DICȚIONAR LATIN – ROMÂN

GHEORGHE GUȚU

DICȚIONAR LATIN–ROMÂN

Ediția a II-a revăzută și adăugită

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Pe copertă: monedă de bronz emisă de împăratul Traian (reprezintă podul peste Dunăre edificat de vestitul arhitect şi constructor militar roman de origine greacă Apolodor din Damasc). În exergă: S[ENATUS] P[OPULUS]Q[UE] R[OMANUS] OPTIMO PRINCIPI S[ENATUS] C[ONSULTUM] „Senatul şi poporul roman celui mai bun împărat. Decret al Senatului".

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GUȚU, GHEORGHE
Dicționar latin-român/ Gheorghe Guțu. – București: Humanitas, 2003
ISBN 973-28-0933-7
81'374.8=124=135.1

ISBN 973-28-0933-7

Un dicţionar mare latin–român împlineşte un gol de multă vreme simţit şi răspunde unor necesităţi în dezvoltarea oricărei culturi. Dicţionarele apărute pînă acum la noi în ţară în acest domeniu şi-au impus limite, mai largi sau mai strîmte, atît în privinţa numărului de cuvinte-titlu, cît şi a dezvoltării şi ilustrării sensurilor dictate de cerinţe şcolare. Pentru lămuriri care depăşeau aceste limite într-un sens sau altul, cititorul de texte latine era nevoit să se adreseze marilor dicţionare străine, de cele mai multe ori franceze, ca, de exemplu, al lui L. Quicherat–A. Daveluy, al lui E. Benoist–H. Goelzer şi al lui F. Gaffiot, sau celor germane, al lui George în primul rînd, sau al lui Menge, Stowasser ş.a. — mai rar celor italiene sau engleze etc. Este de la sine înţeles cîte dificultăţi provoacă celui ce este nevoit să apeleze la un dicţionar străin dubla traducere a unui termen latin în româneşte, oricît de bine ar cunoaşte limba străină modernă în care cuvîntul latin este tradus, şi la cîtă imprecizie se expune: altele sînt mijloacele limbii române de a reda nuanţat cuvîntul latinesc, sensurile lui, cele figurate mai ales, îmbinările lui frazeologice — şi altele ale altor limbi. În această privinţă, limba noastră are posibilităţi deosebit de mari; am simţit-o adeseori în traducerile mele din scriitori latini, dar mai cu seamă în timpul elaborării prezentului dicţionar, şi am depus toate eforturile ce mi-au stat în putere pentru a folosi acest preţios avantaj.

Actualul dicţionar cuprinde lexicul scriitorilor latini de la primele monumente literare (finele secolului al III-lea î.e.n.) pînă la începutul secolului al VI-lea e.n., adică puţin după ceea ce numim obişnuit căderea Imperiului roman de apus (476 e.n.): un arc de timp de mai bine de şapte secole de scris latin al operelor ce ne-au rămas. El înregistrează 42 140 de cuvinte-titlu, fiind astfel cel mai cuprinzător dicţionar latin-român dintre cele apărute pînă în prezent la noi în ţară. Deosebirea nu este doar numerică; ea stă mai cu seamă în dezvoltarea sensurilor cuvintelor, în organizarea şi ilustrarea lor cu exemple din autori latini, cu insistenţă — fireşte — asupra celor mai însemnaţi. Exemplele sînt menite să precizeze şi să facă simţit domeniul pe care se întinde înţelesul unui cuvînt, regimul său şi îmbinările sale frazeologice, cu atît mai mult cu cît ele sînt extrase din operele celor mai mari scriitori latini — ei înşişi creatori de limbă literară —, care opun prin aceasta numeroase dificultăţi. Ele sînt traduse. În traducere, ne-am propus ca, pe de o parte, să facem înţeleasă cît mai exact sintagma latină şi, pe de altă parte, să găsim mijlocul cel mai potrivit de a o reda după firea limbii noastre, operaţie de două ori dificilă: gramatical şi stilistic; cît am izbutit, vor aprecia cei care vor folosi dicţionarul. De asemenea, menţionăm că în traducerea exemplelor, pentru a furniza material lexical suplimentar, s-au folosit frecvent — şi aceasta cu scopul mai ales al îmbogăţirii şi nuanţării sensurilor de bază — accepţii sinonimice care nu apar în definiţie.

Avînd în vedere întinderea în timp a lexicului, de la perioada arhaică şi preclasică pînă la cea a latinei tîrzii din secolul al V-lea sau al VI-lea, am notat la fiecare exemplu autorul sau autorii, ca o indicaţie atît asupra epocii în care ar fi fost folosit mai mult, cît şi asupra domeniului la care se referă. În unele cazuri, în care termenul fie că este folosit într-un chip rar şi surprinzător, fie că este o creaţie a scriitorului latin, fie că apare într-o sintagmă care prezintă dificultăţi speciale de înţelegere şi de traducere, sau este interpretat diferit de comentatori — am citat şi locul de unde este extras. În acest ultim caz, traducerea este şi opţiune. Chiar la cuvintele monosemantice sau polisemantice la care nu dăm exemple, îi cităm obişnuit pe autorul sau autorii care îl folosesc. La cuvintele derivate, în vederea intuirii cît mai precise a sensului am indicat, atunci cînd aceasta ni s-a părut necesar, şi cuvîntul (sau cuvintele) de bază din care provine termenul.

Un dicționar latin–român cuprinde lexicul unei civilizații și al unui patrimoniu cultural de care ne despart aproape două mii de ani și care este fondul subiacent al civilizației moderne actuale, al culturii europene și al culturii în general. Prin forța lucrurilor, aici multe cuvinte trebuie să fie nu numai traduse, ci și explicate. Termenii care privesc instituțiile politice, militare, religioase, termenii științifici și tehnici din orice domeniu (agricultură, medicină, drept, arhitectură, științele naturii, farmacopee), termenii filozofici, numirile geografice, istorice, numele și genealogiile mitologice, multe denumiri de meșteșuguri, obiecte, ustensile, arme etc. etc. nu pot fi redate punîndu-se în dreptul lor doar termenul corespunzător modern. Un asemenea dicționar servește în același timp ca un lexic succint de antichități romane, o enciclopedie sumară, așa încît cel care îl folosește să nu fie silit să recurgă la alte surse decît în cazul că are nevoie de informații mai ample. Am căutat să satisfacem în limitele cuvenite această cerință.

Trecerea latinei tîrzii — a celei populare, vorbite — spre limbile romanice particulare, care iau naștere în relativ scurtă vreme, și a celei culte, cărturărești, la calitatea de superstrat de limbă culturală, secole de-a rîndul, în școală, în actele oficiale și în administrație, în operele științifice, religioase, filozofice și tehnice de orice fel, ne-a făcut, dacă nu să indicăm — nu acesta este scopul dicționarului de față — cel puțin să sugerăm la ce cuvînt românesc sau modern a dus termenul latinesc și să ușurăm astfel înțelegerea genetică a unui foarte mare număr de cuvinte și deci noțiuni de limba română actuală și din alte limbi moderne.

Iulie 1981 *AUTORUL*

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția a II-a revăzută și adăugită a *Dicționarului latin–român* al profesorului Gheorghe Guțu s-a realizat pe baza corecturilor și completărilor făcute de autor pe unul dintre exemplarele apărute în anul 1983 la Editura Științifică și Enciclopedică, exemplar ce ne-a parvenit prin grija fiicei autorului, doamna profesoară Marta Guțu Maftei, căreia îi mulțumim și pe această cale.

Din respect deosebit față de memoria marelui latinist și față de munca extraordinară strînsă între copertele acestei monumentale lucrări, absolut toate intervențiile pe care le-am făcut în plus în textul dicționarului au fost realizate în spiritul celor operate de autorul însuși. Am avut, așadar, tot timpul în vedere, pe lîngă intervențiile scrise ale profesorului, scrupulele de natură editorială pe care profesorul le-a formulat, verbal sau în scris, în perioada în care a colaborat la Editura Humanitas cu traducerea *Analelor* lui Tacitus, ocazie cu care am purtat lungi și deosebit de interesante discuții și pe marginea celor două dicționare („Guțu mic“ și „Guțu mare“, cum au intrat ele în conștiința publicului românesc) pe care dorea să le vadă, în timp, retipărite. Am consultat, de asemenea, ori de cîte ori a fost nevoie, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, apărut în 1982 la Editura Academiei R.S. România. Pentru unele clarificări, ne-a fost de mare folos ajutorul doamnei prof. univ. dr. Mariana Băluță-Skultéty, căreia îi mulțumim.

În acest fel, au fost eliminate – sperăm, în bună măsură – greșelile de literă care s-au strecurat în ediția I.

Am renunțat la unele formulări învechite; am utilizat, de pildă (la explicarea între paranteze a unor termeni), perfectul compus în locul perfectului simplu, foarte des folosit de autor: *a fost* pentru *fu*, *au emigrat* pentru *emigrară*, *a salvat* pentru *salvă* etc.; am renunțat la genitive de tipul *eroarei*, *gardei*, *gintei*, *soartei*, ca și la cele ca *perseverenții* etc., precum și la plurale ca *misterii* în favoarea celor stabilite de DOOM.

Am eliminat forme ca *deajuns*, *deavalma*, *ghiață*, *a înămoli*, *a înebuni*, *înăscut*, *încunoștiințare*, *nu are nici de unele*, *nu fii*, *pe din afară*, *prea bunul și prea puternicul Iupiter*, *sorei*, *ziua în amiaza mare* etc., în locul cărora am folosit *de ajuns*, *de-a valma*, *gheață*, *a înnămoli*, *a înnebuni*, *înnăscut*, *încunoștințare*, *nu are de nici unele*, *nu fi*, *pe dinafară*, *preabunul și preaputernicul Iupiter*, *surorii*, *ziua namiaza mare* ș.a.m.d.

S-au eliminat unele erori de tipul *Alba Iulia, oraș în Dacia* (!) (pentru *Apulum*), redarea în traducere a substantivului *murra* (*murrha*) cu *mir* (în loc de *smirnă*) etc.

S-au adus „la același numitor“ nume de persoane, personaje, denumiri geografice etc. scrise în mai multe feluri, optîndu-se pentru grafiile originare sau apropiate de forma originară: *Achilles* pentru *Ahile*, *Aemilianus* pentru *Emilianus*, *Attica* pentru *Atica*, *Britannia* pentru *Britania*, *Cappadocia* pentru *Capadocia*, *Corcyra* pentru *Corcira*, *Cybele* pentru *Cibele*, *Gallia* pentru *Galia*, *Hannibal* pentru *Hanibal*, *Helena* pentru *Elena*, *Hyacinthus* pentru *Hiacint*, *Horatius* pentru *Horațiu*, *Iupiter* pentru *Jupiter*, *Latium* pentru *Lațiu*, *Libya* pentru *Libia*, *Lycurgus* pentru *Licurg*, *Lydia* pentru *Lidia*, *Masinissa* pentru *Masinisa*, *Ovidius* pentru *Ovidiu*, *Pallas* pentru *Palas*, *Phaeton* pentru *Faeton*, *Pompeius* pentru *Pompei*, *Praeneste* pentru *Preneste*, *Pyrrhus* pentru *Pirus*, *Syria* pentru *Siria*, *Syracusa* pentru *Siracuza*, *Thisbe* pentru *Tisbe*, *Vergilius* pentru *Vergiliu* etc., dar *Aristotel* pentru *Aristoteles*, *Platon* pentru *Plato*.

Denumirilor geografice antice le-au fost adăugate, unde a fost cazul, corespondentele moderne. S-a utilizat sintagma *Marea Ionică* în loc de *Marea Ioniană*.

Pentru mai buna lor reperare, la numele plantelor și animalelor cunoscute s-a adăugat între paranteze denumirea științifică.

Au fost introduse unele articole (*Astydamia*, *Cronos* etc.), altele au fost prevăzute cu explicații suplimentare (*Atrax*, *tessera* etc.).

REDACȚIA

a. anul
abrev. abreviere; abreviat
abl. (cazul) ablativ
abs. absolut
abstr. (sens) abstract
ac. (cazul) acuzativ
ac. gr. accusativus Graecus
act. (sens) activ
adj. adjectiv
adv. adverb; adverbial
afirm. afirmativ
agr. în agricultură
anat. în anatomie
anel. anelide
apic. în apicultură
aprox. aproximativ
arh. (termen) arhaic
arhit. în arhitectură
aritm. în aritmetică
astr. în astronomie; în astrologie

bisilab. bisilabic
bot. în botanică

c. circa, aproximativ
calit. al calităţii
card. (numeral) cardinal
clas. clasic
colect. substantiv colectiv; sens colectiv
comerc. termen comercial
comp. (gradul) comparativ
compl. complement
complt. completiv(ă)
concrt. (sens) concret
conj. conjuncţie
conjct. (modul) conjunctiv
conjug. conjugare(a)
constr. (în) construcţie gramaticală cu …
conv. în limbajul conversaţiei
coord. coordonată; coordonatoare; coordonare
corel. corelat(iv); în corelaţie

dat. (cazul) dativ
decl. declinare(a)
def. defectiv
dem. demonstrativ
dep. deponent
deriv. derivat, derivate
dezider. deziderativ
dim. diminutiv
dir. direct(ă)
distrib. distributiv

ecl. (termen) eclesiastic
elipt. eliptic
enclit. enclitic
entom. în entomologie
etc. et cetera
euf. eufemism
ex. (de) exemplu
excl. exclamaţie; exclamativ(ă)
expr. expresie, în expresii

f. (substantiv de gen) feminin
fam. în limbaj familiar
fig. (sens) figurat, la figurat
fil. în filozofie
fr. în franceză
f. (substantiv de genul) feminin
f. rar foarte rar
frecv. frecvent
frecvent. frecventativ

gener. termen generic; în (sens) general
genit. (cazul) genitiv
geogr. în geografie
geom. în geometrie
gerund. gerundiv
glum. în glumă
gr. grec(esc), în greacă
gram. (termen) gramatical; în gramatică

iht. în ihtiologie
imper. (la) imperativ
impers. (verb) impersonal; la impersonal
impf. imperfect
incoat. incoativ
ind. (modul) indicativ
indecl. indeclinabil
indef. indefinit
indir. indirect(ă)
inf. (la) infinitiv; infinitival(ă)
injur. (termen) injurios
inscr. (în) inscripţii
instr. (cazul) instrumental
intens. intensiv
interj. interjecţie
interog. interogativ, propoziţie interogativă
inuz. inuzitat
iron. ironic

ist.	istoric
judic.	termen judiciar
jur.	în drept, termen juridic
lat.	(în) latină
lect.	lecţiune
lit.	în literatură
locat.	locativ
locut.	locuţiune
log.	în logică
m.	(substantiv de gen) masculin
mal.	malacologie
m.m.c.p.	mai-mult-ca-perfect
mar.	în marină
mat.	în matematică
med.	în medicină
metr.	în metrică
mil.	termen militar
mineral.	în mineralogie
mitol.	în mitologie
muzic.	în muzică
n.	(substantiv de gen) neutru; la neutru
neanim.	la neanimate
neg.	negativ(ă), construcţie negativă; negaţie
nehot.	nehotărît
nom.	(cazul) nominativ
num.	numeral
obiect.	obiectiv
oc.	ocazional
ofic.	în limbaj oficial, sens oficial
opt.	optativ
ord.	(numeral) ordinal
ornit.	în ornitologie
parant.	în paranteză, parentetic
part.	partitiv; participiu
pas.	(sens) pasiv, la pasiv
p.d.v.	din punct de vedere
peior.	peiorativ
pers.	personal; persoană, persoane
personif.	personificat
pf.	perfect
pl.	(la) plural
poet.	în poezie, termen poetic
polit.	în limbaj politic
pop.	(termen) popular
p. pf.	participiu perfect pasiv
p. pr.	participiu prezent
pos.	posesiv
postcl.	postclasic
pr.	prezent
precl.	în latina preclasică
pred.	predicativ
prep.	prepoziţie
prez.	(timpul) prezent
pron.	pronume
prop.	propoziţie
propr.	(sens) propriu, la propriu
prov.	(ca) proverb
publ.	public, administrativ
p. viit.	participiu viitor
refl.	(la) reflexiv
rel.	termen religios, în limbaj religios
relat.	relativ(ă)
ret.	în retorică
sec.	secolul
semidep.	semideponent
sg.	(la) singular
spec.	sens special; în special
sincop.	sincopat, formă sincopată
stil.	în stilistică; figură de stil
subiect.	subiectiv
subînţ.	subînţeles, se subînţelege
subord.	subordonat(ă), subordonare
subst.	substantiv; substantivat
superl.	(gradul) superlativ
s. v.	sub voce
ş. a.	şi alţii, şi altele
tard.	în latina tîrzie; tardiv
tehn.	(ca) termen tehnic
temp.	temporal
term.	termen
tranz.	la tranzitiv, ca verb tranzitiv
unipers.	unipersonal
urm.	următorul, următoarea
v.	vezi
vb.	verb(e)
vers.	în versificaţie
vi.	verb intranzitiv
viit.	(timpul) viitor
voc.	(cazul) vocativ
vt.	verb tranzitiv
zool.	în zoologie

LISTĂ DE SEMNE

(*2*) adjectiv cu două terminaţii
(*3*) adjectiv cu trei terminaţii *sau* participiu perfect (notat *p. pf.*) cu regim de adjectiv cu trei terminaţii
(*I*) verb de conjugarea I (cu formele de bază cu totul regulate)
(*IV*) verb de conjugarea a IV-a (cu formele de bază cu totul regulate)
~ (tilda) în exemplele ilustrative înlocuieşte **formal** cuvîntul-titlu, iar în cazul verbelor substituie infinitivul (şi nu forma de indicativ prezent persoana I singular, care apare cu valoare de cuvînt-titlu)
= (semnul egal) indică echivalenţa sau are sensul de „adică"
+ (semnul plus) se citeşte „şi"; apare în situaţiile în care se indică (în paranteze drepte, posterior notării categoriei morfologice şi precedînd definiţia) etimologia cuvîntului-titlu şi cînd aceasta este constituită din două componente; de exemplu:

locuplēs, *ētis adj.* [*locus* + *pleo*] **1** bogat în pămînturi ...; **2** ... ceea ce înseamnă că „locuples" provine din „locus" şi „pleo".

// (bara oblică dublă) apare în situaţiile în care sub acelaşi cuvînt-titlu sînt trecute şi derivatele lui, separînd termenii care aparţin unor categorii morfologice (gramaticale) diferite, şi anume:
a) la înregistrarea numelor proprii (zei, eroi, oameni celebri etc.) sau a toponimelor (oraşe, ţări, ţinuturi etc.), de exemplu:

Ameria, *ae f.* oraş în Umbria // **Amerīnus** (*3*) *adj.* amerin // **Amerīnī**, *ōrum m. pl.* amerinii, locuitorii din Ameria // **Amerīna**, *ae n. pl.* fructe de Ameria.

b) la înregistrarea adjectivelor care (semantic) permit includerea în corpul unuia şi aceluiaşi articol de dicţionar şi a formelor sale substantivate (*sau* derivate), de exemplu:

plumbeus (*3*) *adj.* de plumb // **plumbeum**, *ī n.* vas de plumb // **plumbeī**, *ōrum m. pl.* (subînţ. **nummi**) bani de plumb

c) la înregistrarea participiului perfect (cu formele sale adjectivale şi substantivale derivate), de exemplu:

armātus (*3*) *p. pf. v.* **armō** // **adj.** înarmat: ... // **armātī**, *ōrum m. pl.* oameni înarmaţi, soldaţi ...

[ ] (paranteze drepte) închid:
a) indicaţii asupra etimologiei cuvîntului de bază înregistrat
b) precizări asupra recţiunii verbale sau asupra regimului de construcţie gramaticală, elementele date indicînd funcţiile sintactice, de exemplu:

appropiō (*I*) *vi.* a se apropia (de) [cu dat.] ...

ceea ce înseamnă că verbul „appropio" cere drept complement un substantiv în cazul dativ sau:

apprōmittō, *ere vt.* a se face chezaş, a garanta că ... [cu ac. şi inf.] ...

c) informaţii suplimentare asupra diverselor forme animale, variante grafice şi ortografice, elementelor de gramatică istorică referitoare la termenul de bază înregistrat, menţionînd forme arhaice, forme rare etc.; parantezele drepte care închid această categorie de informaţii apar ca regulă la finele articolului respectiv de dicţionar.

– semn pus pe o vocală latinească, de exemplu: **ā**, **ē**, **ī** etc., arată că acea vocală este lungă; în dicţionarul nostru, se notează numai cantitatea vocalelor lungi prin natură, ceea ce înseamnă că vocalele care nu poartă acest semn sînt vocale scurte prin natura lor.

NUMELE AUTORILOR CITAȚI ȘI ALE OPERELOR LOR

ACC. = L. Accius (sec. al II-lea î.e.n.)
AETNA = Poemul *Aetna* (sec. I e.n.)
AFRAN. = L. Afranius (sec. al II-lea î.e.n.)
ALBIN. = C. Pedo Albinovanus (sec. I e.n.)
AMBR. = Ambrosius (sec. al IV-lea e.n.)
AMM. = Ammianus Marcellinus (sec. al IV-lea e.n.)
ANDR. = Livius Andronicus (sec. al III-lea î.e.n.)
ANTHOL. = *Anthologia Latina*
APIC. = Caelius Apicius (sec. al IV-lea e.n.)
APUL. = L. Apuleius (c. 125–c. 170 e.n.)
„ M. = *Metamorphoseon libri*
ARN. = Arnobius (sec. al IV-lea e.n.)
ASSEL. = Publius Sempronius Asselio (sec. al III-lea–al II-lea î.e.n.)
AUG. = Aurelius Augustinus (354–430 e.n.)
AUGUST. = Octavianus Augustus (63 î.e.n.–14 e.n.)
AUR. VICT. = Sextus Aurelius Victor (sec. al IV-lea e.n.)
AUS. = Decimus Magnus Ausonius (sec. al IV-lea e.n.)
AVIAN. = Flavius Avianus (sec. al IV-lea e.n.)
AVIEN. = Rufus Festus Avienus (sec. al IV-lea e.n.)

B. AFRIC. = *Bellum Africum*
B. ALEX. = *Bellum Alexandrinum*
B. HISP. = *Bellum Hispaniense*
BOETH. = Anicius Manlius Severinus Boethius (prima parte a sec. al VI-lea e.n.)

CAECIL. = Caecilius Statius (sec. al II-lea î.e.n.)
C. AUR. = Caelius Aurelianus (sec. al V-lea e.n.)
CAES. = C. Iulius Caesar (100–44 î.e.n.)
„ B. G. = *Bellum Gallicum*
„ B. C. = *Bellum civile*
CALP. = Calpurnius Siculus (sec. I e.n.)
CAPIT. = Iulius Capitolinus (sec. al IV-lea e.n.)
CASSIAN. = I. Cassianus (sec. al V-lea e.n.)
CASSIOD. = Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus (începutul sec. al VI-lea e.n.)
CAT. = Marcus Porcius Cato (234–149 î.e.n.)
CATAL. = *Catalepton* (atribuită de unii lui Vergilius)
CATUL. = C. Valerius Catullus (c. 84–54 î.e.n.)
CELS. = A. Cornelius Celsus (sec. I e.n.)
CENS. = Censorinus (sec. al III-lea e.n.)
CHALCID. = Chalcidius (sec. al IV-lea e.n.)
CHARIS. = Flavius Sosipater Charisius (sec. al IV-lea e.n.)
CIC. = M. Tullius Cicero (106–43 î.e.n.)
„ Ac. = *Academica*
„ Agr. = *De lege agraria*
„ Amer. = *Pro Roscio Amerino*
„ Att. = *Epistulae ad Atticum*
„ Balb. = *Pro Balbo*
„ Brut. = *Brutus* sau *De claris oratoribus*
„ C. M. = *Cato Maior* (*De senectute*)
„ Cael. = *Pro Caelio*
„ Cat. = *In Catilinam*
„ De or. = *De oratore*
„ Div = *De divinatione*
„ Fam. = *Epistulae ad familiares*
„ Fat. = *De fato*
„ Fin. = *De finibus bonorum et malorum*
„ Flac. = *Pro Flacco*
„ Font. = *Pro Fonteio*
„ Inv. = *De inventione*
„ Leg. = *De legibus*
„ Marc. = *Pro Marcello*
„ Mil. = *Pro Milone*
„ Mur. = *Pro Murena*
„ Nat. = *De natura deorum*
„ Off. = *De officiis*
„ Or. = *Orator*
„ Phil. = *In Marcum Antonium* (*Philippicae*)
„ Pis. = *In Pisonem*
„ Planc. = *Pro Plancio*
„ Q. = *Epistulae ad Quintum fratrem*
„ Quinct. = *Pro Quinctio*
„ Rep. = *De republica*
„ Sest. = *Pro Sestio*
„ Sull. = *Pro Sulla*
„ Top. = *Topica*
„ Tusc. = *Tusculanae disputationes*
„ Verr. = *In Verrem*
CLAUD. = Claudius Claudianus (finele sec. al IV-lea–sec. al V-lea e.n.)
COD. IUST. = *Codex Iustinianus*
COD. TH. = *Codex Theodosianus*
COL. = L. Iunius Moderatus Columella (sec. I e.n.)
COMMOD. = Commodianus (sec. al III-lea e.n.)
CONSENT. = P. Consentius (sec. al V-lea e.n.)
Copa, Culex = poezii din *Appendix Vergiliana*
CURT. = Q. Curtius Rufus (sec. I e.n.)
CYPR. = Thascius Caecilius Cyprianus (sec. al III-lea e.n.)

DIG. = *Digesta Iustiniani*
DIOCL. = *Edictum Diocletiani de pretiis*
DIOM. = Diomedes (sec. al IV-lea e.n.)
DON. = Aelius Donatus (sec. al IV-lea e.n.)
DOSITH. = Dositheus (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)
DRAC. = Blossius Aemilius Dracontius (sec. al V-lea e.n.)

ECCL. = *Auctores ecclesiastici*
ENN. = Quintus Ennius (239–169 î.e.n.)
ENNOD. = Magnus Felix Ennodius (c. 473–521)
„ Ep. = *Epistula* (Epistulae)
EUM. = Eumenius (c. 261–311)
EUTR. = Eutropius (sec. al IV-lea e.n.)

FEST. = Sex. Pompeius Festus (sec. I e.n.)
FIRM. = Iulius Firmicus Maternus (sec. al IV-lea e.n.)
FLOR. = L. Annaeus Florus (sec. al II-lea e.n.)
FORT. = Venantius Honorius Clementianus Fortunatus (sec. al VI-lea e.n.)
FORTUN. = C. Chirius Fortunatianus (sec. al IV-lea e.n.)
FRONT. = M. Cornelius Fronto (sec. al II-lea e.n.)
FRONTIN. = Sex. Iulius Frontinus (sec. I e.n.)
FULG. = Fabius Planciades Fulgentius (sec. al V-lea–al VI-lea e.n.)

GAI. = T. Gaius (*Institutiones*) (sec. al II-lea e.n.)
GARG. = Q. Gargilius Martialis (sec. al III-lea e.n.)
GELL. = Aulus Gellius (sec. al II-lea e.n.)
GERM. = Caesar Germanicus (fiul adoptiv al lui Tiberius, mort în anul 19 e.n., de la care s-a păstrat o traducere în versuri a *Fenomenelor* lui Aratus)
GRAMM. = *Grammatici Latini*
GRATT. = Grattius Faliscus (sec. I e.n.)
GROM. = *Gromatici veteres* (agrimensori)

HEGES. = Hegesippus (sec. al IV-lea e.n.)
HIER. = Eusebius Hieronymus (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)
HILAR. = Hilarius Pictaviensis (sec. al IV-lea î.e.n.)
HIRT. = A. Hirtius (sec. I î.e.n.)
HOR. = Q. Horatius Flaccus (anii 65–8 î.e.n.)
„ A. P. = *Ars poetica* (Arta poetică)
„ C. = *Carmina* (Ode)
„ Ep. = *Epistulae* (Epistole)
„ Epod. = *Epodon liber* (Epode)
„ S. = *Satirae* (Satire)
HYG. = C. Iulius Hyginus (sec. al II-lea–al III-lea e.n.)

INSCR. = *Inscriptiones*
INST. IUST. = *Institutiones Iustiniani*
IORD. = Iordanes (sec. al VI-lea e.n.)
IREN. = *Ireneus* (versiune latină) (sec. al III-lea e.n.)
ISID. = Isidorus (sec. al VI-lea–al VII-lea e.n.)
IUL. VAL. = Iulius Valerius (sec. al III-lea–al IV-lea e.n.)
IUST. = M. Iunianus Iustinus (sec. al III-lea e.n.)
IUV. = D. Iunius Iuvenalis (Iuvenal) (c. 60–c.135 e.n.)
IUVENC. = C. Vettius Aquilinus Iuvencus (sec. al IV-lea e.n.)

LABER. = Decimus Laberius (sec. I e.n.)
LACT. = Caecilius Firmianus Lactantius (sec. al IV-lea e.n.)
LAEV. = Laevius (sec. I î.e.n.)
LAMPR. = Aelius Lampridius (sec. al IV-lea e.n.)
LEG. XII TAB. = *Leges duodecim tabularum*
LIV. = Titus Livius (59 î.e.n.–17 e.n.)
„ Praef. = *Praefatio*
LUC. = M. Annaeus Lucanus (39–65 e.n.)
LUCIL. = C. Lucilius (sec. al II-lea î.e.n.).
LUCR. = T. Lucretius Carus (c. 95–c. 55 î.e.n.)

MACR. = Ambrosius Theodosius Macrobius (finele sec. al IV-lea–sec. al V-lea e.n.)
MAMERT. = Claudianus Mamertus (sec. al V-lea e.n.)
MANIL. = M. Manilius (sec. I e.n.)
MARCELLIN. = Claudius Marcellinus (sec. al V-lea e.n.)
MART. = M. Valerius Martialis (c. 40–140 e.n.)
MART. CAP. = Martianus Capella (sec. al IV-lea–sec. al V-lea e.n.)
MEL. = Pomponius Mela (sec. I e.n.)
M. EMP. = Marcellus Empiricus (sec. al V-lea e.n.)
MIN. FEL. = M. Minucius Felix (sec. al II-lea e.n.)
MODEST. = Herennius Modestinus (sec. al III-lea e.n.)
M. VICT. = C. Marius Victorinus (sec. al IV-lea e.n.)

NAEV. = Cn. Naevius (c. 269–201 î.e.n.)
NAZ. = Nazarius (sec. al IV-lea e.n.)
NEMES. = M. Aurelius Olympius Nemesianus (sec. al III-lea e.n.)
NEP. = Cornelius Nepos (sec. I î.e.n.)
NON. = Nonius Marcellus (începutul sec. al IV-lea e.n.)
NOV. = Quintus Novius (sec. I î.e.n.)

OBSEQ. = Iulius Obsequens (sec. al IV-lea e.n.)
OROS. = Paulus Orosius (sec. al V-lea e.n.)
OV. = Publius Ovidius Naso (43 î.e.n.–17 e.n.)
„ A. = *Amores*
„ A. A. = *Ars amatoria*
„ F. = *Fasti*
„ H. = *Heroides*
„ M. = *Metamorphoseon libri*

„ P. = *Ex Ponto epistulae*
„ R. Am. = *Remedium amoris*
„ Tr. = *Tristia*

PACUV. = M. Pacuvius (sec. I î.e.n.)
PALL. = Palladius (sec. al IV-lea e.n.)
PANEG. = *Panegyrici Latini* (sec. al IV-lea e.n.)
P. NOL. = Paulinus Nolanus (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)
PAUL. = Iulius Paulus (sec. al II-lea–al III-lea e.n.)
PERS. = A. Persius Flaccus (36–62 e.n.)
PETR. = C. Petronius Arbiter (sec. I e.n.)
P. FEST. = Paulus ex Festo *sau* Paulus Grammaticus *sau* Paulus Diaconus (abreviator din sec. al VIII-lea al lui Sex. Pompeius Festus)
PHAEDR. = Phaedrus (sec. I e.n.)
PL. = T. Maccius Plautus (c. 254–184 î.e.n.)
„ Amph. = *Amphitruo*
„ As. = *Asinaria*
„ Aul. = *Aulularia*
„ Bacch. = *Bacchides*
„ Capt. = *Captivi*
„ Cas. = *Casina*
„ Cist. = *Cistellaria*
„ Curc. = *Curculio*
„ Ep. = *Epidicus*
„ Men. = *Menaechmi*
„ Merc. = *Mercator*
„ Mil. = *Miles gloriosus*
„ Most. = *Mostellaria*
„ Pers. = *Persa*
„ Poen. = *Poenulus*
„ Ps. = *Pseudolus*
„ Rud. = *Rudens*
„ St. = *Stichus*
„ Trin. = *Trinummus*
„ Truc. = *Truculentus*
„ Vid. = *Vidularia*
PLACIT. = Sex. Placitus (sec. al V-lea–al VI-lea e.n.)
PLIN. = C. Plinius Secundus (Pliniu cel Bătrîn) (23–79 e.n.)
PLIN. IUN. = C. Plinius Caecilius Secundus (Pliniu cel Tînăr) (61/62–113 î.e.n.)
„ Ep. = *Epistulae*
„ Pan. = *Panegyricus Traiani*
POMP. = Pompeius (sec. al V-lea e.n.)
POMPON. = L. Pomponius (sec. I î.e.n.)
PORPHYR. = Pomponius Porphyrio (scoliastul; sec. al III-lea e.n.)
PRIAP. = *Priapea* (sec. I e.n.)
PRISC. = Priscianus Caesariensis (Priscian din Cezareea; sec. al VI-lea e.n.)
PROB. = M. Valerius Probus (sec. I e.n.)
PROP. = Sex. Propertius (a doua jumătate a sec. I. e.n.)
PRUD. = Aurelius Clemens Prudentius (sec. al IV-lea–începutul sec. al V-lea e.n.)
P. SYR. = Publius Syrus (sec. I î.e.n.)

PS. = elementul de compunere Pseudo se plasează înaintea numelui unor autori spre a arăta că opera le este atribuită în mod fals

QUADR. = Quintus Claudius Quadrigarius (sec. I î.e.n.)
QUINT. = M. Fabius Quintilianus (sec. I e.n.)

RH. HER. = *Rhetorica ad Herennium* (sec. I î.e.n.)
RUF. = Turranius Rufinus (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)
RUTIL. NAM. = Rutilius Claudius Namatianus (sec. al V-lea e.n.)

SALL. = Caius Sallustius Crispus (sec. I î.e.n.)
„ Cat. = *De coniuratione Catilinae*
„ Iug. = *De bello Iugurthino*
SALV. = Salvianus (sec. al V-lea e.n.)
SCAEV. = Quintus Cervidius Scaevola (sec. al II-lea e.n.)
SCRIB. = Scribonius Largus (sec. I e.n.)
SEDUL. = Caelius Sedulius (sec. al V-lea e.n.)
SEN. = Lucius Annaeus Seneca (4 î.e.n.–65 e.n.)
„ Apoc. = *Apocolocyntosis*
„ Ben. = *De beneficiis*
„ Clem. = *De clementia*
„ Ep. = *Epistulae ad Lucilium*
„ Ir. = *De ira*
„ Nat. = *Naturales quaestiones*
„ Vit. = *De vita beata*
SEN. RH. = Lucius Annaeus Seneca (Seneca Retorul) (c. 55 î.e.n.–40 e.n.)
SERV. = Servius, comentator al lui Vergilius (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)
SID. = C. Sollius Sidonius Apollinaris (sec. al V-lea e.n.)
SIL. = C. Silius Italicus (sec. I e.n.)
SISENN. = Lucius Cornelius Sisenna (sec. I î.e.n.)
SOLIN. = C. Iulius Solinus (sec. al III-lea e.n.)
SORAN. = Q. Soranus (sec. al II-lea e.n.)
SPART. = Aelius Spartianus (sec. al IV-lea e.n.)
STAT. = P. Papinius Statius (sec. I e.n.)
SUET. = C. Suetonius Tranquillus (sec. I–al II-lea e.n.)
SULP. = Ser. Sulpicius Rufus (sec. I î.e.n.)
SULP. SEV. = Sulpicius Severus (sec. al IV-lea e.n.)
SYMM. = Q. Aurelius Symmachus (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)

TAC. = P. [?] Cornelius Tacitus (a doua jumătate a sec. I e.n.–c. 118 e.n.)
„ Agr. = *Agricola*
„ Ann. = *Annales*
„ D. = *Dialogus de oratoribus*
„ G. = *Germania*
„ H. = *Historiae*
TER. = P. Terentius Afer (prima jumătate a sec. al II-lea î.e.n.)

" Ad. = *Adelphoi*
" Andr. = *Andria*
" Eun. = *Eunuchus*
" Heaut. = *Heautontimoroumenos*
" Hec. = *Hecyra*
" Phorm. = *Phormio*
TER. MAUR. = Terentianus Maurus (sec. al II-lea e.n.)
TERT. = Q. Septimius Florens Tertullianus (c. 160–c. 230 e.n.)
TH. PRISC. = Theodorus Priscianus (finele sec. al IV-lea şi începutul sec. al V-lea e.n.)
TIB. = Albius Tibullus (c. 50 î.e.n.–19 î.e.n.) şi *Corpus Tibullianum*
TITIN. = Vettius Titinius (sec. al II-lea î.e.n.)
TREB. = Trebellius Pollio (sec. al IV-lea e.n.)
TURPIL. = Sex. Turpilius (sec. al II-lea î.e.n.)

ULP. = Domitius Ulpianus (sec. al III-lea e.n.)

VAL. FL. = C. Valerius Flaccus (sec. I e.n.)
VAL. MAX. = M. Valerius Maximus (sec. I e.n.)
VARR. = M. Terentius Varro (116 î.e.n.–27 î.e.n.)
" R. R. = *De re rustica*
VEG. = Flavius Vegetius Renatus (sec. al IV-lea–al V-lea e.n.)
VELL. = Velleius Paterculus (sec. I e.n.)
VERG. = P. Vergilius Maro (70–19 î.e.n.)
" Aen. = *Aeneis* (Eneida)
" B. = *Bucolica* (Bucolice)
" Cul. = *Culex*
" G. = *Georgica* (Georgice)
" Moret. = *Moretum* (poezie din *Appendix Vergiliana*)

VITR. = M. Vitruvius Pollio (sec. I î.e.n.)
VOP. = Flavius Vopiscus (sec. al IV-lea e.n.)
VULG. = *Vulgata* (versiunea în limba latină a Bibliei)

A

A, a *f.* și *n. indecl.* litera A, a; (în abrev.): **1** *A.* = *Aulus* (prenume); **2** *A.* = *annus* „anul"; **3** (*la votarea unei legi*) *A.* = *Antiquo* sau *Abdico* „resping"; **4** (*la votarea într-o instanță de judecată*) *A.* = *Absolvo* „achit" (litera A este numită și *littera salutaris* „litera salvatoare", spre deosebire de *C.* = *Condemno* „condamn", numită și *littera tristis* „literă nefericită"); **5** (*la datare, pentru marcarea anului*) *A. U. C.* = *ab Urbe condita* „de la întemeierea Romei" sau = *anno Urbis conditae* „în anul de la întemeierea Romei"; **6** *a. d.* = *ante diem* ... „înainte de ziua de ..." (ex.: *a. d. sextum Kal. Nov.* = *ante diem sextum Kalendas Novembres* „cu șase zile înaintea calendelor lui noiembrie"); **7** (*în inscr.*) *A* = *Augustus*; *A. A.* = *Augusti duo*; *A. A. A.* = *aurum, argentum, aes* „aur, argint, aramă" (inscripție pentru titlul complet de: *Aeri, Argento, Auro flando, feriundo*, pe care îl purtau cei trei membri ai comisiei însărcinate cu controlarea operației de batere a monedelor).

a[1] **(ah)** *interj.* (*exprimînd durere, admirație, indignare etc.*) ah!, vai!

a[2], **ab, abs** *prep. cu abl.* (*de regulă*: **a** *înainte de* consoane, *în afară de* h; **ab** *înainte de* vocale *și* h, *dar și înainte de consoane, mai frecvent lichide și nazale*; **abs** *înainte de* c, q, t) **I 1** (*arătînd punctul de plecare, după vb. de mișcare, opus prep.* **ad**) de la, din: **a.** (*cu nume de loc*) *venio a foro* vin din for, *ab urbe proficisci* a pleca din oraș, *litterae a Gallia allatae* scrisoarea adusă din Gallia; **b.** (*cu nume de pers.*) *a Cesare redire* a se întoarce de la Caesar, *a Porsenna venerunt* LIV. au venit de la Porsenna; (*fără vb.*) *non ille Serranus ab aratro* CIC. nu acel Serranus venit de la plug; **c.** (*cu vb.* adesse) *adest a milite* PL. este aici, venit din partea soldatului, *dona tibi adsunt a Phaedria* TER. iată darurile trimise ție din partea lui Phaedria; **d.** (*cu nume de orașe, arătînd împrejurimile, ținutul*) *Caesar a Gergovia discessit* CAES. Caesar a plecat de la Gergovia; **2** (*arătînd proveniența, după vb. ca* petere, quaerere, habere, accipere, cognoscere, audire, dare, solvere *etc.*) *honores a populo petere* CIC. a cere poporului demnități, *nihil a vobis accepi* CIC. nu am primit nimic de la voi, *cognovit a captivis* CAES. a aflat de la prizonieri, *a me argentum dedi* PL. am dat bani de la mine, *legare pecuniam a filio* CIC. a lăsa un legat care trebuie să fie achitat de fiu; **3 a.** (*arătînd originea, descendența*) *a Deucalione ortus* CIC. născut din Deucalion, *sed haec et vetera et a Graecis* CIC. dar acestea sînt vechi și, pe de altă parte, provin din cărțile grecești, *ea sunt omnia non a natura, sed a magistro* CIC. toate acestea provin nu de la natură, ci de la profesor; **b.** (*filiația literară, filozofică*) *Zeno et qui ab eo sunt* CIC. Zenon și cei care i-au urmat (elevii lui), *nostri illi a Platone* CIC. faimoșii noștri platonicieni, *erat ab isto Aristotele* CIC. era din școala lui Aristotel al vostru; **c.** (*cu nume de localități, redînd un adj.*) *Turnus Herdonius ab Aricia* LIV. Turnus Herdonius din Aricia, *legati ab Ardea* LIV. soli de la Ardea, *pastor ab Amphryso* VERG. păstorul amphryzian (Apollo); **d.** (*în etimologii*) *Chaoniam Troiano a Chaone dixit* VERG. a numit Chaonia după numele troianului Chaon, *caelum a cavatione* VARR. cuvîntul „cer" vine de la cuvîntul „cavitate", *Quirites a Curibus appellati* LIV. cviriții s-au numit așa după numele orașului Cures. **II** (*arătînd separarea, îndepărtarea*) de la, de: **1** (*după vb. ca* dimittere, excludere, distare, differre, abhorrere *etc.*) *filium a se non dimittebat* CIC. nu-l lăsa pe băiat de lîngă sine, *matres a conspectu liberorum exclusae* CIC. mamele ținute departe de ochii copiilor, *non longo spatio ab eius castris distabant* CAES. nu erau la mare distanță de tabăra lui, *non multum ab expugnatione differt* CIC. nu se deosebește mult de un asalt, *Galli deiecti a Capitolio* CIC. gallii alungați de pe Capitoliu, *secerne te a bonis* CIC. separă-te de oamenii cinstiți, *abhorret a persona hominis gravissimi* CIC. nu se potrivește cu un om foarte serios; (*fără vb.*) *a Chrysippo pedem numquam* CIC. nu se mișca un pas de lîngă Chrysippus; **2** (*după vb. și adj. cu sensul de „a apăra de o primejdie", „a lua măsuri față de o primejdie", ca, de ex.* defendere, tueri, cavere, munire, prohibere) *defendere ab hoste* CIC. a apăra de dușman, *fines suos a latrociniis tueri* CIC. a-și apăra teritoriul de tîlhării, *quo a periculo rempublicam prohibete* feriți statul de această primejdie, *cavere a veneno* CIC. a se păzi de otrăvire, *provincia a praedonibus libera* CIC. provincia scăpată de hoți, *securus ab insidiis* LIV. la adăpost de curse; **3** (*expr.*) *ab re* nepotrivit cu împrejurarea, fără rost: *haud ab re duxi referre* LIV. am socotit că nu este fără rost să spun. **III 1** (*sens local*) din partea, dinspre, din: *Attingit etiam ab Sequanis et Helvetiis flumen Rhenum* CAES. din-

spre sequani şi helveţi (Gallia) ajunge chiar pînă la Rin, *collis a septentrionibus erat* CAES. dinspre nord era o colină, *ceciderunt a Romanis ducenti* CAES. din partea romanilor au căzut 200, *a fronte* din faţă, *a tergo* din spate, *a latere* din flanc, *a sinistra* (*parte*) din stînga, *a dextro cornu* de la aripa dreaptă, *a novissimo agmine* de la ariergardă, *ab Opis* (*subînț.* aede) CIC. dinspre templul lui Ops, *periculum ab hoste* primejdie din partea duşmanului; **2** (*cu vb.* stare, esse, sentire, facere ab aliquo = *a fi de partea cuiva, a ţine cu cineva, a fi de partea, în favoarea cuiva*) *abs te stat* PL. este de partea ta, *a mendacio contra verum stare* CIC. a fi de partea minciunii contra adevărului, *vide ne hoc totum sit a me* CIC. ia seama ca toate acestea să nu fie în sprijinul meu, *a nobis facit* CIC. ţine cu noi, *ab reo dicere* CIC. a vorbi în favoarea acuzatului; **3** în privinţa ..., în ceea ce priveşte ...: *firmus ab equitatu* CIC. tare în cavalerie (în ceea ce priveşte cavaleria), *imparati cum a militibus, tum a pecunia* CIC. nepregătiţi şi în privinţa soldaţilor, şi în privinţa banilor, *laborare a re frumentaria* CAES. a suferi dinspre partea proviziilor (în ceea ce priveşte proviziile), *tempus mutum a litteris* CIC. epocă mută în privinţa scrierilor (epocă lipsită de scrieri), *ab ingenio improbus* PL. din firea lui un ticălos, *doleo ab oculis* PL. sufăr de ochi, *ab omni parte beatus* HOR. fericit în orice privinţă; **4** (*arătînd funcţia, după* servus, libertus *etc. exprimat sau subînț.*) *servus a pedibus* CIC. sclav care face cursele, (*servus*) *a manu* copist, *servus a frumento, a vinis, ab argento* sclav care are în grijă grîul, vinurile, argintăria, (*libertus*) *a rationibus, ab epistulis, a quaestionibus* (libert) însărcinat cu contabilitatea, cu corespondenţa, cu cercetările judiciare, *novum officium instituit a voluptatibus* SUET. a instituit o nouă slujbă: a organizării plăcerilor. **IV 1** pornind de la, de la: *a medio ad summum* CIC. de la mijloc pînă la capăt, *ut erat a Gergovia despectus in castra* CAES. fiindcă de la Gergovia se putea vedea în tabără, *orae maritimae praesum ab Formiis* sînt comandantul litoralului începînd de la Formiae; **2** (*evaluare a distanţei*) de, de la: *campus est ab oppido circiter milia passuum decem* NEP. cîmpul este la o distanţă de cam zece mii de paşi de cetate, *septimas esse aedes a portu* PL. (a zis că) este a şaptea casă de la port, *procul a patria* departe de patrie, *satis longe ab urbe* destul de departe de oraş; **3** pornind de la (împreună cu ...), din: *teneram ab radice ferens cupressum* VERG. purtînd un tînăr chiparos cu rădăcini cu tot. **V** (*punct de plecare într-o judecată, într-un raţionament*) după: *id a Gallicis armis cognovit* CAES. a cunoscut aceasta după armele gallilor, *populum ab annis digerere* OV. a împărţi populaţia după vîrstă; (*expr.*) *ab arte* după regulile artei, artistic. **VI 1** (*timpul*) de la: *ab initio* de la început, *ab Urbe condita* de la întemeierea oraşului (Roma), *a puero* de copil, *a pueritia* din copilărie, *a mane ad noctem usque* de dimineaţă pînă noaptea, *lex a sexagesimo anno senatorem non citat* SEN. de la şaizeci de ani înainte legea nu-l mai convoacă pe senator; **2** (*ordinea*) după: (*Carneades*) *quartus ab Arcesilao fuit* CIC. (Carneades) a fost al patrulea după Arcesilaos, *potentia secundus a rege* B. ALEX. ca putere al doilea după rege, *secundus a Romulo conditor Urbis* LIV. al doilea întemeietor al Romei după Romulus; **3** după, îndată după: *a tuo digressu* CIC. după plecarea ta, *ab hac contione legati missi sunt* CAES. după această cuvîntare, au fost trimişi soli, *amnis ab his tacuit* OV. după aceasta, rîul a amuţit. **VII** (*cauza*) de pe urma, ca urmare, din cauza: *niger a radiis solis* OV. negru de pe urma razelor soarelui, *inops urbs ab longinqua obsidione* LIV. oraşul lipsit de toate ca urmare a îndelungatului asediu, *zona torrida semper ab igni* VERG. zonă tot timpul fierbinte din cauza arşiţei, *ab ira, ab odio* de mînie, de ură, *a vento unda tumet* OV. ca urmare a vîntului, valul se umflă. **VIII** (*cu nume de pers. ca subiect logic al vb. pasiv*) de, de către: *a patre laudari* a fi lăudat de tatăl său; (*cu nume considerate ca pers.*) *pecunia a civitate numerata est* CIC. banii au fost plătiţi de către cetate, *navis a classe capta* CIC. corabie capturată de flotă, *a republica* CIC. de către stat. **IX** (*la autorii tîrzii şi pe lîngă adv.*) *ab intus* dinăuntru, *a foris* de afară, *a peregre* de aiurea, *ab invicem* fiecare la rîndul lui. **X** (*la autorii tîrzii, după comp.* = **quam**) *praestantior ab his* mai mîndru decît aceştia, *inferior ab illo* mai prejos decît acela.

abacinus (*3*) *adj.* de mozaic PLIN.

abactiō, *ōnis f.* izgonire HIER.

abactor, *ōris m.* hoţ de vite APUL.

abactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **abigo**

abactus[2], *ūs m.* furt de vite, luarea turmelor: *cum abactus hospitum exerceret* PLIN. IUN. pe cînd lua vitele oaspeţilor.

abaculus, *ī m.* tăbliţă de sticlă colorată pentru mozaic PLIN.

abacus, *ī m.* **1** tablă de joc împărţită alternativ în pătrăţele albe şi negre, eşichier; **2** tablă de calcul; **3** masă de lux, servind ca suport vaselor de vin; bufet; **4** tăbliţă de marmură sau de sticlă, aplicată ca ornament pe pereţi; **5** (*arhit.*) abacă (*placă subţire care constituie partea superioară a capitelului unei coloane, înlesnind legătura acesteia cu arhitrava*).

ābaddir *n. indecl.* sau **ābaddir**, *īris m.* piatră meteorică (*piatra pe care Rhea i-a dat-o lui Saturn s-o înghită în locul lui Iupiter*).

abaliēnātiō, *ōnis f.* înstrăinare CIC.

abaliēnō (*I*) *vt.* **1** a face (pe cineva) să fie lipsit (de ceva al său), a separa, a îndepărta: *istuc crucior a viro me tali abalienarier* PL. ceea ce mă chinuie e că sînt lipsit de un astfel de om, *abalienati iure civium* LIV. lipsiţi de dreptul de cetăţenie, ~ *Campanos metu* LIV. a-i elibera pe campanieni de frică; **2** a înstrăina (un bun al său), a vinde, a ceda: ~ *agros populi Romani* CIC. a înstrăina pămînturile statului roman, ~ *vectigalia* CIC. a ceda veniturile statului; **3** (*fig. frecv.*) a înstrăina, a îndepărta (sentimentele cuiva, făcîndu-l duşmănos sau indiferent): *Pompei voluntatem abalienabat a me oratio mea* CIC. cuvîntarea mea îmi înstrăina bunăvoinţa lui Pompeius, ~ *totam Africam* NEP. a-şi îndepărta întreaga Africă, *a senatu ordi-*

nem coniunctissimum abalienarunt CIC. au îndepărtat de senat clasa cea mai unită cu el.
abaliud *adv.* de altă parte TERT.
abamita, *ae f.* soră a străbunicului după tată DIG.
abante *prep. cu ac.* și *abl.* (*tard.*) înaintea.
Abās, *antis m.* rege în Argos, tatăl lui Acrisius, bunic al Danaei și al Atalantei, străbunic al lui Perseus (fiul Danaei) // **Abantēus** (*3*) *adj.* al lui Abas, abanteic // **Abantiadēs**, *ae m.* urmaș al lui Abas, fiul lui Abas (*anume: Acrisius*) sau nepotul lui Abas (*anume: Perseus*) // **Abantias**, *adis f. 1*) urmașă a lui Abas, abantiadă (Danae *sau* Atalanta); *2*) Abantiada (*vechi nume al insulei Eubeea*) // **Abantius** (*3*) *adj.* al Eubeii, eubeic.
Abatos, *ī f.* insulă stîncoasă pe Nil (*situat în apropiere de Memphis, unde aveau acces doar preoții*).
abavia, *ae f.* străbunică DIG.
abbaetō, *ere vi.* a se depărta PL.
abavunculus, *ī m.* frate al străbunicului DIG.
abavus, *ī m.* străbunic CIC.; (*la pl.*) strămoși CIC., PLIN.
abbās, *ātis m.* abate ECCL.
abbātia, *ae f.* abație ECCL.
abbātissa, *ae f.* superioară a unei mînăstiri ECCL.
abbreviātiō, *ōnis f.* abreviere ECCL.
abbreviātor, *ōris m.* (*tard*) abreviator.
abbreviō, *āre vt.* a abrevia ECCL.
Abdēra, *ōrum n. pl.* și **Abdēra**, *ae f.* oraș în Thracia (*locul de naștere al filozofilor Protagoras și Democrit; conform legendei, locuitorii acestuia erau renumiți prin neghiobia lor*) // **Abdērītēs**, *ae m.* locuitor din Abdera // **Abdērītānus** (*3*) *adj.* abderitan; (*fig.*) neghiob.
abdicātiō, *ōnis f.* **1**. părăsire, renunțare: ~ *dictaturae* LIV. renunțare la dictatură; **2** dezmoștenire (a unui fiu) SEN.
abdicō[1] (*I*) *vt.* **1** a respinge, a nu recunoaște: ~ *legem agrariam* PLIN. a respinge legea agrară, ~ *aliquem patrem* LIV. a nu recunoaște pe cineva ca tată, ~ *liberos* SEN. RH. a nu-și recunoaște copiii; **2** (*frecv.*) a se demite, a renunța public la o funcție: (cu *se*) ~ *se dictaturā* CIC. a renunța la dictatură, ~ *se non modo consulatu, sed etiam libertate* CIC. a renunța nu numai la consulat, dar și la libertate; (fără *se*) ~ *magistratum* SALL. (*dictaturam* LIV.) a renunța la o demnitate, la dictatură, (*abs.*) *abdicaverunt consules* CIC. consulii au renunțat la funcția lor.
abdicō[2], *ere, xī, ctum vt.* (*term. augural și juridic*) a se opune, a interzice: *cum aves abdixissent tres partes* CIC. deoarece păsările (auspiciile) au interzis trei părți.
abdidī *pf. v.* **abdō**
abditē *adv.* pe ascuns ECCL.
abditus (*3*) *p. pf. v.* **abdō** // **adj.** ascuns vederii, tainic; (*fig.*) secret, misterios: *abdita pars aedium* SALL. o parte tainică a casei, *abdita loca* SALL. locuri ascunse, *sententiae abditae* CIC. gînduri tainice, *vis abdita quaedam* LUCR. un fel de forță misterioasă // **subst.** *n. pl.* (*poet.*) *terrae abdita* LUCR. măruntaiele pămîntului, *abdita rerum* HOR. lucruri necunoscute; (*adverbial*) *in abdito* într-ascuns, în secret; *ex abdito* din adîncuri misterioase.
abdō, *ere, didī, ditum vt.* **1** a îndepărta, a retrage: *copiae paulum ab eo loco abditae* CAES. trupele au fost retrase la o mică depărtare de acest loc, (*ea*) *in insulam Seriphon abdita est* TAC. aceasta a fost îndepărtată (exilată) în insula Seriphos, ~ *se in montes* VERG. a se retrage în munți, ~ *se in occultum* CIC. a se retrage în umbră, *se* ~ *litteris* CIC. a se cufunda în cărți; **2** a ascunde: ~ *se in silvas* CIC. a se ascunde în păduri, *se in suis tectis* ~ LIV. a sta ascunși în casele lor, *abditi inter sarcinas* TAC. ascunși printre bagaje, *cultrum sub veste abditum habere* LIV. a avea cuțitul ascuns sub haină; **3** (*poet.*) a vîrî (pînă a nu se mai vedea), a înfige: *lateri abdidit ensem* VERG. a înfipt sabia în coapsa lui, ~ *ferrum in armo ferae* OV. a vîrî sabia în coapsa fiarei, ~ *totos sub unguine dentes* OV. a înfige adînc dinții în grăsime.
abdōmen, *minis n.* pîntec, burtă; (*fig.*) lăcomie CIC.
abdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a duce cu sine (de undeva), a lua: ~ *cohortes secum* CIC. a lua cu sine cohortele, ~ *aliquem ab aratro* CIC. a lua pe cineva de la plug, ~ *exercitum a Sagunto* LIV. a retrage armata de la Saguntum, ~ *aliquem vi de foro* CIC. a lua pe cineva cu forța din for, ~ *aliquem de piratis* CIC. a scoate pe cineva din mîinile piraților, ~ *ex acie* CIC. a retrage din linia de bătaie, ~ *e conspectu* PL. a lua din fața ochilor, ~ *aliquem domum* CIC. a lua pe cineva acasă, ~ *in servitutem* LIV. a lua în sclavie, ~ *puellam vi* PL. a lua cu forța o fată, ~ *ad cenam* PL. a invita la masă; (*poet. fără prep.*) *me quascumque abducite terras* VERG. Aen. *3, 601* duceți-mă pe orice tărîmuri; **2** a-i lua (ceva cuiva): ~ *legiones a Bruto* CIC. a-i lua lui Brutus legiunile, (*poet.*) ~ *somnos* OV. a răpi somnul, ~ *ab aliquo discipulos* CIC. a-i lua cuiva școlarii, *abducta armenta* OV. cirezile răpite, ~ *aliquam marito* SUET. a lua o femeie soțului ei; **3** a separa, a îndepărta, a abate, a distrage, a atrage (la rău): ~ *animum a corpore* CIC. a separa spiritul de corp, se ~ *a reipublicae cura* CIC. a se îndepărta de preocupările publice, ~ *animum a sollicitudine* CIC. a abate spiritul de la griji, ~ *aliquem a negotiis* PL. a distrage pe cineva de la treburi, *ad hanc licentiam me abducis?* CIC. mă atragi spre acest dezmăț?, ~ *artem ad mercedem atque quaestum* CIC. a înjosi arta, făcînd din ea o marfă și un mijloc de profit.
abductiō, *ōnis f.* **1** ducere; **2** captivitate AMBR.; **3** retragere, singurătate VULG.
abecedārius (*3*) *adj.* alfabetic // **abecedāriī**, *ōrum m. pl.* începătorii care învață alfabetul ECCL. // **abecedāria**, *ae* (subînț. **ars**) *f.* învățare a literelor // **abecedārium**, *iī n.* abecedar ECCL.
abēgī *pf. v.* **abigo**
Abella, *ae f.* oraș în Campania (*bogat în pomi fructiferi*) // **Abellānus** (*3*) *adj.* al Abellei, din Abella // *Abellāna nux* sau **abellāna (avellāna)**, *ae f.* alună CAT.
abeō, *ire, iī, itum vi.* **I** a pleca (de undeva), a se duce: *abeam an maneam?* PL. să plec sau să rămîn?, *abi, nuntia* PL. du-te și anunță, ~ *ab oculis* PL. a pleca din ochii cuiva, *abis e conspectu meo?* PL. pleci din

faţa mea?, *abi prae, iam ego sequar?* PL. du-te înainte, eu vin îndată, ~ *de provincia, de Sicilia* CIC. a pleca din provincie, din Sicilia, ~ *ex Africa* SALL. a pleca din Africa, (*fără prep.*) ~ *hac urbe*, ~ *comitio* LIV. a pleca din acest oraş, de la adunare, (*cu inf.*) *abi quaerere* PL. du-te de vezi, *abiit aedem visere* PL. s-a dus să vadă casa, (*cu supin*) *abi ambulatum* du-te de te plimbă ~ *exsulatum* LIV. a pleca în exil. **II** (*fig.*) **1** (*cu o determinare predicativă, arătînd rezultatul*) a ieşi: *Romani victores abierunt* LIV. romanii au ieşit învingători, *pauci integri abeunt* SALL. puţini scapă nevătămaţi, *ne hostes inultos ~ sinat* SALL. să nu lase ca duşmanii să-i scape fără a se răzbuna pe ei, *tu missus abibis* HOR. vei pleca de aici liber, *nemo non donatus abibit* VERG. nimeni nu va pleca de aici fără să primească un dar, *non possunt haec sic* ~ CIC. astea nu se pot termina aşa, *non hoc tibi abibit* CATUL. asta nu-ţi va merge aşa; (*spec. la licitaţie, vînzări*) *ne res abiret ab eo* CIC. ca afacerea să nu-i scape; **2** a pleca (dintr-o funcţie), a părăsi (o demnitate): ~ *consulatu* CIC. a părăsi consulatul, ~ *dictaturā* CIC. a părăsi dictatura; **3** a se îndepărta (de la o temă, o chestiune): *illuc, unde abii, redeo* HOR. mă întorc la chestiunea de la care am plecat, *ne longius abeam* CIC. ca să nu mă depărtez prea mult de subiect, *quid ad istas ineptias abis?* CIC. pentru ce te depărtezi de chestiune, ocupîndu-te de asemenea prostii?, ~ *ab iure* CIC. a se depărta de lege; **4** a trece (dintr-o stare în alta), a se transforma: *e in u abiit* VARR. „e" s-a transformat în „u", *vestes in villos abeunt* OV. hainele se preschimbă în peri, *abiit ad deos Hercules* CIC. Hercules a trecut în rîndul zeilor, *abit res a consilio ad vires pugnantium* NEP. chestiunea trece dintr-una de judecată într-alta de forţă a luptătorilor, *tutela abit ad propinquos* CIC. tutela trece asupra rudelor; **5** a trece, a dispărea: *menses abierunt decem* TER. au trecut zece luni, *abiit illud tempus* CIC. a trecut vremea aceea, *nausea iam plane abiit* CIC. a trecut de tot greaţa, *abiit somnus* OV. (*timor* LIV.) a trecut somnul, frica; **6** (*poet.*) a pătrunde, a se întinde: *cornus sub pectus abit* VERG. cornul pătrunde sub piept, *vis mali abit artus* OV. răul se răspîndeşte în tot trupul, *longius nefas abiit* OV. ticăloşia s-a întins mai departe; **7** (*fam.*) a se duce: *abi, in malam rem!* PL. du-te la naiba! *abi, in malam crucem!* PL. du-te la dracu!, *abi, nescis inescare homines!* TER. fugi de-aici, nu ştii să momeşti oamenii!; [*abin* = *abisne*; *abissem* = *abiissem*].

Abeōna, *ae f.* divinitate protectoare a primilor paşi pe care-i face copilul mergînd din braţele cuiva în braţele altuia AUG.

abequitō, *āre, āvī vi.* a pleca pe cal LIV.

aberrātiō, *ōnis f.* scăpare de necazuri CIC.

abeuntis (genit. de la *abiens*) *p. pr. v.* **abeo**

aberrō (*I*) *vi.* **1** a se rătăci, a se pierde: ~ *inter homines a patre* PL. a se pierde printre oameni de tatăl său, ~ *pecore* LIV. a se rătăci de turmă; **2** (*fig.*) a se depărta, a se abate: ~ *a regula, a proposito* CIC. a se depărta de regulă, a se abate de la scopul propus, ~ *in melius* PLIN. a se depărta (de original) înfrumuseţîndu-l, ~ *coniecturā* CIC. a se înşela în presupunerea sa, ~ *quasi a miseria* CIC. a uita oarecum de nenorocire; (*abs.*) *tamen aberro* CIC. totuşi mă uit.

abfore *inf. viit. v.* **absum**; **abforem** *conjct. impf. v.* **absum**

abhinc *adv.* **1** (*de timp, pe lîngă num. card., numărînd din momentul de faţă înapoi; frecv. urmat de ac., rar de abl.*) acum … (sînt de atunci): *quaestor fuit ~ annos quattuordecim* CIC. a fost cvestor acum paisprezece ani, ~ *triginta diebus* CIC. acum treizeci de zile; **2** (*de loc*) de aici LUCR.

abhorrens, *ntis p. pr. v.* **abhorreo** // *adj.* nepotrivit: *abhorrentes lacrimae* LIV. lacrimi nepotrivite cu situaţia.

abhorreō, *ēre, uī vi.* **1** a fugi (de ceva), a avea oroare (de): ~ *ab re uxoria* TER. a fugi de căsătorie, ~ *ab horum turpitudine* CIC. a nu putea suporta neruşinarea ăstora, *non ~ spectaculorum oblectamentis* TAC. a nu evita distracţiile spectacolelor; (*cu ac.*) ~ *pumilos* SUET. a avea oroare de pitici; (*abs.*) *omnes abhorrebant* CIC. toţi aveau oroare; **2** (*fig.*) a fi departe de … a nu se potrivi, a fi în contradicţie cu …: *Caelius longe ab ista suspicione ~ debet* CIC. Caelius trebuie să fie departe de această bănuială, *oratio abhorret a persona hominis gravissimi* CIC. cuvintele nu se potrivesc cu persoana unui om foarte serios, *res abhorret a fide* LIV. lucrul este de necrezut, *orationes abhorrent inter se* LIV. spusele nu se potrivesc între ele, *abhorrebat a fide quemquam … intraturum* LIV. era greu de crezut că cineva va intra.

abhorrescō, *ere v.* **horrescō**

abiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **I** (separare) **1 a.** a arunca, a azvîrli: *pilis obiectis temere* LIV. lăncile fiind aruncate la întîmplare, *si te forte uret sarcina, abicito* HOR. dacă te va bate cumva povara, arunc-o, ~ *arma, scutum, hastas*, a arunca armele, scutul, lăncile (părăsind lupta); **b.** (*spec.*) a vinde pe mai nimic: ~ *aedes* PL. a vinde pe nimic casa; **2** (*fig.*) a lăsa la o parte, a părăsi, a renunţa (la): *abiciamus ista* CIC. să lăsăm astea la o parte, ~ *omnem spem* CIC. a renunţa la orice speranţă, *si Catilina consilium belli faciendi abiecerit* CIC. în cazul în care Catilina va renunţa la planul de a face război, ~ *salutem pro te* CIC. a lăsa la o parte grija de viaţa mea pentru tine, ~ *memoriam beneficiorum* CIC. a nu se mai gîndi la binele ce i s-a făcut, *Scaurum iam pridem Pompeius abiecit* CIC. de multă vreme Pompeius l-a abandonat pe Scaurus. **II** (*mişcare de sus în jos*) **1** a arunca: ~ *corpus in mare* CIC. a arunca corpul în mare, ~ *caput centurionis ante pedes eius* LIV. a zvîrli capul centurionului înaintea picioarelor lui, *se ~ ad pedes alicuius* CIC. a se arunca la picioarele cuiva, *ego plurimis pro te supplicem abieci* CIC. pentru tine eu m-am aruncat rugător la picioarele multora, *se ~ in herba* CIC. a se culca în iarbă, *se ~ humi* PLIN. a se culca pe pămînt: **2** a doborî la pămînt: *Erymanthiam abiecit beluam* CIC. a doborît la pămînt fiara Erymanthului, *luctator ter abiectus perdidit palmam* SEN. luptătorul de trei ori culcat la pămînt şi-a pierdut premiul, *super abiectum* (*hostem*) *pede nixus* VERG. apăsînd piciorul pe duşmanul doborît la pămînt; **3** (*fig.*) **a.** a descuraja, a deprima: *maeror men-*

tes abicit SEN. tristețea deprimă sufletele; *se* ~ CIC. a-și pierde curajul; (*p. pf.*) *abiectus* descurajat, abătut; **b.** a coborî, a face să scadă (valoarea), a înjosi: ~ *senatus auctoritatem* CIC. a micșora autoritatea senatului, ~ *suas omnes cogitationes in rem tam humilem* CIC. a-și coborî mintea pînă la un lucru atît de neînsemnat; **c.** (*ret.*) ~ *versum* CIC. a arunca la întîmplare un rînd.

abiectē *adv.* **1** umil, jos CIC.; **2** josnic, laș GELL.

abiectiō, *ōnis f.* abatere, tristețe, deprimare: ~ *animi* CIC. descurajare.

abiectus (*3*) *p. pf. v.* **abicio** // **adj. 1** de jos: *familia abiecta atque obscura* CIC. familie de jos și necunoscută; **2** josnic, abject: *nihil abiectum cogitare* CIC. a nu gîndi la nimic josnic, *animus abiectissimus* QUINT. sufletul cel mai abject; **3** abătut, descurajat: *fracti et abiecti* CIC. înfrînți și descurajați; **4** (*ret.*) neîngrijit, comun: *abiecta oratio* CIC. vorbire neîngrijită, *senarii abiecti* CIC. senari prozaici.

abiegineus, abiēgneus și **abiēgnius** *v.* **abiegnus**

abiēgnus (*3*) *adj.* de brad, PL. ș.a.

abiēs, *etis f.* **1** brad; **2** (*fig.*) **a.** scîndură de brad: *intexunt abiete costas* VERG. căptușesc coastele (calului de lemn) cu scînduri de brad; **b.** corabie: *labitur vadis* ~ VERG. corabia alunecă pe valuri; **c.** lance: *transverberat abiete pectus* VERG. străpunge pieptul cu lancea; **d.** scrisoare (pe o foaie de brad) PL.; **e.** coperte (de brad) ale tăbliței de scris MART.

abietārius (*3*) *adj.* de brad // **abietārius**, *iī m.* tîmplar VULG.

abiga, *ae f.* (*bot.*) nucșoară (*sămînța aromată a nucșorului*) PLIN.

abigeātor, *ōris m.* hoț de vite PAUL.

abigeātus, *ūs m.* jefuire de vite DIG.

abigeus, *ī m.* hoț de vite DIG.

abigō, *ere, ēgī, actum vt.* **1** a alunga, a izgoni: ~ *volucres et feras* CIC. a izgoni păsările și fiarele, ~ *curas* HOR. a alunga grijile, ~ *uxorem* SUET. a-și alunga soția, a divorța, ~ *partum sibi medicamentis* CIC. a avorta cu ajutorul leacurilor, *conscientiā abigi* HOR. a fi chinuit de conștiință, *oculi abacti* SIL. ochi afundați în cap, *nox abacta* VERG. noaptea pe trecute; **2** (a mîna în altă parte) a răpi, a fura (o turmă): *pecora abacta* (*sunt*) LIV. turmele ne-au fost furate; ~ *praedas hominum pecorumque* CIC. a lua prăzi în oameni și vite.

abin = **abisne**

abinde *v.* **inde**

abistinc *v.* **istinc**

abitiō, *ōnis f.* plecare PL.

ăbītō, *ere vi.* a pleca PL.

abitus, *ūs m.* **1** plecare: *abitu eius* TER. la plecarea lui; **2** (loc de ieșire) ieșire: *omnemque abitum custode coronant* VERG. ei înconjoară cu paznici orice ieșire.

abiūdicō (*I*) *vt.* **1** a lua prin judecată (ceva cuiva): ~ *Alexandriam a populo Romano* CIC. a-i lua prin judecată poporului roman Alexandria; **2** (*fig.*) a deposeda: *me a vita abiudicabo* PL. am să mă lipsesc de viață, *sibi libertatem abiudicavit* CIC. a renunțat la libertatea lui.

abiugō, *āre vt.* a dejuga; (*fig.*) a îndepărta PACUV.

abiungō, *ere, iūnxi, iūnctum vt.* **1** a dejuga, a deshăma: ~ *iuvencum* VERG. a dejuga juncanul; **2** (*fig.*) a îndepărta, a izola CIC.

abiūrō (*I*) *vt.* a tăgădui (prin jurămînt fals): ~ *creditum* SALL. a tăgădui ceea ce i s-a încredințat, *in iure abiurant pecuniam* PL. la judecată neagă că au primit bani.

ablactātiō, *ōnis f.* înțărcare VULG.

ablactō (*I*) *vt.* a înțărca ECCL.

ablaqueātiō, *ōnis f.* săparea pămîntului la rădăcina viței de vie, a pomilor COL.

ablaqueō (*I*) *vt.* a săpa pămîntul la rădăcina viței de vie, a pomilor (*pentru a înlătura hățișul*) CAT.

ablātiō, *ōnis f.* îndepărtare ECCL.

ablātīvus, *ī m.* (subînț. **casus**) cazul ablativ QUINT.

ablātōr, *ōris m.* cel care ia cu sine, răpitor ECCL.

ablātus (*3*) *p. pf. v.* **auferō**

ablegātiō, *ōnis f.* trimitere, expediere LIV.; (*spec.*) îndepărtare, relegare: ~ *iuventutis ad bellum* LIV. trimiterea tineretului la război; ~ *Agrippae* PLIN. izgonirea lui Agrippa.

ablēgō (*I*) *vt.* **1** a trimite: ~ *aliquem foras* PL. a trimite pe cineva afară, ~ *pueros venatum* LIV. a trimite copiii să vîneze; **2 a.** a îndepărta: ~ *honestos homines* CIC. a-i îndepărta pe oamenii cinstiți, *bellum nos ab urbe ablegatos tenet* LIV. războiul ne silește să fim departe de oraș, ~ *aliquem a penatibus suis* LIV. a alunga pe cineva din căminul său; (*fig.*) *haec legatio a fratris adventu me ablegat* CIC. această misiune mă face să nu fiu de față la sosirea fratelui meu; **b.** (*spec.*) a îndepărta din post (din funcție), a concedia: *magna pars ablegati* LIV. o mare parte dintre ei au fost revocați.

ablevō, *āre vt.* a ușura, a despovăra AMBR.

abligurriō (*IV*) *vt.* a linge (de tot, complet) ARN.; (*fig.*) a mînca (o avere), a prăpădi, a risipi; ~ *patria bona* TER. a prăpădi averea părintească.

abligurrītiō, *ōnis f.* risipire SERV.

abligurrītor, *ōris m.* risipitor AMBR.

ablocō, *āre vt.* a da cu chirie: ~ *domum* SUET. a-și închiria casa.

ablūdō, *ere vi.* a nu se potrivi, a diferi, a se deosebi: *haec a te non multum abludit imago* HOR. S. *2, 3, 320* acest portret nu se deosebește prea mult de tine (seamănă destul de bine cu tine).

abluō, *ere, uī, ūtum vt.* **1 a.** a curăța (spălînd), a spăla: ~ *pedes alicuius* CIC. *manus* SEN. *vulnera* VERG. a spăla picioarele cuiva, mîinile, rănile, *se* ~ *flumine vivo* VERG. a se spăla în apă curgătoare; **b.** (*spec.*) a boteza; **2** (*fig.*) a șterge, a îndepărta: ~ *maculas* a șterge petele (morale), *perturbatio animi placatione abluatur* CIC. tulburarea sufletească să se șteargă prin împăcare, *torrens abluens villas* SEN. un torent care ia cu el gospodăriile, *sitis abluitur* TAC. setea se stinge.

ablūtiō, *ōnis f.* spălare PLIN.; (*spec.*) purificare, botezare ECCL.

ablūtor, *ōris m.* cel care spală, cel care curăță TERT.

ablūviō, *ōnis f.* luarea (pămîntului) de către ape GROM.

ablūvium, *iī n.* inundare, potop *ap.* GELL.

abnatō, *āre vi.* a se depărta înotînd STAT.

abnegātiō, *ōnis f.* tăgăduire, negare ARN.
abnegātor, *ōris m.* cel care neagă, tăgăduitor TERT.
abnegō (*I*) *vt.* 1 a refuza (cu tărie): *rex tibi coniugium abnegat* VERG. regele refuză să-ţi dea fata în căsătorie, *nec comitem abnegat* (*se*) HOR. nu refuză să te însoţească; 2 a nu recunoaşte (un bun, o sumă primită): ~ *nummos* IUV. a tăgădui că a primit bani.
abnepōs, *ōtis m.* străstrănepot SUET.
abneptis, *is. f.* străstrănepoată SUET.
abnoctō, *āre vi.* a dormi în casa altuia SEN. Vit. *26, 6.*
abnōdō, *āre vt.* (*agr.*) a tăia nodurile (excrescenţele) la pomi, la viţă COL.
abnōrmis (*2*) *adj.* în afara regulilor: ~ *sapiens* HOR. S. *2, 2, 3* înţelept fără cultură filozofică (de bun-simţ).
abnuentia, *ae f.* respingere (a unei acuzaţii) AUG.
abnuō, *ere, uī vt.* 1 a face semn (din cap, cu mîna) că nu …: *illi abnuunt* PL. aceia fac semn că nu; 2 a refuza: ~ *pugnam* LIV. a refuza lupta, *nec abnuebat melioribus parere* LIV. şi nu refuza să se supună celor mai buni, *non* ~ *quin* … TAC. a nu refuza să …; 3 a respinge, a se opune: ~ *pacem* LIV. a respinge pacea, *abnuente iam plebe imperium* LIV. fiindcă poporul respingea (refuza) să dea ascultare, *nec abnuit omen* VERG. voia zeilor nu s-a opus, ~ *linguam Romanam* TAC. a respinge limba romană, *locus abnuit* TAC. locul nu permite; 4 a tăgădui: *haud abnuo egregium ducem fuisse Alexandrum* TAC. nu tăgăduiesc că Alexandru a fost un comandant vestit, *non abnuitur ita fuisse* LIV. nu se tăgăduieşte că a fost aşa.
abnūtivus (*3*) *adj.* negativ DIG.
abnūtō, *āre vt.* a refuza (prin semne repetate), a refuza cu vehemenţă PL., CIC.
abolēfaciō, *ere, fēci, factum v.* **aboleo**
aboleō, *ēre, ēvi, itum vt.* 1 a face să dispară, a distruge, a nimici: ~ *igni* TAC. a nimici prin foc ~ *viscera undis* VERG. a face să dispară prin spălare mirosul urît al măruntaielor; 2 (*fig.*) a suprima, a înlătura: ~ *memoriam flagitii* LIV. a şterge amintirea ticăloşiei, ~ *monumenta nefandi viri* VERG. a suprima tot ceea ce aminteşte de omul nelegiuit, ~ *privata certamina* LIV. a înlătura neînţelegerile particulare, ~ *alicui magistratum* LIV. a-i lua cuiva funcţia.
abolescō, *ere, ēvī vi.* a pieri, a dispărea; *non abolescet gratia facti* VERG. nu va pieri recunoştinţa pentru fapta ta, *memoria aboleverat* LIV. amintirea dispăruse.
abolitiō, *ōnis f.* abolire, suprimare: ~ *legis* SUET. abolirea legii, ~ *tributorum* TAC. suprimarea dărilor.
abolitor, *ōris m.* cel care distruge TERT.
abolla, *ae f.* manta de război VARR.; (*fig.*) (manta de stofă groasă), mantaua filozofului IUV., MART.
abōminābilis (*2*) *adj.* abominabil VULG.
abōmināmentum, *ī n.* lucru abominabil TERT.
abōmināndus (*3*) *adj.* abominabil, detestabil LIV.
abōminātiō, *ōnis f.* oroare (de ceva), respingere cu groază LACT.
abōminor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a respinge (ca fiind rău prevestitor): *quod abominor* OV. de care să ne ferească zeii; 2 a respinge cu groază, a detesta: *quod nos abominamur, vos optatis* LIV. ceea ce noi respingem cu groază, voi doriţi; (*p. pf. are şi sens pasiv*) *parentibus abominatus Hannibal* HOR. Hannibal detestat de părinţi.
Aborīginēs, *um m. pl.* aborigeni (*primii locuitori ai Italiei*), băştinaşi.
aborior, *īrī, ortus sum vi. dep.* a pieri, a se stinge: *vox aboritur* LUCR. *3, 155* glasul îi piere; (*spec.*) a avorta PLIN.
aboriscor, *scī vi. dep.* a muri LUCR. 5, 733.
aborsus, *ūs m. v.* **abortiō**[2]
abortiō[1], *īre, īvī vi.* a avorta VULG.
abortiō[2], *ōnis f.* avort PL., CIC.
abortīvum, *ī. n* (subînţ. **medicamentum**) substanţă care provoacă avortul IUV.
abortīvus (*3*) *adj.* 1 născut înainte de termen HOR.; 2 care provoacă avortul PLIN.
abortō, *āre, āvi vi.* a avorta VARR.
abortum, *ī n.* copil născut înainte de termen, avorton DIG.
abortus, *ūs m.* avort CIC.; (*fig.*) *abortus facere* PLIN. a produce avortoni literari.
abrādō, *ere, rāsī, rāsum vt.* 1 a rade, a răzui: ~ *supercilia* CIC. a rade sprîncenele; 2 (*fig.*) a stoarce, a lua, a smulge: *unde aliquid abradi potest* TER. de unde se poate stoarce ceva, *videt nihil se a Caecina posse* ~ CIC. vede că nu poate stoarce nimic de la Caecina.
Abrahām *m. indecl.* Abraham, Avram.
abrāsiō, *ōnis f.* acţiunea de a rade, radere ECCL.
abrelēgō, *āre, āvī vt.* a relega, a izgoni IUL. VAL.
abripiō, *ere, ripuī, reptum vt.* a duce cu forţa, a răpi, a smulge: *abripi vi fluminis* CAES. a fi smuls de forţa apei, ~ *de convivio in vincula* CIC. a duce cu forţa de la ospăţ în lanţuri, ~ *virginem e complexu patris* LIV. a răpi o fată din braţele tatălui, ~ *pecora litori* PLIN. a răpi turmele de pe ţărm; *se* ~ a pleca repede, a dispărea pe dată: *sese* ~ *domum* SUET. a pleca repede acasă; (*fig.*) a depărta: (*filium*) *etiam si natura a parentis similitudine abriperet* CIC. chiar dacă natura l-ar depărta pe băiat de asemănarea cu tatăl său (chiar dacă natura i-ar face să nu semene).
abrōdō, *ere, rōsum vt.* a roade, a distruge (rozînd) PLIN.
abrogātiō, *ōnis f.* abrogare (a unei legi), anulare CIC.
abrogātor, *ōris m.* cel care abrogă ARN.
abrogō (*I*) *vt.* 1 a abroga, a anula, a lua valabilitatea: ~ *legem* CIC. a abroga o lege, *abrogatur legi* LIV. se anulează valabilitatea legii; (*fig.*) *male fidem servando illis quoque abrogant fidem* PL. neţinîndu-şi cuvîntul, anulează încrederea şi în cuvîntul acelora, *poenas sibi abrogat* SEN. se crede în afară de pedeapsă; 2 a lua (cuiva) o funcţie: ~ *alicui imperium* LIV. a-i lua cuiva comanda.
abrotonitēs, *ae m.* (subînţ. **vinum**) vin pelin COL.
abrotonum, *ī n.* şi **abrotonus**, *ī m.* (*bot.*) pelin (*Artemisia absinthium*) LUCR.
abrumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* 1 a rupe (desfăcînd, smulgînd): ~ *ramos* OV. a rupe ramuri, ~ *vincula* LIV. a rupe lanţurile, *nubibus abruptis* LUCR. norii rupîndu-se, *ordines abrumpuntur* LIV. rîndurile se rup, *abruptis turbata procellis freta* VERG. valurile agitate de furtuna dezlănţuită, ~ *fidem* TAC. a rupe jurămîntul de credinţă; (*fig.*) ~ *equites ab exercitu*

CURT. a rupe (separînd) călăreţii de restul armatei, *se ~ latrocinio Antonii* CIC. a se rupe de banda lui Antonius; **2** a întrerupe, a pune capăt: *~ somnos* VERG. a întrerupe somnul, *~ medium sermonem* VERG. a întrerupe în mijlocul vorbirii, *~ inceptum sermonem* VERG. a întrerupe vorba începută, *~ vitam* a pune capăt vieţii, *~ dissimulationem* TAC. a arunca masca.

abruptē *adv.* **1** (*frecv.*) brusc, dintr-o dată QUINT.; **2** pripit, fără socoteală AMM.

abruptiō, *ōnis f.* ruptură; (*fig.*) divorţ CIC.

abruptum, *ī n.* loc prăpăstios: (*pl.*) *abrupta* prăpăstii; *abrupta viarum* LUCR. drumuri surpate, *in ~ ferri* (*trahi*) VERG. a fi tîrît în prăpastie.

abruptus (*3*) *adj.* **1** surpat, prăbuşit, prăpăstios: *locus recenti lapsu terrae ~* loc surpat printr-o alunecare de teren recentă; **2** (*fig. despre stil*) bolovănos, fără cursivitate, abrupt SEN. **3** (*despre caracter*) aspru, neînduplecat: *abrupta contumacia* TAC. încăpăţînare neînduplecată.

abs *v.* **a**

abscēdō, *ere, cessī, cessum vi.* **1** a se depărta, a pleca: *abscede hinc* PL. pleacă de-aici, *~ ab urbe* LIV. a se depărta de oraş, *~ a Capua* LIV. a pleca de la Capua, *~ e conspectu* LIV. a pleca din faţa cuiva; (*fig.*) *sol abscedit* PLIN. soarele apune, *somnus abscessit* OV. somnul a pierit, *ira abscedet* TER. mînia va dispărea; **2** (*mil.*) a se retrage: *legiones abscessere* TAC. legiunile s-au retras, *~ ab armis aut loco suo* LIV. a se retrage din luptă sau de pe locul său, *non ante abscessum est* (subînţ. *praelio*) *quam …* LIV. nu s-au retras din luptă mai înainte ca … **3** a renunţa (la): *~ obsidione* TAC. a renunţa la asediu, *~ civilibus muneribus* LIV. a se ţine departe de funcţiile cetăţeneşti; **4** a se prăpădi, a se pierde, a înceta: *ne quid abscederet* SUET. ca să nu se prăpădească ceva, *abscedent enim minae* PL. căci ameninţările vor înceta; **5** (*med.*) a se forma un abces: *aliquid sub lingua abscedit* CELS. sub limbă se formează un abces.

abscessiō, *ōnis f.* retragere, îndepărtare CIC.

abscessus, *ūs m.* **1** retragere, plecare CIC.; **2** absenţă TAC. **3** abces CELS.

abscīdō, *ere, cīdī, cīsum vt.* **1** a tăia: *~ funes* CIC. a tăia funiile, *~ alicui nasum auresque* LIV. a tăia cuiva nasul şi urechile, *~ latera montium* SEN. a tăia coastele munţilor, *~ aquam* LIV. a tăia (abătînd) cursul apei, *homo abscisus* ARN. om castrat; **2** (*fig.*) a tăia: *abscisus in duas partes exercitus* LIV. armata a fost tăiată în două părţi, *vox absciditur* QUINT. vocea i se taie, *abscisa scelere Antonii vox publica est* VELL. prin crima lui Antonius, vocea poporului a amuţit, *~ spem auxilii* LIV. a lua speranţa de ajutor, *~ causam miseriarum* PETR. a reteza pricina nenorocirilor.

abscindō, *ere, scidī, scissum vt.* **1** a smulge, a sfîşia: *~ tunicam a pectore* CIC. a sfîşia tunica de la gît, *~ comas* VERG. a smulge părul, *~ venas* TAC. a tăia venele; **2** (*fig.*) a separa, a despărţi: *~ caelo terras et terris undas* OV. a despărţi pămînturile de cer şi apele de pămînturi; **3** (*poet.*) a împiedica: *reditus ~ dulces* HOR. Epod. *16, 35* a împiedica dulcea revenire (în patrie).

abscīsē, *adv.* concis, pe scurt VAL. MAX.

abscīsiō, *ōnis f.* tăiere AUG.; (*ret.*) întrerupere, oprire (în mijlocul vorbirii) (*aposiopesis*) RH. HER.; (*gram.*) apocopă DIOM.

abscissiō, *ōnis f.* smulgere AMBR.

abscissus (*3*) *p.pf. v.* **abscindo**

abscīsus (*3*) *p. pf. v.* **abscīdo** // **adj. 1** (*despre loc* sau *stil*) tăiat, abrupt LIV.; QUINT.; **2** (*moral*) aspru, dur VAL. MAX.

absconditē *adv.* **1** pe ascuns VULG.; **2** (*fig.*) **a.** (*ca exprimare*) obscur, neclar CIC.; **b.** (*ca sens*) profund, misterios CIC.

absconditiō, *ōnis f.* ascundere ECCL.

absconditor, *ōris m.* ascunzător, cel care ascunde TERT.

absconditus (*3*) *p. pf. v.* **abscondō** // **adj. a.** ascuns, nevăzut; **b.** necunoscut, misterios CIC.

abscondō, *ere, condidi* (*condi*), *conditum* (*consum*) *vt.* **1** a ascunde, a face nevăzut: *~ aurum secundum aram* PL. a ascunde aurul în spatele altarului, *se ~* SEN. a se ascunde, *abscondere* APUL. M. *6, 12* a se ascunde; (*poet.*) *~ ensem lateri* VERG. a împlînta adînc (încît nu se mai vede) sabia în coapsă, *abscondit telum in aere* SIL. aruncă săgeata în aer (de nu se mai vede); (*pas. despre aştri*) a nu se mai vedea, a apune: *Atlantides absconduntur* Pleiadele apun; (*spec.*) a pierde din ochi, a nu mai vedea: *Phaeacum abscondimus arces* VERG. nu mai vedem înălţimile feacilor, *in hoc cursu temporis primum pueritiam abscondimus, deinde adulescentiam* SEN. în această goană a timpului, dăm uitării mai întîi copilăria, apoi tinereţea; **2** a acoperi: *fumus abscondit caelum* SEN. fumul acoperă cerul, *nec galea frontem abscondit* IUV. şi coiful nu-i acoperă fruntea; **3** (*fig.*) a tăinui: *~ fugam furto* VERG. a tăinui fuga prin vicleşug.

absconsē *adv.* în secret HYG.

absconsiō, *ōnis f.* ascundere ECCL.

absconsor, *ōris m.* cel care ascunde FIRM.

absconsus (*3*) *p. pf. v.* **abscondō**; *in absconso* AUG. în secret.

absectus *p. pf. v.* **absecō**

absens *p. pr. v.* **absum** // **adj.** absent CIC.

absentia *ae f.* absenţă CIC.

absentium *v.* **absinthium**

absentīvus (*3*) *adj.* absent PETR.

absīda, *ae v.* **absis**

absilio, *īre, siluī* (*silīvī*) *vi.* şi *vt.* a sări departe; a fugi (sărind) LUCR. a sări departe de … STAT.

absimilis (*2*) *adj.* (*frecv. cu negaţie*) neasemănător, diferit: *non ~ Tiberio principi fuit* SUET. a fost întru totul asemănător împăratului Tiberius.

absinthiacus (*3*) *adj.* de absint (pelin) TH. PRISC.

absinthiātus (*3*) *adj.* care conţine (amestecat cu) absint (pelin) SEN. // **absinthiātum**, *ī* (subînţ. **vinum**) vin pelin.

absinthītēs, *ae m.* vin pelin COL.

absinthium, *iī n.* (*bot.*) pelin (*Artemisia absinthium*) LUCR.; (*fig.*) leac amar, dar tămăduitor QUINT.

absinthius, *iī m. v.* **absinthium**

absis (**apsis**), *īdis f.* (ac. *absīda*) **1** boltă PLIN.; **2** orbită (*pe care se deplasează un astru*) PLIN.; **3** farfurie adîncă DIG.; **4** cafas la o biserică ECCL.

absistō, *ere, stitī vi.* **1** a se (în)depărta, a se retrage, a dispărea: (*abs.*) *miles absistit* TAC. soldaţii se retrag, *me reliquit atque abstitit* PL. m-a lăsat şi s-a dus, *abstitit imago* VERG. chipul a dispărut, (*cu abl.*) ~ *luco* VERG. a se retrage din dumbravă, (*cu prep.*) ~ *ab signis* CAES. a se retrage de la unitate, (*poet.*) *ab ore scintillae absistunt* VERG. din ochi îi scapără scîntei; **2** a renunţa (la), a înceta, a se opri: (*cu abl.*) ~ *oppugnatione* a renunţa la asediere, *non abstitit continuando magistratu* LIV. n-a încetat să-şi continue funcţia; (*cu inf.*) *absiste moveri* VERG. nu te mai mişca, (*abs.*) *absistamus, ait* VERG. să ne oprim, zise, *tandem abstiterunt* TAC. în sfîrşit s-au oprit, *accusator abstitit* TAC. acuzatorul a renunţat (la acuzaţie), (*impers.*) *absisteretur bello* LIV. să se renunţe la război.

absitus (*3*) *adj.* depărtat P. NOL.

absolūbilis (*2*) *adj.* demn de a fi iertat AMBR.

absolūtē *adv.* **1** desăvîrşit, perfect CIC.; **2** precis, direct, simplu DIG.; **3** (*gram.*) absolut PRISC.

absolūtiō, *ōnis f.* **1** (*jur.*) achitare CIC.; **2** eliberare AMBR.; **3** desăvîrşire CIC.; **4** dezlegare, soluţionare AMBR.; **5** exactitate CIC.

absolūtīvus (*3*) *adj.* absolut SERV.

absolūtōrius (*3*) *adj.* **1** de achitare SEN.; **2** care scapă, salvator SUET. // **absolūtōrium**, *ii n.* remediu salvator PLIN.

absolūtus (*3*) *p. pf. v.* **absolvō** // **adj. 1** desăvîrşit, perfect: ~ *philosophus* CIC. filozof desăvîrşit; **2** necondiţionat, absolut, precis: *absoluta necessitudo* CIC. necesitate absolută; **3** (*gram.*) complet (ca sens): *nomen absolutum* PRISC. nume cu sens complet; *verbum absolutum* verb întrebuinţat absolut (fără complement), *adiectivum, participium absolutum* SERV. adjectiv, participiu folosit singur (fără substantiv); (*la adj.*) ~ *gradus* QUINT. gradul pozitiv.

absolvō, *ere, solvī, solūtum vt.* **1** a dezlega: ~ *canem* AMM. a dezlega cîinele, *vinclis absoluti* TAC. dezlegaţi din lanţuri; **2** a lăsa frîu liber; (*fig.*) a elibera: *te absolvam brevi* PL. am să te las repede, ~ *consulem regni suspicione* LIV. a elibera pe consul de bănuiala că doreşte să fie rege, *is annus populum longo bello absolvit* TAC. acest an a eliberat poporul de un lung război, *se* ~ *caede hostis* TAC. a se elibera prin uciderea unui duşman; **3** (*jur.*) a achita: *bis Catilina absolutus* CIC. Catilina a fost achitat de două ori, *servus omnibus sententiis absolvitur* CIC. sclavul este achitat cu unanimitate de voturi ~ *aliquem capitis* NEP. a achita pe cineva de pedeapsa cu moartea, ~ *aliquem improbitatis* CIC. a achita pe cineva de acuzaţia de necinste, ~ *reos culpā* OV. a-i ierta pe acuzaţi de vină, ~ *de praevaricatione* CIC. a achita de învinuirea de prevaricaţiune, *fidem absolvit* TAC. le iartă fidelitatea; **4** a plăti (un creditor): *ut hunc absolvam* TAC. ca să-l plătesc pe acesta; **5** a sfîrşi, a termina (o lucrare, o vorbire): ~ *picturae partem inchoatam* CIC. a termina partea începută a tabloului, *Catone absoluto* CIC. după ce lucrarea mea „Cato" („De senectute") a fost terminată, *de Catilinae coniuratione paucis absolvam* CIC. despre conjuraţia lui Catilina voi termina în puţine cuvinte, *paucis verum absolvam* SALL. voi arăta pe scurt adevărul.

absonans, *ntis adj.* contrar, opus.

absonē *adv.* pe un ton fals APUL.; (*fig.*) absurd, nepotrivit GELL.

absonus (*3*) *adj.* **1** fals (ca ton): *voce absoni* CIC. cu voce falsă; **2** nepotrivit, în dezacord (cu): *absoni a voce motus* LIV. gesturi în dezacord cu vocea, *fortunis absona dicta* HOR. vorbe care nu se potrivesc cu situaţia.

absorbeō, *ēre, buī* (*psi*) *vt.* **1** a înghiţi, a absorbi: *Oceanus vix videtur tot res* ~ *potuisse* CIC. se pare că Oceanul ar fi putut cu greu înghiţi atîtea lucruri, *gurgite fluminis absorbebantur* CURT. erau înghiţiţi de vîltoarea apei; **2** (*fig.*) a tîrî (cu sine), a răpi (cu sine): *hunc absorbet aestus gloriae* CIC. pe acesta îl mînă setea de glorie, *tribunatus absorbet meam orationem* CIC. tribunatul lui îmi ocupă tot discursul.

absorbitiō, *ōnis f.* sorbire AUG.

absque[1] *prep. cu abl.* **1** (*conv.*) *urmat de* **me**, **te** ..., *sau pron. dem. şi* **esset** (**foret**) = *si ego* (*tu, is* etc.) ... *non fuissem* (*fuisses, fuisset* etc.): dacă eu (tu, el etc.) ... n-aş (n-ai, n-ar) fi fost ..., fără mine (tine, el) ...; *absque te esset, hodie non viverem* PL. dacă n-ai fi fost tu (fără tine), astăzi n-aş mai fi în viaţă, *quam fortunatus ceteris sum rebus, absque una hac foret* TER. cît de fericit sînt în toate (lucrurile), afară de acesta singurul; **2** fără: ~ *sententia* QUINT. fără să se gîndească; **3** afară de, exceptînd: ~ *paucis syllabis* GELL. afară de cîteva silabe.

absque[2] = **et abs**

abstantia, *ae f.* distanţă, depărtare VITR.

abstēmius (*3*) *adj.* **1** nebăutor (de vin) OV. ; **2** cumpătat, sobru HOR.; **3** care n-a mîncat sau n-a băut toată ziua AUS.

abstentiō, *ōnis f.* abţinere, reţinere AUG.

abstentus *p. pf. v.* **abstineo**

abstergeō, *ēre, tersī, tersum vt.* **1** a şterge: ~ *sudorem* PL. (*lacrimas* LUCR., *vulnera* TER.) a şterge sudoarea, lacrimile, rănile; **2** (*fig.*) a înlătura, a risipi, a face să dispară: ~ *molestias* CIC. a înlătura supărările, ~ *suspicionem* AMM. a risipi bănuiala, ~ *remos* CURT. a face să dispară (a mătura) vîslele.

abstergō, *ere, tersi, tersum v.* **abstergeō**

absterreō, *ēre, terruī, territum vt.* **1** a îndepărta (înfricoşînd), a izgoni: ~ *hostes saxis* LIV. a izgoni pe duşmani cu pietroaie, ~ *neminem a congressu meo* CIC. a nu îndepărta pe nimeni de la întîlnirea cu mine, ~ *anseres de frumento* HOR. a izgoni gîştele de la grăunţe; **2** (*fig.*) a împiedica (de la), a abate (de la): ~ *eos a tam detestabili consilio* LIV a-i abate de la o hotărîre atît de nefericită, ~ *animos vitiis* HOR. a abate sufletele de la ticăloşii, ~ *pabula amoris* LUCR. a-şi interzice tot ce alimentează dragostea, *non potuit absterreri quin* ... VAL. MAX. n-a putut fi împiedicat de a ...

absterritus (*3*) *p. pf. v.* **absterreō**

abstersi *pf. v.* **abstergeō** (**abstergō**)

abstinens, *ntis p. pr. v.* **abstineō** // **adj. 1** reţinut, rezervat, cumpătat: *esse abstinentem praeclarum est* CIC. a fi cumpătat este un lucru foarte frumos; **2** dezin-

teresat: *animus ~ pecuniae* suflet dezinteresat de bani, *~ rebus venereis* COL. indiferent la ale dragostei.

abstinenter *adv.* dezinteresat, rezervat CIC.

abstinentia, *ae f.* **1** abţinere, reţinere (de la ceva) SEN., CELS. *~ conviciorum* SEN. abţinere de la ocări, *~ vini* PL. sau *~ a vino* CELS. abţinere de la băutură; (*abs.*) nemîncare: *abstinentiā vitam finivit* TAC. şi-a sfîrşit viaţa prin nemîncare; **2** moderaţie, cumpătare; (*med.*) dietă; *nullum signum luxuriae, contra plurima abstinentiae* NEP. nici un semn de desfriu, dimpotrivă, foarte multe de cumpătare, *febrem quiete et abstinentiā mitigavit* QUINT. şi-a uşurat febra prin repaos şi dietă; **3** cinste dezinteresată: *tentata est eius ~* NEP. i-a fost pusă la încercare cinstea; **4** (*med.*) retenţie: *~ urinae* C. AUR. retenţie de urină.

abstineō, *ēre, tinuī, tentum* **I** *vt.* **1** a ţine departe, a îndepărta, a reţine, a împiedica: *~ militem a praeda* LIV. a împiedica pe soldaţi să prade, *~ manus a se* CIC. a nu-şi face seama, *~ manus ab alienis* CIC. a nu se atinge de bunurile altora, *abstinendus a cibo est aeger* CELS. bolnavul trebuie să fie reţinut de la mîncare, *fortuna eum abstinuit bello* LIV. soarta l-a împiedicat să facă război, *~ vim finibus* LIV. a îndepărta un atac asupra teritoriului; *se ~* a se abţine: *abstinent se cibo* CIC. se abţine de la mîncare, *me ostreis facile abstinebam* CIC. mă abţineam uşor de la stridii; **2** (*jur.*) a împiedica (pe cineva) de la o succesiune: *tutores pipillum abstinuerunt* SCAEV. tutorii l-au împiedicat pe copil de la moştenire (să-şi ia moştenirea); **3** (*ecl.*) a excomunica. **II** *vi.* a se ţine departe, a se abţine, a cruţa: *Labienus proelio abstinuit* CIC. Labienus n-a luat parte la luptă, *~ a voluptatibus* CIC. a se abţine de la plăceri, *~ a mulieribus* CAES. a cruţa femeile, *Tiberius publico abstinuit* TAC. Tiberius s-a ţinut departe de ochii lumii, (*oc. vt.*) *~ liberas urbes* TER. a cruţa oraşele libere, *abstineant mihi invidere* PL. să înceteze de a mă invidia, *~ quin* (*quominus*) ... a se abţine de a ... (*abs.*) *aegre abstinent quin castra oppugnent* LIV. cu greu se stăpînesc să nu atace tabăra, (*poet.*) *abstineto irarum* HOR. C. *3, 27, 69–70* abţine-te de la mînie.

abstō, *āre vi.* şi *vt.* **1** a sta la distanţă: *si propius stes ... si longius abstes* HOR. dacă stai mai aproape ... dacă stai mai departe; **2** a ţine la distanţă: *amor abstandus est* PL. iubirea să fie ţinută departe.

abstollō, *ere vt.* a răpi AMBR.

abstractiō, *ōnis f.* luare; (*fig.*) abstracţie BOETH.

abstractus (*3*) *p. pf. v.* **abstraho** // **adj.** abstract ISID.

abstrahō, *ere, trāxī, tractum vt.* **1** a tîrî (cu sine), a răpi, a duce cu forţa: *~ navem remulco* CAES. a trage o corabie cu odgonul (a remorca), *~ iumenta* a răpi vitele, *~ ab aliquo liberos* CIC. a-i răpi cuiva copiii, *~ filiam de complexu* sau *e sinu matris* CIC. a smulge o fată din braţele, de la sînul mamei, *~ in servitutem* CAES. a duce în sclavie, *~ ad supplicium* CURT. a duce la tortură; **2** (*fig.*) a despărţi, a separa, a rupe: *commeatu abstractus* CAES. căruia i s-au tăiat mijloacele de aprovizionare, *~ Germanicum legionibus* TAC. a-l separa pe Germanicus de legiuni, *~ aliquem ex comitatu clarissimorum virorum* CIC. a exclude pe cineva din rîndul cetăţenilor celor mai vestiţi, *~ copias a Lepido* CIC. a atrage trupe de-ale lui Lepidus; **3** (*fig.*) a împiedica: *~ milites a direptione* LIV. a opri soldaţii de la jaf, *a rebus gerendis senectus abstrahit* CIC. bătrîneţea împiedică de la orice activitate, *~ se a sollicitudine* CIC. a se elibera de griji.

abstrūdō, *ere, trūsī, trūsum vt.* a ascunde: *se ~ in silvam* CIC. a se ascunde în pădure, *~ tristitiam, metum* TAC. a-şi ascunde tristeţea, teama.

abustrūsiō, *ōnis f.* ascundere AMM.

abstrūsius *adv. la comp.* mai ascuns AMM.

abstrūsus (*3*) *p. pf. v.* **abstrudo** // **adj. a.** ascuns: *~ dolor* CIC. durere ascunsă, *~ Tiberius* TAC. Tiberius un om ascuns, *in abstruso situm esse* PL. a fi pus într-un loc ascuns; **b.** (*fig.*) greu de pătruns, abstract: *disputatio abstrusior* CIC. discuţie prea abstractă, *in abstruso est* AMM. este greu de ştiut.

abstulī *pf. v.* **aufero**

absum, *esse, afuī* (*abfuī*) *vi.* **I** (*absenţă*) **1** a fi absent, a lipsi: *eum, quia non videbam, ~ putabam* LIV. fiindcă nu-l vedeam, credeam că lipseşte, *~ domo, Roma, Athenis* a lipsi de acasă, din Roma, din Atena; **2** a nu lua parte: *~ toto bello* CAES. a nu lua parte la întregul război, *~ a consilio* CAES. *~ publicis consiliis* LIV. a nu lua parte la consfătuire, a lipsi de la consfătuirile publice, *~ a periculis* SALL. a nu se primejdui; **3** a nu sta (a nu fi) alături, a nu sprijini: *Autronio afui* CIC. nu l-am sprijinit pe Autronius, *nusquam abero* VERG. nicăieri nu voi lipsi de lîngă tine (pretutindeni te voi sprijini), *neque animus neque corpus a vobis aberit* SALL. nici inteligenţa mea, nici forţele mele fizice nu vă vor părăsi; **4** a nu exista, a lipsi: *hoc unum illi afuit* CIC. numai calitatea aceasta i-a lipsit, *abest historia litteris nostris* CIC. genul istoric lipseşte din literatura noastră, *ab hoc vis aberat Antonii* CIC. acestuia îi lipseşte forţa lui Antonius. **II** (*distanţă, depărtare*) **1** a fi departe, a fi la o distanţă de ...: *Dolopes a mari absunt* LIV. dolopii sînt departe de mare, *~ longe, multum, procul* a fi foarte departe, *~ prope* a fi foarte aproape, *~ aliquot dierum viam* CIC. a fi la o distanţă de cîteva zile de drum, *~ quinque dierum iter a Carthagine* LIV. a fi la o distanţă de cinci zile de mers faţă de Carthagina; (subînţ. *spatium, intervallum*) *~ quadridui ab Autronio* CIC. a fi la o distanţă de patru zile de Autronius, *longissime a vero ~* CIC. a fi foarte departe de adevăr; **2** (*impers., în expr.*) **a.** *non multum, haud procul, non longe, paulum abest ... quin ...* nu lipseşte mult, puţin lipseşte ca ...: *non multum aberat quin rex ipse caperetur* CIC. nu lipsea mult (era cît pe ce) ca regele însuşi să fie prins, *paulum afuit quin Varum interficeret* CAES. puţin a lipsit să-l omoare pe Varus, *quid abest quin ...?* ce lipseşte ca ...?; **b.** *tantum abest, ut ...* este ceva atît de diferit, încît ...: *id tantum abest officio, ut nihil magis officio possit esse contrarium* CIC. acesta este un lucru atît de diferit de adevărata îndatorire, încît nimic nu poate fi mai opus îndatoririi: *tantum abest* (*ab eo*) *ut ... ut ...* = departe de a ..., dimpotrivă ...: *tantum abest ab eo ut malum mors sit, ut verear ne ...* CIC. departe ca moartea să fie un rău, mă tem, dimpotrivă, ca nu cumva ..., *ego*

vero istos tantum abest ut ornem, ut effici non possit, quin eos oderim CIC. departe de a-i lăuda pe acești oameni, nu e cu putință să nu-i urăsc; (al doilea *ut* înlocuit prin prop. principală) *tantum abest ut voluptates consectentur: etiam curas, vigilias perferunt* CIC. departe de a urmări plăceri, ei îndură chinuri și nopți de nesomn; 3 a fi în afară de ...: *afuit a societate sceleris* CIC. a fost în afara participării la crimă (nu a participat la crimă), ~ *a culpa* CIC. a fi în afară de vină (a nu fi vinovat); 4 a nu se potrivi: *absumus a natura ferarum* CIC. ne deosebim de firea animalelor, *musica abest a principis persona* NEP. muzica nu se potrivește cu persoana unui conducător.

absūmēdō, *inis f.* consumare PL. Capt. *904*.

absūmō, *ere, sūmpsī, sūmptum vt.* 1 a consuma, a prăpădi; (*despre timp*) a pierde: *quid vini absumpsit!* TER. cît vin mi-a consumat!, ~ *res paternas* HOR. a prăpădi bunurile părintești, ~ *biduum morando* LIV. a pierde două zile stînd pe loc, ~ *tempus dicendo* CIC. a pierde timpul vorbind; 2 a nimici, a distruge; (*pas.*) a se prăpădi, a pieri, a dispărea: *incendium domos absumpsit* LIV. focul a distrus casele, *me absumite ferro* VERG. omorîți-mă cu sabia, ~ *lumina in fletus* CATUL. a-și prăpădi ochii jelind, *plures fames quam ferrum absumpsit* LIV. pe mai mulți i-a prăpădit foamea decît sabia, *absumi morbo* VERG. (*veneno* VERG., *curā* OV.) a pieri de boală, de otravă, de grijă, *absumpti sumus* PL. ne-am dus, *umbra absumitur* PLIN. umbra dispare (se duce).

absumptiō, *ōnis f.* consumare, distrugere DIG.

absurdē *adv.* 1 fals (ca ton), supărător (la ureche); 2 nepotrivit, prostește, absurd CIC., TAC.

absurditās, *ātis f.* nepotrivire, PRISC.; absurditate AUG. ș.a.

absurdus (*3*) *adj.* 1 supărător (la ureche): *sonus* ~ CIC. sunet supărător; 2 nepotrivit, absurd, fără sens [adesea în litote]: *mos* ~ TAC. obicei nepotrivit, *consilium non absurdum* TAC. plan destul de potrivit, *bene dicere haud absurdum est* SALL. a vorbi frumos nu este fără rost, *cognitu non absurda* TAC. demne de a fi cunoscute; 3 fără aptitudini, incapabil: *homo* ~ CIC. un om incapabil, *Valens non ~ ab ingenio* TAC. Valens care nu era lipsit de talent.

absynthium *v.* **absinthium**

Absyrtides, *um f. pl.* (subînț. **insulae**) insule în nordul Mării Adriatice (*azi, Kvarneric, Croația: principalele sînt*: Crepsa [*Cres*], Asla [*Rab*], Curicta [*Krk*], Cissa [*Pag*]).

Absyrtus, *ī m. 1*) frate al Medeii (*ucis de ea*); *2*) rîu în Illyria.

abundans, *ntis p. pr. v.* **abundō** // **adj.** 1 plin de apă, care se revarsă LUCR. *1, 282*; 2 (*fig.*) plin, abundent, bogat: *cena abundantissima* SUET. masă foarte bogată, *abundanti multitudine freti* LIV. bizuindu-se pe o mulțime foarte mare, ~ *oratio* CIC. stil bogat, *ex abundanti* QUINT. din belșug.

abundanter *adv.* din belșug, bogat: ~ *loqui* CIC. a vorbi pe larg.

abundantia, *ae f.* abundență, bogăție, belșug: ~ *omnium rerum* CIC. belșug de toate cele.

abundē *adv.* destul și prea destul, îndeajuns de ...: ~ *res misera* PLIN. un lucru îndeajuns de nefericit, ~ *similis* QUINT. foarte (întru totul) asemănător, ~ *satis* HOR. îndeajuns de mult, *mihi ~ est, si ...* PLIN. IUN. mi-este cu totul suficient, dacă ..., ~ *salis* QUINT. prea destul spirit (*literal*: cu destulă sare).

abundō (*I*) *vi.* 1 a se revărsa: *abundavit Tiberis* LIV. Tibrul s-a revărsat; 2 (*fig.*) a fi din belșug, a prisosi: *velut abundarent omnia* LIV. ca și cum totul ar fi din belșug, *syllaba abundat* PRISC. este o silabă în plus, *ne desis operae, neve immoderatus abundes* HOR. să nu te dai în lături de la treabă, nici să te pornești fără măsură; 3 (*fig.*) **a.** a avea din belșug [cu abl.]: *villa abundat porco, agno, gallina* CIC. ferma are din belșug porci, miei, găini, ~ *equitatu* CIC. a avea destulă cavalerie, ~ *ingenio et doctrina* CIC. a avea destul talent și știință, ~ *amore* TER. a fi norocos în dragoste; (*oc.: cu genit.*) *quarum abundamus rerum* LUCIL. lucruri pe care le avem din belșug; **b.** (*spec.*) a fi bogat: *si quando ~ coepero* CIC. dacă voi începe (ajunge) vreodată să fiu bogat.

abundus (*3*) *adj.* abundent GELL.

abūsiō, *ōnis f.* 1 (*ret.*) catachreză (*folosirea în sens metaforic a unui cuvînt pentru a denumi un obiect ce nu are denumire proprie*) CIC.; 2 abuz ECCL.

abūsīvē *adv.* 1 (*ret.*) printr-o întrebuințare improprie QUINT.; 2 în chip nepotrivit, abuziv AMM. ș.a.

abūsīvus (*3*) *adj.* impropriu, abuziv C. AUR.

abūsor, *ōris m.* cel care abuzează SALV.

abusque *prep. cu abl.* = **usque ab** de la ... (de ...) înainte: ~ *Tiberio* TAC. de la Tiberius înainte, ~ *mane ad vesperum* PL. de dimineață pînă seara.

abūsus[1] *p. pf. v.* **abutor**

abūsus[2], *ūs m.* folosire pînă la capăt, consumare CIC.

abūtor, *ūtī, ūsus sum vt.* și *vi.* 1 (*arh.*) a consuma, a folosi complet: ~ *caseum* CAT. a consuma brînza, ~ *rem patriam* PL. a cheltui averea părintească, ~ *operam* TER. a-și pierde timpul; 2 a se folosi din plin [cu abl.]: ~ *sole* CIC. a se folosi din plin de soare, ~ *hostium errore* LIV. a profita de greșeala dușmanilor; 3 a folosi în rău, a abuza: ~ *patientiā nostra* CIC. a abuza de răbdarea noastră, ~ *legibus ad quaestum et libidinem* CIC. a se folosi de legi în vederea profitului și a desfrîului, ~ *muliere* TER. a dezonora o femeie, ~ *verbo* QUINT. a folosi impropriu un cuvînt.

Abȳdus (**Abȳdos**), *ī f.* și **Abȳdum**, *ī n.* oraș pe țărmul asiatic al Hellespontului (*așezat în fața orașului Sestus și cunoscut prin legenda lui Leandru*) // **Abȳdēnus** (*3*) *adj.* din Abydos // **Abȳdēnus**, *ī m.* = Leandru OV.

Abyla, *ae m.* promontoriu muntos (*azi, Ceuta*) din nordul Africii (*împreună cu promontoriul Calpe* [*azi, Gibraltar*] *din sudul Spaniei, forma Coloanele lui Hercules*) PLIN.

abyssus, *ī f.* prăpastie, abis ECCL.

ac *v.* **atque**

acacia, *ae f.* (*bot.*) salcîm (*Robinia pseudoacacia*) PLIN.

Acadēmīa, *ae f.* 1 Academia (*gimnaziu grec într-un parc din apropierea Atenei, unde Platon își ținea lecțiile*): ~ *vetus* Vechea Academie, filozofia platoniciană, ~ *nova* (*recens, recentior*) Noua Academie,

filozofia neoplatoniciană; **2** gimnaziu al lui Cicero (*în vila sa de la Tusculum*) // **Acadēmicus** (*3*) *adj.* platonician: *Academicus philosophus* filozof platonician // **Acadēmica**, *ōrum n. pl.* titlul unei lucrări a lui Cicero despre doctrina Vechii şi Noii Academii // **Acadēmus**, *ī m.* numele unui erou grec căruia îi era consacrat gimnaziul Academiei.

acalanthis, *idis f.* (*ornit.*) sticlete (*Carduelis elegans*) VERG.

Acamantis, *idis f.* numele străvechi al insulei Cipru.

Acamās, *āntis m.* *1*) fiul lui Theseus şi al Phaedrei; *2*) promontoriu al insulei Cipru.

acanos, *ī m.* (*bot.*) scai-măgăresc, ciulin (*Onopordon acanthium*) (*plantă hemostatică*) PLIN.

acanthicē, *ēs f.* suc de paracherniţă (*Parietaria officinalis* L.) PLIN.

acanthillis, *idis f.* (*bot.*) sparanghel sălbatic, umbra-iepurelui, sparangin (*Asparagus tenuifolius*) PLIN.

acanthinus (*3*) *adj.* de acant COL.

acanthion, *iī* (un fel de) scaiete PLIN.

acanthis[1], *idis f.* (ac. *-ida*) **1** (*ornit.*) sticlete (*Carduelis elegans*); **2** (*bot.*) cruciuliţă (*Senecia vulgaris*) PLIN.

Acanthis[2], *idis f.* nume de femeie PROP.

Acantho, *ūs f.* numele unei nimfe.

acanthus, *ī* **1** *m.* (*bot.*) acant(ă) (*Acanthus*) (*plantă ale cărei frunze au servit ca model de ornament în arhitectură*) VERG.; **2** *f.* arbore spinos şi mereu verde (*din Egipt*) VERG.

Acanthus, *ī m.* **1** oraş pe coasta de est a Peninsulei Chalcidice; **2** insulă în Propontida.

acanthyllis *v.* **acanthillis**

acapnos, *on adj.* fără fum: *ligna acapna* MART. lemne care nu scot fum, lemne uscate, *acapnon mel* APUL. miere care se recoltează fără a afuma stupul.

acarna sau **acarne** *v.* **acharne**

Acarnān, *ānis m.* locuitor al Acarnaniei, acarnanian // **Acarnānus** (*3*) sau **Acarnānicus** (*3*) *adj.* acarnanian // **Acarnānia**, *ae f.* ţinut în Grecia, între Etolia şi Epir.

Acastus, *i m.* fiu al regelui thessalian Pelias (*tată al Laodamiei şi frate al lui Alceste*).

acatalecticus (**acatalectus**) (*3*) *adj.* acatalectic (*vers care are ultimul picior complet*) DIOM.

acatium, *iī n.* **1** vas mic şi rapid (de piraterie) PLIN.; **2** pînză mare de vas ISID.

acatus, *i f.* vas uşor, navă PLIN.

acaunumarga, *ae f.* marnă de calitate PLIN.

acaustos, *on adj.* care nu arde PLIN.

Acbarus, *ī m.* rege arab.

Acca, *ae f.* *1*) tovarăşă a Camillei (*v. Camilla*); *2*) Acca Larentia (*zeiţă cîmpenească, după legendă soţia păstorului Faustulus; i-a alăptat pe Romulus şi Remus; mamă a larilor; mamă a celor doisprezece fraţi arvali — v.* arvālis; *în cinstea ei, romanii celebrau la 23 decembrie sărbătoarea* Larentalia *sau* Accalia).

accadō, *ere vi.* a cădea la … SEN. RH.

accanō, *ere vi.* a cînta împreună cu … VARR.

accantitō, *āre vt.* a cînta în cor ANDR.

accantō, *āre vi.* a cînta înaintea … [cu dat.] STAT.

accedō, *ere, cessi, cessum vi.* şi *vt.* **1 a.** a veni (către), a se apropia: *accessit propius* CIC. a venit mai aproape, *adspiciunt hostes* ~ VERG. îi zăresc pe duşmani apropiindu-se, ~ ad urbem *noctu* LIV. a se apropia în timpul nopţii de oraş, *non sinam hunc ad aedes* ~ PL. nu voi permite acestuia să se apropie de casă, *senatus supplex ad Caesarem accessit* CIC. senatul s-a adresat rugător lui Caesar, *quo accedam?* SALL. unde să mă duc?, ~ *scopulos* VERG. a se apropia de stînci; (*expr.*) ~ *ad hastam* a se prezenta la o licitaţie; **b.** a veni asupra (atacînd), a ataca: ~ *ad moenia, ad urbem* CIC. a veni asupra întăriturilor, asupra oraşului, *praedones* ~ *incipiunt Syracusas* CIC. tîlharii încep să atace Syracusa, *pleraque loca cum equitatu accedit* SALL. atacă cele mai multe locuri cu cavaleria; **2** a ajunge (la), a intra (în): ~ *Romam* CIC. a intra în Roma, *ad aures sermo mi accessit tuus* TER. vorbele tale mi-au ajuns la ureche, ~ *ad manus* NEP. a ajunge la încăierare, ~ *ad amicitiam Philippi* NEP. a ajunge să fie prieten cu Philippus, ~ *in Macedoniam* a intra în Macedonia, ~ *in oppidum* CIC. a intra în cetate, ~ *portum* CIC. a ajunge în port, ~ *in infamiam* PL. a se face de ocară; **3** (*fam.*) a i se întîmpla (ceva cuiva), a-i veni (ameţeală, nebunie etc.): *num tibi stultitia accessit?* PL. ţi-a venit oare nebunia? (ai înnebunit?), *paulullum vobis accessit pecuniae* TER. v-au picat niscaiva bani, *fervor accessit capiti* HOR. i s-a urcat la cap fierbinţeala; **4** (*fig.*) a se angaja (la), a se ocupa (de): ~ *ad rempublicam* CIC. a intra în cariera politică, ~ *ad causam* CIC. a lua asupra sa apărarea într-un proces, ~ *ad pericula* CIC. a se expune primejdiilor, ~ *ad scribendum* QUINT. a se ocupa de scris, *accedam ad singulas querellas* CIC. mă voi ocupa de fiecare plîngere în parte, ~ *naturae partes* VERG. a trata, a se ocupa de părţile naturii; **5** (*fig.*) a se apropia, a se asemăna, a fi asemănător: ~ *ad deos* CIC. a se asemăna cu zeii, ~ *ad veritatem* CIC. a se apropia de realitate, ~ *Homero maxime* QUINT. a semăna mai mult cu Homer: **6** (*fig.*) a se alătura, a trece de partea (cuiva), a aproba: ~ *ad sententiam alicuius* PL. a se alătura la părerea (părerii) cuiva, *Vitellio* ~ TAC. a se da de partea lui Vitellius, ~ *ad condiciones* CIC. a aproba condiţiile, ~ *societatem nostram* TAC. a se alipi de noi, a ni se alătura; **7** (*fig.*) **a.** a se adăuga: *ad gravem valetudinem labor accedit* CIC. la starea proastă de sănătate, se mai adaugă şi munca, *ad virtutis summam nihil* ~ *potest* CIC. la perfecţiunea virtuţii nu se poate adăuga nimic, *anni accedunt* HOR. anii se adună; (*frecv. cu* huc, istuc, eo, eodem): *huc accedit summus timor* CIC. la aceasta, se adaugă o frică extraordinară, *accessit istuc doctrina* s-a mai adăugat aici şi învăţătura; (*huc*) *accedit quod* [cu ind.] şi *accedit ut* [cu conjct.] = se mai adaugă că: *ad meas occupationes accedit quod* … CAES. la ocupaţiile mele, se mai adaugă că …, *ad App. Claudii senectutem accedebat etiam, ut caecus esset* CIC. la bătrîneţea lui App. Claudius, se mai adaugă şi faptul că era orb; **b.** a creşte: *febris accedit* CIC. febra creşte, *pretium accedit agris* PL. pămînturilor le creşte preţul.

accelerātiō, *ōnis f.* accelerare RH. HER.

accelerō (*I*) **1** *vt.* a grăbi, a zori: ~ *gradum* LIV. a grăbi pasul, ~ *alicui consulatum* TAC. a-i grăbi cuiva ter-

menul de alegere la consulat; **2** *vi.* a se grăbi: *accelerant Volsci* VERG. volscii se grăbesc.

accendo[1], *ere, cendi, cēnsum vt.* **1 a.** a aprinde, a face să ardă: ~ *ignem* VERG. a aprinde focul, *ignis accendit Ilion* HOR. focul face să ardă Troia, *calor oram accendit* CURT. căldura încinge ţărmul; **b.** (*oc.*) a lumina: *luna accensa radiis solis* CIC. Luna luminată de razele Soarelui; **2** (*fig.*) a aprinde, a aţîţa, a înfierbînta, a înflăcăra: ~ *bellum* VERG. a aţîţa războiul, *irā, odio, amore accensus* aprins de mînie, de ură, de dragoste, ~ *animos ad virtutem* SALL. a înflăcăra sufletele spre virtute, *accendit magis animos quam minuit* LIV. mai mult a aţîţat spiritele decît le-a potolit.

accendō[2], *ōnis m.* cel care înflăcărează TERT.

accenseō, *ēre, censum vt.* a pune în rîndul ...[cu dat.]: *his accensi sunt cornicines* LIV. în rîndul acestora, au fost puşi şi cornişţii.

accensiō, *ōnis f.* aprindere SERV.

accensor, *ōris m.* cel care aprinde AUG.

accensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **accendō**[1] *şi* **accenseō**

accensus[2], *ī m.* **1** (*pl.*) ostaşi de rezervă (*care şedeau în spatele celei de a treia linii de luptă, spre a-i înlocui pe cei căzuţi*) CIC. ş.a.; **2** însoţitor al unui magistrat CIC.

accensus[3], *ūs m.* aprindere PLIN.

accentiuncula, *ae f.* **1** accent, accentuare GELL.

accentus, *ūs m.* **1** accent, ton QUINT; **2** sunet SOLIN.; **3** accentuare, sporire: ~ *hiemis* SID. înteţirea iernii.

accepta, *ae f.* lot de pămînt GROM.

acceptābilis (*2*) *adj.* acceptabil ECCL.

acceptābiliter *adv.* în mod acceptabil ECCL.

acceptātiō, *ōnis f.* acceptare TERT.

acceptātor, *ōris m.* cel care acceptă TERT.

acceptilātiō (acceptī lātiō), *ōnis f.* act de recunoaştere a unei sume primite, chitanţă GAI.

acceptiō, *ōnis f.* **1** primire CIC.; **2** acceptare, admitere PS. APUL.

acceptitō, *āre vt.* a primi de mai multe ori PL.

acceptō (I) *vt.* **1** a primi; a accepta, a admite PL.; **2** a suporta CURT., SIL.

acceptor, *ōris m.* **1** cel care acceptă (o donaţie) PL., cel care încasează dările, perceptor; INSCR.; cel care primeşte persoane VULG.; **2** *v.* **accipiter** LUCIL.

acceptōrius (*3*) *adj.* de primire FRONTIN.

acceptrīx, *īcis f.* cea care primeşte PL.

acceptum, *ī n.* sumă încasată, încasare: *ratio accepti et expensi* PL. contul încasărilor şi al cheltuielilor, *ratio acceptorum et datorum* CIC. contul intrărilor şi ieşirilor, *in ~ ferre, referre* CIC. a înscrie pe seama cuiva, a pune pe seama cuiva.

acceptus (*3*) *p. pf. v.* **accipiō** // **adj. 1** pus pe seama (cuiva), datorat (cuiva): *alicui aliquid acceptum referre* a înscrie în contul cuiva, (*fig.*) *ut esset nemo qui non mihi vitam suam referret acceptam* CIC. încît nu era nimeni care să nu-mi datoreze mie viaţa lui, *omnia mala uni accepta referemus Antonio* CIC. toate nenorocirile le vom pune numai pe seama lui Antonius; **2** (*despre lucruri*) binevenit [*frecv. însoţit de* gratus]: *dona accepta et grata* NEP. daruri binevenite şi plăcute; (*despre fiinţe*) binevăzut, drag, iubit: *maxime ~ plebi* CAES. foarte iubit de plebe.

accersō *v.* **arcesso**

accessa, *ae f.* flux, maree SERV.

accessibilis (*2*) *adj.* accesibil TERT.

accessibilitās, *ātis f.* accesibilitate TERT.

accessiō, *ōnis f.* **1** venire: *quid tibi in concilium huc ~ est?* PL. cu ce scop [este] venirea ta în această adunare?; **2** acces (al unei boli); *accessiones singulis diebus fiunt* CELS. accesele vin, se produc în fiecare zi; **3** sporire, adaos, supliment, accesoriu: ~ *pecuniae* NEP. sporirea averii, ~ *paucorum annorum* CIC. adaosul cîtorva ani, *accessionem aedibus adiunxit* CIC. a făcut un adaos în continuare la casă, *Syphax ~ Punici belli* LIV. Syphax, accesoriu al războiului punic; **4** (*jur.*) garanţie suplimentară DIG.

accessitō, *āre vi.* a veni, a sosi mereu CAT. *ap.* GELL.

accessus, *ūs m.* **1** venire, apropiere (de), intrare: *accessum nocturnum ad urbem metuere* CIC. a se teme de a intra noaptea în oraş, ~ *ad causam* CIC. intrarea în materie (domeniu), ~ *et recessus aestuum* CIC. flux şi reflux al mării; **2** acces, putinţa de a se apropia (de cineva): *accessum dare alicui* OV. a da, a îngădui cuiva acces; **3** loc de acces, intrare: *navibus accessum petere* LIV. a căuta un loc de acces pentru corăbii, *omnem accessum lustrare* VERG. a cerceta orice loc de intrare; **4** (*med.*) acces (al unei boli) PLIN.

Acciānus (*3*) *adj.* al (poetului) Accius.

accidens, *ntis p. pr. v.* **accidō** // **subst.** *n.* **1** (*fil.*) accident, lucru accidental (*opus lui „esenţial", „substaţial"*), accesoriu: *causa, tempus, locus sunt accidentia* QUINT. cauza, timpul, locul sînt accidente; **2** întîmplare; **3** întîmplare nefericită: *non accidentibus frangi* QUINT. a nu fi doborît de nenorociri.

accidō, *ere, cidī vi.* **1** a cădea (pe, la): ~ *de caelo ad terram* PL. a cădea din cer pe pămînt, ~ *ad genus* (*genibus*), *ad pedes alicuius* CIC. a cădea la genunchii, la picioarele cuiva; **2** (*despre un zvon, o veste*) a ajunge, a se răspîndi: *fama accidit* LIV. se răspîndi zvonul, *vox accidit ad populi aures* LIV. cuvîntul ajunge la urechile poporului; **3** a se întîmpla: *id quod accidit* NEP. ceea ce s-a întîmplat, *si quid accidat Romanis* CAES. dacă s-ar întîmpla ceva rău romanilor, *bene, male* ~ a avea un rezultat bun, rău (a ieşi bine, rău), *peius victoribus Sequanis quam Haeduis victis accidit* CAES. pentru sequanii învingători rezultatul a fost mai rău decît pentru haeduii învinşi; *accidit ut* (*ne*) [cu conjct.] s-a întîmplat să (să nu): *accidit ut esset luna plena* CAES. s-a întîmplat să fie lună plină, *accidit* [*determinat de adv.* quod] s-a întîmplat (a fost) bine (rău) că ...: *accidit perincommode quod eum nusquam vidisti* CIC. a fost foarte rău că nu l-ai văzut nicăieri; **4** (*gram.*) a fi un accident: *plurima verbo accidunt* QUINT. verbul are mulţi accidenţi (*gen, număr etc.*)

accidentālis (*2*) *adj.* (*tard.*) accidental.

accidentāliter (accidenter) *adv.* (*tard.*) accidental.

accidentia, *ae f.* accident, întîmplare PLIN.

accīdō, *ere, cīdī, cīsum vt.* **1** a tăia de la pămînt, a reteza: ~ *ornum ferro* VERG. a reteza frasinul cu toporul;

2 (*frecv. la p.pf.*) a slei, a ruina: *robore iuventutis acciso* LIV. puterea tinereţii fiind sleită, *res Volscorum accisae* LIV. puterea volscilor ruinată.

accieō, *ēre, īvī, ītum vt.* a chema, a face să vină PL.

accinctiō, *ōnis f.* încingere la …, pregătire spre a … ECCL.

accinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **accingō**

accinctus[2], *ūs m. v.* **accinctiō**

accingō, *ere, cīnxī, cīnctum vt.* **1** a încinge: ~ *lateri ensem* VERG. a încinge sabia la coapsă, *accingitur ense, ferro* VERG. se încinge cu sabia, cu fierul; **2** (*fig.*) a înarma, a prevedea cu …: *accincta flagello* VERG. înarmată cu un bici, *pubes facibus accingitur* VERG. tineretul se înarmează cu torţe, *accinctus gemmis ensis* VAL. FL. sabia împodobită cu pietre scumpe, (*fig.*) *Phraaten accingit paternum ad fastigium* TAC. îl înarmează pe Phraates spre a cuceri tronul părintesc, *studio popularium accinctus* TAC. susţinut de simpatiile alor săi, (*miles*) *accinctus* TAC. soldat înarmat; **3** (*pas.-refl.*) a se apuca de …, a se pregăti de …, a fi gata de …, a se înhăma la (o treabă): *accingi ad consulatum* LIV. a se pregăti să cucerească consulatul, *accingi in proelium* LIV. a fi gata de luptă, *accingor dicere pugnas* VERG. pornesc să cînt luptele, *se* ~ *praedae* VERG. a se apuca de prădat; (*act.*) *accingunt omnes operi* VERG. Aen. *2, 235* se încing toţi la lucru; [arh. inf. prez. pas. *accingier*].

acciō (*IV*) *vt.* a chema, a face să vină: ~ *haruspices ex Etruria* CIC. a chema haruspicii din Etruria, ~ *aliquem in curiam* SUET. a chema pe cineva în senat, ~ *Numam ad regnandum* CIC. a-l chema pe Numa la domnie // **accitus** *p. pf.* (*3*) introdus din afară, străin: *accita scientia* TAC. ştiinţă venită de aiurea.

accipetrīna, *ae. f.* pasăre de pradă (uliu, şoim) PL.

accipiō, *ere, cēpi, ceptum vt.* **1** a lua (asupra sa), a lua primind: ~ *medicinam ore* CIC. a lua un leac, *accipite hoc onus in collos vestros* CAT. luaţi această povară pe grumajii voştri, *navis aliquantum aquae accipit* LIV. corabia ia ceva apă, ~ *causam alicuius* CIC. a lua pe seama sa procesul cuiva; **2** a primi, a încasa: *dans et accipiens* LIV. dînd şi primind, *expensa et accepta pecunia* CIC. sumă de bani cheltuită şi încasată // **acceptum**, *ī n.* sumă primită, încasare: *ratio acceptorum et datorum* CIC. contul încasărilor şi cheltuielilor; *alicui acceptum referre* (*ferre* sau *facere*) a) a înscris ceva în contul cuiva; b) (*fig.*) a pune pe seama cuiva, a datora cuiva; *ut esset nemo, qui non mihi vitam suam referet acceptam* CIC. ca să nu fie nimeni care să nu-mi datoreze mie viaţa, *omnia mala quae vidimus uni accepta referemus* CIC. toate nenorocirile pe care le-am văzut le vom pune pe seama unuia singur; ~ *epistulam, litteras* CIC. a primi o scrisoare, ~ *munera* CIC. a primi daruri, ~ *aliquem in urbem* LIV. a primi pe cineva în oraş, ~ *intra moenia* LIV. a primi în interiorul zidurilor, ~ *aliquem in civitatem* CIC. (*in amicitiam, in deditionem*) a primi pe cineva în rîndul cetăţenilor, a-şi face pe cineva prieten, a primi ca supus, ~ *in suam fidem* CIC. a lua pe cineva sub protecţia sa; **3** a primi, a accepta, a aproba: ~ *condicionem* LIV. a primi o condiţie, ~ *excusationem* CAES. a primi scuza, ~ *pacem* LIV. a accepta pacea, ~ *aliquem generum* a accepta pe cineva ca ginere; (*spec.*) ~ *legem* (*rogationem*) CIC. a aproba o lege (o propunere de lege), ~ *nomen* LIV. a aproba să se înscrie pe listele de alegeri un nume; **4** a primi (cu simţurile), a percepe, a înregistra: *eae res quae sensu accipiuntur* CIC. acele laturi care se percep cu simţurile, ~ *oculis* CIC. a percepe cu ochii (a vedea), ~ *auribus* NEP. a percepe cu urechile (a auzi), ~ *sinistris auribus* LIV. a auzi fără plăcere, ~ *secundis auribus* LIV. a asculta cu plăcere; **5** a primi (bine, rău etc.) pe cineva: *quemadmodum essent accepti, audistis* CIC. aţi auzit cum au fost primiţi, ~ *aliquem hospitaliter, bene, male, clementer* a primi pe cineva ospitalier, bine, rău, blînd; **6** a auzi, a afla: *quae gerantur, accipies ex Pollione* CIC. vei afla de la Pollio ce se întîmplă, *a maioribus accepimus* CIC. am aflat (ştim prin tradiţie) de la strămoşi, *reliquos deos ne forma quidem acceperunt* CAES. de ceilalţi zei nici din auzite nu ştiu, *accipio patres id aegre tulisse* CIC. aflu că senatorii au suportat greu acest lucru; **7 a.** a înţelege; **b.** a lua (într-un sens sau altul), a interpreta: *celeriter accipiebat quae tradebantur* NEP. repede pricepea ce i se preda, *parum accepi* CIC. am înţeles prea puţin, *id omen ita acceptum est* LIV. această prevestire a fost interpretată astfel, ~ *aliquid in bonam partem* CIC. a lua ceva în sensul cel bun, ~ *ad contumeliam* TER. a lua ca pe o jignire, ~ *omnia in maius* LIV. a exagera totul; **8** a suferi: ~ *iniuriam* CAES. (*calamitatem* NEP., *damnum* HOR.) a suferi o nedreptate, o nenorocire, o pagubă; [forme arh.: *accipin* = *accipisne*; *accepistin* = *accepistine*; *accepso* = *accepero*].

accipiter, *tris m.* uliu, şoim CIC. ş.a.

accipitrīna, *ae f.* (*bot.*) salata-iepurelui (*Prenanthes purpurea*) PL.

accipitrō, *āre vt.* a sfîşia LAEV.

accisus (*3*) *p. pf. v.* **accīdo**

accītiō, *ōnis f.* evocare ARN.

accītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **accio** // **adj.** străin, venit din altă parte.

accītus[2], *abl. -ūs, m.* chemare: *accitu istius* CIC. la chemarea acestuia.

Accius, *iī m.* nume de familie (*de ex.*: *L. Accius, poet tragic roman, aprox. 170–100 î.e.n.*) // **Acciānus** (*3*) *adj.* al lui Accius.

acclāmātiō, *ōnis f.* **1** strigăt, aclamaţie CIC. ş.a.; **2** exclamaţie QUINT. *8, 5, 11*.

acclāmō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a striga (huiduind *sau* aprobînd): *non metuo ne mihi acclametis* CIC. nu mă tem că mă veţi huidui, *populus Neroni acclamavit* TAC. poporul l-a aclamat pe Nero; **2** a proclama: ~ *liberatorem* LIV. a proclama ca liberator.

acclārō, *āre, āvi vt.* a arăta clar: *uti tu signa certa acclarassis* (*acclaraveris*)! LIV. o, dacă ne-ai da semne precise!

acclīnātiō, *ōnis f.* culcuş ECCL.

acclīnātōrium, *iī n.* parte (latură) a patului pentru rezemat ECCL.

acclīnis (*2*) *adj.* **1** rezemat, sprijinit: ~ *trunco arboris* VERG. rezemat de trunchiul copacului; **2** înclinat:

acclini iugo OV. pe un vîrf de munte înclinat, (*fig.*) ~ *falsis animus* HOR. suflet înclinat spre minciună.
acclīnō (*I*) *vt.* a apleca (spre), a rezema, a sprijini: (*refl.*) *se ~ in illum* OV. a se apleca spre acela, *castra tumulo acclinata* LIV. tabără aşezată în spatele unei movile, (*fig.*) *se ~ ad causam senatus* LIV. a se da de partea senatului.
acclīvis (*2*) *adj.* în pantă, care urcă CAES.
acclīvitās, *ātis f.* pantă, urcuş CAES.
acclīvus (*3*) *adj. v.* **acclīvis**
accognoscō, *ere vt.* a recunoaşte VARR., SEN.
accola, *ae m.* care locuieşte aproape, vecin, învecinat: ~ *eius loci* LIV. vecin cu acest loc, *accolae fluvii* TAC. apele vecine (afluenţii).
accolens, *ntis m.* vecin PLIN.
accolō, *ere, coluī, cultum vt.* a locui în apropiere: ~ *mare, Tibrim, viam* LIV. a locui în apropiere de mare, de Tibru, de drum, *fluvius accolitur oppidis* PLIN. pe malurile fluviului sînt aşezate oraşe.
accommodātē *adv.* potrivit, conform: ~ *dicere* CIC. a vorbi în chip potrivit, *ad naturam accommodatissime vivere* CIC. a trăi în deplin acord cu natura.
accommodātiō, *ōnis f.* potrivire, conformare; spirit de acomodare CIC.
accommodātus (*3*) *p. pf. v.* **accommodo** // **adj.** potrivit cu: ~ *ad naturam* CIC. conform cu natura, ~ *naturae hominis* CIC. potrivit cu natura omului.
accommodē *adv.* în chip potrivit QUINT.
accommodō (*I*) *vt.* **1** a ajusta, a-şi potrivi, a-şi pune: ~ *ensem lateri* VERG. a-şi potrivi sabia la şold, ~ *coronam sibi ad caput* CIC. a-şi pune coroana pe cap; **2** (*fig.*) a adapta, a potrivi: ~ *orationem auribus auditorum* CIC. a-şi adapta discursul la nivelul de înţelegere al auditorilor, ~ *in omnem eventum consilia* LIV. a-şi potrivi planurile pentru orice rezultat; **3** a aplica, a îndrepta (atenţia): ~ *operam studiis* QUINT. a se osteni cu studiile, *se ~ alicui rei* SUET. a se ocupa cu ceva; *se ~ ducem alicui* SUET. a se face îndrumătorul cuiva; **4** a acorda: ~ *alicui manum* APUL. a acorda sprijin cuiva, (*jur.*) ~ *alicui actionem* DIG. a acorda cuiva dreptul de a intenta o acţiune, ~ *alicui fidem* DIG. a-şi pune cuvîntul pentru cineva.
accommodus (*3*) *adj.* potrivit (pentru, cu): *valles accommoda fraudi* VERG. vale potrivită pentru a întinde curse, ~ *ad usum vivendi* AMBR. potrivit cu nevoile de viaţă.
accongerō, *ere, gessī vt.* a acumula, a îngrămădi PL.
accorporō, *āre vt.* a încorpora, a uni, a pune laolaltă AMM.
accrēdō, *ere, didī vi.* a da crezare NEP. ş.a.; [arh. *accreduas* PL. = *accredas*].
accrēmentum, *ī n.* creştere BOETH.
accrescō, *ere, crēvī, crētum vi.* **1** a creşte, a se mări: *valetudo decrescit, accrescit labor* PL. sănătatea scade, munca sporeşte, *flumen subito accrevit* CIC. apa a crescut deodată; **2** a se adăuga [cu dat.]: *veteribus negotiis nova accrescunt* PLIN. la vechile treburi se adaugă altele noi.
accrētiō, *ōnis f.* creştere, sporire CIC.
accrētus (*3*) *p. pf. v.* **accresco**
Accua, *ae f.* oraş în Apulia.
accubātiō *v.* **accubitio**
accubitiō, *ōnis f.* aşezare la masă (*prin întindere pe pat*) CIC.
accubitor, *ōris m.* (*tard.*) vecin de masă.
accubitus, *ūs v.* **accubitio**
accubō, *āre vi.* **1** a sta culcat (la masă) lîngă cineva: ~ *alicui in convivio* CIC. a sta la masă lîngă cineva; **2** (*fig.*) a sta alături, a se afla alături, a zăcea: *theatrum Tarpeio monti accubans* SUET. teatrul aşezat la umbra stîncii tarpeiene, *Furiarum maxime accubat* VERG. cea mai mare dintre Furii se află alături, *nemus accubat umbrā* VERG. pădurea zace în întuneric.
accubuō *adv.* (*cuvînt creat*) ca unul ce stă culcat PL. Truc. *422*.
accūdō, *ere, cūdī, cūsum vt.* a adăuga (la o sumă de bani): *tres minas ~ possum* PL. pot să mai adaug trei mine (*v. mina*).
accumbō, *ere, cubuī, cubitum vi.* **1** a se culca, a se întinde: ~ *in via* PL. a se culca în drum; **2** (*frecv.*) a se întinde la masă, a lua loc la masă, a lua parte la o masă: ~ *in epulo, in convivio*, ~ *epulis* (= dat.) CIC. a lua parte la banchet, ~ *apud aliquem* CIC. a lua masa la cineva, ~ *summum* (*in summo* sau *supra*) = a ocupa partea din stînga a sofalei, ~ *medium* = a ocupa partea de la mijloc, ~ *imum* (*infra*) = a ocupa partea din dreapta, *apud Volumnium* (*accubueram*) ... *supra me Atticus*, *infra Verrius* eram la masă la Volumnius ... în stînga mea era Atticus, în dreapta Verrius; (*vt.*) ~ *mensam* LUCIL. a lua loc la masă, ~ *aliquem* PL. a se aşeza lîngă cineva (*la ospeţe, romanii mîncau întinşi pe paturi. Fiecare pat era ocupat de cîte trei oaspeţi aşezaţi unul lîngă altul, cu braţul stîng sprijinit pe perne şi cu cel drept servindu-se din bucate. Patul din stînga se numea* lectus summus, *cel din mijloc* lectus medius, *cel din dreapta* lectus imus; *locurile în fiecare pat erau socotite: primul* locus summus = *1, 4, 7*; *al doilea* locus medius = *2, 5, 8*; *al treilea* locus imus = *3, 6, 9. Locul de cinste în fiecare pat era locul* medius; *locul* imus, *adică locul 6 din* lectus medius *era rezervat consulului sau unui magistrat* = locus consularis, *locul* summus, *adică locul 7 din* lectus imus, *era al gazdei*).
accumulātē *adv.* din plin RH. HER.
accumulātiō, *ōnis f.* îngrămădire, acumulare; (*spec.*) muşuroire a pămîntului în jurul plantei PLIN.
accumulātor, *ōris m.* strîngător, adunător: ~ *opum* TAC. adunător de averi.
accumulō (*I*) *vt.* **1** a (în)grămădi, a aduna: ~ *arenae congeriem* PLIN. a aduna un morman de nisip; **2** (*fig.*) a face să sporească, a încărca: *accumulat curas filia meas* OV. fata face să-mi sporească grijile, ~ *caedem caede* LUCR. a îngrămădi crimă peste crimă, ~ *aliquem donis* VERG. a încărca pe cineva cu daruri; **3** (*spec.*) a îngrămădi pămînt la rădăcină (a unei plante): ~ *arbores* PLIN. a muşuroi pomii.
accūrasses *v.* **accurō**
accūrātē *adv.* cu grijă, îngrijit CAES. ş.a.; prevenitor, abil NEP.
accūrātiō, *ōnis f.* grijă, exactitate, acurateţe CIC.

accūrātus (*3*) *p. pf. v.* **accuro** // **adj.** făcut cu grijă, îngrijit PL., CIC.

accūrō (*I*) *vt.* a îngriji (de), a purta de grijă ...: ~ *victum* CIC. a se îngriji de-ale mîncării, ~ *ut* (*ne*) ... a se îngriji ca (să nu) ...; [arh. *accurassis* PL. = *accuraveris*].

accurrō, *ere, currī* (rar *cucurrī*) *vi.* a veni în goană, a alerga (către): *accurrit Venerius* CIC. vine în goană un sclav al templului Venerei, ~ *ad praetorem* CIC. a alerga la pretor, *accurres in Tusculanum* CIC. vei veni în goană la vila de la Tusculum, ~ *auxilio suis* SALL. a alerga în ajutorul alor săi; (*fig.*) *imagines accurrunt* CIC. imaginile se prezintă pe dată, (*impers.*) *accurritur ab universis* TAC. toţi vin în goană, (*vt.*) ~ *aliquem* TAC. a veni în goană spre cineva, ~ *epulas* APUL. a veni în goană la banchet.

accursus, *ūs m.* venire în goană TAC.

accūsābilis (*2*) *adj.* demn de a fi acuzat, blamabil CIC.

accūsātiō, *ōnis f.* **1** acuzare, învinuire: *accusationem comparare* (*constituere, intentare*) a pregăti (a stabili, a intenta) o acuzare, *accusationem factitare* CIC. *exercere* TAC. a face oficiul de acuzator, *accusationem capessere* TAC. (*suscipere* CIC.) a-şi asuma rolul de a acuza, *accusationem peragere* PLIN. IUN. (*exsequi* TAC.) a stărui în acuzare, (*cu genit. subiect.*) *me* ~ *Catonis commovebat* CIC. pe mine acuzaţia adusă de Cato mă impresiona, (*cu genit. obiect.*) *accusationes Hannibalis* LIV. acuzaţiile aduse împotriva lui Hannibal; **2** discurs de acuzare: *accusationis septem libri* CIC. şapte cărţi de discursuri de acuzare (= *Verrinele*).

accūsātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) cazul acuzativ: *accusativae praepositiones* prepoziţii care cer cazul acuzativ ISID.

accusātor, *ōris m.* acuzator CIC.; (*peior.*) delator, denunţător TAC.

accūsātōriē *adv.* ca un acuzator, cu vehemenţă CIC.

accūsātōrius (*3*) *adj.* de acuzator, de acuzare: *accusatorio animo* CIC. cu o pornire de acuzator, *accusatoria consuetudo* CIC. metodă obişnuită de acuzare, *accusatoria vox* LIV. voce acuzatoare.

accūsātrix, *icis f.* acuzatoare PL., delatoare TAC.

accūsitō, *are vt.* a învinui PL. Most. *712*.

accūsō (*I*) *vt.* **1** a acuza (*în faţa unei instanţe*): ~ *aliquem crimine incesti* VAL. MAX. a acuza pe cineva sub învinuirea de incest, ~ *aliquem pecuniae captae* LIV. a acuza pe cineva (de luare) de mită, ~ *aliquem ambitus* CIC. a acuza pe cineva de corupţie electorală, ~ *aliquem capitis* CIC. a acuza pe cineva de crimă capitală, ~ *aliquem de veneficiis* CIC. a acuza pe cineva de otrăvire, ~ *de pecuniis repetundis* a acuza de luare de mită, ~ *aliquem inter sicarios* CIC. a acuza pe cineva de asasinat (ca făcînd parte dintre asasini), ~ *propter iniurias* CIC. a acuza pentru pagubele suferite; **2** (*în gener.*) a blama: ~ *inertiam adulescentium* CIC. a blama nepăsarea tinerilor, ~ *aliquem quod* ... [cu conjct.] a blama pe cineva că ...

Acē, *ēs f.* oraş în Fenicia.

acēdia, *ae f.* dezgust, descurajare.

Acelum, *ī n.* oraş al Veneţiei (*parte a Galliei Cisalpine, în zona superioară a Golfului Adriatic*).

acentētus (*3*) *adj.* fără cusur PLIN.

aceō, *ēre vi.* a fi acru, a se acri CAT.

acer[1], *eris n.* arţar OV. ş.a.

acer[2], *acris, acre adj.* **1** ascuţit: *ferrum acre* TAC. sabie ascuţită; **2** (*despre simţuri*) pătrunzător, viu, ager, subtil: *acres oculi* CIC. ochi vii; (*despre senzaţii*) pătrunzător, care taie, care pişcă, care înţeapă, aspru, acru: *acerrima suavitas unguenti* CIC. mirosul foarte pătrunzător al parfumului, ~ *ventus* CIC. vînt care te taie, *acris hiems* HOR. iarnă aspră, ~ *sol* HOR. soare arzător, ~ *dolor* VERG. durere sfîşietoare, ~ *stomachus post vinum* HOR. stomacul acrit de băutură; **3** înflăcărat, arzător, energic, aprig; (*peior.*) aspru, înverşunat, îndîrjit: *milites acres* CIC. soldaţi înflăcăraţi, *acris cupiditas* CIC. poftă arzătoare, *acris pugna* CIC. luptă aprigă, *ad perdiscendum acerrimus* CIC. foarte zelos la învăţătură, ~ *hostis* CIC. duşmanul îndîrjit, ~ *aper* HOR. mistreţul furios; **4** (*calităţi intelectuale*) pătrunzător, ascuţit: *vir acerrimo ingenio* CIC. om cu minte foarte ascuţită, *acre iudicium* CIC. judecată pătrunzătoare; **5** violent, grozav, greu: *acre odium* CAES. ură grozavă, ~ *metus* VERG. frică straşnică, *acre tormentum* CIC. tortură îngrozitoare, *nox acerrima* VERG. noapte foarte grea; [f. *acer* la ENN.; m. *acris* la ENN.; *acrus* (*3*) *adj.* în lat. tard.]

aceratos, *on* (*gr.*) *adj.* fără coarne PLIN.

acerātus (*3*) *adj.* amestecat cu paie LUCIL.

acerbātiō, *ōnis f.* agravare CYPR.

acerbē *adv.* **1**. cu asprime, cu cruzime: ~ *accusare* CIC. a acuza cu asprime; **2** cu mare greutate, greu: ~ *aliquid ferre* CAES. a suporta greu ceva.

acerbitās, *ātis f.* **1** (*la fructe*) gust acru, acreală CIC.; **2** (*fig.*) asprime, duritate, cruzime: ~ *poenarum* LIV. asprimea pedepselor; **3** amărăciune, necaz, nenorocire: *omnes acerbitates perferre* CIC. a suporta toate nenorocirile.

acerbitūdō, *inis f. v.* **acerbitas** GELL.

acerbō, *āre vt.* **1** a amărî: ~ *gaudia* STAT. a strica bucuriile; **2** a înăspri, a agrava: ~ *crimen* VERG. a agrava o învinuire.

acerbus (*3*) *adj.* **1 a.** acru: *acerba uva* PL. strugure acru, ~ *sapor* PLIN. gust acru; **b.** (*fig.*) ascuţit, care taie, strident: *acerba vox* QUINT. voce stridentă, *acerba lingua* LIV. limbă rea; **2** crud, necopt, timpuriu; *virgo acerba* OV. copilă crudă (care nu-i de măritat), *partus acerbi* OV. naşteri înainte de vreme; **3** aspru, crud, neînduplecat: ~ *homo, hostis* CIC. om, duşman crud, ~ *creditor* HOR. creditor neînduplecat; **4** dureros, groaznic: ~ *dolor* CIC. durere groaznică, *acerba recordatio* CIC. amintire groaznică CIC. *acerbum est* [cu inf.] este groaznic ca ...; (*n. pl. poet.* = *adv.*): *acerba tuens* VERG. cu priviri mînioase, *acerba sonans* VERG. cu sunet strident, *acerba fremens* VERG. fremătînd de mînie.

acernus (*3*) *adj.* de arţar VERG. ş.a.

acerōsus (*3*) *adj.* amestecat cu paie LUCIL.

acerra, *ae f.* căţuie (de ars tămîie) VERG. ş.a.

Acerrae, *ārum f. pl.* *1*) oraş în Campania (*situat în apropierea Nolei*); *2*) oraş în Umbria // **Acerrānī**, *ōrum m. pl.* locuitori din Acerra, acerranii.

acerrimē *adv. la superl. v.* **acriter**
acersecomēs, *ae m.* cel cu părul netăiat, tînăr cu plete IUV. *8, 128.*
acervālis (*2*) *adj.* „care procedează prin acumulare“: (*în log.*) epitet dat de Cicero soritului (*v. sorites*).
acervātim *adv.* **1** cu grămada, în masă LUCR.; **2** (*fig.*) în general, în mare CIC.
acervātiō, *ōnis f.* îngrămădire, adunare SEN. ş.a.
acervō (*I*) *vt.* a face grămezi, a îngrămădi LIV.
acervus, *ī m.* **1** grămadă: ~ *farris* VERG. grămadă de grîu; **2** (*fig.*) droaie, mulţime: *acervi facinorum* CIC. mulţime de ticăloşii; (*spec. log.*) înlănţuire de judecăţi paradoxale (sorit).
acēscō, *ere, acuī vi.* a se oţeti, a se acri HOR.
Acesīnēs, *is m.* rîu (*azi, Chenab*; *afluent al fluviului Indus*) HOR.
Acesīnus, *ī m.* fluviu în Sciţia // **Acesīnus** (*3*) *adj.* al fluviului Acesinus.
acesis, *is f.* (*bot.*) limba-mielului (*Borrago officinalis*) (*plantă medicinală*) PLIN.
Acesta, *ae f.* vechiul nume al oraşului sicilian Segesta // **Acestaeus** (*3*) *adj.* sau **Acestensis** (*2*) *adj.* din Acesta (Segesta), acestan.
Acestēs, *ae m.* rege legendar în Sicilia (*întemeietorul oraşului Acesta*).
acētābulum, *ī n.* **1** vas de păstrat oţet (*de forma unui trunchi de con*), castronaş; **2** recipient servind la aruncarea zarurilor; **3** măsură de capacitate de o pătrime dintr-o *hemină* (= *unitate de măsură grecească de 0,274 litri, pentru lichide*); **4** (*prin asemănare*) **a.** (*anat.*) concavitate în care este prins osul; **b.** instrument muzical; **c.** trompă a unui polip; **d.** caliciu (de floare).
acētāria, *ōrum n. pl.* (*subînţ.* olera) legume stropite cu untdelemn şi oţet, salată de legume PLIN.
acētascō, *ere vi.* a se acri APUL.
acētō, *āre, āvi vi.* a se acri PS. APUL.
acētum[1], *ī n.* **1** oţet: *mulsum* ~ CAT. oţet îndulcit cu miere; **2** (*fig.*) spirit caustic, glumă înţepătoare: *Italo perfusus aceto* HOR. stropit cu saramură (picanterie) italică.
acētum[2], *ī n.* (*apic.*) păstură PLIN.
Achab *indecl.* rege izraelit.
Achaeī, *ōrum m. pl.* aheii, locuitorii provinciei Achaia (*din nordul Peloponesului*); (*gener.*) grecii.
Achaemenēs, *is m.* strămoşul regilor persani (*bunicul regelui Cyrus cel Mare*) // **Achaemenidae,** *arum pl.* ahemenizii (*locuitori ai Persiei*) // **Achaemenius** (*3*) *adj.* persan *sau* part; (*gener.*) răsăritean // **Achaemenidēs,** *is m.* Achaemenides (*tovarăş al lui Ulises*).
achaemenis, *idis f.* buruiană de leac indiană PLIN.
Achaeus[1] (*3*) *adj.* aheian, al aheilor (*v. Achaei*)
Achaeus[2], *ī m.* Acheus; *1*) erou eponim al aheilor; *2*) rege al Syriei.
Achaia, *ae f.* Ahaia: *1*) ţinut în nordul Peloponesului; *2*) (*după cucerirea Greciei de către romani*) Grecia, provincia romană Grecia.
Achāias, *adis f.* aheiană, grecoaică.
Achāicus (*3*) *adj. 1*) aheian, grecesc; *2*) din provincia romană Grecia.
Achāis, *idis f. 1*) aheiană, grecoaică; *2*) Achaia, Grecia.
Achāius (*3*) *adj. v.* **Achaicus**
achantum, *i n.* materie, substanţă mirositoare VEG.
Acharnae, *ārum f.* oraş în Attica (*la nord de Atena*) // **Acharnānus** (*3*) *adj.* şi **Acharneūs,** *ī m.* aharnian.
Acharnē, *ēs f.* oraş în Magnesia (*Thessalia*).
acharnē, *ae f.* (specie de) peşte de mare LUCIL.
Achātes, *ae m. 1*) rîu în Sicilia; *2*) tovarăş credincios al lui Aeneas.
achātēs, *ae m.* agată PLIN.
Achelōias, *adis* şi **Achelōis,** *idis f.* Acheloidă (*fiică a lui Achelous*) // **Achelōidēs,** *um f. pl.* (*poet.*) sirene OV.
Achelōius (*3*) *adj.* al lui Achelous, *aheloian*: ~ *heros* STAT. eroul acheloian (Tydeus), *pocula Acheloia* VERG. pahare de apă.
Achelōus, *i m. 1*) rîu în Grecia (*azi, Acheloos*; *situat între Aetolia şi Acarnania, se varsă în Marea Ionică*); *2*) zeu al rîului Achelous (*fiu al Oceanului şi al zeiţei Thetis, tată al sirenelor*); *3*) (*poet.*) apă de rîu, apă OV.
Acherōn, *ontis m. 1*) fluviu al Infernului; *2*) Infernul; *3*) numele altor rîuri din Epir, Bruttium, Bithynia // **Acherontēus** (*3*) *adj.* acherontic (al Infernului) // **Acherontia,** *ae f.* oraş în Apulia // **Acheronticus** (*3*) *adj.* al Acheronului.
Acheruns, *untis m.* (= forma lat. pentru **Acheron**) // **Acherunticus** (*3*) *adj.* acherontic // **Acheruntīnī,** *ōrum m. pl.* locuitori vecini cu rîul Acheron (Bruttium).
Acherūsia, *ae f. 1*) mlaştină în Epir; *2*) lac în Campania; *3*) peşteră în Bithynia.
Acherūsis, *idos f. v.* **Acherusia** (*3*)
Acherūsius (*3*) *adj. 1*) al Acheronului, al Infernului; *2*) al apelor Infernului; *3*) al Acheronului (din Bithynia).
acheta, *ae m.* (un fel de) greiere PLIN.
achillēa, *ae* sau **achillēos,** *i f.* (*bot.*) coada-şoricelului (*Achillea millefolium*) PLIN.
Achilleīs, *idis* (*idos*) *f.* „Achilleida“ (*titlul epopeii lui Statius*).
Achillēon *ī n.* oraş în Troada (*unde era mormîntul lui Achilles*).
Achillēs, *is m.* fiul lui Peleu şi al zeiţei Thetis (*a fost conducătorul mirmidonilor în războiul troian, cel mai viteaz şi mai frumos erou al grecilor*) // **Achillēus** (*3*) şi **Achilliacus** (*3*) *adj.* al lui Achilles, achilleic // **Achillīdēs,** *ae m.* urmaş al lui Achilles; [genit. şi *Achilli, Achillei*; ac. *Achillem* şi *Achillea*; voc. *Achille*; abl. *Achille* şi *Achilli*].
achillēum (achillium), *i n.* (specie de) burete moale PLIN.
Achīvus (*3*) *adj.* aheian, grec // **Achīvī,** *ōrum* (*Achivum*) *m. pl.* grecii.
achlis, *is* (ac. *-in*) *f.* animal sălbatic (din nordul Europei) PLIN.
Achradīna, *ae f.* cartierul cel mai mare al Syracusei.
achras, *adis f.* (*bot.*) păr sălbatic (*Pirus*) COL.
achrōmos, *on adj.* fără colorit, fără ornamente FORT.
acia, *ae f.* fir de aţă băgat în ac: (*expr.*) *ab acia et acu* PETR. *76, 11* de-a fir a păr.

Acidālius (*3*) *adj.* acidalian, al Acidaliei (*izvor în Beoția, în care se scăldau Venus și Grațiile*); *Acidalia mater* = Venus; *ludit Acidalio nodo* MART. se joacă cu cingătoarea Venerei // **Acidālia**, *ae f.* Venus.

acidē *adv.* neplăcut PETR. *92, 5* (*la comp.*)

acidia *v.* **acedia**

aciditās, *ātis f.* acreală, aciditate M. EMP.

acidulus (*3*) *adj.* acrișor, ușor acidulat PLIN.

acidus (*3*) *adj.* **1** acru, acid: *acida creta* MART. cretă muiată în oțet (*folosită ca fard*); **2** (*fig.*) nesuferit: ~ *homo* SEN. RH. om acru.

acies, *ēī f.* **1** tăiș, ascuțiș: ~ *gladii* tăișul săbiei, ~ *hastae* OV. vîrful lăncii, (*fig.*) ~ *auctoritatis* CIC. tăișul autorității, *aciem excitare* (*trahere*) PLIN. a ascuți; **2 a.** pătrundere (cu privirea), vedere, privire, ochi: ~ *oculorum* CIC. puterea de pătrundere a ochilor, *aciem in omnes partes dimittere* OV. a-și arunca privirea în toate părțile, *sanguineam volvens aciem* VERG. rotindu-și ochii însîngerați, *huc geminas nunc flecte acies* VERG. acum întoarce-ți ochii aici; **b.** (*poet.*) strălucire: *stellis ~ obtusa videtur* VERG. strălucirea stelelor pare că se întunecă; **c.** (*oc.*) pupilă (a ochiului); **3** putere de pătrundere (a minții, cu mintea), atenție: ~ *ingenii* CIC. puterea de pătrundere a minții, ~ *animi obtusior* SEN. o minte mai puțin pătrunzătoare, *aciem in omnes partes intendere* CIC. a-și îndrepta atenția în toate direcțiile; **4** (*mil.*) **a.** linie de luptă: *prima ac secunda acies* CAES. prima și a doua linie de luptă, ~ *duplex*, *triplex*, îndoită, întreită linie de luptă, *novissima* ~ ultima linie de luptă, *aciem instruere* (*instituere* sau *constituere*) a organiza linia de luptă, ~ *peditum* linia de luptă a pedestrașilor, ~ *equitum* LIV. cavaleria, ~ *navium* NEP. linia de luptă navală; **b.** luptă, bătălie: *copias in aciem ducere* LIV. a duce trupele în luptă, *in acie cecidit* CIC. a căzut în luptă, ~ *Cannensis* CIC. lupta de la Cannae; [genit. arh. *acie* SALL. și *acii*].

Acilius, *ii m.* nume de familie, din care: *1*) M. Acilius Glabrio (*tribun al plebei în anul 202, consul în 191, învingător al lui Antiochus și al etolienilor*); *2*) C. Acilius Glabrio (*autor al unei istorii scrise în grecește despre cel de al doilea război punic*); *3*) M. Acilius Glabrio (*consul în anul 67*) // **Aciliānus** (*3*) *adj.* al lui Acilius (*istoricul*).

acina *v.* **acinus**

acīnacēs, *is m.* sabie scurtă, iatagan (*la perși*) HOR. ș.a.

acinārius (*3*) *adj.* de struguri VARR.

acināticius (*3*) *adj.* făcut din struguri PALL.

Acincum (Aquincum), *ī n.* oraș în Pannonia (*azi, Budapesta*).

acinos, *ī f.* (*bot.*) busuioc [?] PLIN.

acinōsus (*3*) *adj.* ca boaba de strugure PLIN.

acinus, *ī m.* (**acinum**, *ī n.*) boabă de strugure, boabă (a unui ciorchine).

acipenser (acupenser, aquipenser), *eris m.* (specie de) pește de mare (sturion [?]) CIC.

acipensis, *is m.v.* **acipenser** MART.

Acis, *idis m. 1*) rîu în Sicilia (*la poalele Etnei*); *2*) numele unui păstor iubit de Galateea OV.; [ac. *Acin*, voc. *Aci*].

āclys, *idis f.* suliță mică, prinsă cu o curea VERG.

Acmē, *ēs f.* nume de femeie CATUL.

acnua (agnua), *ae f.* măsură de suprafață (= *120 de picioare pătrate*) VARR.

acoenonoētus, *ī m.* nătărău IUV.

Acoetēs, *is m.* nume de bărbat.

acoetis, *is f.* soție LUCIL.

acolūthus, *-os m.* (ac. *acoluthon* sau *-um*) cleric ajutător la slujba religioasă, acolit ISID.

acolythus *v.* **acoluthus**

aconē (acona), *ae f.* piatră de ascuțit, cute PLIN.

aconīti *adv.* fără greutate PLIN.

aconītum (aconīton), *ī n.* (*frecv. pl.*) (*bot.*) omag, aconit (*Aconitum Napellus*) (*plantă otrăvitoare*); otravă OV. ș.a.

acontiās, *ae m.* **1** meteor PLIN. **2** (specie de) șarpe AMM.

Acontius, *ii m. 1*) munte în Beoția; *2*) iubit al Cydippei OV.

acontizō, *āre vi.* ieși (ca o săgeată), a țîșni VEG.

acopon, *ī n.* (specie de) plantă medicinală PLIN.

acopos, *ī f.* piatră prețioasă PLIN.

acor, *ōris m.* acreală, aciditate COL.; (*fig.*) neplăcere PLIN. IUN.

acorna, *ae f.* (specie de) ciulin roșiatic PLIN.

acoron (acorum), *ī n.* (specie de) plantă acvatică PLIN.

acquiēscō, *ere*, *quiēvī quiētum vi.* **1 a.** a se odihni (încetînd o activitate): *Lanuvii tres horas acquieveram* CIC. mă oprisem trei ceasuri la Lanuvium, ~ *a lassitudine* NEP. a se odihni de oboseală, ~ *in lecto* CIC. a se odihni (a dormi) în pat; **b.** (*oc.*) a răposa: *anno acquievit septuagesimo* NEP. a murit la șaptezeci de ani; **2** a se potoli, a se calma: *dolor acquiescit* PLIN. IUN. durerea se calmează, *agitatio mentis quae numquam acquiescit* CIC. frămîntarea minții care nu se mai potolește, nu-și găsește liniștea; **3** (*despre suflet*) a-și găsi liniștea, ușurarea, mîngîierea, plăcerea: ~ *in libris* CIC. a-și găsi mîngîierea în cărți, ~ *morte Clodii* CIC. a răsuflat ușurat o dată cu moartea lui Clodius, *Greculi quibus* (*Tiberius*) *vel maxime acquiescebat* SUET. grecușorii în care mai ales Tiberius își găsea plăcerea; **4** a aproba, a încuviința: *ego Celso* (= *dat.*) *acquiesco* ULP. eu îi dau dreptate lui Celsus.

acquīrō, *ere*, *quīsīvī*, *quīsītum vt.* **1** a adăuga (la), a dobîndi (în plus): ~ *ad fructum vitae* CIC. a adăuga la bucuria vieții, ~ *dignitatem* CIC. a spori demnitatea, (*fama*) *vires acquirit eundo* VERG. (zvonul) își sporește din ce în ce mai mult puterile circulînd; **2** a cîștiga: ~ *pauca si possum* HOR. dacă pot cîștiga cîte ceva, ~ *sibi famam* PHAEDR. a-și cîștiga faimă, ~ *moram* CIC. a cîștiga timp, *iter acquirendae pecuniae* TAC. calea de a cîștiga bani.

Acraeus (*3*) *adj.* „Onorat pe înălțimi de munte“ (*epitet dat lui Iupiter și Iunonei*).

Acragās, *antis m.* Agrigentum (*oraș în Sicilia*) // **Acragantīnus** (*3*) *adj.* agrigentin.

acrātophoros, *ī m.* sau **acrātophoron,** *ī n.* vas de vin CIC. ş.a.

ācriculus (*3*) *adj.* (*fig.*) cam acru, muşcător: *ille ~ senex Zeno* CIC. acel bătrîn cam acru, Zenon.

ācrimōnia, *ae. f.* 1 acreală, aciditate CAT.; 2 (*fig.*) duritate, vigoare, energie: ~ *ad resistendum hominibus audacissimis* CIC. forţa de a rezista a celor mai îndrăzneţi oameni, ~ *in vultu* CIC. energie în expresia feţei.

Acrisius, *iī m.* rege în Argos, fiul lui Abas, tatăl Danaei // **Acrisiōne,** *ēs f.* fiica lui Acrisius (Danaë) // **Acrisiōniadēs,** *ae m.* fiul Danaei (Perseus) //**Acrisiōnēus** (*3*) *adj.* al lui Acrisius, argian: *Acrisioneae arces* VERG. cetatea lui Acrisius (Argos).

acriter *adv.* (*comp.* acrius, *superl.* acerrime) 1 ascuţit, pătrunzător: *acrius vitia videre quam recta* CIC. a vedea mai bine defectele decît calităţile, ~ *intelligere* CIC. a avea o inteligenţă pătrunzătoare; 2 viu, arzător, curajos, energic, straşnic: ~ *cupere* CIC. a dori cu ardoare, ~ *se morti offerre* a se expune cu curaj morţii, ~ *pugnare* CAES. a lupta straşnic; 3 violent, crud, cumplit: ~ *ulcisci iniurias* TAC. a răzbuna cu cruzime insultele, *caedunt acerrime virgis* CIC. îl lovesc cumplit cu vergile.

acritūdo, *inis f.* 1 acreală, asprime VITR.; 2 (*fig.*) energie GELL.; 3 (*peior.*) duritate, asprime APUL.

acroāma, *atis n.* 1 audiţie (*a unei bucăţi de lectură sau muzicale*), melodie, concert CIC., PETR.; 2 **a.** artist, virtuoz (lector, instrumentist, cîntăreţ) CIC.; **b.** (*peior.*) bufon, măscărici CIC. ş.a.

acroāsis, *is f.* 1 auditoriu rafinat CIC.; 2 expunere, disertaţie, conferinţă VITR., SUET.

acroāticus (*3*) *adj.* făcut pentru auditori GELL.

Acroceraunia, *ōrum m. pl.* Munţii Acroceraunieni (*în Epir*) // **Acroceraunium,** *ī n.* promontoriu în Epir // **Acroceraunius** (*3*) *adj.* acroceraunian; (*fig.*) expus primejdiilor: *haec Acroceraunia vita* OV. această viaţă expusă primejdiilor.

acrochordōn, *onis f.* neg CELS.

Acrocorinthus, *ī f.* cetăţuia Corintului.

acrolithus (*3*) *adj.* a cărui parte superioară este de piatră VITR.

acrotēria, *ōrum n. pl.* 1 promontoriu VITR.; 2 soclu la capetele sau deasupra unui fronton, servind ca suport statuilor sau altor ornamente VITR.

acta[1], *ae f.* 1 ţărm al mării, plajă CIC.; 2 (*pl.*) distracţii pe ţărmul mării, viaţă de plăcere la mare CIC.

acta[2], *ōrum n. pl.* 1 fapte, acte, isprăvi: ~ *deos numquam mortalia fallunt* OV. faptele muritorilor nu scapă niciodată zeilor, ~ *Herculis* OV. isprăvile lui Hercules; 2 acte (oficiale ale magistraţilor), decizii, ordonanţe: ~ *alicuius servare* CIC. (*tueri* SUET.) a menţine deciziile cuiva, ~ *Caesaris confirmata sunt a senatu* CIC. legiuirile lui Caesar au fost confirmate de senat, ~ *alicuius rescindere* CIC. (*dissolvere* LIV.) a anula legiuirile cuiva, *in ~ principum iurare* TAC. a jura că se va supune legilor împăraţilor; 3 dări de seamă, jurnal oficial: ~ *senatus* (*patrum*) procese-verbale ale şedinţelor senatului, *acta diurna* sau *diurna populi Romani*, *diurna*, *acta urbana*, *acta publica*, *rerum urbanarum acta*, *acta populi*, *acta* jurnal oficial al Romei, buletin oficial, *beneficia in ~ non mitto* SEN. nu-mi fac cunoscute binefacerile în jurnale, *acta fori* buletinul tribunalelor.

Actaeōn, *onis m.* tînăr vînător teban (*zărind-o pe Diana scăldîndu-se goală, a fost preschimbat, ca pedeapsă, în cerb şi sfîşiat de propriii lui cîini*).

Actaeus (*3*) *adj.* din Attica, attic, atenian // **Actaei,** *ōrum m. pl.* atenienii NEP.

Actē, *ēs f.* *1*) vechiul nume al Atticii; *2*) numele unei iubite a lui Nero.

Actiacus (*3*) *adj.* *1*) de la Actium, actiac; *2*) apollinic.

Actias, *adis f.* *1*) attic; *2*) de la Actium.

actiō, *ōnis f.* 1 îndeplinire, acţiune, act: ~ *illarum rerum* CIC. îndeplinirea acelor lucruri, ~ *gratiarum* CIC. aducerea mulţumirilor, ~ *vitae* CIC. viaţă activă, ~ *honesta* CIC. acţiune cinstită, ~ *consularis* LIV. acţiunea consulului, *seditiosae actiones* LIV. acţiuni de răzvrătire; 2 acţiune (*pronunţare, gest, atitudine a oratorului sau actorului*): *est ~ quasi sermo corporis* QUINT. acţiunea este un fel de limbaj al corpului, ~ *paulo agitatior* QUINT. o acţiune puţin cam dezordonată, ~ *tragica* CIC. atitudine teatrală; 3 (*judic.*) acţiune, dezbatere (judiciară), proces: ~ *perduellionis* CIC. acţiune de înaltă trădare, ~ *civilis* CIC. acţiune civilă, ~ *furti, iniuriarum* CIC. proces de furt, de insulte, *actionem intendere* (*instituere*) CIC. a intenta un proces, *inquieta urbs actionibus* TAC. oraşul tulburat de procese; 4 drept de a acţiona în judecată: *actionem alicui dare* CIC. a da cuiva permisiunea de a intenta un proces, *habere actionem* CIC. a avea drept de urmărire prin proces; 5 formulă judiciară (prescrisă de lege pentru intentarea unui proces): *actiones Manilianae* CIC. = formulele (privitoare la vînzări şi cumpărări) din culegerea lui Manilius, *actiones Hostilianae* CIC. = culegere de formule a lui Hostilius (privitoare la succesiune); 6 discurs judiciar: *actiones Verrinae* CIC. discursurile împotriva lui Verres, *in prima parte actionis* QUINT. în prima parte a discursului.

actitō (*I*) *vt.* a face frecvent un lucru: ~ *causas* CIC. a pleda frecvent la procese, ~ *tragoedias* CIC. a juca des tragedii.

Actium, *iī n.* promontoriu şi oraş în Acarnania (*unde se afla un renumit templu al lui Apollo*) //**Actiacus** (*3*) *adj.* şi **Actius** de la Actium, actiac: *bella Actiaca* VERG. lupta de la Actium (*dintre Octavianus şi Marcus Antonius din anul 31 î.e.n.*), *legiones Actiacae* TAC. legiunile care au luptat la Actium, *ludi Actiaci* SUET. jocuri actiace (*instituite spre aniversarea victoriei de la Actium*); (*poet.*) *frondes Actiacae* OV. = laurul apollinic.

actiuncula, *ae f.* mic discurs judiciar PLIN. IUN.

actīvus (*3*) *adj.* activ: *philosophia activa* SEN. filozofie practică; (*gram.*) *verba activa* verbe active QUINT.

actor[1], *ōris m.* cel care *1*) pune în mişcare; *2*) execută; *3*) reprezintă; *4*) vorbeşte în numele cuiva, lucrează în numele cuiva: 1 ~ *pecoris* OV. păstor, ~ *habenae* STAT. praştier; 2 executor: ~ *illarum rerum fuit* CIC. a fost executorul acelor lucruri, *hunc actorem auctoremque habebant* NEP. pe acesta îl aveau ca executant şi sfătuitor; 3 **a.** *Livius suorum carminum ~*

LIV. Livius care-şi juca propriile piese, ~ *alienae personae* CIC. jucînd rolul altuia, ~ *secundarum et tertiarum partium* CIC. actor care joacă rolul al doilea şi al treilea; **b.** actor: ~ *stetit in scaena* HOR. s-a prezentat pe scenă ca actor, *actoris partes chorus defendat* HOR. corul să reprezinte rolul unui actor; **4** ~ *causarum* sau (*abs.*) ~ avocat: ~ *hic defensorque causae meae* CIC. acest avocat şi apărător al cauzei mele; (*spec.*) ~ *publicus* TAC. administrator de bunuri publice, ~ *summarum* SUET. mînuitor al banilor, casier, ~ *et familia peccant* PLIN. IUN. intendentul şi sclavii sînt de vină.

Actor[2], *oris m.* tatăl lui Menoetius şi bunic al lui Patrocle // **Actoridēs**, *ae m.* urmaş al lui Actor.

actuāria, *ae* (subînţ. **navis**) *f.* corabie uşoară CIC.

actūariola, *ae f.* barcă CIC.

actuārius[1] (*3*) *adj.* uşor de pus în mişcare, rapid: *actuarium navigium* CIC. vas rapid, ~ *limes* drum vicinal GROM.

actuārius[2], *ii m.* **1** stenograf, copist SEN. ş.a.; **2** contabil PETR.; **3** intendent EUTR.

actum, *ī n.* faptă, acţiune; (*frecv. pl.*) *v.* **acta**[2].

actūosē *adv.* cu vigoare, cu pasiune CIC.

actuōsus (*3*) *adj.* plin de viaţă, viu, activ: ~ *ignis* SEN. foc viu, *actuosa virtus* SEN. virtute activă.

actus[1] *p. pf. v.* **ago**

actus[2], *ūs m.* **1 a.** mişcare, punere în mişcare: ~ *facilis rotae* PETR. mişcare uşoară a roţii (olarului), *fertur in abruptum mons magno actu* VERG. muntele se prăbuşeşte într-o mare prăvălire; **b.** (*spec. despre vite*) mînare, imboldire: ~ *pecudum* OV. mînarea vitelor, *feram admonitu non actu inflectere* CIC. a conduce animalul cu îndemnuri uşoare, nu îmboldindu-l; **2 a.** (*jur.*) dreptul de a conduce animalele *sau* carul pe pămîntul altuia, drept de trecere: ~ *est ius agendi vel iumentum vel vehiculum* ULP. „actus“ este dreptul de a-şi mîna vita sau carul; **b.** măsură de suprafaţă (*măsura legală a unui drum de trecere*): ~ *minimus* VARR. suprafaţă de o sută douăzeci de picioare lungime şi patru picioare lăţime, ~ *quadratus* o sută douăzeci de picioare pătrate, ~ *duplicatus* două sute patruzeci picioare în lungime şi o sută douăzeci în lăţime; **3** mişcare a corpului, gesturi; joc al actorului; acţiune oratorică: *sine imitandorum carminum actu* LIV. fără gesturi care să imite ideile versurilor, *histrionum* ~ QUINT. jocul actorilor, *oratoris* ~ QUINT. acţiunea oratorului; **4** reprezentare scenică: ~ *fabellarum* LIV. reprezentare a unor mici piese, *in quodam tragico actu* SUET. în timpul reprezentării unei tragedii; **5** act (al unei piese de teatru): *non solum unus ~, sed tota fabula* CIC. nu numai un act, ci toată piesa; (*fig.*) *extremus ~ aetatis* CIC. ultima parte a vieţii; **6 a.** mişcare, acţiune, act, activitate: *ad speculandos actus Hannibalis* IUST. spre a iscodi mişcările lui Hannibal, *in actu esse* SEN. a fi activ, ~ *rerum* QUINT. activitate, treburi, afaceri (juridice), *tui actus* PLIN. actele tale, *in ceteris actibus vitae* QUINT. în celelalte acte ale vieţii, *attrita ingenia forensi actu* QUINT. spiritele tocite de activitatea din for; **b.** fel de a lucra, fel de a proceda: *actum quem debuisti secutus es* PLIN. IUN. ai urmat calea care trebuia; **7** activitate publică, funcţie: *cum ad pristinum actum reversus fuerit* PLIN. IUN. cînd se va fi întors la funcţia de mai înainte.

actūtum *adv.* pe dată, imediat PL., LIV. ş.a.

acula, *ae f.* ac mic.

aculeātus (*3*) *adj.* **1** cu ace, cu ţepi PLIN.; **2** (*fig.*) înţepător, caustic; *aculeatae litterae* CIC. scrisoare caustică; **3** ascuţit, subtil: *aculeata sophismata* CIC. sofisme subtile.

aculeus, *ī m.* **1** acuşor, ghimpe, vîrf: ~ *apis* CIC. acul albinei, ~ *carduorum* PLIN. ghimpele mărăcinilor, ~ *sagittae* LIV. vîrful săgeţii; **2** (*fig. frecv. pl.*) împunsătură, ghimpe: *aculei orationis* CIC. împunsăturile în vorbire, *aculei contumeliarum* CIC. înţepături jignitoare, *aculei domesticarum sollicitudinum* CIC. ghimpii grijilor domestice, *haec ad militum animos stimulandos aliquem aculeum habent* LIV. aceste cuvinte sînt un imbold pentru sufletele soldaţilor, *orator aculeos relinquit in animis* CIC. oratorul lasă înfipt în suflete un fel de ghimpe (face impresie), *oratio (philosophorum) neque nervos neque aculeos oratorios habet* CIC. vorbirea (filozofilor) nu are nici vlaga, nici vivacitatea oratorică, *aculeos severitatis iudicum evellere* CIC. a dezarma severitatea judecătorilor.

acūmen, *inis n.* **1** vîrf, ascuţiş: ~ *ferri* ENN. vîrful săbiei, ~ *stili* CIC. vîrful condeiului, ~ *nasi* LUCR. vîrful nasului, ~ *coni* LUCR. vîrful de con, ~ *scorpii* CIC. acul (din coada) scorpionului; **2** (*fig.*) ascuţime a spiritului, subtilitate: *ubi est tuum ~?* CIC. unde e ascuţimea spiritului tău?, ~ *ingeniorum* CIC. ascuţime a spiritului, (*Romanus*) *serus Graecis admovit acumina chartis* HOR. romanii şi-au aplecat tîrziu spiritul asupra cărţilor greceşti, (*peior.*) *mertricis acumina* HOR. şiretlicurile ibovnicei.

acūminātus (*3*) *adj.* ascuţit PLIN.

acuō, *ere, ui, cūtum vt.* **1** a ascuţi: ~ *ferrum* HOR. a ascuţi sabia, ~ *sagittas cote* HOR. a ascuţi săgeţile cu cutea; **2** (*fig.*) a ascuţi: ~ *mentem, ingenium* CIC. a ascuţi mintea, spiritul, ~ *linguam exercitatione dicendi* CIC. a dezlega limba prin exerciţiul vorbirii; **3** a aţîţa, a înflăcăra: *quam Iuno his acuit verbis* VERG. pe aceasta Iunona o aţîţă cu aceste cuvinte, ~ *iras* VERG. a înflăcăra mînia, ~ *iuventutem ad discendum* CIC. a înflăcăra tineretul spre a învăţa: **4** a spori: ~ *curam* LIV. (*metum* VERG.) a spori grija, teama, ~ *studia populi* LIV. a spori entuziasmul poporului; **5** (*gram.*) a pronunţa cu accent ascuţit, a accentua: ~ *syllabam* QUINT. a accentua o silabă.

acupenser *v.* **acipenser**

acus[1], *eris n.* paie de grîu, de ovăz etc.; pleavă CAT.

acus[2], *ī m.* (*iht.*) zargan (*Belone belone*) (*specie de peşte de mare cu bot ascuţit*) PLIN.

acus[3], *ūs f.* ac de cusut, ac de prins părul: *vulnus acu punctum* CIC. rană înţepată cu un ac, *acu pingere* OV. a broda (desenînd figuri cu acul), ~ *aurea* MART. ac de aur de prins părul; (*fig.*) *acu tetigisti* PL. ai pus degetul unde trebuia (ai ghicit).

acūtē *adv.* **1** ascuţit: ~ *sonare* CIC. a suna ascuţit; **2** pătrunzător, bine; (*fig.*) subtil, adînc: ~ *cernere* LUCR.

a distinge foarte clar, *acutius cogitare* CIC. a gîndi mai profund.

acūtulus (*3*) *adj.* cam ascuţit, cam subtil; *Zenonis acutulae conclusiones* CIC. argumentele cam subtile ale lui Zenon.

acūtus (*3*) *p. pf. v.* **acuo** // **adj. 1** (*despre obiecte*) ascuţit: ~ *culter* PL. cuţit ascuţit, *acutae sudes* CAES. pari ascuţiţi; **2** (*despre senzaţii*) ascuţit, pătrunzător, viu: *acuta vox* OV. voce ascuţită, ~ *hinnitus* VERG. nechezat pătrunzător, ~ *sol* HOR. soare viu, ~ *morbus* CELS. boală acută; **3** (*calităţi*) pătrunzător, fin, subtil, ingenios: *acutae nares* CIC. miros fin, *oculi acuti* CIC. ochi pătrunzători, *acutiora ingenia* CIC. minţi mai pătrunzătoare, ~ *orator* CIC. orator cu minte pătrunzătoare, ~ *ad excogitandum* CIC. abil în a imagina, ~ *ad fraudem* NEP. dibaci în înşelătorii; **4** (*gram.*) accentuat: *syllaba acuta* QUINT. silabă accentuată.

ad *prep. cu ac.* **I** (*sens spaţial*) **1** (*arătînd direcţia*) **a.** la, spre, către: *manus ad Caesarem tendit* CAES. îşi îndreaptă mîinile spre Caesar, *legatos ad civitates mittere* a trimite soli la cetăţi, *se recipere ad signa* a se retrage la unităţile lor; **b.** (*mil.*) împotriva, asupra: *legiones ad hostem, ad urbem, ad castra ducere* a-şi duce legiunile împotriva duşmanului, asupra oraşului, asupra taberei, *ire ad hostem* a merge împotriva duşmanului, *scribere ad aliquem* a scrie cuiva, *litteras* (*librum*) *ad aliquem mittere* a trimite o scrisoare (o carte) cuiva, *epistula Verris ad Neronem* scrisoarea lui Verres către Nero, *liber de senectute ad Atticum* cartea „despre bătrîneţe", dedicată lui Atticus; (*cu nume de localitate, arătînd ţinutul, apropierea*) spre, la: *ad Capuam proficisci* a pleca spre Capua, *ad Gergoviam castra movere* a-şi muta tabăra spre Gergovia, *ad Genavam pervenire* a ajunge la Genava, *ad orientem solem spectat*, ţinutul priveşte (este orientat, aşezat) spre răsărit, *ad septentrionem vergit* este aşezat spre nord; **2** (*arătînd limita*) pînă la: *omnes portus ab Ostia ad Tarentum* toate porturile de la Ostia pînă la Tarentum, *usque ad ultimas terras* pînă la capătul pămîntului, *extendere agmen ad mare* a-şi întinde trupele pînă la mare, *ad ossa* pînă la oase, *ad vivum* în carne vie; **3** (*arătînd locul, fără ideea de mişcare*) la: *urbs sita ad mare* oraş aşezat la mare, *iacere ad pedes alicuius* a zăcea la picioarele cuiva, *stare ad aram* a sta în faţa altarului, *ad suum patrem manere* a rămîne la tatăl său, *ad dextram, ad laevam* la dreapta, la stînga, *pugna ad Cannas* lupta de la Cannae, *proelium ad Trebiam* bătălia de la Trebia, *gloria ad posteros* gloria în faţa urmaşilor, *oratio ad iudices, ad populum* cuvîntare în faţa judecătorilor, în faţa poporului, *ad* (subînţ. *aedem*) *Dianae* la templul Dianei, *ad Castoris* la templul lui Castor, *senatus ad Apollinis fuit* şedinţa senatului s-a ţinut în templul lui Apollo, (*spec. despre un comandant învestit cu imperium care nu poate intra în Roma*) *ad urbem esse* (*manere*) a se opri în faţa oraşului; (*arătînd o împrejurare însoţitoare*) *cantare ad chordarum sonum* a cînta acompaniat de un instrument de coarde, *ad tibicinem* cu acompaniamentul unui flautist, *ad lucernam* la lumina opaiţului, *ad lunam* la lumina lunii, *ad vinum* la băutură. **II** (*sens temporal*) **1** (*momentul precis*) la: *ad adventum imperatoris* la sosirea generalului, *ad idus* la ide, *ad diem* la ziua fixată, *ad tempus* (tocmai) la timp; **2** (*limita în timp*) pînă la [adesea însoţit de *usque*]: *ad summam senectutem vixit* a trăit pînă la adînci bătrîneţi, *ad hanc diem* pînă astăzi, *usque ad hanc diem* pînă în ziua de azi, *ad noctem* pînă noaptea, *ad multam noctem* pînă noaptea tîrziu, *ad nostram memoriam* pînă în vremea noastră, *usque ad extremam aetatem* pînă la o vîrstă foarte înaintată; **3** (*timpul aproximativ*) cam pe la …, spre …: *ad vesperam* spre seară, *ad lucem* către dimineaţă, *ad meridiem* cam pe la amiază, *ad exiguum tempus* pentru puţină vreme, *ad paucos dies* pe (pentru) cîteva zile, *ad quoddam tempus* cîtva timp, *ad tempus lectus* ales doar pentru un timp. **III** (*arătînd numărul şi măsura*) **1** (*număr aproximativ*) cam, către: *ad hominum milia decem* cam zece mii de oameni, *fuimus ad ducentos* am fost cam la vreo două sute; (*adverbial*) *occisis ad hominum milibus quattuor* fiind ucişi cam patru mii de oameni; **2** (*măsură*) pînă la …: *obsides ad numerum miserunt* au trimis ostatici pînă la numărul hotărît, *ad partem dimidiam* LIV. pînă la jumătate, *ad plenum* HOR. deplin, *ad internecionem* LIV. pînă la distrugere, *ad insaniam aliquid concupiscere* a dori la nebunie ceva, *ad extremum* pînă la capăt, *ad unum omnes* toţi pînă la ultimul, *ad assem perdere* a pierde pînă la o para, *ad verbum ediscere* a învăţa cuvînt cu cuvînt. **IV** (*alte sensuri*) **1** (*final*) la, pentru, spre: *ad omnes casus* pentru toate cazurile, (*frecv. cu gerundiv*) *ad bellum gerendum* spre a purta război, (*după adj.*) *ad omnes res aptus* bun la toate, *promptus ad arma* iute să ia armele, (*după vb.*) *ad id missi sunt* în acest scop au fost trimişi; (*expr.*) *nihil ad me* (subînţ. *pertinet*) nu mă priveşte, *quid ad me?* ce mă priveşte pe mine?, *servos ad remum dare* a da sclavi pentru vîslit; **2** (*arătînd relaţia*) în privinţa …, în legătură …: *vir ad cetera egregius* un om deosebit în celelalte privinţe, *quid ad rem?* ce are a face cu discuţia noastră?, *quid ad praetorem?* întru cît îl interesează asta pe pretor?; **3** (*modul*) **a.** (*conformitatea*) după …, potrivit cu …: *ad meam rationem* după judecata mea, *versare suam naturam ad tempus* a-şi schimba felul de a fi după timp, *ad voluntatem* după voinţă, *ad istorum normam sapiens* înţelept după regula lor, *ad exemplar* HOR. după modelul, *ad speciem* … în felul …; **b.** (*comparaţia*) faţă de …: *ut unum ad decem, ita decem ad centum* QUINT. cum e unul faţă de zece, aşa (sînt) zece faţă de o sută, *ad sapientiam huius ille nugator fuit* în comparaţie cu înţelepciunea acestuia, acela a fost un flecar, *haec ad nostram consuetudinem sunt levia* acestea, faţă de felul nostru de viaţă, sînt neserioase; **4** (*cauzal*) ca urmare, la …: *ad clamorem convenere* la strigătul lui, s-au adunat toţi, *ad eius conspectum* la ivirea lui, *ad quorum discessum respiravit* la plecarea lor, a răsuflat uşurat; **5** (*aditiv*) pe lîngă …, în afară de …: *ad haec accedit, quod* … pe lîngă acestea, se mai adaugă că …, *ad id, ad hoc*; *ad cetera* pe lîngă aceasta; pe lîngă celelalte; **6** (*tard.*,

instrumental) cu: *mucronem ad linguam probare* a proba tăişul sabiei cu limba.
adāctiō, *ōnis f.* constrîngere, obligaţie: ~ *iusiurandi* LIV. obligaţia de a depune jurămîntul.
adactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **adigo**
adactus[2], *ūs m.* aplicare, înfigere LUCR.
adaequātiō, *ōnis f.* egalare TERT.
adaequē *adv.* la fel, tot aşa PL.
adaequō (*I*) *vt.* **1** a egala, a face egal: ~ *aggerem moenibus* CAES. a ridica terasamentul la înălţimea zidurilor, ~ *tecta solo* LIV. a face casele una cu pămîntul, ~ *cum virtute fortunam* CIC. a egala situaţia sa cu meritele, *se* ~ *virtute nostris* TAC. a se face egal cu ai noştri în virtute; **2 a.** a atinge, a ajunge la: ~ *summam muri* CAES. a atinge creasta zidului, ~ *famam alicuius* SALL. a ajunge la faima cuiva; **b.** (*oc.*) a compara; ~ *magni Alexandri fatis* TAC. a compara cu destinul lui Alexandru cel Mare.
adaestuō, *āre vi.* a clocoti STAT.
adaggerō (*I*) *vt.* a aduna, a (în)grămădi: ~ *terram circa arborem* COL. a grămădi pămînt în jurul copacului.
adagiō, *ōnis f.* şi **adagium**, *iī n.* proverb, maximă, adagiu VARR. GELL.
adalligō (*I*) *vt.* a lega (de ceva) PLIN.
Adām *indecl.* (şi **Adam**, *ae m.* sau **Adāmus**, *ī m.*) Adam.
adamantēus (adamantinus) (*3*) *adj.* de oţel OV.; (*fig.*) tare ca oţelul HOR.
adamās, *antis m.* (ac. *-anta*) fier tare, oţel: *nexae adamante catenae* OV. lanţuri făcute din oţel; (*fig.*) *posses adamanta movere* OV. ai putea mişca o stîncă (o inimă de piatră); (*rar*) diamant. PLIN.
adambulō (*I*) *vi.* a se plimba (pe lîngă): ~ *ad ostium* PL. a da tîrcoale în jurul intrării, ~ *lateri eius* APUL. a se plimba alături de cineva.
adamō (*I*) *vt.* a îndrăgi, a se îndrăgosti (de): ~ *equos* NEP. a îndrăgi caii, *si virtutem adamaveris, amare enim parum est* SEN. dacă te vei îndrăgosti de virtute, căci a-ţi plăcea de ea de prea puţin.
adamussim *v.* **amussis**
adaperiō, *īre, peruī, pertum vt.* **1** a descoperi (ce era acoperit): ~ *caput* SEN. a-şi descoperi capul, *nubes adaperuerunt caelum* PLIN. norii (risipindu-se) au lăsat să se vadă cerul; (*fig.*) *adaperta fides* STAT. buna-credinţă s-a arătat; **2** a deschide: *pars fenestrae adaperta fuit* OV. o parte a ferestrei a fost larg deschisă, *ad criminationem invidorum apertae sunt aures* CIC. urechile s-au deschis la învinuirea invidioşilor.
adapertilis (*2*) *adj.* deschis vederii OV.
adaptō (*I*) *vt.* a adapta, a potrivi SUET.
adaquō (*I*) *vt.* a uda, a stropi PLIN.; a adăpa VULG.
adaquor, *ārī vb. dep.* a face provizie de apă HIRT.
adārescō, *ere, āruī vi.* a se usca cît trebuie CAT.
adauctus, *ūs m.* sporire, creştere LUCR.
adaugeō, *ēre, auxī, auctum vt.* a spori, a mări din ce în ce mai mult: ~ *maleficia aliis nefariis* CIC. a spori ticăloşiile cu alte blestemăţii, *laetitia adaucta est* PLIN. IUN. bucuria a crescut.
adaugescō, *ere vi.* a începe să crească, a se mări LUCR.
adaugmen, *inis n.* mărire, creştere LUCR. *6, 614.*
adaxint *v.* **adigo**
adbibō, *ere, bibī vt.* **1** a bea: *ubi adbibit plus paulo* TER. cînd bea puţin mai mult; **2** (*fig.*) a sorbi (cu ochii, cu urechile, cu mintea), a-şi întipări: *adbibe pectore verba* HOR. întipăreşte-ţi în inimă cuvintele.
adbītō, *ere vi.* a se apropia PL. Capt. *604.*
adblaterō, *āre vt.* a sporovăi APUL.
adc... *v.* **acc...**
addecet *vb. impers.* se cuvine, şade frumos: *matrem* ~ PL. se cuvine unei mame, *te mutum esse* ~ PL. se cuvine să fii mut.
addenseō, *ēre* (**addenso**, *āre*) *vt.* a face mai compact, a condensa: *extremi addensent acies* VERG. ultimii fac ca rîndurile să fie mai dese (comprimă), *aquam addensari* PLIN. a se condensa apa.
addīcō, *ere, dixī, dictum vt.* **1** (*în limbaj augural, despre păsări*) a fi favorabil, a prevesti de bine: *Paulo pulli auspicio non addixerunt* LIV. luîndu-se auspiciile, puii nu i-au fost favorabili lui Paulus, *addicentibus auspiciis vocat contionem* TAC. auspiciile fiind favorabile, convoacă adunarea; **2** (*jur.*) a adjudeca, a atribui printr-o hotărîre, a acorda: ~ *alicui bona* CIC. a adjudeca bunurile în favoarea cuiva, ~ *alicui iudicium* VARR. a acorda cuiva dreptul de a face proces, ~ *liberum corpus in servitutem* LIV. a condamna o persoană liberă la sclavie; (*spec.*) **addictus** *1*) dus în sclavie din cauza neplăţii datoriilor, sclav; *2*) înrobit: *duci addictos prohibet* LIV. interzice să fie duşi în sclavie, (*fig.*) *qui certis quibusdam sententiis quasi addicti sunt* CIC. care sînt oarecum sclavii unor idei fixe, *libertis uxoribusque addictus* SUET. (Claudius) robit liberţilor şi soţiilor; **3** (*la o licitaţie*) a adjudeca, a acorda celui ce oferă mai mult; (*fig.*) a vinde: ~ *fundum alicui* CIC. a adjudeca o proprietate cuiva, ~ *bona alicuius in publicum* CAES. a scoate la licitaţie publică bunurile cuiva (confiscîndu-le), ~ *domum nummo sestertio* HOR. a-şi vinde casa pe o para (pe nimica), ~ *regna pecuniā* CIC. a vinde tronurile pe bani; **4** a dărui, a consacra, a lăsa (pe seama) cuiva; (*peior.*) a condamna: ~ *agros deae* VELL. a dedica pămînturile zeiţei, *senatus, cui semper me addixi* CIC. senatul căruia m-am dăruit totdeauna, ~ *alicui animum* SEN. RH. a-şi dărui cuiva tot sufletul, ~ *alicui totum patrimonium* IUST. a-i lăsa cuiva toată averea, *libidini cuiusque nos addixit* CIC. ne-a lăsat pe seama poftelor oricui, *Galliam perpetuae servituti addixit* CAES. a condamnat Gallia la robie veşnică, *nullius addictus iurare in verba magistri* HOR. nefiind legat (obligat) să jur pe vorbele nici unui dascăl; **5** a pune pe seama (cuiva), a atribui: *orationes quae Charisii nomini addicuntur* QUINT. discursuri, care sînt puse pe seama lui Charisius.
addictiō, *ōnis f.* adjudecare CIC.
addictus, *ī m.* sclav din cauza datoriilor PL., LIV.; (*fig.*) rob SUET.
addiscō *ere, addidicī vt.* a învăţa în plus, a învăţa: ~ *cotidie aliquid* PLIN. IUN. a învăţa zilnic ceva în plus, ~ *quod ignorat* COL. a învăţa ce nu ştie.
additāmentum, *ī n.* adaos, sporire: *Ligus,* ~ *inimicorum meorum* CIC. Ligus, care se adaugă la numărul duşmanilor mei.

additiō, *ōnis f.* adăugare: ~ *syllabae* PRISC. adăugarea unei silabe, ~ *figurarum et abiectio* QUINT. folosirea şi nefolosirea figurilor de stil.

addō, *ere, didī, ditum vt.* **1** a pune (peste, lîngă, la, în): *iugis hanc addidit arcem* VERG. a pus această cetăţuie pe înălţimi de munţi; *femur tumentibus exile suris additum* HOR. coapse mici plasate pe nişte pulpe groase, ~ *alicui custodem* PLIN. a pune cuiva un paznic, ~ *aquam flammae* TIB. a turna apă pe foc, ~ *frena feris* VERG. a pune frîu cailor, ~ *incendia ramis* SIL. a da foc ramurilor, ~ *eas epistulas in eundem fasciculum* CIC. a pune aceste scrisori în acelaşi pachet, *adde manus in vincla meas* OV. pune-mi mîinile în lanţuri, (*oc.*) *nec Teucris addita Iuno usquam aberit* VERG. nici Iunona pornită să-i urmărească pe troieni (pornită împotriva troienilor) nu-i va slăbi, (*la licitaţii*) *nihil addo* nu mai pun nimic; **2** (*fig.*) a da, a insufla, a inspira: ~ *animum* TAC. (*animos* CIC.) a da curaj, ~ *formidinem* SALL. (*metum* TAC.) a inspira frică, ~ *ardorem mentibus* VERG. a înflăcăra spiritele, ~ *vim victis* VERG. a insufla forţă învinşilor, *vatibus* ~ *calcar* HOR. a-i stimula pe poeţi, ~ *honores praecipuos ductoribus* VERG. a da cinstiri deosebite comandanţilor; **3** a adăuga: ~ *unum granum* CIC. a adăuga un singur grăunte, *nihil adhuc addi potest* CIC. aici nu se mai poate adăuga nimic, *novas litterarum formas addidit* TAC. (Claudius) a adăugat noi forme de litere, *addere gradum* (subînţ. *gradui*) PLIN. IUN. a dubla pasul (a se grăbi), *quadrigae addunt in spatio* (adică *addunt spatia spatiis*) VERG. cvadrigele străbat distanţă după distanţă, *addito tempore* TAC. cu timpul, *addita aetate* TAC. cu trecerea anilor; **4** a adăuga (la cele spuse sau scrise): *pauca addit* CIC. adaugă puţine cuvinte, *verbum non amplius addam* HOR. nu voi mai spune un singur cuvînt, ~ *ad haec maledicta alia* SALL. a adăuga la aceste bîrfeli altele, *addunt de Sabini morte* CAES. (ei) mai spun despre moartea lui Sabinus, (*cu ac. cu inf.*) *addebant se audisse* TAC. mai spuneau că au auzit; (cu *ut, ne* şi *conj.*: *ordin* sau *sfat*): *addidit* (*senatus*) *ut redirem* CIC. senatul a mai adăugat să mă întorc, (cu *quod*) *addam quod* ... LIV. voi adăuga că, *adde his saltatores* CIC. mai pune pe lîngă aceştia pe dansatori, *adde huc* (*istuc, eodem*) ... mai adaugă la aceasta, mai pune ...; *addito* (= *abl. abs.*) adăugîndu-se ..., cu adaosul ...: *vocantur patres addito consulandum super magna re* TAC. sînt convocaţi senatorii adăugîndu-se (în convocare) că trebuie să se discute despre o chestiune importantă.

addoceō, *ēre vt.* a face (pe cineva) să ştie mai mult, a învăţa (pe cineva) lucruri în plus: *ebrietas addocet artes* HOR. Ep. *1, 5* beţia îl face mai ştiutor.

addormiō, *īre* (**addormiscō**, *ere*) *vi.* a adormi SUET.

Addua (Adua), *ae f.* afluent al Padului (*azi, Adda*).

addubitō (*I*) *vi.* **a.** a sta la îndoială: *de quo addubitat* CIC. lucru în privinţa căruia stă la îndoială (se îndoieşte), *res addubitata* CIC. lucru îndoielnic; **b.** (*rar*) a şovăi CIC.

adduce (*imper. arh.*) *v.* **adduco**: *tu istos adduce intro* PL. adu-i pe ăştia înăuntru.

addūcō, *ere, dūxī, ductum vt.* **1 a.** a trage (la sine), a trage înapoi: ~ *ramum* CIC. a trage la sine o ramură, ~ *pedem* OV. a trage piciorul, ~ *ostium* PETR. a trage uşa, ~ *habenas* CIC. a trage hăţurile, *adducta funibus arbor corruit* OV. copacul tras de funii s-a prăbuşit, *adducta sagitta* VERG. săgeată trasă cu putere înapoi, *arcu adducto* VERG. din arcul încordat; **b.** (*spec. despre faţă, membre*) a contracta, a strînge: *adducitque cutem macies* OV. slăbiciunea îi zbîrceşte pielea, *sitis adduxerat artus* VERG. setea îi uscase trupul, ~ *frontem, vultum* SEN. a încrunta fruntea, faţa; **2** a aduce: ~ *exercitum* CIC. a aduce armata, ~ *secum, mecum, tecum* a aduce cu sine, cu mine, cu tine, ~ *aliquam ad cenam* PL. a aduce pe cineva la masă, ~ *in iudicium* CIC. a chema în judecată, ~ *ad populum* CIC. a chema în faţa poporului, ~ *aquam* LIV. a aduce apă, ~ *sitim* HOR. a aduce (a face, a provoca) sete, ~ *febres* HOR. a pricinui friguri; **3** (*fig.*) a aduce (la o anume stare, sentiment, idee): ~ *rem ad finem* CIC. a aduce la capăt un lucru, ~ *res in extremum discrimen* CIC. a aduce lucrurile în cea mai critică situaţie, ~ *aliquem ad misericordiam, ad fletum* CIC. a face pe cineva să se înduioşeze, să plîngă, ~ *aliquem in summas angustias* CIC. a aduce pe cineva în cea mai mare strîmtoare; **4** (*pas.*) *adduci* a fi determinat, a se lăsa convins, a fi făcut să ...: *his rebus adducti* CAES. îndemnaţi de aceste lucruri, *cupidine regni adductus* CAES. împins de dorinţa de a domni, *pudore, timore adductus* CAES. de ruşine, de teamă, *adduci ad credendum* NEP. (*ad suspicandum* CIC.) a fi făcut să creadă, să bănuiască, *non possum adduci, ut putem, ut existimem, ut credam* ... nu pot fi făcut să gîndesc, să socotesc, să cred ..., (*cu ac. cu inf.*) *adduci nequeo quin existimem* SUET. nu pot să nu socotesc, (*abs.*) *adducor igitur et propemodum assentior* CIC. aşadar, mă las convins şi aproape că aprob; [forme arh.; imper. *adduce* PL.; pf. *adduxti* TER.; inf. pf. *adduxe* PL.; inf. pr. pas. *adducier* PL.].

adductius *adv. la comp.* mai încruntat, mai aspru TAC.

adductus (*3*) *p. pf. v.* **adduco** // **adj. 1** încruntat: ~ *vultus* SUET. faţă încruntată; **2 a.** sever, aspru: *Nero rursus* ~ Nero din nou închis în el, *adductum servitium* TAC. sclavie grea; **b.** (*ret.*) strîns, concis: *adductior* PLIN. IUN. mai strîns, concis în exprimare.

adedō, *ere, ēdī, ēsum vt.* **1** a mînca (încetul cu încetul), a roade: ~ *iecur* CIC. a mînca ficatul; **2** (*fig.*) a consuma, a mistui, a istovi: *frumento adeso* LIV. consumînd grîul, *bonis adesis* TAC. averile fiind cheltuite, *scopulus adesus aquis* OV. stînca roasă de ape, *cum me supremus adederit ignis* OV. cînd focul (rugului) mă va fi mistuit, *adesus cladibus Hasdrubal* SIL. Hasdrubal istovit de înfrîngeri.

Adelphi (Adelphoe), *ōrum m. pl.* „Fraţii" (*titlul unei comedii a lui Terentius*).

ademptiō, *ōnis f.* luare, ridicare: ~ *civitatis* CIC. luarea dreptului de cetăţenie, *ademptiones bonorum* TAC. confiscările de bunuri.

ademptus (*3*) *p. pf. v.* **adimo**

adeō[1], *īre, iī, itum vt.* şi *vi.* **1** a veni (către), a veni (la), a se apropia (de): (*abs.*) *adeam an fugiam?* PL. să

vin sau să fug?, ~ *Romam* CIC. a veni la Roma, *prohibentur adire ad filios* CIC. sînt opriţi să vină la fiii lor, ~ *in conventum* CIC. a veni la adunare, ~ *curiam* CIC. a veni la senat, ~ *muros portasque* LIV. a se apropia de ziduri şi de porţi, ~ *epulas* OV. a veni (a participa) la ospăţ; (*jur.*) ~ *ad praetorem* CAES. a se prezenta pretorului (cu o plîngere), ~ *in ius* CIC. a se înfăţişa la judecată, *quo exercitus ~ non potest* CIC. loc unde armata nu poate ajunge, *qua adiri non poterat* CIC. loc pe unde nu se putea ajunge; **2 a.** a se îndrepta spre … (rugător, cerînd sfat, întrebînd), a se adresa: ~ *deos*, ~ *aras* CIC. a se adresa zeilor, altarelor, ~ *mille dōmos* OV. a bate la o mie de case, ~ *oraculum* LIV. a se adresa oracolului, ~ *aliquem per epistulam* PL. a se adresa cuiva printr-o scrisoare, *aditum est ad libros Sibyllinos* CIC. s-a recurs la cărţile sibiline; **b.** a se duce (undeva), a vizita: ~ *Lacedaemonem* LIV. a se duce în Lacedaemonia, *quis tot loca ~ potuit?* CIC. cine ar fi putut vizita atîtea locuri?, ~ *coetus* OV. a frecventa adunările; **c.** a ataca: *prior adito tu* TER. atacă tu mai întîi, ~ *oppida castellaque* SALL. a ataca cetăţile şi întăriturile, *non audet ~ virum* VERG. nu îndrăzneşte să-l atace pe viteaz; **3** (*fig.*) a se angaja (la o acţiune): ~ *ad causas* CIC. a pleda procese, ~ *ad rempublicam* CIC. a intra în viaţa politică, (*jur.*) *hereditatem non adire* CIC. a nu accepta o moştenire, ~ *nomen alicuius* SUET. a lua numele cuiva; **4** a înfrunta, a se expune: ~ (*ad*) *periculum* CIC. a înfrunta primejdia, ~ *inimicitias* CIC. a se expune la duşmănii, ~ *dedecus* TAC. a lua asupră-şi dezonoarea: (*expr.*) *alicui adire manum* PL. a înşela pe cineva.

adeō[2] *adv.* **1** pînă acolo, pînă într-atîta: *nemo ~ ferus est* HOR. nimeni nu este pînă într-atîta de sălbatic; (*reflexie*) ~ *prope omnis senatus Hannibalis erat* LIV. pînă într-atîta (atît de mult) aproape tot senatul era de partea lui Hannibal, *orthographiam non ~ custodivit* SUET. n-a respectat pînă într-atîta (prea mult) ortografia, *non ~ fractus* SUET. nu prea zdrobit, *usque ~ … dum* (*donec*, *quoad*) atîta timp … cît: *scitis hominem in periculo fuisse ~ quoad scitum est …* CIC. ştiţi că omul a fost în pericol, atît timp cît se ştia …; (*usque*) ~ … *ut* într-atît … încît: *adeone me delirare censes, ut ista credam?* CIC. crezi că sînt atît de nebun încît să cred aceasta?; *adeo non* (*nihil*) … *ut* atît de puţin … încît: *haec dicta ~ nihil moverunt, ut …* LIV. aceste cuvinte i-au impresionat atît de puţin, încît …; **2** cu atît mai mult (iar *adeo non* = cu atît mai puţin): *aequalium*, ~ *superiorum, intolerans* TAC. neputînd să-i suporte pe cei egali cu sine, cu atît mai mult pe cei superiori lui, *nullius repentini honoris*, ~ *non principatus appetens* TAC. necăutînd nici un fel de onoruri neaşteptate, cu atît mai puţin domnia; **3** (precedat de *atque*) **a.** ba chiar: *intra moenia, atque ~ in senatu videmus* CIC. îl vedeam înăuntrul zidurilor cetăţii, ba chiar şi în senat; **b.** sau mai degrabă (sau mai bine zis): *hoc consilio atque ~ hac amentia impulsi* CIC. îndemnaţi de acest gînd, sau, mai bine zis, de această nebunie; **4** tocmai [obişnuit postpus]: *haec ~ speranda fuerunt* VERG. tocmai acestea erau motive de speranţă, *hinc ~ nobis est via* VERG. chiar de-aici e drumul nostru, *nunc adeo*, *sic adeo* VERG. tocmai acum, tocmai aşa; **5** mai ales [obişnuit pe lîngă pron.]: *te ~ consule* VERG. mai ales cînd tu eşti consul, *dique deaeque tuque ~, Caesar* VERG. zei şi zeiţe şi mai ales tu, Caesar.

Adeōna, *ae f.* divinitate protectoare a sosirilor într-un loc AUG.

adeps, *dipis m.* şi *f.* **a.** grăsime, osînză: ~ *suilla* VARR. (*suillus* PLIN.) grăsime de porc; **b.** (*pl. fig.*) stil umflat: *adipes tenuare* QUINT. *2*, *6*, *10* a tempera vorbirea umflată.

adeptiō, *ōnis f.* dobîndire: ~ *boni* CIC. dobîndirea binelui.

adeptus (*3*) *p. pf. v.* **adipiscor**: după ce a dobîndit, dobîndind; (*sens pas.*) *adepta libertate* SALL. libertatea fiind dobîndită.

adequitō (*I*) *vi.* a veni călare (spre): ~ *ad nostros* CAES. a se apropia călare de ai noştri, ~ *in dextrum cornu* LIV. a veni călare la flancul drept, ~ *portis* LIV. a se apropia călare de porţi.

aderrō, *are vi.* a rătăci în preajma … STAT.

adesdum *interj.* hai, vino! TER.

adēsuriō (*IV*) *vi.* a fi înfometat PL.

adēsus (*3*) *p. pf. v.* **adēdō**

adeundus *p. viit. pas. v.* **adeo**[1]

adf… *v.* **aff…**

adg… *v.* **agg…**

adhaereō, *ēre, haesī, haesum vi.* **1** a sta fixat (de), a rămîne fixat (de): (*cu dat.*) *naufragi saxis adhaerentes* LIV. naufragiaţii, agăţîndu-se de stînci, ~ *in visceribus* OV. a rămîne în măruntaie; **2** (*fig.*) a se ţine strîns (de cineva, ceva), a nu se dezlipi, a se ataşa: ~ *uxori semper tuae* MART. a nu te dezlipi de nevastă-ta, *pestis adhaeret lateri* LIV. nenorocirea se ţine strîns de tine, *invidia altissimis adhaerat* VELL. invidia se ţine strîns de ce e mai înalt, ~ *castris* LIV. a nu se dezlipi de tabără; **3** a fi vecin, a fi legat: *vineis silva adhaerebat* TAC. lîngă vie era o pădure, *Peloponnesus continenti adhaerens* LIV. Peloponesul, care este unit cu continentul.

adhaerēscō, *ere, haesī vi.* **1** a se fixa: *tragula ad turrim adhaesit* CAES. suliţa s-a înfipt în turn, *limus adhaerescit lateri craterae* HOR. murdăria stă prinsă de pereţii vasului, ~ *ad saxa Sirenum* CIC. a se opri la stîncile Sirenelor, ~ *ad columnam* CIC. a fi ţinut la columnă (ca rău platnic); **2** (*fig.*) a se ţine strîns de …: ~ *egressibus* TAC. a se ţine pas cu pas de cineva, ~ *iustitiae* CIC. a se ţine strîns de ce este drept (a nu se abate de la ce-i drept), ~ *memoriae* SEN. a se fixa în minte, *oratio ita fluebat, ut numquam adhaeresceret* CIC. vorbele îi curgeau astfel, încît niciodată nu rămînea locului încurcat, ~ *ad omnium studium* CIC. a se adapta la gustul tuturor.

adhaesiō, *ōnis f.* alipire CIC.; (*fig.*) adeziune AUG.

adhaesus, *ūs m.* alipire, aderenţă LUCR.

adhālō, *āre vt.* a atinge cu răsuflarea PLIN.

Adherbal, *alis m. 1*) fiul lui Micipsa, regele Numidiei (*omorît de Iugurtha*); *2*) numele mai multor generali cartaginezi.

adhibeō, *ēre, hibuī, hibitum vt.* 1 a apropia (ceva de ceva), a aplica, a pune: *huc adhibete aures* PL. aplecaţi-vă urechile la ce spun, *ad me formosae vultus adhibete, puellae* OV. aplecaţi-vă privirile spre mine, fete frumoase, ~ *manus genibus* OV. a pune mîinile pe genunchi, ~ *alicui calcaria* CIC. a da pinteni cuiva, ~ *vincla captis* OV. a pune lanţuri prizonierilor, *oratio quae lumen* ~ *rebus debet* CIC. discursul care trebuie să dea lumină lucrurilor (să le facă limpezi), ~ *alicui consolationem* CIC. a aduce cuiva o mîngîiere, ~ *medicinam aegroto* CIC. a da un leac bolnavului; 2 (*despre persoane*) a chema, a invita: ~ *medicum* CIC. a cheama un medic, *si adhibebitur deus* HOR. dacă va fi adus (pe scenă) un zeu, ~ *aliquem ad consilium* (*consilio*) CAES. a chema pe cineva la consfătuire, ~ *in convivium* CIC. (*convivio* LIV.) a chema la ospăţ, (*abs.*) *a tuis reliquis non adhibemur* CIC. nu sînt chemat de ceilalţi ai tăi; 3 a folosi: ~ *cibum et potionem, ut reficiantur vires* CIC. a folosi mîncarea şi băutura, ca să se refacă forţele, ~ *iambum in fabulis* CIC. a folosi iambul în piesele sale, ~ *flores in causis* CIC. a se folosi de înflorituri de stil la procese, ~ *aliquem ducem, arbitrum, testem* CIC. a se folosi de cineva drept conducător, arbitru, martor, ~ *vim alicui* CIC. a folosi forţa împotriva cuiva; 4 a arăta, a dovedi, a manifesta: ~ *saevitiam in famulos* CIC. a arăta cruzime faţă de sclavii săi, ~ *eandem fidem, maiorem diligentiam* CIC. a arăta aceeaşi bună-credinţă, dar mai mult interes, ~ *misericordiam* NEP. a-şi arăta mila, ~ *modum sumptibus* SUET. ~ *modum voluptati* QUINT. a pune o măsură în cheltuieli, în plăceri, *se* ~ a se arăta, a se purta: *sic se in potestate adhibuit* CIC. astfel s-a purtat cînd era puternic; 5 (*cu adv.*) a trata: *filium severius adhibebo* CIC. pe fiu am să-l tratez mai sever, *imperat, ut is quam liberalissime adhiberetur* CIC. porunceşte ca acesta să fie tratat cît mai bine.

adhinniō (*IV*) *vi.* a necheza (la cineva, la ceva): ~ *equae visae* OV. a necheza la vederea iepei; (*fig.*) *ad illius hanc orationem adhinnivit* CIC. la vorbele aceluia, a nechezat de bucurie; (*vt.*) ~ *equolam* PL. a necheza la o iepşoară.

adhortāmen, *minis n. v.* **adhortatio**

adhortatiō, *onis f.* îndemn: ~ *capessendi belli* LIV. îndemnul de a porni războiul.

adhortātor, *ōris m.* cel care îndeamnă LIV.

adhortātus, *abl. -ū, m.* îndemn, încurajare VELL.

adhortor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a îndemna, a îmbărbăta, a încuraja: *nullo adhortante* TAC. fără să-l îndemne nimeni, ~ *suos ad proelium* CAES. a-i îmbărbăta pe ai săi la luptă, ~ *in officium* CIC. a îndemna la împlinirea datoriei, ~ *adolescentes, ut seditiosi cives velint esse* CIC. a-i încuraja pe tineri să vrea să fie cetăţeni răi.

adhūc *adv.* 1 pînă acum, pînă în momentul de faţă: *video* ~ *duos esse sententias* CIC. văd că pînă acum sînt două păreri, *usque* ~ *locorum* PL. pînă acum; 2 a. încă: *si quis* ~ *precibus locus* VERG. dacă mai rămîne încă loc pentru rugăminţi; b. încă şi ... [pe lîngă comp.]: ~ *difficilior* SEN. încă şi mai greu.

adhucine *adv.* oare pînă acum?, oare încă? APUL.

Adiabēnē, *ēs* (**Adiabēna**, *ae*) *f.* ţinut în Assyria // **Adiabēnus** (*3*) *adj.* din Adiabena // **Adiabēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Adiabenei.

adiaceō, *ēre vi* 1 a zăcea aproape de ..., a se afla alături: *cum Romani adiacerent vallo* TAC. pe cînd romanii zăceau (culcaţi) lîngă întăritură, *adiacet undis moles* OV. lîngă apă se află un dig; 2 (*geogr.*) a fi aproape, a se învecina: ~ *ad ostium Rhodani* CAES. a fi aproape de gura Ronului, *Tuscus ager Romano adiacet* LIV. ţinutul toscan se învecinează cu cel roman, (*cu ac.*) *Etruriam adiacent* LIV. se învecinează cu Etruria, *adiacentes populi* TAC. popoarele învecinate // **adiacentia**, *ium n. pl.* locuri învecinate, împrejurimi TAC. ş.a.

adiantum, *ī n.* (*bot.*) părul-Maicii-Domnului, părul-fetei (*Asplenium Adiantum nigrum*) PLIN.

adiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* 1 a arunca (spre), a azvîrli, a pune (în, la): ~ *laqueos funium ad saxa* CURT. a arunca laţurile frînghiilor spre stînci, ~ *olivas in vas* COL. a pune măslinele într-un vas, (*spec.*) ~ *album calculum* PLIN. IUN. a da un vot favorabil (aruncînd în urnă o pietricică albă), ~ *capiti insignia* CURT. a pune pe cap însemnele; 2 (*fig.*) a îndrepta: *ad virginem animum adiecit* TER. şi-a pus gîndul pe fată, ~ *oculum hereditati* CIC. a-şi pune ochii pe o moştenire, *ad consilium temerarium animum adiecit* LIV. şi-a îndreptat gîndul (s-a gîndit) la un plan temerar, *novo consilio adiecit animum* LIV. s-a gîndit la un nou plan; 3 a da în plus, a adăuga, a spori: ~ *duas legiones ad exercitum* LIV. a da în plus două legiuni armatei, ~ *remiges classi* LIV. a adăuga vîslaşi flotei, *collegam ei Flaccum adiecerunt* LIV. i-au dat drept coleg pe Flaccus, *favor adicit animos iuveni* OV. bunăvoinţa îi sporeşte tînărului curajul, *virus in angues adicis* OV. sporeşti şerpilor veninul; 4 (*fig.*) a adăuga (spunînd, indicînd), a spune (în plus): *adiecit locum, socios, diem* SEN. a indicat în plus locul, complicii, data, *quid ego adiciam?* ce să mai spun în plus?, *adice quod* ... SEN. mai adaugă (spune) că ... *adiecto* (= *abl. abs.*) *trepidam sibi vitam* (*esse*) TAC. adăugînd că viaţa îi este agitată.

adiectiō, *ōnis f.* adăugire LIV.; (*ret.*) repetare imediată a unui cuvînt [gr. ἐπίζευξις] QUINT.

adiectīvus (*3*) *adj.* care se adaugă // **adiectīvum** (*subînţ.* **nomen**) *n.* adjectiv GRAMM.

adigō, *ere, egi, actum vt.* 1 a împinge, a mîna, a duce (cu forţa): ~ *oves* PL. a mîna oile, ~ *pecus e longioribus vicis* CAES. a aduce o turmă din satele mai îndepărtate, *aliquem* ~ *arbitrum* CIC. a duce pe cineva în faţa unui arbitru, *quis deus Italiam vos adegit?* VERG. ce zeu v-a mînat spre Italia?, ~ *aliquem fulmine ad umbras* VERG. a prăvăli pe cineva în Infern, trăsnindu-l; 2 a împlînta, a înfige: ~ *cuneum* SEN. a înfige un cui, ~ *ferrum iugulo* SUET. a vîrî sabia în gîtlej, *vulnus alte adactum* VERG. rană adînc făcută; 3 a arunca: ~ *telum* CAES. a arunca o săgeată; 4 (*fig.*) a împinge, a constrînge, a sili: *ad mortem adigitur* TAC. este constrîns să se omoare, *adigebatur cupidine scaenas frequentandi* TAC. era împins de dorinţa de a se arăta pe scenă; (*spec.*) ~ *aliquem iusiurandum* CAES. (*ad iusiurandum* SALL.) *in verba*

alicuius a obliga pe cineva să depună jurămîntul după o formulă care i se indică, ~ *aliquem iure iurando* (*sacramento*) CAES. a lega pe cineva prin jurămînt (de credință); [forma arh. *adaxint* PL. = *adegerint*].

adimō, *ere, ēmī, eptum vt.* **a.** a lua, a răpi: *alicui ~ pecuniam* QUINT. (*vitam* CIC. *dolores* HOR. *metum* TER.) a lua cuiva banii, viața, durerile, temerea, ~ *puellam leto* HOR. a o scăpa pe fată de la moarte; **b.** (*oc.*) a interzice: ~ *alicui litoris aditum* CIC. a interzice cuiva accesul la țărm, (*cu inf.*) *adimam cantare severis* HOR. Ep. *1, 19, 9* le voi interzice celor sobri să cînte; (*p.pf.*) *ademptus* răpus de moarte, mort; [formă arh. *adempsit* PL. = *ademerit*].

adimpleō, *ēre, ēri vt.* a umple COL.; a împlini DIG.

adimplētiō, *ōnis f.* împlinire TERT.

adimplētor, *ōris m.* împlinitor AUG.

adindō, *ere, indidī, inditum vt.* a introduce (pe deasupra) CAT.

adinstar *v.* **instar**

adinsurgō *v.* **assurgo**

adipātus (*3*) *adj.* gras; (*ret.*) greoi: *adipatae genus orationis* CIC. gen de exprimare greoaie.

adipes, *is m. v.* **adeps**

adīpīscor, *dipisci, deptus sum vt. dep.* **1** a ajunge: *quos sequebantur non sunt adepti* LIV. nu i-au ajuns pe cei pe care-i urmăreau; **2** (*fig.*) a obține, a cîștiga, a dobîndi: ~ *summos honores* CIC. a obține cele mai mari demnități, *adepti estis ne quem civem metueretis* CIC. ați obținut să nu vă temeți de nici un concetățean, ~ *nomen a tonso capillo* OV. a-și dobîndi numele după părul lor tăiat, (cu *genit.*) ~ *rerum* TAC. a pune mîna pe putere, (*sens pas.*) *non aetate adipiscitur sapientia* PL. înțelepciunea nu se cîștigă prin vîrstă; (*v. adeptus*).

aditiālis (*2*) *adj.* de intrare în funcție: ~ *cena* SEN. masă oferită de un magistrat sau preot la intrarea în funcție.

aditiō, *ōnis f.* venire (la): *quid tibi hanc aditio est?* PL. ce vii tu s-o cauți aici?

aditō, *āre vi.* a merge adesea (la) ENN., COL.

aditus, *ūs m.* **1** apropiere, venire: *quorum aditu aut abitu* LUCR. prin apropierea și depărtarea cărora, *urbes uno aditu captae* CIC. orașele au fost cucerite doar la apropierea lui; **2 a.** acces (putința *sau* voința de a intra): *non est ~ in id sacrarium viris* CIC. bărbații n-au acces în acest sanctuar, *mercatoribus est ~ ad eos* CAES. negustorii pot ajunge la ei, *quo neque sit ventis ~* VERG. unde nici vînturile n-ar putea pătrunde; **b.** (*spec.*) acces, audiență: ~ *ad aliquem* CAES. acces la cineva, *faciles* (*difficiles*) ~ *habere* CIC., HOR. a fi ușor (greu) accesibil, *homo rari ~* LIV. om de care rar se apropie cineva; **3** (*loc de*) intrare: ~ *templi* CIC. intrarea în templu, ~ *claudere* CIC. ~ *occupare* VERG. ~ *firmare* TAC. a închide, a ocupa, a întări intrările; **4** (*fig.*) putința (calea, mijlocul) de a ajunge: ~ *ad consulatum* CIC. calea spre consulat, ~ *laudis* CIC. drumul spre glorie, ~ *ad ea conanda* CAES. mijlocul de a încerca acestea; **5** (*jur.*) drept de trecere pe terenul altuia.

adiūdicō (*I*) *vt.* a adjudeca, a atribui, a acorda: ~ *regnum Ptolemaeo* CIC. a-i atribui domnia lui Ptolemeu, ~ *causam alicui* CIC. a da cîștig de cauză cuiva, *domus nobis est adiudicata* CIC. nouă ne-a fost atribuită (prin sentință) casa; (*fig.*) *mihi salutem imperii adiudicavit Pompeius* CIC. mie mi-a atribuit Pompeius cinstea de a fi salvat imperiul, *si quid abest, Italis adiudicat armis* HOR. Ep. *1, 18, 57* (Augustus) supune puterii romane tot ce nu i s-a supus.

adiuerō *arh. pentru* **adiuvero** (*v.* **adiuvo**)

adiugō (*I*) *vt.* a înjuga COL.; (*fig.*) a lega, a uni: ~ *vitem* PLIN. a lega vița.

adiūmentum, *ī n.* ajutor, sprijin: *nihil adiumenti exspectabam* CIC. nu așteptam nici un ajutor, *parenti suo magno adiumento in periculis fuit* CIC. a fost de mare ajutor tatălui său în primejdii, ~ *ad victoriam* CIC. ajutor la obținerea victoriei.

adiūnctiō, *ōnis f.* **1** legătură, unire: *nulla potest homini esse ad hominem naturae adiunctio* CIC. nu mai poate exista legătură naturală între om și om, ~ *verborum* CIC. unirea cuvintelor; **2** adaos: *nulla ~ virtutis* CIC. nici o mențiune despre virtute; **3** (*ret. sens variat*) restricție (prin adăugarea unei condiții), condiție; repetarea aceleiași expresii; așezare a unui verb care se referă la două noțiuni fie la început, fie la sfîrșit de propoziție CIC. ș.a.

adiunctīvus (*3*) *adj.* care se adaugă: (*gram.*) ~ *modus* modul conjunctiv.

adiunctor, *ōris m.* cel care adaugă CIC.

adiunctus (*3*) *p. pf. v.* **adiungo** // **adj. 1** strîns legat, apropiat, învecinat: *insula adiuncta oppido* NEP. insula învecinată cu cetatea; **2** propriu, caracteristic: *in adiunctis aevoque morabimur aptis* HOR. A.P. *178* ne vom opri asupra însușirilor caracteristice și potrivite cu vîrsta.

adiungō, *ere, iūnxi, iūnctum vt.* **1** a înjuga: ~ *tauros aratro* TIB. a înjuga tauri la plug, ~ *mures plostello* HOR. a înjuga șoareci la un cărucior; **2** a lega, a uni: ~ *ulmis vites* VERG. a lega vița de ulmi, *hoc adiunge prioribus factis* OV. leagă aceasta de faptele anterioare, *Caesar se ad neminem adiunxit* CIC. Caesar nu s-a unit cu nimeni, *ei proxime adiunctus frater fuit* CIC. fratele său a fost foarte legat de acesta, ~ *se socium fugae* CIC. a se face tovarăș de fugă; **3** a adăuga: ~ *legioni nonae octavam* CAES. a adăuga legiunii a IX-a pe a VIII-a, ~ *iuris scientiam eloquentiae* CIC. a adăuga elocvenței cunoașterea dreptului, ~ *summae gravitati tantum comitatis* PLIN. IUN. a adăuga la cea mai mare seriozitate atîta afabilitate, ~ *ad imperium populi Romani Ciliciam* CIC. a adăuga (a anexa) la statul roman Cilicia, *se ~ ad causam alicuius* CIC. a se da de partea cuiva; (*abl. abs.*) *nullo adiuncto malo* CIC. neadăugîndu-se nici un rău, *adiuncta Latinorum defectione* LIV. adăugîndu-se și defecțiunea latinilor, *adiuncto ut iidem etiam prudentes haberentur* CIC. adăugîndu-se (dacă se mai adaugă) faptul că aceiași oameni erau socotiți și pricepuți; (*fig.*) a adăuga (spunînd): *quod cum dicerem, adiunxi illud …* CIC. spunînd aceasta, am adăugat că …, *si hoc unum adiunxero* NEP. dacă voi mai adăuga la cele spuse un singur lucru; **4** a atrage, a cîștiga: *hunc sibi Perdiccas adiunxerat* NEP. pe acesta și-l atrăsese Perdiccas, *sibi benevolentiam ~* CIC. a-și atrage bunăvoința, ~ *civitates ad amiciti-*

am CAES. a cîştiga cetăţile la o alianţă; **5** a aplica: ~ *gravem poenam municipiis* CIC. a aplica o grea pedeapsă municipiilor, ~ *fidem visis* CIC. a da crezare celor văzute, *huc animum adiungas tuum* TER. îndreaptă-ţi atenţia aici, *suspicionem potius ad praedam adiungerent* CIC. să-şi îndrepte bănuiala mai degrabă spre cei ce au prădat.

adiūrātiō, *ōnis f.* jurămînt APUL.; invocare LACT.

adiūrō, *āre vt.* **1** a jura (pe deasupra, în plus): *praeter commune iusiurandum haec* ~ LIV. să jure şi acestea în afară de jurămîntul obişnuit; **2 a.** a se jura: *adiurat hoc nemini accedisse* CIC. se jură că aceasta nu s-a mai întîmplat nimănui, *per omnes tibi adiuro deos* TER. mă jur ţie pe toţi zeii; **b.** (*poet.*) a jura pe [cu ac.]: *adiuro Stygii fontis caput* VERG. mă jur pe izvorul rîului Styx.

adiūtābilis (*2*) *adj.* de ajutor PL.

adiūtō, *āre vt.* a ajuta: *istoccine pacto me adiutas?* PL. în felul ăsta mă ajuţi? (*cu două ac.*) *id, amabo, adiuta me* TER. ajută-mă, rogu-te, la asta, *adiuta mihi* TER. ajută-mi, *adiutamur certis ab rebus* LUCR. sîntem ajutaţi de anumite lucruri.

adiūtor[1], *āri vt. dep.* (*arh.*) a ajuta LUCIL. ş.a.

adiūtor[2], *ōris m.* **1** cel care ajută, om de ajutor: *non mihi, sed tibi hic venit adiutor* CIC. acesta a venit nu ca un ajutor al meu, ci al tău, *quibus adiutoribus regem aggressus* SALL. atacîndu-l pe rege cu ajutorul acestora, ~ *victoriae* CIC. ajutător al victoriei; **2** (*spec.*) subaltern, slujbaş (pe lîngă …), auxiliar, colaborator SUET. ş.a.

adiūtōrium, *iī n.* ajutor, sprijin SEN.

adiūtrix, *īcis f.* cea care ajută, ajutoare: *matres filiis in peccato adiutrices solent esse* TER. mamele sînt de obicei ajutătoarele la rele ale fetelor lor, *assentatio* ~ *vitiorum* CIC. linguşirea, ajutătoarea viciilor, *legiones adiutrices* TAC. legiuni suplimentare.

adiūtus (*3*) *p. pf. v.* **adiuvo**

adiuvō, *āre, iūvī, iūtum vt.* **1** a ajuta: (*prOV.*) *fortes fortuna adiuvat* CIC. pe cei bravi îi ajută norocul, *se* ~ *manibus in assurgendo* LIV. a se ajuta de mîini la urcuş, ~ *consulem ad traiciendas legiones* LIV. a ajuta pe consul să-şi treacă legiunile, (*abl. abs.*) *Lepido adiuvante* CIC. cu ajutorul lui Lepidus; **2** a servi, a fi util: *solitudo aliquid adiuvat* CIC. singurătatea serveşte întru cîtva, *ad verum probandum auctoritas adiuvat* CIC. autoritatea este utilă la dovedirea adevărului; (*impers.*) *nihil adiuvat quod* … nu serveşte la nimic că …; **3** a alimenta, a hrăni, a spori: ~ *ignem* LIV. a alimenta focul, *tu quoque huius insaniam adiuvas* PL. chiar tu alimentezi nebunia ăstuia, ~ *maerorem orationis lacrimis* CIC. a spori patetismul discursului prin lacrimi, ~ *formam curā* OV. a spori frumuseţea prin îngrijire.

adl… *v.* **all…**

admātūrō, *āre vt.* a grăbi: ~ *defectionem* CAES. a grăbi defecţiunea.

admētior, *īrī, mensus sum vt. dep.* a măsura, a da cu măsură: ~ *vinum emptoribus* CAT. a măsura vin cumpărătorilor, ~ *frumentum militi* LIV. a distribui grîu soldaţilor.

Admētus, *ī m.* *1*) rege mitologic în Thessalia (*soţ al Alcestei, participant la expediţia argonauţilor*); *2*) rege al moloşilor (*v. Molossī*) (*prieten şi protector al lui Themistocle*).

admigrō, *āre vi.* a se alătura PL.

adminiculātiō, *ōnis f.* sprijin BOETH.

adminiculātōr, *ōris m.* ajutător GELL.

adminiculō (*I*) *vt.* **1** (*despre viţă*) a ridica: *vitis adminiculatae sudidibus* CAT. viţe ridicate pe araci; **2** (*fig.*) a sprijini, a susţine: *id ex illis Homericis versibus adminiculari potest* GELL. aceasta se poate susţine (dovedi) prin acele versuri din Homer.

adminiculor, *ārī vt. dep. v.* **adminiculō**

adminiculum, *ī n.* **1** arac (de viţă): *adminiculorum ordines* CIC. şirurile de araci, *vites claviculis adminicula apprehendunt* CIC. viţa se prinde cu cîrcei de araci; **2** (*fig.*) sprijin, ajutor: ~ *senectuti* LIV. sprijin la bătrîneţe, *nullis adminiculis, sed Marte nostro* CIC. fără nici un fel de ajutoare, ci prin forţele noastre.

administer, *trī m.* ajutor al cuiva, slujitor, executant; (*fig.*) unealtă, instrument: *aliquo administro in studiis litterarum uti* GELL. a se folosi de cineva ca ajutor în studiile literare, *opus et administros tutari* CIC. a apăra lucrarea şi pe lucrători; *socius et* ~ *consiliorum* SALL. complice şi unealtă a proiectelor sale, ~ *audaciae* CIC. instrument al îndrăznelii.

administra, *ae f.* ajutătoare: *artes administrae comitesque virtutis* CIC. artele, ajutătoarele şi însoţitoarele virtuţii.

administrātiō, *ōnis f.* **1** ajutor, serviciu: *sine hominum administratione* CIC. fără ajutorul oamenilor; **2 a.** conducere, administrare: ~ *navis* CIC. conducerea corăbiei, ~ *belli, reipublicae, provinciae* CIC. conducerea războiului, statului, provinciei, ~ *patrimonii* CIC. administrarea averii; **b.** (*la pl.*) servicii publice: *exitus administrationesque Brundisini portus impedire* CAES. a împiedica ieşirile şi serviciile portului Brundisium.

administrātīvus (*3*) *adj.* practic QUINT.

administrātor, *ōris m.* conducător CIC.

administrō (*I*) vt. **1** a săvîrşi, a executa; (*abs.*) a opera, a lucra: ~ *ad tempus res* CAES. a săvîrşi lucrurile la momentul potrivit, *per se quae videbantur administrabant* CAES. săvîrşeau de la sine ce credeau de cuviinţă, *ut administrarent ea quae imperasset* CAES. ca să execute ce li se poruncise; (*abs.*) *milites sine periculo* ~ *poterant* SALL. soldaţii puteau opera fără primejdie; **2** (*frecv.*) a conduce: ~ *navem, classem, bellum, rempublicam, exercitum* CAES. a conduce corabia, flota, războiul, statul, armata; *3* (*oc.*) a servi, a prezenta: *mel in secundam mensem administratur* VARR. mierea se serveşte la masă ca felul al doilea; **4** (*vi. oc.*) a ajuta (cuiva): *quae administraret ad rem divinam tibi* PL. Ep. *418* ca să-ţi ajute la aducerea sacrificiului.

admīrābilis (*2*) *adj.* (*fără superl.*) **1** admirabil, minunat: ~ *vir* CIC. om minunat; **2** ciudat, uimitor: *admirabile genus causae* CIC. ciudat fel de pledoarie.

admīrābilitās, *ātis f.* putinţa de a minuna, spectacol minunat: *admirabilitatem facere* CIC. a face să te

minunezi, ~ *rerum caelestium atque terrestrium* CIC. spectacol minunat al fenomenelor cereşti şi terestre.

admīrābiliter *adv.* **1** în chip admirabil CIC. **2** ciudat, curios CIC.

admīrāndus (3) *adj.* demn de admirat, admirabil, minunat: *admirandum in modum* NEP. în chip admirabil, *vir in plurimis* ~ QUINT. bărbat minunat în foarte multe privinţe.

admīrātiō, *ōnis f.* **1** admiraţie, admirare: (*cu genit. obiect.*) *magna est* ~ *copiose dicentis* CIC. mare este admiraţia faţă de cel care vorbeşte bogat, ~ *divitiarum* CIC. admirarea bogăţiilor, (*cu genit. subiect.*) *summam hominum admirationem excitare* CIC. a isca cea mai mare admiraţie a oamenilor, *homo admiratione dignissimus* PLIN. IUN. om foarte demn de admiraţie, *admirationem inicere, habere* CIC. a isca admiraţie, *in magna admiratione esse* CIC. a fi obiectul unei mari admiraţii, *admiratione auferri* QUINT. a fi răpit de admiraţie, *admiratione afficiuntur ii qui* ... sînt admiraţi de noi cei care ... *in admirationem versus* NEP. răpit de admiraţie; (*pl.*) *admirationes* CIC. dovezi de admiraţie; **2** mirare, uimire: (*cu genit. subiect.*) ~ *omnium* CIC. mirarea tuturor, (*cu genit. obiect.*) ~ *tam ancipitis sententiae* CIC. mirarea faţă de o părere atît de neclară, *non sine admiratione* SUET. nu fără mirare, *admirationem habere, movere* CIC. a provoca mirare, ~ *consulem incessit quod pugnam non inirent* LIV. pe consul l-a cuprins mirarea că nu pornesc la luptă, ~ *orta est non simul regressum Hannibalem* LIV. s-a iscat mirarea că nu s-a întors totodată şi Hannibal, *admiratione affectus sum quidnam accidisset* CIC. am fost cuprins de mirare, întrebîndu-mă ce s-o fi întîmplat.

admīror, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a admira: ~ *Pompeii victorias* CIC. a admira victoriile lui Pompeius, *omnibus admirantibus* CIC. toţi fiind în admiraţie; **2 a.** a se mira: *admiratus sum brevitatem epistulae* CIC. m-am mirat de scurtimea scrisorii, *de Dionysio admiratus sum* CIC. m-am mirat de Dionysius, *admiratus sum quod tua manu scripsisses* CIC. m-am mirat că ai scris cu mîna ta, ~ *cur ..., quo pacto, unde* ... a se mira de ce ..., în ce fel ..., de unde ...; **b.** (*oc.*) a se tulbura: *nil admirari res est quae possit facere beatum* HOR. a nu te tulbura de nimic este un lucru care te poate face fericit, *sapientis est proprium nihil, cum acciderit, admirari* CIC. este calitatea înţeleptului să nu se tulbure întru nimic, cînd se întîmplă ceva.

admīsceō, *ēre, mīscuī, mīxtum vt.* **a.** a adăuga (amestecînd), a amesteca: ~ *nitrum aceto et oleo* CELS. a pune sodă peste oţet şi untdelemn, amestecîndu-le, ~ *genus radicis lacte* CAES. a amesteca un fel de rădăcină cu lapte, ~ *versus orationi* CIC. a împleti versurile cu proza, ~ *his* (*legionibus*) *Antonianos milites* CIC. a-i pune pe soldaţii lui Antonius în aceste legiuni, amestecîndu-i, *aer calore admixtus* CIC. aerul pătruns de căldură, (*maritimae urbes*) *admiscentur novis disciplinis* CIC. oraşele maritime se pătrund de noile învăţături; **b.** (*fig. despre persoane*) a amesteca, a vîrî: *ne te admisce* TER. nu te amesteca, *ad id consilium admisceare?* CIC. să mă vîr într-un asemenea plan?

admissārius, *iī m.* (cu sau fără *equus* sau *asinus*) armăsar PL. ş.a.; (*fig.*) om care umblă numai după dragoste, destrăbălat CIC., SEN.

admisse *v.* **admitto**

admissiō, *ōnis f.* **1** primire, audienţă: *admissionum tuarum facilitas* PLIN. IUN. uşurinţa primirilor tale în audienţă, *magister admissionum* AMM. şeful primirilor, *officium admissionis* SUET. serviciul primirilor, *cohors prima admissionis* SEN. grupul celor care sînt primiţi în audienţă în primul rînd; **2** (*la cai*) montă VARR.

admissor, *ōris m.* **1** cel care introduce AUG.; **2** cel care săvîrşeşte LACT.

admissum, *ī n.* faptă săvîrşită: *ob admissum foede* LUCR. pentru o faptă urîtă, ticăloşie, *admissa Poppaeae* TAC. ticăloşiile Poppaeii.

admissūra, *ae f.* **1** montă, împreunare VARR.; **2** herghelie STAT.

admittō, *ere, mīsī, missum vt.* **1** a lăsa (să meargă), a da drumul, a repezi: ~ *in hostem equos* LIV. a repezi caii asupra duşmanului, *admissi equi* OV. caii în goană, *equo admisso* CAES. în goana calului, *admisso passu* OV. în pas grăbit, *admissae aquae* OV. valurile repezi, *admissae iubae* OV. coama lăsată liberă, *quod semel admissum coerceri non potest* CIC. ce-a fost odată lăsat în voia lui nu se mai poate struni; **2** a lăsa să vină, a lăsa să intre, a primi, a admite: ~ *aliquem per fenestram* PETR. a lăsa pe cineva să intre pe fereastră, ~ *plebem ad exercitationes* SUET. a lăsa să vină plebea la exerciţii, *admissi auditique sunt* LIV. au fost primiţi şi ascultaţi, ~ *in domum, in cubiculum* CIC. a primi în casă, în dormitor, ~ *spectatum* HOR. a primi să vadă, ~ *ad colloquium* CAES. a primi la convorbire, ~ *in consilio deorum* CIC. a primi în sfatul zeilor; (*spec. despre o femelă*) a primi pe mascul: *vix semel admittit, cum saepe negavit* PLIN. cu greu primeşte o dată pe bărbat, după ce a refuzat de multe ori, ~ *equum equae* ULP. a împreuna calul cu o iapă; (*spec.*) a asculta: *quo facilius aures iudicum admittant* LIV. ca urechile judecătorilor să asculte mai uşor, ~ *precationem* LIV. a asculta rugămintea; **3** a permite, a îngădui: *non admittit hoc veritas* QUINT. adevărul nu permite aceasta; (*în limbaj augural*) a fi favorabil: *aves admittunt* LIV. auspiciile sînt favorabile; **4** (cu sau fără *in se*) a comite: ~ *in te tantum facinus* CIC. (a te face vinovat) a comite o atît de mare ticăloşie, *si Milo admisisset aliquid* CIC. dacă Milo ar fi comis ceva, ~ *scelus* CIC. a comite o crimă [*inf. pf.* admisse PL.: *inf. pas.* admittier VERG.]

admixtiō, *ōnis f.* amestec CIC.

admixtus (*3*) *p. pf. v.* **admisceo**

admoderātē *adv.* potrivit, măsurat: ~ *rationibus* LUCR. *2, 169* pe măsura nevoilor

admoderor, *ārī vi. dep.* a pune măsură: *nequeo risu* (= *dat.*) *admoderarier* PL. nu mă pot stăpîni de rîs.

admodum *adv.* **1** în total, în întregime, exact: *mille* ~ *hostium* LIV. în total o mie de duşmani, *turres* ~ *CXX* CAES. în total 120 de turnuri, *Alexandri filius decem*

annos ~ habens LIV. fiul lui Alexandru, care avea zece ani împliniţi, *exacto ~ mense februario* LIV. luna februarie scurgîndu-se în întregime; 2 cu totul, foarte (mult); (*pe lîngă negaţii*) absolut: *natio Gallorum ~ dedita religionibus* CAES. neamul gallilor cu totul robit superstiţiilor, *id fuit nobis ~ gratum* CIC. aceasta ne-a fost extrem de plăcut, ~ *adulescens* CIC. foarte tînăr, ~ *senex* CIC. foarte bătrîn, ~ *pauci* CIC. extrem de puţini, ~ *gaudere* CIC. a se bucura foarte mult, *litterarum ~ nihil sciebat* CIC. din literatură nu ştia absolut nimic, *equestris pugna nulla ~ fuit* LIV. n-a fost absolut nici o luptă de cavalerie; 3 (*în răspunsuri*) întocmai, aşa e, da: *Bellan, videtur specie mulier? Admodum* PL. Ţi se pare frumoasă la chip femeia? Foarte (Aşa e); *Advenis modo? Admodum* TER. Sosişi acum? Da.

admoeniō, *īre vt.* a înconjura cu ziduri, a bloca PL.; (*fig.*) ~ *fabricas* PL. Cist. *540* a ticlui înşelătorii.

admōlior, *īrī, ītus sum vt. dep.* 1 *vt.* a înălţa (alături), a ridica (asupra): *rupes praealtas natura admolita est* CURT. natura a înălţat alături stînci foarte înalte, ~ *manus sacro* PL. a ridica mîna asupra unui obiect sfînt; 2 *vi.* a se sforţa să ajungă: *ad hirundinum nidum admolirier* PL. a se sforţa să ajungă la cuibul rîndunelelor.

admoneō, *ēre, uī, itum vt.* 1 a face să-şi amintească, a aminti: *admonitum venimus te, non flagitatum* CIC. am venit ca să-ţi amintim, nu ca să-ţi cerem, *recte admones: Polyclitum esse dicebant* CIC. îmi aminteşti bine: ziceau că e Polyclitus, *cum admonēris* CIC. cînd ţi se aminteşte; (~ *aliquem alicuius rei*): *iudices legum admonebat* SUET. le amintea judecătorilor de legi, *admonebat alium egestatis, alium cupiditatis suae* SALL. îi aducea aminte unuia de sărăcia lui, altuia de poftele lui; (~ *aliquem de aliqua re*): *epistula in qua de porticu Catuli me admones* CIC. scrisoarea în care îmi aminteşti de porticul lui Catulus, (*cu ac.* şi *inf.*) *admonebant alios supplicium ex se peti* LIV. le aminteau altora că se urmăreşte pedepsirea lor, (*cu prop. interog. indir.*) *meus me sensus quanta vis fraterni sit amoris admonet* CIC. simţirea mea mă face să înţeleg cît de mare e puterea iubirii frăţeşti; 2 a face atent, a avertiza, a atrage atenţia: *admonent quiddam, quod cavebimus* CIC. ne fac atenţi asupra unui lucru, de care ne vom feri, *naturā admonente* CIC. natura avertizîndu-ne, *proximi diei casu admoniti* CAES. fiind puşi în gardă de întîmplarea din ziua precedentă, (*cu dublu ac.*) *illud te esse admonitum volo* CIC. acel lucru vreau să-l ştii, *ridiculum est istuc me admonere* TER. e ridicol să-mi atragi atenţia asupra acestui lucru, (*cu ac. şi inf.*) *admonitus est hasque tabulas nihil profuturas* CIC. i s-a atras atenţia că aceste acte nu-i vor folosi la nimic, (*cu prop. interog. indir.*) *nos natura admonet quam parvis rebus egeat* CIC. natura ne arată de cît de mici lucruri are nevoie; 3 a îndemna, a sfătui; (*spec.*) a îmboldi: *admonuit, ut scriberem* CIC. m-a îndemnat să scriu, *me admones, ne loquar* CIC. mă sfătuieşti să nu vorbesc, *admonuit negotiis abstineret* SUET. l-a îndemnat să se ţină departe de treburi, (*poet. cu inf.*) *sol ire lavatum admonuit* HOR. soarele m-a îndemnat să mă duc la baie, (*spec.*) ~ *biiugos telo* VERG. a îmboldi telegarii cu suliţa; 4 (*rar*) a da o lecţie, a pedepsi: ~ *liberos verberibus* SEN. a pedepsi copiii cu bătaia.

admonitiō, *ōnis f.* 1 amintire: *si qua ~ doloris supersit* PLIN. dacă ar mai rămîne vreo amintire a durerii; 2 avertizare: ~ *tua me reprimere posset* CIC. avertismentul tău m-ar fi putut opri; 3 admonestare: *plures admonitione notavit* SUET. pe cei mai mulţi i-a pedepsit cu mustrare.

admonitor, *ōris m.* 1 cel care atrage atenţia, cel care aminteşte OV.; 2 cel care îndeamnă CIC.

admonitrix, *īcis f.* sfătuitoare PL.

admonitum, *ī n.* sfat CIC.

admonitus, *abl. -u, m.* 1 amintire: *locorum admonitu* CIC. prin amintirea locurilor; 2 sfat: *admonitu tuo* CIC. după sfatul tău.

admōram, *-ōrim, -ōrunt v.* **admoveo**

admordeō, *ēre, momordi, morsum vt.* 1 a muşca (în) VERG.; 2 (*fig.*) a ciupi de bani, a înşela PL.

admorsus, *ūs m.* muşcătură SYMM.

admotiō, *ōnis f.* punere, aplicare: ~ *digitorum* CIC. digitaţie.

admōtus (*3*) *p. pf. v.* **admoveō**

admoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt* 1 a mişca (spre), a duce (spre), a apropia: ~ *exercitum propius urbem* CIC. a mişca armata mai aproape de oraş, *sibi ~ reticulum ad nares* CIC, a-şi duce punguţa la nas, ~ *scalas moenibus* LIV. a apropia scările de ziduri, *victima aris admota* LIV. victima împinsă spre altar, *mors Agrippae admovit propius Neronem Caesari* VELL. moartea lui Agrippa l-a apropiat pe Tiberius de Augustus; (*la pas.*) a fi apropiat, a fi vecin: *Africa Nilo admota* IUV. Africa vecină cu Nilul, *genus admotum superis* SIL. speţă apropiată de zei; 2 a aplica, a pune: ~ *diadema capiti* SUET. a pune diadema pe cap, ~ *ignes templis* TIB. a da foc templelor, ~ *manus vectigalibus populi Rom.* CIC. a pune mîna pe (a-şi însuşi) veniturile poporului roman, *ruderibus purgandis manus primus admovit* SUET. a pus cel dintîi mîna (la treabă) pentru înlăturarea dărîmăturilor, ~ *manus nocentibus* LIV. a-şi ridica braţul împotriva vinovaţilor (a-i pedepsi), ~ *aures* CIC. a-şi apleca urechea (a asculta), ~ *mentem ad voces alicuius* CIC. a fi atent la vorbele cuiva, ~ *Graecis acumina chartis* HOR. a-şi apleca spiritul asupra cărţilor greceşti; 3 a folosi, a întrebuinţa: ~ *herbas* OV. ~ *remedia* SEN. a folosi buruieni, leacuri, ~ *orationem ad motus inflammandos* CIC. a folosi cuvîntarea la înflăcărarea sentimentelor, *populationibus terror est oppidanis admotus* LIV. prin jafuri a fost vîrîtă groaza în orăşeni; [forme sincopate: *admorunt = admoverunt, admorint = admoverint, admoram = admoveram, admorat = admoverat, admosse = admovisse*].

admūgiō, *īre, īvī, vi.* a mugi la (vederea ...): *admugit femina tauro* OV. vaca mugeşte la vederea taurului.

admulceō, *ēre, vi.* a linguşi, a măguli PALL.

admurmurātiō, *ōnis f.* murmur (*de aprobare sau de blam*) CIC.

admurmurō (*1*) *vi.* a murmura (*în semn de aprobare sau de respingere*) CIC.

admurmuror, *ārī, ātus sum vb. dep. v* **admurmurō**
admutilō (*I*) *vt.* a rade, a tunde: (*fig.*) a înşela PL.
adnascor *v.* **agnascor**
adnatō (annatō), *āre, āvī vi.* **1** a se apropia înot: *uni ei insulae crocodili non adnatant* PLIN. doar de insula aceasta crocodilii nu se apropie înot; **2** a înota alături: *comes lateri adnatat* SEN. tovarăşul înoată alături de el.
adnatus *v.* **agnatus**
adnāvigō, *āre, āvī vi.* a naviga (spre) PLIN.
adnectō (annectō), *ere, nexuī, nexum vt.* **1** a lega de ... [cu dat. sau *ad* şi *ac.*], a uni (cu): *epistulae pedibus columbarum adnexae* PLIN. scrisori legate de picioarele porumbeilor, *stomachus ad linguam adnectitur* CIC. esofagul se leagă (este legat) de limbă, (*fig.*) *rebus praesentibus adnectit futuras* CIC. uneşte viitorul cu prezentul, *pars populi magnis domibus adnexa* TAC. o parte a poporului legată prin interese de marile familii, *adnectebatur crimini Vibia* TAC. Vibia era implicată în acuzaţie; **2** a adăuga (spunînd): *adnectebat Cornutum ministravisse pecuniam* TAC. adăuga că banii îi furnizase Cornutus.
adnepōs, *ōtis m.* strănepot (*de gradul al VI-lea*) DIG.
adneptis, *is f.* strănepoată (*de gradul al VI-lea*) DIG.
adnexus[1] **(annexus)** (*3*) *p. pf. v.* **adnectō**
adnexus[2] **(annexus)**, *ūs m.* legătură (de rudenie sau prin asociaţie) TAC.
adnictō, *āre vi.* a face semn cu ochiul la ... [cu dat.] NAEV.
adnihilātiō, *nis f.* dispreţ total HIER.
adnihilō (*I*) *vt.* a dispreţui total, a reduce la nimic HIER.
adnīsus (*3*) *p. pf. v.* **adnitor**
adnītor (annītor), *nītī, nixus (nisus) sum vi. dep.* **1** a se sprijini (de, în): *adnixa columnae* VERG. sprijinindu-se de columnă, *annixi hastis* VERG. sprijinindu-se în lănci; **2** a se strădui, a se sforţa: ~ *summa ope* (*summis viribus*) LIV. a se strădui din răsputeri, ~ *summo studio, ut* (*ne*) ... a se strădui cu ardoare ca (să nu) ... ~ *vincere* LIV. a se sforţa să învingă, ~ *ad ea patranda* SALL. a se strădui să obţină acestea.
adnixus (*3*) *p. pf. v.* **adnitor**
adnō, *āre, āvī vi.* **1** a se apropia înot, a înota (către): ~ *ad naves* CAES. a înota către corăbii, *adnabam terrae* VERG. mă apropiam înot de uscat; **2** a înota alături (de cineva) [cu dat.]: *equites adnantes equis* VERG. călăreţii înotînd pe lîngă cai.
adnōdō (*I*) *vt.* a tăia (ramurile) pînă la nod COL.
adnōminātio, *ōnis f.* (figură retorică, gr. *paranomasia*) joc de cuvinte (aproape asemănătoare sau asemănătoare, avînd sensuri diferite): *veniit a te antequam Romam venit* a fost pus în vînzare de tine, înainte de a fi venit la Roma; *si lenones tamquam leones vitasset* dacă s-ar fi ferit de codoşi cum te fereşti de lei; *quos homines vincit eos ferro statim vincit* pe oamenii pe care îi învinge îi pune imediat în lanţuri.
adnotāmentum, *ī n.* adnotare, observaţie GELL.
adnotātiō, *ōnis f.* adnotare, observaţie GELL.
adnotātiuncula, *ae f.* mică adnotare, mică notă GELL.
adnotātor, *ōris m.* cel care ia notă (care observă) PLIN.
adnotātus, *abl. -u, m.* remarcă, menţiune VAL. MAX.
adnotō (*I*) *vt.* a nota, a adnota; a remarca; (*pas.*) a se semnala, a fi cunoscut: *ut adnotaret quid et quando et cui dedisset* COL. ca să-şi noteze ce (anume), cînd şi cui a dat, *liber legebatur, adnotabatur* SUET. cartea era citită şi adnotată, *quos nostra adnotavit aetas* PLIN. pe care i-a remarcat epoca noastră, *litora pisce nobili adnotantur* PLIN. ţărmurile sînt cunoscute prin peşte de calitate.
adnūbilō, *āre vt.* a înnora [cu dat.]; (*fig.*) a întuneca STAT., AMM.
adnumerō (*I*) *vt.* **1** a număra (cuiva) o sumă, a vărsa, a plăti: *mille talentum argenti sua adnumerat manu* PL. plăteşte cu mîna lui o mie de talanţi de argint; **2** a adăuga (la un număr), a număra pe deasupra: *his libris adnumerandi sunt sex* CIC. la aceste cărţi trebuie să se adauge în plus şase; **3** a număra (printre), a socoti: ~ *aliquem vivis* OV. a socoti pe cineva printre cei vii, *ego patronorum in grege adnumeror* CIC. eu mă număr în ceata avocaţilor.
adnuntiātiō, *ōnis f.* vestire ECCL.
adnuntiātor, *ōris m.* vestitor ECCL.
adnuntiātrix, *icis f.* vestitoare ECCL.
adnuntiō (*I*) *vt.* a anunţa SEN. ş.a.
adnuō (annuō), *ere, nuī, nūtum vt.* şi *vi.* **1** a face semn cu capul: *ne illa adnuat ulli* PL. ca ea să nu facă semn din cap cuiva; **2** a da din cap în semn că da, a aproba, a consimţi, a fi binevoitor: *quaesivi cognosceretne signum: adnuit* CIC. l-am întrebat dacă cunoaşte pecetea: a dat din cap că da, *amicitiam se Romanorum accipere adnuit* LIV. face semn că el primeşte prietenia romanilor, *audacibus adnue coeptis* VERG. fii binevoitor cu încercarea mea îndrăzneaţă, ~ *oranti, petenti* VERG. a fi binevoitor cu cel ce te roagă, îţi cere, ~ *falsa* TAC. a confirma neadevăruri; **3** a acorda: *caeli quibus adnuis arcem* VERG. cărora tu ne acorzi lăcaşul cerului, *adnuite, Patres conscripti, nutum numenque vestrum Campanis* LIV. daţi-le, senatori, campanienilor asentimentul şi protecţia voastră.
adnūtō, *āre vi.* a face semn de aprobare PL.
adnūtriō, *īre vt.* a cultiva (pe lîngă) PLIN.
adobruō, *ere, ruī, rutum vt.* a acoperi cu pămînt COL.
adolēfactus (*3*) *adj.* aprins INSCR.
Adolenda, *ae f.* divinitate romană care prezida ceremonia arderii copacilor izbiţi de trăsnet.
adoleō, *ēre, uī* (*ēvī*) *vi.* **1** a-i cinsti pe zei prin arderi de jertfe, a aduce daruri zeilor; a face să fumege VERG. **2** a arde OV.
adolēscēns etc. *v.* **adulescens** etc.
adolēscō[1], *ere, ēvi, adultum vi.* **1** a creşte, a se mări (*despre fiinţe, plante*): *liberi cum adoleverunt* CAES. cînd copiii au crescut, *aetas adolescit* VERG. vîrsta se măreşte; **2** (*fig.*) a se dezvolta, a spori în putere: *postquam respublica adolevit* CIC. după ce statul s-a dezvoltat, *adolescebat lex maiestatis* TAC. legea de maiestate (lezmajestatea) îşi sporea puterea.
adolēscō[2], *ere vi.* a arde fumegînd de jertfe VERG.
Adōn, *ōnis m. v.* **Adōnis**
Adōnēa, *ōrum n. pl.* sărbătoarea lui Adonis (*se celebra în iunie, la solstiţiul de vară*).
Adōneūs, *ī m. v.* **Adonis**

Adōnēus (*3*) *adj.* al lui Adonis.
Adōnis[1], *idis m. 1*) fiul lui Cinyras, regele Ciprului (*iubit pentru frumusețea lui de Venus; a fost sfîșiat de un mistreț pe care din gelozie Diana sau Marte l-a trimis asupra lui, dar a fost transformat de Venus într-o floare care-i poartă numele*, adonium): *Adonidis horti* grădini cu plante care înfloresc și se veștejesc repede; *2*) numele zeului Soarelui la assyrieni și fenicieni.
adōnis[2], *idis m.* (un soi de) pește PLIN.
adōnium, *iī n.* floare de lemnul-domnului, lemnuș (*Artemisia abrotanum*) (*pe care poeții antici o considerau apărută din sîngele lui Adonis*) PLIN.
adōnius (*3*) *adj.* adonic: *versus* ~ versul adonic (*compus dintr-un dactil și un spondeu*), *adonium* (subînț. *metrum*) vers adonic.
adoperiō, *īre, ruī, rtum vt.* (*folosit mai ales la p. pf.*) **1** a acoperi: *capite adoperto* LIV. cu capul acoperit, *humus adoperta floribus* OV. pămîntul acoperit cu flori; **2** a închide: *adoperta lumina somno* OV. ochii închiși de somn, *foribus adopertis* SUET. cu ușile închise.
adopīnor, *ārī vt. dep.* a presupune LUCR.
adoptātīcius, *iī m.* fiu adoptiv PL.; născut dintr-un fiu adoptiv P. FEST.
adoptātiō, *ōnis f.* adoptare, adopțiune CIC.
adoptātor, *ōris m.* cel care adoptă; tată adoptiv GELL.
adoptiō, *ōnis f.* **a.** adopție: *emancipare filium alicui in adoptionem* CIC. a-și elibera fiul de sub autoritatea paternă, ca să poată fi adoptat de cineva, *dare se alicui in adoptionem* VELL. a se face adoptat de cineva, ~ *consularis* QUINT. adopție care se face în fața consulului; **b.** (*fig.*) altoire PLIN.
adoptīvus (*3*) *adj.* adoptiv: ~ *pater, frater, filius* SUET. tată, fiu, frate adoptiv, *adoptivum nomen* SUET. nume primit prin adopție, *adoptiva sacra* CIC. cultul familiei adoptive.
adoptō (*I*) *vt.* **1** a alege: ~ *aliquem sibi defensorem sui iuris* CIC. a-și alege pe cineva ca apărător al dreptății sale, ~ *patronum* CIC. a-și lua ca avocat, *Etruscas Turnus adoptat opes* OV. Turnus caută să-și alăture (cîștige) ajutorul etruscilor; ~ *se alicui* a se alătura cuiva, a se uni cu cineva: ~ *se libertis Caesaris* PLIN. a se uni cu liberții împăratului; **2** (*jur.*) a adopta: ~ *aliquem sibi pro filio* PL. (*sibi filium* CIC. *in filium*) a adopta pe cineva ca fiu, ~ *in regnum* SALL. a adopta în vederea domniei, ~ *in successionem* IUST. a face drept succesor, ~ *in nomen* MART. a da cuiva numele.
ador, *ōris n.* făină de grîu, grîu PL., HOR.
adōrea (adōria), *ae f.* recompensă în grîu dată soldaților PL.; (*fig.*) bravură, glorie HOR.
adōreum, *i n. v.* **ador**
adōreus (*3*) *adj.* de făină de grîu, de grîu CAT.
adōria *v.* **adōrea**
adorio *v.* **adorior**
adorior, *īrī, rtus sum vt. dep.* **1** a ataca: *tribunum gladiis adoriuntur* CIC. îl atacă pe tribun cu săbiile, ~ *urbem vi* LIV. a ataca orașul cu forță, ~ *aliquem minis* TAC. a se porni cu amenințări împotriva cuiva, ~ *aliquem iurgio* TER. a se porni cu cearta pe cineva; **2** a porni (să facă ceva), a începe să [cu inf.]: *ne convellere adoriamur ea quae* … CIC. să nu pornim să zdruncinăm ceea ce …, *virginem pellicere adortus* LIV. încercînd s-o momească pe fată, *canere hoc adorta est* CATUL. a pornit să cînte aceasta.
adornātē *adv.* cu eleganță SUET.
adornō (*I*) *vt.* **1** a pregăti, a prepara: ~ *ad fugam viaticum* PL. a pregăti un mijloc de a fugi, ~ *nuptias* TER. a face pregătiri de nuntă, ~ *naves* CAES. a echipa corăbii, ~ *Italiae maria maximis classibus* CIC. a prevedea cu flote foarte mari mările Italiei, ~ *testium copiam* CIC. a-și procura mulți martori, ~ *bellum* LIV. a face pregătiri de război, *tragulam in te inicere adornat* PL. se pregătește să arunce o suliță în tine, *adorna, ut rem divinam faciam* PL. pregătește să aduc un sacrificiu; **2** a împodobi: *insigni eum veste adornavit* LIV. l-a împodobit cu o haină aleasă, ~ *triumphum summi ducis Germania debuit* VELL. Germania a trebuit să înalțe strălucirea triumfului celui mai mare comandant, *tantis virtutibus adornatus* VELL. împodobit cu atît de mari virtuți, *adornati donis viri* VELL. bărbații împodobiți cu daruri alese.
adōro (*I*) *vt.* **1** (*arh.*) a adresa (cuiva) cuvîntul: *vos Turnus adoro* VERG. eu, Turnus, mă adresez vouă, *cum gemitu populum adorat* APUL. se adresează cu gemete poporului; **2** a implora: ~ *pacem deum* LIV. a implora bunăvoința zeilor, *hac prece adoravi superos ego* OV. cu această rugăminte am implorat eu zeii de sus, *adoravi deos ut* … LIV. i-am implorat pe zei ca …, *maneat sic semper adoro* PROP. mă rog ca ea să rămînă totdeauna așa; **3** a adora, a venera; (*spec.*) a face plecăciuni, a se ploconi: ~ *Ennium sicut sacros vetustate lucos* QUINT. a-l venera pe Ennius ca pe dumbrăvile sacre prin vechimea lor, (*Aegyptus*) *crocodilon adorat* IUV. (Egiptul) venerează crocodilul, ~ *vulgus* TAC. a face plecăciuni în fața mulțimii.
adortus (*3*) *p. pf. v.* **adorior**
adp… *v.* **app**…
adpl… *v.* **appl**…
adposcō, *ere vt.* a cere în plus TER., HOR.
adpostulō, *āre vt.* a cere cu insistență TERT.
adpr…, **adpu**…, *v.* **appr**…, **appu**…
adquirō *v.* **acquiro**
adquō *adv.* pînă la ce punct, cît AFRAN.
adrachlē, *ēs f.* arbust sălbatic (*asemănător cu arbatus*, Arbatus officinalis) PLIN.
adrādo, *ere, rāsī, rāsum vt.* a tunde (părul, barba, pomii), a rade PL.; (*fig.*) a șlefui PLIN. IUN.
Adramyttēum, *ī n.* (**Adramyttēos**, *ī f.*) oraș în Mysia (*azi, Edremit, în Turcia*) // **Adramyttēnus** (*3*) *adj.* din Adramytteum.
Adrana, *ae m.* rîu în Germania (*azi, Eder*).
Adrastēa (-tīa), *ae f.* epitet al zeiței Nemesis.
Adrastis, *idis f.* fiica lui Adrastus (*și soția lui Polynice*).
Adrastus, *ī m.* rege în Argos (*socrul lui Tydeu și al lui Polynice, conducătorul epigonilor în lupta contra Thebei, în care și-a pierdut fiul*) // **Adrastēus** (*3*) *adj.* al lui Adrastus.
adrectārius (*3*) *adj.* drept, vertical VITR.
adrectus (arrectus) (*3*) *p. pf. v.* **arrigo** // **adj. 1** abrupt, rîpos: *pleraque Alpium adrectiora sunt* LIV. cele mai

multe locuri ale Alpilor sînt mai abrupte; 2 încordat, nerăbdător: *laudum adrecta cupido* VERG. dorința nestăpînită de laude, *spes adrectae iuvenum* VERG. speranțele nerăbdătoare ale tinerilor.

adrēmigō (*I*) *vi.* a se apropia (vîslind): ~ *litori* FLOR. a vîsli spre țărm.

adrēpō, *ere, rēpsī vi.* 1 a se strecura: *ne mus ad columbaria* ~ *possit* VARR. ca să nu se poată strecura vreun șoricel în hulubărie, (*fig.*) ~ *ad amicitiam* CIC. a se insinua în prietenia cuiva, ~ *animis virorum* TAC. a se strecura în sufletele bărbaților, ~ *occultis libellis saevitiae principis* TAC. a găsi pe nesimțite calea spre pornirile crude ale împăratului prin memorii secrete.

Adria, Adriacus *v.* **Hadria, Hadriacus**

adri... *v.* **arri...**

adro... *v.* **arro...**

Adrūmētum *v.* **Hadrūmētum**

adruō, *ere vt.* a îngrămădi (pămînt) VARR.

Adryas, *adis f. v.* **Hamadryas**

ads... *v.* **ass...**

adsc... *v.* **asc...**

adseclă, adsecula, assecula, *ae m.* 1 cel care face parte din suita (cuiva), însoțitor; 2 (*peior.*) acolit CIC.

adsp... *v.* **asp...**

adst... *v.* **ast**

adsum, *adesse, adfuī vi.* 1 a fi de față, a fi prezent, a se afla: *omnes qui aderant* CAES. toți cei care erau de față, ~ *ad tempus* CIC. a fi de față la timp, ~ *ad portam* CIC. a se afla la porțile orașului, ~ *in Capitolio* CIC. a fi pe Capitoliu, (*poet. cu dat.*) *portis alii adsunt* VERG. unii se află la porți; 2 a se prezenta, a veni, a se apropia, a apărea: *huc ades, adeste* PL. vino, veniți aici, *aderat iudicio dies* LIV. venise ziua judecății, *aderit tempus, dies, cum* … va veni timpul, ziua cînd … *Galli per dumos aderant* VERG. gallii se apropiaseră prin tufișuri, *de montibus adsunt Harpyiae* VERG. din munți apar Harpiile, (*spec.*) a se prezenta la judecată: *iste statuerat non adesse* CIC. acesta hotărîse să nu se prezinte la judecată; 3 a participa ~ *pugnae* (*in pugna*) CIC. (*convivio* SUET.) a participa la luptă, la banchet, ~ *decreto scribendo* CIC. a participa la redactarea unui decret, ~ *ad suffragium* LIV. a participa la vot; 4 a fi alături (de cineva), a fi de ajutor, a sprijini; (*spec.*) a asista (pe cineva) ca apărător, a apăra: *dique omnes, adeste* OV. și voi zei, toți, ajutați-mă, *tuis rebus adero* CIC. voi apăra interesele tale, *adfuit fortuna incepto* LIV. norocul a ajutat încercarea, *adsum amicis* CIC. sprijin prietenii, *omnes quos videtis adesse in hac causa* CIC. toți aceștia pe care-i vedeți că apără în acest proces; 5 a fi, a exista: *aderant unguenta, coronae* CIC. erau acolo uleiuri parfumate, coroane, *adsunt Kalendae Ianuariae* CIC. iată, sînt calendele lui ianuarie, *Domitiano animus aderat* TAC. Domitianus avea curaj, *vis ad resistendum nulli aderat* VELL. nimeni nu avea forță să reziste; (*expr.*) *adesse animo* (*animis*): *a*) a fi atent, a observa: *adestote omnes animis, qui adestis* CIC. fiți atenți toți cei care sînteți de față; *b*) a prinde curaj: *adeste animis, iudices, et timorem deponite* CIC. fiți curajoși, judecători, și lăsați teama; [arh. *adsiem, adsiet* = *adsim, adsit*; *arfuerunt* = *adfuerunt*; *arfuisse* = *adfuisse*].

adt... *v.* **att...**

Adua, *ae m.* afluent al Padului.

Aduatuca, *ae f.* cetate în ținutul eburonilor // **Aduatucī**, *ōrum m. pl.* populație în Gallia Belgică.

adūlābilis (*2*) *adj.* care poate fi lingușit ENN.; lingușitor, măgulitor AMM.

adūlans, *ntis adj.* lingușitor, măgulitor PLIN. IUN.

adūlātiō, *ōnis f.* 1 gudurare: ~ *canum* CIC. gudurarea cîinilor; 2 (*frecv.*) lingușire, adulare: ~ *humilis* LIV. lingușire josnică; 3 prosternare CURT.

adūlātor, *ōris m.* lingușitor SEN.

adūlatōrius (*3*) *adj.* de lingușitor TAC.

adulēscēns, *ntis p. pr. v.* **adulesco** // **adj.** tînăr (*între șaptesprezece și treizeci de ani*): *cum duobus adulescentibus filiis* CIC. cu doi fii tineri // **subst.** *m.* tînăr: *lectissimus adulescens* CIC. un tînăr foarte ales.

adulēscentia, *ae f.* tinerețe; (*fig.*) tineret CIC.

adulēscentior, *ārī vb. dep.* a face pe tînărul VARR.

adulescentula, *ae f.* tinerică, fată PL., TER.

adulescentulus (*3*) *adj.* tinerel PL., CIC.

adulēscō *v.* **adolesco**

adūlō (*I*) *vt.* (*arh.*) *v.* **adulor**

adūlor, *ārī, ātus sum vt.* și *vi. dep.* 1 a se gudura: *canes mitissimi furem quoque adulantur* COL. cîinii cei mai blînzi se gudură și pe lîngă hoț; 2 a linguși, a adula: *mos adulandi quemcumque principem* TAC. obiceiul de a linguși orice împărat, (*cu dat.*) ~ *Antonio* NEP. a-l linguși pe Antonius, *praesentibus adulando semper* LIV. lingușindu-i totdeauna pe cei de față; 3 (*rar*) a se prosterna (în fața cuiva): ~ *Darium* VAL. MAX. a se închina în fața lui Darius.

adulter[1], *era, erum adj.* **a.** necinstit (în viața conjugală), adulter: *adultera mens* OV. o minte care nu se gîndește decît la adulter; **b.** (*fig.*) fals: *adultera clavis* OV. cheie falsă.

adulter[2], *eri m.* și **adultera**, *ae f.* **a.** adulter(ă): *sororis* ~ *Clodius* CIC. Clodius amantul surorii sale, ~ *in nepti Augusti* TAC. avînd relații cu nepoata lui Augustus; **b.** (*spec.*) falsificator: ~ *monetae* COD. JUST. falsificator de bani.

adulterātiō, *ōnis f.* alterare, falsificare PLIN.

adulterātor, *ōris m.* falsificator GAI.

adulterīnus (*3*) *adj.* 1 falsificat, fals: *adulterinum signum* CIC. pecete falsificată, *adulterini nummi* CIC. bani falși; 2 care provine dintr-un adulter: *liberi adulterino sanguine nati* PLIN. copii născuți dintr-o însoțire adulteră.

adulterium, *iī n.* 1 adulter, călcare a fidelității conjugale: *in adulterio deprehenditur* CIC. este prins în flagrant delict de adulter; 2 **a.** (*despre animale*) corcire: *columbis non nota adulteria* PLIN. porumbeii nu știu ce sînt corcirile; **b.** (*despre plante*) altoire; 3 falsificare: ~ *mellis* PLIN. falsificarea mierii.

adulterō (*I*) *vt.* 1 a necinsti (o femeie): ~ *matronas* SUET. a necinsti femeile nobile; 2 (*despre animale*) a însoți în chip nefiresc: *adulteretur et columba milvio* HOR. atunci porumbelul să se însoțească cu eretele; 3 a falsifica: ~ *gemmas* PLIN. a falsifica pietre prețioase, ~ *ius pecuniā* CIC. a corupe dreptatea

prin bani, *ille* (*Proteus*) *sua faciem adulterat arte* OV. (Proteus) își ia o altă înfățișare prin arta lui.

adultus (*3*) *p. pf. v.* **adolesco** // **adj. 1** care a crescut, care s-a mărit: *adulta virgo* CIC. o fată mare, *pulli adultiores* PLIN. pui mai mari, mărișori, *puer aetate adulta* CIC. un copil de o vîrstă mai mare, *adulta nox* TAC. noapte de-a binelea, *adulta aestas* SALL. toiul verii; **2** (*fig.*) care s-a întins, care s-a dezvoltat: *adulta pestis* CIC. o molimă care s-a întins, *adulta eloquentia* TAC. o dezvoltată artă a vorbirii, *adultae Athenae* CIC. Atena în epoca înfloririi ei, *Parthi nondum adulti* TAC. parții care nu se întăriseră încă.

adumbrātim *adv.* vag conturat, confuz LUCR. *4, 362.*

adumbrātiō, *ōnis f.* **1** contur schițat, schiță, imagine imperfectă: *si non perfectio, at conatus tamen atque* ~ CIC. dacă nu perfecțiunea, atunci măcar o încercare și o imagine incompletă a ei; **2** simulare, aparență: ~ *beneficii* VAL. MAX. simulare a binefacerii.

adumbrātus (*3*) *p. pf. v.* **adumbro** // **adj. 1** doar schițat: *adumbratorum deorum lineamenta* CIC. trăsături doar schițate ale zeilor; **2** (*fig.*) vag, neclar: *adumbrata imago gloriae* CIC. o imagine ștearsă a gloriei, *non adumbratis fallaciis res agebatur* AMM. lucrurile se petreceau nu prin înșelătorii neclare, *adumbratae intelligentiae rerum* CIC. noțiuni vagi ale lucrurilor; **3** aparent, simulat, fals: *adumbrata comitia* CIC. pretinse alegeri, *vir* ~ CIC. soț de formă, *adumbrata laetitia* TAC. veselie prefăcută.

adumbrō (*I*) *vt.* **1** a pune la umbră, a feri de soare: *adumbrantur uvae stramentis* COL. strugurii se feresc de soare cu paie; **2** a reprezenta, a reproduce; a reda: *quod pictor* ~ *non valuit* VAL. MAX. ceea ce pictorul n-a putut reda, ~ *Macedonum mores* CURT. a imita moravurile macedonenilor.

adūnātiō, *ōnis f.* unire CYPR.; reuniune TERT.

aduncitās, *ātis f.* încovoietură: ~ *rostrorum* CIC. încovoietura ciocurilor.

aduncus (*3*) *adj.* încovoiat, curbat: ~ *nasus* TER. nas coroiat, *cornua aliis adunca, aliis redunca* PLIN. coarnele la unii încovoiate înăuntru, la alții încovoiate în afară, *adunca cymba* OV. luntre adînc curbată, *praepes Iovis adunca* OV. pasărea lui Iupiter (vulturul) cu ciocul încovoiat, *ferrum aduncum* OV. săgeată cu vîrf încovoiat.

adūnō (*I*) *vt.* a uni, a aduna la un loc IUST.

adurgeō, *ēre vt.* **1** a apăsa: *dens digito adurgendus* CELS. dintele trebuie să fie apăsat cu degetul; **2** a urmări îndeaproape: *Caesar volantem* (*Cleopatram*) *remis adurgens* HOR. C. *1, 37, 17* Caesar urmărind-o cu vîslele pe Cleopatra care fuge zburînd.

adūrō, *ere, ūssī, ūstum vt.* a arde, a pîrli, a prăji, a pîrjoli: ~ *carbone capillum* CIC. a pîrli părul cu cărbune, ~ *os ferramento* CELS. a cauteriza osul cu un fier: (*fig. despre arșiță sau ger*) *loca sole adusta* PLIN. locuri arse de soare, *rigor nivis multorum adussit pedes* OV. răceala zăpezii a degerat picioarele multora, *ne frigus vernum adurat poma* OV. ca frigul de primăvară să nu degere poamele; (*despre iubire*) a înflăcăra: ~ *ignibus* (*amoris*) HOR. a înflăcăra de patima iubirii // **adustus** (*3*) *adj.* ars de soare, oacheș, închis (la culoare), brun: *adustioris coloris ex via* LIV. de o culoare mai închisă din cauza drumului, *lapis adusto colore* PLIN. piatră de culoare închisă.

adusque I *prep. cu ac.* (= *usque ad*) pînă la: (*loc.*) *via peior* ~ *Bari moenia* HOR. drum mai rău pînă la zidurile orașului Bari, (*temp.*) ~ *supremum tempus* HOR. pînă la ultima clipă. **II** *adv.* pretutindeni, cu totul, complet: *iuvenis* ~ *deraso capite* APUL. tînăr cu capul complet ras.

adustiō, *ōnis f.* arsură, ardere; (*med.*) inflamație: *adustiones sanat lectuca* PLIN. lăptuca vindecă arsurile, ~ *picis* PLIN. arderea smoalei.

adustus (*3*) *adj. v.* **aduro**

advectīcius (*3*) *adj.* de import, din afară SALL.

advectiō, *ōnis f.* transport, călătorie PLIN.

advectō, *āre vt.* a transporta, a căra mereu TAC.

advector, *ōris m.* cărăuș AUG.

advectus, *abl. -ū, m.* transport; import VARR.

advehō, *ere, vexī, vectum vt.* **a.** a aduce (*cu un mijloc de transport*: *corabie, cal, car*), a transporta; (*pas.*) a fi adus, a ajunge, a sosi: ~ *frumentum Romam* CIC. a aduce grîu la Roma, *naves quae advexerant legatos* LIV. corăbiile care transportaseră solii, (*pas.*) *Marius paucis diebus advehitur Uticam* SALL. în cîteva zile Marius ajunge la Utica, (*poet.*) *advehitur Teucros* VERG. se ajunge la troieni; **b.** (*fig.*) a aduce din altă parte, a importa: *indigenae an advecti* TAC. indigeni sau veniți de-aiurea, *advecta religio* TAC. cult străin; [arh. *advexe* = *advexisse*, *arveho* = *adveho*].

advēlō, *āre vt.* a acoperi, a încinge: ~ *tempora lauro* VERG. a încinge tîmplele (fruntea) cu laur.

advena, *ae* (*de toate trei genurile*) **a.** străin, venit din altă parte: *Dii advenae* CIC. zei străini, *e Corintho* ~ *anus* TER. o babă venită de la Corint, *exercitus* ~ VERG. armată străină, ~ *Thybris* VERG. Tibrul care vine din țară străină, ~ *amor* OV. iubire pentru o străină; **b.** (*fig.*) străin (de ceva), neștiutor: *iuvenis non* ~ *belli* STAT. tînăr nu neștiutor în ale războiului.

adveneror, *ārī, ātus sum vt. dep.* a venera VARR.

adveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* **1** a sosi, a ajunge: ~ *rure, a portu, ex Asia* PL. a sosi de la țară, din port, din Asia, ~ *Thyriam urbem* VERG. a sosi în orașul thyrian, ~ *tectis meis* (= *dat.*) a sosi în casa mea, ~ *ad forum, in provinciam* CIC. a ajunge la for, în provincie, (*abs.*) *pedem iam referentibus suis advenit* LIV. a sosit pe cînd ai săi se retrăgeau; **2** (*fig.*) **a.** (*despre timp, împrejurări*) a veni, a sosi, a se ivi: *hora, dies advenit* CIC. a venit ceasul, ziua, *ubi* (*pericula*) *advenere* TER. cînd s-au ivit primejdiile; **b.** (*oc.*) a-i reveni de la sine (*ca un cîștig*): *res sua sponte mox ad eum adventura* LIV. un lucru care în curînd îi va reveni de la sine, *Numidiae partem tunc ultro adventuram* SALL. (arată) că o parte a Numidiei îi va reveni atunci de la sine.

adventicius (*3*) *adj.* **1** venit din afară, importat, străin: *nullo adventicio pulsu* CIC. fără nici un impuls venit din afară, *adventiciis copiis iuvabatur* CIC. era ajutat de trupe străine, *merces adventiciae* CIC. mărfuri străine; **2** venit pe deasupra, suplimentar: *pecunia adventicia* CIC. bani veniți pe deasupra, *ex adventicio* PLIN. printr-un cîștig neașteptat; **3** (*oc.*) de bun

venit: *adventicia cena* SUET. masă de bun venit // **adventicia,** *ae f.* primire PETR. *90, 5.*

adventō (*I*) *vi.* (*folosit obişnuit la formele din tema prezentului*) **1** a se apropia cu paşi repezi, a fi gata să sosească: ~ *Romam* SALL., ~ *propinqua Seleuciae* TAC. ~ *portis* (= *dat.*) STAT., ~ *ad Italiam* CIC. a se apropia cu paşi repezi de Roma, de ţinuturile învecinate cu Seleucia, de porţi, de Italia; **2** (*fig.*) a se apropia, a fi aproape: *adventans senectus* CIC. bătrîneţea care se apropie cu paşi repezi, *comitiorum dies adventabat* SALL. ziua alegerilor era aproape, *tempus adventat* CIC. se apropie momentul.

adventor, *ōris m.* cel care vine din afară, străin, oaspete, vizitator, client PL., APUL.

adventōrius (*3*) *adj.* de venire, de bun venit // **adventōria,** *ae f.* poezie de bun venit MART.

adventus, *ūs m.* sosire: *dies adventus mei* CIC. ziua sosirii mele, ~ *ad urbem* CIC. sosirea în oraş, ~ in *Galliam* CAES. sosirea în Gallia, ~ *Gallicus* CIC. invazia gallilor, *aliarum gentium adventibus* TAC. prin imigrarea altor neamuri, ~ *malorum* CIC. venirea nenorocirilor, *multo ante adventum lucis* SALL. cu mult înainte de a se face ziuă, ~ *pedum* VERG. apropiere; [arh. genit. *adventi* TER.].

adverberō, *āre vt.* a izbi STAT.

adverbiālis (*2*) *adj.* adverbial CHARIS.

adverbiāliter *adv.* adverbial GRAMM.

adverbium, *iī n.* adverb QUINT. ş.a.

adverrō, *ere vt.* a mătura STAT.

adversābilis (advorsābilis) (*2*) *adj.* gata să se împotrivească ACC.

adversāria, *ōrum n. pl.* **1** notiţe, însemnări: ~ *negligenter scribere* CIC. a redacta neglijent însemnările; **2** argumente ale adversarului: ~ *evertere* CIC. a răsturna argumentele adversarului.

adversārius (*3*) *adj.* **1** opus, contrar, ostil, advers: *tribunus seditiosis* ~ CIC. tribun opus răzvrătitorilor, *duces adversarii* CIC. şefii partidului advers // **subst.** *m.* adversar, duşman: *dolor esse videtur* ~ *acerrimus virtutis* CIC. se pare că durerea e cel mai straşnic adversar al virtuţii, *cedentibus adversariis* SAL. duşmanii retrăgîndu-se.

adversātiō, *ōnis f.* opoziţie TERT.

adversātor, *ōris m.* om care se opune, adversar APUL.

adversātrix, *īcis f.* femeie care se opune, adversară PL.

adversē *adv.* în mod contradictoriu GELL.

adversio, *ōnis f.* îndreptare, aplicare: *animi adversio* TERT. aplecare a spiritului, atenţie (v. şi *animadversio*).

adversitās, *ātis f.* opoziţie, ostilitate PLIN.; (*tard.*) duşmănie a sorţii, nenorocire AUG.

adversitor (advors-), *ōris m.* sclav care iese în întîmpinarea stăpînului PL. St. *443.*

adversō (advorsō), *āre, āvi vt.* a îndrepta: ~ *animum* PL. a fi tot timpul atent.

adversor (advorsor), *āri, ātus sum vi. dep.* a se opune, a fi contra: *non adversante collega* CIC. colegul neopunîndu-se, *adversante vento* TAC. vîntul fiindu-le potrivnic, ~ *rogationi* CIC. a se opune unei propuneri de lege, *non adversatur ius, quominus* … CIC. legea nu se opunea ca …

adversum (advorsum) *v.* **adversus (advorsus)**

adversus (adversum), *arh.* advorsus, advorsum **I** *adj.* (*3*) **1** din faţă, dinainte (*în raport cu cel care priveşte*): *dentes adversi* CIC. dinţii din faţă, *collis* ~ CAES. colina din faţă, *cicatrices adverso corpore exceptae* CAES. urme ale rănilor primite în piept (cu faţa înainte), *vulnus adversum* LIV. rană primită în faţă, *in adversum os vulneratur* CAES. este rănit în plină faţă, *adversa manus* CIC. palma mîinii, *armenta egit in adversos montes* LIV. mînă cirezile către munţii din faţă, *adversā viā* PL. drept înainte (pe drumul din faţă), *adversis hastis* VERG. cu lăncile înainte; **2** opus, din sens contrar: *flumine adverso* LIV. împotriva apei, *adversis flatibus* QUINT. cu vîntul în faţă, *adversissimi navigantibus venti* CAES. vînturi care le băteau foarte mult în faţă navigatorilor; (*expr.*) *ex adverso* din partea opusă, din faţă: *portus ex adverso urbi* LIV. portul din faţa oraşului, *ex adverso veniens hostis* LIV. duşmanul venind din partea opusă; (*expr. despre vînt*) *adversum tenere* a bate din direcţia opusă, a împiedica: *hic ventus adversum tenet Athenis proficiscentibus* celor care pleacă din Atena acest vînt le bate în faţă (îi împiedică); (*expr.*) *in adversum* în sens contrar; **3** (*fig.*) potrivnic, ostil, defavorabil, rău: *adversa acclamatio populi* CIC. strigătele ostile ale poporului, (*cu dat.*) *mentes mihi adversae* CIC. spirite duşmănoase mie, (*cu genit.*) ~ *populi partium* SALL. potrivnic partidului popular, *res adversae* CIC. împrejurări nefericite (necazuri), *adversa fortuna* VERG. soartă rea (nenoroc), *annus frugibus* ~ LIV. an rău pentru grîne, *adversum proelium* LIV. luptă nefericită (înfrîngere), *adversa navigatio* TAC. navigaţie grea // **adversa** *n. pl.* nenorociri: *prospera vel adversa populi Romani* TAC. succesele şi insuccesele poporului roman, *nihil adversi* nici un fel de necaz, *si quid adversi accidisset* CAES. dacă s-ar fi întîmplat vreo nenorocire. **II** *adv.* **a.** în faţă, împotrivă: *clare advorsum fabulabor* PL. am să-i spun tare, în faţă, ~ *resistere* NEP. a-i sta în faţă; **b.** (*expr.*) ~ *ire* (*venire*) a veni în întîmpinare: *postquam nemo* ~ *ibat* LIV. fiindcă nimeni nu-i ieşea înainte, *solus eo advorsum hero* PL. numai eu îi ies stăpînului în întîmpinare. **III** *prep. cu acuz.* **1** (*după vb. de mişcare*) către: ~ *montem* CAES. către munte, *quis haec quae me advorsum incedit?* PL. cine este aceasta care vine înspre mine?; **2** în faţa …: *porta quae* ~ *castra erat* LIV. poarta care era în faţa lagărului, ~ *speculum* GELL. în faţa oglinzii, *egone ut te advorsum mentiar?* PL. e posibil să mint eu în faţa ta?; **3 a.** faţă de …: *se gerere* ~ *Caesarem* CIC. a se purta faţă de Caesar, *fides* ~ *Romanos* LIV. credinţă faţă de romani, *pietas* ~ *deos* CIC. pietatea faţă de zei, *adversus ea … consul respondit* LIV. la acestea … consulul a răspuns (combătîndu-le); **b.** (*rar în comparaţii*) faţă de, în comparaţie cu: *quid duo prospera bello Samnitium* ~ *tot decora populi Romani?* ce înseamnă două războaie victorioase ale samniţilor în comparaţie cu atîtea succese ale romanilor?; **4** împotriva: *adversum leges* CIC. împotriva legilor, ~ *Gallos missus est* LIV. a fost trimis împotriva gallilor, *remedia* ~ *venena* CELS. leacuri împotriva otră-

vurilor, *advorsum divitias animum invictum gerebat* SALL. împotriva bogăţiei avea un suflet tare, ~ *quod* LIV. (*quam* PL.) altfel decît, (*expr.*) ~ *aliquem stare* NEP. a combate pe cineva, ~ *rempublicam facere* CAES. a acţiona împotriva statului.

advertō (advortō), *ere, vertī, versum vt.* 1 a întoarce (spre), a îndrepta (către): ~ *terris* (= *dat.*) *proram* VERG. a întoarce prora spre ţărm, ~ *in portum classem* LIV. a îndrepta flota spre port, ~ *oculos* CURT. (*vultus* OV.) a întoarce ochii, privirile spre, *advortunt animos ad religionem* LUCR. îşi întorc sufletele spre religie; (*pas.-refl.*) a se întoarce: *sese advorterat in nostram plateam* TER. se îndreptase spre strada noastră, *advertuntur harenae* (= *dat.*) VERG. se îndreaptă spre uscat, *advertitur oras* OV. se îndreaptă spre ţărm; 2 a atrage (asupra sa): ~ *vetera odia* TAC. a-şi atrage vechile uri, ~ *vulgum miseratione* TAC. a-şi atrage mulţimea, înduioşîndu-o; 3 *animum advertere* (sau numai *advertere*) a fi atent, a observa, a băga de seamă, a avea grijă: *id animum advorte* PL. fii atent la acest lucru, *postquam id animum advertit* CAES. după ce a observat aceasta, *qua de re praetor animum debet* ~ CIC. de acest lucru pretorul trebuie să aibă grijă, *advertit ea res Vespasiani animum, ut ...* TAC. acest lucru l-a făcut atent pe Vespasianus ca ..., *donec advertit Tiberius* TAC. pînă ce Tiberius a observat, *spirantem advertēre pastores* TAC. păstorii l-au observat că trăieşte, *paucis, adverte, docebo* VERG. voi spune, fii atent, în cîteva cuvinte; *advertere animis* (*animo*) a fi atent; 4 *advertere in aliquem* a lua măsuri împotriva cuiva, a pedepsi pe cineva: *in P. Marcium consules advertēre* TAC. consulii l-au pedepsit pe P. Marcius.

advesperascit, *ere, āvit vb. impers.* se înserează TER., CIC.

advigilō (*I*) *vi.* a veghea (asupra): ~ *ad custodiam ignis* CIC. a sta de pază la foc, ~ *nepoti* TIB. a veghea asupra nepotului.

advīvō, *ere, vīxī vi.* a trăi încă STAT.; a trăi pe lîngă ... [cu dat.] TERT.

advocātiō, *ōnis f.* 1 oficiu de apărător în justiţie, activitate de avocat: *in re militari multo es cautior quam in advocationibus* CIC. eşti cu mult mai prudent în război decît în procese, *periculo exilii deterreri ab advocatione* QUINT. a fi oprit de la activitate de teama primejdiei de exil, *advocationibus alicui interdicere* PLIN. IUN. a interzice cuiva să practice funcţia de avocat în procese, *in advocationem venire* VAL. MAX. a veni în apărare (ca avocat), *iniuriae advocationem commodare* PETR. a-şi pune serviciile de apărător în slujba nedreptăţii; 2 apărarea (*totalitatea avocaţilor care asistă pe cineva la judecată*): *copiosa* ~ CIC. o mulţime de apărători, *filiam cum ingenti advocatione in forum deducit* LIV. îşi conduce fata în for însoţită de o mare mulţime de apărători; 3 termen (la judecată), amînare; (*fig.*) timp de gîndire: *advocationem petere, dare, consequi* CIC. a cere, a acorda, a obţine amînare; (*fig.*) *ratio advocationem sibi petit, ira festinat* SEN. raţiunea cere timp de gîndire, mînia se grăbeşte.

advocātor, *ōris m.* cel care cheamă la sine TERT.

advocātus, *ī m.* 1 (*în epoca republicană*) cel care asistă pe cineva în justiţie (martor, sfătuitor, om de vază) fără să pledeze; 2 (*în epoca imperială*) avocat.

advocō (*I*) *vt.* 1 a chema (să vină): ~ *socios ab litore* VERG. a-i chema pe tovarăşi de la ţărm, *ego Tiresiam advocabo et consulam* PL. am să-l chem pe Tiresias şi am să-i cer sfatul, *advocari aegro* OV. a fi chemat la un bolnav, *ut noris quibus gaudiis advoceris* HOR. ca să ştii la ce bucurii eşti invitat; 2 a convoca: ~ *populum ad contionem* LIV. a convoca poporul la adunare, ~ *senatum* SALL. a convoca senatul; 3 a invoca: ~ *deos testes* TAC. a-i invoca pe zei ca martori, ~ *fidem* PHAEDR. a invoca buna credinţă; 4 a face apel, a recurge la ...: *Alcides omnia arma advocat* VERG. Alcide (Hercules) recurge la tot felul de arme, *licet omnes in hoc vires suas natura advocet* VELL. chiar dacă natura ar face apel pentru aceasta la toate puterile ei; 5 (*rar*) a căuta un avocat: *veniam advocandi peto* PLIN. IUN. cer un răgaz spre a-mi căuta un apărător.

advolātus, *abl. -ū, m.* venire în zbor CIC.

advolitō, *āre, vi.* a zbura de obicei PLIN.

advolō (*I*) *vi.* 1 (*despre păsări, insecte*) a zbura (către): *avis advolans ad eas aves* CIC. o pasăre zburînd către acele păsări, *papilio luminibus* (= *dat.*) *lucernarum advolans* PLIN. fluturele zburînd către luminile opaiţelor; 2 (*fig.*) a veni în goană, a alerga, a se repezi: ~ *in auxilium* SUET. a alerga în ajutor, *rostra Cato advolat* CIC. Cato se repede la tribună, *fama advolat Aeneae* (= *dat.*) VERG. zvonul ajunge în zbor la Aeneas.

advolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* 1 a rostogoli (către): (*cu dat.*) *totas advolvēre focis ulmos* VERG. au rostogolit ulmi întregi spre vatră, *advolvunt montibus* (= *abl.*) *ornos* VERG. prăvălesc frasini din munţi; (*fig.*) *advolvitur astris clamor* STAT. un strigăt se înalţă spre cer; 2 (*pas.-refl.*) a se prosterna: *omnium genibus se advolvens* LIV. prosternîndu-se la picioarele tuturor, *O, Bacche, tuis advolvimur aris* PROP. O, Bacchus, ne prosternăm la altarele tale, (*cu ac.*) *cum Tiberii genua advolveretur* TAC. pe cînd se arunca la picioarele lui Tiberius.

advors... *v.* **advers...**

advortō *v.* **adverto**

adynamon (vinum) vin îndoit cu apă PLIN.

adyticulum, *ī n.* mic sanctuar APUL.

adytum, *ī n.* (*frecv. pl.*) 1 sanctuar (*partea cea mai tainică a templului, unde nu puteau pătrunde decît preoţii*); mausoleu; 2 (*fig.*) tainiţă.

Aea, *ae f.* numele mitologic al peninsulei Colchida (*reşedinţa regelui Aeetes*).

Aeacus (-os), *ī m.* fiul lui Iupiter şi al nimfei Aegina (*rege al Aeginei, strămoşul familiei Aeacizilor; după moarte, unul dintre cei trei judecători din Infern*) // **Aeacidēs**, *ae m.* (fiu sau urmaş al lui Aeacus); **a.** fii: Peleus, Telamon şi Phocus; **b.** nepoţi: Achilles (*fiul lui Peleus*) şi Aiax (*fiul lui Telamon*); **c.** strănepot: Neoptolemus sau Pyrrhus (*fiul lui Achilles*); **d.** regele Perseus al Macedoniei şi regele Pyrrhus al Epirului (*pretinşi urmaşi ai lui Achilles*) // **Aeacidēius** (*3*) aeacidian: *Aeacideia regna* OV. regatul condus de Aea-

cizi, Egina // **Aeacidīnus** (*3*) *adj.* demn de aeacidul Achilles.

Aeaea, *ae* sau **Aeaeē**, *ēs f.* numele unei insule fabuloase (*unde locuia Circe, sora lui Aeetes, sau Calypso*) // **Aeaeus** (*3*) *adj.* aeaeian: *Aeaeae artes* OV. = farmecele Circei, *Aeaea puella* PROP. fata aeaeiană (Calypso).

Aeās, *antis m. 1*) rîu în Epir (*cu izvorul în Pind și vărsarea în Marea Ionică, în apropiere de Apollonia*); *2*) nume de munte (*pe țărmul Mării Roșii*); *3*) Aiax.

Aebura, *ae f.* oraș în Hispania (*azi, Evora*).

Aebūtius, *iī m.* nume de familie roman // **Aebūtius** (*3*) adj. al lui Aebutius (*tribun al poporului*).

Aecae, *ārum f. pl.* orășel în Apulia // **Aecānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii orășelului Aecae.

Aeclānum (Aeculānum), *i n.* orășel în Samnium // **Aeclānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Aeclanum // **Aeclanensis** (*2*) *adj.* din Aeclanum.

aecus *v.* **aequus**

aedes (aedis), *is f.* **1** (*sg.*) templu, lăcaș, *in aede Castoris* CIC. în templul lui Castor, *senatum in aedem Iovis vocavi* CIC. am convocat senatul în templul lui Iupiter, (*pl.*) *complures aedes sacrae* CIC. mai multe lăcașuri sfinte, *deorum aedes* SUET. lăcașurile zeilor; **2** (*oc.*) cameră: *fores aedis eius in qua rex vescebatur* CURT. ușile acelei camere în care prînzea regele, *domus salutantum totis vomit aedibus undam* VERG. casa revarsă din toate camerele valul clienților; (*fig.*) *aedes aurium* PL. camerele urechilor (urechile); **3** (*pl.*) **a.** casă, locuință: *aedes salubres* CIC. casă sănătoasă, *aedes privatae* SUET. locuință particulară; **b.** (*fig. apic.*) stup: (*apes*) *intus clausis cunctantur in aedibus* VERG. albinele stau înăuntru în stupul închis.

aedicula, *ae f.* **1** (*sg.*) sanctuar mic, capelă, nișă la o capelă CIC.; cămăruță PL. **2** (*pl.*) căsuță CIC.

aediculum, *ī n. v.* **aedicula**

aedifex, *icis m.* constructor, arhitect TERT.

aedificātiō, *ōnis f.* **1** ridicare a unei clădiri, clădire: *consilium aedificationis* CIC. plan de construcție; **2** (*concr.*) clădire, edificiu CIC.

aedificātiuncula, *ae f.* construcție mică CIC.

aedificātor, *ōris m.* **1** constructor, arhitect: ~ *mundi* CIC. arhitectul lumii; **2** care are mania de a construi: *nemo illo minus ~ fuit* NEP. nimeni n-a avut mai puțin ca el mania de a construi.

aedificātōrius (*3*) *adj.* care este constructor de ... TERT.

aedificium, *iī n.* clădire (*în gener.*): *aedes aedificiaque* LIV. casele și orice clădiri.

aedificō (*I*) *vt.* **1** a clădi, a construi; a edifica ~ *domum, villam, urbem* CIC. a clădi o casă, o fermă, un oraș, ~ *navem* CIC., (*porticum* CIC., *equum* VERG., *hortos* CIC.) a construi o corabie, un portic, un cal, a face un parc; (*fig.*) ~ *rempublicam* CIC. a întemeia un stat; **2** a acoperi (a umple) cu construcții: ~ *vacuas areas* SUET. a acoperi cu construcții locurile virane, *tot adhuc compagibus altum aedificat caput* IUV. prin atîtea bucle își ridică pe cap o clădărie înaltă (de păr).

aedīlicius (*2*) *adj.* de edil, al edilului: *aedilicium munus* CIC. funcția de edil, *aedilicia repulsa* CIC. înfrîngere la alegerea de edil, ~ *scriba* CIC. grefier al edilului, ~ *homo, vir* CIC. fost edil.

aedīlis, *is m.* edil (*magistrat roman însărcinat cu îngrijirea clădirilor publice — v.* **aedes**: *temple, teatre, băi, apeducte, drumuri etc.; cu aprovizionarea și supravegherea pieței, măsuri și greutăți, cu poliția pieței și poliția de moravuri, cu spectacole și jocuri publice, cu păstrarea arhivelor plebeiene; la început au fost doi*: aediles plebei; *în anul 366, li s-au adăugat alți doi*: aediles curules — *v.* **curulis**; *Caesar a creat încă doi*: aediles cereales, *însărcinați special cu aprovizionarea cu grîu a Romei și cu jocurile în cinstea zeiței Ceres*).

aedīlitās, *ātis f.* edilitate (funcția de edil) (*v. supra*) CIC. ș.a.

aedīlitius *v.* **aedilicius**

aedis *v.* **aedes**

aeditim... *v.* **aeditum...**

aeditua, *ae f.* păzitoare a unui templu TERT.

aedituālis (*2*) *adj.* privitor la păzitorul unui templu TERT.

aedituens, *ntis m.* păzitor al unui templu LUCR.

aeditumor, *āri vi.* a fi păzitorul unui templu POMPON. *ap.* GELL.

aeditumus (aeditimus), *ī m.* păzitor al unui templu CIC.

aedituus *v.* **aeditumus**

aēdōn, *ōnis f.* (*ornit.*) privighetoare (*Luscinia megarhynchos*) SEN., PETR.

Aeduī (Haedui), *ōrum m.* aedui (*populație gallică, între rîurile Araris* [*azi, Saône*] *și Ligeris* [*azi, Loire*]) // **Aeduus** (*3*) *adj.* aeduan // **Aeduus**, *ī m.* aeduan.

aedus, *ī v.* **haedus**

Aeēta, *ae* și **Aeētēs**, *ae m.* rege în Colchida (*fiul Soarelui și tatăl Medeii*) // **Aeētaeus** *sau* **Aeētius** (*3*) *adj.* aeetian, al lui Aeetes // **Aeētias**, *adis* sau **Aeētīnē**, *ēs* sau **Aeētis**, *idis f.* fiica lui Aeetes (Medeea).

Aefula, *ae f.*, **Aefulum**, *i n.* localitate de munte din ținutul equilor (*în nord-estul Latiumului, între Tibur și Praeneste*) // **Aefulānus** (*3*) *adj.* din Aefula // **Aefulānus**, *i m.* locuitor din Aefula.

Aegae *sau* **Aegaeae** *sau* **Agēae** *sau* **Aegīae**, *ārum f. pl.* **a.** oraș în Macedonia (*la vest de Pella, fostă reședință a regilor macedoneni, mai tîrziu numit Edessa*); **b.** oraș în Cilicia (*localitate balneară renumită*); **c.** oraș în Asia Mică (*la nord de Smyrna*).

Aegaeōn, *ōnis m.* (ac. *-ona*) *1*) alt nume al uriașului Briareus (*cel cu o sută de brațe*); *2*) numele unui zeu marin; *3*) (*fig.*) Marea Egee.

Aegaeum (Aegēum), *ī n.* Marea Egee // **Aegaeus (Aegēus)** (*3*) *adj.* egeean, al Mării Egee: *Aegeum mare* CIC. Marea Egee.

Aegātēs, *ium* (**Aegātae**, *ārum*) *f. pl.* insulele Aegates / Egade (*azi, Levanzo, Favignana, Maretimo, trei insule așezate pe coasta nord-vestică a Siciliei, unde romanii au zdrobit în anul 241 flota cartagineză, terminînd primul război punic*).

Aegē, *ēs f.* regină a amazoanelor.

Aegēādēs, *ae m.* aegeat, din Aegae (*Macedonia*) (*v.* **Aegae**).

Aegēātēs, *ae m.* din Aegae (*în Macedonia și în Eolia*) (*v. Aegae*) // **Aegeātae**, *ārum m. pl.* locuitorii din Aegae, aegeații.

aeger, *gra, grum adj.* 1 bolnav: *homines aegri gravi morbo* CIC. oameni bolnavi de o boală grea, *aegro corpore esse* CIC. a fi bolnav, *aegra valetudo* CIC. starea rea a sănătății, ~ *pedibus* (= *abl.*) SALL. (*oculis* LIV.) bolnav de picioare, de ochi, ~ *ex vulnere* CIC. bolnav de pe urma rănii, ~ *vulneribus* NEP. bolnav din cauza rănilor, ~ *manum* TAC. ~ *pedes* GELL. (*ac. gr.*) avînd dureri la mînă, la picioare; (*subst.*) *aegro adhibere medicinam* CIC. a da un leac bolnavului; (*fig.*) *reipublicae partes aegrae* CIC. părțile bolnave ale statului, *semper aegri aliquid esse in republica volunt* LIV. vor ca totdeauna să fie ceva bolnav în stat, *aegra seges* VERG. holdele uscate, *aegra vitis* MART. viță bolnavă; 2 (*fig.*) suferind, chinuit, muncit: *mortales aegri* VERG. bieții muritori, *capellas protinus* ~ *ago* VERG. îmi mîn nefericit căprițele înainte, (*genit. locat.*) ~ *animi* LIV. nefericit în suflet, (*abl. al cauzei*) ~ *amore* LIV. chinuit de dragoste, ~ *curis* VERG. muncit de griji, ~ *avaritiā* SALL. muncit de patima lăcomiei, (*genit. al cauzei*) ~ *timoris* SIL. chinuit de frică, ~ *morae* LUC. chinuit de întîrziere, *aegrae spes* SIL. slabe speranțe, ~ *nisus* SIL. efort nefericit (neputincios), *aliorum felicitatem aegris oculis inspicere* TAC. a privi fericirea altora cu ochi invidioși; 3 dureros, chinuitor, apăsător: *dolores aegri* LUCR. dureri chinuitoare, *anhelitus* ~ VERG. respirație grea, *aegra senectus* OV. bătrînețe apăsătoare, *cui nihil aegri accidit* LUCR. căruia nu i s-a întîmplat nimic dureros, *morte sub aegra* VERG. în chinurile morții.

aegerrime *adv. superl. v.* **aegre**

Aegēum, Aegēus *v.* **Aegaeum**

Aegeūs, *eī m.* (ac. *-eum* și *-ea*) rege al Atenei (*soțul Ethrei, cu care l-a zămislit pe Theseus*) // **Aegīdēs**, *ae m.* urmaș al lui Aegeus; (*spec.*) Theseus.

Aegīae *v.* **Aegae**

Aegialē, *ēs* și **Aegialēa**, *ae f.* fiica lui Adrastus și soția lui Diomede.

Aegialeus, *eī m. 1*) primul rege în Sicyona (*fiul lui Aeeta și fratele Medeii, numit și Absyrtus*); *2*) fiul lui Adrastus (*unul dintre „cei șapte contra Thebei“* [*epigoni*]).

Aegialos (-lus), *ī m.* vechi nume al Achaiei.

Aegīdēs *v.* **Aegeus**

Aegiensis (*2*) *adj.* din Aegium (*v. Aegion*).

aegilops, *ōpis f.* 1 fistulă lacrimală PLIN.; 2 **a.** (specie de) stejar; **b.** (un fel de) ceapă; **c.** parazit al orzului PLIN.

Aegimūrus, *i f.* insulă stîncoasă în Golful Carthaginei (*azi, Djamur*).

Aegīna, *ae f. 1*) nimfă (*fiica lui Asopus și mama lui Aeacus*); *2*) insulă în golful Saronic (*în fața Pireului*) // **Aegīnensis** (*2*) *adj.* din Aegina, aeginet // **Aegīnētae**, *ārum* (**Aeginensēs**, *ium*) *m. pl.* locuitorii Aeginei, aeginețíi.

Aeginium, *iī n.* oraș în Macedonia // **Aeginiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Aeginium.

Aegion (-gium), *iī n.* oraș în Achaia // **Aegius** (*3*) *adj.* sau **Aegiensis** (*2*) *adj.* din Aegium.

Aegipān, *ānos m. 1*) un zeu al pădurilor; *2*) ființă jumătate om, jumătate țap PLIN.

aegis, *idis* (*idos*) *f.* (ac. *-ida*) 1 egidă, scut: **a.** scut al lui Iupiter (*pe care acesta îl poartă cînd aduce furtunile și aruncă trăsnete*); **b.** scut al Minervei (*avînd în mijloc capul Gorgonei și pe margini șerpi cu care îi îngrozește pe dușmani*); 2 (*fig.*) pavăză; 3 (*fig.*) inima lemnului (la molift) PLIN.

aegisonus (*3*) *adj.* care răsună de sunetul egidei (*v. supra* 1) VAL. FL.

Aegīsos, *i f.* oraș în Moesia (*azi, Isaccea*) OV.

Aegisthus, *ī m.* fiul lui Thyeste (*a fost amantul Clytemnestrei și ucigașul lui Agamemnon, fiind ucis la rîndul lui de Oreste*); (*fig.*) adulter (*nume dat lui Caesar de Pompeius*) SUET.

aetithus, *ī m.* păsărică (pițigoi [?], cînepar [?]) PLIN.; (un fel de) uliu PLIN.

Aegium *v.* **Aegion**

Aeglē, *es f. 1*) numele celei mai frumoase naiade (*fiica lui Iupiter și a Neaerei*); *2*) nume de femeie.

Aegocerōs, *ōtia m.* (*poet.*) = Capricornul (*semn zodiacal*) LUCR.

Aegōn, *ōnis m. 1*) Marea Egee; *2*) numele unui păstor.

Aegos flūmen *n.* „Fluviul caprei“ (*numele rîului Aigos Potamos din Chersonesul Thraciei, unde lacedaemonienii i-au învins pe atenieni în anul 404 î.e.n., punînd capăt războiului peloponesiac*).

aegrē *adv.* (*comp.* aegrius, *superl.* aegerrime) 1 dureros, penibil: *hoc* ~ *est mihi* PL. acest lucru îmi este neplăcut, *si quis* ~ *ferat* CIC. dacă cineva ar suporta dureros; 2 (*frecv.*) cu greu, anevoie: ~ *risum continere* PL. a-și stăpîni cu greu rîsul, ~ *rastris terram rimantur* VERG. cu greu brăzdează pămîntul cu plugurile, ~ *oppugnationem sustentant* CAES. aproape că nu mai suportă asediul; 3 cu părere de rău: *nihil vidi melius, itaque careo* ~ CIC. n-am văzut nimic mai frumos, de aceea cu părere de rău mă lipsesc de el.

aegreō, *ēre vi.* a fi bolnav LUCR.

aegrēscō, *ere vi.* 1 a se îmbolnăvi LUCR. ș.a.; 2 a se amărî, a se neliniști; ~ *sollicitudine* TAC. a se neliniști de îngrijorare; 3 a deveni mai amar, a se întărîta: *violentia Turni aegrescit* VERG. violența lui Turnus se ințețește.

aegrimōnia, *ae f.* (**aegrimōnium**, *iī n.*) mîhnire, supărare, amărăciune CIC., HOR.

aegritūdō, *inis f.* chin sufletesc, tulburare, neliniște, apăsare (morală), suferință CIC.

aegror, *ōris m.* boală LUCR. *6, 1132.*

aegrōtātiō, *ōnis f.* suferință CIC.

aegrōtō (*I*) *vi.* a fi bolnav, a fi suferind: *graviter* ~ CIC. a fi grav bolnav, *aegrotantes* CIC. cei bolnavi, (*fig.*) *boni mores aegrotant* PL. bunele moravuri sînt în suferință, *aegrotat fama* LUCR. bunul nume este compromis.

aegrōtus (*3*) *adj.* (*fără comp.* și *superl.*): ~ *animus* TER. suflet bolnav // **subst.** bolnav: *recta consilia aegrotis damus* TER. dăm sfaturi bune bolnavilor.

Aegyptiacus (*3*) *adj.* egiptean // **Aegyptiacē** *adv.* ca egiptenii.
aegyptilla, *ae f.* piatră prețioasă din Egipt (onix) PLIN.
Aegyptīnī, *ōrum m. pl.* etiopienii, PL. *1290.*
Aegyptius (*3*) *adj.* egiptean // **Aegyptii**, *ōrum m. pl.* egiptenii.
Aegyptus, *ī f. 1*) Egiptul; *2*) (*mitol.*) fiul lui Belus și fratele lui Danaus.
Aeliānus (*3*) *adj.* al lui Aelius CIC.
aelinos, *ī m.* cîntec de jale, bocet, OV. A. *3, 9, 23.*
Aelius (*3*) *adj.* al lui Aelius (*nume de familie plebeiană*): *lex Aelia de comitiis* CIC. legea lui Aelius despre adunări.
Aēllō, *ūs f. 1*) numele unei Harpii; *2*) numele unei cățele a lui Acteon.
aelūrus, *ī m.* (*zool.*) pisică (*Felis*) GELL.
Aemathia *v.* **Emathia**
Aemilia, *ae f.* provincie între rîul Pad și munții Apenini.
Aemiliānus (*3*) *adj.* aparținînd familiei Aemilia (*de ex.: P. Scipio Aemilianus, fiul lui L. Aemilius Paulus, adoptat de Scipio Africanul*) // **Aemiliana**, *ōrum n. pl.* (subînț. **loca**) cartier mărginaș al Romei (*în apropiere de Cîmpul lui Marte*): *in Aemilianis habitant* VARR. locuiesc în cartierul Aemiliana; (*adj.*) din cartierul Aemiliana: *praedia Tigellini Aemiliana* TAC. domeniile lui Tigelinus din cartierul Aemiliana.
Aemilius (*3*) *adj.* aparținînd gintei Aemilia (*nume vestit de familie romană*): *Aemilia lex* LIV. legea Aemilia (*propusă de L. Aem. Scaurus*), *Aemilia porticus* LIV. porticul aemilian (*clădit de M. Aem. Lepidus*), *Aemilia* (*via*) LIV. calea Aemilia (*șoseaua care duce de la Ariminum* [*Rimini*] *— prin Bononia* [*Bologna*] *— pînă la Placentia* [*Piacenza*], *construită în anul 187 de consulul M. Aem. Lepidus*), *Aemilia* (*regio*) regiunea emiliană.
Aemōnia, *-nides, -nius v.* **Haemo...**
aemula, *ae v.* **aemulus**
aemulanter *adv.* cu emulație TERT.
aemulātiō, *ōnis f.* **1** emulație, dorință de întrecere: *alit ~ ingenia* VELL. emulația hrănește talentele, *~ laudis* NEP. (*gloriae* TAC.) dorință de a întrece în laude, în glorie, *~ cum aliquo* PLIN. dorința de a se întrece cu cineva; **2** (*peior.*) rivalitate, gelozie: *inter eas infensa ~ excercebatur* TAC. între ele domnea o rivalitate dușmănoasă, *~ municipalis* TAC. rivalitatea dintre orașe.
aemulātor, *ōris m.* emul, rival CIC.; cel care caută să imite, imitator TAC. H. *3, 66.*
aemulātrix, *īcis f.* emulă, rivală CASSIOD.
aemulātus, *ūs m.* rivalitate TAC.
aemulō *v.* **aemulor**
aemulor, *ārī, ātus sum vt.* și *vi. dep.* **1** a căuta să egaleze: *~ virtutes maiorum* TAC. a căuta să ajungă la virtutea strămoșilor, *~ Homerum* QUINT. a căuta să-l egaleze pe Homer; **2** a rivaliza: *aemulabantur corruptissimum quemque adulescentium illicere* TAC. rivalizau în a-i atrage pe cei mai corupți dintre tineri, *~ cum aliquo* LIV. a rivaliza cu cineva, *~ inter se* TAC. a rivaliza între ei; **3** a fi gelos [*cu dat.*]: *iis aemulamur quae ea habent* CIC. sîntem geloși pe cei care au acele lucruri, (*oc. cu ac.*) *~ umbras suas* PROP. a fi gelos pe umbra lui.
aemulus (*3*) *adj.* (*frecv. m.* și *f.*) **1** care caută să egaleze, emul, rival: *~ mearum laudum* CIC. care caută să egaleze gloria mea, *Caesar ~ summis oratoribus* TAC. Caesar care stă alături de cei mai mari oratori, *aemula labra rosis* MART. buze roșii care rivalizează cu trandafirii, *ficus magnitudine piris aemula* PLIN. smochină care egalează în mărime perele; **2** rival, adversar: *~ praetoris* CIC. adversarul pretorului, *Parthi Romani imperii aemuli* TAC. parții, adversari ai imperiului roman.
Aemus *v.* **Haemus**
aēna (**ahēna**), *ae f.* căldare PLIN.
Aenāria, *ae f.* insulă pe coasta Campaniei, la sud-est de Neapole (*azi, Ischia*).
aēnātōres, *um m. pl.* trompetiști AMM.
Aenēa (**Aenia**), *ae f.* oraș în Macedonia (*întemeiat, după legendă, de Aeneas*) LIV.
Aeneadēs, *ae m.* descendent din Aeneas, aenead // **Aeneadae**, *ārum m. pl.* urmași ai lui Aeneas (romanii), tovarăși ai lui Aeneas (troienii) *sau* locuitorii orașului Aenus.
Aenēās, *ae m.* (ac. *-an*) *1*) fiul lui Anchises și al Venerei, întemeietorul puterii romane: *Aeneae mater* VERG. = Venus, *Aeneae urbs* OV. = Roma; *2*) Aeneas Silvius (*rege în Alba Longa*).
Aeneātes, *um* (*ium*) *m. pl.* aeneați, locuitorii orașului Aenea LIV.
aēneātor, *ōris m.* trompetist SEN., AMM.
Aeneī, *ōrum m. pl.* locuitorii orașului Aenus.
Aenēis, *idos* (ac. *-ida*) „Eneida“ (*epopeea lui Vergilius*).
Aenēius (*3*) *adj.* al lui Aeneas.
aēneolus (*3*) *adj.* de aramă (*cu aramă în proporții reduse*) PETR. *73, 5.*
aēneus (**ahēneus**) (*3*) *adj.* **a.** de aramă, de bronz: *statua aenea* CIC. statuie de aramă; **b.** (*fig.*) solid, dur ca arama: *~ murus* HOR. zid tare (solid), *aenea proles* OV. vîrstă de aramă; **c.** (*fig.*) arămiu: *aenea barba* SUET. barbă arămie.
Aeniānēs, *um* (**Aenienses**, *ium*) *m. pl.* aeniani (*locuitorii din Aenea*) LIV.
Aenīdēs, *ae m.* fiu *sau* descendent al lui Aeneas; (*pl.*) locuitorii din Cyzic.
aenigma, *atis n.* (dat.pl. *aenigmatis*) enigmă, obscuritate, mister; (*oc.*) alegorie obscură: *~ somniorum* CIC. enigma viselor, *legum aenigmata* IUV. obscuritățile legilor.
aenigmaticē *adv.* enigmatic.
Aēniī, *iōrum m. pl.* locuitorii din Aenus (*Thracia*).
aēnipes, *edis adj.* cu picioarele de aramă OV.
Aēnobarbus (**Ahe-**) *m.* cognomen al familiei Domitia.
Aenos *v.* **Aenus**
aenum (**ahēnum**), *ī n.* vas de aramă VERG. Aen. *1, 213.*
aēnus (**ahēnus**) (*3*) *adj.* de aramă, de bronz; (*fig.*) *aena manu* HOR. cu mînă de fier, *aena corda* SUET. inimi de piatră (neînduplecate).
Aenus (**Aenos**), *ī f. 1*) oraș în Thracia (*la vărsarea Hebrului*); *2*) rîul Aenus (*azi, Inn*).

Aeolēs, *um m. pl.* aeolienii (*o ramură a grecilor, aşezaţi mai întîi în Thessalia, apoi în Pelopones şi stabiliţi pe coasta Asiei Mici în Lesbos şi în alte insule*).
Aeolia, *ae f. 1*) ţinut în Asia Mică; *2*) reşedinţa lui Aeolus, regele vînturilor.
Aeoliae (subînţ. **insulae**), *ārum f. pl.* Insulele Eoliene (*numite şi* Vulcanicae insulae, *treisprezece insule situate în Marea Tireniană, în nordul Siciliei, dintre care cele mai importante sînt Lipara* [*azi, Lipari*], *Strongyle* [*azi, Stromboli*], *Hiera* [*azi, Volcano*], *Ostaeodes* [*azi, Ustini*], *Phaenicusa* [*azi, Felicudi*], *Ericusa* [*azi, Alicudi*], *Didyme* [*azi, Salini*], *socotite, după legendă, reşedinţa lui Vulcan şi a lui Aeolus*).
Aeolicus (*3*) *adj.* eolian, al eolienilor: ~ *versus* = vers safic.
Aeolidae, *ārum m. pl.* eolienii (*vechii locuitori ai Thessaliei*).
Aeolidēs, *ae m. 1*) fiu *sau* descendent al lui Aeolus (Sisyphus, Athamas, Salmoneus, Cephalus, Ulises); *2*) numele unui troian // **Aeolidae**, *ārum m. pl.* cei şase fii ai lui Aeolus (*regele vînturilor*).
Aeolis, *idis f. 1*) eolian, thessalian; *2*) Aeolida (*ţinut în Asia Mică*).
Aeolius (*3*) *adj. 1*) al lui Aeolus (*raportat la Aeolus şi la descendenţii săi*); *Aeolia virgo* OV. fecioara eolică (Canace); *2*) eolian (*raportat la Aeolia şi la eolieni*): *Aeolia lyra* OV. lira eoliană, *Aeolia puella* = Sappho din Lesbos, *Aeolium carmen* = cîntec safic sau alcaic.
Aeolus (Aeolos), *ī m.* (ac. *-on*) *1*) regele vînturilor; *2*) rege în Thessalia.
aeōn, *ōnis m.* spiritul lumii, eon TERT.
aequābilis (*2*) *adj.* (*fără superl.*) **1** egal (în comparaţie cu altceva): ~ *praedae partitio* CIC. înpărţire egală a prăzii, *mixtura aequabili vitiorum atque virtutum* SUET. printr-un amestec egal de vicii şi virtuţi; **2** egal (cu sine), regulat, uniform: ~ *motus* CIC. mişcare uniformă, *amnis* ~ CIC. rîu care are un curs regulat, *pulveris vis aequabilis* SALL. un nor de praf care rămîne mereu la fel, (*stil.*) *aequabile genus orationis* CIC. un fel egal de vorbire; **3** (*fig.*) imparţial, drept: *ius aequabile* CIC. dreptate imparţială, *fidus Romanis,* ~ *in suos* TAC. credincios romanilor şi drept faţă de ai săi.
aequābilitās, *ātis f.* **1 a.** egalitate, regularitate, uniformitate: ~ *motus* CIC. uniformitatea mişcării, ~ *universae vitae, tum singularum actionum* CIC. unitate în viaţa întreagă şi în fiecare acţiune în parte; **b.** (*stil.*) unitate, simplitate: ~ *orationis* CIC. unitate de exprimare; **2** imparţialitate, dreptate, echitate: *cum aequabilitate factum est* CIC. s-a procedat cu echitate, ~ *decernendi* CIC. imparţialitate în hotărîri.
aequābiliter *adv.* (*fără superl.*) în mod egal, regulat: ~ *dispertire* CIC. a împărţi egal, *aequabilius sese res humanae haberent* SALL. lucrurile omeneşti ar avea un curs mai egal.
aequaevus (*3*) *adj.* de aceeaşi vîrstă VERG.
aequālis (*2*) *adj.* **1** egal (*cu altceva ca mărime, formă, ritm* etc.): *aequali corpore Nymphae* VERG. nimfe de o frumuseţe fizică egală, *intervallis aequalibus* CIC. prin intervale egale între ele, *pars pedis* ~ *alteri parti* CIC. o parte a unui picior (al versului) egală cu cealaltă parte, *virtutes inter se aequales* CIC. virtuţi egale între ele; **2 a.** *1*) egal (*ca vîrstă sau epocă*), contemporan: *eminere inter aequales* CIC. a se distinge printre cei de aceeaşi vîrstă, *Livius* ~ *Ennio* CIC. Livius (Andronicus) contemporan cu Ennius, ~ *temporibus illis* LIV. (*temporum illorum* CIC.) contemporan cu acele vremi, *in memoriam aequalem incurro* CIC. trec la epoca contemporană; *2*) (*subst.*) tovarăş, camarad: *amico atque aequali meo* PL. prietenului şi tovarăşului meu, *inter aequales equitat* HOR. călăreşte printre camarazii săi, *Acca, ex aequalibus una* VERG. Acca, una dintre tovarăşele din copilărie; **b.** egal (ca durată): *sacrificium aequale huius urbis* CIC. un sacrificiu care dăinuie de cînd există şi oraşul, *studiorum agitatio vitae* ~ *fuit* CIC. cultivarea studiilor a durat cît şi viaţa; **3** egal (cu sine), constant: ~ *fuit in tanta inaequalitate fortunae* SEN. a fost egal cu sine (neschimbat) într-o atît de mare schimbare a lucrurilor; **4** uniform: *imber lentior aequaliorque* LIV. o ploaie mai potolită şi mai uniformă, *mons aequali dorso continuus* TAC. un lanţ de munţi de o înălţime egală.
aequālitās, *ātis f.* **a.** egalitate (*ca aspect, formă, vîrstă, situaţie politică şi socială etc.*): ~ *illa maris* SEN. acea suprafaţă egală (acel calm) a(l) mării, *carnes excrescentes ad aequalitatem redegit* PLIN. a făcut să fie egale cărnurile îndepărtînd excrescenţele, ~ *vestra* CIC. faptul că sînteţi de aceeaşi vîrstă, *plausus aequalitatis* PL. aplauzele celor de o seamă, *exuta aequalitate iussa principis exspectare* TAC. renunţînd la egalitate, toţi aşteptau poruncile împăratului; **b.** (*stil.*) simetrie a părţilor; analogie QUINT.
aequāliter *adv.* în mod egal, proporţional, uniform, regulat: *frumentum* ~ *distribuere* CIC. a împărţi în mod egal grîul: ~ *tributum ex censu conferre* LIV. a plăti un impozit proporţional cu averea, *collis* ~ *declivis* CAES. colină într-o pantă egală; *aequalius duci parere* TAC. H. *2, 27* a asculta mai statornic de comandant.
aequāmen, *inis n.* instrument de nivelare VARR.
aequanimitās, *ātis f.* **1** bunăvoinţă TER.; **2** linişte sufletească, calm SEN.
aequanimiter *adv.* cu linişte, cu seninătate TERT.
aequanimus (*3*) *adj.* calm, măsurat AUS.
aequātio, *ōnis f.* egalizare, dreaptă repartizare CIC., LIV.; egalitate CIC.
aequē *adv.* **1** egal, la fel (de); tot aşa (de): *duae trabes* ~ *longae* CAES. două grinzi egal de lungi, ~ *bene* NEP. la fel de bine, *benevolentiā non* ~ *omnes egent* CIC. nu toţi au la fel nevoie de bunăvoinţă; *aeque ... et* (*-que*) ..., *aeque ... atque* (*ac.*) ... la fel ..., ca şi ...: ~ *amicos et nosmet ipsos diligimus* CIC. îi iubim pe prieteni la fel ca pe noi înşine, *quod* ~ *pueris senibusque nocebit* HOR. ceea ce va dăuna la fel copiilor ca şi bătrînilor, *me colit* ~ *atque patronum suum* CIC. mă respecta la fel ca şi pe stăpînul lui, ~ *ac tu doleo* CIC. sînt îndurerat la fel ca şi tine, *pumex non* ~ *aridus atque hic est senex* PL. piatra ponce nu-i atît de aspră cum e bătrînul ăsta; *aeque ... ac si* ... [cu conjct.] la fel ... ca şi cum (cînd) ...:

Egnatii rem ut tueare ~ a te peto ac si mea negotia essent CIC. îți cer să te ocupi de chestiunea lui Egnatius la fel ca și cum ar fi vorba de treburile mele; *aeque ... quam* (*ut*) ... la fel ... ca și ... *in navibus posita ~ quam in aedificiis* PLIN. așezate în corăbii la fel ca în case, *nihil ~ in causis agendis ut brevitas placet* PLIN. IUN. nimic nu place atîta în pledoarii ca scurtimea; 2 cu dreptate, drept, bine; (*comp.*) *aequius* mai degrabă; (*superl.*) *aequissime* foarte bine, pe bună dreptate.

Aequī, *ōrum m. pl.* aequii (*vechi neam italic, care locuia la est de Roma, pe ambele maluri ale rîului Anio*) // **Aequicus** (*3*) *adj.* al aequilor.

Aequiculī (Aequicolī, Aequiculānī), *ōrum m. pl. v.* **Aequī** // **Aequiculus** (*3*) *adj.* al aequilor.

aequidiāle, *is n.* echinocțiu P. FEST.

aequidiānus (*3*) *adj.* al echinocțiului APUL.

aequilātātiō, *ōnis f.* lățime egală VITR.

aequilatus, *eris adj.* echilateral // **aequilatus**, *eris n.* egalitate a laturilor AUS.

aequilibrātus (*3*) *adj.* pus în stare de echilibru TERT.

aequilībris (*2*) *adj.* de aceeași greutate, de aceeași înălțime VITR.

aequilībritās, *ātis f.* justă proporție a părților CIC.

aequilībrium, *iī n.* echilibru COL.; nivel SEN.; egalitate completă; compensație GELL.

aequimanus, *ī m.* cel care se servește egal de bine cu ambele mîini, ambidextru AUS.

aequinoctiālis (*2*) *adj.* echinocțial VARR., SEN.

aequinoctium, *iī n.* echinocțiu CAES.

aequipār, *aris* (*I*) *adj.* egal, asemenea APUL.

aequipar... *v.* **aequiper...**

aequipedus (*3*) *adj.* care are picioarele (laturile) egale APUL.

aequiperantia, *ae f.* comparație, paralelă TERT.

aequiperābilis (*2*) *adj.* comparabil, asemănător PL.

aequiperō (*I*) *vt.* 1 a socoti ca egal, a compara: *Mars haud ausit ~ suas virtutes ad tuas* PL. Marte n-ar îndrăzni să compare virtuțile lui cu ale tale, (*frecv. cu dat.*) *~ multitudinem mari tranquillo* LIV. a compara mulțimea cu o mare liniștită; 2 a fi egal, a egala, a rivaliza: (*frecv. cu ac.*) *~ Apollinem cantu* SUET. a fi egal cu Apollo în cîntare, *aequiperas voce magistrum* VERG. rivalizezi cu maestrul ca voce, *ingenio mores aequiperante places* OV. ești plăcut, fiindcă talentul egalează caracterul tău moral.

aequipollens, *ntis adj.* echivalent APUL.

aequipondium, *iī n.* 1 greutate egală, contrapondere VITR.; 2 solstițiu AUG.

aequisonantia, *ae* (**aequisonātiō**, *ōnis*) *f.* identitate de sunete, unison BOETH.

aequisonus (*3*) cu același sunet BOETH.

aequitās, *ātis f.* 1 corespondență exactă a părților, egalitate, proporționalitate: *~ membrorum* SUET. proporționalitatea membrelor, *~ portionum* SEN. justa proporție a părților; 2 echitate, spirit de dreptate: *a verbis recedere et aequitate uti* CIC. a lăsa la o parte litera legii și a aplica normele echității, *summa aequitate res constituit* NEP. a orînduit lucrurile cu un desăvîrșit simț de dreptate, *multa pro aequitate contra ius dicere* CIC. a spune multe lucruri apărînd echitatea împotriva literei legii, *~ causae* CIC. dreptatea cauzei; 3 calm, moderație [*frecv. urmat de* animi]: *animi ~ in ipsa morte* CIC. calm sufletesc în momentul morții, *animi aequitatem indicare* NEP. a dovedi moderația dorințelor sale.

aequiter *adv.* la fel, egal ANDR.

aequiternus (*3*) *adj.* la fel de etern SID.

aequivocātiō, *ōnis f.* echivoc BOETH.

aequivocus (*3*) *adj.* echivoc, cu dublu sens MART. CAP.

aequō (*I*) *vt.* 1 a nivela, a face drept (un loc): *~ aream* VERG. a nivela aria, *loci aequandi causa* CAES. pentru a nivela locul; 2 a face egal (cu), a egala (cu): *~ numerum cum navibus* VERG. a face egal numărul lor cu corăbiile, *~ solo* (= *dat.*) *omnia* LIV. a face totul una cu pămîntul, *~ nocti ludum* VERG. a prelungi jocul toată noaptea, *aequata machina caelo* VERG. mașină înălțată pînă la cer, *~ Hannibali Philippum* LIV. a-l compara pe Filip cu Hannibal; 3 a repartiza în mod egal, a potrivi egal, a egala: *si pecunias aequari non placet* CIC. dacă nu vrei ca averile să fie repartizate la fel, *aequato omnium periculo* CAES. pericolul tuturor fiind făcut egal, *aequato iure omnium* LIV. legea fiind făcută egală pentru toți, (*spec.*) *~ aciem* LIV. a întinde frontul pe aceeași distanță, *aequata fronte* LIV. pe un front egal de întins; 4 a ajunge să fie egal, a egala: *fluminis altitudo equorum pectora aequabat* CURT. înălțimea apei ajungea pînă la piepturile cailor, *~ equos velocitate* LIV. a egala caii în iuțeală, *~ gloriam alicuius* LIV. a ajunge la, a egala gloria cuiva, *etiam si non transierit aequabit* QUINT. chiar dacă nu-l va întrece, îl va egala.

aequom *v.* **aequus**

aequor, *oris n.* 1 suprafață plană, întindere; șes; (*poet.*) cîmpie: *~ speculorum* LUCR. suprafața oglinzilor, *summo aequore saxi* LUCR. pe partea netedă de sus a marmurei, *aequore campi exercebat equos* VERG. își mîna caii pe întinsul cîmpiei, *Libyci aequoris arenae* VERG. nisipurile șesului libyan, *Daren agit aequore toto* VERG. îl urmărește pe Dares pe tot întinsul cîmpiei, *ferro scindimus aequor* VERG. brăzdăm cîmpul cu plugul; 2 întinsul mării; (*poet.*) marea, apele mării: *vastum maris ~* VERG. întinsul nesfîrșit al mării, *~ Aegaeum, Ionium* OV. Marea Egee, Marea Ionică, *~ medium* OV. mijlocul mării, *aequore toto* VERG. pe tot întinsul mării, *venti aequore fervido deproeliantes* HOR. vînturile care se bat cu marea care fierbe; (*oc.*) suprafața liniștită a unei ape (Tibrul) VERG.

aequoreus (*3*) *adj.* (*poet.*) de mare, marin: *aequoreae aquae* MART. apele mării, *~ rex* (*deus*) OV. regele (zeul) mării (Neptun); *aequoreum genus* VERG. viețuitoarele mării (peștii), *aequorei Britanni* OV. britannii insulari.

aequum, *ī n. v.* **aequus**

aequus (*3*) *adj.* 1 neted, plan: *~ locus* CAES. loc plan, *sive loquitur ex inferiore loco, sive aequo, sive superiore* CIC. (oratorul) vorbește fie dintr-un loc mai jos (*în fața unei instanțe de judecată*), fie de pe același plan (*în senat*), fie dintr-un loc mai înalt (*de la tribună, în adunarea poporului*) // **aequum**, *ī n.* su-

prafață plană, șes: *aequum campi* LIV. suprafața cîmpului, *in aequum descendere* LIV. a coborî la șes; **2** potrivit, favorabil: *locus ~ ad dimicandum* CAES. loc potrivit de luptă, *et tempore et loco aequo* LIV. la timpul și locul potrivit; **3** binevoitor: *aequis oculis videre* CURT. a vedea cu ochi binevoitori, *aequis auribus audire* LIV. a asculta cu bunăvoință, *nimis aequus aut iniquus* LIV. prea binevoitor sau prea răuvoitor, *aequiores Lacedaemoniis* (= *dat.*) *quam Achaeis* LIV. mai binevoitori față de spartani decît față de ahei, *aequo Iove* HOR. cu bunăvoința lui Iupiter, *non aequa fata* OV. soarta nu e favorabilă, (*subst.*) *aequi et iniqui* LIV. prieteni și dușmani; **4** (*ca stare sufletească*) egal, calm, liniștit [*frecv. cu* animus *sau* mens]: *aequo animo* CIC. cu calm, *aequam mentem servare* HOR. a-și păstra spiritul liniștit; **5** (*moralmente*) echitabil, drept: *aequis condicionibus* CAES. în condiții echitabile, *aequa causa* CIC. cauză dreaptă, *~ iudex* CIC. judecător drept, *aequum est* se cuvine, *tibi me est aequum parere* VERG. se cuvine să mă supun ție, *cives civibus parcere aequum censebat* NEP. socotea că cetățenii trebuie să-i cruțe pe concetățenii lor // **aequum**, *ī n.* echitate, dreptate: *amantior aequi* OV. mai iubitor de dreptate, *in iure aut in aequo verum est* CIC. este adevărat după echitate (dreptul natural) sau după dreptate (dreptul pozitiv, lege), *plus* (*largius*) *aequo* HOR. mai mult decît se cuvine; (*expr.*) *aequum bonum* echitatea și binele: *aequum bonum tutatus est* CIC. a apărat dreptatea și binele; *aequi boni facere aliquid* a primi ca bun ceva, a aproba ceva fără supărare: *tranquillissimus animus totum istuc aequi boni facit* CIC. sufletul meu foarte liniștit aprobă toată treaba asta; **6** (*prin comparație*) egal, asemănător: *aequis viribus* CURT. cu forțe egale, *aequa Cannensi clades* LIV. înfrîngere egală cu cea de la Cannae, *aequa sors* OV. soartă asemănătoare; (*expr.*) *aequa manu* SALL. *aequo proelio* CAES. *aequo Marte* LIV. *pugnare* (*dimicare, contendere*) a lupta cu un succes egal (fără un rezultat decisiv); (*adverbial*) *ex aequo* în mod egal, la fel: *pax ex aequo utilis* TAC. pace în mod egal (la fel de) folositoare, *in aequo esse* (*stare, ponere*) a fi (a sta, a pune) pe același plan: *ne in aequo hostes vestri nostrique apud vos sint ac nos socii* LIV. pentru ca dușmanii voștri și ai noștri să nu fie pe același plan ca noi, aliații voștri.

āēr, *eris* (ac. *aerem* și *aera*) **1** aer, atmosferă: *~ purus* CIC. aer curat; (*fig.*) atmosferă a unei regiuni, regiune: *Beotum in crasso aere natus* HOR. născut în atmosfera grea a beoțienilor, *summus ~ arboris* VERG. G. *2, 123* vîrful aerian al copacului; **2** (*poet.*) nor (*răspîndit de zei în jurul cuiva*): *Venus eos aere saepsit* VERG. Aen. *1, 411* Venus i-a învăluit într-un nor.

aera[1] (**era**), *ae f.* (*tard.*) **1** număr, cifră RUF.; **2** eră, epocă ISID.

aera[2], *ae f.* (*bot.*) neghină (*Agrostemma githago*) PLIN.

aerāmen, *inis n.* aramă, bronz; (*fig.*) (obiect făcut din aramă) lighean, vas de aramă, țimbal.

aerāmentum, *ī n.* obiect făcut din aramă COL., PLIN.

aerāria, *ae f.* mină de aramă VARR., PLIN.

aerārium, *iī n.* **1** tezaur public, vistierie (*se afla în templul lui Saturn*); **2** arhivă de stat (*tot în templul lui Saturn erau depuse actele de stat și steagurile legiunilor*): *pecuniam in aerarium deferre, inferre, invehere* a aduce bani în tezaur, *~ sanctius* (*interius*) CAES. rezerva tezaurului (pentru caz de nevoie), *aerarii praetores, quaestores* TAC. pretorii, cvestorii tezaurului, *aerarii praefectus* TAC. prefectul tezaurului, *~ militare* tezaurul militar, (*oc.*) *~ privatum* NEP. tezaurul particularilor (din contribuția particularilor).

aerārius[1] (*3*) *adj.* **1** de aramă, de bronz: *aerarium metallum* VITR. mină de aramă, *aeraria for- nax* PLIN., cuptor pentru topirea aramei, *~ faber* PLIN., lucrător în mină de aramă; **2** de bani: *aeraria ratio* CIC. cursul monedei, *tribuni aerarii* CIC. tribunii tezaurului.

aerārius[2], *iī m.* cetățean din cea mai joasă categorie (*nu era înscris în nici un trib, nu avea drept de vot, era liber de orice sarcini militare, dar era impus la un impozit pe cap de om fixat de cenzor, „capitație"; trecerea în această categorie era socotită pedeapsă rușinoasă*): *aerarium aliquem facere* VARR. a face pe cineva aerar, *ex aerariis aliquem eximere* a scoate pe cineva din categoria aerarilor.

aerātus (*3*) *adj.* **1** în aramă, prevăzut cu aramă, bătut în aramă: *aerati postes* OV. uși bătute în aramă, *naves aeratae* CAES. corăbii (de război) cu ciocul de aramă, *aerata acies* VERG. linie de soldați cu platoșe de aramă; **2** de aramă: *aerata securis* VERG. secure de aramă; **3** (*ca joc de cuvinte la* CIC.) căptușit cu bani.

aerelavīna, *ae f.* loc unde se spală arama VARR.

aereum, *ī n.* culoarea bronzului PLIN.

aereus (*3*) *adj.* **1** de aramă, de bronz: *aerea signa* LIV. statui de aramă; **2** îmbrăcat în aramă, prevăzut cu aramă: *aerea rota* VERG. roată cu cerc de aramă; **3** (*fig.*) ca de aramă: *aerea vox* VERG. glas de aramă, *~ color* PLIN. culoare ca arama // **aereus**, *ī m.* ban de aramă VITR.

aerifer, *era, erum adj.* care poartă aramă (țimbale de aramă): *aeriferae manus* OV. F. *3, 740* mîinile care poartă țimbale.

aerificē *adv.* lucrînd arama VARR.

aerinus (*3*) *adj.* [*aera*[2]] din neghină PLIN.

aeripēs, *edis adj.* cu picioare de aramă VERG., OV.

aerisonus (*3*) *adj.* cu sunet de aramă VAL. FL.

āerius (*3*) *adj.* **1** (care se află în aer) aerian, al văzduhului: *aeriae volucres* LUCR. păsările care trăiesc în aer, *aerias vias carpere* OV. a străbate drumurile văzduhului, *aerias tentasse domos* HOR. a fi încercat să ajungă la lăcașurile cerești, *aerium mel* VERG. mierea din aer (*pe care cei vechi credeau că albinele o fac din rouă*); **2** (care se înalță în aer) aerian: *aeriae Alpes* VERG. Alpii înalți pînă la cer, *aeria ulmus, quaercus* VERG. ulmul, stejarul înalt, *~ mons* VERG. muntele care se înalță în văzduh; **3** (*tard.*) ca aerul: *~ color* TERT. culoare azurie (precum cerul), *aeria spes* ARN. speranță deșartă.

āerizūsa, *ae f.* piatră prețioasă azurie PLIN.

āeroīdēs, *ae m.* piatră prețioasă de culoarea cerului (beril) PLIN.
āeromantīa, *ae f.* (*tard.*) ghicirea viitorului după starea cerului ISID.
āeromantis, *is m.* ghicitor după starea cerului SERV.
Aeropē, *es* (**Aeropa**, *ae*) *f.* soția lui Atreu (*și mamă a lui Agamemnon și a lui Menelau*).
aerōsus (*3*) *adj.* bogat în aramă PLIN.
aerūca, *ae f.* cocleală VITR.
aerūgĭnō, *āre, āvī vi.* a rugini VULG.
aeruginōsus (*3*) *adj.* acoperit de rugină, coclit SEN.
aerūgo, *inis f.* cocleală, rugină CIC.; (*fig.*) otravă, fiere (care roade inima omului) HOR.
aerumna, *ae f.* necaz, chin CIC.
aerumnābilis (*2*) *adj.* chinuitor, penibil LUCR. *6, 1231.*
aerumnōsus (*3*) *adj.* necăjit, chinuit, zbuciumat SEN.
aerumnula, *ae f.* băț folosit de drumeți la capătul căruia se atîrnă o mică boccea PL.
aeruscātor, *ōris m.* cerșetor GELL.
aes, aeris, *n.* **1** aramă, bronz: ~ *Cyprium* aramă de Cipru (de unde, cupru), *statua ex aere* CIC. statuie din bronz, ~ *fundere* PLIN. a topi arama; **2** (*fig.*) (obiect de aramă sau bronz) statuie, trompetă, table, arme, scut, lighean, tipsie, pupă de corabie: *ducere aliquem ex aere* a face statuia cuiva din bronz, *aere ciere viros* VERG. a-i chema la luptă pe viteji cu sunetul trîmbiței, *aera fulgent* VERG. armele de aramă strălucesc, *legum aera* OV. tablele de legi, *spumas aere ruebant* VERG. răscoleau valurile înspumate cu corăbiile, *lavare pedes aere* HOR. a-și spăla picioarele în lighean de aramă; **3** aramă (*folosită ca mijloc de schimb*), ban de aramă, as: ~ *rude* sau ~ *infectum* metal de aramă brut, nelucrat (folosit ca mijloc de schimb), ~ *signatum* bară de aramă purtînd o efigie, ~ *grave* o livră de aramă (veche monedă de aramă, as de aramă), *denis milibus aeris gravis reos condemnavit* LIV. i-a condamnat pe acuzați la zece mii deași vechi de aramă, *qui centum milia aeris* (= *assium*) *habebant* LIV. cei care aveau o sută de mii deași; (*pe lîngă num. adv., se subînțelege*: *centena milia* = o sută de mii): *usque ad decies* (subînț. *centena milia*) *aeris* LIV. pînă la de zece ori o sută de mii (un milion) deași, *argentum aere solutum est* LIV. s-a plătit de către debitori pentru un sesterț de argint un as de aramă (datoria a fost redusă la o pătrime); **4** bani (= *pecunia*): *prodigus aeris* HOR. risipitor cu banii, *gravis aere dextra* VERG. mînă plină de bani, *suo aere censeri* SEN. a fi considerat după valoarea sa, *meo sum pauper in aere* HOR. sînt sărac, dar în banii mei (nimănui dator); (*fam.*) *in suo aere esse* a fi legat de cineva, a fi de-al cuiva: *in animo habui te in meo aere esse* CIC. mi-am închipuit că ești cu mine; **5** (*numai sg.*) *aes alienum* datorie: ~ *alienum contrahere* CIC. (*conflare* SALL.) a contracta datorii, ~ *alienum solvere, dissolvere* CIC. a-și achita datoriile, *aere alieno premi* CAES. a fi copleșit de datorii, *aliquem aere alieno liberare* CIC. a plăti datoriile cuiva; **6** plată (datorată); (*spec.*) soldă; (*fig.*) ani de serviciu militar, campanie: *pueri octonis referentes Idibus aera* HOR. copiii aducînd la fiecare opt al idelor bani, *aera militibus constituta* LIV. solda fixată pentru soldați, *omnibus his aera procedere* LIV. (se hotărî) ca tuturor acestora solda să le meargă (să li se plătească mai departe), *cognoscentur istius aera* CIC. se vor cunoaște campaniile lui.
Aesacos (**Aesacus**), *ī m.* fiu al lui Priam.
aesalōn, *ōnis m.* mică pasăre de pradă PLIN.
Aesar, *aris m. 1*) zeu al etruscilor; *2*) rîușor în Calabria // **Aesareus** (*3*) *adj.* al Aesarului.
Aeschinēs, *is m.*(*ac. -em* și *-en*) *1*) discipol al lui Socrate; *2*) orator vestit în Atena (*fruntaș al partidei macedonene și rival al lui Demosthene*); *3*) filozof neoacademic (*elev al lui Carneade*); *4*) orator din Milet (*contemporan cu Cicero*).
Aeschylus, *ī m. 1*) Eschil din Eleusis (*525–456, vestit autor de tragedii*) // **Aeschylēus** (*3*) *adj.* eschilean; *2*) Eschil din Gnidos (*retor contemporan cu Cicero*).
Aesculānus, *ī m.* zeu al monedei de aramă AUG.
Aesculāpium, *iī n.* templul lui Esculap.
Aesculāpius, *iī m.* Esculap (*după legendă, fiul lui Apollo și al nimfei Coronis, cinstit după moarte ca zeu al medicinei*).
aesculētum, *ī n.* pădure de stejari HOR. // **Aesculetum**, *ī n.* cartier în Roma VARR., PLIN.
aesculeus (*3*) *adj.* de stejar OV.
aesculīnus (*3*) *adj. v.* **aesculeus** *apud* VITR.
aesculus, *ī f.* (specie de) stejar (*înalt, consacrat lui Iupiter*) VERG. ș.a.
Aesēpus, *ī m.* rîu în Mysia PLIN.
Aesernia, *ae f.* oraș în țara samniților (*pe malul stîng al rîului Volturnus; azi, Isernia*) // **Aesernīus** (*3*) *adj. 1*) locuitor din Aesernia; *2*) cognomen al lui M. Claudius Marcellus; *3*) numele unui gladiator vestit.
Aesīnās, *ātis adj.* din (orașul umbrian) Aesis PLIN.
Aesis, *is* (ac. *-im*) **1** *m.* rîu la vest de Ancona (*azi, rîul Esino*); **2** *f.* oraș așezat pe rîul Aesis.
Aesōn, *onis m.* tatăl lui Iason // **Aesonius** (*3*) *adj.* al lui Aeson // **Aesonidēs**, *ae m.* descendent din Aeson (*Iason*).
Aesopēus (**Aesopius**) (*3*) *adj.* esopic (*v. infra*).
Aesōpus, *i m. 1*) Aesopus / Esop (*vestit fabulist*); *2*) Clodius Aesopus (*vestit actor de tragedie, contemporan cu Cicero*).
Aesquiliae *v.* **Esquiliae**
aestās, *ātis f.* vară: *hieme et aestate* CIC. iarna și vara, *aestate ineunte* CIC. la începutul verii, *prima, nova* ~ VERG. primăvara, *summa, media* ~ CIC. toiul verii; (*fig.*) arșița verii: *igneam defendit aestatem* HOR. le apără de arșița de foc a verii.
aestifer, *era, erum adj.* **1** aducător de călduri, arzător VERG.; **2** pîrjolit de arșiță, torid: *aestifera pars* LUCR. *6, 721* zonă toridă.
Aestiī, *orum m. pl.* aestii (*popor pe coasta de nord a Germaniei*) TAC.
aestimābilis (*2*) *adj.* care se poate aprecia, estimabil, de oarecare valoare CIC.
aestimātiō, *ōnis f.* **1** evaluare (a prețului), estimare, fixare: *aequam aestimationem facere* CAES. a face o evaluare dreaptă, ~ *census* CIC. evaluarea averii, ~ *possessionum* CAES. evaluarea proprietăților, ~ *multae* LIV. fixarea amenzii, ~ *litium* CIC. fixarea cheltuielilor de judecată; (*spec.*) *in aestimationem venire*

LIV. a fi evaluat, *praedia in aestimationem ab aliquo accipere* CIC. a primi în locul datoriei cuiva terenuri evaluate la un preț ridicat (*fixat de Caesar după războiul civil*), *a Marco Laberio Albinus praedia in aestimationem accepit* CIC. Albinus a primit de la Laberius în schimbul datoriei terenuri evaluate la un preț fix; *aestimationes* SUET. bunuri evaluate la preț fix (mai mare decît cel real), *aestimationem accipere* CIC. a suferi o pagubă; 2 apreciere: ~ *periculi* LIV. aprecierea primejdiei, ~ *honoris* LIV. aprecierea onoarei, *aestimatione recta* TAC. după o apreciere justă; 3 prețuire, stimă: *aestimatione dignus* CIC. demn de prețuire.

aestimātor, *ōris m.* 1 cel care face prețul: *unus tu ~, unus venditor fuisti* CIC. tu singur ai făcut prețul, tu singur ai vîndut; 2 (*fig.*) prețuitor, apreciator: *immodicus ~ sui* CURT. care se apreciază pe sine peste măsură.

aestimō (*arh.* **aestumō**) (*I*) *vt.* 1 a evalua (prețul unui obiect), a prețui (în bani): ~ *possessiones* CIC. a evalua proprietățile, (*cu genit. prețului*) *quanti aestimabat, tanti vendidit* CIC. a vîndut cu atît cu cît îl prețuia, ~ *pluris, minoris* CIC. a evalua la un preț mai mare, la unul mai mic, (*cu abl. prețului*) ~ *frumentum ternis denariis* CIC. a evalua grîul la trei dinari banița, *haec ~ pecuniā non queo* CIC. nu pot să evaluez acestea în bani, *magno, permagno, minimo* ~ CIC. a evalua la un preț mare, foarte mare, foarte mic; (*jur.*) *litem alicuius* (*alicui*) ~ a fixa despăgubirea (pe care trebuie să o plătească condamnatul împreună cu cheltuielile de judecată), *lis ei aestimatur centum talentis* NEP. i se fixează o despăgubire de o sută de talanți, *litem* ~ CAES. a evalua paguba (fixînd amenda); (*fig.*) *voluntatis nostrae tacitae velut litem aestimari audio* LIV. aflu că intenția noastră secretă este oarecum condamnată; 2 a aprecia, a prețui: ~ *vitam mortemque iuxta* SALL. a considera la fel viața și moartea, *vulgus multa ex opinione aestimat* CIC. mulțimea judecă multe după ce aude, ~ *magno* CIC. a aprecia mult, ~ *pluris, minoris* CIC. a prețui pe cineva mai mult, mai puțin, ~ *ex aequo* LIV. a aprecia imparțial: 3 a crede, a socoti: *adiuvari se aestimant* SEN. ei cred că sînt ajutați, ~ *Aegyptios pro sociis* CURT. a-i socoti pe egipteni ca aliați.

aestīva, *ōrum n. pl.* (subînț. **castra**) 1 **a.** tabără de vară: *iisdem aestivis legiones habebantur* TAC. legiunile erau ținute în aceeași tabără de vară; **b.** (*fig.*) sălașul vitelor, vitele: *morbi corripiunt tota aestiva* VERG. G. *3,472* bolile cuprind sălașuri întregi de vite; 2 campanie militară de vară, expediție: *nulla ex trinis aestivis gratulatio* CIC. nici o felicitare oficială de pe urma celor trei campanii de vară, *perducere ~ in mensem Decembrem* VELL. a prelungi campania de vară pînă în luna decembrie.

aestīvālis (*2*) *adj. v.* **aestivus**

aestīvē *adv.* ca vara, ușor PL. Men. *255.*

aestīvō[1] *adv.* vara APUL.

aestīvō[2] (*I*) *vi.* a petrece vara (undeva) VARR., SUET.

aestīvōsus (*3*) *adj.* călduros ca vara PLIN.

aestīvus (*3*) *adj.* de vară: ~ *sol* CURT. soare de vară, *aestivae aves* LIV. păsări călătoare, *aestiva aura* HOR., vînticel cald, *rus aestivum* MART. locuință de vară la țară, *per aestivos saltus ducimus exercitum* LIV. ducem armata prin defilee pe unde pasc oile vara.

aestuārium, *iī n.* 1 estuar (*coasta mării inundată de flux și acoperită de mîl după reflux*): *itinera concisa aestuariis* CAES. drumuri) întrerupte de estuare; 2 gură a unui rîu *sau* lagună expusă fluxului, estuar: *in aestuario Tamesae* TAC. în estuarul Tamisei; 3 bazin de pești (*comunicînd cu apa de mare care îl umple în timpul fluxului*) VARR.; 4 deschizătură săpată de cele două părți ale unui puț de mină pentru ventilație, gură de aerisire VITR., PLIN.

aestuātiō, *onis f.* agitație, griji CASSIOD.

aestuō (*I*) *vi.* 1 a se încinge, a fi încins de căldură: *tectus magis aestuat ignis* OV. focul acoperit se încinge mai tare, *exustus ager aestuat* VERG. pămîntul pîrjolit este încins, *aer aestuat* VERG. aerul este încins, *cum aestuaret, umbram secutus est* CIC. fiindcă nu mai putea de căldură, s-a tras la umbră; 2 a fierbe, a clocoti: *Maura semper aestuat unda* HOR. apele mauritane se zbat necontenit; 3 (*fig.*) a arde, a se frămînta, a se zbuciuma: ~ *desiderio nostri* CIC. a arde de dorul meu, *in illa aestuat* OV. este îndrăgostit foc de ea, *nobilitas invidiā aestuabat* SALL. nobilimea clocotea de invidie, *aestuat angusta rabies arena* LUC. furia se zbuciuma pe un teren strîmt, *aestuabat dubitatione* CIC. se frămînta de îndoială, *in eo aestuavi diu* CIC. mi-am bătut mult capul cu asta.

aestuōsē *adv.* zbuciumat; (*comp.*) *aestuosius* HOR. mai arzător.

aestuōsus (*3*) *adj.* 1 cald, încins, arzător: *aestuosissimi dies* PLIN. zile foarte calde; 2 agitat, zbuciumat: *te unda fretis tulit aestuosis* HOR. te-a purtat marea cu valurile ei agitate.

aestus, *ūs m.* 1 căldură mare, arșiță; (*poet.*) văpaie: *aestu magno ducebat agmen* CIC. își ducea trupa în marș pe o arșiță mare, *fontes aestibus exarescebant* CAES. izvoarele secau din cauza căldurilor mari, *homines aestu febrique iactantur* CIC. oamenii sînt chinuiți de arșița febrei, *ulceris* ~ CIC. arsura rănii, *furit ~ ad auras* VERG. Aen. *2, 759* văpăile se înalță nebune spre cer, *propius ~ incendia volvunt* VERG. Aen. *2, 706* focurile își rostogolesc văpăile mai aproape; 2 zbuciumul valurilor, valuri furioase, mare agitată, maree: *delphines aestum secabant* VERG. delfinii tăiau valurile furioase; *furit ~ harenis* VERG. valurile furioase frămîntă nisipul, ~ *Tyrrhenus* VERG. agitata Mare Tireniană, *ventum et aestum nactus secundum* CAES. avînd parte de un vînt și de un flux favorabil, *aestu suo* LIV. cu ajutorul unei marei, *aestuum accesus et recessus* CAES. flux și reflux; (*fig.*) ~ *comitiorum* CIC. valurile agitate ale comițiilor; 3 (*fig.*) zbucium, frămîntare, forță nestăpînită: *ne ~ nos consuetudinis absorbeat* CIC. ca să nu ne absoarbă frămîntările vieții obișnuite, *aestus curarum* VERG. valurile grijilor, *aestus regum et populorum* HOR. patimile care frămîntă regi și popoare, *hunc*

absorbuit ~ quidam gloriae CIC. pe acesta l-a absorbit o dorinţă nestăpînită de glorie.

Aesula, Aesulānus, Aesulum *v.* **Aef...**

aetās, *ātis f.* 1 durata vieţii, viaţă: *~ acta honeste* CIC. viaţa trăită cinstit, *aetatem degere in tranquillitate* CIC. a-şi petrece viaţa în linişte, *aetatem consumere* (*conterere*) CIC. a-şi consuma viaţa; 2 vîrstă, etate: *aetates vestrae nihil differunt* CIC. vîrstele voastre nu se deosebesc deloc, *multi ex omni aetate* CIC. mulţi inşi de toate vîrstele, *id aetatis duo filii* CIC. doi fii de aceeaşi vîrstă, *~ puerilis* CIC. copiii, *~ militaris* SALL. vîrsta serviciului militar (*şaptesprezece ani*), *~ senatoria* TAC. vîrsta cerută spre a fi senator (*douăzeci şi cinci de ani*), *~ consularis* CIC. vîrsta cerută pentru consulat (*patruzeci şi cinci de ani*), *aetate provectus* CIC. înaintat în vîrstă, *aetate confectus* SALL. copleşit de bătrîneţe; 3 timp: *omnia fert ~* VERG. timpul ia cu sine totul, *nec si quid lusit Anacreon, delevit ~* HOR. şi timpul n-a distrus ceea ce a cîntat Anacreon; (*arh.*) *aetatem* PL. tot timpul, la nesfîrşit, *in aetate* PL. uneori, *iamdudum aetatem* TER. e mult de atunci; 4 epocă, vreme, generaţie: *usque ad nostram aetatem* CIC. pînă în epoca noastră, *aurea ~* OV. epoca de aur, *heroicis aetatibus* CIC. în vremurile eroice, *cum primis aetatis suae comparabatur* NEP. se compara cu cei dintîi din vremea lui, *nos dura ~* HOR. noi, generaţie aspră, *verborum vetus ~* HOR. A. P. *61* cuvintele din vremurile vechi.

aetātula, *ae f.* vîrstă fragedă PL., CIC.

aeternābilis (*2*) şi **aeternālis** (*2*) *adj.* etern AMBR., TERT.

aeternāliter *adv.* veşnic AUG.

aeternitās, *ātis f.* 1 veşnicie, eternitate: *ex* (*omni*) *aeternitate* CIC. din eternitate; 2 durată veşnică, nemurire: *~ animorum* CIC. nemurirea sufletelor; (*tard.*) titlu dat împăraţilor SYMM.

aeternō *adv.* tot timpul, veşnic OV., PLIN.

aeternum *adv.* tot timpul, neîncetat VERG., TAC.

aeternus (*3*) *adj.* etern, veşnic, neîncetat: *aeterna urbs* TIB. oraşul etern (Roma), *aeterna sollicitudo* SALL. îngrijorare neîncetată, *aeternior* PLIN. care durează mai mult; (*adv.*) *in aeternum* LIV. pentru totdeauna, în veci.

aethachātes, *ae m.* (specie de) agată PLIN.

Aethalia, *ae f.* *1*) vechi nume al insulei Elba (*vestită prin minele de fier*); *2*) vechi nume al insulei Chios.

aethalus, *ī m.* (un soi de) strugure din Egipt PLIN.

aethēr, *eris* (ac. *-era*) *m.* 1 eter (*aerul pur şi luminos de deasupra atmosferei în care, după legendă, pluteau astrele şi locuiau zeii; după stoici — focul ceresc care însufleţeşte şi susţine Universul*); 2 (*poet.*) cer, înaltul cerului: *rex aetheris Iuppiter* VERG. Iupiter, regele cerului, *sublatus ad aethera clamor* VERG. strigătele care se înalţă pînă în înaltul cerului; 3 lumea de sus (*în opoziţie cu „cea de jos", Infernul*): *quam vellent aethere in alto perferre labores!* VERG. Aen. *6, 436* cît ar mai voi (morţii) să îndure chinurile în lumea se sus (printre cei vii)!; 4 *Aether* Eterul (*zeul cerului*): *pater omnipotens Aether descendit* VERG. tatăl atotputernic, Eterul, a coborît.

aethera, *ae f.* (*tard.*) *v.* **aether** APUL.

aetherius (*3*) *adj.* 1 al eterului: *aetheria domus* HOR. lăcaşul eterului; 2 a. ceresc, al cerului: *sedes aetheriae* OV. lăcaşurile cereşti, *aetheriae nubes* LUCR. norii cerului, *aetheria aqua* OV. apa din cer (ploaia); b. (*fig.*) divin: *aetherii ignes* OV. inspiraţie divină; 3 care se înalţă pînă la cer: *mons aetherio vertice* OV. munte cu vîrful pînă la cer; 4 din lumea celor vii: *vesci aurā aetheriā* VERG. Aen. *1, 547* a respira aerul din lumea de sus (a trăi), *primus ad auras aetherias surget* VERG. Aen. *6, 762* el cel dintîi se va înălţa (din Infern) la lumea celor de pe pămînt.

aethiopis, *idis f.* (*bot.*) salvie etiopiană (*Salvia*) PLIN.

Aethiops, *opis m.* etiopian, maur, negru // **Aethiopia,** *ae f.* ţară în sudul Egiptului // **Aethipicus** (*3*) *adj.* etiopian.

Aethiopus *v.* **Aethiops**

Aethra, *ae f.* Ethra: *1*) fiica lui Okeanos (*mama Hyadelor şi Pleiadelor*); *2*) soţia lui Hyperion (*mama Soarelui, a Lunii şi a Aurorei*); *3*) soţia lui Aegeus şi mama lui Theseus.

aethra, *ae f.* eterul, cerul curat ENN., LUCR., VERG.

aetiologia, *ae f.* cercetare a cauzelor SEN.

Aetiōn, *ōnis m.* pictor grec.

Aetius, *iī m.* învingătorul lui Attila.

Aetna, *ae* (rar **Aetnē,** es) *f.* *1*) vulcanul Etna (*din Sicilia; după legendă, înăuntrul lui se află atelierul lui Vulcan şi al ciclopilor, ajutoarele sale*) // **Aetnaeus** (*3*) *adj.* al Etnei: *~ deus* VAL. FL. zeul Vulcan, *Aetnaei fratres* VERG. = ciclopii, *~ pastor* OV. = ciclopul Polifem, *Aetnaea tellus* OV. = pămîntul sicilian; *2*) oraş la poalele muntelui Etna // **Aetnensis** (*2*) *adj.* al oraşului Etna; (*pl.*) locuitorii oraşului Etna.

Aetōlia, *ae f.* ţinut în centrul Greciei (*după legendă, patria lui Diomede, care, bătrîn, a plecat din Argos în Italia şi a întemeiat oraşul Arpi*) // **Aetōlus** (*3*) *adj.* etolian: *arma Aetola* OV. armele lui Diomede, *Aetolae plagae* HOR. = reţelele de vînătoare (*aluzie la vînătoarea lui Calydon în Etolia*); (*pl.*) etolienii // **Aetōlicus** (**Aetōlius**) (*3*) *adj.* etolian // **Aetolis,** *idis f.* etoliană.

aevificō, *āre vt.* a imortaliza ENN. [?]

aeviternus (*3*) *adj.* (*arh.*) *v.* **aeternus** VARR.

aevitās, *atis f.* 1 timp, durată, vîrstă CIC.; 2 veşnicie APUL.

aevum, *i n.* (*poet.*) 1 durată nesfîrşită (a timpului), eternitate: *per aevum* LUCR. tot timpul, *labetur* (*amnis*) *in omne aevum* HOR. rîul va curge veşnic; 2 viaţă (durată a vieţii): *aevum agere* (*agitare, degere*) CIC. a-şi duce viaţa, *natura generis humani aevi brevis* SALL. prin natura lor, oamenii au o viaţă scurtă, *primo aevo* PROP. la începutul vieţii, *medio aevo* PLIN. la mijlocul vieţii; 3 vîrstă: *aequali aevo* VERG. de aceeaşi vîrstă, *meum si quis percontabitur aevum* HOR. dacă cineva te va întreba de vîrsta mea, *flos aevi* OV. floarea tinereţii, *integer aevi* VERG. în puterea vîrstei, *aevo confectus* VERG. sleit de bătrîneţe, *aevi maturus* VERG. înaintat în vîrstă; 4 epocă, timp: *~ nostrum* OV. epoca noastră, *exemplar aevi prioris*

PLIN. IUN. model al epocii anterioare, *memoria sequentis aevi* SEN. amintirea secolelor viitoare.
af *prep.* (*arh.*) *v.* **a, ab**
Afer, *fra, frum adj.* african, punic // **Afer,** *frī m.* punul (Hannibal) // **Afri,** *ōrum m. pl.* africanii, punii.
affaber, *bra, brum adj.* ingenios, iscusit SYMM.
affābilis (*2*) *adj.* căruia i se poate vorbi, accesibil, afabil CIC.
affābilitās, *ātis f.* afabilitate CIC.
affābiliter, *adj.* afabil GELL.
affabrē *adv.* artistic, meşteşugit CIC.
affabricātus (*3*) *adj.* adăugat artificial AUG.
affāmen, *inis n.* cuvinte adresate (cuiva) APUL. M. *11, 7.*
affanae, *ārum f. pl.* subterfugii, pretexte neserioase APUL.
affatim *adv.* destul de mult, peste măsură: ~ *pecuniae* LIV. destul de mulţi bani.
affātus, *ūs m.* cuvinte adresate (cuiva) VERG.
affaveō, *ēre vi.* a încuraja [cu dat.] AUG.
affectātiō, *ōnis f.* căutare, urmărire; afectare: ~ *quietis* TAC. căutarea liniştii, (*stil.*) ~ *priscorum verborum* SUET. mania arhaismelor, *nihil odiosius affectatione* QUINT. nimic nu e mai nesuferit ca afectarea.
affectātō *adv.* în mod căutat, cu grijă LAMPR.
affectātor, *ōris m.* cel care urmăreşte, care aspiră (la): ~ *regni* QUINT. pretendent la domnie, *nimius* ~ *risūs* QUINT. cel care urmăreşte prea mult să producă rîsul.
affectātrix, *icis f.* cea care urmăreşte TERT.
affectē *adv.* viu, animat TERT.
affectiō, *ōnis f.* **1** impresionare, afectare, influenţă: *praesentis mali sapientis nulla* ~ *est* CIC. un rău prezent nu are nici o putere de impresionare asupra înţeleptului; **2** stare, fel de a fi: *firma* ~ *corporis* CIC. o bună stare de sănătate, ~ *astrorum* CIC. poziţia astrelor; **3** stare afectivă, sentiment, înclinare sufletească, pornire sufletească [adesea cu *animi*] : *ex hac animorum affectione testamenta nata sunt* CIC. din această înclinare sufletească au luat naştere testamentele, *grati animi* ~ SEN. sentimentul de recunoştinţă, *ferocissimas affectiones amoris atque odii coercuit* GELL. şi-a stăpînit pornirile cele mai violente ale iubirii şi ale urii; **4** afecţiune, iubire: *simiarum praecipua erga fetum* ~ PLIN. iubirea extraordinară a maimuţelor pentru puii lor, *ultra modum verae affectionis* IUST. mai mult decît cerea o afecţiune adevărată; **5** (*tard.*) voinţă, dorinţă: ~ *tenendi* DIG. voinţa de a păstra (un bun).
affectiōnālis (*2*) *adj.* care priveşte sentimentul AUG.
affectiōsus (*3*) *adj.* afectuos TERT.
affectivus (*3*) *adj.* afectiv, care arată un sentiment PRISC.
affectō (*I*) *vt.* **1** a încerca (ceva): (*fig.*) ~ *viam* (*iter*) CIC. a încerca o cale (un mijloc), *ut me deponat vino, eam affectat viam* PL. ca să mă turtească cu băutura, încearcă acest mijloc, *quod iter affectet videtis* CIC. vedeţi ce drum îşi croieşte el, ~ *viam Olympo* VERG. a-şi căuta calea spre nemurire, *gravi morbo affectari* LIV. a fi izbit de o boală grea; **2** a urmări, a aspira (la), a căuta să cîştige: ~ *immortalitatem* CURT. a urmări nemurirea, ~ *Galliarum societatem* TAC. a căuta să-şi cîştige alianţa cu Gallia, ~ *regnum* LIV. a aspira la domnie, ~ *sidereas tangere sedes* OV. a aspira să ajungă în lăcaşurile cereşti // **affectātus** (*3*) *p. pf.* afectat, căutat: *subtilitas affectata* QUINT. o subtilitate căutată; (*tard.*) *se* ~ a afecta, a voi să pară: *qui se divites affectant* AUG. care vor să pară bogaţi.
affector, *āri vt. dep. v.* **affecto**
affectuōsus (*3*) *adj.* plin de iubire, afectuos TERT. ş.a.
affectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **afficio** // **adj. 1** prevăzut cu ...: *lictores affecti virgis* PL. lictorii prevăzuţi cu vergi, ~ *virtutibus* CIC. înzestrat cu virtuţi, ~ *vitiis* CIC. avînd vicii, ~ *audaciā* PL. plin de îndrăzneală; **2** făcut, dispus, potrivit: *probe affectus ad suum munus fungendum* CIC. foarte potrivit spre a-şi îndeplini sarcina, *eodem modo affecti erga amicos* CIC. dispuşi în acelaşi fel faţă de amici; **3** slăbit, sleit, sfîrşit: ~ *senectute, aetate* CIC. slăbit de bătrîneţe, de vîrstă, *graviter* ~ CIC. foarte bolnav, *in corpore affecto vigebat vis animi* LIV. în trupul lui sleit era vie forţa sufletească, *opes affectae* TAC. finanţele terminate; (*oc.*) pe sfîrşite: *affectā aestate* CIC. vara fiind pe sfîrşite, *bellum affectum et paene confectum* CIC. război pe sfîrşite şi aproape terminat.
affectus[2], *ūs m.* **1** stare: ~ *corporis* CELS. starea corpului, ~ *animi* CIC. stare de suflet; **2** sentiment, afect; afecţiune: *veri affectus* QUINT. sentimente sincere. ~ *tacitus* OV. sentiment ascuns, *diversos affectus exprimere* QUINT. a exprima afecte contrare, *affectus erumpunt* QUINT. afectele irump, *affectum parentis exhibere* PLIN. JUN. a arăta o afecţiune părintească, *nostri affectus* LUC. (*despre femei, copii*) dragostea mea; **3** (*tard.*) voinţă: *concurrat oportet* ~ DIG. trebuie să concure şi voinţa.
Afferenda, *ae f.* divinitate a darurilor TERT.
afferō, *ferre, attulī, allātum vt.* **1 a.** a aduce: *affer huc scyphos* HOR. adu aici cupele, ~ *epistulam alicui* (*ad aliquem*) CIC. a aduce o scrisoare cuiva, *raro abs te litterae afferuntur* CIC. rar mi se aduc scrisori de la tine, ~ *nuntium alicui* CIC. a aduce o veste cuiva; **b.** (*poet. refl. şi pas.*) a veni: *eius iussu huc me affero* PL. din porunca lui vin aici, *fatis huc te poscentibus affers* VERG. vii aici chemat de destin, *hanc urbem afferimur pulsi regnis* VERG. izgonit din domnie vin în acest oraş; **2** a aduce vestea, a vesti, a anunţa: *exploratores attulerunt quieta omnia apud Gallos esse* LIV. iscoadele au adus vestea că totul este în linişte la galli, *nihil novi ad me afferebatur* CIC. nu mi se vestea nimic nou, *eo de Hortensii morte mihi est allatum* CIC. acolo mi s-a adus vestea despre moartea lui Hortensius; **3** a aplica, a pune în practică, a se mobiliza: ~ *animum ad scribendas res difficiles* CIC. a-şi mobiliza forţele intelectuale la scrierea unor lucruri grele; (*cu* vim, manus) ~ *vim alicui* CIC. a face un act de violenţă asupra cuiva, ~ *manus alienis bonis* CIC. a pune mîna pe bunurile altuia, *manus* ~ *alicui* LIV. a ataca pe cineva, ~ *sibi manus* CIC. a se sinucide, ~ *manus suis vulneribus* CIC. a-şi deschide rănile; **4** a aduce (*ca dovadă, explicaţie, justificare, motiv*): ~ *iustas causas* CIC. a aduce motive întemeiate, *cur credam,* ~ *possum* CIC. pot

să-ţi motivez de ce cred, *nihil afferunt, qui negant* ... CIC. nu aduc nici o dovadă cei care tăgăduiesc ..., ~ *aetatem* CIC. a aduce ca scuză bătrîneţea; **5** a contribui (cu ceva), a ajuta, a aduce un serviciu: ~ *aliquid ad beate vivendum* CIC. a contribui întrucîtva la fericirea vieţii, *quid oves aliud afferunt nisi ut eorum villis homines vestiantur?* CIC. ce alt serviciu aduc oile decît ca oamenii să-şi facă din lîna lor veşminte?, *quid loci natura ~ potest?* CIC. ce poate ajuta natura terenului?; **6** a aduce după sine, a pricinui: *ut ea res populo Romano pacem, tranquillitatem concordiamque afferat* CIC. ca acest lucu să-i aducă poporului roman pacea, liniştea, concordia, ~ *dolorem, delectationem, metum, taedium* CIC. a produce durere, plăcere, teamă, silă; (*oc.*) a avea ca produs, a produce: *ager laetas segetes affert* COL. pămîntul produce roade bogate, *magnum proventum poetarum annus hic attulit* PLIN. IUN. acest an a produs o mare recoltă de poeţi, *non faciet* (*hoc*), *etiam si pecuniam afferet* SEN. nu va face asta, chiar de i-ar aduce bani.

afficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* **1** a face (pe cineva) să aibă parte de ... [cu abl.]: ~ *aliquem beneficio* CIC. a face un bine cuiva, ~ *praemio* CIC. a răsplăti, ~ *poenā* CIC. a pedepsi, ~ *laetitiā* CIC. a umple de bucurie, ~ *cruciatu* CIC. a tortura, ~ *honoribus* CIC. a încărca cu onoruri, ~ *morte* CIC. a pedepsi cu moartea; (*pas.*) *delectatione affici* CIC. a simţi o plăcere, *affici difficultate* CIC. a fi într-o situaţie grea, *supplicio affecti sunt* CIC. au fost executaţi; **2** a pune într-o anumită stare: *exercendum corpus et ita afficiendum est, ut* ... CIC. corpul trebuie să fie exersat şi pus într-o asemenea stare, încît ...; **3 a.** a afecta (fizic), a ataca, a slăbi: *aestus, labor, fames afficiunt corpora* LIV. căldura, oboseala, foamea slăbesc trupurile, *pulmo totus afficitur* CELS. plămînul întreg e afectat, *gravi morbo afficitur oculorum* NEP. este lovit de o boală grea de ochi; **b.** a afecta (moral), a impresiona: *litterae tuae sic me affecerunt, ut* ... CIC. scrisoarea ta m-a impresionat astfel, încît ..., *ne mortuo* (*filio*) *quidem affectus est* TAC. n-a fost afectat nici de moartea fiului, *primum est ut afficiamur, antequam ~ conemur* QUINT. mai înainte de a încerca să-i impresionăm pe alţii, să fim noi mişcaţi sufleteşte.

affictīcius (*3*) *adj.* care ţine de ... VARR.

affictiō, *ōnis f.* (*ret.*) atribuire a unei idei adversarului, imaginare AUG.

affictus *v.* **affingo**

affīgō, *ere, fixī, fixum vt.* a lega (de ceva), a fixa, a pironi, a ţintui: *falces affixae longuriis* (= *dat.*) CAES. coase fixate pe prăjini, *Prometheus affixus Caucaso* CIC. Prometheu pironit pe Caucaz, *hiems non patitur* (*semen*) *radicem ~ terrae* VERG. iarna nu îngăduie seminţei să-şi fixeze rădăcina în pămînt; (*fig.*) ~ *hominem lecto* HOR. a pune un om la pat, ~ *aliquid animo* CIC. a-şi fixa ceva în minte, ~ *litteras pueris* QUINT. a vîrî în cap copiilor literele, *me sibi ille affixum habebit* CIC. mă va avea alături de el, *anus noctu affixa foribus* TIB. o babă care nu se dezlipeşte de uşă toată noaptea.

affigūrō (*1*) *vt.* a plăsmui după un model GELL.

affingō, *ere, finxi, fictum vt.* **1** a adăuga (plăsmuind): *quae natura corpori affinxit* CIC. pe care natura le-a adăugat trupului, *multa natura aut affingit, aut mutat, aut detrahit* CIC. natura adaugă, schimbă sau înlătură multe lucruri; **2** a atribui (în mod fals), a născoci, a adăuga din imaginaţie: *probam orationem ~ improbo* CIC. a atribui o vorbire cinstită unui ticălos, ~ *vana auditis* LIV. a adăuga din imaginaţie lucruri neadevărate la cele auzite, *multa rumore affingebantur* CAES. se născoceau multe prin zvonuri.

affinis (*2*) *adj.* **1** vecin, învecinat: *regiones affines barbaris* LIV. regiuni învecinate cu barbarii; **2** părtaş, complice, amestecat într-o ticăloşie [cu genit.]: ~ *illarum rerum* TER. amestecat în acele lucruri, *affines huius suspicionis* CIC. cei care pot fi bănuiţi de acest lucru; **3** de rudenie (*prin căsătorie*): *vincula affinia* OV. legături de rudenie // **affinis**, *is m.* rudă prin alianţă: *cognati et affines* CIC. rudele de sînge şi cele prin alianţă, *mihi ~ erat* CIC. îmi era rudă prin alianţă.

affinitās, *ātis f.* **1** (*rar*) vecinătate VARR.; **2** înrudire prin alianţă: *propter Pisonum affinitatem* CIC. din cauza înrudirii prin alianţă cu Pisonii, *affinitatem iungere* (*coniungere, contrahere*) *cum aliquo* a face o legătură de rudenie cu cineva; **3** afinitate, asemănare: ~ *litterarum* QUINT. asemănarea literelor între ele.

affirmātē *adv.* cu toată tăria, ferm, pozitiv: ~ *promittere aliquid* CIC. a promite ceva cu toată tăria, *affirmatissime scripserunt* GELL. au scris afirmînd în chipul cel mai pozitiv.

affirmātiō, *ōnis f.* afirmaţie, asigurare formală: *est iusiurandum ~ religiosa* CIC. jurămîntul este o afirmaţie sfîntă, *affirmatione eius* CAES. prin asigurarea formală a acestuia, *multa affirmatione abnuere* CIC. a nega formal.

affirmātīvē *adv.* afirmativ PRISC.

affirmātor, *ōris m.* cel care garantează DIG.

affirmō (*1*) *vt.* **1** a întări: *ea res Troianis spem affirmat* LIV. acest lucru le întăreşte troienilor speranţa; **2** a confirma: ~ *dicta alicuius* LIV. a confirma spusele cuiva, ~ *promissa rebus* LIV. a confirma promisiunile prin fapte, ~ *virtutem armis* TAC. a dovedi vitejia prin arme; **3** a afirma (ca sigur), a declara, a susţine: *quis rem tam veterem pro certo affirmat?* LIV. cine ar putea da drept sigur un lucru atît de vechi?, *affirmavit non daturum se* SUET. a afirmat că el nu va da, *ut affirmatur* TAC. precum se susţine.

affixa, *ōrum n. pl.* (*tard.*) dependinţele unei case DIG.

affixus (*3*) *p. pf. v.* **affigo** // **adj.** aplicat, atent.

afflagrans, *ntis p. pr. v.* **afflagro** // **adj.** tulbure: *in tempore afflagranti* AMM. într-o vreme plină de tulburări.

afflāmen, *minis n.* (*tard.*) suflu, inspiraţie IUVENC.

afflātor, *ōris m.* (*tard.*) care suflă asupra TERT.

afflātus, *ūs m.* **1** suflare, suflu (care vine spre); duhoare: ~ *Favonii* PLIN. suflarea zefirului, ~ *ignium* LIV. suflul focurilor, *in pestilentia ipso afflatu laborare* SEN. a suferi în timp de ciumă chiar din cauza duhorii; **2** (*fig.*) inspiraţie: *nemo vir magnus sine aliquo afflatu divino umquam fuit* CIC. n-a existat niciodată om mare fără o inspiraţie venită din cer.

affleō, *ēre vi.* a plînge (la): *ut affleat, cum ea memoret* PL. ca să plîngă, cînd ar povesti acestea.

afflīctātiō, *ōnis f.* chin, zbucium CIC.

afflīctō (*I*) *vt.* **1** a lovi (întruna *sau* cu putere), a izbi: *tempestas afflictabat naves* CAES. furtuna izbea cu putere corăbiile; **2** (*fig.*) a chinui, a zbuciuma: *morbo multo gravius afflictantur* CIC. sînt chinuiţi cu mult mai greu de boală, *respublica afflictatur* CIC. statul este zbuciumat, *ne te afflictes* TER. nu te mai chinui.

afflīctor, *ōris m.* cel care culcă la pămînt, care nimiceşte CIC.

afflīctrix, *īcis f.* cea care izbeşte şi răstoarnă APUL.

afflīctus (*3*) *p. pf.* **1** *v.* **affligo**; **2** (*fig*) abătut, nefericit, desperat: *res afflictae* LIV. situaţie desperată, *excitare afflictos* CIC. a îmbărbăta pe cei descurajaţi.

afflīgō, *ere, flīxī, flīctum vt.* **1** a izbi: *ad scopulos afflicta navis* CIC. corabie izbită de stînci, *fusti caput afflixit* TAC. i-a izbit capul cu un ciomag, ~ *vasa parietibus* (= *dat.*) a izbi vasele de pereţi, *caput saxo afflixit* TAC. s-a aruncat cu capul într-o stîncă; **2** a culca la pămînt, a răsturna: *te ad terram, scelus, affligam* PL. am să te culc la pămînt, ticălosule, ~ *statuam, monumentum, domum* CIC. a culca la pămînt statuia, monumentul, casa; **3** (*fig.*) a zdrobi, a distruge, a doborî: *virtus nostra nos afflixit* CIC. calităţile mele m-au distrus, *senectus enervat et affligit homines* CIC. bătrîneţea îi slăbeşte şi îi doboară pe oameni, ~ *opes hostium* LIV. a zdrobi forţele duşmanilor, *eius mors omnes cives afflixit* CIC. moartea lui i-a zdrobit pe toţi cetăţenii, *afflictus maerore* CIC. zdrobit de întristare, *afflictus vitam in tenebris trahebam* VERG. abătut îmi duceam viaţa în întuneric; [*afflixint* = *afflixerint*].

afflō (*I*) **I** *vt.* **1** a atinge (cu suflul): *udam fabam quidam ventus afflavit* PLIN. un vînt a atins cu suflarea lui bobul umed, *vineta afflantur Noto* STAT. viile sînt atinse de vîntul de sud, *ventus terga afflat* LIV. vîntul îi bate din spate, *crinem fugacis puellae afflat* OV. atinge cu suflarea lui părul fetei care fuge, *afflatus aurā in graviorem incidit morbum* SUET. atins de un vînt uleţ, a căzut într-o boală mai grea, *nos ubi equis Oriens afflavit anhelis* VERG. cînd soarele răsărind ne-a atins cu suflul cailor gîfîitori, *afflati tabe veneni* OV. atinşi de suflul său otrăvit; (*despre foc*) *afflati incendio effugerunt* au scăpat atinşi de suflul focului, *fulminum ignibus afflari* OV. a fi atins de focul fulgerelor; **2** (*fig.*) a insufla, a inspira: *indomitis gregibus Venus afflat amores* TIB. Venus insuflă iubire şi turmelor sălbatice, *divino spiritu afflari* CIC. a fi inspirat de un suflu divin; **3** a răspîndi (cu suflul său): *mater oculis afflarat honores* VERG. mama răspîndise cu o suflare asupra chipului său o frumuseţe nobilă, *odores qui afflantur ex floribus* CIC. parfumurile care se răspîndesc din flori. **II** *vi.* a sufla: *afflabat frigoris vis* LIV. sufla un vînt rece, *velut illis* (*cibis*) *Canidia afflasset* HOR. ca şi cum asupra acelor bucate ar fi suflat Canidia (otrăvindu-le); (*fig.*) *felix cui placidus leniter afflat Amor* TIB. ferice de cel căruia Cupidon liniştit îi suflă uşor în pînze, *afflante fortuna* OV. soarta fiind binevoitoare.

affluens, *ntis p. pr. v.* **affluo** // **adj.** abundent, plin, din belşug: *affluentiores aquae* VITR. ape mai bogate, *ex affluenti* TAC. din belşug, *opibus* (= *abl.*) *affluentes* CIC. înotînd în bogăţii, ~ *unguentis* CIC. care lasă în urma lui numai parfum, ~ *omni scelere* CIC. pătat de toate crimele, *homo lepore* ~ CIC. om plin de farmec, ~ *vestitu* PHAEDR. cu o togă bogată, *amicitia affluentior* CIC. prietenie mai rentabilă.

affluenter *adv.* din plin, bogat CIC., NEP.

affluentia, *ae f.* abundenţă, bogăţie CIC. ş.a.; (*spec.*) aflux PLIN.

affluitās, *ātis f.* abundenţă HIER.

affluō, *ere, flūxī vi.* **1** a curge (spre, pe lîngă): (*Rhenus*) *ad Gallicam ripam latior affluens* TAC. Rinul mai lat în partea care udă malul gallic, (*cu dat.*) *Aufidus amnis utrisque castris affluens* LIV. rîul Aufidus care curge pe lîngă ambele tabere, *Eurotas prope affluit moenibus* LIV. Eurotas curge aproape pe lîngă zidurile cetăţii; **2** a veni întruna (valuri-valuri, din abundenţă): *affluentibus undique barbaris* LIV. barbarii venind în număr mare de pretutindeni, *affluente cotidie multitudine* LIV. mulţimea venind zilnic în număr mare, *opes affluunt subito, repente dilabuntur* VAL. MAX bogăţiile vin buluc deodată, se risipesc însă pe dată, *ex hac luce Maecenas meus affluentes ordinat annos* HOR. din această zi îşi numără Maecena anii care vin întruna, *nihil a te affluxit litterarum* CIC. nu mi-a venit nici o scrisoare de la tine; **3** a avea din belşug, a fi plin de … [cu abl.]: *ut frumento affluam* PL. încît aveam grîu din belşug, ~ *voluptatibus* CIC. a înota în plăceri, (*abs.*) *vident iniustos affluere* LACT. văd că cei nedrepţi au de toate.

affluus (*3*) *adj.* care curge bogat IUL.VAL.

affodiō, *ere vt.* a săpa lîngă PLIN.

affor, *fārī, fātus sum vt. dep.* (*poet.*) a se adresa (cuiva), a vorbi (cuiva): *talibus adfata Aenean* VERG. adresîndu-i-se lui Aeneas cu aceste vorbe, *cum hunc nomine esset affatus* CIC. după ce i s-a adresat acestuia pe nume, *hostem supplex affare superbum* VERG. vorbeşte-i rugător străinului trufaş, ~ *deos* VERG. a-i implora pe zei, ~ *aliquem extremum* VERG. a-i vorbi cuiva pentru ultima oară; (*sens pas.*) *hoc affatum est, ut naviget* SEN. asta i-a fost menit de destin: să navigheze.

affore *inf. viit.* de la vb. **adsum**

afformīdō (**adfor-**) *āre vi.* a-i fi frică PL.

affrangō, *ere, fractum vt.* a sparge (*izbind de ceva*); a apăsa cu putere STAT.

affremō, *ere vi.* a fremăta (*ca urmare a ceva*) VAL. FL.

affricātiō, *ōnis f.* frecare C. AUR.

affricō, *āre, fricui, frictum vt.* a freca (*de ceva*); (*fig.*) a transmite prin frecare: *vitiosum locum arbori affricant pecudes* COL. oile îşi freacă locul bolnav de un copac; ~ *alicui rubiginem suam* SEN. a-şi freca de cineva rugina (a-i transmite viciile proprii).

affrictus, *ūs m.* frecare SEN.

affringō *v.* **affrango**

affriō, *āre vt.* a fărîmiţa, a face praf VARR.

affulgeō, *ēre, fulsī vi.* **1** a apărea strălucitor, a străluci: *Venus affulsit* OV. astrul Venerei a apărut străluci-

tor, *instar veris vultus tuus affulsit* HOR. chipul tău a apărut strălucitor ca o primăvară; 2 (*fig.*) a se arăta încurajator: *Sardiniae recipiendae repentina spes affulsit* LIV. s-a ivit deodată speranța recîștigării Sardiniei, *ut prima affulsit occasio* FLOR. cum s-a ivit prima ocazie favorabilă, *et mihi talis aliquando fortuna affulsit* LIV. și mie mi-a apărut odată steaua norocului.

affundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 a vărsa (în, peste): *frigida in aqua affunditur venenum* TAC. se varsă otrava în apă rece, ~ *ad radices aquam* PLIN. a vărsa apă la rădăcină, ~ *venenum vulneri* TAC. a vărsa otravă peste rană; 2 (*fig., pas. cu sens refl.*) a se răspîndi, a se revărsa: *rubor, qui gravissimis quoque viris affunditur* SEN. roșeața care se răspîndește chiar și pe fața celor mai serioși oameni, *ut equitum tria milia cornibus affunderentur* TAC. ca trei mii de cavaleri să se reverse asupra flancurilor, *amnis plurimis affusus oppidis* PLIN. un rîu care scaldă foarte multe orașe; (*sens pas.*) *colonia amne Hibero affusa* PLIN. colonie scăldată de rîul Ebru; 3 *affusum esse* a zăcea la pămînt, a sta prosternat: *affusae iacent tumulo* OV. zac culcate la pămînt pe movilă, *affusus aris* SEN. prosternat în fața altarelor, *affusa Caesaris genibus* FLOR. prosternată la picioarele lui Caesar.

afluō, *ere vi.* (*tard.*) a curge departe de …GELL.

Afrāniānus (*3*) *adj.* al lui Afranius, afranian.

Afrānius, *iī m.* nume de familie roman: *1*) Lucius Afranius (*autor de comedii, contemporan cu Terentius*); *2*) L. Afranius (*partizan fidel al lui Pompeius, consul în anul 60 î.e.n.*).

Afrī, *ōrum v.* **Afer**

Africa, *ae f. 1*) Africa (*continentul*); *2*) ținutul Carthaginei, devenit provincia romană Africa // **Africus** (*3*) *adj.* punic, african: *Africum bellum* LIV. primul război punic, *mare Africum* SALL. marea din jurul Carthaginei, *Africa terra* LIV. ținutul Carthaginei // **Africus**, *ī* (subînț. **ventus**) *m.* vîntul african de sud-vest, aducător de ploaie: *creber procellis Africus* VERG. vîntul african, aducător de furtuni.

Africānus (*3*) *adj. 1*) african, din (în) Africa: *bellum Africanum* războiul lui Caesar în Africa; *2*) supranume al celor doi Scipioni, învingători ai punilor (*P. Cornelius Scipio Africanus, învingătorul lui Hannibal, și P. Cornelius Scipio Aemilianus*, Africanus minor, *distrugătorul Carthaginei*) // **Africānae**, *ārum* (subînț. **bestiae**) *f. pl.* fiare din Africa (*folosite la jocurile de circ*) LIV.

africia, *ae f.* (*tard.*) (un fel de) prăjitură sfințită ARN.

agaga, *ae m.* codoș PETR. *69, 1.*

agagula, *ae m., f.* mic codoș, mică codoașă.

Agamēdē, *ēs f. 1*) fiica mai mare a lui Augias; *2*) oraș în Lesbos.

Agamēdēs, *is. m.* arhitect (*a construit, împreună cu fratele său Trophonius, templul lui Apollo de la Delphi*).

Agamemnōn (Agamemnō), *onis m.* Agamemnon (*fiul lui Atreu, fratele lui Menelau, soțul Clytemnestrei, tatăl lui Oreste, al Electrei și al Ifigeniei, regele Mycenei și conducătorul suprem al grecilor în războiul cu troienii, ucis după întoarcerea de la Troia de soția sa în complicitate cu Aegisthus, iubitul ei*) // **Agamemnōnius** (*3*) *adj.* al lui Agamemnon.

Agamemnonidēs, *ae m.* fiul lui Agamemnon, Oreste IUV.

agamus, *i m.* om neînsurat HIER.

Aganippē, *ēs f. 1*) izvor la poalele Heliconului în Beoția (*închinat muzelor și socotit inspirator al poeților*); *2*) numele nimfei izvorului Aganippe // **Aganippēus (Aganippicus)** (*3*) *adj.* al Aganippei // **Aganippis**, *idos f.* **a.** cea care se trage din Aganippe; **b.** soția lui Acrisius și mama Danaei.

agapē, *ēs f.* 1 iubire TERT.; 2 masă comună (la creștinii din primele timpuri) TERT.

agapētae, *ārum m. pl.* (*tard.*) participanții la agape HIER.

agaricum (-con), *ī. n.* (*bot.*) specie de ciupercă comestibilă (*Polyporus officinalis*) PLIN.

agāsō, *ōnis m.* rîndaș, argat la cai, vizitiu LIV.

Agatha, *ae f.* oraș în Gallia (*azi, Agde*).

Agathoclēs, *is* (*i*) *m. 1*) tiran al Syracusei (*361–289 î.e.n.*); *2*) Agathocle din Cyzic (*istoric grec*); *3*) filozof grec // **Agathoclēus** (*3*) *adj.* al lui Agathocle.

agathodaemōn, *ōnis m.* geniu binefăcător LAMPR.

Agathyrna, *ae f.* (**Agathyrnum**, *i. n.*) oraș pe coasta septentrională a Siciliei.

Agathyrsī, *ōrum m. pl.* agatîrși (*popor scitic care locuia în Transilvania și Banat*): ~ *picti* VERG. agatîrșii cei tatuați.

Agāvē, *ēs f. 1*) fiica lui Cadmus, regele Thebei, soția lui Echion și mama lui Pentheus (*pe care, cuprinsă de delir, l-a sfîșiat fiindcă disprețuia cultul lui Bacchus*); *2*) una dintre nereide; *3*) una dintre amazoane.

age, *agite, agedum, agitedum* (= *imperative ale vb.* **ago**, *ere, devenite interjecții*) hai!, haideți!; ei, bine!

agēa, *ae f.* loc de trecere într-o navă spre băncile vîslașilor ENN.

Agedincum, *ī. n.* oraș principal al senonilor (*v. Senones*) în Gallia, la sud-est de Paris (*azi, Sens*).

agedum *v.* **age**

Agelastus, *ī m.* „Care nu rîde" (*poreclă dată bunicului lui Crassus, triumvirul, care nu rîdea niciodată*).

agellulus, *ī. m.* fîșioară de pămînt PRIAP.

agellus, *ī m.* o bucățică de pămînt CIC.

agēma, *atis n.* trupa de elită („garda") în armata macedoneană LIV.

Agēnōr, *oris m.* fiu al lui Neptun, rege al Sidonului, tatăl lui Cadmus și al Europei, strămoș al fenicienilor și al Didonei: *Agenoris urbs* VERG. = Carthagina // **Agēnoreus** (*3*) *adj.* al lui Agenor; al Feniciei; cartaginez // **Agēnoridēs**, *ae m.* urmașul lui Agenor (Cadmus), Perseus // **Agēnoridae**, *ārum m. pl.* descendenții lui Agenor (cartaginezii).

agens, *ntis p. pr.* (*v.* **ago**) activ: *verba agentia* GELL. verbe active // **subst.** 1 cel care cere (ceva) în fața justiției QUINT.; 2 arpentor, agrimensor GROM.; 3 (*pl.*) *agentes* (*in rebus, rerum*) slujbași imperiali AMM.

ager, *grī m.* 1 ogor, țarină, pămînt (cultivabil): ~ *fructuosus* CIC. pămînt productiv, *agrum colere* a cultiva pămîntul, ~ *paternus et avitus* CIC. țarină părintească și strămoșească; 2 (*frecv. pl.*) țară (*opus*

lui „oraş“): permulti et ex urbe et ex agris se in illa castra conferunt CIC. foarte mulţi inşi şi din oraş, şi de la ţară se duc în acea tabără; 3 teritoriu, domeniu, ţinut: ~ *Campanus* CIC. ţinutul Campaniei, *fundum habet in agro Thurino* CIC. are o bucată de pămînt în ţinutul Thurium, ~ *publicus* = domeniu de stat (provenit din teritoriile cucerite); 4 (*în agrimensură*): *in agrum* în adîncime (*opus lui „in fronte“ = în lăţime*) HOR. S. *1, 8, 12*.

agēraton, *ī m.* (*bot.*) coada-şoricelului (*Achillea millefolium*) PLIN.

Agesilāus, *ī m.* rege al Spartei (*397–361 î.e.n.*).

Agēsimbrotus, *ī m.* amiral rhodian.

agesis = *age, si vis!* hai, rogu-te! PL.

Aggar *indecl.* oraş pe coasta nordică a Africii // **Aggarītānus** (*3*) *adj.* din Aggar.

aggariō, *īre vt.* a flecări CALP.

aggaudeō, *ēre vi.* a se bucura (de ceva) P. NOL.

aggemō, *ere vi.* (*poet.*) a geme, a se plînge (de ceva împreună cu cineva) STAT., OV.

aggenerō, *āre vt.* a mai naşte TERT.

aggeniculātiō, *ōnis f.* îngenunchere HIER.

aggeniculor, *ārī vi. dep.* a face o genuflexiune în faţa cuiva TERT.

agger, *eris m.* 1 (grămadă de materiale) pămînt, moloz, piatră, lemne (*spre a umple un şanţ sau a ridica un terasament*): *aggere paludem explere* CAES. a umple o mlaştină cu pămînt, *milites paulo longius aggeris petendi causa processerant* CAES. soldaţii înaintaseră cam mult ca să caute materiale, *trabes multo aggere vestire* CAES. a îmbrăca grinzile cu mult moloz; 2 (*mil.*) **a.** parapet, întăritură (*pămîntul scos dintr-un şanţ*, fossa, *şi aşezat în faţa lui, adesea întărit cu palisadă*, vallum, *de ţăruşi ascuţiţi*): *aggerem exstruere* (*iacere, facere*) CAES. a face o întăritură, *eius valli* ~ CAES. întăritura de pămînt a acestei palisade; **b.** terasamentul ridicat în jurul Romei vechi de regele Servius: *nunc licet aggere in aprico spatiari* HOR. acum ne putem plimba pe vechiul val de pămînt însorit; 3 terasă, lucrări de terasament: *cotidianus* ~ CAES. terasamentul lucrat zilnic, *aggerem interscindere* CAES. a tăia terasamentul, *cum* ~ *promotus ad urbem esset* CAES. după ce terasamentul înaintase pînă în oraş; (*spec.*) ~ *viae* şosea (militară), drum mare: *aggerem viae tres praetoriae cohortes obtinuere* TAC. trei cohorte pretoriene au ocupat şoseaua, *namque Vitelliani tormenta in aggerem viae contulerant* TAC. căci vitelienii îşi aduseseră maşinile de război pe şosea; *qualia viae deprensus in aggere serpens* VERG. ca un şarpe surprins la drumul mare; 4 **a.** dig, zăgaz: *aggerem iaciebat a litore* CAES. construia un dig pornind de la ţărm, ~ *Rheno coercendo* TAC. dig pentru zăgăzuirea Rinului, *aggeribus ruptis exit amnis* VERG. zăgazurile fiind rupte, apa năpădeşte; **b.** (*poet.*) mal (*ca un dig natural*); ridicătură a malului: *herbosus* ~ VERG. malul abrupt, plin de ierburi; 5 (*fig.*) grămadă, morman, înălţime: ~ *armorum* TAC. morman de arme, *aggeres nivei* VERG. mormane de zăpadă, *tumuli ex aggere fatur* VERG. vorbeşte de pe înălţimea unei movile, *aggeres Alpini* VERG. înălţimile Alpilor, *consurgens* ~ *aquarum* SIL. valuri peste valuri de apă.

aggerātim *adv.* cu grămada APUL. M. *4, 8*.

aggerātiō, *ōnis f.* morman; îndiguire VITR.

aggereus (*3*) *adj.* ca un morman ANTHOL.

aggerō[1] (*I*) *vt.* 1 a construi un terasament: *angustus trames inter vastas paludes aggeratus* TAC. un drum îngust construit pe un terasament între mlaştini întinse; 2 a face un morman, a aduna la un loc: ~ *cadavera* VERG. a face mormane de leşuri, *medio campi ossa disieta vel aggerata* TAC. în mijlocul cîmpului, oase fie răzleţite, fie grămadă la un loc, ~ *arbores* COL. a aduna pămînt la rădăcina unui arbore; 3 (*fig.*) a spori, a exagera: ~ *iras* VERG. a spori mînia, ~ *clades et incendia belli* SIL. a exagera dezastrele şi ravagiile războiului.

aggerō[2], *ere, gessī, gestum vt.* 1 a căra, a aduce: *mihi ultro his aggerunda etiam est aqua* PL. ba chiar ăstora trebuie să le mai car şi apă, *ingens aggeritur tumulo tellus* VERG. se cară o mare cantitate de pămînt pentru mormîntul lui, *aggesta fluminibus terra* PLIN. pămînt depus de ape; 2 a îngrămădi: ~ *opes opibus* SEN. a îngrămădi averi peste averi, ~ *quadrantes patrimonio* PHAEDR. a adăuga cîţiva gologani la averea ta, *cui si aggeruntur vulgaria bona* SEN. dacă asupra acestuia se grămădesc bunurile ordinare, *sed multa aggerebantur etiam insontibus periculosa* TAC. dar îi erau aduse multe acuzaţii care şi unor nevinovaţi le-ar fi fost primejdioase.

aggestiō, *ōnis f.* (în)grămădire (de nisip, de nămol), aluviune PALL.

aggestum, *ī m.* rambleu, terasă AMN.

aggestus, *ūs m.* 1 transport: ~ *pabuli* TAC. transport de furaje; 2 terasă SEN.

agglomerō (*I*) *vt.* a strînge (făcînd un ghem), a îndesa, a aduna: (*se*) *lateri agglomerant nostro* VERG. se strîng alături de noi, ~ *tenebras* VAL. FL. a îndesi întunericul.

agglūtinō (*I*) *vt.* a lipi, a alipi: *novum proemium tibi misi: tu illud desecabis, hoc agglutinabis* CIC. ţi-am trimis o nouă introducere: tai-o pe cealaltă şi lipeşte-o pe asta, *meretrices extemplo se agglutinant* PL. prostituatele se lipesc imediat de tine.

aggravātiō, *ōnis f.* împovărare AUG.

aggravescō, *ere vi.* a se îngreuia, a se agrava PACUV., TER.

aggravō (*I*) *vt.* 1 a spori greutatea: *aggravatur pondus* PLIN. greutatea este sporită; 2 (*fig.*) a agrava, a înrăutăţi: ~ *dolorem* CIC. a agrava durerea, *res bello aggravatae* LIV. situaţia înrăutăţită din cauza războiului; *beneficia rationes nostras aggravatura* SEN. binefaceri care pot greva bugetul nostru, *argumenta quae per se nihil reum* ~ *videantur* QUINT. argumente care prin ele însele nu-l pot împovăra defel pe acuzat.

aggredior, *gredī, gressus sum vt.* şi *vi. dep.* 1 a merge (către), a se apropia (de): *quin ad hunc non aggredimur?* PL. de ce nu mergem la acesta?; 2 a se adresa: *talibus aggreditur Venerem dictis* VERG. cu astfel de vorbe se adresează Venerei; 3 a căuta să-şi atragă: ~ *aliquem pecuniā* SALL. a căuta să-şi atragă pe

cineva prin bani, ~ *provinciarum animos largitione* TAC. a căuta să atragă simpatiile provinciilor prin daruri; 4 a ataca: ~ *aliquem ferro* OV. a ataca pe cineva cu sabia, ~ *murum* SALL. a da un asalt asupra zidului, ~ *absentem* NEP. a ataca în justiţie pe cineva absent; 5 a se apuca (de ceva), a porni (la): ~ *causam* CIC. a se apuca de un proces, ~ *opus* LIV. a se apuca de lucrare, ~ *nefas* OV. a porni spre o nelegiuire, ~ *ad dicendum* CIC. a porni să vorbească, ~ *ad hanc disputationem* CIC. a intra în această dezbatere, ~ *ad petitionem consulatus* CIC. a se prezenta drept candidat la consulat; 6 a căuta să ..., a încerca să ...[cu inf.]: *oppidum oppugnare aggressus* CAES. încercînd să asedieze cetatea, *Iugurtham beneficiis vincere aggressus est* SAL. a încercat să-l cîştige pe Iugurtha prin binefaceri; [forme arh.: viit. *aggredibor*; inf. *aggrediri* şi *aggredirier*; p. pf. *aggretus*].

aggregātiō, *ōnis f.* adaos BOETH.

aggregō (*I*) *vt.* a aduna la un loc, a alătura, a uni, a asocia: ~ *eōdem undiques collectos naufragos* CIC. a-i aduna în acelaşi loc pe naufragiaţii culeşi de peste tot, *se ~ in amicitiam eorum* CAES. a se alătura ca prieten al acelora, *ad causam alicuius se ~* CIC. a se asocia la partida cuiva (a se alătura partidei cuiva), ~ *se Romanis* LIV. a se uni cu romanii, *antequam is quoque Vespasiani partibus aggregaretur* SUET. înainte ca şi acesta să se fi alăturat partidului lui Vespasianus.

aggressiō, *ōnis f.* atac, asalt; (*ret.*) exordiu (al unui discurs) CIC.; (*în logică*) epicheremă QUINT.

aggressor, *ōris m.* agresor DIG.

aggressūra, *ae f.* agresiune DIG.

aggressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **aggredior**

aggressus[2], *ūs m.* atac DIG.

aggretus *v.* **aggredior**

aggubernō, *āre vt.* a conduce într-o direcţie FLOR.

agilis (*2*) *adj.* 1 uşor (de mişcat): ~ *classis* LIV. flotă uşoară, *agili percurrit freta remo* OV. străbate valurile cu o vîslă uşoară, ~ *rota* OV. o roată care se mişcă uşor, *aer agilior* SEN. un aer mai mişcător; 2 sprinten, agil: ~ *dea* OV. sprintena zeiţă (Diana), ~ *Cyllenius* OV. sprintenul zeu Cyllenian (Mercur), *parum in legendo ~ oculus* SEN. ochi prea puţin agil (care se încurcă) la lectură; 3 activ, harnic, pus pe treabă: *oderunt agilem remissi* HOR. leneşii îl urăsc pe omul activ, *animus ~ est* SEN. spiritul este activ; [superl. nu e atestat în texte].

agilitās, *ātis f.* uşurinţă (în mişcare), agilitate, iuţeală: ~ *navium* LIV. uşurinţa de mişcare a corăbiilor, ~ *membrorum* LIV. agilitatea membrelor, ~ *rotarum* CIC. iuţeala roţilor.

agiliter *adv.* vioi, sprinten, cu agilitate COL., AMM.

agina, *ae f.* orificiul în care se mişcă acul unei balanţe; balanţă TERT.

Aginnum, *ī n.* oraş în Gallia (*azi, Agen*).

agīnō, *āre vi.* a se mişca încolo şi încoace, a se agita PETR. *61, 9.*

agipēs, *edis m.* cel care-şi mişcă iute picioarele LUCIL. [?]

Agis, *idis m.* (ac. *Agin* sau *Agim*) numele a trei regi ai Spartei: Agis I, fratele lui Agesilau (*anii 426–397 î.e.n.*), Agis II (*338–330*) şi Agis III (*243–240*).

agitābilis (*2*) *adj.* uşor de mişcat, mişcător OV.

agitātiō, *ōnis f.* 1 mişcare: ~ *lecticae* SEN. mişcările lecticii, ~ *terrae* COL. săparea, lucratul pămîntului; 2 practicare, exercitare: ~ *studiorum* CIC. practicare a studiilor, ~ *virtutem* SEN. exercitare a virtuţilor; 3 agitaţie, frămîntare: *agitationes fluctuum* CIC. agitaţia valurilor, ~ *mentis* CIC. activitate a minţii.

agitātōr, *ōris m.* cel care mînă, cel care conduce (cai, care de luptă la circ etc.) vizitiu: *equorum ~ Achillis* VERG. conducătorul cailor lui Achilles; ~ *aselli* VERG. conducătorul unui măgăruş, *esses ~ probus* PL. ai fi un bun conducător de care la circ.

agitātrix, *icis f.* cea care pune în mişcare ARN.

agitātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **agito** // **adj.** vioi, animat, însufleţit: *agitatiorem mihi animum esse credebam* SEN. credeam că am spiritul mai vioi, *actio paulo agitatior* QUINT. o acţiune oratorică puţin mai însufleţită.

agitātus[2], *ūs m.* mişcare, agitaţie VARR.

agitō (*I*) *vt.* **I 1** a mişca (continuu sau cu putere), a pune în mişcare, a agita: *ventis agitatur pinus* HOR. pinul e zgîlţîit de vînturi, *deus agitat hastam* OV. zeul îşi scutură lancea, *ut steriles agitat quas ventus aristae* OV. ca spicele seci pe care le agită vîntul, *agitat aura capillos* OV. vîntul îi flutură pletele, (*fig.*) *mens agitat molem* VERG. spiritul pune în mişcare materia; 2 (*despre animale*) a mîna, a goni; (*fig.*) a îmboldi, a împinge: ~ *greges* VERG. a mîna turmele, ~ *equum* CIC. a goni un cal, ~ *currus ad flumina* VERG. a mîna carele către ape, *in furias agitantur equae* OV. iepele ajung să turbeze, *eum gloria Turni agitabat* VERG. îl îmboldea gloria lui Turnus; 3 (*despre fiare*) a hăitui, a urmări; (*fig.*) a hărţui, a nu da pace, a agita, a ataca, a chinui: ~ *feras* VERG. a hăitui fiarele, *aquila aves agitans* CIC. uliul urmărind păsările, *scelerum furiis agitatus Orestes* VERG. Oreste urmărit de Furii pentru crimele lui, *terris ~ vel undis Troianos potuisti* VERG. i-ai putut hărţui pe uscat şi pe mare pe troieni, *vesanum poetam agitant pueri* HOR. copiii nu-l lasă în pace (îşi bat joc) de poetul nebun, *tribuni ~ plebem* LIV. tribunii agitau plebea, *animus inopiā agitabatur* SALL. sufletul îi era chinuit de lipsuri materiale, *agitavit in tribunatu C. Gracchum* CIC. în timpul tribunatului său l-a atacat pe C. Gracchus, *eum ~ coepit* LIV. a început să-l hărţuiască; 4 (*despre ape*) a frămînta, a zbuciuma: *mare ventorum vi agitatur* CIC. marea e zbuciumată de puterea vîntului, ~ *freta ponti* OV. a agita valurile mării, (*fig.*) *rebus agitatis* CIC. într-o vreme de frămîntări. **II 1** (*despre activităţi, ocupaţii*) a îndeplini, a exercita, a se ocupa (de); (*abs.*) a se purta, a proceda; (*pas.*) a domni, a dăinui: ~ *patris praecepta* SALL. a îndeplini învăţăturile tatălui, ~ *imperium* TAC. a exercita conducerea supremă, ~ *honorem* TAC. a exercita o demnitate publică, *Iugurtha cuncta agitare* SALL. Iugurtha se ocupa de toate, *pacem ~* SALL. a se bucura de pace; (*abs.*) *postremo ferocius coepit ~* SALL. apoi a început să se poarte mai trufaş, *in potestatibus eo modo agitabat, ut ...* SALL. în funcţiile de conducere se pur-

tau astfel, încît ...; (*pas.*) *agitatur pax* SALL. domnește pacea, *dissensio multos annos agitata* CIC. dezbinare care a durat mulți ani, (*oc.*) *dies festos* ~ CIC. a celebra zilele de sărbătoare; **2** a trăi, a-și duce viața: *vita hominum sine cupiditate agitabatur* SALL. oamenii își trăiau viața fără pofte prea mari, ~ *aevum sub undis* VERG. a-și duce viața sub apă, *Gallia nunc ipsa vix agitat* SALL. acum Gallia de-abia poate ea însăși să-și ducă zilele; **3** a locui: *Libyes propius mare Africum agitabant* SALL. libyenii locuiau mai aproape de marea Africii. **III 1** a discuta, a dezbate: *res agitata in contionibus* CIC. chestiune dezbătută în adunări, *agitatum in senatu quanti daretur plebi frumentum* LIV. s-a discutat în senat la ce preț să se dea plebei grîul; **2** (adesea cu *animo, mente, secum*) a se gîndi (la), a cugeta: ~ *in animo bellum* LIV. a se gîndi la război, *vos agitate fugam* VERG. voi gîndiți-vă la fugă, *id ego semper mecum agito* CIC. la asta mă gîndesc eu mereu.

Aglaia, *ae* (**Aglaiē,** *ēs*) *f.* cea mai mare, ca vîrstă, dintre Grații.

Aglaophōn, *ontis m.* pictor din Thasos (*tatăl și profesorul lui Polygnot*).

aglaophōtis, *idis f.* (*bot.*) bujor (*Paeonia*) (*plantă folosită pentru făcut farmece*) PLIN.

Aglauros, *ī f.* fiica lui Cecrops (*metamorfozată de Mercur în piatră*).

agmen, *inis n.* **1** (*abstr.*) mers, curs: *leni fluit agmine Thybris* VERG. Tibrul curge cu un curs liniștit, *agmine remorum celeri* VERG. într-o cadență iute a vîslelor, *agmine certo Laocoonta petunt* VERG. se îndreaptă direct spre Laocoon, ~ *orationis* GELL. desfășurarea discursului, *agmina caudae solvuntur* VERG. încolăciturile cozii se desfac; **2** (*concr.*) mulțime, ceată, șir: *dictator stipatus agmine patriciorum* LIV. dictatorul înconjurat de o mulțime de patricieni, *ingens mulierum* ~ LIV. o mulțime nesfîrșită de femei, (*poet.*) ~ *equorum* VERG. o mulțime de cai, ~ *apium* VERG. roi de albine, ~ *canum* OV. haită de cîini, ~ *aquarum* VERG. potop de ape, *longum pascitur agmen* (*cervorum*) VERG. un lung șir de cerbi paște; **3** (*mil.*) marș al unei armate: *lento agmine procedere* CURT. a înainta într-un marș lent, *citato* (*concitato*) *agmine* LIV. în marș forțat, *effuso agmine* LIV. în debandadă, *in agmine adoriri* CAES. a ataca din marș; **4** (*frecv.*) armată în marș, coloană de luptă: *agmine instructo* CAES. fiind făcută coloana de luptă, *magis agmina quam acies* LIV. mai mult coloane de luptă decît linii de luptă, *agmen iustum* TAC. sau ~ *pilatum* VERG. armata în rînduri strînse, *ordo agminis* CAES. dispozitivul coloanei de luptă, *primum* ~ CAES. avangarda, *medium* ~ CAES. centrul coloanei, *novissimum* ~ CAES. ariergarda, *extremum* ~ CAES. ultimele rînduri ale ariergardei (capătul coloanei), ~ *quadratum* coloană de marș în formă de pătrat (cu bagajele la mijloc, spre a putea face față unui atac din orice direcție), *agmine quadrato incedere* SALL. a înainta în formație de pătrat, ~ *ducere* CIC. a fi în fruntea coloanei, ~ *claudere* CAES. (*cogere* LIV.) a închide coloana, ~ *impedimentorum* CAES. coloana bagajelor, ~ *navium* LIV. flota, *agmine facto* VERG. în rînduri strînse.

agminālis (*2*) *adj.* aparținînd coloanei în marș DIG.

agminātim *adv.* în masă APUL.

agna, *ae f.* mielușea VARR. ș.a.

Agnālia, *ium v.* **Agonalia**

agnāscor, *nāsci, nātus sum vi.* **1** a crește pe (o tulpină): *nec* (*viscum*) *aliis arboribus agnasci* PLIN. și (că) vîscul nu crește pe alți arbori; **2** a se naște după ... (*după ce tatăl și-a făcut testamentul sau a adoptat un fiu*) CIC.; **3** a intra într-o familie (fiind adoptat).

agnātīcius (*3*) *adj.* privitor la agnați (*v. agnatus*) COD. IUST.

agnātiō, *ōnis f.* **1** înrudire din partea tatălui CIC.; **2** naștere după moartea tatălui sau după încheierea testamentului, naștere postumă DIG. **3** excrescență (*la o plantă*) APUL.

agnātus, *ī m.* **1** rudă din partea tatălui, agnat CIC.; **2** copil născut după ce tatăl și-a stabilit moștenitorii naturali sau prin adopțiune TAC.

agnella, *ae f.* mioară ENNOD.

agnellus, *ī m.* miel PL.

agnicula, *ae f.* mia, mielușică AMBR.

agniculus, *ī m.* mieluț.

agnīna, *ae f.* carne de miel PL., HOR.

agnīnus (*3*) *adj.* de miel PL.

agnītiō, *ōnis f.* **1** cunoaștere: *ad agnitionem animi* CIC. pentru cunoașterea sufletului; **2** recunoaștere: ~ *bonorum possessionis* DIG. recunoaștere a posesiunii bunurilor.

agnitiōnālis (*2*) *adj.* care privește cunoașterea TERT.

agnitor, *ōris m.* cel care recunoaște QUINT.

agnitus *p. pf. v.* **agnosco**

agnōmen, *inis n.* supranume (*ca urmare fie a calităților morale*: Pius, Frugi, *fie a victoriilor militare*: Africanus, Asiaticus, Germanicus).

agnōmentum, *ī n.* poreclă APUL.

agnōminātiō, *ōnis f. v.* **adnominatio**

agnōminātīvus (*3*) *adj.* privitor la supranume (*v.* **agnomen**) SERV.

agnoscibilis (*2*) *adj.* care poate fi recunoscut TERT.

agnōscō, *ere, nōvī, nitum vt.* **1** a cunoaște, a-și da seama: *auribus ut nostros possis* ~ *cantus* CIC. ca să-ți poți da seama cu urechile tale de cîntecele noastre, *agnoscit hominem Caesar remque intelligit* PHAEDR. împăratul și-a dat seama de felul omului și a înțeles treaba, *agnovit se deceptum esse* VERG. și-a dat seama că s-a înșelat; **2** a recunoaște (ceva cunoscut, auzit altădată), a-și reaminti: ~ *loca* VERG. a recunoaște locurile, *agnoscit animus illa reminiscendo* CIC. sufletul le recunoaște pe acelea, reamintindu-și, ~ *vestitum civium* LIV. a recunoaște îmbrăcămintea cetățenilor, *nomine audito extemplo agnovere virum* LIV. după ce i-au auzit numele, și-au reamintit îndată de omul acela; **3 a.** a recunoaște (ca al său): *filium quem non agnorat* NEP. un copil pe care nu-l recunoscuse, ~ *aes alienum* DIG. a recunoaște o datorie; **b.** (*oc.*) a recunoaște (ca adevărat), a mărturisi: ~ *crimen* TAC. a mărturisi vina ; [forme arh.: *agnotus est* = *agnitus est*, *agnoturus* = *agniturus*].

agnus, *ī m.* miel; (*colect.*) *villa abundat agno* CIC. ferma are mulţi miei, ~ *Phrixeus* MART. mielul lui Phrixus (constelaţia Berbecului).

agō, *ere, ēgī, āctum vt.* **I** (a pune în mişcare) **1 a.** a mîna, a face să înainteze: ~ *capellas* VERG. a mîna căpriţele, ~ *boves ad flumina* VERG. a duce boii la apă, ~ *equum in* (*ad*) *hostem* LIV. a mîna calul asupra duşmanului, *vinctum ante se regem agebat* NEP. îl ducea pe rege înaintea lui pus în lanţuri, ~ *copias* LIV. a-şi duce trupele, *quercus carmine agens* VERG. ducînd după sine stejarii cu cîntecul său, *per omnem vicum verbere agit* TAC. îl duce în bătăi prin tot satul, ~ *hominem ad mortem* TAC. a duce un om la moarte, ~ *eum in crucem* CIC. a-l duce să fie răstignit, ~ *turres ad oppidum* CAES. a apropia turnurile de cetate, ~ *per patris corpus carpentum* LIV. a-şi duce carul peste corpul tatălui său, ~ *currus* HOR. a conduce carele de luptă, *navem* ~ a-şi îndrepta corabia, ~ *classem* OV. a duce flota; **b.** (*pas.-refl.*) a se duce, a merge, a înainta: *quo agis te?* PL. unde te duci?, *unde agis te?* de unde vii?, *is enim se primus agebat* VERG. căci acesta mergea în frunte, *retro se* ~ SEN. a se reîntoarce, *quo multitudo agebatur* LIV. încotro se îndrepta mulţimea, *flumen maiore impetu adversum agitur* CURT. rîul se repede cu mai mare furie în partea cealaltă; (*spec.*) *praedas agere* a lua ca prăzi (de război), a jefui, *res quae ferri* (*portari*) *agique possunt* LIV. bunuri care se pot lua (ca bagaj portativ) şi duce (vite); **2** a pune pe fugă, a goni, a urmări, a zbuciuma, a chinui; ~ *cervum* VERG. a urmări cerbul, ~ *tauros* SUET. a goni taurii, ~ *hostem in fugam* LIV. a-l pune pe fugă pe duşman, *acerba fata Romanos agunt* HOR. un destin crud îi urmăreşte pe romani, ~ *aliquem in exsilium* LIV. a izgoni pe cineva în exil, ~ *mare remis* VAL. FLACC. a frămînta marea cu vîslele, *acta boreā pinus* OV. pinul zbuciumat de Acvilon; **3** a produce, a da afară, a face să iasă: ~ *scintillas* LUCR. a scoate scîntei, *et spumas aget ore cruentas* VERG. şi va vărsa din gură bale însîngerate, *se laetus ad auras palmes agit* VERG. lăstarul se înalţă vesel în văzduh, *undam fumus agit* VERG. fumul se înalţă valuri-valuri, ~ *gemitus* VERG. a scoate gemete, ~ *animam* CIC. a-şi da sufletul; **4** (*despre lucrări*) a duce, a trage, a construi: ~ *limitem* TAC. a trage un hotar, ~ *fundamenta*, ~ *parietem* CIC. a pune temelia, a trage un perete, ~ *cuniculos* CIC. a săpa galerii subterane, ~ *molem mari* CIC. a construi un dig în mare; (*fig.*) ~ *limitem ferro* VERG. a-şi croi drum cu sabia; **5** (*fig.*) a împinge, a sili: ~ *in desperationem agi* LIV. a fi dus la desperare, ~ *aliquem in furorem* QUINT. a înnebuni pe cineva, *desertas quaerere terras agimur* VERG. sîntem siliţi să căutăm ţinuturi părăsite. **II** (a face) **A** *vt.* **1** a face, a săvîrşi; *aliquid* ~ a face ceva, *nihil* ~ a nu face nimic (a sta degeaba), *omnia quae fiunt quaeque aguntur* CIC. tot ceea ce se naşte (în mod natural) şi tot ceea ce se face (de către oameni), *quid agis?* ce faci?, *quid agam?* ce să fac?, *nam quid ago?* VERG. ce trebuie să fac?, *acta re* LIV. lucrul fiind săvîrşit; **2** a se ocupa de …: *suam rem* ~ NEP. a se ocupa de treburile proprii, *non id ago* CIC. nu mă ocup de asta, *omissis ceteris unum id egit* CIC. lăsînd la o parte celelalte, s-a ocupat numai de asta, ~ *vigilias* (*excubias, stationem*) OV., LIV. a face de strajă, ~ *censum* LIV. a face recensămîntul, ~ *arbitrium* CIC. a îndeplini rolul de arbitru, ~ *proelia* LIV. a purta lupte, ~ *bellum* LIV. a se ocupa cu războiul, ~ *delectus* LIV. a face recrutări, ~ *forum* (*conventum*) CAES. a ţine şedinţă (adunare), ~ *festos dies* CIC. a ţine sărbătorile, ~ *honores* CIC. a exercita magistraturi, ~ *augurium* CIC. a exercita funcţia de augur, ~ *consulatum* LIV. a exercita consulatul, ~ *paenitentiam* TAC. a se căi, ~ *gratias* a mulţumi, ~ *laudes* LIV. a aduce laude, ~ *ioca et seria* SALL. a glumi şi vorbi serios; (*fam.*) *hoc age* fii atent, ia seama: *hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura* HOR. ia seama ca vîntul schimbîndu-se să nu te ducă înapoi; *hoccine agis, annon?* TER. eşti atent, sau nu?; *id* (*hoc*) *agere, ut* (*ne*) … a-şi propune, a plănui, a năzui: *qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis huius urbis collocarent* CIC. care şi-au propus să aşeze neamul allobrogilor pe locul acestui oraş, *ego non iam id ago, ut prosperos exitus consequar* CIC. eu nu mă mai gîndesc că aş putea avea un rezultat bun, *ego id semper egi, ne bellis interessem* CIC. eu totdeauna mi-am dorit să nu particip la lupte; **3** a obţine un rezultat, a reuşi: *nihil agis* CIC. nu reuşeşti nimic, *si quid* ~ *vis* CIC. dacă vrei să obţii ceva. **B** *vi.* **1** a acţiona: *agendi tempus* CIC. momentul de a acţiona, *ad agendum natus* CIC. născut spre a acţiona, *illo auctore atque agente* CIC. la îndemnul şi intervenţia lui, ~ *lege* CIC. a acţiona după lege, *perge ut agis* CIC. continuă (să lucrezi) aşa cum lucrezi: (*spec. în limbaj religios*) *agone?* lovesc? (*întreabă sacrificatorul*), *age!* loveşte! (*răspunde preotul*); **2** a proceda: ~ *iuste* TAC. (*pariter* SALL., *lenius* SALL.) a proceda just, la fel, mai blînd: **3** a se purta: ~ *cum aliquo bene, male* a se purta cu cineva bine, rău, *sic par est* ~ *cum civibus* CIC. aşa e potrivit să te porţi cu concetăţenii, (*pas.*) *bene* (*male*) *agitur cum eo* e un noroc (e un rău) pentru el: *cum illo quis neget actum esse praeclare?* CIC. cine ar putea spune că soarta n-a fost bună cu el?, *bene agitur cum senectute, si … pervenit* SEN. e o fericire pentru bătrîneţe dacă ea ajunge …, *praeclare agitur … si possumus* CIC. e foarte bine … dacă putem; **4** *age!*, *agite!*, *agedum!*, *agitedum!* (= *imperative devenite interjecţii*): **a.** (*arătînd îndemnul*) haide!, haideţi!: *age, i, tu, secundum!* PL. haide, vino după mine!, *fare age!* VERG. hai, vorbeşte!, *agitedum, clamorem tollite!* LIV. haideţi, scoateţi un strigăt, *quin age!* haide dar; **b.** (*arătînd tranziţia, însoţit de* nunc, porro, vero) ei bine (*mergînd mai departe*); **c.** (*arătînd asentimentul*) bine, bun, foarte bine: *age, age, ducat; dabo* TER. bine, bine, s-o ia (în căsătorie); i-o dau, *age, sit ita factum* CIC. foarte bine, să zicem că s-a întîmplat aşa, *age sane* (*vero*)! foarte bine! **III 1 a.** a vorbi, a discuta (cu cineva) (*cum aliquo*): *Divico ita cum Caesare egit* CAES. Divico a vorbit astfel cu Caesar, *misi ad Metellum amicos, qui agerent cum eo ut de illa mente desisteret* CIC. am trimis prieteni la Metellus, care să-i vorbească şi să-l facă să renunţe la acel gînd;

b. (*pas.*) *agitur 1*) este vorba: *non nunc pecunia agitur* TER. nu e vorba acum de bani, *non libertas solum agebatur* LIV. nu era vorba numai de libertate, *aguntur iniuriae sociorum* CIC. e vorba de jignirile aduse aliaţilor; *2*) este în joc, este în pericol: *agitur salus sociorum, aguntur vectigalia maxima* CIC. este în joc salvarea aliaţilor, sînt în joc cele mai mari venituri; *3*) *actum est* (*de aliquo, de aliqua re*) s-a terminat (cu cineva, cu ceva): *si prorogatur, actum est* CIC. dacă se amînă, s-a terminat, *actum est de exercitu* LIV. s-a terminat cu armata; **2** a vorbi, a trata, a dezbate (public): *Alcibiades praesente vulgo ~ coepit* NEP. Alcibiade a început să vorbească în faţa mulţimii, *~ cum populo, cum patribus, cum plebe* a vorbi în faţa poporului, a patricienilor, a plebei, *~ de aliqua re in senatu* CIC. a vorbi de o chestiune în senat, *res agitur apud praetorem* CIC. chestiunea se dezbate în faţa pretorului; **3** a pleda, a apăra, a susţine: *~ causam senatus* CIC. a susţine cauza senatului, *~ causam foederis* LIV. a pleda în favoarea tratatului; **4** a intenta o acţiune, a acţiona în justiţie: *~ cum aliquo* (*contra aliquem*) CIC. a intentă o acţiune contra cuiva, *~ cum aliquo furti* CIC. a acuza pe cineva de furt, *de bonis et caede agitur* CIC. acţiunea se referă la o chestiune de bunuri şi de asasinat, *~ in hereditatem* CIC. a acţiona în judecată pentru o moştenire, *~ lege* a face un proces după lege, *~ ex iure civili* a acţiona potrivit dreptului civil; **5** (*despre felul de a vorbi al oratorului*) a vorbi: *~ cum dignitate et venustate* CIC. a vorbi cu demnitate şi cu eleganţă, *orator incensus et agens* CIC. orator aprins şi cu o puternică acţiune oratorică. **IV** (*despre actori*) a reprezenta (un rol), a juca: *~ fabulam* LIV. a juca o piesă de teatru, *~ primas* (*secundas*) *partes* CIC. a susţine rolul principal (al doilea), *~ Chaeream* CIC. a juca rolul lui Chaerea; (*fig.*) *in iisdem causis priores agit partes Hortensius* CIC. la aceleaşi procese Hortensius deţine rolul principal, *~ laetum convivam* LIV. a face pe oaspete vesel (a înveseli oaspeţele), *~ amicum imperatoris* TAC. a se prezenta ca prieten al împăratului, *~ versus* CIC. a debita versuri, *~ gestum* CIC. a gesticula ca un actor; (*abs.*) *noluit hodie ~ Roscius* CIC. Roscius n-a vrut să joace astăzi. **V a.** a-şi petrece (timpul): *~ vitam ruri* LIV. a-şi petrece viaţa la ţară, *~ aetatem procul a republica* LIV. a-şi petrece viaţa departe de treburile publice, *~ hiemem sub tectis* LIV. a-şi petrece iarna în case, *senes tolerabilem senectutem agunt* CIC. bătrînii îşi duc o bătrîneţe suportabilă; (*cu* annum *şi num. ordinal, arătînd vîrsta*): *octingentesimum annum ago* CIC. am optzeci de ani; (*pas.*) *mensis agitur hic septimus* TER. asta este a şaptea lună, *acta est per lacrimas nox mihi* OV. toată noaptea mi-am trecut-o plîngînd; **b.** a trăi, a se afla: *~ hiberna* (*aestiva*) LIV. a se afla în tabăra de iarnă (de vară), *~ pacem* LIV. a trăi o epocă de pace, *~ incerta pace* LIV. a trăi într-o vreme de pace nesigură, *homines qui tum agebant* TAC. oamenii care trăiau pe atunci, *Batavi trans Rhenum agebant* TAC. batavii locuiau dincolo de Rin, *copiae trans Padum agentes* TAC. trupele care se aflau dincolo de Pad.

agōgae, *ārum f. pl.* conducte în mine PLIN.

agōgē, *ēs f.* gamă MART. CAP.

agōn, *ōnis m.* (ac. sg. *-ona*; ac. pl. *-onas*) luptă, întrecere (la jocurile publice) PLIN. ş.a.

Agōnālia, *ium* (şi *-ōrum*) *n. pl.* agonale (*sărbători în cinstea lui Ianus*) // **Agonālis** (*2*) *adj.* al agonalelor: *dies ~* OV. ziua agonalelor.

Agōnensēs, *ium m. pl.* supranume al preoţilor salieni (*v. Salii*).

Agōnensis porta *f.* poartă la Roma (*numită şi* Salaria, Collina *sau* Quirinalis).

Agōnia, *ōrum n. pl. v.* **Agonalia** // **agonia**, *ae f.* **1** victimă P. FEST.; **2** chin mare, suferinţă, luptă ECCL.

agōnicus (*3*) *adj.* privitor la lupte HOR.

agōnista, *ae f.* atlet, luptător la circ AUG.

agōnisticus (*3*) *adj.* privitor la lupte, la concursuri TERT.

Agōnius, *iī m.* zeul Agonius (*supranume al lui Ianus*).

agōnizō, *āre* (şi **agonizor**, *ārī*) *vi.* a lupta ECCL.

agōnothesia, *ae f.* funcţia de agonotet (*v. infra*) COD. TH.

agōnotheta, *ae* (**agōnothetēs**, *ae*) *m.* agonotet, preşedinte al jocurilor publice SPART. ş.a.

agōnotheticus (*3*) *adj.* privitor la jocurile publice.

Agōnus, *ī m.* vechi nume al colinei Quirinal FEST.

agorānomus, *ī m.* supraveghetorul pieţei la Atena PL.

Agragas, Agraga(e)ntinus *v.* **Acragas**

agrammatos, *ī m.* incult VITR.

agrāriae, *ārum f. pl.* posturi militare la ţară VEG.

agrāriensēs (subînţ. **naves**), *ium f. pl.* nave care supraveghează un curs de apă COD. TH.

agrāris, *is m.* om de la ţară AUR. VICT.

agrārius (*3*) *adj.* de cîmp, de ţară, agrar: *agraria via* DIG. drum peste cîmpuri, *agraria lex* CIC. lege de împărţire a ogoarelor, *res agraria* CIC. problema agrară // **agrārii**, *orum m. pl.* partida agrară (partizanii împărţirii pămînturilor) CIC.

agrāticum, *ī n.* impozit pe pămînt COD. TH.

agrestis (*2*) *adj.* **1** de cîmp, de ţară, ţărănesc: *~ mus* HOR. (*zool.*) şoarece-de-cîmp (*Apodemus agrarius*), *vestitu agresti* NEP. cu îmbrăcăminte ţărănească, *Numidae agrestes* SALL. numizii de la cîmpie // **agrestis**, *is m.* (genit.pl. *agrestium* şi *agrestum*) ţăran; **2** sălbatic, grosolan, necioplit: *genus hominum agreste* SALL. neam sălbatic de oameni.

agricola, *ae m.* cultivator de pămînt, agricultor: *deus ~* TIB. zeul protector al lucrărilor cîmpului.

Agricola, *ae m.* Iulius Agricola (*general roman, socrul lui Tacitus*).

agricolāris (*2*) *adj.* de agricultură PALL.

agricolātiō, *ōnis f.* agricultură COL.

agricolor, *ārī vi. dep.* a cultiva pămîntul ECCL.

agrī cultiō, *ōnis f.* agricultură CIC.

agrī cultor, *ōris m.* agricultor: *cultoribus agrorum* LIV. agricultorilor.

agrī cultūra, *ae f.* agricultură CIC.

Agrigentum, *ī n.* oraş pe coasta de sud a Siciliei (*azi, Agrigento*) // **Agrigentīnus** (*3*) *adj.* din Agrigentum // **Agrigentīnī**, *ōrum m. pl.* agrigentinii.

agrimensor, *ōris m.* arpentor, agrimensor AMM.

agrimōnia, *ae f.* (*bot.*) turiţă-mare (*Agrimonia eupatoria*) CELS.

agrios (agrius) (*3*) *adj.* sălbatic (*despre plante*) PLIN.

agripeta, *ae m.* deţinător al unui lot (*din pămîntul dat veteranilor*); colon (*care a primit un lot prin tragere la sorţi*) CIC.

Agrippa, *ae m.* (nume de bărbat) *1*) Menenius Agrippa (*consul în anul 503 î.e.n., care împacă plebea cu patricienii*); *2*) M. Vipsanius Agrippa (*63–12 î.e.n., general şi prieten al lui Augustus, căsătorit cu fiica acestuia, Iulia*); *3*) Agrippa Postumus (*mai întîi adoptat de Augustus, apoi ucis de Tiberius*); *4*) Herodes Agrippa (*doi regi ai Iudeii*).

Agrippensēs, *ium m. pl.* popor din Bithynia.

Agrippīna, *ae f. 1*) fiica lui M. Vipsanius Agrippa şi a Iuliei (*soţia lui Germanicus, mama lui Caligula*); *2*) fiica Agrippinei (*sora lui Caligula, mama lui Nero, ucisă de acesta în anul 59 e.n.*).

Agrippinensis colonia *f.* Colonia (*oraş pe Rin, locul de naştere al Agrippinei; azi, Köln*) // **Agrippīnensēs,** *ium m. pl.* locuitorii oraşului Colonia.

Agyieus, *eī* (*eos*) *m.* supranume al lui Apollo, protector al drumurilor.

Agylla, *ae f.* alt nume al oraşului etrusc Caere (*azi, Cerveteri*) // **Agyllīnus** (*3*) *adj.* din Agylla // **Agyllīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Agyllei.

Agyrium, *iī n.* oraş în Sicilia (*azi, Agira*) // **Agyrinensis** (*2*) *adj.* din Agyrium // **Agyrinensēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Agyrium // **Agyrīnus** (*3*) *adj.* din Agyrium.

āh *interj. v.* **a**[2]

aha *interj.* = ah!

Ahāla, *ae m.* cognomen al familiei Servilia.

Aharna, *ae f.* oraş etrusc.

ahen... *v.* **aen...**

ai *interj.* vai!

Aiāx, *ācis m. 1*) fiul lui Telamon din Aegina; *2*) fiul lui Oileus, rege al Locridei (Aiax Oīleus).

āiens, *ntis p. pr. v.* **aio** afirmativ CIC.

aīgleucos *n.* vin dulce (care n-a fermentat) PLIN.

āin? = aisne? spui adevărat?, într-adevăr?, aşa zici? [urmat uneori de *tu, vero, tandem*].

āiō, *ais vb. def.* **1** a spune da: *Diogenes ait, Antipater negat* CIC. Diogene spune da, Antipater spune nu; **2** (*frecv.*) a spune, a afirma, a susţine: *quid ais, Eruci?* CIC. ce spui tu, Erucius?, *Tarquinium a Cicerone immissum aiebant* SALL. afirmau că Tarquinius a fost adus de Cicero, *haec Carneades aiebat* CIC. acestea susţinea Carneade; *ait* zice, *aiunt* zice lumea, se zice, *ut aiunt, quod aiunt, quomodo aiunt* cum se spune: *Ennio delector, ait quisquam, quod ...* CIC. mie îmi place Ennius, zice cineva, fiindcă ..., *aiunt hominem respondisse ...* CIC. se zice că omul nostru a răspuns ..., *ut Cicero ait* QUINT. după cum spune Cicero, *agamus pingui, ut aiunt, Minerva* HOR. să procedăm cu simţul comun, după cum se zice, *sedere compressis, quod aiunt, manibus* LIV. a sta, cum se zice, cu braţele încrucişate; [forme folosite: *aio, ais, ait, aiunt*; conj.pr. *aiam, aias, aiat, aiant*; impf.ind. complet (formă sincopată: *aibam, aibas* ...); conj.impf. *aieret*; inf. *aiere*; pf.ind. *aisti, aierunt*].

Aius Loquens, *ntis* (**Aius Locūtius**) *m.* divinitatea care i-a anunţat pe romani de venirea gallilor.

aix (ac. *aiga*) *f.* (*zool.*) capră (*Capra*) SOLIN.

aizōon(-ōum), *ī n.* (*bot.*) urechelniţă (*Sempervivum tectorum*) PLIN.

ala, *ae f.* **1** aripă: *meae alae pennas non habent* PL. aripile mele nu au pene, *mors atris circumvolat alis* HOR. moartea zboară în jur cu aripile ei negre, *alas eripere regibus apum* VERG. a smulge aripile reginelor albinelor; (*fig. despre vînturi, zei, clădiri*) *madidis Notus evolat alis* OV. vîntul Notus zboară cu aripile umede, *velorum pandimus alas* VERG. desfacem aripile pînzelor, *classis centenis remiget alis* VERG. flota să înainteze cu cîte o sută de vîsle, *pars quarta longitudinis alis tribuatur* VITR. a patra parte din lungime să fie rezervată aripilor clădirii; **2** subsuoară: *ne sub ala fasciculum portes librorum* HOR. să nu porţi la subsuoară o legătură de cărţi, *alarum vitia* PLIN. mirosul urît al subsuorilor; (*rar*) umăr: *incussā alā sternuntur hostes* LIV. duşmanii sînt culcaţi la pămînt cu lovituri de umăr; (*fig.*) cavitatea dintre tulpină şi rămurea; **3** (*frecv.*) aripă a unui front, a unei armate (*formată obişnuit din trupe de cavalerie*), corp de cavalerie: *dextera* ~ LIV. aripa dreaptă, *Numidarum* ~ LIV. corpul de cavalerie al numizilor.

Alabanda, *ae f.* (şi **Alabanda,** *ōrum n. pl.*) oraş din Caria // **Alabandenses,** *ium* (**Alabandēnī,** *ōrum,* **Alabandī,** *ōrum,* **Alabandis,** *ium*) *m. pl.* locuitorii din Alabanda // **Alabandēus, Alabandicus, Alabandinus)** (*3*) *adj.* din Alabanda // **Alabandus,** *ī m.* eroul eponim al oraşului Alabanda.

alabarchēs *v.* **arabarches**

alabaster, *trī m.* vas de alabastru (*realizat în formă de pară, în care se păstra parfumul*) CIC.; (*fig.*) mugure de trandafir PLIN.

alabastrītēs, *ae m.* piatră de alabastru PLIN.

albastrum, *i n. v.* **alabaster**

alacer, *cris, cre adj.* (*fără superl.*) **1** fără astîmpăr: *quidve es alacris?* TER. sau de ce eşti fără astîmpăr (agitat)?; **2** viu, vioi, sprinten, gata de ...: *impetu alacri* PL. cu atac viu, *cum alacribus saltu certabat* SALL. se lua la întrecere în sărituri cu cei sprinteni, *alacriores ad maleficia* RH. HER. mai gata de ticăloşii; **3** voios: *alacres animo sumus* CIC. sîntem voioşi, *alacres et erecti properemus* SEN. să înaintăm voioşi şi cu capul sus ; [rar **alacris** *m.* şi **alacer** *f.*].

alacritās, *ātis f.* **1** zel, ardoare, elan: ~ *pugnandi* CAES. elan de luptă. ~ *defendendae reipublicae* CIC. zelul de a apăra statul; **2** bucurie: *alacritate efferri* CIC. a nu mai putea de bucurie, ~ *perfecti operis* LIV. bucuria terminării lucrării.

alacriter *adv.* (*fără superl.*) viu, voios, cu elan APUL. ş.a.

Alamanī (Alamannī, Alemannī, *ōrum m. pl.* alemani (*populaţie germanică*) // **Alemania,** *ae f.* ţara alemanilor // **Alemannicus (Alemannus)** (*3*) *adj.* aleman, alemanic.

Alānī, *ōrum m. pl.* alanii (*populație din Sarmația europeană*) // **Alānus** (*3*) *adj.* al alanilor // **Alānicus** (*3*) *adj.* Alanicul (*supranume al lui Iustinian*).
alapa, *ae f.* lovitură cu palma, palmă: *alapam alicui ducere* PHAEDR. a trage cuiva o palmă; (*spec.*) palmă dată unui sclav ca semn al eliberării lui: *multo maioris alapae mecum veneunt* PHAEDR. la mine, palmele de eliberare (eliberarea) se vînd (se vinde) cu mult mai scump.
alapor, *āri vt. dep.* a pălmui PL. [?]
Alarīcus, *ī m.* Alaric (*regele goților*).
ālārius (*3*) *adj.* și (*rar*) **ālāris** (*2*) *adj.* care aparține unui corp de cavalerie (*v. ala* 3), al armatei: *cohortes alariae et legionariae* CAES. cohortele de cavalerie de la aripi și cele ale legiunilor (infanteria) // **ālāriī**, *ōrum* (**ālārēs**, *ium*) *m. pl.* călăreții.
alaternus, *ī f.* (*bot.*) verigariu, salbă-moale (*Rhamnus alaternus*) PLIN.
ālātus (*3*) *adj.* înaripat: *alatis equis* OV. cu cai înaripați.
ālātor, *ōris m.* gonaci (al vînatului) SERV.
alauda, *ae f.* (*ornit.*) ciocîrlie (*Alauda arvensis*); *Alauda legio* legiunea „Ciocîrlia" (*formată de Caesar în Gallia*) // **Alaudae**, *ārum m pl.* soldați din legiunea „Ciocîrlia".
alausa, *ae f.* (*iht.*) chepă, o varietate de scrumbie (*Clupea alosa*) AUS.
Alba, *ae f. 1*) *Alba Longa* în Latium; *2*) *Alba* sau *Alba Fucentia*, oraș în ținutul equilor sau al marșilor (*v. Marsi*); *3*) *Alba Pompeia*, oraș în Liguria; *4*) *Alba Helviorum*, oraș în Gallia Narboneză.
albāmen, *inis n.* partea albă, albul (*prazului, ochiului etc.*) APIC. ș.a.
albāmentum, *ī n.* albuș (de ou) APIC.
Albāna, *ae* (subînț. via) *f.* drum ce ducea la Capua.
Albānī, *ōrum m. pl. 1*) *v.* **Albanus**; *2*) locuitorii Albaniei (*pe coasta de vest a Mării Caspice*).
Albānia, *ae f.* ținut pe coasta de vest a Mării Caspice.
Albānus (*3*) *adj.* alban, al localității Alba Longa: *mons* ~ muntele Albanus (*pe care se afla templul lui Iupiter Latiaris; azi, Monte Cavo de pe Monti Albani*), *lacus* ~ lacul Albanus (*la picioarele muntelui Albanus; azi, Lago di Albano*) // **Albānum**, *ī n.* vila albană a lui Pompeius.
albārius (*3*) *adj.* de tencuială: *albarium opus* VITR. sau **albārium**, *iī n.* PLIN. tencuire // **albārius**, *iī m.* tencuitor COD. TH.
albātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în alb CIC.
Albensis (*2*) *adj.* din Alba Fucentia *sau* Alba Pompeia (*v.* **Alba**).
albeō, *ēre vi.* a fi alb: *ossa albentia* TAC. oase albite, *albentes equi* CURT. cai albi, *albente caelo* CAES. în zori de zi.
albēscō, *ere vi.* a se face alb, a albi: ~ *lucem vidit* VERG. a văzut că se face ziuă, *albescens capillus* HOR. părul încărunțind.
albicapillus, *ī m.* om cu păr alb, cărunt PL.
albicascō, *ere vi.* a începe să se facă alb *apud* GELL.
albicēra olea *f.* măslină albă PLIN.
albicērāta ficus *f.* smochină albă PLIN.
albicēris, *is f. v.* **albicera**
Albicī, *ōrum m.* albicii (*populație gallică din apropiere de Marsilia*).
albicō, *are* 1 *vt.* a face alb VARR.; 2 *vi.* a bate în alb, a fi alb HOR.
albicomus (*3*) *adj.* cu părul alb; (*fig.*) cu petale albe FORT.
albidulus (*3*) *adj.* albișor PALL.
albidus (*3*) *adj.* alburiu OV.
albineus (*3*) *adj.* alb, alburiu PALL.
Albingaunum, *ī n.* oraș în Liguria // **Albingaunī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Albingaunum.
Albinovānus, *ī m.* cognomen roman: *1*) C. Pedo Albinovanus (*poet, prieten al lui Ovidius*); *2*) Celsus Albinovanus (*contemporan al lui Horatius*).
Albīnus, *i m.* cognomen roman.
albīnus, (*3*) *adj. v.* **albarius**
Albiōn, *ōnis f.* Albion (*vechiul nume al Britanniei*) PLIN.
Albis, *is m.* rîul Elba.
albitūdo, *inis f.* albime, albețe PL.
Albius, *iī m.* nume de familie (*de ex.*: *Albius Tibullus, poetul elegiac, contemporan cu Horatius*).
albō, *āre vt.* a albi PRISC.
albogalērus, *ī m.* bonetă albă (*purtată de* flamen Dialis) P. FEST.
albor, *ōris m.* culoare albă, albul; albuș PLIN.
albūcium, *iī n.* (*bot.*) floarea asfodelului, a crinului-de-pădure (*Lilium martagon*) PLIN.
Albucius (**Albutius**), *iī m.* nume de bărbat.
albūcus, *i m.* (*bot.*) bulbul asfodelului; asfodel, crin-de-pădure (*Lilium martagon*) PLIN.
albūgō, *inis f.* 1 albeață (la ochi); 2 mătreață PLIN.
Albula, *ae m.* vechi nume al Tibrului // **Albula**, *ae f.* **Albulae**, *ārum f. pl.* izvoare sulfuroase lîngă Tibur.
albulus (*3*) *adj.* alburiu, alb CATUL.
album, *ī n.* 1 alb, albul: ~ *oculorum* CELS. albul ochilor, *sparsis pellibus albo* VERG. pielea fiindu-le stropită cu alb (cu pete albe); 2 culoare albă (dată peste ceva, pe ceva): *album addere in vestimentum* LIV. a curăți toga cu cretă, *columnas albo polire* LIV. a lustrui columnele în alb; 3 tablă (*dată cu ghips, pe care se scriau ordonanțe, edicte, însemnări*): *fastos in albo proposuit* LIV. a afișat calendarul pe o tablă, *referre in album* LIV. a înscrie pe o tablă, ~ (*praetoris*) edictul pretorului (*afișat la intrarea în funcție a acestuia*), *ad album sedentes* SEN. = cei care cunosc edictul pretorului și normele juridice, *se ad album transtulerunt* QUINT. s-au îndreptat spre studiul edictului pretorian (al legilor); 4 listă, registru: ~ *senatorium* lista senatorilor, *albo senatorio eradere* TAC. a exclude din senat, ~ *iudicum* SUET. lista judecătorilor.
Albunea, *ae f. 1*) izvor aproape de Tibur; *2*) Sibilă (căreia îi era consacrat un templu în pădurea Tiburului).
alburnum, *ī n.* strat lemnos (*dintre coaja copacului și inima lemnului*) PLIN.
alburnus, *ī m.* (*iht.*) albișoară, obleț (*Alburnus lucidus*) AUS.
Alburnus, *ī m.* munte păduros în Lucania.
albus (*3*) *adj.* 1 alb: *alba et atra discernere* CIC. a distinge albul de negru, *alba avis* CIC. pasăre albă (lucru

rar), *plumbum album* CAES. = cositor, ~ *an ater (homo) sis, nescio* CIC. nu ştiu dacă eşti alb sau negru (nu te cunosc deloc), *pedibus qui venerat albis* IUV. *1, 111* care venise la Roma cu picioarele spoite cu cretă (ca sclav de vînzare), *errori album calculum adicere* PLIN. IUN. *1, 2, 5* a aproba o greşeală (a ierta o greşeală, dînd un vot afirmativ); 2 palid, gălbejit: ~ *urbanis in officiis* MART. gălbejit în slujbe orăşeneşti; 3 luminos, senin, limpede: ~ *Lucifer* OV. Luceafărul luminos, *albae sententiae* SEN. idei limpezi, ~ *Notus* HOR. vîntul Notus (care aduce seninul); 4 favorabil: *alba nautis stella refulsit* HOR. a strălucit steaua favorabilă corăbierilor, *albae gallinae filius* IUV. *13, 141* fiul unei găini albe (copilul norocului).

Alcaeus, *ī m.* poet liric grec // **Alcaicus** (*3*) *adj.* al lui Alcaeus; alcaic (*versul şi strofa*).

Alcamenēs, *is m.* sculptor grec (*elev al lui Phidias*).

Alcathoē, *ēs f.* nume al Megarei.

Alcathous, *ī m.* fiul lui Pelops şi fondator al Megarei.

Alcē, *ēs f.* cetate în Hispania Tarraconeză.

alcē, *ēs f. v.* **alces**

alcēdo, *inis f.* (*ornit.*) alcion (*Alcedo atthis*) PL.

alcēdōnia, *ōrum n. pl.* zile frumoase iarna (în care clocesc alcionii; *v. supra*) PL.

alcēs, *is f.* (*zool.*) elan (*Alces alces*) CAES.

Alcestē, *ēs* (**Alcestis**, *idis*) (ac. *Alcestim* şi *Alcestin*) *f.* Alcesta (soţia lui Admetus).

Alceus, *ei m.* tatăl lui Amphitryon.

Alcī, *ōrum m. pl.* numele a două divinităţi la vechii germani TAC.

Alcibiadēs, *is m. 1*) Alcibiade (*450–404 î.e.n., fiul lui Clinias, văr al lui Pericle şi elev al lui Socrate, general atenian în războiul peloponesiac*); *2*) Alcibiade lacedaemonianul // **Alcibiadīus** (*3*) *adj.* al lui Alcibiade.

Alcidamās, *antis m.* retor grec (*elev al lui Gorgias*).

Alcidēmos, *ī f.* supranume al zeiţei Minerva.

Alcidēs, *ae m.* descendent din Alceus (*Hercules*).

Alcinous, *ī m.* rege al feacilor.

Alcmaeo (**Alcmaeōn**, **Alcumaeōn**), *onis* şi **Alcumēus**, *ī m. 1*) fiul lui Amphiaraos şi al Eriphylei (*şi-a omorît din porunca tatălui mama şi a înnebunit*); *2*) filozof pitagorician şi medic din Crotona // **Alcmaeonius** (*3*) al lui Alcmeon.

Alcmān, *ānis m.* vechi poet liric grec.

Alcmēna, *ae* (**Alcmēnē**, *ēs*) *f.* mama lui Hercules.

alcyōn (**halcyon**), *onis f.* (*ornit.*) alcion (*Alcedo atthis*) VERG.; *cf. şi* **alcedo**.

Alcyonē, *ēs f. 1*) fiica lui Aeolus; *2*) fiica lui Atlas (*una dintre Pleiade*).

alcyonēus (**alcyonius**) (*3*) *adj.* 1 al alcionilor; 2 *alcyonēum* (*medicamen*) spumă de mare, leac pentru pistrui; 3 (*dies*) *alcyonēi* sau *alcyonia v.* **alcedonia**.

alcyonides dies *v. alcyoneus* 3

alea, *ae f.* 1 zar; joc de zaruri, joc de noroc: *aleā ludere* CIC. *aleam exercere* TAC. a juca zaruri, *de alea condemnatus* CIC. condamnat pentru jocuri de noroc, *iacta alea esto* SUET. zarul să fie aruncat; 2 (*fig.*) risc, şansă, nesiguranţă: *periculosae plenum opus aleae* HOR. o lucrare plină de risc primejdios, *filios non commissurum in aleam eius casus* LIV. că nu-şi va expune fiii la riscul acestui accident, *in dubiam imperii servitiique aleam imus* LIV. *1, 23, 9* înfruntăm riscul plin de nesiguranţă de a comanda sau de a fi sclavi.

āleārius (*3*) şi **āleāris** (*2*) *adj.* privitor la jocurile de noroc PL.

āleātor, *ōris m.* jucător de zaruri PL., CIC.

āleātōrius (*3*) *adj.* referitor la jocul de noroc: *aleatoria damna* CIC. pierderi la jocurile de noroc // **āleātōrium**, *iī n.* masă de joc SID.

ālēc, **ālecātus** *v.* **hal-**

Alectō (**Allectō**) *indecl.* una dintre cele trei Furii.

Alēiī campi cîmpie în Cilicia OV.

Alemani (**Alemanni**) *v.* **Alamani**

Alēmōn, *onis m.* întemeietorul Crotonei // **Alemonidēs**, *ae m.* fiul lui Alemon.

āleo, *ōnis m.* jucător de jocuri de noroc CATUL.

āles, *itis* I *adj.* înaripat: ~ *equus* CATUL. cal înaripat (Pegas), ~ *puer* HOR. copilul înaripat (Amor), *passu alite volare* OV. a zbura cu un zbor înaripat (repede). II *subst. m.* şi *f.* **a.** (*poet.*) pasăre, zburătoare: *Iovis* ~ VERG. = vulturul, *Palladis* ~ OV. = bufniţa, *Phoebēius* ~ = corbul, *Daulias* ~ OV. pasărea din Daulia (= privighetoarea), *Iunonia* ~ OV. = păunul, *Tityi* ~ HOR. = uliul, ~ *lucis praenuntius* OV. = cocoşul, ~ *Caystrius* OV. = lebăda, *Maeonii carminis* ~ HOR. vulturul poeziei meoniene (Homer); **b.** (*în limbajul augurilor, pl.*) *alites* = păsări care prevestesc viitorul după zborul lor, iar *oscines*, după cîntul lor, *secundā alite* HOR. sub auspicii favorabile, *malā alite* HOR. sub auspicii rele; [genit. pl. la VERG., LUCR. *alituum*].

alescō, *ere vi.* a creşte VARR., LUCR.

Alēsia, *ae f.* cetate din Gallia.

Alēsus *v.* **Halesus**

Alētēs, *ae m.* tovarăş al lui Aeneas.

Aletrium, *iī n.* vechi oraş al hernicilor (*v. Hernici*) // **Alētrīnātes**, *ium m. pl.* locuitorii din Aletrium.

Alexander, *drī m.* nume de bărbat; *Alexander Magnus* Alexandru cel Mare (*regele macedonilor*).

Alexandrēa (**-dria**), *ae f.* numele unor oraşe întemeiate de Alexandru cel Mare (*dintre care cel mai vestit este Alexandria Egiptului*) // **Alexandrīnus** (*3*) *adj.* al Alexandriei, din Alexandria // **Alexandrīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Alexandriei.

Alexandriānus (*3*) *adj.* al lui Alexander Severus.

Alexicacus, *ī m.* „Cel care îndepărtează relele" (*poreclă a lui Hercules*).

alexipharmacon, *ī n.* contraotravă PLIN.

Alexis, *is* (*idis*) *m.* nume de bărbat.

Alfēnus, *ī m.* P. Alfenus Varus, jurisconsult roman.

Alfius, *iī m.* nume gentilic roman.

alga, *ae f.* algă, iarbă de mare PLIN.; (*fig.*) lucru fără valoare VERG., HOR.

algensis (*2*) *adj.* care se hrăneşte cu alge PLIN.

algeō, *ēre*, *alsī vi.* a suferi de frig, a tremura de frig: *probitas laudatur et alget* IUV. cinstea e lăudată şi tremură de frig (lăsată în mizerie).

algescō, *ere vi.* a se răci, a se face rece TER.

Algidum, *ī n.* orăşel în Latium.

algidus (*3*) *adj.* rece, înghețat CATUL.
Algidus, *ī m.* muntele Algidus (*situat în apropiere de Tusculum; azi, Rocca del Papa*).
algificus (*3*) *adj.* care te îngheață GELL.
algīosus (*3*) *adj. v.* **alsiosus**
algor, *ōris m.* frig PL., SALL.
algōsus (*3*) *adj.* plin de alge PLIN.
algus, *ūs m.* frig: *alguque et fame* LUCR. și de frig, și de foame.
aliā *adv.* pe alt drum: *alius* (*alii*) *aliā* LIV. unul (unii) pe un drum, altul (alții) pe altul.
Aliacmōn *v.* **Haliacmon**
āliāmentum, *ī n.* mîncare cu usturoi HIER.
aliās *adv.* 1 altădată: *sed de hoc*, ~ CIC. dar despre aceasta, altădată, ~ ... *nunc* (*in praesentia*) altădată ... acum (în momentul de față); (*pe lîngă* numquam, umquam): *numquam ante* ~ LIV. niciodată pînă acum: *non umquam ~ ante tantus terror senatum invasit* LIV. niciodată pînă acum o frică atît de mare n-a cuprins senatul, *non alias* niciodată; (*corelativ*) *alias ... alias* ... uneori ... alteori: *alias beatus, alias miser* CIC. uneori fericit, alteori nenorocit, *alias aliter*, uneori într-un fel ... alteori în alt fel; *alias aliud* uneori una, alteori alta; *illi alias aliud iisdem de rebus iudicant* CIC. despre aceleași lucruri ei gîndesc acum una, pe urmă alta, *alii sunt alias* CIC. o dată sînt așa, altă dată altfel; 2 de altfel, de altminteri: *reges Numidarum et alias infensi* TAC. regii numizilor și de altfel dușmănoși, *sicut vir alias doctissimus Cornutus existimat* MACR. precum socotește bărbatul cel mai învățat de altminteri, Cornutus, *non alias magis indoluisse Caesarem ferunt quam quod desertor* ... TAC. de nimic altceva n-a fost, zice-se, mai îndurerat împăratul, decît că un dezertor ..., *non alias quam simulatione mortis* CURT. prin nici un alt mijloc decît prin simularea morții.
āliātum (**āleātum**), *ī n.* mîncare cu usturoi PL.
alibī *adv.* 1 într-alt loc, altundeva: *plus ibi mores valent quam ~ leges* TAC. acolo moravurile au mai multă putere decît într-alt loc legile, *ubi ~ ?* unde altundeva?, *alibi ... alibi* într-un loc ..., în alt loc, *~ aliter* într-un loc într-un fel ..., în alt loc într-altfel, *nec usquam* ~ CIC. nicăieri altundeva, *alius* ~ unul într-un loc ..., altul într-altul; 2 în altceva (= *in alia re, in aliis rebus*): *nusquam ~ spem quam in armis ponebant* LIV. nu-și puneau speranța în nimic altceva decît în armele lor.
alibilis (*2*) *adj.* hrănitor, nutritiv VARR.
alica, *ae f.* alac (*un fel de grîu*) CAT.; băutură preparată cu alac MATR. ș.a.
alicārius (*3*) *adj.* de alac (*v. supra*); (*fig. despre femei*): *reliquiae alicariae* PL. Poen. *266* „rămășițe de la moară" (căzături) // **alicārius**, *iī m.* morar LUCIL.
alicastrum, *ī n.* (un fel de) grîu, grîu de martie COL.
alicubī *adv.* undeva: *alicubi ... alicubi* SEN. cînd ... cînd
alicula, *ae f.* (un fel de) manta ușoară MART.; haină cu mîneci scurte PETR.
alicunde *adv.* de undeva, din vreun loc CIC.
alid = **aliud**, *v.* **alis**
aliēnātiō, *ōnis f.* 1 înstrăinare (a unui bun), transmitere: *venditio est ~ rei* SEN. vînzarea este înstrăinarea unui lucru, ~ *sacrorum* CIC. trecere a unui cult de la o familie la alta; 2 îndepărtare, părăsire, separare: *tua a me ~ ad cives impios* CIC. îndepărtarea ta de mine și trecerea de partea cetățenilor nelegiuiți, ~ *disiunctioque amicitiae* CIC. îndepărtarea și ruperea prieteniei, ~ *consulum* CIC. părăsirea de către consuli, ~ *exercitus* CAES. defecțiunea armatei; 3 alienație mintală [cu sau fără *mentis*] CELS., SEN.
aliēnātor, *ōris m.* cel care înstrăinează, cel care vinde COD. IUST.
aliēnigena, *ae m. adj.* și *subst.* de origine străină, străin: *homo alienigena* CIC. om de origine străină, *vino alienigenā uti* GELL. a bea un vin străin.
aliēnigenus (*3*) *adj.* străin; (*spec.*) de natură diferită, eterogen: *alienigeni sanguinis* VAL. MAX. de sînge străin, *alienigenis ex partibus* LUCR. din elemente eterogene.
aliēnō (*I*) *vt.* 1 a înstrăina, a aliena, a trece în stăpînirea altuia: *pretio parvo ea quae accepissent a maioribus vendidisse atque alienasse* CIC. că ei vînduseră și înstrăinaseră pe mai nimic ceea ce primiseră de la strămoși, *urbs alienata* SALL. Iug. *48, 1* oraș căzut în mîinile altora; 2 (*despre suflet, sentimente*) a îndepărta: *ira alienavit a dictatore animos* LIV. mînia i-a îndepărtat sufletește de dictator, *omnium suorum voluntates* ~ CIC. a-și îndepărta afecțiunea tuturor alor săi, (*pas.*) *alienatus est a Metello* CIC. s-a răcit de Metellus (a rupt prietenia), *alienatis a memoria periculi animis* LIV. sufletele pierzînd amintirea primejdiei, *alienatus a sensu animus* LIV. sufletul lipsit de simțire; 3 a-i lua mințile (cuiva), a face nebun (pe cineva): *erat opinio iram Iunonis alienasse mentem* LIV. se credea că mînia Iunonei îi răpise mințile, *alienata paene mente* CAES. aproape scos din minți, *odor sulphuris saepius haustus alienat* SEN. mirosul de sulf prea mult inhalat te face să înnebunești; 4 (*med. la pas.*) *alienari* a fi lipsit de simțire, a fi atrofiat: *intestina alienantur* CELS. măruntaiele se atrofiază.
aliēnus (*3*) *adj.* (*care aparține altuia*) 1 al altuia: *suos agros colebant, non alienos appetebant* CIC. cultivau ogoarele lor, nu rîvneau la ale altora, *ad alienum arbitrium* PLIN. IUN. după voia altuia, *suo alienoque Marte pugnare* LIV. a lupta după felul său de luptă și după al altora, *aes alienum* bani luați cu împrumut, datorie // **aliēnum**, *ī n.* avere a altuia, bunul altuia: *ex alieno largiri* CIC. a fi darnic din averea altuia, *exstruere in alieno* CIC. a construi pe pămîntul altuia; 2 străin (care nu e rudă, prieten, cunoscut): ~ *est ab nostra familia* TER. e străin de familia noastră, *non ~ sanguine regibus* (= *dat.*) LIV. înrudit prin sînge cu regii, *homines alienissimi* CIC. oameni cu totul străini; 3 străin (venit din altă țară): *aliena instituta* SALL. orînduieli străine, *aliena religio* CIC. cult venit din afară; 4 străin (de ceva), necunoscător: *in physicis Epicurus totus est* ~ CIC. Epicur e cu totul necunoscător în fizică, *Laelius non ~ a litteris* CIC. Laelius care nu era străin de literatură, ~ *ambitioni* SEN. care nu cunoaște ambiția, *domus his aliena*

malis HOR. o casă care nu cunoaşte astfel de intrigi, *non ~ ioci* OV. care ştie de glumă; 5 ostil, potrivnic, duşmănos (faţă de cineva): *alieno a te animo fuit* CIC. a avut sentimente duşmănoase faţă de tine, *alieno esse animo in Caesarem* CAES. a avea sentimente ostile faţă de Caesar, *animus Vespasiano ~* TAC. suflet ostil lui Vespasianus; 6 nepotrivit: *alienum videtur esse a dignitate* CIC. mi se pare că e nepotrivit cu demnitatea, *non alienum esse arbitror explicare* CIC. nu socot că e nepotrivit să explic, *alienum amicitiā* CIC. nepotrivit cu prietenia, *aliena petere* SALL. a cere lucruri nepotrivite; 7 nefavorabil, dezavantajos: *alienum tempus ad committendum proelium* CAES. moment nefavorabil spre a da lupta, *alieno loco* CAES. într-un loc nefavorabil.

Alīfae *v.* **Alifānus** *v.* **Allifae**

ālifer, *era, erum adj.* înaripat OV.

āliger, *era, erum adj.* înaripat VERG.

alimentārius[1] (*3*) *adj.* alimentar, privitor la alimentare: *alimentaria lex* CIC. legea asupra alimentării.

alimentārius[2], *ii m.* cel care are prin testament *sau* de la stat pensie alimentară DIG.

alimentum, *ī n.* (*de obicei pl.*) 1 hrană, mijloc de întreţinere: *alimenta corporis* CIC. hrana corpului, *alimenta tridui* CIC. proviziile de hrană pe trei zile, (*fig.*) *addidit alimenta rumoribus* LIV. a alimentat zvonurile, *alimenta flammae* OV. materiale care sporesc flăcările; 2 (*spec.*) răsplată a creşterii copiilor IUST.

alimōnia, *ae f.* (**alimōnium**, *iī n.*) hrană, întreţinere VARR., SUET. ş.a.

aliō *adv.* în alt loc, în altă parte, altundeva: *~ me conferam* CIC. am să mă duc altundeva, *alius* (*alii*) *alio* CIC. fiecare în altă parte, (*fig.*) *sermonem ~ transferamus* CIC. să îndreptăm discuţia noastră spre alt subiect, *hoc longe ~ spectabat atque …* NEP. aceasta ţintea la cu totul alt scop decît …, *nusquam ~ natus quam ad serviendum* LIV. care nu e făcut pentru nimic altceva decît să fie sclav, *~ ratus spectare Pythicam vocem* LIV. socotind că vorba Pythiei are un alt sens: (*corelativ*) *~ res familiaris ducit, alio humanitas* CIC. interesul material duce la ceva, omenia la altceva.

aliōquī (**aliōquīn**) *adv.* 1 altminteri, de altminteri, în altă privinţă: *milites tantum defuerunt, ~ magnificus triumphus erat* LIV. doar soldaţii au lipsit, altminteri triumful a fost măreţ, *natura ~ recta* HOR. o fire altminteri dreaptă, *alioquin moderatus et probus* CURT. de regulă, om cumpătat şi cinstit; 2 altfel, în caz contrar: *puto nondum; ~ narrasses mihi* PLIN. IUN. cred că nu încă; altfel mi-ai fi vorbit despre el.

aliorsum (**aliovorsum**) *adv.* în alt loc, altundeva; (*fig.*) în alt sens: *vereor ne illud ~ atque ego feci acceperit* TER. mă tem să nu o fi luat în alt sens decît am făcut-o eu, *ego istuc aliovorsum dixeram* PL. eu spusesem aceasta în alt sens.

ālipēs, *pedis adj.* cu aripi la picioare; (*fig.*) iute: *~ deus* OV. zeul cu aripi la picioare (Mercur); (*fig.*) *alipedes equi* sau numai *alipedes* VERG. cai iuţi.

Aliphae, **Aliphānus** *v.* **Allifae**

Aliphēra, *ae f.* oraş în Arcadia // **Aliphīraeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Aliphera.

ālipilus, *ī m.* sclav care depilează subsuorile SEN. Ep. *56, 2.*

alipta (**aliptēs**), *ae m.* sclav care îi unge *sau* îi masează pe cei care fac baie, masor CIC.

aliquā *adv.* pe undeva; (*fig.*) în vreun chip: *~ evadare* LIV. a scăpa pe undeva, *si non ~ nocuisses* VERG. dacă nu i-ai fi făcut rău în vreun chip.

aliquamdiū *adv.* cîtva timp CIC.; (*rar*) o bucată de loc MEL.

aliquammultī (**aliquam multi**), *ae adj.* destul de mulţi: *vestrum aliquam multi* CIC. destul de mulţi dintre voi, (*comp.*) *aliquam plures* întrucîtva mai mulţi TERT.

aliquam multum *adv.* destul de mult: *aliquam multum temporis* APUL. destul de mult timp.

aliquandō *adv.* 1 într-o zi, într-o bună zi, odată, vreodată, altădată: *illucescet ~ ille dies* CIC. va veni odată ziua aceea, *si forte ~ …* CIC. dacă cumva vreodată, *et hic ~ fuit meus* CIC. şi într-o bună zi acesta a intrat în familia mea, *ne posset ~ ad bellum faciendum ipse adhortari* CIC. ca într-o bună zi să nu poată chiar el să asmută la război, *qui ~ vobis hostis fuit* SALL. care altădată v-a fost duşman, *Zacynthus ~ appellata Hyrie* PLIN. Zacynthul altădată numit Hyrie; 2 în sfîrşit, pînă la urmă, odată şi-odată [*uneori cu* tandem]: *egredere ~ ex urbe* CIC. pleacă odată din oraş, *collegi me ~* CIC. pînă la urmă mi-am revenit, *ut tandem ~ timere desinam* CIC. ca să încetez în sfîrşit odată şi odată să mă mai tem; 3 uneori, cîteodată: *liceret dicere utilitatem ~ cum honestate pugnare* CIC. ar putea spune că uneori interesul se opune moralei; (*corelativ cu* raro, numquam, saepe, semper): *raro, sed ~ tamen* CEL. rareori, dar cîteodată, *~ id opus est; sed saepe obstat* CIC. uneori, este nevoie de asta, dar adesea dăunează, *aliquando … aliquando* uneori … alteori.

aliquantillum, *ī n.* un pic PL.

aliquantisper *adv.* cîtva timp PL., TER. ş.a.

aliquantō *adv.* (*pe lîngă comp. sau adv. cu înţeles comp.*) întrucîtva, în bună măsură, cu mult (puţin): *~ crudelior* NEP. cu mult mai crud, *melius ~ dicere* CIC. a vorbi întrucîtva mai bine, *loci ~ superiores* LIV. locuri puţin mai ridicate, *post aliquanto* NEP. puţin după aceea, *~ ante* CIC. cu puţin mai înainte.

aliquantorsum *adv.* destul de departe (într-o direcţie) AMM.

aliquantulō *adv.* (cu) puţin VOP.

aliquantulum *subst. n.* o cantitate mică, puţin: *~ aeris alieni* CIC. o mică datorie // **adv.** puţin: *~ breviora* GELL. puţin mai scurte.

aliquantum *subst. n.* şi *adv.* destul de mult: *~ itineris progressi* CAES. înaintînd o bună bucată de drum, *~ commotus* CIC. impresionat destul de puternic, *numero ~ praestabant* LIV. ca număr erau destul de mult superiori.

aliquantus (*3*) *adj.* destul de mare: *timor ~* SALL. teamă destul de mare, *aliquantum numerum frumenti congesserat* B. AFR. adunase o destul de mare can-

titate de grîu; (*pl. tard.*) destul de mulţi: *aliquanta oppida* EUTR. destul de multe cetăţi.

aliquātenus *adv.* pînă la un anumit punct, întrucîtva, oarecum SEN.

aliquī, *qua, quod adj.* şi *pron. nehot.* vreun, vreo; un, o (oarecare); *deus aliqui* CIC. vreun zeu *aliqui ex vobis* CIC. vreunul dintre voi; *aliquod* (= *numai adj.*): *aliquod bellum* CAES. vreun război.

aliquis, *qua, quid adj.* şi *pron. nehot.* (*aliquid* = *numai pron.*) cineva, ceva; vreun, vreo; oarecare; (*la pl.*) unii, unele: *cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem* TER. dacă s-ar naşte din tine cineva care te-ar numi tată, *aliquis deus* CIC. vreun zeu, *aliqua ex parte* CIC. în vreun fel, (*partitiv*) *aliquis meorum* CIC. cineva dintre ai mei, *aliquis ex vobis* CIC. vreunul dintre voi, *aliquis de familia* CAES. cineva dintre sclavi, *aliquid erroris* CIC. vreo greşeală, (*cu adj. numai decl. II*) *aliquid veri* CIC. ceva adevărat; *alius aliquis* altcineva, *aliquis unus* un singur om; *aliud aliquid videbimus* CIC. vom vedea altceva, (fără *alius*) *Tiberius iis* (*spectaculis*), *quae ab aliquo ederentur, raro interfuit* TAC. Tiberius a participat rar la spectacolele date de altcineva, *sin aliquis excellit unus e multis* CIC. dar dacă se înalţă un singur om din marea masă; (*după* si, nisi, ne, num *cu un sens accentuat*): *si alicuius iniuriae sibi conscius fuisset* CIC. dacă s-ar fi simţit vinovat doar de o oarecare (de cea mai mică) nedreptate; *esse aliquem* (*aliquid*) a fi cineva (ceva) important: *si vis esse aliquis* IUV. dacă vrei să fii cineva, *ego quoque aliquid sum* CIC. şi eu însemn ceva, *est aliquid nupsisse Iovi* OV. e ceva să te fi căsătorit cu Iupiter; (*mai ales la poeţii comici, cu sens colectiv şi vb. la pl.*): *Aperite atque Erotium aliquis evocate* PL. deschideţi şi chemaţi-l cineva pe Erotius afară, *aperite aliquis ostium* TER. deschideţi cineva uşa; (*pe lîngă num.*) cam, vreo: *aliquos viginti dies* PL. timp de vreo douăzeci de zile, *tres aliqui aut quattuor* CIC. cam trei sau patru; (*ac. sg. n. cu sens adverbial*) *aliquid* întrucîtva, puţin: *ne aliquid libertati officeret* CIC. să nu dăuneze întrucîtva (în vreo măsură) libertăţii; (*se omite în expr.*) *est qui* e cîte unul care, *sunt qui* sînt unii care; (*urmat de conjct.*) *sunt quibus in satira videar nimis acer* HOR. sînt unii cărora le par că sînt (li se pare că sînt) prea violent în satiră; [forme arh.: dat. sg. *aliquoi*; abl. n. *aliqui*; nom. pl. *aliques*; dat.-abl. pl. *aliquis*].

aliquō *adv.* **a.** undeva; ~ *concedere* CIC. a se retrage undeva; *migrandum Rhodum aut* ~ *terrarum arbitror* CIC. cred că trebuie să mă refugiez la Rhodos sau pe alte meleaguri; **b.** (*fig.*) la ceva, la un scop: *omnis labor* ~ *referatur* SEN. orice efort să se raporteze la un scop.

aliquobi *v.* **alicubi**

aliquonde *v.* **alicunde**

aliquot *num. indecl.* cîţiva, cîteva: ~ *de causis* CIC. din cîteva motive, ~ *ex veteribus* CIC. cîţiva dintre bătrîni.

aliquotfāriam *adv.* în unele locuri CAT.

aliquotiens (aliquoties) *adv.* de cîteva ori, de mai multe ori CIC. ş.a.

aliquōvorsum *adv.* într-o direcţie, într-o parte PL.

alis, *alid* (genit. *alis*, dat. *ali* sau *alei*) (*arh.*) *v.* **alius**

Alis, *idis f. v.* **Elis**

alisma, *atis n.* plantă acvatică PLIN.

Alīso (Alīsōn), *ōnis m.* fortăreaţă în Germania.

aliter *adv.* **1** altfel, în alt fel: *tu si* ~ *existimes* CIC. dacă tu ai fi de altă părere, *aliter* ... *aliter* într-un fel ... într-altul, ~ *atque* ~ SEN. în diferite chipuri, ~ ... *alius* unul într-un fel ... altul într-altfel; (*urmat de prop. comp.*) *aliter ac* (*atque*), *quam, et* ... altfel decît ...; ~ *scribo ac sententio* CIC. scriu altfel decît vorbesc, ~ *quam ego velim* CIC. altfel decît aş voi; (*în litotă*) *non* (*haud*) ~ *ac si, quam si, quam cum* ... nu altfel decît (la fel ca) dacă, decît atunci cînd ...; *non* ~ *nisi* ... nu altfel decît cu condiţia să ...: *negat* ~ *urbem se accepturum, nisi decreto arcessitus esset* LIV. spune că nu va primi oraşul, decît dacă va fi chemat printr-un decret; (*expr.*) *longe* ~ *est* este cu totul diferit, ~ *se habere* a se prezenta altfel; **2** altminteri, altfel, în caz contrar: ~ *perire pestis illa non potuit* CIC. altminteri năpasta aceea n-ar fi putut pieri, *id sibi contendendum aut* ~ *non traducendum exercitum existimabat* CAES. socotea că trebuie să facă acest efort sau, în caz contrar, să nu-şi treacă dincolo armata.

alitūra, *ae f.* hrană GELL.

alituum *v.* **ales**

aliubī *adv.* în alt loc, ~ ... ~ PLIN. ici ... colo, ~ *atque* ~ SEN. cînd ici ... cînd colo.

alium, *iī n.* usturoi PL., HOR. ş.a.

aliunde *adv.* din alt loc, din altă parte; (*fig.*) din alt lucru, de la altă persoană: *nec fere* ~ *quam ex Hispania* PLIN. şi în general din nici un alt loc decît din Hispania, *non* ~ *constare* PLIN. a nu consta din altceva, *audire* ~ CIC. a afla de la altcineva; (*corel.*) ~ *stare, aliunde sentire* LIV. a fi într-o partidă şi a fi de părerea celeilalte, ~ *alio* dintr-un loc într-altul: ~ *alio transfugunt* SEN. fug dintr-un loc într-altul; (*fig.*) ~ *alio transiliens* SEN. trecînd de la un subiect la altul.

alius, *alia, aliud adj.-pron.* (genit. *alterius*, rar *alius*; dat. *alterī*, rar *aliī*) **1** altul (*din mai mulţi, pe cînd* **alter** = *altul — din doi*): *me alii metus atque aliae curae moverunt* CIC. pe mine m-au frămîntat alte temeri şi alte griji, *augur „alio die" dixit* CIC. augurul a zis „în altă zi" (*formula amînării adunărilor publice*); (*alternanţă sau reciprocitate*): *alius* (*alii*) ... *alius* (*alii*) unul (unii) ... altul (alţii), *alii* ... *pars* unii ... o parte, *alii* ... *plerique* unii ... cei mai mulţi, *alius alii* unul altuia, *alius alium* unul pe altul, *alius post* (*super*) *alium* unul după (peste) altul, *legiones aliae in alia parte resistunt* CAES. unele legiuni rezistau într-o parte, altele într-altă parte, *iussit alios alibi fodere* LIV. a poruncit ca unii să sape într-o parte, alţii într-alta; (*ac. n. pl. adverbial*) *alia* în alte privinţe, altminteri: *alia clarus* TAC. în alte privinţe, un om strălucit; (urmat de *ac* [*atque*], *et* în prop. afirmative şi de *quam, nisi, praeter* în prop. negative şi interog.): *longe alia ac tu scripseras nuntiantur* CIC. se anunţă cu totul alte lucruri decît scriseseşi tu, *solet aliud sentire et loqui* CIC. are obiceiul să gîndească altceva decît spune, *nihil aliud egit quam* ... CIC.

n-a făcut nimic altceva decît ..., *erat historia nihil aliud nisi annalium confectio* NEP. istoria nu era nimic altceva decît alcătuiri de cronici, *nec quicquam aliud est philosophia praeter studium sapientiae* CIC. filozofia nu e nimic altceva decît năzuința spre înțelepciune, (*cu vb. subînț.*) *nihil aliud quam bellum paravit* CIC. n-a făcut nimic altceva decît a pregătit războiul, *tribunatus Sestii nihil aliud nisi meum nomen sustinuit* CIC. tribunatul lui Sestius n-a făcut altceva decît mi-a sprijinit numele, *quibus quid aliud quam admonemus* LIV. prin acestea ce altceva facem decît că le amintim, *nullam aliam ob causam, nisi quad* ... CIC. din nici un alt motiv decît că ...; (*cu abl. comp.*) *neve putes alium sapiente beatum* să nu socotești că e altcineva fericit în afară de cel înțelept; (*în prop. interog. care încep cu* quid est aliud, *a doua prop. este juxtapusă în loc să fie legată prin* et = „*decît*"): *quid est aliud furere, non cognoscere homines, non cognoscere leges?* CIC. ce altceva înseamnă a fi nebun decît a nu cunoaște oamenii, a nu cunoaște legile? (a nu cunoaște oamenii și legile nu înseamnă oare a fi nebun?), *quid est aliud tollere ex vita vitae societatem, tollere amicorum colloquia absentium?* a suprima convorbirile cu cei absenți nu înseamnă oare a suprima din viață legăturile sociale?; **2** diferit: *homines alii facti sunt* LIV. oamenii au devenit alții, *velut alii repente facti* LIV. ca și cum s-ar fi schimbat dintr-o dată, *aliud est gaudere, aliud non dolere* CIC. una este a te bucura și altceva este a nu suferi, *in alia omnia discedere* CIC. a trece de partea opusă în toate chestiunile; **3** (uneori în sensul lui *alter*) *duas leges promulgavit, unam ... aliam* ... CAES. a promulga două legi, pe una ... pe cealaltă, *alius Ariovistus* TAC. un al doilea Ariovistus; **4** (uneori în sensul lui *reliqui*) = ceilalți, restul: *Diviciaco ex aliis Gallis maximam fidem habebat* CAES. dintre ceilalți galli, în Diviciacus avea cea mai mare încredere, *alia multitudo* LIV. restul soldaților; [forme rare: genit. m. *alii*; genit. f *aliae*; dat. m. *alio*; dat. f. *aliae*; dat.-abl. pl. *alis*].

aliusmodī *adv.* în alt fel: ~ *ac* altfel decît.

allābor, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* a înainta (lunecînd), a se strecura: *ad exta angues allapsi* LIV. șerpii înaintînd către măruntaie, *allabimur oris* (= *dat.*) VERG. ne apropiem de țărm, *allapsus genibus* SIL. căzînd la genunchii lui, (*cu ac.*) *fama matrisque allabitur aures* VERG. și zvonul se strecoară, ajungînd la urechile mamei.

allabōrō, *āre vi.* **1** a se strădui, a-și da silința: *allaborandum est, ut provoces* HOR. trebuie să te străduiești să-i ațîți; **2** a se strădui să adauge: *myrto nihil allabores* HOR. să nu-ți dai silința să adaugi nimic mirtului.

allacrimāns, *ntis* (*numai p. pr.*) lăcrimînd la acestea VERG., APUL.

allactō, *āre vt.* a alăpta MARC. EMP.

allambō, *ere vt.* a linge PRUD.; (*fig.*) a atinge AUS.

allāpsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **allabor**

allāpsus[2], *us m.* **1** apropiere (pe nesimțite): ~ *serpentium* HOR. apropierea pe nesimțite a șerpilor; **2** scurgere, curs (al unui izvor) APUL.

allassōn, *ontis adj.* de culoare schimbătoare VOP.

allātrō (*I*) *vt.* a lătra (la); (*fig.*) a striga împotrivă, a bîrfi LIV.; (*despre valurile mării*) a mugi, a urla PLIN.

allātus *p. pf. v.* **affero**

allaudābilis (adl-) (*2*) *adj.* lăudabil LUCR. *5, 158.*

allaudō (*I*) *vt.* a umple cu (de) laude PL.

allēc *n.* sos (făcut din diferite soiuri de pește) HOR.

allectātiō, *ōnis f.* îmbiere, momire QUINT.

allectiō, *ōnis f.* **1** înrolare (la oaste) MART. CAP.; **2** alegere (într-o funcție înaltă) COD.TH.

Allēctō *v.* **Alecto**

allectō, *āre vt.* a atrage, a îmbia CIC.

allector, *ōris m.* **1** cel care atrage, cel care momește COL.; **2** (*în epoca imperiului*) încasator al birurilor într-o provincie.

allectus (*3*) *p. pf. v.* **allego**[2] **și allicio**

allēgātiō, *ōnis f.* **1** delegație, persoane trimise spre a face o intervenție CIC.; **2** alegație, scuză DIG.; **3** rescript imperial COD. TH.

allēgātus, alb. *-ū, m.* trimitere în misiune, însărcinare: *meo allegatu venit* PL. a venit din însărcinarea mea.

allēgō[1] (*I*) *vt.* **1** a trimite (pe cineva) cu o însărcinare particulară: ~ *ad negotium* PL. a trimite pe cineva la o treabă, *pater allegavit villicum qui posceret sibi istam uxorem* PL. tatăl l-a trimis pe vechil ca s-o ceară de nevastă; **2** a aduce ca probă (ca motiv, scuză etc.), a prezenta: ~ *exemplum* PLIN. IUN. a cita un exemplu, *merita erga populum allegantes* SUET. punînd în lumină serviciile făcute poporului, (*legati*) *munera, preces, mandata regis sui allegant* TAC. solii prezintă darurile și transmit rugămințile și însărcinările regelui lor; (*jur.*) ~ *se ex servitute in ingenuitatem* ULP. a scăpa de sclavie dovedindu-și calitatea de om liber.

allegō[2], *ere, lēgi, lēctum vt.* a alege (prin cooptare), a primi: ~ *aliquem in senatum* SUET. a alege pe cineva în senat, ~ *inter praetores* a coopta printre pretori, *octo praetoribus allecti duo* VELL. celor opt pretori li s-au adăugat doi, (*fig.*) *meruit allegi caelo* SEN. a meritat să fie primit printre zei.

allēgoria, *ae f.* alegorie QUINT.

allēgoricē *adv.* alegoric PORPH.

allēgoricus (*3*) *adj.* alegoric TERT.

allēgorista, *ae m.* tălmăcitor de alegorii ECCL.

allēgorizō, *āre vi.* a vorbi în alegorii TERT.

alleluia *v.* **halleluia**

alleluiaticus (*3*) *adj. v.* **halleluiaticus**

allēnīmentum, *ī n.* potolire, mijloc de a liniști, calmant AMM.

alleum *v.* **allium**

allevāmentum, *ī n.* ușurare, potolire CIC.

allevātiō, *ōnis f.* **1** ridicare: ~ *humerorum* QUINT. ridicare a umerilor; **2** ușurare, potolire CIC.

allevātor, *ōris m.* cel care înalță: ~ *humilium* TERT. cel care-i înalță pe cei umili.

alleviō (*I*) *vt.* a ușura VULG.

allevō[1] (*I*) *vt.* **1** a ridica: ~ *manum* QUINT. (*oculos* CURT.) a ridica mîna, ochii, ~ *faciem alicuius manu* SUET. a ridica capul cuiva cu mîna; **2** (*fig.*) a ușura (*durerea, necazul, grijile etc.*): ~ *aerumnam dictis* CIC. a alina supărarea prin vorbe, ~ *onus* CIC. a ușu-

ra o povară (sufletească), ~ *sollicitudines* CIC. a potoli grijile, *allevor cum loquor tecum* CIC. mă liniştesc sufleteşte cînd vorbesc cu tine, *notae allevatae* TAC. pedepse îndulcite, *allevatur animum* (= *ac. gr.*) TAC. se simte uşurat sufleteşte, *confirmatio adversariorum allevatur* CIC. argumentele adversarilor sînt făcute să-şi piardă puterea.
allevō[2], *āre vt.* a netezi COL.
allex, *ēcis v.* **halec**
allexi *pf. v.* **allicio**
allex, *icis m.* degetul cel mare de la picior; (*fig.*) ~ *viri* PL. Poen. *1310* o stîrpitură de bărbat.
Allia (Alia), *ae f.* mic afluent al Tibrului la nord de Roma (*memorabil prin înfrîngerea romanilor de către galli în anul 390 î.e.n.*) // **Al(l)iensis** (*2*) *adj.* de la Al(l)ia: ~ *pugna* lupta de la Al(l)ia, ~ *dies* LIV. ziua de la Al(l)ia (*18 iulie*), notată în calendar ca zi nefastă.
ālliātum, *ī n. v.* **aliatum**
allibescō *v.* **allubesco**
allicefaciō, *ere vt.* a atrage SEN.
alliceō *v.* **allicio**
alliciō, *ere, lēxī, lectum vt.* a atrage (la sine): ~ *ferrum ad se* CIC. (*despre magnet*) a atrage fierul, *si ego illum hominum ad me allexero* PL. dacă voi fi atras de partea mea pe acel om, ~ *nostris beneficiis benevolentiam illorum* CIC. a ne atrage prin binefacerile noastre bunăvoinţa acelora, ~ *provincias* SUET. a-şi atrage de partea sa provinciile.
allīdō, *ere, līsī, līsum vt.* a izbi (de ceva): *remigum pars ad scopulos allisa* CAES. o parte dintre vîslaşi izbiţi de stînci; (*fig.*) *Servius allisus est* CIC. Servius a fost zdrobit (prin condamnare), *qui periculis imminentibus non alliserit virtutem* SEN. care nu-şi va fi expus virtutea pericolelor iminente.
Allifae, *ārum f. pl.* oraş samnit (*pe rîul Volturnus*) // **Allifānus** (*3*) *adj.* din Allifae // **Allifāna**, *orum* (subînţ. **pocula**) HOR. cupe mari de lut (*fabricate la Allifae*).
alligāmentum, *ī n.* legătură COL.
alligātio, *ōnis f.* legare, legătură VITR.
alligātor, *ōris m.* cel care leagă (via) COL.
alligātūra, *ae f.* legătură COL.; ligatură (*în chirurgie*) SCRIB.
alligō (*I*) *vt.* **1** a lega: ~ *ad palum* CIC. a lega de un stîlp, ~ *vulnus* CIC. a lega o rană, ~ *caput lana* MART. a lega capul cu o legătură de lînă, ~ *vineas* COL. a lega via, *alligati* COL. sclavi legaţi; **2** (*fig.*) a înlănţui, a ţine prins, a fixa, a imobiliza: *torpor gravis alligat artus* OV. o toropeală grea înlănţuie trupul, *ancora alligat navem* LIV. ancora fixează corabia, *palus inamabilis undā* (*mortuos*) *alligat* VERG. mlaştina hîdă ţine prinşi pe morţi cu apele ei, *lac alligatum* MART. lapte prins, *calculus alligatus* SEN. pion care nu mai poate fi mişcat; **3** (*moral*) a lega, a îndatora, a obliga: *lex omnes mortales alligat* CIC. legea îi obligă pe toţi oamenii, *beneficio alligari* CIC. a fi îndatorat prin binele făcut, *foedere alligata civitas* LIV. cetate obligată prin tratat, *iure iurando alligat* CIC. leagă prin jurămînt, *se* ~ *scelere* CIC. a se face vinovat de o crimă, *hic furti se alligat* TER. acesta se face vinovat de furt; **4** (*ret.*) a ţine strîns, a supune: *ad omnia verba se* ~ QUINT. a se ţine strîns cuvînt de cuvînt, *verba alligata quasi certa lege versus* CIC. cuvintele supuse la un fel de lege fixă a versului.
alliniō, *īre v.* **allino**
allinō, *ere, lēvī, litum vt.* **1** a întinde deasupra un strat unsuros, a unge: *quicquid pingue secum tulit* (*Nilus*), *arentibus locis allinit* SEN. toate aluviunile roditoare pe care Nilul le duce cu el le depune într-un strat pe locurile arse de secetă, *incomptis allinet atrum signum* HOR. va trage o linie neagră peste versurile nereuşite; **2** (*fig.*) *nullae sordes videbantur his sententiis allini posse* CIC. părea că nici o pată nu putea mînji aceste voturi, ~ *alteri vitia sua* SEN. a transmite altuia viciile tale (frecîndu-te de el).
allisiō, *ōnis f.* apăsare HIER.
allium *v.* **alium**
Allobrogēs, *um m. pl.* allobrogi (*popor din Gallia Narboneză*) // **Allobrogicus** (*3*) *adj.* din ţara allobrogilor.
Allobrox, *ogis m.* (ac. şi *Allobroga*) allobrog (*v. supra*).
allocūtiō, *ōnis f.* vorbire (în faţa cuiva), discurs: *inchoata allocutione* SUET. începîndu-şi discursul, *mutat allocutionem* PLIN. IUN. îşi schimbă tonul vorbirii, *obliquae allocutiones a*) vorbire indirectă QUINT.; *b*) vorbe de consolare, de îmbărbătare SEN.
allocūtus *p. pf. v.* **alloquor**
allophylus (*3*) *adj.* de altă rasă, străin TERT.
alloquium, *iī n.* vorbire (adresată cuiva), convorbire; (*spec.*) consolare; *alloquio firmare militem* LIV. a-i încuraja pe soldaţi prin cuvinte, *benigno alloquio* LIV. cu vorbe binevoitoare, *deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis* HOR. prin dulcile vorbe de mîngîiere a tristeţii care te urîţeşte.
alloquor, *loquī, locūtus sum vt. dep.* a adresa (cuiva) cuvîntul: *quem nemo alloqui vellet* CIC. căruia nimeni n-ar vrea să-i adreseze un cuvînt, *te nunc alloquor, Africane* RH. HER. ţie mă adresez acum, Scipio.
allubentia, *ae f.* dorinţă, înclinare (spre) APUL.
allubescō, *ere vi.* **1** a începe să placă: *est nimium lepida femina; iam allubescit* PL. femeia e foarte drăguţă; începe să-mi placă; **2** a-i face pe plac (cuiva): *basiare volenti allubescebat* APUL. îi făcea pe plac celui care vroia s-o sărute; **3** a prinde gust (de ceva) (*alicui rei*) APUL.
allūceō, *ēre, lūxī vi.* **1** a străluci (în plus): *nisi aliquis igniculus alluxerit* SEN. dacă nu va străluci şi o flacără mică; **2** (*fig. cu dat.*) a face să licărească: *tibi fortuna faculam lucrificam* ~ *vult* PL. norocul vrea să facă să-ţi licărească flăcăruia unui mic cîştig, *nobis alluxit* SUET. e pentru noi o prevestire bună.
alluctāmentum, *i n.* mijloc de a lupta împotriva ... ARN.
alluctor, *ārī vi. dep.* a se lupta cu: ~ *mihi* APUL. a mă lupta cu mine.
allūdiō, *āre vi.* a se juca (cu), a sîcîi în glumă PL.
allūdō, *ere, lūsi, lūsum vi.* **1** a se juca, a se hîrjoni: *alludit viridique exsultat in herba* OV. (taurul) se joacă şi sare prin iarba verde, *habui scortum: coepit ad id* ~ TER. aveam o femeie: a început să se hîrjonească cu ea; (*fig. despre valuri, vînt*): *mare litoribus* (= *dat.*) *alludit* CIC. marea se hîrjoneşte cu ţărmurile, *in allu-*

dentibus undis OV. în valurile care se zbenguie; (*cu ac.*) *quae delapsa fluctus alludebant* CATUL. valurile se jucau cu veşmintele căzute de pe ea, *comas silvae alludit levis Auster* VAL. FL. un vînt uşor se joacă cu frunzişul pădurii, *prope posita speique nostrae alludentia sequamur* SEN. să căutăm ce e aproape de noi şi zîmbeşte speranţelor noastre; **2** a glumi (cu): *Galba alludens varie* CIC. Galba glumind în diverse feluri, *nec plura alludens* VERG. şi neglumind mai mult, *intempestive qui occupato* (= *dat.*) *alluserit* PHAEDR. care glumea nepotrivit cu un om ocupat; **3** a face aluzie, a se referi la: ~ *Homeri versibus* VAL. MAX. a face aluzie la versurile lui Homer.

allŭō, *ere, lui vt.* a uda, a scălda (curgînd în apropiere): *latera haec alluit* CIC. (rîul) udă aceste laturi, *urbs mari alluitur* LIV. oraşul e scăldat de mare, *moenia alluuntur a mari* CIC. zidurile sînt scăldate de mare.

allūsiō, *ōnis f.* **1** joacă, glumă ARN.; **2** aluzie CASSIOD.

allŭviēs, *ēī f.* inundaţie, aluviune COL.; (*pl.*) mişcări ale valurilor APUL.

allŭviō, *ōnis f.* inundaţie APUL.; aluviune CIC.

allŭvium, *ii n.* aluviune SID.

Almō, *ōnis m. 1*) pîrîu aproape de Roma; *2*) zeul pîrîului Almo.

almus (*3*) *adj.* **1** hrănitor, rodnic: ~ *ager* VERG. ogorul roditor; **2** (*fig.*) dătător de viaţă, binefăcător, binecuvîntat: *alma Venus* LUCR. Venus, dătătoare de viaţă, *alme sol* HOR. soare binecuvîntat.

alneus (*3*) *adj.* de arin VITR.

alnus, *ī f.* **1** arin VERG.; **2** obiect făcut din lemn de arin, barcă, navă: *levis innatat alnus* VERG. nava uşoară pluteşte.

alō, *ere, aluī, altum* (*alitum*) *vt.* **1** a hrăni: *nutrix quae eam aluit* TER. doica ce a hrănit-o, *pulli aluntur ab iis, ut a matribus* CIC. puii sînt hrăniţi de ele ca de mamele lor; (*la pas.-refl.*) *lacte ali* CIC. a se hrăni cu lapte, *hordeo omnes alebantur* CAES. toţi se hrăneau cu orz; **2** (*oc.*) **a.** a asigura întreţinerea, a întreţine: *cum agellus eum non satis aleret* CIC. cum bucăţica de pămînt nu-i era suficientă pentru întreţinere, *quo factum est ut filiae eius publice alerentur* NEP. aşa s-a ajuns ca fetele lui să fie întreţinute de stat, ~ *exercitum* CIC. a întreţine o armată, *se suosque latrociniis* ~ CAES. a se întreţine pe sine şi pe ai lui din tîlhării; **b.** a creşte, a face mare: *locus ubi alitus est* SALL. locul unde a fost crescut, *omnem pueritiam Arpini altus* SALL. crescut tot timpul copilăriei la Arpinum, *cum Hannibale nato, alto educatoque inter arma* LIV. cu Hannibal născut, crescut şi format pe cîmpul de luptă; **3** a face să crească, a produce: *tellus herbas alit* VERG. pămîntul face să crească ierburi, *ductores quos Africa alit* VERG. conducători pe care-i produce Africa, *amnis quem imbres aluere* HOR. rîul pe care ploile îl făcuseră să crească; **4** (*fig.*) a alimenta, a dezvolta, a spori: ~ *spem* CIC. a alimenta speranţa, ~ *morbum* NEP. a agrava boala, ~ *vitium* HOR. a alimenta un viciu, ~ *rumores* LIV. a alimenta zvonurile, *alit aemulatio ingenia* VELL. emulaţia dezvoltă talentele, ~ *bellum* CIC. a aţîţa războiul, *mens alitur discendo* CIC. mintea se formează prin învăţătură, *honos alit artes* CIC. gloria face să prospere artele, *civitas quam semper aluisset* CAES. o cetate pe care el o ajutase tot timpul, *hos successus alit* VERG. pe aceştia îi încurajează succesul.

aloē, *ēs f.* (*bot.*) aloe (*Aloe*) PLIN.; (*fig.*) amăreală IUV. *6, 181.*

alogia, *ae f.* cuvinte fără rost, prostii SEN.; prînz la care nu se vorbeşte, masă prea bogată AUG.

alogus (*3*) *adj.* fără judecată AUG.; (*spec. în mat. sau metrică*) iraţional MART. CAP.

Alōīdae, *ārum m. pl.* fiii gigantului Aloeus (Otos şi Ephialtes).

Alopē, *ēs f. 1*) oraş în Locrida; *2*) fiica lui Cercyon, metamorfozată în izvor.

alōpecia, *ae f.* „boala vulpii" (*alopecie, cădere a părului şi a bărbii*) PLIN.

alōpeciōsus (*3*) *adj.* căruia îi cade părul TH. PRISC.

alōpecis, *idis f.* (soi de) viţă de vie (ai cărei ciorchini seamănă cu o coadă de vulpe) PLIN.

alōpecūrus, *ī f.* (*bot.*) coada-vulpii (*Alopecurus pratensis*) PLIN.

alōpēx, *ēcis f.* (*iht.*) vulpe-de-mare, vatos (*Raia clavata*) PLIN.

Alpēs, *ium f. pl.* munţii Alpi; (*fig.*) munţi foarte înalţi: *geminae Alpes* SIL. cei doi Alpi (Alpii şi Pirineii) // **Alpicus** (**Alpīnus**) (*3*) *adj.* al Alpilor, alpin // **Alpīnī**, *ōrum m. pl.* locuitori ai Alpilor; [rar f. sg. **Alpis**, *is*, ac. *Alpem*, abl. *Alpe*].

alpha *n. indecl.* prima literă a alfabetului grecesc; (*fig.*) cel dintîi: ~ *paenulatorum* MART. cel dintîi dintre calici.

alphabētum, *ī n.* alfabet HIER.

Alphēos (ac. *-on*) şi **Alphēus**, *ī m. 1*) rîu în Elida (*care udă localităţile Pisa şi Olympia*); *2*) zeul rîului Alpheus (*iubitul Arethusei, metamorfozată într-un izvor subteran*) // **Alpheus** (*3*) *adj.* al lui Alpheus: *Alphēae Pisae* VERG. Pisa Alpheică (*din Italia, colonie a Pisei din Elida*) // **Alphēias**, *adis f.* = Arethusa (*iubita lui Alpheus*).

Alphesiboea, *ae f.* soţia lui Alcmeon.

alphus, *ī m.* rîie CELS.

alsī *pf. v.* **algeo**

alsīnē, *ēs f.* (*bot.*) scînteiuţă (*Gagea arvensis*) PLIN.

alsiōsus (*3*) *adj.* sensibil la frig, friguros LUCR.

Alsium, *iī n.* localitate la nord de Roma // **Alsiensis** (*2*) *adj.* din Alsium // **Alsiense** (subînţ. **praedium**), *is n.* proprietate la Alsium.

alsius[1] (*3*) *adj. v.* **alsiosus**

alsius[2] *comp. n.* de la **alsus** (*nefolosit*): *Antio nihil* ~ CIC. Att. *4, 8, 1* nici un loc nu e mai răcoros decît Antium.

altānus ventus, *ī m.* vînt care bate dinspre mare PLIN., VITR.

altar (**altāre**), *is n.* altar (*propriu-zis, partea superioară a altarului, pe care se ardeau jertfele aduse zeilor*); [clasic numai pl. *altaria, ium*].

altārium, *ii v.* **altar**

altē *adv.* **1** sus, în sus, de sus: ~ *extollens pugionem* CIC. ridicînd pumnalul în sus, *tollam altius tectum* CIC. voi ridica acoperişul mai sus, ~ *cadere* CIC. a

cădea de sus; (*fig.*) ~ *spectare* CIC. a avea planuri înalte (mari); **2** adînc, profund: *ferrum haud ~ in corpus descendisse* LIV. (zicea că) fierul n-a pătruns adînc în corp, *altius radices agere* OV. a-şi înfige rădăcinile mai adînc, (*fig.*) *altius perspiciebant* CIC. vedeau mai adînc; **3** de departe: *rem ~ repetere* CIC. a lua discuţia de departe, *bellum altius expediam* TAC. voi înfăţişa războiul luînd-o mai de departe, *verbum altius transferre* CIC. a da un sens metaforic prea îndrăzneţ unui cuvînt.

altēgradius (*3*) *adj.* care merge cu capul sus TERT.

alter, *era*, *erum adj.* (genit. *alterīus* şi *alterius*, dat. *alteri*) **1** unul (din doi), celălalt: *alterum ex duobus* CIC. una din două, *absente consulum altero ambobusve* LIV. fiind lipsă unul dintre consuli sau amîndoi, (*în corel.*) *alter* (*alteri*) ... *alter* (*alteri*) unul (unii) ... celălalt (ceilalţi), *alter alterum* unul pe celălalt, *alteri alteros attriverant* SALL. se măcinaseră unii pe alţii, *duae res maxime altera alteri defuit* CIC. două calităţi mai cu seamă le-au lipsit, unuia una, celuilalt alta, *alter ... alterā de causa* CIC. unul ... dintr-un motiv, celălalt din altul, *unus aut ~, unus alterve* CIC. unul sau doi, *unus et ~* unul şi apoi altul; unul, doi: *dicit unus et ~ breviter* CIC. vorbeşte pe scurt unul şi apoi altul, *unus et ~ dies intercesserat* CIC. trecuse o zi, trecuseră două; **2** al doilea: *proximo, altero, tertio reliquis consecutis diebus* CIC. în ziua precedentă, într-a doua, într-a treia şi în celelalte zile următoare, *altero die* CIC. a doua zi, *centesima lux ab interitu P. Clodii et altera* CIC. a o sută doua zi de la moartea lui P. Clodius, *anno trecentesimo altero quam Roma condita est* LIV. în al trei sute doilea an după întemeierea Romei; (*poet.*) *tu nunc eris ~ ab illo* VERG. acum tu vei fi al doilea după el, *~ ab undecimo annus* VERG. al doilea an după al unsprezecelea (al doisprezecelea an); *~ Themistocles* CIC. un al doilea Temistocle, *alter ego* CIC. un al doilea eu, *alterum tantum* CIC. de două ori atît (dublu), *altero tanto longior* NEP. mai lung decît dublul; **3** opus, contrar: *altera ripa* CAES. malul opus, *pars altera* LIV. partea contrară, *metuit alteram sortem* HOR. se teme de o soartă contrară; **4** (*substantivat*) un altul, aproapele, semenul: *qui nihil alterius causā facit* CIC. care nu face nimic pentru altul, *qui exitum alteri parat* ENN. cine pune la cale moartea aproapelui său, *ne sit te ditior ~* HOR. ca un altul să nu fie mai bogat decît tine; [forme rare: dat. f. *alterae* PL., TER., CAES.; *altrius*, *altri*, *altris* PL. = forme sincopate pt. *alterius*, *alteri*, *alteris*].

alterās *adv.* altădată PL.

altercābilis (*2*) *adj.* în formă de controversă ARN.

altercātiō, *ōnis f.* schimb de cuvinte, discuţie aprinsă, dispută CIC.

altercātor, *ōris m.* cel care participă la o dezbatere QUINT.

altercō (*1*) *vi.* a fi în dispută: *cum patre altercasti* TER. ai fost în dispută cu tatăl tău, (*impers.*) *dum de his altercatur* IUST. în timp ce se dezbate despre aceste chestiuni.

altercor, *āri*, *ātus sum vi.* a avea un schimb de cuvinte, a discuta aprins (cu cineva), a dezbate în contradictoriu, a se lupta; (*spec. despre avocaţii părţilor într-un proces*) a ataca şi a replica: *~ cum Vatinio* CIC. a discuta aprins cu Vatinius, *inter nos altercantes* LIV. discutînd între noi, (*fig.*) *altercante libidinibus* (*= dat.*) *pavore* HOR. teama luptîndu-se cu temerile tale, (*rar cu ac.*) *dum sermonem altercamur* APUL. în timp ce schimbăm aceste cuvinte, (*spec.*) *in altercando invenit parem neminem* CIC. în atac şi replică n-a avut egal.

alterculum (**altercum**), *ī n.* (*bot.*) măselariţă (*Hyoscyamus niger*) PLIN.

alternā *adv.* alternativ APUL.

alternātim *adv.* alternativ AMM.

alternātiō, *ōnis f.* alternare, succesiune; (*jur.*) alternativă DIG.

alternis (abl. pl. subînţ. *vicibus*, folosit ca adv.) alternativ, rînd pe rînd: *~ fidens ac diffidens* LIV. încrezîndu-se şi neîncrezîndu-se rînd pe rînd, *alternis ... alternis* SEN. cînd ... cînd.

alternō, *āre* **1** *vt.* a schimba rînd pe rînd (ceva), a alterna: *~ vices* OV. a alterna rolurile, *alternant spesque timorque fidem* OV. speranţa şi teama îl determină cînd să aibă încredere, cînd nu, *~ fructus* PLIN. a da roadă din doi în doi ani, *hirundines in fetu alternant cibum* PLIN. rîndunelele dau hrană puilor o dată unora, o dată altora; **2** *vi.* a alterna: *illi alternantes proelia miscent* VERG. aceia se bat cu rîndul, *alternans aqua* PROP. apa care acum creşte, acum scade; (*poet.*) a sta în cumpănă: *haec alternanti potior sententia visa est* VERG. stînd la cumpănă între una şi alta, această hotărîre i s-a părut mai bună.

alternus (*3*) *adj.* pe rînd, cu schimbul, alternînd: *alternis trabibus ac saxis* CAES. folosind alternativ grinzi şi bolovani, *alternis annis, mensibus, diebus* un an, o lună, o zi da şi alta nu, *alterna vice* ENN. (*per alternas vices* OV.) cu schimbul, *alterno pede terram quatiunt* HOR. izbesc pămîntul cînd cu un picior, cînd cu altul, *alternis poene verbis factum eius laudat* LIV. laudă aproape din două în două cuvinte fapta lui, *alternum foedus amicitiae* CATUL. legămînt reciproc de prietenie, *~ metus* LIV. frică reciprocă, *alterni si congrediamur* VERG. Aen. *12, 233* dacă jumătate din noi i-am ataca (din doi în doi), *alterni sermones* HOR. dialog, *alternis versibus* CIC. în distihuri (*grup de două versuri, unul mai lung, altul mai scurt*), *alterno versu* sau *pectine, in alternos pedes* OV. în distih elegiac (*format din hexametru şi pentametru*), *amant alterna Camenae* VERG. muzelor le plac cîntecele alternative (amebeice), *reiectio iudicum alternorum* CIC. recuzarea judecăţilor de fiecare parte (a acuzării şi a apărării); [nu are *comp.* şi *superl.*]

alteruter, *tra*, *trum pron.* (genit. *alterutrius*, dat. *alterutri*) **1** unul sau altul: *~ vestrum* CIC. unul sau altul dintre voi, *~ de filiis* CIC. unul sau altul dintre fii, *video esse necesse alterutrum* CIC. văd că una dintre aceste două se impune; **2** (*tard.*) reciproc: *alterutra oppositio* TERT. opoziţie reciprocă; (*folosit ca adv.*) *alterutro*, *alterutrum*, *ab* (*de*, *ex*) *alterutro* în mod reciproc; [cele două elemente se declină separat, de ex.: *altera ultra* CIC., *alterum utrum* CIC., *alterius*

utrius CIC., *alterā utrā* LIV.; genit. şi dat. arh. *alterutrae* GELL].

alteruterque, *traque, trumque pron.* şi unul, şi celălalt, fiecare (din doi) PLIN.

althaea (althēa), *ae f.* (*bot.*) nalbă-mare (*Malva silvestris*) PLIN.

Althaea, *ae f.* fiica lui Theseus, soţia lui Oeneus şi mama lui Meleagru.

alticinctus (*3*) *adj.* cu haina încinsă sus (spre a fi mai liber în mişcări) PHAEDR. *2, 5, 11*.

alticomus (*3*) *adj.* (*despre arbori*) cu coroana înaltă TERT.

altiiugus (*3*) *adj.* cu vîrful înalt P. NOL.

altilāneus (*3*) *adj.* cu lînă bogată SERV. *apud* Aen. *12, 170*

altilis (*2*) *adj.* **1** îngrăşat, gras: *boves altiles* VARR. boi îngrăşaţi; (*fig.*) *dote altili* PL. cu o dotă mare; **2** (*tard.*) hrănitor MACR. // **altilis**, *is f.* pasăre de curte IUV. // **altilia**, *ium n. pl.* HOR. păsări îngrăşate.

Altīnum, *ī n.* oraş maritim în Italia de nord, în ţinutul veneţilor (*azi, Altino*) // **Altīnus** (*3*) *adj.* din Altinum // **Altinātēs**, *ium* (*um*) *m. pl.* locuitorii din Altinum.

altipendulus (*3*) *adj.* care atîrnă de sus NOV.

altipeta, *ae m. f.* care vrea să se ridice sus P. NOL.

altipetax, *ācis adj.* care ţinteşte la lucruri înalte AUG.

altisonus (*3*) *adj.* (*poet.*) care răsună în înaltul cerului ENN.; (*fig.*) sublim IUV.

altithronus (*3*) *adj.* (*tard.*) care şade pe un tron înalt IUVENC.

altitonans, *ntis adj.* care tună de sus: *pater* ~ OV. = Iupiter; (*fig.*) răsunător LUCR.

altitonus (*3*) *adj. v.* **altitonans**

altitūdō, *inis f.* **1** înălţime: ~ *muri* CAES. înălţimea zidului, *mons magna altitudine* CAES. munte de o mare înălţime (munte foarte înalt), (*pl.concrt.*) *altitudines capere* LIV. a ocupa înălţimile; (*fig.*) ~ *animi* CIC. nobleţe sufletească, ~ *gloriae* CIC. măreţia gloriei; **2** adîncime: ~ *fluminis, maris* CAES. adîncimea rîului, a mării, *ex pedalibus in altitudinem trabibus* CAES. făcute din grinzi de un picior grosime; **3** (putere de a se închide în sine prefăcîndu-se) prefăcătorie: *ad simulanda negotia ~ animi incredibilis* SALL. (Sulla) avea o putere extraordinară de a se preface spre a-şi acoperi intenţiile, *in altitudinem conditus* TAC. închis în sine.

altiusculē *adv.* puţin cam sus APUL.

altiusculus (*3*) *adj.* puţin cam înalt SUET.

altivagus (*3*) *adj.* care rătăceşte prin văzduh CHALCID.

altivolans, *ntis* şi **altivolus** (*3*) *adj.* care zboară sus LUCR. ş.a.

altō, *āre vt.* a înălţa SID.

altor, *ōris m.* hrănitor, crescător CIC., OV.

altrim secus *v.* **altrinsecus**

altrinsecus *adv.* **1** de partea cealaltă PL.; **2** (*tard.*) din tr-o parte şi dintr-alta LACT.

altrix, *īcis f.* cea care hrăneşte CIC., OV.

altrorsus *v.* **altroversum**

altrōversum (altrōvorsum) *adv.* de(spre) cealaltă parte PL.

altum, *ī n. v.* **altus²**

altus¹ (*3*) *p. pf. v.* **alo**

altus² (*3*) *adj.* **I** (*privind în sus*) **1** înalt: *altissimus mons* CAES. munte foarte înalt, *altae sub arboris ramis* LUCR. sub ramurile înalte ale copacului, *altior illis ipsa dea est* OV. dar zeiţa este mai înaltă decît ele; (*cu ac. măsurii*) *agger* ~ *pedes octoginta* CAES. terasă înaltă de optzeci de picioare, (*cu genit.*) *alta novem pedum* COL. înaltă de nouă picioare; **2** (*fig.*) înalt, mare: *altissimus dignitatis gradus* CIC. cea mai înaltă treaptă a onorurilor, *in altiorem locum pervenire* CIC. a ajunge la o situaţie mai înaltă; (*despre oraşe*) *alta Roma, Troia* VERG. marea Romă, Troie, (*despre zei şi oameni*) ~ *Apollo* VERG. marele Apollo, *Caesar altus* HOR. marele Augustus, *homo alta mente praeditus* CIC. om dotat cu o inteligenţă deosebită, *altissimus sonus* QUINT. sunet foarte ascuţit, *altiore voce* SEN. cu o voce mai puternică, *artes altiores* QUINT. arte mai înalte (superioare), *alto vultu dona reicere* HOR. a respinge darurile cu o privire mîndră // **altum**, *ī n.* înălţime, înălţimea cerului, cer: *arcu alta petens* VERG. ţintind cu arcul în înălţime, *Troes alta tenent* VERG. troienii stăpînesc înălţimile (zidurilor), *ab* (*ex*) *alto* VERG. din înălţimile cerului, *altum nidis petiere relictis* VERG. s-au îndreptat spre cer, părăsind cuiburile. **II** (*privind în jos*) **1** adînc, profund: *altissimum flumen* CAES. rîu foarte adînc, *altior aqua* CAES. apă mai adîncă, *templa alta Orci* CIC. ţinuturile adînci ale Infernului; (*cu ac. măsurii*) *fossae quinos pedes altae* CAES. şanţuri de cîte cinci picioare adîncime, *altum vulnus* VERG. rană adîncă; **2** (*fig. despre somn, tăcere, linişte, pace*): *somnus* ~ LIV. somn profund, *altum silentium* VERG. tăcere adîncă, *alta eruditio* QUINT. învăţătură adîncă, *premit altum corde dolorem* VERG. îşi înăbuşă în inimă durerea adîncă, *alta dissimulatio* CURT. prefăcătorie greu de pătruns, *altiorem iracundiam verebantur* TAC. se temeau de o mînie mai ascunsă // **altum**, *ī n.* adîncime, adînc: *petens alta* VERG. căutînd adîncurile, *ex alto corporis extrahere* PLIN. a extirpa din adîncul corpului, *putei in altum acti* SEN. puţuri săpate la mare adîncime. **III** (*care se întinde departe*) **1** adînc, afund: *navis portu se condidit alto* VERG. corabia s-a adăpostit în fundul portului, *altis ordinibus* TAC. cohortele dispuse în adîncime // **altum**, *ī n.* largul mării, mare: *ubi in altum provecti sumus* CIC. după ce am înaintat în largul mării, *urget ab alto Notus* VERG. vîntul Notus bate dinspre mare, *in altum vela dabant* VERG. vîsleau în larg, *multum et terris iactatus et alto* VERG. mult prigonit şi pe uscat, şi pe mare, *alto mersa Paenorum classe* SIL. flota punilor fiind scufundată în mare; **2** depărtat (în timp), străvechi: *ex alto rem repetere* CIC. a relua povestind lucrurile din vremuri trecute, *genus alto a sanguine Teucri* VERG. urmaş din sîngele străvechiului Teucer.

altus³, *ūs m.* hrană MACR.

alucinātiō, alucinor *v.* **hallucinotio, hallucinor**

ālūcita, *ae m.* (*entom.*) ţînţar (*Culex*) PETR.

alūcus, *ī m.* SERV. *v.* **ulucus**

ālum, *ī n.* 1 (*bot.*) tătăneasă (Symphytum officinale, *plantă folosită contra diareii*); 2 usturoi sălbatic PLIN.
alūmen, *inis n.* piatră acră, alaun PLIN., VITR.
alūminātus (alūminōsus) (*3*) *adj.* care conţine piatră acră; care are gust de piatră acră PLIN.
alumna, *ae f.* copilă (crescută de cineva), fiică CIC.
alumnor, *āri, ātus vt.* a hrăni, a creşte, a forma; (*p. pf. cu sens pas.*) *canes alumnatos* APUL. cîinii dresaţi.
alumnus, *ī m.* 1 fiu, copil (crescut de cineva): ~ *legionum* TAC. copilul legiunilor (trăit printre soldaţi), *ego, pacis* ~ CIC. eu, care sînt o creaţie a păcii, ~ *fortunae* PLIN. favoritul sorţii; 2 discipol, elev: *Platonis alumni* CIC. discipolii lui Platon; (*cu sens act.*) hrănitor MART. CAP.
alus v. **alum**
alūta, *ae f.* 1 piele moale (*bine tăbăcită cu piatră acră*) CAES.; 2 (obiect de piele fină) încălţăminte OV.; punguţă, portmoneu IUV.; 3 aluniţă falsă (*aplicată la femei pe obraz*) OV.
alūtiae, *ārum f. pl.* mine (de aur) PLIN.
alvārium, *ii n.* (*frecv. pl.*) stup de albine VARR.
alveāre, *is n.* stup de albine COL.
alveātus (*3*) *adj.* scobit în formă de jgheab CAT.
alveolātus (*3*) *adj.* uşor scobit VITR.
alveolus, *ī m.* (dim. al lui *alveus*) (ceea ce este uşor scobit) albie mică a unui rîu VERG.; albie mică de spălat, covăţică CAT.; vas mic LIV.; masă de joc PLIN.; suveică HIER.
alveus, *i m.* (cavitate prelungă) albie de spălat, baie CAT.; ciubăr, hîrdău LIV.; albie de rîu VERG.; jgheab, pîntecele unei nave, luntre VERG.; masă de joc cu zaruri VITR.; (*fig.*) joc cu zaruri; stup COL.
alvinus (*3*) *adj.* care are diaree PLIN.
alvus, *ī f.* 1 pîntece, burtă: *equi in alvo* VERG. în burta calului, *purgatio alvi* CIC. golirea pîntecelui, *alvum solvere, exonerare, elicere* CIC. a ieşi afară (a avea scaun), *alvum astringere, cohibere* CELS. a constipa, *alvi profulvium* sau *alvus cita, fusior* CELS. diaree; *alvus* fecale: ~ *nigra* CELS. fecale de culoare neagră; 2 pîntecele mamei, uter: *me illa in alvo menses gestavit decem* PL. ea m-a purtat în pîntece zece luni; 3 stomac CIC., OV.; 4 stup de albine: *alvi mele plenae* PLIN. stupi plini cu miere; 5 pîntece de corabie TAC.
Alyattēs, *is m.* (genit. şi *Alyattei* HOR.) tatăl lui Croesus şi rege al Lydiei.
alypon, *ī n.* (specie de) sfeclă PLIN.
alytarcha, *ae m.* alitarch (*magistrat care prezida jocurile publice*) COD. TH.
alytharchia, *ae f.* funcţia de alitarch (*v. supra*) COD. IUST.
Alyzia, *ae f.* oraş în Acarnania.
ama, *ae v.* **hama**
amābilis (*2*) *adj.* demn de a fi iubit, plăcut, agreabil PL., HOR. ş.a.
amābiliter *adv.* cu iubire, în mod plăcut CIC. ş.a.
Amalthēa, *ae f. 1*) nimfă (*care l-a hrănit pe Zeus cu laptele unei capre*; *după altă legendă — numele însuşi al caprei*; *cornul ei este simbolul abundenţei*); *2*) numele unei Sibile // **Amalthēum (Amalthīum)**, *ii n.* sau **Amalthēa**, *ae f.* sanctuar în cinstea Amaltheii (*în casa lui Atticus din Epir şi a lui Cicero la Arpinum*).
āmandātiō, *ōnis f.* relegare, exil CIC.
āmandō (āmendō) (*I*) *vt.* a îndepărta, a alunga: *amandat hominem quo? — Lilybaeum* CIC. îl izgoneşte pe om unde? — la Lilybaeum; *natura eas res procul amandavit a sensibus* CIC. natura a îndepărtat aceste lucruri de simţurile noastre.
amandus (*3*) *p. viit. v.* **amo** // **adj.** plăcut HOR.
amans, *ntis p. pr. v.* **amo** // **adj.** 1 iubitor: ~ *patriae* CIC. iubitor de patrie, *tui amantior quam temporis* CIC. iubindu-te mai mult pe tine decît poziţia ta; 2 (*fig.*) plin de iubire, afectuos: *amantia verba* OV. cuvinte afectuoase // **subst.** *m., f.* îndrăgostit, înamorat PL., VERG.
amanter *adv.* prieteneşte, afectuos CIC.
Amantia, *ae f.* oraş în Epir // **Amantīnī**, *ōrum* **(Amantēs**, *ium*) *m. pl.* locuitorii din Amantia
amanuensis, *is m.* secretar, scrib SUET.
Amānus, *i m.* muntele Aman (*care separă Syria de Cilicia*).
amāracinus (*3*) *adj.* de maghiran PLIN. // **amāracinum**, *i n.* ulei (esenţă) de maghiran LUCR.
amāracum, *ī n.* (**amaracus**, *i m. f.*) maghiran PLIN.
amarantus, *ī m.* ştir, lobodă OV., PLIN.
amārē *adv.* cu amărăciune; cu asprime SEN. ş.a.; [comp. *amarius*, superl. *amarissime*].
amārescō, *ere vi.* a se face (a deveni) amar PALL.
amāricātiō, *ōnis f.* faptul de a face amar, amărîre ECCL.
amāricō, *āre vt.* a face amar VULG.
amāritās, *ātis f.* amăreală VITR.
amāriter *adv.* (*tard.*) amar HIER.
amāritiēs, *ēī f.* amărăciune CATUL.
amaritūdō, *inis f.* 1 gust amar, amărăciune: *ciborum amaritudines* AMBR. mîncăruri cu gust amar; 2 (*fig.*) amărăciune, neplăcere, supărare: *frons hilaris multis intus amaritudinibus referta* VAL. MAX. faţa îi e veselă, dar înăuntru e plin de supărări, ~ *vocis* QUINT. voce supărătoare, ~ *verborum* SEN. cuvinte înţepătoare, ~ *odii* VAL. MAX. ură îndîrjită.
amārō, *āre vt.* a face amar AVIEN.
amāror, *ōris m.* gust amar LUCR., VERG.
amārulentus (*3*) *adj.* foarte amar GELL.; (*fig.*) caustic (în vorbire) MACR.
amārus (*3*) *adj.* 1 **a.** amar (la gust): *amarae salices* VERG. sălcii amare, *os amarum* CELS. gură amară; **b.** (*oc.*) înţepător, acru, iritant: ~ *fumus* VERG fum înecăcios, *amarum gelu* STAT. ger înţepător, ~ *sonitus* STAT. sunet ascuţit; 2 (*fig.*) **a.** amar, supărător, crud, penibil: *amara dies* VERG. o zi amară, *rumor* ~ VERG. zvon trist, *amari luctus* OV. jale crudă, (*subst.*) *amara curarum* HOR. amărăciunile grijilor; **b.** amar, înţepător, caustic, sarcastic: *amara dicta* OV. vorbe înţepătoare, *amara lingua* QUINT. vorbire caustică; (*ac. cu sens adv.*) *subridens amarum* APUL. surîzînd sarcastic; **c.** acru, arţăgos, iritabil: *amarae mulieres* TER. femei acre, *amariorem me senectus facit* CIC. bătrîneţea mă face mai arţăgos.
Amaryllis, *idis f.* nume de păstoriţă VERG.

Amarynthis, *idis f.* supranume al Dianei (*de la Amarynthos, localitate în Eubeea*).

Amasēnus, *ī m.* rîu în Latium.

amāsiō, *ōnis v.* **amasius**

Amāsis, *is m.* rege al Egiptului.

amāsiuncula, *ae f.* drăguţă, femeiuşcă PETR.

amāsiunculus, *ī m.* amant PETR.

amāsius, *ii m.* amant; iubitor de femei PL.

Amastra, *ae f. v.* **Amestratus**

Amastris, *idis f.* oraş în Paphlagonia // **Amastriacus** (*3*) *adj.* din Amastris // **Amastriānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Amastris.

Amāta[1], *ae f. 1*) soţia regelui Latinus; *2*) numele primei vestale (*care se conferea apoi oricărei noi vestale*) GELL.

amāta[2], *ae p. pf.* la *f. v.* **amo** // **subst.** amantă LIV.

Amathūs, *untis f.* (ac. *-unta*) vechi oraş pe coasta de sud a Ciprului (*azi, Lemesos*) (*cu un vestit templu al Venerei*) // **subst.** *m.* fondatorul legendar al oraşului Amathus // **Amathūsius** (*3*) *adj.* amathusian // **amathūsiacus** (*3*) *adj.* din Amathus.

amātiō, *ōnis, f.* drăgostire, amor PL.

amātor, *ōris m.* **1** iubitor: ~ *noster* CIC. cel care ne iubeşte, ~ *antiquitatis* NEP. (*pacis* CIC., *ruris* HOR.) iubitor al antichităţii, al păcii, al vieţii la ţară; **2** cel care umblă după femei, afemeiat, crai: *aliud est amatorem esse, aliud amantem* CIC. una este să umbli după femei şi alta să iubeşti // **adj.** îndrăgostit.

amātorculus, *ī m.* iubiţel PL.

amātōriē *adv.* cu iubire PL., CIC.

amātōrius (*3*) *adj.* de dragoste, erotic: *poesis amatoria* CIC. poezie de dragoste, *frui voluptate amatoria* CIC. a se bucura de plăceri erotice, *amatorium medicamentum* (*virus*) SUET. leac de dragoste // **amātōrium,** *ii n.* leac de dragoste PLIN.

amātrix, *īcis f.* iubită, amantă PL. // **adj.** îndrăgostită MART.

amātus, *ī p. pf. v.* **amo** (*folosit ca subst.*) iubit GELL.

amaxa v. hamaxa

Amāzōn, *onis f.* (*ac. -onem* şi *-ona*) amazoană; (*frecv. pl.*) **Amāzonēs (Amāzonidēs),** *um* amazoanele (*popor legendar de femei războinice care au locuit în Pont*) // **Amāzonicus (Amāzonius)** (*3*) *adj.* de amazoană.

ambactus, *ī m.* sclav (*la galli*) ENN., CAES.

ambāges, *is f.* (la sg. numai abl. *ambage*; pl. **ambages,** *um*) **1** drum ocolit, ocol, înconjur, întortochere: *variarum ambage viarum* OV. prin întortocherea diferitelor drumuri, *Daedalus tecti ambages resolvit* OV. Dedal a lămurit întortocherile palatului (Labirintului); **2** (*fig.*) **a.** ocolişuri (în vorbire), întortochere, digresiuni: *ambages, mulier, mitte* PL. lasă vorbele ocolite, femeie, *ne te longis ambagibus morer* HOR. ca să nu te reţin cu lungi digresiuni, *pauperiem missis ambagibus horres* HOR. ca să vorbim de-a dreptul, te temi de sărăcie; **b.** cuvinte enigmatice, enigmă: (*Sibylla*) *horrendas canit ambages* VERG. (Sibylla) rosteşte cuvinte enigmatice înspăimîntătoare, *ea ambage Chalcedonii monstrabantur* TAC. prin această enigmă a oracolului erau desemnaţi calcedonienii; **c.** subterfugii: *positis ambagibus vera loqui* OV. a vorbi sincer, renunţînd la subterfugii.

ambāgiōsus (*3*) *adj.* enigmatic, echivoc GELL.

ambāgō, *inis f.* caracter enigmatic MANIL.

Ambarrī, *ōrum m. pl.* ambari (*popor gallic, o ramură a aeduilor, a căror capitală era Lugdunum, azi Lyon*).

Ambarvālia, *ium n. pl.* Ambarvalii (*sărbătoare cîmpenească în cinstea zeiţei Ceres, care se celebra în luna mai*).

ambarvālis (*2*) *adj.* de Ambarvalii (*v. supra*): ~ *hostia* MACR. = animalul de jertfă care se sacrifica de Ambarvalii, după ce înconjura la procesiune ogoarele.

ambecīsus, *ūs m.* tăiere de jur împrejur VARR.

ambedō, *ere, ēdī, ēsum vt.* a roade jur împrejur (mîncînd) PL., VERG.

ambestrix, *icis f.* care devorează, risipitoare PL.

Ambiānī, *ōrum m. pl.* ambianii (popor din Gallia Belgică).

ambiectus (*3*) *adj.* aruncat împrejur VARR.

ambiegna (ambegna), *ae f.* victimă (oaie) avînd doi miei VARR.

ambienter *adv.* cu ardoare SID.

ambifāriam *adv.* de două feluri APUL.

ambifārius (*3*) *adj.* cu dublu sens, ambiguu ARN.

ambiformiter *adv.* în mod ambiguu ARN.

ambigenter *adv.* şovăitor HIER.

ambigō, *ere vi.* şi *vt.* **1 a.** a discuta pentru şi contra, a dezbate: *haud ambigam hicine fuerit Ascanius, an* ... LIV. nu voi discuta dacă acest copil a fost Ascanius sau ...; (*frecv. pas.*) a se discuta, a fi obiect de discuţie: *nomen de quo ambigitur* QUINT. nume care face obiectul discuţiei, *in eis causis quae propter scriptum ambiguntur* CIC. în acele cauze care fac obiect de discuţie din pricina textului legii, *id unum non ambigitur consulatum cum Apuleio gessisse* LIV. acest singur lucru nu e pus în discuţie: că a fost consul împreună cu Apuleius, *non ambigitur quin* ... LIV. este în afară de discuţie că ...; **b.** (*spec.*) a nu se înţelege, a fi în proces: *vicini nostri ambigunt de finibus* TER. vecinii noştri sînt în neînţelegere privitor la hotare, *ambigitur de hereditate* CIC. este o neînţelegere pentru o moştenire; **2** a sta la îndoială, a nu şti, a se întreba: *cui rei occurreret ambigebat* IUST. nu ştia cărui lucru să-i facă faţă mai întîi, *quaenam militiae condicio* (*foret*) *ambigentes* TAC. întrebîndu-se care avea să fie condiţia soldaţilor.

ambiguē *adv.* **1** cu dublu sens, neclar, ambiguu: ~ *loqui* CIC. a vorbi cu două înţelesuri; **2** nesigur, îndoielnic: *haud* ~ LIV. în mod neîndoielnic, *equites* ~ *certavere* TAC. călăreţii s-au luptat fără un rezultat sigur.

ambiguitās, *ātis f.* dublu sens, ambiguitate, neclaritate CIC. ş.a.

ambiguō v. ambigue

ambiguus (*3*) *adj.* **1** şi de un fel, şi de altul, cu două feţe: ~ *Proteus* OV. Proteu care ia cînd o formă, cînd alta, ~ *Sithon* OV. Sithon hermafroditul, *ambigui viri* OV. centaurii, jumătate om, jumătate cal, *ambigui lupi* OV. cînd lupi, cînd oameni, *ambigua virgo* OV. sirena, jumătate femeie, jumătate peşte, *ambigua Salamis* HOR. o a doua Salamină, *per ambiguum fa-*

vorem LIV. favorizîndu-l cînd pe unul, cînd pe altul; **2** îndoielnic, nesigur, (despre persoane) nehotărît: *victoria ambigua* LIV. o victorie îndoielnică, *certamine ambiguo* LIV. într-o bătălie un rezultat nesigur // **ambiguum**, *ī n.* îndoială, nesiguranță: *ambiguum* (*est*), *in ambiguo est*, *ambiguum precibus an irā mota* OV. nu se știe dacă determinată de rugăminți sau de mînie, *in ambiguo est quid ea re fuat* PL. nu se știe ce se va întîmpla, *rumor in ambiguo est* OV. zvonul e interpretat felurit; (*cu genit. de relație*) ~ *consilii* TAC. neștiind ce hotărîre să ia, ~ *futuri* TAC. nesigur de viitor, ~ *pudoris ac metus* TAC. șovăitor între rușine și teamă, ~ *imperandi* TAC. șovăind să conducă; **3** (*în exprimare*) ambiguu, echivoc, neclar: *ambigua dicta* OV. vorbe cu două înțelesuri, *spargere voces ambiguas* VERG. a răspîndi vorbe ambigue // **ambiguum**, *ī n.* ambiguitate: *ex ambiguo controversia nascitur* CIC. din ambiguitate se naște neînțelegere, *ambiguorum plura genera sunt* CIC. sînt mai multe feluri de ambiguități; **4** prea puțin sigure: *in ambiguo Britannia fuit* TAC. Britannia a fost într-o situație prea puțin sigură, *ambiguae domi res* TAC. în interior situația dădea de gîndit.

Ambiliatī, *ōrum m. pl.* popor din Gallia Belgică.

ambiō (*IV*) *vt.* **1** a merge în jurul, a face înconjurul: *ut terram lunae cursus proxime ambiret* CIC. ca Luna să facă foarte de aproape înconjurul Pămîntului, *ambiens patriam et declinans* TAC. făcînd înconjurul patriei și depărtîndu-se, *vicatim* ~ CIC. a umbla din cartier în cartier; **2** a înconjura: *silvas palus ambibat* TAC. o mlaștină înconjura pădurile, ~ *vallum armis* TAC. a înconjura întăritura cu soldați, *oras* (*clipei*) *ambiit auro* VERG. (Vulcan) a tivit cu aur marginile scutului; **3** a da tîrcoale (solicitînd ceva), a solicita, a umbla după ..., a căuta să cîștige; a se apropia (de), a se adresa (cuiva): *singulos ex senatu ambiundo* SALL. umblînd după fiecare senator cu rugăminți, *populus facit* (*magistratus*) *eos a quibus est maxime ambitus* CIC. poporul îi alege ca magistrați pe aceia care îl solicită mai mult, *ambiuntur, rogantur a candidatis cives* CIC. cetățenii sînt căutați, sînt rugați de candidați, *ille unus ambiri, coli* TAC. el singurul era căutat de lume, era onorat, ~ *magistratum sibi* PL. a căuta să cîștige o funcție înaltă pentru el, (*abs.*) *virtute* ~ *oportet* CIC. prin merite se cuvine să cîștigăm la alegeri; *quo reginam* ~ *audeat affatu?* PL. cu ce vorbe să îndrăznească a se adresa reginei?, *neu conubiis* ~ *Latinum possint* VERG. ca să nu poată să și-l cîștige pe Latinus prin speranța căsătoriei fetei lui, *o diva, te pauper ambit prece ruris colonus* HOR. o, zeiță, ție ți se adresează cu rugăciuni colonul, *donec ambiretur consulatum accipere* TAC. pînă ce n-a fost rugat să primească consulatul; [format din *amb-* și *eo*, verbul se conjugă ca și eo; totuși impf. = *ambiebam* și *ambibam*; viit. = *ambiet* și *ambibunt*; gerundiv = *ambiendus*].

Ambiorix, *īgis m.* șef al eburonilor (popor în Gallia Belgică).

ambitiō, *ōnis f.* [*ambio*] **1** demersuri (spre a obține voturi la alegeri), strădanii (spre a obține prin alegeri o demnitate publică), luptă electorală (*prin mijloace permise*; *spre deosebire de* ambitus = *luptă electorală prin mijloace nepermise, corupție electorală*); alegeri: *ambitionis occupatio* CIC. ocupația cu alegerile, *exarsit* ~ LIV. lupta electorală a fost foarte încinsă, *magna ambitione* IUST. cu mari sforțări; **2 a.** ambiție, dorință de înălțare: ~ *misera* HOR. ambiție nenorocită, *me* ~ *ad honorum studium duxit* CIC. pe mine ambiția m-a dus la dorința de a obține onoruri; (*cu genit. obiect.*) dorință: ~ *gloriae* TAC. dorința de glorie; **b.** dorința de popularitate: *in Scipione* ~ *maior* CIC. Scipio avea o mai mare dorință de popularitate, ~ *consulis maiestatem solvit* LIV. dorința de popularitate a consulului a făcut să-i piară prestigiul; **c.** dorință interesată de a se face plăcut, complezență, lingușire: *ambitione relegatā* HOR. lăsînd la o parte orice lingușire, *ambitionem scriptoris facile averseris* TAC. poți ușor lăsa la o parte servilismul scriitorului, *officii potius in socios quam ambitionis in cives rationem ducere* CIC. a se preocupa mai mult de datoria față de aliați decît de dorința de a fi plăcut concetățenilor săi, *inter ambitionem et saevitiam moderatus* SALL. ținînd calea de mijloc între indulgență și asprime prea mare, *ambitionis manifestus* TAC. dovedit că e lingușitor; **3** suită, pompă, fast: *Platonem magna ambitione Syracusas perduxit* NEP. l-a condus pe Platon la Syracusa cu o mare suită, *funerum nulla ambitio* TAC. nici un fel de pompă a înmormîntării.

ambitiōsē *adv.* **1** folosind toate mijloacele: *petisse* ~ *regnum* LIV. (că) a urmărit tronul prin toate mijloacele; **2** spre a fi pe plac, din complezență (interesată): ~ *utramque partem fovere* LIV. a menaja din complezență ambele părți, *ambitiosius quam honestius* TAC. mai mult din dorința de a face pe plac decît cinstit, *orationem non* ~ *corrigere* CIC. a corecta un discurs fără menajamente pentru autor; **3** spre a se făli, din vanitate, ostentativ: *insignes amicitias* ~ *coluerat* TAC. întreținuse prietenii înalte ca să se fălească cu ele, *eum casum non ambitiose tulit* TAC. a suportat fără ostentație această nenorocire; ~ *vestitus* AMM. îmbrăcat fastuos.

ambitiōsus (*3*) *adj.* **1** care se încolăcește: *amnis* ~ PLIN. rîu sinuos, *Damalis hederis ambitiosior* HOR. C. *1, 36, 20* Damalis care se încolăcește mai strîns decît iedera; **2** (*fig.*) **a.** ambițios, doritor de înălțare: *omitto quae perferant ambitiosi honoris causā* CIC. las la o parte ce îndură ambițioșii spre a cîștiga onoruri; **b.** doritor de a cîștiga favoarea (cuiva), de a se face plăcut: *ita* ~, *ut omnes quotidie salutet* CIC. atît de doritor de a se face plăcut, încît vine zilnic să ne salute pe toți, *dux indulgens ambitiosusque* LIV. comandant indulgent și căutînd să fie pe placul soldaților, ~ *in socios* LIV. căutînd să-și atragă pe aliați, *pro nato caerula mater ambitiosa suo fuit* OV. pentru fiul ei, Venus a căutat să se facă plăcută (lui Vulcan), *foedum mancipium et malis artibus ambitiosum* TAC. sclav murdar care căuta să se facă plăcut prin ticăloșii; **c.** interesat: *ambitiosae amicitiae* CIC. prietenii interesate, *ambitiosae sententiae* SUET. judecăți părtinitoare; **d.** pretențios, ostentativ: *ambitiosis utilia praeferre* QUINT. a prefera ceea ce e util

lucrurilor pretențioase, *non ambitiosa domus* OV. casă fără pretenții, *ambitiosā morte* TAC. printr-o moarte spectaculoasă, *ambitiosa recidet ornamenta* HOR. (scriitorul) va îndepărta ornamentele pretențioase.

ambītor, *ōris n.* (*tard.*) cel care solicită SERV.

ambitūdō, *inis f.* înconjur PS. APUL.

ambitus, *ūs m.* **1 a.** curs circular, circuit, ocol: *longo ambitu agmen ducere* LIV. a-și duce armata printr-un lung înconjur, *multos circa unam rem ambitus facere* CIC. a face multe ocoluri (în vorbire) despre un singur lucru, *per ambitum enuntiare* SUET. a exprima prin perifrază, ~ *aquae* HOR. meandrele rîului, *post longum saeculorum ambitum* TAC. după lungul șir de secole; **b.** (*concrt.*) circumferință, întindere (în jur), contur, margine: ~ *parmae* PLIN. circumferința scutului, *muris ambitus destinare* CURT. a fixa întinderea în jur a zidurilor, ~ *aedium* CIC. spațiul din jurul clădirii, *castra lato ambitu* TAC. tabără de o mare întindere, *extremus ~ campi* TAC. marginea din afară a cîmpului; **c.** (*ret.*) perioadă: *circumscripti verborum ambitus* CIC. perioade bine rotunjite; **2** captarea alegătorilor (prin mijloace nepermise), corupție electorală; *lex ambitus* sau *lex de ambitu* lege împotriva corupției electorale, *damnatus est ambitus* CIC. a fost condamnat pentru corupție electorală, *ambitu absolutus* CIC. achitat de acuzația de corupție electorală, ~ *suffragiorum* TAC. captare a voturilor; **3** manevre, intrigi (spre a cîștiga o favoare): *per uxorium ambitum* TAC. prin manevrele soției, *quorum ambitu evaserat* TAC. prin manevrele cărora scăpase; **4** dorință de a străluci, ambiție, pretenție, ostentație, fast: *caret ambitu* PLIN. IUN. nu are ambiție, *proprius quidam intelligendi* ~ QUINT. o anumită pretenție de cunoscător, *relinque ambitum* SEN. renunță la fast.

Ambivarētī, *ōrum m. pl.* popor din Gallia.

Ambivarītī, *ōrum m. pl.* popor din Gallia Belgică.

ambivium, *iī n.* drum dublu VARR.

Ambivius, *iī m.* Ambivius Turpio (*actor vestit din vremea lui Terentius*).

ambō, *ae, ō num.* amîndoi, împreună, ambii: *uterque et* ~ CIC. fiecare în parte (din doi) și amîndoi împreună.

Ambracia, *ae f.* oraș și ținut în Epir // **Abraciensis** (*2*) sau **Ambracius** (*3*) *adj.* din Ambracia, al Ambraciei // **Ambraciensēs,** *ium m. pl.* ambracienii // **Ambraciōtēs,** *ae m.* originar din Ambracia.

ambrosia, *ae f.* ambrozie (*hrana zeilor*); balsam divin VERG.; (*bot.*) pelinită (*Artemisia pontica*) PLIN.; numele unui antidot PLIN.

Ambrosia vitis *f.* (un fel de) strugure PLIN.

Ambrosiē, *ēs f.* fiica lui Atlas (una dintre Hyade).

ambrosius (*3*) *adj.* de ambrozie MART.; dulce ca ambrozia COL.; (*fig.*) divin MART.

Ambrosius, *ii m.* Ambrozie (*episcop de Mediolanum, vestit scriitor creștin*).

ambūbāia (ambūbēia), *ae f.* (*bot.*) cicoare-sălbatică (*Cichorium*) PLIN.

ambūbāiae, *ārum f. pl.* cîntărețe din flaut syriene, femei ușoare, (un fel de) baiadere HOR.

ambulābilis (*2*) *adj.* care se poate deplasa BOETH.

ambulācrum, *ī n.* loc de plimbare plantat cu arbori, alee PL.

ambulātilis (*2*) *adj.* mobil VITR.

ambulātiō, *ōnis f.* **1** plimbare: *ambulationem conficere* CIC. a face o plimbare; **2** (*concrt.*) loc de plimbare, alee, galerie: *nihil restabat praeter ambulationem* CIC. nu mai rămînea nimic decît aleea.

ambulātiuncula, *ae f.* **1** mică plimbare CIC.; **2** mic loc de plimbare CIC.

ambulātor, *ōris m.* **1** om care se plimbă tot timpul, care bate drumurile: *villicus ne sit* ~ CAT. vechilul să nu bată drumurile; **2** vînzător ambulant MART. *1, 41, 3.*

ambulātōrius (*3*) *adj.* **a.** din mers: *ambulatorium ientaculum* APUL. hrană din mers; **b.** mobil, schimbător: *ambulatoria turris* VITR. turn mobil, *ambulatoria testatoris voluntas* DIG. voința schimbătoare a testatorului; **c.** de plimbare: *porticum ambulatoriam facere* DIG. a face un portic de plimbare.

ambulātrix, *īcis f.* cea căreia îi place să se plimbe, plimbăreață CAT.

ambulātūra, *ae f.* felul de a umbla (al calului) VEG.

ambulātus, *ūs m.* puterea de a umbla ARN.

ambulō (*I*) *vi.* **1** (*despre pers.*) a se plimba: *abiit ambulatum* PL. a plecat să se plimbe, ~ *in sole, in litore* CIC. a se plimba la soare, pe țărm; **2 a.** a merge: *aves aliquae ambulant, ut cornices, aliae saliunt, ut passeres* PLIN. unele păsări merg precum ciorile, altele sar precum vrăbiile, *eo modo Caesar ambulat, ut timeam ...* CIC. Caesar merge așa (repede), încît mă tem că ...; *bene ambula* PL., TER. mergi sănătos, *si recte ambulaverit* CIC. dacă (curierul) va merge cum trebuie, *licet superbus ambules pecuniā* HOR. oricît ai călca de mîndru de banii tăi, *tunicis demissis ambulat* HOR. merge cu tunica lăsată în jos; **b.** (*despre lucruri*) *amnis qua naves ambulant* CAT. rîul pe care umblă corăbiile, *caput per omnes leges ambulavit* DIG. capitolul a trecut apoi în toate legile; **3** (*vt.*) a străbate: ~ *maria* CIC. a străbate mările, *perpetuas ambulat vias* OV. străbate fără oprire drumurile, (*cu ac. spațiului parcurs*) *triduo septingenta milia passuum* ~ CIC. a străbate în trei zile șapte sute de mii de pași.

amburbāle, *is v.* **amburbium**

amburbium, *iī n.* = sacrificiu în care victima era purtată în jurul orașului SERV.

ambūrō, *ere, ussī, ustum vt.* **1** a arde jur împrejur, a arde pe jumătate, a pîrli, a arde (cf. *exurere* = a arde de tot, a preface în cenușă): *ambusta tigna* LIV. grinzi pe jumătate arse; *Hadrianus vivus exustus est; Verres sociorum ambustus incendio tamen evasit* CIC. Hadrianus a fost ars (complet) de viu; Verres, ars pe jumătate de focul pe care l-au aprins aliații, a scăpat totuși, *ambustae fortunarum reliquiae* CIC. resturile pe jumătate mîncate ale averilor; **2** a degera: *ambusti multorum artus vi frigoris* TAC. de ger au degerat membrele multora.

ambustum, *ī n.* arsură: *inflamatio recentis ambusti* PLIN. inflamația unei arsuri recente.

ambustiō, *ōnis f.* arsură: ~ *aeterna* CYPR. focul veșnic.

ambustulātus (*3*) *adj.* puțin pîrlit PL.

ambustus *p. pf. v.* **amburo**
amellus, *ī m.* (*bot.*) steliță (*Aster amellus*) VERG.
āmēn *indecl.* amin (așa să fie) ECCL.
Amenānus, *ī m.* rîu în Sicilia // **Amenānus** (*3*) *adj.* al rîului Amenanus.
āmendō *v.* **amando**
āmens, *ntis adj.* **1** smintit, scos din minți, înnebunit, nebun: ~ *metu* LIV. (*dolore* OV.) înnebunit de frică, de durere, *in dies amentior* SUET. pe zi ce trece mai smintit, *homo amentissimus* CIC. un om cu totul nebun, (*cu genit. locat.*) ~ *animi* VERG. cu mintea nebună; **2** (*cu subst. abstr.*) nebunesc, absurd: *consilium amentissimum* CIC. hotărîre cu totul nebunească, *nihil hoc amentius* CIC. nimic mai absurd ca aceasta.
āmentātiō, *ōnis f.* aruncare a unei sulițe TERT.
āmentātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **amento**) **a.** prevăzut cu o curea: *hastae amentatae* CIC. sulițele gata (pregătite) pentru a fi aruncate; **b.** (*fig. despre argumente*) pregătit.
āmentia, *ae f.* rătăcire a minții, demență, nebunie CIC.
āmentō (*I*) *vt.* a pune o legătură de curea la suliță (*v. amentum*) CIC.; a arunca o suliță LUC.; (*fig.*) a arunca cu forță TERT.
amentum (ammentum), *ī n.* curea de piele aplicată la mijlocul suliței (*în care se introduceau degetele pentru ca, prin rotire în jurul axului, să fie aruncată mai cu forță*) CAES.
Ameria, *ae f.* oraș în Umbria // **Amerīnus** (*3*) *adj.* amerin // **Amerīnī, ōrum** *m. pl.* amerinii, locuitorii din Ameria // **Amerīna,** *ōrum n. pl.* fructe de Ameria.
amerimnon, *ī n.* (*bot.*) urechelniță (*Sempervivum assimile*) PLIN.
Ameriola, *ae f.* orășel în Latium LIV.
ames, *itis m.* prăjină de care se prindea plasa de prins păsări HOR.; stinghie de închis poarta țarcului COL.; brancardă la lectică VULG.
Amestratus, *ī f.* oraș în Sicilia (*azi, Mistretta*) // **Amestratīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Amestratus.
amethystinātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în haine de culoarea ametistului MART.
amethystinus (*3*) *adj.* de culoarea ametistului MART.; împodobit cu ametist MART. // **amethystina,** *ōrum m. pl.* haine de culoarea ametistului PLIN.
amethystizōn, *ontis m.* asemănător la culoare cu ametistul PLIN.
amethystus (-os), *ī f.* ametist PLIN.
amfractus *v.* **anfractus**
amiantus, *ī m.* amiant (*mineral neinflamabil*), azbest PLIN.
amiās, *ae* (*ac. -an*) *f.* (*iht.*) ton (*Thynnus thynnus*) VARR.
amīca, *ae f.* prietenă, amică, iubită CIC. ș.a.
amīcābilis (*2*) *adj.* amical FIRM.
amīcābiliter *adv.* prietenește, amical AUG.
amīcālis (*2*) *adj.* amical APUL.
amīcāliter *adv.* prietenește FORT.
amīcē *adv.* cu iubire, afectuos, prietenește: ~ *facis* CIC. o faci din prietenie, *angustam* ~ *pauperiem pati* HOR. a suporta cu voie bună o sărăcie stînjenitoare, *vivere vitae hominum* ~ CIC. a se purta ca un prieten al oamenilor.
amicīmen, *inis n.* îmbrăcăminte APUL. M. *11, 9.*
amiciō, *īre, cui* (*xi*), *ctum vt.* a arunca ceva deasupra, a înfășura, a îmbrăca, a acoperi: *amictus togā purpureā* CIC. îmbrăcat în togă purpurie, *nube amicti* VERG. acoperiți de un nor, (*cu ac. gr.*) *nube candentes umeros amictus Apollo* HOR. Apollo cu umerii strălucitori acoperiți de un nor; (*fig.*) *loca amicta nive* CATUL. locuri acoperite de zăpadă, *amictae vitibus ulmi* OV. ulmi îmbrăcați cu viță de vie, *piper et quiquid chartis amicitur ineptis* HOR. piper și tot ce se mai înfășoară în foile fără valoare; [forme rare: viit. pas. *amicibor* PL.; inf. pf. *amicisse* FRONT.].
amīciter *v.* **amice**
amīcitia, *ae f.* **1** prietenie: *amicitiam contrahere, iungere, comparare etc.* CIC. a lega prietenie, *aliquem in amicitiam recipere* NEP. a și-l face pe cineva prieten, *amicitiam dissociare, discindere, dimittere, dissolvere, deponere* etc. a rupe prietenia; (*pl.*) *amicitiae* legături de prietenie: *amicitiae immortales debent esse* LIV. legăturile de prietenie trebuie să fie nemuritoare; **2** (*între popoare*) raporturi de prietenie, alianță: *pax et amicitia* CAES. pace și raporturi de prietenie, *amicitiae foedus* SALL. tratat de alianță; **3** (*fig.*) prieteni, persoane prietene: *senator ex intima Libonis amicitia* TAC. un senator dintre prietenii intimi ai lui Libo; **4** (*rar*) afinitate (între plante) PLIN.
amīcitiēs, *ēī f. v.* **amicitia**
amīcō, *āre vt.* a face binevoitor (pe cineva) STAT.
amictōrius (*3*) *adj.* de acoperit (ceva) COD. TH. // **amictōrium,** *iī n.* eșarfă, șal.
amictus (*3*) *p. pf. v.* **amicio**
amictus, *ūs m.* **1** îmbrăcăminte (de pus pe deasupra), manta, mantie, togă, văl: *mihi amictui est Scythicum tegmen* CIC. ca haină pe deasupra am o manta scitică, *croceo velatus amictu* OV. înfășurat într-o mantie de culoarea șofranului, *capita Phrygio velamur amictu* VERG. ne acoperim capetele cu un voal frigian; (*oc.*) fel de a se îmbrăca: *amictum hominis imitari* CIC. a imita felul de a-și înfășura toga al unui om; **2** (*fig.*) văl: (*eos*) *nebulae circum dea fudit amictu* VERG. zeița i-a înfășurat în vălul unui nor.
amīcula, *ae f.* dragă prietenă CIC.
amiculātus (*3*) *adj.* acoperit SOLIN.
amiculum, *ī n.* îmbrăcăminte pe deasupra CIC.
amīculus, *ī m.* scump prieten CIC.
amīcus (*3*) *adj.* **1** iubitor, care ține la (cu) cineva, devotat, cu sentimente prietenești, prietenos [cu dat.]: *mihi nemo est amicior Attico* CIC. nimeni nu ține mai mult la mine ca Atticus, *cum amicissimus esset Bruto* CIC. fiindcă ținea foarte mult la Brutus, *tribuni plebis sunt nobis amici* CIC. tribunii plebei țin cu noi, ~ *reipublicae* CIC. devotat interesului public, *amicae civitates* CAES. cetățile prietene, *amico animo* CIC. cu sentimente prietenești, *dictisque ita fatur amicis* VERG. și-i vorbește astfel cu vorbe prietenoase, *sibi non est* ~ HOR. nu-și este prieten (se chinuie singur), *amica luto sus* HOR. scroafa căreia îi place nămolul, *esse amicum rebus suis* SEN. a fi satisfăcut de situația sa; **2** (*fig.*) prielnic, favorabil, plăcut: *navis fertur vento amico* OV. nava e mînată de un vînt favorabil, *sidus amicum* HOR. astru favorabil, *nihil amicius solitudine* CIC. nimic mai plăcut ca sin-

gurătatea, *nec dis amicum est te prius obire* HOR. nici zeilor nu le e plăcut ca tu să mori mai întîi.

amīcus, *ī m.* **a.** prieten, amic: ~ *carus* CIC. prieten drag. (*cu genit.*) ~ *veritatis* CIC. prieten al adevărului, (*cu dat.*) ~ *regi* LIV. prieten cu regele; **b.** (*polit.*) partizan, aliat; protector; (*la pl.*) intimi, sfetnici, suită, gardă personală (a regilor macedoneni); [formă rară: genit.pl. *amicum* TER.].

āmigrō, *āre vi.* a emigra LIV.

Amilcar *v.* **Hamilcar**

Amīnaeus (Amīnēus) (*3*) *adj.* din Aminea (*ținut în Campania, bogat în vii*) VERG.

Amīsēnus *v.* **Amisus**

Amīsia, *ae m.* rîu în Germania (*azi, Ems*).

āmissibilis (*2*) *adj.* care se poate pierde AUG.

āmissiō, *ōnis f.* pierdere CIC.

āmissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **amitto**

āmissus[2], *ūs m.* pierdere NEP.

Amīsum, *ī n. v.* **Amisus**

Amīsus, *ī f.* oraș în Pont (*pe țărmul Mării Negre*) // **Amīsēni**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Amisus.

amita, *ae f.* sora tatălui, mătușă după tată: ~ *magna* TAC. mătușă după bunic.

Amiternum, *ī n.* oraș în țara sabinilor // **Amiternus (Amiternīnus)** (*3*) *adj.* din Amiternum // **Amiternīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Amiternum.

Amithāōn *v.* **Amythaon**

amitīnus, *ī m.* fiu al mătușii după tată // **amitīnī**, *ōrum m. pl.* veri primari // **amitīnae**, *ōrum f. pl.* verișoare primare GAI.

āmittō, *ere, misi, missum vt.* **1** a trimite (departe de sine): *stulte feci, qui hunc (servum) amisi* PL. prost am fost că am dat drumul acestui sclav, *et te et hunc amittam hinc* PL. și pe tine, și pe acesta am să te trimit de aici, *ab se filium* ~ TER. a trimite pe băiat departe de sine; **2** a părăsi (de bună voie), a renunța, a abandona: *amittenda fortitudo est aut sepeliendus dolor* CIC. trebuie să renunți la curaj sau să-ți îngropi durerea, *patriae causa patriam* ~ CIC. pentru patrie să renunți la patrie, ~ *matrimonium* TAC. a renunța la căsătorie, *Daciā amissā* EUTR. renunțînd la Dacia; **3** a lăsa să-i scape, a scăpa (involuntar): ~ *praedam de manibus* CIC. a lăsa să-i scape prada din mîini, ~ *occasionem, tempus* CIC. a scăpa ocazia, momentul favorabil; **4** a pierde (suferind o pagubă): ~ *lumina oculorum* NEP. a pierde lumina ochilor, ~ *pecuniam grandem, fortunas suas* CIC. a pierde o mare sumă de bani, averile sale, ~ *vitam* CIC. a-și pierde viața, ~ *filium* CIC. a pierde un copil, ~ *oppidum* CAES. (*exercitum, classem* CIC.) a pierde un oraș, armata, flota, ~ *fidem* PHAEDR. a pierde creditul; [formă rară: *amissis* PL. = *amiseris*].

amixi *pf. v.* **amicio**

ammentum *v.* **amentum**

Ammiānus Marcellīnus, *ī m.* istoric latin (din sec. al IV-lea).

Ammōn (Hammōn), *ōnis m.* zeu libyc-egiptean (*reprezentat cu cap de berbec și coarne încovoiate, avînd un templu renumit prin oracolele lui în oaza Siwah, identificat de greci cu Zeus și de romani cu Iupiter*) // **Ammōniacus** (*3*) *adj.* al lui Ammon; (*fig.*) egiptean, libyan // **ammōniacum**, *ī n.* (subînț. **gummi**) gumă amoniacă (rășinoasă) // **ammōnitrum**, *ī n.* amonitru (*amestec de nisip și salpetru pentru producerea sticlei*) PLIN.

amnestia, *ae f.* amnistie VAL. MAX.

amnicola, *ae m.* care crește pe malul unui rîu OV.

amniculus, *ī m.* rîu mic LIV.

amnicus (*3*) *adj.* de rîu PLIN.

amnigena, *ae m.* și **amnigenus** (*3*) *adj.* născut dintr-un rîu.

amnis, *is m.* **1** curs (repede) de apă, apă (curgătoare), rîu: *iusti cursus* ~ LIV. rîu cu un curs regulat, ~ *navium patiens* LIV. rîu navigabil; **2** revărsare de ape, torent: *ruunt de montibus amnes* VERG. se prăvălesc din munți torentele; **3** curent al apei: *secundo amni* VERG. în cursul apei, *adverso amne* LIV. în susul apei, *Oceani amnes* VERG. curenții Oceanului; **4** (*poet.* și *rar*) apă: *amnem fundens urnā* VERG. vărsînd apă din urnă, *aquai fumidus amnis* VERG. apă în clocot. [abl.sg. *amne* și *amni*].

amō (*I*) *vt.* **1** a iubi [mai puternic decît *diligere*]: *te semper amavi dilexique* CIC. pe tine te-am iubit totdeauna și te-am prețuit, *odi et amo* CATUL. urăsc și iubesc, *pueri amant inter se* CIC. copiii se iubesc unul pe altul, *ne nosmet ipsos* ~ *videamur* CIC. ca să nu părem egoiști, *se ipsum amantis est* CIC. este atitudinea unui egoist; **2** a-i plăcea (ceva): ~ *divitias, litteras, philosophiam* CIC. a-i plăcea bogățiile, literatura, filozofia, *amat otia* VERG. îi place viața liniștită, *non omnes eadem amant* HOR. nu tuturor le plac aceleași lucruri; *id legumen exilem amat terram* COL. acestei legume îi priește un pămînt sărac, *in Attilii negotio multum te amavi* CIC. în afacerea lui Attilius am fost încîntat de tine; (*grecism cu inf. sau ac. cu inf.*) a-i face plăcere, a se complăcea, a obișnui: *hic ames dici pater* HOR. aici să-ți facă plăcere să fii numit tată, *quae ira fieri amat* SALL. acele lucruri care mîniei îi place să se întîmple (în care se complace mînia, pe care le faci de obicei la mînie), *amat scripsisse ducentos versus* HOR. e încîntat că a scris (obișnuiește să scrie) două sute de versuri, *aurum perrumpere amat saxa* HOR. aurul obișnuiește să străbată stîncile; **3** a se deda amorului, a avea amante; *meum gnatum rumor est* ~ TER. se aude că fiul meu are drăguțe, *ibi insuevit exercitus* ~ , *potare* SALL. acolo soldații s-au obișnuit să se dedea amorului și băuturii; **4** (*expr. în limbajul conversației*) **a.** *amabo* (*te*) rogu-te, fii bun: *quis hic, amabo, est qui* PL. cine este, rogu-te, acesta care … *id, amabo, adiuva me* TER. la asta, fii bun, ajută-mă, *amabo te, advola* CIC. fii bun, vino în zbor, *amabo ut illuc transeas* TER. fii bun, treci pe acolo, *si me amas, paulum hic ades* HOR. fii bun, așteaptă-mă puțin aici; **b.** *de raudusculo multum te amo* CIC. îți sînt foarte recunoscător pentru mica datorie, *te multum amamus quod* … CIC. îți sîntem foarte îndatorați că …; **c.** *ita me di ament* (*amabunt*) *ut* … așa să-mi ajute zeii, așa să am eu noroc, precum e adevărat că (dacă nu), *ita me di ament, ut numquam sciens commerui ut* … TER. așa să am eu noroc dacă am făcut vreodată cu știință ca …

āmodō *adv.* de aici încolo VULG.
amoebaeus (*3*) *adj.* alternativ: *amoebaeum carmen* cîntec alternativ, (*vers.*) ~ *pes* picior amebeu (*format din două silabe lungi, două scurte şi una lungă*).
amoenē *adv.* (*cu comp. şi superl.*) plăcut, agreabil PL.
amoenitās, *ātis f.* (*despre locuri*) frumuseţe, farmec, aspect încîntător; (*pl.*) locuri încîntătoare; (*fig.*) ~ *studiorum* PLIN. farmecul studiilor, ~ *verborum* TAC. farmecul cuvintelor.
amoeniter *adv.* plăcut GELL.
amoenō, *āre, ātum vt.* (*tard.*) a face plăcut; a încînta CYPR.
amoenus (*3*) *adj.* plăcut (la vedere), agreabil, încîntător: ~ *locus* loc plăcut, *amoenissima aedificia* TAC. cele mai frumoase case, (*fig.*) *ingenium amoenum* TAC. spirit încîntător, *cultus amoenior* LIV. îmbrăcăminte prea atrăgătoare // **amoena**, *ōrum n. pl.* locuri încîntătoare TAC.
āmōlior, *īrī, ītus sum vt. dep.* a înlătura, a îndepărta: ~ *obiecta onera* LIV. a îndepărta bagajele din faţa lor, *periculis amoliendis* PLIN. pentru îndepărtarea primejdiilor, ~ *dedecus* TAC. a îndepărta ruşinea, ~ *Octaviam uxorem* TAC. a îndepărta pe soţia lui, Octavia, *amolior nomen meum* LIV. trec sub tăcere numele meu, *se* ~ a pleca, a o şterge; *hinc vos amolimini* TER. ştergeţi-o de aici.
āmōlitiō, *ōnis f.* îndepărtare GELL.
amōmum (amōmom), *ī n.* (*bot.*) ghimbir (*Zingiber officinale*) (*plantă mirositoare orientală din care se prepara un balsam*) VERG.
amor, *ōris m.* **1** iubire: ~ *fraternus* CIC. iubire frăţească, (*cu genit. subiect.*) ~ *multitudinis commovetur opinione* CIC. iubirea mulţimii este stîrnită de opinie, (*cu genit. obiect.*) ~ *patriae* CIC. iubirea de patrie, ~ *in te* (*erga me* CIC. *adversus libertam* TAC.) dragostea faţă de tine (faţă de mine, faţă de libertă), *habere aliquem in amore* CIC. a iubi pe cineva, *in amore esse alicui* a fi iubit de cineva; (*pl.*) *amores a*) sentimente de iubire: *amores hominum in te* CIC. sentimentele de iubire ale oamenilor faţă de tine, *securus amorum germanae* VERG. fără să-i pese de sentimentele de iubire ale surorii sale; *b*) amoruri: ~ *furtivi* CATUL. amoruri pe ascuns, *meretricii amores* TER. amoruri cu femei uşoare; c) (*afectiv*) iubitul, iubirea: *Pompeius, nostri amores* CIC. Pompeius, iubitul meu (dragostea mea), *amores et deliciae tuae* CIC. iubirea şi încîntarea ta; (*şi sg.*) *amor generis humani* (*despre Titus*) SUET. fiinţă iubită de tot neamul omenesc; **2** dorinţă pătimaşă, iubire: ~ *gloriae* CIC. dorinţa de glorie, ~ *consulatus* CIC. dorinţă fierbinte de a ajunge consul, ~ *cognitionis* CIC. setea de a cunoaşte, ~ *scribendi* HOR. patima scrisului, ~ *casus cognoscere nostros* VERG. dorinţă de a cunoaşte nenorocirile noastre; **3** (*personificat*) zeul Amor, Cupidon; *Amores* amoraşii.
Amorgos (Amorgus), *ī f.* una dintre insulele Sporade.
āmōtiō, *ōnis f.* îndepărtare, înlăturare: ~ *doloris* CIC. îndepărtare a durerii.
āmōtus (*3*) *p. pf. v.* **amoveo** // **adj.** (în)depărtat: *locus a conspectu* ~ LIV. loc depărtat privirilor.
āmoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* **1** a îndepărta, a înlătura: ~ *sacra ab hostium oculis* LIV. a îndepărta odoarele din ochii duşmanilor, *nebulonem illum ex istis locis amove* CIC. îndepărtează pe acel zănatic din acele locuri, ~ *aliquem in insulam* TAC. a exila pe cineva într-o insulă, *Porcia lex virgas ab civium corpore amovit* NEP. legea Porcia a interzis pedepsele corporale asupra cetăţenilor, *amoto patre* TAC. în lipsa tatălui, *amoto ludu* HOR. lăsînd la o parte gluma, *quaecumque amovet aetas* LUCR. tot ce timpul duce cu sine; *se* ~ a pleca: *te hinc amove* TER. pleacă de-aici, *statuit se quam longissime* ~ SUET. a hotărît să se ducă cît mai departe; **2** a sustrage, a fura: ~ *boves* HOR. a fura boii, ~ *claves* LIV. a sustrage cheile.
ampelinus (*3*) *adj.* de culoarea viţei de vie CAECIL.
ampelītis, *idis f.* pămînt bituminos (*spre a feri viţa de viermi*) PLIN.
ampelos, *ī f.* (*bot.*) viţă de vie (*Vitis vinifera*) PLIN.
amphēmerinos (-on) *adj.* cotidian PLIN.
Amphiarāus, *ī m.* ghicitor şi conducător în Argos (*unul din „cei şapte contra Thebei"*) // **Amphiarēus** (*3*) *adj.* al lui Amphiaraus // **Amphiarēiadēs**, *ae m.* urmaş al lui Amphiaraus, Alcmeon.
amphibalum, *ī n.* văl (al preotului) SULP., SEV.
amphibolia, *ae f.* ambiguitate, dublu sens CIC.
amphibolus (*3*) *adj.* cu dublu sens, ambiguu, echivoc MART. CAP.
amphibrachus, *ī* şi **amphibrachys**, *yos m.* (*vers.*) amfibrah (*picior în vers: o silabă lungă între două scurte*).
Amphictyōn, *onis m.* rege legendar al Atenei.
Amphictyonēs, *um m. pl.* (ac. pl. *-as*) reprezentanţi ai diferitelor cetăţi la adunările Confederaţiei.
amphicyrtos luna *f.* luna cu două coarne (în primul pătrar al ei) FIRM.
Amphilochia, *ae f.* regiune în Epir // **Amphilochius (Amphilochicus)** (*3*) *adj.* din Amphilochia // **Amphilochī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Amphilochia.
Amphilochus, *ī m. 1*) fiul lui Amphiaraus; *2*) scriitor grec.
amphimacrus, *ī m.* picior în vers (– ∪ –) QUINT.
amphimallum, *ī* şi **amphimallium**, *iī n.* stofă de lînă, păroasă pe ambele feţe VARR., PLIN.
Amphiōn, *onis m.* (ac. *-onem* şi *-ona*) fiul Antiopei şi al lui Iupiter, rege al Thebei, soţ al Niobei (*vestit cîntăreţ din liră, care, după legendă, a făcut prin cîntecul său să se mişte pietrele, formînd zidurile Thebei*); *2*) *Amphionis arces* OV. = cetatea Thebei // **Amphiōnius** (*3*) *adj.* al lui Amphion; (*fig.*) theban.
Amphipolis, *is f.* (ac. *-lim*) oraş în Macedonia // **Amphipolitēs**, *ae m.* amphipolitan.
amphiprostȳlos, *ī m.* edificiu care are coloane numai în faţă şi în spate VITR.
amphisbaena, *ae f.* un şarpe de Libya care merge înainte şi înapoi PLIN.
amphiscīī, *ōrum m. pl.* locuitori din zona toridă care fac umbră în două părţi sau de jur împrejur AMBR.
Amphissa, *ae f.* oraş în Locrida // **Amphissus** (*3*) *adj.* amphissian (locrian).
amphitapos (-on) *adj.* cu lînă pe ambele părţi LUCIL. // **amphitapa** *n.* aşternuturi de lînă păroasă pe ambele feţe DIG.

amphitalamus, *ī m.* anticameră, loc unde dormeau sclavele VITR.
amphitheāter *v.* **amphitheatrum**
amphitheātrālis (*2*) *și* **amphitheātricus** (*3*) *adj.* al amfiteatrului PLIN.
amphitheātrum, *ī n.* amfiteatru (*edificiu mare, circular, cu locuri în trepte*) PLIN. ș.a.
Amphitrītē, *ēs f.* zeiță a mării, soție a lui Neptun; (*fig.*) mare OV. ș.a.
Amphitryōn (*arh.* **Amphitruō**), *ōnis m.* rege al Thebei, soț al Alcmenei (*care l-a născut pe Hercules din însoțirea cu Iupiter*) // **Amphitryōniadēs**, *ae m.* = Hercules.
amphora, *ae f.* **1** amforă (*vas de pămînt de mari dimensiuni, în care se păstrau de obicei lichide: vin, miere etc.*); **2** măsură pentru lichide (= *25 de litri*); **3** unitate de măsură prin care se exprima tonajul navelor (și anume, după numărul de amforelor pe care le puteau transporta): *navis plus quam trecentarum amphorarum* LIV. o navă de mai mult de trei sute de amfore; [genit.pl. și *amphorum*].
amphorālis (*2*) *adj.* care conține o amforă PLIN.
amphorārius (*3*) *adj.* cuprins într-o amforă DIG.
Amphrȳsos (*-us*), *ī m.* rîușor în Thessalia (*pe lîngă care Apollo păștea turmele regelui Admetus*) // **Amphrȳsius** (*3*) *adj.* amphrysian, al lui Apollo // **Amphrȳsiacus** (*3*) *adj.* al rîului Amphryos.
ampla, *ae f.* toartă AMM.; (*fig.*) prilej de a se agăța de ceva CIC.
amplē *adv.* larg, amplu, bogat CIC. ș.a. (*v. și* **amplius**).
amplector, *plectī, plexus sum vt. dep.* **1** a încolăci, a îmbrățișa, a înconjura, a cuprinde: *corpora natorum serpens amplexus* VERG. balaurul încolăcind trupurile copiilor, ~ *germanam* VERG. a îmbrățișa sora, ~ *genua* PL. a îmbrățișa (a cuprinde) genunchii, ~ *dextram* CIC. a strînge mîna, ~ *hostium aciem* LIV. a învălui frontul dușmanilor, ~ *locum munimento* LIV. a înconjura un loc cu fortificații, *ignis proxima quaeque amplexus* LIV. focul învăluind tot ce era mai aproape, *XV milia passuum circuitu amplexus* CAES. încercuind un spațiu de cincisprezece mii de picioare; **2** (*fig.*) a cuprinde, a lua în stăpînire: *aviditas plura amplectendi* LIV. lăcomia de a cuprinde cît mai multe locuri, *Graeciam omnem amplexa* (*Macedonum gens*) LIV. (neamul macedonenilor) cuprinzînd toată Grecia, *cum grammatice omnium artium scientiam amplexa sit* QUINT. deoarece gramatica a cuprins știința tuturor artelor, *ambiguam victoriam Volscorum pro sua amplexi fuerant* LIV. *4, 42, 10* își atribuiseră victoria îndoielnică a volscilor; **3** a cuprinde (cu mintea), a cîntări, a examina: *te rogo ut hanc cogitationem toto pectore amplectare* CIC. te rog să examinezi această idee cu tot interesul, ~ *omnia consilio* CIC. a cuprinde totul în judecata sa; **4** a cuprinde (în vorbire sau în scris), a trata, a dezvolta: ~ *omnia communiter* LIV. a trata despre toate în general, ~ *argumentum pluribus verbis* CIC. a trata subiectul mai pe larg, *non cuncta amplecti versibus opto* VERG. nu doresc să cuprind în versurile mele totul, *quod virtutis nomine amplectimur* CIC. ceea ce înțelegem sub numele de virtute; **5 a.** a îmbrățișa cu iubire, a-și arăta afecțiunea, a cultiva, a prețui: *Caesar me amicissime amplectitur* CIC. Caesar mă înconjoară cu mare iubire, ~ *artem* (*rhetoricam*) CIC. a cultiva arta retorică, ~ *virtutem* CIC. a prețui virtutea, ~ *Seiani amicitiam* TAC. a cultiva prietenia cu Seianus, *Caesar amplectitur nobilitatem hominum* CIC. Caesar prețuiește noblețea oamenilor, ~ *paupertatem spontaneam* CIC. a-și lua asupră-și sărăcia de bună voie; **b.** a susține, a apăra: *ius civile amplexus es* CIC. ai apărat dreptul civil; **c.** a aproba, a admite: *mortis poenam removet, ceterorum suppliciorum acerbitates amplectitur* CIC. respinge pedeapsa cu moartea, dar este de acord cu asprimea celorlalte pedepse.
amplexor, *ārī, ātus sum vt. dep.* (*intensiv al vb.* **amplector**) **1** a strînge în brațe: *me totum amplexatur* CIC. mă copleșește cu îmbrățișările; **2** (*fig.*) a iubi mai presus de altceva, a prețui în mod deosebit: ~ *otium* CIC. a prețui îndeosebi viața liniștită; [arh. **amplexo**, *are* PL.].
amplexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **amplector**
amplexus[2], *ūs m.* **1** încolăcire: ~ *serpentis* CIC. încolăcirile șarpelui; **2** îmbrățișare: *teque amplexu ne substrahe nostro* VERG. nu te sustrage îmbrățișării mele, *amplexuque petit* OV. și caută să o îmbrățișeze.
ampliātiō, *ōnis f.* **1** mărire TERT.; **2** (*jurid.*) amînare a unei judecăți SEN. RH.
ampliātor, *ōris m.* binefăcător AUG.
amplificātiō, *ōnis f.* **a.** mărire, sporire: ~ *rei familiaris* CIC. mărirea averii; **b.** (*ret.*) amplificare CIC.
amplificātor, *ōris m.* cel care mărește, care face să sporească, amplificator CIC.
amplificātrīx, *īcis f.* cea care mărește, care face să sporească.
amplificō (*1*) *vt.* **a.** a mări, a spori; **b.** (*ret.*) a amplifica: ~ *urbem* LIV. a mări orașul, ~ *auctoritatem* CAES. a spori autoritatea; ~ *rem* CIC. a amplifica un subiect.
amplificus (*3*) *adj.* magnific FRONT.
ampliō (*1*) *vt.* **1** a lărgi, a mări, a spori; ~ *plagam scalpello* CELS. a lărgi rana cu scalpelul, ~ *rem* HOR. a mări averea, ~ *numerum* PLIN. IUN. a spori numărul; **2** (*jur.*) a amîna un proces: *potestas ampliandi* CIC. posibilitatea amînării, *bis ampliatus reus* LIV. acuzat (al cărui proces a fost) de două ori amînat.
ampliter *adv.* larg, bogat, somptuos PL. ș.a.
amplitūdō, *inis f.* **1** lărgime, mărime: ~ *urbis* LIV. mărimea orașului, *simulacrum modica amplitudine* CIC. statuie de proporții modeste; **2** (*fig.*) importanță, măreție, strălucire: ~ *rerum gestarum* NEP. strălucire a faptelor, ~ *animi* CIC. măreție sufletească, *ad summam amplitudinem pervenire* CIC. a ajunge la cel mai înalt rang; **3** (*ret.*) amploare (a stilului) CIC. Or. *5*.
amplius *adv. comp.* (*v.* **ample**) **1** mai mult, mai departe, dincolo de asta: *otium cum erit,* ~ *tecum loquar* PL. cînd voi avea timp, voi vorbi mai pe larg cu tine, *non luctabor* ~ *tecum* CIC. nu voi lupta mai departe cu tine, ~ *aequo lamentari* LUCR. a boci mai mult timp decît se cade; (*jur.*) *„amplius" pronuntiare* CIC. Brut. *86* a decide un supliment de informații, a amîna un proces (*v.* **amplio**); (*jur.*) ~ *non petere* CIC. a renunța la pretenții, a închide procesul; **2** pe deasupra în afară

de asta, în plus: *ne quam multitudinem hominum ~ trans Rhenum traduceret* CAES. să nu mai treacă vreo mulţime de oameni în plus dincolo de Rin, *assentior et hoc ~ censeo* NEP. sînt de acord şi, în plus, părerea mea este că ..., *nihil dico* CIC. ~ nu mai spun un cuvînt, *quid vis ~?* HOR. ce mai vrei încă?; 3 (*pe lîngă numerale*) mai mult decît ... (*frecv. fără* quam, *neinfluenţînd cazul*): *naves ~ octingentae erant visae* CAES. fuseseră văzute mai mult de opt sute de corăbii, *non ~ octingentos equites habere* CAES. a nu avea mai mult de opt sute de cavaleri, *cum mille non ~ equitibus* SALL. cu nu mai mult decît o mie de cavaleri, *aditus in latitudinem non ~ pedum ducentorum* CAES. intrare nu mai largă de două sute de picioare, *cum initio non ~ duobus milibus haberet* SALL. pe cînd la început nu avea mai mult de două mii de soldaţi; *triennio* ~ CIC. mai mult de trei ani, ~ *triginta annos* SALL. timp de peste de treizeci de ani; (cu *quam*) *non ~ quam terna milia aeris* NEP. nu mai mult decît trei mii de aşi de fiecare; 4 (*formule eliptice*) *nihil* ~ nimic altceva; *adhuc ulta suas iniurias est: nihil* ~ CIC. pînă acum şi-a răzbunat insultele; doar atît; *hoc* (*eo* sau *his*) ~ cu atît mai mult, şi mai mult: *denas uxores habent, reges eo* ~ SALL. au fiecare cîte zece soţii, iar regii cu atît mai mult.

ampliuscule *adv.* puţin mai amplu SID.

ampliusculus (*3*) *adj.* destul de mare APUL.

amplō, *āre vt.* a mări, a amplifica PACUV.

amplus (*3*) *adj.* 1 spaţios, de dimensiuni mari, mare, amplu: *ampla domus* CIC. casă spaţioasă, *amplum signum* CIC. statuie de mari proporţii, *collis castris parum ~* SALL. colină prea mică pentru aşezarea unui castru, *amplissima insula* PLIN. insulă foarte mare; 2 mare (în privinţa conţinutului), însemnat, bogat, numeros, puternic: *civitas ampla* CAES. neam mare, *amplae divitiae* HOR. bogăţii mari, *amplissima dies* PLIN. cea mai lungă zi, *pabula ampla* LUCR. hrană bogată, *ampliores aquae* ape mai bogate, *amplior exercitus* SUET. armată mai mare, *numerus amplior* SALL. număr mai mare, *irae ampliores* TAC. mînii mai straşnice, *spes ampla* VERG. speranţă puternică, *vires amplae* LUCR. forţe mari, *morbus amplior* TER. boală mai grea; (*la comp. n. cu genit. part.*): *amplius negotii* mai mult necaz, *si amplius obsidum velit* CAES. dacă vrea mai mulţi ostatici; 3 a. strălucit, ales, distins, nobil, înalt: *amplissimus triumphus* NEP. triumf foarte strălucit, *amplissima dignitas* CIC. cea mai înaltă demnitate, *verbis amplissimis gratias agere* CIC. a aduce mulţumiri cu cuvintele cele mai alese, *amplum est* LIV. este un lucru ales, *genus dicendi amplissimum* CIC. stil foarte nobil; b. de seamă, de vază: *vir amplissimus eius civitatis* CIC. omul cel mai de seamă din acel oraş, *parvi et ampli* HOR. cei de jos şi cei de sus, *amplissimus ordo* CIC. = senatul, *amplissimi ordines* CIC. senatorii, cavalerii şi tribunii tezaurului.

ampōtis, *is f.* reflux AMBR.

Ampsānctus, *ī m.* lac în ţara samnită (*cu emanaţii pestilenţiale*) CIC.

amptruō, *āre vi.* a se răsuci dansînd ca preoţii salieni (*v. Salii*) LUCIL.

ampulla, *ae f.* (dim. al lui *ampora* = *amphora*) 1 vas mic, pîntecos, cu două toarte, flacon PL.; 2 (*fig.*) termen bombastic HOR. A.P. *97.*

ampullāceus (*3*) *adj.* 1 de forma unui flacon, bombat PLIN.; 2 pentru făcutul burdufurilor mici COL.

ampullārius, *iī m.* fabricant de flacoane PL. Rud. *756.*

ampullor, *ārī vi.* a se exprima bombastic HOR. Ep. *1, 3, 14.*

amputātiō, *ōnis f.* tăiere (a ramurilor, vreascurilor) CIC.; ramuri tăiate PLIN.; (*fig.*) încetare: *~ pulsus* C. AUR. încetare a pulsului.

amputātrīx, *īcis f.* cea care curăţă vreascurile AMBR.

amputō (*I*) *vt.* 1 (*agr.*) a tăia, a reteza: ~ *vitem ferro* CIC. a curăţa viţa cu fierul; 2 a tăia, a amputa: ~ *manum* HOR. a amputa mîna, ~ *caput* SUET. a decapita; 3 (*fig.*) a micşora, a scurta: ~ *legionum numeros* TAC. a micşora efectivele legiunilor, ~ *colloquia* SEN. a scurta convorbirile; (*n. pl.*) *amputata* CIC. fraze tăiate.

amulētum, *ī n.* amuletă (*obiect fermecat care fereşte de rele*) PLIN.

Amūlius, *iī m.* rege în Alba Longa.

amurca, *ae f.* spumă de drojdie (rezultată din tescuirea măslinelor); drojdie de măsline CAT., PLIN.

amurcārius (*3*) *adj.* de drojdie de măsline CAT.

amūsia, *ae f.* necunoaşterea muzicii VARR.

amūsos, *ī m.* necunoscător al muzicii VITR.

amussis, *is f.* riglă, sforicică de aliniat, echer VARR.; (*frecv. ac.*) *ad amussim* sau *adamussim* la linie, exact VARR.

amussitātus (*3*) *adj.* tras la linie, perfect PL. Mil. *632.*

amussium, *iī n.* disc (perfect nivelat, pe care erau marcate punctele cardinale) VITR.

Amȳclae, *ārum f. pl. 1*) oraş în Laconia (*la sud de Sparta*); *2*) oraş în Latium (*părăsit din cauza şerpilor numeroşi de acolo*) // **Amyclaeus** (*3*) *adj.* laconian // **Amyclānus** (*3*) *adj.* din Amyclae (*Latium*) // **Amyclīdēs**, *ae m.* = Hyacinthos (*fiul lui Amyclas, întemeietorul oraşului Amyclae*).

amygdala, *ae f.* 1 migdală; 2 (*bot.*) migdal (*Amygdalus communis*) PLIN.

amygdaleus (**amygdalinus**) (*3*) *adj.* de migdală *sau* de migdal PALL.

amylō (**amolō**), *āre vt.* a amesteca cu amidon C. AUR.

amylum, *ī n.* amidon, scrobeală PLIN.

Amȳmōnē, *es f. 1*) una dintre fiicele lui Danaus (Danaide); *2*) izvor în Argos OV.

Amyntās, *ae m.* rege al Macedoniei (*tatăl lui Filip*) // **Amyntiadēs**, *ae m. 1*) fiul lui Amyntas; *2*) numele unui păstor VERG.

Amyntor, *oris m.* rege al dolopilor // **Amyntioridēs**, *ae m.* Phoenix, fiul lui Amyntor.

amystis, *idis f.* băutul pe nerăsuflate HOR. C. *1, 36, 14.*

Amythāōn, *onis m.* argian, tatăl lui Melampus // **Amythāōnius** (*3*) *adj.* al lui Amythaon.

an *conj. în prop. interog. şi dubitative* 1 (*în prop. interog. dir. simple*) oare, sau poate, nu cumva: *an est quicquam similius insaniae quam ira?* oare este ceva mai asemănător cu nebunia decît mînia?, *an quod diligenter defenditur, id tibi facinus videtur?* CIC. sau

poate fiindcă (Roscius) e apărat conştiincios, aceasta ţi se pare o crimă?, *an vero* sau poate, *quid ad se venirent? an speculandi causa?* CAES. de ce veneau la el? nu cumva să spioneze?, *cuium pecus? an Meliboei?* VERG. a cui e turma? nu cumva a lui Meliboeus?, *an existimas ..., an censes ...?* CIC. sau (nu cumva) socoteşti, crezi ...?, *an potius* ... nu cumva mai degrabă ...; **2** (*în prop. interog. disjunctive dir. şi indir., precedat în primul membru de* **-ne, num, utrum [utrumne]** *sau fără particulă*) sau: *Romamne veniam, an hic maneam?* CIC. oare să vin la Roma, sau să rămîn aici?, *num me rogari oportet abs te, an te potius a me?* oare se cade ca eu să fiu rugat de tine, sau mai degrabă tu de mine?, *utrum defenditis, an impugnatis plebem?* LIV. oare apăraţi, sau atacaţi plebea?, *haec vera, an falsa sunt?* acestea sînt adevărate sau false?, *est an non est?* TER. este, sau nu este?, *pater eius rediit an non* (*annon*)? TER. tatăl lui s-a întors, sau nu?, *quaero utrum vestras iniurias an reipublicae persequamini* CIC. întreb dacă voi urmăriţi injuriile aduse vouă sau statului, *deliberatur de Avarico incendi placeat an defendi* CAES. se discută despre Avaricum dacă trebuie să fie incendiat sau apărat; **3** (*în prop. interog. indir. simple, frecv. postclasic*, în loc de **-ne, num**) dacă: *consulti patres ... an locum darent* LIV. senatorii fiind consultaţi dacă să dea un loc, *concursatio incertum fecerat, an hostis intra vallum esset* LIV. năvala făcuse să nu se ştie bine dacă duşmanul pătrunsese în întăritură, *nescio an noris hominem* PLIN. IUN. nu ştiu dacă-l cunoşti pe omul ăsta, *quis scit an adiciant crastina tempora di?* HOR. cine ştie dacă zeii ne mai dau ziua de mîine?; **4** (*în expr.*) *nescio an, haud scio* (*sciam*) *an, incertum est an, dubito an* = dacă nu (*exprimînd o opinie personală a vorbitorului în sens afirmativ*), poate că, aş fi înclinat să cred: *atque haud scio an quae dixit sint vera omnia* TER. şi nu ştiu, zău, dacă tot ce a spus el nu este adevărat (= şi nu ştiu, zău, poate că tot ce a spus el este adevărat), *crudele gladiatorum spectaculum nonnullis videri solet, et haud scio an ita sit, ut nunc fit* CIC. unora li se pare crud spectacolul de gladiatori şi nu ştiu, zău, dacă nu-i aşa (aş fi înclinat să cred că e aşa), după cum se petrec acum lucrurile, *si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an Thrasybulum primum omnium ponam* CIC. dacă virtutea ar trebui cîntărită în sine, fără a ţine seama de avere, nu ştiu, zău, dacă l-aş socoti cel dintîi dintre toţi pe Thrasybulus (poate că l-aş socoti ...), (*fără vb.*) *vir sapientissimus atque haud scio an omnium praestantissimus peccatum confiteri maluit* CIC. acest om, cel mai înţelept şi, aş zice, cel mai de vază dintre toţi, a preferat să-şi recunoască greşeala; (*nescio, haud scio an non ..., an ne ... quidem ..., an nullus ..., an nihil, an numquam ...* = nu ştiu dacă ... (poate că nu ...): *haud scio an nulla beatior vita sit* CIC. nu ştiu dacă există viaţă mai fericită (poate că nu există viaţă mai fericită), *id haud scio an possis* CIC. nu ştiu dacă poţi asta (poate că nu poţi asta), *C. Gracchus si diutius vixisset, eloquentiā nescio an habuisset parem neminem* CIC. dacă C. Gracchus ar fi trăit, poate că n-ar fi avut pe nimeni egal în elocinţă.

ana *prep. cu ac.* (*med.*) în doză de ...: ~ *tres uncias* VEG. cîte trei uncii.

anabasius, *iī m.* curier, ştafetă HIER.

anabathmus, *ī m.* trepte AUG.

anabathrum, *ī n.* estradă (*pentru lecturi publice*) IUV. *7, 46.*

anabibazōn, *ontis m.* luna în creştere TERT.

anabolicārius, *iī m.* importator ULP.

anabolicus (*3*) *adj.* de import VOP.

Anacēs, *um m. pl.* „Protectori" (*epitet al lui Castor şi Pollux*) CIC.

Anacharsis, *idis m.* prinţ scit (*care a vizitat Atena în timpul lui Solon*).

anachōrēsis, *is f.* viaţă de pustnic, de anahoret SID.

anachōrēta, *ae m.* anahoret, pustnic SULP. SEV.

anaclitērium, *iī m.* pernă SPART.

anacolūthon, *ī m.* (*gram.*) anacolut SERV.

Anacreōn, *otis m.* (ac. *-onta*) poet liric grec //**Anacreontīus** (*3*) *adj.* anacreontic.

anadēma, *ae f.* bandă de legat părul LUCR. *4, 1, 129.*

anādiplōsis, *is f.* (*stil.*) anadiploză (*reluare a ultimei părţi dintr-un vers la începutul versului următor*; de ex.: *sequitur Astur, Astur equo fidens* VERG. urmează Astur, Astur care se bizuie pe calul său).

Anadiomenē, *ēs f.* „Care iese din valuri" (*epitet al Venerei*) PLIN.

anaglyphus (*3*) *adj.* cizelat, în relief HIER.

anaglypta, *ōrum n. pl.* basoreliefuri PLIN.

Anāgnia, *ae f.* oraş în Latium (*azi, Anagni*) // **Anāgnīnus** (*3*) *adj.* de la Anagnia // **Anāgnīnum,** *i* (*subînţ.* **praedium**) proprietate la Anagnia (*de ex., a lui Cicero*) // **Anāgnīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Anagniei.

anagnostēs, *ae m.* lector CIC.

anagōgē, *ēs f.* **1** interpretarea sensului mistic al unui pasaj din scriptură, anagogie HIER.; **2** (*med.*) hemoptizie C. AUR.

anagōgicus (*3*) *adj.* mistic HIER.

analecta, *ae m.* sclav care strînge resturile la o masă MART.; (*fig.*) *grammaticos habere analectas* SEN. a ţine sclavi grămătici care culeg fraze, citate.

analectridēs, *um f. pl.* perniţe (*folosite de femei pentru a ascunde inegalităţile umerilor, taliei*) OV. A. A. *3, 273.*

analemma, *atos* (**analemmata,** *ōrum*) *n. pl.* semne pe un cadran solar pentru a determina lungimea umbrei la amiază VITR.

analepridēs *v.* **analectrides**

analogia, *ae f.* asemănare, simetrie între două sau mai multe lucruri, analogie VARR.; (*gram.*) analogie, formare regulată a cuvintelor VARR.

analogicus (*3*) *adj.* care tratează despre analogie GELL.

analogus (*3*) *adj.* analog VARR.

anancaeum, *ī n.* cupă mare (din care se bea dintr-o suflare) PL. Rud. *363*

anapaesticus (*3*) *adj.* (*vers.*) anapestic // **anapaestum,** *ī n.* poezie în anapeşti *sau* vers anapestic // **anapaestus** (*3*) *adj.* anapestic: ~ *pes* CIC. picior anapestic (◡ ◡ –) // **anapaestus,** *ī m.* anapest, picior anapestic QUINT.

Anaphē, *ēs f.* una dintre insulele Sporade.
anaphora, *ae f.* 1 înălţare a stelelor PLIN.; 2 (*ret.*) anafora (*repetare a aceluiaşi cuvînt la început de propoziţii*); 3 (*gram.*) acord după sens DIOM.
anaphoricus (*3*) *adj.* 1 (orologiu) care indică răsăritul stelelor VITR.; 2 care scuipă sînge FIRM.
anaphȳsēma, *atis n.* gaz care emană de sub pămînt APUL.
Anāpis, *is m.* şi **Anāpus**, *i m.* *1*) rîu în Sicilia (*în apropiere de Syracusa, azi Anapo, în care se varsă izvorul Cyane*) LIV.; *2*) zeul rîului Anapus (*iubit al Cyanei*) OV.
anaplērōticus (*3*) *adj.* care umple VEG.
anarchos, **(on)** *adj.* fără început AMBR.
Anartēs, *ium m. pl.* anarţii (*populaţie din Dacia, în apropiere de Tisa*).
anas, *atis* (*itis*) *f.* 1 raţă: *anatum ova* CIC. ouă de raţă; 2 boală de femeie bătrînă P. FEST.; [pl. şi *anatium* sau *anitum*].
Anās, *ae m.* fluviu în Hispania (*azi, Guadiana*).
anastasis, *is f.* reînviere LACT.
anastrophē, *ēs f.* anastrofă, inversiune (*frecv. a prepoziţiei*; *de ex.*: tribus de rebus = *despre trei lucruri*, multis de causis = *din multe motive*, magna cum cura = *cu mare grijă*).
anatārius (*3*) *adj.* de raţă PLIN.
anathema[1], *atis n.* anatemă, excomunicare TERT.; excomunicat VULG.
anathēma[2], *ae f.* ofrandă, ex-voto PRUD.
anathemābilis (*2*) *adj.* demn de a fi excomunicat ARN.
anathemātio, *ōnis f.* anatemă; blestem AUG.
anathemātizō, *āre vt.* a excomunica HIER.
anathemō, *āre vt.* a blestema AUG.
anathymiāsis, *is f.* vapori; (*med.*) gaze PETR. *47, 6.*
anaticula (aniticula), *ae f.* răţuşcă CIC.
anatīnus (*3*) *adj.* de raţă // **anatina**, *ae f.* carne de raţă PETR. *56, 3.*
anatocismus, *ī m.* dobîndă la dobîndă, dobîndă compusă CIC.
anatomia *şi* **anatomica** (*subînţ.* **ars**), *ae f.* anatomie, disecţie (a corpului) MACR.
anatomicus, *ī m.* anatomist MACR.
anatonus (*3*) *adj.* care se ridică prea sus VITR.
Anaxagorās, *ae m.* (ac. *-am* şi *-an*) filozof grec (*profesor al lui Pericle şi Euripide*) // **Anaxagorēus** (*3*) *adj.* al lui Anaxagoras // **Anaxagorastēs**, *ae m.* discipol al lui Anaxagoras.
Anaxarchus, *ī m.* filozof grec din Abdera (*discipol al lui Democrit*).
Anaximander, *drī m.* filozof grec din Milet.
Anaximenēs, *is m.* *1*) filozof din Milet; *2*) retor din Lampsacum.
Ancalitēs, *um m. pl.* ancalitii (*popor din Britannia*) CAES.
ancarius *v.* **angarius**
anceps, *cipitis adj.* (abl. *-cipiti*) 1 cu două capete, cu două feţe, cu două laturi: ~ *Ianus* OV. Ianus cel cu două capete, ~ *securis* OV. secure cu două tăişuri; 2 şi de o parte, şi de alta, de (din) ambele părţi: *ancipitia munimenta* LIV. fortificaţii de ambele părţi, *cum anceps hostis et a fronte et a tergo urgeret* LIV. pe cînd duşmanul presa din ambele părţi, şi din faţă, şi din spate, ~ *metus et ab cive et ab hoste* LIV. teamă dublă, şi de cetăţeni, şi de duşmani, *bestiae terrenae, aquatiles, aliae quasi ancipites* CIC. animalele sînt de uscat, de apă, iar altele amfibii; 3 nedecis, nesigur, îndoielnic: ~ *fortuna belli* CIC. soarta nesigură a războiului, *ancipiti pugnā, proelio, Marte* LIV. într-o luptă nedecisă, ~ *animus* LIV. atitudine şovăitoare; 4 cu două sensuri, ambiguu, echivoc: ~ *oraculum* LIV. oracol ambiguu; 5 riscant, periculos: *inire vias ancipites* OV. a porni pe drumuri periculoase, *in ancipiti esse* TAC. a fi în situaţie primejdioasă, *inter ancipitia* TAC. în momentele de criză, *eos revocare* ~ *erat* LIV. să-i recheme, era riscant.
Anchīsa, *ae* şi **Anchīsēs**, *ae m.* tatăl lui Aeneas // **Anchīsēus** (*3*) *adj.* al lui Anchises // **Anchīsiadēs**, *ae m.* lui Anchises, Aeneas.
ancīle, *is n.* (genit.pl. *ancilium* şi *anciliorum*) 1 scut sfînt (*după legendă, căzut din cer în vremea lui Numa, care a poruncit să se mai confecţioneze unsprezece scuturi la fel şi le-a pus sub paza preoţilor salieni*); 2 scut oval VERG. Aen. *7, 188.*
ancilla, *ae f.* slujnică, sclavă CIC.
ancillāriolus, *i m.* iubitor de slujnice MART.
ancillāris (*2*) *adj.* de slujnică CIC.; servil, de rînd AMM.
ancillātus, *ūs m.* slujbă de slugă ARN.
ancillor, *ārī*, *atus sum vi. dep.* a sluji, a fi sclavul cuiva ACC., PLIN.
ancillula, *ae f.* slujnicuţă PL.
ancipes *v.* **anceps**
ancīsus (*3*) *p. pf.* tăiat împrejur LUCR. *3, 660.*
anclo, *āre* şi **anclor**, *ārī vt.* a scoate (oferind) ANDR.
ancōn[1], *ōnis m.* (ac. *-ona*) 1 cot FORT.; 2 colţul echerului VITR. 3 consolă VITR.; 4 tijă de piston VITR.; 5 braţ (rezemătoare) la scaun C. AUR.; 6 prăjină cu cîrlig la capăt GRATT.; 7 vas de băut DIG.
Ancōn[2], *ōnis* şi **Ancōna**, *ae f.* Ancona (*oraş pe coasta Mării Adriatice*) // **Ancōnitānus** (*3*) *adj.* din Ancona.
ancora, *ae f.* 1 ancoră: *ancoram iacere* CAES. (*ponere* LIV.) a arunca ancora, *ancoram solvere* CIC. (*tollere* CAES., *moliri* LIV.) a ridica ancora, *navem tenuit in ancoris* NEP. a ţinut nava ancorată, *stare ad ancoram* LIV. a sta ancorat, *consistit navis in ancoris* CAES. nava se opreşte fixată în ancore; 2 (*fig.*) mijloc de scăpare OV.; 3 cîrlig PALL.
ancorālis (*2*) *adj.* de ancoră // **ancorāle**, *is n.* cablu de ancoră LIV.
ancorārius (*3*) *adj.* de ancoră CAES.
Ancus, *ī m.* Ancus Martius (*al patrulea rege al Romei*).
ancyla, *ae f.* încheietura piciorului AMBR.
ancyloblepharon, *i n.* lipirea pleoapelor CELS.
Ancȳra, *ae f.* oraş în Galatia (*Asia Mică*) // **Ancȳrānus** (*3*) *adj.* din Ancyra.
andabata, *ae m.* gladiator roman cu cască fără vizieră, care lupta orbeşte spre a amuza publicul CIC.
Andes[1], *ium f. pl.* localitate lîngă Mantua (*azi, Pietola*), locul de naştere al lui Vergilius.
Andes[2], *ium m. pl.* anzii (*popor gallic*).
Andocidēs, *is m.* orator atenian.

Andrius (*3*) *adj.* din Andros (*insulă în Ciclade*) // **Andria**, *ae f.* „Fata din Andros" (*titlul unei comedii a lui Terentius*).
androclas, *adis f.* an climacteric al bărbatului (*al 63-lea*) FIRM.
Androgeōn, *ōnis* și **Androgeōs**, *o* sau **Androgeus**, *ī m.* fiul lui Minos (regele Cretei) și al Pasiphaei // **Androgeōnēus** (*3*) *adj.* a lui Androgeus.
androgynēs, *is f.* femeie curajoasă ca un bărbat VAL. MAX.
androgynus, *ī m.* androgin, hermafrodit CIC.
Andromacha, *ae* și **Andromachē**, *ēs f.* soția lui Hector.
Andromeda, *ae* (ac și *-an*) și **Andromedē**, *ēs f.* fiica regelui etiopian Cepheus și al Cassiopei (*salvată de un monstru de către Perseus, cu care s-a căsătorit, a fost metamorfozată după moarte într-o constelație*).
andrōn, *ōnis m.* **1** cameră pentru bărbați (*la greci*) P. FEST.; **2** coridor, pasaj între două ziduri VITR., PLIN.
Andronīcus, *ī m.* Livius Andronicus (*primul poet dramatic și epic roman*).
andrōnītis, *tidis* (ac.*-tin*) *f.* apartament pentru bărbați VITR.
Andros (Andrus), *ī f.* una dintre insulele Ciclade.
aneclogistus (*3*) *adj.* care nu e obligat să dea socoteală DIG.
ānellus, *ī m.* ineluș HOR.
anemōnē, *ēs f.* (*bot.*) anemonă (*Pulsatilla pratensis*) PLIN.
aneō, *ēre* și **anescō**, *ere vi.* a fi bătrînă, a deveni babă PL.
anēsum, *ī v.* **anīsum**
anēthātus (*3*) *adj.* cu mărar APIC.
anēthum, *ī m.* (*bot.*) mărar (*Anethum graveolens*) VERG.
anfractum, *ī n.* curbură, sinuozitate VARR.
anfractuōsus (*3*) *adj.* cu ocolișuri, întortocheat AUG.
anfractus, *ūs m.* **1** încovoietură, îndoitură: *figura (sphaerica) quae nihil incisum angulis, nihil anfractibus habere potest* CIC. sfera, care nu are nimic tăiat în unghiuri sau în încovoieturi (scobituri), *cornua in anfractum* PLIN. coarne în spirală; **2** (*frecv.*) cotitură, ocol, înconjur (al drumului): *via longiorem anfractum habebat* NEP. drumul avea un ocol mai lung, ~ *litorum* LIV. cotiturile țărmurilor; **3** (*fig.*) **a.** ocoliș, subterfugiu; **b.** (*ret.*) perioadă CIC.
angarīa, *ae f.* obligație de a transporta, corvoadă DIG.
angariālis (*2*) *adj.* privitor la corvezi de transport COD.TH.
angariō (angarizo), *āre, āvī vt. a* rechiziționa pentru corvezi de transport DIG.
angarium, *iī n. v.* **angaria**
angarius, *iī m.* curier GELL.
angelicus (*3*) *adj.* **1** privitor la vestitori DIOM.; **2** îngeresc ECCL.
angelificātus (*3*) *adj.* făcut înger TERT.
angellus, *ī m.* (dim. al lui *angulus*) unghi mic LUCR. *2, 428.*
angelus, *ī m.* vestitor; înger AUG.
angina, *ae f.* sufocare PL.; chin sufletesc TER.
angiportum, *ī n.* și **angiportus**, *ūs m.* stradă strîmtă și cotită PL., CIC.
Angitia, *ae f.* divinitate a marsilor (*v. Marsi*) VERG.
Anglii, *ōrum m. pl.* anglii (*popor germanic*).
angō, *ere, anxī vt.* **1** a sugruma, a sufoca: ~ *guttur* VERG. a sugruma beregata, *vitis angitur* OV. vița e sufocată; **2** (*fig.*) a strînge inima, a chinui, a neliniști; (*pas.*) *angi* a se chinui: *multa sunt quae me angunt* CIC. sînt multe lucruri care mă neliniștesc, *angor de Statio* CIC. sînt neliniștit în privința lui Statius, *angor animi* PL. (sau *animo* CIC.) sînt neliniștit în sufletul meu, *angor quod* ... CIC. sînt neliniștit că ...
angor, *ōris m.* **1** sufocare LIV.; **2** (*fig.*) chin, neliniște, grijă CIC., LUCR.
angueus (*3*) *adj.* de șarpe SOLIN.
anguicomus (*3*) *adj.* (*despre Gorgona*) care are șerpi în loc de păr OV.
anguiculus, *ī m.* șarpe mic CIC.
anguifer, *era, erum adj.* **1** care poartă șerpi: *Gorgo anguifera* PROP. Gorgona care poartă șerpi; **2** care produce, care hrănește șerpi STAT.
anguigena, *ae m.* cel născut din șerpi OV.
anguilla, *ae f.* **1** țipar PLIN.; **2** curea din piele de țipar PLIN.
anguimanus, *ūs m.* și *f.* elefant (*a cărui trompă se lungește ca un șarpe*) LUCR. *2, 537.*
anguineus *v.* **anguinus**
anguīnus (*3*) *adj.* de șarpe CAT.; (*rar*) asemănător cu un șarpe (*despre castravete*) VARR. // **anguinum**, *ī n.* (*subînț.* **ovum**) ou de șarpe PLIN.
anguipēs, *edis m.* cel care are picioare ca șerpii // **Anguipedes**, *um m. pl.* = Giganții.
anguis, *is m.* și *f.* (abl. *angue*, rar *angui*) **1** șarpe CIC. ș.a.; **2** = Dragonul/Balaurul (constelație) VERG.; **3** = Hidra (constelație) VITR.
Anguitenens, *ntis m.* constelația Dragonului/Balaurului CIC.
angulāris (*2*) *adj.* cu unghiuri, unghiular CAT.; de unghiuri // **angulāris**, *is m.* vas de bucătărie pătrat APIC.
angulātim *adv.* în fiecare ungher SID.
angulātus (*3*) *adj.* cu unghiuri CIC.
angulō, *āre vt.* a îndoi, a încolăci AMBR.
angulōsus (*3*) *adj.* cu unghiuri, crestat PLIN.
angulus, *ī m.* **1** unghi, colț: ~ *obtusus* LUCR. (*acutus* PLIN.) unghi obtuz, unghi ascuțit, *rectis angulis* SEN. cu unghiuri drepte, *ad pares angulos* CIC. în unghiuri drepte (perpendicular), ~ *muri* LIV. colțul zidului, *anguli parietum* PLIN. unghiurile pereților; **2** loc retras, ungher, colț de pămînt: *ullo in angulo totius Italiae* CIC. în vreun colț din întreaga Italie, *ille mihi* ~ *ridet* HOR. acel colț de pămînt îmi surîde; **3** (*depreciativ*) sală de clasă (în afara vieții adevărate): (*res*) *quas isti in angulis personant* SEN. lucruri despre care ăștia fac atîta zgomot în sălile lor de clasă.
angustē, *adv.* **1** în loc strîmt, înghesuit: ~ *habitare* VAL. MAX. a locui strîmtorat, ~ *scribere* CIC. a scrie înghesuit, *angustius pabulabantur* CAES. strîngeau furaje pe un spațiu prea mic; **2** (*fig.*) restrîns, în cantitate mică: *frumentum angustius provenerat* CAES. se făcuse grîu mai puțin, *quod angustius apud Graecos valet* CIC. ceea ce la greci are un sens mai restrîns; **3** concis, pe scurt: ~ *dicere* CIC. a vorbi concis.

angustiae, *ārum f. pl.* 1 (*despre loc*) strîmtime, îngustime; (*despre timp*) scurtime, lipsă; ~ *locorum* strîmtimea locurilor, ~ *itinerum, vallium* CAES. îngustimea drumurilor, văilor, *me angustiae temporis coegerunt* CIC. m-a silit lipsa de timp, *angustiis temporis excluduntur* CIC. sînt respinşi din lipsă de timp: (*fig.*) ~ *animi* CIC. micime de suflet; (*sg. rar*) *angustia orationis* CIC. limitele strîmte ale discursului; 2 strîmtoare, defileu, pas: *per angustias Hellesponti* SUET. prin strîmtoarea Hellespontului, *diu in angustiis pugnatum est* LIV. mult timp s-au luptat în defileu; 3 strîmtorare, situaţie critică, lipsă, nevoie: ~ *rei frumentariae* CIC. lipsa de grîu, *per angustias aerarii* CIC. din cauza situaţiei critice a tezaurului, *in summas angustias adductus* CIC. ajuns în cea mai mare nevoie.

angusticlāvius, *iī m.* cel care poartă angusticlavă (*tribun al plebei, care avea toga tivită cu o bandă de purpură îngustă; la tribunii din clasa cavalerilor, banda era lată*) SUET.

angustiō (*I*) *vt.* a îngusta; (*fig.*) a pune în încurcătură, a tulbura; a chinui ECCL.

angustitās, *ātis f.* strîmtime ACC.

angustō (*I*) *vt.* a îngusta, a reduce, a micşora CATUL., CIC. ş.a.

angustus (*3*) *adj.* 1 strîmt, îngust: *angusta domus* CIC. casă strîmtă, ~ *aditus* CAES. intrare îngustă; 2 (*în timp*) scurt: *angusta nox* OV. noapte scurtă, ~ *spiritus* CIC. respiraţie scurtă; 3 restrîns, limitat, mic: *angusta re frumentaria uti* CAES. a dispune de puţin grîu, *liberalitas angustior* CIC. o generozitate mai limitată, *fides angustior* CAES. credit destul de scăzut, *spes angusta* VERG. slabă speranţă; 4 greu, periculos: *rebus in angustis animosus appare* HOR. în situaţiile grele arată-te curajos, *angusta et lubrica oratio* TAC. cuvîntare grea şi riscantă; 5 mic (sufleteşte), mărunt, meschin: *angusti animi est* CIC. este dovada unui suflet meschin, *angustae concertationes* CIC. discuţii mărunte // **angustum**, *ī n.* **a.** loc strîmt: *in angusto tendere* LIV. a întinde corturile într-un loc strîmt, *exercitus in angustum coartatur* SEN. armata se concentrează pe un loc strîmt; **b.** cerc restrîns: *amicitia adducta in angustum* CIC. prietenia redusă la un cerc restrîns; **c.** situaţie grea: *rem esse in angusto vidit* CAES. văzu că situaţia este grea; **d.** (*pl. poet.*) *angusta viarum* VERG. străzi înguste.

anhēlātiō, *ōnis. f.* respiraţie grea; astm PLIN.

anhēlātor, *ōris m.* astmatic PLIN.

anhēlātus *v.* **anhelitus**

anhēlitus, *ūs m.* 1 exalaţie CIC.; 2 respiraţie grea, gîfîială: *ex cursura anhelitum ducere* PL. a gîfîi din cauza fugii, *anhelitus moventur* CIC. respiraţia devine grea; 3 (*med.*) astm PLIN.

anhēlō (*I*) 1 *vi.* a gîfîi: *anhelabat sub vomere taurus* OV. taurul gîfîia sub greutatea jugului; (*fig.*) *et fornacibus ignis anhelat* VERG. şi în cuptoare gîfîie focul, *unda anhelans* STAT. valul care mugeşte; 2 *vt.* **a.** a sufla gîfîind, a sufla: *gelidum de pectore frigus anhelans Capricornus* OV. Capricornul suflînd din piept un ger năprasnic, *verba anhelata* CIC. cuvinte pronunţate gîfîit; **b.** (*fig.*) a respira, a urmări numai ..., a fi cu gîndul doar la ...: ~ *scelus* CIC. a nu se gîndi decît la crime.

anhēlus (*3*) *adj.* 1 care gîfîie, gîfîind: *pectus anhelum* VERG. piept care gîfîie; 2 (*fig.*) care te face să gîfîi: *anhela tussis* VERG. tuse care-ţi ia respiraţia, ~ *cursus* VERG. fugă care te face să gîfîi.

anīcētum, *ī n.* (*bot.*) anason (*Pimpinella anisum*) PLIN.

Anicius, *iī m.* nume gentilic roman // **Aniciānus** (*3*) *adj.* al lui Anicius; din vremea lui L. Anicius Gallus (*consul în 160 î.e.n.*) CIC.

anicula, *ae f.* bătrînică, băbuţă CIC.

aniculāris (*2*) *adj.* de băbuţă AUG.

Aniēn, *ēnis* (**Aniō**, *ōnis* sau **Aniēnus**, *ī*) *m.* afluent al Tibrului (*azi, Teverone*) // **Aniēnsis** (*2*) *adj.* de pe Anio // **Aniēnus** (*3*) *adj.* al rîului Anio.

anīlis (*2*) *adj.* de bătrînă, de babă VERG.

anīlitās, *ātis f.* bătrîneţe a femeii CATUL.

anīliter *adv.* ca o babă CIC.

anīlitor, *ārī vi. dep.* a deveni babă APUL.

anima, *ae f.* 1 aer, suflu de aer; (*poet.*) vînt: *quae spiritu in pulmones* ~ *ducitur* CIC. aerul care e tras în plămîni prin respiraţie, *reciprocare animam* LUCR. a trage şi a da afară aerul, *inter ignem et terram aquam deus animamque posuit* CIC. între foc şi pămînt divinitatea a pus apa şi aerul, *impellunt animae lintea Thraciae* HOR. vînturile Thraciei împing pînzele, *aurarum leves animae* LUCR. suflările uşoare ale vînturilor; 2 răsuflare, respiraţie: (*Demosthenes*) *tantum continendā animā assecutus est* CIC. (Demostene) a ajuns la un atît de mare rezultat ţinîndu-şi respiraţia, *animam ducere* LIV. a respira, ~ *amphorae* PHAEDR. mirosul amforei; 3 duh, suflet, suflul vieţii, viaţă: *animam edere* (*efflare* CIC., *effundere* VERG., *deponere* NEP.) a-şi da sufletul, a muri, *animam agere* CIC. a trage să moară, *libertas et* ~ *in dubio est* SALL. libertatea şi viaţa sînt în pericol; 4 fiinţă, creatură: *vos, meae carissimae animae* CIC. voi, fiinţele mele cele mai dragi, *nos animae viles* VERG. noi, creaturi de rînd; 5 suflet: ~ *rationis particeps* CIC. spiritul care are raţiune, *de immortalitate animae* CIC. despre nemurirea sufletului, *cineres animaeque paternae* VERG. cenuşa şi sufletele părinţilor, *piae animae* HOR. umbre pioase (ale morţilor); [arh. genit. *animai* LUCR.].

animābilis (*2*) *adj.* dătător de viaţă CIC.

animadversiō, *ōnis f.* 1 observare: *crebra animadversione perspectum est* CIC. printr-o observare repetată s-a văzut clar, ~ *naturae* CIC. observarea naturii; 2 observaţie, mustrare, pedeapsă: ~ *censoria* CIC. pedeapsă dată de cenzor.

animadversor, *ōris m.* observator CIC.

animadversus[1] (*3*) *p. pf. v.* **animadverto**

animadversus[2], *ūs m.* pedeapsă LAMPR.

animadverto (animum adverto), *ere, ti, sum vt.* 1 a lua seama: *consul* ~ *lictorem iussit* LIV. consulul a ordonat ca lictorul să ia seama; *animadvertant ne assentatione capiantur* CIC. să ia seama să nu fie înşelaţi prin măguliri; 2 a observa, a constata, a vedea, a-şi da seama: *cum id animadvertisset* CAES. după ce a observat aceasta, *ne ex oppido animadverterentur* NEP. ca să nu fie observaţi din oraş, *animad-*

verti eum iocari CIC. mi-am dat seama că el glumeşte; 3 a blama, a lua măsuri împotriva (cuiva), a pedepsi: *peccata animadvertenda* CIC. greşeli blamabile; (frecv. cu *in aliquem*): ~ *in filium* LIV. a-l pedepsi pe copil, ~ *verberibus in cives* SAL. a-i pedepsi pe cetăţeni cu lovituri de vergi, (*impers.*) *in Marcianum palam animadversum* TAC. împotriva lui Marcianus s-au luat măsuri pe faţă.

animal, *ālis n.* 1 vieţuitoare, fiinţă: *sanctius ~ deerat* OV. nu exista încă vreo fiinţă mai aleasă; 2 animal CIC.

animālis (*2*) *adj.* 1 de aer, aerian: *cibus* ~ CIC. hrana aerului, *duae partes, una ignea, altera* ~ CIC. două elemente, unul de foc, celălalt de aer; 2 viu, însufleţit: *inteligentia* ~ CIC. inteligenţă vie, *exemplum animale* CIC. exemplu viu // **animālis**, *is m.* şi *f.* animal VARR.

animāliter *adv.* ca animalele AUG.

animāns, *ntis p. pr. v.* **animo** // **adj.** viu, însufleţit: ~ *est mundus* CIC. cosmosul e însufleţit // **subst.** *m.*, *f.* şi *n.* fiinţă: *animantia omnia* CIC. toate fiinţele.

animātiō, *ōnis f.* 1 fiinţă însufleţită CIC.; 2 animozitate TERT.

animātor, *ōris m.* dătător de viaţă, cel care animă TERT.

animātrix, *īcis f.* dătătoare de viaţă, cea care animă TERT.

animātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **animo** // **adj.** 1 dispus, intenţionat: *bene* (*male, infirme*) ~ *in* (*erga*) *aliquem* bine (rău, nu prea) dispus faţă de cineva, ~ *facere* PL. dispus să facă; 2 (*oc.*) plin de curaj, hotărît: *milites armati et animati probe* PL. soldaţi înarmaţi şi foarte hotărîţi.

animātus[2] *ūs m.* respiraţie, viaţă PLIN.

animō (*I*) *vt.* 1 a da viaţă, a însufleţi: (*poet.*) ~ *in aliquid* a însufleţi, metamorfozînd un lucru, a transforma în ..., *guttae cruentae quas humus animavit in serpentes* OV. picături de sînge pe care pămîntul le-a transformat în şerpi; 2 (*rar*) a umple (suflînd): ~ *duas tibias uno spiritu* APUL. a umple cu suflul său două tuburi de flaut; 3 a insufla vigoare, a reanima, a da curaj: *quem cibo potuque animavit* HYG. pe care l-a înviorat cu mîncare şi băutură; 4 (*pas*) a fi dispus (*într-un fel sau altul*): *caelo acrius animantur* TAC. G. 29 din cauza climei au o fire mai aprinsă.

animōsus (*3*) *adj.* 1 (*poet.*) care suflă cu putere (*v. anima*): *animosi Euri* VERG. vînturile violente de sud-est; (*oc.*) *animosa signa* PROP. statui care parcă respiră; 2 curajos, îndrăzneţ, inimos, brav; (*oc.*) mîndru, care se făleşte: *animosior senectus quam adulescentia* CIC. bătrîneţe mai bravă decît tinereţea, ~ *equus* OV. cal neînfricat, *animosa vox* SEN. cuvinte de îmbărbătare, *parens vobis animosa creatis* OV. eu (Latona) mama voastră, care mă fălesc că v-am născut; (*peior.*) ~ *corruptor* TAC. corupător care nu se dă în lături de la nimic.

animula, *ae f.* 1 biet suflet, biată fiinţă: *mulierculae animula* CIC. biet suflet de femeie; 2 un pic de viaţă, de înviorare: *mihi quiddam animulae instillarunt* CIC. (scrisoarea ta) mi-a dat un pic de viaţă.

animulus, *ī m.* (dim. al lui *animus*) sufleţel PL.

animus, *ī m.* 1 (*în gener.*) suflet, spirit: *animi corporisque vires* LIV. forţele spiritului şi ale corpului, *humanus ~ cum deo comparari potest* CIC. sufletul omului se poate compara cu divinitatea; (*genit. locat.*) *animi* ~ în sufletul, în sinea ...: *dubius* (*incertus, laetus, infelix*) *animi* VERG. şovăitor (nehotărît, vesel, nefericit) în sinea sa; 2 (*ca gîndire*) spirit, suflet, minte, gînd; fel de a gîndi, judecată, părere; cunoştinţă (simţiri): *animum dico, quam mentem saepe vocamus* LUCR. spiritul, zic, pe care adesea îl numim minte, *animo cernere, providere* CIC. a distinge, a prevedea cu mintea, *animum advertere* (*adiungere, intendere*) CIC. a-şi îndrepta mintea (către), *cum animo meo cogito* PL. mă gîndesc în mintea mea, *in animo habere aliquem* SALL. a se gîndi la cineva, *habere aliquid cum animo* SALL. (sau *in animo*) a avea ceva în gînd, *ex animo effluere* CIC. a-i ieşi din minte (a uita); *meo quidem animo* CIC. cel puţin după părerea mea, *nisi me ~ fallit* TAC. dacă judecata mea nu mă înşală; *relinquit ~ Sextium* CIC. Sextius şi-a pierdut cunoştinţa, *linqui animi* CIC. a-şi pierde cunoştinţa, *animum recipere* CIC. a-şi reveni (a-şi veni în simţiri); 3 (*ca sentimente, dispoziţie sufletească, porniri*) suflet, inimă, stare de spirit, sentiment; fel de a fi, fire, caracter; (*frecv. pl.*) curaj; (*peior.*) aroganţă, mîndrie, porniri, pasiuni: *omnium mentes animosque perturbare* CIC. a tulbura minţile şi sentimentele tuturor, *dolor animi* CIC. durere sufletească, *ex animo* CIC. din inimă (sincer), *uno animo atque una voce* CIC. într-un suflet şi într-un glas, *bono* (*alieno*) *animo esse in aliquem* CAES. a avea sentimente bune (duşmănoase) faţă de cineva, *aequo animo* CIC. cu calm, *animi causā* sau *gratiā* CIC. de plăcere, dintr-un capriciu, *indulgere animis* OV. a-şi face poftele; ~ *apertus* CIC. fire deschisă, ~ *magnus* CIC. suflet mare; (*despre plante, animale*) *exuere animum* VERG. a-şi lepăda firea (natura) lor sălbatică; *nostris ~ augetur* CAES. alor noştri le sporeşte curajul, *alicui animum afferre* (*addere*) CIC. a da cuiva curaj, *accendere militum animos* LIV. a aprinde curajul soldaţilor, *bono animo es!* CIC. fii curajos!; (*peior.*) *comprimere animos suos* CIC. a-şi înfrîna mîndria, *pone animos* VERG. lasă la o parte orgoliul; *animum vincere* VERG. a-şi învinge pasiunile, *animo imperare* CIC. a-şi domina pornirile; 4 (*ca dorinţă, voinţă*) intenţie, gînd: *nobis erat in animo Ciceronem ad Caesarem mittere* CIC. aveam de gînd să trimit pe Cicero la Caesar, *istum exhaeredare in animo habebat* CIC. a avea de gînd să-l dezmoştenească pe acesta, *hoc* (*eo*) *animo ut* CAES. cu aceste intenţii ca ..., *inducere animum* (*in animum*) CIC. a se hotărî să facă ceva.

Anio *v.* **Anien**

anīsātum, *ī n.* vin de anason PLIN.

anīsocycla, *ōrum n. pl.* aparat cu discuri inegale VITR.

anīsum, *ī n.* anason PLIN.

anites, aniticula *v.* **anas, anaticula**

Anius, *iī m.* rege şi preot la Delos.

Anna, *ae f. 1*) sora Didonei; *2*) Anna Perenna (*divinitate italică, sărbătorită la 15 martie*).

annālis[1] *(2) adj.* 1 anual: *tempus annale* VARR. durata de un an, *clavus annalis* cuiul care se bătea în fiecare an într-un perete al Capitoliului; 2 privitor la vîrsta cerută pentru fiecare magistratură: *leges annales* CIC. legile privind vîrsta.

annālis[2], *is* (*subînț.* **liber**) *m.* și **annālēs**, *ium m. pl.* **a.** carte de anale: *Ennius in nono Annali* CIC. Ennius în cartea a noua a „Analelor" lui; *Annales Maximi* sau *pontificum* registre în care pontificii înscriau evenimentele importante an de an, anale; **b.** *Annales* operă istorică, istorie, cronică a evenimentelor de dinaintea vieții autorului (pe cînd *Historiae* = istorie contemporană).

annārius *v.* **annalis**[1]

annascor *v.* **agnascor**

anne *v.* **an**

Anniānus *(3) adj.* al lui T. Annius Milo.

Annibal *v.* **Hannibal**

Annicerii, *ōrum m. pl.* annicerieni (*discipoli ai filozofului cirenaic Anniceris*).

anniculus *(3) adj.* de un an CAT.

annifer, *era, erum adj.* 1 care dă fructe tot anul; 2 care-și schimbă tulpina în fiecare an PLIN.

annihil... annis... *v.* **adnihil... adnis...**

annītor *v.* **adnitor**

Annius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex., T. Annius Milo*).

anniversālis *v.* **anniversarius**

anniversāriē *adv.* în fiecare an AUG.

anniversārius *(3) adj.* care revine în fiecare an CIC.

annixus *v.* **adnixus**

annō[1] *v.* **adno**

annō[2], *āre vi.* a trece anul, a trăi un an MACR.

Anno *v.* **Hanno**

annodo *v.* **adnodo**

annomin... *v.* **adnomin...**

annon *sau* **an non** *v.* **an**

annōna, *ae f.* [*annus*] 1 recoltă, producție anuală: *salaria annona* LIV. producție anuală de sare, *minimum pretium annonae* (*vini*) COL. prețul cel mai mic al recoltei de vin; 2 recoltă de grîu, grîu, alimente, aprovizionare cu grîu: *provincia annonae fecunda* SUET. provincie fertilă în grîu, *caritas, vilitas annonae* CIC. scumpetea, ieftinătatea alimentelor, *annonae curam egit* SUET. a purtat grijă (s-a îngrijit) de aprovizionarea cu alimente, ~ *artior, laxior* LIV. lipsă, abundență de alimente; 3 prețul grîului, al alimentelor: ~ *crevit* LIV. prețul grîului a crescut, ~ *laxat* LIV. grîul (prețul grîului) scade, ~ *vetus* LIV. vechiul preț al grîului, *annonae varietas* CIC. schimbarea prețurilor; 4 lipsă de alimente, scumpete (a traiului): *annonā acri fatigabatur plebs* TAC. plebea suferea de mari lipsuri de alimente, *annonam queri* LIV. a se plînge de lipsa de alimente.

Annōna, *ae f.* zeița recoltei STAT.

annōnārius *(3) adj.* care privește alimentele, referitor la alimente VERG. // **annōnārius**, *iī m.* cel care aprovizionează DIG.

annōsitās, *ātis f.* bătrînețe AUG.; lung șir de ani COD. TH.

annōsus *(3) adj.* încărcat de ani, bătrîn, vechi: *anus annosa* OV. bătrînă încărcată de ani, *annosum merum* TIB. vin vechi.

annota... *v.* **adnota...**

annōtinus *(3) adj.* de un an, de anul trecut CAES., COL.

annotō *v.* **adnoto**

annūbilō *v.* **adnubilo**

annularis, annularius, annulatus *v.* **anularis, anularius, anulatus**

annullātio, *ōnis f.* anihilare, anulare HIER.

annullō, *āre vt.* a anihila, a anula, a nimici ECCL.

annulus *v.* **anulus**

annumer... *v.* **adnumer...**

annunt *v.* **adnunt**

annuō *v.* **adnuo**

annus, *ī m.* 1 an: *centum et decem anni sunt, cum ...* CIC. sînt o sută zece ani de cînd ..., *anni tempus* VARR. anotimp, *anni iuveniles* HOR. anii tinereții, *gravis annis miles* HOR. soldatul încărcat de ani, *quartum annum ago et octogesimum* CIC. am optzeci și trei de ani, *annos sexaginta natus* CIC. în vîrstă de șaizeci de ani, (*puer*) *novem annorum* LIV. copil de nouă ani, *principio* (*initio*) *anni* LIV. sau *ineunte anno* CIC. la începutul anului, *anno vertente* CIC. în cursul anului, *exitu anni* TAC. sau *exeunte anno* CIC. la sfîrșitul anului, *anno superioare* (în) anul precedent, *postero anno* (în) anul următor, *anno ante* LIV. cu un an înainte, *anno post* un an după aceea, (*spec.*) *annus magnus* CIC. anul cel mare (*perioada în care constelațiile revin la locul lor, cam 25 800 de ani obișnuiți*); (*expresii*) (*arh.*) *anno* PL. acum un an, anul trecut, *ego emi istanc anno* PL. am cumpărat-o pe asta anul trecut; *anno* sau *in anno* în fiecare an, anual: *consules anno creare* LIV. a alege consuli în fiecare an, *bis* (*in*) *anno* de două ori pe an; *annum* timp de un an, un an întreg: *matronae annum eum luxerunt* LIV. matroanele l-au plîns un an întreg; *in annum* pe un an (viitor): *in annum imperium prorogare* LIV. a prelungi comanda pe timp de un an; *ad annum* la anul (viitor): *tibi faciendum est ad annum* CIC. trebuie să faci aceasta la anul; *in hunc annum* CIC. pentru acest an; 2 anul, vîrsta cerută de lege pentru a candida la diferite magistraturi: *anno suo petere* a candida la vîrsta cerută cuiva de lege; 3 (*poet.*) anotimp: ~ *formosissimus* VERG. anotimpul cel mai frumos (primăvara), ~ *hibernus* HOR. iarna, *pomifer* ~ HOR. anotimpul aducător de roade (toamna); 4 (*poet.*) recolta anului: *agricolae flevere annum* LUC. agricultorii au plîns pierderea recoltei.

annut... *v.* **adnut...**

annuum, *ī n.* (*frecv. pl.*) **annua**, *ōrum* plată anuală, salariu anual SEN., SUET.

annuus *(3) adj.* 1 pe timp de un an: *annua provincia* CIC. conducerea pe timp de un an a provinciei, *copiae annuae* LIV. provizii pentru un an; 2 în fiecare an: *annua sacra Cereri* VERG. sărbători anuale în cinstea zeiței Ceres.

anōmalē *adv.* (*gram.*) neregulat PROB.

anōmalia, *ae f.* anomalie, neregularitate VARR.

anōmalus (*3*) și **anōmalos**, *on adj.* neregulat DIOM.
anquirō, *ere, quisīvi, quisītum vt.* **1** a căuta în jurul său: ~ *omnia quae sunt ad vivendum necessaria* CIC. a căuta cele ce sînt necesare traiului; **2** a cerceta, a se informa: *mens semper aliquid anquirit aut agit* CIC. mintea totdeauna cercetează ceva sau acționează, *an factum sit, anquiritur* CIC. întrebarea este dacă lucrul s-a întîmplat, *nec diu anquirendum quin Agrippina anteiret* TAC. Ann. *12, 6* nu era îndoială că Agrippina le întrecea pe toate; **3** (*judic.*) **a.** a face cercetări, a ancheta: ~ *de morte alicuius* TAC. a ancheta despre moartea cuiva, ~ *de perduellione* LIV. a face un proces de înaltă trădare; **b.** a acuza cerînd pedeapsa: ~ *aliquem capitis* (*capite*), *pecuniā* LIV. a acuza pe cineva cerînd pedeapsa cu moartea, cu o amendă.
anquīsītiō, *ōnis f.* anchetă, urmărire VARR.
ansa, *ae f.* **1** toartă, mîner, ureche (*la încălțăminte*), scoabă; **2** (*fig.*) prilej, ocazie, pretext CIC.
ansātus (*3*) *adj.* care are un mîner (prevăzut cu ceva de care se poate apuca): *ansatae hastae* ENN. lănci care au o curea; (*fig.*) ~ *ambulat* PL. Pers. *308* se plimbă cu mîinile în șolduri.
anser, *eris m.* (și *f.*) gîscă CIC.
Anser, *eris m.* poet latin.
anserculus, *ī m.* boboc de gîscă, gîsculiță COL.
anserīnus (*3*) *adj.* de gîscă COL.
ansula, *ae f.* (dim. al lui *ansa*) toartă mică, prinzătoare APUL.; curelușă (*la încălțăminte*) VAL. MAX.
antae, *ārum f. pl.* pilaștri VITR.
Antaeus, *ī m.* gigant din Libya (*fiul lui Neptun și al Geii — Pămîntul —, ucis de Hercules*).
antagōnista, *ae m.* adversar HIER.
Antandros (-us), *ī f.* oraș în Mysia (*la poalele muntelui Ida*) // **Antandrius** (*3*) *adj.* al orașului Antandros.
antapocha, *ae f.* chitanță COD. IUST.
antarcticus (*3*) *adj.* antarctic, de sud HYG.
antārius[1] (*3*) *adj.* de susținere în față VITR.
antārius[2] (*3*) *adj.* (*despre război*) care este la porțile orașului SERV.
ante I *adv.* **1** (*loc*) înainte: ~ *missis equitibus* LIV. călăreții fiind trimiși înainte, ~ *tulit gressum* VERG. porni înainte; **2** (*timp*) mai înainte (*în raport cu altă determinare de timp*): ~ *angebar, nunc non angor* CIC. mai înainte eram chinuit, acum nu sînt; (*frecv. cu abl. măsurii*) *perpaucis* ~ *diebus* cu foarte puține zile mai înainte, *annis undecim* ~ LIV. cu unsprezece ani mai înainte, *annis* ~ *paucis* CIC. cu puțini ani mai înainte, *multo* (*paulo, aliquanto, tanto*) ~ cu mult, cu puțin, cu cîtva timp, cu atît de mult timp înainte, *biduo* ~ CIC. cu două zile mai înainte, *anno* ~ CIC. cu un an înainte; *ante ... quam* (rar *quam ... ante*) înainte de a ..., înainte ca ...: *anno* ~ *quam mortuus est* CIC. cu un an înainte de a muri, *neque* ~ *dimisit eum quam fidem dedit* CIC. și nu l-a lăsat să plece pînă nu și-a dat cuvîntul, *victricem laurum quam venit* ~ *vides* MART. tu vezi laurul victoriei înainte de a-l fi obținut; (*arătînd ordinea = primum*) *ante ... tum* sau *deinde* mai întîi (în primul rînd) ... apoi, ~ *dicam de his quae ... tum de his quae* CIC. în primul rînd, voi vorbi despre acestea care ..., apoi despre acestea care ...; (*rar cu valoare adj. ca în gr.*) de mai înainte, anterior: *ignari non sumus* ~ *malorum* VERG. n-am uitat suferințele de mai înainte, *ne proderent patriam tyranni* ~ *satellitibus* LIV. să nu trădeze patria sateliților de mai înainte ai tiranului. **II** *prep. cu ac.* **1** (*loc*) înaintea: ~ *ostium stare* TER. a sta înaintea ușii, ~ *se statuit funditores* LIV. înaintea lui a pus praștierii, ~ *oculos ponere* CIC. a pune în fața ochilor; **2** (*timp*) înainte de, înaintea: ~ *horam decimam* CIC. înainte de al zecelea ceas, ~ *Romam conditam* LIV. înainte de întemeierea Romei, ~ *istum praetorem* CIC. înainte ca acesta să fie pretor, ~ *lunam novam* CIC. înainte de a apărea luna nouă, ~ *tubam* VERG. înainte de a suna goarna, ~ *tempus* înainte de momentul potrivit (înainte de vreme), ~ *diem morior* CIC. mor înainte de vreme, ~ *id tempus* NEP. pînă la această vreme, ~ *certam diem* CIC. pînă la ziua fixată, ~ *horam tertiam* CIC. pînă la al treilea ceas, ~ *dies paucos* sau *dies* ~ *paucos* sau *paucos* ~ *dies* LIV. cu cîteva zile mai înainte, ~ *quadriennium* TAC. cu patru ani înainte, (*postpus pron. relat.*) *diem statuo quam* ~ ... NEP. hotărăsc o dată pînă la care ...; (*în datare, de ex. în loc de*: die tertio ~ Kalendas Maias *se folosește frecv.*: ~ diem tertium Kalendas Maias = *prescurtat* a. d. III Kal. Mai. *sau* III Kal. Mai. = 29 aprilie; ante diem *sau* pridie, *devenind formulă fixă indecl., se folosește ca subst. n., primind prep.* **in**, **ad**, **ex**: ex ante diem III Non. Iun. usque ad pridie Kal. Sept. = *de la 3 iunie pînă la 31 august*); **3** (*arătînd rangul, preferința*) mai mult decît, mai presus decît: *eum* ~ *me diligo* CIC. îl iubesc mai mult decît pe mine, *facundiā Graecos, gloriā belli Gallos* ~ *Romanos fuisse* SALL. grecii i-au întrecut pe romani prin elocință, iar gallii prin gloria militară, *longe* ~ *alios acceptissimus* LIV. cu mult mai iubit decît toți; ~ *omnia* mai înainte de toate, mai presus de orice, mai întîi: *dulces* ~ *omnia Musae* VERG. voi Muze, dragi mai presus decît orice, *oportet* ~ *omnia os nudare* CELS. trebuie mai întîi să dezgolești osul.
anteā *adv.* mai înainte, altădată; *antea ... quam* mai înainte ca.
anteactus (ante actus) *p. pf. v.* **anteagō**
anteambulō, *ōnis m.* cel care deschide drumul (stăpînului sau patronului) MART., SUET.
Antecanem *indecl.* steaua (de primă mărime) Procyon (*din constelația Cîinele-mic*) CIC.
antecantāmentum, *ī n.* preludiu APUL.
antecapiō, *ere, cēpi, captum* (*ceptum*) *vt.* **1** a ocupa mai înainte: *loco castris antecapto* LIV. locul pentru tabără fiind ocupat mai înainte; **2** a anticipa, a preveni: *multa* ~ *quae usui bello essent* SALL. a anticipa pregătirile de război, ~ *tempus legatorum* SALL. a anticipa momentul sosirii solilor, *antecepta animo rei quaedem informatio* CIC. idee anticipată (apriorică) asupra unui lucru.
antecēdens, *ntis p. pr. v.* **antecedo** // **adj.** antecedent: (*fil.*) ~ *causa* CIC. cauza eficientă // **antecedentia**, *ōrum n. pl.* antecedente CIC.
antecēdō, *ere, cessī, cessum vt.* și *vi.* **1** a merge înainte, a o lua înainte: *praefectus cum equitatu antecesserat* CAES. prefectul împreună cu călărimea o luase

înainte, *Pompeius expeditus legiones antecesserat* CIC. Pompeius fără bagaje o luase înaintea legiunilor, *duae Punicae naves antecedebant Romanam classem* LIV. două corăbii cartagineze precedau flota romană; **2** (*fig.*) a depăşi, a întrece: *magnitudine paulo antecedunt* CAES. întrec puţin ca mărime, *scientiā nauticarum rerum reliquos antecedunt* CAES. întrec pe ceilalţi prin ştiinţa navigaţiei, (*cu dat.*) *natura hominis pecudibus antecedit* CIC. omul este superior animalelor, (*cu abl.*) *in labore pari omnes antecedere* NEP. a-i întrece pe toţi efortul fiind totuşi egal, *ut quisque honore et aetate antecedebat* CIC. după cum fiecare era mai mare în rang şi vîrstă.

antecellō, *ere vi.* şi *vt.* a se ridica deasupra, a se distinge, a întrece: *Asia ubertate agrorum omnibus terris* (= *dat.*) *antecellit* CIC. prin rodnicia ogoarelor Asia întrece toate ţinuturile, ~ *omnibus ingenii gloriā* NEP. a-i întrece pe toţi prin faima talentului, (*abs.*) *Catulus humanitate antecellens* CIC. Catulus care se distinge prin firea lui aleasă, *Chaldaei cognitione astrorum antecellunt* CIC. chaldeii se disting prin cunoaşterea astrelor, (*vt.*) *nondum omnes fortunā antecellis* TAC. nu-i întreci încă pe toţi prin noroc, *his rebus antecelluntur* RH. HER. sînt întrecuţi în aceste lucruri.

antecēnium, *iī n.* [*ante* + *cena*] gustare, aperitiv APUL.

antecessiō, *ōnis f.* **1** precedenţă CIC.; **2** antecedent, condiţionare: *homo causas videt et antecessiones* CIC. omul vede cauzele lucrurilor şi antecedentele.

antecessor, *ōris m.* **1** (*mil.*) cel care merge înainte, cercetaş: *per antecessores nuntiatur Caesari* CAES. prin cercetaşii călări i se anunţă lui Caesar, *agminis antecessores* SUET. avangarda coloanei; **2** predecesor (într-o funcţie) APUL.; **3** (*tard.*) maestru în ale dreptului COD. IUST.

antecessus, *ūs m.* (*folosit numai în expr.*) *in antecessum dare* (*solvere, accipere*) a da (a plăti, a primi) cu anticipaţie SEN.

antecurrō, *ere vt.* a preceda în mersul său VITR.

antecursor, *ōris m.* **1** cel care aleargă înainte; (*pl.*) cercetaşi din avangardă CAES.; **2** (*fig.*) precursor TERT.

anteeō, *īre, iī, itum vt.* şi *vi.* **1** a merge înainte: (*abs.*) *lictores anteibant* CIC. lictorii mergeau înainte, ~ *currum regis* CURT. a merge înaintea carului regelui, *praetoribus* (= *dat.*) *anteeunt* CIC. merg înaintea pretorilor, (*fig.*) *neque Seianus audebat auctoritati parentis anteire* TAC. Seianus nu îndrăznea să înfrunte autoritatea Liviei; **2** (*fig.*) a întrece, a fi superior: ~ *herum sapientiā* TER. a-l întrece pe stăpîn în înţelepciune, *qui iis* (= *dat.*) *aetate anteibat* CIC. care era mai mare în vîrstă ca ei, *qui anteirent curribus auras* VERG. (cai) care să se întreacă în goană cu vîntul, (*pas.*) *grave est a deterioribus honore anteiri* SEN. este dureros să fii întrecut în onoruri de cei mai răi; **3** a preveni, a o lua înainte: *Scaurus damnationem anteiit* TAC. Scaurus a prevenit condamnarea (otrăvindu-se), *vos aetatem meam honoribus anteistis* LIV. cu onorurile voastre aţi luat-o înaintea vîrstei mele; (*rar*) a şti dinainte, a prevedea; [arh. *antideo* PL. = *anteeo*; *antidit* PL. = *anteit*; în epoca imperială, mai ales la TAC. *e* din *ante* cade, de ex. *anteat* OV. = *anteeat*; *antibo, antissent, antisse, antire* TAC. = *anteibo, anteissent, anteisse, anteire*].

antefātus (*3*) *adj.* mai sus pomenit DIG.

anteferō, *ferre, tulī, latum vt.* **1** a purta înainte, în faţă: ~ *fasces* CAES. a purta înainte fascele; **2** (*frecv. fig.*) a pune mai presus, a prefera: ~ *omnibus Demosthenem* CIC. a pune mai presus de toţi (oratorii) pe Demostene, *quae* (*mala*) *quibus anteferam?* VERG. ce nenorociri aş putea crede că sînt mai mari decît acestea?; ~ *pacem bello* NEP. a prefera pacea războiului; **3** (*rar*) a anticipa, a preveni: *nos quod dies est allaturus, id consilio ~ debemus* CIC. trebuie să prevenim prin judecata noastră tot ce ne poate aduce ceasul.

antefixus (*3*) *p. pf.* [*antefigo* — nefolosit] înfipt în faţă: *truncis arborum antefixa ora* TAC. capete înfipte în trunchiurile copacilor // **antefīxa**, *ōrum n. pl.* ornamente (fixate pe acoperiş, la jgheaburi etc.) LIV.

antegenitālis (*2*) *adj.* anterior naşterii noastre PLIN.

antegeriō *adv.* destul de ..., cu totul QUINT. *1, 6, 40.*

antegredior, *gredī, gressus sum vt. dep.* a merge înaintea ...: *Lucifer antegreditur solem* CIC. Luceafărul-de-dimineaţă merge înaintea Soarelui; (*fig.*) *cum antegressa est honestas* CIC. cînd cinstea merge în frunte.

antehabeō, *ēre vt.* a prefera, a pune mai presus: ~ *vetera novis* TAC. a pune ce e vechi mai presus de ceea ce e nou.

antehāc *adv.* mai înainte de asta, pînă acum PL., CIC. ş.a.; [arh. *antidhāc*].

antelātus (*3*) *p. pf. v.* **anteferō**

Anteliī, *ōrum m. pl.* divinităţi protectoare, statuete puse în faţa casei TERT.

antelogium, *iī n.* prolog PL. Men. *13*, AUS.

anteloquium, *iī n.* **1** dreptul de a vorbi cel dintîi MACR.; **2** prefaţă, cuvînt înainte SYMM.

antelūcānus (*3*) *adj.* înainte de zorii zilei, pînă în zori: *antelucana ambulatio* CIC. plimbare făcută dis-de-dimineaţă, *antelucanae cenae* CIC. mese care ţin pînă-n zori // **antelucānum**, *ī n.* zorii zilei SEN.

antelūciō *şi* **antelūculō** *adv.* înainte de a se face ziuă APUL. M. *1, 11*; *1, 14.*

antelūdium, *iī n.* preludiu APUL.

antemerīdiānus (*3*) *adj.* de dinainte de amiază, antemeridian CIC.

antemittō (ante mittō), *ere, mīsī, missum vt.* a trimite înainte CAES.

antemna *şi* **antenna**, *ae f.* (*frecv. pl.*) antenă de corabie (*vergea legată de catarg, de care se fixează pînza corăbiei*).

Antemnae, *ārum* (rar **Antemna**, *ae*) *f. pl.* oraş în ţara sabină (*la vărsarea rîului Anio în Tibru*) // **Antemnātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Antemnae.

antemūrāle, *is n.* întăritură exterioară, contrafort HIER.

antemūrānus (*3*) *adj.* dinaintea zidului AMM.

Antēnōr, *oris m.* căpătenie a troienilor (*fondator al oraşului Patavium, azi Padova*) // **Antēnoreus** (*3*) *adj.* al lui Antenor, patavian // **Antēnoridēs**, *ae m.* descendent al lui Antenor.

anteoccupātiō (ante occupātiō), *ōnis f.* (*ret.*) prolepsă CIC.

antepagmentum, *ī n.* pervaz al uşii, ramă a ferestrei CAT.
anteparta, *ōrum n. pl.* cîştiguri obţinute înainte PL.
antepassiō, *ōnis f.* presentiment al unei pasiuni HIER.
antependulus (*3*) *adj.* care atîrnă în faţă APUL.
antepēs, *edis m.* piciorul dinainte (din faţă) CIC.
antepīlānus, *ī m.* 1 soldat care luptă în primele două rînduri formate din *hastati* şi *principes*, înaintea celor înarmaţi cu lance (*pilani* sau *triarii*); 2 (*fig.*) luptător în primele rînduri AMM.; 3 rival AMM.
antepolleō, *ēre vt.* şi *vi.* a întrece APUL.
antepōnō, *ere, posui, positum vt.* 1 a pune înainte: *equitum locos sedilibus plebis anteposuit* TAC. a fixat locurile cavalerilor (la teatru) înaintea celor ale plebei, *non antepositis vigiliis* nefiind puse înainte gărzi; 2 (*fig.*) a pune mai presus, a prefera: ~ *amicitiam omnibus rebus* CIC. a pune prietenia mai presus de orice, *mala bonis ponit ante* CIC. pune răul deasupra binelui.
antepotens, *ntis adj.* superior PL.
antepraecursor, *ōris m.* precursor TERT.
antequam (**ante ... quam**) *conj. cu ind. şi conjct.* înainte ca ..., înainte de a ...
antērides, *ōn f. pl.* contraforturi VITR.
anterior, *ōris adj.* anterior AMM. ş. a. // **anterius** *adv.* mai înainte.
Anterōs, *ōtis m.* zeul iubirii mutuale, zeul care răzbună iubirea dispreţuită CIC.
anterōs, *ōtis m.* (un fel de) ametist PLIN.
antēs, *ium m.* rînduri (de viţă, de flori, de soldaţi) VERG., COL.
antescholārius, *iī m.* repetitor, profesor-ajutor PETR.
antesignānus, *ī m.* soldat care luptă înaintea drapelului, soldat din prima linie LIV.; (*pl.*) *antesignānī* soldaţi de elită, uşor înarmaţi, trupă de şoc a unei legiuni CAES.; (*fig.*) luptător de frunte, conducător CIC.
antestō *v.* **antisto**
antestor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a chema ca martor: *licet antestari* (*subînţ. te*)? HOR. pot să te iau ca martor?
antetulī *pf. v.* **antefero**
anteveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* şi *vt.* 1 a ajunge înaintea cuiva: *huic anteveni* PL. am ajuns înaintea lui, *exercitum Metelli antevenit* SALL. a ajuns înaintea armatei lui Metellus; (*fig.*) a o lua înainte, a preîntîmpina: *insidias hostium antevenit* SALL. a preîntîmpinat (zădărnicind) cursele duşmanilor, *ne post amissa requiras, anteveni* VERG. ia-o înainte, ca să nu deplîngi apoi pierderile; 2 a întrece: *amor omnibus rebus antevenit* PL. iubirea e mai presus de orice, ~ *nobilitatem* SALL. a întrece nobilimea, (*abs.*) *ubi multum* (*beneficia*) *antevenēre, pro gratia odium redditur* TAC. cînd binefacerile întrec prea mult măsura, în loc de recunoştinţă te alegi cu ură.
anteventulus (*3*) *adj.* care vine (cade) în faţă (*despre păr*) APUL.
anteversiō, *ōnis f.* preîntîmpinare AMM.
antevertō (**antevortō**), *ere, verti, versum vi.* şi *vt.* 1 a o lua înainte: *stella Mercurii neque a sole umquam discedit, tum antevertens, tum subsequens* CIC. constelaţia lui Mercur nu se desparte niciodată de Soare, cînd luîndu-i-o înainte, cînd ţinîndu-se după el, *itaque antevertit* (*Miloni*) CIC. de aceea a luat-o înaintea lui Milo; (*fig.*) *damnationem veneno antevertit* TAC. a preîntîmpinat condamnarea otrăvindu-se; 2 (*fig.*) a prefera: *Caesar omnibus consiliis antevertendum existimavit, ut* ... CIC. Caesar a socotit că trebuie să prefere tuturor planurilor pe acela ca ...; [dep. *antevortor* PL. = *anteverto*].
antevolō, *āre vt.* a întrece zburînd SIL., STAT.
anthalium, *iī n.* (*bot.*) căprior (*Cyperus esculentus*) PLIN.
anthēdōn, *onis f.* (*bot.*) moşmon (*Mespilus germanica*) PLIN.
Anthēdōn, *onis f. 1*) oraş în Beoţia // **Anthēdonius** (*3*) *adj.* din Anthedon; *2*) oraş în Palaestina.
anthemis, *idis f.* (*bot.*) muşeţel (*Anthemis nobilis*) PLIN.
anthiās, *ae m.* (un fel de) peşte (necunoscut) PLIN.
anthinus (*3*) *adj.* de flori: *anthinum mel* PLIN. miere de flori.
anthologica (**anthologūmena**), *ōrum n. pl.* antologie PLIN.
anthraciās, *ae m.* piatră preţioasă (varietate de granat) SOL.
anthracinus (*3*) *adj.* de culoarea cărbunelui VARR. // **anthracina**, *ōrum n. pl.* îmbrăcăminte neagră.
anthracītēs, *ae f.* sanguină (piatră preţioasă de culoarea sîngelui) PLIN.
anthracītis, *idis f. v.* **anthracias**
anthrax, *acis m.* 1 miniu brut VARR.; 2 furuncul, buboi PLIN.
anthrōpiānī, *ōrum m. pl.* eretici care negau divinitatea lui Cristos (*afirmînd că a fost doar om*) ECCL.
anthrōpographus, *ī m.* pictor de figuri omeneşti, portretist PLIN.
anthrōpolatra, *ae m.* cel care se închină oamenilor COD. IUST.
anthrōpomorfītae, *ārum m. pl.* cei care-i atribuie lui Dumnezeu formă omenească ECCL.
anthrōpophagus, *ī m.* antropofag PLIN.
anthypophora, *ae f.* specie de prolepsă (*răspuns anticipat la o obiecţie posibilă*) SEN. RH.
antiadēs, *um f. pl.* amigdale CELS.
antiae, *arum f. pl.* şuviţe de păr pe frunte APUL.
Antianus şi **Antias** *v.* **Antium**
antibacchīus, *iī m.* (*metr.*) 1 antibahiac (*picior compus dintr-o silabă scurtă şi două lungi*); 2 vers compus din antibahiaci DIOM.
antiborēus (*3*) *adj.* întors spre nord VITR.
anticatēgoria, *ae f.* recriminare MART. CAP.
Anticato *ōnis m.* „Anticaton" (*lucrare în două cărţi a lui Caesar*).
antichrēsis, *is f.* contract prin care debitorul pune zălog un bun imobiliar DIG.
antichtones, *ium m. pl.* (locuitorii de la) antipozi PLIN.
anticipātiō, *ōnis f.* 1 cunoaştere anticipată CIC. 2 primele mişcări ale animalului înainte de a încerca să meargă ARN.; 3 (*ret.*) anticipaţie, prevenire a unei obiecţii.
anticipātor, *ōris m.* cel care cunoaşte dinainte AUS.
anticipō (*I*) *vt.* a ocupa înainte, a anticipa, a o lua înainte: *anticipat caelum* LUCR. ocupă primul cerul,

~ *rei molestiam* CIC. a se necăji înainte de vreme, ~ *mortem* SUET. a anticipa moartea, *quod est informatum anticipatumque mentibus nostris ut* ... CIC. fiindcă este ceva înnăscut şi preconceput în minţile noastre, ca ...

Anticlēa (*-ia*), *ae f.* mama lui Ulises.

antīcus (*3*) *adj.* 1 anterior CIC.; 2 îndreptat spre miazăzi VARR.

anticyprios, *iī m.* (*în metrică*) anticipriu (*picior format astfel*: – ∪ – – ∪́) DIOM.

Antycira, *ae f.* numele a trei oraşe în Grecia (*producătoare de elebor*; *v.* **elleborum**).

antideā (*arh.*) *v.* **antea**

antideō, *ire v.* **anteeo**

antidhāc *v.* **antehac**

antidotum, *ī n.* şi **antidotus**, *ī f.* contraotravă, antidot CELS., GELL.

Antiensis *v.* **Antium**

antigeriō *v.* **antegerio**

Antigonē, *ēs* şi **Antigona**, *ae f.* *1*) fiica lui Oedip şi a Iocastei (*sora lui Eteocle şi a lui Polynice*); *2*) fiica regelui troian Laomedon.

Antigonēa, *ae f.* numele mai multor oraşe greceşti // **Antigonensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Antigonea.

Antigonus, *ī m.* *1*) general al lui Filip şi al lui Alexandru cel Mare; *2*) numele mai multor regi ai Macedoniei; *3*) Antigonus din Cyme (*scriitor grec*).

Antilibanus, *ī m.* Antiliban (*lanţ de munţi în Syria, paralel cu munţii Libanului*).

Antilochus, *ī m.* fiul lui Nestor (*prieten al lui Achilles, omorît de Memnon la Troia*).

Antimachus, *ī m.* *1*) poet grec (*contemporan cu Platon*); *2*) nume al altor personaje.

antinomia, *ae f.* antinomie (*contradicţie între două legi*) QUINT.

Antinous, *ī m.* *1*) unul dintre pretendenţii Penelopei; *2*) numele unui tînăr frumos (*pe care, după moarte, împăratul Hadrian l-a divinizat*) // **Antinoēus** (*3*) al lui Antinous // **Antinoītae**, *ārum m. pl.* adoratorii lui Antinous *sau* locuitorii oraşului Antinoe.

Antiochīa (**-ēa**), *ae f.* *1*) capitala Syriei (*pe rîul Orontes, numită astfel după numele regilor syrieni*) // **Antiochensis** (*2*) *adj.* din Antiochia // **Antiochensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Antiochia; *2*) numele mai multor oraşe: Antiochia din Caria; Antiochia din Mesopotamia; *3*) provincia Syria.

Antiochus, *ī m.* *1*) numele a treisprezece regi syrieni; *2*) numele filozofului grec Antiochus din Ascalon (*profesor al lui Cicero*) // **Antiochensis** (*2*) *adj.* al lui Antiochus III (cel Mare) // **Antiochīus** şi **Antiochēus** (*3*) *adj.* al lui Antiochus filozoful // **Antiochīa** *n. pl.* părerile filozofului Antiochus // **Antiochīī**, *ōrum m. pl.* discipolii lui Antiochus //**Antiochīnus** (*3*) *adj.* **a.** al lui Antiochus cel Mare; **b.** al filozofului Antiochus.

Antīopa, *ae* şi **Antiopē**, *ēs f.* *1*) fiica lui Nicteus (*soţia lui Lycus, regele Thebei, mama lui Amphion şi a lui Zetus*); *2*) soţia lui Pieros şi mama Pieridelor (Muzelor).

Antipater, *trī m.* *1*) general al lui Alexandru cel Mare; *2*) numele mai multor filozofi greci.

antipathēs, *is f.* piatră *sau* plantă care fereşte de farmece şi stîrneşte dragostea altuia PLIN., APUL.

antipathīa, *ae f.* 1 contrast (între două lucruri) PLIN.; 2 antidot PLIN.

Antiphatēs, *ae m.* *1*) rege al lestrigonilor (*care a înecat în mare flota grecilor la întoarcerea de la Troia împreună cu Ulises*); *2*) fiul lui Sarpedon (*şi tovarăş al lui Aeneas*; *a fost ucis de Turnus*).

antipherna, *ae f.* ceea ce mirele dă miresei în schimbul dotei ei COD. IUST.

Antiphō, *ōnis* şi **Antiphōn**, *ontis m.* *1*) primul orator attic; *2*) filozof (*contemporan cu Socrate*); *3*) actor; *4*) tălmăcitor de vise.

antiphrasis, *is f.* antifrază DIOM.

antipodēs, *um m. pl.* antipozi LACT.; (*fig.*) oameni care fac din zi noapte şi invers SEN. Ep. *122, 2*.

Antipolis, *is f.* oraş în Gallia Narboneză (*azi*, *Antibes*) // **Antipolitanus** (*3*) *adj.* din Antipolis.

antīquārius (*3*) *adj.* cunoscător *sau* iubitor al Antichităţii; (*spec.*) *antiquaria ars* HIER. arta de a citi şi de a copia manuscrise.

antīquātiō, *ōnis f.* abrogare, anulare COD. IUST.

antīque *adv.* după moda veche; din vechime HOR.

antiquitās, *atis f.* 1 vechime, timpuri vechi, trecut: ~ *generis* TAC. vechimea neamului, *antiquitatis monumenta* CIC. monumentele trecutului; 2 ştiinţa trecutului, faptele din trecut, istoria: *tenenda omnis* ~ CIC. trebuie să cunoşti toată istoria trecutului; (*pl.*) *antiquitātēs* VARR. antichităţi; 3 (*concrt.*) oamenii de altădată, cei vechi: *errabat multis in rebus* ~ CIC. cei vechi greşeau în multe privinţe; 4 virtuţi, moravuri de altădată: *exemplar antiquitatis* PLIN. IUN. un model al vechilor virtuţi.

antīquitus *adv.* 1 din vechime, de multă vreme: *quorum* ~ *erat in fide* CAES. sub protecţia cărora era de multă vreme; 2 în timpurile vechi, de demult CAES., TAC.

antīquō (*I*) *vt.* **a.** a respinge: ~ *legem*, *rogationem* CIC., LIV. a respinge o lege, o propunere; **b.** a suprima SYMM.

antīquus (*3*) *adj.* 1 de mai înainte, de altădată, anterior: *immemor antiqui vulneris* OV. uitînd de rana de mai înainte, *antiquae hiemes* OV. iernile de altădată, *antiquam in patriam se contulerat* LIV. se dusese în patria lui de mai înainte, *antiquior dies in tuis litteris* CIC. o dată anterioară a scrisorii tale // **antīqui**, *orum m. pl.* cei vechi, înaintaşii: *auctoritas antiquorum* CIC. autoritatea celor vechi, *traditum ab antiquis morem servare* HOR. a păstra tradiţia moştenită de la înaintaşi; 2 de demult, vechi, antic: *antiquum templum* CIC un templu vechi; *nimis antiqua praetereo* CIC. trec peste faptele prea vechi, *Iupiter antiquissimus custos urbis* CIC. Iupiter, străvechiul protector al oraşului, *more antiquo* după vechiul obicei, *antiquo genere natus* NEP. născut dintr-un neam vechi; (*expr.*) *antiquum obtinere* a păstra felul său vechi de a fi; 3 (*fig.*) **a.** de altădată, din bunele timpuri, curat la suflet, cinstit: *homines antiqui qui ex sua natura ceteros fingerent* CIC. oameni cinstiţi, (precum cei de altădată) care şi-i închipuiau şi pe alţii la fel ca ei; **b.** (*spec.*) venerabil, nobil: *terra antiqua*,

potens armis VERG. pămînt sfînt, puternic în războaie; 4 (*numai la comp. și superl.*) *antiquior* = *melior* mai important, mai de seamă, preferabil: *nihil vită antiquius existimare* CIC. a nu socoti nimic mai presus decît viața, *antiquiorem mortem turpitudine habere* CIC. a socoti moartea preferabilă infamiei, *id antiquius consuli fuit* LIV. aceasta a fost fapta cea mai de seamă a consulului, *neque habui quicquam antiquius quam ut Pansam convenirem* CIC. nu m-a preocupat nimic altceva decît să-l întîlnesc pe Pansa, *longe antiquissimum ratus sacra publica facere* LIV. socotind că prima lui datorie este să facă sacrificiile publice.

antiscii, *ōrum m. pl.* locuitori din altă emisferă (*pentru care umbra e în sens opus față de noi*) AMM.

antisigma, *atis n.* 1 (litera) dublu sigma (*pe care împăratul Claudius a vrut s-o introducă în alfabetul latin, ca să-l transcrie pe* ψ); 2 (semnul) sigma răsturnat (*semn al unui pasaj dubios*) ISID.

antisophista (-ēs), *ae* (*ēs*) *m.* antisofist, om de litere QUINT.

antispasticus (*3*) *adj.* (*vers.*) format din antispaști (*v. infra*) DIOM.

antispastus, *ī m.* (*vers.*) antispast (*picior format dintr-un iamb și un troheu*: ∪ – – ∪) DIOM.

Antissa, *ae f.* oraș și insulă lîngă Lesbos // **Antissaei**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Antissa.

antistātus, *ūs m.* întîietate TERT.

antistēs, *titis m.* și *f.* 1 cel care stă în frunte, căpetenie, șef, maestru COL.; 2 mare preot, preoteasă CIC., LIV.

Antisthenēs, *is m.* filozof grec (*discipol al lui Socrate și fondator al școlii cinice*).

antistita, *ae f.* preoteasă PL., CIC.

antistō (antestō), *āre, stetī vi.* și *vt.* a fi mai presus, a întrece: *Crotoniatae omnibus* (= *dat.*) *corporum viribus* (= *abl.*) *antesteterunt* crotonienii i-au întrecut pe toți prin puterea fizică, *robore ceteros* ~ APUL. a-i întrece pe ceilalți în putere, (*abs.*) *Pompeius antistat* CIC. Pompeius are primul loc.

antistrophē, *ēs* și **antistropha**, *ae f.* 1 antistrofă (*succedînd strofei în corurile tragediei*) MACR.; 2 (*ret.*) antistrofă (*sfîrșit identic al membrelor unei fraze*): *frumenti numerus e Gallia, copiae e Gallia, equites ... e Gallia* CIC. cantitate de grîu din Gallia, trupe din Gallia, călăreți ... din Gallia.

antithesis, *is f.* schimbare a unei litere (de ex. *olli* pentru *illi*) DIOM.

antitheton (-tum), *ī n.* antiteză, opoziție PERS., AUG.

antitheus, *ī m.* cel care pretinde că e zeu ARN.; diavolul LACT.

Antium, *iī n.* oraș în Latium (*azi, Porto d'Anzio*) // **Antiānus** (*3*) *adj.* din Antium // **Antiānum**, *ī n.* proprietate la Antium // **Antiās**, *tis m.* locuitor din Antium // **Antiātinus** (*3*) sau **Antiensis** (*2*) *adj.* de la Antium.

Antius, *iī m.* nume de bărbat // **Antius** (*3*) *adj.* al lui Antius.

antlia, *ae f.* pompă de scos apă MART.

Antōniānus *v.* **Antonius**

Antōniaster, *trī m.* imitator al lui M. Antonius, oratorul CIC.

Antonīnus, *ī m.* numele mai multor împărați romani (*cei mai însemnați*: *Antoninus Pius și M. Aurelius Antoninus, filozoful*) // **Antōnīniānus** (*3*) *adj.* antoninian.

Antōnius, *iī m.* numele gentilic al unei renumite familii: *1*) M. Antonius (*143–83 î.e.n.*; *vestit orator, bunicul triumvirului*); *2*) M. Antonius Creticus (*pretor în anul 74*); *3*) C. Antonius Hybrida (*fratele lui M. Antonius Creticus*; *coleg de consulat al lui Cicero în anul 63*); M. Antonius triumvirul (*fiul lui M. Antonius Creticus, anii 83–30 î.e.n., partizan al lui Caesar și adversar al lui Cicero, învins la Actium de Octavianus*); *5*) Iullus Antonius (*fiul triumvirului din căsătoria cu Fulvia*); *6*) Antonia (maior) (*fiica triumvirului și a Octaviei, mama lui Cn. Domitius Ahenobarbus — tatăl împăratului Nero*); *7*) Antonia (minor) (*sora Antoniei maior, soția lui Drusus, mama lui Germanicus, a împăratului Claudius și a Liviei*); *8*) Antonia (*fiica împăratului Claudius, ucisă de Nero*) // **Antōnius** (*3*) *adj.* al lui Antonius // **Antōniānus** (*3*) *adj.* al lui Antonius // **Antōniānī**, *ōrum m. pl.* partizanii lui Antonius, triumvirul // **Antōniānae** (*subînț.* **orationes**), *ārum f. pl.* = „Filipice" (*discursurile lui Cicero împotriva lui M. Antonius*; *discursurile oratorului Antonius*).

antonomasia, *ae f.* (*ret.*) antonomază (*înlocuire a unui nume propriu printr-un epitet al său*; *de ex.*: Pelides *pentru* Achilles; Saturnia *pentru* Iuno QUINT.).

antrum, *ī n.* peșteră, grotă VERG.; (*fig.*) cavitate: ~ *arboris* VERG. scorbura copacului.

Anūbis, *is* (și *idis*) *m.* zeu egiptean (*reprezentat cu cap de cîine*): ~ *latrator* VERG. Anubis care latră.

ānulāris (*2*) *adj.* inelar: ~ *digitus* ISID. degetul inelar // **ānulāre**, *is n.* culoare albă (*ca de cretă și sticlă pisate la un loc*) PLIN.

ānulārius (*3*) *adj.* de inel VITR. // **ānulārius**, *iī m.* meșter care face inele CIC.

ānulātus (*3*) *adj.* care poartă inele, verigi: *pedes anulati* APUL. picioarele în lanțuri (ale sclavilor).

anulla, *ae f.* bătrînică FRONT.

ānuloculter, *trī m.* cuțit curbat TERT.

ānulus, *ī m.* 1 a. inel: *anulum induere* CIC. a pune în deget inelul, *anulum detrahere* CIC. a scoate inelul din deget; b. inel servind ca pecete: *sigilla anulo imprimere* CIC. a sigila; 2 inel de aur (semn al clasei cavalerilor): ~ *equestris* HOR. inelul de cavaler, *anulo aureo donari* SUET. a obține rangul de cavaler, *ius anulorum* SUET. rangul de cavaler; 3 (diferite obiecte în formă de inel): inel (de perdea); verigă (a unui lanț), lanț; buclă (de păr); cîrcel de viță; cerc (de joacă); ornament arhitectural VITR. ș.a.

ānus[1], *ī m.* 1 inel VARR.; 2 anus, șezut CIC.

anus[2], *ūs f.* bătrînă, babă CIC. ș.a. // **adj.** ~ *sacerdos* VERG. bătrînă preoteasă, *anus matronae* SUET. bătrînele matroane, ~ *charta* vechea scriere.

anxiē *adv.* 1 cu îngrijorare, cu greu SALL.; 2 deosebit de grijuliu SEN.

anxietās, *ātis f.* 1 îngrijorare, neliniște, chin CIC.; 2 grijă meticuloasă, meticulozitate QUINT.

anxietūdō, *inis f. v.* **anxietas**

anxifer, *era, erum adj.* chinuitor CIC.

anxiō, *āre vt.* a chinui; (*vi.*) *anxiari* a se chinui APUL., TERT.

anxius (*3*) *adj.* **1** neliniştit, îngrijorat, chinuit: *anxii senes* CIC. bătrîni neliniştiţi, (*cu locat.*) ~ *animi* SALL. sau *animo* TAC. îngrijorat sufleteşte, (*cu abl.*) ~ *curis* OV. chinuit de griji, ~ *venturis* LUC. îngrijorat de viitor, (*cu genit.*) ~ *vitae* OV. îngrijorat de (pentru) viaţa sa, *anxia furti* OV. temîndu-se de un furt, (cu *pro, de*) ~ *pro salute* PLIN. IUN. îngrijorat de salvarea sa, ~ *de periculo* CIC. îngrijorat de primejdie, (cu *circa, erga, ad* şi ac.) ~ *circa verba* SEN. preocupat de cuvinte, ~ *ad eventum rei* LUC. aşteptînd cu îngrijorare rezultatul acţiunii, (cu *ac.*) *suam vicem anxii* LIV. preocupaţi de propria lor soartă, *anxium habere aliquem* a nelinişti; *nihil aeque Tiberium anxium habebat* nimic nu-l neliniştea mai mult pe Tiberius, (*cu prop. interog. indir.*) *ne qua seditio oriretur anxius erat* SALL. se temea să nu se işte vreo răscoală, *Galba ~ quonam exercituum vis erumperet* TAC. Galba se întreba îngrijorat unde va duce furia dezlănţuită a armatelor, *anxium iudicium* (*Tiberii*) judecata şovăielnică a lui Tiberius, *elegantia anxia* GELL. eleganţă chinuită (în vorbire); **2** (*act.*) chinuitor: *anxiae curae* LIV. griji chinuitoare, *timor* ~ VERG. teamă chinuitoare.

Anxur, *uris n.* străvechi oraş în ţara volscilor (*situat la vărsarea rîului Ufens şi numit mai tîrziu Tarracina; azi, Terracina*) // **Anxurus**, *ī m.* „Apărătorul oraşului Anxur" (*epitet al lui Iupiter*) // **Anxurnās**, *ātis adj.* din Anxur // **subst.** *m.* izvor în apropierea oraşului Anxur MART.

Anytus, *i m.* unul dintre acuzatorii lui Socrate.

Āonēs, *um m. pl.* (ac. *-as*) aonii (*vechii locuitori ai Beoţiei*) // **adj.** din Beoţia: *Aonas in montes* VERG. în munţii din Beoţia.

Āonia, *ae f.* străvechiul nume al Beoţiei // **Āonides**, *ae m.* aonian //**Āonidae**, *um m. pl.* aonienii, beoţienii // **Āonis**, *idis f.* femeie beoţiană// **Āonidēs**, *um f. pl.* = Muzele (*care locuiesc pe muntele Helicon din Beoţia*) // **Āonius** (*3*) *adj.* aonian, beoţian: *Aonius vir* OV. = Hercules (*născut la Theba*), *Aonius iuvenis* OV. = Hippomenes, *Aonius vertex* VERG.= Heliconul, *Aonius deus* OV.= Bacchus, *Aoniae aquae* OV. = izvorul Aganippe; (*la f. sub formă gr.*) *Aoniē Aganippe* VERG. aoniana Aganippe.

aorātos, *on adj.* invizibil TERT.

aoristus, *ī m.* (*gram.*) aorist MACR.

Aornos, *ī m.* şi *f.* lacul Avern, în Campania (din gr. ἄορνος „fără păsări").

apage *interj.* du-te de-aici!, lasă-mă în pace cu ...!, la naiba cu ...; [cu ac. sau abl.]: ~ *te a me* PL. du-te (piei) din faţa mea, ~ *istas a me sorores* PL. lasă-mă în pace cu surorile astea, ~ *istius modi salutem* PL. ducă-se naibii o asemenea sănătate, ~ , *haud nos id decet* PL. nu, nu, asta nu se cade, ~ *sis* las-o-ncolo (nu mai vorbi) PL.

apala *sau* **hapala ova** *pl.* ouă moi APIC.

Apamēa, *ae f.* numele mai multor oraşe (în Syria, în Phrygia, în Bithynia) // **Apamēī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Apamea bithynică // **Apamensis** (*2*) *adj.* din Apamea frigiană // **Apamēnus**, sau **Apamēus** (*3*) *adj.* apamenian, din Apamea.

aparctiās, *ae m.* vînt de nord PLIN.

aparemphatus (*3*) *adj.* indefinit MACR.

apathīa, *ae f.* calm sufletesc, lipsă de pasiuni, impasibilitate GELL.

Apatūria, *ōrum n. pl.* Apaturii (*serbări în cinstea Venerei, la greci*).

apēliōtēs sau **aphēliōtēs**, *ae m.* vînt de est PLIN.

Apella, *ae m.* nume al mai multor liberţi; numele unui evreu HOR.

Apellēs, *is m.* celebru pictor grec din vremea lui Alexandru cel Mare // **Apellēus** (*3*) *adj.* a lui Apelles.

Apenn... *v.* **Appenn...**

aper[1], *prī m.* **1** mistreţ: ~ *Erymanthius* CIC. *a*) mistreţul de pe muntele Erymanthus (ucis de Hercules); *b*) mistreţul ca semn distinctiv al steagului unei legiuni PLIN.; **2** (un fel de) peşte (necunoscut) PLIN.

Aper[2], *prī m.* nume de bărbat.

aperiō, *īre, perui, pertum vt.* **1** a deschide: ~ *ostium* TER. (*oculos* CIC. *litteras* CIC. *testamentum* CIC.) a deschide uşa, ochii, scrisoarea, testamentul, ~ *ludum* CIC. a deschide o şcoală, ~ *fundamenta templi* LIV. a dezveli (săpînd) temeliile templului, ~ *viam* SALL. a deschide un drum; **2** (*fig.*) a deschide (făcînd accesibil sau posibil), a pune la dispoziţie: *mare iter novum aperuit* CURT. marea le-a deschis un drum nou, ~ *fontes philosophiae* CIC. a face accesibile izvoarele filozofiei, *tibi virtus tua reditum aperuit* CIC. ţie meritele tale ţi-au dat putinţa să te reîntorci, *populus Romanus aperuit Pontum* CIC. poporul roman a deschis Pontul (pentru relaţiile comerciale), ~ *occasionem ad invadendum* CIC. a da ocazie să invadeze, ~ *locum suspicioni* CIC. a da prilej de bănuială; **3** a descoperi, a lăsa să se vadă: *aperit ramum qui veste latebat* VERG. descoperă ramura care sta ascunsă sub veşmînt, *capite aperto* CIC. cu capul descoperit, *dispulsa sole nebula aperuit diem* LIV. negura împrăştiată de soare a lăsat să se vadă lumina, *unda terram aperit* VERG. valurile lasă să se vadă fundul mării, *nautis aperitur Apollo* VERG. corăbierilor li se arată Apollo; **4** (*fig.*) a da la iveală, a dezvălui, a face cunoscut, a arăta: ~ *coniurationem* CIC. a da la iveală conspiraţia, ~ *sententiam* CIC. a-şi arăta părerea, *ne ignorando regem semet ipse aperiret* LIV. ca nu cumva, necunoscîndu-l pe rege, să se trădeze singur, *necessitate coactus domino navis quis sit aperit* NEP. silit de nevoie, dezvăluie stăpînului vasului cine este el, *aperiens se amicum esse* NEP. arătînd că el le este prieten.

apertē *adv.* **1** deschis, pe faţă, făţiş: *dico* ~ CIC. spun făţiş, *dolorem tulit paulo apertius* CIC. a fost îndurerat cam prea făţiş, *facit apertissime contra legem* CIC. procedează în modul cel mai făţiş împotriva legii; **2** clar, lămurit: *apertissime aliquid explicare* CIC. a înfăţişa ceva în chipul cel mai clar.

apertiō, *ōnis f.* deschizătură; deschidere VARR., APUL.

apertor, *ōris m.* iniţiator TERT.

apertūra, *ae f.* deschizătură VITR.

apertus (*3*) *p. pf. v.* **aperio** // **adj.** **1** deschis, descoperit, liber: ~ *locus* CIC. loc deschis, *domus nostris ho-*

minibus apertissima CIC. casă foarte deschisă oamenilor noştri, *lectica aperta* CIC. lectică descoperită, *caelo aperto* VERG. pe cerul fără nori, *aperto itinere* LIV. pe o cale liberă, *per apertos campos* HOR. pe cîmpii largi, *nec aperti copia Martis fuit* OV. n-a existat putinţa unei lupte la cîmp deschis; **2** descoperit, fără apărare: *a latere aperto* CAES. dinspre flancul descoperit al frontului, *umerum apertum gladio adpetit* CAES. atacă cu sabia umărul descoperit (cel drept); (*fig.*) *haec apertiora sunt ad reprehendendum* CIC. acestea sînt mai expuse criticii; **3** deschis, pe faţă, la lumina zilei: *apertum scelus* CIC. crimă făţişă, ~ *inimicus* CIC. duşman pe faţă, ~ *animus*, *homo* CIC. suflet deschis, om franc, *quis apertior in iudicium adductus est?* CIC. ce acuzat mai făţiş vinovat a fost adus înaintea judecăţii?; **4** clar, lămurit: *sententiae apertae* CIC. idei clare, *apertum est* ... este clar // **apertum**, *ī n.* loc deschis: *in aperto castra locare* LIV. a-şi aşeza tabăra la loc deschis, *aperta populatus* TAC. după ce a pustiit locurile deschise, *per apertum fugientes cervi* HOR. cerbii fugind pe întinsul cîmpiei, *naves disiecit in aperta Oceani* TAC. a risipit corăbiile pe întinsul mării; *in aperto esse* *1*) a fi la suprafaţă, de ochii lumii: *invidia in occulto, adulatio in aperto erat* TAC. invidia era ascunsă, la suprafaţă apărea linguşirea; *2*) a fi clar: *pauca repetam, quo ad cognoscundum omnia magis in aperto sint* SALL. am să reiau cîteva lucruri, pentru ca toate să fie mai clare; *3*) a fi uşor, a fi la îndemînă: *agere memoratu digna magis in aperto erat* TAC. era mai uşor a săvîrşi fapte demne de amintire, *cum hostes fessos inopiā aggredi in aperto foret* TAC. deoarece era uşor să atace duşmanii sleiţi de lipsuri; *ex aperto* în faţă, pe faţă.

apex, *icis m.* **1** vîrf, extremitate: ~ *montis* VERG. culmea muntelui, ~ *falcis* COL. vîrful secerii, *flamma duxit apicem* OV. flacăra a aruncat o limbă de foc; **2** (*spec.*) **a.** beţigaş de măslin (în vîrful bonetei flaminilor), bonetă a unui flamin: *apicem Dialem alicui imponere* LIV. a face pe cineva flamin al lui Iupiter; **b.** creastă, moţ; **c.** diademă, tiară, coroană; (*fig.*) cunună, grad; **d.** apex (*semn care notează vocalele lungi*); **e.** (*pl.*) trăsături ale literelor (*liniuţe, beţişoare*); **f.** (*pl.*) chichiţe, subtilităţi juridice; **g.** rescript imperial.

apexabō *şi* **apexaō**, *ōnis f.* (un fel de) cîrnat, folosit la sacrificii VARR.

Aphaea, *ae f.* supranumele nimfei Britomartis.

aphaerema, *atis n.* grîu curăţat PLIN.

aphaeresis, *is f.* afereză (*cădere a unui sunet sau a unei silabe la început de cuvînt*) SERV.

aphanticus (*3*) *adj.* de pămînt necultivat // **aphantica**, *ōrum n. pl.* cîmp necultivat COD. TH.

Aphareus, *ei m.* *1*) fratele regelui Leucippus din Messene // **Apharēius** (*3*) *adj.* al lui Aphareus; *2*) unul dintre centauri OV.

aphēliotēs *v.* **apeliotes**

Aphidna, *ae f.* oraş în Attica.

aphractus, *i f.* şi **aphracta**, *ōrum n. pl.* navă fără punte CIC.

Aphrodīsia, *ōrum n. pl.* serbări în cinstea Venerei PL.

Aphrodīsias, *adis f.* numele mai multor oraşe (în Caria, în Sicilia ş.a.) // **Aphrodīsiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Aphrodisiei.

Aphrodīta, *ae* şi **Aphroditē**, *ēs f.* Afrodita (Venus)

aphronitrum, *ī n.* spumă de silitră PLIN.

aphtae, *ārum f. pl.* (*med.*) afte CELS.

aphyē, *ēs* sau **apua**, *ae f.* (*iht.*) sardea (*Engraulis encrassicholus*) PLIN., APIC.

apiacon, *ī n.* (un fel de) varză-creaţă CAT.

apiacus (*3*) *adj.* care seamănă cu ţelina CAT.

apiānus (*3*) *adj.* de albină: *apiana uva* strugure tămîios (plăcut albinelor) COL. // **apiāna**, *ae f.* (*subînţ.* **herba**) (*bot.*) muşeţel (*Matricaria chamomilla*) APUL.

apiārium, *iī n.* stup de albine COL.

apiārius, *iī m.* apicultor PLIN.

apiaster, *trī m.* sau **apiastrum**, *ī m.* (*bot.*) melisă (*Melissa officinalis*) VARR.

apiastra, *ae f.* pasăre care mănîncă albine SERV.

apiātus (*3*) *adj.* cu ţelină; presărat cu grăunţe de ţelină PLIN.

apica, *ae f.* oaie fără lînă pe burtă VARR.

apicātus (*3*) *adj.* [*apex*] cu bonetă de flamin OV.

apicia uva *v.* **apiana uva** // **apicium** (*subînţ.* **vinum**) *adj.* vin al lui Apicius CAT.

Apīcius, *iī m.* M. Gabius Apicius (*gastronom vestit*) // **Apīciānus** (*3*) *adj.* al lui Apicius.

apicula, *ae f.* albiniţă PLIN.

Apidanus, *ī m.* rîu în Thessalia.

apii, *ōrum m.* rădăcină de ţelină MART.

apinae, *ārum f. pl.* baliverne MART. *1*, *113*; *14*, *1*, 7.

apinārius, *ii m.* bufon TREB.

apinor, *āri vi. dep.* a face pe bufonul CHARIS.

apiō, *ere vt.* a lega, a prinde SERV.

Apiolae, *ārum f. pl.* oraş în Latium.

Apiōn, *ōnis m.* *1*) retor grec în vremea lui Tiberius; *2*) supranume al lui Ptolemeu (*rege al Cyrenei*).

apiōsus (*3*) *adj.* care are ameţeli VERG.

apīrocalus (*3*) *adj.* care n-are gust GELL.

apis, *is f.* (genit. pl. *apium* şi *apum*) (*entom.*) albină (*Apis mellifica*) VARR., CIC. ş.a.

Āpis, *is* (ac.-*im*) *m.* boul Apis (*adorat de egipteni*) CIC.

apīscor, *scī*, *aptus sum vt. dep.* **1** a atinge, a ajunge: *maris apiscendi causā* CIC. pentru a ajunge la mare; **2** (*frecv.*) a dobîndi, a obţine: ~ *hereditatem* PL. a obţine o moştenire, *spes apiscendi summi honoris* LIV. speranţa de a obţine onoarea supremă, (*cu genit.*) *dum dominationis apisceretur* TAC. numai să obţină puterea; (*pas.*) *ingenio apiscitur sapientia* PL. ştiinţa se dobîndeşte cu mintea; [arh. inf. pr. *apiscier* TER.].

apium, *iī n.* şi **apius**, *iī m.* (*bot.*) ţelină (*Apium graveolens*) VERG., HOR.

āplūda (**applūda**), *ae f.* pleavă, tărîţe PLIN.

aplustre, *is n.* (*frecv. pl.*) **aplustria**, *ium* şi **aplustra**, *orum n.* aplustre (*ornamente ale pupei unei corăbii*) LUCR. ş.a.

aplysiae, *ārum f. pl.* (un fel de) burete PLIN.

apoca, *ae f.* **apocha**

apocalypsis, *is f.* apocalipsă, revelaţie TERT.

apocarterēsis, *is f.* sinucidere prin nemîncare TERT.

apocatastasis, *is f.* reîntoarcere la poziția primă (a unui astru) APUL.
apocha, *ae f.* chitanță DIG.
apochō, *āre vi.* a da o chitanță COD. TH.
apoclētī, *orum m. pl.* apocleți (*membri ai consiliului secret al ligii aetoliene*) LIV.
Apocolocynthōsis, *is f.* „Metamorfozare în dovleac" (titlul unui pamflet al lui Seneca).
apocopa, *ae* și **apocopē**, *ēs f.* apocopă (*cădere a unei litere sau silabe la sfîrșitul cuvîntului*) GRAMM.
apocrotus (*3*) *adj.* aspru, necioplit FIRM.
apocryphicus (*3*) *adj.* apocrif AUG.
apocryphus (*3*) *adj.* apocrif AUG.
apoculō, *āre vt.* a face nevăzut: *apoculamus nos* PETR. *62, 3* ne facem nevăzuți (o ștergem).
apodicticus (*3*) *adj.* peremptoriu GELL.
apodīxis, *is* (ac. *-in*) *f.* probă evidentă PETR., QUINT.
apodyterium, *iī n.* vestiar la baie CIC.
apogēus (*3*) *adj.* care vine dinspre uscat (*despre vînturi*) PLIN.
apographon, *ī n.* copie PLIN.
apolactizō, *āre vt.* a respinge cu piciorul PL.
apolectus, *ī m.* și *f.* bucățică bună de carne (pește) PLIN. // **apolectum**, *ī n.* lacherdă frumoasă sărată PLIN.
Apollināris (*2*) *adj.* al lui Apollo: *ludi Apollinares* CIC. jocuri în cinstea lui Apollo (*la 5 iulie*).
Apollināre, *is n.* loc consacrat lui Apollo LIV. *3, 63, 7.*
Apollineus (*3*) *adj.* al lui Apollo; *Apollinea proles* OV. fiul lui Apollo (Aesculap), *Apollinea urbs* OV. orașul apolinic (Delos).
Apollo, *inis m.* zeul Apollo (*fiul lui Iupiter și al Latonei, fratele Dianei*).
Apollodōrus, *ī m. 1*) Apollodorus din Pergam (*retor, profesor al lui Augustus*); *2*) nume al altor greci.
Apollōnia, *ae f.* numele mai multor orașe (în Thracia, Creta, Illyria, Macedonia etc.) // **Apolloniātēs**, *ae m.* cel născut în Apollonia // **Apolloniātae**, *ārum* sau **Apollōniātēs**, *ium* sau **Apollōniensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Apolloniei // **Apollōniensis** (*2*) și **Apollōniāticus** (*3*) *adj.* din Apollonia.
Apollōnis, *idis f.* Apollonida (*oraș în Lydia*).
Apollōnius, *iī m.* numele mai multor personaje (*de ex.: Apollonius din Alabanda, retor; Apollonius Molo din Rhodos, profesor al lui Cicero; poetul Apollonius din Rhodos, autorul „Argonauticelor"*).
apologātio, *ōnis f.* apolog, (scurtă) povestire, fabulă QUINT.
apologeticon *și* **apologeticum**, *ī n.* scriere apologetică, apărare ECCL.
apologia, *ae f.* justificare HIER.
apologismos, *ī m.* desfășurare a argumentelor CHARIS.
apologō, *āre vt.* a respinge SEN. Ep. *47, 9.*
Aponus, *ī m.* izvor termal (*cu proprietăți curative, în apropiere de Pavia/Padova*) // **Aponus** (*3*) *adj.* al izvorului Aponus.
apophorēta[1], *ae f.* farfurie întinsă ISID.
apophorēta[2], *ōrum n. pl.* mici daruri oferite de gazdă invitaților la sărbători PETR., SUET.
apophorēticus (*3*) *adj.* oferit la plecare SYMM. // **apophorēticum**, *ī n. v.* **apophorēta**[2]
apophorētus (*3*) *adj.* oferit la plecare PETR.
apophysis, *is f.* apofiză (*partea superioară sau inferioară a unei columne*) VITR.
apoplēxia, *ae* sau **apoplexis**, *is f.* apoplexie TERT.
apoproēgmena, *ōrum n. pl.* lucruri de aruncat, de mică valoare (în morala stoică) CIC.
apopsis, *is f.* loc ridicat, de pe care se vede departe FRONT.
aporia, *ae f.* încurcătură, nedumerire TERT.
aporiātiō, *ōnis f.* șovăială TERT.
aporior, *āri*, *ātus sum vi. dep.* a fi în încurcătură VULG.
aposiōpēsis, *is f.* reticență, oprire în mijlocul vorbirii (ex.: VERG. Aen. *1, 135*) QUINT.
aposphrāgisma, *atis n.* figură gravată pe piatra unui inel PLIN.
apostasia, *ae f.* apostazie (*părăsire a unei credințe religioase*) ECCL.
apostata, *ae m.* apostat COD.TH.
apostatātio, *ōnis f.* și **apostātus**, *ūs m.* apostazie ECCL.
apostaticus (*3*) *adj.* de apostat TERT.
apostatō, *āre vi.* a deveni apostat AUG.
apostatrīx, *īcis f.* cea care părăsește credința VULG.
apostēma, *atis n.* abces PLIN.
apostola, *ae f.* femeie apostol AUG.
apostolātus, *ūs m.* apostolat TERT.
apostolī, *ōrum m. pl.* scrisoare de îndreptare a unei cauze către o instanță superioară DIG.
apostolicus (*3*) *adj.* apostolic // **apostolicī**, *ōrum m. pl.* prieteni ai apostolilor TERT.
apostolus, *ī m.* apostol ECCL.
apostropha, *ae* și **apostrophē**, *ēs f.* apostrofă (*figură oratorică prin care avocatul se adresează direct adversarului*) QUINT.
apostrophos (-phus), *ī f.* apostrof DIOM.
apotelesma, *atis n.* influența astrelor asupra destinului omului FIRM.
apothēca, *ae f.* cămară pentru provizii CIC.; pivniță unde se păstra vinul CIC.
apothecārius, *iī m.* slujitor care îngrijea de cămară DIG.
apothecō, *āre vt.* a înmagazina FORT.
apotheōsis, *is f.* apoteoză (*trecere în rîndul zeilor*) TERT.
appāgineculī, *ōrum m. pl.* ornamente în arhitectură VITR.
apparātē *adv.* somptuos, bogat, strălucit CIC.; (*despre stil*) căutat, studiat RH. HER.
apparātiō, *ōnis f.* pregătire CIC.; (*ret.*) artificiu în vederea obținerii unui efect CIC.
apparātrīx, *īcis f.* pregătitoare, cea care pregătește HIER.
apparātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **apparo** // **adj. a.** prevăzut cu de toate, bogat, frumos, strălucit: *domus apparatior* CIC. casă mai bogată, *ludi apparatissimi* CIC. jocuri strălucite, *apparatissimum spectaculum* CIC. spectacol măreț; **b.** (*ret.*) prea studiat: *apparata oratio* RH. HER. cuvîntare prea studiată.
apparātus[2], *ūs m.* **1** (*abstr.*) pregătiri, preparative: ~ *belli* CIC. preparative de război; **2** (*concrt.*) materiale, obiecte, instrumente, mașini: *totius belli apparatum eo contulit* CAES. a dus acolo materialele întregu-

lui război, *apparatum Antigoni incendit* NEP. a incendiat maşinile de război ale lui Antigonus, *sacrorum apparatus* LIV. instrumente de sacrificii, *candelabrum non ad hominum apparatum, sed ad templi ornamentum factum* CIC. candelabru făcut nu spre a fi un obiect casnic, ci ca să împodobească un templu, ~ *argenteus* PLIN. veselă de argint, *dimissus auxiliorum* ~ LIV. a fost trimis la vatră efectivul de auxiliari; **3** fast, lux, pompă: *regio apparatu accepti* CIC. primiţi cu un fast regal; **4** (*ret.*) ornament stilistic, pompă CIC.

apparentia, *ae f.* apariţie TERT.

appāreō (adpāreō), *ēre, uī vi.* **1** a apărea, a se arăta, a se vedea: *ille vir nusquam apparet* TER. omul acela nu se arată pe nicăieri, *apparent rari nantes* VERG. se văd înotători rari, *apparent armati* NEP. apar nişte soldaţi, *nec ulli remedio locus apparet* PL. nu se vede mijloc de vreun leac; **2** a apărea clar, a se vedea bine, a fi limpede: *id quo magis absconditur, eo magis apparet* CIC. acest lucru cu cît se ascunde mai mult, cu atît se vede mai bine, *lamentamur non apparere labores nostros* HOR. ne plîngem că eforturile noastre nu se văd clar, *apparet adhuc vetus cicatrix* OV. se vede încă vechea cicatrice, (*impers.*) *apparet esse commotum* CIC. se vede bine că e tulburat, *tamen appareret uter esset insidiator* CIC. totuşi s-ar vedea bine cine a întins curse, *apparebat omnibus* NEP. era evident pentru toţi; **3** a sta la dispoziţia cuiva, a fi la ordinul cuiva (*ca lictor, secretar, slujitor*): ~ *consulibus, aedilibus* LIV. a fi la ordinul consulilor, edililor, *Eumenes septem annos Philippo apparuit* NEP. Eumenes a fost şapte ani secretarul particular al lui Filip, *hae* (*Dirae*) *Iovis ad solium apparent* VERG. acestea (Furiile) stau ca slujitoare la tronul lui Iupiter.

apparescō, *ere vi.* a apărea HIER.

appariō, *ere vt.* a dobîndi LUCR. *2, 1110*.

appāritiō, *ōnis f.* **1** slujbă pe lîngă cineva: *in longa apparitione fidem* (*eius*) *cognovi* CIC. în lunga lui slujbă i-am cunoscut buna-credinţă; **2** oameni de serviciu, servitori, suită CIC.; **3** apariţie (epifanie) ECCL.

appāritor, *ōris m.* subaltern (*al unui magistrat: lictor, crainic, secretar, însoţitor*) CIC., LIV.

appāritūra, *ae f.* funcţia de subaltern SUET. (*v.* **appāritor**).

apparō (*I*) *vt.* a pregăti, a face preparative (de), a pune la cale: ~ *bellum* CAES. (*convivium* CIC., *nuptias* TER.) a face pregătiri de război, de ospăţ, de nuntă, ~ *crimina* CIC. a pune la cale acuzaţii; (*cu inf.*) a se pregăti: *hoc facere noctu apparabant* CIC. se pregăteau să facă asta noaptea, (cu *ut*) *ut eriperes, apparabas* PL. te pregăteai să o ştergi: *se* ~ PL. a se pregăti.

appectorō, *āre vt.* a strînge la piept SOLIN.

appellātiō, *ōnis f.* **1** adresare a cuvîntului, vorbire: *nactus appellationis causam* CAES. găsind prilejul de a le vorbi; **2** apel: ~ *tribunorum* CIC. apel la tribuni, ~ *ad populum, ad senatum* apel la popor, la senat; **3** rostire, pronunţare: ~ *litterarum* CIC. rostire a literelor; **4** titlu, nume, denumire: *regum appellationes venales erant* CIC. titlurile de rege erau de vînzare, *rebus appellationes dederunt* QUINT. au dat nume lucrurilor.

appellātīvus (*3*) *adj.* apelativ, cu care se defineşte o speţă CHARIS.

appellātor, *ōris m.* cel care face apel la un magistrat, apelant CIC.

appellātōrius (*3*) *adj.* de apel DIG.

appellitō (*I*) *vt.* a numi de obicei TAC.

appellō (*I*) *vt.* **1** a se adresa (cuiva), a vorbi (cuiva): *accedam atque appellabo* PL. am să mă apropii de el şi am să-i vorbesc, *quo ore appellabo patrem?* TER. cum am să-i vorbesc eu tatălui meu?, *te volo de communi re* ~ PL. vreau să-ţi vorbesc despre o chestiune care ne interesează, *legati quod erant appellati superbius* ... CIC. fiindcă solilor li se vorbise prea arogant, *Adherbalis appellandi copia non fuit* SALL. n-au avut posibilitatea să-i vorbească lui Adherbal; **2** (*sens spec.*) **a.** a se adresa cu rugăminţi, a ruga, a implora: *quo accedam, aut quos appellem?* SALL. la cine să mă duc, pe cine să implor?; **b.** ~ *aliquem de aliqua re* a pofti, a invita (la ceva rău): *Blattius de proditione Dasium appellabat* LIV. Blattius îl invita pe Dasius să trădeze, *uxor marito dixit appellatam se de stupro a privigino* QUINT. soţia i-a spus soţului că a fost poftită de fiul ei vitreg la desfrîu; **c.** a apela, a face apel (la autorităţi): ~ *tribunos* CIC. a face apel la tribuni, *si quis appellavisset aestimatione* CAES. dacă cineva ar fi făcut apel în privinţa evaluării, *in eo praetor appellatur* CIC. pentru aceasta se face apel la un pretor; **d.** a da un avertisment, a reclama, a soma: *me, ut sponsorem, appellat* CIC. mă somează, ca fiind garant, *appellatus es de pecunia quam debebas* CIC. ai fost somat pentru banii pe care-i datorai; **e.** a chema să dea seama, a cita în justiţie: *cavendum ne iisdem de causis alii plectantur, alii ne appellentur quidem* CIC. trebuie să evităm ca pentru aceleaşi motive unii să fie pedepsiţi, iar alţii să nu fie nici măcar citaţi în proces; **3** a numi, a denumi; (*oc.*) a menţiona: *Ennius sanctos appellat poetas* CIC. Ennius numeşte poeţii fiinţe divine, *rex ab suis appellatur* CAES. e numit rege de către ai săi, *pars oppidi quae appellatur Insula* CIC. o parte a oraşului care se numeşte Insula; *quae in lege non appellantur* CIC. care nu sînt menţionate în lege; **4** a rosti, a pronunţa: *suavitas appellandarum litterarum* QUINT. dulceaţa pronunţării literelor.

appello (adpellō), *ere, pulī, pulsum vt.* **1** a împinge, a mîna, a îndrepta (spre): ~ *turres ad opera Caesaris* CAES. a împinge turnurile spre fortificaţiile lui Caesar, ~ *armentum ad aquam* VARR. a duce cireada la adăpat, *me deus vestris appulit oris* (= *dat.*) OV. un zeu m-a îndreptat spre locurile voastre; (*fig.*) ~ *aliquem ad mortem* PL. a împinge pe cineva la moarte; **2** a împinge la ţărm (o corabie), a face să acosteze, a acosta: ~ *navem ad ripam, in portum, ad Delum* CIC. a trage corabia la ţărm, în port, a face să acosteze la Delos, *haec navis Veliam appulsa est* LIV. această corabie a fost acostată la Velia, *classe ad eum locum appulsā* LIV. flota fiind acostată în acel loc, *classis litori appulsa* LIV. flota acostată la ţărm;

(*abs.*) *ad insulam appulerunt* LIV. au acostat într-o insulă, *exercitus appulit oris* VERG. armata a acostat la țărm, *triremis Chaucorum terram appulit* TAC. trirema a acostat în ținutul chaucilor.
appendīcium, *iī n.* supliment, accesoriu HIER.
appendicula, *ae f.* mic apendice CIC.
appendiculum, *ī n.* mic adaos HIER.
appendīx, *īcis f.* (ceea ce atîrnă de ceva) supliment, accesoriu APUL., LIV.
appendō, (adpendō), *ere, ndī, nsum vt.* **1** a cîntări: ~ *aurum* CIC. a cîntări aurul, (*fig.*) ~ *verba* CIC. a cîntări cuvintele; **2** (*tard.*) a atîrna, a suspenda.
Appennīnicola, *ae m.* locuitor al Apeninilor VERG.
Appennīnigena, *ae m.* care ia naștere în Apenini OV.
Appennīnus, *ī m.* munții Apenini.
appensiō, *ōnis f.* cîntărire AUG.
appensor, *ōris m.* cîntăritor, măsurător AUG.
appetens, *ntis p. pr. v.* **appeto** // **adj.** doritor, avid: ~ *gloriae* CIC. doritor de glorie.
appetentia, *ae f.* dorință, poftă: ~ *laudis* CIC. dorința de laude, ~ *cibi* PLIN. poftă de mîncare.
appetibilis (*2*) *adj.* de dorit APUL.
appetissō, *ere vt.* a căuta cu înfocare ACC.
appetītiō, *ōnis f.* **1** dorință (de), rîvnire (la, spre): ~ *principatus* CIC. dorința de întîietate, ~ *alieni* CIC. rîvnirea averii altuia; **2** înclinare naturală: ~ *ad agendum* CIC. imbold natural spre acțiune.
appetītor, *ōris m.* cel care dorește arzător ECCL.
appetītrīx, *īcis f.* cea care dorește cu pasiune AUG.
appetītus, *ūs m.* **1** poftă, dorință: ~ *voluptatis* CIC. poftă de plăceri; **2** imbold natural CIC.; **3** atac, asalt AMM.
appetō (adpetō), *ere, īvī (iī), ītum vt.* **1** a căuta să apuce; (*fig.*) a-și însuși, a-și atrage: *obiit, dum in cena placentam appeteret* PLIN. a murit, întinzînd mîna să ia o prăjitură, *uvam appetebat* PHAEDR. căuta să ia un strugure, ~ *dextram osculis* PLIN. a căuta să ia mîna (bătrînului) și s-o sărute, (*pas.*) *appeti* a se săruta mîna; (*fig.*) *partem aliquam laudis ~ conaris?* CIC. încerci să-ți însușești vreo parte de glorie?, *inimicitias potentium pro te appetivi* CIC. mi-am atras pentru tine dușmăniile celor mari; **2** a ataca: ~ *aliquem lapidibus* CIC. a ataca pe cineva cu pietre, *oculos hostis rostro adpetit* (*ales*) LIV. pasărea atacă cu ciocul ochii dușmanului,*vita insidiis adpetita* CIC. viața expusă curselor, *fata Veios appetebant* LIV. soarta amenința orașul Veii, *mare terram appetens* CIC. marea atacînd uscatul (înaintînd spre uscat), *crescebat urbs munitionibus alia atque alia adpetendo loca* LIV. orașul creștea atacînd (întinzîndu-se) cu construcțiile lui asupra tot mai multor locuri; **3** a căuta să cîștige, a dori, a rîvni (la): ~ *regnum, consulatum, amicitiam* CIC. a căuta să cîștige domnia, consulatul, prietenia, *appetit animus aliquid agere semper* CIC. spiritul dorește să facă mereu ceva, *alienum appetit* PHAEDR. rîvnește la bunul altuia; **4** (*vi. despre timp*) a se apropia: *dies appetebat septimus* CAES. se apropia a șaptea zi, *nox iam appetebat* LIV. se lăsa noaptea, *cum lux appeteret* CAES. cum se lumina de ziuă, *consularia comitia appetebant* LIV. se apropiau alegerile de consuli.
appetō, *ōnis m.* doritor LABER.

Appia[1] **via** și **Appia,** *ae f.* calea Appia (*începută de Appius Claudius Caecus, care ducea de la Roma la Capua și care a fost continuată sub Traian pînă la Brundisium*).
Appia[2] **aqua,** *ae f.* conducta de apă Appia (*construită de Appius Claudius*).
Appia[3], *ae f.* oraș în Phrygia // **Appiānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Appia.
Appiānus (*3*) *adj.* al căii Appia *sau* al lui Appius.
Appias, *adis f.* (*pl.* **Appiades**) *1*) apiade (*statui de nimfe, care ornau templul Venerei Genetrix*); *2*) nume dat unei Minerve CIC.
Appietās, *ātis f.* descendență nobiliară din Appius CIC.
appingō, *ere, pīnxī, pīctum vt.* **a.** a picta (ceva peste, la un loc cu): *delphinum silvis* (= *dat.*), *luctibus aprum* HOR. a pictat delfinul în păduri și mistrețul pe valuri; **b.** (*fig.*) a adăuga: ~ *aliquid novi* CIC. Att. *2, 8, 2* a adăuga ceva nou.
Appius (*3*) *adj.* prenume roman, în special al gintei Claudia.
applaudō (adplaudō, applōdō), *ere, sī, sum vt.* **1** a lovi, a izbi: *aliquem terrae applodere* APUL. a da cu cineva de pămînt; **2** a bate din palme, a aplauda PL., APUL.
applausus, *ūs m.* **1** izbitură STAT.; **2** aplaudare FIRM.
applicātiō, *ōnis f.* **1** legătură, atașament: ~ *animi* CIC. atașament sufletesc; **2** (*jur.*) *ius applicationis* CIC. dreptul patronului de a moșteni averea unui client (care se atașa pe lîngă el, în caz că n-avea moștenitori).
applicior, *ōris adj. la comp.* mai strîns APUL.
applicitus *p. pf. v.* **applico**
applicō (adplicō), *āre, āvi (uī), ātum (itum) vt.* **1** a aplica, a propti, a fixa (de ceva): ~ *moenibus scalas* LIV. a propti scările de ziduri, *trunco se applicuit* CAES. s-a lipit de un trunchi, *corpora corporibus applicantur* LIV. trupurile se strîng unele într-altele, *Cornelius flumini castra applicuit* LIV. Cornelius și-a sprijinit tabăra de fluviu, ~ *sinistrum* (*cornu*) *ad oppidum* LIV. a-și sprijini flancul stîng de oraș, *colli applicata urbs* LIV. oraș care se reazemă pe o colină, *boves illuc applicat* OV. mînă boii acolo, *applicat capulo tenus ensem* VERG. vîră sabia pînă la mîner; **2** (*mar.*) **a.** a îndrepta (corabia, flota) spre …, a face să acosteze; **b.** (*abs. și pas.*) a acosta, a poposi: *navem ad eum* (*naufragum*) *applicarunt* CIC. au îndreptat corabia spre acel naufragiat, ~ *navem ripae* (= *dat.*) CURT. a acosta corabia la țărm, *navibus ad terram applicatis* CAES. corăbiile fiind acostate la țărm; (*abs.*) *ad terram applicant* LIV. acostează; (*pas.*) *applicor in terras tuas* OV. debarc în ținutul tău, *Chiae telluris ad oras applicor* OV. poposesc la țărmul pămîntului Chiosului; **3** (*fig.*) a aplica, a atașa, a lipi: ~ *se ad aliquem* CIC. a se lipi de cineva, *ille egens applicat ad Chrysidis patrem se* TER. acela, sărac, se lipește de tatăl Chrysidei, *nepotum suum applicat sibi* SEN. și-l ia pe lîngă el pe nepot, *se ad philosophiam applicant* CIC. se dedică filozofiei, *me ad Molonem applicavi* CIC. m-am consacrat lecțiilor lui Molon, *Diana votis puerorum applicat aures* HOR. Diana își apleacă urechea la rugăciunile copi-

ilor, *priora sequentibus applicando* QUINT. legînd ce e mai înainte cu ceea ce urmează, *fortunae consilia* ~ LIV. a face să depindă hotărîrile de şanse, *quamvis ei talia crimina applicarentur* PLIN. IUN. deşi i se puneau în spate astfel de acuzaţii.

applōdō *v.* **applaudo**

applōrō (adplōrō) (*1*) *vi.* **1** a plînge (pe cineva) SEN.; **2** a deplînge (alături de cineva) [cu dat.] HOR.

applumbātus (*3*) *adj.* plumbuit DIG.

appōnō (adpōnō), *ere, posui, positum vt.* **1** a pune (lîngă, la): *appone hic mensulam* PL. pune aici măsuţa, *statione portae* (= *dat.*) *apposita* LIV. fiind pus un post de pază la poartă, ~ *notam ad malum versum* CIC. a pune un semn la un vers nereuşit, ~ *manus ad os* CIC. a pune mîinile la gură (spre a şopti în secret), ~ *vitiis modum* CIC. a pune o măsură viciilor; **2** (*despre mîncăruri*) a pune înainte, a servi: ~ *convivis panem* SUET. a pune înainte (a servi) pîine oaspeţilor, ~ *cenam in argento* PLIN. IUN. a servi cina în vesela de argint, *appositi pisces et volucres* AMM. s-au servit peşte şi păsări, *apposuit patellam* CIC. a pus dinainte o farfurie; **3** a pune (pe cineva) pe lîngă (altul) (cu o însărcinare): *appositi erant custodes* NEP. îi fuseseră puşi păzitori, *apponit de suis canibus quemdam, qui dicat* ... CIC. pune dintre „cîinii" lui pe unul care să spună ..., *accusator apponitur civis de creditoribus* CIC. îi este pus ca acuzator un cetăţean dintre creditori; **4** a pune pe deasupra, a mai pune, a adăuga: *aetas illi, quos tibi dempserit, apponet annos* HOR. anii pe care timpul ţi-i va lua i-i va adăuga lui, *appone lucro* HOR. pune-o la cîştig, *interdictum reo appositumque, ut teneretur insulā* TAC. s-a interzis acuzatului şi s-a decis pe lîngă aceasta să fie ţinut într-o insulă; [arh. pf. *apposivi*].

apporrectus (*3*) *adj.* întins alături OV.

apportātiō, *ōnis f.* transport VITR.

apportō (*1*) *vt.* **1** a aduce, a transporta: ~ *magnas divitias domum* PL. a aduce acasă mari bogăţii; **2** (*fig.*) a aduce (cu sine): *anni tempora morbos apportant* LUCR. anotimpurile aduc cu ele boli, ~ *damnum* TER. a pricinui o pagubă.

apposcō (adposcō), *ere vt.* a cere în plus TER., HOR.

appositē *adv.* potrivit, cum se cuvine CIC., QUINT.

appositiō, *ōnis f.* **1** aplicare, punere C. AUR.; **2** servirea mesei HIER.; **3** adăugire QUINT.

appositum, *ī n.* epitet, adjectiv QUINT.

appositus[1] (*3*) *p. pf. v.* **appono // adj. 1** aşezat lîngă ..., învecinat: *regio urbi apposita* CURT. ţinut învecinat cu oraşul; (*fig.*) *fidentiae audacia non contrarium, sed appositum est* QUINT. îndrăzneala nu e ceva contrar încrederii, ci înrudită cu ea; **2** potrivit, propriu: *homo bene* ~ *ad istius audaciam* CIC. om foarte potrivit ca unealtă a îndrăznelii acestuia.

appositus[2] *abl.-ū, m.* **1** aplicare (a unui leac) PLIN.: **2** (*tard.*) servirea mesei

appostulō (adpostulō), *āre vt.* a ruga insistent TERT.

appōtus (*3*) *adj.* care a băut bine PL.

apprecor, *ārī vt. dep.* a ruga, a invoca HOR.

apprehendō (adprehendō), *ere, di, sum vt.* **1** a prinde: ~ *manum osculandi causā* SUET. a apuca mîna ca s-o sărute, (*abs.*) *amicissime apprehendit* CIC. mă ia de mînă foarte prieteneşte, ~ *furem* DIG. a prinde un hoţ; **2** a cuprinde: ~ *Hispanias* CIC. a lua în stăpînire Hispania, ~ *casum in testamento* DIG. a include un caz în testament; **3** a cuprinde cu mintea, a cunoaşte AUG.; [în poezie adesea: *apprendo*].

apprehensibilis (*2*) *adj.* inteligibil TERT.

apprehensiō, *ōnis f.* **1** apucare MACR.; **2** (*med.*) atac; epilepsie C. AUR.; **3** înţelegere, cunoaştere C. AUR.

apprendō *v.* **apprehendo**

apprensō, *āre vt.* a apuca cu putere GRATT.

appretiātiō, *ōnis f.* apreciere VULG.

appretiō (*1*) *vt.* a preţui, a evalua TERT.

apprīmē *adv.* în cel mai înalt grad, cu deosebire, foarte: ~ *nobilis* TER. foarte ales.

apprimō, *ere, pressi, pressum vt.* a strînge la ...: *scutum pectori appressum* TAC. scutul strîns la piept, *appressit dextram eius* TAC. îi strînse mîna (la sine).

apprīmus (*3*) *adj.* cu mult cel dintîi ANDR.

approbātiō, *ōnis f.* **1** aprobare, acceptare CIC.; **2** probă, dovadă CIC. Inv. *1, 67.*

approbātīvus (*3*) *adj.* aprobativ PRISC.

approbator, *ōris m.* cel care aprobă CIC.

approbē *adv.* foarte bine PL. Trin. *957.*

approbō (adprobō) (*1*) *vt.* **1** a recunoaşte ca bun, a aproba: ~ *orationem, consilium* CIC. a aproba cuvîntarea, hotărîrea, *omnes approbant ita fieri oportere* CIC. toţi recunosc că aşa trebuie să se facă, *dis hominibusque approbantibus* CIC. cu voia zeilor şi a oamenilor, *di approbent!* PL. să fie pe placul zeilor!; **2** a face să fie apreciat: *opus approbavit* PHAEDR. a făcut să-i fie apreciată lucrarea, *prima castrorum rudimenta Suetonio Paulino approbavit* TAC. a făcut să fie apreciată de Suetonius Paulinus ucenicia lui militară; **3** a dovedi, a arăta: *motu corporum vivere eos approbant* PLIN. ei dovedesc că au viaţă prin mişcările corpului, *approbate reipublicae numquam exercitui imputari potuisse causas rebellandi* TAC. arătaţi republicii că niciodată nu s-au putut imputa armatei cauzele răzvrătirii.

approbus (*3*) *adj.* foarte bun CAECIL.

apprōmissor, *ōris m.* garant, chezaş DIG.

apprōmittō, *ere vt.* a se face chezaş, a garanta că ... [cu ac. şi inf.] CIC.

apprōnō, *āre vt.* a înclina, a apleca APUL. M. *1, 19.*

apprōperō (adprōperō) (*1*) *vt.* **1** a grăbi, a zori: ~ *mortem* a grăbi moartea: **2** (*vi.*) a se grăbi: ~ *ad cogitatum facinus* CURT. a se grăbi la crima plănuită, *portas intrare appropera* OV. grăbeşte-te să intri pe porţi.

appropinquātiō, *ōnis f.* apropiere: ~ *mortis* CIC. apropierea morţii.

appropinquō (*1*) *vi.* a se apropia: ~ *ad hostes,* ~ *moenibus* (= *dat.*) CAES. a se apropia de duşmani, de ziduri, *ver appropinquat* CAES. se apropie primăvara; (*fig.*) *centuriones qui primis ordinibus appropinquabant* CAES. centurionii care erau aproape de a fi promovaţi la primele grade.

appropiō (*1*) *vi.* a se apropia (de) [cu dat.] ECCL.

approximō, *āre vi.* a se apropia TERT.

appugnō, *āre vt.* a ataca TAC. Ann. *2, 81*; *15, 13.*

Appullēius, Appulus *v.* **Apul...**
appulī *pf. v.* **appellō²**
appulsus¹ (*3*) *p. pf. v.* **apellō²**
appulsus², *ūs m.* 1 apropiere, contact: *terra appulsu solis exarsit* CIC. pămîntul s-a aprins de apropierea (din cauza apropierii) soarelui; 2 influenţă: *frigoris et caloris appulsus sentire* CIC. a simţi influenţele frigului şi ale căldurii; *appulsu deorum* CIC. sub influenţa zeilor; 3 putinţă de abordare, debarcare: (*hostem*) *ab litorum appulsu arceret* LIV. să-l împiedice pe duşman de a putea ajunge la ţărm, *ad Brundisium, quod fidissimum appulsu erat* TAC. la Brundisium, care era locul cel mai sigur de debarcare; 4 (*jur.*) drept de acces ULP.
appungō, *ere vt.* 1 a puncta, a pune punct HIER.; 2 a înţepa SORAN.
apra, *ae f.* scroafă (de mistreţ) PLIN.
aprārius (*3*) *adj.* de mistreţ DIG.
aprīcātiō, *ōnis f.* şedere la soare CIC.
aprīcitās, *ātis f.* temperatură blîndă, căldură blîndă PLIN.
aprīcō, *āre vt.* a încălzi la soare PALL.; (*fig.*) a îngriji cu dragoste P. NOL.
aprīcōr, *āri, ātus sum vi. dep.* a sta la soare CIC.
apriculus, *ī m.* (*iht.*) rîndunică-de-mare roşie [?] (*Tringla hirundo*) (*care scoate sunete ca de mistreţ*) ENN.
aprīcus (*3*) *adj.* 1 bătut de soare, însorit: *aprici colles* LIV. coline însorite // **aprīcum**, *ī n.* **a.** loc însorit: *aprica Alpium* PLIN. coastele însorite ale Alpilor; **b.** (*fig.*) lumina zilei: *in apricum proferet aetas* HOR. Ep. *1, 6, 24* timpul va scoate la iveală; 2 care iubeşte căldura soarelui: *aprici senes* PERS. bătrîni cărora le place căldura soarelui; 3 călduţ, blînd: *aprici flatus* COL. suflări călduţe (ale vîntului de sud).
Aprīlis (*2*) *adj.* al lui aprilie: *Apriles Idus* idele lui aprilie // **Aprīlis**, *is m.* luna aprilie.
aprīneus (aprīnus) (*3*) *adj.* de mistreţ PLIN.
Aprōnius, *iī m.* nume de bărbat // **Aprōniānus** (*3*) *adj.* al lui Apronius, apronian.
aprūgenius, aprugnus şi **aprūnus** (*3*) *adj.* de mistreţ // **aprūna**, *ae f.* carne de mistreţ CAPIT.
aps *v.* **a, ab, abs**
apsinthium *v.* **absinthium**
apis *v.* **absis**
Apsus, *ī m.* rîu în Illyria.
aptē *adv.* 1 strîns, bine legat: *composite et ~ dicere* CIC. a se exprima armonios şi bine legat; 2 potrivit, cum se cuvine: *ad pedem ~ convenire* CIC. a se potrivi bine pe picior, *pilleum capiti ~ reponit* LIV. îi ajustează din nou boneta pe cap, *~ cum genere orationis* CIC. potrivit cu genul discursului, *ad rerum dignitatem ~ loqui* CIC. a adapta exprimarea la înălţimea subiectului.
aptō (*I*) *vt.* 1 a potrivi, a ajusta, a pune cum trebuie: *aptabat vincula collo* (= *dat.*) OV. potrivea legăturile la gît, *~ corpori arma* LIV. a-şi ajusta armele pe corp; 2 a pregăti, a echipa: *~ omnia ad transeundum* CURT. a pregăti totul pentru a traversa, *~ convivium* PROP. a pregăti banchetul, *~ classem velis* (= *abl.*) VERG. a echipa flota cu pînze, *se aptat pugnae* VERG. se pregăteşte de luptă // **aptātus** (*3*) *p. pf.* potrivit: *verbum est ad id aptatum quod dixerat* CIC. cuvîntul e potrivit cu ceea ce spusese.
aptōtē *adv.* nedeclinabil PROB.
aptōtum, *ī n.* cuvînt nedeclinabil DIOM.
aptra, *ōrum n. pl.* foi de viţă TITIN.
aptus (*3*) *adj.* 1 legat, fixat: *gladius e lacunari setā equinā ~* CIC. sabie legată de tavan printr-un fir de coadă de cal; 2 (*fig.*) în legătură, dependent [frecv. cu *ex*]: *rerum causas alias ex aliis aptas videt* CIC. vede cauzele lucrurilor legate unele de altele, (*virtus*) *ex qua vita apta est* CIC. virtutea de care depinde felul de viaţă, *quartum genus sequitur aptum ex illis tribus* CIC. urmează a patra categorie legată de cele trei, *rudentibus apta fortuna* CIC. o avere care depinde de nişte frînghii; 3 bine întocmit, pus la punct: *apta oratio* CIC. frază bine întocmită, *naturā nihil aptius* CIC. nimic mai armonios întocmit decît natura, *quinqueremes aptae ad navigandum* CAES. cvincvereme bine puse la punct spre a naviga; 4 prevăzut cu ... [cu abl.]: *nautico instrumento apta classis* LIV. flota prevăzută cu material naval, *caelum stellis aptum* VERG. cerul plin de stele, *vestis auro apta* LUCR. haină cusută cu aur; 5 potrivit, propriu; apt, bun: *aptior dicendi locus* CIC. moment mai potrivit de a vorbi, *calcei ad pedem apti* CIC. încălţăminte potrivită pe picior, *aptissimus aetati* NEP. foarte potrivit cu vîrsta, *castra ad bellum ducendum aptissimum* CAES. castru foarte potrivit pentru amînarea bătăliei, *res contra morsus apta* PLIN. un lucru bun contra muşcăturilor, *in quod minime apti sunt* LIV. la aceasta nu sînt buni deloc, *silva occulere apta feras* OV. pădure bună de ascuns fiarele, *dux fieri quilibet aptus erat* LIV. oricare era bun de făcut comandant.
apud *prep. cu ac.* 1 (*sens local*) lîngă, la: *~ oppidum morati* CAES. oprindu-se lîngă oraş, *cum haec ~ Dyrrachium gererentur* CAES. pe cînd acestea se petreceau la Dyrrachium, *proelium ~ Plataeas* NEP. lupta de la Plataea; 2 (*frecv. cu nume de persoane, popoare*) **a.** lîngă, la: *cum ~ eum Sulpicius sederet* CIC. pe cînd Sulpicius şedea alături de el, *apud me, te* TAC. la mine, la tine acasă, *fuisti ~ Laecam* CIC. ai fost în casa lui Laeca ~ *Romanos, ~ maiores nostros* CIC. la romani, la strămoşii noştri; (*expr.*) *~ se esse* a fi în toate minţile, a şti ce face: *sumne ego apud me?* PL. sînt oare în toate minţile? *prae iracundia non sum apud me* TER. de mînie, de-abia ştiu ce fac; **b.** în faţa: *~ populum dicere* CIC. a vorbi în faţa poporului, *verba ~ senatum fecit* CIC. a vorbit în faţa senatului, *~ milites contionatur* CAES. le vorbeşte soldaţilor, *~ aliquem posse* CIC. a avea trecere pe lîngă cineva; **c.** (*ca apreciere în ochii cuiva*) la, după: *~ ceteros sapientissimi* CIC. după părerea celorlalţi, cei mai înţelepţi, *plus ~ me auctoritas antiquorum valet* CIC. după mine, autoritatea celor vechi valorează mai mult; **d.** (*indicînd opera prin autor*) *~ Xenophontem legimus* CIC. citim în opera lui Xenofon, *~ Varronem est* PLIN. în Varro găsim (scris).
Āpulēiānus (*3*) *adj.* al lui Apuleius.
Āpulēius, *ī m.* nume gentilic: *1*) L. Apuleius Saturninus (*tribun al poporului*) // **Āpulēius** (*3*) *adj.* al lui Apu-

leius; *2*) Apuleius din Madaura (*în Africa*; *scriitor din sec. al II-lea e.n.*).

Āpulia, *ae f.* regiune pe coasta de sud-est a Italiei.

āpuliae, *ārum f. pl.* pînze care apără de soare la teatru TERT.

Āpulus (*3*) *adj.* apulian, din Apulia // **Āpulus**, *ī m.* locuitor din Apulia.

apūs, *odis m.* „fără picioare" (*lăstun*) PLIN.

apȳrēnus *sau* **apȳrīnus** (*3*) *adj.* cu sămînţă *sau* cu miez moale COL. // **apȳrēnum**, *ī n.* (un fel de) rodie cu seminţe moi PLIN.

apȳros, *on adj.* care n-a fost obţinut prin foc, nativ: *apyron aurum* PLIN. aur nativ.

aqua, *ae f.* **1** apă: ~ *marina* CIC. apă de mare, ~ *pluvia*, *pluvialis* OV. sau ~ *caelestis* LIV. apă de ploaie, ~ *profluens* CIC. apă curgătoare, (*med.*) ~ *intercus* PLIN. apă subcutanată, hidropizie; (*expr.*) *praebere aquam* HOR. a invita la masă (*oferind cuiva apă ca să se spele pe mîini înainte de masă*), *aquam dare* PLIN. a fixa timpul de vorbire al avocatului (*măsurat cu clepsidra*), *aquam perdere* QUINT. a pierde timpul acordat pentru a vorbi, *mihi* ~ *haeret* CIC. (= „îmi stă apa", nu-mi mai curge apa din clepsidră) sînt în mare încurcătură, *aquam et terram ab alieno petere* LIV. a cere duşmanului să se supună, ~ *et ignis* apă şi foc (tot ce este mai necesar pentru viaţă), *aquā et igni interdicere alicui* CIC. (a interzice cuiva apa şi focul) a exila pe cineva, *secundā aquā* LIV. pe cursul apei; **2** (*sens mai restrîns*) **a.** (*pl.*) inundaţii, revărsări de ape: *aquae magnae bis eo anno fuerunt* LIV. în acest an, au fost de două ori inundaţii; **b.** mare; lac; rîu; ploaie: *terrā et aquā* (= *terra marique*) pe uscat şi pe mare, ~ *Tusca* rîul Tibru, ~ *Albana* CIC. lacul Alban, *cornix augur aquae* HOR. cioara prevestitoare de ploaie; **c.** băi, izvoare: *ad aquas venire* CIC. a veni la băi, *aquae salubres* TAC. băi bune pentru sănătate; **d.** conductă de apă, apeduct: *aqua Appia*, *Claudia* conducta Appia, Claudia; **e.** orologiu cu apă; **3** (*pl.*) *Aquae* localităţi: *Aquae Sextiae* (*azi*, *Aix-en-Provence*), *Aquae Aureliae* (*azi*, *Baden*).

aquaeductiō, *ōnis f.* şi **aquaeductus**, *ūs m.* **1** conductă de apă, apeduct VITR.; **2** dreptul de a trage apă (undeva) CIC.

aquaelicium *v.* **aquilicium**

aquaemanālis, *is m.* cană, ibric de spălat pe mîini VARR.

aquagium, *iī n.* apeduct DIG.

aquāle, *is n.* cană, ibric de apă PLIN.

aquāliculus, *ī m.* stomac, pîntece SEN., PERS.

aquālis (*2*) *adj.* plin de apă VARR. // **aquālis**, *is m.* cană PL.

aquāriolus, *ī m.* om care cară apă; servitor bun la toate APUL.

aquārius (*3*) *adj.* privitor la apă: *aquaria provincia* CAT. serviciul apelor // **aquarius**, *iī m.* **a.** cel care cară apă IUV.; **b.** intendent al apeductului *ap.* CIC.; **c.** *Aquarius* zodia Vărsătorului CIC. ş.a. // **aquārium**, *iī n.* rezervor de apă CAT.

aquāticus (*3*) *adj.* **a.** acvatic OV.; **b.** umed, care aduce ploaie: ~ *Auster* OV. austrul umed // **aquātica**, *ōrum n. pl.* locuri mlăştinoase PLIN.; **c.** de culoarea apei SOLIN.

aquātilis (*2*) *adj.* **a.** care trăieşte în apă CIC. // **aquātilia**, *ium n. pl.* animale care trăiesc în apă PLIN.; băşici apoase (*boală la animale*) VEG.; **b.** apos PLIN.

aquātiō, *ōnis f.* **1** aprovizionare cu apă: *aquationis causā procedere* CAES. a înainta spre a se aproviziona cu apă; **2 a.** adăpatul animalelor; udatul plantelor: *salices aquationibus adiuvandae* PALL. sălciile trebuie ajutate prin stropire; **b.** loc de unde se ia apă: *hic* ~ *est* CIC. aici e locul de unde se ia apă; **c.** ploi: *aquationes autumni* PLIN. ploi de toamnă.

aquātor, *ōris m.* (*mil.*) cel care aduce apă CAES.

aquātus (*3*) *adj.* apos: *lac vernum aquatius aestivo* PLIN. laptele de primăvară e mai apos decît cel de vară, *vinum aquatissimum* AUG. vin foarte botezat cu apă.

aquifol... *v.* **acrifol...**

aquifuga, *ae m.* hidrofob C. AUR.

aquigenus (*3*) *adj.* de apă, acvatic TERT.

aquila, *ae f.* **1** vultur, acvilă; (*poet.*) pasărea care poartă fulgerul lui Iupiter; **2** (*fig.*) steag al unei legiuni (*spre deosebire de* signum = *steag al unei cohorte*): *aquilae et signa pulverulenta* PLIN. steagurile prăfuite ale legiunilor şi ale cohortelor; **3** (*fig.*) legiune: *victrices aquilae* LUC. legiunile învingătoare; **4** gradul de port-drapel al legiunii IUV. *14*, *197*; **5** *aquila marina* (specie de) calcan PLIN.; **6** *Aquila* Vulturul (*constelaţie*) CIC.

aquilegus (*3*) *adj.* care scoate apă TERT.

Aquilēia *ae f.* oraş în nordul Italiei (*pe coasta Adriaticii*) // **Aquilēiensis** (*2*) *adj.* al Aquileii // **Aquilēiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Aquileii.

aquilentus (*3*) *adj.* umed; aducător de ploaie VARR.

aquilex, *egis* (*icis*) *m.* descoperitor de izvoare; specialist hidrotehnic VARR.

aquilicium, *iī n.* sacrificiu care să aducă ploaie TERT.

aquilifer, *erī m.* portdrapel al legiunii CAES.

aquilinus (*3*) *adj.* de vultur PLIN.

Aquīlius, *iī m.* nume de familie roman // **Aquīlius** (*3*) şi **Aquīliānus** (*3*) *adj.* al lui Aquilius.

aquilō, *ōnis m.* **a.** acvilon (*vînt de nord-est*; *la greci*: *Boreas*); (*pl.*) vînturi furtunoase, furtuni; **b.** (*fig.*) nordul: *et mediis properas aquilonibus ire* VERG. şi te grăbeşti să pleci în mijlocul furtunilor iernii, *spelunca conversa ad aquilonem* CIC. peşteră cu faţa spre nord // **Aquilō**, *ōnis* personaj mitologic: *iuvenes Aquilone creati* OV. = fiii lui Boreas (Calais şi Zetes).

aquilōnālis (*2*) *adj.* nordic VITR.

Aquilōnia, *ae f.* oraş în ţara samnită //**Aquilōnii**, *orum m. pl.* locuitorii din Aquilonia.

aquilōniānus (*3*) *adj.* nordic CHALCID.

aquilōnigena, *ae m.* şi *f.* născut în nord AUS.

aquilōnius (*3*) *adj.* de nord CIC.; descendent din Aquilon PROP.

aquilus (*3*) *adj.* de culoare închisă, negricios PL.

aquimanīle (**aquimināle**, **aquaemanāle**), *is* şi **aquimanārium** (**aquiminārium**), *iī n.* ibric, lighean de spălat pe mîini DIG.

Aquīnum, *ī n.* oraş în Latium (*azi, Aquino*) // **Aquīnās,** *ātis adj.* de Aquinum // **Aquīnātes,** *um* (*ium*) *m. pl.* locuitorii din Aquinum.

Aquītānia, *ae f.* regiune în Gallia de sud-vest (*între Garonne şi Pirinei*) // **Aquītānus** şi **Aquītānicus** (*3*) *adj.* aquitan // **Aquītānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Aquitaniei.

aquola, *ae f.* **1** *v.* **aquila; 2** *v.* **aquula** *şi* **acula**

aquor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se aproviziona cu apă, a căra apă CAES. ş.a.

aquōsus (*3*) *adj.* **1** încărcat de apă, umed, ploios: *aquosissimus locus* CAT. loc foarte mlăştinos, *nubes aquosa* OV. nor de ploaie; **2** limpede, transparent: *aquosa crystallus* PROP. cristal transparent.

aquula, *ae f.* curs mic de apă, fir de apă CIC.

ara[1], *ae f.* **1** altar (*bloc de piatră paralelipipedic sau circular, în temple, în case sau la răspîntii, pe care se aduceau jertfe, se ardeau miresme în cinstea zeilor*): (*expr.*) *arae focique* altarele din case şi vetrele (*tot ce omul are mai sfînt*), *pro aris focisque suis certare* SALL. a se bate pentru altarele şi vetrele lor, *aram tangere* a jura cu mîna pe altar, ~ *sepulcri* VERG. Aen. *6, 177* rug; **2** (*fig.*) protecţie, scut: *ad aram legum confugere* CIC. a se refugia sub protecţia legilor; **3** monument de piatră: *ad memoriam aeternitatis* ~ *virtutis* CIC. monument al virtuţii spre amintire veşnică; **4** *Ara* Altarul (*constelaţie*) CIC.; **5** nume propriu: **a.** *Ara Ubiorum* localitate pe malul drept al Rinului (*azi, Köln*); **b.** *Arae Alexandri* CIC. oraş în Cilicia.

ara[2], *ae v.* **hara**

arabarchēs, *ae m.* perceptor de vamă, şef de vamă CIC.

arabarchia, *ae f.* drept de vămuire, percepere a vămii COD. IUST.

Arabēs, *um m. pl.* (ac. pl. *es-* şi *-as*) arabi // (*sg.*) **Arabs,** *bis m.* arab // **Arabia,** *ae f.* Peninsula Arabică, Arabia // **Arabus, Arabicus, Arabius** (*3*) *adj.* arabic // **Arabī,** *ōrum m. pl.* arabii.

Arabicē *adv.* ca un arab PL.

arābilis (*2*) *adj.* arabil PLIN.

arachnē, *ēs f.* (un fel de) cadran solar VITR.

Arachnē, *ēs f.* tînără ţesătoare lydiană (*metamorfozată de Minerva în păianjen*) // **Arachnēus** (*3*) *adj.* imitat de Arachne // **Arachnēa,** *ae f.* Arachne.

Arachōsia, *ae f.* provincie în Persia // **Arachosiī,** *ōrum* (**Arachōtī,** *ōrum*) şi **Arachōtae,** *ārum m. pl.* locuitorii Arachosiei.

Arachtus *v.* **Aratthus**

aracia, *ae f.* (un fel de) smochin-alb PLIN.

aracos, *ī m.* (un fel de) mazăre sălbatică PLIN.

Aracynthus, *ī m.* nume de munte în Aetolia şi în Beoţia.

Arados (-us), *i f.* oraş în Fenicia // **Aradius** (*3*) (*adj.*) de Arados // **Aradiī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Arados.

araeostȳlos, *on adj.* care are coloane depărtate VITR.

aranea, *ae f.* **1** păianjen LUCR.; **2** pînză de păianjen OV.; **3** fir foarte subţire PLIN.; **4** (*med.*) herpes.

arāneans, *ntis adj.* plin de pînze de păianjen APUL. M. *4, 22.*

arāneola, *ae f.* şi **arāneolus,** *ī m.* păianjen mic CIC., VERG.

arāneōsus (*3*) *adj.* plin de pînze de păianjen CATUL.; ca o pînză de păianjen PLIN.

arāneum, *ī n.* **1** pînză de păianjen PHAEDR.; **2** (un fel de) boală a măslinilor şi a viţei de vie PLIN.

arāneus[1], *ī m.* **1** păianjen PL.; **2** (specie de) peşte de mare PLIN.

arāneus[2] (*3*) *adj.* de păianjen PLIN.; ~ *mus* COL. şoarece cu botul ascuţit.

arapennis (arepennis), *is m.* măsură agrară (= *jumătate dintr-un* iugerum) COL.

Arar (Araris), *is m.* (ac. sg. *-im* sau *-in*; abl. *-e*) fluviul Arar (*azi, Saône*), afluent al Ronului.

arāter *v.* **arātrum**

Arātēus (Arātius) (*3*) *adj.* al lui Aratus (*poet grec*).

aratia ficus *f.* (un fel de) smochină PLIN.

arātiō, *ōnis f.* **1** arătură: *iteratio arationis* COL. repetarea arăturii; **2** (*concrt.*) arătură, teren arat: *in arationibus* PLIN. pe arături; **3** (*pl.*) pămînturi ale statului date în dijmă CIC. Verr. *3, 43.*

arātiuncula, *ae f.* mic ogor PL. Truc. *148.*

arātor, *ōris m.* **1** cel care ară, plugar, ţăran CIC. ş.a.; **2** (*pl.*) dijmaşi (*care luau în arendă pămînturi ale statului*) CIC. // **adj.** care ară: *taurus* ~ OV. taurul care ară; **3** *Arātor* constelaţie VARR.

arātrō (artrō), *āre vt.* a ara din nou PLIN.

arātrum, *ī n.* plug: *aratrum circumducere* CIC. a marca printr-o brazdă circumferinţa unui oraş nou, *imprimere aratrum muris* HOR. a trece cu plugul peste ruinele unui oraş.

Aratthus, *ī m.* rîu în Epir.

Arātus, *ī m.* *1*) poet grec (*autor al unui poem astronomic în hexametri, tradus de Cicero în latineşte*); *2*) general grec (*fondator al ligii ahaice*).

Araxēs, *is m.* (ac. *-en* şi *-em*) fluviul Araxe: **a.** în Armenia; **b.** în Persia.

Arbēla, *ōrum m. pl.* oraş în Assyria.

arbita *v.* **arbutum**

arbiter, *trī m.* **1** persoană străină prezentă (*care poate vedea, auzi, şti ceva*), martor ocular, ştiutor: *Catilina, omnibus arbitris amotis, orationem habuit* SALL. Catilina, îndepărtînd toate persoanele străine, şi-a ţinut cuvîntarea, *loca ab arbitris remota* CIC. locuri ferite de prezenţa altora, *sine testibus et arbitris* CIC. fără martori şi persoane străine (între patru ochi), *mi iam arbitri vicini sunt, meae quid fiat domi* PL. acum vecinii ştiu tot ce se petrece în casa mea, ~ *secretorum omnium* CURT. confident al tuturor secretelor; **2** (*jur.*) arbitru (*ales de părţi sau de pretor, care judecă într-o* actio bonae fidei, *nu într-o* actio stricti iuris): *decisionis* ~ *Caecilius fuit* CIC. chestiunea a fost arbitrată de Caecilius, *arbitrum adigere aliquem* CIC. a cita pe cineva în faţa arbitrului; **3** (*gener.*) arbitru, judecător: ~ *formae* OV. arbitrul frumuseţii (eleganţei); **4** suveran absolut, şef: ~ *imperii* OV. conducătorul absolut al imperiului, ~ *bibendi* HOR. şeful banchetului, ~ *elegantiae* TAC. suveranul eleganţei, *Notus* ~ *Hadriae* HOR. C. *1, 3, 14* vîntul Notus, care domină Marea Adriatică.

arbiterium, *iī v.* **arbitrium**

arbitra, *ae f.* martoră, confidentă; arbitră, judecătoare HOR., SEN.

arbitrālis (*2*) *adj.* de arbitru MACR.
arbitrāriō *adv.* în mod nesigur PL. Poen. *787.*
arbitrārius (*3*) *adj.* 1 de arbitru, arbitral DIG.; 2 arbitrar, care depinde de voia cuiva PL., GELL.
arbitrātrix, *icis f.* conducătoare TERT.
arbitrātus, *ūs m.*(*frecv. abl.*) 1 hotărîre, decizie: *vapulabis arbitratu meo et novorum aedilium* PL. ai să fii bătut cu vergile după ordinul meu şi al noilor edili, *obsides centum arbitratu Scipionis darent* LIV. să dea o sută de ostatici după ordinul lui Scipio; 2 voie, plac: *meo, tuo, suo arbitratu* CIC. după voia mea, ta, sa.
arbitrium, *iī n.* 1 (*rar*) prezenţă (a cuiva), asistenţă: *en, locus ab omni liber arbitrio vacat* SEN. iată, locul e liber de orice prezenţă a cuiva; 2 arbitraj, hotărîre a unui arbitru: *in arbitrio rei uxoriae* CIC. în arbitrajul privitor la dota soţiei, *tibi arbitria funeris solvebantur* CIC. ţi se plăteau cheltuielile de înmormîntare (fixate de arbitru); 3 (*gener.*) judecată, hotărîre, sentinţă: ~ *victoris exspectare* NEP. a aştepta sentinţa învingătorului, *arbitria belli pacisque agere* LIV. a decide suveran despre pace şi război, *agere arbitria victoriae* CURT. a dicta condiţiile victoriei, *id arbitrium negavit sui esse consilii* NEP. a spus că această decizie nu-l priveşte pe el, *cum de te Minos fecerit arbitria* HOR. cînd Minos îşi va fi rostit sentinţa în privinţa ta; 4 bunul plac, voie, putere discreţionară: *ut omnia unius arbitrio gererentur* NEP. ca totul să se facă după voia unuia singur, *arbitrium parentum* CURT. voia părinţilor, *si meo arbitrio memini* SEN. dacă îmi amintesc cînd vreau eu, *vixit ad aliorum arbitrium, non ad suum* CIC. a trăit după voia altora, nu a sa, *non erit vestri arbitrii, si ...* nu va depinde de voi, dacă ..., *rei Romanae arbitrium obtinuit* SUET. a avut conducerea absolută a imperiului roman.
arbitrō *v.* **arbitror**
arbitror, *āri, ātus sum vt. dep.* 1 (*precl.*) a vedea, a asculta, a observa: *secede, ne arbitri dicta nostra ~ queant* PL. dă-te la o parte, pentru ca persoanele de faţă să nu poată auzi vorbele noastre; 2 (*rar*) a aprecia ca arbitru: *si pergis parum mihi fidem arbitrarier* PL. dacă persişti să-mi apreciezi prea puţin buna-credinţă; 3 (*frecv.*) a socoti, a considera: *scelestissimum te arbitror* PL. te consider cel mai mare ticălos, (*cu ac. şi inf.*) *angustos se fines habere arbitrabantur* CAES. socoteau că au un teritoriu prea mic, *ut arbitror* CIC. după cum socotesc; (*cu sens pas.*) *cum ipse praedonum socius arbitraretur* CIC. deoarece el însuşi era socotit ca un tovarăş al jefuitorilor, *ut bellum confectum arbitraretur* CIC. pentru ca războiul să fie considerat ca terminat.
arbor (*arh.* **arbos**), *oris f.* 1 arbore, copac: ~ *fici* CIC. smochin, ~ *abietis* LIV. brad, ~ *Iovis* stejar, ~ *Phoebi* OV. laur, ~ *Palladis* OV. măslin, ~ *Herculea* VERG. plop; 2 (*fig.*) (obiecte făcute din trunchi de copac) catarg; corabie; vîslă; grindă; teasc; spînzurătoare: ~ *mali* VERG. lemnul catargului, catargul, *centena arbore fluctum verberare* VERG. a izbi valurile cu o sută de vîsle, ~ *infelix* CIC. spînzurătoare.
arborārius (*3*) *adj.* de arbori: *falx arboraria* CAT. cosor de curăţat arborii, *picus arboraria* PLIN. ghionoaia.
arborātor, *ōris m.* cel care curăţă pomii COL.
arborescō, *ere vi.* a se face arbore PLIN.
arborētum, *ī n.* livadă (*cu pomi*) QUADR.
arboreus (*3*) *adj.* de copac, de pom, de arbore: (*fig.*) cît un copac; rămuros ca un copac: *arborea coma* VERG. frunzişul copacului, *telum arboreum* VERG. suliţa cît un copac de groasă, *cervi cornibus arboreis* VERG. cerbi cu coarne rămuroase.
arbuscula, *ae f.* arbust, copăcel; (*fig.*) creasta păunului PLIN.; (*pl.*) platformă cu roţi mici pentru transportul maşinilor de război VITR.
arbustīvus (*3*) *adj.* 1 plantat cu arbori COL.; 2 (*despre viţă*) legată de arbori COL.
arbustō, *āre vt.* a planta arbori PLIN.
arbustulum, *ī n.* mic arbust AUG.
arbustum, *ī n.* loc plantat cu arbori, livadă (cu pomi) CIC.; (*frecv. colect.*) pomi, crîng LUCR., VERG.
arbustus (*3*) *adj.* 1 plantat cu arbori: *arvi arbusti et pascui* CIC. cîmpii plantate cu arbori sau bune de păşunat; 2 (*despre viţă*) legată de un arbore PLIN.; 3 (*fig.*) solid: *res arbustiores* TERT. lucruri mai solide.
arbuteus (*3*) *adj.* de pomişor (strugurii-ursului) VERG.
arbutum, *ī n.* fructul pomişorului VERG.; pomişor VERG.; pom RUTIL. NAM.
arbutus, *ī f.* pomişor VERG.
arca, *ae f.* 1 ladă, scrin, casetă: ~ *vestiaria* CAT. ladă de haine, *nummos contemplor in arca* HOR. îmi privesc banii în casetă: (*fig.*) bani strînşi: *arcae nostrae confidito* CIC. bizuie-te pe banii mei; 2 (obiect sau loc unde se vîră ceva) sicriu HOR.; celulă de închisoare CIC.; rezervor de apă VITR.
Arcades *v.* **Arcadia**
Arcadia, *ae f.* regiune în centrul Peloponesului // **Arcadius (Arcadicus)** (*3*) *adj.* arcadian, al Arcadiei: ~ *deus* PROP. = zeul Pan // **Arcas**, *adis m.* (ac. sg. *-ada* şi *-em*) fiul lui Iupiter şi al fiicei lui Lycaon, Callisto // **Arcadēs**, *um m. pl.* (ac. pl. *-des* şi *-das*) arcadienii.
arcānō *adv.* în taină, în secret CIC.
arcānum, *ī n.* secret, taină VERG., LIV. ş.a.
Arcānum, *ī n.* proprietate a lui Quintus Cicero lîngă Arpinum.
arcānus (*3*) *adj.* tainic, secret: *arcana nox* OV. noapte tainică, *arcana consilia* VAL. MAX. dezbateri secrete.
arcārius[1] (*3*) *adj.* de casă de bani: *arcaria nomina* GAI. bilete de casă.
arcārius[2], *iī n.* casier public DIG.; controlor al fiscului LAMPR.
arceō, *ēre, uī vt.* 1 a ţine strîns, a strînge: *orbis caelestis arcens et continens ceteros* CIC. cercul ceresc care le ţine strîns şi le cuprinde pe celelalte, *nam teneras arcebant vincula palmas* VERG. căci lanţurile îi strîngeau mîinile delicate, *nos flumina arcemus* CIC. noi zăgăzuim rîurile; 2 a ţine departe, a îndepărta, a împiedica: *profanum vulgus arceo* HOR. ţin departe de mine vulgul neştiutor, ~ *a limine templi* OV. a

îndepărta de la pragul templului, (*abl. fără prep.*) *Aeneam arcete periclis* VERG. ţineţi-l departe (apăraţi-l) pe Aeneas de primejdii, (*cu dat.*) *hunc pecori arcebis* VERG. pe acesta îl vei îndepărta de turmă; *arcere ne* ... [cu conjct.] a împiedica să ..., *non* (*nec*) *arcere quin* ... a nu împiedica să ..., arcere [cu prop. inf.]: a împiedica să ...

arcera, *ae f.* căruţă acoperită VARR.

Arcesilās, *ae m. 1*) filozof grec; *2*) numele unor artişti.

arcessītiō, *ōnis f.* chemare CYPR.

arcessītor, *ōris m.* cel care cheamă la el PLIN. IUN.; (*judic.*) acuzator AMM.

arcessītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **arcesso** // **adj.** anume căutat, forţat: ~ *iocus* SUET. glumă căutată, *mors arcessita* PLIN. IUN. moarte forţată.

arcessītus[2], *abl. -ūs, m.* chemare: *tuo arcessitu venio huc* PL. la chemarea ta vin eu aici.

arcessō (**accersō**), *ere, īvi, ītum vt.* **1** a face să vină, a chema: *a villa in senatum arcessebatur Curius* CIC. Curius era chemat de la fermă în senat, ~ *aliquem ex Hispania* SALL. a chema pe cineva din Hispania, ~ *Gallos auxilio* CAES. a-i chema pe galli în ajutor; **2** (*jur.*) a chema în judecată, a acuza: ~ *pecuniae captae* SALL. a acuza de luare de mită, (*cu abl.*) ~ *innocentem iudicio capitis* TAC. a acuza un nevinovat de crimă capitală; **3** (*fig.*) a face să vină; a procura, a cîştiga: *ex medio res arcessit* (*comoedia*) HOR. comedia îşi scoate subiectele din viaţa obişnuită, *translationes orationi aliquid splendoris arcessunt* CIC. metaforele dau stilului un fel de strălucire, ~ *uxorem* TER. a-şi lua nevastă, ~ *mortem* TIB. a se sinucide, ~ *mala* SEN. a-şi atrage nenorociri, ~ *gloriam ex periculo* CURT. a-şi cîştiga glorie din primejdie: [în latina tîrzie, găsim forme de conj. a IV-a: *arcessire, arcessiri*].

arceuthinus (*3*) *adj.* de ienupăr VULG.

archangelicus (*3*) *adj.* de arhanghel ECCL.

archangelus, *ī m.* arhanghel ECCL.

archārius *v.* **arcārius**

Archē, *ēs f. 1*) una dintre cele patru Muze, fiice ale celui de-al doilea Iupiter CIC.; *2*) unul dintre eonii lui Valentin TERT.

Archelāus, *ī m. 1*) filozoful Archelaus din Milet (*discipol al lui Anaxagoras*); *2*) rege al Macedoniei (*la curtea căruia au trăit Euripide şi Zeuxis*); *3*) general al lui Mithridate; *4*) rege al Cappadociei.

archetypum, *ī n.* arhetip, original, model VARR., PLIN. IUN.

archetypus (*3*) *adj.* original IUV. *2, 7.*

Archiās, *ae m. 1*) poet grec (*apărat de Cicero*); *2*) numele unui gravor // **Archiacus** (*3*) *adj.* al lui Archias HOR.

archiāter (**archiātrus**), *trī m.* medic-şef al curţii imperiale COD. TH.

archiātria, *ae f.* funcţia de medic-şef al curţii imperiale COD. TH.

archidiācōn, *onis* şi **archidiāconus**, *ī m.* arhidiacon ECCL.

archiepiscopus, *ī m.* arhiepiscop COD. IUST.

archierēus, *ī m.* mare preot LAMPR.

archierōsyna, *ae f.* demnitatea de mare preot COD. TH.

archigallus, *ī m.* mare-preot al Cybelei PLIN.

archigerōn, *ontis m.* căpetenie a bătrînilor COD. TH.

archigubernus, *ī m.* pilot-şef DIG.

Archilochus, *ī m.* poet grec din Paros (*aprox. anii 700–650, inventatorul ritmului iambic*) // **Archilochīus** (*3*) *adj.* archilochian; (*fig.*) muşcător, satiric CIC. Att. *2, 21, 4.*

archimagīrus, *ī m.* bucătar-şef IUV.

archimandrīta, *ae m.* arhimandrit SID.

archimandrītissa, *ae f.* stareţă.

Archimēdēs, *is m.* Archimedes (*din Syracusa, matematician*).

archimīmus, *ī m.* conducător al unei trupe de actori SUET.

archipīrāta, *ae m.* şef de piraţi CIC.

archipresbyter, *eri m.* arhipreot HIER.

archisacerdōs, *ōtis m.* mare preot FORT.

archisynagōgus, *ī m.* şef al sinagogii LAMPR.

architectōn, *onis v.* **architectus** PL.

architectonicē, *ēs f.* arhitectură QUINT.

architectonicus (*3*) *adj.* arhitectonic VITR.

architector, *ārī vt.* a construi, a clădi VITR.; (*fig.*) a inventa CIC. Fin. *2, 52.*

architectūra, *ae f.* arhitectură CIC.

architectus, *ī m.* arhitect CIC.; (*fig.*) autor, creator, meşter CIC.

architriclīnus, *ī m.* majordom VULG.

archīum *şi* **archīvum**, *ī n.* arhive DIG., TERT.

archōn, *ontis m.* arhonte CIC.

Archȳtās, *ae m.* filozof pitagorician (*contemporan şi prieten cu Platon*).

arcipotens, *ntis adj.* „Meşter în mînuirea arcului" (*epitet al lui Apollo*) VAL. FL.

arcisellium, *iī n.* scaun cu spătar PETR.

arcitenens, *ntis adj.* „Purtător de arc" (*epitet al lui Apollo şi al Dianei*) OV.; Săgetătorul (*constelaţie*) CIC.

arcticus (*3*) *adj.* arctic HYG.

Arctos (**Arctus**), *ī. f.* (ac. sg. *-on*, nom. pl. *Arcti* şi *Arctoe*) Ursa Mare, Carul Mare (*constelaţie*); (*fig.*) Polul Nord OV., nordul HOR.; noaptea PROP. *2, 22, 25.*

arctōus (*3*) *adj.* nordic MART.

Arctūrus, *ī m.* **1** Boarul (*constelaţie*) CIC.; **2** steaua cea mai strălucitoare din constelaţia Boarului (*al cărei răsărit şi apus aduce timp rău*) VERG.

arcuārius (*3*) *adj.* de arcuri VEG. // **arcuārius**, *iī m.* fabricant de arcuri DIG.

arcuātim *adv.* în formă de arc PLIN.

arcuātiō, *ōnis* f. arcadă FRONT.

arcuātura, (**arquātura**) *v.* **arcuatio**

arcuātus şi **arquātus** (*3*) *adj.* **1** curbat în formă de boltă: *curru arcuatō vehi* LIV. a fi transportat într-un car cu coviltire, *aqua perduci debet arcuato opere* PLIN. IUN. apa trebuie să fie condusă printr-un apeduct; **2** *arquatus* de culoarea curcubeului: *arquatus morbus* CELS. *a*) gălbinare (*de culoarea curcubeului*); *b*) bolnav de gălbinare COL. // **arquātus**, *ī m.* bolnav de icter LUCR. *4, 308* PLIN.

arcuballista, *ae* f. arbaletă VEG.

arcuballistārius, *iī m.* soldat înarmat cu arbaletă VEG.

arcula, *ae f.* cutie (cu farduri) CIC.; casetă (pentru bijuterii, parfumuri, culori ale pictorului etc.) CIC.; lădiţă; dulap SEN.; urnă funerară DIG.; ladă la orga hidraulică VITR.

arculārius, *iī m.* fabricant de lădiţe PL. Aul. *519*.

arculum, *ī n.* cunună făcută dintr-o ramură de rodiu SERV.

arcuō (*I*) *vt.* a curba în arc LIV.

arcus, *ūs m.* (dat. şi abl. pl. *arcubus*) **1** arc (*armă de luptă*) CIC. ş.a.; **2** curcubeu CIC.; arc de triumf TAC.; arcadă, boltă OV.; curbură; spirală; sinuozitate VERG. ş.a.; **3** (*mat.*) arc de cerc SEN.; [arh. genit. sg. *Arqui* LUCR.; nom. pl. *arci* VARR.; feminin la ENN.].

ardaliō, *ōnis m.* care se agită fără să facă nimic PHAEDR., MART.

ardea, *ae f.* bîtlan VERG.

Ardea, *ae f.* oraş la sud de Roma (*vechea capitală a rutulilor*) // **Ardeās**, *ātis adj.* al oraşului Ardea // **Ardeātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Ardea // **Ardeātīnus** (*3*) *adj.* din Ardea, ardeatin.

Ardeātis (*2*) *adj.* (*arh.*) din Ardea CAT.

ārdens, *ntis p. pr. v.* **ārdeō** // **adj. 1** arzător, care frige: *sol ardentissimus* PLIN. soare foarte arzător, *ardentes cibi* SEN. mîncăruri care frig; **2** strălucitor, scînteietor, viu: *ardentes oculi* VERG. ochi scăpărători, *ardentissimus color* PLIN. culoare foarte tare, *ardentis Falerni pocula* HOR. pahare de (vin de) Falern tare; **3** (*fig.*) focos, înflăcărat, aprig, pasionat: *ardentes equi* VERG. cai focoşi, ~ *orator* CIC. orator înflăcărat

ārdenter *adv.* aprins, cu ardoare, aprig CIC.

ārdeō, *ēre, ārsī vi.* **1** a arde, a fi în flăcări: *tabernae arsere* LIV. prăvăliile au ars, *ardet Ucalegon* VERG. arde casa lui Ucalegon, *hospes paene arsit* HOR. casa gazdei era aproape să ia foc, *ardentes lapides* LIV. pietre încinse în foc, *ardentes laminae* CIC. lame de fier înroşite în foc; **2** a străluci, a scînteia, a scăpăra (flăcări): *campi armis ardent* VERG. cîmpiile strălucesc de arme, *ardebant oculi* CIC. ochii îi scăpărau flăcări, *ardebat murice laena* VERG. mantaua-i scînteia de purpură; **3** (*fig.*) a arde de ..., a fi înflăcărat, a se mistui de ..., a se chinui; (*abs.*) a arde de iubire; (*oc.*) a arde de dorinţă, a dori cu înfocare: ~ *amore, odio, irā, furore* CIC. a arde de iubire, de ură, de mînie, de furie, ~ *dolore* a fi chinuit de durere, *membra morbo ardentia* LUCR. trupurile chinuite de boală, ~ *siti* LIV. a arde de sete, ~ *invidiā* CIC. a fi ţinta urii; (*abs.*) *ardet in virgine* OV. arde de iubire pentru fată, *arsit Atrides virgine* HOR. Atride s-a aprins de iubire pentru fată, (*cu ac. gr.*) *Corydon ardebat Alexin* VERG. Corydon îl iubea înflăcărat pe Alexis; (*oc.*) **a.** *animi ad ulciscendum ardebant* CAES. sufletele ardeau de dorinţa să se răzbune, ~ *in caedem* TAC. a arde de dorinţa de măcel, ~ *in arma, in proelia* VERG. a fi setoşi de luptă, (*cu inf.*) *ardemus scitari* VERG. ardem de dorinţa de a-l iscodi; **b.** a fi în flăcări: *bello tota Italia ardet* CIC. Italia întreagă e în flăcările războiului, *cum arderet acerrime coniuratio* CIC. cînd conjuraţia era mai în toi, *cum maxime furor arderet Antonii* CIC. atunci cînd nebunia lui Antonius atingea culmea.

ardeola, *ae* f. bîtlan mic PLIN.

ārdēscō, *ere, ārsi vi.* **1** a lua foc, a se aprinde: *ne ardesceret axis* OV. să nu se aprindă axul ceresc, (*fig.*) ~ *voce, vultu, oculis* TAC. a avea glasul, faţa, ochii înflăcăraţi; **2** a se aprinde, a se înflăcăra: ~ *libidinibus* TAC. a se aprinde de pofte, *ardescit vulgus in iras* OV. mulţimea se aprinde de mînie, *ardescit in nuptias incestas* TAC. se înflăcărează pentru o căsătorie incestuoasă; (*oc.*) a se aprinde de iubire: *ardescit tuendo Phaenissa* VERG. Dido se aprinde de iubire privindu-l, *arsit mirata adulteri crines* HOR. s-a aprins de iubire admirînd pletele adulterinului; **3** a se înteţi: *ardescente pugna* TAC. H. *5, 18* lupta înteţindu-se, *in eam secreti questus ardescebant* TAC. împotriva ei se înteţeau plîngerile secrete.

ardifētus (*3*) *adj.* arzător VARR.

ardiola *v.* **ardeola**

ardor, *ōris m.* **1 a.** încingere, foc, flăcări: *ardores solis* CIC. flăcările soarelui, ~ *caeli* CIC. cerul în flăcări, ~ *oculorum* CIC. strălucirea focoasă a ochilor; **b.** (*spec.*) zonă toridă: *haud procul ab ardoribus* SALL. Iug. *18, 9* nu departe de zona toridă, *inter tantos ardores* TAC. într-o zonă atît de toridă; **2** (*fig.*) **a.** ardoare, dorinţă arzătoare, pasiune: ~ *omnium cupiditatum* CIC. focul tuturor dorinţelor, ~ *animi* (*animorum*) CIC. înflăcărarea sufletului, ~ *pugnandi* LIV. dorinţă arzătoare de luptă, ~ *mentis ad gloriam* CIC. setea de glorie; **b.** (*spec.*) patima iubirii, iubire: ~ *puellae* HOR. iubirea arzătoare pentru o fată, (*metonimie*) *tu primus illi* ~ *eris* OV. tu îi vei fi prima dragoste.

arduē *adv.* cu greu ECCL.

Arduenna, *ae* f. (*subînţ.* **silva**) pădurea Ardenilor (*între Rin şi Meuse*).

arduitās, *ātis f.* pantă abruptă VARR.

arduus (*3*) *adj.* **1** care se înalţă drept: ~ *mons* OV. munte abrupt, *ardua ripa* CURT. (*via* LIV.) mal, drum abrupt, *sese* ~ *infert* VERG. porneşte cu capul sus, *ardua supercilia* GELL. sprîncenele ridicate; **2** înalt, mîndru: ~ *aether* OV. eterul înalt, *ardua sidera* OV. stelele din înaltul cerului, *ardua cervix equi* HOR. grumazul mîndru al calului; **3** greu, amarnic: *opus arduum* CIC. lucrare greu de făcut, *rebus in arduis* HOR. în situaţiile grele // **arduum**, *ī n.* loc abrupt, înălţime rîpoasă: *pedites per arduum leni passu ducuntur* LIV. soldaţii sînt duşi în pas uşor prin locuri abrupte, *ardua terrarum et campi* VERG. munţii şi cîmpiile.

ārea, *ae f.* **a.** spaţiu (liber), loc întins, teren CIC. ş.a.; **b.** (*spec.*) arie (de bătut grîul) CAT.; piaţă LIV.; stadion, arenă, teren de sport LIV.; curte MART.; răzor COL.; teren (de întins curse păsărilor) PL.; cimitir TERT.; **c.** (*fig.*) chelie CELS.; **d.** (*fig.*) cîmp de activitate, carieră, etapă a vieţii CIC.; **e.** halo (al Soarelui, al Lunii) SEN.; **f.** (*geom.*) arie, suprafaţă VITR., QUINT.

ārefaciō, *ere, fēci, factum vt.* a seca, a usca VARR.; // (*pas.*) **ārefiō**, *fieri, factus sum* a se usca LUCR.

Arelas, *ātis f.* şi **Arelate** *indecl.* oraş în Gallia Narboneză (*azi, Arles*).
Arēmorica, *ae f.* provincie în Gallia // **Arēmoricus** (*3*) *adj.* aremorican.
arēna (harēna), *ae f.* 1 nisip: ~ *sicca, bibula* VERG. nisip uscat, însetat de apă, ~ *mollis* OV. nisip fin; 2 teren nisipos; (*pl.*) ţinut nisipos, deşert, nisipuri: *arenam emere* CIC. a cumpăra un teren nisipos; (*prov.*) *arenae mandare semina* OV. a semăna în teren nisipos, *Libycae arenae* OV. ţinutul nisipos al Libyei, *arenarum vastitas* SEN. vastitatea deşertului, *disiectas inter arenas eductae pyramides* TAC. piramidele înălţate prin ţinuturi nisipoase depărtate, *optatā potiri arenā* VERG. a ajunge la ţărmul dorit, *expositus peregrinis arenis* OV. aruncat pe ţărmuri străine; 3 **a.** loc de lupte în amfiteatru (presărat cu nisip), arenă: *obsides per mediam arenam induxit* SUET. a dus ostaticii prin mijlocul arenei; **b.** (*fig.*) lupte la circ: *scenae arenaeque devotus* SUET. pasionat de teatru şi de lupte la circ; **c.** (*fig.*) teren de manifestare, teatru, arenă: ~ *civilis belli, Italia* FLOR. Italia, teatrul războiului civil, *in arena mea* PLIN. IUN. pe terenul meu.
arēnāceus (*3*) *adj.* nisipos PLIN.
arēnārius (*3*) *adj.* 1 de nisip SERV.; 2 destinat luptelor din circ: *arenaria fera* AMM. fiară destinată luptelor la circ // **arēnārius**, *iī m.* **a.** luptător la circ PETR.; **b.** dascăl de socoteli la copii (*făcute pe nisip*) TERT. // **arēnāria**, *ae f.* şi **arēnārium**, *iī n.* carieră de nisip.
arēnātiō, *ōnis f.* amestec de nisip cu var; tencuire VITR.
arēnātus (*3*) *adj.* amestecat cu nisip CAT. // **arēnātum**, *ī n.* amestec de nisip cu var VITR.
arēnifodīna, *ae f.* carieră de nisip DIG.
arēnivagus (*3*) *adj.* care rătăceşte prin ţinuturile nisipoase LUC. *9, 941.*
arēnōsus (*3*) *adj.* plin de nisip, nisipos VERG. // **arēnōsum**, *ī n.* teren nisipos SALL. Iug. *48, 3.*
arēns, *ntis p. pr. v.* **areo** // *adj.* uscat, arid VERG.; (*despre sete*) arzător HOR.
arēnula, *ae f.* bob de nisip; nisip fin PLIN.
āreō, *ēre uī vi.* a fi uscat; (*fig.*) a fi uscat de sete: *tellus aret* OV. pămîntul e uscat, *arentibus siti faucibus* LIV. gîtlejul fiindu-le uscat de sete, *Tantalus aret* OV. Tantal arde de sete.
āreola, *ae f.* curte mică PLIN. IUN.; răzor COL.
areopagītēs (areopagīta), *ae m.* **a.** membru al areopagului (*tribunal la Atena*) CIC.; **b.** (*fig.*) judecător integru CIC. // **areōpagiticus** (*3*) *adj.* al areopagului SID.
Arēopagus (-os), *ī m.* „Colina lui Ares la Atena“ (areopag, tribunal suprem la Atena) CIC.; [nom. şi *Areos pagos* SEN.; ac. *Arium pagum* CIC.].
arepennis *v.* **arapennis**
ares (*arh.*) *v.* **aries**
Arēs, *is m.* zeul războiului la greci: (*fig.*) *ego in culina Ares* PL. la bucătărie eu sînt un mare viteaz.
ārescō, *ere, āruī vi.* 1 a se usca: *cito arescit lacrima in alienis malis* CIC. repede se usucă lacrima la nenorocirile altuia; 2 a arde de sete AMM.
aretālogus, *ī m.* trăncănitor, flecar, şarlatan IUV.
Aretē[1], *ēs f.* fiica lui Dionysios cel Bătrîn (*tiranul Syracusei*).
Arētē[2], *ēs f.* soţia lui Alcinous, regele feacienilor (*v. Phaeaces*).
Arethūsa, *ae f.* izvor în insula Ortygia, lîngă Syracusa (*după legendă, o nimfă din suita Dianei, iubită şi urmărită de zeul Alpheus, transformată într-un izvor care a curs pe sub apele mării pînă ce a apărut la Syracusa*) // **Arethūsaeus** *şi* **Arethūsius** (*3*) *adj.* al Arethusei // **Arethūsis**, *idos adj. f.* a Arethusei.
Arētium (Arrētium), *iī n.* oraş în Etruria (*azi, Arezzo*) // **Arētīnus** (*3*) *adj.* Aretium // **Arētīni**, *ōrum m. pl.* aretinii.
Arēus[1] (*3*) *adj.* al areopagului: *Areum iudicium* TAC. areopagul.
Arēus[2], *ī m.* filozof grec.
arfaciō *v.* **arefacio**
Argēi, *ōrum m. pl. 1*) capele ale Argeilor (*divinităţi protectoare ale cartierelor Romei*), unde se făceau unele sacrificii VARR.; *2*) manechine de trestie pe care vestalele le aruncau în Tibru la 15 mai (*simboluri ale vechilor sacrificii omeneşti*) VARR.
argema, *atis n.* ulceraţie a irisului ochiului PLIN.
argentāria, *ae f.* 1 mină de argint: *vectigalia instituit ex argentariis* LIV. a pus biruri pe minele de argint; 2 casă de schimb, bancă: *argentariae arsere* LIV. casele de schimb au ars; 3 meseria de zaraf, cămătar: *argentariam facere* CIC. a face cămătărie.
argentārium, *iī n.* dulap în care se închide argintăria DIG.
argentārius (*3*) *adj.* de argint: *argentaria metalla* PLIN. mine de argint, ~ *faber* DIG. argintar, *taberna argentaria* LIV. casă de schimb // **argentārius**, *iī m.* 1 argintar COD. TH.; 2 zaraf PL., CIC.
argentātus (*3*) *adj.* prevăzut cu argint; cu arginţi: *argentati milites* LIV. soldaţi cu scuturi argintate, *ad me cum argentata accedito querimonia* PL. Ps. *312* la mine să vii cu plîngerea însoţită de arginţi (bani).
argenteolus (*3*) *adj.* de argint (*despre obiecte mici*) PL. // **argenteolus**, *ī m.* mică monedă de argint.
argenteus (*3*) *adj.* 1 de argint: *argentea vasa* HOR. vase de argint, *nummus argenteus* PLIN. ban de argint // **argenteus**, *ī m.* dinar de argint LIV.; 2 împodobit cu argint CIC.; 3 (*fig.*) de culoarea argintului, argintiu: ~ *fons* OV. izvor argintiu, *argentea lilia* PROP. crini albi ca argintul; 4 de vîrstă de argint: *argentea proles* OV. oameni din vîrsta de argint.
argentifex, *icis m.* argintar VARR.
argentifodīna, *ae f.* mină de argint VITR.
Argentorātus, *ī f.* oraş în Gallia (*azi, Strasbourg*) // **Argentoratensis** (*2*) *adj.* de la Argentoratus.
argentōsus (*3*) *adj.* bogat în argint, care conţine argint PLIN.
argentum, *ī n.* 1 argint: ~ *infectum* LIV argint brut, ~ *factum* CIC. argint cizelat, ~ *signatum* CIC. argint bătut ca monedă, monedă de argint; 2 obiecte de argint, argintărie: *tu argentum eluito* PL. tu curăţă argintăria, ~ *plenum artis* CIC. obiect de argint foarte artistic lucrat, ~ *ad vescendum factum* LIV. serviciu de masă de argint, *ridet argento domus* HOR. casa străluceşte de argintărie, ~ *caelatum* obiecte de argint cizelate; 3 bani de argint: *argentum magis quam aurum sequuntur* TAC. preferă banii de argint celor de

aur, ~ *bigatum* LIV. dinar de argint purtînd ca semn doi cai înaripaţi, *argentum aere solutum est* SALL. în loc de dinari de argint, s-au plătit sesterţi de aramă; 4 bani, sumă de bani: *argentum creditum solvere* LIV. a plăti datoriile, *tu argento post omnia ponis* HOR. tu pui mai presus de toate banii; 5 *argentum vivum* argint-viu (mercur) PLIN.

argentumexterebrōnidēs (*cuvînt creat de* PL. Pers. *703*) cel care te stoarce de bani, escroc.

argestēs, *ae m.* vînt de nord-vest PLIN.

Argēus (*3*) *adj.* din Argos, argiv.

Argī, *ōrum m. pl.* Argos (*capitala Argolidei în Pelopones*).

Argīlētum, *ī n.* cartier în Roma (*între Suburra şi for, unde se găseau multe prăvălii*; *scris şi*: Argi letum MART.) // **Argīlētānus** (*3*) *adj.* argiletan.

argilla, *ae f.* argilă CIC.

argillāceus (*3*) *adj.* argilos PLIN.

argillōsus (*3*) *adj.* argilos VARR.

Argilos, *ī f.* oraş în Macedonia // **Argilius** (*3*) *adj.* din Argilos.

Arginūs(s)ae, *ārum f. pl.* trei insule pe coasta eoliană a Mării Egee (*în dreptul insulei Lesbos*).

argītis, *is f.* viţă de vie cu struguri albi COL.

Argīus *şi* **Argīvus** (*3*) *adj.* din Argos, argiv; grecesc // **Argīvī,** *ōrum m. pl.* argivii; grecii.

Argō, *us f.* (ac. şi abl. *Argo*) *1*) corabia argonauţilor (*cu care Iason a plecat să ucidă balaurul cu lîna de aur*) // **Argōus** (*3*) *adj.* al corăbiei Argo; *2*) constelaţia Argo CIC.

Argolicus (*3*) *adj.* din Argos, argolic; grecesc.

Argolis, *idis adj. f.* (ac. pl. *-idas*, dat.pl. *-isin*) argivă, greacă // **subst.** *f.* Argolida (*ţinut în Pelopones*).

Argonautae, *ārum m. pl.* „Corăbierii îmbarcaţi pe Argo" (*argonauţii care au pornit să ucidă balaurul care păzea lîna de aur*).

Argos, *ī f.* (sg. numai nom. şi ac.; pl. **Argī,** *ōrum*) *1*) capitala Argolidei; Grecia; *2*) *Argos Amphilochium* oraş în Epir.

Argōus *v.* **Argo**

argūmentātiō, *ōnis f.* 1 argumentare CIC.; 2 probe, dovezi CIC.

argūmentātor, *ōris m.* cel care argumentează mereu TERT.

argūmentātrīx, *īcis f.* cea care are mania de a argumenta TERT.

argūmentor, *ārī, ātus sum vb. dep.* 1 *vi* a argumenta, a aduce probe: ~ *in causis* CIC. a argumenta în pledoarii, ~ *de voluntate alicuius* CIC. a aduce probe despre voinţa cuiva; 2 *vt.* a aproba prin dovezi, a demonstra: *illa non argumentabor, quae sunt gravia* CIC. nu voi demonstra acele fapte care sînt grave.

argūmentum, *ī n.* 1 argument, probă (pe cale raţională), dovadă: *argumentum est ratio quae rei dubiae facit fidem* CIC. argumentul este un raţionament care dă temei unui lucru îndoielnic, *argumentis philosophorum credere* CIC. a da crezare argumentelor filozofilor, *argumenta excogitabantur ab eo multa ad probandum* CIC. el născocea multe argumente spre a proba; 2 semn, indiciu: *amoris est hoc* ~ PETR. acesta e semn de iubire, (*id*) *magno argumento est fuisse moderatum* LIV. aceasta arată foarte clar că a fost moderat; 3 subiect, temă, cuprins (*ca temei al unei opere literare sau artistice*): ~ *tragoediae* PL. subiectul tragediei, ~ *epistulae* CIC. cuprinsul pe scurt al scrisorii, *ex ebore diligentissime perfecta argumenta* CIC. reprezentări în fildeş de teme (mitologice) foarte îngrijit lucrate, *vetus deducitur in tela argumentum* OV. pe pînză e reprezentată vechea poveste; 4 **a.** piesă de teatru (*tragedie şi comedie*): *cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad deum* CIC. cînd nu puteţi găsi un deznodămînt tragediei, recurgeţi la un zeu; **b.** (*fig.*) comedie, punere în scenă, înscenare: *hoc ficto et composito argumento* LIV. cu această poveste plăsmuită şi bine ticluită, *in argumentum fabulae* TAC. pentru înscenarea acestei comedii; 5 temei, motiv real: *non sine argumento maledicere* CIC. a vorbi de rău nu fără temei.

arguō, *ere, uī vt.* 1 a face cunoscut, a declara, a arăta, a da la iveală: *arguo eam me vidisse* PL. declar că am văzut-o, *vidi, non ex auditu arguo* PL. am văzut, nu v-o spun din auzite, *Valerius speculatores, non legatos venisse arguebat* LIV. Valerius susţinea că au venit nu ca soli, ci ca spioni, *degeneres animos timor arguit* VERG. frica dă la iveală firile bicisnice, *virtus arguitar malis* OV. virtutea se arată în nenorociri; 2 a blama, a reproşa, a denunţa ca greşit, a se plînge, a combate: *tribuni plebis arguunt in C. Caesare regni voluntatem* VELL. tribunii plebei îi reproşează lui C. Caesar dorinţa de a domni, *mihi arguendi rumoris causa fuit ut* ... TAC. pricina care m-a făcut să denunţ ca fals zvonul a fost că ..., *arguebat et perperam editos census* SUET. se plîngea că averea îi fusese greşit evaluată, *primus arguit animalia mensis imponi* OV. el cel dintîi a combătut obiceiul de a se pune pe masă carnea animalelor, *Plinium arguit ratio temporum* SUET. calculul timpului respinge afirmaţia lui Plinius; 3 a învinui, a acuza: (*cu genit.*) ~ *aliquem sceleris* CIC. *repetundarum* TAC. a acuza pe cineva de crimă, de luare de bani, (*cu abl.*) *te hoc crimine non arguo* CIC. nu te acuz de această vină, *crimen de quo arguatur* CIC. vină de care ar fi acuzat, (*cu inf.*) *occidisse patrem Sex. Roscius arguitur* CIC. Roscius e acuzat că şi-a ucis tatăl, (cu *ut*) *hunc ut dominum et tyrannum arguentes* IUST. acuzîndu-l pe acesta ca fiind stăpîn şi tiran.

Argus, *ī m.* *1*) paznicul cu o sută de ochi al nimfei Io, răpită de Iupiter şi metamorfozată în vacă; *2*) constructorul corabiei Argo VAL. FL.

argūtātiō, *ōnis f.* zgomot, scîrţîit CATUL. *6, 11.*

argūtātor, *ōris m.* limbut, vorbăreţ; sofist GELL.

argūtē *adv.* subtil, ingenios CIC.

argūtia, *ae v.* **argūtiae,** *ārum*

argūtiae, *ārum f. pl.* 1 expresivitate, vivacitate: ~ *vultus* PLIN. expresivitatea feţei, ~ *digitorum* CIC. jocul expresiv al degetelor (oratorului); 2 (*despre inteligenţă*) fineţe, subtilitate: *Demosthenes nihil cedit argutiis Hyperidi* CIC. Demosthene nu e mai prejos decît Hyperide în fineţea spiritului; 3 subtilităţi sofistice: *nihil est quod Graeci non persequantur suis argutiis* CIC. nu e chestiune pe care grecii să n-o

trateze cu subtilitățile lor; (*sg.*) *audax argutia* GELL. șiretlic îndrăzneț.
argūtiō, *ōnis f.* blamare AUG.
argūtiola, *ae f.* mică subtilitate GELL.
argūtō, *āre vt.* a flecări PROP. *1, 6, 7.*
argūtor, *āri vt. dep.* a pălăvrăgi PL., ENN.
argūtulus (*3*) *adj.* **1** cam vorbăreț APUL.; **2** cam subtil CIC.
argūtus (*3*) *adj.* **1 a.** care-ți vorbește, expresiv, vioi: *manus argutae* CIC. gesticulări ale oratorului, *oculi arguti* CIC. ochi expresivi, *argutum caput* VERG., cap expresiv (al calului); **b.** sonor: *argutae aves* PROP. păsări cîntătoare, *arguta hirundo* VERG. rîndunică ce ciripește întruna, *arguta ilex* VERG. stejarul care foșnește, *argutum forum* OV. forul care vuiește de zgomot, *arguta serra* VERG. ferăstrăul strident, *arguta Neaera* HOR. Neaera cu cîntecul ei melodios; **c.** (*despre miros, gust*) pătrunzător: *odor argutior* PLIN. miros mai pătrunzător; **d.** (*despre oameni*) vorbăreț: *strenui plus prosunt populo, quam arguti* PL. cei harnici sînt mai de folos poporului decît vorbăreții; **e.** care vorbește despre toate amănunțit: *litterae quam argutissimae* CIC. scrisori cît mai amănunțite, *argutissima exta* CIC. măruntaie care prezic foarte exact; **2** (*despre spirit*) fin, pătrunzător, spiritual, ingenios: ~ *orator* CIC. orator fin, *arguta dicta* CIC. vorbe de spirit, *sententiae argutae* CIC. idei ingenioase; (*peior.*) șiret: *arguta meretrix* HOR. curtezană șireată.
Argynnus (Argȳnus), *ī m.* tînăr iubit de Agamemnon.
argyranchē, *ēs f.* „sufocare" provocată de lipsa de bani (cuvînt creat) GELL.
argyraspidēs, *um. m. pl.* „scuturi de argint" (*soldați de elită la macedoneni*) LIV., CURT.
Argyrip(p)a, *ae v.* **Arpi**
argyrītis, *idis f.* litargă de argint (metal) PLIN.
argyrotoxus, *ī m.* care poartă un arc de argint MACR.
Aria, *ae f.* provincie din imperiul persan (*avînd la nord Bactria, la sud Drangiana, iar la vest Parthia*).
Ariadna, *ae* și **Ariadnē**, *ēs f. 1*) fiica lui Minos, regele Cretei, și a Pasiphaeei (*care l-a ajutat pe Theseus să iasă din labirint, fiind apoi părăsită în insula Naxos*); *2*) numele constelației în care a fost transformată cununa Ariadnei // **Ariadnaeus** (*3*) *adj.* al Ariadnei.
Arīcia, *ae f. 1*) vechi oraș în Latium (*pe Via Appia la sud de Roma, în apropierea căruia se găseau templul și crîngul Dianei Nemorensis, unde în vechime se făceau sacrificii omenești*) // **Arīcīnus** (*3*) *adj.* din Aricia // **Arīcīnī**, *ōrum m. pl.* aricinii, locuitorii din Aricia; *2*) nimfă (*soția lui Hippolyt*).
ārida, *ae f.* uscatul AUG.
āridē *adv.* uscat, sec, arid SEN. RH.
āriditās, *ātis f.* uscăciune, ariditate PLIN.
āridulus (*3*) *adj.* cam uscat, cam arid CATUL.
āridum, *ī n.* uscatul: *naves in aridum subducere* LIV. a trage navele la țărm, *ex arido tela conicere* CAES a arunca săgeți de pe țărm.
āridus (*3*) *adj.* **1 a.** uscat, arid: *terra arida* PLIN. pămînt uscat, *arida ligna* LUCR. (*folia* CIC.) lemne, frunze uscate; **b.** arzător: *arida sitis* LUCR. (*febris* VERG.) sete, febră arzătoare; **c.** sec: ~ *sonus* LUCR. (*fragor* VERG.) sunet, zgomot sec; **2** (*fig.*) **a.** uscat, slab, sărac: *uvis aridior puella passis* o fată mai uscată decît stafidele, *arida crura* OV. picioare slabe, ~ *victus* CIC. mîncare săracă, ~ *cliens* MART. client sărac; **b.** sec: *arida narratio* QUINT. povestire săracă, *libri aridissimi* TAC. cărți foarte seci, *aridi pueri* SUET. copii nepregătiți (la învățătură).
ariēna, *ae f.* banană PLIN.
ariēs, *etis m.* **1** berbec CIC.; **2** (*astr.*) Zodia Berbecului; **3** (*mil.*) berbece (*mașină de război pentru străpungerea zidurilor*); **4** pilot, stîlp de susținere în apă CAES.; **5** (specie de) pește de mare PLIN.; [la VERG. **ārĭētis, ārĭēte**].
arietārius (*3*) *adj.* de berbece VITR.
arietātiō, *ōnis f.* izbire SEN.
arietillus, *ī m.* om sucit, șicanator PETR.; // **arietillum**, *ī n.* năut COL.
arietīnus (*3*) *adj.* de berbec, asemănător cu coarnele berbecului: *oraculum arietinum* GELL. = răspuns ambiguu al lui Iupiter Ammon (reprezentat cu coarne de berbec).
arietō (*I*) *vt.* și *vi.* a izbi, a se izbi: *quis nostras aedes arietat?* PL. cine se năpustește asupra casei noastre?, ~ *aliquem in terram* PL. a izbi pe cineva de pămînt, *acies inter se arietant* SEN. oștile se izbesc între ele, *nihil est quo arietes* SEN. nu mai e nimic de care să te izbești.
ārificus (*3*) *adj.* care slăbește corpul C. AUR.
Arīminum, *ī n.* port în Umbria (*la sud de vărsarea Rubiconului în mare; azi, Rimini*) // **Arīminensis** (*2*) *adj.* din Ariminum // **Ariminensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Ariminum.
Ariobarzanēs, *is m. 1*) satrap al Persiei; *2*) rege al Cappadociei; *3*) rege al Armeniei.
ariola *v.* **hariola**
ariolatio, ariolor, ariolus... *v.* **har...**
Ariōn (Arīo), *onis m.* (ac. *-onem* și *-ona*) *1*) poet liric grec; *2*) cal al lui Neptun; *3*) filozof pitagorician // **Arīonius** (*3*) *adj.* al lui Arion (poetul).
arīopagīta, arīopagus *v.* **areop...**
Ariovistus, *ī m.* căpetenie a suebilor.
Arisba, *ae* și **Arisbē**, *es f. 1*) oraș al Troadei (*v. Troas*); *2*) oraș în Lesbos.
arista, *ae f.* **1** vîrful (smocul) spicului, spic VERG.; **2** timpul secerișului, vară CLAUD.; **3** păr zbîrlit PERS.; **4** înotător dorsal al peștelui AUS.; **5** (*pl.*) ierburi OV., PLIN.
Aristaeus, *i m.* celebru păstor (*fiul lui Apollo și al nimfei Cyrene; el i-a învățat pe oameni cum să crească vitele, cum să facă brînză, arta albinăritului și cultura măslinului*).
Aristarchus, *ī m. 1*) Aristarch din Samothrace (*vestit critic alexandrin, care a revizuit poemele homerice*); (*fig.*) critic aspru: *mearum orationum tu es Aristarchus* CIC. tu ești Aristarchul cuvîntărilor mele; *2*) Aristarch din Samos (*matematician și astronom*); *3*) numele unui poet tragic.
Aristīdes, *is* (și *-ī*) *m. 1*) Aristide (*om politic atenian și rival al lui Themistocle*); *2*) numele altor personaje.
aristifer, *era, erum adj.* bogat în spice PRUD.

Aristippus, *ī m.* Aristip din Cyrene (*filozof, discipol al lui Socrate şi fondator al şcolii hedoniste*).
Aristius, *iī m.* Aristius Fuscus (*gramatic şi poet, prieten al lui Horatius*).
Aristō, *ōnis m.* *1*) Ariston din Chios (*filozof sceptic*); *2*) Titus Aristo (*renumit jurisconsult din sec. I e.n.*) // **Aristonēus** (*3*) *adj.* al lui Ariston.
Aristobūlus, *ī m.* *1*) pictor; *2*) prinţ al Iudeii; *3*) rege al Syriei.
Aristodēmus, *ī m.* *1*) tiran în Cumae; *2*) numele altor personaje.
Aristogīton, *ōnis m.* atenian (*care, împreună cu Harmodios, l-a ucis pe tiranul Hipparch*) (*v. Hipparchus*).
Aristomenēs, *is m.* *1*) căpetenie a messenienilor; *2*) numele altor personaje.
Aristophanēs, *is m.* *1*) cel mai vestit autor grec de comedii (*anii 452–388 î.e.n.*) // **Aristophanēus (-ius, -icus)** (*3*) *adj.* al lui Aristofan, aristofanic; *2*) Aristofan din Bizanţ (gramatic).
Aristotelēs, *is m.* Aristotel din Stagira (*în Macedonia*) (*filozof grec*) // **Aristotelēus (-ius)** (*3*) *adj.* aristotelic; [genit. şi *-i*; ac. şi *-en*].
Aristoxenus, *ī m.* filozof şi muzician grec (*elev al lui Aristotel*).
Aristus, *ī m.* filoz of (*prieten cu Cicero şi Brutus*).
arithmetica, *ae f.*, **arithmeticē**, *es f.* VITR. şi **arithmetica**, *ōrum n. pl.* aritmetică CIC.
arithmeticus (*3*) *adj.* aritmetic VITR.
arithmi, *ōrum m. pl.* „Numerele" (*a patra carte a Pentateuchului*) (*v. Pentateuchum*).
aritūdō, *inis f.* uscăciune PL., VARR.
Arīus, *iī* şi **Arrīus**, *iī m.* fondatorul sectei arianice.
Ariūsius, *iī m.* promontoriu al insulei Chios.
arma, *ōrum n. pl.* **1** arme (*în spec. de apărare*): ~ *capere* CIC. a lua armele, ~ *induere* LIV. a se înarma, *vocare ad arma* CIC. a chema la arme, *in armis esse* LIV. a fi sub arme; **2** mijloace de apărare; armă: ~ *facundiae* QUINT. arma elocvenţei, *aptissima* ~ *senectutis* CIC. cele mai potrivite mijloace de apărare ale bătrîneţii; (*expr.*) *armis et castris* prin toate mijloacele; **3** război, lupte: ~ *inferre Italiae* NEP. a porni la război contra Italiei, ~ *virumque cano* VERG. cînt luptele şi pe viteaz, „*ad arma*" *conclamare* CAES. a striga „la luptă"; **4** (*abstr. pentru concrt.*) luptători, trupe, forţe armate: *nulla apparuerunt* ~ LIV. n-au apărut nici un fel de soldaţi, *liberemus Romana arma* LIV. să eliberăm trupele romane, *auxiliaria* ~ LIV. trupe auxiliare; **5** (*poet.*) unelte, ustensile: *cerealia* ~ VERG. ustensile pentru făcutul pîinii, *colligere* ~ (*navis*) VERG. a strînge pînzele (corăbiei), *navis spoliata armis* VERG. nava lipsită de cîrmă, *socios simul instruit armis* VERG. îşi învaţă tovarăşii cu vîslele; [genit.pl. şi *armum* PACUV.].
armamaxa, *ae f.* car persan acoperit CURT. *3, 3, 23.*
armāmenta, *ōrum n. pl.* **1** unelte, ustensile PLIN.; **2** (*spec.*) echipament al unei corăbii (frînghii, vîsle, pînze) CAES., LIV.
armāmentārium, *iī n.* arsenal, armurărie CIC.
armāriolum, *ī n.* dulăpior PL.
armārium, *iī n.* dulap; bufet; casetă; bibliotecă PL., CIC. ş.a.
armātūra, *ae f.* **1** armură, arme, bărbaţi înarmaţi: *levis armaturae Numidae* CAES. numizii uşor înarmaţi, *cohortes nostrā armaturā* CIC. cohorte înarmate ca ai noştri; **2** trupă, soldaţi: ~ *levis* LIV. soldaţi uşor înarmaţi; **3** exerciţii militare VEG.
armātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **armō** // **adj.** înarmat: *facibus* ~ LIV. înarmat cu torţe; (*fig.*) ~ *incredibili audacia* CIC. avînd o îndrăzneală de necrezut // **armātī**, *ōrum m. pl.* oameni înarmaţi, soldaţi: *X milia armatorum* NEP. zece mii de soldaţi.
armātus[2], abl. *-u*, *m.* **1** armament, arme LIV.; **2** soldaţi înarmaţi, trupe LIV.
Armenia, *ae f.* ţinut în Asia; împărţită de Eufrat în Armenia de nord (*Armenia maior*) şi de sud (*Armenia minor*) // **Armenius** (*3*) *adj.* armenian // **Armeniacus** (*3*) *adj.* din Armenia.
armeniaca, *ae f.* (*subînţ.* **arbor**) (*bot.*) cais (*Prunus armeniaca*), zarzăr (*Armeniaca vulgaris*) COL.
armeniacum, *ī n.* caisă PLIN.
armenium, *iī n.* culoare azurie VARR., PLIN.
armentālis (*2*) *adj.* de cireadă VERG., de vită PRUD.
armentārius (*3*) *adj.* de vite APUL. // **armentārius**, *iī m.* văcar LUCR., VERG.
armenticius *v.* **armentalis**
armentīvus (*3*) *adj.* de cireadă PLIN.
armentōsus (*3*) *adj.* bogat în vite GELL.
armentum, *ī n.* cireadă, turmă, vite CIC., VERG.; [**armenta**, *ae f.* la ENN. şi PACUV.].
armifer, *era*, *erum adj.* **1** care poartă arme, războinic OV.; **2** care produce oameni înarmaţi SEN.
armiger, *era*, *erum adj.* **1** purtător de arme SIL.; **2** care produce oameni înarmaţi PROP. // **armiger**, *eri m.* purtătorul armelor, om înarmat, scutier, soldat de gardă; (*fig.*) om de încredere: ~ *Achillis* VERG. purtătorul armelor lui Achilles, *cum paucis armigeris* CURT. cu cîţiva oameni înarmaţi, *Sergius, armiger Catilinae* CIC. Sergius, tovarăşul lui Catilina // **armigera**, *ae f.* purtătoarea armelor OV.
armilla, *ae f.* brăţară CIC.; inel de fier (*prin care se prinde ceva*) CAT.
armillātus (*3*) *adj.* cu brăţară SUET.; cu un colier PROP. *4, 8, 24.*
armillum, *ī n.* ulcea, ulcior de vin: (*prov.*) *ad armillum reverti* APUL. a se întoarce la vechiul nărav.
armilustrium, *iī n.* **1** purificare a armelor VARR.; **2** *Armilustrium* piaţă în Roma, unde se ţinea o sărbătoare a purificării armelor LIV.
Arminius, *iī m.* şeful cheruscilor care l-a învins pe Varus în pădurea teutoburgică (*anul 9 e.n.*).
armipotēns, *ntis adj.* puternic prin arme, războinic, brav LUCR., VERG.
armipotentia, *ae f.* puterea armelor AMM.
armisonus (*3*) *adj.* cu arme care zăngănesc, care răsună de arme VERG.
armō (*I*) *vt.* **1** a înarma: ~ *copias* SALL. a înarma trupele; **2** a echipa, a prevedea (cu cele necesare): *naves ad hunc modum factae armataeque* CAES. corăbii astfel construite şi echipate, ~ *classem* CAES., LIV. a echipa flota, *calamos* ~ *veneno* VERG. a prevedea

săgeţile cu otravă (a otrăvi săgeţile), *muri propugnaculis armabantur* LIV. zidurile erau prevăzute cu metereze, *urbs armata muris* CIC. oraş întărit cu ziduri; **3** (*fig.*) a stîrni la luptă, a aţîţa: *dolor et pudor armat in hostes* VERG. durerea şi ruşinea îl aţîţă la luptă împotriva duşmanului, *Hannibal regem armavit adversus Romanos* NEP. Hannibal l-a aţîţat pe rege la luptă contra romanilor; **4** (*fig.*) a se înarma, a face o armă din ...: *se armat eloquentiā* CIC. se înarmează cu darul vorbirii, *armata dolis mens* SIL. o minte bogată în înşelătorii.

armon, *ī n. v.* **armoracea**

armoracea (-racia), *ae f.* şi **armoracium**, *iī n.* (un fel de) ridiche PLIN.

Armoric... *v.* **Aremoric**

armus, *ī m.* (*la animale*) spată, coapsă OV.; (*la om*) umăr, braţ: *uni homini humeri, ceteris armi* PLIN. numai omul are umeri, celelalte animale au spete; *coma dependebat in armos* OV. pletele îi atîrnau pe braţe.

Arnus, *ī m.* rîu în Etruria (*azi, Arno*) // **Arniensis** (*2*) *adj.* al rîului Arnus.

arō (*I*) *vt.* **1** a ara: ~ *agrum* CIC. a ara ogorul, ~ *litus* OV. Tr. *5, 4, 48* a ara ţărmul mării (a se obosi degeaba); **2** a face agricultură, a cultiva (pămîntul): *qui arant in Sicilia* CIC. cei care fac agricultură în Sicilia, ~ *agros publicos* CIC. a cultiva terenurile publice; **3** (*poet.*) a brăzda: ~ *aequor maris* VERG. a brăzda apa mării; ~ *frontem rugis* VERG. a brăzda fruntea cu increţituri.

arōma, *atis n.* aromă COL.; [dat., abl. pl. *aromatis*].

arōmatica, *ōrum n. pl.* substanţe aromatice SPART.

arōmatītēs, *ae m.* vin aromatic PLIN.

arōmatizō, *āre vi.* a emana un parfum, a fi parfumat VULG.

Arpī, *ōrum m. pl.* sau **Argyrip(p)a**, *ae f.* oraş în Apulia // **Arpānus** (*3*) *adj.* din oraşul Arpi.

Arpinas *v.* **Arpinum**

Arpīnum, *ī n.* oraş în ţinutul volscilor (*locul de naştere al lui Marius şi Cicero*) // **Arpīnas**, *ātis adj.* arpinat, din Arpinum // **Arpīnātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Arpinum.

Arpīnus[1] (*3*) *adj.* din oraşul Arpi // **Arpīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Arpi.

Arpīnus[2] (*3*) *adj.* din Arpinum.

arquatus, arquitenens, arquo, arquus *v.* **arcuatus, arcitenens, arcuo, arcus**

arra, *ae f.* arvună, garanţie PLIN.

arrādō *v.* **adrado**

arrect... *v.* **adrect...**

arremig... *v.* **adremig...**

arrēpō *v.* **adrepo**

arrept... *v.* **adrept...**

Arrētium, *iī n.* oraş în Etruria (*locul de naştere al lui Maecenas, azi Arezzo*) // **Arrētīnus** (*3*) *adj.* din Arretium // **Arrētīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Arretium.

arrexi *pf. v.* **arrigo**

arrha, *ae f.* şi **arrabō (arrhabō)**, *ōnis m.v.* **arra**

arr(h)enicum, *ī n.* arsenic PLIN.

arrīdeō (adrīdeō), *ēre, risī, rīsum vi.* **1** a rîde (la rîsul cuiva): *cum risi, arrides* OV. ori de cîte ori eu rîd, rîzi şi tu; **2** a surîde: ~ *omnibus* TER. a surîde la toţi (tuturor); **3** (*fig.*) a fi favorabil, a plăcea: *cum tempestas arridet* LUCR. cînd vremea e frumoasă, *si arriserit pretium* PLIN. IUN. dacă preţul îmi va surîde.

arrigō (adrigō), *ere, rēxī, rēctum vt.* **1** a ridica, a înălţa: *leo comas arrexit* VERG. leul şi-a înălţat coama, *arrectus in digitos* VERG. ridicat pe vîrful degetelor, *mihi arrexit aures* PL. m-a făcut să ciulesc urechile; **2** (*fig.*) a încuraja, a aţîţa, a înflăcăra, a încorda: *eos oratione sua Marius arrexerat* SALL. prin cuvîntarea sa, Marius îi încurajase, *spes arrectae iuvenum* VERG. speranţele stimulate ale tinerilor, *arrectae irae* VERG. mînii aţîţate, *arrecta omni civitate* TAC. oraşul întreg aşteptînd cu încordare, *arrexere animos Itali* VERG. italicii şi-au încordat atenţia.

arripiō (adripiō), *ere, ripuī, reptum vt.* **1 a.** a apuca (trăgînd la sine), a prinde, a pune stăpînire (pe), a înhăţa, a înşfăca: ~ *arma* LIV. a apuca armele, ~ *filiam regis* NEP. a o apuca pe fata regelui, ~ *aliquem manu* LIV. a apuca pe cineva de mînă, ~ *locum* LIV. a pune stăpînire pe un loc, *integri fessos arripiunt* TAC. cei odihniţi îi iau prin surprindere pe cei obosiţi, *dolor, qui simul arripuit interficit* CIC. durere care, o dată ce te prinde, te omoară, *somnus arripuit* IUST. l-a prins somnul; **b.** (*spec.*) a aresta (spre a fi dus la judecată): *Virginius arripi hominem iubet* LIV. Virginius porunceşte ca acesta să fie arestat; **c.** (*oc.*) a critica, a ataca: ~ *primores populi* HOR. S. *2, 1, 69* a-i ataca pe fruntaşii poporului; **2** a chema în judecată, a acuza: *consules abeuntes magistratu tribunus plebis arripuit* LIV. tribunul plebei i-a chemat în judecată pe consulii care ieşeau din funcţie; **3** (*fig.*) **a.** a prinde cu mintea, a-şi însuşi: *celeriter pueri res innumerabiles arripiunt* CIC. copiii prind repede nenumărate cunoştinţe, *quod iste arripuit* CIC. (sfat) pe care acesta şi l-a însuşit, ~ *litteras Graecas* a-şi însuşi literatura greacă; **b.** a prinde, a-şi însuşi: ~ *primam occasionem* CIC. a prinde prima ocazie, ~ *verba e foro* CIC. a lua cuvintele din piaţă, ~ *sibi cognomen ex* ... CIC. a-şi lua porecla după ...

arrīsiō (adrīsio), *ōnis f.* surîs aprobativ RH. HER.

arrīsor (adrīsor), *ōris m.* cel care surîde la orice, linguşitor SEN.

arrōdo (adrōdo), *ere, rōsī, rōsum vt.* a roade PL.; (*fig.*) a mînca CIC.

arrogans (adrogans), *ntis adj.* arogant, trufaş CIC.

arroganter (adroganter) *adv.* arogant, trufaş CAES., CIC.

arrogantia (adrogantia), *ae f.* pretenţii, aere; aroganţă, trufie, mîndrie: *omnis ~ molesta est, tum illa ingenii et eloquentiae molestissima* CIC. orice aere sînt nesuferite, dar cele ale unui om inteligent şi bun orator sînt cele mai nesuferite, *sine arrogantia gravis* CIC. grav fără aroganţă.

arrogātiō (adrogātiō), *ōnis f.* adoptare a unui major (*sui iuris*) GELL.

arrogātor (adrogātor), *ōris m.* cel care adoptă DIG.

arrogō (adrogō) (*I*) *vt.* **1** (*refl.*) ~ *sibi* a-şi atribui, a-şi aroga (ceea ce nu se cade): *quo minus sibi arrogent, minusque despiciant* CIC. ca să-şi dea mai puţină

importanţă şi să vă dispreţuiască mai puţin, *quod ex aliena virtute sibi adrogant, mihi ex mea non concedunt* SALL. ceea ce ei îşi atribuie din meritele altora, mie nu-mi permit s-o fac din meritul meu; 2 a atribui, a da: ~ *chartis pretium* HOR. a da preţ scrierilor, *consuli dictatorem arrogari haud decorum visum est patribus* LIV. senatorilor nu li s-a părut destul de potrivit să se asocieze consulului un dictator; 3 (*jur.*) a adopta: *arrogantur ii qui, cum sui iuris sunt, in alienam se potestatem tradunt* GAI. sînt adoptate acele persoane majore care trec sub autoritatea altuia; 4 a cere să juri: *Venus volo te adroget* PL. Rud. *1332* vreau ca Venus să-ţi ceară să juri.

arrōrō (adrōrō), *āre vt.* a stropi cu rouă M. EMP.

arrōsor, *ōris m.* cel care roade; (*fig.*) cel care mănîncă pe seama altora, parazit SEN. Ep. *27, 7.*

arrotans, *ntis adj.* nesigur, şovăitor SID.

arrugia, *ae f.* galerie de (în) mină PLIN.

Arruns (Aruns), *untis m.* „Cel mai mic copil" (*nume etrusc în familia Tarquiniilor*).

Arruntius, *iī m.* nume roman.

ars, *artis f.* 1 artă: **a.** pricepere (de a face ceva), îndemînare, abilitate, talent: *arte laboratae vestes* VERG. haine lucrate artistic, *exercitatio artem parat* TAC. exerciţiul îţi dă îndemînare, *plus artis quam fidei* LIV. mai multă abilitate decît bună-credinţă; **b.** (*pl.*) *artes* calităţi: *in consule nostro multae bonaeque artis animi et corporis erant* SALL. consulul nostru avea multe şi frumoase calităţi intelectuale şi fizice, *artes militares, imperatoriae* LIV. calităţi militare, calităţi de general; (*sens moral*) *bonae artes* CIC. bune calităţi, virtuţi, *malae artes* vicii, *malis bonisque artibus mixtus* CIC. un amestec de însuşiri bune şi rele; **c.** fel de a acţiona, de a proceda, metodă, mijloace; (*oc.*) înşelătorii, artificii: *artibus Fabii bellum gerebat* LIV. purta războiul după metoda lui Fabius, *imperium facile eis artibus retinetur quibus partum est* SALL. puterea se păstrează uşor prin aceleaşi mijloace prin care s-a întemeiat, (*oc.*) *non bello aperto, sed suis artibus, fraude et insidiis, circumventus est* LIV. a fost răpus nu prin război deschis, ci prin artificiile lui, înşelătoria şi cursele, *ignari artis Pelasgae* VERG. neştiutori ai vicleniei grecilor, *Cyterea novas artes pectore versat* VERG. Venus frămîntă în suflet noi artificii; 2 **a.** meserie, profesiune: *opifices omnes in sordida arte versantur* CIC. toţi lucrătorii au o meserie umilă, *artes quae ministrae sunt voluptatum* CIC. profesiuni care sînt în serviciul plăcerilor; **b.** artă, ştiinţă: ~ *dicendi* CIC. arta de a vorbi, ~ *divinationis* CIC. ştiinţa ghicirii viitorului, *artes liberales, ingenuae, honestae* CIC. arte liberale (potrivite cu un om liber), *in arte se exercere* CIC. a se exercita într-o ştiinţă (artă), *artem profiteri* CIC. a profesa o ştiinţă, *artem tractare* CIC. a practica o artă, ~ *ea quam philosophiam Graeci vocant* CIC. acea ştiinţă pe care grecii o numesc filozofie: **c.** (*pl.*) operă de artă, capodoperă: *clipeus, Didymaōnis artes* VERG. scutul, capodopera lui Didymaon, *artes quae Parrhasius protulit* HOR. opera de artă pe care a dat-o la iveală Parrhasius; **d.** artă (*ca lucrare*), abilitate tehnică: *pretiosae artis vasa* CIC. vase de o mare valoare artistică, *Victoriae summa arte perfectae* CIC. statui ale Victoriei lucrate cu o artă desăvîrşită; **e.** învăţătură sistematică, reguli, cunoştinţe teoretice, teorie: *etiamsi ingeniis et arte valeant* CIC. chiar dacă ar avea însuşiri naturale şi cunoştinţe teoretice, *sunt exempla potentiora ipsis quae traduntur artibus* QUINT. exemplele sînt mai puternice decît chiar ceea ce se transmite prin reguli, *ex arte dicere, scribere* CIC. a vorbi, a scrie după reguli, *iudicium caret arte* HOR. aprecierea e lipsită de o cunoaştere teoretică; **f.** manual, tratat: ~ *rhetorica* CIC. manual de retorică, *scriptores artis* CIC. autorii de tratate (retorice), *rhetorum artes* CIC. manualele retorilor.

Arsacēs, *is m.* rege al parţilor // **Arsacidae,** *ārum m. pl.* arsacizi (*despre descendenţi ai lui Arsaces*) // **Arsacius** (*3*) *adj.* al arsacizilor, al parţilor.

arse verse „îndepărtează focul" (*cuvinte etrusce puse ca inscripţie la case*) AFRAN.

arsi *pf. v.* **ardeo**

Arsinoē, *ēs f. 1*) numele mai multor regine egiptene; *2*) una dintre Hyade; *3*) numele unor oraşe în Egipt şi Cilicia.

arsis, *is f.* (*în metrică*) timp forte al unui picior PRISC.

Artabanus, *ī m. 1*) general al lui Xerxes; *2*) nume de rege part din familia arsacizilor.

Artabazus, *ī m.* satrap persan.

Artaciē, *es f.* izvor din ţara lestrigonilor (*v. Laestrygon*).

Artaphernēs, *is m.* general persan.

Artaxata, *ōrum n. pl.* şi **Artaxata,** *ae f.* capitala Armeniei.

Artaxerxes, *is m.* (ac. *-em* şi *-en*) nume de regi persani.

artē *adv.* 1 strîns: ~ *colligere manus* PL. a lega strîns mîinile, *artius puellam complexus* CIC. îmbrăţişînd mai strîns fata, *pedites quam artissime ire iubet* SALL. porunceşte pedestraşilor să meargă cît mai strîns; 2 (*fig.*) ~ *et graviter dormire* CIC. a dormi întruna şi profund, *aliquem ~ diligere* PLIN. IUN. a iubi tare pe cineva, *artius appellare aliquem* OV. a numi pe cineva mai pe scurt, *illud ~ tenent* CIC. (epicureii) o ţin una şi bună cu această idee.

Artemis, *idis f.* zeiţa Artemis (= Diana la romani).

Artemīsia, *ae f. 1*) regină a Cariei (*v. Carrhae*) (*soţia regelui Mausolus*); *2*) insulă în Marea Tireniană.

Artemīsium, *iī n.* promontoriu şi oraş în insula Eubeea.

artemō (-ōn), *onis m.* 1 pînză mică de corabie DIG.; 2 scripete la elevator VITR.

artēria, *ae f.* 1 trahee CIC., PLIN.; 2 arteră CIC.

artēriacē, *ēs f.* leac pentru traheea arteră PLIN., CELS.

artēriacus (*3*) *adj.* al traheii VITR.

arthrīticus (*3*) *adj.* bolnav de gută CIC.

articulāris (*2*) *adj.* 1 al articulaţiilor: ~ *morbus* PLIN. gută; 2 (*gram.*) sub formă de articol, în chip de articol: *pronomen articulare* pronume demonstrativ PRISC.

articulārius (*3*) *adj.* articular: ~ *morbus* CAT. gută.

articulātē *adv.* clar articulat GELL.

articulātim *adv.* 1 pe bucăţi PL.; 2 punct cu punct, distinct CIC.

articulātiō, *ōnis f.* 1 formare a mugurilor noi la pomi PLIN.; 2 boală a mugurilor la viţa de vie PLIN.; 3 articulare clară (a cuvintelor) FULG.

articulō (*I*) *vt.* a articula, a pronunţa clar LUCR.

articulōsus (*3*) *adj.* 1 noduros PLIN. 2 (*despre diviziunea unui discurs*) amănunţit, prea amănunţit QUINT. *4, 5, 24.*

articulus, *ī m.* 1 **a.** articulaţie, încheietură: *digiti articulos habent ternos, pollex binos* PLIN. degetele au trei articulaţii, degetul mare (policarul) două, *in articulo quo iungitur capiti cervix* LIV. la încheietura prin care grumazul se uneşte cu capul, *articulorum dolores* CIC. dureri la încheieturi; **b.** (*la plante*) nod, mugur; 2 deget: *supputare articulis* OV. a socoti pe degete, *quot manus atteruntur ut niteat unus articulus!* OV. cîte mîini se zdrobesc, ca să strălucească un singur deget!; (*fig.*) *molli articulo tractare aliquem* QUINT. a trata pe cineva cu menajamente; 3 (*fig.*) **a.** (*stil.*) inciză (*cea mai scurtă secţiune a unei perioade, „membra" fiind secţiuni mai lungi*): *articuli membraque* CIC. incizele şi membrele (unei perioade); **b.** (*gram.*) cuvînt (izolat), articol, pronume: *articulus quisque* DIG. cuvîntul „quisque"; **c.** moment decisiv, moment critic: *in articulo rerum mearum* QUINT. la momentul critic al situaţiei mele; (*expr.*) *in articulo* la moment, imediat; **d.** perioadă, epocă, etapă: *octo articuli lunae* PLIN. opt etape ale Lunii, *~ austrinus* PLIN. perioada cînd bate austrul, *per eosdem articulos produci* SUET. a trece prin aceeaşi filieră (a onorurilor); **e.** articol, punct (într-o expunere): *ne a praesenti articulo avocemur* TER. ca să nu ne depărtăm de acest punct.

artifex, *icis m.* şi *f.* 1 meşter, maestru, artist: *artifices scaenici* CIC. actorii; *artifices dicendi* CIC. maeştri ai elocinţei (retoricii); 2 creator, autor; iscoditor: *~ omnium, natura* PLIN. natura, autoarea Universului, *sceleris ~* SEN. cel care a pus la cale crima, *artificis scelus* VERG. crima vicleanului // **adj. a.** meşter, iscusit: *~ ad corrumpendum iudicium* CIC. meşter în coruperea judecătorilor, *Cotta ~ in ambitione* CIC. Cotta, artist în captarea voturilor, *talium ~ Locusta* TAC. Locusta pricepută la astfel de lucruri; **b.** (*pas.*) lucrat cu măiestrie PROP. *2, 31, 6.*

artificiālis (*2*) *adj.* conform regulilor artei QUINT. // **artificiālia**, *ium n. pl.* QUINT. *1, 8, 14* termeni tehnici.

artificiāliter *adv.* potrivit cu regulile artei QUINT. *2, 17, 42.*

artificiōsē *adv.* cu artă, artistic CIC.

artificiōsus (*3*) *adj.* 1 meşter, iscusit: *rhetores artificiosissimi* CIC. retorii cei mai iscusiţi; 2 făcut cu artă, plin de artă: *artificiosum opus* CIC. lucrare artistică; 3 artificial RH. HER.

artificium, *iī n.* 1 meserie, profesie: *~ ancillare* CIC. meseria de servitoare, *in isto artificio accusatorio* CIC. în această profesie de acuzator; 2 măiestrie artistică, artă: *signa summo artificio facta* CIC. statuete lucrate cu o mare măiestrie artistică; 3 (*peior.*) meşteşugire, manevră, viclenie: *non virtute, sed artificio quodam* CAES. nu prin vitejie, ci printr-o manevră; 4 teorie, reguli; sistem: *non esse eloquentiam ex artificio, sed ~ ex eloquentia natum* CIC. (zicea că) nu elocvenţa s-a născut din teorie, ci teoria din elocvenţă; 5 (*concrt.*) lucrare de artă: *artificii cupidus, non argenti* CIC. doritor de operă de artă, nu de bani.

artiō, *īre* (*arh.*) *v.* **artō**

artō (*I*) *vt.* 1 a strînge (tare): *artato freno* TIB. strîngînd frîul; 2 a restrînge, a limita, a micşora: *artati temporis spatium* VELL. durată de timp redusă.

artocopus, *ī m.* brutar FIRM.

artocreas, *atis n.* pateu cu carne PERS. *6, 50.*

artolaganus, *ī m.* lipie, plăcintă (cu făină, vin, lapte, ulei, untură, piper) CIC., PLIN.

artopta, *ae f.* formă de copt pîine PL., IUV.

artopticius (*3*) *adj.* copt în tavă PLIN.

Artotrōgus, *i m.* „Roade pîine" (*parazit*) PL. Mil. *9.*

artro *v.* **aratro**

artus[1] (*3*) *adj.* 1 strîns, strîmt: *arta catena* OV. lanţ strîns, *complexus artiores* SEN. îmbrăţişări mai strînse, *arta via, semita* LIV. o cale, o cărare strîmtă, *arta toga* HOR. togă strîmtă, *arta turba* TIB. mulţime înghesuită, *artissimae tenebrae* SUET. întunecime, beznă; *nimis arta convivia* HOR. ospeţe prea înghesuite; 2 (*fig.*) strîns, sever, solid: *arta propinquitate coniunctus* CURT. legat printr-o strînsă înrudire, *leges artae* PLIN. legile aspre, *artissimus somnus* SUET. somn straşnic; 3 restrîns, limitat, prea puţin, anevoios, greu: *arti commeatus* LIV. aprovizionări restrînse, *~ numerus* TAC. număr prea mic, *animus ~* HOR. suflet apăsat de griji, *artas res nuntiare* TAC. a anunţa o situaţie grea // **artum**, *ī n.* **a.** loc strîmt: *in arto pugna* LIV. luptă la loc strîmt, *in artum compulsi* LIV. împinşi într-un loc strîmt; **b.** (*fig.*) *in arto esse* LIV. a fi strîmtorat, *nobis in arto et inglorius labor* TAC. munca mea are un teren limitat şi e fără glorie.

artus[2], *ūs m.* (*frecv. pl.* **artus**, *uum*) încheieturi, mădulare (ale corpului): *omnibus artubus contremisco* CIC. tremur din toate încheieturile; [pl. *artua* PL. Men. *855*; dat., abl. pl. *artubus* LUCR. şi *artibus* TERT.]

ārui *pf. v.* **areo** şi **aresco**

ārula, *ae f.* mic altar CIC.; (*pl.*) pămînt la rădăcina arborilor PLIN.

arundifer, *era, erum adj.* care poartă trestie OV.

arundināceus (*3*) *adj.* asemănător cu trestia PLIN.

arundinātiō, *ōnis f.* proptire (a viţei de vie) cu trestie VARR.

arundinētum, *ī n.* loc acoperit cu trestie, păpuriş CAT.

arundineus (*3*) *adj.* 1 de (din) trestie: *arundinea silva* VERG. pădure de trestii (păpuriş), *arundineum carmen* OV. Tr. *4, 1, 2* cîntec păstoresc din fluier; 2 ca trestia PLIN.

arundinōsus (*3*) *adj.* bogat în trestie CATUL.

arundō (**harundō**), *inis f.* 1 trestie VERG. ş.a.; 2 (*fig.*) (obiecte făcute din trestie) **a.** undiţă: *captat arundine pisces* OV. prinde peşti cu undiţa; **b.** trestie (cu clei) de prins păsări: *aucupes cum arundibus* PETR. păsărari cu trestiile; **c.** lemnul săgeţii, săgeată: *letalis ~* VERG. săgeată aducătoare de moarte; **d.** pană de scris: *nodosa ~* MART. pană cu noduri; **e.** nai, fluier păstoresc: *modulatur arundine carmen* OV.

cînta din nai un cîntec; **f.** spată, suveică: *stamen secernit arundo* OV. spata desparte firele din urzeală; **g.** băţ, baston HOR.; prăjină PRUD.

Aruns *v.* **Arruns**

Arūpium, *iī n.* oraş în Illyricum // **Arūpīnus** (*3*) *adj.* din Arupium.

aruspex, aruspic... *v.* **haruspex, haruspic...**

arva, *ae v.* **arvum**

arvālis (*2*) *adj.* al ogoarelor: *fratres arvales* „fraţii arvali" (*colegiu de doisprezece preoţi care aduceau în fiecare an sacrificii zeiţei Ceres*).

arvehō *v.* **adveho**

Arvernī, *ōrum m. pl.* arvernii (*popor din Gallia pe teritoriul Aquitaniei, cu capitala Gergovia*) // **Arvernus** (*3*) *adj.* arvern.

arvīna, *ae f.* osînză VERG.; (*fig.*) bunăstare SERV.

arvīnula, *ae f.* osînză VULG.

arvum, *ī n.* **1** cîmp (arat), ogor: *repleta arva cultoribus* SALL. ogoarele pline de lucrători; **2** (*fig.*) cîmpie, ţinut; ţărm de mare: *Circaea reliquerat arva* OV. părăsise ţinutul Circei, *angues iamque arva tenebant* VERG. balaurii ajunseseră acum la ţărm, *arva Neptunia* VERG. cîmpiile lui Neptun (marea), *genitale* ~ VERG. (*arva muliebria* LUCR.) sexul femeii.

arvus (*3*) *adj.* arabil PL.

arx, *arcis f.* **1** cetăţuie (a oraşului), citadelă, fortăreaţă; (*poet.*) oraş: *amisso oppido in arcem fugerat* CIC. pierzînd oraşul se refugiase în cetăţuie, *arx Romana, Capitolina* = Capitoliul, *Amphion, Thebanae conditor arcis* HOR. Amphion, întemeietorul oraşului Theba; **2** înălţime: *Parnasi constit arce* OV. s-a oprit pe culmea Parnasului, *septem arces* VERG. cele şapte coline (ale Romei), *pater, summa vidit arce* OV. tatăl (Iupiter) a văzut din înaltul cerului, *aetheriae arces* OV. înălţimile eterului; **3** (*fig.*) **a.** mijloc de apărare, refugiu, bastion, citadelă: *utitur hac lege, communi arce sociorum* CIC. invocă această lege, bastion al tuturor aliaţilor, *tribunicium auxilium et provocatio, duae arces libertatis* LIV. protecţia tribunilor şi dreptul de apel la popor, cele două citadele ale libertăţii, ~ *civium perditorum* CIC. refugiul cetăţenilor pierduţi; **b.** centrul, punctul principal: *arcem regni Zamam oppugnare* SALL. a asedia centrul regatului, Zama, *in arcem illius causae invadere* CIC. a ataca punctul principal al argumentării procesului, *Cicerone arcem tenente eloquentiae* QUINT. Cicero ocupînd locul cel mai de frunte în elocvenţă.

ās, *assis m.* (genit.pl. *assium*) **1 a.** as (*monedă, la început de greutatea unei livre — as libralis — apoi redusă mult ca valoare; subdiviziuni după sistemul dodecimal la romani*: uncia = 1/12 *dintr-un as*; sextans = 1/6; quadrans = 1/4; triens = 1/3; quincunx = 5/12; semis = 1/2; septunx = 7/12; bes = 2/3; dodrans = 3/4; dextans = 5/6; deunx = 11/12); **b.** (*fig.*) ban, para: *perdere omnia ad assem* HOR. a pierde totul pînă la un ban; *unius assis facere* (*aestimare* CATUL.) a nu da un ban pe cineva, *ab asse crevit* PETR. s-a ridicat de la un ban (de la nimic); **2** (*unitate de măsură*) **a.** (*în greutate*) livră; **b.** (*în lungime*) iugăr, picior; **3** (*la moşteniri*) *heres ex asse* moştenitor al întregii averi (legatar universal), *heres ex semisse* moştenitor a jumătate din avere, *heres ex dodrante etc.* moştenitor a 3/4 din avere etc.; **4** (*expr.*) *in assem* integral: *vendere fundum in assem* ULP. a vinde proprietatea în totalitatea ei, *sic in asse fiunt octo menses* COL. astfel, în total se fac opt luni.

asari, *eos n. v.* **asarum**

asarōticus (*3*) *adj.* de mozaic SID.

asarōtos, *on adj.* în mozaic PLIN.// **asarōta,** *ōrum n. pl.* pardoseală de mozaic STAT.

asarum (asaron), *ī n.* (*bot.*) fetică (*Valerianella olitoria*) PLIN.

asbestinum, *ī n.* fir de azbest PLIN.

asbeston, *ī n.* pînză care nu arde VARR.

asbestos, *ī f.* amiantă (*varietate de azbest*) PLIN.

ascalia, *ae f.* miez de anghinare PLIN.

ascalpō, *ere vt.* a scărpina APUL. M. *6, 9*.

Ascanius, *iī m.* fiul lui Aeneas şi al Creusei // **Ascanius** (*3*) *adj. lacus* ~ PLIN. lacul Ascanius (*în Bithynia*), *flumen Ascanium* PLIN. rîul Ascanius.

ascaulēs, *ae m.* cimpoier MART. *10, 3, 8*.

ascendentēs, *ium m. pl.* ascendenţi DIG.

ascendo (adscendo), *ere, scendi, scensum vi.* şi *vt.* **1** a se urca: ~ *in equum, in murum* CIC. a se urca pe cal, pe zid, ~ *ad templum* LIV. a se urca la templu; **2** a urca, a sări: ~ *iugum montis* CAES. a se urca pe coama muntelui, ~ *murum* SALL. a sări peste zid, ~ *equum* SUET. a sări pe cal, ~ *navem* SALL. a urca pe corabie; **3** (*fig.*) a se ridica, a se înălţa: ~ *ad regium nomen* CIC. a se ridica la titlul de rege, ~ *super ingenuos* TAC. a se ridica mai presus decît oamenii liberi, ~ *altiorem gradum* CIC. a se urca pe o treaptă mai înaltă, ~ *summum locum civitatis* CIC. a se înălţa la cel mai înalt rang în stat.

ascensiō, *ōnis f.* urcare PL.; înaintare CIC.

ascensor, *ōris m.* cel care urcă VULG.

ascensus, *ūs m.* **1** urcare: ~ *in Capitolium* CIC. urcarea pe Capitoliu, *agger ascensum dat Gallis* CAES. terasa dă gallilor cale de a se urca, *scalis ascensus temptant* LIV. încearcă escaladarea cu scările; **2** (*concrt.*) urcuş: *ascensu ingrediens arduo* CIC. mergînd pe un urcuş greu, *in circuitu* ~ CAES. urcuş în serpentină; **3** (*fig.*) putinţa de a se urca: ~ *in caelum* CIC. putinţa de a se urca la cer; *in virtute multi sunt ascensus* CIC. în virtute sînt multe trepte de urcare.

ascētērion, *iī m.* mînăstire COD. IUST.

ascia (ascea), *ae f.0* **1** bardă, teslă CIC.; **2** sapă, cazma PALL.; **3** mistrie (a zidarului) VITR.; **4** ciocan (al pietrarului) HIER.

asciō[1] (*I*) *vt.* **1** a ciopli cu tesla VITR.; **2** a da cu mistria VITR.

asciō[2] **(adsciō),** *īre vt.* a chema (la sine), a-şi lua, a asocia: ~ *socios* VERG. a-şi lua ca tovarăşi, *asciri per adoptionem* TAC. a fi adoptat.

ascīscō (adscīscō), *ere, scīvī, scītum vt.* **1** a chema (la sine), a-şi lua, a asocia, a atrage: *Boios socios sibi asciscunt* CAES. şi-i atrag pe boii ca aliaţi, *generum* ~ VERG. a-şi lua ca ginere, ~ *aliquem ad sceleris foedus* CIC. a-şi asocia pe cineva la o alianţă criminală, *aliquem* ~ *in civitatem* CIC. a admite pe cineva în calitate de cetăţean, ~ *inter patricios* TAC. a primi între patricieni, *adscitus caelo* SEN. (*superis*

OV.) primit în cer, în rîndul zeilor; **2** a împrumuta, a adopta, a-şi însuşi, a-şi atribui: ~ *ritus peregrinos* LIV. a împrumuta riturile străine, ~ *nova* (*vocabula*) HOR. a împrumuta cuvinte noi, ~ *regium nomen* LIV. a-şi atribui titlul de rege, ~ *sibi eloquentiae laudem* CIC. a-şi atribui gloria elocvenţei // **adscītus** (*3*) *p. pf.* şi *adj.* venit din afară, străin.

ascius (*3*) *adj.* fără umbră PLIN.

Asclēpiadēs, *ae m. 1*) filozof grec din Erythrea; *2*) poet liric grec (*care a creat versul asclepiad*); *3*) celebru medic din Prusa // **Asclēpiadēus** (*3*) *adj.* asclepiad.

ascopa, *ae f.* sac de piele SUET.

ascopēra, *ae f.* burduf de piele VULG.

Ascra, *ae f.* oraş în Beoţia (*în apropiere de Helicon, locul de naştere al poetului Hesiod*) // **Ascraeus** (*3*) *adj.* **a.** din Ascra: ~ *poeta* PROP. poetul din Ascra, *Ascraeum carmen* VERG. = poezie georgică; **b.** al Heliconului // **Ascraeus**, *ī* = Hesiod.

ascrībō (adscrībō), *ere, scrīpsī, scrīptum vt.* **1** a adăga în scris, a înscrie: *salutem tibi plurimam ascribit* CIC. adaugă şi ea (la scrisoarea mea) multe salutări, *in alteram epistulam diem non ascribis* CIC. la scrisoarea a doua nu pui data, *in monumento nomen adscriptum est* CIC. pe monument a fost înscris numele; **2 a.** a înscrie (adăugînd la o listă, categorie): *ascribi se in eam civitatem voluit* CIC. a vrut să fie înscris printre aceşti cetăţeni, ~ *novos colonos* CIC. a înscrie coloni noi, *urbanae militiae ascribebatur* TAC. era înrolat în miliţia urbană; **b.** a desemna, a numi: ~ *aliquem tutorem liberis* CIC. a desemna pe cineva tutore al copiilor lui, *ascriptus poenae dies* PHAEDR. ziua desemnată pentru pedeapsă; **3** a atribui, a pune pe seama: *hoc incommodum Scipioni ascribendum videtur* CIC. acest inconvenient se pare că trebuie pus pe seama lui Scipio, *hoc* ~ *exemplum sibi* PHAEDR. să-şi aplice lor acest exemplu; **4** a număra (printre), a pune în rîndul …, a îngloba: *ascribe me in talem numerum* CIC. numără-mă şi pe mine printre ei, *petivit ut se ad amicitiam tertium ascriberetur* CIC. el le-a cerut să fie numărat ca al treilea în prietenia lor.

ascripticius (*3*) *adj.* înscris (într-o categorie): *novi et ascripticii cives* CIC. cetăţeni de curînd înscrişi în listele de cetăţeni; (*tard.*) legat de pămînt: *servi ascripticii* COD. IUST. sclavi legaţi de pămînt (care se vindeau o dată cu pămîntul).

ascriptiō, *ōnis f.* **1** adaos în scris CIC.; **2** înscriere în listele de cetăţeni OROS.

ascriptīvus (*3*) *adj.* (soldat) supranumerar, suplimentar PL. Men. *183*.

ascriptor, *ōris m.* cel care subscrie, aprobă (ceva) CIC.

Asculum, *ī n.* oraş în regiunea Picenum (*la sud de Ancona, azi Ascoli*) // **Asculanus** (*3*) *adj.* din Asculum // **Asculānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Asculum.

Asdrubal *v.* **Hasdrubal**

asella, *ae f.* măgăruşă OV.

asellulus, *ī m.* biet măgăruş ARN.

asellus, *ī m.* **1** măgăruş, măgar CIC.; **2** (specie de) peşte de mare VARR. // **Aselli** *m. pl.* numele a două stele în constelaţia Racului PLIN.

asēmus (*3*) *adj.* care nu are bandă de purpură LAMPR.

asf… *v.* **asph…**

asia, *ae f.* (*bot.*) secară (*Secale cereale*) PLIN.

Asia, *ae f. 1*) Asia (*continentul*); *2*) Asia Mică; *3*) provincia romană Asia.

Asiānē *adv.* în stil asian QUINT.

Asiānus (*3*) *adj.* asiatic // **Asiānī**, *ōrum m. pl. 1*) locuitorii din Asia; *2*) oratorii asiani (cu stil umflat) CIC., QUINT.

Asiāticus (*3*) *adj.* **1** asiatic; **2** asian (ca stil): *Asiaticum genus dicendi* CIC. mod umflat de a vorbi.

asīlus, *ī m.* (*entom.*) tăun, streche VERG., PLIN.

asina, *ae f.* măgăriţă COL.

asinālis (*2*) *adj.* de măgar APUL.

asinārius (*3*) *adj.* de măgar: *mulier asinaria* APUL. măgăriţă // **asinārius**, *iī m.* păzitor de măgari CAT. // **Asināria**, *ae f.* „Comedia măgarilor“ (*titlul unei comedii a lui Plautus*).

asinīnus (*3*) *adj.* de măgar VARR.

Asinius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Asinius Pollio, protector al lui Vergilius*).

asinus, *ī m.* (*zool.*) măgar (*Equus asinus*) CAT.; (*fig.*) prost, nătărău CIC.

asinusca (*subînţ.* uva), *ae f.* (un soi de) strugure (*puţin preţuit*) PLIN.

Asis, *idis adj. f.* (ac. *-ida*) asiatic OV.

Asīsium, *iī n.* oraş în Umbria (*azi, Assisi*).

Asius (*3*) *adj.* din Asia (*regiune în Lydia*) VERG. G. *1, 383*.

Asōpiadēs, *ae m.* urmaş al lui Asopus (Aeacus).

Asōpis, *idis f. 1*) fiica lui Asopus (Aegina); *2*) vechi nume al insulei Eubeea.

Asōpus (-os), *ī m.* Asop: *1*) fiul Oceanului şi al Tethidei (*metamorfozat în rîu de către Iupiter*); *2*) numele unor rîuri din Beoţia, Thessalia, Caria.

asōtia, *ae f.* desfrînare GELL.

asōtus, *ī m.* desfrînat CIC.

aspalathus *sau* **aspalathos**, *ī m.* ; (*bot.*) rogoz (*Lygeum spartum*) PLIN.; (un fel de) grozamă PLIN.

asparagus, *ī m.* (*bot.*) sparanghel (*Asparagus officinalis*) CAT., COL.

aspargō[1], *ere v.* **aspergo**[1]

aspargō[2], *inis v.* **aspergo**[2]

Aspasia, *ae f.* celebră curtezană (iubita lui Pericle).

aspectābilis (*2*) *adj.* **1** vizibil CIC.; **2** demn de a fi văzut APUL.

aspectiō, *ōnis f.* privire FEST.

aspectō (adspectō) (*I*) *vt.* **1** a privi cu atenţie, a privi lung: *quid me aspectas, stolide?* POL. ce mă tot priveşti, dobitocule?, *et stabula aspectans* VERG. şi privind lung staulul; **2** a observa, a fi atent (la): *omnes iussa principis* ~ TAC. toţi erau atenţi la poruncile împăratului; **3** (*despre locuri*) a privi către …, a fi în faţa …: *collis qui aspectat arces* TAC. colina care e în faţa citadelei.

aspector, *ōris m.* cel care priveşte AUG.

aspectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **aspicio**

aspectus[2] **(adspectus)**, *us m.* **1** (*abstr. act.*) vedere, privire: *uno aspectu intueri eos potestis* CIC. îi puteţi vedea dintr-o privire, *aspectum hominum vitare* CIC. a evita privirile oamenilor, *Aeneas aspectu obmutuit* VERG. Aeneas a amuţit văzînd aceasta, *situs prae-*

clarus ad aspectum CIC. o așezare minunată la vedere, *homo terribilis aspectu* CIC. om înspăimîntător cînd îl vezi; **2 a.** priviri, ochi: *ut (oculi) aspectum, quo vellent, converterent* CIC. ca ochii să-și întoarcă privirile unde vor; **b.** rază de vedere (rază vizuală): *portus in aspectu urbis* CIC. porturi sub ochii orășenilor, *Rhenum esse in aspectu* TAC. (că) Rinul este înaintea ochilor; **3** simțul vederii, vedere: *aspectum amittere* CIC. a-și pierde vederea, ~ *oculorum* CIC. vederea ochilor, *quae sub aspectum veniunt* CIC. cele care cad sub ochi, *aspectu aliquid percipere* CIC. a percepe ceva cu ochii; **4** aspect, înfățișare [cu genit. obiect.]: *pomorum iucundus* ~ CIC. aspectul plăcut al poamelor, *si te Libycae ~ urbis detinet* VERG. dacă pe tine te reține vederea orașului libyan; **5** prezență, apariție: *ipso adspectu admirationem iniecit* NEP. prin chiar apariția lui a creat admirația.

aspellō, *ere vt.* a îndepărta, a alunga PL.

Aspendos, *ī f.* și **Aspendum**, *ī n.* oraș în Pamfilia // **Aspendius** *(3) adj.* din Aspendos // **Aspendiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Aspendos.

asper, *era, erum adj.* **1** aspru (*la pipăit, gust, miros, auz etc.*); care prezintă neregularități, asperități: *asperi colles* CAES. coline rîpoase, *aspera loca* CIC. locuri cu hîrtoape, *aspera barba* TIB. barbă țepoasă, *vinum asperum* TER. vin aspru, *asperum mare* LIV. mare furtunoasă, *hiems aspera* LIV. iarnă aspră, *aspera signis pocula* VERG. cupe cu figuri în relief, *nummus* ~ SUET. monedă bună (*al cărei relief se simte la pipăit*), *in aspero et probo accipere* SEN. a primi plata în bani noi și buni, *littera aspera* OV. sunet aspru, *compositio aspera* SEN. compoziție greoaie ca exprimare; (*subst. n. pl.*) *per aspera* CURT. prin locuri rîpoase, *asperis moris obviam ire* TAC. a înfrunta furtunile mării; **2** (*fig.*) **a.** aspru, greu: *aspera tempora* CIC. timpuri grele, *bellum asperrimum* SALL. un război foarte greu, *verbum asperius* CIC. un cuvînt mai supărător, *in rebus asperis* CIC. în nenorociri; **b.** (*despre ființe*) aspru, dur, sever, furios: *asperior in patrem* CIC. cam prea aspru cu tata, *aspera Pholoe* HOR. insensibila Pholoe, *anguis ~ siti* VERG. șarpele furios de sete; [forme sincopate: *aspris* VERG.; *aspros* STAT.].

asperē *adv.* aspru, cu asprime, greu, grosolan: ~ *vestitus* CIC. îmbrăcat grosolan, ~ *loqui* CIC. a vorbi aspru, ~ *accusare* CIC. a acuza cu asprime, *asperrime pati* SEN. a suporta foarte greu.

aspergō[1] (**adspergō**), *ere, spersi, spersum vt.* **1** a răspîndi, a arunca: *aspersa temere pigmenta in tabula* CIC. culori aruncate la întîmplare pe un tablou, ~ *semen in agro* VARR. a răspîndi sămînța pe ogor, *bubus glandem* ~ PLIN. a arunca ghindă boilor, *pecori ~ virus* VERG. a infecta turma; (*fig.*) *orationi salis* ~ CIC. a pune sare în vorbire, *Aebutio sextulam aspergit* CIC. lui Aebutius îi lasă o nimica toată (ca moștenire); **2** (*fig.*) **a.** a stropi: *aspergit sanguine mensas* OV. stropește mesele cu sînge, *aspersus imbre lutoque* HOR. stropit de ploaie și de noroi; **b.** (*fig.*) a murdări, a mînji: ~ *hunc vitae splendorem maculis* CIC. a murdări cu noroi curățenia unei vieți, *aspergi infamiā* CIC. a fi mînjit de infamie NEP.

aspergō[2], *inis f.* **1** stropire: *sanguis virides aspergine tinxerat herbas* OV. sîngele mînjise ierburile verzi, stropindu-le, *aspergines parietum* PLIN. umezeala pereților; **2** (*fig.*) picături, ploaie; val: *salsā spumant aspergine cautes* VERG. stîncile spumegă stropite de valurile sărate; [*aspargo* pentru *aspergo* la LUCR. și VERG.].

asperitās, *ātis f.* **1** asprime: ~ *viarum* CIC. starea rea a drumurilor, ~ *frigoris* OV. (*hiemis* TAC.) asprimea frigului, a iernii, ~ *vini, pomi* PLIN. acrimea vinului, a fructului, ~ *vocis*, ~ *soni* TAC. asprimea vocii, asprimea sunetului, ~ *loci* SALL. asprimea climei; **2** (*fig.*) **a.** (*despre fire, natură*) asprime, duritate: *patris* ~ OV. asprimea firii tatălui, ~ *remedii* TAC. violența leacului; **b.** greutate, situație grea: *in his asperitatibus rerum* CIC. în aceste grele împrejurări.

asperiter *adv. v.* **aspere**

asperitūdō, *inis v.* **aspritudo**

aspernābilis *(2) adj.* de disprețuit ACC.

aspernāmentum, *ī n.* dispreț TERT.

aspernandus *(3) adj.* de disprețuit VULG.

aspernanter *adv.* cu dispreț AMBR.

aspernātiō, *ōnis f.* disprețuire, silă, aversiune: (*animorum*) *perturbationes ex aspernatione rationis eveniunt* CIC. tulburările sufletești provin din nesocotirea rațiunii, ~ *ad quosdam tactus* SEN. silă la unele atingeri.

aspernātor, *ōris m.* disprețuitor TERT.

aspernor, *āri, ātus sum vt. dep.* a respinge, a refuza: ~ *preces* CIC. a respinge rugămințile, *panem oblatum aspernatus est* TAC. a refuzat pîinea oferită, *pati delectus aspernabantur* TAC. refuzau să mai suporte înrolările.

asperō (*I*) *vt.* **1** a face să nu fie neted, a înăspri: *terra manum* ~ STAT. a înăspri mîna cu pămînt (ca să nu mai alunece), (*poet.*) *hiems aquilonibus asperat undas* VERG. iarna zbîrlește valurile cu vînturile ei; **2** a ascuți: ~ *pugionem saxo* TAC. a ascuți pumnalul cu o piatră; **3** (*fig.*) a întărîta, a îndîrji: ~ *iram victoris* TAC. a întărîta mînia învingătorului.

aspersiō, *ōnis f.* răspîndire, stropire: *aspersione fortuita* CIC. aruncînd la întîmplare (culorile), ~ *aquae* CIC. stropire cu apă.

aspersus[1] *(3) p. pf. v.* **aspergo**

aspersus[2], *ūs m. v.* **aspersio**

asphodelus, *ī m.* asfodel (*plantă*) PLIN.

aspiciō (**adspiciō**), *ere, spēxī, spectum vt.* **1 a.** a privi: *aspice ad sinistram* PL. privește la stînga, *aspice ad me* PL. privește la mine, *aspice templum Cereris* PL. uite templul zeiței Ceres; **b.** (*oc.*) a privi cu admirație, a admira: *Chabriam milites aspiciebant* NEP. pe Chabrias îl admirau soldații; **2** a vedea, a observa: *erumne ego aspicio?* PL. îl văd oare pe stăpînu-meu?, *heu, Demea haud aspexeram te* TER. Vai, Demea, nu te văzusem, *pennas exire ... aspexere* OV. au observat că le ies aripi, *aspicis ut veniant columbae* OV. vezi cum vin porumbeii; **3** a privi cu atenție, a examina, a cerceta: ~ *signum*, ~ *tabulam pictam* CIC. a privi cu atenție o statuetă, un tablou, *operibus aspiciendis operam dare* LIV. a se ocupa cu examinarea lucrărilor, *consules Boeotiam aspicere iussi*

LIV. consulii au fost însărcinaţi să inspecteze Beoţia, *dum ego tabulas aspicere possim* CIC. timp în care eu să pot cerceta registrele; 4 a privi spre ..., a fi orientat spre ...: *pars Britanniae, quae Hiberniam aspicit* TAC. partea Britanniei care e în direcţia Hiberniei.

aspīrāmen, *inis n.* suflare, suflu VAL. FL.

aspīrātiō, *ōnis f.* 1 aspiraţie a aerului (în respiraţie) CIC.; 2 exalaţie, miasmă CIC.; 3 (*gram.*) aspiraţie (*sunetul* h *înaintea unei vocale*); 4 suflu, suflu divin, inspiraţie AMM., TERT.

aspīrō (adspīrō) (*I*) *vi.* 1 a sufla (către): *ad quae (granaria) nulla aura humida ~ possit* VARR. spre care hambare să nu poată bate nici un vînt umed, *pulmones se contrahunt aspirantes* CIC. plămînii se contractă, dînd afară aerul (prin expiraţie), *amaracus aspirans* VERG. măghiran care îmbălsămează, *aspirant aurae in noctem* VERG. suflă cîte un vîntişor spre seară; *tibia ~ et adesse choris erat utilis* HOR. A.P. *204* flautul servea să dea tonul şi să acompanieze corul; 2 (*fig. cu dat.*) a fi favorabil, a sprijini: *di coeptis aspirate meis* OV. zei, sprijiniţi ce-am început să cînt, *aspirat primo fortuna labori* VERG. la început, soarta ajuta efortul nostru; 3 a căuta să ajungă (la), a se apropia (de), a aspira (la): *ad Caesarem ceteri ~ non possunt* CIC. ceilalţi nu pot să ajungă la Caesar, *quo classes numquam ~ potuerunt* CIC. unde flotele n-au căutat niciodată să ajungă, (*cu dat.*) *nec equis aspirat Achillis* VERG. şi nu aspiră la caii lui Achilles; 4 a adăuga aspirata „h" în pronunţare: *consonantibus aspirare* QUINT. a aspira consonantele, *Graeci ~ solent* QUINT. grecii pronunţă de obicei cu aspirată; 5 (*vt.*) a face să sufle: *ventosque aspirat eunti* VERG. şi face să sufle vînturile, ajutînd-o în mers; 6 a insufla, a inspira: *~ dictis amorem* VERG. a insufla vorbelor iubire.

aspis, *idis f.* (ac. sg. *-idem* şi *-ida*; ac. pl. *-idas*) 1 aspidă, şarpe veninos CIC.; 2 scut PRUD.

asportātiō, *ōnis f.* ducere, transportare CIC.

asportō (*I*) *vt.* a duce (de undeva), a transporta: *sua omnia partim Salamina, partim Troezena asportant* NEP. transportă tot ce au, unii la Salamina, alţii la Troezena, *Ditem ferunt virginem asportasse* CIC. se zice că Pluto a dus-o pe fată cu sine.

asprētum, *ī n.* loc pietros (greu de străbătut) LIV.

asprītūdō, *inis f.* asprime, duritate CELS.

aspuō, *ere vt.* a scuipa (asupra) PLIN.

assa, *ōrum v.* **assum**

assacrificium, *iī n.* asistare la un sacrificiu TERT.

Assaracus, *ī m.* rege al Troiei, fiu al lui Tros şi frate cu Ganymede şi cu Ilos, tată al lui Capys, bunic al lui Anchises: *Assaraci tellus* HOR. = Troia, *Assaraci nurus* OV. = Venus, *Assaraci frater* OV. = Ganymede (şi constelaţia Vărsătorului), *Assaraci genus* VERG. = neamul romanilor.

assārius[1] (*3*) *adj.* fript CAT.

assārius[2] (*3*) *adj.* care valorează un as VARR. // **assārius**, *iī m.* as VARR.

assātura, *ae f.* carne friptă, friptură APIC.

assec *v.* **adsec**

assectātiō (adsectātiō), *ōnis f.* 1 însoţire (a unui candidat) CIC.; 2 urmărire, cercetare: *~ caeli* PLIN. studierea cerului.

assectātor (adsectātor), *ōris m.* (cel care urmăreşte) **a.** însoţitor (al unui candidat), partizan CIC.; **b.** curtezan (al unei femei), pretendent PLIN. IUN.; **c.** discipol, adept SEN.; **d.** vînător de averi, iubitor de mese bune SEN.

assector (adsector), *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a urmări pas cu pas, a se ţine de (cineva), a însoţi (ca prieten, client, curtezan): *cum assectaretur* HOR. cum se ţinea scai de mine; 2 a urma ..., a fi de partea ...: *miles Valentem assectabatur* TAC. soldaţii erau de partea lui Valens; [sens. pas. la ENN. şi TERT.].

assecuē (adsecuē) *adv.* urmărind pas cu pas.

assecula *v.* **adsecla**

assecūtiō (adsecutiō), *ōnis f.* 1 succesiune CHALCID.; 2 dobîndire AUG.

assecūtor (adsecūtor), *ōris m.* însoţitor, tovarăş MART. CAP.

assēdī *pf. v.* **assideo** şi **assido**

assellor (adsellor), *ārī vi. dep.* (*med.*) a avea scaun, a ieşi afară VEG.

assenescō (adsenescō), *ere vi.* a îmbătrîni TERT.

assensiō (adsensiō), *ōnis f.* 1 încuviinţare, aprobare CIC.; (*pl.*) *assensiones* semne de aprobare, aplauze CIC.; 2 (*fil.*) asentiment, acord (al spiritului cu datele simţurilor) CIC. Ac. *2, 99.*

assensor (adsensor), *ōris m.* cel care aprobă CIC.

assensus (adsensus), *ūs m.* 1 aprobare, încuviinţare, asentiment: *cum adsensu omnium* CIC. cu aprobarea tuturor; 2 (*fil.*) asentimentul spiritului la realitatea percepţiilor CIC.; 3 (*poet.*) ecou: *vox adsensu nemorum ingeminata* VERG. G. *3, 45* cuvîntul repetat prin ecoul pădurilor.

assentātiō (adsentātiō), *ōnis f.* 1 (*rar*) consimţămînt VELL.; 2 linguşire, adulare, servilism CIC., TAC.

assentātiuncula (adsent...) *f.* mică linguşire PL., CIC.

assentātor (adsent...), *ōris m.* 1 cel care aprobă tot ce spune sau face altul TERT.; 2 linguşitor, adulator CIC.

assentātōriē *adv.* din complezenţă CIC.

assentātrix (adsen...), *īcis f.* cea care zice „da" la orice PL.

assentiō (adsen...), *īre, sensī, sensum v.* **assentior**

assentior (adsen...), *īrī, sensus sum vi. dep.* a fi de aceeaşi părere, a aproba: (*cu dat. pers.*) *de horum laudibus tibi adsentior* CIC. în privinţa elogierii acestora, sînt de aceeaşi părere cu tine, (*cu dat. lucrului*) *ego sententiam dixi, cui sunt adsensi ad unum* CIC. eu am exprimat o părere, pe care au aprobat-o cu toţii, (*cu ac.n. al pron.*) *illud* (*hoc, id, cetera*) *tibi assentior* CIC. în privinţa aceea (aceasta, a celorlalte) sînt de părerea ta, (*cu prop. inf.*) *illud tamen non assentior tibi praestare regi optimates* totuşi, cît despre faptul că aristocraţii sînt mai buni decît un rege, nu sînt de acord cu tine, (cu *ut, ne*) *assentio tibi ut in Formiano commorer* CIC. sînt de părerea ta că e bine să rămîn la Formiae.

assentor (adsent...), *ārī, ātus sum vi. dep.* a aproba (în totul pe cineva spre a-i fi pe plac): *etiam tu quoque*

assentaris huic? PL. şi tu îi cînţi ăstuia în strună?, ~ *omnia* TER. a face pe voie în toate, *nisi forte* (*Baiae*) *assentantur* CIC. afară doar dacă Baiae nu ţine să-ţi facă pe voie.

assequor (**adseq...**), *sequi, secutus sum vt. dep.* 1 a ajunge din urmă: *si es Romae, iam me assequi non potes* CIC. dacă eşti la Roma, nu mă poţi ajunge, (*abs.*) *si recta via issent... assecuturi fuissent* LIV. dacă ar fi mers direct, i-ar fi ajuns; 2 (*fig.*) a ajunge (la), a obţine, a dobîndi: *omnes* ~ *magistratus, honores, immortalitatem* CIC. a obţine toate demnităţile, onorurile, nemurirea, ~ *regnum* CURT. a ajunge rege, (cu *ut* sau *ne* şi conjct.) *nihil aliud adsequeris, nisi ut ab omnibus audacia tua cognoscatur* CIC. nu obţii nimic altceva decît ca îndrăzneala ta să fie cunoscută de toţi, *pretio adsecuti sunt, ne navem darent* CIC. au obţinut prin bani să nu dea corabia; 3 a ajunge la nivelul ..., a egala: ~ *illorum prudentiam* CIC. a atinge nivelul înţelepciunii acelora, *benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar* CIC. voi imita bunăvoinţa ta faţă de mine, dar nu-ţi voi putea egala meritele; 4 a ajunge cu mintea la ..., a pricepe: *ut apertis obscura assequamur* CIC. ca să pricepem chestiunile obscure prin cele cunoscute, *quis tot ludibria fortunae animo assequi queat?* CURT. cine ar putea pricepe cu mintea atîtea capricii ale sorţii?

asser, *eris m.* scîndură; căprior; ţăruş; grindă CAES. ş.a.; bară (*la lectică*) SUET.

asserculus, *ī m.* şi **asserculum**, *ī n.* scîndurică, ţăruş mic, căprior CAT., COL.

asserō[1] (**adserō**), *ere, sēvī, situm vt.* a planta alături: *populus assita limitibus* CATUL. plop plantat lîngă hotar.

asserō[2] (**adserō**), *ere, serui, sertum vt.* 1 (*jur.*) **a.** (a trage la sine — *manu* — pe cineva în faţa judecătorului şi a-l declara ca om liber) a emancipa, a elibera: *manu aliquem adserere* sau *aliquem in libertatem* (*in ingenuitatem* SUET.) *adserere* PL. a elibera pe cineva, *manu aliquem* ~ *liberali causa* PL. a declara pe cineva liber într-un proces privitor la libertate, *se adserere* a se elibera; **b.** a reclama pe cineva ca sclav al său: ~ *aliquem in servitutem* LIV. a spune că e sclavul său, *Appius virginem ingenuam in servitutem adserere conatus* LIV. Appius încercînd să reclame ca sclavă a sa pe o fată de condiţie liberă; 2 a salva, a susţine, a apăra: *orabatque ut se ab iniuria oblivionis assereret* PLIN. IUN. şi se ruga să-l salveze de o uitare nedreaptă, *Latini Tarquinios asserebant* FLOR. latinii susţineau pe tarquini, *in asserenda libertate* SUET. în apărarea libertăţii, ~ *auriculas, caput* MART. a-şi apăra bietele urechi, capul; 3 a atribui: ~ *alicui duritiam ferri* SEN. a atribui cuiva o duritate de fier, ~ *sibi nomen sapientis* QUINT. a-şi atribui titlul de filozof, ~ *Iovem patrem sibi* CURT. a şi-l atribui pe Iupiter ca tată, *se* ~ *studiis* PLIN. IUN. a se dedica studiilor, *me assere caelo* OV. declară-mă de origine divină; 4 a afirma, a pretinde SEN. RH.

assertiō (**adser**), *ōnis f.* 1 (*jur.*) declaraţie (acţiune de revendicare a calităţii de om liber sau sclav): *nec adsertionem denegandam puto* PLIN. IUN. nu cred că trebuie respinsă acţiunea de revendicare a calităţii de om liber; 2 aserţiune, afirmaţie AUG.

assertor (**adser...**), *ōris m.* 1 (*jur.*) cel care declară în faţa instanţei că cineva e liber sau sclav al său: ~ *puellae* LIV. cel care pretinde că fata e sclava sa; 2 apărător, protector, salvator: *ut humano generi assertorem se accommodaret* SUET. ca să se facă protectorul neamului omenesc.

assertōrius (**adser...**) (*3*) *adj.* relativ la revendicarea libertăţii COD. IUST.

assertrix (**adser...**), *īcis f.* apărătoare, protectoare AUG.

assertum (**adser...**), *ī n.* probă, dovadă CAPEL.

asserviō (**ads...**), *īre vt.* a aservi, a pune în slujba ... CIC.

asservō (**ads...**) (*I*) *vt.* 1 **a.** a păstra, a conserva: ~ *tabulas neglegentius* CIC. a păstra registrele cam neglijent; **b.** (*oc.*) a ţine sub supraveghere, a lua seama: *asserva ipsum, ne abitat* PL. ia seama să nu plece; 2 a păzi, a supraveghea: ~ *portas*, ~ *exitus* CAES. a păzi porţile, ieşirile.

assessiō (**adses...**), *ōnis f.* prezenţă (lîngă cineva spre a-l consola) CIC.; asistenţă în proces AUG.

assessor (**adses...**), *ōris m.* asesor, ajutor (într-o funcţie) CIC., SEN.

assessōrius (**adses...**) (*3*) *adj.* relativ la asesori DIG.

assessūra (**ads...**), *ae f.* funcţia de asesor DIG.

assessus (**ads...**), *abl. -ū, m.* şedere alături, vecinătate PROP. *4, 11, 50.*

assevērans (**ads...**), *ntis adj.* afirmativ DON.

assevēranter (**ads...**) *adv.* categoric CIC.

assevērātē (**ads...**) *adv.* în mod serios, cu energie, cu pasiune APUL., GELL.

assevērātiō (**ads...**), *ōnis f.* 1 tărie într-o afirmaţie, seriozitate, fermitate, insistenţă: *omni tibi asseveratione affirmo* CIC. îţi afirm cu toată tăria, *respondit Blaesus specie recusantis, sed non eadem asseveratione* TAC. a răspuns Blaesus, făcîndu-se că refuză, dar nu cu aceeaşi fermitate, *accusatio adseveratione eadem peracta* LIV. acuzaţia a fost dusă pînă la capăt cu aceeaşi seriozitate, *argumentorum expositio cum asseveratione* RH. HER. desfăşurarea argumentelor cu tot ceea ce le întăreşte (cu probe), ~ *dicentis* QUINT. fermitatea tonului oratorului; 2 exclamaţie, interjecţie (*de ex.* heu), prin care se întăreşte puterea unei afirmaţii QUINT. *1, 4, 20.*

assevērō (**ads-**) (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 (*abs*) a vorbi serios: *bella ironia, si iocaremur; sin adseveramus* ... CIC. ironie drăguţă, dacă glumim; dar dacă vorbim serios ...; 2 a afirma, a susţine, a atesta: *asseverabat in exsilium se iturum* CIC. afirma că va pleca în exil, *hoc meum de quo tanto opere hoc libro asseveravi* CIC. această idee a mea, pe care am susţinut-o atît de mult în această carte, *ordinem agminis adseverare non possim* TAC. n-aş îndrăzni să garantez în ceea ce priveşte ordinea marşului, *magni artus Germanicam originem adseverant* TAC. trupurile mari dovedesc originea lor germanică; 3 (*rar*) a încrunta: ~ *frontem* APUL. M. *3, 13* a-şi încrunta fruntea.

assībilō (ads-), *āre* 1 *vi.* a şuiera (la) [*cu dat.*] AUS.; 2 *vt.* a scoate şuierînd: ~ *animam* STAT. a-şi da sufletul cu un horcăit şuierător.

assiccescō (ads-), *ere vi.* a se usca COL.

assiccō (ads-), *āre vt.* a usca SEN., COL.

assideō (ads-), *ēre, sēdi, sessum vi.* şi (*rar*) *vt.* 1 a şedea la … (lîngă …): *in scamno assidens foco* VAL. MAX. şezînd pe un scaun lîngă vatră, (*poet.*) *parcus ob heredis curam assidet insano* HOR. cel ce strînge avere de grija moştenitorului nu e departe de un nebun, (*vt.*) *assidebat pedes* APUL. şedea la picioare; 2 a şedea alături (de cineva, spre a-l ajuta), a asista (pe cineva): *adsidens aegro collegae* LIV. şezînd la căpătîiul colegului bolnav, *habes qui assideat* HOR. ai pe cineva care să-ţi fie alături, *huius periculo commoti huic assident, pro hoc laborant* CIC. alarmaţi de primejdia lui, îi vin în ajutor, se luptă pentru el, *assidet* (*mihi*) *recitanti* PLIN. IUN. mă asista la lecturile publice, (*vt.*) *parentem ~ aegrotum* APUL. a asista pe părintele bolnav; 3 a şedea în instanţă (ca judecător, asesor): *si quando Piso assideret in tribunali* TAC. dacă Piso era uneori asesor la judecată; 4 a se ocupa tot timpul de …, a se ocupa stăruitor cu …: ~ *litteris* PLIN. IUN. a se ocupa asiduu cu literatura, ~ *gubernaculis* PLIN. IUN. a se ocupa tot timpul de conducerea treburilor, ~ *philosophiae* SEN. a se dedica filozofiei; 5 (*mil.*) a face tabără în faţa …, a asedia: *Gracchus assidens Casilino* LIV. Gracchus făcînd tabără lîngă Casilinum, *moenibus assidet hostis* VERG. duşmanul asediază oraşul, (*oc.*) *statio cohortis ~ ludis solita* TAC. Ann. *13, 24* pichet format dintr-o cohortă, care în mod obişnuit făcea de gardă la jocuri.

assidō (ads...), *ere, sēdi, sessum vi.* şi (*rar*) *vt.* a se aşeza: *in bibliotheca assedimus* CIC. ne-am aşezat în bibliotecă, *assidamus, si videtur* CIC. să ne aşezăm, dacă vreţi; (*vt.*) *dextera Adherbalem adsedit* SALL. s-a aşezat la dreapta lui Adherbal.

assiduē (ads...) *adv.* continuu, necontenit, neîntrerupt, asiduu CIC.

assiduitās, *ātis f.* 1 prezenţă continuă (în jurul cuiva), asistenţă: ~ *cotidiana amicorum* CIC. prietenii care te însoţesc zilnic, *assiduitatem alicui praebere* CIC. a da asistenţă cuiva; 2 stăruinţă, perseverenţă, asiduitate: *quam* (*urbem*) *virtute, assiduitate, consilio, periculis liberavit* CIC. a salvat acest oraş de primejdii prin virtutea, tenacitatea şi înţelepciunea lui; 3 frecvenţă, continuitate, şir neîntrerupt: ~ *bellorum* CIC. şir neîntrerupt de războaie, ~ *molestiarum* CIC. număr necontenit de supărări, ~ *exercitationis* CIC. continuitatea exerciţiului.

assiduō, *adv. v.* **assidue**

assiduō, *āre vt.* a aplica necontenit VULG.

assiduus (*3*) *adj.* 1 (*jur.*) care are un domiciliu şi este înscris într-o clasă a contribuabililor // **assiduus,** *ī m.* cetăţean cu o oarecare stare, înstărit (*opus lui* proletarius = *care n-are nimic*): *adsiduo vindex adsiduus esto* LEX. XII TAB. unui cetăţean înstărit să-i fie garant un cetăţean înstărit, *cum locupletes adsiduos appellasset* CIC. numindu-i pe cei bogaţi *adsidui*; 2 care este (stă) mereu (undeva): *filius ~ in praedis* CIC. un fiu care şedea de obicei la moşiile de la ţară, ~ *Romae* CIC. care era mereu la Roma, ~ *mecum praetore me* CIC. mereu lîngă mine pe cînd eram pretor, ~ *in oculis hominum* CIC., LIV. mereu în văzul lumii; 3 (*despre fiinţe*) insistent, stăruitor, tenace, asiduu: *flagitator ~* CIC. solicitator insistent, *hostis ~ magis quam gravis* LIV. duşman mai mult tenace decît de temut; 4 (*cu subst. neînsufleţite*) continuu, neîntrerupt, permanent; ~ *labor* CAES. efort neîntrerupt, *assidua tranquillitas* TAC. linişte continuă, *ver assiduum* VERG. primăvară veşnică, *assidua cura* LIV. grija continuă.

assignātiō, *ōnis f.* atribuire, concesiune, împărţire (*în spec. de terenuri agricole*): ~ *agrorum* CIC. concesiune de terenuri agricole, *novae assignationes* CIC. noi împărţiri de pămînt.

assignātor, *ōris m.* cel care atribuie (un lot de pămînt) DIG.

assignificō, *ārē vt.* a da de înţeles, a arăta, a indica VARR.

assignō (*I*) *vt.* 1 a atribui: ~ *colonis agros* CIC. a atribui colonilor loturi de pămînt, ~ *alicui ordinem* LIV. a atribui cuiva rangul de centurion; 2 a pune pe seama …: *nec id homini, sed tempori assignandum putavi* CIC. am socotit că faptul nu trebuie pus pe seama omului acestuia, ci a împrejurării, ~ *mortem Clodii virtuti Milonis* CIC. a pune moartea lui Clodius pe seama virtuţii lui Milo; 3 a da în seamă, a încredinţa: *munus humanum assignatum a deo* CIC. misiune a omului încredinţată lui de divinitate, *quibus deportanda Romam regina Iuno assignata est* LIV. cărora li s-a dat misiunea s-o transporte la Roma pe Iuno, regina, *concupisco iuvenes bonos ~ famae* PLIN. IUN. doresc să-i fac cunoscuţi de toată lumea pe tinerii capabili; 4 (*rar*) a pune pecetea (*v. signum*); (*fig.*) a imprima: ~ *tabellas* PERS. a-şi pune pecetea pe tăbliţe, (*verbum*) *in clausula positum assignatur auditori* QUINT. un cuvînt aşezat la sfîrşit se imprimă în mintea auditorului.

assiliō, *ire, siluī vi.* 1 a sări asupra, a se năpusti, a asalta [cu dat.]: ~ *moenibus urbis* LIV. a se năpusti asupra zidurilor oraşului, (*abs.*) *assiliunt fluctus* OV. valurile bat furios, (*cu ac.*) (*insulae*) *quas assilit spumiger Aegon* STAT. (insule) pe care le bat apele înspumatei Mări Egei; 2 (*fig.*) a trece brusc la …, a sări la …, *ad genus illud orationis ~* CIC. a trece brusc la acel fel de oratorie.

assimilātiō, *ōnis v.* **assimulatio**

assimilis (*2*) *adj.* asemănător (cu): (*cu genit.*) ~ *huius facti* PL. asemenea cu această faptă, (*cu dat.*) ~ *fratribus* OV. asemănător cu fraţii lui.

assimiliter *adv.* la fel PL.

assimilō, *āre v.* **assimulo**

assimulanter *adv.* de acelaşi fel.

assimulātiō, *ōnis f.* 1 asemănare PLIN.; 2 (*ret.*) simulare (a unei temeri privitoare la ceea ce afirmă oratorul) RH. HER.; 3 dorinţă de egalare, rivalitate: *Nero vanus adsimulatione* TAC. Nero în dorinţa lui deşartă de a-l egala (pe Lucan).

assimulātor, *ōris m.* prefăcut, ipocrit DOM.

assimulātus (*3*) *p. pf. v.* **assimulo** // **adj. 1** simulat, fictiv: *virtus adsimulata* CIC. virtute prefăcută; **2** reprodus la fel, aidoma: *litterae adsimulatae* CIC. litere reproduse aidoma.

assimulō (*I*) *vt.* **1** a simula, a se preface: *quid si assimulo?* TER. ce-ar fi să mă prefac?, (*cu inf.*) ~ *amare oportet* PL. trebuie să mă prefac că o iubesc, (*cu ac. și inf.*) *assimuletque se tuam uxorem esse* PL. să simuleze că e nevasta ta, (cu *quasi*) *assimulabo quasi nunc exeam* TER. mă voi (pre)face că ies acum, *assimulato quasi gubernator sies* PL. fă-te că ești pilot de corabie; **2** a imita, a reproduce, a reprezenta: *assimulată castrorum consuetudine* NEP. imitînd felul de viață din tabără, ~ *deos in humani oris speciem* TAC. a-i reprezenta pe zei sub forma omenească, *montibus adsimulata nubila* LUCR. nori aidoma unor munți; **3** a asemui, a compara: *formam Britanniae auctores bipenni assimulavere* TAC. autorii au asemuit Britannia cu o secure cu două tăișuri.

assipondium, *iī n.* greutate de o livră VARR.

assis[1], *is m. v.* **as**

assis[2], *is m. v.* **axis**

assistō, *ere, stitī vi.* **1** a veni (la), a se așeza (lîngă), a se opri (la): *accede, nate, adsiste* CIC. apropie-te, copile, stai lîngă mine, *adsistite omnes contra me* PL. veniți toți în fața mea, ~ *ad fores* CIC. a se plasa la intrări, ~ *in ponte* CIC. a se așeza pe pod, ~ *tabernaculis* (= *dat.*) TAC. a se opri în fața corturilor; **2** a sta drept, a sta în sus: *iacere talum, ut rectus adsistat* CIC. a arunca astfel zarul, încît să se oprească drept în sus, *recto* ~ *trunco* OV. a se înălța cu un trunchi drept; **3** a sta (undeva în picioare), a sta, a fi prezent: *milites, solito assistentes ordine* TAC. soldați care stăteau în ordinea obișnuită, ~ *ad epulas regis* CIC. a sta (servind) la ospățul regelui, *adsistebant curiae foribus* (= *dat.*) PLIN. IUN. ședeau la ușile senatului, *assistentium fletus* IUST. bocetele celor prezenți; **4** a sta alături (ajutînd), a asista: *neque scribenti praeceptor assistit* QUINT. cînd scrii, nu stă profesorul lîngă tine (ca să te ajute), *adsistebam Vareno* PLIN. IUN. îl asistam pe Varenus în procesul lui.

assitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **assero**

assitus[2] (*3*) *adj.* pus alături APUL.

associō (*I*) *vt.* a uni (cu ceva), a asocia: ~ *cornua summis malis* CLAUD. a uni antenele cu vîrful catargelor, ~ *passus* STAT. a merge alături de cineva.

assoleō (adsoleo), *ēre vb. impers.* (*numai pers. a III-a sg. și pl.*) a se obișnui: *ut assolet* CIC. după cum este obiceiul, *ubi comitia assolent* LIV. unde se țin de obicei adunările, *ponite hic quae assolent* PL. puneți aici ce trebuie de obicei, *assolet veritas praebere vestigia sui* LIV. adevărul lasă de obicei urme după el.

assolō (adsolo) (*I*) *vt.* a face una cu pămîntul, a culca la pămînt TERT.

assonō (adsonō), *āre* **1** *vi.* (*despre ecou*) a răspunde printr-un sunet asemănător: *plangentibus assonat Echo* OV. Ecoul răspunde celor ce plîng; **2** *vt.* a face să răsune: ~ *concentus suaves* APUL. A face să răsune cîntece plăcute.

Assos, *ī f.* oraș în Mysia.

assudascō (adsudascō), *ere vi.* a asuda PL. Cas. *361.*

assūdescō (adsūdesco), *ere vi.* a începe să asude VARR.

assūēfaciō (adsūefacio), *ere, fēcī, factum vt.* a deprinde, a obișnui: (*cu abl.*) *genere quodam pugnae assuefacti* CAES. deprinși cu un anume fel de luptă, (*cu dat.*) *parvulos* ~ *probitati* TAC. a-i obișnui pe cei mici cu cinstea, (cu *ad*) ~ *ad supplicia patrum plebem* LIV. a deprinde plebea cu torturarea patricienilor, (*cu inf.*) *imperio populi Romani ceteras (nationes) parere assuefecit* CIC. a deprins celelalte neamuri să se supună stăpînirii romane.

assuescō (adsuesco), *ere, suēvī, suētum* **1** *vi.* a se obișnui, a se deprinde: (cu *ad*) ~ *ad homines* CAES. a se obișnui cu oamenii, (cu *in*) *in hoc assuescat* QUINT. să se obișnuiască cu aceasta, (*cu abl.*) *genus pugnae, quo assueverant* LIV. fel de luptă cu care se obișnuiseră, (*cu dat.*) ~ *militiae* LIV. a se obișnui cu milităria, (*cu inf.*) *votis assuesce vocari* VERG. obișnuiește-te să fii invocat; (*pf.*) *assuevi* am obiceiul, obișnuiesc; **2** *vt.* (*rar și poet.*) a deprinde, a obișnui: *qui pluribus adsuērit mentem corpusque* HOR. S. *2, 2, 109* cine își va fi obișnuit sufletul și corpul cu mai multe, *ne tanta animis adsuescite bella* VERG. Aen. *6, 832* nu vă obișnuiți sufletele cu atît de mari războaie.

assuetūdō (adsuetudo), *inis f.* **1** obișnuință: *seu natură, sive adsuetudine* TAC. fie din firea lui, fie din obișnuință, *assuetudine voluptatum* TAC. prin obișnuința cu plăcerile; **2** legătură amoroasă: *Nero assuetudine Actes devinctus* TAC. Nero înlănțuit de legătura cu Acte.

assuētus (adsuetus) (*3*) *p. pf. v.* **assuesco** // **adj. 1** obișnuit, care este deprins: (*cu abl.*) *homines labore assueti* CIC. oamenii obișnuiți cu munca, (*cu inf.*) *assueti muros defendere* VERG. obișnuiți să apere zidurile, (cu *ad* sau *in*) *manus assuetae ad sceptra* SEN. mîini obișnuite cu sceptrul, *in omnia iura assuetus* LIV. obișnuit cu toate legile, (*cu dat.*) ~ *umori et frigori* LIV. obișnuit cu umezeala și frigul; **2** obișnuit, uzual, cunoscut: *adsueta arma* LIV. arme obișnuite, *adsueta oculis regio* LIV. regiune bine cunoscută ochilor mei, *longius adsueto* OV. mai departe decît de obicei.

assugō (adsugo), *ere, suctum vt.* a se lipi (sugînd), a suge LUCR. *4, 1, 194.*

assula, *ae f.* așchie, țandără PL., VITR.

assulātim *adv.* în țăndări, în fărîme PL.

assultim (adsultim) *adv.* în salturi PLIN.

assultō (ads-) (*I*) **1** *vi.* a sări (asupra), a se năpusti: *feminae adsultabant, ut Bacchae* TAC. femeile se năpusteau ca niște bacante, *scopulo* (= *dat.*) *fluctus assultat* SEN. valul izbește în stîncă, ~ *tergis pugnantium* TAC. a sări în spatele luptătorilor; **2** *vt.* a asalta: ~ *latera* TAC. Ann. *1, 51* a asalta flancurile.

assultus (ads-), *ūs, m.* salt; asalt VERG., TAC.

assum[1] *v.* **adsum**

assum[2], *ī n.* friptură CIC. // **assa**, *ōrum n. pl.* etuvă CIC. Q. *3, 1, 2.*

assumentum, *i n.* petic VULG.

assūmō (ads-), *ere, sumpsi, sumptum vt.* **1** a lua (cu sine), a lua: *legiones quas in Italia assumpserat* CIC. legiunile pe care le luase cu el în Italia, ~ *uxorem* TAC. a-și lua ca soție, *socius adsumitur* CIC. este luat ca tovarăș, ~ *colorem novum* SEN. a prinde o culoare nouă, ~ *aliquid* CELS. a lua ceva în gură, *nihil ~ nisi aquam* CELS. a nu lua nimic în gură decît apă, ~ *novos socios* LIV. a-și atrage noi aliați, *sacra Cereris assumpta e Graecia* CIC. cultul zeiței Ceres împrumutat din Grecia, *seras ~ pennas* OV. a prinde tîrziu aripi, ~ *robora* OV. a prinde puteri; **2** a lua asupra sa, a-și atribui, a-și asuma: ~ *laudem* CIC. a-și atribui gloria, ~ *conservatoris sibi nomen* TAC. a-și atribui numele de salvator, ~ *regni insignia* TAC. a-și atribui însemnele regale, *orator tractationem orationis sibi assumet* CIC. oratorul trebuie să-și asume elocuțiunea; **3** a lua în plus, a-și însuși în plus, a adăuga: *ad reliquos labores etiam hanc molestiam assumo* CIC. la celelalte greutăți, mai iau asupră-mi și această supărare, *si quis aliam quoque artem sibi assumpserit* CIC. dacă cineva își va fi însușit și altă știință; **4** (*în logică*) a pune propoziția minoră a unui silogism CIC. Inv. *1, 63*; **5** (*ret.*) (*verba*) *quae assumpta sunt* QUINT. *10, 1, 121* cuvinte luate în sens figurat.

assumptiō (ads-), *ōnis f.* **1** luare, apropriere, alegere. **2** (*în logică*) propoziție minoră într-un silogism CIC. Inv. *1, 64*; **3** (*jur.*) însușire, uzurpare: ~ *originis, nominis* DIG. însușirea originii, a numelui; **4** înălțare de pe pămînt la cer ECCL.

assumptīvus (ads-) (*3*) *adj.* (*jur.*) care recurge la mijloace din afară: *causa adsumptiva* CIC. cauză care, neputîndu-se susține prin argumente proprii, recurge la altele, din afară.

assumptor (ads-), *ōris m.* cel care își apropria AMBR.

assuō, *ere, suī, sūtum vt.* a coase (la), a înnădi HOR. A.P. *16.*

assurgō (ads-), *ere, surrēxī, surrēctum vi.* **1** a se scula, a se ridica (din poziția culcat sau șezînd): *vos, quaeso, assurgite* CIC. vă rog, ridicați-vă în picioare, ~ *ex morbo* LIV. a se scula după boală; ~ *alicui* CIC. a se scula în picioare în fața cuiva (în semn de respect): *an quisquam venienti assurrexit ?* CIC. oare s-a sculat cineva în picioare cînd a venit el?, (*pas.*) *maioribus natu assurgitur* CIC. în fața celor mai bătrîni, ceilalți se scoală în picioare, *cum assurrectum ei non esset* LIV. cum ceilalți nu s-au sculat în picioare în fața lui; (*fig.*) *vina, quibus Tmolius assurgit* VERG. G. *2, 98* vinuri în fața cărora cele de Tmolus (din Lydia) se închină; **2** (*fig.*) a se ridica, a se înălța: *colles adsurgunt* LIV. se înalță niște coline, *pyramis assurgit trecentis pedibus* TAC. piramida se ridică la înălțimea de trei sute de picioare, *assurgens fluctu Orion* VERG. Orion, ridicîndu-se din valuri, *non coeptae assurgunt turres* VERG. nu se mai ridică turnurile începute, *assurgunt irae* VERG. furia crește, *haud iustis assurgis querelis* VERG. te ridici cu plîngeri nedrepte, *raro assurgit Hesiodus* QUINT. rar ridică tonul Hesiod.

assus (*3*) *adj.* **1** fript: *bubula assa* PL. carne de vițel friptă // **assum**, *ī n.* friptură CIC. ș.a.; **2** uscat, sec, curat, simplu: ~ *sol* CIC. soare uscat (la care te expui fără a te fi uns cu ulei), *assae lapides* VERG. niște pietroaie nelucrate (îmbinate între ele fără mortar sau var), *assa vox* VARR. numai voce (fără acompaniament), *assae tibiae* SERV. numai flaute (fără acompaniament de voce), *assa balnearia* CIC. baie de aburi uscați // **assa**, *ae f.* doică fără lapte: *vetulae assae* IUV. *14, 208* doicile bătrîne fără lapte.

assuspīrō (adsuspiro), *āre vi.* a suspina (la ceva) APUL. M. *4, 27.*

Assyria, *ae f.* regiune în Asia // **Assyrius** (*3*) *adj.* (*poet.*) assyrian: *Assyrium venenum* VERG. purpură feniciană, *Assyrium ebur* OV. fildeș indian, *Assyria malus* PLIN. (*bot.*) lămîi (*Citrus limon*), *Assyria puella* SEN. feniciana Europă // **Assyriī**, *ōrum m. pl.* assyrieni.

ast *conj.* (*arh.*) **1** iar, pe de altă parte: *si ego peribo, ~ ille, ut dixit, non redit* ... PL. dacă eu voi muri, iar el nu se întoarce, cum a promis ...; (*după o prop. condițională spre a sublinia apodoza*): *Bellona, si hodie nobis victoriam duis, ~ ego tibi templum voveo* LIV. Bellona, dacă astăzi ne dai victoria, atunci eu (din partea mea) îți dedic un templu; **2** (*în epoca clasică*) *v.* **at**

astacus, *ī m.* (*zool.*) crab (*Carcinus moenas*) PLIN.

astaphis, *idis f.* stafidă PLIN.

Astartē, *ēs f.* zeiță syriano-feniciană a Lunii (*asimilată cu Venus*).

Asteria, *ae* și **Asteriē**, *ēs f.* Asteria; *1*) sora Latonei; *2*) nume de femeie HOR.; *3*) numele vechi al insulei Delos și Rhodos.

asteriscus, *ī m.* asterisc, steluță (*semn critic indicînd pasajele cu lacune*) SUET.

asternō (adsterno), *ere vt.* a întinde (lîngă); (*pas.*) *asterni* a se prosterna, a se lungi în fața ...: *asternuntur sepulcro* (= *dat.*) OV. se prosternează în fața mormîntului, ~ *ante lares* OV. a se prosterna în fața larilor.

asteroplectos, *on adj.* lovit de fulger SEN. Nat. *1, 15, 3.*

asthma, *atis n.* astm PLIN.

asthmaticus (*3*) *adj.* astmatic PLIN.

asticus (*3*) *adj.* orășenesc SUET.

astipulātiō (adstipulatio), *ōnis f.* confirmare, mărturie PLIN.; concordanță, acord QUINT.

astipulātor (adstipulator), *ōris m.* **1** cel care se obligă (alături de altcineva), garant CIC.; **2** aderent, partizan CIC.

astipulātus (adstipulatus), *us m.* adeziune, consimțămînt PLIN.

astipulō (adstipulo) *v.* **astipulor**

astipulor (adstipulor), *āri, ātus, sum vi. dep.* **1** a se obliga (alături de altcineva printr-un contract), a fi (cuiva) garant GAI.; **2** a se asocia, a fi de acord: ~ *consuli irato* LIV. a se asocia consulului mîniat; **3** (*vt.*) a acorda: ~ *fidem verbis* APUL. a da crezare vorbelor.

astituō (adstituo), *ere, stituī, stitūtum vt.* a pune (undeva): ~ *aliquem ad lectum (aegroti)* RH. HER. a pune pe cineva la patul bolnavului, *molae (= dat.) astituor* APUL. sînt pus la piatră de moară (spre a împinge).

astō (adsto), *āre, stitī vi.* 1 a sta (în picioare), a fi de față: *asta atque audi* PL. stai și ascultă, ~ *ante ostium* PL. a sta înaintea ușii, *iuxta genitorem astat virgo* VERG. lîngă tatăl său stă fata, *omnes qui astabant* TAC. toți cei care erau de față, *cubiculo (= dat.) pauci astabant* TAC. puțini se aflau lîngă dormitor, *astante Italia tota* CIC. în prezența Italiei întregi; 2 a se ridica, a se înălța: *squamis adstantibus* VERG. (hidra) cu solzii ridicați; *mediis in moenibus adstans (equus)* VERG. calul înălțîndu-se în mijlocul cetății, *certa finis vitae mortalibus adstat* LUCR. un termen fatal al vieții le stă în față muritorilor; 3 a asista (la ceva), a ajuta (pe cineva) PL.

Astraea, *ae f.* zeița dreptății (*care în epoca de aur a trăit pe Pămînt, apoi a fost transformată în constelație*).

Astraeus, *ī m.* numele unui titan (*soțul Aurorei și tatăl vînturilor, numite și* Astraei fratres) OV. M. *14, 545.*

astragalus, *ī m.* 1 (*arhit.*) ciubuc, ornament în partea de sus a unei coloane VITR.; 2 (*bot.*) năut (*Cicer arietinum*) PLIN.

astrālis (*2*) *adj.* al astrelor AUG.

astrangulō (adstrangulo), *āre vt.* a spînzura MIN. FEL.

astrepō (adstrepo), *ere vi.* 1 a răspunde (ca ecou): *mare immugit, omnes scopuli astrepunt* SEN. marea mugește, toate stîncile huiesc de ecoul ei; 2 a răspunde cu strigăte, cu aclamații: *volgus clamore et vocibus adstrepebat* TAC. gloata răspundea cu strigăte și aclamații, ~ *alicui* TAC. a aplauda pe cineva: (*vt.*) *eadem* ~ *hortari* TAC. H. *4, 49* îi îndemna să aclame la fel, *quae pauci incipiant, reliquos* ~ TAC. (își zicea că) ceea ce cîțiva încep să aclame ceilalți continuă.

astrictē (adstricte) *adv.* (*fără superl.*) strîns, concis CIC. ș.a.

astrictiō (adstrictio), *ōnis f.* acțiune astringentă PLIN.

astrictōrius (adstrictorius) (*3*) *adj.* astringent PLIN.

astrictus (adstrictus) (*3*) *p. pf. v.* **astringo** // **adj.** 1 strîns: *non adstricto socco* HOR. cu un pantof nu bine legat de picior (într-o formă neglijentă), *limen astrictum* HOR. ușă închisă, *alvus astrictior* CELS. pîntecele constipat, *astrictis Ister aquis* OV. Istrul cu ape înghețate, *corpora astricta* QUINT. trupuri zvelte, *gustu astrictu* PLIN. cu un gust astringent; 2 (*fig.*) econom, strict, sever: *astricti in continendo patrimonio* SEN. economi cînd e vorba de păstrarea averii lor, *adstricti moris auctor fuit* TAC. a fost un exemplu de viață strînsă în cheltuieli; 3 (*ret.*) strîns, legat de unele reguli; concis, scurt: *poeta, numeris adstrictior* CIC. poetul este mai legat în exprimare (decît oratorul) prin ritm, *oratio adstricta* CIC. o vorbire concisă.

astricus (*3*) *adj.* de stele, sideral VARR.

astridens (adstridens), *ntis p. pr. al vb.* **astrido** (nefolosit) care șuieră la ... STAT.

astrifer, *era, erum adj.* 1 purtător de stele, înstelat LUC.; aducător de stele VAL. FL. 2 ceresc MART.

astriger, *era, erum adj.* care poartă stele STAT.; așezat printre stele CLAUD.

astringō (adstringo), *ere, strinxī, strictum vt.* 1 a lega strîns: *astringite isti manus* PL. legați-i strîns mîinile, *hunc astringite ad columnam* PL. legați-l strîns de stîlp; 2 a strînge: ~ *venas (terrae) hiantes* VERG. a strînge vinele prea căscate ale pămîntului, (*alvus*) *tum astringitur, tum relaxatur* CIC. pîntecele cînd se strînge, cînd se dilată, ~ *frontem* SEN. a încreți fruntea, *vis frigoris astringebat corpora* OV. gerul chircea trupurile, ~ *undas* LUC. a îngheța apele, ~ *corpus* MART. a răcori corpul, ~ *frondem ferro* COL. a tunde frunzișul cu cosorul; 3 (*fig.*) a lega, a încătușa, a obliga: ~ *totam Galliam sempiternis vinculis* CIC. a încătușa Gallia întreagă prin legături veșnice, *lingua astricta mercede* CIC. limba încătușată prin răsplată, ~ *mores disciplinae severitate* QUINT. a înfrîna moravurile prin severitatea disciplinei, (*Iugurtha*) *maioribus astrictus* SALL. Iugurtha reținut de treburi mai importante, ~ *fidem iureiurando* CIC. a-și angaja buna-credință prin jurămînt, *astringi sacris* CIC. a se obliga la ceremoniile sfinte, *ut homines se ad servitutem legis astringerent* QUINT. ca oamenii să se lege că vor fi sclavii legii; (*spec.*) *se astringere* sau *astringi* a se face vinovat: *se* ~ *magno scelere* CIC. a se face vinovat de o mare crimă, *se* ~ *furti* PL. a comite un furt; 4 (*ret.*) a lega, a strînge: ~ *verba numeris* CIC. a supune cuvintele regulilor ritmului, ~ *argumenta* CIC. a prezenta strîns argumentele.

astrologia, *ae f.* știința stelelor, astronomie CIC.; (*tard.*) astrologie.

astrologus, *ī m.* 1 astronom CIC.; 2 astrolog FIRM.

astronomia, *ae f.* astronomie SEN.

astronomus, *ī m.* astronom FIRM.

astrum, *ī n.* 1 stea, astru; constelație: *fugat astra Phoebus* HOR. Soarele pune pe fugă stelele, *Canis* ~ VERG. constelația Cîinelui; 2 (*pl. fig.*) cer, înaltul cerului, nemurire: *urbem tollit ad astra* HOR. ridică în slava cerului orașul, *sic itur ad astra* VERG. așa ajungi nemuritor.

astruō (adstruō), *ere, struxi, strūctum vt.* 1 a construi în plus (alături, peste): *veteri adstruitur recens aedificium* COL. o clădire nouă se construiește lîngă cea veche, *hanc insuper contignationem laterculo adstruxerunt* CAES. deasupra acestui planșeu au construit din cărămidă; 2 (*fig.*) a adăuga, a spori, a da în plus: *vix quidquam gloriae eius astruxit* VELL. a adăugat prea puțin gloriei lui, ~ *alicui laudem* PLIN. IUN. a spori cuiva gloria, *quid aliud Fortuna* ~ *poterat?* ce altceva îi putea da în plus soarta? 3 a pregăti (furnizînd ceva): *levissimos falsis criminibus* CURT. a pregăti oameni de nimic, punîndu-le la dispoziție acuzații false.

astu (asty) *n. indecl.* cetate, oraș (Atena) CIC.

astula, *ae f. v.* **assula**

astulus, *ī m.* mică înșelătorie APUL.

astupeō (adstupeo), *ēre vi.* a se minuna (de ceva), a fi uimit (de): *adstupet ipse sibi* OV. se minunează însuși de el, ~ *divitiis* SEN. a fi uimit de bogății.

Astur, *uris adj.* din Asturia // **Asturēs**, *um m. pl.* asturii (popor din Hispania)
Astura, *ae m.* rîu și localitate în Latium.
asturcō, *ōnis m.* cal de Asturia (*renumit prin eleganța mersului*) SEN.
Astūria, *ae f.* provincie în Hispania.
Asturica, *ae f.* capitala Asturiei // **Asturicus** (*3*) *adj.* din Asturia.
astus, *ūs m.* (*obișnuit la abl.sg.*) **a.** abilitate, șiretenie, artificiu PL.; **b.** (*mil.*) stratagemă TAC.
astūtē *adv.* cu șiretenie, cu abilitate VARR.
astūtia, *ae f.* șiretenie, abilitate CIC.
astūtulus (*3*) *adj.* cam șiret, destul de șmecher APUL.
astūtus (*3*) *adj.* șiret, abil CIC.
asty *v.* **astu**
Astyagēs, *is m. 1*) rege al Mydiei (*bunicul lui Cyrus*); *2*) tovarăș al lui Phineus (*metamorfozat în piatră*) OV.
Astyanax, *actis m. 1*) fiul lui Hector și al Andromacăi; *2*) actor din vremea lui Cicero.
Astydamia, *ae f.* nepoată a lui Ormenus.
Astypalaea, *ae f.* una dintre insulele Ciclade // **Astypalaensis** (*2*) *adj.*, **Astypalaeicus** *și* **Astypalēius** (*3*) *adj.* din Astypalaea.
asȳlum, *ī n.* loc inviolabil, loc de scăpare, refugiu CIC., TAC.
asymbolus (*3*) *adj.* care nu-și plătește cota: *asymbolum venire* TER. a veni la o masă fără a-și da contribuția.
asyndenton, *ī n.* asindeton (*suprimare a conjuncțiilor*) DIOM. (de ex.: *veni, vidi, vici*).
asystatos, *on adj.* instabil LACT.
at (arh. *ast*) *conj.* **1** dar: **a.** (*exprimând opoziție față de ceea ce precedă*): *non placet M. Antonio consulatus meus; at P. Servilio placuit* CIC. lui Antonius nu-i place consulatul meu; dar lui Servilius i-a plăcut, *at contra, at e contrario* dar dimpotrivă, *at etiam* ba chiar și; **b.** (*în dialog, la schimbarea persoanei*): *Nescio. — At ego scio* PL. Nu știu. — Dar eu știu; *Rem probo. — At ego, inquam, censeo* ... CIC. Aprob aceasta. — Dar eu, zic, socotesc că ...; *at ille respondit* CURT. dar acela răspunse; **c.** (*în introducerea sau respingerea unei obiecții*): *At memoria minuitur. — Credo, nisi eam exerceas* CIC. — Dar memoria, zicese, îți scade (la bătrînețe). — Cred, dacă nu o exersezi, *at hominem dignum mittent. Num Servilio digniorem?* CIC. dar, zic ei, vor trimite un om demn. Oare mai demn decît Servilius?; **d.** într-o povestire, ca trecere la altceva: *volat ille ac Libyae adstitit oris ... At pius Aeneas ...*, acela zboară și se oprește în ținutul libyan; piosul Aeneas ...; **e.** în exclamații: *at ut scelesta sola secum murmurat* PL. uite cum bodogănește singură păcătoasa, *at te Iupiter dique omnes perdant* PL. bătu-te-ar Iupiter și toți zeii; **2** (*după prop. cu sens concesiv*) dar, totuși, dar cel puțin: *sit fur, sit sacrilegus, at est tamen bonus imperator* CIC. o fi hoț, o fi profanator de temple, totuși e un bun general, *non honestum consilium, at utile* CIC. o hotărîre nu prea de laudă, dar cel puțin utilă, *si minus supplicio affici, at custodiri oportebat* CIC. dacă nu trebuiau puși la chinuri, cel puțin trebuiau să fie păziți; **3** ei bine, atunci: *quod si nihil iuris humani relinquitur inopi, at ego ad deos vindices superbiae confugiam* LIV. dacă omului sărac nu i se lasă nici un fel de drept omenesc, atunci mă voi adresa zeilor răzbunători ai trufiei, *Bellona, si hodie nobis victoriam duis, ast ego templum tibi voveo* LIV. Bellona, dacă azi ne dai victoria, atunci eu îți închin un templu.
Atābulus, *ī m.* vînt cald, care bate în Apulia (siroco).
Atacīnus (*3*) *adj.* atacin (*v. Atax*); *Varro Atacinus* poetul Varro din Atax.
Atalanta, *ae* și **Atalantē**, *ēs f. 1*) soția lui Meleagru (celebră vînătoriță) // **Atalantaeus** (*-ēus*) *adj.* al Atalantei; *2*) soția lui Hippomenes // **Atalantiadēs**, *ae m.* = fiul Atalantei (Parthenopaeus).
atat *v.* **attat**
atavia, *ae f.* mama străbunicii DIG.
atavus, *ī m.* tatăl străbunicului *sau* străbunicii DIG. // **atavī**, *ōrum m. pl.* strămoși.
Atax, *acis m.* mic rîu în Gallia Narboneză (*azi, Aude*).
Ateius (**Atteius**), *ī. m.* nume gentilic roman: *Ateius Capito* jurisconsult roman.
Atella, *ae f.* orășel osc (*între Capua și Neapolis, azi Aversa*) // **Atellānus** (*3*) *adj.* din Atella: *fabula* (*fabella*) *Atellana* sau **Atellana**, *ae f.* (un fel de) farsă cu măști, atelană // **Atellānus**, *ī. m.* actor de atelane // **Atellānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Atella // **Atellānicus** (**Atellānius**) (*3*) *adj.* de atelane.
āter, *tra*, *trum adj.* (*fără superl.*) **1** negru, închis la culoare: *tam atra quam carbo* TER. atît de neagră ca și cărbunele, *atra nubes* LUCR. nor negru; **2** (*fig.*) **a.** îngrozitor, cumplit; nefericit, chinuitor: *atri dies* OV. zile nefaste, *atra dies* VERG. ziua cumplită (a morții), *atra mors* HOR. moartea îngrozitoare, *atra cura* HOR. grijă chinuitoare; **b.** veninos, perfid: *atro dente* HOR. cu dinte veninos, *versus atri* HOR. versuri perfide.
Aternus, *ī m.* mic rîu în Italia (*azi, Pescara*).
Atesis *v.* **Athesis**
Ateste, *is n.* oraș în țara veneților (*azi, Este*).
Athamānes, *um m. pl.* locuitorii Athamaniei, athamani // **Athamānia**, *ae f.* regiune în Epir // **Athamānus** (**Athamānicus**) (*3*) *adj.* athaman.
Athamās, *antis m.* (ac. *-anta*) *1*) rege legendar al Thebei; *2*) rege în Orchomenos, în Beoția // **Athamantēus** (**Athamanticus**) (*3*) *adj.* al lui Athamas // **Athamantiadēs**, *ae m.* fiu al lui Athamas (Palemon) // **Athamantis**, *idos f.* fiică a lui Athamas (Helle).
Athēnae, *ārum f. pl.* Atena: *1*) capitala Atticii; *2*) numele altor orașe.
Athēnaeum, *ī n.* ateneu (*templu al Minervei la Atena, unde poeții și oratorii își citeau operele; templu ridicat la Roma în același scop de împăratul Hadrian*).
Athēnaeus (*3*) *adj.* atenian // **Athēnaeus**, *ī.m.* nume de persoană.
Athēnagorās, *ae m.* nume de bărbat (*la greci*).
Athēniensis (*2*) *adj.* atenian // **Athēnienses**, *ium m. pl.* atenienii.
Athēniō, *ōnis m.* căpetenie a sclavilor revoltați în Sicilia.
Athēnodōrus, *i m.* filozof stoic.
athēnogerōn, *ontis m.* bătrîn care studiază HIER.

atheos (atheus), *ī m.* ateu ARN.
atherōma, *atis m.* (*med.*) aterom (*arterioscleroză*) CELS.
Athesis (Atesis), *is m.* rîu în regiunea veneţilor (*azi, Adige*).
athisca, *ae f.* cupă pentru libaţii VULG.
āthlēta, *ae m.* atlet (*la jocurile din circ*) CIC.; (*fig.*) campion, maestru VARR.
āthlētice *adv.* ca (un) atlet PLIN.
āthlēticus (*3*) *adj.* de atlet // **athlētica**, *ae f.* atletică, arta atletului PLIN.
āthlon, *ī.n.* luptă HYG.; (*pl.*) munci (ale lui Hercules); încercări (ale vieţii) MANIL.
Athō (Athōs), *ōnis m.* (dat. şi abl. *Athō*, ac. *Athon* şi *Athō*) muntele Athos (*în Peninsula Calcidică*).
Atīliānus (*3*) *adj.* al lui Atilius.
Atīlius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.*: *M. Atilius Regulus*).
Ātīna, *ae f.* oraş al volscilor în Latium (*azi, Atina*) // **Ātīnās**, *ātis adj.* din Atina, atinat // **Ātīnātēs**, *ium m.* atinaţii.
Ātīnius, *iī m.* nume gentilic roman // **Ātinius** (*3*) *adj.* al lui Atinius, atinian.
Atius, *iī m.* nume gentilic roman.
Atlantēus (*3*) *adj.* al lui Atlas.
Atlantiacus (Atlanticus) (*3*) *adj.* atlantic, libyan CIC.
Atlantiadēs, *ae m.* descendent din Atlas (Mercur).
Atlantias, *adis f.* descendentă din Atlas (*de ex.*, *Pleiadă*).
Atlantis, *idis f.* (ac. *-tidem* şi *-tida*) *1*) fiică a lui Atlas // **Atlantidēs**, *um f. pl.* fiicele lui Atlas (Pleiadele şi Hyadele); *2*) Atlantida (*insulă fabuloasă*) // **adj.** *f.* a muntelui Atlas.
Atlās (Atlans), *antis m. 1*) titanul Atlas (*care sprijină cerul pe umerii săi*); *2*) munte în Mauritania.
atocium, *iī n.* leac anticoncepţional PLIN.
atomus (*3*) *adj.* nedivizibil PLIN. // **atomus**, *ī f.* atom, corpuscul // **atomum**, *i n.* clipă: *in atomo* TERT. într-o clipă.
atque (*de regulă, înainte de vocale şi* h) şi **ac** (*de regulă, înainte de consoane*) *conj.* **1** (*legînd strîns un termen de un altul, adesea cu sens intensiv*) şi, şi chiar, şi pe deasupra: *in maximis periculis huius urbis atque imperii* CIC. în cele mai mari pericole ale acestui oraş şi ale imperiului, *res nova atque inaudita* CIC. un lucru nou şi nemaiauzit, *intra moenia atque in sinu urbis* CIC. înăuntrul zidurilor şi chiar în inima oraşului, *hebeti ingenio atque nullo* CIC. cu o inteligenţă slabă şi chiar nulă; *atque is* ... şi mai cu seamă ..., şi pe deasupra ..., *atque etiam* ... ba chiar ..., *atque adeo* ... sau mai degrabă, *etiam atque etiam* ... de repetate ori, *ut viris ac Romanis dignum sit* LIV. ca să fie demn de nişte bărbaţi, şi mai ales de nişte romani, *infirma atque etiam aegra valetudine* CIC. cu o sănătate şubredă, ba chiar proastă, *hoc consilio atque adeo hac amentia impulsi* CIC. împinşi de acest gînd sau mai bine zis de această nebunie, *etiam atque etiam considera* CIC. gîndeşte-te şi iar gîndeşte-te; **2** (*simplă copulă* = et, -que) şi: *noctes ac dies* CIC. ziua şi noaptea, *caloris atque frigoris patientia* SALL. rezistenţă la căldură şi la ger; (*în hendiadă*) *imperator clamore atque assensu appellatus erat* LIV. fusese numit „imperator“ cu aclamaţii zgomotoase, *isto animo atque virtute* CIC. cu aceste sentimente alese; **3** (*după cuvinte sau locuţiuni care arată asemănarea*) ca şi, (*sau deosebirea*) decît: *aequo mendicus atque opulentissimus censetur censu ad Acheruntem mortuos* PL. cerşetorul (, ca) şi bogatul mort fac tot atîtea parale în lumea de dincolo, *hi quidem coluntur aeque atque illi* CIC. aceştia sînt onoraţi la fel ca şi aceia, *similiter atque ipse eram* CIC. la fel cum eram şi eu, *aeque ac si*, *proinde* (*perinde*) *ac*, *si* ... la fel ca şi cum ...; *aeque a te peto ac si mea negotia essent* CIC. îţi cer, întocmai ca şi cînd ar fi vorba de interesele mele, *pro eo ac mereor* CIC. în măsura în care merit; *aliter de illis ac de nobis iudicamus* CIC. altfel judecăm despre ei decît despre noi, *aliter audio atque ut ad te scribebam* CIC, aflu altfel decît cum îţi scriam, *non secus ac si meus frater esset* CIC. nu altfel decît dacă ar fi fratele meu, *aliter contra atque* ... altfel decît; (*după comparative, rar şi poet.*) *non tuus venter capiet plus ac meus* HOR. stomacul tău nu va primi mai mult decît al meu, *peccas minus atque ego* HOR. greşeşti mai puţin decît mine; **4** (*legînd propoziţii sau fraze şi introducînd o idee nouă în continuare, neaşteptată, opusă*) şi: **a.** (*continuare*) *summa aequitate res constituit atque ipse ibidem manere decrevit* CAES. a orînduit lucrurile cu cea mai mare dreptate şi a hotărît să rămînă şi el acolo; **b.** (*surpriză*) *per impluvium despexi atque ego aspicio* ... PL. m-am uitat în jos prin impluvium şi iată că zăresc ...; **c.** (*adăugînd o prop. adversativă*) *Cyrillum lapidibus cooperuerunt. atque ille utilitatem sequi videbatur* CIC. l-au acoperit cu pietre pe Cyrillus. Şi totuşi, acela părea că are în vedere interesul lor, *atque ego non haec in M. Tullio vereor* SALL. dar eu nu mă tem de acestea de la M. Tullius; **5.** (*recapitulînd*) de altminteri, dar: *ac de primo officii fonte diximus* CIC. dar despre prima sursă a îndatoririi am vorbit.
atquī *conj.* **1** şi totuşi: *o rem inexplicabilem! ~ explicanda est* CIC. Ce lucru încurcat! Şi totuşi trebuie să fie lămurit; **2** ei bine (atunci): *~ si noles sanus, curres hydropicus* HOR. ei bine (atunci) dacă nu vei vrea să alergi cît eşti sănătos, ai să alergi cînd vei fi hidropic.
atquīn *v.* **atquī**
Atracēs, *um m.* locuitori de pe malul rîului Atrax în Aetolia.
Atracidēs, *ae m.* atracid (thessalian).
Atracis, *idis f.* thessaliană (Hippodamia) OV.
Atracius (*3*) *adj.* **1** thessalian PROP.; **2** magic STAT.
ātrāmentārium, *iī n.* călimară VULG.
ātrāmentum, *ī n.* **1** negreală, lichid negru: *atramenti effusione sepiae se tutantur* CIC. sepiile se apără răspîndind un lichid negru, *~ sutorium* negreală de cizmărie; **2** cerneală CIC., HOR.
ātrātus (*3*) *adj.* **1** înnegrit PROP.; **2** îmbrăcat în haine de doliu CIC., TAC. ş.a.
Atrātus, *ī m.* rîu lîngă Roma.

Atrax, *acis m. 1*) rîu în Aetolia; *2*) oraş în Thessalia; *3*) fiul lui Peneus, rege al Thessaliei şi tatăl Hippodamiei.
Atrebatēs, *um m. pl.* atrebaţii (*popor din Gallia Belgică*) // *sg.* **Atrebas**, *atis* atrebat.
Atreus, *eī m.* rege al Mycenei (*fiu al lui Pelops şi al Hippodamiei, frate al lui Tieste, tatăl lui Agamemnon şi al lui Menelau*) // **Atreus** (*3*) *adj.* al lui Atreus.
ātriārius, *iī m.* sclav care curăţă atriumul DIG.
ātricolor, *ōris adj.* de culoare neagră AUS.
Atrīda (Atrīdēs), *ae m.* fiu al lui Atreu, atrid // **Atrīdae**, *ārum m. pl.* atrizii (Agamemnon şi Menelau).
ātriensis (*2*) *adj.* de atrium // **ātriensis**, *is m.* păzitorul casei, îngrijitorul casei, portar CIC.
ātriolum, *ī n.* atrium mic CIC.
ātritās, *ātis f.* culoare neagră, negreală; vînătaie PL. Poen. *1290*.
ātrium, *iī n.* **1** atriu (*încăpere principală într-o casă romană*); (*fig.*) casă, palat OV., LIV.; **2** sală; portic; hală CIC. ş.a.
atrōcitās, *ātis f.* **1** grozăvie, monstruozitate, atrocitate: ~ *sceleris* SALL. grozăvia crimei; **2** cruzime, violenţă, duritate, asprime: ~ *animi* CIC. cruzimea sufletului, ~ *verborum* CIC. duritatea cuvintelor.
atrōciter *adv.* crud, violent, atroce, aspru, cu îndîrjire CIC., TAC. ş.a.
Atropatēnē, *ēs f.* ţinut în nordul Mediei // **Atropatēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Atropatene.
atrophus (*3*) *adj.* care nu e hrănit, istovit PLIN. // **atropha**, *ōrum n. pl.* membre atrofiate PLIN.
Atropos *f. indecl.* una dintre cele trei Parce (*v. Parca*).
atrōtus (*3*) *adj.* invulnerabil HYG.
atrōx, *ōcis adj.* **1** îngrozitor, înspăimîntător, violent, năprasnic, crunt, atroce: *bellum* ~ SALL. război crunt, ~ *periculum* LIV. primejdie îngrozitoare, ~ *tempestas* TAC. furtună năprasnică, ~ *odium* OV. ură năprasnică; **2** dur, neînduplecat, aspru, îndîrjit: *Agrippina, semper* ~ TAC. Agripina, necontenit dură: ~ *animus Catonis* HOR. neînduplecatul suflet al lui Cato, *dolore* ~ TAC. îndîrjit de durere.
atrusca, *ae f.* (specie de) viţă de vie MACR.
Atta, *ae m.* cognomen roman (*de ex.*: *C. Quinctius Atta, poet comic citat de Horatius*).
attactus (adtactus), *us m.* (*obişnuit la abl.*) atingere VERG.
attacus, *ī m.* (un fel de) lăcustă VULG.
attagēn, *ēnis m.* (**attagēna**, *ae f.*) (*ornit.*) cocoş sălbatic, ieruncă (*Tetrastes bonasia*) HOR.
attagus, *ī m.* ţap ARN.
Attalīa, *ae f.* nume de oraş în Aetolia şi Pamphylia // **Attalensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Attalia.
Attalicus (*3*) *adj.* al lui Attalus, attalic: *Attalicis condicionibus* HOR. în condiţiile oferite de Attalus (cu tot aurul lumii), *Attalicae urbes* HOR. oraşele din regatul lui Attalus // **Attalica**, *ōrum n. pl.* haine *sau* covoare ţesute cu aur PROP.
Attalis, *idis f.* tribul lui Attalus (*la Atena*) LIV.
Attalus, *ī m.* nume al regilor Pergamului (*dintre care Attalus III, vestit prin bogăţiile sale*).
attamen *conj.* (şi separat **at ... tamen**) şi totuşi, cu toate acestea, cel puţin: *aliquem remunerare si non pari, at grato tamen munere* CIC. a răspunde cuiva cu un dar, dacă nu egal, cel puţin care să-i facă plăcere.
attāminō (*I*) *vt.* a se atinge de ceva CAPIT., IUST.
attat *şi* **attatae** *interj.* ah, vai! PL., TER.
attegia, *ae f.* colibă IUV.
attelebus, *ī m.* lăcustă PLIN.
attemperātē (adtemperātē) *adv.* la momentul potrivit, la punct TER.
attemperiēs, *ēī f.* temperare, moderare COD. TH.
attemperō (adtemperō), *āre vt.* a potrivi, a ajusta: ~ *sibi gladium* SEN. Ep. *30, 8* a îndrepta sabia împotriva sa.
attemptō *v.* **attento**
attendō (adtendō), *ere, dī, tum vt.* **1** (*rar*) a întinde: ~ *arcum* APUL. a întinde arcul, ~ *manus caelo* APUL. a ridica mîinile spre cer; (*pas.*) a se întinde; **2** a-şi îndrepta: *animum* (*animos*) sau *animo* a-şi îndrepta atenţia, a lua seama, *attendite animos ad ea quae consequuntur* CIC. fiţi atenţi la cele ce urmează, *nunc quid velim animum attendite* PL. acum luaţi seama ce vreau; **3** (*frecv. abs.*) **a.** a lua seama, a fi atent, a asculta atent, a observa: *aequo animo attendite* TER. ascultaţi-mă cu bunăvoinţă, *attendo te studiose* CIC. te ascult cu interes, *stuporem hominis attendite* CIC. observaţi stupiditatea acestui om, *cum de necessitate attendemus* CIC. cînd vom examina ce este necesar, (*cu dat.*) *sermonibus malignis attendit* PL. pleacă urechea la bîrfeli; (*rar pas.*) *versus aeque prima et extrema pars attenditur* CIC. se ascultă cu egală atenţie începutul şi sfîrşitul versului, (*cu ac. şi inf.*) *non attendit eum hoc curasse* CIC. nu ia seama că el s-a îngrijit de aceasta, (*cu interog. indir.*) *cum attendo qua prudentia sit Hortensius* CIC. cînd mă gîndesc cît de înţelept este Hortensius; **b.** (*postclasic cu dat.*) a se ocupa: *eloquentiae plurimum attendit* SUET. se ocupă foarte mult cu elocvenţa, ~ *iuri* SUET. a studia dreptul.
attentātiō, *ōnis f.* încercare SYMM.
attentē *adv.* cu atenţie, cu grijă CIC.
attentiō, *ōnis f.* încordare: ~ *animi* QUINT. atenţie.
attentō (adtentō) *şi* **adtemptō** (*I*) *vt.* **1** a încerca (să ajungă la un rezultat bun): ~ *aliquem lacrimis* VAL. FL. a încerca să cîştige pe cineva prin lacrimi, *attentatum deserere* CIC. a abandona un lucru început, *locos laetiores attentavit* QUINT. (Cicero) a încercat dezvoltări mai bogate; **2** a încerca să surprindă, să corupă, să atace; a ataca: ~ *fidem alicuius* CIC. a surprinde buna-credinţă a cuiva, ~ *pudicitiam alicuius* SEN. a atenta la pudoarea cuiva, ~ *Capuam, classem* CIC. a încerca să corupă Capua, flota; *curabo sentiat quos attentarit* PHAEDR. am să-l fac să simtă pe cine a atacat, ~ *testamentum* VAL. MAX. a ataca un testament, ~ *iura* HOR. a ataca drepturile cuiva.
attentus (*3*) *p. pf. v.* **attendo** şi **attineo** // **adj. 1** concentrat, atent: *si attentos animos habebimus ad ...* CIC. dacă vom avea mintea atentă la ...; **2** grijuliu, econom, cumpătat: *nimium ad rem in senecta attenti sumus* TER. la bătrîneţe, sîntem prea grijulii cu averea, *durus nimis attentusque* HOR. prea aspru şi prea strîns în cheltuieli.

attenuātē (adtenuātē) *adv.* (*despre stil*) simplu, fără podoabe CIC. Brut. *201.*

attenuātiō (adtenuātiō), *ōnis f.* 1 atenuare RH. HER.; 2 simplitate (a stilului) RH. HER. *4, 16.*

attenuātus (adtenuātus) (*3*) *p. pf. v.* **attenuo // adj.** slăbit, redus, subţiat; (*despre stil*) sărac, prea simplu: *corpus aegritudine attenuatius* AUG. corp prea slăbit de boală, *vox attenuata* voce subţirică; *attenuata oratio* RH. HER. vorbire săracă.

attenuō (adtenuō) (*1*) *vt.* 1 a subţia, a reduce, a slăbi: *legio proeliis attenuata* CAES. legiune redusă din cauza luptelor, *vires morbo attenuatae* LIV. puterile slăbite de boală, *bellum exspectatione eius attenuatum est* CIC. războiul a slăbit din cauza aşteptării lui, *fertur Achilles curas attenuasse lyrā* OV. se zice că Achilles îşi uşurase chinul prin liră, *insignem attenuat deus* HOR. zeul îl coboară pe cel puternic; 2 (*ret.*) a reduce vorbirea la o formă simplă RH. HER.

atterminō (adterminō), *āre vt.* a limita, a măsura ARN.

atterō (adterō), *ere, trīvī, trītum vt.* 1 a freca (de): *Cerberus leniter atterens caudam* HOR. Cerberul frecîndu-şi uşor coada (de tine); 2 a uza (prin frecare), a prăpădi, a strica: ~ *herbas* VERG. a prăpădi (călcînd) iarba, ~ *opere* (*insuetas*) *manus* TIB. a-şi strica mîinile neobişnuite cu munca, *quot manus atteruntur, ut niteat unus articulus?* OV. cîte mîini nu se bătătoresc ca să strălucească un singur deget?; 3 (*fig.*) a zdrobi, a strivi, a nimici: *alteri alteros attriverant* SALL. se slăbiseră unii pe alţii, *magna pars exercitus attrita est* LIV. o mare parte din armată a fost zdrobită, *pretia plebem attriverant* TAC. preţurile (mari) striviseră plebea, ~ *famam atque pudorem* SALL. a pîngări bunul nume şi onoarea.

atterāneus (*3*) *adj.* care izbeşte un loc deja trăsnit SEN. Nat. *2, 49, 2.*

attertiātus (adtertiātus) (*3*) *adj.* redus la o treime (prin fierbere) VITR.

attestātiō (adtestātiō), *ōnis f.* atestare, mărturie MACR.

attestātor (adtest...), *ōris m.* cel care atestă PHAEDR.

attestor (adtest...), *ārī, ātus sum vt. dep.* a atesta, a dovedi, a confirma: *hoc attestatur fabula Aesopi* PHAEDR. fabula lui Aesopus dovedeşte aceasta; (*sens pas.*) *attestatus* atestat ECCL.

attexō (adtexo), *ere, texuī, textum vt.* a adăuga o ţesătură, a întreţese, a uni strîns: *pinnae loricaeque attexuntur* CAES. se adaugă (palisadei) creneluri şi parapete, *barbarorum agris quasi attexta ora* CIC. un ţărm care parcă tiveşte ogoarele barbarilor.

Atthis, *idis f. 1*) ateniană; *2*) Attica; *3*) o prietenă a poetei Sappho; *4*) ateniana Filomela (*transformată în privighetoare*), privighetoarea; Procne (*transformată în rîndunică*), rîndunica MART.

Attiānus (*3*) *adj.* al lui Attius.

Attica, *ae f.* ţinutul a cărui capitală e Atena.

Atticē¹ *adv.* ca atticii, attic.

Atticē² , *es f.* Attica.

atticissō, *āre vi.* a vorbi cu atenienii PL.; a vorbi greceşte APUL.

atticurgēs, *es adj.* făcut în stil attic VITR.

Atticus (*3*) *adj.* al Atticii, al Atenei: *civis* ~ cetăţean al Atenei, *terra Attica* LIV. Attica, *Attica fides* VELL. buna-credinţă attică // **Atticī,** *ōrum m. pl.* **a.** atenienii; **b.** oratorii attici (opuşi asianilor) // **Atticus,** *ī m.* T. Pomponius Atticus (*prietenul intim al lui Cicero*).

attigō (adtigo) *v.* **attingo**

attiguus (adtiguus) (*3*) *adj.* care se atinge, vecin APUL.

Attila, *ae m.* rege al hunilor.

Attiliānus, Attilius *v.* **Atilianus, Atilius**

attilō (adtillō), *āre vt.* a gîdila; (*fig.*) a măguli IUL. VAL.

attilus, *ī m.* (specie de) peşte de mare PLIN.

attineō (adtineō), *ēre, tinuī, tentum vt.* 1 a ţine, a reţine, a opri: *castris armatos* ~ TAC. a ţine oameni înarmaţi în tabără, *ni dextram vi attinuissent* TAC. dacă nu i-ar fi ţinut braţul drept cu forţa, *attineri publicā custodiā* TAC. a fi reţinut sub pază publică, ~ *Numidam spe pacis* SALL. a-l ţine în loc pe numid prin speranţa de pace, *ripam Danubii legionum duae attinebant* TAC. două dintre legiuni ocupau malul Dunării; 2 a ţine (pînă la), a se întinde: *Scythae ad Tanain attinent* CURT. sciţii se întind pînă la Tanais; 3 (la pers. a III-a cu *ad* şi ac.) are a face, priveşte, se referă; importă; e nevoie: *sed quid istuc ad me attinet?* dar ce-are a face asta cu mine?, *quod ad me attinet, omnes vivere velim* CIC. în ce mă priveşte, aş dori ca toţi să trăiască, *de quo quid sentiam nihil attinet dicere* CIC. ce cred eu despre asta nu e nevoie s-o spun, *ea re non venit, quia nihil attinuit* CIC. de aceea n-a venit, fiindcă nu era nevoie.

attingō (adtingo), *ere, tigī, tactum vt.* 1 a se atinge (de), a atinge: *ne me attingas* TER. nu te atinge de mine, ~ *aliquem digito* PL. a atinge pe cineva cu degetul, *pulsum venarum attigit* TAC. i-a luat în treacăt pulsul venelor, *has tabulas non attigit* CIC. de aceste tablouri nu s-a atins (spre a le lua), *nec graminis attigit herbam* VERG. nu s-a atins de (n-a mîncat) vreun fir de iarbă, *priusquam murum aries attigisset* CAES. înainte ca berbecele să înceapă a izbi zidul; ~ *aliquem* a ataca pe cineva: *quem comoedia non attigit?* CIC. de cine comedia nu s-a atins (şfichiuindu-l)?, *si Vestinus attingeretur* LIV. dacă vestinii vor fi atacaţi; 2 a ajunge (într-un loc), a pune piciorul: *simul ac me Dyrrachium attigisse audivit* CIC. de îndată ce a auzit că am pus piciorul în Dyrrachium, *ubi primum Asiam attigisti* CIC. îndată ce ai ajuns în Asia; 3 (*despre locuri*) a atinge, a se învecina: (*Gallia*) *attingit ab Sequanis flumen Rhenum* CAES. Gallia atinge dinspre sequani fluviul Rin, *eorum fines Nervii attingebant* CAES. nervienii se învecinau cu ţinutul acelora, *Macedonia quae tantis barbarorum gentibus attingitur* CIC. Macedonia care are hotar cu atît de mari neamuri barbare; 4 a atinge, a impresiona: *sapientem timor non attingit* CIC. pe înţelept nu-l atinge frica, *si qua cura te attingit de* ... CIC. dacă ai vreo grijă de ...; 5 a atinge (vorbind) o chestiune, o temă, a menţiona; a se ocupa: *illam iniuriam non attigit, quae mihi facta est* CIC. nu a menţionat injuria ce mi s-a făcut, *summas res* ~ NEP. a trata punctele principale, *ut seditionem attigit* TAC. cînd a amintit de răzvrătire, *attigit quoque poeticem* NEP. s-a ocupat

şi cu poezia, ~ *Graecas litteras* CIC. (*bellum* SALL. *rempublicam* CIC. *arma* LIV.) a se ocupa cu literatura greacă, cu războiul, cu politica, cu exerciţiile militare; 6 a avea o legătură, a fi în legătură cu ...: *qui te aliqua necessitudine attingunt* CIC. care au vreo legătură cu tine, *quae non magis legis nomen attingunt, quam si latrones aliqua sanxerint* CIC. care au de-a face cu ceea ce numim lege, tot atît cît şi hotărîrile unor tîlhari; (*vi.*) *quae nihil attingunt ad rem* PL. care n-au nici o legătură cu chestiunea.

Attinius *v.* **Atinius**

Attīs, *idis* (ac. *Attin*) *m.* tînăr păstor frigian (*iubit de Cybele şi făcut preot al ei*).

attitulō (adtitulo), *āre vt.* a intitula AUG.

Attius *v.* **Accius**

attolerō (adtolero), *āre vt.* a susţine APUL.

attollō, *ere vt.* a ridica, a înălţa: ~ *oculos humo* OV. a-şi ridica ochii din pămînt, ~ *manus ad caelum* LIV. a ridica mîinile spre cer, (*pas.-refl.*) a se ridica: *attolluntur harenae* VERG. se ridică nori de nisip, *attollens se a casu* LIV. ridicîndu-se din cădere; ~ *vocem* QUINT. a înălţa glasul, ~ *turres* TAC. a înălţa turnuri, ~ *animos* VERG. a spori curajul, ~ *rempublicam* TAC. a înălţa puterea statului.

attolō *v.* **attulo**

attondeō, *ēre, tondī, tonsum vt.* 1 a tunde: *caput attonsum habere* CELS. a avea capul tuns, ~ *vitem* VERG. a tunde (curăţa) viţa, *attondent virgulta capellae* VERG. căpriţele vor roade crengile, *attonsa prata* AUS. pajişti cosite; 2 (*fig.*) **a.** a micşora: *consiliis nostris laus est attonsa Laconum* CIC. prin sfaturile mele, fala laconilor a fost micşorată; **b.** (*arh.*) a înşela, a roade: *is me attondit indoctum, ut lubitum est* PL. ăsta m-a înşelat pe mine, prostul, cum a vrut.

attonitus (adtonitus) (*3*) *adj.* 1 **a.** trăsnit, încremenit, înlemnit, uimit: *metu attoniti* LIV. încremeniţi de frică; **b.** (*poet.*) speriat, îngrijorat: *attoniti clamores* STAT. strigăte de spaimă; *attonitos animi tumultus sentire* LUC. a simţi zbuciumul înspăimîntat al sufletului, *attoniti exspectant* SEN. aşteaptă neliniştiţi; 2 în extaz, în delir: *attonitae Baccho matres* VERG. femeile în delir bahic.

attonitus, *ūs m.* entuziasm, exaltare FORT.

attonō, *āre, tonuī, tonitum vt.* a trăsni; (*fig.*) a zdruncina: *quis furor vestras attonuit mentes?* OV. ce nebunie v-a zăpăcit minţile?

attonsiō (adtonsio), *ōnis f.* tunsoare HIER.

attorqueō (adtorqueo), *ēre vt.* a răsuci în aer: *iaculum attorquens emittit in auras* VERG. răsucind lancea, o aruncă în văzduh.

attorreō, *ēre vt.* a prăji APIC.

attractiō, *ōnis f.* (*gram.*) atragere C. AUR. asimilare (a sunetelor); contracţie.

attractō *v.* **attrecto**

attractus (*3*) *p. pf. v.* **attraho** // **adj.** încruntat: *attractis superciliis* SEN. cu sprîncenele încruntate.

attrahō (adtraho), *ere, trāxī, tractum vt.* 1 a trage (la sine): *attractus ab alto spiritus* VERG. suflul tras din adîncul pieptului, *magnes attrahens ferrum* PLIN. magnetul atrăgînd fierul; 2 (*oc.*) a strînge: ~ *fasciam* CELS. a strînge bine o faşă, ~ *frontem* SEN. a încrunta fruntea; 3 (*despre pers.*) a aduce cu forţa, a tîrî: *hominem vinctum attrahi ad sese iussit* LIV. a poruncit ca omul să fie adus legat în faţa lui; 4 (*fig.*) a atrage: ~ *novos discipulos* OV. a atrage noi elevi, ~ *in amicitiam* SEN. a-şi atrage ca prieteni, *te non Romam attraham* CIC. n-am să te atrag la Roma.

attrectābilis (*2*) *adj.* palpabil ECCL.

attrectātiō (adtrect...), *ōnis f.* atingere APUL.

attrectātor, *ōris m.* cel care pipăie HIER.

attrectātus, *ūs m.* atingere PACUV.

attrectō (*I*) *vt.* 1 a atinge (cu mîna), a pipăi: *cuius uxorem attrectaverat* SUET. pe a cărui soţie o pipăise, ~ *penates patrios* VERG. a atinge cu mîna zeii casei; 2 (*fig.*) a se atinge (de ceva), a pune mîna (pe ceva): ~ *regias etiam gazas* LIV. a fura chiar şi comorile regale, ~ *insignia imperii* LIV. a-şi însuşi însemnele puterii, *indecorum attrectare quod non obtineret* TAC. e ruşinos să te apuci de ceva care nu poate reuşi.

attremō, *ere vi.* a tremura în faţa ... [cu dat.] STAT.

attrepidō, *āre vi.* a se apropia cu paşi tremurători PL. Poen. *544*.

attribuō, *ere, tribuī, tribūtum vt.* 1 a atribui, a da în seamă, a acorda: *his equos attribuit* CAES. acestora le-a dat cai, *insulae Rhodiis attributae* CIC. insule atribuite rodienilor, *legionem ei attribuit* CAES. i-a dat comanda unei legiuni, ~ *aliis causam calamitatis* CIC. a pune pe seama altora cauza dezastrului, *timor quem mihi natura attribuit* CIC. temerea pe care firea mi-a impus-o; 2 (*rar*) a adăuga: ~ *ad omissionem amicorum miseriam nostram* CIC. a adăuga la pierderea prietenilor nefericirea mea; 3 (*rar*) a impune: *his rebus terni* (*asses*) *in milia aeris attribuerentur* LIV. să se impună acestor lucruri taxa de trei (aşi) la mie; 4 (*pas.*) *attributum esse* a fi caracteristica, a fi atributul: *ac personis quidem haec videntur esse attributa* CIC. acestea se pare că sînt atribute ale persoanelor.

attribūtiō, *ōnis f.* 1 atribuire a unui mandat de a achita o datorie, mandat, creanţă (trecută asupra altcuiva) CIC.; 2 (*ret.*) atribut, caracter particular (al unei persoane sau al unui lucru) CIC. Inv. *1, 38*.

attribūtor, *ōris m.* cel care atribuie HER.

attribūtum, *ī n.* sumă de bani alocată din tezaurul public VARR.

attrītiō, *ōnis f.* frecare LAMPR.

attrītus (*3*) *p. pf. v.* **attero** // **adj.** 1 ros (prin frecare): *attrita cantharus ansa* VERG. bărdacă cu toarta roasă, *mentum paullo attritius* CIC. bărbia (statuii) puţin roasă // **attrīta**, *ōrum n. pl.* jupuieli PLIN.; 2 (*fig.*) **a.** neruşinat: *attrita frons* IUV. obraz gros; **b.** (*ret.*) fără vină: *Calvus* (*orator*) *exsanguis et attritus* TAC. Calvus (orator) fără sînge şi fără vlagă.

attrītus, *ūs m.* frecare SEN.; (*med.*) inflamare (prin frecare) PLIN.

attrivi *v.* **attero**

attueor, *erī vt. dep.* a privi VARR.

attulī *v.* **affero**

attulō, *ere vt.* (*arh.*) a aduce PACUV.

attumulō, *āre vt.* a acoperi cu pămînt, a îngropa PLIN.

Attus Nāvius *m.* vestit augur (pe timpul lui Tarquinius Priscus) LIV.

Atuatucī, *ōrum m. pl.* popor germanic în Gallia Belgică.
atypus, *ī m.* cel care articulează greu GELL.
Atys (Atyis), *yos m.* (abl. *Atye*) *1*) fiul lui Hercules şi al Omphalei (*strămoş al regilor Lydiei*); *2*) strămoş legendar al ginţii Atya.
au (hau) *interj.* of!, au! PL.
auca, *ae f.* gîscă AVIAN.
auceps, *cupis m.* prinzător de păsări, păsărar PL.; (*fig.*) vînător: ~ *voluptatum* CIC. vînător de plăceri; ~ *syllabarum* CIC. vînător de silabe, sofist, ~ *sermoni* PL. cel care trage cu urechea la vorbele cuiva.
auctārium, *iī n.* surplus, adaos (la o măsură) PL. Merc. *490*.
auctifer, *era, erum adj.* spornic, bogat în roade CIC. *apud* AUG.
auctificō, *āre vt.* a spori: a spori gloria, a onora ARN.
auctificus (*3*) *adj.* spornic LUCR. *2, 571*.
auctiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) sporire, creştere MACR.; **2** (*frecv.*) vînzare la licitaţie, licitaţie: *auctionem proscribere* CIC. (*praedicare* PL.) a afişa o vînzare la licitaţie, *auctionem facere* (*instituere, constituere, proponere*) CIC. a face o licitaţie, *auctionem proferre* CIC. a amîna o licitaţie, ~ *hereditaria* CIC. licitaţie a bunurilor unei moşteniri.
auctiōnālia, *ium n. pl.* anunţ de bunuri scoase la licitaţie DIG.
auctiōnārius (*3*) *adj.* de licitaţie: *atria auctionaria* CIC. săli de licitaţie, *tabulae auctionariae* CIC. liste de bunuri scoase la licitaţie.
auctiōnor, *ārī, ātus sum vi.* **1** a vinde la licitaţie CIC.; **2** a cumpăra la licitaţie; a ridica preţul licitînd AMBR.
auctitō, *āre vt.* a spori necontenit TAC. Ann. *6, 16*; a onora printr-un sacrificiu ARN.
auctor, *ōris m.* **1** (cel de la care porneşte lucrarea) creator, străbun, părinte, întemeietor, făptuitor, autor: *L. Brutus, ~ nobilitatis tuae* CIC. L. Brutus de la care porneşte nobleţea ta, *auctore ab illo ducit originem* HOR. îşi trage originea din acel strămoş, *nec pater est Aegeus, auctores saxa fretumque tui* OV. tatăl tău nu este Aegeus, părinţi îţi sînt stîncile şi valurile, *Apollo ~ lucis* OV. Apollo, părinte al luminii, *Troiae auctor* VERG. întemeietorul Troiei, *murorum Romulus auctor* PROP. Romulus care a ridicat zidurile, ~ *statuae* PLIN. autorul statuii, *suam culpam auctores ad negotia transferunt* SALL. autorii faptei pun greşeala lor pe seama dificultăţilor, ~ *vulneris, mortis* OV. autorul rănii, al morţii, *Belli Alexandrini auctor incertus est* SUET. autorul „Războiului alexandrin“ nu se cunoaşte, *lectio multorum auctorum* SEN. citirea multor autori (scrieri), *sine auctore versus* SUET. versuri anonime, ~ *rerum* CIC. istoric, ~ *naturae verique* HOR. cercetător al naturii şi al adevărului; **2** (cel care îndeamnă) sfătuitor, propunător, instigator, promotor: *auctorem esse alicui*, a îndemna pe cineva, *quid nunc mihi es ~?* PL. ce mă îndemni să fac acum?, *idne estis auctores mihi?* TER. asta mă sfătuiţi acum?, (*cu genit.*) ~ *pacis* CIC. sfătuitor de pace, *auctores restituendae tribuniciae potestatis* SUET. cei care propun să se restaureze puterea tribuniciană, (*cu dat.*) ~ *facinori quamvis audaci non deerat* TAC. nu lipseau unii care îndemnau la o faptă oricît de îndrăzneaţă; (*frecv. abl. abs.*) *me* (*te, eo*) *auctore* la îndemnul meu (tău, al lui), *deo auctore* TER. la îndemnul zeului, (cu *ut, ne* şi conjct.) *mihi ut absim ~ est* CIC. mă sfătuieşte să mă ţin departe, (*cu ac. şi inf.*) *tibi non sim ~ te profugere* CIC. nu te-aş sfătui să fugi, ~ *legum* LIV. propunătorul legilor, *auctore Fabio consule* LIV. la propunerea consulului Fabius, ~ *sceleris* CIC. instigatorul la crimă, ~ *consilii publici* CIC. cel care are mai mare influenţă în senat, promotor al unei hotărîri; **3** (cel care garantează) **a.** garant, chezaş: *sine tutore auctore* LIV. fără un tutore care să garanteze, *auctores sumus tutam maiestatem Romani nominis fore* LIV. îţi garantăm că maiestatea romană va fi asigurată; **b.** vestitor (care dă ca sigur ceva), persoană care confirmă, izvor sigur, model: *audieras ex bono auctore* CIC. auziseşi dintr-o sursă sigură, *fama nuntiabat te esse in Syria: auctor erat nemo* CIC. umbla zvonul că eşti în Syria, dar nimeni nu-l confirma, *his auctoribus temere credens* CAES. dînd crezare orbeşte acestor informatori, *auctoribus certis comperire* CAES. a afla de la unii care dau ca sigur, *Herodoto auctore* CIC. după cum ne asigură Herodot, *eius eloquentiae ~ est Ennius* CIC. pentru elocvenţa lui avem afirmaţia lui Ennius; ~ *est* [urmat de ac. cu inf.] susţine, afirmă: *Fabius ~ est scriptos esse ad Caecinam codicillos* SUET. Fabius susţine că au fost scrise nişte bilete către Caecina, *legati, auctores concilia Etruriae populorum de pace haberi* LIV. soli care afirmă că au loc consfătuiri ale popoarelor Etruriei în vederea păcii; (*spec.*) model, exemplu: *Cato, omnium virtutum ~* CIC. Cato, modelul tuturor virtuţilor, *Caecilius malus ~ latinitatis est* CIC. Caecilius este un rău exemplu de bună latinească; **c.** cel care are calitatea să acţioneze cu depline puteri, reprezentant, mandatar: *praeclarus ~ suae civitatis* CIC. strălucit mandatar al cetăţii sale, ~ *maximarum societatum* CIC. reprezentantul celor mai mari societăţi; **d.** vînzător (cu depline drepturi asupra obiectului de vîndut): ~ *fundi* CIC. Caec. *27* vînzătorul unui teren, *illi intellexerunt se id quod a malo auctore emissent diutius obtinere non posse* CIC. Verr. *5, 56* aceia au înţeles că ceea ce cumpăraseră de la un vînzător care n-avea dreptul să vîndă nu pot păstra prea multă vreme.
auctōrāmentum, *ī n.* **1** contract, angajament (al gladiatorilor) SEN.; **2** plată, recompensă, soldă, CIC., SEN.
auctōrātē *adv.* (*folosit doar la comp. şi superl.*) cu mai multă autoritate AUG.
auctōritās, *ātis f.* **I 1** autoritate, ascendent, prestigiu: ~ *iudicum* CIC. autoritatea judecătorilor, ~ *apud exercitum* NEP. (*apud plebem* CAES.) autoritate în faţa armatei, a plebei, *magnae auctoritatis habitus* CAES. bucurîndu-se de o mare autoritate, *auctoritatem naturalem habebat oratio* CIC. discursul avea o autoritate firească, ~ *huius ordinis* CIC. prestigiul acestui ordin al senatului; **2 a.** valoare, temei: *desinant putare auctoritatem esse in eo testimonio* CIC. să înceteze a crede că o asemenea mărturie are vreo valoare, *tollitur omnis ~ somniorum* CIC. se anulează

orice valoare a viselor; **b.** (*pl.*) acte publice: *quod in auctoritatibus perscriptis exstat* CIC. ceea ce se află în procesele-verbale ale senatului, *auctoritates* (*publicae*) CIC. procese-verbale ale deciziilor oficiale; **c.** persoane de mare autoritate, nume mari, autorități: *sed tu auctoritates contemnis, ratione pugnas* CIC. dar tu disprețuiești numele mari, folosești ca armă rațiunea; **3** exemplu: *debent Italiae auctoritatem sequi* CAES. trebuie să urmeze exemplul Italiei. **II 1** îndemn: *eorum auctoritate pax erat facta* CIC. din îndemnul lor se încheiase pacea, *eius auctoritate impulsi* NEP. determinați de îndemnul acestuia; **2** părere, voință, hotărîre, ordin, decret: *quorum nec auctoritatem aspernari nec voluntatem neglegere debeam* CIC. nu ar trebui să le disprețuiesc părerea și nici să le nesocotesc voința, *eorum qui scripserunt et rationem et auctoritatem relinquere* CIC. a trece peste calculele și dorința expresă a celor care au scris, *legio auctoritatem Caesaris persecuta est* CIC. legiunea a îndeplinit ordinul lui Caesar, *senatūs auctoritati paruit* CIC. s-a supus ordinului senatului, *sine* (*ex*) *auctoritate senatus* CIC. fără (cu) autorizarea senatului, *auctoritate publica* CIC. prin decizie oficială; **3** împuternicire, depline puteri: *senatus decrevit, ut legati cum auctoritate mitterentur* CIC. senatul a hotărît să se trimită soli cu depline puteri, *Verres tantum sibi auctoritatis in republica suscepit* CIC. Verres și-a arogat atîta putere în stat.

auctōrō (*I*) *vt.* **1** (*frecv. pas* și *refl.*) *auctorari* și *se auctorare* a se angaja (pe bani, spec. ca gladiator): *inter novos auctoratos* SEN. printre noii gladiatori angajați, *auctoratus ob sepeliendum patrem* QUINT. care s-a angajat ca gladiator, ca să aibă cu ce-și îngropa tatăl; (*fig.*) *eo pignore velut auctoratum sibi proditorem ratus est* LIV. *37, 10, 8* prin acest gaj, l-a socotit ca și angajat față de el să fie trădător; **2** a asigura: *Romanis certam victoriam, sibi turpissimam mortem auctoravit* VELL. le-a asigurat romanilor o victorie sigură și lui o moarte foarte urîtă; **3** (*jur.*) *auctorari* sau *se auctorare* DIG. a se face chezaș, a garanta.

auctōror, *ārī, ātus sum vt. dep.* a vinde APUL. M. *9, 19.*

auctrīx, *īcis f.* (*postcl. v.* **auctor**) **1** cea care creează, care face să sporească TERT.; **2** cea care vinde, vînzătoare COD. IUST.

auctumn... *v.* **autumn...**

auctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **augeo** // **adj.** sporit, mărit, înălțat: *aegritudo auctior* PL. o durere mai mare, *gratia, dignitate, honore auctior esse* CAES. a fi înălțat în influență, demnitate, onoare.

auctus[2], *ūs m.* creștere, mărire, sporire: *corporis auctu* LUCR. prin creșterea volumului, *imbres auctusque fluminum* TAC. ploile și umflarea apelor, *auctu imperii* TAC. prin mărirea imperiului, *Danubius, immenso aquarum auctu … in Pontum sex fluminibus evolvitur* PLIN. Dunărea, prin creșterea nemăsurată a apelor ei, se varsă în Pont prin șase brațe, *bellum quotidiano auctu maius* VELL. războiul din ce în ce mai mare în fiecare zi, *Civilem immensis auctibus universa Germania extollebat* TAC. pe Civilis întreaga Germanie îl făcea mai puternic prin ajutoare imense.

aucupābundus (*3*) *adj.* care pîndește TERT.

aucupātiō, *ōnis f.* prindere a păsărilor CAECIL.

aucupātōrius (*3*) *adj.* de prins păsări PLIN., MART.

aucupātus, *us v.* **aucupium**

aucupium, *iī n.* **1** vînătoare de păsări: *omnes quos aucupia piscatusque alebant* PLIN. toți cei pe care-i hrăneau vînătoarea de păsări și pescuitul; (*sens concrt.*) vînat de păsări, păsări vînate: *peregrina aucupia* SEN. păsări vînate în alte părți; **2** (*fig.*) vînătoare: *aucupia verborum* CIC. vînătoare de cuvinte (șicană), ~ *delectationis* CIC. preocuparea de a se face plăcut, *facere aucupium auribus* PL. a sta cu urechea la pîndă.

aucupō (*I*) *vt.* (*fig.*) a pîndi, a spiona PL.

aucupor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a întinde curse păsărilor, a prinde păsări: *in alienum fundum ingreditur venandi aucupandive gratiā* CIC. pătrunde pe pămîntul altuia spre a vîna animale sau spre a pîndi păsări; (*oc.*) ~ *examina* COL. a prinde roiuri de albine; **2** (*fig.*) a căuta să prindă, a pîndi, a vîna: ~ *tempus* CIC. a căuta momentul potrivit, *famam sibi aucupantur* PLIN. caută să-și cîștige faimă, ~ *tranquillitates* CIC. a pîndi momente cînd marea e liniștită.

audācia, *ae f.* **1 a.** curaj, îndrăzneală; (*peior.*) cutezanță: ~ *in bello* curaj în război, *o, hominis impudentem audaciam!* oh, cutezanța nerușinată a omului ăstuia!; **b.** (*pl.*) acte de îndrăzneală.

audaciter *v.* **audacter**

audacter *adv.* (comp. *audacius*, superl. *audacissime*) curajos, îndrăzneț; (*peior.*) nerușinat CIC.

audāculus (*3*) *adj.* puțin cam îndrăzneț PETR.

audax, *ācis adj.* **a.** îndrăzneț, curajos; (*peior.*) temerar, semeț: *Verres homo audacissimus* CIC. Verres, omul cel mai îndrăzneț, ~ *consilium* CIC. plan îndrăzneț, *paullo audacior ad facinus* CIC. puțin mai îndrăzneț ca să dea o lovitură, ~ *omnia perpeti* HOR. îndrăznind să înfrunte totul; **b.** (*poet. cu abl.*) încrezător: ~ *viribus* VERG. încrezător în forțele sale, ~ *iuventā* VERG. încrezător în tinerețea sa.

audens, *ntis p. pr. v.* **audeo** // **adj.** curajos, îndrăzneț: *tu ne cede malis, sed contra audentior ito* VERG. tu nu te da învins de necazuri, ci înfruntă-le și mai îndrăzneț, *nil gravius audenti quam ignavo patiendum esse* TAC. cel îndrăzneț nu are ce suferi mai greu decît cel laș.

audenter *adv.* cu curaj, îndrăzneț TAC.

audentia, *ae f.* curaj, îndrăzneală PLIN., TAC.

audeō, *ēre, ausus sum vt. semidep.* **1** (sens primitiv) a dori, a voi: *non audes aliquid mihi dare munusculi?* PL. Truc. *425* nu vrei să-mi faci un mic dar?, *sodes* (= *si audes*) dacă vrei, rogu-te; **2** (*frecv.*) a îndrăzni: (*cu inf.*) *audeo dicere* LIV. îndrăznesc să spun, *quos ubi* ~ *in proelia vidi* VERG. cînd i-am văzut că vor să se arunce în luptă, (*cu ac.*) ~ *tantum facinus* TER. a îndrăzni să facă o crimă atît de mare, ~ *fraudem* LIV. a îndrăzni să săvîrșească un delict, (*cu ac. adv.*) ~ *multum, tantum* CIC. a îndrăzni mult, atîta, (*abs.*) *audendo atque agendo res Romana crevit* LIV. pu-

terea romană a crescut prin îndrăzneală și acțiune, (*pas.*) *agenda res est audendaque* LIV. lucrul trebuie să se facă și să se îndrăznească a se face, *si animadverterent auderi adversus se dimicare* NEP. dacă ar observa că se îndrăznește a se lupta contra lui; [*forme arh.*: pf. *ausi* CAT = *ausus sum* am îndrăznit; conj. pr. *ausim*, *ausis* (frecv. la comici) aș, ai îndrăzni; *p. pf.* **ausus** (*3*) VELL. cu sens pas.].

audibilis (*2*) *adj.* care poate fi auzit AUG.

audiens, *ntis p. pr. v.* **audio** // **adj.** ascultător: *dicto* ~ PL. ascultător cuvintelor cuiva, la ordinele cuiva, *respondit se dicto audientem fuisse praetori* CIC. a răspuns că el a ascultat de ordinul pretorului // **subst.** *m.* auditor: *animos audientium permovere* CIC. a impresiona sufletele ascultătorilor.

audientia, *ae f.* **1** ascultare, atenție (la cuvintele cuiva): *audientiam facere praeconem iussit* LIV. a poruncit ca crainicul să ceară liniște, *exsurge, praeco, fac populo audientiam* PL. ridică-te, crainice, și impune mulțimii să asculte în liniște, *facit per se ipsa audientiam senis oratio* CIC. cuvîntarea unui bătrîn impune prin ea însăși ascultare; **2** simțul auzului PRUD.

audin *v.* **audio**

audiō (*IV*) *vt.* **1** (*sens strict*) a auzi: *sensu audiendi carere* CIC. a fi lipsit de simțul auzului, *ubi molarum strepitum audibis* PL. cînd vei auzi zgomotul pietrelor de moară; **2** (*sens mai larg*) a auzi (vorbindu-se despre ceva), a afla: *lautumias Syracusanas omnes audistis, plerique nostis* CIC. despre temnițele syracusane ați auzit cu toții și cei mai mulți le cunoașteți; (*numele persoanei de la care se aude, cu* **ex**, **ab**, **de**) *audivi ex* (*a*) *maioribus natu* CIC. am aflat de la cei mai bătrîni, *saepe hoc audivi de patre meo* CIC. adesea am auzit aceasta din gura tatălui meu; (*persoana sau lucrul despre care se aude*: de aliquo, de aliqua re — *cu prop. interog. indir., ac. cu inf., ac. și p. pr.; la pas. nom. cu inf., p. pf.*) ~ *de reditu Caesaris* CIC. a afla de întoarcerea lui Caesar, *ut quam celerrime, quid agatur, audiam* CIC. ca să aflu cît mai repede ce se întîmplă, *simul ac me Dyrrachium attigisse audivit* CIC. îndată ce a aflat că am ajuns la Dyrrachium, *Bibulus nondum audiebatur esse in Syria* CIC. pînă acum nu se aude că Bibulus ar fi Syria, *hac audita pugna* CAES. aflîndu-se de această luptă, *non eum querentem quisquam audivit* NEP. nimeni nu l-a auzit plîngîndu-se, *tantum Camillus auditus imperator terroris intulerat* LIV. vestea că Camillus este comandant îl îngrozise atîta // **auditum**, *ī n.* ceea ce s-a auzit, veste, zvon: *ex audito* (= *abl. abs.*) auzindu-se, *audito Marcium in Ciliciam tendere* SALL. auzindu-se că Marcius se îndreaptă spre Cilicia; **3** a asculta: *auditus est magno silentio* CIC. a fost ascultat într-o mare tăcere; **4** (*sens spec.*) **a.** (*despre școlari*) a audia: *Xenocratem* ~ CIC. a audia lecțiile lui Xenocrate; **b.** (*despre părți în judecată, soli, martori etc.*) a audia: *audita utraque parte* PLIN. IUN. fiind audiate ambele părți, ~ *legationes* SUET. a da audiență soliilor; **c.** a da ascultare, a aproba, a admite: *di meas preces audiverunt* CIC. zeii au dat ascultare (împlinind) rugăciunile mele, *nec Homerum audio, qui ait* ... CIC. nu-l aprob pe Homer, care zice ...; *Audio: nunc dicis aliquid quod ad rem pertineat*, așa înțeleg (foarte bine): acum spui ceva care se leagă de ceea ce discutăm; **d.** a asculta (supunîndu-se): *ego sapientiam istam non audiam* CIC. eu n-am să urmez înțelepciunea asta a voastră, *si me ~ voluisset* CIC. dacă ar fi vrut să mă asculte, *neque audi currus habenas* VERG. și carul nu mai ascultă de hățuri, *audiens* ascultător, *dicto audientem esse alicui* CIC. a asculta de cuvîntul (de ordinul) cuiva, *villicus domino dicto audiens sit* CAT. vechilul să asculte de ordinul stăpînului; **5** a auzi că e numit ..., a avea o reputație, a auzi (despre sine ..., de bine, de rău): *rexque paterque audisti* HOR. te-ai văzut numit rege și tată, *si curas esse quod audis* HOR. dacă te îngrijești să fii, ceea ce se spune despre tine, *bene ~ ab aliquo* a auzi de bine, a fi lăudat de cineva: *bene ~ a parentibus, a propinquis* CIC. a fi lăudat de părinți, de rude, *male* ~ a avea nume rău, *sine me hoc effugere volgus quod male audit* TER. permite-mi să scap de mulțimea asta care are proastă reputație, *me putant bene ~ velle, ut ille male audiat* CIC. ei cred că eu vreau să am nume bun, ca el să aibă reputație proastă; **6** a înțelege, a subînțelege: *Vulcanum pro igne vulgo audimus* QUINT. înțelegem „Vulcanus" în sensul de „foc"; [forme arh.: *audibo* (voi auzi) = *audiam*; *audibam* = *audiebam*, *audin* = *audisne* (auzi oare?); *auditin* = *auditisne*; *audivistin* = *audivistine*].

auditiō, *ōnis f.* **1** auzire, ascultare: (*pueri*) *fabellarum auditione ducuntur* CIC. copiii se lasă duși de dorința de a asculta povești, *famā et auditione* CIC. din zvon și din cele auzite; **2** audiere, curs, lecție: *egressus ex auditione* GELL. ieșind de la curs; **3** vorbe (goale), zvon: *auditionibus permoti* CAES. impresionați de vorbele auzite, *levis* ~ CAES. zvon fără temei.

auditiuncula, *ae f.* lecțioară, cunoștințe superficiale GELL.

auditō, *āre, āvī vt.* a auzi tot timpul PL.

auditor, *ōris m.* cel care ascultă, auditor; (*jur.*) judecător care instruiește o cauză COD. TH.

auditōriālis (*2*) *adj.* al unui auditoriu; de tribunal AUG.

auditōrium, *iī m.* **1** loc în care se ascultă, sală de curs QUINT., sală de audiențe la tribunal DIG.; **2** totalitatea auditorilor, auditoriu; **3** (*jur.*) instrucția unui proces DIG.

auditōrius (*3*) *adj.* auditiv C. AUR.

auditus, *ūs m.* **1** auzire: *auditu comperta habere* CURT. a ști din auzite; **2** simțul auzului, auz: ~ *semper patet* CIC. simțul auzului e mereu treaz: **3** zvon, vorbe: *occupaverat animos prior* ~ TAC. vorbele auzite mai înainte le stăpîneau mințile.

auferō, *ferre, abstulī, ablātum vt.* **1 a.** a duce departe, a lua (cu sine), a îndepărta, a scoate: *aufer manum* PL. ia mîna, ~ *sacra publica ab incendiis procul* LIV. a duce odoarele publice departe de incendii, *impetu amnis ablati* CURT. duși de cursul violent al rîului, *vento secundo e conspectu terrae ablati sunt* LIV. au fost duși departe de un vînt favorabil de nu mai vedeau uscatul, *semianimem inter manus domum auferri* LIV. a fi dus pe brațe acasă pe jumătate mort,

auferri ex proelio prope exsanguem LIV. a fi scos din luptă aproape mort, *ore nostro caput abstulisti* PHAEDR. ţi-ai scos capul din gura mea; **b.** (*pas.-refl.*) a se depărta, a dispărea: *aufer te hinc* PL. şterge-o de aici, *pennis aufertur Olympum* OV. se depărtează în zbor (zboară) spre Olimp, *aufert se ex oculis* VERG. dispare din priviri; **2** (*fig.*) **a.** a îndepărta (de la scop), a abate: *ne te auferant aliorum consilia* CIC. să nu te abată sfaturile altora, *abstulerunt me de spatio Graecae res immixtae Romanis* LIV. m-au abătut din drumul meu (de la subiect) evenimentele greceşti strîns legate de cele romane; **b.** (*conv.*) a lăsa la o parte: *aufer nugas* PL. slăbeşte-mă cu glumele, *aufer me vultu terrere* HOR. încetează să mă sperii cu privirile; **3 a.** a smulge, a răpi, a lua: *hominibus honestis anulos aureos Verres abstulit* CIC. Verres a smuls din degetele oamenilor de vază inele de aur, ~ *ex aede Minervae grande auri pondus* CIC. a răpi din altarul Minervei o mare cantitate de aur, ~ *pecuniam de aerario* CIC. a lua bani din tezaur, *caput aufert domino* VERG. retează stăpînului capul, ~ *linguam ense* OV. a reteza limba cu sabia; **b.** (*fig.*) ~ *vitam veneno* QUINT. a-i lua cuiva viaţa otrăvindu-l, *ne cruciatu spiritus auferatur* CIC. să nu i se viaţa chinuindu-l, ~ *imperium indignis* LIV. a lua comanda celor incapabili, ~ *spem defensionis* CIC. a lua speranţa de a se apăra, ~ *metus* VERG. (*curas* HOR. *somnos* HOR.) a risipi temerile, grijile, somnul, ~ *fugam* PL. a răpi putinţa de a fugi; **c.** (*spec.*) a răpune, a nimici: *abstulit mors Achillem* HOR. moartea l-a răpus pe Achilles, *auferat hora duos eadem* OV. acelaşi ceas să-i răpună pe amîndoi, *Ardeam ignis abstulit* OV. focul a mistuit Ardea; **d.** (*oc.*) a separa: *Bosphorus D passuum intervallo Asiam Europae auferens* PLIN. Bosforul care desparte Europa de Asia printr-un interval de 500 de paşi; **4** (*efect pentru cauză*) **a.** a scoate (de la), a obţine, a dobîndi: *potuit a Leonida aliquid nummorum auferre* CIC. a putut să scoată de la Leonida ceva bani, *responsum* ~ CIC. a obţine un răspuns, *quantum petiit, tantum abstulit* CIC. cît a cerut, atîta a obţinut, *a Scapulis paucos dies aufert* CIC. obţine o amînare de cîteva zile de la fraţii Scapula; **b.** (*oc.*) a scoate (a trage) concluzia, a deduce CIC. Verr. *2, 1, 21*.

Aufidēna, *ae f.* oraş în Samnium // **Aufidenātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Aufidena.

Aufidius, *iī m.* nume roman (*de ex.*: *Aufidius Bassus, istoric în timpul lui Augustus şi Tiberius*) // **Aufidiānus** (*3*) *adj.* al lui Aufidius.

Aufidus, *ī m.* rîu în Apulia (*care se varsă în Marea Adriatică, azi Ofanto*).

aufugiō, *ere, fūgī* **1** *vi.* a fugi (de undeva): ~ *domo* PL. a fugi de-acasă, ~ *ex eo loco* LIV. a fugi din acest loc; **2** *vt.* a fugi de …, a evita: ~ *aspectum parentis* CIC. a evita chipul tatălui.

Auga, *ae* şi **Augē**, *ēs f.* mama lui Telephus (*din însoţirea cu Hercules*).

Augēas (**Augīas**), *ae m.* unul dintre argonauţi (*fiul Soarelui şi al Naupidamei, rege al Elidei; din porunca lui Euristheus, Hercules a trebuit să-i curețe într-o singură zi grajdurile, în care erau închişi trei mii de boi şi care nu fuseseră curăţate de treizeci de ani*).

augeō, *ēre, auxī, auctum vt.* **1** a face să crească, a mări, a spori: ~ *corpus* CIC. a face să crească trupul, ~ *aerarium* TAC. a îmbogăţi tezaurul ~ *morbum* TER. a agrava boala, ~ *suspicionem* TER. a spori bănuiala, ~ *animum alicuius* CIC. a spori curajul cuiva; **2** ~ *aliquem* (*aliquid*) *aliqua re* a dota pe cineva cu ceva, a îmbogăţi, a înălţa: *aliquem divitiis* ~ CIC. a îmbogăţi pe cineva, *urbs omnibus rebus aucta* CIC. oraş dotat cu orice (cu de toate), *filiolo me auctum scito* CIC. să ştii că am fost dăruit cu un băieţaş, *senectus augeri solet consilio, auctoritate* CIC. bătrîneţea e de obicei înzestrată cu judecată şi autoritate, ~ *liberalitate* TAC. a copleşi cu dărnicia lui; **3** (*vi.*) a creşte, a se mări; [formă arh. *auxītis* LIV. = *auxeritis*].

augēscō, *ere, auxi vi.* a creşte, a se mări, a spori CIC., LUCR. ş.a.

Augēus, *ī m. v.* **Augeas**

augificō, *āre vt.* a mări, a spori ENN.

augmen, *inis n.* **1** mărire, creştere LUCR.; **2** o bucată din victima sacrificată ARN.

augmentō, *āre vt.* a mări, a spori, a augmenta FIRM.

augmentum, *ī n.* **1** creştere, augmentare SEN.; **2** o bucată de carne din victima sacrificată VARR., ARN.

augur, *uris m.* augur, prevestitor al viitorului, ghicitor: ~ *Apollo* VERG. Apollo, prevestitor al viitorului, ~ *Argivus* OV. = Amphiaraus, *aquae* ~ *cornix* HOR. C. *3, 7, 12* cioara, prevestitoare de ploaie.

augurāle, *is n.* (partea dreaptă din) cortul generalului, unde el ia auspiciile TAC.; bastonaş al augurului SEN.

augurālis (*2*) *adj.* al augurilor, augural: *augurales libri* CIC. cărţile augurilor, ~ *cena* CIC. masă dată de augur la intrarea în funcţiune, ~ *vir* CIC. a fost augur.

augurātiō, *ōnis f.* **1** luare a auguriilor (*v. augurium*) CIC.; **2** ştiinţa augurilor LACT.

augurātō *p. pf. v.* **auguro**; (*abl. abs.*) după luarea auguriilor, cu învoirea zeilor LIV., SUET.

augurātor, *ōris m. v.* **augur** AMBR.

augurātōrium, *iī n.* locul unde se iau auguriile HYG.

augurātrīx, *īcis f.* ghicitoare a viitorului VULG.

augurātus, *ūs m.* **1** funcţia de augur, augurat CIC.; **2** (*tard.*) prevestire, ghicire TERT.

auguriālis (*2*) *adj. v.* **auguralis**

augurium, *iī n.* **1** augur (*observare şi interpretare a semnelor care prevestesc viitorul: zborul păsărilor, măruntaiele lor, fulgerele, pofta de mîncare a puilor sacri etc.*), prezicere: *augurium agere* (*capere*) CIC. a lua auguriile, *augurium nuntiare* CIC. a vesti cele observate de augur, *augurium accipere* LIV. a primi (ca favorabilă) o prevestire; **2** semne prevestitoare: *dii auguriis prospera portendunt* LIV. prin semnele lor, zeii ne prevestesc succese; **3** ştiinţa prezicerii, arta augurală: *Apollo augurium dabat* VERG. Apollo îi dădea ştiinţa prezicerii viitorului, *augurio depellere pestem* VERG. a izgoni molima prin ştiinţa augurală; **4** profeţie; presentiment: *auguria rerum futurarum* CIC. preziceri ale evenimentelor viitoare, ~ *animorum* CIC. presentiment al sufletelor.

augurius (*3*) *adj.* augural CIC.

augurō (*I*) *vt.* **1** a lua augurii: ~ *salutem populi* CIC. a lua augurii cu privire la buna stare a poporului, *in illo augurato templo* CIC. în acel templu consfinţit de auguri, (*abl. abs.*) *augurato* după ce s-au luat auguriile; **2** a prezice, a presimţi: *si quid veri mens augurat* VERG. dacă mintea mea presimte ceva adevărat.

auguror, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** (*despre auguri*) a prezice: *Calchas belli Troiani annos auguratus est* CIC. Calchas a prezis cîţi ani va dura războiul troian; **2** (*în gener.*) **a.** a prezice: ~ *alicui mortem* CIC. a prezice cuiva moartea; **b.** a prevedea, a bănui, a crede: *recte auguraris de me* CIC. bănuiala ta despre mine este îndreptăţită, *quantum auguror coniecturā* CIC. pe cît pot să-mi fac o părere, *hac* (*voluntate*) *ego contentos auguror esse deos* VERG. eu cred că zeii se mulţumesc cu această bunăvoinţă.

Augusta[1], *ae f.* titlul soţiei (alteori al mamei, surorii sau fiicei) împăratului.

Augusta[2], *ae* (*subînţ.* **urbs**) *f.* numele mai multor oraşe: ~ *Taurinorum* (azi, Torino), ~ *Trevirorum* (azi, Trier), ~ *Vindelicorum* (azi, Augsburg).

Augustālis[1] (*2*) *adj.* al lui Augustus: *ludi Augustales* jocuri în onoarea lui Augustus, *sodales* (*sacerdotes*) *Augustales* colegiu de douăzeci şi cinci de preoţi, instituit de Tiberius în cinstea lui Augustus // **Augustālēs**, *ium m. pl.* **a.** preoţi ai lui Augustus TAC.; **b.** ofiţeri adjuncţi la o legiune VEG.

Augustālis[2], *is m.* sau **praefectus Augustālis** prefect al Egiptului, depinzînd direct de împărat COD. IUST.

Augustālitās, *ātis f.* demnitatea de prefect al Egiptului COD. TH.

Augustānus (*3*) *adj.* al lui Augustus DIG. // **Augustānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii oraşelor numite Augusta.

augustē *adv.* cu veneraţie CIC.

Augustēus (*3*) *adj.* al lui Augustus PLIN.

Augustianī, *ōrum m. pl.* cavalerii recrutaţi de Nero, ca să-l aplaude la teatru TAC., SUET.

Augustinus, *ī m.* scriitorul creştin D. Aurelius Augustinus (*354–430*).

Augustodunum, *ī n.* oraş al aeduilor în Gallia (*azi, Autun*).

Augustus (*3*) *adj.* **1** sacru, venerat: *augustum templum* LIV. templu sfînt; **2** august, maiestuos: *vestis augustissima* LIV. îmbrăcăminte foarte maiestuoasă.

Augustus[1], *ī m.* **1** supranumele lui Octavianus; **2** titlul împăraţilor.

Augustus[2] (*3*) *adj.* al lui Augustus: ~ *mensis* luna august.

aula[1], *ae f.* **1** curte interioară HOR.; **2** încăperea principală, atriu: *lectus genialis in* ~ *est* HOR. patul conjugal e în atriu; **3** curte a unui prinţ, palat: *Cerberus ianitor aulae* HOR. Cerberul, paznicul intrării palatului (lui Pluto); **4** oamenii palatului; viaţa de curte: *prona in eum* ~ TAC. oamenii palatului înclinau spre el: *tristis sollicitudinibus* ~ VAL. MAX. viaţa de curte tristă din cauza îngrijorărilor; [arh. sg. genit. *aulai*].

aula[2], *ae f.* oală CAT.

aula[3], *ae f.* flaut QUINT.

aulaeum, *ī n.* **1** cortină de teatru (*fixată în partea de jos, era manevrată invers decît în sălile de teatru moderne: se cobora la începutul piesei şi se ridica la sfîrşitul ei; cf. şi* siparium): ~ *premitur* HOR. (*mittitur* PHAEDR.) se lasă cortina (începe piesa), ~ *tollitur* CIC. se ridică cortina (se sfîrşeşte piesa) (*mai tîrziu, ca şi acum, cortina se lăsa la sfîrşitul piesei*); *post depositum* ~ AMM. după lăsarea cortinei, la sfîrşitul spectacolului; **2** cuvertură, covor VERG.; **3** draperie, baldachin HOR.

aulax, *acis f.* brazdă VEG.

Aulercī, *ōrum m. pl.* aulercii (popor celtic din Gallia).

aulēticos, *on adj.* din care se fac flaute PLIN.

aulicus[1] (*3*) *adj.* de curte, de palat SUET. // **aulicī**, *ōrum m. pl.* sclavi de curte SUET.

aulicus[2] (*3*) *adj.* de flaut AMBR.

Aulis, *idis f.* (ac. *-dem* şi *-da*) Aulida (*port pe coasta Beoţiei, unde s-a adunat flota grecilor înainte de a porni spre Troia*).

auloedus, *ī m.* flautist CIC.

Aulōn, *ōnis m.* deal bogat în vii lîngă Tarent HOR.

aulula, *ae f.* ulcică VARR.

Aululāria, *ae f.* „Ulcica" (*titlul unei comedii a lui Plautus*).

Aulus, *ī m.* prenume roman (*prescurtat*: A.)

aumātium, *iī n.* latrină publică PETR.

aura, *ae f.* **1** adiere, vînt uşor, suflu, briză; (*gener.*) vînt: *semper aer movetur: frequentius tamen auras, quam ventos habet* PLIN. IUN. aerul este mereu în mişcare, dar mai des prezintă adieri decît vînturi, *nulla ne minima quidem aurā fluctus commovente* CIC. nici măcar cea mai mică adiere nemişcînd valurile; ~ *secunda* OV. vînt favorabil, *aurae vela vocant* VERG. vînturile cheamă pînzele corăbiilor la larg; **2** (*spec.*) **a.** miros, parfum; duhoare: *illi dulcis spiravit crinibus aura* VERG. din păr i se răspîndi un parfum plăcut, *metuunt tua ne retardet* ~ *maritos* HOR. (nevestele) se tem ca parfumul tău să nu le reţină soţii, *pingues ab ovilibus aurae* STAT. duhorile grele de la staule; **b.** scînteiere, licărire: *auri per ramos* ~ *refulsit* VERG. printre ramuri a licărit scînteierea aurului; **3** (*frecv. pl.*) aer: *captare naribus auras* VERG. a trage pe nări aerul, *aerias telum contorsit in auras* VERG. a rotit lancea în aer, *aeriae aurae* LIV. aerul, *auras vitales carpere* VERG. a sorbi aerul dătător de viaţă (a trăi), *vesci vitalibus auris* VERG. a respira, a trăi; **4** (*fig. frecv.pl.*) **a.** înaltul cerului, văzduh, cer: *Fama sese attollit in auras* VERG. Zvonul se ridică în înaltul cerului, *stat ferrea turris ad auras* VERG. un turn de fier se înălţa pînă la cer; **b.** lumina zilei: *ferre sub auras* VERG. a aduce la lumină (a da pe faţă), *in auras exire* OV. a ieşi la lumina zilei, *fugere auras* VERG. a fugi de lumina zilei, *Eurydice superas veniebat ad auras* VERG. Eurydice venea (din Infern) la lumina zilei; **5** (*fig.*) suflu, curent, adiere blîndă, licărire: *ad omnem auram spei* LIV. la orice licărire de speranţă, *neque honoris* ~ *potuit* (*eum*) *de suo cursu demovere* CIC. nici atracţia spre onoruri nu l-a putut abate din drumul lui, *nescius aurae* (*amoris*) *fallacis* HOR. neştiind că adierile iubirii sînt înşelătoare, ~ *popularis* vîntul populari-

tății, ~ *favoris popularis* LIV. curentul simpatiilor populare, *gaudens popularibus auris* VERG. bucurîndu-se de un curent de simpatie populară, *criminando patres, iam aurā, non consilio ferri* LIV. acuzînd pe patricieni era dus de curent, nu de judecată, *libertatis auram captare* LIV. a dori să prindă un ușor suflu de libertate.

aurāria, *ae f.* (*subînț.* **fodina**) 1 mină de aur TAC.; 2 impozit plătit de negustori COD. TH.

aurārius[1] (*3*) *adj.* de aur: *auraria fornax* PLIN. cuptor de topit aurul, *auraria metalla* PLIN. mină de aur // **aurārius**, *iī m.* lucrător în aur, bijutier.

aurārius[2], *iī m.* partizan, sprijinitor SERV.

aurāta, *ae f.* (*iht.*) doradă (*Sparus auratus*) (*pește mediteranean*) MART.

aurātūra, *ae f.* aurire QUINT.

aurātus (*3*) *adj.* aurit, acoperit cu aur, împodobit cu aur: *vestis aurata* OV. haină împodobită cu aur, *aurati milites* LIV. soldați cu scuturi aurite, *aurata tempora* VERG. tîmplele acoperite cu coifuri aurite.

aureātus (*3*) *adj.* împodobit cu coroană de aur, încoronat SID.

Aureliānus, *ī m.* împărat roman (*270–275*) // **Aureliānus** (*3*) *adj.* al lui Aurelianus // **Aureliānum**, *ī n.* oraș în Gallia (*azi, Orléans*) // **Aureliānensis** (*2*) *adj.* al lui Aurelianus: *Aureliānensis urbs* orașul Aurelianum (*Orléans*).

Aurēlius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.: C. Aurelius Cotta, vestit orator*) // **Aurēlius** (*3*) *adj.* al lui Aurelius: *via Aurelia* Calea Aurelia (*de la Roma la Pisa*), *Forum Aurelium* localitate în Etruria, pe via Aurelia, nu departe de Tarquinii, *Aurelium tribunal* CIC. tribunalul lui Aurelius în for.

aureolus (*3*) *adj.* 1 de (din) aur: ~ *anellus* PL. inel de aur; 2 aurit, împodobit cu aur: ~ *cinctus* LUCIL. cingătoare împodobită cu aur; 3 (*fig.*) încîntător, frumos: *aureoli pedes* CATUL. picioare încîntătoare // **aureolus**, *ī m.* monedă de aur MART.

aurescō, *ere vi.* a lua culoarea aurului VARR.

aureus (*3*) *adj.* 1 de aur: ~ *anulus* CIC. inel de aur, *corona aurea* LIV. coroană de aur (*recompensă militară*), (*nummi*) *aurei* LIV. bani de aur (*un* aureus *valora 25 de dinari de argint sau 100 de sesterți*); 2 împodobit cu aur, aurit: *vestis, cingula aurea* VERG. haină, centură împodobită cu aur, ~ *Pactolus* OV. Pactolul cu nisip de aur; 3 de culoarea aurului, auriu: *aurea lumina solis* LUCR. razele aurii ale soarelui, *aurea caesaries* VERG. plete blonde (aurii), *aurea luna* OV. lună aurie; 4 frumos, minunat, încîntător: *aurea Venus* VERG. frumoasa Venus, *aurea aetas* OV. epoca de aur, *aurea mediocritas* HOR. fericita cale de mijloc.

aurichalcum, *ī n.* aliaj de aramă și zinc, alamă PL., PLIN.

aurichalcus (*3*) *adj.* de alamă FORT.

auricilla, *ae f.* (dim. al lui *auricula*) urechiușă CATUL.

auricomans, *ntis v.* **auricomus**

auricomus (*3*) *adj.* cu plete aurii VAL. FL.; (*fig.*) cu frunze (cu fructe) de aur VERG.

auricula, *ae f.* (dim. al lui *auris*) 1 lobul urechii PL.; ureche CIC.; 2 ureche delicată, urechiușă HOR.; 3 (*fig.*) ureche, auz PERS.

auriculāris (*2*) *adj.* de urechi COD. IUST.

auriculārius (*3*) *adj.* de urechi: ~ *medicus* DIG. medic de urechi // **auriculārius**, *iī m.* confident, sfătuitor VULG.

aurifer, *era, erum adj.* purtător de aur, aurifer: ~ *amnis* TIB. rîul purtător de aur (Pactolul), *aurifera arbor* CIC. pomul cu fructe de aur (din grădina Hesperidelor).

aurifex, *ficis m.* aurar, giuvaergiu CIC.

aurifluus (*3*) *adj.* care în cursul său duce aur PRUD.

aurifodīna, *ae f.* mină de aur PLIN.

aurīga, *ae m.* 1 conducător de car, vizitiu; (*fig.*) conducător: *Phaeton currus* ~ *paterni* OV. Faeton, conducătorul carului părintelui său, *velut* ~ *membrorum anima* COL. sufletul ca îndrumător al membrelor; 2 (*poet.*) cîrmaci de corabie, pilot OV.; 3 *Auriga* numele unei constelații CIC.

aurīgārius, *iī m.* conducător al carului de curse la circ SUET.

aurīgātiō, *ōnis f.* conducerea unui car de circ SUET.; cursă (pe spatele unui delfin) GELL.

Aurīgātor, *ōris m.* Constelația Vizitiului AVIEN.

Aurīgena, *āe m.* „Cel născut dintr-o ploaie de aur" (*epitet al lui Perseus, conceput din Danae și Iupiter, preschimbat în ploaie de aur*) OV.

auriger, *era, erum adj.* purtător de aur: *tauri aurigeri* CIC. tauri cu coarnele aurite, *aurigera arbor* VAL. FL. copacul care poartă mere de aur.

aurīgō (*1*) *vi.* a conduce un car de curse SUET.; (*fig.*) a conduce GELL.

aurīgor, *ārī vi. dep. v.* **aurigo**

aurilegulus, *ī m.* cel care adună aur (din fire de nisip, mină) COD. TH.

auripigmentum, *ī n.* sulfură de arsenic CELS., PLIN.

auris, *is f.* 1 ureche: *auribus desectis domum remittit* CAES îi trimite acasă cu urechile tăiate, *aliquid ad aures alicuius pervenire (accidere)* CIC. a ajunge ceva la urechile cuiva, *servire auribus alicuius* CAES. a linguși pe cineva, *aequis (secundis) auribus accipere* CIC. a asculta cu bunăvoință, *arectis auribus* VERG. cu urechile ciulite (atent), *aures erigere* CIC. a ciuli urechile, *ad aurem admonere* CIC. a avertiza, spunînd la ureche, *dicere aliquid in aurem alicuius* CIC. a spune cuiva ceva la ureche, *vellere aurem* VERG. a trage de ureche (făcînd atent), *in dextram aurem dormire* PLIN. IUN. a dormi pe urechea dreaptă (fără grijă), *in aurem utramvis dormire* TER. a dormi pe oricare ureche (a dormi liniștit); 2 (*fig.*) auz fin; bun gust: *offendere aures* CIC. a zgîria urechea, *ad aures Atticorum se accomodare* CIC. a se conforma bunului gust al atticilor, *ingenium temporis auribus accomodatum* TAC. caracter potrivit cu spiritul timpului, *plures admovere aures* HOR. a aduce mai mulți ascultători; 3 (*la plugul fără roți*) *binae aures* VERG. G. *1, 172* cele două cormane, care aruncă în lături pămîntul despicat de fierul plugului și formează brazdele.

auriscalpium, *ii n.* instrument de curățat urechile MART.; sondă SCRIB.

aurītulus, *ī m.* micul urecheat (măgărușul) PHAEDR.

aurītus (*3*) *adj.* **1** urecheat, cu urechi lungi VERG.; **2** (*fig.*) atent, numai urechi: *auritas ducere quercus* HOR. a duce după sine prin sunetele armonioase ale lirei stejarii fermecaţi; (*spec.*) *testis aurītus* PL. Truc. *489* martor care doar a auzit de ceva; **3** în formă de ureche PLIN.; cu urechi PALL.

aurōra, *ae f.* **1** aurora, zorii zilei CIC.; **2** *Aurora* zeiţa Aurora (*fiica lui Hyperion, soţia lui Tithonus, mama lui Memnon*) LUCR. ş.a.; **3** (*fig.*) ţinuturile din răsărit, Orientul OV.

aurōrō, *āre vi.* a străluci ca Aurora VARR.

aurōsus (*3*) *adj.* **1** aurifer PLIN.; **2** auriu PALL.

aurūginō, *āre vi.* a avea gălbinare (icter) TERT.

aurūginōsus (*3*) *adj.* care are icter APUL.

aurūgō (aurīgō), *inis f.* gălbinare, icter SCRIB.

aurula, *ae f.* suflu uşor, atingere uşoară: *Graecarum litterarum* ~ HIER. o spoială uşoară de carte grecească.

aurulentus (*3*) *adj.* auriu PRUD.

aurum, *ī n.* **1** aur: *auri venas invenire* CIC. a descoperi filoane de aur, *montes auri polliceri* TER. a promite munţi de aur (a promite marea cu sarea); **2** obiecte de aur: ~ *caelatum* CIC. cupă de aur cizelat, *Bacchus in auro ponitur* OV. se serveşte vin în cupe de aur, *onerata auro* TER. împodobită cu bijuterii de aur, *crines nodantur in auro* VERG. pletele îi sînt legate cu o agrafă de aur, *fulvum mandere aurum* VERG. a roade zăbala de aur roşcat, *aula onusta auri* PL. oală plină cu bani de aur, *auri sacra fames* HOR. blestemata lăcomie de bani; **3** vîrsta de aur: *subiit argentea proles, auro deterior* OV. urmă epoca de argint, mai rea decît cea de aur; **4** culoare aurie: *spicae flaventes auro* OV. spice strălucind ca aurul; **5** taxă, contribuţie: ~ *coronarium* CIC. = contribuţie plătită de provinciali pentru cadoul făcut guvernatorului, ~ *vicesimarium* LIV. impozit de 5% pe eliberări de sclavi.

Aurunca, *ae f.* vechi oraş la hotarul dintre Latium şi Campania (*numit şi Suessa Aurunca, azi Sessa Aurunca*) // **Auruncus** (*3*) *adj.* din Aurunca // **Auruncī**, *ōrum m. pl.* auruncii.

Auscī, *ōrum m. pl.* auscii (*popor gallic din Aquitania*).

ausculor *v.* **osculor**

auscultātiō, *ōnis f.* **1** ascultare, spionare: *deterrimum vitium* ~ SEN. spionarea, cel mai urît defect; **2** ascultare, supunere: *mihi scelesto tibi erat ~?* PL. trebuia să ascult eu de tine, un ticălos?

auscultātor, *ōris m.* **1** auditor CIC.; **2** cel care dă ascultare, executor: ~ *mandati dominici* APUL. executorul poruncii stăpînului.

auscultātus, *ūs m.* **a.** ascultare APUL.; **b.** (*pl.*) auditori FULG.

auscultō (*1*) *vt.* şi *vi.* **1** a asculta cu atenţie: *ausculta, ut scias* PL. ascultă bine, ca să ştii, *eum ausculto lubens* PL. pe acesta îl ascult cu plăcere; **2** a asculta pe ascuns, a spiona: *quid habeat sermonis, auscultabo* PL. am să ascult ce vorbeşte, ~ *ad fores* PL. a asculta la uşă; **3** a da crezare: *qui auscultant crimina* PL. cei care ascultă vorbele de învinuire; **4** a asculta (de cineva) [cu dat.]; *nisi mi auscultas atque hoc ut dico, facis* PL. dacă nu mă asculţi şi nu faci ce-ţi spun, *auditis, non auscultatis* CAT. auziţi, dar n-ascultaţi, (*pas. impers.*) *auscultabitur* PL. Merc. *465* se va face.

Ausētānus (*3*) *adj.* din Ausa (*localitate în Catalonia*) // **Ausētānī**, *ōrum m. pl.* ausetanii.

ausi, ausim *v.* **audeo**

Ausōn, *onis m.* fiul lui Ulises (*care a dat numele Ausoniei*) // **Ausonēs**, *um m. pl.* ausonienii (*străvechi neamuri italice din Italia centrală şi meridională*) // **Ausōn**, *onis adj. m.* şi *f.* din Ausonia, roman, latin // **Ausona**, *ae f.* oraş al vechii Ausonii, lîngă Minturnae // **Ausonia**, *ae f.* numele străvechi al Italiei centrale şi meridionale, (*poet.*) Italia.

Ausonidae, *ārum m. pl.* ausonienii VERG.

Ausonis, *idis f.* ausoniană, italiană OV.

Ausonius[1] (*3*) *adj.* ausonian, italic, roman // **Ausoniī**, *ōrum m. pl.* ausonienii.

Ausonius[2], *iī* poet roman (*din sec. al IV-lea e.n.*).

auspex, *icis m.* **1** prezicător (după zborul, cîntatul, felul de a mînca al păsărilor) CIC.; augur; **2** protector, îndrumător: *dis auspicibus* VERG. la îndemnul zeilor, *auspice Musa* HOR. cu ajutorul muzei inspiratoare; **3** martor: *nuptiarum auspices* CIC. martori la căsătorie // **adj.** de bun augur, favorabil SEN.

auspicābilis (*2*) *adj.* de bun augur ARN.

auspicālis (*2*) *adj.* **1** care serveşte la preziceri PLIN.; **2** de bun augur MAMERT.

auspicātō **I** *abl. abs.* (*v. auspico*) după ce s-au luat auspiciile. **II** *adv.* cu bune auspicii, într-un ceas bun TER. Andr. *807*.

auspicātus (*3*) *p. pf. v.* **auspico** // **adj.** **1** inaugurat, deschis sub bune auspicii: *auspicata comitia* LIV. adunări deschise după ce s-au luat auspiciile; **2** favorabil, fericit: *quis* (*vidit*) *Venerem auspicatiorem?* CATUL. cine a văzut o iubire începută sub auspicii mai bune?, *auspicatissimum initium* TAC. începutul cel mai fericit.

auspicium, *iī n.* **1** auspiciu (*observare a anumitor păsări, după zborul, mişcările, cîntatul, pofta de mîncare a lor, şi prevestirea viitorului după semnele pe care le dau*): *nihil publice sine auspiciis gerebatur* CIC. nu se făcea nici o acţiune publică fără luarea auspiciilor, *capturus* ~ SUET. avînd să ia auspiciile; **2** semn prevestitor: ~ *optimum* CIC. cea mai bună prevestire, *ob* ~ *infaustum* VERG. din cauza unei prevestiri rele, ~ *facere* CIC. a da un semn prevestitor, *aves* ~ *ratum fecere* CIC. păsările au dat un bun semn prevestitor, *cui si vitiosa libido fecerit auspicium* HOR. căruia dacă o pornire nesănătoasă îi va face un semn; **3** dreptul de a lua auspiciile (*pe care în timp de pace îl aveau magistraţii superiori: consulul, pretorul, cenzorul, iar în timp de război numai comandantul suprem*): *quod nemo plebeius auspicia haberet* LIV. fiindcă nici un plebeu nu avea dreptul de a lua auspicii, *propraetores auspicia non habent* CIC. propretorii nu au dreptul de a lua auspicii, *auspicia ponere* CIC. a părăsi o demnitate care dă dreptul la auspicii; **4** comandă supremă: *quoniam eo die eius forte* ~ *fuisset* LIV. fiindcă întîmplător în acea zi el avea comanda supremă, *recepta signa ductu Germanici, auspiciis Tiberii* SUET. drapelele au fost

recîştigate sub conducerea lui Germanicus şi sub comanda supremă a lui Tiberius, *imperio atque auspicio alicuius* LIV. sub comanda şi auspiciile cuiva; 5 putere de a comanda, autoritate: *populum paribus regamus auspiciis* VERG. să conducem poporul cu puteri egale, *meis auspiciis ducere vitam* VERG. să-mi duc viaţa după voia mea; 6 (*tard.*) început, ceea ce începe cineva IUST.

auspicō (*1*) **1** *vi.* a lua auspiciile, a avea semn prevestitor: ~ *domi* CAT. a lua auspiciile acasă la el, *lucro faciendo ego auspicavi in hunc diem* PL. mi s-a făcut semn de cîştig pentru ziua de azi, *non hodie isti rei auspicavi, ut* ... PL. n-am avut azi nici un semn de faptul că ...; (*vt.*) ~ *mustellam* PL. a avea ca semn prevestitor o nevăstuică; **2** *vt.* a prevesti: *hesternum illis imbrem lacrimas auspicasse* APUL. (că) ploaia de ieri le-a prevestit lacrimi.

auspicor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a lua auspiciile: *Gracchus auspicāri oblitus est* CIC. Gracchus a uitat să ia auspiciile, *Fabio auspicanti aves non addixere* LIV. lui Fabius care lua auspiciile păsările nu i-au dat semne bune; **2** (*fig.*) a face începutul, a inaugura, a începe: *auspicandi causā* COL. pentru a face un început bun, ~ *militiam* SUET. a începe serviciul militar, ~ *regnum* TAC. a-şi inaugura domnia, *animal ceteris imperaturum a suppliciis vitam auspicatur* PLIN. o fiinţă (omul) menită să poruncească celorlalţi îşi începe viaţa cu chinuri, *auspicandi gratiā tribunal ingressus* TAC. urcîndu-se la tribună spre a face începutul (intrării în funcţiune), (*cu inf.*) *recitatione tragoediarum ingredi famam auspicatus sum* TAC. am început să pornesc pe calea gloriei prin declamarea tragediilor, *ad aram Iovis cantare auspicatus est* SUET. a început prin a cînta în faţa altarului lui Iupiter.

austellus, *ī m.* dim. al lui *auster* LUCIL.

auster, *trī m.* austru (*vînt cald de sud*) SEN.; (*fig.*) sudul: *in austri partibus* CIC în ţinuturile meridionale.

austērē *adv.* sever, aspru CIC.

austēritās, *ātis f.* **1** asprime (la gust): ~ *vini* PLIN. (*uvarum* COL.) asprimea vinului, acreala strugurilor; (*spec.*) ton închis al culorii PLIN.; **2** (*fig.*) asprime, severitate, seriozitate: *non austeritas eius* (*magistri*) *tristis sit* QUINT. seriozitatea profesorului să nu fie mohorîtă.

austērus (*3*) *adj.* **1** aspru (la gust) CAT.; tare (*miros*) PLIN.; întunecat (*culoare*) PLIN.; **2** (*fig.*) sever, aspru, serios: *austero more* CIC. cu moravuri severe, *homo austerior et gravior* CIC. om mai sever şi mai grav, *suavitas austera* CIC. farmec sever.

austrālis (*2*) *adj.* meridional, sudic: ~ *regio* CIC. ţinut meridional.

austrifer, *era, erum adj.* care aduce vîntul de sud *sau* ploaia SIL.

austrīnus (*3*) *adj.* de sud, austral: *calores austrini* VERG. vînturile calde de sud, ~ *vertex* PLIN. Polul Sud // **austrīna**, *ōrum n. pl.* regiunile sudice PLIN.

austrum, *ī v.* **haustrum**

ausum, *ī n.* [*audeo*] act de îndrăzneală, lovitură îndrăzneaţă; (*peior.*) ispravă urîtă: *auso potiri* TAC. a reuşi un act de îndrăzneală, *ausis excidere* VERG. a nu reuşi într-o acţiune îndrăzneaţă, (*peior.*) *pro talibus ausis* VERG. pentru astfel de crime.

ausus[1] (*3*) *p. pf. v.* **audeo**

ausus[2], *ūs m.* act de îndrăzneală, lovitură îndrăzneaţă PETR.

aut *conj.* **1** (*legînd cuvinte sau prop.*) sau: *nolebas aut non audebas* CIC. nu voiai sau nu îndrăzneai, *tuus colonus aut vicinus aut cliens aut quivis, qui* ... CIC. colonul tău sau vecinul, sau clientul tău, sau oricine, care ..., *horam unam aut duas* CIC. timp de o oră-două, *biduum aut triduum* CIC. două-trei zile; (*cu diverse particule*): *aut certe* (*saltem*) sau cel puţin, *aut potius* sau mai degrabă, *aut etiam* sau chiar, *aut denique* sau în fine, *aut summum* sau cel mult; **2** (*disjunctiv*) sau, ori: *hic vincendum aut moriendum est* CURT. aici trebuie să învingem sau să murim, *aut hoc aut illud* CIC. ori una, ori alta, *quod est verum aut falsum* CIC. care este adevărat sau fals; (*restrictiv*) *primus aut in primis* CIC. primul, sau cel puţin printre primii, *aut in omni aut in magna parte vitae* CIC. în toată viaţa sau cel puţin într-o mare parte dintr-însa; (*după negaţii*) *aut* ... *aut* = nici ... nici: *neque vero aut fidus aut stabilis potest esse* CIC. de fapt, nu poate fi nici sincer, nici statornic, *nec aut Persae aut Macedones dubitavere quin rex occisus esset* CURT. nici perşii, nici macedonii nu s-au îndoit că regele a fost ucis; **3** sau dacă nu, sau altminteri, sau în caz contrar: *omnia bene sunt ei dicenda, qui hoc se posse profitetur, aut eloquentiae nomen relinquendum est* CIC. cel care declară că poate s-o facă trebuie să vorbească bine despre orice, sau altminteri să renunţe la titlul de bun vorbitor, *audendum est aliquid universis, aut omnia singulis patienda sunt* PROP. trebuie să îndrăznească cu toţii ceva sau, în caz contrar, să suporte fiecare în parte totul.

autem *conj.* (*cea mai slabă conj. adversativă, adăugînd, în continuare, o altă idee opusă sau numai diferită; se aşază după primul cuvînt al propoziţiei respective, în afară de cazul cînd aceasta formează, cu un al doilea cuvînt, o unitate*) însă, dar, iar, pe de altă parte, în schimb, de fapt, într-adevăr; pe deasupra, în plus: *Gyges a nullo videbatur, ipse* ~ *omnia videbat* CIC. Gyges nu era văzut de nimeni, în schimb el vedea totul, *adulescentes* ... *senes* ~ CIC. tinerii ..., bătrînii însă, *Neoptolemus quidem apud Ennium ait* ... *ego* ~ CIC. Neoptolemus, e adevărat, spune la Ennius ..., eu însă ...; (*reluînd un cuvînt sau o idee*) *admoneri me satis est; admonebit* ~ *nemo alius, nisi* ... CIC. e suficient să mi se atragă atenţia; de fapt, nu mi-o va atrage nimeni altul decît ..., *credo vos gloriam concupisse. Est* ~ *gloria* ... CIC. cred că voi aţi dorit gloria. De fapt, gloria este ...; (*parentetic*) *te, hominem amicissimum (me* ~ *appellabat) non dubitabo monere* CIC. pe tine prea bunul meu prieten (într-adevăr, mie mi se adresa), nu voi şovăi să te sfătuiesc; (*în prop. minoră a unui silogism*) *ius civile est aequitas; eius* ~ *aequitatis utilis est cognitio; utilis ergo est iuris civilis scientia* CIC. dreptul civil este echitatea; dar cunoaşterea echităţii e utilă; aşadar, ştiinţa dreptului civil este utilă; (*adi-

tiv) quam brevi tempore, quot et quanti poetae, qui ~ oratores exstiterunt! în ce scurt timp, cîţi şi cît de mari poeţi au apărut şi pe deasupra ce mari oratori!, *Quid tam regium, tam liberale, tam munificum quam opem ferre supplicibus? Quid autem tam necessarium quam tenere semper arma ...?* CIC. Ce este mai nobil, mai generos, mai binefăcător decît să dai ajutor celor ce te roagă? Pe deasupra, ce este mai necesar decît să ai mereu la dispoziţie armele ...?, *sed autem* ... dar, pe de altă parte, *et autem* şi pe deasupra ...; (*după al doilea cuvînt*) *nihil agere autem animus non potest* CIC. spiritul nu poate să nu facă nimic.

authenticum, *ī n.* text original, original TERT.

authenticus (*3*) *adj.* autentic: *authenticum testamentum* DIG. originalul testamentului.

authepsa, *ae f.* oală (*cu două compartimente: într-unul se punea mîncarea care urma să fie gătită, în cel de-al doilea se făcea focul*) CIC.

autochtōn, *onis m.* autohton, indigen APUL.

autocratōr, *ōris m.* suveran absolut, autocrat VOP.

autographus (*3*) *adj.* scris cu mîna proprie, autograf SUET. // **autographum**, *ī n.* autograf SYMM.

Autolycus, *ī m.* fiul lui Mercur (*faimos prin abilitatea furturilor lui*).

automatārium, *iī n.* maşină automată DIG.

Automatia, *ās f.* zeiţă a norocului (*care aranjează după voia ei împrejurările*) NEP.

automatopœētus (*3*) *adj.* care se mişcă de la sine, automat VITR.

automatus (*3*) *adj.* spontan: *plausus automati* PETR. aplauze spontane // **automatum**, *ī n.* 1 maşină care se mişcă de la sine PETR.; 2 acrobaţie PETR. *140.*

Automedōn, *ontis m.* conducătorul carului de luptă al lui Achilles VERG.; (*fig.*) conducător de car, un Automedon CIC. ş.a.

Autonoē, *ēs f.* fiica lui Cadmus şi mama lui Acteon // **Autonoēius** (*3*) *adj.* al Autonoei: ~ *heros* OV. = Acteon.

autopracta, *ōrum n. pl.* lucruri făcute spontan COD. TH.

autopyros, *ī m.* pîine din făină integrală PLIN., PETR.

Autrōnius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.: P. Autronius Paetus*) // **Autrōniānus** (*3*) *adj.* al lui Autronius.

autumnālis (*2*) *adj.* de toamnă: *tempus autumnale* VARR. anotimp de toamnă.

autumnitās, *ātis f.* 1 anotimpul toamnei: *prima autumnitate* CAT. la începutul toamnei; 2 recoltă de toamnă VARR.

autumnō, *āre vi.* a vesti toamna: *Corus autumnat* PLIN. vîntul Corus (de nord-vest) vesteşte toamna.

autumnum, *ī n. v.* **autumnus**[2]

autumnus[1] (*3*) *adj.* de toamnă CAT.

autumnus[2], *ī m.* 1 toamnă; ~ *pomifer* HOR. toamna aducătoare de roade, *sub autumno* OV. către toamnă, *autumno adulto* (*vergente*) TAC. toamna tîrziu; 2 roade de toamnă (struguri): *maior* ~ MART. o mai mare cantitate de struguri, *senes autumni* MART. recolte vechi de toamnă (vinuri vechi); *septem autumni* OV. şapte toamne (ani).

autumō (*I*) *vt.* 1 a spune, a afirma: *ut Plato autumat* APUL. după cum spune Platon; 2 a numi: *Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant* VELL. Elissa tyriana, pe care unii o numesc Dido; 3 a socoti: *sicut ego autumo* AUG. precum socotesc eu.

auxi *pf. v.* **augeo**

auxiliābundus (*3*) *adj.* gata de a veni în ajutor APUL.

auxiliāris (*2*) *adj.* 1 de ajutor, ajutător: *dea sum* ~ OV. sînt zeiţa ajutătoare, *aera auxiliaria lunae* (= *dat.*) OV. alămurile care vin în ajutorul Lunii (al căror zgomot face să înceteze eclipsa de Lună), *oleum auxiliare lethargicis* PLIN. ulei binefăcător pentru cei căzuţi în letargie; 2 (*mil.*) auxiliar, din trupe auxiliare: *milites, cohortes auxiliares* CAES. soldaţi, cohorte din trupe auxiliare, *auxiliaria stipendia mereri* TAC. a sluji în trupele auxiliare // **auxiliāris**, *is m.* soldat din trupele auxiliare // **auxiliārēs**, *ium m. pl.* trupe auxiliare.

auxiliārius (*3*) *adj.* 1 de ajutor, care ajută: *magis consiliarius amicus est quam* ~ PL. este un prieten care mai mult te sfătuieşte decît te ajută; 2 (*mil.*) auxiliar, din trupe ajutătoare: *auxiliarii milites* LIV. soldaţi din trupele ajutătoare // **auxiliārii**, *ōrum m. pl.* trupe ajutătoare.

auxiliātor, *ōris m.* ajutător, susţinător, apărător QUINT.

auxiliātrix, *īcis f.* ajutătoare CASSIOD.

auxiliātus, *ūs m.* ajutor LUCR. *5, 1038.*

auxiliō, *āre, ātum v.* **auxilior** // **auxiliātus** (*3*) *p. pf.* ajutat.

auxilior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a fi de ajutor, a veni în ajutor, a ajuta: *neque mihi patris mei beneficia neque vostra decreta auxiliantur* SALL. nu-mi sînt de ajutor nici binele făcut lui (Iugurtha) de tatăl meu, nici hotărîrile voastre; 2 (*med.*) a fi bun la (contra), a vindeca de ...: ~ *quibusdam morbis* PLIN. a vindeca de unele boli, ~ *contra tormina ac vesicae mala* PLIN. a fi bun contra durerilor de stomac şi de vezică.

auxilium, *iī n.* 1 ajutor, sprijin: ~ *adventicium* CIC. ajutor din afară, *esse alicui auxilio* CIC. a fi cuiva de ajutor, ~ *alicui ferre* CAES. a da cuiva ajutor, *aliquem auxilio arcessere* (*mittere*) CAES. a chema (a trimite) pe cineva în ajutor, *auxilio noctis* SALL. cu ajutorul nopţii (ajutat de întunericul nopţii), ~ *domus* OV. sprijinul casei, *auxilio bonorum* CIC. cu ajutorul celor buni, *uti auxilio legis* QUINT. a se folosi de apărarea legii; 2 (*mil. pl.*) *auxilia* trupe auxiliare (*în general, infanterie*), *auxiliis in mediam aciem coniectis* CAES. trupele auxiliare fiind puse în centrul liniei de luptă, *auxilia peditatus equitatusque* CAES. trupe auxiliare de infanterie şi de cavalerie; 3 mijloc de apărare; *ad extremum* ~ *descendere* CAES. a recurge la ultimul mijloc de apărare, *minuisti auxilia populi R.* CIC. ai slăbit mijloacele de rezistenţă ale poporului roman, *infirmis auxiliis proficisci non dubitaverat* CAES. nu şovăise să plece cu slabe mijloace de apărare; 4 (*med.*) remediu, leac OV., CELS.

Auximum (Auximon), *ī n.* oraş în Picenum (*azi, Osimo*) // **Auximātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Auximum.

avārē *adv.* cu sete de cîştig, cu patimă de a avea: *superbe avareque imperitare victis* LIV. a comanda învinşilor cu trufie şi sete de cîştig.
Avaricum, *ī n.* oraş în Aquitania, capitala biturigilor (*azi, Bourges*) // **Avaricensis** (*2*) *adj.* din Avaricum.
avāriter *adv.* **1** lacom: ~ *ingurgitare* PL. a înghiţi lacom; **2** cu zgîrcenie CAT.
avāritia, *ae f.* **1** lăcomie, poftă nemăsurată: ~ *gloriae* CURT. dorinţa nemăsurată de glorie, *omnes avaritiae* CIC. tot felul de pofte nemăsurate; **2** (*frecv.*) poftă nemăsurată de bani, de avere: *caecus avaritiā* SALL. orbit de pofta de bani, *ardere avaritiā* CIC. a fi prins de pofta de avere.
avāritiēs, *ēī f.* avariţie LUCR., LIV.
avārus (*3*) *adj.* **1** lacom, avid: ~ *venter* HOR. pîntece lacom, *Acheron* ~ VERG. Acheronul care înghite tot, *pecuniae* ~ TAC. lacom de bani, *animus laudis* ~ HOR. suflet avid de laude, *avarissimus istis prodigiis non sum* SEN. prea doritor de astfel de minuni nu sînt; **2** lacom de banii altuia, apucător: *avara coniux* CIC. soţie lacomă de bani, *avariores magistratus* CIC. magistraţi mai lacomi de bani, *litus avarum* VERG. tărîm unde locuiesc oameni apucători, *avara fraus* OV. înşelăciune din lăcomie de bani // **avārus,** *i m.* cel lacom de bani; **3** zgîrcit, avar: *semper* ~ *eget* HOR. zgîrcitul e întotdeauna sărac, *si quis avarior vivit* HOR. un mare zgîrcit.
avē (havē), avēte, avētō = *forme de imper.* (*ale vb.* **avēre**; *v. infra*) *folosite ca formule de salut* fii sănătos!, fiţi sănătoşi!: *ave et vale* CATUL. fii sănătos şi cu bine, *Marcus avere iubet* MART. Marcus îţi trimite salutări.
āvehō, *ēre, vexī, vectum vt.* **1** a duce (în altă parte), a transporta: ~ *frumentum navibus* LIV. a duce grînele cu navele, ~ *sacras in urbes finitimas* LIV. a duce odoarele de cult în oraşele învecinate, *equites Aegyptum avexit* LIV. i-a transportat pe călăreţi în Egipt; (*poet. cu ac.*) *turbo alias avexerat oras* VERG. furtuna îi aruncase pe alte ţărmuri: **2** (*pas.-refl.*) a se depărta, a pleca: *creditis avectos hostes?* VERG. îi socotiţi plecaţi pe duşmani?, *citato equo ad cohortes avehitur* LIV. pleacă în goana calului la cohorte.
Avella, Avellānus *v.* **Abella**
avellāna (abellāna), *ae f.* alună CELS.
āvellō, *ere, vulsī* (*volsī*) şi *vellī, vulsum vt.* **1** a smulge, a desprinde cu forţa: ~ *poma ex arboribus* CIC. a rupe fructe din pomi, ~ *caput humeris* (= *abl.*) VERG. a desprinde capul de umeri, *avulsus complexu Iuli* VERG. desprins cu forţa din braţele lui Iulus; **2** (*fig.*) a îndepărta: ~ *aliquem ab errore* CIC. a scoate pe cineva din greşeală, ~ *bellum a portis urbis* CIC. a îndepărta războiul de la porţile oraşului, *liberalitas Augusti avulsa* TAC. darurile lui Augustus luate înapoi.
avēna, *ae f.* **1** ovăz, ovăz sălbatic: *urit campum seges avenae* VERG. semănătura de ovăz seacă ogorul; **2** (*fig.*) pai: *vanis avenis* VERG. G. *1, 226* cu paie goale; **3** (*fig.*) fluier păstoresc; *silvestrem tenui musam meditaris avena* VERG. încerci un cîntec păstoresc pe un fluier subţire; (*pl.*) tuburile naiului, nai: *iunctae pice avenae* OV. tuburile naiului lipite cu smoală, *structis cantat avenis* OV. cîntă din nai.
avēnāceus (*3*) *adj.* de ovăz: *farina avenacea* PLIN. făină de ovăz.
avēnārius (*3*) *adj.* de ovăz: *avenaria cicada* PLIN. greierele care apare cînd se usucă ovezele.
Avenniō, *ōnis f.* oraş în Gallia Narboneză (*azi, Avignon*) // **Avennicus** (*3*) *adj.* al oraşului Avennio.
aventer *adv.* cu tot sufletul SID.
Aventicum, *ī n.* oraş al helveţilor (*azi, Avenche*) // **Aventicensis** (*2*) *adj.* din Aventicum.
Aventīnum, *ī n.* şi **Aventīnus,** *ī m.* una din cele şapte coline ale Romei (*la sud-vest de Palatin, pe Tibru*) // **Aventīnus** (*3*) *adj.* şi **Aventīniensis** (*2*) *adj.* al Aventinului.
aveō, *ēre vt.* a dori mult: *semper aves quod abest* LUCR. doreşti totdeauna ceea ce n-ai, *parto quod avebas* HOR. după ce ai dobîndit ce rîvneai, *valde aveo scire, quid agas* CIC. doresc foarte mult să ştiu ce faci.
Averna, *ōrum v.* **Avernus**
Avernālis (*2*) *adj.* al Avernului (*v. infra*).
Avernus, *ī m.* mic lac vulcanic (*cu exalaţii înăbuşitoare, situat lîngă Cumae, în preajma căruia cei vechi plasau una dintre intrările în Infern*): *Averni lacus* CIC. Lacul Avernului, *graveolentus portus Averni* VERG. greu mirositorul port al Avernului (Cumae); (*poet.*) Infernul, lumea de dincolo // **Avernus** (*3*) *adj.* al Avernului, al Infernului: *Averna freta* VERG. valurile Avernului, *tenebrae Averni* SIL. întunericul Infernului, *Iuno Averna* = Proserpina // **Averna,** *ōrum n. pl.* (*subînţ.* **loca**) ţinutul Avernului.
āverrō, *ere, verrī vt.* a mătura (de pe); (*fig.*) a ridica, a înhăţa: ~ *pisces mensā* HOR. S. *2, 4, 37* a ridica toţi peştii de pe taraba (negustorului).
āverruncō, *āre vt.* (*rel.*) a îndepărta (un rău): *placuit averruncandae deum irae victimas caedi* LIV. a hotărît să se facă sacrificii pentru a îndepărta mînia zeilor, *di averruncent!* CIC. ferească zeii!; [forme arh. *averruncassint* = *averruncent*; inf. viit. *averruncassere*].
Āverruncus, *ī m.* zeul care îndepărtează relele.
āversābilis (*2*) *adj.* respingător, dezgustător LUCR.
āversātiō, *ōnis f.* aversiune, neplăcere: ~ *tacita* QUINT. aversiune ascunsă, ~ *alienorum processuum* TAC. necaz faţă de succesele altora.
āversātrīx, *īcis f.* cea care are oroare: ~ *crudelitatis* TERT. care are oroare de cruzime.
āversiō, *ōnis f.* (numai în locuţiuni adverbiale) **1** întoarcere cu spatele: *ex aversione* B. HISP. pe la spate; **2** (*jur.*) *aversione, per aversionem emere, vendere* DIG. a cumpăra, a vinde cu toptanul (fără cercetarea mărfii); **3** (*ret.*) abatere de la subiect QUINT.; **4** dezgust, aversiune ARN.
āversō, *āre v.* **āversor**
āversor[1] (**āvorsor**), *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a se întoarce în altă parte, a-şi întoarce ochii (de la): *haerere homo, aversari, rubere* CIC. omul nostru şovăia, îşi întorcea ochii în altă parte, se înroşea; **2** (*fig.*) a întoarce spatele, a respinge, a refuza: *principes Syracusanorum aversatus sum* LIV. i-am respins pe fruntaşii syracusanilor, ~ *preces* LIV. a nu asculta rugăminţile,

~ *adulationes* TAC. a întoarce spatele linguşirilor, *Philippum patrem aversaris* CURT. nu-l recunoşti ca tată pe Filip, ~ *imperium* TAC. a refuza cu dispreţ conducerea, *aversati sunt bellum facere* B. HISP. au refuzat să dea lupta.

āversōr[2], *ōris m.* cel care deturnează în folosul său: ~ *pecuniae publicae* CIC. delapidator al banului public.

āversus (*3*) *p. pf. v.* **āvertō** // **adj. 1** întors cu spatele, din spate, pe partea opusă: *et adversus et* ~ CIC. şi din faţă, şi din spate, *aversi tenuere facem* VERG. au ţinut torţa întorşi cu spatele, *aversos boves caudis in speluncam traxit* LIV. a tras de cozi boii întorşi cu spatele într-o peşteră, *aversum hostem videre* CAES. a vedea duşmanul întorcînd spatele (fugind), *aversos hostes aggredi* TAC. a ataca duşmanii din spate, *porta aversissima ab hoste* LIV. poarta cea mai din spatele (opusă) duşmanului, *in aversa pagina* MART. pe dosul paginii // **aversum**, *ī n.* şi **aversa**, *ōrum n. pl.* partea opusă, spatele: *gloria in averso est* SEN. gloria este în spatele nostru, *per aversa castrorum* VELL. prin spatele taberei, *ad aversa insulae* LIV. către partea opusă a insulei, *aversa montis* PLIN. versantul opus al muntelui; **2** (*fig.*) care are aversiune, ostil, potrivnic, străin: ~ *animus* TAC. sentimente ostile, *vultus aversior* SEN. privire cam ostilă, *aversis dis* LIV. zeii fiind potrivnici, (cu *ab* şi abl.) ~ *a Musis* CIC. străin de poezie, *Quintus aversissimo a me animo fuit* CIC. Quintus a dovedit cele mai ostile sentimente faţă de mine, (*cu dat.*) ~ *mercaturis* HOR. ostil negoţului, *nobis aversi animis* TAC. ostili nouă în sufletele lor.

averta, *ae f.* sac de călătorie COD. TH.

avertārius, *iī m.* cel care poartă sac de călătorie COD. TH.

āvertō (āvortō), *ere, vertī, versum vt.* **1 a.** a întoarce, a îndrepta în altă parte, a abate, a devia: ~ *flumina* CAES. a abate apele, *Helvetii iter ab Arare averterant* CAES. helveţii îşi deviaseră drumul depărtîndu-se de Arar, *se* ~ *ab itinere* CAES. a se abate din drum, ~ *bestias ad opem suis ferendam* LIV. a abate fiarele, silindu-le să-şi apere puii, *ab hominibus* ~ *ad deos preces* LIV. a-şi întoarce rugăciunile de la oameni către zei, *avertit equos in castra* LIV. îşi întoarce caii asupra taberei, *averterat in se a curru dictatoris civium ora* LIV. a făcut să se întoarcă spre el privirile cetăţenilor, pînă atunci fixate pe carul dictatorului, *dissipatos avertit in fugam* LIV. risipindu-i, îi pune pe fugă, ~ *in fugam classem* LIV. a pune pe fugă flota; (*pas. cu sens refl.*) *prora avertit* VERG. prora se întoarce, *dixit et avertens* … VERG. (Venus) zise şi întorcîndu-se …; (*poet. ac. fără prep.*) *quo regnum Italiae Libycas averteret oras* VERG. ca să abată domnia Italiei către ţinuturile libyce; **b.** (*spec.*) a se întoarce cu silă, a nu se apropia: *equus avertitur fontes* VERG. calul nu se apropie de apa izvorului, ~ *herbas* STAT. a nu se apropia de iarbă; **2** (*fig.*) a îndepărta, a alunga: *haec* (*fama*) *civitates nonnullas ab eius amicitia avertebat* CAES. acest zvon îi îndepărta unele triburi care-i fuseseră prietene, *malum omnes a me avertit* CURT. nenorocirea i-a îndepărtat pe toţi de mine, *aversae curae hominum a bello* LIV. preocupările oamenilor îndepărtate de la ideea războiului, ~ *mentem Pompeii a defensione salutis* CIC. a-l face pe Pompeius să uite de apărarea vieţii sale, *avertendae suspicionis causā* CAES. pentru a înlătura bănuiala; **3** a deturna, a sustrage: ~ *pecuniam publicam* CIC. a deturna banii statului, *auratam Colchis* ~ *pellem* CATUL. a fura din Colchida lîna de aur.

avia[1], *ae f.* **1** bunică PL. ş.a.: *veteres aviae* PERS. *5, 92* prejudecăţi de bunică; **2** cruciuliţă (*plantă*) COL.

āvia[2], *ōrum n. pl.* locuri neumblate (sălbatice) TAC.

aviārium, *iī n.* **1** poiată (de păsări) CIC.; **2** crîng unde îşi fac cuibul păsările VERG. G. *2, 430.*

aviārius (*3*) *adj.* de păsări: *aviaria retia* VARR. plase de prins păsări // **aviārius**, *iī m.* îngrijitor de păsări COL.

āviāticus (*3*) *adj.* de bunică.

avicula, *ae f.* păsărică GELL. ş.a.

avidē *adv.* cu lăcomie, avid, cu interes: *avidius vino corpora onerare* SALL. a-şi încărca mai lacom trupul cu vin, *monumenta* ~ *perlustrare* CIC. a cerceta monumentele cu mare interes, *aliquid avidissime exspectare* CIC. a aştepta ceva cu mare nerăbdare.

aviditās, *ātis f.* dorinţă mare, poftă; (*spec.*) lăcomie, poftă de avere *sau* de bani, aviditate: *senectus mihi sermonis aviditatem auxit* CIC. bătrîneţea mi-a sporit plăcerea de a vorbi, ~ *legendi* CIC. pasiunea cititului, *feminarum aviditates* PLIN. poftele femeilor, (*cu genit. obiect.*) ~ *cibi*, ~ *pecuniae* CIC. lăcomie la mîncare, lăcomie de bani, (*genit. subiect.*) ~ *hostium* TAC. lăcomia duşmanilor.

aviditer *adv.* avid, cu aviditate APUL.

avidus (*3*) *adj.* **1** foarte doritor, avid: ~ *gloriae* CIC. avid de glorie, ~ *novarum rerum* SALL. doritor de schimbări politice, ~ *belli gerendi* SALL. doritor de a purta război, ~ *futuri* HOR. interesat de ziua de mîine, *avida in novas res ingenia* LIV. spirite doritoare de schimbări, *gens ingenii avidi ad pugnam* LIV. neam cu fire doritoare de luptă, (*cu inf.*) *avidi committere pugnam* HOR. doritori să se lupte; **2** lacom, nesătul, lacom la cîştig, lacom de avere: *convivae avidi* HOR. comeseni lacomi, *avidae iuvencae* VERG. viţele care mănîncă lacom, *leones avidi* OV. lei însetaţi (de sînge), *mare avidum* HOR. mare care înghite totul, *flammae avidae* OV. flăcări pustiitoare, *aures avidae* CIC. urechi foarte doritoare de veşti, *animus avidus* CIC. suflet lacom de bani, *avidae manus heredis* HOR. mîinile apucătoare ale unui moştenitor // **avidus**, *ī m.* cel lacom (avid) de bani; **3** (*fig.*) larg, cuprinzător: *avida pars* LUCR. *5, 201* o parte mare.

avis, *is f.* **1** pasăre CIC. ş.a.; **2** (*spec.*) pasăre după zborul căreia se interpretează auspiciile: *secundis* (*bonis*) *avibus* LIV. cu bune auspicii, *avibus sinistris* OV. sau *avi mala* HOR. de rău augur; [abl. sg. *ave* şi *avi*].

avitium, *iī n.* neamul păsăresc, zburătoarele APUL.

avītus (*3*) *adj.* **a.** de la bunic(ă): *bona paterna et avita* CIC. averi lăsate de părinţi şi de bunici; **b.** (*fig.*) străbun, strămoşesc: *avitum solium* VERG. tronul strămoşesc, *avitum merum* OV. vin foarte vechi.

āvius (*3*) *adj.* 1 (*despre locuri*) fără drumuri, de neumblat, de nestrăbătut: *avii montes* LIV. munţi de nestrăbătut, *avia commeatibus loca* LIV. locuri impracticabile pentru convoaiele de aprovizionare // **āvia**, *ōrum n. pl.* locuri neumblate, singurătăţi, pustietăţi: *avia dum cursu sequor* VERG. în timp ce străbat în goană locuri neumblate, *avia nemorum* OV. pustietăţile pădurilor, *avia Armeniae* TAC. pustietăţile Armeniei; 2 (*fig.*) rătăcind drumul, care se abate de la ...: ~ *a vera ratione* LUCR. abătîndu-te de la adevărata raţiune, *avia coepto consilia* SIL. planuri care se depărtează de scop.

āvocāmentum, *ī n.* mijloc de uşurare, de destindere, distracţie: *omnia mihi avocamenta exemit dolor* PLIN. IUN. durerea mi-a răpit toate distracţiile.

āvocātiō, *ōnis f.* distragere: *quae me sine avocatione circumstrepunt* SEN. Ep. *56, 4* (zgomote) care huiesc în jurul meu fără să mă distragă (să mă tulbure).

āvocātor, *ōris m.* cel care îndepărtează TERT.

āvocātrix, *īcis f.* cea care îndepărtează de ...: *omnis veritatis* ~ TERT. cea care îndepărtează de la tot ce e adevărat.

āvocō (*I*) *vt.* 1 a chema (de undeva), a rechema: *Fulvium* ~ *a Capua* LIV. a-l rechema pe Fulvius de la Capua, *parte exercitus ad Volscum avocatā bellum* LIV. o parte a armatei fiind rechemată pentru războiul cu volscii; 2 (*fig.*) **a.** a abate, a împiedica: *quos aetas a proeliis avocabat* CIC. pe care vîrsta îi împiedica să ia parte la lupte, *te metus a foedissimis factis potest* ~ CIC. teama te poate reţine de la cele mai ticăloase fapte, *Socrates videtur primus a rebus occultis avocasse philosophiam* CIC. se pare că Socrate a schimbat primul direcţia filozofici, făcînd-o să părăsească problemele obscure; **b.** (*oc.*) a distrage: *frigida negotia, quae avocant animum* PLIN. IUN. ocupaţii neinteresante, care distrag spiritul (de la preocupări serioase): **3** (*jur.*) a reclama, a lua înapoi: *ab iis avocari hereditas potest* GAI. acelora li se poate lua moştenirea.

āvolātiō, *ōnis f.* fugă în zbor AUG.

āvolō (*I*) *vi.* a zbura departe CATUL. ş.a.; (*fig.*) a fugi în zbor: *experiar ut hinc avolam* CIC. am să încerc să zbor de aici, *citatis equis avolant Romam* LIV. în goana cailor fug spre Roma, *voluptas avolat* CIC. plăcerea zboară.

avols... *v.* **avuls...**

āvulsī *pf. v.* **avello**

āvulsiō, *ōnis f.* smulgere PLIN.

āvulsor, *ōris m.* cel care smulge PLIN.

āvulsus (*3*) *p. pf. v.* **avello**

avunculus, *ī m.* 1 unchi (*după mamă*): ~ *illius adulescentis* CIC. unchiul după mamă al acelui tînăr, ~ *magnus* fratele bunicii, ~ *maior* fratele străbunicii, ~ *maximus* fratele stră-străbunicii; 2 soţul surorii mamei; fratele străbunicii.

avus, *ī m.* bunic CIC.; (*pl.*) strămoşi LIV.

axāmenta, *ōrum m. pl.* imnuri religioase cîntate de preoţii salieni P. FEST.

Axenus Pontus *şi* **Axenus**, *ī m.* (gr. ἄξενος „neprimitor") vechiul nume al Pontului Euxin.

axicia, *ae f.* foarfece PL. Curc. *578.*

axiculus, *ī m.* ax mic, pivot VITR.; scîndurică AMM.

axilla, *ae f.* subsoară ISID.

axinomantia, *ae f.* ghicire cu ajutorul securii PLIN.

Axinus *v.* **Axenus**

axiō, *ōnis f.* (*ornit.*) bufniţă (*Bubo bubo*) PLIN.

axiōma, *aris n.* axiomă APUL.; propoziţie DON.

axis[1], *is m.* 1 osie a carului: ~ *faginus* VERG. osie de fag; **2** car: ~ *igniferus* carul de foc (al Soarelui); **3** ax (*la diferitele maşini*); **4** axul cerului, pol; Polul Nord; bolta cerului; zonă a cerului: *mundum versari circum axem caeli* CIC. (că) lumea se învîrteşte în jurul axului cerului; *gelidissimus septentrionis* ~ CURT. Polul îngheţat de Nord; *loca posita sub axe* OV. locuri care se află sub Polul Nord; *Atlas axem humero torquet* VERG. Atlas suceşte bolta cerului cu umărul, *nudo sub aetheris axe* VERG. sub cerul liber; ~ *Hesperius* OV. = vestul, ~ *borēus* OV. = nordul; **5** (*arhit.*) margine a volutei la un capitel VITR.; supapă a unui tub; tub, cilindru VITR.; [abl. *axe*, rar *axi*].

axis[2], *is m.* scîndură lată, blană CAES.

axitiōsus (*3*) *adj.* aţiţător la răzvrătire VARR.

Axius, *iī m.* rîu în Macedonia (*azi, Vardar*).

axōn, *onis m.* ac (la un cadran solar); piesă a unei baliste VITR.; (*pl.*) *axones* table de lemn, pe care erau gravate legile lui Solon la Atena AMM.

Axona, *ae f.* rîu în Gallia (*azi, Aisne*).

axungia, *ae f.* grăsime de porc (*pentru uns roţile*) PLIN.; osînză COL.

azȳmus (*3*) *adj.* fără drojdie (*în aluat*) VULG. // **azȳmon**, *ī n.* azimă, pîine fără drojdie PRUD.

B

B, b *f.* și *n. indecl.* litera B, b; (în abrev., în inscr.): *B.* sau *b.* = *bonus, bene*; *b. a.* = *bonis avibus* „sub bune auspicii"; *B. D.* = *Bona Dea*; *B. D. S. M.* = *bene de se merito* (sau *meritae*) „celui *sau* celei ce binemerită"; *B. M.* sau *b. m.* = *bonae memoria* „spre bună amintire"; *bene merenti*; *B. M. P.* = *bene merenti posuit* „a dedicat celui *sau* celei ce binemerită"; *b. v. v.* = *bene vale, vale!* „fii sănătos, cu bine!".

Baāl *sau* **Bahāl** *m. indecl.* (numai genit. *Bahalis*) *1*) divinitate la asirieni și fenicieni; *2*) nume de persoană *și* de loc.

babae *interj.* (*arătînd aprobare și admirație*) oh!, foarte bine!, de minune! PL.

babaecalus, *ī m.* un fluşturatic, un dat naibii PETR.

Babel, *ēlis f.* = Babylon.

babulus, *ī m.* lăudăros, fanfaron APUL. M. *4, 14* (*lecțiune nesigură*).

Babylō, *ōnis m.* (*despre cineva bogat și cheltuitor*) un babylonian, un nabab TER. Ad. *915*.

Babylōn, *ōnis f.* (ac. *Babylona*) oraș pe ambele maluri ale Eufratului // **Babylōniacus, Babylōnicus** (*3*) *adj.* sau **Babylōniensis** (*2*) *adj.* babylonian // **Babylōnii,** *ōrum m. pl.* babylonienii // **Babylōnica,** *ōrum n. pl.* covoare brodate; stofe babyloniene.

Babylōnia, *ae f. 1*) regiunea Babyloniei (*la sudul Mesopotamiei, între Tigru și Eufrat*); *2*) orașul Babylon.

bāca (bacca), *ae f.* **1 a.** (*gener.*) fruct (*cu pericarp cărnos, cu pielița subțire și cu miezul zemos, în care se află semințele*), bacă: *rami bacarum ubertate incurvescere* CIC. (că) ramurile se îndoaie de belșugul fructelor; **b.** (*spec.*) boabă de măslină, măslină CIC.; **2** (*fig.*) **a.** perlă: *onusta bacis* HOR. încărcată de perle; **b.** încheietoare la un lanț PRUD.

bācālia, *ae f.* laur cu multe boabe PLIN.

bācālis (*2*) *adj.* purtător de boabe (*despre laur*) PLIN.

bacalūsiae, *ārum f. pl.* dulciuri; (*fig.*) fleacuri, prostii PETR.

bācātus (*3*) *adj.* făcut din perle: *monile bacatum* VERG. colier de perle.

Bacaudae, *ārum v.* **Bagaudae**

bacca *v.* **baca**

baccar, *aris* și **baccaris,** *is f.* (*bot.*) plantă din care se extrăgea un parfum, folosit și la descîntece (nard sălbatic [*Nardostachys*], digitală [*Digitalis purpurea*] [?]) VERG., PLIN.

baccātus *v.* **bacātus**

Baccha, *ae* (**Bacchē,** *ēs*) *f.* bacantă; (*pl.*) **Bacchae,** *ārum* bacante (*femei în delir care formau cortegiul lui Bacchus cînd se celebrau misterele bahice*); *Bacchis initiare aliquem* LIV. a iniția pe cineva în misterele zeului Bacchus.

bacchābundus (*3*) *adj.* cuprins de delir (ca la orgiile bahice): *bacchabundum agmen* CURT. armata dîndu-se la orice orgii, *in medio foro bacchabundus* APUL. urlînd scos din minți în mijlocul forului.

Bacchānal, *ālis n.* locul unde se adunau femeile care celebrau misterele lui Bacchus LIV.; (*rar*) serbarea lui Bacchus PL. Mil. *858*.

Bacchānālia, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* Bacanale (*serbări orgiastice de noapte în cinstea lui Bacchus*) CIC.; (*fig.*) ~ *vivere* IUV. *2, 3* a duce o viață de orgii.

Bacchānālis (*2*) *adj.* al lui Bacchus: *Bacchanalia sacra* VAL. MAX. sărbătorile bahice.

bacchātim *adv.* ca bacantele: ~ *discerpimus* APUL. îl sfîșiem ca bacantele (pe Pentheus).

bacchātiō, *ōnis f.* celebrare a misterelor lui Bacchus; (*fig.*) orgie: *nocturnae bacchationes* CIC. orgii de noapte.

Bacchē, *ēs v.* **Baccha.**

Bacchēis, *idos adj. f.* a lui Bacchis (*regele Corintului*), corintiană STAT.

Bacchēius (*3*) *adj.* al lui Bacchus, bahic: *Baccheia dona* VERG. darurile lui Bacchus (vinul).

Bacchēus (*3*) *adj.* al lui Bacchus, bahic: ~ *ululatus* OV. urletul bacantelor.

bacchiacus (*3*) *adj. v.* **bacchius**

Bacchiadae, *ārum m. pl.* Bacchiazii (*descendenți ai lui Bacchis, veche și puternică familie la Corint*).

Bacchicus (*3*) *adj.* al lui Bacchus, bahic OV. ș.a.

Bacchis, *is m.* rege al Corintului.

Bacchius (*3*) *adj.* al lui Bacchus, bahic.

bacchīus pes *m.* (*metr.*) picior bahic (*în vers compus dintr-o silabă scurtă și două lungi*: ∪ – – , *de ex.* sălūtī; *sau invers*: – – ∪).

bacchor, *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a celebra orgiile lui Bacchus, a-l sărbători pe Bacchus: *Bacchae bacchanti si velis advorsarier, ex insana insaniorem facies* PL. dacă vrei să te opui unei bacante care-l celebrează pe Bacchus, ai s-o faci din nebună și mai nebună // **bacchantes,** *um f. pl.* bacante: *Citheron bacchantum voce sonabat* OV. Citeronul răsuna de

glasurile bacantelor; 2 (*fig.*) a fi în delir (sub inspirația lui Bacchus), a fi cuprins de frenezie, a alerga în delir, a se zbate frenetic: *furor* (*Cethegi*) *in vestra caede bacchantis* CIC. nebunia (lui Cethegus) care se îmbăta de sîngele vostru, *quanta in voluptate bacchabere* CIC. de cîtă plăcere te vei îmbăta, *bacchatur vates* VERG. preoteasa se zbate în delir, *Allecto medias Italum bacchata per urbes* VERG. Allecto, alergînd cuprinsă de delir prin orașele italicilor, *Boreas bacchatur ab Arcto* OV. crivățul suflă nebunește dinspre nord // **bacchātus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) străbătut de bacante în delir; *virginibus bacchata Lacaenis Taygeta* VERG. Taygetul străbătut de fetele spartane în delir, *linquimus Ortygiae portus bacchatamque iugis Naxon* VERG. Aen. *3, 125* părăsim portul Ortygiei și insula Naxos pe colinele căreia răsună chiotele bacantelor.

Bacchus[1], *ī m. 1*) zeul vinului (*fiul lui Iupiter și al Semelei*): *audito Baccho* VERG. auzindu-se strigătul: „io Bacche"; *2*) (*fig.*) viță de vie, struguri: ~ *amat colles* VERG. viței de vie îi priesc colinele; *3*) vin: *madeant generoso pocula Baccho* TIB. cupele să fie umede de un vin de soi.

bacchus[2], *ī m.* (un fel de) pește de mare PLIN.

Bacchylidēs, *ism.* poet liric grec.

bacciballum, *ī n.* strașnică bucățică (de femeie) PETR.

baccifer *v.* **bacifer**

bacellus *v.* **bacillus**

Bacēnis, *is f.* pădure în Turingia (Germania).

baceolus, *ī m.* nătîng, stupid SUET. AUG. *87*.

bācifer, *era*, *erum adj.* care produce fructe, boabe PLIN.; care poartă măsline OV. Am. *2, 16, 8*.

bacillum, *ī n.* vărguță, bețișor CIC.

Bactra, *ōrum n. pl.* capitala provinciei Bactriana (*v. Bactria*).

Bactri, *ōrum m. pl.* bactrienii (*v. infra*).

Bactria, *ae* și **Bactriāna**, *ae f.* Bactriana (*regiune a Persiei*) // **Bactriānus** sau **Bactrīnus** sau **Bactrius** (*3*) *adj.* bactrian.

bactropērīta, *ae m.* „care poartă băț și traistă" (filozof cinic) HIER.

Bactrus, *ī m.* fluviu în Bactriana (*v. Bactria*).

bācula, *ae f.* bacă mică PLIN. ș.a.

baculum, *ī n.* și **baculus**, *ī m.* băț, baston, toiag CIC. ș.a.; (*spec.*) bastonașul încovoiat al augurului (*lituus*) LIV.; sceptru CURT.

badissō *v.* **badizō**

badius (*3*) *adj.* murg (*despre cal*) VARR.

badizō, *āre vi.* a înainta PL.

Baebius, *ī m.* nume gentilic roman.

Baetica, *ae f.* provincie romană în Hispania de sud (*azi*, *Andaluzia și o parte din Granada*).

baeticātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu lînă de Baetica MART. *1, 97*.

Baeticola, *ae m.* locuitor din Baetica.

Baetigena, *ae m.* locuitor de pe malurile rîului Betis (*v. infra*).

Baetis, *is m.* fluviu în Hispania (*azi*, *Guadalquivir*) // **Baeticus** (*3*) *adj.* al provinciei Baetica; de pe fluviul Baetis // **Baeticī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Baetica.

baeto (**bēto**) *v.* **bito**

Bagaudae, *ārum m. pl.* bagauzii (*populație agricolă din Gallia*).

Bagiennī, *ōrum m. pl.* bagienii (*populație din Liguria*).

Bagōās, *ae m.* și **Bagōus**, *ī m.* nume de bărbat la perși; eunuc OV.

Bagrada, *ae m.* rîu în Numidia.

Bāiae, *ārum f. pl.* localitate balneară în Campania, vestită pentru izvoarele ei termale, pentru luxul vilelor și viața de plăceri ușoare a vizitatorilor // **Bāiānus** (*3*) *adj.* de la Baiae // **Bāiānum**, *ī n.* regiunea de la Baiae.

bāiulō, *āre vt.* a purta în spate (bagaje) PL. ș.a.

bāiulus, *ī m.* cel care poartă o greutate, hamal CIC.; cioclu SID.; comisionar HIER. ș.a.

bālābundus (*3*) *adj.* care behăie CYPR.

bālaena, *ae f.* balenă PL. ș.a.

balanātus (*3*) *adj.* parfumat cu ulei PERS.

balaninus (*3*) *adj.* de ghindă PLIN.

balanītis, *idis adj. f.* în formă de ghindă PLIN.

bālans, *ntis p. pr. v.* **balo** // **bālantēs**, *ium* (*-um*) *f. pl.* behăitoarele (oile) LUCR., VERG.

balanus, *ī f.* și (*rar*) *m.* 1 ghindă de stejar; castană; smochină PLIN.; 2 arbore aromat și esența parfumată a uleiului său PLIN.; 3 (*med.*) supozitor C. AUR.

balatrō, *ōnis m.* paiață, bufon, șarlatan HOR., VOP.

bālātus, *ūs m.* behăit VERG. ș.a.

balaustium, *iī n.* floare de rodie sălbatică PLIN.

balbē, *adv* bîlbîind LUCR.

balbus (*3*) *adj.* bîlbîit, gîngav LUCR.; (*fig.*) confuz VARR.

Balbus, *ī m.* cognomen roman.

balbūtiō, *īre*, *īvi vi.* și *vt.* a bîlbîi, a nu articula clar, a nu vorbi clar: (*senes*) *balbutiendo vix sensus suos explicant* CELS. bătrînii bîlbîind cu greu își exprimă ideile, *merula canit aestate, hieme balbutit* PLIN. vara mierla cîntă, iarna scoate un sunet neclar, *stoicus perpauca balbutiens* CIC. stoicul bîlbîind cîteva cuvinte, *illum balbutit scaurum* HOR. S. *1, 3, 48* pe acela, gîngăvind ca niște copii, îl numește „bobocel șchiop".

Baleārēs insulae *sau* **Baleārēs**, *ium f. pl.* insulele Baleare (*ai căror locuitori erau prăștieri vestiți*) // **Baleāricus** (*3*) și **Baleāris** (*2*) *adj.* balearic, din Baleare // **Baleārēs**, *ium m. pl.* locuitorii Balearelor.

bālēna *v.* **balaena**

Baliāres *v.* **Baleāres**

balineae, *ārum f. pl.* băi PL. ș.a.

balineātor, *ōris v.* **balneator**

balineum, *ī v.* **balneum**

baliscus, *ī m.* baie PETR. *42, 1*.

bālista, *ae v.* **ballista**

ballaena *v.* **balaena**

Balliō, *ōnis m.* numele unui codoș (*la Plautus*); (*fig.*) un pezevenghi CIC.

ballista, *ae f.* 1 balistă (mașină de război de aruncat pietre) CAES. ș.a.; 2 proiectil (aruncat de o balistă) PL. Trin. *668*.

ballistārius (*3*) *adj.* de balistă VEG. // **ballistārius**, *iī m.* constructor de baliste DIG.; soldat la o balistă VEG. // **balistārium**, *iī n.* balistă PL.

ballō, *āre vi.* a dansa AUG.
ballūca (bālūca), *ae* și **ballux (bālux)**, *ūcis f.* nisip de aur VEG., MART.
balneae, *ārum f. pl.* baie (de obicei, publică) VARR., CIC. ș.a.
balneāris (*3*) *adj.* de baie, de băi // **balneāria**, *ium n. pl.* ustensile de baie APUL.
balneārius (*3*) *adj.* de baie DIG. // **balneāria**, *ōrum n. pl.* local de baie, băi CIC.
balneātor, *ōris m.* băiaș; patron de băi CIC.
balneolae, *ārum f. pl.* baie mică AUG.
balneolum, *ī n.* baie mică SEN.
balneum, *ī n.* baie, sală de baie ICC // **balnea**, *ōrum n. pl.* băi publice HOR.
bālō[1] (*I*) *vi.* a behăi OV.; (*fig.*) a spune prostii ARN.
bālō[2], *āre v.* **ballō**
balsameus și **balsaminus** (*3*) *adj.* balsamic PLIN.
balsamōdēs casia *f.* scorțișoară cu miros de balsam PLIN.
balsamum, *ī n.* **1** (*bot.*) balsam (*Balsamea Africana* și *myrrha*) PLIN.; **2** (*frecv. pl.*) balsam (*suc sau rășină mirositoare a balsamului*), ulei de balsam PLIN.
balteus, *ī m.* și (*rar*) **balteum**, *ī n.* **1** cingătoare, curea (*peste umărul stîng, de care atîrna, în dreapta, sabia*) CAES.; cingătoare (*la veșmintele femeiești*), centură OV.; **2** (bandă, centură) **a.** fîșie din scoarța salciei PLIN.; **b.** pieptar (la cai) APUL.; **c.** cureaua scării de la șa LUC.; **d.** zodiac MANIL.; **e.** marginea scorțoasă a unei prăjituri CAT.; **f.** treaptă la amfiteatru (*pe unde spectatorii puteau să circule*) TERT.; **g.** ciubuc al capitelului ionic VITR.
balūca, *ae* și **balux**, *ūcis f. v.* **balluca** *și* **ballux**
Bambaliō, *ōnis m.* „Bîlbîitul" (*poreclă a lui M. Fulvius, socrul lui M. Antonius*).
Bandusia, *ae f.* izvorul Bandusiei (*pe proprietatea sabină a lui Horatius*).
Bantia, *ae f.* oraș în Apulia, în apropiere de Venusia // **Bantīnus** (*3*) *adj.* din Bantia // **Bantīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Bantia.
baphīum, *iī n.* atelier de vopsitorie COD. TH.
Baptae, *ārum m. pl.* preoți ai zeiței trace Cotytto la Atena IUV.
baptisma, *atis n.* stropire cu apă; abluțiune PRUD.; (*rel.*) botez ECCL.
baptista, *ae m.* botezător ECCL.
baptistērium, *iī n.* **1** bazin de scăldat și înot PLIN. IUN.; **2** (*rel.*) locul unde se botează SID.
baptizātiō, *ōnis f.* botezare ECCL.
baptizātor, *ōris m.* botezător ECCL.
baptizō, *āre vt.* a boteza (pe cineva) ECCL.
barathrum, *ī n.* **1** prăpastie, abis: *donare quidquid habes barathro* HOR. a arunca în prăpastie tot ce ai (a risipi); **2** (*fig.*) pîntece nesățios: *effunde hoc cito in barathrum* PL. bagă repede asta în burtă, ~ *macelli* HOR. Ep. *1, 15, 31* prăpădul pieței (*despre un lacom*).
barba, *ae f.* **1** barbă: ~ *promissa* NEP. barbă lungă (lăsată să crească), *barbam submittere* SUET. a lăsa să-i crească barba (în semn de doliu), *barbam ponere, tondere* CIC. a-și tunde barba, *barbam vellere alicui* HOR. a smulge cuiva barba (în batjocură), *barbam pascere sapientem* HOR. S. *2, 3, 35* a întreține o barbă de înțelept (a se dedica filozofiei); **2** puf (*la vegetale*) PLIN.; **3** ~ *Iovis* = (*bot.*) urechelniță (*Sempervivum assimile*) PLIN.
barbarē *adv.* **1** într-o limbă străină (*alta decît grecească*): ~ *vortere* PL. a traduce în limba barbară (*latină*); **2** barbar, sălbatic, grosolan: ~ *oscula laedere* OV. a mușca buzele sălbatic, ~ *loqui* CIC. a vorbi făcînd greșeli grosolane (cum face un străin).
barbaria, *ae f.* și (*rar*) **barbariēs**, *ēi f.* **1** țară străină, neam străin (*față de greci și romani, sau numai față de greci*): *a quo* (*philosopho*) *non solum Graecia et Italia, sed omnis* ~ *commota est* CIC. de acest filozof a fost impresionată nu numai Grecia și Italia, ci orice țară străină, *poetae nomen nulla* ~ *violavit* CIC. nici un neam barbar n-a profanat titlul de poet; **2** barbarie, incultură; sălbăticie, cruzime, grosolănie: *haec turba et* ~ *forensis* CIC. această gloată și lipsă de cultură din for.
barbaricārius, *iī m.* cel care brodează cu fire de aur COD. TH.
barbaricum[1], *ī n.* țară străină: *in barbarico interfecti* AMM. uciși în țară străină.
barbaricum[2] *adv.* ca barbarii SIL.
barbaricus (*3*) *adj.* **1** barbar, străin PL.; **2** sălbatic, grosolan CLAUD.
barbarismus, *ī m.* **1** barbarism (*folosire a unui cuvînt nelatinesc sau greșeală de limbă latină*) RH. HIER.; **2** grosolănie (a moravurilor) CELS.
barbarīzō, *āre vi.* a vorbi ca un barbar, a face greșeli de vorbire BOETH.
barbarum, *ī n.* (un fel de) plasture CELS.
barbarus (*3*) *adj.* **1** barbar, străin (*față de greci sau romani*) PL. ș.a.; **2** barbar, sălbatic, crud, grosolan, incult CIC. ș.a.; **3** (*despre vorbire*) incorect, corupt CIC., QUINT.
barbasculus, *ī m.* cam necultivat GELL.
barbātōria, *ae f.* radere, pentru prima oară, a bărbii PETR.
barbātulus (*3*) *adj.* (tînăr) cu bărbuță CIC. // **barbātulus mullus**, *ī m.* (*iht.*) mreană (*Barbus barbus*) CIC.
barbātus (*3*) *adj.* **1** care poartă barbă, bărbos CIC.; **2** (*spec.*) **a.** din vremea de demult (*cînd romanii nu se rădeau*) CIC.; **b.** filozof bărbos MART.; **c.** (*despre animale*) cu barbă: *hirculus* ~ CATUL. țap mic cu țăcălie; **d.** (*despre plante*) cu puf PLIN.
barbiger, *era, erum adj.* bărbos LUCR.
barbitium, *iī m.* barbă APUL.
barbitos, *ī m.* și **barbiton**, *ī n.* **1** (instrument muzical cu mai multe coarde) liră, citeră HOR.; **2** (*fig.*) cîntec OV.
barbula, *ae f.* bărbuță CIC.; (*la plante*) puf, scamă PLIN.
barbus, *ī m.* (*iht.*) mreană (*Barbus barbus*) AUS.
barca, *ae f.* barcă P. NOL.
Barcas, *ae m.* străbunul familiei Barcinilor la Carthagina (*căreia îi aparțineau Hamilcar și Hasdrubal*).
Barcaeī, *ōrum m. pl.* barceii (*locuitorii din ținutul Barce*).
Barcaeus (*3*) *adj.* din familia Barcas, barcin.

barcala, *ae f.* bărcuţă; (*fig.*) prostănac PETR. *67, 7.*
Barcē, *ē f. 1*) doica lui Sychaeus; *2*) oraş în Libya.
Barcino(n), *ōnis f.* oraş în Hispania Tarraconeză (*azi, Barcelona*) // **Barcinōnensis** (*2*) *adj.* din Barcelona.
Barcīnus (*3*) *adj.* barcin, din familia Barcas: *Barcina factio* LIV. partidul barcin.
Bardaeī, *ōrum m. pl.* bardeii (*popor din Illyria*) // **Bardaicus** (*3*) *adj.* illyric; ~ *calceus* IUV. pîslari soldăţeşti // **bardaicus**, *ī m.* pîslari groşi MART. *4, 4, 5.*
bardītus, *ūs m.* bardit (*cîntec de luptă la vechii germani*) TAC.
bardocucullus, *ī m.* manta de pîslă cu glugă MART.
bardus[1] (*3*) *adj.* greu de cap, prost CIC.
bardus[2], *ī m.* bard, poet şi cîntăreţ al faptelor războinice (*la galli*) LUC. *1, 449.*
Bargūsiī, *ōrum m. pl.* bargusii (*popor în nordul Hispaniei, la poalele Pirineilor*).
bāris, *idos f.* navă mică cu vîsle (*în Egipt*) PROP.
barītus *v.* **barrītus**
Bārium, *iī n.* port în Apulia, pe coasta Adriaticii (*azi, Bari*).
bārō, *ōnis m.* prost, nătîng CIC. Fin. *2, 76.*
barriō, *īre vi.* a mugi (*despre elefant*) SUET. ş.a.
barrītus, *ūs m.* **1** mugetul elefantului APUL.; **2** *v.* **bardītus** VEG.
barrus, *ī m.* elefant HOR.
barycephalae, *aedes f.* case cu acoperişul jos şi plat VITR.
barythonus (*3*) *adj.* cu accentul pe penultima silabă MACR.
basanītēs, *ae* (ac. *-en*) *m.* bazalt PLIN.
bascauda, *ae f.* lighean de spălat vase MART., IUV.
bāsiātiō, *onis f.* sărutare CATUL.
bāsiātor, *ōris m.* cel care sărută, cel căruia îi place să sărute MART.
Basilīa (**Basilēa**), *ae f.* oraş al rauracilor (*v. Rauracī*), pe Rin (*azi, Bâle*).
basilīa, *on n. pl.* „Cartea regilor" (*în Biblie*) TERT.
basilica, *ae f.* **1** bazilică (*mare edificiu public în forul din Roma şi din alte oraşe, servind ca sediu al tribunalului, bursă de afaceri, prăvălii la exterior*) CIC.; **2** (*tard.*) catedrală ECCL.
basilicē *adv.* (*ironic*) magnific PLIN. IUN.
basilicula, *ae f.* capelă P. NOL.
basilicum, *ī n.* haină regească, bogat împodobită PLIN. IUN.
basilicus (*3*) *adj.* regal, princiar, somptuos PL.; *basilicus* (*subînţ.* **iactus**) lovitură regală (zar foarte norocos) PL. Curc. *359.*
basiliscus, *ī m.* vasilisc, şarpe veninos PLIN.
bāsiō (*I*) *vt.* a săruta, a da sărutări CATUL.
bāsiolum, *ī n.* mică sărutare PETR.
basis, *is f.* (genit. şi *-eos*; ac. *-im* şi *-in*; abl. *-e* şi *-ide*) postament, soclu, temelie (*la clădiri*); bază CIC.; talpa piciorului (*la animale*), copită VEG.; rădăcină a unui cuvînt VARR.; bază (*în metrică*) DIOM.
bāsium, *iī n.* sărutare: *iactare basia* PHAEDR. a trimite sărutări (prin gesturi), a face bezele.
Bassareus, *ī m.* (voc. *Bassareu*) epitet al lui Bacchus // **Bassaricus** (*3*) *adj.* bahic.
Bassaris, *idis f.* bacantă PERS.
bastaga (**-gia**), *ae f.* corvoadă de transport obligatoriu COD. TH.
Bastarnae (**Basternae**), *ārum m. pl.* bastarnii (*populaţie germanică, între Vistula şi gurile Dunării*).
basterna, *ae f.* lectică închisă pentru femei PALL. // **basternārius**, *iī m.* conducătorul catîrilor înhămaţi la o lectică SYMM.
bat *interj. onomatopeică* ei aşi!, aida de! PL.
Batāvi, *ōrum m. pl.* batavii (*popor germanic pe insulele de la vărsarea Rinului, azi olandezii*) // **Batāvus** (*3*) *adj.* batav.
Bathyllus, *ī m. 1*) numele unui tînăr (*cîntat de Anacreon*); *2*) pantomim vestit (*favorit al lui Maecenas*).
batillum, *ī n. v.* **vatillum**
batioca (**batiola**), *ae f.* cupă mare PL.
Battiadēs, *ae m. 1*) descendent din Battus (*fondatorul Cyrenei, cu referire la poetul Callimachus*); *2*) originar din Cyrene // **Battiadae**, *ārum m. pl.* locuitorii Cyrenei.
battuō, *ere, uī vt.* a bate, a pisa: ~ *alicui os* PL. a lovi pe cineva peste gură, ~ *medicamen* MARCELLIN. a pisa un medicament; (*abs.*) ~ *pugnatoriis armis* SUET. a se bate cu arme de luptă (nu cu floreta), ~ *rudibus cum aliquo* SUET. a se bate cu cineva cu beţele.
Battus, *ī m.* nume dat lui Ariston din Thera (*fondatorul Cyrenei*).
batuō *v.* **battuo**
batus (**-tos**), *ī m.* **1** mărăcine APUL.; **2** măsură pentru lichide (*la evrei*) VULG.
baubor, *ārī vi. dep.* a urla, a lătra LUCR. *5, 1071.*
Baucis, *idis f.* frigiană, soţia lui Philemon.
Baulī, *ōrum m. pl.* localitate în Campania, lîngă Baiae (*azi, Bauli*).
Bavius, *iī m.* numele unui poet slab (defăimător al lui Vergilius şi Horatius).
baxea, *ae f.* sandală uşoară (*făcută din benzi de palmier, salcie etc.*) PL.
bdelium, *iī n.* (un fel de) palmier din Arabia PLIN.; ulei parfumat extras din palmier de Arabia: *tu mihi rosa*, ~ PL. tu care eşti pentru mine un trandafir, un ulei de palmier.
beātē *adv.* fericit: *beatius vivere* CIC. a trăi mai fericit, ~ *!* MART. minunat!, perfect!
beātificō, *āre vt.* a face fericit AUG.
beātificus (*3*) *adj.* care face fericit APUL.
beātitās, *ātis f.* fericire CIC.
beātitudō, *inis f.* fericire, beatitudine CIC. ş.a.
beātulus (*3*) *adj.* cît de cît fericit PERS.
beātus (*3*) *adj.* **1** fericit, mulţumit: *virtus efficit vitam beatam* CIC. virtutea face viaţa fericită, *agricolae parvo beati* HOR. agricultorii mulţumindu-se cu puţin, *sedes beatae* VERG. lăcaşurile fericite (din Elysium), ~ *ille qui* ... HOR. fericit acela care ... // **beātus**, *ī m.* fericit: *beatorum insulis* CIC. în insulele preafericiţilor // **beātum**, *ī n.* fericire: *in qua* (*virtute*) *sit ipsum beatum* CIC. virtute în care stă însăşi fericirea; **2** avut, bogat: *Persarum rege beatior* HOR. mai bogat ca regele perşilor, *beatis Arabum invides gaziz* HOR. invidiezi comorile bogate ale arabilor, *civitas beatissima* CIC. cetate foarte înfloritoare, *ripa*

beata Tagi OV. ţărmul binecuvîntat al Tagului, *beatae thermae* MART. terme somptuoase, *beatissima rerum verborumque copia* QUINT. abundenţă binecuvîntată de idei şi expresii // **beātus**, *ī m.* bogatul: *aedificant tamquam beati* CIC. înalţă case ca şi cei bogaţi.

bēbō, *āre vi.* a zbiera: be, be SUET.

bebra, *ae f.* (un fel de) lance VEG.

Bēbryăcum, *ī v.* **Bedriacum**

Bebrycia, *ae f.* provincie în Asia Mică (*numită mai tîrziu Bithynia*).

Bebrycēs, *um m. pl. 1*) bebrycii (*populaţie în Asia Mică, din Bithynia*); *2*) neam iberic, locuind în Gallia Narboneză // **Bebrycius** (*3*) *adj.* **a.** din Bebrycia (Bithynia); **b.** al bebrycilor (*din Gallia Narboneză*), bebrycian.

Bebryx, *ycis m. 1*) regele bebrycilor (*numit şi Amycus, care-i ucidea pe străinii învinşi de el în lupta cu* cestul [*v.* caestus], *ucis la rîndul lui de Pollux*); *2*) locuitor al coloniei bebrycilor din Gallia Narboneză.

beccus, *ī m.* cioc (*în spec. la cocoş*) SUET.

Bēdriăcensis (*2*) *adj.* de la Bedriacum.

Bēdriăcum, *ī n.* localitate între Verona şi Cremona (*unde s-a dat lupta dintre Otho şi Vitellius*).

Belgae, *ārum m. pl.* belgii (*neam din Gallia septentrională — între Marna, Sena şi Rin*) // **Belgicus** (*3*) *adj.* belgic // **Belgica**, *ae f.* Gallia Belgică // **Belgium**, *ii n.* o parte din Gallia Belgică.

Bēlidēs[1], *ae m.* fiu (Danaus sau Aegyptus), nepot (Lynceus) sau un descendent (Palamedes) al regelui Belus.

Bēlidēs[2], *um f. pl.* Danaidele (*nepoate ale lui Belus*).

bellāria, *ōrum n. pl.* dulciuri, prăjituri, desert la masă PL.

bellātor, *ōris m.* războinic, luptător: ~ *primus* LIV. cel dintîi luptător; (*în glumă*) *melior* ~ *canthara* PL. un mai bun luptător cu paharul, *Sulla dissimilis* ~ *ac victor fuit* VELL. Sulla a fost altfel ca războinic decît ca învingător; (*adj.*) ~ *equus* VERG. (sau numai *bellator* IUV.) cal de război, ~ *deus* VERG. zeul războiului, Marte, ~ *campus* STAT. cîmp de luptă.

bellātōrius (*3*) *adj.* războinic; (*fig.*) polemic PLIN. IUN.

bellātrix, *īcis f.* războinică, luptătoare VERG.; (*adj.*) ~ *Penthesilea* VERG. războinica Penthesilea, ~ *diva* OV. zeiţa războinică (Pallas), ~ *glaeba* VAL. FL. *7, 612* ţărm de pe care coboară războinici; (*fig.*) *ista* ~ *iracundia* CIC. această iritabilitate agresivă.

bellātulus (**belliātulus**) (*3*) *adj.* drăguţ, drăgălaş PL.

bellax, *ācis adj.* războinic LUC. *4, 406.*

belle *adv.* frumos, drăguţ, bine, plăcut: ~ *negandum est* CIC. trebuie să refuzi drăguţ (politicos) *bellissime navigavimus* CIC. am navigat foarte bine, ~ (*se*) *habere* CIC. a se simţi bine, *Tullia recte valet, Terentia minus* ~ *habuit* CIC. Tullia e bine, sănătoasă, Terentia s-a simţit mai puţin bine, ~ *esse* a-i fi bine (cuiva); (*med.*) ~ *facere* CAT. a face bine (*despre un medicament*).

Bellerophōn, *ontis* sau **Bellerophontēs**, *ae m.* nepot al lui Sisyphus şi fiu al lui Glaucus din Corint (*care, cu ajutorul lui Pegasus, calul înaripat, o omoară pe Himera, împotriva intenţiei celor care-l trimiseseră la această încercare spre a-l face să piară*).

belliātulus *v.* **bellatulus**

belliātus (*3*) *adj.* drăguţ PL. Rud. *463.*

bellicōsus (*3*) *adj.* războinic: *bellicosissimae gentes* CIC. neamurile cele mai războinice, *bellicosior annus* LIV. an mai bogat în războaie.

bellicum, *ī n.* semnal de luptă (din trompetă): ~ *canere* LIV. a da semnalul de luptă, a chema la arme, *ubi primum bellicum cani audisset* LIV. îndată ce-a auzit că se dă semnalul de luptă, (*fig.*) *me bellicum cecinisse dicunt* CIC. spun că eu am fost instigatorul.

bellicus (*3*) *adj.* **1** de război: *bellica navis* PROP. navă de război, *bellica disciplina* CIC. arta militară, *bellica nomina* FLOR. nume de pe urma faptelor de arme (*de ex.*: *Africanus*); **2** (*rar*) războinic: *bellica virgo* OV. fecioară războinică, Pallas.

bellifer, *era, erum adj.* războinic SID.

belliger, *era, erum adj.* care poartă război, războinic; de război: *belligerae gentes* OV. neamuri războinice, *belligera hasta* MART. lance de război, *belligeri labores* VAL. FL. eforturile războiului.

belligerātor, *ōris m.* cel care poartă războiul AVIEN.

belligerō (*I*) *vi.* a purta război: *in belligerando* CIC. în purtarea războiului, ~ *cum Gallis* LIV. a purta război cu gallii, ~ *adversus accolas* TAC. a purta război cu vecinii, ~ *cum fortuna* CIC. a se lupta cu soarta.

bellipotens, *ntis m.* puternic în război; *Bellipotens* VERG. = Marte (*zeul războiului*).

bellō (*I*) *vi.* a face război, a se război, a lupta: *homines bellandi cupidi* CAES. oameni doritori să facă război, *neque prius* ~ *destitit, quam* ... NEP. şi n-a încetat să lupte pînă ce ..., ~ *cum Poenis* CIC. a se război cu punii, *bellum a consulibus bellatum* LIV. războiul a fost condus de consuli; (*fig.*) ~ *cum mulierculis* CIC. a se lupta cu nişte femei.

Bellōna, *ae f.* zeiţa războiului.

bellor, *āri vi. dep. v.* **bello**

Bellovacī, *ōrum m. pl.* bellovacii (*neam celtic din Gallia Belgică*).

bellum, *ī n.* **1** război: ~ *parare* NEP. a pregăti războiul, ~ *indicere* CIC. a declara război, ~ *inferre alicui* CIC. a porni cu război contra cuiva, ~ *gerere* CIC. a purta război; (*expr.*) *belli domique* sau *bello domique* sau *domi belloque* LIV. în timp de pace şi de război, *in eo bello* LIV. în timpul acestui război; **2** luptă, bătălie: *bello dat signum bucina* VERG. trompeta dă semnal de luptă.

bellus (*3*) *adj.* **1** drăguţ, gentil, plăcut, amabil: *bellae puellae* PL. fete drăguţe, ~ *homo* PL. om gentil, *epistula bella* CIC. scrisoare amabilă; **2** (*ca sănătate*) vioi, sănătos: *fac* ~ *revertare* CIC. încearcă să te întorci sănătos; **3** bun: *vinum bellissimum* COL. vin foarte bun, *bellissima occasio* PETR. o foarte bună ocazie, *bellum est aliquo exire* CIC. e bine să ieşi undeva.

bēlua, *ae f.* **1** animal: *natura hominis reliquis beluis antecedit* CIC. omul prin natura lui e superior celorlalte animale; (*spec.*) (animal mare) elefant, leu, balenă etc.; **2** (*fig.*) brută, monstru: *volo ego illi beluae ostendere* LIV. vreau să-i arăt acelei brute.

bēluālis (*2*) *adj.* de animal, de bestie MACR.

bēluātus (*3*) *adj.* cu figuri de animale: *beluata tapetia* PL. tapiserii cu figuri de animale.
bēluīnus (*3*) *adj.* de animal, animalic GELL.
bēluōsus (*3*) *adj.* plin de monştri HOR.
Bēlus, *ī m. 1*) rege asiatic (*întemeietor al Babylonului şi al imperiului assyrienilor, venerat ca zeu*: *Baal*); *2*) fiul lui Neptun, tatăl lui Danaus, Aegyptus şi Cephysus (*strămoşul regilor din Tyr*); *3*) tatăl Didonei; *4*) Belus *sau* Belioculus PLIN. „ochiul lui Belus" (piatră preţioasă).
bēluus (*3*) *adj.* bestial CIC. *apud* AUG.
Bēnācus, *ī m.* lacul Benacus (*azi*, *Lago di Garda*) în ţinutul Veronei.
benē *adv.* (comp. *melius*; superl. *optime*) **1** bine; *ager ~ cultus* CIC. ogor bine lucrat; *~ olere* CIC. a mirosi frumos, *~ vivere* CIC. a trăi cinstit, *~ polliceri* SALL. a face promisiuni mari, *~ emere* CIC. a cumpăra avantajos, *~ sperare* CIC. a avea bune speranţe, *~ audire* CIC. a avea faimă bună, *alicui ~ dicere* CIC. a vorbi de bine pe cineva, *~ facere alicui* a face bine cuiva, *~ facis quod* ... CIC. bine faci că ..., *~ esse alicui* HOR. a-i fi bine cuiva, *Pompeio melius est factum* CIC. Pompeius s-a făcut mai bine; (*eliptic*) *Demosthenes melius, qui* ... CIC. făcea mai bine Demosthene, care ...; (*la băutură*) *~ mihi*, *~ vobis!* PL. în sănătatea mea, în sănătatea voastră!; (*cu ac.*) *~ vos. bene nos!* PL. în sănătatea voastră, în sănătatea noastră!; **2** (*pe lîngă adj. sau adv.*) destul de ..., foarte ..., bine: *~ potus* CIC. beat bine, *quidam ~ canutus* SEN. unul destul de cărunt, *ante ~ lucem* CIC. cu mult înainte de răsăritul soarelui, *~ mane* CIC. dis-de-dimineaţă, *~ saepe* ENN. foarte des, de foarte multe ori, *mentis ~ sanae* HOR. cu o minte foarte sănătoasă.
benedicē *adv.* cu cuvinte frumoase PL.
benedīcō (**bene dīcō**), *ere, dixī, dictum vi.* **1** a vorbi de bine pe cineva [cu dat.]: *cui ~ dixit umquam bono?* CIC. pe ce om de treabă l-a vorbit vreodată de bine?; **2** (*tard.*) a lăuda, a binecuvînta: (*cu dat. şi ac.*) *~ Domino* sau *Dominum* a-l lăuda pe Domnul ECCL.
benedictiō, *ōnis f.* laudă, binecuvîntare TERT. ş.a.
bene dictum[1] (**benedictum**), *ī n.* vorbă de bine, vorbă înţeleaptă PL.
benedictum[2], *ī n.* (*rel.*) binecuvîntare LACT.
bene facio (**benefaciō**), *ere, fēcī, factum vi.* **a.** a face un bine (cuiva), a ajuta (pe cineva) [cu dat.]: *tibi di benefaciant omnes* PL. să-ţi ajute toţi zeii, *~ erga* (*in*) *aliquem* a face bine cuiva; **b.** a face fapte de seamă: *pulchrum est bene facere reipublicae* este frumos să aduci bune servicii statului.
benefactiō, *ōnis f.* binefacere TERT.
benefactor, *ōris m.* binefăcător COD. IUST.
bene factum (**benefactum**), *ī n.* (*frecv. pl.*) **a.** faptă frumoasă; **b.** (*tard.*) binefacere: *sua ab aliis bene facta laudari malebat* SALL. prefera ca faptele lui frumoase să fie lăudate de alţii.
beneficē *adv.* binefăcător GELL.
beneficentia, *ae f.* înclinare spre a face bine (cuiva), bunătate CIC.; indulgenţă TAC.
beneficiārius (*3*) *adj.* (*despre un dar*) care provine dintr-o binefacere, dar // **beneficiāriī**, *ōrum m. pl.* **a.** soldaţi scutiţi de corvezi CAES.; **b.** ostaşi din suita comandantului CAES., PLIN. IUN.
beneficium, *iī n.* **1** binefacere, serviciu făcut (cuiva), favoare: *alicui dare* (*reddere*, *tribuere*) ~ sau ~ *in aliquem conferre* (*deferre*) sau ~ *apud aliquem ponere* (*collocare*) CIC. a face un serviciu cuiva, *aliquem beneficio obligare* (*obstringere*) CIC. a obliga pe cineva prin serviciul făcut; *beneficio* ca o favoare: *in beneficio aliquid petere* CIC. a cere ceva ca o favoare, *hoc vix ab Apronio in summo beneficio impetratum est* CIC. acest lucru a fost obţinut cu greu de Apronius ca o supremă favoare; *beneficio* (= *abl.*) prin mijlocirea, cu ajutorul, mulţumită (cuiva): *beneficio tuo* CIC. graţie ţie, *beneficio sortium* CAES. mulţumită norocului, *beneficio longissimae aetatis* QUINT. graţie vîrstei foarte înaintate; **2** (*oficial*) distincţie acordată, privilegiu, favoare (*prin numire, alegere, promovare*): *Atticum civem facere studebant, quo beneficio uti noluit* CIC. pe Atticus voiau să-l facă cetăţean, distincţie pe care n-a vrut s-o primească, *tribunos creare consulum fuerat* ~ LIV. fusese dreptul consulilor să-şi aleagă tribunii, *summis beneficiis populi Romani usum* CIC. (ca) după ce s-a bucurat de cele mai mari onoruri acordate de poporul roman, *cooptatio ad populi ~ transferebatur* CIC. cooptarea era trecută ca un drept pe seama poporului, *centuriones sui beneficii* SUET. centurionii, creaturi ale sale, *in beneficiis ad aerarium delatus est* CIC. a fost înscris pe listele de gratificaţii pe seama tezaurului public, *~ liberorum* SUET. scutire acordată celor cu mai mulţi copii.
beneficus (*3*) *adj.* (comp. *beneficentior*, superl. *beneficentissimus*) gata de a face servicii, îndatoritor: *benefici sumus, non ut exigamus gratiam* CIC. sîntem îndatoritori, nu ca să cerem recunoştinţă.
beneolentia, *ae f.* miros plăcut HIER.
beneplaceō, *ēre, uī, itum vi.* a-i plăcea HIER.
beneplacitum, *ī n.* bunul plac APUL.
benesuādus (*3*) *adj.* care dă sfaturi bune APUL.
Beneventum, *ī n.* oraş al hirpinilor în ţinutul samnit (*azi*, *Benevento*) // **Beneventānus** (*3*) *adj.* beneventan, din Beneventum // **Beneventānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Beneventum.
benevolē *adv.* (comp. *benevolentius*, superl. *benevolentissime*) cu bunăvoinţă CIC. ş.a.
benevolens (**benivolens**), *ntis adj.* (comp. *benevolentior*, superl. *benevolentissimus*) binevoitor // **subst.** *m.* prieten PL.
benevolenter *adv.* binevoitor, afectuos AUG.
benevolentia (**benivolentia**), *ae f.* bunăvoinţă, afecţiune, devotament: *~ civium* CIC. bunăvoinţa cetăţenilor, *benevolentiam praestare alicui* sau *benevolentiam conferre erga* (*in*) *aliquem* CIC. a arăta bunăvoinţă cuiva; (*pl.*) acte de bunăvoinţă ARN.
benevolus (**benivolus**) (*3*) *adj.* (comp. *benevolentior*, superl. *benevolentissimus*) binevoitor, devotat: *benevolum nobis faciamus* CIC. să ni-l facem binevoitor, *servus ~ domino* CIC. sclav devotat stăpînului.
benignē *adv.* **1** cu bunăvoinţă, binevoitor: *~ aliquem audire* CIC. a asculta pe cineva cu bunăvoinţă, *~ polliceri* CIC. a promite binevoitor, *~ aliquem habere*

SALL. a trata bine pe cineva, *plebs ~ arma cepit* LIV. plebea luă armele de bunăvoie; *~ facere alicui* a face bine cuiva, *aut operā ~ fit indigentibus aut pecuniā* CIC. faci bine celor săraci, dîndu-le fie ajutor, fie bani; **2** (*fam.*) ~ (*dicis* ~ sau *facis*) eşti foarte gentil, mulţumesc (*fie primind, fie refuzînd*), *Peregre cum advenis, cena detur. — Benigne dicis* PL. Fiindcă vii de departe, să mănînci ceva. — Foarte mulţumesc (*acceptînd*), *Quid multa? Benigne, respondit* CIC. Ce să mai spun? — Mulţumesc, îmi răspunse (*refuzînd*); **3** larg, cu largheţe, generos, din gros: ~ *pecuniam praebere* PL. a oferi cu largheţe sume de bani, *benignius deprome quadrimum* HOR. scoate mai generos un vin de patru ani, ~ *commeatus in castra advexēre* LIV. au adus din gros provizii în tabără.

benignitās, *ātis f.* **1** bunăvoinţă: *me summa cum benignitate audistis* CIC. m-aţi ascultat cu cea mai mare bunăvoinţă; **2** generozitate: *videndum est ne maior sit ~ quam facultates* CIC. trebuie să vezi ca generozitatea să nu fie mai mare ca posibilităţile; **3** (*fig.*) dărnicie, fertilitate: ~ *terrae* COL. fertilitatea solului.

benigniter *adv.* cu bunătate TITIN.

benignus (*3*) *adj.* **1** binevoitor, amabil: *benigni divi* HOR. zei binevoitori, *verba benigna* PROP. cuvinte amabile; **2** generos: *fortuna nunc mihi, nunc alii benigna* HOR. norocul generos cînd cu mine, cînd cu altul, *benigniores esse volunt quam res patitur* CIC. vor să fie mai generoşi decît le îngăduie averea, ~ *vini somnique* HOR. dedat la vin şi somn; **3** (*fig.*) bogat, darnic, fertil: ~ *ager* OV. ogor fertil, *ingenii benigna vena* HOR. vîna bogată a talentului, *primus liber benigniorem habuit materiam* SEN. prima carte a tratat o temă mai bogată, *ex illo benignissimo fonte* SEN. din acel izvor foarte bogat.

beō (*1*) *vt.* a face mare plăcere, a face fericit, a ferici: *foris quod gusto, id beat* PL. ceea ce încerc în afară de casă îmi face mare plăcere, *ecquid beo te?* TER. nu te fac oare fericit?, *seu te bearis interiore notā Falerni* HOR. fie că te vei fi fericit cu o probă de Falern vechi, *caelo Musa beat* HOR. Muza îl fericeşte, dîndu-i nemurirea.

Berecyntēs, *um* şi **Berecyntae**, *ārum m. pl.* berecynţii (*populaţie din Phrygia*) // **Berecyntus**, *ī m.* munte în Phrygia (*consacrat zeiţei Cybele*) // **Berecyntiacus** (*3*) *adj.* al Cybelei // **Berecyntiadēs**, *ae m.* locuitor al Berecyntului // **Berecyntius** (*3*) *adj.* de pe Berecynt, frigian: *mater Berecyntia* VERG. sau *Berecyntia* = Cybele, *heros Berecyntius* OV. = fiul Cybelei (Midas); *Berecyntia tibia* HOR. = flautul frigian (*la serbările Cybelei*).

Berenīcē (**Beronīcēs**), *ae f.* *1*) nume de femeie (*de ex.*: *fiica lui Ptolemeu Filadelful şi a Arsinoei, a cărei cosiţă a devenit, după legendă, o constelaţie*: Coma Berenices; *fiica regelui iudeu Agrippa, iubita împăratului Titus*); *2*) numele mai multor oraşe // **Berenīcēus** (*3*) *adj.* al Berenicei.

Berenīcis, *idis f.* regiune din jurul oraşului Berenice din Cyrenaica (*azi, Banghāzi, în Libia*); Cyrenaica.

Bergomum, *ī n.* oraş în Gallia Transpadană (*azi, Bergamo*) // **Bergomatēs**, *um* (*ium*) *m. pl.* locuitorii din Bergomum.

Beroē, *ēs f.* *1*) doica Semelei; *2*) una dintre Oceanide (*v. Oceanitis*); *3*) numele unei troiene (*soţia lui Doryclus*) VERG.

Beroea, *ae f.* *1*) oraş în Macedonia // **Beroeaeus** (*3*) *adj.* din Beroea; *2*) oraş în Syria // **Beroensis** (*2*) *adj.* din Beroea.

bēryllus, *ī m.* beril (*piatră preţioasă de culoare verde*) PROP. ş.a.

Bērȳtos (**Bērȳtus**), *ī f.* oraş fenician comercial (*azi, Beirut*) // **Bērȳtius** (*3*) *adj.* din Berytus.

bes, *bessis m.* (două treimi dintr-un întreg format din 12 părţi, 8/12 dintr-un întreg) **1** (*despre o moştenire*): *heres ex besse* PLIN. IUN. moştenitor a două treimi din avere; **2** (*ca greutate*) două treimi dintr-o livră, 8 uncii; **3** (*ca suprafaţă*) două treimi dintr-un iugăr; **4** (*ca dobîndă*) două treimi la sută pe lună, 8% pe an: *faenus ex triente Idibus Quinct. factum erat bessibus* CIC. dobîndă care era de 4% la 15 iulie, s-a urcat la 8%; **5** (*ca număr*) opt: *bessem bibamus* MART. să bem opt cupe; **6** (*la matematicieni, care considerau numărul 6 ca număr perfect*) **bes** = 2/3 × *6* = *4*.

bessālis (**bēsālis**) (*3*) *adj.* de opt (uncii, degete): ~ *scutula* MART. castronaş de opt uncii greutate, *laterculi bessales* VITR. cărămizi lungi de opt degete, *comula ista besālis* PETR. peruca ta de două parale.

Bessī, *ōrum m. pl.* bessii (neam trac) // **Bessicus** (*3*) *adj.* al bessilor.

bestia, *ae f.* **1** animal (*în opoziţie cu omul*): *si hoc appa-ret in bestiis ... quanto id magis in homine fit* CIC. dacă aceasta se vede la animale ..., cu atît mai mult se întîmplă la om; **2** animal sălbatic, fiară: *immanitate bestias vincere* CIC. a întrece fiarele în cruzime; (*spec., fiare destinate luptelor la circ, cu care luptau gladiatorii sau criminalii*) *ad bestias aliquem mittere, condemnare* CIC. a condamna pe cineva la lupta cu fiarele (*în circ*); **3** *Bestia* Lupul (*constelaţie*) VITR.; **4** *Bestia* cognomen (*de ex.*: *L. Calpurnius Bestia*).

bestiālis (2) *adj.* bestial, sălbatic PRUD.

bestiārius (*3*) *adj.* cu (de) fiare: ~ *ludus* SEN. spectacol de circ în care luptau oamenii cu fiarele // **bestiārius**, *iī m.* luptător cu fiarele (*la circ.*)

bestiola, *ae f.* animal mic; insectă CIC., PLIN.

bēta[1] *indecl.* **1** beta (*numele celei de-a doua litere a alfabetului grecesc*); **2** al doilea: *dicas licebit ~ me togatorum* MART. *5, 26, 4* poţi să spui că sînt al doilea dintre cei cu togă.

bēta[2], *ae f.* (*bot.*) sfeclă (*Beta vulgaris*) PLIN.

bētāceus (**bētācius**) (*3*) *adj.* de sfeclă VARR. // **betāceus**, *ī m.* sfeclă PLIN. IUN.

Bethlehem (**Bethleem**, **Bethlem**) *indecl.* şi **Bethlehēmum**, *ī n.* Betleem (*localitate în Iudeea*) // **Bethlehemītes**, *ae m.* şi **Bethlemīticius** (*3*) *adj.* din Betleem.

bētis, *is f.* (*bot.*) sfeclă (*Beta vulgaris*) CIC.

bētizō, *āre vi.* a fi lînced SUET. Aug. *87*.

Bētriăcum *v.* **Bēdriăcum**
biarchus, *ī m.* comisar (însărcinat) cu aprovizionarea HIER.
Biās, *antis m.* unul dintre cei şapte înţelepţi ai Greciei.
bibāculus (*3*) *adj.* bun băutor PLIN.
Bibāculus, *ī m.* cognomen al unor familii (*de ex.*: *M. Furius Bibaculus, poet din vremea lui Cicero*).
bibax, *ācis m.* mare băutor GELL.
bibiō, *ōnis m.* musculiţă (*mică insectă care se naşte din vin*) PLIN.
biblinus (*3*) *adj.* de papirus HIER.
bibliopōla, *ae m.* librar PLIN. IUN.
bibliothēca, *ae* (**bibliothēcē**, *ēs*) *f.* bibliotecă, dulap pentru cărţi, sală cu cărţi CIC.
bibliothēcārius, *iī m.* bibliotecar.
biblos (**biblus**), *ī f.* papirus LUC.
bibō[1], *ere, bibī* (*bibitum*) *vt.* şi *vi.* **1** a bea: ~ *vinum* TER. a bea vin, ~ *Caecubum* HOR. a bea un vin de Caecubum, ~ *ex fonte* PROP. a bea de la izvor, ~ *e gemma* VERG. a bea dintr-o cupă împodobită cu pietre preţioase, ~ *caelato, fictilibus* IUV. a bea din cupe cizelate, din vase de lut, ~ *pocula* TIB. a bea pahare de vin, ~ *uvam* HOR. a bea sucul strugurelui (vin), *dare* (*ministrare*) ~ CIC. a da de băut; (*expr.*) ~ *pro summo* PL. a bea pînă la fund, ~ *nomen alicuius* MART. *8, 50, 26* a bea atîtea pahare cîte litere are numele cuiva, ~ *Graeco more* CIC. a bea succesiv în sănătatea fiecărui comesean; (*poet.*) ~ *flumen* a locui aproape de un fluviu: *qui profundum Danuvium bibunt* HOR. cei care locuiesc pe malurile adîncului Danubiu, *Tanain si biberes* HOR. dacă ai locui pe malurile Donului; **2** (*fig.*) a suge, a sorbi, a absorbi, a se îmbiba: *sat prata biberunt* VERG. pajiştile s-au îmbibat cu destulă apă, *amphora fumum* ~ *instituta* HOR. amforă pusă la fum, *lanae colorem bibunt* PLIN. lînurile absorb culoarea, *bibit arcus; pluet credo hodie* PL. curcubeul suge apa; cred că azi va ploua, *hasta bibit cruorem* VERG. lancea s-a îmbibat de sînge, *Dido longum bibebat amorem* VERG. Dido sorbea cu nesaţ iubirea, *nobis fuligo lucubrationum bibenda* QUINT. trebuie să respirăm fumul veghcrilor de noapte la lumina lămpii.
bibō[2], *ōnis m.* **1** beţiv APUL.; **2** (*entom.*) musculiţă de vin, muscă-beţivă (*Drosophila funebris*) APUL.
bibōsus (*3*) *adj.* avid de băutură GELL.
Bibracte, *is n.* capitala aeduilor în Gallia (*azi, Autun*).
Bibrax, *actis f.* oraş al remilor (*v. Rēmi*) în Gallia.
Bibrocī, *ōrum m. pl.* neam din Britannia.
bibulus (*3*) *adj.* băutor, lacom, care suge, care absoarbe: ~ *Falerni* HOR. mare băutor de (vin de) Falern, *potores bibuli* OV. mari băutori (cei care beau de sting), *lanae bibulae* OV. lînuri care absorb culoarea, *nubes bibulae* OV. nori care absorb apa, *charta bibula* PLIN. hîrtie care suge, sugativă, ~ *lapis* VERG. piatră spongioasă; (*fig.*) *bibulae aures* PERS. urechi însetate să asculte laude.
Bibulus, *ī m.* cognomen (*de ex.*: *M. Calpurnius Bibulus*).
bicamerātus (*3*) *adj.* cu două compartimente HIER.
biceps, *cipitis adj.* cu două capete: ~ *puer* LIV. copil născut cu două capete, ~ *Ianus* OV. Ianus cu două feţe, ~ *Parnasus* OV. Parnasul cu două vîrfuri, ~ *argumentum* APUL. = dilemă, ~ *civitas* FLOR. stat divizat în două partide.
bicessis, *is m.* douăzeci de aşi VARR.
biclīnium, *iī* sofa (de luat masa) cu două locuri PL.
bicōdulus (*3*) *adj.* care pare că are două cozi APUL.
bicolor, *ōris adj.* de (cu) două culori, bicolor: *equus masculis albis* ~ VERG. cal stropit cu pete albe, ~ *pōpulus* OV. plopul verde-argintiu, ~ *baca Minervae* OV. fructul verde-negru al Minervei, măslină; [formă rară: **bicolōrus** (*3*) *adj.*].
bicomis (*2*) *adj.* cu coama atîrnînd în ambele părţi (*despre cal*) VEG.
bicorniger, *era, erum adj.* care are două coarne OV.
bicornis (*2*) *adj.* cu două coarne: ~ *caper* OV. ţap cu două coarne, *exacuunt furcas bicornes* VERG. ei ascut furcile cu doi dinţi (ţăpoaiele), ~ *luna* HOR. Lună cu două coarne (Lună nouă), ~ *Rhenus* VERG. Rinul care se desparte la vărsare în două braţe mari, *bicorne iugum* STAT. = Parnasul.
bicorpor, *oris adj.* cu două corpuri (*despre Centauri*): ~ *manus* CIC. ceata de Centauri.
bicubitālis (*2*) şi **bicubitus** (*3*) *adj.* de doi coţi PLIN.
bidens, *ntis adj.* cu doi dinţi: ~ *amica* PRIAP. prietenă cu doi dinţi (babă), ~ *ancora* PLIN. ancoră cu doi dinţi, ~ *ferrum* VERG. fier cu două braţe (foarfece) // **subst.** *f.* (*subînţ.* **hostia**) **a.** animal de jertfă; (*spec.*) oaie (*de doi ani*: *cu opt dinţi, dintre care doi mai lungi*): *lanigeras mactabat rite bidentes* VERG. jertfea după obicei oi purtătoare de lînă; (*gener.*) oaie; ~ *conspexit lupum* PHAEDR. oaia l-a zărit pe lup; **b.** tîrnăcop (*cu doi dinţi*): ~ *et vomer aduncus* OV. tîrnăcopul şi fierul încovoiat al plugului, *glebam frangere bidentibus* VERG. a sparge bolovanii de pămînt cu tîrnăcoapele.
bidental, *ālis n.* loc sfînt (*izbit de trăsnet, purificat prin jertfe de oi, şi apoi împrejmuit*): ~ *movere* HOR. A. P. *471* (a muta parapetul din jurul unui loc sfinţit), a pîngări.
Bidis, *is f.* orăşel lîngă Syracusa // **Bidīnus** (*3*) *adj.* din Bidis.
biduum, *ī n.* (răstimp de) două zile: *biduo* CIC. în răstimp de două zile, *biduo post* CAES. două zile după aceea, *bidui spatio abesse* CIC. a fi la o distanţă de două zile de mers, *bidui iter* CAES. drum de două zile, *biduo quo* ... LIV. două zile după ce ...
biennis (*2*) *adj.* de doi ani GELL.
biennium, *iī n.* (răstimp de) doi ani: *biennio* CIC. în curs de doi ani, *biennio ante, post* CIC. cu doi ani mai înainte, după aceea, ~ *factum est, postquam abii domo* PL. s-au făcut doi ani de cînd am plecat de acasă, *iam* ~ *est, cum* ... PL. sînt doi ani de cînd ...
bifāriam *adv.* în două locuri, în două părţi, în două moduri, dublu: *castra* ~ *facere* LIV. a face tabără în două locuri, *obsonium* ~ *dispertire* PL. a împărţi mîncarea în două.
bifārius (*3*) *adj.* dublu AMM.
bifer, *era, erum adj.* **1** care dă roade de două ori pe an VERG.; **2** care are (cu) dublă formă (*despre centauri*) MANIL.

bifestus (*3*) *adj.* dublu sărbătorit PRUD.
bifidus (*3*) *adj.* despicat în două: *bifida ungula* PLIN. copită despicată în două, *bifidum iter* VAL. FL. drum care se desparte în două.
biforis (*2*) *adj.* cu două deschizături; (*despre uşi*) cu două canaturi OV.; (*despre flautul frigian*) cu două tuburi, dublu VERG.
biformātus (*3*) *adj.* cu două chipuri CIC.
biformis (*2*) *adj.* cu două forme: ~ *Ianus* OV. Ianus cu două chipuri, *taurus* ~ SEN. = Minotaurul, *biformes partus* TAC. nou-născuţi monstruoşi.
biforus (*3*) *adj. v.* **biforis**
bifrons, *ntis adj.* cu două frunţi, cu două feţe VERG.
bifurcum, *ī n.* (obiect *sau* loc care se bifurcă) bifurcaţie: ~ *pastini* COL. fierul bifurcat al tîrnăcopului, ~ *venarum* VERG. locul de bifurcaţie al venelor.
bifurcus (*3*) *adj.* care are două vîrfuri, care se bifurcă: ~ *ramus* OV. ramură care se bifurcă, *bifurcae valles* LIV. văi care se despart.
bīgae, *ārum f. pl.* şi **bīga**, *ae f.* car cu doi cai, atelaj cu două animale TAC.
bigamus, *ī m.* cel care se recăsătoreşte AMBR.
bīgātus (*3*) *adj.* pe care este imprimat un car cu doi cai: *bigatum argentum* LIV. = monedă de argint avînd ca efigie un car cu doi cai // **bīgatī** (*subînţ.* **nummi**) *m. pl.* = bani vechi de argint cu efigia unui car cu doi cai LIV.
bigemmis (*2*) *adj.* cu două pietre preţioase; (*fig.*) cu doi muguri COL.
bigener, *era, erum adj.* din două speţe diferite, hibrid VARR.
Bigerra, *ae f.* oraş în Hispania Tarraconeză.
Bigerriōnēs, *um m. pl.* popor din Aquitania.
biiugis (*2*) şi **biiugus** (*3*) *adj.* **1** înhămat pereche la un car: *equi biiuges* VERG. o pereche de cai, *leones biiugi* VERG. doi lei înhămaţi la car, *curriculum biiuge* SUET. car cu doi cai, *biiuges fasces* CLAUD. fascele (celor doi consuli) la un loc // **biiugī**, *ōrum m. pl.* **a.** (*subînţ.* **equi**) cei doi cai înhămaţi la car: *admonuit verbere biiugos* VERG. a îndemnat cu biciul cei doi telegari; **b.** car de luptă cu doi cai: *desiluit Turnus biiugis* VERG. Turnus a sărit din carul de luptă; **2** de curse de care trase de doi cai: *biiugo certamine* VERG. Aen. *5, 144* într-o întrecere de care cu doi cai.
Bilbilis, *is f.* oraş în Hispania Tarraconeză, locul de naştere al poetului Martialis (*v. Martiālis*[2]).
bilbō, *ere vi.* a face gîl-gîl NAEV.
bilībra, *ae f.* două livre: ~ *farris* LIV. două livre de făină.
bilībris (*2*) *adj.* de două livre // **bilībris**, *is f.* două livre.
bilinguis (*2*) *adj.* (cu două limbi) **1** (*fig.*) care vorbeşte două limbi HOR.; **2** de rea-credinţă, ipocrit, înşelător: *timet Tyrios bilingues* VERG. se teme de tyrienii perfizi, *bilingues insidiae* CLAUD. curse înşelătoare; **3** cu dublu sens, alegoric: *bilingues fabulae* ARN. povestiri alegorice.
biliōsus (*3*) *adj.* cu fiere multă, plin de fiere // **biliōsus**, *ī m.* om acru, ursuz CELS.
bīlis, *is f.* **1** fiere, bilă: ~ *suffusa* PLIN. gălbinare, icter, *bile suffusus* PLIN. bolnav de icter; **2** (*fig.*) venin, supărare, necaz, furie: *bilem id commovet* PL. asta îmi pune fierea în mişcare (asta mă înfurie), *meum iecur urere* ~ HOR. fierea îmi ardea ficatul (nu mai puteam de supărare), *bilem effundere* IUV. a-şi vărsa necazul, *bilem non continere* SEN. a nu se mai stăpîni de mînie; *atra* ~ (~ *nigra*) furie, nebunie: *atra* ~ *agitat hominen* PL. pe omul nostru îl chinuie nebunia, ~ *nigra curanda est* SEN. nebunia trebuie să fie tratată.
bilix, *līcis adj.* dublu împletit: ~ *lorica* VERG. platoşă făcută din două împletituri de zale.
bilustris (*2*) *adj.* care durează două lustre (= *10 ani*; *v. lustrum*[2] *3*): *Pergama bello superata bilustri* OV. Troia învinsă într-un război de zece ani.
bilychnis (*2*) *adj.* care are două fitiluri (*despre opaiţe*) PETR.
bimammiae vites *f. pl.* viţă care produce cîte doi ciorchini la un loc PLIN.
bimaris (*2*) *adj.* udat de două mări, între două mări HOR.
bimarītus, *ī m.* bigam CIC.
bimāter, *mātris adj.* „Care a avut două mame" (*epitet al lui Bacchus*) OV.
bimātus, *ūs m.* vîrstă de doi ani: *castrare* (*vitulos*) *ante bimatum* VARR. a castra (viţeii) înainte de vîrsta de doi ani.
bimembris (*2*) *adj.* care are două feluri de membre: ~ *puer* IUV. copil jumătate om, jumătate animal, *centauri bimembres* SIL. centaurii, jumătate om, jumătate cal // **bimembrēs**, *um m. pl.* = centaurii VERG.
bimestris (**bimenstris**) (*2*) *adj.* de două luni HOR. ş.a. [abl. *-e* şi *-i*].
bīmulus (*3*) *adj.* de numai doi ani, abia de doi ani CATUL ş.a.
bīmus (*3*) *adj.* de doi ani: *bimi cum patere meri* HOR. cu o cupă de vin de doi ani, *bima sententia* CIC. propunere de prelungire pe doi ani (a unei funcţii), *bima legio* CIC. legiune în serviciu de doi ani.
bīnārius (*3*) *adj.* dublu, de doi … AUG.
bīnī, *ae, a num.* **1** cîte doi: *binae tunicae in militem exactae* LIV. se cerură cîte două tunici de soldat, *coloni bina iugera acceperunt* LIV. colonii au primit cîte două iugăre; **2** doi [înainte de subst. *pluralia tantum* sau care îşi schimbă sensul la pl.]: *binae litterae* CIC. două scrisori, *bina castra* CIC. două lagăre; *binae hostium copiae* CIC. două forţe armate ale duşmanilor; **3** doi [pe lîngă nume de obiecte care formează pereche sau pe lîngă alte numerale]: *binos scyphos habebam* CIC. aveam două cupe la fel, *bina milia* QUINT. două mii, *talenta argenti bina* TER. doi talanţi de argint, *bis bina sunt quattuor* CIC. de două ori doi fac patru.
binoctium, *iī n.* (răstimp de) două nopţi TAC.
binōminis (*2*) *adj.* cu două nume: ~ *Ascanius* OV. Ascanius cel cu două nume (numit şi Iulus), ~ *Hister* OV. Istrul cel cu două nume (numit şi Danubius).
bīnus (*3*) *adj.* dublu LUCR. *5, 879.*
Biōn, *ōnis m.* Bion din Borysthene (*filozof şi autor de satire*) // **Biōnēus** (*3*) *adj.* satiric, muşcător.
biothanatus (*3*) *adj.* mort de moarte violentă LAMPR.
bipālium, *iī n.* cazma dublă; săpătură adîncă CAT.

bipalmis (*2*) *adj.* de două palme VARR. ş.a.
bipartiō, bipartitus *v.* **bipertio, bipertitus**
bipatens, *ntis adj.* care se deschide în două părţi; cu două canaturi VERG.
bipeda, *ae f.* cărămidă de două picioare (*ca dimensiune*) PALL.
bipedālis (*2*) *adj.* de două picioare (*lungime, lăţime, grosime*) CAES. ş.a.
bipedāneus (*3*) *adj. v.* **bipedalis** COL.
bipennifer, *era, erum adj.* armat cu secure cu două tăişuri OV.
bipennis[1] (*2*) *adj.* **1** cu două aripi: *insectum bipenne* PL. insectă cu două aripi; **2** cu două tăişuri: *bipenne ferrum* VERG. secure cu două tăişuri.
bipennis[2], *is f.* secure cu două tăişuri VERG. ş.a.
bipertiō (*IV*) *vt.* a împărţi în două COL. ş.a.
bipertītūs (*3*) *p. pf.* (*v.* **bipertio**) împărţit în două părţi; (*frecv.*) *bipertito* (= *abl.*) în (din) două părţi, în două moduri: *conlocatis insidiis bipertito* CAES. cursele fiind puse în două părţi, *Romani signa bipertito intulerunt* CAES. romanii au pornit atacul din două părţi, *bipertito esse* sau *fieri* CIC. a se despărţi în două.
bipēs, *pedis adj.* care are două picioare, biped: *bipedes equi* VERG. cai de mare (cai cu coadă de peşte ai zeilor mării), ~ *mensa* MART. masă cu două picioare, ~ *asellus* IUV. măgar în două picioare, imbecil // **bipedēs,** *um m. pl.* (*depreciativ*) oameni, bipezi CIC.
biprōrus (*3*) *adj.* cu două prore HYG.
birēmis (*2*) *adj.* cu două vîsle: *lembis biremibus* LIV. cu lotci cu două vîsle // **birēmis,** *is f.* navă cu două rînduri de vîsle, biremă: *geminas legit de classe biremes* VERG. a ales două bireme din flotă; (*rar*) barcă cu două vîsle: *parvā Cleopatra biremi* LUC. Cleopatra într-o barcă mică cu două vîsle.
birotus (*3*) *adj.* cu două roţi // **birota,** *ae f.* brişcă COD. TH.
birrus (byrrus, byrrhus, burrhus), *ī m.* şi **birrum,** *ī n.* (un fel de) manta cu glugă AUG.
bis *num.* de două ori: ~ *in die* CIC. de două ori pe zi ~ *consul* CIC. care a fost consul de două ori, ~ *terque* CIC. de două-trei ori (de mai multe ori), ~ *terve summum* CIC. de două sau de trei ori maximum: (*cu num. distributive*) *aspice* ~ *senos cycnos* VERG. iată, de două ori cîte şase lebede (= *12* lebede), ~ *denae naves* VERG. de două ori cîte zece (= *20*) corăbii, ~ *quini viri* OV. = decemvirii, *sestertium* ~ *milliens* PL. două sute de milioane de sesterţi; (*poet. cu num. cardinale*) ~ *centum*, ~ *mille* HOR. două sute, două mii: (*expr., prov.*) *bis ad eundem* (*subînţ. lapidem offendere*) CIC. a se izbi de două ori de aceeaşi piatră (a face de două ori aceeaşi greşeală).
bisaccium, *iī n.* desagă PETR.
Bīsaltae, *ārum m. pl.* neam trac pe rîul Strymon // **Bīsaltia** sau **Bīsaltica,** *ae* (*subînţ.* **terra**) *f.* regiune în Thracia occidentală.
Bīsanthē, *ēs f.* oraş trac în Propontida (*azi, Tekirdag*).
bisellium, *iī n.* jilţ de onoare cu două locuri, pe care şedea însă o singură persoană VARR.
bisextus (*3*) *adj.* bisextil // **bisextus,** *ī* (*subînţ.* **dies**) *m.* şi **bisextum,** *ī n.* ziua intercalară care se adaugă la fiecare patru ani după *24* februarie: *bis sextus Kal. Mart.* cu şase zile înaintea calendelor lui Martie.
bisōn, *ontis m.* (*zool.*) bizon (*Bison bison*) PLIN.
bissēnī, *ae, a* (**bis seni**) *num.* doisprezece; (*sg.*) *bis seno die* STAT. timp de douăsprezece zile.
Bistonēs, *um m. pl.* bistonii (*neam din Thracia*); (*poet.*) tracii.
Bistonia, *ae f.* Bistonia *sau* Tracia // **Bistonis,** *idis adj. f.* tracă // **Bistonidēs,** *um f. pl.* bacante trace // **Bistonius** (*3*) *adj.* bistonian, trac: ~ *vates* SIL. cîntăreţul trac (Orpheus), *Bistonia chelys* CLAUD. = cithara lui Orpheus.
bisulcis (*2*) *adj.* despicat în două: (*fig.*) *bisulci lingua* PL. cu limbă înşelătoare.
bisulcus (*3*) *adj.* despicat în două // **bisulca,** *ōrum* (*subînţ.* **animalia**) *n. pl.* animale cu copita despicată PLIN.
bisyllabus (*3*) *adj.* bisilabic VARR.
Bīthȳnī, *ōrum m. pl.* bithynienii, locuitorii Bithyniei.
Bīthynia, *ae f.* ţinut în Asia Mică (*devenită provincie romană din anul 75 î.e.n.*) // **Bīthȳnicus, Bīthȳnius** şi **Bīthȳnus** (*3*) *adj.* bithynic, bithynian // **Bīthȳnis,** *idis adj. f.* bithyniană.
bītō, *ere vi.* a se duce, a merge PL., VARR.
Bitō(n), *ōnis m.* Biton (*fiul unei preotese din Argos, vestit pentru iubirea de mamă*).
bitūmen, *inis n.* smoală, catran CAT., VERG.
bitūmineus (*3*) *adj.* de smoală: *bitumineae vires* OV. M. *15, 350* cantităţi mari de smoală.
bitūminōsus (*3*) *adj.* bituminos VITR.
Bituricus (*3*) *adj.* al biturigilor: *Biturica vitis* COL. (un soi de) viţă din ţinutul biturigilor (*foarte apreciată*).
Biturigae, *ārum f. pl.* capitala biturigilor (*azi, Bourges*).
Biturigēs, *um m. pl.* biturigii (*neam celtic din Gallia centrală*).
Biturix, *igis m.* biturig, locuitor din Biturigae.
biūrus, *ī m.* „cu două cozi" (*un fel de şoarece care roade viţa*) PLIN.
bivertex, *icis adj.* cu două vîrfuri (*epitet al Parnasului*) STAT.
bivira, *ea f.* femeie care are bărbat de-al doilea, VARR.
bivium, *iī n.* răspîntie VERG. (*fig.*) două căi, două mijloace OV.
bivius (*3*) *adj.* care este la răspîntia a două drumuri VERG.
Bizanthē *v.* **Bisanthe**
blaesus (*3*) *adj.* care stîlceşte sunetele unui cuvînt, peltic; bîlbîit OV. ş.a.
blandē *adv.* dulce, blînd, delicat, ademenitor CIC., SEN.
blandiculē *adv. v.* **blande** APUL.
blandidicus (*3*) *adj.* mieros la vorbă, plin de dulceaţă PL.
blandiloquens, *ntis adj.* ademenitor în vorbă, linguşitor LABER.
blandiloquentia, *ae f.* vorbire dulce ENN.
blandiloquentulus (*3*) *adj.* numai miere în vorbă PL.
blandiloquium, *iī n. v.* **blandiloquentia** AUG.
blandiloquus (*3*) *adj.* dulce în vorbire, linguşitor PL.
blandimentum, *ī n.* **1** linguşeală, măgulire: *minis aut blandimentis* CIC. prin ameninţări sau linguşeli; **2** ade-

menire, momeală: *blandimenta voluptatis* CIC. momelile plăcerilor; **3 a.** condimente, aromate TAC.; **b.** (*spec.*) balsam, remediu blînd, îngrijire delicată PLIN.

blandior, *īrī, ītus sum vi. dep.* (*cu dat.*) **1** a mîngîia, a măguli, a linguşi: *infante blandiente matri* PLIN. copilul mîngîindu-şi mama, ~ *auribus nostris* PLIN. a măguli urechile noastre, *sibi ~ inepta spe* SEN. a se înşela cu o speranţă fără rost, *blandiens patri, ut duceretur in Hispaniam* LIV. rugîndu-l cu mîngîieri pe tatăl său să-l ducă în Hispania; **2** a ademeni, a momi, a încînta, a atrage: *voluptas sensibus nostris blanditur* CIC. plăcerea ne momeşte simţurile, *suā blanditur populus umbrā* OV. plopul ne ademeneşte cu umbra lui, *ne nobis scripta nostra blandiantur* CIC. ca să nu ne încînte scrierile noastre, (*liber*) *blanditus est ipse, ut ...* SEN. (cartea) în sine m-a atras ca să ...

blanditer *v.* **blande** PL.

blanditia, *ae f.* **1** vorbe dulci, măgulire, linguşeală; ~ *popularis* CIC. măgulirea poporului, *blanditias adhibere* OV. a se folosi de linguşiri; **2** (*pl.*) ademenire, momeli, atracţie, farmec CIC. ş.a. [la CAECIL. şi APUL. **blandities,** *ēi*].

blandus (*3*) *adj.* **1** linguşitor, măgulitor: *secerni ~ amicus a vero potest* CIC. se poate distinge prietenul linguşitor de cel sincer, ~ *pauperi* PL. linguşitor cu cel sărac; **2** dulce, ademenitor, seducător, încîntător: *otium in die blandius* LIV. lenea pe fiece zi mai dulce, *blandum risit* PETR. a rîs încîntător.

blasphemābilis (*2*) *adj.* demn de blam TERT.

blasphemātiō, *ōnis f.* blam, hulire TERT.

blasphemātor, *ōris m.* cel care huleşte ECCL.

blasphēmia, *ae f.* şi **blasphēmium,** *iī n.* hulă, calomnie, blasfemie ECCL.

blasphēmō (*I*) *vt.* a huli, a calomnia ECCL.

blasphēmus (*3*) *adj.* care huleşte, care calomniază, care blestemă TERT.

blat(t)erō[1] (*I*) *vt.* şi *vi.* a sporovăi, a flecări HOR.; (*despre unele animale*) a orăcăi SID.; a face ca o cămilă P. FEST.

blaterō[2], *ōnis m.* palavragiu, flecar GELL.

blatiō, *īre vt.* a spune, a flecări: ~ *nugas* PL. a spune fleacuri.

blatta, *ae f.* **1** molie: ~ *lucifuga* VERG. molia care fuge de lumină; **2** (un fel de) purpură LAMPR.

blattārius (*3*) *adj.* cu molii; (*fig.*) întunecos SEN.

blattea *v.* **blatta** FORT.

blatteus (*3*) *adj.* de purpură EUTR.

blattifer, *era, erum adj.* îmbrăcat în purpură SID.

blattinus *v.* **blatteus** EUTR.

Blaudēnus (*3*) *adj.* din Blaudus (*oraş în Phrygia*) CIC.

blennus (*3*) *adj.* nătîng, nătărău PL.

bliteus (*3*) *adj.* prost, neghiob PL.

blitum, *ī n.* şi **blitus,** *ī m.* spanac PL., PLIN.

boa (bova, boas), *ae f.* **1** şarpele boa; **2** (*med.*) rujeolă PLIN.; **3** umflătură a arterelor la picioare PLIN.

boārius (bovārius) (*3*) *adj.* de boi: *boarium forum* LIV. tîrgul de boi (de vite) // **boārius,** *iī m.* negustor de vite.

boātus, *ūs m.* muget AUS.; (*fig.*) răcnet APUL.

Boccar, *aris m.* numele unui rege al Mauritaniei; (*gener.*) african IUV.

Bocchus, *ī m.* rege al Mauritaniei, socru al lui Iugurtha.

bocchus, *ī m.* plantă (necunoscută) VERG.

bōcula *v.* **bucula**

Boebē, *ēs f.* localitate *şi* lac în Thessalia.

Boebēis, *idis* (*idos*) *f.* lac în Thessalia // **Boebēius** (*3*) *adj.* al lacului Boebeis, thessalian: *proles Boebia* VAL. FL. = nimfele thessaliene.

boeōtarchēs, *ae m.* beotarc (*cel mai înalt magistrat la beoţieni*).

Boeōtī, *ōrum* şi **Boeōtiī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Beoţiei, beoţienii; [genit.pl. şi *Boeotum*].

Boeōtia, *ae f.* Beoţia (*regiune în Grecia, cu capitala Theba*) // **Boeōticus** sau **Boeōtius** sau **Boeōtus** (*3*) *adj.* beoţian.

Boēthius (Boētius), *iī m.* scriitor latin şi ministru al lui Teodoric (*sec. VI e.n.*)

Boēthus, *ī m. 1*) gravor şi sculptor cartaginez; *2*) filozof stoic.

bōia, *ae f.* şi **bōiae,** *ārum f. pl.* zgardă (*de lemn sau de fier cu care se legau de gît cîinii răi, sclavii fugari sau criminalii*) PL.

Boiī (Boī), *ōrum m. pl.* boii (*popor celtic din Gallia, răspîndit apoi — o parte în valea Padului, alta în Germania*) // **Boius,** *ī m. sg.* om din neamul boilor // **Boia,** *ae f.* femeie din neamul boilor.

Boiohaemum (Boihaemum), *ī n.* ţara boilor (*în Germania, Boemia*).

Bōla, *ae f.* şi **Bōlae,** *ārum f. pl.* oraş al equilor în Latium // **Bōlānus** (*3*) *adj.* din Bola // **Bōlānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Bola.

Bōlānus, *ī m.* nume de bărbat.

bolbiton, *ī n.* baligă de bou PLIN.

bōlētar, *āris n.* farfurie întinsă (*pentru servit ciuperci*) MART.

bōlētus, *ī m.* (*bot.*) mînătarcă (*Boletus edulis*) SEN. ş.a.

bolis, *idis f.* stea căzătoare, meteor PLIN.

bolōnae, *ārum m. pl.* **1** negustori de peşte ARN.; **2** negustorie de peşte DOM.

bolus, *ī m.* **1** aruncare a plasei de peşte, peştele prins dintr-o aruncare a plasei: *adolescentes pepigerunt, bolum quanti emerent* SUET. tinerii s-au învoit cu cît să cumpere ce s-o prinde dintr-o aruncare a plasei; **2** aruncare a zarului: *lepide iecisti bolum* PL. frumos zar ai dat; **3** (*fig.*) lovitură, cîştig, prindere în plasă: *is primus ~ est* PL. asta-i prima lovitură, *tangere vult hominem bolo* PL. vrea să dea o lovitură acestui om.

bombax *interj.* hait!, drace! PL.

bombilō (bombinō) *āre vi.* a bîzîi (*despre albine*) SUET.

bombiō, *īre vi.* a bîzîi SUET.

Bombomachidēs, *ae m.* (*cuvînt creat de Plautus*) soldat fanfaron (care luptă făcînd doar gălăgie).

bombus, *ī m.* bîzîit, zumzet (al albinelor) VARR.; (*fig.*) răsunet, zgomot LUCR. ş.a.

bombȳciae harundines *f.* trestii de făcut flaute PLIN.

bombȳcinus (*3*) *adj.* de mătase PLIN. // **bombȳcina,** *ōrum n. pl.* veşmînt de mătase MART.

bombylis, *is f.* transformare în crisalidă PLIN.

bombyx, *ȳcis m.* și *f.* 1 vierme de mătase PLIN.; 2 (*fig.*) veșmînt de mătase: *Arabio lucet bombyce puella* PROP. fata strălucește în veșmîntul ei de mătase arabică; 3 scamă (*la plante*) PLIN.

Bomilcar, *aris m. 1*) general cartaginez; *2*) ofițer al lui Iugurtha.

bōmonīcae, *ārum m. pl.* bomonici (*tineri spartani care se luau la întrecere în suportarea de biciuiri*) HYG.

Bona Dea (Diva) *f.* Buna-Zeiță (*veche divinitate italică a fecundității și castității, venerată de femeile romane*).

bonāsus, *ī m.* taur sălbatic PLIN.

bonātus (*3*) *adj.* de treabă, cumsecade PETR.

bonitās, *ātis f.* 1 bună calitate, bunătate: ~ *agrorum* CIC. buna calitate a pămînturilor, ~ *vini* PLIN. calitatea (bună) a vinului, ~ *ingenii* CIC. fire bună, ~ *verborum* CIC. calitatea exprimării; 2 bunătate (de suflet), bunăvoință: ~ *divina* SEN. bunătatea divină, *eius ~ multos locupletavit* CIC. bunătatea lui i-a îmbogățit pe mulți, ~ *in suos, erga homines* CIC. bunătatea față de ai săi, față de oameni.

Bonna, *ae f.* oraș în Germania, pe Rin (*azi, Bonn*) // **Bonnensis** (*2*) *adj.* din Bonna.

Bonōnia, *ae f. 1*) vechi oraș etrusc în Gallia Cispadană (*pe rîul Renus, colonie militară romană din anul 189 î.e.n.*; *azi, Bologna*) // **Bonōniensis** (*2*) *adj.* din Bononia; *2*) oraș în Gallia Belgică (*azi, Boulogne-sur-Mer*); *3*) oraș în Pannonia (*azi, Ilok, în estul Croației*) AMM.; *3*) oraș în Moesia Superior (*azi, Vidin, în nordul Bulgariei*).

bonum, *ī n.* 1 binele: *summum* ~ CIC. binele suprem, *ius bonumque* CIC. dreptatea și binele, ~ *et aequum* CIC. binele și echitatea, *cui praeter honestum nihil est in bonis* CIC. pentru care în afară de ceea ce e moral nu există bine, ~ *non sunt divitiae* SEN. bogăția nu este un bine; 2 calitate (bună), virtute: *cum mea compenset vitiis bona* HOR. să pună în balanță calitățile mele cu defectele, *bona iuventae senectus flagitiosa obliteravit* TAC. bătrînețea ticăloasă i-a pus în umbră calitățile tinereții, *bonorum et vitiorum iudex* CIC. judecător al calităților și al defectelor; 3 împrejurare fericită: *unā tecum bona mala tolerabimus* TER. vom suferi împreună cu tine cele bune și cele rele, *bonis publicis maestus* TAC. întristat de tot ce era bine în stat; 4 folos, avantaj, interes: *detrimentum vertit in* ~ CAES. face dintr-o pagubă un avantaj, *privato usui ~ publicum postponitur* CIC. binele obștesc e pus mai prejos decît interesul particular, *iis occidi patrem bono fuit* CIC. a fost în avantajul lor ca tatăl să fie omorît, *Cassius quaerere solebat „cui bono" fuisset* CIC. Cassius avea obiceiul să întrebe „cui i-a adus profit fapta"; 5 (*pl.*) bunuri, avere: *bona alicuius publicare* CAES. a confisca bunurile cuiva, *bona vendere* CIC. a vinde averea; (*fig.*) *bona edere* PL. a mînca averea.

bonus (*3*) *adj.* (comp. **melior,** *melius*; superl. **optimus**) 1 (*despre persoane*) bun, valoros: ~ *imperator* CIC. general bun, ~ *poeta* CIC. poet bun, ~ *orator* CIC. orator bun, *vir* ~ CIC. om de bine, *sagittis melior Dacus* HOR. dacul mai bun în aruncarea săgeților, ~ *inflare calamos* VERG. priceput în a cînta din fluier // **bonus,** *ī m.* și **bonī,** *ōrum m. pl.*(*moral*) om cumsecade, excelent; (*polit.*) cetățean patriot; (*mil.*) soldat valoros: *boni, improbi* CIC. oamenii de treabă, ticăloșii, *boni, optimi* CIC. cetățenii patrioți, optimații (nobilii), *iuxta boni malique obtruncari* SALL. erau măcelăriți la fel cei bravi și cei lași; (*în interpelări*) *o, bone!* HOR. scumpule!, *optime Quincti* HOR. prea scumpule Quinctius, *di boni!* CIC. zei mari!; ~ *alicui* (*in aliquem*) bun față de (cu) cineva: *sis ~ tuis* VERG. fii bun cu ai tăi; 2 bun, de bună calitate: ~ *ager* CIC. pămînt bun, *adulterini, boni nummi* CIC. bani falși, buni, *bonum vinum* CAT. vin bun, *oratio bona* CIC. discurs bun, *optimum argentum* CIC. cea mai frumoasă argintărie, *bona aetas* CIC. frumoasă vîrstă, *bona valetudo* CIC. sănătate, *bono genere natus* PL. de neam bun, *bonae artes* TAC. virtuți, *bono animo esse* CIC. a avea curaj, *bono in populum Romanum animo esse* CAES. a avea sentimente frumoase față de poporul roman, *optimo iure* CIC. cu toată dreptatea; 3 *bonae res*: a) averi; b) situații prospere; c) binele; (*în expr.*) *bonā cum alite* sau *bonis avibus* CIC. cu bune auspicii; *bonā veniā* (*pace*) *tuā, eius* CIC. cu permisiunea ta, a lui; *in bonam partem aliquid accipere* CIC. a lua ceva în sens bun; *quod bonum, faustum felixque sit populo Romano* CIC. fie ca acest lucru să fie bun, priincios și fericit pentru poporul roman; *bona pars hominum* HOR. cei mai mulți dintre oameni.

boō¹, *āre, āvī vi.* **a.** a răsuna; a zbiera APUL.: *caelum boat fremitu virum* PL. cerul răsuna de freamătul oamenilor; **b.** (*vt.*) a invoca (strigînd): ~ *fidem deum* APUL. a invoca ajutorul zeilor.

boō², *ere v.* **boō,** *āre*

Boōtēs, *ae m.* (ac. *-en*, abl. *-e*) Constelația Boarului (*numită și* Arctophylax *„Păzitorul Ursei", în urma căreia se deplasează*): ~ *piger, tardus* OV. Boarul cel leneș, cel încet.

boreālis (*2*) *adj.* nordic, boreal AVIEN.

boreās, *ae m.* (ac. *-an*) 1 vînt de nord-est, acvilon: *boreas bacchatur ab arcto* OV. din nord bate nebun acvilonul; 2 nordul: *Boreae finitimum latus* HOR. ținutul învecinat cu septentrionul.

Boreās, *ae m.* zeu al vîntului de nord.

borēus (*3*) *adj.* nordic, septentrional OV. Tr. *4, 8, 41.*

borrās, *ae v.* **boreas**

borriō, *īre vi.* a furnica APUL.

Borysthenēs, *is m.* fluviu în Sarmația (*azi, Nipru*) // **Borysthenius** (*3*) *adj.* al Borysthenului // **Borysthenidae,** *ārum m. pl.* neamuri care locuiesc de-a lungul Borysthenului.

bōs, *bovis m.* și *f.* (genit. pl. *boum*; dat. pl. *bobus* și *bubus*) 1 bou, vacă: ~ *iratus* PETR. bou înfuriat; (*prov.*) *bovi clitellas imponere* HOR. a pune șaua pe un bou (a cere cuiva ceva ce nu poate face), *boves meae* VERG. vacile mele; 2 (un fel de) pește OV., PLIN.

Bosphorus (-ros), *ī m.* Bosfor (*numele a două strîmtori*): ~ *Thracicus* Bosforul Trac (= *strîmtoarea Constantinopolului*), ~ *Cimmerius* Bosforul Cimerian (*care lega Pontul Euxin de Maeotis/Lacul Maeotidei* [*azi, Marea Azov*]) // **Bosphorānus** sau **Bosphoricus**

sau **Bosphorus** (*3*) *adj.* al Bosforului // **Bosphorānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Bosforului.
Bospor... *v.* **Bosphor...**
botanismos, *ī m.* plivire a buruienilor PLIN.
botellus, *ī v.* **botulus**
bothȳnus, *ī m.* (un fel de) cometă SEN.
botronātus, *ūs m.* pieptănătură a femeilor (*în formă de ciorchini de strugure*) TERT.
botrus (botruus), *ī m.* ciorchine de strugure HIER.
botryō, *ōnis m.* ciorchine de strugure MART.
botulārius, *iī m.* cîrnăţar SEN.
botulus, *ī m.* cîrnat, caltaboş PETR.
bovārius *v.* **boarius** CIC.
Boviānum, *ī n.* oraş în ţinutul simniţilor (*azi*, *Boiano*).
bovīle, *is n.* staul de vite PHAEDR.
Bovillae, *ārum f. pl.* vechi orăşel în Latium (*la poalele munţilor Albani, la aproximativ 15 km de Roma*) // **Bovillānus** (*3*) *adj.* din Bovillae.
bovillus *v.* **bubulus**
bovīnātor, *ōris m.* cel care tergiversează LUCIL.
brabēum (brabīum), *iī n.* premiu al victoriei la jocurile publice CAPIT.
brabeuta, *ae m.* arbitru la jocurile publice SUET.
brāca, *ae f.* (*frecv. pl.* **brācae**, *ārum*) pantaloni, iţari (*la galli, la mezi*).
brācātus (*3*) *adj.* **1** îmbrăcat în pantaloni; (*fig.*) străin, barbar; **2** (*geogr.*) *Gallia bracata* = Gallia Transalpină *sau* Gallia Narboneză.
bracch... *v.* **brach...**
brāchiāle, *is n.* brăţară PLIN.
brāchiālis (*2*) *adj.* al braţului PL.
brāchiātus (*3*) *adj.* cu ramuri ca nişte braţe, rămuros COL.
brāchiolum, *ī n.* **1** braţ mic CATUL.; (*fig.*) braţ la o balistă VEG.; **2** muşchi la coapsa calului VEG.
brāchium (bracchium), *iī n.* **1** antebraţ (*de la palmă pînă la cot*): *feminae nudae bracchia ac lacertos* TAC. femeile (germanilor) cu antebraţul şi braţul (*de la cot la umăr*) goale; **2** (*gener.*) braţ; *bracchia collo* (*circum*) *dare* (*inicere* sau *implicare*) OV. a încolăci braţele pe după gîtul cuiva, *bracchia remittere* VERG. a lăsa jos braţele, *bracchia in numerum iactare* LUCR. sau *bracchia numeris movere* OV. a-şi mişca în ritm braţele (la dans), *dirigere bracchia contra torrentem* IUV. a înota împotriva curentului; (*fig.*) *levi* (*molli*) *bracchio aliquid agere* CIC. a face ceva superficial, *me molli bracchio obiurgas* CIC. mă atingi (mă mustri) uşor, *sceleri bracchia praebere* OV. a da o mînă de ajutor la o crimă; **3** (ceea ce are formă de braţ) cleştele racului; tentaculele polipului; braţul unei catapulte; braţ de mare; lanţ de munţi; dig la un port; ramificaţie a unei fortificaţii; cîrcei la viţă; ramură la un copac; antenă la corabie VERG., OV. ş.a.
Brachmānae, *ārum* (**Brachmānī**, *ōrum*) *m. pl.* brahmani (*membri ai unei caste sacerdotale indiene*; *preoţi ai lui Brahma*).
bractea (brattea), *ae f.* **a.** lamelă metalică, foiţă (de aur); plăcuţă de lemn (*pentru placaj*): ~ *auri* LUCR. foiţă de aur, *bracteae ligni* PLIN. plăcuţe de lemn; **b.** (*fig.*) luciu fals, zorzoane stilistice SOL.
bracteālis (*2*) *adj.* de (din) foiţă de aur PRUD.
bracteārius, *iī m.* cel care ciocăneşte foi metalice FIRM.
bracteātus (*3*) *adj.* **1** acoperit cu foiţă de aur, aurit SEN.; **2** (*fig.*) de aur, aurit: *bracteatum dictum* AUG. vorbă aurită; **3** poleit, fals: *bracteata felicitas* SEN. fericire doar pe dinafară.
bracteola, *ae f.* mică foiţă de aur IUV.
branchia, *ae f.* (*frecv. pl.* **branchiae**, *ārum*) branhii (*la animale acvatice*).
Branchidae, *ārum m. pl.* Branchizi (*urmaşi ai lui Branchus, fiul lui Apollo*), preoţi ai oracolului zeului la Didyma.
Branchus, *ī m.* un fiu al lui Apollo.
brasmatiae, *ārum m. pl.* fierbere a interiorului pămîntului; cutremur (de pămînt) AMM.
brassica, *ae f.* varză PLIN.
brastae, *ārum v.* **brasmatiae**
brattea, bratteālis... *v.* **brāctea...**
Brennus, *ī m.* numele conducătorului gallilor senoni, învingător al romanilor la Allia în anul *390* î.e.n.
brevī *adv.* **1** pe scurt, în cîteva cuvinte: ~ *explicare*, *respondere* CIC. a explica, a răspunde pe scurt; **2** în scurt timp: *fama* ~ *divolgatur* SALL. zvonul se răspîndeşte repede, *tam* ~ *res Romana crevit* LIV. puterea romană a crescut în atît de puţin timp; **3** puţin timp: *cunctatus* ~ OV. şovăind un moment, ~ *post* LIV. puţin (timp) după aceea, ~ *ante* SEN. puţin mai înainte.
brevia, *ium n. pl.* vaduri VERG.
breviārium, *iī n.* privire generală, prezentare sumară, notă SUET.
breviārius (*3*) *adj.* scurtat, prescurtat DIG.
breviātiō, *onis f.* scurtare, prescurtare AUG.
breviātor, *ōris m.* abreviator OROS.
breviculus (*3*) *adj.* scurticel PL; de mică durată, puţintel APUL.
breviloquens, *ntis adj.* concis, laconic CIC.
breviloquentia, *ae f.* scurtime la vorbă, laconism, concizie CIC.
breviō (*I*) *vt.* **1** a prescurta QUINT.; **2** (*spec.*) a pronunţa scurt o silabă QUINT.
brevis (*2*) *adj.* **1** (*ca dimensiune*) **a.** (*în lungime, lăţime*) scurt, mic: *via brevior* NEP. un drum mai scurt, ~ *aqua* OV. un fir de apă, *hasta* ~ NEP. lance scurtă; **b.** (*în înălţime, adîncime*) scund, jos, puţin adînc: *staturā breves in digitos eriguntur* QUINT. cei scunzi de felul lor se ridică pe vîrfurile picioarelor, *pleraque Alpium ab Italia breviora* LIV. cele mai multe locuri ale Alpilor dinspre Italia sînt mai joase, ~ *puteus* IUV. puţ puţin adînc // **brevia**, *ium n. pl.* vaduri: *Eurus ab alto in brevia urget* VERG. vîntul de sud îi împinge din larg spre locuri puţin adînci; (*sg. colect.*) *naves fabricatur plano alveo adversus breve* TAC. Ann. *14, 29* construieşte corăbii cu fundul plat pentru coastele joase; **c.** (*în vorbire*) scurt, concis: *narratio* ~ CIC. o povestire scurtă, *oratio brevior* CIC. discurs mai puţin amplu, *breve faciam* CIC. voi fi scurt, *hoc breve dicam* CIC. voi spune pe scurt, *in breve cogere* LIV. a rezuma în puţine cuvinte, ~ *esse laboro, obscurus fio* HOR. mă căznesc să fiu

concis şi devin obscur; **d.** (*fig.*) slab, neînsemnat: ~ *cena* HOR. o masă sărăcăcioasă, ~ *impensa* OV. cheltuială neînsemnată; **2** (*ca durată*) **a.** scurt: *vitae* ~ *cursus* CIC. durată scurtă a vieţii, *breviores noctes* CAES. nopţi mai scurte, *ad breve tempus* CAES. pentru scurt timp, *brevi tempore* sau *brevi spatio* CIC. în scurt timp; *brevi spatio interiecto* CAES. după o scurtă trecere de timp; (*poet.*) *illa brevi spatio silet* OV. aceea tace un moment; **b.** trecător, efemer: *ira furor* ~ *est* SEN. mînia e o nebunie trecătoare, *breves flores rosae* HOR. florile trecătoare ale trandafirului, ~ *dominus* HOR. stăpîn efemer; **c.** (*în metrică*) scurt: *syllaba* ~ CIC. silabă scurtă // **subst.** *f.* silabă scurtă: *tres breves* CIC. trei silabe scurte, *creticus est ex longa et brevi et longa* CIC. creticul se compune dintr-o silabă lungă, una scurtă şi alta lungă.

brevitās, *ātis f.* **1** (*ca spaţiu*) scurtime, micime: *Gallis* ~ *nostra contemptui est* CAES. micimea staturii noastre e obiect de dispreţ la galli, *spatii* ~ CAES. strîmtimea locului; **2** (*ca durată*) scurtime: ~ *vitae* CIC. scurtimea vieţii, ~ *temporis* CIC. lipsă de timp; **3** (*în vorbire*) scurtime, concizie: ~ *orationis* CIC. scurtimea discursului, *brevitatis causā* CIC. spre a fi scurt; (*oc. în metrică*) cantitate scurtă: *omnium longitudinum et brevitatum in sonis iudicium* CIC. aprecierea cantităţilor lungi şi scurte la sunete.

breviter *adv.* **1** (*în vorbire*) pe scurt: ~ *exponere, dicere* CIC. a expune, a vorbi pe scurt, ~ *tangere rem* CIC. a atinge chestiunea în cîteva cuvinte; (*metr.*) ~ *dicitur* CIC. se pronunţă scurt; **2** (*ca timp şi spaţiu*) în scurt timp, pe o mică întindere: ~ *confectus est* SEN. RH. a murit în scurt timp, *patet Mausoleum brevius a frontibus* PLIN. Mausoleul se întinde mai puţin pe laturi.

bria, *ae f.* vas de vin ARN.

Briareus, *eī m.* fiul lui Uranus (*gigant cu o sută de braţe şi cincizeci de capete, numit şi Aegaeon*) // **Briarēius** (*3*) *adj.* al lui Briareus, al Giganţilor.

Brigantēs, *um m. pl.* briganţi (*neam celtic din nordul Britanniei*).

Brīmō, *ūs f.* „Înspăimîntătoarea" (*epitet al Hecatei*) PROP.

brīsa, *ae f.* rachiu de tescovină, boască, tescovină COL.

Brīsaeus, *ī m.* epitet al lui Bacchus, Bahicul PERS.

Brīsēis, *idis* (*idos*) *f.* fiică a regelui Brises (*numită Hippodamia, devenită sclavă a lui Achilles*).

Britannia, *ae f.* Britannia (*numită şi* Albion *sau* Britannia maior, *romanii au divizat-o în cinci părţi*: Britannia inferior *la sud*, Britannia superior *la vest*, Flavia Caesariana *la est*, Caesariana maior *la nord şi* Valentia *în sudul actualei Scoţii* [*regiune nesupusă de romani şi numită în acea perioadă* Caledonia *sau* Britannia barbara]) // **Britannus** şi **Britannicus** (*3*) *adj.* britan, britannic // **Britannī,** *ōrum m. pl.* britannii.

Britomartis, *is f.* nimfă (*din Creta*).

Brittiī *v.* **Bruttii**

Brixellum, *ī n.* oraş pe malul Padului (*la nord de Parma; azi, Brescello*).

Brixia, *ae f.* şi **Brixiae,** *ārum f. pl.* oraş în Gallia Transpadană (*la vest de Verona; azi, Brescia*) // **Brixiānus** (*3*) *adj.* din Brixia // **Brixiāni,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Brixia.

brocchitās, *ātis f.* ieşire în afară a gurii, a dinţilor PLIN.

brocchus (**brochus, broccus, bronchus**) (*3*) *adj.* cu botul în afară, cu dinţii în afară PLIN., VARR.

Bromius, *ii m.* epitet al lui Bacchus // **Bromius** (*3*) *adj.* = al lui Bacchus.

bromos, *ī m.* (*bot.*) ovăz (*Avena sativa*); neghină (*Loli femulentum*) PLIN.

brūchus, *ī m.* (un fel de) lăcustă PRUD.

Bructerī, *ōrum m. pl.* bructerii (*neam germanic*) // **Bructerus** (*3*) *adj.* bructer.

brūma, *ae* (*subînţ.* dies) [*brevima*] *f.* **1** ziua cea mai scurtă a anului, solstiţiul de iarnă, începutul iernii: *ante brumam* CAES. înainte de solstiţiul de iarnă; **2** timp de iarnă, iarnă; *cum* ~ *est, siles* PHAEDR. cînd e vreme de iarnă, taci, *per brumam* HOR. în timp de iarnă, ~ *nives illinet agris* HOR. iarna va aşterne zăpadă pe cîmpuri.

brūmālis (*2*) *adj.* **1** al solstiţiului de iarnă: ~ *dies* CIC. ziua cea mai scurtă, *brumale signum* CIC. = Capricornul (*constelaţia solstiţiului de iarnă*); **2** de iarnă: *brumales horae* OV. orele scurte de iarnă, *brumale frigus* VERG. gerul de iarnă.

Brundisium, *iī n.* oraş şi port în Calabria (*azi, Brindisi*) // **Brundisīnus** (*3*) *adj.* din Brundisium // **Brundisīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Brundisium.

brūtescō, *ere v.* a se abrutiza LACT.

Brūtiānus (**Brūtīnus**) (*3*) *adj.* al lui Brutus.

Bruttiī (**Brittiī**), *ōrum m. pl. 1*) locuitorii din Bruttium (*sudul Calabriei*); *2*) ţinutul Bruttium // **Bruttius** (*3*) *adj.* al ţinutului Bruttium, de Bruttium: *ager Bruttius* LIV. ţinutul bruttin, *pix Bruttia* COL. smoală de Bruttium // **Bruttiāni,** *ōrum m. pl.* bruttieni (*cei deveniţi sclavi în al doilea război punic*).

brūtus[1] (*3*) *adj.* **1** greu de mişcat, inert: *bruta tellus* HOR. pămîntul nemişcat; **2** fără judecată, prost, nătîng: *adulescentia bruta* SEN. tinereţe fără judecată, *bruta animalia* PLIN. brute, *bruta fulmina* PLIN. fulgere care lovesc la întîmplare.

Brūtus[2], *ī m.* cognomen al familiei Iunia (*de ex.*: *L. Iunius Brutus, primul consul roman*; *M. Iunius Brutus, filozof, orator, prieten al lui Cicero, ucigaş al lui Caesar*; *Decimus Iunius Brutus, adversar al lui Antonius*).

būbalus, *ī m.* (*zool.*) bour (*Bos primigenius*) *sau* bivol (*Bos bubalis*) PLIN.; (un fel de) gazelă din Africa PLIN.

Būbastis, *is f. 1*) divinitate egipteană a Lunii, cu cap de pisică, identificată cu Diana; *2*) oraş în Egipt.

Būbasus, *ī f.* oraş în Caria // **Būbasis,** *idis adj. f.* din Bubasus OV.// **Būbasius** (*3*) *adj.* din Bubasus MEL.

būbile, *is n.* grajd de boi PL.

būbō, *ōnis m* şi *f.* (*ornit.*) bufniţă (*Bubo bubo*) VERG., OV. ş.a.

bubulcitō, *āre vi.* şi **bubulcitor,** *ārī vb. dep.* **1** a fi văcar PL.; **2** a striga ca un văcar VARR.

bubulcus, *ī m.* văcar CIC. ş.a.

būbulīnus (*3*) *adj.* de bou, de vită VEG.

būbulus (*3*) *adj.* de bou, de vacă: ~ *caseus* SUET. brînză de vacă // **būbula,** *ae f.* carne de vită PL.

būcaeda, *ae m.* „cel care omoară boul" (sclav bătut cu vînă de bou) PL. Most. *884*.
bucca, *ae f.* 1 gură: *quod in buccam venerit, scribito* CIC. să-mi scrii ce-ți vine pe limbă (în minte) (*fig.*) *durae buccae erat* PETR. avea limba rea (era rău de gură); 2 (*pl.*) bucile obrazului, obraji: *age, tibicen, suffla tibi buccas* PL. haide, flautistule, umflă-ți obrajii, *fluentes cerussataeque buccae* CIC. obrajii căzuți și fardați // **subst.** *m.* (*fig.*) gură-mare IUV.; mîncău PETR.; 3 îmbucătură, o gură de ...: ~ *panis* PETR. o îmbucătură de pîine.
buccea, *ae* ~ îmbucătură, bucățică AUGUST.
bucella, *ae f.* bucățică MART.
buccellātum, *ī n.* biscuit, pîine soldățească AMM.
buccin... *v.* **bucin...**
buccō, *ōnis m.* 1 gură-mare, vorbăreț și prost PL.; 2 *Bucco* personaj tipic de comedie în *fabulae Atellanae*.
buccula, *ae g.* 1 guriță, obrăjor SUET.; 2 (*fig.*) **a.** vizieră la coif; **b.** gurguiul scutului LIV.; **c.** (*pl.*) două vergele de ambele părți ale jgheabului, pe care alunecă săgeata la o catapultă VITR.
bucculentus (*3*) *adj.* fălcos; care are gură mare PL.
Būcephala, *ae* (*-ē*, *-ēs* sau *-os*, *ī*) *f.* oraș în India (*întemeiat de Alexandru cel Mare și numit așa în cinstea calului său*).
Būcephalās, *ae* și **Būcephalus**, *ī m.* calul lui Alexandru cel Mare.
būcerus (būcerius) (*3*) *adj.* cu coarne de bou, bovin: *bucera armenta* OV. cirezi de boi.
būcētum, *ī n.* pășune pentru boi LUC. ș.a.
būcina, *ae f.* 1 **a.** corn (*instrument de suflat al păstorilor, văcarilor*); trompetă (*militară cu care se dădea semnalul de atac sau se anunțau cele patru schimbări de santinele noaptea*): *bello dat signum* ~ VERG. trompeta dă semnalul de luptă, *secundae vigiliae bucinā signum datum* LIV. semnalul rondului al doilea dat cu trompeta; **b.** (*fig.*) rond, schimb de gardă: *ut ad tertiam bucinam praesto esset* LIV. să fie gata pe la veghea a treia; 2 scoica în care suflă Tritonul OV.
būcinātor, *ōris m.* trompetist CAES. ș.a.; (*fig.*) trîmbițaș: ~ *existimationis meae* CIC. trîmbițașul faimei mele.
būcinō (*I*) *vi.* a suna din corn, din trompetă, din scoică SEN. ș.a.
būcinum, *ī n.* 1 sunet de trompetă, semnal PLIN.; 2 zeamă de scoică folosită la vopsit PLIN.; 3 purpură PLIN.
būcinus, *ī m. v.* **bucinator**
būcolicus (*3*) *adj.* și **būcolicos** (*-ē*, *-on*) *adj.* de păstori, pastoral, bucolic: *bucolice tome* AUS. cezură bucolică (*după al patrulea picior al hexametrului, acesta fiind dactil*) // **būcolica**, *ōrum* (*-on*) *n. pl.* (poezii) bucolice GELL.
būcula, *ae f.* junincă, văcuță CIC ș.a.
būculus, *ī m.* juncan COL.
būfō, *ōnis m.* (*zool.*) broască-rîioasă (*Bufo bufo*) VERG.
būgonia, *ae f.* nașterea albinelor (*după fabulă, din cadavrul unei vite*) VARR.
bulbāceus (*3*) *adj. v.* **bulbōsus**
bulbōsus (*3*) *adj.* cu bulbi PLIN.
bulbulus, *ī m.* cepușoară PALL.
bulbus, *ī m.* bulb, ceapă CAT., OV. ș.a.
būlē, *ēs f.* sfat, consiliu al cetății (*la greci*) PLIN. IUN.
būleutērion, *ii n.* locul de adunare al sfatului cetății, sala de consiliu PLIN.
bulga, *ae f.* pungă de piele VARR.
bulla, *ae f.* 1 **a.** bășică de aer, bulă de aer (*care se formează la suprafața apei*): *perlucida* ~ OV. bășicuță de aer transparentă; **b.** (*fig.*) balon de săpun (*despre ceva efemer*): *si est homo* ~, *eo magis senex* VARR. dacă omul este un balon de săpun, cu atît mai mult bătrînul; 2 (*fig.*) **a.** buton (*la o cataramă*), bumb VERG.; **b.** capul cuiului la indicatorul unui orologiu VITR.; **c.** țintă (*cu care se împodobeau porțile sau se notau zilele norocoase și nenorocoase*) PETR.; **d.** capsulă, bulă (*pe care o purtau atîrnată de gît copiii pînă la șaptesprezece ani: de aur* bulla aurea — *copiii nobililor, de piele* bulla scortea — *ceilalți*): *bullā senior dignissimus* IUV. *13, 33* bătrîn căruia i-ar sta foarte bine o bulă (căzut în mintea copiilor); **e.** capsulă (*înăuntrul căreia era o amuletă împotriva invidiei, pe care o purtau triumfătorii*) MACR.
bullātiō, *ōnis f.* formare de bule PLIN.
bullātus (*3*) *adj.* 1 umflat și gol ca o bășică de aer: *non studeo bullatis ut mihi nugis pagina turgescat* PERS. nu doresc ca pagina să-mi fie plină de fleacuri umflate și goale ca niște bășici; 2 **a.** împodobit cu ținte, cu bumbi: *bullatum cingulum* VARR. cingătoare împodobită cu ținte; **b.** (*fig.*) împodobit cu stele, înstelat: *bullatum aether* FULG. eterul înstelat; 3 purtînd la gît o bulă de aur: *bullata statua* VAL. MAX. statuie cu o bulă de aur (*a unui copil de nobil*).
bulliō (*IV*) 1 *vi.* a face bulbuci, a clocoti: *cocta donec* ~ *desierit* CELS. fiartă pînă ce va înceta să clocotească; (*fig.*) ~ *indignatione* APUL. a clocoti de indignare, *demersus summā rursus non bullit in unda* PERS. lăsat la fund, nu mai scoate bulbuci la suprafața apei; 2 *vt.* a face să clocotească TH. PRISC.
bullītus, *ūs m.* clocotire VITR.
bullō, *āre vi.* a face bulbuci, a fierbe în clocot CAT.
bullula, *ae f.* 1 mică bulă la suprafața apei CELS.; 2 bulă mică (*purtată ca ornament la gît*) HIER.
būmammus (*3*) *adj.* (*despre struguri cu boabe mari*) țîța-vacii VARR.
būmastus, *ī m.* strugure cu boabe mari („țîța-vacii") VERG.
būmelia, *ae f.* frasin înalt PLIN.
būnias, *adis f.* (un fel de) nap PLIN.
būnion, *iī n.* (un fel de) nap PLIN.
būpaes, *paedis m.* băiat mare VARR.
Būpalus, *ī m.* sculptor din Chios (*care l-a caricaturizat pe poetul satiric Hipponax*).
būra, *ae f.* partea de dinapoi a plugului, cornul plugului VARR.
Burdigala, *ae f.* oraș al biturigilor în Aquitania (*situat pe rîul Garonne*; *azi*, *Bordeaux*).
burdubasta, *ae m.* măgar spetit de poveri PETR. *45, 11*.
burgus, *ī m.* castel, burg VEG.
būricus, *ī m.* căluț VEG.
būris, *is f.* (ac. *-im*) *v.* **bura** VERG.

burra, *ae f.* stofă grosolană cu păr lung ANTHOL. // **burrae**, *ārum f. pl.* vorbe nesărate, nerozii AUS.
būsequa, *ae f.* văcar APUL.
Būsīris, *ridis* (*-ridos*) *m.* (ac. *-ridem* sau *-rim* sau *-rin*) rege egiptean legendar (*care-i sacrifica pe străinii ajunși în țara lui; a fost ucis de Hercules*).
busticētum, *ī n.* loc pe care sînt îngrămădite ruguri ARN.
bustirapus, *ī m.* jefuitor de morminte PL.
bustuālis (*2*) *adj.* de rug PRUD.
bustuārius (*3*) *adj.* de rug, de morminte: ~ *gladiator* CIC. = gladiator la jocurile funebre celebrate pe locul unde se ardeau cadavrele; *bustuaria moecha* MART. *3, 93, 15* = tîrfă care se prostituează prin cimitire // **bustuārius**, *iī m.* **a.** cel care arde corpurile; **b.** jefuitor de cadavre AMM.
bustum, *ī n.* rug, mormînt, monument funerar: *semiusta servant busta* VERG. stau de veghe lîngă rugurile pe jumătate arse, *si quis bustum violarit* CIC. dacă cineva va viola un mormînt, *incidi iusit in busto* CIC. a poruncit să se sape pe piatra funerară; (*fig.*) ~ *legum omnium* CIC. mormîntul tuturor legilor, *nam quoties Mutinam aut civilia busta Philippos canerem?* PROP. căci de cîte ori să cînt Modena sau Philippi, morminte ale concetățenilor mei?, ~ *nati* OV. mormînt al fiului său (*despre Tereus, care-și devorase copilul*), *tu* ~ *reipublicae* CIC. tu, pacostea statului.
būsȳcon, *ī n.* smochină mare VARR.
Būthrōtum, *ī n.* și **Būthrōtos**, *ī f.* oraș pe coasta Epirului // **Būthrōtius** (*3*) *adj.* din Buthrotum // **Būthrōtiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Buthrotum.
būthysia, *ae f.* sacrificiu de vite; hecatombă SUET.
būthȳrum (**būthūrum**), *ī n.* unt CELS.
buxans, *ntis adj.* de culoarea merișorului (galben) APUL.
Buxentum, *ī n.* oraș în Lucania (*azi, Policastro*) // **Buxuentīnus** și **Buxentius** (*3*) *adj.* din Buxentum.
buxētum, *ī n.* loc plantat cu merișori MART.
buxeus (*3*) *adj.* de merișor COL.; de culoare galbenă MART. *2, 41, 7.*
buxifer, *era*, *erum adj.* care produce merișor; bogat în merișor CATUL.
buxus, *ī f.* și **buxum**, *ī n.* **1** merișor (*arbore mereu verde, al cărui lemn e de culoare galben-alburie*): ~ *perpetuo virens* OV. merișorul pururi verde, *ora buxo pallidiora* OV. față mai palidă decît merișorul; **2** (obiecte făcute din lemn de merișor) flaut; titirez; tăbliță de scris; pieptene; table de joc VERG., OV. ș.a.
bybl... *v.* **bibl...**
Byrsa, *ae f.* citadela Carthaginei (*construită de Didona*) VERG.
byssinus (*3*) *adj.* de (din) in fin APUL. // **byssinum**, *ī n.* veșmînt din pînză fină de in PLIN., TERT.
byssus, *ī f.* pînză fină de in, batist APUL.
Byzācium, *iī n.* ținut în Africa.
Byzantium, *iī n.* cetate pe malul Bosforului Tracic (*ulterior Constantinopol, azi Istanbul*) // **Byzantiacus**, sau **Bizantīnus** sau **Byzantius** (*3*) *adj.* bizantin // **Byzantiī**, *ōrum m. pl.* bizantinii.

C

C, c *f.* și *n. indecl.* litera C, c (în timpurile cele mai vechi redînd sunetul **c** și g, de unde în inscr. vechi: *macistratos*, *leciones* pentru *magistratus*, *legiones* etc.); (în abrev.): *1*) *C.* = *Gaius* și, răsturnat, *Gaia* (prenume); *2*) *Cn.* = *Gnaeus* (prenume); *3*) (pe tăblițele de votare ale judecătorilor): *C* = *Condemno* „condamn", numit și *littera tristis* „literă nefericită", spre deosebire de *A* = *Absolvo* „achit", numit și *littera salutaris* „literă salvatoare"; *4*) (în inscr.) *C.* = *centuria*; *centurio*; *civis*; *civitas*; *collegium*; *colonia*; *coniunx* etc.; *5*) (*ca semn numeric*) *C* = *centum* (*100*).

caballa, *ae f.* iapă ANTHOL.

caballātio, *ōnis f.* rația zilnică de hrană a unui cal.

caballīnus (*3*) *adj.* de cal, cabalin: *caballina caro* PLIN. carne de cal, ~ *fons* PERS. = izvorul Hippocrene (*izvor de pe Helicon, pe care l-a făcut să țîșnească Pegas, lovind cu copita*).

cabballiō, *ōnis m.* căluț VEG.

caballus, *ī m.* cal jugănit, cal de poveri MART.; (*peior.*) gloabă, mîrțoagă HOR.

Cabillōnum, *ī n.* (**Cabillōna**, *ae* sau **Cabillō**, *ōnis f.*) oraș al aeduilor, pe rîul Arar (*azi*, *Chalon-sur-Saône*)

Cabīra, *ōrum n. pl.* oraș în Pont (*reședință a lui Mithridate*).

Cabīrī, *ōrum m. pl.* divinități adorate mai ales în Macedonia, Lemnos și Samothrace, apoi în Grecia, Fenicia, Egipt.

Cabīrus, *ī m.* zeu (*adorat în Macedonia*).

cabus, *ī m.* măsură pentru lichide și solide (= *22 de sextarii — v.* sextārius) VULG.

cacāturiō, *īre vi.* a simți nevoia de a-și deșerta pîntecele MART.

caccabāceus (*3*) *adj.* de oală (în care fierbe ceva) TERT.

caccabātus (*3*) *adj.* înnegrit de funingine P. NOL.

caccabīnus (*3*) *adj.* prăjit în cratiță APIC.

caccabulus, *ī m.* crăticioară TERT., ARN.

caccabus, *ī m.* ceaun; cratiță VARR.

caccītus, *ī m.* băiat; drăguț, iubit [?] PETR. *63*, *3*.

cachectēs, *ae m.* bolnăvicios C. AUR. ș.a.

cachecticus (*3*) *adj. v.* **cachectēs** C. AUR.

cachexia, *ae f.* sănătate proastă; cașexie C. AUR.

cachinnābilis (*2*) *adj.* **1** capabil să rîdă în hohote; **2** în (cu) hohote APUL.

cachinātiō, *ōnis f.* rîs în hohote, hohotire CIC.

cachinnō (*I*) **1** *vi.* a rîde cu hohote, a hohoti de rîs; (*fig.*) a răsuna (*despre valuri*) ACC.; **2** *vt.* a rîde în hohote de...: *exitium meum cachinnant* APUL. M. *3*, *7* rîd cu hohote de nenorocirea mea.

cachinnus, *ī m.* **1** hohot de rîs: *cacchinum tollere* CIC. (*edere* SUET.) a scoate un hohot de rîs, a izbucni în hohote de rîs: *cachinnos irridentium commovebat* CIC. stîrnea hohotele celor care îl luau în rîs, *effusus in cachinnos* SUET. izbucnind în rîsete; **2** (*fig.*) murmur al valurilor CATUL. *64*, *273*.

cachry (**cachrys**), *yos f.* (ac. *-ym*, abl. *-y*) **1** sămînță de rozmarin; **2** bacă mică; **3** grăuncioară în sămînța de molura-bălții PLIN.

cacō (*I*) *vi.* și *vt.* **1** a-și deșerta pîntecele, a ieși afară; **2** a murdări cu excremente CATUL.

cacoēthēs, *is n.* (*med.*) tumoare învechită; (*fig.*) boală incurabilă: *discernere cacoethes a carcinome* CELS. a deosebi o tumoare veche de un carcinom (*v. carcinoma*), *tenet multos ~ scribendi* IUV. *7*, *52* pe mulți îi stăpînește boala scrisului // **cacoēthēs**, *es adj.* (*med.*) primejdios, nociv, malign PLIN.

cacosyntheton, *ī n.* construcție proastă a frazelor LUCIL.

cacozēlia, *ae f.* imitație de prost gust, afectare, maimuțăreală QUINT.

cacozēlus (*3*) *adj.* imitator fără gust (ridicol) SEN. RH., SUET.

cactos (-us), *ī m.* anghinare PLIN.; (*fig.*) ghimpe TERT.

cacula, *ae m.* slugă a unui soldat ACC., PL.

cacūmen, *inis n.* **1** vîrf, extremitate: ~ *montis* SEN. (*arboris* VERG.) vîrful muntelui, copacului ~ *membrorum* PLIN. extremitatea membrelor; **2** (*fig.*) gradul cel mai înalt, culme: *donec alescundi summum tetigere ~* LUCR. pînă ce au atins punctul cel mai înalt al creșterii; **3** accent GRAMM.

cacūminō (*I*) *vt.* a ascuți, a termina cu un vîrf OV.

Cācus, *ī m.* fiul lui Vulcan (*gigant care vărsa foc pe gură, ucis de Hercules pe Aventin, fiindcă-i furase vite din turma lui Geryon*).

cadāver, *eris n.* cadavru, leș: *coacervare cadavera* CAES. a aduna grămezi cadavrele; (*fig.*) *tot cadavera urbium* CIC. atîtea cetăți în ruină.

cadāverīnus (*3*) *adj.* de cadavru AUG. // **cadāverīna**, *ae* (subînț. **caro**) *f.* carne de cadavru TERT.

cadāverōsus (*3*) *adj.* cadaveric, ca de cadavru TER. Hec. *441*.

cadiālis (*2*) *adj.* de chiup, care se păstrează în chiup C. AUR.

cadīvus (*3*) *adj.* **1** care cade de la sine (*despre fructe*) PLIN.; **2** epileptic M. EMP.

cadmēa (**-mīa** sau **-mia**), *ae f.* oxid de zinc (*natural* sau *artificial*) PLIN.

Cadmēa, *ae* (subînț. **arx**) *f.* cetățuia cadmeană (a Thebei).

Cadmēis, *idis adj. f.* cadmeeană, thebană // **subst.** *f.* fiică a lui Cadmus (Semele, Ino, Agave).

Cadmēius (Cadmēus) (*3*) *adj. 1*) al lui Cadmus; theban; *2*) cartaginez.

Cadmogena, *ae f.* descendentă din Cadmus (Semele).

Cadmus, *ī m. 1*) fiul regelui Agenor din Tyr, frate al Europei, al lui Phoenix, considerat drept cel ce a adus din Fenicia alfabetul în Grecia; *2*) Cadmus din Milet (*vechi istoric grec*).

cadō, *ere, cecidī, cāsum vi.* **1 a.** a cădea: *cadentes guttae* CIC. picături care cad, *cadunt imbres* VERG. cad ploi, *poma* (*folia*) *cadunt* OV. cad poame (frunze), *cadit fulmen* LUCR. cade un trăsnet, *cadunt lapides caelo* LIV. cad pietre din cer, *caelo cadunt sereno fulgura* VERG. cad fulgere din senin, *arma cadunt de manibus* CIC. armele le cad din mîini, *cadunt de montibus umbrae* VERG. se lasă din munți întunericul, *ex equo* (*de equo*) ~ CIC. a cădea de pe cal, ~ *ex muro* LIV. a cădea de pe zid, ~ *in* (*ad*) *terram* CIC. a cădea pe (la) pămînt, *cadunt tela in hostem* CURT. săgețile cad asupra dușmanului; **b.** (*spec.*) *1*) (*despre ape*) a se vărsa: *flumen in sinum maris cadit* LIV. fluviul se varsă în golful mării; *2*) (*despre aștri*) a apune, a scăpăta: *cadente die* OV. spre seară, *cadente sole* CURT. la apusul soarelui, *suadentque cadentia sidera somnos* VERG. și stelele care scapătă ne îndeamnă la somn, *primis cadentibus astris* VERG. după miezul nopții; (*fig.*) *Sol cadens* VERG. Aen. *4, 480* apusul, vestul; **2 a.** a cădea în luptă, a muri: *pauci de nostris cadunt* CAES. puțini dintre ai noștri cad, ~ *pro patria* CIC. a muri pentru patrie, ~ *in acie* CIC. a muri în luptă, ~ *cum dignitate* TAC. a muri cu demnitate; **b.** (*spec. despre animale de jertfă*), a cădea ca jertfă, a fi sacrificat: *prima* (*ovis*) *cadit Fauno* OV. prima oaie este sacrificată în cinstea Faunului, *agna cadet vobis* TIB. o mioară va fi adusă ca sacrificiu; (*despre cetăți*) a cădea, a fi cucerită: *non tota cadet Troia* OV. nu toată Troia va cădea, *cadit Argolico sub milite Troia* OV. Troia cade cucerită de soldații greci; **3** (*fig.*) a ajunge în nenorocire, a se prăbuși; (*spec.*) a eșua: *labentem et prope cadentem rempublicam fulcire* CIC. a sprijini statul care aluneca spre pieire și era aproape să se prăbușească, (*jurid.*) *causā* ~, *in iudicio* ~ CIC., *formula* ~ SEN. a eșua la judecată, a pierde procesul, *repetundarum criminibus ceciderant* TAC. fuseseră condamnați sub acuzația de luare de bani, *si caderet Marcellus* TAC. dacă Marcellus ar fi condamnat; (*despre o piesă de teatru*) *securus cadat fabula an stet* HOR. fără grijă dacă piesa cade sau are succes; **4** a slăbi, a înceta, a dispărea, a trece: *cadit vis venti* LIV. încetează furia vîntului, *non tibi ira cecidit* LIV. nu ți-a trecut mînia; *cecidere illis animi* OV. curajul le-a dispărut, *auctoritas principum cecidit* CIC. autoritatea fruntașilor a încetat, *cadent quae nunc sunt in honore vocabula* HOR. cuvintele care acum sînt în cinste vor dispărea; **5** (cu prep. *in, ad, sub*) **a.** a cădea, a ajunge: ~ *in morbum* CIC. a cădea bolnav, ~ *in unius potestatem* CIC. a cădea sub stăpînirea unuia singur, ~ *sub populi Romani imperium* CIC. a ajunge sub stăpînirea poporului roman, ~ *in suspicionem alicuius* NEP. a cădea sub bănuiala cuiva, ~ *in vituperationem alicuius* NEP. a ajunge să fie blamat de cineva, *regnum praeceps ad servitia cadit* LIV. conducerea cade repede în mîna sclavilor, *quae sub sensus nostros cadunt* CIC. care cad sub simțurile noastre, ~ *sub oculos, sub conspectum* CIC. a cădea sub ochii, sub privirile (cuiva), a fi vizibil, ~ *sub aurium mensuram aliquam* CIC. a putea să fie apreciat cu urechea, ~ *sub eandem rationem* CIC. a intra în aceeași categorie, ~ *in deliberationem* CIC. a fi obiect de dezbatere, *omnia quaecumque in hominum disceptationem* ~ *possunt* CIC. tot ceea ce poate fi obiect de discuție între oameni, *quod ne in cogitationem quidem cadit* CIC. ceea ce nici nu poate fi gîndit; **b.** (*ca moment, epocă, termen*) a cădea: *considera ne in alienissimum tempus cadet adventus tuus* CIC. ia seama ca sosirea ta să nu cadă într-un moment foarte nepotrivit, *in id saeculum Romuli cecidit aetas* CIC. în acest secol a căzut epoca lui Romulus, *scribis in eam diem* ~ *nummos, qui a Quinto debentur* CIC. scrii că în acea zi e scadența banilor datorați de Quintus; **c.** a se potrivi (cu), a cadra (cu), a fi compatibil (cu) (*in aliquem, in aliquid*): *non cadit in hunc hominem ista suspicio* CIC. această bănuială nu are sens față de acest om, *cadit in bonum virum mentiri?* CIC. cadrează ca un om moral să mintă?, *id verbum in consuetudinem nostram non cadit* CIC. acest cuvînt nu e conform cu uzul nostru; **6 a.** a-i cădea (cuiva) la sorți, a-i reveni (cuiva): *sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti* (= *abl.*) VERG. sînt unele (albine) cărora le-a căzut la sorți paza la intrări; **b.** (*impers., frecv. însoțit de adj. sau adv.*) a se nimeri, a se întîmpla: *hoc cecidit mihi peropportune quod venistis* CIC. s-a nimerit foarte bine pentru mine că ați venit, *insperanti mihi cecidit, ut...* CIC. împotriva speranțelor mele s-a întîmplat ca...; **c.** a avea un rezultat, a sfîrși (bine, rău), a ieși: *si non omnia caderent secunda* CAES. dacă totul nu va ieși după voia noastră, *verebar quorsum id casurum esset* CIC. mă temeam întrebîndu-mă unde va duce asta, *cum aliter res cecidisset ac putasses* CIC. cum lucrurile au ieșit altfel decît gîndiseși, ~ *in irritum* sau ~ *in cassum* a nu avea nici un rezultat, a se duce în vînt, *suspirat arator in cassum magnum cecidisse laborem* VERG. plugarul suspină că truda lui mare s-a prăpădit degeaba, *haud irritae cecidere minae* LIV. amenințările n-au rămas vorbe goale; **7** (*despre cuvinte, membre de frază, fraze*) a se termina, a avea ca terminație: *verba melius in syllabas longas cadunt* CIC. cuvintele se termină mai bine prin silabe lungi, *verba eodem pacto cadentia* CIC. cuvinte care au aceeași desinență, *sententia numerose cadit* CIC. fraza are un sfîrșit ritmic.

cadūcārius (*3*) *adj.* **1** epileptic AUG.; **2** (*jur.*) *caducaria lex* = lege privitoare la bunurile fără moștenitor ULP.

cādūceātor, *ōris m.* (purtător de caduceu) trimis spre a negocia pacea LIV. ş.a.

cadūceus, *ī m.* (**cadūceum**, *ī n.*) **1** caduceu: **a.** vargă cu doi şerpi încolăciţi, purtată de Mercur SUET.; **b.** vărguţă de măslin pe care erau încolăcite bentiţe, semn distinctiv al celor trimişi să trateze pacea CIC. ş.a.

cādūcifer, *eri adj. m.* (*despre Mercur*) purtător de caduceu (*v. supra*) OV.

cadūciter *adv.* căzînd şuvoaie VARR.

cadūcus (*3*) *adj.* **1** care cade, căzînd, căzător: *folia caduca* VERG. frunze care cad; **2** înclinat să cadă, menit să cadă: *vitis naturā caduca est* CIC. viţa de felul ei e înclinată să cadă în jos, *lignum caducum in domini caput* HOR. buştean menit să cadă în capul stăpînului, *mora leti caduco oratur iuveni* VERG. Aen. *10, 622* se cere cu rugăminţi o întîrziere a morţii pentru tînărul destinat morţii; **3** (*fig.*) şubred, trecător: *corpus caducum et infirmum* CIC. corp şubred şi neputincios, *spes caducae* OV. speranţe vane; **4** (*jur. despre un bun care nu revine moştenitorului desemnat al unui celibatar sau fără copii, ci tezaurului public*): *possessio caduca* CIC. posesiune lipsită de moştenitori legitimi.

Cadurci, *ōrum m. pl.* cadurci (*neam gallic din Aquitania, la nord de Garonne*).

cadurcum, *ī n.* **1** învelitoare de pat (*ţesută de cadurci — v. supra*) IUV. *7, 221*; **2** pat IUV. *6, 537*.

cadus, *ī m.* **1** chiup, ulcior (*pentru păstrat vin, ulei, miere etc.*) PLIN. ş.a. **2** urnă funerară VERG.; **3** măsură grecească pentru lichide VARR. (*= 3 urne sau 12 congii — v.* congius *—, sau 72 de sextarii — v.* sextārius).

Cadūsia, *ae f.* ţinutul cadusilor // **Cadusiī (-sī)**, *ōrum m. pl.* cadusii (*neam pe ţărmul occidental al Mării Caspice*).

caecātor, *ōris m.* cel care astupă P. NOL.

Caeciās, *ae m.* vînt de nord-est PLIN. ş.a.

caecigenus (*3*) *adj.* orb din naştere LUCR. *2, 741*.

caecilia, *ae f.* **1** (un fel de) lăptucă COL.; **2** (specie de) şopîrlă COL.

Caecilia, *ae f.* nume de femeie.

Caecilius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.*: *Q. Caecilius Metellus*) // **Caecilius** (*3*) *adj.* al lui Caecilius: *lex Caecilia-Didia* CIC. legea Caecilia-Didia (*propusă de Caecilius şi Didius*) // **Caeciliānus** (*3*) *adj.* al lui Caecilius.

Caecīna, *ae m.* numele unei ramuri a familiei Licinia, de ex.: A. Licinius Caecina (*apărat de Cicero*).

caecitas, *ātis f.* orbire; (*fig.*) întunecare (a minţii) CIC.

caecō (*I*) *vt.* **1** a orbi: *sol caecat* LUCR. soarele te orbeşte; (*fig.*) *caecati libidinibus* CIC. orbiţi de plăceri, *caecarunt mentes imperitorum* CIC. au luat minţile celor nepricepuţi; **2** a întuneca: *celeritate caecata oratio* CIC. vorbire neinteligibilă din cauza repeziciunii rostirii.

Caecubum, *ī n.* oraş în sudul Latiumului (*vestit prin vinurile sale*) // **Caecubus** (*3*) *adj.* de Caecubum: *Caecuba vitis* PLIN. viţă de Caecubum // **Caecubum**, *ī n.* vin de Caecubum.

caecus (*3*) *adj.* **1** orb, fără vedere: *~ factus est* CIC. şi-a pierdut vederea // **caecus**, *ī m.* orb: *apparet id etiam caeco* LIV. asta vede chiar şi un orb, *si ~ iter monstrare velit* HOR. dacă un orb ar vrea să-ţi arate drumul; (*spec. despre ramuri*) care n-au muguri PLIN.; **2** (*fig.*) care nu vede, orb, orbit, fără raţiune, nebun, neştiutor: *o, pectora caeca!* LUCR. suflete nebun!, *animus cupidine ~* SALL. suflet orbit de pasiune, *~ animi* (*animo*) CIC. cu sufletul orbit, *~ crudelitate et scelere* CIC. orbit de cruzimea şi de crima lui, *~ timor* OV. teamă nebună (panică), *~ amor sui* HOR. nebuna iubire de sine, *caeca futuri mens hominum* LIV. mintea oamenilor necunoscătoare a viitorului, *~ ad has artes belli* LIV. absolut necunoscător în ale artei războiului, *caeca suspicio* CIC. bănuială fără motiv; (*oc.*) confuz, întîmplător, nesigur: *caeci ignes* VERG. fulgere aruncate la întîmplare, *caeco Marte resistunt* VERG. rezistă într-o luptă cu rezultat nesigur, *caeca exspectatione pendere* CIC. a atîrna de o aşteptare vagă, *~ eventus* VERG. rezultat nesigur; **3** (*pas.*) **a.** care nu se vede *sau* nu se poate vedea, ascuns, secret, invizibil: *sunt igitur venti corpora caeca* LUCR. aşadar, vînturile sînt corpuri invizibile, *caeci fores* VERG. uşi secrete, *caeco carpitur igni* VERG. e mistuită de un foc tainic, *~ ictus* LIV. lovitură pe la spate; **b.** (*fig.*) de nepătruns, misterios: *caeca fata* HOR. destin de nepătruns, *caecum scelus* VERG. crimă misterioasă; **4** întunecos, negru: *caeca domus* CIC. casă întunecoasă, *caeca nox* VERG. noapte neagră, *carcer ~* VERG. temniţă întunecoasă, *caeca caligo* VERG. ceaţă de nu te vezi, *caeca murmura* VERG. murmure care nu ştii de unde vin.

caecūtiō, *īre vi.* a nu vedea bine, a vedea tulbure VARR.

caedēs, *is f.* **1** tăiere: *tantam ligni caedem facere* GELL. a face o tăiere de lemne atît de mare; **2** omor, ucidere, masacru: *confecta caede* NEP. după săvîrşirea omorului, *~ legatorum* LIV. uciderea solilor, *caedem edere* NEP. (*facere* CAES.) a face un masacru, *non pugna, sed caedes erat* CURT. nu era o luptă, ci un masacru; (*spec.*) uciderea animalelor ca jertfă, sacrificare: *multa caede bidentium* HOR. cu sacrificarea multor oi; **3** (*fig.*) **a.** (*abstr. pentru concrt.*) oameni ucişi, cadavre: *ingentes Rutulae caedis acervi* VERG. grămezi uriaşe de cadavre rutule (ale rutulilor), *plenae caedibus viae* TAC. drumurile pline de cadavre; **b.** sînge vărsat: *permixta flumina caede* CATUL. apele amestecate cu sînge, *caede tepebat humus* VERG. pămîntul era cald de sînge.

caedo, *ere, cecidi, caesum vt.* **1** a culca la pămînt, a doborî, a tăia: *~ arbores* CAT. (*ligna* PL., *nemus* OV., *comam vitis* TIB., *foenum* COL.) a tăia arbori, lemne, pădurea, frunzele viţei, fînul, *lapis caedendus fuit* CIC. piatra a trebuit să fie tăiată, *caedi montes in marmora* PLIN. a se tăia stîncile munţilor pentru a extrage marmura, *~ murum* LIV. a dărîma un zid, *~ securibus vina* VERG. a sparge cu securile bucăţile de vin îngheţat; (*expr.*) *~ sermones* TER. a spune verzi şi uscate; **2** a lovi, a izbi: *~ ianuam saxis* CIC. a lovi uşa cu bolovani, *~ verberibus* PL. a lovi cu vergi, *nudatos virgis caedunt* LIV. îi lovesc cu vergile după ce i-au despuiat, *~ aliquem calcibus, pugnis* PL.

a izbi pe cineva cu picioarele, cu pumnii; (*fig.*) *caedi testibus* CIC. a fi înfundat de martori (la proces); (*obscen*) a face felul cuiva, a viola; 3 a ucide, a măcelări: *ipse in eo praelio caesus est* NEP. el însuşi a fost ucis în acea luptă, ~ *nostras legiones* TAC. a măcelări legiunile noastre; (*spec.*) a tăia animale pentru jertfă, a sacrifica: *victimis Minervae caesis* CURT. fiind sacrificate Minervei animalele, ~ *greges armentorum* CIC. a sacrifica cirezi de vite, ~ *caprum Baccho* VERG. a sacrifica lui Bacchus un ţap.

caeduus (*3*) *adj.* (*despre arbori*) de tăiat, bun de tăiat CAT. ş.a.

caelāmen, *inis n.* cizelare, lucrătură în relief OV. ş.a.

caelātor, *ōris m.* cizelator, gravor CIC.

caelātūra, *ae f.* arta gravorului, cizelare: *lamina, quam caelatura altior rumpat* QUINT. o foiţă de metal pe care o cizelare mai adîncă ar rupe-o; (*abstr. pentru concrt.*) figuri gravate: *attritis caelaturis* SUET. figurile gravate fiind tocite.

caelebs, *libis adj.* necăsătorit, celibatar; (*fig.*) de unul singur: ~ *vita* HOR. viaţă de unul singur, ~ *platanus* HOR. platan de care nu se încolăceşte viţa de vie.

caeles, *itis adj.* ceresc, al cerului OV. // **caelitēs**, *um m. pl.* (*frecv.*) zeii din cer PL., CIC.

caelestis (*2*) *adj.* (abl. *caelesti* şi *caeleste*; genit. pl. *caelestum* şi *caelestium*) 1 ceresc, care vine din cer, care locuieşte în cer: *caelestes plagae* OV. regiunile cereşti, ~ *ignis* TAC. fulgerul, *caelestia astra* OV. aştrii cereşti, *dii omnes caelestes vosque terrestres vosque inferni, audite* LIV. toţi zeii din cer, şi voi de pe pămînt, şi voi din Infern, ascultaţi // **caelestia**, *ium n. pl.* lucrurile cereşti: *peritus caelestium* TAC. cunoscător al celor cereşti; 2 al zeilor, divin: *caelestis aula* OV. palatul zeilor, ~ *origo* OV. origine divină, *caelestia dona* VERG. daruri ale zeilor; 3 (*fig.*) divin, minunat, extraordinar: ~ *in dicendo vir* QUINT. om extraordinar în arta vorbirii.

Caeliānus (*3*) *adj.* al lui Caelius.

caelibālis (*-bāris*) (*2*) *adj.* de celibatar: *caelibaris hasta* ARN. ac cu care se despărţea părul miresei în şuviţe.

caelibātus, *ūs m.* celibat SEN.

caelicola, *ae m.* (*genit.pl.* -lum *şi* -lārum) locuitor al cerului, zeu VERG.

Caeliculus, *i m.* o parte din colina Caelius.

caelicus (*3*) *adj.* al cerului.

caelifer, *era, erum adj.* 1 care susţine pe umeri cerul (*despre Atlas*); 2 care înalţă pînă la cer.

caeligena, *ae m.* cel născut în cer, fiul cerului.

Caelimontānus (*3*) *adj.* al cartierului Caelimontanus (*v. infra*): *Caelimontana porta* CIC. poarta celimontană (*una dintre porţile Romei la poalele colinei Caelius*).

Caelimontium, *iī n.* numele unui cartier al Romei (*cuprinzînd colina Caelius*).

caelipotens, *ntis adj.* stăpîn în cer PL.

caelitus *adv.* din cer, din înălţime AMM.

Caelius, *iī m.* (subînţ. **mons**) *1*) una dintre cele şapte coline ale Romei; *2*) nume de familie roman.

caelō (*1*) *vt.* 1 a cizela în relief, a grava, a sculpta (*pe metale, fildeş, lemn*): *caelata vasa* CIC. vase cizelate, *caelatum aurum et argentum* CIC. vas de aur şi de argint cu figuri în relief, ~ *pocula fagina* VERG. a cizela cupe în lemn de fag încrustate, *hanc speciem caelavit argento* OV. a gravat această scenă în argint // **caelata**, *ōrum n. pl.* obiecte cizelate; 2 (*rar*) a broda; 3 (*fig.*) a lucra cu artă (*despre un poem*) HOR. *2, 2, 92.*

caelum[1], *ī n.* dalta gravorului QUINT., MART.

caelum[2], *ī n.* 1 cer: ~ *astris distinctum* CIC. cer semănat cu stele, (*în limbaj augural*) *de caelo servare* CIC. a observa semnele cerului, *de caelo ictus* CIC. lovit de trăsnet, *de caelo delapsus* CIC. venit din cer; (*fig.*) *caelo gratissimus* VERG. plăcut zeilor, *adsere me caelo* OV. pune-mă în rîndul zeilor; 2 cer, înălţime: *ad caelum manus tendere* CAES. a ridica mîinile către cer, *ad caelum ferre* CIC. a ridica în slava cerului; (*expr.*) *in caelo sum* CIC. sînt în al şaptelea cer, *de caelo detrahere aliquem* CIC. a da jos pe cineva de pe piedestal; 3 aerul cerului, atmosferă, climat: *crasso caelo* CIC. într-o atmosferă grea, ~ *imbribus ac nebulis foedum* TAC. climat nesuferit din cauza ploilor şi a negurii, *sub quo caelo natus sum* LIV. sub ce climat (în ce ţinut) m-am născut; 4 boltă, cupolă VITR.

caelus, *ī m.* 1 cer LUCR. ş.a.; 2 *Caelus* zeul Cer (*fiu al Eterului şi al Zilei*) CIC.

caementāria, *ae f.* meseria de cioplitor în piatră FIRM.

caementārius, *iī m.* zidar HIER.

caementīcius (*3*) *adj.* de (din) piatră de construcţie (nelucrată) VITR.

caementum, *ī n.* piatră brută de construcţie: *caementa interlita luto* LIV. pietre de construcţie lipite între ele cu lut, *caementa marmorea* MART. schije (sfărîmături) de marmură.

caena *v.* **cena**

Caeneus, *eī m.* Caeneus (*mai întîi fată cu numele Caenis, fiica regelui lapiţilor, apoi transformată de Neptun în băiat, metamorfozat după moarte într-o pasăre*).

Caenīna, *ae f.* vechi orăşel (*la nord de Roma*) // **Caenīnus** (*3*) *adj.* din Caenina // **Caenīnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Caeninei.

caenōsitās, *ātis f.* mocirlă AUG.

caenōsus (*3*) *adj.* noroios, mocirlos IUV.

caenulentus (*3*) *adj.* acoperit de noroi TERT.

caenum (**cēnum**, **coenum**), *ī n.* noroi, mocirlă CIC., LIV.

caepa, **caepe** *v.* **cēpa**, **cēpe**

caepulla *v.* **cepul(l)a**

Caere *n. indecl.* şi **Caeres**, *itis* (*ētis*) *f.* oraş etrusc (*azi, Cervetri*) // **Caeres**, *itis* (*ētis*) şi **Caerētānus** (*3*) *adj.* din Caere, caeretan: *Caerite cerā digni* HOR. demni de a fi înscrişi în registrul de cetăţenie din Caere (*oraş ai cărui locuitori aveau drept de cetăţenie romană, dar nu şi drept de vot*), a pierde dreptul de vot, a fi degradat // **Caerētānum**, *ī n.* proprietate aproape de Caere // **Caerītāna**, *ōrum n. pl.* (subînţ. **vina**) vinuri caeritane // **Caeritēs** (**Caerētēs**), *um* şi **Caerētānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Caere.

caerefolium, *iī n.* (*bot.*) hasmaţuchi (*Anthriscus caerefolium*) PLIN.

caerimōnia (caeremōnia), *ae f.* 1 venerație, respect religios: *cura caerimoniaque* CIC. cultul și venerația, *summā religione caerimoniaque sacra conficere* CIC. a săvîrși sacrificiile cu cel mai mare scrupul și cea mai mare pioșenie; 2 (*abstr. pt. concrt., frecv. pl.*) ceremonie religioasă, practică religioasă, cult: *caerimonias polluere* LIV. a pîngări ceremoniile sfinte, *caeremoniae peregrinae* SUET. practici religioase străine, *libri caerimoniarum* TAC: cărțile de ritual; 3 caracter sacru, sfințenie: *legationis caerimoniam polluere* CIC. a pîngări caracterul sacru al unei solii, *augere caerimoniam templo* TAC. a spori caracterul sacru al templului.

caerimōniālis (*2*) *adj.* al practicii religioase. ARN.

caerimōnior, *ārī vt. dep.* a cinsti prin ceremonii religioase AUG.

caerimoniōsus (*3*) *adj.* de ceremonii religioase AMM.

caerula, *ōrum n. pl.* 1 mare (suprafață azurie a mării) VERG. ș.a.; 2 azurul cerului LUCR.; azurul vîrfurilor de munte OV. M. *11, 158*.

caeruleātus (*3*) *adj.* vopsit în culoarea mării VELL.

caeruleus și **caerulus** (*3*) *adj.* 1 albastru, azuriu, verde închis: *caerula aequora* CATUL. apele azurii ale mării, *caerula caeli templa* ENN. întinsul azuriu al cerului, *caerulei oculi* (*Germanorum*) TAC. ochii albaștri (ai germanilor), *caerulea Germanorum pubes* HOR. tineretul german cu ochi albaștri, ~ *deus* OV. Neptun, *caerulea mater* (subînț. *Achillis*) HOR. zeița Thetis, mama lui Achilles, *olearum caerula plaga* LUCR. zona verde-închisă a măslinilor; 2 întunecat, negru: *caerula nubes* VERG. nor întunecat, *caerulea puppis* (*Charontis*) VERG. luntrea neagră (a lui Charon), ~ *panis* IUV. pîine neagră.

caesa, *ae f.* lovitură de sabie (*de sus în jos*) VEG.

Caesar, *aris m. 1*) cognomen al gintei Iulia, căreia îi aparținea și C. Iulius Caesar; *2*) titlu pe care-l purtau împărații și, după Hadrian, și moștenitorul său prezumtiv la conducere.

Caesarēa, *ae f.* numele unor orașe (*în Palaestina, Cappadocia, Fenicia, Mauritania ș.a.*).

Caesareus (Caesariānus sau **Caesarīnus)** (*3*) *adj.* 1 al lui Iuliu Caesar; 2 imperial // **Caesariānī**, *ōrum m. pl.* **a.** partizani ai lui Iulius Caesar; **b.** agenți imperiali în provincie COD. IUST.

Caesariānum, *ī n.* (*med.*) un fel de colir CELS.

caesariātus (*3*) *adj.* cu coamă PL.; care are coamă la coif TERT.; (*fig.*) împodobit cu frunze APUL.

caesariēs, *ēī f.* părul capului (des și lung), chică, plete PL., VERG.; (*rar*) ~ *barbae* părul din barbă.

Caesariō, *ōnis m.* fiul lui Caesar și al Cleopatrei.

Caesēna, *ae f.* orășel în Gallia Cispadană // **Caesēnas**, *ātis adj.* din Caesena.

Caesia Silva, *ae f.* pădurea Caesia (*în nord-vestul Germaniei*).

caesīcius (*3*) *adj.* netezit, bine pieptănat PL. Ep. *230*

caesim *adv.* 1 izbind cu tăișul: *punctim magis quam ~ petere hostem* VERG. a-l izbi pe dușman cu sabia, mai mult înțepînd decît cu tăișul; 2 (*ret.*) prin inciză CIC.

caesiō, *ōnis f.* 1 tăiere a crengilor (*la arbori*), tunsoare (*a pomilor*) COL.; 2 lovitură TERE.

caesius (*3*) *adj.* verzui (*despre ochi*): *caesii oculi Minervae* CIC. ochii verzui ai Minervei, *virgo caesia* TER. fată cu ochi verzui.

Caesius, *iī m.* nume de bărbat, de ex.: Caesius Bassus, prieten cu poetul Persius.

Caeso (Kaeso), *ōnis m.* prenume roman.

caesor, *ōris m.* tăietor HIER.

caespes (cēspes), *itis m.* 1 bucată de pămînt acoperită cu iarbă (*tăiată în formă de cărămizi*), brazdă (*servind la împrejmuirea sau întărirea taberei, la acoperirea colibelor, la înălțarea unui altar, la ridicarea unei movile pe mormînt*): *ad aggerem caespites comportare* CAES. a căra brazde de pămînt pentru facerea întăriturii, *primum exstruendo tumulo caespitem posuit* TAC. (împăratul) a pus prima brazdă de pămînt la înălțarea tumulului, *arae de cespite* OV. altar făcut din brazde; 2 **a.** (*fig.*) colibă acoperită cu brazde: *spernere caespitem* HOR. C. *2, 15, 17* a disprețui o colibă; **b.** altar făcut din brazde TAC. H. *4, 53*; 3 pajiște, iarbă: *hastam de caespite vellit* VERG. smulge lancea din iarbă, *de caespite virgo se levat* OV. fata se ridică de pe pămîntul acoperit cu iarbă; 4 tufă, stufăriș PRUD.

caespiticius (*3*) *adj.* din brazde de pămînt.

caespōsus (*3*) *adj.* ierbos COL.

caestus, *ūs m.* cest (*curele prevăzute cu ținte de plumb sau fier, cu care se înfășurau mîinile la lupta cu pumnul*).

caesūra, *ae f.* 1 tăiere: ~ *silvae* PLIN. tăierea pădurii; 2 loc de tăiere PLIN.; 3 cezură (într-un vers) DIOM.

caesus (*3*) *p. pf. v.* **caedo** // **caesī**, *ōrum m. pl.* cei uciși în luptă // **caesa**, *ōrum n. pl.* bunuri exceptate de la vînzare (*v.* și **ruta caesa**).

caeterus *v.* **ceterus**

caetra... *v.* **cetra...**

Cāia, *ae f.* Gaia (*prenume de femeie*).

Caiānus (ās) *m.* as (*monedă*; *redus ca valoare de către Caius Caligula*).

Caīcus, *i m.* fluviu în Mysia.

Cāiēta, *ae* (**Cāiētē**, *es*) *f. 1*) doica lui Aeneas: *2*) oraș *și* port în Latium (*azi, Gaeta*) // **Cāiētānus** (*3*) *adj.* al Caietei.

Cain *m. indecl.* fiul mai mare al lui Avraam // **Caiānus (Caīnus** sau **Caīniānus)** (*3*) *adj.* adorator al lui Cain.

cāiō, *āre vt.* a biciui, a bate PL.

Cāius, *ī m.* prenume roman (*v.* **Gaius**).

cāla, *ae f.* lemn de foc, buștean LUCIL.

Calaber, *bra, brum adj.* din Calabria // **Calabrī**, *ōrum m. pl.* calabrii, locuitorii Calabriei.

Calabria, *ae f.* peninsula din sud-estul Italiei, începînd de la Tarent („călcîiul cizmei Italiei“) // **Calabricus** (*3*) *adj.* calabrez.

Calactē, *ēs f.* oraș maritim în Sicilia septentrională // **Calactīnus** (*3*) *adj.* calactin, din Calacte // **Calactīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Calactei.

Calagurris (Calagūris și **Calagorris)**, *is f.* (*ac.* -im) numele a două orașe în Hispania Tarraconeză (*azi, Calahorra* și *Loharra*) // **Calagurritānī**, *ōrum m. pl.* calagurritanii.

Calais, *is m.1*) fiul lui Boreas și fratele lui Zetes, cu care îi întovărăși pe argonauți; *2*) nume al unui tînăr.

calamārius (*3*) *adj.* de (pentru) pană de trestie pentru scris: *calamaria theca* SUET. cutie pentru pene de scris.
calamentum, *ī n.* curpen uscat (la viță) COL.
calaminus (*3*) *adj.* format din trestii VARR.
Calamis, *idis m.* vestit sculptor (*din vremea lui Pericle*).
calamister, *trī m.* și **calamistrum,** *ī n.* 1 fier de ondulat părul, drot PL. ș.a.; 2 (*fig. pl.*) zorzoane ale stilului CIC.
calamistrātus (*3*) *adj.* cu părul ondulat cu fierul CIC. ș.a.
calamitās, *ātis f.* 1 (*agr.*) nenorocire, pagubă, calamitate, pacoste (*căzută asupra recoltei bătute de grindină etc.*): *quicquid erat, ~ profecto attigerat numquam* PL. orice-ar fi fost, dar cu siguranță grindina n-o atinse deloc, *~ fructuum* CIC. an rău pentru fructe, (*fig.*) *sed eccum egreditur, nostri fundi ~* TER. dar iată-l că pleacă, pacostea asta de pe pămîntul meu; 2 (*gener.*) nenorocire, pagubă NEP., CIC.; (*mil.*) înfrîngere: *quam calamitatem ita tulit, ut...* NEP. nenorocirea (orbirea) pe care a suportat-o astfel, încît..., *maiore regis quam adversariorum calamitate* NEP. cu o mai mare pagubă a regelui decît a adversarilor, *Cannensis illa ~* CIC. vestita înfrîngere suferită la Cannae, *calamitatem accipere* CAES. a suferit o înfrîngere; [genit.pl. și *calamitatium*].
calamitōse *adv.* nenorocit CIC.
calamitōsus (*3*) *adj.* 1 (*act.*) care provoacă pagube, dăunător, dezastruos: *tamquam calamitosa tempestas* CIC. ca o furtună care face ravagii, *calamitosissimum bellum* SALL. un război foarte dezastruos, *incendium calamitosum plebi* SALL. un incendiu dezastruos pentru plebe; 2 (*pas.*) expus la pagube, izbit de nenorociri, nenorocit, nefericit: *fabam in locis non calamitosis serito* CAT. să semeni bobul în locuri neexpuse intemperiilor, *homines fortuna magis quam culpa calamitosi* CIC. oameni nenorociți mai mult de soartă decît din vina lor, *calamitosum exsilium* CIC. exil nenorocit.
calamus, *ī m.* 1 trestie, pai (la grîne), tulpină (la leguminoase): *calami palustres* OV. trestii de baltă, *~ altior frumento quam hordeo* OLIN. paiul e mai înalt la grîu decît la orz; 2 (*fig.*) (obiecte făcute din trestie sau semănînd cu trestia): pană de scris CIC., fluier păstoresc VERG., săgeată VERG., trestie de pescuit OV., nuia cu clei pentru prins păsări MART., prăjină a) de susținut vița COL., b) de măsurat VULG., c) (*în Egipt*) de indicat drumul; vlăstar de altoit PLIN.; braț la candelabru; 3 *calamus pulmonis* C. AUR. trahee.
Calaris, Calaritānus *v.* **Caralis, Caralitānus**
calathiscus, *ī m.* coșuleț, paneraș CATUL., PETR.
calathus, *ī m.* 1 coșuleț (*cu marginile răsfrînte, din răchită împletită, de transportat fructe, flori, de transportat sau de scurs cașul, de purtat lînă*) VERG., OV.; 2 (*prin asemănare ca formă*) pocal VERG.; caliciu (*la flori*) COL.
Cālātia, *ae f.* și **Cālātiae,** *ārum f. pl.* orășel în Campania, la sud de Capua // **Cālātinus** (*3*) *adj.* din Calatia // **Cālātinī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Calatia.
calātiō, *ōnis f.* chemare, convocare (a poporului) VARR.
Cālatis (Callatis), *idis f.* oraș în Thracia (*azi, Mangalia*).
calātor, *ōris m.* 1 vestitor, crainic (al pontificilor, flaminilor) SUET; 2 sclav PL.
Calaurēa (Calauria), *ae f.* Calauria (*insulă în golful Saronic*).
calautica *ae f.* (un fel de) bonetă femeiască CIC.
calcābilis (*2*) *adj.* pe care se poate merge SID.
calcāneum, *ī n.* și **calcāneus,** *ī m.* călcîi TERT., AMBR.
calcar, *āris n.* pinten; (*fig.*) imbold, stimulent: *subdere equo calcaria* LIV. a da pinteni calului, *seu cum equi foderet calcaribus armos* VERG. sau cînd bătea cu pintenii coapsa calului *immensum gloria ~ habet* OV. gloria este un imbold extraordinar, *vatibus addere ~* HOR. a-i stimula pe poeți, *calcaribus uti in aliquo* CIC. a îmboldi pe cineva; (*prov.*) *addere calcaria sponte currenti* PLIN. IUN. a împintena pe cineva care aleargă de la sine (fără a avea nevoie de îndemn).
calcāria, *ae f.* cuptor de var AMM. ș.a.
calcārius (*3*) *adj.* de var CAT. // **calcārius,** *iī m.* vărar, cărămidar CAT.
calcātiō, *ōnis f.* călcare CYPR.
calcātor, *ōris m.* cel care calcă (strugurii) HIER.
calcātōrium, *iī n.* teasc PALL.
calcātrix, *īcis f.* (*fig.*) cea care calcă în picioare (disprețuind) PRUD.
calcātūra, *ae f.* călcare în picioare (a strugurilor) VITR.
calcātus (*3*) *p. pf. v.* **calco** // **adj.** (*fig.*) bătătorit, comun SEN.
calceāmen (calciāmen), *inis* și (*frecv.*) **calceāmentum (calciāmentum),** *ī n.* încălțăminte PLIN., CIC.
calceāria, *ae f.* cizmărie VARR.
calceārium, *iī n.* sumă de bani dată soldaților pentru încălțăminte SUET.
calceātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **calceo**
calceātus[2], *ūs m.* încălțăminte, încălțări SUET., PLIN.
calceō și **calciō** (*I*) *vt.* a încălța: *~ pedes* PHAEDR. a încălța picioarele, *calceabat ipse sese* SUET. se încălța singur; (*despre animale, căci romanii nu le potcoveau*) *~ mulas* SUET. a pune saboți catîrcelor; (*fig.*) *calceatis dentibus veniam* PL. Capt.*187* am să vin cu dinții pregătiți (să mușc din orice).
calceolārius, *iī m.* cizmar PL.
calceolus, *ī m.* încălțăminte mică CIC. ș.a.
calceus, *ī m.* încălțăminte (*de piele, cu căputa înaltă, acoperind glezna, legată de picior cu fîșii înfășurate*): *~ laxus* HOR. încălțăminte largă, *calceos poscere* PLIN. IUN. *9, 17, 3* a se ridica de la masă (*cerînd încălțămintea pe care, cînd se așezau, romanii o scoteau*), *calceos mutare* CIC. a deveni senator (*căci senatorii purtau o încălțăminte deosebită*).
Calchas, *antis m.* prezicător grec (*în vremea războiului troian*); [și forma de decl. I: **Calcha,** *ae*].
Calchēdōn (Calcēdōn, Chalcēdōn), *onis (-onos) f.* (ac. -onem și -ona) Calcedon (*oraș al Bithyniei pe malul Bosforului, în fața Bizanțului*) // **Calchedonius** (*3*) *adj.* calcedonian // **Calchedoniī,** *orum m. pl.* locuitorii din Calcedon.
calcia... *v.* **calcea...**

calcitrātus, *ūs m.* zvîrlitul din picioare PLIN.
calcitrō[1] (*1*) *vi.* a zvîrli din picioare PLIN.; a fi nărăvaș CIC.; (*fig.*) a fi recalcitrant, a respinge AMM.
calcitrō[2], *ōnis m.* cel care zvîrle din picioare VARR.
calcitrōsus (*3*) *adj.* nărăvaș COL.
calcō (*1*) *vt.* **1 a.** a călca: *herba non calcanda* VARR. nu trebuie să calci pe iarbă; **b.** (*oc.*) a merge pe... a călca cu piciorul: ~ *nivem, scopulum* OV. a merge pe zăpadă, pe stîncă, *durum calcavimus aequor* OV. am mers pe apă înghețată, *calcanda semel via leti* HOR. o dată doar trebuie să străbatem drumul morții; **c.** a călca cu picioarele: ~ *uvas* OV. a călca strugurii; **d.** (*spec.*) a îndesa: ~ *oleas in orculam* CAT. a îndesa măsline într-un chiup; **2** (*fig.*) a călca în picioare: *libertas calcatur* LIV. libertatea e călcată în picioare, *calcatum foedus* STAT. tratatul călcat în picioare.
calculātiō, *ōnis f.* **1** (*med.*) calculoză (calculi la vezică) C. AUR.; **2** calcul ECCL.
calculātor, *ōris m.* socotitor (*cel care ține socotelile* DIG.; *cel care îi învață pe copii să socotească* MART.; *elev care învață să socotească* ISID.).
calculō[1], *āre vt.* a socoti PRUD.; (*fig.*) a evalua SID.
calculō[2], *ōnis m.* calculator AUG.
calculōsus (*3*) *adj.* **1** pietros, plin de pietre PLIN. **2** (*med.*) care suferă de calculoză CELS.
calculus, *ī m.* **1** pietricică: *coniectis in os calculis* CIC. (Demostene) luînd în gură niște pietricele; **2** calcul la vezică: *calculos eicere* SUET. a elimina calculi; **3** pietricică, pion (*la un joc cu douăsprezece căsuțe, numit* duodecim scripta, *asemănător jocului de șah*): *in lusu duodecim scriptorum calculum promovere* QUINT. a mișca înainte pionul la jocul cu zaruri, ~ *alligatus* SEN. pion blocat; **4** pietricică la o tăbliță de socotit: (*fig.*) socoteală, calcul: *ad calculos aliquem vocare* LIV. a se socoti cu cineva, *ad calculos vocare amicitiam* CIC. a supune prietenia la niște calcule (*cu privire la ce primim și ce dăm*), *calculum* (*calculos*) *ponere* a ține socoteală, *accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere non possum* CIC. am primit niște sturzi foarte frumoși, cu care nu pot ține o socoteală egală (de care nu mă pot plăti cu aceeași monedă), *calculis subductis* CIC. făcînd un calcul total; **5** pietricică cu care se vota la judecată (*albă = vot favorabil*; *neagră = vot negativ*), *calculus demittitur ater in urnam* OV. în urnă se pune un vot de condamnare; (*fig.*) *errori album calculum adicere* PLIN. IUN. a-și da asentimentul la o greșeală, *causae paucorum calculorum* QUINT. procese mărunte (cu puțini judecători); **6** pietricică albă sau neagră, pusă într-un vas, spre a marca zilele fericite sau nefericite: *o, diem laetum, notandum mihi candidissimo calculo* PLIN. IUN. o, zi veselă, pe care trebuie s-o înscriu cu o pietricică albă de tot!
calcus *v.* **chalcus**
calda, *ae f.* apă caldă SEN., MART.
caldāria, *ae f.* **1** cameră de baie caldă, baie caldă M. EMP.; **2** căldare SEN.
caldārium (calidārium), *iī n.* **1** cameră cu căzi pentru baie caldă; **2** căldare VITR.
caldārius (calidārius) (*3*) *adj.* de căldură: *cella caldaria* PLIN. IUN. cameră de baie caldă, *ahenum caldarium* VITR. căldare cu apă caldă pentru baie, *caldarium aes* PLIN. aramă care se lucrează doar la cald.
caldicerebrius, *iī m.* cap înfierbîntat PETR.
Caldius, *iī m.* poreclă dată lui Tiberius (în loc de Claudius), amator de vin cald SUET. Tib. *42*.
caldor, *ōris m.* căldură VARR. ș.a.
caldum, *ī n.* vin cald, băutură caldă PL.
caldus *v.* **calidus**
Calēdonēs, *um m. pl.* (ac. pl. *-as*) locuitorii Caledoniei, caledonieni // **Calēdonicus (Calēdonius)** (*3*) *adj.* caledonian.
Calēdonia, *ae.* partea de nord a Britanniei (*Scoția*).
calefaciō (calfaciō), *ere, fēcī, factum vt.* **1** a încălzi, a înfierbînta: *balineum calefieri iubebo* CIC. voi spune să se încălzească baia, *calefacta ora* VERG. obrajii înfierbîntați; **2** (*fig.*) a aprinde, a pune pe jar, a face să fiarbă, a nu da chip să răsufle, a nu slăbi: *nondum calefacti militis* OV. a soldatului care nu e ațîțat încă, *calface hominem* CIC. nu-l slăbi pe omul nostru, *si Parthi vos nihil calefaciunt, nos hic frigore rigescimus* CIC. dacă parții nu vă pun pe foc cu nimic, noi aici înghețăm de frig, *Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius*, CIC. Memmius îl atacase strașnic pe Gabinius în adunarea poporului.
calefactiō, *ōnis f.* încălzire DIG.
calefactō, *āre vt.* a încălzi tare, a înfierbînta PL., HOR.
calefactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **calefacio**
calefactus[2], *ūs m.* încălzire SEN.
calefiō, *fieri, factus sum* (*pas.vb.* **calefacio**) a se încălzi, a se înfierbînta CIC.
calendae (Kalendae), *ārum f. pl.* zi întîi a fiecărei luni la romani: *a*(*nte*) *d*(*iem*) *IX* (*nonum*) *Kal*(*endas*) *Novemb*(*res*) cu nouă zile înainte de 1 noiembrie (= 24 octombrie), *pridie Kal*(*endas*) *Sept*(*embres*) cu o zi înainte de 1 septembrie (= 31 august), *tristes calendae* HOR. tristele calende (*ziua de întîi a lunilor, termen de plată a datoriilor*), *ad calendas Graecas solvere* SUET. a plăti la calendele grecești (*niciodată, fiindcă în calendarul grecesc nu erau calende*), *intra septimas calendas* MART. în răstimp de șase luni.
calendārium (Kalendārium), *iī n.* **1** registru de conturi (*ținut de cămătari*): ~ *exercere* DIG. a face cămătărie; **2** avuție TERT.
calendārius (*3*) *adj.* de calende HIER.
calens, *ntis p. pr. v.* **caleo** // **adj.** cald, înfierbîntat; (*fig.*) înflăcărat CIC.
Calēnum, *ī n. 1*) Calenum (*numit și Cales*), oraș în Campania, la nord-vest de Capua, vestit prin vinurile sale; *2*) *Calenum* (subînț. *vinum*) vin de Cales; *3*) proprietate din aproapiere de Cales // **Calēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cales.
caleō, *ēre, uī vi.* **1** a fi cald, a fi fierbinte, a arde: *aqua calet* PL. apa e fierbinte, *caput calet* CELS. îi arde capul, *dum calet sanguis* SEN. cît timp sîngele e cald; **2** (*fig.*) a fierbe, a fi neliniștit: *te ipsum istic iam calere puto* CIC. cred că și tu fierbi acolo (stai pe jar): **3** (*despre stări sufletești*) a fi înfierbîntat, a fi aprins, a arde:

~ *desiderio* OV. a arde de dorinţă, ~ *studio scribendi* HOR. a fi stăpînit de patima scrisului, *Romani calentes adhuc ab recenti pugna* LIV. romanii înfierbîntaţi încă după lupta recentă, *ad nova lucra calent popae* PROP. sacrificatorii ard după noi cîştiguri; 4 (*despre lucruri abstr.*) a fi în toi: *calebant in interiore aedium parte reipublicae nundinae* CIC. în partea interioară a casei tîrgul asupra republicii era în toi, *illi rumores Cumarum tenus caluerunt* CIC. acele zvonuri au făcut vîlvă pînă la Cumae, *illud crimen de nummis caluit re recenti, nunc refrixit* CIC. acuzaţia aceea privitoare la bani a făcut vîlvă cît lucrurile erau recente, acum s-a potolit, *nihil est nisi, dum calet, hoc agitur* PL. nu iese nimic, dacă nu se bate fierul cît e cald.

Calēs, *ium f. pl. v.* **Calēnum**

calescō, *ere, caluī vi.* a se încălzi: (*fig.*) a se înflăcăra: *unda calescit* OV. apa se încălzeşte, *agitante calescimus illo* (*deo*) OV. ne înflăcărăm sub acţiunea acelui zeu.

Calētes, *um* şi **Calētī**, *ōrum m. pl.* neam în Gallia Belgică.

calfaciō, calfacto, calfactus, calfiō *v.* **calefacio, calefacto, calefio**

caliculus[1], *ī m.* cupă mică CAT.

caliculus[2], *ī v.* **calyculus**

calida, *ae f.*, **calidārium, calidārius** *v.* **calda, caldarium, caldarius**

calidē, *adv.* cald; (*fig.*) pe dată PL. Ep. 284.

calidus (*3*) *adj.* 1 cald: ~ *fons* LUCR. izvor cald, *calidissimae hiemes* VITR. ierni foarte calde; 2 (*fig.*) a. focos, plin de foc: *equus ~ animis* VERG. cal focos, ~ *iuventā* HOR. plin de focul tinereţii; b. negîndit, temerar: *periculosa et calida consilia* CIC. planuri periculoase şi temerare; c. găsit pe dată: *calidum mendacium* PL. minciună ticluită la moment, *huic opus est XL minis celeriter calidis* PL. acesta are nevoie de 40 de mine scoase repede de unde-o fi.

caliendrum (caliandrum), *ī n.* meşă cu care se înălţa coafura unei femei; perucă HOR. S. *1, 8, 48* ş.a.

caliga, *ae f.* 1 încălţăminte soldăţească de piele cu talpă ţintuită, botină 2 (*fig.*) condiţie de soldat simplu: *a caliga ad consulatum perduci* SEN. a ajunge din simplu soldat consul.

caligāris (*2*) şi **caligārius** (*3*) *adj.* de botine LAMPR. // **caligārius**, *iī m.* cizmar de botine soldăţeşti PLIN.

cālīgātiō, *ōnis f.* înceţoşare, întunecare (a vederii) PLIN.

caligātus (*3*) *adj.* care poartă încălţăminte de soldat simplu SUET. // **caligātus**, *ī m.* soldat simplu SUET.

cālīgineus (*3*) *adj.* negru, întunecat GRATT.

cālīginōsus (*3*) *adj.* înceţoşat, întunecat CIC. ş.a.

cālīgō, *inis f.* 1 ceaţă deasă, întuneric: *noctem eadem ~ obtinuit* LIV. aceeaşi ceaţă a durat şi noaptea, *discussa caligine* CURT. ceaţa risipindu-se, *nox terram caligine texit* LUCR. noaptea a acoperit pămîntul cu întunericul ei, (*fig.*) *cum altitudo caliginem oculis offudisset* LIV. cum înălţimea le pusese o ceaţă pe ochi (dîndu-le ameţeli), *Augustus omnibus viris magnitudine sua inducturus caliginem* VELL. Augustus avea să-i pună în umbră (să-i eclipseze) prin măreţia lui pe toţi oamenii mari; 2 (*fig.*) nori, nenorocire, tristeţe: *vide caliginem illorum temporum* CIC. vezi nenorocirea acelor vremi.

cālīgō (*I*) *vi.* 1 a se înceţoşa, a se întuneca: *videmus ~ oculos* LUCR. vedem că ochii se înceţoşează; 2 (*fig.*) a nu vedea, a fi orb: (*prov.*) *caligant in sole* COL. nu văd (bîjbîie în întuneric) la lumina zilei, (*utraque materia*) *ad quam cupiditas nostra caligat* SEN. (cele două metale) (*aur şi argint*) în faţa cărora lăcomia noastră nu mai vede nimic, *caligant vela carinae* STAT. pînzele corabiei sînt cufundate în întuneric; 3 (*vt. rar*) a întuneca vederea: *caligantes fenestrae* IUV. *6, 31* ferestre (*înalte*) care întunecă vederea (*dînd ameţeală*).

caligula, *ae f.* 1 botină mică soldăţească AMBR.; 2 **Caligula** împăratul roman (*anii 37–41 e.n.*).

calix, *icis m.* 1 cupă, vas de băut, pocal CIC.; (*fig.*) cupă de vin, vin: *calices amariores* CATUL. pahare cu vin mai amar (mai vechi); 2 oală CAT.; 3 tub (*la apeduct*) FRONT.

Callaeci, Callaecus *v.* **Gallaeci...**

Callaicus (*3*) *adj.* din Calecia (*v. Gallaecia*) // **Callaicus**, *ī m.* supranume al lui D. Iunius Brutus (*învingătorul* gallaecilor — *v. Gallaeci*).

callainus (*3*) *adj.* de culoare verde ca marea MART. // **callainum**, *ī n.* culoarea verde ca marea PLIN.

callais, *idis f.* (varietate de) piatră preţioasă de culoare verde-pal PLIN.

callens, *ntis p. pr. v.* **calleo** // **adj.** cunoscător, priceput [cu dat.] GELL., AMM.

callenter *adv.* cu dibăcie APUL.

calleō, *ēre, uī vi.* şi *vt* 1 a avea pielea bătucită: *plagis costae callent* PL. pielea de pe coaste îi e bătucită de lovituri; 2 a fi versat, a se pricepe bine; *melius quam viri calent mulieres* PL. femeile sînt mai versate decît bărbaţii, ~ *fidibus* APUL. a se pricepe bine la cîntatul din liră, ~ *ad suum quaestum* PL. a fi foarte priceput cînd e vorba de cîştigul lor; 3 a cunoaşte bine, a şti bine (prin îndelungată practică): *Poenorum iura calles* CIC. cunoşti bine legile punilor, ~ *legitimum sonum* HOR. a putea recunoaşte un sunet corect, *callet pauperiem pati* HOR. ştie să sufere (să îndure) sărăcia, *quo pacto id fieri soleat calleo* TER. ştiu bine cum se face asta de obicei.

calliblepharum, *ī n.* creion de fardat pleoapele VARR., PLIN.

Callicratidās, *ae m.* amiral spartan (*mort în lupta de la Arginusae — v. Arginūs(s)ae*, în anul 406 î.e.n.).

callidē *adv.* ca unul ce ştie bine, abil, dibaci: ~ *novisse aliquem* PL. a cunoaşte foarte bine pe cineva, *improbe, verum* ~ CIC. în chip necinstit, dar abil, ~ *et perite* CIC. cu dibăcie şi pricepere.

calliditās, *ātis f.* abilitate (*în sens bun şi rău*): *vincebat omnes calliditate et celeritate ingenii* NEP. îi întrecea pe toţi prin ingeniozitate şi prin repeziciunea (isteţimea) minţii lui, ~ *inveterata* SEN. şiretenie înrădăcinată.

callidulus (*3*) *adj.* destul de ingenios ARN.

callidus (*3*) *adj.* 1 priceput, cunoscător, versat, abil: *homines prudentes naturā, callidi usu, doctrinā eruditi* SEN. oameni înţelepţi din fire, pricepuţi prin experienţa lor, luminaţi prin învăţătură, *in dicendo*

~ CIC. priceput în arta vorbirii, *callidi temporum* TAC. pricepuţi cunoscători ai vremilor, ~ *rei militaris* TAC. priceput în arta militară, *accendendis offensionibus callidi* TAC. abili în a aţîţa resentimente, ~ *condere furto* HOR. C. *1*, *10*, *7* abil să ascundă prin furt (să fure); (*peior.*) *ad fraudem callidi* CIC. experţi în înşelăciuni, *callida assentatio* CIC. o măgulire şireată; 2 (*despre lucruri*) ingenios, calculat: *callida iunctura* HOR. îmbinare ingenioasă, *nimis callida iuris interpretatio* CIC. o prea subtilă interpretare a legii, *callida liberalitas* CIC. dărnicie interesată.

Callīfae, *ārum f. pl.* oraş în ţara samnită.

Callimachus, *ī m.* Callimachus din Cyrene (*poet grec, conducător al bibliotecii din Alexandria, sec. III î.e.n.*).

Calliopē, *es* şi **Calliopēa,** *ae f.* muză a poeziei epice; (*fig.*) muză (*a altor genuri poetice*) VERG., poezie, cîntec OV.

Callipolis, *is f.* (ac. *-in* şi *-im*) *1*) oraş pe malul Hellespontului (*azi, Gelibolu*); *2*) nume de oraşe: în Calabria, în Etolia, în Sicilia.

Callirrhoē (-roē), *ēs f. 1*) fiica lui Achelous şi soţia lui Alcmaeon; *2*) fîntînă din aproapiere de Atena.

callis, *is m.* şi *f.* potecă de munte bătută de turme, cărare CIC. ş.a.

calliscō, *ere vi.* a se bătuci CAT.

Callisthenēs, *is m.* filozof grec (*nepot şi discipol al lui Aristotel, prieten de tinereţe cu Alexandru cel Mare, pe care l-a însoţit în Persia*).

Callistō, *ūs f.* fiica regelui arcadian Lycaon (*transformată de Iuno din gelozie într-o ursoaică, pe care apoi Iupiter a schimbat-o în constelaţie — Ursa Mare*).

callistrūthia, *ae* şi **callistrūthis,** *idis f.* (un soi de) smochină PLIN.

callōsitās, *ātis f.* bătucire a pielii, bătătură; VEG. (*fig.*) persistenţă încăpăţînată TERT.

callōsus (*3*) *adj.* 1 bătucit: *callosior cutis* PLIN. piele mai bătucită; 2 cu coaja tare, tare; *ova callosa* HOR. ouă tari.

callum, *ī n.* 1 piele bătucită, bătătură; coajă, crustă: *mihi calceamentum est solorum* ~ PL. încălţăminte mi-e pielea bătucită a tălpilor, ~ *malorum* PLIN. coaja merelor, ~ *terrae* PLIN. coaja pămîntului, *labor quasi callum obducit dolori* CIC. munca pare că mă învîrtoşează împotriva durerii, ~ *ducere* SEN. a se învîrtoşa.

callus, *ī. m. v.* **callum** NAEV.

calō[1] (*I*) *vt.* a chema, a convoca: *comitia calata* GELL. comiţiile calate (*convocate în faţa pontificilor spre a consacra pe* rex sacrorum *sau pe flamini, spre ratificarea testamentelor sau renunţarea la cultul unei familii înainte de intrarea într-o altă familie*).

calō[2] **(chalō),** *āre, ātum vt.* a ţine atîrnat în aer, a suspenda VITR., VEG.

cālō[3], *ōnis m.* slujitor al soldaţilor, servitor de rînd, rîndaş, purtător de bagaje CIC. ş.a.

calor, *ōris m.* 1 căldură: ~ *solis* CIC. căldura soarelui, ~ *ossa reliquit* VERG. căldura vieţii a părăsit corpul, *dum se* ~ *frangat* CIC. pînă să se potolească căldura, *mediis caloribus* LIV. în mijlocul căldurilor verii, *sine calore corpus* CELS. corp care nu are febră; 2 (*fig.*) foc, ardoare, pasiune: ~ *iuvenilis* QUINT. focul tinereţii, ~ *dicentis* PLIN. IUN. înflăcărarea oratorului, *calorem trahere* OV. M. *11*, *305* a se îndrăgosti, *vivunt commissi fidibus calores* HOR. C. *4*, *9*, *11* amorurile încredinţate lirei trăiesc.

calōrātus (*3*) *adj.* înfierbîntat APUL.

calōrificus (*3*) *adj.* producător de căldură GELL.

calpar, *āris n.* 1 vas în care se păstrează vin; 2 vin nou P. FEST.

Calpē, *ēs f.* promontoriu (*azi, Gibraltar*) din sudul Spaniei (*împreună cu promontoriul Abyla* [*azi, Ceuta*], *forma Coloanele lui Hercules*).

Calpurnius, *iī m.* nume de familie roman, de ex.: L. Calpurnius Piso, M. Calpurnius Bibulus // **Calpurnius (Calpurniānus)** (*3*) *adj.* al lui Calpurnius, calpurnian.

caltha (calta), *ae f.* gălbenea (*floare*) VERG.

calthula (caltula), *ae f.* 1 haină femeiască de culoarea gălbenelei PL.; 2 manta scurtă VARR.

calumnia, *ae f.* 1 (*jur.*) calomnie, acuzaţie falsă: *causam calumniae reperire* CIC. a găsi pricină de acuzaţie falsă, *calumniam* (*de calumnia*) *iurare* CIC. a jura că acuzaţia nu e de rea-credinţă; 2 (*jur.*) proces de calomnie, condamnare pentru calomnie: *calumniam non effugiet* CIC. nu va scăpa de o condamnare pentru calomnie, *accusare propter calumniae metum non est ausus* CIC. n-a îndrăznit să acuze, de frica unui proces de calomnie, *calumniam ferre* CIC. a suferi o condamnare pentru calomnie; 3 (*gener.*) falsă acuzaţie, şicane, manevre, intrigi, pretext imaginar, înşelătorie: *nimiā contra se calumniā* QUINT. dintr-o prea mare şi nedreaptă învinuire de sine, *in hac calumniā timoris* CIC. în această falsă acuzaţie dictată de frică, *calumniā litium* CIC. prin procese de şicană, *religionis* ~ CIC. pretextul fals al respectului pentru cele sfinte, *exsistunt saepe iniuriae calumniā quadam et nimia callida iuris interpretatione* CIC. se nasc uneori nedreptăţi dintr-un fel de folosire abuzivă a legii şi dintr-o prea subtilă interpretare de drept, *calumniā aliquem impedire ne triumphet* SALL. a împiedica pe cineva prin intrigă să capete triumful, *Metellus calumniā dicendi tempus exemit* CIC. Metellus a consumat timpul, abuzînd de dreptul de a vorbi; *Arcesilae calumnia* CIC. artificiile (sofismele) lui Arcesilau.

calumniātiō, *ōnis f.* sofisticărie P. FEST.

calumniātor, *ōris m.* 1 şicanator: *scriptum sequi calumniatoris est* CIC. a se ţine numai de litera textului este însuşirea unui şicanator; 2 acuzator fals: *calumniatores ex sinu suo apposuit* CIC. i-a pus acuzatori falşi dintre intimii lui, ~ *sui* PLIN. IUN. cel ce-şi face reproşuri pe nedrept.

calumniātrix, *īcis f.* falsă acuzatoare ULP.

calumnior, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a acuza pe nedrept, a calomnia: *te calumniatus sum* CIC. te-am acuzat pe nedrept; 2 a face şicane, a critica, a blama pe nedrept; a chinui fără motiv: *res iacet isto calumniante biennium* CIC. lucrurile stau pe loc din cauză că acesta de doi ani de zile face şicane, *dicta factaque quorumdam calumniari* SUET. a blama pe nedrept

vorbele şi faptele unora, *calumniari si quis voluerit, quod arbores loquantur* PHAEDR. dacă cineva va voi să critice faptul că arborii vorbesc, *sed calumniabar ipse* CIC. dar eu însumi găseam motive de îngrijorare, *quibusdam nullus finis calumniandi se* QUINT. unii n-au nici o limită în a se chinui degeaba; (*tard. vi. cu dat.*) *electioni suae columniari* AMBR. a critica alegerea lui.

calumniōsē *adv.* din spirit de şicană, fără motiv DIG.; calomnios AUG.

calumniōsus (*3*) *adj.* calomnios; şicanator // **calumniōsus,** *ī m.* calomniator DIG.

calva[1], *ae f.* craniu, ţeastă LIV., MART.

calva[2], *ae f.* nucă cu coajă netedă PETR. *66, 4.*

calvāria[1], *ae f.* căpăţînă TERT.

calvāria[2], *ōrum pl.n.* (specie de) peşte ENN.

calvātus (*3*) *adj.* chelit; (*fig.*) rărit: *si vinea a vite calvata erit* CAT. dacă via va rămîne cu puţini butuci de viţă.

Calvēna, *ae m.* („Chelul") poreclă CIC.

calveō, *ēre vi.* a fi fără păr PLIN.

celvescō, *ere vi.* a-şi pierde părul, fulgii PLIN.; (*despre plante*) a se rări COL.

Calvisius, *iī m.* nume de familie roman.

calvitiēs, *ēī f.* pleşuvie; ~ *superciliorum* PETR. radere a sprîncenelor.

calvitium, *iī n.* chelire CIC. ş.a.; (*fig.*) ~ *loci* COL. lipsă de vegetaţie a unui loc COL.

calvor, *ī vt. dep.* (*arh.*) a încerca să fugă LEG. XII TAB.; a înşela: *sopor manus calvitur* PL. Cas. *169* somnul joacă o festă mîinilor (făcînd să cadă lucrul din mînă); (*pas.*) *ille calvi ratus* SALL. acela socotind că e înşelat.

calvus (*3*) *adj.* **1** fără păr, chel: *cucurbitā calvior* APUL. mai chel decît un dovleac, *a calvo ad calvum duci imperavit* SUET. a poruncit ca (criminalii) să fie daţi pradă fiarelor de la primul (ras în cap) pînă la ultimul.

calx[1], *calcis f.* călcîi, picior; lovitură de picior; *clementer, calces deteris!* PL. uşurel, că-mi juleşti călcîiele!, *concisus pugnis et calcibus* CIC. zdrobit în pumni şi în picioare, *certare pugnis, calcibus, unguibus* CIC. a se bate cu pumnii, cu picioarele, cu unghiile, *calcem terit iam calce Diores* VERG. Diores vine imediat în urma lui, (*la animale*) copită: *iumenta calces remittunt* NEP. vitele izbesc cu copitele; (*fig.*) *Graeculis calcem impingit* PETR. dă un picior grecoteilor (literaturii greceşti); (*prov.*) *advorsum stimulum calces* (subînţ. *iactas*) TER. te zbaţi degeaba; **2** bază, picior, talpă (*a catargului* VITR.; *a unei mlădiţe* PLIN.).

calx[2], *calcis f.* **1** pietricică (la jocul de zaruri) PL. **2** piatră de var, var: *in insulam materiam, calcem convehere* CIC. a transporta în insulă lemn, piatră de var; **3** capăt, sfîrşit (*la alergări, fiindcă linia de sosire era marcat cu var sau cretă*): *ad calcem pervenire* CIC. a ajunge la capăt, *in vita video calcem* CIC. văd un sfîrşit în viaţă, *a calce ad carceres revocari* CIC. a fi silit s-o iei de la capăt cînd ai ajuns la sfîrşit, *in calce epistolae* HIER. la sfîrşitul scrisorii.

calyculus, *ī m.* caliciu mic (*la floare*) PLIN.; (*fig.*) carapace (*la un crustaceu*) APUL.

Calydōn, *ōnis f.* (ac. sg. *-ōnem* şi *-ōna*; ac. pl. *-ōnas*) veche capitală a Etoliei (*pe rîul Euenus, reşedinţă a regelui Oeneus*) // **Calydōnēus** şi **Calydōnius** (*3*) *adj.* calydonian, etolian: *Calydonius sus* MART. mistreţul din Calydon (*ucis de Meleagru, fiul regelui Oeneus*), *Calydoneus amnis* OV. = rîul Achelous, *Calydonia regna* OV. = regatul lui Diomede (*etolian din naştere*) în Italia // **Calydōnis,** *idis f.* Calydoniana (= *Deianira, fiica regelui Oeneus*).

calymma, *ae f.* (un fel de) pînză MART. CAP.

Calymnē, *ēs* (**Calymnia,** *ae*) *f.* insulă în Marea Egee.

Calypsō, *ūs f.* nimfă (*care l-a reţinut pe Ulises timp de şapte ani în insula Ogygia*)

calyx, *ycis m.* caliciu al florilor; coajă (*la fructe, ouă*); cochilie, carapace; strat de ceară (*pe fructe, spre a le conserva*) PLIN.

Camarīna (*-erīna*), *ae f.* Camarina (*oraş pe coasta de sud a Siciliei*) // **Camerīnus** (*3*) *adj.* camerin.

cambiō, *āre, āvi vt.* a schimba APUL.

Cambūnii montes *m. pl.* munţii Cambunii (*lanţ de munţi între Macedonia şi Thessalia*).

Cambysēs, *is* (ac. *-en*) m. numele unor regi persani; numele unor rîuri.

camēlārius, *iī m.* cămilar DIG.

camēlasia, *ae f.* întreţinere a cămilelor care aparţin statului DIG.

camēlīnus (*3*) *adj.* de cămilă PLIN.

camella, *ae f.* strachină de lemn, ceaşcă, vas de băut OV., PETR.

camellus, *ī m. v.* **camelus**

camēlopardalis, *is f.* girafă VARR.

camēlus, *ī m.* cămilă CIC.; ~ *dromas* CURT. dromader.

Camēna, *ae f.* **1** muză (*la origine, nimfă a apelor şi izvoarelor, avînd darul profeţiei*); (*frecv. pl.*) *Camenis Numa lucum sacravit* LIV. Numa a consacrat un crîng nimfelor prezicătoare, *Phoebus acceptus novem Camenis* HOR. Phoebus iubit de cele nouă muze; **2** (*fig.*) poezie, cîntec: *summā dicende Camenā* HOR. tu (Maecenas) care trebuie să fii cîntat în ultimul meu cîntec.

camera (*-ara*), *ae f.* **1** boltă, arcadă CIC.; **2** barcă mare, acoperită TAC. H. *3, 47.*

camerārius (*3*) *adj.* care formează o boltă (urcîndu-se) PLIN.

camerātiō, *ōnis f.* construcţie în boltă, boltă SPART.

Cameria, *ae f.* oraş în Latium // **Camerīnus** (*3*) *adj.* din Cameria // **Camerīni,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Cameria.

Camerīnum, *ī n.* oraş din Umbria (*la hotarul cu Picenum, azi Camerino*) // **Camers,** *rtis adj.* din Camerinum // **Camertēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Camerinum // **Camertīnus** (*3*) *adj.* din Camerinum.

camilla, *ae f.* fată de familie bună, ajutătoare la sacrificii MACR.

Camilla, *ae f.* fecioară războinică (*regina volscilor*).

camillus, *ī m.* tînăr de familie bună, ajutător la sacrificii P. FEST.

Camillus, *ī m.* cognomen al gintei Furia, de ex.: M. Furius Camillus, vestitul dictator care a scăpat Roma de galli.

camīnō, *āre, ātum vt.* a construi în formă de cuptor PLIN.

camīnus, *ī m.* cuptor, vatră CAT.; (*fig.*) foc: *Cyclopum educta caminis moenia* VERG. ziduri ieșite din cuptoarele ciclopilor, *camino luculento utendum est* CIC. trebuie să faci un foc zdravăn; (*prov.*) *camino oleum addere* HOR. a turna ulei peste foc.

camīsia, *ae f.* cămașă HIER.

cammarus, *ī m.* rac de mare, homar VARR. ș.a.

campagus, *ī m.* încălțăminte (*înaltă, care lasă descoperită laba piciorului*) SERV.

campāna, *ae f.* clopot DIG.

Campānia, *ae f.* ținut pe coasta de vest a Italiei între Latium și Lucania // **Campānus** și **Campānicus** (*3*) adj. campanian: *Campanus morbus* HOR. boală campaniană (negi pe față).

Campā(n)s, *atis adj. v.* **Campānus**

campē, *ēs* (**campa,** *ae*) *f.* 1 drum întortocheat PL.; 2 omidă COL.

Campensis (*2*) *adj.* de cîmp (*epitet al zeiței Isis, care avea un templu în Cîmpul lui Marte*).

campester, *tris, tre adj.* 1 de cîmpie, de șes: *compestres loci* CAES. locuri de cîmpie, *campestre iter* LIV. drum de șes, ~ *hostis* LIV. dușman obișnuit cu lupta de cîmp, *Scythae campestres* HOR. sciții care locuiesc în stepe; 2 care ține de Cîmpul lui Marte (*unde se țineau comițiile, se făceau alegerile, se practicau exercițiile gimnastice*): *gratiā campestri* LIV. prin influența în comiții, *temeritas* ~ VAL. MAX. capriciul alegerilor, *campestria arma* HOR. arme de luptă la întrecerile de pe Cîmpul lui Marte.

campestrātus (*3*) *adj.* încins cu *campestre* (*pe care o purtau cei care se exersau pe Cîmpul lui Marte*) AUG.

campestre, *is n.* piesă de îmbrăcăminte de dimensiuni reduse, purtată de la mijloc în jos, peste șolduri (*pentru exercițiile gimnastice*) HOR.

campestria, *ium n. pl. locuri plane* SEN., TAC.

campicursiō, *ōnis f.* exercițiu militar pe Cîmpul lui Marte VEG.

campigenus, *ī m.* soldat instruit VEG.

campsō, *āre, āvī vt.* a face ocolul (*despre o navă*) ENN.

camptēr (camter), *ēris m.* (*arh.*) cotitură, întorsătură PACUV.

campus, *ī m.* 1 cîmpie, cîmp: *montes et campos peragrantes* CIC. străbătînd munți și cîmpii, *campi torridi siccitate* LIV. cîmpiile arse de secetă; (*mil.*) cîmp deschis de luptă: *numquam in campo sui fecit potestatem* NEP. niciodată nu s-a lăsat prins în luptă la cîmp deschis; 2 suprafață plană, întindere: *campos salis aere secabant* VERG. spintecau cu prora de aramă întinsul mării, ~ (*saxi*) VERG. un platou, *campi lati aeris* VERG. întinsul larg al văzduhului; 3 (*fig.*) teren de activitate publică, cîmp liber de manifestare: *nullum vobis sors campum dedit in quo excurrere virtus possit* CIC. soarta nu v-a dat nici un cîmp de acțiune în care să se poată desfășura meritul, *magnus est in re publica* ~ CIC. în viața politică ți se oferă un cîmp larg de acțiune, *patet omnibus honoris et gloriae* ~ PLIN. IUN. cîmpul de luptă pentru onoare și glorie e deschis tuturor; 4 Cîmpul lui Marte (*sau alt cîmp în folosul public*): *proximis comitiis me in Campo interficere voluisti* CIC. la ultimele alegeri ai vrut să mă omori pe Cîmpul lui Marte, *fors domina Campi* CIC. soarta, stăpîna alegerilor, ~ *Agrippae* GELL. cîmpul lui Agrippa.

Camulodūnum, *ī* sau **Camalodunum,** *ī n.* oraș la nord de Londra (*colonie înființată de împăratul Claudius, azi Colchester*).

camum, *ī n.* (un soi de) bere ULP.

camur, *ura, urum adj.* încovoiat înăuntru, curbat: *camura cornua* VERG. coarne încovoiate înăuntru.

cāmus, *ī m.* botniță VULG.

canaba, *ae f.* baracă; cantină SER.

canālicius (*3*) *adj.* în formă de canal: *aurum canalicium* PLIN. filon dintr-o mină de aur.

canālicula, *ae f.* conductă mică VARR.

canāliculātus (*3*) *adj.* cu nervuri PLIN.

canāliculus, *ī m.* jghebuleț, șănțuleț, conductă mică VARR.: (*med.*) stinghiuță (pentru a se strînge osul la locul fracturii), atelă CELS.; jgheab (al catapultei) VITR.

canāliensis (*2*) *adj. m.* **canalicius**

canālis[1] (*2*) *adj.* de cîine PETR. *56, 9.*

canālis[2], *is m.* 1 jgheab, șanț, canal, conductă (*de scurgere a apei*); (*fig*) *pleniore haec canali fluunt* QUINT. acestea curg mai bogat, *canale directo* APUL. în linie dreaptă; 2 canelură (*la un capitel*) VITR.; trahee PLIN.; atelă (*la fracturi*) CELS.; jgheab (*la catapultă*) VITR.; filon de metal PLIN.; nervură (*la frunză*); fluier păstoresc DIG. ș.a.

canārius (*3*) *adj.* de cîine, de cățea: *augurium canarium* PLIN. semne prevestitoare, date de o cățea sacrificată.

cānavāria, *ae f.* cantinieră de mînăstire ECCL.

cancellārius, *ii m.* portar VOP.; (un fel de) scrib al grefierului COD. TH.

cancellātim *adv.* în formă de zăbrele PLIN.

cancellī, *ōrum m. pl.* 1 îngrăditură, gratii, bare CIC.; (*fig.*) margine, limite; ~ *fori* CIC. îngrăditura tribunalului; *extra cancellos egredi* QUINT. a depăși limitele; 2 (*oc.*) încrețituri ale pielii elefantului PLIN.

cancellō (*I*) *vt.* 1 a împrejmui cu zăbrele COL.; (*oc.*) *pellis cancellata* (*elephanti*) PLIN. pielea (elefantului) cu încrețituri; 2 (*jur.*) a bara, a anula: ~ *testamentum* DIG. a anula testamentul.

cancer, *crī m.* 1 rac, crab PLIN.; 2 **Cancer** Zodia Racului (*în toiul verii*) OV.; (*poet.*) sudul OV.; 3 călduri mari OV.; 4 (*med.*) cancer CELS.; [genit. sg. și *canceris*; nom. pl. și *canceres*].

cancerascō, *ere, rāvī vi.* (*tard.*) a supura, a se gangrena.

cancerāticus (*3*) *adj.* canceros VEG.

cancerōma (cancrōma), *atis n.* ulcer APUL.

Candaulēs, *is m.* rege al Lydiei PLIN.

Candāvia, *ae f.* ținut muntos în Illyria.

candēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* 1 a face să strălucească; (*ironic*) *ebur atramento candefacere* PL. a face fildeșul alb cu cerneală; 2 a încinge pînă la alb, a înfierbînta PLIN.

candēfiō, *fierī, factus sum* (*pas. al vb.* **candēfaciō**) a fi înfierbîntat, a fi încălzit CELS., PLIN.

candēla, *ae f.* 1 feştilă, lumînare (*de ceară, de seu, de smoală*); 2 sfoară unsă cu ceară (*ca să se conserve*) LIV. *40, 29, 6.*

candēlābrum, *ī n.* (şi **candēlāber**, *brī* sau **candēlābrus**, *ī m.*) sfeşnic cu braţe (*pentru lumînări sau vase de iluminat*), candelabru (*suport de metal sau marmură şi un recipient, unde se ardeau răşină, smoală etc.*) CIC.

Candēlifera, *ae f.* „care poartă o torţă" (*epitet al Dianei Lucina*).

candens, *ntis p. pr. v.* **candeo** // **adj.** 1 alb, strălucitor: ~ *lana* CATUL., lînă albă, *candentes humeri* HOR. umeri albi, ~ *lumen solis* LUCR. lumină strălucitoare a soarelui; 2 arzător: *candente carbone* CIC. cu un cărbune aprins, *candenti aqua conspergendae* COL. trebuie să fie stropite cu apă clocotită.

candentia, *ae f.* culoare alb-strălucitoare, albul strălucitor VITR.

candeō, *ēre, uī vi.* 1 a fi alb-strălucitor, a străluci; *candet ebur soliis* CATUL. străluceşte fildeşul jilţurilor; 2 a fi fierbinte: *loca quae aestate saevissime candent* COL. locuri care vara sînt nesuferit de calde.

candēscō, *ere, duī vi.* 1 a deveni alb-strălucitor, a albi: *caput candescit canis* TIB. capul îi e alb de părul cărunt; 2 a se înfierbînta pînă la incandescenţă; (*fig.*) a se înflăcăra: *ferrum candescit in igni* LUCR. fierul se înroşeşte în foc, *canduit ira* CLAUD. s-a aprins de mînie.

candētum, *ī n.* măsură gallică de 100 de picioare pătrate la oraş şi de 150 la ţară COL.

candicō, *āre vi.* a fi alburiu, a bate spre alb PLIN., APUL.

candida, *ae f.* 1 îmbrăcăminte albă (pe care o poartă un candidat) SPART.; 2 spectacol de gladiatori oferit de candidat; 3 speranţă TERT.; 4 autoritate, demnitate TERT.

candidātiō, *ōnis f.* înălbire AUG.

candidātōrius (*3*) *adj.* de candidat CIC.

candidātus[1] (*3*) *adj.* îmbrăcat în alb CIC.

candidātus[2], *ī m.* 1 candidat, aspirant la o demnitate publică: ~ *praetorius, consularis* CIC. candidat la pretură, la consulat, (*cu genit.*) ~ *consulatus* PLIN., ~ *quaesturae* SUET. candidat la consulat, la cvestură, ~ *Caesaris* VELL. candidat ales prin recomandarea împăratului, *petis tamquam Caesaris candidatus* QUINT. te prezinţi ca şi cum ai fi sigur de alegere, *candidati principis* DIG. cvestorii însărcinaţi de împărat să citească în senat dispoziţiile acestuia; 2 (*gener.*) aspirant, pretendent: ~ *immortalitatis* PLIN. IUN. aspirant la nemurire, ~ *crucis* APUL. candidat la răstignire pe cruce.

candidātus[3] *ūs m.* candidatură COD. TH.

candidē *adv.* 1 îmbrăcat în alb PL.; 2 sincer, de bună-credinţă QUINT. ş.a.

candidulē *adv.* sincer, de bună-credinţă ARN.

candidulus (*3*) *adj.* alb-strălucitor CIC.

candidum, *ī n.* 1 culoare albă: *nigrum in* ~ *vertere* IUV. a face din negru alb; 2 albuş: ~ *ovi* PLIN. albuşul oului.

candidus (*3*) *adj.* 1 alb (de tot): *candida lilia* VERG. crini albi, *candidum alta nive Soracte* HOR. Soracte sclipitor de zăpada cea înaltă, *candidior barba* VERG. barbă mai albă, *candidi equi* TAC. cai albi, *candidior cygnis* VERG. mai alb decît lebedele, ~ *agnus* TIB. miel alb, *candida ora, membra* OV. faţă albă, braţe albe, ~ *sinus* TIB. sîn alb, *candidi dentes* CATUL. dinţi albi, *candida toga* LIV. togă albă; (*fig. poet.*) *candida turba* TIB. mulţimea îmbrăcată în alb a candidaţilor, *candida sententia* OV. sentinţa de achitare (*votată cu pietricele albe*); 2 (*poet., despre zei şi persoane*) strălucitor, sclipind de frumuseţe: ~ *Liber* TIB. Bacchus strălucind de frumuseţe, *candida Dido* VERG. frumoasa Dido, *candidum Medea mirata est ducem* HOR. Medeea l-a privit cu uimire pe frumosul conducător (al argonauţilor), *candida puella* CATUL. frumoasa fată; (*despre aştri, zile etc.*) strălucitor, luminos: *candida luna* VERG., ~ *stella* HOR. lună, stea strălucitoare *candidior dies* PETR. zi mai luminoasă; (*fig.*) *candidi Favonii* HOR. zefirii ce aduc seninul; 3 (*despre împrejurări ale vieţii*) senin, vesel, fericit: *fato candidiore uti* OV. a avea o soartă mai fericită, *candida convivia* PROP. mese vesele; 4 (*despre sunete şi stil*) clar, limpede: *est vox et candida et fusca* QUINT. vocea este sau limpede, sau neclară, *candidum genus dicendi* QUINT. un fel limpede de a se exprima, ~ *et fusus Herodotus* QUINT. Herodot este limpede şi abundent; 5 (*despre caracter*) curat, sincer, deschis, cinstit: *nostrorum sermonum candide iudex* HOR. critic cinstit al poeziilor mele, *animae quales neque candidiores terra tulit* VERG. suflete cum n-a produs pămîntul mai curate.

candificō, *āre vt.* a face să devină alb-strălucitor AUG.

candificus (*3*) *adj.* care albeşte bine APUL.

candor, *ōris m.* 1 culoare alb-strălucitoare, albul strălucitor: ~ *tunicarum* LIV., ~ *dentium* CATUL. albul strălucitor al tunicilor, al dinţilor, *equi candore nivali* VERG. cai de culoare albă ca zăpada; 2 strălucire, splendoare, frumuseţe (a feţei): ~ *solis illustrior est quam ullius ignis* CIC. strălucirea soarelui e mai luminoasă ca a oricărui astru, ~ *caeli* CIC. limpezimea cerului, ~ *huius et proceritas* CIC. splendoarea feţei lui şi prestanţa; (*oc.*) arşiţă: ~ *aestivus* CLAUD. arşiţa verii; 3 (*despre stil*) claritate, limpezime: *Livius in narrando clarissimi candoris* QUINT. Livius de o foarte mare limpezime în povestire; 4 (*despre caracter*) puritate, sinceritate, cinste: ~ *animi* OV. curăţenie sufletească.

candosoccus, *ī m.* butaş de viţă COL.

cāneō, *ēre, uī vi.* a bate spre alb, a fi alb: *ager gravidis canebat aristis* OV. cîmpul bătea înspre alb de spicele grele, *dum gramina canent* VERG. cît iarba e albă de rouă, *temporibus canebat senectus* VERG. bătrîneţea îşi punea căruntetea pe tîmple.

canephoros, *ī f.* (pl. *canephoroe*) canefore (*fete ateniene care la procesiunile sărbătorilor Athenei, Demetrei sau ale lui Dionysos purtau pe cap un coşuleţ în care erau obiecte de sacrificiu*).

cānēscō, *ere, cānuī vi.* a se face alb-cenuşiu, a încărunţi; (*fig.*) a îmbătrîni, a se maturiza: *pabula canescunt* OV. iarba păleşte (*de secetă*), *canescant aequora*

remis OV. apele să albească în spume de vîsle, *canescit Iasion* OV. Iasion îmbătrîneşte, *cum oratio nostra canesceret* CIT. cum arta mea oratorică se maturiza.

canicae, *ārum f. pl.* tărîţe de grîu LUCIL.

canīcula, *ae f.* 1 căţeluşă, căţea PLIN.; 2 *Canicula* = Sirius *sau* Canicula (*stea din Constelaţia Cîinelui care aduce călduri mari*) HOR.; 3 zarul cel mai prost (lovitura „cîinelui") PERS.; 4 (*iht.*) cîine-de-mare (*Achantias vulgaris*) PLIN.

canīculāris (*2*) *adj.* canicular SID.

Cānidia, *ae f.* numele unei vrăjitoare.

caniformis (*2*) *adj.* cu formă de cîine PRUD.

canīna, *ae f.* carne de cîine; (*prov.*) *canis caninam non est* VARR. cîinele nu mănîncă carne de cîine (lupii nu se mănîncă între ei).

canīnus (*3*) *adj.* de cîine, canin: ~ *rictus* IUV. rînjet de cîine, *canini dentes* VARR. dinţii canini, *scaeva canina* PL. prevestire de noroc (cînd întîlneşti un cîine), *canina littera* PERS. = sunetul „r" (*pe care pare că-l scot cîinii îndîrjiţi*), *canina eloquentia* QUINT. elocvenţă agresivă, *canini philosophi* AUG. filozofii cinici, *caninum prandium* VARR. prînz de cîine (*la care nu se bea vin*).

canis, *is m.* şi *f.* 1 **a.** cîine, căţea: ~ *venaticus* CIC. cîine de vînătoare, ~ *alba* SEN. căţea albă, ~ *tergeminus* OV. cîinele cu trei capete (= Cerberul); **b.** (*numai f.*) haită: *trudit apros multa cane* HOR. goneşte mistreţii cu o haită de cîini, ~ *Echidnaea* OV. = Cerberul (haita născută din Echidna); (*prov.*) *cane peius et angue vitare aliquid* HOR. a fugi de ceva mai rău decît de cîine şi de şarpe, *venatum ducere invitas canes* PL. a duce la vînătoare nişte căţele fără voia lor; (*fig. termen injurios*) ticălos, murdar, căţel (omul cuiva): *P. Clodii canis* CIC. un căţel de-al lui P. Clodius, *apponit de suis canibus quendam* CIC. pune alături pe unul dintre căţeii lui; 2 (*la jocul cu zarurile*) „lovitura cîinelui" (*zarul cel mai prost*); 3 cîine-de-mare (*despre cîinii Scyllei*); 4 **Canis** Constelaţia Cîinelui (*în care steaua cea mai luminoasă* — canis maior — *era Sirius, care apune pe la jumătatea lunii iulie; o a doua, numită Antecanis* — canis minor —, *era cunoscută şi sub numele de* **canis Erigoneius** OV. = cîinele *Erigonei — fiica lui Icar*); 5 filozof cinic.

canistella, *ae f.* paneraş SYMM.

canistra, *ōrum n. pl.* paner, coşuleţ de nuiele CIC. ş.a.; [pl. şi **canistri**, *ōrum*; sg. şi **canistrum**, *ī n.*].

cānitia, *ae f. v.* **canities** PLIN.

cānitiēs, *ēī f.* 1 culoare albă-sură, cărunteţe: *fit lupus* (*Lycaon*): *canities eadem est* OV. (Lycaon) e transformat în lup: păstrează aceeaşi cărunteţe; 2 (*abstr. pt. concrt.*) peri albi, barbă căruntă: *canitiem galeā premimus* VERG. acoperim perii albi cu coiful; 3 bătrîneţe: ~ *morosa* HOR. bătrîneţe posomorîtă.

canna, *ae f.* 1 trestie: ~ *palustris* OV. trestie de baltă: 2 (*fig.*) tub de fluier, fluier: *dispar septenis fistula cannis* OV. fluier neegal cu şapte tuburi de trestie, *citharae submittere cannas* OV. a adăuga fluierul lui Pan cithării; 3 barcă făcută din trestie IUV. *5, 89*; 4 *canna gutturis* trahee C. AUR.

cannaba *v.* **canaba**

cannabinus (*3*) *adj.* de cînepă VARR ş.a.

cannabis, *is f.* (abl. rar -*e*) cînepă VARR.

cannabius (*3*) *adj.* de (din) cînepă GRAT.

Cannae, *ārum f. pl.* localitate din Apullia (*unde romanii au suferit groaznica înfrîngere — anul 216 î.e.n. — din partea lui Hannibal*) // **Cannēnsis** (*2*) *adj.* de la Cannae.

cannētum, *ī n.* desiş de trestie PALL.

canneus (cannicius) (*3*) *adj.* de (din) trestie SERV.

cannicia *v.* **cannetum** AUG.

cannula, *ae f.* trestie mică APUL; ţeavă, tub mic: *cannula pulmonis* C. AUR. trahee.

canō, *ere, cecinī, cantum vi.* şi *vt.* 1 a cînta, a suna, a răsuna: ~ *absurde* CIC. a cînta fals, *non canimus surdis* VERG. nu cîntăm unor surzi, *movit Amphion lapides canendo* HOR. Amphion mişcă pietrele prin cîntecul său, ~ *vel voce, vel fidibus* CIC. a cînta fie cu vocea, fie din liră, ~ *calamo* CATUL. (*citharā* TAC.) a cînta din fluier, din cithară; (*despre păsări*) *galli canunt* CIC. cocoşii cîntă, (*noctua*) *canit per umbras* VERG. bufniţa cîntă în întuneric; (*poet.*) *videmus avibus* ~ *undique silvas* LUCR. vedem că pădurile răsună peste tot de cîntecul păsărilor; 2 **a.** a cînta: ~ *carmen* CIC. a cînta un cîntec, ~ *versus* CIC. a cînta versuri, *arma virumque cano, qui*... VERG. cînt războaiele şi pe viteazul care..., *natae Turnique canit hymenaeos* VERG. cîntă cîntecele de nuntă ale fetei (Lavinia) şi ale lui Turnus, ~ *ad tibiam virorum clarorum laudes* CIC. a cînta (preamărind) în acompaniament de flaut meritele bărbaţilor vestiţi, *tota canitur urbe* HOR. e de poveste în tot oraşul, *omnia intus* ~ CIC. a cînta totul în surdină (*despre cîntăreţul din cithară care atinge coarda dinspre el cu mîna stîngă, iar pe cele din afară — cu* plectrum); **b.** (*despre oracole*) a prevesti, a anunţa: *Sibylla horrendas canit ambages* VERG. Sibylla îmi prevesteşte încurcat întîmplări îngrozitoare, *quod puero cecinit anus* HOR. ce mi-a prezis în copilărie o babă, *eum maiorem patre suo futurum cecinisse oracula dicuntur* QUINT. se zice că oracolele au prevestit că el va fi mai mare decît tatăl său, *anser Gallos adesse canebat* VERG. gîştele vesteau că vin gallii; **c.** (*vt.* şi *vi.*) (*mil.*) a suna din trompetă (ca semnal), a da semnalul: *classicum* (*signum, bellicum*) ~ LIV. a da semnalul de luptă cu trompeta, *ubi primum bellicum cani audisset* LIV. ca de îndată ce va auzi că se dă semnalul, *Hannibal receptui cecinit* LIV. Hannibal a dat semnalul de retragere, *receptui canit* LIV. se sună retragerea, *tuba commissos canit ludos* VERG. trompeta dă semnalul de începere a jocurilor.

canōn, *ōnis m.* 1 normă, regulă PLIN.; 2 impozit anual; 3 cărţile sfinte ECCL.; 4 tub din lemn la o maşină hidraulică VITR.

canonicē *adv.* în mod regulat.

canonicus (*3*) *adj.* 1 după regulă, regulat: *canonicae defectiones solis* AUG. eclipsele de Soare regulate, *canonica ratio* VITR. teoria (sunetelor) // **canonica**, *ōrum n. pl.* teorie PLIN. // **canonicī**, *ōrum m. pl.* teoreticieni; 2 de dat drept contribuţie anuală: *ca-*

nonici equi COD. TH. caii daţi anual potrivit dispoziţiilor // **canonicus**, *i m.* canonic, cleric ECCL.

canōpica, *ōrum n. pl.* (un fel de) prăjitură.

Canōpus[1] **(-pos)**, *ī m.* oraş în Egiptul de Jos (*la gurile Nilului*); (*fig.*) Egiptul de Jos, Egipt // **Canōpēus (Canōpicus** sau **Canōpīus)** (*3*) al oraşului Canopus // **Canōpītēs**, *āe m.* şi **Canōpītae**, *ārum m. pl.* locuitorii oraşului Canopus.

Canōpus[2], *ī m.* stea din Constelaţia Argo.

canor, *ōris m.* cîntec, sunet: *ille ~* (*Sirenum*) OV. acel cîntec al Sirenelor, *~ lyrae* OV. sunetul lirei.

canōrē *adv.* armonios APUL.

canōrus (*3*) *adj.* sonor, răsunător, melodios, armonios: *illud canorum in voce* CIC. acea sonoritate în voce, *vox canora* CIC. voce melodioasă, *aves canorae* VERG. păsări cîntătoare, *nugae canorae* HOR. fleacuri răsunătoare.

cānōsus (*3*) *adj.* cărunt VOP.

cantabrārius, *iī m.* (*tard.*) port-drapel COD. TH.

Cantabrī, *ōrum m. pl.* cantabrii (*popor din Hispania de nord*) // **Cantaber**, *bra, brum adj.* cantabru.

Cantabria, *ae f.* ţinut în nord-estul Hispaniei Tarraconeze // **Cantabricus** (*3*) *adj.* al Cantabriei, cantabric.

cantabrum[1], *ī n.* tărîţe APIC.

cantabrum[2], *ī n.* steag TERT.

cantābundus (*3*) *adj.* cîntînd PŌTR.

cantāmen, *inis n.* descîntec PROP.

cantātiō, *ōnis f.* 1 cîntec VARR.; 2 descîntec FIRM.

cantātor, *ōris m.* cîntăreţ MART. ş.a.

cantātrix, *īcis f.* 1 cîntăreaţă VULG. // **adj.** cu cîntece: *cantatrices choreae* CLAUD. dansuri însoţite de cîntece; 2 femeie care face farmece, vrăjitoare APUL.

canter... *v.* **canther...**

cantharis, *idis f.* (ac. pl. *-idas*) **1** (*entom.*) cantaridă (*Lytta vesicatoria*) CIC.; **2** gărgăriţă PALL.

cantharītēs, *ae f.* vin de calitate superioară PLIN.

cantharulus, *ī m.* = dim. al lui *cantharus*

cantharus, *ī m.* **1** vas mare de băut cu două toarte; bărdacă PL. ş.a.; **2** (*tard.*) vas pentru agheasmă P. NOL.; **3** tub (la o conductă de apă) DIG.; **4** barcă MACR.; **5** (specie de) peşte de mare OV.; **6** pată neagră sub limba boului Apis PLIN.

canthēriātus (*3*) *adj.* (*despre viţă*) susţinut pe araci COL.

canthērīnus (*3*) *adj.* de cal: *cantherinum ordeum* COL. orz pentru cai; *cantherinum lapathum* PLIN. măcriş.

canthēriolus, *ī m.* arac mic COL.

cantherius, *iī m.* **1** cal jugănit, mîrţoagă, cal: *cantherio vehi* SEN. a fi dus de un cal prost; (*fig.*) *quamquam vetus ~ sum, mihi adhinniret* (*muliercula*) PL. deşi sînt mîrţoagă bătrînă, ar mai necheza la mine o femeiuşcă; (*prov.*) *minime sis cantherium in fossam* LIV. nu-ţi vîrî, rogu-te, mîrţoaga în şanţ (nu face prostii); **2** căpriori prinşi cu o stinghie transversală pentru legarea viţei COL.; **3** căprior (*la casă*) VITR.; **4** capră (*de ţinut suspendat piciorul bolnav al calului*) VEG.

canthus, *ī m.* cerc de fier în jurul roţii QUINT.; roată PERS.

canticum, *ī n.* **1** cîntec (*arie cîntată de un cîntăreţ acompaniat de flaut, în timp ce actorul în scenă executā mimica*), cîntec (*în general*) PHAEDR.; recitativ, vorbire cîntată CIC.; **2** descîntec APUL.; **3** cîntec religios ECCL.

canticus (*3*) *adj.* muzical MACR.

cantilēna, *ae f.* **1** melodie cunoscută, refren: *cantilenam eamdem canis* TER. cînţi acelaşi cîntec, *quasi quaedam ~ rhetorica* GELL. ca un fel de litanie la şcoală retorică.

cantilō, *āre, āvī vi.* a fredona APUL.

cantiō, *ōnis f.* **1** cîntare, cîntec PL. ş.a.; **2** descîntec CIC. Br. *217*.

cantitō (*I*) *vt.* a cînta obişnuit, a cînta adesea: *carmina in epulis cantitata* CIC. cîntece cîntate obişnuit la ospeţe.

Cantium, *iī n.* ţinut în sud-estul Britanniei (*azi, Kent*).

cantiuncula, *ae f.* cîntecel CIC.

cantō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a cînta: *saltare et ~ didicerunt* CIC. au învăţat să dănţuiască şi să cînte, *~ ad. chordarum sonum* NEP. a cînta acompaniat de liră, *inde ad manum cantari histrionibus coeptum* LIV. de atunci a început obiceiul ca actorii să aibă alături cîntăreţi, *fidibus ~* PL. a cînta din liră; **2 a.** a cînta: *hymenaeum ~* PL. a cînta cîntecul de nuntă; **b.** (*despre poeţi*) a cînta în versuri: *carmina non prius audita canto* HOR. cînt cîntece nemaiauzite, *cantemus Augusti tropaea* OV. să cîntăm victoriile lui Augustus, *dignus cantari* VERG. demn de a fi celebrat; **c.** (*despre actori*) a reprezenta, a juca: *~ fabulam* SUET. a juca o piesă, *cantavit* (*Nero*) *Oedipodem excaecatum* SUET. (Nero) a jucat rolul lui Oedip orbit; **d.** a spune, a tot spune: *urna haec litterata est: eapse cantat cuia est* PL. urna asta e învăţată: spune singură a cui e, *haec dies noctesque canto tibi* PL. astea ţi le tot toc eu zi şi noapte; **3** a descînta, a vrăji: *cantatae herbae* OV. buruieni vrăjite, *cantando rumpitur anguis* VERG. prin descîntece, şarpele se rupe.

cantor, *ōris m.* **1** cîntăreţ; (*peior.*) cel care repetă întruna: *omnibus hoc vitium est cantoribus* HOR. toţi cîntăreţii au acest păcat, *~ formularum* CIC. repetitor de formule, *cantores Euphorionis* CIC. corul de admiratori ai lui Euphorion; **2** (*spec.*) actor HOR.

cantrix, *īcis f.* cîntăreaţă PL. // **adj.** cîntătoare: *aves cantrices* VARR. păsări cîntătoare.

canturiō, *īre vi.* a fredona PETR.

cantus, *ūs m.* **1** cînt, cîntat: *cantu vocum et tibiarum tota vicinitas personat* CIC. toată împrejurimea răsună de cîntatul glasurilor şi al flautelor, *~ avium, galli* CIC. cîntecul păsărilor, al cocoşului; **2** descîntec TIB.

Canulēius, *ī m.* vestit tribun al poporului (*anul 445 î.e.n.*) // **Canulēius** (*3*) *adj.* al lui Canuleius.

cānus (*3*) *adj.* **1** alb-argintiu, cenuşiu, sur, cărunt: *cana pruina* HOR. chiciură albă, *cani fluctus* LUCR. valuri sure (înspumate), *cani capilli* HOR. peri cărunţi, *cana barba* MART. barbă albă // **cānī**, *ōrum* (subînţ. **capilli**) *n. pl.* peri albi: *non cani, non rugae auctoritatem arripere possunt* CIC. nici perii albi, nici zbîrciturile nu-ţi pot răpi autoritatea; **2** (*fig.*) vechi, venerabil: *cana Fides* VERG. vechea Bună-credinţă.

canusīnātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu lînă de Canusium MART., SUET.

Canusīum, *iī n.* vechi oraş în Apulia, întemeiat de greci, vestit prin lîna sa roşcată (*azi, Canosa*) // **Canusīnus** (*3*) *adj.* canusian // **Canusīnus**, *ī m.* locuitor din Canusium // **Canusīna**, *ae f.* haină din lînă de Canusium.

capābilis (*2*) *adj.* [*capio*] care poate cuprinde AUG.

capācitās, *ātis f.* **1** putere de cuprindere, capacitate, lărgime; (*concrt.*) receptaculul: *immensa ~ memoriae* AUG. capacitatea imensă a memoriei, *capacitatem aliquam in animo esse putamus?* CIC. credem că există vreun receptacul în suflet?; **2** (*jur.*) calitatea de moştenitor DIG.

capāciter *adv.* avînd capacitate AUG.

Capaneus (**-eos**), *eī m.* (ac. *-ea*, voc. *-eu*) unul dintre cei şapte comandanţi împotriva Thebei (*izbit de fulgerul lui Iupiter*) // **Capanēus** (**Capanēius**) (*3*) *adj.* al lui Capaneus.

capax, *ācis adj.* **1** cuprinzător, încăpător, mare: *~ domus* PLIN. IUN. casă spaţioasă, *capaciores scyphi* HOR. pahare mai mari, *circus ~ populi* OV. circ care poate cuprinde multă lume, *flumen onerarium navium ~* PLIN. fluviul navigabil pentru corăbiile grele, *cibi vinique capacissimus* LIV. care poate înghiţi multă mîncare şi băutură; **2** (*fig.*) **a.** capabil, apt: *~ imperii* TAC. vrednic să conducă, *~ secreti* PLIN. IUN. putînd să păstreze un secret, *animus ~ ad praecepta* OV. spirit apt să primească învăţături; **b.** (*spec.*) care are drept de moştenire DIG.

capēdō, *inis f.* vas cu toartă, folosit la sacrificiu CIC.

capedum (*arh.*) = *cape dum* hai, ia! PL.

capēduncula, *ae f.* vas mic cu toartă CIC.

capella, *ae f.* (dim. al lui *capra*) **1** căpriţă, capră LUCR., VERG.; **2** *Capella* Capra (*stea din Constelaţia Vizitiului, semn de ploaie*) OV., PLIN.

Capella, *ae m.* nume şi supranume roman.

Capēna, *ae f.* oraş în Etruria, pe Tibru // **Capēnās**, *ātis* şi **Capēnātis** (*2*) *adj.* al Capenei: *Capenati bello* LIV. în războiul cu Capena, *in agro Capenate* LIV. sau *in Capenāti* CIC. în ţinutul Capenei // **Capēnās**, *ātis m.* locuitor din Capena // **Capēnus** (*3*) *adj.* al Capenei: *porta Capēna* = poartă în zidul servian al vechii Rome, care ducea în Via Appia.

caper, *prī m.* **1** ţap VERG.; (*fig.*) miros de ţap al subsuorilor CATUL.; **2** **Caper** Constelaţia Capricornului PLIN.

caperō (**-errō**) *vt.* şi *vi.* **1** a încrunta, a încreţi APUL.; **2** a se încrunta PL.

capessō, *ere, sīvī* (*siī*), *sītum* (deziderativ din *capio*) *vt.* **1** a apuca în grabă, a înşfăca: *~ cibum dentibus* CIC. a apuca hrana cu dinţii, *~ arma* VERG. a înşfăca armele; **2** a se îndrepta (spre), a porni (spre), a tinde (către): *Melitam igitur capessamus* CIC. să ne îndreptăm deci spre Malta, *~ Italas oras* VERG. a se îndrepta spre ţărmurile italice, *animus superiora capessat necesse est* CIC. spiritul e firesc să tindă către înălţimi; (*arh. refl.*) *pergam me domum ~* PL. voi porni să mă îndrept spre casă, *quo nunc capessis te hinc?* PL. acum încotro te duci de aici?; **3** a porni (la), a întreprinde, a îndeplini, a lua asupra sa: *~ viam* LIV. a o apuca pe un drum, *~ bellum, pugnam* LIV. a porni la război, la luptă, *~ fugam* LIV. a o lua la fugă, *~ pericula* LIV. a înfrunta primejdiile; (*fig.*) *~ rem publicam* CIC. a se dedica vieţii politice, *~ imperium* TAC. a lua conducerea, *~ magistratus* TAC. a lua în primire funcţiile, *~ iussa* VERG. a îndeplini poruncile, *~ inimicitias* TAC. a-şi face duşmani, *principium capessendae libertatis* CIC. începutul dobîndirii libertăţii.

Caphāreus (**Caphēreus**), *ei* (*-eos*) *m.* (ac. *-ea*; voc. *-eu*) promontoriu la sud-estul Eubeei (*de care s-a izbit flota grecească la întoarcerea de la Troia; azi, Kafereus*) // **Caphāreus** şi **Caphērēus** (*3*) *adj.* al promontoriului Caphareus // **Caphāris**, *idis adj. f.* caphareic.

capidula, *ae f.* (dim. al lui *capis*) cupă mică PRISC.

capillāceus (*3*) *adj.* **1** ca firele de păr PLIN.; **2** făcut din fire de păr AUG.

capillāgō, *inis f.* părul capului TERT.

capillāmentum, *ī n.* părul de pe cap, chică PLIN.; perucă SUET.; firişoare (*ale rădăcinii la plante*), filamente PLIN.

capillāre, *is n.* pomadă de păr MART.

capillāris (*2*) *adj.* capilar (*despre plante*) APUL.

capillātiō, *ōnis f.* **1** păr (al cuiva) P. NOL.; **2** (*fig.*) trichiasis (*boală de ochi*) C. AUR.

capillātūra, *ae f. v.* **capillamentum** TERT.

capillātus (*3*) *adj.* **1** care are păr bogat: *adulescens bene ~* CIC. tînăr cu păr frumos, *vinum capillato diffusum consule* IUV. vin tras la amforă de pe vremea cînd consulul avea păr bogat (vin foarte vechi), *capillata arbor* PLIN. = copac în care vestalele îşi atîrnau pletele tăiate după învestire; **2** subţire ca un fir de păr PLIN. // **capillātī**, *ōrum m. pl.* tineri nobili MART.

capillitium, *iī n.* părul de pe cap APUL.

capillōsus (*3*) *adj.* cu păr bogat; (*despre plante*) cu multe firişoare C. AUR.

capillus, *ī m.* **1** părul capului, părul bărbii: *~ promissus* CAES. păr lung, *~ compositus et delibutus* CIC. păr aranjat şi pomădat, *~ niger* HOR. păr negru; (*pl.*) *capilli mulierum* OV. părul femeilor, *horrent capilli* SEN. i se zbîrleşte părul; **2** părul animalelor CATUL. **3** firişor (la plante), filament PLIN.

capiō[1], *ere, cēpī, captum vt.* **I 1 a.** a lua, a apuca, a prinde: *~ baculum* OV. a lua în mînă un băţ; *~ arma* VERG. a lua armele; **b.** (*despre un loc*) a ocupa: *~ montem* CAES. a ocupa muntele, *~ locum editum* CAES. a ocupa un loc înalt; **c.** a ajunge (undeva): *insulam ~* CAES. a ajunge în insulă, *duae naves portum ~ non potuerunt* CAES. două corăbii n-au putut ajunge în port, (*fig.*) *portum otii ~* CIC. a ajunge într-un port al liniştii; **2** (*fig.*) **a.** (*cu substantive abstr.*) a prinde: *~ occasionem* PL. a prinde ocazia, *~ spem* OV. a căpăta speranţă, *~ amorem* OV. a prinde drag, *~ misericordiam* CIC. a se înduioşa, *~ exemplum de aliquo* TER. a lua exemplu de la cineva, *documentum ~* CIC. a trage o învăţătură (din ceva), *~ coniecturam* CIC. a face o presupunere, *~ fugam* CAES. a o lua la fugă, *~ finem* CIC. a lua sfîrşit, *~ consilium* TAC. a lua hotărîrea; **b.** a obţine (o funcţie), a lua asupra sa: *~ consulatum, magistratum, honores* LIV.

a obţine consulatul, o magistratură, onoruri ~ *navis moderamina* OV. a lua asupra sa conducerea corăbiei, ~ *regnum ab aliquo* OV. a-i lua cuiva domnia. **II** a alege: **a.** (*un loc*) ~ *locum castris idoneum* CAES. a alege un loc potrivit pentru tabără, ~ *anfractum longiorem* NEP. a alege un ocol mai lung, ~ *templa ad inaugurandum* LIV. a alege spaţiul pe cer spre a observa zborul păsărilor; **b.** (*o persoană*) ~ *virginem Vestalem* SUET. a alege o fecioară ca vestală, ~ *aliquem arbitrum* TER. a alege pe cineva ca arbitru, ~ *eum socium consiliis* VERG. a alege pe acesta ca tovarăş la planurile sale. **III 1** a lua (însuşindu-şi), a prinde, a captura, a cuceri: ~ *pisces* CIC. a prinde peşti, ~ *cervum vasti corporis* PHAEDR. a prinde un cerb mare, ~ *aliquem vivum* NEP. a prinde pe cineva de viu, *signum a Carthagine captum* CIC. statuie răpită de la Carthagina, ~ *agros ex hostibus* CAES. a lua pămînturi de la duşmani, ~ *magnas praedas* NEP. a lua mari prăzi, *Troiā captā* HOR. după cucerirea Troiei, ~ *oppidum* SALL. a cuceri cetatea, *navis capta* OV. corabie capturată, *classis a praedonibus capta* CIC. flota capturată de piraţi // **captus,** *ī m.* prizonier: *in captos clementiā uti* NEP. a se purta blînd cu prizonierii; **2** (*fig.*) **a.** a cuprinde: *senatum metus cepit* LIV. frica a cuprins senatul, *nos cepit oblivio* CIC. ne-a cuprins uitarea, *dementia cepit amantem* VERG. pe cel care iubea l-a cuprins nebunia, *misericordiā captus sum* CIC. am fost cuprins de milă, *hostes admiratio cepit* LIV. pe duşmani i-a cuprins uimirea; **b.** a captiva, a seduce, a înşela: *amore captivae captus* LIV. captivat de iubire pentru prizonieră, *captus dulcedine vocis* OV. cucerit de frumuseţea vocii, *dolis capiebantur* SALL. erau seduşi prin înşelăciuni; **c.** (*pas.*) a fi lipsit de: *Hannibal altero oculo capitur* LIV. Hannibal îşi pierde un ochi, *captus pedibus* LIV. paralizat de picioare, *velut capta mente* CIC. ca şi cum şi-ar fi pierdut mintea (în delir), *captus animi* LIV. prostit. **IV a.** a lua, a căpăta, a obţine, a cîştiga: ~ *stipendium ex iure belli* CAES. a lua tribut după dreptul războiului, ~ *donum* CIC. a căpăta un dar, ~ *pecuniam* CIC. a lua bani, *captarum ab regibus pecuniarum suspicio* LIV. bănuiala de a fi luat bani de la regi, *capit ex suis praediis sescena sestertia* CIC. scoate de pe domeniile lui şase sute de mii de sesterţi, ~ *hereditatem* CIC. a primi o moştenire, ~ *aliquid ex hereditate* CIC. a primi ceva dintr-o moştenire; **b.** (*jur.*) a moşteni legal: *capere non potes* QUINT. nu ai drept de moştenire; **c.** (*fig.*) a cîştiga, a găsi, a afla: ~ *gloriam* CIC. a cîştiga glorie, *benevolentia capitur beneficiis* CIC. afecţiunea se cîştigă prin fapte de bine, ~ *utilitates ex amicitia* CIC. a trage foloase de pe urma prieteniei, ~ *dolorem* CIC. a suferi o durere, ~ *laetitiam memoriā* CIC. a-şi găsi bucuria în amintire, ~ *voluptatem* CIC. a gusta plăcerea, ~ *somnum* OV. a dormi, ~ *calamitatem* CIC. a suferi o nenorocire, ~ *desiderium e filio* CIC. a regreta lipsa fiului; **d.** a lua: ~ *faciem* OV. a lua înfăţişarea, ~ *novas figuras* OV. a lua forme noi, ~ *duritiem ab aere* OV. a se întări la aer, ~ *nomen ex aliqua re* CAES. a-şi lua numele de la ceva. **V 1** (*spaţial*) a cuprinde: *aedes nostrae vix capient* (*turbam*) TER. casa noastră cu greu va cuprinde mulţimea, *una domo capi non possunt* CIC. nu pot să încapă într-o singură casă, *nec iam se capit unda* VERG. apa dă pe de lături, *nec te Troia capit* VERG. Troia e prea mică pentru tine, *eius amentiam Italia ~ non poterat* CIC. Italia nu putea cuprinde nebunia lui, *animo iram* ~ OV. a-şi stăpîni mînia; **2** a cuprinde cu mintea, a înţelege: *mens eorum hoc non capit* LIV. mintea lor nu înţelege aceasta, *unus veram speciem Romani senatus cepit* LIV. singur el a conceput o imagine adevărată a senatului roman, *quantum capio* AUGUST. pe cît înţeleg eu; **3** a admite, a permite, a fi potrivit: *summo, quantum aetas illa capit, labore* QUINT. cu cel mai mare efort, pe cît permite acea vîrstă, *temet ipsum ad ea serva, quae magnitudinem tuam capiunt* CURT. conservă-te pentru acele fapte care sînt pe măsura măreţiei tale, *promissa quanta ipsius fortuna capiebat* CURT. promisiuni atît de mari cît permitea situaţia lui, *aetates nondum rhetorem capientes* QUINT. vîrste care nu sînt potrivite cu învăţătura retorului; [forme arh. *capso* = *cepero*; *capsit* = *ceperit*; *capsimus* = *ceperimus*; *capsis* = *cape si vis*].

capiō², *ōnis f.* luare în posesie CAT.; (*jur.*) *v.* **usucapiō**

capis, *idis f. v.* **capēdō**

capistērium, *iī n.* vînturătoare pentru alesul grăunţelor de pleavă COL.

capistrō, *āre, ātum vt.* a pune căpăstru, a înhăma OV.; (*despre viţă*) a lega de arbori COL.

capistrum, *ī n.* căpăstru, ştreang, botniţă VARR., VERG. ş.a.; legătură la viţă COL.; curea la teasc CAT.

capital, *ālis n.* **1** crimă capitală (care merită pedeapsa cu moartea): ~ *facere* PL. a comite o crimă capitală, *capitalia vindicare* CIC. a pedepsi crimele capitale, *capital est* (+ *inf.*) este o vină capitală ca…, *praesidio decedere apud Romanos ~ est* LIV. la romani, părăsirea postului de gardă se pedepseşte cu moartea; **2** legătură de cap pe care o purtau preotesele la sacrificiu VARR.

capitāle, *is n. v.* **capital**

capitālis (*2*) *adj.* **1** care aduce pedeapsa cu moartea: *res capitalis* crimă capitală, *rei capitalis accusatus* CIC. acuzat de crimă capitală, *rerum capitalium condemnati* SALL. condamnaţi de (pentru) crime capitale, *poena capitalis* LIV. pedeapsă capitală (pedeapsă cu moartea), *capitales causae* QUINT. cauze criminale; **2** (*fig.*) de moarte, fatal, funest: ~ *inimicus* CIC. duşman de moarte, *capitale odium* CIC. ură de moarte, ~ *oratio* CIC. discurs funest, ~ *reditus Antonii* CIC. revenirea lui Antonius care ne-ar fi fatală; **3** de prim ordin: *ingenium capitale* OV. talent foarte mare.

capitāliter *adv.* cu moartea, de moarte: ~ *animadvertere* VERG. a pedepsi cu moartea, ~ *odisse* AMM. a urî de moarte, ~ *lacessere* PLIN. IUN. a ataca pe cineva voind să-l distrugă.

capitātiō, *ōnis f.* capitaţie (*taxă pe cap de om, de vită*) DIG.

capitātus (*3*) *adj.* care are cap mare LUCIL.; (*despre plante*) cu cap alungit *sau* cu măciulie alungită: *capitata vinea* PLIN. viţă care creşte prea în sus.

capitellum, *ī n.* **1** cap mic, extremitate VARR., VEG.; **2** (*arhit.*) capitel (*la o columnă*) ISID.
capitium, *iī n.* **1** deschizătură (*la tunică spre a vîrî capul*) LABER.; **2** glugă NON.; **3** corsaj (*la femei*) VARR.
Capitium, *iī n.* oraş în Sicilia (*azi, Capizzi*) // **Capitīnus** (*3*) *adj.* din Capitium.
capitō, *ōnis m.* **1** cel care are capul mare, cap-mare CIC.; **2** (*iht.*) chefal (*Mugil cephalus*) CAT.; **3** (*specie necunoscută de*) peşte AUS.
Capito, *ōnis m.* cognomen roman.
Capitōlīnus (*3*) *adj.* al Capitoliului, capitolin: ~ *mons* LIV. Colina Capitolină; *Iuppiter* ~ CIC. Iupiter Capitolinul, *ludi Capitolini* LIV. jocuri în cinstea lui Iupiter Capitolinul, *Capitolina quercus* IUV. coroană din ramuri de stejar (*premiu al învingătorilor la jocurile capitoline*) // **Capitōlīnī**, *ōrum m. pl.* preoţi însărcinaţi cu celebrarea jocurilor capitoline // **Capitōlīnus**, *ī m.* cognomen al lui M. Manlius Capitolinus (salvatorul Capitoliului) şi al altor membri din familia Quinctia şi Manlia.
Capitōlium, *iī n.* Capitoliu (*una dintre cele şapte coline ale Romei, pe care se află templul lui Iupiter Capitolinul; nume dat citadelelor altor oraşe*).
capitulārius (*3*) *adj.* care se referă la colectorii de impozite COD. TH. // **capitulāriī**, *ōrum m. pl.* **a.** colectori de impozite CASSIOD.; **b.** ofiţeri însărcinaţi cu recrutarea soldaţilor COD. TH.
capitulātim *adv.* pe scurt, sumar NEP., PLIN.
capitulātus (*3*) *adj.* care are un cap mic PLIN.
capitulum, *ī n.* **1** căpşor, cap: *operto capitulo* PL. cu căpşorul acoperit; (*fig.*) persoană, fiinţă: *scribam huic capitulo* PL. îi voi scrie acestui om, *o,* ~ *lepidissimum!* TER. fiinţă încîntătoare!; **2** căpăţînă mică: ~ *cepae* PLIN. căpăţînă de ceapă; **3** (*arhit.*) capitel VITR.; **4** traversă la catapultă VITR.; **5** capitol (la o scriere), paragraf de lege DIG.
capitum, *ī n.* raţie de furaj, furaj, nutreţ AMM.
cāpō, *ōnis m.* clapon MART. *3, 58, 38.*
cappa *indecl.* litera grecească „k".
Cappadocia, *ae f.* provincie în Asia Mică // **Cappadox**, *ōcis m.* cappadocian // **Cappadocius (Cappadocus)** (*3*) *adj.* cappadocian.
cappari *n. indecl.* caperă PLIN.
capparis, *is f.* **1** (*bot.*) caper (*Capparis spinosa*) PLIN.; **2** fructul caperului, caperă CELS.
capra, *ae f.* **1** capră: ~ *fera* VERG. capră sălbatică, *olidae caprae* HOR. capre care put (miros urît al subsuorilor); **2** Constelaţia Caprei; **3** *Caprae Palus* Balta Caprei (pe Cîmpul lui Marte).
caprāginus (caprūginus) (*3*) *adj.* de căprior MACR.
caprārius (*3*) *adj.* de capră SOL. // **caprārius**, *iī m.* păstor de capre VARR.
caprea, *ae f.* capră sălbatică HOR. ş.a.
Capreae, *ārum f. pl.* mică insulă stîncoasă („Caprele") în aproapiere de coasta Campaniei, renumită pentru clima ei dulce (*azi, Capri*) // **Capre(e)nsis** (*2*) *adj.* de la Capreae.
capreāginus (*3*) *adj.* din neamul caprelor PL.
capreola, *ae f.* gazelă AMBR.
capreolātim *adj.* ca nişte cîrcei de viţă, încurcat APUL.
capreolus, *ī m.* **1** căprior sălbatic VERG.; **2** căprior (*suport*) CAES.; **3** săpăligă (*cu doi dinţi, semănînd cu coarnele căpriorului*) COL.; **4** cîrcel de viţă VARR.
Capricornus, *ī m.* Capricornul (*stea, semn al lunii decembrie în zodiac*).
caprificātiō, *ōnis f.* mijloc de a grăbi coacerea smochinelor prin înţepătura unor musculiţe PLIN.
caprificō, *āre vt.* a face să se coacă smochinele prin *caprificatio* PLIN.
caprificus, *ī f.* smochin sălbatic; smochină sălbatică COL.
caprigenus (*3*) *adj.* din neamul caprelor; *caprigenum pecus* VERG. turmă de capre // **caprigenae**, *um m. pl.* satiri.
caprīlis (*2*) *adj.* de capră // **caprīle**, *is n.* staul de capre VARR.
caprimulgus, *ī m.* **1** mulgător de capre, păstor de capre CATUL.; **2** un fel de pasăre (*ciuful*) despre care se spunea că suge laptele caprelor PLIN.
caprīnus (*3*) *adj.* de capră: *caprinum lac* PLIN. lapte de capră; (*prov.*) *rixari de lana caprina* HOR. a se certa pentru nimicuri // **caprīna**, *ae f.* carne de capră VOP.
capripēs, *edis adj.* cu picioare de capră HOR.
caprōnae (caproneae), *ārum f. pl.* şuviţe de păr care cad pe frunte LUCIL.
Caprōtīna, *ae f.* epitet al Iunonei // **Caprōtīnae Nonae** *f.* nonele lui iulie, cînd se celebra serbarea în cinstea Iunonei Caprotine.
capsa, *ae f.* cutie cilindrică în care se păstrau obişnuit sulurile cărţilor CIC.; lădiţă de fructe PLIN.
Capsa, *ae f.* localitate în Numidia (*la sud de Tunis; azi, Gafsa*) // **Capsensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Capsa.
capsacēs, *ae m.* vas de ulei HIER.
capsārius, *iī m.* **1** sclav care poartă cutia cu cărţi (*capsa*) a şcolarului SUET.; **2** sclav care păzeşte hainele la baie DIG.
capsella, *ae f.* cutiuţă, casetă mică PETR.
capsula, *ae f.* cutiuţă CATUL.; *de capsulā totus* SEN. scos ca din cutie (spilcuit).
capsus, *ī m.* **1** căruţă complet închisă ISID.; **2** interiorul unei căruţe acoperite VITR.; **3** (un fel de) cuşcă VELL.
captātiō, *ōnis f.* **1** căutare, captare: ~ *verborum* CIC. goană după cuvinte, ~ *testamenti* PLIN. captarea unui testament; **2** (*spec.*) fentă (*la scrimă*) QUINT.
captātor, *ōris m.* cel care caută să pună mîna (pe ceva): ~ *aurae popularis* LIV. cel care umblă după popularitate; (*spec.*) vînător de testamente.
captātōrius (*3*) *adj.* care urmăreşte să cîştige (ceva): *captatoriae institutiones* sau *scripturae* dispoziţii testamentare prin care cineva lasă moştenitor un ins care la rîndul lui îl face moştenitorul lui DIG.
captātrix, *īcis f.* urmăritoare APUL.
captiō, *ōnis f.* [*capio*] **1** (*rar*) luarea în posesie a unui lucru: ~ *pignoris* GAI. însuşire a unui gaj; **2** cursă, înşelătorie: *captionis aliquid vereri* CIC. a se teme de vreo cursă; **3** subtilităţi înşelătoare, sofisme: *in captiones se induere* CIC. a se încurca în sofisme, *captiones explicare, discutere* CIC. a descurca, a rupe plasa sofismelor; **4** (*cauză pt. efect*) pagubă, preju-

diciu: *ne quid captionis mihi sit* PL. ca să nu am vreo pagubă.

captiōsē *adv.* căutînd a prinde în cursă, cu şiretenie CIC.

captiōsus (*3*) *adj.* înşelător, insidios, sofistic CIC. // **captiōsa**, *ōrum n. pl.* sofisme CIC.

captitō, *āre vt.* a căuta să prindă APUL.

captiuncula, *ae f.* mică înşelătorie, mică cursă APUL.

captīva, *ae f.* prizonieră, roabă VERG. ş.a.

captīvitās, *ātis f.* **1** captivitate, robie: *captivitati patrem eripere* SEN. a-şi scoate tatăl din robie; (*fig.*) mulţime de prizonieri: *coetus alienigenarum velut* ~ TAC. mulţimea străinilor ca o masă de prizonieri; **2 a.** înrobire, cucerire: *captivitates urbium* TAC. cuceririle oraşelor; **b.** (*spec.*) pierdere a vederii (*v. captus oculis*) APUL. M. *1*, *6*.

captīvō (*I*) *vt.* a face prizonier; (*fig.*) a pune stăpînire (pe) AUG.

captīvus (*3*) *adj.* **1** prins, făcut prizonier; CIC. ş.a.; (*despre lucruri*) capturat, cucerit: *ferae captivae* OV. fiarele prinse, *matres captivae* OV. femeile luate prizoniere, *naves captivae* CAES. corăbiile capturate, *agri captivi* TAC. pămînturile cucerite; **2** (*poet.*) de prizonier: ~ *sanguis* VERG. sînge de prizonieri // **captīvus**, *ī m.* (*frecv. pl.*) prizonier de război: *captivos redimere* CURT. a răscumpăra prizonierii.

captō (*I*) *vt.* **1** a căuta să prindă, a prinde: *Tantalus fugientia captat flumina* HOR. Tantal caută să soarbă apa care-i scapă, ~ *laqueo volucres* TIB. a prinde păsări în laţ; **2** (*fig.*) a căuta să prindă: ~ *sonitum* LIV. a căuta să prindă sunetul, ~ *occasionem, voluptatem* CIC. a căuta ocazia, plăcerea, ~ *benevolentiam* a căuta să cîştige bunăvoinţa, ~ *solitudines* CIC. a căuta locuri singuratice, *variis* ~ *ominibus an...* SUET. a căuta să afle prin diferite prevestiri dacă..., ~ *tempestates* LIV. a căuta să ştie cum va fi vremea; (*cu inf.*) *me dente captas laedere* PHAEDR. cauţi să mă muşti; **3** a căuta să prindă în cursă, a înşela buna-credinţă, a înşela: *te* ~ *vult* CIC. vrea să te prindă în cursă, *inter se captantes* LIV. căutînd să se înşele unul pe altul, *gens captata Philippo* LIV. neam înşelat de Filip; **4** (*spec. despre testamente*) a urmări, a vîna: ~ *testamenta* HOR. a vîna persoane care să te lase moştenitorul lor, ~ *aliquem* PLIN. IUN. a vîna pe cineva să te lase moştenitor; (*abs.*) *in hac urbe homines aut captantur, aut captant* PETR. în acest oraş, oamenii sau sînt prinşi în cursă de cei ce vînează testamente sau îi prind ei pe alţii.

captor, *ōris m.* cel care prinde AUG.

captōrius (*3*) *adj.* care serveşte la prins AUG.

captūra, *ae f.* **1** prindere: ~ *piscium* PLIN. prindere de peşti; **2** (*abstr. pt. concret*) ceea ce s-a prins, vînat: *venatores cum captură* PLIN. vînătorii cu vînatul lor; **3** (*fig.*) cîştig, profit (nedemn): ~ *prostituarum* SUET. cîştigul prostituatelor.

captus, *ūs m.* **1** prindere, luare dintr-o dată: *trium digitorum captu* PLIN. cît iei dintr-o dată cu trei degete; **2** capacitate (fizică şi intelectuală): *pro corporis captu pugnacissimae sunt aves* SEN. albinele sînt foarte războinice în raport cu trupul lor, *civitas florens, ut est captus Germanorum* CAES. trib înfloritor, cum poate să fie la germani, *homines prudentes, ut est captus hominum, satis* CIC. oameni destul de înţelepţi, atît cît pot fi oamenii, *ego pro captu meo dixerim...* APUL. eu, după mintea mea, aş zice...

Capua, *ae f.* capitala Campaniei // **Capuānus** (*3*) *adj.* din Capua.

capūdō, *inis f.* vas pentru sacrificii CIC.

capula, *ae f.* cană mică cu toartă VARR.

capulāris (*2*) *adj.* aproape de moarte, cu un picior în groapă PL. Mil. *628*.

capulātor, *ōris m.* cel care trece dintr-un vas în altul (*vin, ulei*) CAT., COL.

capulō[1], *āre* [*capula*] *vt.* a trece dintr-un vas într-altul PLIN.

cāpulō[2], *āre* [*capulum*] *vt.* a lega COL.

capulum, *ī n.* laţ, funie ISID.

capulus, *ī m.* **1** mîner (*la sabie, la sceptru*) VERG.; **2** sicriu, coşciug; (*expr.*) *ire ad capulum* LUCR. a se duce de rîpă.

cāpus, *ī m.* clapon VARR., COL.

caput, *itis n.*: **1** cap: ~ *iumenti* NEP. cap de vită, *belua multorum capitum* HOR. monstru cu multe capete, ~ *aperire* CIC. a-şi descoperi capul, *capite operto* CIC. cu capul acoperit, *demisso capite* CIC. cu capul lăsat în jos, ~ *attollere* CIC. a ridica capul, ~ *deponere* (*ponere*) VERG. a-şi pune jos capul (spre a dormi), *capita conferre* LIV. a-şi alătura capetele spre a se sfătui (a se aduna la sfat), *supra* (*super*) ~ *est* SALL. se află (ameninţător) deasupra capului; (*prov.*) *nec* ~ *nec pes* HOR. n-are nici cap, nici coadă, „*capita*" *aut* „*navis*" MACR. „cap" sau „navă" (*joc de noroc cu un ban avînd pe o faţă un cap de zeu, pe cealaltă o navă*); **2** (*despre lucruri*) cap, capăt, extremitate: *capita papaverum* VERG. capetele macilor, *capita tignorum* CAES. capetele grinzilor, ~ *columnae* PLIN. capul columnei, *piniferum* ~ VERG. vîrful muntelui îmbrăcat cu pini, *capita oleagina* CAT. rădăcinile măslinilor, *capita vinium* (*vitis*) CAT. rădăcinile viţei de vie sau capetele coardelor viţei, *capita* (*arcus*) VERG. capetele arcului, ~ *amnis* VERG. izvorul rîului, *Rhenus multis capitibus in Oceanum influit* CAES. Rinul se varsă în ocean prin multe guri, (*fig.*) *fons et* ~ *miseriarum* CIC. izvorul şi originea nenorocirilor, *a capite repetis* CIC. o iei de la obîrşie; **3** fiinţă, persoană, ins: *o, lepidum* ~ *!* PLIN. o, fiinţă încîntătoare!, *hostium numerus capitum CCCCXXX milium fuit* CAES. numărul duşmanilor a fost de 430 000, *quot capitum vivunt, tot studiorum milia* HOR. cîte mii de inşi există, atîtea mii de gusturi, *capite censi* LIV. cetăţenii cei mai de jos, care nu sînt recenzaţi decît ca persoane fără nici o avere; **4** viaţă, existenţă: ~ *obiectare periculis* VERG. a-şi pune viaţa în primejdie, *capitis periculum* TER. primejdie de moarte, *capitis poena* CAES. pedeapsă capitală, *per suum* ~ *iurare* OV. a jura pe viaţa lui, *capitis accusare, absolvere* NEP. a acuza (a achita) de crimă, *damnare capitis* (*capite*) NEP. a condamna la moarte, *capite suo dimicare* LIV. a se lupta cu riscul vieţii; (*fig.*) drepturile civile, viaţă civilă: *capitis deminutio* CIC. pierderea drepturilor civile (*libertate, cetăţenie, familie*) în total sau în parte, *iudicium capitis* CIC. proces de pierdere a drepturilor civile, ~ *agi-*

tur CIC. este în joc existenţa noastră de cetăţeni; **5** cap, personaj principal, căpetenie: *capita coniurationis* CIC. căpeteniile conjuraţiei, ~ *omnium Graecorum concitandorum* CIC. capul răzvrătirii grecilor, *qui capita rerum erant* LIV. care erau fruntaşii treburilor publice; **6 a.** (*despre lucruri*) parte principală, lucru principal, principalul, esenţialul: ~ *est, ut quaeramus* CIC. esenţialul este să cercetăm, ~ *est quam plurimum scribere* CIC. principalul este să redactăm cît mai mult, *ex uno Epicuri capite* CIC. dintr-un singur principiu al lui Epicur; **b.** (*la cărţi, legi*) paragraf, capitol: *in illo capite de mulierum hereditatibus* CIC. în acel paragraf de lege despre drepturile de moştenire ale femeilor; **7** capitală: (*Antium*) ~ *Volscorum* LIV. (Antium) capitala volscilor; *Roma, ~ orbis terrarum* LIV. Roma, capitala lumii; **8.** (*despre bani*) capital: *de capite deducite, quod usuris pernumeratum est* LIV. scădeţi din capital ceea ce s-a plătit prin dobînzi; **9** formă de bază a unui cuvînt (= cazul nominativ la substantive, pers. I sg. a modului indicativ la verbe) VARR.

Capys, *yos* (*yis*) *m.* (ac. *-yn*; abl. *-ye* şi *-y*) *1*) fiul lui Assaracus şi tatăl lui Anchises; *2*) numele mai multor personaje (*un tovarăş al lui Aeneas, un rege din Alba, un rege la Capua*).

Cār, *is m.* numele eroului eponim al Cariei, născocitorul ştiinţei augurilor.

carabus, *ī m.* rac de mare PLIN.

caracalla, *ae* şi **caracallis,** *is f.* haină cu mîneci: ~ *maior* haină pînă la călcîi, cu glugă (*un fel de sutană*) DIOCL.

Caracalla, *ae m.* supranumele împăratului M. Aurelius Antoninus.

Caralis, *is f.* şi **Caralēs,** *ium f. pl.* capitala Sardiniei (*azi, Cagliari*) // **Caralītānus** (*3*) *adj.* caralitan // **Caralītānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Caralis.

carbās, *ae m.* vînt de nord-est VITR.

carbaseus (carbasineus şi carbasinus) (*3*) *adj.* făcut din in fin, din pînză fin lucrată CIC. ş.a. // **carbasina,** *ōrum n. pl. v.* **carbasa.**

carbasus, *i f.* (*pl.* **carbasa,** *ōrum n.*) **1** pînză fină de in *sau* de bumbac VERG.; **2** (obiecte făcute din pînză de in) **a.** pînză de corabie: *carbasa deducere* OV. a desfăşura pînzele, *carbasa subducere* OV. a strînge pînzele, *inflatur ~ Austro* VERG. pînza este umflată de austru; **b.** (*fig.*) corabie VAL. FL.; **c.** cortină LUCR.; **d.** veşmînt de pînză VERG.; **e.** cărţile sibiline (*scrise pe pînză de in*) CLAUD. // **carbasus** (*3*) *adj.* de (din) in PROP.; [alte forme: **carbasus,** *ī m.* **carbasum,** *ī n.*].

carbatinus *v.* **carpatinus**

carbō, *ōnis m.* **1** cărbune (*stins sau aprins*): *lentis carbonibus* OV. la foc potolit, *ardentes carbones haurire* VAL. MAX. a înghiţi cărbuni aprinşi: (*fig.*) *impleantur meae fores elegeorum carbonibus* PL. uşa mi-ar fi mîzgălită cu versuri injurioase scrise cu cărbune, *carbone notare* HOR. a însemna cu negru (semn că e rău); (*prov.*) *carbonem pro thesauro invenire* PHAEDR. a găsi un cărbune în loc de o comoară; **2** cărbune (boală la plante şi animale).

Carbo, *ōnis m.* cognomen în familia Papiria.

carbōnārius (*3*) *adj.* de cărbune AUR. VICT. // **carbōnārius,** *iī m.* cărbunar PL. // **carbōnāria,** *ae f.* cuptor de cărbuni TERT.

carbōnescō, *ere vi.* a se carboniza C. AUR.

carbunculātiō, *ōnis f.* uscare a mugurilor din cauza îngheţului *sau* a arşiţei PLIN.

carbunculō, *āre vi.* **1** (*despre muguri*) a fi ars de ger *sau* de căldură PLIN.; **2** (*despre oameni*) a fi atins de dalac (*boală*) PL.

carbunculōsus (*3*) *adj.* plin de pietriş roşcat COL.

carbunculus, *i m.* **1** cărbune mic RH. HER.; (*fig.*) chin arzător PL.; **2** rubin (roşu-aprins) PLIN.; **3** nisip roşcat VITR.; **4** carbonizare a mugurilor (de ger *sau* de arşiţă) COL.; **5** antrax, cărbune (*boală*) CELS.

carcer, *eris m.* **1** carceră, închisoare: *in carcerem conicere* CIC. a băga la închisoare; (*fig.*) puşcăriaşii: *in me carcerem effudistis* CIC. aţi dat drumul tuturor puşcăriaşilor asupra mea; **2** (*frecv. pl.*) **a.** boxele de unde plecau carele de curse; **b.** (*fig.*) punct de plecare, început: *nec velim ad carceres a calce revocari* CIC. C. M. *83* n-aş vrea să fiu readus de la capătul vieţii la începutul ei.

carcerālis (*2*) *adj.* de închisoare PRUD.

carcerārius (*3*) *adj.* de închisoare // **carcerārius,** *iī m.* temnicer, gardian de închisoare PL.

carcereus (*3*) *adj.* de închisoare PRUD.

carcerō, *āre vt.* a întemniţa ECCL.

Carchēdōn, *ōnis f.* Carthagina // **Carchēdōnius** (*3*) *adj.* cartaginez.

carchēsium, *iī n.* **1** vas de băut (*cu gura largă şi cu două toarte*) VERG.; **2** platformă în partea de sus a catargului LUC.; **3** scripete VITR.

carcinōdes, *is n.* tumoare, polip în nas PLIN.

carcinōma, *atis n.* cancer CELS.; (*fig.*) plagă SUET.

Carcinos (-nus), *ī m.* Zodia Racului LUC.

Carda (Cardea), *ae f.* divinitate protectoare a intrărilor casei.

cardacae, *ārum m. pl.* cardaci (*ostaşi persani războinici şi prădalnici*) NEP.

cardēlis, *is f.* sticlete PETR. *46, 4.*

cardiacus (*3*) *adj.* **1** de stomac: ~ *morbus* PLIN. boală de stomac // **cardiacus,** *ī m.* bolnav de stomac VEG.; **2** de inimă C. AUR. // **cardiacus,** *ī m.* bolnav de inimă, cardiac C. AUR.

cardimōna, *ae f.* durere de stomac C.AUR.

cardīnālis (*2*) *adj.* **1** de ţîţînă VITR.; **2** (*tard.*) principal: *cardinales venti* SERV. vînturile principale; **3** (*gram.*) *numeri cardinales* PRISC. numerale cardinale.

cardīnāliter *adv.* în acelaşi punct cardinal FIRM.

cardinātus (*3*) *adj.* îmbucat, încastrat VITR.

cardo, *inis m.* **1 a.** ţîţînă (*la uşă*): *postes a cardine vellit* VERG. smulge uşa din ţîţîni, *cardines versare* (*vertere*) OV. a deschide uşa; **b.** pivot care intră într-o scobitură; **c.** ax, pol (*nord sau sud*): *duplex ~* CIC. cei doi poli; **d.** linie de demarcaţie de la nord la sud (*în agrimensură*), hotar; **e.** punct cardinal, punct principal (*într-o rotaţie*): *quattuor mundi cardines* QUINT. cele patru puncte cardinale; *cardo anni* PLIN. solstiţiul de vară, *cardines temporum* PLIN. cele patru anotimpuri, ~ *extremus* LUC. ultima perioadă a vieţii

(bătrîneţe); f. zonă; *omnes illius cardinis populi* FLOR. toate popoarele din acea zonă; 2 (*fig.*) punct capital (în jurul căruia se învîrteşte totul), moment decisiv: *tanto cardine rerum* VERG. într-un moment atît de critic, *cardine summo verti* VAL. PL. a se afla în cea mai critică situaţie, *hic causae cardinem ponit* QUINT. acesta stabileşte punctul central al dezbaterii.

carduēlis *v.* **cardēlis** PLIN.

carduētum, *ī n.* teren plantat cu anghinare PALL.

carduus, *ī m.* 1 scaiete VERG.; 2 anghinare PLIN.

cārē *adv.* scump: *carius vendere* QUINT. a vinde mai scump.

cārectum, *ī n.* loc plin cu rogoz, păpuriş VERG.

carēnāria, *ae f.* vas în care se face băutura numită *carenum* PALL.

carēnum (caroenum), *ī n.* vin dulce fiert PALL.

careo, *ēre, uī vi.* (*cu abl., rar cu genit., arh. şi cu ac.*) 1 a fi lipsit (de ceva), a nu avea (ceva): *carebat nomine* NEP. nu avea titlu, *aditu carentia saxa* OV. stînci la care nu se poate ajunge, ~ *morte* HOR. a fi nemuritor, ~ *timore* OV. a nu avea frică, ~ *suspicione, reprehensione, periculis* CIC. a fi în afară de bănuială, blam, primejdii, ~ *lubidinibus* a fi lipsit de pasiuni, *id quod amo careo* PL. sînt lipsit de ce-mi place; 2 a se ţine departe de, a se abţine, a evita: ~ *temeto* PL. a se abţine de la vin, ~ *foro, senatu* CIC. a se abţine de la activitatea în for, în senat; 3 a simţi lipsa: *non caret is, qui non desiderat* CIC. nu simte lipsa cel care nu doreşte, *voluptate, virtus saepe caret, numquam indiget* SEN. de multe ori virtutea simte lipsa plăcerii, dar n-are niciodată nevoie de ea, ~ *consuetudine amicorum* CIC. a simţi lipsa societăţii prietenilor.

Cāres, *um m. pl.* locuitorii Cariei (*v. Car* şi *Caria*).

cārex, *icis f.* rogoz VERG. ş.a.

Cāria, *ae f.* provincie în Asia Mică // **Cāricus** (*3*) *adj.* carian, din provincia Caria.

cārica, *ae f.* smochină uscată (de Caria), smochină OV. ş.a.

cāricula, *ae f.* mică smochină uscată HIER.

cariēs, *ēī f.* putrezire, carie (*a lemnului, a oaselor*) OV., CELS.; alterare, stricare, rînceezire (*a vinului, a fructelor*) MART.; năruire (*a zidurilor*) AMM.; (*fig., despre o persoană bătrînă*) putregai AFRAN.

carīna, *ae f.* 1 una dintre cele două părţi care formează coaja de nucă PLIN.; 2 pîntecele corăbiei (*asemănător cu o coajă de nucă*) CAES.; 3 (*fig.*) corabie VERG. // **Carīnae,** *ārum f. pl.* cartier în Roma (*între Caelius şi Esquilin, cu clădiri mari şi luxoase*).

carināria, *iī m.* cel care vopseşte în culoare galbenă (de nucă) PL. Aul. *510*.

carinātus (*3*) *adj.* în formă de carenă PLIN.

carīnō[1], *āre vt.* a acoperi cu cochilie PLIN.

carīnō[2], *āre vt.* a ocărî, a batjocori ENN.

cariōsus (*3*) *adj.* putrezit, stricat: *cariosa terra* CAT. pămînt prefăcut în praf; *cariosi dentes* PHAEDR. dinţi stricaţi, *cariosum vinum* MART. vin sborşit, *cariosa senectus* OV. bătrîneţe putredă.

cāris, *idis f.* (specie de) rac OV.

caristia, *ārum v.* **charistia**

cāritās, *ātis* f. 1 scumpete, preţ ridicat: ~ *rei frumentariae* CIC. scumpetea grînelor, ~ *annonae* CIC. scumpetea (lipsa) alimentelor, ~ *nummorum* CIC. lipsă de bani; 2 afecţiune, iubire: *apud milites tanta caritate erat, ut...* LIV. se bucură de o atît de mare iubire printre soldaţi, încît..., ~ *inter natos et parentes* CIC. iubirea dintre copii şi părinţi, ~ *erga patriam* LIV. iubirea de patrie, ~ *in regem* CURT. iubirea faţă de rege, (*frecv. cu genit. obiect.*) ~ *domini* LIV. iubirea faţă de stăpîn, ~ *liberorum* LIV. iubirea faţă de copii, (*cu genit. subiect.*) ~ *hominum* CIC. iubirea pe care ne-o arată oamenii.

Carmēlus, *ī m.* şi **Carmēl** *m. indecl.* lanţ de munţi în Iudeea; zeu adorat pe aceşti munţi; oraş în Iudeea.

carmen[1], *inis n.* 1 cîntec (*cu vocea sau cu un instrument*): *carmine vocali clarus citharaque* OV. vestit prin cîntecul său cu vocea şi cu cithara, *lyrae* ~ PROP. cîntec din liră, *tibia mixtis carminibus* HOR. cîntec cu acompaniament de flaut, *ferali carmine bubo* VERG. bufniţa cu cîntecul ei funebru; 2 a. poezie, poem, compoziţie în versuri; *non prosa modo, sed etiam carmine* QUINT. nu numai în proză, ci şi în poezie, *carminum auctores et oratores* QUINT. poeţii şi oratorii, *carminibus res gestas tradere* LUCR. a transmite prin versuri faptele săvîrşite, *carminis heroici sublimitas* PROP. sublimul poeziei epice, *carmine tragico certavit ob hircum* HOR. a concurat cu o tragedie pentru un ţap, ~ *lascivum* OV. versuri erotice, ~ *Aeolium* HOR. poezie lirică, ~ *famosum* (*malum*) HOR. versuri satirice, ~ *probrosum* TAC. pamflet; 3 (*spec.*) a. poezie lirică: *carmine tu gaudes, hic delectatur iambis* HOR. ţie îţi place poezia lirică, ăstuia iambii, *carmina compono, hic elegos* HOR. eu compun ode, acesta elegii; b. piesă de teatru: *carminum suorum actor* LIV. actor în piesele sale; c. diviziune la un poem, cînt: *in primo carmine* LUCR. în primul cînt; (*expr.*) *carmina fundere, condere, contexere, componere* a compune poezii, versuri: 4 a. inscripţie în versuri: *tumulo superaddite* ~ VERG. pe mormînt puneţi versurile; b. răspuns al oracolului, profeţie: *foliis ne carmina manda* VERG. nu încredinţa oracolele frunzelor; c. formulă magică, descîntec: *carminibus Circe socios mutavit Ulixis* VERG. prin descîntecele ei, Circe i-a preschimbat pe tovarăşii lui Ulises; d. formulă de lege sau de jurămînt: *lex horrendi carminis* LIV. lege cu un text înspăimîntător, ~ *rogationis* LIV. formulă de lege pentru alegerea tribunilor, *iurare cogebatur miles diro carmine* LIV. soldatul este constrîns să jure printr-o formulă groaznică.

carmen[2], *inis n.* pieptene de scărmănat lîna.

Carmenta, *ae* şi **Carmentis,** *is f.* profetesă, mama lui Evandru, venită cu acesta din Arcadia în Italia şi onorată ca zeiţă // **Carmentālis** (*2*) *adj.* al Carmentei, carmental // **Carmentālia,** *ium n. pl.* serbările carmentale.

Carmō, *ōnis* şi **Carmōna,** *ae f.* Carmona (*oraş în Hispania septentrională*) // **Carmōnensēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Carmona.

Carna, *ae f.* *1*) divinitate protectoare a organelor corpului; *2*) *v.* **Cardea**

carnālis (*2*) *adj.* carnal TERT.
carnālitās, *ātis f.* dorinţă trupească AUG.
carnāliter *adv.* carnal TERT.
carnāria, *ae f.* măcelărie VARR.
carnārium, *iī n.* **1** cîrlig de atîrnat cărnuri; **2** cămară de păstrat carnea PL.
carnārius, *iī m.* iubitor de carne MART.
carnātiō, *ōnis f.* grăsime a corpului C. AUR.
carnātus (*3*) *adj.* cărnos C. AUR.
Carneadēs, *is m.* Carneade din Cyrene (*filozof grec — 213–129 î.e.n. — fondatorul Noii Academii*) // **Carneadēus (-dīus)** (*3*) *adj.* al lui Carneade.
carneus (*3*) *adj.* de carne TERT.; (*fig.*) corporal CASSIOD.
Carnī, *ōrum m. pl.* populaţie din Alpii Carnioliei // **Carnicus** (*3*) *adj.* carnic: *Carnicae Alpes* PLIN. Alpii Carnici.
carnifex (carnufex), *icis m.* **1** călău, gîde (*sclav însărcinat cu execuţiile capitale, locuind în afara oraşului*); **2** (*fig.*) om care torturează // **adj.** care-ţi dă dureri: *pedes carnifices* MART. picioare care te necăjesc (bolnave de gută); **3** (*în apostrofe*) ticălosule!, blestematule! PL. ş.a.
carnificīna, *ae* (**carnu-**), *ae f.* **1** loc de tortură: *in carnificinam duci* LIV. a fi dus la locul de tortură; **2** slujba de călău PL.; **3** (*fig.*) tortură, supliciu CIC.
carnificīnus (*3*) *adj.* de călău // **carnificium**, *iī n.* tortură TERT.
carnificō, *āre vt.* **1** a tortura, a pune la cazne SISENN.; **2** a decapita, a masacra: *carnificari iacentes* LIV. ca să fie decapitaţi cei căzuţi în luptă.
carnis, *is v.* **caro** LIV. ş.a.
carnivorus (*3*) *adj.* care se hrăneşte cu carne PLIN
carnōsitās, *ātis f.* (*tard.*) parte cărnoasă.
carnōsus (*3*) *adj.* cărnos PLIN.
carnuf... *v.* **carnif...**
carnulentus (*3*) *adj.* care seamănă cu carnea SOL.; (*fig.*) sclav al cărnii PRUD.
Carnuntum, *ī n.* oraş în Pannonia, pe Dunăre (*azi, Altenburg, la est de Viena*).
Carnūtēs, *um* şi **Carnūtī**, *ōrum m. pl.* carnuţii (*popor gallic, a cărui capitală era Genabum — azi, Orléans*).
cārō[1], *ere vt.* a scărmăna (lînă) PL., VARR.
carō[2], *carnis f.* **1** carne: ~ *cruda* SUET. carne crudă, ~ *ferina* SALL. carne de animal sălbatic; **2** pulpă cărnoasă a fructelor; partea moale de sub scoarţă a arborelui; **3** (*fig.*) trup (*în opoziţie cu „spirit"*): *caro ista* SEN. trupul ăsta.
cārō[3] *adv.* scump (ca preţ) AUG. ş.a.
caroen... *v.* **caren...**
carōta, *ae f.* morcov APIC.
Carpathos (-us), *ī f.* insulă în Marea Egee (*între Creta şi Rhodos*) // **Carpathius** (*3*) *adj.* al insulei Carpathos, *Carpathium mare* VERG. (*pelagus* HOR.) Marea Carpathică (*partea sudică a Mării Egee*).
carpatinus (*3*) *adj.* de piele groasă CATUL. *98, 4.*
carpentārius (*3*) *adj.* de căruţă PLIN. // **carpentārius**, *iī m.* cel care face căruţe, rotar COD. TH.
carpentāria, *ae f.* fabricare de căruţe FIRM.
carpentum, *ī n.* căruţă acoperită, cu două roţi; trăsură LIV.; car de luptă la galli şi britanni LIV. ş.a.
Carpetānī, *ōrum m. pl.* carpetanii (*puternic neam din Hispania*) // **Carpetānia**, *ae f.* teritoriul carpetanilor (*pe rîul Tajo*), avînd capitala Toletum (*azi, Toledo*).
carphos *n.* (*bot.*) fîn grecesc (*Trigonella foenum Graecum*) PLIN.
Carpī, *ōrum m. pl.* carpii (*populaţie din Dacia*) // **Carpicus** (*3*) *adj.* învingător al carpilor (*supranume al lui Aurelianus*).
carpineus (*3*) *adj.* din lemn de carpen COL.
carpinus, *ī f.* carpen CAT. ş.a.
carpisc(u)lum, *ī n.* un fel de încălţăminte VOP.
carpistēs, *ae m.* liberatorul (*unul dintre eonii gnosticului Valentinus, din Egipt, secolul al II-lea*) TERT.
carpō, *ere, carpsī, carptum vt.* **I 1** a rupe (bucată cu bucată), a smulge, a culege: *caprae omnia novella carpendo corrumpunt* VARR. caprele rupînd toate viţele tinere le prăpădesc, ~ *rosam* VERG. a culege trandafirul, ~ *vindemiam de palmite* VERG. a culege strugurele de pe cîrcel, ~ *pomaria plenis ramis* OV. a culege livezile cu ramurile pline, (*fig.*) ~ *flosculos* CIC. a culege floricele de stil, ~ *oscula* PROP. a fura sărutări; (*spec.*) ~ *vellera* VERG. a scărmăna lînă, ~ *pensa* VERG. a toarce; **2** (*despre animale, ca hrană*) a paşte, a sfîşia, a mînca: *alia* (*animalia*) *sugunt, alia carpunt, alia vorant, alia mandunt* CIC. unele animale sug, altele pasc, altele înghit, altele mestecă, *carpunt gramen equi* VERG. caii pasc iarba, *apis carpens thyma* HOR. albina culegînd suc de cimbru, *nec carpsere iecur volucres* OV. şi vulturii încetară să-i sfîşie ficatul; (*despre om*) *carpe cibos digitis* OV. ia mîncarea cu degetele, *non vis* ~ *leporem* MART. nu vrei să iei o bucăţică de iepure. **II** (*fig.*) **1** a culege, a se bucura de... a savura: *carpe diem* HOR. bucură-te de orice zi, ~ *somnos sub divo* VERG. a gusta somnul sub cerul liber, ~ *aetatis breve ver* OV. a se bucura de primăvara scurtă a vieţii, ~ *noctes securas* VAL. FL. a petrece nopţi fără grijă, *illic mea carpitur aetas* CATUL. acolo îmi petrec viaţa; **2** (*poet.*) a o lua la..., a porni; a străbate: ~ *viam, iter* HOR. a porni la drum, ~ *supremum iter* HOR. a face cel din urmă drum (a muri), ~ *gyrum* VERG. a se roti în cerc, ~ *fugam* VERG. a o lua la fugă, ~ *pedibus terras et pontum remis* PROP. a străbate pămînturile cu picioarele şi marea cu vîslele, ~ *aera alis* OV. a străbate aerul în zbor, *carpitur acclivis trames* OV. străbat o cărare povîrnită; **3** (a face bucăţele) **a.** a bîrfi, a blama, a critica: ~ *maligno sermone* SUET. a bîrfi cu vorbe răutăcioase, ~ *absentem imperatorem* LIV. a critica pe generalul absent, *Pompeius carpebatur a Balbo* CIC. Pompeius era forfecat de Balbus; **b.** (*mil.*) a hărţui: ~ *novissimum agmen* CAES. a hărţui ariergarda; **4** a slăbi, a consuma, a mistui puterile: *carpit vires femina* VERG. femela le slăbeşte forţele, *regina caeco carpitur igni* VERG. regina e mistuită de un foc tainic, *invidia carpit et carpitur una* OV. invidia macină şi e măcinată totodată; **5** a rupe (în părţi), a diviza, a dezmembra, a despărţi: ~ *exercitum in multas partes* LIV. *26, 38, 2* a dezmembra armata în multe părţi; ~ *fluvium* CURT. *8, 9, 10* a devia un rîu în diferite braţe, *saepe carpenda membris minutioribus oratio est* CIC. de Or. *3, 190* ade-

sea trebuie să dezmembrăm o frază în unități mai mici; [forma **carpeo**, *ēre* APIC.].
carptim *adj.* pe parcele, în diferite locuri, separat, parțial: *divisis agris* ~ SUET. pămînturile fiind împărțite pe parcele, *hostem* ~ *aggredi* LIV. a ataca dușmanul din părți diferite, ~ *pugnare* LIV. a lupta prin atacuri izolate, ~ *convenire* LIV. a se aduna pe grupuri, *res gestas* ~ *perscribere* SALL. a înfățișa întîmplările pe alese.
carptor, *āris m.* **1** sclav care taie cărnurile IUV.; **2** (*fig.*) critic răutăcios *apud* GELL.
carptūra, *ae f.* (*despre albine*) sugerea sucului florilor VARR.
carrāgō, *inis f.* **1** baricadă de care AMM.; **2** convoi de care TREB.
Carrhae (Carrae), *ārum f. pl.* localitate în Mesopotamia.
carrobalista, *ae f.* balistă montată pe roți VEG.
carrūca (-cha), *ae f.* căruță, trăsură cu patru roți MART. ș.a.
carrūcārius (*3*) *adj.* de căruță // **carrūcārius**, *ii m.* vizitiu ULP.
carrus, *ī m.* car (de transport) CAES. ș.a.
Carseolī, *ōrum m. pl.* orășel în Latium // **Carseolānus** (*3*) *adj.* din Carseoli.
carta (și derivatele) *v.* **charta**
cartallus, *ī m.* coș VULG.
Cartēia, *ae f.* *1*) oraș în Hispania Baetică; *2*) oraș în Hispania Tarraconeză.
Carthaea, *ae f.* oraș în insula Ceos // **Carthēus (-thēius)** (*3*) *adj.* din Carthaea, cartheian.
Carthaginiensis (*2*) *adj.* cartaginez // **Carthaginiensēs**, *ium m. pl.* cartaginezii.
Carthāgō (Karthāgō), *inis f.* *1*) Carthagina (*oraș în Africa*); *2*) *Carthago* (*Nova*) Cartagena (*oraș în Hispania*).
cartibum, *ī n.* și **cartibulum**, *ī n.* (*dim.*) masă de piatră cu un singur picior VARR.
cartilāgineus și **cartilāginōsus** (*3*) *adj.* cartilaginos PLIN.
cartilāgō, *inis f.* **1** cartilaj CELS.; **2** partea cărnoasă a fructelor PLIN.
caruncula, *ae f.* (dim. al lui *caro*) bucățică de carne CIC.; (*med.*) excrescență cărnoasă, carunculă CELS.
cārus (*3*) *adj.* **1** scump (*ca preț*): *cara annona* PL. alimente scumpe; **2** (*fig.*) drag, iubit, scump: *cari liberi, parentes* CIC. copiii, părinții dragi, *diis* ~ HOR. iubit de zei, *patria mihi est vitā carior* CIC. patria mi-e mai scumpă decît viața.
Cārus, *ī m.* cognomen roman.
Carventāna arx *f.* cetățuia orășelului Carventum (*în Latium*)
Carya, *ae f.*; **Caryae**, *ārum f. pl.* localitate în Laconia, cu un templu al Dianei; *Carya Diana* Diana din Carya.
Caryātēs, *um* (*ium*) *m. pl.* locuitorii din Carya.
Caryātis, *idis f.* *1*) epitet al Dianei // **Caryātidēs**, *um f. pl.* cariatide, preotese ale Dianei; *2*) statui de femei care susțin ca o coloană cornișa la un edificiu.
Carybdis *v.* **Charybdis**
caryīnos, *on* sau **caryinus** (*3*) *adj.* de nucă PLIN.
caryon, *iī n.* nucă PLIN.
caryōta, *ae* și **caryōtis**, *idis f.* curmală mare (cît nuca) MART. ș.a.
caryōtum, *ī n.* suc de curmale APIC.
Carystus, *ī f.* oraș în sudul Eubeii (*vestit prin marmura lui — albă cu dungi verzi*) // **Carystius (-stēus)** (*3*) *adj.* de Carystus.
casa, *ae f.* colibă, bordei CIC. ș.a.; baracă (militară) CAES. B.G. *5, 43, 1*; proprietate la țară, pămînt CIC.
cāsābundus (*3*) *adj.* (*arhit.*) gata să cadă *apud* P. FEST.
cascē *adv.* după moda veche GELL.
cascus (*3*) *adj.* (*arh.*) din timpurile vechi VARR., CIC.
cāseārius (*3*) *adj.* de afumat *sau* de păstrat brînza: *taberna casearia* DIG. cășerie.
cāseātus (*3*) *adj.* amestecat cu brînză APUL.
cāseolus, *ī m.* cășuleț STAT.
cāseus, *ī m.* și **caseum**, *ī n.* brînză, caș CAT., CIC.
casia, *ae f.* **1** arbust ce dă scorțișoara PLIN.; **2** lemn cîinesc (*plantă*) VERG.
Casilīnum, *ī n.* oraș în Campania din apropiere de Capua // **Casilīnus** (*3*) *adj.* din Casilinum // **Casilinensēs (Casilīnātēs)**, *ium m. pl.* locuitorii din Casilinum.
Casīna, *ae f.* numele unei comedii a lui Plautus.
Casīnum, *ī n.* oraș în Latium, pe *mons Casinus*, unde azi se află mînăstirea Montecassino // **Casīnās**, *ātis adj.* de la Casinum; (*subst. n.*) *in Casinate* (*-ti*) pe teritoriul de la Casinum // **Casīnātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Casinum.
Casperia, *ae f.* orășel al sabinilor.
casnar *m.* (*cuvînt osc*) bătrîn VARR.
Caspius (*3*) *adj.* caspic: *Caspium mare* PLIN. Marea Caspică, *Caspiae* (*portae*) și *Caspia via* TAC. strîmtoare în Caucaz // **Caspiī (Caspiānī)**, *ōrum m. pl.* locuitorii de pe țărmul Mării Caspice.
Cassander (Cassandrus), *ī m.* Cassander (*anii 355–297 î.e.n.; fiul lui Antipater, devenit rege al Macedoniei, care a reclădit orașul Potideea, dîndu-i numele său*) // **Cassandrēa (-īa)**, *ae f.* fostul oraș Potideea // **Cassandreus**, *ī m.* Apollodor (*tiran la Cassandrea*) // **Cassandrēnsēs**, *ium m. pl.* locuitorii orașului Cassandrea.
Cassandra, *ae f.* fiica lui Priam (*înzestrată cu darul profeției în care, ca pedeapsă dată de Apollo, nimeni nu credea, sclavă a lui Agamemnon după cucerirea Troiei și ucisă împreună cu acesta de Clitemnestra*).
cassescō, *ere vi.* a se stinge AMM.
cassia, *ae v.* **casia**
Cassiānus (*3*) *adj.* al lui Cassius, cassian.
cassiculum, *ī n.* și **cassiculus**, *ī m.* plasă mică (*v.* **cassis**[2]) HIER.
cassida, *ae f.* cască (de metal) VERG.
Cassiopē, *ēs* și **Cassiopēa (-pēia** sau **-pīa)** *f.* *1*) mama Andromedei (*transformată în constelație*); *2*) port în insula Corcyra.
cassis[1], *idis f.* cască de metal CAES.: (*fig.*) război: *vix uni alterive* ~ *aut galea* TAC. de-abia unul-doi aveau cască de metal sau cască de piele, *aetas patiens cassidi* IUV. *7, 33* vîrstă care poate duce (la) greul războiului.

cassis[2], *is m.* (*frecv. pl.*) **cassēs**, *ium* **1 a.** plasă de vînătoare: *dama impedita cassibus* MART. căprioara prinsă în plasă; **b.** (*oc.*) pînză de păianjen: *suspendit aranea casses* VERG. păianjenul își prinde pînzele; **2** cursă: *mihi tendentur casses* TIB. mi se întind curse.

cassīta, *ae f.* ciocîrlie moțată GELL.

cassiterum, *ī n.* cositor PLIN. // **cassiterinus** (*3*) *adj.* (*tard.*) de cositor.

Cassius, *iī m.* nume gentilic roman, de ex.: L. Cassius Longinus, tribun și cenzor (*anul 125*), vestit prin asprime ca judecător, de unde *iudex Cassianus* CIC. judecător foarte aspru.

cassō[1](*I*) *vt.* (*tard.*) a casa, a anula DIG.: a distruge SID.

cassō[2], *āre vi.* a se clătina, a fi gata să cadă PL.

cassum *adv.* fără motiv, fără rost SEN.

cassus (*3*) *adj.* **1** gol, deșert, sec: *cassa nux* PL. nucă seacă; **2** (*cu abl.*, *rar. genit.*) lipsit de: *virgo cassa dote* PL. fată lipsită de zestre, *corpus lumine cassum* VERG. corp lipsit de lumină (mort), *luna cassa fulgoris* APUL. lună lipsită de strălucire; **3** (*fig.*) deșert, fără rost, inutil: *cassa formido* LUCR. temere deșartă, *cassi labores* PLIN. eforturi inutile, *apud sapientes cassa habebantur* TAC. erau socotite de înțelepți ca lucruri fără rost; (*expr. adv.*) *in cassum* în deșert, fără rost, inutil: *in cassum frustraque* LUCR. fără rost și fără rezultat; (*fără „in"*) *quid cassum times?* SEN. de ce te temi degeaba?

Castalia, *ae f.* izvor pe Parnas (*consacrat muzelor și lui Apollo*) // **Castalidēs**, *um f. pl.* muzele // **Castalius** (*3*) *adj.* al Castaliei: *Castalia arbor* PROP. arborele care umbrește izvorul Castaliei (laurul), *Castalium antrum* OV. peștera oracolelor la Delfi // **Castalis**, *idis adj. f.* castaliană.

castanea, *ae f.* **1** castan COL.; **2** castană VERG. // **castaneus** (*3*) *adj.* de castan: *castaneae nuces* VERG. castane.

castanētum, *ī n.* pădure de castani COL.

castē *adv.* **1** nepătat, curat, cinstit: ~ *vivere* CIC. a trăi cinstit, *eloquentiam tueamur* ~ CIC. să păstrăm nepătată elocvența; **2** cu pietate, cu sfințenie: *castius sacra privata facere* LIV. a săvîrși cu mai multă pietate ceremoniile particulare; **3** (*fig., ca stil*) corect: ~ *pureque lingua latina uti* GELL. a vorbi o latină îngrijită și curată.

castellāmentum, *ī n.* budincă ARN.

castellānus (*3*) *adj.* de întăritură, de citadelă: *castellani triumphi* CIC. triumfuri pentru cucerirea fortărețelor // **castellānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii *sau* apărătorii unei fortărețe SALL., LIV.

castellārius, *iī m.* paznic al unui rezervor de apă FRONTIN.

castellātim *adv.* pe cîte o întăritură, în mici grupuri: *hostes* ~ *dissipati* LIV. dușmanii răspîndiți în mici grupuri; (*fig.*) cîte o grămăjoară PLIN.

castellum, *ī n.* **1** loc întărit, întăritură, redută, fortăreață: ~ *in alto tumulo positum* LIV. redută așezată pe o înălțime; **2** (*fig.*) adăpost, cuib: ~ *omnium scelerum* LIV. cuibul tuturor crimelor; **3** odaie, locuință (pe timpul muncilor la munte): *Norica castella* VERG. odăile din Noricum; **4** rezervor al unui apeduct (castel de apă) VITR.

castēria, *ae f.* cabină la o corabie PL.

castificātiō, *ōnis f.* purificare ECCL.

castificō, *āre vt.* a purifica AUG.

castificus (*3*) *adj.* purificator (*despre botez*) P. NOL.; cast, pur SEN.

castīgābilis (*2*) *adj.* blamabil, demn de pedeapsă PL.

castīgātē *adv.* reținut, sobru, rezervat SEN., MACR.

castīgātiō, *ōnis f.* **1** mustrare, dojană: ~ *contumeliā vacare debet* CIC. mustrarea trebuie să fie lipsită de insulte; **2** pedeapsă: ~ *fustium* DIG. pedeapsa cu vergile; **3** curățire a arborilor de ramurile prea crescute PLIN.; **4** supraveghere: ~ *loquendi* MACR. supraveghere a exprimării, vorbire îngrijită.

castīgātor, *ōris m.* dojenitor, cenzor PL., HOR. ș.a.

castīgātōrius (*3*) *adj.* dojenitor, sever PLIN. IUN.

castīgātus (*3*) *p. pf. v.* **castigo** // **adj. 1** mic și foarte regulat, perfect: *castigatum pectus* OV. piept frumos, *castigata frons* STAT. frunte îngustă (*semn de frumusețe*); **2** reținut, strict, riguros AUG., GELL.

castīgō (*I*) *vt.* **1** a mustra, a dojeni: (*Pompeius*) *segniores castigat atque incitat* CAES. Pompeius îi mustră pe cei mai lîncezi și-i ațîță, *me ipse castigo, quod...* CIC. mă mustru eu singur că..., ~ *litteris* CAES. (*per litteras* TAC) a mustra printr-o scrisoare, ~ *leniter* LIV. a mustra ușor: **2** a pedepsi: *nam quo magister saepius monuerit, hoc rarius castigabit* QUINT. căci, cu cît profesorul va sfătui mai des, cu atît va pedepsi mai rar, ~ *servos bubulis exuviis* PL. a-i pedepsi pe sclavi cu lovituri de vînă de bou; **3** a înfrîna, a ține în frîu: ~ *equum tenacem* LIV. a ține în frîu calul îndărătnic, *castigatus dolor animi* CIC. durere sufletească înfrînată, (*poet.*) *insula castigatur aquis* SIL. insula e înlănțuită de ape; **4** a corecta, a îndrepta: ~ *sua vitia* PLIN. IUN. a-și corecta defectele, ~ *carmen* HOR. a corecta o poezie, ~ *verba* IUV. a arăta greșelile de vorbire.

castimōnia, *ae f.* **1** curățenie trupească, înfrînare (*prin abstinență de la plăceri sau mîncare, în scop religios*): *sacra per summam castimoniam virorum ac mulierum* CIC. ceremonii religioase făcute cu cea mai mare curățenie trupească a bărbaților și femeilor, *decem dierum castimonia* LIV. post de zece zile; **2** puritate morală CIC.

castimōniālis (*2*) *adj.* de abstinență // **castimōniālis**, *is f.* călugăriță AUG.

castimōnium, *iī v.* **castimonia**

castitās, *ātis f.* **1** castitate CIC.; **2** puritate morală GELL.; **3** cinste, integritate MACR.

castor, *oris m.* castor CIC., PLIN.

Castor, *oris m.* fiul lui Tyndareus și al Ledei (*frate al lui Pollux, al Helenei și al Clitemnestrei, vestit ca îmblînzitor de cai și conducător de care de luptă, avînd un templu în Roma în partea de sud a forului*): *Castor gaudet equis* HOR. Castor își găsește plăcerea în cai, *ad Castoris* (subînț. *aedem*) CIC. la templul lui Castor // **Castores** *m. pl.* Castor și Pollux (Dioscurii) (*deveniți Constelația Gemenilor și invocați în ajutor de corăbieri*; *sărbătoarea lor cădea la 28 iunie*); *locus Castorum* TAC. localitate între Cre-

mona şi Bedriacum, cu un templu al Dioscurilor // **Castoreus** (*3*) *adj.* al lui Castor.

castoreum, *ī n.* şi **castorea,** *ōrum n. pl.* lichid urît mirositor, extras din castor, folosit ca medicament sedativ LUCR., CELS.

castra, *ōrum n. pl.* **1** castru, tabără, lagăr: ~ *stativa* CIC. (*aestiva, hiberna* LIV.) tabără permanentă, de vară, de iarnă, ~ *navalia* CAES. lagăr pe ţărm pentru debarcare sau pentru apărarea flotei, ~ *metari* CAES. a trasa terenul pentru fixarea lagărului, ~ *ponere* (*facere, collocare*) CAES. a aşeza tabăra, ~ *munire* CAES. a fortifica lagărul, ~ *movere* CAES. a muta tabăra, ~ *promovere* CAES. a porni înainte, ~ *removere* CAES. a retrage tabăra, a se retrage, *se in castra recipere* CAES. a se retrage în tabără; **2** (*fig.*) **a.** tabără, partidă: ~ *Epicuri* CIC. tabăra epicureilor, *castra nil cupientium peto* HOR. caut să fiu printre cei care nu-şi doresc nimic; **b.** viaţă de militar, treburile războiului: *magnum in castris usum habere* CAES. a avea o mare experienţă în ale războiului, *cedat forum castris* CIC. oratoria să cedeze în faţa faptelor de arme; **c.** zi de marş, etapă: *secundis castris* (*alteris castris*) *pervenit ad...* LIV. în două zile de marş a ajuns la..., *tertiis castris* LIV. *quintis castris* CAES. în trei, în cinci zile de marş; **d.** cazarmă; (*oc.*) sălaş, reşedinţă: ~ *praetoriana* SUET. cazarma gărzilor pretoriene, ~ *cerea* VERG. stup de albine, ~ *stabulariorum* COL. sălaşul văcarilor.

Castra, *ōrum n. pl.* numele unor localităţi: *Castra Hannibalis* AMM. oraş în Bruttium; *Castra Nova* oraş în Dacia; *Castra Traiana* localitate în Dacia, pe Olt.

castrātiō, *ōnis f.* castrare, scopire COL.; curăţire a pomilor PLIN.

castrātor, *ōris m.* (*tard.*) cel care castrează, jugănar TERT.

castrātōrius (*3*) *adj.* servind la castrare PALL.

castrātūra, *ae f.* **1** castrare PALL.; **2** curăţire (*a grîului*) PLIN.

castrensis (*2*) *adj.* **1** de castru, militar: ~ *ratio* CIC. regulă de castru, *castrense peculium* DIG. economii făcute în timpul serviciului în lagăr, *castrense verbum* GELL. termen soldăţesc, ~ *corona* GELL. coroană dată celui ce pătrunde primul în lagărul duşman; **2** (*tard.*) al palatului imperial TERT. // **castrensis,** *is m.* ofiţer al palatului imperial COD. TH.

castriānus, *ī m.* soldat încazarmat VOP.

castrō (*1*) *vt.* **1** a castra, a scopi; (*fig.*) a slăbi: ~ *vitulos* VARR. a scopi viţei, ~ *vires* PLIN. a slăbi puterile; **2** a amputa, a curăţa: ~ *caudas catulorum* CATUL. a tăia cozile căţeilor, ~ *arbusta* VERR. a curăţa arbuştii de ramuri, ~ *vina saccis* PLIN. a strecura vinul cu pînză de sac, *siligo castrata* PLIN. făină cernută, ~ *alvos apum* COL. a ridica fagurii albinelor; (*fig.*) ~ *libellos* MART. a expurga volumele de obscenităţi.

castrum, *ī n.* fortăreaţă, cetate NEP.; (*ca nume de localităţi*) *Castrum Novum* LIV. oraş în Etruria, *Castrum Album* LIV. oraş în Hispania Tarraconeză etc.

Castulō, *ōnis f.* oraş în Hispania Tarraconeză (*pe fluviul Guadalquivir*) // **Castulōnensis** (*2*) *adj.* castulonez, din Castulo.

castus[1] (*3*) *adj.* **1** cast, curat, nepătat, cinstit: *casta Minerva* VERG. Minerva cea castă, *casta domus* CATUL. casă cu moravuri curate, *casti vultus* OV. priviri nevinovate, *a culpa castae* PL. nepătate de vină, *res familiaris ~ a civili cruore* CIC. avere nepătată de sîngele concetăţenilor, *quis hoc adulescente castior?* CIC. cine e mai cinstit ca acest tînăr?; (*despre stil*) *Caesar sermonis castissimi* GELL. Caesar care are un stil foarte pur; **2** pios; sfînt: *casti nepotes* VERG. urmaşii pioşi, *castum nemus* TAC. pădure sfîntă.

castus[2], *ūs m.* abstinenţă GELL.

cāsuālis (*2*) *adj.* **1** întîmplător, accidental COD. TH.; **2** (*gram.*) care are *sau* cere diferite cazuri VARR.

casula, *ae f.* **1** colibă mică IUV.; (*fig.*) mormînt PETR.; **2** haină cu glugă AUG.

cāsus, *ūs m.* **1** cădere: ~ *stillicidi* LUCR. căderea picăturii, ~ *nivis* LIV. căderea zăpezii, ~ *fulminum* PLIN. căderea fulgerelor, ~ *equi* căderea calului, (*oc.*) *sub casum hiemis* VERG. către sfîrşitul iernii; **2** întîmplare, accident, împrejurare neprevăzută: *quod caeco casu fit* CIC. ceea ce se face printr-o întîmplare oarbă, *casus adversi*, ~ *secundi* NEP. (*varii* VERG.) întîmplări nefericite, favorabile, variate, *saepe in bello casus interveniunt* CAES. adesea în război se ivesc împrejurări neprevăzute, (*frecv. abl.*) *sive casu, sive consilio deorum* CAES. fie din întîmplare, fie din voia zeilor, *eo die casu apud Ptolemaeum cenavi* CIC. întîmplător în acea zi am luat masa la Ptolemeu, *accidit casu quod...* NEP. întîmplarea a făcut ca..., (*med.*) caz: *casus gravissimi* CELS. cazuri foarte grave; **3** ocazie: *praeclari facinoris casum dare* SALL. a da ocazia unei fapte strălucite, *casum invadendae Armeniae offerre* TAC. a oferi prilejul de a invada Armenia; **4** întîmplare nefericită, nenorocire, soartă nenorocită: ~ *captae urbis* VERG. soartă nefericită a oraşului cucerit, ~ *insontis amici* VERG. nenorocirea prietenului nevinovat; (*euf.*) moarte: *Saturnini atque Gracchorum* ~ CAES. moartea lui Saturninus şi a Gracchilor; **5** (*gram.*) caz: ~ *rectus* CIC. nominativul, *casus obliqui* QUINT. cazuri oblice.

catabasis, *is f.* coborîre MACR.

Catabathmos, *ī m.* munte şi fortăreaţă în Libya TERT.

catabolici spiritus *m. pl.* spirite răufăcătoare TERT.

catachanna, *ae f.* **1** arbore care prin altoire dă fructe de specii diferite FRONT.; **2** (*pl.*) scrieri satirice SPART.

cataclista, *ae f.* haină de sărbătoare APUL.

cataclysmos, *ī m.* potop, inundaţie TERT.; (*med.*) duş C. AUR.

catadromus, *ī m.* funie întinsă (a funambulilor) SUET.

Catadūpa, *ōrum n. pl.* numele unei cataracte a Nilului // **Catadūpī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din vecinătatea Catadupei.

cataegis, *idis f.* vînt vijelios APUL.; (*spec.*) un vînt din Pamphylia SEN.

catafract... *v.* **cataphract...**

Catagelasimus, *ī m.* („Ultraridicolul") numele unui parazit la Plautus.

catagraphus, *ī m.* veşmînt brodat CATUL.; // **catagrapha,** *ōrum n. pl.* imagini de profil PLIN.

catalecticus (*3*) *adj.* catalectic (*despre un vers al cărui ultim picior este incomplet*) DIOM.
catalepsis *f.* catalepsie, letargie C. AUR.
catalepticus (*3*) *adj.* cataleptic C. AUR.
catalogus, *ī m.* enumerare, listă HIER.
Catamītus, *ī m.* numele vechi al lui Ganymedes de care se îndrăgostise Iupiter; (*fig.*) amant; paharnic (al zeilor) CIC.
cataphagās, *ae m.* mîncău PETR.
cataphracta, *ae* și **cataphractēs**, *ae f.* cuirasă de zale (*la om sau la cal*) VEG.
cataphractus (*3*) *adj.* înzăuat, acoperit cu armură de zale LIV. ș.a.
catapīrātēs, *ae m.* sondă de măsurat adîncimea apei mării LUCIL.
cataplasma, *atis n.* cataplasmă, oblojeală VEG.
cataplasmō, *āre vt.* a pune o cataplasmă C. AUR.
cataplexis, *is f.* frumusețe uimitoare LUCR. *4, 1163.*
cataplūs, *ī m.* reîntoarcere a navelor în port, debarcare CIC., MART.
catapotium, *iī n.* pilulă CELS.
catapulta, *ae f.* catapultă CAES.; (*fig.*) proiectil aruncat de catapultă PL.
catapultārius (*3*) *adj.* catapultat PL.
cataracta (cataractēs), *ae f.* 1 cataractă, cascadă SEN., PLIN.; 2 stăvilar PLIN. IUN.; 3 grilaj care apără poarta unei cetăți *sau* intrarea pe un pod LIV.; 4 gaură în zid, pe unde iese fumul PLIN.
cataractria, *ae f.* (un fel de) condiment PL.
catarrhus, *ī m.* catar, guturai M. EMP.
catascopium, *iī n.* și **catascopus**, *ī m.* corabie de explorare GELL., B. AFR.
catasta, *ae f.* 1 estradă pe care se expuneau sclavii de vînzare TIB.; 2 tribună RUTIL. 3 grătar de fier sub care se punea foc, pentru torturarea condamnaților PRUD.
catastalticus (*3*) *adj.* (*med.*) care produce strîngerea țesuturilor, astringent VEG. // **catastalticum**, *ī n.* medicament care oprește sîngele VEG.
catastēma, *atis n.* poziția astrelor VEG.
catastropha, *ae f.* schimbare a sorții PETR.; convertire SID.
catatechnos (catatexitechnos), *ī m.* („rafinatul") poreclă a sculptorului Callimachus VITR.
catatonus (*3*) *adj.* (*muzic.*) prea jos acordat VITR.
catāx, *ācis adj.* șchiop LUCIL.
catē *adv.* abil PL.; ingenios CIC.
catēchēsis, *is f.* cateheză, instrucție religioasă ECCL.
catēchismus, *ī m.* catehism AUG.
catēchizō, *āre*, *ātum vt.* a catehiza AUG.
catēchūmena, *ae f.* și **catēchūmenus**, *ī m.* cea (cel) care se instruiește în ale religiei TERT.
catēgoria, *ae f.* 1 acuzație HIER.; 2 (*fil.*) categorie, predicație SID.
catēia, *ae f.* armă de aruncat la galli și germani (*un fel de măciucă mică ghintuită, care se întorcea la locul de plecare*) VERG. ș.a.
catella[1], *ae f.* cățelușă IUV.
catella[2], *ae f.* (dim. al lui *catena*) lănțișor, colier HOR.
catellus, *ī m.* cățeluș PL.
catēna, *ae f.* 1 lanț: *in catenis tenere* (*habere*) *aliquem* SALL. a ține în lanțuri pe cineva; *in catenas conicere* LIV. a pune în lanțuri; (*fig.*) *legum catenae* CIC. lanțurile legilor; 2 legătură VITR.; 3 cingătoare (*la femei*) PLIN.; 4 înlănțuire (a lucrurilor) GELL.
catēnārius (*3*) *adj.* legat în lanț SEN. RH.
catēnātiō, *ōnis f.* ligatură, articulație VITR., PETR.
catēnātus (*3*) *p. pf. v.* **catēnō** // **adj.** 1 pus în lanțuri, înlănțuit: ~ *ianitor* OV. portarul în lanțuri; 2 (*fig.*) *catenati labores* MART. eforturi neîntrerupte, *versus catenati* QUINT. versuri legate între ele, *catenatae palestrae* STAT. lupte în care membrele se înlănțuie.
catēnō, *āre*, *ātum vt.* a înlănțui, a lega COL.
catēnula, *ae f.* lănțuc P. NOL.
caterva, *ae f.* 1 trupă (de barbari), gloată de războinici, bandă (*în opoziție cu legiunea*): *catervae Germanorum* TAC. trupe de germani, *conducticiae catervae* NEP. bande de mercenari; 2 mulțime, droaie (*în general*): *catervae testium* CIC. mulțime de martori, ~ *avium* VERG. stoluri de păsări, ~ *togatorum* CIC. droaie de cetățeni, ~ *tota* CIC. toată trupa de actori, *incondita verborum* ~ QUINT. o droaie de cuvinte aruncate la întîmplare.
catervārius (*3*) *adj.* în pîlcuri, pe echipe: *catervarii pugiles* SUET. pugiliști care luptă în echipă.
catervātim *adv.* în cete, cu grămada LUCR. ș.a.
catharticum, *ī n.* purgativ TERT.
cathedra, *ae f.* 1 scaun cu spătar și rezemătoare de picioare, jilț, scaun portativ (*pentru femei*): ~ *strata* IUV. scaun cu pernă, (*fig.*) *apud molles cathedras* IUV. la femeile noastre delicate (obișnuite cu fotolii moi); 2 (*fig.*) catedră: *sterilis cathedra* IUV. catedra care nu aduce venituri.
cathedrālicius (*3*) *adj.* bun să stea în jilț, fără vlagă MART.
cathedrārius (*3*) *adj.* 1 de jilț, purtător de jilț SID.; 2 de catedră: *cathedrarii philosophi* SEN. filozofi de catedră (nu veritabili).
cathedrāticum, *ī n.* sumă plătită de episcop la învestirea lui COD. IUST.
cathetus, *ī f.* linie perpendiculară VITR.
catholicē *adv.* public, în fața tuturor TERT.; conform cu doctrina catolică HIER.
catholicus (*3*) *adj.* 1 universal: *catholica bonitas* TERT. bunătate universală // **catholica**, *ōrum n. pl.* legi, reguli generale: *catholica siderum errantium* PLIN. legile generale ale planetelor ~ *nominum* PROB. reguli generale ale numelor; 2 catolic ECCL.
Catilīna, *ae m.* L. Sergius Catilina (*conducătorul conjurației din anul 63 î.e.n.*); (*fig.*) *seminarium Catilinarum* CIC. pepinieră de conspiratori // **Catilinārius** (*3*) *adj.* al lui Catilina.
catillāmen, *inis n.* [*catillo*] mîncare gustoasă ARN.
catillānus (*3*) *adj.* delicios APIC.
catillātiō, *ōnis f.* lingere a talerelor; (*fig.*) jefuire a provinciilor FEST.
catillō[1], *āre*, *ātum vt.* a linge talerele PL.
catillō[2], *ōnis m.* linge-blide, parazit LUCIL.
catillum, *ī n. v.* **catillus**
catillus, *ī m.* farfurioară CAT., HOR.

Cātillus (Cātilus), *ī m.* fiul lui Amphiaraus, care, venit în Italia cu frații săi, Coras și Tiburtus, a întemeiat Tiburul; *moenia Catili* HOR. = Tiburul.
Catina, *ae f.* oraș în Sicilia (*azi, Catania*) // **Catinensis** (*2*) *adj.* catanian.
catīnulus, *ī m.* castronaș VARR.
catīnum, *ī n.* și **catīnus**, *ī m.* 1 vas adînc, în care se fierbeau *sau* se serveau mîncăruri, strachină, blid VARR., HOR. 2 creuzet de topit metale PLIN.; 3 cavitate la o pompă VITR.
Catius[1], *iī m.* divinitate romană invocată spre a da deșteptăciune băieților.
Catius[2], *iī m.* filozof epicureu.
catlaster, *trī m.* flăcău VITR.
catlitiō, *ōnis v.* **catulitio**
Cato, *ōnis m.* cognomen al familiei Porcia, de ex.: M. Porcius Cato (*anii 234–149*), vestitul cenzor, și M. Porcius Cato (Uticensis), nepotul său; (*fig.*) *Catones* CIC. oameni de mare virtute ca și Cato.
cātoblepās, *ae m.* („care privește în jos") (un fel de) taur etiopian PLIN.
catocha, *ae f.* catalepsie C. AUR.
catōmidiō, *āre vt.* a bate cu varga pe spinare (*pe cineva luat în cîrcă de un altul*) SPART.
catōmum, *ī n.* luare în cîrcă (a cuiva) spre a fi bătut cu varga LABER. *apud* GELL.
Catōniānus (*3*) *adj.* catonian CIC.
Catōnīnī, *ōrum m. pl.* partizani ai lui Cato din Utica.
catta, *ae f.* pisică MART.
Cattī, *ōrum v.* **Chatti**
cattus, *ī m.* motan PALL.
catula, *ae f.* cățelușă PROP.
catulīnus (*3*) *adj.* de cîine // **catulīna**, *ae f.* carne de cîine PL.
catuliō, *īre vi.* (*despre cățele, lupoaice*) a fi în călduri VARR.
cat(u)litiō, *ōnis f.* epoca împreunării animalelor VARR.
Catullus, *ī m.* poetul C. Valerius Catullus (Catul) // **Catulliānus** (*3*) *adj.* al lui Catullus.
catūlōticus (*3*) *adj.* care grăbește cicatrizarea VEG.
catulus, *ī m.* 1 cățel, cățelandru (*pui mai mare al unor animale*); 2 (un fel de) zgardă (*pentru sclavi*) LUCIL.
Catulus, *ī m.* cognomen al familiei Lutatia, de ex.: Q. Lutatius Catulus.
Caturīges, *um m. pl.* caturigi (*popor din Gallia Narboneză*)
catus (*3*) *adj.* 1 ascuțit ENN.; 2 (*fig.*) deștept, priceput, iscusit: *vide quam sit ~ is* PL. vezi cît de pișicher este ăsta.
Caucasus, *ī m.* Caucaz // **Caucasius (Caucaseus)** (*3*) *adj.* caucazian.
Caucī, *ōrum v.* **Chauci**
caucus, *ī m.* căuș HIER.
cauda (cōda), *ae f.* 1 coadă: (*fig.*) *caudam trahere* HOR. a avea o coadă în spate (a fi de rîs), *caudam iactare popello* PERS. a da din coadă pe lîngă poporul de rînd (a se gudura); 2 membru bărbătesc HOR., CIC.
caudeus (*3*) *adj.* de trestie PL.
caudex, *icis m.* 1 trunchi de copac, buștean VERG.; (*fig.*) butuc, prost TER.; 2 *v.* **codex.**
caudica, *ae f.* barcă (*făcută dintr-un trunchi de copac*) GELL.
caudicālis (*2*) *adj.* de bușteni: *~ provincia* PL. slujba de a tăia lemne (de tăietor de lemne).
caudicārius (cōdicārius) (*3*) *adj.* făcut din trunchiuri de copac: *caudicaria navis* VARR. plută (corabie) făcută din trunchiuri de copac // **caudicārius**, *iī m.* barcagiu COD. TH.
caudiceus (*3*) *adj.* făcut dintr-un trunchi de copac AUS.
Caudium, *iī n.* oraș în țara samnită la est de Capua (*vestit prin înfrîngerea romanilor de către samniți, în anul 321 î.e.n.*) // **Caudīnus** (*3*) *adj.* de la Caudium: *furculae Caudinae* LIV. defileul de la Caudium // **Caudīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Caudium.
caulae (caullae), *ārum f. pl.* 1 (*rar*) cavitate, deschizătură, pori: *per caulas corporis* LUCR. prin porii corpului; 2 (*frecv.*) țarc, ocol de vite VERG.; 3 împrejmuire, grilaj, barieră SERV.
cauliculus, *ī m.* tulpină mică, cotor, varză mică CAT., PLIN.; (*fig.*) ornament al capitelului la columna corintiană VITR.
caulis (cōlis), *is m.* 1 cotor (*la plante*) CELS.; curpen (*la viță*) CAT.; 2 cotor de varză, varză CAT.; 3 coadă PLIN.
caulōdēs, *is adj.* care are cotor mare PLIN.
Caulōn, *ōnis m.* și **Caulōnea**, *ae f.* Caulonia (*oraș în Bruttium*).
cauma, *atis n.* căldură mare VULG.
cauneae, *ārum f. pl.* smochine uscate de Caunus CIC.
Caunus, *ī f.* oraș în Caria // **Cauneus (Caunius)** (*3*) *adj.* de Caunus // **Caunii**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Caunus.
caupō (cōpō), *ōnis m.* cîrciumar, hangiu PL., CIC. ș.a.
caupōna, *ae f.* 1 cîrciumă, tavernă CIC.; 2 hangioaică LUCIL.
caupōnium, *iī n.* crîșmă, birt TERT.
caupōnius (*3*) *adj.* de crîșmă, de han PL.
caupōnor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a face afaceri, a trafica: *non cauponantes bellum, sed belligerantes* ENN. nu făcînd afaceri cu războiul, ci luptînd.
caupōnula, *ae f.* birt mic CIC.
caupulus, *ī m.* barcă mică GELL.
Caurīnus (*3*) *adj.* al vîntului de nord-vest — Caurus.
Caurus (Cōrus), *ī m.* vînt de nord-vest, mistral.
causa (caussa), *ae f.* 1 cauză: *eius belli haec fuit ~* CAES. cauza acestui război a fost aceasta, *causā morbi inventā* TAC. aflîndu-se cauza bolii, *mihi dedit causam harum litterarum* CIC. mi-a oferit prilejul să-ți scriu această scrisoare; 2 motiv: *~ mittendi fuit quod…* CAES. motivul trimiterii a fost că…, *aliud esse causae suspicamur* CIC. bănuim că motivul este altul, *iste dicit hoc causae, quod* CIC. acesta zice că motivul este că, *nihil causae est cur…* QUINT. nu e nici un motiv ca…, *eadem de causa* CIC. din același motiv, *qua de causa* CIC. din care motiv, *certa de causa* CIC. dintr-un anumit motiv, *ex aliis causis* CIC. din alte motive, *ob eam causam quod* (*quia*) CIC. din acest motiv că…, *propter hanc causam quod* CIC. pentru acest motiv că, *cum iustissima causa* CIC. cu un motiv foarte întemeiat, *quid est causae quin* ce motiv ne împiedică să, (*poet. cu inf.*) *quae*

~ *fuit consurgere in arma?* VERG. ce motiv au avut să se ridice la luptă?; *in causa est* motivul este, *in causa (est) amor primum, deinde quod...* PLIN. IUN. motivul este mai întîi iubirea, apoi că..., *verecundiam multis in causa fuisse, ut* QUINT. timiditatea a fost pentru mulţi motivul pentru care...; 3 motiv invocat, pretext, scuză: *fingit causas, ne det* TER. inventează motive ca să nu dea, *ne qua esset armorum* ~ CAES. ca să nu fie vreun pretext de război, *per causam equitatus cogendi* CAES. sub pretextul că adună cavalerie, *nullam causam dico quin* CIC. nu fac nici o obiecţie ca...; 4 *causā* (*cu înţeles de prep., frecv. precedat de genit.*) în vederea, în interesul, pentru: *honoris causā* CIC. pentru cinstirea cuiva, *exempli causā* CIC. drept exemplu, *voluptatum adipiscendarum causā* CIC. pentru obţinerea plăcerilor, (*cu abl. pron. pos.*) *meā, tuā, nostrā causā* CIC. pentru mine, pentru tine, pentru noi, *vestrā reique publicae causā* CIC. în interesul vostru ca şi al statului, (*rar precedînd*) *causā amicorum* CIC. în interesul prietenilor; 5 (*jur.*) afacere judiciară, proces, cauză: *genera causarum* CIC. felurile proceselor, *causae publicae et privatae* CIC. procese de drept public şi privat, (*expr.*) *causam accipere* (*aggredi, amplecti*) CIC. a-şi asuma apărarea unei cauze, *causam dicere* (*orare*) CIC. a pleda un proces, *causam defendere* CIC. a apăra o cauză, *cognitā causā* CIC. cauza fiind cercetată, *indictā causā* CIC. cauza nefiind pledată, *causam tenēre* (*obtinēre*) CIC. a cîştiga procesul, *causam perdere* (*amittere, causā cadere*) CIC. a pierde procesul, ~ *prior* OV. prima parte a procesului, *in causa haec sunt* CIC. în chestiunea în dezbatere, iată cum stau lucrurile; 6 (*în afara sferei juridice*) **a.** cauză, interese (ale unei colectivităţi pentru care se dă o luptă), partidă: *causam reipublicae suscipere* CIC. a lua asupră-şi cauza republicii, *una factio populi causam agebat, altera optimatium* NEP. o partidă susţinea cauza plebei, alta a nobililor, *causam foederis egit* LIV. a vorbit în favoarea tratatului; **b.** caz, situaţie, poziţie: *dissimilis est militum ~ et tua* CIC. cazul soldaţilor nu seamănă deloc cu al tău, (*Regulus*) *erat in meliore causa* CIC. Regulus era într-o situaţie mai bună; **c.** raporturi, legături (cu o persoană): *principes causam amicitiae cum Cicerone habebant* CAES. fruntaşii aveau legături de prietenie cu Cicero, *si mihi cum Siculis ~ tantae necessitudinis non intercederet* CIC. dacă n-aş fi în aşa de strînse raporturi cu sicilienii; **d.** însărcinare, misiune: *cui senatus dederat causam, ut mihi gratias ageret* CIC. căruia senatul îi dăduse însărcinarea să-mi aducă mulţumiri; **e.** (*med.*) caz de boală: *origo causae* CELS. originea bolii, *utilissimum est ad omnes causas* PLIN. este foarte folositor la toate cazurile de boală.

causābundus (*3*) *adj.* care vine cu o scuză PRISC.

causālis (*2*) *adj.* privitor la cauză, cauzal // **Causālia**, *ium n. pl.* titlul unui tratat despre cauze ARN.

causāliter *adv.* în virtutea unei cauze; prin cauze AUG.

causārius (*3*) *adj.* 1 suferind, bolnav, infirm: *causarium hoc corpus* SEN. acest corp infirm, *causarii dentes* PLIN. dinţi stricaţi; 2 de invaliditate: *causaria missio* DIG. reformare din cauză de invaliditate // **causārius**, *iī m.* invalid: *ex causariis scribatur exercitus* LIV. să se formeze o trupă din invalizi.

causātē *adv.* cu temei: *causatius* PLIN. cu mai mult temei.

causātiō, *ōnis f.* 1 pretext, scuză GELL.; 2 indispoziţie PALL.; 3 acuzaţie, plîngere, proces AUG.

causātīvus (*3*) *adj.* 1 cauzativ MART. CAP. // **causātīvum**, *ī n.* fundament juridic (al procesului) FORTUN.; 2 (*gram.*) acuzativ PRISC.

causea (**causia**), *ae f.* 1 pălărie cu boruri largi PL.; 2 apărătoare a asediatorilor (*un fel de baracă rulantă*) VEG.

causidicālis (*2*) *adj.* de avocat GELL.

causidicātiō, *ōnis f.* pledoarie avocăţească FRONT.

causidicīna, *ae f.* avocatură SYMM.

causidicus, *ī m.* avocat de rînd, clănţău CIC.

causificor, *ārī vi. dep.* a aduce pretexte, a obiecta: *haud causificor quin eam ego habeam* PL. nu mă opun s-o iau (de nevastă).

causor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a aduce ca motiv, a pretexta: ~ *valetudinem* TAC. a aduce ca motiv starea de sănătate, *causatus quod hic non esset secutus* SUET. pretextînd că acesta nu-l urmase, *causando corrumpi equos* SUET. motivînd că se prăpădesc caii.

caussa, *ae v.* **causa**

causticus (*3*) *adj.* care arde, caustic // **causticum**, *ī n.* substanţă caustică PLIN.

causula, *ae f.* (dim. al lui *causa*) 1 mică pledoarie CIC.; 2 mică ocazie B. AFR. *54, 1.*

cautē *adv.* cu prudenţă CIC.

cautēla, *ae f.* 1 precauţie, băgare de seamă APUL.; 2 (*jur.*) garanţie, cauţiune DIG.; 3 mijloc de apărare MIN. FEL.

cautēr, *ēris m.* 1 fier de cauterizat, cauter: *cauterem adigere ambitioni* TERT. a înfiera ambiţia; 2 arsură PRUD.

cautēriō, *āre, ātum vt.* a arde cu fierul roşu PELAG.

cautērium, *iī n.* 1 fier roşu de cauterizat *sau* de însemnat animalele VEG.; 2 vas de încălzit culorile pentru pictură DIG.

cautēs (**cōtēs**), *is f.* stîncă ascuţită, şir de stînci în mare: ~ *Alpium* PLIN. stîncile ascuţite ale Alpilor, *stringat palmula cautes* VERG. vîsla să atingă stîncile din apă.

cautim *adv.* prudent TER.

cautiō, *ōnis f.* 1 precauţie, pază (de ceva): *mea ~ et timiditas* CIC. precauţia şi temerea mea, *omnium incommodorum una ~ est* CIC. faţă de toate neplăcerile este un singur mijloc de a te păzi, *mihi ~ est ne...* PL. trebuie să mă păzesc de a nu..., *mea ~ est* PL. eu trebuie să am grijă, (*beneficientia*) *habet multas cautiones* CIC. binefacerea cere multe precauţii, *quae cautionem non habebunt, de iis non labor* CIC. lucrurile de care nu ne putem feri (inevitabile) nu mă preocupă; 2 garanţie, cauţiune, angajament: ~ *chirographi mei* CIC. cauţiune iscălită cu mîna mea, *hunc Pompeius omni cautione devinxerat nihil contra me esse facturum* CIC. pe acesta Pompeius îl făcuse să dea asigurare deplină că nu va întreprinde nimic împotriva mea.

cautiōnālis (*2*) *adj.* care serveşte ca garanţie DIG.

cautis, *is v.* **cautēs**
cautor, *ōris m.* **1** om precaut PL.; **2** cel care garantează prevenirea: ~ *alieni periculi* CIC. cel care asigură că va preveni primejdia altuia.
cautum, *ī n.* dispoziţie preventivă AUG. ş.a.
cautus (*3*) *adj. p. pf. v.* **caveo** // **adj. 1** (*sens pas.*) pus în siguranţă, garantat, asigurat, la adăpost: *quo mulieri res esset cautior* CIC. pentru ca averea nevestei lui să fie mai în siguranţă, ~ *ab incursu belli* LUCR. la adăpost de o incursiune armată; **2** precaut, prudent, circumspect: ~ *in periculis* CIC. precaut în primejdii: ~ *in verbis serendis* HOR. rezervat în crearea de cuvinte noi, ~ *ad malum* LIV. precaut faţă de o primejdie, ~ *adversus fraudem*, atent să nu fie înşelat, ~ *assumere dignos* HOR. grijuliu a-şi lua pe lîngă sine pe cei ce merită, (*fig.*) *cautum consilium* CIC. sfat prudent, (*peior.*) *cauta vulpes* HOR. vulpe şireată.
cava, *ae f.* groapă GROM.
cavaedium, *iī n.* curte interioară a casei PLIN., IUN.
cavāmen, *inis n.* scobitură SOLIN.
cavāticus (*3*) *adj.* care trăieşte în peşteri PLIN.
cavātiō, *onis f.* cavitate VARR.
cavātor, *ōris m.* cel care scobeşte PLIN.
cavātūra, *ae f.* scobitură, cavitate VEG. ş.a.
cavea, *ae f.* **1** cavitate, scobitură: *exsiluerunt oculi de caveis* LACT. i-au ieşit ochii din orbite; **2** (împrejmuire) cuşcă, colivie, stup, îngrăditură (în jurul arborilor tineri); **3** partea din teatru sau amfiteatru unde stăteau spectatorii, sala teatrului, şirurile de bănci; (*fig.*) teatru, spectatori: *qui clamores totā caveā!* CIC. ce strigăte în tot teatrul!, ~ *prima* primele şiruri de bănci, ~ *summa* (*ultima*) ultimele şiruri de bănci (galeria).
caveālis (*2*) *adj.* păstrat într-o cavitate VEG.
caveātus (*3*) *adj.* **1** închis în cuşcă PLIN.; **2** dispus în terase (*despre un oraş*) PLIN.
caveō, *ēre, cāvī, cautum vi.* şi *vt.* **1** a lua măsuri de siguranţă, a lua seama, a avea grijă, a se feri, a se păzi, a evita: (*abs.*) *faciet, nisi caveo* TER. o va face, dacă nu sînt atent, (*cu abl. şi prep.*) *Pompeium monebat, ut a me caveret* CIC. îi recomanda lui Pompeius să se ferească de mine, ~ *a veneno* CIC. a se păzi de o otrăvire, (*cu abl.*) ~ *malo* PL., a se feri de un necaz, (*cu ac.*) ~ *periculum* SUET. a se feri de pericol, *cave canem* VARR. fereşte-te de cîine, ~ *inimicitias* CIC. a lua măsuri de siguranţă contra duşmăniilor, (*pas.*) *cavenda est gloriae cupiditas* CIC. trebuie să ne ferim de dorinţa de glorie, *quod multis rationibus caveri potest* CIC. ceea ce se poate evita prin multe mijloace, *mihi tecum cavendum est* PL. faţă de tine trebuie să fiu în gardă, (*cu inf.*) *cave petere* SALL. fereşte-te să ceri, *cave vereri* CIC. nu te teme, (*cu conjct.*) *caveamus ut omnia moderata sint* CIC. să avem grijă ca totul să fie cumpătat, (*frecv. neg.*) *caves ne videat* TER. te păzeşti să nu vadă, *cavete ne spe praesentis pacis perpetuam pacem amittatis* CIC. luaţi seama ca nu cumva, în speranţa unei păci imediate, să pierdeţi o pace permanentă, *quod ut ne accidat cavendum est* CIC. ceea ce trebuie să ne ferim să se întîmple, (*prohibitiv*) *cave putes* CIC. să nu crezi, *cave sis* (= *si vis*) *mentiaris* CIC. să nu minţi, rogu-te, *cave dixeris* TER. să nu spui, *cave faxis* HOR. să nu faci; **2** a se îngriji (de), a lua măsuri de apărare, a apăra: (*cu dat.*) *quibus* (*veteranis*) *hic ordo diligentissime caverat* CIC. de care veterani acest ordin se îngrijise foarte atent, *haec me orat aliquem ut hominem reperiam, sibi qui caveat* PL. aceasta mă roagă să-i găsesc un om care să o apere, *scabiem pecori et iumentis caveto* CAT. apără turma şi vitele de rîie, *Roma, cave tibi* LIV. Romă, ai grijă de tine, (*cu ut*) *monent ut ipsis ab invidia caveatur* CIC. recomandă să fie ei înşişi apăraţi de invidie; **3 a.** a-şi lua garanţii (faţă de cineva), a se asigura (*ab aliquo*) *tibi non solvam, prius a te cavero amplius eo nomine neminem esse petiturum* CIC. n-am să-ţi achit mai înainte de a-mi fi luat garanţii faţă de tine că nimeni nu va mai cere plata pe baza acestui înscris, *rogant eum ut ab sese caveat quemadmodum velit* CIC. îi cer să-şi ia măsuri de garanţie faţă de ei, oricum ar vrea; **b.** (*frecv.*) a da garanţii, a garanta (cuiva prin ceva) (*alicui aliqua re, aliqua de re*): *praediis populo cautum est* CIC. s-au dat garanţii poporului prin pămînturi, *civitates obsidibus de pecunia cavent* CAES. triburile dau garanţii în privinţa banilor de plată prin ostatici; **c.** a asista în procese, a da asistenţă judiciară: ~ *in iure* CIC. a asista într-un proces, *peritus ad cavendum* CIC. priceput în procedura judiciară; **4** a prevedea, a dispune, a stipula (*despre legi, testamente, tratate*): *cautum est in Scipionis legibus ne plures essent* CIC. s-a dispus prin legile lui Scipio să nu fie mai mulţi, *id testamento cavebit?* CIC. va dispune aceasta prin testament?, *si Hiempsali satis est cautum foedere* CIC. dacă au fost destule dispoziţii în favoarea lui Hiempsal în tratat, *cautum est lege, ut…* PLIN. s-a prevăzut prin lege ca…
caverna, *ae f.* cavitate, gol, gaură: *cavernae terrae* LUCR. peşteri subterane, *cavernae navium* CIC. pîntecele corăbiilor, *cavernae equi* VERG. golurile calului (troian), *caeli* (*aetheris*) *cavernae* LUCR. bolta cerului, *cavernae ad accipiendum impetum fluminis* CURT. bazine spre a primi apa năvalnică, *corporis cavernae* PLIN. orificiile corpului.
cavernātim *adv.* prin cavităţi SID.
cavernō, *āre, ātum vt.* a săpa (golind) C. AUR.
cavernōsus (*3*) *adj.* găunos, scobit, cavernos PLIN. ş.a.
cavernula, *ae f.* cavitate mică PLIN.
cavilla, *ae f.* **1** glumă, tachinărie PL.; **2** sofism MART. CAP.
cavillābundus (*3*) *adj.* insidios, înşelător, care caută să prindă în laţ prin sofisme TERT.
cavillātiō, *ōnis f.* **1** glumă înţepătoare, zeflemea, ironie: *magis* ~ *quam contentio* LIV. mai mult zeflemea decît luptă, ~ *acerba* SUET. ironie crudă; **2** sofisticărie, discuţie goală SEN.
cavillātor, *ōris m.* **1** mucalit, zeflemist PL.; **2** sofist SEN.
cavillātrix, *icis f.* sofistă, înşelătoare QUINT.
cavillātus, *ūs m.* zeflemea APUL.
cavillor, *ārī, ātus vt.* şi *vi. dep.* **1** a glumi, a spune glumind: *cum eo cavillor* CIC. glumesc cu el, *cavillatus est grave esse amiculum* CIC. a spus glumind că mantaua e grea; **2** a rîde (de), a lua în rîs, a zeflemisi:

~ *togam eius* CIC. a-şi rîde de toga lui; **3** a critica fără temei, a căuta pricină: *Tiberium sedere in senatu verba patrum cavillantem* TAC. (ziceau că) Tiberius stă în senat interpretînd tendenţios cuvintele senatorilor, ~ *tum tribuni* LIV. atunci tribunii începură să facă şicane.

cavillōsus (*3*) *adj.* zeflemitor FIRM.

cavillum, *ī n.* şi **cavillus,** *ī m. v.* **cavilla**

cavō (*I*) *vt.* **1** a săpa, a scobi, a găuri: *gutta cavat lapidem* OV. picătura găureşte piatra, ~ *parmam gladio* OV. a străpunge scutul cu sabia; **2** (*fig.*) a face un obiect scobind: ~ *naves ex arboribus* LIV. a face nave din copaci scobiţi, ~ *vas ex lapide* PLIN. a face un vas din piatră scobită, ~ *tegmina capitum* VERG. a face coifuri.

cavōsitās, *ātis f.* cavitate TERT.

cavum, *ī n.* şi **cavus,** *ī m.* gaură, bortă: *murum cubitalibus cavis aperuit* LIV. a deschis zidul prin găuri de un cot, *cavum repetes artum* HOR. vei căuta din nou borta strîmtă.

cavus (*3*) *adj.* **1** scobit, concav, scorburos, adînc: *cava trabe currimus aequor* VERG. străbatem marea ca o grindă scobită (corabie), *cava manus* TIB. podul palmei, *cavos montes colebant* LUCR. locuiau în peşteri de munţi, *cava flumina* VERG. fluvii adînci, ~ *convallis montis* VERG. vale adîncă a muntelui, *cavae undique viae* LIV. peste tot drumuri între stînci, *cava umbra* VERG. umbră adîncă; **2** (*fig.*) deşert, fără consistenţă, lipsit de expresie: *cava sub imagine formae* VERG. sub chipul lipsit de expresie al unei figuri.

Caystros (-us), *ī m.* rîu în Lidya, vestit prin numărul mare de lebede; *Caystrius alēs* OV. pasărea de pe Caystros (lebăda).

ce *particulă întăritoare, adăugată în special pronumelor demonstrative*: huiusce, hosce, hisce *etc.*; *cînd e urmată de particula enclitică interogativă* — ne (= *oare*), *devine* **ci**: hicci ne.

Cēa (Cīa), *ae f.* insula Ceos din Marea Egee // **Cēus (Cīus)** (*3*) *adj.* din Ceos: *Simonides Ceus* CIC. Simonide din Ceos, *Ceae Camenae* HOR. poeziile lui Simonide // **Cēī, (Cīī),** *ārum m. pl.* locuitorii din Ceos.

Cebenna, *ae m.* şi **Cebennae,** *ārum m. pl.* munţii Cebenna (*în Gallia*).

cecidī *pf. v.* **cadō**

cecīdī *pf. v.* **caedō**

cecinī *pf. v.* **canō**

Cecrops, *opis m.* cel mai vechi rege al Atticii (*după legendă, a venit din Egipt şi a fundat citadela Atenei; era închipuit ca jumătate om, jumătate şarpe, de unde, la* OV.: *Cecrops geminus*) // **Cecropius** (*3*) *adj.* cecropian, attic, atenian: *Cecropia arx* şi *Cecropia* citadela Atenei *şi* Atena, *Cecropiae fines* LUCR. ţinutul attic, ~ *cothurnus* HOR. coturnul atenian (tragedia), *Cecropiae domus oprobrium* HOR. ruşinea casei lui Cecrops (*despre Procne*) // **Cecropis,** *idis f.* urmaşă a lui Cecrops (*Aglauros, Procne*); (*adj.*) ateniană, atică // **Cecropidēs,** *ae m.* urmaş al lui Cecrops (*de ex.*: *Theseus*), **Cecropidae,** *ārum m. pl.* atenieni.

cēdenter *adv.* retrăgîndu-se C. AUR.

cēdō[1], *ere, cessī, cessum vi.* şi *vt.* **I 1** a merge, a trece: *retrorsus cedit, quasi cancer solet* PL. merge înapoi, ca racul, ~ *per ora* HOR. a trece prin faţa oamenilor; **2** (*fig., cu adv. de mod*) a merge (*bine sau rău*), a avea un rezultat: *Catilinae neque petitio neque insidiae prospere cesserunt* SALL. lui Catilina nu i-au reuşit nici candidatura, nici cursele, *utcumque cessura res est* CURT. oricum va reuşi treaba, ~ *bene*, ~ *male* HOR. a reuşi, a nu reuşi, *cum opinione tardius cederet* (*venenum*) TAC. fiindcă otrava îşi făcea efectul mai tîrziu decît se aştepta. **II 1** a se retrage, a pleca: *equites cedunt* CAES. călăreţii se retrag, ~ *Italiā*, ~ *patriā*, ~ *foro* CIC. a se retrage din Italia, din patrie, din for, ~ *vitā* a muri, ~ *ex ingrata civitate* CIC., ~ *ex acie* (*acie*) LIV. a se retrage din oraşul nerecunoscător, din luptă ~ *loco* CAES. (*ex loco* LIV.) a se retrage de pe poziţie, (*fig.*) *nisi sibi hortorum possessione cessisset* CIC. dacă n-ar fi renunţat în folosul lui la posesiunea grădinilor; **2** a ceda, a nu putea rezista, a se da învins: *ripae fluminis cedunt* TAC. malurile fluviului cedează, *aer videtur quasi locum dare et* ~ LUCR. aerul pare că ne face loc şi se dă în lături, (*fig.*) *nec volunt* ~, *nec possunt contendere* CIC. nici nu vor să se dea bătuţi, nici nu pot să lupte, *Viriatho nostri imperatores cesserunt* CIC. generalii noştri s-au dat bătuţi în faţa lui Viriathus, ~ *precibus* CIC. a ceda rugăminţilor, ~ *minis, insidiis, periculis* CIC. a ceda ameninţărilor, curselor, primejdiilor, ~ *tempori* CIC. a ceda împrejurărilor, ~ *fortunae* CIC. a se închina în faţa sorţii; **3** a ceda (*în privinţa calităţii, rangului*), a se considera mai prejos, a fi inferior: *cum tibi aetas nostra iam cederet* CIC. atunci cînd vîrsta mea îţi recunoştea întîietatea, *neque multum cedebant virtute nostris* CAES. şi nu erau prea mult inferiori în vitejie alor noştri, *nec ei cedit Modestus inventione* QUINT. Modestus nu-i e inferior acestuia în privinţa invenţiei. **III 1** a trece, a se duce, a dispărea: *horae cedunt et dies et anni* CIC. se scurg orele şi zilele şi anii, *ut primum cessit furor* VERG. de îndată ce furia i-a trecut, *non audaci cessit fiducia Turno* VERG. îndrăzneţului Turnus nu i-a pierit încrederea, *ut memoriā cessisset* LIV. încît i-ar fi ieşit din minte (ar fi uitat); **2** a trece (asupra cuiva), a reveni: *quaestus huic cedebat* CIC. cîştigul îi revenea acestuia, *praeda ex pacto Romanis cessit* LIV. după învoială, prada a revenit romanilor, *aurum in paucorum praedam cessit* SEN. aurul a devenit o pradă a cîtorva, *res Albana in Romanum imperium cedit* LIV. statul alban trece sub stăpînire romană; **3** a se schimba, a se transforma (în ceva) (*in aliquid*): *calamitates in remedium cessēre* SEN. nenorocirile s-au preschimbat în remediu, *hoc quoque in tuam gloriam cedet* TAC. şi aceasta se va preschimba într-un merit al tău: **4** a ţine loc (de ceva) (*pro aliqua re*), a conta drept...: *oves quae non pepererint duae pro singulis in fructu cedent* CAT. două oi sterpe vor conta cît una care e să nască, *epulae pro stipendio cedunt* TAC. ospeţele ţin loc de soldă. **IV** *vt.* a acorda (cedînd), a ceda: *cedebant nocte hospitibus cubilia* LUCR. noaptea cedau culcuşurile lor oaspeţilor, ~ *multa multis de suo iure* CIC. a ceda

multora multe din ce i se cuvenea, *Caesar adulationibus senatus cessit, ut Nero consulatum iniret* TAC. cedînd linguşirilor senatorilor, împăratul a admis ca Nero să fie consul, *non ~ quominus*... QUINT. a nu îngădui ca...

cedō2 *vb.* (*numai cu formă de imp.*) 1 dă-mi, adu-mi, arată-mi: *cedo manum* PL. dă-mi mîna, *cedo aquam manibus* PL. dă-mi apă să mă spăl pe mîini, *cedo mihi ipsius testimonium* CIC. arată-mi mărturia lui însuşi, *cedo mihi unum qui*...CIC. arată-mi un singur om care...; 2 spune-mi: *cedo, num barbarorum rex Romulus fuit?* CIC. spune, Romulus a fost regele unor barbari?; 3 haide, ei bine: *cedo, nuptias adorna* PL. haide, fă pregătirile de nuntă, *cedo dum* haide dar, spune, ei bine.

cedreum, *ī n. v.* **cedrium**

cedria, *ae f.* răşină de cedru PLIN.

cedrinus (*3*) *adj.* din lemn de cedru PLIN.

cedris, *idis f.* fructul cedrului PLIN.

cedrium, *iī n.* ulei de cedru PLIN.

cedrus, *ī f.* 1 cedru, lemn de cedru VERG.; 2 ulei de cedru (*cu care se ungeau sulurile de papirus ca să nu fie mîncate de molii*): *carmina linenda cedro* HOR. A.P. *332* poezii care merită să fie conservate (poezii de valoare).

Celaenō, *ūs f. 1*) fiică a lui Atlas, una dintre Pleiade OV.; *2*) una dintre Harpii VERG.; (*fig.*) harpie, femeie apucătoare.

cēlātē *adv.* în secret AMM.

cēlātim *adv.* pe ascuns *apud* GELL.

cēlātor, *ōris m.* ascunzător, cel care ascunde LUC.

cēlātum, *ī n.* secret PL.

celeber, *bris, bre adj.* (comp. *celebrior*, superl. *celeberrimus*) 1 foarte frecventat, plin de lume, foarte populat; (*poet.*) abundent: *loco celebri an secreto* QUINT. într-un loc plin de lume sau tainic, *in foro celeberrimo* CIC. în forul foarte plin de lume, *Antiochiae, celebri quondam urbe* CIC. Antiohia, oraş altădată foarte populat, *circus ~* OV. circul plin de lume, *oraculum celebre* OV. oracol vizitat de mulţi, *celebre convivium* TAC. banchet cu mulţi oaspeţi, (*poet.*) *celeberrimus ilice lucus* OV. pădure plină de stejari, *celeberrima fontibus Ide* OV. Ida, foarte bogat în izvoare; 2 frecvent, des folosit: *celeberrimum unguentum* PLIN. parfum foarte la modă, *verba celebriora* GELL. cuvinte mai des folosite; 3 de sărbătoare, consacrat sărbătorii, solemn: *lux est celeberrima Baccho* OV. această zi e consacrată îndeosebi sărbătoririi lui Bacchus, *dies festus celeberrimus* CIC. cea mai mare zi de sărbătoare; 4 în gura tuturor, răspîndit în public: *res totā Siciliā celeberrima atque notissima* CIC. lucrul cel mai răspîndit şi cel mai cunoscut în toată Sicilia, *fama inter barbaros celebris est* LIV. zvonul se răspîndeşte printre barbari, *Valerius Antias auctor est rumorem celebrem Romae fuisse* LIV. Valerius Antias zice că a circulat la Roma un zvon, *Meneni celebre nomen laudibus fuit* LIV. numele lui Menenius a fost lăudat de toţi; 5 vestit, ilustru, celebru: *~ Daedalus ingenio artis* OV. Dedal, vestit prin iscusinţa meşteşugului, *~ vir arte grammatica* PLIN. ilustru gramatic, *celebria templa* QUINT. temple celebre; [uneori, *celebris* la *m.*].

celebrābilis (*2*) *adj.* demn de a fi celebrat AMM.

celebrātiō, *ōnis f.* 1 mulţime de oameni, adunare numeroasă: *quae celebratio cotidiana!* CIC. ce mulţime de oameni în fiecare zi!, *hominum celebrationes obire* CIC. a se duce la adunările oamenilor; 2 celebrare, sărbătorire: *~ ludorum* CIC. celebrarea jocurilor; 3 căutare, preţ, favoare: *equestres statuae Romanam celebrationem habent* PLIN. statuile ecvestre sînt în mare cinste la Roma.

celebrātor, *ōris m.* cel care celebrează MART.

celebrātus (*3*) *p. pf. v.* **celebrō** // **adj.** 1 frecventat: *forum rerum venalium maxume celebratum* SALL. piaţa cea mai frecventată; 2 des folosit, frecvent: *celebratior usus* PLIN. modă mai răspîndită, *verbum celebratius* GELL. cuvînt mai folosit; 3 sărbătorit de o mulţime numeroasă: *adventus dictatoris celebratior quam ullius antea fuit* LIV. sosirea dictatorului a fost salutată de un număr mai mare ca a oricăruia altuia mai înainte; 4 cunoscut de toţi, răspîndit în public: *scio me in rebus celebratissimis versari* CIC. ştiu că mă ocup de lucruri foarte cunoscute; 5 faimos, renumit: *artifices celebrati* PLIN. artişti renumiţi.

celebrescō, *ere vi.* a se răspîndi în mulţime ACC.

celebritās, *ātis f.* 1 mulţime mare, înghesuială, număr mare: *propter viae celebritatem* NEP. din cauza drumului prea frecventat, *odi celebritatem* CIC. urăsc locurile prea frecventate, *~ auditorum* QUINT. afluenţa auditorilor *~ virorum* CIC. număr mare al oamenilor; 2 şir neîntrerupt: *in multitudine et celebritate iudiciorum* CIC. în mulţimea şi în lanţul neîntrerupt al proceselor, *~ periculorum* TAC. şir continuu de pericole; 3 solemnitate, celebrare: *spoliatus supremi diei celebritate* CIC. lipsit de ceremonia înmormîntării, *addere ludis celebritatem* LIV. a da mai multă solemnitate jocurilor; 4 renume, reputaţie: *~ nominis* TAC. notorietate, *~ famae* CIC. răspîndirea faimei, *~ aëris in Asia quondam fuit* PLIN. Asia se bucura odinioară de faima că are climă bună.

celebriter *adv.* adesea; (*superl.*) *celeberrime* SUET. foarte adesea.

celebrō (*I*) *vt.* **I 1** a frecventa, a merge în număr mare sau deseori: *ab iis nostra domus celebratur* CIC. casa mea e vizitată deseori de aceştia, *viae multitudine legatorum celebrabantur* CIC. drumurile erau pline de o mulţime de soli, *~ delubra deum* LUCR. a frecventa templele zeilor, *me celebrate magistrum* TIB. veniţi în număr mare la lecţiile mele; 2 a se îngrămădi, a înconjura, a însoţi: *frequentia et plausus me usque ad Capitolium celebravit* CIC. mulţimea şi aplauzele ei m-au însoţit pînă la Capitoliu, *coetus celebrabant Agrippam* TAC. cete se îngrămădeau în jurul lui Agrippa, *sic eius adventus celebrabantur, ut*... CIC. venirea lui atrăgea în juru-i atîta lume, încît...; 3 a umple (*aliquid aliqua re*): *celebrantur aures meae novis nominibus* CIC. mi se împuie urechile cu noi numiri, *~ ripas carmine* OV. a umple malurile cu cîntecul său, *neu iuvenes celebret multo sermone* TIB. să nu stea prea mult de vorbă cu tinerii; 4 a participa la o ceremonie, a celebra: *~ diem*

natalem TAC., ~ *nuptias* LIV., ~ *exsequias* LIV. a celebra ziua de naştere, căsătoria, înmormîntarea; (*abs.*) *tota celebrante Sicilia sepultus est* NEP. a fost înmormîntat cu participarea (la funeralii) a Siciliei întregi. **II 1** (a face ceva în mod repetat) a practica, a folosi obişnuit: ~ *genus divinationis* CIC. a practica o formă de ghicire a viitorului, ~ *iambum* QUINT. a folosi obişnuit iambul, *servorum vicatim celebrabatur tota urbe discriptio* CIC. în tot oraşul se făcea recensămîntul sclavilor pe cartiere, *postea celebratum id genus mortis* TAC. după aceea, acest gen de moarte s-a practicat obişnuit, *cum his seria ac iocos celebrabant* LIV. cu ei împărtăşeau obişnuit şi ocupaţiile serioase, şi distracţiile, *abite atque haec cito celebrate* PL. plecaţi de aici şi faceţi ce v-am spus eu; **2** a face cunoscut, a răspîndi, a vesti: *ad populi Romani gloriam celebrandam* CIC. spre a răspîndi pînă departe gloria poporului roman, *cum iam in foro celebratum meum nomen esset* CIC. numele meu fiind cunoscut acum în for, *factum esse consulem Murenam nuntii celebrarant* CIC. veştile făcuseră cunoscut că Murena a fost ales consul, *Hannibalem litteris nostris videmus esse celebratum* CIC. vedem că Hannibal a fost de multe ori menţionat în scrierile noastre, *omni sermone celebramur* CIC. în orice conversaţie numele meu este citat; **3** a preamări, a celebra, a cînta: ~ *tuos honores* VERG. a preamări meritele tale, ~ *victoriam* TAC. a preamări victoria, ~ *virum aut heroa lyrā* HOR. a cînta din liră un viteaz sau un erou.

celer, *celeris, celere adj.* **1** repede, iute, sprinten: ~ *equus* TIB. cal iute, *celeres venti* HOR. vînturile repezi, *evadit* ~ *ripam* VERG. sare repede pe ţărm, *mens qua nihil est celerius* CIC. mintea care este mai iute ca orice, *oratio celeris* CIC. vorbire repede; (*cu inf.*) ~ *irasci* HOR. iute la mînie; **2** grăbit, pripit: *celeri desperatione* LIV. printr-o desperare pripită, *consilia celeriora* LIV. hotărîri prea pripite; **3** (*despre silabe*) scurtă: *tres celeres* QUINT. trei silabe scurte.

celeranter *adv.* pripit ACC.

celerātim *adv.* iute SISENN.

Celerēs, *um m. pl.* cavalerii (trei sute) care formau garda lui Romulus.

celeripēs, *pedis adj.* iute de picior CIC.

celeritās, *ātis f.* iuţeală, rapiditate, agilitate: ~ *pedum* CIC. iuţeala picioarelor, ~ *navis* CIC. iuţeala corabiei; (*fig.*) ~ *animorum* CIC. agilitatea minţii, ~ *consilii* NEP. rapiditate în luarea hotărîrii, ~ *dicendi* QUINT. rapiditatea vorbirii, ~ *veneni* CIC. iuţeala cu care acţionează otrava.

celeriter *adv.* (comp. *celerius*; superl. *celerrime*) iute, repede.

celeritūdō, *inis f.* iuţeală VARR.

celeriusculē *adv.* puţin mai repede RH. HER.

celerō (*1*) *vt.* şi *vi.* **1** a grăbi, a se grăbi (să facă ceva): ~ *iter* VERG. a grăbi mersul, *haec celerans* VERG. grăbindu-se să execute aceste ordine; **2** a se grăbi: *Agrippina agere et* ~ *statuit* TAC. Agrippina a hotărît să acţioneze şi să se grăbească la aceasta.

celēs, *ētis m.* **1** cal de curse PLIN.; **2** navă mică rapidă PLIN.

celētizontēs, *um m. pl.* călăreţi de cai de curse, jochei PLIN.

celeusma (**celeuma**), *atis n.* măsură în cadenţă spre a comanda ritmul vîslirii sau al altei acţiuni MART. ş.a.

cēlia, *ae f.* un fel de bere spaniolă PLIN.

cella, *ae f.* **1** cameră unde se păstrează alimente (*vin, ulei, grîu*), cămară: ~ *vinaria, olearia, penaria* CIC. cămară de păstrat vin, ulei, merinde, *emere aliquid in cellam* CIC. a cumpăra ceva pentru casă; (*fig.*) (*Sicilia,*) ~ *penaria reipublicae nostrae* CIC. Sicilia, grînarul statului nostru; **2** cămăruţă: *cellae servorum* CIC. cămăruţele sclavilor, ~ *columbarum* COL. hulubărie, ~ *anserum* COL. coteţ de gîşte, *apes distendunt nectare cellas* VERG. albinele umplu fagurii cu nectar; **3** cabină de baie, baie; odăiţă a unei prostituate; **4** partea închisă a templului unde se află statuia divinităţii, sanctuar CIC.

cellāriolum, *ī* mic hambar HIER.

cellāris (*2*) *adj.* de hulubărie COL.

cellārius (*3*) *adj.* de cămară PL. // **cellārius**, *iī m.* administrator, chelar PL.

cellula, *ae f.* cămăruţă, celulă TER., COL. ş.a.

cellulānus, *ī m.* călugăr care trăieşte într-o odăiţă SID.

cēlō (*1*) *vt.* **1** a acoperi (ascunzînd), a ţine ascuns, a ascunde: ~ *uterum manibus* OV. a-şi acoperi pîntecele ascunzîndu-l cu mîinile, *sol qui diem promis et celas* HOR. tu, Soare, care aduci lumina zilei şi o acoperi ascunzînd-o vederii, *aequora pisces celant* HOR. apele ţin ascunşi peştii, ~ *sacra terrae* LIV. a ascunde odoarele în pămînt, ~ *dolorem* CIT. ~ *amorem* OV. ~ *peccatum* CIC. a-şi ascunde durerea, iubirea, greşeala, *se* ~ *tenebris* VERG. a se ascunde în întuneric; (*fig.*) *celabitur auctor* HOR. autorul va fi trecut sub tăcere, *celata virtus* HOR. virtute despre care nu se vorbeşte; **2** a ţine în necunoştinţă (pe cineva de ceva), a ascunde (cuiva ceva) (*aliquem aliquid*; mai rar: *aliquem de aliqua re*): *mortem regis omnes celat* LIV. ascunde tuturor moartea regelui, *iter quo habeat omnes celat* NEP. nu spune nimănui încotro are de mers, *ea ne me celet consuefeci filium* TER. mi-am obişnuit băiatul să nu-mi ascundă aceste lucruri, *Bassus me de hoc libro celavit* CIC. Bassus nu mi-a vorbit de această carte, (*cu ac. lucrului subînţ.*) *si te interemisset, Iovis numen numquam* ~ *potuisset, homines fortasse celasset* CIC. dacă te-ar fi ucis, niciodată n-ar fi putut ascunde aceasta puterii divine a lui Iupiter, dar oamenilor poate că da; (*pas.: celari de aliqua re* sau *celari aliquid* = a fi ţinut în necunoştinţă despre ceva): *non est profecto de illo veneno celata mater* CIC. mama lui cu siguranţă nu a fost ţinută în necunoştinţă (cu siguranţă a ştiut) despre această otrăvire, *debes existimare te maximis de rebus a fratre esse celatum* CIC. ar trebui să socoteşti că ai fost ţinut în necunoştinţă de fratele tău despre lucruri foarte importante, *id Alcibiades diutius celari non potuit* NEP. Alcibiade n-a putut fi ţinut prea mult timp în necunoştinţă despre acest lucru, (*cu ac. lucrului subînţ.*) *celari videor a te* CIC. mi

se pare că sînt ţinut în necunoştinţă de tine; [arh. *celassis* = *celaveris*; *celarier* = *celari*].

celox, *ōcis m.* şi *f.* navă uşoară LIV.; (*fig.*) pîntece PL.

celsē *adj.* (*numai la comp.*) *celsius* mai sus COL. ş.a.

celsitās, *ātis f. v.* **celsitūdō**

celsitūdō, *inis f.* înălţime: ~ *corporis* VELL. înălţimea corpului, (*fig.*) Înălţime (cf. Înălţimea voastră) COD. TH.

celsus (*3*) *adj.* **1** înalt, care se înalţă drept: ~ *status* CIC. statură înaltă, *celsa Capitolia* VERG. Capitoliul cel înalt, *celsae turres* HOR. turnuri înalte; **2** (*fig.*) mîndru, nobil; (*peior.*) îngîmfat: ~ *et erectus et omnia parva ducens* CIC. om mîndru şi cu capul sus, neţinînd prea mult seama de toate celea, *celsi praetereunt austera poemata Ramnes* HOR. cavalerii trec dispreţuitori pe lîngă poeziile prea serioase (nu le plac).

Celsus, *ī m.* cognomen roman (*de ex.*: *A. Cornelius Celsus, autor al unei opere enciclopedice, din care s-au păstrat cărţile 6–13 — despre medicină*).

Celtae, *ārum m. pl.* celţii; (*cu sens strict*) gallii din Gallia centrală şi sudică // **Celticus** (*3*) *adj.* celtic // **Celticum,** *ī n.* ţinutul celţilor.

Celtibēr, *ērī m.* celtiberian // **Celtibērī,** *ōrum m. pl.* celtiberieni (*neam mare din Hispania de nord şi centrală, rezultat dintr-un amestec de iberi şi celţi*) // **Celtibēria,** *ae f.* regiune în Hispania // **Celtibēricus** (*3*) *adj.* celtiberian.

celtium, *iī n.* carapace de broască ţestoasă PLIN.

cēna, *ae f.* **1** prînz, masă principală (*la romani*: *pe la ora 15–16*): *ad cenam invitare* (*vocare*) CIC. a invita la masă, *cenas facere* CIC. a da mese, *cenas obire* CIC. a se duce des la mese, *cenam condicere* SUET. sau *promittere ad cenam* PLIN. IUN. a promite cuiva de a veni la el la masă, *inter* (*super*) *cenam* CIC. în timpul mesei, (*prov.*) *cenā comesā venire* VARR. a veni după ce s-a terminat masa (a veni prea tîrziu); **2** fel de mîncare (*servit la masă*): ~ *prima, altera, tertia* MART. felul întîi, al doilea, al treilea; **3** sală de mîncare PLIN.; **4** invitaţii la masă IUV. *2, 120.*

Cēnabum, Cenabensis *v.* **Genab...**

cēnāculāria, *ae f.* închiriere de odăiţe (mansarde) la etajul superior DIG.

cēnāculārius, *iī m.* locatar la etajul superior (cu drept de subînchiriere) DIG.

cēnāculum, *ī n.* **1** (*arhit.*) sală de mîncare (la etajul superior) VARR.; **2** etaj, cameră la etaj, mansardă; (*fig.*) înălţime: *Roma cenaculis sublata et suspensa* CIC. Roma suspendată în înălţime cu etajele ei, *pauper mutat cenacula* HOR. săracul îşi schimbă mansardele; (*fig.*) *cenacula maxima caeli* ENN. regiunile cele mai înalte ale cerului.

cēnālis (*2*) *adj.* de prînz VARR.

cēnāticus (*3*) *adj.* de masă PL.

cēnātiō, *ōnis f.* sală de mîncare SEN.

cēnātiuncula, *ae f.* mică sală de mîncare PLIN. IUN.

cēnātōrius (*3*) *adj.* de masă PETR.; // **cēnātōria,** *ōrum n. pl.* veşminte de masă.

cēnāturiō, *īre vi.* a dori să ia masa MART.

cēnātus (*3*) *p. pf. v.* **cēnō** // **adj. 1** (*sens act.*) care a luat masa, mîncat: *cenatus* CIC. după masă; **2** (*sens pas.*) petrecut la masă: *cenatae nocte* PL. nopţi petrecute la masă.

Cenchreae, *ārum f. pl.* port al Corintului în golful Saronic // **Cenchrēus** (*3*) *adj.* cenereic, saronic.

cenchris, *idis f.* **1** (un fel de) uliu PLIN.; **2** şarpe pătat LUC.

Cēnina, Cēninensis *v.* **Caenin...**

cēnitō, *āre, āvī vi.* a obişnui să ia masa CIC. ş.a.

cēnō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a lua masa, a mînca: ~ *apud Pompeium* CIC. a lua masa la Pompeius, ~ *bene* CATUL. a mînca bine, (*impers.*) *cenatum est* NEP. s-a luat masa; **2** a mînca la masă: ~ *olus omne*, ~ *aprum*, ~ *septem fercula* IUV. a mînca la masă tot felul de legume, un mistreţ, şapte feluri de mîncare; (*fig.*) *cenabis hodie magnum malum!* PL. ai s-o păţeşti rău astăzi!; [arh. *cenassit* = *cenaverit*].

Cenomanī, *ōrum m. pl.* cenomani (*neam celtic, stabilit în Gallia Cisalpină*).

cenotaphium, *iī n.* cenotaf (*mormînt gol, în cinstea unui defunct*).

censeō, *ēre, suī, sum vt.* **I 1** (*despre cens şi recensămînt*) a înscrie cetăţenii în listele de recensămînt, a recenza: *censores populi aevitates, suboles, familias pecuniasque censento* CIC. censorii să recenzeze vîrsta, copiii, sclavii şi averea cetăţenilor, *quinto quoque anno Sicilia tota censetur* CIC. la fiecare cinci ani, Sicilia întreagă este recenzată, *milia octoginta eo lustro civium censa dicuntur* LIV. se zice că pentru acea perioadă de cinci ani recensămîntul a stabilit optzeci de mii de cetăţeni, *capite censi* LIV. cetăţenii lipsiţi de orice avere, contînd doar ca valoare numerică, *censendo finem facere* LIV. a încheia recensămîntul, *illud quaero, sintne ista praedia censui censendo?* CIC. asta te întreb: pot oare aceste pămînturi să fie înscrise (ca avere a ta) în listele de recensămînt?, *legem censui censendo dicere* LIV. a fixa formula de executare a recensămîntului, *census equestrem summam nummorum* HOR. A. P. *383* recenzat la suma de sesterţi cerută clasei cavalerilor; **2** (*despre o persoană*) a declara la recensămînt: *in qua tribu ista praedia censuisti?* CIC. în ce trib ai făcut înscrierea pămîntului la recensămînt?; **3** (*fig.*) a evalua, a aprecia, a preţui, a considera: *in hoc* (*anulo*) *censendum nil nisi dantis amor* OV. la acest inel nu trebuie să apreciezi nimic altceva decît iubirea celui ce ţi-l dăruieşte; *aliqua re censeri* a fi preţuit pentru ceva, *Eratosthenes variā doctrinā censebatur* SUET. Eratostene era preţuit pentru cunoştinţele lui variate, *hic te commilitone censetur* PLIN. IUN. acesta este preţuit fiindcă ţi-a fost camarad de luptă; *censeri de aliquo* a fi considerat ca aparţinînd cuiva: *de quo censeris* OV. căruia eşti considerat că îi aparţii; *censeri nomine* (*cognomine*) a fi numit cu un nume: *quo cognomine censeretur interrogatus* VAL. MAX. fiind întrebat cum îi mai zice; (*vb. dep.*) *censeri* a considera: *hos est dea censa parentes* OV. pe aceştia zeiţa i-a considerat ca părinţii ei, (*hanc*) *est inter comites Marcia censa suas* OV. pe aceasta Marcia a număra-o printre tovarăşele sale. **II 1** (*gener.*) a judeca, a fi de părere, a crede, a socoti: *quid censes?* CIC. ce părere ai?, *an censebas aliter?* oare erai de altă

părere?, *magno opere censeo desistas* CIC. cred că cel mai bun lucru e să renunți, *non vidisse undas me maiores censeo* PL. cred că n-am văzut valuri mai mari, *quid mihi censes?* ce mă sfătuiești?, *tibi hoc censeo* CIC. iată ce-ți recomand, *quid me censes?* ce crezi despre mine?, *quid censes numera terrae?* HOR. ce părere ai despre roadele pămîntului?; **2 a.** a propune (public), a fi de părere: *de ea re ita censeo, uti consules dent operam uti*… CIC. despre acest lucru, propun ca consulii să-și dea silința pentru a…, *legatorum mentionem nullam censeo faciendam* CIC. sînt de părere să nu se facă nici o mențiune despre soli, *pars deditionem, pars eruptionem censebant* CAES. o parte (dintre păreri) propunea predarea, alta — spargerea încercuirii, *Antenor censet belli praecidere causam* HOR. Antenor e de părere să suprime cauza războiului; **b.** (*despre senat*) a hotărî, a decide, a decreta: *bellum Samnitibus et patres censuerunt et populus iussit*: senatorii au decis și poporul a aprobat războiul cu samniții, *eos senatus non censuit redimendos* CIC. senatul s-a opus ca aceștia să fie răscumpărați, *senatus censuit, uti* (*praetor*) *Haeduos defenderet* CAES. senatul a hotărît ca pretorul să apere pe haedui, *censentur Ostorio insignia triumphalia* TAC. i se acordă lui Ostorius prin votul senatului însemnele triumfale. **III** (ca și **succensere**) a fi mînios VARR.

censiō, *ōnis f.* **1** evaluare VARR.; **2** numărătoare, recensămînt GELL.; **3** pedeapsă dată de censor: ~ *bubula* PL. pedeapsa cu bătaia cu vîna de bou.

censītiō, *ōnis f.* taxă SPART.

censītor, *ōris m.* comisar care fixează impozitele DIG.

censor, *ōris m.* **1** cenzor (*după anul 443, în comițiile centuriate se alegeau, mai întîi pe cinci ani, apoi pe un an și jumătate, doi cenzori care aveau sarcina*: a) *să facă recensămîntul și, pe baza censului, să alcătuiască listele de senatori, cavaleri și simpli cetățeni, repartizîndu-i pe clase*; b) *să exercite control asupra vieții morale publice și particulare a cetățenilor și să aplice sancțiuni*; c) *să supravegheze clădirile publice, cheltuielile publice, contractele de stat etc.*); **2** (*fig.*) judecător sever, critic aspru CIC. ș.a.

censōriē *adv.* ca un cenzor aspru AUG.

censōrius (*3*) *adj.* **1** de cenzor: *tabulae censoriae* CIC. sau *censorii libri* GELL. registrele cenzorului, *leges censoriae* CIC. ordonanțele cenzorului, *nota* (*animadversio*) *censoria* CIC. blamul aplicat de cenzor, *homo* ~ CIC. fost cenzor, *M. Perpenna censorius* NEP. M. Perpenna, fost cenzor; **2** (*fig.*) sever MART.

cēnsuālēs, *ium m. pl.* **1** funcționari care țineau registrele de cens CAPIT.; **2** registrele de cens DIG.

censuālis (*2*) *adj.* de cens DIG.

censūra, *ae f.* **1** cenzura, funcția de cenzor: *censuram gerere* CIC. a exercita funcția de cenzor; **2** apreciere, judecată critică: *vivorum difficilis* ~ *est* VELL. judecata despre cei în viață este grea, *censuram vini facere* PLIN. a aprecia calitatea vinului.

census, *ūs m.* **1** recensămînt (*din cinci în cinci ani al cetățenilor și al averii lor, după care se determinau clasa, centuria, impozitul*): *censum agere* LIV. (*habere* CIC.) a face recensămîntul, *censu prohibere* CIC. (*excludere* LIV.) a exclude de la recensămînt, *in censum referre* LIV. a înscrie pe rolul cenzorului (ca proprietate); **2** liste, rol de recensămînt: *census requiris?* ceri rolul de recensămînt?; **3** avere controlată prin recensămînt, cens: ~ *senatorius* SUET. cens de senator (800 000 de sesterți), ~ *equester* SUET. cens de cavaler (400 000 de sesterți); **4** avere: *homo sine censu* CIC. om fără avere, *dat census honores* HOR. averea-ți dă ranguri, *censu opimo onerare digitos* PLIN. a avea pe degete o mare avere, *censu Tullius oris* MANIL. Cicero cu comoara elocvenței lui.

centaurēum, *ī n.* (**centaurium**, *iī n.* și **centauria**, *ae f.*) (*bot.*) țintaură (*Erythraea centaurium*) VERG., PLIN.

Centauri, *ōrum m. pl.* centauri (*după legendă, fiii lui Ixion, ființe sălbatice jumătate om, jumătate cal*) // **Centaurus**, *ī m.* **1** Centaur (*Chiron, învățătorul lui Achilles*); **2** Constelația Centaurului // **Centaurus**, *ī f.* numele unei corăbii VERG. // **Centaurēus** (**Centauricus**) (*3*) *adj.* al centaurilor.

centēnārii, *ōrum m. pl.* centurioni VERG.

centēnārius (*3*) *adj.* de o sută: ~ *grex* VARR. turmă de o sută de capete, *centenaria aetas* HIER. vîrstă de o sută de ani.

centēnūs (*3*) (*frecv. pl.* **centeni**, *ae*, *a*) **1** *num. distrib.* cîte o sută: *centena arbore fluctus verberat* VERG. lovește valurile cu cîte o sută de vîsle, *centeni quemque sequuntur iuvenes* VERG. pe fiecare îl urmează cîte o sută de tineri, *centena* (subînț. *milia*) *sestertia capere* CIC. a căpăta cîte o sută de mii de sesterți pe an, *decies centena* (subînț. *milia*) un milion; **2** (*poet.*) *num. card.* o sută: *centenae manus* VERG. o sută de mîini; [genit.pl. *centenum*].

centēsimō, *āre*, *āvi vt.* a pedepsi un ins la o sută, CAPIT.

centēsimus (*3*) *adj.*, *num. ord.* **1** al o sutălea; *centesima lux ab interitu* CIC. a o suta zi de la moarte; **2** însutit: *secale nascitur cum centesimo grano* PLIN. secara dă rod însutit la fiece sămînță // **centēsima**, *ae f.* (subînț. **pars**) impozit, dare de 1%: *centesima rerum venalium* TAC. impozit de 1% din vînzare, *centesimae vectigal* TAC. dare de 1% din venit // **centesimae**, *ārum f. pl.* dobîndă de 1% pe lună (12% pe an): *usurae centesimis maiores* CIC. dobînzi mai mari de 1% pe lună, *centesimis binis fenerari* CIC. a da bani cu camătă de 2% pe lună (24% pe an).

centiceps, *cipitis adj.* cu o sută de capete HOR. (*despre Cerberus*).

centie(n)s *num. adv.* de o sută de ori: ~ *eadem imperare* PL. a ordona de o sută de ori aceleași lucruri; *centies* (subînț. *centena milia*) zece milioane de…: *syngrapha sestertium centies* CIC. poliță de 10 000 000 de sesterți.

centifidus (*3*) *adj.* tăiat în o sută de părți SYMM. ș.a.

centifolia rosa, *ae f.* trandafir cu o sută de petale PLIN.

centigrānium triticum, *ī n.* grîu cu o sută de grăunțe la spic PLIN.

centimanus (*3*) *adj.* cu o sută de mîini HOR.

centimeter, *trī m.* care folosește o sută (un mare număr) de metri (în poezie) SID.

centipeda, *ae f.* miriapod PLIN.
centipellio, *ōnis m.* foios (*la animale rumegătoare*) PLIN.
centipēs, *pedis adj.* care are o sută (multe) picioare PLIN.
centō, *ōnis m.* **1** petic, cîrpă (învelitoare) din petice înnădite, haină peticită CAT.; macat de pat din petice; sac mare CAES.; (*fig.*) *centones* (*alicui*) *sarcire* PL. a-i spune gogoşi (cuiva); **2** poezie întocmită din versuri luate de la diferiţi autori, înnădite între ele AUS., AUG.
centōnārius (*3*) *adj.* **1** de zdrenţe, de petice; **2** de compilaţii în versuri (*v.* **cento 2** TERT.) // **centonārius**, *iī m.* negustor de haine vechi, telal, cîrpaci PETR.
centrālis (*2*) *adj.* plasat în centru PLIN.
centrum, *ī n* **1** braţul fixat al compasului VITR.; **2** centrul cercului PLIN.; **3** nod (*în lemn, marmură*) PLIN.
centum *num. indecl.* o sută; (*fig.*) un mare număr de…, nenumărat: ~ *pagos habere dicuntur* CAES. se zice că au o sută de sate, ~ *puer artium* HOR. un tînăr cu nenumărate talente.
Centumcellae, *ārum f. pl.* oraş şi port în Etruria (*azi, Civitavecchia*).
centumgeminus (*3*) *adj.* cu o sută de…: ~ *Briareus* VERG. Briareus cel cu o sută de braţe, *centumgemina Thebe* VAL. FL. Theba cu o sută de porţi.
centumpeda, *ae m.* care are o sută de picioare AUG.
centumpondium, *iī n.* greutate de o sută de livre PL.
centumvir, *virī m.* centumvir (*membru al unui colegiu judecătoresc, format mai întîi din 105, iar, în timpul imperiului, din 180 de judecători, care judeca în pricini particulare, mai ales în cele de moştenire*) CIC.
centumvirālis (*2*) *adj.* centumviral: *causae centumvirales* CIC. procese judecate de centumviri, *centumvirale iudicium* CIC. instanţă centumvirală.
centunc(u)lum, *ī n.* husă de cal DIOCL.
centunculus, *ī m.* (dim. al lui *cento*) **1** învelitoare făcută din petice LIV.; **2** costum de paiaţă făcut din petice de diferite culori APUL.
centuplex, *plicis adj.* însutit PL.
centuplicātō *adv.* la un preţ de o sută de ori mai mare PLIN..
centupliciter *adv.* însutit AUG.
centuplicō, (*I*) *vt.* a da însutit (*de ex., despre roade*) VULG.
centuplus (*3*) *adj.* însutit // **centuplum**, *ī n.* însutitul AUG.
centuria, *ae f.* **1** (*mil.*) centurie de cavaleri (100) *sau* companie de pedestraşi (la început 100, apoi 60): *in legione sunt centuriae sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem* VEG. într-o legiune sînt 60 de centurii, 30 de manipule, 10 cohorte; **2** centurie (*una dintre cele 193 de diviziuni în care Servius Tullius îi repartizase după cens pe cetăţenii romani, unitate votantă*): ~ *praerogativa* CIC. centuria care vota prima, *centuriae paucae ad consulatum defecere* CIC. i-au lipsit puţine centurii ca să fie ales consul, *centurias alicui conficere* CIC. a cîştiga voturile centuriilor pentru cineva; **3** suprafaţă de *200* de iugăre VARR.
centuriālis (*2*) *adj.* de centurie; de centurion: ~ *vitis* MACR. nuiaua centurionului (*semn al gradului*).
centuriātim *adv.* pe centurii LIV.
centuriātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **centuriō** // **adj.** dispus pe centurii: *centuriati pedites coniurabant* LIV. pedestraşii depuneau jurămînt pe centurii, *comitia centuriata* LIV. comiţiile centuriate (în care se vota pe centurii), *centuriata lex* CIC. lege votată în comiţiile centuriate.
centuriātus[2], *ūs m.* **1** grad de centurion CIC.; **2** împărţire pe centurii LIV.
centuriō[1] (*I*) *vt.* **1** a dispune pe centurii: *iuventus se ipsam centuriavit* LIV. tinerimea s-a orînduit singură pe centurii, (*abs.*) *centuriat Capuae* CIC. îşi formează centurii la Capua; **2** (*agr.*) a împărţi în loturi de 200 de iugăre CROM.
centuriō[2], *ōnis m.* comandantul unei centurii, centurion CAES. ş.a.
centuriōnātus, *ūs m.* grad de centurion, funcţie de centurion VAL. MAX. *centurionatum egit* TAC. a făcut o revizie a centurionilor.
Centuripa, *ōrum n. pl.* şi **Centuripae**, *ārum f. pl.* oraş în Sicilia (*în apropiere de Etna*; *azi, Centuripe*) // **Centuripīnum**, *ī n.* ţinutul centuripin // **Centuripīnus** (*3*) *adj.* centuripin // **Centuripīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Centuripae.
centussis, *is m.* o sută de aşi VARR ş.a.
cēnula, *ae f.* (dim. al lui *cena*) prînz uşor CIC. ş.a.
cēnum, *ī v.* **caenum**
Cēos, *ī f. v.* **Cea**
cēpa, *ae f.* şi **cēpe**, *is n.* ceapă PLIN. ş.a.
cēpārius, *iī m.* negustor de ceapă LUCIL.
cephalaea, *ae f.* dureri de cap cronice, cefalee PLIN.
cephalaeum, *ī n.* cap LUCIL.
cephalalgia şi **cephalargia**, *ae f.* dureri de cap VEG.
cephalalgicus (*3*) *adj.* suferind de dureri de cap VEG.
cephalicus (*3*) *adj.* pentru dureri de cap. VEG. // **cephalicum**, *ī n.* compresă la cap VEG.
Cephallēnia (**Cephallānia**), *ae f.* insulă în Marea Ionică (*azi, Kefallenia*) (*v. şi Same*) **Cephallēnēs**, *um m. pl.* locuitorii din Cephallenia.
Cephaloedis, *idis f.* şi **Cephaloedium**, *iī m.* oraş şi port pe coasta de nord a Siciliei (*azi, Cefalù*) // **Cephaloeditānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cephaloedis.
cephalus, *ī m.* (*iht.*) chefal (*Mugil cephalus*) AMBR.
Cēphēis, *idos f.*, **Cephēius** (**Cephēus**) (*3*) *adj. v.* **Cepheus**
Cēpheūs, *ei* (*-eos*) *m.* (ac. *-ea*) rege în Etiopia (*soţul Casiopeii şi tatăl Andromedei, metamorfozat împreună cu ele în constelaţie nordică*) // **Cēphēis**, *idos f.* Andromeda // **Cēphēus** (*3*) *adj.* cefeic; etiopic.
Cēphisus (**Cēphissus**, **Cēphissos**), *ī m. 1*) rîu în nordul Beoţiei, divinizat şi considerat tatăl lui Narcissus // **Cēphīsius** (*3*) *adj.* (*f.* şi **Cēphīsis**, *idis* şi **Cēphisias**, *adis*) al rîului Cephisus // **Cēphīsius**, *iī m.* Narcissus; *2*) rîu în Attica, la nord-vest de Atena.
cēpīcium, *iī m.* ceapă ARN.
cēpīna, *ae f.* cepuşoară COL.
cēpolendrum, *ī n.* „cepolendru" (*nume de plantă, inventat* PL.).
cēpul(l)a, *ae f.* cepuşoară APIC. ş.a.

cēpūricus (*3*) *adj.* de grădinărie FIRM. // **Cēpurica,** *on n. pl.* tratat de grădinărie PLIN.

Cēpūros, *ī m.* „Grădinarul" (*titlul cărţii a III-a a lucrării lui Apicius*).

cēra, *ae f.* **1** ceară: *aures occludere ceris* AMM. a-şi astupa urechile cu ceară, *mortuos cerā circumlinere* CIC. a-i îmbălsăma cu ceară pe cei morţi; **2** (*spec.*) **a.** ceară de sigilat, sigiliu: *in illo testimonio ceram esse videmus* CIC.vedem că pe acea depoziţie se află sigiliul; **b.** tăbliţă cerată de scris, pagină: *ceras implere* IUV. a umple tăbliţele (cu versuri), *primae duae cerae* SUET. primele două pagini, *extrema* ~ CIC. josul paginii, *cerae ultimae* MART. testamentul; **c.** figuri (busturi) de ceară ale strămoşilor: *dispositae per atria cerae* OV. chipurile strămoşilor aşezate în atriu; **d.** faguri: *cerae inanes* VERG. fagurii goi; **e.** ceară colorată pentru fardat PL.; **f.** ceară topită pentru pictură; **g.** gudron de călăfătuit corăbiile: *spoliata tegmine cerae rima patet* OV. lipsită de protecţia gudronului, crăpătura stă deschisă.

Ceramīcus, *ī m.* numele a două pieţe la Atena (*una în oraş, alta în afara lui; în ultima, se aflau mormintele şi statuile eroilor căzuţi în război*).

cērārium, *iī n.* taxă pentru ceara de sigilii CIC.

cerasinus (*3*) *adj.* de culoarea cireşei PETR.

cerasium, *iī n.* circaşă PLIN. ş.a.

cerastēs, *ae m.* **1** viperă cu corn; **2** (specie de) vierme care roade arborii PLIN.

cerasum, *ī n.* cireaşă CELS.

cerasus, *ī f.* cireş; cireaşă VERG. ş.a.

ceratiās, *ae m.* cometă în formă de corn PLIN.

ceratina, *ae f.* argumentul „cu coarnele", sofism (*de ex.: „ce n-ai pierdut ai; coarne însă n-ai pierdut, deci ai coarne"*).

ceration (-ium), *iī n.* roşcov COL.

cērātum, *ī n. v.* **cērōtum**

cērātūra, *ae f.* ungere cu ceară, ceruire COL.

cērātus (*3*) *adj.* ceruit: *cerata tabula* PL. tăbliţă cerată de scris, *cerata tabella* CIC. buletin de scris votul, *ceratae pennae* HOR. C. *4, 2, 2* pene unite cu ceară.

ceraula, *ae m.* cel care cîntă din corn APUL.

Ceraunia, *ōrum n. pl.* sau **Ceranni montes** munţii ceraunieni pe coasta Epirului, renumiţi prin furtunile lor şi temuţi de corăbieri // **Ceraunius (Ceraunus)** (*3*) *adj.* ceraunian.

ceraunia vitis *f.* viţă cu struguri roşcaţi COL.

Ceraunobolia, *ae f.* „Căderea fulgerului" (*numele unui tablou al lui Apelles*).

Cerberus (-os), *ī m.* Cerberul (*cîinele cu trei capete — sau cu o sută de capete* HOR. —, *care păzeşte intrarea în Infern*) // **Cerbereus** (*3*) *adj.* de Cerber, al Cerberului.

Cercina, *ae f.* insulă pe coasta africană (*în golful Syrtei mici*).

cercītis, *idis f.* (specie de) măslin COL.

Cercōpēs, *um m. pl.* cercopi (*popor prădalnic din insula Pithecusa, metamorfozat în maimuţe*).

cercopithēcus, *ī m.* maimuţă cu coadă lungă VARR.

cercops, *ōpis m.* maimuţă cu coadă lungă MANIL.

cercūrus (cercȳrus), *ī m.* **1** corabie uşoară PL.; **2** (specie de) peşte de mare OV.

Cercyōn, *onis m.* tîlhar ucis de Theseus // **Cercyonēus** (*3*) *adj.* al lui Cercyon.

cerdō, *ōnis m.* lucrător de rînd, cîrpaci PERS., IUV.

cerea, *ae f.* bere din grîu PLIN.

Cereālia (Ceriālia), *ium n. pl.* sărbători în cinstea zeiţei Ceres; (*ca apoziţie*) *Cerealia ludi* LIV. jocurile în cinstea zeiţei Ceres.

cereālia, *ium n. pl.* cereale.

cereālis (*2*) *adj.* de grîu, de pîine: *cereales herbae* OV. firele de grîu, *cerealia arma* VERG. unelte pentru făcut pîine, *cereale solum* VERG. turtă din făină de grîu.

Cereālis (*2*) *adj.* închinat zeiţei Ceres: *Cereale papaver* VERG. = macul, *Cereale nemus* OV. = crîngul închinat Cererei, *Cereale sacrum* OV. = sărbătoare închinată Cererei.

cerebellāre, *is n.* bonetă.

cerebellum, *ī n.* creierul mic, cerebel SUET.

cerebrōsus (*3*) *adj.* bolnav la creier, atins la cap, nebun, furios HOR.

cerebrum, *ī n.* **1** creier CIC. ş.a.; **2** (*fig.*) cap, minte, judecată: *truncus illapsus cerebro* HOR. un trunchi căzut în cap, *mihi* ~ *excutiunt tua dicta* PL. vorbele tale îmi zdrobesc capul, *putidius* ~ HOR. minte cam stricată.

cēremōnia, *ae f. v.* **caerimonia**

cēreolus (*3*) *adj.* galben ca ceara COL. // **cēreolus,** *ī m.* lumînare mică HIER.

Cerēs, *eris f.* **1** zeiţă a grînelor, a agriculturii şi a căsătoriei, întemeietoare a orînduielilor vieţii civilizate (*fiica lui Saturn, sora lui Iupiter, mamă a Proserpinei*); **2** (*fig.*) **a.** grîne, holdă: *tellus Cererem fert* HOR. pămîntul dă roade, ~ *medio succiditur aestu* VERG. grîul se seceră la mijlocul verii; **b.** grîu, pîine: ~ *corrupta undis* VERG. grîu mucezit de apă; *Cererem canistris expediunt* VERG. aduc pîine în coşuleţe.

cēreus (*3*) *adj.* **1** de (din) ceară: *cerea effigies* HOR. chip făcut din ceară, (*poet.*) *cerea castra* VERG. faguri; **2** (*fig.*) ca ceara (de galben, de gras, de moale): *cerea bracchia* HOR. braţe albe-gălbui, *cerea turtur* MART. turturea grasă, *cerea abolla* MART. manta îngălbenită (uzată), ~ *in vitium flecti* moale ca ceara în a se deda la viciu // **cēreus,** *ī m.* lumînare de ceară CIC.

cerevīsia, *ae f. v.* **cervīsia**

cerial... *v.* **cereal...**

cērificō, *āre, āvī vi.* a produce o materie vîscoasă PLIN.

cērimonia *v.* **caerimonia**

cērintha, *ae* şi **cērinthē,** *ēs f.* (*bot.*) pidosnic (*Cerinthe minor*) (*plantă a cărei floare e căutată de albine*) VERG. ş.a.

cērinthus, *ī m.* miere brută (*hrană a albinelor*) PLIN.

cērinum, *ī n.* îmbrăcăminte de culoare galbenă (ca ceara) PL.

cērinus (*3*) *adj.* galben ca ceara PLIN.

cērium, *iī n.* chelbe cu coji gălbui (*boală*) PLIN.

cernō, *ere, crēvī, crētum vt.* **1** a cerne: ~ *farinam cribro* PLIN. a cerne făină prin ciur; **2** (*fig.*) a distinge cu ochii, a observa, a vedea: (*oculi*) *noctu nihil cernunt* CELS. ochii nu disting nimic noaptea, *ex superio-*

ribus locis cernebatur novissimos illorum premi CAES. de pe locurile mai înalte, se vedea că ariergarda lor este presată; 3 a distinge cu mintea, a discerne, a vedea, a-şi da seama: ~ *verum* CIC. a discerne adevărul, *haec quae non vidistis oculis, animis ~ potestis* CIC. puteţi discerne cu mintea cele ce n-aţi văzut cu ochii, *ille cernens locum nullum sibi tutum in Graecia* NEP. acela dîndu-şi seama că nici un loc nu e sigur pentru el în Grecia, *tum vero cerneres quanta audacia fuisset in exercitu Catilinae* SAL. atunci ai fi înţeles cu adevărat cît curaj a avut armata lui Catilina, *hae virtutes cernuntur in agendo* CIC. aceste virtuţi se arată în acţiune, *amicus certus in re incerta cernitur* CIC. prietenul adevărat se cunoaşte în împrejurări grele (la nevoie se cunoaşte); 4 a decide, a hotărî: *quodcumque senatus creverit agunto* CIC. să execute tot ce va decide senatul, *priusquam id sors creverit* LIV. mai înainte ca sorţii să fi hotărît, ~ *ferro* (*armis*) VERG. a decide pe calea armelor, cu sabia; 5 (*jur.*) a pronunţa formula de acceptare a unei moşteniri, a accepta: ~ *hereditatem* CIC. a accepta moştenirea.

cernulō, *āre vt.* a da peste cap, a trînti la pămînt cu faţa în jos SEN. Ep. *8*, *4*.

cernulus (*3*) *adj.* cu capul în jos APUL.

cernuō, *āre* 1 *vi.* a cădea cu capul în jos VARR.; 2 *vt.* a apleca PRUD.

cernuus (*3*) *adj.* cu capul în jos VERG. // **cernuus**, *ī m.* saltimbanc LUCIL.

cērō, *āre*, *ātum vt.* a da cu ceară, a cerui COL.

cērōma, *ae f.* şi (*rar*) **cērōma**, *atis n.* 1 unsoare (*amestec de ulei şi ceară*) pentru atleţi SEN.; 2 (*fig.*) sală de lupte, palestră SEN., luptă MART.

cērōmaticus (*3*) *adj.* uns cu ceroma (*v. supra*) IUV.

cerōnia, *ae f.* (*bot.*) roşcov (*Ceratonia siliqua*) PLIN.

cērōsus (*3*) *adj.* cu multă ceară PLIN.

cērōtum, *ī n.* pomadă cu ceară; plasture MART., PALL.

cerreus (**cerrinus**) *adj.* de cer, din lemn de cer COL., PLIN.

cerrītus (*3*) *adj.* nebun, ţicnit CIC.

cerrus, *ī f.* (*bot.*) cer (*Quercus cerris*) VITR.

certābundus (*3*) *adj.* care discută aprins APUL.

certāmen, *inis n.* 1 întrecere, concurs, luptă: ~ *saliendi* QUINT. întrecere la sărituri, ~ *quadrigarum* SUET. cursă de care, ~ *pedum* OV. concurs de viteză, *musicum, gymnicum* SUET. concurs muzical, gimnastic, *certamina ponit iaculi in ulmo* VERG. instituie întreceri de tragere la ţintă cu săgeata într-un ulm; 2 încăierare, luptă: *certamina pugnae* LUCR. încăierările în luptă, *in certamine ipso* LIV. în toiul luptei, *vario certamine pugnatum est* CAES. bătălia a avut un rezultat schimbător, ~ *classicum* VELL. luptă navală; 3 dispută, controversă, emulaţie, rivalitate: *diu inter mortales ~ fuit* SALL. mult timp între oameni a fost o controversă, ~ *amicitiae* CIC. emulaţie în prietenie, ~ *honoris* CIC. rivalitate pentru onoruri, ~ *dominationis* SALL. luptă pentru supremaţie, ~ *controversiae* CIC. chestiunea cea mai importantă într-o dezbatere.

certātim *adv.* pe întrecute CIC.

certātiō, *ōnis f.* 1 întrecere: *ludi publici sint corporum certationes* CIC. jocurile publice să fie întreceri de însuşiri fizice, *inter amicos honesta* ~ CIC. întrecere lăudabilă între prieteni; 2 **a.** luptă: *virtutis cum voluptate* ~ CIC. lupta virtuţii cu plăcerea; **b.** (*spec.*) dezbatere judiciară: ~ *poenae, multae* CIC. dezbatere pentru stabilirea pedepsei, amenzii.

certātor, *ōris m.* adversar într-o discuţie GELL.

certātus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **certō**) disputat OV. ş.a.

certātus[2], *ūs m.* luptă STAT.

certē *adv.* 1 cu siguranţă, sigur, fără îndoială: ~ *scio* CIC. ştiu sigur, *fecisset ~, si potuisset* CIC. ar fi făcut-o fără îndoială, dacă ar fi putut; 2 cel puţin, în orice caz: *ego* ~ LIV. eu în orice caz, *at* ~ dar în orice caz, ~ *tamen* în orice caz totuşi, *quidem* ~ cel puţin, măcar, *vel... vel certe* (*aut... aut certe*) CIC. fie... fie în orice caz...

certiōrō (*I*) *vt.* a informa DIG.

certissō (**certiscō**) *ere* (*āre*) *vi.* a fi informat PACUV.

certō[1] *adv.* cu siguranţă, sigur: ~ *scio* CIC. ştiu sigur, ~ *decrevi* TER. am hotărît definitiv.

certō[2] (*I*) *vi.* a se lupta, a rivaliza, a se întrece, a se măsura; (*spec.*) a se lupta în faţa tribunalului: ~ *armis* CIC. a se lupta cu armele, ~ *officiis inter se* CIC. a rivaliza între ei prin servicii îndatoritoare, ~ *ingenio* CIC. a se întrece în talent, ~ *de virtute cum civibus* SALL. a se întrece în virtute cu concetăţenii săi, *vobiscum de amore reipublicae certant* CIC. rivalizează cu voi în iubirea faţă de stat, *certabant quis gubernaret* CIC. se luptau pentru a se hotărî cine să conducă corabia, (*cu inf.*) *vincere certo* VERG. îmi dau silinţa să înving, (*poet. cu dat.*) *solus tibi certat Amyntas* VERG. numai Amintas se măsoară cu tine; *si quid certes* HOR. dacă ai vreun proces; (*pas.*) *die quo Bedriaci certabatur* TAC. în ziua în care se dădea bătălia de la Bedriacum, *cum certaretur pro antiquo decore* TAC. pe cînd se dădea lupta pentru vechea glorie, *multum certato* (= *abl. abs.*) *pervicit Bardanes* TAC. după o lungă luptă a biruit Bardanes, *foro si res certabitur* HOR. dacă chestiunea va fi dezbătută în for, *multae certandae cum dies advenisset* LIV. sosind ziua dezbaterii asupra amenzii.

certus (*3*) *adj.* 1 hotărît, decis: **a.** (*despre lucruri*) *certum est, ibo ad medicum* PL. este lucrul hotărît (m-am hotărît), voi merge la doctor, *mihi certa res est exsequi* PL. sînt hotărît să fac, *mi abiurare certius est quam dependere* CIC. sînt mai decis să tăgăduiesc decît să plătesc; **b.** (*despre persoane*) *illa certa mori* VERG. aceea, hotărîtă să moară, ~ *procul urbe degere* TAC. hotărît să trăiască departe de Roma, ~ *eundi* VERG. hotărît să se ducă, ~ *relinquendae vitae* TAC. hotărît să moară, ~ *fugae* PLIN. IUN. hotărît să fugă; 2 mai înainte stabilit, fixat, hotărît; precis; anumit: *certo die* CIC. la o dată stabilită, *certa pecunia* CIC. o sumă anumită, *motus non quivis, sed ~ quidam* CIC. nu orice mişcare, ci una anumită, *sunt certi denique fines* HOR. sînt în fine anumite limite, *insolentia certorum hominum* CIC. obrăznicia anumitor oameni (cunoscuţi, dar nu numiţi); 3 (*ca însuşire*) **a.** (*despre persoane*) sigur, de încredere: *per litora certos dimittam* VERG. voi trimite oameni de

încredere peste tot pe ţărm, *certis auctoribus comperire* NEP. a afla de la autori demni de încredere, ~ *Apollo* HOR. Apollo, care nu înşală, *quoties mihi certorum hominum potestas erit* CIC. ori de cîte ori voi avea la îndemînă oameni siguri, *amicus ~ in re incerta cernitur* CIC. prietenul de nădejde (adevărat) la nevoie se cunoaşte; **b.** (*despre lucruri sau subst. abstracte*) *via et certa neque longa* CIC. drum şi sigur, şi scurt, *certissima vectigalia populi Romani* CIC. cele mai sigure venituri ale poporului roman, *certa hasta* VERG. suliţă care izbeşte la ţintă, *certa possessio* CIC. posesiune sigură, ~ *receptus* CAES. loc de retragere sigur, *testimonium certius* CIC. mărturie mai sigură, *certā manu* OV. cu mînă sigură, *certa maris* TAC. H. *4, 81* vreme în care se poate naviga pe mare în siguranţă; **4** (despre care se ştie bine) sigur, precis, cert, neîndoios, incontestabil *cum ad has suspiciones certisimae res accederent* CIC. fiindcă la aceste bănuieli se adăugau fapte foarte sigure, *patre certo nasci* CIC. a se naşte dintr-un tată legitim, *deum certissima proles* VERG. odraslă absolut neîndoioasă a zeilor // **certum** *n.* (*cu valoare de adv.*) sigur: *satis hoc certum est? Certum: oculis egomet vidi* PL. aceasta este destul de sigur? Sigur: am văzut cu ochii mei; *certum est* este un lucru sigur, *certum erat Spurinnae non venisse Caecinam* TAC. Spurinna ştia sigur că Caecina n-a venit, *neque certi quid esset explorare poterat* CAES. nici nu putea afla ce este sigur într-asta; *certum habeo, certum scio* ştiu sigur, *certum non habeo ubi sis* CIC. nu ştiu bine unde eşti, *certum non scimus* TER. nu ştim cu toată siguranţa, *pro certo habere* a considera ca sigur, *pro certo ponere, dicere, affirmare, polliceri* a da, a spune, a afirma, a promite ca sigur; **5 a.** sigur (de ceva), asigurat: *certi sumus perisse omnia* CIC. sîntem siguri că totul e pierdut, (*cu genit. obiect.*) ~ *eventus* TAC. sigur de rezultat, ~ *matrimonii* TAC. sigur de căsătorie, ~ *damnationis* TAC. ştiind bine că va fi condamnat, ~ *posteritatis* PLIN. IUN. sigur de gloria posterităţii; **b.** (*frecv. în proză*) informat, încunoştinţat: (*mai rar*) *certum facere* OV. a înştiinţa; (*frecv. la comp.*) *certiorem facere* a înştiinţa, a informa, *certiorem fieri* a fi informat, *ut* (*Caesarem*) *de his rebus certiorem faciant* CAES. să-l înştiinţeze pe Caesar despre aceste lucruri, *me certiorem sui consilii fecit* CIC. m-a informat despre planul lui, *faciam te certiorem quid egerim* CIC. am să te informez de ce-am făcut, *certior factus est tres copiarum partes Helvetios flumen traduxisse* CAES. a fost înştiinţat că helveţii şi-au trecut peste fluviu trei părţi din trupe.

cerūchī, *ōrum m. pl.* funii la capătul prăjinilor care susţin pînzele navei LUC.

cērula, *ae f.* bucăţică de ceară: ~ *miniata* CIC. creion roşu cu care se însemnau pasajele interesante la o carte, (*fig.*) *cerulae miniatulae* CIC. observaţii critice.

Cērus mānus Bunul Creator P. FEST.

cērussa, *ae f.* alb de plumb (*pentru pictură sau fard*) PL., PLIN.

cērussātus (*3*) *adj.* albit cu alb de plumb, fardat MART.

cerva, *ae f.* cerboaică, ciută CIC. ş.a.

cervārius (*3*) *adj.* de cerb, ~ *lupus* PLIN. rîsul (*animal*), *cervarium venenum* PLIN. iarbă veninoasă cu care se otrăveau prin frecare săgeţile.

cervīcal, *ālis n.* pernă pentru cap PLIN. IUN.

cervīcātus (*3*) *adj.* încăpăţînat VULG.

cervīcōsitās, *ātis f.* încăpăţînare SID.

cervīcula, *ae f.* ceafă mică, gît scurt CIC.; gît la o maşină hidraulică VITR.

cervīnus (*3*) *adj.* de cerb: *cervinum cornu* VARR. corn de cerb, *cervina senectus* IUV. bătrîneţe lungă // **cervīna**, *ae f.* carne de cerb DIOCL.

cervīsia, *ae f.* (un fel de) bere PLIN., DIOCL.

cervix, *īcis f.* (*frecv. pl.*) **1** grumaz, ceafă, gît: *frangere cervīces alicui* CIC. a strangula pe cineva, *dare cervices alicui* CIC. a întinde gîtul cuiva (a se lăsa ucis), *cervices securi subigere* CIC. a-şi pune capul sub secure, *capillus cervicem obtegebat* SUET. părul îi acoperea ceafa; **2** (*fig.*) gît, cap, umeri: *cervicibus suis rempublicam sustinere* CIC. a ţine pe umerii săi povara conducerii statului, *velut in cervicibus habere hostem* LIV. a avea duşmanul asupra capului, *bellum ingens in cervicibus erat* LIV. un mare război era pe capul lor, *qui erunt tantis cervicibus, ut audeant?* CIC. cine va avea atîta curaj ca să îndrăznească?; **3** (*despre lucruri*) gît, cap: ~ *amphorae* PETR. gîtul amforei, ~ *cupressi* STAT. vîrful chiparosului.

cervulus, *ī m.* cerb mic HIER. // **cervulī**, *ōrum m. pl.* (*mil.*) crengi rămuroase de arbori înfipte în şanţuri pentru a împiedica o şarjă de cavalerie sau pentru a întări palisadele CAES.

cervus, *ī m.* **1** cerb CIC.; **2** (*mil.*) crengi de copaci înfipte în şanţuri spre a întări o palisadă sau a opri o şarjă de cavalerie CAES. **3** prăjină TERT.

cērȳcēum, *ī n.* caduceu MART. CAP.

cēryx, *ȳcāis m.* **1** crainic, pristav SEN.; **2** trompetist HIER. ş.a.

cesp... *v.* **caesp...**

cessātiō, *ōnis f.* **1** zăbovire, întîrziere: *non datur* ~ PL. nu-i timp de zăbovit; **2** încetare a activităţii, odihnă: *nihil cessatione melius* CIC. nimic mai bun decît odihna, ~ *pugnae* GELL. încetarea luptei; **3** (*agr.*) nelucrare a pămîntului (lăsat să se odihnească) COL.

cessātor, *ōris m.* om trîndav, leneş CIC.

cessātrix, *īcis f.* leneşă, trîndavă TERT.

cessīcius (*3*) *adj.* (*jur.*) de cesiune: ~ *tutor* GAI. cel asupra căruia trece o tutelă, *cessicia tutela* GAI. tutelă trecută asupra cuiva.

cessim *adv.* dînd înapoi, înapoi VARR., SEN.

cessiō, *ōnis f.* **1** (*jur.*) cesiune, înstrăinare a unui bun: ~ *in iure* CIC. cesiune în faţa instanţei; **2** sosire: ~ *diei* DIG. sosirea zilei de plată, scadenţă.

cessō (*I*) *vi.* **1 a.** a întîrzia, a zăbovi, a pregeta: *paullum si cessassem, domi non offendissem* TER. puţin de întîrziam, nu dădeam peste el acasă, *quid mori cessas?* de ce pregeţi să mori?, *cessas in vota precesque, Tros Aenea?* VERG. pregeţi să faci juruinţe şi să te rogi, troianule Aeneas?; **b.** a lipsi; (*jur.*) a nu se prezenta: *augendum addendumque, quod cessat* QUINT. trebuie să se sporească şi să se adauge ceea ce lipseşte, *quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur*

PLIN. IUN. ceea ce-mi lipseşte din venit îmi adaug prin cumpătare; (*jur.*) *culpane quis an aliquo necessitate cessasset* SUET. dacă cineva nu s-a prezentat din greşeala lui sau fiind împiedicat de ceva; **2** a suspenda activitatea, a se întrerupe, a se opri (din), a înceta: (*oc.*) a greşi: *et properare loco et* ~ HOR. şi să te zoreşti şi să te odihneşti cînd trebuie, *Gorgias numquam in suo studio atque opere cessavit* CIC. Gorgias nu s-a întrerupt niciodată din munca lui pasionată, *epistulae tuae cessant* CIC. nu-mi mai vin scrisori de la tine, *ab apparatu munitionum nihil cessatum* LIV. n-a fost nici o întrerupere în pregătirea fortificaţiilor, *nullum tempus cessabat a novae cladis spectaculo* LIV. nu era moment în care să nu apară priveliştea unui nou dezastru, ~ *officio* LIV. a se sustrage de la îndatorire, *Cyrum urgere non cesso* CIC. nu încetez să-l presez pe Cyrus, *cessans honor* SUET. funcţie vacantă, *non cessat de nobis detrahere* CIC. nu încetează să mă înjosească, (*jur.*) *cessat edictum* DIG. încetează (devine inaplicabil) edictul, *cessat actio* DIG. încetează acţiunea; (*oc.*) *semel hic cessavit* HOR. acesta a greşit o singură dată, *qui multum cessat, fit mihi Choerillus ille* HOR. cine greşeşte de multe ori e pentru mine ca acel Choerillus…; **3 a.** a sta degeaba, a trîndăvi; (*agr.*) a rămîne nelucrat: *cur alter frater* ~ *et ludere et ungi praeferat?* HOR. pentru ce celălalt frate preferă să stea degeaba, să se joage, să se parfumeze?, *cessatum usque adhuc est* TER. ai stat degeaba pînă acum, (*agr.*) *terra in tertium annum cesset* VERG. ogorul la fiecare trei ani să fie lăsat nedesţelenit, *largaque provenit cessatis messis in agris* OV. pe cîmpiile nedesţelenite (nelucrate) vine apoi o recoltă bogată; **b.** (*oc.*) a-şi dedica timpul liber (*alicui rei*): *tua non aetas cessavit amori* PROP. *1, 6, 21* vîrsta ta n-a avut niciodată timp de iubit.

cessus, *ūs m.* retragere DIG.

cestros[1], *ī n.* daltă mică a gravorului PLIN.

cestros[2], *ī f.* şi **cestron,** *ī n.* (*bot.*) vindecea (*Betonica officinalis*) PLIN.

cestrophendonē, *ēs f.* maşină de aruncat săgeţi LIV.

cestrōtus (*3*) *adj.* lucrat cu dăltiţa gravorului PLIN.

cestus (-os), *ī m.* centură, curea VARR. ş.a.

cētāria, *ae f.* şi **cētārium,** *iī n.* heleşteu HOR.; sistem de plase pentru prins lacherda PLIN.

cētārius, *iī m.* vînzător *sau* pescar de peşte de mare TER.

cētē *n. pl. v.* **cetos**

cētera *adv.* în rest, în altă privinţă, altminteri: *Bocchus praeter nomen* ~ *ignarus populi Romani* SALL. Bocchus, în afară de nume, nu ştia nimic altminteri despre romani; (*rar*) de acum înainte ~ *parce, puer, bello* VERG. Aen. *9, 656* de-acum înainte, copile, nu mai lua parte la lupte.

cēterō *adv.* de altminteri; în restul timpului PLIN.

cēterōquī (-quin) *adv.* de altminteri CIC.

ceterum *adv.* de altminteri, dar, de fapt, totuşi CIC., SALL. ş.a.

ceterus (*3*) *adj.* celălalt (care rămîne, restul); (*frecv. pl.* **ceterī,** *ae, a*) *ceterum exercitum in provinciam collocat* SALL. aşază restul armatei în provincie, *cetera omnis praeda* LIV. tot restul prăzii, *cetera Graecia* LIV. restul Greciei, *cetera classis* LIV restul flotei, *ceterum omne incensum est* LIV. tot ce-a rămas a fost ars, *in ceterum* (*in cetero*) pentru viitor, *de cetero…* CIC. cît despre rest… // **ceteri,** *ae, a* (*pl.*) toţi ceilalţi, ceilalţi: *Aedui ceterique amici populi* CAES. haeduii şi toate celelalte popoare prietene, *et tu et ceteri qui…* CIC. şi tu, şi ceilalţi care…, *ceteris opitulari, alios servare* CIC. pe toţi ceilalţi îi ajuta, pe unii îi salva, *honores, divitiae, voluptates, cetera* CIC. onorurile, bogăţiile, plăcerile şi toate celelalte, *et cetera* CIC. şi celelalte, *ad cetera* LIV. în rest, în toate celelalte privinţe.

Cethēgus, *ī m.* cognomen al familiei Cornelia, de ex.: M. Cornelius Cethegus // **Cethēgī,** *ōrum m. pl. fig.* romani din timpurile vechi HOR.

cetos (-us), *ī m.* **1** chit (monstru marin) PLIN.; **2** *Cetos* Constelaţia Balenei.

cētra (caetra), *ae f.* mic scut rotund acoperit cu piele VERG.

cētrātus (caetrātus) (*3*) *adj.* înarmat cu scut uşor de piele // **cētrātī,** *ōrum m. pl.* soldaţi înarmaţi cu scuturi uşoare CAES., LIV.

cētus, *ī m.* **1** cetaceu, peşte de mare (chit, delfin, balenă) PLIN.; **2** *Cetus* Constelaţia Balenei MANIL.

ceu *adv.* **1** precum, ca: ~ *quondam petiere rates* VERG. precum odinioară au dat fuga la corăbii, *fugit* ~ *fumus in auras* VERG. dispare ca fumul în văzduh, ~ *cum portum tetigere carinae* VERG. ca atunci cînd corăbiile ajung în port; **2** ca şi cum, ca şi cînd: ~ *liber habenis* VERG. ca şi cum n-ar fi ţinut în hăţuri, ~ *cetera nusquam bella forent* VERG. ca şi cum n-ar mai fi existat aiurea alte lupte.

Cēus (*3*) *adj. v.* **Cea**

Ceutronēs, *um m. pl.* ceutronii (*popor din Gallia*) // **Ceutronicae Alpes** Alpii Ceutronici (*masiv în Alpi*).

ceva, *ae f.* (rasă de) vacă COL.

cēveō, *ēre, cēvī vi.* a-şi mişca şoldurile; a da din coadă IUV.; (*fig.*) a se linguşi PERS.

Cēyx, *ȳcis m.* (ac. *-yca*) Ceix (*metamorfozat, ca şi soţia sa, Alcione, într-o pasăre de mare*).

Chabriās, *ae m.* general atenian.

chaerephylum, *ī* şi **chaerepolum,** *ī n.* (*bot.*) hasmaţuchi (*Anthriscus cerefolium*) COL.

Chaerōnēa, *ae f.* oraş în Beoţia.

chalātōrius (*3*) *adj.* care serveşte la încetinit mersul (corăbiei) VEG.

chalcaspidēs, *um m. pl.* soldaţi înarmaţi cu scuturi de bronz LIV.

chalceus (*3*) *adj.* de (din) bronz // **chalcea,** *ōrum n. pl.* obiecte de (din) bronz MART.

Chalced… *v.* **Calched…**

Chalcidensis (*2*) *adj.* din Chalcis (*capitala insulei Eubeea*) // **Chalcidensēs,** *ium m. pl.* chalcidienii.

Chalcidicensis (*2*) *adj. v.* **Chalcidensis**

chalcidicum, *ī n.* **1** galerie, portic VITR.; **2** cameră spaţioasă, sală AUS.

Chalcidicus (*3*) *adj.* **1** chalcidian, din Eubeea: ~ *Euripus* CIC. Euripul calcidian (*care curge pe lîngă oraşul Chalcis*), ~ *versus* VERG. vers al poetului Euphorion din Chalcis; **2** din Cumae (*colonie a Chal-*

cidei în Italia): *Chalcidica arx* VERG. cetăţuia oraşului Cumae.

Chalcioecus, *ī f.* „cu templu de aramă" (*epitet al Minervei*); (*subst.*) templul Minervei LIV.

chalcis, *idis f.* 1 (un fel de) scrumbie PLIN.; 2 reptilă (pătată arămiu şi veninoasă) PLIN.

Chalcis, *idis* (*-idos*) *f.* 1 capitala Eubeii (*pe rîul Eurip*); 2 nume de oraş în Syria şi în Etolia.

chalcus, *ī m.* greutate şi monedă de aramă la greci ISID.

Chaldaea, *ae f.* regiune de sud-est a Babyloniei // **Chaldaeī**, *ōrum m. pl.* caldeii; (*fig.*) astrologi // **Chaldaeus (Chaldaicus)** (*3*) *adj.* caldeian, al Caldeii.

chalō, *v.* **calo**

chalybēius (*3*) *adj.* de oţel OV. F. *4, 405.*

Chalybēs, *um m. pl.* calibii: *1*) popor de pe ţărmul de sud al Mării Negre, vestit prin prelucratul fierului şi oţelului; *2*) popor din Celtiberia.

chalybs, *ybis m.* oţel VERG. ş.a.; (*poet.*) sabie; frîu; vîrf de săgeată LUC. ş.a.

chama *n. indecl.* (*zool.*) rîs (*Felix lynx* sau *Lynx vulgaris*) PLIN.

chamae- = *primul component al unor termeni care denumesc plante pitice.*

chamaeleōn, *ōnis* (*-ōntis*) *m.* 1 (*zool.*) cameleon (*Chameleo*) GELL.; 2 turtă (*plantă erbacee*) PLIN.

chameunia, *ae f.* faptul de a dormi, de a zace pe pămînt HIER.

chamulcus, *ī m.* car mare şi scund pentru cărat greutăţi AMM.

Chāonēs, *um m. pl.* locuitorii din Chaonia // **Chāonia**, *ae f.* Chaonia (*regiune în Epir, între Dodona şi Munţii Cheraunici*) // **Chāonius** (*3*) *adj.* chaonian, epirot: ~ *pater* VERG. = Iupiter (*al cărui oracol se afla la Dodona*), ~ *glans* VERG. ghindă chaoniană, *Chaoniae columbae* VERG. porumbei chaonieni (*de la Dodona, care povesteau viitorul*) // **Chāonis**, *idis adj. f.* chaoniană: ~ *quercus* SEN. stejar chaonian.

chaos, *ī n.* (abl. *chao*) 1 spaţiul gol, nemărginit şi întunecat al Infernului, întunericul Infernului: *possidet alter* (*Neptunus*) *aquas, alter* (*Pluto*) *inane chaos* OV. unul (Neptun) domneşte peste ape, celălalt (Pluto) peste întunericul Infernului; 2 Chaos (*personificat*) VERG.; 3 masa confuză din care s-a format universul, haos VERG. ş.a.

chara, *ae f.* o rădăcină comestibilă (necunoscută) CAES.

characiās, *ae f.* 1 (un fel de) trestie robustă; 2 (*bot.*) laptele-cucului (*Euphorbia ciparissias*) PLIN.

charactēr, *ēris m.* 1 fier înroşit pentru a însemna animalele ISID.; 2 semn aplicat prin arsură sau incizie COL.; 3 particularitate, gen, stil: *Luciliano character libelli* VARR. versuri în genul celor ale lui Lucilius.

charaxō, *āre, ātum vt.* a marca, a imprima, a zgîria, a grava, a scrie PRUD. ş.a.

Charis, *itos f.* (ac. *-ita*) Graţie // **Charitēs**, *um pl.* cele trei Graţii (Aglaia, Euphrosyne şi Thalia)

charisma, *atis n.* dar divin, graţie divină, har TERT. ş.a.

charistia, *ōrum n. pl.* sărbătoare familială OV. F. *2, 617*

charmidor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a deveni un Charmides (*personaj dintr-o comedie a lui Plautus*), a se înveseli PL.

Charōn, *ontis m.* fiul lui Erebus şi al Nopţii (*luntraşul din Infern*).

charta, *ae f.* 1 foaie de papirus pentru scris, hîrtie pentru scris; (*fig.*) scriere, carte, scrisoare: *chartam texere* PLIN. a fabrica hîrtie, ~ *pura* DIG. hîrtie nescrisă, ~ *dentata* CIC. hîrtie netedă (*lustruită cu dinte de mistreţ*), *chartae scabrae bibulaeve* PLIN. IUN. hîrtie zgrunţuroasă sau care suge, ~ *emporetica* PLIN. hîrtie ordinară, de ambalaj, ~ *aversa* MART. dosul paginii, *tribus chartis* CATUL. în trei volume, *chartae Socraticae* HOR. scrierile socratice, *chartae obsoleverunt* CIC. cărţile s-au demodat, *charta ne nos prodat* CIC. ca să nu ne trădeze scrisoarea; 2 lamă metalică: ~ *plumbea* SUET. foaie de plumb.

chartāceus (*3*) *adj.* de (din) hîrtie DIG.

chartārium, *iī n.* arhivă HIER.

chartārius[1] (*3*) *adj.* de hîrtie de scris: *chartariae officinae* PLIN. papetării, *chartarius calamus* APUL. pană de scris.

chartārius[2], *iī m.* arhivar CASSIOD.; vînzător de hîrtie DIOM.

charteus (*3*) *adj.* al hîrtiei: (*fig.*) *charteum stadium* VARR. hîrtia pe care pana aleargă în voie (*literal*: stadionul de hîrtie).

chartiāticum, *ī n.* bani pentru procurarea hîrtiei DIG.

chartula, *ae f.* 1 hîrtiuţă, scrisorică CIC.; 2 act, piesă COD. IUST.; 3 (*pl.*) actele martirilor PRUD.

chartulārius, *iī m.* arhivist al curţii COD. IUST.

chartus, *ī m.* scriere LUCIL.

Charybdis, *is f.* (ac. *-in*, abl. *-ī*) Charibda (*vîltoare prăpăstioasă în Strîmtoarea Messinei, închipuită ca un monstru care înghite corăbiile*); (*fig.*) prăpastie; monstru nesăţios HOR.

chasma, *atis n.* 1 surpătură de pămînt, prăpastie SEN.; 2 (un fel de) meteor PLIN.

chasmatiās, *ae m.* cutremur cu alunecări de teren AMM.

Chattī (Cattī), *ōrum m. pl.* catii (*neam germanic care ocupa regiunile Hessen şi Thuringia de azi*).

Chaucī (Chauchī şi **Caycī)**, *ōrum m. pl.* caucii (*neam germanic locuind între Ems şi Elba de azi*).

chēlē, *ēs f.* 1 foarfecele racului AMBR. // **chēlae**, *ārum f. pl.* Cleştele Scorpionului, Balanţa (*constelaţie*) VERG.; 2 braţ al unei baliste VITR.

chelīdon, *onis f.* (*zool.*) rîndunică (*Hirundo rustica*).

chelīdonia, *ae f.* (*bot.*) rostopască (*Chelidonium maius*) PLIN.

chelīdonium, *iī n.* colir din suc de rostopască PLIN.

chelīdonius (*3*) *adj.* de rîndunică: *chelidoniae ficus* PLIN. (varietate de) smochină de toamnă, *chelidonia gemma* PLIN. (varietate de) piatră preţioasă, *chelidonia herba* M.EMP. rostopască.

chelōnium, *iī n.* 1 crampon la unele maşini VITR.; 2 (*bot.*) ciclamă (*Cyclamen europaeum*) APUL.

chelydrus, *ī m.* şarpe amfibiu VERG.

chelys, *yis* (*-yos*) *f.* (*zool.*) broască ţestoasă (*Testudo graeca*) PETR. (*fig.*) liră *sau* Constelaţia Lirei AVIEN.

chēnerōs, *ōtis f.* (specie de) gîscă pitică PLIN.
chēniscus, *ī m.* (*mar.*) extremitate a pupei (în formă de gît de gîscă) APUL.
chēnoboscion, *iī n.* curte de gîşte COL.
cheragra (chiragra), *ae f.* gută la mîini HOR.
Cherronēsus şi **Chersonēsus**, *ī f.* peninsulă (*în general*); *Chersonesus Thracia* Chersonesul Tracic (*azi, Gelibolu*), *Chersonesus Taurica* Peninsula Crimeii.
chersos, *ī f.* broască ţestoasă MART.
chersydrus, *ī m.* şarpe amfibiu LUC.
cherub (cherubim, cherubin) *m. indecl.* heruvim ECCL.
Cherusci, *ōrum m. pl.* cheruscii (*neam germanic*).
chīliarchēs, *ae m.* chiliarc (*ofiţer care comanda o mie de soldaţi*) CURT.
chīliarchus, *ī m.* cel mai mare demnitar, după rege, la perşi NEP.
Chimaera, *ae f.* Himera: *1*) monstru fabulos cu cap de leu, trup de capră şi coadă de balaur, care varsă flăcări pe gură, închipuind trăsnetele furtunii şi emanaţiile vulcanice, ucis de Bellerophon în Lycia; *2*) vulcan în Lycia; *3*) una dintre corăbiile lui Aeneas // **Chimaerēus** (*3*) *adj.* al Himerei // **Chimaerifer**, *era, erum adj.* care a creat pe Himera (*despre Lycia*).
Chios şi **Chius**, *iī f.* insulă în Marea Egee, renumită prin vinul, marmura, ţesăturile, smochinele şi industria ei ceramică // **Chīus** (*3*) *adj.* de (din) Chios: *Chium* (*vinum*) HOR. vin din Chios, *Chius cadus* HOR. un vas mic de vin de Chios // **Chiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Chios.
chīragra *v.* **cheragra** CELS.
chīragricus (*3*) *adj.* bolnav de gută la mîini CELS. ş.a.
chīramaxium, *iī n.* cărucior tras cu mîna PETR. *28, 4.*
chīridōta, *ae f.* tunică cu mîneci lungi CAPIT.
Chīro *v.* **Chiron**
chīrodytī, *ōrum m. pl.* mîneci LUCIL.
chīrographārius (*3*) *adj.* care poartă un înscris de mînă, chirografar DIG.
chīrographum, *ī n.* **1** scris de mînă, semnătură: *imitari chirographum* CIC. a imita scrisul cuiva; **2** obligaţie scrisă, act, poliţă SEN., GELL.
chīrographus, *ī v.* **chirographum** QUINT.
Chīrōn, *ōnis m.* Chiron, centaurul (*medic şi vînător vestit, învăţător al lui Achilles şi al altor eroi*).
Chīrōnēum vulnus *n.* rană nevindecabilă LUCIL. **Chīrōnium ulcus** *n.* ulcer nevindecabil CELS.
chīronomia, *ae f.* arta gestului QUINT.
chīronomōn, *ontis* şi **chīronomos**, *ī m.* pantomim IUV.
chīrurgia, *ae f.* chirurgie CELS.
chīrurgicus, *ī m.* chirurg CELS. ş.a.
chīrurgus (*3*) *adj.* de chirurgie.
Chius *v.* **Chios**
chlaena, *ae f.* haină grecească LUCIL.
chlamyda, *ae f. v.* **chlamys**
chlamydātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu hlamidă (*v. infra*)
chlamys, *ydis f.* hlamidă (*mantie grecească fixată pe umărul drept cu o agrafă*).
Chlōris, *idis f.* soţia Zefirului, zeiţa florilor; nume de fată.
Choerilus, *ī m.* numele unui poet (*lipsit de valoare, din suita lui Alexandru cel Mare, care îl plătea pentru fiecare vers cu un ban de aur, tipul poetului de curte*).
choerogryllus, *ī m.* arici VULG.
choicus (*3*) *adj.* de pămînt TERT.
cholera, *ae f.* **1.** fiere LAMPR. **2** vărsare a fierii, gălbinare CELS.; **3** mînie CELS.
cholerae *f. pl.* şi **cholera**, *um n. pl. v.* **cholera 2.**
cholericus (*3*) *adj.* cu fiere multă, coleric PLIN.
chōliambus, *ī m.* coliamb, vers iambic (iamb şchiop), terminat cu un spondeu sau troheu.
chōma, *atis n.* dig DIG.
chorāgium, *iī n.* **1** material scenic, decor, pompă APUL.; **2** resort VITR.
chorāgus, *ī m.* **1** cel care montează o piesă de teatru, regizor, director de teatru PL.; **2** cel care prezidează un banchet, amfitrion SUET.
choraulēs (choraula), *ae m.* flautist care acompaniază corul.
chorda, *ae f.* **1** maţ PETR.; **2** (*frecv.*) coardă de instrument muzical OV.
chordapsus, *ī m.* colică violentă C. AUR.
chordus (cordus) (*3*) *adj.* născut după termen VARR.; (*despre plante*) tîrziu CAT.
chorēa (chorea), *ae f.* **1** dans însoţit de cor: *choreas ducere* OV. a conduce dansurile acompaniate de cîntec; **2** (*astr.*) mişcare circulară a astrelor.
chorēus, *ī m.* (*în metrică*) coreu (troheu) CIC.; tribrah DIOM.
choriambus, *ī m.* (*în metrică*) coriamb (*picior compus dintr-un troheu şi un iamb*) DIOM. // **choriambus** (*3*) *adj.* coriambic: *choriambum carmen* AUS. poezie în versuri coriambice.
choricī, *ōrum m. pl.* corişti FIRM.
chorocitharistēs, *ae m.* cîntăreţ din cithară care acompaniază corul SUET.
chōrographia, *ae f.* topografie VITR.
chors (cors), *rtis f.* curte de păsări VARR.
chorus, *ī m.* **1** dans (în cerc, acompaniat de cînt), cor al dănţuitorilor; (*spec.*) cor (în tragedie): *leves nympharum chori* HOR. dansurile uşoare ale nimfelor, *choros ducere* TIB. a conduce dansurile, *choros exercere* VERG. a dansa, *actoris partes ~ defendat* HOR. corul (în tragedie) să susţină prin versurile cîntate rolul actorului; **2** cerc, grup, mulţime, ceată: *~ iuventutis* CIC. grup de tineri; **3** mişcare armonioasă a astrelor TIB.; **4** *~ Pleiadum* HOR. *C.4, 14, 21* Constelaţia Pleiadelor.
Chremēs, *ētis m.* (*ac. -ēta* şi *-ētem*) numele unui bătrîn avar (*în comedie*); (*fig.*) zgîrie-brînză TER.
chrestianus *v.* **christ...**
Chrestus, *ī m.* Cristos SUET. ş.a.
chrīa, *ae f.* dezvoltare prin exemple a unei idei SEN., QUINT.
chrisma, *atis n.* ungere TERT.
chrismō, *āre vt.* a unge ECCL.
christiānē *adv.* creştineşte AUG.
christiānismus, *ī m.* creştinism TERT.
christiānitās, *ātis f.* **1** creştinătate COD. TH.; **2** creştinism COD. TH.; **3** cler creştin COD. TH.
christiānīzō, *āre vi.* a profesa creştinismul TERT.

christiānus (*3*) *adj.* creştin EUTR. // **christiānus,** *ī m.* creştin TAC.
christicola, *ae m.* adorator al lui Cristos, creştin PRUD.
christifer, *era, erum adj.* care-l poartă pe Cristos.
christigenus (*3*) *adj.* din familia lui Cristos AUG.
christipotens, *ntis adj.* puternic cu ajutorul lui Cristos PRUD.
christologus, *ī m.* bun vorbitor (poreclă a lui Pertinax) CAPIT.
Christus, *ī m.* Cristos TAC. ş.a.
christus (*3*) *adj.* uns AUG.
chrōma, *atis n.* 1 faţă colorată de soare; 2 gamă cromatică VITR.
chrōmaticē, *ēs f.* teorie a gamei cromatice VITR.
chrōmaticus (*3*) *adj.* cromatic VITR.
chronicus (*3*) *adj.* în raport cu timpul; *chronici libri* GELL. cărţi cuprinzînd fapte în ordine cronologică // **chronica,** *ōrum n. pl.* lucrări de cronologie PLIN.
chronius (chronicus) (*3*) *adj.* (*med.*) cronic C. AUR.
chronographus, *ī m.* cronograf, cronicar SID.
chrȳsallis, *idis f.* crisalidă PLIN.
chrȳsanthemon, *ī n.* (**chrȳsanthes,** *is*) *n.* crizantemă PLIN.
Chrȳsās (Chrȳsa), *ae f.* rîu în Sicilia.
Chrȳsē, *ēs* şi **Chrȳsa,** *ae f.* oraş în Mysia avînd un templu al lui Apollo // **Chrȳsēs,** *ae m.* preot la templul din Chryse al lui Apollo // **Chrȳsēis,** *idos f.* fiică a lui Chryses (Chryseida), numită Astynome.
chrȳsendetus (*3*) *adj.* cizelat în aur MART. // **chrysendeta,** *ōrum n. pl.* vase cizelate în aur MART.
chrȳsea, *ōrum n. pl.* obiecte de aur MART.
Chrȳsippus, *ī m.* Chrysippus din Soloi (*elev al lui Zenon, filozof stoic — circa 280–210 î.e.n.*) // **Chrȳsippēus** (*3*) *adj.* al lui Chrysippus.
crȳsochrūs, *ūn adj.* de culoarea aurului AMBR.
chrȳsocolla, *ae f.* 1 borax VITR.; 2 (varietate de) piatră preţioasă PLIN. 3 silicat de cupru (?) (*substanţă utilizată în Antichitate la lipirea aurului şi a altor metale*).
chrȳsocomēs, *ae m.* „cu părul de aur" (*epitet al lui Apollo MACR*).
Chrȳsogonus, *ī m.* numele unui libert al lui Sulla.
chrȳsolithos, *ī m.* şi *f.* topaz PLIN.
chrȳsos, *ī m.* aur PL. Bacch. *240.*
chȳdaeus (*3*) *adj.* comun, vulgar PLIN.
chytropūs, *podis m.* oală de pămînt cu picioare VULG.
Cīa, *ae v.* **Cea**
cibālis (*2*) *adj.* de mîncare, ~ *fistula* LACT. esofag.
cibāria, *ōrum n. pl.* hrană, alimente SEN.; (*spec.*) raţie de hrană pentru soldaţi sau animale CAES.; indemnizaţie de întreţinere a magistraţilor în provincie: *inopia cibariorum* CAES. lipsa alimentelor.
cibārium, *iī n.* 1 hrană SEN.; 2 făină de proastă calitate PLIN.
cibārius (*3*) *adj.* 1 de hrană, de mîncare: *res cibaria* PL. aprovizionare; 2 de rînd, ordinar: *panis* ~ CIC. pîine neagră, *cibaria uva* PLIN. struguri de rînd (*de mîncat, nu de făcut vin*).
cibātiō, *ōnis f.* hrană SOLIN.
cibātus, *ūs m.* hrană PL. ş.a.
cibicīda, *ae m.* cel care mănîncă de stinge, căpcăun LUCIL.
cibō (*1*) *vt.* a hrăni SUET. ş.a.
cibōrium, *iī n.* cupă largă cu picior înalt şi două toarte HOR.
cibus, *ī m.* 1 hrană, mîncare: ~ *et potio* CIC. mîncare şi băutură, *cibum concoquere* a mistui mîncarea, ~ *facillimus ad concoquendum* CIC. hrană foarte uşor de digerat, ~ *animalis* CIC. aerul (hrană a plămînilor), *homo non multi cibi* CIC. un om care nu mănîncă mult, *cibi plurimi esse* SUET. a fi mare mîncău; (*fig.*) *causa cibusque mali* OV. cauza şi elementul care întreţine răul; 2 suc, sevă: ~ *per ramos diffunditur* LUCR. seva se răspîndeşte în ramuri; 3 momeală, nadă TIB. *2, 6, 24.*
Cibyra, *ae f.* oraş mare în Phrygia // **Cibyrāta,** *ae m.* şi *f.* din Cibyra // **Cibyrātae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Cibyra // **Cibyrāticus** (*3*) *adj.* cibyratic.
cicāda, *ae f.* 1 greier PLIN.; 2 mică podoabă de păr la ateniene.
cicarō, *ōnis m.* ştrengar, băiat PETR. *46, 3.*
cicātrīcōsus (*3*) *adj.* plin de cicatrice PL.; (*fig. despre o lucrare*) plină de corecturi QUINT.
cicātrīcula, *ae f.* mică cicatrice CELS.
cicātrix, *īcis f.* 1 cicatrice, urmă de rană: *cicatrices suas ostentat* CIC. îşi arată tuturor cicatricele, *cicatrices adversae* CIC. urme ale rănilor primite în faţă, *vulnus venit ad cicatricem* SEN. rana se cicatrizează; (*fig.*) *refricare obductam reipublicae cicatricem* CIC. a zgîndări o rană a statului care părea tămăduită; 2 (*despre arbori etc.*) sfîşiere a scoarţei, crestătură, spărtură PLIN.
ciccum, *ī n.* membrana care separă seminţele de rodie VARR.; (*fig.*) ceapă degerată PL.
cicer, *eris m.* năut, bob de năut PL., VARR.
cicera, *ae f.* bob (*legumă*) COL.
cicercula, *ae f.* bob mic (*legumă*) COL.
Cicerō, *ōnis m.* cognomen al familiei Tullia căreia îi aparţinea M. Tullius Cicero, marele orator roman (*anii 106–43*).
Ciceromastix, *īgis m.* („Biciul lui Cicero") pamflet al lui Largius contra lui Cicero.
Cicerōniānus (*3*) *adj.* ciceronian // **Cicerōniānus,** *ī m.* adept al lui Cicero.
cichorēum (-ium, -ion), *ī n.* (*bot.*) cicoare (*Cichorium intybus*) HOR., PLIN.
cici *n. indecl.* (*bot.*) ricin (*Ricinus communis*) PLIN.
cicindēla, *ae f.* licurici PLIN.
cicineus (*3*) *adj.* de ricin: *cicineum oleum* PLIN. ulei de ricin.
cicōnia, *ae f.* 1 (*zool.*) barză (*Ciconia ciconia*) HOR.; 2 instrument folosit în agricultură pentru măsurarea adîncimii şanţurilor COL.; 3 cumpănă de scos apă ISID.
cicur, *uris adj.* 1 (*despre animale*) domestic, îmblînzit: *cicurum vel ferarum bestiarum* (*genera*) CIC. genuri de animale domestice sau sălbatice; 2 (*fig.*) cuminte PACUV.
cicurō, *āre vt.* a domestici, a îmblînzi PACUV.
cicūta, *ae f.* 1 (*bot.*) cucută (*Conium maculatum*: *plantă cu suc otrăvitor, ale cărei frunze erau folosite şi*

drept compresă contra febrei): *tollet anum vitiato melle cicuta* HOR. mierea în care s-a turnat cucută o va doborî pe bătrînă; **2** trestie de cucută (din care se făcea naiul păstoresc): *septem compacta cicutis fistula* VERG. nai făcut din şapte trestii.
cidaris, *is f.* (ac.-*im*) tiară purtată de regii persani. CURT.
cieō, *ēre, cīvī, citum vt.* **1** a pune în mişcare, a mişca: *natura omnia ciens* CIC. natura care pune totul în mişcare, *quod est animal id motu cietur interiore* CIC. tot ce e însufleţit e pus în mişcare printr-un impuls interior, *puppes sinistrorsum citae* HOR. corăbiile împinse spre stînga, (*spec. jur.*) *herctum* ~ CIC. a proceda la împărţirea unei succesiuni; **2** a agita, a zgudui, a răsturna, a răvăşi: *tonitru caelum ciebo* VERG. voi zgudui cerul cu tunetul, *imo Nereus ciet aequora fundo* VERG. Nereu răstoarnă valurile din adîncuri, *saepire saltum canibusque* ~ LUCR. a înconjura pădurea şi a o răvăşi cu cîinii; **3** a provoca, a face să se nască, a stîrni, a scoate: ~ *bellum, seditiones* LIV. a stîrni război, răzvrătiri, ~ *gemitus, mugitus* VERG. a scoate gemete, mugete, ~ *lacrimas, fletus* VERG. a izbucni în lacrimi, în plînsete; **4** a chema, a invoca, a numi: *singulos nomine ciens* TAC. chemînd pe nume pe fiecare, ~ *armatos ad pugnam* VELL. a chema soldaţii la luptă, *ille cieri Narcissum postulat* TAC. acela cere să fie chemat Narcissus, (*Germanos*) *in nos ciet Vitellius* TAC. Vitellius îi cheamă (pe germani) împotriva noastră, *nocturnosque ciet Manes* VERG. invocă manii din Infern, *non homines, sed foedera et deos ciebamus* LIV. noi invocam nu nişte oameni, ci tratatele şi pe zei, *alternis nomen utrumque ciet* OV. pronunţă pe rînd ambele nume, *triumphum nomine cient* LIV. strigă „io triumphe", *patrem* ~ LIV. *10, 8, 10* a putea arăta pe nume un tată (ca dovadă că e om liber).
cilibantum, *ī n.* masă rotundă VARR.
Cilicia, *ae f.* regiune pe coasta Asiei Mici, la poalele muntelui Taurus // **Cilix**, *icis m.* (*frecv. pl.* **Cilicēs**, *um*) cilician, cilicieni (locuitorii Ciliciei) // **Cilissa**, *ae f.* ciliciană // **Cilicius** (*3*) *adj.* cilician, // **Ciliciensis** (*2*) *adj.* cilician.
cilicinus (*3*) *adj.* din piele de capră HIER.
cilicium, *iī n.* **1** pătură aspră din păr de capră ciliciană CIC.; **2** veşmînt de stofă de capră VARR., VULG.
cilium, *iī n.* pleoapă; geană şi sprînceană PLIN.
cilliba, *ae f.* masă pentru mîncat VARR.
Cilnius, *iī m.* numele unei familii nobile din Etruria căreia îi aparţine şi Maecenas.
cilō, *ōnis adj.* cu capul turtit şi fruntea mare P. FEST.
cilōter, *trī m.* traistă NOV.
cilunculus (*3*) *adj.* (dim. al lui *cilō*) cu cap mic şi lunguieţ ARN.
Cimber, *brī m.* (*frecv. pl.* **Cimbrī**, *ōrum*) cimbrii (*neam germanic*) // **Cimbricus** (*3*) *adj.* cimbric // **Cimber**, *bri adj. m.* cimbric // **Cimbricē** *adv.* ca cimbrii.
cīmēliarcha, *ae m.* păstrător al obiectelor preţioase (*la o biserică*) COD. IUST.
cīmēliarchium, *iī n.* cameră de păstrare a obiectelor de preţ COD. IUST.
cīmex, *icis m.* (*entom.*) ploşniţă (*Cimex lectularius*) PL. ş.a.
Ciminus, *ī m.* munte *şi* lac în sudul Etruriei // **Ciminius** (*3*) *adj.* ciminian.
Cimmeriī, *ōrum m. pl.* cimerieni: *1*) popor legendar trăind într-un ţinut acoperit de ceaţă şi întuneric; *2*) popor din Sciţia // **Cimmerius** (*3*) *adj.* cimerian; (*fig.*) acoperit de întuneric, al Infernului VERG.
Cimōlus, *ī f.* mică insulă între Ciclade (*la nord de Melos*).
Cimōn (Cimō), *ōnis m.* fiul lui Miltiades, om politic atenian şi general (*504–449 î.e.n.*).
cinaedicus (*3*) *adj.* lasciv PL.
cinaedus, *ī m.* tînăr desfrînat cu aplecări antinaturale PL. ş.a. // **cinaedus** (*3*) *adj.* stricat CATUL.
cinara (cynara), *ae f.* anghinare COL.
Cinara, *ae f. 1*) iubită a lui Horatius; *2*) insulă în Marea Egee.
cincinnātus (*3*) *adj.* cu părul ondulat, cîrlionţat PL.: *cincinnata stella* CIC. cometă.
Cincinnātus, *ī m.* cognomen roman (*de ex.: L. Quinctius Cincinnatus, consul în anul 460 şi dictator în anul 458, renumit pentru austeritatea vieţii lui*).
Cincius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: L. Cincius Alimentus, tribun al plebei, autorul unei legi* [lex Cincia] *care interzicea ca apărătorii în procese să primească daruri*).
cincticulus, *ī m.* tunică scurtă PL.
cinctiō, *ōnis f.* încingere AUG.
cinctōrium, *iī m.* centiron, cingătoare MEL. ş.a.
cinctūra, *ae f.* centură SUET. ş.a.
cinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **cingo**
cinctus[2], *ūs m.* **1** încingere, înfăşurare PLIN.; **2** mod de a se încinge cu toga: ~ *Gabinus* LIV. mod de a purta toga ca şi locuitorii din Gabii (*trecînd o pulpană peste cap şi încingînd cu cealaltă talia*), folosit la ceremonii religioase; **3** centură la un veşmînt SUET.
cinctūtus (*3*) *adj.* avînd în loc de tunică doar un şorţ înfăşurat peste mijloc; (*fig.*) rustic, de modă veche HOR.
Cīneās, *ae m.* om politic în serviciul lui Pyrrhus, regele Epirului.
cinefactus (*3*) *adj.* prefăcut în cenuşă LUCR. *3, 904*.
cinerāceus (*3*) *adj.* cenuşiu PLIN.
cinerārius, *iī m.* sclav care freza părul cu fierul încins în cenuşă CATUL. // **cinerāriī**, *orum m. pl.* „cenuşarii" (*nume dispreţuitor dat creştinilor, care venerau cenuşa martirilor*) HIER.
cinerescō, *ere vi.* a se face cenuşă TERT.
cinereus (*3*) *adj.* cenuşiu PLIN.
cinericius (*3*) *adj.* precum cenuşa VARR.
cinerōsus (*3*) *adj.* **1** plin de cenuşă APUL.; **2** incinerat APUL.
Cinegetorix, *īgis m. 1*) căpetenie a trevirilor; *2*) principe breton.
cingillum, *ī n.* cingătoare mică VARR., PETR.
cingō, *ere, cinxī, cinctum vt.* **1** a încinge: *cinge tempora lauro* VERG. încinge-ţi tîmplele cu o cunună de lauri, *ense latus cingit* OV. îşi încinge coapsa cu sabia, (*pas. sens reflex.*) *Hispano cingitur gladio* LIV. se înarmează cu o sabie spaniolă, *cingitur in proelia Turnus* VERG. Turnus se înarmează pentru luptă; *puer alte cinctus* HOR. sclav cu tunica sumeasă bine;

(*fig.*) *alte cinctus* SEN. om hotărît; **2 a.** (*despre locuri*) a înconjura, a împrejmui, a împresura: ~ *urbem moenibus* CIC. a înconjura oraşul cu ziduri, *flumen paene totum oppidum cingit* CAES. rîul înconjoară aproape tot oraşul, *cinxerunt aethera nimbi* VERG. norii au acoperit cerul, (*fig.*) *Sicilia multis cincta periculis* CIC. Sicilia împresurată de multe primejdii; **b.** (*mil.*) a acoperi (spre a apăra): *equitatus latera cingebat* CAES. cavaleria acoperea flancurile.

cingula, *ae f.* chingă OV.

cingulum, *ī n.* cingătoare, chingă VARR.; (*mil.*) centură, curea în eşarfă COD. TH.; (*poet. pl.*) *notis fulserunt cingula bullis* VERG. cingătoarea a scînteiat de bumbii cunoscuţi, (*mil.*) *cingulum deponere* COD. IUST. a părăsi serviciul militar, *cingulum militiae sumere* COD. TH. a intra în serviciul militar.

cingulus, *ī m.* zonă CIC.

ciniflō, *ōnis m.* coafor HOR. S. *1, 2, 98* (= *cinerarius*).

cinis, *eris m.* (*rar f.*) **1** cenuşă: *inque foco cinerem dimovit* OV. scurmă cenuşa în vatră; (*fig.*) *vertere in cinerem et fumum* HOR. a face praf, a risipi; **2** cenuşă a mortului, rămăşiţe; moarte, ruină: *dummodo absolvar cinis* PHAEDR. numai să fiu iertat după moarte, *post cinerem* OV. după moarte, (*poet. pl.*) *mingere in patrios cineres* HOR. a urina pe mormîntul tatălui, *Iliaci cineres* VERG. ruinele Troiei.

ciniscŭlus, *ī m.* un pic de cenuşă PRUD.

Cinna, *ae m.* cognomen al familiilor Helvia şi Cornelia (*de ex.*: *C. Helvius Cinna — poet, prieten al lui Catullus*; *L. Cornelius Cinna, consul împreună cu Marius*; *L. Cornelius Cinna, pretor în anul 44 î.e.n., socrul lui Caesar*).

cinnabaris, *is f.* cinabru (*vopsea de un roşu aprins*) PLIN.

cinnameus (*3*) *adj.* de scorţişoară: ~ *odor* APUL. miros de scorţişoară, *cinnamei crines* APUL. păr mirosind a scorţişoară.

cinnamōmum şi **cinnamum** (**cinnamon**), *ī n.* scorţişoară; (*bot.*) specie de laur din India din scoarţa căruia se obţine scorţişoara (*Laurus cinnamomum*): *cinnama quassa* OV. scorţişoară pisată.

Cinnānus (*3*) *adj.* al lui Cinna: *Cinnanis temporibus* SUET. în vremurile lui Cinna (*faimoase prin proscripţii*).

cinyra, *ae f.* instrument muzical cu coarde VULG.

Cinyrās, *ae m.* rege în Cipru, tatăl Myrrhei şi al lui Adonis // **Cinyrēius (-rēus)** (*3*) *adj.* al lui Cinyras.

cio *v.* **cieo**

Cios (Cius), *iī f.* oraş în Bithynia // **Ciānus** (*3*) *adj.* din Cios // **Ciānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cios.

cippus, *ī m.* **1** par ascuţit CAES; **2** columnă funerară HOR.; **3** piatră de hotar VARR.

circā I *adv.* **1** în jur, împrejur: *gramen erat* ~ OV. era o pajişte împrejur, *ex montibus qui* ~ *sunt* LIV. din munţii care sînt în jur, (*atributiv pe lîngă subst.*) *multarum* ~ *civitatum irritatis animis* LIV. spiritele multor cetăţi învecinate fiind iritate, *omnia* ~ LIV. totul în jur; **2** (*oc.*) de o parte şi de alta (= *utrubique*): *binae* ~ *eminebant falces* LIV. de ambele părţi ieşeau două coase. **II** *prep. cu ac.* **1** (*sens spaţial*) **a.** în jurul: ~ *casam* NEP. în jurul bordeiului; *radii circum caput micantes* OV. raze care scînteiau în jurul capului; **b.** în apropierea, în preajma: ~ *Armeniae montes* CURT. în apropierea munţilor Armeniei, *plena templa circum forum* (*sunt*) CIC. sînt pline templele din preajma forului, ~ *sacrificantem se* SUET. în preajma lui cînd aduce sacrificii; **c.** (*indicare mai puţin precisă*) către: ~ *initia primi libri* QUINT. către începutul primei cărţi, *id vitium fit maxime in superioribus partibus* ~ *faciem, nares, aures, labra* CELS. această boală apare mai ales în părţile de sus, către faţă, nări, urechi, buze; **d.** pe la, către, de jur împrejur, de-a rîndul: *legatos* ~ *vicinas gentes misit* LIV. a trimis soli de jur împrejur la neamurile vecine, *litteris* ~ *praefectos dimissis* LIV. fiind trimisă o scrisoare către toţi prefecţii, ~ *domos ire* LIV. a lua casele de-a rîndul; **e.** (*fig.*) în jurul, asupra, despre, în privinţa: ~ *verba dissensio* QUINT. neînţelegere în privinţa cuvintelor, ~ *bonas artes publica socordia* TAC. indiferenţă generală cu privire la artele frumoase, ~ *res tenues morari* QUINT. a zăbovi asupra unor lucruri neînsemnate, ~ *religiones neglegentior* SUET. nu prea ţinînd seama de superstiţii, ~ *corporis curam morosior* SUET. mai pretenţios în privinţa îngrijirii corporale; **2** (*sens temporal*) pe la, către: ~ *lucis ortum* CURT. către zorii zilei: ~ *mediam noctem* SUET. pe la miezul nopţii, ~ *Demetrium Phalerea* QUINT. cam pe vremea lui Demetrius din Faleron, ~ *Ciceronem* SEN. RH. cam pe vremea lui Cicero; **3** (*pe lîngă num.*) aproximativ, cam, vreo, ~ *quingentos Romanorum ceciderunt* LIV. dintre romani au căzut vreo cinci sute, ~ *decem milia Persarum* CURT. vreo zece mii de perşi, ~ *panis libram* CELS. cam o livră de pîine.

Circa, *ae f. v.* **Circē**, *ēs*.

Circaeus (*3*) *adj. v.* **Circē**, *ēs*.

circāmoerium, *iī n. v.* **pomoerium**

Circē, *ēs* (şi **Circa**, *ae*) *f.* Circe (*fiica Soarelui, faimoasă vrăjitoare care l-a reţinut prin farmece pe Ulises şi i-a transformat pe tovarăşii lui în porci; fiul ei cu Ulises este Telegonus fondatorul, după legendă, al oraşului Tusculum*) // **Circaeus** (*3*) *adj.* al Circei, fermecat: *Circaeum poculum* CIC. băutură vrăjită, *Circaea moenia* HOR. zidurile circeice (*ale oraşului Tusculum, fondat de Telegonus*).

Circēī, *ōrum m. pl.* oraş şi promontoriu în Latium (*azi, Monte Circello*) // **Circēiensis** (*2*) *adj.* din Circei // **Circēiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Circei.

circelliōnēs şi **circumcelliōnēs**, *um m. pl.* călugări rătăcitori AUG.

circellus, *ī m.* **1** cerc mic, inel; **2** cîrnăcior APIC.

circensis (*2*) *adj.* de circ: *ludi circenses* CIC. jocuri de circ (în Circus Maximus), *circense ludicrum* LIV. spectacol la circ // **circensēs**, *ium m. pl.* jocuri la circ (*alergări, lupte de gladiatori sau cu fiarele, curse de care etc.*).

circes, *itis m.* cerc VARR.

circinātiō, *ōnis f.* descriere a unui cerc cu compasul; cerc descris: orbită a unei planete VITR.

circinō (*1*) *vt.* **1** a rotunji PLIN.; **2** (*poet.*) a descrie un cerc OV.

circinus, *ī m.* compas: *flumen ut circino circumductum* CAES. rîul tras ca şi cu compasul în jur, *circino dimetiri* VITR. a măsura cu compasul, *ad circinum* VITR. în cerc.
circiter I *adv.* în jur, aproape, cam: *media ~ nocte* CAES. cam pe la miezul nopţii, *~ CCXX naves* CAES. cam 220 de corăbii. II *prep. cu ac.* cam pe la: *~ meridiem* CAES. cam pe la amiază, *~ messem* VARR. cam pe la cules, *~ haec loca* PL. cam prin aceste locuri.
circitō, *āre vt.* a întoarce pe toate părţile, a agita, SEN. Ep. *90, 19.*
circitor, *ōris m.* care face rondul, paznic, supraveghetor VEG. ş.a.
circius (cercius), *iī m.* vînt de nord-vest, mistralul SUET., GELL.
circlus *v.* **circulus**
circueō *v.* **circumeo**
circuitiō (circumitiō), *ōnis f.* 1 mişcare circulară, rotire, rotaţie: *modicas efficere circuitiones* VITR. a face uşoare rotiri; 2 (*mil.*) rond, inspecţie a santinelelor LIV.; 3 spaţiu circular, perimetru, circuit, ocol AMM.; 4 (*ret.*) înconjur în vorbire, ocoliş, circumlocuţiune CIC.
circuitus, *ūs m.* 1 mişcare circulară, circuit: *~ solis et lunae* CIC. rotirea Soarelui şi a Lunii, (*fig.*) *quasi ~ in rebus publicis commutationum* CIC. un fel de cicluri de transformări în viaţa publică; 2 (*med.*) perioadă, termen de recurenţă: *eae febres, quae certum habent circuitum* CELS. acele friguri care revin la o dată fixă; 3 (*concr.*) ocol, înconjur: *brevi circuitu ad amnem pervenit* LIV. printr-un ocol scurt a ajuns la rîu, *Caesari circuitu maiore iter erat longius* CAES. Caesar avea de făcut un drum mai lung printr-un ocol mai mare; 4 perimetru, circumferinţă: *vallum in circuitu XV milium* CAES. palisadă de 15 mii de paşi în jur, *minorem circuitum habebant* CAES. aveau un perimetru mai mic; 5 (*fig.*) cale ocolită, mijloace lăturalnice: *cur circuitu petis gloriam?* de ce cauţi gloria pe căi lăturalnice?; 6 (*ret.*) perifrază, circumlocuţiune: *circuitu aliquid enuntiare* QUINT. a exprima ceva prin perifrază, *circuitu et translationibus, id est aut pluribus aut alienis verbis* QUINT. prin perifrază sau prin metafore, adică prin cuvinte mai multe sau cu un alt înţeles propriu; 7 perioadă: *~ verborum* (*orationis*) CIC. perioadă, frază periodică.
circulāris (*2*) *adj.* circular MART. CAP.
circulātim *adv.* în cerc, la rînd, din toate părţile SUET.
circulātiō, *ōnis f.* orbită VITR.
circulātor, *ōris m.* 1 vînzător: *~ auctionum* ASIN. POLL. vînzător care cumpără lucruri la licitaţie şi le revinde pe străzi; 2 şarlatan, pehlivan SEN.
circulātōrius (*3*) *adj.* şarlatanesc, de pehlivan QUINT.
circulātrix, *icis f.* pehlivancă PRIAP.; (*adj.*) *circulatrix lingua* MART. limbă de şarlatan.
circulō (*I*) *vt.* a rotunji, a face cerc: *circulatus gressus* APUL. mers în cerc.
circulor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a se aduna în grupuri: *castris milites ~* CAES. în tabără soldaţii se adunau în grupuri; 2 a forma cerc în jurul său, a aduna lumea în jurul său: *videt iudicem circulantem* CIC. vede pe judecător formînd un cerc în jurul lui.
circulus, *ī m.* 1 cerc; (*astr.*) circuit, orbită, zonă: *priusquam hoc circulo excedas* LIV. mai înainte de a ieşi din acest cerc; *stellae circulos suos conficiunt mirabili celeritate* CIC. stelele îşi fac circuitele lor cu o iuţeală uimitoare, *caelum dividitur in circulos quinque* SEN. cerul se împarte în cinci zone, *Lacteus ~* PLIN. Calea laptelui; 2 (obiect de formă circulară) cerc de joacă, verigă, inel, colier, cerc de butoi, farfurie rotundă, turtă, disc; 3 cerc (de persoane), reuniune: *sermo in circulis est liberior* CIC. vorba la reuniuni e mai liberă, *per fora et circulos locuti sunt* TAC. au vorbit prin pieţe şi la reuniuni.
circum (*ac.* din *circus = în cerc*) I adv. 1 împrejur: *matres stant ~* VERG. împrejur stau mamele, *~ undique* VERG. din toate părţile; 2 de o parte şi de alta: *aram Clementiae, aram Amicitiae effigiesque ~ Caesaris ac Seiani censuere* TAC. au decretat să se ridice un altar Clemenţei, altul Amiciţiei, iar, de-o parte şi de alta — statuile lui Tiberius şi Seianus. II *prep. cu ac.* (*uneori postpus*) 1 în jurul: *terra ~ axem se convertit* CIC. Pămîntul se învîrteşte în jurul axei sale, *ligato ~ collum sudario* SUET. legîndu-şi o basma în jurul gîtului, *oculos fert omnia ~* Verg. îşi roteşte ochii de jur împrejur; 2 (*despre locuri*) în apropierea, în preajma: *urbes quae ~ Capuam sunt* CIC. oraşele care sînt în apropiere de Capua, *~ ea loca* CIC. în preajma acestor locuri, *altaria ~* VERG. în preajma altarelor; *flumina ~* de-a lungul rîurilor (pe maluri); 3 (*despre pers.*) alături de, în preajma (*ca însoţitor, tovarăş, prieten*): *eos equites ~ se habere consuerat* CAES. obişnuia să aibă alături de el aceşti cavaleri, *Hectoris fuerat comes, Hectora ~ pugnas obibat* VERG. fusese tovarăşul lui Hector, alături de Hector înfrunta bătăliile; 4 pe la..., de-a rîndul...: *Naevius pueros ~ amicos dimittit* CIC. Naevius trimite sclavi pe la toţi prietenii de-a rîndul, *dimissis ~ municipia litteris* CAES. fiind trimise scrisori către toate municipiile la rînd, *concursare ~ tabernas* CIC. a bate crîşmele la rînd, *errabant maria omnia ~* VERG. rătăceau pe toate mările una după alta.
circumactiō, *ōnis f.* 1 mişcare circulară VITR.; 2 (*ret.*) perioadă GELL.
circumactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **circumagō**
circumactus[2], *ūs m.* învîrtire, rotire; (*spec.*) rotaţie: *~ rotarum* PLIN. învîrtirea roţilor, *cum circumactum angustiae non caperent* PL. fiindcă strîmtimea locului nu-ţi da voie nici să te învîrteşti, *~ caeli* SEN. rotaţia cerului.
circuma(d)spiciō, *ere vi.* a privi în jur PLIN.
circumaedificō, *āre vt.* a înconjura cu clădiri VULG.
circumaggerō, *āre, ātum vt.* a îngrămădi în jur COL.
circumagō, *ere, ēgī, actum vt.* 1 a. a duce jur împrejur: *impera suovetarilia circumagi* CAT. porunceşte ca procesiunea de jertfă să facă înconjurul ogorului, *~ sulcum* VARR. a trage o brazdă jur împrejur; (*reflex. şi pas.*) *se circumagere* sau *circumagi* a se duce făcînd un circuit: *quacumque se classis circumegerat per litorum anfractus* LIV. oriunde se îndrepta flota făcînd un circuit de-a lungul întortocherilor ţărmu-

rilor, *classis... circumacta ad alterum insulae latus* LIV. flota... îndreptîndu-se printr-un circuit spre cealaltă latură a insulei; **b.** (*spec., despre sclavul eliberat; stăpînul îl lua de mînă și-l ducea de jur împrejurul forului ca semn al eliberării*) a fi eliberat: *statim circumagitur* SEN. este eliberat pe dată; **2** a întoarce (în altă direcție): ~ *corpora, unde clamor acciderat* TAC. a-și întoarce corpurile în direcția de unde venea strigătul, *circumagit aciem* (*signa*) LIV. întoarce frontul, *circumacto agmine* LIV. coloana făcînd o întoarcere; *se circumagere* sau *circumagi* a se schimba, *circumagente se vento* LIV. vîntul schimbîndu-se, *paululum circumacta fortuna est* PLIN. norocul s-a schimbat puțintel, *circumagetur hic orbis* LIV. cursul evenimentelor se va schimba cu totul, *vita in contrarium circumacta* SEN. un fel de trai opus celui obișnuit; **3** (*pas. și reflex., despre timp*) a trece, a se trece, a se scurge: *in ipso apparatu circumegit se annus* LIV. a trecut un an numai cu pregătirile, *prius circumactus est annus quam reducerentur legiones* LIV. a trecut un an pînă să fie readuse legiunile, *circumacto anno* LIV. trecînd anul, *aestas se circumegit* LIV. vara a trecut, *videmus tot varietates tam volubili orbe circumagi* PLIN. vedem că atîtea întîmplări felurite se petrec într-o succesiune atît de rapidă; **4** (*pas.*) *circumagi* a fi dus încoace și încolo: *milites huc, illuc clamoribus hostium circumagi* TAC. soldații se duceau dintr-o parte în alta după strigătele dușmanilor, *rumoribus vulgi circumagi* LIV. a se lăsa dus de glasurile mulțimii, *nil opus est te circumagi* HOR. nu e nevoie să te abați din drum.

circumambiō, *īre vt.* a înconjura HIER.

circumamiciō, *īre, ictum vt.* a înfășura din toate părțile AUG.

circumarō, *āre, āvī, vt.* a cuprinde arînd împrejur LIV.

circumauferō, *ferre, abstulī vt.* a suprima cu totul AUG.

circumcaesūra, *ae f.* contur, formă LUCR.

circumcalcō, *āre, āvi, vt.* a bătători cu pămînt împrejur COL.

circumcelliō, *ōnis v.* **circellio**

circumcīdāneum vinum *n.* vin din a doua tescuire CAT.

circumcīdō, *ere, cīdi, cīsum vt.* **1** a tăia (împrejur), a reteza: ~ *caespitem gladiis* CAES. a tăia cu sabia brazde de iarbă, ~ *arbores* PLIN. a reteza copacii, ~ *ungues* CELS. a tăia unghiile, ~ *genitalia* TAC. a tăia prepuțul (a face circumciziune); **2** (*fig.*) a micșora, a reduce, a suprima, a înlătura: *sumptus circumcisi sunt* LIV. cheltuielile au fost reduse, *circumcidendum vinum* CELS. trebuie să fie suprimat vinul, (*ret.*) *circumcidat si quid redundabit* QUINT. să înlăture tot ce prisosește.

circumcingō, *ere, cinxī, cinctum vt.* a împresura VITR.

circumcircā *adv.* jur împrejur PL. ș.a.

circumcircō, *āre vt.* a străbate în toate părțile AMM.

circumcīsē *adv.* concis QUINT.

circumcīsīcius (*3*) *adj.* din a doua tescuire VARR.

circumcīsiō, *ōnis f.* circumciziune ECCL.

circumcīsōrium, *iī n.* instrument chirurgical pentru incizii circulare VEG.

circumcīsūra, *ae f.* retezare PLIN.

circumcīsus (*3*) *p. pf. v.* **circumcīdō** // **adj. 1.** tăiat vertical, prăpăstios: *collis ex omni parte* ~ CAES. o colină prăpăstioasă din orice parte; **2** scurt: (*ret.*) concis: *quid tam circumcisum quam vita?* PLIN. IUN. ce e atît de scurt ca viața?, *orationes circumcisae et breves* PLIN. IUN. discursuri concise și scurte.

circumclūdō, *ere, sī, sum vt.* a încercui: *cornua ab labris argento circumcludunt* CAES. coarnele le îmbracă în argint, *duobus circumcludi exercitibus* CAES. a fi încercuit de două armate.

circumcola, *ae m.* învecinat, vecin TERT.

circumcolō, *ere vt.* a locui în jur LIV.

circumcordiālis (*2*) *adj.* din jurul inimii TERT.

circumcumulō, *āre vt.* a aduna în jur STAT.

circumcurrō, *ere vi.* a face înconjurul: *linea circumcurrens* QUINT. circumferință; (*fig.*) *eam artem circumcurrentem vocaverunt* QUINT. (retorica) au numit-o artă hoinară (*pentru că vorbește despre orice subiect*).

circumcursiō, *ōnis f.* alergarea încoace și încolo APUL.

circumcursō (*I*) **1** *vi.* a alerga jur împrejur LUCR.; **2** *vt.* a alerga în jurul (cuiva); a străbate în lung și-n lat (un loc) PL. ș.a.

circumdatiō, *ōnis f.* înconjurare AUG.

circumdō, *are, dedī, datum vt.* **1** a pune împrejur: *ligna et sarmenta ~ coeperunt* începură să pună în jur lemne și vreascuri, *turres tot opere circumdedit* CAES. el puse de jur împrejur pe toată fortificația turnuri; **2 a.** a înconjura, a încinge (*ceva sau pe cineva cu ceva*) (*aliquid alicui rei* sau *alicui*): ~ *murum urbi* LIV. a trage un zid de jur împrejurul orașului, ~ *exercitum hostium castris* LIV. a înconjura cu armata tabăra dușmanilor, ~ *bracchia collo* OV. a cuprinde gîtul cu brațele, ~ *arma humeris* VERG. a încinge armele pe umeri, ~ *vincula collo* OV. a-și pune un colier în jurul gîtului, ~ *milites sibi et plerosque gladiatores* TAC. a se înconjura cu soldați și cu mulți gladiatori; (*fig.*) *egregiam famam paci circumdedit* TAC. Agr. *20* făcu ca pacea să se bucure de laudele tuturor, *pavidi supremis suis secretum circumdant* TAC. Ann. *16, 25* fricoși, își învăluie în mister ultimele clipe; **b.** (*aliquid* sau *aliquem aliqua re*) *portus moenibus circumdatus* NEP. port încins cu ziduri, *urbs prope ex omnibus partibus flumine circumdata* CAES. oraș înconjurat de rîu aproape din toate părțile, *agresti amiculo circumdatus* NEP. îmbrăcat într-o manta țărănească, *tempora vittis circumdata* OV. tîmplele încinse cu bentițe, (*ac. gr.*) *Sidoniam chlamydem circumdata* VERG. îmbrăcată cu o hlamidă sidoniană; (*fig.*) *exiguis finibus oratoris munus circumdedisti* CIC. ai circumscris sarcina oratorului în limite foarte înguste, *Britannici pueritiam robore circumdaret* TAC. să sprijine copilăria lui Britannicus cu forța lui, (*cu 2 ac.*) *duas partes terrae circumdato radices vitis* CAT. înconjură rădăcinile viței cu două treimi de pămînt.

circumdolō, *āre, ātum vt.* a tăia de jur împrejur cu barda PLIN.

circumdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a duce împrejur; a conduce în jur, ocolind: *aratrum* ~ CIC. a trasa cu

plugul circumferința unui nou oraș, *oppida quae erant circumducta aratro* VARR. cetăți al căror circuit era trasat cu plugul, *flumen ut circino circumductum* CAES. un rîu ca tras în jur cu compasul, *portum exstruxit, circumducto dextra sinistraque bracchio* SUET. a construit portul trăgînd în jurul lui de-a dreapta și de-a stînga un dig, *umbra hominis lineis circumducta* PLIN. umbra unui om conturată cu linii; (*mil.*) *cohortibus longiore itinere circumductis* CAES. cohortele fiind duse pe un drum mai lung de ocol, *circumducto cornu* LIV. aripa operînd o mișcare de ocolire, *ad latus Samnitium ~ alas* LIV. a întoarce escadroanele de cavalerie, ducîndu-le în flancul samniților, (*abs.* subînț. *agmen, copias*) *praeter castra hostium circumducit* CAES. ocolește tabăra dușmanilor; **2** a duce de jur împrejur, a duce peste tot: *~ aliquem vicatim* SUET. a purta pe cineva din cartier în cartier, (*cu 2 ac.*) *eos Pompeius omnia sua praesidia circumduxit* CAES. pe aceștia Pompeius i-a condus prin toate garnizoanele lui, *istum, puer, circumduce hasce aedes et conclavia* PL. sclavule, condu-l pe ăsta prin toată casa și prin toate încăperile; **3** (*fig.*) **a.** a trage pe sfoară, a înșela: *~ argento* PL. a escroca de bani, *quadringentis Philippis me circumduxerunt* PL. m-au tras pe sfoară cu patruzeci de filipi; **b.** a lega printr-un cerc mic cuvintele: *non dividit verba Augustus, sed ibidem subicit circumducitque* SUET. Augustus nu desparte cuvintele (*cînd ajunge la capăt de rînd*), ci le scrie tot acolo, dedesubt, și le leagă printr-un mic cerc; **c.** a alungi o silabă în pronunțare; **d.** a dezvolta, a amplifica în exprimare: *sensus unus longiore ambitu circumducitur* QUINT. o singură idee e exprimată mai larg printr-o frază mai lungă; **e.** a închide într-un cerc (un text de lege), a anula, a abroga (o lege) DIG.

circumductiō, *ōnis f.* (ducere în jur) **1 a.** conductă: *circumductiones aquarum* VITR. conducte de apă; **b.** circumferință; **2** (*fig.*) **a.** ducere de nas, tragere pe sfoară PL.; **b.** (*ret.*) perioadă QUINT.

circumductor, *ōris m.* cel care conduce dintr-un loc într-altul TERT.

circumductum, *i n.* (*ret.*) perioadă QUINT.

circumductus, *ūs m.* **1** perimetru, contur QUINT.; **2** mișcare circulară MACR.

circumeō (circueō), *ii (īvi), itum, īre vt.* și *vi.* **1** a merge de jur împrejur, a face înconjurul: *flagrantes circuit aras* OV. merge de jur împrejurul altarelor aprinse, *omnes circumimus insulas* PL. facem înconjurul tuturor insulelor, *equites circumitis castris hostium...* CAES. după ce călăreții au făcut înconjurul taberei dușmanilor..., *~ insidias* CURT. a ocoli (evitînd) cursele, *~ saltum* CURT. a ocoli (ferindu-se) defileul, *Vespasiani vitabundi nomen circumibant* TAC. ocoleau ferindu-se să rostească numele lui Vespasianus, *per hortum circuit clam* PL. a ocolit pe furiș prin grădină; **2** (*frecv. mil.*) a încercui, a împresura, a face o mișcare de învăluire, a încinge: *aciem nostram a latere aperto circuire coeperunt* CAES. au început să învăluiască frontul nostru dinspre flancul descoperit, *~ urbem muro* CAES. a încinge orașul cu un zid, *ne multitudine hostium circumiretur* NEP. ca să nu fie împresurat de mulțimea dușmanilor, *~ caput hederā* PROP. a încinge capul cu iederă; **3** a merge de la unul la altul (rugînd, îndemnînd, vizitînd, inspectînd): *~ praedia* CIC. a-și vizita proprietățile, *~ ordines* CAES. a trece de la o unitate la alta, *omnia templa deum circumiit* LIV. a trecut rînd pe rînd pe la toate templele zeilor, *Furnius et Lentulus una nobiscum circumierunt* CIC. Furnius și Lentulus au mers împreună cu mine din senator în senator, rugîndu-i, *circuitis hibernis* CAES. taberele de iarnă fiind inspectate, *reliquum anni circumeundis Italiae urbibus consumpsit* LIV. a folosit restul anului spre a parcurge orașele Italiei, *~ vigilias* SALL. a inspecta gărzile, *ne ducem ~ notarent* NEP. ca să nu observe că comandantul face rondul; **4** (*fig.*) a exprima cu ocoluri, prin perifrază: *quod recte dici potest circumimus amore verborum* QUINT. din dorința de a îngrămădi cuvinte, exprimăm prin perifrază ceea ce se poate spune direct, *res transferre aut ~* QUINT. a indica lucrurile fie prin metafore, fie prin perifraze; **5** a trage pe sfoară, a înșela: *circuit puerum arte dolosa* MART. il trage pe sfoară pe sclav printr-o înșelătorie.

circumequitō (*I*) *vt.* a face înconjurul călare: *duas turmas ~ moenia iubet* LIV. poruncește ca două pîlcuri de călăreți să dea o raită în jurul zidurilor.

circumerrō, *āre* **1** *vi.* a alerga încoace și încolo în jur: *turba circumerrat lateri* SEN. RH. mulțimea se agită în jurul lui; **2** *vt.* a străbate printr-o mișcare circulară APUL.

circumfartus (*3*) *p. pf.* (din **circumfarcio**) umplut de jur împrejur PLIN.

circumferentia, *ae f.* circumferință APUL.

circumferō, *ferre, tuli, lātum vt.* **1 a.** a purta jur împrejur, a întoarce, a roti: *~ caput praefixum hastae* SUET. a purta jur împrejur capul cuiva înfipt într-o lance, *~ clipeum ad ictus* CURT. a întoarce scutul ca pavăză la lovituri, *~ oculos* (*vultus*) OV. a-și întoarce ochii (privirile); (*pas.-refl.*) a se roti: *sol circumfertur* CIC. Soarele se mișcă împrejur: **b.** (*rel.*) a purta în jur (*victimele, apă sfințită*) spre a purifica, a purifica: *ter socios purā circumtulit undā* VERG. i-a purificat pe tovarăși, stropindu-i de trei ori cu apă sfințită; **2** a face să circule, a trece de la unul la altul, a răspîndi: *circumfer mulsum* PL. fă să circule vinul îndulcit cu miere, *~ tabulas* CIC. a trece din mînă în mînă registrele, *~ bellum* (*arma*) LIV. a răspîndi războiul, *~ terrorem* TAC. a răspîndi groaza, *~ senatus consultum per omnes urbes* LIV. a face cunoscută decizia senatului în toate orașele, *novi aliquam quae se circumferat esse Corinnam* OV. o cunosc pe una care se dă drept Corinna.

circumfigō, *ere, fixum vt.* **1** a împăna (înfigînd în jur): *~ columellam cuneis salignis* CAT. a împăna coloana cu cuie de salcie; **2** a crucifica (de o parte și de alta a cuiva): *circumfiguntur Christo* TERT. sînt răstigniți de o parte și de alta a lui Crist.

circumfirmō, *āre vt.* a întări în jur COL.

circumflagrō, *āre vi.* a arde jur împrejur AVIEN.

circumflectō, *ere, flexi, flexum vt.* **1** a cîrmi ocolind, a întoarce dînd ocol VERG.; **2** a pronunța lung o silabă GELL.

circumflexē *adv.* cu accent circumflex GELL.
circumflexiō, *ōnis f.* ocolire, înconjur MACR.
circumflexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **circumflecto**
circumflexus[2], *ūs m.* linie circulară PLIN.; boltă: ~ *caeli* PLIN. bolta cerului.
circumflō, *āre* **1** *vi.* a sufla din toate părţile: *circumflantibus Austris* STAT. austrul suflînd din toate părţile; **2** *vt.* a izbi (cu suflul său): *ab omnibus ventis invidiae circumflari* CIC. a fi bătut de toate vînturile invidiei.
circumfluens, *ntis p. pr. v.* **circumfluō** // **adj. 1** abundent, peste măsură, care se revarsă: ~ *oratio* CIC. vorbire prea bogată; **2** circular APUL. M. *9, 11*.
circumfluentia, *ae f.* supraabundenţă AUG.
circumfluō, *ere, fluxī, fluxum vi.* şi *vt.* **1 a.** a curge pe de lături, a da pe dinafară: *implere velle quod iam circumfluit* CURT. a vrea să umpli (*un vas*) care dă pe dinafară; **b.** (*fig.*) a fi prevăzut din belşug cu... [cu abl.], a avea din belşug, a abunda de...: ~ *omnibus copiis* CIC. a înota în tot felul de bogăţii, *Catilina, circumfluens colonorum exercitu* CIC. Catilina, dispunînd de o întreagă armată de coloni; **2** a înconjura cu apă, a scălda: *utrumque latus circumfluit aequoris unda* OV. apa mării scaldă ambele laturi, *Spartam Eurotas circumfluit* SEN. RH. Eurotas curge în jurul Spartei; **3** (*fig.*) a se revărsa, a potopi, a inunda: *tanta circumfluxit nos cervorum multitudo, ut...* VARR. ne-a inundat o atît de mare mulţime de cerbi, încît..., *secundis rebus quae circumfluunt vos insanire coepistis* CURT. din cauza succeselor care se revarsă asupra-vă aţi început să vă pierdeţi minţile.
circumfluus (*3*) *adj.* **1** (*act.*) care curge împrejur: ~ *amnis* OV. rîu care înconjură cu apele lui; **2** (*pas.*) înconjurat de apă, scăldat: *campi circumflui Euphrate* TAC. cîmpii scăldate de Eufrat: **3** (*fig.*) înconjurat: *chlamys circumflua limbo Maeonio* STAT. hlamidă tivită cu bandă de purpură, *femina circumflua gemmis* CLAUD. femeia de pe care curg nestematele.
circumfodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* a săpa jur împrejur. CAT.
circumforāneus (*3*) *adj.* **1** care este (umblă) prin jurul forului: ~ *pharmacopola* CIC. vraci ambulant (care bate pieţele), *aes circumforaneum* CIC. bani luaţi cu împrumut de la zarafii din jurul forului; **2** care se poate transporta oriunde, portativ: *circumforanea domus* APUL. baracă transportabilă.
circumforātus (*3*) *adj.* găurit împrejur PLIN.
circumfossiō, *ōnis f.* săpare împrejur AUG.
circumfossor, *ōris m.* săpător jur împrejur AUG.
circumfossūra, *ae f.* săpatul jur împrejur PLIN.
circumfractus (*3*) *adj.* abrupt AMM.
circumfremō, *ere, uī vt.* şi *vi.* a face zgomot în jur; a gurlui: *aves nidos circumfremunt* SEN. păsările gurluie în jurul cuiburilor.
circumfricō, *āre vt.* a freca (jur împrejur): ~ *labra doliorum* CAT. a freca marginile butoaielor.
circumfulciō, *īre vt.* a susţine jur împrejur TERT.
circumfulgeō, *ēre, fulsī, fulsum vi.* a străluci de jur împrejur PLIN.
circumfundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* **1** a vărsa în jur, a răspîndi în jur: ~ *amurcam cum aqua ad oleam* CATO. a vărsa drojdie amestecată cu apă în jurul măslinului; (*mil.*) *in cornibus circumfudit X milia equitum* LIV. la aripi a desfăşurat zece mii de călăreţi; **2** (*pas.-refl.*) *circumfundi* şi (*rar*) *se circumfundere*) **a.** a se răspîndi în jur, a curge în jurul... [cu dat.]: *amnis circumfunditur insulae* LIV. un rîu curge în jurul insulei, *circumfusum mare urbi* LIV. mare care se întinde în jurul oraşului, *cum fervet, ne* (*lac*) *circumfundatur* PLIN. ca (laptele) să nu dea pe dinafară cînd fierbe; **b.** (*despre pers.*) a se răspîndi în jur *sau* în număr mare, a se strînge în jur, a se îmbulzi în jur, a încercui, a învălui: *toto undique muro circumfundi* (*Romanos*) *viderunt* CAES. au văzut că (romanii) se răspîndesc împrejur pe tot zidul, *nymphae circumfusae Dianam corporibus texere* OV. nimfele făcînd cerc în jurul ei au acoperit-o pe Diana cu corpurile lor, *magna multitudo ab utraque parte circumfundebatur* CAES. o mare mulţime se îmbulzea de ambele părţi, *Troiana iuventus circumfusa* VERG. tineretul troian îmbulzindu-se în jur, (*cu dat.*) *turba circumfusa lateri meo* LIV. mulţimea îmbulzindu-se în jurul meu, *Hannoni* (*equites*) *se circumfudēre* LIV. călăreţii l-au învăluit pe Hanno, *circumfunditur iuveni* OV. se lipeşte de tînăr, *collo parentis circumfusa* OV. cuprinzînd cu braţele gîtul tatălui ei, (*fig.*) *circumfusae undique voluptates* LIV. plăcerile care ne învăluie de pretutindeni, *undique circumfusis molestiis* CIC. necazurile invadîndu-ne din toate părţile, (*abs.*) *circumfudit eques* TAC. cavaleria i-a încercuit; **3** a înveli (vărsînd în jur), a înfăşura: (*mortuum*) *amici cerā circumfuderunt* NEP. prietenii au învelit în ceară topită (trupul mortului), *circumfusi erant caligine* CIC. erau învăluiţi în ceaţă; **4** (*fig.*) a înconjura, a împresura: *terram circumfundit aer* CIC. aerul înconjoară Pămîntul, *praefectum castrorum circumfundunt* TAC. îl împresoară pe prefectul taberei, *circumfusus hostium concursu* NEP. înconjurat de puhoiul duşmanilor, *circumfusus libris* CIC. înconjurat de pretutindeni de cărţi.
circumfūsiō, *ōnis f.* răspîndire în jur FIRM.
circumgelō (*1*) *vt.* a îngheţa totul în jur PLIN.
circumgemō, *ere vt.* a mormăi în jurul... HOR.
circumgestō, *āre vt.* a purta de jur împrejur CIC.
circumglobātus (*3*) *adj.* înfăşurat în jurul... [cu dat.] PLIN.
circumgredior, *gredī, gressus sum vt. dep.* **1** a ataca înconjurînd TAC; **2** a ocoli, a face înconjurul... AMM.
circumgressus, *ūs m.* **1** cursă, călătorie în jur AMM.; **2** circuit, circumferinţă AMM.
circumgȳrō, *āre vi.* a se învîrti în jurul VEG.
circumhumātus (*2*) *adj.* îngropat în jur AMM.
circumiaceō, *ēre vi.* a se afla primprejur: *quae circumiacent Europae* LIV. ţinuturi care se află în vecinătatea Europei, *circumiacentes populi* TAC. popoarele învecinate, *ornamenta collo circumiacent* APUL. podoabele îi înconjură gîtul.
circumiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **1** a arunca în jur, a plasa în jur: ~ *vallum* LIV. a înălţa în jur o întăritură, *circumiecta multitudine totis moenibus* CAES. mulţimea soldaţilor fiind dispusă jur împrejur pe toate

zidurile, ~ *custodes* LIV. a pune în jur gărzi, *aedificia circumiecta muris* LIV. clădiri situate în jurul zidului, (*cu ac.*) *anguis vectem circumiectus* CIC. un şarpe încolăcit în jurul drugului; **2** a înconjura: *planities circumiecta saltibus* TAC. cîmpie înconjurată de înălţimi împădurite.

circumiectiō, *ōnis f.* **1** acoperămînt, înveliş ARN.; **2** agitare în toate sensurile C. AUR.

circumiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **circumicio** // **adj.** învecinat: *circumiectae nationes* TAC. neamurile învecinate // **circumiecta**, *ōrum n.pl* ţinutul învecinat TAC.

circumiectus[2], *ūs m.* **1** (*abstr.*) înconjurare CIC. **2** (*concrt.*) împrejurime CIC.; **3** îmbrăcăminte VARR.

circuminiciō, *ere vt. v.* **circumiciō**

circumit... *v.* **circuit...**

circumitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **circumeō**

circumitus[2], *ūs m. v.* **circuitus**

circumlābens, *ntis adj.* care alunecă în jur LUC.

circumlambō, *ere vt.* a linge jur împrejur PLIN.

circumlaqueō, *āre vt.* a întinde de jur împrejur (un laţ) GRAT.

circumlātiō, *ōnis f.* purtare jur împrejur TERT.; mişcare jur împrejur, mişcare circulară VITR.

circumlātor, *ōris m.* cel care poartă de ici-colo TERT.

circumlātrātor, *ōris m.* cel care urlă în jurul... AVIEN.

circumlātrō, *āre vt.* a lătra, a urla în jurul...: *catulus circumlatrans leonem* AMM. căţelul care latră un leu.

circumlātus (*3*) *p. pf. v.* **circumfero**

circumlavō, *āre* şi *ere vt.* a scălda, a uda: *Aegyptus quam Nilus circumlavat* HYG. Egiptul pe care-l udă Nilul.

circumlegō, *ere vi.* a naviga pe lîngă coastă VULG.

circumligō (*I*) *vt.* a lega jur împrejur, a înfăşura: *natam circumligat hastae* VERG. o legă pe fată în jurul unei lănci; ~ *stirpem salice* CAT. a înfăşura trunchiul cu salcie.

circumliniō, *īre* şi **circumlinō**, *ere*, *litum vt.* **1** a unge jur împrejur, a întinde un strat jur împrejur: *circumliniendus erit oculus pice liquida* COL. ochiul va fi uns cu smoală lichidă, *mortui cerā circumliti* CIC. cadavre unse cu un strat de ceară, ~ *oculum* PLIN. a farda ochiul (spre a-i scoate în relief strălucirea), (*poet.*) *circumlitus* (*Midas*) *auro* OV. (Midas) acoperit cu un strat de aur, *circumlita saxa musco* HOR. stînci acoperite de muşchi; **2** (*fig.*) a scoate în relief: *negotia tenuiorā extrinsecus adductis rebus circumliniunt* QUINT. dau amploare unor teme mai sărace prin adaosuri în afară de subiect.

circumlitiō, *ōnis f.* **1** ungere de jur împrejur PLIN.; **2** (*în pictură*) aplicare a unei tente de culoare PLIN.; coloratură SEN.

circumlocūtiō, *ōnis f.* circumlocuţiune, perifrază QUINT.

circumloquor, *loquī*, *locūtus sum vi. dep.* a folosi perifraze AUG.

circumlūceō, *ēre vi.* a străluci în jur SEN.

circumluō, *ere vt.* a scălda de jur împrejur: *quo mari pars maior* (*arcis*) *circumluitur* LIV. (citadela) este în mare parte scăldată jur împrejur de această mare.

circumlustrō (*I*) *vt.* a străbate (luminînd în jur) SIL.

circumluviō, *ōnis f.* formare de insule prin ruperea unei porţiuni de uscat de către un rîu CIC. de Or. *1*, *173*.

circummeō, *āre*, *āvī vt.* a ocoli, a străbate făcînd un ocol TERT.

circummētiō, *īre vt.* a măsura jur împrejur VITR.

circummingō, *ere*, *minxī vt.* a urina pe... PETR.

circummittō, *ere*, *mīsī*, *missum vt.* **1** trimite pe un drum ocolit: *tribuno circummisso* LIV. tribunul fiind trimis pe un drum de înconjur; **2** a trimite peste tot (în jur): ~ *legationes in omnes partes* CAES. a trimite soli peste tot.

circummoeniō *v.* **circummunio**

circummūgiō, *īre vt.* a mugi (în jur): *te Siculae circummugiunt vaccae* HOR. în jurul tău mugesc vacile siciliene.

circummulcens, *ntis adj.* lingînd uşor împrejur PLIN.

circummūniō (*IV*) *vt.* **1** a împrejmui cu un zid, cu fortificaţii sau cu alte lucrări: ~ *Uticam vallo* CAES. a împrejmui Utica cu o tranşee, ~ *montem opere* CAES. a împrejmui muntele cu lucrări de fortificaţie; **2** a susţine jur împrejur: *vites arundinibus circummunitae* COL. viţele susţinute jur împrejur cu trestii COL.

circummūnitiō, *ōnis f.* lucrări de asediere, circumvalaţiune CAES.

circummūrāle, *is n.* incintă de fortificaţie HIER.

circummūrānus (*3*) *adj.* în jurul zidurilor, la porţile cetăţii AMM.

circumnāvigō, *āre*, *āvī vt.* a naviga în preajma...: ~ *sinus* VELL. a naviga pe lîngă coastele sinuoase.

circumnectō, *ere vt.* a înfăşura, a înconjura LACT.

circumnotātus (*3*) *adj.* desenat împrejur APUL.

circumpādānus (*3*) *adj.* din jurul Padului LIV.

circumpavītus (*3*) *adj.* bătătorit jur împrejur PLIN.

circumpendeō, *ēre vi.* a atîrna jur împrejur PLIN.

circumplaudō, *ere vi.* a aplauda jur împrejur OV.

circumplectō, *ere*, *plexum vt.* (*arh.*) a înconjura, a îmbrăţişa: *meum collum circumplecte* PL. aruncă-te la gîtul meu.

circumplector, *plectī*, *plexus sum vt. dep.* **1** a îmbrăţişa: *arbor quam circumplecti nemo possit* PLIN. copac pe care nimeni nu l-ar putea cuprinde cu braţele; **2** a înconjura, a încinge: ~ *collem opere* CAES. a înconjura colina cu o lucrare de încercuire; **3** (*fig.*) a strînge (sufletul) GELL.

circumplexus, *abl. -ū*, *m.* înconjurare PLIN.

circumplicō (*I*) *vt.* a înfăşura, a învălui CIC.

circumplumbō, *āre vt.* a încercui cu plumb, a suda jur împrejur CAT.

circumpōnō, *ere*, *posuī*, *positum vt.* a pune în jur: *nemus stagno circumposuit* TAC. a plantat o pădure în jurul lacului, ~ *piper catilis* HOR. a pune ici şi colo pe masă piper în farfurioare.

circumpositiō, *ōnis f.* punere împrejur AUG.

circumpōtātiō, *ōnis f.* băutul la rînd (de către comeseni) CIC.

circumpulsō, *āre vt.* a izbi din toate părţile: *lituis aures circumpulsantur* STAT. urechile sînt izbite de sunetele trompetelor.

circumpurgō (*I*) *vt.* a curăţa în jur CELS.

circumquāque *adv.* de jur împrejur AUG.

circumrādō, *ere*, *sī*, *sum vt.* a răzui, a rîcîi jur împrejur COL., CELS.

circumrāsiō, *ōnis f.* răzuire jur împrejur PLIN.

circumrētiō (*IV*) *vt.* a înfăşura într-o plasă, a prinde în laţ CIC.; (*fig.*) a strînge ca într-o plasă CIC.
circumrōdō, *ere, rōsī vt.* a roade jur împrejur, a ronţăi marginea: *diu circumrodo quod devorandum est* CIC. de multă vreme tot ronţăi pe margine, ceea ce trebuie să înghit deodată (mă tot învîrtesc împrejurul unui lucru), *dente Theonino circumroditur* HOR. e zgîriat de dintele calomniatorului răutăcios (al lui Theon).
circumrōrans, *ntis adj.* stropind în jur, care stropeşte în jur APUL.
circumrotō, *āre vt.* a face să se învîrtească, a învîrti APUL.
circumsaepiō, *īre, psī, ptum vt.* 1 a împrejmui: *loca circumsaepta parietibus* COL. locuri împrejmuite cu ziduri; 2 (*fig.*) a înconjura: ~ *corpus armatis* LIV. a se înconjura cu oameni înarmaţi.
circumsaltans, *ntis adj.* care dansează în jur PRUD.
circumscalptus (*3*) *adj.* ros de jur împrejur PLIN.
circumscarīphō, *āre, ātum vt.* a tăia jur împrejur: ~ *clavos pedum* PLIN. a tăia bătăturile de la picioare.
circumscindō, *ere vt.* a sfîşia jur împrejur (hainele) LIV.
circumscrībo, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 a trage o linie în jur, a încercui cu o linie, a circumscrie: *virgulā stantem circumscripsit* CIC. a tras cu un băţ o linie în jurul lui, ~ *orbem* CIC. a trasa un cerc, ~ *lineas extremas umbrae* QUINT. a trage contururile unei umbre; 2 (*fig.*) a fixa marginile, a mărgini, a delimita, a contura: *exiguum nobis vitae curriculum natura circumscripsit* CIC. natura ne-a fixat un curs scurt al vieţii, *ante circumscribitur mente sententia* CIC. mai întîi ideea se conturează în minte, ~ *locum habitandi alicui* CIC. a fixa cuiva un loc de locuinţă; 3 a restrînge, a reduce, a struni, a micşora libertatea de mişcare: ~ *gulam et ventrem* SEN. a restrînge lăcomia la mîncare şi plăcerile senzuale, *senatus credo praetorem eum circumscripsisset* CIC. senatul, te pomeneşti, l-ar fi ţinut în frîu dacă acesta ar fi fost pretor, *sententia de circumscribendo adulescente* CIC. decizia de a limita mişcările tînărului; 4 a împresura, a prinde în laţ, a înşela: *captiosis interrogationibus circumscripti* CIC. prinşi în laţurile unor întrebări insidioase, *adulescentulos circumscribunt* CIC. trag pe sfoară nişte tineri, ~ *testamentum* PLIN. IUN. a interpreta fals testamentul; 5 a elimina, a exclude: *hoc omni tempore Sullano ex accusatione circumscripto* CIC. eliminînd din acuzaţie toată această perioadă sulană, ~ *in animo habetis genus hoc oratorum* CIC. aveţi de gînd să eliminaţi această categorie de plugari.
circumscriptē *adv.* 1 strict limitat: *singulas res ~ complectimur* CIC. ne ocupăm de fiecare lucru strict limitat; 2 sumar; LACT.; 3 (*ret.*) în fraze periodice CIC.
circumscriptiō, *ōnis f.* 1 cerc trasat CIC.; 2 limită, margine: ~ *temporis* CIC. limită de timp, ~ *terrae* marginea pămîntului; 3 (*ret.*) frază periodică, perioadă CIC.; 4 înşelare, fraudă; (*pl.*) vorbe întortocheate, capcane: ~ *adulescentium* CIC. înşelare a tinerilor, *aperta circumscriptione* CIC. printr-o înşelăciune vădită.
circumscrīptor, *ōris m.* 1 înşelător (care abuzează de încrederea cuiva) CIC.; 2 cel care revine asupra... TERT.
circumscriptus (*3*) *p. pf. v.* **circumscribo** // **adj.** limitat, strîns, concis CIC.
circumsecō, *āre, sectum vt.* a tăia jur împrejur: ~ *radices vitium* CATO. a tăia jur împrejur rădăcinile viţelor, (*inspiciebatur*) *an circumsectus esset* SUET. (era cercetat ca să se vadă) dacă era circumcis.
circumsecus *adv.* jur împrejur APUL.
circumsedeō, *ēre, sēdī, sessum vt.* 1 a sta în jur: *florentes amicorum turba circumsedet* SEN. în jurul celor puternici stă o droaie de prieteni; 2 a asedia, a împresura: ~ *Luceriam omnibus copiis* LIV. a asedia Luceria cu toate trupele; (*fig.*) *muliebribus blanditiis circumsessus* LIV. înconjurat din toate părţile de mîngîieri femeieşti.
circumsēpio *v.* **circumsaepio**
circumserō, *ere vt.* a semăna în jur PLIN.
circumsessiō, *ōnis f.* asediere, împresurare CIC.
circumsīdō, *ere vt.* a asedia LIV.
circumsignō, *āre, āvī vt.* a face un semn împrejurul... COL.
circumsiliō, *īre vi.* 1 a sări în jur CAT.; 2 (*fig.*) a da asalt din toate părţile IUV.
circumsistō, *ere, stetī* (*stitī*) *vi.* şi *vt.* 1 a se opri în jur: *circumsistamus: alter hinc, hinc alter appellemus* PL. să ne oprim în jur: pe unul să-l chemăm dintr-o parte, pe celălalt dintr-alta; 2 a înconjura, a împresura: *circumsistunt ipsumque domumque* VERG. îl înconjoară şi pe el, şi casa, *ne ab omnibus civitatibus circumsisteretur* CAES. ca să nu fie împresurat de toate triburile; (*fig.*) *me saevus circumstetit horror* VERG. m-a cuprins o groază nebună.
circumsitus (*3*) *adj.* învecinat AMM.
circumsonō, *āre, uī vi.* şi *vt.* 1 a răsuna în jur: *circumsonans undique clamor* LIV. un strigăt răsunînd în jur de pretutindeni, *locus qui circumsonat ululatibus* (= *abl.*) LIV. loc care răsună în jur de urlete; 2 a răsuna în jurul, a face să răsune în jur, a umple de sunete: *clamor hostes circumsonat* LIV. un strigăt răsună în jurul duşmanilor, *Rutulus murum circumsonat armis* VERG. rutulii umplu zidul cu zăngănitul armelor, (*pas.*) *Threicio Scythioque fere circumsonor ore* OV. Tr. *3, 14, 47* aproape că sînt înconjurat de pretutindeni de vorbe trace şi scitice, *finitimis quamvis circumsoner armis* OV. oricît urechile mi-ar fi împuiate de zăngănitul armelor din jur.
circumsonus (*3*) *adj.* 1 care umple totul în jur cu sunete: *circumsona turba canum* OV. haită de cîini care face să răsune totul în jur; 2 (*pas.*) umplut de sunete, răsunînd (de sunetul): *Thisbe circumsona avibus* STAT. oraşul Thisbe, răsunînd de păsări.
circumspargo *v.* **circumspergo**
circumspectātrix, *īcis f.* femeie care pîndeşte în jur, spioană PL.
circumspectē *adv.* 1. cu precauţie, cu atenţie: *circumspectius pedem ponimus* SEN. punem piciorul mai atent; 2 îngrijit: ~ *indutus* GELL. îmbrăcat îngrijit.
circumspectiō, *ōnis f.* 1 privire în jur MACR.; 2 (*fig.*) atenţie, circumspecţie CIC.

circumspectō (*I*) *vi.* și *vt.* **1** a privi mereu în jur: *bestiae in pastu circumspectant* CIC. animalele, cînd mănîncă, privesc mereu într-o parte și într-alta, *circumspectabat quanam evaderet* LIV. privea mereu în jur gîndind pe unde să scape; **2** a examina, a cerceta (*cu îngrijorare, cu teamă*): ~ *ora principum* LIV. a cerceta fețele conducătorilor, ~ *omnia* SALL. a observa cu teamă totul; **3** a pîndi, a căuta: *circumspectantes defectionis tempus* LIV. pîndind o ocazie de a trăda, ~ *fugam et fallendi artes* LIV. a se gîndi la fugă și la mijloacele de a înșela.

circumspector, *ōris m.* cel care vede totul VULG.

circumspectus (*3*) *p. pf. v.* **circumspicio // adj. 1** prudent, circumspect: ~ *et sagax* SUET. circumspect și ager la minte; **2** cumpătat, chibzuit: *verba non circumspecta* OV. cuvinte necugetate, *circumspectissima sanctio* VAL. MAX. o foarte chibzuită sancțiune; **3** important, remarcabil: ~ *genere, fama* AMM. respectabil prin neam și faimă.

circumspectus, *ūs m.* privire în jur, putință de a privi: *cervix flexilis ad circumspectum* PLIN. gîtul care permite să vezi în jurul tău, *eo se progressos, unde in omnes partes* ~ *esset* LIV. (că) au înaintat pînă acolo de unde se poate privi în toate părțile, *ut detineret regem ab circumspectu aliarum rerum* LIV. ca să-l rețină pe rege de la putința de a vedea altceva.

circumspergō, *ere vt.* **1** a răspîndi în jur COL.; **2** a stropi PLIN.

circumspicientia, *ae f.* atenție, circumspecție GELL.

circumspiciō, *ere, spexī, spectum vt.* **1** (*abs.*) a privi în jurul său, a-și roti privirile: *circumspicio: nemo est* TER. privesc în jurul meu: nu e nimeni, *diversi circumspiciunt* VERG. își rotesc privirile în direcții diferite, *qui in auspicium adhibetur, nec suspicit, nec circumspicit* CIC. cel care ia auspiciile nu privește nici în sus, nici în jurul lui, *suus coniunx ubi sit circumspicit* OV. privește în jur întrebîndu-se unde-i este soțul, *circumspiciendum ne quis siet* PL. privește în jur să nu fie cineva; (*fig.*) *esse circumspiciendum diligenter ut…* CIC. (că) trebuie să iei bine seama ca…; **2** a îmbrățișa cu privirea, a măsura cu ochii, a examina, a trece în revistă: *ne ex medio quidem cornua sua* ~ *poterant* LIV. nici din centrul (liniei de luptă) nu puteau cuprinde cu vederea aripile, *oculis Phrygia agmina circumspexit* VERG. a măsurat cu ochii cetele troiene, *circumspexit habitum suum* PLIN. IUN. și-a examinat ținuta, *cum sua quisquae miles circumspiceret* CAES. fiecare soldat trecînd în revistă lucrurile sale, ~ *urbis situm* LIV. a examina așezarea orașului; (fig.) *turis circumspicit undas* OV. un turn străjuiește apele mării; **3** a vedea (aruncîndu-și privirea în jur): (*Turnus*) *saxum circumspicit ingens* VERG. (Turnus) privind în jur, vede un bolovan mare, *iam moriens circumspexit Athin* OV. în momentul morții, privind în juru-i, l-a văzut pe Athis; **4** (*fig.*) a examina, a trece în revistă cu mintea, a se gîndi (la), a reflecta (la): *circumspicite omnes procellas quae impendent* CIC. gîndiți-vă la toate furtunile care vă amenință, *reliqua eius consilia animo circumspiciebat* CAES. căuta să pătrundă cu mintea celelalte planuri ale aceluia, *cum circumspicerent patres, quosnam consules facerent* LIV. pe cînd senatorii se gîndeau, făcînd o trecere în revistă, pe cine să aleagă consuli, *circumspectis imperii viribus* LIV. fiind cîntărite bine forțele statului, *circumspice cui istud obici possit* CIC. gîndește-te bine cui i se poate obiecta aceasta; **5** a cerceta (spre a găsi), a căuta: ~ *autumno tecta ac recessum* LIV. a căuta toamna adăposturi și un refugiu, ~ *externa auxilia* LIV. a căuta ajutoare din afară, *circumspiciendus rhetor Latinus* PLIN. IUN. trebuie să fie căutat un profesor de retorică latină, ~ *fugam* TAC. a căuta un mijloc de a fugi, *Mithridates diem bello circumspexit* SALL. Mithridates a căutat momentul potrivit pentru declararea războiului.

circumstagnō, *āre vi.* a se răspîndi în jur, a inunda TERT.

circumstantia, *ae f.* **1** prezență (în jur), învăluire: ~ *hostium* GELL. prezența dușmanilor în jurul nostru (dușmanii care ne înconjoară), ~ *aquae, aeris* SEN. apa, aerul care înconjoară, ~ *angelorum* TERT. corul îngerilor; **2** (*fig.*) situație, circumstanțe: *ex circumstantia dicamus* QUINT. să vorbim după împrejurări.

circumstatiō, *ōnis f.* dispunere jur împrejur: ~ *militum* GELL. formație în cerc a soldaților.

circumstetī *pf.* al *vb.* **circumsisto** și **circumsto**

circumstīpō, *āre, ātum vt.* a se îngrămădi în jurul…, a înconjura îngrămădindu-se SIL.

circumstō, *āre, steti vi.* și *vt.* **1** a sta în jur: *circumstant cum ardentibus taedis* ENN. stau împrejur cu torțe aprinse, *unus e turba circumstantium* LIV. unul din gloata celor ce stau împrejur, *ad circumstantes tendens sua bracchia silvas* OV. întinzînd brațele spre pădurile înconjurătoare; **2** a sta în jur, a înconjura, a împresura: *equites qui senatum circumstant* CIC. cavalerii care stau în jurul senatului, ~ *tribunal praetoris* CIC. a înconjura tribunalul pretorului, ~ *urbem Romam* LIV. a împresura orașul Roma; (*fig.*) *haec me cura, haec difficultas circumstat* PLIN. IUN. această grijă, această povară mă apasă, *cum tanti undique terrores circumstarent* LIV. cînd atîtea spaime ne împresoară de pretutindeni, *me tum primum circumstetit horror* VERG. atunci pentru prima dată m-a cuprins groaza.

circumstrepō, *ere, uī, itum vt.* și *vi.* a hui în jur, a striga (din toate părțile): *quidam atrociora circumstrepebant* TAC. unii îi strigau în față lucruri și mai crude, *ceteri circumstrepunt iret in castra* TAC. ceilalți îi strigă din toate părțile să se ducă în tabără, *tot humanam vitam circumstrepentibus minis* SEN. atîtea amenințări huind în jurul vieții omului, *legatus clamore seditiosorum circumstrepitur* TAC. legatul este asaltat de strigătul răzvrătiților.

circumstrictus (*3*) *p. pf. v.* **circumstringo**

circumstrīdens, *ntis adj.* care țiuie în jur AMM.

circumstringō, *ere, strictum vt.* a strînge în jur TERT.

circumstruō, *ere, structum vt.* a construi în jur PLIN.

circumstupeō, *ēre vi.* a rămîne încremenit (văzînd ceva) AETNA.

circumsūdans, *ntis adj.* evaporîndu-se din toate părțile PLIN.

circumsurgens, *ntis adj.* ridicîndu-se în jur CELS.

circumsūtus (*3*) *adj.* cusut împrejur: *vitilia navigia cario circumsuta* PLIN. bărcile de răchită dublate cu piele.

circumtegō, *ere, tectum vt.* a acoperi jur împrejur, a înfăşura VULG.

circumtendō, *ere, ntum vt.* a înfăşura, a înveli PL., C. AUR.

circumtergeō, *ēre vt.* a şterge jur împrejur CAT.

circumterō, *ere vt.* a se freca (de cineva), a se strînge în jurul TIB.

circumtextus (*3*) *adj.* tivit VERG. // **circumtextum**, *ī n.* haină tivită cu purpură VARR.

circumtinniō, *īre vt.* a face să răsune jur împrejur VARR.

circumtonō, *āre, uī vt.* a tuna în jurul, a face să răsune: ~ *aedem feralem* SIL. a face să răsune peştera monstrului, *hunc circumtonuit Bellona* HOR. S. *2, 3, 223* în jurul ăstuia a tunat zeiţa Bellona (luîndu-i minţile).

circumtonsus (*3*) *adj.* tuns jur împrejur; (*fig.*) *circumtonsa oratio* SEN. stil prea îngrijit.

circumtorqueō, *ēre vt.* a suci împrejur: *retrorsum me circumtorquet* APUL. mă face să mă întorc în direcţia opusă.

circumtueor, *ērī vt. dep.* a privi împrejur APUL.

circumtulī *pf. v.* **circumfero**

circumustus (*3*) *adj.* ars jur împrejur VARR.

circumvādō, *ere, vāsī vt.* a împresura, a asalta din toate părţile: *Claudium circumvasere clamoribus* TAC. l-au asaltat cu strigăte pe Claudius; (*fig.*) *terror cum circumvasisset aciem* LIV. groaza răspîndindu-se printre soldaţii din linia de luptă.

circumvagor, *ārī vi. dep.* a se răspîndi în jur VITR.

circumvagus (*3*) *adj.* care se rătăceşte jur împrejur: ~ *Oceanus* HOR. Oceanul care înconjoară totul cu valurile sale.

circumvallātiō, *ōnis f.* linie de fortificaţii la o încercuire, blocadă HIER.

circumvallō (*1*) *vt.* a încercui cu fortificaţii, a împresura prin lucrări de asediere: ~ *Pompeium instituit* CAES. a hotărît să-l încercuiască pe Pompeius cu linii de fortificaţii, *luce prima iam circumvallati erant* LIV. în zorii zilei erau deja blocaţi, (*fig.*) *tot res circumvallant* TER. atîtea necazuri ne năpădesc, *locus circumvallandus est duobus sulcis* COL. locul trebuie să fie încercuit prin două brazde.

circumvectiō, *ōnis f.* **1** transport (al mărfurilor): *portorium circumvectionis* CIC. taxă de tranzit a mărfurilor; **2** mişcare circulară CIC.

circumvectō, *āre vt.* a purta încoace şi încolo SIL.

circumvector, *ārī, ātus sum vt. dep.* a merge în jurul, a face înconjurul (cu un mijloc de transport): ~ *Ligurum oram* LIV. a face înconjurul coastei ligurice; (*fig.*) *singula circumvectamur* VERG. ne învîrtim în jurul fiecărui lucru.

circumvehor, *vehī, vectus sum vi.* şi *vt. dep.* a se transporta (făcînd un ocol), a face un ocol de jur împrejur (*cu corabia, calul, căruţa*): *navibus circumvecti milites* CAES. soldaţii făcînd un ocol în jur cu corăbiile, *dictator equo circumvectus* LIV. dictatorul dînd un ocol călare, *muliones collibus circumvehi iubet* CAES. porunceşte conducătorilor de catîri să ocolească jur împrejur colinele, *classe circumvehi ad Romanum agrum* LIV. a naviga spre teritoriul roman, făcînd un ocol, *in arcem circumvehitur* LIV. făcînd un ocol, ajunge la cetăţuie; (*vt.*) *circumvectus Brundisii promuntorium* LIV. ocolind capul Brundisiumului, (*p. pr.act.*) *circumvehens Peloponnesum* NEP. făcînd un ocol în jurul Peloponesului; (*fig.*) *frustra circumvehor omnia verbis* VERG. în zadar mă întind la vorbă, oprindu-mă la orice lucru.

circumvēlō, *āre vt.* a înfăşura, a îmbrăca cu un văl OV.

circumveniō, *īre, vēnī, ventum vt.* **1** a veni (a fi) în jurul…, a înconjura: *illum frequentia ingens circumvenit* PETR. o mare mulţime e în jurul lui, *Rhenus modicas insulas circumveniens* TAC. Rinul care înconjoară insule mici, *planities locis superioribus circumventa* SALL cîmpie care este înconjurată de locuri mai înalte; **2** (*frecv. mil.*) a înconjura (cu gînd duşmănos), a încercui, a împresura: *nostros aggressi circumvenere* CAES. atacîndu-i pe ai noştri, i-au încercuit, *caedere alios, alios ab tergo* ~ SALL. pe unii îi omorau, pe alţii îi încercuiau din spate, *cuncta moenia exercitu circumvenit* SALL. a împresurat toate zidurile cu armată; **3** (*fig.*) a strînge (puternic), a apăsa, a asalta, a ataca, a pune în pericol: *circumventus morbo, exsilio atque inopia* CIC. apăsat de boală, exil şi lipsuri, *tua te altera patria, Messana, circumvenit* CIC. te atacă acum cea de a doua patrie a ta, Messana, *falsis criminibus circumventus* SALL. năpăstuit prin false acuzaţii, *subvenire ei qui potentis alicuius opibus circumveniri videatur* CIC. a veni în ajutorul aceluia care pare că e pus în primejdie prin bogăţia vreunui om puternic; **4** (*jur.*) a abuza (de), a înşela, a eluda, a nesocoti: ~ *ignorantiam alicuius* DIG. a abuza de neştiinţa cuiva; ~ *voluntatem defuncti* DIG. a nesocoti voinţa defunctului.

circumventiō, *ōnis f.* înşelare AUG.

circumventor, *ōris m.* înşelător, pungaş LAMPR.

circumventōrius (*3*) *adj.* înşelător, perfid AUG.

circumversiō, *ōnis f.* mişcare circulară QUINT.; mişcare de revoluţie (cursul circular al anului) AMM.

circumversor, *ārī vi.* a se întoarce în toate părţile LUCR.

circumversus[1] (*3*) *p. pf. v.* **circumverto**

circumversus[2] (*3*) *p.pf.* [*circum-verro*] măturat împrejur: *focum purum circumversum quotidie* CAT. vatra curată, măturată zilnic jur împrejur.

circumvertō (-vortō), *ere, tī, sum vt.* **1** a învîrti în jur, a răsuci; (*pas.-refl.*) a se învîrti: *circumvertens se* SUET. întorcîndu-se într-o parte, *rota circumvertitur axem* OV. roata se învîrteşte în jurul axului, *ubi circumvortor, cado* PL. răsucindu-mă, cad; (*spec.*) ~ *mancipium* QUINT. a elibera un sclav (care în momentul eliberării era pus să se învîrtească); **2** (*fig.*) a trage pe sfoară, a înşela, a păcăli: *qui me argento circumvortant* PL. care să mă tragă pe sfoară în privinţa banilor.

circumvestiō, *īre, ītum vt.* a îmbrăca jur împrejur PLIN.; (*fig.*) a învălui CIC.

circumvinciō, *īre, xi, nctum vt.* a încinge de jur împrejur, a lega bine PL., COL.

circumvīsō, *ere vt.* a măsura cu privirea jur împrejur PL.

circumvolitō, *āre, āvī vt.* **1** a zbura încoace şi încolo în jur: *lacus circumvolitavit hirundo* VERG. rîndunica zbură dintr-o parte într-alta în jurul lacurilor; **2** (*fig.*) a alerga făcînd înconjurul, a alerga într-o parte şi într-alta: *circumvolitans limina potentium* SEN. alergînd dintr-o parte într-alta pe la casele celor mari, *circum late volitans fama per urbes* VERG. zvonul răspîndindu-se pînă departe prin oraşe.

circumvolō (*1*) *vt.* a zbura în jurul: *me mors circumvolat* HOR. moartea îmi dă tîrcoale, *turba* (*Harpyarum*) *praedam circumvolat* VERG. stolul (Harpiilor) zboară în jurul prăzii; (*fig.*) *circumvolans ordines exercitus sui* VELL. alergînd de la o unitate la alta a armatei sale.

circumvolūtor, *ārī vi. dep.* a se încolăci împrejur PLIN.

circumvolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* a înfăşura jur împrejur; (*frecv. pas.-refl.*) a se înfăşura, a se roti în jurul: *herba arboribus circumvolvens se* PLIN. plantă care se înfăşoară în jurul arborilor, *serpentes sibi ipsae circumvolutae* PLIN. şerpi încolăciţi în jurul lor, *sol circumvolvitur annum* VERG. Aen *3, 284* soarele împlineşte, rotindu-se, cercul anului.

circumvorto *v.* **circumverto**

circus, *ī m.* **1** cerc, orbită: (*astr.*) ~ *candens* CIC. Calea Laptelui; **2** circ (*spaţiu de formă eliptică pentru curse de cai şi de care, în special* Circus Maximus *sau numai* Circus, *clădit de Tarquinius Priscus între Palatin şi Aventin, mărit şi înfrumuseţat de Caesar şi Traianus, şi* Circus Flaminius, *clădit de censorul C. Flaminius — 221 î.e.n.*); (*fig.*) spectatorii de la circ; (*în zidul exterior al Circului, erau deschise mici prăvălioare, în jurul cărora roiau ghicitori, şarlatani etc., de aici*: ~ *fallax* HOR. circul înşelător).

cīris, *is f.* pasăre acvatică (bîtlan /?/, egretă /?/) (*în care a fost metamorfozată Scylla, fiica lui Nisus*).

cirrātus (*3*) *adj.* buclat MART. // **cirrātī**, *ōrum m. pl.* copii cu bucle, şcolari PERS. // **cirrātae**, *ārum f. pl.* CAPIT. veşminte cu franjuri.

Cirrha, *ae f.* oraş în Phocida (*port al localităţii Delphi, consacrat lui Apollo*) // **Cirrhaeus** (*3*) *adj.* din Cirrha, de la Delphi: *Cirrhaea vates* SEN. preoteasa de la Delphi, *Cirrhaea antra* LUC. oracolul de la Delphi.

cirrus, *ī m.* buclă (de păr) IUV.; moţ, ciuf VEG.; franjuri PHAEDR.; braţ al unui polip PLIN.

Cirta, *ae f.* oraş în interiorul Numidiei — Algeria actuală (*capitala regelui Masinissa şi a succesorilor lui, reclădit de împăratul Constantin cel Mare, după care şi-a luat apoi numele — fr. Constantine*) // **Cirtensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Cirtei.

cis *prep. cu ac.* **1** (*spaţiu*) dincoace: ~ *Rhenum incolunt* CAES. locuiesc dincoace de Rin; **2** (*rar, timp*) pînă în, în cadrul a…: ~ *paucos dies* PL. în răstimp de cîteva zile.

cisalpīnus (*3*) *adj.* de dincoace de Alpi, cisalpin CAES. ş.a.

cisiārius, *iī m.* conducător de cabrioletă ULP.

cisium, *iī n.* trăsură cu două roţi, cabrioletă CIC. ş.a.

cismontānus (*3*) *adj.* care locuieşte dincoace de munţi PLIN.

Cispius mons *m.* înălţime pe colina Esquilin (*azi, Santa Maria Maggiore*).

cisrhēnānus (*3*) *adj.* de dincoace de Rin CAES.

Cisseūs, *eī* (*eōs*) *m.* rege trac (*tatăl Hecubei*) // **Cissēis**, *idis f.* fiica lui Cisseus (Hecuba).

cissos, *ī f.* iederă PLIN.

cissybium, *iī n.* ceaşcă din lemn de iederă MACR.

cista, *ae f.* casetă, cutie, urnă; coşuleţ, paner CIC., HOR. ş.a.

cistella, *ae f.* cutiuţă, paneraş, coşuleţ PL., TER. ş.a.

Cistellāria, *ae f.* titlul unei comedii a lui Plautus.

cistellātrix, *īcis f.* sclava care păstrează cutiuţele de toaletă PL.

cistellula, *ae f.* casetuţă PL.

cisterna, *ae f.* rezervor de apă, cisternă VARR.

cisternīnus, (*3*) *adj.* de bazin SEN.

cistiberis (*2*) *adj.* care este dincoace de Tibru MART.

cistifer, *erī m.* purtător de coşuleţ *sau* de casetă MART.

cistiphoros, *ī m.* **1** purtător de casete cu odoare sfinte; **2** monedă asiatică în valoare de aprox. patru drahme, pe care era gravată caseta cu odoarele lui Bacchus CIC.; [genit. pl. *cistiphorum* LIV.]

cistula, *ae f.* coşuleţ PL. ş.a.

citātim *adv.* în grabă, repede QUINT. ş.a.

citātiō, *ōnis f.* proclamaţie; (*mil.*) comandament COD. IUST.

citātōrium, *iī n.* citaţie în justiţie COD. TH.

citātus (*3*) *p. pf. v.* **citō** // **adj.** (pus în mişcare) repede, grăbit: *citatiore quam venerat agmine ad stativa pervenit* LIV. printr-un marş mai grăbit decît venise, a ajuns la tabără, *quam citatissimo poterant agmine* LIV. într-un marş cît mai repede posibil, *citato equo* CAES. în goana calului, *imbribus continuis citatior solito amnis* LIV. rîul mai rapid ca de obicei din cauza ploilor continue, *Rhenus per fines Treverorum citatus fertur* CAES. prin ţara trevirilor Rinul are un curs rapid; (*fig.*) *pronuntiatio citata* QUINT. vorbire rapidă, *in argumentis citati sumus* QUINT. sîntem iuţi în argumentare, *Roscius citatior, Aesopus gravior fuit* QUINT. Roscius avea un joc mai viu, Aesopus unul mai grav, *pulsus arteriarum* ~ PLIN. puls rapid al arterelor, *alvus* ~ PLIN. pîntece care se descarcă repede.

citer, *tra, trum* (*3*) *adj.* (*arh.*) de dincoace.

citerior, *ius adj. la comp.* (superl. *citimus*) **1** mai dincoace: *Gallia* ~ CIC. Gallia Cisalpină, ~ *Hispania* TAC. Hispania de dincoace de Ebru; **2** mai apropiat: *ut ad haec citeriora veniam* CIC. ca să trec la fapte mai apropiate de noi oamenii, *citima Persidis* (subînţ. *loca*) PLIN. regiunile Persiei cele mai apropiate de noi (romanii), *citeriora nondum audiebamus* CIC. n-am încă nici o veste despre întîmplările mai recente; **3** (*spec.*) **a.** mai înainte de… *Africano consulatus* ~ *legitimo tempore datus est* VAL. MAX. lui Scipio Africanul i-a fost acordat consulatul mai înainte de etatea legală; **b.** mai mic, mai redus: ~ *est poena quam scelus* QUINT. pedeapsa este mai mică decît crima.

citerius *adv.* mai puţin: ~ *debito* SEN. mai puţin decît trebuie.

Cithaerōn, *ōnis m.* munte împădurit din Beoţia (*la granița de nord a Atticii, consacrat lui Bacchus și muzelor*).
cithara, *ae f.* instrument cu patru coarde; (*poet.*) liră: *cithara perite uti* PLIN. a cînta bine la cithară; (*fig.*) sunetul citharei PROP.; arta de a cînta la cithară VERG.
citharicen, *cinis m.* cîntăreţ din cithară VARR.
citharista, *ae m.* cîntăreţ din cithară CIC.; (*fig.*) poet liric FORT.
citharistria, *ae f.* cîntăreaţă din cithară TER.
citharizō, *āre vi.* a cînta din cithară NEP.
citharoedicus (*3*) *adj.* de cithared PLIN.
citharoedus, *ī m.* cithared (*cîntăreț care se acompaniază cu cithara*) CIC.; (*prov.*) *non omnes qui habent citharum sunt citharoedi* VARR. nu toţi cei care au cithară sînt citharezi.
citimus *v.* **citerior**
citirēmis (*2*) *adj.* mînat rapid de vîsle, vîslind repede VARR.
Citium, *iī n. 1*) oraş maritim în insula Cipru, locul de naştere al filozofului stoic Zenon // **Citiēus** (*3*) *adj.* şi **Citiensis** (*2*) *adj.* din Citium // **Citiēī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Citium; *2*) oraş în Macedonia, la vest de Pella.
citō[1] *adv.* (comp. *citius*, superl. *citissime*) **1** repede, degrabă, îndată: *non vis citius progredi?* PHAEDR. nu vrei să mergi mai repede? ~ *conieci Lanuvii te fuisse* CIC. am presupus îndată că ai fost la Lanuvium, *serius aut citius* OV. mai devreme sau mai tîrziu; (*fig., precedat de negație*) nu uşor: *neque verbis aptiorem ~ alium dixerim* CIC. nu uşor (cu greu) ţi-aş putea cita vreun altul mai just ca exprimare CIC.; **2** *citius* (= *potius*) mai degrabă: (*eam*) *citius veteratoriam quam oratoriam diceres* CIC. ar fi numit-o mai degrabă (aplicaţie) de practician decît de orator.
citō[2] (*I*) *vt.* **1** a pune în mişcare: ~ *hastam* STAT. a învîrti o lance (spre a o arunca), *medicamentum quod humorem citat* CELS. medicament care evacuează lichidul, ~ *alvum* COL. a provoca pîntecele să evacueze; (*fig.*) *isque motus animi opinione citetur* CIC. şi că această pasiune ar fi provocată de o părere; **2** a chema, a convoca, a cita, a invoca: *ego huc servos cito* PL. eu chem sclavii aici, ~ *mancipia ergastuli per nomina* COL. a face apelul sclavilor din închisoare, ~ *patres in curiam* LIV. a convoca pe senatori la senat, ~ *tribus ad sacramentum* SUET. a convoca triburile spre a depune jurămînt, ~ *centuriatim populum* LIV. a-i convoca poporul pe centurii (pentru alegeri), *iudices citari iubet* CAES. porunceşte să fie convocaţi judecătorii, *citat reum, non respondet* CIC. îl citează pe pîrît, nu răspunde, *testem totam Siciliam citabo* CIC. voi cita ca martoră întreaga Sicilie, *omnes abs te rei capitis citantur* CIC. toţi aceştia sînt chemaţi în judecată de tine sub acuzaţia de crimă capitală, ~ *poetas ad testimonium* PETR. a invoca poeţii ca mărturie, *citavi numina Iovis* OV. am invocat puterea divină a lui Iupiter; **3** (*rar*) a cînta: ~ *paeanem* CIC. a cînta peanul, ~ *io Bacche* HOR. a striga: Io, Bacchus!
citrā **I** *adv.* dincoace: *tela ~ cadebant* TAC. săgeţile cădeau dincoace, *modo citerius debito resistit* SEN. uneori se opreşte mai înainte decît trebuie. **II** *prep. cu ac.* **1** (*spațial*) dincoace de: ~ *Rhenum* dincoace de Rin, *ut omnes ~ flumen eliceret* CAES. ca să-i atragă pe toţi dincoace de rîu; **2** (*temporal = ante*) mai înainte de a ajunge la: *locis uliginosis plerumque ~ Kal. Oct. seminare convenit* COL. e bine ca în locurile mlăştinoase să se semene înainte de a ajunge la 1 octombrie, ~ *Troiana tempora perisset* OV. ar fi murit înainte de a apuca vremurile troiene; **3** (*fig.*) fără a ajunge (la), mai prejos: *peccavi ~ scelus* OV. am greşit, dar fără să ajung la crimă, *glans cum ~ satietatem data est* COL. cînd ghinda a fost dată fără să se ajungă la saţ, *nec virtus ~ genus est* OV. nici virtutea nu mi-e mai prejos decît neamul; **4** (*fig.*) fără de, în afară de: *plus usus sine doctrina quam ~ usum doctrina valet* QUINT. mai mult preţuieşte practica fără teorie decît teoria fără practică, *vir bonus ~ virtutem intelligi non potest* QUINT. nu se poate concepe om bun fără virtute, ~ *senatus populique auctoritatem* SUET. neţinînd seama de autoritatea senatului şi a poporului, ~ *personas* QUINT. făcînd abstracţie de persoane, ~ *spem omnium* FLOR. împotriva tuturor aşteptărilor.
citrātus (*3*) *adj.* uns cu ulei de cedru PLIN.
citrea, *ae f.* lămîi (*arborele*) PLIN.
citrētum, *ī n.* plantaţie de lămîi PALL.
citreum, *ī n.* lămîie PLIN.
citreus (*3*) *adj.* **1** de lămîi MACR.; **2** de (din) lemn de tuia CIC. Verr. *4, 37*.
citrium, *iī n.* castravete APIC.
citrō *adv.* (folosit numai cu *ultro*): *ultro* (*et*) ~, *ultro citroque* încoace şi încolo, dintr-o parte şi din alta, *volitant ultro citroque per auras* LUCR. zboară mereu încoace şi încolo prin văzduh, *ut obsides ultro citroque darentur* LIV. ca să se dea ostatici dintr-o parte şi dintr-alta.
citrōsus (*3*) *adj.* care miroase a lemn de tuia MACR.
citrum, *ī n.* lemn de tuia PLIN.; (*fig.*) masă din lemn de tuia MART. *10, 80*.
citrus, *ī f.* **1** lămîi; **2** tuia (*arbore*) PLIN.
citus (*3*) *p. pf. v.* **cieo** // **adj.** iute, repede, grăbit: ~ *incessus* SALL. mers iute, *cito sermone homo* TAC. om care vorbeşte repede, *cito agmine* TAC. într-un marş iute; (*sens adv.*) *equites parent citi* PL. călăreţii ascultă pe dată, *solvite vela citi* VERG. desfaceţi repede pînzele.
cīvī *pf. v.* **cieō**
cīvicus (*3*) *adj.* de cetăţean (roman), cetăţenesc, civil: *civica iura* HOR. dreptul cetăţenesc, *civica bella* OV. războaie civile, *civici motus* HOR. tulburări populare, *corona civica* (sau numai *civica*) cunună civică (*făcută din frunze de stejar și acordată cetățeanului roman care-și salva un concetățean în luptă*); *advena non modo civicae, sed ne Italicae quidem stirpis* LIV. venetic care nu numai că nu era de viţă romană, dar nici măcar italică.
cīvīlis (*2*) *adj.* **1** al cetăţeanului, cetăţenesc, civil: ~ *dissensio* SALL. dezbinare între cetăţeni, ~ *victoria* NEP. victorie asupra concetăţenilor, ~ *clamor* LIV.

un strigăt al concetățenilor, *Carthaginiensi nihil civilis roboris est* LIV. cartaginezii nu au nici un fel de forță armată formată din cetățeni, *plus quam civilia agitare* TAC. a nutri planuri mai mari decît un simplu cetățean, *civilia arma* (*bellum civile* CAES.) război civil, *ius civile* CIC. dreptul civil (*privat, spre deosebire de* ius publicum), ~ *dies* PLIN. zi civilă (*de la miezul nopții pînă la miezul nopții următoare, spre deosebire de* dies naturalis, *care se socotea de la răsăritul pînă la apusul soarelui*); (*poet.*) ~ *quercus* VERG. = *corona civica* ; 2 (*poet.*) politic, public, de stat: *oratio* ~ CIC. discurs politic, *se civilibus fluctibus committere* NEP. a se arunca în valurile vieții politice, *rerum civilium scientia* CIC. știința politică, *rerum civilium peritus* TAC. versat în treburile publice, *rationes rerum civilium* CIC. teorii privitoare la conducerea statului, *vir vere* ~ QUINT. un adevărat om de stat, *militaria et civilia munera* LIV. funcții militare și politice; 3 potrivit cu un adevărat cetățean, patriotic: *hoc civile odium, quo omnes improbos odimus* CIC. această ură potrivită cu adevăratul cetățean, prin care urîm pe toți ticăloșii, *neque magistratum continuare satis civile esse* LIV. (că) nu e potrivit cu un cetățean să-și prelungească funcția, *quid ordinatione civilius* PLIN. IUN. ce e mai potrivit cu adevăratul cetățean decît buna organizare?; 4 (ca un simplu cetățean) popular, amabil, binevoitor, simplu: ~ *sermo* LIV. vorbire afabilă, ~ *animus* TAC. sentimente binevoitoare, ~ *circa amicos* EUTR. amabil față de prieteni, *civile rebatur misceri voluptatibus vulgi* TAC. socotea că este ceva plăcut poporului să ia parte la plăcerile mulțimii.

cīvīlitās, *ātis f.* 1 calitate de cetățean VULG.; 2 afabilitate, gentilețe SUET.; 3 știință a guvernării, politică QUINT.

cīvīliter *adv.* 1 ca un bun cetățean: ~ vivere CIC. a trăi ca un bun cerățean; 2 simplu, moderat, afabil: ~ *opibus utebantur* LIV. se foloseau moderat de bogății; 3 în forme legale: *quamdiu* ~ *sine armis certetur* CIC. atîta timp cît conflictul se dezbate în forme legale, fără a recurge la forță; 4 (*jur.*) în materie civilă: *actio* ~ *moveri potest* DIG. se poate intenta o acțiune civilă.

cīvis, *is m.* cetățean, concetățean: *cives cum civibus de virtute certabant* SALL. cetățenii se întreceau în virtute cu concetățenii lor, (*f.*) *civis Romana* CIC. cetățeancă romană, *civis meus, tuus*... CIC. concetățeanul meu, al tău..., *imperare corpori, ut rex civibus suis* CIC. a porunci trupului, ca un rege supușilor săi; [abl. sg. *cive*, mai rar *civi*].

cīvitās, *ātis f.* 1 (totalitatea cetățenilor care alcătuiesc un) stat, cetate, neam: *conventicula hominum, quae postea civitates nominatae sunt, domicilia coniuncta, quas urbes dicimus* CIC. mici asociații omenești, care după aceea s-au numit cetăți, și grupuri de locuințe, pe care le numim orașe, *aucta civitate magnitudine urbis* LIV. numărul cetățenilor fiind sporit prin mărirea orașului, *Rhodiorum civitas* SALL. cetatea rodienilor, *omnis* ~ *Helvetia* CAES. tot neamul helvetic, *Orgetorix civitati persuasit, ut de finibus suis exirent* CAES. Orgetorix a convins pe cetățenii săi să plece din țara lor, *ei obviam universa* ~ *in Piraeum descendit* NEP. toți cetățenii au venit în întîmpinarea lui la Pireu, *gubernacula civitatum* CIC. conducerea statelor; 2 (*rar*) oraș: *muri civitatis* TAC. zidurile orașului, *civitates terrae motu aut incendio afflictae* SUET. orașe distruse de cutremur sau incendiu; 3 (*abstr.*) cetățenie, drept de cetățenie: (*Cato*) *Tusculanus ortu, Romanus civitate* CIC. (Cato), tusculan prin naștere, roman prin cetățenie, *aliquem in civitatem suscipere* (*recipere*) CIC. a face pe cineva cetățean, *civitatem amittere* CIC. a pierde drepturile de cetățean, *civitatem adimere* CIC. a lua dreptul de cetățean, (*fig.*) *verbum civitate donare* SEN. a da drept de cetățenie unui cuvînt; [genit. pl. și *civitatium*].

cīvitātula, *ae f.* 1 mică cetate APUL.; 2 drept de cetățenie într-un oraș mic SEN.

clābulāre, *is n.* căruță mare de transportat soldați COD. TH.

clābulāris (*2*) și **clābulārius** (*3*) *adj.* cu căruța mare de transportat soldați AMM., COD. TH.

clādēs (clādis), *is f.* nenorocire, calamitate, dezastru; (*mil.*) înfrîngere: *clades civitatis* CIC. nenorocirea care s-a abătut asupra statului, *hora adfert saepe magnas clades* CIC. ceasul aduce adesea mari nenorociri, *Scaevolae a clade dextrae manus cognomen inditum* LIV. poreclă dată lui Scaevola („stîngaciul") după pierderea brațului drept, *Scipiadas, cladem Libyae* VERG. pe Scipioni, care vor nimici Libya, (*mil.*) *cladem hosti inferre* LIV. a provoca dușmanului o înfrîngere, *cladem accipere* CIC. a suferi o înfrîngere.

clam I *adv.* pe ascuns, pe furiș, în secret: ~ *et palam* LIV. pe ascuns și pe față, *haud* ~ *tulit iram* SEN. nu și-a ascuns mînia, *nec id* ~ *esse potuit* LIV. și aceasta n-a putut rămîne ascuns. II *prep. cu abl.* (*rar cu ac.*) pe ascuns de..., fără știrea...: ~ *viro* TER. fără știrea bărbatului, ~ *patrem* PL. fără știrea tatălui, ~ *me, te est* PL., TER. nu știu, nu știi, *haud* ~ *me est* TER. știu bine, ~ *aliquem habere* PL. a ține ascuns de cineva, a ascunde cuiva.

clāmātor, *ōris m.* 1 țipător, gură-spartă CIC.; 2 *v. nomenclator* MART.

clāmātōrius (*3*) *adj.* care strigă, care țipă PLIN.

clāmātus, *ūs m. v.* **clamor**

clamis *v.* **chlamys**

clāmitātiō, *ōnis f.* gălăgie, țipete PL.

clāmitō (*1*) *vi.* și *vt.* 1 a striga mereu, a striga tare, a striga zicînd: *quid clamitas?* PL. ce tot strigi?, *ad arma clamitans* LIV. strigînd: „la arme!", *cauneas clamitabat* CIC. striga tare: „smochine (uscate) de Caunus!", *Claudius clamitans militibus* LIV. Claudius, strigînd către soldați, *clamitans se liberum esse* CAES. strigînd că el este un om liber, *clamitabat audiret Britannici matrem* TAC. striga cerînd s-o asculte pe mama lui Britannicus, *ut subveniretur clamitat* TAC. strigă cerînd să i se dea ajutor, *clamitant me, ut revortor* PL. îmi strigă să mă întorc; (*cu 2 ac.*) a striga numind: ~ *aliquem sycophantem* TER. a striga numind pe cineva sicofant, *cum se tanti exitii reum clamitaret* TAC. strigînd și numindu-se pe el însuși vinovat de o pierdere atît de mare; 2 (*fig.*)

a striga în faţă, a arăta clar: *supercilia illa ~ calliditatem videntur* CIC. acele sprîncene par că-i arată clar viclenia.

clāmō (*1*) *vi.* şi *vt.* 1 a striga, a scoate strigăte: *tumultuantur, clamant* PL. se împing, strigă, *ne clama!* PL. nu striga!, *cum tacent, clamant* CIC. tăcînd, ei strigă, *anseres clamant* CIC. gîştele ţipă, *clamant amnes, freta, nubila, silvae* STAT. urlă rîurile, apele mării, norii, pădurile, *ad me clamant* CATUL. strigă la mine, *clamo mihi ipse* SEN. eu singur îmi strig; 2 a striga zicînd... (*urmat de citare sau ac. cu inf.*); *omnes „Prehende furem!" clamant* PETR. toţi strigă: „Prinde hoţul!", *clamabit: „pulchre! bene!"* HOR. va striga: „frumos! bine!", *diem ac noctem Saturnalia clamata* LIV. zi şi noapte a răsunat strigătul „Saturnale", *~ coepit dignam rem esse regno Syriae* CIC. a început să strige, zicînd că e un lucru demn de regatul Syriei, *clamat Epicurus non posse iucunde vivi* CIC. Epicur strigă că nu se poate trăi fericit, *~ coeperunt sibi ut haberet hereditatem* CIC. au început să strige cerîndu-i (lui Verres) să-şi ţină pentru el moştenirea, *clamans ne rex occideretur* GELL. strigînd să nu fie omorît regele; 3 (*fig., personificînd*) a arăta clar: *quae* (*tabulae*) *se corruptas esse clamant* CIC. aceste (registre) arată ele singure că au fost falsificate, *veritas ipsa clamabat quodam modo, non posse* CIC. adevărul însuşi striga într-un anume fel că nu se poate; 4 a. a chema strigînd: *~ ianitorem* PL. a-l chema strigînd pe portar, *~ comites* OV. a-i chema strigînd pe tovarăşi, *divom clamat fidem* PL. invocă ajutorul zeilor; b. (*cu 2 ac.*) a numi strigînd: *~ aliquem furem* HOR. a numi pe cineva hoţ, *se causam clamat malorum* VERG. pe ea se numeşte (drept) pricină a nenorocirilor, *insanus clamabitur* CIC. va fi numit în gura mare nebun.

clāmor, *ōris m.* 1 strigăt, ţipăt: *clamorem tollere in caelum* CIC. a scoate un strigăt pînă la cer, *clamorem edere, facere, mittere, profundere* CIC. a da (a scoate) un strigăt; *~ gruum* LUCR. ţipătul cocorilor, *~ montium* HOR. ecoul munţilor. 2 (*oc.*) aclamaţii, vociferări, strigăte de luptă, ţipete de frică, vuiet: *haec sunt quae clamores in bonis oratoribus efficiunt* CIC. iată cele ce produc aclamaţiile cînd vorbesc oratorii buni, *clamores captare* SEN. a vîna aplauze, *aliquem clamoribus et sibilis consectari* CIC. a-l însoţi pe cineva cu urlete şi şuierături.

clāmōsē *adv.* cu strigăte, strigînd QUINT.

clāmōsus (*3*) *adj.* 1 (*act.*) care strigă, care ţipă, bombănitor: *~ altercator* QUINT. unul care discută ţipînd, *~ pater* IUV. un tată care bombăne întruna; 2 (*pas.*) plin de zgomot, zgomotos: *clamosa urbs* STAT. oraş zgomotos.

clanculārius (*3*) *adj.* ascuns, secret, anonim MART.

clanculō *adv.* pe ascuns APUL. ş.a.

clanculum (dim. al lui *clam*) I *adv.* pe furiş: *~ noctu advenit* PL. a venit pe furiş în timpul nopţii II *prep. cu ac.* pe ascuns de..., fără ştirea: *~ patres* TER. pe ascuns de taţii lor.

clandestīnō *adv.* în (pe) ascuns PL. Mil. *956.*

clandestīnus (*3*) *adj.* ascuns, secret: *~ introitus* CIC. intrare ascunsă, *clandestinum foedus* LIV. tratat secret.

clangō, *ere* 1 *vi.* (*despre păsări*) a ţipa, a răsuna APUL.; 2 *vt.* a face să răsune: *tubae clangunt signa* STAT. trompetele dau semnalul.

clangor, *ōris m.* 1 (sunete scoase de păsări) ţipăt, croncănit, gîgîit, cotcodăcit LIV.; (*oc.*) lătrat GRATT.; 2 sunet de trompetă VERG.

Clanis, *is m. 1*) afluent al Tibrului în Etruria (*azi*, *La Chiana*); *2*) nume de personaj mitologic.

Clanius, *ii m.* rîu în Campania (*azi*, *L'Agno*).

clārē *adv.* 1 a. clar, limpede (pentru ochi): *~ oculis video* PL. văd clar cu ochii mei; b. clar, (pentru auz), cu glas tare: *~ dic!* TER. vorbeşte clar!, *pisces clarissime audiunt* PLIN. peştii au auz foarte bun, *~ inter se loqui* PLIN. IUN a vorbi tare unii cu alţii, *~ recitare* PL. a citi cu glas tare, *~ maledicere* SUET. a bîrfi în gura mare; c. clar, limpede, lămurit (pentru minte): *eo clarius periculum apparet* CIC. pericolul apare cu atît mai clar; 2 (*rar*) cu strălucire, luminos: *clarius exsplendescebat* NEP. strălucea mai viu.

clāreō, *ēre vi.* 1 a străluci; (*fig.*) a fi în lumină vie: *viri nunc gloria claret* ENN. gloria eroului este şi acum vie; 2 (*rar*) a fi evident, a fi clar: *clarebit quod dico* AUG. va apărea clar ceea ce spun.

clārescō, *ere*, *claruī vi.* 1 a deveni luminos: *clarescit dies* SEN. se luminează de zi, *tecta luminibus clarescunt* TAC. casele strălucesc de lumini; 2 a deveni mai clar, a se desluşi: *clarescunt sonitus* VERG. zgomotele devin mai clare, *aliud ex alio clarescet* LUCR. un lucru se va lămuri dintr-altul; 3 a deveni celebru, a se ilustra: *quoquo facinore properus ~* TAC. grăbit a se face cunoscut prin orice fel de faptă, *duae familiae claruerunt* SUET. două familii s-au ilustrat.

clāricō, *āre vi.* a străluci APUL.

clārificātiō, *ōnis f.* glorificare AUG.

clārificō, *āre vt.* 1 a ilustra, a pune în lumină: *~ nomen suum* LACT. a-şi ilustra numele; 2 a glorifica VULG.

clārificus (*3*) *adj.* care luminează strălucitor, glorios.

clārigātiō, *ōnis f.* 1 somaţie solemnă făcută inamicului de către feţial (*v.* **fetialis**[1]) QUINT. *7*, *3*, *13*; 2 drept de a lua în stăpînire persoana sau bunurile duşmanului prins într-un loc interzis LIV. *8*, *14*, *6*.

clārigō, *āre*, *ātum vi.* a reclama duşmanului ceea ce a luat pe nedrept, a cere satisfacţie PLIN. *22*, *5*.

clārisonus (*3*) *adj.* sonor, răsunător.

clāritās, *ātis f.* 1 luminozitate, limpezime: *sidus tantae claritatis* PLIN. stea de o atît de mare luminozitate, *asparagi oculis claritatem afferunt* PLIN. sparanghelul limpezeşte vederea; 2 (*despre sunete*) claritate, sonoritate: *~ vocis* QUINT. claritatea vocii, *sonus immodicae claritatis* QUINT. sunet de o prea mare sonoritate; 3 (*fig.*) a. (*despre stil*) claritate, limpezime: *~ orationis* QUINT. limpezimea stilului; b. (*frecv.*) strălucire, nobleţe, renume: *~ nominis* CAES. (*generis* QUINT.) strălucirea numelui, nobleţea familiei, (*pl.*) *claritates ingeniorum* PL. spiritele cele mai strălucite.

clāritūdō, *inis f.* 1 strălucire, splendoare (a Lunii); 2 claritate (a vocii); 3 (*fig.*) renume, faimă: *in tantam cla-*

ritudinem pervenerat SALL. ajunsese la o asemenea faimă.

Clarius (*3*) *adj. v.* **Claros**

clārō (*I*) *vt.* 1 a face luminos, a lumina; 2 (*fig.*) **a.** a limpezi, a explica: *multa nobis clarandum est* LUCR. multe lucruri trebuie să explicăm; **b.** a face ilustru HOR. C. *4, 3, 4*.

Claros, *ī f.* oraş în Ionia (*în apropiere de Colofon, vestit printr-un templu şi un oracol al lui Apollo*) // **Clarius** (*3*) *adj.* din Claros // **Clarius,** *iī m.* **a.** Apollo; **b.** poetul din Claros (Antimachus din Colofon).

clārus (*3*) *adj.* 1 strălucitor, luminos, care străluceşte: *stellae clarissimae* CIC. stelele cele mai luminoase, *sidere clarior* HOR. mai strălucitor ca o stea, *clarissimae gemmae* CIC. cele mai strălucitoare pietre preţioase, *pater omnipotens… ~ intonuit* VERG. tatăl atotputernic (Iupiter) a tunat pe cerul senin, (*poet.*) *~ Aquilo* VERG. Acvilonul care înseninează cerul, *corona clara auro gemmisque* OV. coroană care străluceşte de aur şi de pietre scumpe, *argento clari delphines* VERG. delfini care strălucesc de argintul solzilor; 2 (*despre sunete, voce etc.*) clar, sonor: *clara voce* LUCR. cu glas tare, *~ plausus* PL. aplauze răsunătoare, *claris latratibus* OV. cu lătrături răsunătoare, *clara dedit sonitum tuba* VERG. trompeta a răsunat puternic; 3 (*fig.*) limpede, clar, explicit: *luce sunt clariora nobis tua consilia* CIC. planurile tale ne sînt mai clare decît lumina zilei, *res erat clara* CIC. faptul era cunoscut de toată lumea, *clarum est* [cu ac. cu inf.] este ştiut de toţi că…; 4 strălucit, vestit, renumit, faimos: *~ vir* CIC. un om celebru, *~ dux* CIC. comandant vestit, *~ genere* LIV. strălucit prin origine, *~ arte medicinae* QUINT. vestit în ştiinţa medicinei, *~ in philosophia* CIC. renumit filozof, *~ ob id factum* HOR. vestit prin această faptă, *populus ~ luxuriā* LUCR. popor faimos prin desfrînarea lui; (*ca titlu al membrilor ordinului senatorial*) *clarissimi consules* PLIN. IUN. onoraţi consuli.

classiāriī, *ōrum m. pl.* mateloţi, marinari, soldaţi din flotă CAES., TAC.

classiārius (*3*) *adj.* al flotei TAC.

classicī, *ōrum m. pl.* mateloţi, soldaţi de marină CURT., TAC.

classicula, *ae f.* mică flotă, flotilă CIC.

classicum, *ī n.* semnal de trompetă: *~ canere* LIV. a da semnalul cu trompeta; (*fig.*) trompetă: *Martia classica* TIB. trompetele de luptă.

classicus (*3*) *adj.* 1 de marină, naval: *classici milites* LIV. soldaţi de marină, *classica bella* PROP. războaie navale // **classicī,** *ōrum m. pl.* soldaţi de marină: *legio classicorum* TAC. legiunea soldaţilor de marină; 2 din prima clasă de cetăţeni; (*fig.*) de prim rang: *~ scriptor* GELL. scriitor de prim rang, scriitor clasic.

classis, *is f.* 1 clasă (*una dintre cele cinci clase în care, potrivit constituţiei lui Servius Tullius, erau împărţiţi după cens cetăţenii romani*): *prima ~ vocatur* CIC. este chemată la vot prima clasă; (*fig.*) *quintae classis esse* CIC. a fi (filozof) de ultimul rang; 2 (*gener.*) grupă, categorie, clasă: *tribus classibus factis* SUET. fiind făcute trei categorii, *pueros in classes distribuere* QUINT. a împărţi copiii în clase, *classem ducere* QUINT. a fi în fruntea clasei; 3 (*arh.*) armată, trupe: *Hortinae classes* VERG. trupele de la Horta; 4 **a.** (*frecv.*) flotă de război: *classem aedificare, comparare, facere* CIC. a construi o flotă, *classem ornare* CIC. a echipa o flotă, *multi nomina dederunt in classem* LIV. mulţi s-au înrolat ca soldaţi în flotă, *Poenos classe devincere* CIC. a-i înfrînge pe cartaginezi pe mare, *classi pugnare* LIV. a lupta pe mare; **b.** (*poet.*) corabie VERG. Aen. *6, 334*; [abl. sg. *classe* şi *classi*].

Clastidium, *iī n.* oraş în Liguria (*la vest de Placentia, unde romanii i-au învins pe celţi în anul 222 î.e.n.*).

Claterna, *ae f.* oraş întărit, nu departe de Mutina.

clātra, *ōrum n. pl. v.* **clatri** PROP.

clātrātus (*3*) *adj.* cu zăbrele, cu gratii PL.

clātrī, *ōrum m. pl.* gratii CAT., HOR.

clātrō, *āre vt.* a închide cu gratii COL.

claudeō, *ēre vi.* a şchiopăta CIC.

Claudia, *ae f.* nume de femeie; nume de oraş din Noricum; nume al oraşului Lugdunum.

Claudiālis (*2*) *adj.* al lui Claudius, claudic.

Claudiānus (*3*) *adj.* din familia Claudia // **Claudiānus,** *ī m.* Claudianus din Alexandria (*poet latin — finele sec. IV şi începutul sec. V*).

claudicātiō, *ōnis f.* şchiopătare CIC.

claudicō (*I*) *vi.* a şchiopăta: *~ ex vulnere* CIC. a şchiopăta din cauza rănii; (*frecv. fig.*) a şchiopăta, a se clătina, a nu fi cum trebuie: *tota res claudicat* CIC. tot sistemul se clatină, *amicitia ~ videtur* CIC. prietenia pare că şchioapătă, *in comoedia maxime claudicamus* QUINT. mai ales în comedie nu excelăm, *claudicat hic versus* CLAUD. acest vers şchioapătă, *claudicat pennarum nisus* LUCR. sforţarea penelor nu le ajută cît trebuie, *qua mundi claudicat axis* LUCR. pe unde axul lumii este înclinat.

claudīgō, *iginis f.* şchiopătat VEG.

clauditās, *ātis f.* şchiopătare PLIN.

Claudius, *iī m.* nume de familie, de ex.: Appius Claudius Caecus (*om politic şi scriitor*); M. Claudius Marcellus (*general*); împăratul Claudius.

Claudius (*3*) *adj.* al unuia din familia Claudia, claudian: *Claudia aqua* SUET. apeductul lui Claudius, *Claudia via* OV. calea Appia (construită de Appius Claudius).

claudō[1], *ere, clausī, clausum* şi **clūdō,** *ere, clūsī, clūsum vt.* 1 **a.** a închide (*ceva deschis*): *~ forem cubiculi* CIC. a închide uşa camerei de dormit, *clausae fenestrae* CELS. ferestre închise, *~ portas alicui* CAES. a închide cuiva porţile cetăţii, (*fig.*) *habere domum clausam pudori, patentem voluptatibus* CIC. a ţine casa închisă cinstei şi larg deschisă plăcerilor, *~ aures ad doctissimas voces* CIC. a închide urechile la vorbele înţelepţilor, *~ aures verbis blandis* SEN. a închide urechile la vorbe linguşitoare, *homo clausus* TAC. om închis; **b.** a încheia, a face o încheiere: *~ epistulam* (*opus*) OV. a încheia scrisoarea (lucrarea), *duae legiones agmen claudebant* CAES. două legiuni încheiau coloana, *~ sinistrum latus* TAC. a acoperi flancul stîng, *~ octavum lustrum* HOR. a încheia patruzeci de ani; (*ret.*) *~ numeris sententias* CIC. a-şi exprima ideile în fraze ritmate, *~ pedibus*

senis HOR. a încheia în hexametri, *pedibus ~ verba* HOR. a face versuri (potrivind cuvintele după picioare de vers); **2 a.** a închide (ceva), a încuia (= *concludere, includere*): ~ *pecudes in antro* VERG. a închide vitele într-o peşteră, ~ *ventos carcere* VERG. a închide vînturile într-o temniţă, *animalia clausa tenere* TAC. a ţine animalele închise; **b.** a încinge, a încercui, a împresura: ~ *oppidum operibus* CAES. a încercui cetatea cu fortificaţii, ~ *urbem obsidione* NEP. a împresura oraşul prin asediere, ~ *forum porticibus* LIV. a înconjura forul cu portice, ~ *lepores rete* OV. a împresura iepurii cu plase; **3** a închide (= *intercludere*), a tăia, a opri: *clausa nobis erant omnia maria* CAES. toate mările ne erau închise, ~ *transitum* LIV. a închide trecerea, ~ *aditus praesidiis* LIV. a tăia intrările prin gărzi, ~ *fugam hostibus* LIV. a tăia duşmanilor retragerea, ~ *animam laqueo* OV. a tăia respiraţia cu ştreangul, ~ *sanguinem* PLIN. a opri sîngele, *eorum ferocia Evandri vocem clausit* LIV. sălbăticia lor i-a tăiat lui Evandru glasul.

claudō[2], *ere vi.* a şchiopăta SALL; (*fig.*) a se clătina CIC.

claudus (*3*) *adj.* şchiop; (*fig.*) care şchioapătă, care merge greu, defectuos, inegal: ~ *pes* HOR. picior şchiop, ~ *deus* HOR. zeul cel şchiop (Vulcan), *claudae naves* LIV. corăbii care merg greu (cu vîslele rupte într-o parte), *clauda carmina alterno versu* OV. elegii (poezii) în distih elegiac (*al căror al doilea vers are un picior mai puţin*), *clauda fides* SIL. bună-credinţă şovăitoare, *clauda pars officii tui* OV. o parte şovăielnică a îndatoririi tale.

clausa, *ae f.* cămară TITIN.

clausē *adv.* obscur AUG.

claustrum, *ī* (*frecv. pl.*) **claustra**, *ōrum n.* **1** închizătoare (*la uşă, poartă*), drug, bară, zăvor: *claustra portarum revellere* (*rumpere*) VERG. a rupe barele porţilor; **2** (tot ceea ce împiedică intrarea sau ieşirea): **a.** dig, barieră: *claustra Lucrino addita* VERG. un dig construit în faţa lacului Lucrin, ~ *obicere portui* CURT. a face o barieră (de lanţuri) care împiedică intrarea în port; **b.** defileu, strîmtoare: ~ *montium* TAC. defileele munţilor, *angusti claustra Pelori* VERG. canalul strîmt al Pelorului; **c.** loc închis, temniţă, cuşcă: *claustris retentae ferae* LIV. fiarele ţinute în cuşti, *venti circum claustra fremunt* VERG. vînturile freamătă în jurul pereţilor, *Ianum cohibentia claustra* HOR. templul în care este închis Ianus; **d.** citadelă, bastion, poziţie-cheie care împiedică intrarea: *Alpes, claustra Italiae* HOR. Alpii, bastionul Italiei, *claustra locorum* LIV. poziţia-cheie a locurilor, *Aegypti claustra obtinere* TAC. a ţine în mînă poziţiile cheie ale Egiptului, *claustra ad cohibendos tumultus* LIV. bastioane spre a împiedica tulburările; (*fig.*) *claustra nobilitatis refringere* CIC. a sparge barierele opuse de nobilime, *contrahere claustra* TAC. a strînge cleştele încercuirii.

clausula, *ae f.* **1** încheiere, capăt: ~ *epistulae* CIC. încheiere a scrisorii, *clausulam imponere disputationi* COL. a pune capăt discuţiei; **2** (*ret.*) clauzulă (*sfîrşit de frază*); **3** (*jur.*) clauză, articol de lege DIG.

clausum, *ī n.* **1** loc închis: *positum in clauso linquunt* VERG. îl lasă pus într-un loc închis; **2** închizătoare: *clausa effringere* SALL. a sparge închizătorile.

clausūra (clūsūra), *ae f.* (*tard.*) închizătoare; fortăreaţă.

clausus (*3*) *p. pf. v.* **claudo** // **adj.** închis, care-şi ascunde gîndurile TAC.

clāva, *ae f.* 1. măciucă, ghioagă, ciomag: ~ *Herculis* VERG. măciuca lui Hercules; (*spec.*) ciomag folosit de recruţi la exerciţii în loc de sabie; scitală (*băţ gros în jurul căruia eforii spartani înfăşurau un mesaj secret*); **2** *clava Herculis* nenufar; **3** vlăstar al arborelui.

clāvārium, *iī n.* indemnizaţie acordată soldaţilor pentru cuie la încălţăminte TAC.

clāvātor, *ōris m.* purtător de măciucă PL.

clāvātus (*3*) *adj.* **1** bătut în cuie ISID.; **2** punctat, dungat, tivit VOP.

clāvicārius, *iī m.* lăcătuş COD. IUST.

clāvīcula, *ae f.* **1** cheiţă; **2** cîrcel (*la viţă*) CIC. ş.a. **3** dop la vrană VITR.; **4** (un fel de) fortificaţie HYG.

clāviculārius, *iī m.* cel care poartă cheile, temnicer FIRM.

clāviger[1], *era, erum adj.* care poartă o măciucă OV.

clāviger[2], *erī m.* „purtătorul de chei" (*epitet al lui Ianus*) OV.

clāvis, *is f.* **1** cheie: *claves adulterinae* SALL. chei false, *claves adimere uxori* CIC. a lua soţiei cheile (a divorţa), (*fig.*) ~ *scientiae* HIER. cheile ştiinţei; **2** drug, zăvor: *alias claves imponere portis* LIV. a pune alţi drugi la porţi; **3** vergea de fier cu care se mînă cercul PROP.; **4** pîrghie la teasc CAT. [ac. sg. *clavem* şi *clavim*; abl.sg. *clave* şi *clavi*]

clāvō, *āre vt.* a bate în cuie P. NOL.

clāvola (clāvula), *ae f.* vlăstar (*al arborelui*) VARR.

clāvulus, *ī m.* (dim. al lui *clavus*) **1** cui mic CAT.; **2** mică umflătură M. EMP.

clāvus, *ī m.* **1** cui, piron, scoabă: *clavi ferrei, cornei* CAT. cuie de fier, de lemn de corn, ~ *caligaris* IUV. cui în talpa încălţămintei, *tigna clavis religare* CAES, a uni bîrnele cu scoabe, *figere clavos* HOR. a înfige cuie, ~ *trabalis* HOR. piron de fixat grinzile; (*fig., ca simbol al hotărîrii de nezdruncinat*) *necessitas clavos trabales manu gestans* HOR. necesitatea inexorabilă purtînd în mînă piroane de grinzi (solide), *beneficium trabali clavo figere* CIC. a-şi fixa în suflet binele făcut ca şi cu un piron solid (a nu-l uita niciodată); (*prov.*) *clavo ~ eicitur* PL. cui pe cui se scoate; (*spec.*) *figere clavum* LIV. a înfige cuiul (*după un vechi obicei moştenit de la etrusci, vechii romani numărau anii după cuiele pe care cel mai înalt magistrat le bătea, în fiecare an cîte unul, în pereţii templului lui Iupiter la 13 septembrie — începutul de an la etrusci*); (*fig.*) *ex hoc die clavum anni movebis* CIC. vei socoti începutul anului din această zi; **2** bară a cîrmei de corabie, cîrmă de corabie; (*fig.*) cîrmă: *clavum ad litora torquet* VERG. întoarce cîrma spre ţărm, (*fig.*) *clavum imperii tenere* CIC. a ţine cîrma conducerii; **3** bandă de purpură cusută vertical pe partea din faţă a tunicii (*v. tunica*), marcînd gradul social: banda lată (*latus clavus*) pentru senatori şi tribunii militari mai vechi în grad, şi îngustă,

(*angustus clavus*) pentru cavaleri; fiii de senatori sau de cavaleri care se pregăteau pentru funcţii publice purtau, de asemenea, „laticlava"; *clavum mutare in horas* HOR. a-şi schimba din ceas în ceas tunica (acum „laticlavă", acum „angusticlavă"), *latum clavum alicui tribuere* SUET. a acorda cuiva „laticlava" (a-l face senator). *Maecenas vixit angusto clavo paene contentus* VELL. Maecenas a trăit oarecum mulţumit cu rangul de cavaler; 4 (*med.*) umflătură, induraţie (*bătătură, neg*) CELS.

Clāzomenae, *ārum f. pl.* Clazomene (*oraş în Ionia la vest de Smyrna, locul de naştere al filozofului Anaxagoras*) // **Clāzomenius** (3) *adj.* din Clazomene // **Clāzomenī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Clazomene.

Cleanthēs, *is m.* filozof stoic (*elev şi urmaş al lui Zenon*) // **Cleanthēus** (*3*) *adj.* al lui Cleanthes; (*fig.*) stoic.

clēma, *atis n.* (*bot.*) moţul-curcanului (*Polygonum orientale*) PLIN.

clēmatis, *idis f.* (*bot.*) brebenoc (*Vinca herbacea*) PLIN.; clematită (*Clematis*) PLIN.

clēmens, *ntis adj.* 1 blînd, indulgent: *clementes iudices et misericordes* CIC. judecători blînzi şi miloşi, ~ *legis interpres* LIV. interpret indulgent al legii, *clementi castigatione uti* CIC. a folosi o mustrare blîndă; 2 calm, liniştit, paşnic: ~ *mare* GELL. mare calmă, *qua sit clementissimus amnis* OV. pe unde rîul e mai liniştit, *ego clementem vitam secutus sum* TER. eu am dus o viaţă liniştită, *satis* ~ *in disputando* CIC. destul de calm în discuţie, *clementibus accolarum ingeniis* LIV. prin firea paşnică a locuitorilor.

clementer *adv.* 1 cu blîndeţe, cu bunăvoinţă: ~ *et moderate ius dicere* CAES. a judeca cu blîndeţe şi moderaţie, ~ *a consule accepti* LIV. primiţi cu bunăvoinţă de consul, *victoriā clementissime uti* SEN. a arăta foarte multă blîndeţe în victorie, *clementius aliquem tractare* PLIN. IUN. a trata pe cineva mai binevoitor; 2 calm, liniştit: *aliquid* ~ *ferre* CIC. a suporta ceva cu calm (cu răbdare), ~ *ductis militibus* LIV. soldaţii fiind duşi paşnic; 3 uşor, dulce: ~ *quaeso; calces deteris* PL. uşurel, rogu-te; mă calci pe călcîie, *colles* ~ *assurgentes* TAC. coline care se ridică într-o pantă dulce, *si qua iuga clementius* TAC. dacă înălţimile munţilor ar fi mai uşor accesibile.

clementia, *ae f.* 1 blîndeţe, bunătate, generozitate, omenie: *in captos clementiā uti* NEP. a se purta blînd cu prizonierii; 2 (*despre climă*) blîndeţe: ~ *hiemis* COL. iarnă blîndă, ~ *caeli* LUC. climă plăcută.

Cleobis, *is m.* fratele lui Biton (*v.* **Bito**).

Cleombrotus, *ī m.* rege spartan (*învins şi ucis la Leuctra, în lupta cu thebanii — anul 371 î.e.n.*).

Cleōn, *ōnis m.* om politic atenian; numele altor personaje.

Cleōnae, *ārum f. pl.* orăşel din Argolida (*în apropiere de Nemeea*) // **Cleōnaeus** (*3*) *adj.* din Cleonae, cleonian: ~ *leo* LUC. = leul din Nemeea (*ucis de Hercules*).

Cleopatra, *ae f.* regină a Egiptului; nume al altor personaje.

clepō, *ere, psi, ptum vt.* a fura, a sustrage: *si quis clepsit* (= *clepserit*), *ne populo scelus esto* LIV. dacă cineva va fi furat, să nu fie o vină pentru popor; (*fig.*) ~ *sermonem* PACUV. a prinde pe ascuns vorbele cuiva, *dolor qui potest* ~ *se* SEN. durerea care poate să se ascundă.

clepsydra, *ae f.* 1 clepsidră, orologiu cu apă (*asemănător celui cu nisip, folosit la măsurarea timpului de vorbit al oratorului la tribunal sau al declamatorului în şcolile retorice*): *clepsydras binas petere* sau *dare* PLIN. IUN. a cere *sau* a acorda posibilitatea de a vorbi timp de două clepsidre; 2 (*fig.*) discuţie: *cras ergo ad clepsydram* CIC. aşadar, mîine vom relua discuţia.

clepta, *ae m.* hoţ PL.

cleptō, *āre vt.* a fura ECCL.

clēricātus, *ūs m.* funcţie de preot, preoţie HIER.

clēricus, *ī m.* membru al clerului, cleric HIER. ş.a.

clērus, *ī m.* cler TERT. ş.a.

clībanārius, *iī m.* soldat purtînd cuirasă AMM.

clībanus, *ī m.* 1 vas de copt pîine APIC.; 2 cuptor portativ TERT.

Clīdūchos, *ī m.* („Purtătorul-de-chei") numele unei statui a lui Phidias PLIN.

cliens, *ntis m.* 1 client (*cetăţean, familie, cetate care se punea sub protecţia unui om mai de vază, numit patron*): ~ *T. Roscii* CIC. clientul lui T. Roscius, *Syracusani istius clientes* CIC. syracusanii, clienţii acestuia; 2 (*despre germani, galli*), vasali, supuşi; (*fig.*) ~ *Bacchi* HOR. clientul lui Bacchus.

clientēla, *ae f.* 1 clientelă (*situaţie de client care se pune sub protecţia cuiva*), protecţie, patronaj, dependenţă: *conferre se in fidem et clientelam alicuius* CIC. a se pune sub patronajul cuiva, *se Remis in clientelam dicabant* CAES. se puneau sub ocrotirea remilor; (*fig.*) *poetae sub clientelā Musarum* SUET. poeţi sub protecţia muzelor; 2 (*pl.*) **a.** totalitate a clienţilor, clienţi (*v. cliens*): *per nomen et clientelas illustrior* TAC. mai de vază prin numele lui şi prin numărul clienţilor; **b.** oameni din suită: *regiae clientelae* TAC. oameni din suita regelui.

clientulus, *ī m.* mic client (*v. cliens*) TAC.

clīma, *atis n.* 1 latitudine; climă APUL.; 2 regiune, zonă TERT.; 3 măsură agrară (= 314,8 m^2) COL.

clīmacis, *idos f.* scară mică VITR.

clīmactēr, *ēris m.* (ac. sg. *-ēra*; ac. pl. *-ēras*) perioadă critică în viaţa omului, survenind din şapte în şapte ani (anul climacteric), cea mai primejdioasă fiind la 63 de ani.

clīmactēricus (*3*) *adj.* climacteric, critic, periculos: *climactericum tempus* PLIN. IUN. perioadă critică.

clīmatiae, *ārum m. pl.* cutremur de pămînt AMM.

clīmax, *acis f.* (*ret.*) gradaţie MART. CAP.

clīnāmen, *minis n.* înclinaţie LUCR.

clīnātus (*3*) *p. pf. al vb.* **clīnō** (*nefolosit*): înclinat, aplecat CIC.

clīnicē, *ēs f.* clinică (*învăţămînt medical la patul bolnavului*) PLIN.

clīnicus[1] (*3*) *adj.* care vizitează bolnavii la pat: ~ *deus* PRUD. zeul medic (Esculap).

clīnicus[2], *ī m.* 1 medic care vizitează bolnavii la pat MART. *9, 96* ; 2 bolnav la pat CYPR.; 3 cel care îmbracă morţii, cioclu MART. *1, 30, 2*.

clīnopūs, *odis m.* piciorul patului LUCIL.
Clīō, *ūs f. 1*) muza istoriei OV.; *2*) o nimfă a Oceanului, nereidă.
clipeātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **clipeō**) **1** înarmat cu scut; *clipeata agmina* VERG. trupele înarmate cu scut // **clipeātī**, *ōrum m. pl.* soldaţi înarmaţi cu scut; **2** gravat pe o suprafaţă în formă de scut rotund: *clipeata imago* MACR. figură în chip de medalion.
clipeō (**clupeō**), *āre, ātum vt.* a înarma cu un scut PACUV.
clipeolum, *i n.* scut mic HYG.
clipeum, *i n. v.* **clipeus**, *ī m.*
clipeus (**clupeus**), *ī m.* **1** scut (*metalic, rotund şi bombat, spre deosebire de* scutum, *oval, de obicei din lemn şi acoperit cu piele de bou*): *sumpserat aere fulgentem clipeum* OV. îşi luase scutul care scînteia de aramă; (*prov.*) *clipeum post vulnera sumo* OV. iau scutul după ce am fost rănit (prea tîrziu); (*fig.*) *Stilico, quem clipeum dedisti* CLAUD. Stilicon, pe care mi l-ai dat să-mi fie scut de apărare; **2** (prin analogie, ceea ce are formă de scut) **a.** discul Soarelui OV.; **b.** bolta cerului ENN.; **c.** meteor rotund SEN.; **d.** placă rotundă cu figură în relief, medalion; *clipeum argenteum* LIV. medalion de argint; **e.** placă de metal circulară (supapă la băile de aburi) VITR.
Clīsthenēs, *is m.* om politic şi orator atenian (*reformatorul constituţiei lui Solon în sens democrat — anul 510*).
Clītarchus, *ī m.* istoric grec (*care l-a însoţit pe Alexandru cel Mare în expediţiile sale*).
clītellae, *ārum f. pl.* **1** samar (*şa mare de lemn fără scări, de care atîrnau de-o parte şi de alta două panere*), poveri; **2** (un fel de) instrument de tortură P. FEST.; **3** loc povîrnit în Roma, cu acest nume.
clītellārius (*3*) *adj.* de purtat samarul; ~ *asinus* CAT. măgar care poartă samarul, *clitellarii homines* PL. oameni care poartă samarul.
Clīternum, *ī n.* oraş în ţinutul equilor // **Clīterninus** (*3*) *adj.* din Clitern // **Cliternīnī**, *ōrum m. pl.* locuitori din Cliternum.
Clītomachus, *ī m.* Clitomachus din Carthagina (*discipol al filozofului Carneade*).
Clitōr, *oris m.* oraş în Arcadia // **Clītorius** (*3*) *adj.* din Clitor: ~ *fons* OV. izvorul din Clitor (*cel care bea din el nu mai putea pune gura pe vin*).
Clītumnus, *ī m.* rîuşor în Umbria (*afluent al Tibrului*) // **Clītumnus** (*3*) *adj.* al rîului Clitumnus.
Clītus, *ī m.* general macedonean (*ucis de Alexandru cel Mare la beţie*).
clīvius (*3*) *adj.* de rău augur: *clivia avis* PLIN. pasăre de rău augur.
clīvōsus (*3*) *adj.* care se înalţă în pantă abruptă, prăpăstios, rîpos: ~ *Olympus* OV. Olimpul prăpăstios; (*fig.*) *clivoso tramite vitae* SIL. pe cărarea prăpăstioasă a vieţii.
clīvulus, *ī m.* mic urcuş, pantă mică APUL.
clīvus, *ī m.* pantă, coastă: *lenis ab tergo* ~ LIV. pantă dulce din spate, ~ *arduus* OV. pantă abruptă, *clivum mollire* CAES. a îndulci o pantă, *clivus Capitolinus* CIC. sau *clivus* PETR. panta care duce spre colina Capitoliului *sau* colina Capitoliului, ~ *inertis aquae* OV. suprafaţa apei stătătoare, *clivos prope ianuam facere* VITR. a face o rampă aproape de intrare, *clivum sustulit mensae* OV. înlătură înclinarea mesei; (*fig.*) *clivo sudamus in imo* OV. sîntem la începutul greutăţilor, *clivum istum exsupera* SEN. depăşeşte această piedică.
cloāca, *ae f.* canal de scurgere a murdăriilor, cloacă: *Cloaca Maxima* LIV. marele canal de scurgere în Tibru, la Roma; (*prov.*) *arcem facere e cloaca* CIC. a face din cloacă citadelă (din ţînţar armăsar); (*fig.*) burdihan. PL. Curc. *121*.
cloācālis (*2*) *adj.* de cloacă CAT.
cloācārium, *iī n.* impozit pentru întreţinerea canalului de scurgere DIG.
cloācārius, *iī m.* curăţitor de hazna DIOCL.
Cloācīna (**Clūcīna**), *ae f.* „Purificatoarea“ (*epitet al Venerei*).
cloācīnus (*3*) *adj.* de cloacă, de hazna AUG.
cloācula, *ae f.* mic canal de scurgere CIC.
Clodiānus (*3*) *adj.* al lui Clodius, clodian.
clōdicō *v.* **claudicō**
Clōdius (*3*) *adj.* al unuia din familia Clodia // **Clōdius**, *iī m.* Publius Clodius Pulcher (*tribun al poporului, duşman al lui Cicero, ucis de Milo*) // **Forum Clodii** *n.* oraş în Etruria.
clōdo *v.* **claudo**
clōdus (*3*) *adj. v.* **claudus**
Cloelia, *ae f.* tînără romană (*prizonieră în lagărul etrusc, a trecut, printre săgeţile duşmane, Tibrul înot, ajungînd la ai săi*).
Cloeliī, *ōrum m. pl.* Cloelii (*familie albană şi apoi romană*).
Cloelius (**Cluīlius**), *iī m. 1*) ultimul rege la Alba Longa; *2*) nume roman.
cloo, *āre v.* **cluo**
clostellum, *ī n.* despărţitură, perete subţire PETR. *140, 11*.
clostrum, *ī n. v.* **claustrum**
Clōthō, *ūs f.* cea mai bătrînă dintre cele trei Parce.
Cluācīna *v.* **Cloacina**
clucidātus (*3*) *adj.* îndulcit, dulce, plăcut VARR.
cluciō, *āre vt.* a îndulci APIC.
clūden, *inis n.* spadă a actorului (*a cărei lamă intră în mîner*) APUL.
clūdō, *ere v.* **claudo**
Cluentius, *iī m.* nume de familie roman // **Cluentius** (**Cluentiānus**) (*3*) *adj.* al lui Cluentius // **Cluentia**, *ae f.* Cluentia.
clueō, *ēre vi.* **1** a fi numit, a trece drept...: *victor victorum cluet* PL. este numit învingătorul învingătorilor, *quae post diu mihi clara clueant* PL. care multă vreme după aceea să fie vestite, *Atrides fratres cluent fecisse facinus maximum* PL. se zice că fraţii Atrizi au săvîrşit o faptă strălucită; **2** a avea un nume, a fi ilustru, ~ *gloriā* a se bucura de glorie; **3** a fi, a exista: *quaecumque cluent* LUCR. tot ceea ce există.
clueor, *ērī vi. dep.* a se numi, a fi: *Pompilius clueor* VARR. mă numesc Pompilius.
clūnāculun (**clūnāclum, clūnābulum**), *ī n.* cuţit de măcelar *sau* de sacrificator GELL. ş.a.
clūnālis (*2*) *adj.* de dinapoi, al crupei.

clūnĭcula, *ae f.* tîrtiţă, noadă *apud* GELL.
clūnis, *is f.* şi *m.* (*frecv. pl.*) **clūnes**, *ium* coapsă, şold, crupă, bucă, pulpă de animal HOR., LIV. ş.a.
cluō[1], *ere v.* **clueo**
cluō[2], *ere vt.* (*arh.*) a curăţa PLIN.
Clupea, *ae f.* şi **Clupeae**, *ārum f. pl.* oraş şi promontoriu în Africa, la est de Carthagina (*azi, Kelibia*) // **Clupeānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Clupea.
clupeus *v.* **clipeus**
clūrīnus (*3*) *adj.* de maimuţe PL. Truc. *269.*
clūsilis (*2*) *adj.* care se închide uşor PLIN.
Clūsium, *iī n.* vechi oraş în Etruria, reşedinţa lui Porsenna (*azi, Chiusi*) // **Clūsīnus** (*3*) *adj.* de la Clusium // **Clūsīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Clusium.
Clūsius, *iī m.* epitet al lui Ianus, al cărui templu era închis în timp de pace.
Clūsīvius, *iī v.* **Clusius**
clūsus (*3*) *p. pf. v.* **cludo**
Cluvia, *ae f. 1*) orăşel în ţara samnită; *2*) nume de femeie // **Cluviānus** (*3*) *adj.* de la Cluvia; al lui Cluvius.
Cluvius, *iī m.* nume de familie romană, de ex.: M. Cluvius Rufus, orator şi istoric în timpul lui Claudius.
Clymenē, *ēs f. 1*) fiica lui Okeanos şi a zeiţei Thetys, soţia regelui etiopian Merops, mama lui Phaeton născut cu zeul Soarelui // **Clymenaeus** (**Clymenēius**) (*3*) *adj.* al Clymenei: *Clymeneia proles* OV. odrasla Clymenei, Phaeton // **Clymenēis**, *idis f.* fiica Clymenei; *2*) numele unei nimfe; *3*) numele unei amazoane.
Clymenus, *ī m. 1*) numele unui rege al Arcadiei; *2*) tovarăş al lui Phineus; *3*) supranume al lui Pluton.
Clypea *v.* **Clupea**
clype... *v.* **clipe...**
clystēr, *ēris m.* **1** clismă, spălătură CELS.; **2** seringă CELS.
clystērizō, *āre vt.* a face o clismă VEG. ş.a.
Clytaemestra (**Clytaemnestra**, **Clytemnestra**), *ae f.* Clitemnestra: *1*) fiica lui Tindareu şi a Ledei, sora Helenei, soţia lui Agamemnon, mama Ifigeniei, Electrei şi a lui Oreste, ucisă de acesta fiindcă şi-a omorît soţul; *2*) (*fig.*) femeie neruşinată; femeie care-şi ucide soţul.
Clytiē, *ae f.* nimfă a oceanului (*iubită de zeul soarelui şi metamorfozată într-o plantă cu flori parfumate, înrudită cu heliotropul*).
Cnaeus şi **Cnēus**, *i m.* (*pronunţat* Gneus; *prescurtat* Cn.) prenume roman.
Cnidos (**Gnidos**) *v.* **Cnidus** (**Gnidus**).
Cnidus (**Gnidus**), *ī m.* Cnidos (*oraş maritim în Caria, celebru printr-un templu al zeiţei Venus, în care se afla statuia ei, capodoperă a lui Praxiteles*) // **Cnidius** (**Gnidius**) (*3*) *adj.* din Cnidos: *Cnidia Venus* CIC. Venus din Cnidos // **Cnidiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cnidos.
cnisa (**cnissa**), *ae f.* miros de carne friptă ARN.
cnōdax, *ācis m.* pivot VITR.
Cnosus, **Cnossus** etc. *v.* **Gnoss...**
coa, *ae f.* femeie care se prostituează (*epitet — din* **coeo** *— creat şi aplicat de Caelius Clodiei, sora lui Pl. Clodius Pulcher şi soţia lui Metellus, vestită prin desfrînarea ei*).
Coa, *ōrum n. pl.* stofe de Cos (*transparente*) HOR., OV.
coaccēdō, *ere vi.* a se adăuga PL.
coacervātim *adv.* cu grămada CIC., QUINT.
coacervātiō, *ōnis f.* **1** îngrămădire, îmbulzire: ~ *aliorum super alios ruentium* SEN. îngrămădirea unora care se prăvălesc peste alţii; **2** (*fig.*) acumulare; **3** (*ret.*) grupare (a argumentelor) CIC., QUINT.
coacervō (*I*) *vt.* a aduna grămadă, a strînge grămadă; (*fig.*) a acumula; ~ *cadavera* CAES. a face mormane de cadavre; *argumenta coacervata* QUINT. argumente grupate.
coacescō, *ere, acuī vi.* a se înăcri: *vinum quod mature coacescat* VARR. vin care să se înăcrească repede, *non omnis natura vetustate coacescit* CIC. nu orice soi de oameni se înăcresc la bătrîneţe, *putamus eam* (*gentem*) *tot transfusionibus coacuisse* CIC. socotim că acest (neam) s-a sălbăticit prin atîtea amestecuri.
coacta, *ōrum n. pl.* pîslă: *milites ex coactis tunicas fecerant* CAES. soldaţii îşi făcuseră tunici din pîslă.
coactē *adv.* **1** urgent GELL.; **2** cu forţa TERT.; **3** exact, literal HIER.
coactiliārius (*3*) *adj.* de pîslă CAPIT.
coactilis (*2*) *adj.* de postav presat DIOCL. // **coactilia**, *ium n. pl.* haine de pîslă ULP.
coactim *adv.* strîns, pe scurt SID.
coactiō, *ōnis f.* **1** strîngere de bani, încasare: *coactiones argentarias factitavit* SUET. a fost casier (la vînzările la licitaţie); **2** rezumat, sumar: ~ *causae in breve* GAI. expunerea cauzei pe scurt; **3** înţepeneală (la cai), curbatură VEG.
coactō, *āre vt.* a forţa, a sili LUCR. *6, 1 122.*
coactor, *ōris m.* **1** cel care strînge: *coactores agminis* TAC. cei care îi strîng pe cei răzleţiţi, ariergarda; **2** colector, încasator de bani CIC. **3** (*fig.*) cel care constrînge SEN.
coactrix, *īcis f.* cea care constrînge AUG.
coactūra, *ae f.* fructele culese, recolta: ~ *uniuscuiusque diei* COL. fructele (măslinele) culese în fiecare zi.
coactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **cogo** // **adj.** nenatural, prefăcut: *lacrimae coactae* VERG. lacrimi prefăcute.
coactus[2], *abl. -ū m.* constrîngere, insistenţă: *coactu tuo scribam* CIC. la insistenţa ta voi scrie.
coaddō, *ere vt.* a adăuga la... CAT.
coadiuvō, *āre vt.* a asista (*un bolnav*) HIER.
coadolescō, *ere, ēvi, ultum vi.* a creşte împreună TERT.
coadūnātiō, *ōnis f.* unire, reunire AUG.
coadūnō (*I*) *vt.* a uni (adăugînd la ceva): ~ *bracchium statuae* DIG. a pune un braţ la o statuie.
coaedificātiō, *onis f.* construire AUG.
coaedificō (*I*) *vt.* a construi numai clădiri, a acoperi cu clădiri CIC.
coaegrōtō, *āre vi.* a boli împreună (cu cineva) HIER.
coaequālis (*2*) *adj.* **1** de aceeaşi vîrstă: *in ludo inter coaequales discens* IUST. învăţînd la şcoală printre cei de aceeaşi vîrstă; **2** egal, de acelaşi soi VULG.
coaequātiō, *ōnis f.* (*tard.*) egalare.
coaequō (*I*) *vt.* **1** a egala, a nivela: ~ *aream* CAT. a nivela aria, ~ *montes* SALL. a face munţii una cu cîmpia; **2** (*fig.*) a egala (ca valoare), a pune pe acelaşi

plan; *omnia coaequasti* CIC. ai pus totul pe acelaşi plan; 3 a compara: ~ *maris fluctibus* HIER. a compara cu valurile mării.

coaetāneus (*3*) *adj.* de aceeaşi vîrstă APUL., TERT.

coaeternitās, *ātis f.* coeternitate AUG.

coaeternus (*3*) *adj.* coetern TERT.

coaevitās, *ātis f.* contemporaneitate AUG.

coaevus (*3*) *adj.* contemporan AUG.

coaggerō, *āre, ātum vt.* a face o grămadă de; a acoperi cu o grămadă de: ~ *ova fabā fresā* COL. a acoperi ouăle cu bob pisat.

coagitō (*I*) *vt.* a bate împreună, amestecînd APIC., VULG.

coagmentātiō, *ōnis f.* reunire (*a părţilor*), îmbinare CIC.

coagmentō (*I*) *vt.* a alcătui un întreg, a îmbina, a încheia: *opus* ~ CIC. a alcătui o lucrare, ~ *fissuram* COL. a lipi o crăpătură, *coagmentatur allium pluribus nucleis* PLIN. usturoiul este format din mai mulţi căţei, ~ *verba* CIC. a îmbina cuvinte; (*fig.*) ~ *pacem* CIC. a cimenta pacea.

coagmentum, *ī n.* (*frecv. pl.*) unire strînsă (a părţilor), îmbinare, împreunare: *coagmenta lapidum* CAES. îmbinarea pietrelor, ~ *syllabarum* GELL. îmbinarea în silabe.

coāgulāre, *is n.* colon (*la intestinul gros*) VEG.

coāgulātiō, *ōnis f.* coagulare PLIN.

coāgulō (*I*) *vt.* a închega, a coagula: *lac coagulatur in caseum* PLIN. laptele se încheagă făcîndu-se brînză; (*fig.*) ~ *pacem* AUG. a stabili o pace trainică.

coāgulum, *ī n.* 1 cheag; lapte prins PLIN.; 2 coagulare GELL.; 3 legătură VARR.; cauză: ~ *animi et amoris* VARR. legătura inimii şi a iubirii, ~ *omnium aerumnarum* GELL. cauza tuturor supărărilor.

coalescō, *ere, aluī, alitum vi.* 1 a se prinde (unindu-se), a se uni strîns împreună, a se contopi: *saxa vides solā* ~ *calce* LUCR. vezi că pietrele nu se leagă împreună decît cu var, *ne prius exarescat surculus quam coalescat* VARR. ca altoiul să nu se usuce mai înainte de a se prinde, *vulnus coalescit* PLIN. rana se închide, *brevi spatio novi veteresque coaluere* SALL. în scurt timp, cei noi şi cei vechi s-au contopit, *multitudo coalescit in populi unius corpus* LIV. mulţimea se contopeşte alcătuind un singur popor, ~ *in bellum atrox* TAC. a se coaliza pentru un război groaznic, (*voces*) *e duobus quasi corporibus coalescunt, ut maleficus* QUINT. (cuvintele) formate ca şi din două corpuri distincte se contopesc, precum cuvîntul *maleficus*; 2 a prinde rădăcini, a prinde puteri, a se întări: *ilex coaluerat inter saxa* SALL. între stînci crescuse un stejar, *sarmentum sic depressum citius coalescit* COL. ramura astfel vîrîtă în pămînt prinde mai repede rădăcină, (*fig.*) *agendum, dum Galbae auctoritas fluxa, Pisonis nondum coaluisset* TAC. trebuie să acţioneze cîtă vreme autoritatea lui Galba este slăbită, iar a lui Piso n-a prins încă puteri, *coalita libertate irreverentia* TAC. insolenţa care a crescut datorită libertăţii; [*colescere* VARR., LUCR. = *coalescere*].

coalitus, *abl. -ū m.* reunire, legătură ARN.

coalō, *ere, ui vt.* a hrăni (la un loc) HIER.

coamātor, *ōris m.* rival în dragoste AUG.

coangustātiō, *ōnis f.* restrîngere HIER.

coangustō (*I*) *vt.* a îngusta, a strînge unul într-altul, a restrînge: *quo facilius fistula coangustetur* CELS. ca mai uşor fistula să se micşoreze, (*milites*) *propter pontem coangustabantur* HIRT. din cauza podului, (soldaţii) erau înghesuiţi unul într-altul; (*fig.*) *haec lex coangustari potest* CIC. această lege se poate restrînge.

coaptātiō, *ōnis f.* ajustare a părţilor între ele, acord, armonie AUG.

coaptō (*I*) *vt.* a aplica la… PRUD.

coarct… *v.* **coart…**

coarguō, *ere, guī, ūtum vt.* 1 a arăta clar, a dovedi, a demonstra: ~ *alicuius errorem, perfidiam* CIC. a arăta clar greşeala, perfidia cuiva, ~ *Lacedemoniorum tyrannidem* NEP. a arăta clar tirania spartanilor, *quod falsum esse pluribus coarguitur* QUINT. ceea ce se demonstrează că e fals prin mai multe argumente, *fuga laboris desidiam coarguit* CIC. fuga de muncă dovedeşte indolenţă; 2 a dovedi (pe cineva) ca vinovat, a acuza: *cum tot testibus coarguare, potes de damnatione dubitare?* CIC. cînd eşti dovedit vinovat prin atîţia martori, te mai poţi îndoi de condamnare?, ~ *aliquem avaritiae* CIC., ~ *facinoris* TAC. a dovedi (pe cineva) ca vinovat de lăcomie, de crimă; 3 a dovedi ca rău, a respinge; (*legem*) *quam usus coarguit* LIV. (o lege) pe care experienţa a condamnat-o.

coargūtiō, *ōnis f.* dovadă puternică HIER.

coartātiō, *ōnis f.* strîngere, înghesuire, reunire LIV., VITR.

coarticulō, *āre vt.* a face să articuleze (cuvinte), a face să vorbească ARN.

coartō (**coarctō**) (*I*) *vt.* 1 a strînge, a înghesui, a strîmta, a restrînge: *aves ita coartatae, ne versari possint* COL. păsări atît de înghesuite ca să nu se poată mişca, *angustae fauces coartant iter* LIV. defileе înguste strîmtează trecerea, ~ *alveum Tiberis* SUET. a strîmta albia Tibrului, ~ *fauces* VAL. MAX. a strangula gîtlejul, ~ *forum* TAC. a face forul neîncăpător; 2 a scurta, a reduce: ~ *tempus potestatis censoriae* VAL. MAX. a scurta durata cenzurii, *quae* (*Crassus*) *coartavit in oratione sua* CIC. ceea ce (Crassus) a condensat în vorbirea lui; 3 (*tard.*) a constrînge: ~ *aliquem ad solutionem debiti* DIG. a constrînge pe cineva la plata datoriei.

coassāmentum, *ī n. v.* **coassatio**

coassātiō (**coaxātiō**), *ōnis f.* îmbinare de scînduri, pardoseală, parchet, tăblie de căptuşit pereţi PLIN., VITR.

coassō[1] (**coaxō**), *āre vt.* a pune podele, duşumele SUET.

coaxō[2], *āre vi.* a orăcăi SUET.

cōbiō *v.* **gobio**

cōbius *v.* **gobius**

Cōcalus, *ī m.* rege mitic al Siciliei, care l-a găzduit pe Daedalus fugărit de Minos // **Cōcalides**, *um f. pl.* fiicele lui Cocalus.

Coccēius, *ī m.* nume roman de familie (*de ex.: L. Cocceius Nerva, jurist, prieten cu August şi cu Horatius; M. Cocceius Nerva, numele unui jurisconsult sub Tiberius, al cărui nepot este împăratul Nerva*) // **Coccēius** (*3*) *adj.* din familia Cocceia.

coccinātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în stacojiu MART.

coccineus (*3*) *adj.* stacojiu PETR. ş.a.
coccinus (*3*) *adj.* stacojiu // **coccinum,** *ī n.* culoare stacojie HIER. // **coccina,** *ōrum n. pl.* veşminte stacojii SUET.
coccum, *ī n.* 1 (*bot.*) cîrmîz (*Phytolacca decandra*) PLIN. 2 (*entom.*) coşenilă (*Coccus cacti, insectă din care se extrăgea un colorant stacojiu*) PLIN.; 3 culoare stacojie HOR. S. *2, 6, 102* ; 4 stofă vopsită în culoare stacojie MART.
cocētum, *ī n.* mîncare făcută cu miere şi mac; mixtură TERT.
cochlea (coclea), *ae f.* 1 melc VARR.; 2 cochilie de melc: *in cochleam* MART. în spirală; 3 carapace de broască ţestoasă STAT.; 4 scară în spirală ISID.; 5 şurub la o presă VITR.; 6 maşină în spirală, de ridicat apa VITR.; 7 chepeng VARR.; 8 (*pl.*) pietricele netezite de apă C. AUR.
cochlear (cochleāre), *is n.* lingură MART.; măsură pentru lichide COL.
cochleāris (*2*) *adj.* de o lingură: ~ *mensura* PLIN. o lingură de…
cochleārium, *iī n.* crescătorie de melci VARR.; 2 lingură PLIN.
cochleātim *adv.* în spirală SID.
cochleola, *ae f.* melcişor HIER.
cocibilis (*2*) *adj.* uşor de copt PLIN.
cocin… *v.* **coquin…**
ciciō (cotiō, coctiō), *ōnis m.* mijlocitor, misit, telal LABER.
cocles, *itis m.* chior ENN.
Cocles, *itis m.* Horatius Cocles (*eroul legendar care a apărat podul peste Tibru în războiul cu etruscii*) // **Coclitēs,** *um m. pl.* viteji din neamul lui Cocles.
cocō *v.* **coquō**
coco, coco = cotcodac, cotcodac PETR.
cocta, *ae f.* apă fiartă MART.
coctana (cottana), *ōrum n. pl.* (un fel de) smochine mici de Syria MART.
coctilicius (*3*) *adj.* de (din) lemne uscate CAPIT.
coctilis (*2*) *adj.* copt, ars: *lateres coctili* VARR. cărămizi arse, *muri coctiles* OV. ziduri de cărămidă // **coctilia,** *ium n. pl.* lemne uscate DIG.
coctiō, *ōnis f.* 1 fierbere, coacere CASSIAN.; 2 digestie: *coctionem facere* PLIN. a digera; 3 *v.* **cocio**
coctīvus (*3*) *adj.* care se coace repede APIC.; care se face mare repede PLIN.
coctor, *ōris m.* bucătar; cocător PETR.
coctūra, *ae f.* fierbere PLIN.; topire la temperatură înaltă SEN.; coacere a fructelor PLIN.; (*concrt.*) fiertură de carne *sau* de legume COL.
coctus (*3*) *p. pf. v.* **coquo** // **adj.** (*fig.*) *iuris coctiores* PL. mai savanţi în ştiinţa dreptului.
coculum, *ī n.* tigaie CAT.
cocus *v.* **coquus**
Cōcȳtus (-os), *i m.* rîu în Infern // **Cōcȳtius** (*3*) *adj.* din Infern; *Cocytia virgo* VERG. = Alecto (una dintre Furii).
cōda *v.* **cauda**
cōdēta, *ae f.* teren pe care cresc ierburi furajere PLIN.
Codeta, *ae f.* numele a două cîmpii de lîngă Roma SUET.
cōdex (*arh.* **caudex**), *icis m.* 1 (*rar*) trunchi de arbore, butuc: *caudicibus sectis truditur e sicco radix ligno* VERG. după ce trunchiurile au fost tăiate, din lemnul uscat iese o rădăcină; (*termen injurios*) ~, *non mulier* PETR., un butuc, nu femeie; 2 tăbliţă de scris (*dată cu un strat de ceară, pe care se scria în vechime*), carte, registru de conturi: *testamentum in duobus codicibus scriptum* SUET. testament scris în două exemplare, *referre in codicem* CIC. a înscrie în registru, *in codice accepti et expensi relatum* CIC. înscris în registrul de intrări şi ieşiri; 3 (*tard.*) colecţie de legi, cod: ~ *Iustinianus* Codul lui Iustinian.
cōdicārius (*3*) *adj. v.* **caudicarius**
cōdicillāris (*2*) *adj.* şi **cōdicillārius** (*3*) *adj.* numit *sau* conferit printr-un rescript imperial; onorific COD. TH.
cōdicillus, *ī m.* (dim. al lui *codex*) 1 (*rar*) trunchi mic de arbore, tulpină CAT.; 2 (*pl.*) tăbliţe de scris CIC.; 3 (*fig.*) **a.** scrisoare, bilet CIC.; **b.** suplică, memoriu TAC.; **c.** ordonanţă imperială, rescript, diplomă, ordin de cabinet SUET.; **d.** (*sg.*) codicil (adaus la testament) PLIN. IUN.
Codrus, *ī m. 1*) ultimul rege al Atenei; *2*) numele unui poet.
coebus *v.* **cubus**
coelebs, coeles, coelestis *v.* **cael…**
coēlectus (*3*) *adj.* ales împreună cu… VULG.
coelementātus (*3*) compus din (aceleaşi) elemente TERT.
Coelē Syria, Coeles Syriae şi **Coelē,** *ēs f.* regiune din Syria (*între Liban şi Antiliban*).
coeliacus (*3*) *adj.* intestinal: *coeliaca medicamenta* PLIN. medicamente contra diareii // **coeliacus,** *ī m.* cel care are diaree.
coeliōticus (*3*) *adj.* purgativ C. AUR.
coēmendātus (*3*) *adj.* corectat împreună cu… ARN.
coemētērium, *iī n.* cimitir TERT.
coemō, *ere, ēmī, emptum vt.* a cumpăra în bloc, în mare cantitate, a acapara CIC. ş.a.
coemptiō, *ōnis f.* 1 (*tard.*) cumpărare în masă, în bloc; trafic COD. TH.; 2 (*jur.*) căsătorie prin cumpărare formală a soţiei în prezenţa martorilor (*ceea ce elibera o pe femeie de tutela agnaţilor — v. agnatus*) CIC.
coemptiōnālis (*2*) *adj.* care se vinde cu toptanul; de preţ mic, care se dă pe deasupra PL., CIC.
coemptiōnātor, *ōris m.* cel care face o căsătorie prin coempţiune (*v. coemptio* 2) GAI.
coemptor, *ōris m.* cumpărător APUL.
coena şi derivatele *v.* **cena** etc.
coenobiālis (*2*) *adj.* de mînăstire CASSIAN.
coenobīta, *ae m.* călugăr HIER.
coenobium, *iī n.* mînăstire HIER. ş.a.
coenomya, *ae f.* muscă obişnuită HIER.
coenos… *v.* **caenos…**
coenula *v.* **cenula**
coenum *v.* **caenum**
coeō, *īre, iī* (*īvī*), *itum vt.* 1 a se aduna, a se întruni: ~ *Capuae* LIV. a se aduna la Capua, ~ *ad solitum locum* OV. a se întruni la locul obişnuit, *coimus in porticum Liviae* PLIN. IUN. ne întîlnim la porticul Liviei, *locus*

in quem coibatur TAC. locul în care se adunau de obicei, (*poet.*) *vix memini nobis verba coisse decem* PROP. mi-amintesc că de-abia am schimbat zece vorbe; **2 a.** a se uni (într-un tot): *ut vaga multitudo coiret in populos* QUINT. ca mulţimea rătăcitoare să se unească formînd popoare; **b.** (*spec.*) *1*) (*mil.*) a se grupa, a se concentra: ~ *in orbem* LIV. a se grupa în cerc, ~ *in unum* LIV. a se concentra la un loc; *2*) (*despre sexe*) a se împerechea, a se însoţi: ~ *cum aliena uxore* QUINT. a se însoţi cu nevasta altuia, *cum pare quaeque suo coeunt volucresque feraeque* OV. păsările şi fiarele se împerechează fiecare cu semenele lor, ~ *privigno* (*dat.*) a se împerechea cu fiul ei vitreg; *3*) (*despre lucruri*) a se uni, a se face una; a se închega, a se cicatriza; a îngheţa: *coeuntibus aquis in vallem* CURT. apele unindu-se într-o vale, *cornua coeunt* OV. coarnele (Lunii) se unesc, *coeunt ripae in artum* CURT. la loc strîmt, malurile se apropie, *ubi* (*Nilus*) *rursus coit* MEL. unde (Nilul) iarăşi se uneşte, (*med.*) *ut defrutum et medicamenta coeant* COL. ca vinul şi doctoriile să se amestece bine, *palpebrae non coeunt* CELS. pleoapele nu se închid; *ut coeat lac* VARR. ca laptele să se închege, *nondum coeuntia vulnera* OV. răni care nu s-au închis încă; *coit frigore pontus* marea îngheţată de ger, *coit formidine sanguis* VERG. sîngele îngheaţă de frică; **3** (*rar*) a se încăiera, a se lua la luptă: *iam agmina coibant* CURT. trupele se încăierau în luptă, *trepidae inter se coeunt* (*apes*) VERG. (albinele) fremătînd se încaieră între ele; **4** a se uni, a se alia, a se asocia (ca intenţie, voinţă): *duodecim adulescentuli coierunt* NEP. doisprezece tineri s-au asociat (*în vederea conjuraţiei*), *cum hoc tu coire ausus es?* CIC. cu acesta ai îndrăznit tu să te aliezi? *dic in amicitiam coeant* VERG. spune-le să se lege ca prieteni, *mos est regibus, quotiens in societatem coeant, implicare dextras* TAC. regii au obiceiul ca, de cîte ori încheie o alianţă, să-şi dea mîna; **5** (*vt.*) *coire societatem* a face o asociaţie: ~ *societatem sceleris cum aliquo* a se asocia la crimă cu cineva, ~ *societatem de cognati fortunis cum alienissimo* CIC. a se întovărăşi cu un ins cu totul străin spre a pune mîna pe averea unei rude, *societas coitur* CIC. cîrdăşia se încheie; [forme sincop.: *coit* = *coiit* etc.].

coepiō, *ere, coepī, coeptum vt.* şi *vi.* (*forma de prezent şi timpurile derivate sînt folosite numai în perioada preclasică; în celelalte perioade, se folosesc numai pf. şi supinul cu timpurile derivate*) a începe, a porni: *neque pugnas ego nec lites coepio* PL. eu nu pornesc nici la lupte, nici la procese, *ubi dies coepit* SALL. cînd a început să se facă ziuă, *civile bellum a Vitellio coepit* TAC. războiul civil a pornit de la Vitellius, *coepturi bellum* LIV. gata să înceapă războiul, *iter, quod coeperant* CURT. drumul pe care porniseră, *huiusce modi orationem coepit* TAC. a început să vorbească în acest fel, *iussis carmina coepta tuis* VERG. poezii începute din porunca ta; (*cu inf. act., dep. sau cu* fieri, *mai rar cu inf. pas.*) *coepi dicere* CIC. am început să vorbesc, *ut ver esse coeperat* CIC. de îndată ce venea primăvara, *plura fieri iudicia coeperunt* CIC. procesele au început să se înmulţească, *primo gravari coepit* CIC. mai întîi, a început să se lase greu; (*cu inf. pas.*) *paupertas probro haberi coepit* SALL. sărăcia a început să fie considerată ca o ruşine, *amphora coepit institui* HOR. a început să se facă o amforă; (*urmat de inf. pas.* **coeptus sum** = **coepi**): *pons institui coeptus est* CAES. a început să se facă un pod, *lapides iaci coepti sunt* CAES. a început să se arunce cu pietre, *pugnari coeptum est* NEP. a început lupta; (*rar, urmat de inf. dep.*) *loqui coeptum est* CAES. a început să se vorbească; *coepta luce* TAC. la începutul zilei, *coepta hieme* TAC. la începutul iernii; [*coepit* (*în trei silabe*) la LUCR. şi la comici].

coepiscopātus, *ūs m.* demnitatea de coleg al episcopului AUG.

coepiscopus, *ī m.* coleg şi ajutor de episcop ECCL.

coeptō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a porni să facă (ceva), a încerca să facă (ceva), a începe: ~ *fugam* TAC. a încerca să fugă, ~ *seditionem* TAC. a încerca să facă o răscoală, *coeptant oculi non posse tueri* LUCR. ochii încep să nu mai poată vedea; **2** a fi la început: *coeptantem coniurationem disiecit* TAC. a risipit conjuraţia, care era la începutul ei.

coeptum, *ī n.* lucrare pusă la cale, încercare, proiect: *di coeptis adspirate meis* OV. zei, sprijiniţi lucrarea pusă la cale de mine, *manus ultima coepto defuit* OV. lucrarea întreprinsă de mine n-a avut parte de ultima revizie, *temere coepta* LIV. întreprindere temerară, *coeptis immanibus effera Dido* VERG. Dido înnebunită de planul ei groaznic.

coeptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **caepio**

coeptus[2], *ūs m.* început, încercare, plan CIC., STAT.

coepulōnus, *ī m.* tovarăş de ospăţ PL.

coepulor, *ārī vi. dep.* a se ospăta împreună AMBR.

coerātor *arh. v.* **curator**

coerceō, *ēre, cuī, citum vt.* **1** a ţine strîns (oprind libera mişcare), a strînge, a încinge: *operibus intra muros coercetur hostis* LIV. duşmanul este ţinut strîns înlăuntrul zidurilor de fortificaţiile noastre, *villa coercebat positos sine lege capillos* OV. o bentiţă strîngea părul în dezordine, *amnis nullis coercitus ripis* LIV. rîul care nu e ţinut în albia lui de nici un mal, *omnia cingens et coercens caeli complexus* CIC. bolta cerului încingînd şi ţinînd strîns laolaltă totul, ~ *numeris verba* OV. a lega cuvintele în măsura versului, a face poezii; **2** (*spec.*) **a.** a ţine din scurt (un arbore care creşte prea mult), a tăia ce e de prisos: *vitem ferro amputans coercet* CIC. taie cu cosorul viţa, ~ *surgentia in altum cacumina oleae* QUINT. a tăia vîrfurile măslinului care se înalţă în văzduh, ~ *sacrum lucum* CAT. a curăţa de crengi dumbrava sfîntă, (*oc.*) ~ *supercrescentem carnem* CELS. a îndepărta carnea crescută deasupra; (*fig.*) *carmen, quod non multa litura coercuit* HOR. poezie pe care n-au şlefuit-o multe ştersături; **b.** (*poet.*) a ţine în ordine, a conduce: *Messapus primas acies coercet* VERG. Mesapus conduce avangarda, *virgaque coerces aureā turbam* HOR. şi cu vărguţa de aur conduci mulţimea umbrelor; **3** (*fig.*) a ţine în frîu, a înfrîna, a reprima: ~ *milites* CAES. a ţine în frîu soldaţii, ~ *cupiditates* CIC. a înfrîna poftele, ~ *fenus* LIV. a reprima camăta, ~ *sedi-*

tionem TAC. a înăbuşi răzvrătirea; (*ret.*) ~ *exsultantia* QUINT. a îndepărta tot ce se abate de la subiect; **4** a pedepsi: *eos morte, exsilio, vinclis coercent* (*leges*) CIC. pe aceştia (legile) îi pedepsesc cu moartea, cu exilul, cu închisoarea.

coercitiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) spaţiu restrîns; **2 a.** înfrînare, represiune: *num* ~ (*cupidinum*) *plus damni ferret* TAC. dacă nu cumva înfrînarea poftelor n-ar aduce mai multă pagubă, ~ *ambitus* VELL. reprimarea propagandei electorale; **b.** constrîngere, mijloc de constrîngere, coerciţie; pedepsire, pedeapsă; drept de constrîngere: *vetustissimi mortalium sine poena aut coercitionibus agebant* TAC. cei mai vechi oameni trăiau fără pedepse şi fără constrîngeri, (*cu genit. subiect.*) *sine coercitione magistratus* LIV. fără vreun mijloc de constrîngere din partea autorităţii, (*cu genit. obiect.*) ~ *errantium sceleratorumque* SEN. pedepsirea vagabonzilor şi a ticăloşilor; ~ *capitalis* DIG. pedeapsa capitală, ~ *in histriones* SUET. drept de constrîngere asupra actorilor, ~ *popinarum* SUET. dreptul de a lua măsuri asupra crîşmelor.

coercitor, *ōris m.* cel care menţine, care ţine în frîu: ~ *disciplinae militaris* EUTR. menţinător al disciplinei militare.

coerō *v.* **cūrō**

coerrō, *āre vi.* a da tîrcoale împreună DIG.

coetus, *ūs m.* **1** (*abstr.*, *rar*) joncţiune, reunire, întîlnire: ~ *stellarum* GELL. conjuncţiunea astrelor, ~ *amnium* CURT. confluenţa rîurilor, *primo coetu vicimus* PL. am învins de la prima ciocnire, *mors coetum dissipat ollis* LUCR. moartea le dezagregă (atomilor) numai reunirea; **2** (*concrt. frecv.*) adunare, întrunire: *coetus nocturni* LIV. întruniri nocturne, *coetus habere* LIV. a ţine întruniri, *sollemnes coetus ludorum* CIC. adunări anuale pentru celebrarea jocurilor publice, *coetus celebrare* VERG. a se aduna în număr mare, *miscere coetus* TAC. a aţîţa tulburări, (*cygni*) *coetu cinxere polum* VERG. (lebedele) au făcut roată prin aer.

Coeus, *ī m.* unul dintre titani (*tatăl Latonei*).

coexercitō (*I*) *vt.* a exersa laolaltă: *perceptiones coexercitatae ad finem* QUINT. cunoştinţe exersate laolaltă spre a atinge un scop.

coexsultō, *āre vi.* a tresălta de bucurie împreună cu... P. NOL.

cōgitābilis (*2*) *adj.* de conceput cu mintea SEN., APUL.

cōgitābundus (*3*) *adj.* adîncit în gînduri, gînditor GELL.

cōgitāmen, *inis n.* gîndire, reflecţie TERT.

cōgitāmentum, *ī n. v.* **cogitamen**

cōgitātē *adv.* cu chibzuială, gîndit PL., CIC.

cōgitātiō, *ōnis f.* **1** gîndire, reprezentare: *quod neque oculis, neque ullo sensu percipi potest, cogitatione tantum complectimur* CIC. ceea ce nu se poate percepe nici cu ochii, nici cu vreun alt simţ, ci cuprindem doar cu gîndirea, *cogitatione comprehendere* CIC. a-şi reprezenta, *ea, quae cogitatione depingimus* CIC. ceea ce ne închipuim cu gîndirea, (*cu genit. obiect.*) ~ *cum officii, tum periculi mei* CIC. reprezentarea atît a datoriei, cît şi riscului meu; **2** reflecţie, meditare (ca act): (*homo*) *solus particeps rationis et cogitationis* CIC. (omul) singur are raţiune şi e capabil de reflecţie, *cogitationem de alique re suscipere* CIC. a reflecta la ceva, *vis ut suscipiam cogitationem quidnam istis agendum putem* CIC. vrei să mă gîndesc ce-ar trebui, după părerea mea, să facă aceştia; **3** gînd (*ceea ce se gîndeşte*), idee: *mandare litteris cogitationes suas* CIC. a încredinţa scrisorilor gîndurile sale, *reticere cogitationes suas* CIC. a nu-şi dezvălui gîndurile, *omnes meas curas cogitationesque in eam conferebam* CIC. toate preocupările şi gîndurile mele i le consacram ei (republicii); **4** plan: *cogitatione rerum novarum abstinuit* TAC. a fost străin de planul unei răzvrătiri, *obstabat eius cogitationibus nemo praeter Milonem* CIC. nimeni, afară de Milo, nu se opunea intenţiilor lui.

cōgitātōrium, *iī n.* sediul gîndirii TERT.

cōgitātum, *ī n.* (*frecv. pl.*) **1** gîndire, idee: *cogitata praeclare eloqui* CIC. a-şi exprima ideile în chip strălucit; **2** plan, proiect: *cogitata perficere* CIC. a-şi duce la îndeplinire planurile.

cōgitātus, *ūs m.* gîndire, gînd APUL. ş.a.

cōgitō[1] (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a gîndi, a se gîndi, a cugeta: *homo cui vivere est* ~ CIC. omul pentru care a trăi înseamnă a gîndi, ~ *acutissime* CIC. a gîndi foarte pătrunzător, ~ *secum*, ~ *animo* CIC., ~ *in animo* TER., ~ *cum animo* CIC. a se gîndi în sinea lui, ~ *toto animo* CIC. a se gîndi adînc (cu *de*) ~ *de salute, non de victoria* CIC. a se gîndi la salvare, nu la victorie, *cum de tuis cogitas* CIC. atunci cînd te gîndeşti la ai tăi, (*cu ac.*) ~ *pacem* CIC. a se gîndi la pace, ~ *Scipionem, Catonem* TAC. a evoca figura lui Scipio, a lui Cato, *et maiores et posteros cogitate* TAC. gîndiţi-vă la strămoşi şi la urmaşi, (cu *ad*) *ad haec cogita* CIC. gîndeşte-te la aceste lucruri, (*cu ac. şi inf.*) *cogitemus corpus esse mortale* CIC. să ne gîndim că trupul e muritor, (*cu prop. interog. indir.*) *cogita quis sis* CIC. gîndeşte-te cine eşti, (cu *ut* sau *ne*) *cogitans, ut haberet, qua aufugeret* NEP. gîndindu-se cum să facă să aibă pe unde fugi, *cogitabat ne occasionem perderet* CAES. se gîndea ce să facă să nu piardă ocazia; **2** (*oc.*) a născoci, a inventa: *aliud cogitandum, quomodo resistatur patribus* LIV. trebuie să fie născocit alt mijloc, prin care să se ţină piept patricienilor, ~ *aliquid ad perniciem* NEP. a inventa ceva contra primejdiei; **3** a avea de gînd, a intenţiona [frecv. cu inf.]: *quid ad haec cogitas respondere?* CIC. ce ai de gînd să răspunzi la acestea?, *cogito me recipere* CIC. intenţionez să mă retrag, *exheredare pater filium cogitabat* CIC. tatăl avea de gînd să-şi dezmoştenească fiul, (*cu ac.*) ~ *caedem principis* TAC. a avea de gînd să-l ucidă pe împărat, ~ *rem pulcherrimam* CURT. a intenţiona ceva foarte frumos, (*poet.*) *quid cogitet humidus Auster* VERG. ce gînd are (ce mai aduce) austrul cel umed; (fam. subînţ. *ire, proficisci, manere*) *inde cogito in Tusculanum* CIC. de acolo intenţionez să mă duc la mine la Tusculum, *eo die cogitabam in Tusculano* CIC. în acea zi, intenţionez să fiu la Tusculum; **4** (*cu adv.*) a fi dispus bine *sau* rău (faţă de cineva), a fi animat de sentimente (bune sau rele): *si quid amice de Romanis cogitabis* NEP. dacă ai sentimente prieteneşti faţă de romani, *male de aliquo* ~ CIC. a voi răul cuiva.

cōgitō[2], *āre* (*frecvent. al vb.* **cogo**) *vt.* **1** a strînge la un loc, a aduna TREB.; **2** a constrînge VULG.

cognāta *v.* **cognatus**

cognātiō, *ōnis f.* **1** înrudire, legătură de sînge: ~ *et affinitas* CIC. înrudire prin naştere şi (înrudire) prin alianţă, *propinqua cognatione coniuncti* NEP. legaţi printr-o strînsă înrudire de sînge, ~ *longinqua*, ~ *longa* CURT. înrudire de departe, *Segestani cognatione cum populo Romano coniuncti* CIC. segestanii înrudiţi prin origine cu poporul roman, *vir amplissimo cognatione* CIC. om cu multe rubedenii, ~ *arborum* PLIN. arbori de aceeaşi speţă, ~ *equorum* PLIN. cai de aceeaşi rasă; **2** (*fig.*) legătură, afinitate, asemănare: ~ *studiorum et artium* CIC. comunitate de preocupări şi de studii.

cognātus (*3*) *adj.* **1** înrudit prin naştere (*din partea fie a tatălui, fie a mamei, pe cînd* **agnatus** — *numai din partea tatălui*) // **subst.** *m.* şi *f.* rudă: *cognati Darei* CURT. rudele lui Dareus, *cognati atque affines* CIC. rudele de sînge şi cele prin alianţă, *negat hanc esse sibi cognatam* TER. spune că aceasta nu-i este rudă; (*fig.*) *cognato sanguine victus* VERG. cedînd înrudirii de sînge, *cognati semina caeli* OV. germenii cerului înrudit (cu pămîntul), *cognatae urbes* VERG. oraşe surori; **2** (*fig.*) apropiat (prin natura sa), asemănător, conform: *nihil est tam cognatum mentibus nostris quam numeri* CIC. nu e nimic mai conform cu mintea noastră ca ritmul, *imponens cognata vocabula rebus* HOR. dînd lucrurilor numiri apropiate.

cognitiō, *ōnis f.* **1** cunoaştere, faptul de a face cunoştinţă: *hunc* (*Archiam*) *omnes cognitione et hospitio dignum existimarunt* CIC. pe acesta toţi l-au considerat că merită să-i facă cunoştinţă şi să-l primească în casă; **2** cunoaştere (*act intelectual*), studiu: ~ *et contemplatio naturae* CIC. studiul şi observarea naturii, *cognitionis amor et scientiae* CIC. dorinţa de a învăţa şi de a şti, ~ *causarum* CIC. cunoaşterea cauzelor, ~ *iuris* CIC. cunoaşterea dreptului; **3** (*fig. pl.*) noţiune, idee: *cognitiones deorum* CIC. idei despre zei; **4** (*jur.*) anchetare, cercetare, instrucţie: ~ *principis et senatus* QUINT. ancheta făcută de împărat şi de senat, *lex consulibus cognitionem dat* LIV. legea dă consulilor dreptul de a ancheta, ~ *de famosis libellis* TAC. ancheta despre manifestele insultătoare, ~ *inter patrem et filium* LIV. ancheta despre neînţelegerea dintre tată şi fiu; **5** (*rar*) recunoaştere TER. Eun. *921*.

cognitiōnālis (*2*) *adj.* privind instrucţia judiciară COD. TH.

cognitiōnāliter *adv.* cu titlu de informaţie judiciară.

cognitor, *ōris m.* **1** martor (care afirmă că cunoaşte pe cineva): *qui neque tibi notus esset neque cognitorem locupletem daret* CIC. care nici nu ţi-ar fi cunoscut, nici nu ţi-ar putea prezenta vreun martor serios care să garanteze că-l cunoaşte; **2** reprezentant (în justiţie), mandatar, avocat; (*gener.*) apărător, protector: (*Siculi*) *me cognitorem iuris sui esse voluerunt* CIC. (sicilienii) au voit ca eu să fiu reprezentantul drepturilor lor, ~ *huius sententiae* CIC. apărătorul acestei păreri, ~ *urbis* MANIL. protectorul oraşului, ~ *dithyramborum* FRONT. patronul ditirambilor; **3** judecător, instructor COD. TH.

cognitōrius (*3*) *adj.* de mandatar în justiţie GAI.

cognitūra, *ae f.* oficiul de acuzator public *sau* de anchetator GAI.

cognitus[1], *abl.* -*ū*, *m.* cunoaştere APUL.

cognitus[2] (*3*) *p. pf. v.* **cognosco** // **adj.** bine cunoscut, încercat, dovedit: *homo virtute cognitā* CIC. om de o virtute încercată.

cognōbilis (*2*) *adj.* inteligibil GELL.

cognōmen, *inis n.* **1** cognomen (*numele de familie, adăugat celui gentilic, de ex.*: Marcus (= *praenomen*) Tullius (= *nomen*) Cicero (= *cognomen*); **2** poreclă, supranume (*de ex.*: *Africanus*, *Asiaticus*, *Macedonicus*, *supranume după victoria obţinută în Africa, Asia, Macedonia*): *Aristides cognomine Iustus* NEP. Aristide, numit şi cel Drept, *duo Roscii, quorum alteri Capitoni* ~ *est* CIC. doi Roscii, dintre care unul are porecla de „Căpăţînă"; **3** nume: *clari cognominis Alba* VERG. Alba cu un nume strălucit, (*Italiam*) *Hesperiam Grai cognomine dicunt* VERG. grecii numesc (Italia) cu numele de Hesperia.

cognōmentum, *ī n.* **1** supranume CIC.; **2** nume TAC.

cognōminātim *adv.* cu acelaşi sens PRISC.

cognōminātio, *ōnis f.* supranume AFRAN.

cognōminātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **cognomino**

cognōminatus[2] (*3*) *adj.* cu acelaşi sens, sinonim CIC.

cognōminis (*2*) *adj.* cu acelaşi nume: *duo germanae cognomines* PL. două surori cu acelaşi nume, (*cu genit.*) *cognomines eorum* PLIN. care aveau acelaşi nume ca ei, (*cu dat.*) *filium cognominem sibi* SUET. pe fiu, care avea acelaşi nume ca el.

cognōminō (*I*) *vt.* **1** a supranumi: *propter fortitudinem Achilles cognominatus est* VAL. MAX. din cauza vitejiei a fost supranumit Achilles; **2** a numi: *rex ab exercitu cognominatur* IUST. este numit rege de către armată.

cognōscens, *ntis p. pr. v.* **cognosco** // **adj.** care are cunoştinţă de... RH. HER. *4, 25*.

cognōscō, *ere, gnōvī, gnitum vt.* şi *vi.* **1** a cunoaşte: ~ *regiones* CAES. a cunoaşte regiunile, ~ *naturam moresque hominis* CIC. a cunoaşte firea şi moravurile omului, ~ *Demosthenem totum* CIC. a cunoaşte opera lui Demosthene în întregime; (*cu întregire predic.*): ~ *aliquem bonum* CIC. a cunoaşte pe cineva ca om bun, *disertissimum cognovi avum tuum* CIC. l-am cunoscut pe bunicul tău ca pe un om foarte elocvent, ~ *aliquem hominem summā probitate* CIC. a cunoaşte pe cineva ca pe un om de o cinste exemplară, (*cu genit. calit.*) ~ *aliquem magnae inter Gallos auctoritatis* CAES. a cunoaşte pe cineva ca pe un om cu mare autoritate printre galli; **2** (*spec.*) a avea o legătură sexuală: *virum cognovit virgo* OV. fata a avut legături cu un bărbat; **3** a afla [cu ac. cu inf.]: *ab his cognoscit non longe eo loco oppidum abesse* CAES. află de la aceştia că cetatea nu e departe de acel loc, *per exploratores cognoscit montem a suis teneri* CAES. află prin iscoade că muntele este ocupat de ai săi, *id factum* (*esse*) *ex suis hospitibus cognoverat* SALL. aflase de la gazdele sale că se întîmplase acest lucru; (*abl. abs.*) *his rebus cognitis* CAES. aflîndu-se aces-

te lucruri; *cognito* (= *cum cognitum esset*) aflîndu-se: *cognito vivere Ptolemaeum* LIV. aflîndu-se că Ptolemeu trăieşte, *ibi cognoscit de Clodii morte* CAES. acolo află de moartea lui Clodius, *ab eo de periculis Ciceronis cognoscitur* CAES. este informat de acela despre primejdiile care îl ameninţă pe Cicero; (*frecv.*) *cognovi* (= pf. logic) ştiu, *cognoveram* ştiam: *id socordiane an casu acciderit, parum cognovi* SALL. nu ştiu bine dacă aceasta a avut loc din indolenţa lor sau din întîmplare, *Dumnorigem cupidum imperii cognoverat* CAES. îl ştia pe Dumnorix doritor de putere, *Romae nondum cognito qui fuisset exitus* TAC. la Roma neştiindu-se care fusese rezultatul: *id quantae saluti fuerit Graeciae, bello cognitum est Persico* NEP. de ce folos pentru salvarea Greciei a fost aceasta s-a văzut în războiul cu perşii, *id erit facile cognitu* CIC. aceasta va fi uşor de ştiut, *cognitum habere* CIC. a şti bine; **4** a recunoaşte: *et signum et manum suam cognovit* CIC. a recunoscut şi sigiliul, şi scrisul lui, ~ *aliquem facie* LIV. a recunoaşte pe cineva după faţă; **5** (*judic.*) a face o cercetare, a ancheta, a instrui un proces: *Verres adesse iubebat, Verres cognoscebat, Verres iudicabat* CIC. Verres cita martorii, Verres ancheta, Verres judeca, ~ *causam* QUINT. a ancheta o afacere judiciară, *causa cognitā capitis absolutus est* NEP. după ce cauza a fost cercetată, el a fost achitat de pedeapsa capitală, ~ *de hereditate* CIC. a face cercetări în privinţa unei moşteniri, *Caesar ut cognosceret, postularunt* CAES. au cerut ca Caesar să facă cercetările; [forme sincopate: *cognosti* = *cognovisti*, *cognoram* = *cognoveram*, *cognoro* = *cognovero* etc.; *cognoscin* = *cognoscine*].

cōgō, *ere, coēgī, coāctum vt.* **I** (a strînge laolaltă) **1 a.** a strînge, a aduna: ~ *oves stabulis* VERG. a strînge oile ducîndu-le în staule, ~ *multitudinem ex agris* CAES. a strînge o mulţime de oameni de pe ogoare, ~ *copias in unum locum* CAES. a aduna trupele concentrîndu-le într-un singur loc, ~ *naves, equites, classem* CAES. a aduna corăbii, călăreţi, o flotă, *frumenti magnum numerum coegit* CIC. a adunat o mare cantitate de grîu; **b.** (*despre adunări publice*) ~ *senatum* CIC. a convoca senatul, *omnes in senatum coguntur* CIC. toţi sînt convocaţi la şedinţa senatului, *coguntur senatores* CIC. senatorii vin la şedinţă, ~ *concilium* CAES. a convoca o consfătuire; **c.** (*despre produse şi dări*) ~ *oleam* CAT. a recolta măsline, ~ *mella pressis favis* VERG. a recolta miere storcînd fagurii, ~ *pecunias a Dyrrachinis* CIC. a încasa sume de bani de la locuitorii din Dyrrachium, ~ *bona in fiscum* TAC. a confisca bunurile; **d.** (*mil.*) *agmen* ~ a încheia convoiul, a face ariergarda, *primae cohortes ibant; levis armatura et equites cogebant* LIV. în frunte mergeau cohortele; trupa uşor înarmată şi călăreţii încheiau (convoiul); (*fig.*) *quarum* (*stellarum*) *Lucifer agmina cogit* Luceafărul încheie convoiul stelelor, *ut nec duces simus, nec agmen cogamus* CIC. să nu fiu nici primul, nici ultimul, *sic ordinandus dies omnis, tamquam agmen cogat* SEN. să ne orînduim fiecare zi ca şi cum ar fi ultima; **e.** (*despre lichide*) a condensa: *frigore mella cogit hiems* VERG. iarna cu gerul ei îngheaţă mierea, ~ *lac in duritiam* PLIN. a face să se prindă laptele; (*mil.*) *cuneis coactis* LIV. în coloane strînse; **f.** a restrînge spaţiul, a strîmta: *amnem ripae cogunt* CURT. malurile îngustează rîul, *saltus in artas coactus fauces* LIV. un defileu strîmtîndu-se într-o trecătoare îngustă; **g.** (*pas.*) a se strînge într-un întreg, a se uni: *coactis cornibus in plenum orbem* OV. coarnele Lunii unindu-se într-un cerc deplin (lună plină), *caelum hoc, in quo nubes, imbres ventique coguntur* CIC. acest cer pe care se formează norii, ploile şi vînturile, *coacta semina* VERG. germenii strînşi laolaltă (nediferenţiaţi) ai materiei originare, *omnibus* (*medicamentis*) *in unum bene coactis* SCRIB. toate (medicamentele) fiind bine amestecate; **2** (*fig.*) a dispune (restrîngînd), a concentra, a restrînge, a reduce; (*oc.*) a conchide, a deduce: *se ius civile in certa genera coacturum* CIC. (că) el va concentra noţiunile de drept civil, dispunîndu-le în categorii precise, ~ *verba in alternos pedes* OV. a dispune cuvintele în distih elegiac, ~ *aliquid in breve* LIV. a rezuma ceva, *qui quinquennalem ante censuram intra sex mensum et anni coegisset spatium* LIV. care redusese cenzura mai înainte cincinală la o durată de un an şi şase luni, (*oc.*) *hoc cogere volebat falsas litteras esse* CIC. prin asta voia să conchidă că scrisoarea este falsă, *ex quibus id quod volumus efficitur et cogitur* CIC. din acestea rezultă şi se deduce ca o concluzie ceea ce căutăm. **II 1** a împinge cu forţa, a împinge: *vis ventorum in Rhodiorum portum navem coegit* CIC. furia vînturilor a împins corabia în portul rodienilor, *quercum cuneis coactis scindere* VERG. a despica un stejar cu pene împinse cu forţa; **2** (*fig.*) a constrînge, a forţa: *magnitudine supplicii dubitantes cogit* CAES. îi constrînge pe cei şovăielnici prin asprimea pedepsei, *si res cogat* CAES. dacă situaţia ar impune-o, *inopiā frumenti coactus* LIV. constrîns de lipsă de grîu, (*cu inf.*) *alio transire cogunt* CAES. îi constrîng să se mute în altă parte, (*cu ac. şi inf.pas.*) *Gallicus tumultus dictatorem creari coegit* LIV. atacul gallilor a impus alegerea unui dictator, *quod arma amitti cogebat* LIV. ceea ce impunea să se renunţe la arme, (cu *ut* şi conjct.) *ut confitear me cogunt* CIC. mă constrîng să mărturisesc, (cu prep. *ad* şi *in*) ~ *aliquem ad militiam* SALL. a constrînge pe cineva la serviciul militar, ~ *in deditionem* LIV. a sili să se predea, ~ *ad depugnandum omnes* NEP. a forţa pe toţi să lupte, (*cu ac.n. al unui pron.*: *aliquem aliquid*) *civis qui id cogit omnes imperio* CIC. cetăţeanul care îi obligă pe toţi la aceasta prin ordin, *etiamne id lex coegit?* oare şi la asta te-a constrîns legea?, *persuadere aliquid, non omnia vi* ~ CIC. a convinge de ceva, nu a impune totul cu forţa, (*pas.*) *ego hoc cogor* CIC. eu sînt constrîns la aceasta // **coactus** (*3*) *p. pf.* silit, căutat, forţat: *coacta mors* TAC. moarte forţată, *numeri coacti* QUINT. cadenţe căutate.

cohabitātiō, *ōnis f.* coabitare AUG.

cohabitātor, *ōris m.* cel care locuieşte împreună cu altul ECCL.

cohabitō, *āre vi.* a locui împreună, a coabita HIER.

cohaerens, *ntis p. pr. v.* **cohaereo** // **adj.** coerent, cu legătură GELL.

cohaerenter *adv.* neîntrerupt FLOR.
cohaerentia, *ae f.* coeziune a elementelor, coerenţă, strînsă legătură, conexiune CIC., GELL.
cohaereō, *ēre, haesī, haesum vi.* 1 a fi strîns legat, a fi unit, a fi lipit (cu): *conferti et quasi cohaerentes tela vibrare non poterant* CURT. înghesuiţi şi aproape lipiţi unul de altul, (soldaţii) nu puteau arunca săgeţi, (cu *inter se*) *ossa inter se cohaerent* CELS. oasele sînt strîns legate între ele, (cu *cum*) *cohaerens cum corpore membrum* CIC. membru unit cu corpul, (*cu dat.*) *turris muris hostium propemodum cohaerebat* CURT. un turn era aproape lipit de zidurile duşmanilor, (*fig.*) *non cohaerentia inter se dicere* a spune lucruri fără legătură între ele, *quod causae non cohaeret* QUINT. ceea ce nu are legătură cu cauza, *gentes non moribus nobiscum cohaerentes* CURT. neamuri care prin moravurile lor n-au legătură cu noi; 2 a se ţine împreună (formînd un tot organic), a fi coerent: *mundus ita apte cohaeret, ut dissolvi nullo modo possit* CIC. Universul formează atît de strîns un tot, încît nu poate fi în nici un chip risipit, *ille est vinculum per quod respublica cohaeret* SEN. el este legătura prin care statul se ţine ca un tot, *vix oratio cohaerebat* CIC. cu greu vorbirea avea coerenţă, *male cohaerens cogitatio* QUINT. idei (de dezvoltat) care nu se ţin într-un tot bine închegat.
cohaerescō, *ere, haesī vi.* a se lega strîns împreună CIC.
cohaereticus, *ī m.* tovarăş de erezie HIER.
cohaesī *pf. v.* **cohaereo** şi **cohaeresco**
coherceō *v.* **coerceo**
cohērēs, *ēdis m. şi f.* comoştenitor, comoştenitoare CIC. ş.a.
cohibeō, *ēre, buī, bitum vt.* 1 a ţine împreună, a închide, a conţine: ~ *crinem nodo* HOR. a strînge părul cu un nod, *universa natura omnes naturas cohibet* CIC. natura în totalitatea ei închide în sine (conţine) orice natură particulară, *terra semen cohibet* CIC. pămîntul ascunde în sînul lui sămînţa, ~ *fortes auro lacertos* OV. a strînge braţele puternice cu o brăţară de aur; 2 a reţine, a ţine încătuşat, a închide: ~ *milites intra castra* CURT. a nu da voie soldaţilor să iasă din tabără, ~ *ventos carcere* OV. a închide vînturile în temniţă, ~ *aliquem in vinculis* CURT. a ţine pe cineva încătuşat în lanţuri; 3 (*fig.*) a reţine, a înfrîna, a opri, a împiedica: ~ *manum ab auro* CIC. a nu se atinge de aur, ~ *a coniugibus libidines* CIC. a-şi reţine poftele de la soţiile altora, ~ *iras* VERG. a-şi înfrîna pornirile mînioase, *vix fletum ~ posse* VAL. MAX. a-şi înfrîna cu greu plînsul, *cohibita aedificiorum altitudine* TAC. fiind limitată înălţimea clădirilor, ~ *bellum* LIV. a împiedica războiul, *ne flumine quidem interiecto cohibebantur, quominus*... TAC. nici de rîul care îi despărţea nu erau împiedicaţi de a..., *quae alia procuratoribus cohibentur* TAC. alte provincii care sînt ţinute în frîu (administrate) de procuratori.
cohibilis (*2*) *adj.* curgător, în care totul se ţine uşor GELL.
cohibiliter *adv.* strîns APUL.
cohibitiō, *ōnis f.* reţinere, moderare LACT.
cohibitus (*3*) *p. pf. v.* **cohibeo** // **adj.** strîns, concis GELL.
cohonestō (*I*) *vt.* a onora, a spori valoarea, a înfrumuseţa: ~ *exsequias* CIC. a da strălucire funeraliilor, ~ *statuas* CIC. a da preţ statuilor, ~ *victoriam* LIV. a înălţa valoarea victoriei, ~ *res turpes* ARN. a da o faţă onorabilă unor lucruri ruşinoase; [formă sincopată: *cōnestat* ACC. = *cohonestat*].
cohorrescō, *ere, horruī vi.* a începe să tremure, a fi cuprins de fiori CIC. ş.a.
cohors, *rtis f.* 1 ogradă (la fermă), curte (pentru vite, păsări): *abstulerat* (*vulpes*) *multas cohortis aves* OV. vulpea răpise multe păsări din poiată; 2 (*frecv.*) cohortă (*1/10 dintr-o legiune, cuprinzînd trei manipule* — v. *manipulus* — *sau şase centurii*): ~ *praetoria* cohorta pretoriană (*care e la dispoziţia comandantului*), escorta comandantului, *cohortes auxiliares* sau *sociae* sau numai *cohortes* SALL. trupe auxiliare, contingente ale aliaţilor; (*pl.*) *cohortes praetoriae* cohortele pretoriene (*între nouă şi şaisprezece cohorte*); garda imperială (*nouă cohorte*: *aproximativ o mie de oameni*), *cohortes vigilum* cohorte de pompieri, *cohortes urbanae* TAC. cohorte care fac poliţia oraşului; 3 stat-major, suită a unui magistrat la conducerea unei provincii; 4 (*fig.*) alai, ceată, droaie; [forme rare: **cors** şi **chors**, *rtis*; genit.pl. *cohortium*].
cohortālīnus (*3*) *adj.* de cohorte imperiale, de gardă imperială // **cohortālīnī**, *ōrum m. pl.* soldaţi din garda imperială COD. TH.
cohortālis (*2*) *adj.* 1 de ogradă, de curte, de poiată: *cohortales aves* COL. păsări de curte, ~ *ratio* COL. slujbă în ogradă; 2 de gardă imperială // **cohortālēs**, *ium m. pl.* pretorieni COD. TH.
cohortātiō, *ōnis f.* încurajare, îmbărbătare, îndemn: (*genit. subiect.*) ~ *ducis* TAC. vorbele de îmbărbătare ale comandantului adresate soldaţilor (*genit. obiect.*) ~ *militum* îmbărbătarea soldaţilor, ~ *iudicum ad bene iudicandum* ~ CIC. îndemnul dat judecătorilor de a judeca cinstit.
cohorticula, *ae f.* cohortă mică CIC.
cohortō, *āre vt.* (*arh.*) *v.* **cohortor**
cohortor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a îndemna; (*mil.*) a îmbărbăta soldaţii la luptă: ~ *ad concordiam liberos suos* SUET. a-i îndemna pe copiii săi la bună înţelegere, ~ *vos ad recuperandam libertatem* CIC. a vă îndemna la redobîndirea libertăţii, *cohortatur suos ne animo deficiant* CAES. îi îndeamnă pe ai săi să nu se descurajeze, *cohortatur milites ut velint*... CAES. îi îndeamnă pe soldaţi să vrea..., (*mil.*) *cohortatus suos, proelium commisit* CAES. îmbărbătîndu-i pe ai săi printr-un discurs, porneşte la luptă; [*cohortatus* = *arh.* cu sens pas.].
cohum, *ī n.* (*arh.*) bolta cerului ENN.
cohūmidō, *āre vt.* a uda complet APUL.
coiciō *v.* **conicio**
coimbibō, *ere vi.* a se îmbiba împreună; (*fig.*) a-şi pune în minte acelaşi lucru ARN.
coimplicitus (*3*) *adj.* implicat împreună (cu) TERT.
coinquinābilis (*2*) *adj.* care poate fi mînjit AUG.
coinquinātiō, *ōnis f.* mînjire VULG.
coinquinātus (*3*) *p. pf. v.* **coinquinō** // **adj.** contaminat, infectat ARN.

coinquinō (*1*) *vt.* a mînji ACC.; (*med.*) a infecta COL.; (*fig.*) a slăbi, a îmbolnăvi.

coitiō, *ōnis f.* 1 contact, întîlnire (*între persoane*): *vide quid agas: prima ~ est acerrima* TER. vezi ce faci: primul contact e foarte greu; 2 înţelegere ascunsă (*contra altcuiva*), conspiraţie, complot: *coitionem dirimere* CIC. a dejuca o cabală; 3 contact sexual MACR.

coitus, *ūs m.* (întîlnire) a. conjuncţiune a unui astru cu altul: *luna in coitu solis* PLIN. Luna în întîlnirea cu Soarele; b. (*med.*) acumulare, strîngere (la un loc): *~ puris* CELS. colectare de puroi, *~ sordium in auribus* CELS. adunare de murdărie în urechi, *~ venae* CELS. cicatrice a venei; c. împreunare sexuală, contact sexual: *ante coitum feminae* CELS. înainte de contactul cu o femeie; d. fecundaţie (*la plante*); altoi; e. (*gram.*) contragere: *~ syllabarum* QUINT. contragere a două silabe într-una singură.

coix, *icis f.* (un fel de) palmier PLIN.

cōlaepium, *iī n.* pulpă de porc, şuncă PETR.

colaphizātor, *ōris m.* cel care dă pumni AUG.

colaphizō, *āre vt.* a lovi cu pumnii TERT.

colaphus, *ī m.* lovitură de pumn: *colapho icere* (*ferire*) PL. a izbi cu pumnul, *colaphum alicui ducere* QUINT. a trage cuiva un pumn, *colaphos infregit mihi* TER. m-a zdrobit în pumni.

cōlātus (*3*) *p. pf. v.* **cōlō** // **adj.** limpede TERT.

Colchis, *idis f.* Colchida: *1*) ţinut în sudul Caucazului, pe malul de est al Mării Negre, udat de rîul Phasis; *2*) (subînţ. *mulier*) Colchidiana (Medeea) // **Colchus**, *ī m.* locuitor al Colchidei // **Colchus** (**Colchicus**) (*3*) *adj.* colchidian.

cōleātus (*3*) *adj.* avînd testicule (*v. coleus*) POMPON.

cōlēfium *v.* **cōlaepium**

cōlescō *v.* **coalesco**

cōleus, *ī m.* testicul CIC., PETR.

cōlicē, *ēs f.* leac contra colicilor CELS.

cōliculus *v.* **cauliculus**

cōlicus, *ī m.* cel care suferă de colică VEG.

cōliphium, *iī n. v.* **colyphia**

cōlis, *is m. v.* **caulis**

collabascō, *ere vi.* a începe să se clatine PL.

collabefactō, *āre, ātum vt.* face să se clatine OV.

collabefīō, *fieri, factus sum vi.* a se prăvăli, a se sfărîma, a se distruge: *ut altera* (*navis*) *praefracto rostro tota collabefieret* CAES. încît cealaltă corabie, rupîndu-şi prora, se sfărîmă cu totul, (*fig.*) *Aristides a Themistocle collabefactus* NEP. Aristide răsturnat de Themistocle.

collābor, *lābi, lapsus sum vi.* a se prăbuşi (ca un bloc), a cădea (ca un lucru inert): *domus tota collapsa est* PLIN. IUN. toată casa s-a prăbuşit, *urbes collapsae motu terrae* TAC. oraşe care s-au prăbuşit de cutremur, *~ ante pedes alicuius* PETR. a se prăvăli la picioarele cuiva, *collapsa membra* VERG. membrele căzute, *cervix collapsa* VERG. capul căzut, (*fig.*) *ne militum animi collabantur* VAL. MAX. pentru ca soldaţilor să nu le piară curajul, *collapsus est hic in corruptelam suam* PL. acesta a căzut în mocirla corupţiei sale.

collabōrō, *āre vi.* a lucra împreună cu altul, a conlucra TERT.

collacerātus (*3*) *adj.* sfîşiat cu totul TAC.

collacrimātiō, *ōnis f.* izbucnire în plîns, plîns CIC.

collacrimō (*1*) 1 *vi.* a izbucni în lacrimi: *complexus me senex collacrimavit* CIC. îmbrăţişîndu-mă, bătrînul a izbucnit în plîns; 2 *vt.* a deplînge: *~ suum patriaeque casum* LIV. a deplînge nenorocirea lui şi a patriei.

collactānea (**collactea**), *ae f.* soră de lapte IUV. *6, 307.*

collactāneus (**collacteus**), *ī m.* frate de lapte DIG.

collaetor, *ārī vi. dep.* a se bucura împreună TERT.

collaevō *v.* **collevo**

collapsiō, *ōnis f.* cădere deodată, laolaltă cu… FIRM.

collāre, *is n.* zgardă.

collāris (*2*) *adj.* de gît PETR.

collaterō, *āre vt.* a se afla de o parte şi de alta, a flanca MART. CAP.

Collātia, *ae f.* vechi oraş sabin pe rîul Anio, la est de Roma (*locul de naştere al lui Lucius Tarquinius, soţul Lucreţiei*) // **Collātīnus** (*3*) *adj.* collatin, din Collatia: *Collatinus populus* LIV. poporul din Collatia; (*cognomen*) L. Tarquinius Collatinus: *penetralia Collatina* OV. căminul lui Tarquinius Collatinus // **Collatīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Collatia, collatinii.

collātīcius (*3*) *adj.* 1 luat de la mai mulţi, împrumutat, adunat prin colectă SEN.; 2 amestecat PLIN.

collātiō, *ōnis f.* 1 strîngere (la un loc), reunire: *~ militiarum* PL. reunirea trupelor; 2 contribuţie bănească; ofrandă (împăratului): *omnem collationem recusare* SUET. a refuza orice contribuţie; 3 ciocnire, înfruntare; dispută: *collationes signorum* CIC. ciocnirile dintre armate, *~ centuriarum* CIC. înfruntarea centuriilor; (*ret.*) analogie CIC.; (*gram.*) grad de comparaţie: *in collatione reliquarum* (*legionum*) HIRT. în comparaţie cu celelalte legiuni, *collatione rationis* CIC. prin analogie, *~ secunda, ~ tertia* FEST. comparativul, superlativul.

collātīvus (*3*) *adj.* 1 (*despre stomac*) care înghite orice PL.; 2 făcut prin contribuţie în comun: *sacrificium collativum* FEST. sacrificiu plătit prin contribuţie // **collātīvum**, *ī n.* contribuţie, tribut COD. TH.; 3 comun, colectiv MACR.

collātor, *ōris m.* 1 cel care contribuie PL.; 2 (*jur.*) contribuabil COD. TH.; 3 cel care compară AUG.

collātrō, *āre vt.* a lătra împotriva…, a lătra la… SEN. Vit. *17, 1.*

collātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **conferō**

collātus[2], *ūs m.* 1 (*mil.*) ciocnire, luptă B. HISP.; 2 contact, schimb de idei CENS.

collaudābilis (*2*) *adj.* lăudabil în toate privinţele PRUD.

collaudātiō, *ōnis f.* elogiere CIC. ş.a.

collaudātor, *ōris m.* elogiator AUG.

collaudō (*1*) *vt.* a încărca de laude CAES., CIC.

collaxō, *āre vt.* a lărgi, a dilata LUCR.

collecta, *ae f.* 1 cotă, cotizaţie (la un banchet) CIC.; 2 adunare, reuniune HIER.

collectāneus (*3*) *adj.* cules: *dicta collectanea* SUET. culegere de sentinţe // **collectānea**, *ōrum n. pl.* culegere (de texte) PRISC.

collectārius, *iī m.* cel care schimbă bani SYMM.; casier, colector al fiscului COD. TH.

collectīcius (*3*) *adj.* adunat din multe părţi: ~ *exercitus* CIC. armată adunată în grabă, ~ *ignis* SEN. foc alimentat din multe părţi.

collectiō, *ōnis f.* **1** strîngere, adunare (la un loc): ~ *membrorum fratris* CIC. strîngerea membrelor fratelui său; **2** (*fig.*) **a.** (*ret.*) recapitulare, rezumat CIC.; **b.** (*fil.*) raţionament, silogism SEN. **c.** (*med.*) colectare de puroi, abces PLIN.

collectīvus (*3*) *adj.* **1** adunat la un loc: ~ *humor* SEN. apă strînsă în bazin; **2** (*fil.*) silogistic QUINT.; **3** colectiv GRAMM.

collector, *ōris m.* condiscipol, coleg de şcoală AUG.

collectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **colligo**[2] // **adj. 1** restrîns, modest (ca fel de viaţă) APUL.; **2** concentrat, concis (ca exprimare) TAC.

collectus[2], *ūs m.* adunare, îngrămădire LUCR.

collēga, *ae m.* **1** coleg (într-o magistratură): ~ *in praetura* CIC. coleg de pretură; **2** (*gener.*) confrate, camarad, tovarăş PL., CIC.

collēgī *pf. v.* **colligo**[2]

collēgiārius (*3*) *adj.* din aceeaşi asociaţie, din aceeaşi comunitate TERT.

collēgiātus, *ī m.* membru al unei corporaţii COD. TH.

collēgium, *iī n.* **1** (*abstr.*) colegialitate (într-o funcţie publică): *consulatus patris et filii collegio insignis* TAC. consulat faimos prin colegialitatea dintre tată şi fiu; **2** (*concrt.*) colegiu (de magistraţi sau preoţi): ~ *tribunorum* LIV. (*praetorum* CIC. *pontificum* CAES.) colegiul tribunilor, pretorilor, pontificilor, *ex collegii sententia pronuntiant* LIV. declară după hotărîrea colegiului, *pro collegio* LIV. în numele colegiului; **3** asociaţie, corporaţie: *collegia dissolvere* SUET. a dizolva asociaţiile politice, ~ *figulorum* PLIN., ~ *poetarum* VAL. MAX. asociaţia olarilor, asociaţia poeţilor (*ironic*) *ambubaiarum collegia* HOR. trupele de flautiste syriene.

collēticus (*3*) *adj.* cicatrizant VEG.

collēvī *pf. v.* **collinō**

collībertus, *ī m.* sclav eliberat o dată cu altul de unul şi acelaşi stăpîn.

collibet (collubet), *ēre, libuit* şi *collibitum est vi. impers.* (*nefolosit la pr.*) a-i veni pofta, a avea plăcere: *si collibuisset... citaret* HOR. dacă-i venea pofta... cînta; (*pers.*) *omnia quae victoribus collibuissent* SALL. tot ce le-ar fi plăcut învingătorilor.

collībrō, *āre vt.* a cumpăni, a măsura CAT.

colliciae (colliquiae), *ārum f. pl.* rigolă, jgheab de scurgere a apei VITR. // **colliciāris** (*2*) *adj.* de scurgere: *colliciārēs tegulae* CAT. ţigle care formează un jgheab.

colliculus, *ī m.* (dim. al lui *collis*) colină mică APUL.

collīdō, *ere, līsī, līsum vt.* **1** a izbi unul de altul, a lovi (între ei), a ciocni; (*pas., sens refl.*) a se ciocni: ~ *manus inter se* SEN. a bate din palme, *mare inter se navigia collidit* CURT. marea izbeşte corăbiile una de alta, (*pas.*) *dentes colliduntur* SEN. dinţii clănţăne; **2** (*fig.*) a opune unul altuia; (*pas., sens refl.*) *mille causae nos collident* PETR. o mie de motive ne vor pune în conflict, *collidit gloria fratres* STAT. setea de glorie pune în conflict fraţii, *duae leges colliduntur* QUINT. două legi se opun una alteia, *consonantes si binae collidantur* QUINT. dacă două consonante se întîlnesc, *collisa inter se duo reipublicae capita* VELL. cele două căpetenii ale statului ajungînd în conflict, *Graecia barbariae* (= *dat.*) *lento collisa duello* HOR. Grecia care s-a înfruntat cu barbarii într-un lung război; **3** a sparge, a sfărîma, a strivi: *vasa collisa* CIC. vase ciocnite, *nasus collisus* SEN. nas turtit.

colliga, *ae f.* loc de întrunire PLIN.

colligātē *adv.* strîns AUG.

colligātiō, *ōnis f.* legătură, articulaţie, îmbinare: *tota* ~ *operis solveretur* VAL. MAX. întreaga legătură a elementelor operei s-ar distruge, ~ *causarum* CIC. înlănţuirea cauzelor.

colligō[1] (*I*) *vt.* **1** a lega (la un loc), a strînge (laolaltă): *colliga manus* CIC. leagă-i mîinile, *nimis arte colligor* PL. sînt legat prea strîns, *bitumen vulnera colligat* PLIN. smoala strînge (cicatrizează) rănile, (*fig.*) *quattuor officiorum genera inter se colligata* CIC. patru feluri de îndatoriri legate între ele, *annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit* CIC. a strîns într-o singură carte istoria a şapte sute de ani, *aures exspectant, ut verbis colligentur sententiae* CIC. urechea aşteaptă ca ideile să fie bine prinse în întreguri armonios exprimate; **2** a imobiliza, a stînjeni libertatea de mişcare: *ni Brutum colligassemus in Graecia* CIC. dacă nu l-am fi ţintuit pe Brutus în Grecia, ~ *impetum furentis* CIC. a pune o stavilă pornirii nebunului.

colligō[2], *ere, lēgī, lēctum vt.* **1** a aduna, a strînge (la un loc): ~ *uvas de vitibus* OV. a aduna struguri de pe viţă, ~ *flores* OV. a culege flori, ~ *pecuniam* HOR. a strînge bani, (*mil.*) ~ *vasa* CIC. a strînge bagajele (pentru plecare), ~ *milites* CIC. a aduna soldaţi, ~ *naves in unum* CAES. a strînge corăbiile într-un singur loc, ~ *naufragium* CIC. a culege resturile unui naufragiu, *facultas sui colligendi hostibus non dedit* CAES. n-a dat duşmanilor putinţa de a se aduna la un loc, ~ *aquas pluvias* QUINT. a aduna apă de ploaie, *nox pluviam ne colligat* VERG. ca noaptea să nu aducă ploaie, *collectae nubes* VERG. nori care s-au adunat, (*fig.*) ~ *vires ad agendum* LIV. a aduna forţe spre a acţiona, *iram colligit et ponit temere* HOR. se înfurie şi se potoleşte fără motiv, ~ *curriculo pulverem Olympicum* HOR. a stîrni nori de praf cu carul său la alergările olimpice; **2** a strînge, a ridica: ~ *librum elapsum* PLIN. a ridica o carte căzută, ~ *togam* MART. a strînge toga, ~ *capillos sparsos in nodum* OV. a strînge părul despletit într-un nod; (*pas. cu sens refl.*) *nodo sinus collecta fluentes* VERG. strîngîndu-şi faldurile unduitoare cu un nod; **3 a.** a strînge, a restrînge: ~ *breviore spatio orbem* LIV. a restrînge cercul pe o suprafaţă mai mică, *in spiram se colligit anguis* VERG. şarpele se strînge încolăcindu-se într-o spirală, *se in sua colligit arma* VERG. se face mic în spatele scutului, *alitis in parvae collecta figuram* VERG. făcîndu-se mică cît o pasăre; **b.** (*oc.*) a reţine, a opri: *cum ingens multitudo hastas non protenderet, non colligeret* TAC. deoarece mulţimea lor

marc nu putea să ducă nici înainte, nici înapoi lăncile, *colligit equos* OV. oprește caii, ~ *vestigia* LUC. a-și opri pașii; 4 (*fig.*) a căpăta, a dobîndi, a cîștiga: *habet existimationem multo labore collectam* CAES. se bucură de o stimă cîștigată cu mare efort, ~ *benevolentiam civium* CIC. a-și cîștiga bunăvoința concetățenilor, ~ *famam clementiae* LIV. a-și cîștiga renumele de om blînd, ~ *crimina maiestatis* PLIN. IUN. a-și atrage învinuiri de lezmaiestate, ~ *sitim* VERG. a provoca sete, *qui frigus collegit* HOR. cel care s-a înfrigurat, *se* ~ sau *colligere animum* (*animos*), *mentem* a-și reveni: *se* ~ *ex timore* CAES. a-și reveni din spaimă, *deinde, collecto animo, respondit* TAC. apoi, revenindu-și, răspunse, ~ *mentem* OV. a-și veni în simțiri; 5 a trece în revistă, a enumera: ~ *omnia bella civilia* CIC. a evoca toate războaiele civile, *cum maximarum civitatum animo calamitates colligo* CIC. cînd îmi reprezint nenorocirile care au căzut asupra celor mai mari cetăți; 6 a cuprinde (ca număr), a număra (în total): *ambitus centum duos pedes colligit* PLIN. circumferința numără 102 picioare, *centum et viginti anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur* TAC. de la moartea lui Cicero pînă astăzi sînt o sută douăzeci de ani; 7 a trage concluzia, a conchide, a deduce, a judeca: *paucitatem inde hostium colligentes* LIV. deducînd din aceasta numărul mic al dușmanilor, *ex eo* ~ *potes quanta occupatione distinear* CIC. de aici poți să-ți dai seama cît de ocupat sînt.

collīminium, *iī n. v.* **collīmitium**

collīmitāneus (*3*) *adj.* limitrof AUG.

collīmitium, *iī n.* hotar (între două locuri) AMM.

collīmitō, *āre* (și **collīmitor**, *āri dep.*) *vi.* a se învecina, a face hotar cu... AMM., SOLIN.

collīneō (**collīniō**) (*I*) *vt.* 1 a îndrepta (la țintă): ~ *hastam aliquo* CIC. a îndrepta lancea spre o țintă; 2 (*abs.*) a ținti bine: *quis est qui non aliquando collineet?* CIC. care e omul care să nu ținteascǎ bine o dată și o dată?

collinō, *ere, lēvī, litum vt.* 1 a unge, a da cu (ceva): ~ *ora venenis* OV. a unge fața cu farduri, ~ *tabulas cerā* GELL. a întinde ceara pe tăblițe; 2 a murdări, a mînji: *coeno collitus* PL. mînjit de noroi.

collīnus (*3*) *adj.* de colină, de deal VARR.

Collīnus (*3*) *adj.* al Collinei (*fie Quirinalul, fie Vīminalul*) // **Collīna porta** *f.* poarta Collina (*în Roma, pe Quirinal*) // **Collīna tribus** *f.* unul dintre triburile Romei.

colliquefactus (*3*) *p. pf.* [*cum* + *liquefiō*] topit, dizolvat VARR.

colliquescō, *ere, liquī vi.* a se topi: *caro igni colliquescit* APUL. carnea scade la foc; (*fig.*) ~ *lacrimis* FRONT. a se topi de plîns.

collis, *is m.* colină, înălțime CAES., LIV.; (*poet. pl.*) lanț de munți, munți SIL.

collīsa, *ōrum n. pl.* vînătăi PLIN.

collīsiō, *ōnis f.* 1 ciocnire, izbitură VULG.; 2 (*oc.*) elisiune a vocalelor MACR.

collīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **collīdō**

collīsus[2], *ūs m.* ciocnire, izbitură PLIN.

collocātiō, *ōnis f.* 1 așezare, dispunere: ~ *moeniorum* VITR. construcția zidurilor, ~ *verborum* CIC. dispunerea cuvintelor în frază, ~ *siderum* CIC. poziția aștrilor; 2 căsătorie (a unei fete): *collocatione filiae* CIC. dîndu-i fata în căsătorie.

collocō (*I*) *vt.* 1 a pune, a plasa, a așeza: *ut suo quidque in loco collocet* CIC. ca să pună fiecare lucru la locul lui, ~ *aliquem in cubili* CIC. a așeza pe cineva în pat, ~ *exercitum in hibernis* CAES. a așeza armata în tabăra de iarnă, *comites eius apud ceteros hospites collocantur* CIC. însoțitorii lui sînt plasați la celelalte gazde, *pro castris collocati* CAES. așezați înaintea taberei, ~ *Miloni insidias* CIC. a-i întinde curse lui Milo, *se Athenis collocavit* CIC. s-a stabilit la Atena, (cu *in*) ~ *exercitum in provinciam hiemandi gratia* SALL. a așeza armata în provincie la iernat, ~ *eam in lectum* TER. a o culca în pat, ~ *aliquem in patrimonio suo* CIC. a pune pe cineva în posesia averii lui, *in suo est gradu collocatus* CIC. a fost pus în rangul său, ~ *Herculem in concilio caelestium* CIC. a-l pune pe Hercules în rîndul zeilor, (*oc.*) *de cuius moderatione in prioribus libris satis collocavi* TAC. despre a cărui moderație am tratat destul în cărțile de mai înainte; 2 a dispune, a aranja, a pune în ordine: ~ *chlamydem, ut pendeat apte* OV. a aranja hlamida, ca să cadă cum trebuie, (*fig.*) ~ *rem militarem* CIC. a pune în ordine treburile militare, *ut rebus collocandis atque administrandis tempus daretur* CAES. ca să aibă timpul necesar pentru aranjarea și executarea treburilor; (*ret.*) *verba diligenter collocata* CIC. cuvinte orînduite îngrijit, *ratio collocandi* CIC. arta de a orîndui frumos cuvintele, *ornatus verborum duplex: unus simplicium, alter collocatorum* CIC. figurile de vorbire sînt de două feluri: unul al celor izolate, altul al celor orînduite în frază; 3 a mărita (o fată): *filiam iuveni collocavit* TAC. și-a măritat fata cu un tînăr, ~ *aliquam in matrimonium* CIC. a mărita pe cineva, ~ *nuptum* CAES. a mărita, ~ *sororem et propinquas in alias civitates* CAES. a-și mărita sora și rudele în alte cetăți, (*abs.*) *cum propter paupertatem collocari non posset* NEP. fiindcă din cauza sărăciei nu putea să se mărite; 4 a plasa un capital: ~ *pecuniam in praediis* CIC. a investi bani în pămînturi, *pecunias magnas collocatas in ea provincia habent* CIC. au sume mari de bani investite în acea provincie; (*fig.*) ~ *beneficium apud aliquem* CIC. a face un bine cuiva care să te răsplătească; 5 (*fig.*) a plasa, a cheltui, a dedica: ~ *adulescentiam in voluptatibus* CIC. a-și cheltui tinerețea în plăceri, ~ *omne suum studium in doctrina* CIC. a-și consacra tot zelul științei, ~ *totum se in cognitione et scientia* CIC. a se dedica în întregime studiului și științei.

collocuplētō (*I*) *vt.* a îmbogăți TER.; (*ret.*) a da amploare RH. HER.

collocūtiō, *ōnis f.* convorbire CIC.

collocūtor, *ōris m.* interlocutor AUG. // **adj.** al interlocutorului TERT.

colloquium, *iī n.* convorbire, întîlnire, conversație: *venire in* (*ad*) *colloquium* CAES. a veni la întîlnire spre a discuta.

colloquor, *loquī, locūtus sum vi. dep.* a vorbi cu cineva; (*vt.*) a vorbi cuiva: ~ *cum aliquo de aliqua re* CIC. a vorbi cu cineva despre ceva, *colloquimur inter nos* CIC. vorbim între noi, *te volo, uxor, colloqui* PL. ţie vreau să-ţi vorbesc, nevastă.
collubet *v.* **collibet**
collubus *v.* **collybus**
collūceō, *ēre vi.* a străluci din toate părţile, a străluci puternic: *crebris collucent ignibus agri* VERG. cîmpurile strălucesc de focurile dese, *undique collucent lampades* OV. pretutindeni strălucesc candelabre, (*fig.*) *agri collucent floribus* OV. cîmpurile strălucesc de flori, *vidi* ~ *omnia furtis tuis* CIC. am văzut totul strălucind de pe urma furturilor tale.
collūcescō, *ere, luxī vi.* a începe să strălucească OROS.; (*fig. impers.*) *collucescit* este clar.
collūcō, *āre vt.* a curăţa de ramuri (un arbore, o pădurice) COL.
colluctātiō, *ōnis f.* luptă corp la corp, luptă (cu cineva, cu ceva) COL.
colluctātor, *ōris m.* antagonist LACT.
colluctor, *ārī, ātus sum vi.* a se lupta (cu): ~ *cum viro* SEN. a se lupta cu bărbatul, *legionibus inter se colluctantibus* AUG. legiunile înfruntîndu-se în luptă, ~ *cum calamitate* SEN. a se lupta cu nenorocirea, ~ *praedonibus* (= *dat.*) PRUD. a lupta contra tîlharilor.
collūdium, *iī n.* 1 joc, zbenguială, hîrjoană SOLIN.; 2 (*jur.*) coluziune, conivenţă, înţelegere secretă spre a înşela AMM.
collūdō, *ere, lūsī, lūsum vi.* 1 a se juca: ~ *paribus* (= *dat.*) HOR. a se juca cu cei de aceeaşi vîrstă, *saepe videbis summa nantes in aqua* ~ *plumas* VERG. adesea ai să vezi jucîndu-se pene plutitoare pe suprafaţa apei; 2 (*jur.*) a fi de conivenţă, a se înţelege în secret spre a prejudicia (pe cineva): *nisi tecum collusisset* CIC. dacă nu ar fi fost de conivenţă cu tine.
collum, *ī n.* 1 gît: *collo dare bracchia circum* VERG. a cuprinde gîtul cu braţele, *invasit alicui* ~ a sări de gîtul cuiva, *colloque infusa mariti* OV. îmbrăţişîndu-şi soţul, *conicere vincula collo* OV. a lega de gît; (*fig.*) *India, Auguste, tuo dat colla triumpho* PROP. India, Augustus, îşi pleacă capul supunîndu-ţi-se, *eripe turpi colla iugo* HOR. scoate-ţi grumazul dintr-un jug ruşinos, ~ *torquere, obtorquere, obstringere alicui* a-i pune cuiva mîna în gît, a lua pe cineva de gît, *obtorto collo ad praetorem trahor* PL. sînt luat de gît şi tîrît la pretor, ~ *obstringe* PL. ia-l de gît, *actum est de collo meo* PL. s-a terminat cu mine; 2 (*fig.*) **a.** gît: ~ *lagenae* PHAEDR. gîtul carafei; **b.** lujer: *lasso papavera collo demisere caput* VERG. macii şi-au plecat capul pe lujerul obosit; **c.** culme: *frondea colla Parnassi* STAT. culmile împădurite ale Parnasului.
colluminō, *āre vt.* a lumina puternic PRUD.
colluō, *ere, uī, ūtum vt.* 1 a spăla (curăţind), a clăti CAT.; 2 a scălda, a uda: ~ *labra* OV. a uda buzele.
collurchinātiō (collurcinātiō), *ōnis f.* petrecere mare, chef APUL.
collus, *ī m.* (*arh.*) *v.* **collum**
collūsiō, *ōnis f.* coluziune, înţelegere secretă între două părţi în detrimentul unei a treia CIC. ş.a.
collūsor, *ōris m.* 1 tovarăş de joacă CIC.; 2 vinovat de conivenţă COD. TH.
collūsoriē *adv.* prin conivenţă cu altul DIG.
collustrō (*1*) *vt.* 1 a lumina din toate părţile: *sol omnia clarissima luce collustrans* CIC. Soarele luminînd totul cu lumină foarte vie, *collustrata in picturis* CIC. părţile luminoase într-un tablou; 2 a cerceta (cu privirea), a examina: *omnia collustrans, vidit...* VERG. uitîndu-se în toate părţile, vede...
collūtiō, *ōnis f.* spălare C. AUR.
collutulentō, *āre vt.* a murdări cu noroi PL.
colluviēs, *ēī f.* 1 lături, scursori COL.; 2 (*fig.*) amestecătură, harababură, haos CIC.; mocirlă AMM.
colluviō, *ōnis f.* 1 scursori AMM.; 2 amestecătură murdară, murdărie LIV.; haos CIC.
collybista, *ae m.* agent de schimb HIER.
collybus, *ī m.* schimb de monedă; supraprofit rezultat din schimbul de monedă CIC.
collȳra, *ae f.* pîinişoară pentru supă PL.
collȳricus (*3*) *adj.* de pîine: *ius collyricum* PL. zeamă de pîine.
collȳrida, *ae f.* plăcintă, prăjitură VULG.
collȳris, *idis f.* 1 pîinişoară AUG.; 2 ornament femeiesc de cap TERT.; 3 nalbă sălbatică APUL.; 4 (specie de) peşte PLIN.
collȳrium, *iī n.* (un fel de) unsoare CELS.; colir pentru ochi HOR.
cōlō[1] (*1*) *vt.* a strecura, a filtra COL.
colō[2], *ere, coluī, cultum vt.* 1 (*agr.*) a cultiva, a munci (pămîntul, via etc.): ~ *agros, hortum, arbores, vitem, fruges, poma* a cultiva ogoarele, grădina, arbori, viţă de vie, semănături, fructe; 2 a-şi avea aşezarea, a locui: *nemora atque montes silvasque colebant* LUCR. trăiau prin crînguri, prin munţi şi prin păduri, ~ *stagna* VERG. a locui în mlaştini, ~ *Rheni ripam* TAC. a locui pe ţărmul Rinului, ~ *Hebrum* LIV. a locui pe Ebru, ~ *prope Oceanum* LIV. a-şi avea aşezările aproape de Ocean, *dii qui hanc urbem colitis* LIV. zei care aveţi sediul în acest oraş; 3 (*fig.*) **a.** a purta de grijă, a proteja: *Iupiter, qui genus colis alisque hominum* PL. Iupiter care porţi de grijă şi hrăneşti neamul omenesc, *quam* (*Carthaginem*) *Iuno fertur... unam coluisse* VERG. (Carthagina) pe care se zice că Iuno o avea la suflet mai mult decît orice; **b.** a se îngriji de...: *suum quaestum colit* PL. se îngrijeşte de profitul lui, *neque milites arte colam, me opulenter* SALL. n-am să tratez soldaţii cu zgîrcenie şi pe mine din plin; **c.** a împodobi: ~ *lacertos auro* CURT. a-şi împodobi braţele cu brăţări de aur, *formam augere colendo* OV. a spori frumuseţea prin găteală, *non bene culta puella* OV. fata nu e frumos gătită, ~ *pectus ingenuas per artes* OV. a înnobila mintea prin preocupări alese; **d.** a cultiva, a practica: ~ *virtutem, iustitiam, amicitiam, studium philosophiae* CIC. a cultiva virtutea, dreptatea, prietenia, studiul filozofiei, ~ *temperatum orationis genus* CIC. a practica un gen temperat de elocvenţă; (*poet.*) ~ *vitam* (*aevum*) LUCR. a-şi duce viaţa; 4 **a.** (*rel.*) a cinsti, a venera, a celebra, a respecta cu sfinţenie: ~ *deos* CIC. a-i cinsti pe zei, *Mercurius apud eos sacris anniversariis colebatur* CIC. Mercur era cinstit la ei prin ceremonii

anuale, ~ *festa* OV. a celebra sărbătorirea, ~ *morem sacrum* VERG. a ține cu sfințenie o tradiție religioasă; **b.** a cultiva (pe cineva), a se arăta devotat (cuiva), a avea afecțiune (pentru cineva), a fi plin de atenție: ~ *externos atque adulari* TAC. a-i cultiva pe străini și a-i lingusi, ~ *aliquem parentis loco* CIC. a avea afecțiune pentru cineva ca pentru un părinte, *suavissime Tulliam coluisti* CIC. te-ai arătat atent în cel mai delicat chip față de Tullia, *semper ego plebem colo atque colui* LIV. tot timpul sînt și am fost devotat plebei.

colobos, *on adj.* schilodit, mutilat: *versus* ~ vers catalectic.

colocāsia, *ae f.* și **colocāsium**, *iī n.* colocazie (*plantă*) VERG.

coloephium, *iī n. v.* **colyphia** MART.

cōlon (cōlum), *ī n.* **1** colon, porțiune a intestinului gros: *coli tormenta* PLIN. colici; **2** membru, secțiune; (*spec.*) o parte din vers; membru într-o perioadă QUINT. ș.a.

colōna, *ae f.* soție a unui cultivator, țărancă OV. ș.a.

colōnārius (*3*) *adj.* de colon (*v. colonus*) COD. TH.

colonātus, *ūs m.* colonat, starea de colon (*v. colonus*).

Colōnēus (*3*) *adj.* de la Colonos (*dem în Attica*): *Oedipus Colonēus* Oedip de la Colonos (*tragedie a lui Sofocle*).

colōnia, *ae f.* **1** colonie: *coloniam constituere, condere, collocare* CIC. a întemeia o colonie, *coloniam deducere, mittere* CIC. a trimite colonii (coloniști), *in colonias mittere* LIV. a trimite ca coloniști; **2** proprietate la țară, casă COL.; **3** (*fig.*) locuință, sediu PL.

colōniārius (*3*) *adj.* al unei colonii, născut într-o colonie GAI.

colōnica, *ae f.* casă de țăran AUS.

colōnicus (*3*) *adj.* **1** de colonie: *cohortes colonicae* CAES. cohorte recrutate în colonii; **2** de fermă: *ovium genus colonicum* PLIN. oi de fermă.

colōnus, *ī m.* **1** colon, cultivator de pămînt, țăran CIC.; **2** colon, locuitor într-o colonie CIC.; (*pl. poet.*) locuitori: *Dardani coloni* VERG. locuitorii Dardaniei.

Colophōn, *ōnis f.* oraș însemnat din Ionia (*la nord-vest de Efes*) // **Colophōniacus** și **Colophōnius** (*3*) *adj.* din Colophon // **Colophōnii**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Colophon.

color, *ōris m.* **1** (*gener.*) culoare: *colorem accipere* PLIN. (*bibere* PLIN.) a căpăta o culoare, a se impregna de o culoare, *uva ducit colorem* VERG. strugurele se colorează; **2** culoarea feței: *colorem mutare* HOR. (*perdere* OV.) a-și pierde culoarea naturală (*de frică, rușine, durere etc.*), *colorem obtinere* PL. a mai prinde culoare, *coloris bonitas* CIC. culoarea sănătoasă a feței, *nimium ne crede colori* VERG. nu te încrede prea mult în coloritul feței tale, *tales virgo dabat ore colores* VERG. astfel de culori se citeau pe fața fetei; **3** (*fig.*) colorit, ton, aspect exterior; pretext invocat, motivare: *amisimus colorem pristinae civitatis* CIC. am pierdut forma sub care se prezenta statul mai înainte, *quisquis erit vitae* ~ HOR. oricare ar fi viața mea; (*stil.*) *sit* ~ *urbanitatis in oratione* QUINT. vorbirea să aibă o formă aleasă, ~ *tragicus* HOR. tonul tragediei, *dic aliquem, sodes hic, Quintiliane, colorem* IUV. iscodește-mi aici, Quintiliane, un pretext; [arh. nom. *colos*].

colōrātē *adv.* ca pretext.

colōrātus (*3*) *p. pf. v.* **colōrō** // **adj. 1** colorat, cu multe culori: ~ *arcus* CIC. curcubeul cu multe culori; **2 a.** bronzat, înnegrit: *colorati Indi* VERG. indienii bronzați; **b.** colorat frumos: *colorata corpora* SEN. trupuri cu culori sănătoase; **c.** de fațadă: *non sunt ficta et colorata* SEN. nu sînt lucruri plăsmuite și făcute să ia ochii.

colōrō (*I*) *vt.* **1** a colora: *nubes coloratur* SEN. norul se colorează; **2** (*despre corpuri*) a bronza, a înnegri: *qui in solem venit, colorabitur* SEN. cine merge prin soare se va bronza; **3** (*fig.*) **a.** a da o culoare: *sapientia animum non coloravit, sed infecit* SEN. filozofia n-a dat numai o pojghiță sufletului, ci l-a îmbibat; **b.** (*stil.*) a da un colorit; (*pas. și refl.*) a prinde un colorit: *eloquentia se colorat* CIC. elocința prinde un colorit sănătos; **c.** a masca, a deghiza VAL. MAX.

colōs, *ōris v.* **color**

Colossae, *ārum f. pl.* oraș în Phrygia // **Colossenses**, *ium m. pl.* colossenii, locuitorii orașului Colossae. // **Colossīnus** (*3*) *adj.* din Colossae.

colossēus (-saeus și -siacus) (*3*) *adj.* colosal PLIN. ș.a.

colossicus (*3*) *adj.* și **colossicos**, *on adj.* colosal VITR.; [comp. gr. *colossicoteros* VITR.].

colossus (-os), *ī m.* statuie colosală, colos PLIN. ș.a.

colostra, *ae f.* și **colostrum**, *ī n.* **1** colastră (*laptele unei vite imediat după fătare*) PLIN.; **2** termen de mîngîiere PL. Poen. *367*.

coluber, *brī m.* năpîrcă; (*gener.*) șarpe VERG.

colubra, *ae f.* șerpoaică HOR. ș.a.; *caecae colubrae* COL. viermi intestinali.

colubrifer, *era, erum adj.* purtător de șerpi (*despre Meduză*).

colubrīnus (*3*) *adj.* de șarpe PL.

colubrōsus (*3*) *adj.* de șarpe, sinuos TERT.

cōlum[1], *ī n.* vas de strecurat, strecurătoare, filtru CAT., VERG.; (*poet.*) plasă: ~ *nivarium* MART. strecurătoare în care se punea zăpadă și prin care se trecea vinul spre a-l răci.

cōlum[2], *ī n. v.* **colon**

columba, *ae f.* porumbel, porumbiță CIC. ș.a.

columbar, *āris n.* hulubărie, cușcă; (*fig.*) belciug, zgardă PL.

columbārium, *iī n.* **1** porumbar, cușcă de porumbei VARR.; **2** nișă în porumbar spre a adăposti o pereche de porumbei VARR.; **3** firidă (*pentru urnele funerare*); **4** gaură în zid pentru fixarea capetelor grinzilor VITR.; **5** deschizătură la o corabie, prin care trece vîsla ISID.; **6** orificiu la o roată hidraulică VITR.

columbārius, *iī m.* cel care vede de o hulubărie VARR.

columbīnus (*3*) *adj.* **1** de porumbel: *pulli columbini* CIC. (și numai **columbini**, *ōrum* MART.) pui de porumbel; **2** de culoarea porumbelului (gri-cenușiu) PLIN.

columbor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se giugiuli ca porumbeii *apud* SEN.

columbulātim (columbātim) *adv.* ca porumbeii *apud* GELL.

columbulus, *ī m.* porumbel mic PLIN. IUN.

columbus, *ī m.* porumbel, hulub VARR. ş.a.
columella, *ae f.* (dim. al lui *columna*) **1** columnă mică CIC.; **2** bază a catapultei VITR.; **3** (*fig.*) sprijin LUCIL.
columellāris (*2*) *adj.* în formă de columnă mică: *columellares dentes* VARR. dinţii canini (la cai).
columen, *inis n.* **1** partea cea mai înaltă, culme, vîrf, acoperiş (la casă); apogeu (la o stea) CIC. ş.a.; **2** (*fig.*) cel mai de vază, cel mai însemnat: ~ *amicorum Antonii* CIC. cel mai grozav dintre prietenii lui Antonius; **3** grindă (care sprijină acoperişul) VITR.; (*frecv. fig.*) reazem, pilastru, sprijin: *Trimarchides ~ familiae vestrae* CIC. Trimarchides, sprijinul familiei voastre, ~ *rerum mearum* (*Maecenas*) HOR. reazemul de nădejde al vieţii mele.
columna, *ae f.* **1** columnă, coloană: *columnam deicere* CIC. a răsturna o columnă, ~ *Maenia* sau *Columna* CIC. columna Maenia (*la picioarele căreia se judecau hoţii, sclavii, debitorii insolvabili*), *Columna rostrata* QUINT. Columna Rostrată (*ridicată în amintirea victoriei navale a lui Duilius, împodobită cu ciocuri de corăbii*); (*prov.*) *incurrere amentem in columnas* CIC. a se repezi ca nebunul cu capul în zid; *columnae* HOR. stîlpi în for, pe care librarii afişau liste de cărţi, *columnae Herculis* PLIN. coloanele lui Hercules (*promontoriile Calpe* [*azi, Gibraltar*] *din Europa şi Abyla* [*azi, Ceuta*] *din Africa în strîmtoarea Gibraltar, indicînd în vest marginile pămîntului cunoscut*), *columnae Protei* VERG. marginile regatului lui Proteus (ale Egiptului); **2** (*fig.*) reazem, sprijin: *metuunt ne proruas stantem columnam* HOR. se tem să nu nărui stîlpul de nădejde al statului; **3** (*prin asemănare*) **a.** coloană de apă (trombă marină) LUCR.; **b.** coloană de foc (meteor) SEN.; **c.** membru viril MART.
columnāris (*2*) *adj.* în formă de columnă PRUD.
columnārium, *iī n.* impozit pe coloane la o casă CIC.
columnārius (*3*) *adj.* împodobit cu coloane AMM. // **columnāriī**, *ōrum m. pl.* clienţi ai columnei Maenia (lepădături, escroci) *apud* CIC.
columnātiō, *ōnis f.* susţinere prin coloane APUL.
columnātus (*3*) *adj.* susţinut de coloane VARR.; (*fig.*) *os columnatum* PL. Mil. *211* bărbia sprijinită în mînă.
columnifer, *era*, *erum adj.* care formează o coloană PRUD.
colūrī, *ōrum m. pl.* coluri (*cercuri ale sferei cereşti care se întretaie la poli*) MACR.
colurnus (*3*) *adj.* de alun VERG.
colus[1], *ūs f.* şi **colus**, *ī f.* **1** furcă: ~ *gravis lanā* OV. furcă încărcată de lînă, *colo vitam tolerare* VERG. a-şi ţine zilele cu torsul lînii; **2** fir de lînă: *coli, quas indoctae navēre manus* SEN. fire de lînă pe care le-au tors mîini nedibace (*firele de lînă pe care le torceau Parcele, zilele vieţii, anii de trăit*) OV. ş.a. [*m.* la CATUL., PROP.].
cōlus[2], *ī m.* colică SER., SAMM.
cōlȳphia, *ōrum n. pl.* chiftele de carne PL., IUV.
coma, *ae f.* **1** părul capului, chică, plete; (*la animale*) coamă; (*la coif*) panaş, moţ: ~ *fulva* PROP. păr roşcat, ~ *calamistrata* CIC. păr frezat cu fierul, *comam componere* QUINT. a-şi aranja părul, *comam gradus frangere* QUINT. a-şi aranja părul în rulouri suprapuse, (*cu ac. gr.*) *fronde comas vincti cenant* HOR. iau masa cu plete încinse de o coroană, *scissa comam* VERG. smulgîndu-şi părul; (*oc.*) lîna unui animal; **2** (*fig.*) **a.** frunziş (al unui arbore), iarbă, spice, flori: *redeunt arboribus comae* HOR. copacii îşi recapătă frunzişul, *papaverae comae* OV. flori de mac; **b.** razele soarelui CATUL.; coadă a unei comete; **c.** puf al suprafeţei pergamentului, hîrtiei TIB.
comans, *ntis p. pr. v.* **como** // **adj. 1** pletos, păros, cu coamă, cu coadă: ~ *iuba* GELL. coamă pletoasă, ~ *pectus* VAL. FL. piept păros, *colla* (*equorum*) *comantia* VERG. gîturile încomate ale cailor, ~ *galea* VERG. coiful cu un panaş, *stella* ~ OV. = cometă; **2** năpădit de iarbă, de frunze, de flori: ~ *humus* STAT. pămîntul acoperit de iarbă; *narcissus sera* ~ VERG. G. *4,122* narcisa care înfloreşte tîrziu.
cōmarchus, *ī m.* conducătorul satului, primar PL. Curc. *286*.
comātōria acus *f.* ac de păr PETR.
comātulus (*3*) *adj.* cu păr mare, îngrijit, ca la o femeie; efeminat HIER.
comātus (*3*) *adj.* cu plete lungi SEN.; cu frunziş bogat CATUL.; (*spec.*) *Gallia comata* Gallia Transalpină (*cu excepţia Galliei Narboneze*)
combibō[1], *ere*, *bibī*, *bibitum* **1** *vi.* (*rar*) a bea împreună cu alţii SEN.; **2** *vt.* a absorbi, a se îmbiba, a se impregna: ~ *venenum corpore* HOR. a absorbi otrava în trupul său, ~ *lacrimas* OV. a-şi înghiţi lacrimile, *cute combibe soles* MART. absoarbe cu toţi porii razele de soare, *testa combibit oleum* COL. ulciorul s-a îmbibat de ulei, *combibitur Erasinus in arvis* OV. M. *15, 175* rîul Erasinus dispare în pămînt, *combibit os maculas* OV. faţa se acoperă de pete; (*fig.*) ~ *artes* CIC. a-şi însuşi învăţăturile.
combibō[2], *ōnis m.* tovarăş de băutură CIC.
combīnō (*1*) *vt.* a uni două lucruri AUG.
combulliō, *īre vi.* a fierbe laolaltă APIC.
combūrō, *ere*, *ūssī*, *ūstum vt.* a arde (de tot), a distruge prin foc: ~ *naves* CAES. a incendia corăbiile, ~ *aliquem vivum* CIC. a arde pe cineva de viu; (*fig.*) ~ *aliquem iudicio* CIC. a arde pe cineva la judecată (a-l distruge printr-un proces), *Semelā est combustus* (*Iupiter*) PROP. *2, 30, 29* (Iupiter) s-a topit de dragoste pentru Semele, *hunc comburamus diem* PL. să petrecem în ziua asta.
combustum, *ī n.* arsură PLIN.
combustūra, *ae f.* ardere APIC.
combustus (*3*) *p. pf. v.* **comburo**
comedō[1], *ere*, *ēdī*, *ēsum* (*estum*) *vt.* **1** a mînca: *piscis minutos magnus comest* VARR. peştele cel mare înghite pe cel mic; **2** (*fig.*) a mînca, a consuma, a prăpădi: ~ *oculis* MART. a mînca din ochi, *ipsus se comest* PL. se consumă singur (de durere), ~ *nummos* CIC. a cheltui banii, ~ *bona* CIC. a prăpădi averea, ~ *aliquem* PL. a toca pe cineva (de bani), *nobilitas comesa* IUV. nobilime ruinată; [alte forme: *comes = comedis, comest = comedit, comesse = comedere, comessem = comederem*, (*arh.*) *comedim = comedam*].
comedō[2], *ōnis m.* risipitor LUCIL.

Cōmensis (*2*) *adj.* din Comum (*oraș în Gallia Cisalpină; azi, Como*) // **Cōmensēs,** *ium m. pl.* **a.** locuitorii din Comum; **b.** popor din Galatia.

comes, *itis m.* și *f.* **1** tovarăș (de drum, într-o acțiune): *~ meus omnium itinerum et socius periculorum meorum* CIC. tovarășul meu la toate drumurile și părtaș al primejdiilor mele, *ibimus socii comitesque* HOR. vom merge, prieteni și tovarăși; **2** (*fig.*) tovarăș, asociat: *me omnium rerum comitem habebis* CIC. voi fi alături de tine în toate, *~ in ulciscendis inimicis* CIC. tovarăș în a te răzbuna pe dușmani, *invidia, gloriae ~* NEP. invidia, umbra gloriei, *culpam poena premit ~* HOR. pedeapsa urmărește de aproape vina; **3** (*spec.*) **a.** pedagogul unui copil, învățător; **b.** (*frecv. pl.*) însoțitor (*făcînd parte din suita cuiva*): *comites magistratuum, praetoris* CIC. suita magistraților, a pretorului. **c.** (*tard.*) comite (*înalt slujitor al curții*) COD. TH.

cōmes(s)ātiō (-sātor) *v.* **comiss...**

comēsor, *ōris m.* mîncău GAI.

comestor *v.* **comēsor**

comestūra, *ae f.* mîncatul AUG.

comestus (*3*) *p. pf. v.* **comedo**[1]

comēsus (*3*) *p. pf. v.* **comedo**[1]

comēta, *ae m.* cometă SEN.

comētēs, *ae m.* cometă CIC. ș.a.

cōmicē *adv.* comic, ca în comedie CIC., SEN.

cōmicus (*3*) *adj.* de comedie, comic: *res comica* HOR. subiect de comedie, *adulescens ~* CIC. tînăr dintr-o comedie, *artificium comicum* HOR. talent de comedie, *aurum comicum* PL. aur de comedie (*boabe care închipuiau bani într-o piesă de teatru*).

cōmicus, *ī m.* poet comic; actor comic CIC., QUINT.

cōminus *v.* **comminus**

cōmis (*2*) *adj.* amabil, plăcut, agreabil, binevoitor, gentil: *conviva ~* HOR. oaspete plăcut, *ingenium come* NEP. fire agreabilă, *comes oculi* OV. ochi dulci, *~ in (erga) aliquem* HOR. amabil cu cineva, *~ sermone et congressu* TAC. agreabil în conversație și în raporturile cu ceilalți.

cōmisābundus, cōmisātiō, cōmisor *v.* **comiss...**

cōmissābundus (*3*) *adj.* în alai de petrecere, în ceată de petrecăreți LIV.

cōmissātiō, *ōnis f.* alai de petrecăreți după un chef, însoțit de muzică și dans; chef, orgie CIC. ș.a.

cōmissātor, *ōris m.* chefliu, petrecăreț: *~ commodus* TER. tovarăș plăcut de petrecere, *comissatores coniurationis* CIC. cheflii complici, *~ libellus* MART. volumaș care se citește la chefuri.

cōmissor, *ārī, ātus sum vi.* a merge în alai de petrecăreți la spartul chefului, a încheia cheful: *comissantium modo currum secuti sunt* LIV. au urmat carul ca un alai de cheflii, *quin comissatum imus ad fratrem?* LIV. de ce nu mergem să încheiem cheful la frate-meu?

comitābilis (*2*) *adj.* care însoțește P. NOL.

cōmitās, *ātis f.* amabilitate, afabilitate, gentilețe, bunăvoință, generozitate: *eius ~ non sine severitate erat* NEP. amabilitatea lui nu era lipsită de severitate, *~ in socios* TAC. bunăvoință față de aliați; *per comitatem rem perdidit* PL. și-a pierdut averea de inimă largă ce avea.

comitātensis (*2*) *adj.* (*tard.*) **1** de curte: *~ fabrica* AMM. intrigă (lucrături) de curte; **2** de comite: *~ legio* COD. TH. legiune condusă de un comite.

comitātus (*3*) *p. pf. v.* **comitor** și **comito** // **adj.** însoțit: *ut puero uno esset comitatior* CIC. să fie însoțit de mai mult de un sclav.

comitātus, *ūs m.* mulțime însoțitoare, escortă, suită, curte (a împăratului), cortegiu; convoi: *magno comitatu venire* VERG. a veni însoțit de o mare mulțime, *comitatu equitum triginta ad mare pervenit* CAES. a ajuns la mare cu o escortă de treizeci de călăreți, *quid tanto virtutum comitatu opus est?* CIC. de ce este nevoie de un cortegiu așa de mare de virtuți?, *multo comitatu ceterarum volucrum* TAC. împreună cu multe alte păsări, *comitatui principis adiectus* TAC. primit în suita împăratului, *deicitur comitatu Otho* TAC. Otho este înlăturat de la curte; *nuntiatur magnos comitatus ad flumen constitisse* CAES. se anunță că mari convoaie s-au oprit la fluviu.

cōmiter *adv.* cu bunăvoință, binevoitor, cu voie bună; larg, generos: *erranti ~ monstrat viam* CIC. arată cu bunăvoință drumul celui ce s-a rătăcit, *~ administrare provinciam* TAC. a administra cu blîndețe provincia; *~ habitare* PLIN. a locui larg (comod).

comitia, *ōrum n. pl.* [*cum + eo*] comiții (*adunări ale poporului pentru alegerea magistraților, votări etc.*): *~ curiata, centuriata, tributa* comiții curiate, centuriate, tribute (*după modul de votare pe curii, pe centurii, pe triburi*), *~ consularia, praetoria, quaestoria* CIC., LIV. comiții pentru alegerea consulilor, pretorilor, cvestorilor, *~ facere* sau *habere* CIC. a ține adunări, *~ instituere* CIC. a convoca comițiile, *obire comitia alicuius* CIC. a face propagandă pentru alegerea cuiva; (*fig.*) *ubi de capite meo sunt ~* PL. unde se decide viața mea.

comitiālis (*2*) *adj.* de comiții, de adunări populare: *dies comitiales* CIC. zilele în care se puteau convoca comițiile, *~ homo* PL. om care caută să-și vîndă votul; *~ morbus* CELS. epilepsie (*fiindcă dacă cineva avea un acces de epilepsie, semn rău prevestitor, alegerile din acea zi se amînau*), *comitiali vitio corripi* SEN. a fi lovit de epilepsie // **comitiālis,** *is m.* epileptic PLIN.

comitiāliter *adv.* din pricina epilepsiei PLIN.

comitiātus, *ūs m.* adunarea poporului în comiții (*v. comitia*) CIC.

comitiō (*1*) *vi.* a convoca poporul în *comitium* (*v. infra*) VARR.

comitium, *iī n.* locul unde se țineau comițiile (*în for, în fața clădirii senatului*) și unde se afla, de asemenea, tribunalul pretorului CIC., LIV. ș.a.

comitīvus (*3*) *adj.* de comite VEG.

comitō (*1*) *vt.* a însoți, a întovărăși: *comitata ministris* VERG. însoțită de slujitori, *quod ex urbe parum comitatus exierit* CIC. că a ieșit din oraș însoțit de foarte puțini inși, *comitor ingenio meo* OV. talentul nu mă părăsește.

comitor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a însoţi (în mers): *virgines comitabantur patrem* CURT. fetele îşi însoţeau tatăl, *comitati eos ex civitate excesserunt* CAES. întovărăşindu-i în drumul lor, au plecat din ţară, *ille meum comitatus iter* VERG. acela însoţindu-mă în călătoria mea, ~ *nostros gradus* OV. a se ţine pe urmele noastre; (*abl. abs.* = împreună cu): *magna comitante caterva* VERG. o mare mulţime însoţindu-l (împreună cu o mare mulţime), *ad Graios domino comitante revexit* OV. s-a întors la greci împreună cu stăpînul lor, *nupsi non comitante deo* PROP. m-am măritat împotriva voinţei zeului, *Teucrum comitantibus armis* VERG. cu ajutorul armelor troiene; 2 (*spec.*) a însoţi pe ultimul drum (*într-un cortegiu funebru*): *nos vano maesti comitamur honore* VERG. noi, trişti, îl însoţim la mormînt dîndu-i o deşartă cinstire; 3 (*fig., cu subiect neînsufleţit*) a însoţi (obişnuit), a se lega, a se potrivi [cu dat.]: *cetera quae comitantur huic vitae* CIC. şi celelalte care însoţesc obişnuit acest fel de trai, *tardis mentibus virtus non facile comitatur* CIC. virtutea nu merge uşor împreună (nu se potriveşte prea bine) cu minţile greoaie.

comma, *atis n.* (*ret.*) mică secţiune a unei perioade, inciză (*spre deosebire de* colon, *membru mai larg*) CIC.; virgulă DON.; (*vers.*) cezură M. VICT.

commacerātiō, *ōnis f.* macerare completă AMBR.

commacerō, *āre vt.* a face să se macereze, să se topească AMBR.

commaculātiō, *ōnis f.* pătare, murdărire AUG.

commaculō (*I*) *vt.* a păta, a murdări: ~ *sanguine manus* VERG. a-şi păta mîinile de sînge; (*fig.*) a păta, a pîngări: *flagitiis commaculatus* TAC. pîngărit de ticăloşii.

commadeō, *ēre vi.* a fi umezit bine CAT.

Commāgēnē, *is* (**-gēna**, *-ae*) *f.* provincie în Syria septentrională // **Commāgēnus** (*3*) *adj.* din Commagene // **Commāgēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Commagenei.

commalaxō, *āre vt.* a înmuia VARR.

commandūcō (*I*) *vt.* a strivi cu dinţii, a muşca, a mînca PLIN.

commandūcor, *ārī, ātus sum vt. dep. v.* **commanduco**

commaneō, *ēre vi.* a rămîne, a se fixa MACR.

commanipulāris, *is m.* soldat din unul şi acelaşi manipul, camarad de manipul (*v. manipulus*) TAC. H. *4, 46.*

commarceō, *ēre vi.* a fi slăbit de tot AMM.

commarcescō, *ere, rcuī vi.* a slăbi de tot AMM.

commarginō, *āre vt.* a prevedea cu parapet (poduri etc.) AMM.

commarītus, *ī m.* cel care are aceeaşi femeie cu altul PL.

commartyr, *yris m.* tovarăş de martiraj TERT.

commasculō, *āre vt.* a îmbărbăta: ~ *animum* APUL. a-şi da curaj.

commaticē *adv.* pe scurt ARN.

commaticus (*3*) *adj.* divizat în capitole scurte, scurt SID.

commātūrescō, *ere, tūruī vi.* a se coace bine COL.

commeābilis (*2*) *adj.* prin care e posibilă trecerea ARN.; (*act.*) care circulă ARN.

commeātor, *ōris m.* mesager APUL.

commeātus, *ūs m.* 1 trecere (dintr-o parte într-alta), loc de trecere: *perfodi parietem, qua ~ esset mulieri* PL. am spart un perete, pe unde să fie loc de trecere pentru drăguţă; 2 (*mil.*) permisie, învoire, concediu: ~ *totius aestatis* CIC. învoire pe toată vara, *commeatum sumere* (*dare*) LIV. a lua (a da) permisie, *commeatu abfuturus* SUET. pe punctul de a pleca în concediu, *miles ad commeatus diem non affuit* QUINT. soldatul nu s-a prezentat la data expirării concediului; 3 (*fig.*) pauză: (*servitus*) *haec sine commeatu est* SEN. această (sclavie) nu mai conteneşte, *longum mihi commeatum dederat mala valetudo* SEN. boala mă lăsase în pace multă vreme; 4 transport, convoi: *duobus commeatibus exercitum reportare* CAES. a-şi aduce înapoi armata în două transporturi, *ut commeatus nostros interciperet* TAC. ca să prindă convoaiele noastre; 5 (transport de provizii) aprovizionare cu alimente, alimente, provizii: *commeatu nostros prohibere* CAES. a-i împiedica pe ai noştri să se aprovizioneze, *urbem omni commeatu privavit* NEP. a lipsit oraşul de orice putinţă de aprovizionare, *commeatum portare ab urbe in castra* CAES. a transporta alimentele din oraş în tabără, *commeatus petendi causa* CAES. pentru a căuta alimente, ~ *maritimi* LIV. proviziile transportate pe mare, *magni ~ frumenti* SUET. mari convoaie de grîne; (*fig.*) *in commeatum argentarium proficisci* PL. a pleca să facă rost de bani.

commeditor, *ārī vt. dep.* a studia bine RH. HER.; a reproduce LUCR. *6, 112.*

commeletō, *āre vi.* a se exersa stăruitor HYG.

commembrum, *ī n.* membru AUG.

commemini, *isse vb. def.* 1 a-şi aminti: (*cu ac.*) *quem hominem probe ~ se aiebat* CIC. de care om el zicea că-şi aminteşte bine; (*cu genit.*) ~ *domi* PL. a-şi aminti de casă; 2 (*rar*) a aminti în vorbire: *Plato Socratis sectatorum commeminit* GELL. Platon aminteşte de discipolii lui Socrate.

commemorābilis (*2*) *adj.* memorabil, demn de amintire PL., CIC.

commemorāmentum, *ī n.* menţionare, amintire CAECIL.

commemorātiō, *ōnis f.* 1 amintire: (*cu genit. obiect.*) ~ *frequens illorum quae egerat* TAC. pomenirea continuă a faptelor pe care le făcuse; (*cu genit. subiect.*) ~ *posteritatis* CIC. amintirea pe care viitorul mi-o rezervă; 2 menţionare, citare CIC.

commemorātor, *ōris m.* cel care aminteşte de… TERT.

commemorātōrium, *iī n.* inventar, registru AMBR.

commemorātrix, *īcis f.* cea care aminteşte HIER.

commemorō (*I*) *vt.* 1 a-şi aminti, a-şi readuce în minte: *quid quoque die egerim, commemoro vesperi* CIC. seara îmi readuc în minte ce am făcut în fiecare zi, *cotidie commemorabam te unum mihi fuisse assessorem* CIC. zilnic îmi readuceam în minte că tu singur ai fost alături de mine; 2 a aminti altcuiva (de): *ad herum venio foedus commemoratum* PL. mă prezint stăpînului, ca să-i amintesc de învoială, *ad commemorandam amicitiam missi* LIV. trimişi ca să le amintească de prietenie, ~ *beneficia* CIC. a-i aminti cuiva binele făcut; 3 a arăta, a menţiona, a spune, a

vorbi despre: *quibusdam de causis quas commemorari necesse non est* CAES. din unele motive de care nu este necesar să se vorbească, ~ *proelia, pericula* OV. a arăta luptele, primejdiile, *de quo commemoravi supra* NEP. despre care am vorbit mai sus, *quid ego commemorem, qualis in hunc fuerim?* TER. ce să mai spun cum m-am arătat față de el? 4 (*spec.*) a vorbi elogios: *omnes de tua virtute commemorant* CIC. toți vorbesc cu elogii de meritele tale.

commendābilis (*2*) *adj.* recomandabil, demn de prețuit: *Perses nullo ~ merito* LIV. Perses care nu era de prețuit prin nici un merit.

commendātīcius (*3*) *adj.* de recomandare: *litterae commendaticiae* CIC. scrisoare de recomandare // **commendātīciae,** *ārum* (subînț. **litterae**) *f. pl.* MACR. scrisoare de recomandare.

commendātiō, *ōnis f.* 1 recomandare: *nostra ceterorumque amicorum commendatione* CIC. prin recomandarea mea și a celorlalți prieteni ai mei, *oculorum commendatione* CIC. prin mijlocirea ochilor; 2 ceea ce recomandă, titlu de laudă, valoare, calitate deosebită: ~ *ingenii* CIC. valoarea talentului, ~ *oris atque orationis* NEP. calitatea deosebită a pronunțării și vorbirii, *prima ~ proficiscitur a modestia* CIC. primul titlu de recomandare a cuiva este modestia, *in prima commendatione voluptatem ponere* CIC. a socoti plăcerea ca primul lucru spre care sîntem înclinați.

commendātor, *ōris m.* cel care recomandă PLIN. IUN.

commendātōrius (*3*) *adj.* de recomandare SID.

commendātrix, *icis f.* recomandatoare; lăudătoare PLIN. IUN.

commendātus (*3*) *p. pf. v.* **commendo** // **adj.** recomandabil; agreabil CIC., PLIN.

commendō (*1*) *vt.* 1 a încredința, a da în grijă: *commendo vobis meum filium* CIC. vi-l dau în grijă pe fiul meu, *cui fama mortui, fortunae vivi commendatae sunt* CIC. căruia i-au fost încredințate faima celui mort și averile celui în viață; (*fig.*) ~ *aliquid litteris* CIC. a încredința ceva scrisului (a scrie), *se ~ fugae* HIRT. a o lua la fugă; 2 a recomanda: ~ *aliquem alicui diligenter* CIC. a recomanda insistent pe cineva cuiva; 3 a recomanda, a pune în valoare: *vox eloquentiam commendat* CIC. vocea pune în valoare elocvența, *marmora commendantur coloribus* PLIN. IUN. marmura este pusă în valoare prin culori, *se ~ cultu atque ornatu* QUINT. a se pune în valoare prin îngrijire și împodobire.

commensus, *ūs m.* proporție, simetrie VITR.

commentāriensis, *is m.* secretar, controlor DIG.

commentāriolum, *ī n.* și **commentāriolus,** *ī m.* mic caiet cu însemnări; schiță, mică scriere CIC., QUINT.

commentārium, *iī n.* și **commentārius,** *iī m.* 1 notă, notiță, însemnare, memoriu, schiță, ciornă, caiet: ~ *orationis* CIC. schița unui discurs, ~ *consulatus mei* CIC. memoriu asupra consulatului meu, *commentarii diurni* SUET. jurnal oficial la Roma, ~ *praetoris* CIC. protocolul pretorului, *commentarii... ferebant* TAC. procesele-verbale arătau..., *commentarii belli Gallici* CIC. note asupra războiului gallic; 2 comentariu: *commentaria in Vergilium* GELL. comentarii la Vergilius.

commentātiō, *onis f.* 1 reflexie, studiu pregătitor, pregătire; (*pl.*) exerciții pregătitoare: *quae in vino ~ potuit esse?* CIC. ce pregătire a discursului putea fi aceasta între pahare de vin?; 2 (*concrt.*) disertație, scriere, lucrare savantă: ~ *Aristotelis* PLIN. studiul lui Aristotel; 3 (*ret.*) entimemă (*silogism retoric sau imperfect*) QUINT.

commentātor, *ōris m.* autor, născocitor; interpret COD. IUST.

commenticius (*3*) *adj.* 1 născocit, nou, inedit: *commenticia spectacula* SUET. spectacole inedite; 2 imaginar: *commenticia civitas Platonis* CIC. statul ideal al lui Platon; 3 fals, mincinos: *crimen commenticium* CIC. acuzație mincinoasă.

commentior, *īrī, ītus sum vt. dep.* a spune mințind, a simula DIG.

commentor[1], *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a se gîndi, a reflecta: *futuras mecum commentabar miserias* CIC. mă gîndeam în sinea mea la nenorocirile viitoare; 2 a se pregăti, a face exerciții, a studia: *commentabar declamitans saepe cum M. Pisone* CIC. făceam adesea exerciții de declamație împreună cu Piso, ~ *causam* CIC. a studia un proces, ~ *orationem* CIC. a pregăti un discurs, (*p. pf. sens pas.*) *sua et commentata et scripta* CIC. cele pregătite și puse pe hîrtie de el; 3 a compune, a scrie: ~ *mimos* CIC. a compune mimi, ~ *de disciplinā militari* PLIN. a scrie despre disciplina militară; 4 (*rar*) a comenta, a explica: ~ *carmina* SUET. a explica versuri.

commentor[2], *ōris m.* născocitor, autor OV.

commentum, *ī n.* 1 născocire, invenție: *opinionum commenta delet dies* CIC. timpul spulberă fantasmagoriile, *commenta rumorum* OV. născocirile mincinoase ale zvonurilor; 2 plan, proiect: *nefanda commenta tegere* IUST. a ascunde planurile criminale; 3 (*ret.*) entimemă (*silogism retoric sau imperfect*) QUINT.

commentus (*3*) *p. pf. v.* **comminiscor**

commeō (*1*) *vi.* a merge dintr-o parte într-alta, a se duce și a veni, a circula; a se duce adesea: ~ *per hunc pontem ultro citroque* SUET. a trece dincolo și dincoace pe acest pod, *inter Veios Romamque nuntii commeant* LIV. vestitorii circulă între Veii și Roma; ~ *crebro in urbem* PL. a veni deseori la oraș.

commerciālis (*2*) *adj.* comercial AUG.

commercium, *iī n.* 1 comerț, negoț, schimb, cumpărare și vînzare: *Thraces commercio faciles* LIV. tracii dispuși să facă schimburi, ~ *alicuius* LIV. comerțul făcut cu cineva, ~ *alicuius rei* LIV. comerț cu (de) ceva, ~ *earum gentium* LIV. comerțul cu aceste neamuri, ~ *sericorum* SEN. comerț de mătăsuri, ~ *annonae* LIV. comerț cu grîu; 2 voie (drept) de a face comerț, de a cumpăra: ~ *in eo agro nemini est* CIC. acolo nimeni n-are voie să cumpere pămînt, *salis ~ dedit* LIV. i-a dat dreptul de a cumpăra sare; 3 mărfuri, provizii: *commercia Arabes Indique subvehunt* SOL. arabii și inzii transportă mărfuri, *commerciorum curam habere* PLIN. a avea grijă de provizii; 4 locul unde se face comerț, tîrg: *iter ad commercia Indici maris* SEN. drumul spre porturile comerciale ale Mării Indiene; 5 (*fig.*) raporturi, relații, schimb:

habere ~ *cum Musis* CIC. a avea raporturi cu muzele, *interdictis patribus commercio plebis* LIV. interzicîndu-li-se patricienilor orice raporturi cu plebea, *commercia epistolarum* SEN. schimburi de scrisori, *belli commercia rumpere* VERG. a rupe raporturile dintre beligeranţi, *adempto loquendi commercio* TAC. răpindu-ni-se putinţa de a vorbi între noi, ~ *sortis humanae* TAC. legăturile fireşti dintre oameni, *libidinis* ~ *habere cum aliqua* VAL. MAX. a avea raporturi sexuale cu o femeie; **6** (*tard.*) înţelegere secretă, conivenţă COD. TH.

commercor, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* a cumpăra în masă PL.; [oc. *commercatus* = p.pf. cu sens pas.].

commereō, *ēre*, *uī vt.* şi **commereor**, *ērī*, *ritus sum vt. dep.* **1** a merita (*ceva rău*): ~ *poenam* OV. a merita o pedeapsă; **2** a se face vinovat, a face ceva rău: *quid commerui?* TER. ce rău am făcut?, ~ *culpam in se* PL. (~ *noxiam* PL.) a se face vinovat de o greşeală (vină).

commētior, *īrī*, *mensus sum vt. dep.* **1** a măsura: ~ *omnes porticus* PL. a măsura (a străbate) toate porticele; **2** a compara (măsurînd), a confrunta: ~ *negotium cum tempore* CIC. a compara o acţiune cu timpul săvîrşirii ei.

commētō[1], *āre vi.* a se duce des, a frecventa: ~ *ad mulierculam* TER. a se duce des la o femeiuşcă, *quo tu commetas?* AFRAN. unde te duci?

commētō[2], *āre*, *āvī vt.* a măsura PL.

commictilis (*2*) *adj.* (pe care poţi urina) demn de dispreţuit POMPON.

comictus sau **comminctus** (*3*) *p. pf. v.* **commingō**

commigrātiō, *ōnis f.* trecere dintr-un loc într-altul, migraţie SEN.

commigrō (*I*) *vi.* a se muta: *in domum tuam commigrabis* CIC. ai să te muţi în casa ta.

commīles, *itis m.* tovarăş de arme.

commīlitium, *iī n.* **1** (*mil.*) serviciu militar comun, camaraderie de arme TAC. ş.a.; **2** (*fig.*) camaraderie, comunitate QUINT., TAC.

commīlitō[1], *āre vi.* a lupta împreună, a fi frate de arme FLOR.

commīlitō[2], *ōnis m.* tovarăş de arme, camarad CIC.

commīnābundus (*3*) *adj.* ameninţînd, cu ameninţări TERT.

comminātiō, *ōnis f.* manifestare a ameninţării, demonstraţie de ameninţare, (*pl.*) ameninţări: ~ *taurorum est in pedibus* PLIN. la tauri, ameninţarea se arată după felul cum îşi mişcă picioarele; *comminationes Hannibalis* LIV. ameninţările lui Hannibal.

comminātīvus (*3*) *adj.* ameninţător TERT.

comminātor, *ōris m.* cel care ameninţă TERT.

comminātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **comminor**) (*pas.*) *comminata mihi mors* APUL. moartea cu care am fost ameninţat.

commingō, *ere*, *minxī*, *mictum vt.* **1** a scălda cu urină: *comminxit lectum potus* HOR. beat, mi-a făcut baltă de urină în pat; **2** (*fig.*) a spurca: *savia comminxit spurcā salivā tua* CATUL. ţi-a spurcat cu saliva lui murdară săruturile (buzele); [*forma de prez.* — commingo — *nu este atestată*].

comminiscō, *ere vt.* (*arh.*) *v.* **comminiscor**

comminīscor, *miniscī*, *mentus sum vt. dep.* a născoci, a imagina, a inventa: ~ *mendacium* PL. a născoci o minciună, *Epicurus deos nihil agentes commentus est* CIC. Epicur a imaginat nişte zei care nu fac nimic, *Phoenices litteras sunt commenti* MEL. fenicienii au inventat literele; [**commentus** (*3*) *p. pf.* = sens pas.].

comminuō, *ere*, *uī*, *ūtum vt.* **1** a sfărîma, a zdrobi: ~ *fores securibus* PL. a sfărîma uşa cu securile, ~ *statuam* PL. a face bucăţi o statuie, ~ *fabas molis* OV. a măcina bob; (*fig.*) *Viriathum Laelius comminuit* CIC. Laelius l-a zdrobit pe Viriathus, *lacrimis comminuēre meis* OV. vei fi învins de lacrimile mele; **2** a micşora; (*fig.*) a slăbi: *quod* (*auri pondus*) *si comminuas*... HOR. (grămadă de aur) pe care dacă o micşorezi..., *avaritia comminuit officium* CIC. lăcomia slăbeşte sentimentul datoriei, ~ *ingenia* QUINT. a slăbi forţa talentului.

comminus (**cominus**) *adv.* **1** (*în sens ostil*) de aproape, corp la corp: ~, *eminus petere* LIV. a ataca de aproape, de la distanţă, ~ *conserere manus* LIV. (~ *pugnare* CAES.) a se încăiera (a lupta) corp la corp, *ad te* ~ *accessit* CIC. te-a strîns de aproape, ~ *trucidare hostium ducem* SUET. a-l ucide pe comandantul duşman cu mîna proprie; **2** (*fără sens ostil*) de aproape, în apropiere, aproape: *viso* ~ *armatorum agmine* TAC. văzînd aproape o trupă de duşmani, ~ *iudicare aliquid* PLIN. a judeca ceva cu ochii săi; **3** (*oc.*) imediat, direct: *non* ~ *Mesopotamiam petunt* TAC. nu se îndreaptă direct spre Mesopotamia.

commisceō, *ēre*, *miscuī*, *mixtum vt.* **1** a amesteca: ~ *amurcam cum aqua* CAT. a amesteca drojdia cu apă, *Chio nota commixta Falerni* HOR. o probă de vin de Falern, amestecată cu vin de Chios; **2** (*fig.*) a amesteca, a face să se confunde, a forma un amestec: *commixtus clamor* VERG. strigăt confuz, *fumus commixtus in auras* VERG. fum care se confundă cu aerul (risipindu-se în văzduh), *numquam temeritas cum sapientia commiscetur* CIC. curajul orb nu se potriveşte deloc cu înţelepciunea; (*spec.*) *commixtus* (*ex*) *aliqua re* format (rezultînd) din ceva.

commiscibilis (*2*) *adj.* care se poate amesteca TERT.

commiserātiō, *ōnis f.* compătimire; (*ret.*) partea (patetică) a discursului, în care oratorul caută să stîrnească compătimire CIC.

commisereor, *rerī*, *ritus sum vt. dep.* a se înduioşa de... CIC.

commiserescit, *ere vb. impers.* a avea milă: *ut te huius commiserescat mulieris* PL. ca tu să ai milă de această femeie.

commiserescō, *ere vb.* a avea milă: ~ *aliquem* ENN. sau ~ *aliquius* PACUV. a avea milă de cineva.

commiserō[1], *āre v.* **commiseror**

commiserō[2], *ōnis m.* tovarăş de nefericire TERT.

commiseror, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* **1** a deplînge: ~ *fortunam Graeciae* NEP. a deplînge soarta Greciei; **2** (*ret. despre orator*) a stîrni mila (prin pateticul discursului) CIC., QUINT.

commissat... *v.* **comissat**...

commissiō, *ōnis f.* **1** punere în contact, strîngere la un loc; **2** început, începere: *ab commisione ludorum* CIC. de la începutul jocurilor de circ; **3 a.** repre-

zentare (la teatru sau la circ): *productis in commisione pantomimis* PLIN. IUN. fiind prezentați la un spectacol pantomimii; **b.** concurs de poezie, de oratorie etc., bucată prezentată la concurs SUET.; **4** comitere a unei greșeli ARN.

commissŏr, *ōris m.* cel care comite, vinovatul AUG.

commissum, *i n.* **1** acțiune, faptă: *in temere commisso* LIV. într-o acțiune săvîrșită nebunește; **2** faptă rea, vină: *post mihi commissa luetis* VERG. după aceea, îmi veți plăti pentru isprăvile voastre; **3** secret: *enuntiare commissa* CIC. a dezvălui secretele, *commissa tueri* OV. a păstra secretele încredințate; **4** (*spec. jur.*) confiscare, bunuri confiscate DIG.

commissūra, *ae f.* încheietură; îmbinare: *commissurae digitorum* CIC. articulațiile degetelor; (*fig.*) ~ *verborum* QUINT. îmbinarea cuvintelor.

commissūrālis (*2*) *adj.* (*anat.*) de articulare VEG.

commītigō, *āre vt.* a înmuia: ~ *caput* TER. a turti capul.

committō, *ere, misi, missum vt.* **1** a uni (un lucru cu altul), a lega împreună: *per nondum commissa inter se munimenta intravit* LIV. a pătruns prin fortificațiile care nu erau unite unele cu altele, *commissis operibus* LIV. lucrările de fortificație unindu-se, *orae vulneris suturis inter se committendae* CELS. marginile rănii trebuie aduse una lîngă alta prin cusături, *costae committuntur cum osse pectoris* CELS. coastele se unesc cu osul pieptului (cu sternul), *moles quae urbem continenti committeret* CURT. dig care să unească orașul cu uscatul, *delphinum caudas utero commissa luporum* VERG. (Scila) avînd legate cozi de delfini de pîntece de lupi, *vir equo commissus* OV. bărbat unit cu un cal (centaur); **2** a pune față în față, a pune la întrecere: ~ *pugiles Latinos cum Graecis* SUET. a pune să se bată atleți romani cu atleți greci, *committit vates et comparat* IUV. pune față în față poeții și-i compară, ~ *camelorum quadrigas* SUET. a pune la întrecere cvadrige trase de cămile, ~ *sua scripta antiquae Corinnae* PROP. a compara scrierile sale cu ale vechii Corinne; **3** a pune în acțiune, a începe, a angaja: ~ *proelium* CAES. (*bellum* LIV.) a începe lupta, războiul, *nondum commisso spectaculo* LIV. spectacolul neîncepînd încă, *quo die ludi committebantur*, ziua în care începeau jocurile; (*abs.*) *priusquam committeretur* SUET. înainte de a începe bătălia, *contra quem Sylla iterum commisit* EUTR. împotriva căruia Sylla a pornit din nou lupta; *longo intervallo iudicium inter sicarios committitur* CIC. după o lungă întrerupere, se pune în mișcare o acțiune judiciară de asasinat; **4** a face ceva nepermis, a comite (ceva): ~ *scelus* CIC. a comite o crimă, ~ *maius delictum* CAES. a comite un delict mai grav, ~ *multa et in deos et in homines* CIC. a comite multe ticăloșii și față de zei, și față de oameni; (*abs.*) *quasi committeret contra legem* CIC. ca și cum ar fi comis ceva contra legii, *lege de sicariis commisit Verenus* QUINT. Verenus a contravenit legii despre asasini, *neque commissum a se quare timeret* CAES. (că) n-a făcut nimic pentru care să se teamă; *committere ut* (frecv.: *non committere ut*) a face greșeala să, a da ocazie să, a face să: *ego nolo quemquam civem ~ ut morte multandus sit* CIC. eu nu vreau ca vreun cetățean să dea ocazia să fie pedepsit cu moartea, *non committam ut tibi insanire videar* CIC. voi avea grijă să nu-ți par că aiurez, *quare ne committeret ut...* CAES. de aceea, să nu se expună ca...; **5** (*jur.*) **a.** a merita: ~ *poenam*, ~ *multam* CIC. a merita pedeapsă, amendă; **b.** a viola: *edictum, stipulationem* DIG. a viola un edict, un angajament; **c.** a pune în mișcare făcînd executoriu, a adjudeca: *hereditas Veneri Erycinae commissa* CIC. moștenire adjudecată pe seama Venerei Erycine, *hypothecae commissae sunt* CIC. ipotecile au devenit executorii (prin depășirea termenului); **6** a încredința, a lăsa pe seama (cuiva): ~ *alicui liberos, fortunas* TER. a încredința cuiva copiii, averea, *sunt quaedam quae litteris non committo* CIC. sînt unele lucruri pe care nu le încredințez scrisorilor, ~ *caput tonsori* HOR. a-și lăsa capul pe mîna frizerului, ~ *semina sulcis* VERG. a încredința brazdelor semințele (a semăna), *ego me tuae committo fidei* TER. eu mă las în seama bunei tale credințe; (*abs.*) *sanan'es quae isti committas?* ești sănătoasă de te lași în seama ăstuia?, *senatus ei commisit, ut videret...* CIC. senatul a lăsat pe seama acestuia să vegheze...; **7** (*refl.*) a se expune, a se aventura: ~ *se itineri* LIV. a se aventura într-o călătorie, ~ *se pugnae* LIV. a risca o bătălie, ~ *se in aciem* LIV. a se aventura într-o luptă, *auctor non sum ut te urbi committas* CIC. nu te sfătuiesc să te expui venind la Roma.

commixtim (**commistim**) *adv.* amestecat, laolaltă VULG.

commixtiō, *ōnis f.* amestecare; amestec (lucruri amestecate) APUL.

commixtrix, *icis f.* cea care amestecă AUG.

commixtūra, *ae f.* amestecare CAT.

commixtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **commisceo**

commixtus[2], *ūs m.* împreunare (a sexelor) AUG.

commodātē *adv.* potrivit FRONT.

commodātiō, *ōnis f.* împrumutare APUL.

commodātor, *ōris m.* cel care dă un împrumut DIG.

commodātum, *i n.* împrumut, lucru luat cu împrumut; contract de împrumut.

commodē *adv.* **1** potrivit, cum trebuie, bine: ~ *amictus non sum* PL. nu sînt îmbrăcat cum trebuie, *aliquid facete et ~ dicere* CIC. a spune ceva de spirit și potrivit cu împrejurarea, *multo commodius dicitur verba fecisse* NEP. se zice că a vorbit mult mai bine, ~ *saltare* NEP. a dansa bine, ~ *valere* PLIN. IUN. a o duce bine cu sănătatea, *minus ~ audire* CIC. a nu avea nume prea bun, ~ *facis quod...* CIC. bine faci că...; (*med.*) ~ *facere* CELS. a face bine (a lecui); **2** ușor, comod, fără greutate: *non satis ~ pugnare poterant* CAES. nu puteau lupta destul de ușor, *explorat quo commodissime itinere vallem transire posset* CAES. caută pe ce drum ar putea trece mai ușor valea; **3** la timpul potrivit, tocmai: ~ *ipse exit Lesbonicus* PL. iată, iese la timp chiar Lesbonicus.

commoditās, *ātis f.* **1** măsură potrivită, proporție cerută: moment potrivit, oportunitate, ~ *membrorum* SUET. justa proporție a membrelor, ~ *idonea ad faciendum* CIC. momentul potrivit spre a acționa; **2** ușurință, mișcare liberă, comoditate: *ob commoditatem itine-*

ris LIV. pentru uşurarea comunicaţiilor, ~ *corporis* CIC. sprinteneala trupului, ~ *orationis* RH. HER. fluenţa vorbirii; 3 avantaj, folos, plăcere: *plurimas commoditates amicitia continet* CIC. prietenia cuprinde foarte multe avantaje, *Taceo. — Mihi commoditatem creas* PL. Tac. — Asta îmi face plăcere; 4 amabilitate, bunătate, bunăvoinţă.

commodō[1] *adv.* la timp PL.

commodō[2] (*I*) *vt.* 1 a aranja, a ajusta; (*fig.*) a proporţiona: ~ *trapetum* CAT. a monta un teasc; (*fig.*) ~ *orationi oculos, vocem, manum* PLIN. IUN. a-şi pune de acord privirea, glasul, gestul cu vorbirea; 2 a pune la dispoziţie, a împrumuta, a acorda: ~ *aurum Caelio* CIC. a-i împrumuta lui Caelius vesela de aur, ~ *reipublicae tempus* LIV. a da un termen statului, ~ *sanguinem alienae dominationi* TAC. a-şi vărsa sîngele pentru o stăpînire străină, ~ *veniam parvis peccatis* TAC. a ierta greşelile mici, ~ *aurem patientem culturae* HOR. a-şi pleca răbdător urechea la cel ce te învaţă; 3 (*vi.*) a face servicii (cuiva), a fi de ajutor (cuiva): *peto abs te, ut omnibus in rebus ei commodes* CIC. îţi cer să-i fii de ajutor în toate împrejurările, *publice commodasti* CIC. ai făcut servicii cetăţii lor.

commodulātiō, *ōnis f.* simetrie VITR.

commodulē (**commodulum**) *adv.* convenabil PL.

commodulum, *ī n.* mic avantaj PL.

commodum[1] *adv.* tocmai la timp; tocmai: ~ *adveni domum* PL. am ajuns acasă la timp, *ad te ibam* ~ PL. tocmai veneam la tine, ~ *discesseras heri, cum Trebatius venit* CIC. ieri tocmai plecaseşi, cînd, iată, vine Trebatius.

commodum[2], *ī n.* 1 felul în care îi convine (ceva cuiva), comoditate, plac: *velim, cum erit tuum* ~ *puerum visas* CIC. aş vrea, cînd vei avea timp, să-l vizitezi pe băiat, *commodo meo, tuo, nostro…* CIC. după placul meu, al tău, al nostru, *per* ~ sau *ex commodo* LIV. în voie; 2 avantaj, profit, interes: ~ *est quod plus usus habet quam molestiae* CIC. se numeşte „commodum" ceea ce aduce mai mult folos decît necaz, *commoda pacis* CIC. avantajele păcii, *adversus commoda populi stare* NEP. a sta împotriva intereselor poporului, *commodo reipublicae facere* CIC. a acţiona în interesul statului; 3 (*pl.*) recompensă (de stat pentru servicii): *commoda emeritae militiae* SUET. pensie militară, *commoda veteranorum* CIC. recompense ale veteranilor; 4 (*rar*) obiect luat cu împrumut: *forum commodis hospitum ornare* CIC. Verr. *4, 6* a împodobi forul cu obiecte împrumutate de la oaspeţi.

commodus (*3*) *adj.* 1 cum trebuie, potrivit, convenabil, bun, frumos: ~ *capillus* PL. părul bine aranjat, *homo commodā staturā* PL. om cu statură frumoasă, *tribus aut novem miscentur cyathis pocula commodis* HOR. paharele se umplu cu trei sau nouă măsuri pline cum trebuie (bine), *viginti argenti commodae minae* PL. douăzeci de mine de argint binevenite, *non commoda terra Baccho* VERG. teren nepotrivit pentru viţă de vie, *vestis commoda ad cursum* OV. haină potrivită pentru alergări, *si commodius anni tempus esset* CIC. dacă anotimpul ar fi mai bun, *longius sed commodius iter* LIV. un drum mai lung, dar mai bun, *commodissimum esse statuit omnes naves subduci* CAES. a socotit că lucrul cel mai bun este ca navele să fie trase la ţărm, *nulla lex omnibus commoda est* LIV. nici o lege nu e pe placul tuturor, *stella commoda homini* PROP. stea favorabilă unui om; *commodum est* (= *libet*) îi place; *quam tibi commodum est tribum unam delige* CIC. alege-ţi un trib care-ţi place, *Valerius cotidie cantabat, at Furius, cum est commodum, cantat* CIC. Valerius cînta în fiecare zi, pe cînd Furius cîntă cînd îi place; 2 (*despre persoane*) plăcut, amabil, agreabil, binevoitor: *commoda mulier et faceta* TER. plăcută femeie şi spirituală, *commodi convivae* PL. oaspeţi agreabili, *mihi* ~ *uni* HOR. bun numai cu mine (negîndindu-mă decît la mine).

Commodus, *ī m.* împărat roman (*anii 186–192*), fiul lui Marcus Aurelius.

commoeniō, *īre, īvī, ītum v.* **commūniō**

commōlior, *īrī, ītus sum vt. dep.* 1 a pune în mişcare LUCR.; 2 a născoci CAECIL.

commolō, *ere, uī, ītum vt.* a pisa bine, a fărîmiţa COL.

commonefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* 1 a reaminti: *quemque commonefecit benefici sui* SALL. îi reamintea fiecăruia binele pe care i-l făcuse, ~ *praeturam* CIC. a reaminti pretura, *commonefecit sanxisse Augustum* TAC. a reamintit că Augustus dăduse o ordonanţă; 2 a face atent: *commonefaciunt eum ut utatur instituto suo* CIC. îl invită să aplice regula stabilită de el.

commonefīō, *fierī, factus sum vb. pas.* a fi informat: *sceleris commonefieri* CIC. a fi informat de crimă.

commoneō, *ēre, uī, itum vt.* 1 a face (pe cineva) să se gîndească (la ceva), să-şi amintească (de ceva): *re ipsa modo commonitus sum* PL. lucrul însuşi m-a făcut adineauri să mă gîndesc, *mearum me miseriarum commones* PL. mă faci să mă gîndesc la nenorocirile mele, *te neque filius praesens de liberum caritate commonebat* CIC. pe tine nici fiul care era de faţă nu te făcea să te gîndeşti la iubirea copiilor, *ut anulus commoneat nos cur id fecerimus* QUINT. pentru ca inelul să ne facă să ne amintim pentru ce am făcut asta; 2 a atrage atenţia, a avertiza, a da sfaturi, a arăta, a învăţa: *non exprobrandi causa, sed commonendi gratia dicere aliquid* CIC. a spune ceva nu pentru a blama, ci pentru a atrage atenţia, *aliquem de periculo* ~ CIC. a avertiza pe cineva de o primejdie, *cum amice aliquid commonemus* QUINT. cînd dăm un sfat amical, *quam mihi sit utile aliorum exempla commonent* TER. cît de util îmi este, mi-o arată exemplele altora, *quae commonet usus* SIL. ceea ce învaţă experienţa.

commonitiō, *ōnis f.* reamintire; avertizare QUINT.

commonitor, *ōris m.* cel care reaminteşte SYMM.

commonitōriolum, *iī n.* scurtă instrucţiune HIER.

commonitōrius (*3*) *adj.* amintitor, menit să amintească // **commonitōrium**, *iī n.* instrucţiuni scrise; mijloc de amintire COD. IUST.

commonstrō (*I*) *vt.* a arăta, a indica: *si istunc hominem commonstrasso* PL. dacă ţi-l voi fi arătat pe acest om, ~ *viam* CIC. a indica drumul; [*commonstrasso* = *commonstravero*].

commōram *v.* **commoveo**

commorātiō, *ōnis f.* 1 întîrziere, zăbovire: ~ *tabellariorum* CIC. întîrzierea curierilor; 2 şedere într-un loc, loc de şedere CIC.; 3 (*ret.*) insistenţă asupra unei chestiuni CIC.

commordeō, *ēre vt.* a muşca; (*fig.*) a sfîşia (*atacînd pe cineva*) SEN.

commorior, *mori, mortuus sum vi. dep.* 1 a muri împreună: ~ *cum Arrunte* LIV., *tibi* SEN. a muri împreună cu Arruns, cu tine; 2 (*despre două otrăvuri*) a se neutraliza PLIN.

commorō, *āre vi. v.* **commoror**

commoror, *āri, ātus sum vi.* 1 a se opri (într-un loc), a rămîne, a întîrzia; (*fig.*) a stărui, a persista: ~ *Romae* CIC. a se opri la Roma, ~ *unam noctem ad Helorum* CIC. a rămîne o noapte la Helorus (*oraş sicilian*), *Milo paulisper commoratus est* CIC. Milo a zăbovit puţin, ~ *in eadem sententia* CIC. a stărui asupra aceleiaşi idei; 2 (*vt.*) a opri, a reţine: *an te auspicium commoratum est?* PL. oare te-au oprit auspiciile?, *me nunc commoror* PL. acum mă stăpînesc.

commorsicō, *āre vt.* a muşca, a face bucăţi APUL.

commortālis (*2*) *adj.* muritor ca toată lumea COL.

commōsis, *is f.* păstură (*materie cleioasă cu care albinele astupă crăpăturile ştiubeielor*) PLIN.

commostrō *v.* **commonstro**

commōtiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) agitaţie, zguduire; 2 (*fig.*) emoţie, afect: ~ *iucunditatis in corpore* CIC. senzaţie de plăcere în corp, *commotiones* (*animorum*) CIC. emoţii.

commotiuncula, *ae f.* mică agitaţie febrilă, mică febră CIC.

commōtius *adv. comp.* cu mai multă emoţie AUG.

commōtor, *ōris m.* cel care pune în mişcare, motor AUG.

commōtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **commoveo** // **adj.** 1 plin de mişcare, impetuos: *genus dicendi commotum in agendo* CIC. fel de a vorbi impetuos în pledoarie, *Drusus animo commotior* TAC. Drusus cu un temperament ceva mai năvalnic; 2 violent, mînios: *Agrippina paulo commotior* TAC. Agrippina era puţin cam violentă, *commoto similis* SUET. ca un furios, ~ *habebitur* HOR. va fi socotit nebun.

commōtus[2], *ūs m.* zguduire VARR.

commovens, *ntis p. pr. v.* **commoveo** // **adj.** impresionant, eficace: *castigandi genus commoventius* SEN. RH. un fel de mustrare mai eficientă.

commoveō, *ēre, mōvi, mōtum vt.* 1 a mişca (din loc), a deplasa, a pune în mişcare: ~ *vectibus simulacrum* CIC. a mişca din loc cu pîrghii statuia, ~ *castra ex eo loco* CAES. a muta tabăra din acel loc, ~ *aciem* LIV. a face să înainteze frontul, ~ *hostem* LIV. a respinge duşmanul de pe poziţie, *canes commovent aprum* VERG. cîinii pun pe goană mistreţul, *spelunca commota columba* VERG. porumbelul fiind pus pe goană din peşteră, ~ *sacra* VERG. a scoate în procesiune odoarele sfinte, *non se* ~ *domo* PL. a nu se mişca (a nu ieşi) din casă; (*fig.*) *nummus in Gallia nullus commovetur* CIC. în Gallia, nu se mişcă (nu circulă) un singur ban, *experiamur si possumus cornua* ~ *disputationis* CIC. să încercăm dacă n-am putea clinti din loc flancurile argumentării, *se* ~ *contra rempublicam* CIC. a se mişca (uneltind) împotriva statului, ~ *se non sunt ausi* NEP. n-au îndrăznit să se mişte (trecînd la acţiune); 2 a agita, a scutura, a zgîlţîi: *magni commorunt aequora venti* LUCR. vînturile mari au ridicat valurile, *dormiunt: ego istos commovebo* PL. dorm: am să-i scutur trezindu-i; 3 (*pas.*) a fi zdruncinat (ca sănătate), a fi bolnav: *perleviter commotus* CIC. uşor indispus, *alii commoventur alvo, nervis, capite*, PLIN. alţii au dureri de stomac, de nervi, de cap, *commotus habebitur* HOR. S. *2, 3, 209* va fi socotit deranjat la cap (nebun); 4 (*fig.*) a mişca (sufleteşte), a impresiona, a agita, a tulbura, a supăra; a îndemna: *dulcedine gloriae commoti* CIC. seduşi de plăcerea gloriei, *commotus ab oratore iudex* QUINT. judecătorul impresionat de orator, *nihil me iste clamor commovet* CIC. strigătele astea nu mă tulbură deloc, *cum esset ex aere alieno commota civitas* CIC. deoarece statul era agitat din cauza datoriilor, *qui me commorit, flebit* HOR. cine mă va supăra, va plînge, *his nuntiis commotus* CAES. îndemnat de aceste veşti; 5 a isca, a stîrni, a provoca: ~ *lacrimas* CURT. a stîrni lacrimi, ~ *misericordiam alicui* CIC. a-i stîrni cuiva mila, ~ *invidiam in aliquem* CIC. a provoca ură împotriva cuiva, ~ *memoriam* CIC. a trezi din nou amintirea, ~ *bilem* CIC. a stîrni mînia, ~ *bellum* CIC. a isca război; [forme sincop.: *commorunt* = *commoverunt*; *commorit* = *commoverit*; *commorat* = *commoverat*; *commossem* = *commovissem*; *commosse* = *commovisse*].

commulceō, *ēre, lsī, lsum vt.* a dezmierda, a încînta, a măguli APUL. ş.a.

commulcō, *āre vt.* a bate APUL.

commundō, *āre, ātum vt.* a curăţa COL.

commūne, *is n.* 1 bun comun, avere comună: *si agatur inter socios de communi dividundo* GAI. dacă ar fi un proces de lichidare a unei societăţi, *privatus illis census erat brevis,* ~ *magnum* HOR. averea fiecăruia era mică, cea publică mare, *communia* CIC. bunuri comune, HOR. locuri publice; 2 comunitate, totalitate a unei ţări, ţinut: *statuae a communi Siciliae datae sunt* CIC. statuile i-au fost date de comunitatea sicilienilor, ~ *gentis Pelasgae* OV. forţa întregii Grecii; (*expr.*) *in* ~ a) în comun, pentru folosul public, la dispoziţia tuturor CIC.; b) în general CIC.; c) (*în exclamaţii*) jumătate-jumătate, pe din două PHAEDR.

commūnicātiō, *ōnis f.* 1 împărtăşire: ~ *consilii* CIC. împărtăşirea unui proiect, ~ *sermonis tecum* CIC. conversaţia cu tine, ~ *utilitatum inter homines* CIC. comunitatea de interese dintre oameni; 2 (*ret.*) comunicaţie (*figura prin care oratorul cere părerea auditorilor*) CIC., QUINT.

commūnicātōrius (*3*) *adj.* de comunicare AUG.

commūnicātus, *ūs m.* participare, comunitate APUL.

commūniceps, *cipis m.* cetăţean din acelaşi municipiu AUG.

commūnicō (*I*) *vt.* 1 a face comun, a împărţi (ceva cu cineva), a repartiza egal; a împărtăşi (cuiva): ~ *furta cum quaestore suo* CIC. a împărţi obiectele furate cu cvestorul său, ~ *civitatem nostram vobiscum* LIV. a vă da şi vouă cetăţenia noastră, ~ *causam civium*

cum servis fugitivis SALL. a face comună cauza cetățenilor cu aceea a sclavilor fugari, *cum Carnutibus consilia communicant* CAES. își pun de acord planurile cu carnuții, *iudicia cum equestri ordine communicata erant* CIC. instanțele erau repartizate în comun cu ordinul ecvestru, *quaedam ex maximis officiis inter libertinos equitesque communicavit* SUET. a repartizat egal unele dintre cele mai mari slujbe între liberți și cavaleri, *sibi communicatum cum illo, non ademptum imperium* LIV. nu i-a fost luată comanda supremă, ci i-a fost lăsată în comun cu altul, *communicato inter se consilio* LIV. după ce și-au împărtășit între ei planul; ~ *de aliqua re* a se întreține, a discuta, a se sfătui, *Pompeius qui mecum de te ~ solet* CIC. Pompeius care obișnuiește să discute cu mine despre tine; **2** a pune în comun: *quantas pecunias ab uxoribus acceperunt, tantas cum dotibus communicant* CAES. cîți bani primesc de la soții, atîția pun și ei în comun cu dota primită; **3** a împărți (luînd asupra sa), a lua asupra sa: *mecum inimicitias communicasti* CIC. ai împărtășit cu mine dușmăniile, *primo labores, mox et gloriam communicabat* TAC. luă asupra lui mai întîi eforturile, apoi și gloria; **4** (*tard.*) (*cum aliquo, alicui*) a avea raporturi, a fi în legătură (cu).

commūniō[1] (*IV*) *vt.* a întări (*construind fortificații*) CAES.; (*fig.*) a întări CIC.

commūniō[2], *ōnis f.* **1** comunitate, comuniune: ~ *iuris* CIC. comunitate de drept, ~ *sanguinis* CIC. legătură comună de sînge, ~ *parietis* TAC. peretele comun, *fortunas meas in communionem tuorum temporum contuli* CIC. ți-am pus averea mea la dispoziție, asociindu-mă încercărilor tale; **2** (*ecl.*) comuniune.

commūnis (*2*) *adj.* **1** comun, a(l) mai multor *sau* a(l) tuturor: ~ *libertas* CIC. libertatea comună, *nati serva ~ amorem* VERG. păstrează iubirea odraslei noastre comune, *unum et commune periculum* VERG. o singură și aceeași primejdie pentru toți, *locus* ~ PL. locul unde mergem cu toții (Infernul), *loca communia* CIC. locuri publice (*for, teatru etc.*); (*ret.*) *communes loci* CIC. locuri comune, ~ *vita* CIC. viață obișnuită, *communes litterae* CIC. cultură generală, *communi sensu caret* HOR. este lipsit de simțul comun, *communes mimi* CIC. mimi obișnuiți (fără valoare deosebită), *commune vitium magnis parvisque civitatibus* SALL. viciu comun statelor mari și mici, *illa communia imperatoribus cum militibus* NEP. acelea le sînt comune generalilor cu soldații (și soldaților), *multa sunt civibus communia inter se* CIC. multe le sînt comune cetățenilor între ei, *vitium commune senectutis* CIC. neajunsul obișnuit al bătrîneții; (*spec.*) *exordium commune* CIC. exordiul care se potrivește și discursului părții adverse, *commune verbum* GELL. verb la forma pasivă care are amîndouă sensurile (activ și pasiv); **2** ușor accesibil tuturor, afabil: ~ *infimis, par principibus* NEP. afabil cu cei de jos, de la egal la egal cu cei de sus, *quis Laelio communior?* CIC. cine era mai afabil ca Laelius?

commūnitās, *ātis f.* **1** comunitate, raporturi comune: *homini nulla cum deo* ~ CIC. omul nu are nici un fel de comunitate cu divinitatea, ~ *vitae victusque* CIC. raporturi comune de viață și hrană; **2** sociabilitate; afabilitate: *officia quae ex communitate ducuntur* CIC. datorii care decurg din sociabilitate; *in Miltiade summa erat* ~ NEP. Miltiade era foarte afabil cu toți.

commūnĭter *adv.* **1** în comun (cu alții): *rebus gestis* ~ CIC. prin fapte săvîrșite în comun; **2** în general: *quae ~ locutus sum* CIC. cele ce am spus în general.

commūnītiō, *ōnis f.* **1** construire a unui drum CIC.; **2** fortificație VITR.

commūnitus *adv.* în comun VARR.

commurmurātiō, *ōnis f.* murmur general GELL.

commurmurō, *āre vi.* a murmura surd (*ca pentru sine sau cu alții*) SIL., PLIN.

commurmuror, *āri, ātus sum vi. dep.* a murmura aparte CIC.

commūtābilis (*2*) *adj.* schimbător, variabil CIC.; (*ret.*) *exordium commutabile* QUINT. exordiu care se poate folosi de adversar în interesul lui.

commūtābiliter *adv.* într-un mod care poate fi schimbat, schimbînd AUG.

commūtātē *adv.* în alt fel RH. HER.

commūtātiō, *ōnis f.* **1** schimbare: *annuae commutationes* CIC. schimbările anotimpurilor, *facta commutatione rerum* CAES. răsturnîndu-se starea de lucruri, *civiles commutationes* CIC. schimbările politice, *commutationes aestuum* CAES. fluxul și refluxul, ~ *morum atque studiorum* CIC. schimbarea moravurilor și gusturilor; **2** (*ret.*) inversiune RH. HER. *4, 39*.

commūtātus, *ūs m.* schimbare LUCR.

commūtō (*I*) *vt.* **1** a schimba (complet): *omnia natura commutat* LUCR. natura transformă totul, ~ *vultum et sermonem ad eorum voluntatem* CIC. a-și schimba expresia feței și vorba după voința lor, ~ *consilium* CIC. a schimba planul, ~ *iter* CAES. a schimba drumul, *commutatur animo* CIC. își schimbă sentimentele; **2** a schimba, a face schimb cu altul: *vin commutemus?* PL. vrei să facem schimb?, ~ *captivos* CIC. a face schimb de prizonieri, ~ *inter se vestem* PL. a schimba între ei îmbrăcămintea, ~ *locum* PL. a-și schimba locul, ~ *gloriam constantiae cum caritate vitae* CIC. a schimba gloria statorniciei cu iubirea de viață, ~ *studium belligerendi agricultură* CAES. a schimba ocupațiile războinice cu agricultura, ~ *fidem suam pecuniā* CIC. a-și vinde cinstea pe bani, *non ~ tria verba inter vos* TER. a nu schimba trei cuvinte între voi.

comō[1], *āre, ātum* **1** *vi.* a fi pletos AUG.; (*fig.*) a fi înfrunzit, a înfrunzi P. NOL.; **2** *vt.* a îmbrăca cu păr TERT.

cōmō[2], *ere, mpsi, mptum vt.* **1** (*rar*) a prinde (împreună), a uni: (*animae natura*) *cum corpore compta* LUCR. (sufletul) împreunat cu trupul; **2** (*frecv.*) a aranja părul, a pieptăna; (*fig.*) a găti, a aranja, a împodobi: ~ *capillos* CIC. a-și pieptăna părul, ~ *caput in gradus atque anulos* QUINT. a-și aranja părul în rulouri suprapuse și în bucle, *amica dum comit dumque se exornat* PL. în timp ce prietena se gătește și se împodobește, *sacerdos fronde super galeam et felici comptus oliva* VERG. preotul gătit cu o cunună

bogată de măslin pe deasupra coifului, *vittā compti rami* VERG. ramuri (de măslin) împodobite cu panglici (*semn de pace*), ~ *muliebriter corpora* QUINT. a-şi face toaleta corpului ca o femeie, (*fig.*) ~ *orationem* QUINT. a-şi pieptăna stilul.

cōmoedia, *ae f.* comedie (*piesă comică*; *gen comic*): *comoediam facere* TER. a compune o comedie, *comoediam docere* SUET. a reprezenta o comedie, *comoediam exigere* TER. a fluiera, a respinge o comedie; ~ *antiqua* CIC. sau ~ *prisca* HOR. vechea comedie greacă (ce culminează cu Aristofan).

cōmoedicē *adv.* ca în comedie PL.

cōmoedicus (*3*) *adj.* de comedie APUL.

cōmoedus, *ī m.* actor comic // **comoedus** (*3*) *adj.* de comediant: *natio comoeda est* IUV. este un neam de comedianţi.

comōsus (*3*) *adj.* pletos, cu coamă bogată PHAEDR.; (*fig.*) cu frunziş bogat PLIN.

compaciscor, *pacisci, pactus* (*pectus*) *sum vi. dep.* a face o învoială, a se învoi: *si sumus compecti* PL. dacă sîntem înţeleşi; *v. compactum* (*-pectum*), *ī n.*

compactīcius (*3*) *adj.* convenit TERT.

compactilis (*2*) *adj.* [*compingo*] **a.** îmbinat, bine legat: *compactiles trabes* VITR. grinzi bine unite între ele; **b.** (*fig., despre animale*) îndesat la trup, gros şi scurt PLIN.

compactiō, *ōnis f.* îmbinare CIC.; părţi legate între ele VITR.

compactum (compectum), *ī n.* învoială, înţelegere: *compacto* CIC. (*de compecto* PL., *ex compacto* SUET.) după învoială, conform înţelegerii.

compactūra, *ae f.* îmbinare; părţi legate între ele VITR.

compactus, *p. pf. v.* **compaciscor** şi **compingo**

compāgēs, *is f.* îmbinare, încheietură, întocmire; (*fig.*) alcătuire (din părţi bine legate), construcţie, întreg: *efficiens lapidum compagibus arcum*, OV. formînd o boltă prin îmbinarea pietrelor (*navis*) *omnibus compagibus aquam accipit* LIV. (corabia) ia apă prin toate încheieturile; (*în hendiadă*) *ferro et compagibus claudentur portae* VERG. porţile vor fi închise cu drugi de fier, *natura quae hanc compagem fecit* GELL. natura care a creat această întocmire bine sudată, *inclusi in his compagibus corporis* CIC. închişi în această temniţă a trupului, *in Veneris compagibus haerent* LUCR. sînt prinşi în împreunările dragostei, *armorum fortunā disciplinaque* ~ *haec coaluit* TAC. acest întreg (imperiu) s-a format prin norocul armelor şi prin disciplină.

compāginātiō, *ōnis f.* îmbinare C. AUR.

compāginō, *āre vt.* a îmbina, a uni AMM.

compāgō, *inis f. v.* **compāgēs**

compalpō, *āre vt.* a mîngîia; (*fig.*) a dezmierda AUG.

compār, *aris adj.* egal, asemenea, la fel: ~ *consilium tuum parentis consilio* LIV. planul tău este la fel cu planul tatălui tău, ~ *eorum fias* GELL. să devii la fel cu ei, *compari Marte concurrere* LIV. a se lupta cu forţe egale, ~ *conubium* LIV. căsătorie potrivită // **m.** şi **f.** semen(ă); tovarăş(ă); soţ(ie); **2** (*ret.*) **n.** egalitate a membrelor unei perioade (isocolon) RH. HER.

comparābilis (*2*) *adj.* comparabil; de pus în paralelă.

comparātē *adv.* comparativ.

comparātīcius (*3*) *adj.* **1** comparabil CIC.; **2** (*tard.*) obţinut prin contribuţie COD. TH.

comparātiō[1], *ōnis f.* **1** pregătire, preparative: ~ *belli* CIC. pregătire de război; ~ *criminis* CIC. prepararea unei acuzaţii; **2** procurare: ~ *testium* CIC. procurare de martori, ~ *frumentōrum* PL. IUN. cumpărare de grîne.

comparātiō[2], *ōnis f.* (*v.* **compar, comparo**) **1** (*rar*) alăturare a două fiinţe sau lucruri asemenea: *custodiendum est ne in comparatione* (*boum*) *impar cum valentiore iungatur* COL. trebuie să avem grijă ca, punînd alături doi boi, să nu însoţim pe unul slab cu altul mai puternic, *non audens in comparationem se demittere* SEN. RH. neîndrăznind să se măsoare în luptă, *ad eandem inter se comparationem est facta conversio* CIC. a avut loc o întoarcere (a astrelor) la aceeaşi poziţie reciprocă (situaţie comparativă); **2** (*fig., frecv.*) comparare, comparaţie; ~ *orationis suae cum scriptis alienis* QUINT. compararea discursului său cu scrierile altora, ~ *utilitatum* CIC. compararea foloaselor, *in comparatione beneficii* SEN. în comparaţie cu binefacerea; *ex comparatione regis novi* CURT. în comparaţie cu noul rege, *habent aliquam comparationem* CIC. permit o cît de mică comparaţie, *provincia sine sorte, sine comparatione data* LIV. misiune atribuită fără tragere la sorţi, fără învoială prealabilă; **3** (*spec.*) **a.** ~ *criminis* CIC. confruntarea unui cap de acuzare cu scopul urmărit; **b.** analogie CIC.; **c.** comparativul (*gradul*) QUINT.

comparātīvē *adv.* cu sens comparativ, la comparativ GELL.

comparātīvus (*3*) *adj.* **1** comparativ, care compară: *comparativa iudicatio* CIC. cauză în care se compară cazul incriminat cu bunele intenţii ale făptaşului; **2** (*gram.*) ~ *gradus* sau **comparativum**, *ī n.* gradul comparativ; *comparativa* QUINT. cuvintele la comparativ, ~ *casus* ablativul GRAMM.

comparātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **comparo**[1] şi **comparo**[2]

comparātus[2], *ūs m.* raport, proporţie VITR.

comparcō (-percō), *ere, rsi vt.* a pune deoparte, a cruţa făcînd economii TER.; (*cu inf.*) *comparce me attrectare* PL. încetează să te mai atingi de mine.

compāreō, *ēre, ui vi.* **1** a apărea, a se vedea, a se arăta; a se observa: *servus meus non comparet* CIC. sclavul meu nu se vede, *nunc cum compares, peris* PL. acum cînd te arăţi, pieri, *in quibus libris multa industria comparet* NEP. la aceste cărţi, se observă o mare strădiună; **2** a mai exista, a fi prezent: *signa comparent omnia* CIC. toate statuile sînt acolo, *non* sau *nusquam* ~ CIC., LIV. a lipsi, a dispărea; **3** a se face, a se executa: *ut quae imperes compareant* PL. ca ceea ce porunceşti să se facă.

comparilis (*2*) *adj.* egal, asemănător ARN.

comparō[1] (*1*) *vt.* [*cum + paro*] **1** a pregăti, a prepara: ~ *convivium* CIC. a pregăti un ospăţ, ~ *bellum* CIC. a pregăti război, ~ *classem, copias* LIV. a pregăti o flotă, trupe, ~ *alicui insidias* CURT. a pune la cale curse împotriva cuiva, ~ *caedes, incendia* CIC. a pune la cale masacre, incendii, *se* ~ *ad iter* LIV. a se pregăti de drum, (*abs.*) *tempore ad comparandum dato* NEP. fiindu-i dat timp spre a se pregăti, *dum*

se uxor comparat CIC. în timp ce soţia se aranjează; **2** a procura, a dobîndi: ~ *aurum et vestem* TER. a-şi procura aur şi îmbrăcăminte, *re frumentaria comparata* CAES. fiind făcute provizii de grîu, *sibi ~ tribunicium auxilium* LIV. a-şi cîştiga sprijinul tribunilor, *tantam sibi auctoritatem comparaverat* CAES. îşi cîştigase o atît de mare trecere; **3** (*frecv.* pas. cu *ut, ne* şi conjct.) a orîndui, a prevedea, a stabili: *ita ratio comparata est vitae nostrae, ut alia ex alia aetas oriatur* CIC. aşa a fost orînduită viaţa noastră ca generaţiile să se succeadă una după alta, *legati in Boeotiam comparati sunt* LIV. au fost orînduiţi soli pentru Beoţia, *ita comparatum erat more maiorum, ne...* LIV. aşa era orînduit prin tradiţie, să nu..., *sic fuimus semper comparati, ut...* CIC. aşa ne-a fost scris ca...; (*act.*) *praetores, ut considerate fieret, comparaverunt* CIC. pretorii au orînduit ca aceasta să se facă cu chibzuială.

comparō[2] (*I*) *vt.* [*compar*] **1** a uni (între ele lucruri, fiinţe), a combina făcînd un tot: *ut eaque (deus) inter se compararet et proportione coniungeret* CIC. ca şi aceste elemente divinitatea să le combine şi să le unească proporţional, *priore consulatu inter se comparati* LIV. fiind colegi în consulatul precedent, *ambo cum simul adspicimus, non possumus non vereri ne male comparati sitis* LIV. cînd vă privim pe amîndoi laolaltă, nu putem să nu ne temem că aţi fost rău împerecheaţi; **2** a pune să se măsoare, a opune ca adversar: *ita se res habet, ut ego cum patrono disertissimo comparer* CIC. situaţia e astfel, că sînt pus să mă măsor cu cel mai elocvent avocat, *velut ad supremum certamen comparati duces* LIV. generali puşi să se măsoare ca într-o luptă supremă, *hunc Threci comparaverat* SUET. pe acesta îl pusese să se lupte cu un sclav trac; **3** (*fig.*) a pune pe acelaşi plan, a egala: *neminem tibi anteposuissem, aut etiam comparassem* CIC. pe nimeni nu l-aş fi pus mai presus de tine, sau chiar pe acelaşi plan cu tine, *quae victoria cum Marathonio possit comparari tropaeo?* NEP. ce victorie ar putea fi egalată cu victoria de la Marathon?, *utrum exercitus exercitui comparari poterat* LIV. se putea oare ca o armată să fie considerată egală cu cealaltă? **4** a compara: *homo similitudines comparat* CIC. omul compară asemănările, ~ *hominem cum homine* CIC. a compara un om cu altul, *non causae inter se comparandae* CIC. cauze ce nu trebuie să fie comparate între ele, *qui se nemini comparat* CIC. cel care nu se compară cu nimeni, *neque aetate neque ingenio cum his comparandus* CIC. care nu se poate compara cu aceştia nici prin talent, nici ca vîrstă; **5** (*urmat de interog. ind.*) a socoti, a se gîndi comparînd: *deinde comparat quanto plures deleti sint homines* CIC. apoi, socoteşte cu cît mai mulţi oameni au fost distruşi; **6** (*spec., despre magistraţi*) *comparare inter se* a aranja între ei, a decide de comun acord, a se învoi: *senatus consultum factum est, ut consules inter se provincias compararent* LIV. s-a dat un decret al senatului ca consulii să-şi împartă prin învoială provinciile, *comparat inter se, ut...* LIV. decid de comun acord ca...

comparticeps, *cipis adj.* părtaş la... VULG.

comparticipātiō *f.* participare HIER.

comparticipō, *āre vt.* şi **comparticipor**, *ārī vt. dep.* a face părtaş la... ARN.

compartior, *īrī, ītus sum vt. dep.* a împărţi.

comparturiō, *īre vi.* a naşte o dată cu alta AMBR.

compascō, *ere, pastum vi.* a paşte în comun CIC.; (*vt.*) a lăsa să pască PLIN.; (*fig.*) ~ *famem* PLIN. a-şi potoli foamea.

compascuus (*3*) *adj.* de păscut în comun: *ager* ~ CIC. ogor de păscut în comun // **compascuum**, *ī n.* păşunatul în comun DIG.

compassibilis (*2*) *adj.* care împărtăşeşte suferinţa altuia TERT.

compassiō, *ōnis f.* suferinţă comună TERT.; comunitate: ~ *sententiarum* TERT. comunitate de idei; compasiune PRISC.

compastor, *ōris m.* tovarăş al unui păstor HYG.

compatior, *patī, passus sum vi. dep.* **1** a suferi împreună: *anima compatitur corpori* TERT. sufletul suferă împreună cu corpul; **2** a-i fi milă de alţii [cu dat.] AUG.

compatrōnus, *ī m.* stăpîn *sau* patron împreună cu altul DIG.

compatruēlis (*2*) *adj.* care descinde din acelaşi unchi după tată AUG.

compauper, *eris adj.* tovarăş de sărăcie AUG.

compavescō, *ere vi.* a se înfricoşa GELL.

compavītus (*3*) *adj.* bătut, lovit cu picioarele APUL.

compeciscor *v.* **compaciscor**

compectum *v.* **compactum**

compectus (*3*) *p. pf. v.* **compeciscor (compaciscor)**

compediō (*IV*) *vt.* a lega (picioarele), a pune în obezi VARR.; (*fig.*) a înlănţui, a împiedica AUG.

compedītus (*3*) *p. pf. v.* **compedio** // **compeditus**, *ī m.* sclav în obezi CAT.

compedus (*3*) *adj.* care serveşte de piedică la picioare VARR.

compēgī *pf. v.* **compingo**

compellātiō, *ōnis f.* **1** adresare a vorbei (către cineva) RH. HER.; **2** mustrare, reproş CIC.

compellō[1] (*I*) *vt.* **1** a adresa vorbă (cuiva), a se adresa (cuiva), a chema (pe cineva): ~ *virum* VERG. a se adresa bărbatului, *verbis compellat amicis* VERG. i se adresează cu vorbe prietenoase, *vos saepe meo carmine compellabo* CATUL. pe voi vă voi chema adesea în versurile mele, *Tauream nomine compellavit* LIV. l-a chemat pe nume pe Taurea, *nemine nominatim compellato* TAC. nefiind nimeni citat pe nume, *hac ego si compellor imagine* HOR. dacă prin această alegorie sînt vizat eu; **2** a adresa un cuvînt injurios, a apostrofa, a blama, a ataca: *neque aspexit, quin eum fratricidam compellaret* NEP. nu-l vedea o dată fără să-l numească ucigaş al fratelui lui, *ne compellarer inultus* HOR. să nu fiu atacat fără să mă răzbun; **3** a chema în faţa judecăţii, a acuza: *minari se iudicem compellaturum esse* CIC. ameninţa că-l va chema în faţa judecăţii pe judecător.

compellō[2], *ere, pulī, pulsum vt.* **1 a.** (*despre turme*) a mîna într-un loc, a aduna la un loc: ~ *pecus atque homines ex agris in silvas* CAES. a mîna turma şi oamenii de pe ogoare în păduri, *si armentum in spe-*

luncam compulisset LIV. dacă şi-ar fi dus cireada într-o peşteră, *compulerant greges Corydon et Thyrsis in unum* VERG. Corydon şi Thyrsis îşi adunaseră la un loc turmele; **b.** (*gener.*) a împinge, a sili să se retragă: ~ *adversarios intra moenia* NEP. a-i împinge pe duşmani înapoia zidurilor, *Atrebates ex loco superiore in flumen* ~ CAES. a-i împinge dintr-un loc mai înalt pe atrebaţi în fluviu, *reliquas* (*naves*) *in portum compellunt* CAES. silesc celelalte (corăbii) să se retragă în port, *nos sub antrum compulit imber* OV. ploaia ne-a silit să ne retragem într-o grotă, *Pompeium domum suam compulistis* CIC. pe Pompeius l-aţi silit să nu iasă din casă, *omni bello Medulliam compulso* CIC. tot războiul concentrîndu-se la Medullia; **2** (*fig.*) a împinge, a forţa, a sili, a constrînge: *ceteras nationes conterruit, compulit, domuit* CIC. celelalte neamuri le-a înspăimîntat, le-a forţat, le-a supus, ~ *ad deditionem fame* SUET. a constrînge prin foamete să se predea, ~ *aliquem in metum* LIV. a face pe cineva să se teamă; ~ *eo ut...* a aduce în situaţia că... [cu conjct.]: *hostes eo compulit, ut plures fame quam ferro interirent* NEP. i-a adus pe duşmani în situaţia că mai mulţi mureau de foame decît de sabie, *mare terram in fauces compulit* CURT. marea a redus pămîntul la nişte canale.

compendiārius (*3*) *adj.* mai scurt CIC. // **compendiāria**, *ae f.* (subînţ. *via*) drum mai scurt PETR. // **compendiārium**, *ii n.* (subînţ. **iter**) drum mai scurt SEN.

compendiō, *āre vt.* a scurta TERT.; (*fig.*) ~ *alicui* AUG. a-i scurta cuiva viaţa, a omorî pe cineva.

compendiōsē *adv.* pe scurt SID.

compendiōsus (*3*) *adj.* **1** avantajos COL.; **2** cu economie de timp, mai scurt APUL.

compendium, *ii n.* **1** economie: ~ *ligni* PLIN. economie de lemn, *compendi feci binos panes in dies* PL. am economisit cîte două pîini pe zi; (*fig.*) ~ *facere pultandi* PL. a se dispensa (a înceta) de a mai lovi; **2** cîştig, profit, interes: *suo privato compendio servire* CAES. a servi (a trăi) numai pentru interesul său, *facere compendii sui causā, quod non liceat* CIC. a face un lucru nepermis, pentru folosul său; **3** scurtare, scurtătură, cale directă: *verba confer ad ~!* PL. scurtează vorba!, *sed iam fieri verbis ~ volo* PL. vreau să scurtăm vorba, *compendio morari* QUINT. a întîrzia puţin timp, *compendio dicere* PL. a vorbi pe scurt, *per compendia montis* OV. prin (pe) scurtăturile muntelui, *per compendia maris assequitur Germanicum* TAC. îl ajunge din urmă pe Germanicus, tăind în linie directă marea, *compendia ad honores* PLIN. mijloacele rapide de a ajunge la onoruri, *compendia brevia docendi* QUINT. metodă scurtă de predare.

compendō, *ere vt.* a cîntări (împreună cu ceva) VARR.

compensātiō, *ōnis f.* **1** punere în balanţă; schimb: *non pecuniā sed compensatione mercium* IUST. nu pe bani, ci prin schimb de mărfuri; **2** repartiţie echitabilă, echilibru, compensaţie: ~ *iuris et officii in civitate* CIC. repartiţie echitabilă a drepturilor şi îndatoririlor într-un stat, *incommoda vitae compensatione commodorum lenire* CIC. a potoli neplăcerile vieţii printr-o compensaţie de agremente.

compensō (*I*) *vt.* **1** a pune în balanţă (un lucru cu altul), a cumpăni; a compensa: *amicus dulcis cum mea compenset vitiis bona* HOR. prietenul bun să pună în balanţă calităţile mele cu defectele, *labores compensati magnā gloriā* CIC. eforturi răsplătite cu o mare glorie, ~ *vitium vel facultate, vel copiā* CIC. a compensa un defect fie prin uşurinţa, fie prin abundenţa exprimării; **2** (*rar*) a scurta SEN.

compercō *v.* **comparco**

comperendinātiō, *ōnis f.* amînare a pronunţării unei sentinţe pentru a treia zi de judecată SEN., TAC.

comperendinātus, *ūs m. v.* **comperendinatio**

comperendinō (*I*) *vt.* **1** (*jur.*) a amîna pronunţarea unei sentinţe pînă a treia zi de judecată: *Glaucia tulit ut comperendinaretur reus* CIC. Glaucia a propus legea ca inculpatul să fie amînat pentru a treia zi de judecată; (*abs.*) *mea ratio est ut comperendinem* CIC. planul meu este să propun amînarea; **2** (*gener.*) a lăsa pe mai tîrziu, a amîna.

comperendinus (*3*) *adj.* (*judic.*) de dare a sentinţei după amînare GAI.

comperiō, *īre, perī, pertum vt.* a afla, a descoperi, a şti sigur: *comperi ex iis* TER. am aflat de la aceştia, ~ *per exploratores* CAES. a afla prin iscoade, ~ *certis auctoribus* NEP. a afla din izvoare sigure, ~ *de scelere filii* NEP. a afla de crima fiului său, *omnia false comperta sunt* CIC. toate s-au dovedit că sînt false, *pontem fieri comperit* CAES. a aflat că se construieşte un pod, *id pactione an casu evenerit, parum comperimus* SALL. dacă aceasta s-a făcut printr-o învoială sau din întîmplare, nu prea ştiu sigur, *tum demum compertum est in bello plurimum ingenium posse* SALL. atunci în sfîrşit s-a văzut clar că inteligenţa este de mare preţ în război // **compertus** (*3*) *p. pf.* **a.** ştiut, sigur, precis: *compertum habeo* SALL. sau *pro re comperta habeo...* (şi *ac. cu inf.*) LIV. ştiu sigur că..., *pro comperto est* CURT. se ştie sigur că, *aliquid ab aliquo compertum habeo* CAES. sînt bine informat de cineva de un lucru, *nihil comperti habere* CIC. a nu şti nimic sigur; (*abl. abs. la n.*) *comperto* ştiindu-se: *satis comperto Eordaeam petituros Romanos* LIV. ştiindu-se bine că romanii se vor îndrepta spre Eordaea, *nondum comperto quam regionem hostes petissent* LIV. neştiindu-se încă în ce direcţie apucaseră duşmanii; **b.** *compertus* (= *convictus*) dovedit vinovat: *compertus stupri* LIV. dovedit vinovat de desfrîu, *uxor in stupro generi comperta* SUET. soţia dovedită că se ticăloşeşte cu ginerele său, *compertus adulterare matronas* SUET. dovedit că corupe femeile măritate.

comperior, *īri, pertus sum vt. dep.* (*rar şi arh.*) *v.* **comperio**

compernis (*2*) *adj.* cu genunchii atingîndu-se VARR.

compersi *pf. v.* **comperco**

comperpetuus (*3*) *adj.* coetern PRUD.

compertē *adv.* din sursă sigură, sigur GELL.

compēs, *pedis f.* (*frecv. pl.*) **1** obezi, lanţuri de picioare, cătuşe: *compedes imponere alicui* PL. a pune pe cineva în lanţuri; **2** (*fig.*) cătuşe, lanţuri: *in compedibus corporis* CIC. în cătuşele pasiunilor trupeşti, *cum tenet puella grata compede vinctum* HOR. fata

îl ține legat în lanțurile plăcute ale iubirii, *Hebrus nivali compede vinctus* HOR. Ebrul înlănțuit de gheață; **3** lănțug (ornament), lănțișor.

compescō, *ere, scuī vt.* a înfrîna, a ține locului, a opri, a potoli: ~ *ramos fluentes* VERG. a ține în loc (tăind) ramurile care se revarsă, ~ *equum angustis habenis* TIB. a ține calul cu frîul scurt, ~ *seditionem* TAC. a potoli răscoala, ~ *mare* HOR. a liniști marea, ~ *linguam* PL. a-și ține limba, ~ *mores dissolutos* PHAEDR. a înfrîna moravurile deșănțate; (*cu inf.*) *compesce in illum dicere iniuste* PL. încetează să-l vorbești pe nedrept de rău.

competens, *entis p. pr. v.* **competo** // **adj.** potrivit (cu), corespunzător (cu) APUL. ș.a.; competent AUG.

competenter *adv.* în mod corespunzător, cum se cuvine, competent DIG.

competentia, *ae f.* potrivire, juste raporturi (proporții): ~ *membrorum inter se* GELL. potrivirea membrelor între ele, *nasci ad eamdem competentiam* (*siderum*) GELL. a se naște sub aceeași conjuncție a astrelor (sub aceeași constelație).

competītio, *ōnis f.* **1** acord, convenție GELL.; **2** competiție AMBR.; **3** pretenție de satisfăcut în justiție COD. TH.

competītor, *ōris m.* concurent, rival, competitor CIC.

competītrix, *īcis f.* concurentă, rivală CIC., QUINT.

competō, *ere, petīvī* (*petiī*), *petītum vi.* și *vt.* **1** (*rar*) a se întîlni în același punct: *ubi viae competunt* VARR. unde drumurile se întretaie; **2** (*frecv.*) **a.** a coincide (*ca timp*), a corespunde, a se potrivi: *feriae aestati non competunt* SUET. sărbătorile nu mai coincid cu vara, *tempora cum Othonis exitu competisse* TAC. momentele au coincis cu moartea lui Otho, *si competant in novissimum diem brumae* PLIN. dacă ele cad în ultima zi de iarnă, *tanto Othonis animo nequaquam corpus competiit* SUET. corpul lui Otho nu corespundea deloc marelui suflet al lui Otho, *si aetas competeret* SUET. dacă vîrsta s-ar potrivi, *area, si competit, ita constituenda est* COL. aria, dacă este posibil, trebuie să fie astfel așezată (*impers.*) *si ita competit ut...* SEN. dacă se întîmplă ca...; **b.** a fi în stare, a fi capabil, a fi stăpîn (pe): *ut vix ad arma capienda competeret animus* încît de-abia aveau curajul să ia armele, *neque oculis neque auribus satis competebant* TAC. nu mai erau în stare nici să vadă, nici să audă ceva; **c.** a reveni de drept, a aparține: *mihi adversus te actio competit* DIG. mie îmi aparține dreptul de a te acționa în judecată, *scientia bonorum et malorum philosophiae competit* SEN. știința binelui și a răului e de competența filozofiei; **3** (*rar*) a căuta să obțină (*în concurență cu altul*) IUST.

competum, *ī n. v.* **compitum**

compīlātiō, *ōnis f.* adunare de la unul și de la altul (*de acte*) CIC.

compīlātor, *ōris m.* plagiator, imitator HIER.

compīlō[1] (*I*) *vt.* a jefui, a prăda: ~ *templa ornamentis* LIV. a jefui templele de podoabe, *ne te compilent* (*servi*) HOR. să nu te prade (sclavii); (*fig.*) ~ *sapientiam alicuius* CIC. a fura știința cuiva.

compīlō[2] (*I*) *vt.* a zdrobi, a stîlci în bătăi: *me membratim compilassent* PL. m-ar fi stîlcit în bătăi bucățică cu bucățică.

compingō[1], *ere, pēgī, pactum vt.* **1** a îmbina strîns, a întocmi, a construi: *compacta septem cicutis fistula* VERG. nai format din șapte trestii îmbinate, *trabes compactae* VERG. grinzi îmbinate, ~ *aedificia* SEN. a construi clădiri trainice, ~ *sibi crepidas* APUL. a-și face sandale, (*fig.*) ~ *fabulas* ARNOB. a născoci povești; **2** a vîrî, a băga: ~ *in carcerem* PL. a băga în temniță, *filiam* ~ *in navem* PL. a o vîrî pe fată în corabie, *in Apuliam se compegerat* CIC. se vîrîse în strîmtorile Apuliei.

compingō[2], *ere, pinxī vt.* a acoperi cu o pictură; (*fig.*) a mîzgăli SEN.

compinguescō, *ere vi.* a se condensa TERT.

Compitālia, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* Compitaliile (*serbări vesele în cinstea Larilor de la răspîntii*) // **Compitālicius** (*3*) *adj.* al Compitaliilor.

compitālis (*2*) *adj.* de la răspîntii: *Compitales Lares* SUET. Larii de la răspîntii.

compitum (**competum**), *ī n.* (*frecv. pl.*) încrucișare de drumuri, răspîntie VERG.; altar, capelă la răspîntie GRATT.; loc unde se schimbau mărfuri HOR.; (*fig.*) *ramosa compita* PERS. bifurcațiile ca niște ramuri (ale virtuții și viciului).

complaceō, *ēre, cuī* (*citus sum*) *vi.* a plăcea mult (mai multora): *complacita est tibi* TER. ți-a plăcut și ție, *hae Veneri complacuerunt* PL. acestea au plăcut mult Venerei.

complacitiō, *ōnis f.* bunăvoie HIER.

complacitus (*3*) *adj.* plăcut, agreabil APUL.

complācō, *āre vt.* a îmblînzi *ap.* GELL.

complānātiō, *ōnis f.* netezire; (*fig.*) ușurare P. NOL.

complānātor, *ōris m.* cel care aplanează APUL.

complānō (*I*) *vt.* **1** a nivela; a aduce la același nivel: ~ *terram pedibus* CAT. a nivela pămîntul cu picioarele, ~ *montium iuga* SUET. a nivela înălțimile munților, *complanatus lacus* SUET. lac umplut pînă la nivelul solului, ~ *domum* CIC. a face o casă una cu pămîntul; **2** (*fig.*) a potoli: ~ *aspera* SEN. a potoli necazurile.

complantātus (*3*) *adj.* (*fig.*) plin de... AMBR.

complaudō, *ere vi.* a aplauda împreună cu... P. NOL.

complectō, *ere v.* **complector**

complector, *plectī, plexus sum vt. dep.* **1 a.** a îmbrățișa, a încinge, a înconjura, a cuprinde: ~ *saxa manibus* CURT. a cuprinde bolovanii cu mîinile, ~ *aliquem medium* LIV. a lua pe cineva de după mijloc, ~ *inter se* VERG. a se îmbrățișa între ei, ~ *aram* OV. (*pedes* VERG., *genua* QUINT.) a îmbrățișa (rugător) altarul, picioarele, genunchii, ~ *dextram eius* VERG. a strînge cu amîndouă mîinile mîna acestuia, ~ *collem opere* CAES. a încinge colina cu fortificații, *murus urbem complectitur* CURT. zidul încinge orașul, *me somnus complexus est* CIC. m-a cuprins somnul; **b.** (*rar*) a cuprinde, a lua în stăpînire: ~ *provincias* CURT. a cuprinde provincii, (*philosophiae*) *vis valet multum cum est idoneam complexa naturam* CIC. forța (filozofiei) este mare atunci cînd dă peste o fire potrivită, ~ *facultatem* CIC. a prinde ocazia; **2** a cuprinde

cu mintea, a înțelege [frecv. urmat de *mente, animo, cogitatione* etc.]: ~ *imperium mente* CURT. a cuprinde cu mintea puterea, *quod cogitatione et mente complectimur* CIC. ceea ce cuprindem cu gîndirea și cu mintea, ~ *animo rei magnitudinem* CIC. a cuprinde cu mintea măreția lucrului; **3** a cuprinde în cuvinte, a exprima, a înfățișa: *possum omnia istius facta oratione complecti* CIC. pot să înfățișez în cuvinte toate faptele ăstuia, *liber, quo iste omnium rerum memoriam complexus est* CIC. cartea în care acesta a cuprins istoricul tuturor evenimentelor, *una comprehensione omnia complecti* CIC. a cuprinde totul într-o singură formulare, *causas complectar ipsa sententiā* CIC. voi înfățișa pe scurt cauzele, formulîndu-mi însumi părerea; **4** (*spec.*) a trage concluzia; **5** a îmbrățișa, a înconjura cu afecțiune, interes: ~ *philosophiam* CIC. a îmbrățișa filozofia, ~ *artes ingenuas* OV. a cultiva artele liberale, ~ *causam* CIC. a îmbrățișa o cauză, ~ *omnes caritate cives* LIV. a-i înconjura cu afecțiunea sa pe toți cetățenii, ~ *aliquem beneficio* CIC. a face cuiva un bine, ~ *aliquem summa benevolentiā* CIC. a arăta cuiva cea mai mare bunăvoință.

complēmentum, *ī n.* întregire, completare CIC., TAC.

compleō, *ēre, plēvī, plētum vt.* **1** a umple: ~ *amphoras plumbo* NEP. a umple amforele cu plumb, ~ *fossam aquā* CAES. a umple șanțul cu apă, *multo cibo completi* CIC. îmbuibați de mîncare, ~ *Dianam coronis* CIC. a încărca statuia Dianei cu cununi; **2** (*spec.*) **a.** a umple, a ocupa complet: ~ *montem hominibus* CAES. a umple muntele cu oameni, *milites murum celeriter complent* CAES. îndată soldații umplu zidul, *completus mercatorum carcer* CIC. temnița plină de negustori; **b.** (*fig.*) a umple (*spațiul, sufletele etc.*): *sol cuncta sua luce complet* CIC. soarele umple totul cu lumina lui, ~ *plangore et lamentatione forum* CIC. a umple forul de plîns și bocete, ~ *aethera ululatibus* VERG. a umple văzduhul de urlete, ~ *caede incendioque cuncta* LIV. a umple totul de masacre și incendii; ~ *cuncta pavore, urbem luctu* CURT. a umple totul de spaimă, a umple orașul de jale, *completur aminus voluptate* CIC. sufletul se umple de plăcere; **3** (*mil.*) a completa (efectivul): ~ *legiones* CAES. a completa efectivul legiunilor, ~ *naves colonis pastoribusque* CAES. a completa efectivul corăbiilor cu țărani și păstori; **4** (*despre vîrstă, timp*) a împlini, a trăi: *Gorgias centum et septem complevit annos* CIC. Gorgias a trăit o sută șapte ani, *complevit tempora vitae* OV. și-a făcut văleatul (și-a trăit traiul); **5** a îndeplini, a duce la capăt, a desăvîrși: *ut summam mei promissi compleam* CIC. ca să-mi îndeplinesc toată (în întregime) promisiunea, *ut ante mediam noctem compleatur* (*sacrum*) LIV. ca sacrificiul să se termine înainte de miezul nopții, *quo vita beata compleatur* CIC. prin care să se împlinească desăvîrșit viața fericită // **complētus** (*3*) *adj.* complet.

complētiō, *ōnis f.* (*tard.*) împlinire.

complex, *icis adj.* (*tard.*) împreunat (cu), asociat; complice: ~ *honestatis est utilitas* AMBR. cinstea e strîns unită cu utilul, *dii complices* ARNOB. = cei doisprezece zei mari.

complexiō, *ōnis f.* **1** împreunare, conexiune: ~ *atomorum inter se* LUCR. întrolocarea atomilor între ei; **2** (*spec.*) **a.** sumă, complex de...: ~ *bonorum* CIC. sumă de bunuri; **b.** expunere rezumativă CIC.; **c.** ~ *verborum* CIC. exprimare; **d.** (*ret.*) perioadă; **e.** concluzie la un silogism; **f.** dilemă; **g.** (*ret.*) sinereză; **h.** fel de a fi, temperament.

complexīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) copulativ; (*fil.*) care îmbrățișează totul, complex.

complexō, *āre vt.* și **complexor**, *ārī vt. dep.* a îmbrățișa strîns.

complexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **complector**

complexus[2], *ūs m.* **1** putința de a cuprinde, cuprindere, strîngere laolaltă: (*cedrus*) *crassitudinis ad trium hominum complexum* PLIN. (un cedru) gros cît pot să-l cuprindă cu brațele trei oameni, *lapides alligati complexu silicis* PLIN. bolovani legați prin forța de coeziune a siliciului, *mundus omnia complexu suo coercet* CIC. universul ține strîns totul prin puterea de cuprindere, (*fig.*) *ultimus caeli complexus* CIC. ultimul circuit al cerului; **2** îmbrățișare, brațe: *complexu matris avellere natam* CATUL. a smulge fata din brațele mamei, *venisti in sinum et complexum tuae mimulae* CIC. ai venit la sînul și în brațele micuței tale actrițe, *complexus alicui dare* OV. a îmbrățișa pe cineva, *si in vestrum complexum venero* CIC. dacă vă voi putea îmbrățișa; (*fig.*) intimitate: *genus de Catilinae complexu* CIC. gen de oameni din intimitatea lui Catilina; *habere artes in complexu* PLIN. IUN. a cultiva artele cu pasiune; **3** (*rar*) încăierare: *si in Caesaris complexum venire posset* CAES. dacă ar putea ajunge la încăierare cu Caesar, ~ *armorum* TAC. luptă corp la corp; **4** legătură, înlănțuire, îmbinare: ~ *gentis humanae* CIC. legătura care îi ține între ei pe toți oamenii, ~ *verborum* QUINT. îmbinare de cuvinte.

complicātiō, *ōnis f.* îndoitură C. AUR.; (*în aritmetică*) înmulțire AUG.

complicō, *āre, āvī* (*uī*), *ātum* (*itum*) a îndoi: ~ *rudentem* PL. a înfășura funia, ~ *epistulam* CIC. a face sul scrisoarea, *se* ~ SEN. a se ghemui, *complicatus in genua* APUL. îndoit din genunchi; (*fig.*) *notio complicata* CIC. idee confuză.

complōdō, *ere, ōsī, ōsum vt.* a izbi unul de altul: ~ *manus scaenicum est* QUINT. a bate din palme este ceva de teatru.

complōrātiō, *ōnis f.* bocet, bocire: ~ *oritur* LIV. se naște un bocet, (*cu genit. subiect.*) ~ *mulierum* LIV. bocetul femeilor, (*cu genit. obiect.*) ~ *sui patriaeque* LIV. bocirea sorții lor și a patriei.

complōrātus, *ūs m. v.* **comploratio**

complōrō (*I*) *vt.* a boci (împreună cu alții), a jeli: ~ *interitum alicuius* GELL. a jeli pieirea cuiva, *cum vivi mortuique complorarentur* LIV. fiindcă erau jeliți și viii, și morții.

compluō, *ere, uī, ūtum vt.* (*despre ploaie*) a uda AUG.; (*impers.*) *compluit* VARR. plouă.

complūres, *plūra adj. pl.* mai mulți, nu puțini, un mare număr de... [fără sens comp.]: ~ *nostri milites* CAES.

mai mulți soldați de-ai noștri; (*subst.*) ~ *Graecis institutionibus eruditi* CIC. mulți formați prin educație grecească; [superl. *complūrimus* (*3*)].

complūriens (-plūries) *adv.* de multe ori PL.

compluscule *adv.* destul de des GELL.

compluscuīi, *ōrum m. pl.* destul de mulți, numeroși PL. ș.a.

complūtor, *ōris m.* cel care dă ploaie AUG.

complūviātus (*3*) *adj.* (*despre viță*) legată într-o pergolă de formă pătrată VARR.

complūvium, *iī m.* **1** deschizătură pătrată în mijlocul tavanului *atrium*ului, prin care apa de ploaie de pe acoperiș cădea într-un bazin din mijlocul încăperii — *impluvium* — VARR. **2 a.** curte interioară (cu *impluvium*) SUET.; **b.** pergolă (*de formă pătrată, de care se prinde vița*) COL.

compōnō, *ere, posui, positum vt.* **1** a pune laolaltă: *amphoras in cuneum componito* CAT. pune amforele într-un colț; **2** a aduna unul cu altul, a uni: *genus dispersum montibus composuit* VERG. a adunat poporul risipit prin munți, *componens oribus ora* VERG. unind gurile unora cu ale celorlalți; **3** a aduna (*punînd la păstrare*), a strînge: ~ *opes* VERG. a aduna bogății, *compono quae mox depromere possim* HOR. pun bine, ca să le pot scoate apoi, *haec verno tempore componuntur* COL. acestea se strîng primăvara; **4** a pune față în față, a pune să se măsoare în luptă; a confrunta: *gladiatores inter se componuntur* QUINT. gladiatorii sînt puși să se lupte între ei, *Epicharis cum indice composita est* TAC. Epicharis a fost confruntată cu pîrîtorul; **5** a alătura, a pune în paralel, a compara: ~ *Metelli dicta cum factis* SAL. a pune față în față vorbele lui Metellus cu faptele lui, ~ *parva magnis* (= *dat.*) OV. a compara cele mari cu cele mici; **6** a forma, a face, a constitui; (*spec.*) a compune (*în scris*), a alcătui: *exercitus compositus ex variis gentibus* SALL. armată formată din felurite neamuri, *genus humanum compositum est ex animo et corpore* SALL. oamenii sînt constituiți din suflet și trup, *tutā urbem* ~ *terrā* VERG. a clădi un oraș pe un pămînt sigur, ~ *templa deis* OV. a ridica temple zeilor; ~ *librum* CIC. a compune o carte, ~ *carmina* HOR. a compune versuri, ~ *artes* (*rhetoricas*) CIC. a alcătui tratate de retorică, ~ *senatus consultum* CIC. a redacta o decizie a senatului, ~ *leges* CIC. a redacta legi, (*abs.*) ~ *male, bene* QUINT. a compune rău, bine; **7** a născoci: ~ *mendacia* PL. a născoci minciuni, *si haec fabulosa nimis et composita videntur* TAC. dacă acestea ți se par prea de poveste și născocite; **8** a pune la cale, a fixa, a hotărî de comun acord: *ut domi compositum cum Marcio erat* LIV. după cum se convenise cu Marcius acasă, *lenes susurri compositā repetantur horā* HOR. e timpul șoaptelor dulci la ora convenită: (*peior.*) *crimen ab inimicis Romae compositum* CIC. acuzația ticluită de dușmanii Romei, ~ *insidias in me* PROP. a pune la cale curse împotrivă-mi, *composito dolo digrediuntur* SALL. după ce ticluiesc înșelătoria, se despart, *componunt Gallos concire* TAC. pun la cale să-i răzvrătească pe galli, (*ex, de*) *composito* potrivit cu înțelegerea făcută; **9** a pune în ordine, a aranja; a dispune: ~ *crines* VERG. a aranja părul, ~ *togam* HOR. a-și îndrepta toga, ~ *torum* OV. a face patul, ~ *signa* CIC. a pune la locul lor statuile, ~ *verba* CIC. a aranja bine cuvintele, ~ *exercitum pugnae* (= *dat.*) a aranja armata de luptă, *compositi equites in turmas* VERG. călăreții orînduiți pe escadroane, *iam se regina aureā composuit spondā* VERG. regina s-a întins pe o sofa de aur, *defessa* ~ *membra* VERG. a-și întinde membrele obosite (pentru odihnă), *itinera sic composueram, ut...* CIC. îmi aranjasem astfel drumurile, ca..., *in maestitiam compositus* TAC. luîndu-și un aer de tristețe, *in adulationem compositus* CURT. luînd figură de lingușitor, *vultu composito* TAC. cu fața prefăcută, ~ *animum ad omnes casus* QUINT. a-și pregăti sufletul pentru toate întîmplările; **10** a aranja (o neînțelegere), a încheia (un conflict), a împăca, a potoli: ~ *lites* VERG. a reglementa neînțelegerile, ~ *bellum* CIC. a încheia războiul, *summam esse voluntatem ut componeretur* că cea mai mare dorință a lui este să se ajungă la un acord, ~ *aversos amicos* HOR. a-i împăca pe prietenii certați, ~ *motos fluctus* VERG. a potoli valurile agitate, ~ *Armeniam* TAC. a pacifica Armenia.

comportātiō, *ōnis f.* mijloc de transport VITR.

comportō (*I*) *vt.* a transporta în masă (într-un loc), a aduce: ~ *frumentum ex agris in loca tuta* CIC. a aduce grîul de pe ogoare în locuri sigure.

compos, *potis adj.* **1** stăpîn pe...: ~ *animi* TER. stăpîn pe sine, *tu mentis compos?* CIC. ești în toate mințile?, (*rar cu abl.*) ~ *corpore atque animo* LIV. sănătos la trup și la minte; **2** care a fost pus în posesia..., care a obținut (ceva): ~ *libertatis* PL. care și-a cîștigat libertatea, *qui me urbis compotem fecerunt* CIC. care m-au redat orașului, ~ *voti* HOR. a cărui dorință s-a realizat, *praedā ingenti* ~ *exercitus* LIV. armata care a pus mîna pe o mare pradă; ~ *miseriarum* PL. nenorocit.

composite *adv.* cu o anumită ținută, îngrijit, ordonat CIC.

compositīcius (*3*) *adj.* compus din mai multe părți VARR.

compositiō, *ōnis f.* [*compono*] **1** punere față în față a gladiatorilor CIC.; **2** preparare, mixtură (de medicamente, parfumuri) CELS.; **3** compunere (a unei lucrări) CIC.; **4** aplanare (a unui conflict), împăcare CIC.; **5** dispunere, aranjare, combinație, organizare CIC.; **6** comparare CIC.; **7** punere la păstrare.

compositor, *ōris m.* **1** cel care pune în ordine, ordonator, regulator; **2** autor CIC.

compositūra, *ae f.* structură LUCR.; construcție GELL.

compositus (*3*) *p. pf. v.* **compono** // **adj. 1** ordonat, regulat, îngrijit, în bună formă: *acrior quam compositior pugna* LIV. o luptă mai degrabă violentă decît ordonată, *composito agmine* LIV. în marș ordonat, ~ *orator* CIC. orator îngrijit, *compositā republicā* TAC. într-un stat ordonat, *perficiam ut nemo compositior ad iudicium venisse videatur* CIC. am să fac așa, ca nimeni să nu pară că a venit la judecată mai în formă; **2** potrivit, înclinat spre.... făcut pentru..., înzestrat: ~ *ad carmen* QUINT. făcut pentru poezie,

Attici sunt maxime ad risum compositi QUINT. atticii sînt foarte înclinaţi spre rîs; **3** calm, liniştit, aşezat: ~ *vultus* SEN. înfăţişare calmă, *affectus mites atque compositi* QUINT. sentimente blînde şi potolite, *composita aetas* TAC. vîrstă aşezată, *composita actio* QUINT. acţiune oratorică liniştită // **composita,** *ōrum n. pl.* stare de linişte a statului: *composita turbare* TAC. a tulbura liniştea statului; (*expr.*) *ex composito* TER. potrivit înţelegerii.

compossessor, *ōris m.* coproprietar TERT.

compostūra, *ae f. v.* **compositura**

compotātiō, *ōnis f.* reuniune de băutori CIC.

compotiō (*IV*) *vt.* (*v. compos*) a face (pe cineva) să aibă parte (de ceva): ~ *aliquem piscatu novo, uberi* PL. a face pe cineva să aibă parte de un pescuit nou, bogat, ~ *aliquem voti* APUL. a-i împlini cuiva dorinţa; (*pas.*) *compotiri* a se bucura de... [cu abl.] PL., TER.

compōtor, *ōris m.* tovarăş de băutură CIC.

compōtrix, *īcis f.* tovarăşă de băutură TER.

compransor, *ōris m.* tovarăş de benchetuială CIC.

comprecātiō, *ōnis f.* rugăciune publică (făcută zeilor) LIV.

comprecor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* a ruga, a implora: *comprecare deos, ut*... TER. roagă-i pe zei ca..., ~ *Iovi* PL. a-l ruga pe Iupiter, *mortem* ~ *sibi* SEN. a-şi ruga moartea; (*abs.*) *abi intro et comprecare* PL. intră înăuntru şi roagă-te.

comprehendō (comprendō), *ere, ndī, nsum vt.* **1 a.** a prinde laolaltă: ~ *naves inter se* LIV. a lega corăbiile între ele, *fascia caput humeri* ~ *debet* CELS. faşa trebuie să prindă capătul umărului; (*abs., despre plante*) a se prinde: *cum comprehendit ramus* VARR. cînd ramura altoită se prinde; **b.** (*despre femeie*) a concepe, a rămîne gravidă: *si mulier non comprehendit* CELS. dacă femeia nu rămîne însărcinată; **2 a.** a prinde, a apuca: *quid manibus opus est, si nihil comprehendendum est?* CIC. la ce este nevoie de mîini, dacă nu e nimic de apucat?, ~ *aliquem faucibus* VAL. MAX. a apuca pe cineva de gît, ~ *dextram alicuius* VAL. MAX. a apuca mîna cuiva, ~ *linguam forcipe* OV. a apuca limba cu cleştele, (*abs.*) *comprehendunt utrumque* CAES. îi apucă pe amîndoi de mînă; **b.** (*oc.*) a prinde din urmă: *comprehendet arator messorem* VERG. plugarul va prinde din urmă secerătorul; **3 a.** a prinde, a pune mîna pe..., a captura, a ocupa: ~ *servos* LIV. a prinde sclavii, ~ *naves duas* NEP. a captura două corăbii, ~ *epistulas* IUST. a pune mîna pe scrisori, *comprehensis collibus* CAES. colinele fiind ocupate; **b.** a surprinde, a descoperi: *in furto sunt comprehensi* CAES. au fost descoperiţi furînd; **c.** (*despre foc*) a cuprinde: *ignis robora comprehendit* VERG. focul cuprinde copacii, (subînţ. *igni, flammā*) *comprehensa privata aedificia* LIV. au fost cuprinse de foc clădirile particulare, (*în ordine inversată*) *casae celeriter ignem comprehenderunt* CAES. bordeiele au luat repede foc, *flammā comprehensā* CAES. flacăra întinzîndu-se; **4** (*fig.*) a înconjura (*cu simpatie, bunătate etc.*): *mihi gratum feceris, si hunc humanitate tua comprehenderis* îmi vei face mare plăcere dacă-l vei înconjura pe acesta (îl vei trata) cu toată bunătatea, *totam praefecturam omnibus officiis comprehendit* CIC. îşi apropie prin tot felul de îndatoriri întreaga prefectură, ~ *multos amicitiā* CIC. a-şi face mulţi prieteni; **5** (*fig.*) **a.** (*ca dimensiune, loc*) a cuprinde: *circuitus rupis triginta et duo stadia comprehendit* CURT. înconjurul peretelui muntelui cuprinde treizeci şi două de stadii; **b.** (*cu simţurile, cu mintea*) a prinde, a cuprinde: ~ *aliquid animo* (*mente, cogitatione*) CIC. a înţelege, a concepe, ~ *memoriā* CIC. a-şi întipări în amintire; **c.** a prinde, a cuprinde (*în cuvinte*), a exprima, a descrie: *verbis luculentioribus eamdem rem comprehenderat* CIC. exprimase acelaşi lucru cu cuvinte mai frumoase, *breviter comprehensa sententia* CIC. ideea exprimată pe scurt, ~ *numero* VERG. a exprima prin număr, a număra, *non omnes scelerum* ~ *formas possim* VERG. n-aş putea enumera toate formele crimelor.

comprehensibilis (*2*) *adj.* **1** care poate fi prins; **2** (*fig.*) perceptibil (cu simţurile) SEN.; de cuprins cu mintea, inteligibil CIC.

comprehensiō, *ōnis f.* **1** prindere, arestare: ~ *sontium* CIC. prinderea vinovaţilor; **2** (*fig.*) **a.** putinţa de a prinde laolaltă ideile, de a lega: *consequentium rerum cum primis* ~ CIC. putinţa de a lega ideile care urmează cu cele dinainte; **b.** (*ret.*) frază, perioadă: *ut* ~ *numerose cadat* CIC. ca perioada să se desfăşoare ritmic; **c.** (*fil.*) comprehensiune [gr. κατάληψις].

comprehensō, *āre vt.* a strînge QUADR.

comprendo, comprensio *v.* **comprehen...**

compresbyter, *erī m.* coleg de preoţie CYPR.

compressē *adv.* (numai comp. *compressius*) strîns: *compressius loqui* CIC. a vorbi mai concis, *compressius quaerere* GELL. a cerceta mai îndeaproape.

compressiō, *ōnis f.* **1** apăsare, comprimare; (*oc.*) strîngere în braţe; (*pl.*) legături amoroase PL.; (*stil.*) *compressione rerum* CIC. prin comprimarea ideilor; **2** reprimare, înfrînare: ~ *cupiditatum* AMBR. înfrînarea poftelor.

compressō, *āre vt.* a apăsa repetat TERT.

compressor, *ōris m.* violator (al unei femei) PL.

compressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **comprimo** // **adj.** strîns, strîmt CELS.: (*med.*) ~ *venter* CELS. stomac constipat, *compressi morbi* CELS. boli care dau constipaţie.

compressus[2], *abl. -ū, m.* apăsare, presiune CIC.; (*oc.*) legături cu o femeie PL., TER.

comprimō, *ere, pressi, pressum vt.* **1 a.** a strînge, a presa: *digitos compresserat* CIC. strînsese degetele, *compressis labris* HOR. cu buzele strînse, ~ *oculos* (*morientis*) OV. a închide ochii (celui ce moare), *compressis ordinibus* LIV. în rînduri strînse, *compressis manibus sedere* LIV. a sta cu mîinile (braţele) încrucişate (nefăcînd nimic), (*med.*) ~ *alvum* CELS. a strînge stomacul, (*med.*) *si morbus aliquem compresserit* CELS. dacă boala îl va fi constipat; **b.** (*oc.*) a silui: ~ *virginem* CIC. a necinsti o fată, *vi compressa Vestalis* CIC. vestală siluită; **2** a reţine, a opri, a înfrîna, a reprima: ~ *animam* TER. a-şi ţine răsuflarea; ~ *linguam alicui* PL. a închide cuiva gura, ~ *gressum* VERG. a-şi opri mersul, ~ *tumultum* CURT. (*seditionem* LIV.) a reprima răscoala, răzvrătirea,

~ libidinem CIC. a înfrîna pofta, *comprime te (uxor), nimium tinnis* PL. oprește-te (, femeie), prea multă gălăgie faci, *vix comprimor quin...* PL. de-abia mă rețin să nu..., *haec cogitatio animum comprimit* CIC. această reflecție potolește spiritul; 3 (*rar*) a ține ascuns, a ascunde o marfă spre a-i scumpi prețul; (*fig.*) a ascunde: *frumentarios ob annonam compressam damnarunt* LIV. i-au condamnat pe furnizorii de grîne pentru proviziile ascunse, *~ orationem* CIC. a ține ascuns un discurs, *famam captae Carthaginis compresserunt* LIV. au ascuns știrea cuceririi Carthaginei.

comprobātiō, *ōnis f.* recunoaștere deplină (*ca drept, frumos etc.*), aprobare CIC.

comprobātor, *ōris m.* aprobator CIC.

comprobō (*1*) *vt.* 1 a aproba întru totul; a recunoaște ca adevărat: *tuam sententiam vehementissime comprobo* CIC. aprob din toată inima părerea ta; *has tabellas comproba* CIC. recunoaște aceste registre; 2 a confirma, a adeveri, a dovedi ca drept: *hoc vitā et factis et moribus comprobavit* CIC. a confirmat aceasta prin felul de viață, prin fapte, prin caracterul lui, *vox eventu comprobata* LIV. cuvînt adeverit prin ce s-a întîmplat apoi.

comprōmissārius (*3*) *adj.* ales prin înțelegere între părți DIG.

comprōmissum, *ī n.* angajament reciproc de a accepta decizia unui arbitru CIC.

comprōmittō, *ere, mīsī, missum vt.* a se angaja printr-o sumă depusă drept cauțiune să accepte decizia unui arbitru într-un litigiu: *candidati compromiserunt quingenis depositis petere, ut...* CIC. candidații s-au angajat depunînd cîte cinci sute de mii de sesterți să ceară ca..., *~ de alique re in arbitrum* DIG. a se înțelege să recurgă într-o chestiune la arbitraj.

Compsa, *ae f.* oraș în Samnium (*azi, Conza*) // **Compsānus** (*3*) *adj.* al Compsei // **Compsānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Compsa.

compsi *pf. v.* **como**

compsissume *adv.* foarte frumos PL.

comptē *adv.* îngrijit, corect, elegant SEN.

comptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **como** // **adj.** îngrijit, gătit, elegant: *iuvenes compti* OV. tineri eleganți, *compta oratio* CIC. vorbire îngrijită.

comptus[2], *ūs m.* 1 împletire, unire: *~ corporis atque animae* LUCR. îmbinarea trupului cu sufletul; 2 frizură, coafură LUCR.

compugnō, *āre* 1 *vi.* a se lupta unul cu altul GELL.; 2 *vt.* a combate VEG.

compuli *pf. v.* **compello**

compulsātiō, *ōnis f.* ciocnire, contrast TERT.

compulsiō, *ōnis f.* constrîngere, somație DIG.

compulsō, *āre* 1 *vt.* a împinge (tare) APUL.; 2 *vi.* a se lupta (unii cu alții), a se ciocni TERT.

compulsor, *ōris m.* 1 cel care împinge, cel care mînă din urmă PALL.; 2 încasator de biruri AMM. ș.a.

compulsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **compello**

compulsus[2], *abl. -ū, m.* izbire APUL.

compunctiō, *ōnis f.* 1 înțepătură AMBR.; 2 remușcare, căință VULG.

compunctōrius (*3*) *adj.* stimulator SID.

compungō, *ere, punxī, punctum vt.* 1 **a.** a înțepa: *ipsi se compungunt suis acuminibus* SEN. se înțeapă singuri cu subtilitățile lor, *barbarus compunctus notis Thraeciis* CIC. barbar tatuat ca tracii; **b.** (*fig.*) a răni: *colores qui compungunt aciem* LUCR. culori care rănesc ochii; 2 (*pas.*) a avea remușcări, a se căi VULG.

compurgō, *āre vt.* a limpezi PLIN.

computābilis (*2*) *adj.* care se poate evalua, calculabil PLIN.

computātiō, *ōnis f.* calcul, socoteală: *computatione Romana* PLIN. după felul roman de a calcula, *ad computationem vocare aliquem* PLIN. a chema pe cineva să dea socoteală; (*fig.*) *~ sordida* SEN. calcul meschin (zgîrcenie) SEN.

computātor, *ōris m.* socotitor SEN.

computō (*1*) *vt.* 1 a calcula, a socoti, a face o socoteală: *~ latitudinem* PLIN. a calcula lățimea, *ipsa si bene computes, damna sunt* SEN. dacă ai socoti bine, acestea sînt chiar pagube; 2 a se gîndi la interesul propriu, a-și face calcule: *plures computant, quam oderunt* SEN. mai mulți își fac calcule, decît urăsc; 3 a socoti ca..., a privi ca...: *~ eversiones urbium summam gloriam* LACT. a privi distrugerile de orașe ca pe o mare glorie.

computrescō, *ere, truī vi.* a putrezi LUCR.

computus, *ī m.* calcul, socoteală FIRM.

comula, *ae f.* perișor (de pe cap) PETR.

Cōmum, *ī n.* oraș în Gallia Cisalpină (*azi, Como; numit și Novum Comum*) // **Comensis** (*2*) *adj.* din Comum // **Cōmensēs**, *ium* (**Novocōmensēs**, *ium*) *m. pl.* locuitorii din Comum.

cōnābilis (*2*) *adj.* care se face cu sforțări C. AUR.

cōnāmen, *inis n.* 1 sforțare, avînt LUCR.; 2 sprijin OV.

cōnāmentum, *ī n.* unealtă pentru smuls plante din rădăcină PLIN.

cōnātiō, *ōnis f.* sforțare, încercare SEN.

cōnātum, *ī n.* încercare, plan; (*frecv. pl.*) *conata perficere* CAES. a-și duce planul la îndeplinire.

cōnātus, *ūs m.* 1 încercare, tentativă: *hoc conatu destiterunt* CAES. au renunțat la această încercare, *primo statim conatu* SUET. de la prima încercare, *multos conatus frustra capere* LIV. a face multe încercări inutile; 2 sforțare: *quo maiore conatu aguntur, eo leviora existimo* CIC. cu cît se fac cu o mai mare sforțare, cu atît le consider mai neînsemnate; 3 pornire instinctivă, înclinație naturală CIC. Nat. *2, 122*.

conca *v.* **concha**

concacō (*1*) *vt.* a murdări cu fecale PHAEDR., SEN.

concadō, *ere vi.* a cădea împreună SEN.

concaedēs, *is f.* (*sg., numai abl.*) și **concaedes**, *ium f. pl.* grămezi de arbori tăiați TAC.

concal(e)faciō, *ere, fēcī, factum vt.* a încălzi în întregime CIC.; [pas. *concalefacior* și *concalefio*].

concalefactiō, *ōnis f.* încălzire, înfierbîntare AUG.

concaleō, *ēre vi.* a fi foarte cald PL.

concalescō, *ere, caluī vi.* a se încălzi, a se încinge: *locus concaluit* PL. locul s-a încălzit, *ne frumentum concalescat* SEN. ca grîul să nu se încingă.

concalefactōrius (*3*) *adj.* care încălzește PLIN.

concallescō, *ere, callui vi.* **1** a se întări făcînd bătături CIC.; **2** (*fig.*) a se căli, a căpăta experiență: *manus opere, animus usu concalluit* CIC. mîna s-a bătătorit de muncă, sufletul s-a călit prin experiență; **3** a deveni insensibil CIC.

concamerātiō, *ōnis f.* construcție cu bolte VITR.; (*oc.*) ~ *alvi* PLIN. cavitate abdominală.

concamerō (*I*) *vt.* a construi în bolte: *concamerata sudatio* VITR. sală de aburi boltită, *uvae concameratae* PLIN. ciorchini suspendați de boltă (spre conservare).

Concanī, *ōrum m. pl.* (*populație sălbatică din Cantabria — Hispania Tarraconeză*) // **Concanus**, *ī m.* concanian HOR.

concaptīvus, *ī m.* tovarăș de captivitate HIER.

concarnātiō, *ōnis f.* **1** legături trupești cu o femeie TERT.; **2** încarnare CYPR.

concarnō, *āre vt.* **1** a acoperi cu carne VEG.; **2** a încarna TERT.

concastīgō (*I*) *vt.* a mustra aspru PL.

concatēnātiō, *ōnis f.* înlănțuire AUG.

concatēnō (*I*) *vt.* a înlănțui, a lega unul de altul LACT.

concatervātus (*3*) *adj.* strîns grămadă AMM.

concavitās, *ātis f.* concavitate C. AUR.

concavō (*I*) *vt.* a face să devină concav; a îndoi: ~ *manus* NEMES. a face mîinile căuș, ~ *bracchia in arcus* OV. a-și întinde brațele în arc // **concavātus** (*3*) *adj.* concav COL.

concavus (*3*) *adj.* scobit, găunos, concav: *concava loca terrae* LUCR. cavitățile pămîntului, *concava saxa* VERG. cavernele, *concava vallis* OV. vale adîncă, *concava manus* SEN. mînă făcută pumn // **concava**, *ōrum n. pl.* scorburi; prăpăstii CLAUD.

concēdō, *ere, cessī, cessum vi.* și *vt.* **I** *vi.* **1** a pleca, a se duce, a se retrage: ~ *ex aedibus* PL. a pleca din casă, *superis concessit ab oris* VERG. a plecat de pe tărîmurile de sus (a murit), ~ *in hiberna* LIV. a se retrage în tabăra de iarnă, ~ *vitā* TAC. a dispărea din viață (a muri), (*abs.*) *quando concessero* TAC. cînd voi muri; **2** (*fig.*) a trece, a ajunge: *respublica in paucorum potentium ius atque dicionem concessit* SALL. conducerea statului a trecut sub autoritatea și dominația cîtorva puternici, ~ *in sententiam alicuius* LIV. a adera la părerea cuiva, ~ *in partes alicuius* TAC. a trece de partea cuiva, ~ *in deditionem* LIV. a se preda, ~ *in matrimonium* IUST. a se căsători; **3** (*cu dat.*) **a.** a ceda, a face loc, a se retrage din fața...: *tempus puerile concessit iuventae* OV. epoca copilăriei a făcut loc tinereții, *victa concedit prisca moneta novae* OV. învinsă, moneda veche face loc monedei noi, *si iniuriae concessissem* SALL. dacă n-aș fi rezistat nedreptății, ~ *naturae* SALL. (*fato* PLIN. IUN.) a ceda legii naturii (destinului), a muri, *apparebat aut hostibus aut civibus de victoria concedendum esse* LIV. se vedea că sau dușmanii, sau cetățenii trebuiau să renunțe la victorie; **b.** a ceda (recunoscînd superioritatea), a se înclina în fața...: (*Germani dixerunt*) *sese unis Suebis* ~ CAES. germanii au spus că numai suebilor le recunosc ei superioritatea, *nec amore nobis concedunt* CIC. nu se lasă mai prejos decît noi în iubire, ~ *magistro de arte* CIC. a se înclina în fața profesorului în ce privește arta, (*impers.*) *Sulla cuius facundiae, non aetati a Manlio concessum est* SALL. Sulla, în fața elocinței căruia și nu a vîrstei s-a înclinat Manlius; **c.** a ceda (dîndu-și aprobarea), a-și da încuviințarea: *concessit senatus postulationi tuae* CIC. senatul a aprobat cererea ta, *dissuadente primo Vercingetorige, deinde concedente* CAES. Vercingetorix dîndu-și mai întîi o altă părere, apoi încuviințînd, (*impers.*) *concessum ab nobilitate plebi de consule plebeio* LIV. s-a făcut pe voia plebei în privința unui consul plebeu; **d.** a face o concesie, a fi indulgent, a ierta: *poetae non ignoscit, nobis concedit* CIC. (publicul) nu-i iartă poetului (greșeala), cu noi însă e indulgent, *neque temere dicto concedi potest* CIC. nu se poate scuza o vorbă nesocotită. **II** *vt.* **1** a ceda, a lăsa pe seama (cuiva), a acorda: *sedes habent in Gallia a Gallis concessas* CAES. au așezări în Gallia, date lor de galli, ~ *libertatem* CAES. a acorda libertatea, ~ *opidum militibus ad diripiendum* CAES. a lăsa pe seama soldaților cetatea spre a o prăda, ~ *Calydona Dianae in iras* ~ VERG. a-l lăsa pe seama Dianei pe Calydon ca să se răzbune pe el; **2** (*cu inf.* sau *ut și conjct.*) a permite, a îngădui: *de republica loqui non conceditur* CAES. nu este permis să vorbești despre interesul statului, *concessum est, uti arma capiant* CAES. este permis să pună mîna pe arme, *te reviset, si concedas* HOR. va trece din nou să te vadă, dacă vei permite, *fatis numquam concessa moveri apparet Camarina* VERG. se vede Camarina, căreia nu i s-a îngăduit de destin să fie clintită din locul ei, *mediocribus esse poetis non di concessere* HOR. zeii n-au permis poeților să fie mediocri; **3** a admite (o părere): *concedo non esse miseros qui mortui sint* CIC. admit că nu sînt nefericiți cei care au murit, *beatos esse deos sumpsisti; concedimus* CIC. ai afirmat că zeii sînt fericiți; admitem; **4 a.** a renunța (la ceva pentru cineva): ~ *dolorem atque inimicitias suas reipublicae* CIC. a trece peste durerea și dușmăniile proprii în interesul statului, *auguratus petitionem mihi te concessisse dixisti* CIC. ai spus că ai renunțat la candidatura de augur pentru mine; **b.** a renunța la pedepsirea cuiva (de hatîrul cuiva), a ierta: *Marcellum senatui concessisti* CIC. pe Marcellus l-ai iertat din considerație pentru senat, *Montanus patri concessus est* TAC. Montanus a fost cruțat de pedeapsă de hatîrul tatălui său, ~ *peccata liberum parentum misericordiae* CIC. a ierta greșelile copiilor din milă față de părinții lor.

concelebrō (*I*) *vt.* **1 a.** a popula, a umple (de ființe, sunete): *quae mare concelebras* LUCR. care umpli de ființe marea, ~ *omnem plateam hymenaeo* PL. a umple toată strada de cîntece de nuntă; **b.** (*fig.*) a cultiva intens: ~ *studia* CIC. a cultiva intens studiile; **2** a frecventa: ~ *convivia* CIC. a frecventa banchetele; **3** a se reuni spre a sărbători, a celebra: ~ *diem natalem* PL. a sărbători ziua de naștere, ~ *funus* LIV. a însoți în mare număr cortegiul de înmormîntare; **4** a face vestit, a celebra: ~ *fama et litteris victoriam* CAES. a celebra victoria prin faimă și scrisori, ~ *virtutem* CIC. a preamări virtutea.

concēlō, *āre vt.* a ascunde bine BELL.

concēnātiō, *ōnis f.* ospăţ CIC.
concentiō, *ōnis f.* cîntare în cor, concert CIC.
concenturiō, *āre vt.* 1 a aduna pe centurii; (*fig.*) a pune în ordine de bătaie: ~ *sycophantias* PL. a face planul înşelătoriilor; 2 a însuti: ~ *metum in corde* PL. a vîrî o sută de temeri în suflet.
concentus, *ūs m.* 1 **a.** acord armonios al sunetelor, cîntec, concert: ~ *vocis lyraeque* OV. acord armonios de voce şi de liră, ~ *avium* VERG. concert de păsări; **b.** (*fig.*) concert de aplauze, aclamaţii; 2 (*fig.*) acord, unitate, armonie: *concentum nostrum dividere* HOR. a tulbura armonia noastră, ~ *omnium doctrinarum* CIC. unitatea tuturor ştiinţelor.
conceptāculum, *i n.* receptacul PLIN.
conceptiō, *ōnis f.* 1 (cuprindere) **a.** conţinut, întreg, total: ~ *tota mundi* VITR. întregul sistem al universului; **b.** (*la o conductă sau rezervor de apă*) cantitatea de apă pe care o poate cuprinde FRONTIN.; **c.** graviditate, zămislire, concepţie CIC.; (*oc.*) ~ *imbrium* VITR. absorbire a apelor de ploaie (care fecundează pămîntul); 2 (*fig.*) **a.** formulă juridică CIC.; **b.** exprimare a unei idei GELL. **c.** (*tard.*) silabă GELL.; **d.** (*ret.*) silepsă (*un predicat cu mai multe subiecte, care nu se potriveşte ca sens cu toate*) GRAMM.
conceptiōnālis (*2*) *adj.* de concepere, concepţional AUG.
conceptivus (*3*) *adj.* 1 anunţat oficial: *conceptivae feriae* VARR. sărbătorile mobile a căror dată este anunţată anual de magistraţi; 2 venit din afară TERT.
conceptō, *āre vt.* 1 a deveni însărcinată ARN.; 2 a concepe cu mintea AMM.
conceptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **concipio** // **adj.** solemn PETR. *113, 13.*
conceptus[2], *ūs m.* 1 **a.** adunare, strîngere: (*Tiberis*) *novenorum conceptu dierum navigabilis* PLIN. (Tibrul) navigabil după adunarea apelor timp de nouă zile; 2 (*concrt.*) rezervor: *videre conceptūs aquarum inertium vastos* SEN. a vedea rezervoare imense de ape stagnante; 3 **a.** luare la sine, cuprindere, primire: *triclinio flagrante, ex conceptu camini* SUET. odaia de mîncare în flăcări iscate de la focul din vatră; **b.** (*spec.*) zămislire a unui prunc, concepere CIC.; germinaţie (la plante); fruct, făt PLIN.; 4 concepere (cu mintea), concepţie, idee, plan FIRM.
concernō, *ere vi.* a amesteca (cu ceva) AUG.
concerpō, *ere, psi, ptum vt.* a sfîşia, a face bucăţi; (*fig.*) a bîrfi CIC.
concertātiō, *ōnis f.* discuţie, dispută; luptă, rivalitate: ~ *verborum* CIC. discuţie (schimb) de vorbe goale, ~ *magistratuum* CIC. dispută între magistraţi.
concertātīvus (*3*) *adj.* care angajează în luptă două persoane; reciproc: *accusatio concertativa* QUINT. acuzaţie reciprocă.
concertātōr, *ōris m.* 1 rival: ~ *Corbulonis* TAC. rival al lui Corbulon; 2 tovarăş de luptă AUG.
concertātōrius (*3*) *adj.* bătăios (în discuţie), polemic CIC.
concertō (*1*) *vi.* 1 a se lupta, a rivaliza: ~ *proelio* CAES. a se angaja în luptă, ~ *nandi velocitate* COL. a rivaliza în viteză la înot, ~ *de regno* SUET. a rivaliza pentru domnie; 2 a se înfrunta (în cuvinte) a se certa: *non ~ cum eo verbo uno* CIC. a nu se înfrunta cu acesta nici cu o vorbă.
concertor, *āri vi. dep. v.* **concerto**
concessātiō, *ōnis f.* întrerupere COL.
concessiō, *ōnis f.* **a.** concesiune, atribuire, permisiune: ~ *agrorum* CIC. concesiune de terenuri agricole, ~ *praemiorum* CIC. atribuirea recompenselor, ~ *ut liceat pascere* VARR. permisiunea de a se îngădui să pască; **b.** (*spec.*) cauză în care acuzatul, deşi recunoaşte faptul material, îşi pledează nevinovăţia CIC.
concessō (*1*) *vi.* a înceta, a se opri, a sta pe loc PL.
concessus[1] *p. pf. v.* **concedo** // **adj.** permis CIC.
concessus[2], *ūs m.* permisiune, asentiment, consimţămînt [frecv. la abl.]: *concessu omnium* CIC. cu asentimentul tuturor.
concha, *ae f.* 1 scoică: *conchae marinae* OV. scoici de mare; (*spec.*) scoică ce secretă perle; (*fig.*) mărgăritar; scoică din care se extrage purpura; (*fig.*) purpură; 2 cochilie de scoică; 3 (mic vas în formă de cochilie) flacon de păstrat ulei; solniţă; cornul tritonilor (dintr-o cochilie mare în spirală); pahar de vin.
conchātus (*3*) *adj.* în formă de cochilie PLIN.
concheus (*3*) *adj.* de cochilie VERG. Cul. *68.*
conchicla, *ae f.* (specie de) bob (*plantă*) APIC.
conchiclātus (*3*) *adj.* preparat din bob APIC.
conchis, *is f.* bob (*care se mănîncă cu teaca lui*) MART.
conchita, *ae m.* pescuitor (adunător) de scoici PL.
conchula, *ae f.* scoicuşoară CELS.
conchȳliātus (*3*) *adj.* vopsit cu purpură CIC. // **conchȳliātī**, *ōrum m. pl.* oameni îmbrăcaţi în purpură SEN.
conchylium, *ii n.* 1 scoică; stridie CIC.; 2 scoică (*din care se extrage purpură*) LUCR.; (*fig.*) culoarea purpurei CIC. // **conchȳlia**, *ōrum n. pl.* haine de purpură, purpură IUV. *3, 81.*
concicla, concicula *v.* **conchic...**
concīdō[1], *ere, cidī vi.* [*cum + cado*] 1 a cădea la pămînt, a se prăbuşi; *conclave concidit* CIC. odaia s-a prăbuşit, *ante aras taurus concidit* OV. taurul s-a prăbuşit în faţa altarului, *concidit pugnans* CAES. au căzut luptînd, ~ *in proelio* CIC. a cădea în luptă; 2 (*fig.*) a pieri, a fi distrus, a decădea, a eşua, a-şi pierde puterea: *conciduunt venti* HOR. vînturile încetează; *scimus Romae fidem concidisse* CIC. ştim că la Roma creditul a pierit, *omnes spes Catilinae concidisse* CIC. (că) toate speranţele lui Catilina s-au spulberat, *hostes concidunt animis* CAES. duşmanii se descurajează, *ne patres conscripti conciderent* CIC. ca senatorii să nu-şi piardă curajul, *morte Othonis concidisse bellum* TAC. (că) prin moartea lui Otho s-a încheiat cu războiul, *nomina artificum concidisse* CIC. (că) numele artiştilor şi-au pierdut faima, *crimen concidit* CIC. acuzaţia a eşuat, *fractus reus et omnes patroni conciderunt* CIC. acuzatul a fost zdrobit şi toţi avocaţii au fost daţi peste cap.
concīdō[2], *ere, cīdī, cīsum vt.* [*cum + caedo*] 1 a tăia în bucăţi: ~ *ligna* OV. a tăia lemne, *magnam multitudinem eorum conciderunt* CAES. au măcelărit o mare mulţime dintr-înşii; (*fig.*) *itinera concisa aestuariis* CAES. drumurile întrerupte de estuare, *Ae-*

gyptus fossis concisa IUST. Egiptul brăzdat de șanțuri; (*despre exprimare*) ~ *sententias* CIC. a toca ideile; **2** a lovi, a bate: ~ *aliquem virgis* CIC. a snopi pe cineva cu vergile, *pugnis et calcibus concisus* CIC. lovit cu pumnii și cu picioarele; **3** (*fig.*) a culca la pămînt, a distruge, a nimici: *decretis Antonium concidistis* CIC. prin hotărîrile voastre, l-ați distrus pe Antonius, ~ *auctoritatem universi ordinis* CIC. a zdrobi autoritatea senatului întreg, ~ *testamentum* DIG. a anula testamentul.

conciens, *ntis adj. f.* însărcinată APUL.

concieō, *ēre, citum* și (*frecv.*) **conciō** (*IV*) **1** a chema, a aduna: *conciendo multitudinem ad se* LIV. adunînd mulțimea în jurul lui, ~ *exercitum ex insula* LIV. a ridica o armată din insulă, ~ *ad arma* VELL. a chema la arme; **2** a pune în mișcare, a repezi // **concitus** (*3*) *p. pf.* (*frecv.*) repezit, repede: *amnis concitus imbribus* OV. râu năvalnic din cauza ploilor, *concita nervo sagitta* OV. săgeata repezită din coarda arcului, *murali concita tormento saxa* VERG. bolovani aruncați de catapultă, *crebris freta concita terris* VERG. valurile mării agitate de insulele numeroase (de care se izbesc), *flumina concita* OV. fluviile repezi; **3** (*fig.*) a ațîța, a excita: ~ *remotos populos* TAC. a răzvrăti popoarele îndepărtate, ~ *hostem* TAC. a-l provoca pe dușman, *immani concitus irā* VERG. aprins de o mare mînie; **4** a isca, a stîrni, a provoca: ~ *seditionem* TAC. a stîrni o răscoală, ~ *bellum* LIV. a isca un război, ~ *varios motus animorum* TAC. a stîrni variate sentimente.

conciliābulum, *ī n.* loc de întrunire; adunare; piață publică; (*oc.*) (*damnī*) ~ PL. casă de prostituție.

conciliātiō, *ōnis f.* **1** legătură (între oameni): *communis generis hominum* ~ CIC. legătura dintre toți oamenii; **2 a.** cîștigare de partea sa: ~ *gratiae* CIC. cîștigarea simpatiei; **b.** (*ret.*) cîștigarea bunăvoinței judecătorilor *sau* auditorilor (= *captatio benevolentiae*); **3** înclinare, tendință: *naturae conciliationes* CIC. înclinările naturale (instinctele).

conciliātor, *ōris m.* mijlocitor, intermediar: ~ *nuptiarum* NEP. mijlocitor al căsătoriei, ~ *proditionis* LIV. mediator al trădării.

conciliātrīcula, *ae f.* intermediară CIC.

conciliātrix, *īcis f.* mediatoare, mijlocitoare, cea care face legătura CIC.; (*spec.*) codoașă PL.

conciliātūra, *ae f.* codoșlîc SEN.

conciliātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **concilio** // **adj. 1** (*alicui*) în simpatia (cuiva), îndrăgit (de cineva), drag (cuiva): *Hamilcari* ~ LIV. îndrăgit de Hamilcar; **2** dispus, înclinat spre…: *ut iudex fiat conciliator ad…* QUINT. ca judecătorul să fie mai dispus la…, *homo voluptati a natura* ~ GELL. omul înclinat în mod natural spre plăcere.

conciliātus[2], *ūs m.* legătură, unire LUCR.

concilicíātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu un *cilicium* TERT.

conciliō (*I*) *vt.* **1** a aduna la un loc, a uni: ~ *dispersa* LUCR. a aduna la un loc cele risipite; **2** a uni prin sentimente, a apropia, a face prieten, a atrage de partea sa, a cîștiga: *non dubito quin respublica nos inter nos conciliatura sit* CIC. nu mă îndoiesc că interesul general ne va apropia unul de celălalt, *legiones sibi conciliare pecuniā cogitabat* CIC. gîndea să-și atragă de partea lui legiunile prin bani, ~ *eam civitatem Arvernis* CAES. a atrage acel trib de partea arvernilor, ~ *deos homini* OV. a-i face pe zei favorabili omului, ~ *animos plebis* LIV. a cîștiga simpatiile plebei, ~ *famam clementiae* LIV. a-și atrage faima de om blînd, ~ *odium* QUINT. a atrage ura; (*spec.*) a apropia în mod natural: *natura hominem conciliat homini* CIC. natura îl apropie natural pe om de semenul său, *primum sibi conciliatur animal* SEN. mai întîi, animalul se atașează de sine prin instinct; **3** a mijloci: ~ *pacem inter cives* CIC. a mijloci pacea între cetățeni, ~ *amicitiam alicui cum aliquo* CIC. a mijloci cuiva prietenia cu altcineva, ~ *alicui regnum* CAES. a mijloci cuiva cîștigarea tronului; (*oc.*) *existimabatur Servilia filiam suam Caesari* ~ SUET. se credea că Servilia îi mijlocește lui Caesar posesia fetei ei, *ut semel es conciliata viro* CATUL. îndată ce ai fost dată bărbatului; **4** a-și procura: *pecuniae conciliandae causa* CIC. ca să-ți procuri bani, *conciliavisti pulchre* PL. ai cumpărat bine (avantajos), *de me nugas conciliaverit* PL. de la mine va fi cumpărat palavre, *servus male conciliatus* PL. sclav cu care a făcut o proastă afacere.

concilium, *iī n.* **1** adunare la un loc, unire, împreunare LUCR.; **2** adunare, întrunire: ~ *deorum* CIC. adunarea zeilor, *voluptatem in virtutum* ~ *adducere* CIC. a aduce plăcere în cercul virtuților; (*frecv.*) adunare deliberativă, sfat public: ~ *convocare, indicere* CAES. a convoca, a fixa o adunare, *concilio coacto* CAES. fiind făcută o adunare, *concilio habito* CAES. fiind ținută o adunare, *dare* ~ *legatis* LIV. a da solilor audiență, ~ *adire* LIV. a veni la adunare, ~ *plebis* LIV. comițiile tribute, ~ *populi* LIV. comițiile curiate *sau* centuriate; (*oc.*) întîlnire: *concilia cum Egeria* LIV. întîlniri cu Egeria.

concinens, *ntis p. pr. v.* **concino** // **adj.** coerent, care se acordă ARN.

concinentia, *ae f.* acord, armonie MACR.

concinerātus (*3*) *adj.* acoperit de cenușă TERT.

concinnātīcius (*3*) *adj.* bine întocmit APUL. M. *2, 11*.

concinnātiō, *ōnis f.* **1** preparare CAT.; **2** compunere: ~ *epistolae* AUS. compunerea scrisorii; **3** combinare M. VICT.

concinnātor, *ōris m.* **1** cel care aranjează artistic: ~ *capillorum* COL. coafor; **2** născocitor, inventator: ~ *causarum* DIG. născocitor de procese.

concinnē *adv.* **a.** cu gust, elegant: ~ *vestita* PL. îmbrăcată cu gust, ~ *loqui* CIC. a vorbi plăcut; **b.** (*stil.*) cu un plan bine întocmit CIC. de Or. *2, 81*; cu expresii simetrice CIC. Nat. *2, 69*.

concinnis (*2*) *adj. v.* **concinnus**

concinnitās, *ātis f.* **a.** aranjament ingenios, simetrie, armonie: ~ *verborum* CIC. simetria cuvintelor în frază, ~ *colorum* GELL. armonia culorilor; **b.** (*peior.*) rafinament, eleganță căutată SEN.

concinniter *adv.* artistic GELL.

concinnitūdō, *inis f. v.* **concinnitās** CIC. Inv. *25*.

concinnō (*I*) *vt.* **1** a ajusta, a aranja; a drege, a potrivi: ~ *vinum* CAT. a drege vinul, ~ *Corinthia* SEN. a dispune artistic vase de Corint, ~ *vultum* PETR. a-și

aranja fața, ~ *ingenium* SEN. a forma caracterul; **2** a pregăti, a cauza, a produce: *et fervorem mirum concinnat in undis* LUCR. și (vîntul) provoacă o fierbere extraordinară în valurile mării, *consuetudo concinnat amorem* LUCR. obișnuința dă naștere iubirii, ~ *multum negotii alicui* SEN. a-i pricinui cuiva mare bătaie de cap; **3** (*cu 2 ac.* = *reddere*): *me insanum verbis concinnat suis* PL. mă înnebunește cu vorbele lui, ~ *oves orbas liberis* PL. a lipsi oile de mieii lor.

concinnus (*3*) *adj.* **1** plăcut, drăguț, dispus cum trebuie: *concinna est* (*virgo*) *facie* PL. este (o fată) plăcută, *concinna Samos* HOR. Samosul încîntător, *folia concinniora* PL. frunze mai regulate, ~ *amicis* HOR. plăcut prietenilor, *ut tibi maxime concinnum est* PL. după cum îți vine mai bine (ți-e mai convenabil); **2** (*despre stil*; *despre orator*) bine adus din condei, ingenios, elegant: *concinnior versus* HOR. vers mai armonios, ~ *in brevitate respondendi* NEP. avînd pentru orice o replică scurtă, *concinna oratio* CIC. vorbire aleasă.

concinō, *ere, cinuī vi.* și *vt.* [*cano*] **1** a cînta în cor: (*despre instrumente muzicale*) a răsuna laolaltă: *concinunt tubae* LIV. trompetele răsună, ~ *tragaedo pronuncianti* SUET. a acompania în cor actorul care declamă; **2** (*fig.*) a fi de acord, a forma un tot armonios: *Stoici cum Peripateticis re ~ videntur, verbis discrepare* CIC. stoicii par că în fond sînt de acord cu peripateticii și că nu se deosebesc decît în cuvinte, *videsne ut haec concinant?* CIC. vezi cum acestea formează un tot? **3** a cînta în cor, a proslăvi; (*rar*) a prezice (prin cîntul său): ~ *nuptialia carmina* CATUL. a cînta cîntecele de nuntă, ~ *Caesarem maiore plectro* HOR. a-l preamări pe împărat pe un ton mai înalt, *nigraque funestum concinit omen avis* PROP. și o pasăre neagră îmi dă prin cîntecul ei o funestă prevestire.

concio[1] *v.* **concieo**

concio[2], *ōnis v.* **contio**

concion... *v.* **contion...**

concipilō (*I*) *vt.* a face bucăți PL. Truc. *621*; a înhăța (fugind) APUL.

concipiō, *ere, cēpi, ceptum vt.* [*capio*] **I 1 a.** a lua în total, a cuprinde: *easdem* (*nuces*) *si fregeris, vix sesquimodio ~ possis* VARR. aceleași nuci, dacă le spargi, de-abia le poți cuprinde într-o baniță și jumătate; **b.** (*tehn.*) a capta (apă) printr-o conductă FRONTIN.; **2** (*despre lichide, foc, aer etc.*) a lua (la sine), a atrage, a prinde: *concipit Iris aquas* OV. curcubeul absoarbe apele, *terra caducas concepit lacrimas* OV. pămîntul s-a îmbibat de lacrimile care cădeau, *turris concipit ignem* CURT. turnul ia foc, *ne aether conciperet flammas* OV. ca eterul să nu se aprindă în flăcări, (*fig.*) *cuncto concepit corpore flammam* CATUL. flacăra iubirii i-a cuprins tot corpul, *bucina quae, ubi concepit aera...* OV. trompeta care, după ce a prins destul aer..., *cum magnam vim venti vela concepissent* CURT. după ce pînzele s-au umflat bine de vînt, *non concipientibus auras pennis* OV. aripile (rănite) nemaireținînd aerul, *medicamentum concipitur venis* CURT. medicamentul este absorbit în vine, *alias aliasque vires flumina concipiunt* OV. apele capătă puteri din ce în ce mai mari, ~ *acorem*, ~ *amaritudinem* COL. a prinde gust acru, amar, ~ *morbum* COL. a contracta o boală; **3** (*spec.*) a prinde rod, a zămisli, a concepe, a deveni gravidă; (*despre arbori*) a se prinde: *macescentes* (*vaccae*) *melius ~ dicuntur* VARR. se zice că vacile slabe sînt fecundate mai ușor, *concipiunt variis diebus, alia protinus ut animalia, tardius aliqua* PLIN. (vegetalele) se prind la zile felurite, unele imediat, ca animalele, altele mai tîrziu, *Persea, quem pluvio Danae conceperat auro* OV. Perseu, pe care Danae îl zămislise dintr-o ploaie de aur, *Tiberius ex adulterio conceptus* SUET. Tiberius, conceput dintr-un adulter, *de lupo concepta* OV. concepută cu un lup; (*pas.*) *concipi* a lua naștere, a se forma: *torrens ex alio fonte conceptus* CURT. torent care s-a format din alt izvor, *ex calore concepta pestis* COL. molimă care a luat naștere din cauza căldurii. **II** (*fig.*) **1** (de obicei, cu *animo*, *mente*) a concepe cu mintea, a-și închipui, a bănui: *nec tantos mente furores concipit* VERG. ea nu concepe cu mintea ei o nebunie atît de mare, *quae neque animo concipi possunt* PLIN. lucruri care nu se pot concepe cu mintea, ~ *animo potest quam simus fatigati* PLIN. IUN. poate să-și închipuie cît sîntem de obosiți, *nec ullum concipit mente nefas* OV. și nu bănuiește nici o ticăloșie, *concepit eos homines posse mulceri* VELL. și-a închipuit că acești oameni pot fi îmblînziți; **2** (*cu ac.*) a aspira (la): *concipit aethera mente* OV. aspiră la cer, ~ *thalamos* OV. aspiră la căsătorie; **3 a.** a încerca stări sufletești, a simți: ~ *animo ingentes iras* OV. a fi cuprinsă de o mînie violentă, *ubi concepit furias* VERG. cînd a simțit aprinzîndu-se în suflet furia, *pectora concipiunt alios motus* VERG. inimile încearcă alte simțiri, ~ *spem* LIV. a concepe o speranță, ~ *metum* LIV. a fi cuprins de teamă, ~ *pectore tantum robur* VERG. a simți în inimă un curaj atît de mare; **b.** (*oc.*) a contracta: *furor biennis ante conceptus* CIC. nebunie contractată cu doi ani mai înainte, *inimicitiae ex aedilitate conceptae* CAES. dușmănii pe care și le-a atras de pe urma edilității, *macula superiore bello concepta* CIC. o rușine de care ne-am pătat în războiul precedent, ~ *vitia* CIC. a contracta vicii, *scelus in se ~* CIC. a se face vinovat (a se păta) de crimă, ~ *flagitium* CIC. a se face vinovat de o ticăloșie, *hoc nefario scelere concepto* CIC. această crimă nelegiuită fiind comisă; **4** (*spec.*) a strînge într-o formulă, a formula; a repeta după o formulă: ~ *verba* CAT. a pronunța o formulă, *nisi in quae ipse concepisset verba iuraret* LIV. dacă n-ar fi jurat cu cuvintele pe care el însuși le formulase, *verbis conceptis iurare* LIV. a jura după o formulă (solemn), *sicut verbis concipitur more nostro* CIC. după formula de jurămînt în uz la noi, *verba concipiendi iuris iurandi* LIV. formula de jurămînt, *cum cetera iuris iurandi verba concepissent* TAC. după ce au rostit restul formulei de jurămînt, ~ *vadimonium* CIC. a formula (a redacta) o garanție, ~ *foedus* VERG. a formula un tratat; (*rel.*) a anunța solemn (pronunțînd o formulă): *Latinas* (*ferias*) *non rite con-*

cepisse LIV. de a nu fi anunţat după formula obişnuită sărbătorile latine.
concīsē *adv.* în detaliu QUINT.
concīsiō, *ōnis f.* tăiere, fărîmiţare VULG.; (*ret.*) dezmembrare a frazelor în propoziţii detaşate CIC.
concīsor, *ōris m.* tăietor ECCL.
concīsūra, *ae f.* **1** tăietură, scobitură PLIN.; **2** distribuire: ~ *aquarum* SEN. ramificaţie a conductelor de apă SEN. Ep. *100, 6.*
concīsus (*3*) *p. pf. v.* **concīdō** // **adj.** tăiat, scurt, strîns, sacadat: *vox concisior* HIER. sunet mai sacadat, *distincte concisa brevitas* CIC. mare concizie şi claritate // **concīsā**, *ōrum n. pl.* scurte membre de frază, incize QUINT.
concitāmentum, *i n.* mijloc de excitare, stimulent SEN.
concitātē *adv.* **1** repede COL.; **2** (*fig.*) aprins, violent, impetuos QUINT.
concitātiō, *ōnis f.* **1** mişcare repede: ~ *remorum* LIV. mişcarea vie a vîslelor; **2** (*polit.*) zarvă, agitaţie: *plebi ~ contra patres* CIC. agitaţia plebei contra patricienilor; **3** pornire sufletească, violenţă, pasiune [frecv. cu *animi*]: *ab omni concitatione animi vacare* CIC. a fi lipsit de orice tulburare sufletească.
concitātor, *ōris m.* instigator, răzvrătitor CIC. ş.a.
concitātrix, *icis f.* şi *adj.* excitatoare, stimulatoare PLIN.
concitātus (*3*) *p. pf. v.* **concito** // **adj. 1** repede: *concitatiore cursu* LIV. într-o fugă mai repede; **2** pornit, înflăcărat, pasionat: *affectus concitati* QUINT. porniri sufleteşti violente, *oratio concitata* QUINT. vorbire pasionată.
concitātus, *abl. -ū, m.* impuls SID.
concitō (*I*) *vt.* (frecvent. al vb. *concieo, concio*) **1** a mişca repede, a agita, a repezi: ~ *equum in eum* NEP. a repezi calul asupra lui, ~ *equum calcaribus* LIV. a împintena calul, *nave concitata remis* LIV. nava fiind împinsă repede cu vîslele, ~ *equitatum in pugnam* LIV. a arunca în luptă cavaleria, *fugiens concitat omne nemus* OV. fugind, pune în mişcare tot crîngul, ~ *mare vento* CURT. a frămînta marea cu ajutorul vîntului, ~ *graves pluvias* OV. a aduce ploi torenţiale, ~ *beluam in fugam* CURT. a pune pe fugă animalul, ~ *se in hostem* LIV. a se repezi asupra duşmanului, ~ *se in fugam* LIV. a o lua la fugă, *magno cursu concitati* CAES. repezindu-se în goana mare; **2** (*fig.*) a împinge, a îmboldi, a îndemna, a aţîţa: ~ *iudicem ad fortiter iudicandum* QUINT. a-l îndemna pe judecător să judece cu curaj, *multitudinem ad arma concitant* CAES. cheamă mulţimea la arme, ~ *servitia* CIC. a-i aţîţa pe sclavi (la răzvrătire), ~ *iudices* QUINT. a-i irita pe judecători; **3** (*fig.*) a provoca, a stîrni: ~ *bellum Romanis* LIV. a stîrni război contra romanilor, ~ *invidiam, odium, iram* QUINT. a stîrni invidie, ură, mînie, ~ *risum* CIC. a provoca rîsul, ~ *tumultum* CAES. a provoca o revoltă, ~ *morbos* CELS. a provoca boli.
concitor, *ōris m.* instigator, provocator LIV.
concitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **concieo** // **adj. 1** repede: *concito gradu* PROP. cu pas repede; **2** excitat, scos din minţi VERG.
concitus[2] (*3*) *p. pf. v.* **concio**
conciuncula, *ae f. v.* **contiuncula**
concīvis, *is m.* concetăţean TERT.
conclāmātiō, *ōnis f.* strigăte, aclamaţii CAES., TAC.
conclāmātus (*3*) *p. pf. v.* **conclāmō** // **adj.** faimos, vestit SID.; (*peior.*) nefericit, nenorocit SERV.
conclāmitō, *āre vi.* a striga tare PL.
conclāmō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a striga (chemînd, cerînd, spunînd), a aclama, a scoate un strigăt: ~ *socios* OV. a striga chemîndu-i pe tovarăşi, ~ *duros agrestes* VERG. a-i chema pe ţăranii cei aspri, *una voce a me conservatam rempublicam conclamastis* CIC. aţi strigat spunînd într-un glas că statul a fost salvat de mine, *conclamaverunt uti aliqui ex nostris prodirent* CAES. au strigat cerînd ca unii dintr-ai noştri să iasă în faţă, *conclamantibus omnibus imperaret quid vellet* CAES. toţi strigînd şi cerîndu-i să ordone ce vrea, *ad quorum casum cum conclamasset gaudio exercitus* LIV. armata scoţînd un strigăt de bucurie la căderea lor; (*cu ac. obiect al exclamării*) *victoriam conclamant* CAES. strigă „victorie“, *Italiam primus conclamat Achates* VERG. cel dintîi Achates strigă: „Italia!“, *ad arma conclamant* CAES. strigă cu toţii „la arme!“, (*mil.*) *conclamari vasa iubet* CAES. (pt. ~ *ut vasa colligantur*) porunceşte să se strige strîngerea bagajelor (dă semnalul de plecare), *conclamari iussit* CAES. a ordonat să se dea semnalul de plecare; **2** (*spec.*) a plînge un mort strigîndu-i ultima oară numele: ~ *suos* LIV. a-i chema ultima oară pe ai săi, a le da ultimul salut, *corpora nondum conclamata iacent* LUC. zac corpuri cărora nu li s-a adresat ultimul salut; (*fig.*) *desine, iam conclamatum est* TER. încetează, s-a terminat; **3** (*rar*) a răsuna; (*pas.*) a umple de strigăte: *planctu conclamant uterque isthmus* STAT. ambele istmuri răsună de bocete, *conclamata querelis saxa senis* MART. stîncile umplute (răsunînd) de plînsetele bătrînului.
conclāve, *is n.* (loc de încuiat cu cheia) **1** odaie, cameră: *virgo in conclavi sedet* TER. fata e în odaia ei, *cubitum ire in conclave* CIC. a se duce să se culce în odaie, *pro conclavibus popinae sunt* CIC. crîşmele le servesc ca săli de mîncare; **2** (*pentru animale*) staul, cuşcă, colivie COL.
conclūdō, *ere, clūsi, clūsum vt.* **1** a închide: *artifices omnes concludit* CIC. îi închide pe toţi meşterii, ~ *se in cellulam cum illa* TER. a se închide într-o cămăruţă cu ea, *conclusa aqua* CIC. apă stătătoare, ~ *locum sulco* VERG. a închide un loc printr-o brazdă împrejur, *Tigris et Euphrates Mesopotamiam concludunt* CURT. Tigrul şi Eufratul mărginesc Mesopotamia; **2** (*fig.*) a strînge, a reuni, a restrînge: ~ *uno volumine vitam excellentium virorum complurium* NEP. a strînge într-un singur volum viaţa mai multor bărbaţi iluştri, *orator concludatur ad ea quae sunt in usu civitatum* CIC. oratorul să se mărginească la cele ce sînt de interes public, ~ *istum locum in unam speciem* QUINT. a mărgini acest subiect la un singur capitol; **3** a încheia, a face o încheiere: ~ *epistulam* CIC. a încheia o scrisoare, *varii casus exitu notabili concluduntur* CIC. peripeţii diferite se încheie printr-un deznodămînt deosebit, *ea concludamus aliquando* CIC. să facem o încheiere la acestea; **4** (*ret.*) a închide o frază în cadenţe ritmice, armonioase; a da frazei

o încheiere armonioasă: ~ *sententias* CIC. a-și închide ideile în fraze armonios construite, *oratio male conclusa* CIC. exprimare rău încheiată, *verba similiter conclusa* CIC. cuvinte terminate la fel, *hi tres pedes male concludunt* CIC. aceste trei picioare nu sînt o bună încheiere a frazei; 5 (*fil.*) a conclude logic, a trage o concluzie: *concludebas summum malum esse dolorem* CIC. conchideai că răul cel mai mare e durerea, ~ *argumentum* CIC. a încheia un raționament.

conclūsē *adv.* rotunjit, ritmic CIC. Or. *177*.

conclūsiō, *ōnis f.* 1 închidere; (*mil.*) încercuire, blocadă: *in hac conclusione* NEP. în timpul acestei blocade; 2 încheiere, terminare: *in conclusione muneris* CIC. la sfîrșitul misiunii tale; 3 încheiere a unui discurs CIC.; 4 încheiere ritmică a unei perioade sau a unui membru de frază: *conclusiones verborum* CIC. clauzule; 5 concluzie (a unui raționament).

conclūsiuncula, *ae f.* argumentare neserioasă, sofism CIC.

conclūsūra, *ae f.* încheietură: ~ *fornicationis* VITR. cheia unei bolte.

conclūsus (*3*) *p. pf. v.* **conclūdō** // **adj.** închis.

concoctiō, *ōnis f.* digestie CELS., PLIN.

concoenātiō, *ōnis f. v.* **concenatio**

concōgitō, *āre vt.* a-și aminti AUS.

concolor, *ōris adj.* 1 de aceeași culoare; (*fig.*) asemănător: *sus ~ cum fetu* VERG. scroafă de aceeași culoare cu purceii ei, ~ *illis* (= *dat.*) de aceeași culoare cu ei; 2 uniform din punct de vedere coloristic PLIN.

concolōrans, *ntis adj.* de aceeași culoare TERT.

concomitor, *ārī, ātus sum. vt. dep.* a însoți, a întovărăși: (*sens pas.*) *quibus concomitata* PL. întovărășită de aceștia.

concoquō, *ere, coxī, coctum* 1 a coace, a fierbe (împreună): ~ *cibum* VARR. a fierbe mîncarea, *nitrum sulphuri concoctum* PL. silitră supusă împreună cu sulful la o temperatură înaltă; (*fig.*) *ego me concoquo* PL. eu mă consum; 2 a mistui, a digera (*„prin căldura stomacului“*): *cibus facillimus ad concoquendum* SEN. mîncare foarte ușor de digerat, ~ *omne succum in venenum* PLIN. a transforma tot sucul în otravă; 3 (*med.*) a face să coacă: ~ *suppurationes* PLIN. a face să coacă abcesele, *ienuperus tusses concoquit* PLIN. ienupărul face să se coacă tusea; 4 (*fig., fam.*) a înghiți, a suporta: *quem senatorem ~ civitas vix posset* LIV. pe care cu greu ar putea să-l suporte statul ca senator, ~ *tres plagas* PETR. a „înghiți“ trei lovituri; 5 (*fig.*) a frămînta cu mintea, a se gîndi adînc: *unum excerpe, quod illo die concoquas* SEN. alege o singură idee, pe care s-o digeri (la care să meditezi) în acea zi, ~ *clandestina consilia* LIV. a coace (a urzi) planuri secrete.

concordanter *adv.* de comun acord FORT.

concordātiō, *ōnis f.* împăcare, reconciliere VULG.

concordia, *ae f.* înțelegere, acord, armonie: ~ *omnium ordinum* CIC. înțelegerea dintre toate clasele, *redire in concordiam* CIC. a se împăca, *concordiam communicare cum aliquo* CIC. a se împăca cu cineva, *aliquam redigere in concordiam coniugis* PL. a împăca o femeie cu soțul ei, *concordiam disiungere* LIV. (*turbare* CIC.) a strica buna înțelegere, ~ *vocum* COL. armonia vocilor, ~ *rerum discors* HOR. unitatea în varietate a universului, ~ *quam magnes cum ferro habet* PLIN. atracția dintre magnet și fier.

Concordia[1], *ae f.* divinitate al cărei templu pe panta dinspre răsărit a Capitoliului servea adesea ca loc al ședințelor senatului.

Concordia[2], *ae f.* numele a trei orașe (*în ținutul veneților, în Gallia Belgică și în Lusitania*) // **Concordiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii orașului Concordia.

concordiālis (*2*) *adj.* de bună înțelegere FIRM.

concordis (*2*) *adj. v.* **concors**

concorditās, *ātis f. v.* **concordia** PACUV.

concorditer *adv.* în bună înțelegere CIC.

concordō (*I*) *vi.* a se înțelege, a se potrivi, a concorda: *si concordabis cum illa* TER. dacă te vei înțelege cu ea, *sermo concordat cum vita* SEN. vorba se potrivește cu felul de viață, *concordant carmina nervis* OV. cîntecele se acordă cu sunetele lirei.

concorporālis (*2*) *adj.* din același corp de oaste, camarad AMM.; din același corp de neamuri VULG.

concorporātiō, *ōnis f.* concordanță TERT.

concorporificātus (*3*) *adj.* formînd un singur corp TERT.

concorporō (*I*) *vt.* a face corp cu..., a face una cu...; ~ *cum melle* PLIN. a face una cu mierea, *concorporatus ecclesiae* TERT. devenit membru al bisericii, ~ *vitiligines* PLIN. a face să dispară petele de pe piele (devenind una cu restul).

concors, *ordis adj.* unit (sufletește), în bună înțelegere, în deplin acord: *ne secum quidem ~* LIV. nici cu el însuși de acord, *fratres concordissimi* CIC. frați care se înțeleg foarte bine, *filiae haud ~* TAC. care nu se înțelege cu fata lui; (*fig.*) ~ *regnum duobus regibus fuit* LIV. cei doi regi au domnit în deplină înțelegere, *concordes aquae* PLIN. ape care se unesc, ~ *censura fuit* LIV. censura lor a fost în deplină armonie.

concrēbrescō, *ere, bruī vi.* a crește în intensitate.

concrēdō, *ere, didī, ditum vt.* a încredința ~ *aurum tuae fidei* PL. a încredința aurul bunei tale credințe; [arh. *concreduo, concredui* PL. = *concredo, concredidi*].

concrēmentum, *ī n.* aglomerare, amestec, concrețiune APUL.

concremō (*I*) *vt.* a arde complet: ~ *domos* LIV. a arde de tot casele, ~ *eos vivos igni* LIV. a-i arde de vii în foc.

concreō, *āre, ātum vt.* a crea, a produce GELL.

concrepātiō, *ōnis f.* zgomot, hîrșîit ARN.

concrepitō, *āre vi.* a răsuna tare PRUD.

concrepō, *āre, puī, pitum* 1 *vi.* a face zgomot (prin lovire): *foris concrepuit a vicino sene* PL. s-a auzit lovindu-se ușa de la vecinul de alături, *multitudo armis concrepat* CAES. mulțimea produce un zgomot izbind armele unele de altele, *exercitus gladiis ad scuta concrepuit* LIV. soldații lovesc cu săbiile de scuturi, făcînd un zgomot; (*spec.*) ~ *digitis* (*digitos*) a pocni din degete, făcînd un semn, dînd o poruncă: *si habeat hanc vim ut, si digitis concrepuerit, possit...* CIC. dacă ar avea această putere ca, pocnind din degete, să poată..., (*abs.*) *qui, simul ac decemviri concrepuerint...* CIC. care, de îndată ce decem-

virii ar pocni din degete... (la cel mai mic semn al decemvirilor...); **2** *vt.* (*rar*) a face să răsune, ~ *aera* OV. a face să răsune cimbalele; a anunța ceva: ~ *ieiunium bucină* HIER. a anunța postul cu sunet de trompetă.

concrescentia, *ae f.* condensare VITR.

concrescō, *ere, crēvī, crētum vi.* **1** a se forma prin creștere, a lua naștere, a crește: *valles quae fluminum alluvie concreverunt* COL. văi care s-au format prin aluviunile apelor, *unde concreta sint* CIC. din ce s-au format, *concreta ex plurimis naturis* CIC. formată din mai multe naturi, *illud animal ex civili cruore concretum* CIC. acel monstru, care a luat naștere din sîngele concetățenilor lui, *hoc caelo concreta* CIC. născută dintr-acest cer, *quanto* (*lana*) *prolixior concrescit* COL. cu cît lîna crește mai bogat; **2** a se condensa, a se întări, a se solidifica, a se închega: *neque aqua concresceret nive* CIC. nici apa nu s-ar condensa în zăpadă, *aqua frigoribus concrescit* CIC. apa îngheață de ger, *Aconteus Gorgone conspecta saxo concrevit* OV. Aconteus, văzînd Gorgona, a fost pe-trificat, *cum lac concrevit* COL. cînd laptele s-a prins, *rigido* ~ *rostro ora videt* OV. vede că gura se întărește prefăcîndu-se într-un cioc tare, *mare concrescit glacie* OV. marea face sloiuri de gheață, *concreta sanguine barba* VERG. barba năclăită de sînge, *concretum aer* CIC. aer condensat, *concreto lumine luna* CIC. luna cu lumina împîclită, *nanus suos concretus in artus* PROP. piticul închircit în membrele lui, *concretus dolor* OV. durere împietrită (fără lacrimi).

concretiō, *ōnis f.* **1** agregare, unire, îmbinare: ~ *individuorum corporum* CIC. unirea atomilor; **2** materie CIC.

concrētus[1] (*3*) *p. pf. v.* **concresco**

concrētus[2], *abl. -ū m.* condensare PLIN.

concrīminor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a acuza, a învinui PL.

concrispō, *āre, ātum vt.* **1** a ondula, a fîlfîi: *concrispati cincinni* VITR. plete ondulate; **2** a învîrti, a arunca: ~ *tela* AMM. a arunca săgeți.

concrucifigō, *ere, fixī, fixum vt.* a răstigni împreună cu altul (*aliquem alicui*) SID.

concruciō, *āre vt.* a tortura LUCR.

concrustātus (*3*) *adj.* acoperit cu o crustă AMM.

concubia nox *f.* diviziune a nopții la romani, timpul dinaintea miezului nopții, primul somn: *concubia nocte* LIV. înainte de miezul nopții.

concubīna, *ae f.* concubină, țiitoare PL., CIC.

concubinātus, *ūs m.* concubinaj PL., SUET.

concubīnus, *ī m.* amant, tovarăș de pat, iubit CATUL.

concubitālis (*2*) *adj.* de împreunare amoroasă TERT.

concubitor, *ōris m. v.* **concubīnus**

concubitus, *ūs m.* **1** locul de ședere într-un pat la masă: *quaeris* ~? *inter utramque fui* PROP. întrebi pe ce loc eram? am fost între amîndouă; **2** împreunare: *pecudum concubitūs* VERG. împreunările animalelor.

concubium, *ii n.* **1** împreunare GELL.; **2** *concubium noctis v.* **concubia nox**.

conculcātiō, *ōnis f.* călcare cu picioarele DIG.

conculcātus, *ūs m.* călcare în picioare, dispreț TERT.

conculcō (*I*) *vt.* a călca cu picioarele VARR.; (*fig.*) a călca în picioare: *conculcari Italiam videbis* CIC. vei vedea Italia călcată în picioare, *conculca ista quae splendent* SEN. calcă în picioare aceste străluciri.

concumbō, *ere, cubuī, cubitum vi.* a se culca laolaltă: *Evandri concubuere boves* PROP. boii lui Evandru s-au întins jos, ~ *cum aliquo* sau *alicui* OV., TIB. a se culca cu cineva.

concumulātus (*3*) *adj.* adunat TERT.

concupiō, *ere vt.* a dori arzător COMMOD.

concupiscentia, *ae f.* dorință fierbinte, poftă arzătoare TERT.

concupiscentiālis (*2*) *adj.* pofticios, plin de pofte AUG.

concupiscentiāliter *adv.* cu poftă mare AUG.

concupiscentīvum, *ī n.* dorință mare TERT.

concupiscibilis (*2*) *adj.* de dorit arzător HIER.

concupiscitivum, *ī n. v.* **concupiscentivum**

concupiscō, *ere, pīvī,* (*piī*), *pītum vt.* a dori mult, a rîvni: ~ *opes et potentiam* CIC. a dori averi și putere, ~ *praestare omnibus* CIC. a dori să fie mai presus de toți.

concupītor, *ōris m.* doritor înfocat AUG.

concūrō, *āre vt.* a îngriji bine PL.

concurrō, *ere, currī* (arh. *cucurrī*), *cursum vi.* **1** a alerga în masă: *tota Italia concurret* CIC. toată Italia va alerga în masă, ~ *undique ad incendium restinguendum* CIC. a alerga cu toții din toate părțile spre a stinge focul, ~ *ad eum* SALL. a alerga (mulți) la el, ~ *in Capitolium* SUET. a alerga spre Capitoliu, (*impers.*) *eo concursum est* LIV. acolo a alergat toată lumea, *ad arma concurritur* CIC. se aleargă la arme; (*fig.*) a veni în masă: *ad hos magnus numerus adulescentium concurrit* CAES. la aceștia (la druizi) vine un mare număr de tineri, *confestim verba concurrunt* CIC. pe dată, cuvintele îți vin (în minte) din toate părțile, *ne materia eo concurrat* CELS. ca puroiul să nu se strîngă acolo; (*oc.*) a se refugia, a recurge la...: *nulla sedes quo concurrant, qui...* CIC. nici un azil la care să se refugieze cei care..., *populis ad Leonidam concurrentibus* IUST. popoarele recurgînd la Leonidas; **2** a se întîlni, a se uni: *quibusdam dicturis lingua titubat, labra concurrunt* SEN. unora, cînd e să vorbească, li se încurcă limba, li se strîng buzele, *os concurrit* SEN. gura i se încleștează, *litterae obscaenius concurrunt* CIC. literele se întîlnesc, dînd un sens cam obscen, *res concurrunt contrariae* CIC. se întîlnesc lucruri contrare, *concurrit dexterae laevae* HOR. mîna dreaptă se întîlnește cu cea stîngă (spre a aplauda); **3** a alerga unul contra altuia, a se ciocni; (*mil.*) a se ciocni, a se încăiera, a se înfrunta, a se lupta: *non* ~ *nubes possint* LUCR. norii nu s-ar putea ciocni, *ne prorae concurrerent* LIV. ca prorele să nu se ciocnească, *aspere concurrunt litterae* CIC. sunetele se ciocnesc dur; (*mil.*) *concurrunt equites inter se* CAES. se ciocnesc călăreții de ambele părți, *cum hoc concurrit ipse Eumenes* NEP. cu acesta pornește la luptă însuși Eumenes, ~ *contra tantam multitudinem* CAES. a porni la luptă cu o mulțime așa de mare, (*poet., cu dat.*) *audetque viris* ~ *virgo* VERG. și ea, o fată, îndrăznește să se măsoare cu bărbații, (*abs.*) *concurrunt hastati cum*

hastatis LIV. pornesc la atac lăncierii cu lăncierii, *utrimque concurritur* SALL. se porneşte la atac de ambele părţi; 4 (*abstr.*) a se întîlni, a se întîmpla simultan, a coincide: *quae ut concurrant omnia optabile est* CIC. care condiţii este de dorit să se întîlnească toate la un loc, *res concurrent contrariae* CIC. se vor întîlni la un loc două lucruri contrare, *saepe concurrunt aliquorum bene de me meritorum inter ipsos contentiones* CIC. adesea se întîmplă conflicte tocmai între unii care mi-au făcut servicii, *concurrunt sponsalia in idem tempus* DIG. logodna cade în aceeaşi epocă; 5 a se potrivi (cu), a fi conform (cu): *praesumptio concurrit cum veritate* DIG. presupunerea se potriveşte cu adevărul; 6 (*jur.*) a veni în concurenţă: *si non sit qui ei concurrat, habeat solus bonorum possessio* DIG. dacă nu există cineva care să-i vină în concurenţă, să aibă singur posesia bunurilor, *filia in hereditatem fratri non concurrit* DIG. fiica nu vine în concurenţă cu fratele la moştenire.

concursātiō, *ōnis f.* 1 venire în masă, îmbulzire: ~ *aliorum in alios* LIV. îmbulzirea unora peste alţii; 2 alergătură, cursă încoace şi încolo, agitaţie: *quid huius lacrimas et concursationes proferam?* CIC. ce să mai vorbesc de lacrimile şi de alergăturile lui?, ~ *multa* (*oratoris*) CIC. prea multă mişcare a oratorului (la tribună), ~ *exagitatae mentis* SEN. agitaţie a unui spirit zbuciumat, ~ *decemviralis* CIC. inspecţie a decemvirilor în provincii; 3 (*mil.*) ciocnire, hărţuire: *melior concursatione miles* CURT. soldaţi mai buni la lupte de hărţuire; 4 ordine într-o înlănţuire coerentă: ~ *somniorum* CIC. coerenţa visurilor.

concursātor, *ōris adj.* bun pentru luptele de mişcare LIV., AMM.

concursātōrius (*3*) *adj.* de hărţuială AMM.

concursiō, *ōnis f.* întîlnire: ~ *atomorum* CIC. întîlnirea atomilor; (*ret.*) repetare deasă a aceloraşi cuvinte CIC., QUINT.

concursō (*I*) *vi.* 1 a alerga încoace şi încolo: *armati dies noctesque concursabant* CIC. înarmaţi, alergau în toate părţile ziua şi noaptea, *cum concursant ceteri praetores* CIC. cînd ceilalţi pretori sînt numai pe drumuri, ~ *circum tabernas* CIC. a hoinări în jurul prăvăliilor; 2 (*mil.*) a ataca ba într-un loc, ba într-altul, a hărţui: ~ *modo in primum, modo in novissimum agmen* LIV. a da atac cînd la avangardă, cînd la ariergardă; 3 (*vt.*) a cutreiera: ~ *omnes fere domos* CIC. a cutreiera aproape toate casele.

concursus, *ūs m.* 1 venire laolaltă în goană: *circumfusus hostium concursu* NEP. împresurat de masa duşmanilor veniţi în goană, ~ *fit in praetorium* CAES. toţi aleargă spre cortul generalului, ~ *fiunt ex agris* CIC. mulţime de oameni vin în grabă de pe ogoare, *concursum facere* CIC. a aduna lumea (răzvrătind-o), ~ *calamitatum* CIC. nenorociri unele peste altele, ~ *aquarum* CURT. viitură de ape; (*fig.*) *quid opus est tanto concursu honestissimorum studiorum?* de ce-am avea nevoie de contribuţia atît de mare a celor mai alese studii?; 2 întîlnire (*venind din părţi diferite*), ciocnire: ~ *fortuitus atomorum* CIC. întîlnirea întîmplătoare a atomilor, ~ *vocalium* QUINT. hiat, ~ *navium* CAES. ciocnirea corăbiilor; 3 (*mil.*) atac, asalt: *hostes uno concursu prostravit* NEP. a culcat la pămînt duşmanii printr-un singur atac, *in proelii concursu* NEP. în toiul luptei, (*fig.*) *concursum omnium philosophorum sustinere* CIC. a înfrunta atacul tuturor filozofilor; 4 (*judic.*) concurenţă DIG.

concurvō, *āre, āvī vt.* a îndoi LABER.

concussī *pf. v.* **concutio**

concussiō, *ōnis f.* 1 zguduire, zgîlţîire, cutremur: ~ *quae duas suppressit urbes* SEN. cutremur care a înghiţit două oraşe; 2 tulburare, agitare AMM.; 3 concusiune (*extorcare făcută de un agent al fiscului*) DIG.

concussor, *ōris m.* cel care extorchează bani TERT.

concussūra, *ae f.* extorcare de bani TERT.

concussus[1] (*3*) *p. pf. v.* **concutio** // **adj.** tulburat, neliniştit MART. CAP.

concussus[2], *ūs m.* zguduire LUCR., OV.

concustōdiō (*IV*) *vt.* a păzi cu grijă PL.

concutiō, *ere, cussi, cussum vt.* 1 a izbi (*un lucru de altul*), a zgudui, a scutura: ~ *manus* SEN. a izbi palmele una de alta, *terra ingenti motu concussa est* LIV. pămîntul a fost zguduit de un mare cutremur, ~ *caesariem* OV. a scutura pletele, ~ *freta* OV. a răsturna valurile, ~ *arma manu* OV. a arunca suliţe învîrtindu-le, (*fig.*) *te concute* HOR. scutură-te (examinează-te), *fecundum concute pectus* VERG. trezeşte spiritul tău fecund; 2 (*fig.*) a zdruncina, a slăbi: ~ *rempublicam* CIC. a zdruncina statul, ~ *concussa fide* TAC. fidelitatea fiindu-le slăbită; 3 a zgudui sufleteşte, a tulbura: *quod factum populares coniurationis concusserat* CIC. fapt care-i tulburase pe partizanii conjuraţiei, *concussa metu* VERG. tulburată de teamă, *casuque animum* (= *ac.gr.*) *concussus amici* VERG. tulburat în suflet de nenorocirea prietenului; 4 (*tard.*) a înspăimînta (pe cineva spre a-l extorca), a extorca (pe cineva) DIG.; 5 a agita, a pune în mişcare: *tu concute plebem* PETR. tu răzvrăteşte plebea, *se concussere ambae* IUV. *10, 328* amîndouă s-au aprins (de dorinţa răzbunării).

condalium, *iī n.* inel (de sclav) PL.

condecens, *ntis p. pr. v.* **condecet** // **adj.** convenabil, potrivit AUG.

condecet, *ēre vb. impers.* se potriveşte, şade bine: *quod te* ~ PL. ceea ce ţi se potriveşte.

condecōrē *adv.* foarte potrivit GELL.

condecorō (*I*) *vt.* a împodobi frumos PL.

condēlectātiō, *ōnis f.* desfătare AUG.

condēlector, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se bucura (de) AUG.

condēliquescō, *ere vi.* a se topi de tot CAT.

condemnātiō, *ōnis f.* condamnare CIC. ş.a.

condemnātor, *ōris m.* cel care condamnă; cel care provoacă condamnarea cuiva, acuzator TAC., TERT.

condemnō (*I*) *vt.* 1 (*judic.*) a condamna: ~ *aliquem causā incognitā* CIC. a condamna pe cineva fără ca pricina să fie cercetată, ~ *aliquem causā indictā* CIC. a condamna pe cineva fără ca procesul să fie pledat; (*compl. la genit.*) ~ *aliquem sceleris* LIV. a condamna pe cineva de crimă, ~ *pecuniae publicae* CIC. a condamna pentru însuşire de bani publici, (cu *de* şi abl.) ~ *de ambitu* SUET. a condamna pentru corupţie electorală, (*compl. pedepsei în genit.*) ~ *civem ca-*

pitis CIC. a condamna un cetăţean la moarte, ~ *sponsionis* CIC. a condamna pe cineva să-şi îndeplinească angajamentul, ~ *dupli, quadrupli* CAT. a condamna la o amendă cu îndoitul, împătritul sumei, (*cu abl.*) ~ *capitali poenā* SUET. a condamna la pedeapsa capitală, (cu *ad* şi ac.) ~ *ad bestias, ad metalla* SUET. a condamna la luptă cu fiarele, la munca în mine, (cu *in* şi ac.) ~ *in antliam* SUET. a condamna la scosul apei, (*cu ac.*) ~ *aliquem certam pecuniam* GAI. a condamna pe cineva la o anumită sumă de bani, *hunc sibi condemnat* CIC. pe acesta îl condamnă să-i fie debitor; **2** (*gener.*) a învinui, a blama, a dezaproba: *summae se iniquitatis condemnari* CAES. a se învinui de cea mai mare nedreptate, ~ *aliquem inertiae* CIC. a acuza pe cineva de inerţie, *exempla quae condemnat populus Romanus* CIC. exemple pe care poporul roman le condamnă; **3** a face să fie condamnat (cineva): *istum omnium mortalium sententiis condemnavi* CIC. l-am făcut să fie condamnat prin părerile tuturor oamenilor, *Pisonem accusavit condemnavitque* SUET. l-a acuzat pe Piso şi a făcut să fie condamnat.

condenseō, *ēre v.* **condenso**

condensō (*I*) *vt.* a îndesa, a strînge VARR., COL.

condensus (*3*) *adj.* îndesat, compact: *condensa nubila* LUCR. nori compacţi, *condensa acies* LIV. front în rînduri strînse, *vallis condensa arboribus* LIV. vale înţesată de arbori.

condepsō, *ere, uī vt.* a amesteca frămîntînd, a frămînta CAT.

condescendō, *ere vi.* a coborî (*situîndu-se la nivelul cuiva*) AMBR.

condēsertor, *ōris m.* tovarăş de apostazie TERT.

condiciō, *ōnis f.* **1** stare, situaţie, condiţie, rang, mod, împrejurări, destin: ~ *infima servorum* CIC. condiţia inferioară a sclavilor, ~ *tolerabilis servitutis* CIC. o stare suportabilă de sclavie, *iniqua pugnandi* ~ CAES. condiţii (împrejurări) nefavorabile de luptă, *condicionem miseram administrandae reipublicae!* CIC. vai, ce condiţii nefericite de conducere a statului!, *humana* ~ CIC. destinul fixat omului, ~ *vitae* CIC. fel de viaţă; **2** condiţie, convenţie, propunere: *condiciones dicere* (*ferre, ponere*) LIV. a pune condiţii, *condiciones dedendae urbis* LIV. condiţiile predării oraşului, *fert conditionem ut ambo exercitus tradant* CIC. pune condiţia ca amîndoi să predea armatele, *ea conditione, ne quid postea scriberet* CIC. cu condiţia să nu mai scrie nimic după aceea, *his condicionibus* CIC. cu aceste condiţii, *per condiciones* SALL. în virtutea celor convenite, *erat iniqua* ~ CAES. propunerea era nedreaptă; **3** (*spec.*) partidă (în căsătorie): *condicionem filiae quaerere* LIV a căuta o partidă (de căsătorie) fetei sale, *alicui condicionem ferre* TER. a propune cuiva o partidă, *Agrippa cum nullis condicionis non haberet potestatem* NEP. cum Agrippa putea să aspire la orice partidă; **4** (*peior.*) amant, amantă: *hinc licet condiciones cotidie legas* CIC. de aici poţi să-ţi alegi zilnic partenerii (în amor).

condiciōnābilis (*2*) şi **condiciōnālis** (*2*) *adj.* condiţional, supus anumitor condiţii TERT.

condiciōnāliter *adv.* condiţional GAI.

condicō, *ere, dixī, dictum vt.* **1** a stabili (de acord cu cineva), a conveni (asupra): ~ *tempus et locum* IUST. a conveni asupra timpului şi locului, *condictum tempus cenae* SEN. momentul stabilit pentru masa (principală), ~ *operam* PLIN. a se hotărî să facă o lucrare; **2** a anunţa, (*spec.*) a anunţa că ia masa undeva: ~ *aliquo ad cenam foras* PL. a anunţa că ia masa undeva afară, *seni cenam condixit* SUET. a anunţat bătrînului că ia masa cu el, (subînţ. *cenam*) *cum mihi condicisset* CIC. anunţîndu-mă că va lua masa la mine, *ad cenam* ~ PL. a se invita la masă; **3** (*judic.*) a reclama cuiva un lucru, fixînd un termen DIG.

condictiō, *ōnis f.* **1** anunţare a unei sărbători SERV.; **2** (*judic.*) acţiune de revendicare.

condictum, *ī n.* convenţie, pact: *venire ad* ~ APUL. a veni la întîlnirea convenită.

condidici *pf. v.* **condisco**

condignē *adv.* cum era de aşteptat, potrivit: ~ *te* PL. într-un chip demn de tine.

condignus (*3*) *adj.* demn de..., potrivit cu...: (*cu genit.*) ~ *providentiae divinae exitus* APUL. sfîrşit potrivit cu providenţa divină, (*cu abl.*) *condigna te simia* PL. maimuţă demnă de tine.

condīmentārius (*3*) *adj.* de condimentat, de dat gust PLIN. // **condīmentārius**, *iī m.* băcan, furnizor de condimente TERT.

condīmentum, *ī n.* ceea ce se pune în mîncare spre a-i da gust, condiment; (*fig.*) agrement: *condimenta viridia* COL. verdeaţă, *condimenta arida* COL. mirodenii uscate; (*fig.*) ~ *omnium sermonum facetiae* CIC. glumele, savoarea tuturor conversaţiilor, ~ *muliebris lacrima malitiae* CIC., PLIN. lacrima femeii este condimentul perversităţii.

condiō (*IV*) *vt.* **1** a pune la conservat (fructe, legume): ~ *oleas albas* CAT. a pune la conservat măsline albe; **2** (*spec.*) a îmbălsăma (un mort): *condiunt Aegyptii mortuos* CIC. egiptenii îmbălsămează morţii; **3** a prepara făcînd gustos: ~ *fungos* CIC. a pregăti bine ciuperci, ~ *unguenta* CIC. a prepara bine parfumuri, ~ *ius male* HOR. a prepara rău sosul // **conditum**, *ī n.* (subînţ. **vinum**) vin aromatizat (cu piper) şi îndulcit cu miere; **4** (*fig.*) a da savoare, a face plăcut, a îndulci: ~ *orationem* CIC. a agrementa discursul, ~ *verborum gratiam* QUINT. a spori frumuseţea expresiei, ~ *tristitiam temporum* CIC. a îndulci nefericirea vremurilor, *summum bonum condiunt* SEN. ei fac mai plăcut binele suprem.

condiscipula, *ae f.* condiscipolă, colegă de şcoală MART., APUL.

condiscipulātus, *ūs m.* colegialitate de şcoală: *a condiscipulatu* NEP. din timpul cînd erau colegi de şcoală.

condiscipulus, *ī m.* condiscipol, coleg de şcoală CIC. ş.a.

condiscō, *ere, didicī vt.* **1** a învăţa (bine), a deprinde: ~ *modos* HOR. a învăţa bine melodiile, ~ *crimen a teneris annis* OV. a se deprinde cu crima de mic, ~ *merum bibere* PLIN. a se deprinde să bea vin curat; **2** *vi.* a învăţa împreună cu cineva la şcoală, a fi coleg de şcoală (cu cineva): *ex his qui mihi Athenis con-*

didicerunt APUL. dintre cei care mi-au fost colegi de şcoală la Atena.

condiscumbō, *ere vi.* a se aşeza la masă cu... AUG.

conditāneus (*3*) *adj.* conservat, marinat VARR.

conditārius (*3*) *adj.* cu mîncăruri preparate AUG.

conditiō[1], *ōnis f.* conservare (a fructelor); asezonare, preparare (a alimentelor) CIC.

conditiō[2], *ōnis f.* creare VARR.; creaţi(un)e TERT.

conditīvum, *ī n.* mormînt SEN.

conditīvus (*3*) *adj.* pus la păstrare CAT.

conditor[1], *ōris m.* **1** creator, fondator, întemeietor; autor: ~ *universitatis* CIC. creatorul universului, ~ *urbis* LIV. întemeietorul oraşului, ~ *historiae* OV. istorie, ~ *scientiae medicorum* SEN. fondatorul ştiinţei medicale, ~ *carminum* CURT. autor de poezii, *Romani ~ anni* OV. cîntăreţul anului roman // (*în Faste*); **2** cel care pune la păstrare: *Conditor* SERV. divinitate care are în sarcină păstrarea fructelor.

conditor[2], *ōris m.* cel care prepară (asezonează) SER.

conditōrium, *iī n.* **1** depozit, magazie AMM.; **2** sicriu SUET.; **3** cavou, mormînt PLIN. IUN.

conditrix, *īcis f.* întemeietoare APUL.

conditum, *ī n.* vin amestecat cu miere şi piper (*v. condio*).

conditūra[1], *ae f.* preparare; fabricare PETR.

conditūra[2], *ae f.* **1** mod de conservare (*a fructelor etc.*) COL.; **2** preparare a bucatelor, asezonare SEN.

conditus[1] (*3*) *p. pf. v.* **condo**

conditus[2] (*3*) *p. pf. v.* **condio** // **adj.** gustos, agrementat, plăcut: *nemo suavitate conditior* CIC. nimeni nu e mai plăcut prin farmecul lui.

conditus[3], *ūs m.* **1** întemeiere APUL.; **2** ascundere, păstrare în secret, secret AUS.

conditus[4], *ūs m.* conservare (*a fructelor etc.*) COL.

condō, *ere, didī, ditum vt.* **1** a întemeia, a funda, a construi, a crea, a alcătui; (*spec.*) a alcătui în scris, a scrie, a compune, a cînta în versuri: *post Romam conditam* CIC. după întemeierea Romei, ~ *oppidum* CIC. a întemeia o cetate, ~ *colonias* VELL. a funda colonii, ~ *Romanam gentem* VERG. a întemeia neamul roman, ~ *aram* LIV. a ridica un altar, ~ *sepulcrum* HOR. a construi un mormînt, ~ *moenia* VERG. a înălţa ziduri, ~ *collegium novum* LIV. a crea un nou colegiu, ~ *aeternam famam ingenio suo* PHAEDR. a-şi crea glorie eternă prin talentul său, ~ *aurea saecula* VERG. a face să se nască epoca de aur, (*spec.*) ~ *leges* LIV. a alcătui legi, ~ *carmen* CIC. a alcătui un cîntec, ~ *Graecum poema* CIC. a scrie un poem grecesc, ~ *bella* VERG. a cînta războaiele, ~ *Caesaris acta* OV. a cînta faptele lui Caesar, ~ *historiam* PLIN. a scrie istorie, ~ *praecepta medendi* PLIN. a redacta precepte de medicină, (*abs.*) *si Homero condente Aegyptus non erat* PLIN. dacă Egiptul nu exista pe vremea cînd scria Homer; **2** a vîrî: ~ *venabulum urso* (= *dat.*) MART. a vîrî ţepoaia în urs, ~ *ensem in pectus* OV. a vîrî sabia în piept, ~ *ensem in ore* VERG. a vîrî sabia în gura cuiva, ~ *telum pectore meo* OV. a vîrî suliţa în pieptul meu; **3 a.** pune la păstrare (roadele): ~ *mella in amphoris* HOR. a pune mierea în amfore, ~ *mustum in dolium* VARR. a pune mustul în butoi, ~ *corna autumnalia in liquida faece* OV. a pune la conservat coarne tomnatice în saramură // **condita**, *ōrum n. pl.* provizii puse la păstrare, rezerve: *reddam quod accepi ex conditis* CIC. îţi voi restitui ce-am primit din rezervele mele; ~ *aliquem vivum in arcam* LIV. a pune pe cineva de viu într-o ladă, ~ *in carcerem* CIC. (*in vincula* LIV.) a închide în temniţă, a arunca în lanţuri; **b.** a pune în mormînt, a înmormînta: *ossa terrā condita* VERG. oasele îngropate în pămînt, *Persae cerā circumlitos (mortuos) condunt* CIC. perşii înmormîntează morţii învelindu-i în ceară, *in sepulcro* ~ CIC. a înmormînta, *Alexandrum intemperentia bibendi condidit* SEN. pe Alexandru, necumpătarea la băutură l-a băgat în mormînt, *ii qui conditi sunt* CIC. cei înmormîntaţi, ~ *fulgura publica* IUV. a îngropa oficial obiectele trăsnite de fulger; **c.** (*fig.*) a închide, a întipări: *meo in pectore conditum'st consilium* PL. planul este întipărit în inima mea, ~ *mandata cordi memori* CATUL. a-şi întipări ordinele în memorie, *signa condita mente teneto* VERG. păstrează întipărite în minte semnele, *condita cum aperit praecordia Liber* HOR. cînd vinul deschide inimile închise; **d.** (*despre timp*) a încheia, a-şi trece, a-şi petrece: *saepe longos cantando ~ soles* VERG. a-şi trece adesea zile întregi cîntînd, *condit quisque diem collibus in suis* HOR. fiecare-şi trece ziua pe colinele lui, ~ *vivendo saecla* LUCR. a trăi generaţii întregi ~ *lustrum* LIV. a încheia recensămîntul (prin sacrificiu de purificare); **4 a.** a ascunde vederii: ~ *in silvis armatum militem* CURT. a ascunde în păduri soldaţi înarmaţi, *caput inter nubila condit* VERG. îşi ascunde capul printre nori; *se* ~ sau *condi* a se ascunde, *sol se condit in undas* VERG. soarele se ascunde în valuri, *se ~ portu* VERG. a se ascunde în port, *notā conduntur alvo* VERG. se ascund în pîntecele bine cunoscut (al calului); *in mare conditur Ufens* VERG. rîul Ufens se varsă în mare; *nubes condidit lunam* HOR. un nor a acoperit luna, *caelum condidit umbrā* (*Iupiter*) VERG. (Iupiter) a învăluit cerul în umbră, *sopor lumina condit* VERG. somnul închide ochii, ~ *labentes oculos* (*morientis*) OV. a închide ochii care se pierd (ai muribundului), (*fig.*) ~ *iram* TAC. a-şi ascunde mînia, *condito odio* TAC. ascunzîndu-şi ura; **b.** (*rar*) a pierde din ochi, a lăsa în urma sa: ~ *urbes, litora* VAL. FL. a nu mai vedea oraşele, ţărmurile (*despre călătorii pe mare*).

condocefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a dresa, a deprinde: ~ *beluas* CIC. a dresa fiare, ~ *animum ut possit contemnere* CIC. a-şi deprinde sufletul să poată dispreţui.

condoceō, *ēre, doctum vt.* a dresa, a instrui // **condoctus** (*3*) *adj.* dresat: *condoctior sum quam tragoedi* PL. sînt mai abil decît un actor de tragedie.

condoleō, *ēre vi.* a suferi mult; a suferi împreună cu, a compătimi pe cineva (*alicui*) CIC., TERT.

condolescō, *ere, doluī vi.* **1** a simţi o durere, a începe să doară: *si pes, dens condoluit* CIC. dacă te-a durut piciorul sau dintele, *de vento mihi misere caput condoluit* PL. de vînt, a început să mă doară rău capul; **2** a suferi împreună cu, a fi afectat: *animus cor-*

pori condolescit TERT. sufletul suferă împreună cu trupul.

condōnātiō, *ōnis f.* donaţie CIC.

condōnō (*I*) *vt.* **1** a face un dar, a dărui, a acorda: *hanc pateram tibi condono* PL. îţi fac cadou această cupă, (*arh. cu 2 ac.*) *argentum, quod habes, condonamus te* TER. banii pe care-i ai ţi-i dăruim, ~ *hereditatem alicui* CIC. a adjudeca o moştenire pe seama cuiva; **2** a sacrifica, a renunţa (la ceva): ~ *suum dolorem eius precibus* (*= dat.*) a renunţa la durerea proprie pentru rugăminţile acestuia, *Philaeni, vitam suam reipublicae condonaverunt* SALL. filenii şi-au sacrificat viaţa pentru stat; **3** a ierta, a lăsa nepedepsit (o datorie, o vină): ~ *pecunias creditas debitoribus* CIC. a ierta datornicilor sumele împrumutate, *sibi ut condonarent filium orabat* LIV. el se ruga ca de hatîrul lui să-i ierte băiatul, *praeterita se Diviciaco fratri* ~ *dicit* CAES. zice că trece peste trecut de hatîrul lui Diviciacus, fratele lui; (*cu 2 ac.*) *si quam* (*rem*) *debes te condono, tibi habe* PL. dacă datorezi vreun lucru, te iert, ţine-l pentru tine, *habeo alia multa, quae nunc condonabitur* TER. am de spus multe altele, de care pentru moment va fi iertat.

condormiō, *īre vi.* a dormi adînc CURT.

condormiscō, *ere, īvī* (*iī*) *vi.* a adormi PL.

condūcenter *adv.* folositor GELL.

condūcibilis (*2*) *adj.* folositor, avantajos PL.

condūcibile, *is n.* avantaj public PL.; **2** care adună C. AUR.

condūcō, *ere, dūxī, ductum* **I** *vt.* A) **1** a duce (o mulţime), a aduna (ducînd), a strînge: ~ *exercitum in unum locum* CAES. a aduna armata într-un singur loc, *eo copias omnes auxiliaque conducit* CAES. acolo strînge toate oştile şi trupele auxiliare, *ad conducenda auxilia* TAC. pentru a strînge trupe ajutătoare, *Peneus nubila conducit* OV. muntele Peneu strînge la un loc norii, *conductae vineae sunt* CIC. maşinile de război sînt puse în mişcare; **2 a.** a uni (strîngînd), a lega la un loc: ~ *cortice ramos* OV. a uni ramurile sub o scoarţă, ~ *partes in unum* LUCR. a uni părţile într-un întreg, ~ *plures puteos per specus in unum* VITR. a uni mai multe puţuri într-unul printr-o conductă; **b.** (*oc.*) a contracta: *ignis coria conducit in unum* LUCR. focul contractă pielea, *interiores* (*nervi*) *conducunt membra* PLIN. tendoanele interioare contractă membrele, (*lac*) *possit et flore cardui conduci* COL. (laptele) ar putea fi închegat şi cu floare de anghinare; B) (despre afaceri) **1 a.** a angaja (aducîndu-şi din altă parte); a lua cu chirie, a lua cu împrumut, a tocmi: ~ *coquum* PL. a angaja un bucătar, *homo mercede conductus* CURT. om angajat pe bani, ~ *pictorem magno pretio* CIC. a tocmi un pictor pe o mare sumă de bani, *conduxi domum a te* SEN. am luat cu chirie casa de la tine, *conductis nummis* HOR. cu bani de împrumut, *qui ab eis conducebantur, ut aliquem occiderent* CIC. care erau tocmiţi să omoare pe cineva, *frusto panis conduci potest, ut taceat* CAT. poate fi cumpărat cu o bucată de pîine, să tacă; **b.** (*mil.*) a angaja ca mercenar: *pedites mercede conducti* CURT. soldaţi angajaţi cu plata // **conducti**, *ōrum m. pl.* mercenari: *ex Graecia conductorum tria milia* NEP. trei mii de mercenari din Grecia; *bella conducta* SIL. războaie făcute cu mercenari // **conductum**, *ī n.* locuinţă luată cu chirie: *nec conductum meum, quamquam sis dominus, intrabis* SEN. n-ai să intri în locuinţa mea, deşi eşti proprietarul; **2** a lua în antrepriză, a se angaja: *columnam illam de Cotta et Torquato conduxerat faciendam* CIC. se angajase cu Cotta şi cu Torquatus să facă acea columnă; ~ *praebenda quae ad exercitum opus sunt* LIV. a lua în antrepriză furniturile de care armata are nevoie, (*abs.*) *ad conducendum tres societates aderant* LIV. spre a lua în antrepriză se prezentaseră trei asociaţii, ~ *vectigalia* LIV. a lua în antrepriză dijmele, *Asiam qui de censoribus conduxerunt* CIC. cei care au luat în antrepriză de la censori veniturile publice din Asia. **II** *vi.* a aduce folos, a fi avantajos, a ajuta: *reipublicae conducebat* CIC. era de folos statului, ~ *ad vitae commoditatem* CIC. a fi de folos la uşurarea felului de viaţă, *quod in commune conducat* TAC. ceea ce ar fi în interesul general, *patriae conducit habere pios cives* CIC. e în interesul statului să aibă cetăţeni buni; [inf.pas. *conducier* PL.].

conductēla, *ae f. v.* **conductio** COD. TH.

conductīcius (*3*) *adj.* angajat pe bani: *exercitus* ~ NEP. armată de mercenari.

conductiō, *ōnis f.* **1** (*ret.*) reunire, recapitulare (a argumentelor) CIC.; **2** (*jur.*) închiriere, luare în antrepriză, a impozitelor CIC.; **3** (*med.*) contracţie, spasm C. AUR.

conductor, *ōris m.* (cel care angajează ceva) chiriaş, fermier, antreprenor, angajator de actori.

conductrix, *īcis f.* cea care ia în arendă COD. IUST.

conductum, *ī n.* locuinţă luată cu chirie CIC.

conductus[1] (*3*) *p. pf. v.* **conduco**

conductus[2], *ī m.* persoană plătită; soldat mercenar CIC., HOR.

conduplicātiō, *ōnis f.* **1** dublare RH. HER.; (*glum.*) îmbrăţişare PL.; **2** (*ret.*) repetare a aceluiaşi cuvînt sau grup de cuvinte RH. HER.

conduplicō, *āre, āvī vt.* a dubla: ~ *primordia rerum* LUCR. a dubla elementele; (*glum.*) ~ *corpora* PL. a face din două corpuri unul, a se împreuna PL.

condūrō, *āre vt.* a întări LUCR.

condus, *ī m.* [*condo*] chelar, magaziner PL.

condylōma, *atis n.* tumoare tare CELS., PLIN.

condylus, *ī m.* încheietură a degetelor MART. CAP.; nod la trestie MART.; (*fig.*) flaut MART.

cōnectō, *ere, nexui, nexum vt.* a lega (la un loc), a prinde (de ceva), a uni: ~ *crines* PROP. a lega părul, *naves validis trabibus conexae* TAC. corăbii prinse între ele prin grinzi solide, ~ *nodum* CIC. a lega cu un nod, ~ *Mosellam atque Ararim fossā* TAC. a uni Mosela cu Ararul printr-un canal; (*fig.*) ~ *amicitiam cum voluptate* CIC. a uni prietenia cu voluptatea, *conexum sit principium consequenti orationi* CIC. exordiul să fie în legătură cu restul discursului, ~ *verba* HOR. a lega cuvintele (în formă de vers), *criminibus mariti conexa* TAC. implicată în acuzaţiile aduse soţului, *discrimini patris filiam conectabat* TAC. o asocia pe fată la primejdia tatălui, ~ *sermonem* QUINT. a

alcătui un discurs bine legat, *Silanus per affinitatem conexus Germanico* TAC. Silanus unit prin alianță cu Germanicus, *conexus Varo, Caesari* TAC. înrudit cu Varus, cu Caesar; (*fil.*) a înlănțui logic într-o serie de raționamente: *quod ipsum ex se conexum est* TAC. ceea ce este înlănțuit logic (ceea ce decurge) de la sine, *si est verum quod ita conexum est*... CIC. dacă este adevărat ceea ce este astfel înlănțuit logic...

cōnexiō, *ōnis f.* înlănțuire logică; deducție logică QUINT.

cōnexīvus (*3*) *adj.* copulativ GELL.

cōnexum, *ī n.* deducție logică; silogism QUINT., CIC.

cōnexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **conecto** // **adj.** fără întrerupere: *uno amne discretis conexum odium* TAC. ură neîntreruptă la unii care erau despărțiți doar de o apă.

cōnexus[2], *ūs m.* legătură LUCR., VITR.

confabricor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a ticlui, a inventa GELL.

confābulātiō, *ōnis f.* conversație, stat de vorbă TERT.

confābulātor, *ōris m.* interlocutor AMBR.

confābulātus, *ūs m.* conversație SID.

confābulor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a sta de vorbă, a conversa: ~ *cum ea* PL. a conversa cu ea; (*vt.*) ~ *rem magnam tecum volo* PL. vreau să stau de vorbă cu tine despre o chestiune importantă.

confamulans, *ntis* și **confamulus**, *ī m.* care slujește împreună cu altul HIER.

confarreātiō, *ōnis f.* căsătorie religioasă, mai tîrziu căzută în desuetudine, în care se aducea ca ofrandă o turtă din făină de grîu (*far*) în prezența preoților și a zece cetățeni.

confarreō, *āre, ātum vt.* **1** a căsători prin *confarreatio* TAC.; **2** a celebra (o căsătorie prin *confarreatio*) APUL.

confātālis (*2*) *adj.* unit în același destin CIC.

confectiō, *ōnis f.* **1** efectuare, realizare: ~ *huius libri* CIC. compunerea acestei cărți, ~ *medicamenti* CELS. preparare a unui medicament, ~ *belli* CIC. terminarea războiului, ~ *tributi* CIC. strîngerea tributului, ~ *memoriae* CIC. arta formării memoriei; **2** sfărîmare: ~ *escarum* CIC. mestecarea alimentelor, ~ *valetudinis* CIC. slăbirea sănătății.

confector, *ōris m.* **1** cel care face (ceva) pînă la capăt: ~ *negotiorum* CIC. om de afaceri, agent, ~ *belli* CIC. cel care duce la capăt războiul; **2** cel care distruge: ~ *omnium ignis* CIC. focul care distruge totul, *confectores ferarum* SUET. cei ce ucid fiarele în luptele de circ.

confectrix, *īcis f.* **1** preparatoare AUG.; **2** distrugătoare LACT.

confectūra, *ae f.* preparare.

conferbui *pf. v.* **confervesco**

conferciō, *īre, fersī, fertum vt.* a îngrămădi, a înghesui: ~ *in folles* PLIN. a îngrămădi în saci, *ventus confercit nimbos* LUCR. vîntul îmbulzește norii, (*apes*) *se conferciunt* VARR. albinele se strîng unele într-altele; [*v.* și p. pf. *confertus*].

confermentō, *āre vt.* a face să fermenteze TERT.

conferō, *conferre, contulī, collātum* vt. **I 1** a aduce (din mai multe părți), a aduna (laolaltă): ~ *frumentum ex agris* CAES. a aduce grîul de pe ogoare, ~ *impedimenta in unum locum* CAES. a aduna bagajele la un loc, *collatis signis* CAES. steagurile fiind adunate la un loc, ~ *materiam omnem ante quam dicere ordiamur* QUINT. a aduna tot materialul înainte de a începe să vorbim; **2** (*despre scrieri, discursuri*) a rezuma, a restrînge: ~ *argumentum in verba paucissima* PL. a rezuma subiectul în foarte puține cuvinte, *in pauca confer* PL. redă pe scurt, în cîteva vorbe, ~ *sua verba in duos versus* OV. a-și restrînge răspunsul în două versuri; **3 a.** a aduce o contribuție, a furniza: *collato aere aliquem funerare* SEN. a îngropa pe cineva colectînd bani, ~ *quadragena talenta quotannis Delum* NEP. a plăti în fiecare an cîte patruzeci de talanți la Delos, ~ *pecuniam in stipendium belli* IUST. a contribui cu bani la cheltuielile de război, ~ *aurum argentumque in publicum* LIV. a da aur și argint pentru stat, ~ *nonnihil in commune* CIC. a contribui cu ceva pentru interesul comun, ~ *ad victum* QUINT. a contribui la întreținere; **b.** (*fig.*) a contribui, a ajuta: *pater Tiberi plurimum ad victoriam contulit* SUET. tatăl lui Tiberiu a contribuit foarte mult la victorie, *multum veteres etiam Latini conferunt* QUINT. ajută mult chiar și vechii autori latini, *plus* ~ *scientiae quam eloquentiae* QUINT. a folosi mai mult științei decît elocvenței; **4** a uni: *collatae aquae flumen emittunt* CURT. apele unite dau naștere rîului, *collatis viribus* PLIN. IUN. unindu-și forțele, *frustis collata oratio* QUINT. discurs format din fragmente, ~ *pedem* VERG. a însoți; **5 a.** a apropia: ~ *capita* CIC. a-și apropia capetele (*spre a vorbi în secret*), ~ *gradum* PL. a se apropia de cineva; **b.** (*ostil*) a pune față în față, a opune; (*expr.*) ~ *arma, manum, gradum, pedem, signa* a se bate (a se lupta) de-aproape, corp la corp, a se încăiera; *castra castris conlata* LIV. tabără pusă în fața taberei dușmane: ~ *arma cum aliquo* CAES. a porni la luptă cu cineva, ~ *manum cum hoste* CIC. a se încăiera cu dușmanul, ~ *pedem cum pede* CIC. a se lupta corp la corp, *collato pede* LIV. într-o luptă corp la corp, *collato gradu certare* TAC. a se încăiera om cu om, *signis collatis dimicare* LIV. a se bate în formație de luptă, ~ *signa cum Alexandrinis* LIV. a se lupta cu alexandrinii, *vires* ~ LIV. a-și încerca puterile, *mecum confer* OV. măsoară-te cu mine!; **6** (*fig.*) a schimba unul cu altul (*vorbe, idei etc.*), a-și împărtăși reciproc: *conferunt sermones inter sese* PL. schimbă vorbe între ei (conversează), ~ *sermonem cum aliquo in via* CIC. a discuta cu cineva pe drum, *coram* ~ *quae volumus licebit* CIC. vom putea discuta ce ne va plăcea, ~ *sollicitudines nostras inter nos* CIC. a ne împărtăși unul altuia îngrijorările, *ibi conferentibus quid animorum Hispanis esset* LIV. acolo discutînd unii cu alții despre starea de spirit a spaniolilor; **7** a pune alături, a pune în paralelă, a compara: *conferte Verrem, non ut hominem cum homine comparetis* CIC. puneți-l alături pe Verres, nu pentru a compara acești doi oameni, ~ *mores duarum* OV. puneți alături firile celor două, *vitam utriusque inter se* ~ CIC. a compara viața amîndurora, ~ *pacem cum bello* CIC. a compara pacea cu războiul, ~ *parva magnis* (= *dat.*) CIC. a compara lucrurile

mici cu cele mari. **II 1** a duce (undeva), a transporta: *nihil domum suam contulit* NEP. n-a dus nimic acasă la el, *Noviodunum obsides contulerat* CAES. transportase la Noviodunum ostatecii, *iter Brundisium versus contuli* CIC. am luat drumul spre Brundisium // **conferre se a.** a se duce, a se refugia: *cum se Rhodum contulisset* CIC. refugiindu-se la Rhodos, ~ *se suaque in naves* NEP. a se duce împreună cu lucrurile lor în corăbii, ~ *se ad Tisaphernem* NEP. a se refugia pe lîngă Tisapherne, ~ *se in fugam* CIC. a o lua la fugă; **b.** a veni (pe lîngă cineva), a se lega (prin raporturi strînse), a se dedica: *me ad Scaevolam contuli* CIC. am venit pe lîngă Scaevola, *se ~ ad* (*in*) *amicitiam et fidem alicuius* CIC. a căuta prietenia şi protecţia cuiva, *se ~ ad philosophiae studium* CIC. a se dedica studiului filozofiei, se ~ *ad salutem reipublicae defendendam* CIC. a veni în apărarea statului; **2** (*rar*) a schimba dintr-o formă într-alta, a metamorfoza: *contulit in saxum* OV. l-a preschimbat în stîncă, *contulit corpus in albam volucrem* OV. i-a transformat trupul într-o pasăre albă; **3** a amîna [cu *in* şi ac.]: *in posterum diem iter suum contulit* CIC. şi-a amînat pentru a doua zi călătoria, ~ *omnia in mensem Martium* CIC. a amîna totul pentru luna martie; **4** a trece (în scris): ~ *lamentationes suas etiam in testamentum* TAC. a-şi trece plîngerile chiar şi în testament, *dierum quinque scholas in totidem libros contuli* CIC. discuţiile din cele cinci zile le-am trecut în tot atîtea cărţi, *cur non confertis ne sit conubium divitibus ac pauperibus?* LIV. de ce nu treceţi într-o lege că bogaţii nu se pot căsători cu săracii?; **5** a atribui, a încredinţa: ~ *in aliquem honores maximos* CIC. a conferi cuiva cele mai mari demnităţi, *curam restituendi Capitoli in L. Vestinum confert* TAC. atribuie sarcina reclădirii Capitoliului lui L. Vestinus; **6** a consacra, a folosi: ~ *praedam in monumenta deorum* CIC. a consacra monumentelor zeilor prada luată, *omne reliquum tempus ad comparationem novi* (*belli*) *contulit* CIC. a folosit tot restul timpului la pregătirea unui alt război, ~ *ingenium ad populi Romani gloriam celebrandam* CIC. a-şi consacra talentul la celebrarea gloriei poporului roman; **7** a trece pe seama cuiva (o vină), a atribui, a arunca vina: *permulta in Plancium conferuntur, quae ab eo dicta non sunt* CIC. pe seama lui Plancius sînt puse multe vorbe pe care el nu le-a spus, *sua vitia insipientes in senectutem conferunt* CIC. cei fără minte pun defectele lor pe seama bătrîneţii, *mortis illius invidiam in Flaccum conferunt* CIC. aruncă oprobriul morţii aceluia asupra lui Flaccus, ~ *culpam in aliquem* CIC. a arunca vina pe cineva, ~ *causam in aliquem* CIC. a atribui motivul cuiva, *scitum est causam ~ in tempus* CIC. se pricepe să dea vina pe timp; **8** a îngrămădi asupra cuiva (favoruri, binefaceri): *beneficia, quae in me contulistis* CIC. binefacerile cu care m-aţi încărcat, *haec beneficia tum in rempublicam, tum in singulos cives conferuntur* CIC. aceste binefaceri se revarsă atît asupra statului, cît şi asupra fiecărui cetăţean.

confer(r)uminō, *āre vt.* a suda la un loc PLIN.

confersi *pf. v.* **confercio**

confertim *adv.* în rînduri strînse SALL., LIV.

confertus (*3*) *p. pf. v.* **confercio** // **adj. 1** înghesuit, strîns, compact: *conferti milites* CAES. soldaţii în rînduri strînse, *confertissima acie* CAES. în formaţie de luptă foarte strînsă, *conferto gradu* TAC. în marş strîns; **2** plin: ~ *cibo* (= *abl.*) CIC. îmbuibat de mîncare, *vita conferta voluptatibus* CIC. viaţa plină de plăceri.

confervēfaciō, *ere vt.* a topi LUCR.

conferveō, *ēre, ferbuī vi.* **1** a fierbe împreună PALL.; **2** (*despre oase rupte*) a se suda, a se consolida CELS.

confervescō, *ere, ferbuī vi.* **1** a începe să fiarbă, a se încălzi bine; (*fig.*) *mea cum conferbuit ira* HOR. cînd mînia începe să fiarbă în mine; **2** a fermenta (*despre vin*) COL.; a germina (*despre grîu*) PLIN.

confessiō, *ōnis f.* **1** mărturisire: ~ *cruciatu exprimitur* SUET. mărturisirea se obţine prin torturi, (*cu genit. obiect. sau cu* de *şi abl.*) ~ *culpae* CIC., ~ *facinonis* SUET. mărturisirea vinei, a crimei, (*cu genit. subiect.*) ~ *servorum* CIC. mărturisire făcută de sclavi; **2** recunoaştere: ~ *captae pecuniae* CIC. recunoaşterea că s-au luat bani, *ea erat ~ caput rerum Romam esse* LIV. aceasta însemna recunoaşterea că Roma este capitala.

confessor, *ōris m.* cel care mărturiseşte ECCL.

confessōrius (*3*) *adj.* de recunoaştere: (*judic.*) *actio confessoria* DIG. acţiune spre a obţine recunoaşterea unui drept.

confessus (*3*) *p. pf.* (*v.* **confiteor**) **1** (*sens act.*) cel care mărturiseşte (greşeala, vina): *a nobis, ut a confessis res repetuntur* LIV. ni se cere satisfacţie ca de la unii care au recunoscut; **2** (*sens pas.*) recunoscut, evident, incontestabil: *aes confessum* LEG. XII TAB., GELL. datorie recunoscută, *confessa nec dubia signa* COL. semne evidente şi neîndoielnice; (*expr.*) *in confesso esse* a fi lucru evident: *horum merita in confesso sunt* SEN. meritele acestora sînt evidente, *ex confesso* incontestabil // **confessa** *n. pl.* lucruri neîndoielnice: *a confessis transeamus ad dubia* QUINT. de la lucruri incontestabile să trecem la altele, îndoielnice, *in confessum venire* PLIN. IUN. a ajunge la cunoştinţa tuturor.

confestim *adv.* imediat, pe dată CIC.

conficiens, *ntis p. pr. v.* **conficio** // **adj.** care efectuează, care operează: *causae conficientes* CIC. cauze eficiente; (*fig.*) *civitas conficientissima litterarum* CIC. Flac. *44* cetate care pune totul pe hîrtie (minuţioasă în ţinerea registrelor).

conficiō, *ere, fēci, fectum vt.* **1** (a face complet, a duce la bun sfîrşit) **a.** a face: ~ *pallium, soccos suā manu* CIC. a-şi face cu mîna lui mantaua, încălţămintea, ~ *librum, orationes* NEP. a face o carte, discursuri, ~ *bellum* CIC. a face un război, *his rebus confectis* CAES. aceste lucruri fiind făcute, *ad eas res conficiendas* CAES. pentru a îndeplini aceste lucruri, ~ *delectum* LIV. (*ludos* CIC. *caedem, facinus* CIC.) a face recrutarea, jocuri, o crimă, o ticăloşie; **b.** (*despre afaceri, negocieri, însărcinări*) a face, a încheia: ~ *negotium* (*pacem* CIC. *nuptias* TER. *pactiones* CIC.) a încheia o afacere, pace, o căsătorie, convenţii, ~ *munus* CIC. a-şi îndeplini misiunea; (*abs.*) ~ *cum ali-*

quo a termina o afacere cu cineva, *tu tamen cum Apella confice de columnis* CIC. tu totuşi aranjează cu Apella chestia cu columnele, *confice cum heredibus* CIC. aranjează afacerea cu moştenitorii; **c.** (*despre distanţă în spaţiu*) a face, a parcurge: ~ *tertiam partem itineris* NEP. a face a treia parte din drum, ~ *longam viam* CIC. a parcurge o cale lungă, ~ *magnum spatium paucis diebus* CAES. a parcurge o mare distanţă în cîteva zile, *sol cursus annuos conficit* CIC. soarele îşi face circuitul său de un an; **d.** (*despre distanţă în timp, despre durată*) a termina, a trece: *prope centum confecit annos* CIC. aproape a împlinit o sută de ani, *reliquam noctis partem ibi conficiunt* CAES. îşi petrec acolo restul nopţii, *biennio confecto* CIC. după doi ani, *iam prope hieme confectā* CAES. aproape de sfîrşitul iernii, *primā confectā vigiliā* CAES. după prima veghe, *donec conficiatur bruma* PLIN. pînă să treacă iarna; **2** (a reuşi să facă) **a.** a realiza, a-şi face rost, a procura: ~ *pauxillulum nummorum* TER. a-şi procura puţintei bani, *potestas innumerabilis pecuniae conficiendae* CIC. putinţa de a realiza sume imense de bani, ~ *exercitum invictum* CIC. a-şi face o armată de neînvins, ~ *dotem filiae* CIC. a face o dotă fetei sale, ~ *alicui bibliothecam* CIC. a-i procura cuiva o bibliotecă; **b.** (*spec.*) a procura voturile: *ut is nobis centurias conficiat* CIC. ca acesta să-mi procure voturile centuriilor, ~ *tribum suam necessariis suis* CIC. a procura voturile tribului lor prietenilor lui; **c.** a face, a crea, a pricinui, a provoca: ~ *alicui aliquid mali* TER. a pricinui un rău cuiva, ~ *alicui sollicitudines* TER. a-i provoca cuiva îngrijorări, ~ *alicui bene loquendi famam* CIC. a-i crea cuiva faimă de bun orator, (*cu 2 ac.*) ~ *auditorem benevolum* CIC. a-l face pe auditor binevoitor; **d.** a deduce, a trage o concluzie: *ex eo quod sibi dederat ille quicum disputabat, aliquid ~ malebat* CIC. din ceea ce îi oferea cel cu care discuta, prefera să tragă o concluzie, *ex eo hoc conficitur* CIC. de aici asta se deduce, *ex quo conficitur, ut*... CIC. de unde se deduce că...; **3 a.** a face, a prepara (prin fărîmare, despicare, pisare, mestecare): ~ *ligna ad fornacem* CATO. a face (a despica) lemne pentru cuptor, *pellis confecta* DIOCL. piele tăbăcită, *molere et ~ frumenta* PLIN. a măcina grîul şi a-l face pîine; **b.** (*spec.*) a mărunţi: *dentes escas conficiunt* CIC. dinţii mărunţesc alimentele, ~ *cibum* LIV. a mesteca mîncarea, *boves in conficiendo cibo lenti* COL. boi înceţi la mestecatul hranei; **c.** (*despre hrană*) a consuma: *plures iam pavones confeci, quam tu pullos columbinos* CIC. am consumat mai mulţi păuni decît tu pui de porumbei, *ibes maximam vim serpentium conficiunt* CIC. ibişii consumă o foarte mare cantitate de şerpi; **d.** a mistui, a digera: *alvus cibos non confecit* PLIN. pîntecele nu mistuie mîncarea; (*fig.*) *lectio velut confecta* QUINT. lectură oarecum mistuită; **4** (*fig.*) a mistui, a consuma, a prăpădi, a nimici; a răpune: *ignes conficiunt silvas* LUCR. focurile mistuie pădurile, ~ *patrimonium suum* CIC. a-şi risipi averea, *nihil est quid non conficiat vetustas* CIC. nu există lucru pe care să nu-l nimicească timpul, ~ *alterum Curiatium* LIV. a-l răpune pe al doilea dintre Curiaţi, ~ *feras* SEN. a omorî fiare, *confice me!* HOR. dă-mă gata!, ~ *duos exercitus hostium* LIV. a zdrobi două armate ale duşmanilor, ~ *Athenienses* NEP. a-i subjuga pe atenieni, ~ *Numantiam fame* LIV. a înfrînge Numantia prin înfometare; **5** (*fig.*) a slăbi (forţele fizice sau sufleteşti), a consuma: *meus me maeror lacerat et conficit* CIC. supărarea mă sfîşie şi mă prăpădeşte; (*frecv. pas., mai ales la p. pf.* **confectus** *[3]*) *confici curis* a fi ros de griji, *confectus fame, frigore, inopiā omnium rerum* CIC. istovit de foame, de frig şi de mizerie, *confectus lassitudine* CIC. sleit de oboseală, *confectus animi dolore* CIC. abătut de o durere sufletească, (*abs.*) *gladiatori illi confecto et saucio* CIC. acelui gladiator scurs de puteri şi rănit; [*v. şi* **confio**].

confictiō, *ōnis f.* plăsmuire, născocire: ~ *criminis* CIC. plăsmuire a unei acuzaţii calomnioase.

confictō, *āre vt.* a inventa, a plăsmui VARR.

confictor, *ōris m.* plăsmuitor P. NOL.

confictūra, *ae f.* plăsmuire TERT.

confictus *p. pf. v.* **confingo**

confidens, *ntis p. pr. v.* **confido** // **adj. 1** sigur de sine, curajos; **2** (*peior.*) insolent, neobrăzat, arogant.

confidenter *adv.* **1** fără frică, curajos, hotărît; **2** (*peior.*) insolent, neruşinat TER., CIC.

confidentia, *ae f.* **1** încredere, credinţă: ~ *est me posse*... PL. am credinţa că pot să...; **2** încredere în sine, curaj: *confidentiam defuisse* CIC. (că) i-a lipsit încrederea în sine; **3** (*peior.*), insolenţă, neruşinare: *huc confidentiae venisse* TAC. (că) a ajuns la un asemenea grad de neruşinare.

confidentiloquus (*3*) *adj.* care vorbeşte insolent PL.

confidī[1] *pf. v.* **confindō**

confīdī[2] *v.* **confīdō**

confīdō, *ere, fisus sum vi. semidep.* a se încrede, a-şi pune nădejdea, a conta (pe), a avea încredere: (*cu abl.*) *multum naturā loci confidebant* CAES. contau mult pe natura terenului, *neque milites alio duce plus* ~ LIV. nici soldaţii n-aveau mai multă încredere în alt comandant, (*cu dat.*) *huic legioni Caesar confidebat maxime* CAES. în această legiune Caesar avea mare încredere; (*cu ac. şi inf. sau inf.*) a fi încredinţat, a crede: *confido illum fore in officio* CIC. sînt convins că acela îşi va face datoria, *id ita futurum esse confido* CIC. cred că va fi aşa, (rar cu *ut* şi conjct.) *videmur posse ~ ut universitatem omnibus varietas ipsa commendet* PLIN. IUN. mi se pare că pot spera ca tocmai diversitatea să facă plăcut tuturor întregul.

configō, *ere, fixī, fixum vt.* **1** a fixa cu cuie, cu piroane: *transtra confixa clavis ferreis* CAES. bîrne fixate cu cuie de fier; **2** a străpunge: ~ *filios suos sagittis* CIC. a-şi străpunge fiii cu săgeţi; (*fig.*) *confixus fortunae telis iniquis* OV. străpuns de săgeţile nedrepte ale sorţii; (*prov.*) *cornicum oculos* ~ CIC. a scoate ciorilor ochii (a-i înşela pe cei mai abili); (*fig.*) *ducentis confixus senatus consultis* CIC. ciuruit (paralizat) de două sute de decizii ale senatului.

configūrātiō, *ōnis f.* formaţie asemănătoare, asemănare TERT.

configūrō (*I*) *vt.* a forma, a alcătui COL., GELL.

confīnālis (*2*) *adj.* limitrof GROM. // **confīnālēs**, *ium n. pl.* vecini.

confindō, *ere vt.* a despica.

confingō, *ere, finxī, fictum vt.* **1** a construi, a forma: ~ *nidos* PLIN. a construi cuiburile; **2** (*frecv. fig.*) a plăsmui, a inventa (spre a înşela): ~ *dolum inter se* PL. a plăsmui o înşelăciune între ei, *lacrimae confictae dolis* TER. lacrimi false, ~ *causam* LIV. a inventa un motiv, *fronte conficta* QUINT. luîndu-şi un aer grav, *id vos cogitatum esse confingitis* CIC. voi pretindeţi că acest lucru a fost conceput.

confīne, *is n.* partea care se învecinează, graniţă: *maestum mundi* ~ *latentis ac nostri* LUC. ţinutul mohorît dintre lumea ascunsă şi a noastră, *ferit ad* ~ *papillae* VAL. FL. o izbeşte aproape de sfîrcul sînului.

confīnis (*2*) *adj.* **1** vecin, învecinat: *excursiones in confinem agrum* LIV. incursiuni în teritoriul vecin, (*cu dat.*) *confines hi erant Senonibus* CAES. aceştia erau vecini cu senonii // **confīnis**, *is m.* vecin (*de proprietate*) DIG.; **2** (*fig.*) care se leagă, legat: *sunt virtutibus vitia confinia* SEN. există vicii legate de virtuţi, *officia virtutum confinia* CIC. îndatoriri legate de virtuţi.

confīnium, *iī n.* **1** hotar (*comun: între ţări, ogoare*): *in confinio Treverorum hiemare* CAES. a ierna la graniţa trevirilor, *vicinitates et confinia* CIC. relaţii de vecinătate şi de hotar; **2** (*fig.*) fîşie despărţitoare, linie care separă, vecinătate: *in quam arto salutis exitiique fuerimus confinio* VELL. (nu pot spune) cît de strîmt a fost hotarul dintre viaţă şi moarte, *cuius virtutes nullo vitiorum confinio laederentur* PLIN. IUN. ale cărui virtuţi n-ar fi alterate de nici o vecinătate a viciilor.

confīō, *fieri* (*altă formă pas. a vb.* **conficio**, *rar folosită, şi numai inf.* sau *la pers. a III-a sg. şi pl.*) **1** a fi făcut, a se face, a se întîmpla: *aeribus binis quoniam res confit* LUCR. fiindcă aceasta se datoreşte unei duble coloane de aer, *postquam id difficilius* ~ *animadvertit* CAES. după ce a observat că aceasta se face mai greu, *multa experiendo* ~ TAC. (că) multe se întîmplă în practică; **2** a se termina, a se duce, a trece: *confit cito* PL. (banul) se duce repede.

confirmātē *adv.* ferm RH. HER.

confirmātiō, *ōnis f.* **1** întărire: *ad confirmationem perpetuae libertatis* CIC. pentru asigurarea pe veci a libertăţii; **2** încurajare, îmbărbătare: *neque confirmatione nostra egebat virtus tua* CIC. şi virtutea ta n-avea nevoie de încurajarea noastră; **3** afirmare, afirmaţie: (*genit. obiect.*) ~ *eius rei* QUINT. afirmarea acestui lucru, (*genit. subiect.*) ~ *perfugae* CAES. afirmaţia dezertorului; **4** (*ret.*) confirmaţie (*ca parte a discursului*), demonstraţie CIC., QUINT.

confirmātīvē *adv.* afirmativ TERT.

confirmātīvus (*3*) *adj.* afirmativ PRISC.

confirmātor, *ōris m.* **1** cel care garantează, garant: ~ *pecuniae* CIC. garantul unei sume de bani; **2** cel care susţine, care apără (o părere) LACT., TERT.

confirmātrix, *icis f.* cea care confirmă, care întăreşte TERT.

confirmātus (*3*) *p. pf. v.* **confirmo** // **adj. 1** încurajat, curajos: *in dies confirmatiorem exercitum efficere* CAES. a face zi de zi armata mai curajoasă; **2** confirmat: *litterae in quibus erat confirmatius illud idem* CIC. scrisoare în care aceeaşi veste era şi mai confirmată; **3** demn de crezare: *quod eo confirmatius erit, si...* CIC. ceea ce va fi mai uşor de crezut, dacă...

confirmitās, *atis f.* încăpăţînare PL. Mil. *189*.

confirmō (*I*) *vt.* **1 a.** a întări, a consolida: ~ *dentes* PLIN. a întări dinţii, ~ *defluentem capillum* PLIN. a întări părul care cade, ~ *valetudinem* CIC. a-şi reface sănătatea, *se* ~ CIC. a-şi recăpăta forţele, a se vindeca, *plane confirmatus* CIC. complet restabilit; (*fig.*) ~ *pacem et amicitiam* CIC. a consolida pacea şi prietenia, *se* ~ *transmarinis auxiliis* CAES. a se întări prin trupele ajutătoare de dincolo de mare, ~ *regnum Persarum* NEP. a consolida regatul perşilor; **b.** (*spec.*) a întări oficial, a confirma, a ratifica: ~ *decreta* NEP. a confirma decretele, ~ *acta Caesaris* CIC. a ratifica actele lui Caesar; **2** a întări curajul, a încuraja, a îmbărbăta: ~ *animos* (*animum*) CIC. a întări curajul, ~ *animos Gallorum verbis* CAES. a ridica curajul gallilor printr-un discurs, ~ *timentes* CAES. a-i îmbărbăta pe cei care se tem, ~ *ipsi sese confirmaverant* CAES. se încurajaseră unii pe alţii, *eos multa pollicendo confirmat uti Romam pergerent* SALL. îi încurajează, promiţîndu-le multe, să se ducă la Roma; **3** a dovedi ca adevărat (*o afirmaţie, un fapt*), a confirma: ~ *nostra argumentis* CIC. a dovedi prin argumente justeţea pretenţiilor noastre, *re confirmata ab exploratoribus* CAES. faptul fiind confirmat de cercetaşi, ~ *exemplis, quantum auctoritas valeat in bello* CIC. a dovedi prin exemple ce importanţă are în război autoritatea; **4** a afirma cu toată siguranţa, a asigura, a garanta: *qualis amicus, ut* ~ *possum, nemo certe fuit* CIC. un prieten aşa cum, pot s-o afirm, n-a fost cu siguranţă altul, *difficile est hoc de omnibus* ~ CIC. e greu să garantez aceasta despre toţi, *se suo exercitu illis regna conciliaturum confirmat* CAES. le garantează că le va da, cu ajutorul armatei sale, domnia.

confiscātiō, *ōnis f.* confiscare a averii: ~ *regis* FLOR. confiscarea averii regelui.

confiscō (*I*) *vt.* **1** a ţine în casa de bani: *pecuniam confiscatam habere* SUET. a avea la păstrare în casa de bani o sumă; (*fig.*) *pauperes, qui totam animam in confiscato habent* TERT. săracii, care pot dispune de tot sufletul lor; **2 a.** a confisca pentru caseta imperială: ~ *hereditates* SUET. a confisca moştenirile; **b.** (*despre persoane*) a pedepsi cu confiscarea bunurilor: ~ *equites Romanos* SUET. a confisca bunurile cavalerilor romani.

confīsiō, *ōnis f.* încredere CIC.

confīsus (*3*) *p. pf. v.* **confīdō**

confiteor, *ērī, fessus sum vt. dep.* **1** a mărturisi, a recunoaşte, a declara: *ego non solum confiteor, verum etiam profiteor* CIC. eu nu numai că mărturisesc, dar declar public, *habes confitentem reum* CIC. ai un acuzat care recunoaşte, ~ *peccatum suum* CIC. a-şi mărturisi greşeala, ~ *amorem nutrici* OV. a face o declaraţie de dragoste doicii, ~ *se victos* CAES. a se recunoaşte învinşi, (*cu ac. şi inf.*) *ego me fecisse confiteor* PL. declar că eu am făcut, (cu *de* şi abl.):

~ *de statuis* CIC. a face mărturisiri despre statui, *de meo amore gloriae vobis confitebor* CIC. vă voi mărturisi iubirea mea de glorie; 2 a lăsa să se vadă, a vădi, a arăta: *confessa vultibus iram* OV. lăsînd să se vadă pe fața ei mînia, (*Venus*) *confessa deam* VERG. (Venus) vădindu-se ca zeiță, ~ *motum animi suis lacrimis* QUINT. a-și trăda emoția prin lacrimi, ~ *omnem artem* QUINT. a-și arăta tot talentul, *agitato corpore vivere se confitetur* PLIN. IUN. prin mișcările corpului, lasă să se vadă că trăiește; [inf. pr. arh. *confiterier* PL.].

confixilis (*2*) *adj.* alcătuit, ticluit (*din mai multe părți*) APUL.

confīxiō, *ōnis f.* fixare laolaltă AUG.

conflābellō, *are vt.* a ațîța suflînd; (*fig.*) a ațîța TERT.

conflaccescō, *ere vi.* a se muia, a se potoli GELL.

conflagrātiō, *ōnis f.* ardere, distrugere prin ardere SEN.; erupție: ~ *Vesuvii* SUET. erupția Vezuviului.

conflagrō (*I*) *vi.* 1 a arde, a pieri mistuit de flăcări; (*fig.*) a fi cuprins de flăcări, a arde în flăcări: *praetor amoris flammā, classis populi Romani praedonum incendio conflagrabat* CIC. pretorul era cuprins de flăcările iubirii, iar flota romană pierea mistuită de focul pus de pirați, *non existimas invidiae incendio conflagraturum?* CIC. nu crezi că vei arde în flăcările urii (pe care ți-ai aprins-o împotriva ta)?, *istius furtorum ac flagitiorum invidiā conflagravit* CIC. și-a atras ura iscată de furturile și crimele ăstuia, ~ *invidiā Hieronymi* LIV. a deveni victima urii pornite împotriva lui Hieronymus; 2 (*vt., rar*) *urbs incendio conflagrata* RH. HER. oraș mistuit de incendiu.

conflātilis (*2*) *adj.* de (din) metal topit, de (din) aramă topită PRUD. // **conflātile**, *is n.* lucrare în metal topit VULG.

conflātiō, *ōnis f.* 1 aprindere (a unui cuptor) HIER.; 2 topire (a unui metal); 3 (*fig.*) ardoare TERT.; 4 (*med.*) umflătură C. AUR.

conflātor, *ōris m.* topitor (de metale) COD. TH.

conflātōrium, *iī n.* topitorie VULG.

conflātūra, *ae f.* topire (de metale) FIRM.

confleō, *ēre vi.* a plînge împreună cu… HIER.

conflexus (*3*) *adj.* îndoit PLIN.

conflictātiō, *ōnis f.* 1 izbitură, lovire APUL.; 2 ciocnire: ~ *exercituum duorum* GELL. ciocnirea celor două armate, ~ *turbae* QUINT. îmbulzeala mulțimii; 3 chin, tortură TERT.

conflictātrix, *icis f.* cea care persecută, care torturează TERT.

conflictiō, *ōnis f.* 1 lovitură, izbitură QUINT.; 2 luptă, conflict GELL.; (*fig.*) dispută CIC.

conflictō (*I*) *vt.* 1 a lovi, a izbi: *gravibus superne ictibus conflictabantur* TAC. erau izbiți de sus cu grele lovituri, *plura per scelera ~ rempublicam* TAC. a zdruncina statul prin mai multe crime; 2 (*pas., fig.*) a fi izbit, a fi victimă: *gravi pestilentiā conflictati* CAES. bîntuiți de o epidemie grea, *tot incommodis conflictati* CAES. izbiți de atîtea necazuri, *conflictatus saevis tempestatibus exercitus* TAC. armata bătută de grele furtuni, *ut nostri magna inopia necessariarum rerum conflictarentur* CAES. astfel încît ai noștri aveau de suferit o mare lipsă a lucrurilor de trebuință, *conflictari superstitione* CIC. a fi victima superstiției, (*abs.*) *ii tantum conflictati sunt, qui*… TAC. au avut de suferit numai aceia care…

conflictor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se bate, a se lupta, a se izbi: *conflictatus est cum adversa fortuna* NEP. s-a luptat cu necazurile, *cum ingeniis conflictatur eius modi* TER. se lovește de oameni de acest soi.

conflictus[1] (*3*) *p. pf. v.* **confligo**

conflictus[2], *ūs m.* 1 izbire, ciocnire: *conflictu nubium* CIC. prin ciocnirea norilor; 2 luptă, conflict VOP.

confligium, *iī n.* ciocnire SOLIN.

confligō, *ere, flīxī, flictum* 1 *vt.* (*rar*) a izbi (un lucru de altul); (*fig.*) a confrunta (un lucru cu altul): *cum scripto factum confligendo* CIC. confruntînd fapta cu ceea ce este scris; 2 *vi.* (*frecv.*) a se ciocni, a se bate, a se lupta: *naves inter se conflixerunt* CAES. navele s-au ciocnit între ele, ~ *manu cum hoste* CAES. a se încăiera la luptă cu dușmanul, ~ *mari* (*classe*) NEP. a se lupta pe mare, ~ *contra conspirationem* CIC. a se lupta împotriva conspirației, *adversus Rhodiorum classem conflixit* NEP. a luptat contra flotei rhodienilor; (*fig.*) ~ *leviore actione* CIC. a se angaja într-un proces mai ușor, *causae ipsae inter se confligunt* CIC. cauzele înseși se înfruntă, *confligit copia cum egestate* CIC. este în luptă bogăția cu sărăcia.

conflō (*I*) *vt.* 1 a ațîța (suflînd), a aprinde: ~ *ignem* PL. a aprinde focul, ~ *incendium* LUCR. a stîrni un incendiu; (*med.*) *intestina conflata* C. AUR. intestine inflamate; 2 (*fig.*) a stîrni: ~ *ingens et terribile bellum* VELL. a stîrni un război mare și îngrozitor, *Tyndaridis formae conflatus amore ignis* LUCR. patimă stîrnită de dragostea pentru frumoasa Elena, ~ *invidiam alicui* (*in aliquem*) CIC. a stîrni ura împotriva cuiva; 3 a topi, a pune la topit (*metale*): *argentum, aes Cyprium in fictili* PLIN. a topi argint și aramă de Cipru într-un vas de pămînt, ~ *argenteas statuas* SUET. a pune la topit statuile de argint, *falces conflantur in enses* VERG. coasele sînt topite spre a se fabrica săbii; 4 (*fig.*) a alcătui (*din părți diferite care se contopesc*), a forma, a constitui, a aduna: *quibus ex rebus conflatur et efficitur honestum* CIC. din ce elemente se compune și rezultă binele moral, *ex his familiis unum est conflatum genus* CIC. din aceste familii, s-a format un singur neam, *ille repente exercitum conflavit* CIC. acela rapid și-a adunat o armată, *ex perditis conflata improborum manus* SALL. o ceată de ticăloși formată din oameni pierduți, ~ *pecuniam* CIC. a face bani (*prin toate mijloacele*), *qui aes grande conflaverat* SALL. care făcuse datorii mari, *sanguine civili ~ rem* LUCR. a face avere din sîngele concetățenilor, ~ *mortiferam cladem hominum generi* LUCR. a aduce prăpăd de moarte neamului omenesc; 5 a ticlui, a fabrica, a inventa: *iniuria novo scelere conflata* CIC. nedreptate ticluită printr-o ticăloșie nemaiauzită, ~ *accusationem iudiciumque* CIC. a pune la cale o acuzație și o acțiune judiciară, ~ *negotium alicui* CIC. a face greutăți cuiva, *iudicia domi conflabant, pronuntiabant in foro*

LIV. ticluiau hotărîrile de judecată acasă la ei și le pronunțau în for.
confloreō, *ēre vi.* a înflori împreună AUG.
confluctuō, *āre vi.* a undui APUL.
confluens, *ntis p. pr. v.* **confluō** // **confluens**, *ntis m.* și **confluentēs**, *ium pl.* locul de confluență a două rîuri, confluență: *cum ad confluentem Mosae et Rheni pervenissent* CAES. după ce au ajuns la confluența Moselei cu Rinul, *ad confluentes consedit* LIV. și-a așezat tabăra la locul de confluență, *confluentes Padi et Aduae fluminum* TAC. confluența rîurilor Pad și Adua // **Confluentes**, *ium m. pl.* numele antic al orașului Koblenz (*la confluența Moselei cu Rinul*).
confluentia, *ae f.* aflux (al sîngelui), congestie MACR.
conflugae, *ārum f.* locuri de confluență ANDR.
conflugēs *v.* **conflugae**
confluō, *ere, flūxī vi.* **1** a-și uni apele: *ibi Isara Rhodanusque confluunt in unum* LIV. acolo Iserul și Ronul își unesc apele, *vasti amnes e diverso in Phasin confluunt* PLIN. fluvii mari venind din părți diferite se varsă în Phasis; **2** (*fig.*) a veni în masă: *perfugarum magnus ad eum cotidie numerus confluebat* CAES. zilnic venea la el un mare număr de dezertori, *quod accidet nostris, si ad haec studia plures confluxerint* CIC. ceea ce se va întîmpla alor noștri, dacă se vor îndrepta mai mulți spre aceste studii, *ad ipsos laus, honos, dignitas confluit* CIC. asupra lor se revarsă lauda, cinstea, demnitatea, *tot prosperis confluentibus statuit recedere* SUET. în ciuda atîtor succese venite unul după altul, a hotărît să se retragă; [*confluxet* Lucr. = *confluxisset*].
confluus (*3*) *adj.* care curge puhoi ECCL.
confluvium, *iī n.* loc de scurgere VARR.
confodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* **1** a săpa: ~ *hortum* PL. a săpa grădina; **2** (*fig.*) a străpunge prin lovituri: *iacentem confodiunt* LIV. ei îl străpung pe cel căzut la pămînt, *vulneribus confodi* LIV. a fi străpuns de răni; (*fig.*) *tot iudiciis confossi* LIV. loviți de atîtea judecăți, *quaedam ex epistula notis confodias* PLIN. IUN. unele pasaje din scrisoare să le notezi spre a le corecta.
confoederātiō, *ōnis f.* pact, angajament HIER.
confoederō (*I*) *vt.* a uni printr-un pact; a întări, a cimenta: ~ *amicitiam* HIER. (*disciplinam* TERT.) a întări prietenia, disciplina.
confoedō, *āre, āvi vt.* a murdări APUL.
confore, conforet *v.* **confuit**
confōriō, *īre vt.* a murdări cu excremente POMPON.
conformālis (*2*) *adj.* de aceeași formă, asemănător TERT.
conformātiō, *ōnis f.* **1** conformație, formă, configurație, dispunere: ~ *totius oris* CIC. conformația întregii figuri, ~ *lineamentorum* CIC. configurația trăsăturilor, ~ *theatri* VITR. planul teatrului; **2** (*fig.*) ~ *vocis* CIC. găsirea tonului potrivit, ~ *verborum* CIC. dispunerea cuvintelor, ~ *doctrinae* CIC. formație prin știință, *conformationes sententiarum* CIC. figuri de cugetare, ~ (*animi*) CIC. reprezentare a spiritului, idee, noțiune; **3** (*ret.*) prosopopee RH. HER.
conformis (*2*) *adj.* asemănător în totul SID.
conformō (*I*) *vt.* **1** a da o formă frumoasă, a forma: *ursa fetum lambendo conformat* GELL. ursoaica dă o față puilor ei lingîndu-i, *ad maiora nos natura conformavit* CIC. natura ne-a plăsmuit pentru lucruri mai mari; **2** (*fig.*) a forma, a modela: ~ *vocem* QUINT. a-și forma vocea, ~ *orationem* CIC. a da o formă frumoasă discursului, ~ *animum et mentem* CIC. a-și forma sufletul și mintea, ~ *hos orbatos parente* TAC. a-i educa pe acești copii lipsiți de părinte, *se* ~ *ad voluntatem alicuius* CIC. a se conforma dorințelor cuiva.
confornicātiō, *ōnis f.* acoperire cu o boltă VITR.
confornicō, *āre* (*I*) *vi.* a forma deasupra o boltă VITR.
confortō (*I*) *vt.* a întări VULG.
confossus (*3*) *p. pf. v.* **confodiō** // **adj.** *confossior* PL. mai găurit.
confōtus (*3*) *p. pf. v.* **confoveō**
confoveō, *ēre, fōvi, fōtum vt.* a încălzi, a împrospăta forțele: ~ *membra cibo* APUL. a reface forțele trupului cu mîncare.
confracescō, *ere, fracuī vi.* a putrezi de tot VARR.
confractiō, *ōnis f.* rupere VULG.
confractum, *ī n.* profil (*în pictură*) PLIN.
confractus (*3*) *p. pf. v.* **confringō**
confragōsus (*3*) *adj.* **1** bolovănos, rîpos, cu hîrtoape: *confragosa via* LIV. drum cu hîrtoape // **confragōsa**, *ōrum n. pl.* locuri aspre; **2** (*fig.*) *versus confragosi* QUINT. versuri gloduroase, *condiciones confragosae* PL. condiții greu de descurcat.
confragus (*3*) *adj.* aspru, greu de străbătut LUC. // **confraga**, *ōrum n. pl.* locuri aspre STAT.
confrēgī, *pf. v.* **confringō**
confremō, *ere, ui, vi.* a fremăta, a vui OV.
confrequentō (*I*) *vt.* a frecventa în număr mare PRUD.
confricātiō, *ōnis f.* frecare, zgîndărire AUG.
confricō, *āre, ātum vt.* a freca: ~ *os unguento* CIC. a freca fața cu pomadă; (*fig.*) ~ *genua* PL. a îmbrățișa rugător genunchii cuiva.
confringō, *ere, frēgī, fractum vt.* **1** a frînge, a sparge, a zdrobi: ~ *fores* LIV. a sparge ușile, ~ *digitos* CIC. a zdrobi degetele (*prov.*) ~ *tesseram* PL. a rupe prietenia; **2** (*fig.*) a distruge: ~ *rem* PL. a-și toca averea, ~ *vires hostium* VAL. MAX. a zdrobi forțele dușmanilor, ~ *superbiam alicuius* TITIN. a frînge trufia cuiva.
confriō, *āre vt.* a freca (presărînd ceva) CAT.
confrixus (*3*) *adj.* fript ECCL.
confuga, *ae m.* cel care se refugiază undeva COD. TH.
confugiō, *ere, fūgi vi.* **1** a se refugia, a-și căuta scăparea: ~ *in naves* CAES. a se refugia în corăbii, ~ *ad aram* OV. a se refugia la altar; **2** (*fig.*) a recurge la...: ~ *ad clementiam tuam* CIC. a recurge la îndurarea ta, *confugiet ad imprudentiam, adulescentiam* RH. HER. va invoca lipsa de judecată, tinerețea, (*Epicurus*) *confugit illuc, ut neget* CIC. (Epicur) se apără, negînd.
confugium, *iī n.* refugiu, loc de scăpare OV.
confuit, *confore, confuturum vb. impers. defect.* a se întîmpla (*în același timp*): *confido confuturum* PL. sau *spero confore* TER. cred că va ieși bine.
confulciō, *īre, fultum vt.* a sprijini bine LUCR.

confulgeō, *ēre vi.* a străluci din toate părţile PL.
confundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 a amesteca (vărsînd la un loc): ~ *mel, acetum, oleum* PLIN. a amesteca laolaltă miere, oţet, ulei, ~ *cum tuis lacrimis lacrimas nostras* OV. a amesteca lacrimile noastre cu ale tale, (*cu dat.*) *Alpheus Siculis confunditur undis* VERG. Alpheus se amestecă cu apele siciliene, *aes auro argentoque confusum* PLIN. arama amestecată cu aur şi argint; 2 (*fig.*) a contopi, a amesteca: *duo populi in unum confusi sunt* LIV. două popoare s-au contopit într-unul, ~ *vera cum falsis* CIC. a amesteca ce este adevărat cu ce este fals, (*cu dat.*) *si Atticis Dorica dicta confundas* QUINT. dacă amesteci cuvintele dorice cu cele attice, *rusticus urbano confusus* HOR. ţăran amestecat cu orăşean (*poet.*), *nec Semeleius cum Marte confundet proelia* HOR. nici Bacchus nu se va încăiera cu Marte // **confūsus** (*3*) *p. pf.* format prin amestec: *respublica ex tribus generibus illis confusa* CIC. formă de guvernămînt rezultată din amestecul celor trei forme, *eius modi oratio ut a pluribus confusa videatur* CIC. un asemenea discurs, încît pare compus de mai mulţi inşi; 3 a învălmăşi, a răvăşi, a tulbura: *eques pedesque confusi* CURT. călăreţi şi pedestraşi învălmăşiţi, *super confusae stragis acervum* VERG. peste un morman de cadavre învălmăşite, ~ *male caelo* IUV. a învălmăşi marea cu cerul, ~ *foedus* VERG. a rupe tratatul, ~ *annum* SUET. a perturba calendarul, *adversos iubet ferro ~ vultus* LUC. porunceşte să desfigureze chipurile duşmanilor cu sabia, *haec dicta confudēre animos audientium* LIV. aceste vorbe au adus tulburarea în sufletele ascultătorilor, *veritus sum ne vos confunderem* PLIN. IUN. m-am temut să nu vă tulbur, *confusus animo* LIV. (*animi* COL.) tulburat în suflet; 4 (*pas.*) a se răspîndi, a se revărsa: *cibus in eam venam quae cava appellatur confunditur* CIC. hrana se răspîndeşte (prin digestie) în vena cavă, *est id in totam orationem confundendum* CIC. aceasta trebuie să se reverse asupra întregului discurs.
confūsāneus (*3*) *adj.* confuz GELL.
confūsē (confūsim) *adv.* învălmăşit, confuz CIC.
confūsicius (*3*) *adj.* la care totul e confuz PL.
confūsiō, *ōnis f.* 1 amestec, contopire: ~ *colorum* APUL. amestec de culori, *coniunctio confusioque virtutum* CIC. unirea şi contopirea virtuţilor; 2 învălmăşire, dezordine, tulburare: ~ *religionum* CIC. învălmăşirea religiilor, ~ *suffragiorum* CIC. dezordine a voturilor, ~ *vitae* CIC. dezordine în felul de viaţă, *causa confusionis* TAC. cauza tulburării, *confusionem in vultu gerere* VAL. MAX. a arăta pe faţa sa semne de tulburare, ~ *oris* TAC. roşirea obrazului, ruşinare.
confūsor, *ōris m.* tulburător AUG.
confūtātiō, *ōnis f.* refutare RH. HER.
confūtātor, *ōnis f.* cel care respinge argumentele adversarului RH. HER.
confūtō (*I*) *vt.* 1 a opri din fierbere un lichid TITIN.; 2 a opri, a face să înceteze: *quod nostras secundas res confutet* CAT. ceea ce ar face să înceteze prosperitatea noastră, *maximos dolores recordatione confutat* CIC. calmează cele mai mari dureri prin amintire; 3 a reduce la tăcere, a respinge, a contrazice: *istos qui me culpant confutaverim* PL. pe aceştia care mă învinuiesc aş putea să-i reduc la tăcere, ~ *argumenta Stoicorum* CIC. a combate argumentele stoicilor, ~ *opinionis levitatem* CIC. a dovedi netemeinicia părerii, *ab confutante indice* LIV. de către denunţătoarea care susţinea contrariul; *confutatus* dovedit de o vină COD. TH. 3 a tulbura: ~ *obtutum* APUL. M. *11, 3* a lua ochii.
confutuō, *ere vt.* a se culca cu o femeie CAT.
congarriō, *īre vt.* a repeta întruna trăncănind FRONT.
congaudeō, *ēre vi.* a se bucura (împreună cu) TERT.
congelascō, *ere vi.* a îngheţa de tot GELL.
congelātiō, *ōnis f.* îngheţare PLIN.; (*pl.*) îngheţ COL.
congelō (*I*) 1 *vt.* a face să îngheţe, a îngheţa; (*fig.*) a face să se întărească: *congelati gutta nasi* MART. o picătură din nasul îngheţat, ~ *in lapidem rictus serpentis* OV. a petrifica gura şarpelui, *quid prodest si te congelat uxor?* MART. ce-ţi foloseşte dacă nevasta te îngheaţă?; 2 *vi.* a îngheţa: *Hister congelat* OV. Istrul îngheaţă; (*fig.*) ~ *otio* CIC. a amorţi în viaţa retrasă.
congeminātiō, *ōnis f.* dublare, repetare; (*fig.*) îmbrăţişare PL.
congeminō (*I*) 1 *vt.* a dubla, a repeta VERG. 2 *vi.* a se dedubla PL.
congemiscō, *ere vi.* a geme adînc: ~ *in aliquo* AUG. a geme de soarta cuiva.
congemō, *ere, uī* 1 *vi.* a geme împreună, a geme adînc: *congemuit senatus* CIC. senatul întreg a gemut, (*poet.*) *supremum congemuit ornus* VERG. frasinul a gemut pentru ultima dată; 2 *vt.* a jeli, a deplînge: ~ *positum feretro* VAL. MAX. a jeli mortul întins pe năsălie.
congener[1], *erī m.* ginere (împreună cu alţii) al aceluiaşi socru SYMM.
congener[2], *eris adj.* de aceeaşi speţă PLIN.
congenitus (*3*) *adj.* născut o dată cu: *congenita mundo* PLIN. bătrînă de cînd lumea.
congenuclō, *āre vi.* a cădea în genunchi SISENN.
conger, *grī m.* ţipar de mare PL.
congeriēs, *ēī f.* 1 grămadă, morman: ~ *lapidum* LIV. (*armorum* TAC.) grămadă de bolovani, de arme, ~ *silvae* OV. grămadă de arbori; 2 haos (masă informă a materiei) OV.; 3 (*ret.*) acumulare QUINT.
congermanescō, *ere vi.* a simpatiza cu… APUL.
congermināIis (*2*) *adj.* din acelaşi germene AUG.
congerminō, *āre vi.* a germina, a încolţi GELL.
congerō, *ere, gessī, gestum vt.* 1 **a.** a aduna la un loc: ~ *salis magnam vim ex proximis salinis* CAES. a aduna o mare cantitate de sare de la salinele din apropiere, *sibi ~ viaticum* CIC. a-şi face provizii de drum, ~ *hasce herbas in suum alvum* PL. a băga în stomacul său astfel de ierburi, ~ *laticem in vas* LUCR. a aduna apa în vas, *Midae formicae in os tritici grana congesserunt* CIC. lui Midas furnicile i-au umplut gura cu boabe de grîu; **b.** (*oc.*) a arunca cu grămada: *undique in Porum tela congesta sunt* CURT. de pretutindeni, au fost aruncate mulţime de săgeţi asupra lui Porus, *scuta illi pro aureis donis congesta* LIV. scuturi în mare număr în loc de daruri de aur

s-au aruncat asupra ei, *aliae plagae congeruntur mortuo* PHAEDR. alte lovituri plouă asupra mortului, *congestis telis* TAC. sub o grindină de săgeți; **2** a construi (*prin adunare de materiale*): ~ *aram sepulcri arboribus* VIRG. a ridica altarul mormîntului (rugul) cu copaci, *congesta manu praeruptis oppida saxis* VERG. cetăți construite cu mîna lor pe stîncile prăpăstioase, (*abs.*) *quo congessere palumbes* VERG. unde porumbeii și-au făcut cuibul; **3** (*fig.*) a îngrămădi (asupra cuiva): *ingentia* (*beneficia*) *quae in eum congesta erant* LIV. marile favoruri care fuseseră îngrămădite asupra lui, *congestos iuveni consulatus, triumphos* TAC. asupra tînărului au fost îngrămădite consulate, triumfuri, *spes omnis in unum te congesta est* OV. toată speranța mi-am pus-o doar în tine, *in Caesarem maledicta congessit* CIC. l-a împroșcat pe Caesar cu insulte.

congerrō, *ōnis m.* tovarăș de distracții PL.

congestē *adv.* în bloc CAPIT.

congestīcius (*3*) *adj.* făcut din materiale îngrămădite: ~ *ex materia agger* CAES. întăritură făcută din lemne puse grămadă.

congestim *adv.* cu grămada APUL.

congestiō, *ōnis f.* îngrămădire: ~ *terrae* VITR. îngrămădire de pămînt; (*fig.*) ~ *enumerationis* MACR. o lungă enumerare.

congestō, *āre vt.* a aduna cu grămada AUG.

congestus[1] (*3*) *p. pf. v.* **congerō** // **adj.** *congestior alvo* AUS. mai gros la burtă.

congestus[2], *ūs m.* **1** îngrămădire, căratul cu grămada: *herbam credo avium congestu* (*exstitisse*) CIC. cred că iarba s-a ivit acolo prin ce au cărat păsările, *municipia congestu copiarum vastabantur* TAC. orașele erau pustiite prin căratul proviziilor; **2** grămadă: ~ *lapidum* TAC. grămadă de pietre, *tantus rerum congestus* SEN. un atît de mare număr de afaceri.

congiālis (*2*) *adj.* care cuprinde un *congius* PL.

congiārium, *iī n.* **1** vas care conține un *congius* DIG.; **2** distribuire de vin, ulei etc. făcută poporului PLIN.; **3** distribuire de bani SUET.; **4** dar CIC., SEN.

congiārius (*3*) *adj.* care măsoară un *congius* PLIN.

congius, *iī m.* măsură romană pentru lichide (= *6 sextarii = 3,25 l*).

conglaciō, *āre, ātum vi.* și *vt.* a îngheța: *frigoribus aqua conglaciat* CIC. apa îngheață de ger; (*fig.*) *tribunatus conglaciat* CIC. tribunatul este amorțit, *grandinem conglaciato imbre nasci* PLIN. grindina se face din ploaie înghețată.

conglīscō, *ere vi.* a crește PL.

conglobātim *adv.* în masă AUG.

conglobātiō, *ōnis f.* îngrămădire, aglomerare SEN., TAC.

conglobō (*I*) *vt.* **1** a aduna în formă de glob: *conglobata figura* CIC. figură sferică, *terra undique conglobata* CIC. pămîntul rotunjit din toate părțile; **2** a aduna unul într-altul: *apes, ut uvae, pendent conglobatae* VARR. albinele, ca niște ciorchini, atîrnă strînse unele într-altele, ~ *se in unum* LIV. a se strînge formînd un singur corp, *in ultimam partem castrorum conglobati* LIV. strînși unii într-alții în ultima parte a taberei, *definitiones conglobatae* CIC. definiții grupate.

conglomerō (*I*) *vt.* **1** a face ghem, a strînge ghem, a răsuci: *venae conglomeratae* CELS. vene strînse ghem; **2** (*fig.*) a aduna: *Fortuna, omnia in me conglomeras mala!* ENN. soartă, aduni toate nenorocirile pe capul meu!

conglōrificō, *āre vt.* a glorifica împreună cu… TERT.

conglūtinātiō, *ōnis f.* **1** lipire CIC.; **2** (*fig.*) unire strînsă, grupare TAC.

conglūtinō (*I*) *vt.* **1** a lipi la un loc, a lega (făcînd una): *calx conglutinat* VITR. calciul cimentează, ~ *vulnera* PLIN. a cicatriza rănile; **2** a forma (din elemente legate la un loc), a constitui (din părți diferite): *hominem eadem, optime quae conglutinavit, natura dissolvit* CIC. pe om aceeași natură care l-a constituit minunat îl și risipește, *Antonius ex libidine, crudelitate, audacia conglutinatus est* CIC. Antonius este alcătuit din desfrîu, cruzime și îndrăzneală, ~ *amicitias* CIC. a cimenta prieteniile, ~ *voluntates* CIC. a suda voințele.

conglūtinōsus (*3*) *adj.* lipicios, vîscos VEG.

congradus (*3*) *adj.* care merge în același pas, cu aceeași iuțeală ca… [cu dat.] AVIEN.

congrātulātiō, *ōnis f.* felicitare VAL. MAX.

congrātulor, *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a felicita: *complexus hominem congratulatusque* GELL. îmbrățișîndu-l și felicitîndu-l pe om; **2** a se felicita: *congratulabantur libertatem civitati restitutam* LIV. se felicitau unii pe alții că statului i-a fost redată libertatea.

congredior, *gredī, gressus sum vi. dep.* **1** a se întîlni (în drum), a avea o întîlnire: *cum eo saepe congressus* CIC. după ce s-a întîlnit de multe ori cu acesta, *luna congrediens cum sole* CIC. luna întîlnindu-se cu soarele, ~ *ad colloquium* LIV. a se întîlni la o convorbire; **2** (*ostil*) a se ciocni, a da o luptă, a se lupta: *statuit congredi* NEP. a hotărît să dea lupta, *armis congredi* CAES. a porni la luptă, *cum finitimis proelio congredi* CAES. a se lupta cu vecinii, ~ *contra Caesarem* CAES. a lupta contra lui Caesar, (*poet., cu dat.*) *congressus Achilli* VERG. măsurîndu-se în luptă cu Achilles; (*fig.*) ~ *cum Academico* CIC. a lupta cu un filozof academic, *congredere mecum criminibus ipsis* CIC. măsoară-te cu mine numai pe baza acuzațiilor; **3** (*vt.*) a se apropia (de cineva) PL. ș.a.

congregābilis (*2*) *adj.* făcut pentru viața în comun, sociabil CIC.

congregātim *adv.* în masă PRUD.

congregātiō, *ōnis f.* **1** asociere, sociabilitate: *nos ad congregationem hominum esse natos* CIC. noi sîntem făcuți pentru asocierea cu oamenii, *naturalis hominum quasi congregatio* CIC. un fel de sociabilitate firească; **2** mulțime, masă VULG.; **3** (*fig.*) strîngere (la un loc), reunire: ~ *argumentorum* QUINT. înmănuncherea argumentelor, ~ *rerum* QUINT. recapitularea faptelor.

congregātor, *ōris m.* cel care adună ARN.

congregō (*I*) *vt.* a aduna (la un loc): ~ *oves* PLIN. a aduna oile, *apium examina congregantur* CIC. roiuri de albine se adună la un loc, *ut* (*milites*) *non con-*

gregari inter se possent TAC. ca soldații să nu poată să se adune între ei, *pares cum paribus congregantur* CIC. cine se aseamănă se adună, ~ *se in unum locum* CIC. a se aduna într-un singur loc, *quibus me aliquod tempus congregavit* SEN. oamenii cu care m-a asociat o împrejurare oarecare // **congregātus** (*3*) *p. pf.* format (din diferite părți), alcătuit: *multitudo hominum ex servis congregata* CIC. mulțime de oameni formată din sclavi; ~ *argumenta* QUINT. a grupa argumentele, *turbam tantummodo (verborum) congregat* QUINT. adună (în minte) doar o grămadă de cuvinte.

congressiō, *ōnis f.* **1** întîlnire: *cum ~ tum vero digressio nostra* CIC. atît întîlnirea, cît și despărțirea noastră, *prima ~ maris et feminae* CIC. prima apropiere a bărbatului de femeie; **2** întrunire, contact: *sermo in congressionibus familiarium* CIC. conversația la întrunirile cu intimii, *aliquem congressione alicuius prohibere* CIC. a opri pe cineva să ia contact cu altcineva; **3** ciocnire, atac: ~ *navalis proelii* IUST. încăierare într-o luptă navală.

congressus[1], *ūs m.* **1** întîlnire: *si mihi ~ fuerit cum Caesare* CIC. dacă voi putea avea o întîlnire cu Caesar; **2 a.** contact, raporturi: *congressu aequalium prohibitus* LIV. împiedicat de la raporturile cu cei de aceeași vîrstă; **b.** (*rar*) împreunare a elementelor, a sexelor; **3** ciocnire, atac, luptă: *primo congressu terga vertere* CAES. a o lua la fugă de la începutul luptei.

congressus[2] (*3*) *p. pf. v.* **congredior**

congrex, *gregis adj.* **1** din aceeași turmă [cu dat.]: ~ *armentis equinis* din aceleași herghelii de cai; **2** participant, tovarăș: *nullis comissationibus congreges* TER. neparticipînd la nici un fel de petreceri; **3** strîns unit PRUD.

congruens, *ntis p. pr. v.* **congruō** // **adj. 1** potrivit, care concordă, corespunzător, în acord cu...: *genus dicendi aptum et ~* CIC. fel de a vorbi apropiat și potrivit, ~ *vita cum disciplina* CIC. fel de viață care concordă cu doctrina, ~ *decretis* (= *dat.*) CIC. potrivit cu preceptele, *verbis discrepans, sententiis ~* CIC. deosebindu-se în cuvinte, dar de acord în privința ideilor; ~ *est* (*videtur*) este potrivit, este drept // **congruentia** *n. pl.* lucruri (răspunsuri, fapte) care concordă; **2** ale cărei părți se acordă armonios: *clamor ~* LIV. strigăte la unison, *Tiberius fuit aequalis et ~* SUET. Tiberius avea un corp proporționat și armonios.

congruenter *adv.* potrivit: ~ *naturae vivere* CIC. a trăi potrivit cu natura.

congruentia, *ae f.* acord, concordanță, potrivire, justețe: ~ *morum* SUET. concordanța caracterelor, ~ *corporis* PLIN. IUN. regularitatea părților trupului, ~ *pronuntiandi* APUL. corectitudinea vorbirii.

congruō, *ere, gruī vi.* [*cum* + *vb. ruo*] **1** a se întîlni (în mișcare), a coincide (ca mișcare): *guttae inter se congruunt* VITR. picăturile se unesc între ele, *Zenon ~ iudicat stellas* SEN. Zenon crede că sînt stele care se întîlnesc, *cum viderit sidera cum eius* (*caeli*) *ipsius motu ~* CIC. văzînd că astrele în mersul lor se potrivesc cu mișcarea cerului însuși, *arcem nata petit, quo iam manus matrum congruerat* VAL. FL. fata se îndreaptă spre cetățuie, unde tocmai se adunase ceata femeilor; **2** (*fig.*) a se potrivi, a fi de acord: *sensus nostri congruebant* CIC. sentimentele noastre se potriveau, *eius vita cum virtute congruit* CIC. felul lui de viață este în acord cu virtutea, *congruunt dicta factis* (= *dat.*) CIC. vorbele concordă cu faptele, ~ *in unum* LIV. a fi în deplin acord, *sermo inter omnes congruebat* LIV. spusele tuturor se potriveau între ele, *de re una dissident, de ceteris congruunt* CIC. într-un singur lucru se deosebesc, în ce privește celelalte se potrivesc; **3** (*impers.*) se potrivește: *quemadmodum congruit ut et affirmes... et desideres?* PLIN. IUN. cum se potrivește că pe de o parte afirmi..., iar pe de alta dorești...?, *forte congruerat ut caedes nuntiarentur* TAC. se întîmplase printr-o coincidență să se anunțe de asemenea omorurile.

congruus (*3*) *adj.* potrivit: *cum illa ~ sermo tibi* PL. Mil. *1, 116* știi să vorbești cu ea cum trebuie, *congruum fidei Romanae* ULP. lucru potrivit cu buna-credință romană.

congȳrō, *āre, āvī vi.* a se roti împreună VULG.

coniciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **1** a arunca laolaltă (*undeva*), a pune: ~ *in hydriam sortes* CIC. a arunca sorții în urnă, *coniectis in medium sarcinis* LIV. bagajele fiind puse grămadă la mijloc, ~ *serpentes in vasa fictilia* NEP. a arunca șerpii în oale de pămînt, ~ *spolia igni* VERG. a arunca prăzile în foc; **2** a arunca cu putere, a azvîrli, a băga: ~ *aliquem in vincula, in carcerem* CIC. a arunca pe cineva în lanțuri, în temniță, *navis in portum est coniecta* CIC. corabia a fost aruncată (de furtună) în port, ~ *lapides telaque in nostros* CAES. a arunca pietre și săgeți asupra alor noștri, ~ *hostem in fugam* CAES. a pune pe fugă dușmanul, *se ~ in paludem* LIV. a se arunca în baltă, *se ~ in fugam* CIC. (*se ~ in pedes* TER.) a o lua la fugă, ~ *se in templum* NEP. a se refugia în templu, *se ~ in fluctus* CURT. a se azvîrli în valuri, *auxiliis in mediam aciem coniectis* CAES. trupele auxiliare fiind băgate la mijlocul liniei de luptă, ~ *exercitum in angustias* CURT. a vîrî armata în strîmtori; **3** (*fig.*) a arunca, a vîrî: ~ *oculos in aliquem* CIC. a-și arunca ochii asupra cuiva, ~ *culpam in aliquem* CAES. a arunca vina asupra cuiva, ~ *tantam pecuniam in propylaea* CIC. a vîrî atîția bani pe propilee, ~ *crimen in tempora* LIV. a da vina pe împrejurări, ~ *orationem tam improbe in clarissimos cives* CIC. a răspîndi vorbe urîte asupra celor mai vestiți cetățeni, ~ *rempublicam in perturbationes* CIC. a vîrî statul în mari tulburări, ~ *aliquem in metum* LIV. a băga frica în cineva, *in disputando coniecit illam vocem* CIC. în dezbatere a aruncat acea vorbă, ~ *causam in foro* RH. HER. a aduce pricina în for; **4** (*fig.*) **a.** a-și da cu părerea, a presupune: *ex quo omnes coniecerant regnum ei commissum esse* NEP. din care lucru toți presupuneau că lui i-a fost încredințată domnia; **b.** a prezice, a ghici, a interpreta (un vis, un oracol): *bene qui coniciet, vatem hunc perhibebo optimum* CIC. cine va tălmăci bine, va fi pentru mine cel mai bun prezicător.

coniectānea, *ōrum n. pl.* conjecturi GELL.

coniectārius (*3*) *adj.* conjectural GELL.
coniectātiō, *ōnis f.* presupunere, ipoteză, prezumpţie PLIN.
coniectiō, *ōnis f.* **1** aruncare: ~ *telorum* CIC. aruncarea săgeţilor; **2** (*fig.*) comparare: ~ *annonae atque aestimationis* CIC. compararea preţului grîului cu estimarea lui; **3** tălmăcire: ~ *somniorum* CIC. interpretare a viselor; **4** (*jur.*) recapitulare: ~ *causae* GAI. scurtă expunere a cauzei.
coniectō (*I*) *vt.* **1** (*rar*) a aduce GELL.; **2** a-şi da cu părerea, a presupune, a bănui: *neque scio quid dicam, aut quid coniectem* TER. nu ştiu ce să zic sau ce să cred, *de imperio utriusque coniectabant* TAC. făceau presupuneri asupra conducerii unuia şi a celuilalt, *medicus ~ debet quando cibus dandus sit* CELS. medicul trebuie să-şi dea cu părerea cînd trebuie să se dea de mîncare, *coniectans eum iter Aegyptum habere* CAES. bănuind că acesta trebuie să meargă în Egipt; **3** a prezice: ~ *formidolosa de genitura eius* SUET. a prezice lucruri înspăimîntătoare după horoscopul lui.
coniector, *ōris m.* **1** cel care explică PL.; **2** (*spec.*) tălmăcitor (de vise, de semne) PL., CIC.
coniectrix, *īcis f.* tălmăcitoare de vise, ghicitoare PL.
coniectūra, *ae f.* **1** presupunere, supoziţie: *aberrare coniecturā* CIC. a greşi în supoziţia sa, ~ *humani animi* SEN. supoziţie asupra sufletului omului, *coniecturam facere ex* (*de*) *aliqua re* CIC. a face o presupunere după (dintr-un) lucru, *quantum ex ipsa re coniecturam fecimus* TAC. cît am putut să facem o presupunere din însuşi faptul, *de me coniecturam facio* CIC. judec după mine, *coniecturam capere ex* (*de*) *aliqua re* CIC. a face o presupunere după un lucru, *qui ex lucri magnitudine coniecturam furti capiam* CIC. fiindcă aş face presupunerea, după mărimea cîştigului, că e vorba de furt, *coniecturā assequi* (*consequi, colligere, augurari, prospicere*) CIC. şi TER. a-şi da seama făcînd o judecată, judecînd lucrurile; **2** (*oc.*) interpretare a viselor, prevestire PL., CIC.; **3** (*ret.*) argumentare conjecturală (care se bazează pe conjecturi) CIC.
coniectūrālis (*2*) *adj.* bazat pe conjecturi, conjectural CIC.
coniectūrāliter *adv.* prin conjecturi SID.
coniectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **coniciō**
coniectus[2], *ūs m.* **1** aruncare, îngrămădire: *voraginem coniectu terrae explere* LIV. a umple o surpătură aruncînd pămînt; **2** aruncare, azvîrlire (*de săgeţi, pietre*): *coniectu telorum confossus* NEP. străpuns de o ploaie de săgeţi, *ad teli coniectum venire* LIV. a veni pînă la o aruncătură de săgeată (pînă unde ajunge săgeata slobozită din arc), *intra* (*extra*) *teli coniectum* LIV. la o distanţă pînă unde ajunge (dincolo de care nu ajunge) săgeata, *sine coniectu teli* TAC. fără să arunce o săgeată, *cum ex altioribus locis in vallem coniectus esset* LIV. deoarece aveau putinţa să arunce din locuri mai înalte săgeţi în vale, *brachii coniectu* LUCR. printr-o întindere a braţului, (*fig.*) ~ *oculorum minarumque* CIC. aruncătură de ochi şi ameninţări (priviri ameninţătoare), ~ *animorum* CIC. îndreptarea atenţiei; **3** conjectură, presupunere CIC.
conifer, *era, erum adj.* conifer (care produce fructe în formă de con) VERG.
coniger, *era, erum adj. v.* **conifer** CATUL.
conistērium, *iī n.* loc unde atleţii, după ce se ungeau, se fricţionau cu praf.
cōnīsus (*3*) *p. pf. v.* **conitor**
cōnītor, *nītī, nīsus* (*nixus*) *sum vi. dep.* **a.** a se strădui, a face sforţări (*împreună cu alţii sau din toate puterile*): *undique omnes conisi hostem avertunt* LIV. sforţîndu-se toţi din toate părţile, îl resping pe duşman, *Galli omni multitudine in unum locum conixi* LIV. gallii, făcînd toţi eforturi asupra unui singur punct, *quantum coniti animo potes* CIC. cît poţi să te străduieşti cu tot sufletul, *ratio conixa per se* CIC. raţiunea făcînd apel la toate forţele sale, (*cu inf.*) *primores classiariorum labefacere conisa est* TAC. s-a sforţat să-i zdruncine pe ofiţerii flotei (în fidelitatea lor), (cu *ut*) *infantes conituntur ut se erigant* pruncii fac sforţări să se ridice în picioare, (cu *ad* şi gerund.) ~ *ad convincendum eum* TAC. a face sforţări să-l dovedească vinovat; **b.** (*oc.*) a face sforţări să ajungă (urcînd): *equitatus noster in iugum conititur* CAES. cavaleria noastră face toate sforţările să ajungă în vîrful muntelui, *Vettius in praealtam arborem conisus* TAC. Vettius care se urcase într-un copac foarte înalt; **c.** (*spec.*) *connixa* VERG. care a născut.
coniūcundor, *ārī vi. dep.* a se bucura (împreună cu) VULG.
coniuga, *ae f.* soţie APUL. M. *6, 4*.
coniugālis (*2*) *adj.* conjugal, de căsătorie: ~ *amor* TAC. iubire între soţi, *dii coniugales* TAC. zeii căsătoriei.
coniugāliter *adv.* ca om căsătorit AUG.
coniugātiō, *ōnis f.* **1** amestec: ~ *mellis et fellis* APUL. amestec de miere şi fiere; **2** unire: ~ *corporum* ARN. unire corporală; **3** (*spec.*) **a.** înrudire etimologică CIC.; **b.** înlănţuire de propoziţii APUL.; **c.** conjugare CHARIS.
coniugātor, *ōris m.* cel care uneşte, care împreunează CATUL.
coniugātus (*3*) *p. pf. v.* **coniugo** // **adj.** de acelaşi fel: *coniugata verba* CIC. cuvinte din aceeaşi familie // **coniugātum**, *ī n.* înrudire etimologică QUINT.
coniugālis (*2*) *adj.* de căsătorie TAC.
coniugium, *iī n.* **1** unire: ~ *corporis atque animae* LUCR. unirea corpului cu spiritul; **2 a.** unire conjugală, căsătorie: ~ *Tulliae meae* CIC. căsătoria Tulliei mele, *coniugio accipere alicuius filiam* TAC. a o lua în căsătorie pe fata cuiva; **b.** împreunare VERG.; **c.** (*fig.*) soţ, soţie VERG.; **d.** pereche de animale PLIN.
coniugō (*I*) *vt.* **1** a uni (*gener.*): *amicitia, quam similitudo morum coniugavit* CIC. prietenie pe care asemănarea caracterelor a închegat-o, ~ *aliquam sibi nuptiis* APUL. a-şi lua pe cineva de nevastă.
coniugula myrtus *f.* (specie de) mirt (*consacrat Venerei, care leagă căsătoriile*) CAT.
coniunctē *adv.* **1** laolaltă: *de confirmatione et confutatione ~ dicere* RH. HER. a vorbi laolaltă despre confirmarea şi combaterea argumentelor; **2** în raporturi strînse, familiar, intim: *coniunctius, coniunctis-*

sime vivere cum aliquo CIC., NEP. a fi în raporturi mai strînse, foarte intime cu cineva.

coniunctim *adv.* în comun, la un loc CAES.

coniunctiō, *ōnis f.* 1 unire, legare, legătură: ~ *portuum* CIC. legarea porturilor, ~ *litterarum inter se* QUINT. legarea literelor între ele, ~ *naturae* CIC. legătură naturală; 2 legături, relaţii de căsătorie, de prietenie, de rudenie, de colegialitate, de vecinătate CIC.; 3 (*spec.*) **a.** (*gram.*) conjuncţie CIC.; **b.** silogism conjunctiv CIC.; **c.** (*ret.*) zeugmă RH. HER.

coniunctīvus (*3*) *adj.* conjunctiv; modul conjunctiv GRAMM.; *coniunctiva particula* TERT. conjuncţie.

coniunctrix, *īcis f.* cea care uneşte AUG.

coniunctum, *ī n.* 1 proprietate inerentă a unui corp LUCR. *1, 451*; 2 (*pl.*) cuvinte din aceeaşi familie CIC.; 3 propoziţie legată GELL.

coniunctus (*3*) *p. pf. v.* **coniungo** // **adj. 1** în legătură, legat, învecinat, apropiat, comun, concordant: *theatrum coniunctum domui* CAES. teatru învecinat cu casa, *Gallia Oceano coniuncta* CAES. Gallia care se învecinează cu oceanul, *cui aetate coniunctior erat* CIC. căruia îi era mai apropiat ca vîrstă, *cum omnium nostrum coniunctum esset periculum* CIC. fiindcă primejdia ne era comună tuturor, *coniunctis passibus* OV. în acelaşi pas, *officii praecepta coniuncta naturae* CIC. precepte morale care concordă cu natura, *coniuncta constantia inter augures* CIC. acord constant între auguri, *coniunctae causae* QUINT. cauze complexe; 2 unit prin legături de prietenie, de rudenie: *ut nosmet ipsi inter nos coniunctiores simus* CIC. ca noi între noi să fim mai strîns uniţi, *urbs mihi coniunctissima* CIC. oraş foarte strîns legat de mine, *Mario sanguine coniunctissimus* VELL. foarte îndeaproape înrudit cu Marius, *cognatione coniunctus* NEP. unit prin legături de rudenie (rudă), *coniunctissimo animo cum aliquo vivere* CIC. a fi în raporturi foarte cordiale cu cineva; 3 unit prin căsătorie, căsătorit: *digno coniuncta viro* VERG. căsătorită cu un bărbat demn de ea; (*fig.*) *ulmo coniuncta marito* CATUL. (viţa) unită cu soţul ei, ulmul.

coniungō, *ere, iunxī, iunctum vt.* 1 a lega împreună, a uni: ~ *boves* CAT. a înjuga boii, ~ *dextras* VERG. a-şi strînge mîinile, *castra castris* ~ CAES. a uni o tabără cu alta, *noctem diei coniunxerat* CAES. unise (în marş) noaptea cu ziua (mersese neîntrerupt zi şi noapte), *montem murus cum oppido coniungit* CAES. un zid leagă muntele cu cetatea, ~ *eas cohortes cum exercitu suo* CAES., CIC. a uni aceste cohorte cu armata lui, *pedalia ligna inter se* ~ CAES. a uni între ele grinzi de un picior grosime; (*abs.*) *se coniungere* sau *coniungi* a se uni: *ut paulatim sese legiones coniungerent* CAES. ca puţin cîte puţin legăturile să se unească, *ne tantae nationes coniungantur* CAES. ca să nu se unească atît de mari popoare; (*pas.*) *coniunctus* [cu *ex* şi abl.] format, constituit: *exercitus qui coniunctus est ex duobus* CIC. o armată care este formată din alte două; (*fig.*) *quem ego cum deorum laude coniungo* CIC. pe acesta eu îl asemuiesc cu zeii, ~ *disserendi rationem cum suavitate dicendi* CIC. a alia în discuţie logica cu farmecul vorbirii, ~ *sequentia prioribus* QUINT. a lega ceea ce urmează cu ceea ce precedă, ~ *somnos cum aliqua* CATUL. a dormi cu o femeie, ~ *bellum* CIC. a face războiul în comun, *cum amicis* ~ *iniuriam* CIC. a se alia cu prietenii spre a comite o nedreptate, ~ *abstinentiam cibi* TAC. a continua să se abţină de la mîncare, ~ *duos consulatus* SUET. a fi consul de două ori la rînd, ~ *verba* QUINT. a forma cuvinte compuse, ~ *vocales* CIC. a contracta (a elida) vocalele în hiat; 2 a uni prin legături de prietenie, de afaceri, de familie, de căsătorie: ~ *multos sibi familiari amicitia* SALL. a-şi atrage pe mulţi printr-o prietenie familiară, ~ *necessitudinem cum aliquo* CIC. a lega prietenie cu cineva, *se tecum affinitate coniungi cupit* NEP. doreşte să se lege cu tine prin înrudire, ~ *aliquam secum matrimonio* CURT. a lua pe cineva în căsătorie, *Poppeae coniungitur* TAC. se căsătoreşte cu Poppea.

coniunx *v.* **coniux**

coniūrātiō, *ōnis f.* 1 legare prin jurămînt; alianţă: *coniurationem de bello factum... adferebant* LIV. anunţau... că a fost făcută o alianţă de război; 2 (*frecv.*) conjuraţie, conspiraţie, complot: *coniurationem facere contra rempublicam* CIC. a face o conspiraţie contra statului, *cetera multitudo coniurationis* SALL. restul bandei de conspiratori.

coniūrātus (*3*) *p. pf. v.* **coniuro** // **coniūrātī**, *ōrum m. pl.* conjuraţii.

coniūrō (*I*) *vi.* 1 a depune jurămînt (în masă); (*mil.*) *ut omnes Italiae iuniores coniurarent* CAES. ca toţi tinerii Italiei să depună jurămînt (să fie înrolaţi la oaste); 2 a se lega prin jurămînt, a se asocia: *barbari* ~ *coeperunt* CAES. barbarii au început să se lege prin jurămînt, *omne Latium coniurat* VERG. întregul Latium se leagă prin jurămînt, ~ *cum ceteris* LIV. a se alia cu ceilalţi, *per suos principes inter se coniurant nihil... acturos* CAES. se leagă între ei prin şefii lor că nu vor întreprinde nimic..., ~ *cum aliquo in omne flagitium* LIV. a se lega cu cineva spre a comite orice ticăloşie, *coniurata agmina* OV. trupe aliate, *Graecia coniurata tuas rumpere nuptias* HOR. Grecia care s-a legat să-ţi rupă căsătoria; 3 a face o conspiraţie, a complota: ~ *de interficiendo Pompeio* CIC. a complota uciderea lui Pompeius, ~ *contra rempublicam* CIC. a face un complot contra statului, *coniuratum est in eum* EUTR. s-a făcut un complot împotriva lui, *coniuravere ut urbem incenderent* LIV. au pus la cale să dea foc oraşului, ~ *haec tecta incendere* LIV. a complota să aprindă aceste case.

coniūx, *ugis f.* şi *m.* soţie, soţ: (*pl.*) soţii; (*oc.*) femelă OV.; logodnică VERG.; ibovnică, concubină PROP.

cōnīventia, *ae f.* indulgenţă AUG.

cōnīveō, *ēre, nīvī* (*nīxī*) vi. 1 a se apleca unul către altul, (*despre ochi*) a se închide: *oculis somno coniventibus* CIC. ochii închizîndu-se de somn; 2 (*despre pers.*) a închide ochii: ~ *ad minima fulgura* SUET. a închide ochii la cele mai mici fulgere; (*fig., despre Soare şi Lună în eclipsă*) *cum quasi conivent* LUCR. cînd s-ar zice că (ele) închid ochii, *altero oculo* ~ CIC. a închide un ochi; 3 (*fig.*) a închide ochii (trecînd cu vederea): *consulibus si non adiuvantibus, at coniventibus certe* CIC. consulii dacă nu ajutîndu-l,

măcar închizînd ochii, *in tot tantisque sceleribus conivebat* CIC. la atîtea şi atît de mari crime, el închidea ochii, *quibusdam etiam in rebus coniveo* CIC. ba chiar (în ce priveşte) unele lucruri mă mai fac că nu le văd.

conl... *v.* **coll...**

conm... *v.* **comm...**

connascor, *nascī, nātus sum vi. dep.* a se naşte împreună: *vitia connata in corpore* TERT. vicii înnăscute.

connect... *v.* **conect...**

connex... *v.* **conex...**

connītor, conniv... *v.* **conitor, coniv...**

connub... *v.* **conub...**

connumerō (*I*) *vt.* 1 a număra, a adăuga la număr: ~ *aliquem inter liberos* DIG. a-l număra pe cineva printre copii, ~ *virum heroicis ingeniis* DIG. a adăuga un om la numărul firilor eroice.

Conōn, *ōnis m. 1*) general atenian; *2*) astronom grec.

cōnōpēum (cōnōpium), *iī n.* fileu deasupra patului, împotriva ţînţarilor HOR.

cōnor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a se sforţa: ~ *manibus pedibusque noctes diesque* TER. a se sforţa şi ziua, şi noaptea cu mîinile şi picioarele, ~ *contra fluminis tractum* AUG. a se sforţa să înoate contra (cursului) apei, *ego obviam conabar tibi* TER. mă străduiam să-ţi ies în cale; 2 (*frecv.*) a încerca (*să facă ceva*): ~ *opus magnum* CIC. a încerca o operă mare, ~ *versus pangere* LUCR. a încerca să facă versuri, *si perrumpere possent conati* CAES. încercînd să vadă dacă ar putea pătrunde // **conāta**, *ōrum n. pl.* încercări.

conp... *v.* **comp...**

conquadrō (*I*) 1 *vt.* a face să fie pătrat VARR.; 2 *vi.* (*tard.*) a cadra cu... SID.

conquassātiō, *ōnis f.* zdruncinare: ~ *valetudinis corporis* CIC. zdruncinarea sănătăţii.

conquassō (*I*) *vt.* 1 a zgudui: *Apulia maximis terrae motibus conquassata* CIC. Apulia zguduită de cele mai mari cutremure; 2 (*fig.*) a zdruncina: *mens conquassatur* LUCR. mintea e zdruncinată, *provinciae conquessatae sunt* CIC. provinciile au fost tulburate.

conqueror, *querī, questus sum vt.* şi *vi. dep.* a se plînge (de ceva), a deplînge: (*abs.*) *nequiquam in senatu est conquestus* LIV. degeaba s-a plîns în senat, ~ *suum fatum* RH. HER. a se plînge de soarta sa, ~ *haec ad cives Romanos* CIC. a se plînge de aceste lucruri la cetăţenii romani, ~ *apud patres vim atque iniuriam dictatoris* LIV. a se plînge senatorilor de violenţa şi nedreptatea dictatorului, ~ *de ea re apud aliquem* SUET. a se plînge de acest lucru cuiva, ~ *se deseri* SUET. a se plînge că este părăsit, ~ *quod* [cu conjct.] a se plînge de faptul că, ~ *cur* [cu conjct.] a se plînge întrebînd de ce...

conquestiō, *ōnis f.* 1 plîngere, bocire: ~ *dolorum praeteritorum* SEN. bocirea durerilor din trecut; 2 plîngere, reclamaţie: *nullum auxilium, nulla* ~ CIC. nu există nici un ajutor, nici o posibilitate de a te plînge.

conquestus[1] (*3*) *p. pf. v.* **conqueror**

conquestus[2], *ūs m.* plîngere LIV.

conquiescō, *ere, quiēvī, quiētum vi.* 1 **a.** (*despre persoane*) a se odihni: *videmus ut ne infantes quidem ~ possint* CIC. vedem că nici copiii nu se pot odihni, ~ *ex omnibus molestiis et laboribus* CIC. a se odihni de toate necazurile şi sforţările; (*oc.*) *post cibum meridianum paulisper conquiescebat* SUET. după mîncarea de amiază, aţipea puţin, *de istac re in oculum utrumque conquiescito* PL. în privinţa acestui lucru, poţi să dormi cu amîndoi ochii (poţi să fii liniştit); **b.** (*despre lucruri*) a înceta: *mercatorum navigatio conquiescit* CIC. comerţul maritim încetează, *febris conquievit* CELS. febra a încetat, *conquiescent litterae* CIC. scrisorile mele vor înceta, *quando illius sica conquievit?* cînd a stat pumnalul lui degeaba?, *imbre conquiescente* LIV. ploaia încetînd; 2 a-şi găsi liniştea, uşurarea, a-şi găsi sprijin: *in nostris studiis conquiescimus* CIC. îmi găsesc liniştea în studiile noastre, *habebam quo conquiescerem* CIC. aveam unde să-mi găsesc uşurarea.

conquiniscō, *ere, quexī vi.* a-şi înclina capul, a se pleca PL.

conquīrō, *ere, quīsīvī, quīsītum vt.* a căuta (*peste tot* sau *cu ardoare*), a aduna (*din toate părţile*): *haec* (*cornua urorum*) *studiose conquisita* CAES. aceste coarne de bouri căutate cu pasiune, ~ *aliquem totā provinciā* CIC. a căuta pe cineva prin toată provincia, *naves conquiri iubent* CAES. poruncesc să se adune de oriunde corăbii, ~ *arma iumentaque undique* CAES. a aduna de peste tot arme şi vite de povară, ~ *sagittarios* CAES. a recruta arcaşi, ~ *voluptates* CAES. a căuta cu ardoare plăceri, ~ *aliquid sceleris* CIC. a căuta o ocazie pentru a comite o crimă, ~ *omnes artes ad eum opprimendum* TAC. a căuta toate mijloacele de a-l nimici, *figurae conquisitae* CIC. figuri căutate (neobişnuite).

conquīsītē *adv.* cu grijă RH. HER.

conquīsītiō, *ōnis f.* **a.** căutare, adunare, strîngere: ~ *pecuniarum* TAC. încasarea sumelor; **b.** (*mil.*) înrolare de soldaţi: *in Piceno agro conquisitionem militum habere* LIV. a face o înrolare de soldaţi în ţinutul picen, *exercitus durissima conquisitione confectus* CIC. armată alcătuită printr-o foarte severă înrolare de soldaţi.

conquīsītor, *ōris m.* 1 agent de recrutare, recrutor de soldaţi CIC.; 2 inspector PL.; 3 căutător PL.; cercetător VULG.

conquīsītus (*3*) *p. pf. v.* **conquiro** // **adj.** căutat, ales cu grijă, rar, preţios: *mensae conquisitissimis epulis exstruebantur* CIC. mesele erau pline de cele mai preţioase bucate.

conr... *v.* **corr...**

consacerdos, *ōtis m.* şi *f.* coleg(ă) de preot, de preoteasă CYPR.

consaepiō, *īre, saepsī, saeptum vt.* a îngrădi, a înconjura în întregime: *consaeptus ager* CIC. cîmp îngrădit, *locus saxo consaeptus* LIV. loc înconjurat cu un zid de piatră.

consaeptō, *āre vt.* a închide din toate părţile SOL.

consaeptum, *ī n.* îngrăditură, împrejmuire, incintă LIV. ş.a.

consalūtātiō, *ōnis f.* salutare (*a multora*) CIC.; salut militar (*reciproc*) TAC.
consalūtō (*I*) *vt.* 1 a saluta împreună cu...: *eum legati consalutant* LIV. toţi solii îl salută, *cum inter se consalutassent* CIC. după ce s-au salutat reciproc; 2 a aclama: ~ *aliquem regem* LIV. a-l aclama pe cineva ca rege.
consānescō, *ere, sānuī vi.* a se însănătoşi CIC.
consanguinea, *ae f.* soră CATUL.
consanguineus (*3*) *adj.* din acelaşi sînge, de frate, înrudit: ~ *populus* TAC. popor înrudit // **consanguineus**, *ī m.* frate de sînge, rudă: *Ambarri, consanguinei Aeduorum* CAES. ambarrii, fraţi buni cu aeduii.
consanguinitās, *ātis f.* înrudire de sînge, comunitate de origine LIV.; (*fig.*) afinitate, asemănare: ~ *doctrinae* TERT. afinitate de doctrină.
consānō, *āre, āvī vt.* a însănătoşi deplin COL.
consarcinō (*I*) *vt.* 1 a coase (la un loc): *indumenta ex pellibus murium consarcinata* AMM. veşminte făcute din piei de şoareci; 2 (*fig.*) a pune la cale: ~ *crimina, mendacia* AMM. a pune la cale acuzaţii, a ţese minciuni.
consariō, *īre vt.* a plivi bine CAT., COL.
consauciō (*I*) *vt.* a răni grav: *utrumque bracchium consauciatus* SUET. rănit grav la ambele braţe; (*fig.*) ~ *ex odoribus morbidis regiones vicinas* ARN. a infecta regiunile vecine cu miasme otrăvitoare.
consāviō şi **consāvior** *v.* **consuavio**
consceleratus (*3*) *p. pf. v.* **conscelero** // **adj.** pătat de crimă, ticălos, infam, criminal: *conscleratissimi filii* CIC. fiii cei mai ticăloşi; (*fig.*) *bellum conscleratissimum* CIC. războiul cel mai mîrşav.
conscelerō (*I*) *vt.* a pîngări cu o crimă, a profana LIV.
conscendō, *ere, scendī, scensum vt.* şi *vi.* 1 a se urca: ~ *in equos* sau ~ *equos* OV. a se urca pe cai, ~ *currum* LUCR. a se urca în car, ~ *in montem* PETR. a (se) urca pe munte, ~ *montes* CATUL. a escalada munţii, ~ *vallum* CAES. a se urca pe întăritură; ~ *in navem* (~ *navem*) a se îmbarca pe corabie, ~ *in phaselum* CIC. a se îmbarca pe o luntre, *bis denis conscendi navibus aequor* VERG. m-am îmbarcat pornind pe mare cu douăzeci de corăbii; (*abs.*) *conscendere* a se îmbarca; *velim quam primum conscendas ad meque venias* CIC. aş vrea să te îmbarci cît mai repede şi să vii la mine; (*locul de îmbarcare prin adv., abl. cu* ab *sau fără, genit.*) *reiectus austro sum in eum ipsum locum unde conscenderam* CIC. am fost aruncat de austru în chiar locul unde mă îmbarcasem, *ab eo loco conscendi, ut transmitterem* CIC. m-am îmbarcat în acest loc, ca să trec, ~ *Epheso* CIC. a se îmbarca la Ephes, ~ *Tessalonicae* LIV. a se îmbarca la Tessalonic; 2 (*fig.*) a se înălţa: ~ *ad consulatum* VAL. MAX. a accede pînă la consulat, ~ *laudis carmen* PROP. a se avînta pînă la un panegiric.
conscensiō, *ōnis f.* îmbarcare CIC.
conscensus, *ūs m.* înălţare SULP. SEV.
conscientia, *ae f.* 1 cunoaştere (în comun), cunoaştere a unui lucru împreună cu alţii: (*cu genit. subiect.*) *constrictam omnium horum conscientiā teneri coniurationem non vides?* CIC. complotul nu vezi că e strîns în lanţuri de cunoaşterea tuturor acestora?, *liberti unius conscientiā utebatur* TAC. n-avea decît un singur libert care ştia de aceasta, (*cu genit. obiect.*) *in conscientiam facinoris pauci asciti* TAC. puţini au fost puşi în cunoştinţă de crimă, *adsumptis in conscientiam Othone et Senecione* TAC. Otho şi Senecio fiind luaţi complici; 2 înţelegere clară, faptul de a-şi da bine seama, convingere intimă: *unde illis tanta modestia, nisi a conscientiā virium et nostrarum et suarum?* LIV. de unde atîta moderaţie la ei, decît din aceea că-şi dau seama atît de forţele noastre, cît şi de ale lor?, *conscientiā quid abesset virium* LIV. dîndu-şi seama de inferioritatea forţelor lor, *salvā conscientiā* SEN. fără sacrificarea convingerilor mele; 3 (*sens moral*) conştiinţă, sentiment intim: ~ *bene actae vitae* CIC. conştiinţa unei vieţi trăite cum trebuie, ~ *peccatorum, scelerum tuorum* CIC. conştiinţa greşelilor, a crimelor tale, ~ *culpae* LIV. conştiinţa vinovăţiei, ~ *pulcherrimi facti* CIC. conştiinţa unei fapte foarte frumoase; 4 (*gener.*) conştiinţă: *magna est vis conscientiae* CIC. mare este puterea conştiinţei, *conscientiā morderi* CIC. a avea mustrări de conştiinţă, *animi conscientiā excruciari* CIC. a fi chinuit de propria conştiinţă, ~ *mille testes* QUINT. conştiinţa face cît o mie de martori, *bona, mala* ~ QUINT. conştiinţă curată, conştiinţă pătată, *conscientiae animi* CIC. glasurile conştiinţei, *conscientiae maleficiorum tuorum* CIC. mustrările de conştiinţă pentru ticăloşiile tale.
conscindō, *ere, scidī, scissum vt.* a sfîşia, a face bucăţi: ~ *vestem* TER. a sfîşia haina, ~ *epistulam* CIC. a rupe în bucăţi scrisoarea, ~ *ipsam capillo* TER. a-i rupe părul; (*fig.*) *ait me ab optimatibus conscindi* CIC. zice că sînt foarte criticat de nobili, *sibilis conscissus* CIC. acoperit de şuierături.
consciō, *īre vt.* a şti bine: *consciens Christus quid esset* TERT. Cristos ştiind ce este el, *nil ~ sibi* HOR. *a nu se şti vinovat cu nimic, a nu avea nimic pe conştiinţă.*
consciscō, *ere, scīvī* (*scīī*), *scītum vt.* 1 (*ofic.*) a decide (*după deliberări în comun*): *senatus conscivit ut bellum cum Latinis fieret* LIV. senatul a decretat să se facă război cu latinii; 2 *consciscere sibi* a alege pentru sine, a se hotărî la: ~ *sibi mortem* CIC. a se hotărî să se omoare, ~ *sibi exsilium ac fugam* LIV. a hotărî să se exileze şi să fugă; (fără *sibi*) ~ *letum* PL. (*mortem* CIC., *necem* CIC.) a-şi pune capăt vieţii, a se omorî, ~ *fugam* LIV. a se hotărî să fugă, ~ *caecitatem* GELL. a se hotărî să se orbească, ~ *facinus in se ac suos foedum* LIV. a hotărî să comită un act hidos împotriva sa şi alor săi.
conscissiō, *ōnis f.* schismă AUG.
conscissūra, *ae f.* schismă AUG.
conscissus *p. pf. v* **conscindo**
conscītus *p. pf. v.* **conscisco**
conscius (*3*) *adj.* 1 (ştiutor împreună cu altul al unui lucru) martor, părtaş, complice: (*cu genit.*) ~ *ante vitae actae* LIV. martor al vieţii mele de mai înainte, ~ *coniurationis* CIC. părtaş al conspiraţiei, (*cu dat.*) ~ *tanto facinori* CIC. complice la o crimă atît de mare, ~ *conubiis aether* VERG. eterul martor la căsătorie, (*cu* in *sau* de *şi abl.*) ~ *vestris in lacrimis af-*

fueram PROP. fusesem martor la bocetele voastre, *his de rebus conscius* CIC. complice la acest complot; **2** *sibi conscius* conştient (de ceva), ştiutor (în sinea sa): *si alicuius iniuriae sibi ~ fuisset* CIC. dacă s-ar fi ştiut vinovat de vreo nedreptate, *mihi sum ~ numquam me nimis cupidum fuisse vitae* CIC. mă ştiu că n-am fost niciodată prea doritor de viaţă, *cum mihi ~ essem quanti te facerem* CIC. deoarece mă ştiam cît te preţuiesc, *mens sibi conscia recti* VERG. spirit care are conştiinţa a ce este moral; (*abs.*) *~ sibi* conştient de vina sa, simţindu-se vinovat, *si sibi ~ fuisset* LIV, dacă s-ar fi ştiut vinovat; (fără *sibi*) *lupus, ~ audacis facti* VERG. lupul, dîndu-şi seama de fapta sa îndrăzneaţă, *~ animus* PL. sufletul care se ştie vinovat; (*în sens bun*) *conscia virtus* VERG. valoarea conştientă de ea însăşi (conştiinţa valorii).

conscīvī *v.* **conscisco**

conscreor, *ārī vi. dep.* a tuşi tare, a-şi drege bine glasul PL.

conscrībillō, *āre, āvī vt.* a zgîria, a mîzgăli VARR., (*fig.*) a face numai vergi (biciuind) CATUL. *25, 11.*

conscrībō, *ere, scrīpsī, scriptum vt.* **1** a redacta, a compune, a scrie: *~ foedus* LIV., *legem, edicta, testamentum* CIC. a redacta un tratat de alianţă, o lege, edicte, un testament, *~ librum de consulatu* CIC. a compune o carte despre consulat, *epistola Graecis litteris conscripta* CAES. scrisoare scrisă cu litere greceşti; (*oc.*) *conscripta vino mensa* OV. masa pe care s-au scris cu vin litere, *stilis me totum ulmeis conscribito* PL. fă-mă numai vînătăi cu vergi de ulm; **2** a înscrie în liste: *decrevit senatus uti consul sex milia familiarum conscriberet* LIV. senatul a decis ca consulul să înscrie şase mii de familii (drept colonişti), *tres centuriae equitum conscriptae sunt* LIV. au fost create trei centurii de cavaleri, (*frecv. voc.*) *patres conscripti* senatori: *rem ad patres conscriptos detuli* CIC. am prezentat chestiunea senatorilor // **conscriptus,** *ī m.* senator: *quod sit conscripti officium* HOR. care este datoria unui senator; **3** (*spec.*) a înrola: *~ legiones* CAES. a înrola legiuni, *exercitu novo conscripto* LIV. fiind înrolată o nouă armată, *modo conscripti* LIV. cei de curînd înrolaţi, recruţii.

conscriptiō, *ōnis f.* text; scriere, operă: *falsae conscriptiones quaestionum* CIC. procese-verbale de interogatoriu false; *auctorum conscriptiones* ARN. scrierile autorilor.

conscriptor, *ōris m.* redactor, scriitor, autor QUINT.

consecō, *āre, secuī, sectum vt.* a tăia bucăţele, a tăia: *~ membra fratris* OV. a ciopîrţi membrele fratelui, *~ surculos* PLIN. a tăia ramurile.

consecrāneus (*3*) *adj.* coreligionar TERT.; care a depus jurămîntul (*împreună cu alţii*) CAPIT.

consecrātiō, *ōnis f.* **1** consacrare zeilor (a unui lucru sau a unei fiinţe) CIC.; **2** *consecratio capitis* CIC. lăsare în seama zeilor a celui vinovat de încălcarea legii CIC.; **3** zeificare a împăraţilor SUET.; **4** ceremonie magică LAMPR.

consecrātor, *ōris m.* cel care consacră (dedică, inaugurează în cinstea) divinităţii TERT.

consecrātrix, *īcis f.* cea care divinizează TERT.

consecrō (*l*) *vt.* **1** a consacra, a dedica zeilor (*făcînd inviolabil*), a închina zeilor: *~ domum, bona alicuius* CIC. a închina zeilor casa, lucrurile cuiva, *~ aedem tonanti Iovi* SUET. a-i dedica un templu lui Iupiter Tonans, *locus consecratus* CAES. loc sfinţit, *Cupidinem, quod erat consecratus, non attigit* CIC. de statuia lui Cupidon, fiindcă era închinată zeului, nu s-a atins; **2** a lăsa răzbunarea unei fărădelegi în seama zeilor din Infern, a afurisi: *te tuumque caput sanguine hoc consecro* LIV. prin acest sînge, te afurisesc pe tine şi capul tău; **3** a zeifica, a diviniza; (*fig.*) a eterniza, a face nemuritor: *~ Claudium* SUET. a-l apoteoza pe împăratul Claudius, *omne genus bestiarum Aegyptii consecraverunt* CIC. egiptenii au divinizat tot felul de animale, *cuius ratio disputandi Platonis memoria et litteris consecrata* CIC. a cărui metodă (a lui Socrate) de a discuta a fost imortalizată prin monumentele literare ale lui Platon, *beneficium carmine aeternitati consecratum* VAL. MAX. o binefacere eternizată prin poezie; **4** a atribui (ca pe ceva divin): *ars eiusque utilitas deorum immortalium inventioni consecrata* CIC. arta (medicală) şi folosul ei atribuită născocirii zeilor nemuritori.

consectāneus (*3*) *adj.* consecvent, logic: *consectaneum est credere* ARN. este logic să crezi // **consectāneus,** *ī. m.* cel care face parte din aceeaşi sectă, partizan, AUG.

consectārius (*3*) *adj.* care se deduce logic, logic CIC. // **consectāria,** *ōrum n.pl* concluzii CIC.

consectātiō, *ōnis f.* căutare, urmărire: *~ concinnitatis* CIC, urmărirea simetriei armonioase (a frazei) CIC.

consectātor, *ōris m.* aderent zelos ECCL.

consectātrix, *īcis f.* însoţitoare, amică: *libidines consectatrices voluptatis* CIC. poftele, prietenele plăcerii.

consectiō, *ōnis f.* tăiere (*a arborilor*) CIC.

consector, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a se ţine pe urmele (cuiva), a urmări de aproape: *eos cupit, eos consectatur* PL. pe ei îi doreşte, pe urma lor se ţine, *~ rivulos, fontes rerum non videre* CIC. a se ţine de nişte fire de apă (de nişte detalii) şi a nu vedea izvoarele lucrurilor; **2** (*fig.*) a urmări, a căuta să cîştige: *~ potentiam* CIC. a urmări să dobîndească trecere mare, *~ opes* CIC. a căuta bogăţii, *~ largitione benevolentiam Macedonum* CIC. a căuta să cîştige prin daruri bunăvoinţa macedonilor; **3** (*în sens ostil*) a urmări: *~ maritimos praedones* CIC. a-i urmări pe piraţi, *eos equitatu consectatus* CAES. urmărindu-i cu cavaleria, *~ aliquem clamoribus, sibilis* CIC. a urmări pe cineva cu strigăte, cu fluierături.

consectus *p. pf. v.* **conseco**

consecue *adv.* ca urmare LUCR. *5, 679* (*lecţiune nesigură*).

consecūtiō, *ōnis f.* **1** urmare, efect: *detractio molestiae consecutionem affert voluptatis* CIC. îndepărtarea unei neplăceri are ca efect plăcerea, *causas et consecutiones rerum videre* CIC. a vedea cauzele şi urmările lucrurilor; **2** încheiere, concluzie CIC.; **3** (*ret.*) îmbinare armonioasă a cuvintelor; construcţie corec-

tă CIC.; 4 dobîndire: ~ *gloriae caelestis* TERT. dobîndirea gloriei cerești.

consecūtus (*3*) *p. pf. v.* **consequor**

consecuus (*3*) *adj.* următor MAMERT.

consedeō, *ēre vi.* a ședea împreună VULG.

consēdō, *āre, āvī vt.* a potoli deplin CAT.

consēminālis (*2*) și **consēmineus** (*3*) *adj.* de specii diferite (*de semințe* sau *plante*) COL.

consēminus (*3*) *adj.* produs de specii *sau* de semințe diferite PLIN.

consenescō, *ere, senuī vi.* **1** a îmbătrîni, a ajunge la o vîrstă înaintată: (*Baucis et Philemon*) *illā consenuere casā* OV. în acea colibă, au trăit pînă la bătrînețe Baucis și Philemon, *alieno in agro exercitus consenuerat* LIV. armata îmbătrînise pe pămîntul străin; **2** (*fig.*) a se consuma, a se uza, a slăbi: *filia lacrimis consenescebat* CIC. fata se ofilea de lacrimi, *maerore consenescebat* CIC. se consuma de tristețe, *consenescunt vires* LIV. forțele slăbesc, *animum quoque patris consenuisse in affecto corpore* LIV. (credeau) că și mintea tatălui a slăbit din cauza bolii, *invidia consenescit* CIC. ura se stinge, *noster amicus Magnus, cuius cognomen consenescit* CIC. amicul nostru Pompeius, al cărui nume de „Cel Mare" își pierde sensul, *veteres leges consenuisse* LIV. (că) vechile legi și-au pierdut valoarea.

consensiō, *ōnis f.* **1** înțelegere deplină, acord unanim: ~ *universae Galliae libertatis vindicandae* CAES. acordul întregii Gallii de a-și dobîndi libertatea, ~ *summa voluntatum, sententiarum* CIC. acord complet al voințelor și părerilor, ~ *naturae* CIC. armonia universului; **2** (*peior.*) complot: ~ *scelerata* CIC. complot criminal.

consensus, *ūs m.* **1** acord unanim, învoire, consens: *omnium vestrum consensu* CAES. după părerea tuturor dintre voi (după părerea voastră a tuturor) *ex communi consensu* CAES. cu învoirea tuturor, *consensu omnium* CAES. prin asentimentul tuturor, *haud dubio consensu civitatis* LIV. cu asentimentul neîndoios al cetății, *munus consensu iniungunt* LIV. îi pun prin acord unanim sarcina, ~ *ad rempublicam recuperandam* CIC. hotărîre unanimă de a restabili republica, *in consensum vertit* TAC. a devenit regulă generală; **2** conspirație CIC.

consentānee *adv.* (*tard.*) în conformitate LACT.; în conformitate cu adevărul, plauzibil HIER.

consentāneus (*3*) *adj.* conform, de acord, potrivit cu ...: *quod erat consentaneum cum litteris* CIC. ceea ce era conform cu scrisorile, ~ *tempori* CIC. potrivit cu împrejurarea, *doctrinae sibi consentaneae* CIC. doctrine consecvente cu ele însele, (*abs.*) *vir vita ac morte consentaneus* VELL. bărbat consecvent cu sine în viață și în moarte; *consentaneum est* este logic, este natural, urmează de la sine, *non est consentaneum qui metu non frangatur, eum frangi cupiditate* CIC. nu este rațional ca acela care nu e înfrînt de frică, să fie înfrînt de pofte // **consentānea**, *ōrum n. pl.* împrejurări concordante CIC.

Consentes dii cei doisprezece zei din Olimp, care formează sfatul zeilor VARR.

Consentia, *ae f.* oraș în Bruttium (*azi, Cosenza*) // **Consentīnus** (*3*) *adj.* din Consentia // **Consentīnī**, *ōrum m. pl.* locuitori din Consentia.

consentiens, *ntis p. pr. v.* **consentio** // **adj.** unanim, concordant.

consentiō, *īre, sensī, sensum vi.* și (*rar*) *vt.* **1** a fi de acord, a fi de aceeași părere: *de amicitiae utilitate omnes uno ore consentiunt* CIC. despre utilitatea prieteniei, toți într-un glas sînt de acord, *cum his* (*oratoribus*) *philosophi consentiunt* QUINT. filozofii sînt de acord cu aceștí (oratori), *hic si sibi ipse consentiat* CIC. dacă acesta ar fi consecvent cu sine, *ad conservandam rempublicam... consentiunt* CIC. ei sînt de acord... în privința salvării statului, *in illo uno laudando consentiunt* NEP. sînt de acord în a-l lăuda numai pe el, *omnes mortales consentiunt arma esse capienda* CIC. toți oamenii sînt de acord că trebuie să se recurgă la arme, *consensum est ut...* LIV. s-a căzut de acord ca...; **2** a se înțelege, a unelti, a complota: *cognovit omnem provinciam* ~ CAES. a aflat că toată provincia uneltește, *si Gallia cum Germanis consentiret* CAES. dacă Gallia s-ar înțelege cu germanii, ~ *in Philippi necem* CURT. a pune la cale uciderea lui Filip, ~ *de urbe tradenda* NEP. a unelti predarea orașului, *se urbem inflammare consensisse* LIV. că s-au înțeles să dea foc orașului; **3** (*despre lucruri*) a se acorda, a se potrivi, a corespunde: *ratio nostra consentit, pugnat oratio* CIC. ideile noastre se potrivesc, dar limbajul nostru este deosebit, *cum vultus cum oratione non consentiret* CAES. cum înfățișarea nu i se potrivea cu vorbele, *inter se omnes partes consentiunt* CIC. toate părțile sînt în armonie între ele, *ut principiis consentiant exitus* CIC. ca sfîrșitul să se potrivească cu începuturile // **consentiens** *p. pr.* de acord, unanim: *consentiens laus bonorum* CIC. lauda unanimă a celor buni, *clamore consentienti pugnam poscunt* CIC. într-un singur glas cer lupta; **4** *vt.* (*rar*) a decide de comun acord: *consensit et senatus bellum* LIV. chiar și senatul decise de comun acord războiul, *consensa in posterum diem contio* LIV. adunarea fu decisă de comun acord pentru a doua zi.

consepeliō, *īre, īvi* (*ii*), *pultus vt.* a înmormînta împreună AMBR.

consēpio, consept... consaep...

consequens, *ntis p. pr. v.* **consequor** // **adj.** **1** (*despre frază*) care se înlănțuie regulat: *quod non est consequens* CIC. ceea ce nu este regulat construit; **2** care urmează din altceva, consecvent, logic: *cum ~ aliquod falsum sit* CIC. cînd o propoziție care rezultă din alta este falsă; ~ *est* urmează în mod logic, este logic, *hoc probato, ~ est beatam vitam contentam esse virtute* CIC. acest lucru fiind admis, urmează în mod logic că viața fericită se mulțumește deplin cu virtutea // **subst.** *n. sg.* și *pl.* consecință logică; **3** care este în legătură, învecinat: *pro verbo proprio subicitur aliud, sumptum ex re aliqua consequenti* CIC. cuvîntului propriu i se substituie un altul, împrumutat de la o idee apropiată.

consequenter *adv.* în mod consecvent, în mod logic HIER.

consequor, *sequi, secūtus sum vt. dep.* **I 1** a veni din urmă, a urma: *hic se coniecit intro; ego consequor* TER. el se vîră înăuntru; eu vin din urmă, *suis comitibus consecutis* CAES. însoțitorii săi urmîndu-l, *Lentulum magistratus consecuti sunt* CAES. pe Lentulus l-au însoțit demnitarii; **2** (*fig.*) a urmări: ~ *voluptates* CIC. a urmări plăcerile, ~ *laudem* CIC. a căuta faima, *exilitas quam ille de industria consequebatur* CIC. uscăciunea exprimării pe care acela o căuta într-adins; **3** (*fig.*) **a.** a urma (*în timp*): *has prosperas res consecuta est subita commutatio* NEP. acestor întîmplări norocoase le-a urmat o neașteptată schimbare, *reliquis consecutis diebus* CIC. în celelalte zile următoare, *Cethegum consecutus est aetate Cato* CIC. după Cethegus, a venit în ordinea timpului Cato; **b.** a urma (*ca efect, consecință*): *ex quo fit, ut pudorem rubor consequātur* CIC. așa se face că înroșirea este efectul rușinii, *quanta difficultas consequatur...* CIC. ce mare dificultate ar rezulta..., *quod dictum magna invidia consecuta est* NEP. această vorbă a adus după sine o mare ură, *is non videt quae quamque rem res consequatur* CIC. acesta nu vede ce consecință are fiecare lucru; **c.** a urma, a se ține strîns de (*o idee, un plan, un model propus*): ~ *suum quoddam institutum* CIC. a urma un anume plan al său, *mediam consilii viam consecuturus* LIV. avînd intenția să păstreze o cale de mijloc în judecata sa, ~ *sententias principum* CIC. a urma părerile conducătorilor, *quem* (*philosophum*) *consequens* CIC. luîndu-l ca model pe acest filozof. **II 1** a ajunge din urmă: *si properaris, nos consequēre* CIC. dacă te vei grăbi, ne vei ajunge din urmă, (*mil.*) *reliquos consecuti equites nostri interfecerunt* CAES. pe ceilalți, călăreții noștri, ajungîndu-i din urmă, i-au măcelărit; **2** (*fig.*) a dobîndi, a obține: ~ *quaestus* CIC. a realiza venituri, ~ *honores, potentiam, laudem* CIC. a dobîndi onoruri, trecere, faimă, ~ *ut* (*ne*) CIC. a obține ca (să nu); **3** (*despre pers.*) a cădea pe capul cuiva, a-l ajunge pe cineva (*în bine sau rău*): *tanta prosperitas Caesarem est consecuta, ut...* CAES. pe capul lui Caesar a căzut un noroc atît de mare, încît..., *si aliqua nos incommoda consequentur* QUINT. dacă vom avea parte de anumite neplăceri; **4** a ajunge pe cineva (*prin calități, talent*), a egala: *ad consequendos quos priores ducimus accendimur* CIC. sîntem aprinși de dorința de a-i egala pe cei considerați mai buni, ~ *Sallustii velocitatem* QUINT. a egala rapiditatea stilului lui Sallustius; **5** a putea să cuprindă (*în vorbe, cu mintea*): ~ *alicuius laudes verbis* CIC. a cuprinde în cuvinte meritele cuiva, *omnia istius facta memoriā* ~ CIC. a cuprinde cu mintea toate faptele acestuia, *quantum coniecturā consequebar* CIC. cît puteam să-mi dau seama presupunînd.

consermōnor, *āri vi. dep.* a conversa cu ... GELL.

conserō[1], *ere, sēvi, situm vt.* **1** a semăna, a planta, a răsădi: ~ *agros* CIC. a semăna cîmpurile, *ager arbustis consitus* SALL. teren plantat cu arbuști, ~ *arva frumento* CURT. a însămînța ogoarele cu grîu; **2** (*fig.*) a umple, a încărca: (*sol*) *lumine conserit arva* LUCR. soarele umple cîmpurile de lumină, *consitus sum senectute* PL. sînt împovărat de bătrînețe, *caecā mentem caligine Theseus consitus* CATUL. Theseus cu mintea orbită de o ceață întunecoasă.

conserō[2], *ere, serui, sertum vt.* **1** a lega (împreună), a prinde (una de alta): *conserta navigia* CURT. nave legate una de alta, *sagum fibulā consertum* TAC. manta prinsă cu o agrafă, *vir viro, armis arma conserta sunt* CURT. om lîngă om și arme lîngă arme sînt strînse laolaltă, ~ *latus lateri* OV. a strînge coapsă de coapsă, a se drăgosti; (*fig.*) *virtutes consertae* SEN. virtuți care se înlănțuie una cu alta, ~ *nocti diem* OV. a uni ziua cu noaptea (a merge zi și noapte), ~ *sermonem* QUINT. a conversa; **2** (*spec.*) a angaja (o luptă): *manum conseruit* CIC. s-a încăierat în luptă, ~ *pugnam cum aliquo* sau ~ *pugnam inter se* LIV. a se încinge la luptă cu cineva *sau* între ei, ~ *bella bellis* LUCAN. a face războaie după războaie, *conserta acies* TAC. luptă la grămadă, *sicubi conserta navis esset* LIV. dacă undeva vreo navă ar fi fost legată de a adversarului; (*abs.*) ~ *cum levi armatura* LIV. a se încăiera în lupta cu trupele ușoare ale inamicului, *duo acerrima pugna conserti exercitus* VAL. MAX. două armate încăierate într-o luptă foarte grea; (*judic.*) *ex iure te manum consertum voco* CIC. te chem să te lupți cu mine în fața judecății; **3** a forma, a îmbina: *id tegumen* (*cataphracta*) *ferreis laminis consertum* TAC. această catafractă făcută cu plăcuțe de fier îmbinate, *monile gemmis consertum* SUET. colier făcut din pietre prețioase, *lorica conserta hamis auroque* VERG. o platoșă întrețesută cu împletituri de aur.

consertē *adv.* în mod înlănțuit CIC.

consertiō, *ōnis f.* reunire ARN.

conserva, *ae f.* tovarășă de sclavie, camaradă; [dat. și abl. pl. *conservabus* DIG.].

conservābilis (*2*) *adj.* care poate fi păstrat TERT.

conservans, *antis p. pr. v.* **conservo** // **adj.** păstrător CIC.

conservātiō, *ōnis f.* păstrare; (*fig.*) conservare, respectare, menținere: ~ *frugum* CIC. păstrarea roadelor; (*fig.*) ~ *decoris* CIC. respectarea bunei-cuviințe, ~ *naturae* CIC. respectarea legilor naturii, *ob conservationem civium* CIC. pentru salvarea vieții cetățenilor.

conservātor, *ōris m.* conservator, salvator, protector: ~ *Urbis* CIC. salvatorul Romei.

conservātrix, *īcis f.* păstrătoare: *conservatrices ignis* ARN. păstrătoare ale focului sacru (vestale).

conservitium, *ii n.* sclavie comună PL.

conservō (*I*) *vt.* **1 a.** a păstra: ~ *rem familiarem diligentiā* CIC. a păstra averea prin hărnicia sa, ~ *incolumes cives* CIC. a-i păstra pe concetățeni nevătămați; **b.** (*spec.*) a păstra în viață, a cruța: *sese eos conservaturum dixit* CAES. a spus că-i va cruța, ~ *arborem* SUET. a cruța un arbore; **2** a păstra, a menține, a respecta: ~ *ordinem rerum* CIC. a păstra șirul lucrurilor, ~ *fidem erga imperatorem* CAES. a păstra jurămîntul de credință față de general, ~ *iusiurandum* CIC. a respecta jurămîntul, ~ *mortui voluntatem* CIC. a respecta voința mortului, ~ *privilegia athletis* SUET. a le menține atleților privilegiile.

conservula, *ae f.* tovarășă de sclavie SEN.

conservulus, *i m.* tovarăș de sclavie P. NOL.

consessiō, *ōnis f.* adunare, reuniune HIER.
consessor, *ōris m.* cel care şade alături, vecin (*la ospăţ, la spectacol, într-o instanţă*): *modo te consessore spectare liceat* CIC. numai să pot să privesc spectacolul avîndu-te ca vecin, *Varius iudex dicere consessori solebat* CIC. judecătorul Varius obişnuia să-i spună colegului care şedea lîngă el.
consessus, *ūs m.* 1 (*tard.*) permisiunea de a se aşeza alături; 2 adunare: *in hunc consessum Sestius venit* CIC. la aceastǎ adunare a venit Sestius, *ludorum gladiatorumque consessu* CIC. în timp ce lumea e adunată la spectacolele de jocuri şi luptele de gladiatori.
consēvī *pf. v.* **consero**[1]
consīderanter *adv.* cu prudenţă VAL. MAX.
consīderantia, *ae f.* atenţie mare VITR.
consīderātē *adv.* cu judecată, prudent CIC. ş.a.
consīderātiō, *ōnis f.* 1 observare, cercetare: ~ *naturae* CIC. observarea naturii, *considerationem intendere* CIC. a-şi îndrepta atenţia; 2 (*tard.*) *considerationem habere* SERV. a ţine seama.
consīderātor, *ōris m.* observator GELL.
consīderātus (*3*) *p. pf. v.* **consīderō** // **adj.** cumpănit, prudent CIC.
consīderō (*I*) *vt.* 1 a examina, a cerceta, a privi cu atenţie: ~ *candelabrum* CIC. a examina bine candelabrul, *cum vos considero, milites* SALL. cînd vă privesc atent, soldaţi; 2 a se gîndi, a lua seama, a cîntări cu mintea, a cugeta: *cum egomet mecum in animo vitam tuam considero* TER. cînd mă gîndesc în sinea mea la viaţa ta, *cum vos atque pericula considero* SALL. cînd mă gîndesc la voi şi la primejdii, *ex Chrysogoni iudicio Rosciorum factum consideremus* CIC. să cîntărim fapta Rosciilor după părerea lui Chrysogonus, *nunc de praemiis consideremus* CIC. acum să ne gîndim la răsplăţi, *considerandum est, ne desperet* CIC. trebuie să luăm seama să nu dispere, *considerandum est ut solum pingue sit* COL. trebuie să luăm seama ca solul să fie gras, *finitimos hostes an amicos esse velis considera* CURT. gîndeşte-te dacă vrei ca vecinii să-ţi fie duşmani sau prieteni.
consīdō, *ere, sēdī, sessum vi.* 1 a se aşeza: *considamus in umbra* CIC. să ne aşezăm la umbră, ~ *sub ilice* VERG. a se aşeza sub stejar, ~ *saxo* OV. a se aşeza pe o stîncă; 2 (*spec.*) **a.** a se aşeza la sfat, a ţine o şedinţă: *quo die in hunc reum considistis* CIC. ziua în care aţi ţinut şedinţa de judecare a acestui acuzat, *druides considunt in loco consecrato* CAES, druizii ţin consfătuiri într-un loc consacrat, ~ *ad ius dicendum* LIV. a se aduna spre a judeca; **b.** (*mil.*) a lua poziţie, a se posta: *quo in loco Germani consederant* CAES. unde germanii luaseră poziţie, ~ *haud longe a mari prope Cirtam oppidum* SALL. a se fixa pe poziţie nu departe de mare, aproape de cetatea Cirta, *sub monte consedit* CAES. s-a postat la poalele muntelui; **c.** a se stabili într-un loc; (*fig.*) a se fixa: *antequam aliquo loco consedero* CIC. înainte de a mă stabili într-un loc, ~ *Cretae* VERG. a se aşeza în Creta; *improbitas, si cuius in mente consedit* CIC. dacă perversiunea s-a fixat în mintea cuiva; 3 a se lăsa în jos, a se scufunda, a se prăbuşi: *terra consedit* LIV. pămîntul s-a lăsat, *mihi visum ~ in ignes Ilium* VERG. mi-a apărut Troia prăbuşindu-se în flăcări; (*fig.*) *consedisse urbem luctu* VERG. (că) oraşul s-a cufundat în jale; 4 (*fig.*) a se potoli, a se termina: *motus consedit* LIV. răscoala s-a potolit, *terror* LIV., *furor, cura, ferocia consedit* CIC. groaza, furia, grija, sălbăticia s-au potolit, *praesentia consederant* TAC. situaţia se potolise, *consedit utriusque nomen* CIC. numele amîndurora s-a pierdut în umbră, (*ret.*) *ut verborum iunctio varie considat* CIC. astfel ca perioadele să se termine în mod variat; [uneori, pf. *considi* PLIN., TAC. ş.a.].
consignātē *adv.* precis, just GELL.
consignātiō, *ōnis f.* document scris QUINT.
consignō (*I*) *vt.* 1 a sigila, a pecetlui: ~ *epistulas* PL. a pecetlui (a încheia) scrisorile, *tabulae signis hominum nobilium consignantur* CIC. actele sînt sigilate cu peceţile unor oameni de seamă, ~ *tabellas dotis* SUET. a încheia un act dotal, ~ *dotem* SUET. a iscăli actul dotal, ~ *decretum* LIV. a semna decretul; 2 (*fig.*) a consemna, a certifica: *isdem litteris tua quaestura consignata est* CIC. actele din vremea cvesturii tale sînt consemnate în aceleaşi documente, *antiquitas clarissimis monumentis consignata* CIC. vechimea consemnată prin cele mai vestite monumente literare.
consilescō, *ere, siluī vi.* a tăcea de tot PL.; (*fig.*) a amuţi, a se stinge GELL.
consiliārius[1] (*3*) *adj.* care dă sfaturi: *amicus ~ magis quam auxiliarius* PL. prieten care-ţi dă mai mult sfaturi decît ajutor, *consiliarium fulgur* SEN. fulger care-ţi spune ce trebuie să faci.
consiliārius[2], *iī m.* 1 sfetnic, sfătuitor: *hoc consiliario* CIC. acesta fiindu-i sfătuitor, ~ *regis* CIC. sfetnicul regelui, ~ *caedis* VELL. sfătuitor la crimă, *consiliarii in negotiis publicis* SUET. consilieri în treburile de stat; 2 interpret: ~ *Iovis* CIC. interpret al voinţei lui Iupiter.
consiliātor, *ōris m.* sfătuitor PHAEDR.
consiliātrix, *īcis f.* sfătuitoare APUL.
consilīgō, *inis f.* (*bot.*) plămînărică (*Pulmonaria officinalis*) PLIN.
consilior, *ārī, ātus, sum vi. dep.* 1 a se sfătui; *cum suis consiliandi causa colloqui* CAES. a discuta cu ai săi spre a se sfătui; 2 (*cu dat.*) a sfătui HOR. A. P. *196*.
consiliōsus (*3*) *adj.* chibzuit, cuminte FRONT.
consilium, *iī n.* 1 deliberare, consultare, consfătuire: *consilia arcana, nocturna* SALL. consfătuiri secrete, de noapte, *adhibere aliquem consilio* (*in* ~) CAES. a chema pe cineva la o consfătuire, *habere consilia domi* LIV. a ţine consfătuiri acasă, *vestris consiliis interesse* LIV. a participa la consfătuirile voastre, *in ~ itur* CIC. se trece la deliberări (la vot), *mittam in* ~ CIC. îi voi lăsa (pe judecători) să delibereze, *est res sane magni consilii* CIC. este, fireşte, o chestiune care cere multă deliberare, *quasi consilii res sit* CAES. ca şi cum chestiunea ar permite vreo deliberare, *quid efficere possis, tui consilii est* CIC. ce-ai putea să faci, e treaba ta să vezi, *vobis ~ est quid sit vobis faciendum* CIC. e treaba voastră să vedeţi ce-aveţi de făcut; 2 consiliu (de se-

natori, judecători etc.), adunare (deliberativă): ~ *publicum* consiliu de stat (senatul), ~ *publicum habere* CIC. a ţine şedinţă a senatului, *fit publici consilii particeps* CIC. participă la şedinţele senatului, *ire in* ~ CIC. a ţine consiliu, *in consilio habebat homines honestos* CIC. avea în consiliul său oameni de vază, *venisse in ~ publicae quaestionis* CIC. a fi venit ca judecător într-o instanţă pentru o afacere criminală, ~ *habitum ultrum... an* SEN. s-a ţinut un consiliu care să decidă dacă... sau..., ~ *militare* LIV. consiliu de război, *consilio convocato* CAES. convocînd un consiliu de război; **3** hotărîre (luată), plan, intenţie: *consilii socius* LIV. părtaş, asociat la plan, *certus* (*incertus*) *consilii* LIV. hotărît (şovăitor) în planul său, *in consilio permanere* CAES. a stărui în planul său, *consilio desistere* CAES. a renunţa la planul său, *consilio deorum* CAES. după hotărîrea zeilor, *comuni consilio* CAES. printr-o hotărîre comună, *quid sui consilii sit ostendit* CAES. le arată care este planul său, ~ *fugae* CURT. hotărîrea de a fugi, ~ *aedificandi* CIC. hotărîrea de a clădi, *capere* (*inire*) ~ CAES. a lua hotărîrea, *consilium cepit, ut obviam iret* CAES. a lua hotărîrea să-i iasă în cale, *iniit consilia reges tollere* NEP. a făcut planuri de a-i înlătura pe regi, *consilium ceperunt ex urbe profugere* CAES. au luat hotărîrea să fugă din oraş, ~ *erat bellum continuare* LIV. planul era să continue războiul, *hoc* (*eo*) *consilio, ut...* CIC. cu (această) intenţie ca..., *consilio* cu intenţie, dinadins, *si consilio id fecisset* CIC. dacă ar fi făcut asta dinadins, *pars forte, pars consilio oblati* LIV. unii ne-au ieşit înainte din întîmplare, alţii dinadins, *privato consilio exercitus comparaverunt* CIC. au strîns armate cu de la ei putere; **4** sfat: *bonum ~ dare* SEN. a da un sfat bun, *quid mei consilii est?* CIC. care este sfatul meu?, *consilio aut re iuvare* PL. a ajuta cu sfatul sau cu fapta, *alicuius consilio uti* CIC. a urma sfatul cuiva; **5** judecată, chibzuială (*în hotărîre*): *casu magis et felicitate quam virtute et consilio* CIC. mai mult printr-o întîmplare norocoasă decît prin virtute şi judecată, *consilii plenus* NEP. plin de chibzuinţă, *consilii satis est in me mihi* OV. am destulă judecată, *aetate et consilio omnes anteire* SALL. a-i întrece pe toţi prin vîrstă şi prin judecată.

consimilis (*2*) *adj.* cu totul asemenea: *consimili studio* TAC. printr-un zel cu totul asemănător, (*cu genit.*) *causa ~ earum causarum, quae...* CIC. o cauză cu totul asemenea acelora care..., (*cu dat.*) *cui erus erat consimilis* PL. cu care stăpînul meu era cu totul asemănător, (cu *atque* sau *et*) *consimilest atque ego* PL. este cu totul asemănător cu mine // **consimilia**, *ium n. pl.* lucruri asemănătoare GELL.

consimiliter *adv.* cu totul asemenea GELL.

consipiō, *ere, ui vi.* a fi stăpîn pe sine LIV.

consistiō, *ōnis f.* oprire (undeva) GELL.

consistō, *ere, stiti vi.* **I 1 a.** a se aşeza, a se plasa: ~ *ad mensam* CIC. a se ţine pe lîngă masă, ~ *apud ripam* SUET. a se aşeza pe mal, ~ *in collibus* CAES. a se aşeza pe coline, ~ *in medio* OV. a se aşeza la mijloc, ~ *iugis* VERG. a se aşeza pe înălţimi, ~ *limine* OV. a se aşeza pe prag, ~ *in digitos* VERG. a se ridica în vîrful degetelor; **b.** (*pf. logic*) a şedea: *constiterat quocumque modo* (*Argus*) *spectabat ad Io* OV. oricum şedea, Argus avea privirile spre Io: (*mil.*) ~ *in sinistro cornu propius montes* LIV. a se plasa la aripa stîngă mai aproape de munţi, ~ *pro castris* SALL. a lua poziţie înaintea taberei; **c.** (*oc.*) a se da de partea cuiva, a fi de acord (*cum aliquo*): *Zenonem cum Aristone verbis consistere, re dissidere* CIC. Zenon este de acord în cuvinte cu Ariston, în fapt se deosebeşte; **2 a.** a se prezenta, a apărea: *tota in illa contione Italia constitit* CIC. la acea adunare, s-a prezentat întreaga Italie; **b.** (*judic.*) a sta în faţa instanţei (*ca martor, acuzator, apărător*), a se judeca: ~ *in hac causa* CIC. a sta ca apărător în acest proces, ~ *cum matre* SEN. a se judeca cu mama sa; **c.** (*pf. logic*) *constitit* se află, este: *cum* (*sapiens*) *in mediis divitiis constitit* SEN. cînd înţeleptul este înconjurat de bogăţii, *cum in vitae fine constitimus* SEN. cînd ne aflăm la capătul vieţii. **II a.** a se opri: *consistite!* OV. opriţi-vă!, ~ *ante domum* OV. a se opri înaintea casei, *limine constiterat* OV. se oprise în prag; **b.** (*spec.*) *1*) a se opri spre a conversa (cu cineva) (*cum aliquo*): *cum hoc consistit, hunc amplexatur*, CIC. cu el se opreşte să stea de vorbă, pe el îl curtează; *2*) (*mil.*) a se opri (din marş, din fugă), a se stabili pe o poziţie: *agmen nec progredi, nec ~ audet* CURT. coloana nu îndrăzneşte nici să înainteze, nici să se oprească, *is locus ubi constitisset* CAES. acest loc unde şi-a stabilit tabăra; *3*) a se opri cîtva timp într-un loc, a rămîne; ~ *unum diem Veliae* CIC. a se opri o singură zi la Velia, ~ *in portu* LIV. a rămîne în port; *4*) a se stabili într-un loc, a se fixa: *negotiandi causa ibi constiterant* CAES. se stabiliseră acolo spre a face negoţ; *5*) a se opri asupra (unui lucru), a insista: ~ *in singulis* CIC. a se opri la cîte un lucru în parte; *6*) (*despre neanimate*) a se opri, a înceta: *ter frigore constitit Ister* OV. de trei ori Istrul a îngheţat de ger, *sanguis constitit* CURT. sîngele a încetat să curgă; (*fig.*) *constitit ira* OV. mînia s-a potolit ~ *usura debuit* CIC. plata dobînzilor a trebuit să înceteze, *omnis administratio belli consistit* CAES. orice operaţie de război încetează. **III 1** a exista, a fi, a subsista: *in singulis aetatibus vix binos oratores laudabiles constitisse* CIC. (că) în fiecare epocă de-abia au existat doi oratori demni de laudă, *omni tempore summa studia officii inter nos constiterunt* CIC. tot timpul a existat o extraordinară emulaţie de a ne îndatora reciproc, *in quo ne suspicio quidem ~ potuit* CIC. asupra căruia nici o bănuială măcar n-a putut subsista; **2** a consta, a sta, a rezulta: (*cu prep.*) *e quibus haec summa rerum consistat* LUCR. din care să rezulte acest întreg, *maior pars victus eorum in lacte... consistit* CIC. hrana lor constă în mare parte din lapte..., *rhetorice in actu consistit* QUINT. retorica se bazează pe practică, *quaestio circa res personasque ~ videtur* QUINT. chestiunea pare că se învîrteşte în jurul lucrurilor şi al persoanelor; (*spec.*) *mente* (*animo*) ~ CIC. a-şi păstra firea (calmul), *neque enim patrius ~ mentem passus amor* VERG. iubirea de părinte nu i-a permis să-şi ţină firea.

consistōriānus (*3*) *adj.* al consiliului imperial COD. IUST. // **consistōriānus**, *ī m.* consilier al împăratului AMM.
consistōrium, *iī n.* loc de întrunire TERT. ; cabinet al împăratului AMM.
consitiō, *ōnis f.* plantare CIC.
consitor, *ōris m.* plantator TIB., OV.
consitūra, *ae f.* insămînțare CIC.
consitus (*3*) *p. pf. v.* **consero**
consobrīna, *ae f.* vară (*după mamă*), vară primară, verişoară DIG.
consobrīnus, *ī m.* văr (*după mamă*), văr primar, văr CIC.
consocer, *erī m.* cuscru SUET.
consociābilis (*2*) *adj.* convenabil, potrivit AMBR.
consociātim *adv.* împreună AMM.
consociātiō, *ōnis f.* asociere, alianță CIC., LIV.
consociātus (*3*) *p. pf. v.* **consocio** // **adj.** unit CIC.
consociō (*I*) *vt.* a uni, a asocia: ~ *arma cum Gallis* LIV. a-şi uni armele cu gallii, *cum senatu consociati fuistis* CIC. ați fost uniți cu Senatul, *se* ~ *in omnia belli pacisque consilia* LIV. a se asocia la toate planurile de război şi de pace, *rem inter se consociant* LIV. îşi împărtăşesc puterea, ~ *se pelago* MEL. a se uni cu marea (a se vărsa în mare), *regnum, imperium consociant* LIV. îşi unesc domnia, conducerea, ~ *cum Gabinio consilia pestis meae* CIC. a complota împreună cu Gabinius la distrugerea mea.
consocius, *iī m.* (*tard.*) unit, legat // **consocius**, *iī m.* asociat, copărtaş; complice COD. IUST. // **consocia**, *ae f.* tovarăşă, asociată AMBR.
consocrus, *ūs f.* cuscră AUS.
consōlābilis (*2*) *adj.* **1** care poate fi consolat, consolabil CIC.; **2** consolator GELL.
consōlātiō, *ōnis f.* **1 a.** consolare, mîngîiere: (*cu genit. subiect.*) ~ *litterarum tuarum* CIC. consolarea pe care mi-o aduc scrisorile tale, (*cu genit. obiect.*) ~ *malorum* CIC. consolare în nenorociri, *me una consolatio sustentat quod...* CIC. o singură consolare mă susține, anume că...; **b.** (*spec.*) scriere, discurs de consolare: *Consolatio ad Helviam* SEN. Consolarea către Helvia (*titlul unei cărți a lui Seneca*); **2** (*rar*) încurajare: ~ *timoris* CIC. încurajare în temerile mele.
consōlātōr, *ōris m.* consolator CIC. ş.a.
consōlātōriē *adv.* în chip consolator AUG.
consōlātōrius (*3*) *adj.* de consolare CIC.
consōlātrix, *īcis f.* consolatoare AUG.
consolidātiō, *ōnis f.* (*jur.*) întărire a dreptului de proprietate; contopire a uzufructului cu proprietatea DIG.
consolidō (*I*) *vt.* **1** a consolida VITR.; **2** (*jur.*) a uni uzufructul cu proprietatea DIG.
consōlō, *āre v.* **consolor** (*pas.*), **consōlari** (*sens refl.*) a se consola GELL.
consōlor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a consola, a mîngîia: ~ *aliquem in miseriis* CIC. a consola pe cineva în nenorocire, *ut te consoler de miseriis* CIC. ca să te consolez de nenorocire; **2** (*cu neanimate*) a uşura, a îndulci, a te face să uiți: ~ *dolorem* CIC. a uşura durerea, *hanc cladem domus meae vestra felicitas consolatur* LIV. succesul vostru mă face să uit de nenorocirea casei mele, *ut crudelitatem fati consoletur aequalitas* SEN. pentru ca egalitatea să uşureze cruzimea destinului.
consomniō, *āre, āvī vt.* a vedea în vis, a visa PL.
consonans, *ntis p. pr. v.* **consono** // **adj.** într-un glas, concordant, potrivit DIG. // **subst.** *f.* consoană QUINT.
consonanter *adv.* în consonanță VITR.
consonantia, *ae f.* consonanță, acord, concordanță VITR., GELL. ş.a.
consonē *adv.* într-un glas APUL.
consonō, *āre, sonuī vi.* **1** a scoate un sunet în acelaşi timp, a răsuna: *consonuere cornicines funebri strepitu* PETR. cornişții au făcut să răsune dintr-o dată văzduhul de un cîntec funebru, *plausu fremituque virum consonat omne nemus* VERG. crîngul întreg răsună de aplauzele şi de strigătele oamenilor, (*ret.*) ~ *extremis syllabis* QUINT. a suna la fel la sfîrşitul silabelor; **2** (*fig.*) a fi în consonanță, în concordanță (cu): *per omnia consonans sibi* SEN. întru totul în concordanță cu sine.
consonus (*3*) *adj.* **1** care sună la fel, la unison: *cuncti consona voce flagitant* APUL. toți cer într-un glas; **2** (*fig.*) în armonie, potrivit: *vix satis consonum fore...* CIC. (socoteşte) că va fi puțin potrivit.
consōpiō (*IV*) *vt.* a cufunda într-un somn adînc: *somno consopiri aeterno* CIC. a se cufunda în somnul cel veşnic; (*fig., despre legi*) *consopiri* GELL. a cădea în desuetudine.
consors, *rtis adj.* **1 a.** părtaş, tovarăş: ~ *periculorum* PLIN. IUN. părtaş la primejdii, ~ *imperii* SUET. părtaş la domnie, ~ *tori* (*thalami*) OV. soție, consoartă, *consortes urbis* OV. concetățeni, ~ *in lucris* CIC. părtaş la cîştiguri; **b.** (*poet.*) comun: *consortia tecta habent* VERG. au locuințe comune; **2** comoştenitor, cel care trăieşte în comunitate de bunuri (cu cineva, ca frate, soră, rudă): *tres fratres consortes* CIC. trei frați care trăiesc la un loc, *frater germanus et* ~ *etiam censoris* LIV. frate bun al censorului şi chiar împărtăşind împreună cu el moştenirea părintească // **m.** şi **f.** (*poet.*) frate, soră: ~ *Remus* TIB. fratele său Remus, ~ *magni Iovis* OV. sora marelui Iupiter (Iuno) // **adj.** de frate, de soră: ~ *sanguis* OV. sînge de frate.
consortiō, *ōnis f.* **1** întovărăşire, asociere, comunitate: ~ *tribuniciae potestatis* VELL. asociere la puterea tribuniciană; **2** (*med.*) relație, legătură CELS.
consortium, *iī n.* **a.** participare, comunitate: ~ *regni* TAC. participare la domnie, *in consortio reipublicae esse* LIV. a participa la conducerea statului, *hoc* ~ *solum inter sapientes est* SEN. acesată comunitate există numai între înțelepți; **b.** (*spec.*) comunitate de bunuri: *si a libertis in consortio reciperetur* SUET. dacă ar fi primit de liberți ca părtaş la bunurile lor.
conspar... *v.* **consper...**
conspatior, *ārī vi. dep.* a se plimba împreună PETR.
conspector, *ōris m.* cel care scrutează: ~ *cordis, Deus* TERT. Dumnezeu, care citeşte în inimă.
conspectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **conspicio** // **adj.** **1** vizibil: *tumulus hosti* ~ LIV. movilă vizibilă pentru duşman; **2** care atrage privirile, de remarcat, chipeş, însemnat: ~ *supra modum hominis privati* LIV. remarcabil mai mult decît un simplu particular, *Galatea platano conspectior alta* OV. Galatea mai mîndră decît

un platan înalt, *patris avique fama conspectum eum faciebat* LIV. faima tatălui şi a bunicului îl făceau să fie remarcat, *ne conspectior in urbe mors foret* TAC. ca în oraş moartea lui să nu bată prea mult la ochi.

conspectus[2], *ūs m.* **1** vedere, privire; (*fig.*) faţă, ochi: *fugere conspectum alicuius* CAES. a fugi de privirile cuiva, *nebula adimit conspectum terrae* LIV. negura le ia putinţa de a vedea pămîntul, *quo longissime oculi conspectum ferebant* LIV. cît de departe ajungea privirea, *a conspectu alicuius recedere* NEP. a se retrage din faţa cuiva, *in conspectu patris* CAES. în faţa tatălui său, *venire in conspectum alicuius* (*in conspectum alicui se dare*) CIC. a veni în faţa cuiva, *illam e conspectu amisi meo* TER. am pierdut-o din ochi, *dare regiam sellam in conspectum vulgi* CURT. a pune tronul regal sub privirile mulţimii, *cadere in conspectum* NEP. a fi vizibil, *in conspectu imperatoris* CAES. sub ochii (în prezenţa) generalului, (*tibi*) *cuius prope in conspectu Aegyptus erat* CIC. (tu) care aveai Egiptul la doi paşi, (*abs.*) *in conspectu* LIV. în faţa lor (sub ochii lor); (*fig.*) *bellum ei maius erat in conspectu* LIV. avea în faţă un război mai mare; **2** (*fig.*) observare, examinare, considerare: *in conspectu animi aliquid ponere* CIC. a pune ceva sub observarea spiritului, *in hoc conspectu et cognitione naturae* CIC. în această observare şi (în acest) studiu al naturii, *ut ea* (*bona*) *ne in conspectu quidem linquantur* CIC. încît aceste bunuri nici nu vin în consideraţie (nu contează), ~ *aetatum antiquissimarum* GELL. privire (conspect) asupra celor mai vechi epoci, ~ *summae* GELL. evaluarea sumei; **3** apariţie: *conspectu suo proelium restituit* LIV. prin apariţia (prezenţa) lui, a restabilit lupta, *primo conspectu* LIV. de îndată ce a apărut; *vester, iudices,* ~ *et consessus iste* CIC. această adunare, judecători, ce se prezintă în faţa ochilor mei.

conspergō, *ere, spersī, spersum vt.* a stropi, a presăra: ~ *aras sanguine* LUCR. a stropi altarele cu sînge, *me conspersit lacrimis* CIC. m-a scăldat în lacrimi, ~ *carnem sale* COL. a presăra sare pe carne, (*poet.*) ~ *herbas viridantes floribus* LUCR. a presăra cu flori iarba care înverzeşte; (*fig.*) *oratio conspersa sententiarum floribus* CIC. stil presărat cu figuri de cugetare, *quae quadam hilaritate conspersimus* CIC. pe care le-am stropit cu oarecare umor; [*conspargo* LUCR.].

conspersiō, *ōnis f.* **1** presărare PALL.; **2** (*concrt.*) cocă TERT.

conspersus (*3*) *p. pf. v.* **conspergo**

conspexi *pf. v.* **conspicio**

conspicābilis (*2*) *adj.* **1** vizibil PRUD.; **2** demn de a fi văzut, remarcabil SID.

conspiciendus (*3*) *gerund. v.* **conspicio** // **adj.** atrăgînd privirile, remarcabil, de seamă OV.

conspicillum, *i n.* loc de unde se poate vedea PL.

conspiciō[1], *ere, spexi, spectum vt.* şi (*rar*) *vi.* **1** a-şi arunca privirile: ~ *in caelum* PL. a-şi arunca privirile spre cer, *numquam in tabernam conspexerat* PETR. nu-şi băgase niciodată nasul într-o tavernă; **2** a vedea, a observa: *ubi primum nostros equites conspexerunt* CAES. de îndată ce au văzut călăreţii noştri, *lucus, qui ex insula conspiciebatur* NEP. dumbravă care se zărea din insulă, *pertica, quae undique conspici posset* CURT. prăjină, care se putea vedea din toate părţile, ~ *milites in summo colle* CAES. a vedea soldaţii pe vîrful colinei, ~ *rugas in speculo* OV. a vedea zbîrciturile în oglindă, *quae mihi tunc est conspecta supremum* OV. care atunci a fost văzut de mine ultima oară, ~ *omnia superiora loca multitudine completa* CAES. a vedea toate locurile mai înalte ocupate de mulţime, ~ *procul Ambiorigem suos cohortantem* CAES. a-l zări de departe pe Ambiorix îmbărbătîndu-i pe ai săi, *nostros victores flumen transisse conspexerant* CAES. văzuseră că ai noştri, învingători, trecuseră fluviul, (*fig.*) *nullus error talis in L. Aem. Paulo conspectus est* VAL. MAX. nici o greşeală de acest fel nu s-a aflat la L. Aem. Paulus, *quantum ego corde conspicio mea* PL. pe cît înţeleg eu; **3 a.** a privi: *infestis oculis omnium conspici* CIC. a fi privit de toţi cu ochi răi, *Demetrium ut pacis auctorem conspiciebant* LIV. îl priveau pe Demetrius ca pe autorul păcii, ~ *locum insidiis* VERG. a căuta cu ochii un loc pentru curse; (*despre neanimate*) *si illud signum solis ortum conspiceret* CIC. dacă acea statuie ar căta (ar fi orientată) spre răsărit; **b.** (*pas.*) a fi remarcat, a atrage privirile: *se quisque conspici, dum tale facinus faceret, properabat* CAES. fiecare se grăbea să se facă văzut cînd săvîrşeşte o asemenea faptă, *arma et equi conspiciebantur* LIV. armele şi caii atrăgeau toate privirile, *ne quid faciat, quod conspici et derideri possit* SUET. să nu facă ceva care ar putea atrage atenţia şi ar fi luat în rîs.

conspiciō[2], *ōnis f.* observare a cerului de către augur VARR.

conspicor, *āri, ātus sum vt. dep.* a vedea, a observa: *ex oppido caedem suorum* ~ CAES. a vedea din cetate masacrarea alor săi, *perterritos hostes conspicati* CAES. văzîndu-i pe duşmani îngroziţi, *quem huc advenientem conspicor* PL. pe care-l văd venind aici, *quae res in nostris castris gererentur conspicatus* CAES. văzînd ce se întîmplă în tabăra noastră, *conspicor illam geminos pueros peperisse* TER. văd că aceea a născut doi copii gemeni; *conspicari* a fi văzut: *Metellus monte degrediens conspicatur* SALL. Metellus este văzut coborînd de pe munte.

conspicuus (*3*) *adj.* **1** care poate fi văzut, vizibil: ~ *polus* OV. pol vizibil, *quanto conspicui magis propugnatores* TAC. cu cît apărătorii erau mai la vedere, *undique conspicuum tabernaculum* CURT. cort care se poate vedea din toate părţile, *habere mortem in conspicuo* SEN. a avea moartea dinaintea ochilor; **2** care atrage privirile, remarcabil, important: ~ *clipeo gladioque* OV. atrăgînd privirile prin scutul şi sabia lui, ~ *formā* TAC. deosebit prin frumuseţe, *ambo conspicui* OV. amîndoi deosebit de frumoşi, ~ *fide* HOR. vestit prin lira lui, *Romanis conspicuum eum divitiae faciebant* LIV. averile îl făceau om de vază pentru romani, *feminae conspicuae* TAC. femei alese.

conspīranter *adv.* de comun acord AUG.

conspīrātiō, *ōnis f.* 1 unison, armonie, unitate: ~ *canentium* COL. acord la unison al cîntăreţilor, ~ *bonorum omnium* CIC. unitatea tuturor cetăţenilor cinstiţi, ~ omnium ad defendendam libertatem CIC. unirea tuturor spre apărarea libertăţii; 2 conspiraţie, complot: *principes conspirationis* SUET. capii conspiraţiei.

conspīrātius *adv. comp.* mai de comun acord IUST.

conspīrātus, *ūs m.* acord, armonie GELL.

conspīrō[1] (*I*) *vi.* 1 (*rar*) a răsuna împreună (*despre instrumente de suflat*): *aeraque adsensu conspirant cornua rauco* VERG. Aen. *7, 615* şi goarnele de bronz răspund cu sunetul lor aspru; 2 a se pune de acord, a se uni, a tinde spre acelaşi scop: *conspirate nobiscum* CIC. fiţi de acord cu noi, *ad liberandam rempublicam conspiravit* CIC. s-a unit spre a apăra republica, *conspirans mutuus ardor* LUCR. înflăcărarea reciprocă tinzînd către acelaşi scop, *milites conspirati pila coniecerunt* CAES. soldaţii toţi ca unul au aruncat lăncile; 3 a conspira, a complota: ~ *in caedem alicuius* TAC. a complota uciderea cuiva, ~ *in Augustum* SUET. a complota împotriva lui Augustus, ~ *ad res novas* SUET. a conspira să facă o revoluţie, ~ *cum aliquo, ut...* SUET. a complota cu cineva ca să..., *quem cum perdere conspirassent* SUET. după ce au complotat să-l ucidă pe acesta // **conspīrātī**, *ōrum m. pl.* conjuraţi.

conspīrō[2], *āre, āvī vt.* a înfăşura în spirală AUR. VICT.

conspissō, *āre, ātum vt.* a îndesa, a condensa, a face dens COL., PLIN.

conspoliō, *āre vt.* a jefui complet HIER.

conspolium, *iī n.* (un fel) de prăjitură sfinţită ARN.

conspondeō, *ēre, ndī, nsum vt.* a se angaja reciproc (la ceva): *te ne pigeat consponsi foederis* AUS. să nu-ţi pară rău de alianţa încheiată.

consponsor, *ōris m.* garant împreună cu altul CIC.

conspuō, *ere, ui, ūtum vt.* şi *vi.* a scuipa, a mînji de scuipat SEN. ş.a.

conspurcō (*I*) *vt.* a murdări, a spurca LUCR. ş.a.

conspūtō (*I*) *vt.* a acoperi de scuipat CIC.

constabiliō (*IV*) *vt.* a întări solid PL., TER.

constagnō, *āre vi.* (*despre lichide*) a se opri din curs, a îngheţa FRONT.

constans, *ntis p. pr. v.* **consto** // **adj.** 1 care se ţine, consistent, netulburat, constant, invariabil: *mellis constantior est natura* LUCR. mierea e de felul ei mai consistentă, ~ *aetas* CIC. vîrstă aşezată, *constanti vultu* LIV. cu faţa netulburată, *motus constantes* CIC. mişcări invariabile, *pace constanti* LIV. printr-o pace statornică; 2 (*moral*) ferm, statornic, care nu se dezminte; ~ *animus, mens* CIC. suflet, cuget ferm, ~ *amicus* CIC. prieten credincios, ~ *fidei* TAC. statornic în fidelitate, ~ *adversus metus* TAC. hotărît în faţa intimidărilor; 3 (ale cărui părţi se ţin între ele) coerent, concordant: *in oratione constanti* CIC. într-un discurs bine închegat, *rumores constantes* CIC. zvonuri care concordă, *inter se constantia* QUINT. lucruri care se leagă bine între ele.

constanter *adv.* 1 constant, invariabil, regulat, stabil: *aequaliter*, ~ *ingradiens oratio* CIC. o vorbire care se desfăşoară egal şi regulat, *eosdem cursus constantissime servantes* CIC. ţinînd în mod invariabil acelaşi curs; 2 ferm, cu curaj: *dolorem* ~ *ferre* CIC. a suporta curajos durerea; 3 de acord: *hi* ~ *omnes nuntiaverunt* CAES. aceştia toţi, ca un singur om, au anunţat, *sibi* ~ *dicere* CIC. a vorbi în concordanţă cu ideile sale.

constantia, *ae f.* 1 constanţă, statornicie, invariabilitate: *stellarum cursus sunt admirabili constantiā* CIC. cursurile aştrilor sînt de o statornicie minunată, ~ *testium* CIC. statornicia martorilor, ~ *vocis atque vultus* NEP. vocea şi faţa neschimbate; 2 fermitate de caracter, curaj, tărie: ~ *morum* TAC. tărie de caracter, ~ *sumendae mortis* TAC. curajul de a se sinucide; 3 concordanţă, consecvenţă: *inter augures* ~ CIC. concordanţă între auguri, ~ *dictorum atque factorum* CIC. consecvenţa în vorbe şi fapte.

Constantīna, *ae f.* oraş în Numidia, vechiul Cirta.

Constantīnopolis, *is f.* Constantinopole.

Constantīnus, *ī m.* împăratul Constantin (*anii 274–323*) // **Constantīniānus** (*3*) *adj.* constantinian.

Constantius, *iī m.* Fl. Valerius Constantius Chlorus (*împărat roman, anii 292–306*).

constat *v.* **consto**

constellātiō, *ōnis f.* poziţia aştrilor: *constellationem principis colligere* AMM. a face horoscopul împăratului.

consternātiō, *ōnis f.* 1 tulburare, înfricoşare, îngrozire: *consternationem augere* TAC. a spori groaza; 2 răzvrătire: ~ *vulgi* VAL. MAX. răzvrătirea mulţimii.

consternō[1] (*I*) *vt.* 1 a speria, a înspăimînta, a buimăci: *clamoribus ita consternavit equos, ut...* LIV. a speriat caii prin strigăte într-atît, încît..., *consternantur equi* OV. caii se sperie, *pavida et consternata multitudo* LIV. mulţime înfricoşată şi buimăcită; 2 a scoate din minţi: *tumultu iam sanos consternante* LIV. răscoala scoţîndu-i din minţi şi pe cei cuminţi, *duo populi delectus acerbitate consternati* LIV. două popoare exasperate de felul sălbatic al luării la oaste; (*oc.*) a scoate din minţi împingînd la...: *in fugam* (*fugā*) *consternantur* TAC. înnebuniţi de spaimă, o iau la fugă, *metu servitutis ad arma consternati* LIV. împinşi să ia, exasperaţi, armele de frica sclaviei.

consternō[2], *ere, strāvī, strātum vt.* 1 a acoperi (*întinzînd ca un strat*), a aşterne: ~ *spectus fronde* PLIN. a aşterne în peşteră un strat de frunze, ~ *cubile purpurea veste* CATUL. a aşterne patul cu o cuvertură de purpură, ~ *viam rosis* TAC. a aşterne drumul cu trandafiri, ~ *contabulationem lateribus lutoque* CAES. a îmbrăca planşeul cu un strat de cărămizi şi de mortar, *navis constrata* CIC. corabie cu covertă, *constrata vehicula* CURT. căruţe cu coş, (*fig.*) ~ *maria classibus* LIV. a umple mările de flote, *terram* ~ *tergo* CIC. a acoperi pămîntul cu trupul doborît; 2 (*rar*) a culca la pămînt: *tempestas signa constravit* LIV. furtuna a dat jos statuile; 3 a nivela; (*fig.*) a potoli: ~ *maria* LACT. a aşeza mările, *constrata ira* STAT., mînie potolită.

constimulātor, *ōris m.* stimulator, aţîţător AUS.

constīpātiō, *ōnis f.* adunare, concentrare VOP.; (*concrt.*) mulţime AUG.

constīpō (*1*) *vt.* a strînge la un loc, a îngrămădi: ~ *tantum numerum hominum* CIC. a strînge la un loc un atît de mare număr de oameni, *se* ~ CAES. a se îngrămădi.

constitī *pf.* al *vb.* **consisto** și **consto**

constituō, *ere, stituī, stitūtum vt.* **1 a.** a pune, a face să stea: *in eum invadunt et ante pedes Q. Manilii constituunt* CIC. năvălesc asupra lui și-l pun la picioarele lui Manilius, *struxere pyram et ferales ante cupressos constituunt* VERG. au înălțat rugul și au înfipt în fața lui chiparoșii lugubri; **b.** (*mil.*) a pune, a plasa (*într-un anumit fel*): ~ *sex legiones pro castris* CAES. a așeza șase legiuni înaintea taberei, ~ *cohortes sub colle* CAES. a plasa cohortele la poalele unei coline, ~ *naves longas ad latus apertum hostium* CAES. a plasa corăbiile la flancul descoperit al dușmanilor; **c.** (*oc.*) a opri din marș, a ordona să se oprească: *agmen constituit* SALL. a oprit din marș coloana, ~ *signa haud procul porta* LIV. a ordona să se oprească unitățile nu departe de poartă; (*fig.*) *si narratio constituitur aliquando* CIC. dacă povestirea se oprește cîteodată din cursul ei; **2 a.** a așeza (*într-un loc anumit*): ~ *plebem in agris publicis* CIC. a așeza plebea pe pămînturile statului, ~ *hiberna in Belgis* CAES. a-și stabili tabăra de iarnă în ținutul belgilor; **b.** a pune, a numi (*într-o funcție*), a face: *praefecti constituebantur* CAES. erau numiți comandanți, *quem Caesar apud eos regem constituerat* CAES. pe care Caesar îl făcuse rege al ei, *Alcibiades dux classi constituitur* IUST. Alcibiade e numit comandant al flotei; **3** a construi, a funda, a înălța, a ridica: ~ *templa arasque* SUET. a construi temple și altare, ~ *portum* NEP. a construi un port, ~ *alicui in foro statuam* NEP. a ridica cuiva o statuie în for, ~ *domos Athenis* PLIN. a-și face case la Atena; (*fig.*) *senectus fundamentis adulescentiae constituta* CIC. bătrînețe care se fundează pe temeliile tinereții; **4 a.** a institui: ~ *ludos quinquennales* SUET. a institui jocuri cincinale, ~ *decemviralem potestatem in omnibus urbibus* NEP. a institui puterea decemvirală asupra tuturor orașelor, ~ *quaestionem* CIC. a institui o cercetare; **b.** a stabili, a face: *constitui amicitiam cum aliquo* CIC. am legat prietenie cu cineva, ~ *pacem his legibus* NEP. a încheia pacea cu aceste condiții, ~ *tres legiones* CAES. a alcătui trei legiuni, *legio septima constituta ex veteranis* CIC. legiunea a șaptea constituită din veterani; **c.** a pune în formă, a forma, a dispune: *iam confirmata et constituta vox* QUINT. vocea întărită și formată, *cui bene corpus constitutum est* CIC. care are o bună constituție fizică, *animus bene constitutus* CIC. spirit echilibrat; *exordium, per quod animus auditoris constituitur ad audiendum* RH. HER. exordiul, prin care spiritul auditoriului este făcut să asculte, *viri bene naturā constituti* CIC. oameni bine înzestrați de natură; **d.** a orîndui, a organiza: *summa aequitate res constituit* NEP. a orînduit lucrurile cu cea mai mare echitate, *bene constituta civitas* CIC. stat bine organizat; **5.** a stabili, a fixa, a determina, a defini: ~ *fines imperii* SUET. a fixa hotarele imperiului, ~ *tempus, diem* CIC. a fixa timpul, ziua, *die constituta* CAES. în ziua stabilită, ~ *pretium frumento* CIC. a fixa prețul grîului, *ut erat constitutum* CIC. cum se hotărîse, *constituit ut arbitri darentur* CAES. a hotărît să fie chemați arbitri, *cum constituerit summum malum esse dolorem* CIC. de vreme ce a stabilit că durerea este răul suprem, *armorum quantum quaeque civitas efficiat constituit* CAES. a fixat ce cantitate de arme să facă fiecare trib, (*abs.*) *hic ubi Numa constituebat amicae* IUV. aici unde Numa fixa locul de întîlnire cu prietena sa, *in diem tertium constituunt* SALL. hotărăsc executarea pentru a treia zi; ~ *accusatorem* CIC. a stabili persoana acuzatorului, ~ *testes* CIC. a fixa martorii, ~ *controversiam* CIC. a defini obiectul neînțelegerii, ~ *quid sit imperator* CIC. a defini ce este un general; **6.** (*judic.*) a decide: (*druides*) *fere de omnibus controversiis constituunt* CAES. (druizii) decid în aproape toate cazurile de neînțelegeri, *de Eumene cum solus constituere non auderet* NEP. cum nu îndrăznea să decidă singur asupra lui Eumene; **7** a hotărî (să facă ceva), a lua hotărîrea: *Caesar bellum cum Germanis gerere constituit* CAES. Caesar a hotărît să facă război cu germanii, *eos retinendos non constituit* CAES. a hotărît să nu-i rețină, *constitueram ut Aquini manerem* CIC. hotărîsem să rămîn la Aquinum.

constitūtē *adv.* cu precizie BOETH.

constitūtiō, *ōnis f.* **1** constituție (fizică), natură: *corporis firma constitutio* CIC. constituție fizică robustă, *herba aliam constitutionem habet* SEN. iarba are o natură diferită; **2** organizare: ~ *reipublicae* CIC. organizare a statului; **3** dispoziție, ordine, instituție: *iustum continetur naturā vel constitutione* QUINT. dreptatea este fundată pe natură sau pe convenție; **4** definiție: ~ *summi boni* CIC. definirea binelui suprem; **5** stare, fond: ~ *causae* CIC. fondul cauzei.

constitūtor, *ōris m.* creator, fondator QUINT.

constitūtum, *ī n.* **1** (ceva stabilit, convenție) întîlnire în ziua *sau* la ora stabilite: *ad* ~ *venire* CIC. a veni la întîlnirea fixată, *cum exspectatur spectaculi* ~ SEN. cînd se așteaptă ziua fixată pentru spectacol; **2** înțelegere, învoială: *rescripsit* ~ *se cum eo habere* CIC. mi-a scris că are o învoială cu el; **3** (*pl.*) legi, dispoziții, reguli: *Scipionis constitutis nitebantur* TAC. se bizuiau pe dispozițiile lui Scipio, *cum videas naturam per constituta procedere* SEN. cînd vezi că natura procedează prin legi.

constō, *āre, stitī* (*p. viit.* **constātūrus**) *vi.* **1** (*rar*) a sta locului, a se opri: *constant, conferunt sermones inter se* PL. stau locului, vorbesc între ei, *in fossis sicubi aqua constat* CAT. dacă apa stă baltă pe undeva prin șanțuri; **2 a.** a rămîne neschimbat, a se ține tare, a se menține, a stărui: *pugna illis* ~ *non potuit* LIV. pentru ei, n-a fost posibil ca lupta să se continue (să reziste în luptă), *dum sanitas constabit, meminero* PHAEDR. îmi voi aminti cît timp mintea-mi va rămîne întreagă, *in ebrietate tentantur pedes, lingua non constat* SEN. la beție, picioarele se împleticesc și limba se încurcă, *ut non color, non vultus ei constaret* LIV. încît și-a schimbat și culoarea, și fața, *mente vix* ~ CIC. a-și păstra cu greu mințile (judecata), *ne auribus quidem atque oculis satis* ~ *pote-*

rant LIV. nici în urechi măcar şi în ochi nu mai aveau atîta nădejde, *uti numerus legionum ~ videretur* CAES. ca să pară că numărul legiunilor se menţine (este acelaşi), *si in sententia ~ voluissent* CAES. dacă ar fi vrut să stăruie în părerea lor; **b.** (*spec.*) a subsista, a exista în prezent, a fi: *antiquissimi fere sunt, quorum quidem scripta constent, Pericles atque Alcibiades* CIC. aproape cei mai vechi, dintre aceia cel puţin ale căror scrieri există în prezent, sînt Pericle şi Alcibiade, *si ipsa mens ~ potest vacans corpore* CIC. dacă sufletul poate exista prin el însuşi fără trup, (*corpora*) *quoniam fragili natura praedita constant* LUCR. fiindcă atomii sînt fragili de felul lor; **3** a consta: (*cu abl.*) *omne ius constat aut scripto aut moribus* QUINT. dreptul în întregime stă în legi scrise sau în obiceiuri, (cu *ex* şi abl.) *homo constat ex anima et corpore caduco et infirmo* CIC. omul este alcătuit din suflet şi un trup slab şi neputincios, (*ius*) *simplex e dulci constat olivo* HOR. sosul simplu se face din ulei dulce de măsline, (cu *in* şi abl.) *monuit eius diei victoriam in earum cohortium virtute ~* CAES. le-a atras atenţia că victoria din acea zi stă în vitejia acestor cohorte, *omnis reditus constabat in urbanis possessionibus* NEP. tot venitul stătea în proprietăţile urbane; **4** a costa: (*cu abl. preţului*) *turris octingentis talentis constitit* PLIN. turnul a costat opt sute de talanţi, *magno tibi constat* PLIN. te costă mult, *tanto tibi deliciae et feminae constant* PLIN. atît de mult te costă distracţiile şi femeile; (*fig.*) *virorum fortium morte victoria constat* CAES. victoria costă moartea unor bărbaţi viteji, (*cu genit. preţului*) *ne pluris remedium quam periculum constet* SEN. să nu coste mai mult leacul decît primejdia, *dimidio minoris constabit* CIC. va costa cu jumătate mai puţin, (*cu adv.*) *~ carissime* SEN. a costa foarte scump, *~ gratis* OV. a fi pe gratis; **5** a fi de acord, a corespunde, a cadra: *considerabit constetne oratio aut cum re aut ipsa secum* CIC. va examina dacă vorbirea este de acord cu fapta sau chiar cu ea însăşi, *se et sibi et reipublicae constitisse dicit* CIC. zice că el a fost de acord atît cu sine, cît şi cu republica, *sibi ~* CIC. a fi consecvent cu sine, (*abs.*) *video constare adhuc omnia* CIC. văd pînă pînă acum toate corespund; (*expr.*) *ratio constat* socoteala corespunde (este în regulă), *auri ratio constat; aurum in aerario est* CIC. socoteala aurului este în regulă; aurul e în vistierie, *deparcos esse quibus ratio impensarum constaret* SUET. (zicea că) sînt meschini aceia care ţin o socoteală exactă a cheltuielilor, (*fig.*) *scietis ~ nobis silentii nostri rationem* PLIN. IUN. veţi şti că avem o justificare (un motiv) să păstrăm tăcerea; **6** (*frecv. impers.*) a fi cunoscut, a fi clar: *~ res incipit* LIV. lucrul a început să fie sigur, *cum et factum constet et nomen, qualia sint vocatur in dubium* CIC. deoarece fapta este cunoscută şi, de asemenea, numele, nu mai rămîne îndoială decît asupra calificării lor, *constat inter omnes nihil eo fuisse excellentius* NEP.: este evident pentru toţi (toţi sînt de acord) că n-a existat nimic mai strălucit decît acesta, *omnibus constabat hiemari in Gallia oportere* CAES. era clar pentru toţi că trebuie să-şi petreacă iarna în Gallia, *mihi plane non satis constat, utrum sit melius* CIC. nu-mi este prea clar ce ar fi mai bine, *probarentne tantum flagitium, an decretum consulis subverterent parum (eis) constabat* SALL. nu ştiau prea bine dacă să aprobe astfel de mişelie sau să răstoarne decizia consulului, *mihi quidem constat nec meam contumeliam, nec meorum ferre* CIC. pentru mine este clar (sînt hotărît) să nu suport nici jignirea mea, nici pe alor mei.

constrātor, *ōris m.* cel care potoleşte AUS.

constrātum, *ī n.* punte; podea: *~ navis* PETR. coverta corăbiei; *constrata pontium* LIV. podelele podurilor.

constrāvi *pf. v.* **consterno**

constrepō, *ere, ui, itum vi.* şi *vt.* a face zgomot mare, a face larmă; a face să răsune: *ululatibus constrepentes* APUL. făcînd vacarm cu gemetele lor; *domus tota constrepebat hymenaeum* APUL. toată casa răsună de cîntecul de nuntă.

constrictē *adv.* strîns AUG.

constrictiō, *ōnis f.* strîngere la un loc PALL. (*med.*) ligatură MACR.; (*fig.*) *~ ieiunii* AUG. înăsprirea postului.

constrictō, *āre vt.* a strînge tare TERT.

constrictus (*3*) *p. pf. v.* **constringo** // **adj.** strîns, îndesat PLIN.

constringō, *ere, strinxī, strictum vt.* **1** a lega strîns, a strînge: *corpora constricta vinculis* CIC. trupurile legate strîns în lanţuri, *tu non constringendus?* CIC. nu eşti tu bun de legat?, *~ vineam* CAT. a lega viţa, *nives gelu constrictae* CURT. zăpezi îngheţate de ger; (*fig.*) *concordia communis sanguinis vinculo constricta* VAL. MAX. armonie consolidată prin legătură de înrudire, *constricta narratio* QUINT. povestire succintă; **2** (*fig.*) a ţine în frîu, a împiedica: *multis legibus constricta avaritia* LIV. lăcomie ţinută în frîu prin multe legi, *voluptates constrictae* CIC. plăceri ţinute în frîu.

constructiō, *ōnis f.* **1** construcţie, structură: *~ theatri* PLIN. IUN. construcţia teatrului, *~ hominis* CIC. structura omului, *~ lapidum* SEN. construcţie în piatră; **2** aşezare, aranjare: *~ verborum* CIC. orînduirea cuvintelor, *bibliothecam pinxerunt constructione* CIC. au dat o faţă bibliotecii prin aranjarea cărţilor.

construō, *ere, struxī, structum vt.* **1** a aduna (una peste alta), a pune şiruri-şiruri: *~ divitias* HOR. a aduna averi peste averi, *constructa pecunia* CIC. bani unii peste alţii, *constructae sunt dape mensae* CATUL. mesele sînt încărcate de bucate, *acervi nummorum apud istum construuntur* CIC. la el acasă sînt adunate grămezi de bani; (*oc.*) *dentes in ore constructi* CIC. dinţii înşiraţi în gură; **2** a construi, a alcătui: *~ aedificium* CIC. a construi o clădire, *aves sibi nidos construunt* CIC. păsările îşi fac cuiburile; **3** (*gram.*) a construi, a îmbina PRISC.

constuprātiō, *ōnis f.* pîngărire, violare FIRM.

constuprātor, *ōris m.* violator LIV.

constuprō (*I*) *vt.* a viola, a corupe: *~ matronas, virgines* LIV. a viola femei şi fete, *iudicium constupratum* CIC. judecată coruptă.

consuādeō, *ēre vi.* a îndemna stăruitor: *picus... corvus consuadent* PL. ciocănitoarea şi corbul mă îndeamnă în acest sens (îmi dau semne încurajatoare), *consuadet homini, credo* PL. cred că vrea să-l ademenească; (*vt.*) *id consuadeo* PL. asta te îndemn.
Consuālia *v.* **Consus**
consuāsor, *ōris m.* sfătuitor CIC.
consuāviō (consāviō), *āre vt.* şi **consuāvior (consāvior)**, *ārī vt. dep.* a săruta APUL.
consubsīdō, *ere vi.* a rămîne (*mai mulţi*) MIN. FEL.
consubstantiālis (*2*) *adj.* de aceeaşi natură AUG.
consubstantīvus (*3*) *adj. v.* **consubstantiālis** TERT.
consūcidus (*3*) *adj.* zemos, suculent, plin de sevă PL. Mil. *787*.
consūdēscō, *ere vi.* a asuda mult, a năduşi COL.
consūdō (*I*) *vi.* a asuda mult, a năduşi PL., COL.
consuēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a obişnui, a deprinde: ~ *filium sua sponte recte facere* TER. a-l obişnui pe fiul său să se poarte bine din propriul îndemn, *ea ne me celet consuefeci filium* TER. am obişnuit băiatul să nu-mi ascundă acestea // **consuēfīō**, *fieri* (*pas.*) a se obişnui.
consuēscō, *ere, suēvī, suētum vi.* şi *vt.* **1** a se obişnui; (*pf. logic*) *consuevi* = obişnuiesc, am obiceiul, *consueveram* = obişnuiam, aveam obiceiul: *dum* (*boves*) *consuescant* CAT. pînă ce boii să se obişnuiască (se vor obişnui), *ne id consuescant facere* VARR. ca să nu se obişnuiască să facă acest lucru, ~ *dolori* PLIN. IUN. a se obişnui cu durerea, ~ *cum aliquo* (*aliquā*) CIC. a avea raporturi intime cu cineva, *ut homines facere consuerunt* CAES. cum au obiceiul să facă oamenii, *naves quae Alexandriae esse consuerant* CAES. corăbiile care erau de obicei la Alexandria, *sicut in solemnibus sacris fieri consueverat* SALL. precum se făcea în mod obişnuit la ceremoniile religioase; **2** a obişnui: ~ *iuvencum plostro aut aratro* COL. a obişnui un juncan cu carul sau cu plugul, *bracchia consuescunt* LUCR. îşi exercită braţele; [forme sincop. de pf.; *consuesti = consuevisti, consueram = consueveram, consuēmus = consuevimus, consuesse = consuevisse* ş.a.].
consuētē *adv.* după obicei AMM.
consuētiō, *ōnis f.* legătură amoroasă PL. Amph. *490*.
consuētūdō, *inis f.* **1** obicei, uz: ~ *maiorum* CIC. obiceiul strămoşesc, *est apud Germanos ~ ut...* CAES. la germani, este obiceiul ca..., *Germanorum ~ est resistere* CAES. obiceiul germanilor este să reziste, *non est meae consuetudinis rationem reddere* CIC. nu e în obiceiul meu să dau socoteală, ~ *vitae sermonisque nostri* CIC. felul nostru obişnuit de a trăi şi a vorbi, *iam in proverbii consuetudinem venit* CIC. acesta a devenit un proverb obişnuit, *haec ad nostram consuetudinem levia sunt* NEP. acestea sînt neînsemnate după felul nostru de a vedea, *ex consuetudine sua* CAES. după obiceiul său, *consuetudine* CIC. după obicei, *pro mea consuetudine* CIC. potrivit cu obiceiul meu, *praeter consuetudinem* SUET. în afara obiceiului; **2 a.** raporturi strînse, legături intime: *cum hominibus nostris consuetudines iungebat* CIC. stabilea legături strînse cu oamenii noştri, *Atticus maiorem mihi consuetudinem cum Cossinio fecit* CIC. Atticus m-a făcut şi mai strîns legat de Cossinius, *dedit se in consuetudinem* CIC. a intrat în raporturi strînse cu el, ~ *epistularum* CIC. corespondenţă; **b.** (*spec.*) raporturi conjugale, amoroase: *Octaviae consuetudinem cito aspernatus* SUET. neglijînd repede raporturile conjugale cu Octavia, *huic* (*mulieri*) ~ *cum Aebutio fuit* LIV. această femeie era în legături de dragoste cu Aebutius, *turpis dominae ~ cum servo* QUINT. legătura de dragoste a unei stăpîne cu un sclav este de ocară.
consuētus (*3*) *p. pf. v.* **consuesco** // **adj.** obişnuit: *ut omnia pericula consueta habeam* SALL. încît sînt obişnuit cu toate pericolele, *consuetissima cuique verba* OV. cuvintele cele mai obişnuite fiecăruia.
consuēvī *pf. v.* **consuesco**
consul, *ulis m.* **1** consul (*abrev. sg.* **cos.**, *pl.* **coss.**): ~ *ordinarius* consul care intră în funcţie la 1 ianuarie, ~ *suffectus* consul interimar ales în timpul anului spre a completa o vacanţă; în timpul imperiului: consul onorific, *consules designati* consuli aleşi pentru anul următor, *pro consule* (*proconsul*) fost consul, proconsul însărcinat cu guvernarea unei provincii, *Furius Camillus pro consule Africae* TAC. Furius Camillus proconsulul Africii, *pro consule esse* CIC. a fi proconsul, (*abl. abs., indicînd anul de la întemeierea Romei prin numele consulilor*) *L. Pisone et A. Gabinio coss.* CAES. în anul cînd erau consuli L. Piso şi A. Gabinius (= anul 696 de la fundarea Romei), (*asindetic*) *M. Claudio L. Furio coss.* în timpul consulilor M. Claudius şi L. Furius, *consule Tullo* HOR. în timpul consulului Tullus, *quibus consulibus...* NEP. în care an..., *proximis consulibus* CIC. în anul precedent, *sequentibus consulibus* SUET. în anul următor, *in destinatos consules* CIC. pentru anul următor, *multos consules inter magna bona numerare* SEN. a socoti anii cei mulţi printre marile bunuri; (*ac. n. al num. ord., indicînd a cîta oară e cineva consul*) *primum* ~ LIV. prima oară consul, *C. Flaminius ~ iterum* CIC. C. Flaminius, consul pentru a doua oară, *T. Quinctio quartum consule* LIV. T. Quinctius fiind consul a patra oară; **2** (*rar*) proconsul LIV.; **3** *Consul* epitet al lui Iupiter VOP.
consulāris (*2*) *adj.* **1** de consul, consular: *comitia consularia* CIC. adunări pentru alegerea de consuli, *aetas* ~ CIC. vîrsta cerută pentru alegerea drept consul (*patruzeci şi trei de ani în timpul lui Cicero*), *femina* ~ SUET. soţie de consul, *imperium consulare* CIC. putere consulară, *exercitus* ~ LIV. armată condusă de un consul; **2** *homo* (*vir*) *consularis* fost consul // **consulāris**, *is m.* fost consul, consular: *occisus est cum liberis M. Fulvius* ~ CIC. a fost omorît împreună cu copiii lui M. Fulvius, fost consul; **3** *consularis legatus* sau *consularis* legat imperial cu rangul de consul, guvernator al unei provincii; ~ *Pannoniae* TAC. legatul imperial al Pannoniei.
consulāriter *adv.* ca un consul LIV.
consulātus, *ūs m.* consulat (funcţia de consul): *meo consulatu* CIC. în timpul consulatului meu, *ex consulatu* CIC. la ieşirea din consulat, *gerere consulatum* CIC. a exercita funcţia de consul, *abire consulatu*

CIC. a ieşi din funcţia de consul, *abdicare se consulatu* (*abdicare consulatum*) CIC. a renunţa la consulat.

consulō, *ere, suluī, sultum vi.* şi *vt.* **I** *vi.* **1** a se sfătui, a delibera, a chibzui, a reflecta: *prius quam incipias, consulto opus est* SALL. înainte de a începe, e nevoie să chibzuieşti, *post consulam* TER. mă voi gîndi după aceea, *de Rhodiis consultum est* SALL. s-a deliberat despre rhodieni, ~ *in commune* TAC., *in medium* TAC., *in publicum* PLIN., a se consulta asupra interesului geneal, ~ *in unum* TAC. a delibera în comun; **2** a avea grijă, a se îngriji, a se ocupa (de) [cu dat.]: ~ *miseris civibus* SALL. a avea grijă de bieţii cetăţeni, ~ *valetudini suae* CIC. a se îngriji de sănătatea sa, *quod miles timori quam religioni ~ consuerit* CAES. fiindcă soldatul ţine de obicei seama mai mult de frica lui decît de jurămîntul de credinţă, *male ~ patriae* NEP. a nu se sinchisi de interesul patriei, ~ *ut* (*ne*) CIC. a veghea ca (să nu); **3** a lua o măsură, a proceda (la): *de perfugis gravius consultum* LIV. în privinţa dezertorilor, s-au luat măsuri mai aspre, *in humiliores crudeliter consulebatur* LIV. faţă de cei de jos, se proceda cu cruzime, ~ *ad summam rerum* CAES. a lua măsuri în vederea interesului general. **II** *vt.* **1** a consulta, a cere sfatul, a întreba: *si me consulis, suadeo* CIC. dacă îmi ceri sfatul, te îndemn, *consuluisti me per litteras de Capua* CIC. m-ai întrebat prin scrisori despre Capua, *parvis de rebus consulimur* CIC. sîntem consultaţi despre lucruri neînsemnate, ~ *Alexandrum cui relinqueret regnum* CURT. a-l întreba pe Alexandru cui să lase domnia, ~ *aliquem utrum... an...* a cere cuiva părerea dacă..., sau..., *rem nulli obscuram consulis* VERG. ne consulţi asupra unui lucru pe care toţi îl cunosc; (*cu 2 ac.*) *consulam hanc rem amicos* PL. voi cere sfat prietenilor asupra acestui lucru, *nec te id consulo* CIC. nu te consult despre acest lucru; ~ *speculum* OV. a-şi consulta oglinda, ~ *suas vires* QUINT. a-şi măsura forţele, ~ *Phoebi oracula* OV. a consulta oracolul lui Apollo, ~ *senatum, populum, plebem* CIC., SALL. a consulta senatul, poporul, plebea, *Cicerone consulente senatus censuit* SALL. Cicero cerînd părerea, senatul a socotit, *qui de iure civili consuli solent* CIC. cei care sînt consultaţi de obicei în chestiunile de drept civil, (subînţ. *de iure*) *ii qui consuluntur* CIC. jurisconsulţii, *qui aut consuluntur aut defendunt* CIC. jurisconsulţii sau avocaţii, *si ius consuleres* LIV. dacă l-ai fi consultat asupra unor chestiuni de drept civil; **2** a examina, a discuta, a dezbate (ceva): *cum ea quae consulebantur ad exitum non pervenirent* LIV. deoarece chestiunile care se dezbăteau nu ajungeau la vreo încheiere, *nihil salutare in medium consulebantur* LIV. nu se discuta nimic folositor pentru toţi, *re consulta* LIV. chestiunea fiind dezbătută; **3** (*expr.*) *boni aliquid ~* a privi ceva ca bun, a fi mulţumit de ceva, *hoc munus rogo, qualecumque est, boni consulas* SEN. acest dar, oricum ar fi el, te rog să-l primeşti cu plăcere, *quaerebat argentum; boni consuluit invenisse minium* PLIN. căuta argint; a fost mulţumit că a găsit miniu.

consultātiō, *ōnis f.* **1** discuţie, dezbatere, deliberare: *consultationes prolatare* SALL. a amîna dezbaterile, *de urbe agroque reliqua consultatio fuit* SALL. restul discuţiei a fost despre oraş şi teritoriul său; **2** consultare, întrebare: *quid consultatione meae respondeant* CIC. ce să răspundă întrebării mele; **3** chestiune, problemă, temă: *quae de ista consultatione scripta nobis reliquerunt* CIC. ce ne-au lăsat scris (grecii) despre această chestiune, *quaestio infinita consultatio nominatur* CIC. o chestiune nedeterminată (pusă în abstract) se numeşte „consultatio".

consultātor, *ōris m.* consultator, cel care consultă un jurist QUINT.

consultātōrius (*3*) *adj.* cercetător, consultativ MACR., AUG.

consultē *adv.* cu judecată PL., LIV.

consultō[1], *adv.* într-adins, anume, cu intenţie: *non consulto, sed casu* CIC. nu cu intenţie, ci din întîmplare.

consultō[2] (*I*) *vi.* şi *vt.* **1 a.** a se sfătui, a delibera, a se chibzui: *de bello consultabant* CAES. se sfătuiau în privinţa războiului, *consultandum super re magna et atroci* TAC. trebuie să delibereze asupra unei chestiuni grave şi îngrozitoare, *consultans quonam modo flumen transirent* CURT. gîndindu-se cum ar putea ei trece fluviul, *triduum ad consultandum dare* LIV. a da trei zile de gîndire, *consultabat utrum Romam proficisceretur, an Capuam teneret* CIC. se gîndea dacă să plece la Roma sau să rămînă la Capua, ~ *in medium* (*in commune*) TAC. a se chibzui în ce priveşte interesul general; **b.** (*oc. cu dat.*) a se îngriji de: *delecti reipublicae consultabant* SALL. cei aleşi se îngrijeau de treburile statului; **2** a consulta, a întreba: *senes ad consultandum arcessunt* LIV. cheamă bătrînii spre a-i consulta, ~ *aves* PLIN. IUN. a consulta augurii.

consultor, *ārī vt. dep.* a consulta TERT.

consultor, *ōris m.* **1** sfătuitor: ~ *in proelio* SALL. sfătuitor în luptă, *cupido atque ira, pessimi consultores* SALL. pofta şi mînia, cei mai răi sfetnici; **2** cel care cere un sfat, consultant (al unui jurisconsult), client: ~ *ubi ostia pulsat* HOR. cînd clientul bate la uşă.

consultrix, *īcis f.* cea care se îngrijeşte de... CIC.

consultum, *ī n.* **1** hotărîre; decizie, măsură: *senatus ~* decret al senatului, *consulta patrum* HOR. hotărîrile senatorilor, *mollia consulta* TAC. măsuri slabe; **2** răspuns al oracolului: *consulta petis* VERG. ceri răspunsuri.

consultus (*3*) *p. pf. v.* **consulo** // **adj. 1** chibzuit, gîndit: *omnia consulta ad nos et exquisita deferunt* CIC. ne prezintă totul gîndit şi cercetat atent, *consultius est* DIG. este mai înţelept; **2** cunoscător, expert, versat: *iuris consultus* CIC. cunoscător al dreptului, *consultissimus vir divini iuris* LIV. omul cel mai versat în dreptul religios // **consultus**, *ī m.* jurisconsult CIC., HOR.

consummābilis (*2*) *adj.* care se poate desăvîrşi, perfectibil SEN.

consummātē *adv.* desăvîrşit.

consummātiō, *ōnis f.* **1 a.** sumă, total; sumar, privire generală: ~ *operarum* COL. totalul lucrătorilor, ~ *totius vitae* SEN. privire sumară asupra întregii vieţi;

b. (*oc.*) îngrămădire; concentrare CELS.; **2** ducere la bun sfîrşit, săvîrşire: ~ *operis* QUINT. realizarea operei, ~ *maximarum rerum* SEN. săvîrşirea celor mai mari lucruri, ~ *alvi* PLIN. digestia stomacului, ~ *gladiatorum* PLIN. terminarea angajamentului gladiatorilor.

consummātor, *ōris m.* cel care sfîrşeşte TERT.

consummātus (*3*) *p. pf. v.* **consummo** // **adj.** desăvîrşit, perfect: ~ *orator* QUINT. orator desăvîrşit, *vir consummatae sapientiae* SEN. om de o înţelepciune desăvîrşită, *consummatissimus iuvenis* PLIN. IUN. tînăr cu totul desăvîrşit.

consummō (*I*) *vt.* **1** a însuma, a face un total: ~ *sumptus aedificiorum* VITR. a face totalul cheltuielilor cu clădirile, *is numerus consummat per totum iugerum milia tria et ducenta* COL. acest număr însumează în total trei mii două sute de iugăre; (*fig.*) *facultas orandi consummatur natura, arte*... QUINT. talentul vorbirii este un întreg rezultat din talent înnăscut, ştiinţă...; **2** a împlini, a sfîrşi: *ante paucissimos quam consummaturi essent dies* SUET. cu cîteva zile înainte de a termina, *ad eam rem consummandam* LIV. pentru a termina cu acest lucru, ~ *vitam ante mortem* SEN. a-şi termina viaţa înainte de a muri; **3** a desăvîrşi: *Serranum consummari mors non passa est* QUINT. moartea nu i-a permis lui Serranus să ajungă la desăvîrşire.

consūmō, *ere, sumpsi, sumptum vt.* **1** a folosi, a cheltui: (cu *in* şi abl.): ~ *pecuniam in agrorum emptionibus* CIC. a folosi banii pentru cumpărări de terenuri, ~ *curam in re una* HOR. a se ocupa de un singur lucru, ~ *plurimum studii in armis* NEP. a-şi da foarte multă silinţă în deprinderea armelor, (rar, *in* şi ac.) *tota in dulces consument ubera natos* VERG. îşi vor folosi cu totul ugerele pentru odraslele dulci, ~ *aurum in ludos* LIV. a cheltui aurul pentru spectacole; **2** (*despre timp*) a-şi trece, a cheltui, a pierde: *consumendi otii causā* CIC. pentru a-şi pierde timpul liber, ~ *aestatem in Treviris* CAES. a-şi petrece vara la treviri, *in hoc cum tres horas consumpsisset* NEP. după ce a cheltuit trei ceasuri cu aceasta, ~ *diem inter metum laboremque* CURT. a-şi cheltui ziua între teamă şi muncă, *magna parte diei consumpta* CAES. după ce a trecut o mare parte din zi, (cu abl.) ~ *noctes conviviis* CURT. a-şi pierde noaptea cu chefurile, ~ *tres noctes navigatione* CAES. a cheltui trei zile cu navigaţia **3 a.** a consuma, a ajunge la capăt cu, a termina: *consumptis telis* CAES. terminîndu-se săgeţile, *consumptis lacrimis infixus haeret animo dolor* CIC. după ce lacrimile au secat, rămîne înfiptă în suflet durerea, *ignominiam consumpsistis* TAC. aţi ajuns la capăt cu neruşinarea, *precibus consumptis violentam transit in iram* OV. după ce termină cu rugăminţile, trece la o mînie violentă, *cum mare, cum terras consumpserit, aera tentet* OV. după ce va fi căutat în zadar un refugiu pe uscat sau pe mare, să încerce calea aerului; **b.** (*spec. despre hrană*) a consuma, a mînca: ~ *omne frumentum* CAES. a consuma tot grîul, ~ *vitiatum aprum* HOR. a consuma carne de mistreţ rîncedă. **4** (*fig.*) a prăpădi, a risipi, a distruge, a răpune: ~ *bona paterna* QUINT. a risipi averile părinteşti, *domus incendio consumpta* SUET. casă distrusă de incendiu, *ferrum rubigo consumit* CURT. rugina roade fierul, *consumitur annulus usu* OV. inelul se roade prin folosire, *nihil est quod non consumat vetustas* CIC. nu există nimic pe care să nu-l macine timpul, *multos pestilentia consumpsit* CAES. pe mulţi i-a răpus molima, *morbo consumptus* NEP. răpus de boală, *garrulus hunc consumet* HOR. pe acesta îl va da gata un flecar, *acie consumptus* VELL. ucis în luptă, *exercitus fame consumptus* CAES. armată sleită de foame; (*fig.*) *altitudo... collatione consumitur* SEN. înălţimea dispare prin comparaţie, *tela omnia solus pectore* ~ SIL. a primi el singur în piept toate săgeţile.

consumptiō, *ōnis f.* **1** întrebuinţare, folosire RH. HER.; **2** secătuire, sleire CIC.

consumptor, *ōris m.* distrugător CIC.; risipitor SEN.

consuō, *ere, sui, sūtum vt.* a coase (la un loc): ~ *os alicui* SEN. a-i coase (a închide) cuiva gura; *consutis dolis* PL. cu înşelătorii înnădite.

consurgō, *ere, surrexi, surrectum vi.* a se înălţa, a se ridica: ~ *toro* OV. a se ridica din pat, ~ *ad arma* VERG. a se ridica să ia armele, ~ *ad novas res* SUET. a porni la o răscoală, *Padi ripis consurgunt geminae quercus* VERG. pe malurile Padului, se înalţă doi stejari, *mare imo consurgit ad aethera fundo* VERG. marea se înalţă din străfunduri în văzduh, *consurgit bellum* VERG. izbucneşte războiul, *qua concitatione consurgat ira* QUINT. prin care aţîţare să se aprindă mînia.

consurrectiō, *ōnis f.* ridicare în picioare CIC.

consurrexī *pf. v.* **consurgo**

Consus, *ī m.* divinitate italică a vegetaţiei (*căreia îi erau dedicate serbările* Consualia, *care se ţineau în fiecare an la 21 august şi la 15 decembrie*).

consusurrō, *āre vi.* a şuşoti (cu cineva) TER.

consūtilis (*2*) *adj.* cusut (laolaltă) HIER.

contābēfaciō, *ere vt.* a istovi, a prăpădi PL.

contābēscō, *ēre, bui vi.* a se topi de tot, a se prăpădi; *cor meum contabescit* CIC. inima mi se topeşte.

contabulātiō, *ōnis f.* acoperire cu scînduri; podea; etaj CAES., APUL.

contabulō (*I*) *vt.* **1** a pune podele, a podi, a etaja: *turres contabulantur* CAES. turnurile sînt etajate, *turres contabulatae* LIV. turnuri etajate, *murum turribus contabulaverunt* CURT. au încins zidul cu turnuri legate între ele prin podele; **2** (*fig.*) a acoperi: *Hellespontum contabulavit* SUET. a acoperit Hellespontul cu un pod de corăbii, *contabulato mari molibus* CURT. marea fiind acoperită cu un pod de corăbii.

contabundus (*3*) *v.* **cunctab...**

contactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **contingo**

contactus[2], *ūs m.* **1** atingere, contact: ~ *aegrorum* LIV. contactul cu bolnavii; **2** molipsire, contact contagios: *ceterae legiones contactu bellum meditabantur* TAC. celelalte legiuni plănuiau, printr-o influenţă rea, războiul.

contāgēs, *is f.* atingere, contact LUCR. *4, 336*.

contāgiō, *ōnis f.* **1** contact: *anima calescit contagione pulmonum* CIC. suflul se încălzeşte prin contact cu plămînii, *ab omni contagione Romanorum abstine-*

re LIV. a se abține de la orice atingere cu romanii; **2 a.** contagiune, infectare: ~ *pestifera* LIV. contagiune nenorocită; **b.** (*fig.*) influență rea, exemplu dăunător: *ubi ~ quasi pestilentia invasit* SALL. cînd exemplul rău s-a întins ca o molimă, ~ *illius sceleris* CIC. influența nenorocită a acelei crime.

contāgiōsus (*3*) *adj.* molipsitor, contagios VEG.

contāgium, *iī n.* **1** contact, atingere, raport: *mala vicini pecoris contagia* VERG. atingeri nefericite cu o turmă vecină, *contagia mutua corporis atque animae* LUCR. raporturile corpului și sufletului; **2** (*fig.*) influență dăunătoare: ~ *Macedonici belli* FLOR. exemplul nefericit al războiului macedonic.

contāmen, *inis n.* atingere molipsitoare, contaminare MART. CAP.

contāminābilis (*2*) *adj.* care se poate pîngări TERT.

contāminātiō, *ōnis f.* pîngărire, corupere DIG.

contāminātor, *ōris m.* pîngăritor TERT.

contāminō (*I*) *vt.* **1** (*rar*) a amesteca, a contopi; **2** a mînji, a pîngări, a corupe: *sanguine se non contaminarunt* CIC. nu s-au mînjit cu sînge, *contaminatus facinore* CAES. pîngărit de crimă, *veritatem ~ mendacio* CIC. a altera adevărul prin minciună.

contātiō *v.* **cunctatio**

contātus (*3*) *adj.* înarmat cu țepușă VEG.

contechnor, *āri, ātus sum vt. dep.* a meșteri, a urzi PL. Ps. *1096.*

contegō, *ere, texī, tectum vt.* **1** a acoperi (*spre a proteja sau a ascunde*): *ferae pelle contectus* SUET. acoperit cu o piele de animal sălbatic, ~ *corpus Galbae* TAC.; a îngropa trupul lui Galba; **2** a ascunde: ~ *libidines* CIC. a-și ascunde poftele, ~ *factam iniuriam* TER. a ascunde nedreptatea săvîrșită.

contemerō (*I*) *vt.* a pîngări, a profana OV.

contemnendus (*3*) *gerund. v.* **contemno** // **adj.** fără valoare, neînsemnat CIC.

contemnificus (*3*) *adj.* disprețuitor LUCIL.

contemnō, *ere, tempsī, temptum vt.* **1** a disprețui, a socoti de mică valoare, a nesocoti: ~ *mortem* CIC. a disprețui moartea, ~ *Romam prae Capuam* CIC. a socoti de mai mică valoare Roma față de Capua, ~ *morbum initio* NEP. a neglija boala la început, ~ *consilium* TER. a nu lua în seamă sfatul; **2** (*poet.*) a brava, a sfida: (*arbores*) ~ *ventos assuescant* VERG. arborii să se obișnuiască să înfrunte vînturile, *pinus contempserat undas* TIB. corabia sfidase valurile.

contemperātiō, *ōnis f.* amestec bine dozat AUG.

contemperō (*I*) *vt.* **1** a amesteca potrivind (*făcînd mai dulce, mai ușor*); a tempera: *cantharum mulso contempera* APUL. umple vasul cu un amestec potrivit de vin și miere; **2** a adapta, a face egal AUG.

contemplābilis (*2*) *adj.* **1** vizibil; **2** care izbește la țintă AMM.

contemplābiliter *adv.* ținînd bine AMM.

contemplābundus (*3*) *adj.* care contemplă TERT.

contemplātiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) țintire CIC.; **2 a.** privire, cercetare, examinare, contemplare: ~ *caeli* CIC. contemplarea cerului, ~ *rerum naturae* CIC: cercetarea fenomenelor naturii; **b.** (*tard.*) luare în considerație: *et personarum contemplatio habenda est* DIG. trebuie să se țină seama și de persoană.

contemplātīvus (*3*) *adj.* teoretic, speculativ SEN. Ep. *95, 10.*

contemplātor, *ōris m.* **1** contemplator, cercetător; **2** (*tard.*) țintaș.

contemplātrix, *īcis f.* observatoare CELS., APUL.

contemplātus, *ūs m.* contemplare OV.; (*oc.*) *pro contemplatu* (*alicuius*) *rei* MACR. avînd în vedere un lucru.

contemplō, *āre vt.* (*arh.* și *tard.*) *v.* **contemplor**

contemplor, *āri, ātus sum vt. dep.* a privi atent, a examina: *cum intueor et contemplor unumquemque vestrum* CIC. cînd vă privesc și vă examinez pe fiecare dintre voi, ~ *lituras codicis* CIC. a examina ștersăturile la un manuscris, *ut totam causam quam maxime contemplemini* CIC. ca să examinați cît mai bine întreaga cauză.

contemporālis (*2*) și **contemporāneus** (*3*) *adj.* [cu dat.] contemporan GELL.

contemporō, *āre vi.* a fi din același timp (a fi contemporan) TERT.

contemptibilis (*2*) *adj.* de disprețuit DIG.

contemptim *adv.* cu dispreț, disprețuitor SEN.

contemptiō, *ōnis f.* disprețuire, dispreț: ~ *pecuniae* CIC. disprețuirea banilor, *hostibus in contemptionem venire* CAES. a ajunge să fie disprețuit de dușmani, *haec res contemptionem ad omnes attulit* CAES. acest fapt le-a adus disprețul tuturor.

contemptor, *ōris m.* disprețuitor: ~ *divum* VERG. disprețuitorul zeilor, ~ *nostri* OV. cel care ne disprețuiește // **adj.** *contemptor animus* SALL. suflet disprețuitor.

contemptrix, *īcis f.* disprețuitoare.

contemptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **contemno** // **adj.** de disprețuit: *contemptior in dies* SUET. cu fiecare zi mai de disprețuit, *contemptissimorum consulum levitas* CIC. neseriozitatea celor mai de disprețuit consuli.

contemptus[2], *ūs m.* **1** (*act.*) disprețuire, dispreț: ~ *doloris* QUINT. disprețuirea durerii, ~ *sui alienique* TAC. disprețul de sine și de altul; **2** (*pas.*) faptul de a fi disprețuit: *contemptu laborare* LIV. suferea de a fi disprețuit, *Gallis brevitas nostra contemptui est* CAES. gallilor statura noastră mică le este obiect de dispreț.

contendō, *ere, tendī, tentum vt.* și *vi.* **1** a întinde (cu putere), a încorda: ~ *arcum* VERG. a încorda arcul, ~ *vincla* VERG. a strînge bine legăturile, *fides contenta nervis* CIC. liră bine acordată, ~ *oculos* LUCR. a-și încorda ochii, ~ *summas vires de palma* LUCR. a-și încorda toate puterile pentru victorie; (*poet.*) a arunca: *nervo contendere telum* VERG. (= *nervo contento telum emittere*) a arunca o săgeată din arcul încordat, ~ *hastam* VERG. a arunca sulița; **2** a se strădui din răsputeri, a se sili: *voce contendam, ut populus hoc audiat* CIC. îmi voi forța cît pot glasul ca poporul să audă acest lucru, *ea ne fierent contendit* CIC. s-a opus la aceasta din răsputeri, *fugā salutem petere contendunt* CAES. se silesc să-și salveze viața cu fuga, *tranare contenderunt* CAES. s-au silit să treacă înot; **3** a se sili să ducă la capăt un drum, a se grăbi, a se îndrepta spre: ~ *nocte una tantum itineris* CIC. a se sili să facă într-o singură noapte atîta drum, ~

per ea loca NEP. a mărşălui prin aceste locuri, *quo contenderat, pervenit* NEP. a ajuns în locul spre care pornise, *in castra Manlium contendit* SALL. s-a îndreptat spre tabăra lui Manlius, ~ *ad Rhenum* CAES. a se îndrepta spre Rin, ~ *in Italiam maximis itineribus* CAES. a porni spre Italia în marşuri forţate; 4 a căuta să obţină (ceva), a cere cu stăruinţă, a solicita: ~ *honores* VARR. a căuta să obţină demnităţi; (cu *ab* şi abl.) *a me valde contendit de reditu in gratiam* CIC. îmi cere insistent să ne împăcăm, *beneficium ad eum detuli, qui a me contenderat* CIC. am făcut serviciul aceluia care mi-l ceruse stăruitor, *contendit ab eo, ut causam cognosceret* CIC. îi cerea stăruitor să instruiască procesul, *Caesar a militibus contendit, ne facultatem... dimitterent* CAES. Caesar cerea stăruitor soldaţilor să nu piardă prilejul..., *neque ego hoc contendo, quod iam difficile est, mutare animum* CIC. eu nu cer, ceea ce este şi greu acum, să-ţi schimbi caracterul; **5** a susţine cu tărie, a afirma: *apud ephoros contendit falsa esse delata* NEP. a susţinut ferm în faţa eforilor că le-au fost prezentate rapoarte false, ~ *ausim nihil nos scientes fecisse* LIV. aş îndrăzni să afirm că noi n-am făcut nimic cu bună ştiinţă; **6** a se strădui să învingă, a se măsura în luptă (cu cineva), a se lupta, a rivaliza: *turpe contendere erat, sed cedere visum turpius* OV. era ruşinos să se încerce în luptă, dar i s-a părut şi mai ruşinos să cedeze, *Antigone ausa contendere cum consorte Iovis* OV. Antigona care a îndrăznit să se măsoare cu soţia lui Iupiter, ~ *cum Sequanis bello* CAES. a se măsura în război cu secvanii, ~ *parvulis proeliis cum nostris* CAES. a se încăiera în lupte mici cu ai noştri, ~ *mecum ingenio et arte* PROP. a se întrece cu mine în talent şi în artă, ~ *contra vim gravitatemque morbi* CIC. a lupta contra puterii şi gravităţii bolii, *non contendam adversus te* CIC. nu voi lupta împotriva ta, *contendis Homero* PROP. rivalizezi cu Homer, ~ *cum eo de principatu* NEP. a rivaliza cu acesta pentru întîietate, *inter se de praemiis contendebant* CAES. îşi disputau între ei premiile; **7** a pune faţă în faţă, a compara, a confrunta: ~ *ipsas causas, quae inter se confligunt* CIC. a pune faţă în faţă cauzele înseşi care se înfruntă, ~ *annales nostros cum scriptura eorum* TAC. a compara analele mele cu scrierile acelora, ~ *Aquinatem fucum Sidonio ostro* HOR. a compara boiaua de Aquinum cu purpura tireniană.

contenebrascō, *ere, brāvi vi.* a se întuneca VARR.

contenebrātiō, *ōnis f.* întunecare ECCL.

contenebrō, *āre vt.* a întuneca de tot TERT.

contentē[1] *adv.* [*contendo*] cu încordare: ~ *dicere* CIC. a vorbi cu energie, *contentius ambulare* CIC. a se plimba forţînd mai mult pasul, *contentissime clamitare* APUL. a striga cît îl ţine gura.

contente[2] *adv.* [*contineo*] strîns, cu bani puţini PL.

contentiō, *ōnis f.* **1** încordare, sforţare, tensiune: *labor corporis et* ~ *animi* CIC. efortul fizic şi încordarea sufletească, *contentiones vocis et remissiones* CIC. ridicările şi coborîrile tonului, *summa* (*maxima*) *contentione* CIC. cu cea mai mare sforţare; **2** conflict, dispută, rivalitate, luptă: *de regno cum aliquo contentionem habere* NEP. a avea conflict cu cineva în privinţa domniei, ~ *honorum* CIC. lupta pentru demnităţi, *Antiochus magna contentione belli superatus* CIC. Antiochus învins într-o mare înfruntare pe cîmpul de luptă; **3** confruntare, comparaţie: *si contentio quaedam et comparatio fiat* CIC. dacă s-ar face o punere faţă în faţă şi o comparaţie, *hominum contentionem facere* CIC. a face o comparaţie între oameni; **4** (*spec.*) **a.** (*ret.*) antiteză (alăturare a unor idei opuse) RH. HER.; **b.** (*gram.*) grad de comparaţie VARR.

contentiōsē *adv.* **1** căutînd motiv de ceartă; **2** cu încăpăţînare QUINT., ECCL.

contentiōsus (*3*) *adj.* certăreţ, şicanor: *oratio pugnax et contentiosa* PLIN. IUN. vorbire polemică şi plină de şicane.

contentiuncula, *ae f.* mic conflict APUL.

contentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **contendo** // **adj.** încordat, întins: *iam contento, iam laxo fune* HOR. cu funia cînd întinsă, cînd slobodă, *contenta acies oculorum* LUCR. privire fixă a ochilor, *contenta cervice* VERG. cu grumazul încordat; (*fig.*) *ratio in qua contenta mens fuit* LUCR. sistem filozofic asupra căruia s-a concentrat mintea, *mens interrita mansit, exsiliis contenta suis* OV. mintea mi-a rămas neînfricoşată, absorbită fiind de exilul său, *ad tribunatum contento cursu veniamus* CIC. să trecem, grăbind pasul, la tribunatul lui.

contentus[2] (*3*) *p. pf. v.* **contineo** // **adj.** (limitat, limitîndu-se) mulţumit: (cu abl.) *parvo* (*paucis*) ~ HOR. mulţumit cu puţin, ~ *suo* PLIN. IUN: mulţumit cu ce-i al său, *nec possidendis agris publicis contentos esse* LIV. şi nu sînt mulţumiţi cu acapararea terenurilor statului, *eo* ~ *quod...* (~ *quod...*) CIC. mulţumit cu faptul că... (*eo*) ~ si... SEN. mulţumit dacă... ~ *hoc erat, ut...* era mulţumit cu faptul că... ~ *consequi* QUINT. mulţumindu-se de a dobîndi, *contenti id unum dixisse* VELL., mulţumiţi de a fi spus numai aceasta, (*rar cu genit.*) ~ *victoriae* TER. mulţumit de victorie; (*abs.*) *contentiores* PL. mai moderaţi.

Conterebromius (*3*) *adj.* (*cuvînt inventat de Plautus*) care calcă mulţi struguri.

conterminō, *āre vi.* a se învecina [cu dat.]

conterminus (*3*) *adj.* vecin, învecinat, în hotar cu...: ~ *ager* PLIN. ogor vecin, (cu dat., abl., genit.) *Aethiopia Aegypto contermina* PLIN. Etiopia în hotar cu Egiptul, *locus* ~ *fonti* OV. loc vecin cu un izvor // **conterminus**, *ī m.* vecin // **conterminum**, *ī n.* ţinut vecin, vecinătate: *in conterminum Arabiae* PLIN: în ţinutul învecinat cu Arabia.

conternō, *āre vi.* a fi în al treilea an VULG.

conterō, *ere, trīvi, trītum vt.* **1** a zdrobi (pisînd) a pisa: ~ *medium scillae* VARR. a pisa un miez de ceapă, ~ *infamia pabula horrendis succis* OV. a pisa buruieni rele în sucuri otrăvitoare; **2** a uza, a toci, a zdrobi: *conteritur ferrum* OV. fierul se roade, ~ *viam Sacram* PROP. a toci pietrele de pe Via Sacra, ~ *corpora et manus in silvis emuniendis* TAC. a-şi zdrobi trupurile şi mîinile cu defrişarea pădurilor, *tu, tua me oratione me conteris, mulier* PL. cu vorbirea ta mă omori, femeie; *se* ~ sau (*pas.*) *conteri* a se zdrobi, a se os-

teni: *se, ut Plato, in musicis, geometria, astris conteret?* să se ostenească el, ca Platon, cu muzica, cu geometria, cu studiul aştrilor?, *cum praesertim in causis et in negotiis conteramur* CIC. mai ales că ne tocăm forţele în procese şi în afaceri; **2 a.** (*despre timp, energie*) a pierde, a prăpădi, a consuma: ~ *frustra tempus* CIC. a pierde vremea degeaba, ~ *aetatem in litibus* CIC. a-şi prăpădi viaţa în procese, ~ *omne otiosum tempus in studiis* CIC. a-şi petrece orice moment liber cu studiile; **b.** (*oc.*) a istovi, a secătui: *quae sunt horum temporum, ea contrivimus* CIC. tot ce se poate spune despre împrejurările actuale am terminat de spus, *communia et contrita praecepta* CIC. precepte banale şi răsuflate.

conterrāneus, *ī m.* compatriot PLIN.

conterreō, *ēre, uī, itum vt.* a îngrozi, a înspăimînta: *cervus venantum vocibus conterritus* PHAEDR. cerbul înspăimîntat de strigătele vînătorilor, *hic apparatus conterruit Campanos, ne Romani bellum inciperent* LIV. aceste pregătiri au băgat în campanieni frica să nu înceapă romanii războiul.

contesserātiō, *ōnis f.* legături de ospitalitate TERT.

contesserō, *āre vi.* a contracta legături de ospitalitate (*schimbînd cu cineva semne de recunoaştere*) TERT.

contestātē *adv.* în mod incontestabil AUG.

contestātiō, *ōnis f.* **1** declaraţie în prezenţa martorilor, atestare: ~ *iniuriae* GELL. denunţare a unei nedreptăţi, ~ *litis* GELL. începerea unui proces prin citarea martorilor; **2** rugăminte insistentă, conjurare CIC.

contestificor, *ārī vt. dep.* a atesta (împreună cu alţii) TERT.

contestor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a chema ca martori, a invoca: ~ *deos hominesque* CIC. a lua ca martori zeii şi oamenii; **2** (*jur.*) ~ *litem* CIC. a intenta un proces (producînd martori), *cum lis contestata esset* CIC. după ce procesul a fost început // **contestatus** (*3*) *adj.* (*fig.*) atestat, dovedit: *contestata virtus* CIC. virtute încercată, (*abs.*) *contestato* DIC. cu ajutorul martorilor.

contexō, *ere, texuī, textum vt.* **1** a ţese (la un loc), a întreţese, a împleti: *vilis (ovium) contextis homines vestiuntur* CIC. oamenii sunt îmbrăcaţi cu lînă ţesută, *contexta viminibus membra simulacrorum* CAES. membrele figurilor omeneşti împletite din răchită, *totus e argento contextus* TIB. bătut în întregime în argint; **2** (*fig.*) a uni, a lega (între ele): *aetas hominis cum superiorum aetate contexitur* CIC. viaţa unui om este legată de viaţa înaintaşilor, *in verbis singulis et contextis* QUINT. la cuvintele luate în parte sau legate între ele, *sceleribus scelera contexens* SEN. urzind crime după crime, ~ *longius hoc carmen* CIC. a prelungi citarea acestei poezii, *sapientis contexitur gaudium* SEN. Ep. *72, 4* bucuria înţeleptului este un tot neîntrerupt; **3** a forma (îmbinînd laolaltă), a alcătui: *trabibus contextus acernis equus* VERG. cal făcut din bîrne de arţar îmbinate; (*fig.*) ~ *orationem* CIC. a alcătui un discurs, ~ *crimen* CIC. a ticlui o acuzaţie.

contextē *adv.* legat, cu legătură CIC.

contextim *adv.* făcînd un ţesut PLIN.

contextiō, *ōnis f.* **1** compunere; **2** alcătuire: ~ *libri* AUG. alcătuirea unei cărţi.

contextus[1] (*3*) *p. pf. v.* **contexo** // **adj.** înlănţuit, legat, neîntrerupt: *contexta corpora* LUCR. corpuri compacte, *contextae voluptates* CIC. plăceri neîntrerupte, *historia contexta* NEP. istorie continuă.

contextus[2], *ūs m.* ţesătură, îmbinare, înlănţuire, ansamblu: ~ *corporum* LUCR. îmbinarea părţilor corpurilor, ~ *orationis* CIC. ţesătura discursului, ~ *rerum ac verborum* QUINT. înlănţuirea faptelor şi cuvintelor, *in contextu operis* TAC. în corpul lucrării.

conticeō, *ēre vi.* şi *vt.* **1** a tăcea CIC.; **2** a trece sub tăcere VAL. FL.

conticescō, *ere, ticuī vi.* **1** a tăcea, a înceta să vorbească, a amuţi: *inter se loquebantur: intravi, conticuerunt* PLIN. IUN. vorbeau între ei: cum am intrat eu, n-au mai scos o vorbă, *nulla aetas de tuis laudibus conticescet* CIC. nici o epocă nu va trece sub tăcere meritele tale; **2** (*fig.*) a înceta, a se potoli: *conticescebat tumultus* LIV. răzvrătirea se potolea, *conticuit hoc studium nostrum* CIC. această rîvnă a mea a încetat.

conticinium, *iī n.* prima parte a nopţii; [alte forme: *conticinnum, ī n.* PL., *conticium* sau *conticuum, ī n.* MACR.].

contigī *pf. v.* **contingo**

contignātiō, *ōnis f.* **1** schelă, căpriori CAES.; **2** etaj LIV.

contignō, *āre, ātum vt.* a acoperi cu traverse, a podi PLIN.

contiguus (*3*) *adj.* **1** care atinge: *contigui ictus* GELL. lovituri care ating ţinta (precise); **2** învecinat, vecin, care este aproape: (cu dat.) *pars circi, Aventino contigua* TAC. partea circului care se învecinează cu Aventinul, *litoribus contigui navigabant* AMM. navigau ţinînd ţărmurile, ~ *Valens quinquagesimo anno* AMM. Valens, care atingea cincizeci de ani, *suspiciones veritati contiguae* AMM. bănuieli care se apropiau de adevăr; **3** (*pas.*) accesibil, la o aruncătură de...: *ubi contiguum missae fore credidit hastae* VERG. Aen. *10, 457* cînd l-a crezut că va fi la o aruncătură de suliţă.

continens, *ntis p. pr. v.* **contineo** // **adj. 1** în atingere, apropiat, vecin; (*în timp*) imediat următor: (cu dat.) *huic (mari)* ~ *aer* CIC. aerul care este în atingere cu această mare, *huic fundo continentia praedia* CIC. pămînturile învecinate cu acest teren; (cu *cum* şi abl.) *pars ea quae cum Cilicia* ~ *est* CIC. acea parte care este învecinată cu Cilicia; (*în timp*) *continentibus diebus* CAES. în zilele imediat următoare, (*fig.*) *timori malum* ~ *fuit* LIV. nenorocirea a urmat imediat temerii (de acest rău), *quae sint continentia cum ipso negotio* CIC. cele ce stau în strînsă legătură cu cauza // **continentia,** *ium n. pl.* locuri învecinate *continentia usque Atho montem* PLIN. locurile învecinate pînă la muntele Athos; **2** neîntrerupt, continuu: *continentia bella* CAES. războaie neîntrerupte, *continenti labore* CAES. prin muncă neîntreruptă, *continenti cursu* LIV. tot într-o fugă, *continenti spiritu* CIC. dintr-o suflare // **continens** (subînţ. **terra**) *f.* uscat, continent: *ex continenti in insulam traicere* CURT. a trece de pe uscat în insulă, *in continentem legatis missis*

CAES. fiind trimişi soli (din Britannia) pe continent; 3 (*fig.*) reţinut, moderat, cumpătat: *continentior in vita hominum quam in pecunia* CAES. mai reţinut în privinţa vieţii cetăţenilor decât cu banii, *homines continentissimi* CIC. oamenii cei mai cumpătaţi //**continens**, *ntis n.* (*ret.*) ceea ce este esenţial, principal: ~ *causae* QUINT. fondul dezbaterii, *continentia causarum* CIC. punctele principale ale cauzelor.

continenter *adv.* 1 fără întrerupere, continuu: *tota nocte* ~ *ierunt* CAES. au mers toată noaptea fără întrerupere, ~ *sedetis* CATUL. şedeţi la rînd; 2 (*fig.*) cumpătat: ~ *vivere* CIC. a trăi cumpătat.

continentia, *ae f.* 1 abţinere, continenţă: *ex continentiā* SUET. din cauză că s-a stăpînit; 2 cumpătare: ~ *in victu* CIC. cumpătare la mîncare; 3 (*tard.*) conţinut: ~ *operis* MACR. conţinutul operei; 4 vecinătate: ~ *regionum* MACR. vecinătatea regiunilor.

contineō, *ēre, tinuī, tentum vt.* 1 a ţine laolaltă, a ţine bine: *regulae continent lateres* CAES. şipcile ţin laolaltă cărămizile, *sutura, si nimis rara est, non continet* CELS. cusătura, dacă e prea rară, nu ţine, *contine, quaeso, caput* PL. ţine-mi, te rog, capul, *agger altiore aqua non contineri potest* CAES. terasamentul nu poate să se ţină (compact) din cauza apei mai adânci, *si nulla vi contineretur* CIC. dacă (materia) n-ar fi ţinută laolaltă de nici o forţă; 2 (*oc.*) a lega, a uni: *pars oppidi mari disiuncta ponte continetur* CIC. o parte a oraşului, despărţită printr-un braţ de mare, este legată printr-un pod, *oppidum Genabum pons fluminis continebat* CAES. un pod peste fluviu lega oraşul Genabum de celălalt mal, (*fig.*) *omnes artes cognatione quadam inter se continentur* CIC. toate ştiinţele se leagă între ele printr-un fel de înrudire, *non beneficiis mutuis, sed communi odio contineri* NEP. (păreau) că sunt legaţi nu prin servicii reciproce, ci prin ura comună; 3 a păstra, a menţine: *arida continent odorem diutius* PLIN. corpurile uscate păstrează mai mult timp mirosul, *nec ulla res vehementius rempublicam continet quam fides* CIC. nimic nu menţine mai mult un stat ca buna-credinţă, *hostium metus disciplinam veterem continebat* HOR. teama de duşmani ţinea vie vechea disciplină, ~ *Belgas in officio* CAES. a-i menţine pe belgi cu simţul datoriei; 4 **a.** a ţine undeva (constrîngînd), a nu lăsa liber: ~ *legiones uno loco* CAES. a ţine legiunile într-un loc, ~ *milites in castris* CAES. a-i ţine pe soldaţi în tabără, ~ *ventos carcere* OV. a ţine vînturile în temniţă, *intra eas silvas hostes in occulto se continebant* CAES. duşmanii se ţineau ascunşi în aceste păduri, ~ *domi* SUET. a rămîne acasă, ~ *suo se loco* CAES. a rămîne la locul lui; **b.** (*oc. la pas., frecv. despre locuri*) a fi închis, încins, înconjurat: *vicus altissimis montibus undique continetur* CAES. satul este încins din toate părţile de munţi foarte înalţi, *undique loci naturā Helvetii continentur* CAES. helveţii sînt strînşi de pretutindeni de natura terenului, *nec luctus muris urbis continebatur* CURT. jalea trecea dincolo de zidurile oraşului; 5 a reţine, a opri, a ţine în frîu, a ţine (oprind): ~ *risum* CIC. a-şi ţine rîsul, ~ *oppida magis metu quam fide* LIV. a ţine în ascultare oraşele mai mult prin frică decît prin credinţă, ~ *omnes cupiditates* CIC. a-şi înfrîna toate poftele, *non potest exercitum is ~ imperator, qui se ipsum non continet* CIC. nu poate să-şi ţină în frîu armata generalul care nu se domină pe sine, *suos a proelio continuit* CIC. i-a oprit pe ai săi să dea lupta, *milites continet, ne progrediantur* CAES. îi opreşte pe soldaţi să înainteze, *vix continebatur, quominus eum occideret* CURT. cu greu era împiedicat să nu-l ucidă, *male me, quin vera faterer, continui* OV. cu greu m-am stăpînit să nu spun adevărul; 6 a conţine, a cuprinde; (*pas.*) *contineri* (*aliqua re*) a consta, a fi format, a se baza: *reliquum spatium mons continet* CAES. un munte cuprinde restul terenului, *quattuor genitalia corpora mundus continet* LUCR. lumea conţine patru elemente, *liber primus continebit...* CIC. cartea întîi va cuprinde..., *non venis et ossibus continentur dii* CIC. zeii nu sînt formaţi din vine şi oase, *versus paucis pedibus continetur* QUINT. versul este compus din puţine picioare, *artes quae coniecturā continentur* CIC. ştiinţele care se bazează pe conjecturi.

contingō[1], *ere, tigī, tactum vt.* şi *vi.* 1 a atinge: ~ *pede undas* OV. a atinge apa cu piciorul, ~ *sidera comā* OV. a atinge stelele cu coroana lui (un copac), ~ *terram osculo* OV. a săruta pămîntul, ~ *cibos sale modico* CELS. a da un praf de sare bucatelor; 2 (*oc.*) **a.** a apuca: ~ *habenas manibus* OV. a apuca frîul în mîini; **b.** a se atinge (de), a gusta: ~ *cibum* OV. a mînca, ~ *aquas* OV. a bea; 3 a atinge (un ţel), a reuşi să ajungă: *contigimus portum* OV. am ajuns în port, ~ *Italiam* VERG. a ajunge în Italia, ~ *aures* OV. a ajunge la urechea..., ~ *avem ferro* VERG. a atinge pasărea cu săgeata, *nec contigit ullum vox mea mortalem* OV. glasul meu n-a fost auzit de nici un muritor, *aevi ~ florem* LUCR. a ajunge în floarea vîrstei; 4 a atinge o limită, a se întinde pînă la...: *agger murum contingit* CAES. tersa atinge zidul, *ripae ex utraque parte radices montis contingunt* CAES. malurile ajung din ambele părţi pînă la poalele muntelui, *Helvii fines Arvernorum contingunt* CIC. helvii se întind pînă la ţinutul arvernilor; 5 (*fig.*) **a.** a apuca, a prinde: *quam me libido contigit!* OV. ce patimă a căzut pe mine!, *eos suspicio contigerat* LIV. îi cuprinsese bănuiala, *eos cura contingebat* LIV. îi apuca grija; **b.** (*oc.*) a atinge contaminînd, a pîngări [frecv. la p. pf.]: *velut contacta civitate rabie duorum iuvenum* LIV. ca şi cum cetatea ar fi fost contaminată de nebunia celor doi tineri, *contacta plebes regiā praedā* LIV., poporul pîngărit de prădarea regelui, *contacti eo scelere* LIV. mînjiţi de această crimă, *dies religione contactus* LIV. zi blestemată; 6 a avea contact, a avea legături; (*oc.*) a atinge, a privi: *quos sanguine ac genere contingebat* LIV. cu care avea legături de sînge şi de neam, ~ *regiam aut affinitate aut aliquibus ministeriis* SUET. a avea legături cu palatul fie prin rudenie, fie prin anume slujbe, *Latiaris modico usu Sabinum contingebat* TAC. Latiaris avea oarecare relaţii cu Sabinus, *deos quoniam propius contingis* HOR. deoarece eşti în contact cu zeii (cu mărimile); *haec consultatio Romanos nihil contingit* LIV. această deliberare nu-i priveşte întru nimic

pe romani, *mea causa quae nihil eo facto contingitur* LIV. cauza mea care nu e în nici un raport cu acest fapt; 7 (*vb. impers.*) a-i veni (*cuiva*; *frecv. ceva norocos*), a se întîmpla (*ceva dorit*), a-i fi dat, a ajunge: *scies plura mala ~ nobis, quam accidere*; *quoties enim felicitas causa et initium fuit, quod calamitas vocabatur?* SEN. să ştii că foarte multe „nenorociri" sînt pentru noi mai degrabă o întîmplare norocoasă decît un rău; de cîte ori ceea ce numeam nenorocire n-a fost cauza şi începutul fericirii?, *hanc mihi expetivi; contigit* TER. pe aceasta am dorit-o; am avut parte de ea, *pugnandi occasio contigit nulla* LIV. n-a avut parte de nici o ocazie de luptă, *cui gratia, fama, valetudo contingat abunde* HOR. care să aibă parte din belşug de frumuseţe, nume bun şi sănătate, *contigit tibi magnifica res* VAL. MAX. ai avut noroc de un lucru minunat, *celeriter antecellere omnibus contigit* CIC. a reuşit să-i întreacă repede pe toţi, *huic contigit ut patriam e servitute in libertatem vindicaret* NEP. acesta a avut norocul să readucă patria din sclavie la libertate.

contingō[2] **(continguō)**, *ere vt.* a unge, a îmbiba, a impregna LUCR.

continor, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* (*tard.*) a întîlni APUL.

continuanter *adv* fără întrerupere AUG.

continuātiō, *ōnis f.* şir neîntrerupt, continuitate, continuare, înlănţuire; (*ret.*) perioadă: *~ imbrium* CAES. durata neîntreruptă a ploilor, *~ tribunatus* LIV. continuarea funcţiei de tribun, *~ ipsa efficacissima est* QUINT. tocmai continuitatea dă cele mai bune rezultate, *~ causarum* CIC. înlănţuirea cauzelor; (*ret.*) *nimis longa ~ verborum* CIC. perioadă prea lungă; (*obs.*) *quem Graeci περίοδον, nos continuationem dicimus* CIC. pe care grecii îl numesc περίοδον, iar noi *continuatio*.

continuātus (*3*) *p. pf. v.* **continuo** // **adj.** neîntrerupt, continuu: *iter continuantum* CAES. mers fără întrerupere.

continuē *adv.* fără întrerupere SYMM.

continuitās, *ātis f.* continuitate VARR.

continuō[1] *adv.* 1 pe dată, fără întîrziere: *postquam audivi..., ~ argentum dedi* PL. după ce am auzit, pe dată am dat bani, *senatus est ~ convocatus* LIV. senatul a fost convocat fără întîrziere; 2 (*după negaţie sau interogaţie*): urmează numaidecît că: *non ~ , si me in gregem sicariorum contuli, sum sicarius* CIC. nu urmează numaidecît că, dacă m-am amestecat cu banda cuţitarilor, sînt cuţitar, *si malo careat, continuone fruitur summo bono*? dacă este lipsit de viciu, urmează oare neapărat că se bucură de binele suprem? 3 (*rar*) neîntrerupt, continuu VARR., QUINT.

continuō[2] (*I*) *vt.* 1 (*în spaţiu*) **a.** a face să urmeze fără întrerupere, a forma un tot, a face să se lege, a adăuga în continuare: *domus, qua Palatium et Maecenatis hortos continuaverat* TAC. casa prin care legase Palatinul cu parcul lui Maecenas, *~ binas aut amplius domos* SALL. a construi două sau mai multe case în continuare, *~ fundos* CIC. a-şi rotunji terenurile (adăugînd altele), *~ latissime agrum* CIC. a-şi întinde foarte mult pămîntul; **b.** (*pas.*) a se uni într-un tot, a face una cu: *priusquam continuarentur hostium opera* LIV. mai înainte ca lucrările de împresurare ale duşmanilor să se încheie, *dein pons continuatus* TAC. apoi se încheie un pod (care uneşte ambele maluri), *atomi aliae alias adprehendentes continuantur* CIC. atomii prinzîndu-se unii de alţii formează un tot, (*cu dat.*) *aedificia moenibus continuantur* LIV. construcţiile se unesc direct cu zidurile, *montibus continuata videntur nemora riparum* CURT. dumbrăvile de pe maluri par că fac una cu munţii, *aer mari continuatus* CIC. aerul făcînd una cu marea; 2 (*în timp*) **a.** a face să urmeze în continuare, a continua: *~ dapes* HOR. a face să se urmeze mîncări după mîncări, *~ bellum* LIV. a continua războiul, *~ magistratum* SALL. a prelungi o funcţie, *~ diem noctemque potando* TAC. a o duce zi şi noapte într-o băutură; **b.** (*pas.*) a urma neîntrerupt: *hiemi continuatur hiems* OV. iernii îi urmează nemijlocit altă iarnă, *paci externae continuatur discordia domi* LIV. păcii din afară îi urmează discordia din interior, *continuantur damna damnis* TAC. pierderi după pierderi se ţin lanţ.

continuor, *ārī v.* **continor** APUL.

continuus (*3*) *adj.* 1 care se ţine unul de altul, în continuare: *continui montes* HOR. lanţ de munţi, *Leucada continuam veteres habuere coloni* OV. vechii locuitori au cunoscut o Leucadă legată de uscat, *continuum mare* TAC. mare nemărginită (fără pămînturi), *aer ~ terrae est* SEN. aerul este în atingere cu pămîntul // **continua**, *ōrum n. pl.* locuri învecinate: *flamma per continua serpens* LIV. flacăra întinzîndu-se din ce în ce mai mult, *ignis proxima quaeque et deinceps continua amplexus* LIV. focul cuprinde locurile mai apropiate şi apoi, una după alta, pe cele învecinate // **continuus**, *ī m.* prieten nedespărţit: *Nerva continuus principi* TAC. Ann. *6, 26* Nerva, tovarăş nedespărţit al împăratului; 2 **a.** continuu, neîntrerupt: *continui honores* CIC. demnităţi neîntrerupte (în aceeaşi familie), *continuum iter* CURT. marş continuu, *~ amor* PROP. iubire statornică, *~ accusandis reis Suillius* TAC. Suillius, neobosit în acuzarea vinovaţilor; **b.** (*fig.*) următor, consecutiv: *continuā die* (*nocte*) OV. în ziua (noaptea) următoare, *secutae sunt continuos complures dies tempestates* CAES. au urmat furtuni timp de mai multe zile consecutive.

contiō, *ōnis f.* 1 adunare a poporului (*care se reuneşte, cînd e convocată de un magistrat, spre a asculta, nu spre a decide*): *advocat contionem, habet orationem talem consul* CIC. consulul convoacă adunarea poporului şi ţine un astfel de discurs, *convocatis ad concionem militibus* CAES. soldaţii fiind convocaţi într-o adunare, *contionem habere* LIV. a convoca o adunare, *pro contione laudare* SALL. a lăuda în faţa adunării; 2 cuvîntare (*ţinută în adunarea poporului*): *habere contionem* CIC. a ţine un discurs, *in contionibus eadem quae in orationibus vis* PLIN. IUN. aceeaşi forţă în cuvîntările din adunările politice, ca şi în discursurile judiciare, *concionem acerbam apud milites habuit* LIV. a ţinut o cuvîntare violentă în faţa soldaţilor, (*expr.*) *in contionem prodire* CIC. a se ridica spre a vorbi, *ascendere in contionem* CIC. a se urca la tribună.

contiōnābundus (*3*) *adj.* care ține un discurs, ținînd o cuvîntare (*în adunarea poporului*), vorbind: *velut ~ interrogabat* LIV. întreba ca și cum ar fi fost la tribună, *haec prope ~ agere* LIV. acestea le spunea el, vorbind aproape ca un orator popular.

contiōnālis (*2*) *adj.* de adunare a poporului: *~ prope clamor senatus* CIC. strigătele senatorilor aproape ca la întrunirile politice, *contionale genus dicendi* QUINT. genul elocvenței politice, *~ senex* LIV. agitator bătrîn, *haec contionalis plebecula* CIC. această clientelă a întrunirilor politice.

contiōnārius (*3*) *adj.* de adunare a poporului: *~ ille populus* CIC. acel public din adunările poporului, *contionaria oratio* AMM. cuvîntare în adunările soldaților.

contiōnātor, *ōris m.* (*peior.*) orator de adunări populare, demagog CIC. ș.a.

contiōnor, *āri, ātus sum* **1** *vi. dep.* (*rar*) a fi întrunit în adunare: *illi vos universos contionantes timent* LIV. ei se tem de voi cînd sînteți întruniți laolaltă; **2** a ține o cuvîntare publică, a vorbi: *~ ex alta turri solebat* CIC. obișnuia să vorbească dintr-un turn înalt, *Caesar apud milites contionatur* CAES. Caesar ține un discurs soldaților, *~ ad populum* SUET. a vorbi în fața poporului, *quo tribunali contionatus Arminius?* TAC. de pe ce ridicătură de pămînt vorbise Arminius? **3** *vt. dep.* a spune în public: *contionatus est comitia haberi non siturum* CIC. a declarat public că el nu va permite să se țină adunări, *haec velut contionanti Minucio* LIV. lui Minucius, care spunea acestea ca și cum ar fi fost într-o adunare, *caterva tota contionata est; „huic vitae..."* CIC. toată ceata a strigat: „acestei vieți..."

contiuncula, *ae f.* **1** mică adunare populară; **2** cuvîntare fără importanță CIC.

contogātus, *ī m.* cel care a îmbrăcat toga virilă în același timp, coleg AMM.

contollō, *ere vt.* (arh. pt. *confero*): *contollam gradum* PL. mă voi apropia PL. Aul. *814*.

contonat *vi. impers.* tună tare PL.

contor *v.* **conctor**

contorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* **1** a suci, a răsuci, a întoarce: *~ membra quocumque vult* CIC. a-și întoarce trupul în orice direcție, *~ proram ad...* VERG. a întoarce prora spre ..., *amnes in alium cursum contorti* CIC. ape deviate în altă direcție, *~ contorquens silvas Eridanus* VERG. Eridanus, rostogolind trunchiuri de copaci; (*fig.*) (*auditor*) *tamquam machinatione aliqua tum ad tristitiam, tum ad laetitiam est contorquendus* CIC. auditorul trebuie să fie adus, ca printr-un mecanism, la stări sufletești cînd triste, cînd vesele; **2** (*despre arme*) a arunca, a azvîrli cu putere: *~ hastam, telum* VERG. a arunca lancea, săgeata, (*fig.*) *quae verba contorquet!* CIC. ce cuvinte săgetătoare aruncă!, *contorquet periodos uno spiritu* PLIN. IUN. aruncă frazele una după alta dintr-o suflare.

contorreō, *ēre, uī vt.* a arde de tot AMM.

contorsi *pf. v.* **contorqueo**

contortē *adv* **1** răsucit, confuz CIC.; **2** concis: *haec concluduntur contortius* CIC. aceste raționamente sînt prea concise.

contortiō, *ōnis f.* răsucire; (*fig.*) obscuritate în vorbire CIC.

contortiplicātus (*3*) *adj.* încîlcit, încurcat PL.

contortor, *ōris m.* cel care răsucește: *~ legum* TER. răstălmăcitor al legilor.

contortulus (*3*) *adj.* cam încîlcit, cam încurcat.

contortus (*3*) *p. pf. v.* **contorqueo** // **adj. 1** răsucit, încurcat, neclar CIC. *2* impetuos, vehement: *contorta oratio* CIC. vorbire impetuoasă // **contorta**, *ōrum n. pl.* expresii vehemente QUINT.

contrā *ādv.* și *prep.* **I** *adv.* **1** (*despre un loc*) în față, de partea opusă: *~ ulmus erat ~* OV. în față era un ulm, *omnia ~ circaque plena hostium erant* LIV. toate locurile din față și dimprejur erau pline de dușmani, *oscula non pervenientia ~* OV. sărutări care nu mai ajungeau în partea cealaltă; (*oc.*) *~ intueri* sau *aspicere* a privi în față; **2** (*despre acțiuni*) **a.** (*reciprocitate*) la rîndul lui: *quae me amat, quam ~ amo* PL. care mă iubește și pe care, la rîndul meu, o iubesc, *si laudabit haec illius formam, tu huius ~* TER. dacă ea va lăuda frumusețea aceluia, laudă și tu pe-a acestuia, *non instruximus legiones; item hostes ~ legiones suas instruunt* PL. ne-am pus în linie de luptă legiunile; la fel, dușmanii, la rîndu-le, și le pun pe ale lor; **b.** (*opoziție*) dimpotrivă; (urmat de *atque* și *ac*) cu totul altfel: *ut hi miseri, sic ~ illi beati* CIC. după cum aceștia sînt nenorociți, tot așa aceia, dimpotrivă, sînt fericiți, *quod ~ decuit* CIC. s-ar fi cuvenit să fie dimpotrivă, *quod totum ~ est* LUCR. ceea ce este tocmai contrar, *at tibi ~ evenit* HOR. dar ție ți s-a întîmplat pe dos, *~ atque ante fuerat* CIC. altfel decît fusese înainte, *~ ac ratus erat* SALL. altfel decît socotise, *~ quam sanctum legibus erat* LIV. altfel decît era consfințit prin legi; **c.** (*ostilitate*) împotrivă: *si qui ~ dicere vellet* CIC. dacă cineva ar vrea să vorbească împotrivă, *~ ire* TAC. a merge împotrivă. **II** *prep. cu ac.* **1** în față: *~ arcem* LIV. în fața cetățuii, (*postpus*) *Carthago Italiam ~* VERG. Cartagina în fața Italiei; **2 a.** împotriva, (în) contra: *~ ventum* COL. contra vîntului, *~ spem* (*opinionem, exspectationem*) CAES. împotriva așteptărilor, *exercitum ~ hostes misit* CIC. a trimis o armată împotriva dușmanilor, *~ pericula fortissimus* SALL. foarte brav în înfruntarea pericolelor; **b.** (*foarte rar*) față de: *clementia ~ minus validos* PLIN. bunătatea față de cei mai slabi.

contractābiliter *adv.* lesne, ușor LUCR. *4, 660*.

contractē *adv.* strîmtorat: *contractius habitare* SEN. a locui mai înghesuit.

contractiō, *ōnis f.* **1** strîngere: *~ digitorum* CIC. strîngerea degetelor, *~ superciliorum, frontis* CIC. încruntarea sprîncenelor, a frunții, *~ humerorum* QUINT. strînsul din umeri, *~ animi in dolore* CIC. strîngere de inimă la durere; **2** contracție, scurtime, concizie: *~ syllabae* CIC. scurtarea unei silabe, *~ paginae* CIC. strîmtimea paginii, *~ orationis* CIC. concizia exprimării.

contractiuncula, *ae f.* ușoară strîngere (de inimă) CIC.

contractius *adv. comp.* mai strîmt SEN.
contractō *v.* **contrecto**
contractūra, *ae. f.* restrîngere VITR.
contractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **contraho** // **adj. 1** strîns, mic, strîmt: ~ *digitus* QUINT. deget îndoit, *contractiores noctes* CIC. nopţi mai mici, *oratio contractior*, CIC. exprimare mai concisă; (*fig.*) *contracta paupertas* HOR. sărăcie strîmtorată, *quis contractior illo est?* VERG. cine este mai econom ca el?, *studia contractiora* CIC. porniri mai limitate; **2** adunat asupră-i: *contractusque leget* HOR. retras în sine, va citi.
contractus[2], *ūs m.* **1** strîngere VARR.; **2** angajare a unei afaceri QUINT.; **3** contract, convenţie DIG.
contrādicibilis (*2*) *adj.* care poate fi contrazis TERT.
contrādīcō, *ere, dixī, dictum vi.* a contrazice, a vorbi contra cuiva, a se împotrivi, a combate [cu dat.]: *nullo contradicente* SUET. nespunînd nimeni ceva împotrivă, ~ *sententiis aliorum* TAC. a combate părerile altora, *iocis contradixit edicto* SUET. a ripostat la glume printr-un edict, *preces quibus contradici non posset* TAC. rugăminţi cărora nu li se putea face opoziţie, *nec contradici quin amicitia de integro reconcilietur* LIV. (a răspuns) că nimic nu se opune ca prietenia să se înnoiască întocmai ca înainte.
contrādictiō, *ōnis f.* contrazicere, obiecţie, replică: *contradictionem sumere* QUINT. a anticipa obiecţia adversarului.
contrādictor, *ōris m.* opozant, adversar DIG.
contradō, *ere, didī, ditum vt.* a preda CASSIOD.
contraeo, *īre vi.* a se opune, a se împotrivi HIER.
contrahō, *ere, trāxi, tractum vt.* **I** (a aduna o mulţime, făcînd să vină la un loc) **1** a aduna, a strînge: ~ *cohortes ex finitimis regionibus* CAES. a strînge cohorte din regiunile învecinate, ~ *exercitum in unum locum* CAES. a-şi concentra armata într-un singur loc, ~ *omnes copias Luceriam* CIC. a aduna toate trupele la Luceria, ~ *naves ex omni Graeciae ora eodem* LIV. a aduna în acelaşi loc corăbiile de pe tot ţărmul Greciei, ~ *undique libros* SUET. a colecţiona cărţi de pretutindeni, *ad spectaculum contracta multitudine* LIV. mulţimea fiind adunată la spectacol, *pauci admodum patrum contracti ab consulibus* LIV. numai puţini dintre senatori au fost adunaţi de consuli, *senatus edicto contrahitur* VAL. MAX. senatul este convocat prin edict, ~ *pecuniam* TAC. a aduna fonduri, *contrahit similitudo eos* LIV. asemănarea de caracter îi apropie; **2** (a face să vină asupra cuiva ceva neplăcut) a face să se nască, a provoca, a atrage; a contracta: *qui hoc mihi contraxit* PL. care mi-a adus pe cap acest bucluc, ~ *alicui negotium* CIC. a crea cuiva încurcături, ~ *molestias liberalitate sua* CIC. a-şi atrage neplăceri prin generozitatea sa, ~ *iram numinis* OV. a-şi atrage mînia divinităţii, ~ *odium* VELL. a-şi atrage ura, *omnia culpā contracta sunt* CIC. totul a venit din vina mea, *clades sua temeritate contracta* LIV. dezastru provocat de temeritatea lui, ~ *alicui cum aliquo bellum* LIV. a aduce cuiva pe cap un război cu cineva, ~ *aes alienum* CIC. a contracta datorii, ~ *morbum* PLIN. a contracta o boală, ~ *cruditatem* QUINT. a face o indigestie, *dolor capitis vino contrahitur* CELS. durerea de cap e provocată de vin; **3 a.** (*comerc.*) a avea legături de afaceri, a angaja afaceri (*cum aliquo*): *cum illo nemo rem ullam contrahebat* CIC. cu acela nimeni nu angaja o afacere, ~ *magnam rationem cum Mauritaniae rege* CIC. a încheia o mare afacere cu regele Mauritaniei, *in omni re contrahenda* CIC. în orice fel de contract, *cum multis res rationesque contractae* CIC. legături de afaceri şi de comerţ cu mulţi: **b.** (*gener.*) a avea de-a face cu: *qui nihil cum populo contrahunt* CIC. cei care n-au de-a face întru nimic cu poporul, *neque si cum altero contrahas* CIC. nici dacă ai avea de-a face cu altul. **II** (a strînge într-un spaţiu redus) **1** a strînge, a restrînge, a reduce: ~ *vela* HOR. a strînge pînzele, *pulmones se contrahunt aspirantes, tum respiratu se dilatant* CIC. plămînii se strîng cînd aspiră, apoi, prin respiraţie, se dilată, ~ *digitos* PLIN. a strînge degetele, ~ *frontem* HOR. a încreţi fruntea, *frigore contractus* HIER. chircit de frig, ~ *lac* PLIN. a coagula laptele, *crura manusque contrahuntur* CELS. picioarele şi mîinile i se chircesc, *luna contrahit orbem* OV. Luna îşi micşorează orbita, ~ *castra* CAES. a micşora spaţiul taberei, ~ *tempora dicendi* QUINT. a scurta timpul acordat pledoariei, ~ *appetitus* CIC. a restrînge poftele, ~ *nomina, verba* CIC. a contrage numele, cuvintele, ~ *iura* SIL. a restrînge drepturile; (*spec., despre sentimente*) *animus formidine contrahitur* LUCR. sufletul i se strînge de frică, *te rogo ne contrahas ac demittas animum* CIC. te rog să nu te strîngi în tine şi să te laşi abătut, *sol recedens quasi tristitiā terram contrahit* CIC. Soarele, depărtîndu-se, mohorăşte pămîntul, învăluindu-l parcă în tristeţe.
contrāpōnō, *ere, posuī, positum vi.* a opune QUINT.
contrāpositum, *ī n.* antiteză QUINT.
contrāriē *adv.* în mod diferit; contrar CIC., TAC.
contrārietās, *ātis f.* (*tard.*) opoziţie MACR.
contrāriō *adv.* (*v. contrarius*): *e*(*x*) *contrario* dimpotrivă, în schimb.
contrārius (*3*) *adj.* **1** care se află în faţă, de partea opusă *huic loco propinquus et* ~ *collis* CAES. colină învecinată şi de partea opusă acestui loc; **2** contrar, în direcţie opusă: ~ *ventus* QUINT. vînt din faţă, *contrario amne* PLIN. împotriva cursului apei, *cecidere contrariis vulneribus* TAC. au căzut de loviturile pe care şi le-au dat reciproc, *contrario motu atque caelum* CIC. printr-o mişcare în direcţie contrară decît cerul // **contrarium,** *iī n.* partea opusă: *in contrarium cadere umbras* PLIN. umbrele cad în partea opusă, *ex contrario* SEN. din punctul opus; **3** (*fig.*) contrar, opus: *contrarias causas dicere* CIC. a pleda cauze opuse, *ex contraria parte* CIC. din punctul de vedere opus, (*cu dat.*) *fata contraria fatis* VERG. destine contrare, *contrarium vitium illi virtuti* QUINT. viciu contrar acelei virtuţi, (*cu genit.*) *huius virtutis contraria est vitiositas* CIC. corupţia este contrară acestei virtuţi, (cu *inter*) *orationes inter se contrariae* CIC. discursuri opuse între ele, (cu *atque, ac* sau *quam*) *contrarium decernebat ac paulo ante decreverat* CIC. decidea contrariul a ceea ce decisese cu puţin mai înainte; (*adv.*) *ex contrario* sau *contrario* dimpotrivă, *at ego hoc ex contrario*

contendo CIC. dar eu, dimpotrivă, susţin aceasta, *apud eos e contrario nemo ad id officium admittitur, nisi...* NEP. la ei, dimpotrivă, nimeni nu este admis la această slujbă, decît... // **contraria,** *ōrum n. pl.* (elemente) contrare: *monstrum ex contrariis conflatum* NEP. monstru alcătuit din elemente contrare, *relatio contrariorum* CIC. alăturarea contrariilor; 4 duşmănos; nefavorabil, dăunător: *quos alueris, tibi inveniri contrarios* PHAEDR. cei pe care i-ai hrănit ţi se arată duşmănoşi, *monens imperaturo contrariam esse philosophiam* SUET. spunîndu-i că filozofia e dăunătoare unui viitor împărat.

contrascrībō, *ere vt.* a controla APUL.

contrāsistō, *ere vi.* a se opune ECCL.

contrāveniō, *īre vi.* a se opune AUG.

contrāversim *adv.* în sens invers APUL.

contrāversum *adv.* dimpotrivă SOLIN.

contrāversus (*3*) *adj.* pus în faţă SOLIN.

contrectābilis (*2*) *adj.* tangibil, palpabil LACT.

contrectātiō, *ōnis f.* 1 atingere, contact CIC.; 2 (*jur.*) atingere de lucrul altuia, sustragere a unui bun DIG.

contrectātor, *ōris m.* cel care şterpeleşte (ceva), hoţ DIG.

contrectō (*I*) *vt.* 1 a atinge cu mîna, a pipăi: ~ *pectora* OV. a pipăi pieptul, *contrectandae pecuniae cupido* SUET. dorinţa de a pipăi banii, ~ *ventrem* CELS. a palpa pîntecele; 2 (*fig.*) a se atinge (de ceva): *contrectatam filiarum pudicitiam ulcisci* TAC. a răzbuna onoarea pîngărită a fetelor, *corpus contrectandum vulgi oculis permittere* TAC. a expune trupul să fie examinat de ochii gloatei, *tota mente ~ varias voluptates* CIC. a gusta cu mintea diferite plăceri; (*judic.*) ~ *aliquid* DIG. a fura ceva.

contremebundus (*3*) *adj.* cutremurîndu-se AUG.

contremiscō, *ere, tremuī* 1 *vi.* **a.** a începe să tremure, a tremura: ~ *tota mente atque artubus* CIC. a începe să tremure din tot sufletul şi din toate membrele; **b.** (*fig.*) a şovăi: *cuius virtus numquam contremuit* CIC. a cărui virtute n-a şovăit niciodată; 2 *vt.* a tremura de frică, a se înspăimînta: *non contremiscamus iniurias* SEN. să nu tremurăm în faţa năpăstuirilor.

contremō, *ere vi.* a se cutremura, a se înspăimînta LUCR. ş.a.

contremulus (*3*) *adj.* tremurînd tot VARR.

contribulātiō, *ōnis f. v.* **contritio** TERT.

contribūlis, *is. m.* din acelaşi trib; (*fig.*) compatriot; coreligionar HIER., SID.

contribulō (*I*) *vt.* a sfărîma, a strivi VULG.; (*fig.*) a chinui sufleteşte ECCL.

contribuō, *ere, bui, būtum vt.* 1 a-şi da partea sa, a împărtăşi, a contribui: *nec non Spercheides undae contribuēre aliquid* OV. şi apele rîului Spercheus şi-au dat partea lor la aceasta, ~ *suos tibi annos* SEN. a împărtăşi cu tine anii săi; 2 a adăuga (spre a forma un tot), a alipi, a reuni: *Ambracia se contribuerat Aetolis* LIV. Ambracia se alipise etolilor, *qui erant cum Oscensibus contributi* CAES. care erau uniţi laolaltă cu oscensii, ~ *novos cives in octo tribus* VELL. a grupa noii cetăţeni în opt triburi, *in unam urbem contributi* LIV. strînşi la un loc într-un singur oraş.

contribūtiō, *ōnis f.* (*tard.*) 1 contribuţie; 2 balanţă (*a debitului şi a creditului*) DIG.

contristātiō, *ōnis f.* mîhnire TERT.

contristō (*I*) *vt.* 1 a întrista, a mîhni, a amărî: *contristavit haec sententia Balbum* CIC. această părere l-a mîhnit pe Balbus; 2 a mohorî, a întuneca: *colores contristati* PLIN. culori mohorîte, *Auster pluvio contristat frigore caelum* VERG. austrul mohorăşte cerul cu ploile lui reci; *vites caloribus contristantur* COL. zăduful pleoşteşte viţa de vie.

contrītiō, *ōnis f.* [*contero*] 1 sfărîmare, distrugere; 2 zbucium sufletesc, căinţă LACT., AUG.

contrītus (*3*) *p. pf. v.* **contero** // **adj.** banal, cunoscut de toată lumea, răsuflat: *communia et contrita praecepta* CIC. învăţături obişnuite şi răsuflate.

contrīvī *pf. v.* **contero**

contrōversia, *ae f.* 1 (*rar*) mişcare din direcţie opusă: ~ *aque* DIG. cursul în sens contrar al apei; 2 (*frecv.*) divergenţă, controversă, diferend, dezbatere, discuţie, neînţelegere: *rem in controversiam vocare* (*adducere, deducere*) CIC. a aduce o chestiune în dezbatere, *est controversia de hereditate* CIC. neînţelegerea priveşte moştenirea, ~ *non erat quin verum dicerent* CIC. toată lumea era de acord că spuneau adevărul, *sine* ~ CIC. fără îndoială (indiscutabil), *civiles controversiae* CIC. procese civile; 3 (*ret.*) controversă (*exerciţii de declamaţie în şcolile retorice*) SEN. RH., QUINT.

contrōversiola, *ae f.* mică controversă HIER.

contrōversiōsus (*3*) *adj.* controversat, litigios LIV., SEN.

contrōversor, *ārī vi. dep.* a dezbate în contradictoriu CIC.

contrōversus (*3*) *adj.* 1 contrar, opus AMM.; 2 controversat, îndoielnic MACR. // **contrōversa,** *ōrum n. pl.* punctele controversate QUINT.

contrucīdō (*I*) *vt.* a masacra, a măcelări SEN.; (*fig.*) a distruge CIC.

contrūdō, *ere, ūsī, ūsum vt.* a împinge (cu forţa), a îngrămădi unul peste altul LUCR.

contruncō (*I*) *vt.* a tăia capul (mai multora), a măcelări; (*fig.*) a da gata, a stinge: *omnes contruncabo* PL. îi voi măcelări pe toţi; (*fig.*) *avida voracitate cuncta contruncant* APUL. cu o mare lăcomie sting totul.

contubernālis, *is m.* şi *f.* 1 (*mil.*) camarad de cort, camarad; (*spec.*) tînăr în suita unui general în campanie, spre a învăţa arta războiului: *militiae contubernales* CIC. camarazi de ostăşie, *Pompeio proconsuli* ~ CIC. în suita proconsulului Pompeius; 2 (*gener.*) coleg, camarad: ~ *in consulatu* CIC. coleg de consulat, *condiscipulus meus et* ~ PLIN. IUN. condiscipol şi tovarăş al meu.

contubernium, *ii n.* 1 (*mil.*) camaraderie (*între soldaţii care locuiesc în acelaşi cort*), viaţă în comun cu soldaţii: *infans in contubernio legionum eductus* TAC. copil crescut în comun cu soldaţii legiunilor; (*spec.*) comunitate de viaţă cu generalul a tinerilor din suită: *contubernio patris militabat* SALL. făcea serviciul militar în suita (la ordinele) tatălui său; 2 (*fig.*) **a.** convieţuire, legături de viaţă, familiaritate, inti-

mitate: *arto contubernio iunctus* APUL. legat prin strînse legături de viață, *magnos viros non schola Epicuri, sed ~ fecit* SEN. i-a făcut oameni mari nu învățătura lui Epicur, ci împreuna viețuire cu el; (*fig.*) *felicitatis et moderationis dividuum ~ est* VAL. MAX. fericirea și cumpătarea nu fac casă bună; **b.** (*oc.*) căsătorie între sclavi: *mulier ei in contubernio tradita* CURT. sclavă dată lui în căsătorie; **3** (*concrt.*) cort (comun): *deponere in contubernio arma* CAES. a depune armele în cort; **4** locuință (*a unei perechi de sclavi*): *contubernio servi publici abditus* TAC. ascuns în locuința unui sclav public; **5** (*fig., apic.*) celulă PLIN.

contueor, *ērī, tuitus sum vt. dep.* **1** a privi atent, a observa: *~ Augustum non sine admiratione* SUET. a privi la Augustus cu mare admirație; **2** (*fig.*) a cerceta, a examina (cu mintea); a lua seama; [formă arh. *contuor* LUCR. și (act.) *contuo* PACUV.].

contuitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **contueor**

contuitus[2], *ūs m.* privire, vedere PLIN.; (*fig.*) luare în seamă AMM.

contulī *pf. v.* **confero**

contumācia, *ae f.* **1** îndărătnicie, încăpățînare; (*rar*) mîndrie: *inter abruptam contumaciam et deforme obsequium iter ambitione vacuum* TAC. o cale lipsită de ambiții între îndărătnicia fără margini și servilismul hidos; **2** contumacie (*absență nejustificată de la judecată a inculpatului*) DIG.

contumāciter *adv.* trufaș, arogant; îndărătnic, cu încăpățînare CIC. ș.a.

contumax, *ācis adj.* **1** încăpățînat, îndărătnic, îndîrjit, trufaș, arogant: *animus contra calamitates ~* CIC. suflet îndîrjit în fața nenorocirilor, *preces contumaces* TAC. rugăminți trufașe, *contumaces regibus suis* SEN. recalcitranți față de regii lor, *quis contumacior?* CIC. cine era mai trufaș?; **2** care refuză să se prezinte la judecată DIG.

contumēlia, *ae f.* jignire, insultă, ocară, afront; (*rar*) izbire: *contumeliae graves* CIC. jigniri grele, *verborum contumeliae* CIC. insulte, *per contumeliam* CAES. în chip jignitor, *accipere contumeliam* CAES. a suferit o jignire, *nullam adhibere memoriam contumeliae* NEP. a nu-și mai aminti de o jignire, *facere alicui contumeliam* LIV. a jigni pe cineva, *contumeliam fecit* CIC. a suferi o insultă, *vertere aliquid in contumeliam suam* CAES. a privi ceva ca pe o jignire proprie; (*rar*) *naves factae ex robore ad quamvis contumeliam perferendam* CAES. corăbii din lemn de stejar, ca să reziste la orice izbire.

contumēliōsē *adv.* în mod jignitor CIC., LIV.

contumēliōsus (*3*) *adj.* ofensator, jignitor: *in servos contumeliosissimi sumus* SEN. sîntem jignitori la culme față de sclavi, *oratio contumeliosa* CIC. discurs ofensator.

contumulō, *āre, āvī vt.* a face o grămadă; a îngropa (acoperind cu un *tumulus*): *contumulari patriā humo* OV. a fi îngropat în pămîntul strămoșesc.

contundō, *ere, tudī, tūsum vt.* **1** a zdrobi, a sfărîma, a pisa: *~ oleas in lentisco* CATO. a pisa măsline în ulei de fistic, *~ aliquem fustibus* PL. a zdrobi pe cineva cu ciomegele, *haud quia grando contuderit vites* HOR. nu fiindcă grindina a bătut via, *chiragra contudit articulos* HOR. guta i-a schilodit mîinile; **2** (*fig.*) a istovi forțele, a vlăgui, a înfrînge: *~ populos feroces* VERG. a înfrînge popoare dîrze, *nostrae opes contusae erant* SALL. forțele noastre erau istovite, *~ praedonis audaciam* CIC. a frînge cutezanța tîlharului; *contudit ingenium patientia longa laborum* OV. suferințe fără margini mi-au slăbit mintea, *contundam facta Thaltybi* PL. St. 305 am să culc la pămînt (voi întrece) ispràvile lui Thaltybius; [*arh. pf.* **contūdi** ENN.].

conturbātiō, *ōnis f.* tulburare: *~ mentis* CIC. tulburarea minții (nebunie).

conturbātor, *ōris m.* cel care te ruinează (*bănește*): *~ aper* MART. mistreț care costă o avere.

conturbātus (*3*) *p. pf. v.* **conturbo** // **adj.** tulburat, neliniștit.

conturbō (*I*) *vt.* **1** a tulbura, a pune în dezordine, a învălmăși: *~ ordines* SALL. a tulbura șirurile, *~ rempublicam* SALL. a răsturna ordinea statului, *~ basia* CATUL. a învălmăși (amestecînd) sărutările; (*fig.*) *valetudo tua me valde conturbat* CIC. sănătatea ta mă îngrijorează foarte mult; (*spec., comerc.*) *~ rationes* (*rationem*) a încurca socotelile bănești; **2** (*abs.*) a se declara insolvabil, a da faliment: *utrum me ~ oportet?* CIC. Planc. *68* oare trebuie să dau faliment?, *conturbabit Atlans* MART.: 9, 3, 5 Atlans se va declara insolvabil.

conturmālis (*2*) *adj.* din același escadrom, camarad; (*fig.*) tovarăș de muncă AMM.

conturmō, *āre vt.* a dispune de escadroane AMM.

contus, *ī m.* **1** prăjină (*de vîslit*): *ipse ratem conto subigit* VERG. el însuși își mînă barca cu prăjina; **2** țepușă, spangă: *Sarmatae contis gladiisque ruunt* TAC. sarmații se năpustesc cu țepușe și săbii.

contūsiō, *ōnis f.* **1** zdrobire, izbire COL.; **2** (*med.*) contuzie SCRIB.

contūsum, *ī n.* contuzie SCRIB. ș.a.

contūtor[1], *ārī vt. dep.* a pune la loc sigur, a salva VULG.

contūtor[2], *ōris m.* cotutore DIG.

contūtus *m.* (*numai la abl.*) privire atentă PL.

cōnūbiālis (*2*) *adj.* conjugal, nupțial OV.

cōnūbiāliter *adv.* conjugal MART. CAP.

cōnūbium, *iī n.* **1 a.** căsătorie (*legitimă, în bună formă*): (*Persae*) *per conubia Gaetulos secum miscuere* SALL. prin căsătorie, perșii s-au amestecat cu getulii; (*pl., însoțit de pron. pos.*) *conubia nostra* OV. căsătoria cu mine, *Pyrrhi conubia servare* VERG. a păstra căsătoria cu Pyrrhus; **b.** (*poet., pl.*) împreunări: *conubia Veneris* LUCR. împreunări amoroase; **c.** (*la plante*) altoire PLIN.; **2** drept de căsătorie: *mulier nupta cum eo quicum ~ non esset* LIV. femeie măritată cu un bărbat cu care n-avea drept de căsătorie.

cōnus, *ī m.* **1** con: *cylindri vel coni formā* CIC. în formă de cilindru sau de con; **2** (*fig.*) creasta coifului VERG.; gogoașă de pin (*fructul*) COL.; (un fel de) cadran solar VITR.

convador, *ārī, ātus sum vt. dep.* a cita să se prezinte (a fixa o întîlnire amoroasă) PL. Curc. *162*.

convalescentia, *ae f.* convalescenţă SYMM.

convalescō, *ere, valuī vi.* **1** a se însănătoşi, a se întrema, a prinde puteri: *ex hoc morbo* ~ CIC. a se însănătoşi din această boală, *convalui nondum de vulnere* OV. nu m-am vindecat încă de pe urma rănii, *flamma convaluerat* QUINT. flacăra prinsese puteri; (*fig.*) *convalescit fama* CURT. zvonul capătă consistenţă, *his moribus civitas convaluit* IUST. prin aceste moravuri, statul s-a întărit, *convaluit annona* SUET. aprovizionarea cu grîu s-a restabilit // **convalescentes,** *ium m. pl.* convalescenţii; **2** (*jur.*) a fi valabil: *testamentum convalescit* DIG. testamentul este valabil.

convallātiō, *ōnis f.* întăritură, tranşee TERT.

convallia, *ium n. pl.* văi cu pereţi înalţi PRUD.

convallis, *is. f.* vale închisă între munţi CIC. ş.a.; [abl. *convalle* şi *convalli*].

convallō (*I*) *vt.* a înconjura, a încinge cu întăritură, a încercui GELL.

convariō, *āre* (*I*) **1** *vt.* a împestriţa (peste tot), a bălţa APUL.; **2** *vi.* a diferi mult C. AUR.

convāsō (*I*) *vt.* a împacheta lucrurile (spre a le duce undeva), a înşfăca boarfele TER. Phorm. *190.*

convectiō, *ōnis f.* transportare AMM.

convectō, *āre vt.* a căra laolaltă (întruna) VERG., TAC.

convector, *ōris m.* tovarăş de călătorie (*pe mare sau pe uscat*) CIC., APUL.

convehō, *ere, vexī, vectum vt.* a căra, a transporta: ~ *frumentum ex finitimis regionibus in urbem* CAES. a căra grîu din ţinuturile învecinate de oraş; (*spec.*) a căra acasă recolta VARR.

convellō, *ere, vellī (vulsī), vulsum vt.* **1 a.** a smulge (de la locul său), a ridica (cu forţa): *convulsis repagulis* CIC. drugii fiind smulşi, *non hiemes illam (arborem), non flabra convellunt* VERG. nici iernile, nici vînturile nu doboară acel copac, *vectibus infima saxa turris convellunt* CAES. desface cu pîrghiile temeliile turnului, *convulsi laniatique centuriones* TAC. centurionii ridicaţi cu forţa şi sfîşiaţi, *teneros ~ fetus* OV. a smulge din pîntecele mamei fătul gingaş (a face să avorteze), *convulsum remis aequor* VERG. apele răscolite de vîsle, ~ *dapes avido dente* OV. a înhăţa bucatele cu lăcomie, *naves convulsae undis Euroque* VERG. corăbii desfăcute de valuri şi de vînt, ~ *robora suā terrā* OV. a dezrădăcina stejarii din pămîntul lor, *viridem ab humo ~ silvam* VERG. a smulge o ramură verde de la pămînt, ~ *Herculem ex suis sedibus* CIC. a smulge statuia lui Hercules din sălaşul său; (*mil.*) ~ *signa* LIV. a înşfăca steagurile de la locul lor (a porni la atac); **b.** (*med.*) a scrînti: ~ *artus* LUCR. a-şi scrînti membrele // **convulsus** (*3*) *adj.* care are convulsii (spasmodic) PLIN. // **convulsa,** *ōrum n. pl.* spasme, convulsii PLIN.; **2** (*fig.*) a zdruncina, a nărui: ~ *fidem legionum* TAC. a zdruncina fidelitatea legiunilor, *iustitia convellitur* CIC. dreptatea este la pămînt, ~ *acta Dolabellae* CIC. a anula actele lui Dolabella, *Tiberius vi dominationis convulsus* TAC. Tiberius, scos dintr-ale sale de pasiunea dominaţiei.

convēlō, *āre vt.* a acoperi cu un văl; (*fig.*) a învălui GELL.

convenae, *ārum m. pl.* cei veniţi din alte părţi, străini: *Dionysius convenis corporis custodiam committebat* CIC. Dionysius îşi încredinţa paza corporală unor străini // **convena,** *ae adj.* adunat la un loc: *amantes una inter se facere convenas* PL. a face ca iubiţii să se întîlnească.

conveniēns, *ntis p. pr. v.* **convenio** // **adj. 1** (trăind) în bună înţelegere, în armonie, de acord: *bene convenientes amici* CIC. prieteni care se înţeleg perfect, *convenientes inter se motus* LUCR. mişcări care se armonizează între ele, *convenientes contemptus hominum* LIV. manifestări unanime de dispreţ ale oamenilor; **2** potrivit (cu): *oratio tempori* ~ CIC. cuvîntare potrivită cu momentul, *nihil est tam ~ ad res secundas* CIC. nu e nimic atît de potrivit cu succesul, *gratulatio ~ in ea victoria* LIV. felicitare potrivită în cazul acestei victorii; (*oc.*) care stă bine, cum se cuvine: ~ *toga* OV. toga care-i stă bine, *nihil convenientius ducens quam necem vindicare* SUET. socotind că ceea ce se cade mai înainte de toate e să răzbune moartea.

convenienter *adv.* potrivit, conform: ~ *naturae* (*cum natura*) CIC. potrivit cu natura, ~ *ad praesentem statum* LIV. potrivit cu starea actuală.

convenientia, *ae f.* acord perfect, armonie: ~ *partium* CIC. armonia părţilor, (*rel.*) ~ *naturae cum extis* CIC. corespondenţa legilor naturii cu măruntaiele, ~ *et coniunctio naturae* CIC. corespondenţa şi concordanţa fenomenelor naturii.

conveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* şi *vt.* **1** a veni (cu toţii), a se aduna: *milites qui ex provincia convenerant* CAES. soldaţii care veniseră din provincie, *amici ad eum defendendum convenerunt* NEP. prietenii au alergat să-l apere, *locus quo conveniretur* NEP. locul în care să se adune lumea; (*cu subst. colect.*) *centuria convenit* CAES. centuria s-a adunat, *exercitus* (*multitudo, tota Italia*) *convenerat* CIC. armata (mulţimea, toată Italia) se adunase, ~ *unum in locum omnes* CAES. a se aduna toţi într-un singur loc, ~ *in unum* SALL. a se aduna laolaltă, ~ *ad portum Itium* CAES. a se aduna la portul Itium, ~ *ad signa* CAES. a se aduna la steagurile (unităţile) lor, ~ *ad signum* LIV. a se aduna la un semnal dat, ~ *ad clamorem hominum* CAES. a se aduna la strigătele oamenilor, ~ *ad auxilium* CAES. a veni în ajutor, *qui ex iis novissimus convenit, necatur* CAES. cel care dintre ei soseşte ultimul este omorît; (*spec.*) ~ (*viro*) *in manum* CIC. a cădea sub autoritatea soţului, a se mărita; **2 a.** a întîlni (pe cineva), a se întîlni (cu cineva, spre a-i vorbi): *ego hinc me ad forum, ut conveniam Pamphilum* TER. de aici, mă duc spre for, ca să mă întîlnesc cu Pamphilus, *cum eum in itinere convenissent* CAES. întîlnindu-l în drumul lor, *te per eos dies nemo tuae domi ~ potuit* CIC. în acele zile, nimeni nu te-a putut găsi acasă, *dic, ubi te conveniam?* MART. spune, unde să te întîlnesc?; (*pas.*) *mulier, sunt qui volunt te conventam* PL. femeie, sînt unii care ar vrea să-ţi vorbească, *mihi hoc homine convento est opus* PL. am nevoie să mă întîlnesc cu acest om, *Romam rediens ab nuntio uxoris erat conventus* LIV. întorcîndu-se la Roma, fusese întîlnit de un trimis al so-

ției lui, *tantis doloribus afficitur, ut se conveniri nolit* CIC. este muncit de dureri atît de mari, că nu vrea să fie vizitat de nimeni, *prius P. Scipione convento* LIV. întîlnindu-se mai înainte cu P. Scipio; **b.** (*spec.*) a se împreuna (*atomi, animale*); **3** a se potrivi (cu ceva), a corespunde (cu): *cothurni laus esset ad pedem apte* ~ CIC. calitatea coturnului ar fi să se potrivească bine pe picior, *ceterae vites in quemvis agrum conveniunt* CAT. celelalte soiuri de viță merg bine în orice sol, *neque hoc in te convenit* CIC. aceasta nici nu se potrivește cu tine, *mulier mulieri magis convenit* TER. o femeie se potrivește mai bine cu altă femeie, *negavit id suae virtuti* ~ NEP. a spus că aceasta nu se potrivește cu virtutea lui, *captivorum oratio cum perfugis convenit* CAES. spusele prizonierilor se potrivesc cu cele ale dezertorilor, *conveniunt mores* TER. caracterele se potrivesc, *nomen non convenit* CIC. numele nu corespunde; (*impers.*) se potrivește, se cuvine: (*cu inf.*) *qui convenit in minore negotio legem timere, cum eam in maiore neglexeris?* SALL. cum se potrivește că într-o chestiune mai neimportantă să te temi de lege, cînd într-una mai importantă ai nesocotit-o?, *te interfectum esse convenit* CIC. s-ar cuveni să fi fost ucis; *loco quo convenit quodque ponendum* QUINT. fiecare lucru să fie pus unde se cuvine; **4** a fi convenit, a fi hotărît de comun acord: *tempus et locus convenit* LIV. este hotărît de comun acord timpul și locul, *eo signo, quod convenerat, revocantur* CAES. la semnalul care fusese convenit, sînt rechemați, *si conditiones pacis non convenissent* LIV. dacă n-ar fi fost acord deplin asupra condițiilor păcii, *hoc mihi cum tuo fratre convenit* CIC. eu sînt de comun acord cu fratele tău în această chestiune, *ratio inter nos convenit* PLIN. sîntem de acord asupra calculului, *illa quae inter regem Pausaniamque convenerant* NEP. cele ce fuseseră convenite între rege și Pausanias; (*impers.*) *convenit* este lucru convenit, este acord deplin: *non modo inter patres sed ne inter consules quidem satis conveniebat* LIV. nu era suficient acord nu numai între senatori, dar nici chiar între consuli, *interfectum esse a Clytemnestra Agamemnonem convenit* CIC. este lucru convenit de toți că Agamemnon a fost ucis de Clitemnestra, *mihi cum Deiotaro convenit, ut ille in meis castris esset* CIC. s-a convenit de mine (am convenit) cu Deiotarus, ca el să se afle în tabăra mea, *quibus consulibus interierit* (*Hannibal*) *non convenit* NEP. nu este perfect stabilit sub ce consuli a murit (Hannibal), *ita ut convenerat, factum est* LIV. s-a făcut precum se convenise.

conventīcium, *iī n.* plată pentru zilele de participare la adunările publice (*la greci*) CIC.

conventīcius (*3*) *adj.* întîlnit în treacăt, întîmplător PL.

conventiculum, *ī n.* **1** mică reuniune, grupare mică: *conventicula hominum, quae postea civitates nominatae sunt* CIC. mici grupări de oameni, care apoi s-au numit cetăți; **2** loc de adunare TAC.

conventiō, *ōnis f.* **1** întrunire, adunare VARR.; (*spec.*) ~ *in manum* GAI. intrarea sub autoritatea soțului; **2** convenție, pact LIV.; **3** (*judic.*) citare în justiție COD. IUST.

conventiōnālis (*2*) *adj.* convenit prin acordul între părți, convențional DIG.

conventiuncula, *ae f.* mică adunare AUG.

conventō, *āre vi.* a se aduna des AUG.

conventum, *ī n.* învoială, înțelegere, convenție: *erat ~ inter eos clandestinum* GELL. era între ei o învoială secretă; *ex pacto et convento* CIC. potrivit contractului și convenției, *stare conventis* CIC. a respecta învoielile.

conventus[1] (*3*) *p. pf. v.* **convenio**

conventus[2], *ūs m.* **1** (*gener.*) întrunire, adunare: ~ *matronarum* SUET. întrunirea femeilor, *in nocturno conventu* CIC. într-o întrunire de noapte; **2** (*spec.*) sesiune judiciară (la care participau locuitorii unui oraș din provincie, convocați de guvernator spre a judeca pricinile): *conventum agere* SUET. a ține sesiune judiciară, *conventibus Galliae citerioris peractis* CAES. sesiunile judiciare din Gallia cisalpină fiind ținute; **3** comunitate a cetățenilor romani stabiliți într-o provincie, colonie: *cives Romani qui eius conventus erant* CAES. cetățenii romani care aparțineau acestei colonii; **4** (*rar*) întîlnire (*a doi aștri*) SEN.; împreunare (*de atomi, de animale*) LUCR.; **5** învoială: *ex conventu* CIC. potrivit înțelegerii.

convenustō, *āre vt.* a înfrumuseța, a împodobi.

converberō, *āre, ātum vt.* a lovi tare; (*fig.*) a biciui: ~ *faciem* PLIN. a lovi peste față; ~ *vitia* SEN. a biciui viciile.

converritor, *ōris m.* cel care mătură, care curăță APUL.

converrō, *ere, verrī, versum vt.* a mătura, a curăța: ~ *stabulum* COL. a curăța staulul; (*fig.*) ~ *hereditates omnium* CIC. a sufla tuturor moștenirea, *converret me totum* PL. Rud. *845* mă va burduși în bătăi.

conversātiō, *ōnis f.* **1** loc în care trăiește obișnuit cineva PLIN.; **2** raporturi cu alții, conviețuire, familiaritate: ~ *Vestalis cum viris* SEN. RH. relațiile unei vestale cu bărbați, *omnem conversationem tollere* SEN. a anula orice raporturi; (*oc.*) *illa quae extra conversationem iacuēre* SEN. Ep. *7, 1* acele obiecte care au zăcut în uitare (de care de obicei nu ne-am atins).

conversim *adv.* invers MART. CAP.

conversiō, *ōnis f.* **I 1** mișcare circulară, rotire (*a aștrilor*), revenire periodică: *astrorum conversiones* CIC. rotirile aștrilor, ~ *caeli* CIC. mișcarea de revoluție a cerului, *mensium annorumque conversiones* CIC. revenirile periodice ale lunilor și anilor; **2** (*fig.*) **a.** (*ret.*) perioadă (*încheiere ritmică a frazelor sau a părților din frază*): *ut oratio habeat conversiones absolutas* CIC. ca vorbirea să aibă perioade desăvîrșite; **b.** repetare a aceluiași cuvînt la finele unor fraze succesive (gr. antistrofă) CIC. **II 1** schimbare, transformare, răsturnare: *conversiones reipublicae* CIC. răsturnări în viața statului; **2** (*fig.*) **a.** convertire religioasă; schimbare de păreri; **b.** traducere: ~ *ex Latinis* QUINT. traducere din scriitorii latini; **c.** (*ret.*) repetare inversată a cuvintelor RH. HER. (gr. ἀντιμεταβολή) **3** (*med.*) abces: *conversionem resecare* COL. a tăia un abces.

conversō, *āre vt.* a suci în toate părțile CIC.

conversor, *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a-şi duce viaţa (undeva), a trăi: ~ *in montibus* PLIN. a trăi în munţi; **2** a avea raporturi (cu cineva): ~ *nobiscum* SEN. a trăi în preajma noastră, *sumuntur a conversantibus mores* SEN. moravurile se împrumută de la cei din preajma noastră.

conversus[1] *(3) pf. v.* **converto**

conversus[2], *ūs m.* mişcare circulară MACR.

convertibilis *(2) adj.* care se poate schimba, convertibil PRUD.

convertibilitās, *ātis f.* mutabilitate AUG.

convertibiliter *adv.* variabil, schimbător AUG.

convertō (-vortō), *ere, vertī, versum vt.* şi *(rar) vi.* **1** a întoarce: *equo converso* CAES. întorcîndu-şi calul, ~ *iter* CAES. a face drumul înapoi, *boum vox Herculem convertit* LIV. mugetul boilor l-a făcut pe Hercules să se întoarcă, ~ *iter in (ad) provinciam* LIV. a se întoarce şi a porni spre provincie, ~ *iter ad fugam* CIC. a se întoarce luînd-o la fugă; *(mil.)* ~ *terga* LIV. a o lua la fugă, *conversa signa in hostes inferre* LIV. a ataca duşmanii făcînd o întoarcere a frontului, *signa ad hostem* ~ CAES. a face front împotriva duşmanului, *acies pulsa atque in fugam conversa* CAES. linie de luptă atacată şi pusă pe fugă; *in Phrygiam se convertit* NEP. s-a întors în Phrygia, *in orbe luna convertitur* CIC. Luna se mişcă în(tr-un) cerc; *(act. = refl.) in regnum suum convortit* SALL. se întoarce în regatul său; **2** *(fig.)* a întoarce, a îndrepta: ~ *cogitationes in rem* CURT. a-şi îndrepta gîndurile asupra unei chestiuni, ~ *ingenium ac studium ad causas agendas* TAC. a-şi îndrepta talentul şi strădania spre elocinţa judiciară, ~ *se ad philosophos* CIC. a se aplica studiului filozofiei, ~ *se ad otium pacemque* CIC. a căuta liniştea şi pacea, *intellego omnium ora in me convorsa esse* SALL. îmi dau seama că privirile tuturor sînt îndreptate spre mine, *omnium oculos in (ad) se* ~ LIV. a atrage asupra sa ochii tuturor; *omnium animum (animos) in (ad) se* ~ a atrage atenţia asupra sa, *animos hominum ad me converteram* CIC. atrăsesem atenţia tuturor asupra mea, ~ *in se odia* CIC. a-şi atrage urile; *(geogr., pas.) converti* a fi îndreptat, orientat (spre): *spelunca conversa ad aquilonem* CIC. peşteră îndreptată spre nord, *stabula ad medium conversa diem* VERG. staule îndreptate spre miazăzi; *(oc.) in suam rem* a-şi însuşi: *aliena in suam rem* ~ CIC. a-şi însuşi bunurile altuia, *si nihil de patris fortunis in suam rem convertit* CIC. dacă din averea tatălui său nu şi-a însuşit nimic; *(act. = refl.) promptissimum ei visum ad Liviam* ~ TAC. i s-a părut că cel mai potrivit lucru e să se îndrepte spre Livia, *ceteri ad sapientiora convertēre* TAC. ceilalţi s-au mai înţelepţit; **3** a schimba, a preface, a transforma: *ne in graves inimicitias convertant se amicitiae* CIC. ca prieteniile să nu se prefacă în duşmănii grave, *Hecuba in canem conversa* CIC. Hecuba prefăcută în căţea, ~ *rempublicam* CIC. a răsturna republica, *conversa fortuna est* NEP. soarta s-a schimbat, ~ *se ex homine in beluam* CIC. a se preface din om în fiară, ~ *castra castris* CAES. a schimba o tabără cu alta; *(act. = refl.) num in vitium virtus possit ~ ?* CIC. dacă virtutea poate să se schimbe în viciu?, *vitium huic in bonum convertebat* CIC. defectul i se prefăcea în cîştig; **4** *(spec.)* a traduce: ~ *librum e Graeco in Latinum* CIC. a traduce o carte din greceşte în latineşte, *carmina Arati a te conversa* CIC. versurile lui Aratus traduse de tine.

convescor, *vescī vi. dep.* a mînca împreună AUG.

convestiō *(IV) vt.* a acoperi cu o haină ENN.; *(fig.)* a acoperi, a îmbrăca: *domus duobus lucis convestita* CIC. casă îmbrăcată (înconjurată) de două dumbrăvi sfinte, ~ *omnia sua luce* LUCR. a îmbrăca totul în lumina sa *(despre Soare)*; [*arh. inf. pas.* **convestirier**].

convexiō, *ōnis f.* sfericitate GELL.; boltă ARN.

convexitās, *ātis f.* convexitate, sfericitate; concavitate PLIN., MACR.

convexō *(I) vt.* a apăsa puternic; *(fig.)* a chinui GELL.

convexus *(3) adj.* **1** boltit, arcuit: *convexum caelum* VERG. cerul boltit, *convexa cornua* PLIN. coarnele arcuite; **2** adîncit, înclinat, povîrnit: *convexa vallis* PLIN. vale adîncă, *convexum per iter* OV. pe un drum povîrnit, ~ *in aequora vertex* OV. stîncă povîrnită asupra valurilor // **convexum,** *ī n.* (frecv. **convexa,** *ōrum n. pl.*): *in convexo nemorum* VERG. în adîncul codrilor, *convexa caeli* VERG. bolta cerului, *convexa vallium* IUST. adîncul văilor.

convibrō, *āre, āvī vt.* a mişca repede APUL.; *(vi.)* a se mişca repede APUL.

convīciātor, *ōris m.* ocărîtorul, insultătorul CIC.

convīciolum, *ī n.* invectivă LAMPR.

convīcior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a ocărî, a certa: *accusare potius quam* ~ LIV. a acuza mai degrabă decît a ocărî, ~ *alicui* QUINT. a face cuiva reproşuri.

convīciōsus *(3) adj.* insolent AUG.

convīcium, *iī n.* **1** larmă, gălăgie, scandal: *aures convicio defessae* CIC. urechile obosite de gălăgie, ~ *ranarum* PHAEDR. orăcăitul broaştelor; **2** vorbe de ocară, injurii, blam: *alicui* ~ *facere* CIC. a ocărî pe cineva.

convictiō[1], *ōnis f.* [*convivo*] intimitate, familiaritate: ~ *iucundissima* CIC. intimitate foarte plăcută; *(fig., pl.) convictiones domesticae* CIC. intimii casei.

convictiō[2], *ōnis f.* [*convinco*] probă, demonstraţie AUG.

convictor, *ōris m.* **1** oaspete obişnuit, comesean; **2** amic intim CIC.; HOR.

convictus[1] *(3) p. pf. v.* **convinco**

convictus[2], *ūs m.* **1** relaţii, convieţuire, intimitate: ~ *hominum* CIC. convieţuirea cu oamenii, *Brutum in convictu habuit* NEP. pe Brutus îl avea printre intimi, *longi convictus aevi* OV. legături de o viaţă întreagă; **2** ospăţ, banchet: *trahere convictum in longum* TAC. a prelungi ospăţul.

convincō, *ere, vīcī, victum vt.* **1** a dovedi (pe cineva) ca vinovat [cu genit. vinii, mai rar *in* şi abl. sau inf.]: ~ *aliquem summae neglegentiae* CIC. a dovedi pe cineva vinovat de cea mai mare neglijenţă, *convictus scelere* SUET. dovedit vinovat de crimă, *in pari peccato convictus* CIC. dovedit vinovat de o greşeală asemănătoare, *multa superbe fecisse convictus* CURT. dovedit că a făcut multe lucruri cu trufie, *convicti incendia se paravisse* SALL. dovediţi că ei au pregătit incendiile; **2** a arăta clar, a dovedi un lucru

(*ca greşit* sau *adevărat*): *convictis Epicuri erroribus* CIC. greşelile lui Epicur fiind dovedite, ~ *falsa* (*falsum*) CIC. a demasca înşelătoriile, *volo facinus ipsius qui id commisit voce convinci* CIC. vreau ca crima să fie dovedită chiar prin vorbele acestuia care a comis-o, *quid apud patres convictum* TAC. ceea ce a fost arătat clar în senat, *eum ne liberum quidem esse ratio et veritas convincit* CIC. raţiunea şi adevărul arată clar că acesta nici măcar nu este liber.

convinctiō, *ōnis f.* (*gram.*) conjuncţie QUINT. *1, 4, 18.*

conviolō (*I*) *vt.* a viola, a profana PRUD.

convisccrō, *āre vt.* a amesteca, a contopi TERT.

convīsō, *ere vt.* a parcurge cu privirea, a cerceta: ~ *omnia loca oculis* LUCR. a cerceta cu ochii toate locurile; (*poet. despre Soare, Lună*): ~ *omnia luce* LUCR. a lumina totul cu lumina sa.

convīva, *ae m.* şi *f* oaspete, comesean CIC. ş.a.

convīvālis (*2*) *adj.* de masă, de ospăţ LIV.

convīvātor, *ōris m.* cel care dă o masă, amfitrion HOR., LIV.

convīviālis (*2*) *adj.* *v.* **convivalis** CURT.

convīvificō (*I*) *vt.* a chema laolaltă la viaţă AMBR.

convīvium, *iī n.* 1 petrecere cu oaspeţi, ospăţ, banchet CIC.; 2 (*concrt.*) oaspeţi OV. ş.a.

convīvō, *ere, vixī, victum vi.* 1 a trăi împreună (cu), a convieţui: *quamdiu avaro sordidoque convixeris* SEN. cît timp vei fi convieţuit cu un zgîrcit şi un avar, ~ *cum aliquo* TERT. a trăi împreună cu cineva; 2 a se ospăta împreună (cu) QUINT.

convīvor, *ārī, ātus sum vi.* a lua masa în comun, a benchetui CIC.; [arh. **convivo**, *āre*].

convocātiō, *ōnis f.* apel CIC.

convocātor, *ōris m.* cel care invită AUG.

convocō (*I*) *vt.* a convoca, a chema: ~ *senatum* CIC. a convoca senatul, ~ *piscatores ad se* CIC. a chema pescarii la el.

convolnerō *v.* **convulnero**

convolō (*I*) *vi.* a alerga (laolaltă) TER., CIC.

convolūtor, *ārī vi. dep.* a se tăvăli: ~ *cum turba feminarum* SEN. a se tăvăli cu o grămadă de femei.

convolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* 1 a înfăşura, a încolăci: *convolvit terga coluber* VERG. năpîrca îşi încolăceşte spinarea, *convoluta cornua arietum* PLIN. coarnele încolăcite ale berbecilor; 2 a rostogoli (tîrînd cu sine): *mare convolvit gentes* LUC. marea duce cu sine popoare, *ignis semina convolvunt e nubibus* (*venti*) LUCR. vînturile smulg ducînd cu ele seminţele de foc din nori; (*fig.*) *Gallograeciam quoque Syriaci belli ruina convolvit* FLOR. ruina războiului syriac a tîrît cu sine şi Gallograecia, ~ *verba magno cursu* SEN. a rostogoli cuvinte într-o viteză mare; 3. (*refl. despre aştri*) a se rosti: *sol se convolvens* CIC. soarele rotindu-se.

convolvulus, *ī m.* 1 omidă (*de viţă de vie*) CAT.; (*bot.*) 2 volbură (*Convolvulus arvensis*) PLIN.

convomō, *ere vt.* a vărsa asupra CIC.

convorō, *āre vt.* a devora împreună TERT.

convulnerō (*I*) *vt.* a răni adînc: ~ *iumenta* CURT. a răni vitele, ~ *gemmam vitis falce* COL. a răni mugurele viţei cu cosorul; (*fig.*) ~ *mores* SEN. a răni moravurile.

convulsiō, *ōnis f.* convulsie PLIN.

convulsus (*3*) *p. pf.* **convello**

conyza, *ae f.* (*bot.*) iarbă-mare (*Inula helenium*) PLIN.

coodibilis (*2*) *adj.* care merită să fie urît împreună cu alţii TERT.

coomnipotens, *ntis adj.* la fel de atotputernic P. NOL.

cooperārius, (*3*) *adj.* care cooperează // **cooperarius**, *iī m.* cooperator AUG.

cooperātiō, *ōnis f.* colaborare, cooperare AUG.

cooperātor, *ōris m.* colaborator, cooperator HIER.

cooperculum, *ī n.* capac PLIN., APUL.

cooperīmentum, *ī n.* acoperămînt *apud* GELL.

cooperiō, *īre, ruī, rtum vt.* a acoperi (*de tot*); (*fig.*) a copleşi: *amnes oppida cooperuisse* LUCR. (că) apele au acoperit oraşele, *corpus coopertum telis* LIV. trupul e acoperit de săgeţi, (*fig.*) *coopertus fenoribus* SALL. copleşit de datorii.

cooperor, *ārī, ātus sum vi. dep.* (*tard.*) a coopera cu … (*alicui* sau *cum aliquo*) VULG.

coopertōrium, *iī n.* (*tard.*) acoperămînt DIG.

cooptātiō, *ōnis f.* cooptare (*alegere spre a completa numărul membrilor unui corp sau colegiu*): ~ *in patres* LIV. cooptarea în rîndul patricienilor.

cooptō (*I*) *vt.* a coopta, a alege un coleg într-un corp *sau* colegiu (de către ceilalţi membri): ~ *in collegium augurum* CIC. a alege în colegiul augurilor.

coorior, *orīrī, ortus sum vi. dep.* 1 a lua naştere, a se produce: *materiai ex infinito sunt corpora plura coorta* LUCR. din infinitatea materiei au luat naştere mai multe corpuri, *subito coorta tempestas* LIV. iscîndu-se deodată o furtună, *pluribus locis ignes coorti* LIV. izbucnind incendii în mai multe locuri, *bellum coortum est* CAES. a izbucnit un război, *risus omnium coortus est* NEP. a izbucnit un rîs general; 2 a se ridica, a se porni (*la o acţiune*): *montani coorti ad pugnam* LIV. muntenii ridicîndu-se la luptă, *omnibus in eum tribunis coortis* LIV. toţi tribunii ridicîndu-se împotriva lui.

coortus[1] (*3*) *p. pf.* *v.* **coorior**

coortus[2], *ūs m.* naştere, apariţie LUCR.

Coōs, *ī*, **Cous**, *ī* şi **Cōs** *f.* insulă în Marea Egee (*la nord-vest de Rhodos, vestită prin vinurile şi ţesăturile sale, locul de naştere al lui Apelles, Hippocrates şi Philetas, azi Kos*) // **Cōus** (*3*) de (din) Cos: *Coum vinum* PLIN. vin de Cos, *Coa vestis* PROP. tunică din mătase de Cos, *Cous poeta* OV. poetul din Cos (Philetas), ~ *artifex* OV. pictorul din Cos (Apelles), *Coa Venus* CIC. Venus Anadyomene (*tabloul lui Apelles*) // **Cōum**, *ī n.* vin de Cos HOR. // **Cōa**, *ōrum n. pl.* haine din voal de mătase de Cos HOR.

cōpa, *ae f.* (*v.* **copo** = **caupo**) hangiţă, crîşmăriţă VERG.

Cōpae, *ārum, f. pl.* oraş în Beoţia.

Cōpāis, *idis f.* lac în Beoţia.

cōperiō, *ire* *v.* **cooperio**

cophinus, *ī m.* coş COL., IUV.

cōpia, *ae f.* 1 cantitate mare, mulţime, număr mare: ~ *frumenti* CAES. cantitate mare de grîu, ~ *virorum fortium* CIC. mulţimea bărbaţilor bravi, ~ *librorum* CIC. numărul mare de cărţi; 2 avere, bogăţie; (*frecv. pl.*) mijloace materiale, resurse, rezerve, fonduri, provizii: *avaritia neque copiā neque inopiā minuitur*

SALL. lăcomia nu scade nici dacă ai, nici dacă n-ai, *in summa copia* CIC. în mijlocul unei mari bogăţii, *pro cuiusque copia* CURT. după averea fiecăruia, *suas rationes et copias in illam provinciam contulerunt* CAES. şi-au plasat în acea provincie conturile şi fondurile, *se eorum copiis alere* CAES. a se întreţine din resursele acestora, *domesticis copiis apparare convivium* CIC. a pregăti un ospăţ din rezervele casei, *copias Dyrrachi comparare* CAES. a aduna provizii la Dyrrachium, *frumentum aliaeque copiae* LIV. grîul şi alte provizii; 3 (*spec.*) abundenţă de cuvinte *sau* de idei: *rerum ~ verborum copiam gignit* CIC. abundenţa materialului dă naştere abundenţei vocabularului; 4 (*mil.*) masă de soldaţi, trupă (*frecv. pl.*): *ea copia, quam Capuae comparastis* CIC. această trupă pe care aţi adunat-o la Capua, *omnes copiae equitum* LIV. toate trupele de călăreţi, *copiae terrestres navalesque* LIV. trupele de uscat şi cele navale, *copiae equitatus peditatusque* CAES. trupe de călărime şi de pedestrime; 5 posibilitate, ocazie (*de a face, de a obţine ceva*): *modo ~ detur* OV. numai de mi s-ar da posibilitatea, *populo numquam ea ~ fuit* SALL. poporul n-a avut niciodată această posibilitate, *mihi est ~ somni* LIV. am putinţa să dorm, *magna mihi ~ est memorandi* SALL., pot să amintesc multe exemple, *~ Capuae potiundae* LIV. posibilitatea de a cuceri Capua, *spectandi copiam facere* SALL. a da putinţa de a privi, *facere alicui copiam frumenti* CAES. a da cuiva putinţa de a obţine grîu, *ab hoste ~ pugnandi fit* SALL. din partea duşmanului, se oferă putinţa de a da lupta, *senatūs copiam datur* TAC. se oferă putinţa de a se prezenta în faţa senatului, *habere magnam copiam societatis coniungendae* SALL. (că) el are un bun prilej de a face o alianţă, *quoniam copiam Iugurthae haberet* SALL. fiindcă putea să dispună de Iugurta, *ex copia rerum* SALL. *pro rei copia* SALL. potrivit cu împrejurările.

Copia, *ae f.* zeiţa abundenţei, Abundenţa PL. ş.a.

copiāta, *ae m.* cioclu, gropar COD. TH.

cōpiolae, *arum f. pl.* (*v. copia*) mică trupă *apud* CIC.

cōpior, *ārī vi. dep.* a pune mîna pe o mare cantitate de... [cu abl.] GELL.

cōpiōsē *adv.* abundent, larg: *~ proficisci in provinciam* CIC. a pleca în provincie prevăzut cu de toate; (*ret.*) cu bogăţie de idei şi forme de exprimare CIC.

cōpiōsus (*3*) *adj.* bogat: *homo ~* CIC. om bogat, *domus copiosa* PLIN. IUN. casă bogată, *oppidum re cibaria copiosum* GELL. cetate avînd din belşug de-ale mîncării, *locus ~ a frumento* CIC. loc bogat în ce priveşte grîul; (*ret.*) abundent în idei şi vorbe: *densior ille, hic copiosior in eloquendo* QUINT. acela era mai concentrat, acesta mai abundent în vorbire.

copis[1], *idis f.* (ac. pl. *-idas*) iatagan (*la perşi*) CURT.

cōpis[2], (*2*) *adj.* (numai ac. *copem*, abl. *copi*) bogat, abundent PL. ş.a.

cōplātus (*3*) *p. pf. v.* **copulo**

cōpo, cōpōna *v.* **caupo, caupona**

coppa *n. nedecl.* semn numeric grecesc (= 90) QUINT.

coprea, *ae m.* bufon SUET.

cops *v.* **copis**[2]

copta, *ae f.* plăcintă tare la mîncat MART. *14, 68.*

coptātiō *v.* **cooptatio**

coptoplacenta, *ae f. v.* **copta** PETR.

cōpula, *ae f.* legătură; (*spec.*) lanţ, curea; cîrlig: *~ dura canem tenet* OV. o curea tare ţine cîinele; (*fig.*) *~ irrupta* HOR. legătură de dragoste neîntreruptă, *~ talium virorum* NEP. legăturile de prietenie dintre astfel de oameni.

cōpulābilis (*2*) *adj.* care se poate lega AUS.

cōpulātē, *adv. v.* **copulative**

cōpulātiō, *ōnis f.* unire, împreunare; *~ atomorum inter se* CIC. împreunarea atomilor unii cu alţii, *primi congressus copulationesque* CIC. primele contacte şi legături dintre oameni, *~ verborum* QUINT. îmbinarea cuvintelor.

cōpulātīvē *adv.* prin reunirea a două cuvinte, prin sinalefă MACR.

cōpulātīvus (*3*) *adj.* copulativ AUG.

cōpulātor, *ōris m.* cel care uneşte AUG.

cōpulātōrius (*3*) *adj.* cel care uneşte AMBR.

cōpulātrix, *īcis f.* cea care face unirea, apropierea: *~ parentis et prolis* AUG. cea care face legătura dintre părinte şi odrasla lui.

cōpulātū *abl.* prin reunire ARN.

cōpulātum, *ī n.* propoziţie copulativă GELL.

cōpulātus (*3*) *p. pf. v.* **copulo** // **adj.** *nihil copulatius est quam...* CIC. nimic nu leagă mai puternic decît...

cōpulō (*I*) *vt.* a lega unul cu altul, a uni, a împreuna: *~ hominem cum belua* CIC. a lega un om cu o fiară (*ca pedeapsă pentru paricid*), *altera ratis huic copulata est* LIV. a doua plută este legată de aceasta; (*fig.*) *nos tecum copulavere secundae adversaeque res* CURT. victoriile şi înfrîngerile ne-au legat împreună, *ille se cum inimico meo copularat* CIC. acela se unise cu duşmanul meu, *~ concordiam* LIV. a cimenta armonia, *copulando verba iungebant, ut sodes pro si audes* CIC. legau cuvintele împreunîndu-le, de exemplu „sodes" pentru „si audes", *verba copulata, simplicia* CIC. cuvinte îmbinate în frază şi cuvinte privite izolat; [*arh.* **copulor**, *ārī dep.* = **copulo**; formă sincop. *coplata* LUCR.]

cōpulum, *ī n. v.* **copula**, *ae* MART. CAP.

coqua, *ae f.* bucătăreasă PL.

coquibilis (*2*) *adj.* uşor de digerat PLIN.

coquīna (cocīna), *ae f.* 1 bucătărie ARN.; 2 artă culinară APUL.

coquīnāris (*2*) *adj.* de bucătărie VARR.

coquīnārius (*3*) *adj.* de bucătărie PLIN.

coquīnātōrius (*3*) *adj.* de bucătărie DIG.

coquīnō (*I*) 1 *vt.* a face bucătărie PL.; 2 *vt.* a găti (*ca mîncare*) PL.

coquīnus (*3*) *adj.* de bucătar, de bucătărie PL.

coquītātiō, *ōnis f.* coacere îndelungată APUL.

coquō, *ere, coxi, coctum vt.* 1 a găti la foc (o mîncare), a prepara (o mîncare), a coace, a fierbe, a frige: *cocta cibaria* LIV. terci (fiertură de făină), *~ alicui cenam* NEP. a-i pregăti cuiva masa, *~ humana exta* HOR. a fierbe măruntaie omeneşti, *~ panem* VARR. a coace pîine, *~ pavonem* HOR. a frige un păun, *~ medicamenta, venena* LIV. a pregăti (fierbînd) leacuri,

otrăvuri; 2 (*spec.*) **a.** a arde, a topi, a usca: ~ *laterculos* CAT. a face (arzînd) cărămizi, *coctus agger* PROP. zid făcut din cărămizi arse, *telum solidum robore cocto* VERG. suliță tare din stejar ars în foc, ~ *aera fornacibus* LUC. a topi arama în cuptoare, *glaebas coquit aestas* VERG. vara usucă brazdele; **b.** a face să se coacă, să ajungă la maturitate (*fructe, semințe, plante*): *mitis coquitur vindemia* VERG. strugurele cel dulce se coace, *poma cocta* CIC. poame coapte: **c.** a digera, a mistui: *confectus coctusque cibus* CIC alimentul elaborat și digerat; **3.** (*fig.*) a coace în gînd, a pune la cale (ceva); ~ *consilia secreto* LIV. a face planuri în secret, ~ *bellum* LIV. a plănui un război; 4 a chinui: *egomet me coquo* PL. eu mă chinui, (*Amatam*) *curaeque iraeque coquebant* VERG. pe Amata o fierbeau grijile și furiile.

coquus, *ī m.* bucătar PL., TER.

cor, *cordis n.* 1 inimă (*ca organ*): *cerebrum*, ~, *pulmones* CIC. creierul, inima, plămînii; 2 (*fig.*) inimă, suflet, simțire, minte: *excute corde metum* OV. alungă teama din suflet, ~ *spectantis tetigisse* HOR. a fi impresionat sufletul spectatorului, *corde amare* PL. a iubi din suflet, *hebes* ~ LUCR. minte slabă, *alicui cordi esse* a-i fi plăcut cuiva un lucru, *id eo mihi magis est cordi* CIC. de aceea aceasta îmi este mai plăcut, *dis pietas mea cordi est* HOR. zeilor le este pe plac pietatea mea, *si tibi facere cordi est, licet* CIC., PL. dacă ții s-o faci, poți; 3 stomac HOR. S. *2, 3, 28.*

cora, *ae f.* pupila ochiului AUS.

Cora, *ae f.* oraș în Latium // **Corānus** (*3*) *adj.* al Corei // **Corānī**, *orum m. pl.* locuitorii din Cora.

coracinō, *āre vi.* (*tard.*) a croncăni.

coracinus[1] (*3*) *adj.* de corb: ~ *color* VITR. culoarea corbului // **coracinum**, *ī n.* negru de corb DIG.

coracīnus[2], *ī m.* pește (*specie care trăiește în Nil*) PLIN. ș.a.

coralium (corallium, cūralium), *iī n.* coral OV. ș.a.

cōram *adv.* și *prep.* I *adv.* în față, de față, în persoană: *ut veni* ~ HOR. cînd am venit de față, ~ *adesse* CIC. a fi de față, ~ *ipse audiat* LIV. să audă el însuși (în persoană). II *prep. cu abl.* (*tard. cu ac.* și *genit.*) în fața: ~ *genero meo* CIC. în fața ginerelui meu.

coramblē, *ēs f.* varză COL.

corax, *acis m.* corb SOLIN.; (*fig.*) mașină de război VITR.

Corax, *acis m.* retor din Syracusa.

corbicula, *ae f.* coșuleț PALL.

Corbiō[1], *ōnis m.* nume de bărbat.

Corbio[2], *ōnis f.* *1*) oraș al aequilor; *2*) oraș în Hispania.

corbis, *is f.* și *m.* paner, coș; [abl. *-e* CIC., OV. și *-i* CAT.].

corbīta, *ae f.* navă de transport CIC.

corbona (corbān, corbanās) *f. indecl.* loc în care se păstrează la evrei obiecte prețioase, tezaur al templului ECCL.

corbula, *ae f.* coșuleț PL., VARR.

corcillum, *ī n.* inimioară PETR.

corcodilus *v.* **crocodilus** PHAEDR.

corculum, *ī n.* (dim. al lui *cor*) inimioară PL.; (*oc.*) termen de alintare.

Corculum, *ī n.* „Înțelepciune" (*supranume al lui Scipio Nasica*).

corculus (*3*) *adj.* înțelept, cuminte PLIN.

Corcyra, *ae f.* insulă pe coasta Epirului, în Marea Ionică (*azi, Corfu*) // **Corcȳraeus** (*3*) *adj.* corcyrian.

corda *v.* **chorda**

cordātē *adv.* cuminte, înțelept PL.

cordātus (*3*) *adj.* înțelept ENN., SEN.

cordax, *ācis m.* 1 dans licențios (*în comedie, sau dans de oameni băuți*); 2 (*fig., despre ritmul trohaic*) lipsit de ținută CIC.

cordicitus *adv.* în adîncul inimii SID.

cordolium, *iī n.* durere, jale PL. ș.a.

Corduba, *ae f.* oraș în Hispania (*azi, Córdoba*) // **Cordubensis** (*2*) *adj.* al Cordubei // **Cordubensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Cordubei.

cordūla, *ae v.* **cordyla** APIC.

cordus (*3*) *adj.* născut *sau* recoltat după termen, tîrziu VARR., CAT.

cordȳla, *ae f.* (*iht.*) ton (mai mic de un an) (*Thynnus thynnus*) MART., PLIN.

Corfinium, *iī n.* oraș, capitala pelignilor // **Corfiniensis** (*2*) *adj.* corfinian // **Corfiniensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Corfinium.

coriāceus (*3*) *adj.* de piele AMM.

coriāginōsus (*3*) *adj.* (*despre vite*) bolnav de *coriago* VEG. (*v. infra*).

coriāgō, *inis f.* boală de piele la vite COL., VEG.

coriandrātus (*3*) *adj.* umplut cu coriandru // **coriandrātum**, *ī n.* esență de coriandru APIC.

coriandrum, *ī n.* (*bot.*) coriandru (*Coriandrum sativum*) PL.

coriārius[1] (*3*) *adj.* de piele: ~ *frutex* PLIN. (*bot.*) oțetar (*Rhus typhina*) (*folosit la tăbăcit piei*).

coriārius[2], *iī m.* tăbăcar PLIN.

Corinna, *ae f.* *1*) poetă contemporană cu Pindar (*renumită prin frumusețea ei*); *2*) femeie cîntată de Ovidius.

Corinthiacus (*3*) *adj.* corintian.

corinthiārius, *iī m.* amator de bronzuri de Corint SUET.

Corinthiensis (*2*) *adj.* de Corint // **Corinthienses**, *ium m. pl.* locuitorii Corintului.

Corinthius (*3*) *adj.* corintic, de Corint // **Corinthiī**, *ōrum m. pl.* corintieni // **Corinthia** (subînț. **vasa**), *ōrum n. pl.* vase de Corint.

Corinthus, *ī f.* Corint (*oraș comercial și port în nord-vestul Peloponesului*).

Coriolānus (*3*) *adj.* din Corioli // **Coriolānus**, *ī m.* supranumele lui C. Marcius, cuceritor al orașului Corioli.

Corioli, *orum m. pl.* oraș al volscilor în Latium // **Coriolānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii orașului Corioli.

corium, *iī n.* 1 piele (*tare, a animalelor*): ~ *bovis* TAC. piele de bou, ~ *elephanti* PL. piele de elefant, *utres, scuta ex coriis* SALL. burdufuri, scuturi de piele, *coriis integere turres* CAES. a acoperi turnurile cu piei; 2 piele (*de om*): *alicui corium concidere* PL. a-i burduși cuiva pielea, *periit* ~ *meum* PLIN. vai de pielea mea, *ludere suo corio* MART. a-și pune pielea în joc; 3 (*oc.*) **a.** curea, bici PL.; **b.** coajă (*de plante*) PLIN.; **c.** suprafață, strat VITR.

corius, *ii m.* (*arh.*) curea PL., VARR.
Cornēlia, *ae f.* nume de femeie.
Cornēliānus (*3*) *adj.* privind pe cineva din familia Cornelia: *Corneliana castra* CAES. tabăra lui Cornelius Scipio.
Cornēlius (*3*) *adj.* al lui Cornelius: *gens Cornelia* CIC. familia Cornelia, *Corneliae leges* CIC. legile propuse de atîţia Cornelii, *Forum Cornelium* CIC. localitate la Gallia Cisalpină.
corneolus (*3*) *adj.* (dim. al lui *corneus*) de corn CIC.; (*fig.*) tare ca lemnul de corn PETR.
cornescō, *ere vi.* [*cornu*] a întări, a face tare precum cornul PLIN.
cornētum, *i n.* [*cornus*] loc plantat cu corni VARR.
corneus[1] (*3*) *adj.* [*cornu*] **a.** de corn: *cornea ora facit* OV. îi face gura de corn, *cornea ungula* (*equi*) LUC. copita de corn a calului, *cornea porta Somni* VERG. poarta de corn a Somnului; **b.** (*fig.*) precum cornul: *cornea fibra* PERS. fibre tari ca de corn (nesimţitoare).
corneus[2] (*3*) *adj.* [*cornus*] din (lemn de) corn: *cornea hastilia* VERG. suliţe din lemn de corn.
cornicex, *inis m.* [*cornu*] cornist, cîntăreţ din corn CIC. LIV.
cornīcor, *ārī vi. dep.* (*v. cornix*) a croncăni; (*fig.*) a cîrîi PERS., HIER.
cornīcula, *ae f.* cioară mică HIER.
corniculans, *ntis adj.* care este în formă de corn (*despre Luna nouă*) AMM.
corniculārius, *ii m.* **1** (*mil.*) adjutant, gradat militar, purtînd ca semn distinctiv un corn mic (*corniculum*) VAL. MAX.; **2** (*fig.*) secretarul unui magistrat COD. TH.
corniculum, *ī n.* **1** corn mic; **2 a.** (*pl.*) antene de insectă, de fluture PLIN.; **b.** cornet de medic COL.; **c.** egretă de metal la coif (*recompensă pentru acte de bravură în luptă*) LIV.
Corniculum, *ī n.* vechi oraş în Latium, la nord de Tibur.
cornifer, *era, erum adj.* care are coarne LUCR.
cornifrons, *ntis adj.* care are coarne în frunte PACUV.
corniger, *era, erum adj.* care poartă coarne, cornut // **cornigera**, *ōrum n. pl.* animale cu coarne PLIN.
cornipēs, *pedis adj.* cu copită // **subst.** *m.* cal SIL.
cornix, *īcis f.* cioară: *augur aquae annosa* ~ HOR. cioara care trăieşte mult şi care prevesteşte ploaia, *nisi me sinistrā monuisset* ~ VERG. dacă o cioară zburînd din stînga mea (*semn favorabil*) nu mi-ar fi atras atenţia; (*prov.*) *cornicum oculos configere* CIC. a scoate ochii ciorilor (a-i înşela chiar şi pe cei mai isteţi oameni).
cornu, *ūs n.* **1** corn (*de animale*): *boum cornua* CAES. coarnele boilor; (*fig.*) *cornua alicui obvertere* PLIN. a întoarce coarnele împotriva cuiva (a porni să-l atace), *cornua sumere* OV. a prinde coarne (a căpăta îndrăzneală), (*amphora*) *cornua pauperi addis* HOR. tu, amforă, dai curaj săracului, ~ *copiae* OV. cornul Abundenţei (*cornul caprei Amalthea, metamorfoză în constelaţie, simbol al belşugului*); **2 a.** (ceea ce este format sau fabricat din corn sau materie cornoasă) copită (la patrupede) CAT.; cornee (la ochi); plisc, cioc (al păsărilor) OV.; colţi de elefant, fildeş VARR.; antenă (la insecte) PLIN.; corn, trompetă militară (*la început făcute din corn de animal, apoi din metal*) CIC.; arc (făcut din două coarne unite) VERG.; lanternă PL.; vas de păstrat ulei HOR.; pîlnie VERG.; **b.** (ceea ce este asemănător ca formă cu un corn) corn (al lunii) VERG.; braţ de fluviu OV.; braţe ale lirei CIC.; antenă de corabie OV.; buton de fildeş (la capetele axului pe care se înfăşoară cartea); vîrf de munte STAT.; vîrf (al coifului) VERG.; capăt (al unui loc) LIV.; limbă de pămînt (în mare), promontoriu OV.; moţ (la păr) IUV.; aripă, flanc (al unei armate) CAES.
cornuārius, *ii m.* fabricant de trompete DIG.
cornucopia, *ae f.* cornul abundenţei PL.
cornum, *ī n.* corn, lemn de corn; (*fig.*) suliţă VERG., OV.
cornupeta, *ae m.* care împunge cu cornul VULG.
cornus , *ī f.* (*bot.*) corn (*Cornus mas*); (*fig.*) lance, suliţă (*făcută din lemn de corn*) VERG.
cornūtus (*3*) *adj.* care are coarne, cornut COL.; (*fig.*) ~ *syllogismus* argument sofistic HIER.
Cornūtus, *ī m.* Annaeus Cornutus (*filozof stoic*).
Coroebus, *ī m.* numele unui erou troian VERG.
corolla, *ae f.* coroniţă, cunună mică PL. ş.a.
corollāria, *ae f.* **1** florăreasă VARR.; **2** *Corollaria* (titlul unei comedii a lui Naevius).
corollārium, *ii n.* **1** coroniţă, ghirlandă mică (*se oferea şi drept recompensă actorilor merituoşi*) PLIN.; **2** cadou, dar, bacşiş CIC.; **3** corolar (în geometrie) BOETH.
corōna, *ae f.* **1** cunună, coroană (*folosită ca ornament la solemnităţi, banchete, jertfe, ca dar făcut unui prieten, ca răsplată a meritului etc.*): ~ *laurea* CIC. cunună de laur, ~ *aurea* NEP. coroană de aur, ~ *civica* GELL. cunună dată ca răsplată unui cetăţean, *sub corona vendere* CAES. a vinde ca sclavi prizonierii de război (*care purtau pe cap cununi, ca animalele de jertfă*); **2** cerc: **a.** linie de soldaţi care asediază sau apără o poziţie militară: *coronā oppidum adoriri* CAES. a ataca cetatea cu un cordon de soldaţi; **b.** cerc de auditori, spectatori, mulţime care înconjoară: *tibi erit maximā coronā causa dicenda* CIC. va trebui să pledezi în faţa unui mare număr de auditori, *coronā armatorum saeptus* CIC. încercuit de mulţime de oameni înarmaţi; **c.** lanţ de munţi în cerc PLIN.; **d.** marginea de jur împrejur a unui teren CAT.; **e.** cornişa unui zid CURT.; **f.** cerc luminos în jurul Soarelui, halo SEN.
Corōna, *ae f.* Coroana (*constelaţie*) OV.
corōnālis (*2*) *adj.* al cununii, al coroanei, produs de o cunună, de o coroană APUL.
corōnāmen, *minis n.* ghirlandă APUL.
corōnāmentum, *ī n.* plantă (floare) de făcut cununi, coroane CAT.; cunună, coroană TERT.
corōnārius (*3*) *adj.* **1** de făcut cununi, coroane; (spec.) *aurum coronarium* CIC. dar în bani făcut de provinciali generalilor victorioşi (*în loc de cunună de aur, ca altădată*); **2** de cornişă VITR. // **coronarius**, *ii m.* cel care face *sau* vinde coroane // **coronaria**, *ae f.* florăreasă PLIN.
corōnātiō, *ōnis* împodobire cu cununi AUG.
coronator, *ōris m.* cel care încunună AUG.

Corōnē, *f.* oraş în Messenia.
Corōnēa, *ae f.* oraş în vestul Beoţiei // **Corōnēnsis** (*2*) *adj.* coronean // **Corōnaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Coronea.
Corōnīdēs, *ae m.* fiul Coronidei (Esculap) OV.
corōnis, *idis f.* semn prin care copiştii marcau sfîrşitul unei cărţi MART.
Corōnis, *idis f.* mama lui Esculap.
corōnō (*I*) *vt.* **1** a împodobi cu cunună, a încununa: ~ *templa* OV. a împodobi templele cu cununi, ~ *deos myrto* HOR. a încununa statuile zeilor cu mirt, *cratera coronant* VERG. înconjură cu ghirlande vasele de vin, *coronatus capillos* (= *ac. gr.*) HOR. avînd părul încins cu o cunună, ~ *comoediam* SUET. a premia o comedie, *coronari Olympia* HOR. a fi încununat ca învingător la jocurile olimpice; **2** a înconjura: *abitum custode coronant* VERG. înconjoară cu gărzi ieşirea.
corōnula, *ae f.* cunună mică, coroaniţă VEG., VULG.
corporālis (*2*) *adj.* **1** (*jur.*) corporal, material, real: *corporalia pignora* DIG. garanţii materiale, ~ *possessio* DIG. posesie reală; **2** trupesc: *vitia corporalia* SEN. vicii trupeşti.
corporālitās, *ātis f.* materialitate TERT.
corporāliter *adv.* fizic, materialmente; (*jur.*) realmente PETR.
corporātiō, *ōnis f.* natură corporală TERT.
corporātūra, *ae f.* constituţie trupească COL.
corporeus (*3*) *adj.* **1** material, avînd un corp; *omnia constare corporeā naturā* LUCR. a fi toate de esenţă materială; **2** al corpului: ~ *ignis* CIC. căldură internă, *res corporeae* CIC. bunuri corporale, ~ *humerus* OV. umăr de corp de om.
corporō (*I*) *vt.* **1** a da un corp; (*frecv. pas.*) a căpăta un corp, a se forma: *semen animatur corporaturque* PLIN. sămînţa prinde viaţă şi corp; **2** (*arh.*) a reduce la stare de corp fără viaţă, a omorî ACC.
corpulentia, *ae f.* corpolenţă, obezitate PLIN.
corpulentus (*3*) *adj.* corpolent, gras PL.
corpus, *oris n.* **1** corp, trup: *vis corporis* SALL. forţă fizică, *voluptates corporis* CIC. plăcerile trupului, ~ *facere* PHAEDR. a se îngrăşa, ~ *amittere* CIC. a slăbi, *non tu* ~ *eras sine pectore* HOR. nu erai numai un trup fără simţire; **2** fiinţă, persoană: *liberum* ~ LIV. persoană liberă, *fidissima corpora* OV. fiinţele cele mai credincioase; **3** totalitate, întreg, grup: ~ *reipublicae* CIC. organismul statului, ~ *militum* CURT. totalitatea soldaţilor, ~ *iuris* LIV. corp de legi, ~ *nullum civitatis* LIV. nici un fel de organizare a cetăţii, *sui corporis regem creare volebant* LIV. voiau să aleagă rege din grupul lor; **4** element substanţial, substanţă: *corpora rerum* LUCR. elementele naturii (atomi), ~ *eloquentiae* CIC. substanţa elocvenţei.
corpusculum, *ī n.* (dim. al lui *corpus*) **1** corpuşor, trup firav; **2** corpuscul, atom; **3** mică culegere (de scrieri) PL., SEN., CIC.
corrādō, *ere, rāsī, rāsum vt.* **1** (*rar*) a răzui: ~ *festucas* VARR. a răzui vergile: **2** a smulge (luînd cu sine), a înşfăca: *vis venti alia* (*corpora*) *ex ipso corradens aere* LUCR. o masă de vînt înşfăcînd din aer alţi atomi; **3** (*fig.*) a aduna cu greu, a încropi (*o sumă*): ~ *trecentos Philippos* PLIN. a încropi trei sute de filipi; (*abstr.*) ~ *fidem nostris dictis* LUCR. a dobîndi crezare la vorbele mele.
corratiōnālitās, *ātis f.* analogie, raport AUG.
correctiō, *ōnis f.* **1** corectare, îndreptare: ~ *morum* SUET. îndreptarea moravurilor; **2** mustrare: *delicto dolere, correctione gaudere* CIC. a suferi din cauza greşelii, dar a te bucura de o mustrare; **3** (*ret.*) corecţie (*rectificare a celor spuse spre a adăuga ceva mai important*) CIC.
corrector, *ōris m.* **1** cel care îndreaptă, care îmbunătăţeşte: ~ *unus legum usus* LIV. practica, singurul îndreptar al legilor; **2** (*tard.*) guvernator al unei provincii DIG.
correctūra, *ae f.* slujba de guvernator AUR., VICT.
corregiōnālis (*2*) *adj.* din aceeaşi regiune, vecin AUG.
corregnō, *āre vi.* a domni împreună TERT.
corrēpō, *ere, psī vi.* a se tîrî (ca o reptilă) a se strecura: ~ *in onerariam* (*navem*) CIC. a se strecura într-o navă de transport, (*fig.*) *in dumeta correpitis* CIC. vă furişaţi în mărăcinişuri (subtilităţi), *correpunt membra pavore* LUCR. corpurile se furişează de frică.
correptē *adv.* iute, scurt (*despre pronunţare*) OV., GELL.
correptiō, *ōnis f.* **1 a.** prindere (laolaltă), strîngere: ~ *manus* GELL. strîngerea reciprocă a mîinilor; **b.** (*med.*) contractare a unei boli SCRIB.; **2 a.** contragere, scurtare: *correptiones dierum* VITR. scurtarea zilelor, ~ *syllabarum* QUINT. scurtarea silabelor; **b.** (*oc.*) mustrare TERT.
correptīvē *adv.* prescurtat DON.
correptor, *ōris m.* cel care critică, cenzor SEN.
correquiescō, *ere vi.* a se odihni AUG.
corresuscitō, *āre vt.* a trezi din nou la viaţă AUG.
correus, *ī m.* coacuzat DIG.
corrīdeō, *ēre vi.* a rîde împreună; (*fig.*) a străluci: *omnia corrident correpta luce diei* LUCR. toate strălucesc scăldate în lumina zilei.
corrigia, *ae f.* curea (la încălţăminte) DIOCL.; bici VARR.
corrigō, *ere, rēxī, rēctum vt.* **1** a face drept, a îndrepta: ~ *gladium* SUET. a face din nou dreaptă sabia, ~ *digitum* PLIN. a îndrepta degetul; **2** (*fig.*) a îndrepta, a corecta, a corija, a repara; (*med.*) a vindeca: ~ *mores* QUINT. a îndrepta moravurile, *pueri facillime corriguntur* QUINT. copiii sînt foarte uşor corectaţi, ~ *moram celeri cursu* OV. a repara întîrzierea prin mers grăbit; (*med.*) ~ *lentigines* PLIN. a vindeca petele de pe faţă.
corripiō, *ere, ripuī, reptum vt.* **1** a înhăţa, a apuca (cu putere sau grăbit): ~ *arcum* VERG. a apuca arcul, *hominem corripi et suspendi iussit* CIC. a poruncit ca omul să fie înhăţat şi spînzurat ~ *lora manu* OV. a înhăţa frîiele, (*poet.*) ~ *corpus de terra* LUCR. a se scula repede de la pămînt, ~ *corpus e stratis* VERG. a se scula repede din aşternut, ~ *corpus e somno* LUCR. a se scula repede din somn, *corripuit se repente et abiit* PLIN. s-a sculat repede şi a plecat, ~ *viam* VERG. a porni repede la drum, ~ *gradum* VERG. a grăbi pasul, ~ *campum* VERG. a se porni în goană pe cîmpul de alergări, *corripiunt spatia* VERG. mănîncă distanţele; **2** (*fig.*) a înhăţa (jefuind), a răpi:

~ *bona virorum ac mortuorum* SUET. a răpi bunurile viilor şi morţilor, ~ *sacram effigiem* VERG. a fura o statuie sfîntă, ~ *praefecturas* TAC. a pune mîna pe conducerea provinciilor; **3** (*despre foc, apă, moarte*) a ataca, a cuprinde: *ignis inferiora corripit* SEN. focul cuprinde părţile de jos, *flumen urbis tecta corriperet* CURT. apa ar îneca clădirile oraşului, *gravi morbo correptus* VAL. MAX. lovit de o boală grea, *et modo sol nimius, nimius modo corripit imber segetes* OV. cînd soarele prea mult, cînd ploaia prea multă prăpădeşte semănăturile; **4** (*despre pasiuni, frecv. p. pf.*) a răpi, a mîna, a cuprinde: *correpta cupidine* OV. răpită de dorinţă, *correptus irā* GELL. împins de mînie, *correptus imagine formae* OV. cucerit de frumuseţea chipului, *correpta militiā* (= *militiae studio*) VERG. cuprinsă de dorinţa de a se război; **5** a înhăţa (pe cineva) ducîndu-l în faţa judecăţii, a acuza (*frecv. la Tacitus*): *a delatoribus corripitur* TAC. este acuzată de delatori, *Vitellius accusatione corripitur* TAC. Vitellius este pus sub acuzare; **6** a lua la rost, a blama, a mustra: *non inimice ~, sed paene patrie monere* OV. a nu blama duşmănos, ci a sfătui aproape părinteşte, *clamoribus maximis iudices corripuerunt* CIC. i-au luat la rost pe judecători, strigînd cît puteau, *corripuit consulares quod non scriberent* SUET. i-a blamat pe consulari că nu scriu, *correptus cur ambularem* PLIN. luat la rost pentru că mă plimbam; **7** a reduce, a micşora, a scurta: ~ *impensas ludorum* SUET. a reduce cheltuielile cu jocurile publice; (*gram.*) a reduce numărul *sau* a scurta cantitatea silabelor (de ex., *trabs* pentru *trabes* sau *fulgere* pentru *fulgēre*) VARR., SEN.

corrīvātiō, *ōnis f.* adunare a apei (într-un loc) PLIN.

corrīvō (*1*) *vt.* a îndrepta apele în acelaşi loc SEN., PLIN.

corrōborāmentum, *ī n.* întărire LACT.

corrōborō (*1*) *vt.* a întări, a fortifica: ~ *militem opere assiduo* SUET. a fortifica soldaţii prin eforturi continue, *illud malum corroboratur quotidie* CIC. acest rău prinde zi de zi puteri, *aetas corroborata* CIC. vîrstă în toată puterea.

corrōdō, *ere, rōsī, rōsum vt.* a roade CIC.

corrogātiō, *ōnis f.* invitare a mai multora VULG.

corrogō (*1*) *vt.* **1** a invita laolaltă prin rugăminţi: *auditores corrogati* QUINT. auditori rugaţi să vină // **corrogati**, *ōrum m. pl.* persoane invitate prin rugăminţi; **2** a aduna (cerînd de la alţii): ~ *auxilia ab sociis* LIV. a aduna trupe auxiliare cerîndu-le de la aliaţi, ~ *pecuniam ad sumptus* CAES. a aduna banii ceruţi pentru cheltuieli.

corrotundō (*1*) *vt.* **1** a rotunji: *cometarum corpus corrotundatur* SEN. corpul cometelor se face complet rotund; **2** (*fig.*) a face o sumă rotundă: *centies sestertium corrotundavi* PETR. am făcut suma rotundă de zece milioane de sesterţi.

corrūda, *ae f.* (*bot.*) sparanghel sălbatic (*Asparagus tenuifolius*) CAT. ş.a.

corrūgis (*2*) *adj.* cutat.

corrūgō (*1*) *vt.* a zbîrci, a încreţi: *oliva corrugatur* COL. măslina se zbîrceşte, *ne mappa corruget nares* HOR. ca şervetul să nu te facă să strîmbi din nas.

corrūgus *ī m.* canal de spălare (a metalelor) PLIN.

corrumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* **1** a distruge de tot, a nimici, a prăpădi: *domum igni corrumpunt* SALL. distrug casa prin foc, *res familiares corruperant* SALL. îşi prăpădiseră averea, (*fig.*) ~ *libertatem* TAC. a distruge libertatea, *ille mihi hodie corrupit diem* PL. acela m-a făcut azi să-mi pierd ziua, ~ *prolatando magnas opportunitates* SALL. a face să se piardă prin amînări multe ocazii bune; **2** a strica, a altera: *hi* (*pisces*) *ne mihi corrumpantur cautio'st* TER. mi-e grijă să nu mi se strice peştii ăştia, *conclusa aqua facile corrumpitur* CIC. apa stătută se strică uşor, ~ *ocellos lacrimis* OV. a-şi strica ochişorii cu lacrimi; (*fig.*) ~ *tabulas* CIC. a falsifica registrele, *corrumpitur oratio* QUINT. stilul se strică, *nomen eorum Libyes corrupere* SALL. libyenii au alterat numele acestora; **3** (*moral*) a corupe: ~ *centuriones* SALL. a-i corupe pe centurioni, ~ *mulierem* TER. a seduce o femeie, ~ *aliquem pecunia* (*auro, pretio*) CIC. a corupe pe cineva cu bani, cu aur, *iudicium corruptum* CIC. judecată cumpărată cu bani, *ad sententias iudicum corrumpendas* CIC. pentru a cumpăra sentinţele judecătorilor.

corruō, *ere, uī vi.* **1** a se prăbuşi, a cădea pe jos: *arbor corruit* OV. copacul se prăbuşeşte, *aedes corruerunt* CIC. casa s-a prăbuşit, *paene ille timore, ego risu corrui* CIC. era aproape să cădem pe jos, el de frică, eu de rîs, *corruit in vulnus* VERG. a căzut pe rana sa (înainte): (*fig.*) *Lacedaemoniorum opes corruerunt* CIC. puterea spartanilor s-a prăbuşit, *illi mihi videntur tamquam inexercitati histriones corruisse* CIC. aceia îmi par că au eşuat ca nişte actori nepricepuţi; **2** *vt.* (*rar*) a aduna, a îngrămădi: ~ *ditias* PL. a aduna bogăţii.

corruptē *adv.* greşit, strict: ~ *iudicare* CIC. a judeca strîmb, ~ *pronuntiare verba* GELL. a pronunţa cuvintele greşit.

corruptēla, *ae f.* **1** corupere, corupţie: ~ *morum* CIC. stricarea moravurilor, ~ *mulierum* CIC. coruperea femeilor, *corruptelae omnis generis* LIV. corupţii de tot felul; **2** (*oc.*) **a.** corupător: ~ *nostrum liberum* TER. corupătorul copiilor noştri; **b.** loc de corupţie FRONTIN.

corruptibilis (*2*) *adj.* coruptibil AUG.

corruptibilitās, *ātis f.* coruptibilitate TERT.

corruptiō, *ōnis f.* **1** corupere: ~ *militum* TAC. coruperea soldaţilor; **2** alterare, stricare: ~ *corporis* CIC. alterarea corpului.

corruptīvus (*3*) *adj.* coruptibil, caduc TERT.

corruptor, *ōris m.* corupător: ~ *iuventutis* CIC. corupătorul tineretului, ~ *alienarum uxorum* SEN. seducătorul nevestelor altora; (*oc.*) ~ *scripturarum* AUG. falsificatorul cărţilor sfinte.

corruptōrius (*3*) *adj.* coruptibil, pieritor TERT.

corruptrix, *īcis f.* corupătoare CIC.

corruptus (*3*) *p. pf. v.* **corrumpo** // **adj.** stricat, corupt: *iter factum corruptius imbri* HOR. drum stricat de

ploi, *corruptissimum saeculam* TAC. epoca cea mai coruptă.
cors v. **cohors**
corsa, *ae f.* (*arhit.*) bandou VITR.
Corsica, *ae f.* insula Corsica // **Corsicus** (*3*) *adj.* corsican.
Corsus (*3*) *adj.* corsican // **Corsī**, *ōrum m. pl.* corsicanii.
cortex, *icis m.* și (*rar*) *f.* **1** scoarță de copac; ~ *fagi* VERG. scoarță de fag; **2** scoarță de plută, plută, dop de plută: *nabis sine cortice* HOR. vei înota fără plută (te vei conduce singur), *corticem adstrictum pice demovebit amphorae* HOR. va scoate dopul de plută fixat cu smoală al amforei; **3** înveliș, găoace, coajă, carapace; ~ *corporeus* VARR. învelișul trupului, ~ *phalangiorum* PLIN. pielea falangelor, ~ *ovi* VITR. coajă de ou, ~ *testudinis* PHAEDR. carapacea broaștei țestoase.
cortīna, *ae f.* **1** vas mare rotund, căldare PL.; **2** trepiedul lui Apollo, pe care ședea Pythia VERG.; (*fig.*) oracolul lui Apollo: ~ *Phoebi* VERG. oracolul lui Apollo; **3** spațiu în jur; cerc de auditori TAC.; **4** perdea mare, cortină AMBR.
cortīnāle, *is n.* loc unde sînt căldări de fiert vin COL.
cortīnipotens, *ntis adj.* „stăpîn al trepiedului" (*epitet al lui Apollo*) LUCIL.
cortīnula, *ae f.* căldare mică AMM.
Cortōna, *ae f.* oraș în Etruria, la nord de lacul Trasimenus // **Cortōnensis** (*2*) *adj.* cortonian // **Cortonensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Cortonei.
cortumiō, *ōnis f.* fixarea în gînd a unui punct în spațiu VARR.
cōrūda, *ae f.* v. **corruda**
corulus, *ī m.* v. **corylus**
Cōrus, *i m.* v. **Caurus**
coruscālis (*2*) *adj.* strălucitor DRAC.
coruscāmen, *minis n.* lumină strălucitoare APUL.
coruscātiō, *ōnis f.* scăpărare; fulgerare SOL.; fulger VOP.
coruscifer, *era, erum adj.* scăpărător de fulgere MART. CAP.
coruscō (*I*) **1** *vt.* a agita, a scutura: ~ *hastam* VERG. a scutura lancea, *linguas colubrae coruscant* OV. șerpoaicele își tremură limbile, (*abs.*) *apes coruscant pennis* VERG. albinele scutură din aripi, *coruscat abies* IUV. o scîndură se bălăngăne, *agni ludunt blandeque coruscant* LUCR. mieii zburdă și izbesc în joacă cu coarnele; **2** *vi.* a scăpăra, a fulgera: *Iupiter arce coruscat* VAL. FL. Iupiter fulgeră din înaltul cerului.
coruscus (*3*) *adj.* **1** tremurător: *coruscis fremit ilicibus Apenninus* VERG. Apeninul freamătă de foșnetul tremurător al stejarilor; **2** scăpărător, strălucitor: ~ *ensis* VERG. sabie scînteietoare, *iuvenes auro corusci* VERG. tineri scînteind de aur.
corvīnus (*3*) *adj.* de corb PLIN.
Corvīnus, *ī m.* supranume în familia Valeria.
corvus, *ī m.* **1** corb: ~ *oscen* HOR. corb prevestitor (*consacrat lui Apollo*; *corbul zburînd din dreapta prevestea de bine, din stînga — de rău*), ~ *Phoebeius* OV. corbul consacrat lui Phoebus; (*prov.*) *in cruce corbos pascere* HOR. a fi răstignit pe cruce și a da hrană corbilor; **2 a.** cange (de spart zidurile) VITR.; **b.** scalpel (al chirurgului) CELS.; **c.** pește de mare CELS.; **d.** *Corvus* Corbul (*constelație*) VITR.
Corybantēs, *ium m. pl.* coribanții (*preoți ai Cybelei, al cărei cult îl celebrau cu dansuri frenetice și muzică zgomotoasă*) // **Corybantius** (*3*) *adj.* al coribanților.
Corybās, *antis m. 1*) fiu al Cybelei; *2*) coribant, preot al Cybelei; (*fig.*) nebun apucat IUV.
corycēum, *ī n.* loc din palestră unde se făceau antrenamentele la sacul cu nisip (*corycus*).
Cōrycidēs, *um f. pl.* nimfe ale Parnasului OV.
Cōrycius[1] (*3*) *adj.* corycian (*al peșterii coryciene de pe muntele Parnas, consacrată nimfelor și zeului Pan*).
Cōrycius[2] (*3*) *adj.* corycian, din Corycos (*cetate în Cilicia*).
cōrycus, *ī m.* sac plin cu nisip (făină etc.), suspendat, pe care se exersau atleții CIC.
Cōrycus (Cōrycos), *ī f. 1*) cetate în Cilicia; *2*) promontoriu în Ionia.
corylētum, *ī n.* pădurice de aluni, aluniș OV.
corylus, *ī f.* alun CAT., VERG. ș.a.
corymbiātus (*3*) *adj.* împodobit cu ciorchini de iederă TREB.
corymbifer, *era, erum adj.* încununat cu ciorchini de iederă OV.
corymbion, *iī n.* perucă PETR.
corymbus, *ī m.* **1** corimb, ciorchine de iederă VERG.; **2** ornament la pupa și prora navelor VAL. FL.; **3** stalactită AETN.; **4** sfîrc (*la sîn*).
coryphaeus, *ī m.* corifeu, conducătorul corului; (*fig.*) căpetenie CIC.
Corythus, *ī m. 1*) fiul lui Iupiter, tatăl lui Dardanus; *2*) oraș în Etruria, numit mai tîrziu Cortona.
cōrytus (cōrytos), *ī m.* tolbă (de săgeți) VERG., OV.
cōs, **cōtis** *f.* piatră dură, cute, gresie de ascuțit: *acuens sagittas cote* HOR. ascuțind săgețile cu cutea; (*fig.*) *iracundiam fortitudinis quasi cotem esse dicebant* CIC. ziceau că mînierea este un fel de cute a curajului.
Cōs v. **Coos**
Cosa, *ae f.* și **Cosae**, *ārum f. pl. 1*) vechi oraș etrusc și promontoriu (în Toscana) // **Cosānus** (*3*) *adj.* din Cosa // **Cosānum**, *ī n.* teritoriul orașului Cosa // **Cosānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cosa; *2*) oraș în Lucania.
cosmētēs, *ae m.* sclav însărcinat cu garderoba și podoabele unei femei IUV. *6, 477.*
cosmicos (-icus) (*3*) *adj.* al lumii MART.
cosmoe, *ōrum m. pl.* un fel de arhonți („cei zece") în Creta CIC.
cosmos, *ī m.* lumea APUL.
Cosmus, *ī m.* vestit parfumier la Roma // **Cosmiānus** (*3*) *adj.* cosmian // **Cosmiānum**, *ī n.* ulei cosmian MART.
Cossīnius, *iī m.* nume de bărbat CIC., PLIN.
cossim (coxim) *adj.* stînd pe vine APUL.; șchiopătînd VARR.
cossi, *is* și **cossus**, *ī m.* vierme al lemnului PLIN.

Cossȳra (Cossūra), *ae f.* insulă între Sicilia şi Africa (azi, Pantelleria).
costa, *ae f.* coastă CELS.; (*fig., pl.*) pîntece: *costae aëni* VERG. pîntecele căldării de aramă, ~ *navium* PL. pîntecele corăbiilor.
costātus (*3*) *adj.* cu coaste tari VARR.
costum, *ī n.* şi **costos (costus),** *i f.* plantă aromatică din care se extrăgea o esenţă bine mirositoare PROP., LUC.
Cosȳra (Cosūra) *v.* **Cossyra (Cossura)**
cōtēs *v.* **cautes**
cōthō(n), *ōnis m.* şi **cōthōnum,** *ī n.* port construit de mîna omului B. AFR.
cothurnātē *adv.* în stil de tragedie AMM.
cothurnātiō, *ōnis f.* reprezentare a unei tragedii TERT.
cothurnātus (*3*) *adj.* **1** încălţat cu coturni SEN. // **cothurnatī,** *ōrum m. pl.* actori de tragedie; **2** (*fig.*) măreţ, sublim, ca de tragedie: *cothurnatum Maronis opus* MART. măreaţa operă a lui Vergilius.
cothurnus, *ī m.* **1** coturn (*încălţăminte înaltă, cu talpă groasă şi şireturi de piele, pe care o purtau actorii de tragedie ca să pară mai înalţi*): *virginibus Tyriis mos est suras vincire cothurno purpureo* VERG. fetele tyriene obişnuiesc să-şi strîngă pulpele în coturni legaţi cu curele roşii ca purpura, ~ *tragicus* HOR. coturnul actorului de tragedie (v. şi *soccus*); **2** (*fig.*) **a.** tragedie: *hunc socci cepere pedem grandesque cothurni* HOR. acest vers (iambul) l-au adoptat comedia şi sublima tragedie; **b.** stil înalt de tragedie: *Sophocleo carmina digna cothurno* VERG. poeme demne de stilul tragediilor lui Sofocle; **c.** măreţie ~ *imperatoriae auctoritatis* AMM. măreţia autorităţii imperiale.
cōticula[1], *ae f.* (dim. al lui *cos*) **1** piatră mică de încercare; **2** piuliţă mică de piatră PLIN.
cōticula[2], *ae f.* (dim. al lui *costa*) coastă mică APIC.
cotīdiānō *adv.* zilnic PL., CIC. ş.a.
cotīdiānus (*3*) *adj.* **1** zilnic, de fiecare zi CIC.; **2** (*fig.*) comun, uzual, de toate zilele: *cotidiana verba* CIC. cuvinte uzuale.
cotīdiē *adv.* în fiecare zi CAES., CIC.
cotōneus (cotōnius) (*3*) *adj.* de gutui; *malum cotoneum* sau **cotōneum,** *ī n.* gutuie VARR. ş.a.
Cotta, *ae m.* cognomen roman în familia Aurelia.
cottabius (*3*) *adj.* preparat într-un vas de pămînt APIC.
cottabus, *ī m.* (*fig.*) lovitură de vînă (de bou) PL.
cottana, *ōrum n. pl.* smochine mici de Syria PLIN.
cottīdiānus, cottīdiē *v.* **cotidianus, cotidie**
Cottiae sau **Cottiānae Alpes** Alpii Cottieni.
Cottius, *ii m.* numele a doi regi de neam ligur din Alpii numiţi ulterior *Alpes Cottiae.*
cottona, *ōrum n. pl. v.* **cottana** PLIN.
cotula (cotyla), *ae f.* vas mic măsurînd 1/2 de *sextarius* CAT., MART.
coturnīx, *īcis f.* prepeliţă VARR., LUCR.; (*fig.*) PL. As. *666.*
Cotys, *yis (yos) m.* numele unor regi din Thracia şi din alte regiuni.
Cotyttia, *ōrum n. pl.* sărbătoare licenţioasă a divinităţii trace Cotytto HOR.
Cotyttō, *ūs f.* zeiţă tracă, sărbătorită cu manifestări licenţioase IUV.
Cōus *v.* **Coos**
coūtor, *ī vi. dep.* a avea raporturi cu… [cu abl.] VULG.
covinnārius, *iī m.* conducător de car de luptă prevăzut cu coase TAC.
covinnus, *ī m.* car de luptă prevăzut cu coase LUC.; căruţă de călătorie MART.
coxa, *ae f.* osul coapsei; coapsă, şold CELS., PLIN.
coxendix, *īcis f.* şold, coapsă PL., CELS.
coxi *pf. v.* **coquo**
Crabra sau *aqua Crabra, ae f.* rîuşor lîngă Tusculum.
crābrō, *ōnis m.* bondar VERG. ş.a.
cracens, *ntis v.* **gracens** ENN.
crambē, *ēs f.* un soi de varză PLIN.; (*fig.*) ~ *repetita* varză încălzită IUV.
Crānōn (Crannōn), *ōnis f.* oraş în Thessalia // **Crānōnius** (*3*) *adj.* din Cranon.
Crantor, *oris m.* **1** (*mitol.*) purtătorul armelor lui Peleu; **2** vestit filozof al Vechii Academii.
crāpula, *ae f.* **1** băutură şi mîncare multă, beţie: *crapulae plenus* LIV. încărcat de vin; **2** esenţă de răşină care se amesteca în vin PLIN.
crāpulānus (*3*) *adj.* care trezeşte din beţie PLIN.
crāpulārius (*3*) *adj.* de beţie PL.
crapulentus (*3*) *adj.* beat AMM.
crāpulor, *āri, ātus sum vi. dep.* a se îmbăta VULG.
crāpulosus (*3*) *adj.* beţiv FIRM.
crās *adv.* mîine: ~ *mane* CIC. mîine dimineaţă // **subst.** *n.* ziua de mîine MART.
crassāmen, *inis n.* sediment (al unui lichid), reziduu COL.
crassāmentum, *ī n.* **1** reziduu al unui lichid, depozit COL.; **2** grosime PLIN.
crassē *adv.* **1** gros: ~ *picari vasa* COL. vasele să fie date gros cu smoală; **2** (*fig.*) grosolan: ~ *compositum carmen* HOR. poem compus grosolan, ~ *intelligere* SEN. a înţelege confuz, *crassius nitent gemmae* PLIN. pietrele scumpe au o strălucire mai puţin vie.
crassescō, *ere vi.* a se îngrăşa, a se îngroşa, a se întări COL., PLIN.
Crassiānus (*3*) *adj.* al lui Crassus (triumvirul).
crassificō, *āre vt.* a îngroşa; a îngrăşa C. AUR.
crassitās, *ātis f.* grosime APUL.
crassitiēs, *ēi f.* grosime C. AUR.
crassitūdō, *inis f.* **1** grosime: ~ *parietum* CAES. grosimea pereţilor; **2** densitate, consistenţă CIC. ş.a.
crassivēnius (*3*) *adj.* noduros (*despre lemn*) PLIN.
crassō (*I*) *vt.* (*folosit la pas.* **crassari**) a se îngroşa, a deveni dens APUL., AMM.
crassundia, *ōrum n. pl.* intestinul gros VARR.
crassus (*3*) *adj.* **1** gros, dens: *crassum filum* CIC. fir gros, *toga crassa* HOR. togă groasă, ~ *ager* VARR. pămînt gras, ~ *aer* CIC. aer greu, *crassi turdi* MART. grauri graşi; (*fig.*) *crassum infortunium* PL. o belea mare; **2** (*fig.*) grosolan, necioplit, fără minte: *crassa turba* MART. gloată stupidă, *crassi senes* CIC. bătrîni proşti, *crassa negligentia* DIC. neglijenţă prostească, *crassā Minervā* CIC. cu o inteligenţă simplă, *crassiora nomina* MART. nume barbare.

Crassus, *ī m.* cognomen al familie Licinia (de ex.: L. Licinius Crassus, vestit orator, şi M. Licinius Crassus, faimosul bogătaş şi triumvir.
crastinō *adv.* mîine APUL. ş.a.
crastinus (*3*) *adj.* 1 de mîine: ~ *dies* CIC. ziua de mîine, ziua următoare: *die crastini* (vechi abl.) şi *crastino die* LIV. în ziua următoare // **crastinum**, *ī n.* ziua de mîine: *in crastinum* CIC. pentru mîine, *ex crastino pendere* SEN. a depinde de ziua de mîine; 2 viitor: *aetas crastina* STAT. viitorul.
Crataeis (Cratēis), *idis f.* numele unei nimfe.
crātēr, *ēris m.* (ac. sg. *-ēra*, ac. pl. *-eras*) 1 crater, vas mare în care se amesteca vinul cu apa VERG.; (*gener.*) vas mare VERG.; 2 bazin (*la o fîntînă*) PLIN. IUN.; 3 crater (al unui vulcan) LUCR.; crăpătură de pămînt vulcanică OV.; 4 *Crater* OV. Cupa (*nume de constelaţie*).
crātēra, *ae f. v.* **crater**
Craterus, *ī m. 1*) general al lui Alexandru cel Mare; *2*) medic vestit în vremea lui Cicero.
Crāthis, *is* şi *-idis m.* numele unor rîuri (*în Bruttium, în Africa*).
crātīcius (*3*) *adj.* [*cratis*] din împletituri de nuiele VITR.
crātīcula, *ae f.* grătar mic CAT.
crātīculātim *adv.* în formă de grătar VEG.
Cratīnus, *ī m.* autor de comedii la Atena (contemporan cu Aristofan).
crātiō, *īre vt.* a grăpa PLIN.
Cratippus, *ī m.* filozof peripatetic la Atena (profesorul fiului lui Cicero).
crātis, *is* (*frecv. pl.*) **crātēs**, *ium f.* 1 împletitură de nuiele, leasă: *crates ficariae* CAT. leasă de uscat smochine, *claudens textis cratibus pecus* HOR. închizînd turma într-un ţarc de nuiele împletite, *crates et molle feretrum texunt* VERG. împletesc leasa făcînd o moale năsălie, *crates vimineae* VERG. grapă de nuiele, *flectunt salignas umbonum crates* VERG. fac scuturi din împletituri de răchită, *ignavos et imbelles caeno ac palude, iniecta insuper crate, mergunt* TAC. pe mişei şi pe fricoşi, (germanii) îi scufundă în nămolul bălţilor, zvîrlind peste ei o leasă de nuiele, *crate superne iniecta saxisque congestis mergitur* LIV. e scufundat în apă, punîndu-i-se pe cap o leasă de nuiele încărcată cu pietroaie; 2 (*pl., mil.*) faşine (*împletituri de nuiele sau ramuri, folosite în regiuni mlăştinoase pentru consolidarea terenului*): *cratibus atque aggere paludem explent* CAES. umplu mlaştina cu faşine şi cu pămînt; 3 (*fig.*) *crates favorum* VERG. fagure de miere, *crates laterum* sau *pectoris* VERG. coşul pieptului (cutia toracică), *spinae* ~ OV. şira spinării.
crātītiō, *ōnis f.* grăpare PLIN.
creāmen, *inis n.* creaţi(un)e PRUD.
creātiō, *ōnis f.* 1 naştere, procreare DIG.; 2 alegere, numire: ~ *magistratuum* CIC. alegerea demnitarilor, ~ *tutoris* DIG. numire a unui tutore.
creātor, *ōris m.* creator, fondator CIC.; părinte OV.
creātrix, *īcis f.* creatoare, născătoare LUCR.; mamă VERG.
creātūra, *ae f.* creatură; creaţie TERT., VULG.
creber, *bra, brum adj.* (comp. *crebrior*, superl. *creberrimus*) 1 des (*în spaţiu*); numeros, repetat, frecvent (*în timp*): *crebri rami* CAES. ramuri dese, *creberrima aedificia* CAES. clădiri foarte dese, *crebras vigilias ponere* SALL. a pune gărzi dese, *crebrae litterae* CIC. scrisori frecvente, *crebri amplexus* OV. îmbrăţişări numeroase, *crebra proelia fiebant* CAES. se dădeau bătălii dese, (*pred.*) *crebri cecidere caelo lapides* LIV. au căzut multe pietre din cer, *heros* ~ *pulsat Dareta* VERG. viteazul îl izbeşte necontenit pe Dares; 2 bogat în... [cu abl.]: ~ *arundinibus locus* OV. loc bogat în trestii, ~ *Africus procellis* VERG. vîntul african bogat în furtuni, *Thucydides* ~ *frequentia rerum* CIC. Thucydides bogat în fapte şi idei, *modus* (*dicendi*) *translationibus crebrior* QUINT. gen de elocvenţă mai bogat în metafore // **crebra** *n. pl.* (*cu sens de adv.*) des, de repetate ori LUCR., VERG.
crēbrātus (*3*) *adj.* îndesat, des PLIN.
crēbrē *adv.* des; deseori VITR.
crēbrēscō, *ere, bruī* (*buī*) *vi.* 1 a creşte, a spori, a se mări: *crebrescunt aurae* VERG. suflarea vîntului creşte; 2 a se întinde, a se răspîndi: *fama cladis crebrescens* TAC. zvonul dezastrului răspîndindu-se, *crebrescebat per Graecas urbes licentia* TAC. se răspîndea prin oraşele greceşti libertatea fără margini, (*abs.*) *crebrescit vivere Agrippinam* TAC. se răspîndeşte zvonul că Agrippina este în viaţă.
crēbrinōdus (*3*) *adj.* cu noduri dese, plin de noduri VARR.
crēbritās, *ātis f.* desime, frecvenţă; mulţime: *crebritates venarum* VITR. desimea vinelor (lemnului), ~ *litterarum* CIC. frecvenţa scrisorilor, ~ *sententiarum* CIC. abundenţa ideilor.
crēbriter *adv.* adesea VITR., APUL.
crēbrō *adv.* des, de multe ori, adesea: *insulae sparsae* ~ *per flumen* AMM. insule împrăştiate una după alta în lungul fluviului, *quod cum crebrius accideret* SUET. fiindcă acest lucru se întîmpla de mai multe ori, *crebrius litteras mittas* CIC. să-mi trimiţi mai des scrisori, *quae creberrime commemorantur a Stoicis* CIC. care sînt citate de foarte multe ori de stoici.
crēdibilis (*2*) *adj.* de crezut, care poate fi crezut, credibil: *narrationes credibiles sint* CIC. povestiri să poată fi crezute, *magnum narras, vix credibile* HOR. lucru extraordinar, aproape de necrezut, *credibile est eum illa percepisse* QUINT. este de crezut (este posibil) că el a înţeles acele lucruri, *vix credibile est quantum*...[cu conjct.] TAC. este aproape de necrezut cît... // **subst.** *n.* (la abl.) *credibili fortior illa fuit* OV. aceea a fost mai curajoasă decît se poate crede.
crēdibiliter *adv.* de crezut, verosimil, credibil CIC., QUINT.
crēdidī *pf. v.* **credo**
crēditor, *ōris m.* creditor CIC. ş.a.
crēditum, *ī n.* împrumut, datorie: ~ *abnegare* SALL. a nu recunoaşte o datorie.
crēdō, *ere, didī, ditum vt.* şi *vi.*1 a încredinţa (ceva cuiva), a da în seama (cuiva): ~ *arma militi* LIV. a încredinţa arme soldaţilor, ~ *alicui imperium* LIV. a încredinţa cuiva comanda supremă, *se* ~ *suaque om-*

nia alienissimis CAES. a se încredința pe sine și toate ale sale unor străini, ~ *illi consilia omnia* TER. a încredința aceluia toate planurile, *creditus navi Vergilius* HOR. Vergilius încredințat unei corăbii, (*poet.*) *se ~ ponto* a înfrunta valurile mării, ~ *se pugnae* VERG. a înfrunta lupta; **2** a împrumuta (bani), a da cu împrumut: ~ *alicui grandem pecuniam* CIC. a da cuiva cu împrumut o mare sumă de bani, ~ *pecuniam sine fenore* NEP. a împrumuta bani fără dobîndă, (*abs.*) *quod credidisti, reddo* PL. îți restitui ce mi-ai împrumutat, *villicus credat nemini* CAT. vechilul să nu dea cu împrumut nimănui, *pecunias creditas non solvere* CIC. a nu achita sumele împrumutate; **3** a se încrede, a avea încredere: *neque credit nisi ei quem fidelem putat* CIC. și nu se încrede decît în acela pe care-l socotește de bună-credință, *ne iam amplius hastae ~ audet* VERG. nu mai îndrăznește să se încreadă în lancea sa; **4** a da crezare, a crede: *ego potissimum Thucydidi credo* NEP. îi dau crezare în primul rînd lui Thucydides, *his auctoribus temere credens* CAES. dînd orbește crezare acestora care afirmau, ~ *famae* OV. a da crezarea zvonului, *recte non credis de numero militum* CIC. pe bună dreptate nu dai nici o crezare în privința numărului soldaților; *mihi crede, mihi credite* (*în prop. incidente*) crede-mă, credeți-mă: *mihi crede, non audebis* CIC. nu vei îndrăzni, crede-mă, *sed, crede mihi, perire satius est* CIC. dar, crede-mă, ar fi mai bine să mor; (*pas.*) *credor: mihi creditur* mi se dă crezare, sînt crezut, *vix credar* OV. cu greu mi s-ar da crezare (aș fi crezut), *certe credemur, ait, si verba sequatur exitus* OV. cu siguranță vom fi crezuți, dacă rezultatul ar confirma vorbele, *Cassandra non umquam credita Teucris* VERG. Cassandra niciodată crezută de troieni (în ce spunea); **5** a crede (ca real, adevărat): *libenter homines id quod volunt credunt* CAES. oamenii cred cu plăcere ceea ce doresc ei, *res tam scelesta credi non potest* CIC. o faptă atît de criminală nu poate fi crezută (ca reală), *ille lacrimans orare, ne ea crederet* SALL. acela, plîngînd, începu să-l roage să nu creadă aceste învinuiri, *falsum est quod vulgo creditur* PLIN. IUN. este greșit ceea ce se crede obișnuit, *quid iam credas aut cui credas?* TER. ce să mai crezi sau în cine să te încrezi?, *quod nisi expertus vix credat* VALL. lucru pe care cine nu l-a încercat cu greu l-ar crede adevărat, *hoc mihi velim credas* CIC. aș dori să crezi ceea ce-ți spun, *Vitellius credidit de perfidia* TAC. în privința perfidiei, Vitellius a crezut-o reală, (cu ac. și inf.) *vix credendum est res tam breviter potuisse declarari* NEP. cu greu este de crezut că lucrurile s-au putut limpezi atît de repede, (cu interog. indir.) *vix credere possis, quam sibi non sit amicus* HOR. aproape că n-ai crede cît de puțin ține la pielea lui; **6** a crede, a socoti [cu întregire predicat.]: *se Iovis filium credidit* CURT. s-a socotit fiul lui Iupiter, *quoscumque idoneos credebat* SALL. pe oricare îi socotea potriviți, (cu ac. și inf.) *credo ego vos, iudices, mirari* CIC. eu cred, judecători, că vă mirați, *creditur Pythagorae auditorem fuisse Numam* LIV. se crede că Numa l-a audiat pe Pythagora, *creditum est ceteros exstinctos esse* TAC. s-a crezut că ceilalți au fost răpuși, (cu nom. și inf.) *aries creditus vexisse Phrixum* TAC. berbecele despre care se credea că l-a dus pe Phrixus, *in Graecia primum litterae inventae creduntur* PLIN. IUN. se crede că arta scrisului a fost descoperită prima oară în Grecia; (*parentetic, frecv. în ironie*) *credo* îmi închipui, fără îndoială, vezi bine: *quae convivia? honesta, credo, in eius modi domo* CIC. ce fel de petreceri? onorabile, vezi bine, într-o casă ca asta; [forme arh. conjct. pr. *creduam, creduas*; opt. *creduis*; inf. pr. *credier*; *credin* = *credisne*].

crēdulitās, *ātis f.* credulitate CURT., QUINT.

crēdulus (*3*) *adj.* **1** credul: *vulgus credulum* TAC. vulgul credul, *sed non ego ~ illis* VERG. dar eu nu-i cred, ~ *in rem* OV. gata să creadă ceva; **2** (*pas.*) lesne de crezut: *credula fama* TAC. H. *1, 34* zvon ușor de crezut.

cremātiō, *ōnis f.* ardere PLIN.

cremātor, *ōris m.* cel care arde TERT.

crēmentum, *ī n.* creștere VARR.

Cremera, *ae f.* rîușor în Etruria, lîngă Veii, vestit prin moartea eroică a celor trei sute de Fabii.

Cremerensis (*2*) *adj.* de la Cremera: ~ *dies* TAC, ziua dezastrului de pe Cremera.

cremiālis (*2*) *adj.* de ars ULP.

cremium, *iī n.* lemn uscat de ars, așchii, vreascuri COL. ș.a.

cremō (*I*) *vt.* **a.** a arde: ~ *urbem* a incendia orașul, (*despre trupurile morților*) *corpore cremato* CIC. după ce corpul a fost ars; **b.** a arde obiecte ca jertfă divinității: *arma conici in acervum iussit, sacrumque id Vulcano cremavit* LIV. a poruncit să se adune grămadă armele și a dat foc acestei ofrande aduse lui Vulcan.

Cremōna, *ae f.* oraș în Gallia Cisalpină (pe malul nordic al Padului) // **Cremōnensis** (*2*) *adj.* cremonian // **Cremōnensēs**, *ium m. pl.* cremonienii.

Cremōnis iugum *n.* numele unui masiv în Alpii Penini (*azi, Gramont* [?]).

cremor, *ōris m.* suc vîscos de plantă CAT., PL.

Cremūtius, *iī m.* A. Cremutius Cordus (istoric roman).

creō (*I*) *vt.* **1** a crea; (*fig.*) a produce, a da naștere, a provoca: *omnes res quas creat natura* CIC. toate lucrurile pe care le creează natura; *nil posse creari de nilo,* LUCR. (că) nimic nu se poate crea din nimic, *terra neglecta sentes, culta fructus creat* QUINT. pămîntul lăsat în paragină dă mărăcini, cel îngrijit roade; (*fig.*) *errorem creat similitudo* CIC. asemănarea dă naștere la eroare, ~ *tantam discordiam* CIC. a provoca atîta dihonie, ~ *seditionem* VELL. a da naștere răzvrătirii; **2** a naște (copii): *Dryope, quem nympha crearat* VERG. Dryope pe care-l născuse o nimfă, *quattuor ille iuvenes crearat* OV. acela avusese patru băieți, (*p. pf.*) *creatus* [cu abl.] născut din…, fiu al…: *Telamone creatus* OV. fiu al lui Telamon, *Vulcani stirpe creatus* VERG. născut din neamul lui Vulcan; **3** a alege (într-o funcție): ~ *consules ex plebe* LIV. a alege consuli din rîndurile plebei, ~ *dictatorem* LIV. a alege dictator, ~ *pontifices, augures* LIV. a alege pontifi, auguri, (*cu 2 ac.*) *Ancum Martium regem populus creavit* LIV. poporul l-a ales ca rege

pe Ancus Martius, *consules creati sunt Q. Fabius et P. Decius* LIV. au fost aleşi consuli Q. Fabius şi P. Decius, ~ *gerendo bello ducem* LIV. a alege comandant pentru ducerea războiului.

Creo, *ōnis* şi **Creōn**, *ontis m.* Creon: *1*) rege al Corintului, care o promisese pe fiica sa, Creusa, lui Iason; *2*) frate al Iocastei.

crepātūra, *ae f.* (*tard.*) crăpătură.

crepax, *acis adj.* care pîrîie, care trosneşte *apud* SEN.

creper, *era, erum adj.* obscur, întunecat; (*fig.*) nesigur, îndoielnic: *creperum noctis* SYMM. întunericul nopţii; (*fig.*) *creperi certamina belli* LUCR. luptele cu rezultat nesigur ale războiului.

crepida, *ae f.* sandală (*încălţăminte grecească: o pingea groasă cu margine de piele, de care erau prinse curele care se legau de picior*); (*prov.*) *ne sutor supra crepidam* PLIN. cizmarul să nu se avînte mai sus decît sandaua lui (fiecare cu meseria lui).

crepidārius (*3*) *adj.* de sandale GELL.

crepidātus (*3*) *adj.* în sandale (greceşti): ~ *imperator* CIC. generalul în sandale.

crepīdō, *inis f.* **1** soclu, piedestal, bază CIC.; **2** ieşitură, margine de piatră, parapet, dig, chei, ţărm: *Euphrates magnae molis crepidinibus coercetur* CURT. Eufratul e strîns între diguri masive, *omnes urbis crepidines* CIC. toate cheiurile oraşului, *crepidine saxi* VERG. de o ieşitură stîncoasă, ~ *semitae* PETR. *9, 11* trotuar.

crepidula, *ae f.* sândăluţă PL.

crēpis, *idis f.* **1** *v.* **crepida**; **2** plantă (necunoscută) PLIN.

crepitācillum, *ī n.* mică morişcă de lemn, pîrîitoare LUCR. ş.a.

crepitāculum, *ī n.* zuruitoare (*folosită ca instrument muzical sau jucărie de copii*) QUINT. ş.a.

crepitō (*1*) *vi.* a scoate un zgomot: ~ *dentibus* PL. a clănţăni din dinţi, *crepitat lapillis unda* OV. apa susură pe pietricele, *grandine nimbi culminibus crepitant* VERG. norii aruncă pe acoperişuri grindina care zuruie, *crepitabat leni vento bractea* VERG. ramura foşnea de un vînt uşor, *ardentes stipulae crepitantis acervi* OV. paiele în flăcări ale stogului care pîrîie, *nulla* (*intestina*) *crepitant* PL. intestinele nu mai chiorăie, *crepitante ciconia rostro* OV. cocostîrcul cu ciocul care toacă într-una, *crepitans cicada* PHAEDR. greierele ţîrîind, *crepitant incudibus enses* VERG. săbiile duduie de lovituri pe nicovale, *flos salis in igne non crepitat* PLIN. sarea curată nu sfîrîie la foc, *arma crepitant* TIB. armele zăngănesc, *labra crepitant* PETR. buzele ţocăie (sărutîndu-se).

crepitus, *ūs m.* (*v. crepito*) zgomot (zăngănit, zdrăngănit, scîrţit, fîşîit, foşnet, vîjîit, ţîrîit, clănţănit, zuruit, chiorăit, pîrîit etc.): ~ *ventris* pîrţ PL.

crepō, *āre, uī, itum vi.* şi *vt.* **1** a scoate un zgomot (a scîrţîi, a chiorăi, a pîrîi, a bubui, a trosni, a clănţăni, a zornăi etc.): **2** a face să răsune: ~ *aureolos* MART. a face să răsune monedele de aur (a număra), *populus laetum theatris ter crepuit sonum* HOR. poporul te-a primit cu întreite aplauze în teatru; **3** a nu mai conteni, a vorbi întruna (despre): *vineta crepat mera* HOR. nu-ţi vorbeşte decît de vii, *quis post vina pauperiem crepat?* HOR. cine, după ce a băut, se mai plînge de sărăcie?

crepulus (*3*) *adj.* răsunător SID.

crepundia, *ōrum n. pl.* **1** huruitoare (jucărie); **2** mici podoabe (în formă de săbiuţe, purcei etc. prinse într-un colan de gîtul copilului după care acesta era recunoscut) PL.; **3** talisman, amuletă APUL.; **4** castaniete, crotale (*instrument muzical oriental*) IUST.

crepusculascens, *ntis adj.* al crepusculului SID.

crepusculum, *ī n.* **1** (*frecv.*) amurg, crepuscul de seară PL., OV.; (*rar*) lumină slabă cînd mijeşte de ziuă PL.; **2** lumină slabă, obscuritate OV.

Crēs, *ētis adj.* şi *subst. m.* cretan, cretanul // **Crētēs**, *um m. pl.* cretanii.

crescentia, *ae f.* creştere VITR.

crescō, *ere, crēvī, crētum vi.* (*incoativ al vb.* **creo**) **1** a se naşte: *qui postea creverant* VARR. cei care s-au născut după aceea (urmaşii), *quaecumque e terra corpora crescunt* LUCR. tot ce se naşte din pământ, *hic et acanthus et rosa crescit* VERG. aici creşte şi acantul, şi trandafirul // **cretus** (*3*) *p. pf.* născut: *mortali semine cretus* OV. născut din sămînţă omenească, *Troiano a sanguine cretus* VERG. născut din sînge troian; **2** a creşte, a se mări: *fruges crescunt* LUCR. holdele cresc, *homo crescit in longitudine* PLIN. omul creşte în înălţime, *luna crescens* CIC. Luna în creştere, *Liger ex nivibus creverat* CAES. rîul Liger crescuse de pe urma zăpezilor, *in ramos bracchia crescunt* OV. braţele îi cresc transformîndu-se în ramuri; (*fig.*) *aes alienum crescit* NEP. datoria creşte, *crescunt hostium opes animique* CIC. cresc puterea duşmanilor şi curajul lor; **3** a creşte (*în putere, bogăţie, rang*), a se înălţa, a se ridica: *de nihilo crevit* PETR. s-a ridicat din nimic, *Saguntini in tantas creverant opes, ut*... saguntinii se înălţaseră la atîta putere, încît..., *labore et iustitia respublica crevit* SALL. statul s-a înălţat prin muncă şi dreptate, ~ *per aliquem* CAES. a se înălţa prin cineva, ~ *ex* sau *de aliquo* a se ridica pe seama (de pe urma) cuiva: *accusarem alios ex quibus possem* ~ CIC. i-aş acuza pe alţii, pe seama cărora m-aş putea ridica, ~ *ex invidia senatoria* CIC. a se înălţa de pe urma impopularităţii senatorilor.

Crēsius şi **Cressius** (*3*) *adj.* din Creta, cretan.

Cressa, *ae f.* cretana (*spec.* pentru Ariadna) // **adj.** *f.* cretană: ~ *nota* HOR. semn făcut cu argilă de Creta, ~ *bos* PROP. = Pasiphae, ~ *corona* OV. Cununa Ariadnei (*constelaţie*).

crēta, *ae f.* cretă, argilă albă (de Creta) folosită: a) ca fard; b) la albitul veşmintelor; c) la sigilat; d) la făcutul unor vase de argilă; e) la marcarea unui semn (*la alergări, la însemnarea unui eveniment norocos etc.*) PL., CIC., PLIN. ş.a.

Crēta, *ae* şi **Crētē**, *ēs f.* insula Creta // **Crētaeus** (*3*), **Crēticus** (*3*), **Crētensis** (*2*) *adj.* cretan // **Crētānī**, *orum m. pl.* şi **Crētensēs**, *ium m. pl.* cretanii.

crētāceus (*3*) *adj.* cretos PLIN.

crētāria, *ae f.* dugheană în care se vinde cretă VARR.

crētātus (*3*) *adj.* dat cu cretă: *cretata Fabulla* MART. Fabulla dată pe faţă cu cretă, *cretata ambitio* PERS. ambiţia candidaţilor cu toga scrobită.

crētēra şi **crēterra** *v.* **crater**
crēteus (*3*) *adj.* de cretă, de argilă LUCR.
crētica, *ae f.* (*bot.*) clematită (*Clematis*) PLIN.
Crēticus (*3*) *adj.* cretan: *Creticum mare* HOR. Marea Cretană, (*vers.*) ~ *pes* picior cretic (– ∪ –) DIOM.
crētifodīna, *ae f.* carieră de cretă DIG.
crētiō, *ōnis f.* **1** (*jur.*) declaraţie de acceptare a unei moşteniri CIC. ş.a. **2** moştenire PLIN.
Crētis, *idis adj. f.* cretană: *nymphae Cretides* OV. nimfele cretane.
crētōsus (*3*) *adj.* bogat în cretă, în marnă CAT., OV.
crētula, *ae f.* argilă servind la sigilat CIC.
crētūra, *ae f.* pleavă PALL.
crētus (*3*) *p. pf. vb.* **cerno** şi **cresco**
Creūsa, *ae f.* *1*) fiica lui Creon, regele Corintului şi soţia lui Iason, otrăvită de Medeea; *2*) fiica lui Priam şi soţia lui Aeneas.
crēvī *pf. vb.* **cerno** şi **cresco**
crībellō, *āre, ātum vt.* a cerne, a ciurui PALL.
crībellum, *ī n.* ciur mic PALL.
crībrārius (*3*) *adj.* cernut, dat prin sită PLIN.
crībrō (*1*) *vt.* a cerne, a trece prin ciur COL.; (*fig.*) a pune la probă.
crībrum, *ī n.* ciur, sită CAT. ş.a.; (*prov.*) *imbrem in cribrum gerere* PL. a căra apă cu ciurul.
crīmen, *inis n.* **1** (*jur.*) învinuire, acuzaţie; (*oc.*) motiv de acuzare; (*sens larg*) învinuire, imputare, reproş; (*oc.*) obiect, motiv de învinuire: *auctor criminis* CIC. susţinătorul acuzaţiei, *crimina adversariorum* NEP. acuzaţiile aduse de adversari *aliquem in ~ vocare* CIC. a acuza pe cineva, *alicui proditionis ~ inferre* CIC. a aduce cuiva acuzaţia de trădare, *alicui ~ movere* QUINT. a intenta cuiva o acuzaţie, *sibi ~ facere* CIC. a-şi atrage acuzaţia, *in crimina esse* CIC. a fi acuzat, *in ~ venire* (*vocari*) TER. a fi pus sub acuzaţie, *~ parricidii ambitus* CIC. acuzaţia de paricid, *~ meum, tuum* etc. acuzaţia adusă de mine, de tine etc. *sau* împotriva mea, a ta etc., *~ regis* LIV. acuzaţia adusă regelui, *~ navale* CIC. acuzaţia în privinţa flotei; (*oc.*) motiv, cap de acuzare: *~ de veneno* CIC. motiv de acuzare privitor la otrăvire, *accusatio desiderat ~* CIC. o acuzare cere un motiv de acuzare; (*sens larg*) învinuire, imputare, reproş: *sermones pleni criminum in patres* LIV. vorbe pline de învinuiri aduse patricienilor, *~ avaritiae, libidinis, arrogantiae* CIC. învinuirea de lăcomie, desfrîu, aroganţă, *alicui crimini dare pecuniam accepisse* CIC. a-i face cuiva imputarea că a primit bani, *quod est istud ~ senectutis?* care (anume) este imputarea asta adusă bătrîneţii?; (*oc.*) motiv de învinuire: *perpetuae ~ posteritatis eris* OV. vei fi obiect de învinuire cît va fi lumea; **2 a.** (faptă care este acuzată) crimă, vină: *criminis reus* CURT. acuzat de crimă, *foedati crimine turpi* LUCR. mînjiţi de o crimă ruşinoasă, *~ ultro fateri* SUET. a-şi mărturisi singur vina, *~ vestrum erit talis iactura* OV. o astfel de pierdere va fi vina voastră, *crimina brassicae* PLIN. inconvenientele verzii; **b.** (*oc., poet.*) obiect care reprezintă *sau* povesteşte o crimă (*tablou, scrisoare etc.*): *et rupit pictas, caelestia crimina, vestes* OV. şi rupse covoarele pe care erau reprezentate păcatele zeilor (adulterele), *impressā signat sua crimina gemmā* OV. pecetluieşte cu sigiliu scrisoarea care-i înfăţişează crima.
crīminālis (*2*) *adj.* criminal COD. IUST.
crīmināliter *adv.* în materie criminală DIG.
crīminātiō, *ōnis f.* acuzare; (*frecv.*) calomnie, pîră nedreaptă CIC.
crīminātor, *ōris m.* acuzator; calomniator [cu *in* şi ac.] PL., TAC.
crīminātrix, *īcis f.* acuzatoare VULG.
crīminō, *āre vt.* a învinui PL., CIC ş.a.
crīminor, *āri, ātus sum vt. dep.* a acuza, a învinui, a vorbi de rău: **a.** (*aliquem*) a învinui (pe cineva): *Metellum apud populum criminatus est bellum illum ducere* CIC. l-a învinuit pe Metellus în faţa poporului că prelungeşte acel război, *metui ne me criminaretur tibi* TER. m-am temut să nu mă vorbească de rău ţie; **b** (*aliquid*) a învinui: *cotidie meam potentiam invidiose criminabatur* CIC. zilnic acuza puterea mea ca să mă facă urît, *id odio factum criminaris* CIC. mă învinuieşti că aceasta s-a făcut din ură, *criminabatur quod filium relegasset* CIC. îl învinuia că-şi îndepărtase fiul.
crīminōse *adv.* pornit să găsească vină, pătimaş: *~ interrogare* LIV. a interoga aşa încît să-l scoată vinovat, *neminem audivi quid criminosius diceret* CIC. n-am auzit om care să vorbească mai pornit în a ponegri pe cineva.
crīminōsus (*3*) *adj.* **1** pornit să acuze, defăimător, pătimaş: *orationes criminosae in patres* CIC. cuvîntări pătimaşe împotriva senatorilor, *criminosis iambis pones finem* HOR. vei pune capăt iambilor defăimători; **2** de ocară, infamant, blamabil: *id mihi criminosum est* CIC. aceasta este pentru mine infamant, *amicitiam nomine inquinas criminoso* CIC. mînjeşti prietenia cu un nume vrednic de ocară // **crīminōsus**, *ī m.* criminal CASS.
Crīmissus (**Crīnīsus**) *m.* rîu în Sicilia.
crīnāle, *is n.* diademă (*podoabă a părului*); pieptene cu pietre preţioase OV.
crīnālis (*2*) *adj.* de păr al capului: *~ vitta* OV. panglică de legat părul, *~ acus* APUL. ac de cap, *crinales dentes* CLAUD. dinţii pieptenului, *polypus crinali corpore* OV. polip cu tentacule multe ca firele de păr.
crīniculus, *ī m.* mic fir de păr AMBR.; (*fig.*) fir, şnur AUG.
crīniger, *era, erum adj.* pletos LUC.
crīniō, *īre, ītum vt.* a acoperi cu păr; (*fig.*) a acoperi cu frunze, a împodobi cu frunze: *frondibus crinitur arbos* SILV. copacul se îmbracă cu o coroană de frunze.
crīnis, *is m.* **1 a.** (*sg.* şi *pl. colect.*) păr: *mulieres passis crinibus* VERG. femeile cu părul despletit, *crine soluto* OV. cu părul despletit, *crinem barbamque promittere* TAC. a lăsa să-i crească părul şi barba; **b.** (*rar sg.*) fir de păr: *uxor rufa crinibus septem* MART. nevastă-ta, o roşcată cu şapte fire de păr; **2** (*pl.*) cozi: *crines capere* PL. a-şi împleti cozile, a se mărita; **3** coada cometei: *flammiferum trahens crinem stella* OV. steaua avînd după ea o coadă de flăcări; **4** braţ al unui polip PLIN. **5** fîşie luminoasă, rază VAL. FL.

crīnisatus (*3*) *adj.* născut din coamă (a Pegasului) SID.
Crīnīsus *v.* **Crimissus**
crīnītus (*3*) *p. pf. v.* **crinio** // **adj.** păros, pletos: *crinita male puella* OV. fată care nu prea e împodobită cu păr, ~ *Apollo* VERG. pletosul Apollo; (*fig.*) *triplici crinita iuba galea* OV. coiful împodobit cu o coamă de păr împletită în trei, *stella crinita* SUET. cometă.
crinon, *crinī n.* crin roşu PLIN.; esenţă de crin DIG.
crisis, *is f.* (*med.*) criză (moment hotărîtor, schimbare decisivă) SEN.
crīsō (**crissō**), *āre*, *āvī vi.* a-şi legăna şoldurile (*despre o femeie*), a se fiţii MART. ş.a.
crispans, *ntis p. pr. v.* **crispo** // **adj. 1** ondulat (*despre păr*); încreţit (*despre nas*) PERS.; **2** care pîrîie PLIN.
crispicans, *ntis adj.* care încreţeşte GELL.
crispiō, *īre vi.* a cloncăni SUET.
crispisulcans, *ntis adj.* care brăzdează cerul cu o lumină şerpuitoare (*despre fulger*) CIC.
crispitūdō, *inis f.* mişcare fiţiită (a coapselor) ARN.
crispō (*I*) *vt.* **1** a încreţi, a ondula: ~ *capillum* PLIN. a bucla părul, *crispans pelagus Titania* VAL. FL. Titania vălurind marea, ~ *tellurem apio viridi* COL. a acoperi pămîntul cu straturi de ţelină verde, ~ *aurum* STAT. a cizela aurul; **2** a imprima o mişcare ondulatorie, a arunca (învîrtind mîna): *bina manu crispans hastilia ferro* VERG. rotind în mînă două lănci de fier, ~ *clunes* ARN. a-şi mişca coapsele.
crispulus (*3*) *adj.* cîrlionţat SEN.; (*fig.*, *despre stil*) căutat FRONT.
crispus (*3*) *adj.* **1 a.** încreţit, ondulat (*despre păr*): *crispi cincinni* PL. zulufi ondulaţi; **b.** (*fig.*) elegant: *crispum agmen orationis* GELL. desfăşurarea stilistică elegantă; **c.** (*despre marmură, lemn, frunze*) ondulat, cu încreţituri, cu vine: *marmor undatim crispum* PLIN. marmură cu vine ondulate, *acer non crispum* PLIN. arţar care n-are vine, *lactuca crispissimi folii* COL. lăptuca cu frunza foarte creaţă; **2** vibrînd IUV. *6, 382*; unduind VERG.
Crispus, *ī m.* cognomen roman (*v.* C. Sallustius Crispus, istoricul).
crissō *v.* **criso**
crista, *ae f.* **1** creastă (*a cocoşului, şarpelui*) VERG. ş.a. creastă (*a muntelui*); margine dinţată a frunzelor PLIN. **2** smoc de păr, panaş, egretă (*la coif, la cai*) VERG.; **3** clitoris IUV.
cristātus (*3*) *adj.* **1** care are creastă: ~ *ales* OV. pasărea cu creastă (cocoşul); **2** care are coif cu panaş: ~ *Achilles* VERG. Achilles cu coiful cu panaş.
cristula, *ae f.* creastă mică COL.
Critiās, *ae m. 1*) unul dintre cei treizeci de tirani la Atena; *2*) numele unui sculptor.
criticus (*3*) *adj.* (*med.*) decisiv, critic AUG. // **criticus**, *ī m.* critic (de opere literare) CIC., HOR.
Critō, *ōnis m.* Criton: *1*) discipol al lui Socrate; *2*) personaj de comedie la Terentius.
Critobūlus, *ī m. 1*) numele unui prieten al lui Socrate; *2*) vestit medic grec.
Critolāus, *ī m. 1*) filozof peripatetician (*care, împreună cu Carneade şi cu Diogene, a făcut parte din delegaţia ateniană la Roma în anul 151 î.e.n.*); 2) general aheian.
crōbylos, *ī m.* părul adus din spate în creştetul capului, umflat şi prins cu o agrafă TERT.
crocātus (*3*) *adj.* de culoarea şofranului PLIN.
croceus (*3*) *adj.* **1** de şofran: *crocei odores* VERG. parfumuri de şofran; **2** galben ca şofranul, galben-auriu: *crocea chlamys* VERG. hlamidă de un galben-auriu // **crocea**, *ōrum n. pl.* veşminte de culoarea şofranului VULG.
crocinus (*3*) *adj.* **1** de şofran PLIN. // **crocinum**, *ī n.* (subînţ. **oleum**) ulei de şofran PL.; **2** de culoarea şofranului, galben-auriu CATUL.
crōciō, *īre vi.* a croncăni PL. Aul. *625*.
crōcitō, *āre v.* **crocio**
crocodīlēa, *ae f.* excrement de crocodil (*folosit ca medicament*) PLIN.
crocodīlinus (*3*) *adj.* de crocodil: *crocodilina ambiguitas* QUINT. sofismul crocodilului (argument înşelător).
crocodīlus (**corcodȳlus**), *ī m.* crocodil CIC. ş.a.
crocomagma, *atis n.* drojdie de şofran CELS.
crocos, *ī v.* **crocum**
Crocos, *ī m.* numele unui tînăr metamorfozat împreună cu iubita lui în floare OV.
crocōta, *ae f.* haină luxoasă de culoarea şofranului NAEV., PL., CIC.
crocōtārius (*3*) *adj.* în culoarea şofranului: *infectores crocotarii* PL. vopsitorii în culoarea şofranului.
crocōtula, ae f. (dim. al lui *crocota*) tunică femeiască de culoarea şofranului PL.
crocum, *ī n.* şi **crocus**, *ī m.* **1** şofran VERG.; **2 a.** esenţă de şofran (*cu care se preparau uleiuri parfumate, se parfumau sălile de ospăţ, de teatru*) LUCR.; **b.** (*fig.*) scenă (la teatru) parfumată cu esenţă de şofran APUL.; **3** culoarea şofranului VERG.; **4** (*pl.*) stamine galbene ale unor flori PLIN.
Croesus, *ī m.* rege al Lydiei (*renumit pentru bogăţia sa*); (*fig.*) un Croesus, un om foarte bogat: *cum tot Croesos viceris* MART. cînd ai învins atîţia oameni bogaţi precum Croesus.
Cronos, *i m.* **1** Saturn (v. **Saturnus**) MACR.; **2** (planeta) Saturn SID.
crotalia, *ōrum n. pl.* cercei cu mai multe perle, care, izbindu-se în mişcare una de alta, scot un sunet ca de mic crotal (*v.* **crotalum**) PETR., PLIN.
crotalissō, *āre vi.* a suna din crotale (castaniete) MACR.
crotalistria, *ae f.* dansatoare cu castaniete PROP.
crotalum, *ī n.* crotal, castanietă VERG.
Crotō (**Crotōn**), *ōnis* şi **Crotōna**, *ae f.* Crotona (*oraş de pe coasta de est a provinciei Bruttium*) // **Crotōniātēs**, *ae m.* crotoniat, locuitor al Crotonei // **Crotōniātae**, *arum m. pl.* locuitorii Crotonei // **Crotōniensis** (*2*) *adj.* crotonian // **Crotōniensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Crotonei.
cruciābilis (*2*) *adj.* **1** chinuitor, crud GELL.; **2** care poate fi torturat LACT.
cruciābilitās, *ātis f.* chin PL. Cist. *205*.
crucibiābiliter *adv.* cu chinuri, cu cruzime PL. ş.a.
cruciābundus (*3*) *adj.* plin de chinuri CYPR.
cruciāmen, *inis n.* chin PRUD.

cruciāmentum, *i n.* chin, tortură CIC.
cruciārius (*3*) *adj.* al răstignirii pe cruce: *cruciaria poena* SID. pedeapsa răstignirii pe cruce // **cruciārius**, *ii m.* **a.** crucificatul PETR.; **b.** om bun de spînzurat Apul. M. *10, 7.*
cruciātiō, *ōnis f.* chin VULG.
cruciātor, *ōris m.* călău ARN.
cruciātōrius (*3*) *adj.* de tortură TERT.
cruciātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **crucio**
cruciātus[2], *ūs m.* **1** chin, tortură: *omnes animi ~ et corporis* CIC. toate chinurile sufletești și trupești, *in cruciatum dari* CIC. a fi supus la chinuri, *abi in malum cruciatum!* PL. Aul. *459* du-te la dracu! **2** (*pl.*) instrumente de tortură CIC.
crucifer, *erī m.* purtător de cruce (Isus Cristos) PRUD.
crucifīgō, *ere, fixī, fixum vt.* a răstigni pe cruce, a crucifica SEN. ș.a.
crucifixiō, *ōnis f.* răstignire, crucificare ECCL.
crucifixor, *ōris m.* crucificator P. NOL.
cruciō (*I*) *vt.* **1** (*oc.*) a răstigni LACT.; **2** (*frecv.*) a chinui, a tortura: *ne crucietur filius, quid dabis?* CIC. ce vei da, să nu-ți fie torturat fiul?; *cruciatur amore alienae uxoris* SEN. e torturat de dragoste pentru nevasta altuia, *ne crucia te, obsecro!* TER. nu te chinui, te implor!; (*pas., refl.*) *matres sollicitatae sunt cruciantur que* PL. mamele sînt îngrijorate și se chinuie; (*ac. și inf.*) *crucior* îmi pare rău, mi-e necaz: *crucior me lapidem non habere ut cerebrum excutiam* PL. mi-e necaz că n-am o piatră să-i sparg capul, *cum ille ita est ut esse nolo, id crucior* PL. cînd îl văd că este așa cum nu vreau eu, asta mă omoară.
crūdārius (*3*) *adj.* la suprafață, superficial (*despre un filon de metal*) PLIN.
crūdēlis (*2*) *adj.* crud (moralmente), neîndurător, insensibil: *crudelissimus tyrannus* CIC. tiran foarte crud, *poena ~* CIC. pedeapsă crudă, *~ in liberos* CIC. crud față de copii, *crudele bellum* CIC. război inuman, *~ tanto amori* PROP. nesimțitor la atita iubire // **crudēle** *adv.* = **crudeliter**.
crūdēlitās, *ātis f.* cruzime: *~ in nostros homines* CIC. cruzimea față de oamenii noștri, *~ erga nobiles* NEP. cruzimea față de nobili, *~ in supplicio* CAES. cruzime în torturarea cuiva, *exercere crudelitatem in mortuo* CIC. a-și arăta cruzimea față de un om mort.
crūdēliter, *adv.* crud, cu cruzime: *multa ~ facere* NEP. a face multe fapte crude, *ecquis crudelius amavit?* OV. cine a simțit mai mult chinul crud al iubirii?
crūdēscō, *ere, duī vi.* a se înrăutăți, a se înăspri, a deveni mai violent: *~ coepit morbus* VERG. boala a început să se înrăutățească, *crudescit pugna* VERG. (*sedilio* TAC.) lupta, răzvrătirea devine mai violentă.
crūditās, *ātis f.* indigestie, încărcare a stomacului, hrană prea multă: *satius est hic cruditate quam istic fame* CIC. e mai bine aici cu hrană prea multă, decît acolo la tine cu foame, (*despre plante*) *arbores laborant et fame et cruditate* PLIN. arborii suferă și prin lipsă, și prin exces de sevă; (*pl.*) *crūditātes* PLIN. alimente indigeste, crudități.
crūditō, *āre vi.* a mistui rău, a suferi de indigestie TERT.
crūdus (*3*) *adj.* (*din rădăcina* **cru-** *v.* **cruor, cruentus**) **1** sîngerînd: *vulnera cruda* OV. răni sîngerînde; **2** netrecut prin foc, necopt, crud: *exta cruda victimae* LIV. măruntaiele crude ale victimei, *crudo latere struere* CURT. a construi cu cărămidă crudă; **3** crud, neajuns la maturitate; *cruda poma* CIC. fructe crude; (*fig.*) *equa cruda marito* HOR. iapă crudă pentru armăsar, *cruda viro virgo* MART. fată prea mică pentru măritat, *crudum servitium* TAC. sclavie prea recentă, *cruda senectus* TAC. bătrînețe încă în puteri; **4** brut, nelucrat, crud: *caestus ~* VERG. cest de piele nelucrată, *~ pero* VERG. ciubotă de piele netăbăcită; **5** nemistuit, încărcat la stomac: *crudum pavonem portas* IUV. porți în stomac un păun rău mistuit; (*fig.*) *lectio cruda* QUINT. lectură rău mistuită, *ne* (*aeger*) *~ sumat medicamentum* CELS. un bolnav încărcat la stomac să nu ia medicament, *pila ludere inimicum crudis* HOR. a juca mingea e dăunător celor încărcați la stomac; **6** crud, crunt: *~ ensis* VERG. sabie crudă, *crudi Getae* OV. geții cei cruzi, *bella cruda* OV. războaiele crunte.
cruentātiō, *ōnis f.* stropire cu sînge TERT.
cruentē *adv.* crud, sîngeros SEN., IUST.
cruenter *adv.* crunt APUL.
cruentō (*I*) *vt.* **1** a însîngera, a masacra: *~ collum morsu* PROP. a însîngera gîtul cu mușcătura, *~ vigiles* ENN. a masacra santinelele; **2** a scălda în sînge, a păta cu sînge: *~ mensam hospitis sanguine* LIV. a păta masa cu sîngele oaspetelui, *se ~ sanguine Capitonis* TAC. a se păta cu sîngele lui Capito; *~ gladium* CIC. a scălda în sînge sabia; **3** (*fig.*) a răni pînă la sînge: *haec te cruentat oratio* CIC. discursul acesta te rănește pînă la sînge.
cruentus (*3*) *adj.* **1** însîngerat, pătat de sînge *~ sanguine civium* CIC. pătat de sîngele concetățenilor; **2** sîngeros, care costă sînge: *cruenta victoria* SALL. victorie sîngeroasă; **3** însetat de sînge, crud: *Achilles bello cruentior* OV. Achilles mai crunt decît războiul, *~ hostis* SEN. dușman crud; **4** de culoare sîngerie: *cruenta myrta* VERG. G. *1, 306* poamele de mirt sîngerii // **cruenta**, *ōrum n. pl.* vărsări de sînge, masacre: *gaudens Bellona cruentis* HOR. Bellona căreia îi plac masacrele.
crumilla, *ae f.* (dim. al lui *crumina*) punguță PL.
crumīna (crumēna), *ae f.* tașcă (*de obicei, atîrnată de gît*), pungă de bani; bani la pungă: *crumenam sibi de collo detrahit* PL. îi smulge punga de la gît; *non deficiente crumena* HOR. nelipsindu-i banii.
cruor, *ōris m.* **a.** sînge vărsat dintr-o rană, sînge curgînd de pe urma unei răni, val de sînge (*spre deosebire de* sanguis, *sînge din aparatul circulator*): *e nostro cum corpore sanguis emicat spargitque cruorem* LUCR. cînd sîngele țîșnește din corpul nostru și face o baltă, *ut cruorem inimici quam recentissimum ostenderet* CIC. ca să arate sîngele cît mai proaspăt vărsat al dușmanului (ucis), *oblitus cruore* CIC. mînjit de sînge; **b.** (*pl.*) pete de sînge: *atros siccare cruores* VERG. a usca petele de sînge negru; **c.** (*fig.*) vărsare de sînge, asasinat: *se parare cruori* OV. a se pregăti de crimă, *castus a cruore civili* OV. nepătat

de uciderea concetăţenilor, *arma uncta cruoribus* HOR. arme pătate de multe vărsări de sînge.

cruppellārii, *ōrum m. pl.* (*cuvînt celtic*) gladiatori acoperiţi cu fier din cap pînă la picioare TAC. Ann. *3, 43.*

crūralis (*2*) *adj.* de gambe, de picioare PETR.

crūricrepida, *ae m.* om cu lanţuri sunătoare la picioare PL. Trin. *1021.*

crūrifragius, *iī m.* om căruia i s-au rupt picioarele PL. Poen. *886.*

crūs, *crūris n.* **a.** gambă, picior (*de la genunchi în jos*): *crus femurque* CELS. gamba şi femurul; **b.** (*fig.*) partea de jos, piciorul unui copac; picior la un pod COL., CATUL.

crusma, *atis n.* sunetele unei tamburine MART.

crusta, *ae f.* crustă, coajă, pojghiţă, solzi (*la peşti*); (*tehn.*) înveliş, placaj, încrustaţie: ~ *panis* PLIN. coajă de pîine, ~ *piscium* PLIN. solzii peştilor, *in flumine crustae concrescunt* VERG. în rîu se formează pojghiţe de gheaţă, *crustae cadunt* CELS. escarele cad, ~ *super ulcera* CELS. coji deasupra rănilor; ~ *marmoris* PLIN. placaj de marmură, *iis crustae detrahebantur* CIC. li se scoteau încrustaţiile, *capaces Heliadum crustas tenet* IUV. *5, 38* el ţine în mînă amplele cupe cu încrustaţii de chihlimbar; (*fig.*) *non ista solida felicitas, ~ est…* SEN. nu acea fericire trainică, ci e doar o pojghiţă.

crustārius, *iī m.* lucrător care aplică încrustaţii în relief PLIN.

crustāta, *ōrum n. pl.* crustacei PLIN.

crustō (*I*) *vt.* a acoperi cu o crustă, cu placaj, cu încrustaţii: ~ *mala cerā* PLIN. a înveli merele în ceară, ~ *domum marmoribus* LUC. a îmbrăca pereţii casei în marmură.

crustōsus (*3*) *adj.* care are crustă PLIN.

crustula, *ae f.* **1** cojiţă ARN.; **2** prăjitură VULG.

crustulārius, *iī m.* cel care face plăcinţele, cofeturi SEN. Ep. *56, 2.*

crustulum, *ī n.* prăjiturică VARR., HOR.

crustum, *ī n.* prăjitură, plăcintă VERG., HOR.

Crustumeria, *ae f.*, **Crustumerium**, *iī n.* şi **Crustumerī**, *ōrum m. pl.* vechi oraş sabin la nord de Roma, pe malul stîng al Tibrului // **Crustumerīnus** (**Crustumīnus**, **Crustumius**) *adj.* din Crustumeria // **Crustumīnum**, *iī n.* ţinutul Crustumeriei.

crux, *crucis f.* **1** cruce, stîlp de spînzurat: *cruce dignus* VAL. MAX. meritînd să fie răstignit, *affigere cruce, affigere cruci, figere in crucem* CIC. a răstigni pe cruce, *agere aliquem in crucem* CIC. a pune pe cruce; **2** (*fig.*) chin, tortură: *cruces effugere cupiebat* CIC. dorea să scape de chinuri, *summum ius, summa* ~ COL. dreptatea absolută e nenorocire curată; (*prov.*) *crucem in malo quaerere* TER. a fugi de dracul şi a da peste tată-său, *illae cruces* TER. acele nefericiri (de femei), (*expr.*) *abi in malam crucem!* sau *in malam crucem!* sau *in crucem!* PL. du-te la dracu!

crypta, *ae f.* galerie subterană, gang, boltă, criptă IUV. ş.a.; peşteră, grotă SEN.

crypticus (*3*) *adj.* subteran SID.

cryptoporticus, *ūs m.* galerie închisă, coridor PLIN. IUN.

crystallinus (*3*) *adj.* de cristal // **crystallinum**, *ī n.* vas de cristal SEN., IUV.

crystallum, *ī n.* şi **crystallus**, *ī m.* şi *f.* **1** gheaţă SEN. ş.a. ; **2** cristal de rocă PLIN.; **3** cristal (*piatră preţioasă*): ~ *aquosa* PROP. perlă transparentă; **4** cupă de cristal MART. // **crystalla**, *ōrum n. pl.* vase de cristal STAT.

Ctēsiphon[1], *ontis m.* numele unui atenian (*apărat de Demostene*).

Ctēsiphon[2], *ontis f.* oraş, capitala parţilor.

cubans, *ntis p. pr. v.* **cubo** // *adj.* povîrnit: *cubantia tecta* LUCR. acoperişuri povîrnite.

cubātiō, *ōnis f.* culcatul (*în pat*) VARR.

cubātor, *ōris m.* cel care se odihneşte P. NOL.

cube şi **cubi** (arh. pt. *ubi*) *v.* în compuse: **necubi**, **sicubi** PL.

cubiculāris (*2*) *adj.* din odaia de dormit: **lectus** ~ CIC. pat de dormit.

cubiculārius (*3*) *adj.* al odăii de dormit MART. ş.a. // **cubiculārius**, *iī m.* camerier.

cubiculātus, (*3*) *adj.* prevăzut cu cabine de dormit SEN.

cubiculum, *ī n.* **1** cameră de culcare CIC. ş.a. **2** (*oc.*) loja împăratului la circ, de unde asista fără a fi văzut SUET., PLIN. IUN.

cubicus (*3*) *adj.* cubic VITR.

cubīle, *is n.* culcuş, cameră de dormit, cameră; (*la animale*) cuib, coteţ, vizuină: ~ *durum* CELS. culcuş tare, *in cubilibus suis oppressi* LIV. omorîţi în camerele lor de dormit, (*despre adulter*) *inire ~ alicuius* CIC. a pîngări patul conjugal al cuiva; ~ *canis* PHAEDR. coteţul cîinelui, *cubilia bestiarum* SEN. vizuinele fiarelor; (*fig.*) *avaritiae non iam vestigia, sed ipsa cubilia* CIC. nu numai urmele lăcomiei, dar chiar cuibul ei.

cubital, *ālis n.* pernă de sprijinit cotul (*la masă*) HOR. S. *2, 3, 255.*

cubitālis (*2*) *adj.* de un cot (*ca măsură*) LIV.

cubitiō, *ōnis f.* culcare, ora de culcare AUG.

cubitō (*I*) *vi.* a şedea culcat: *super pedes cubitantis reclinis* TAC. aplecat pe picioarele celei care şedea culcată, ~ *cum aliqua* PL., CIC. ş.a. a se culca cu o femeie.

cubitor, *ōris m.* care se culcă des (*despre bou*) COL.

cubitōrius (*3*) *adj.* (veşmînt) de masă (*utilizat de romani, care mîncau culcaţi*) PETR.

cubitum[1] *supin v.* **cubo**

cubitum[2] *v.* **cubitus**

cubitūra, *ae f.* culcare PL. Cist. *379.*

cubitus[1], *ūs m.* şi **cubitum**, *ī n.* **1** cot: *in cubitum innixus* NEP. sprijinindu-se în cot, *aliquem cubito tangere* HOR. a atinge pe cineva cu cotul, *presso remanete cubito* HOR. C. *1, 27, 8* rămîneţi cu cotul pe pernă (staţi liniştiţi la masă), *cubitum ponere apud aliquem* PETR. a sta la masă la cineva, *in cubitum se reponet* HOR. se va aşeza din nou la mîncare; **2** cot (*unitate de măsură*): *gladii longi quaterna cubita* LIV. săbii lungi de cîte patru coţi; **3** curbură: ~ *orae* PLIN. un cot al ţărmului.

cubitus[2], *ūs m.* **1** poziţie de culcat, culcatul: ~ *supini, proni, in latera* PLIN. poziţii de culcat pe spate, cu

fața în jos, pe o parte; **2** pat: ~ *foliis* PLIN. așternuturi din frunze.

cubō, *āre, cubuī, cubitum vi.* **1** a ședea întins, a fi culcat: *in lectica cubans* CIC. șezînd culcat în lectică; **2** (*spec.*) **a.** a se culca, a dormi: ~ *humi sub divo* SUET. a dormi pe pămînt sub cerul liber, *cubitum ire* CIC. a se duce să se culce; **b.** a se culca cu o femeie, a face dragoste PL. ș.a.; **c.** a ședea la masă: *qui proximi ei cubuerant* CURT. cei care șezuseră la masă alături de el; **d.** a zăcea în pat bolnav, a fi bolnav: *haec cubat, ille valet* OV. aceasta zace bolnavă în pat, el e sănătos // **cubans**, *ntis m.* bolnavul; **e.** (*despre ape*) a fi liniștit; (*fig.*) a fi aplecat: *unda cubat* MART. apa e liniștită, *Usticae cubantis saxa* HOR. stîncile Usticei înclinate în pantă; [forme deosebite: pf. *cubavi*; pf. conjct. *cubaris = cubaveris* pt. *cubueris*; inf. pf. *cubasse = cubavisse* pt. *cubuisse*].

cubula, *ae f.* pîinișoară sfințită ARN.

cubus, *ī m.* **1** cub, zar VITR.; **2** măsură de capacitate OV.; **3** număr cubic GELL.

cucūlio *v.* **cucullio**

cuculla, *ae f.* glugă monahală HIER.

cuculliō, *ōnis m. v.* **cucullus**

cucullus[1], *ī m.* **1** glugă IUV.; **2** cornet de hîrtie MART.

cucullus[2], *v.* **cuculus**

cuculō, *āre vi.* a striga „cucu“ SUET.

cucūlus (cuculus), *ī m.* cuc PL.; (*fig.*) **a.** leneș (*care așteaptă să cînte cucul și apoi să curețe pomii*) HOR. S. *1, 7, 31* **b.** prost, găgăuță PL.; **c.** amant PL.

cucuma, *ae f.* ceaun PETR.; baie mică, balie MART.

cucumerārium, *iī n.* loc plantat cu castraveți HIER.

cucumis, *is* (și *-eris*) *m.* castravete VARR.

cucurbita, *ae f.* **1** dovleac: *cucurbitā calvior* APUL. mai chel ca dovleacul, *cucurbitae caput* APUL. cap prost; **2** ventuză IUV. *14, 58*.

cucurbitārius, *iī m.* cultivator de dovleci HIER.

cucurbitīnus (*3*) *adj.* în formă de dovleac PLIN.

cucurbitula, *ae f.* (*med.*) ventuză mică CELS.

cūcūriō (cūcurriō), *īre vi.* a cînta „cucurigu“ SUET.

cucurrī *pf. v.* **curro**

cūdō[1], *ere, di, sum vt.* **1** a bate (cereale): *spicae melius fustibus cuduntur* CURT. spicele se bat mai bine cu îmblăciile; (*prov.*) *istaec in me cudetur faba* TER. bobul ăsta se va bate pe spinarea mea (asta va cădea în sarcina mea); **2 a.** a bate (metale): ~ *nummos* PL. a bate bani, ~ *anulum* QUINT. a face un inel; **b.** (*fig.*) a născoci, a făuri: *quas tu mihi tenebras cudis?* PL. ce boșmoleli îmi născocești tu?

cūdō[2], *ōnis m.* coif din piele de animal SIL.

cūiās, *ātis* și **cūiātis (quoiātis)**, *is pron. interog.* din ce țară?: *quoiatis estis? aut quo ex oppido?* PL. din ce țară sînteți? sau din ce oraș? *Socrates, cum rogaretur cuiatem se esse diceret, inquit…* CIC. Socrate, fiind întrebat din ce țară zice că este, spuse…

cuīcuīmodī *genit. arh.* = **cuiuscuiusmodi** *adv.* de orice fel ar fi: *omnia, ~ sunt, scribere* CIC a scrie despre toate, ori de ce fel ar fi.

cuīmodī (= **cuiusmodi**) *pron. interog.* de ce fel? GELL.

cūius (*3*) *pron. relat. interog.* al cui: (*relat.*) *is, cuia ea uxor fuerat* PLIN. acela, a cărui nevastă fusese ea, (*interog.*) *quoia hic vox prope me sonat?* PL. vocea cui se aude aici aproape de mine?, *cuium pecus?* VERG. a cui e turma? [arh. *quoius, quoia, quoium* PL.].

cūiuscemodī *adv.* de orice fel (ar…) APUL.

cūiusdammodī (cuiusdam modi) *adv.* de un anumit fel CIC.

cūiusmodī (cuius modi) *interog.* de ce gen?, de ce fel? CIC.

cūiusnam, *cūianam, cūiumnam interog.* al cui oare? [arh. *quoianam* PL. = *cuianam*].

cūiusquemodī (cuiusque modī) *adv.* de orice fel, de tot felul: ~ *voluptates* CIC. plăceri de tot felul.

cūiusvis, *cūiavis, cūiumvis adj.* al oricui (ar fi) APUL.

culcita, *ae f.* saltea, pernă: ~ *plumea* CIC. saltea de puf, *gladium faciam culcitam* PL. Cas. *307* îmi voi face drept saltea sabia (mă voi omorî).

culcitārius, *iī m.* fabricant *sau* vînzător de saltele DIOM.

culcitula, *ae f.* salteluță, perniță PL.

cūleāris, cūleus *v.* **culle...**

culex, *icis m.* **1** țînțar: *multitudo culicum* AMM. mulțimea țînțarilor, (*fig.*) ~ *cana* PL. (= *f.*) țînțar cu părul alb (curtezan bătrîn plictisitor); **2** (*bot.*) puricariță (*Pulicaria vulgaris*) PALL.

culicellus, *ī m.* țînțăraș.

culigna, *ae f.* cupă mică CAT.

culīna, *ae f.* **1** bucătărie: ~ *magna et alta* COL. bucătărie mare și înaltă; **2** cuptor portativ SEN. ș.a. **3** (*fig.*) mîncare, (*oc.*) mîncăruri fine: *iuventus studiosa culinae* HOR. tineretul doritor de mîncăruri fine; **4** loc unde se ardeau bucate ca ofrande aduse morților; **5** mormînt al săracilor GROM.

culīnārius (*3*) *adj.* de bucătărie FRONT. // **culīnārius**, *iī m.* servitor la bucătărie SCRIB.

culix, *icis v.* **culex 2**

culleāris (*2*) *adj.* măsurînd un *culleus* (= 20 amfore = 91 litri).

culleus, *ī m.* și **culleum**, *ī n.* **1** sac mare de piele, burduf mare (*pentru transportat lichide, cereale, fructe etc., spre deosebire de* uter — *burduf mai mic pentru lichide*): *quam plurimos utres atque etiam culleos comparare* NEP. a-și procura cît mai multe burdufuri mai mici și chiar dintre cele mari, *aliquem in culleum insuere vivum* CIC. a coase un om de viu într-un sac (*în care se mai introduceau o maimuță, o viperă etc. și care se arunca în apă, pedeapsă cu înecarea aplicată paricizilor*); **2** măsură pentru lichide (= 91 litri) CAT. ș.a.

culmen, *inis n.* **1** culme, creștet; *culmina montium* PLIN. culmile munților, ~ *tecti* VERG. coama acoperișului, ~ *summum hominis* LIV. creștetul capului omului; (*fig.*) *summum ~ fortunae* LIV. culmea prosperității; **2** = *culmus* OV.

culmeus (*3*) *adj.* de paie P. NOL.

culminō, *āre vt.* a pune vîrf, a încorona SID.

culmōsus (*3*) *adj.* care se înalță ca un spic SID.

culmus, *ī m.* **1** pai, spic (*la cereale, plante*) CIC. ș.a. **2** (*poet.*) acoperiș de paie; *horrebat regia culmo* VERG. Aen. *8, 654* palatul regelui era acoperit cu paie.

cūlō, *āre, āvī vt.* a lăsa de prăsilă PETR. *38, 2*.

culpa, *ae f.* 1 vină: ~ *aliena* CIC. vina altuia, *sibi nullius conscius culpae* PLIN. IUN. neştiindu-se vinovat de nimic, *a culpa vacuus* SALL. în afară de orice vină, *meā, tuā, suā culpa* din vina mea, a ta, a sa, *abesse a culpa* sau *remotum esse a culpa* a nu fi vinovat, *admittere in se culpam* TER. a se face vinovat, *conferre culpam suam in senectutem* CIC. a da vina proprie pe bătrîneţe, *ut in adversarium culpam conferat* CIC. ca să dea vina pe adversar, *penes eos culpa est qui* PLIN. IUN. vina este acelora care..., *esse in culpa* a fi vinovat, *medicus magna est in culpa, si...* CIC. medicul este foarte vinovat dacă, *in se suscipere istius culpam* CIC. a-şi lua asupra sa vina acestuia, *vacare omni culpā* CIC. a nu avea nici o vină; 2 greşeală, păcat, defect: *coniugium vocat, hoc praetexit nomine culpam* VERG. o numeşte căsătorie, cu acest nume îşi acoperă păcatul, *operum et laudes et culpae* VITR. şi meritele, şi defectele operelor; 3 (*poet.*) cauza răului, răul: *culpam ferro compesce* VERG. G. *3, 468* taie răul (oaia bolnavă) cu fierul.

culpābilis (*2*) *adj.* condamnabil, de blamat TERT. ş.a.

culpābiliter (*2*) *adv.* în chip condamnabil SYMM.

culpātiō, *ōnis f.* învinuire GELL.

culpātor, *ōris m.* acuzator P. NOL.

culpātus *p. pf. v.* **culpo** // **adj.** de învinuit, blamabil: *culpatius esse arbitror...* GELL. cred că este mai de învinuit ca...

culpitō, *āre vt.* a învinui cu tărie PL. Cist. *495*.

culpō (*I*) *vt.* 1 a învinui, a blama, a critica: ~ *Neronem* SUET. a-l învinui pe Nero, *laudatur ab his, culpatur ab illis* HOR. este lăudat de unii, blamat de alţii, ~ *versus duros* HOR. a condamna versurile greoaie; 2 a arunca vina pe...: ~ *agrorum infecunditatem* COL. a da vina pe sterilitatea solului, *culpabant Cerialem passum* (*esse*)... TAC. dădeau vina pe Cerialis că ar fi permis ca...

cultē *adv.* elegant, îngrijit PLIN. IUN., TAC.

cultellō, *āre vt.* 1 a face în formă de cuţit PLIN.; 2 a nivela, a netezi cu plugul (un teren) GROM.

cultellus, *ī m.* (dim. al lui *culter*) cuţitaş: ~ *tonsorius* CIC. brici, ~ *ligneus* VITR. pană mică de lemn.

culter, *trī m.* 1 cuţit (fier) al plugului PLIN.; 2 (*gener.*) cuţit: ~ *venatorius* PETR. cuţit de vînătoare, ~ *tonsorius* CIC. brici, *emere bovem ad cultrum* VARR. a cumpăra un bou spre a-l tăia, *in cultro* (*in cultrum*) *collocare* VITR. a aşeza o cărămidă pe partea mai îngustă (pe muchie); (*fig.*) *me sub cultro linquit* HOR. S. *1, 9, 74* mă lasă sub cuţit (ca pe o victimă cu mîinile sîcîitorului indiscret); 3 cosor (al vierului, grădinarului) COL.

cultiō, *ōnis f.* 1 cultivare: ~ *agri* CIC. agricultură; 2 venerare, cult ARN.

cultor, *ōris m.* 1 cultivator: ~ *terrae* CIC. agricultor, ~ *vitis* CIC. vier, ~ *pecoris* crescător de oi; (*abs.*) *cultores* SALL. ţăranii; 2 locuitor: *cultores eius terrae* SALL. locuitorii acelui ţinut, *cultores aquarum* OV. locuitorii apelor; 3 (om care cinsteşte, iubeşte, sprijină călduros, venerează): *veritatis cultores* CIC. iubitorii de adevăr, *cultores bonorum* CIC. partizanii oamenilor buni, ~ *deorum* HOR. cinstitor al zeilor, *cultores deum matris* SUET. preoţii Cybelei (Magna Mater).

cultrīx, *īcis f.* 1 (*rar*) cultivatoare CIC.; 2 locuitoare: ~ *nemorum Latonia virgo* VERG. = fiica Latonei (Diana), locuitoarea crîngurilor; 3 cea care cinsteşte, adoratoare: ~ *deorum montium* LACT. adoratoarea zeilor munţilor.

cultūra, *ae f.* 1 **a.** lucrare, cultivare, îngrijire: ~ *agri*, ~ *vitium* CIC. agricultura, cultura viţei; **b.** (*pl.*) diferite culturi LUCR.; 2 cultivare: **a.** educare, formare: ~ *animi* CIC. cultivarea minţii; **b.** cultivare, curte (făcută cuiva): ~ *potentis amici* HOR. cultivarea unui prieten de vază; **c.** cult: ~ *dei unici* LACT. cultul unui singur zeu.

cultus[1] (*3*) *p. pf. v.* **colo** // **adj.** 1 lucrat, cultivat: ~ *ager cultissimus* QUINT. teren foarte lucrat, *cultiora loca* CURT. locuri mai lucrate // **culta**, *ōrum n. pl.* locuri cultivate, culturi: *culta evastata bello* LIV. culturi complet distruse de război; 2 împodobit, gătit, elegant: ~ *adulter* OV. amantul dichist, ~ *Tibullus* OV. elegantul Tibullus; 3 cultivat, rafinat: *cultiora tempora et ingenia* CURT. timpuri şi spirite mai rafinate.

cultus[2], *ūs m.* 1 lucrare, îngrijire (*a pămîntului, animalelor*): ~ *hortorum* COL. cultura grădinilor, ~ *agrorum* COL. lucrările cîmpului, *sine cultu hominum* TAC. fără îngrijirea omului, *omnes cultus Cereris interisse* CIC. (că) toate lucrările cîmpului au pierit, *oves sine cultu hominum neque ali neque sustentari possunt* CIC. oile nu se pot nici hrăni, nici întreţine fără îngrijirea omului; 2 **a.** îngrijire (de sine): ~ *et curatio corporis* CIC. îngrijirea şi întreţinerea corpului, *victus cultusque corporis* CIC. hrana şi îngrijirea corporală, *circa capitis sui cultum occupata* VAL. MAX. ocupată cu coafura ei; **b.** fel de trai, condiţii de viaţă: *Pausanias cultum vestitumque mutavit* NEP. Pausanias şi-a schimbat felul de trai şi îmbrăcămintea, ~ *tam humilis* HOR. fel de trai aşa de umil, *cultus feri* HOR. moravuri sălbatice, *gens dura atque aspera cultu* VERG. neam tare şi aspru ca fel de viaţă; **c.** (*oc.*) viaţă de plăceri, rafinament: *lubido stupri, gancae ceterique cultus incesserat* SALL. pătrunsese plăcerea desfrîului, petrecerile şi tot felul de rafinamente, ~ *et desidia imperatoris* LIV. viaţa de plăceri şi indolenţa generalului; **d.** îmbrăcăminte, ţinută: ~ *muliebris* QUINT. îmbrăcăminte femeiască, *cultum Persarum imitari* IUST. a imita îmbrăcămintea persanilor, ~ *iusto mundior* LIV. îmbrăcăminte mai elegantă decît se cade; **e.** găteală, podoabă: ~ *dotales* TAC. podoabe de mireasă; **f.** (*stil.*) eleganţă: *scribere sine cultu et nitore* QUINT. a scrie fără eleganţă şi strălucire, *carere cultu* QUINT. a fi lipsit de eleganţă (în scris), ~ *descriptionum* TAC. eleganţa descrierilor. 3 **a.** cultivare, educare: *nimis aspera sano levabit cultu* HOR. va îndepărta ce e prea aspru printr-o bună educare, *recti cultus pectora roborant* HOR. mijloacele bune de educaţie fortifică sufletul; **b.** cultivare, practicare: ~ *studiorum liberalium* SEN. cultivare a studiilor liberale, *quos* (*reges*) *nullus litterarum* ~ *imbuerat* SEN. regi care nu se atinseseră de literatură; **c.** cinstire a zeilor, cult: *animos hominum a cultu deorum avocare* VAL. MAX.

a îndepărta sufletele oamenilor de la cultul zeilor, *cultui Christiano adhaerere* AMM. a adera la cultul creştin; **d.** cinstirea unui om, onoruri: ~ *meus* TAC. onorurile aduse mie, *de adventu regis et cultu sui* TAC. despre venirea regelui şi despre onoarea care i se face (de către rege).

cululla, *ae f. v.* **culullus**, *ī*.

culullus, *ī m.* vas de pămînt, de care se serveau vestalele la sacrificii; (*gener.*) vas de băut, cupă HOR. A. P. *434*.

cūlus, *ī m.* cur, dos, şezut.

cum[1] *prep. cu abl.* (*obişnuit precedînd, poetic urmînd*: *Remo cum fratre Quirinus* VERG. Quirinus cu fratele său Remus; *după pron. pers. şi refl., enclitic*: *mecum, tecum, secum*...; *la fel, după pron. relat.*: *quocum, quacum, quibuscum*; *mai rar*: *cum quo, cum qua*) **1** (*sociativ*) **a.** cu, împreună cu: *habitat cum Balbo* CIC. locuieşte împreună cu Balbus, *semper ille antea cum uxore, tum sine ea* CIC. acela era totdeauna cu soţia, atunci însă fără ea, *tecum venit* OV. vine cu tine; (*oc. copulativ*) *risus* ~ *hilaritate coortus est* NEP. s-a iscat rîs şi veselie, *sella aurea* ~ *sceptro et diademate* NEP. tronul de aur, sceptrul şi diadema, *clamor* ~ *plausu implevere domos* OV. aclamaţii şi aplauze au umplut casele: (*atributiv*) *effigies nullo* ~ *corpore* OV. chip fără corp. *dapes* ~ *sanguine* OV. ospăţuri însîngerate; **b.** (*după vb. arătînd raporturi cu cineva*) cu: *loqui* ~ *aliquo* a vorbi cu cineva, *pacem facere* ~ *aliquo* a face pace cu cineva, *bellum gerere* ~ *aliquo* a purta război cu cineva, *iungere* ~ *aliquo* a uni cu cineva; **c.** prevăzut cu... (îmbrăcat, înarmat, ornat, învestit cu... etc.): *stabant* ~ *vestibus atris* OV. stăteau îmbrăcaţi în haine negre, *esse* ~ *libro* CIC. a avea în mînă o carte, *deprehensus* ~ *sica* CIC. prins cu un pumnal asupra lui, *legatos* ~ *auctoritate mittere* CIC. a trimite soli avînd autoritate, *esse* ~ *imperio* a fi învestit cu comanda supremă, *currus* ~ *falcibus* GELL. care prevăzute cu coase; **d.** (*instr.*) ~ *lingua lingere* CATUL. a linge cu limba; **2** (*temporal*) cu, o dată cu: ~ *abii*, ~ *diluculo* PL. am plecat o dată cu ivirea zorilor, ~ *prima luce venit* CIC. a venit în zori de zi, (*întărit cu* pariter *sau* simul): *pariter* ~ *ortu solis* SALL. o dată cu răsăritul soarelui, *simul* ~ *sole expergisci* CIC. a se deştepta o dată cu ivirea soarelui, *nudo* ~ *corpore patuit crimen* OV. imediat după dezbrăcare a apărut şi crima, *exiit* ~ *nuntio Crassus* CAES. imediat după curier a ieşit şi Crassus; **3** (*modal*) cu, în: ~ *silentio auditi sunt* CIC. au fost ascultaţi în tăcere, *summa* ~ *celeritate ad exercitum redire* CAES. a se întoarce la armată cu cea mai mare iuţeală, *complexus est eum multis* ~ *lacrimis* CAES. l-a îmbrăţişat vărsînd multe lacrimi, *magno* ~ *periculo* CAES. cu mare primejdie; (*expr.*) ~ (*bona*) *venia* CIC. cu îngăduinţa voastră; ~ (*bona*) *pace* CIC. în deplină linişte, ~ *dis bene iuvantibus* LIV. cu ajutorul zeilor; (*cu num. ord.*) ~ *decimo* înzecit, ~ *octavo* de opt ori mai mult, *ager cum decimo effert* CIC. ogorul produce înzecit; (*arătînd şi consecinţa*) *venit Lampsacum* ~ *magna calamitate provinciae* CIC. a venit la Lampsacum spre marea nenorocire a provinciei, *Flaminius cecidit apud Trasumenum* ~ *magno reipublicae vulnere* CIC. Flaminius a căzut la Trasumenus, pricinuind astfel o grea lovitură statului; **4** (*condiţie limitativă*) numai cu condiţia, sub rezerva, numai să: *videmus optabiles mortes fuisse* ~ *gloria* CIC. vedem că moartea le-a fost de dorit, numai să fi fost însoţită de glorie, *omnia* ~ *pretio honesta videbantur* SALL. dacă aduceau bani, toate i se părea morale; *cum eo quod*, ~ *eo ut* (*ne*) sub rezerva că, cu condiţia ca, *sit sane, sed tamen* ~ *eo quod sine peccato meo fiat* CIC. bine, fie aşa, dar cu condiţia să se facă fără păcatul meu, *colonia missa est* ~ *eo ut Antiatibus permitteretur*... LIV. a fost trimisă o colonie, sub rezerva ca locuitorilor din Antium să li se permită...

cum[2] *conj.* (arh. *quom*) **I** (*cu ind.*) **1 a.** (*temporal*) cînd, atunci cînd: *multi hoc leve iudicabunt*, ~ *legent* NEP. mulţi vor socoti ca neînsemnat acest lucru, cînd vor citi, *at te scribam* ~ *plus otii nactus ero* CIC. îţi voi scrie cînd voi avea mai mult răgaz; (*cu sens relativ*) *fuit quoddam tempus*, ~ *homines vagabantur* CIC. a fost un timp cînd (în care) oameni umblau rătăcitori, *fuit* ~ *hoc dici poterat* CIC. a fost un timp cînd aceasta se putea spune; (*cu nuanţă consecutivă*) *fuit* ~ *arbitrarer* CIC. a fost un timp cînd socoteam **b.** (*după num.*) de cînd: *anni sunt octo*, ~ ... CIC. sînt opt ani de cînd... *vigessimus annus est*, ~ *me petunt* CIC. sînt douăzeci de ani de cînd mă atacă; ~ *primum* îndată ce, ~ *interea* în care timp, ~ *etiam tum* cînd încă, ~ *nondum* cînd încă nu; **2** (*iterativ*) cînd, ori de cîte ori: ~ *mihi proposui regnantem Lucullum, perhorresco* CIC. cînd mi-l imaginez pe Lucullus rege, mă îngrozesc, ~ *se inter turmas insinuaverunt, ex essedis desiliunt* CAES. cînd se strecoară printre escadroane, sar din care, ~ *aestas esse coeperat, reges proficiscebantur* CURT. cînd începea vara, regii plecau; **3** (*inversum*) cînd iată că: *iam ver appetebat*, ~ *Hannibal ex hibernis movit* LIV. tocmai se apropia primăvara, cînd iată că Hannibal porneşte din tabăra de iarnă; **4** (*cauzal — explicativ*) cînd, prin faptul că: ~ *quiescunt, probant* CIC. cînd stau liniştiţi, înseamnă că aprobă, *hoc* ~ *confiteris, scelus te admisisse concedis* CIC. mărturisind acest lucru, înseamnă că recunoşti că ai săvîrşit crima. **II** (*cu conjct.*) **1** (*cauzal*) de vreme ce, dat fiind că, cum: ~ *Parum reconciliare non posset, copias e navibus eduxit* NEP. dat fiind că nu putea să-şi atragă de partea sa insula Paros, a debarcat trupele din corăbii, ~ *in convivium venisset, non poterat* ... CIC. de vreme ce venise la banchet, nu mai putea, *quae cum ita sint* de vreme ce lucrurile stau astfel (în asemenea împrejurări), *cum praesertim* sau *praesertim* ~ mai ales că, *quippe* ~ şi *utpote* ~ întrucît, fiindcă; **2** (*concesiv*) deşi, cu toate că: *refugere cum posset, perire maluit* NEP. deşi putea să scape, a preferat să moară; **3** (*adversativ*) în vreme ce, pe cînd: *homo solus particeps rationis*, ~ *cetera sint omnia expertia* CIC. numai omul are raţiune, pe cînd toate celelalte sînt lipsite de ea; **4** (*narativ cu impf.*) pe cînd; (*cu m.m.c.pf.*) după ce: *Zenonem*, ~ *Athenis essem, audiebam frequenter* CIC. pe cînd eram la Atena, îl audiam adesea pe Zenon, *Epaminondas* ~ *vicisset Lacedaemonios*,

quaesivit... CIC. după ce i-a învins pe lacedaemonieni, Epaminondas a întrebat... **III** (*în corel.*) *cum... tum*... atît..., cît mai ales...; pe de o parte..., pe de alta...; dacă..., apoi...; ~ ... *tum etiam* (*maxime, vero*) pe de o parte..., pe de alta; dacă..., apoi...; ~ *tum etiam* (*maxime, vero*) pe de o parte..., pe de alta, îndeosebi..., ~ *meo iudicio, tum omnium* CIC. atît după judecata mea, cît şi a tuturor, ~ *tota philosophia fructuosa sit, tum nullus ferácior in ea locus est quam*... CIC. dacă filozofia în totalitatea ei este folositoare, apoi nu este capitol mai folositor în ea decît..., ~ *alia multa, tum hoc* CIC. printre altele multe, acesta în special; (*eliptic*) ~ *maxime* tocmai, îndeosebi, *nunc* ~ *maxime* mai ales acum.

cūma *v.* **cyma**

Cūmae, *ārum f. pl.* (**Cūmē, Cȳmē**, *es f.*) oraş în Campania // **Cūmaeus (Cymaeus)** (3) *adj.* de la Cume: *Cumaeum carmen* VERG. profeţia Sibyllei de la Cume APIC.

cūmāna, *ae f.* vas de Cume.

Cūmānus (*3*) *adj.* al Cumei // **Cūmānum**, *ī n.* *1*) proprietate la Cume; *2*) ţinutul Cumei // **Cūmāni**, *ōrum m. pl.* locuitorii Cumei.

cūmātilis (*2*) *adj.* verde marin TITIN. // **cūmātile**, *is n.* haină de culoare verde marin PL. Ep. *233*.

cūmatium, *iī n. v.* **cymatium**

cumba, cumbula *v.* **cymba, cymbula**

cumera, *ae f.* şi **cumerus**, *ī m.* coş de grîu, paner HOR., VARR.

cumīnātus (*3*) *adj.* amestecat cu chimion PALL. // **cumīnātum**, *ī n.* condiment de chimion APIC.

cumīnum, *ī n.* (*bot.*) chimion (*Carum carvi*) VARR.: ~ *exsangue* HOR. chimionul care te face palid.

cumipha, *ae f.* un fel de plăcintă AUG.

cumma *indecl.* clei, gumă PALL.

cummātus (*3*) *adj.* care conţine clei PALL.

cummaxime *adv.* în special, tocmai (acum), cu atît mai mult (*v.* **cum**).

cummi (commi şi **gummi)** *indecl.* şi **cummis (commis, gommis)**, *is f.* gumă CAT., COL.

cumminō, *āre vi.* a secreta clei PALL.

cumminōsus (*3*) *adj.* bogat în clei PLIN.

cummītiō, *ōnis f.* ungere cu clei, cu gumă COL.

cumprīmē *v.* **cumprimis**

cumprīmis (cum primis) *adv.* printre primii, în primul rînd PL., CIC. ş.a.

cumque (cunque, quomque) *adv.* în orice împrejurare, oricînd: *mihi* ~ *vocanti* HOR. mie, oricînd te-aş chema; (*frecv. unit cu pron. sau adv. nehot.*) *quicumque, ubicumque*; *cum... cumque* LUCR. *2, 114* ori de cîte ori.

cumulātē *adv.* din plin, în mare măsură CIC. ş.a.

cumulātim *adv.* din plin, cu grămada VARR., PRUD.

cumulātiō, *ōnis f.* acumulare, creştere ARN.

cumulātor, *ōris m.* cel care acumulează AUG.

cumulātus (*3*) *p. pf. v.* **cumulo** // **adj. 1** sporit, mai mare: *eādem mensura, aut etiam cumulatiore* CIC. cu aceeaşi măsură sau cu una mai mare, *spreta in tempore gloria cumulatior redit* LIV. gloria dispreţuită pentru o vreme revine şi mai mare; *2* care a atins culmea, deplin: *perfecta cumulataque virtus* CIC. virtutea desăvîrşită şi deplină; **3** (*cu genit.*) încărcat, plin: *scelerum cumulatissime* PL. tu, cel mai încărcat de crime.

cumulō (*I*) *vt.* a aduna grămadă, (*fig.*) a îngrămădi: *nix cumulata vento* CURT. zăpada adunată grămadă de vînt, ~ *arma in acervum* LIV. a aduna armele făcînd o grămadă, ~ *opes liberis posterisque* CURT. a aduna averi pentru copii şi urmaşi, *omnes in eam honores cumulabantur* TAC. asupra ei se grămădeau toate onorurile; **2** a umple, a încărca; (*fig*) a copleşi: *musta lacūs cumulant* OV. mustul umple căzile, ~ *fossas corporibus* TAC. a umple şanţurile cu leşuri, ~ *altaria donis* VERG. a încărca altarele cu daruri, *cumulata ligula salis* COL. o lingură plină cu sare, (*fig.*) *meum cor cumulatur irā* CIC. inima mi se umple de mînie, *cumulari gaudio* CIC. a fi plin de bucurie, *tot honoribus cumulatus* TAC. copleşit de atîtea onoruri; **3** a spori, a face să crească: *haec aliis nefariis cumulant* CIC. sporesc acestea cu alte ticăloşii, *vitia per aetatis gradus cumulantur* TAC. viciile cresc cu vîrsta, *aes alienum cumulatum usuris* LIV. datorie sporită prin dobînzi; **4** a aduce la desăvîrşire, a desăvîrşi: *unum ad cumulandum gaudium defuisse* CIC. un singur lucru a lipsit pentru a face bucuria desăvîrşită, *cumulata erant officia vitae* CIC. îndatoririle vieţii erau desăvîrşit împlinite, *summum bonum cumulatur ex...* CIC. binele suprem se împlineşte desăvîrşit din...

cumulus, *ī m.* **1** grămadă, masă: *cumuli caesorum corporum* LIV. mormane de leşuri, ~ *aquarum* OV. potop de ape, ~ *arenae* VERG. grămadă de nisip; **2 a.** adaos, ceea ce este pe deasupra; culme, încununare: *cui gloriae amplior* ~ *accessit* SUET. gloria sa a fost şi mai mult sporită, *magnum beneficium magno cumulo auxeris* CIC. vei fi sporit marele bine făcut printr-un adaos care atinge culmea, *addit perfidiae cumulum falsis periuria verbis* OV. jurămîntul strîmb a pus vîrf perfidiei, *ut ad praedam damnatio Roscii velut cumulus accedat* CIC. pentru ca, la prădăciune, condamnarea lui Roscius să se adauge ca o încununare; **b.** (*ret*) peroraţie (la un discurs) QUINT. *6, 1, 1*.

cūna, *ae v.* **cunae**

cūnābula, *ōrum n. pl.* **1** leagăn de copil; (*oc.*) cuib de păsări; **2 a.** loc de naştere: ~ *gentis nostrae* VERG. leagănul neamului nostru; **b.** copilărie, naştere, origine: *a primis cunabulis* COL. din prima copilărie (de cînd ei sînt în leagăn), *non in cunabulis, sed in campis consules facti* CIC. deveniţi consuli nu din leagăn, ci pe cîmpurile de luptă, *a primis cunabulis huius urbis* APUL. de la întemeierea acestui oraş, ~ *iuris* DIG. originile dreptului.

cūnae, *ārum f. pl.* leagăn de copil; (*poet.*) cuib: *in cunis vagire* CIC. a scînci în leagăn, *hirundo sub trabibus cunas facit* OV. rîndunica îşi face cuibul sub grinzi; (*fig.*) *primis cunis* OV. ca copil în leagăn.

cunctābundus (*3*) *adj.* şovăitor, şovăielnic, nesigur LIV.

cunctāmen, *inis* şi **cunctāmentum**, *ī n.* şovăială, încetineală P. NOL., MART. CAP.

cunctans, *antis p. pr. v.* **cunctor** // **adj. 1** şovăitor, nehotărît: *natură cunctantior* TAC. mai nehotărît de felul lui; **2** (*poet.*, *despre lucruri*) tenace, îndărătnic: ~ *ramus* VERG. ramură care nu cedează, *cunctantes glebae* VERG. bulgări de pămînt care rezistă plugului, *mellis cunctantior est natura* LUCR. mierea se scurge mai încet, ~ *ira* STAT. mînie greu de potolit.

cunctanter *adv.* nehotărît, cu greu, încet LIV., PLIN. IUN.

cunctātiō, *ōnis f.* **a.** şovăire, şovăială: *dicam sine cunctatione quod sentio* CIC. voi spune fără şovăire ceea ce cred, *superiorum dierum Sabini cunctatio* CAES. nehotărîrea din zilele precedente a lui Sabinus; **b.** (*pl.*) ezitări QUINT.

cunctātor, *ōnis m.* **1** nehotărît, şovăielnic: *Atheniensium populum audacem esse, Lacedaemoniorum cunctatorem* LIV. poporul atenian este îndrăzneţ, al spartanilor nehotărît; **2** cel care amînă, prudent, circumspect: *Fabium pro cunctatore segnem, pro cauto timidum compellebat* LIV. pe Fabius îl numea în derîdere, în loc de temporizator, trîndav şi, în loc de prevăzător, fricos.

cunctātrix, *īcis f.* cea care amînă AMBR.

cunctātus (*3*) *p. pf. v.* **cunctor** // **adj.** lent, precaut: *cunctatior ad dimicandum* SUET. mai nedecis să dea lupta.

cuncticinus (*3*) *adj.* (*cunctus* + *cano*) care rezultă dintr-un complex de cîntece MART. CAP.

cunctim *adj.* în masă APUL.

cunctiparens, *ntis adj.* părinte al tuturor lucrurilor PRUD.

cunctipotens, *ntis adj.* atotputernic PRUD.

cunctō, *āre vi.* (arh. pt. *cunctor*): *cunctas* PL. şovăi, *non cunctatum est* TAC. nu a existat şovăire.

cunctor, *āri, ātus sum vi. dep.* a temporiza, a întîrzia, a şovăi, a sta la îndoială: *assequor omnia si propero; si cunctor amitto* CIC. dacă mă grăbesc, cîştig totul, dacă mai întîrzii, pierd, *regina thalamo cunctans* VERG. regina întîrziind în iatac, *vina videmus profluere, at contra cunctatur olivum* LUCR. vinul curge în valuri, dimpotrivă uleiul se scurge greu, *unus homo nobis cunctando restituit rem* ENN. un singur om a salvat situaţia, temporizînd; *ut iussos cunctari vidit* OV. cînd i-a văzut că şovăie cu toate ordinele lui, *militibus cunctantibus, desilite, inquit* LIV. soldaţilor care şovăiau le zise „săriţi", *cunctante ad ea Mithridate* TAC. Mithridates stînd la îndoială la acestea, *cunctamini iam nunc quid faciatis* SALL. voi staţi şi acum la îndoială neştiind ce să faceţi, *non est cunctandum profiteri* TAC. nu trebuie să şovăiţi a mărturisi.

cunctus (*3*) *adj.* (în întregime), întreg: *populus* ~ CIC. poporul în întregime, *cuncti aut magna pars Siccensium* SALL. toţi în întregime sau o mare parte dintre cei din Sicca, *cuncta agitare* SALL. a răsturna totul, (*cu genit.*) *cuncti hominum* OV. toţi oamenii, *cuncta terrarum* HOR. universul, *cuncta scelerum suorum* TAC. toate crimele sale, fără excepţie, *cuncta viai* LUCR. tot drumul.

cuneātim *adv.* în formă de cui, de triunghi CAES., AMM.

cuneātus (*3*) *p. pf. v.* **cuneo** // **adj.** ascuţit ca un cui: *prominet in pontum ~ acumine longo collis* OV. o colină ascuţită ca un cui înaintează în mare printr-o lungă limbă de pămînt, *forma scuti ad imum cuneatior* LIV. formă de scut mai ascuţit în partea de jos.

cuneō (*I*) *vt.* **1** a strînge (a înţepeni cu un cui); (*fig*) a prinde ca în cuie: *lapis latera inclinata cuneavit* SEN. piatra a prins ca în cuie părţile înclinate, *sed si cohaeret, non si per vim cuneatur* QUINT. dar dacă (o digresiune) se îmbină cu restul, şi nu dacă se aplică cu forţa, ca bătută în cuie; **2** *se cuneare* sau *cuneari* a se prezenta ca un cui PLIN.

cuneolus, *ī m.* **1** cui mic CIC. COL.

cuneus, *ī m.* **1** cui, pană (*de despicat sau de prins*): *quercum cuneis scindebat* VERG. despica stejarul cu pene, *labant cunei* OV. cuiele (cu care sînt încheiate corăbiile) slăbesc; **2** (*fig.*) **a.** formă de cui, unghi, triunghi: *Britannia velut in cuneum tenuatur* TAC. Britannia se subţiază în formă de triunghi; **b.** (*mil.*) formaţie de luptă în formă de unghi: *qui ~, ut pulsus, aequavit frontem primum, dein...* LIV. această formaţie în formă de pană, ca şi cum ar fi cedat, mai întîi se dispuse în linie dreaptă, apoi...; **c.** sector de bănci la teatru (*format din intervale dispuse radial de jos în sus*); (*fig.*) spectatorii (de teatru): *cuneis notuit res omnibus* PHAEDR. lucrul a devenit cunoscut tuturor spectatorilor.

cunica, *ae f.* jgheab CAT.

cunīculārius, *iī m.* săpător de galerii, miner VEG., AMM.

cunīculātim *adv.* în formă de galerie PLIN.

cunīculātus (3) *adj.* în formă de galerie PLIN.

cunīculōsus (3) *adj.* bogat în iepuri CATUL.

cunīculus, *ī m.* **1** iepure VARR. ş.a.; **2** tunel, galerie, conductă subterană: *cuniculos agere ad aerarium* CIC. a săpa galerii către tezaurul public, (*colect.*) *urbem cuniculo capere* CURT. a cuceri oraşul prin galerii săpate în pămînt, *cuniculo moenia suffodere* LIV. a săpa pe dedesubtul zidurilor un tunel, *aqua per secretos cuniculos reddita* SEN. apa adusă din nou prin canale ascunse; (*fig.*) *res cuniculis oppugnatur* CIC. chestiunea este atacată prin manevre ascunse.

cunīla, *ae f.* un fel de măghiran PL., COL.

cunnus (connus), *ī m.* sexul femeii, vulvă CATUL.

cunque *v.* **cumque**

cūnulae, *ārum f. pl.* (dim. al lui *cunae*) leagăn mic PRUD.

cūpa[1], *ae f.* butie, butoi (*de ţinut lichide sau solide*) VARR., CIC.

cūpa[2], *ae f.* manivelă de teasc de ulei CAT.

cūpēd... *v.* **cupped...**

cūpella, *ae f.* vas mic PALL.

cupes *v.* **cuppes**

cupidē *adv.* **1** cu aviditate, cu ardoare: *cupidius insecuti* CAES. urmărindu-i mai cu ardoare, ~ *arripere calicem* VAL. MAX. a apuca lacom paharul; **2** pătimaş, părtinitor CIC.

Cupīdineus (3) *adj.* **1** al lui Cupidon OV.; **2** frumos, fermecător (ca şi Cupidon) MART.

cupiditās, *ātis f.* **1** dorință mare, poftă, aviditate, pasiune, patimă: ~ *gloriae* TAC. dorință de glorie, ~ *veri videndi* CIC. dorința mare de a cunoaște adevărul, (*peior.*) ~ *pecuniae* CAES. dorință de bani, *nimia* ~ *principatus* CIC. dorința nemăsurată de putere, *coercere omnes cupiditates* CIC. a înfrîna toate pasiunile, *cupiditatibus imperare* CIC. a domina patimile; **2** parțialitate, interes părtinitor: *cupiditatis atque inimicitiarum suspicio* CIC. bănuială de părtinire sau de sentimente dușmănoase, *sine amore et sine cupiditate iudicabunt* CIC. vor judeca fără predilecție și fără părtinire (*genit.pl.* și *cupiditatium*).

cupīdō, *inis f.* dorință (*de a obține ceva*): ~ *somni* SALL. dorința de a dormi ~ *urbis condendae* LIV. dorința de a întemeia un oraș, ~ *gloriae* SALL. dorința de glorie, ~ *caeca honorum* LUCR. dorința oarbă de onoruri, ~ *immitis uvae* HOR. dorința de struguri verzi (de fetișcane), *differor cupidine eius* PL. mă dau în vînt după ea.

Cupīdō, *inis m.* Cupidon (*fiul Venerei, zeul iubirii*) // **Cupīdines**, *um m. pl.* amorași HOR.

cupidus (*3*) *adj.* **1** doritor, (*peior.*) avid: ~ *redeundi domum* TER. doritor de a se întoarce acasă, ~ *vitae* LUCR. doritor de viață, ~ *pecuniae* CIC. avid de bani, ~ *imperii* CAES. avid de putere: **2** (*spec.*) **a.** interesat (material), lacom de averi: *tot cupidi, tot improbi, tot audaces* CIC. atîția lacomi de avere, atîția ticăloși, atîția îndrăzneți, *paulo cupidior publicanus* CIC. un publican puțin cam lacom de bani; **b.** devotat (cuiva) [cu genit.]: *homo tui Cupidus* CIC. om devotat ție; **c.** părtinitor: *iudex cupidus* CIC. judecător părtinitor, *quaestores vehementer istius cupidi* CIC. cvestori foarte părtinitori față de acesta.

cupiens, *ntis p. pr. v.* **cupido** // **adj.** doritor (de), avid (de) : ~ *nuptiarum* PL. doritor de nuntă, ~ *voluptatum* TAC. avid de plăceri, ~ *novarum rerum* TAC. doritor de răsturnări politice, *cupientissima plebe consul factus* SALL. ales consul după dorința arzătoare a plebei.

cupienter *adv. v.* **cupide** ENN., PL.

cupiō, *ere, īvī* (*iī*), *ītum vt.* a avea dorința, a fi doritor de, a dori: ~ *pacem* LIV. a fi doritor de pace, *illa cupiebat, id quod viderat* CIC. tot ce vedea, aceea dorea, *Brutum cupio iuvare* CIC. doresc să-l ajut pe Brutus, *cupio me esse clementem* CIC. doresc să fiu blînd, *qui patriam exstinctam cupit* CIC. cine dorește pieirea patriei, *illum cupiere puellae* OV. fetele l-au dorit, (*mulieres*) *cupiunt tui* PL. femeile se prăpădesc după tine, *ne redires cum cuperes* OV. deoarece doreai să nu te întorci, *asperiora vina rigari cupiunt* PLIN. vinurile mai aspre au nevoie să fie tăiate cu apă // **cupītum**, *ī n.* dorință, *huic cupitum contigit* PL. acestuia i s-a împlinit dorința, *nepotes moram cupitis afferebant* TAC. nepoții erau o piedică (în calea) dorințelor; **2** (*cu dat.* sau *cu genit.* și *prep.* **causā**) a vrea binele cuiva, a fi binevoitor, devotat cuiva: ~ *Helvetiis* CAES. a vrea binele helveților, *ego Fundanio non cupio?* CIC. nu-i sînt eu devotat lui Fundanius?, *vehementer eius causā cupere eum intellexi* CIC. am înțeles că acela îi poartă un mare interes, *qui istius causā cupiunt omnia* CIC. care-i vor tot binele cu putință; (frecv. forme sincopate: *cupisti, cupisset, cupisse*; la LUCR. impf. conjct. *cupiret*).

cupiscō, *ere vt.* a dori AUG.

cupītor, *ōris m.* doritor TAC.

cuppēdia, *ae f.* lăcomie de dulciuri CIC. // **cuppēdiae**, *ārum f. pl.* delicatese, dulciuri GELL.

cuppēdinārius (*3*) *adj.* de delicatese, de dulciuri SYMM. // **cuppēdinārius**, *ii m.* vînzător de zaharicale TER. Eun. *256*.

cuppēdium, *iī n.* bucățică bună, delicatesă PL., VARR.

cuppēdō, *inis f.* **1** prăjitură, zaharicale VARR.; **2** lăcomie (= *cupido*) LUCR.

cuppēs *m.* (*numai nom. sg. și ac. pl.*) pofticios la dulciuri, lacom PL.

cupressētum, *ī n.* dumbravă cu chiparoși CAT., CIC.

cupresseus (*3*) *adj.* din lemn de chiparos; de chiparos LIV., VITR.

cupressifer, *era, erum adj.* plantat cu chiparoși OV.

cupressinus (*3*) *adj.* de chiparos COL.

cupressus, *ī* (*ūs*) *f.* (*bot.*) chiparos (*Cupressus sempervirens*) (*arbore consacrat lui Pluton și folosit la funeralii*); (*fig.*) casetă de lemn de chiparos: ~ *invisa* HOR. chiparosul nesuferit; *carmina servanda cupresso* HOR. poezii de păstrat în casetă de chiparos; (la ENN. = masculin).

cupreus și **cuprinus** (*3*) *adj.* de aramă TREB., PALL.

Cuprius *v.* **Cyprius**

cuprum, *ī n.* aramă roșie DIOCL.

cūpula, *ae f.* (dim. al lui **cupa**[1], [2]) **1** butoiaș ULP.; **2** mică manivelă CAT.

cūr (arh. *quor, qur*) *adv. interog.* de ce?, pentru ce?: *Non possum. — Cur non?* TER. Nu pot. — De ce nu?; (*poet., postpus*) *mihi perniciosius est* ~ *?* HOR. de ce pentru mine este mai periculos?: (*frecv. în prop. interog. indir. cu conjct.*) *non fuit causa* ~ ... CIC. nu era motiv să... *quae causa est* ~*?* CIC. care este motivul că...? *cum requireret* ~ *ita faceret* CIC. întrebînd de ce face așa, *non habeo* ~... CIC. nu am de ce.

cūra, *ae f.* **1** grijă: *cum maxima curā* CIC. cu cea mai mare grijă, *curā et industriā educatoris sui* SUET. prin grija și străduința educatorului său, *cum curā milites sepelire* CURT. a îngropa cu grijă soldații, *magnam curam diligentiamque in valetudine tuenda adhibui* NEP. am pus în apărarea sănătății multă grijă și atenție, ~ *salutis tuae* CIC. grijă de sănătatea ta, ~ *de publica re* CIC. grijă de treburile publice, *agere curam alicuius* (*alicuius rei, de aliquo, de aliqua re*) a avea grijă de cineva, de ceva; *curam pro nobis hospitis, uxor, agas* OV. ai grijă de oaspete în locul meu, nevastă, *curam dimittere* CIC. a alunga grija, *alicui* ~ *est alicuius rei* sau *alicui aliquid curae est* cineva se îngrijește de un lucru, *velim tibi curae sit, ut...* CIC. aș vrea să te îngrijești ca..., *habere curam alicuius rei* sau *aliquid curae habere* a se îngriji de ceva; **2 a.** îngrijire, purtare de grijă: ~ *corporis* SUET. îngrijirea corpului, ~ *agrorum* QUINT. cultura pămîntului, ~ *capillarum* SUET. îngrijirea părului, ~ *deorum* LIV. cultul zeilor, *saucios curā sustentabat* TAC. îi susținea pe cei răniți prin îngrijirile sale, *sororis filios in curā ha-*

bere LIV. a-i avea pe copiii surorii în îngrijirea sa; **b.** (*med.*) tratare; **c.** (*spec. despre o funcție oficială*) supraveghere, administrare, conducere: ~ *annonae* SUET. conducerea aprovizionării, ~ *operum publicarum, viarum, aquarum* SUET. conducerea lucrărilor publice, a întreținerii drumurilor, a apelor; ~ *urbis* LIV. poliția orașului, ~ *tabularum publicarum* TAC. supravegherea registrelor oficiale; (*poet.*) *Anchises, ~ deum* VERG. Anchises, protejatul zeilor, *raucae, tua ~ , palumbes* VERG. hulubii guruitori, dragostea ta: **d.** (*oc., sens concrt.*) lucrare, operă: *quorum in manus ~ nostra venerit* TAC. cei în mîna cărora va ajunge lucrarea mea, *quorum inedita ~ est* OV. ale căror versuri nu sînt încă publicate; **3 a.** grijă, îngrijorare, neliniște, chin: *ex quo plurimae curae metusque nascuntur* CIC. din care se nasc multe îngrijorări și temeri, *dissipat Euhius curas edaces* HOR. vinul risipește îngrijorările care te rod, *mihi maximae curae est, non de mea quidem vita, sed...* CIC. pentru mine, motivul de îngrijorare cel mai puternic nu privește viața mea, ci...; **b.** (*spec.*) chinul dragostei, dragoste: *iuvenum curas referre* HOR. a cînta dragostele tinerilor; **c.** (*poet.*) ființă iubită, iubită: *tua ~, Lycoris* VERG. iubita ta, Lycoris.

cūrābilis (*2*) *adj.* care se poate vindeca C. AUR.

cūragendārius, *iī m.* administrator COD. TH.

cūralium, *iī n. v.* **coralium** LUCR., OV.

cūrātē *adv.* cu grijă deosebită, cu multă atenție: *curatius leguntur* TAC. sînt citite mai atent.

cūrātiō, *ōnis f.* **1** treabă (în grija cuiva), îngrijire: *me sinas curare ancillas, mea ~ est* PL. lasă-mă să mă îngrijesc de servitoare, este treaba mea ~ *corporis* CIC. îngrijire corporală; **2** (*spec.*) **a.** funcție, sarcină publică, administrare: *magistratus, curationes, sacerdotia* CIC. demnitățile, sarcinile publice, funcțiile sacerdotale; ~ *bonorum patris* QUINT. administrarea averii tatălui său; **b.** (*judic.*) curatelă DIG.; **c.** tratament al unei boli CIC. ș.a.

cūrātor, *ōris m.* **a.** cel care se îngrijește, supraveghetor, administrator: ~ *apum* COL. îngrijitorul albinelor, ~ *fidus negotiorum* SALL. agent de încredere al afacerilor, ~ *muris reficiendis fuit* CIC. a fost însărcinat cu refacerea zidurilor, ~ *ludorum* CIC. organizatorul spectacolelor publice; **b.** (*judic.*) curator (*al unui minor*) HOR.

cūrātōricius (*3*) *adj.* al administratorului: *equi curatoricii* COD. TH. cai rechiziționați pentru administratorii de provincii.

cūrātōrius (*3*) *adj.* de administrator GELL. // **cūrātōria,** *ae f.* curatelă DIG.

cūrātūra, *ae f.* îngrijire atentă TER. Eun. *316*.

cūrātus (*3*) *p. pf. v.* **curo** // **adj. 1** bine îngrijit: *boves curatiores* CAT. boi mai bine îngrijiți, ~ *sermo* PLIN. IUN. vorbire îngrijită; **2** stăruitor: *curatissimis precibus* TAC. prin rugăminți stăruitoare.

curculiō, *ōnis m.* (*entom.*) gărgăriță (*Curculionidae*) (*insecte coleoptere care atacă unele plante cultivate*) PL., CAT. ș.a.

curculiunculus, *ī m.* mică gărgăriță PL.; (*fig.*) *curculiunculos fabulare* PL. vorbești de lucruri de nimic (oferi foarte puțin).

curcuma, *ae f.* botniță VEG., COD. IUST.

Curēs[1], *ētis adj.* din Cures // **Curētēs,** *um m. pl.* locuitorii din Cures.

Curēs[2], *ium m.* oraș la nord de Roma, veche capitală a sabinilor // **Curensis** (*2*) *adj.* din Cures // **Curensēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Cures.

Cūrētēs, *um m. pl.* cureți (*preoți ai lui Iupiter în Creta, care, la sărbătorile orgiastice în cinstea zeului, executau dansuri războinice însoțite de muzică zgomotoasă; confundați adesea cu coribanții*) // **Cūrēticus** (*3*) *adj.* al cureților // **Cūrētis,** *idis f.* curetic, curetan.

cūria, *ae f.* **1** curie (*diviziune cu caracter politic și religios; Romulus a împărțit poporul roman în treizeci de curii*); **2** clădire (templu) în care se adunau curiile; **3** (*frecv.*) clădirea senatului; adunarea senatului, senat: ~ *Hostilia* clădirea senatului (*ridicată de regele Tullus Hostilius pe Palatin*), ~ *Iulia* (*în cinstea lui C. Iulius Caesar*), ~ *Pompeia* clădită de Pompeius pe cîmpul lui Marte, locul unde a fost asasinat Caesar; **4** clădire oficială de întrunire: ~ *Saliorum* CIC. localul în care se adunau preoții salii, pe Palatin; **5** (*în afara Romei*) loc de adunare (al sfatului unei cetăți): ~ *Martis* IUV. areopagul la Atena.

cūriālis[1], (*2*) *adj.* al unei curii.

cūriālis[2], *is m.* **1** cel care este din aceeași curie sau din același demos PLIN., CIC.; **2** decurion (*demnitar într-o colonie sau municipiu*); **3** (*tard.*) curtean la palat AMM.

cūriāliter *adv.* ca un om de curte, amabil AVIAN.

Cūriānus (*3*) *adj.* al lui Curius.

Cūriātiī, *ōrum m. pl.* curiați (*familie albană transplantată apoi la Roma, din care făceau parte cei trei frați care au căzut luptînd cu cei trei Horații*).

cūriātim *adv.* pe curii (*v. curia*) CIC.

cūriātus (*3*) *adj.* de curii, curiat: *comitia curiata* CIC. adunări ale poporului pe curii, *curiata lex* CIC. lege votată în comițiile curiate, ~ *lictor* GELL. lictor care convoacă comițiile pe curii.

cūriō[1], *ōnis m.* **1** curion, preot al unei curii; ~ *maximus* LIV. căpetenia curionilor; **2** pristav, crainic MART.

cūriō[2], *ōnis m.* slabul, jigăritul (*cuvînt creat de* PL. Aul. *562*).

Cūriō, *ōnis m.* cognomen roman (de ex., C. Scribonius Curio, partizan al lui Caesar).

cūriōsē, *adv.* **1** cu grijă, cu atenție: *curiosius tegulae picentur* VITR. țiglele să fie date mai îngrijit cu smoală; **2** cu prea mare îngrijire, pedant, afectat: ~ *loqui* QUINT. a vorbi afectat; **3** cu curiozitate, indiscret QUINT.

cūriōsitās, *ātis f.* dorința de a ști, curiozitate CIC. Att. *2, 12, 2*.

cūriōsulus (*3*) *adj.* cam indiscret APUL.

cūriōsus (*3*) *adj.* **1** grijuliu, conștiincios, scrupulos: *in omni historia* ~ CIC. conștiincios în orice cercetare istorică, *ad investigandum curiosior* CIC. mai scrupulos în cercetări; **2** doritor de a ști, curios; (*peior.*) indiscret, curios: *curiosissimi homines* CIC. oamenii cei mai doritori de a cunoaște, ~ *medicinae peculiariter* PLIN. doritor de a ști în special medi-

cină, *homines naturā curiosi* PLIN. IUN. oameni curioşi din fire, *patere me esse curiosum* CIC. permite-mi să fiu indiscret // **cūriōsus,** *ī m.* spion. SUET.; agent de poliţie COD. TH.
curis, *is f.* (*cuvînt sabin*) suliţă OV.
cūritō, *are vt.* a îngriji conştiincios APUL.
Curius, *iī m.* nume gentilic roman (de ex., M. Curius Dentatus, vestitul învingător al samniţilor şi al lui Pyrrhus, simbol al vechilor virtuţi) // **Curiī,** *ōrum m. pl.* oameni virtuoşi precum Curius // **Curiānus** (*3*) *adj.* al lui Curius.
cūrō (*I*) *vt.* **1** a se îngriji, a se ocupa, a lua seama: ~ *negotia aliena* CIC. a se îngriji de treburile altuia, ~ *corpus* LUCR. a se îngriji de trupul său (a mînca), *curati cibo, corpora quieti dant* LIV. după ce-au mîncat, se odihnesc, ~ *funus* TER. a se îngriji de înmormîntare, ~ *vineam* CAT. a lucra via, ~ *cenam* GELL. a pregăti masa, ~ *preces* HOR. a lua în seamă rugăminţile, *alii praeter animum nihil curant* CIC. alţii nu ţin seama decît de suflet, *alia* (*aliud*) *cura* PL. vezi de altele (caută-ţi de treabă, fii liniştit); (*cu inf.*) a se preocupa, a căuta: *mando tibi, ut cures lustrare* CAT. îţi dau sarcina să cauţi a iscodi, *qui res istas scire curavit* CIC. cel care a căutat să ştie aceste lucruri; (*cu negat.*) a nu căuta, a nu se gîndi: *in Siciliam ire non curat* CIC. nu are de gînd să se ducă în Sicilia, *nolui scribere quae nec docti legere curarent* CIC. n-am vrut să scriu despre chestiuni pe care nici cei învăţaţi n-ar căuta să le citească; *pontem faciendum curat* CAES. pune să se facă un pod, *obsides inter eos dandos curaverat* CAES. îi făcuse să-şi dea unii altora ostateci, *cura, ut quam primum venias* CIC. caută să vii cît mai devreme, *curabo sentiat quos attentarit* PHAEDR. îl voi face să simtă cu cine are de-a face; (*vi.*) *rebus publicis* (= *dat.*) PL. a se îngriji de treburile publice, ~ *de tota re* CIC. a se ocupa de întreaga afacere; (*abs.*) *ego hic curabo* PL. eu voi lua seama aici; (*mil.*) *ubi quisque legatus aut tribunus curabat* SALL. unde lupta (comanda) fiecare legat sau tribun; **2** (*ofic.*) a administra, a comanda, a conduce: ~ *bellum maritimum* LIV. a conduce războiul maritim, ~ *legiones* TAC. a conduce legiunile, ~ *Achaiam* TAC. a guverna provincia Achaia, (*abs.*) *duo additi* (*quaestores*) *qui Romae curarent* TAC. au fost numiţi în plus doi cvestori care să funcţioneze la Roma; **3** (*med.*) a îngriji o boală, a trata: ~ *morbum*, *vulnus* CELS. a trata o boală, o rană, ~ *regis filiam* SEN. a o trata pe fata regelui, ~ *morbos victu* CELS. a trata bolile prin dietă, *curari manu* (*ferro*) CELS. a fi operat, *error curantis* CELS. greşeala medicului; **4** a face curte, a onora: *curatur a multis, timetur a pluribus* PLIN. IUN. este onorat de mulţi şi temut de şi mai mulţi; **5** a procura: *signa quae nobis curasti* CIC. statuetele pe care le-ai procurat pentru mine; **6** a se îngriji de o plată, a achita: *redemptori tuo dimidium pecuniae curavi* CIC. am achitat antreprenorului tău jumătate din bani, *Oviae C. Lolii curanda sunt H.S.C.* CIC. soţiei lui C. Lolius, Ovia, trebuie să-i fie achitaţi o sută de mii de sesterţi, *ut pro eo frumento pecunia Romae legatis curaretur* LIV. ca pentru acel grîu banii să fie achitaţi delegaţilor la Roma.
currax, *ācis adj.* care fuge repede, iute DIG., GRAT.
curriculum, *ī n.* **1** alergare, goană: *curre in Piraeum atque unum* ~ *face* PL. Trin. *1103* aleargă la Pireu şi dă o goană..., *abi ad litus curriculo* PL. du-te la ţărm într-o goană; **2** cursă (*întrecere la alergări*): *curricula ludorum circensium* GELL. curse la jocurile din circ, *curricula equorum* LIV. curse de cai; (*fig.*) ~ *solis et lunae* CIC. cursul soarelui şi al lunii; **3** stadion; (*frecv. fig.*) teren, făgaş: *athletae se exercentes in curriculo* CIC. C.M. *27* atleţi exersîndu-se în palestră; (*fig.*) *curricula variorum sermonum* CIC. terenuri în care se desfăşurau variate discuţii, *curricula mentis* CIC. terenurile exercitării inteligenţei, *in semihorae curriculo coegisti* CIC. m-ai silit să mă limitez la o jumătate de oră, *exiguum nobis vitae* ~ *natura circumscripsit* CIC. natura a hotărnicit vieţii noastre o scurtă durată, *deflexit de curriculo consuetudo maiorum* CIC. obiceiul strămoşesc s-a abătut din făgaşul lui; **4** car de luptă, car de curse: *equi in amnem praecipitavere curricula* CURT. caii au răsturnat în rîu carele de luptă, ~ *biiuge famosorum equorum* SUET. car de curse cu doi cai faimoşi.
currīlis (*2*) *adj.* de curse, de curse de care VULG.
currō, *ere, cucurrī, cursum vi.* a alerga: ~ *alicui subsidio* CIC. a alerga în ajutorul cuiva, *per conclave currunt* HOR. aleargă prin odaie, *curritur ad praetorium* CIC. se aleargă spre palatul guvernatorului; (*prov.*) *currentem incitare* CIC. a îmboldi pe cel care aleargă (şi care n-are voie de încurajare); (*cu ac. intern*) *currimus aequor* VERG. străbatem valurile mării, *stadium currit* CIC. aleargă pe stadion; (*fig.*) *amnes in aequora currunt* VERG. rîurile se varsă în mare; *currente rota* HOR. în timp ce roata se învîrteşte, *per ossa cucurrit tremor* VERG. un fior trecu prin oase, *rubor per ora cucurrit* VERG. roşeaţa se răspîndi pe feţele lor, *chlamys, quam circum purpura cucurrit* VERG. hlamidă pe care o tiveşte o bandă de purpură, *currit aetas* HOR. timpul fuge, *perfacile currens oratio* CIC. vorbire care curge foarte uşor, *est brevitate opus, ut currat sententia* HOR. trebuie să fii scurt în exprimare, ca gîndul să alerge în voie.
currūlis (*2*) *adj.* de care; de curse APUL.
currus, *ūs m.* **1 a.** car; (*spec.*) car triumfal, car de luptă, car de curse: ~ *regis* CURT. carul regelui, ~ *Solis* HOR. carul soarelui, *currum agere* OV. a mîna carul, *invehi curru Capitolium* CIC. a fi dus în carul triumfal pe Capitoliu, ~ *falcatus* LIV. car de luptă cu coase; **b.** (*fig.*) triumf: *quem currum cum tua laudatione conferrem?* CIC. ce triumf aş putea compara cu elogiul tău?; **2** (*poet.*) **a.** navă CATUL. *64, 9*; **b.** cai de car: *neque audit currus habenas* VERG. caii nu mai ştiu de hăţuri; **c.** roţi de plug VERG. G. *1, 174* (la VERG. dat. sg. *curru*, genit. pl. *currum*).
cursim *adv.* în goană, repede PL., CIC. ş.a.
curiō, *ōnis f.* alergare VARR.
cursitātiō, *ōnis f.* alergare încoace şi încolo SOL.
cursitō (*I*) *vi.* a alerga în toate părţile TER. ş.a.
cursō (*I*) *vi.* a alerga dintr-o parte într-alta: ~ *a milite ad istam* TER. a alerga de la soldat la asta, ~ *per ur-*

bem TAC. a alerga prin oraş; (*vt.*) *cursantque vias* VAL. FL. şi bat drumurile.

cursor, *ōris m.* 1 alergător (la curse); (*oc.*) conducător de care (de curse): *in stadio cursores exclamant* CIC. alergătorii pe stadion strigă; ~ *frena retentat equi* OV. conducătorul carului strînge hăţurile calului; 2 curier, mesager: *cursorem mittit qui nuntiet* PLIN. IUN. trimite un curier să anunţe; 3 sclav care aleargă înaintea carului sau lecticii stăpînului SEN., MART.

cursōria, *ae f.* barcă uşoară pentru transport de pasageri SID.

cursūra, *ae f.* cursă PL., VARR.

cursus, *ūs m.* 1 a. fugă, goană: *milites cursu ac lassitudine exanimati* CAES. soldaţii sleiţi de fugă şi de oboseală, *vincere cervum cursu* PL. a întrece la fugă cerbul, *descendere* (*ex lectica*) *et capere cursum* SUET. a coborî din lectică şi a o lua la fugă, *cursu tendere ad aliquem* LIV. a se îndrepta în goană spre cineva, *ingenti cursu refugere* CURT. a se retrage în goana mare, (*mil.*) *cursu ire* (*ferri*) *in hostem* LIV. a porni în asalt (a da iureş) împotriva duşmanilor, *adaequare cursum equorum* CAES. a egala iuţeala cailor, ~ *aerius* (sau numai *cursus*) zbor, *solitoque delabere cursu* OV. şi coboară (din văzduh) în zborul tău obişnuit; b. (*spec.*) întrecere la fugă, cursă: ~ *equestris* VERG. alergare (cursă) de cai, ~ *bigarum quadrigarumque* SUET. cursele de care cu doi şi cu patru cai; 2 drum, călătorie, curs (*într-o anumită direcţie*): *unde in Epirum brevis ~ est* CURT. de unde drumul spre Epir e scurt, *mihi ~ in Graeciam per tuam provinciam est* CIC. drumul meu în Grecia este prin provincia ta, *naves cursum tenere non potuerunt* CAES. corăbiile n-au putut ţine direcţia, *cursum dirigere ad litora Apolloniatium* CAES. a-şi îndrepta drumul spre ţărmurile apolloniaţilor, *petere alium cursum* CIC. a lua alt drum, *vehementior fluminum* ~ CURT. cursul mai furios al apelor, ~ *stellarum, solis* CIC. cursul stelelor, al Soarelui, ~ *vocat vela in altum* VERG. direcţia vîntului cheamă pînzele spre larg, *cursum exspectare* CIC. a aştepta un vînt favorabil, *fervida fit glans in cursu* LUCR. plumbul se încălzeşte în mersul său; 3 (*med.*) scurgere: ~ *sanguinis ex naribus* CELS. scurgere de sînge din nas, ~ *menstrui* PLIN. menstruaţie; 4 (*fig.*) curs, drum, mers, ritm, carieră: *vitae ~ brevis est* CIC. drumul vieţii e scurt, ~ *rerum* CIC. cursul lucrurilor, ~ *temporum* CIC. cursul timpurilor, ~ *continuus proeliorum* TAC. şir continuu de lupte, *in cursu meus dolor est* OV. durerea mea continuă, *vox erat in cursu* OV. glasul i se auzea încă, *nos in eodem fuimus cursu* CIC. eu am străbătut aceeaşi carieră, ~ *illius a me impeditus non est* CIC. cariera lui n-a fost împiedicată de mine, ~ *honorum* CIC. cursul magistraturilor (cariera politică), *vides in quo cursu simus* CIC. vezi în ce cursă (după onoruri) sînt prins, *dicebat citato cursu* SEN. RH. vorbea într-un ritm prea repede, ~ *verborum* CIC. ritmul cuvintelor; 5 (*în timpul imperiului*) ~ *publicus* poştă oficială COD. IUST.

Curtius, *iī m.* nume gentilic roman (de ex., Quintus Curtius Rufus, istoricul); ~ *lacus* LIV. lacul Curtius (în for); ~ *fons* SUET. izvorul Curtius.

curtō (*I*) *vt.* a scurta, a reteza, a micşora: *curtari pede* BOETH. a fi amputat de un picior, ~ *rem* PERS. a reduce averea.

curtus (*3*) *adj.* 1 retezat, ştirbit, ciobit, scopit: *testa curta* MART. oală ciobită, ~ *equus* PROP. cal scopit, *curti Iudaei* HOR. evreii circumcişi; 2 (*fig.*) *curta sententia* CIC. idee trunchiată, *curta sentiunt* CIC. simt ritmul şchiopătînd, *curtae nescio quid semper abest rei* HOR. averii neînsemnate (cum o socoteşte avarul) îi lipseşte mereu ceva.

curūlis (*2*) *adj.* 1 de car: *curules equi* LIV. cai furnizaţi de stat pentru carele utilizate la procesiunile din circ, ~ *triumphus* SUET. purtarea în car de triumf a generalului învingător, marele triumf (*spre deosebire de* ovatio, *micul triumf, cînd sărbătoritul merge călare sau pe jos*), *curules ludi* MIN. FEL. spectacole în circ; 2 curùl (*epitet al scaunului* — sella —, *încrustat cu fildeş, pe care au avut dreptul să stea mai întîi regii, apoi consulii, pretorii şi unii dintre edili*): *aedilis* (*aedilitas*) *curulis* CIC. edil curùl, edilitate curùlă // **curūlis**, *is m.* edil curùl PLIN. // **curūlis**, *is f.* scaun curùl TAC. // **curūles** *pl.* magistraturi curùle STAT.

curvābilis (*2*) *adj.* flexibil PALL.

curvāmen, *inis n.* curbură, boltă OV. ş.a.

curvātiō, *onis f.* îndoire COL.

curvātūra, *ae f.* curbură, arc: ~ *camerae* VITR. arcul bolţii, ~ *rotae* OV. cercul roţii.

curvescō, *ere vi.* a se curba AMBR., AMM.

curvitās, *ātis f.* curbură MACR.

curvō (*I*) *vt.* a îndoi: ~ *trabes* OV. a îndoi trunchiurile de copaci *nux plurima curvabit ramos* VERG. nucul încărcat va îndoi ramurile, *ora curvatur* PLIN. ţărmul se arcuieşte, *unda curvata in montis faciem* VERG. valul boltit (umflat) ca un munte, ~ *genua* VERG. a îndoi genunchii, *anus curvata gravi senio* APUL. bătrîna încovoiată de o grea bătrîneţe, ~ *cornu* OV. a îndoi arcul de corn, *turbo curvatis fertur spatiis* VERG. sfîrleaza descrie cercuri cercuri; (*fig.*) *nec vir te curvat* HOR. nici nu te înduplecă vreun bărbat.

curvor, *ōris m.* încovoietură VARR.

curvus (*3*) *adj.* încovoiat, îndoit: ~ *vomer* OV. fierul încovoiat al plugului, *curvae ungues* HOR. gheare, *curvae naves* OV. corăbii boltite adînc, *curva valle* VERG. într-o vale adîncă, *curvum litus* OV. ţărm sinuos, *curva flumina* OV. ape şerpuitoare, *curvum aequor* OV. mare furioasă (ale cărei valuri se umflă), *curva senecta* OV. bătrîneţe care încovoaie omul, *curva anus* PROP. bătrînă încovoiată; (*fig.*) *venient ad te curvi* HIER. vor veni umili la tine; 2 (*fig.*) sucit, strîmb: *curvo dignoscere rectum* HOR. a distinge ce e drept de ce e strîmb (binele de rău), *curvi mores* PERS. moravuri corupte.

cuscolium, *ii n.* boabă de cîrmîz PLIN.

cusi *v.* **cudo**

cūsiō, *ōnis f.* batere de monedă COD. TH.

cūsor, *ōris m.* cel care bate monedă COD. IUST.

cuspidātim *adv.* cu vîrf PLIN.
cuspidō, *āre, ātum vt.* a face vîrf, a ascuţi PLIN.
cuspis, *idis f.* 1 vîrf ascuţit: ~ *hastae* OV. vîrful suliţei, ~ *aquilae* SUET. extremitatea prăjinii stindardului care se înfigea în pămînt; 2 (obiect cu vîrf ascuţit) ţepuşă VERG.; suliţă VERG.; frigare VERG.; tridentul lui Neptun OV.; (*oc.*) ac al albinelor şi al scorpionului OV.; tub terminat cu un vîrf VARR.; membru bărbătesc POMPON.
custōdēla, *ae f.* (*arh.*) pază, supraveghere PL. Most. *406.*
custōdia, *ae f.* 1 pază, păzire, supraveghere: ~ *ignis* CIC. păzirea focului (sfînt), *in tuam custodiam me trado* PL. mă pun sub paza (protecţia) ta, *urbis custodiam agere* LIV. a face paza oraşului, *custodiam corporis barbaris committere* CIC. a încredinţa unor barbari paza corporală, ~ *dura matrum* HOR. supravegherea aspră a mamelor, ~ *iustitiae* CIC. păzirea (respectarea) dreptăţii, ~ *fidelis memoria rerum gestarum* LIV. păstrarea fidelă a amintirii trecutului, ~ *decoris* QUINT. respectarea convenienţelor; 2 (*mil.*) gardă, corp de gardă, post de gardă [frecv. pl.]: *domum custodiis saepsit* NEP. a înconjurat casa cu gărzi, *clam transire propter custodias Menapiorum* CAES. a trece pe furiş din cauza posturilor de gardă ale menapilor, *in portubus atque custodiis* CIC. în porturi şi la posturile de vamă; 3 închisoare, arest: *in custodiam conicere* (*condere*) LIV. a băga, a pune la închisoare, *e custodiā educere* CIC. a scoate din închisoare, *servare aliquem liberā custodiā* LIV. a ţine pe cineva internat, (*concrt.*) *Cimon eadem custodiā tenebatur* NEP. în aceeaşi închisoare era ţinut şi Cimon; 4 arestat, prizonier: *custodiarum agmen* SEN. convoiul deţinuţilor.
custōdiārium, *iī n.* gheretă a santinelei, corp de gardă TERT.
custōdiō (*IV*) *vt.* 1 a păzi, a supraveghea, a apăra: ~ *maritimam oram viginti navibus* LIV. a păzi ţărmul mării cu douăzeci de corăbii, *ni tua custodis, avidus haec auferet heres* HOR. dacă nu-ţi păzeşti bunurile, ţi le va lua moştenitorul lacom, *multorum te oculi non sentientem custodient* CIC. ochii multora te vor supraveghea fără s-o ştii, *qui, ne quid auferas, custodiendus sis* LIV. tu, care trebuie să fii supravegheat ca să nu iei nimic, ~ *poma ab dracone* OV. a păzi fructele de balaur, *ut insula custodiri a Cerere videatur* CIC. încît insula pare că este protejată de Ceres; 2 (*abstr.*) a. a lua seama, a avea grijă, a veghea: *custodiendum est, ut* (*ne*)... trebuie să luăm seama ca să (nu)...; 3 a păstra ~ *poma in melle* COL. a conserva fructe în miere, *quaerendi et custodiendi scientia* SEN. arta de a agonisi şi de a păstra; (*cu subst. abstr.*) ~ *aliquid memoriā* CIC. a păstra ceva în minte; b. (*spec.*) a respecta: ~ *modum ubique* QUINT. a păstra pretutindeni măsura, ~ *regulam loquendi* QUINT. a respecta o regulă în vorbire, ~ *religiose quod iuraveris* PLIN. IUN. a respecta cu sfinţenie ceea ce ai jurat; 4 a ţine la închisoare: ~ *ducem praedonum* CIC. a-l ţine în închisoare pe şeful piraţilor; (arh. *custodibo* PL.; impf. *custodibat* CATUL.).
custōdītē *adv.* cu băgare de seamă PLIN. IUN.
custōdītiō, *ōnis f.* respectare: ~ *legum* HIER. respectarea legilor.
custōs, *ōdis m.* păzitor, paznic; apărător; (*spec.*) gardian, supraveghetor: *fani custodes* CIC. păzitorii templului, ~ *pontis* NEP. paznicul podului, *dii custodes huius urbis* CIC. zeii protectori ai acestui oraş; (*spec.*) *praefectus custodum* NEP. şeful gardienilor, *disponere circa macellum custodes* SUET. a pune inspectori la piaţă, *discipulis privos custodes dabo* PL. voi pune şcolarilor profesori particulari.
cutīcula, *ae f.* (dim. al lui *cutis*) pielicică: *cuticulam curare* PERS. a-şi vedea de pielicica sa (de interesul său).
Cutiliae, *ārum f. pl.* Cutilia (*vechi oraş în ţara sabină*) // **Cutiliensis** (*2*) *adj.* din Cutilia // **Cutiliae**, *ārum f. pl.* (subînţ. **aquae**) izvoarele (tămăduitoare) din Cutilia.
cutis, *is f.* 1 piele: ~ *capitis* CELS. pielea capului: (*prov.*) *intra suam cutem cogere aliquem* SEN. a sili pe cineva să se restrîngă la cît poate, *ego te intus et in cute novi* PERS. te cunosc şi pe dinăuntru, şi pe dinafară; 2 (*gener.*) a. înveliş: ~ *uvarum* PLIN. pieliţă a boabelor de strugure, *summa* ~ *terrae* PLIN. scoarţa pămîntului; ~ *aquae* SID. gheaţă; b. (*fig.*) strat superficial, pojghiţă: *cutis virtutis* QUINT. o pojghiţă de virtute, ~ *elocutionis* QUINT. poleială stilistică.
cyamos (-us), *ī m.* bob de Egipt PLIN.
Cyanē, *es f.* **1.** numele unei nimfe din Sicilia (*însoţitoarea Proserpinei*) **2.** numele unui izvor de lîngă Syracusa (*în care nimfa a fost metamorfozată după răpirea Proserpinei*).
Cȳaneae, *ārum f. pl.* (*sau* **Cȳaneae insulae**) două mici insule la intrarea în Pontul Euxin (v. şi **Symplegades**).
Cȳaneē, *ēs f.* numele unei nimfe (*fiica lui Meandru*).
cȳaneus (*3*) *adj.* azuriu; albastru-închis PLIN.
cȳanus, *ī m.* (*bot.*) albăstrea (*Centaurea cyanus*) PLIN.
cyathissō, *āre vi.* a turna de băut PL. Men. *305.*
cyathus, *ī m.* 1 pahar, cupă mică PL.; 2 cupă (cu coadă) de turnat vinul din crater în pahare: *ad cyathum stare* HOR. a sluji ca paharnic, *dignus cyatho caeloque* IUV. demn de a fi paharnic în cer (un al doilea Ganymedes); 3 unitate de măsură pentru lichide şi solide (= jumătate dintr-un *sextarius*) CAT.
cybaea navis sau **cybaea**, *ae f.* vas de transport CIC.
Cybēbē, *ēs f. 1*) v. **Cybele**; *2*) munte în Phrygia.
Cybelē, *ēs* şi **Cybela**, *ae f. 1*) zeitate frigiană (*adoptată mai tîrziu de romani sub numele de* Mater Magna — *mama zeilor —, zeiţa fecundităţii, sărbătorită orgiastic de preoţi castraţi numiţi Galli*); 2) munte în Phrygia // **Cybelēius** (*3*) *adj.* a. al Cybelei; b. al muntelui Cybele.
cybiosactēs, *ae m.* („vînzător de peşte sărat") poreclă dată de alexandrieni lui Vespasianus.
Cybira, Cibyrāticus *v.* **Cibyra**
Cybistra, *ōrum n. pl.* oraş în Cappadocia, la poalele munţilor Taurus.
cybium, *iī n.* felie de peşte sărat PLIN.; (*iht.*) ton (*Thynnus thynnus*) VARR.
cyceōn, *ōnis m.* (un fel de) băutură, amestec de lapte de capră şi vin ARN.

cycladātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu (o îmbrăcăminte numită) *cyclas* SUET.

Cycladēs, *um f.* Ciclade (*arhipelag în Marea Egee*); (*sg.*) *Cyclas* = una dintre Ciclade, *in Cyclada mitti* IUV. a fi trimis într-una dintre Ciclade.

cyclamen, *inis n.*, **cyclaminos**, *ī f.* şi **cyclamīnum**, *ī n.* (*bot.*) ciclamă (*Cyclamen europaeum*) PLIN.

cyclas, *adis f.* haină femeiască lungă, cu volane de purpură sau aur, rotundă la poale PROP., IUV.

cyclicus (*3*) *adj.* ciclic: ~ *scriptor* HOR. poet epic care prelucrează mituri legendare.

Cyclōpēus şi **Cyclōpius** (*3*) *adj.* al ciclopilor VERG. ş.a.

Cyclops, *ōpis m.* (*frecv. pl.*) **Cyclōpēs**, *um* ciclopi (*monştri cu o forţă uriaşă, cu un singur ochi în frunte, mîncători de carne de om, reprezentaţi ca păstori sau ca inventatori ai meseriei de faur, tovarăşi ai lui Vulcan, constructorii zidurilor numite „ciclopice“*); (*sg.*) *Cyclops* = ciclopul Polifem, *Cyclopa saltare* HOR. a juca dansul lui Polifem (*care reprezenta iubirea lui pentru Galatea*).

cyclus, *ī m.* cerc SOL.; ciclu de ani AMBR.; (*med.*) cură periodică VEG.

Cycnēius (**Cygnēius**) (*3*) *adj.* al beoţianului Cycnus; thessalian.

cycnēus şi **cygnēus** (*3*) *adj.* de lebădă CIC.

cycnus (**cygnus**), *ī m.* **1** lebădă CIC.; (*fig.*) ~ *Dircaeus* HOR. lebăda thebană (Pindar); **2** *Cycnus*, constelaţia Lebedei.

Cycnus, *ī m.* *1*) fiu al lui Stenelus (*metamorfozat în lebădă*); *2*) fiu al lui Neptun (*transformat în lebădă*).

cydarum, *ī n.* vas de transport GELL.

Cydippē, *ēs f.* *1*) tînără iubită de Acontius; *2*) una dintre Nereide.

Cydnos (**-us**), *ī m.* rîu în Cilicia.

Cydōn, *ōnis m.* locuitor al Cydoniei (*oraş pe coasta de nord a Cretei*).

Cydōnēa, (**-ia**), *ae f.* vechi oraş în insula Creta // **Cydōnēus** (**Cydōnius**) (*3*) *adj.* cydonian, cretan: *Cydonia arbor* sau *cydonia*, *ae f.* gutuiul, *Cydonium malum* sau *cydonium, iī n.* gutuia // **Cydōniātae**, *ārum m. pl.* locuitorii Cydoniei.

cydōnitēs, *ae m.* şi **cydoneum**, *ī n.* băutură preparată din gutui PALL.

cygnus *v.* **cycnus**

cylindrātus (*3*) *adj.* cilindric PLIN.

cylindrus, *ī m.* **1** vălătuc CAT.; **2** cilindru CIC.; piatră preţioasă (necunoscută) de formă cilindrică PLIN.

Cyllaros (**-us**), *īs m.* *1*) numele unui centaur; *2*) numele unui cal al lui Castor.

Cyllēnē, *ēs* şi **Cyllēna**, *ae f.* *1*) munte în Arcadia unde s-a născut zeul Mercur; *2*) port în Elida; *3*) mama lui Mercur // **Cyllēnides**, *ae m.* cyllenidul (Mercur) //**Cyllēnius** (*3*) *adj.* cyllenian *Cyllenius mons* MEL. muntele cyllenian, *Cyllenia proles f.* odraslă cylleniană (Mercur sau fiul lui Mercur) // **Cyllēnius**, *iī m.* Mercur // **Cyllenis**, *idis adj. f.* cylleniană, a lui Mercur // (*poet.*) **Cyllēnēus** (*3*) *adj.* al muntelui Cyllene *sau* al lui Mercur: *vertex Cylleneus* OV. vîrful muntelui Cyllene, *fides Cyllenea* HOR. lira lui Mercur.

Cylōnius (*3*) *adj.* al lui Cylon (*un eupatrid care a încercat să instaureze tirania la Atena*): *Cylonium scelus* CIC. uciderea partizanilor lui Cylon.

cyma (**cūma**), *atis n.* şi **cyma**, *ae f.* lăstar de varză *sau* de altă legumă PLIN., LUCIL.

Cymaeus (*3*) *adj. v.* **Cyme**

cymatilis *v.* **cumatilis**

cymatium (**-on**), *iī n.* (*arhit.*) partea laterală a volutei ionice; cimază, dusină VITR.

cymba (**cumba**), *ae f.* barcă, luntre: *cumbae leves* LIV. luntri uşoare.

cymbalista, *ae m.* cimbalist APUL.

cymbalistria, *ae f.* cimbalistă PETR.

cymbalum, *ī n.* **1** (*frecv. pl.*) *cymbala*, instrument muzical (*două discuri de alamă care se izbeau ritmic între ele*): *cymbala et tympana sonant* SEN. cimbalele şi tamburinele răsună; **2** clopot la maşina hidraulică VITR.

cymbium, *iī n.* vas *sau* lampă în formă de mică navă adîncită VERG., APUL.

cymbula, *ae f.* bărcuţă, luntrişoară PLIN. IUN.

Cȳmē, *ēs f.* **1** oraş în Eolia (*patria lui Hesiod, metropola localităţii Cumae din Italia*); **2** oraş în Campania // **Cymaeus** (*3*) *adj.* din Cyme // **Cymaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cyme.

cymīnum *v.* **cuminum**

Cȳmodocē, *ēs* şi **Cymodocēa**, *ae f.* nimfă a mării.

cȳmōsus (*3*) *adj.* plin de lăstare COL.

Cymothoē, *ēs f.* *1*) una dintre Nereide; *2*) izvor în Achaia.

Cynaegīrus, *ī m.* numele unui erou atenian (*participant la lupta de la Marathon*).

cynara, *ae v.* **cinara**

Cynēgetica, *on n. pl.* titlul unui poem despre vînătoare.

cynicē *adv.* ca filozofii cinici PL.

cynicē, *es f.* secta filozofilor cinici AUS.

Cynicī, *ōrum m. pl.* filozofii cinici (Antisthene, Diogene etc.).

cynicus (*3*) *adj.* **1** de cîine PLIN.; **2** al filozofilor cinici: *cynica institutio* TAC. şcoala cinică, *cynica cena* PETR. o masă săracă // **Cynicus**, *ī m.* filozoful cinic (Diogene).

Cynocephalae *v.* **Cynoscephalae**

cynocephalus, *ī m.* **1** cinocefal (*maimuţă cu cap de cîine*) CIC.; **2** Anubis (*zeul egiptean cu cap de cîine*) TERT.

cynoglossus, *ī f.* (*bot.*) arăriel (*Cynoglossum officinale*) PLIN.

cynorrhoda, *ae f.* şi **cynorrhodon**, *ī n.* **1** (*bot.*) măceş, trandafir-sălbatic (*Rosa canina*); **2** floare de crin roşu PLIN.

Cynosarges, *is n.* colină din apropiere de Atena (*cu un gimnaziu închinat lui Herakles*).

cynosbatos, *ī f.* (*bot.*) măceş, trandafir-sălbatic (*Rosa canina*); dud-sălbatic (*Morus alba* şi *nigra*); caper-sălbatic (*Capparis spinosa*) PLIN.

Cynoscephalae, *ārum f. pl.* („capete de cîine“) şir de coline în Thessalia, la vest de Pherae, unde Pelopida l-a învins, în anul *364*, pe Alexandros din Pherae, iar Flaminius, în anul *197*, pe Filip II, regele Macedoniei.

Cynosūra, *ae f.* („coadă de cîine") *1*) Ursa-Mică (*constelaţie*); 2) oraş în Arcadia.
cynosūra ova *n. pl.* ouă neclocite (de către găină) PLIN.
Cynosūrae, *ārum f. pl.* promontoriu în Attica.
Cynosūris, *idis adj. f.* al Ursei-Mici.
Cynthia, *ae f. 1*) epitet al Dianei (născută pe muntele Cynthus în Delos); *2*) nume de femeie (*iubita lui Propertius*).
Cynthius, *iī m.* Apollo (*onorat pe muntele Cynthus*).
Cynthus, *ī m.* munte pe insula Delos.
cyparissiās, *ae m.* meteor (în formă de chiparos) SEN.
cyparissifer, *era, erum adj.* bogat în chiparoşi SID.
cyparissus, *ī f.* (*bot.*) chiparos (*Cupressus sempervirens*) VERG. ş.a.
Cyparissus, *ī m.* fiul lui Telephus, metamorfozat în chiparos.
cypēris, *idis f.* rădăcina unei specii de căprişor (*Cyperus esculentus*) PLIN.
cypēros, *ī m.* şi **cypēron**, *ī n.* (*bot.*) căprişor (*Cyperus esculentus*) PLIN.
cyphi, *is n.* (un fel de) pulbere bine mirositoare (*utilizată de preoţii egipteni*) HIER.
cypress... *v.* **cupress...**
cypreus (*3*) *adj.* de aramă PLIN.
Cypria, *ae f.* Venus (*onorată în insula Cipru*).
Cypriacus (*3*) *adj.* din Cipru.
cyprinum, *ī n.* ulei de lemn-cîinesc PLIN. ş.a.
cyprios, *iī m.* cipric (*picior în vers*: – – –) DIOM.
Cypris, *idis f.* Venus (*onorată în Cipru*) AUS.
Cyprius (*3*) *adj.* de (din) Cipru, ciprian: *Cyprium aes* PLIN. aramă de Cipru, **Cyprius vicus**, *ī m.* cartier în Roma // **Cyprii**, *ōrum m. pl.* cipriotii.
cypros, *ī m.* 1 (*bot.*) lemn-cîinesc, molin negru (*Ligustrum vulgare*); 2 parfum extras din florile de lemn-cîinesc PLIN.
Cypros (Cyprus), *ī f.* Cipru (*insulă în estul Mării Mediterane, renumită prin cultul Venerei, prin fertilitatea solului şi prin minele de cupru*).
cyprum, *ī n.* aramă SOLIN.
Cypsela, *ōrum n. pl.* fortăreaţă în Thracia.
Cypselus, *ī m.* tiran al Corintului.
cypselus, *ī m.* (*ornit.*) lăstun (*Apus apus*) PLIN.
Cȳra, *ae f.* = nimfa Cyrene.
Cyrēnae, *ārum f. pl.* şi **Cyrene**, *ēs f.* Cyrene (*oraş mare din Libya, vestit prin comerţul său, locul de naştere al lui Callimachus, Aristippus, Eratosthenes ş.a.*).
Cȳrēnaeus (*3*) *adj.* cyrenaic // **Cȳrēnaci**, *ōrum m. pl.* filozofii din şcoala cyrenaică.
Cȳrēnaicus şi **Cȳrēnaeicus** (*3*) *adj.* din Cyrene, cyrenaic: *Cyrenaica philosophia* CIC. filozofia lui Aristippus din Cyrene // **Cȳrēnaica**, *ae f.* provincia africană Cyrenaica // **Cȳrēnaicī**, *ōrum m. pl.* filozofi din şcoala lui Aristippus.
Cȳrēnē, *ēs f.* nimfă (*răpită de Apollo şi dusă în Libya, mama lui Aristeus*).
Cȳrēnensis (*2*) *adj.* al oraşului Cyrene // **Cȳrēnenses**, *īum m. pl.* locuitorii Cyrenei.
Cyrēus (*3*) *adj.* al arhitectului Cyrus // **Cyrea**, *orum m. pl.* clădiri construite de arhitectul Cyrus.
Cyrnē, *ēs f.* **Cyrnos (-us)** *ī f.* numele grecesc al insulei Corsica // **Cyrnēus (-aeus)** şi **Cyrniacus** (*3*) *adj.* corsican, al Corsicii.
Cyrnos *v.* **Cyrne**
Cyrtaei şi **Cyrtii**, *ōrum m. pl.* popor războinic din Media.
Cyrus, *ī m. 1*) Cyrus cel Mare (*Cyrus maior*) (*fondatorul imperiului perşilor, căzut în lupta cu sciţii în anul 529 î.e.n.*); *2*) Cyrus cel Tînăr (*Cyrus minor*) (*fratele lui Artaxerxes Mnemon, căzut în lupta cu acesta la Cunaxa, în anul 410 î.e.n.*); 3) numele unui arhitect (contemporan cu Cicero); 4) tînăr citat de Horatius.
Cytae, *ārum f. pl.* oraş în Colchida (*locul de naştere al Medeii*) // **Citaeis**, *idis f. adj.* al Medeii // **Cythaeus** (*3*) *adj.* al Medeii; magic // **Cythaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cytae // **Cytāinē**, *ēs f.* cyteana (Medeea).
Cythēra, *ōrum n. pl.* insulă în sud-vestul Mării Egee (*în dreptul golfului Laconiei, unde se credea că s-a născut, din spuma apelor mării, Venus*).
Cythērē, *ēs*, **Cytherēa (Cytherēia)**, *ae f.* Cythereana (*epitet al Venerei, venerată la Cythera*).
Cythērēias, *adis adj. f.* a(l) Cytherenei, a(l) Venerei: *Cythereiadae columbae* OV. porumbeii consacraţi Venerei.
Cytherēis, *idis f.* zeiţa din Cythera (*Venus*).
Cytherēius (*3*) *adj.* al Cytherei (Cytherenei), al Venerei: *Cythereia litora* OV. ţărmurile Cytherei, ~ *mensis* OV. luna aprilie (*consacrată Venerei*), ~ *ignis* SIL. planeta Venus, ~ *heros* OV. eroul cytherean, fiu al Venerei (Aeneas).
Cythēriacus (*3*) *adj. 1*) din Cythera; *2*) consacrat Venerei.
Cythēris, *idis f.* Cytherida: *1*) comediană (*iubita triumvirului Antonius*); *2*) iubita poetului Gallus.
Cythērius, *iī m.* Cytherianul (*poreclă dată lui Antonius, iubitul Cytheridei*) CIC.
Cythnos (*-us*), *ī f.* insulă în sudul Atticii, renumită prin ape termale.
cytinus, *ī m.* caliciul florii de rodier PLIN.
cytisus, *ī m., f.* şi **cytisum**, *ī n.* (*bot.*) drob (*Cytisus Henfelii*) VERG.
Cytōrus, *ī m.* munte în Paphlagonia // **Cytōriacus** şi **Cytōrius** (*3*) *adj.* al Cytorului.
Cȳzicēnus (*3*) *adj.* din Cyzicus (*v. Cyzicus*[2]) // **Cyzicēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Cyzicus.
Cȳzicus[1], *ī m.* numele fondatorul oraşului Cyzicus.
Cȳzicus[2] **(-os)**, *ī f.* şi **Cȳzicum**, *ī n.* oraş comercial (*pe malul sudic al Propontidei — Marea Marmara*).

D

D, d *f.* și *n. indecl.* litera D, d; (în abrev., în spec. în inscr.): *D. = Decimus* (prenume roman); *dies*; *divus*; *deus*; *dominus*; (pentru datarea unei scrisori) *D* sau *d* = *1*) *dabam* „scriu“; *2*) *dies* „ziua“; de ex.: *a.d.* (*ante diem*) *VI Kalendas Decembres* „26 noiembrie“; *3*) *data* „scrisă, trimisă“; *D. D. = dono* (sau *donum*) *dedit* „a adus în dar“; *D. D. D. = dat, donat, dedicat* „dă, dăruiește, dedică“; *DD. NN. = domini nostri*; *D. M. = dis manibus* „zeilor mani“ (*v.* **mānēs**); *D. N. = dominus noster*; *D. O. M. = deo optimo maximo* „preabunului și marelui zeu“; *D. P. S. = de pecunia sua* „pe cheltuiala sa“; (ca semn numeric) *D* (*500*).

Daae *v.* **Dahae**

Dācī, *ōrum m. pl.* dacii, locuitorii Daciei CAES. ș.a.

Dācia, *ae f.* Dacia TAC. ș.a.

Dācicus (*3*) *adj.* dac, al Daciei SUET. ș.a.

dacrima, *ae f. v.* **lacrima**

dactylicus (*3*) *adj.* dactilic CIC.

dactyliothēca, *ae f.* scrin pentru inele MART.; colecție de pietre prețioase PLIN.

dactylus, *ī m.* **1** curmală PLIN.; **2** (un fel de) scoică PLIN.; **3** (un fel de) ciorchine de strugure COL.; **4** (un fel de) piatră prețioasă; **5** (specie de) graminee COL., PLIN.; **6** (*metr.*) picior dactilic (– ∪ ∪) CIC. ș.a.

Dācus, *ī m.* dac, locuitor al Daciei VERG. // **Dācus** (*3*) *adj.* dac, al dacilor STAT.

dādūchus, *ī m.* preot purtător al torței la sărbătorile Cererei Eleusine FRONT.

Daedalēus, Daedaleus și **Daedalius** (*3*) *adj.* al lui Daedalus, daedalian: *Daedaleo notior Icaro* HOR. mai cunoscut decît Icar, fiul lui Daedalus, *Daedalium iter* PROP. drumul daedalian (prin Labirint).

daedalus (*3*) *adj.* ingenios, meșter, artistic: *daedala Circe* VERG. ingenioasa Circe, *verborum daedala lingua* LUCR. limba care articulează cuvintele, *daedala fingere tecta* VERG. (*despre albine*) a închipui căsuțe lucrate cu artă.

Daedalus, *ī m.* meșter legendar (*constructorul Labirintului*).

daemōn, *onis m.* **1** geniu, spirit APUL.; **2** geniu rău, demon TERT.

daemoniacus (*3*) *adj.* demonic, diabolic // **daemoniacus**, *ī m.* cel posedat de diavol FIRM.

daemonicola, *ae m.* adorator al demonilor, păgîn AUG.

daemonicus (*3*) *adj.* drăcesc TERT.

daemoniē, *ēs f. v.* **daemonium**

daemonium, *iī n.* **1** un geniu mic; **2** demonul TERT.

daemonius (*3*) *adj.* divin, minunat MANIL.

Dahae, *ārum m. pl.* daii (*popor scit*).

Dalmatae (Delmatae), *ārum m. pl.* locuitorii Dalmației, dalmații.

Dalmatia, *ae f.* Dalmația (*provincie pe coasta răsăriteană a Adriaticii*).

dalmaticātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în *dalmatică* (*haină lungă cu mîneci largi*) LAMPR.

Dalmaticus (*3*) *adj.* al Dalmației, dalmatic: *Dalmaticae Alpes* PLIN. Alpii Dalmatici, *L. Caecilius Metellus Dalmaticus* CIC. Metellus, învingătorul dalmaților // **dalmatica**, *ae f.* (subînț. **vestis**) dalmatică (*haină lungă cu mîneci largi*) DIOCL.

dāma (damma), *ae m.* și *f.* ciută, căprioară; căprior, cerb VERG., HOR. ș.a.

damaliō, *ōnis m.* vițel LAMPR.

Dāmarātus *ī v.* **Demaratus**

Damascēna, *ae* și **Damascēnē**, *ēs f.* regiunea Damascului // **Damascēnus** (*3*) *adj.* de (din) Damasc // **damascēna**, *ōrum n. pl.* prune de Damasc MART.

Damascus, *ī f.* capitala provinciei Coele Syria.

damma *v.* **dama**

dammula *v.* **damula**

damnābilis (*2*) *adj.* condamnabil, rușinos, nedemn ARN.

damnābiliter *adv.* condamnabil, nedemn ARN.

damnas *indecl.* (*arh.*) condamnat (la), obligat să dea (să plătească): *tantum ~ esto* CAT. să fie obligat la atîta, *~ sunto dare* DIO. să fie obligați să dea.

damnāticius (*3*) *adj.* condamnat TERT.

damnātiō, *ōnis f.* **1** condamnare: *~ ambitūs* SUET. condamnare pentru corupție electorală, *~ ad furcam* DIG. condamnare la spînzurare în furci; **2** (*spec.*) obligația unui moștenitor de a plăti o sumă CIC.

damnātor, *ōris m.* cel care condamnă TERT.

damnātōrius (*3*) *adj.* de condamnare CIC. ș.a.

damnātus (*3*) *p. pf. v.* **damno** // **adj.** condamnat, deochiat, ticălos CIC.

damnificō, *āre vt.* **1** a păgubi, a provoca daune AUG.; **2** a condamna (la) CASSIOD.

damnificus (*3*) *adj.* dăunător AUG.

damnigerulus (*3*) *adj.* păgubitor, răufăcător PL.

damnō (*1*) *vt.* **1 a.** a condamna, a declara vinovat (pe cineva): *~ ministros* CIC. a-i condamna pe slujitori, *causa iudicata atque damnata* CIC. proces judecat și pierdut, *damnari inter sicarios* CIC. a fi condam-

nat ca asasin, ~ *lege Pompeia* CAES. a condamna în baza legii Pompeia; (*pentru o vină*) ~ *furti, iniuriarum, proditionis, falsi* CIC. a condamna pentru furt, insulte, trădare, înşelăciune; (cu *crimine* urmat de genit.) *damnati crimine mortis* CIC. condamnaţi sub acuzaţie de omor; *damnari eo nomine* CAES. a fi condamnat pentru acest motiv, *de maiestate damnatus* CIC. condamnat pentru lezmaiestate, *pecuniam ex aerario egessisse damnati* LIV. condamnaţi că au sustras bani din tezaur, (*cu indic. şi conjct.*) *damnatus quod* condamnat pentru faptul că; (*la o pedeapsă*) ~ *aliquem capitalis poenae* LIV. a condamna pe cineva la moarte, ~ *capitis* LIV a condamna la moarte, ~ *capitis* CAES. a condamna la pierderea drepturilor cetăţeneşti (la pierderea cetăţeniei şi la exil), ~ *octupli* PL. a condamna să plătească de opt ori suma, ~ *ad mortem* TAC. (*ad bestias* SUET. *in metallum* DIG.) a condamna la moarte, la lupta cu fiarele, la muncă în mină, *morti damnatus* LUCR. condamnat la moarte: **b.** (*oc. despre acuzator*) a obţine condamnarea: *Verrem, quem M. Cicero damnaverat* PLIN. Verres pe care Cicero îl făcuse să fie condamnat; **2** (*spec.*) a obliga printr-o stipulaţie, prin testament: *si damnaverit heredem suum ut venditorem a nexu liberaret* DIG. dacă l-a obligat prin testament pe moştenitorul său să-l elibereze pe vînzător de sclavie, *heredes Staberi damnati populo gladiatores dare* HOR. moştenitorii lui Staber obligaţi să dea jocuri de gladiatori poporului; **3** (*gener.*) a condamna, a învinovăţi, a blama, a dezaproba, a respinge: ~ *se stultitiae* LUCR. a se învinovăţi de prostie, ~ *nostra tempora huius infelicitatis* QUINT. a acuza vremurile noastre de această nefericire, ~ *Senecam* QUINT. a-l blama pe Seneca, *ne damnent quod non intellegunt* QUINT. să nu dezaprobe ce nu înţeleg, ~ *spem salutis* CURT. a nu mai avea speranţă de salvare, *ales damnavit vesci* SIL. pasărea a refuzat să mănînce; **4** (*expr.*) ~ *aliquem votis* (*voto*) a-l obliga pe cineva, împlinindu-i dorinţele (*cine făcea o făgăduinţă zeilor spre a obţine o favoare, trebuia să se dezlege de ea, cînd dorinţa i se împlinea*), a asculta dorinţele (cuiva): *voti damnatus* LIV. fiindu-i ascultată de zei dorinţa.

damnōsē *adv.* făcînd prăpăd HOR.

damnōsus (*3*) *adj.* **1** dăunător, păgubitor, vătămător: *bellum damnosum ipsis Romanis* LIV. război dăunător chiar şi romanilor, *nihil tam damnosum quam desidere* SEN. nu e nimic mai dăunător decît a pierde vremea; **2** risipitor: *damnosior in aedificando* SUET. mai risipitor în construcţii.

damnum, *ī n.* **1** pagubă, daună, pierdere: *damna aleatoria* CIC. pierderi la jocurile de zar, *paulum damni contrahere* TER. a suferi o mică pagubă, ~ *facere* CIC. (*accipere* HOR. *pati* SEN. *ferre* OV.) a suferi o pagubă, ~ *dare alicui* CIC. a pricinui cuiva o pagubă, *naturae* ~ LIV. defect natural; **2** amendă: *vinclis, damno coercere* CIC. a pedepsi cu închisoare şi cu amendă.

Dāmoclēs, *is m.* confident al tiranului Syracusei, Dionysius cel Bătrîn.

Dāmōn, *ōnis m.* *1*) pitagorician: *2*) muzicant celebru din Atena; *3*) păstor.

dāmula (dammula), *ae f.* căprior mic APUL.

Danaē, *ēs f.* mama lui Perseus // **Danaēius** (*3*) *adj.* al Danaei.

Danaī, *ōrum* (*-um*) *m. pl.* danaii, grecii.

Danaidae, *ārum m. pl.* grecii.

Danaidēs, *um f. pl.* Danaidele (*cele cincizeci de fiice ale lui Danaus, condamnate să umple în Infern un butoi fără fund*).

Danaus, *ī m.* fondatorul regatului Argos // **Danaus** (*3*) *adj.* argiv, grecesc.

Daniēl, *ēlis* şi **Daniēlus**, *ī m.* profetul Daniel.

danista, *ae m.* cămătar PL.

danisticus (*3*) *adj.* de cămătar PL.

Dānubius, *iī* şi **Dānuvius**, *iī m.* Dunărea (*în mod obişnuit, cea de sus şi de mijloc, pînă la Porţile de Fier*).

danunt *v.* **do**

dapālis (*2*) *adj.* de praznic, de sacrificii aduse zeilor: *cena* ~ AUS. masă de praznic (bogată); *Iuppiter* ~ CAT. Iupiter căruia i se aduc sacrificii.

daphnē, *ēs f.* (*bot.*) dafin, laur (*Laurus nobilis*) PETR.

Daphnē, *ēs f.* *1*) nimfă (*fiica zeului Peneus, metamorfozată în dafin sau laur*); *2*) localitate din Syria (*în apropiere de Antiochia*) // **Daphnaeus** (*3*) al Daphnei.

Daphnis, *idis* (*-is*) *m.* (ac. *-nim* şi *-nin*, voc. *-ni*) *1*) fiul lui Mercur, tînăr păstor din Sicilia, creatorul poeziei bucolice; *2*) nume de păstor VERG.

daphnōn, *ōnis m.* pădurice de dafini MART.

dapīnō, *āre vt.* a întinde masă bogată PL.

daps, *is f.* (*frecv. pl.*) **dapēs**, *um* **1** (*rel.*) ospăţ în cinstea zeilor: *pro grege ferre dapem* TIB. a da un ospăţ religios pentru apărarea turmei; **2** (*gener.*) mîncare, mîncăruri: *corvus haberet plus dapis* HOR. corbul ar avea mai multă mîncare, *extructae dapibus mensae* OV. mesele încărcate de mîncăruri, *humanorum corporum dapibus uti* VAL., MAX. a se hrăni cu carne de om: [nom. *daps* nefolosit].

dapsile *adv.* copios POMPON.

dapsilis (*2*) *adj.* bogat, copios: ~ *proventus* COL. recoltă bogată, *dapsiles dotes* PL., dotă mare, ~ *lectus* PL. pat somptuos.

dapsilitās, *ātis f.* abundenţă, bogăţie P. NOL.

dapsiliter *adv. v.* **dapsile**

dardanārius, *iī m.* acaparator de grîne (spre a le specula), speculant de grîne DIG.

Dardanī, *ōrum m. pl.* locuitorii Dardaniei (*ţinut în Moesia*).

Dardania, *ae f.* *1*) ţara dardanilor în Moesia; *2*) oraş fondat de Dardanus pe malurile Hellespontului (*de unde*: *Dardanele*); *3*) (*poet.*) Troia.

Dardanus, *ī m.* fiul lui Iupiter şi al Electrei (*o fiică a lui Atlas*), refugiat din Arcadia în Phrygia, unde a întemeiat oraşul Dardania; ginere al regelui Teucer şi strămoş al neamului troian, iar, prin Aeneas, strămoş al romanilor // **Dardanidēs**, *ae m.* fiu *sau* descendent al lui Dardanus; (*sg. poet.*) = Aeneas; (pl.) **Dardanidae**, *ārum* (*-um*) troienii // **Dardanis**, *idis f.* troiană; (*spec.*) Creusa // **Dardanius** (*3*) *adj.* dardan, troian: *Dardania gens* VERG. neamul troian, ~ *dux*

OV. = Aeneas, ~ *senex* OV. = Priam, ~ *vates* OV. = Helenus, ~ *minister* MART. = Ganymede, *Dardania Roma* OV. Roma, întemeiată de troieni // **Dardanus** (*3*) *adj.* dardan; (*poet.*) troian, roman: *Dardana puppis* VERG. corabia troiană (a lui Aeneas), ~ *ductor* SIL. general roman (Scipio Africanul) // **Dardanus**, *ī m.* = Aeneas.

Darēs, *ētis m. 1*) un tovarăş al lui Aeneas; *2*) autor al unei istorii a războiului troian.

Dārēus (Dārīus), *ī m.* numele mai multor regi persani (*dintre aceştia, cei mai vestiţi sînt: Dareus Hystaspis, cel învins de greci la Marathon, şi Dareus Codomannus, ultimul rege al perşilor, învins de Alexandru cel Mare*).

dārīus, *iī m.* daric (*monedă de aur la perşi*) AUS.

dasypūs, *podis m.* (specie de) iepure PLIN.

Datamēs, *is m.* numele unui satrap persan.

datārius (*3*) *adj.* de dăruit PL.

datātim *adv.* cu schimbul, într-o parte şi într-alta PL. ş.a.

datiō, *ōnis f.* **1** faptul de a da, dare: ~ *signi* PLIN. darea semnalului; **2** (*spec.*) dreptul de a înstrăina bunuri LIV.

Dātis, *idis m.* (ac. *Datim*) general persan.

datīvus (*3*) *adj.* **1** instituit, dat: *dativi tutores* GAI. tutorii instituiţi prin testament; 2 dativ: ~ *casus* QUINT. cazul dativ // **datīvus**, *ī m.* cazul dativ.

datō (*I*) *vt.* a da (în mod obişnuit): ~ *argentum fenore* PL. a da obişnuit bani cu dobîndă.

dator, *ōris m.* dătător: ~ *laetitiae* VERG. dătătorul de veselie (Bacchus); (*la joc*) cel care aruncă mingea PL.

datum, *ī n.* (*frecv. pl.*) **1** dar, cadou AUG.; **2** cheltuieli: *accepta et data* CIC. încasări şi cheltuieli.

datus (*3*) *p. pf. v.* **do**

datus, abl. *datu*, *m.* faptul de a da: *meo datu* PL. din partea mea.

daucion, *iī n.* şi **daucitēs**, *ae m. v.* **daucum**

daucum (daucon), *ī n.* morcov CELS., PLIN.

Daulis, *idis f.* (ac. *-ida*) oraş în Phocida, la nord de Delphi // **adj.** *f.* din Daulis, daulian // **Daulius** (*3*) *adj.* daulian // **Daulias**, *adis adj. f.* din Daulis, daulian: *Daulias ales* OV. rîndunica, *Daulias puella* VERG. (*Dauliades puellae* VERG.) = Procne şi Filomela.

Daunus, *ī m.* rege mitic al Apuliei de nord, strămoş al lui Turnus, socrul lui Diomede // **Daunus** (*3*) *adj.* născut din Daunus, apulic: ~ *heros* VERG. = Turnus, *Daunia gens* VERG. = neamul rutulilor, *Daunia dea* VERG. = Iuturna (*sora lui Turnus*), *Daunia caedes* HOR. = masacrul romanilor, *Daunia Camena* HOR. = muza romană // **Daunii**, *ōrum m. pl.* daunii, locuitorii Dauniei (Apuliei) // **Daunias**, *adis f.* Daunia (Apulia).

Dāvīd *m. indecl.* şi **Dāvīd**, *idis m.* regele evreilor // **Dāvīdicus** (*3*) *adj.* al lui David.

dē *prep. cu abl.* **I** (arată locul) **1** (*sens de separare*) **a.** din, de pe: *de provincia decedere* CIC. a pleca din provincie, *de finibus suis exire* CAES. a ieşi din ţara lor, *de vitā decedere* (*exire*) CIC. a muri, *anulum de digito detrahere* TER. a smulge inelul de pe deget, *de muro se deicere* CAES. a se arunca de pe zid; **b.** (*cu vb. care înseamnă „a lua"*: capere, sumere, quaerere, petere, emere, audire, discere *etc.*) de la: *fundum mercatus est de Meculonio* CIC. a cumpărat terenul de la Meculonius, *hoc audivi de patre meo* CIC. am aflat aceasta de la tatăl meu, *de Pompeio quaesivit* CIC. l-a întrebat pe Pompeius; **2** (*provenienţa*) din, de la, de pe: *caupo de via Latina* CIC. un hangiu de pe Calea Latină, *aliquis de Circo Maximo* CIC. un oarecare din Circul cel Mare, *aliquis de ponte* IUV. un individ de pe pod (cerşetor); **3** (*locul de unde porneşte acţiunea*) din, de prin, de pe: *clamat de via* TER. strigă din stradă, *de sella pronuntiare* CIC. a rosti de pe scaunul curùl, *de insidiis agere* CIC. a acţiona din ascunzişuri. **II** (arată timpul) **1** încă în cursul…, de pe la…, de cu…: *de tertia vigilia* CAES. pe la veghea a treia, *de media nocte* CAES. pe la miezul nopţii, *media de luce* HOR. în miezul zilei, *de mense Decembri* CIC. de prin luna decembrie; **2** imediat după: *non bonus somnus de prandio* PL. nu-i bun somnul îndată după masă, *diem de die profert* LIV. amînă zi după zi. **III** (sensuri variate) **1** (*originea*) din: *de stirpe dei* OV. din neam de zeu, *de summo adulescens loco* PL. tînăr de familie foarte bună, *Argolica de gente* VERG. născut din neam grecesc; **2** (*partitiv*) din, dintre: *habuit secum LXX de suis* NEP. a avut cu el şaptezeci dintr-ai săi, *de servis fidelissimus* NEP. cel mai credincios dintre sclavi, *de tot milibus una* OV. dintr-atîtea mii, una, *geminas legit de classe biremes* VERG. alege două bireme din flotă; **3** (*arată materia şi provenienţa*) de, din: *de flore corona* OV. cunună de flori, *templum de marmore ponere* VERG. a înălţa un templu de marmură, *de templo carcerem fieri* CIC. a se face din templu o închisoare, *in deum de bove versus* OV. transformat din bou în zeu, *fies de rhetore consul* IUV. din retor vei deveni consul; **4** (*mijloace materiale*) din: *de suis pecuniis templum ornare* CIC. a împodobi templul din banii săi, *potat de meo* PLIN. bea din banii mei, *de suo, de tuo, de vestro* CIC. din averea sa, a ta, a voastră, *de publico* CIC. pe cheltuiala statului, *de alieno* LIV. dintr-al altora; **5** (*motiv, cauză*) din cauza: *gravi de causa* CIC. pentru un motiv grav, *flebat uterque non de suo supplicio* CIC. plîngeau amîndoi nu de pedepsirea lor, *lassus de via* CIC. obosit de drum, *passu de vulnere tardo* OV. cu un pas greoi din cauza rănii, *facilius de odio creditur* TAC. din ură se dă mai uşor crezare; **6** (*conformitate*) după: *fecisse dicas de mea sententia* PL. să spui că ai lucrat după ideea mea, *de eius consilio* TER. după planul lui, *de more vetusto* VERG. după obiceiul străvechi; **7** (*obiectul*) despre, în ce priveşte: *provisum est de frumento* CAES. s-au luat măsuri în ce priveşte aprovizionarea cu grîu, *de iniuriis satisfacere* CAES. a da satisfacţie în ce priveşte insultele, *nuntium de valetudine accipere* CURT. a primi o veste despre sănătate, *de ceteris* (*cetero*) CIC. despre ceilalţi (despre rest), *de contemnenda gloria libellos scribere* CIC. a scris volumaşe despre dispreţuirea gloriei; **8** (*expr. adv.*) *de integro* CIC. din nou, *de improviso* CIC. pe neaşteptate, *de industria* CIC. anume, intenţionat.

dea, *ae f.* (dat., abl. pl. *deabus*, dar şi *dis* sau *deis*) zeiţă CIC. ş.a.
deacinātus (*3*) *p. pf.* curăţat de boabele de struguri CAT.
dealbātiō, *ōnis f.* albire; (*fig.*) curăţire, purificare: ~ *peccatorum* NUG. curăţirea păcatelor; strălucire.
dealbātor, *ōris m.* cel care tencuieşte, cel care văruieşte COD. IUST.
dealbātus (*3*) *p. pf. v.* **dealbo** // **adj.** pur, strălucitor AUG.
dealbō (*I*) a vărui CIC.; (*fig.*) a albi VULG.
deambulācrum, *ī n.* loc de plimbare MAMERT.
deambulātiō, *ōnis f.* plimbare TER.
deambulātōrium, *ii n.* galerie, portic CAPIT.
deambulō (*I*) *vi.* a se plimba CAT., CIC. ş.a.
deamō (*I*) *vt.* a iubi cu înfocare: *illa quam tuus gnatus deamat* PL. aceea pe care fiul tău o iubeşte cu patimă.
deargentō (*I*) *vt.* **1** a arginta; a împodobi cu argint HIER.; **2** a jefui de bani LUCIL.
dearmō (*I*) *vt.* a dezarma pe cineva LIV.: a lua (o armă) APUL.
deartuō (*I*) *vt.* a face bucăţi, a toca, a prăpădi: *deartuavisti opes* PL. mi-ai tocat averea, *deartuatus sum* PL. sînt făcut praf.
desciō (*I*) *vt.* [*ascia* = teslă] a ciopli cu barda PRUD.; (*fig.*) a jupui, a înşela PL.
deaurātor, *ōris m.* aurar COD. IUST.
deaurō (*I*) *vt.* a auri TERT.
dēbacchor, *ārī*, *ātus sum vi. dep.* a se înfuria, a turba de mînie TERT.
dēbattuō, *ere vt.* (*sens obscen*) a pisa vîrtos PETR.
dēbellātiō, *ōnis f.* victorie (în război) AUG.
dēbellātor, *ōris m.* învingător VERG. ş.a.
dēbellātrix, *icis f.* învingătoare TERT. ş.a.
dēbellō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a termina războiul, a duce pînă la capăt războiul: *proelio uno debellatum est* LIV. printr-o singură luptă s-a pus capăt războiului, *in Sicilia cum fugitivis debellavit* LIV. în Sicilia a pus capăt războiului cu sclavii fugari, *quasi debellato triumphare* LIV. a sărbători triumful, ca şi cum războiul s-ar fi terminat; **2** a înfrînge (de tot), a zdrobi, a supune: ~ *Darium* PLIN. a-l înfrînge pe Darius, ~ *superbos* VERG. a-i înfrînge pe cei trufaşi, *debellandae sunt voluptates* SEN. plăcerile trebuie să fie înfrînte; **3** a se încheia cu o bătălie: *post debellata bella civilia* SEN. după terminarea războaielor civile, *rixa super mero debellata* HOR. cearta la băutură încheiată cu o luptă.
dēbens, *ntis p. pr. v.* **debeo** // **subst.** *m.* datornicul LIV., SEN.
dēbeō, *ēre*, *uī*, *itum vt.* **1** a datora (o sumă, un bun), a fi dator: ~ *pecuniam alicui* CIC. a datora bani cuiva, ~ *talenta CC* CIC. a datora două sute de talanţi, *ii qui debent* CIC. cei care au datorii, *illi quibus debeo* CIC. cei cărora le sînt dator; (*prov.*) *animam debet* TER. e dator vîndut // **dēbentēs**, *ium m. pl.* debitori // **dēbitum**, *ī n.* datorie: *debitum alicui solvere* CIC. a plăti cuiva datoria; **2 a.** a datora, a fi obligat la ceva: *ei respublica gratiam debet* CIC. republica îi datorează recunoştinţă, ~ *hoc munus patriae* CIC. a datora acest serviciu patriei, *dies longa videtur opus debentibus* HOR. celor care sînt obligaţi la muncă ziua li se pare lungă, *generum mihi, filia, debes* OV. fata mea eşti obligată să-mi aduci un ginere, *Veneri et Libero reliquum tempus deberi arbitrabatur* CIC. socotea că restul timpului este obligat să-l consacre dragostei şi băuturii, *omnes honores quasi debitos a vobis repetit* SALL. (nobilimea) vă cere toate demnităţile, ca şi cum i-ar fi datorate, *praemia reddant debita* VERG. să-ţi dea răsplăţile datorate; **b.** (*cu inf.*) a trebui: *ea tibi ego non debeo commendare* CIC. nu trebuie să-ţi recomand cu aceste lucruri, *debueram loqui* OV. ar fi trebuit să vorbesc, *qui pace frui volunt, bello exercitati esse debent* NEP. cei care vor să se bucure de pace trebuie să fie pricepuţi în ale războiului, *oppida expugnari non debuerint* CIC. cetăţile n-ar fi trebuit să fie cucerite; **3** (*poet.*) a datora sorţii; (*frecv. pas.*) a fi destinat, a fi sortit; *urbem cerno Phrygios* ~ *nepotes* OV. văd că urmaşilor frigienilor (troienilor) le este menit să înalţe un oraş, *debemur morti nos nostraque* HOR. sîntem sortiţi morţii noi şi toate ale noastre, *scis Aeneam caelo deberi* VERG. ştii că Aeneas este menit cerului, *fatis debitus Aruns* VERG. Aruns sortit să moară; **4** a datora, a fi îndatorat cuiva (~ *alicui aliquid*): *vitam tibi* ~ *fatetur* OV. mărturiseşte că ţie îţi datoreşte existenţa, *alicui plurimum* ~ *pro beneficiis* CAES. a fi foarte îndatorat cuiva pentru serviciile făcute, *me* ~ *omnibus bonis fateor* CIC. mărturisesc că sînt îndatorat faţă de toţi cei buni.
dēbibō, *ere vt.* a bea (din) SOL.
dēbil *v.* **debilis**
dēbilis (*2*) *adj.* **1** infirm, betegit, schilodit, ologit, paralizat: *claudi et debiles equi* LIV. cai şchiopi şi schilodiţi, ~ *manus* OV. mînă beteagă, *membra debilia metu* TER. membrele paralizate de frică, *amisso filio* ~ *pedibus factus* LIV. ologit de picioare după pierderea fiului, *ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus,* ~ PL. cînd i se dă ordin e şchiop, orb, mut, ciung, olog, *aegri ac debiles* LACT. bolnavii şi infirmii; **2** (*fig.*) fără putere, neputincios, slab, debil: ~ *praetura* CIC. pretură neputincioasă.
dēbilitās, *ātis f.* infirmitate; (*fig.*) slăbiciune, debilitate: ~ *membrorum* LIV. paralizie, ~ *pedum* TAC. gută, *dolores, morbos, debilitates repellere* CIC. a îndepărta durerile, bolile, infirmităţile; (*fig.*) ~ *animi* CIC. slăbiciune de caracter.
dēbilitātiō, *ōnis f.* **1** infirmitate APUL.; **2** (*fig.*) slăbire: ~ *animi* CIC. descurajare.
dēbiliter *adv.* fără putere, paralizat PACUV.
dēbilitō (*I*) *vt.* **1** a stîlci, a mutila, a zdrobi; *debilitati inter saxa rupesque* LIV. stîlciţi printre stînci şi rîpe, *quinquaginta hominum milia eo casu debilitata sunt* TAC. în acea cădere, au fost stîlciţi cincizeci de mii de oameni, (*hiems*) *quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare* HOR. furtuna care acum zdrobeşte valurile mării de stîncile care se află în faţă; **2** a sfîrşi de puteri, a slăbi, a paraliza, a descuraja: *debilitatus vulnere* CURT. sfîrşit de puteri din cauza rănii, *dolor fortitudinem debilitat* CIC. durerea paralizează curajul, *nisi Hannibal civium suorum invidiā debilitatus esset* NEP. dacă Hannibal n-ar fi fost parali-

zat de invidia concetăţenilor săi, *tua profectio meam spem debilitat* CIC. plecarea ta îmi slăbeşte speranţa, *victi debilitantur* CIC. dacă sînt învinşi, se descurajează.

dēbitiō, *ōnis f.* datorare; (*oc.*) datorie: ~ *pecuniae* CIC. datorare de bani.

dēbitor, *ōris m.* 1 debitor: ~ *ingratus* PLIN. IUN. datornic nerecunoscător; 2 (*fig.*) îndatorat, obligat: ~ *voti* MART. cel îndatorat să-şi ţină promisiunea în caz de succes (cel căruia i s-a împlinit dorinţa), ~ *huius officii* SEN. îndatorat pentru acest serviciu, ~ *est vitae tibi* OV. îţi este îndatorat pentru salvarea vieţii lui.

dēbitrix, *icis f.* debitoare; (*fig.*) cea care are de dat seama (de ceva), responsabilă TERT.

dēbitum, *ī n.* datorie: ~ *alicui solvere* CIC. a plăti cuiva datoria; (*fig.*) *debitum naturae reddere* NEP. a-şi plăti tributul naturii (a muri), *velut omni vitae debito liberatus* CURT. ca şi izbăvit de orice datorie de a trăi.

dēblaterō (*1*) *vt.* a trăncăni, a duce vorba; a înşira (versuri): ~ *omnibus vicinis* PL. a trăncăni faţă de toţi vecinii, *deblateratis multis milium versibus* GEL. după ce a înşirat multe mii de versuri.

dēbriō (*1*) *vt.* a îmbăta (de tot) AUG.

dēbūcinō, *āre vt.* a anunţa cu buciumul; (*fig.*) a trîmbiţa TERT.

dēcachinnō, *āre vt.* a lua în rîs TERT.

dēcacūminātiō, *ōnis f.* retezare a vîrfului (*la arbori*) PLIN.

dēcacūminō, *āre vt.* a reteza vîrfurile (*la arbori*) COL.

decagōnus, *ī m.* decagon BOETH.

dēcalauticō, *āre vt.* [*calautica*] a lua cuiva boneta LUCIL.

decalogus, *ī m.* decalog (cele zece porunci) TERT.

dēcalvātiō, *ōnis f.* radere a capului HIER.

dēcalvō, *āre vt.* a tunde chilug VEG.

decānica, *ōrum n. pl.* grup de zece semne ale zodiacului MANIL.

decānicum, *ī n.* locuinţa a zece monahi COD. TH.

dēcantātiō, *ōnis f.* recitare HIER.; trăncăneală HIER.

dēcantō (*1*) *vt.* 1 a cînta întruna, a recita, a repeta tot timpul: *neu miserabiles decantes elogos* HOR. să nu repeţi întruna versuri de jale, *decantatae in omnibus scholis fabulae* SEN. poveşti repetate în toate şcolile, ~ *tribus* LUCIL. *5, 394* a face apelul triburilor, *ius epulandi decantandique in publico* AUR. VICT. dreptul de a benchetui şi a cînta în public, *nullo decantatus carmine* APUL. care n-am fost cîntat (lăudat) în nici o poezie; 2 (*oc.*) a încînta: *his verbis decantatus maritus* APUL. soţul încîntat cu aceste vorbe.

decānus, *ī m.* 1 decurion (*comandantul a zece soldaţi*) VEG.; decan (*superiorul a zece monahi*) HIER.; şef de ciocli *sau* de gropari COD. IUST.; 2 (*astr.*) *Decanus* Decan (*capul a zece semne — din treizeci — ale zodiacului*) FIRM.

Decapolis, *eos f.* ţinut cuprinzînd zece cetăţi în Palaestina şi Syria // **Decapolitānus** (*3*) *adj.* al ţinutului Decapolis.

decaprōtī, *ōrum m. pl. v.* **decemprimi**

decaprōtīa, *ae f. v.* **decemprimatus**

decargyrus (*3*) *adj.* care face zece dinari de argint COD. TH.

dēcarnō, *āre vt.* a lua carnea, a descărna VEG.

decas, *adis f.* decadă TERT. ş.a.

decastȳlos, *on adj.* cu zece columne în faţă VITR.

dēcaulescō, *ere vi.* a se înălţa în tulpină, a da lăstar PLIN.

dēcēdō, *ere, cessī, cessum vi.* 1 **a.** a pleca, a se retrage, a se depărta [cu *de*, *ex* sau abl. singur]; (*mil.*) a se retrage, a părăsi o poziţie: ~ *de altera parte* CAES. a pleca din cealaltă parte, ~ *ex Gallia Romam* CIC. a pleca din Gallia la Roma, ~ *Italiā* SALL. a pleca din Italia, ~ *pugnā* LIV. a se retrage din luptă, *iumenta viā decesserunt* CURT. vitele au pierdut drumul, *naves suo cursu decesserunt* CAES. corăbiile au deviat din drumul lor; (*fig.*) ~ (*de*) *viā* a se abate de la calea cea dreaptă, ~ *viā dicendi* QUINT. a se depărta de subiect; ~ *de colle* CAES. a se retrage de pe colină, ~ *de vallo* CAES. a părăsi fortificaţia; (*ofic.*) a părăsi conducerea, administrarea: *provinciā* ~ CIC. a părăsi administrarea provinciei; *de viā* sau *viā decedere alicui* sau, simplu, *decedere alicui* a se da la o parte din faţa cuiva, a lăsa loc liber cuiva, *his omnes decedunt* CAES. în faţa acestora, toţi se dau în lături, *canibus de via omnes decedunt* CIC. toţi se dau la o parte din drum în faţa cîinilor; (*fig.*) *vivere si recte nescis, decede peritis* HOR. dacă nu ştii să trăieşti înţelept, fă loc celor pricepuţi; **b.** (*poet.*) a se sustrage, a se pune la adăpost, *vicina invitat ~ ripa calori* VERG. malul învecinat ne invită să ne punem la adăpost de arşiţă; 2 a dispărea, a se duce: ~ *de vita* sau *decedere* a muri, *pater nobis decessit* CIC. tatăl nostru a murit, *subito febris decessit* NEP. deodată, febra a dispărut, *Sol decendens* VERG. Soarele care apune, *invidia* (*ira*) *decesserat* SALL. invidia (mînia) se potolise; 3 (*fig.*) a renunţa (la): ~ *de suis bonis* CIC. a renunţa la bunurile sale, *de meo iure decedam* CIC. voi renunţa la dreptul meu, ~ *de sententiā* CIC. şi ~ *sententiā* TAC. a renunţa la o părere, ~ *officio* şi ~ *de officio* LIV. a nu-şi respecta îndatorirea, *nihil a superioribus decretis* ~ CIC. a nu se abate întru nimic de la hotărîrile anterioare; 4 (*rar*) a se lua (scăzînd), a se va scădea: *de summa nihil decedet* TER. din total, nu se va scădea nimic, *id suis ~ opibus credebant* LIV. credeau că aceasta e o scădere a puterii lor; 5 (*rar*) a se sfîrşi, a se termina: *prospere decedentibus rebus* SUET. lucrurile sfîrşindu-se cu bine.

Decelēa (**Decelīa**), *ae f.* mică cetate în Attica.

decem *num. indecl.* zece: *exsilium ~ annorum* NEP. un exil de zece ani.

December, *bris*, *bre adj.* al lui decembrie: *mensis* ~ CIC. luna lui decembrie, *idus Decembres* CIC. idele lui decembrie, *libertate Decembri uti* HOR. a se folosi de libertatea din timpul Saturnalelor // **December**, *bris m.* (luna) decembrie: *hic tertius ~ ex quo...* HOR. acesta e al treilea decembrie (an) de cînd...

decemiugis, *is m.* (subînţ. **currus**) car cu zece juguri (cu zece cai) SUET.

decemmestris (*2*) *adj.* de zece luni CENSOR.

decemmodius (*3*) *adj.* care conţine zece baniţe // **decemmodia**, *ae f.* coş de zece baniţe COL.
decempeda, *ae f.* prăjină de zece picioare CIC., HOR.
decempedālis (*2*) *adj.* lung de zece picioare COD. IUST.
decempedātor, *ōris m.* agrimensor, măsurător de terenuri CIC.
decemplex, *icis adj.* de zece ori mai mare VARR.
decemplicātus (*3*) *adj.* înzecit VARR.
decemprīmātus, *ūs m.* decemprimat, funcţia de decemprim (*v. infra*) DIG.
decemprīmī (decem prīmī), *ōrum m. pl.* cei zece primi decurioni (*capii celor zece decurii în care era împărţit senatul unui oraş municipal sau al unei colonii, format obişnuit dintr-o sută de membri, numiţi decurioni*) CIC. ş.a.
decemrēmis (*2*) *adj.* cu zece rînduri de vîsle PLIN.
decemscalmus (*3*) *adj.* cu zece vîsle CIC.
decemvir, *ī m.* decemvir // **decemvirī**, *ōrum* (*-um*) *m. pl.* (scris şi *X viri*) colegiu de zece magistraţi cu însărcinări speciale: **a.** *decemviri legibus scribundis* colegiu pentru redactarea legilor (*instituit în anul 451, învestit cu puteri nelimitate prin suspendarea magistraturilor superioare, care a dat legile celor Douăsprezece Table, consacrînd egalitatea civilă între patricieni şi plebei; în al treilea an, puterea decemvirală a fost înlăturată din cauza abuzurilor*); **b.** *decemviri stlitibus iudicandis* colegiu judecătoresc (*care hotăra în procesele privitoare la libertate şi cetăţenie*); **c.** *decemviri agris metiendis dividendisque* decemviri însărcinaţi cu parcelarea şi împărţirea terenurilor din „ager publicus" (*date coloniştilor*); **d.** *decemviri sacris faciundis* colegiu de preoţi (*însărcinaţi cu păstrarea şi interpretarea cărţilor sibiline*).
decemvirālis (*2*) *adj.* decemviral, de decemvir: *decemvirales leges* LIV. legile celor Douăsprezece Table, ~ *potestas* TAC. puterea decemvirală, ~ *invidia* CIC. ura împotriva decemvirilor.
decemvirātus, *ūs m.* decemvirat (*demnitatea* sau *funcţia de decemvir*) CIC., LIV.
decennālis (*2*) *adj.* de zece ani: *bellum decennale* AMM. război de zece ani // **decennālia**, *ium n. pl.* jocurile decenale (*la zece ani o dată*) TREB.
decennis (*2*) *adj.* **1** care durează zece ani: *decenne bellum* QUINT. războiul de zece ani (războiul troian); **2** care are zece ani: *decennibus maiores* PLIN. mai mari de zece ani.
decennium, *iī n.* deceniu APUL.
decens, *ntis p. pr. v.* **deceo** // **adj. 1** potrivit, cuviincios, decent: ~ *amictus* OV. îmbrăcăminte cuviincioasă, *quid verum atque* ~ *curo* HOR. mă preocup de ce este adevărat şi decent; **2** proporţional, bine făcut, armonios, frumos, încîntător: ~ *facies* OV. faţă cu trăsături regulate, *longa decensque fuit* OV. era înaltă şi bine făcută, ~ *Venus* HOR. frumoasa Venus.
decenter *adv.* cum trebuie, cum şade bine, potrivit: *decentissime descripta iura finium* CIC. drepturi asupra terenurilor foarte bine stabilite, *maesta* ~ *erat* OV. era tristă şi o prindea.
decentia, *ae f.* potrivire, armonie CIC.
dēceo *v.* **decet**
dēceptiō, *ōnis f.* înşelătorie VULG.
dēceptīvus (*3*) *adj.* înşelător FIRM.
dēceptor, *ōris m.* înşelătorul SEN.
dēceptōrius (*3*) *adj.* înşelător, amăgitor SEN., AUG.
dēceptrix, *icis f.* înşelătoare LACT.
dēceptus (*3*) *p. pf. v.* **decipio**
decēptus, *ūs m.* (*folosit numai la dat.*) amăgire TERT.
decēris, *is f.* navă cu zece rînduri de vîsle SUET.
dēcermina, *um n. pl.* **1** crengi de prisos, retezate şi aruncate P. FEST.; **2** (*fig.*) lepădături, pleavă APUL.
dēcernō, *ere, crēvī, crētum vt.* **1 a.** a lămuri (lucrurile), a decide: *rem dubiam decrevit vox opportune emissa* LIV. un cuvînt spus la timpul potrivit a rezolvat situaţia confuză, *in illo vitae certamine, quod ferro decernitur* CIC. în acea luptă a vieţii care se decide cu sabia, *de ratione eorum* (*ventorum*) *luna decernit* PLIN. despre direcţia acestor vînturi luna hotărăşte, *qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo* ~ PL. tu, care nu poţi decide care dintre noi doi este Amphitruo; **b.** (*spec.*) a decide, a hotărî (*într-o controversă, ca judecător sau arbitru*): *si de hereditate, de finibus controversia est, druides decernunt* CAES. dacă se iveşte o neînţelegere în privinţa moştenirii sau hotarelor, druizii hotărăsc, *tu aliter* ~ *in eodem causa non potuisti* CIC. tu nu ai fi putut hotărî în alt fel în aceeaşi cauză; **2** (*mil.*) a decide prin forţa armelor, a da lupta (decisivă), a se lupta: *primus clamor atque impetus rem decrevit* LIV. primele urale şi primul atac a(u) pus capăt luptei, (*tela*) *quae irritare magis quam decernere pugnam poterant* LIV. săgeţi care puteau mai degrabă să zgîndăre decît să termine lupta, (*abs.*) *decernendi potestatem Pompeio fecit* CAES. i-a dat lui Pompeius posibilitatea de a da lupta decisivă, *cum hoc apud Padum decernit* NEP. dă lupta cu acesta pe Pad, ~ *ferro* CIC. a se lupta cu sabia, ~ *armis* CIC. a se lupta cu arme, ~ *lapidibus* SUET. a se lupta cu pietre, ~ *acie* NEP. a lupta în linie de bătaie, ~ *classe* NEP. a da o bătălie navală, *cornibus inter se decernunt* (*tauri*) VERG. taurii se înfruntă între ei cu coarnele: (*fig.*) ~ *de salute reipublicae* CIC. a lupta pentru salvarea statului, *decernite criminibus, mox ferro decreturi* LIV. luptaţi-vă folosind fel şi fel de învinuiri, voi care curînd veţi lupta cu sabia în mînă; **3** (*oficial despre senat, colegii sau adunări publice*) a decide, a hotărî, a decreta; (*despre un membru al senatului, colegiului etc. în parte*) a se pronunţa, a propune: *senatus me auctore decrevit*… CIC. senatul, la propunerea mea, a hotărît… ~ *de omnibus coniuratis* SULL. a da o decizie despre toţi conspiratorii, *hic ordo decrevit te ire in exsilium* CIC. senatul a hotărît să pleci în exil, *senatus decrevit ut in Siciliam iret* CIC. senatul a hotărît ca acela să plece în Sicilia, ~ *quaestionem de bonis direptis* CIC. a hotărî o anchetă despre bunurile jefuite, ~ *alicui triumphum* CIC. a decreta să se acorde cuiva triumful, ~ *alicui imperium* LIV. a decreta să se acorde cuiva comanda supremă, ~ *alicui bellum* LIV. a declara unuia război, *cum pontifices decressent ita* CIC. deoarece pontificii au hotărît aşa, ~ *secundum Buthrotios* CIC. a decide în favoarea celor din Buthrotum; *Crassus tres legatos*

decernit CIC. Crassus propune să se trimită trei delegați, *de stipendio exercitus non decrevi solum, sed etiam ut vos decerneretis laboravi* CIC. despre solda armatei nu numai că am făcut propunerea, dar m-am și zbătut ca voi s-o aprobați; 4 (*gener.*) a socoti: *duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis* TER. am socotit că doi talanți pentru afacerea noastră e destul, *quod in me satis esse consilii decreras* CIC. fiindcă ai socotit că am destulă judecată; 5 a se hotărî: *Caesar transire Rhenum decreverat* CAES. Caesar se hotărîse să treacă Rinul, *duas res simul agere decretum est mihi* PL. sînt hotărît să fac două lucruri deodată; [forme sincopate: *decresse* = *decrevisse*; *decreram* = *decreveram*; *decrero* = *decrevero* ș.a.].

dēcerpō, *ere, cerpsi, cerptum vt.* 1 a detașa, a culege (rupînd); ~ *aurea poma manu* OV. a culege poame de aur cu mîna; 2 (*fig.*) **a.** a desprinde: *humanus animus decerptus ex mente divina* QUINT. sufletul omului desprins din spiritul divin, *ne quid iocus de gravitate decerperet* CIC. ca gluma să nu ia ceva din gravitate (oratorului), *nihil tibi ex ista laude centurio decerpit* CIC. din această glorie nu-și arogă nimic centurionul; **b.** a recolta: ~ *fructus ex re* HOR. a scoate foloase dintr-o afacere, *habent comici quaedam quae possis* ~ QUINT. au și comicii unele lucruri pe care ți le poți însuși; **c.** a spulbera, a nimici: ~ *tantas spes* QUINT. a distruge speranțe atît de mari.

dēcerptiō, *ōnis f.* culegere AUG.

dēcerptor, *ōris m.* cel care excerptează AUG.

dēcertātiō, *ōnis f.* luptă decisivă CIC.

dēcertātor, *ōris m.* cel care împinge lupta peste măsură AMBR.

dēcertō (*1*) 1 *vi.* a se întrece în luptă, a se lupta: ~ *proelio* (*pugnā, armis*) CAES. a se lupta, a se război, *ne cives cum civibus decertarent* CAES. ca să nu se lupte cetățenii între ei, *nec timuit Africum decertantem Aquilonibus* (*dat.*) HOR. și nu s-a temut de vîntul african care se războiește cu vînturile de nord: (*fig.*) *decertare voluit contentione dicendi* CIC. a vrut să se măsoare cu mine în elocință; 2 *vt.* (*la p. pf. și gerund.*) *ventis ut decertata residunt aequora* STAT. cum se potolesc valurile bătute de vînturi, *ad eas laudes decertandas venire* GELL. a veni să concureze la această glorificare.

dēcervīcātus (*3*) *adj.* decapitat SID.

dēcessiō, *ōnis f.* 1 plecare (*în spec., a magistratului din provincie*) CIC. 2 micșorare, scădere CIC.; 3 (*fig.*) trecere a cuvintelor de la sensul propriu la sensul figurat GELL.; 4 moarte ECCL.

dēcessor, *ōris m.* predecesor (*despre magistratul care pleacă din provincia sa*) CIC., TAC.

dēcessus, *ūs m.* 1 plecare (*în spec., a magistratului din provincia sa*); 2 moarte: ~ *amicorum* CIC. plecarea dintre noi (moartea) a prietenilor; 3 retragere, scădere: ~ *aestus* CAES. reflux, ~ *febris* CELS. scădere a febrei.

decet, *ēre, decuit vt. impers.* 1 stă bine, se potrivește: *haec* (*vestis*) *me decet* PL. această haină îmi stă bine, *habitus triumphalis feminas non decet* QUINT. îmbrăcămintea triumfală nu stă bine femeilor, *hic illum mire pudor decuit* SEN. această înroșire îi sta minunat de bine, (*arh. cu dat.*) *istuc facinus nostro generi non decet* PL. această ispravă a ta nu stă frumos neamului nostru; 2 se cuvine, se cade: *oratorem irasci minime decet* CIC. nu se cuvine nicidecum ca oratorul să se înfurie, *omnes bonos reipublicae subvenire decet* SALL. se cade ca toți cei buni să vină în ajutorul statului, (*arh. cu dat.*) *ita uti liberali esse ingenio decuit* TER. așa cum i s-ar fi cuvenit unui spirit liberal să fie, *ita nobis decet* TER. așa ne stă frumos.

Decetia, *ae f.* oraș al eduilor în Gallia (*azi, Decize*).

Deciānus (*3*) *adj.* al lui Decius.

dēcidō[1], *ere, cidi* [*de* + *cado*] *vi.* 1 **a.** a cădea (pe jos): *decido de lecto* PL. cad din pat, *poma ex arboribus decidunt* CIC. poamele cad din pomi, ~ (*ex*) *equo* CAES. a cădea de pe cal, ~ *in terram* OV. a cădea la pămînt, ~ *in puteum* OV. a cădea în puț, *decidit ad pedes tunica* SUET. tunica îi cade pînă la picioare, *flumina in maria decidunt* CURT. rîurile se varsă în mare, *amnis per arva decidens* MEL. apa curgînd la vale prin ogoare, *comae decidunt* HOR. cade părul, *dens decidit* PLIN. cade un dinte, *plumae decidunt* PHAEDR. cad penele; **b.** (*oc.*) a cădea fără viață, a muri: *decidit exanimis* VERG. cade fără suflare, *cuncti solstitiali morbo decidunt* PL. toți cad de frigurile de vară, *scriptor ab hinc annos centum qui decidit* HOR. scriitorul care a murit acum o sută de ani; 2 (*fig.*) ~ *ex astris* CIC. a cădea din culmea gloriei, ~ *ex spe* LIV. (*de spe* TER., *spe* SUET.) a-și pierde toate speranțele, ~ *in fraudem* CIC. a cădea în vină, *hunc decidisse cuncta, ut*... TAC. toate au căzut atît de jos (au decăzut), încît..., *eo decidit, ut exsul de senatore fieret* PLIN. IUN. a decăzut pînă acolo, încît din senator a devenit exilat, *non virtute hostium, sed perfidia amicorum decidi* NEP. am căzut (înfrînt) nu de vitejia dușmanilor, ci de perfidia prietenilor, *is qui ex quartana in hydropa deciderat* CELS. acela care din febră recurentă dăduse în hidropizie.

dēcīdō[2], *ere, cīdī, cisum vt.* [*de* + *caedo*] 1 a tăia, a reteza: ~ *caput* CURT. a tăia capul, ~ *aures* TAC. a tăia urechile, *decisis pennis* HOR. cu aripile tăiate, ~ *filicem falce* COL. a tăia feriga cu secera; 2 (*fig.*) a tranșa, a aranja (o afacere): *res istius more deciditur* CIC. chestiunea este tranșată după obiceiul lui, *cum propinquis suis decidit, ne reos facerent* CIC. aranjează cu rudele lui să nu le facă proces, ~ *de rebus societatis* CIC. a face un aranjament despre interesele asociației, *magno tu tuam partem decidisti* CIC. ai făcut o bună afacere cu partea ta, *post decisa negotia* HOR. după terminarea treburilor.

dēciduus (3) *adj.* care cade, căzător: *decidua sidera* PLIN. stele căzătoare.

decie(n)s *num.* de zece ori: ~ *anno* PLIN. de zece ori pe an: *HS decies centena milia* (*frecv. prescurtat*: *HS decies*, sau [*rar*] *decies centena* HOR.) un milion de sesterți, *HS decies centena milia numerare* CIC. a achita un milion de sesterți, *uxori mandatum est ut moriens filiae communi decies restitueret* DIG. i-a impus soției ca la moartea lui să restituie fetei lor un milion de sesterți, *HS decies et octingenta milia*

CIC. un milion opt sute de mii de sesterţi, *decies aeris* LIV. un milion de aşi; (*fig.*) *decies dixi* PL. ţi-am spus de o mie de ori.

decima (decuma), *ae* (subînţ. **pars**) *f.* şi **decimae**, *ārum f. pl.* 1 (a zecea parte): **a.** o zecime din pradă de război închinată zeilor ca ofrandă: *decimam praedae Apollini consecrare* MACR. a-i închina lui Apollo o zecime din prada, *decumas Herculi ferre ex praeda* IUST. a-i aduce lui Hercules o zecime din pradă; **b.** a zecea parte din produse dată ca tribut, dijmă, zeciuială: ~ *frumenti* LIV. dijma de grîne; **c.** daruri făcute poporului în bani *sau* în natură; **d.** a zecea parte dintr-o moştenire; *decimas uxoribus dare, quartas meretricibus* QUINT. a lăsa moştenire o zecime soţiilor şi un sfert curtezanelor; 2 (subînţ. *hora*) al zecelea ceas: *quem nulla res ultra decumam retinuit* SEN. pe acesta nici o treabă nu l-a reţinut peste al zecelea ceas.

Decima, *ae f.* divinitate care prezida la naşteri.

decimāna (decu-) mulier (sau **decimāna**, *ae*) *f.* soţia perceptorului de dijme CIC.

decimānus (decumānus) (*3*) *adj.* 1 impus la (ca) dijmă: ~ *ager* CIC. pămînt pentru care se dă dijmă, *decumanum frumentum* CIC. grîu de dijmă // **decumānus**, *ī m.* cel care percepe dijma; 2 (*mil.*) (soldat) aparţinînd legiunii a zecea: *porta decumana* poarta principală (din spate) a unui castru (*unde erau dispuse cele zece cohorte ale unei legiuni, spre deosebire de* porta praetoria — *poarta din faţă, dinspre duşman*); (*agr.*) *decumanus limes* hotar tras dinspre răsărit spre apus; 3 (*fig.*) mare, enorm: *decumana ova* LUCIL. ouă foarte mari.

decimāria, *ae f.* fixare a dijmei COD. IUST.

decimārius (*3*) *adj.* impus la dijmă AMBR.

decimātiō, *ōnis f.* decimare; zeciuială (*dijmă* sau *ofrandă*) VULG.

decimātus (*3*) *adj.* ales, distins SYMM.

decimō (*I*) *vt.* 1 a decima, a pedepsi (cu moartea) unul din zece: ~ *legiones* SUET. a decima legiunile; 2 a impune la zeciuială.

decimum *adv.* pentru a zecea oară LIV. // **decumum**, *ī n.* înzecitul: *ager efficit cum decumo* CIC. pămîntul produce de zece ori mai mult.

decimus (decumus) (*3*) *num.* 1 al zecelea: *decima legio* CAES. legiunea a zecea // **decimus**, *ī m.* **a.** (subînţ. **liber**) *tertio decimo annalium* GELL. în cartea a XIII-a a analelor; **b.** (subînţ. *dies*) *decimo Kal. Maias* COL. în ziua a zecea înaintea calendelor de mai; 2 foarte mare, enorm: ~ *fluctus* OV. val enorm.

Decimus, *ī m.* prenume roman (*prescurtat*: D.).

dēcinerātus (*3*) *adj.* prefăcut în cenuşă TERT.

dēcinerescō, *ere vi.* a se face cenuşă TERT.

dēcipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* [*de* +*capio*] 1 (*arh.*) a prinde în cursă, în laţ: *decipitur in tansenna avaritia sua* PL. lăcomia lui e prinsă în laţ, *decipiemus fovea lenonem* PL. vom prinde codoşul în capcană; 2 (*frecv.*) a înşela, a amăgi: *Roscius novem homines decepit* CIC. Rep. a înşelat nouă oameni, *decepta cupidine falso* HOR. amăgită de o dorinţă înşelătoare, *spe affinitatis deceptus* SUET. amăgit de speranţa înrudirii, *tam semel in prima spe decepti* LIV. înşelaţi o dată în speranţa lor, ~ *exspectationes* QUINT. a înşela aşteptările, *decipi viā* LIV. a rătăci drumul; 3 (*oc.*) **a.** a face să treacă pe nesimţite, a uita (de): *sic tamen absumo decipioque diem* OV. aşa măcar îmi consum timpul şi-l fac să treacă fără s-o ştiu, *Pelopis parens dulci laborum decipitur* (= *obliviscitur*) *sono* HOR. tatăl lui Pelops îşi adoarme chinurile cu cîntecul lui dulce; **b.** a rămîne neobservat, a scăpa: *amatorem caecum amicae decipiunt vitia* HOR. defectele iubitei scapă îndrăgostitului orb.

dēcipula, *ae f.* laţ, cursă VULG.

dēcipulum, *ī n.* înşelătorie APUL.

dēcircinō, *āre vt.* a trage cu compasul MANIL.

dēcīsiō, *ōnis f.* [*decīdo*] 1 micşorare, scădere: ~ *luminis* APUL. micşorarea luminii; 2 decizie, soluţie, tranzacţie.

Decius, *iī m.* numele a numeroşi romani; împăratul Decius (*249–251*) // **Deciī**, *ōrum m. pl.* numele a trei romani iluştri, care şi-au sacrificat de bună voie viaţa pentru patrie (*P. Decius Mus, tatăl, mort în război cu latinii*; *fiul său, cu acelaşi nume, mort în războiul cu etruscii*; *nepotul celui dintîi, căzut în războiul cu Pyrrhus*) // Deciānus (*3*) *adj. 1*) al Deciilor; *2*) al împăratului Decius.

dēclāmātiō, *ōnis f.* 1 declamaţie, exerciţiu oratoric (în şcolile de retorică) CIC.; 2 temă de declamaţie: *ut pueris sis declamatio* IUV. ca să fii temă de declamaţie copiilor; 3 vorbe goale CIC.; stil declamator TAC.

dēclāmātiuncula, *ae f.* mică declamaţie GELL.

dēclāmātor, *ōris m.* retor, maestru de declamaţie CIC.

dēclāmātōrius (*3*) *adj.* de exerciţii de declamaţie CIC.

dēclāmitō (*I*) 1 *vi.* a face întruna exerciţii de declamaţie; 2 *vt.* a se exercita să pledeze (procese) CIC.

dēclāmō (*I*) 1 *vi.* a declama, a face exerciţii de declamaţie: ~ *ad fluctum* CIC. a declama în apropierea valurilor, *cum declamabamus, non eras natus* QUINT. cînd noi eram la şcoala de declamaţie, tu nu erai născut; 2 *vi.* (*oc.*) **a.** a lua un ton declamatoriu faţă de cineva (*alicui*); **b.** a vocifera împotriva cuiva (*in aliquem*); 3 *vt.* a recita, a pronunţa CIC.

dēclārātiō, *ōnis f.* exprimare, manifestare CIC.

dēclārātivus (*3*) *adj.* lămuritor APUL.

dēclārātor, *ōris m.* proclamator PLIN.

dēclārō (*I*) *vt.* 1 a arăta clar, a indica: *praesentiam divi suam declarant* CIC. zeii îşi arată clar prezenţa; 2 a proclama, a vesti: *populus alterum consulem, alterum praetorem declaravit* LIV. poporul l-a proclamat pe unul consul, pe celălalt pretor, *rex est declaratus* LIV. a fost proclamat rege; 3 a dovedi, a exprima: *ut declarat cicatrix* CIC. după cum dovedeşte cicatricea, *vocabula idem declarantia* CIC. cuvinte care exprimă acelaşi lucru (sinonime).

dēclīnātiō, *ōnis f.* 1 **a.** înclinare, deviere: *lanceam exigua corporis declinatione vitare* CURT. a evita lovitura de lance printr-o mică înclinare a corpului, *ipsa declinatio* (*atomorum*) *ad libidinem fingitur* CIC. şi chiar devierea atomilor este concepută ca făcîndu-se după bunul plac.; **b.** (*spec.*) înclinare a cerului către poli, zonă a cerului; climat; 2 evitare, aversiune, silă: *appetitio et* ~ *naturalis* CIC. dorinţă şi aversiune na-

turală, ~ *periculi* CIC. evitare a primejdiei; 3 abatere, digresiune: ~ *brevis a proposito* CIC. scurtă abatere de la subiect; 4 (*gram.*) flexiune (*declinare, conjugare, comparaţie, derivare*); (*spec.*) declinare.

dēclīnātus[1] *p. pf. v.* **declino**

dēclīnātus[2], *ūs m.* formare a cuvintelor prin derivaţie VARR.

dēclīnis (*2*) *adj.* care se depărtează OV.

dēclīnō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1 a.** a abate, a (în)depărta: ~ *iter eo* CURT. a abate drumul într-acolo, *si quo inde agmen ~ voluissem* LIV. dacă eu aş fi vrut să duc armata de acolo în alt loc, (*poet.*) *nec declinat lumina somno* VERG. şi nu-şi lasă ochii somnului; **b.** a se abate, a se depărta, a devia, a o lua în altă parte: *ad dexteram paulum de via declinavi* CIC. am luat-o puţin la dreapta din drumul meu, *non arbitrantur a Capua declinaturum* CIC. ei nu cred că se va depărta de Capua, (*iussit eum*) *obliquo monte ad se ~ et suo agmine coniungi* LIV. a poruncit ca acela să coboare la el tăind muntele şi să se unească cu armata sa, *si omnes atomi declinabunt* CIC. dacă toţi atomii vor devia; **2** (*fig.*) **a.** a se îndepărta, a se abate, a diferi, a o lua în altă direcţie: *neque spe neque metu declinatus animus quominus optimis se partibus iungeret* CIC. un suflet neabătut nici de speranţă, nici de teamă ca să se dea de partea binelui, *quaedam verborum figurae paulum figuris sententiarum declinantur* QUINT. unele figuri de vorbire diferă puţin de figurile de cugetare, *neque* (*mulierem*) *declinatam quicquam ab aliarum ingenio reperias* TER. n-ai putea găsi femeie care să difere cît de puţin de altele ca fire; **b.** ~ *de statu suo* CIC. a se abate de la atitudinea sa, ~ *a proposito* CIC. a se abate de la scop, ~ *in peius* QUINT. a se înrăutăţi, *plerique desperata facultate agendi, ad discendum ius declinaverunt* QUINT. cei mai mulţi, desperînd de a putea pleda, au luat drumul spre studiul dreptului; **3** a evita: *urbem mihi amicissimam declinavi* CIC. am evitat oraşul la care ţin foarte mult, ~ *vitia* CIC. a evita viciile; **4** a slăbi, a fi în declin: *Cato litteras Graecas aetate iam declinata didicit* CIC. Cato a învăţat greceşte la o vîrstă înaintată, *declinante morbo* PLIN. boala fiind în declin; **5** (*gram.*) a schimba cuvintele prin flexiune (*a conjuga, a declina, a deriva*).

dēclīvis (*2*) *adj.* **1** în pantă (*privind de sus în jos, pe cînd* acclivis — *de jos în sus*): *collis ab summo aequaliter ~* CAES. colină pornind din vîrf în pantă regulată, ~ *et praeceps locus* CAES. loc în pantă şi abrupt, (*poet.*) *flumina declivia* OV. rîuri curgînd la vale // **dēclīve**, *is n.* teren în pantă: *erat per declive receptus* COL. retragerea se făcea pe un teren în pantă; **2** (*fig.*) **a.** în declin: *mulier aetate ~* PLIN. femeie trecută, în etate; **b.** înclinat: ~ *in peccatorum genera universa* ARN. înclinat spre tot felul de păcate.

dēclīvitās, *ātis f.* pantă, înclinare CAES.

dēcoco *v.* **decoquo**

dēcocta, *ae f.* apă clocotită răcită în zăpadă SUET.

dēcoctiō, *ōnis f.* **1** fierbere; **2** decoct: ~ *harum herbarum* APUL. un decoct din aceste buruieni; **3** (*fig.*) **a.** mistuire, fărîmiţare; **b.** ruinare, faliment: *unius decoctioni universi respondere* COD. IUST. a răspunde toţi de falimentul unuia singur.

dēcoctor, *ōris m.* risipitor, falit, ruinat; delapidator: *rustici decoctores* CIC. oameni ruinaţi de la ţară; ~ *pecuniae publicae* COD. IUST. delapidator al banului public.

dēcoctum, *ī n.* decoct PLIN.

dēcoctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **decoquo** // **adj.** (*fig.*) *aliquid decoctius* PERS. ceva mai substanţial.

dēcoctus[2], *ūs m.* fierbere PLIN.

dēcollātiō, *ōnis f.* decapitare PAUL.

dēcollō (*I*) *vt.* **1** a lua de la gît CAECIL.; **2** a decapita SEN.

dēcōlō (*I*) *vt.* a trece (complet) prin strecurătoare; (*fig.*) a se duce, a dispărea: *si ea* (*spes*) *decolabit* PL. dacă această speranţă va dispărea.

dēcolor, *ōris adj.* **1** care şi-a pierdut culoarea naturală, decolorat, alterat, întunecat: ~ *sanguine* OV. mînjit de sînge, ~ *sanguis* CIC. sînge stricat, *decolores uniones* PLIN. perle opace, ~ *Indus* OV. indian bronzat; **2** (*fig.*) degenerat: ~ *aetas* VERG. epocă decăzută.

dēcolōrātē *adv.* în mod corupt AUG.

dēcolōrātiō, *ōnis f.* decolorare CIC.

dēcolōrātus (*3*) *p. pf. v.* **decoloro** // **adj.** alterat, confuz AUG.

dēcolōrō (*I*) *vt.* a altera culoarea, a decolora; a desfigura; (*fig.*) a altera: *suppurationes cutem decolorant* CELS. supuraţiile decolorează pielea; (*fig.*) ~ *mores* AUG. a corupe moravurile.

dēcolōrus (*3*) *adj. v.* **dēcolor**

dēcompōsitus (*3*) *adj.* (*gram.*) derivat dintr-un cuvînt compus PRISC.

dēcondō, *ere vt.* a pune la fund, a ascunde, a îngropa SEN.

dēcontor, *āri vi.* a şovăi APUL.

dēcoquō (**dēcocō**), *ere, coxī, coctum vt.* **1** a reduce prin fierbere (evaporare *sau* topire): ~ *aliquid ad tertiam partem* VERR. a fierbe ceva pînă ce ajunge la o treime, *pars quarta* (*argenti*) *decocta erat* LIV. a patra parte din argint se topise; (*fig.*) *suavitas decocta* CIC. dulceaţă fadă (seacă); **2** (*fig.*) **a.** a consuma, a ruina, a topi: *multum inde decoquent anni* QUINT. mult din această exuberanţă vor reduce anii, *hunc alea decoquit* PERS. pe acesta, jocul de zaruri îl dă gata; **b.** (*sens refl.*) a se ruina, a scădea, a se topi: (*imperium*) *inertiā Caesarum decoxit* FLOR. imperiul s-a dus la fund prin inerţia împăraţilor, *templorum vectigalia quotidie decoquunt* TERT. veniturile templelor scad zi de zi; **c.** (*abs.*) a se ruina material, a da faliment: *quamvis quis fortunae vitio, non suo decoxisset* CIC. chiar dacă cineva ar fi dat faliment dintr-un capriciu al norocului, nu din vina sa, *tenesne memoria praetextatum te decoxisse?* CIC. ţii minte că te-ai dus la fund (ai dat faliment) cînd erai un băieţandru?, ~ *creditoribus* PLIN. a nu satisface creditorii, *minus turpe est creditori quam bonae spei ~* SEN. este mai puţin ruşinos să înşeli un creditor decît bunele speranţe; **3** (= *coquo*) a fierbe (bine), a pune la fiert: ~ *olus* HOR. a fierbe o legumă, ~ *lentem in vino* PLIN.

a fierbe linte în vin, ~ *rapa aqua* PLIN. a fierbe napi în apă.

decor[1], *ōris m.* 1 ceva ce se potriveşte, trăsăturile proprii: ~ *naturis dandus et annis* HOR. trebuie să dai fiecărui caracter şi fiecărei vîrste trăsăturile potrivite, *suus cuique* ~ *est* QUINT. fiecare are trăsături proprii; 2 farmec, graţie, frumuseţe, eleganţă: ~ *in habitu vultuque* QUINT. graţie în ţinută şi figură, *fugit retro iuventas et* ~ HOR. zboară tinereţea şi frumuseţea, ~ *quoque a gestu atque a motu venit* QUINT. farmecul rezultă şi din gest sau din mişcare, *feminae decoris gratia succina gestantes* PLIN. femei care poartă podoabe de chihlimbar de frumuseţe, *ovibus sua lana decori est* OV. oilor lîna le este podoabă, (*ret.*) *non decorem compositionis quaerimus* QUINT. nu eleganţa compoziţiei o căutăm.

decor[2], *oris adj.* [*decus*] frumos NAEV., SALL.

decorāmen, *inis n.* ornament SIL., AUS.

decorāmentum, *ī n.* podoabă TERT.

decōrē *adv.* cum se cuvine; frumos, elegant CIC.

dēcoriō (*1*) *vt.* a jupui TERT.

decōriter *adv. v.* **decōrē**

decorō (*1*) *vt.* a împodobi, a decora; (*fig.*) a onora: *oppidum maximis monumentis decoravit* CIC. a împodobit cetatea cu cele mai mari monumente, ~ *aliquem singularibus honoribus* CIC. a cinsti pe cineva prin onoruri nemaipomenite, *nemo me lacrumis decoret* ENN. nimeni să nu verse în cinstea mea lacrimi (cînd voi muri).

decorōsus (*3*) *adj.* frumos, strălucit AMBR.

dēcorticātiō, *ōnis f.* cojire, decorticare PLIN.

dēcorticō (*1*) *vt.* a coji, a decortica PLIN.

decōrus (*3*) *adj.* 1 potrivit, care şade bine, cuviincios, onorabil, demn: *color albus praecipue* ~ *deo* (= *dat.*) CIC. culoarea albă îndeosebi potrivită cu un zeu, *respondit nequaquam decorum pudori suo legere aliquid* TAC. răspunse că nu e deloc potrivit cu modestia lui să facă o alegere, *facinora neque tē decora neque tuis virtutibus* (= *abl.*) PL. fapte cere nu-s demne nici de tine, nici de calităţile tale, *auri venae ad ornatum decorae* CIC. filoane de aur care servesc la găteală, *decorum est contendisse* NEP. este onorabil de a fi luptat // **decōrum**, *ī n.* ceea ce este potrivit (gr. τὸ πρέπον); 2 care atrage privirile, frumos, strălucit; (*cu abl.*) împodobit (cu); *decora delubra deum* LUCR. măreţele temple ale zeilor, *galeae ensesque decori* VERG. coifurile şi săbiile strălucitoare, *oculos deiecta decoros* VERG. cu ochii ei frumoşi privind în jos, *non defuere decora ingenia* TAC. n-au lipsit talente strălucite; (*cu abl. instr.*) *auro ductores ostroque decori* VERG. comandanţii muiaţi în aur şi în purpură, *Phoebus fulgente* ~ *arcu* HOR. Phoebus împodobit cu arcul strălucitor // **decōra**, *um n. pl.* onoruri CIC.

dēcrēmentum, *ī n.* descreştere, declin CIC.

dēcremō, *āre vt.* a arde de tot TERT.

dēcrepitus (*3*) *adj.* ramolit, sleit de puteri, decrepit PL., CIC.

dēcrescentia, *ae f.* descreştere VITR.

dēcrescō, *ere, crēvī, crētum vi.* a se micşora, a descreşte; (*poet.*) a dispărea treptat: *aequora decrescunt* HOR. apele scad; *cornua decrescunt* OV. coarnele dispar încet-încet.

dēcrētālis (*2*) *adj.* de decret; hotărît prin decret ULP.

dēcrētiō, *ōnis f.* decizie MART. CAP.

dēcrētōrius (*3*) *adj.* definitiv, decisiv: *hora decretoria* SEN. ceasul fatal (al morţii), *decretoria pugna* QUINT. lupta decisivă.

dēcrētum, *ī n.* 1 decizie, decret CIC.; 2 (*fil.*) principiu, dogmă CIC., SEN.

dēcrētus (*3*) *p. pf. v.* **decerno** şi **decresco**

dēcrēvi *pf. v.* **decerno** şi **decresco**

dēcrustō, *āre vt.* a dezagrega FORT.

dēcubō, *āre vi.* a se culca afară FAB. PICT.

dēcubuī *pf. v.* **decumbo**

dēculcō, *āre vt.* a călca în picioare: ~ *bacas in qualo* PLIN. a călca măsline într-un coş.

dēculpātus (*3*) *adj.* condamnabil GELL.

decuma, decumānus, decumo *v.* **decima, decimanus, decimo**

dēcumbō, *ere, cubuī vi.* 1 **a.** a se culca: ~ *in aureo lecto* CAES. a se culca pe un pat de aur; **b.** (*spec.*) a se întinde pe sofa (spre a mînca): *venio, decumbo, acceptus hilare* PL. vin, mă aşez la masă, primit cu veselie, *familia decubuit* SEN. sclavii s-au aşezat la masă; 2 a cădea, a se prăbuşi: ~ *honeste* CIC. a cădea onorabil, ~ *in sulco* COL. (*despre un animal*) a se prăbuşi pe brazdă.

dēcunctor (dēcontor), *ārī vi. dep.* a şovăi APUL.

decunx, *ncis m.* măsură de greutate de zece uncii PRISC.

decuplō (*1*) *vt.* a înzeci IUVENC.

decuplus (*3*) *adj.* înzecit VULG.

decuria, *ae f.* (decurie) 1 grup de zece persoane *sau* (*rar*) obiecte; 2 (*spec.*) **a.** diviziune a unui escadron de călăreţi; **b.** colegiu, clasă, corporaţie (*nu întotdeauna formate din zece persoane*): ~ *senatoria* CIC. colegiu de judecători din clasa senatorială, ~ *equitum* SUET. colegiu de judecători din clasa ecvestră, ~ *scribarum, viatorum* TAC. corporaţia scribilor, a curierilor.

decuriālis (*2*) *adj.* format din zece TERT.; aparţinînd unei decurii INSCR.

decuriātim *adv.* pe decurii, pe grupuri de cîte zece CHARIS.

decuriātiō, *ōnis f.* împărţire pe decurii (*v. decuria*) CIC.

decuriātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **decurio**[1]

decuriātus[2], *ūs m.* împărţire pe decurii (*v. decuria*) LIV.

decuriō[1] (*1*) *vt.* 1 a împărţi în grupuri de cîte zece (pe decurii): *equites decuriati* LIV. călăreţii au fost împărţiţi în grupuri de cîte zece; 2 a forma grupuri-grupuri de zece; a înrola: *cum homines conscriberentur, decuriarentur* CIC. pe cînd se recrutau oamenii şi se grupau cîte zece, ~ *improbos* CIC. a înrola ticăloşii.

decuriō[2], *ōnis m.* decurion: 1 comandant al unei decurii de călăreţi (*v. decuria*) VARR., CAES.; 2 senator într-un municipiu *sau* colonie CIC.; 3 şeful personalului curţii imperiale SUET.

decuriōnātus, *ūs m.* funcţia de decurion (*v. supra*) PLIN. IUN.

dēcurrō, *ere, currī* (*cucurrī*), *cursum vi.* şi *vt.* **I** 1 a coborî în goană, a alerga la vale: ~ *de tribunali* LIV. a coborî în goană de pe tribună, *summa decurrit ab*

arce VERG. coboară în goană din vîrful cetăţuii, ~ *ex montibus in vallem* CAES. a coborî în goană de pe munţi în vale, *caprae decurrēre iugis* VERG. caprele au coborît în goană de pe înălţimi, *decurro rus* CIC. dau o goană la ţară, ~ *ad mare* LIV. a coborî către mare; (*fig.*) ~ *per vestigia paternae virtutis* IUST. a călca pe urmele tatălui; **2** (*la curse*) a alerga: ~ *in spatio* NEP. a alerga în arenă; (*fig.*) *extra calcem sermo decurrens* CIC. vorbire care trece dincolo de ţintă, *nunc video calcem ad quam, cum sit decursum, nihil sit extimescendum* CIC. acum văd capătul cursei la care, cînd ai ajuns, nu mai a te teme de nimic; (*prov.*) *iam quadrigae meae decucurrerunt* PETR. cvadrigele mele şi-au încheiat cursa (mi-am trăit viaţa); **3** (*mil.*) a face manevre, a defila (la o paradă): *crebro milites ~ cogebat* LIV. silea adesea soldaţii să facă manevre, *mos erat ~ exercitum* LIV. era obiceiul ca armata să defileze, *honori patris princeps cum legionibus decucurrit* TAC. în cinstea tatălui său a defilat împăratul cu legiunile; **4** (*despre ape curgătoare*) a curge: *Tanais incitatus semper decurrit* MEL. Tanais curge tot timpul furios, ~ *saxosas inter valles* VERG. a curge printre văi stîncoase, ~ *pluribus ostiis in mare* LIV. a se vărsa prin mai multe guri în mare; **5** (*mar.*) a naviga (la vale): *uti naves decurrerent* TAC. ca navele să coboare pe fluviu, *ego puto te bellissime decursurum* CAES. cred că vei călători foarte bine pe mare, ~ *tuto mari* VERG. a naviga pe mare fără primejdii, *naves longae in portum ex alto decurrēre* LIV. corăbiile lungi au ajuns din larg în port; **6** a merge în goană, a trece repede: *manus in scribendo decurrit* QUINT. mîna aleargă pe hîrtie scriind, ~ *per totas quaestiones* QUINT. a trece repede prin toate chestiunile. **II** (*fig.*) **1** a trece în (la), a ajunge: *posse haec liquefacta calore quamlibet in formam* ~ LUCR. că aceste elemente topite prin căldură pot trece în orice formă, *nec putandum est quin hic iras decurrat ad acres* LUCR. nu e de crezut că acesta nu va trece la manifestări de mînie violente, *omnium eo sententiae decurrerunt, ut…* LIV. părerile tuturor au ajuns la aceea că…, *decurritur ad leniorem verbis sententiam* LIV. se ajunge la o hotărîre mai blîndă în formă, *eo decursum est ut…* LIV. s-a ajuns la soluţia ca…; **2** a recurge (la): ~ *ad miseras preces* HOR. a recurge la jalnice rugăminţi, ~ *ad medicamenta* CELS. a recurge la leacuri, *decurritur ad extremum illud senatus consultum* CAES. se recurge la faimoasa hotărîre a senatului. **III** *vt.* **a.** a parcurge: *septingenta milia passuum decursa* CIC. şapte sute de mii de paşi parcurse, ~ *vitae spatium* PL. a parcurge cursa vieţii, *decurso aetatis spatio* PL. la sfîrşitul trecerii mele prin viaţă (la finele vieţii); **b.** (*oc.*) a trata: *quae abs te breviter decursa sunt* CIC. care au fost tratate pe scurt de tine, *equos pugnasque virum ~ versu* STAT. a cînta în versuri caii şi luptele vitejilor.

dēcursiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) coborîre în goană: ~ *aquae* ARN. curgerea la vale a apei; **2** exerciţii militare, defilare, manevre; **3** incursiune: *decursionibus per equites loca vastet* CIC. să pustiască locurile prin incursiuni ale călăreţilor.

dēcursitō, *āre vt.* a parcurge APUL.

dēcursus[1] (*3*) *p. pf. v.* **decurro**

dēcursus[2], *ūs m.* **1** goană la vale, curs grăbit: *digitis inter decursum cruentatis* PETR. cu degetele însîngerate în timpul goanei, *montibus ex altis ~ aquaï* LUCR. un şuvoi de apă din munţii înalţi, ~ *rapidus* (*amnium*), VERG. cursul rapid al rîurilor; **2** atac neaşteptat, incursiune: ~ *ex collibus* LIV. atac neaşteptat de pe coline, ~ *in litora aut urbem* TAC. incursiune asupra ţărmurilor şi oraşului; **3** (*spec.*) exerciţii militare, trecere în revistă, defilare: *Plancina decursibus cohortium interesse* TAC. Plancina lua parte la evoluţiile militare ale cohortelor, *ex decursu et simulacro pugnae proelium fecisti* LIV. dintr-o trecere în revistă militară şi dintr-un exerciţiu de luptă, ai făcut o bătălie; **4 a.** străbatere (pînă la capăt), parcurgere: *destitit ante decursum* SUET. s-a oprit înainte de terminarea cursei, ~ *honorum* CIC. parcurgerea demnităţilor publice; **b.** (*oc.*) intrare a corăbiei în port: *tutum decursum navibus praestare* PLIN. IUN. a da curs liber corăbiilor în port; **5** desfăşurare ritmică (a versurilor).

dēcurtō, *āre, ātum vt.* a reteza, a ciunti, a mutila: *radices breves ac velut decurtatae* PLIN. rădăcini scurte şi ca şi retezate, *amicus decurtatus* SEN. prieten mutilat, *quaedam quasi decurtata* CIC. unele (fraze) oarecum trunchiate.

decus, *oris n.* [*decet*] **1** podoabă: *vitis ut arboribus decori est* VERG. după cum viţa este podoabă arborilor, *hominis ~ ingenium* CIC. podoaba omului este inteligenţa; **2** frumuseţe, distincţie; (*spec.*) nobleţe morală, virtute: ~ *oris* OV. frumuseţea feţei, ~ *formae* OV. nobleţea făpturii; **3** demnitate, onoare; fală, glorie: *contra ~ regium* SALL. împotriva demnităţii regale, *dignitatem civitatis et ~ sustinere* CIC. a apăra demnitatea şi onoarea statului, *Pompeius, imperii Romani* ~ CIC. Pompeius, fala imperiului roman, *electi iuvenes et ~ innuptarum* CATUL. tineri aleşi şi fala fetelor (cele mai frumoase fete), ~ *et ornamentum iudiciorum* CIC. gloria şi podoaba dezbaterilor judiciare; **4** (*oc. pl.*) *decora* **a.** fapte strălucite: *per decora maiorum* CURT. prin faptele strălucite ale strămoşilor; **b.** oameni de seamă, strămoşi iluştri: *et e Iudaico exercitu lecta decora* TAC. şi din armata evreiască (au venit) cei mai de frunte, *longa decora praeferentes* TAC. avînd lungi şiruri de strămoşi iluştri.

decūsātim, decūsātiō, decūsō *v.* **decuss…**

decussātim *adv.* în formă de zece roman (X), în cruciş VITR.

decussātiō, *ōnis f.* intersecţie a două linii, în formă de X; loc de intersecţie a două linii în cruciş VITR.

dēcussiō, *ōnis f.* [*decutio*] înlăturare, îndepărtare TERT.

decussis, *is m.* [*decem + as*] **1** (cifra, numărul) zece: *decussis sexis* (*decussissexis*) VITR. numărul şaisprezece; **2** formă în cruciş (X); **3** monedă valorînd zece aşi (*v.* **as**, *assis*) VARR.

decussō (*I*) *vt.* a încrucişa în formă de X CIC.

dēcutiō[1], *cussi, cussum vt.* [*de + quatio*] **a.** a da jos (scuturînd, lovind): ~ *olivas perticis* PLIN. a scutura măslinele cu prăjinile, ~ *rorem* HOR. a scutura roua, *murus*

turresque fulminibus decussae LIV. zidul şi turnurile doborîte de fulgere, *Tib. Gracchus a Nasica decussus Capitolio* VAL. MAX. Tib. Gracchus alungat de pe Capitoliu de Nasica; **b.** (*fig.*) a înlătura, a îndepărta: *cetera aetate sunt decussa* CIC. celelalte năravuri au fost înlăturate prin trecerea anilor.

dēcutiō², *īre vt.* [*de* + *cutis*] a jupui (de piele) TERT.

dēdamnō, *āre vt.* (*judic.*) a declara nevinovat, a achita TERT.

dēdecet, *ēre*, *cuit vi.* (*adesea precedat de negaţie*) **1** a nu-i veni bine, a nu şedea bine: *neque te dedecet myrtus, neque me* HOR. şi mie şi ţie ne şade bine mirtul, *nec dominam motae dedecuere comae* OV. pletele despletite i-au stat bine iubitei; **2** a nu se cuveni, a nu fi potrivit: *oratorem simulare* (*irasci*) *non dedecet* CIC. oratorul nu poate simula că se mînie, *ut iis quae habent, modice utantur et ut ne dedeceat* CIC. ca să se folosească cu măsură de ceea ce au, şi aceasta să se facă cuviincios; **3** (*poet.*, *constr. pers.*): *si non dedecui tua iussa* STAT. dacă n-am nesocotit poruncile tale, *Atticus Claudiorum imagines ~ videbatur* TAC. se părea că Atticus nu se potriveşte (nu cadrează) cu strămoşii Claudiilor.

dēdecor, *oris adj.* ruşinos, nedemn SALL.

dēdecorāmentum, *ī n.* dezonoare TERT.

dēdecorātiō, *ōnis f.* infamie, dezonoare TERT.

dēdecorātor, *ōris m.* pîngăritor TERT.

dēdecorō (*I*) *vt.* a pîngări, a dezonora PROP.; (*poet.*) a desfigura, a urîţi CIC., SALL.

dēdecorōse *adv.* ruşinos AUR. VICT.

dēdecorōsus (*3*) *adj.* dezonorant, ruşinos AUR. VICT.

dēdecōrus (*3*) *adj.* dezonorant, ruşinos TAC.

dēdecus, *oris n.* **1** ruşine, dezonoare, necinste: *summa miseria summo dedecore coniuncta* CIC. cea mai mare nenorocire unită cu cea mai mare ruşine, *dedecori esse* (*fieri*) *alicui* CIC. a fi (a deveni) o dezonoare pentru cineva, *rem per ~ amittere* SALL. a pierde averea în chip ruşinos, *~ naturae* PHAEDR. ruşinea naturii (măgarul), *nasi ~* APUL. ciuntirea nasului; **2** (*concrt.*) ticăloşie, faptă ticăloasă: *~ admittere* CIC. a comite o ticăloşie, *dedecora militiae* LIV. faptele dezonorante în timp de război.

dedī *pf. v.* **do**

dēdicātiō, *ōnis f.* consacrare, dedicare, inaugurare: *~ aedis* LIV. consacrare a unui templu, *~ theatri* PLIN. inaugurarea teatrului.

dēdicātīvus (*3*) *adj.* afirmativ APUL.

dēdicātor, *ōris m.* autor TERT.

dēdicō (*I*) *vt.* **1 a.** a face cunoscut, a arăta: *haec res naturam dedicat eius* LUCR. acest lucru arată natura acestuia, *corpus per se communis dedicat esse sensus* LUCR. simţul comun prin el însuşi arată existenţa materiei; **b.** (*spec.*) a declara la fisc: *haec praedia in censu dedicavisti* CIC. tu ai declarat la recensămînt aceste proprietăţi; **2** (*frecv.*) a dedica, a consacra: *~ aedem Mercurii* LIV. a consacra altarul lui Mercur: *aedem deo ~* sau *aede* (= *abl. instr.*) *deum ~* sau *deum ~* (subînţ. *aede*) a dedica un templu unui zeu: (*la pas.*) *dedicatus* căruia i s-a consacrat un templu; *aedem Castori ac Polluci in foro ~* CIC. a consacra un templu în for lui Castor şi Pollux, *Iunonem ~* LIV. a dedica un templu Iunonei, *Fides, Mens quas in Capitolio dedicatas videmus* CIC. Cinstea şi Inteligenţa cărora vedem că le-au fost dedicate temple pe Capitoliu, *quid dedicatum poscit Apollinem vates* HOR. ce-i cere poetul lui Apollo, căruia i s-a consacrat templul; *qui libros huic operi dedicaverunt* QUINT. cei care au dedicat volume acestei opere, *eorum imagines publicis bibliothecis inter veteres auctores dedicavit* SUET. a pus chipurile acestora în bibliotecile publice alături de vechii autori, *Parrhasii tabulam in cubiculo dedicavit* SUET. a pus un tablou al lui Parrhasius în dormitor; **3** a inaugura: *~ theatrum*, *~ thermas atque gymnasium* SUET. a inaugura un teatru, nişte terme şi un gimnaziu.

dēdidī *pf. v.* **dedo**

dēdidicī *pf. v.* **dedisco**

dēdignātiō, *ōnis f.* dispreţ, refuz dispreţuitor QUINT.

dēdignor, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* a dispreţui, a considera ca nedemn, a refuza: *~ honores* PLIN. IUN. a dispreţui onorurile; (*cu 2 oc.*) *~ aliquem maritum* OV. a refuza pe cineva ca soţ; (*cu inf.*) *~ cibos attingere* PLIN. IUN. a refuza să se atingă de bucate, *genibus procumbere non est dedignata Iovis* OV. nu s-a ruşinat să cadă la picioarele lui Iupiter.

dēdiscō, *ere*, *didici vt.* a uita (cele învăţate), a nu mai şti, a se dezobişnui: *~ haec verba* CIC. a uita aceste cuvinte, *dedidici Latine loqui* OV. am uitat să vorbesc latineşte, *aegre dediscis amare* OV. cu greu te dezveţi să iubeşti, *qui mori didicit servire dedidicit* SEN. cine învaţă să moară, nu mai ştie să fie sclav.

dēditīcius (*3*) *adj.* care s-a predat, supus: *dediticii populi Romani* CAES. supuşi poporului roman // **dēditīcius**, *iī m.* soldat care s-a predat, prizonier: *in tanta multitudine dediticiorum* CAES. într-atît de mare mulţime de prizonieri.

dēditiō, *ōnis f.* predare, capitulare: *deditione facta* CAES. după ce s-au predat, *de deditione agere* CAES. a trata despre capitulare, *aliquem in deditionem accipere* (*recipere*) CAES. a accepta capitularea cuiva, *in deditionem venire* CAES. a se preda, *redigere aliquem ad deditionem* FLOR. a constrînge pe cineva să se predea.

dēditor, *ōris m.* cel care se predă TERT.

dēditus (*3*) *p. pf. v.* **dedo** // **adj. 1** devotat: *nimis equestri ordini ~* CIC. prea devotat clasei cavalerilor, *adulescentulus his studiis ~* SEN. un tinerel devotat acestor studii, *animus deditissimus tibi* CIC. suflet cu totul devotat ţie, *in pugnae studio dedita mens* LUCR. mintea prinsă cu totul de ardoarea luptei; **2** robit, stăpînit: *~ ventri* CIC. robit pîntecelui, *uxoribus deditior* EUTR. prea robit nevestelor.

dēdō, *ere*, *didī*, *ditum vt.* **1** a da (de la sine), a preda: *te in pistrinum dedam usque ad necem* TER. te voi da să învîrţi pietre de moară pînă ai să mori, *in cruciatum ~* CIC. a da să fie supus la chinuri, *~ aliquem ad necem* LIV. a da pe cineva să fie omorît: *~ auctores belli* LIV. a-i preda pe instigatorii războiului, *~ eum hostibus* SUET. a-l preda duşmanilor, *se atque oppidum Caesari dediderunt* CAES. i s-au predat lui Caesar şi au predat şi cetatea, *~ se suaque omnia* CAES. a se preda cu toate ale lor; **2** (*fig.*) a

da, a lăsa în voie: *Davo istuc negotii dedam* TER. am să las treaba asta pe seama lui Davus, ~ *membra somno* LUCR. a-şi lăsa somnului mădularele, ~ *aures suas poetis* CIC. a-şi apleca urechea la versurile poeţilor, ~ *animum sacris* LIV. a-şi fixa atenţia asupra ceremoniilor religioase, *ne Naevii crudelitati dedatur* (*Quintus*) CIC. ca (Quintus) să nu fie lăsat în voia cruzimii lui Naevius; 3 (*refl.*) a se dedica, a se robi: ~ *se totum Catoni* CIC. a i se dedica în întregime lui Cato, *se* ~ *musicis* CIC. a se dedica muzicii, *se* ~ *ad litteras* GELL. a se dedica literaturii, *se* ~ *libidinibus* CIC. a se face rob plăcerilor; (*expr.*) *deditā opera* dîndu-şi silinţa, cu intenţie, anume; ~ *manus* LUCR. a se da bătut, a se recunoaşte învins.

dēdoceō, *ēre, cuī, ctum vt.* a dezvăţa, a face să uite: ~ *aliquem geometrica* CIC. a face pe cineva să uite geometria, *aut docendus est is* (*iudex*) *aut dedocendus* CIC. judecătorul trebuie să fie sau informat, sau făcut să uite, *virtus populum falsis dedocet uti verbis* HOR. virtutea dezvaţă poporul să folosească cuvinte inexacte, *cum a Zenone fortis esse didicisset, a dolore dedoctus est* CIC. după ce a învăţat de la Zenon să fie curajos, n-a mai ştiut de durere.

dēdoleō, *ēre, uī vi.* a pune capăt durerii OV.

dēdolō (*I*) *vt.* **a.** a ciopli cu barda, a tăia, a da la o parte: ~ *partes putres pedamentorum* COL. a tăia părţile putrede ale aracilor, *vasculum crystallo dedolatum* APUL. vas mic tăiat în cristal, ~ *ossa fracta fabrili manu* MART. a curăţa fragmentele de oase cu o mînă meşteră; **b.** (*fig.*) a face bucăţi: *ictibus dedolabar* APUL. eram pisat în bătăi.

dēdūcō, *ere, dūxī, ductum vt.* 1 a face să coboare, a trage în jos, a trage: *molliunt clivos ut elephanti deduci possint* LIV. îndulcesc pantele ca elefanţii să poată fi coborîţi, *eum consul de rostris deduxit* CAES. consulul l-a dat jos de la tribună, *copias ex locis superioribus in campum deducit* CAES. îşi duce trupele din locurile mai înalte la şes, *equites ad pedes* ~ LIV. a face călăreţii să coboare de pe cai, *summa vestem deduxit ab ore* OV. îşi trase jos haina, ~ *lunam caelo* VERG. a coborî luna de pe cer, ~ *carbasa* (*vela*) OV. (a trage în jos de pe antenă) a întinde pînzele: *deducit pectine crines* OV. îşi piaptănă părul, ~ *caesariem barbae dextrā* OV. a-şi netezi barba cu dreapta, *poma deducentia ramos* OV. poamele care apleacă ramurile; 2 (*spec.*) **a.** a trage firele, a toarce, a ţese: *leviter deducens fila* CATUL. torcînd uşor firele, *in tela deducitur argumentum* OV. pe pînză este brodată o istorie, (*fig.*) *tenui deducta poemata filo* HOR. poezii compuse dintr-o ţesătură fină, ~ *mille die versus* HOR. a compune o mie de versuri pe zi; **b.** (*despre corăbii*) a trage de pe uscat la apă: *ex navalibus navem deducunt* CAES. din docuri trag la ţărm o corabie, *deducunt socii naves* VERG. aliaţii trag la apă corăbiile, ~ *carinas* OV., ~ *classem* LIV. a lansa la apă corăbiile, flota; (*mai rar*) a trage la ţărm: *naves deprehendunt et in portum deducunt* CAES. prind corăbiile şi le trag în port; 3 a duce (separînd): ~ *suos ex agris in montes* CAES. a-i duce pe ai săi de pe ogoare în munţi, ~ *legiones in Galliam* CAES. a duce legiunile în Gallia, *aliquem* ~ *ad consulem* LIV. a duce pe cineva în faţa consulului, ~ *praesidia ex iis urbibus* LIV. a retrage garnizoanele din aceste oraşe, ~ *exercitum finibus Attali* LIV. a retrage armata de pe teritoriul lui Attalus; 4 (*sens. spec.*) **a.** a stabili colonişti (undeva), a funda o colonie: ~ *Capuam colonos* CAES. a stabili colonişti la Capua, ~ *coloniam Albam* LIV. a funda o colonie la Alba, *quo plebs deducatur* CIC. unde plebea să fie colonizată, *deductis olim et nobiscum consociatis* TAC. fiind colonizaţi de mult şi însoţiţi cu noi; **b.** a conduce: *cum magna multitudo civium me de domo deduceret* CIC. cum o mare mulţime de cetăţeni mă conduceau de acasă, *si ad forum deducimur* CIC. dacă sîntem însoţiţi de lume în for; **c.** a duce mireasa la casa soţului: ~ *virginem in domum alicuius* TAC. a duce o fată la casa cuiva, ~ *virginem iuveni marito* TIB. a conduce fata la tînărul ei soţ, *eorum habentur liberi, quo virgo quaeque deducta est* CAES. sînt consideraţi copiii acelora la casa cărora fata a fost dusă în alai de nuntă; **d.** a duce în faţa judecăţii; ~ *aliquem* (*testem*) *ad iudicium* CIC. a duce pe cineva martor la judecată, (*fig.*) *lis ad forum deducta est* PHAEDR. neînţelegerea a fost adusă în faţa judecăţii; **e.** (*despre ape*) a abate, a deriva: ~ *rivos* VERG. a deriva apele pe ogoare, ~ *aquam Albanam* CIC. a canaliza apa albană; (*fig., despre origine, nume*) ~ *genus ab Anchise* VELL. a-şi trage originea de la Anchise, ~ *nomen ab Anco* OV. a-şi trage numele de la Ancus, *mos unde deductus* HOR. de unde s-a tras obiceiul; **f.** a scoate din posesiune: ~ *aliquem de fundo moribus* CIC. a scoate pe cineva de pe proprietatea sa în mod paşnic, (*sens larg*) *brassica de oculis omnia deducet* CAT. varza va scoate toate bolile de ochi, *non deduxit corpores febres, non animo curas* HOR. nu mi-a scos nici frigurile din corp, şi nici grijile din suflet; **g.** a reduce, a scădea: ~ *cibum* TER. a reduce mîncarea, *addendo deducendoque* CIC. adunînd şi scăzînd, ~ *de capite* LIV. a reduce din capital; **h.** a duce (în continuare): ~ *vallum per triginta milia passum* EUTR. a face o întăritură pe o distanţă de treizeci de mii de paşi, *linea uno calamo deducta* QUINT. linie trasă dintr-un condei; 5 (*fig.*) **a.** a abate: ~ *aliquem de sententia* CIC. a abate pe cineva de la părerea lui (a-l face să şi-o schimbe), ~ *de fide* CIC. a abate de la datorie; **b.** a aduce: *aliquem ad fletum misericordiamque* CIC. a aduce pe cineva la lacrimi şi înduioşare, ~ *aliquem in periculum* CAES. a pune pe cineva în primejdie, *deduci in egestatem* SUET. a ajunge în sărăcie, ~ *aliquem in societatem belli* LIV. a-l face pe cineva aliat în război, *res ad arma deducitur* CAES. lucrurile ajung la conflict armat, *in eum locum res deducta est, ut*… CIC. lucrurile su ajuns într-o asemenea stare, încît…, *audi quo rem deducam* HOR. ascultă unde vreau să ajung; **c.** a atrage, a ademeni: *a quibus deductum Pompeium queritur* CAES. se plînge că Pompeius a fost atras de aceştia, *adulescentibus praemio deductis* CAES. tinerii fiind ademeniţi prin răsplăţi.

dēductor, *ōris m.* 1 însoţitor (al unui candidat) PLIN.; 2 călăuzitor TERT.

dēductōrius (*3*) *adj.* care serveşte la scurgere: ~ *cuniculus* (*in stabulis*) VEG. canal de scurgere în staule, *deductoria medicamina* C. AUR. medicamente purgative // **dēductōrium**, *iī n.* canal conductă PALL.
dēductus[1] (*3*) *p. pf. v.* **deduco** // **adj. 1** adus (din spate), încovoiat: *nasus deductior* SUET. nas acvilin; **2** slab, stins: *deducta voce* LUCIL. cu glasul slab; **3** simplu, modest: *carmen deductum* VERG. poezie simplă.
dēductus[2], *ūs m.* cădere APUL.
dēdux, *ucis adj.* provenit din [cu genit.] SYMM.
deeō, *īre, vi.* a coborî STAT.
deerat, deerit *v.* **desum**
deerrō (*1*) *vi.* a rătăci (drumul), a se depărta de la calea cea dreaptă, a o lua în altă parte: *caper deerraverat* VERG. ţapul o luase în altă parte, ~ *itinere* QUINT. (*in itinere* PL.) a rătăci drumul; (*fig.*) *quae* (*signa*) *intuentes deerrare non possumus* QUINT. privind la aceste steaguri nu putem greşi, ~ *a vero* LUCR. a se depărta de adevăr, ~ *significatione* QUINT. a se depărta de înţelesul obişnuit, *sors deerrabat ad parum idoneos* TAC. sorţul cădea asupra celor prea puţin potriviţi.
dēfaecābilis (*2*) *adj.* care se poate uşor curăţa SID.
dēfaecātiō, *ōnis f.* curăţire, purificare TERT.
dēfaecātus (*3*) *adj.* curăţat de murdărie, spălat, purificat AMBR., AUG.
dēfaecō (*1*) *vt.* a limpezi, a curăţa: ~ *vinum* COL. a limpezi vinul (îndepărtînd drojdia), ~ *aerem* VEG. a curăţi aerul; (*fig.*) *quicquid incerti mihi in animo fuit nunc defaecatum est* PL. tot ce-mi era neclar în minte acum s-a lămurit, *defaecato animo* PL. cu sufletul înseninat.
defaen... *v.* **defen...**
dēfāmātus (*3*) *adj.* hulit GELL.
dēfāmis (*2*) *adj.* infam, ticălos APUL.
dēfānātus (*3*) *adj.* profanat, pîngărit ARN.
dēfarīnātus (*3*) *adj.* făcut făină TERT.
dēfatīgātiō, *ōnis f.* oboseală, sleire a forţelor: ~ *equorum* CAES. oboseala cailor, ~ *miseriarum* CIC. sleire de pe urma nenorocirilor.
dēfatīgō (*1*) *vt.* a obosi, a slei de forţe: *exercitum cotidianis itineribus* CAES. a obosi armata prin marşuri zilnice, *milites defatigati spatio pugnae* CAES. soldaţii sleiţi din cauza duratei luptei, *defatigatis integri succedunt* CAES. celor sleiţi le iau locul alţii, cu forţe proaspete, *ne defatigemus lectores* NEP. ca să nu-i obosim pe cititori, *nunquam conquiescam neque defatigabor ante quam…* CIC. nu mă voi linişti şi nu mă voi lăsa pînă ce nu… *non despero, nec defatigabor permanere* CIC. nu desper şi nu voi înceta să stăruiesc.
dēfatiscor *v.* **defetiscor**
dēfēcābilis, dēfēcō *v.* **defaecabilis, defaeco**
dēfectibilis (*2*) *adj.* care-şi poate pierde puterile AUG.
dēfectiō, *ōnis f.* **1** trecere de partea duşmanului, dezertare: ~ *ab Romanis ad Hannibalem* LIV. părăsirea romanilor şi trecerea de partea lui Hannibal; (*fig.*) *intemperantia, quae est a recta ratione* ~ CIC. necumpătarea, care este o dezertare de la dreapta judecată; **2** pierdere a forţelor, slăbire, dispariţie: ~ *virium* CIC. slăbirea puterilor, ~ *animae* SEN. leşin, (*abs.*) ~ *manifesta* TAC. o sleire vizibilă a forţelor, ~ *rerum* SEN. risipirea averii; **3** eclipsă: *defectiones solis et lunae* CIC. eclipsele de Soare şi de Lună; **4** (*gram.*) elipsă GELL.
dēfectīvus (*3*) *adj.* **1** imperfect, defectuos TERT.; **2** intermitent (*despre febră*) C. AUR.; **3** (*gram.*) defectiv C. AUR.
dēfector, *ōris m.* dezertor, trădător: *parata in defectores ultione* TAC. pregătindu-se pedepsirea trădătorilor, ~ *patris sui* TAC. trădător al tatălui său.
dēfectrix, *īcis adj. f.* incompletă, defectuoasă TERT.
dēfectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **deficio** // **adj.** slăbit, sleit: *defectissimus annis* COL. foarte slăbit de vîrstă.
dēfectus[2], *ūs m.* **1** pierdere, încetare, stingere, scădere: ~ *lactis* PLIN. pierderea laptelui, ~ *aquarum* LIV. scăderea apelor, ~ *animi* PLIN. sfîrşeală, leşin, ~ *vocis* AUR. VICT. stingerea vocii, ~ *solis* LUCR. eclipsă de Soare; **2** revoltă: *magno animo defectum eorum tulit* CURT. a suportat cu curaj revolta lor.
dēfendō, *ere, fendī, fensum vt.* **1** a respinge (apărînd), a opri, a îndepărta: *defende hostes!* ENN. respinge-i pe duşmani!, ~ *vim illatam vi* CIC. a respinge un act de violenţă prin violenţă, ~ *iniuriam* CIC. a respinge o nedreptate, ~ *pericula civium* CIC. a-i pune pe cetăţeni la adăpost de primejdii, ~ *crimen* CIC. a respinge un cap de acuzare, ~ *bellum* CAES. a duce război defensiv, *ignis a tectis defenditur aegre* OV. cu greu este împiedicat focul să nu se întindă la acoperiş, *toga quae* ~ *frigus queat* HOR. o togă care să te poată apăra de frig, ~ *nimios solis ardores* CIC. a apăra contra căldurii prea mari a soarelui; (*poet.*) ~ *aestatem capellis* (= *dat.*) HOR. a pune la adăpost caprele de arşiţă, (*abs.*) *nec quisquam* ~ *audebat* TAC. nimeni nu îndrăznea să-l stăvilească (focul); **2** a apăra: ~ *sua moenia portusque* CIC. a apăra zidurile lor şi porturile, *se* ~ *armis* CIC. a se apăra cu armele, ~ *aliquem apud praetores* CIC. a apăra pe cineva în faţa pretorilor, ~ *causam* CIC. a pleda o cauză, ~ *aliquem de ambitu* CIC. a apăra pe cineva acuzat de corupţie electorală, ~ *Italiam a vastatione* CIC. a apăra Italia de devastare, *se* ~ *a multitudine gladio* SALL. a se apăra de mulţime cu sabia, ~ *myrtos a frigore* VERG. a apăra mirţii de ger; (*abs.*) *cum iam nemo defenderat* CAES. fiindcă nimeni nu stătea în apărare; **3** a susţine (în apărare), a spune justificîndu-se: ~ *sententiam* CIC. a-şi susţine părerea, *Carneades nullam umquam rem defendit quam non probarit* CIC. Carneade n-a susţinut niciodată un lucru pe care să nu-l fi dovedit, *hoc iure factum esse defendit* CIC. susţine că aceasta s-a făcut după lege, *provideo quid sit defensurus* CIC. prevăd ce are să spună în apărare, *non est facile defendere cur non cadant in sapientem* CIC. nu este uşor să spui pentru ce nu se întîlnesc la înţelept; **4** a susţine (un rol, un rang): ~ *vicem rhetoris* HOR. a juca rol de retor, ~ *actoris partes* HOR. a susţine rolul unui actor, *semper alterum in acie cornu defenderat* CURT. totdeauna în lupte comandase cealaltă aripă; **5** (*jur.*) a cere, a urmări în justiţie: ~ *hereditatem ex testamento sibi* DIG. a revendica moştenirea în folosul lui conform

cu testamentul, ~ *mortem propinquorum* MACR. a-i urmări în justiţie pe ucigaşii rudelor lui; [inf. pas. şi *defendier*].

dēfēnerō (*I*) *vt.* a copleşi cu datorii: *plurimis creditoribus defeneratus* CIC. plin de datorii la foarte mulţi creditori.

dēfensa, *ae f.* ocrotire, sprijin TERT.

dēfensābilis (*2*) *adj.* care poate fi apărat AMBR.

dēfensāculum, *ī n.* adăpost, mijloc de apărare AUG.

dēfensātor, *ōris m.* apărător HIER.

dēfensātrix, *īcis f.* apărătoare AMBR.

dēfensiō, *ōnis f.* **a.** (*mil.*) apărare: ~ *urbis* CAES. apărarea oraşului; **b.** apărare (de o învinuire): ~ *miserorum* CIC. apărarea unor nefericiţi, ~ *criminis* CIC. apărarea contra unei acuzaţii, *nullam defensionem dare* SUET. a nu da nici un mijloc de apărare, *defensionem alicuius suscipere* CIC. a lua apărarea cuiva; **c.** discurs de apărare: *legere defensionem Demosthenis* PLIN. a citi discursul de apărare al lui Demosthene; **d.** (*tard.*) urmărirea în justiţie a unei crime: ~ *mortis* DIG. urmărirea în justiţie a omorului.

dēfensitō, *āre, āvi vt.* a apăra deseori CIC.

dēfensō (*I*) *vt.* **1** a respinge cu putere STAT.; **2** a apăra (continuu): ~ *humeros* OV. a apăra umerii; *dum te poteris ~ iniuriā* PL. cît timp te vei putea apăra de nedreptăţi, *defensantes* TAC. apărătorii.

dēfensor, *ōris m.* **1** cel care împiedică, cel care respinge: *defensores necis* CIC. cei care împiedică uciderea; **2** apărător: *defensores mei* CIC. apărătorii mei, ~ *iuris et libertatis* CIC. apărătorul legii şi libertăţii, *murus defensoribus nudatus* CAES. zid golit de apărători; **3** (*oc.*) mijloace de apărare: *his defensoribus* (*pontis*) CAES. prin aceste mijloace de apărare a podului (pilonii).

dēfensōrius (*3*) *adj.* de apărare TERT.

dēfensātrix, *īcis f.* apărătoare CIC.

dēferbuī *pf. v.* **defervesco**

dēferō, *ferre, tuli, latum vt.* **I 1** a duce (*dintr-un loc mai înalt într-altul mai jos*): ~ *ex Helicone coronam* LUCR. a aduce o cunună de pe Helicon, *fulmen detulit in terram mortalibus ignem primitus* LUCR. fulgerul a adus mai întîi muritorilor focul pe pămînt, *ferrum elatum deferebat in pectus* TAC. ridicînd pumnalul, îl înfigea în piept, ~ *aciem in campos* LIV. a muta frontul la şes, ~ *natos primum ad flumina* VERG. a-i scufunda pe nou-născuţi în apă, *dolia quae amnis defert* LIV. butoaie pe care le duce la vale apa, *flumina quae in mare deferuntur* PLIN. IUN. fluvii care îşi duc apele în mare, *Rhodanus segnem deferens Ararim* PLIN. Rhodanus ducînd cu sine leneşul rîu Arar, *in praeceps deferri* LIV. a se prăvăli în prăpastie, *speculā de montis in undas deferar* VERG. mă voi arunca din înălţimea muntelui în valuri; **2** a duce (*fără voie, în altă direcţie*): *duae naves paulo infra delatae sunt* CAES. două nave au fost duse de valuri puţin mai jos, *longius delatus aestu* CAES. dus mai departe de maree, *miratur quis deus in suam regionem detulerit* PETR. se miră ce zeu i-a dus în ţinutul lui, *iumenta errore delata in quadem valle constiterunt* CURT. vitele duse pe un drum greşit s-au oprit într-o vale; **3** a aduce, a purta (*dintr-un loc în altul*): ~ *epistulam ad aliquem* (*alicui*) CIC. a aduce o scrisoare cuiva, ~ *aurum ex delubris Praeneste* PLIN. a aduce aurul din temple la Praeneste, ~ *omnia ornamenta in aerarium* LIV. a aduce toate bijuteriile la tezaurul public, ~ *decreta patrum ad aerarium* TAC. a depune toate deciziile senatorilor la tezaur; **4** (*rar*) a duce la tîrg, a pune în vînzare, a vinde: ~ *pallium* PETR. a-şi vinde mantaua, *videamus quanti deferatur* SEN. să vedem cu cît se vinde. **II** (*fig.*) **1** a acorda, a conferi: *si quid petet, ultro defer* HOR. dacă va urmări ceva, acordă-i tu mai întîi, ~ *pacem hostibus* LIV. a acorda pace duşmanilor, ~ *honores* NEP. a acorda onoruri, *ad eum defertur imperium* CAES. comanda supremă i se acordă lui, ~ *alicui consulatum* VAL. MAX. a acorda cuiva consulatul, ~ *primas ad aliquem* CIC. a acorda primul rol cuiva; **2 a.** a aduce la cunoştinţă, a raporta, a supune discuţiei: ~ *nostra consilia ad adversarios* CIC. a raporta planurile noastre adversarilor, *te esse sollicitum multi ad nos deferunt* CIC. mulţi îmi raportează că eşti îngrijorat, ~ *rem ad populum* CIC. a aduce chestiunea în dezbatere publică; **b.** (*jur.*) *nomen deferre alicuius* (subînţ. *ad praetorem*) a aduce persoana cuiva în faţa judecăţii, a deferi justiţiei, a acuza: ~ *nomen amici mei de ambitu* CIC. a-l acuza pe prietenul meu de corupţie electorală, *nomina filiorum de parricidio delata sunt* CIC. fiii au fost acuzaţi de paricid, *huic Sopatro inimici ad Verrem eiusdem rei nomen detulerunt* CIC. duşmanii acestui Sopater l-au acuzat faţă de Verres de aceeaşi crimă, *illi nonnihil tamen in deferendo nomina secuti* CIC. aceia continuînd totuşi cu acuzarea: ~ *aliquem* (subînţ. *ad praetorem*) a acuza, a denunţa: *reos eiusdem criminis detulerunt* QUINT. i-au denunţat ca vinovaţi de aceeaşi crimă, (*cu genit.*) *adulterii delatus est* TAC. a fost acuzat de adulter, *Albucilla defertur impietatis in principem* TAC. Albucilla este acuzată de impietate faţă de împărat, (*cu inf.*) *Drusus defertur moliri res novas* TAC. Drusus este acuzat că pune la cale o revoluţie; **c.** a declara, a înscrie (*persoane sau bunuri*): *in beneficiis ad aerarium delatus est* CIC. a fost înscris pentru gratificaţii la tezaurul public, ~ *vestes, currus in censum* LIV. a declara la impunere hainele şi carele, *quia natio Clitorum nostrum in modum ~ census adigebatur* TAC. fiindcă naţia cliţilor era constrînsă să facă declaraţii de avere ca şi noi.

dēfervēfaciō, *ere, fēci, factum vt.* a face să fiarbă bine, a coace bine: ~ *radicem in vino* PLIN. a fierbe bine rădăcina în vin.

dēferveō, *ēre vi.* a înceta să fiarbă, a se răci PLIN.

dēfervescō, *ere, ferbui* (*fervī*) *vi.* **1** a înceta să fiarbă: *deferbuit mustum* COL. mustul a încetat să fiarbă; **2** (*fig.*) a se potoli: *dum defervescat ira* CIC. pînă să se potolească mînia, *deferverat oratio* CIC. vorbirea se aşezase.

dēfessus (*3*) *p. pf. v.* **defetiscor** // **adj.** obosit CIC. ş.a.

dēfetig... *v.* **defatig...**

dēfetiscentia, *ae f.* oboseală TERT.

dēfetiscor (**dēfatiscor**), *fetisci, fessus sum vi.* (*frecv. la p. pf.*) a obosi: *neque defetiscar experiri* TER. nu voi

înceta să încerce, *defessus labore* CAES. obosit de muncă, *defessa iubendo est* OV. a obosit dînd ordine.
dēficienter *adv.* în chip eliptic HIER.
dēficientia, *ae f.* slăbire, sleire P. NOL.
dēficiō, *ere, fēcī, fectum vi.* și *vt.* **1** a se despărți: ~ *ab amicitia populi Romani* CAES. a renunța la prietenia cu poporul roman, *a senatu, a republica defecerant* CIC. nu mai voiseră să știe de senat, de republică, *numquam isti populi a nobis deficient* LIV. niciodată aceste popoare nu se vor despărți de noi, *qui primus a patribus ad plebem defecisset* LIV. care cel dintîi s-a despărțit de patricieni, trecînd de partea plebei, *defecere ad Poenos hi populi* LIV. aceste popoare au trecut de partea punilor; (*fig.*) *si a virtute defeceris* CIC. dacă nu vei mai vrea să știi de virtute; **2** a fi lipsă, a lipsi: *vires, tela nostris deficiunt* CAES. forțele, săgețile le lipsesc alor noștri, *non materia, non frumentum* ~ *poterat* CAES. nu putea lipsi lemnul, nici grîul, *nec vero levitatis Atheniensium exempla deficiunt* CIC. exemple de ușurătate a atenienilor nu lipsesc, *vereor ne mihi vox viresque deficierent* CIC. mă tem să n-am de-ajuns glas și puteri; **3** a slăbi, a se sfîrși, a nu mai avea puteri: *membra* ~ *coeperunt* CURT. membrele au început să-i slăbească, *me tenuit moriens deficiente manu* OV. m-a ținut murind cu o mînă fără putere, *antequam ultimus spiritus deficeret* CURT. înainte de a înceta ultima suflare, *deficiente cotidie regis maiestate* IUST. slăbind zilnic autoritatea regelui, *sol* (*luna*) *deficit* OV. soarele (luna) apune, *deficit ignis* VERG. focul se stinge, *in hac voce deficit* SUET. spunînd aceste cuvinte, a murit, *multi Gallicis bellis defecerant* CAES. mulți pieriseră în războaiele gallice; **4 a.** a părăsi: *prudentia numquam oratorem deficit* CIC. înțelepciunea nu-l părăsește niciodată pe orator, *ea me solatia deficiunt* CIC. nu mai am aceste mîngîieri, *vox eum deficit in illo loco* CIC. în acel moment n-a mai avut glas; **b.** (*pas.*) a fi părăsit de…, a nu mai avea: *defici pecuniā* SEN. a nu avea bani, *mulier consilio et ratione deficitur* CIC. această femeie este lipsită de chibzuință și de judecată, *aqua ciboque defecti* QUINT. lipsiți de apă și de mîncare // **defectus** *p. pf.* (*3*) **a.** părăsit, lipsit de…: *sanguine defecti artus* OV. membrele lipsite de sînge, *defectus pilis* PHAEDR. lipsit de păr (chel): **b.** slăbit, sleit: *defectus annis* PHAEDR. slăbit de bătrînețe, *non usque adeo defectum* (*esse*) *Germanicum* TAC. (că) Germanicus nu este pînă într-atît de slăbit, *defectus amor* OV. iubire care s-a stins.
dēfīgō, *ere, fixī, fixum* **1** a înfige: *asseres in terra defigebantur* CAES. parii erau înfipți în pămînt, ~ *terrā* (*terrae = dat.*) a înfige în pămînt; (*fig.*) *te defigam in terram colapheis* PL. te voi băga în pumni în pămînt; **2** (*fig.*) a fixa: ~ *oculos in vultu regis* CURT. a fixa privirile pe fața regelui, ~ *oculos in terram* QUINT. a pironi ochii în pămînt, *in eo mentem defigit* CIC. își fixează mintea asupra acestui lucru, ~ *omnes suas curas in reipublicae salute* CIC. a-și îndrepta toate gîndurile numai spre salvarea statului, *his locis in mente defixis* CIC. aceste locuri întipărindu-se în mintea noastră; **3** a fixa locului, a opri pe loc (*de groază, mirare etc.*): *defixerat pavor Gallos* LIV. frica îi înlemnise pe galli, *ob metum defixus* TAC. încremenit de frică; **4** (*spec. despre hotărîrea augurilor*) a stabili definitiv, a declara: *quaeque augur… nefasta, vitiosa defixerit irrita sunto* CIC. ceea ce augurul… va fi hotărît că este funest sau viciat să fie socotit nul; **5** (*termen în acțiuni de magie*) a face blesteme (*împungînd cu un ac chipul sau numele cuiva întipărit în ceară*) ~ *caput alicuius dira imprecatione* SEN. a afurisi pe cineva printr-un blestem groaznic, ~ *nomina cerā* OV. a afurisi numele cuiva străpungîndu-l pe o (bucată de) ceară.
dēfigurātus (*3*) *adj.* (*gram.*) derivat PRISC.
dēfindō, *ere vt.* a crăpa ENN.
dēfingō, *ere, finxī, finctum vt.* a fasona, a modela CAT., HOR.
dēfīnio (*IV*) *vt.* **1** a mărgini: *eius fundi extremam partem oleae derecto ordine definiunt* CIC. niște măslini mărginesc în linie dreaptă capătul acestei proprietăți; **2** (*fig.*) a defini, a preciza: *nec uno modo definitur res eadem* QUINT. același lucru nu se definește într-un singur fel, *probe definitur a stoicis fortitudo, cum dicunt…* CIC. se definește bine de stoici curajul, cînd zic… *unum hoc definio: tantam esse necessitatem virtutis, ut…* CIC. un singur lucru precizez: că necesitatea virtuții este atît de mare, încît…; **3** a fixa, a stabili: *suus cuique locus erat definitus* CAES. fiecăruia îi era fixat locul lui, *adeundi tempus definiunt* CAES. fixează momentul atacului, *tibi quid facias definit* CIC. îți fixează ce să faci; **4** a limita, a restrînge: *altera sententia definit amicitiam paribus officiis* CIC. cealaltă părere limitează prietenia la o reciprocitate de îndatoriri; **5** a termina: *ut orationem concludam atque definiam* CIC. ca să închei discursul și să termin, *saepissime extrema definiunt* CIC. de foarte multe ori încheie frazele la fel, *similiter definita* CIC. cuvinte care se termină la fel.
dēfīnītē *adv.* cu precizie; în mod particular: *vel separatim vel* ~ *dicere solemus* CIC. vorbim de obicei sau în mod general (fără o anume determinare), sau în mod particular (concret).
dēfīnītiō, *ōnis f.* **1** determinare, indicare: *hominum et temporum definitione sublata* fără indicarea persoanelor și a timpului; **2** definiție: *verborum definitiones* CIC. definițiile cuvintelor.
dēfīnītīvē *adv.* cu precizie TERT. ș.a.
dēfīnītīvus (*3*) *adj.* **1** limitat, precis TERT.; **2** de definiție, privitor la definiție CIC.; **3** decisiv COD. IUST.
dēfīnītor, *ōris m.* **1** cel care prescrie TERT.; **2** cel care definește AUG.
dēfīnītus (*3*) *p. pf. v.* **definio** // **adj.** precis, definit.
dēfinxī *pf. v.* **defingo**
dēfit, *fieri* (*pas. al vb.* **deficio**, *folosit la pers. III sg. și inf.*) **1** a înceta, a dispărea: *animus per oculos meos mi defit* PL. mintea îmi dispare prin ceea ce-mi văd ochii; **2** a lipsi: *neque defiat, neque supersit* PL. nici să nu ne lipsească, nici să prisosească, *lac mihi non aestate novum, non frigore defit* VERG. nu-mi lipsește laptele proaspăt nici vara, nici iarna, *numquamne causa defiet cur victi pacto non stetis?* LIV. oare niciodată nu vă va lipsi un pretext ca, învinși, să nu respectați tratatele?

dēfixī *pf. v.* **defigo**
dēfixus (*3*) *p. pf. v.* **defigo**
dēflāgrātiō, *ōnis f.* ardere completă, nimicire prin foc CIC.
dēflagrō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a arde complet, a pieri în flăcări: *domus deflagravit* CIC. casa a ars pînă la temelie, *Phaeton ictu fulminis deflagravit* CIC. Phaeton a pierit în flăcări trăsnit de fulger; (*fig.*) *ruere ac ~ omnia passuri estis?* LIV. veţi suferi ca totul să se prăvălească şi să piară?; (*rar vt.*) *fana flammā deflagrata* CIC. sanctuare arse în flăcări; (*fig.*) *in cinere deflagrati imperii* CIC. în cenuşa unui imperiu ruinat; **2** a se stinge, a se potoli: *~ iras vestras posse?* LIV. (că) mîniile voastre se pot potoli?, *deflagrante paulatim seditione* TAC. răzvrătirea potolindu-se puţin cîte puţin.
dēflammō, *āre vt.* a stinge APUL.
dēflectō, *ere, flexī, flexum* **1** *vt.* a apleca în jos, a îndoi: *~ ramum olivae* COL. a apleca o ramură de măslin; **2** *vt.* a abate, a schimba (*în altă direcţie*), a întoarce: *~ amnes in alium cursum* CIC. a devia rîurile, *deflexit tela alma Venus* VERG. dalba Venus a abătut săgeţile, *~ novam viam* LIV. a lua alt drum: (*fig.*) *principes pravitas de via deflexit* CIC. stricăciunea a abătut din drumul cel drept conducătorii, *nusquam ab aliquo ~ oculos* LIV. a nu-şi lua ochii de la cineva, *~ sententiam* CIC. a-şi schimba părerea, *rem in suam utilitatem ~* QUINT. a întoarce un lucru în folosul său, *~ virtutes in vitia* SUET. a preschimba virtuţiile în vicii; **3** *vi.* a se abate: *~ viā* TAC. a se abate din drum, *~ in Tuscos* PLIN. IUN. a se abate prin Toscana; (*fig.*) *~ de recta regione* CIC. a se depărta de drumul cel drept, *oratio redeat illuc unde deflexit* CIC. dar să revin la locul de unde m-am depărtat de subiect.
dēfleō, *ēre, flēvī, flētum vt.* **1** a plînge, a boci pe cineva; (*cu subst. abstr.*) a deplînge: *~ regem ingenti gemitu* CURT. a-l plînge pe rege cu mari gemete, *~ aliena mala* QUINT. a deplînge nenorocirile altora, (*oc.*) *in amici sinu ~* PLIN. IUN. a-şi vărsa durerea la sînul prietenului, *sorores deflebant oculos* APUL. surorile îşi stricau ochii plîngînd; (*vi.*) *in scopuli ~ vertice* APUL. a (se) boci în vîrful unei stînci; **2** a spune, a povesti, a expune plîngînd: *haec ubi deflevit* VERG. după ce a spus acestea plîngînd.
dēflexiō, *ōnis f.* abatere MACR.
dēflexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **deflecto**
dēflexus[2], *ūs m.* îndepărtare (de ceva), abatere VAL. MAX.
dēflō (*I*) *vt.* a îndepărta (suflînd); a curăţa (suflînd) VARR., PLIN.
dēfloccō, *āre, ātum vt.* a jumuli de păr PL.
dēflōrātiō, *ōnis f.* **1** culegere a florii (a tot ce e mai frumos) TERT.; **2** deflorare TERT., AMBR.
dēflōreō, *ēre* şi **dēflōrescō**, *ere, florui vi.* a se veşteji: *cum papaver deflorescit* PLIN. cînd macul începe să se veştejească; (*fig.*) *non talis quam tu eum deflorescentem cognovisti* CIC. nu aşa cum l-ai cunoscut tu cînd începuse să-şi piardă strălucirea.
dēflōrō (*I*) *vt.* a lua floarea; (*fig.*) **a.** a culege pasajele cele mai frumoase dintr-un autor; **b.** a deflora; **c.** a întuneca DRAC., CASSIOD., AMBR.
dēfluō, *ere, flūxī vi.* **1** a curge la vale: *defluit saxis humor* HOR. apa curge la vale de pe stînci, *sudor a fronte defluens* CIC. sudoarea curgîndu-i de pe frunte, *amnis ex montibus defluens* PLIN. rîu care izvorăşte din munţi, *amnes in oceanum defluunt* PLIN. rîurile se varsă în ocean; (*oc.*) a pluti la vale: *~ cum paucis navigiis secundo amni* LIV. a pluti cu cîteva vase în cursul rîului, *quoties Ostiam Tiberi deflueret* SUET. ori de cîte ori plutea la vale pe Tibru spre Ostia; **2** (*fig.*) **a.** a cădea în jos, a aluneca: *defluebant coronae* CIC. cununile îi cădeau pe nesimţite, *pedes vestis defluxit ad imos* VERG. haina îi cădea pînă la picioare, *toga defluit* HOR. toga îi atîrnă în jos, *tota cohors ad terram defluxit equis* VERG. cohorta întreagă a descălecat de pe cai, *moribundus Romanus ad terram defluxit* LIV. romanul murind a căzut la pămînt; **b.** (*oc.*) a proveni, a decurge: *a quibus duplex Octaviorum familia defluxit* SUET. din care au provenit două familii de Octavii, *unde haec in terras nisi a superis ~ potuerunt?* CIC. de unde ar fi putut ajunge pe pămînt acestea dacă nu de la zei?; **3** a se abate, a se depărta: *ab eo defluebant* QUINT. se depărtau de el, *ab amicitiis perfectorum hominum ad leves amicitias defluxit oratio* CIC. de la prieteniile dintre oamenii desăvîrşiţi, discuţia a alunecat la prieteniile neserioase; **4** a se scurge, a se trece, a dispărea: *rusticus exspectat, dum defluat amnis* HOR. ţăranul aşteaptă pînă să se scurgă rîul, *defluxere comae* OV. i-a căzut părul, *defluxit numerus Saturninus* CIC. versul saturnin a dispărut, *ubi salutatio defluxit, me involvo in litteris* CIC. după ce s-au scurs şirurile de vizitatori, mă îngrop în cărţi.
dēfluus (*3*) *adj.* care curge, care se lasă în jos: *~ splendor ab alto* STAT. lumină care se varsă din cer, *defluum guttatim vasculum* APUL. clepsidră de apă.
dēfluvium, *iī n.* **1** scurgere PLIN.; **2** cădere: *~ capitis* (*capillorum*) PLIN. cădere a părului.
dēfluxiō, *ōnis f.* **1** scurgere, pierdere: (*med.*) *~ ventris* CAEL. diaree; **2** (*astr.*) declinaţie FIRM.
dēfluxus, *abl. ū, m.* scurgere (în jos) APUL.
dēfodiō, *ere, fōdi, fossum vt.* **1** (*rar*) a săpa în pămînt: *~ scobem* a săpa o groapă, *in deffossis specubus* VERG. în văgăuni săpate în pămînt; **2** a îngropa: *~ virgulta in terram* LUCR. a îngropa mlădiţele în pămînt, *~ aurum* CIC. a îngropa ascunzînd aurul, *vestalis ob incestum viva deffossa est* LIV. vestala a fost îngropată de vie pentru incest; (*fig.*) *se defodit* SEN. s-a închis în ea.
dēfoen... *v.* **defen...**
dēfore *inf. viit.* de la **desum**
dēforis *adv.* de afară VULG.
dēformātiō[1], *ōnis f.* desenare, reprezentare, redare VITR.
dēformātiō[2], *ōnis f.* deformare, aterare: (*fig.*) degradare CIC., LIV.
dēformis (*2*) *adj.* **1** urît, respingător; (*frecv. fig.*) urît, ruşinos, scandalos, degradant: *ora cicatricibus deformia* CURT. faţa urîţită de cicatrice, *deformissima femina* GELL. femeie foarte urîtă; (*fig.*) *spectacu-*

lum deforme LIV. spectacol ruşinos, *deformia convicia* QUINT. ocări scandaloase, *oratio* ~ QUINT. cuvîntare degradantă pentru el; 2 inform, inconsistent: *deformes animae* OV. suflete inconsistente.

dēformitās, *ātis f.* 1 diformitate, urîţenie: ~ *corporis* CIC. urîţenie fizică, ~ *animi* CIC. urîţenie sufletească, ~ *aedificiorum* SUET. urîţenia clădirilor; 2 (*fig.*) ruşine, infamie, dezonoare: ~ *illius fugae* CIC. ruşinea acelei fugi.

dēformiter *adv.* urît, ruşinos, nedemn: ~ *sonat* QUINT. sună urît, ~ *vivo* SUET. trăiesc ruşinos.

dēformō[1] (*I*) *vt.* 1 a da o formă, a forma, a fasona: *cum areas deformabis* CAT. cînd vei forma ariile, ~ *marmora prima manu* QUINT. a fasona marmura schiţînd o formă; 2 a desena, a reprezenta: ~ *operis speciem* VITR. a desena planul unei clădiri, *tragicae* (*scenae*) *deformantur columnis* VITR. scenele tragice sînt reprezentate cu desene de columne, *ille quem supra deformavi* CIC. cel pe care l-am descris mai sus.

dēformō[2] (*I*) *vt.* 1 a desfigura, a urîţi: *faciem deformavit aetas* VITR. vîrsta i-a urîţit faţa, *parietes nudos ac deformatos reliquit* CIC. a lăsat pereţii goi şi lipsiţi de tot ce-i înfrumuseţau, ~ *canitiem pulvere* VERG. a mînji perii lui albi în praf; 2 (*fig.*) a dezonora, a înjosi, a pîngări: *quae accusatores deformandi huius causa dixerunt* CIC. ceea ce acuzatorii au spus spre a-l dezonora pe acest om, ~ *domum* VERG. a pîngări familia, ~ *multa bona uno vitio* LIV. a înjosi multe calităţi printr-un singur viciu.

dēfossus[1] (*3*) *p. pf. v.* **defodio**

dēfossus[2], *ūs m.* săpătură PLIN.

dēfractus *p. pf. v.* **defringo**

dēfraudātiō, *ōnis f.* lipsă, privaţiune TERT.

dēfraudātor, *ōris m.* cel care nedreptăţeşte GAI.

dēfraudātrix, *īcis f.* cea care privează, cea care lipseşte (pe cineva de ceva) TERT.

dēfraudō (dēfrūdō) (*I*) *vt.* 1 a priva, a lua înşelînd, a lipsi (pe cineva de ceva), a frustra: *nisi quid uxorem defrudaveris* PL. afară doar dacă ai fi furat ceva soţiei tale, *defrudavit me drachumā* PL. mi-a furat o drahmă, ~ *aliquem fructu victoriae suae* LIV. a lipsi pe cineva de răsplata victoriei sale, *nihil sibi* ~ PETR. a nu se lipsi de nimic; 2 a înşela: *ne brevitas defraudasse aures videatur* CIC. ca scurtimea (discursului tău) să nu pară că i-a frustrat pe cei care doreau să te asculte.

dēfrēgī *pf. v.* **defringo**

dēfremō, *ere, mui vi.* a înceta să mai vuiască; (*fig.*) a se potoli PLIN.

dēfrēnātus (*3*) *adj.* neînfrînat, dezlănţuit OV.

dēfricātē *adv.* înţepător, satiric NAEV.

dēfricātiō, *ōnis f.* frecare, fricţie C. AUR.

dēfricō, *āre, fricui, frictum* (*fricātum*) *vt.* a freca (înlăturînd), a curăţa (frecînd): ~ *lichenes pumice* PLIN. a înlătura bătăturile cu piatră ponce, ~ *dolia* COL. a freca butiile curăţindu-le, ~ *dentem* CATUL. a curăţa dinţii, ~ *corpora pecudum* COL. a ţesăla boii, ~ *pupulas diu* OV. a se freca mult timp la ochi, *defricari* RH. HER. a se fricţiona; (*fig.*) *urbem sale multo defricuit* HOR. a fricţionat Roma cu multă sare (i-a tras un perdaf bun).

dēfrictum, *ī n. v.* **defrutum**

dēfrīgesco, *ere, frixī vi.* a se răci COL.

dēfringō, *ere, frēgī, fractum vt.* a smulge (rupînd), a rupe (frîngînd): ~ *ramum arboris* CIC. a rupe o ramură din copac, *defractis subseliis obesitate* SUET. scaunele rupîndu-se de gras ce era, ~ *crura aut cervices sibi* SUET. a-şi rupe picioarele sau gîtul, (*fig.*) *bonum quod numquam defringitur* SEN. un bun care nu poate niciodată să-ţi fie smuls.

dēfritum, *i n. v.* **defrutum**

dēfrudō *v.* **defraudo**

dēfrūgō, *āre vt.* a lipsi de roade PLIN.

dēfruor, *fruī vi. dep.* a se bucura de... [cu abl.] AMM.

dēfrustō (*I*) *vt.* **a.** a tăia în bucăţi: ~ *tunicam* AMM. a sfîşia tunica în bucăţi, ~ *Mesopotamiam* AMM. a împărţi Mesopotamia; **b.** (*oc.*) a extrage.

dēfrustror, *ārī vt. dep.* a înşela PL.

dēfrutārius (*3*) *adj.* de vin care fierbe, de must // **dēfrutārium,** *iī n.* vas în care fierbe vinul CAT., COL.

dēfrutō, *āre vt.* a face să fiarbă vinul CAT., COL.

dēfrutum, *ī n.* vin dulce (*din must care a fiert bine, reducîndu-se pînă la o treime sau jumătate*) CAT., VERG.

dēfuga, *ae m.* dezertor COD. TH.

dēfugiō, *ere, fūgī* 1 *vt.* a fugi (de ceva), a evita: ~ *proelium* CAES. a evita lupta, ~ *munus illud* CIC. a fugi de acea sarcină; 2 *vi.* a fugi (undeva), a se retrage (fugind): *quo totum sinistrum cornu defugit* LIV. unde s-a retras fugind tot flancul stîng.

dēfulgurō, *āre vt.* a arunca în afară (ca nişte fulgere) AUS.

dēfunctiō, *ōnis f.* încetare; moarte VULG.

dēfunctōriē *adv.* ca să se achite; neglijent; de formă SEN.

dēfunctōrius (*3*) *adj.* 1 care şi-a sfîrşit slujba: *apodixis defunctoria* PETR. certificat de invaliditate; 2 (*oc.*) uşor: *defunctorio stilo* SEN. cu o trăsătură de condei, ~ *ictus* PETR. lovitură uşoară.

dēfunctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **defungor**

dēfunctus[2], *ūs m.* deces TERT.

dēfundō, *ere, fūdi, fūsum vt.* a vărsa (*de sus în jos*), a turna, a răspîndi: *defuso sanguine procubuit* SIL. vărsînd sînge, s-a prăbuşit, ~ *aliquid in nares* VEG. a turna ceva în nas, ~ *oleum in fictilia labra* COL. a turna ulei în vase de pămînt, *fruges Italiae defundit Copia cornu* HOR. Abundenţa revarsă asupra Italiei din cornul ei roade; (*fig.*) *defundis pectore verba* PETR. faci să curgă cuvintele din inimă.

dēfungor, *fungī, functus sum vi.* a încheia cu... (*ceva neplăcut* sau *apăsător*), a termina cu... a se achita de... a îndeplini: ~ *bello* LIV. a încheia cu războiul, *ut omni populari concitatione defungerer* CIC. ca să închei (să fiu la adăpost) cu orice fel de agitaţie demagogică, *defunctus periculis* CIC. scăpat de primejdii, *defungi poenā unius* LIV. a scăpa cu pedepsirea unuia singur, *nec adversus illos mercede defungor* SEN. faţă de aceia nu mă achit prin bani, *defuncti imperio* LIV. îndeplinind porunca, *defunctus honoribus* CIC. după ce a parcurs treptele demnităţilor,

(*abs.*) *defunctus iam sum, nihil est quod dicat mihi* TER. m-am achitat, n-are ce să-mi mai spună, *defunctum placide vivere tempus erat* OV. era timpul ca, după ce am încheiat (cu dragostea), să trăiesc liniştit, *carinae defunctae finem portusque tenebant* VERG. corăbiile care trecuseră cu bine (peste primejdii) se apropiau de capătul drumului şi de port, *honesta morte* ~ CURT. a încheia printr-o moarte frumoasă, *sua morte* ~ SUET. a muri de moarte naturală, ~ *vitā* a muri, (*abs.*) *defunctus* = *mortuus: defuncto Augusto* TAC. murind August, *dicitur prius defunctus esse* QUINT. se zice că a murit mai înainte, *patrem defunctum laudare* SUET. a fost elogiul tatălui său mort // **defunctus**, *ī m.* mortul, defunctul: *defuncti filius* QUINT. fiul mortului.

dēfurō, *ere vi.* 1 a se potoli; 2 a se înfuria, HEGES., HIER.

dēfūsiō, *ōnis f.* vărsare COL.

dēfutūtus (*3*) *adj.* istovit de plăceri amoroase CATUL.

dēgener, *eris adj.* 1 care nu păstrează calităţile moştenite, de neam prost, deosebit (*în rău*), de proastă calitate, de rînd: ~ *proles* LUC. urmaşi degeneraţi, *Artabanus, materna genere Arsacides, cetera degener* TAC. Artabanus, după mamă un Arsacid, în rest însă de neam prost, *Zenobia, dignitate formae non degener* TAC. Zenobia, judecînd după frumuseţea chipului nu o femeie de rînd, (*cu genit.*) *iuvenis patrii non degener oris* OV. un tînăr care nu se deosebeşte de chipul tatălui, *patriae non degener artis* OV. care nu e departe de arta tatălui său, *bilingues erant, a domestico externo sermone degeneres* CURT. erau bilingvi, dezobişnuiţi din cauza limbii străine de limba proprie; 2 nedemn, josnic, laş: *degeneres preces* SEN. rugăminţi nedemne, *degeneres animos timor arguit* VERG. frica vădeşte sufletele laşe.

dēgenerō (*I*) 1 *vi.* a degenera: *Macedones in Syros, Parthos, Aegyptios degenerarunt* LIV. macedonii au degenerat, devenind syrieni, parţi, egipteni, *semina vidi* ~ VERG. am văzut seminţele degenerînd; 2 *vi.* a degenera (depărtîndu-se de…), a se depărta, a decădea, a se arăta nedemn de…: ~ *ad hac virtute maiorum* CIC. a se depărta degenerînd de această virtute a strămoşilor, ~ *a fama vitaque sua* TAC. a dezminţi renumele şi felul obişnuit de viaţă; (*cu dat.*) *degenerant nati patribus* MANIL. fiii nu sînt la înălţimea părinţilor; *nec centuriones in perpetiendis suppliciis degeneravere* TAC. nici centurionii nu s-au arătat mai prejos în îndurarea loviturilor, ~ *ad theatrales artes* TAC. a se degrada pînă la profesia de histrion; 3 *vt.* (*rar*) a face să degenereze, a dezonora, a înjosi: (*Venus*) *carpit corpus et vires animosque degenerat* COL. amorul istoveşte trupul şi face să degenereze forţele fizice şi sufleteşti, *hanc cave degeneres* OV. pe această (demnitate) caută să n-o dezonorezi, ~ *famam* STAT. a-şi înjosi faima // **dēgenerātum** *p. pf. n.* faptul de a fi depravat, depravare.

dēgerō, *ere, gessi vt.* a lua (ducînd): *mea ornamenta ad meretrices degerit* PL. îmi ia bijuteriile şi mi le duce la amantele lui.

dēglabrō, *āre, ātum vt.* a jupui (*scoarţa copacilor*); a depila (*corpul*) LACT.

dēglūbō, *ere, ptum vt.* a descoji, a jupui, a depila VARR., PL.

dēglūtinō, *āre vt.* a dezlipi, a despărţi PLIN.

deglut(t)iō, *īre vt.* a înghiţi; (*fig.*) a suferi FRONT. ş.a.

dēgō, *ere, dēgī vt.* a-şi duce, a-şi trece, a-şi petrece (*viaţa, timpul*); (*abs.*) a trăi: *in foro dego diem* PL. îmi petrec ziua în for, ~ *vitam* LUCR. a-şi duce viaţa, ~ *senectam turpem* HOR. a trăi o bătrîneţe urîtă, ~ *otia* CATUL. a-şi petrece timpul liber, ~ *quod reliquum est vitae* CIC. a-şi duce restul vieţii, *qualibus in tenebris degitur hoc aevi* LUCR. în ce întuneric se scurge viaţa asta; (*abs.*) *certus procul urbe* ~ TAC. hotărît să-şi ducă viaţa departe de Roma, ~ *Ephesi* CURT. a trăi la Efes, *haec animalia quae nobiscum degunt* PLIN. aceste animale care-şi duc viaţa împreună cu noi (domestice): ~ *duellum* LUCR. *4, 968* a duce mai departe lupta.

dēgradātiō, *ōnis f.* degradare AUG.

dēgradō, *āre vt.* a degrada, a lua (cuiva) rangul COD. IUST.

dēgrandinat *vb. impers.* bate grindina OV.

dēgrassor, *āri, ātus sum dep.* 1 *vt.* a cădea, a se prăvăli; 2 *vt.* a se năpusti asupra, a copleşi: *iniuria primos degrassata duces* STAT. insulta i-a copleşit pe cei mai de frunte conducători.

dēgravō, *āre, ātum vt.* 1 a apăsa în jos (din cauza greutăţii): *pauci enatant, quia plures onere degravati perierunt* PHAEDR. puţini scapă înotînd, fiindcă cei mai mulţi au pierit, traşi de povară în adînc, *degravet ulmum vitis* OV. viţa să încovoaie ulmul sub greutatea ei; 2 (*fig.*) a copleşi *quia vulnus* (*eum*) *degravabat* LIV. fiindcă rana îl copleşea.

dēgredior, *gredi, gressus sum vi. dep.* a coborî: ~ *monte* SALL. a coborî de pe munte, ~ *de montibus, ex arce* LIV. a coborî de pe munţi, din cetăţuie, ~ *in vallem* LIV. a coborî în vale; (*despre călăreţi*) ~ *ad pedes* LIV. a coborî de pe cal.

dēgressiō, dēgressor *v.* **digr...**

dēgrūmō, *āre vt.* a alinia; a tăia în linie dreaptă ENN., LUCIL.

dēgrunniō, *īre vi.* a guiţa PHAEDR.

dēgulātor, *ōris m.* mîncău APUL.

dēgulō (*I*) *vt.* [*gula*] a mînca lacom; (*fig.*) a păpa (averea) AFRAN. ş.a.

dēgustātiō, *ōnis f.* degustare ULP.

dēgustō (*I*) *vt.* 1 a gusta puţin, a degusta: ~ *vinum* CAT. a degusta vinul; 2 a atinge uşor; (*lancea*) *summum degustat vulnere corpus* VERG. lancea îi atinge uşor pielea, rănindu-l, *ignes celeri flamma degustant tigna* LUCR. focul cu o flacără iute atinge bîrnele; 3 (*fig.*) a gusta, a încerca, a se atinge superficial: ~ *eandem vitam* CIC. a gusta acelaşi fel de viaţă, *et tu, degustabis imperium* TAC. şi tu vei gusta din plăcerea de a conduce, ~ *litteras primis labris* QUINT. a se înfrupta din literatură cu vîrful buzelor, ~ *aliquid speculae ex eius sermone* CIC. a încerca (a-şi face) o mică speranţă din vorbele lui, *velim istum convivam degustes* CIC. aş vrea să-l încerci (să-l sondezi) pe acest oaspete, ~ *haec prooemio* QUINT. a atinge acestea în exordiu.

dehabeō, *ēre vt.* duce lipsă HIER.

dehauriō, *īre, hausī, haustum vt.* a scoate (luînd); a înghiți CAT., TERT.
dehibeo *v.* **debeo**
dehinc *adv.* **a.** (*loc*) de aici încolo: ~ *Persae habitant* MEL. de aici încolo (mai departe) locuiesc perșii; (*oc.*) ca urmare, de aceea; **b.** (*timp*) de acum (de atunci) înainte, în viitor: *iam dehinc verax erit tibi* PL. de acum înainte, va fi sincer cu tine, *duplex dehinc fama est* SUET. de atunci încolo, există două tradiții; **c.** apoi, după aceea: *Eurum ad se vocat, dehinc talia fatur* VERG. îl cheamă la el pe Eurus, apoi îi vorbește astfel, *dona dehinc imperat* VERG. poruncește apoi daruri; (*în enumerare = deinde*): *primum… dehinc…* SALL. mai întîi…, apoi…
dehīscō, *ere, hivī vi.* a se deschide, a se desface, a se crăpa: *in eo loco dehisse terram* VARR. (se zice) că în acel loc s-a deschis pămîntul, *rimis dehiscit cumba* OV. luntrea crapă, *rosa dehiscit* PLIN. trandafirul îmbobocește, *in dehiscentem intervallis hostium aciem* LIV. *29, 27* în frontul dușmanilor, care avea din loc în loc goluri.
dehonestāmentum, *ī n.* **1** diformitate fizică: ~ *corporis* SALL. desfigurare fizică; **2** (*fig.*) dezonorare, rușine: *cetera dehonestamenta* SEN. celelalte rușini pățite, *amicitiarum dehonestamenta* TAC. prietenii rușinoase.
dehonestātiō, *ōnis f.* dezonorare, înjosire TERT.
dehonestō, *āre vt.* a dezonora, a înjosi: ~ *proavum infami opera* TAC. a-și dezonora străbunicul printr-o meserie josnică, ~ *famam suam* TAC. a-și înjosi gloria.
dehonestus (*3*) *adj.* înjositor, trivial GELL.
dehonōrō (*I*) *vt.* a dezonora, a înjosi SALV., OROS.
dehōriō *v.* **dehauriō**
dehortātiō, *ōnis f.* sfat de a nu face ceva TERT.
dehortātīvus (*3*) *adj.* care dă sfat de a nu face ceva, care te face să renunți PRISC.
dehortātor, *ōris m.* cel care dă sfat să nu… AUG.
dehortor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a îndemna (pe cineva) să nu… *me dehortatur de Iugurtha scribere* SALL. mă îndeamnă să nu scriu despre Iugurta, *multa me dehortantur a vobis* SALL. Iug. *31, 1* multe mă îndeamnă să mă țin departe de voi (să nu mă prezint în fața voastră).
Dēianīra, *ae f.* eroină eoliană (*sora lui Meleagru, soția lui Hercules, căruia îi trimisese în dar haina îmbibată cu sîngele otrăvit al centaurului Nessus și care a devenit astfel cauza morții soțului ei*).
dēiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **1** a arunca (în jos) a azvîrli (în jos), a da jos: ~ *aliquem de ponte* CIC. a arunca pe cineva de pe pod, *se* ~ *in mare* NEV. a se arunca în mare, ~ *securim in caput alicuius* LIV. a da o lovitură de secure în capul cuiva, ~ *ensem in arma hostis* LIV. a da o lovitură de sabie în armele dușmanului: (*despre vînt, ape*) *venti a montibus se deiciunt* LUC. vînturile se năpustesc din munți, *tanta vis aquae se deiecit* PLIN. a căzut de sus atîta cantitate de apă; ~ *togam ab humeris* SUET. a arunca toga de pe umeri; **2 a.** a da jos, a culca la pămînt, a face să cadă: ~ *arbores* LIV. a doborî copacii, ~ *statuas* CIC. a răsturna statui, ~ *muros* LIV. a doborî ziduri, *deiectis antemnis* CAES. vergelele fiind date jos, *crinibus deiectis* TAC. cu părul despletit, ~ *libellos* CIC. a da jos afișele. *compluribus deiectis* CAES. mai mulți inși fiind uciși; **b.** (*med.*) a evacua: ~ *alvum* CAT. a-și ușura stomacul, ~ *alvum superiorem* CAT. a voma; **c.** (*despre ochi ș.a.*) a lăsa în jos, a coborî: ~ *oculos in terram* QUINT. a pune ochii în pămînt, *oculos deiectus* VERG. cu ochii în jos, *deiecto in pectora mento* OV. cu bărbia în piept; **3** (*sens separativ*) a arunca, a alunga: **a.** (*mil.*) a alunga de pe poziție, a pune pe fugă: *nostri deiecti sunt loco* CAES. ai noștri au fost scoși de pe poziție, ~ *praesidium ex saltu* CAES. a alunga postul din defileu, *hostes muro turribusque deiecti* CAES. dușmanii aruncați de pe zid și de pe turnuri; **b.** (*despre nave*) (*pas.*) *deici* a fi aruncat de valuri, a fi abătut din drum: *ut naves ad inferiorem partem insulae deicerentur* CAES. încît corăbiile erau aruncate (de furtună) spre partea de jos a insulei, *Menelaus ad terram Libyam deiectus est* TAC. Menelaus a fost aruncat pe pămîntul libyan; **c.** (*jur.*) a deposeda (*de un drept de posesie*): ~ *de possessione imperii* LIV. a deposeda de un imperiu, *deiecta coniuge tanto* VERG. lipsită de un astfel de soț; **4 a.** a îndepărta: ~ *oculos a republica* CIC. a-și lua ochii de la republică, ~ *mucrones a iugulis vestris* CIC. a îndepărta săbiile de la gîtlejul vostru, ~ *vitia a se ratione* CIC. a alunga departe de sine viciile prin rațiune, *uxore deiecta* TAC. soția fiind îndepărtată; (*fig.*) ~ *aliquem de sententia* CIC. a scoate pe cineva din părerea lui; **b.** (*oc.*) a face să cadă (cineva) la alegeri, a împiedica (de la): ~ *aliquem aedilitate, praeturā* CIC. a împiedica pe cineva să devină edil, pretor: *spe deiecti* CAES. dezamăgiți în speranța lor, *opinione trium legionum deiectus* CAES. descurajat în speranța că ar putea avea trei legiuni.
deicola, *ae m.* adorator al lui Dumnezeu, HIER.
Dēidamīa, *ae f.* fiica regelui din Scyros (*mama lui Pyrrhus din căsătoria cu Achilles*).
dēiectē *adv.* umil TERT.
dēiectiō, *ōnis f.* **1** aruncare la pămînt, răsturnare: ~ *imaginum* NAZ. răsturnarea statuilor; **2** coborîre (a stelelor); **3** evacuare a stomacului, purgație CELS.; **4** alungare de pe o proprietate CIC. **5** degradare; (*fig.*) lașitate.
dēiector, *ōris m.* cel care aruncă ceva ULP.
dēiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **deicio** // **adj. a.** (*despre locuri*) jos; *deiectis locis* CAES. în locuri joase; **b.** (*fig.*) descurajat: *quamvis dolor tardet, haud* ~ VERG. deși durerea îl împiedică, totuși nu e abătut.
dēiectus[2], *ūs m.* **1** prăvălire, doborîre, cădere: ~ *arborum* LIV. doborîre a copacilor, ~ *aquae* SEN. cascadă, ~ *fluminum* SEN. cursul repezit al apelor; **2** aruncare (deasupra) STAT.; **3** pantă abruptă, coborîș; coborîre CAES., PLIN.
dēierātiō, *ōnis f.* jurămînt TERT.
dēierō (*I*) *vt.* a se jura: *deierat se scripsisse* LUCR. se jură că a scris.
dēieror, *ārī vb. dep. v.* **deiero**
deificō, *āre vt.* a zeifica AUG.
deificus (*3*) *adj.* care zeifică TERT.

philippī, *ōrum m. pl.* filipi (*monedă de aur cu efigia regelui Filip*).

Philippī, *ōrum m. pl.* oraş în Macedonia, la graniţa cu Thracia (*unde Octavianus şi Antonius i-au învins pe Brutus şi Cassius*) // **Philippensis** (*2*) şi **Philippēus** (**-īus**) (*3*) *adj.* de la Philippi: *campi Philippei* MANIL. cîmpiile de la Philippi, *Philippense proelium* PLIN. lupta de la Philippi.

Philippopolis, *eos f.* oraş în Thracia.

Philippus, *ī m.* Filip (*rege al Macedoniei*) // **Philippeus** (*3*) *adj.* al lui Filip: ~ *nummus* (*v. şi* **philippī**, *ōrum*) PL. ban de aur cu efigia lui Filip // **Philippicus** (*3*) *adj.* filipic: *Philippicum aurum* PL. aur din minele lui Filip, *Philippicae orationes* CIC. cuvîntările (lui Demosthene) contra lui Filip // **Philippica**, *ae f.* filipică (*discurs al lui Demosthene contra lui Filip, sau al lui Cicero contra lui Antonius*) IUV.

Philistaea, *ae f.* ţinutul filistenilor, Palaestina HIER.

Philistaeus (*3*) *adj.* filistean // **Philistaeī**, *ōrum m. pl.* filisteni VULG.

Philistīnī, *ōrum m. pl.* filisteni VULG.

Philistus, *ī m.* Philistus din Syracusa (*istoric şi general grec din sec. al IV-lea î.e.n.*).

philitia, *ōrum n. pl.* mese publice la spartani CIC.

Phillyridēs *v.* **Philyrides**

Philō (**-ōn**), *ōnis m.* *1*) din Larissa (*filozof grec din şcoala academică, maestru al lui Cicero*); *2*) vestit arhitect atenian (*din vremea lui Demetrios din Phaleron*); *3*) medic (*din Tars*).

philocalia, *ae f.* iubire de frumos, eleganţă căutată, rafinament AUG.

philochares, *is n.* (*bot.*) voronică (*Marrubium peregrinum*) PLIN.

Philoctētēs (**-ta**), *ae m.* vestit arcaş şi tovarăş al lui Hercules (*a moştenit arcul acestuia cu săgeţi otrăvite în sîngele hidrei din Lerna; plecat în războiul troian, a fost muşcat de un şarpe veninos şi lăsat la Lemnos; la zece ani după aceea, a fost adus de Ulises la Troia, unde, cu rana vindecată de Machaon, a luat parte la cucerirea oraşului; l-a omorît pe Paris cu o săgeată a lui Hercules*) // **Philoctetaeus** (*3*) *adj.* al lui Philoctetes CIC.

Philodēmus, *ī m.* Philodemus din Gadara (*filozof epicurean din vremea lui Cicero*).

philograecus (*3*) *adj.* iubitor de ceea ce este grecesc VARR.

Philolāus, *ī m.* Philolaus din Crotona (*filozof pitagorician din sec. V î.e.n.*).

philologia, *ae f.* 1 pasiune pentru cercetări (literare, filozofice, ştiinţifice), studiu pasionat: *ne et opera et oleum philologiae nostrae perierit* CIC. Att. *2, 17* ca să nu se fi cheltuit degeaba şi oboseala, şi veghea cercetărilor mele studioase; 2 filologie, explicare a autorilor: *quae philosophia fuit, facta* ~ *est* SEN. Ep. *108, 24* ceea ce altădată era filozofie a devenit filologie.

philologus (*3*) *adj.* literar: *philologis rebus me delectans* VITR. desfătîndu-mă cu chestiuni literare // **philologus**, *ī m.* învăţat, literat, erudit; (*spec.*) comentator, filolog SEN. Ep. *108, 30*.

Philomēla, *ae f.* 1 Filomela (*fiica regelui atenian Pandion; soră cu Procne, soţia lui Tereus, regele odryşilor, este pîngărită de cumnatul ei, care-i taie limba ca să nu poată destăinui crima; pentru această faptă, surorile se răzbună, după care Filomela este prefăcută de zei în privighetoare, Procne în rîndunică, iar Tereus în pupăză; v.* OV. M. *6, 424–675*); 2 (*ornit.*) privighetoare (*Luscinia*) VERG.

Philomēlium, *iī n.* Filomelium (*oraş în Phrygia*) // **Philomēliensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Filomelium.

Philomētōr, *oris m.* „Cel care-şi iubeşte mama" (*supranume al lui Attalus*) PLIN.

Philon *v.* **Philo**

Philopatōr, *oris m.* „Cel care-şi iubeşte tatăl" (*supranume al regelui Ptolemeu IV al Egiptului*) PLIN.

Philopoemēn, *enis m.* unul dintre şefii ligii aheene LIV.

Philorōmaeus, *ī m.* „Prieten al romanilor" (*titlu dat de romani lui Ariobarzanes, regele Cappadociei*) CIC.

philosarca, *ae m.* şi **philosarx**, *cos m.* care ţine de carne, material (*în privinţa ideilor*) HIER.

philosopha, *ae f.* femeie-filozof CIC.

philosophaster, *trī m.* pretins filozof AUG.

philosophē *adv. v.* **philosophicē**

philosophia, *ae f.* 1 filozofie: *philosophiae studium* CIC. studiul filozofiei; (*pl.*) şcoli filozofice CIC.; 2 temă filozofică: *de philosophia sermonem habere* NEP. a discuta despre o problemă filozofică.

philosophicē *adv.* ca un filozof LACT.

philosophicus (*3*) *adj.* filozofic AMBR.

philosophor, *ārī, ātus sum vi.* a filozofa, a se ocupa cu filozofia: *quid opus est in hoc* ~ *?* CIC. de ce e nevoie să filozofăm atîta cu acest lucru?, *cum minime videbamur, tum maxime philosophabamur* CIC. cînd se credea mai puţin, atunci mă ocupam mai mult cu filozofia; (*impers.*) *iam satis est philosophatum* PL. s-a filozofat destul (ajunge).

philosophūmenos, *on adj.* filozofic SEN. RH.

philosophus[1] (*3*) *adj.* (*rar*) filozofic CIC. Tusc. *5, 121*.

philosophus[2], *ī m.* filozof: *cathedrarii philosophi* SEN. filozofi de catedră.

philostorgus, *ī m.* afectuos cu ai săi FRONT.

philotechnus (*3*) *adj.* privitor la arte, artistic VITR.

philtrum, *ī n.* băutură fermecată de dragoste OV.

philyra (**-lura**), *ae f.* (*bot.*) tei (*Tilia platyphyllos*); bandă subţire de tei, fir de tei; scoarţă de tei *sau* foaie de papirus pentru scris: *displicent nexae philyris coronae* HOR. C. *1, 38, 2* nu-mi plac ghirlandele împletite cu fire de tei.

Philyra, *ae f.* nimfă (*fiica Oceanului, mamă a centaurului Chiron zămislit cu Saturn, prefăcută în tei*) // **Philyrēius** (*3*) *adj.* al Philyrei: ~ *heros* OV. = Chiron // **Philyrides**, *ae m.* fiul Philyrei, Chiron VERG.

phīmus, *ī m.* cornet de zaruri HOR. S. *2, 7, 17*.

Phineus, *ei* (*-eos*) *m.* *1*) rege trac (*care, scoţînd ochii propriilor lui fii, a fost pedepsit de zei cu orbirea*); (*gener.*) *Phineas invites* MART. *9, 25, 10* invită la masă nişte orbi // **Phinēius** (*3*) şi **Phinēus** (*3*) **adj.** al lui Phineus; *2*) frate al lui Cepheus (*petrificat de Perseus*) OV.

Phīnīdes, *ae m.* fiu al lui Phineus.

Phintia[1], *ae f.* oraş în Sicilia // **Phintiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Phintia.

Phintia[2] **(-ās)**, *ae m.* pitagorician (*vestit pentru prietenia lui cu Damon*).
phlebotomia, *ae f.* luare de sînge C. AUR.
phlebotomicē, *ēs v.* **phlebotomia**
phlebotomō, *āre vt.* a lua sînge (cuiva): ~ *admissarios* VERG. a lua sînge armăsarilor.
phlebotomus, *ī m.* lanțetă C.AUR.
Phlegethōn, *ontis m.* rîu cu valuri de foc (*în Infern*) // **Phlegethonteus** (*3*) *adj.* al Phlegethonului // **Phlegethontis**, *idis adj. f.* a(l) Phlegethonului, *Phlegethontide in unda* OV. în valul de foc al Phlegethonului.
phlegma (flegma), *atis n.* flegmă, mucozitate, umoare mucilaginoasă PALL., VEG.
phlegmonē, *ēs f.* flegmon PLIN.
Phlegra, *ae f.* localitate în Macedonia (*unde giganții s-au luptat cu zeii*) PLIN. // **Phlegraeus** (*3*) *adj.* 1 phlegraeic, din Macedonia PROP. 2 vulcanic: ~ *vertex* SIL. creștetul Vezuviului (vărsînd valuri de foc).
Phlegraeos (-us), *ī m.* unul dintre centauri OV.
Phlegyae, *ārum m. pl.* phlegii (*neam de briganzi din Thessalia*) OV.
Phlegyas, *ae m.* rege al lapiților (*tatăl lui Ixion și al lui Coronis*).
Phliāsius (*3*) *adj.* din Phliunt // **Phliāsiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Phliunt.
Phliūs, *untis m.* oraș în nordul Peloponesului // **Phliuntiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Phliunt.
phloginos, *ī m.* și **phlogītēs**, *ae m.* sau **phlogitis**, *idis f.* nestemată de culoarea focului PLIN.
phlox, *phlogis f.* (*bot.*) viorea sălbatică (*Viola canina*) PLIN.
Phobētor, *oris m.* fiu al lui Morpheus.
phōca, *ae f.* (*zool.*) focă (*Phoca*)VERG. ș.a.
Phōcaea, *ae f.* oraș maritim în Ionia (*situată în fața insulei Lesbos, metropola Massiliei — Marsilia de azi*).
Phōcensēs, *ium* și **Phōcaeī**, *ōrum m. pl.* phoceenii, locuitorii Phocaeii.
Phōcaicus (*3*) *adj.* 1 phocean: ~ *murex* OV. purpură phoceană; 2 massiliez: *Phocaicis ab oris* SIL. de pe meleagurile Massiliei, *Phocaicae emporiae* SIL. tîrguri întemeiate de massiliezi în Hispania; 3 al Focidei.
Phōcāis, *idis f.* phoceană; din Massilia LUC.
phōcē, *ēs f. v.* **phoca**
Phōcensēs, *ium m. pl.* locuitorii Phocidei LIV.
Phōcēus (*3*) *adj.* din Phocida // **Phōcēus**, *ī m.* Pilade phoceanul (*fiul regelui Phocidei*) OV.
Phōciī, *ōrum m. pl.* locuitorii Phocidei.
Phōciōn, *ōnis m.* Phocion (*om politic atenian, contemporan cu Demosthene*) NEP.
Phōcis, *idis f. 1*) Phocida (*regiune din centrul Greciei între Beoția și Etolia, unde se afla muntele Parnas și localitatea Delphi*); *2*) (*prin confuzie*) Phoceea LUC. *3*) Massilia SID.
phōcis, *idis* (*-idos*) *f.* (un soi de) păr (*pom*) PLIN.
Phōcus, *ī m.* fiul lui Eac (*ucis de Peleu, fratele său*) OV.
Phoebas, *adis f.* Cassandra, preoteasa lui Phoebus OV.
Phoebē, *ēs f. 1*) Diana (*sora lui Phoebus Apollon, zeița lunii*); *2*) lună; noapte cu lună OV.; *3*) fiica lui Leucippus și sora Hilaeirei (*împreună cu care a fost răpită logodnicilor lor de Castor și Pollux*); *4*) numele altor tinere OV., PROP.
Phoebēius (*3*) și **Phoebēus** (*3*) *adj. v.* **Phoebus**
Phoebēum, *ī n.* sanctuar al lui Phoebus (*în apropierea Spartei*).
Phoebigena, *ae m.* Aesculapius, fiu al lui Phoebus VERG.
Phoebus, *ī m.* Phoebus Apollo (*zeul soarelui, Soarele*): *mihi ~ Apollo praedixit* VERG. mi-a prezis Phoebus Apollo, *rediens fugat astra ~* HOR. Soarele revenind alungă stelele; (*fig.*) *litora sub utroque iacentia Phoebo* OV. M. *1, 338* țărmurile de la răsărit și de la apus // **Phoebēus** (*3*) *adj.* al lui Phoebus Apollo, al Soarelui: *Phoebea lampas* VERG. astrul Soarelui, *Phoebei ictus* OV. razele soarelui, *Phoebea virgo* OV. Daphne; dafin, laur, *Phoebea ars* OV. = medicina // **Phoebēius** (*3*) *adj.* al lui Phoebus Apollo: *Phoebeiae sortes* OV. sorții (oracolele) lui Apollo, ~ *iuvenis* OV. Aesculapius, fiul lui Phoebus. ~ *anguis* OV. șarpele lui Aesculapius, *Phoebeia ales* STAT. pasărea lui Phoebus (cioara).
Phoenīca, *ae* și **Phoenīcē**, *ēs f.* Fenicia (*regiunea de coastă a Syriei*) // **Phoenīcius** (*3*) *adj.* fenician.
phoenīcea, *ae f.* (*bot.*) neghină (*Loli femulentum*) PLIN.
Phoenīcēs, *um m. pl.* 1 fenicieni; 2 cartaginezi (coloni ai fenicienilor); [sg. *Phoenix*].
Phoenīceus (*3*) *adj. 1*) roșu-aprins, purpuriu OV. *2*) fenician, din Fenicia OV.
phoenīcinus (*3*) *adj.* de palmier, de curmal DIOCL.
Phoenicium, *iī n.* culoare purpurie AUG.
phoenīcobalanus, *ī m.* curmală PLIN.
phoenīcopterus, *ī m.* (*ornit.*) flamingo (*Phoenicopterus ruber antiquorum*) (*pasăre de apă cu aripile roșii, a cărei limbă era pentru cei vechi o delicatesă*) SEN. Ep. *110, 12*.
phoenīcūrus, *ī m.* (*ornit.*) codroș, pieptănuș (*Phoenicurus*) PLIN.
Phoenissa, *ae adj. f.* feniciană; cartagineză; (*rar*) thebană // **Phoenissa**, *ae f.* Dido; (*subst.*) *moenia Phoenissae* SIL. zidurile Carthaginei // **Phoenissae**, *ārum f. pl.* „Fenicienele" (*titlu de tragedie la Euripide și la Seneca*).
phoenix[1], *īcis m.* 1 fenix (*pasăre fabuloasă despre care cei vechi credeau că, o dată la cinci sute de ani, cînd își simțea sfîrșitul aproape, se arunca în foc și renăștea din propria-i cenușă*) OV.; 2 *f.* (*bot.*) palmier, finic PLIN.
Phoenix[2], *īcis m. 1*) fratele lui Cadmus (*care a dat numele Feniciei*); *2*) fiul lui Amyntor (*și preceptor al lui Achilles*).
Pholoē, *ēs f. 1*) munte în Thessalia (*locuit de centauri*) // **Pholoēticus** (*3*) *adj.* de pe muntele Pholoe (*despre centauri*) SID.; *2*) munte în Arcadia.
Pholus, *ī m.* centaur (*fiu al lui Ixion*) VERG., OV.
phōnascus, *ī m.* 1 maestru de declamație *sau* de cînt SUET.; 2 corifeu SID.
phōnēma, *atis n.* cuvînt, vorbă FRONT.
Phorcis, *idis* (*-idos*) *f.* descendentă din Phorcus; Medusa, fiica lui Phorcus OV.
Phorcus, *ī m.* zeu marin (*fiu al lui Neptun și tată al Gorgonelor*) VERG.
Phorcyn, *ȳnis* și **Phorcys**, *yis m. v.* **Phorcus**
Phorcȳnis, *idos f. v.* **Phorcis**

Phormiō, *ōnis m. 1)* parazit în comedia cu acelaşi nume a lui Terentius; *2)* general atenian (*în războiul peloponesiac*); *3)* filozof peripatetician (*care pretindea să-i dea lecţii lui Hannibal în arta războiului*); (*fig.*) un Formio, nepriceput pretenţios.
Phorōneus, *ei (-eos) m.* rege în Argos (*fiu al lui Inachus şi frate cu Io*) // **Phorōnēus** (*3*) *adj.* al lui Phoroneus.
Phorōnis, *idis (-idos) f. 1)* Io, sora lui Phoroneus // **adj.** *f.* al lui Phoroneus; *2)* fluviu în Argolida SEN.
Phosphoros (-rus), *ī m.* Luceafărul-de-Ziuă // **Phosphoreus** (*3*) *adj.* al Luceafărului-de-Ziuă.
Phraātēs, *ae m.* rege al parţilor.
Phrahātēs *v. supra.*
phrasis, *is f.* elocuţiune, stil QUINT.
phrenēsis, *is f.* delir frenetic, frenezie SEN.
phrenēticus (-nīticus) (*3*) *adj.* delirînd, furios, nebun CIC. ş.a.
phrenion, *iī n.* (*bot.*) dediţel (*Pulsatilla pratensis*) PLIN.
phrenītis, *idis f.* delir CELS.
phrenītizo, *āre vi.* a fi atins la minte, a delira C. AUR.
Phrixiānus (*3*) *adj.* de lînă creaţă PLIN.// **Phrixiānae**, *ārum f. pl.* SEN. Ben. *1, 3, 7* haine de lînă ondulată.
Phrixus, *ī m.* fiu al lui Athamas şi al Nephelei, frate al Hellei (*copiii urmau să fie jertfiţi — printr-o fraudă — ca să potolească zeii în urma unei secete, dar zeul Hermes, la rugămintea Nephelei, le trimise un berbec cu lîna de aur, cu care să fugă prin văzduh ca să scape de primejdie; în timpul zborului, Helle a căzut în marea care-i poartă de atunci numele — Hellespont —, iar Phrixus a ajuns în Colchida la regele Aietes, fiul Soarelui; berbecul i-a fost sacrificat lui Zeus, iar lîna lui a fost atîrnată într-o dumbravă păzită de un balaur neadormit; conform unei alte legende, inspirînd mamei sale vitrege, Ino, o dragoste vinovată, Phrixus a respins-o, fapt pentru a fost calomniat de ea şi condamnat la moarte; el s-a salvat însă împreună cu sora sa Helle pe spinarea unui berbec cu lîna de aur trimis de Zeus; ajuns în Colchida, a sacrificat berbecul şi a oferit zeului Ares lîna acestuia*): *Phrixi litora* STAT. = ţărmurile Hellespontului // **Phrixēus** (*3*) *adj.* al lui Phrixus: *Phrixea vellera* OV. lînă de aur; *Phrixeus pontus* LUC. *Phrixeum mare* SEN. = Hellespont, *Phrixeus maritus* MART. *14, 211* berbec, ~ *agnus* MART. *10, 51, 1* Constelaţia Berbecului.
Phruges, Phrugius *v.* **Phryg...**
Phrygēs, *um m. pl.* frigieni, locuitori ai Phrygiei; (*poet.*) troieni // **Phryx**, *gis m.sg.* frigianul.
Phrygia, *ae f.* ţinut în Asia Mică; (*poet.*) Troia PROP. // **Phrygiōnius** (*3*) *adj.* brodat cu aur PLIN. // **Phrygiscus** (*3*) *adj.* de Phrygia (*despre cai*) VEG. // **Phrygius** (*3*) *adj.* frigian, al frigienilor; (*poet.*) de la Troia, troian: *Phrygius pastor* VERG. păstorul de laTroia, Paris, *Phrygia mater* VERG. = Cybele, *Phrygii hymenaei* VERG. nunta lui Aeneas cu Lavinia, *Phrygius maritus* OV. = Aeneas, ~ *vates* OV. = Helenus, *Phrygiae columnae* TIB. columne de marmură frigiană, ~ *lapis* HOR. marmură frigiană (PLIN. = ocru), *Phrygiae vestes* VERG. stofe broşate cu aur, *Phrygii modi* OV. melodii frigiene, *Phrygium aes* LUC. cimbale // **Phrygiae**, *ārum f. pl.* frigiene; femei troiene VERG.
Phrynē, *ēs f. 1)* celebră curtezană ateniană: ~ *tam multis facta beata viris* PROP. îmbogăţită de atîţia amanţi; *2)* curtezană romană HOR.; *3)* numele uni codoaşe TIB.
phrynus, *ī m.* (specie de) broască veninoasă PLIN.
Phryx[1], *ygis m. 1)* frigianul CIC.; *2)* Gall (*preot al Cybelei*) PROP.; *3)* Marsyas STAT. // **adj.** frigian IUV.
Phryx[2], *ygis m.* rîu în Phrygia PLIN.
Phryxonidēs, *um f. pl.* nimfe (*care au crescut pentru prima oară albine şi l-au hrănit pe Iupiter copil*) COL.
Phthās *m.* zeu egiptean (*corespunzător lui Vulcan la romani*) CIC.
Phthīa, *ae f.* oraş în sudul Thessaliei (*locul de naştere al lui Achilles*) VERG. // **Phthīas**, *adis f.* femeie din Phthia // **Phthīōta (-ēs)** *ae m.* locuitor din Phthia // **Phthīāticus** (*3*) *adj.* din ţinutul Phthiei, phthiotic; thessalian: *Phthiaticus ager* LIV. ţinut al Phthiotidei // **Phthiōtis**, *idis f.* ţinutul Phthiei, Phthiotida //**Phthīus** (*3*) *adj.* din Phthia; thessalian: *Phthiaticus vir* PROP. Achilles, viteazul din Phthia, *Phthiaticus rex* OV. = Peleus.
phthīr *m.* (*iht.*) păduche-de-mare (*un crustaceu parazit*) PLIN.
phthīriasis, *is f.* ftiriază, pediculoză (*boală de piele provocată de păduchi*) PLIN.
phthisicus (*3*) *adj.* ftizic PLIN.
phthisis, *is f.* ftizie SEN., IUV. ş.a.
phthisiscens, *entis m.* atins de ftizie, cu o ftizie recentă SID.
phthongus, *ī m.* sunet muzical, ton PLIN.
phthorius (*3*) *adj.* primejdios, nimicitor, care provoacă avort PLIN.
phū (*phun*) *n. indecl.* (*bot.*) valeriană (*Valeriana officinalis*) PLIN.
phu *sau* **phy** *interj.* (*arătînd mirare*), drace!, grozav! PL.
phycos, *ī n.* (*bot.*) varec, iarbă-de-mare (*Zostera marina*) PLIN.
Phycūs, *untis m.* promontoriu în Cyrenaica LUC.
phylaca, *ae f.* închisoare PL. Capt. *751.*
Phylacē, *ēs f.* oraş în Thessalia (*unde domnea Protesilau*) PLIN. // **Phylacaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Phylace // **Phylacēis**, *idis adj. f.* din Phylace, thessalian: *matres Phylaceides* OV. femeile phylaceene; (*subst. f.*) *Phylaceis* STAT. = Laodamia, soţia lui Protesilau // **Phylacēius** (*3*) *adj.* din Phylace: *coniux Phylaceia* OV. = Laodamia // **Phylacidēs**, *ae m.* phylacidul, Protesilau PROP., OV.
phylacista, *ae m.* temnicer, paznic de închisoare; (*fig.*) creditor care nu-şi pierde din ochi datornicul PL. Aul. *513.*
phylactērium, *iī n.* **1** antidot, amuletă (*care păzeşte de rău*); **2** filacteriu (*bucată de pergament pe care era scris decalogul şi pe care evreii îl legau la frunte şi la braţul stîng*) HIER.
Phylacus, *ī m.* întemeietorul oraşului Phylace din Thessalia (*bunic al lui Protesilau*).
phӯlarchus, *ī m.* filarh (*şef de trib la arabi*) CIC.

Phȳlē, *ēs f.* localitate fortificată în Attica NEP.
phyllantes, *is n.* (un soi de) plantă cu frunze ţepoase PLIN.
Phyllēius (*3*) *adj* din Phyllos, thessalian OV.
Phyllis, *idis* (*-idos*) *f. 1*) fiica regelui trac Licurg (*prefăcută în migdal*) OV.; *2*) nume de fată VERG., HOR.
phyllon, *ī n.* (*bot.*) păducel (*Crataegus monogyna*) PLIN.
Phyllos, *i f.* regiune din Arcadia STAT.
phȳma, *atis n.* furuncul CELS.
phynōn, *ōnis m.* un fel de colir CELS.
phyrāma, *atis m.* răşină de arbore, gumă PLIN.
Physcōn, *ōnis m.* „Burtos" (*poreclă a regelui egiptean Ptolemeu II Evergetul*) TERT.
phȳsēma, *atis n.* umflătura unei scoici PLIN.
phȳsētēr, *ēris m.* 1 ţeavă de suflat pulbere; 2 (*zool.*) caşalot (*Physeter macrocephalus*) PLIN. **physica**, *ae f.* şi **physica**, *ōrum n. pl.* fizica, ştiinţele naturii CIC.
physicē[1], *ēs f. v.* **physica**
physicē[2] *adv.* ca un naturalist CIC.
physicus (*3*) *adj.* de fizică, natural, de ştiinţe naturale // **physicus**, *ī m.* cercetător al naturii, fizician, naturalist, medic // **physicum**, *ī n.* leac natural VEG.
physiognōmōn, *ōnis m.* fizionomist CIC.
physiologia, *ae f.* ştiinţa naturii CIC.
physiologicē *adv.* ca un cercetător al naturii TERT.
physiologicus (*3*) *adj.* de cercetător al naturii TERT.
physis, *is f.* 1 natură ANTHOL.; 2 produs al naturii PLIN.
phyteuma, *atis n.* (*bot.*) rezedă (*Reseda odorata*) PLIN.
piābilis (*2*) *adj.* care se poate ispăşi OV.
piāclum, **piācolom** *v.* **piaculum**
piāculāris (*2*) *adj.* de ispăşire, ispăşitor: *piacularia sacrificia* LIV. sacrificii de ispăşire // **piāculāria**, *ium n. pl.* sacrificii de ispăşire LIV.
piāculāriter *adv.* în chip vinovat, nelegiuit TERT.
piāculō, *āre vt.* a îndupleca (zeii) printr-o jertfă CAT.
piāculum, *ī n.* 1 mijloc de ispăşire, sacrificiu ispăşitor: *porco piaculum facere* CAT. a face o jertfă ispăşitoare sacrificînd un porc, *piacula per pontifices dare* TAC. a aduce sacrificii de ispăşire prin preoţi, *teque piacula nulla resolvent* HOR. nici un sacrificiu ispăşitor nu te va izbăvi; 2 (*concrt.*) victimă ispăşitoare: *duc nigras pecudes: ea prima piacula sunto* VERG. du la altar mioare negre: acestea să fie primele victime de ispăşire, *piaculum rupti foederis* LIV. (Hannibal) victima ispăşitoare a călcării tratatului; 3 pedeapsă ispăşitoare: *dea a violatoribus gravia piacula exegit* LIV. zeiţa i-a pedepsit greu pe pîngăritori; 4 (*fig.*) vină de ispăşit, păcat, greşeală, nelegiuire: *commissa piacula* VERG. greşelile comise, *solutus piaculo* TAC. dezlegat de vină, *piaculum sibi contrahere* LIV. a-şi atrage vina, ~ *est misereri nos hominum* … PL. este o greşeală să ne fie milă de oamenii …; 5 rău, nenorocire: *tuta a piaculis omnibus* PLIN. la adăpost de toate relele.
piāmen, *inis n.* sacrificiu de ispăşire OV. F. *2*, *19*.
piāmentum, *ī n.* mijloc de ispăşire, victimă ispăşitoare PLIN., SEN.
piātiō, *ōnis f.* act ispăşitor, ispăşire PLIN.
piātor, *ōris m.* preot care face slujba de ispăşire APUL.
pica, *ae f.* (*ornit.*) coţofană (*Pica pica*) OV.; (*fig. despre o femeie* PETR.).
picāria, *ae f.* [*pix*] atelier de preparat smoală CIC.
picātio, *ōnis f.* smolire, ungere cu smoală DON.
picātus *p. pf. v.* **pico** // **adj.** fermentat cu smoală (*despre vin*) PLIN.; cu gust de smoală COL.
picea, *ae f.* (*bot.*) molid (*Picea excelsa*) VERG., OV.
Pīcens, *ntis v.* **Picenum**
Pīcentia, *ae f.* oraş în Campania PLIN. // **Picentīnus** (*3*) *adj.* din Picentia PLIN.
Pīcēnum, *ī n.* regiune în Italia centrală (*la Marea Adriatică*) // **Pīcēnus** (*3*) şi **Pīcēns**, *ntis adj.* picen // **Pīcentēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Picenum // **Pīcentīnus** (*3*) picentin, din Picenum.
piceus (*3*) *adj.* 1 de smoală LUCR.; 2 (*fig.*) negru ca smoala, întunecat: *piceae nubes* OV. nori întunecaţi, *piceae oves* VAL. PL. oi negre, *dentes picei* MART. *2*, *41*, *6* dinţi negri.
picinus (*3*) *adj.* negru ca smoala PLIN.
picō (*I*) *vt.* a smoli: ~ *dolia* SUET. a smoli butoaiele.
picridiae, *ārum f. pl.* salată amăruie AUG.
picris, *idis f.* 1 (bot.) iarba-găii, amăruţă (*Picris hieracioides*) PLIN. 2 plantă verde tot anul PLIN.
Pictāvī, *ōrum m. pl.* pictavi (*neam din Aquitania, în Poitou*) // **Pictāvicus** (*3*) al pictavilor.
pictilis (*2*) *adj.* brodat, împodobit cu broderii APUL.
Pictonēs, *um m. pl. v.* **Pictavi** // **Pictonicus** (*3*) *adj. v.* **Pictavicus**
pictor, *ōris m.* [*pingo*] pictor CIC., HOR.
Pictor, *ōris m.* Pictor (*cognomen al familiei Fabia*).
pictōrius (*3*) *adj.* de pictor DIG. // **pictōria**, *ae f.* pictură CHALCID.
pictūra, *ae f.* 1 pictură, arta de a picta; (*oc.*) fardare, sulimenire PL.; 2 tablou pictat: ~ *in tabulis* CIC. tablou de pictură, ~ *textilis* CIC. tapiserie; mozaic CULEX. *65*; 3 (*fig.*) pictură, descriere: ~ *virtutum* CIC. tablou al virtuţilor.
pictūrātus (*3*) *adj.* 1 smălţat în diferite culori STAT.; 2 brodat, bătut: *picturatae auri subtemine vestes* VERG. Aen. *3*, *483* haine brodate cu bătătură de aur.
pictus (*3*) *p. pf.* (*v.* **pingo**): 1 (*despre stil*) ornat, colorat: *orationis pictum genus* CIC. stil ornat, *quo nihil potest esse pictius* CIC. (un orator) decît care nimic nu poate fi mai împodobit ca stil; 2 închipuit, fără temei: *picti metus* PROP. temeri deşarte.
picula, *ae f.* (dim. al lui *pix*) 1 puţină smoală M. EMP.; 2 negreală, murdărie a pielii VERG.
Picumnus, *ī m.* divinitate protectoare a nou-născuţilor AUG.
pīcus[1], *ī m.* 1 (*ornit.*) ciocănitoare (*Picus*) (*pasăre considerată ca prevestitoare a viitorului*) PL.; 2 grifon (*pasăre fabuloasă*) PL. Aul. *701*.
Pīcus[2], *ī m.* rege în Latium (*fiu al lui Saturn, prefăcut în ciocănitoare de Circe, căreia îi refuzase dragostea*).
piē *adv.* cu pietate, cu sfinţenie CIC. ş.a.
Pīeria, *ae f. 1*) ţinut pe coasta Macedoniei (*în jurul muntelui Pieros, între rîul Haliacmon şi muntele Olimp, sălaş al muzelor*) // **Pīericus** (*3*) *adj.* al Pieriei; *2*) ţinut şi oraş în Syria.
Pīeros (*-us*), *ī m. 1*) numele unui macedon (*care a introdus în Thespiae cultul celor nouă muze şi care a fost numit tatăl muzelor*); *2*) rege în Emathia (*cele nouă fete ale lui, cărora le-a dat numele muzelor,*

au provocat la cîntare cele nouă muze și au fost învinse, fapt pentru care au fost prefăcute în ciocănitoare); *3*) munte între Macedonia și Thessalia (*consacrat muzelor*) // **Pĭeris**, *idis f.* (voc. *Pieri*) fiică a lui Pierus, muză HOR. C. *4, 3, 18* // (*frecv.*) **Pĭerĭdēs**, *um f. pl.* pieride, muze: *dicite, Pierides* VERG. spuneți, muze // **Pĭerius** (*3*) *adj.* pierian, thessalian; consacrat muzelor, poetic: *Pieriae quercus* PROP. stejarii de pe muntele Pierus, *vir Pieria pellice saucius* HOR. bărbat rănit de săgeata amoroasă a unei curtezane din Pieria, *Pieriā tendis ad astra viā* OV. tinzi către astre pe calea poeziei, *Pierii chori* OV. coruri ale muzelor, *Pieria tuba* MART. trompetă eroică, *Pieria frons* MART. frunte de poet, *Pieria corona* MART. cunună de lauri // **Pĭeriae**, *ārum f. pl.* muze CIC.

pietās, *ātis f.* sentiment de datorie (față de zei, părinți, patrie, binefăcători etc.), pietate, afecțiune respectuoasă, respect, devotament, iubire, bunătate; (*poet.*) dreptate: ~ *adversus deos* CIC. pietate față de zei, *pietas erga patriam aut parentes* CIC. iubirea de patrie și de părinți, ~ *in matrem* CIC. respect plin de iubire față de mama sa, *hic tui omnes summa pietate te desiderant* CIC. aici toți ai tăi te așteaptă cu cea mai mare iubire, ~ *senatus* PLIN. IUN. bunăvoința senatului, *permittite a pietate vestra impetrari ut* ... SUET. permiteți să se poată obține de la indulgența voastră ca ...; *si qua est caelo* ~ VERG. dacă mai există vreo dreptate în cer // **Pietās** *f.* Pietatea (*divinitate*).

Pietās Iulia *f.* oraș în Istria (*azi, Pola*).

pietaticultrix, *īci f.* cea care practică pietatea filială, model de pietate PETR.

pigendus (*3*) *v.* **piget**

piger, *gra, grum adj.* [*piget*] **1** căruia îi e silă să ... care se dă greu la ..., leneș, trîndav, greoi, încet: *gens pigerrima ad militaria opera* LIV. neam care se dă foarte greu la lucrările războiului, *pigriores ad cetera munia exsequenda* LIV. mai refractari la îndeplinirea celorlalte îndatoriri, *ad litteras scribendas pigerrimus* CIC. foarte greoi la scris scrisori, (*cu inf.*) ~ *scribendi ferre laborem* HOR. suportînd silnic efortul scrisului; (*cu genit.*) ~ *militiae* HOR. nevolnic în ale milităriei; (*fig.*) *mare pigrum* TAC. mare inertă, ~ *annus pupillis* HOR. an care se scurge încet pentru copii, *pigrum bellum* OV. război care nu mai sfîrșește, ~ *venter* MART. stomac leneș, ~ *campus* OV. cîmp neroditor, *pigra pectora* OV. inimi apatice, *pigriora remedia* COL. leacuri care lucrează prea încet, *verba pigra* QUINT. cuvinte greoaie; **2** (*poet. cu sens act.*) care te face inert: *pigra frigora* TIB. ger care te încremenește, ~ *sopor* CATUL. somn care te aiurește, *pigra senecta* TIB. bătrînețe care molește; **3** morocănos, abătut, trist: ~ *vultus* MART. față posomorîtă, ~*tristisque* APUL. abătut și trist.

piget, *ēre, piguit* și *pigitum est vi. impers.* **1** a-i fi silă, a fi dezgustat, a fi nemulțumit [cu ac. persoanei care are sentimentul și genit. obiectului care-l cauzează]: *fratris me quidem pudet pigetque* TER. într-adevăr, mi-e rușine și mi-e silă de frate-meu, *me civitatis morum piget* SALL. mi-e silă de moravurile noastre publice, (*cu inf.*) *neque enim me piguit quaerere* PETR. nici nu mi-a fost silă să cercetez; (*arh. = vb. pers.*) *illud quod piget* PL. ceea ce displace; **2** a-i părea rău, a se căi, a regreta (= *poenitet*): *factum id esse non negat, neque se id* ~ TER. că s-a întîmplat așa nu neagă și nici nu zice că regretă acest lucru, *ne faxit, quod nos post pigeat* TER. să nu facă un lucru de care după aceea să ne căim, *verba pigenda* PROP. cuvinte regretabile, ~ *eum facti coepit* IUST. a început să se căiască de fapta lui, *oratione multitudo inducitur ad pigendum* CIC. prin cuvînt, mulțimea este făcută să se căiască; **3** a-i veni greu, a se rușina: *fateri pigebat* LIV. se rușina să mărturisească.

pigmentārius[1] (*3*) *adj.* [*pigmentum*] de culori, de farduri, de cosmetice SCRIB.

pigmentārius[2], *iī m.* vînzător de farduri, de cosmetice CIC. ș.a.

pigmentātus (*3*) *adj.* fardat, pomădat, parfumat TER., PRUD.

pigmentum, *iī n.* [*pingo*] (*frecv. pl*) **1** materie colorantă, culoare (de pictat): *aspersa temere pigmenta in tabula* CIC. culori aruncate la întîmplare pe un tablou, (*fig.*) *quem pingent pigmentis ulmeis* PL. Ep. *626* pe care îl vor face numai vînătăi cu vergi de ulm; **2** fard, suliman PL.; **3** suc de plante, balsam, droguri; **4** (*fig.*) ornamente de stil, floricele, zorzoane: *sententiae sine pigmentis fucoque puerili* CIC. idei lipsite de ornamente de stil și de vopsele copilărești.

pignerātīcius (*3*) *adj.* **1** ipotecat: ~ *fundus* DIG. fond dat cu ipotecă; **2** ipotecar: ~ *creditor* DIG. creditor pe ipotecă, *pigneraticia actio* (sau **pigmerātīcia**, *ae f.*) DIG. acțiune în justiție în materie de ipoteci.

pignerātiō, *ōnis f.* gaj, ipotecă DIG.

pignerātor, *ōris m.* cel care împrumută pe amanet, cel care ia ca amanet CIC.

pignerātus (*3*) *p. pf. v.* **pignero** *și* **pigneror**

pignerō (*I*) **1** *vt.* a lăsa ca amanet, a amaneta: *unionem pigneraverat ad itineris impensas* SUET. lăsase ca amanet o perlă pentru cheltuielile de drum, (*fig.*) *velut obsidibus datis pigneratos habere animos* LIV. a avea sufletele angajate, ca și cum ar fi dat ostatici, *alicuius cenae pignerari* APUL. M. *3, 12* a se angaja (a promite) să se ducă la masă la cineva; **2** a obliga, a-și atașa, a-și cîștiga: ~ *sibi aliquem inremunerabili beneficio* APUL. a-și obliga pe cineva printr-o binefacere de nerăsplătit.

pigneror, *ārī, ātus sum vt. dep.* a lua ca amanet, a primi ca garanție; (*fig.*) a-și apropria, a-și lua (asigurîndu-se): *Mars ipse ex acie fortissimum quemque* ~ *solet* CIC. Marte însuși ia la sine din luptă pe cei mai bravi, *fidem militum etiam praetio pigneratus* SUET. asigurîndu-se de fidelitatea soldaților chiar și plătindu-i, *quod das mihi pigneror omen* OV. M. *7, 621* iau ca o promisiune prevestirea pe care mi-o faci.

pignor... *v.* **pigner...**

pignoriscapiō, *ōnis f.* luare ca amanet CAT.

pignus, *oris* (*-eris*) *n.* **1** gaj, amanet, zălog: *pignori dare servum* DIG. a da ca amanet un sclav, *aliquid pignori accipere* TAC. a primi ceva în gaj, *pignori opponere agrum* TER. a ipoteca pămîntul, *marium pignora* SUET. bărbați care serveau ca zăloguri, (*spec.*) *pignora capere* (*auferre*) CIC. a lua cauțiuni (de la senatorii care lipseau de la ședință), *pignori-*

bus cogere senatores CIC. a-i sili pe senatori să participe la ședință prin retragerea cauțiunilor; 2 rămășag, prinsoare: *da ~ ni ea sit filia* PL. pune rămășag că nu-i fata ta, *dic mecum quo pignore certes* VERG. spune pe ce te prinzi cu mine, *posito pignore* OV. punînd pariu, *quovis pignore contendere* CATUL. a face prinsoare pe orice; 3 (*fig.*) asigurare, chezășie, dovadă, probă: *pauci centurionum reservantur, pignus societatis* TAC. cîțiva centurioni sînt reținuți drept chezășie a alianței, *illud ~ libertatis* CIC. acea garanție a libertății, *pignora da genitor, per quae tua propago credar* OV. dă-mi dovezi, tată, prin care să fiu crezut că-s odrasla ta, *aperto pignore* PHAEDR. printr-o probă evidentă; 4 (*pl. concrt.*) ființe dragi (copii, soți, nepoți, rude apropiate): *tibi commendo communia pignora natos* PROP. ție îți încredințez copiii, chezășii ale iubirii noastre, *cum pignoribus domus* OV. casa cu copiii, *pignora cara, nepotes* OV. nepoții, ființe dragi, *obsecratio illa iudicum, per carissima pignora* QUINT. acea implorare adresată judecătorilor în numele celor mai dragi ființe, *pignera coniugum ac liberorum* LIV. soțiile și copiii, cele mai dragi ființe, *proxima pignora* TAC. rudele cele mai apropiate, *ne in cetera pignora eius saeviret* TAC. ca să nu se pornească sălbatic asupra celorlalte rude apropiate ale lui.

pigrē *adv.* în silă, cu greu SEN., COL.

pigrēdō, *inis f.* trîndăvie VULG.

pigreō, *ēre vi.* a tînji, a pregeta ACC., ENN.

pigrescō, *ere vi.* a se lenevi, a (se) trîndăvi, a (se) încetini: *hippopotamus extuberato ventre pigrescit* AMM. hipopotamul, după ce și-a umplut burta, (se) trîndăvește, *Nilus pigrescit* PLIN. Nilul își încetinește cursul.

pigritia, *ae* și **pigritiēs**, *ēī f.* 1 silă, scîrbă, repulsie: ~ *militandi* LIV. silă de lupte, *pigritiā non manu scribere* CIC. a nu scrie cu mîna proprie de silă; 2 lene: ~ *stomachi* SEN. lenea stomacului, *ingenuae ius pigritiae* MART. *12, 3, 6* dreptul de a avea răgazul unui om liber.

pigritor, *ārī, ātus sum vi.* a fi foarte delăsător, a pregeta mult VULG.

pigrō, *āre, āvī vi.* a tînji, a se codi LUCR. *1, 410*.

pigror[1], *ārī vi.* a tînji: *quaeso, quicquid novi scribere ne pigrere* CIC. Att. *14, 1, 2* nu tînji, te rog, să-mi scrii despre tot ce e nou.

pigror[2], *ōris m.* lene LUCIL.

pīla[1], *ae f.* [*pinso*] piuă, vas de pisat PLIN., OV.; copaie de călcat piei CAT.

pila[2], *ae f.* stîlp de susținere, pilastru, coloană: *pilae pontis* LIV. pilonii podului, *pilae operibus subditae* SEN. pilonii care susțin construcția; (*spec.*) coloană a porticelor lîngă care librarii își etalau cărțile HOR. S. *1, 4, 71*; (*poet.*) bloc de piatră, dig VERG. Aen. *9, 711*.

pilă[3], *ae f.* 1 minge, balon: *pilā ludere* HOR. a juca mingea, *scite pilam excipere* SEN. a prinde mingea cu măiestrie, *apte pilam remittere* SEN. a trimite înapoi mingea cu abilitate, *di nos quasi pilas homines habent* PL. zeii se joacă cu noi, oamenii, ca și cu mingea, *mea pila est* PL. Truc. *706* mingea e a mea, am cîștigat, (*prov.*) *claudus pilam* CIC. șchiopul joacă mingea; 2 (obiect de forma unei mingi) *terrae pila* VARR. globul pămîntesc, *luna pilai consimilis* LUCR. luna ca un glob, *pila lanuginis* PLIN. ghem de lînă, *crystallina pila* PLIN. bulă de cristal, bilă de aruncat în urnă (a judecătorului) PROP., *pilae Nursinae* MART. napi rotunzi de Nursia, *pilae Mattiacae* MART. bule de săpun; manechin umplut cu lînă spre a ațîța taurul la luptă MART.; zdreanță de haină MART.

pīlānus, *ī m.* [*pilum*] soldat înarmat cu lance, triar VARR.

pilāris (*2*) *adj.* de minge STAT.

pilārius, *iī m.* scamator, prestidigitator cu mingea QUINT.

pīlātim *adv.* 1 pe pilaștri de piatră VITR.; 2 (*mil.*) în rînduri strînse.

pīlātrix, *īcis f.* hoață TITIN.

pīlātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pīlo**

pīlātus[2] (*3*) *adj.* înarmat cu lance (*v.* **pilum**[2]) VERG.

pīleātus *v.* **pilleatus**

pilens, *ntis m. v.* **pilentum**

pīlentum, *ī n.* trăsură de gală (*cu patru roți, înaltă și împodobită, folosită de femei*): *ducebant sacra per urbem pilentis matres in mollibus* VERG. Aen. *8, 666* matroanele în trăsuri moi purtau odoarele sfinte prin oraș.

pīleatus (pilleātus) (*3*) *adj.* cu o bonetă frigiană pe cap (*ca sclavii eliberați*): *pileata turba* SEN. gloata celor cu bonetă frigiană, *plebs pileata* SUET. plebea liberă, *ad Parthos ite pileatos* MART. duceți-vă la parții care-și acoperă capul cu bonetă frigiană, *pileati fratres* CATUL. Castor și Pollux (*reprezentați cu o bonetă pe cap*), *pileati servi* GELL. *7, 4, 1* = sclavi expuși la vînzare cu *pileus* pe cap (*semn că stăpînul nu garantează pentru ei*).

pīleō (pilleō), *āre vt.* a pune unui sclav *pileus* pe cap (*semn că e eliberat*) DIG.

pīleolus (pill-), *ī m.* și **pileolum**, *ī n.* un mic *pileus* HOR.

pīleus (pilleus), *ī m.* și (*rar*) **pīleum (pilleum)**, *ī n.* 1 bonetă conică (frigiană) de lînă (*purtată de romani la petrecere, la spectacole, la Saturnalii; dată unui sclav, era semnul că acela era eliberat*): (*fig.*) *servos ad pileum vocare* SUET. a instiga sclavii la revoltă, spre a-și cîștiga libertatea, *totis pilea sarcinis redemi* MART. *2, 68, 4* dînd toate boarfele mele, mi-am redobîndit libertatea; 2 (*med.*) amnios (*membrana care învelește fetusul pînă la naștere*) LAMPR.

pilicrepus, *ī m.* jucător cu mingea SEN. Ep. *56, 2*.

pilō[1], *āre* 1 *vi.* a se acoperi de peri, a deveni păros AFRAN.; 2 *vt.* a depila, a smulge părul MART.

pīlō[2], *āre, ātum vt.* 1 a strînge tare // **pīlātus** (*3*) *adj.* compact ENN.; 2 a prăda, a jefui: *castra pilantes* AMM. prădînd castrele, *pilando villas et incendendo* AMM. prădînd și aprinzînd fermele.

pilōsus (*3*) *adj.* păros: *pilosae genae* CIC. obraji păroși, *pilosiora folia* PLIN. frunze mari cu perișori // **pilōsi**, *ōrum m. pl.* oameni păroși CATUL.

pilpitō, *āre vi.* a chițăi (*despre șoareci*) SUET.

pilula, *ae f.* [*pila*] mingiuță PLIN.; (*med.*) pilulă PLIN.

pīlum[1], *ī n.* [*pinso*] pisălog (*unealtă de pisat*), mai CAT.

pīlum[2], *ī n.* suliță de aruncat (*cu mîner de lemn și vîrf de fier de aproximativ 90 cm lungime*): *pila muralia* CAES. sulițe aruncate de pe ziduri în asediatori.

Pilumnus, *ī m.* veche divinitate italică (*împreună cu fratele său Picumnus, protector al femeilor însărcinate și al nou-născuților; străbunic al lui Turnus*) VERG.

pilus[1], *ī m.* fir de păr: *duris aspera crura pilis* OV. picioare aspre cu fire de păr țepoase, *contra pilum* VEG. în răspăr; (*colect.*) peri; (*fig. cu negație*) nici cît un fir de păr, cît de puțin: *nec pili facit uni cohortem* CATUL. nu-l interesează cohorta nici cît un fir de păr, *ego ne pilo quidem minus te amabo* CIC. iubirea mea pentru tine nu va scădea nici cît un fir de păr.

pilus[2], *ī m.* (*mil.*) manipul de sulițași (*triari, care mergeau în fruntea legiunii*): *primi pili centurio* CAES. centurion al primului manipul de triari, centurion primipilar (*cel mai înalt în grad dintre centurionii legiunii*), *primum pilum ducere* CAES. a comanda primul manipul de triari, *plerisque centurionum maturis primos pilos ademit* SUET. (Caligula) luă comanda de triari celor mai mulți dintre centurionii vîrstnici, (fără *primus*): *pili praemia* MART. recompense de comandant de triari; [v. și *primipilus*].

Pimpla, *ae f.* ținut în Pieria (*cu un munte și un izvor cu același nume, consacrate muzelor*).

Pimplēa, *ae f. 1*) izvor în Pieria (*consacrat muzelor*) STAT.; *2*) *Pimplea* (*Piplēa*) muză HOR. C. *1, 26, 9.*

Pimplēis, *idis f. 1*) *v.* **Pimpla** AUS.; *2*) pimpleidă, muză VARR.; *3*) poezie, versuri NART.

Pimplēus (*3*) *adj.* de pe Pimpla, consacrat muzelor CATUL.

Pimpliās, *adis f.* pimpliadă, muză SID.

pīna, *ae. f.* (un fel de) moluscă de mare CIC.

pinacothēca, *ae* și **pinacothēcē,** *ēs f.* pinacotecă VARR., PLIN.

Pīnāriī, *ōrum m. pl.* veche familie romană (*consacrată cultului lui Hercules*) // **Pīnārius** (*3*) *adj.* al Pinariilor: *Pinaria gens* LIV. neamul pinariilor (*preoți ai lui Hercules*).

pīnaster, *trī n.* (*bot.*) pin sălbatic (*Pinus*) PLIN.

pinax, *acis m.* pictură pe lemn: *Pinax Cebetis* TERT. = titlul unei scrieri a filozofului theban Cebes.

pincerna, *ae m.* cupar, ajutor al paharnicului LAMPR.

Pindarus, *ī m.* Pindar din Theba (*mare poet liric grec, contemporan cu Eschil*) // **Pindarēus** (*3*) și **Pindaricus** (*3*) *adj.* al lui Pindar, pindaric // **Pindaricōs** *adv.* pindaric.

Pindenissus, *ī f.* cetate întărită în Cilicia // **Pindenissītae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Pindenissus.

Pindos (Pindus), *ī m.* muntele Pind (*între Thessalia și Epir, consacrat lui Apollon și muzelor*).

pīnea, *ae f.* con de pin COL. ș.a.

pīnētum, *ī n.* pădure de pini OV.

pīneus (*3*) *adj.* de pin: *pinea nux* PLIN. con de pin, *pinea moles* PROP. (*compages* MART.) corabie, *pinea texta* OV. corăbii, ~ *ardor* VERG. flacără de lemn de pin, *plaga pinea montis* VERG. partea muntelui acoperită cu păduri de pini.

pingō, *ere, pinxī, pictum vt.* 1 a picta, a reprezenta printr-o pictură: *Alexander ab Apelle pingi volebat* CIC. Alexandru cel Mare voia să fie pictat de Apelles, ~ *tabulam* CIC. a picta un tablou, *tabula picta* CIC. tablou, ~ *hominum speciem* CIC. a reprezenta figura oamenilor, ~ *Helenae simulacrum* CIC. a face portretul Helenei, *aere dato qui pingitur* HOR. cel care plătește ca să i se facă portretul, *Dione pingitur sustinuisse manu …* OV. Dione e reprezentată susținînd cu mîna …, *in litore pingit* (*virgā*) OV. reprezintă în nisip cu o vargă; 2 a broda: ~ *acu* OV. a broda cu acul, *textile stragulum magnificis operibus pictum* OV. cuvertură lucrată cu broderii minunate, *picti tori* OV. paturi cu cuverturi brodate, *toga picta* LAMPR. togă cu broderii; 3 (*poet.*) a colora, a vopsi, a mînji, a învrîsta culorile: *palloribus omnia pingunt* LUCR. dau o culoare palidă tuturor lucrurilor, ~ *frontem moris* VERG. a mînji fruntea cu suc de mure, *picti Gelones* VERG. gelonii tatuați, *luteolā pingit vaccinia calta* VERG. B. *2, 50* învrîstează flori de afin cu gălbenele; 4 a împodobi: *pingebant viridantes floribus herbas* LUCR. smălțuiau cu flori ierburile care înverzeau, *stellis pingitur aether* SEN. cerul e spuzit de stele, *bibliothecam tui mihi pinxerunt constructione et sittybis* CIC. oamenii tăi au dat o față bibliotecii mele prevăzînd-o cu rafturi și cu etichete; (*ret.*) *hunc locum quem ego varie meis orationibus soleo* ~ CIC. acest loc comun pe care eu obișnuiesc să-l dezvolt în discursurile mele, colorîndu-l în tot felul, *date mihi Britanniam quam pingam coloribus meis* CIC. dați-mi Britannia să mi ți-o zugrăvesc eu cu coloritul stilului meu.

pinguāmen, *inis n.* grăsime CYPR.

pinguēdō, *inis f.* 1 grăsime (a corpului AUG.); (*concrt.*) grăsime, untură; 2 consistență, vîscozitate TH. PRISC.

pinguefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a îngroșa PLIN.

pinguescō, *ēre vi.* 1 a se face gras, a se îngrășa: *armentum pinguescit* COL. vitele se îngrașă, *ita frumenta pinguescunt* PLIN. așa se îngrașă grîul, *sanguine nostra pinguescunt campi* VERG. cîmpiile se îngrașă de sîngele nostru; 2 a deveni gras, uleios: *vinum vetustate pinguescit* PLIN. vinul se face gras prin vechime; 3 a crește: *flammae pinguescunt* SIL. flăcările cresc.

pinguiārius (*3*) *adj.* căruia îi place să fie gras MART. *11, 100, 6.*

pinguiculus (*3*) *adj.* grăsuț FRONT.

pinguis (*2*) *adj.* 1 gras: *pingues Thebani* CIC. thebanii cei grași, *pinguior agnus* PL. miel mai gras; (*fig.*) ~ *ager* COL. pămînt gras, *pingues fici* HOR. smochine mustoase, *pingue merum* HOR. vin gras, *succus pinguis olivae* OV. sucul măslinei grase (ulei), ~ *fimus* VERG. bălegar gras, *pingues taedae* LUC. torțe rășinoase, ~ *coma* MART. păr gras de pomezi; (*subst. n.*) grăsime: *fessae pecudes pingui* LUCR. *1, 257* oile încete din cauza grăsimii lor; 2 încărcat, bogat, abundent, roditor: ~ *annus* VAL. FL. an bogat în roade, ~ *Campania* PROP. roditoarea Campanie, *pingui flumine Nilus* VERG. Nilul cu apele lui care fac să rodească ogoarele, *pinguissimi rami* HOR. ramuri foarte încărcate de fructe, *pinguia stabula* VERG. faguri plini de miere, ~ *mensa* SUET. masă încărcată de bucate, *pingues arae* VERG. altarele încărcate de jertfe; 3 greu, dens, gros: *pingue caelum* CIC. climă apăsătoare, ~ *toga* SEN. togă de lînă groasă, *pinguissima coma* SUET. păr foarte des, ~ *color* PLIN. culoare închisă; 4 din plin, deplin, din gros: *pingui membra*

quiete levat OV. își odihnește trupul printr-o odihnă deplină, ~ *somnus* OV. somn din plin, ~ *amor in taedia nobis vertitur* OV. dragostea din plin se întoarce în silă; 5 greoi, grosolan: *pingue munus* HOR. dar grosolan, *pingue ingenium* OV. minte greoaie, *pingui Minerva* CIC. cu bunul-simț comun; 6 cu sunet mai plin, sonor, umflat: *pinguiora verba* QUINT. cuvinte mai sonore, (*fig.*) *pingui facundia esse* GELL. a avea o elocință emfatică.

pinguiter *adv.* 1 gras; 2 (*fig.*) larg, generos DIG.; grosolan DIG.

pinguitia, *ae* și **pinguitiēs**, *ēī f.* grăsime (a corpului) APUL.

pinguitūdō, *inis f.* 1 grăsime: ~ *suis* VARR. grăsimea porcului, ~ *soli* COL. teren gras; 2 densitate, intensitate: ~ *mellis* TH. PRISC. consistența mierii, ~ *coloris* PLIN. intensitatea culorii; 3 (*fig.*) plenitudine excesivă în pronunțare; ton exagerat QUINT. *1, 11, 4.*

pīnifer, *era, erum adj.* bogat în pini VERG.

pīniger, *era, erum adj.* încărcat de pini, plantat cu pini OV.

pinna[1], *ae f.* 1 pană a unei păsări; (*pl.*) aripi: *bina gerere pinnas* PLIN. a avea două aripi, (*prov.*) *alicui incidere pinnas* CIC. a-i tăia cuiva aripile; 2 (*fig.*) a. aripioară la pești; b. pană la săgeată; săgeată OV. c. crenel la un zid, turn VERG.; d. pană la roata de moară VITR.; e. registru la orga hidraulică VITR.; [*v.* și *penna*].

pinna[2], *ae v.* **pīna**

pinnāculum, *ī n.* vîrful unei clădiri TERT.

pinnātus (*3*) *adj.* 1 cu pene, înaripat; (*fig.*) repede: ~ *Cupido* CIC. înaripatul Cupidon; 2 (*despre arbori*) cu frunzele care se acoperă ca niște pene, cu frunze dese PLIN.

pinniger, *era, erum adj.* 1 cu pene, înaripat: *pinnigeri ictus amoris* LUCR. săgeata înaripatului Cupidon; 2 cu aripioare de înotat (*despre pești*) OV.

pinnipēs, *pedis adj.* cu aripi la picioare, înaripat CATUL.

pinnigrapus, *ī m.* gladiator care smulge panașul coifului gladiatorului învins IUV. *3, 158.*

pinnula, *ae f.* pană mică, aripioară PL., COL.

pinnus (*3*) *adj.* ascuțit QUINT. *1, 4, 12.*

pīnophylax, *lacis m.* crab mic (*care trăiește într-o scoică*) PLIN.

pīnotērēs, *ae m. v.* **pinophylax**

pinsātiō, *onis f.* pisare VITR.

pinsitō, *āre vt.* a pisa bine, a bate PL.

pinsō[1] (**pīsō**), *āre, ātus vt.* a pisa, a măcina, a frămînta VARR. ș.a.

pinsō[2] (**pisō**), *ere, pinsuī* (*pinsī*), *pinsum* (*pinsitum* și *pistum*) *vt.* a bate, a pisa, a măcina, a frămînta: ~ *terram genibus* ENN. a bate pămîntul cu genunchii, *caepa sale et aceto pisto* PLIN. ceapă pisată cu sare și oțet, ~ *far* VARR. a măcina făina, ~ *flagro* PL. Merc. *416* a bate cu harapnicul; [pr. *pīso* CAT.; impf. *pinsībant* ENN.].

pīnula *v.* **pinnula**

pīnus, *ūs* (*-ī*) *f.* 1 (*bot.*) pin (*Pinus*): *Ideae pinus* VERG. pini de pe muntele Ida; 2 (*fig.*) (ceea ce a făcut din lemn de pin) a. corabie: *orbata praeside* ~ OV. corabia lipsită de cîrmaci; b. vîslă LUC. *3, 531*; c. torță de pin: *pinu flagranti* VERG. Aen. *9, 72* cu o torță aprinsă; d. suliță: *una duo corpora pinu ferit* STAT. cu o suliță lovește două trupuri; e. cunună de pin (*cu care se împodobeau faunii și panii*) OV. f. pădure de pini IUV. *3, 307.*

pinxi *pf. v.* **pingo**

piō (*I*) *vt.* 1 a face favorabili zeii (prin sacrificii sau ofrande), a împăca (zeii): *Tellurem porco, Silvanum lacte piabant* HOR. îmbunau Pămîntul sacrificîndu-i un porc, și pe Silvan aducîndu-i ca ofrandă lapte; ~ *ossa* VERG. (*busta* OV.) a împăca oasele (sufletele) morților; 2 a cinsti prin sacrificii, prin ofrande: *ubi ture piaveris aras* PROP. după ce vei fi cinstit altarele cu tămîie, *sacra* ~ PROP. a aduce sacrificii expiatorii; 3 a conjura urmările nenorocite prin sacrificii, a ispăși: ~ *fulmen* OV. F. *3, 311* a abate prin sacrificii nenorocirea vestită de trăsnet, ~ *nefas triste* VERG. a ispăși groaznica nelegiuire, *mors morte pianda est* OV. moartea trebuie să fie ispășită prin moarte, *culpam miserorum morte piabunt* VERG. vor răzbuna vina mea cu moartea unor nenorociți; 4 a dezlega de păcate, a vindeca de nebunie PL. Men. *291*; *517.*

pīpātus, *abl. -u, m.* piuit (*de pui*) VARR.

piper, *eris m.* piper HOR.; (*fig.*) ~, *non homo* PETR. piper, nu om.

piperātārius (*3*) *adj.* de piper HIER.

piperātus (*3*) *adj.* 1 piperat // **piperātum**, *ī n.* sos piperat CELS.; 2 (*fig.*) piperat, caustic, mușcător SID.

piperītis, *is* (*-idis*) *f.* ardei PLIN.

pīpilō, *āre vi.* 1 a piui, a ciripi CATUL.; 2 a scînci TERT.

pīpiō[1], *īre vi.* a piui COL.

pīpiō[2], *ōnis m.* porumbel mic LAMPR.

pīpizō, *ōnis m.* cocor mic HIER.

Pipl... *v.* **Pimpl...**

pīpō, *āre vi.* a cotcodăci (*despre găini*) VARR.

pīpulum, *ī n.* și **pipulus**, *i m.* 1 gălăgie, ocări, scandal PL.; 2 scîncet, văicăreală FRONT.

pirācium, *iī n.* cidru de pere HIER.

Pīraeeus, *eī* (*-eos*) *m.* (ac. *-eum* și *ea*) port al Atenei // **Piraeus** (*3*) *adj.* al Piraeului: *Piraeaque litora* OV. și țărmurile Piraeului.

pīramis *v.* **pyramis**

pīrāta, *ae m.* pirat, corsar CIC. ș.a.

pīrātica, *ae v.* **piraticus**

pīrāticē *adv.* piraterește.

pīrāticum, *ī n. v.* **piracium**

pīraticus (*3*) *adj.* de pirați: *myoparo* ~ CIC. corabie ușoară de piraterie, *piraticum bellum* CIC. război contra piraților // **pīrātica**, *ae f.* piraterie: *piraticam facere* CIC. a face piraterie.

Pīrēna, *ae v.* **Pīrēnē**

Pīrēnaeus (*3*) *v.* **Pyrenaeus**

Pīrēnē, *ēs f.* izvor la Corint (*consacrat muzelor*) // **Pīrēnis**, *idis f.* al izvorului Pirene: *Pirene Ephyre* OV. = Corintul, *undas haurire Pirenidas* SEN. a bea apele Pirenei.

Pīrithous, *ī m.* rege al lapiților (*fiu al lui Ixion, soț al Hippodamiei și prieten al lui Theseus, cu care a coborît în Infern pentru a o salva pe Proserpina, rămînînd acolo, pus în lanțuri; conform unei alte legende, a fost ucis de Cerber*): *trecentae Pirithoum cohibent*

catenae HOR. trei sute de lanţuri îl încătuşează pe Pirithous.

pirum, *ī n.* pară CAT., VERG. ş.a.

pirus, *ī f.* (*bot.*) păr (*Pirus communis*) VERG. ş.a.

pīrustae, *ārum m. pl.* piruşti (*neam illyric*) LIV.

pīsa, *ae f.* (*bot.*) mazăre (*Pisum sativum*) APIC.

Pīsa, *ae f.* oraş în Elida (*în apropierea căruia se organizau Jocurile Olimpice*) // **Pīsaeus** (*3*) *adj.* din Pisa (în Elida), olimpic: *Pisaea vinctus oliva* OV. încununat cu ramuri olimpice de măslin, *Pisaea hasta* OV. suliţa lui Oenomaus (*rege al Elidei şi tată al Hippodamiei*) // **Pīsaea**, *ae f.* Hippodamia, fata din Pisa OV.

Pīsae, *ārum f. pl.* *1*) Pisa (*oraş în nord-vestul Etruriei, pe Arno*) // **Pīsānus** (*3*) *adj.* pisan // **Pīsānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Pisa (*în Etruria*) *2*) = Pisa (*în Elida*).

Pisander (-dros şi drus), *drī m.* numele mai multor personaje greceşti.

pīsātiō, *ōnis f.* batere, îndesare SEN.

Pisaurum, *ī n.* oraş în Umbria (*pe coasta Mării Adriatice*; *azi, Pesaro*) // **Pisaurensis** (*2*) *adj.* din Pisaurum.

Pisaurus, *ī m.* rîu în Umbria.

piscārius (*3*) *adj.* de peşte: *forum piscarium* PL. piaţă de peşte // **piscāria**, *ae f.* comerţ cu peşte // **piscārius**, *iī m.* vînzător de peşte.

piscātiō, *ōnis f.* pescuit (*meserie*) DIG.

piscātor, *ōris m.* 1 pescar PL., CIC.; 2 vînzător de peşte PL.

piscātōrius (*3*) *adj.* de pescar, pescăresc: *piscatoriae naves* CAES. nave pescăreşti, *forum piscatorium* LIV. piaţă de peşte // **piscātōria**, *ae f.* pescuit.

piscātrix, *īcis f.* pescăriţă PLIN.

piscātūra, *ae f.* pescuit TERT.

piscātus, *ūs m.* 1 acţiunea de a pescui, pescuit: *esse in piscatu voluptatem* PLIN. în pescuit găseşti mare plăcere; (*fig.*) PL. Bacch. *102*; 2 pescuit (*produsul pescuirii*), peşte PL., CIC.

pisciceps, *cipis m.* pescar VARR.

pisciculus, *ī m.* peştişor TER., VARR. ş.a.

piscīna, *ae f.* 1 heleşteu, iaz de peşte PL. ş.a.; 2 bazin de scăldat, piscină SEN.; 3 rezervor de apă, baltă COL.; adăpătoare COL.; 4 stăvilar PLIN.

piscīnālis (*2*) *adj.* de bazin PALL.

piscīnārius, *iī m.* crescător de peşti de soi CIC.

piscīnensis, *is m.* frecventator de bazine de scăldat LUCIL.

piscīnilla (piscinula), *ae f.* iaz mic de peşte VARR.

piscis, *is m.* 1 peşte: (*colect.*) *lacus piscem suggerit* PLIN. IUN. lacul dă peşte; 2 Peştii (*constelaţie*) OV.; (*sg.*) *Piscis aquosus* VERG. G. *4*, *234* Constelaţia Peştilor (aducătoare de ploi).

pisciunculus, *ī v.* **pisciculus**

piscor, *ārī, ātus sum vi.* a pescui: (*prov.*) ~ *in aere* PL. a pescui în văzduh (a face un lucru imposibil).

piscōsus (*3*) *adj.* 1 plin de peşte: *piscosi amnes* OV. rîuri pline de peşte; 2 (*rar*) ca de peşte NON.

pisculentus (*3*) *adj.* bogat în peşte CAT., PL. // **pisculentum**, *ī n.* medicament extras din peşte APUL.

Pisidia, *ae f.* ţinut în Asia Mică // **Pisida**, *ae m.*, **Pisidae**, *ārum m. pl.* locuitor(i) al (ai) Pisidiei // **Pisidicus** (*3*) *adj.* pisidic.

pisinnus (*3*) *adj.* micuţ: *lacertae pisinnae* M. EMP. şopîrle micuţe // **pisinnus**, *ī m.* băieţaş, copilaş.

Pīsistratus, *ī m.* tiran al Atenei // **Pīsistratidae**, *ārum m. pl.* fiii lui Pisistratus (Hippias şi Hipparchus).

pīsō[1], *āre* şi **pīsō**, *ere v.* **pinso**

pīsō[2], *onis m.* piuliţă M. EMP.

Pīsō[3], *ōnis m.* supranume al familiei Calpurnia // **Pisones** *pl.* HOR. Pisonii, membrii familiei Piso // **Pīsōniānus** (*3*) *adj.* al lui Piso, pisonian.

pissasphaltos (-us), *ī m.* (un fel de) bitum PLIN.

pisselaeon, *ī n.* ulei de smoală PLIN.

pissinus (*3*) *adj.* de smoală PLIN.

pissocēros, *ī m.* amestec de smoală şi ceară PLIN.

pistacia, *ae f.* (*bot.*) (arbust de) fistic (*Pistacia vera*) PALL.

pistacium, *iī n.* fistic (*fruct*) PLIN.

pistāna, *ae f.* (*bot.*) săgeata-apei (*Sagittaria sagittaefolia*) PLIN.

pisticus (*3*) *adj.* curat, nefalsificat VULG.

pistillum, *ī n.* şi **pistillus**, *ī m.* [*pinso*] pisălog (*unealtă*) PL., COL.

pistō, *āre vt.* a pisa, a fărîmiţa VEG.

pistor, *ōris m.* [*pinso*] 1 cel care pisează, cel care macină, morar PL., VARR.; 2 brutar; ~ *dulciārius* MART. „Patiserul“ (*epitet al lui Iupiter, care le-a inspirat romanilor asediaţi de galli gîndul de a le azvîrli acestora pîine, ca şi cum ar fi avut din belşug*) OV. F. *6*, *350*.

pistōrensis (*2*) *adj.* de brutărie PL. Capt. *160* (*joc de cuvinte cu* **Pistoriensis** (*2*) *adj.* = *de la Pistorium*).

pistōricius (*3*) *adj. v.* **pistorius**

Pistōriensis (*2*) *adj.* de la Pistorium: ~ *ager* SALL. ţinutul pistorian.

Pistōrium, *iī n.* oraş în nordul Etruriei (*azi, Pistoia*) PLIN.

pistōrius (*3*) *adj.* de brutar, de patiser CELS., PLIN.

pistriger, *era, erum adj.* cu coadă de peşte SID.

pistrilla, *ae f.* moară mică TER. Ad. 584.

pistrīna, *ae f.* brutărie, patiserie LUCIL., VARR.

pistrīnālis (*2*) *adj.* crescut într-o brutărie COL.

pistrīnārius, *iī m.* morar DIG.

pistrīnensis (*2*) *adj.* de moară, folosit la învîrtitul pietrelor de moară SUET.

pistrīnum, *ī n.* 1 moară (*ale cărei pietre erau învîrtite de cai, măgari sau sclavi pedepsiţi*): *in pistrino aetatem conterere* PL. a-şi măcina viaţa împingînd la piatra de moară, *aliquem in pistrinum dedere* PL. (*tradere* TER.) a condamna pe cineva să învîrtă pietre de moară; (*fig.*) *in eodem pistrino vivere* CIC. a trage la acelaşi jug (a împărtăşi aceeaşi soartă); 2 brutărie: ~ *exercere* SUET. a coace pîine; a fi brutar SUET.

pistris, *is f. v.* **pistrix**

pistrīx[1], *īcis f.* morăreasă LUCIL.

pistrīx[2], *īcis f.* 1 (*zool.*) balenă (*Balaena mysticetus*); 2 Balena (*constelaţie*) CIC.

pistūra, *ae f.* pisare, fărîmiţare, macinare PLIN.

pistus (*3*) *p. pf. v.* **pinso**[2]

pīsum, *ī n.* (*bot.*) mazăre (*Pisum sativum*) PLIN.

Pitana, *ae* şi **Pitane**, *ēs f.* *1*) oraş în Asia Mică; *2*) oraş în Laconia // **Pitanaeus** (*3*) *adj.* din Pitane (Asia Mică).

pithēcium, *iī n.* [*pithecus* = maimuță] maimuțică PL. Mil. *989* (*despre o fată*).
Pithēcūsa, *ae f.* și **Pithēcūsae**, *ārum f. pl.* insulă în Marea Tireniană (*în apropiere de Cumae*; *azi*, *Ischia*).
pitheus, *eī* (*-eos*) *m.*, **pithiās**, *ae m.* sau **pithus**, *ī m.* cometă în formă de butie PLIN., SEN.
pītissō *v.* **pytisso**
pittaciolum, *ī n.* dim. al lui *pittacium* HIER.
pittacium, *iī n.* (bucată de piele sau de pergament, de pînză sau de hîrtie) **a.** petec la haină *sau* încălțăminte VULG.; **b.** plasture la o rană CELS.; **c.** bucată de hîrtie, etichetă la o sticlă de vin PETR.; afiș AUG.; țidulă, chitanță CASSIOD.; bilet de loterie PETR.; listă, notă LAMPR.
Pittacus, *ī m.* Pittacus din Mytilene (*unul dintre cei șapte înțelepți ai Greciei*) CIC., NEP.
Pittheus, *eī* (*-eos*) *m.* rege în Troezen (*tatăl Ethrei*, *căsătorită cu Aegeus*, *regele Atenei*, *cu care l-a zămislit pe Theseus*) // **Pitthēius** (**Pitthēus**) (*3*) *adj.* al lui Pittheus // **Pitthēis**, *idos f.* Ethra, fiica lui Pittheus.
pituinus (*3*) *adj.* de pin SCRIB.
pītuīta, *ae f.* secreție cu mucozități, flegmă; guturai; țîfnă (*la păsări*) COL.; clei (*la arbori*) PLIN.
pītuītāria, *ae f.* (*bot.*) darie (*Pedicularis campestris*) PLIN.
pītuītōsus (*3*) *adj.* care dă guturai, umed (*despre lauri*) CIC. Fat. *7*.
pitydion, *iī m.* con de brad PLIN.
pityimus *v.* **pituinus**
pityocampa (**-pē**), *ēs f.* omidă de pin PLIN.
Pityūs(s)ae, *ārum f.* (*subînț.* **Insulae**) grup de insule situate la sud-est de Insulele Baleare din Marea Mediterană.
pius (*3*) *adj.* **1** (care-și îndeplinește datoria față de zei, părinți, patrie etc.) pios, credincios, temător de zei, cinstit, virtuos, bun: ~ *Aeneas* VERG. piosul Aeneas, *piorum sedes* CIC. lăcașul preafericiților (după moarte); **2** devotat, afectuos, iubitor: *pii cives in parentes* CIC. cetățeni iubitori de părinți, ~ *adversus sororem* LIV. iubitor de soră, *pia uxor* PL. soție iubitoare (cinstită); **3** (*fig. despre lucruri*, *sentimente*, *acțiuni*) sacru, sfințit, sfînt, scump, drag: *farre pio* HOR. cu făină sfințită, *pii luci* HOR. dumbrăvile sfinte (consacrate zeilor), *senior parens, pia sarcina nati* OV. tatăl bătrîn, o sfîntă povară pentru fiul lui, ~ *dolor et iusta iracundia* CIC. durere sfîntă și îndreptățită mînie, *pii metus* OV. sfinte temeri (ale soției pentru soțul ei), *pia testa* HOR. scumpă butelcă; **4** drept, legiuit: *pia et aeterna pax* CIC. pace dreaptă și durabilă, *contra ius piumque* OV. împotriva legii și a ceea ce este drept.
pix, *picis f.* smoală: *pice linere* LIV. a unge cu smoală; (*pl.*) bulgări de smoală VERG.
plācābilis (*2*) *adj.* [*placo*] **1** care se poate îndupleca, iertător, îngăduitor: *placabile ad iustas preces ingenium* LIV. suflet care se înduplecă la rugămințile îndreptățite, *se placabilem erroribus suorum praestare* PLIN. IUN. a se arăta îngăduitor cu greșelile alor săi; **2** (*act.*) care înduplecă ușor, care poate împăca: *placabilius est* TER. Ad. 608 este un lucru care poate mai ușor îndupleca.
plācābilitās, *ātis f.* ușurința de a se îndupleca CIC.
plācābiliter *adv.* într-un chip care să înduplece GELL.
plācāmen, *inis n.* mijloc de înduplecare: *irae celestis placamina* LIV. jertfe de înduplecare a mîniei divine.
plācāmentum, *ī n.* *v.* **placamen**
plācātē *adv.* în liniște, fără a se chinui, calm CIC.
plācātiō, *ōnis f.* potolire, îmbunare CIC.
plācātōrius (*3*) *adj.* de îmbunare, de expiere TERT.
plācātrīx, *īcis f.* îmbunătoare SALV.
plācātus (*3*) *p. pf. v.* **placo** // **adj.** potolit, liniștit, calm, binevoitor: *sua spe placatior* LIV. mai potolit decît crezuse, *placatiore animo ferre* CIC. a suporta cu suflet mai liniștit, *placata maria* VERG. mare calmă, *exercitus duci placatior* LIV. armată mai binevoitoare față de comandant.
placens, *ntis p. pr. v.* **placeo** // **adj.** plăcut, iubit, drag: *linquenda domus et ~ uxor* HOR. trebuie să-ți părăsești casa și soția iubită.
placenta, *ae f.* turtă, plăcintă CAT., HOR. ș.a.
placentārius, *iī m.* cofetar PAUL.
placentia[1], *ae f.* dorință de a plăcea APUL.
Placentia[2], *ae f.* cetate pe rîul Pad (*azi*, *Piacenza*) // **Placentīnus** (*3*) *adj.* placentin // **Placentīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Placentia.
placeō, *ēre*, *placuī* (*placitus sum*) *placitum vi.* **1** a fi pe plac, a fi plăcut, a plăcea: *non placet Antonio consulatus meus* CIC. consulatul meu nu-i e pe plac lui Antonius, *velle placere alicui* CIC. a vrea să placă cuiva, *placet hoc tibi?* CIC. îți place treaba asta?, *si illa tibi placet, placenda dos quoque est* PL. dacă ea îți place, să-ți placă atunci și dota, *quae vobis condicio placita est, datur* TER. partida care v-a plăcut vi se oferă; *sibi placere* = a fi mulțumit de sine: *ego numquam mihi minus quam hesterno die placui* CIC. niciodată n-am fost mai puțin încîntat de mine ca ieri, *nolo tibi tam valde placeas* PETR. nu fi prea încîntat de tine; (*abs.*) *quod spiro et placeo, tuum est* HOR. că trăiesc și sînt apreciat de public e meritul tău; (*despre actor*, *piese*) *primo actu placeo* TER. la primul act sînt aplaudat, *ubi* (*fabulae*) *sunt cognitae, placitae sunt* TER. ori de cîte ori piesele mele au fost cunoscute, s-au bucurat de succes, *scaenicus placens* SUET. actor cu succes la public; **2** (*impers.*) *placet*, *placuit* (*placitum est*) *alicui* sau numai *placet*: a fi de părere, a socoti (de bine), a voi, a decide: *ut placet Stoicis* CIC. după părerea stoicilor, *ita dis placuit* PLIN. așa au vrut zeii, *postea mihi placuit ut orationes explicarem* CIC. apoi m-am decis să comentez discursurile, *placitum est, ut in aprico loco considerent* CIC. s-a hotărît să se așeze într-un loc însorit, (*cu inf.*) *maiori parti morari placuit* CAES. majoritatea a fost de părere să stea pe loc, *duo placet esse Carneadi genera visorum* CIC. Carneade susține că două sînt felurile viziunilor, (*parant.*) *si placet* dacă sînteți de aceeași părere, dacă permiteți, *si dis placet* cu voia zeilor, să mă ierte zeii; (*spec. despre deciziile senatului*, *autorităților*) *senatui placet, ut* … CIC. senatul decide ca …, *hos corripi placitum* (*est*) TAC. s-a decis ca aceștia să fie aduși în fața judecății.
placibilis (*2*) *adj.* agreabil TERT.

placida, *ae f.* navă uşoară GELL. *10, 25, 5.*
placidē *adv.* 1 lin, uşor, încet: *forem aperi* ~ PL. deschide uşor uşa, ~ *ire* TER. a merge încet, *colles* ~ *acclives* LIV. coline lin înclinate; 2 liniştit, paşnic, calm: ~ *ferre dolorem* CIC. a suporta calm durerea; 3 binevoitor, blînd: *placidius plebem tractare* SALL. a trata mai blînd plebea, *placide loqui* CIC. a vorbi blînd.
placiditās, *ātis f.* blîndeţe (a firii), caracter inofensiv VERR.
placidō (*I*) *vt.* a linişti, a încetini AMBR.
placidulus (*3*) *adj.* liniştit, calm, placid AUS.
placidus (*3*) *adj.* 1 lin, liniştit, calm: *placidior amnis* OV. rîu mai potolit, ~ *dies et serenus* PLIN. IUN. zi liniştită şi senină, *dicendi placidum genus* CIC. gen de elocinţă calmă, *placidissima pax* CIC. pace netulburată de nimic, *placidiores arbores* PLIN. copaci mai puţin sălbatici; 2 blînd, paşnic: *placida mors* CIC. moarte uşoară, *placida urbs* VERG. oraş paşnic; 3 binevoitor, îndurător: *di placidi, servate pios* VERG. zei îndurători, salvaţi-i pe cei buni // **placidum**, *ī n.* vreme liniştită: *cum serenum placidumque est* GELL. cînd e vremea senină şi liniştită.
placitiō, *ōnis f.* complezenţă HIER.
placītis, *idis* **cadmia** *f.* cadmie (*oxid de zinc impur*) PLIN.
placitō, *āre vi.* a plăcea mult PL.
placitum, *ī n.* 1 ceea ce este plăcut: *ultra placitum laudare* VERG. B. *7, 27* a lăuda peste măsură; 2 (*pl.*) precepte, principii, învăţături: *philosophorum placita* SEN. învăţăturile filozofilor; 3 ordonanţă medicală, receptă PLIN.
placitus (*3*) *p. pf. v.* **placeo** // **adj.** plăcut, agreabil: *placita es simplicitate tua* OV. eşti plăcută prin simplicitatea ta, *locus ambobus* ~ SALL. Iug. *81, 1* loc ales după plac de amîndoi.
plācō (*I*) *vt.* 1 a potoli, a calma: ~ *animos* CIC. a calma spiritele, ~ *iram deorum donis* CIC. a potoli mînia zeilor prin ofrande, ~ *ventos, aecuora* VERG. a potoli virturile, apele mării, ~ *sitim* MACR. a potoli setea; 2 a împăca: *homo sibi ipse placatus* CIC. om împăcat cu el însuşi, *studeo ipsos* ~ *reipublicae* CIC. mă silesc să-i împac pe ei înşişi cu statul, ~ *aliquem alicui* (*in aliquem*) CIC. a împăca pe cineva cu un altul.
placor, *ōris m.* plăcere, mulţumire, satisfacţie VULG.
placūsia, *ae v.* **plagusia**
plāga[1], *ae f.* lovitură, izbire, ciocnire; rană: *plagam facere* (*ferre, infligere*) CIC. a da o lovitură, a lovi, *plagis confectus* CIC. stîlcit în bătăi, *dant turbini animos plagae* VERG. loviturile de bici dau avînt sfîrlezei, *plagis costae* (*asinorum*) *callent* PL. coastele măgarilor s-au bătucit de lovituri, *plagam accipere* OV. a căpăta o rană, *plagam curare* CELS. a îngriji rana, *canum plagae* PLIN. muşcături de cîine, (*fig.*) *hac ille perculsus plagā, non succubuit* NEP. izbit de această nenorocire, acela n-a fost doborît, *Lacedaemoniis* ~ *mediocris* CIC. pentru lacedaemonieni o înfrîngere suportabilă, ~ *iniecta petitioni* NEP. lovitură dată candidaturii (înfrîngere la alegeri).
plaga[2], *ae f.* întindere, regiune, zonă, ţinut: *aetheria* ~ VERG. întindere a cerului, ~ *ardens* SEN. zonă toridă, ~ *septentrionalis* LIV. ţinut nordic.
plaga[3], *ae f.* (*frecv. pl.*) reţea, plasă, laţ: *extricata densis cerva plagis* HOR. ciuta scăpată din plasa cu ochiuri dese, *tendere plagas* CIC. a întinde reţele, (*fig.*) *sese impedivit in plagas* PL. s-a prins în laţ.
plagiārius, *iī m.* [*plagium*] 1 răpitor de persoane (*de obicei, sclavi ai altora, puşi la vînzare*) CIC. ş.a.; 2 plagiator MART. *1, 52, 9.*
plagiātor, *ōris m.* 1 răpitor *sau* negustor de oameni TERT.; 2 seducător de copii HIER.
plāgiger, *era, erum* şi **plāgigerulus** (*3*) *adj.* încasator de bătăi PL.
plagiō (*I*) *vt.* a răpi oameni spre a-i vinde DIG.
plāgioxypus, *ī m.* ciomăgaş, bătăuş RH. HER. *4, 42.*
plāgipatida, *ae m.* [*plaga* + *patior*] cel care suferă lovituri, toba-bătăilor PL.
plagium, *iī n.* răpire de oameni DIG.
plagō (*I*) *vt.* a lovi, a bate AUG.
plāgōsus (*3*) *adj.* 1 bătăuş: ~ *Orbilius* HOR. Ep. *2, 1, 78* bătăuşul de Orbilius (*dascălul lui Horatius*); 2 (*pas.*) acoperit de răni (*în urma loviturilor*) APUL.
plagula, *ae f.* (dim. al lui *plaga*[3]) 1 cuvertură de pat, tapet, covor VARR., LIV.; 2 perdea de pat *sau* de lectică SUET.; 3 poală, pulpană (la togă sau tunică) VARR.; 4 foaie de hîrtie, pagină PLIN.
plagūsia, *ae f.* (specie de) peşte PL. Rud. *298.*
plāna, *ae f.* cuţitoaie ARN.
Plānāria, *ae v.* **Planasia**
plānāris (*2*) *adj.* plan MART. CAP.
plānārius (*3*) *adj.* de cîmpie, de acelaşi nivel: ~ *conflictus* AMM. luptă de cîmp, *planaria compellatio* COD. IUST. întrebare a magistratului înainte de a se urca la tribună.
Plānāsia, *ae f.* insulă mică în Marea Tireniană (*situată la sud de insula Elba, loc de relegare în timpul împăraţilor*; *azi, Pianosa*).
planca, *ae f.* scîndură PALL.
Plancius, *ī m.* nume de familie roman.
planctūs, *ūs m.* 1 lovire cu zgomot, pocnire, izbire: ~ *illisae cautibus undae* LUC. huietul valurilor care se sparg de stînci; 2 (*spec.*) lovire cu pumnii în cap, în piept etc. (*în semn de durere mare*): *pectora illiso sonent contusa planctu* SEN. Thyest. *1045* pieptul să răsune izbit de loviturile pumnilor; 3 geamăt, bocet: *nullis planctibus defuncta revocantur* SEN. ce e mort nu poate fi readus la viaţă prin bocete, *ploratu lamentisque et planctibus tota regia personabat* CURT. *10, 5, 7* tot palatul răsuna de plînset, de bocete şi de gemete de durere.
Plancus, *ī m.* cognomen al familiei Munatia (*de ex.*: *L. Munatius Plancus, consul în anul 42 î.e.n., iniţial partizan al lui Antonius, trecut ulterior de partea lui Octavianus Augustus*; *Horatius îi dedică o odă* [C. *1, 7*]).
plānē *adv.* 1 (*rar*) plan, drept PL. As. *657*; 2 (*fig.*) fără înconjur, clar, lămurit: ~ *loqui* CIC. a vorbi clar; 3 de tot, foarte: ~ *nosse* CIC. a cunoaşte perfect, ~ *bene* CIC. foarte bine, *communi sensu* ~ *caret* HOR. este lipsit cu totul de simţul comun, ~ *optimus* APUL.

fără îndoială cel mai bun, *planissume perii* PL. m-am dus de tot; 4 (*în răspunsuri afirm.*) adevărat, desigur, exact.

planētae, *ārum m. pl.* planete FIRM.

planētārius, *iī m.* astrolog AUG.

planētēs, *um m. pl.* planete GELL.

planēticus (*3*) *adj.* rătăcitor (*despre stele*) SID.

plangō, *ere, planxī, planctum vt.* 1 a lovi, a izbi: *fluctus plangentes saxa* LUCR. valuri care izbesc stîncile, *plangebant aliae tympana palmis* CATUL. altele băteau cu palmele în tamburine, (*Boreas*) *alis plangit stridentibus Alpes* SIL. (Crivăţul) izbeşte cu aripile şuierătoare Alpii, *avis plangitur* OV. M. *11, 75* pasărea se bate cu aripile (bate din aripi); 2 a bate cu pumnii pieptul, braţele (*semn al durerii desperate*): *laniataque pectora plangens* OV. M. *6, 248* bătîndu-şi cu pumnii pieptul sfîrtecat, *planxitque furibunda lacertos* OV. şi-a lovit furioasă braţele cu palmele; 3 a plînge gemînd, a boci: *plangentia agmina* VERG. şirurile de soldaţi care plîngeau, ~ *Memphitem bovem* TIB. a jeli boul din Memphis (Apis), *maiore tumultu planguntur nummi quam funera* IUV. cu mai mare vaiet sînt jeliţi banii decît morţii.

plangor, *ōris m.* 1 lovire zgomotoasă: (*Echo*) *reddebat sonitum plangoris eundem* OV. M. *3, 498* ecoul reda acelaşi sunet al lovirii (braţelor), *leviterque* (*undae*) *sonant plangore cachinni* CATUL. *64, 273* şi undele răsună uşor de rîsetul prăvălirilor lor; 2 lovituri de durere, bocet, geamăt: *plangoribus aedes femineis ululant* VERG. palatul urlă de bocete femeieşti.

plangus, *ī m.* specie de vultur PLIN.

plāniloquus (*3*) *adj.* care vorbeşte clar PL. Truc. *864*.

plānipēs, *adis m.* mim *sau* dansator cu piciorul gol (descălţat) IUV.

plānitās, *ātis f.* claritate TAC. D. *23*.

plānitia, *ae f.* şi (*frecv.*) **planitiēs**, *ēī f.* suprafaţă plană, cîmpie, şes: *planities speculi* LUCR. *4, 294* suprafaţa plană a oglinzii, *media planities* SALL. cîmpia de la mijloc.

plānō (*I*) *vt.* a netezi.

planta, *ae f.* 1 mlădiţă, vlăstar, butaş: *plantas tenero abscindens de corpore matrum* VERG. tăind mlădiţe din trunchiul gingaş al mamei; 2 (*rar*) plantă, legumă, vegetală IUV. *3, 227*; 3 talpa piciorului, picior: *ne teneras glacies secet plantas* VERG. ca gheaţa să nu-ţi taie tălpile gingaşe ale picioarelor, *plantae citae* OV. picioare repezi, *plantā assequi* SIL. a ajunge la cursă, *exsurgere in plantas*, SEN. a se ridica pe vîrful picioarelor, (*fig.*) *contingere sidera plantis* PROP. a ajunge cu picioarele printre stele (a avea un noroc extraordinar), (*prov.*) *supra plantam ascendere* VAL. MAX. a se urca mai sus de talpa piciorului (a vorbi despre ce nu ştie).

plantāgō, *inis f.* (*bot.*) pătlagină (*Plantago maior*) PLIN.

plantāria, *ium n. pl.* [*planta*] 1 mlădiţe, vlăstare, butaşi VERG. G. *2, 27*; 2 legume, vegetaţie: *Epicurus exigui laetus plantaribus horti* IUV. *13, 123* Epicur mulţumit de legumele din mica lui grădină; (*fig.*) vegetaţie de păr, peri PERS. *4, 39*; 3 aripi la picioare VAL. FL.

plantāris (*2*) *adj.* de picioare: *plantares alae* STAT. aripi la picioare (ale lui Mercur) STAT.

plantārium, *iī n.* pepinieră PLIN.

plantātiō, *ōnis f.* plantaţie PLIN.

plantātor, *ōris m.* plantator AUG.

plantinger, *era, erum adj.* care dă vlăstare PLIN.

plantō (*I*) *vt.* a planta PLIN.

plānum, *ī v.* **planus**[2]

plānus[1] (*3*) *adj.* 1 drept, plan, neted: ~ *locus* CIC. loc plan, *facilis et plana via* PL. drum uşor şi neted, *carinae planiores* CAES. carene mai plate, *planae manus* SEN. latul palmelor, *plano pede* VITR. la nivelul pămîntului, la parter; 2 uşor accesibil: *planiora aditu loca* LIV. locuri mai uşor accesibile; 3 (*fig.*) clar, limpede, evident: *narrationes planae sint* CIC. povestirile să fie clare, *planum id est non novisse* PL. este clar că nu ştii asta, *planum facere* CIC. a arăta clar, a demonstra // **plānum**, *ī n.* teren plan: *aciem in planum deducit* SALL. îşi coboară armata într-o cîmpie, *fortunam suam in planum deferre* SEN. a-şi reduce la un nivel comun situaţia înaltă; *e plano* sau *de plano* a) (*judic.*) de la locul obişnuit (nu de la tribuna oficială); b) (*gener.*) fără greutate, uşor: *hoc tibi de plano possum promittere* LUCR. *1, 411* îţi pot promite fără greutate acest lucru.

planus[2], *ī m.* haimana, şarlatan, saltimbanc CIC., HOR. ş.a.

plasea *v.* **palasea**

plasma, *atis n.* 1 creatură PRUD.; 2 creaţie poetică, ficţiune AUS.; 3 modulaţie a vocii, tremurare gîlgîitoare QUINT. *1, 8, 2*.

plasmātiō, *ōnis f.* plăsmuire HIER.

plasmātor, *ōris m.* plăsmuitor, creator TERT.

plasmō (*I*) *vt.* a plăsmui, a crea TERT.

plassō, *āre vt.* a confecţiona APIC.

plastēs, *ae m.* plăsmuitor din argilă, modelator VELL.

plastica, *ae* şi **plasticē**, *ēs f.* plastică, arta modelării PLIN.

plasticātor, *ōris m.* modelator în argilă FIRM.

plasticus (*3*) *adj.* de modelaj, plastic // **plasticus**, *ī m.* modelator, sculptor FIRM.

Plataeae, *ārum f. pl.* oraş în Beoţia (*vestit prin victoria grecilor asupra perşilor*) // **Plataeensēs**, *ium m. pl.* plateeni, locuitorii Plateii // **Platāicus** (*3*) *adj.* de la Plataea.

platalea, *ae f.* (*ornit.*) lopătar (*Platalea leucorodia*) CIC.

platanīnus (*3*) *adj.* de platan COL.

platanista, *ae m.* (specie de) peşte mare (*din Gange*) PLIN.

platanōn, *ōnis m.* loc plantat cu platani SEN.

platanus, *ī f.* (*bot.*) platan (*Platanus*): *steriles platani* VERG. platanii sterpi (care nu dau roade), ~ *caelebs* HOR. platanul celibatar (fiindcă de el nu se prinde viţa de vie).

platea[1], *ae f.* stradă largă, piaţă PL., HOR. ş.a.

platea[2] *v.* **platalea**

platessa, *ae f.* (specie de) peşte AUS.

platicē[1] *adv.* în mod elementar FIRM.

platicē[2], *ēs f.* cunoştinţe elementare, noţiuni generale FIRM.

platicus (*3*) *adj.* elementar FIRM.
Platō, *ōnis m.* Platon (*vestit filozof grec, discipol al lui Socrate și întemeietor al Academiei*) // **Platōnicus** (*3*) *adj.* platonician // **Platōnicī**, *ōrum m. pl.* platonicieni, partizani ai filozofiei platonice; [ac. sg. *Platōna* HOR., ac. pl. *Platōnas* SEN.].
platōn[1], *ōnis m.* (*zool.*) dam, cerb-lopătar (*Cervus dama*) APIC.
Platōn[2] *v.* **Plato**
platycerōs, *ōtis adj.* cu coarne lungi (*de ex.: căprior, ren*) PLIN.
platycoriăsis, *is f.* dilatare a pupilei VEG.
platyophtalmus (-os), *ī m.* cosmetic care dilată ochiul PLIN.
platyphyllon, *ī n.* (*bot.*) laptele-cîinelui (*Euphorbia cyparissias*) PLIN.
plaudō, *ere, plausī, plausum vt.* **1** a bate, a lovi, a izbi: *alis plaudens columba* VERG. pasărea bătînd din aripi, *pedibus plaudunt choreas* VERG. bat pămîntul cu picioarele dănțuind; **2** a bate din palme, a aplauda: *manus suas in plaudendo consumere* CIC. a-și toci palmele aplaudînd, *qui Curioni plauserant* CIC. cei care-l aplaudaseră pe Curio, (*impers.*) *huic ita plausum est ut* ... CIC. acestuia i s-au acordat atîtea aplauze, cum ... *plaudite!* aplaudați! (*cuvîntul de încheiere a unei piese de teatru*), *usque ad „plaudite" venire* CIC. a ajunge pînă la sfîrșit, (*oc.*) ~ *in aliquem* MIN. FEL. a bate din picioare contra cuiva; **3** (*fig.*) a aproba, a lăuda, a aplauda: ~ *ingeniis sepultis* HOR. a aplauda talentele celor decedați, *mihi plaudo domi* HOR. mă aplaud singur acasă, *dis plaudentibus* CIC. cu voia zeilor.
plaumotātum, *ī n.* plug cu roți PLIN.
plausibilis (*2*) *adj.* demn de a fi lăudat: *nomen asperius antea, nunc populare atque plausibile* CIC. nume mai nesuferit înainte, acum popular și demn de laudă, ~ *oratio* SEN. stil de elogiat.
plausibiliter *adv.* demn de laudă SID.
plausitō, *āre vi.* a bate din aripi ANTHOL.
plausor, *ōris m.* aplaudator HOR. ș.a.
plaustrārius *și* **plōstrārius** (*3*) *adj.* de car // **plaustrārius**, *iī m.* **1** fabricant de care LAMPR.; **2** căruțaș DIG.
plaustrilūcus (*3*) *adj.* care strălucește asemenea constelației Carul-Mare MART. CAP.
plaustrum (plōstrum), *ī n.* **1** car, căruță: *plostrum vetus* CAT. car vechi, *stridentia plaustra* OV. căruțe hodorogite, *plaustrum perculi* PL. am răsturnat carul (sînt distrus); **2** constelația Carul-Mare OV.
plausus[1] (*3*) *p. pf. v.* **plaudo**
plausus[2], *ūs m.* **1** lovire, batere (însoțită de zgomot): *columba plausum exterrita pennis dat* VERG. hulubul bate speriat din aripi, *tympanaque et plausum* OV. bătăile în tamburine; **2** bătaie din palme, aplauze: *plausum dare* CIC. a aplauda, *huic plausus maximi impertiuntur* CIC. acestuia i se acordă aplauzele cele mai mari, *plausum captare* CIC. a umbla după aplauze.
Plautīnotatus (*3*) *adj.* întru totul demn de Plautus FRONT.
Plautīnus (*3*) *v.* **Plautus**
Plautius (Plātius), *iī m.* nume roman // **Plautius (Plātius)** (*3*) *adj.* al lui Plautius.
plautus[1] (*3*) *adj.* lat, larg, cu talpa lată; cu urechi mari și pleoștite (*despre cîini*) FEST.
Plautus[2], *ī m.* T. Maccius Plautus (*autor de comedii*) // **Plautīnus** (*3*) *adj.* al lui Plautus: *Plautini sales* HOR. glumele lui Plautus, *Plautinissimi versus* GELL. versuri întru totul demne de Plautus.
plēbēcula, *ae f.* popor de jos, pleava societății CIC., HOR.
plēbēius (*3*) *adj.* **1** plebeu, plebeian: *ludi plebei* LIV. jocurile plebeiene // **plēbēius**, *ī m.* și **plēbēia**, *ae f.* un om, o femeie din plebe; **2** de rînd, comun, grosolan: ~ *sermo* CIC. limbaj de rînd, *aspera purpura plebeia* PLIN. purpură aspră de rînd.
plēbēs, *eī (-ī)* și **plēbēs**, *is f. v.* **plebs**
plēbicola, *ae m.* amic al poporului, popular; (*peior.*) demagog: *ut plebicola videretur* CIC. ca să pară popular.
plēbicula, *ae f. v.* **plebecula**
plēbiscītum, *ī n. v.* **scitum**
plēbitās, *ātis f.* origine de jos CAT.
plebs, *plēbis f.* **1** plebea (*opus patricienilor*): *tribunus non enim populi, sed plebis magistratus est* LIV. căci tribunul nu este un magistrat al poporului (întreg), ci al plebei, *populo plebique Romanae* CIC. poporului și plebei romane; **2** popor de rînd, mulțime, vulg: *sed quadringentis sex, septem milia desunt: ~ eris* HOR. Ep. *1, 1, 59* dar la cei patru sute de mii de sesterți îți lipsesc șase-șapte: vei fi un om de rînd, *vos ~ superum Fauni Satyrique* ... OV. voi, zei mai mărunței, Fauni și Satiri ..., (*pl.*) *plebes* (*despre albine*) COL. roiuri.
plecta, *ae f.* (*arhit.*) ghirlandă VULG.
plectibilis (*2*) *adj.* **1** de pedepsit: ~ *invidia* SID. invidie condamnabilă; **2** (*act.*) pedepsitor COD. TH.
plectilis (*2*) *adj.* **1** împletit PL. Bacch. *70*; **2** încurcat, întortocheat (*despre silogisme*) PRUD.
plectō[1], *ere vt.* a lovi (ca pedeapsă), a pedepsi cu bătaia, a pedepsi, a condamna, a blama [frecv. numai pas.]: *tu lites audies, ego plectar pendens* TER. tu ai să asculți dojenile, eu, spînzurat, am să fiu bătut cu varga, *tergo plector* HOR. sînt bătut cu vergile la spate, *iure igitur plectimur* CIC. pe drept, așadar, sîntem pedepsiți, *negligentiā plectimur* CIC. plătim vina neglijenței noastre, *quod crimen vidi, plector* OV. sînt pedepsit pentru că am văzut crima, *cavit ne qua in re iure plecteretur* NEP. Att. *11, 6* s-a păzit să fie blamat pe drept în vreo împrejurare.
plectō[2], *ere, plexī (plexuī), plexum vt.* a împleti: *caput plexis redimire coronis* LUCR. a împodobi capul cu cununi împletite.
plectripotens, *ntis adj.* mare meșter în arta plectrului (*poezia lirică*) SID.
plectrum, *ī n.* **1** plectru (*cu care se atingeau coardele lirei*): *fidem sustinet a laeva; tenuit manus altera plectrum* OV. cu stînga, sprijină lira; mîna cealaltă ținea plectrul; **2** (*fig.*) liră, cithară; muzică: *sonans plenius aureo plectro* HOR. cîntînd mai grav din lira de aur, *modi leviore plectro* HOR. ritmuri dintr-o muzică mai ușoară; **3** cîrmă de corabie SIL.

Plēias (Plīas), *adis f.* (*frecv. pl.* **Plēiadēs**, *um*) **1** Pleiade (*cele şapte fiice ale lui Atlas şi ale Pleionei, urmărite prin munţi de vînătorul Orion şi salvate de Iupiter, care le-a strămutat pe bolta cerului, transformate în stele*); **2** constelaţia Pleiadelor (*lat.* Vergiliae, *care apar în Grecia pe la mijlocul lunii mai şi apun pe la finele lui octombrie, anotimp al ploilor şi furtunilor*); **3** furtună: *Pliadi capta ratis* VAL. FL. *4, 268* corabia surprinsă de furtună.

Plēionē, *ēs f. 1*) fiica lui Okeanos şi a Thetidei (*soţia lui Atlas şi mama Pleiadelor*): *Pleiones nepos* OV. Mercur, nepotul Pleionei; *2*) constelaţia Pleiadelor VAL. FL.

Plemmyrium (Plēmurium), *iī n.* promontoriu în apropiere de Syracusa.

plēnē *adv.* **1** pînă a umple PLIN.; **2** (*fig.*) deplin, de tot, complet: *si hoc ~ vitare non potes* CIC. dacă nu poţi evita întru totul aceasta, *viva vox alit plenius* QUINT. ceea ce se spune prin viu grai se întipăreşte mai bine în minte, *plenissime* PLIN. IUN. absolut deplin.

plēnilūnium, *iī n.* lună plină PLIN.

plēnitās, *ātis f.* plenitudine, saturaţie, abundenţă VITR.

plēniter *v.* **plene**

plēnitūdō, *inis f.* plenitudine, împlinire; mărime, grosime RH. HER, COL., PLIN.

plēnus (*3*) *adj.* **1** plin, umplut, încărcat: *plenum poculum* VERG. paharul plin, (*cu genit.*) *domus plena caelati argenti* CIC. casa plină de argintărie cizelată, *~ vini, somni* SEN. potopit de vin, de somn, *~ spei, timoris* CAES. plin de speranţă, de frică; (*cu abl.*) *urbs bellico apparatu plena* LIV. oraşul plin de maşini de război, *ornamentis plena domus* CIC. casă plină de podoabe, *exercitus plenissimus praedā* LIV. armată foarte încărcată de pradă, *ille ~ annis decessit* SEN. acela a murit încărcat de ani (bătrîn), *velis plenis* VERG. cu pînzele larg întinse, *pleno ore laudare* CIC. a lăuda cu toată gura; **2** (*spec.*) **a.** corpolent, gros, gras: *vulpecula pleno corpore* HOR. o vulpişoară plină la trup, *~ homo* CIC. om corpolent, *tauros pleniores facere* CELS. a îngrăşa taurii; **b.** însărcinat: *~ uterus* OV. pîntecele însărcinat, *plena sus* CIC. scroafă borţoasă; **c.** sătul, satisfăcut, dezgustat: *~ erat minimo* OV. se sătura cu puţin, *quod cupide petiit* (*puella*), *mature plena reliquit* HOR. Ep. *2, 1, 100* ceea ce fata a dorit arzător părăseşte repede o dată satisfăcută, *~ amator* HOR. amantul plictisit; **d.** întreg, tot, complet, deplin: *~ annus* CIC. un an întreg, *~ numerus* CIC. număr întreg, *plenissima legio* CAES. legiune desăvîrşit completă, *plena gaudia* CIC. bucurii depline, *pleno gradu* LIV. în plin mers, *orator ~* CIC. orator deplin; **e.** (*despre voce*) plin, sonor, puternic: *plenā voce* VERG. cu voce tare, *vox plenior* CIC. voce mai sonoră; **f.** (*despre alimente*) substanţial: *pleniores cibi* CELS. alimente mai substanţiale, *plenum vinum* CELS. vin tare; **g.** bogat, din belşug: *plena mensa* HOR. masă bogată, *tres litterae, una brevis, duae pleniores* CIC. trei scrisori, una scurtă şi două mai cuprinzătoare, *oratio plena* CIC. stil bogat // **plēnum**, *ī n.* plinul: *plenum et inane* CIC. plinul şi golul, *ad plenum* VERG. pînă la gura (coşului), *in plenum* SEN. în mare, în general PLIN., SEN.

plērīque, *plēraeque*, *plēraque v.* **plerusque**

plērōma, *atis n.* deplinătate TERT.

plērumque *adv.* de cele mai multe ori, în general CIC. ş.a.

plērus (ploerus) (*3*) *adj. v.* **plerusque**

plērusque, *plēraque*, *plērumque adj.* (*rar sg.*) cea mai mare parte, majoritatea: *inventus pleraque* SALL. cea mai mare parte a tineretului, *comae pleramque eius faciem contegebant* APUL. părul îi acoperea cea mai mare parte a feţei // (*frecv. pl.*) **plērique**, *plēraeque*, *plēraque* **1** cei mai mulţi: *plerique argentarii* PL. cei mai mulţi zarafi, *sororem plerique credebant esse meam* TER. cei mai mulţi credeau că e sora mea, *plerique eorum* CIC. cei mai mulţi dintre ei, *plerique ex factione eius* SALL. cei mai mulţi din partidul lui; *plerique omnes* aproape toţi: *quod plerique omnes faciunt adulescentes* TER. ceea ce fac aproape toţi tinerii, *dixi pleraque omnia* TER. am spus aproape tot; **2** mulţi, foarte mulţi: *non dubito fore plerosque qui ...*, NEP. nu mă îndoiesc că vor fi mulţi care ..., *multi ... quidam ..., plerique ... plurimi* TAC. H. *4, 8* mulţi ... unii ..., foarte mulţi ... cei mai mulţi ..., *pleraque iumenta* APUL. foarte multe vite // **subst.** *n. plerumque* şi (*pl.*) *pleraque* cea mai mare parte: *plerumque noctis* SALL. cea mai mare parte a nopţii, *per Europae plerumque* LIV. în cea mai mare parte a Europei, *pleraque insulae* CURT. cea mai mare parte a insulei, *in plerisque* CIC. în cele mai multe cazuri.

plētūra, *ae f.* umplere, prea mare cantitate VEG.

Pleumoxiī, *ōrum m. pl.* pleumoxi (*popor din Gallia Belgică*).

pleurīsis, *is f.* pleurită PRUD.

pleurīticus (*3*) *adj.* de pleurezie // **pleurīticī**, *ōrum m. pl.* bolnavi de pleurezie PLIN.

pleurītis, *idis f.* pleurezie VITR.

Pleurōn, *ōnis f.* oraş în Aetolia // **Pleurōnius** (*3*) *adj.* al Pleuronului // **Pleurōnia**, *ae f.* = Aetolia.

plexī *şi* **plexuī** *pf. v.* **plecto²**

plexus (*3*) *p. pf. v.* **plecto²**

Plīas *v.* **Pleias**

plicātilis (*2*) *adj.* care se poate îndoi, flexibil PLIN.

plicātrix, *īcis f.* cea care împătureşte hainele PL.

plicātūra, *ae f.* împăturire PLIN.

plicō, *āre*, *āvī* (*uī*), *ātum* (*itum*) *vt.* a îndoi, a înfăşura: *chartam* MART. a îndoi hîrtia, *serpens se in sua membra plicans* VERG. şarpele înfăşurîndu-se asupra lui însuşi.

Plīnius, *iī m.* nume gentilic roman (*C. Plinius Secundus* sau *Maior — Plinius cel Bătrîn —, autor al unei „Naturalis historia“, mort în timpul erupţiei Vezuviului; nepotul său, C. Plinius Caecilius Secundus sau Iunior — Plinius cel Tînăr —, autor al unei colecţii de scrisori şi al unui „Panegyricus Traiani“*) // **Plīniārus** (*3*) *adj.* al lui Plinius.

plinthis, *idis f.* **1** (*arhit.*) plintă (*bloc paralelipipedic la baza unei coloane*), soclu: **2** măsură agrară de o sută de iugăre; **3** (*pl.*) registru (la orga hidraulică) VITR.

plinthium, *iī n.* tablă de cadran solar VITR.

plinthus, *ī f.* (*arhit.*) plintă (*cf. și* **plinthis**) VITR.
plipiō, *āre vi.* a croncăni, a chirăi (*despre uliu*) SUET.
Plisthenēs, *is m.* fiu al lui Pelops (*frate al lui Atreus, căruia i-a încredințat creșterea fiilor săi, Agamemnon și Menelau*) SERV. // **Plisthenicus** (*3*) *adj.* = al lui Agamemnon, fiul lui Plisthenes OV.
plocē, *ēs f.* 1 (*ret.*) repetare a unui cuvînt MART. Cap. 2 (*muzic.*) asociere de sunete diferite MART. CAP.
plōdō *v.* **plaudo**
ploeres, ploera *v.* **plures, plura**
plōrābilis (*2*) *adj.* lăcrimos, plîngător PERS.
plōrābundus (*3*) *adj.* plîngînd, jelindu-se PL. Aul. *317.*
plōrātiō, *ōnis f.* plîngere, bocet AUG.
plōrātor, *ōris m.* plîngăcios MART.
plōrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ploro**
plōrātus[2], *ūs m.* 1 bocet, plînset: *omnia mulierum ploratibus sonant* LIV. totul răsună de bocetele femeilor; 2 lacrimi, picături dintr-un pom PLIN.
plōrō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 (*arh.*) a țipa; 2 a boci, a se jelui, a se tîngui: *lacrimandum est, non plorandum* SEN. trebuie să lăcrimezi, nu să bocești, *plorando fessus sum* CIC. am obosit bocind, (*vt.*) ~ *raptum iuvenem* HOR. a-l boci pe tînărul răpit de moarte, (*cu inf.*) *aquam plorat profundere* PL. se bocește că risipește apa, (*cu prop. inf.*) *ploravere non respondere favorem meritis* HOR. s-au plîns că favoarea nu corespunde meritelor lor.
plōsor, *ōris m. v.* **plausor**
plost... *v.* **plaust...**
Plōtīnus, *ī m.* Plotin (*filozof neoplatonician din secolul al III-lea e.n.*).
Plōtius *v.* **Plautius**
plōtus *v.* **plautus**
ploxenum *și* **ploxinum**, *ī n.* capră de căruță CATUL. *97, 6.*
pluit, *ere, pluit* (rar) *plūvit vi. impers.* și (*tard.*) *pers.*: *pluet hodie* PL. azi va ploua, *multum pluverat* PL. plouase mult, *urceatim plovebat* PETR. *44, 18* ploua cu urciorul, (*cu abl. sau ac.*) *sanguine pluvisse nuntiatum est* LIV. s-a anunțat că a plouat cu sînge, *lapidibus* ~ LIV. a ploua cu pietre, *lapides pluit* LIV. a plouat cu pietre, (*pas.*) *spatium qua pluitur* APUL. spațiu pe care cade ploaia; (*pers.*) *veniunt nubes et pluunt* AUG. vin nori și fac să cadă ploaie, *deus qui pluit* TERT. Dumnezeu care face să cadă ploaia, *pluam supra terram* VULG. voi ploua asupra pămîntului; (*fig.*) *tantum pluit ilice glandis* VERG. a căzut ca o ploaie atîta ghindă din stejar; (*vt.*) *fundae saxa pluunt* STAT. praștiile aruncă ploaie de pietre.
plūma, *ae f.* 1 pană, fulg: *animantes plumā obductae* CIC. animale îmbrăcate în pene, *dormit in pluma* MART. doarme în puf, *pensilibus plumis vehi* IUV. *1, 159* a fi purtat în lectică cu perne de puf, *levior plumā est gratia* PL. recunoștința e mai ușoară ca fulgul, *plumā haud interest* ... PL. Most. *408* pentru mine, nu e nici o diferență dacă ...; 2 puful bărbii, tuleie HOR.; 3 (*pl.*) zale la o platoșă STAT.
plūmācium, *iī n.* saltea de puf AMBR.
plūmārius (*3*) *adj.* brodat, ca brocartul; broșat (*variat ca penele de pasăre*): *vestes plumariā arte contextae* HIER. haine țesute în brocart // **plūmārius**, *iī m.* meșter care lucrează brocarte VITR.
plūmātilis (*2*) *adj.* brodat PL.
plūmātus (*3*) *adj.* 1 acoperit cu pene; 2 brodat LUC.; 3 cu zale (*despre platoșă*) IUST.
plumbāgō, *inis f.* 1 plombagină, grafit PLIN.; 2 pată plumburie la pietrele prețioase PLIN.; 3 (*bot.*) floarea-amorului (*Plumbago capensis*) PLIN.
plumbārius (*3*) *adj.* de plumb: *plumbaria metalla* PLIN. mine de plumb, *artifices plumbarii* VITR. *sau* **plumbārii**, *ōrum m. pl.* lucrători în plumb DIG.
plumbātūra, *ae f.* sudură cu plumb DIG.
plumbātus (*3*) *p. pf. v.* **plumbo** // **adj.** de plumb, prevăzut cu plumb: *tabulae plumbatae* VAL. MAX. table de plumb, *plumbatae sagittae* PLIN. săgeți prevăzute cu plumb // **plumbātae**, *ārum f. pl.* 1 bile de plumb (de aruncat cu praștia) VEG.; 2 bici cu curele prevăzute cu plumbi COD. TH.
plumbeus (*3*) *adj.* 1 de plumb: *plumbea glans* LUCR. plumb de praștie, (*fig.*) ~ *gladius* CIC. sabie de plumb (nevătămătoare), ~ *nummus* PL. sau **plumbeus**, *ī m.* MART. ban de plumb (fals), ~ *Auster* HOR. austrul greu (apăsător ca plumbul), *plumbeae irae* PL. mînii grele // **plumbeum**, *ī n.* vas de plumb // **plumbea**, *ae f.* bilă de plumb SPART.; 2 de proastă calitate: *plumbea vina* MART. *10, 49, 5* vinuri proaste, *plumbea mala* MART. *10, 94, 4* mere proaste; 3 greoi la minte, ignorant, prost: *in physicis plumbei sumus* CIC. în fizică sîntem tufă.
plumbō (*I*) *vt.* a lipi cu plumb, a suda CAT.
plumbōsus (*3*) *adj.* încărcat de plumb PLIN.
plumbum, *ī n.* 1 plumb (*metal*): *plumbum album* LUCR. (*candidum* PLIN.) zinc; 2 (obiecte de plumb) **a.** plumb de aruncat cu praștia: *plumbum funda iacit* OV. praștia aruncă plumbul; **b.** țeavă de plumb: *aqua tendit rumpere plumbum* HOR. apa tinde să spargă țeava; **c.** bici cu plumbi la capătul curelelor PRUD.; **d.** plumb, creion CATUL. *22, 7*; 3 (*fig.*) pată pe ochi PLIN.
plūmescō, *ere vi.* a se acoperi cu pene PLIN.
plūmeus (*3*) *adj.* 1 de pene, de fulgi: *culcita plumea* CIC. saltea de puf; 2 ușor ca un fulg, moale: *plumea pondera* MART. greutate ușoară ca fulgul, *plumea cutis* APUL. piele moale ca puful; 3 broșat PRUD.
plūmiger, *era, erum adj.* acoperit cu pene, înaripat PLIN.
plūmipēs, *edis adj.* cu pene la picioare CATUL.
plūmo (*I*) *vi.* 1 a se acoperi de pene: *pullis plumantibus* GELL. pui căpătînd pene; 2 (*vt.*) a acoperi cu pene: *in avem se* ~ APUL. M. *3, 21* a se acoperi cu pene, transformîndu-se în pasăre; 3 a broda; a broșa VOP.
plūmōsus (*3*) *adj.* 1 de zburătoare (acoperite cu pene) PROP.; 2 cu puf, catifelat (*despre frunze*) PLIN.
plūmula, *ae f.* fulg mic, puf COL.
pluē *v.* **pluit**
pluor, *ōris m.* ploaie LABER.
plūrālis (*2*) *adj.* multiplu; (*gram.*) plural // **plūrālis**, *is m.* pluralul // **plūrālia**, *ium n. pl.* (*gram.*) nume la plural QUINT.
plūrālitās, *atis f.* 1 pluralitate AUG.; 2 plural CHARIS.

plūrāliter *adv.* **1** de mai multe ori COD. IUST.; **2** la plural SEN.

plūrātīvus (*3*) *adj.* la plural GELL. // **plūrātīvum**, *ī n.* pluralul GELL.

plūres, *plūra adj. la comp.* (v. *multus*) **1** mai mulţi: *plures esse intellego quam putaram* CIC. văd că sînt mai mulţi decît socotisem eu; **2** mulţi, în mare număr, prea mulţi: *pluribus praesentibus eas res iactari nolebat* CAES. nu voia ca aceste lucruri să fie spuse în prezenţa multora, *summus dolor ~ dies manere non potest* CIC. o durere extremă nu poate dura prea multe zile, *pluribus verbis rogat, ut …* CIC. îi cere cu multe cuvinte (insistent) ca …, *quid ego plura dicam?* ce să spun mai mult?, (*elipt.*) *quid plura? ne plura* CIC. ce să vorbesc mai mult? ca să nu vorbesc prea mult; (*expr.*) *se ad plures penetrare* PL. Trin. *291* a se duce în lumea celor mulţi (în lumea morţii), a se duce pe lumea cealaltă; [arh. nom.n. pl. *pluria*].

plūries *adv.* de mai multe ori, adesea GELL.

plūrifāriam *adv.* **1** în diferite locuri SUET.; **2** în mai multe feluri APUL.

plūrifārius (*3*) *adj.* multiplu SID.

plūriformis (*2*) *adj.* diferit, felurit APUL.

plūrilaterus (*3*) *adj.* cu mai multe laturi GROM.

plūrimum *adv. la superl.* (*v. multum*) foarte mult, în foarte mare măsură: *~ diligere mulierem* TER. a iubi foarte mult femeia, *~ posse* CIC. a fi foarte puternic, *quam ~* CIC. ş.a. cît mai mult posibil, *ubi ~*, *cum ~*, *ut ~* LIV. ş.a. la maximum, *~ quantum* FLOR. ş.a. nu se poate spune cît, foarte mult.

plūrimus (*3*) *adj. la superl.* (v. *multus*) (*mai rar la sg. şi mai ales poet.*) foarte mult, cel mai mult: *salutem plurimam dicere alicui* CIC. a trimite foarte multe salutări cuiva // (*pl.*) **plurimi**, *ae*, *a*: *huius* (*dei*) *sunt plurima simulacra* CAES. statuile acestui zeu sînt foarte multe, *plurimis ignotissimi gentibus* CIC. cu totul necunoscuţi celor mai multe neamuri, *plurimorum saeculorum memoriam litteris continet* CIC. păstrează în scrierile lor amintirea foarte multor secole, (*cu genit. part.*) *plurimi equitum* TAC. cei mai mulţi dintre călăreţi, (*poet.*) *medio cum plurimus orbe sol erat* OV. cînd soarele era mai fierbinte la amiază, *plurima lecta rosa est* OV. au fost culeşi mulţi trandafiri, *plurima qua silva est* OV. pe unde pădurea e mai deasă // **plūrimum**, *ī n.* foarte mare cantitate: (*cu genit. part.*) *exordium gravitatis plurimum debet habere* CIC. exordiul trebuie să aibă foarte multă gravitate, *plurimum virtutum, nonnihil vitiorum* CIC. foarte multe virtuţi şi unele defecte, (*cu genit. preţului*) *plurimi esse* CIC. a avea foarte mult preţ, *plurimi facere* NEP. a stima foarte mult, (*cu abl.*) *quam plurimo vendere* CIC. a vinde cît mai scump posibil.

plūrivocus (*3*) *adj.* cu multe sensuri MART. CAP.

plus, *plūris n.* şi *adv.* (*numai la nom.-ac.n. şi la genit. preţului*) o mai mare cantitate, mai mult: *~ debere alicui* CIC. a datora cuiva o sumă mai mare, *~ prodesse* CIC. a folosi mai mult, *~ minusve facere* PL. a face mai mult sau mai puţin, (*rar*) *~ minus* HIRT. mai mult sau mai puţin, aproximativ, *~ plusque in dies diligere aliquem* CIC. a iubi pe cineva din ce în ce mai mult în fiecare zi, (*cu genit. part.*) *vultis pecuniae ~ habere* CIC. vreţi să aveţi mai mulţi bani, *~ hostium* LIV. un număr mai mare de duşmani, *~ virium* LIV. mai multe forţe, *vos decem numero, et quod ~ est, Romani estis* LIV. voi sînteţi zece la număr şi, ceea ce este mai important, sînteţi romani, (urmat de *quam*) *valet enim salus ~ quam libido* CIC. căci sănătatea valorează mai mult decît plăcerea, *non ~ quam semel* CIC. nu mai mult decît o dată (cu *ac.*) *non tuus capiet venter ~ ac meus* HOR. stomacul tău nu va înghiţi mai mult decît al meu, (*fără quam* pe lîngă num.) *~ mille capti* LIV. mai mult de o mie au fost capturaţi, *~ millies audivi* TER. am auzit mai mult de o mie de ori, *paullo ~ ducentos passus a castris* LIV. la ceva mai mult de două sute de paşi de tabără, *~ annum aeger fuit* LIV. a fost bolnav peste un an, (*cu abl. comp.*) *plus aequo* CIC. mai mult decît e drept, *plus nimio* HOR. mult şi prea mult, *uno plus* CIC. cu unul mai mult; (*cu genit. preţului*) *ager multo pluris est* CIC. ogorul face cu mult mai mult, *pluris est oculatus testis quam auriti decem* PL. mai mult preţuieşte un martor ocular decît zece care au auzit, *facio pluris omnium hominum neminem* CIC. dintre toţi oamenii, pe nimeni nu preţuiesc mai mult, *pluris aestimare* (*habere*, *ducere*) CIC. a socoti mai de preţ, *pluris emere*, *vendere* CIC. a cumpăra, a vinde mai scump.

plūsculum *adv.* puţin mai mult PL.; puţin prea mult VARR.

plūsculus (*3*) *adj.* puţin mai mult: *pluscula supellex* TER. puţin mai multă mobilă, *~ sal* COL. ceva mai multă sare // **plusculum**, *ī n.* ceva mai mult: *~ negotii* CIC. ceva mai multă bataie de cap, *plusculum quam concedit veritas* CIC. ceva mai mult decît permite adevărul.

plūsimus (*3*) *adj.* v. **plurimus**

plusquamperfectum, *ī n.* (*gram.*) mai mult ca perfect.

plusscius (*3*) *adj.* care ştie mai mult PETR. *63, 9.*

Plūtarchus, *ī m.* Plutarchus din Cheronea (*scriitor grec din vremea lui Traianus*).

pluteus, *ī m.* şi (*rar*) **pluteum**, *ī n.* **1** (*mil.*) parapet mobil pe trei roţi (*făcut din împletitură de salcie şi acoperit cu piei, la adăpostul căruia soldaţii puteau realiza lucrări de asediere, apăraţi ca de un scut de proiectilele celor asediaţi*); **2** paravan, apărătoare de scînduri şi de leasă (*la tranşee, turnuri de război, corăbii*); **3** (diferite obiecte susţinătoare): **a.** spătar la sofa triclinară *şi* sofa în triclinium; **b.** năsălie, pat de înmormîntare; **c.** raft, poliţă de cărţi sau de statuete; **d.** pupitru; **e.** balustradă între două coloane.

Plūtō(n), *ōnis m.* zeul Infernului (*frate al lui Iupiter şi al lui Neptun, soţ al Proserpinei*) // **Plūtōnius** (*3*) *adj.* al lui Pluton: *domus Plutonia* HOR. lumea de dincolo // **Plūtōnia**, *ōrum n. pl.* locuri pestilenţiale din Asia.

plūtor, *ōris m.* cel care face să plouă AUG.

Plūtus, *ī m.* zeul bogăţiei PHAEDR.

pluvia, *ae f.* ploaie CIC.; apă de ploaie PLIN.

pluviālis (*2*) *adj.* de ploaie, ploios: *pluviales Austri* VERG. vînturile aducătoare de ploaie, *~ dies* COL. zi ploioasă, *~ aqua* SEN. apă de ploaie, *pluviales fungi* OV. ciuperci care ies după ploaie.

pluviātilis (*2*) *adj.* de ploaie CELS.
pluviōsus (*3*) *adj.* ploios PLIN.
pluvius (*3*) *adj.* de ploaie, ploios: *aqua pluvia* CIC. apă de ploaie, *pluvii venti* HOR. vînturi care aduc ploaie, ~ *arcus* HOR. curcubeul, *pluvium aurum* OV. ploaie de aur, *Iuppiter* ~ TIB. Iupiter care aduce ploaia.
pneumaticus (*3*) *adj.* de aer, de suflu: *pneumatica organa* PLIN. pompe, *pneumaticae res* VITR. pneumatica.
Pneumatomachi, *ōrum m. pl.* cei care nu admit Sfîntul Duh COD. IUST.
pnīgeus, *eos m.* surdină (*la orga hidraulică*) VITR.
pnīgītis, *idis f.* argilă PLIN.
pnix, *pnīgis f.* crampă MARC. EMP.
pobl... *v.* **publ...**
pōcillātor, *ōris m.* paharnic APUL.
pōcillum, *ī n.* ceșcuță, cupă mică LIV. ș.a.
pōclum *v.* **poculum**
pōculāris (*2*) *adj.* de băut PAUL.
pōculentus (*3*) *v.* **potulentus**
pōculum, *ī n.* 1 cupă, pahar, pocal: ~ *argenteum* LIV. (*aureum, crystallinum* SEN.) pocal de argint, de aur, de cristal, *poscunt maioribus poculis* (subînț. *bibere*) CIC. cer să bea din cupe mai mari, *poculum ducere* HOR. a da pe gît un pahar, *sermo in poculis* CIC. discuții la băutură, (*prov.*) *eodem poculo bibere* PL. Cas. *933* a bea din același pahar (a trece prin aceleași necazuri); 2 (*fig.*) băutură: *pocula sunt fontes liquidi* VERG. băutura le este apa limpede de izvor, *pocula vinea* VERG. vinul, *poculum amoris* HOR. băutură fermecată de dragoste; (*spec.*) băutură otrăvitoare, otravă: *uxori poculum dedit* CIC. i-a dat soției lui otravă.
podager, *grī m.* bolnav de podagră, gutos ENN.
podagra, *ae f.* podagră (*gută localizată la membrele inferioare, afectînd îndeosebi degetul mare*) CIC.
podagricus (*3*) *adj.* bolnav de podagră // **podagricus**, *ī m.* bolnav de podagră: *podagrici pedibus suis maledicunt, chirargici manibus* PETR. cei cu gută la picioare își blestează picioarele, cei cu gută la mîini, mîinile.
podagrōsus (*3*) *adj.* gutos PL.
Podalirius, *iī m.* *1*) fiul lui Aesculap, medic vestit; *2*) un tovarăș al lui Aeneas.
podērēs (-ris), *is f.* antreu TERT.
pōdex, *icis m.* șezut, anus HOR., IUV.
podicus (*3*) *adj.* cu un singur picior (*în metrică*) MART. CAP.
podismālis (*2*) *adj.* privind măsurătoarea care ia drept unitate de măsură piciorul BOETH.
podismātiō, *ōnis f.* măsurătoare luînd ca unitate de măsură piciorul BOETH.
podismō, *āre vt.* a măsura cu piciorul (*ca unitate de măsură*) GROM.
podismus, *ī m.* 1 măsurătoare cu piciorul (*ca unitate de măsură*), pe picioare VEG.; 2 ipotenuză GROM.
podium, *iī n.* 1 loc mai înalt, postament, podium PALL.; 2 ieșitură la o clădire PLIN. IUN.; 3 podium, platformă (*de zid gros în jurul arenei la circ, unde erau locurile de onoare ale persoanelor de seamă*).
Poeās, *antis m.* Poeante (*tatăl lui Filoctet*) // **Poeantius** (*3*) *adj.* al lui Poeante: *Poeantia proles* OV. Filoctet, odrasla lui Poeante // **Poeantius**, *iī m.* Filoctet OV. // **Poeantiades**, *ae m.* fiul lui Poeante, Filoctet.
Poecilē, *ēs f.* *1*) portic la Atena (*cu o celebră galerie de picturi*); *2*) portic cu galerii la Tibur (*clădit de împăratul Hadrianus*).
poēma, *atis n.* poem, lucrare în versuri: *egregium poema facere* CIC. a compune un poem excelent, *poemata pangere* HOR. a compune poezii, *poemata* CIC. poezia (*opus prozei*); [genit. pl. și *poematorum* AFRAN., dat., abl. pl. și *poematis* CIC.].
poemātium, *iī n.* mic poem PLIN. IUN.
poena, *ae f.* (*arh.*) 1 amendă, despăgubire; (*gener.*) pedeapsă (ca ispășire a unei crime): ~ *capitis* CIC. pedeapsa cu moartea, ~ *oculorum* CIC. pedeapsa cu scoaterea ochilor, *poenas dare* ENN. (*persolvere* VERG., *solvere, pendere, dependere, reddere, suscipere*) a suferi o pedeapsă, *mihi sanguine poenas persolves amborum* VERG. ai să-mi plătești cu sînge moartea amîndurora, *maximas poenas pendo temeritatis meae* CIC. plătesc greu vina temerității mele, *omnes reipublicae poenas morte dependerunt* CIC. toți au plătit cu moartea vina față de stat, *ut vobis victi Poeni poenas sufferrant* PL. pentru ca, învinși, punii să-și plătească vina față de voi, *poenas petere ab aliquo* CIC. a cere pedepsirea cuiva, *poenas capere pro aliquo* SALL. a răzbuna pe cineva, *parentum poenas a filiis repetere* CIC. a-i pedepsi pe fii pentru uciderea părinților, *afficere aliquem poenā* CIC. a pedepsi pe cineva; 2 (*fig.*) chin, suferință: *in tantis vitae poenis* PLIN. în atît de mari necazuri ale vieții, *frugalitatem exigit philosophia, non poenam* SEN. filozofia ne cere cumpătare, nu chinuire.
poenālis (*2*) *adj.* de pedeapsă: *poenales aquae* PLIN. apele Infernului, *ex lege poenali* GAI. conform legii penale, *poenalis causa* DIG. proces penal // **poenālēs**, *ium m. pl.* oamenii pasibili de pedeapsă, răufăcătorii COD. IUST.
poenāliter *adv.* ca pedeapsă AMM.; în mod demn de pedeapsă AUG.
poenārius (*3*) *adj.* penal: *poenariae actiones* QUINT. acțiuni penale.
Poenī, *ōrum v.* **Poenus**
Poenic... *v.* **Punic...**
Poenīnus (Pennīnus, Pēnīnus) (*3*) *adj.* pennin: *Poeninae Alpes* TAC. sau *Poenina iuga* TAC. Alpii Pennini (*Alpii dintre pasurile Marele Saint Bernard și Simplon*), *Poeninus mons* SEN. sau **Poenīnus**, *ī m.* LIV. Alpii Pennini, *Poenino itinere* TAC. peste Alpii Pennini.
poenio *v.* **punio**
poenit... *v.* **paenit...**
Poenulus, *ī m.* „Tînărul cartaginez" (*titlul unei comedii a lui Plautus*).
Poenus, *ī m.* punul, cartaginezul: ~ *plane est* PL. este un cartaginez de-adevăratelea, (*sens colect.*) punii: *si uterque Poenus serviat uni* HOR. C. *2, 2, 11* dacă amîndouă neamurile punilor (*cei din Africa și cei din Hispania*) ar fi supușii unui singur om; (*frecv. pl.*) **Poeni**, *ōrum* punii: *Poeni foedifragi* CIC. punii care

încalcă tratatele, *Poenorum crudelitas* CIC. cruzimea punilor; (*sg. pregnant*) *Poenus* = Hannibal // **Poenus** (*3*) *adj*. (*poet.*) *Poeni leones* VERG. leii punici (africani), *Poenus navita* HOR. corăbierul punic, *nullus me est hodie Poenus Poenior* PL. astăzi nu e cartaginez mai cartaginez ca mine // **Poenicus** (*3*) *adj*. (*rar*) v. **Punicus** (*3*) *adj*.

poēsis, *is f*. (ac. sg. -*in*) poezie, arta poeziei, operă poetică QUINT., HOR., CIC.

poēta, *ae m*. **1** poet CIC., HOR. ş.a.; **2** meşter, artist: *nec fallaciam astutiorem ullus fecit* ~ PL. Cas. *861* n-a ticluit vreun meşter o înşelătorie mai dibace, *nam tu* ~ *es* PL. căci tu eşti un artist (în falsificări),

poētica, *ae f*. şi **poēticē**, *ēs f*. arta poetică, poezia: *attigit quoque poeticen* NEP. s-a ocupat în treacăt şi cu poezia.

poēticē *adv*. ca un poet: *ut* ~ *loquar* HOR. ca să vorbesc cu poeţii.

poēticus (*3*) *adj*. poetic: *poeticum verbum* CIC. cuvînt poetic, *poetici dii* CIC. zeii imaginaţi de poeţi, *poeticis numeris* COL. în versuri // **poēticum**, *ī n*. expresie poetică QUINT. // **poētica**, *ōrum n. pl*. poezie, versuri SEN. ş.a.

poētō, *āre v*. **poetor**

poetor, *ārī vi. dep*. a face poezii ENN.

Poetōvio, *ōnis f*. oraş în Pannonia superioară (*azi, Pettau*) TAC.

poetria, *ae f*. poetă, autoare de poezii CIC.

poetris, *idis f*. poetă PERS.

pōgōniās, *ae m*. cometă cu coadă SEN.

pol *interj*. pe Pollux!, într-adevăr!, sigur ... (însoţit de adv. *sane, certe, vero!*); *v. şi* **Pollux**, *şi* **edepol**.

Pola, *ae f*. oraş şi port în peninsula Istria PLIN.

polea, *ae f*. balegă de măgăruş PLIN.

Polemō(n), *ōnis m*. *1*) filozof atenian; *2*) rege al Pontului; *3*) amiral al lui Alexandru cel Mare; *4*) pictor alexandrin // **Polemōneus** (*3*) *adj*. al lui Polemon (*filozoful*) // **Polemōniacus** *Pontus* AUR. VICT. partea orientală a Mării Negre.

polemōnia, *ae f*. (*bot.*) scara-Domnului, scăricea (*Polemonium caeruleum*) PLIN.

polenta, *ae f*. **1** turtă din făină de orz: *polenta caseata* APUL. turtă din făină de orz amestecată cu caş; **2** făină de orz prăjit CAT.

polentācius (*3*) *adj*. de turtă de orz: *polentacium damnum* APUL. M. *6, 19* pierderea unei turte de orz.

polentārius (*3*) *adj*. de terci, de turtă de orz PL.

polentum, *ī n. v.* **polenta**

polia[1], *ae f*. o piatră preţioasă PLIN.

pōlia[2], *ae f*. herghelie de cai DIG.

polīmen, *inis n*. **1** bumb sferic de metal (*ornament*) APUL.; **2** (*pl.*) *polimina* ARN. testicule.

poliō (*IV*) *vt*. **1** a ciopli (lemnul), a şlefui (metale), a tencui, a vărui (pereţii), a netezi (pietre preţioase, haine), a spăla curăţind (lînă), a desţeleni (ogorul), a lucra cu grijă; **2** (*fig.*) a şlefui: ~ *carmina* OV. a şlefui versurile, *politi propriis humanitatis artibus* CIC. (oameni) cultivaţi prin studiile proprii formării omului, ~ *mores* PETR. a şlefui moravurile.

poliō, *ōnis m*. şlefuitor DIG. (*lecţiune nesigură*).

polion (polium), *iī n*. (*bot.*) busuiocul-cerbilor, busuioc-de-cîmp, izmă-proastă, polei (*Mentha pulegium*) PL.

Poliorcētēs, *ae m*. „Cuceritorul de cetăţi" (*epitet al lui Demetrius, rege al Macedoniei*).

polītē *adv*. şlefuit, îngrijit, elegant, artistic: ~ *dicere* CIC. a vorbi îngrijit, *politius limare* CIC. a da o formă mai artistică.

Polītēs, *ae m*. fiu al lui Priam (*ucis de Pyrrhus sub ochii tatălui său*).

polītia, *ae f*. **1** organizare politică, conducere politică AMBR.; **2** „Republica" *sau* „Statul" (*titlul unei scrieri a lui Platon*) CIC.

polīticus (*3*) *adj*. privitor la organizarea statului, politic: *libri politici* CIC. cărţile privitoare la conducerea statului, *virtutes politicae* MACR. calităţile de om de stat.

polītio, *ōnis f*. **1** şlefuire VITR.; **2** tencuire VITR.; **3** netezire a cîmpului CAT.

polītor, *ōris m*. **1** şlefuitor: ~ *gemmarum* FIRM. şlefuitor de pietre preţioase; **2** cel care ameliorează ogorul CAT.

Polītōrium, *iī n*. vechi oraş în Latium (*situat la sud de Tibru*).

polītūra, *ae f*. şlefuire, netezire: ~ *chartae, marmorae, gemmarum* PLIN. netezirea hîrtiei, şlefuirea marmurei, a pietrelor scumpe, ~ *vestium* PLIN. apretarea hainelor, *lēvitas et* ~ *corporum* SEN. depilare şi toaletă a corpului; (*fig.*) *haec recens* ~ (*orationis*) SEN. acest rafinament recent în compoziţia frazei.

polītus (*3*) *p. pf. v.* **polio** // **adj. 1** îngrijit, împodobit cu gust: *domus polita* PHAEDR. casă îngrijită, *politissimum cubiculum* PLIN. IUN. dormitor foarte elegant; **2** ales, cultivat, perfecţionat, rafinat: *polita oratio* CIC. stil îngrijit, ~ *e schola* CIC. cultivat prin studii, *homo politioris humanitatis expers* CIC. om lipsit de o educaţie mai aleasă, *Apelles politissima arte perfecit* ... CIC. Apelles a reuşit printr-o artă foarte rafinată ...

polium, *iī v.* **polion**

Polla, *ae f*. = *1*) soţia lui D. Brutus; *2*) soţia poetului Lucanus (*ea însăşi poetă*).

pollen, *inis n*. şi **pollis**, *inis m*. şi *f*. **1** făină de cea mai bună calitate, făină fină CAT.; praf de făină TER. Ad. *846*; **2** praf fin, pulbere: ~ *piperis* CELS. praf de piper.

pollens, *ntis p. pr. v.* **pollo** // **adj.** cu mare putere, puternic, tare: *genus* ~ *et honoratissimum* PL. familie influentă şi foarte onorată, *pollentes herbae* OV. buruieni tari (fermecate), *hostis equo* ~ OV. duşmani tari în cavalerie, ~ *vini, Liber* PL. Bacchus, stăpînul (zeul) vinului, *soror cuncta pollentis viri* SEN. sora unui bărbat atotputernic, (*cu inf.*) *vox cunctis pollentior herbis excantare deos* LUC. glas mai tare decît toate buruienile (fermecate) în evocarea zeilor.

pollenter *adv*. cu putere (*numai la comp.*) CLAUD.

pollentia[1], *ae f*. putere, superioritate CLAUD.; *Pollentia* Puterea (zeiţă) LIV.

Pollentia[2], *ae f*. *1*) oraş în ţinutul picen (*numit şi Urbs Salvia*; *azi, Urbisaglia*); *2*) oraş în Liguria (*renumit pentru fabricarea vaselor de lut şi prin lînuri*; *azi,*

Pollenzo); *3*) oraş în insula Maiorca (*azi, Pollenza*) // **Pollentīnus** (*3*) *adj.* de Pollentia // **Pollentīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Pollentia, pollentinii.

polleō, *ēre vi.* a avea putere mare (faţă de alţii), a avea superioritate, a prevala: *in republica iudiciisque plurimum pollebant* CAES. aveau cea mai mare putere în viaţa politică şi în tribunale, ~ *plurimum inter homines* SUET. a fi foarte puternic printre oameni, *cum Romana maiestas toto orbe polleret* FLOR. cînd autoritatea Romei prevala în toată lumea, (*cu abl.*) ~ *pecuniā* SUET. a fi puternic prin bani, ~ *formā* PROP. a fi de o rară frumuseţe, ~ *gratiā* TAC. a se bucura de mare trecere, *herba contra anginas efficacissime pollet* PLIN. această buruiană e foarte bună contra anginelor.

pollex, *icis m.* 1 degetul gros de la mînă, policar; degetul mare de la picior: *pollices praecidere* CIC. a-i tăia cuiva degetele groase de la mîini, *una levi deducens pollice filum* OV. una (dintre fete) trăgînd firul cu degetul gros (torcînd), *mei pollicis ictus* HOR. C. *4, 6, 35* tactul degetului meu gros (cu care ating coardele lirei), *pollicem premere* PLIN. a strînge degetul mare lîngă celelalte strînse (*semn de aprobare*), *utroque pollice laudare* HOR. Ep. *1, 18, 65* a lăuda cu amîndoi pumnii strînşi, *pollicem vertere* PLIN. a da pe spate degetul mare (*semn de dezaprobare*); 2 (*spec.*) refuz de a graţia un gladiator învins; 3 (ca unitate de măsură): *digitus pollex = digitus 4*; 4 (*bot.*) vlăstar tăiat scurt deasupra unui ochi COL.; 5 nod în lemnul unui copac PLIN.

pollicāris (*2*) *adj.* de un deget gros PLIN.

polliceō, *ēre, pollicitum est vt.* (*rar pentru* **polliceor**) a promite: *ne dares, ne polliceres* VARR. să nu dai şi să nu promiţi, *pollicitam dictis adde fidem* OV. F. *3, 366* adaugă vorbelor încredinţarea (realizarea) promisă (ţine-ţi făgăduiala) // **pollicitum**, *ī n.* promisiune: *hanc tu polliticis corrumpe* OV. înşal-o prin promisiuni, *memores polliciti nostri* COL. neuitînd de promisiunea noastră.

polliceor, *ērī, licitus sum vt. dep.* 1 (*arh.*) a face o ofertă la licitaţie PL. Merc. *438*; 2 a oferi (să facă un serviciu), a promite: *bene* ~ SALL. a face promisiuni frumoase, ~ *alicui arma virosque ad bellum* LIV. a-i promite cuiva arme şi soldaţi pentru război, *sese itineris ducem* ~ SALL. a se oferi drept călăuză la drum, (*cu inf.*) *pollicentur obsides dare* CAES. se angajează să dea ostatici, (*cu ac. cu inf.*) *pollicens se ... traditurum* CIC. promiţînd că va transmite.

pollicitātiō, *ōnis f.* (*frecv. pl.*) promisiune: *huic magnis pollicitationibus persuadet ut ...* CAES. pe acesta îl convinge prin mari promisiuni ca ..., *aliquem multis pollicitationibus aggredi* SALL. a asalta pe cineva cu multe promisiuni (spre a-l corupe).

pollicitātor, *ōris m.* cel care promite TERT.

pollicitātrix, *īcis f.* cea care promite TERT.

pollicitor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a promite de multe ori, adesea: *ego te complures menses tuli, pollicitantem et nihil ferentem* TER. eu te-am suportat multe luni tot promiţîndu-mi şi neţinînd nimic.

pollicitus (*3*) *p. pf. v.* **polliceor** şi **polliceo**

pollicitum, *ī n.* promisiune OV., COL.

pollictor *v.* **pollinctor**

pollinārius (*3*) *adj.* [*pollen*] de făină fină: *pollinarium cribrum* PL. sită de făină fină.

pollinātus (*3*) *adj.* [*pollen*] cernut PLIN.

pollinctor, *ōris m.* cioclu (care spală şi îmbălsămează mortul): *mihi ~ dixit qui eum pollinxerat* PL. mi-a spus cioclul care-l pregătise de rug.

pollingō, *ere, linxī, linctum vt.* a spăla şi îmbălsăma un cadavru (pregătindu-l pentru rug) PL., MART.

Polliō (**Pōliō**), *ōnis m.* nume roman de familie (*de ex.: C. Asinius Pollio, orator, consul în anul 40 î.e.n., protector al lui Vergilius şi Horatius*).

pollis, *inis v.* **pollen**

Pollius (*3*) *adj.* numele unui trib al Romei LIV.

pollubrum *v.* **polubrum**

pollūceō, *ēre, luxī, luctum vt.* a oferi ca ofrandă zeilor: *Iovi culignam vini polluceto* CAT. lui Iupiter adu-i ca ofrandă o cupă mică de vin, ~ *pisces* PL. a oferi ca ofrandă peşti, *non ego sum pollucta pago* PL. Rud. *425* nu sînt o mîncare pusă la dispoziţia satului întreg (zice o fată), *virgis polluctus* PL. Curc. *193* tratat din gros cu lovituri de vergi.

Pollūcēs (*arh.*) *v.* **Pollux**

pollūcibilis (*2*) *adj.* [*polluceo*] demn de a fi oferit zeilor, somptuos, splendid: ~ *cena* MACR. masă somptuoasă, *obsonandi pollucibilior* TERT. cel care este mai larg în benchetuieli.

pollūcibiliter *adv.* somptuos PL.

pollūctum, *ī n.* ospăţ religios, masă mare în cinstea zeilor PL.

polluctūra, *ae f.* masă mare, ospăţ PL.

polluctus (*3*) *p. pf. v.* **polluceo**

polluō, *ere, uī, ūtum vt.* 1 a murdări (udînd), a spurca: *turba polluit ore dapes* VERG. Aen. *3, 234* ceata (Harpiilor) spurcă bucatele cu gura, *aetas aurea nec polluit ora cruore* OV. şi vîrsta de aur nu şi-a spurcat gura cu sînge (nu era carnivoră); 2 (*fig.*) a pîngări, a profana: ~ *sacra* CIC. a profana odoarele sfinte, ~ *iura scelere* CIC. a profana legile prin crimă, *filii filiam incesto* ~ PLIN. IUN. a o viola pe fata fratelui printr-un incest, *auro ne pollue formam* TIB. nu-ţi pîngări frumuseţea pe bani, ~ *famam domus stupro* PHAEDR. a necinsti onoarea familiei prin desfrîu, *polluta pax* VERG. pacea violată.

pollūtē *adv.* cu neruşinare P. NOL.

pollūtiō, *ōnis f.* 1 murdărie PALL.; 2 (*fig.*) pată, ruşine VULG.

pollūtrix, *īcis f.* profanatoare AUG.

pollūtus (*3*) *p. pf. v.* **polluo** // **adj.** corupt, vicios, neruşinat: *pollutior senectus* SIL. bătrîneţe mai ticăloasă, *pollutissimus dives* APUL. bogatul cel mai vicios.

Pollux, *ūcis m.* frate cu Castor (*ambii erau fiii lui Tindar şi ai Ledei; Pollux era renumit la lupta cu pumnul şi cu cestul, iar fratele său era vestit călăreţ; cei doi au devenit apoi constelaţia Gemenilor*): *geminus Pollux* HOR. C. *3, 29, 64* constelaţia Gemenilor, *facere aliquem de Polluce Castora* MART. a face pe cineva din gladiator cavaler.

polluxī *pf. v.* **polluceo**

polōsē *adv.* în înălţime MART. CAP.

po(l)lūbrum, *ī n.* lighenaş de spălat pe mîini ANDR.

pōlus, *ī m.* 1 extremitate a axei Pămîntului şi cerului, pol: ~ *glacialis* sau *gelidus* OV. sau numai *pollux* OV. Polul Nord, ~ *australis* sau *austrinus* PLIN. Polul Sud; 2 (*fig.*) cer, bolta cerului: *nox atra polum tenet* VERG. o noapte neagră stăpîneşte cerul, *polo deripere lunam* HOR. a coborî luna de pe cer; 3 Steaua Polară VITR.

polv... *v.* **pulv...**

polyacanthos, *ī f.* (un fel de) scaiete PLIN.

polyandrion, *iī n.* cimitir ARN.

polyanthemum, *ī n.* (*bot.*) piciorul-cocoşului (*Ranunculus*) PLIN.

Polybius, *iī m.* istoric grec (*contemporan şi prieten al lui Scipio Africanus Minor*).

polybrum *v.* **polubrum**

polychronius (*3*) *adj.* cu viaţă lungă FIRM.

Polyclītus (Polyclētos), *ī m.* sculptor grec (*contemporan cu Pericle*) // **Polyclētius** şi **Polyclētēus** (*3*) *adj.* al lui Polyclet.

Polycratēs, *is m.* tiran din Samos.

Polydamas, *antis m.* erou troian (*prieten al lui Hector*) // **Polydamantēus** (*3*) *adl.* al lui Polydamante.

Polydectēs, *ae m.* rege în insula Seriphos (*care l-a crescut pe Perseus*).

Polydōrus, *ī m.* fiul lui Priam (*ucis de Polymnestor, regele Thraciei, căruia îi fusese încredinţat*) // **Polydōrēus** (*3*) *adj.* al lui Polydor.

polygala, *ae f.* (*bot.*) amăreală, şerpariţă (*Polygala vulgaris*) PLIN.

polygamia, *ae f.* poligamie HIER.

Polygnōtus, *ī m.* Polygnot din Thasos (*pictor şi sculptor grec, contemporan cu Socrate*).

polygonatos, *ī f.* şi **polygonaton**, *ī n.* (*bot.*) coada-cocoşului (*Polygonatum officinale*) PLIN.

polygōnius (*3*) *adj.* poligonal VITR.

polygōnoīdēs, *is f.* (*bot.*) luminoasa, viţă-albă (*Clematis vitalba*) PLIN.

polygonos (-us), *ī f.* (*bot.*) moţul-curcanului (*Polygonum orientale*) PLIN.

polygōnum, *ī n.* poligon GROM.

Polyhistor, *oris m.* „Eruditul": *1*) supranume al gramaticului grec Cornelius Alexander; *2*) titlul unei lucrări a lui Solinus.

Polyhymnia, *ae f.* „Bogata în ritmuri": muza retoricii HOR.

Polymestor (Polymnestor), *oris m.* rege al Traciei (*cel care l-a ucis pe Polydor, fiul lui Priam*).

polymitārius (*3*) *adj.* lucrat cu fire de diferite culori, cu desene, cu flori (*despre o pînză*): ~ *artifex* FORT. ţesător de pînză broşată // **polymitāriī**, *ōrum m. pl.* ţesători de pînză broşată VULG.

polymitus (*3*) *adj.* ţesut cu fire de diferite culori, broşat: *alicula polymita* PETR. mănţăluţă broşată, *polymita ars* HIER. ţesătură în diferite culori // **polymita**, *ōrum n. pl.* tapiserii de Damasc PLIN.

Polymnestor *v.* **Polymestor**

Polymnia *v.* **Polyhymnia**

polymixos, *ī f.* lampă de ulei cu mai multe ciocuri sau braţe MART.

Polynicēs, *is m.* fiul lui Oedip şi al Iocastei (*frate al lui Eteocle şi ginere al lui Adrastus, regele Thebei*).

polyphagus *ī m.* mîncău SUET.

Polyphēmos (-mus), *ī m.* ciclop (*fiu al lui Neptun*) CIC., OV.

Polyplūsius (*3*) *adj.* „Bogătaşul" (*nume de familie creat de* PL. Capt. *277*).

polypodium, *iī n.* (*bot.*) fereguţă (*Polypodium vulgare*) PLIN.

polypōsus (*3*) *adj.* care are un polip în nas MART.

polyptōton, *ī n.* (*ret.*) poliptoton (*figură care constă în repetarea aceluiaşi cuvînt sub diverse forme flexionare, de ex.*: litora litoribus contraria VERG.)

polyptycha, *ōrum n. pl.* registre VEG.

pōlypus, *ī m.* „cu picioare multe": **1** (*zool.*) polip (*animal nevertebrat acvatic cu capul înconjurat de tentacule*); (*fig.*) om hrăpăreţ PL. Aul. *198*; **2** polip (*tumoare benignă care se formează pe unele mucoase*) HOR.

polyrrhizos (pollyrrizos), *on adj.* care are multe rădăcini PLIN. // **pollyrrhizon**, *ī n.* numele unei plante (necunoscute) PLIN.

polysēmus (*3*) *adj.* cu multe sensuri, polisemantic SERV.

polyspaston, *ī n.* macara cu mai multe scripete VITR.

polysyllabus (*3*) *adj.* polisilabic PRISC.

polytrichon, *ī n.* şi **polythrix**, *ichos f.* **1** (*bot.*) straşnic, părul-Maicii-Domnului (*Asplenium trichomanes*) PLIN.; **2** numele unei pietre preţioase (necunoscute) PLIN.

Polyxena, *ae* şi **Polyxenē**, *is f.* fiica lui Priam şi a Hecubei (*jertfită pe mormîntul lui Achilles de fiul acestuia, Pyrrhus*) // **Polyxenius** (*3*) *adj.* al Polyxenei.

pōmārium, *iī n.* **1** livadă de pomi fructiferi CIC.; **2** fructărie PLIN.

pōmārius (*3*) *adj.* de arbori fructiferi // **pomārius**, *iī m.* vînzător de fructe, fructar HOR.

pōmātiō, *ōnis f.* cules de fructe HIER.

pomeridiānus (*3*) *adj. v.* **postmeridianus**

pōmeridiem *adv.* după-amiază QUINT.

pōmērium *v.* **pomoerium**

Pōmētia, *ae f.* şi **Pōmētiī**, *ōrum m. pl.* oraş al volscilor (*în Latium*) // **Pōmētīnus** (*3*) *adj.* pometin.

pōmētum, *ī n.* livadă cu pomi fructiferi PALL.

pōmifer, *era*, *erum adj.* care produce fructe; bogat în fructe: ~ *arbor* PLIN. arbore fructifer, ~ *autumnus* HOR. toamna bogată în fructe, ~ *annus* HOR. C. *3, 23, 8* anotimpul toamnei // **pōmiferae**, *ārum f. pl.* pomi fructiferi.

pomilio *v.* **pumilio**

pōmoerium (pōmērium), *iī n.* [*post* + *moerus* = *murus*] **1** spaţiul din afara şi dinăuntrul zidului cetăţii, loc sfinţit consacrat prin auspicii şi lăsat liber; **2** hotare VARR., MACR.

Pōmōna, *ae f.* zeiţa fructelor (poamelor): (*fig.*) fructe SOL. // **Pōmōnālis** (*2*) *adj.* al Pomonei.

pōmōsus (*3*) *adj.* bogat în fructe: *pomosi horti* TIB. grădini bogate în fructe, *pomosa corona* PROP. cunună de fructe.

pompa, *ae f.* **1** procesiune, cortegiu la solemnităţi (*sărbători religioase, triumfuri, funeralii, începerea jocurilor la circ*): *in pompā magna vis auri ferrebatur* CIC. la o procesiune era dusă o mare cantitate de aur, *per Dionysia mater pompam me spectatum duxit* PL. la sărbătorile dionysiace mama m-a dus să văd pro-

cesiunea, *pompas ducere* (*exsequi*) VERG. a face procesiuni, *cadaver Clodii spoliatum pompā* CIC. cadavrul lui Clodius lipsit de cortegiu funerar, *pompam funeris ire* OV. a merge în cortegiu funerar, *exornare pompam victoris* SEN. a împodobi cortegiul triumfal al învingătorului, *ludorum die pompā duci coepta* LIV. convoiul care se pusese în mişcare în ziua jocurilor de circ; **2** suită (a cuiva), alai: *haec ~ lictorum meorum* CIC. această suită a lictorilor mei, *petitio cura ut pompae plena sit* CIC. ai grijă ca propaganda electorală să fie însoţită de un mare alai de partizani, *~ munerum* TIB. şiruri de daruri; **3** fast, pompă, paradă: *rhetorum ~* CIC. exprimarea pompoasă a retorilor, *epidicticum genus, pompae quam pugnae aptius* CIC. genul demonstrativ, mai potrivit pentru paradă decît pentru luptă, *detraxit muneri suo pompam* SEN. a luat darului său orice ostentaţie.

pompābilis (*2*) *adj.* pompos TREB.

pompābilitās, *ātis f.* pompă, emfază (*a exprimării*) PRISC.

pompābiliter *adv.* pompos TREB.

pompālis (*2*) *adj.* maiestuos CAPIT.

pompāticē *adv.* cu mare pompă VULG.; (*fig.*) cu emfază IUL. VAL.

pompāticus (*3*) *adj.* pompos, măreţ, strălucit: *pompatico favore* APUL. cu pompă mare şi plină de iubire.

pompātus (*3*) *adj.* pompos, fastuos TERT.

Pompēia, *ae f.* nume de femeie (*de ex.: fiica lui Pompeius şi soţia lui Faustus Sylla; soţia de care Caesar a divorţat; Pompeia Paulina, soţia lui Seneca ş.a.*).

Pompeiānus *v.* **Pompeii** şi **Pompeius**

Pompeiī, *ōrum n. pl.* oraş în Campania (*distrus parţial de cutremurul de pămînt din anul 63 î.e.n., şi acoperit de erupţia Vezuviului în anul 79 e.n.*) // **Pompēiānus** (*3*) *adj.* din Pompei // **Pompēiānum**, *ī n.* casă la Pompei // **Pompēiānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Pompei.

Pompēius, *i m.* nume de familie (*mai însemnate: Cn. Pompeius Magnus, învingătorul piraţilor şi al lui Mithridates, triumvir împreună cu Caesar şi Crassus, învins de Caesar la Pharsalus — anul 48 î.e.n. — şi asasinat în Egipt*) // **Pompēius** (*3*) *adj.* al lui Pompeius // **Pompēiānus** (*3*) *adj.* al lui Pompeius, pompeian // **Pompēiānī**, *ōrum m. pl.* pompeieni, partizani sau soldaţi ai lui Pompeius.

pompholyx, *ygis f.* oxid de zinc (obţinut prin sublimare) PLIN.

Pompilius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: Numa Pompilius, al doilea rege al Romei*) // **Pompilius** (*3*) *adj.* al lui Pompilius: *~ sanguis* HOR. descendent din Numa Pompilius // **Pompiliānus** (*3*) *adj.* al lui Pompilius, pompilian.

pompilus, *ī m.* (*iht.*) peşte-pilot (*Naucrates ductor*) OV.

Pompōnia, *ae f.* nume roman de femeie.

Pompōnius, *iī m.* nume roman de familie (*de ex.: T. Pomponius Atticus, prieten al lui Cicero; L. Pomponius, autor de atelane contemporan cu Catulus; T. Pomponius Secundus, autor de tragedii în sec. I; Pomponius Mela, geograf contemporan cu Seneca, autor al lucrării* De chorographia, *cea mai veche descriere a lumii ce ni s-a păstrat*) // **Pompōniānus** (*3*) *adj.* al lui Pomponius.

pompōsē *adv.* pompos SID.

pompōsus (*3*) *adj.* pompos, măreţ, grav SID., FORT.

Pomptīnus (Pontīnus) (*3*) *adj.* nume al unui ţinut mlăştinos în Latium: *~ ager* LIV. ţinutul pontin, *Pomptinae paludes* SUET. mlaştinile pontine // **Pomptīnum**, *ī n.* ţinutul pontin.

pōmum, *ī n.* **1** fruct, poamă (măr, cireaşă, nucă, strugure, smochină etc.); **2** (*oc.*) pom fructifer: *poma ad sidera nituntur* VERG. G. *2, 426* pomii se străduiesc să se înalţe spre cer.

pomus, *ī m.* **1** pom (fructifer); **2** (*fig.*) fruct CAT.

ponderātio, *ōnis f.* cîntărire VITR.

ponderātor, *ōris m.* cel care cîntăreşte COD. TH.

ponderātus (*3*) *p. pf. v.* **pondero** // **adj.** (*fig.*) *ponderatior* SID. mai cu greutate, mai important.

ponderitās, *ātis f.* greutate ACC.

ponderō (*I*) *vt.* **1** a cîntări: *~ granum* PLIN. a cîntări grîul; **2** (*fig.*) a cîntări cu mintea, a judeca, a aprecia: *~ consilia eventis* CIC. a aprecia planurile după rezultatele lor, *~ fidem ex fortuna* CIC. a aprecia lealitatea după şansele norocului, *quo quisque studio fecerit ponderandum est* CIC. trebuie să ţii seama cu ce zel a acţionat fiecare.

ponderōsus (*3*) *adj.* **1** greu: *ponderosum frumentum* VARR. grîu care cîntăreşte greu, *lana ponderosior* VARR. lînă mai grea; **2** (*fig.*) *ponderosa epistula* CIC. scrisoare lungă, *ponderosa vox* VAL. MAX. vorbă înţeleaptă.

pondō (abl. din **pondus**, *ī m.* neuzitat) **1** în greutate, cîntărind: *exercitus dictatori coronam auream libram ~ decrevit* LIV. armata a decernat dictatorului o coroană de aur cîntărind o livră în greutate, *paterae libras fere omnes ~* LIV. cupe toate de cîte o livră greutate, *neque piscium ullam unciam hodie ~ cepi* PL. n-am prins azi nici o uncie de peşte în greutate, *vettonicae tusae ~ libra* PLIN. o livră de petunie pisată; **2** (frecv. ca subst. indecl. *pondo = libra*) livră (*326 gr*): *argenti ~ viginti milia* CAES. douăzeci de mii de livre de argint, *auri quinque ~ abstulit* CIC. a luat cinci livre de aur, *~ panis* PLIN. o livră de pîine, *quot ~ te censes esse nudum?* PL. cîte livre crezi că cîntăreşti tu dezbrăcat?

pondus, *eris n.* [*pendo*] **1** (*concrt.*) greutate, măsură de greutate: *pondera iniqua* LIV. măsuri de greutate falsificate, (*oc.*) o livră: *argenti pondera quinque* MART. cinci livre de argint; (*fig.*) *meis ponderibus examinabo ... quid cuique debeam* CIC. voi judeca după măsurile mele de greutate (după socotinţa mea) ce datorez fiecăruia; (*abstr.*) *magni ponderis saxa* CAES. bolovani de mare greutate, (*pl. poet.*) *immania pondera baltei* VERG. Aen. *10, 496* greutatea enormă a tafturelui; **2** povară: *gemuit sub pondere cumba* VERG. luntrea gemu sub povară (a corpului lui Aeneas), *gravis maturo pondere venter* OV. pîntecele (femeii) îngreunat de povara fătului ajuns la soroc, *uteri pondera* PROP. povara pîntecelui însărcinat, *ilei pondera* CATUL. *63, 5* povara vintrelor (testicule); (*fig.*) *amara senectae pondera* OV. povara amară a bătrîneţii, *curarum pondera* LUC. povara grijilor; **3** masă, cantitate (mare): *grande auri ~* CIC. mare cantitate de aur (sume mari), (*oc.*) *mag-*

num ~ artificum VARR. mare număr de meşteri; 4 (*fig.*) greutate, importanţă, autoritate, putere: *tuae litterae maximi sunt apud me ponderis* CIC. scrisorile tale au pentru mine o mare importanţă, *nugis addere ~* HOR. a da importanţă fleacurilor, *non numero haec iudicantur, sed pondere* CIC. acestea se judecă nu după număr, ci după valoare, *fabula sine pondere et arte* HOR. A.P. *320* lucrare dramatică lipsită de forţă şi de simţ artistic, *omnium verborum ponderibus est utendum* CIC. De or. *2, 73* trebuie să ne folosim de toată puterea noastră de expresie; 5 (*despre caracter*) a. gravitate, severitate: *terribile vultus* ~ VAL. MAX. înspăimîntătoarea severitate a privirii; b. fermitate: *nulla diu femina ~ habet* PROP. *2, 25, 22* nici o femeie nu-i mult timp statornică.

ponduscŭlum, *ī n.* mică greutate COL., PLIN.

pōne I *adv.* înapoi, în urmă, din urmă: *moveri ~ et ante* CIC. a se mişca înapoi şi înainte, *~ subit coniux* VERG. înapoi, din urmă vine soţia. **II** *prep. cu ac.* în urma, înapoia: *~ me* PL. în urma mea, *~ castra pabulatum ibant* LIV. mergeau să se aprovizioneze cu nutreţ în spatele taberei, *vinctae ~ tergum manus* TAC. mîinile legate la spate, *~ vorsus castra hostium* CAT. în spatele taberei duşmanilor.

pōnō, *ere, posuī, positum vt.* **I 1** a pune, a aşeza: *in proximo colle castra posuit* CELS. şi-a pus tabăra pe o colină foarte apropiată, *~ castra iniquo loco* CAES. a pune tabăra pe un loc neprielnic, *artus in litore ponunt* VERG. îşi întind trupurile pe ţărm, *se ~ toro* OV. a se întinde pe pat, *~ arma sub quercu* VERG. a pune armele sub un stejar, (rar cu *in* şi *ac.*) *~ oleas in solem* CAT. a pune măsline la soare, *omnia pone in ignes* OV. pune totul pe foc, *~ genua* OV. a-şi îndoi genunchii, a îngenunchea, *nix posita* HOR. zăpadă căzută, *portus ex adverso urbi positus* LIV. port situat în faţa oraşului, *ubi pedem poneret, non habebat* CIC. n-avea unde să-şi pună un picior (unde-şi pune capul); 2 (*spec.*) a. (*mil.*) a pune, a dispune: *~ praesidium* CAES. a pune un post, *~ custodias, circa portas* LIV. a pune străji în jurul porţilor, *~ duas legiones in Turonis* CAES. a plasa două legiuni în ţinutul turonilor; b. a înălţa, a ridica, a construi: *posuitque immania templa* VERG. şi a înălţat un templu imens, *~ aras* VERG. a ridica altare, *~ tropaeum* NEP. a ridica un trofeu, *~ alicui statuam* NEP. a ridica o statuie în cinstea cuiva; c. (*poet.*) a pune într-o operă plastică, a reprezenta: *Orphea in medio posuit* OV. la mijloc l-a înfăţişat pe Orpheus, *hic saxo, ille coloribus sollers hominem ~* HOR. unul meşter în a reprezenta un om în piatră, celălalt în culori, *infelix, quia ~ totum nesciet* HOR. A.P. *34* un artist nenorocit, fiindcă nu va şti să-ţi redea întregul; d. (*poet.*) a pune în pămînt, a sădi, a planta: *~ semina* VERG. a semăna, *~ vites in ordine* VERG. a planta viţa de vie la şir: *~ arborem* HOR. a sădi un arbore; e. a pune ca pariu la o întrecere, a pune ca răsplată învingătorului: *pono pallium* PL. pun la bătaie mantaua, *pocula ponam fagina* VERG. B. *3, 36* am să pun rămăşag nişte pahare de fag, *~ praemia* LIV. a pune ca răsplată; (*fig.*) *~ caput periculo* PL. a-şi pune viaţa în primejdie; f. a pune pe masă (ca mîncare, băutură): *~ posito pavone* HOR. fiind adus la masă un păun, *~ vinum* PETR. a servi vin; g. a plasa (un capital): *pecuniam vult in praedium ~* CIC. vrea să-şi plaseze banii în terenuri, *positi in fenore nummi* HOR. bani daţi cu dobîndă; h. a potrivi, a întocmi: *positis arte comis* OV. părul fiindu-i aranjat cu artă, *positi sine lege capilli* OV. părul în dezordine; i. (*expr.*) *calculum* (*calculos*) *ponere* a face socoteală (punînd pe masă pietrele de calculat), a se gîndi bine: *si bene calculum ponas, ubique naufragium est* PETR. *115* dacă te gîndeşti bine, pretutindeni (în viaţă) te pîndeşte un naufragiu, *omnes in utraque parte calculos pone* PLIN. IUN. cîntăreşte toate motivele de o parte şi de alta; j. a aduce ca ofrandă: *tollere posita* CAES. a fura ofrandele aduse zeilor; **3** a. a da jos, a lăsa jos, a depune: *~ tunicam* CIC. a-şi da jos tunica, *~ arma* CAES. a depune armele, *~ sarcinam* PETR. a lăsa jos bagajul, *~ barbam* SUET. a-şi rade barba, *~ ancoras* VERG. a arunca ancorele, *posito rege* CURT. regele fiind detronat; b. (*poet.*) a potoli: *~ freta* HOR. a potoli valurile, (*sens. refl.*) *cum venti posuere* VERG. Aen. *7, 257* cînd vînturile s-au potolit, *tum Zephyri posuere* VERG. Aen. *10, 103* atunci zefirii au încetat; c. (*spec.*) a pune în mormînt, a înmormînta: *~ terrā* VERG. a îngropa, *homo putescit corpore posto* LUCR. omul putrezeşte după ce corpul a fost înmormîntat; d. (*fig.*) a lăsa la o parte, a părăsi, a renunţa (la): *~ curas* LIV. (*metum* PLIN. IUN., *iram* HOR.) a alunga grijile, teama, mînia, *pone moras* VERG. lasă orice zăbavă, *~ ferocia corda* VERG. a părăsi sălbăticia inimii, *~ bellum* SALL. a sfîrşi războiul. **II** (*fig.*) **1** a pune: *pone ante oculos laetitiam senatus* CIC. pune-ţi înaintea ochilor bucuria senatului, *te apud eum in gratia posui* CIC. te-am pus bine pe lîngă acesta (cîştigîndu-i bunăvoinţa), *eos in laude positos videmus* CIC. pe aceştia îi vedem bucurîndu-se de laudă, *~ aliquem in suspicione* CIC. a-l face pe cineva să fie bănuit; **2** a pune, a institui (pe cineva cu un rol): *~ aliquem super armamentarium* CURT. a pune pe cineva mai-mare peste arsenal, *~ aliquem in eo bello principem* NEP. a-l pune pe cineva comandant în acel război; **3** a face să consiste, a face să depindă: *omnem spem salutis in virtute ponebat* CIC. îşi punea toată nădejdea salvării în virtute, *beate vivere in voluptate ~* CIC. a face ca fericirea vieţii să consiste în plăcere, *omnia posita putamus in Planci liberalitate* CIC. socotim că totul depinde de generozitatea lui Plancus, *in te positum est, ut nostrae sollicitudinis finem facere possimus* CIC. depinde de tine să pot pune capăt îngrijorării; **4** a pune în rîndul …, a considera, a socoti: *mortem in malis ~* CIC. a socoti moartea ca un rău, *saltare in vitiis ponitur* NEP. a dansa e socotit ca un viciu, *haec ego in beneficii loco non pono* CIC. pe acestea eu nu le socotesc drept o binefacere; **5** a folosi, a întrebuinţa: *~ diem totum in aliqua re* CIC. a cheltui toată ziua, ocupîndu-se cu ceva, *otia recte ~* HOR. a folosi bine timpul liber; **6** a stabili, a hotărî, a institui: *~ leges* CIC. a stabili legi, *~ ritus* TAC. a institui ceremonii religioase, *~ nomen* CIC. a da un nume, *qui tibi insano nomen posuere* HOR. cei care ţi-au

dat numele de nebun; 7 a afirma, a spune, a susține: *ut paulo ante posui* CIC. după cum am spus puțin mai înainte, *hoc elegantius poni potuit* CIC. aceasta s-ar fi putut exprima mai elegant, *etsi ... tamen pono in eo satis fuisse orationis* CIC. deși ..., totuși susțin că acesta avea destulă elocință, *aliquid pro certo* ~ LIV. a afirma ceva ca sigur; 8 a presupune, a face o ipoteză, a admite: *pone esse victum eum* TER. presupune că el a fost învins, *ponamus studiorum causa Romae agere* DIG. să admitem că trăiește la Roma ca să studieze; 9 a pune (o temă) în discuție: ~ *iubebam, de quo quis audire vellet* CIC. ceream să-mi indice fiecare o temă despre care ar vrea să se trateze, *doctorum est ista consuetudo, ut iis ponatur, de quo disputent* CIC. este un obicei al învățaților să li se propună o temă despre care să discute.

pons, *ntis m.* 1 pod: *pontem in flumine facere* NEP. a face un pod peste un rîu, *iniicere pontem* CIC. a face un pod, *flumen ponte iungere* LIV. a face un pod peste rîu, *pontem interscindere* CIC. (*rescindere* NEP., *rumpere* QUINT., *abrumpere* TAC., *solvere* TAC., *vellere* VERG.) a tăia podul; 2 (*spec.*) a. podeț, punte (*de la o navă la țărm și invers*); b. acoperămînt de corabie LIV.; c. pod care se ridică (*folosit la asedii*) TAC.; d. podea (la un turn de război); e. etaj (la turnuri de asediu); f. podișcă, trecătoare (*prin care alegătorii treceau unul după altul în incinta* — septum — *de votare*): *operae Clodianae pontes occuparant* CIC. Att. *1, 14, 5* bandele lui Clodius ocupaseră trecătorile la vot, *pontes disturbare* RH. HER. *1, 21* a tulbura votarea, *pontibus infirmos praecipitare senes* OV. F. *5, 634* a-i azvîrli jos de pe podișcă pe bătrînii neputincioși (*care după șaizeci de ani nu mai aveau drept de vot*).

Pons, *ntis m.* numele cîtorva localități: *Pons Campanus* HOR. „Podul Campaniei" (*pe Via Appia*), *Pons Argenteus* CIC. „Podul de Argint" (*în Gallia Narboneză; azi, Argens*).

Pontia[1], *ae f.* insula principală (*azi, Ponza*) din arhipelagul Pontiae (*situat lîngă coasta Latiumului*) // **Pontiānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Pontia.

Pontia[2], *ae f.* nume de femeie.

ponticulus, *ī m.* pod mic CIC.

Ponticus[1] (*3*) *adj. v.* **Pontus**

Ponticus[2], *ī m.* poet epic roman (*contemporan cu Propertius*).

Pontiae, *ārum f. pl.* arhipelag în fața coastei Latiumului (*azi, Isole Ponziane*).

pontifex, *ficis m.* a. pontif, preot: *collegium pontificum* LIV. colegiul pontifilor (*însărcinat cu supravegherea cultului religios public și privat*), *pontifex maximus* CIC. Marele-Pontif, șeful pontifilor, *pontifices minores* CIC. ajutorii pontifilor (secretari); b. (*tard.*) preot creștin, prelat, episcop.

pontificālis (*2*) *adj.* pontifical, al pontifului: ~ *honos* OV. demnitatea de Mare-Pontif, *pontificales ludi* SUET. jocurile pontificale (*oferite de Marele-Pontif la preluarea funcției*).

pontificātus, *ūs m.* pontificat, funcție de pontif CIC.

pontificium, *iī n.* 1 demnitatea, funcția de pontif; 2 (*gener.*) autoritate, drept, putere GELL.

pontificius (*3*) *adj.* al pontifilor, pontifical: *pontificium ius* CIC. dreptul pontifical, **pontificii** *libri* CIC. sau **pontificii,** *ōrum m. pl.* AMM. cărțile pontificilor.

pontīlis (*2*) *adj.* [*pons*] de pod VEG.

Pontin... *v.* **Pomptin...**

Pontius, *iī m.* nume de familie roman de origine samnită (*de ex.: C. Pontius, căpetenia samniților care i-a făcut pe romani să treacă pe sub furcile caudine; Pontius Pilatus, guvernator al Iudeii*) TAC., TERT.

pontivagus (*3*) *adj.* rătăcitor pe mări ANTHOL.

ponto, *ōnis m.* ponton, vas gallic de transport CAES.

pontus, *ī m.* (*poet.*) mare, largul mării: *tibi rident aequore ponti* LUCR. ție îți rîd apele mării, *maris* ~ VERG. Aen. *10, 377* întinderea nemărginită a mării; (*fig.*) val de mare: *ingens* ~ *in pupim ferit* VERG. Aen. *1, 114* un val uriaș izbește în pupă; [fără pl.].

Pontus, *ī m.* *1*) Pontul Euxin, Marea Neagră CIC.; *2*) coasta Mării Negre: *ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Hister* OV. Tr. *5, 10, 1* de cînd sînt pe țărmul Pontului, de trei ori a înghețat Istrul (au trecut trei ierni); 3) ținutul Pontului (*din Asia Mică între Bithynia și Armenia, regatul lui Mithridates, devenit apoi provincie romană*) // **Ponticus** (*3*) *adj.* pontic: *Ponticum mare* LIV. Marea Neagră, *Pontica terra* OV. ținutul Pontului, *Pontici mures* PLIN. erminele, *Ponticus serpens* IUV. balaurul pontic (*din Colchida, păzitorul lînii de aur*) // **Ponticum,** *ī n.* Marea Neagră FLOR. // **Pontici,** *ōrum m. pl.* locuitorii Pontului FLOR.

popa, *ae m.* sacrificator al animalelor de jertfă (*care pregătea focul, vinul, sarea etc. și înjunghia victima*): ~ *venter* PERS. *6, 74* burtă de junghietor.

popanum, *ī n.* turtă pentru sacrificiu IUV.

popellus, *ī m.* (dim. al lui *populus*) popor de rînd HOR.

Popilia, *ae f.* nume de femeie.

Popilius, *iī m.* nume de familie (*de ex.: C. Popilius Laenas, ucigașul lui Cicero*) // **Popilius** (*3*) *adj.* al lui Popilius.

popīna, *ae f.* 1 cîrciumă, birt, tavernă PL., CIC. ș.a.; 2 mîncăruri de birt CIC.

popīnalis (*2*) *adj.* de crîșmă COL.

popīnarius, *iī m.* crîșmar, hangiu LAMPR.

popīnātor, *ōris m.* cel care bate crîșmele MACR.

popīnō, *ōnis m.* chefliu, petrecăreț HOR.

popīnor, *ārī vi. dep.* a sta prin crîșme TREB.

poples, *itis m.* 1 încheietură a genunchiului; tendon dinapoia genunchiului [frecv. pl.]: *quosdam succisis poplitibus invenerunt* LIV. pe unii i-au găsit cu vinele de la genunchi tăiate; 2 (*gener.*) genunchi: *incidit ad terram duplicato poplite Turnus* VERG. Turnus căzu la pămînt îndoind genunchii, *contento poplite miror proelia* HOR. S. *2, 7, 97* admir încordînd genunchii (în vîrful picioarelor) luptele, *poplitibus sese excipit* CURT. se lăsă pe genunchi.

Poplicola *v.* **Publicola**

poplifugia, *ōrum v.* **populifugia**

poplus *v.* **populus**

poposcī *pf.* (*v.* **posco**)

Poppaea, *ae f.* Poppaea Sabina (*a doua soție a lui Nero*) // **Poppaeānus** (*3*) *adj.* al Poppaeii: *pinguia Poppaeana* IUV. *6, 465* alifiile (dresurile) Poppaeii.

poppysma, *atis n.* plescăit din limbă (*în sens de aprobare*) IUV.

poppysmus, *ī m.* (*v.* **poppysma**) plescăit (pentru a abate trăsnetul) PLIN.

poppyzōn, *ontis m.* cel care plescăie din limbă PLIN.

populābilis (*2*) *adj.* care poate fi pustiit, devastat OV.

populābundus (*3*) *adj.* pustiitor, devastator LIV.

populācius (*3*) *adj.* popular, de rînd LABER.

populāris (*2*) *adj.* **1** popular, privitor la popor, al poporului, pentru popor; (*peior.*) de rînd: ~ *coetus* CIC. adunare populară, *ad usum popularem* CIC. spre folosul poporului, *popularia munera* CIC. spectacole oferite poporului, *verba popularia* CIC. cuvinte populare, ~ *ventus* CIC. sau ~ *aura* HOR. favoarea mulţimii, *respublica* ~ CIC. guvernămînt democratic, (*peior.*) *populare sal* CAT. sare ordinară // **populāria,** *ium n. pl.* locuri pentru popor (*la teatru*) SUET.; **2** popular, iubit de popor: *homo maxime* ~ CIC. om foarte iubit de popor, *quid est tam populare quam pax?* LIV. ce este atît de iubit de popor ca pacea? // **populārēs,** *ium m. pl.* partizani ai poporului, democraţi (opus lui *optimates* = aristocraţi); **3** băştinaş, din partea locului, indigen: *popularia flumina* OV. apele din acel ţinut, ~ *oliva* OV. măslinul indigen // **populārēs,** *ium m. pl.* oamenii locului, localnici, populaţie TAC. Ann. *12, 16*: (*tard.*) civilii (opus lui *milites*) DIG.; **4** (*subst. m.* şi *f.*) cel din aceeaşi ţară, compatriot, concetăţean: *o, mi ~, salve* PL. scumpul meu compatriot, sănătate!, *mea* ~ concetăţeana mea; **5** tovarăş, confrate, coleg; (*peior.*) complice: *amicus summus meus et ~ Geta* TER. prietenul cel mai bun al meu şi confrate (de sclavie) Geta, *invitis hoc nostris popularibus dicam* SEN. voi spune aceasta în pofida confraţilor noştri (în filozofie), *populares sceleris, coniurationis* SALL. complicii crimei, ai conspiraţiei.

populāritās, *ātis f.* **1** căutare a popularităţii: *rarior apud Tiberium* ~ TAC. căutarea popularităţii se vedea mai rar la Tiberius; **2** popularitate, caracter popular: *gratus popularitate* STAT. plăcut prin popularitatea lui; **3** legătură care-i uneşte pe cei din acelaşi ţinut, oraş: *quaeso dic popularitatis causā* PL. Poen. *1041* spune-mi, rogu-te, în temeiul legăturii dintre compatrioţi; **4** populaţie TERT.

populāriter *adv.* **1** ca poporul, obişnuit: ~ *loqui* CIC. a vorbi popular; **2** spre a cîştiga simpatia poporului; (*peior.*) demagogic CIC.

populātim *adv.* de la un popor la altul, pretutindeni CAECIL.

populātiō[1], *ōnis f.* **1** jefuire, prădăciune, devastare: *hostem populationibus prohibere* CAES. a opri duşmanul de la prădăciuni; **2** (*concrt.*) pradă: *Veientes pleni populationum* LIV. veienţii încărcaţi de prăzi; **3** (*fig.*) distrugere, corupţie: ~ *morum* PLIN. corupţia moravurilor.

populātiō[2], *onis f.* populaţie SEDUL.

populātor, *ōris m.* pustiitor, devastator, jefuitor: ~ *agrorum* LIV. jefuitor al ogoarelor; (*fig.*) *luxus ~ opum* CLAUD. luxul, risipitorul averilor.

populātrix, *īcis f.* pustiitoare, devastatoare, jefuitoare; (*fig.*) ~ *Hymetti apis* MART. albina, prădătoarea florilor Hymettului.

populātus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **populo** şi **populor**)

populātus[2], *ūs m.* jefuire, devastare LUC.

pōpulētum, *ī n.* loc plantat cu plopi PLIN.

pōpuleus (*3*) *adj.* de plop: *populea umbra* VERG. umbra plopului, *populea corona* HOR. cunună de frunze de plop.

pōpulifer, *era, erum adj.* bogat în plopi, umbrit de plopi (*despre un rîu*) OV.

populifugia, *ōrum n. pl.* sărbătoare în amintirea retragerii romanilor din faţa latinilor, transformată apoi în victorie VARR.

populiscītum, *ī n.* şi **populi scītum** *n.* hotărîre a poporului CIC.

pōpulneus (*3*) *adj.* de plop CAT., COL.

pōpulnus (*3*) *adj.* de plop PL.

populō (*I*) *vt.* (*arh. şi poet.*) a devasta, a pustii, a ruina: *ut aves litora populat* VERG. ca nişte păsări, pradă ţărmurile, (*frecv. pas.*) *populata provincia* CIC. provincia jefuită, *arva Marte populata nostro* HOR. ogoarele pustiite de războiul nostru, *urbem morbo populari* LIV. (că) oraşul e pustiit de molimă, *vidit populata tempora raptis auribus* VERG. văzu tîmplele devastate prin smulgerea urechilor.

Populōnia[1], *ae f.*, **Populōnium,** *iī n.* şi **Populōniī,** *ōrum m. pl.* Populonia (*oraş pe coasta Etruriei*) // **Populōniensēs,** *ium m. pl.* locuitorii Populoniei.

Populōnia[2], *ae f.* zeiţă care protejează prădăciunile; epitet al Iunonei MACR., AUG.

populor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a devasta, a pustii, a ruina: *noctu populabatur agros* CIC. în timpul nopţii, jefuia ogoarele, *omnia ferro ignique populatus* FLOR. după ce a pustiit totul prin foc şi fier; (*fig.*) *formam populabitur aetas* OV. timpul va distruge frumuseţea.

populōsitas, *ātis f.* număr mare, mulţime ARN.

populōsus (*3*) *adj.* numeros, mare: *populosa familia* APUL. familie numeroasă.

populus[1], *ī m.* **1** popor (*locuitorii unui stat, ai unei cetăţi, constituind o comunitate politică şi juridică*): ~ *Romanus victor omnium gentium* CIC. poporul roman, biruitor al tuturor neamurilor, *defecere ad Poenas hi populi: Atellani, Calatini* … LIV. au trecut de partea punilor aceste popoare: atellanii, calatinii …, ~ *Syracusanus* CIC. cetăţenii Syracusei, (*spec.*) *primores populi* HOR. fruntaşii poporului, *senatus populusque Romanus* (*abrev.*: S. P. Q. R.) senatul şi poporul roman (organele puterii statului), *senatus decrevit populusque iussit* CIC. senatul a decis şi poporul a ordonat; (cu sensul de întregul popor, pe cînd *plebs* = o parte) *non populi sed plebis eum magistratum esse* CIC. (că) acea magistratură nu aparţine poporului întreg, ci plebei, *populi concilia* LIV. comiţiile curiate, *populi comitia* LIV. comiţii centuriate; (*oc.*) tezaurul statului: *ad retinendam populi fidem* TAC. Ann. *13, 31* pentru menţinerea creditului public; (*rar*) popor de rînd, plebe: *dat ~ dat gratus eques, dat tura senatus* MART. *8, 15, 3* poporul de rînd, cavalerii recunoscători şi senatul îţi aduc tămîie; **2** mulţime, lume, public: *concursus in forum populi est factus* CIC. mulţimea dădu năvală în for, *populi contemnere voces* HOR. a dispreţui vorbele lumii;

si vacet populo CIC. dacă nu are spectatori; 3 (*fig.*) mulţime, număr mare: ~ *natorum* OV. număr mare al copiilor, ~ *apum* COL. mulţimea albinelor, ~ *imaginum* PLIN. mulţime de imagini.
pōpulus², *ī f.* (*bot.*) plop (*Populus*): *alba* ~ HOR. (*bot.*) plop-argintiu, plop-alb (*Populus alba*), ~ *Alcidae gratissima* VERG. B. *7, 61* plopul, copacul cel mai drag lui Hercules.
porca¹, *ae f.* purcea, scroafă CAT.
porca², *ae f.* 1 pămîntul înălţat între două brazde, coama brazdei CAT., COL.; 2 măsură agrară în Hispania (*suprafaţă de 30 de picioare lăţime şi 180 lungime*) COL.
porcārius (*3*) *adj.* de scroafă PLIN. // **porcārius**, *iī m.* porcar FIRM.
porcella, *ae f.* purcea, purceluşă PL.
porcellīnus (*3*) *adj.* de purcel APIC.
porcelliō, *ōnis m.* (*zool.*) aselul-de-ziduri (*Oniscus aselus*) C. AUR.
porcellulus, *ī m.* purceluş LAMPR.
porcellus, *ī m.* purcel VARR.; purcel de mistreţ PHAEDR.
porceō, *ēre vt.* [*pro* + *arceo*] (*arh.*) a împiedica, a opri PACUV., ENN.
porcētra, *ae f.* scroafă care a fătat doar o dată GELL.
Porcia, *ae f.* nume de femeie (*de ex.*: *sora lui Cato Uticensis şi soţia lui Domitius Ahenobarbus*).
porcilāca (porcillāca), *ae v.* **portulaca**
porcīna, *ae f.* carne de porc PL.
porcīnārius, *iī m.* cîrnăţar PL.
porcīnus (*3*) *adj.* de porc: *porcina crura* C. AUR. picioare de porc, *porcina vox* SEN. grohăitul porcului; (*fig. mil.*) *caput porcinum* VEG. cap de porc (*formaţie de luptă în formă de con, ca rîtul porcului*).
Porcius, *iī m.* nume de familie (*de ex.*: *M. Porcius Cato Censorius sau Cato Maior şi M. Porcius Cato Uticensis*) // **Porcius** (*3*) *adj.* al lui Porcius: *basilica Porcia* în apropierea curiei clădite de Cato Maior.
porcula, *ae f. v.* **porcella**
porcullātiō, *ōnis f.* creşterea porcilor VARR.
porculātor, *ōris m.* crescător de porci VARR., COL.
porculētum, *ī n.* ogor împărţit în *porcae* (v. *porca²*).
porculus, *ī m.* 1 purcel, purcel de lapte; 2 *porculus marinus* PLIN. (*iht.*) purcel-de-mare (*Scorpaena scrofa*); 3 cîrlig la teasc CAT.
porcus, *ī m.* 1 porc: *villa abundat porco* CIC. ferma are porci, ~ *femina* CAT. scroafă; (*fig. despre un om*) *Epicuri de grege* ~ HOR. porc din turma lui Epicur; 2 *porcus marinus* PLIN. (*iht.*) porc-de-mare (*Scorpaena scrofa*); 3 organ genital la o fată VARR.; 4 *caput porci* AMM. cap de porc (*formaţie de luptă în formă de con*).
porgo *v.* **porrigo**
porisma, *atis n.* corolar BOETH.
porphyrēticus (*3*) *adj.* 1 de culoarea purpurei SUET.; 2 de porfir VOP.
porphyriō, *ōnis m.* (un fel de) lişiţă PLIN.
Porphyriō(n), *ōnis m.* *1*) unul dintre giganţi HOR., MART.; *2*) un comentator al lui Horatius (*din sec. al III-lea e.n.*).
porphyrītēs, *ae m.* porfir PLIN.
porphyrītis, *idis adj. f.* de culoarea purpurei PLIN.
porrāceus (*3*) *adj.* [*porrum*] de praz; de culoare prăzulie PLIN.
porrectē *adv.* înainte; [numai la comp. *porrectius* AMM].
porrectiō, *ōnis f.* [*porrigo*] 1 lungire, întindere: ~ *digitorum* CIC. întinderea degetelor, ~ *bracchii* RH. HER. întinderea braţului; 2 linie dreaptă VITR.
porrectus (*3*) *p. pf.* (*v.* **porricio**)
porrectus (*3*) *p. pf. v.* **porrigo** // **adj.** întins, destins, lungit, lung: *locus planis* ~ *spatiis* HOR. loc întins pe suprafeţe plane, *porrectior acies* TAC. front mai întins, *porrectiore fronte* PL. cu fruntea mai destinsă (mai puţin încruntată), *porrecta mora* OV. întîrziere prelungită, (*gram.*) *porrecta syllaba* QUINT. silabă lungă // **porrectum**, *ī n* **a.** întindere, lungime: *in porrectum* PLIN. ca întindere, în lungime; **b.** linie dreaptă VITR.; (*pl.*) *porrecta camporum* MIN. FEL. şesurile.
porrexi *pf. v.* **porricio** *şi* **porrigo**
porriciae, *ārum f. pl.* părţile din animalul jertfit consacrate zeilor ARN.
porricio, *ere*, *porrēcī* (*porrexi*), *porrectum vt.* [*por* + *iacio*] 1 a arunca, a oferi ca sacrificiu zeilor: *cruda exta in mare porricit* LIV. aruncă măruntaiele crude ale victimei în mare, *exta porriciunto* MACR. să ofere zeilor măruntaiele; (*prov.*) *inter caesa et porrecta* CIC. Att. *5, 18, 1* între sacrificarea victimei şi aducerea ei la altar (în ultimul moment); 2 (*fig.*) a produce VARR.
porrīgō, *inis f.* chelbe (*boală care constă în căderea părului de pe cap în arii rotunde*) HOR., CELS.
porrigō, *ere*, *rexī*, *rectum vt.* [*por* + *rego*] 1 a întinde (înainte): ~ *manum* PL. a întinde mîna, ~ *manus in caelum* LIV. a întinde mîinile la cer, ~ *bracchia caelo* OV. a întinde braţele la cer, *porrecto iugulo audit* HOR. ascultă cu gîtul întins înainte, *ne digitum quidem* ~ CIC. a nu mişca măcar un deget; (*fig.*) ~ *manus in amicorum possessiones* CIC. a-şi întinde mîinile asupra posesiunilor prietenilor (a pune mîna pe ...), (*pas.-refl.*) *cui corpus novem iugera porrigitur* VERG. al cărui corp se întinde pe nouă iugăre; 2 a întinde la pămînt, a culca: *ruentem hostem porrexit* LIV. a culcat la pămînt duşmanul care se năpustea, *corpus porrexit in herbis* OV. i-a întins corpul pe iarbă, *multā porrectus harenā* VERG. întins pe o bucată mare de pămînt, *murena in patina porrecta* HOR. murenă întinsă pe o tavă, *porrecto sene* CATUL. *67, 6* bătrînul fiind întins mort în coşciug (murind); 3 (*fig. despre locuri*) a întinde [frecv. pas.-refl.]: *scopulus frontem in aequor porrigit* OV. stînca îşi întinde creştetul spre mare, *pars in planitiem porrigebatur* TAC. o parte (a locului) se întindea ca o cîmpie, *Creta inter ortum occasumque porrigitur* PLIN. Creta se întinde de la răsărit la apus, *Rhodope, porrecta sub axem* VERG. Rhodope care se întinde la nord, *cubile porrigitur in solem* PLIN. IUN. dormitorul e situat spre soare; 4 a întinde, a extinde, a lungi, a prelungi, a mări: ~ *aciem* SALL. a lărgi frontul, *porrecto agmine* TAC. rîndurile coloanei fiind lărgite; ~ *spem longius* LACT. a-şi întinde

speranțele mai departe, *quo se tua porrigat ira* OV. pînă unde să se întindă mînia ta, (*sol*) *brumales porrigit horas* OV. soarele prelungește ceasurile de iarnă, ~ *syllabam* QUINT. a lungi o silabă, ~ *vectigalia* HOR. a mări dările, *iter dexterum porrigas* APUL. M. *2, 14* continuă-ți drumul cu bine; 5 a întinde (dînd), a da, a oferi, a acorda: ~ *alicui dexteram* CIC. a-i întinde cuiva mîna (semn de prietenie), ~ *alicui gladium ad occidendum hominem* CIC. a-i oferi cuiva sabia ca să omoare un om, ~ *munera* OV. a oferi daruri, *porrigit bibam* APUL. M. *2, 16* îmi dă să beau; (*fig.*) ~ *praesidium clientibus* CIC. a acorda protecție clienților, *mihi forsan, tibi quod negarit, porriget hora* HOR. C. *2, 16, 32* poate că timpul îmi va da mie ceea ce ție ți-a refuzat; [formă sincop. *porgere* PL., CIC. VERG. ș.a.].

Porrima, *ae f.* epitet al Carmentei (*zeița nașterilor*) OV.

porrīna, *ae f.* [*porrum*] răzor plantat cu praz; recoltă de praz CAT.

porrixō, *āre vt.* a întinde APUL.

porrō *adv.* 1 (*loc*) înainte, mai departe: ~ *ire* LIV. a înainta, *agere* ~ *armentum* LIV. a mîna înainte cireada, *inscius Aeneas quae sint ea flumina* ~ VERG. Aeneas neștiind ce ape sînt acelea din depărtare; 2 (*timp*) în viitor, de acum înainte; (*rar*) mai înainte (în trecut): *fac eadem ut sis* ~ TER. fă așa ca să fii aceeași în viitor, *ut quiescant* ~ *moneo* TER. îi sfătuiesc ca de-acum înainte să se potolească, (*pentru trecut*) *altera quod* ~ *fuerat cecinisse putatur* OV. cealaltă (nimfă) se crede că a prezis ceea ce se întîmplase altădată; 3 a. (*arătînd succesiunea de la o idee la alta*) apoi, la rîndul său, mai departe: *is etiam corruptus* ~ *suum corrumpit filium* PL. acesta, fiind deja corupt, l-a corupt la rîndul lui pe fiu-său, *ut quisque audierat, extemplo aliis* ~ *impertiebat gaudium suum* LIV. pe măsură ce cineva auzea, îndată împărtășea la rîndul lui și altora bucuria sa; b. (*arătînd progresiunea ideilor într-o argumentare*) acum ... mai departe; pe de altă parte, și apoi ..., în plus ...: *videte iam* ~ *cetera* CIC. vedeți acum mai departe celelalte, *age* ~ *tu, qui tam religiosum existimari voluisti, cur* ...? haide acum (mergînd mai departe), tu care ai voit să te arăți atît de scrupulos, pentru ce ...?, *timebat iram senatus* ...; ~ *animus* ... *ad scelus rapiebatur* SALL. se temea de mînia senatului; pe de altă parte, sufletul îi era atras spre crimă, *laetabatur* ...; ~ *autem anxius erat, dubitans* SALL. se bucura ...; pe de altă parte însă, era îngrijorat, neștiind bine ...; *ea nos mala dicimus, sed exigua et* ~ *minima* CIC. pe acestea, noi le numim rele, dar rele neînsemnate și, în plus, cele mai mici.

porrum, *ī n.* și **porrus**, *ī m.* (*bot.*) praz (*Allium porrum*) PLIN. ș.a.

Porsēna (**Porsena**, **Porsīna**, **Porsenna**, **Porsinna**), *ae m.* rege al Etruriei (*care a încercat să restabilească domnia lui Tarquinius Superbus*): *bona Porsinae veneunt* LIV. *2, 14, 1* se vînd bunurile regelui Porsena (*formulă rituală de vindere la licitație a prăzii de război*).

porta, *ae f.* 1 poartă (a orașului, a castrului, a templului, a fermei, a casei): *septimas esse aedes a portā, ubi ille habitat* PL. locuința lui este a șaptea casă de la poarta orașului, *si Hannibal ad portas venisset* CIC. dacă Hannibal ar fi ajuns la porțile orașului, (*Socrates*) *pedem portā non extulit* CIC. Socrate n-a pus piciorul în afara orașului, ~ *Capenna, Collina* CIC. poarta Capenna, Collina, *claudere portas obice firma* OV. a închide porțile orașului cu drugi tari, *obicere portas* VERG. a închide porțile cetății, *decumana* ~ CAES. poarta decumană a castrului, *portae villarum* PLIN. porțile fermelor, *Belli portae* HOR. porțile templului războiului; (*prov.*) *portā itineri longissima* VARR. la o călătorie, drumul pînă la poarta cetății e cel mai lung (începutul e lucrul cel mai greu); 2 (*fig.*) deschizătură, ieșire, trecătoare, defileu, gură: *venti qua data portā ruunt* VERG. vînturile se reped pe unde li s-a oferit o ieșire, *Ciliciae portae* NEP. trecătorile Ciliciei; 3 *portae iecoris* CIC. pilor; 4 (*fig.*) cale, mijloc LUCR. *6, 32*.

portābilis (*2*) *adj.* [*porto*] portabil; suportabil AUG., SID.

portārius, *iī m.* portar VULG.

portātiō, *ōnis f.* transportare SALL.

portātor, *ōris m.* purtător, aducător ISID.

portātōrius (*3*) *adj.* care slujește la purtat (ceva): *portatoria sella* C. AUR. jilț de purtat // **portātōria**, *ae f.* targă, brancardă C. AUR.

portendō, *ere, tendī, tentum vt.* [*por* + *tendo* = a pune în față] (*rel.*) a vesti, a prevesti, a prezice, a arăta: *dii periculum portendunt* CIC. zeii prevestesc primejdie, *magnitudinem imperii portendens prodigium* LIV. minune care prevestește mărirea imperiului, *dii portenderunt clarum fore hoc caput* LIV. zeii au prevestit că acest om va fi strălucit, (*gener.*) *quid spei melioris Latinis portendi?* LIV. ce speranță mai bună li se oferă latinilor?, *quae pericula terra marique portenderentur* LIV. ce primejdii pe mare și pe uscat îi așteptau?

portentificus (*3*) *adj.* de minune, ciudat, nemaipomenit OV.

portentōse *adv.* ciudat, straniu PLIN.

portentōsus (*3*) *adj.* minunat, miraculos, prodigios: (*peior.*) ciudat, straniu, monstruos: *portentosissimum humani impendii opus* PLIN. opera cea mai prodigioasă a genului uman, *puer parvo portentosoque capite* SEN. copil cu un cap mic și monstruos.

portentum, *ī n.* 1 minune (ca semn prevestitor): *nulla igitur portenta sunt* CIC. așadar, nu există minuni; (*fig.*) născocire fantastică: *portenta poetarum* CIC. născocirile poeților; 2 monstru LUCR.: (*fig.*) *P. Clodius, fatale* ~ *reipublicae* CIC. P. Clodius, monstrul fatal republicii.

portentus (*3*) *p. pf.* (*v.* **portendo**)

porthmeūs, *ei* (*-eos*) *m.* cîrmaci, luntraș (al Avernului) (*despre Charon*) PETR., IUV.

porthmos, *ī m.* strîmtoare la mare PLIN.

porticātiō, *ōnis f.* serie de galerii, colonadă DIG.

porticula, *ae f.* mic portic CIC.

porticus, *ūs f.* 1 portic (galerie acoperită susținută pe coloane), colonadă: *cum paulum inambulavisset in porticu* ... CIC. după ce s-a plimbat puțin prin portic, *imperat lictoribus, ut Sopatrum de porticu in fo-*

rum deiciant CIC. Verr. *4, 86* (pretorul) poruncește lictorilor să-l alunge pe Sopater din portic (*care servea și ca sală de judecată*) în piață; 2 (*spec.*) a. spațiul dinaintea unui cort ENN.; b. galerie acoperită (*formată din barăci rulante* — vineae — *unite, spre a oferi adăpost în fața loviturilor dușmanului la asedii*) CAES. B. C. *2, 2, 3*; c. șopron COL.; d. galerie (*locurile cele mai de sus, acoperite*) la amfiteatru CALP.; 3 (*fig.*) filozofia stoică, doctrina Porticului: *Chrysippi ~ et grex* GOR. doctrina stoică a lui Chrysippus și partizanii săi, *ex eadem porticu* GELL. din aceeași școală stoică.

portiō, *ōnis f.* 1 parte, cîtime, porțiune: *pari portione inter se mixta pix, cera, alumen* CELS. smoala, ceara și piatra-acră amestecate între ele în părți egale, *paribus portionibus* CELS. în părți egale, *magna ~ hominum* PLIN. o mare parte dintre oameni, *angustae miseraeque brevissima vitae ~* IUV. (tinerețea) prea scurtă parte dintr-o viață strîmtorată și nefericită, *vocare aliquem in portionem muneris* IUST. a invita pe cineva să participe la cheltuiala pentru un cadou, *ex his portio ..., portio ...* IUST. dintre aceștia, o parte ..., cealaltă parte ..., *pro virili portione* TAC. Agr. *45* (= *pro virile parte*) pe cît stătea în puterea ta; 2 proporție, raport: *pro portione* CAE. proporțional, *principia pro portione rerum* CIC. exordiu proporțional cu cuprinsul discursului, *hac portione* COL. în această proporție, *quadam portione* QUINT. într-o oarecare proporție, *at virium portionem* PLIN. după forțele sale, (abs. *portione*): *cerebrum habent omnia animalia quae ..., sed homo portione maximum* PLIN. creier au toate animalele care ..., dar omul, proporțional, mai voluminos ca toate; *portionem servare* COL. a păstra proporția, *eadem servabitur portio* CURT. se va păstra aceeași proporție.

portionālis (*2*) *adj.* parțial TERT.

portisculus, *ī m.* 1 băț *sau* ciocan (cu care șeful vîslașilor bătea tactul vîslitului) ENN.; 2 (*fig.*) comandă, conducere PL. Asin. *520*.

portitor[1], *ōris m.* [*portus*] vameș de port: *quaestus, qui in odia hominum incurrunt, ut portitorum, ut feneratorum* CIC. Off. *1, 150* cîștiguri care atrag ura oamenilor, cum sînt cele ale vameșilor din porturi și ale cămătarilor; (*fig.*) *portitorem domum duxi* PL. Men. *117* mi-am luat de nevastă un vameș (care mă iscodește despre orice).

portitor[2], *ōris m.* [*porto*] 1 purtător, transportator: *~ Helles* MART. berbecele care o transportă pe Helle, *~ litterarum* HIER. aducător de scrisori, mesager; 2 (*spec.*) luntraș, cîrmaci (pe apele Infernului) (*despre Charon*): *~ Orci* VERG. luntrașul Infernului, *Orphea iterum transire volentem Portitor arcuerat* OV. pe Orpheus, care voia să treacă din nou (rîul Infernului), luntrașul îl gonise.

portiuncula, *ae f.* parte mică PLIN.

porto (*I*) *vt.* 1 a purta, a transporta, a duce (o greutate): *navis quae milites portaret* CAES. corabie care să transporte soldați, *quem Thracius portat equus* VERG. pe care-l duce un cal trac, *humeris onera portantes* CURT. purtînd poveri pe umeri, *lecticā portari* CIC. a fi dus în lectică, *in triumpho ~* CIC. a duce în triumf, *~ frumentum ad exercitum* LIV. a duce grîu armatei, *~ legiones secum in Hispaniam* LIV. a duce legiunile cu el în Hispania, *~ dona alicui* VERG. a duce daruri cuiva, *~ commeatus legionibus* TAC. a duce provizii legiunilor, *rara per caelum venti nubila portant* LUCR. vînturile mînă nori rari pe cer; 2 (*fig.* = *ferre*) a aduce: *ad coniuges laetum nuntium portabant* LIV. aduceau soțiilor o veste plăcută, *~ sociis auxilia* SALL. a aduce ajutoare aliaților, *portantia verba salutem* OV. cuvinte care aduc salvarea, *~ timores insolitos alicui* PROP. a pricinui cuiva temeri neobișnuite, *has spes secum portantes* LIV. aducînd cu ei aceste speranțe, *hic credit aliquam sibi fallaciam portare* TER. acesta crede că-i vin cu cine știe ce înșelătorie.

portōrium, *iī n.* 1 taxă vamală asupra mărfurilor care intră sau ies din port: *peregrinarum mercium portoria instituere* CIC. a pune taxe vamale pe mărfurile străine, *~ locare* CIC. a da în antrepriză taxele vamale, *~ conducere* CIC. a lua în antrepriză taxele vamale, *~ circumvectionis* CIC. taxă asupra mărfurilor în tranzit; 2 (*oc.*) taxă de trecere cu luntrea (*cerută de Charon*) APUL. M. *6, 18*.

portuensis (*2*) *adj.* din port (*în special, Ostia*) COD. TH.

portula, *ae f.* (dim. al lui *porta*) portiță LIV.

portulāca, *ae f.* (*bot.*) portulacă, agurijoară (*Portulaca grandiflora*) VARR., COL.

Portūnālis (*2*) *adj.* al zeului Portunus // **Portūnālia**, *ium n. pl.* sărbătoarea zeului Portunus VARR.

Portūnus, *ī m.* zeul porturilor CIC., VERG.

portuōsē *adv.* cu porturi: (*numai la comp.*) *portuosius* IUL. VAL. cu mai multe porturi, mai ușor.

portuōsus (*3*) *adj.* cu multe porturi: *superum mare Ionium portuosum, inferum Tuscum scopulosum* CIC. Marea Superioară, Ionică, plină de porturi, iar Marea Inferioară, a Toscanei (*Marea Tireniană*), cu coaste stîncoase, *navigatio minime portuosa* CIC. o navigație în care mai că nu găsești porturi.

portus, *ūs m.* 1 port: *e portu solvere* CIC. a ridica ancora, a porni din port, *ex portu exire* (*proficisci*) CAES. a ieși (a pleca) din port, *portum petere* VERG. a se îndrepta spre port, *portum tenere* CIC. a ajunge în port, *in portum se recipere* CAES. a se retrage în port, *in portu operam dare* CIC. a fi încasator de taxe vamale în port; (*fig.*) *in portu esse* CIC. sau *in portu navigare* TER. a fi în port (la loc sigur); 2 (*fig.*) loc de refugiu, adăpost, liman: *quae ego non ferrem, nisi me in philosophiae portum contulissem* CIC. (necazuri) pe care eu nu le-aș suporta, dacă nu m-aș fi refugiat în studiul filozofiei, *~ supplicii* CIC. adăpost împotriva chinului; 3 (*poet.*) gură de vărsare în mare a unui fluviu: *per septem Nilus portus emissus in aequor* OV. Her. *14, 107* Nilul vărsîndu-se în mare prin șapte guri; 4 depozit de mărfuri DIG.; 5 (*arh.*) intrare în casă, casă; [dat.-abl. pl. și *portubus*; genit. sg. arh. și *porti* TURPIL.].

porus[1], *ī m.* canal, tub în corpul omenesc (urinar, seminal, respirator ș.a.) PLIN., AMBR.

pōrus[2], *ī m.* tuf alb (*care imită marmura*) PLIN.

Pōrus[3], *ī m.* rege indian (*învins de Alexandru cel Mare*).

porxī *pf. v.* **porceo** *și* **porgo**
posca, *ae f.* (un fel de) limonadă (*băutură acidă din apă și oțet*) PL., CELS.
poscaenium, *iī n. v.* **postscaenium**
poscinummius (*3*) *adj.* pe bani, interesat (*cuvînt creat*): *basiola meretricum poscinummia* APUL. M. *10, 21* sărutări pe bani ale curtezanelor.
poscō, *ere, poposcī vt.* **1 a.** a cere, a reclama, a solicita: ~ *argentum* CIC. a cere bani, *poscunt pugnam, postulant ut* ... LIV. cer să se dea lupta, insistă ca ..., ~ *filiam alicuius sibi uxorem* PL. a o cere pe fata cuiva de nevastă, *peccatis veniam* HOR. a cere iertare pentru greșeli, (*cu două ac.*: *al lucrului și al pers.*) *magistratum Sicyonium nummos poposcit* CIC. a cerut bani de la magistratul Sicyonei, *quinque talenta poscit te mulier* HOR. femeia îți cere cinci talanți; *parentes pretium pro sepultura liberum* ~ CIC. a cere bani de la părinți pentru îngroparea fiilor lor, (*poet. pas. cu ac. lucrului*) *gravidae posceris exta bovis* OV. ți s-ar cere măruntaiele unei vaci gestante, *nec segetes alimentaque debita poscebatur humus* VERG. pămîntului nu i se cereau holdele și bucatele datorate: (*despre poeți, cîntăreți*) *Palilia poscor* OV. F. *4, 72* mi se cere să cînt serbările zeiței Pales, *poscimur Aonides* OV. M. *5, 333* mi se cere să cînt muzele Aoniei, (*abs.*) *poscimur* HOR. C. *1, 32, 1* mi se cere să cînt ceva; (*cu ac. lucrului și abl. pers.*) ~ *munus ab aliquo* CIC. a cere un serviciu cuiva, *non debabam abs te has litteras* ~ CIC. nu trebuia să-ți cer aceste scrisori, (cu *ut*) *militibus ut imperator pugnae adesset poscentibus* TAC. soldații cerînd ca generalul să fie de față la luptă; (*cu inf.*) *delubra tueri poscimus* OV. cerem să veghem asupra templelor; (*cu inf. subînț.*) *poscunt maioribus poculis* CIC. cer să bea din cupe mai mari; (*spec.*) *quod res* ~ *videbatur* CAES. ceea ce părea că cere (impune) situația, *cum usus poscit* CAES. cînd o cere nevoia (la nevoie), *ut ipsius dignitas poscit* CAES. cum cere și demnitatea lui; **2 a.** (*spec.*) a chema: *clamore hominem posco* PL. Curc. *683* îl chem pe acest om strigînd, *ego poscor Olympo* VERG. Aen. *8, 533* eu sînt cel chemat de Olymp, *supplex tua numina posco* VERG. Aen. *1, 666* invoc rugător forța ta divină; **b.** a provoca la luptă: *in proelia* ~, *in certamina* ~ VERG. a provoca la întrecere; **c.** a chema în judecată, a reclama: *accusant iī quos populus poscit* CIC. acuză acea pe care poporul îi cheamă la judecătă; **d.** (*în afaceri comerc.*) a cere, a voi să cumpere (ceva) cu un preț: *tanti quanti poscit illam emere* PL. a o cumpăra cu atît cu cît o cere el, *logos ridiculos vendo; quis cenā poscit?* PL. Stich. *221* vînd vorbe de haz; cine-mi dă pe ele o cină?; **e.** a întreba (dorind să știe): ~ *causas veniendi* VERG. a întreba despre motivele venirii, ~ *quae tua sententia sit* VERG. a întreba care este părerea ta.
pōsea, pōsia *v.* **pausea**
Posīdōnius, *iī m. 1*) Posidonius din Apamea (*filozof stoic, istoric și naturalist, elev al lui Panaetius și maestru al lui Cicero la Rhodos*); *2*) sculptor din Ephes.
positiō, *ōnis f.* **1** punere: ~ *vinearum* COL. plantarea viței de vie, ~ *surculi* COL. altoirea vlăstarului; **2** punere, folosire: ~ *nominis pro nomine* QUINT. folosirea unui nume în locul altuia (metonimie); **3** poziție, dispunere; dispoziție: ~ *corporis* SEN. poziția corpului, ~ *loci* COL. poziția terenului, ~ *caeli* COL. climatul, ~ *syllabae* QUINT. poziția unei silabe (*scurtă prin natură, dar lungă prin poziție*), *Labyrinthi* ~ PLIN. dispoziția (planul) Labirintului; (*fig.*) ~ *mentis* SEN. Ep. *64, 3* dispoziție sufletească; *pl.* împrejurări QUINT.; **4** (*spec.*) **a.** punere a temei, temă propusă: *aliquando argumenta ex ipsis vitiis positionum ducimus* QUINT. *2, 10, 15* uneori, scoatem argumente și din felul greșit în care sînt puse chestiunile, *controversiae positionibus mutantur* QUINT. *7, 4, 40* controversele diferă după temele propuse; **b.** (*gram.*) *prima* ~ QUINT. *1, 5, 60* = forma de nominativ la subst. *sau* ind. pr. pers. 1 sg. la verb QUINT. *1, 6, 10*; **c.** coborîrea vocii în pronunțare, timp slab (*thesis* în opoziție cu *arsis*) QUINT. *9, 4, 48*.
positīvus (*3*) *adj.* **1** convențional, accidental GELL.; **2** folosit la gradul pozitiv (*despre adj.*) PRISC. // **positīvum,** *ī n.* substantiv MACR.
positor, *ōris m.* fondator, întemeietor OV.
positūra, *ae f.* poziție, dispunere, așezare: ~ *corporum* LUCR. poziția corpurilor, ~ *dei* PROP. ordinea stabilită de divinitate; (*gram.*) așezarea cuvintelor GELL.; punctuație DIOM.
positus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pono**
positus[2], *ūs m.* **1** poziție, așezare: ~ *urbis* OV. așezarea orașului, ~ *siderum* TAC. poziția stelelor; **2** (*spec.*) aranjare (a părului), pieptănătură: *positu variare comas* OV. M. *2, 412* a varia pieptănătura părului, *tot positus numero comprendere* OV. A. A. *3, 151* a enumera atîtea feluri de pieptănături.
posm... *v.* **postm...**
possēdī *pf. v.* **possideo** *și* **possido**
possessiō, *ōnis f.* **1** [*possideo*] posesiune, drept de folosire a unui bun: *esse in possessione bonorum* CIC. a fi în posesiunea bunurilor, *in possessionem venire* (*proficisci*) CIC. a intra în posesie, *deicere* (*movere, demovere, pellere*) *aliquem de possessione* CIC. a scoate pe cineva din posesie; **2** (*concrt.*) bun (posedat) proprietate, domeniu; *trans Rhenum vicos possessionesque habebant* CAES. aveau dincolo de Rin sate și pămînturi, *aes alienum ex possessionibus solvere* SALL. a-și plăti datoria cu banii din acareturile sale; **3** [*possido*] luare în posesie: *mittere aliquem in possessionem* CIC. a trimite pe cineva pentru luarea în posesie, *in nova possessione regni* LIV. *33, 41, 2* la noua luare în posesie a domniei, *si mare intretur, promptam sibi possessionem* TAC. Ann. *2, 5* dacă ar intra pe mare, cucerirea le-ar fi ușoară.
possessiuncula, *ae f.* mică proprietate CIC.
possessivus (*3*) *adj.* care arată posesia, posesiv: *possessiva pronomina* QUINT. pronume posesive, ~ *casus* PRISC. cazul genitiv.
possessor, *ōris m.* **1** posesor, proprietar; stăpîn: ~ *bonorum* CIC. posesorul bunurilor, ~ *regni inertis* LUC. suveranul regatului neînsuflețit (Pluton); **2** (*jur.*) reclamat (*în justiție ca posesor pe nedrept al unui bun*), acuzat: *tam ab actore quam a possessore* QUINT. *7, 1, 38* atît de reclamant, cît și de acuzat, *si a peti-*

tore, si a possessore acturus esset PLIN. IUN. *6, 22* dacă pleda pentru reclamant sau pentru acuzat.

possessōrius (*3*) *adj.* (*judic.*) privitor la acţiuni judiciare.

possessus[1] (*3*) *p. pf. v.* **possideo** *şi* **possido**

possessus[2], *abl. -ū, m.* proprietate APUL.

possestrix, *īcis f.* posesoare AFRAN.

possibilis (*2*) *adj.* posibil // **possibile**, *īs n.* posibilul QUINT.

possibilitās, *ātis f.* posibilitate ARN., AMM. ş.a.

possideō, *ēre, sēdī, sessum vt.* [*potis* sau *pote + sedeo*] **1** a poseda, a avea în stăpînire; (*fig.*) a avea: *partem agri per vim occupatam possidebant* CAES. stăpîneau o parte a ţinutului ocupată cu forţa, *solum bello captum* ~ LIV. a stăpîni pămîntul cucerit de război; **2** (*abs.*) a avea proprietăţi, pămînturi: ~ *trans flumen* DIG. a avea proprietăţi dincolo de fluviu; (*fig.*) ~ *falsum nomen* PL. a avea nume fals, *plus virtutis quam disciplinae possidet in se* CIC. are mai multă cumsecădenie decît învăţătură; **3** a ţine ocupat, a ocupa: ~ *forum armatis catervis* CIC. a ţine ocupat forul cu cete înarmate.

possīdō, *ere, sēdī, sessum vt.* [*potis* sau *pote + sido*] a lua în stăpînire, a se face stăpîn pe ..., a ocupa, a pătrunde (în): *hominis bona sine testamento possederat* CIC. se făcuse stăpîn pe bunurile omului fără nici un testament, *agros tenere quos armis possederint* CAES. B. G. *4, 7, 4* să-şi păstreze pămînturile pe care le-au cucerit cu armele, *circumfluus humor ultima possedit* OV. apa înconjurătoare a ocupat marginile pămîntului; (*fig.*) *totum hominem totamque praeturam possederat* CIC. acesta se înstăpînise complet şi asupra omului şi asupra activităţii lui de pretor.

possum, *posse, potui* [*pote + sum*] **1** a putea, a fi capabil: *dic nunc, si potes* CIC. spune acum, dacă poţi, *quantum* (*quod, quoad*) *possum* CIC. pe cît pot, *non possum te non accusare* CIC. nu pot să nu te acuz, *non possum facere quin* ... CIC. nu pot să mă opresc ca ..., *non possum quin exclamem* TER. nu pot să nu exclam, *fieri potest, ut fallar* se poate întîmpla să mă înşel, (fără *fieri*) *potest* = este posibil: *quantum potest* TER. pe cît este posibil, *qui potest?* CIC. cum este posibil? *nos dignitatem, ut potest, retinebimus* CIC. noi ne vom păstra, pe cît posibil, demnitatea, (*cu superl.*) *quam maximas potest copias armat* NEP. înarmează trupe cît mai multe posibil, (*cu sens optativ*) *dici non potest* CIC. nu s-ar putea spune, *neminem potuisti mihi amiciorem mittere* CIC. n-ai fi putut să-mi trimeţi pe nimeni care să-mi fie mai drag; **2** a avea putere mare, a avea superioritate, valoare: *multum potest in senatu* LIV. are mare putere în senat, *largitione apud Sequanos plurimum poterat* CAES. avea foarte mare putere pe lîngă sequani prin dărnicia lui, *plus apud te pecuniae cupiditas potest* CIC. la tine are mare valoare pofta de bani, *multum potest fortuna* mult poate norocul, *mari plurimum* ~ a avea foarte mare superioritate pe mare, *nihil in equitatu* ~ CAES. a nu avea nici o nădejde în cavalerie; [arh. inf. *potesse* PL., conj. pr. *possiem, possies* ... PL., conj. impf. *potisset* PL.; pas. *potestur = potest* LUCR. *1010*].

post I *adv.* **1** (*loc*) în urmă, înapoi: *servi qui ~ erant* CIC. sclavii care veneau în urmă, *invidia atque superbia ~ fuere* SALL. invidia şi orgoliul au trecut pe al doilea plan; **2** (*timp*) după aceea, apoi: *in praesentia ..., sed* ~ CIC. pentru un moment ..., dar după aceea, *multis ~ annis* CIC. mulţi ani după aceea, *paucis diebus* ~ PL. cîteva zile dpă aceea, *biennio* ~ CIC. doi ani mai tîrziu, *paulo* ~ CAES. puţin după aceea, *aliquanto* ~ (~ *aliquanto*) CIC. cîtva timp după aceea, *multo ~ quam tu a me discessisti* CIC. cu mult după ce tu te-ai despărţit de mine, *nunc quoque, ~ tanto* VERG. şi acum, după atîta timp, ~ *non multo* NEP. nu mult timp după aceea, (*în povestiri*) *primo ... post*; *primo ... deinde ... post* ... mai întîi ..., după aceea, apoi ... **II** *prep. cu ac.* **1** (*loc*) în urma, în spatele, după: ~ *me erat Aegina, ante Megara* CIC. în urma mea era Aegina, în faţa mea Megara, ~ *montem se occultare* CAES. a se ascunde în spatele muntelui, *tu ~ carecta latebas* VERG. tu te ascundeai după păpuriş, *repente ~ tergum equitatus cernitur* CAES. deodată, în spatele nostru se arată cavaleria; (*fig.*) *neque erat Lydia ~ Chloen* HOR. nici Lydia nu era mai prejos decît Chloe; **2** (*timp*) după: ~ *paucos dies* PHAEDR. după cîteva zile, *aliquot ~ menses* CIC. după cîteva luni, *paulo ~ mediam noctem* CAES. puţin după miezul nopţii, ~ *Brutum consulem* CIC. după consulatul lui Brutus, *sexennio ~ Veios captos* CIC. cu şase ani după cucerirea oraşului Veii, ~ *urbem conditam* CIC. după întemeierea Romei, ~ *homines natos* CIC. de cînd există oameni, ~ *hominum memoriam* CIC. de cînd îşi amintesc oamenii, ~ *vina* HOR. după chef, ~ *annum quartum quam expulsus fuerat* NEP. patru ani după ce fusese expulzat, ~ *id* (~ *illa*) PL. după aceea, ~ *omnia* CIC. după toate acestea, în sfîrşit.

postautumnālis (*2*) *adj.* după trecera toamnei PLIN.

postdēlictum, *ī n.* recidivă DIG.

poste (*arh.*) = **post**

posteā *adv.* după aceea, apoi: *non multo* ~ CIC. nu mult după aceea, ~ *aliquanto* CIC. la cîtva timp după aceea, ~ *vero, ut cognovit* CAES. dar după aceea, cînd a aflat ..., SALL. Iug. *102, 1* după aceea, *dices: quid ~ si Romae adsiduus fui?* ai să spui: şi ce-i cu asta (ce urmează dintr-asta) că aveam domiciliul la Roma?

posteāquam (*postea ... quam*) *conj.* după ce: ~ *ego in Siciliam veni* CIC. după ce eu am venit în Sicilia, *postea vero quam equitatus venit* CAES. dar după ce a venit cavaleria noastră, (*cu m.m.c.pf.*) ~ *tantum multitudinem collegerat* CIC. după ce adunase o atît de mare mulţime, (*cu impf.*) ~ *e scaena convicio explodebatur, confugit* ... fiindcă era scos de pe scenă cu huiduieli, s-a refugiat ..., (*cu ind. pr.*) *relegatus mihi videor, ~ in Formiano sum* CIC. mi se pare că sînt surghiunit de cînd sînt la ferma de la Formiae.

posteō, *īre vi.* a veni după SID.

postergāneus (*3*) *adj.* aflîndu-se în spate ARN.

posteri *v.* **posterus**

posterior, *ius* (genit. *-ōris*) *adj. comp.* (de la **posterus**) **1** care vine după altul, mai din urmă, *posterior: pedes posteriores* PLIN. picioarele de dinapoi, *pars prior apparet, posteriora latent* OV. partea dinainte se vede, cele dinapoi nu; **2** următor, posterior: *posteriores cogitationes sapientiores esse solent* CIC. ideile din nou

rumegate sînt de obicei mai înţelepte, *Thucydides paulo aetate* ~ CIC. Thucydide cu puţin posterior ca vîrstă, *tempora posteriora* CIC. timpurile următoare // **posteriōra**, *um n. pl.* părţile posterioare // **posteriōrēs**, *um m. pl.* urmaşi DIG.; 3 mai prejos, de mai mică valoare: *vitam, fortunas libertate posteriora ducere* CIC. a socoti viaţa, averile mai prejos decît libertatea.

posteritās, *ātis f.* viitorime, posteritate, urmaşi: *optimus quisque posteritati servit* CIC. oamenii cei mai buni lucrează pentru posteritate, *amicitia nota posteritati* CIC. prietenie cunoscută posterităţii, *posteritatis otio consulere* CIC. a se preocupa de linişte pentru viitor, *habere rationem posteritatis* CAES. a ţine seama de renume în viitor.

posterius *adv. comp.* după aceea, mai tîrziu: ~ *dicere* PL. a vorbi după aceea, *Thucydides si* ~ *vixisset* ... CIC. dacă Thucydide ar fi trăit mai tîrziu.

posterō, *āre vi.* a pierde în calitate PALL.

posterula, *ae f.* 1 portiţă din dos CASSIOD.; 2 cărare ocolită AMM.

posterus (*3*) *adj.* următor, viitor: *postero die* CAES. ziua următoare, *in posterum diem distulit* CIC. a amînat pe a doua zi, *postera nocte* NEP. în noaptea următoare, *postera saecula* CIC. secolele viitoare, *postera crescam laude* HOR. mă voi ridica prin gloria viitorimii // **posterī**, *ōrum m. pl.* urmaşi // **posterum**, *ī n.* viitor, urmare; *in posterum* pentru a doua zi *sau* pentru viitor, *postera et consequentia* CIC. urmările şi efectele.

postfactus (*3*) *adj.* făcut după GELL.

postferō, *ferre vt.* a pune mai prejos: ~ *libertati suas opes* LIV. a pune mai prejos averile sale libertăţii, *nulli iuvenum postferendus* CURT. care nu e inferior nici unui tînăr.

postfutūrus (*3*) *adj.* viitor // **postfutūrī**, *ōrum m. pl.* urmaşii care vor veni după noi (nenăscuţi încă) SALL. // **postfutūrum**, *ī n.* viitorul PLIN.

postgenitus (*3*) *adj.* născut după // **postgenitī**, *ōrum m. pl.* urmaşi HOR.

posthabeō, *ēre, habuī, habitum vt.* a pune mai prejos, a lăsa la o parte: *omnibus rebus posthabitis* CIC. lăsînd la o parte totul.

posthāc *adv.* de-acum înainte, în viitor CIC.; după aceea, apoi PL.

postibi *adv.* după aceea, apoi PL.

postica, *ae f.* uşă din dos APUL.

posticipō, *āre vt.* a supravieţui MAMERT.

posticius (*3*) *adj.* din dos // **postīcium**, *iī n.* uşă din dos FORT.

posticula, *ae f.* uşiţă din dos APUL.

postīculum, *ī n.* odăiţă din spate PL.

posticum, *ī n.* 1 partea din dos a unei clădiri VITR.; 2 uşă din dos: *postico falle clientem* HOR. înşală clientul, fugind pe uşa din dos; 3 latrină LUCIL; 4 dos; anus VARR.

posticus (*3*) *adj.* din dos, din spate: *ostium posticum* PL. uşa din dos, *posticae sannae* PERS. *1, 62* strîmbături la spatele cuiva.

postid *adv.* după aceea, apoi: ~ *locorum* PL. Cas. *120* după asta.

postidea *adv.* după aceea, apoi: ~ *loci* PL. Stich. *758* după asta, apoi.

postilēna, *ae f.* curea care trece pe sub crupa şi coada calului PL. Cas. *125*.

postiliō, *ōnis f.* a. cerere a unei divinităţi adresată oamenilor să-i aducă un sacrificiu de care ei au uitat VARR.; b. ispăşire CIC.

postillā *adv.* după aceea TER.

postillāc *adv.* după aceea, apoi PL.

postis, *is m.* uşor (al uşii), stîlp (al uşii), coloană: *armis Herculis ad postem fixis* HOR. Ep. *1, 1, 5.* după ce şi-a agăţat armele la stîlpul uşii templului lui Hercules (sfîrşindu-şi cariera de gladiator), *postem tenere* LIV. *2, 8* a ţine mîna pe stîlpul uşii (*despre cel ce face inaugurarea unui templu, a unei clădiri*) LIV.; (*frecv. pl.*) *postes* = uşi: *postesque a cardine vellit* VERG. şi smulge uşile din ţîţîni; (*fig.*) ochi LUCR. *3, 369*; [abl.sg. *poste*, dar şi *posti* OV.]

postlīminium, *iī n.* [*post* + *limen*] 1 reîntoarcerea acasă a unui prizonier sau exilat; (*spec.*) dreptul de reîntoarcere în patrie şi de reintegrare în toate drepturile avute: *eī nullum esse* ~ CIC. acesta nu mai are dreptul de reîntoarcere în patrie, (*frecv. la abl.*) *postliminio potest civitatis fieri mutatio* CIC. prin dreptul de revenire, se poate face schimbarea cetăţeniei; 2 (*gener.*) reîntoarcere, revenire: *postliminio mortis* APUL. M. *2, 28* prin revenirea din moarte (înviere); (*adv.*) din nou: *postliminio in forum reducere* APUL. aducînd din nou în for, *postliminio vitam recipere* LACT. a căpăta din nou viaţă; 3 reîmpăcare TERT.

postmeridiānus (*3*) *adj.* de după-amiază CIC.

postmodo *adv.* după aceea, mai tîrziu, într-o bună zi HOR., OV. ş.a.

postmodum *adv. v.* **postmodo**

postmoerium *v.* **pomoerium**

postpartor, *ōris m.* (*v. pario*) viitor proprietar, urmaş: *anteparta demus postpartoribus* PL. Truc. *62* să dăm cele mai înainte agonisite urmaşilor.

postpōnō, *ere, posuī, positum vt.* a pune mai prejos; a lăsa la o parte: ~ *Hannibalem Alexandro Magno* IUST. a-l pune pe Hannibal mai prejos decît Alexandru cel Mare, *omnibus rebus postpositis* CAES. lăsînd la o parte toate treburile, *scorto postponet honestum officium* HOR. va uita de o datorie de onoare pentru o femeie uşoară.

postpositīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) care se pune după, postpus (*despre o conjuncţie*) POMP.

postprincipia, *ōrum n. pl.* urmări, rezultat VARR.

postputō, *āre, āvī vt.* a pune mai prejos TER. Hec. *483.*

postquam *conj.* după ce [frecv. cu ind.pf.]: *eo* ~ *Caesar pervenit, obsides poposcit* CAES. după ce Caesar a ajuns acolo, a cerut ostatici, (*cu m.m.c.pf. spre a marca anterioritatea*) ~ *bis consul fuerat* CIC. după ce fusese consul de două ori, (*cu prez. ist.*) ~ *videt* ... *commendat* CIC. după ce vede ... recomandă; (*cu ind.m.m.c.pf. frecv.* **post ... quam** *cînd timpul acţiunii anterioare se exprimă prin abl. sau ac.*) de cînd: *undecima die* ~ *discesseram* CIC. în a unsprezecea zi de cînd plecasem, *paulo post, quam erat egressus e castris* CIC. puţin timp după ieşirea din castru, *post diem quadragesimum quam a vobis*

discesserant CIC. după patruzeci de zile de la despărțirea de voi; (*cu ind.impf.*) deoarece, fiindcă: ~ *aggeres vim hostium sustinere non poterant, Caesarem facit certiorem* ... fiindcă (văzînd că) parapetele nu pot opri năvala dușmanilor, el îl anunță pe Caesar ..., ~ *res eorum prospera videbatur, invidia orta est* SALL. deoarece situația lor părea prosperă, s-a născut invidie; (*rar și postcl. cu conjct. impf. și m.m.c.pf. prin influența construcției cu* cum historicum: ~ *flamma virgas comprehendisset* ... VITR. după ce flăcările cuprinseseră nuielele, ~ *filium conspexisset* VAL. MAX. după ce l-a văzut pe fiul său; (*rar quam* în loc de *postquam*) *tertio die quam interregnum inierat* LIV. a treia zi după luarea funcției de interrege.

postrēmitās, *ātis f.* capăt, extremitate MACR.

postrēmō *adv.* în cele din urmă, în sfîrșit, la urma urmei: *primum* ... *deinde* ... ~ CIC. mai întîi ..., apoi ... în sfîrșit; ~ ... PL. Trin. *613* la urma urmei (ca s-o scurtăm).

postrēmum *adv.* **a.** pentru ultima oară: *si id facis, ~ me vides* TER. dacă faci asta, ai să mă vezi pentru ultima dată; **b.** la urmă, la sfîrșit PALL.

postrēmus (*3*) *adj.* (superl. de la *posterus*) **1** cel mai din urmă, ultimul, în ultimul rînd: *in agmine in primis modo, modo in postremis, saepe in medio adesse* SALL. în marșul coloanei era cînd printre primii, cînd printre ultimii, și mai adesea la centru, *postrema acies* SALL. ariergarda, *postrema in comoedia* PL. la sfîrșitul comediei, *in postremo libro* IUST. la sfîrșitul cărții, *postremum munus mortis* CATUL. prinosul cel din urmă al morții // **postrēmum**, *ī n.* capăt, sfîrșit: *in vitae suae postremo* GELL. la capătul vieții sale, *ad postrema cantus* GELL. la sfîrșitul cîntului, *ad postremum* PL. pînă la urmă, în sfîrșit, *hoc non in postremis* CIC. și aceasta nu în ultimul rînd (ca lucrul cel mai puțin important); **2** (*fig.*) cel mai de disprețuit, cel mai rău: *homines postremi* CIC. ultimii dintre oameni, *servitus postremum omnium* CIC. sclavia, cea mai rea dintre nenorociri; [tard. comp. *postremius* APUL., superl. *postremissimus* GELL., TERT.].

postrīdiē *adv.* în ziua următoare, a doua zi: *mane* ~ CIC. a doua zi dimineață, *prima luce* ~ CAES. a doua zi în zori, (*cu genit. numai în sintagma*: ~ *eius diei* CAES. a doua zi după asta), (*cu ac.*) ~ *Kalendas, Nonas, Idus* LIV. a doua zi după calende, none, ide, ~ *ludos Apollinares* CIC. a doua zi după jocurile apollinare, (cu *quam*) ~ *intellexi quam a vorbis discessi* CIC. am înțeles a doua zi după ce m-am despărțit de voi.

postrīduānus (*3*) *adj.* de-a doua zi, de ziua următoare MACR.

postrīduō *adv. v.* **postridie**

postcaenium, *iī n.* partea dinapoi a scenei: (*fig.*) culise LUCR. *4, 1186.*

postscrībō, *ere, psī vt.* a scrie după: *Tiberii nomen suo postscripserat* TAC. scrisese numele lui Tiberius după al său.

postsignānī, *ōrum m. pl.* soldații grupați în urma steagului AMM.

postulātīcius (*3*) *adj.* cerut (*de public; despre gladiatori*) SEN. Ep. *7, 4.*

postulātiō, *ōnis f.* **1** cerere: *concedere postulationi alicuius* CIC. a aproba cererea cuiva, ~ *ignoscendi* CIC. rugăminte de iertare; **2** (*judic.*) cerere adresată pretorului de autorizare a introducerii unei acțiuni în justiție, cerere de urmărire în justiție: *inter postulationem et nominis delationem uxor a Dolabella discessit* CIC. între cererea de aprobare a urmăririi în justiție și introducerea acțiunii, soția s-a despărțit de Dolabella; **3** reclamație, plîngere PL., TER.

postulātor, *ōris m.* reclamant în justiție SUET.

postulātōria fulgura *n. pl.* fulgere care cer un sacrificiu de ispășire SEN.

postulātrix, *icis adj. f.* de rugăminte TERT.

postulātum, *ī n.* cerere, pretenție: *intolerabilia postulata* CIC. cereri intolerabile, *postulata facere noluit* NEP. n-a vrut să îndeplinească cererile.

postulātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **postulo**

postulātus[2], *abl. -ū, m.* cerere în justiție, plîngere: *postulatu audito matris* LIV. *4, 9, 6*, fiind ascultată cererea mamei.

postulō (*I*) *vt.* **1** a cere (ca dorință de îndeplinit), a dori, a voi: *poscunt pugnam, postulant ut signum daretur*, cer să se dea lupta, vor să se dea semnalul, *ad senatum veniunt auxilium postulatum* CIC. vin în fața senatului spre a cere să li se dea ajutor, *suum ius* ~ TER. a-și cere dreptul său, *ita volo itaque postulo, ut fiat* TER. așa poruncesc și așa cer să se facă, *tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, praeteribo* CIC. deși cauza o cere, totuși, fiindcă o cere numai, nu o reclamă neapărat, voi trece mai departe, *postulatur a te, vel flagitatur potius, historia* CIC. lumea își cere, sau mai bine zis îți reclamă stăruitor, o operă istorică, ~ *quidvis ab amico* CIC. a cere orice unui prieten, (*rar cu 2 ac.*) *haec cum praetorem postulabas* CIC. cînd cereai acestea pretorului; (*abs.*) *ab. aliquo de aliqua re* ~ a prezenta cuiva o cerere despre ceva: *sapientes homines a senatu de foedere postulaverunt* CIC. niște oameni înțelepți au prezentat senatului o cerere în privința tratatului; (cu *ut, ne, ut ne* și conjct., sau cu supin; cu *inf. și prop. inf.*) = a voi, a dori, a căuta: *etiam nunc me ducere istis dictis postulas?* TER. chiar și acum vrei să mă amăgești cu vorbe de astea?, *o facinus impudicum! quam liberam esse oporteat, servire* ~ PL. vai, ce faptă nerușinată! o ființă care s-ar cuveni să fie liberă — să dorească a fi roabă!, *illa phalanx, quae non se parere, sed imperare postulabat* NEP. aceea falangă, care nu voia să se supună, ci să poruncească, *qui postulat deus credi* CURT. cel care vrea să fie socotit zeu; **2** (*judic.*) **a.** a chema în judecată, a urmări în justiție, a acuza: ~ *aliquem de ambitu* CIC. a acuza pe cineva de corupție electorală, ~ *aliquem de repetundis* (*repetundarum* SUET. sau *repetundis* TAC.) a acuza pe cineva de delapidare, ~ *aliquem impietatis reum* PLIN. Ep. a chema pe cineva în judecată, acuzîndu-l de impietate; **b.** a cere instanței: ~ *arbitrum* CIC. a cere un arbitru, ~ *quaestionem* LIV. a cere o cercetare, ~ *servos in quaestionem* LIV. a cere ca sclavii să fie supuși la cercetări.

postumātus, *ūs m.* treapta cea mai de jos TERT.
Postumia, *ae f.* nume de femeie.
Postumius, *iī m.* nume de familie roman // **Postumius** (*3*) *adj.* al lui Postumius: *via Postumia* TAC. calea Postumia (*în Gallia Cisalpină, ducînd de la Verona la Genua*) // **Postumiānus** (*3*) *adj.* al dictatorului A. Postumius Tubertus.
postumō, *āre vi* a fi posterior (cuiva) TERT.
postumus (*3*) *adj. superl.* (*v. posterus*) **1** cel din urmă: *postuma proles* VERG. ultima odraslă, *postuma spes* APUL. ultima speranță // **postumum**, *ī n.* capăt, extremitate; **2** (*jur.*) născut după moartea tatălui, postum (*despre un copil*) // **postumus**, *ī m.* copil născut după moartea tatălui.
postus (*3*) *p. pf.* = **positus** (din *pono*).
postveniens, *ntis p. pr.* care vine după ... PLIN.
Postverta (Posvorta), *ae f.* zeiță ajutătoare a nașterilor grele (*cu picioarele înainte*) și a profeției OV. F. *1, 633.*
posuī *pf. v.***pono**
pōtābilis (*2*) *adj.* care se poate bea C. AUR.
pōtāculum, *ī n.* băutură, beție TERT.
pōtātiō, *ōnis f.* băutură; beție, chef PL.
pōtātor, *ōris m.* băutor, bețiv PL.
pōtātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **poto**)
pōtātus, *ūs m.* băut APUL.
pote *v.* **potis**
potens, *ntis p. pr. v.* **possum** // **adj. 1** care are putere (forțe, avuții, autoritate), puternic, cu mare trecere: *amplae et potentes civitates* CIC. cetăți mari și puternice, *duo potentissimi reges* CIC. doi regi foarte puternici, *potentissimus et clarissimus civis* CIC. cetățeanul cel mai puternic și cel mai vestit, ~ *pecuniā* TAC. puternic prin bani, ~ *nobilitate* OV. puternic prin noblețea neamului, ~ *apud filium* SUET. cu autoritate față de fiu // **potens**, *potentior m.* cel puternic, cel mare, cel bogat: *cum potente societas* PHAEDR. întovărășirea cu un om puternic, *inimicitiae potentium* CIC. dușmănii din partea celor mari; **2 a.** puternic, iscusit, tare: *accusator potentior iure* QUINT. acuzator mai tare în știința dreptului, *postquam ad id parum potentes erant* LIV. fiindcă la asta erau prea puțin tari; **b.** (*despre lucruri*) eficace, tare, bun (la ceva): *herba* ~ *adversus ranas* PLIN. buruiană bună contra broaștelor, *argumentum parum* ~ SEN. argument prea puțin tare, *nihil est potentius auro* OV. nimic n-are efect mai sigur ca aurul; **3** capabil, în stare de [cu genit.]: ~ *regni* LIV. capabil de a domni, *hostes neque pugnae, neque fugae potentes* LIV. dușmani care nu erau capabili nici de luptă, nici de fugă; **4** stăpîn (pe ceva), domn, patron [cu genit.]: *dum mei* ~ *sum* LIV. cît timp sînt stăpîn pe mine, *sanus mentisque* ~ OV. sănătos și în toate mințile, *mulier* ~ *mariti* TAC. femeie care-și domină bărbatul, *silvarum* ~ *Diana* HOR. Diana, doamna pădurilor, *rerum omnium* ~ *Iuppiter* TAC. Iupiter, stăpînul lumii, *Musa* ~ *lyrae* HOR. muză care patronează poezia lirică, ~ *imperii* LIV. stăpîn pe conducere, ~ *consilii* LIV. stăpîn pe hotărîrea lui; **5** (*poet.*) care și-a împlinit ceva: *voti* ~ OV. care și-a văzut împlinită dorința, *iussi* ~ OV. care a executat ordinul.
potentātor, *ōris m.* suveran TERT.
potentātus, *ūs m.* **1** putere, putință ARN.; **2** putere în stat, conducere, supremație: *de potentatu inter se contendere* CAES. a lupta între ei pentru putere.
pontenter *adv.* **1** puternic, cu energie: ~ *se defendere* VAL. MAX. a se apăra cu putere, ~ *dicere* QUINT. a vorbi energic; **2** după puteri HOR. A. P. *40.*
potentia, *ae f.* **1 a.** putere, forță: *vix eis armorum tenendorum* ~ *erat* LIV. de-abia aveau puterea să țină armele în mîini, ~ *solis* VERG. puterea soarelui, ~ *formae* OV. puterea frumuseții; **b.** (*oc.*) putere, eficacitate, proprietate: ~ *herbarum* OV. puterea buruienilor, ~ *aquarum* PLIN. proprietatea apelor; **2** putere politică, supremație; trecere, influență: ~ *singularis* NEP. puterea unui singur om, ~ *rerum* OV. stăpînirea lumii, ~ *populi* NEP. democrație, *esse in magna potentia* CIC. a se bucura de mare autoritate.
Potentia, *ae f.* *1*) oraș în ținutul picen; *2*) oraș în Lucania // **Potentīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Potentia Lucaniei.
potentiāliter *adv.* **1** cu putere SID.; **2** după putere AUG.
potērion *și* **potērium**, *iī n.* **1** cupă, cană de băut, potir PL.; **2** (*bot.*) unghia-găii *sau* unghia-găinii (*Astragalus glycyphyllos*) PLIN.
potesse *v.* **posse**
potestās, *ātis f.* **1** putere, proprietate, însușire: *potestates herbarum* VERG. proprietățile plantelor, *haec est nobis innata* ~ LUCR. aceasta este o proprietate înnăscută în noi, *cernundi* ~ LUCR. însușirea de a vedea, ~ *verborum* RH. HER. sensul cuvintelor; **2** puterea de a dispune (de ceva), drept; (*polit.*) stăpînire, autoritate: *vitae necisque potestatem habere in aliquem* CIC. a avea drept de viață și de moarte asupra cuiva, *est in mea potestate* sau ~ *mea est, ut* (*ne*) ... CIC. este în puterea mea ca să (nu) ..., *non est in nostra potestate, quin* ... CIC. nu e în puterea noastră să împiedicăm ca ..., *esse in senatus potestate* CIC. a fi sub ascultarea senatului; *habere familiam in potestate* SALL. a ține sclavii sub stăpînirea sa (a nu-i elibera), *Thessaliam in potestatem Thebanorum redigere* NEP. a supune Thessalia thebanilor, *in potestatem alicuius venire* NEP. a ajunge sub stăpînirea cuiva; (*spec.*) *non sunt in potestate mentis* CIC. Tusc. *3, 11* nu sînt în toate mințile, *exire ex potestate, aut libidine aut iracundia* CIC. Tusc. *3, 11* a-și ieși din minți, fie din dragoste pătimașă, fie din mînie; **3** putere (oficială a unui magistrat), oficiu, sarcină: *potestas praetoria* CIC. sarcina de pretor, *cum potestate in provinciam proficisci* CIC. a pleca într-o provincie învestit cu putere oficială (de pretor), *potestatem gerere* CIC. a-și îndeplini sarcina; (*concrt.*) *imperia et potestates ex urbe exeunto* CIC. autoritățile militare și civile să iasă din Roma, *a magistratu aut ab aliqua potestate evocatus* CIC. chemat la sine de vreun magistrat sau de altă persoană oficială; **4** posibilitate, putință, ocazie, permisiune, voie: *liberius vivendi fuit ei* ~ TER. ar fi avut putința să trăiască mai liber, *ut primum* ~ *data est augendae dignitatis tuae* CIC. de îndată ce s-a ivit prilejul înălțării tale în rang, *vobis* ~ *fit ostendere* ... LIV. vi se dă prilejul să arătați ..., *facere potestatem* a da voie, *facie tibi interpellandi potestatem* CIC. îți dau voie să mă

întrerupi, *mihi tabularum ~ facta est* CIC. mi s-a dat voie să consult registrele; *potestatem sui facere alicui* CIC. a da cuiva posibilitatea de a se apropia de sine, a-i acorda cuiva audienţă, a-i sta la dispoziţie: *memoria teneo Q. Scaevolam cotidie facere omnibus conveniendi sui potestatem* CIC. ţin minte că Q. Scaevola (jurisconsultul) sta zilnic la dispoziţia tuturor, *Laco numquam in campo sui fecit potestatem* NEP. Ages. *3, 6* Laco niciodată nu s-a prezentat la luptă în cîmp deschis; [genit. pl. şi (*rar*) *potestatium* SEN., PLIN.].

potestātīvus (*3*) *adj.* care indică putere TERT.

pōtilis (*2*) *adj.* [*poto*] de băut, de sorbit VARR.

potin = **potisne**? e posibil? TERT.

Pōtīna, *ae f.* zeiţa băutului la copii AUG.

potiō[1] (*IV*) *vt.* [*potis*] a pune în posesia ..., în stăpînirea ...: *eum potivit pater servitutis* PL. Amph. *178* pe acesta tată-său l-a făcut sclav, *potitus est hostium* PL. Capt. *92* a căzut în mîna duşmanilor.

pōtiō[2], *ōnis f.* **a.** băut, băutură: *in media potione exclamavit* CIC. pe cînd bea, a exclamat ..., *cum cibo et potione fames sitisque depulsa est* CIC. mîncînd şi bînd, foamea şi setea a(u) dispărut; **b.** (*spec.*) băutură otrăvită, fermecată, medicinală CIC., HOR.

pōtiōnō, *āre vt.* a da de băut (cuiva), a adăpa (pe cineva): ~ *illos diuretica potione* VEG. a le da de băut o poţiune diuretică, *potionatus ab uxore amatorio medicamento* SUET. dîndu-i-se de băut de către soţie un leac de dragoste.

potior, *īrī, ītus sum vi.* şi (*rar*) *vt* **1** a pune stăpînire pe ..., a se face stăpîn pe ... [cu abl.]: ~ *urbe* CIC. a pune stăpînire pe oraş, ~ *victoriā sine ullo vulnere* CAES. a obţine victoria fără nici o lovitură, ~ *spe* OV. a-şi realiza speranţa, ~ *voto* OV. a-şi îndeplini dorinţa, *campo potitus aperto* VERG. ajungînd la cîmp deschis, (*cu genit.*) *totius Galliae* ~ CAES. a pune stăpînire pe întreaga Gallie, ~ *vexilli* LIV. a captura un steag, *oppidi potiundae spes* CAES. speranţa de a cuceri cetatea, (*rar cu ac.*) *sceptra potitus* LUCR. luînd domnia, *potitus regiam* TAC. ocupînd palatul; **2** a avea în stăpînire, a fi stăpîn pe ..., a avea: (*cu abl.*) ~ *oppido* LIV. a fi stăpîn pe cetate, *voluptatibus senectus non abunde potitur* CIC. bătrîneţea nu are prea multe plăceri, (*cu genit.*) *cum ea civitas rerum potita est* CIC. cît timp această cetate a avut supremaţia, (*cu ac.*) ~ *gaudia* TER. a avea bucurii, *ille sine labore patria potitur commoda* TER. acela, fără muncă, se bucură de bunurile părinteşti, (*abs.*) *ii qui potiuntur* CIC. cei care au puterea; [unele forme de conj. III: *potitur* VERG. *poteremur* OV., *poterentur* OV., LIV.; inf. *poti* ENN. şi PACUV., dar şi *potirier* PL.].

potior, *potius* (genit. *-ōris*) *adj. comp.* (de la *potis*) mai bun, superior, mai valoros, preferabil: *cives potiores quam peregrini* CIC. cetăţenii sînt de preferat străinilor, *mors civibus Romanis fuit servitute* ~ CIC. cetăţenilor romani moartea le-a fost de preferat sclaviei, *Persae multitudine potiores* CURT. perşii superiori ca număr, (*abs.*) *tu, qui ~ nunc es* TIB. tu, care acum eşti preferatul, *nihil mihi potius fuit, quam ut Masinissam convenirem* CIC. ceea ce am socotit că trebuie să fac mai întîi a fost să mă întîlnesc cu Masinissa, *reipublicae commoda privatis necessitatibus habere potiora* CAES. a socoti că binele statului este mai important decît interesele particulare, *eos potiores habui, quibus tantam crederem rem* LIV. pe ei i-am socotit că merită mai mult să le încredinţez un lucru atît de important.

potis, *pote adj.* (comp. *potior*, superl. *potissimus*) puternic, capabil, în stare, posibil: *Dei potes* VARR. zeii puternici; (indecl., urmat de *esse*): ~ *sum* PL. = *possum*, ~ *est* = poate, este posibil, ~ *sunt* PL. = *possunt*, ~ *sum hoc inter vos componere* PL. eu pot să aranjez asta între voi, *non Evandrum ~ est vis ulla tenere* VERG. pe Evandru nici o forţă nu-l poate reţine, *nec* (*corpus*) ~ *est cerni* LUCR. şi corpul nu poate fi văzut, *qui ~ est?* CATUL. cum se poate?, *si ~ est* TER. dacă e posibil, *duae plus satis* (*negotii*) *dare ~ sunt* PL. două (femei) pot să-ţi dea mai mult necaz decît îţi trebuie, *videamus, quid pastores ~ sint* VARR. (= *possint*) să vedem ce sînt în stare păstorii; (fără *esse*): *nec ~ Ionios fluctus aequare* VERG. nu e în stare să egaleze valurile ioniene, *si non aliud pote est* CATUL. dacă altceva nu este posibil, *qui pote?* PERS. cum este posibil?, *hoc facito sive id non pote, sive pote* CATUL. fă asta, fie că se poate, fie că nu, *non pote minoris* CIC. mai ieftin nu se poate (vinde), *hoc quicquam pote impurius?* CIC. se poate ceva mai neruşinat ca asta?, *quantum pote* CIC. (*quam pote* APUL.) pe cît e posibil; *potin* = *potisne?* este posibil oare?: *potin ut desinas?* TER. poţi oare să încetezi?

potissime *v.* **potissimum**

potissimum *adv.* mai presus de toate, mai degrabă, mai ales, în primul rînd CIC. ş.a.

potissimus (*3*) *adj.* cel mai de seamă, cel mai important: *potissimos libertorum veneno interfecit* TAC. pe liberţii cei mai importanţi i-a omorît otrăvindu-i, *primum ac potissimum omnium* LIV. primul lucru şi cel mai important dintre toate, *potissima arbitrio principis fiebant* TAC. chestiunile cel mai importante se rezolvau după voia împăratului.

Potītii, *ōrum m. pl.* numele unei vechi familii din Latium (*căreia îi era dat în grijă cultul lui Hercules*) // **Potītius**, *iī m.* şeful familiei Potitiilor // **Potītius** (*3*) *adj.* al lui Potitius.

pōtitō, *āre vt.* a bea adesea PL.

potitor, *ōris m.* [*potior*] cuceritor, stăpînitor VAL. MAX.

potītus (*3*) *p. pf. v.* **potio** *şi* **potior**

pōtiuncula, *ae f.* puţină băutură SUET.; sorbitură PETR.

potius *adv.* mai degrabă, mai bine: *rem ~ ipsam dic, ac mitte male loqui* TER. înfăţişează-mi mai bine fapta şi nu mai vorbi prostii, *non vis ~, sed delectatio postulatur* CIC. se cere nu atît forţă, ci mai degrabă agrement, (*corectiv*) *magnus homo vel ~summus vir* CIC. mare om sau mai bine zis cel mai mare bărbat, (cu *quam*) *perpessus est omnia ~ quam conscios indicaret* CIC. a răbdat totul mai degrabă decît să-şi denunţe complicii, (*potius* subînţ.) *quin vidua vivam, quam tuos mores perferam* PL. ba mai bine să fiu văduvă, decît să-ţi mai rabd năravurile, (pleonastic cu vb. *malle, praestare* ş.a.) *Uticae ~ quam Romae*

esse maluit CIC. a preferat ca mai degrabă să fie la Utica decît la Roma.

Potniae, *ārum f. pl.* oraş în Beoţia (*situat în apropiere de Theba, în jurul lui erau păşuni a căror iarbă îi făceau pe cai furioşi*) // **Potniadēs**, *um adj. f. pl.* din Potniae: *Potniades quadrigae* VERG. G. *3, 268* cele patru iepe înhămate la carul de curse.

pōtō, *āre, āvī, pōtātum* şi *pōtum vt.* 1 a bea: ~ *vinum* PLIN. a bea vin; (*poet.*) ~ *flumen aliquod* (a bea apa unui rîu) a locui pe malurile unui rîu, *fera, quae potat Araxen* SEN. fiară care-şi are sălaşul pe malurile rîului Araxe, (*abs.*) *huc veniunt potum iuvenci* VERG. aici vin să se adape juncanii; 2 a face beţii, a chefui: *totas dies potabatur* CIC. zile întregi se chefuia; 3 (*fig. despre lucruri*) a absorbi, a se îmbiba: *vestis Veneris sudorem potat* LUCR. *4, 1128* haina absoarbe sudoarea îmbrăţişărilor, *potantia vellera fucum* HOR. lînurile care s-au îmbibat de purpură // **potus** (*3*) *p. pf.* **a.** (*sens pas.*) *sanguine tauri poto* CIC. sîngele taurului fiind băut, *cadi faece tenus poti* HOR. butoaie băute pînă la drojdie; **b.** (*sens act.*) *domum bene potus redieram* CIC. mă întorsesem acasă băut bine, *anus pota* HOR. babă băută.

pōtor, *ōris m.* 1 băutor: *potores aquae* HOR. băutori de apă; (*poet.*) *Rhodani* ~ HOR. locuind pe malurile Ronului; 2 mare băutor (de vin), beţiv: *nocturnae potorum rixae* PROP. încăierările beţivilor noaptea.

pōtōrium, *iī n.* cupă de băut PLIN.

pōtōrius (*3*) *adj.* de băut PLIN.

pōtrix, *īcis f.* băutoare, beţivă PHAEDR.

potuī *pf. v.* **possum**

potulentus (*3*) *adj.* 1 beat SUET.; 2 bun de băut GELL. // **pōtulenta**, *ōrum n. pl.* băuturi CIC.

pōtum *v.* **poto**

pōtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **poto** // **adj.** (*sens pas.*) băut; (*sens act.*) care a băut CIC.

pōtus[2], *ūs m.* 1 băut: *medicamentum quod potui datur* CELS. medicament care se dă de băut; 2 băutură: *cibi potusque* TAC. mîncările şi băuturile: 3 (*oc.*) urină PLIN. *17, 51*.

practicus (*3*) *adj.* activ FULG.

prae I *adv.* 1 înainte: *abi ~, iam sequar* PL. du-te înainte, eu te urmez îndată; 2 (*în compunere*) *prae ut* sau *praeut* şi *prae quam* sau *praequam* faţă de felul cum, în comparaţie cu, faţă de cum: *modestior nunc est, ~ ut dudum fuit* PL. e mai măsurat acum, faţă de cum a fost mai înainte, *nihil hoc quidem est, praequam alios sumptus facit* PL. asta nu-i nimic în comparaţie cu ce alte cheltuieli face. **II** *prep. cu abl.* 1 în faţa, înaintea: ~ *se ferens Darium puerum* SUET. făcîndu-l să meargă înaintea lui pe Darius copil, ~ *se stillantem pugionem tulit* CIC. a ridicat în faţa lui pumnalul picurînd de sînge, *singulos ~ se inermos mittere* SALL. îl trimitea înaintea lui unul cîte unul neînarmaţi; (*fig.*) ~ *se ferre* (rar *gerere, declarare*) a da pe faţă, a arăta, a spune deschis: *ego semper me didicisse ~ me tuli* CIC. eu n-am făcut niciodată un secret că am studiat, *cruentis manibus scelus et facinus ~ se ferens* CIC. arătîndu-şi, cu mîinile însîngerate, fapta criminală; (*expr.*) ~ *manu* (rar *manibus*) la îndemînă, disponibil; *patri reddidi omne aurum, quod fuit ~ manu* PL. am dat tatei tot aurul pe care l-am avut la dispoziţie, *si liber ~ manibus est* GELL. dacă ai la îndemînă cartea; 2 faţă de, în comparaţie cu: *tu ~ nobis beatus es* CIC. în comparaţie cu mine, tu eşti fericit, *hominem ~ se neminem putat* CIC. în comparaţie cu el, pe nimeni nu-l socoteşte om, ~ *omnibus unus* VERG. mai mult ca toţi; 3 din pricina, de: ~ *laetitia lacrimae praesiliunt mihi* PL. de bucurie, îmi dau lacrimile, *maestus ~ aegritudine* TER. amărît de necaz, ~ *gaudio ubi sim nescio* TER. de bucurie, nu ştiu unde sînt, *vivere non quit ~ macie* LUCR. nu poate trăi din cauza slăbiciunii, *reliqua ~ lacrimis scribere non possum* CIC. restul nu-ţi mai pot scrie din cauza lacrimilor.

praeacuō, *ere, acūtum vt.* a ascuţi la vîrf: *surculum praeacuito* CAT. fă un vîrf ascuţit unei ramuri, *praeacuti stipites* CAES. pari ascuţiţi la vîrf.

praealtē *adv.* foarte adînc VEG.

praealtus (*3*) *adj.* 1 foarte înalt: ~ *mons* LIV. munte foarte înalt; 2 foarte adînc: *praealtae paludes* TAC. bălţi foarte adînci.

praeambulō, *āre vi.* a merge înaintea ... [cu dat.] MART. CAP.

praeambulus (*3*) *adj.* care merge înainte, care precedă MART. CAP.

praeaudiō (*IV*) *vt.* 1 a auzi mai înainte CASSIOD.; a asculta mai înainte DIG.

praebeō, *ēre, uī, itum vt.* 1 [*praehibeo, prae-habeo*] a ţine înaintea cuiva, a întinde, a prezenta: ~ *collum cultris* IUV. a-şi întinde cuţitului gîtul, ~ *manus verberibus* OV. a întinde vergilor mîinile, ~ *os ad contumeliam* LIV. a întinde jignirilor faţa, ~ *aurem* HOR. (*aures* LIV.) a-şi întinde urechea, a fi atent; 2 a lăsa în voia, a expune: *se ~ telis hostium* LIV. a se expune săgeţilor duşmanilor, ~ *aliquem hosti ad caedem* LIV. a-l lăsa pe cineva în voia duşmanului spre a-l ucide, ~ *se continendum* CURT. a se lăsa să fie oprit; 3 a lăsa să se vadă; (*fig.*) a arăta, a dovedi: ~ *nudam suam pulchritudinem* APUL. a lăsa să se vadă goală frumuseţea ei, *Atticus Ciceroni in omnibus periculis singularem fidem praebuit* NEP. Atticus i-a arătat lui Cicero o nemaipomenită credinţă în toate necazurile lui, (*frecv. refl.*) *se in malis hominem praebuit* CIC. s-a dovedit om în nenorociri, *praebuit se dignum suis maioribus* CIC. s-a dovedit demn de strămoşii lui, (rar fără *se*) *in hac re strenuum hominem praebuit* TER. Phorm. *476* în această împrejurare, s-a dovedit om energic; 4 a oferi, a da: ~ *panem alicui* NEP. a da cuiva pîine, ~ *spectaculum* SALL. a oferi un spectacol, *haec studia rebus adversis perfugium ac solatium praebent* CIC. aceste preocupări literare ne oferă refugiu şi mîngîiere în necazuri, ~ *materiam seditionis* LIC. a oferi prilej de răzvrătire, ~ *suo sumptu operam reipublicae* LIV. a ajuta statul pe cheltuiala lui; (*cu inf.*) a oferi ocazia, a permite: *praebuit ipsa rapi* OV. ea însăşi a permis să fie răpită // **praebita**, *ōrum n. pl.* cele oferite pentru întreţinere, cheltuieli de întreţinere SUET.; 5 a pricinui, a face să se nască, a isca: ~ *opinionem timoris* CAES. a da impresia de teamă, ~ *gaudium et metum* LIV. a isca bucurie şi teamă, ~ *suspicionem insidiarum* NEP.

a isca bănuiala de vreo cursă, ~ *speciem ridentis* LIV. a da aparenţa că rîde, ~ *speciem insulae* CURT. face impresie de insulă.

praebia, *ōrum n. pl.* amulete la gîtul copiilor VARR.

praebibō, *ere, bibī vt.* **1** a bea mai înainte (de altceva) C. AUR. ş.a.; **2** a bea în sănătatea cuiva: ~ *alicui venenum* CIC. a bea otravă în sănătatea cuiva.

praebitiō, *ōnis f.* oferire, furnizare: *olei frumentique praebitiones* AUR. VICT. contribuţii de ulei şi de grîu, ~ *copiarum* IUST. furnizare de trupe.

praebitor, *ōris m.* furnizor CIC.

praebitus (*3*) *p. pf. v.* **praebeo** // **praebita**, *ōrum n. pl.* cheltuieli de întreţinere COL.

praecalefactus (*3*) *adj.* foarte încălzit C. AUR.

praecalidus (*3*) *adj.* foarte fierbinte TAC.

praecalvus (*3*) *adj.* foarte chel *sau* chel înainte de vreme SUET.

praecanō, *ere vt.* **1** a prezice TERT.; **2** a feri de farmece PLIN.

praecantātiō, *ōnis f.* farmec, vrajă AUG.

praecantātor, *ōris m.* vrăjitor, făcător de farmece AUG.

praecantātrix, *īcis f. v.* **praecantrix**

praecantō (*1*) *vt.* **1** a vrăji mai dinainte PETR.; **2** a prezice LUCIL.

praecantor *v.* **praecentor**

praecantrix, *īcis f.* vrăjitoare PL.

praecānus (*3*) *adj.* cărunt înainte de vreme HOR.

praecarpo *v.* **praecerpo**

praecaveō, *ēre, cāvī, cautum vi.* şi *vt.* a lua din vreme măsuri de precauţie, a se păzi de, a preveni: *nunc praecaveo sciens* PL. acum, ştiind, mă feresc, ~ *ab insidiis* LIV. a se păzi de curse, *tempus mihi ~ sinit* TER. timpul îmi permite să-mi iau măsuri de precauţie, (*cu dat.*) ~ *decemviris ab ira multitudinis* LIV. a-i feri pe decemviri de mînia mulţimii, ~ *venena* SUET. a preîntîmpina otrăvirile, *peccata quae difficillime praecaventur* CIC. greşeli care foarte greu pot fi evitate, *illud praecavendum est mihi* PL. de asta trebuie să mă feresc eu, *quod a me ita precautum est* CIC. lucru de care atîta m-am ferit, *quod ne accideret Caesar sibi praecavendum existimabat* CAES. Caesar socotea că trebuie să se ferească să nu se întîmple aşa ceva, *praecauto opus est, ne* ... PL. este nevoie de măsuri de precauţie, ca să nu ...

praececinī *pf. v.* **praecino**

praecēdo, *ere, cessī, cessum vi.* şi *vt.* **1 a.** a merge înaintea cuiva, a o lua înainte: *praecedens filius consulis* LIV. fiul consulului mergînd înainte, *ille ~ coepit; ego sequor* HOR. acela începu s-o ia înainte; eu îl urmez, *quaecumque fera praecedet* HOR. orice fiară îmi va ieşi înainte, *fama praecessit ad aures tuas* OV. zvonul a ajuns mai înainte la urechile tale, (*vt.*) *Turnus volans tardum praecesserat agmen* VERG. Turnus gonind o luase înaintea convoiului greoi; **b.** (*fig.*) a preceda: *magna eum fama praecesserat* PLIN. IUN. mare faimă îl precedase, *nulla praecedente iniuriā* PLIN. fără nici o provocare, *causa praecedens* SEN. cauză precedentă; **2** a întrece: *Helvetii reliquos Gallos virtute praecedunt* CAES. helveţii îi întrec pe toţi ceilalţi galli prin vitejie, *vestrae fortunae meis praecedunt longe* PL. averea ta o întrece cu mult pe a mea.

praeceler, *eris, ere adj.* foarte iute, foarte repede: *viri cursu praeceleri* STAT. bărbaţi foarte iuţi la fugă.

praecelerō, *āre vt.* şi *vi.* **1** a o lua repede înainte: *pars praecelerant ducem* STAT. unii îi iau repede înainte comandantului; **2** a se grăbi STAT.

praecellens, *ntis p. pr. v.* **praecello** // **adj.** superior, eminent, excelent: *virtute* ~ CIC. deosebit prin virtute, *vir omnibus rebus praecellentissimus* CIC. om cu totul extraordinar în toate privinţele.

praecellentia, *ae f.* superioritate, excelenţă TER.

praecellō, *ere vi.* şi *vt.* **1** a fi superior, a excela, a se distinge: ~ *arte* SUET. a fi superior prin artă ~ *per eloquentiam* TAC. a se distinge prin elocvenţă; (*oc. cu dat.*) *Eunon, qui genti praecellebat* TAC. Ann. *12, 15* Eunon care conducea acest neam; **2** a întrece: *Agrippina fecunditate ac fama Liviam praecellebat* TAC. Ann. *2, 43* Agrippina o întrecea pe Livia prin fecunditate şi faimă.

praecelsus (*3*) *adj.* foarte înalt: *loco praecelso* CIC. pe un loc foarte înalt; (*fig.*) *praecelsa fortuna* STAT. şansă extraordinară.

praecentiō, *ōnis f.* preludiu (executat cu instrumente de suflat la un sacrificiu sau bătălie) CIC., GELL.

praecentō, *āre vi.* [*prae + canto*] a recita o formulă magică, a-i descînta (cuiva) CIC.

praecentor, *ōris m.* cel care dă tonul la un cor şi-l conduce APUL.

praecentrix *v.* **praecantrix**

praecēpī *pf. v.* **praecipio**

praeceps, *cipitis adj.* [*prae + caput*] **1** cu capul înainte, peste cap: *iacere se praecipitem e vertice* CATUL. a se arunca cu capul în jos din vîrf, *se praecipitem tecto dedit* HOR. s-a aruncat cu capul în jos de pe acoperiş, *ruente equo ~ ad terram datus* CIC. dat peste cap la pămînt fiindcă i se prăvălise calul; (*fig.*) *postea ambitione ~ datus est* SALL. după aceea, a fost dat peste cap din cauza ambiţiei; **2 a.** în goana mare, repede: *praecipites se fugae mandant* CAES. se pun pe fugă, de să-şi frîngă gîtul, *aliquem praecipitem agere* CAES. a goni pe cineva cît îl ţin picioarele, *coniugis ad vocem ~ amensque cucurri* OV. la strigătul soţiei, am alergat în goana mare, scos din minţi; **b.** (*despre lucruri*) rapid, năvalnic: ~ *amnis* HOR. rîu repede, *ventus* ~ HOR. vînt năvalnic, *procella* ~ STAT. furtună vijelioasă, ~ *nox* OV. noapte ce trece repede; (*despre acţiuni*) ~ *profectio* CIC. plecare precipitată, *praecipe cursu* ENN. în fugă nebună; **c.** (*fig.*) pripit, nesocotit: *homo in omnibus consiliis* ~ CIC. om pripit în toate hotărîrile lui, ~ *cogitatio* CIC. gînd nesocotit, ~ *audacia* VAL. MAX. curaj orbesc; **3 a.** (*despre loc*) în pantă abruptă, prăpăstios, rîpos: *in praecipiti loco* CAES. într-un loc prăpăstios, *via* ~ CIC. drum rîpos; **b.** (*fig.*) dus de o pasiune, aplecat în mod natural: ~ *in avaritiam et crudelitatem animus* LIV. suflet înclinat din fire spre avariţie şi cruzime, *animus ad flagitia* ~ TAC. suflet înclinat spre ticăloşii; **4** aplecat în jos, în declin: ~ *in occasum sol erat* LIV. soarele era spre asfinţit, *praecepiti die* LIV. spre înserat, ~ *aestas* SALL. vara

pe sfîrşite; 5 primejdios: *in tam praecipiti tempore* OV. într-un moment atît de periculos, ~ *libertas* LIV. libertate primejdioasă // **praeceps**, *cipitis n.* prăpastie; (*fig.*) pericol de moarte: *specus vasto in ~ hiatu* PLIN. peşteră cu o gură imensă într-o prăpastie, *in praecipitia cursus iste ducit* SEN. goana asta duce în prăpastie; (*fig.*) *prope totam rempublicam in ~ dederat* LIV. adusese întreaga republică la un pas de pieire, *aeger est in praecipiti* CELS. bolnavul este în pericol de moarte // **praeceps** *adv.* = în prăpastie, la fund: *immensam vim mortalium ~ trahit* TAC. Ann. *4*, *62* tîrăşte în prăpastie un imens număr de oameni, ~ *eunt* SEN. se duc la fund; [nom. pl. *praecipes* PL. Rud. *671*; abl. sg. *praecipe* ENN.].

praeceptiō, *ōnis f.* 1 prejudecată, idee preconcepută CIC. Part. *123*; 2 învăţătură, precept: ~ *Stoicorum* CIC. doctrina stoicilor, *lex est recti* ~ CIC. legea ne dă învăţătura binelui; 3 ordin, prescripţie COD. IUST.; 4 prelevare, recuperare (a dotei) PLIN. IUN. şi DIG.

praeceptivē *adv.* imperativ TERT.

praeceptivus (*3*) *adj.* 1 exortativ, didactic SEN. 2 imperativ TERT.

praeceptor, *ōris m.* 1 învăţător, maestru, preceptor: *iidem erant vivendi praeceptores atque dicendi* CIC. aceiaşi oameni erau învăţătorii regulilor de viaţă şi ai elocvenţei, ~ *philosophiae* NEP. maestru de filozofie; 2 cel care dă un ordin, cel care face o recomandare; 3 (*tard.*) cel care ia asupra sa o sarcină înaintea altuia P. NOL.

praeceptrīx, *īcis f.* învăţătoare, preceptoare CIC.

praeceptum, *ī n.* precept, recomandare, ordin, învăţătură, regulă, normă: *quo praecepto diligentissime observato* CAES. această recomandare fiind foarte conştiincios îndeplinită, *sine praecepto ullius* LIV. fără nici un ordin al cuiva, *praecepta philosophiae* CIC. precepte ale filozofiei, *praecepta dicendi* CIC. norme ale vorbirii, *deum praecepta* VERG. porunci ale zeilor.

praeceptus (*3*) *p. pf. v.* **praecipio**

praecerpō, *ere, cerpsi, cerptum vt.* 1 a culege înainte de vreme; a gusta înainte de ...: ~ *nostras messes* OV. a culege înainte de vreme holdele noastre; (*fig.*) *praecerpta laetitia* LIV. bucurie prematură; 2 a culege înaintea altuia, a lua, a micşora, a strica, a pîngări: *non praecerpo fructum officii tui* CIC. nu-ţi iau eu fructul (răsplata) îndeplinirii datoriei tale, *purpurae decus praecerptum transmittere* PLIN. IUN. a transmite altora strălucirea purpurii consulare vestejită, ~ *gratiam novitatis loquacitate* PLIN. IUN. a strica prin multă flecăreală farmecul noutăţii; 3 a culege, a tăia; a smulge: ~ *densas aristas* CATUL. a secera spicele dese, ~ *iubas* STAT. a smulge coama (unui leu); 4 a face extrase (dintr-o carte) GELL.

praecessiō, *ōnis f.* acţiunea de a preceda AUG.

praecessor, *ōris m.* 1 înaintaş, predecesor; 2 superior ierarhic VULG.

praecīdāneus (*3*) *adj.* [*prae + caedo*] jertfit cu o zi mai înainte (de sacrificii, de culesul recoltei) CAT.

praecīdo, *ere, cīdī, cīsum vt.* [*prae + caedo*] 1 a tăia (în partea dinainte), a reteza: *linguam praecidam* PL. am să-i tai limba, ~ *aures, nasum et labia alicui* IUST. a-i tăia cuiva urechile, nasul şi buzele, *medici membra praecidunt* QUINT. medicii amputează membrele, ~ *ancoras* CIC. a tăia odgoanele ancorelor, ~ *naves* CIC. a face bucăţi corăbiile; 2 a tăia scurt (drumul, vorba): ~ *omnes sinus maris* SEN. Ep. *53*, *1* a tăia scurt (a traversa în linie dreaptă) toate întortocherile ţărmului mării, *brevi praecidam* CIC. am să scurtez vorba, *praecide* CIC. reteaz-o scurt; 3 (*fig.*) a tăia, a lua; a răpi: *linguam oculi praeciderunt* PL. ochii tăi i-au tăiat glasul, ~ *alicui spem* CIC. a răpi cuiva speranţa, ~ *sibi reditum* CIC. a-şi tăia orice putinţă de întoarcere, *amicitias repente praecidere* CIC. a tăia brusc legăturile de prietenie; 4 a refuza, a respinge: *plane sine ulla exceptione praecidit* CIC. Att. *8*, *4* a refuzat net, fără nici o rezervă, *cupiebam esse eum nobiscum; quod quia plane praeciderat* CIC. Att. *10*, *16* doream ca el să fie cu noi; fiindcă a respins direct această propunere.

praecinctiō, *ōnis f.* plan circular, culoar (în amfiteatre) VITR.; platformă mică a unui munte VITR.

praecinctōrium, *iī n.* centură, cingătoare AUG.

praecinctūra, *ae f.* centură VITR.; modul de a se încinge MACR.

praecinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praecingo**

praecinctus[2], *ūs m.* încingere VARR.; mod de a-şi încinge toga, îmbrăcămintea MACR.

praecingō, *ere, cīnxī, cīnctum vt.* 1 a încinge: *praecingitur ense viator* OV. drumeţul se încinge cu sabia, *praecincti recte pueri* HOR. sclavi încinşi cum trebuie (corect), *male praecinctus* SUET. care-şi strînge rău cingătoarea, *altius ac nos praecincti* HOR. S. *1*, *5*, *6* persoane care au toga încinsă mai sus decît noi (mai sprintene la mers); 2 (*fig.*) a încinge, a înconjura: ~ *fontem vallo acerno* PROP. a înconjura izvorul cu un grilaj de arţar, ~ *litora muro* SUL. a încinge ţărmurile cu un zid, *tellus praecincta mari* PLIN. pămînt înconjurat de mare.

praecinō, *ere, cecinī* (*cinuī*) *vi.* şi *vt.* [*prae + cano*] 1 (*despre un instrument*) a cînta la, pentru: *epulis magistratuum fides praecinunt* CIC. lirele răsună la ospeţele date de magistraţi, *praecinere sibi tibias iussit* FLOR. poruncea să-i cînte flautele; 2 a recita o formulă magică TIB. *1*, *5*, *12*; 3 a intona: ~ *gemitum* STAT. a intona un cîntec funebru; 4 a prevesti, a prezice: *magnum aliquid deos populo Romano* ~ CIC. (că) zeii prevestesc ceva însemnat poporului roman, ~ *futura* PLIN. a prezice viitorul.

praecinxi *pf. v.* **praecingo**

praecipes *v.* **praeceps**

praecipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* [*prae + capio*] 1 **a.** a lua înainte, a lua primul: *a publicanis pecuniam insequentis anni mutuam praeceperat* CAES. luase anticipat de la publicani sub formă de împrumut bani pentru anul următor, ~ *locum* CURT. a ocupa mai înainte locul, *aliquantum viae praeceperat rex* LIV. regele îi luase înainte cu o oarecare distanţă de drum (avea un avans), ~ *iter* a o lua înainte (în mers), *dum ipse longius spatium fuga praeciperet* LIV. pînă ce el să cîştige un avans mai mare prin fugă (să se distanţeze mai mult), *tribus quinqueremis Piraeum prae-*

cepit LIV. a ocupat mai întîi Piraeul cu cinci cvinceveme, ~ *bellum* TAC. a începe mai înainte războiul, *si lac praeceperit aestus* VERG. B. *3, 98* dacă arşiţa a luat-o înaintea mulsului laptelui (dacă laptele a secat din cauza arşiţei), *tosta siti tellus praecipiturque seges* OV. M. *4, 940* pămîntul e ars de secetă şi grînele se coc prea devreme; **b.** (*judic.*) a preleva dintr-o moştenire sau dotă PLIN. IUN., DIG. **2** (*fig.*) a anticipa: *veneno fata praecepit* FLOR. a anticipa sfîrşitul sorocit de destin, otrăvindu-se, *omnia praecepi* VERG. am prevăzut totul, *animo victoriam praecipiebant* CAES. se şi vedeau în mintea lor învingători, ~ *cogitatione futura* CIC. a anticipa cu mintea viitorul, *praecipio gaudia* CIC. simt dinainte bucuria, (*Turnus*) *spe iam praecipit hostem* VERG. Aen. *11, 491* în dorinţa lui, (Turnus) se şi vedea înfruntînd duşmanul; **3** a arăta dinainte, a recomanda, a sfătui; a ordona: *hoc tibi praecipio* CIC. asta îţi recomand, *praecepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent* NEP. le-a recomandat să şi-l aleagă drept general pe Miltiade, *iustitia praecepit parcere omnibus* CIC. dreptatea ne recomandă să-i cruţăm pe toţi, *quicquid praecipies, esto brevis* HOR. orice reguli vei da, fii scurt, *D. Claudius edicto praecepit* DIG. D. Claudius ordonă printr-un decret; **4** (*spec.*) a da lecţii, a-i învăţa pe alţii: *hic artem nandi praecipit* OV. unul te învaţă înotatul, ~ *alicui tempestatum rationem* CIC. a informa pe cineva despre felul furtunilor, *praecipe lugubres cantus, Melpomene!* HOR. învaţă-ne cîntecele de jale, Melpomene!, (*abs.*) ~ *de eloquentia* CIC. a da lecţii de elocvenţă, *praecipientis opera* QUINT. datoria profesorului, *in numero praecipientium* QUINT. în numărul profesorilor.

praecipitanter *adv.* în mare grabă LUCR.

praecipitantia, *ae f.* dare peste cap, cădere GELL.

praecipitātim *adv.* năvalnic VARR.

praecipitātiō, *ōnis f.* cădere, prăbuşire SEN.

praecipitātor, *ōris m.* cel care determină prăbuşirea, năruitorul AUG.

praecipitātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praecipito**

praecipitātus[2], *abl. -ū, m.* cădere VARR.

praecipitium, *iī n.* **1** prăvălire, cădere PLIN.; **2** prăpastie, abis SUET.

praecipitō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a arunca jos: ~ *saxa muro* CAES. a arunca bolovani de pe zid, *pontibus* ~ *senes* OV. a-i arunca jos pe bătrîni de pe punţile de votare, *alius se praecipitavit e tecto* SEN. altul s-a aruncat de pe casă, *de turri se* ~ LIV. a se arunca din turn, *se* ~ *in flumen* LIV. a se arunca în rîu, *pelago dona* ~ VERG. a arunca darurile în mare, (*pas.-refl.*) *cum alii super vallum praecipitarentur* SALL. pe cînd alţii se aruncau asupra fortificaţiei, *lux praecipitatur aquis* OV. soarele se aruncă în mare (apune); **2** (*spec.*) a apleca în jos: ~ *vitem* COL. a apleca viţa, ~ *palmitem* COL. a apleca un cîrcel de viţă; **3** (*fig.*) a da peste cap, a răsturna, a duce la pieire, a zdruncina: *praecipitari ex altissimo dignitatis gradu* CIC. a fi dat jos de pe cea mai înaltă treaptă a onorurilor, *praecipitatus ex patrio regno* SALL. alungat de pe tronul tatălui său, *furor iraque mentem praecipitant* VERG. furia şi mînia îmi zdruncină judecata, *cave spem festinando* ~ *meam* OV. ai grijă să nu-mi nărui speranţa prin graba ta, *respublica unius vitio praecipitata* CIC. statul dus aproape la pieire din vina unui singur ins // **praecipitātus** (*3*) ajuns aproape de capăt: *nox praecipitata* OV. noaptea pe sfîrşite, *nunc aetate praecipitatā* CIC. acum la capătul vieţii; **4** a grăbi, a zori: ~ *obitum* CIC. a grăbi apusul stelelor, ~ *vindemiam* COL. a grăbi culesul viei, *consiliis praecipitatis* LIV. hotărîrile fiind luate în grabă, *praecipitate moras!* VERG. Aen. *8, 443* alungaţi orice zăbavă, (*cu inf.*) *sociis dare tempus humandis praecipitant curae* VERG. Aen. *11, 3* (pe Aeneas) îl apasă gîndul de a se ocupa cît mai repede de îngroparea tovarăşilor lui; **5** a se arunca repede, a se prăvăli, a se rostogoli, a cădea: *Nilus praecipitat ex altissimis montibus* CIC. Nilul se prăvăleşte din cei mai înalţi munţi, *Fibrenus praecipitat in Lirim* CIC. rîuşorul Fibrenus se aruncă (se varsă) în Liris, *plurimi in fossam praecipitavere* LIV. cei mai mulţi s-au aruncat într-o groapă, ~ *in insidias* LIV. a cădea într-o cursă, *praecipitantes impellere est inhumanum* CIC. a-i îmbrînci pe cei care cad e lucru neomenos, *nox caelo praecipitat* VERG. noaptea se duce repede de pe cer (în ocean), *sol praecipitans* CIC. soare care apune, *et hiems iam praecipitaverat* CAES. şi iarna era pe sfîrşite; (*fig.*) *reipublicae praecipitanti subveni* CIC. am venit în ajutorul statului, care era pe ducă, *cum ad Cannas praecipitasset Romana res* LIV. atunci cînd puterea romană se năruise la Cannae.

praecipuē *adv.* înainte de toate, îndeosebi, în special, mai ales CIC.

praecipuus (*3*) *adj.* **1** deosebit (de ceilalţi), particular, propriu, special: *tum communibus, tum praecipuis patris tui periculis commovebatur* CIC. era alarmat atît de primejdiile comune, cît şi de cele personale ale tatălui tău, *non praecipuam, sed parem cum ceteris fortunae condicionem subire* CIC. a avea o situaţie nu deosebită, ci egală cu a celorlalţi, *muros restituit praecipuo suo periculo* NEP. a reînălţat zidurile cu riscul lui personal; **2** superior (celorlalţi), deosebit de mare, extraordinar, fără seamăn, cel mai de seamă: *Cicero* ~ *in eloquentia vir* QUINT. Cicero, un om extraordinar în arta vorbirii, *artis praecipuae opus* OV. operă de o artă fără seamăn, ~ *temporum orator* QUINT. cel mai de seamă orator din vremea lui, *ponendus inter praecipuos foret* QUINT. ar fi trebuit considerat printre primii, *Euripides in affectibus facile* ~ QUINT. Euripide, care-i întrece uşor pe toţi tragicii în patetic, *Latiaris* ~ *olim circumveniendi Sabini* TAC. Ann. *6, 71* Latiaris, în trecut principala unealtă a atragerii în cursă a lui Sabinus, *mox* ~ *cui, secreta imperatorum inniterentur* TAC. Ann. *3, 30* apoi, persoana cea mai importantă pe care se sprijineau planurile secrete ale împăraţilor; (cu dat. sau *ad* şi ac.) foarte potrivit (capabil, bun): *praecipua herba dentibus* PLIN. buruiană foarte bună contra durerilor de dinţi, ~ *ad pericula* TAC. foarte potrivit în caz de pericole // **praecipuum**, *ī n.* lucrul mai de seamă, superioritate: *homini praecipui nihil datum est* CIC. Fin. *2, 110* omului nu i s-a dat (de către natură) nimic mai de seamă (faţă de animale), *princi-*

pes quibus praecipua rerum ad famam dirigenda TAC. Ann. *4, 40* împărații, care în cele mai importante acțiuni trebuie să țină seama de opinia publică // **praecipua,** *ōrum n. pl.* (*fil.*) lucruri preferabile, avantaje (deși după stoici nu sînt adevărate bunuri, sînt totuși de preferat) CIC. Fin. *3, 52.*

praecīsē *adv.* 1 pe scurt, în puține cuvinte: ~ *dicitur* CIC. se zice pe scurt; 2 scurt, fără discuție, categoric: ~ *alicui negare* CIC. a refuza scurt pe cineva.

praecīsiō, *ōnis f.* 1 tăiere, îndepărtare APUL. M. *1, 9*; 2 (*ret.*) reticență, suspensie (gr. ἀποσιώπησις; de ex.: *quos ego* ... VERG. Aen. *1, 135* pe aceștia, eu ...).

praecīsum, *ī n.* bucată de carne LUCIL.

praecīsūra, *ae f.* bucată tăiată; parcelă APIC.

praecīsus (*3*) *p. pf. v.* **praecīdo** // **adj.** 1 tăiat, abrupt, prăpăstios: *silex praecisis undique saxis* VERG. stîncă înaltă cu colți prăpăstioși jur împrejur, *iter utrimque praecisum* SALL. drum de ambele laturi abrupt; 2 (*fig.*) scurt, concis, succint QUINT.; scurt (*despre clauzule*) CIC. De or. *3, 193* // **praecīsus,** *ī m.* castrat, scopit LAMPR.

praeclāmō, *āre, āvī vt.* a avertiza strigînd DIG.

praeclārē *adv.* 1 foarte clar: ~ *explicare* CIC. a explica foarte clar; 2 foarte bine, minunat, excelent: ~ *memini* CIC. îmi amintesc foarte bine, *simulacrum* ~ *factum* CIC. statuie admirabil executată, ~ *nobiscum actum iri si* ... CIC. vom fi foarte fericiți dacă ..., ~ *facitis* CIC. foarte bine faceți, *pacem vult;* ~, *si* ... CIC. vrea pace; foarte bine, dacă ...

praeclāritās, *ātis f.* mare glorie VULG.

praeclāriter *v.* **praeclare**

praeclārus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) foarte strălucitor, foarte luminos LUCR.; 2 (*fig.*) strălucit, ilustru, foarte frumos, minunat, extraordinar, faimos: *gens bello praeclara* VERG. neam vestit în războaie, ~ *vultus* LUCR. înfățișare foarte frumoasă, *praeclara virtus* PL. virtute extraordinară, *multi praeclari in philosophia* CIC. mulți oameni celebri în filozofie, *sceleribus* ~ SALL. faimos prin crimele lui, *praeclara res* HOR. avere considerabilă, (*rar cu genit.*) *T. Livius, eloquentiae ac fidei* ~ *in primis* TAC. Ann. *4, 34* T. Livius, unul dintre istoricii cei mai vestiți în privința talentului literar și a exactității; 3 (*med.*) foarte bun de leac PLIN.

praeclāvium, *iī n.* partea togii pe care se aplică banda de purpură numită *clavus* AFRAN.

praeclūdo, *ere, clūsi, clūsum vt.* a închide înainte (oprind intrarea, trecerea), a bara, a împiedica accesul: ~ *portas consuli* CAES. a-i închide consulului porțile, ~ *portus classi* LUC. a împiedica accesul flotei în porturi, *ruinā aedificiorum praeclusa viā* SUET. drum barat prin prăvălirea clădirilor, *omnes provinciis civibus Romanis praecluseris* CIC. vei fi închis accesul cetățenilor romani în toate provinciile, *omnes sibi aditus misericordiae* ~ CIC. a-și tăia orice posibilitate de a obține îndurare, *nullis praeclusa virtus* SEN. accesul la virtute nu e interzis nimănui, ~ *effugium alicui* LUCR. a lua cuiva orice mijloc de scăpare, *omnibus praeclusisse vocem videbatur* LIV. părea că le închisese gura tuturor, *cunctos negotiatores praeclusit* SUET. Ner. *32* a închis prăvăliile tuturor negustorilor.

praeclueō, *ēre vi.* a fi foarte vestit PRUD.

praecluō, *ere vi v.* **praeclueo**

praeclūsiō, *ōnis f.* barare VITR., închidere VEG.

praeclūsor, *ōris m.* cel care împiedică folosința, accesul la ... TERT.

praeclūsus (*3*) *p. pf. v.* **praecludo**

praecō, *ōnis m.* pristav (la licitații, vînzări), crainic (la jocuri publice), aprod la judecăți; (*fig.*) cîntăreț, elogiator, crainic: *per praeconem vendere* CIC. a vinde la licitație, *fundum subicere praeconi* LIV. a-și pune pămîntul în vînzare la licitație; (*fig.*) *tuae virtutis Homerum praeconem invenisti* CIC. Arch. *24* l-ai găsit drept cîntăreț al vitejiei tale pe Homer.

praecoctus (*3*) *p. pf. v.* **praecoquo**

praecōgitātiō, *ōnis f.* gîndire dinainte TERT.

praecōgitō (*1*) *vt.* a se gîndi dinainte (la ceva): ~ *plura* QUINT. a se gîndi dinainte la mai multe lucruri, *praecogitatum facinus* LIV. acțiune premeditată, *praecogitatum malum* SEN. nefericire prevăzută.

praecognitiō, *ōnis f.* preștiință AMBR.

praecognitor, *ōris m.* mai înainte cunoscător AMBR.

praecolō, *ere, coluī, cultum vt.* 1 a cultiva dinainte, a predispune: *animi ad virtutem praeculti* CIC. suflete predispuse la virtute; 2 (*fig.*) a cultiva, a onora, a îmbrățișa de îndată: ~ *nova et ancipitia* TAC. a se da în vînt imediat după tot ce e nou și instabil.

praecommodō, *āre vt.* a oferi dinainte COD. TH.

praecommoveō, *ēre vt.* a impresiona puternic SEN.

praecompositus (*3*) *adj.* compus dinainte, studiat OV.

praeconcinnātus (*3*) *adj.* ticluit dinainte APUL.

praecondiō, *īre vt.* a drege dinainte (*mîncărurile cu condimente*) APUL.

praecōnium, *iī n.* 1 funcția de pristav, crăinicie: ~ *facere* CIC. a face pe crainicul; 2 aducere la cunoștința publică, anunțare, vestire: *tibi* ~ *deferam* CIC. îți voi lăsa ție sarcina de a anunța public (lucrările mele), *perago subiti praeconia casus* OV. aduc la cunoștința tuturor întîmplarea neașteptată; 3 laudă, elogiu: ~ *laborum suorum* OV. lauda lucrărilor sale literare, *formae praeconia feci* OV. am făcut elogiul frumuseții.

praecōnius (*3*) *adj.* de pristav, de crainic, de aprod CIC.

praecōnō, *āre, āvī vt.* și **praecōnor,** *ārī vt. dep.* a anunța public, a vesti AUG.

praeconsūmō, *ere, sumptum vt.* a istovi, a irosi înainte a vreme OV.

praecontrecto, *āre vt.* a atinge mai înainte, a pipăi dinainte: *eam praecontrectat videndo* OV. M. *6, 478* o pipăie cu ochii (o soarbe din ochi).

praecoquis (*2*) *adj.* precoce, prematur COL., CURT.

praecoquō, *ere, coxī, coctum vt.* 1 a coace înainte de vreme PLIN; 2 a fierbe mai întîi C. AUR.; 3 a coace bine PLIN.

praecoquus (*3*) *adj.* copt înainte de vreme // **praecoqua,** *ōrum n. pl.* (un fel de) caise timpurii.

praecordia, *ōrum n. pl.* [*prae* + *cor*] 1 diafragmă CIC., PLIN.; 2 măruntaie, viscere, stomac, piept, inimă: *anulus in praecordiis piscis inventus* CIC. inel găsit în pîntecele unui pește, *quod venenum saevit in praecordiis* HOR. ce otravă îi fierbe în măruntaie, *frigidus coit in praecordia sanguis* VERG. sîngele le îngheață în inimă; (*fig.*) *victis redit in praecordia virtus* VERG.

curajul renaşte în piepturile învinşilor, *aperit ~ Liber* HOR. Bacchus deschide inimile, *~ inquieta* HOR. inimi neliniştite, *uno mutat ~ verbo* PROP. le schimbă părerile cu un singur cuvînt, *stolidae ~ mentis* OV. M. *11*, *149*, gîndurile minţii lui proaste.

praecorrumpō, *ere vt.* a mitui mai întîi, a seduce OV.

praecox, *cocis adj.* **a.** care se coace înainte de vreme, timpuriu (*despre plante*): *alium ~* PLIN. usturoi timpuriu; (*spec.*) care dă fructe timpurii: *arbores praecoces* PLIN. pomi care rodesc mai devreme, *loca praecocia* PLIN. locuri unde fructele se coc mai devreme; **b.** (*fig.*) prematur, înainte de vreme, precoce: *~ pugna* ENN. luptă înainte de vreme, *~ audacia* SEN. îndrăzneală precoce (a unui copil), *ingeniorum genus ~* QUINT. fel precoce de talente.

praecoxi *pf. v.* **praecoquo**

praecrassus (*3*) *adj.* foarte gros PLIN.

praecrepō, *are*, *crepui vi.* a răsuna dinaintea ... AMBR.

praecucurri *pf. v.* **praecurro**

praeculcō, *āre vt.* a vîrî adînc *sau* mai întîi TERT.

praecultus (*3*) *adj.* foarte gătit, împodobit: *~ auro* STAT. împodobit cu aur; (*fig.*) *genus eloquentiae praecultum* QUINT. gen de elocvenţă foarte rafinat.

praecupidus (*3*) *adj.* foarte doritor de ..., pasionat după ... [cu genit.] SUET.

praecūrō, *āre vt.* a se îngriji mai înainte TERT.; a prepara C. AUR.

praecurrō, *ere*, (*cu*)*currī*, *cursum vi.* şi *vt.* **1** a alerga înainte: *ego huc praecucurri, ne te opprimeret imprudentem* PL. am alergat înainte aici, ca să nu te ia pe neaşteptate, *praecurrit ante omnes* CAES. porneşte în goană înaintea tuturor; **2** (*fig.*) a o lua înainte, a premerge, a preceda: *eo fama iam praecucurrerat de proelio* CAES. vestea despre luptă ajunsese înainte acolo, *certis rebus certa signa praecurrunt* CIC. anumite semne premerg anumite fapte, *praecurrit amicitia iudicium* CIC. sentimentul de prietenie premerge judecata, *uterque Isocratem aetate praecurrit* CIC. amîndoi îi sînt anteriori lui Isocrate în timp // **praecurrentia** *n. pl.* antecedente CIC.; **3** a întrece: *~ aliquem celeritate* CAES. a întrece pe cineva în viteză, *reges vitā ~* HOR. a trăi mai fericit decît regii, (*cu dat. pers.*) *mihi studio praecurritis* CIC. mi-o luaţi înainte prin zelul vostru.

praecursātor, *ōris m.* soldat din avangardă AMM.

praecursiō, *ōnis f.* **1** devansare, acţiunea de a preceda: *sine praecursione visorum* CIC. fără o percepere anterioară; **2** (*ret.*) pregătire (a auditorului); **3** (*mil.*) încăierare de avangardă.

praecursor, *ōris m.* **1** sclav care deschide drumul stăpînului PLIN. IUN.; (*mil.*) *praecursores* LIV. soldaţii din avangardă, avangarda LIV.; **2** agent, emisar CIC.; **3** (*rel.*) Premergător (*despre Sf. Ioan Botezătorul*) AUG.

praecursōrius (*3*) *adj.* premergător, precedent PLIN. IUN.

praecursus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praecurro**

praecursus[2], *abl. -ū*, *m.* precedare, antecedenţă PLIN.

praecutio, *ere*, *cussī*, *cussum vt.* [*prae* + *quatio*] a scutura, a agita înaintea sa OV.

praeda, *ae f.* **1** pradă, pradă de război: *praedam agere* (*facere*) LIV. a lua pradă de război, *ex pacatis praedas agere* SALL. a lua prăzi de la oameni liniştiţi; **2** (*fig.*) *pisces, mea praeda* OV. peştii prinşi de mine, *cervi, luporum ~* HOR. cerbii, prada lupilor; **3** jaf, prădăciune: *in sanguine et in praeda versari* CIC. a trăi în crime şi tîlhării; **4** cîştig, profit: *maxima ~ quam ex fortunis publicanorum exhauserat* CIC. profit foarte mare, pe care-l storsese din averile publicanilor, *a quibus Agesilaus magnas praedas faciebat* NEP. de la care Agesilau scotea mari profituri.

praedābundus (*3*) pus pe pradă, prădalnic SALL., LIV.

praedamnātiō, *ōnis f.* condamnare mai dinainte TERT.

praedamnō (*I*) *vt.* a condamna dinainte: *praedamnatus collega* LIV. coleg condamnat dinainte, *praedamnata spe dimicandi* LIV. *27*, *18*, *8* renunţînd la orice speranţă de luptă.

praedātīcius (*3*) *adj.* de pradă, de furat GELL.

praedātiō, *ōnis f.* prădăciune TAC.

praedātor, *ōris m.* **1** prădător, jefuitor: *exercitus ~ ex sociis* SALL. armată care trăieşte din prădarea aliaţilor; **2** (*poet.*) vînător: *~ aprorum* OV. vînător de mistreţi; **3** (*fig.*) răpitor al cinstei: *~ corporis* PETR. pîngăritor al trupului, corupător; **4** hrăpăreţ TIB. *2*, *3*, *43*.

praedātōrius (*3*) *adj.* de prădători, de jefuitori, de piraţi: *manus praedatoria* SALL. bandă de prădători, *praedatoriae naves* PL. nave de corsari.

praedātrīx, *īcis f.* prădătoare, răpitoare: *~ bestia* AMM. animal răpitor.

praedātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praedo** *şi* **praedor**

praedatus[2] (*3*) *adj.* dat dinainte C. AUR.

praedēcessor, *ōris m.* predecesor AUG.

praedēlassō, *āre vt.* a obosi, a istovi: *moles incursus praedelassat aquarum* OV. digul istoveşte atacurile valurilor.

praedēlēgātiō, *ōnis f.* delegaţie prealabilă COD. IUST.

praedemnō *v.* **praedamno**

praedensus (*2*) *adj.* foarte dens PLIN.

praedēs *v.* **praes**

praedēsignātus (*3*) *adj.* preanunţat TERT.

praedēstinātiō, *ōnis f.* predestinare AUG.

praedestinō (*I*) *vt.* a rezerva dinainte, a procura dinainte LIV., APUL.

praedeterminō, *āre vt.* a stabili dinainte AUG.

praedexter, *tra*, *trum adj.* foarte iscusit GRATT.

praediātor, *ōris m.* [*praedium*] cumpărător de bunuri scoase la licitaţie CIC.

praediātōrius (*3*) *adj.* privitor la cei ce-şi adjudecă bunurile confiscate şi scoase la licitaţie CIC.

praediātūra, *ae f.* adjudecare de bunuri scoase la licitaţie GAI.

praediātus (*3*) *adj.* avînd pămînt mult APUL.; (*gener.*) bogat MART. CAP.

praedicābilis (*2*) *adj.* demn de laudă CIC.

praedicāmentum, *ī n.* **1** indicare prealabilă AUG.; **2** (*fil.*) predicaţie, însuşire, categorie BOETH.

praedicātiō, *ōnis f.* **1** aducere la cunoştinţa publică, vestire publică: *praeconi ipsi luctuosa ~* CIC. vestire publică fatală chiar crainicului; **2** laudă, elogiere: *beneficiorum ~* CIC. elogierea binefacerilor, *vana de*

se ~ FLOR. deşartă laudă de sine; 3 mărturie LACT.; 4 vestirea evangheliei, predică LACT.

praedicātīvus (*3*) *adj.* enunţiativ, afirmativ, pozitiv MART. CAP.

predicātor, *ōris m.* 1 vestitor, crainic APUL.; 2 elogiator, celebrator CIC.; 3 predicator TERT.

praedicātrīx, *īcis f.* vestitoare TERT.

praedicō[1] (*I*) *vt.* a face cunoscut public, a spune (în auzul lumii), a declara, a dezvălui: (*despre strigările publice*) *in eo ipso astas lapide, ubi praeco praedicat* PL. stai tocmai pe piatra de pe care pristavul face strigările, *si ita praeco praedicet: „domum pestilentem vendo"* CIC. dacă pristavul ar striga aşa: „vînd o casă nesănătoasă", *utrum taceamne an praedicem* TER. să tac sau să spun, *barbari paucitatem nostrorum militum suis praedicaverunt* CAES. barbarii au făcut cunoscut alor lor numărul mic al soldaţilor noştri, *mihi inimico, ut praedicas, tuo* CIC. mie, duşmanului tău, cum spui în dreapta şi-n stînga, (*mercatores*) *Germanos in armis esse praedicabant* CAES. negustorii anunţau că germanii sînt pe picior de război; 2 a vorbi elogios, a lăuda: ~ *virtutem alicuius* CIC. a lăuda virtutea cuiva, *de meis in vos meritis praedicaturus non sum* CIC. n-am de gînd să vorbesc lăudîndu-mă cu serviciile pe care vi le-am făcut, *volunt de se praedicari* CIC. doresc să fie lăudaţi, *se ab Dite patre prognatos praedicant* CAES. gallii se laudă că descind din Pluton; 3 (= *praedicere*) a prezice TERT.; 4 predica LACT.

praedīcō[2], *ere, dixī, dictum vt.* 1 a spune dinainte: *hoc primum in hac re praedico tibi* TER. de acest lucru te avertizez mai întîi, *neque tu hoc dicas, tibi non praedictum* TER. să nu spui că nu te-am prevenit; (*oc.*) a menţiona mai înainte: *classis, pedes eques ad praedictum amnem convenere* TAC. flota, pedestrimea şi cavaleria s-au adunat la rîul mai sus menţionat, *nihil praeter tria quae praediximus* QUINT. nimic afară de trei, pe care le-am menţionat mai înainte; 2 a prezice: ~ *futura* CIC. a prezice viitorul, *defectiones solis multo ante* ~ CIC. a prezice cu mult mai înainte eclipsele de soare, *quo in bello nihil adversi accidit non praedicente me* CIC. în acest război n-a fost nici o înfrîngere pe care eu să n-o fi prezis; 3 a fixa dinainte, a stabili, a hotărî dinainte: *praedicta die* TAC. la ziua fixată, *reo atque accusatoribus diem* ~ TAC. a stabili o zi (de judecată) pîrîtului şi acuzatorilor, *ad praedictam cenae horam* SUET. la ora fixată pentru cină; 4 a recomanda, a pune în vedere, a sfătui, a ordona [obişnuit cu *ut, ne*]: *Pyrrho ut a veneno caveret praedixerunt* LIV. i-au recomandat lui Pyrrhus să se păzească de otrăvire, *ne pugnam priores adirent praedicit* TAC. le pune în vedere să nu înceapă ei cei dintîi lupta, *praedixit, ut ne legatos dimitterent* NEP. le-a ordonat să nu lase solii să plece, (*cu ac.*) *unum tibi praedicam* VERG. un singur lucru am să-ţi pun în vedere; (*abl. abs.*) *praedicto, ne* ... TAC. Ann. *16, 33* cu ordinul să nu ... (cu condiţia să nu ...).

praedictiō, *ōnis f.* 1 prezicere, prevestire: *ostenta et praedictiones* SUET. minunile şi prevestirile; 2 (*ret.*) anticipare (prolepsă) QUINT.

praedictum, *ī n.* 1 prevestire: *Chaldeorum praedicta* CIC. prevestirile chaldeilor; 2 înţelegere prealabilă, convenţie: *velut ex praedicto* LIV. *33, 6, 8* ca şi cum s-ar fi înţeles dinainte; 3 poruncă, ordin: ~ *erat dictatoris, ne* ... LIV. ordinul dictatorului era să nu ...

praedidicī *pf. v.* **praedisco**

praedifficilis (*2*) *adj.* foarte greu TERT.

praediolum, *ī n.* mică proprietate la ţară CIC., PLIN. IUN.

praedīrus (*3*) *adj.* îngrozitor AMM.

praediscō, *ere, didicī vt.* a învăţa dinainte, a cunoaşte dinainte: ~ *ventos et varium caeli morem* VERG. G. *1, 51* a cunoaşte dinainte vînturile şi variaţiile climei.

praedispositus (*3*) *adj.* pregătit dinainte LIV.

praeditus (*3*) *adj.* (pus mai presus) 1 evidenţiindu-se (în bine şi în rău), prevăzut cu, dotat cu [cu abl.]: *legiones pulchris armis praeditae* PL. legiuni prevăzute cu arme frumoase, ~ *mundus animo et sensibus* CIC. universul prevăzut cu suflet şi simţire, *singulari virtute* ~ CIC. înzestrat cu o virtute unică, *summo ingenio* ~ CIC. dotat cu inteligenţă extraordinară, *homo parvis opibus* ~ CIC. om avînd puţină avere, *non ut parvo metu* ~ *sit, sed nullo* CIC. nu ca să lase să se vadă o frică mică, ci nici un fel de frică, *homo singulari cupiditate, audacia, scelere* ~ CIC. om care lăsa să se vadă atîta lăcomie, îndrăzneală şi ticăloşie, ~ *levitate, egestate, perfidia* CIC. uşuratic, sărac şi perfid, (*natura rerum*) *tanta stat praedita culpā* LUCR. *5, 199* atît de multe lipsuri ni se arată în natura universului; 2 (= *praepositus*) pus în frunte, care prezidează [cu dat.]: *Mercurius nuntiis* ~ FRONT. Mercur, mai marele veştilor, *dii hominibus praediti* APUL. zeii care conduc oamenii.

praedium, *iī n.* proprietate de pămînt, teren: ~ *rusticum* CIC. pămînt la ţară, ~ *urbanum* PLIN. IUN. teren în apropiere de oraş.

praedīves, *itis adj.* foarte bogat: ~ *et praepotens* TAC. foarte bogat şi foarte puternic, *praedivite cornu autumnus* OV. toamna cu cornul abundenţei.

praedīvīnātiō, *ōnis f.* presentiment PLIN.

praedivīnō, *āre vt.* a prevedea, a presimţi, a ghici: *apes praedivinant imbres* PLIN. albinele presimt ploile.

praedīvīnus (*3*) *adj.* prevestitor PLIN.

praedō[1] (*I*) *vt.* a prăda, a jefui: *praedavit omnes filios* VULG. i-a prădat pe toţi fiii.

praedō[2], *ōnis m.* jefuitor, tîlhar, răpitor: *a praedonibus occisus* RH. HER. ucis de tîlhari, *praedones maritimi* NEP. piraţi, ~ *religionum* CIC. hoţ de obiecte de cult, *neque Persephone digna est praedone marito* OV. nici Persephone nu merită să aibă drept soţ un răpitor, ~ *volucrum* MART. răpitor de păsări (uliu).

praedoceō, *ēre, doctum vt.* a învăţa dinainte: *illi praedocti a duce* SALL. aceia, învăţaţi dinainte de către comandant, *praedoctus esto* PLIN. să ştii bine.

praedomō, *āre, domuī vt.* a înfrînge mai înainte SEN.

praedōnius (*3*) *adj.* de tîlhar, de brigand DIG.

praedōnulus, *ī m.* tîlhăraş CAT.

praedor, *ārī, ātus vi.* şi *vt.* 1 a prăda, a jefui: *spes praedandi occaecat animos* CIC. speranţa de pradă le orbeşte sufletele, *Volscos praedatum extra fines affertur* LIV. se anunţa că volscii au ieşit din ţara lor după

pradă, *lupi ~ iussit* VERG. a poruncit ca lupii să pornească după pradă, *tuus apparitor de aratorum bonis praedabitur* CIC. slujitorul tău va jefui din bunurile plugarilor, *nemo ex alterius inscitia praedetur* CIC. nimeni să nu profite de neştiinţa celuilalt îmbogăţindu-se, (*vt.*) *socios magis quam hostes praedatur* TAC. îi jefuieşte mai mult pe aliaţi decît pe duşmani, *~ bona vivorum et mortuorum* SUET. a jefui bunurile celor vii şi ale celor morţi; **2** (*despre animale*) a lua ca pradă, a răpi, a vîna, a prinde: *lupa praedatur ovem* OV. lupoaica răpeşte o oaie, *pisces calamo praedabor* OV. voi prinde peşti cu undiţa; **3** (*fig.*) a răpi: *quae me nuper praedata puella est* OV. fata care de curînd mi-a răpit inima, *tantum ne nostros praedentur amores* OV. numai să nu ne răpească iubitele, *singula de nobis anni praedantur euntes* HOR. anii care trec ne iau cu ei una cîte una (din calităţi).

praedūcō, *ere, duxī, ductum vt.* a duce în faţă, a trage înaintea ...: *murum praeduxerunt* CAES. în faţă construiră un zid, *fossa transversas viis praeduxerant* CIC. săpaseră în faţă şanţuri de-a curmezişul drumurilor, *~ fossas muris* SIL. a săpa şanţuri în faţa zidurilor.

praeductōrius (*3*) *adj.* care slujeşte să tragă înainte CAT.

praedulce *adv.* (*fig.*) cu multă dulceaţă STAT.

praedulcis (*2*) *adj.* foarte dulce (la gust) PLIN.; (*fig.*) foarte plăcut VERG. // **praedulcia**, *ium n. pl.* dulcegării, afectare QUINT.

praedūrē *adv.* foarte aspru AVIEN.

praedūrō (*1*) *vt.* şi *vi.* **1** a întări, a usca PLIN.; a prăji APIC.; (*fig.*) a întări, a învîrtoşa PRUD.; **2** a se întări CYPR.

praedūrus (*3*) *adj.* foarte tare, foarte rezistent; (*fig.*) foarte aspru: *faba praedura* PLIN. linte foarte tare (la fiert), *praeduro capite* QUINT. cu un cap foarte tare, *praedura corpora* VERG. trupuri foarte viguroase, *praedurum corium* TAC. piele foarte tare; (*fig.*) *praedurum os* QUINT. obraz foarte gros (neruşinare), *~ labor* VAL. PL. muncă foarte grea, *praedura verba* QUINT. cuvinte foarte aspre pentru ureche (neplăcute).

praeēligō, *ere vt.* a prefera SID.

praeēmineō, *ēre vi.* a se ridica deasupra SALL.; (*fig.*) a întrece: (*cu dat.*) *Graecis praeeminet* SEN. e superior grecilor, (*cu ac.*) *ceteros praeeminebat peritia legum* TAC. îi întrecea pe ceilalţi în cunoaşterea legilor.

praeeō, *īre, īvī* (*iī*), *itum vi.* şi *vt.* **1** a merge înainte, a preceda: *instituit primus, ut consulibus lictores praeirent* CIC. a stabilit cel dintîi ca lictorii să meargă înaintea consulilor. *Laevinus Romam praeiit* LIV. Laevinus a ajuns primul la Roma; (*vt.*) *is per avia praeibat eum* TAC. acesta îl preceda, mergînd prin locuri neumblate; (*fig.*) *~ legentibus* QUINT. a face prima lectură (ca să-i înveţe pe alţii să citească), *ad cognitionem naturā ipsā praeeunte, deducimur* CIC. ajungem la cunoaştere, natura însăşi călăuzindu-ne, (*vt.*) *ut famam sui praeiret* TAC. ca s-o ia înaintea veştii despre venirea sa; **2** (*spec.*) a rosti cel dintîi o formulă (de rugăciune, de jurămînt, de consfinţire): *agedum, praei verba, quibus me devoveam* LIV. haide, rosteşte formula cu care trebuie să mă jertfesc, *coactus pontifex maximus verba ~* LIV. marele-preot a fost forţat să rostească formula (de consacrare), *~ sacramentum* TAC. a rosti formula de jurămînt (a soldaţilor), *praeibat preces regi* CURT. rostea rugăciunile, repetate apoi de rege, *praeeuntibus exsecrabile carmen sacerdotibus* TAC. preoţii rostind formula blestemată, (*cu dat.*) *quid iurem? praei verbis quid vis* PL. ce să jur? Rosteşte tu ce formulă de jurămînt vrei; **3** a dicta, a prescrie, a ordona: *incitati sunt, ut vobis voce praeirent, quid iudicaretis* CIC. au fost instigaţi să vă dicteze prin strigăte ce sentinţă să daţi, *omnia, ut decemviri praeierunt, facta* LIV. toate s-au făcut aşa cum au ordonat decemvirii; [inf. pf. *praeisse*].

praefāmen, *minis n.* [*praefari*] precuvîntare, prefaţă SYMM.

praefandus (*3*) *adj.* de care trebuie să te scuzi înainte de a-l numi, de ruşine, obscen: *sin de Lolia* (*dicimus*) *honos ~ est* CIC. dar dacă vorbim despre Lolia, trebuie să zicem mai întîi „scuzaţi, vă rog" // **praefanda**, *ōrum n. pl.* obscenităţi: *in praefanda incidere* QUINT. *8, 3, 45* a cădea în obscenitate.

praefātiō, *ōnis f.* [*praefari*] **1** formulă oficială: *~ sacrorum* LIV. formula religioasă la începutul unui sacrificiu, *~ donationis* CIC. formula unei donaţii; **2** antevorbire, introducere, preambul, prefaţă: *nulla praefatione iudici rem exponere* GAI. a expune judecătorului faptul fără nici o introducere, *numquam sententiam sine praefatione clementiae pronuntiavit* SUET. n-a fost niciodată o sentinţă fără să vorbească mai întîi despre clemenţa lui, *vocabula rustica cum honoris praefatione ponenda* PLIN. cuvintele ţărăneşti trebuie să fie folosite cerînd mai întîi scuze.

praefātiuncula, *ae f.* scurt preambul HIER.

praefātum, *ī n.* prefaţă SYMM.

praefatus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praefor**

praefātus[2], *abl. -ū, m.* avertisment, prevenire SYMM.

praefēcī *pf. v.* **praeficio**

praefectiānus (*3*) *adj.* al prefectului pretoriului AMM. // **praefectiānus**, *ī m.* slujitor al prefectului pretoriului COD. IUST.

praefectiō, *ōnis f.* punere în frunte VARR.

praefector, *ōris m.* prefect COD. IUST.

praefectōrius (*3*) *adj.* al prefectului, de prefect DIG.: *praefectorius vir* SID. fost prefect.

praefectūra, *ae f.* **1** conducere, administrare, supraveghere; (*mil.*) comandament, comandă: *~ villae* VARR. administrarea fermei, *~ morum* SUET. supravegherea moravurilor (*sarcină a cenzorului*), *~ equitum Gallorum* HIRT. comanda călăreţilor galli, *~ Urbis* PLIN. funcţia de prefect al Romei; **2** funcţia de prefect (*încredinţată de guvernatorul unei provincii, proconsul sau propretor — de obicei unui cavaler*): *multorum consulum praetorumque praefecturas delatas accepit* NEP. (Atticus) a acceptat funcţia de prefect al multor consuli şi pretori, *praefecturam petivit; negavi me cuiquam negotianti dare* CIC. mi-a cerut funcţia de prefect al provinciei; am spus că eu n-o pot acorda unui om de afaceri; **3** prefectură (*oraş în Italia condus de un magistrat —* praefectus *— trimis de la Roma*): *bello Punico Capua in formam praefecturae redacta* VELL. în războiul punic, Capua a fost

transformată în prefectură; 4 prefectură, provincie, district: *Vardanes proximas praefecturas corripit* TAC. Vardanes atacă provinciile învecinate.

praefectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praeficio**

praefectus[2], *ī m.* conducător (al unor servicii civile sau militare), şef, administrator, supraveghetor, comandant: ~ *gymnasii* PL. conducător al gimnaziului, ~ *morum* (*moribus*) CIC. supraveghetor al moravurilor, ~ *custodum* NEP. şef al gardienilor, ~ *aerarii* PLIN. IUN. administrator al tezaurului, ~ *annonae* TAC. şef al aprovizionării, ~ *classis* CIC. comandant al flotei, ~ *equitum* HIRT. comandant al cavaleriei, ~ *vigilum* (*vigilibus*) DIG. comandant al pompierilor, ~ *fabrum* CAES. şef al serviciului de geniu, ~ *urbis* (*urbi*) TAC. guvernator al Romei, ~ *praetorii* (*praetorio*) TAC. comandant al gărzii pretoriene, ~ *cohortis* SALL. (*legionis* TAC.) comandant al cohortei, al legiunii, ~ *Aegypti* SUET. prefect (guvernator) al Egiptului, ~ *regius* (*regi*) NEP. satrap al regelui persan.

praefēcundus (*3*) *adj.* foarte roditor PLIN.

praeferō, *ferre, tulī, lātum vt.* **1** purta înainte: *dextrā facem praeferebat* OV. în mîna dreaptă ţinea înaintea lui o torţă, *fasces praetoribus praeferuntur* CIC. fasciile sînt purtate înaintea pretorilor, *cui tu adulescentulo non ad libidinem facem praetulisti?* CIC. cărui tinerel nu i-ai ţinut tu înainte torţa (luminîndu-i drumul) spre o orgie? // **praelātus** (*3*) *p. pf.* dus înainte (de cal sau un vehicul), luînd-o înainte: *vulnus nec iterare valuit* ~ *equo* TAC. şi n-a mai putut repeta lovitura, dus înainte de cal, *cohortes praelatos hostes ab tergo adortae sunt* LIV. cohortele au atacat din spate duşmanii care o luaseră înainte, *praeter castra praelati arcem petunt* LIV. luînd-o înainte pe lîngă lagăr, aleargă spre cetăţuie, (*cu ac.*) *effusa fuga castra sua praelati* LIV. luînd-o înainte pe lîngă tabăra lor într-o goană nebună; (*fig., rar*) a prezenta, a oferi: *vos in tantis tenebris lumen praetulistis mentis meae* CIC. în atîta întuneric al erorii, voi aţi oferit minţii mele lumina; **2** a da pe faţă, a arăta, a lăsa să se vadă, a manifesta: *avaritiam praefers* CIC. îţi dai pe faţă lăcomia, *si modo, quem praefers, non simulatur amor* OV. numai dacă iubirea pe care mi-o arăţi nu e prefăcută, ~ *vultu metum* CURT. a-şi trăda frica prin privire, *Poppaea modestiam* ~ *et lascivia uti* TAC. Poppaea afişa cuviinţa şi practica desfrîul; **3** (*fig.*) a pune mai presus, a prefera: *pecuniam* ~ *amicitiae* CIC. a pune mai presus banii decît prietenia, ~ *vestram voluntatem meis commodis* CIC. a pune hotărîrea voastră mai presus decît interesele mele, ~ *Gallorum quam Romanorum imperia* CAES. a prefera stăpînirea gallilor aceleia a romanilor, *se* ~ *legionariis militibus* CAES. B. G. *2, 27, 2* a se arăta superiori pedestraşilor legiunii, *qui virtute belli omnibus gentibus praeferebantur* CAES. B. G. *5, 54, 5* ei, care erau consideraţi superiori tuturor neamurilor prin vitejie, (*cu inf.*) ~ *ludere* HOR. a prefera să se joace; **4** (*rar*) a anticipa: *praetulit triumphi diem* LIV. a anticipat data sărbătoririi triumfului, *praelato die* DIG. la o dată anterioară.

praeferox, *ōcis adj.* foarte violent (ca fire); foarte arogant, foarte îngîmfat: *multiplici successu* ~ SUET. îngîmfat peste măsură de numeroasele succese.

praeferrātus (*3*) *adj.* **1** cercuit la capăt cu fier CAT. (*despre o baniţă*), cu vîrf de fier PLIN. (*despre suliţă*); **2** (*fig.*) ferecat în lanţuri PL. Pers. *22*.

praefertilis (*2*) *adj.* foarte roditor PRUD.

praefervidus (*3*) *adj.* **1** foarte cald, fierbinte: *praefervidum balneum* TAC. baie fierbinte, *praefervida regio* TAC. regiune toridă; **2** (*fig.*) clocotitor, violent: *praefervida ira* LIV. mînie clocotitoare.

prāefestīnātim *adv.* în mare grabă SISENN.

praefestīnō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a se grăbi înainte de vreme (mai întîi): (*cu inf.*) *ne deficere praefestinarent* LIV. să nu se grăbească înainte de vreme să se răzvrătească, ~ *praeloqui* PL. a se grăbi să vorbească mai întîi; **2** a străbate în grabă: *sinum praefestinans* TAC. parcurgînd în grabă golful.

praefica, *ae f.* bocitoare (*cu plată, la înmormîntări*) VARR., PL.

praeficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* a pune în frunte, a face mai mare peste: ~ *aliquem Syriae* CURT. a pune pe cineva la conducerea Syriei, ~ *aliquem classi* NEP. a face pe cineva comandantul flotei, ~ *aliquem bello gerendo* CIC. a investi pe cineva cu comanda purtării războiului, ~ *pontifices quinque sacris* CIC. a însărcina cinci preoţi cu supravegherea sacrificiilor, ~ *aliquem pecori* CIC. a face pe cineva mai mare peste turmă; (*v. şi* **praefectus**).

praefidens, *ntis adj.* foarte încrezător: ~ *sibi* CIC. foarte închipuit.

praefīdenter *adv.* cu multă îngîmfare AUG.

praefīgō, *ere, fixī, fixum vt.* **1** a înfige înainte, a fixa înainte (la capăt): *ripa acutis sudibus praefixis munita* CAES. malul întărit prin pari ascuţiţi înfipţi înainte, *praefixa capita hastis* VERG. capete (tăiate) înfipte în vîrful suliţelor, ~ *rostrum lupi villarum portis* PL. a pironi un cap de lup la porţile fermei // **praefixus** (*3*) *p. pf.* prevăzut la capăt cu … [cu abl.]: *iacula praefixa ferro* VERG. săgeţi avînd vîrful de fier, *asseres cuspidibus praefixi* CAES. grinzi cu vîrf de fier; *ferratis praefigunt ora capistris* VERG. G. *3, 399* le pun (iezilor) la gură botniţe cu colţi de fier; **2** a astupa cu un zid construit în faţă, a închide (vederii); **3** a străpunge: *latus praefixa veru* TIB. *1, 6, 49* străpunsă în coapsă de o săgeată; **4** a fermeca PS. QUINT.

praefigūrātiō, *ōnis f.* prefiguraţie alegorică, prezicere printr-o alegorie AUS.

praefigūrātor, *ōris m.* cel care prezice alegoric AUG.

praefigūrō (*I*) *vt.* a prefigura LACT.

praefiniō (*IV*) *vt.* a fixa dinainte, a determina dinainte: *ad certum praefinitumque tempus* SUET. la o dată anumită, fixată dinainte, *funerum sumptus praefinitur ex censibus* CIC. cheltuielile de la înmormîntare sînt stabilite după avere, ~ *non est meum* CIC. nu este obiceiul meu să prescriu (ceva cuiva), *neque de illo tibi quiquam praefinio, quominus* … CIC. în privinţa lui, nu-ţi fixez nici o limită care să te împiedice să …, (*abs.*) *nec res praefiniet ulla* LUCR. *1, 619* şi nimic nu va mai pune stabilă (diviziunii), (*abl. n.*)

praefinito loqui TER. Hec. *94* a vorbi după o regulă stabilită mai înainte.

praefinītiō, *ōnis f.* stabilire dinainte, predeterminare DIG.

praefiscinē (*-nī*) *adv.* [*prae + fascinum*] să nu fie de deochi, să nu fie cu supărare: *praefiscini hoc nunc dixerim: nemo me accusavit merito meo* PL. As. *491* aş putea spune acum, să nu fie cu supărare, că nimeni nu m-a acuzat cu vreun motiv întemeiat, *homo praefiscini frugi* PETR. om cumsecade, nu vă fie cu supărare.

praefixus (*3*) *p. pf. v.* **praefigo**

praeflōreo, *ēre, flōruī vi.* a înflori înainte de vreme PLIN.

praeflōrō (*I*) *vt.* (*fig.*) a vesteji de vreme, a pîngări: *gloria victoriae praeflorata* LIV. glorie a victoriei care şi-a pierdut strălucirea.

praefluō, *ere vi.* şi *vt.* a curge pe dinainte: *infima valle praefluit Tiberis* LIV. printr-o vale mică curge în faţă Tibrul; (*vt.*) *Aufidus, qui regna Dauni praefluit* HOR. Aufidul, care udă regatul lui Daunus, *flumen castra praefluit* TAC. un rîu curge prin faţa taberei.

praefluus (*3*) *adj.* care curge pe dinainte PLIN.

praefōcō (*I*) *vt.* [*prae + faux*] a astupa ieşirea a sufoca: ~ *animae viam* OV. a astupa respiraţia.

praefodio, *ere, fōdī, fossum vt.* **1** a săpa în faţă, a face şanţuri în faţa ...: ~ *scrobes* PLIN. a săpa gropi în faţă, ~ *portas* VERG. a săpa un şanţ înaintea porţilor; **2** a îngropa mai înainte: ~ *aurum* OV. M. *13, 60* a îngropa mai înainte aurul.

praefor, *ārī, ātus sum vt. dep. def.* **1** a rosti mai înainte (o formulă religioasă): *maiores nostri omnibus rebus agendis „quod bonum faustum, felix esset" praefabantur* CIC. strămoşii noştri, ori de cîte ori trebuia să facă ceva, rosteau mai înainte formula: „quod bonum faustum, felix sit", *pontifice maximo praefante carmen* LIV. marele-pontif rostind mai întîi formula religioasă; **2** a invoca printr-o rugăciune: (*cu dat.*) *priusquam fruges condantur, ture, vino Iovi praefato* CAT. înainte de a se pune la păstrare grînele, îl invocă mai întîi prin tămîie şi vin pe Iupiter, (*cu ac.*) *Iovem vino praefamino* CAT. invocaţi-l mai întîi pe Iupiter, *praefatus divos* VERG. după ce i-a invocat pe zei; (*expr.*) ~ *honorem* CIC. sau ~ *veniam* APUL. a rosti mai înainte „să fie cu iertare, scuzaţi": *si dicimus „ille patrem strangulavit", honorem non praefamur* CIC. dacă zicem: „acela şi-a sugrumat tatăl", nu zicem „să fie cu iertare", *praefandi humoris e corpore effluvium* PLIN. o scursoare din corp a unui lichid pe care trebuie să cer iertare ca să-l numesc, *ecce praefamur veniam* APUL. iată, vă cer iertare; **3** a spune la început, mai întîi: *quae de natura deorum praefati sumus* CIC. ceea ce am spus la început despre zei, *in parte operis licet mihi praefari bellum ... me scripturum esse* LIV. în această parte a operei, fie-mi îngăduit să spun de la început că voi descrie un război ..., *multum de clementia principis praefatus* TAC. după ce a făcut o lungă introducere despre clemenţa împăratului // **praefatus** (*3*) *p. pf.* (*şi sens pas.*): *ex praefatis causis* DIG. din motivele mai sus menţionate; **4** (*rar*) a prezice CATUL. *64, 383.*

praefōrmātor, *ōris m.* educator, maestru TERT.

praeformīdō (*I*) *vt.* a se teme dinainte QUINT.

praefōrmō (*I*) *vt.* a forma dinainte, a predispune TERT.; a schiţa, a desena QUINT.

praefortis (*2*) *adj.* foarte riguros TERT.

praefossus (*3*) *p. pf. v.* **praefodio**

praefractē *adv.* foarte hotărît; cu încăpăţînare CIC.

praefractus (*3*) *p. pf. v.* **praefringo** // **adj. 1** (*despre stil*) tăiat brusc (*înainte de încheierea aşteptată*): *Theodosius autem praefractior, nec satis rotundus* CIC. Or. *40* stilul lui Theodosius este mai frînt şi nu destul de rotunjit; **2** (*despre caracter*) rigid, sever, aspru: *praefractius perseverantiae exemplum* VAL. MAX. exemplu de perseverenţă mai rigidă.

praefrigidus (*3*) *adj.* foarte rece OV.

praefringō, *ere, frēgī, fractum vt.* a sfărîma (la capăt): *navis praefracto rostra* CAES. navă cu ciocul sfărîmat, ~ *hastas* LIV. a rupe vîrful lăncilor.

praefugiō, *ere, fūgī vi.* a fugi mai înainte TERT.

praefulciō, *īre, fulsī, fultum vt.* **1** a propti, a sprijini, a susţine: (*fig.*) *primum illud praefulci ut simus annui* CIC. înainte de toate, sprijină-mi dorinţa ca sarcina mea să se limiteze la un an; **2** a pune ca proptea, ca suport: *me suis negotiis praefulcit* PL. mă foloseşte ca sprijin la toate afacerile lui, *ego omnibus miseriis praefulcior* PL. eu sînt propteaua la toate necazurile (asupra mea apasă).

praefulgeō, *ēre, fulsī vi.* a străluci pînă departe: *leonis pellis praefulgens unguibus aureis* VERG. o piele de leu aruncînd pînă departe strălucirea ghearelor lui aurite; (*fig.*) *Sabinus consulari et triumphali decore praefulgens* TAC. Sabinus, strălucind mai mult decît alţii prin onorurile consulatului şi triumful său, *ne imagines splendore praefulgeant* RH. HER. imaginile să nu ia ochii prin strălucirea lor.

praefulgidus (*3*) *adj.* strălucitor, splendid FIRM.

praefulgurō, *āre vi.* şi *vt.* a arunca fulgere, a străfulgera STAT., VAL. FL.

praefulsī *pf. v.* **praefulcio** *şi* **praefulgeo**

praefultus (*3*) *p. pf. v.* **praefulcio**

praefurnium, *iī n.* [*prae + furnus*] **1** gura cuptorului de cărămidă; **2** camera de încălzit la băi VITR.

praefurō, *ere vi.* a fi tare furios STAT.

praegaudeō, *ēre vi.* a se bucura mult [cu inf.] SIL.

praegelidus (*3*) *adj.* foarte rece LIV.

praegerminō, *āre vi.* a încolţi înainte de vreme PLIN.

praegerō, *ere, gestum vt.* a purta în faţă, a prezenta APUL. // **praegesta**, *ōrum n. pl.* faptele anterioare C. AUR.

praegestiō, *īre vt.* a dori mult [cu inf.]: ~ *ludere* HOR. a avea poftă să se joace.

praegnans, *ntis adj.* **1** gata să nască, gravidă: *uxor* ~ CIC. soţie însărcinată, ~ *sus* VARR. scroafă gestantă; (*despre plante*) *praegnantes surculi* PLIN. mlădiţă gata să încolţească, (*despre pietre preţioase*) *lapis* ~ PLIN. piatră care conţine o alta; (*fig.*) *plagae praegnantes* PL. As. *276* lovituri care vor face pui (după care vin altele); **2** plin, umflat, pîntecos: *praegnans succo herba* PLIN. iarbă plină de suc, ~ *veneno vipe-*

ra PLIN. viperă umflată de venin, ~ *cucurbita* COL. dovleac pîntecos.
praegnās, *ātis v.* **praegnans** PL., TER.
praegnātiō, *ōnis f.* 1 însărcinare, graviditate; 2 (*la plante*) producţie, recoltă; 3 (*fig.*) izvor de creaţie APUL.
praegnātus, *ūs m.* gestaţie, sarcină TERT.
praegnō, *āre vt.* a face să fie însărcinată AUG.
praegracilis (*2*) *adj.* foarte subţire, foarte firav TAC.
praegradō, *āre vt.* a preceda PACUV.
praegrandis (*2*) *adj.* foarte mare, enorm: *praegrandes boves* PLIN. boi foarte mari; (*fig.*) ~ *senex* PERS. *1, 124* marele Aristofan.
praegravidus (*3*) *adj.* foarte greu STAT.
praegravis (*2*) *adj.* 1 foarte greu; încărcat: *praegrave onus* OV. povară foarte grea, *currus crateris aureis* ~ CURT. car încărcat cu cratere de aur, *cibo vinoque praegraves* TAC. încărcaţi de mîncare şi băutură; 2 (*fig.*) foarte apăsător, foarte nesuferit: *praegrave servitium* PLIN. sclavie foarte grea, *vir insignis et ignavo principi* ~TAC. bărbat de seamă şi prea incomod pentru un împărat incapabil.
praegravō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a supraîncărca, a îngreuna prea mult: *praegravata inhaerentibus telis scuta* LIV. scuturi îngreunate prea mult de săgeţile care le străpunsese; (*fig.*) *exonerare praegravante turba regnum* LIV. a uşura regatul de o mulţime prea împovărătoare; 2 (*fig.*) a avea o superioritate zdrobitoare, a pune în umbră, a eclipsa: *praegravat artes infra se positas* HOR. Ep. *2, 1, 13* eclipsează talentele inferioare lui; 3 a avea mare greutate; (*fig.*) a avea preponderenţă; *praegravantes aures* COL. urechi care atîrnă prea greu (pleoştite); (*fig.*) *praegravant tamen cetera facta dictaque eius* SUET. celelalte fapte şi vorbe ale lui cîntăreau totuşi mai mult.
praegredior, *gredī, gressus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a merge înaintea ..., în fruntea ...: *ut lictores praegredi viderunt* LIV. cînd au văzut lictori mergînd înainte, (*cu dat.*) *equus gregi praegreditur* VARR. armăsarul merge în fruntea turmei, (*cu ac.*) ~ *aliquem pedibus toto itinere* SUET. a merge înaintea cuiva tot drumul; 2 a o lua înainte, a depăşi: *ubi ea* (*castra*) *sunt praegressi* LIV. după ce au depăşit acest lagăr, ~ *fines suos* TAC. a depăşi hotarele ţării sale; (*fig.*) *tantum alios praegressus es, ut* ... SALL. i-ai întrecut într-atîta pe alţii, încît ...
praegressiō, *ōnis f.* 1 luare înainte, înaintare: ~ *stellarum* CIC. înaintare a stelelor; 2 (*fig.*) precedare: *nihil fit nisi praegressione causae* CIC. nu se întîmplă nimic decît datorită unei cauze antecedente.
praegressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praegredior**
praegressus[2], *ūs m.* antecendenţă, prioritate CIC.; prevenire AMM.
praegubernans, *ntis m.* care merge înainte spre a conduce SID.
praegustātor, *ōris m.* degustător (*sclavul care gustă înaintea stăpînului mîncarea şi băutura*) SUET.; (*fig.*) cel care se înfruptă mai întîi din plăceri CIC.
praegustō (*I*) *adj.* 1 a pregusta (mîncarea, băutura), a încerca: *nec nisi praegustatos cibos sumens* PLIN. neconsumînd decît mîncăruri pregustate; 2 a lua mai înainte (*ca antidot*) IUV. *6, 660.*

praehendō *v.* **prehendo**
praehibeō, *ēre, uī, itum vt.* [*prae* + *habeo*] a pune dinainte, a oferi, a da: ~ *alicui cibum* PL. a-i da cuiva mîncare, ~ *alicui operam atque hospitium* PL. a-i da cuiva ajutor şi ospitalitate; (*fig.*) *ut verba praehibes* PL. Rud. *138* după cum spui tu.
praeinfūsus (*3*) *adj.* infuzat mai întîi C. AUR.
praeiaceō, *ēre, uī, vi.* şi *vt.* a se întinde înaintea ..., în faţa ... (*cu dat.*) *mare praeiacens Asiae* PLIN. mare care scaldă coastele Asiei, *campus castra praeiacet* TAC. un cîmp se întinde înaintea lagărului.
praeiacio, *ere, iactum vt.* a arunca înainte (în faţă); a construi în faţă COL.; (*fig.*) a arunca în faţă (insulte).
praeiūdicatum, *ī n.* 1 lucru judecat mai înainte, deja decis: *ne id pro praeiudicato ferret* LIV. *26, 2, 4* să nu prezinte acest lucru ca deja decis; 2 prejudecată, prevenţiune: *ne quid huc praeiudicati afferatis* CIC. să nu veniţi aici cu vreo prejudecată.
praeiūdicātus (*3*) *p. pf. v.* **praeiudico** // **adj.** decis de mai înainte: ~ *eventus* LIV. rezultat decis de mai înainte, *praeiudicata opinio* CIC. părere preconcepută, *praeiudicatissimus vir* SID. om foarte cunoscut (de o valoare recunoscută de toţi).
praeiūdiciālis (*2*) *adj.* 1 potrivit unei judecăţi prealabile COD. TH.; 2 provizoriu, preparatoriu, prejudicial GAL.; 3 care aduce un prejudiciu, dăunător ECCL.
praeiūdicium, *iī n.* 1 judecată anterioară, sentinţă anterioară: *cum reus duobus praeiudiciis iam damnatus esset* CIC. fiindcă pîrîtul fusese deja condamnat prin două judecăţi anterioare, *postulavit ne cognitioni Caesaris* ~ *fieret* PLIN. IUN. ceru să nu se ia o decizie care ar anticipa asupra anchetei împăratului; 2 judecată anticipată; decizie pripită LIV. *3, 40, 11*; 3 judecată scoasă dintr-un fapt anterior, precedent, exemplu: *Pompeius vestri facti praeiudicio demotus Italia excessit* CAES. Pompeius, clintit în hotărîrea lui de concluziile trase din acţiunea voastră, a părăsit Italia; 4 pronostic: *aliquid pro praeiudicio accipere* TAC. a considera ceva ca un pronostic; 5 prejudiciu, păgubire: *apparuit* ~ *in patrem meum quaeri* SEN. s-a văzut că se caută să i se aducă un prejudiciu tatălui meu, *veritati facit praeiudicium* DIG. aduce prejudiciu adevărului.
praeiūdicō (*I*) *vt.* 1 a judeca anterior, în prealabil: *re semel atque iterum praeiudicata* CIC. afacerea fiind judecată anterior de două ori; 2 a da o sentinţă prealabilă (provizorie): ~ *de aliquo* CIC. a da o sentinţă prejudicială în privinţa cuiva; 3 a aduce un prejudiciu, a păgubi DIG.
praeiuvō, *āre, iūvī vt.* a ajuta mai înainte: ~ *affectam alicuius fidem* TAC. H. *3, 65* a susţine creditul zdruncinat al cuiva.
praelābor, *lābī, lapsus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a aluneca înainte (curgînd, zburînd, înotînd), a curge, a zbura, a înota înainte *sau* de-a lungul: *pisces, quorum alter paulum praelabitur* CIC. peşti, dintre care unul înoată puţin mai înainte, *praelapsus moenia amnis* LUC. rîu care curge de-a lungul zidurilor, *rotis* ~ *flumina Pisae* VERG. a zbura cu un car de curse de-a lungul apelor Pisei, *praelabentis temporis fuga* COL. fuga timpului care zboară; (*fig.*) *ira feras mentes ob-*

sidet, eruditas praelabitur PETR. mînia obsedează spiritele necioplite, asupra celor cultivate alunecă zburînd; 2 a aluneca înaintea altora, a ajunge primul: *insula in quam Germani nando praelabebantur* TAC. H. *2, 35* insula în care germanii ajungeau primii înot.

praelambō, *ere vt.* 1 a linge mai înainte (*spre a încerca la gust*): *praelambens omne quod offert* HOR. lingînd mai înainte orice mîncare care se aduce; 2 a scălda, a stropi PRUD. // **praelapsus** (*3*) *p. pf. v.* **praelabor**.

praelargus (*3*) *adj.* foarte bogat PERS.

praelassātus (*3*) *adj.* obosit dinainte FRONTIN.

praelātiō, *ōnis f.* preferare, preferinţă VAL. MAX., TERT.

praelātor, *ōris m.* cel care preferă TERT.

praelātus (*3*) *p. pf. v.* **praefero** // **adj.** (*comp.*) *praelatior* preferabil TERT.

praelautus (*3*) *adj.* distins, ales (*despre persoane*) SUET.

praelavō, *ere* şi **praelavō**, *āre, ātum vt.* a spăla mai înainte APUL.

praelectiō, *ōnis f.* lectură preliminară însoţită de explicaţii, explicaţie de text QUINT.

praelector, *ōris m.* cel care citeşte şi explică un text literar GELL.

praelectus (*3*) *p. pf. v.* **praelego**².

praelēgō¹ (*I*) *vt.* a lăsa ca moştenire de preferinţă cuiva PLIN.

praelegō², *ere, lēgī, lectum vt.* 1 a alege dinainte APUL.: *praelectus grandis hircus* APUL. un ţap mare ales dinainte; 2 a merge de-a lungul: *Campaniam praelegebat* TAC. naviga de-a lungul coastei Campaniei; 3 a citi şi comenta un autor: *auctores quos praelegunt, criminantur* QUINT. acuză autorii pe care-i comentează.

praelevō, *āre vt.* a ridica mai înainte AMBR.

praelitātor *v.* **proeliator**

praelībātiō, *ōnis f.* 1 atingere uşoară (a buzelor) AMBR.; 2 (*fig.*) anticipare TERT.

praeliber, *era, erum adj.* cu totul liber PRUD.

praelībō, *āre vt.* 1 a pregusta: ~ *nectar* STAT. a pregusta nectarul; 2 (*fig.*) ~ *visu* STAT. a examina cu privirea, a scruta; 3 a atinge în treacăt în vorbire TREB.

praelicenter *adv.* cu prea mare libertate GELL.

praeligāneum vinum *adj.* [*prae + lego*] vin din struguri culeşi înainte de vreme CAT.

praeligō (*I*) *vt.* a lega dinainte, împrejur, a lega, a înfăşura: *fasces aridi sarmenti praeligantur cornibus boum* LIV. se leagă de coarnele boilor mănunchiuri de vreascuri uscate, ~ *vulnera* PLIN. a lega rănile, *praeligemus vestibus capita* PETR. să ne înfăşurăm capetele cu hainele; (*fig.*) *praeligatum pectus!* PL. Bacch. *136* minte îmbrobodită!

praelinō, *ere, itum vt.* a spoi în faţă; a tencui GELL.

praelior, praelium *v.* **proelior, proelium**

praelocō (*I*) *vt.* a pune înainte (în faţă) AUG.

praelocūtiō, *ōnis f.* preambul, introducere SEN. RH.

praelongō, *āre, āvī vt.* a lungi prea mult PLIN.

praelongus (*3*) *adj.* foarte (prea) lung; (*fig.*) prolix QUINT.

praeloquor, *loquī, locūtus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a vorbi primul: *occupas praeloqui* PL. mi-o iei înainte, vorbind tu mai întîi; 2 a face o prefaţă, o introducere: *quod mihi causam praeloquendi dedit* PLIN. IUN. ceea ce mi-a dat motiv să fac o introducere; 3 *vt.* a spune ca introducere: *haec necessarium fuit* ~ SEN. a fost necesar să spun acestea ca introducere.

praelūceō, *ēre, luxī vi.* şi *vt.* 1 a lumina înainte, a face lumină: *fulgur servum praelucentem exanimavit* SUET. un fulger l-a omorît pe sclavul care lumina drumul, *ne ignis noster praeluceat facinori* PHAEDR. ca focul nostru să nu facă lumină asupra crimei; 2 a străluci viu: *baculus praelucet* PLIN. băţul străluceşte viu; (*fig.*) *nullus orbe sinus Baiis praelucet* HOR. *1, 1, 83* nici un golf din lume nu e mai splendid ca Baiae; 3 (*amicitia*) *bonam spem praelucet in posterum* CIC. Lael. *23* prietenia (mai mult ca orice) face să strălucească (aprinde) bune speranţe de viitor.

praelucidus (*3*) *adj.* foarte lucitor PLIN.

praelūdō, *ere, lūsī vi.* şi *vt.* 1 a juca mai înainte (de probă), a se exersa să joace, să cînte, a-şi face probele, a se pregăti: *Pompeiano praeludit* PLIN. cîntă, făcînd exerciţii, în teatrul lui Pompeius, *delphines praeludebant in fluctibus* AMBR. delfinii se jucau, făcîndu-şi probele în valuri; (*fig.*) *Mariana rabies intra Urbem praeluserat* FLOR. turbarea lui Marius îşi făcuse probele înăuntrul Romei, (*vt.*) *excussis pugnam* ~ *glebis* RUTIL. NAM. a se pregăti de luptă, răsturnînd brazdele; 2 a face un preludiu, un preambul (la ceva) (*aliquid alicui rei*) STAT.

praelum *v.* **prelum**

praelumbō, *āre vt.* a rupe şalele, a snopi în bătăi NOV.

praelūminātus (*3*) *adj.* lămurit, explicat mai înainte TERT.

praelūsī *pf. v.* **praeludo**

praelūsiō, *ōnis f.* preludiu, probă PLIN. IUN.

praelūsōrius (*3*) *adj.* care slujeşte ca preludiu AMBR.

praelustris (*2*) *adj.* care străluceşte prea mult: *praelustria vita* OV. evită tot ce străluceşte prea mult.

praemandātā, *ōrum n. pl.* mandat de arestare: *praemandatis requisitus* CIC. căutat printr-un mandat de arestare.

praemandō¹ (*I*) *vt.* 1 a recomanda dinainte, a da sarcină, a porunci: *praemandavi, ut terra marique conquireretur* CIC. am ordonat să fie căutat peste tot (spre a fi arestat); 2 a angaja dinainte, a procura dinainte: ~ *puerum* PL. a angaja dinainte un băiat.

praemandō², *ere vt.* a mesteca dinainte; (*fig.*) a explica amănunţit lucrurile GELL.

praemātūrē *adv.* prea devreme PL.

praemātūrus (*3*) *adj.* 1 înainte de vremea coacerii COL.; înainte de vreme: *praematura hiems* PLIN. iarnă pretimpurie; 2 prematur: *praematura mors* TAC. moarte prematură.

praemedicātus (*3*) *adj.* care a luat înainte un antidot OV.

praemeditātiō, *ōnis f.* meditare la ce poate veni, prevedere: ~ *futurorum malorum* CIC. prevederea relelor viitoare.

praemeditātōrium, *iī n.* loc unde se prepară (ceva), laborator TERT.

praemeditātor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a se gîndi dinainte, a studia dinainte: *praemeditari id ferundum mo-*

dice esse CIC. a se gîndi mai înainte că acest lucru trebuie suportat cu măsură, *ex qua possim praemeditari quo animo accedam* CIC. din care să mă pot gîndi din vreme cu ce sentimente să mă apropii, (*abs.*) *praemeditans assistentibus phonascis* TAC. Ann. *14, 15* exersînd mai înainte sub conducerea maeştrilor de cînt // **praemeditatus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pasiv*): *nec fieri* (*mala*) *praemeditata leviora* CIC. (că) nenorocirile prevăzute nu devin mai uşoare, *nihil praemeditati* QUINT. nimic studiat dinainte.

praemercor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a cumpăra dinainte PL.

praemergō, *ere, mersum vt.* a scufunda mai întîi GERM. Arat. 639, 643.

praemētor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a măsura mai mult // **praemetatus** (*3*) *p. pf.* (*sens pas.*) MART. CAP.

praemetuenter *adv.* cu mare teamă, cu mare grijă LUCR. *4, 82.*

praemetuō, *ere vt.* a se teme dinainte, a fi îngrijorat: *illa poenas praemetuens* VERG. aceea temîndu-se de pedeapsă, *praemetuens suis* CAES. fiind îngrijorat pentru ai săi, *praemetuens dolum* PHAEDR. bănuind că e o cursă.

praemiālis (*2*) *adj.* care răsplăteşte AUG.

praemiātor, *ōris m.* 1 răsplătitor AMBR.; 2 (*arh.*) tîlhar NAEV.

praemiātrīx, *icis f.* răsplătitoare AMM.

praemicō, *āre vi.* a străluci (în faţa ochilor) APUL.

praemigrō, *āre vi.* a pleca mai întîi în alte părţi PL.

praemineō *v.* **praeemineo**

praeminister, *strī m.* slujitor: ~ *deorum* MACR. slujitor al zeilor.

praeministra, *ae f.* 1 slujitoare (a zeiţelor) MACR.; 2 (*fig.*) unealtă, instrument APUL.

praeministrō, *āre vi.* 1 a sluji (cuiva), a fi la ordinele (cuiva) GELL.; 2 a pune la dispoziţie, a da în mînă: *quod unctui, quod tersui ipse praeministro* APUL. M. *1, 7* îi dau eu însumi ce trebuie, ca să se ungă, să se şteargă.

praeminor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a ameninţa dinainte: *me malum grande praeminatur* APUL. M. *5, 18* mă ameninţă cu o mare nenorocire.

praemiō, *āre vt.* a răsplăti AUG.

praemior, *ārī vt. dep.* a-şi asigura un profit SUET. Tit. *7.*

praemiōsus (*3*) *adj.* bogat CAT.

praemissiō, *ōnis f.* 1 punere înainte C. AUR.; 2 enunţare prealabilă GRAMM.

praemissus (*3*) *p. pf. v.* **praemitto**

praemistus (*3*) *adj. v.* **praemixtus**

praemītis (*2*) *adj.* foarte blînd FORT.

praemittō, *ere, mīsī, missum vt.* 1 a trimite înainte, mai înainte: ~ *aliquem cum equitatu* CAES. a trimite înainte pe cineva cu cavaleria, ~ *legiones in Hispaniam* CAES. a trimite mai înainte legiunile în Hispania, (*compl. dir. subînţ.*) *praemittit, qui viderent* ... CAES. trimite înainte oameni, ca să vadă ..., *petebant ut ad eos equites praemitteret* (subînţ. *nuntios*) cereau să trimită mesageri la acei călăreţi, *praemisit se Italicam venturum* CAES. a trimis vestea (a anunţat) că el va veni la Italica; 2 (*fig.*) a emite, a lansa: ~ *edictum ex itinere* CAES. a emite un edict din drum, *praemissa voce: hoc age* SUET. după ce a strigat: „fă la fel!“, *cogitationes in longinqua praemittimus* SEN. lăsăm să ne zboare gîndurile spre viitorul îndepărtat, *postquam haec favorabile oratione praemisit* TAC. Ann. *12, 6* după ce a spus mai întîi acestea într-o cuvîntare menită să-i atragă simpatii.

praemium, *iī n.* [*prae* + *emo*] 1 bun luat de la alţii, bun răpit, pradă: (*mai ales poet.*) *praemia pugnae aggerat et longo praedam iubet ordine duci* VERG. Aen. *11, 78* adună cele capturate în luptă şi porunceşte ca prada să fie dusă într-un lung convoi, *spectat sua praemia raptor* OV. M. *6, 518* răpitorul (vulturul) îşi priveşte prada (iepurele), *leporem et gruem iucunda captat praemia* HOR. Epod. *2, 36* prinde iepuri şi cocori, pradă plăcută, *praemia quam stipendium malebant* TAC. H. *1, 51* doreau mai degrabă prăzi decît soldă; 2 bun, avantaj, privilegiu: *omnia perfructus vitai praemiis* LUCR. care s-a bucurat de toate bunurile vieţii, *legis praemio* CIC. prin beneficiul legii, *insani praemia scribae* HOR. distincţiile unui scrib nebun; 3 (*frecv.*) răsplată, recompensă: *honores et praemia* CIC. onoruri şi răsplăţi, ~ *ponere* SALL. (*proponere* CIC.) a propune o răsplată, *praemio afficere aliquem* QUINT. a răsplăti pe cineva, *praemio illicere* CIC. a momi prin speranţa unei răsplăţi, ~ *persolvere alicui* CIC. a da răsplata promisă cuiva, *hiatu praemiorum* TAC. H. *4, 42* din dorinţa arzătoare de recompense.

praemixtus (*3*) *adj.* amestecat mai înainte APIC.

praemoderor, *ārī vt. dep.* a marca tactul: *praemoderante cithara gressibus* GELL. cithara marcînd tactul mersului.

praemodulor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a potrivi înainte QUINT.

praemodum *adv.* peste măsură ANDR.

praemoeniō *v.* **praemunio**

praemolestia, *ae f.* necăjire anticipată CIC.

praemōlior, *īrī vt. dep.* a pregăti dinainte (*punînd o bază la ce va urma*) LIV.

praemolliō, *īre, ītum vt.* 1 a face moale mai dinainte, a muia dinainte: ~ *sulcum* QUINT. a desţeleni brazda; 2 (*fig.*) a îndulci, a îmblînzi: *praemollitae iudicum mentes* QUINT. spiritele judecătorilor îmblînzite.

praemollis (*2*) *adj.* 1 foarte moale, foarte gingaş PLIN.; 2 (*fig.*) foarte plăcut QUINT.

praemoneō, *ēre, uī, itum vt.* 1 a atrage dinainte atenţia, a avertiza: *me, ut caverem, praemonebat* CIC. mă avertiza să mă păzesc, ~ *conatus hostis* LIV. *33, 20, 2* a avertiza asupra atacurilor duşmanului, ~ *de impedentibus periculis* CIC. a atrage atenţia asupra primejdiilor iminente; 2 a prezice, a prevesti: ~ *futura* IUST. a prezice viitorul, *plurima animalia quadam significatione pericula praemonent* PLIN. foarte multe animale ne prevestesc, printr-un semn oarecare, primejdiile.

praemonitiō, *ōnis f.* avertisment TERT.

praemonitor, *ōris m.* cel care avertizează APUL.

praemonitōrius (*3*) *adj.* care avertizează, premonitor TERT.

praemonitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praemoneo** // **praemonitum**, *ī n.* avertisment, prevenire GELL.

praemonitus[2], *ūs m.* avertisment, prevestire OV.
praemonstrātiō, *ōnis f.* indicare anterioară LACT.
praemonstrātor, *ōris m.* călăuză TER.
praemonstrō (*I*) *vt.* 1 a arăta dinainte: *praemonstra filiae quid fabuletur* PL. arată-i dinainte fetei ce poveste să spună, *currenti spatium praemonstra, Musa* LUCR. muză, călăuzeşte-mi drumul; 2 a prevesti: ~ *ventos futuros* CIC. a prevesti vînturi.
praemordeō, *ēre, mordī, morsum vt.* 1 a muşca de la capăt, a muşca: ~ *linguam* LUC. a muşca vîrful limbii, *ferarum est* ~ *proiectos* SEN. doar fiarele îi muşcă pe cei căzuţi la pămînt; 2 (*fig.*) a ciunti, a rupe: *et tamen ex hoc aliquid discipuli custos praemordet* IUV. *7, 217* şi totuşi din această sumă supraveghetorul sclavului mai rupe ceva; [m. m. c. pf. conjct. *praemorsisset* PL.].
praemordicus (*3*) *adj.* din care nu se mănîncă decît capătul HIER. (*despre legume*).
praemorior, *morī, mortuus sum vi. dep.* a muri înainte de vreme; (*fig.*) a se stinge, a pieri: *aut ego praemoriar, aut* ... OV. sau să mor înainte, sau ...; (*fig.*) *praemoritur visus* PLIN. vederea slăbeşte, *id, etsi praemortui iam sit pudoris, non facturum* LIV. *3, 72, 5* el, deşi aproape că nu mai are ruşine, nu va face asta.
praemorsi, praemorsum *v.* **praemordeo**
praemostrō *v.* **praemonstro**
praemoveō, *ēre, mōtum vt.* a mişca înainte C. AUR.
praemulceō, *ēre, mulsum vt.* a netezi, a aranja în faţă APUL.
praemūniō (*IV*) *vt.* 1 a fortifica punînd înainte ..., a apăra din faţă: *aditus duos magnis operibus praemunivit* CAES. a blocat cele două intrări prin mari lucrări de fortificaţie, *legio fossā praemunita* TAC. legiunea apărată de un şanţ; (*fig.*) ~ *caput et os suum manibus oppositis* GELL. a-şi apăra capul şi faţa punînd înainte mîinile, *metu venenorum* ~ *medicamentis* SUET. din teamă de otrăvuri a se apăra preventiv prin medicamente, *genus dicendi praemunitum* CIC. gen de elocvenţă care previne orice atac al adversarului; 2 a pune înainte (ca pregătire), a pregăti dinainte: *praemuniuntur omnia reliquo sermoni, quo facilius intelligi possit* CIC. acestea toate premerg restul discuţiei, ca să puteţi înţelege mai uşor, *illa ex accusatorum oratione* ~ *intellegebam* CIC. îmi dădeam seama din spusele acuzatorilor că acestea sînt o pregătire a atacului; 3 a lua din vreme măsuri: *praemuni ut* ... CIC. ia din vreme măsuri ca ...
praemūnitiō, *ōnis f.* 1 protecţie AMBR.; 2 pregătire, măsuri de precauţie: *sine ulla praemunitione orationis* CIC. fără nici un fel preparare a discursului.
praenarrō, *āre vt.* a povesti dinainte TER.
praenascor, *nascī vi. dep.* a se naşte mai înainte AUG.
praenatō, *āre* 1 *vi.* a înota mai înainte; 2 *vt.* a curge de-a lungul: *domos placidas qui praenatat amnis* VERG. Aen. *6, 705* rîul ce curge de-a lungul lăcaşurilor liniştite.
praenāvigātiō, *ōnis f.* navigaţie de-a lungul coastei PLIN.
praenāvigō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a naviga înainte; 2 a naviga de-a lungul: *praenavigans litus* VAL. MAX. navigînd de-a lungul ţărmului; (*fig.*) *praenavigavimus vitam* SEN. Ep. *70, 1* am trecut pe lîngă viaţă.
praenegō, *āre vt.* a nega dinainte BOETH.
Praeneste, *is n.* oraş în Latium (*situat la sud-est de Roma; azi, Palestrina*): ~ *frigidum* HOR. răcorosul Praeneste (vara) // **Praenestīnus** (*3*) *adj.* din (de) Praeneste; *Praenestinae nuces* CAT. (*rosae* PLIN.) nuci, trandafiri de Praeneste, *Praenestinae moenia sacra deae* OV. zidurile sfinte ale zeiţei praenestine (Fortuna) // **Praenestīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Praeneste; [f. la VERG. Aen. *8, 561*].
praenimis *adv.* mult prea (mult) GELL.
praenimium *adv. v.* **praenimis**
praeniteō, *ēre, uī vi.* 1 a fi foarte strălucitor, a străluci viu: *vestes praenitent* APUL. hainele le strălucesc; (*fig.*) *virtus Catonis praenitens* VELL. virtutea viu strălucitoare a lui Cato; 2 a străluci mai mult, a eclipsa [cu dat.]: *unius facies praenitet omnibus* SEN. frumuseţea uneia le eclipsează pe toate, *cur tibi iunior praeniteat* HOR. pentru ce unul mai tînăr pare mai atrăgător decît tine.
praenōbilis (*2*) *adj.* foarte renumit, faimos APUL.
praenōmen, *inis n.* 1 prenume (*numele care precedă numele de familie, obişnuit prescurtat; de ex., M. Tullius Cicero, unde M. = Marcus*); 2 titlu (*care precedă numele*): ~ *imperatoris recepit* SUET. Caes. *76* a luat titlul de „imperator".
praenominō, *āre vt.* a da un prenume, a supranumi VARR.
praenoscō, *ere, nōvī, nōtum vt.* a cunoaşte dinainte: *te famā praenovimus* OV. te ştim din faimă, ~ *fata rerum* SIL. a cunoaşte dinainte ce e scris să se întîmple; [inf. pf. *praenosse* STAT.].
praenōtiō, *ōnis f.* idee anticipată, prenoţiune CIC.
praenotō (*I*) *vt.* 1 a marca cu un semn pus înainte, a însemna: ~ *aureos sacculo conditos anulo* APUL. a sigila cu inelul piesele de aur puse într-un săculeţ; 2 a intitula: ~ *librum nomine alicuius* HIER. a intitula o carte cu numele cuiva; 3 a anunţa dinainte, a prezice TERT.; 4 a nota: ~ *fabellam* APUL. a transcrie povestioara.
praenūbilus (*3*) *adj.* foarte acoperit (de arbori), foarte întunecat OV.
praenum, *ī n.* (un fel de) instrument de tortură TERT.
praenunci... *v.* **praenunti...**
praenuncupō, *āre vt.* a numi dinainte PRUD.
praenuntia, *ae f.* anunţătoare, prevestitoare: *stellae, magnarum calamitatum praenuntiae* CIC. stelele, prevestitoare de mari nenorociri.
praenuntiātiō, *ōnis f.* prevestire TERT.
praenuntiātīvus (*3*) *adj.* care avertizează AUG.
praenuntiātor, *ōris m.* prezicător, profet AUG.
praenuntiātrix, *īcis f.* anunţătoare mai dinainte PRUD.
praenuntiō (*I*) *vt.* a anunţa dinainte, a face cunoscut dinainte; a prevesti: *abi, praenuntia hanc venturam* TER. du-te, anunţă mai înainte că aceasta va veni, ~ *futura* CIC. a prevesti viitorul.
praenuntius (*3*) *adj.* care anunţă dinainte; care prevesteşte: *lucis* ~ *ales* OV. pasărea care anunţă ivirea zorilor (cocoşul) // **praenuntius**, *iī m.* precursor, mesager: ~ *Veneris* LUCR. precursorul Venerei // **praenuntium**, *iī n.* prevestire, semn prevestitor: *procellarum praenuntia* SEN. semne prevestitoare ale furtunilor.

praeobtūrans, *ntis adj.* care astupă în faţă VITR.
praeoccido¹, *ere vi.* a apune mai înainte ca ... [cu dat.] PLIN. (*despre astre*).
praeoccīdō², *ere vt.* a ucide mai înainte DON.
praeoccupātiō, *ōnis f.* 1 ocupare dinainte (a unui loc) NEP. Eum. *3, 6*; 2 (*ret.*) prolepsă; 3 ocluzie intestinală VEG.
praeoccupō (*I*) *vt.* 1 a ocupa înaintea altuia, a invada, a pune stăpînire (pe): ~ *loca opportuna* LIV. a ocupa dinainte locuri potrivite, ~ *Macedoniam* NEP. a invada Macedonia; (*fig.*) *omnium animos timor praeoccupaverat* CAES. frica pusese stăpînire pe sufletele tuturor; 2 (*fig.*) a îndatora, a angaja, a cîştiga (sufleteşte): *praeoccupati beneficio animi* LIV. sufletele îndatorate prin binele făcut, *vident collegas gratiam omnem ad plebem praeoccupasse* LIV. văd că colegii şi-au cîştigat toată trecerea pe lîngă plebe, *praeoccupati iam ante ab Hannibale Gallorum animi* LIV. simpatiile gallilor cîştigate dinainte de Hannibal; 3 a o lua înaintea altuia: *ne alteruter alterum praeoccuparet* NEP. ca unul să n-o ia înaintea celuilalt, *timens ne adventu Caesaris praeoccuparetur* CAES. temîndu-se să nu i se ia înainte prin venirea lui Caesar, (*cu inf.*) *legem ipsi praeoccupaverunt ferre* LIV. s-au grăbit să propună ei legea (nu alţii).
praeoleō, *ēre vi.* a mirosi de departe FRONT.
praeolō *v.* **praeoleo**
praeopīmus (*3*) *adj.* foarte gras TERT.
praeoptō (*I*) *vt.* a dori mai mult, a prefera: ~ *suas leges Romanae civitati* LIV. a prefera legile proprii cetăţeniei romane, ~ *filiam equitis Romani nuptiis generosarum* NEP. a prefera fata unui cavaler roman căsătoriei cu fetele cele mai nobile, ~ *illos quam vos dominos* LIV. a-i dori mai degrabă ca stăpîni pe aceia decît pe voi, *multi praeoptabant nudo corpore pugnare* CAES. mulţi preferau să lupte cu trupul descoperit, *puerum praeopto perire potius quam ...* TER. prefer să moară copilul decît ca ..., *mortem quam ut alter alterius imperio subiceretur praeoptantes* LIV. dorind mai bine moartea decît ca unul să fie pus sub stăpînirea celuilalt.
praeordinō (*I*) *vt.* a desemna dinainte, a predestina VULG.
praeostendō, *ere, ndī, nsum vt.* a arăta dinainte AUG.
praepandō, *ere vt.* a întinde înainte; (*fig.*) a oferi, a arăta; (*fig.*) *quo carmine tuae possim praepandere lumina menti* LUCR. *1, 144* poem prin care să pot răspîndi lumină asupra spiritului tău, *hibernos praepandens temporis ortus* CIC. anunţînd începutul iernii.
praeparātiō, *ōnis f.* **a.** pregătire: ~ *belli* VELL. pregătire de război, ~ *animi ad minuendam dolorem* CIC. pregătire sufletească pentru micşorarea durerii; **b.** (*ret.*) pregătirea auditoriului QUINT.
praeparātō *adv.* după o pregătire QUINT.
praeparātor, *ōris m.* pregătitor TER.
praeparātorius (*3*) *adj.* pregătitor DIG.
praeparātūra, *ae f.* pregătire TERT.
praeparātus¹ (*3*) dinainte pregătit: *praeparata oratio* LIV. discurs pregătit dinainte, (*adv.*) *praeparato, ex praeparato, ex ante praeparato* pe pregătite.
praeparātus², *ūs m.* pregătire, preparative: ~ *contra eum* VELL. preparativele împotriva lui.
praeparcus (*3*) *adj.* foarte econom, foarte zgîrcit PLIN.
praeparō (*I*) *vt.* a prepara, a-şi pregăti, a se îngriji dinainte (de), a procura: ~ *classem* CURT. a-şi pregăti o flotă, ~ *naves* LIV. a-şi procura corăbii, *se praeparant pugnae* PLIN. se pregătesc de luptă, *locum quem iam ante praeparaverant* CAES. loc pe care-l amenajaseră dinainte, ~ *necem fratri* TAC. a pregăti uciderea fratelui, ~ *cibos hiemi* PLIN. a-şi face provizii pentru iarnă, ~ *profectionem* SUET. a-şi face pregătiri de plecare, *adversus publicum odium privatam gratiam praeparat* TAC. îşi procură prietenia unui particular care să-l apere de ura generală, ~ *ex papyro chartas* PLIN. a face din papirus hîrtie, ~ *ova* MART. a prepara ouă (de mîncare), ~ *excusationem* PETR. a ticlui o scuză.
praepedimentum, *ī n.* oprelişte, piedică PL. Poen. *606.*
praepediō (*IV*) *vt.* 1 a lega strîns, a cetlui, a lega în faţă (cu o funie etc.): *praepeditus latera forti ferro* PL. avînd triunchiul cetluit cu un lanţ tare de fier, *praepeditis equis* TAC. caii avînd piedici la picioare; 2 (*fig.*) a împiedica, a ţine pe loc, a reţine: *sese praedā praepedire* LIV. a fi ţinut pe loc de pradă, *timor praepedit dicta linguae* PL. frica le amuţeşte vorbele în gură, *valetudine praepediebatur* TAC. era împiedicat de boală, *cum lassitudo ac vulnera fugam praepedissent* LIV. deoarece oboseala şi rănile i-au împiedicat să fugă, *verba sua praepediens* TAC. bîlbîind, *bonas artes avaritia praepediebat* SALL. lăcomia împiedica să se manifeste frumoasele lui calităţi, (*cu inf.*) *praepeditus Germanias servitio premere* TAC. Ann. *2, 73* împiedicat să aducă în robie Germaniile.
praependeō, *ēre, ndī vi.* a fi atîrnat în faţă, a atîrna în partea dinainte: *storeae eminentibus trabibus praependentes* CAES. rogojini care atîrnau de bîrne ieşite în afară.
praepes¹, *etis adj.* [*prae + peto*] 1 care zboară repede, zburător, înaripat: ~ *ferrum* ENN. fierul înaripat (săgeata), *tela praepetis dei* OV. săgeţile zeului înaripat (Cupidon), ~ *volatus* VERG. zbor repede; 2 (*rel.*) al cărui zbor este de bun augur: *praepetis omina pinnae* VERG. Aen. *3, 361* prevestirile unui zbor de bun augur, *avis* ~ LIV. *7, 26, 5* pasăre de bun augur; 3 (*oc.*) favorabil: *praepete portu* ENN. cu un port favorabil.
praepes², *etis f.* 1 pasăre: ~ *Iovis* OV. pasărea lui Iupiter (vulturul); 2 (*subst. m.*) animal *sau* om zburător: ~ *Medusaeus* OV. M. *5, 257* calul zburător născut din sîngele Medusei (Pegas).
praepignerātus (*3*) *adj.* angajat dinainte AMM.
praepilātus (*3*) *adj.* [*prae + pila*] rotunjit la vîrf (cu un fel de bumb, ca să nu rănească): *equites in eos pila praepilata coniciebant* B. AFR. călăreţii aruncau asupra lor (elefanţilor) lănci rotunjite la vîrf, *velut praepilatis exerceri* QUINT. a se exersa ca şi cu nişte florete de şcoală (inofensive).
praepīlātus (*3*) *adj.* [*prae + pilum*] aruncat AMM.
praepinguis (*2*) *adj.* foarte gras (*despre animale, despre sol*): (*fig.*) *vox praepinguis* QUINT. voce groasă.

praepollens, *ntis adj.* foarte puternic, care îi întrece pe mulţi: *gens divitiis praepollens* LIV. neam cu mare influenţă prin bogăţie.

praepolleō, *ēre, uī vi.* a avea mai multă putere, a fi superior, a avea întîietate: *postquam Macedones praepolluere* TAC. după ce macedonii au căpătat întîietatea, *quia (Phaenices) mari praepollebant* TAC. fiindcă (fenicienii) aveau domnia mărilor, *puella praepollet pulchritudine* APUL. fata e de o frumuseţe extraordinară.

praeponderō (*1*) *vi.* 1 a cîntări mai mult, a atîrna mai greu; a se înclina într-o parte: *in alterum latus praeponderans sarcina* APUL. povara atîrnînd mai greu de cealaltă parte, *ne portionum aequitate turbatā mundus praeponderet* SEN. ca, echilibrul părţilor rupîndu-se, lumea să nu se încline într-o parte; (*fig.*) ~ *in partem humaniorem* a înclina de partea clemenţei, *si neutro litis conditio praeponderet* QUINT. dacă procesul nu decide în favoarea nici unuia, *quaerere quo praeponderet alea fati* LUC. a vedea de ce parte înclină zarurile destinului; 2 a precumpăni: *quamvis iniuriae praeponderent* SEN. oricît ar precumpăni injuriile, (*vt.*) a întrece în greutate (importanţă): *neque ea volunt praeponderari honestate* CIC. Off. *3, 18* nu vor ca acestea să fie întrecute în valoare de virtute.

praepōnō, *ere, posuī, positum vt.* 1 a pune înainte, în faţă: ~ *hos versus in prima fronte libelli* OV. a pune aceste versuri pe frontispiciul volumaşului, *praeponens ultima primis* HOR. punînd ce-i mai la urmă în faţă, (intervertind ordinea), *priusquam respondeo, pauca praeponam* CIC. înainte de a răspunde, voi face o scurtă introducere, *causae praepositae* CIC. cauze premergătoare; 2 a pune în frunte, la conducere, ca şef: ~ *aliquem provinciae* CIC. a pune pe cineva la conducerea provinciei, ~ *aliquem bello praedonum* CIC. a da cuiva comanda războiului cu piraţii, *hibernis Labienum praeposuit* CAES. comandant al taberei de iarnă l-a pus pe Labienus, *sinistro cornu Antonium praeposuerat* CAES. la aripa stîngă, îi dăduse comanda lui Antonius, ~ *vectigalibus* TAC. a pune ca şef al serviciului impozitelor, *praepositus cubiculo* SUET. camerier; 3 a pune mai presus, a prefera: *salutem reipublicae vitae suae praeposuit* CIC. a pus mai presus salvarea statului decît viaţa proprie, ~ *urbem feris silvis* HOR. a prefera pădurilor sălbatice oraşul // **praepositus,** *ī m.* şef, superior, ofiţer: *milites praepositus suos occiderant* SUET. soldaţii îşi omorîseră superiorii, ~ *aquarum* FRONT. şeful serviciului apeductelor // **praepositum,** *ī n.* (*fil. frecv. pl.*) lucruri preferabile, dar nu absolut bune, după stoici [gr. προηγμένον] (cf. şi **producta** la **productus**).

praeporto, *āre vt.* a purta înaintea sa, a arăta: *tela praeportant* LUCR. poartă înaintea lor arme, *frons praeportat pectoris iras* CATUL. *64, 194* faţa îi arată mînia din suflet.

praeposita, *ae f.* superioară a unei mănăstiri, stareţă AUG.

praepositiō, *ōnis f.* 1 punere înainte, prepunere: ~ *negationis* CIC. Inv. *1, 42* prepunerea unei negaţii; 2 punere la conducere, numire ca şef DIG.; 3 preferinţă, situaţie preferabilă CIC. Fin. *3, 54*; 4 (*gram.*) prepoziţie CIC., QUINT.

praepositivus (*3*) *adj.* (*gram.*) care se pune înainte PRISC. (*despre vocale*).

praepositūra, *ae f.* comandament, şefie LAMPR.

praepositus[1] (*3*) *p. pf. v.* **praepono**

praepositus[2], *ī m. v.* **praepono 3**

praeposīvī *pf. arh. v.* **praepono**

praeposterātiō, *ōnis f.* inversare a ordinii AUG.

praeposterē *adv.* a. intervertind ordinea, de-a-ndoaselea: *primae ~, reliquae ordine quo sunt missae* CIC. primele (scrisori) de-a-ndoaselea, celelalte în ordinea în care ai fost trimise, *laevus calceus ~ inductus* PLIN. gheata din stînga pusă pe dreapta; b. (*fig.*) anapoda GELL.

praeposteritās, *ātis f.* inversiune a ordinii ARN.

praeposterō *adv.* răsturnînd ordinea, de-a-ndoaselea SEN.

praeposterō (*1*) *vt.* a răsturna (ordinea): *praeposterato ordine* CASSIOD. în ordine inversă.

praeposterus (*3*) *adj.* invers, de-a-ndoaselea, sucit, anapoda: ~ *ordo* LUCR. ordine inversă, *homines praeposteri* SALL. oameni suciţi, *praeposterum frigus* SEN. ger cînd nu te-aştepţi, ~ *partus* PLIN. naştere nenaturală, *praepostera gratulatio* CIC. felicitare deplasată.

praeposuī *pf. v.* **praepono**

praepotens, *ntis adj.* care poate foarte mult, care predomină, foarte sus-pus: *praepotentes homines* SEN. oameni foarte sus-puşi, *praepotens terra marique Carthago* CIC. Carthagina dominatoare pe mare şi pe uscat, *Iuppiter omnium rerum* ~ CIC. Iupiter atotputernic, *praepotentia imperia* VAL. MAX. statele foarte puternice // **praepotentēs,** *ium m. pl.* cei mari, bogaţii.

praepotentia, *ae f.* supraputere TERT.

praepōtō, *āre vt.* 1 a bea mai înainte C. AUR.; 2 a da să bea C. AUR.

praeproperanter *adv.* în foarte mare grabă LUCR. *3, 779.*

praeproperē *adv.* în foarte mare grabă, prea pripit LIV. ş.a.

praeproperus (*3*) *adj.* peste măsură de grăbit, prea pripit: *praepropera festinatio* CIC. grabă excesivă, *praeproperum ingenium* LIV. fire foarte pripită.

praepūtiātiō, *ōnis f.* păstrare a prepuţului, starea de necircumcis TERT.

praepūtiātus (*3*) *adj.* necircumcis TERT.

praeputium, *iī n.* 1 prepuţ IUV.; 2 (*fig.*) necurăţenie: ~ *cordis vestri* LACT. necurăţenia inimii voastre.

praequam *adv.* în comparaţie cu ceea ce: ~ *res patitur* PL. dincolo de cît lucrul permite.

praequeror, *querī, questus sum vt. dep.* a se plînge dinainte de … OV.

praeradiō, *āre vi.* şi *vt.* 1 a străluci CLAUD.; 2 a eclipsa cu razele sale: *praeradiat stellis signa minora tuis* OV. eclipsează astrele mai mici decît stelele tale.

praerancidus (*3*) *adj.* foarte rînced; (*fig.*) învechit GELL.

praerapidus (*3*) *adj.* foarte iute, năvalnic: *Rhodanus amne praerapido fluit* SEN. Ronul curge cu un curs foarte repede, ~ *iuvenis* SIL. tînăr impetuos.

praerāsus (*3*) *adj.* ras înainte *sau* mai întîi P. NOL.

praereptor, *ōris m.* uzurpator HIER.
praereptus (*3*) *p. pf. v.* **praeripio**
praerigidus (*3*) *adj.* foarte rigid, foarte aspru AMM.
praerigescō, *ere, riguī vi.* a înțepeni de tot, a îngheța (*despre mîini*) TAC.
praerīpia, *ōrum n. pl.* rîpe aproape de mal APUL.
praeripiō, *ere, ripuī, reptum vt.* [*prae + rapio*] **1** a lua repede (din fața cuiva), a răpi, a sustrage; a răpi mai înainte (decît altul, decît trebuie): ~ *cibos reliquis pullis* PLIN. a răpi de la gura celorlalți pui mîncarea, *venisti sponsam praereptum meam* PL. ai venit să-mi iei logodnica, *se praeripuit ad amicum* DIG. a șters-o la un prieten, ~ *alicui laudem destinatam* CIC. a-i răpi cuiva lauda cuvenită, ~ *fortium bellatorum praemia* LIV. a-și însuși recompensele cuvenite luptătorilor viteji, ~ *codicillos* SUET. a înșfăca actele, *dulces occurrent oscula nati praeripere* LUCR. copiii dulci îți vor ieși înainte s-apuce primele tale sărutări, *deorum beneficium festinatione* ~ CIC. a-și însuși anticipat prin graba sa un dar al zeilor, *immatura morte praereptus* AUR. VICT. răpit înainte de vreme de o moarte prematură; **2** a o lua înainte, a preîntîmpina: *alterum mihi est certius, nec praeripiam tamen* CIC. Att. *10, 1, 2* pentru a doua soluție sînt mai hotărît, totuși nu voi anticipa, ~ *consilia hostium* CIC. Off. *1, 108* a dejuca planurile dușmanilor.
praerōdō, *ere, rōsum vt.* a roade la capăt, a roade, a mînca: *faciam ut digitos praerodat suos* PL. am să-l fac să-și roadă degetele, *insediatorem praeroso fugit hamo* HOR. scăpă de cel ce i-a întins cursa, mîncînd momeala (undiței).
praerogātiō, *ōnis f.* **1** prerogativă SEN. RH.; **2** distribuție FULG.
praerogātīva, *ae f.* **1** alegere prealabilă: ~ *militaris, qua Hannibal imperator appelatus erat* LIV. alegerea prealabilă a soldaților, prin care Hannibal fusese numit comandant suprem; **2** indiciu, semn, dovadă, mărturie: ~ *fecunditatis in feminis* PLIN. semn de fecunditate la femei, ~ *suae voluntatis* CIC. dovadă a afecțiunii sale; **3** prerogativă, privilegiu DIG.
praerogātīvus (*3*) *adj.* care votează cel dintîi: *centuria praerogativa* CIC. centuria care votează mai întîi // **praerogātīva,** *ae f.* **1** tribul *sau* centuria care votează mai întîi în comiții: *cum sors praerogativae Aniensi exisset* LIV. deoarece sorțul ieșise în favoarea tribului Anio, *sortitio praerogativae* CIC. tragerea la sorți a centuriei prerogative, *praerogativam referre* CIC. a anunța (magistratului care prezidează alegerea) rezultatul votului centuriei prerogative; **2** prerogativă, privilegiu DIG.
praerogātor, *ōris m.* distribuitor AUG.
praerogō (*I*) *vt.* **1** a vota mai înainte: *lex praerogata* COD. TH. lege votată mai înainte (preexistentă); **2** a plăti mai înainte COD. IUST.
praerōsus (*3*) *p. pf. v.* **praerodo**
praerumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* a rupe înainte, a tăia CAES., OV.
praerūpium, *iī n.* rîpă, povîrniș TERT.
praeruptum, *ī n.* rîpă, prăpastie PLIN. // **praerupta,** *ōrum n. pl.* locuri prăpăstioase PLIN.
praeruptus (*3*) *adj.* **1** tăiat perpendicular, rîpos, abrupt, prăpăstios: ~ *mons* VERG. munte abrupt, ~ *descensus* CAES. coborîș prăpăstios, *praerupta via* CURT. drum rîpos; **2** (*fig.*) repezit, violent: *iuvenis animo* ~ TAC. tînăr temerar, *praerupta dominatio* TAC. dominație inabordabilă, *praerupta audacia* CIC. îndrăzneală nebună.
praerutilus (*3*) *adj.* foarte strălucitor TERT.
praes, *praedis m.* **1** chezaș, garant: *praedem esse pro aliquo* CIC. a fi garant (a răspunde) pentru cineva, *cavere populo praedibus ac praediis* CIC. a lua în interesul poporului garanți și ipoteci; **2** avere a garantului CIC. Phil. *2, 78*; **3** (*fig.*) garanție CIC. Att. *6, 1, 8*.
praes *adv. v.* **praesto**
praesaep... *v.* **praesep...**
praesāgiō (*IV*) *vt.* **1** a simți dinainte, a presimți: *equi praesagiunt pugnam* PLIN. caii presimt lupta, *praesagibat mihi animus frustra me ire* PL. prevedeam eu că mă duc degeaba, (*dep.*) *animus praesagitur plus mali* PL. Bacch. *679* sufletul presimte un rău mai mare; **2** a spune dinainte, a prezice, a prevesti: *luna tempestatem praesagit* PLIN. luna prevestește furtună, *id quoque praesagit mortalem vivere mentem* LUCR. chiar și aceasta îți arată că spiritul e muritor.
praesāgitiō, *ōnis f.* putința de a presimți, presentiment CIC.
praesāgium, *iī n.* **1** presimțire: ~ *malorum* TAC. presimțirea nenorocirilor; **2** prevestire: *praesagia mortis* SUET. prevestiri de moarte, *fatale* ~ *implevit* TAC. a adeverit prevestirea destinului său.
praesāgō (*I*) *vt.* a prevesti, a prezice: *quae prodigiosa praesagaverunt ostenta* APUL. M. *9, 38* ceea ce arătările minunate au prevestit.
praesāgus (*3*) *adj.* **1** care presimte, care prevede: *praesaga mali mens* VERG. mintea care presimte nenorocirea; **2** prevestitor, care prezice: *praesagum fulmen* VERG. fulger prevestitor, *praesaga verba* OV. cuvinte profetice; **3** (*fig.*) care simte de la distanță: *praesagae nares* FIRM. miros foarte fin.
praesānescō, *ere, sānuī vi.* a se vindeca mai devreme PLIN.
praesānō (*I*) *vt.* a vindeca mai înainte PLIN.
praescatens, *ntis adj.* umplut bine, plin GELL.
praescientia, *ae f.* preștiință TERT.
praescindō, *ere, scidī vt.* a tăia VITR.
praesciō[1] (*IV*) *vt.* a ști dinainte, a presimți TER. ș.a.
praesciō[2], *ōnis m.* cel care știe dinainte AMM.
praesciscō, *ere, scīvī vt.* a căuta să știe dinainte, a cunoaște dinainte: *animos vulgi licet* ~ VERG. poți cunoaște cu mult timp înainte însuflețirea mulțimii, ~ *quam quisque eorum provinciam haberet, volebant* LIV. voiau să știe dinainte ce provincie va avea fiecare dintre aceia.
praescītiō, *ōnis f.* previziune, prevestire AMM.
praescītum, *ī n.* presentiment (al sufletului) PLIN.; prevestire (a ciocănitoarei) PLIN.
praescītus[1] *p. pf. v.* **praescio**
praescītus[2], *ūs m.* cunoaștere mai dinainte IUL. VAL.
praescius (*3*) *adj.* cunoscător dinainte; prevestitor: *vates praescia venturi* VERG. preoteasă, cunoscătoare

a viitorului, ~ *imbris* OV. prevestitor de ploaie, *ne (eam) praesciam criminis faceret* TAC. să n-o înştiinţeze dinainte de acuzaţie.

praescīvī *pf. v.* **praescio** *şi* **praescisco**

praescrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* **1 a.** a scrie înainte, în faţă, a pune ca titlu: ~ *nomen libro* GELL. a pune ca titlu unei cărţi, *petivit ut monumentis non consulum nomina praescriberentur, sed ...* TAC. a cerut ca monumentelor să nu li se scrie în inscripţie numele consulilor, ci ..., *sibi quae Vari praescripsit pagina nomen* VERG. pagină care şi-a pus în frunte numele lui Varus; **b.** (*oc.*) a trasa, a schiţa: *ad praescripta lineamenta* PLIN. după desenul trasat înainte, ~ *formam futuri principatus* TAC. a trasa forma viitorului principat; **2** a fixa, a recomanda, a prescrie, a ordona: *tute ipse his rebus finem praescripsisti?* TER. Andr. *151* tu singur ai fixat limita la acestea?, *praescripsimus eis, ut ...* CIC. le-am recomandat acestora ca ..., *ei praescriptum est, ne ...* CIC. i s-a recomandat să nu ..., ~ *curationem valetudinis* CIC. a prescrie tratamentul pentru însănătoşire, *ut maiorum iura moresque praescribunt* CIC. precum ne prescriu legile şi tradiţiile strămoşilor, ~ *iura civibus* CIC. a da legi cetăţenilor; **3** (*rar*) a aduce înainte ca pretext, ca apărare: *frustra Pulchram praescribi* TAC. Ann. *4, 52* în zadar se aduce ca pretext Pulchra (*v.* TAC. Ann. *11, 16*); **4** (*jur.*) a opune un motiv prin care se contestă calitatea: *ignominioso patri filius praescribit* QUINT. *7, 5, 3* un fiu opune tatălui său decăzut din drepturi un motiv de incapacitate.

praescrīptiō, *ōnis f.* **1** ce e scris înainte, titlu, preambul, introducere: *in praescriptione legis* CIC. în preambulul legii, *tribuniciae potestatis praescriptione* TAC. în virtutea puterii tribuniciene; **2** prescripţie, regulă, normă: *dummodo illa ~ teneatur* CIC. numai să se păstreze acea regulă; **3** determinare, limitare: *sine praescriptione numeri* TAC. fără fixarea numărului; **4** pretext, scuză: *honesta praescriptione rem turpissimam tegere* CAES. a acoperi printr-un pretext onorabil o faptă foarte urîtă; **5** subterfugiu, argument sofistic SEN. Ep. *48, 12*; **6** (*jur.*) opoziţie, respingere QUINT.

praescrīptīvē *adv.* opunînd o contestaţie TERT.

praescrīptum, *ī n.* **1** model de scris SEN. Ep. *94, 9, 2*; **2** limită trasată pe un teren; *intra ~ equitare* HOR. C. *2, 9, 23* a călări înăuntrul spaţiului limitat, *praescripta calcis* LUCR. *6, 92* capătul (trasat cu creta) al cursei; **3** precept, recomandare, ordin: *praescripta servare* CIC. a respecta preceptele, *ad ~ agere* CAES. a acţiona din ordin, *ex Augusti praescripto* SUET. după recomandările lui Augustus.

praescrīptus (3) *p. pf. v.* **praescribo**

praescrīptus, *ūs m.* recomandare, ordin TERT.

praesecō, *āre, secuī, secātum* şi *sectum vt.* a tăia (de la capăt), a reteza: *praesectis mulierum crinibus* CAES. fiind tăiate pletele femeilor, ~ *aures* LIV. a reteza urechile, ~ *proiecturas tignorum* VITR. a reteza părţile ieşite în afară ale bîrnelor; (*fig.*) *carmen, quod praesectum deciens non castigavit ad unguem* HOR. A. P. *294* poem pe care, cioplit jur împrejur de zece ori, nu l-a şlefuit de orice asperitate (*ca sculptorii care încearcă cu unghia netezimea perfectă*).

praesēdī *adj.* **praesideo**

praesegmen, *inis n.* bucată (tăiată), fragment (de unghie) PL.; *praesegmina cadaverum* APUL. bucăţi de cadavre.

praesēminātiō, *ōnis f.* foetus, embrion VITR.

praesēminō, *āre, ātum vt.* **1** a semăna mai înainte LACT.; **2** a prepara, a proiecta AMM.

praesens, *ntis adj.* [*praesum*] **1** care e de faţă, în persoană: *non quia ades ~ dico hoc* TER. nu fiindcă eşti de faţă spun asta, ~ *tecum egi* CIC. eu în persoană am tratat cu tine, *laudare aliquem praesentem* CIC. a lăuda pe cineva în prezenţa lui, *classem ~ regebat* PLIN. IUN. conducea personal flota, *cetera praesenti sermone reserventur* CIC. celelalte să le rezervăm pentru o convorbire faţă în faţă; (*precl.*) *praesente* (pentru *praesentibus*): *praesente nobis* PL. în prezenţa noastră, *praesente amicis* POMPON. în prezenţa prietenilor; **2** prezent, actual, de azi: *loquere verbis praesentibus* GELL. vorbeşte cu cuvinte actuale: *in ~ tempus* sau *in ~* şi *ad ~ tempus* sau *ad praesens* = pentru moment, deocamdată: *si minus in ~ tempus, at in posteritatem* CIC. dacă nu deocamdată, cel puţin în viitor, *si fortuna in ~ deseruit ...* TAC. dacă norocul ne-a părăsit deocamdată, *omittam ad ~ referre* TAC. pentru moment, mă voi abţine să spun ...; *praesenti tempore* şi *in praesenti* = în momentul de faţă: *ego praesenti tempore nulla forem* OV. eu azi n-aş mai exista // **praesentia,** *ium n. pl.* împrejurări actuale: *ferre praesentia* SUET. a suporta împrejurările actuale, *praesentia sequi* TAC. a se adapta împrejurărilor: *in rem praesentem venire* CIC. a veni la faţa locului, *in re praesenti* PL. = la faţa locului, pe teren; **3** pe dată, imediat: ~ *poena* CIC. pedeapsă imediată, *praesentiores fructus* CIC. avantaje mai imediate, ~ *pecunia* CIC. bani gheaţă, *numerabis praesentes denarios ducentos* PETR. vei plăti două sute de dinari pe loc, (*cum*) *praesenti morte multavit* FLOR. l-a pedepsit pe loc cu moartea, ~ *in diemve* DIG. pe loc *sau* la termen; **4** care acţionează repede, prompt: ~ *auxilium* CIC. ajutor prompt, *memoria praesentior* LIV. memorie mai promptă, *praesentissimum remedium* PLIN. remediu foarte eficace, *praesentissima pericula* QUINT. pericole foarte presante, (*cu inf.*) *o, diva ~ vel imo tollere de gradu mortale corpus, vel ...* HOR. C. *1, 35, 2* o, zeiţă, tu care poţi fie să ridici de pe treapta cea mai de jos un muritor, fie ...; **5** gata să ajute, favorabil: ~ *deus* CIC. zeu gata să ajute, *modo Diva ~ adnuat ausis* OV. numai zeiţa să încuviinţeze, arătîndu-se favorabilă la tot ce îndrăznesc; **6** (frecv. cu *animus*) stăpîn pe sine, imperturbabil, hotărît: *animo praesenti ut sis para* TER. pregăteşte-te să nu-ţi pierzi firea, *si cui virtus animusque in pectore ~, adsit* VERG. dacă cineva are curaj şi un suflet hotărît în piept, să se prezinte, *non plures tantum, sed etiam praesentioribus animis* LIV. nu doar mai mulţi, dar şi mai hotărîţi de luptă, ~ *ingenio semper* PLIN. avînd totdeauna prezenţă de spirit.

praesensiō, *ōnis f.* 1 presentiment, prezicere: ~ *rerum futurarum* CIC. prezicere a viitorului; 2 prenoţiune, idee înnăscută CIC.
praesensus (*3*) *p. pf. v.* **praesentio**
praesentālis (*2*) *adj.* prezent, în persoană COD. IUST.
praesentāneus (*3*) *adj.* 1 prezent, actual LACT.; 2 care acţionează imediat: *praesentaneum venenum* SUET. otravă cu efect instantaneu // **praesentāneum**, *ī n.* leac instantaneu PLIN.
praesentārius (*3*) *adj.* prezent, prompt, repede: *id quod mali promittunt, praesentarium est* PL. răul pe care ţi-l anunţă vine imediat, *praesentarium argentum* PL. bani peşin, *praesentarium venenum* APUL. otravă care lucrează repede.
praesentia, *ae f.* 1 prezenţă: *alicuius praesentiam vitare* CIC. a evita prezenţa cuiva, *desiderium praesentiae tuae* CIC. dorul de tine, *praesentiam sui facere* DIG. a se prezenta, *praesentiae deorum* CIC. apariţiile zeilor; *in praesentia* = pentru moment, deocamdată; *cum in praesentia rex abesset* NEP. cum pentru moment regele lipsea, *hoc video in praesentia opus esse* CIC. de asta văd că este nevoie deocamdată; 2 (cu *animi*) prezenţă de spirit, sînge rece: *tanta militum animi praesentia fuit, ut* ... CAES. atît de mare a fost prezenţa de spirit a soldaţilor, încît ...; 3 (*rar*) putere, acţiune: ~ *veri* OV. M. *4, 611* forţa adevărului.
praesentiāliter *adv.* în persoană ACC.
praesentiō, *īre, sensī, sensum vt.* 1 a presimţi, a prevedea: ~ *coniugis adventum* OV. a presimţi sosirea soţului, *animo* ~ LUCR. a presimţi, *eventus ante* ~ SUET. a prevedea dinainte rezultatele, ~ *dolos* VERG. a bănui cursa; 2 (*fil*). a avea o idee înnăscută CIC. Nat. *2, 45*.
praesentō, *āre vt.* a prezenta, a arăta: *caput Caesari praesentatum est* AUR. VICT. capul i-a fost prezentat lui Caesar, *statim sese Iuno praesentat* APUL. pe dată se arată Iunona.
praesepes (*-is*), *is f.* şi **praesepe**, *is n.* sau **praesepium**, *iī n.* 1 ocol, ţarc; staul, grajd; iesle: *equi in praesepibus altis* VERG. cai în grajdurile adînci, *accedit ad praesepe* PHAEDR. se apropie de iesle, *praesepium hordeo repleri* APUL. a se umple ieslea cu orz; (*fig.*) *non certum praesepe tenere* HOR. Ep. *1, 15, 28* a nu avea un anumit loc de masă; 2 (*fig.*) locuinţă, sălaş, casă [frecv. pl.]: *intra praesepis suas* PL. Cas. *56* în casa lui, *fucos a praesepibus arcent* VERG. G. *4, 168* gonesc trîntorii departe de stup, *in praesepibus* CIC. Pis. *42* în taverne.
praesēpiō, *īre, sepsī, septum vt.* a închide, a bara, a baricada: *omni aditu praesepto* CAES. orice intrare fiind închisă.
praesepultus (*3*) *adj.* îngropat mai înainte, pe jumătate mort AMM.
praesertim *adv.* mai ales, mai cu seamă, în special: ~ *si* VERG. mai ales dacă, ~ *cum* (= *cauzal*) mai ales că, ~ *homines tantulae staturae* CAES. mai ales oameni de atît de mică statură, *hac* ~ *imbecilitate magistratuum* CIC. mai ales cu magistraţi atît de slabi.
praeserviō, *īre vi.* a sluji ca sclav [cu dat.] PL.; (*fig.*) a fi supus GELL.
praeses, *sidis m.* şi *f.* 1 apărător, protector: *patrii Penates, qui huic urbi praesides estis* CIC. penaţi strămoşeşti care sînteţi protectorii acestui oraş, *piorum praesides dei* SEN. zeii protectori ai celor pioşi, *tribunus plebis, quem maiores praesidem libertatis esse voluerunt* LIV. tribunul poporului, pe care strămoşii l-au voit să fie protectorul libertăţii // **adj.** ~ *dextra* SEN. Med. *247* braţul protector; 2 care este în frunte, cap, conducător: ~ *belli* VERG. zeiţa războiului, ~ *provinciae* PLIN. IUN. conducătorul provinciei, ~ *Syriae* TAC. conducătorul Syriei, ~ *rerum* OV. conducătorul lumii.
praesica, *ae f.* varză VARR.
praesiccō, *āre, ātum vt.* a usca mai întîi C. AUR.
praesiccus (*3*) *adj.* uscat de tot, cicatrizat (*despre răni*) PRUD.
praesiciae, *ārum f. pl.* măruntaie ale victimei sacrificate ARN.
praesidālis (*2*) *adj.* de guvernator al provinciei: *praesidale officium* AMM. funcţia de guverntor, *vir* ~ SYMM. ex-guvernator, *provincia* ~ SYMM. provincie condusă de un guvernator imperial.
praesidātus, *ūs m.* **a.** conducere a unei provincii, funcţia de guvernator VOP.; **b.** protecţie ARN.
praesidens, *ntis m.* conducător de provincie TAC.
praesideō, *ēre, sēdī vi.* şi *vt.* 1 a se posta înainte spre a apăra, a apăra, a proteja: (*cu dat.*) *ego hic tibi praesidebo, ne* ... PL. eu mă voi aşeza aici în faţa ta apărîndu-te, ca să nu ... *classi Calabriae litoribus* ~ LIV. a apăra cu flota ţărmurile Calabriei, *dii, qui huic urbi praesidetis* CIC. zei, care protejaţi acest oraş, ~ *itineri* CURT. a face apărarea marşului, (*cu ac.*) *litus naves praesidebant* TAC. Ann. *4, 5* corăbiile apărau ţărmul; 2 a prezida; a avea conducerea, a fi capul: (*cu dat.*) *Mars praesidet armis* OV. Marte este zeul războiului, *praesedit Actiacis ludis* SUET. Tib. *6* el a prezidat jocurile troiene, ~ *comitiis* PLIN. IUN. a prezida alegerile, ~ *urbanis rebus* CAES. a conduce treburile din Roma, *qui Hispaniae praesidebat* AUR. VICT. care era guvernatorul Hispaniei, (*cu ac.*) *in exercitum praesidebat* TAC. acesta era comandantul armatei, *Pannoniam praesidebat* TAC. era guvernatorul Pannoniei, (*abs.*) *in agro Piceno praesidebat* TAC. avea comanda în ţinutul picen, *princeps praesidebat* PLIN. IUN. prezida împăratul.
praesidiālis (*2*) *adj. v.* **praesidalis**
praesidiārius[1] (*3*) *adj.* 1 ca apărare: *praesidiarii milites* LIV. soldaţii de apărare ai postului militar; 2 de rezervă: *praesidiarii malleoli* COL. butaşi de rezervă.
praesidiārius[2] (*3*) *adj.* de guvernator SPART.
praesidiātus, *us m. v.* **praesidatus**
praesidium, *iī n.* 1 apărare, protecţie, ajutor: *praesidio esse alicui* CIC. a fi de ajutor cuiva, *proficisci praesidio suis* NEP. a porni în ajutorul alor săi, *legiones quae praesidio impedimentis essent* CAES. legiuni care să protejeze bagajele; 2 oameni de apărare, escortă, gardă: *ad iudicium cum praesidio venit* CIC. a venit la judecată cu o escortă de prieteni, *sine praesidio armatorum* CIC. fără o gardă de oameni înarmaţi, *regis praesidia interficere* NEP. a omorî garda regelui; 3 (*mil.*) detaşament de apărare, post militar,

corp de gardă, pichet, garnizoană: *occupato oppido, ibi ~ collocat* CAES. ocupînd cetatea, stabileşte acolo o garnizoană, *~ ex oppido expellere* LIV. a izgoni garnizoana din cetate, *praesidia ad ripas Ligeris disponere* CAES. a pune posturi militare pe malurile Loarei; 4 (*mil.*) loc apărat de un post militar, post, poziţie: *praesidio decedere* LIV. a-şi părăsi postul, *cum legio ~ quoddam occupavisset* CAES. după ce legiunea a ocupat o poziţie, *in adversariorum praesidiis occisi sunt* CIC. au fost ucişi în liniile duşmanilor; (*fig.*) *non deserui ~ in quo a populo Romano locatus sum* CIC. n-am dezertat de la postul în care m-a pus poporul roman; 5 (*gener.*) mijloace de susţinere, de apărare: *marsupium habeat, inibi paulum praesidii* PL. să aibă o pungă cu puţini bani înăuntru, *quod satis esset praesidii dedit* NEP. i-a dat tot ce-i era necesar pentru întreţinere, *quaerere sibi praesidia periculis* CIC. a-şi căuta adăpost contra primejdiilor, *omnibus vel naturae, vel doctrinae praesidiis ad dicendum parati* CIC. înzestraţi pentru elocvenţă cu toate darurile, fie ale naturii, fie ale artei; (*med.*) *aurium morbis ~* PLIN. leac pentru bolile de urechi.

praesignātiō, *ōnis f.* indicare dinainte AUG.

praesignificātiō, *ōnis f.* anunţare dinainte, prevestire LACT.

praesignificō, *āre vt.* a face cunoscut dinainte CIC.

praesignis (*2*) *adj.* deosebit, însemnat, remarcabil: *praesigni facie fuit* OV. a fost (o femeie) de o frumuseţe deosebită.

praesonō, *āre, sonuī vi.* şi *vt.* 1 a răsuna mai întîi OV.; 2 a întrece cu sunetul său CALP.

praespargō, *ere vt.* a răspîndi înainte LUCR.

praespeculō, *āre, ātum vt.* a cerceta dinainte AMM.

praespērō, *āre vt.* a spera dinainte TERT.

praestābilis (*2*) *adj.* preferabil, de seamă, deosebit: *res magnitudine prestabiles* CIC. lucruri deosebite prin mărirea lor, *virtute excepta, nihil amicitia praestabilius* CIC. exceptînd virtutea, nimic nu e mai de seamă ca prietenia, *praestabilius est* [cu inf.] CIC. este mai important ca …

Praestāna, *ae f.* zeiţa care dă cuiva superioritate ARN.

praestans, *ntis p. pr. v.* **praesto** // **adj.** care e mai presus, superior, deosebit, distins, extraordinar: *vir in republica ~* CIC. om deosebit în viaţa publică, *~ ac singularis fides* CIC. lealitate deosebită şi rară, *vita praestantior* CIC. o viaţă mai frumoasă, (*cu abl.*) *Aristoteles omnibus ~ ingenio* CIC. Aristotel superior tuturor prin inteligenţă, *homo prudentiā ~* CIC. om deosebit prin înţelepciunea lui, (*rar cu genit., mai ales poet.*) *o, ~ animi iuvenis!* VERG. o, cel mai curajos tînăr!, *~ belli* SIL. remarcabil în război, *praestantissimus sapientiae* TAC. de o extraordinară înţelepciune, (*cu inf.*) *quo non praestantior alter ciere viros* VERG. Aen. *6, 164* decît acesta, nu era altul mai capabil să îmbărbăteze războinicii.

praestanter *adv.* în chip deosebit PLIN. ş.a.

praestantia, *ae f.* 1 superioritate, excelenţă: *~ mentis* CIC. superioritatea minţii, *~ animantium reliquorum* CIC. superioritate asupra celorlalte vieţuitoare; 2 (*med.*) eficacitate: *~ remedii* PLIN. eficacitatea leacului.

praestātiō, *ōnis f.* (punere la dispoziţie) 1 (*a sumei datorate*) plată, achitare: *~ vectigalium* DIG. achitarea dărilor; *~ dotis* DIG. vărsarea dotei; 2 putinţa de a garanta: *ut ad praestationem scribant* SEN. Brev. *13, 9* admiţînd că ei scriu putînd să garanteze (ceea ce afirmă).

praestātor, *ōnis f.* garant GROM.

praesternō, *ere vt.* a aşterne înainte, a pune la dispoziţie: *animae ~ flores* STAT. a aşterne flori înaintea sufletului (defunctei); (*fig.*) *illud peto, praesternas ad quod hortaris* PLIN. IUN. *5, 8* asta îţi cer: să netezeşti tu mai înainte drumul la care mă îndemni, *manifestum est tuis virtutibus materiam campumque praesterni* PLIN. IUN. Pan. *31, 1* este clar că-ţi oferă ocazie şi cîmp pentru exercitarea calităţilor tale.

praestes, *itis m.* şi *f.* protector OV. *5, 129.*

praestīgia, *ae f.* jonglerie QUINT. *4, 1, 77*; (*frecv. pl.*) **praestigiae**, *ārum f. pl.* jonglerii, scamatorii, artificii, înşelătorii: *praestigiae verborum* CIC. jonglerii cu cuvintele, *non per praestigias, sed palam* CIC. nu prin scamatorii, ci pe faţă, *patent praestigiae* PL. înşelătoriile sînt demascate, *~ nubium* APUL. figuri fantastice formate de nori.

praestīgiātor, *ōnis f.* scamator SEN.; şarlatan PL.

praestīgiātrix, *īcis f.* şarlatancă PL.

praestīgiōsus (*3*) *adj.* înşelător GELL.

praestīgium, *iī n.* şarlatanie HIER.

praestinō (*1*) *vt.* [cf. *destino*] a tîrgui, a cumpăra: *ego eo in macellum, ut piscium quicquid est praestinem* PL. Pseud. *169* eu merg la piaţă, ca să tîrguiesc (să reţin) pe bani nişte peşte, *piscis praestinatum abire* PL. Capt. *848* a pleca să tîrguie peşte, *percontato pretio, viginti denariis praestinavi* APUL. după ce am întrebat de preţ, am cumpărat cu douăzeci de dinari.

praestitī *pf. v.* **praesto**

praestitor, *ōris m.* donator, procurator PS. APUL.

praestituō, *ere, uī, ūtum vt.* a fixa dinainte, a prestabili: *diem praestituit* CIC. a fixat dinainte ziua.

praestō *adv.* (frecv. cu *esse*) 1 de faţă, prezent: *ubi est frater? ~ adest* TER. unde e frate-meu? — iată-l, e-aici, *ibi mihi ~ fuit L. Lucilius* CIC. acolo am dat de L. Lucilius, *omnes in vestibulo regiae ~ sint* CURT. toţi să fie prezenţi în holul palatului, (fără *esse*) *hera, eccum ~ militem* PL. stăpînă, iată-l pe soldatul acela (cu gînd rău), *si quis mihi ~ fuerit cum armatis hominibus …* CIC. dacă cineva îmi va ieşi în cale cu oameni înarmaţi …; 2 (cu *esse*) a fi la dispoziţie, a fi de ajutor: *~ multis fuit* CIC. a făcut servicii multora, *me opera et consilio saluti tuae ~ futurum* CIC. că eu îţi voi sta la dispoziţie cu ajutorul şi cu sfatul meu ca să te salvez.

praestō, *āre, stitī, stitum* şi *stātum.* **I** *vt.* [*prae + sto*] 1 (*fig.*) a se distinge, a fi superior, a întrece: *suos inter aequales longe praestitit* CIC. a fost cu mult superior contemporanilor săi, *qui probro atque petulantia maxume praestabant* SALL. cei care se distingeau mai mult prin ticăloşii şi violenţe, *Helvetii virtute omnibus praestant* CAES. helveţii îi întrec pe toţi în vitejie, *quantum praestiterint nostri maiores prudentia ceteris gentibus* CIC. cît de mult strămoşii noştri au întrecut în înţelepciune celelalte neamuri, (*vt. rar*)

eloquentiā omnes praestabat NEP. îi întrecea pe toţi prin elocvenţă, *honore ceteros praestiterunt* NEP. i-au întrecut pe ceilalţi în glorie, *ceteros populos virtute* ~ LIV. a întrece celelalte popoare în vitejie; 2 (*impers.*) *praestat* este preferabil, este mai bine; (*cu inf.* sau *ac. şi inf.*) *sed motos praestat componere fluctus* VERG. dar e mai bine să liniştesc valurile, *mori millies praestitit quam haec pati* CIC. ar fi fost mai bine să mor de-o mie de ori decît să sufăr acestea, (cu conjct. după *quam non*) ~ *omnes acerbitates quam non parentarent* ... CAES. era mai bine să suporte toate decît să nu răzbune ... **II** *vt.* [*prae* + *sto* = stau ca garant] **1** a garanta (de), a răspunde (de): *magis arduum est alios* ~ *quam se* PLIN. IUN. e mai greu să răspunzi de alţii decît de tine, *impetus populi* ~ *nemo potest* CIC. nimeni nu poate da garanţii în privinţa pornirilor mulţimii, (*aliquem alicui*) *omnes ministros imperii tui civibus et reipublicae* ~ CIC. a răspunde de toţi slujbaşii conducerii tale faţă de cetăţeni şi de republică, (*aliquid alicui*) *emptori damnum* ~ CIC. a fi răspunzător de pagubă faţă de cumpărător, ~ *periculum iudicii* CIC. a da garanţii în privinţa riscurilor procesului, (cu *de*) *de me* ~ *possum* CIC. despre mine pot să garantez, (*ab aliqua re*) *ego tibi a vi* ~ *nihil possum* CIC. ce nu-ţi pot garanta nimic în privinţa vreunui act de violenţă, (*cu inf.*) *praedones nullos fore, quis* ~ *potest?* CIC. cine poate garanta că nu vor mai fi piraţi?; **2** a îndeplini, a face: ~ *officium* a-şi îndeplini datoria, *quamcumque ei fidem dederis, ego praestabo* CIC. orice promisiune vei fi făcut, eu am s-o ţin, *praestiti, ne eius paeniteret* LIV. am făcut să nu se căiască de aceasta; **3** a asigura: (*cu adj. atribut*) *iter mihi tutum praestiterunt* CIC. au făcut ca drumul să-mi fie sigur, ~ *salvos socios* CIC. a asigura salvarea aliaţilor; **4** a arăta, a da dovadă de ..., a dovedi: ~ *benevolentiam, quam debet* CIC. a arăta bunăvoinţa pe care o datorează, *hostes tantam virtutem praestiterunt ut* ... CAES. duşmanii au dovedit atîta curaj, încît ..., ~ *consilium suum fidemque in senatu* CIC. a-şi dovedi în senat chibzuinţa şi lealitatea, ~ *pietatem fratri* CIC. a-şi arăta dragostea faţă de fratele său, *se* ~ a se arăta, *se* ~ *invictum* OV. a se arăta neînvins; **5** a pune la dispoziţie, a oferi, a da: ~ *alicui quotannis summam pecuniae* SUET. a da cuiva o sumă de bani anual, *Hiberus praestat nomen terris* LUC. Ebrul dă numele său ţinutului, ~ *terga hosti* TAC. a da dos duşmanului (a fugi); [pf. *praestavi* DIG.; p. pf. *praestatus* PLIN. şi *praestitus* LIV.; p. viit. *praestaturus* CIC. şi *praestiturus* DIG.].

praestōlātiō, *ōnis f.* aşteptare VULG.

praestōlō, *āre v.* **praestōlor**

praestōlor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* a aştepta: *nescio quem praestolata est* PL. nu ştiu pe cine a aşteptat, *huius adventum praestolans* CAES. aşteptînd sosirea lui, (*cu dat.*) *qui tibi ad forum praestolarentur armati* CIC. care să te aştepte înarmaţi la tîrg, ~ *foribus, cubiculo* (= *abl.*) APUL. a aştepta (păzind) la uşă, în dormitor.

praestrīgiae, *ārum v.* **praestigiae**

praestringō, *ere, strinxi, strictum vt.* **1** a strînge bine: ~ *faucem laqueo* OV. a strînge gîtlejul cu un laţ, ~ *pollices nodo* TAC. a strînge degetele mari cu un nod, *humor gelu praestrictus* PLIN. apa îngheţată de ger; **2** a trece pe lîngă, a atinge în trecerea sa: *cum lecticam eius fulgur praestrinxisset* SUET. după ce un fulger atinsese lectica, *Danubius Taifalorum terras praestringens* AMM. Dunărea care trece pe lîngă ţinutul taifalilor; **3** a toci, a teşi; (*fig.*) a întuneca, a lua vederea: ~ *aciem ferri* PLIN. a toci tăişul fierului, ~ *nitorem eboris* PLIN. a întuneca luciul fildeşului, ~ *aciem oculorum* PL. a întuneca vederea, ~ *aciem mentis* CIC. a orbi mintea, *praestrinxerat aciem animi eius salus* CIC. dorinţa salvării lui îmi luase minţile.

praestructim *adv.* (*fig.*) pregătind calea TERT.

praestructiō, *ōnis f.* pregătire TERT.

praestructūra, *ae f.* pregătirea căii TERT.

praestruō, *ere, struxī, structum vt.* **1** a construi mai dinainte COL.; **2** a închide înainte, a bara: ~ *aditum obice montis* OV. a închide intrarea punînd înainte un munte; **3** (*fig.*) a prepara din vreme: *fraus fidem in parvis sibi praestruit* LIV. înşelăciunea (vicleanul) îşi cîştigă din vreme încrederea în lucrurile mici, *cum praestructum consulto esset* SUET. după ce lucrul a fost anume pus la cale din timp.

praesudō, *āre vi.* **1** a fi umed CLAUD.; **2** (*fig.*) a asuda mai întîi, a se strădui mai întîi din greu STAT.

praesul, *sulis m.* şi *f.* [*praesilio*] **1** prim-dansator CIC.; **2** (*spec.*) căpetenia preoţilor salieni (ai lui Marte) AUR. VICT.; **3** (*fig.*) căpetenie, şef, cel care prezidează PALL., AMBR.; (*ecl.*) episcop FORT.

praesulātus, *ūs m.* conducere; (*rel.*) episcopat CASSIOD.

praesulātor, *ōris m.* prim-dansator LIV. *2, 36, 2.*

praesultō, *āre vi.* (*prae* + *salto*) a sări în faţă, a ţopăi înaintea ... [cu dat.]: *ferox praesultat hostium signis* LIV. *7, 10, 3* îndrăzneţ, ţopăie în faţa steagurilor duşmane.

praesultor *v.* **praesultator**

praesum, *esse, fui vi.* **1** a fi capul, a fi şef, a conduce, a comanda [cu dat.]: *omnibus Druidibus praeest unui, qui* ... CAES. mai mare peste toţi druizii este unul, care ..., ~ *exercitui, classi* CAES. a comanda armata, flota, ~ *provinciae* SALL. a guverna provincia, ~ *rebus regiis* NEP. a conduce afacerile regelui, (*censor*) *severe praefuit ei potestati* NEP. ca cenzor, a exercitat cu asprime această funcţie supremă, ~ *artificio* CIC. a fi primul într-o profesiune, (*abs.*) *provincia in qua tu praefuisti* CIC. provincia în care tu ai fost guvernator; ~ *temeritati* CIC. a fi capul (inspiratorul) temerităţii; **2** (*rar*) a face de strajă, a apăra OV. F. *7, 135.*

praesūmenter *adv.* cu încredere, cu curaj nemărginit ECCL.

praesummus (*3*) *adj.* mai înalt decît orice, mai înalt OROS.

praesūmō, *ere, sumpsī, sumptum vt.* **1** a lua mai înainte: ~ *remedia* TAC. a lua mai înainte leacuri (contra otrăvurilor), ~ *cibis frigidam* PLIN. a bea înainte de masă apă rece; **2** (*fig.*) a-şi însuşi mai dinainte, a-şi asuma dinainte, a anticipa: ~ *patientiam* QUINT.

a se înarma dinainte cu răbdare, ~ *supplicium in malos* TAC. a-i pedepsi mai dinainte pe ticăloşi, ~ *gaudium* PLIN. IUN. a gusta dinainte bucuria, ~ *officia heredum* PLIN. IUN. a-şi împlini dinainte datoriile de moştenitor, *inviti iudices audiunt praesumentem partes suas* QUINT. judecătorii ascultă rău impresionaţi pe cineva care-şi asumă rolul lor, *sementibus tempora* ~ PLIN. a anticipa vremea semănatului, *Vitellius fortunam principatus prodigis epulis praesumebat* TAC. Vitellius se îmbată dinainte, prin banchete somptuoase, de rangul lui de viitor împărat, *praesumpta opinio* TERT. părere preconcepută, *illa in pueris natura, in qua ingenium iudicio praesumitur* QUINT. acel fel de copii, la care darurile minţii anticipează chibzuiala; 3 a-şi reprezenta dinainte, a-şi imagina; a presupune: *mortem contemnes, si futura praesumpseris* SEN. vei dispreţui moartea, dacă-ţi vei reprezenta cele ce vor veni, *graviorem sub magno duce militiam praesumebant* TAC. presupuneau că serviciul militar va fi mai greu sub un mare comandant; *praesumptum habere* [cu inf.] a şti dinainte că: *ut praesumptum habeant, quoties caedes iussit princeps, toties grates deis actas* TAC. Ann. *14, 64* ca să fie siguri că, ori de cîte ori împăratul ordonă execuţii, se aduc mulţumiri zeilor; 4 (*tard.*) a fi prezumţios, temerar, a avea îndrăzneală.

praesumptē *adv.* fără şovăire VOP.

praesumptiō, *ōnis f.* 1 idee anticipată; idee înnăscută: *bonae mansuraeque famae* ~ PLIN. IUN. ideea anticipată a unui bun şi durabil renume, ~ *omnium hominum* SEN. Ep. *117, 6* idee înnăscută în toţi oamenii; 2 (*ret.*) răspuns anticipat la obiecţii posibile QUINT.; 3 părere, supoziţie, presupunere, prezumţie: *contra praesumtionem suam* IUST. contra presupunerii lui; 4 prejudecată, prevenţiune TERT.; 5 încredere prea mare în sine, prezumţie, îndrăzneală.

praesumtiōsē *adv.* în mod prezumţios SID.

praesumptiōsus (*3*) *adj.* prea încrezător în sine, prezumţios SID.

praesumptīvē *adv.* prezumţios CASSIOD.

praesumptīvus (*3*) *adj.* 1 prezumptiv, conjectural; 2 îndrăzneţ peste măsură, prezumţios.

praesumptor, *ōris m.* 1 posesor nelegitim, uzurpator al unui bun CASSIOD.; 2 om prezumţios, îndrăzneţ HIER.

praesumptōriē *adv.* cu îndrăzneală TERT.

praesumtuos... *v.* **praesumptios...**

praesumptus (*3*) *p. pf. v.* **praesumo** // **adj.** prezumţios.

praesuō, *ere, sūtūm vt.* a coase în partea dinainte; (*fig.*) a înfăşura, a acoperi OV.

praesurgō, *ere, surrexī vi.* a se înălţa mai înainte AVIEN.

praesuspectō, *āre vt.* a bănui dinainte, a se aştepta IUL. VAL.

praesūtus (*3*) *p. pf. v.* **praesuo**

praetangō, *ere, tactum vt.* a atinge dinainte C. AUR.

praetardō, *āre vt.* a întîrzia mult, a rări.

praetegō, *ere, texī, tectum vt.* a acoperi în faţă; (*fig.*) a ocroti PLIN.

praetempto *v.* **praetento**

praetendō, *ere, endi, tentum vt.* 1 a întinde înainte: *cornua cochleis bina, ut praetendantur ac resiliant* PLIN. melcii au două coarne, ca să se întindă înainte şi să se retragă; 2 a ţine în faţa sa: *manu ramum praetendit olivae* VERG. ţine în mîna sa o ramură de măslin, *nec coniugis umquam praetendi taedas* VERG. Aen. *4, 338* nici nu ţi-am oferit vreodată torţe nupţiale (n-am vorbit niciodată de căsătorie); 3 a pune în faţă, a trage în faţă: *vestem tumidis praetendit ocellis* OV. îşi trage haina în faţa ochişorilor umflaţi de lacrimi, *segeti* ~ *sepem* VERG. a pune în faţa lanului o îngrădire; (*pas. despre locuri*) *praetendi* a se întinde, a fi situat în faţă: *praetenta Syrtibus arva* VERG. cîmpuri care se întind în faţa Syrtelor, *gens nostris provinciis late praetenta* CIC. neam care se întinde pe o mare distanţă în faţa provinciilor noastre, *Baeticae praetenditur Lusitania* PLIN. Lusitania se întinde în faţa Baeticei; 4 (*fig.*) a folosi ca acoperire, a invoca drept motiv *sau* scuză, a pretexta: *hominis doctissimi nomen suis barbaris moribus* ~ CIC. a folosi numele unui om foarte înţelept ca acoperire a moravurilor lui sălbatice, *praetendens culpae splendida verba* OV. mascîndu-şi greşeala cu vorbe foarte frumoase, *nec desidiae nostrae praetendamus alienam* PLIN. IUN. să nu luăm drept scuză a lenei noastre pe a altuia, *ignorantia praetendi non potest* QUINT. nu se poate pretexta neştiinţa, ~ *fessam aetatem* TAC. a se scuza aducînd ca motiv vîrsta înaintată, (*cu inf.*) *haec a se factitari praetendebat, ut periculis fratris mederetur* TAC. pretexta că face aceste lucruri, ca să-şi scape fratele de primejdii; 5 (*tard.*) a reclama (o datorie) DIG.; [p. pf. şi *praetensus* ANTHOL.].

praetener, *era, erum adj.* foarte gingaş PLIN.

praetensus (*3*) *p. pf. v.* **praetendo**

praetentātus (*3*) *p. pf. v.* **praetento**

praetentātus, *abl. -ū, m.* încercare dinainte PLIN.

praetentō (*I*) *vt.* 1 a încerca dinainte, a cerceta, a pipăi dinainte: ~ *pedibus iter* TIB. a pipăi cu piciorul drumul, *praetentat pollice chordas* OV. încearcă cu degetul coardele (lirei), *admittere quemquam praetentato sinu* SUET. a primi pe cineva după ce a fost mai întîi percheziţionat; (*fig.*) ~ *vires* OV. a-şi pune la încercare forţele; 2 (prin confuzie cu *praetendo*) a întinde înaintea sa, a ţine înaintea sa VAL. FL., CLAUD.

praetentūra, *ae f.* 1 post militar avansat, cordon militar AMM.; 2 partea din faţa a castrului dintre *via principalis* şi *porta praetoria* HYG.

praetentus (*3*) *p. pf. v.* **praetendo**

praetenuis (*2*) *adj.* foarte subţire, foarte mic, foarte slab PLIN., QUINT.

praetepesco, *ere, tepui vi.* a se înfierbînta (despre dragoste) OV.

praeter I *adv.* 1 excepţie făcînd, cu excepţia, afară de: *cavendae sunt quaedam familiaritates,* ~ *hominum perpaucorum* CIC. trebuie evitate unele legături intime, afară doar cu foarte puţini oameni, *religionum contemptor,* ~ *unius deae Syriae* SUET. dispreţuitor al cultelor religioase, afară doar de al zeiţei syriene, *nil* ~ *salices fuit* OV. nu era acolo nimic decît sălcii, (cu *si, quod, -que*) ~ *si aliter nequeas* VARR. afară doar dacă altfel nu poţi, ~ *quod* APUL. afară de

faptul că, *praeterque* ... APUL. şi, în afară de acestea ...; 2 *praeter* ... *quam* mai mult decît: *facere* ~ *quam res te adhortatur tua* TER. a face mai mult decît cere interesul tău. II *prep. cu ac.* 1 prin faţa, pe dinainte, pe lîngă: ~ *castra Caesaris suas copias traduxit* CAES. şi-a trecut trupele prin faţa castrului lui Caesar, ~ *oculos alicuius* CIC. sub ochii cuiva, ~ *ora suorum* TAC. sub ochii alor săi, ~ *pedes* PL. de la picioare; 2 dincolo de, în afară, contrar, împotriva: ~ *spem omnium* LIV. împotriva speranţelor tuturor, ~ *exspectationem* CIC. contra aşteptării, ~ *modum* CIC. peste măsură, ~ *solitum* HOR. contrar a ceea ce e obişnuit, ~ *rem* RH. HER. în afară de subiect; 3 mai mult decît: ~ *ceteros adiuvisti* CIC. ai ajutat mai mult decît ceilalţi, *Argonautas* ~ *omnes Medea mirata est ducem* HOR. Medeea l-a admirat pe conducător (Iason) mai mult decît pe toţi argonauţii; 4 afară de, cu excepţia: *omnibus sententiis* ~ *unam condemnatus est* CIC. a fost condamnat cu unanimitate de voturi, afară de unul, *nihil* ~ *negotium suum agere* CIC. a nu se ocupa de nimic afară de treburile lui, *frumentum omne,* ~ *quod secum portaturi erant* CAES. grîul tot, afară de cel pe care voiau să-l ducă cu ei, *inveniet nil sibi legatum* ~ *plorare* HOR. S. *2, 5, 69* va găsi că nu i-a fost lăsat (ca moştenire) nimic decît să plîngă; 5 pe lîngă, în plus de: ~ *imperatas pecunias* CAES. pe lîngă sumele de bani ordonate, ~ *auctoritatem, vires quoque habere* CAES. a avea pe lîngă autoritate şi forţe militare.

praeteragō, *ere, actum vt.* a mîna dincolo de: *deversoria nota praeteragendus equus* HOR. Ep. *1, 15, 11* calul trebuie să fie mînat dincolo de hanul cunoscut.

praeterbīto, *ere vt.* a trece pe lîngă, a trece dincolo de PLIN.

praetercurrō, *ere, cursum vt.* a trece în goană dincolo, a depăşi în goană: *equis praetercurrentibus* VEG. caii trecînd în goană, *praetercursa Chalcedone* AMM. Chalcedonul fiind depăşit.

praeterdūcō, *ere vt.* a conduce pe lîngă PL.

praetereā *adv.* 1 în afară de aceasta, pe lîngă aceasta, în plus: *equitatu comparato multisque* ~ *viris evocatis* CAES. procurîndu-şi cavalerie şi, pe lîngă aceasta, înrolînd mulţi bărbaţi; 2 (*într-o înşiruire*) apoi: *primum* ..., ~ TER. mai întîi ..., apoi; 3 (*poet.*) după aceea (în viitor): *neque illum* ~ *vidit* VERG. *4, 500* şi nu l-a mai văzut după aceea, *et quisquam numen Iunonis adorat* ~*?* VERG. Aen. *1, 49.* va mai adora cineva după aceea divinitatea Iunonei?

praetereō, *īre, iī* (*īvī*), *itum vi.* şi (*frecv.*) *vt.* 1 a trece (mai departe): *si nemo hac praeteriit* ... PL. dacă nimeni n-a trecut pe-aici ..., *uno aspectu et praeteriens iudicat* CIC. judecă dintr-o privire şi în trecere, *monstrari digito praetereuntium* HOR. a fi arătat cu degetul de trecători, *unde, hora quae praeteriit* OV. valul, ceasul care s-a scurs, *iam praeterit aestas* VERG. iată, vara se sfîrşeşte, *hiems praeteriit* AMBR. iarna a trecut; 2 a trece pe lîngă, prin faţa: ~ *nemo pistrinum potest* PL. nimeni nu poate trece pe lîngă moară, *hunc non ausim* ~, *quin consistam* PL. n-aş îndrăzni să trec pe lîngă acesta fără să mă opresc, *horti quos praeteribamus* CIC. grădinile pe lîngă care treceam, *ripas flumina praetereunt* HOR. rîurile curg de-a lungul malurilor; (*fig.*) *nescis quid mali praeterieris* TER. nu ştii pe lîngă ce nenorocire ai trecut // **praeteritus** (*3*) *p. pf.* trecut, care s-a scurs: *praeteritum tempus* CIC. vremea care s-a scurs, *praeterita die, qua* ... CAES. trecînd ziua în care ..., *praeteriti viri* PROP. cei care au murit, (*gram.*) *praeteritum tempus* sau numai *praeteritum* QUINT. timpul trecut, perfectul, *in praeteritum* SUET. pentru trecut // **praeterita**, *ōrum n. pl.* lucrurile din trecut: *animus meminit praeteritorum* CIC. sufletul îşi aduce aminte de trecut; 3 *me* (*te*) *non praeterit* [cu ac. şi inf. sau prop. interog. indir.] = nu-mi scapă din minte, ştiu bine: *non me praeterit* ... *me longius prolapsum esse* CIC. eu ştiu bine că m-am întins mai mult ..., *te non praeterit quam sit difficile* CIC. tu ştii bine cît e de greu; 4 (*fig.*) a omite, a lăsa la o parte; a trece sub tăcere: *nullum genus crudelitatis* ~ CIC. a nu lăsa la o parte nici un fel de cruzime (a practica orice fel de ...), *locus qui praeteritus neglengetiā est* TER. subiect care a fost lăsat de-o parte din neglijenţă, *aliquid silentio* ~ CIC. a trece sub tăcere ceva, *praetereo quod* ... las la o parte (nu mai spun că ...), *fratris filium praeteriit* CIC. l-a omis (din testament) pe fiul fratelui său, *octo praeteritis* LIV. opt fiind omişi (excluşi) din listele de senatori; 5 a depăşi, a întrece: *iam hos cursu, iam praeterit illos* VERG. acum îi depăşeşte în goană pe aceştia, acum pe aceia; (*fig.*) *hos nobilitate Mago praeteriit* VARR. pe aceştia Mago i-a întrecut în nobleţe, *virtus alios tua praeterit omnes* OV. meritul tău îi întrece pe toţi ceilalţi, ~ *modum* OV. a întrece măsura.

praeterequitō, *āre vi.* a o lua înainte călare LIV. *3, 61, 9.*

praetereunter *adv.* în treacăt, într-o doară AUG.

praeterfero, *ferre, tulī, lātum vt.* a duce mai departe: (*numai la pas.*) *latebras eorum praeterlata acies est* LIV. frontul a fost mutat mai departe decît ascunzătorile lor.

praeterfluō, *ere vi.* 1 a curge mai departe, a curge pe lîngă: *amnis praeterfluens moenia* LIV. rîu care curge pe lîngă zidurile cetăţii; 2 (*fig.*) a se scurge, a se pierde CIC. (*despre plăcere*).

praeterfugio, *ere vt.* a trece în fugă pe lîngă ... AMBR.

praetergredior, *gredī, gressus sum vt. dep.* a trece dincolo (de), a depăşi; (*fig.*) a întrece: ~ *castra* CIC. a trece dincolo de lagăr, ~ *suos fines* TAC. a depăşi teritoriul lor, ~ *alios* SALL. a întrece pe alţii.

praeterhāc *adv.* de-acum înainte PL.

praeteriens, *euntis p. pr. v.* **praetereo**

praeterinquīrō, *ere vi.* a face o nouă cercetare AMM.

praeteritiō, *ōnis f.* 1 trecere (a timpului) AUG.; 2 trecere cu vederea, omisiune COD. IUST.; 3 (*ret.*) preteriţiune MART. CAP.

praeteritus (*3*) *p. pf. v.* **praetereo**

praeterlābor, *lābī, lāpsus sum vt. dep.* 1 a curge prin faţa ..., a trece dincolo: ~ *tumulum recentem* VERG. a curge prin faţa mormîntului proaspăt (*despre Tibru*); 2 (*fig.*) a scăpa (din minte) CIC.

praeterlambō, *ere vt.* a curge pe lîngă ..., a uda (*despre un rîu*) AMM.

praeterlātus (*3*) *p. pf. v.* **praeterfero**
praeterluens, *ntis p. pr.* care udă mergînd pe lîngă ... (*despre un rîu*) APUL.
praetermeō, *āre vi.* şi *vt.* 1 a trece pe lîngă ..., mai departe ...: (*cu tmeză*) *praeterque meantes* LUCR. cei care trec mai departe, trecătorii; 2 (*fig.*) a uda, a scălda (*despre un fluviu*) AMM.
praetermissiō, *ōnis f.* 1 omisiune CIC.; 2 neglijare: ~ *aedilitatis* CIC. faptul de a nu fi candidat la edilitate.
praetermittō, *ere, mīsī, issum vt.* 1 a lăsa să treacă, a lăsa să-i scape: *nullum diem praetermitto* CIC. nu las să treacă nici o zi, ~ *neminem, quicum loqui possim* CIC. a nu lăsa să treacă pe nimeni cu care aş putea vorbi, ~ *occasionem navigandi* CAES. a scăpa ocazia de a naviga; 2 a neglija, a lăsa deoparte: ~ *officium* CIC. a-şi neglija datoria, ~ *voluptates* CIC. a lăsa deoparte plăcerile, (*cu inf.*) *quaerere praetermittit* CAES. neglijează să se intereseze, (*cu conjct.*) *nihil praetermisi, quin ... Pompeium avocarem* CIC. n-am neglijat nimic ca să-l abat pe Pompeius (am făcut totul ca ...); 3 a scăpa din vedere, a uita: *quod dignum memoria visum praetermittendum non putavi* NEP. ceea ce mi s-a părut demn de amintire, am socotit că nu trebuie trecut sub tăcere, *negant eum locum a Panaetio praetermissum, sed consulto relictum* CIC. ei spun că această chestiune nu i-a scăpat din vedere lui Panaetius, ci că a fost intenţionat omisă; 4 a trece cu vederea, a închide ochii asupra ...; ~ *vitia* LUCR. a trece cu vederea viciile, *do, praetermitto* TER. dau, trec de la mine; 5 (*rar*) a trece dincolo, a transporta STAT.
pratermonstrō, *āre vi.* a arăta mai departe GELL.
praeternāvigō, *āre vt.* a naviga pe lîngă, prin faţa: ~ *sinum* SUET. a naviga prin faţa golfului.
praeterō, *ere, trīvī, trītum vt.* 1 a pili în faţă PL.; 2 a strivi, a pisa C. AUR.
praeterpropter *adv.* mai mult sau mai puţin, aşa şi aşa, aproape GELL.
praeterquam *adv.* afară de: *nullum praemium virtutis postulo,* ~ *huius diei memoriam* CIC. nu cer nici o răsplată a meritelor mele, afară de amintirea acestei zile, *cuncta potest vetustas,* ~ *curas attenuare meas* OV. trecerea timpului poate totul, afară doar să-mi uşureze grijile, ~ *quod* ... CIC. în afară de faptul că ..., ~ *si* ... PLIN. în afară doar dacă ...
praetersum, *esse vi.* a fi în afară [cu dat.] TERT.
praetervectio, *ōnis f.* loc de trecere (cu cal, navă, căruţă) CIC.
praetervehor, *vehī, vectus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a trece pe lîngă, a trece mai departe, a depăşi (cu corabia, cu calul, *rar* cu piciorul): *Sirenes revocare eos solitae, qui praetervehebantur* CIC. Sirenele obişnuite să-i cheme pe cei care treceau cu corabia prin faţa lor, *cum praetervehens equo consulem vidisset* LIV. văzîndu-l, pe cînd trecea călare, pe consul, (*cu ac.*) ~ *navibus Galliae oram* LIV. a trece cu corăbiile pe lîngă ţărmul Galliei, *cito agmine forum praetervecti* TAC. după ce au trecut în marş forţat dincolo de for; 2 (*fig.*) a trece (peste): *periculosissimum locum silentio sum praetervectus* CIC. am trecut sub tăcere chestiunea cea mai periculoasă, *scopulos praetervecta videtur oratio mea* CIC. discursul meu pare că a trecut cu bine pe lîngă obstacole, *oratio praetervecta aures* CIC. discurs care a trecut pe la urechi (fără a se fixa în minte).
praetervertō, *ere vt.* a se îndrepta către ... PLIN.
praetervolō (*I*) *vt.* 1 a trece în zbor dincolo, a străbate în zbor: (*abs.*) *praetervolans aquila* SUET. un vultur care trece în zbor, (*cu ac.*) *quem praetervolat ales* CIC. pe lîngă care zboară o pasăre; (*fig.*) *hasta quae praetervolat auras* SIL. suliţe care străbat în zbor văzduhul; 2 (*fig.*) a trece uşor peste, a trece neobservat, a scăpa atenţiei: *haec proposita non praetervolant, sed dilatant* CIC. nu trec uşor peste aceste afirmaţii, ci le dezvoltă, *sententiae acutae sensus praetervolant* CIC. ideile prea subtile scapă înţelegerii, *eos pratervolat numerus* CIC. lor le scapă ritmul oratoric.
praetestor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a arăta dinainte TERT.
praetexō, *ere, texuī, textum vt.* 1 a ţese în partea dinainte, a tivi la margine; (*fig.*) a mărgini: *purpura praetexit amictus* OV. banda de purpură tiveşte toga ta, *tunicae purpurā praetextae* LIV. tunici tivite cu purpură (v. şi **praetexta,** *ae*); (*fig.*) *praetexit arundine ripas Mincius* VERG. rîul Mincius tiveşte malurile cu o perdea de trestie, *litora praetexunt puppes* VERG. pupele tivesc ţărmul, *montes eas gentes praetexunt* PLIN. munţii mărginesc aceste neamuri, *utraeque nationes Rheno praetexuntur* TAC. ambele popoare sînt mărginite de Rin; 2 a pune înainte, a prevedea (cu ceva pus înainte): *voluminibus auctorum nomina* ~ PLIN. a pune în fruntea volumelor numele autorilor, *postibus praetexi* PLIN. IUN. *52* a fi pus (ca statuie) înaintea intrării (templului), *praetextaque quercu stet domus* OV. F. *4, 953* casa să aibă la intrare un stejar, *Augusto praetextum nomine templum* OV. F. *5, 567* templu intitulat cu numele lui Augustus; 3 (*fig.*) a pune înainte (spre a acoperi), a acoperi; a ascunde: *hoc praetexit nomine culpam* VERG. sub acest nume (de căsătorie) îşi ascunde vina, *novis* ~ *funera sacris* VERG. a-şi ascunde moartea prin noi ceremonii rituale; 4 a oferi ca motiv, a aduce ca pretext, a invoca: *libertas et speciosa nomina praetexuntur* TAC. se invocă libertatea şi alte vorbe frumoase, *praetexens servatam ab eo filiam* TAC. aducînd ca motiv că fata acelui a a fost salvată de el.
praetexta, *ae f.* 1 (subînţ. **toga**) togă pretextă (*tivită cu purpură, purtată pînă la şaptesprezece ani de copiii născuţi din părinţi liberi, de magistraţi şi preoţi*); 2 (subînţ. **fabula**) piesă de teatru cu subiect roman (*în care actorii purtau toga pretextă*): *qui praetextas vel qui docuere togatas* HOR. A. P. *288* autori care au adus pe scenă tragedii sau comedii cu subiect roman.
praetextātus (*3*) *adj.* 1 îmbrăcat cu toga pretextă (v. *praetexta* 1), încă copil, în adolescenţă: *praetextata aetas* GELL. copilărie, *praetextata amicitia* MART. prietenie din copilărie, *tenesne memoria praetextatum te decoxisse?* CIC. ţi-aduci aminte că, încă tinerel, ţi-ai ruinat averea?; 2 (*fig.*) de ruşine, obscen: *praetextata verba* SUET. vorbe obscene, *praetextati mores* IUV. moravuri neruşinate.

praetextum, *ī n.* 1 podoabă, ornament, strălucire: *rei-publicae ~ optimates* SEN. nobilii, podoaba republicii, ~ *senatus* TAC. H. *1, 76* prestigiul senatului; 2 pretext: ~ *civilium armorum* SUET. pretextul războiului civil, *praetexto classem alloquendi* TAC. sub motiv că trebuie să vorbească flotei.
praetextus, *ūs m.* 1 podoabă, aparenţă de strălucire: *maiore praetextu* TAC. H. *1, 19* pentru a părea cu mai mare strălucire; 2 aparenţă, pretext: *sub leni verborum praetextu* LIV. *36, 6, 5* sub vălul unei formulări inofensive, *sub praetextu quaestiōnis* PETR. sub cuvînt că face o cercetare.
praetimeō, *ēre, uī vt.* a se teme dinainte PL., SEN.
praetingō, *ere, tinctum* a muia mai dinainte OV.
praetondeō, *ēre, totōndī vt.* a tăia dinainte APUL.
praetor, *ōris m.* [*praeitor*: *v. praeeo*] 1 cel care merge în frunte, şef, comandant, conducător: ~ *maximus* LIV. *7, 3, 5* magistrat suprem, dictator, *creant decem praetores qui exercitui praeessent* NEP. Milt. *4, 4* aleg zece comandanţi, care să fie şefii armatei, *praetores aerarii* TAC. şefii tezaurului public, ~ *navalis* VELL. comandant al flotei; 2 pretor (*magistrat la Roma, însărcinat, după anul 367 î.e.n., cu jurisdicţia civilă; în anul 242, s-au creat doi pretori*: praetor urbanus, *însărcinat cu împărţirea dreptăţii în procesele dintre cetăţenii romani, şi* praetor peregrinus, *care administra justiţia în procesele dintre romani şi străini; Sylla a sporit numărul pretorilor la opt, Caesar la şaisprezece*; praetor primus *este pretorul ales cu cel mai mare număr de voturi; după anul de pretură, pretorii devin conducători de pronvincii* — propraetores — *pentru un timp determinat*).
praetōria, *ae f.* cohortă pretoriană AUR. VICT.
Praetōria Augusta *f.* oraş în nordul Italiei (*azi, Aosta*) PLIN.
praetoriānus[1] (*3*) *adj.* pretorian: ~ *miles* TAC. soldaţi din garda pretoriană // **praetoriānī,** *ōrum m. pl.* pretorieni, garda pretoriană (imperială).
praetōriānus[2] (*3*) *adj.* al pretorului AUG.
praetōricius (*3*) *adj.* al pretorului, de pretor: *praetoricia corona* MART. *8, 33, 1* coroana primită de pretor la jocurile publice.
praetōriolum, *ī n.* cabina căpitanului de corabie VULG.
praetōrium, *iī n.* 1 pretoriu (*cortul generalului într-un castru roman şi spaţiul dinaintea lui, unde se ţinea adunarea soldaţilor*); 2 (*fig.*) consiliu de război (*care se ţinea în cortul generalului*): *praetorio dimisso* LIV. după terminarea consiliului; 3 **a.** palat al guvernatorului într-o provincie; **b.** (*gener. la pl.*) palat, vilă somptuoasă; **c.** (*ironic*) butoiul lui Diogene HIER.; 4 (*fig.*) celula reginei (*la albine*) VERG. G. *4, 75*; 5 garda imperială: *praefectus praetorii* TAC. comandant al gărzii pretoriene: *meruit in praetorio centurio* PLIN. a fost centurion în garda pretoriană.
praetōrius (*3*) *adj.* 1 al pretorului, de pretor: *praetoria potestas* CIC. puterea de pretor, pretura, *ius praetorium* CIC. dreptul pretorian (*alcătuit din edictele pretorului*), *praetoris comitia* LIV. alegeri de pretor // **praetōrius,** *iī m.* fost pretor CIC.; 2 al pretorului (*guvernator de provincie*): *merces in praetoriam domum deferebantur* CIC. mărfurile erau cărate la casa guvernatorului; 3 al comandantului, de general: *praetoria cohors* CAES. cohorta de gardă a generalului, *praetoria navis* LIV. vasul amiral, *praetorium imperium* CIC. funcţia de comandant-şef, *praetoria porta* CAES. poarta pretoriană (*poarta din faţă a castrului roman*).
praetorqueō, *ēre, tortum vt.* a suci dinainte (în faţă), a întoarce (*despre cap, gît*) PL., COL.
praetorridus (*3*) *adj.* foarte fierbinte CALP.
praetractātus *abl. -ū, m.* tratare preliminară TERT.
praetractō, *āre vt.* a examina, a discuta mai înainte TAC. G. *11*.
praetrepidans, *ntis adj.* foarte agitat, nerăbdător CATUL.
praetrepidus (*3*) *adj.* agitat, tremurînd, înspăimîntat: *praetrepidum cor* PERS. inimă care palpită tare, *Romam praetrepidus rediit* SUET. s-a întors la Roma înspăimîntat, ~ *vixit* SUET. a trăit cu frica în sîn.
praetrītus (*3*) *p. pf. v.* **praetero** // **adj.** uzat, şters HIER.
praetrīvī *pf. v.* **praetero**
praetruncō, *āre vt.* a tăia din partea dinainte, din faţă: ~ *linguam* PL. a tăia limba.
praetūlī *pf. v.* **praefero**
praetumidus (*3*) *adj.* foarte umflat (de mîndrie, de supărare) AMM. ş.a.
praetūra, *adj.* 1 pretură, funcţia de pretor: *vetus familia, neque tamen praeturā egressa* TAC. familie veche, care nu trecuse totuşi dincolo de demnitatea de pretor ; 2 comandă a armatei (în Grecia) CIC. Off. *1, 144*.
Praetūttī, *ōrum n. pl.* praetuţii (*populaţie din regiunea Picenum*) // **Praetūtius** (*3*) *adj.* de-al praetuţilor // **Praetutiānus** (*3*) *adj.* praetuţian.
praeumbrō, *āre vi.* a-şi întinde umbra în faţă, a umbri TAC.
praeūrō, *ere, ussī, ustum vt.* a arde la capăt: *praeustae sudes* CIC. pari arşi la vîrf, *praeusta nive membra* PLIN. membre îngheţate de zăpezi.
praeut *adv.* în comparaţie cu ceea ce ... faţă de cum ... PL.
praevādō, *ere vt.* a trece prin faţă; (*fig.*) a se dispensa de ... SEN.
praevalens, *ntis p. pr. v.* **praevaleo** // **adj.** foarte viguros VELL.; foarte puternic LIV.
praevolentia, *ae f.* superioritate DIG.
praevaleō, *ēre, valuī vi.* 1 (*mai rar*) a avea multă putere, a avea mare eficacitate: *lac praevalet ad sananda vitia* PLIN. laptele e foarte bun la vindecarea defectelor; 2 (*fig.*) a fi mai puternic, a valora mai mult, a prevala: *in Africa hic mos praevalet* PLIN. în Africa predomină acest obicei, *virtute praevalet sapientia* PHAEDR. înţelepciunea valorează mai mult decît bravura, *saepius digni quam gratiosi praevalebant* PLIN. IUN. mai adesea cei merituoşi prevalau faţă de cei cu trecere, ~ *auctoritate* SUET. a avea cea mai mare influenţă prin autoritatea sa, ~ *apud aliquem* TAC. a avea cea mai mare trecere pe lîngă cineva.
praevalescō, *ere vi.* a deveni viguros COL.
praevalidē *adv.* foarte puternic PLIN.
praevalidus (*3*) *adj.* 1 foarte tare, foarte viguros: ~ *iuvenis* LIV. tînăr foarte robust, ~ *ramus* SUET. ramură foarte tare; 2 (*fig.*) cu mare putere, foarte puternic:

praevalidae urbes LIV. orașe foarte puternice, *praevalida nomina* TAC. nume cu foarte mare trecere, *praevalida vitia* TAC. vicii adînc înrădăcinate, *terra praevalida* VERG. G. *2, 253* pămînt cu prea mare putere de rodire.

praevallō, *āre vt.* a întări cu un baraj B. ALEX.

praevāricātiō, *ōnis f.* 1 încălcarea îndatoririlor unui avocat (*prin înțelegere pe ascuns cu partea adversă*), prevaricațiune; 2 (*tard.*) călcare a obligației, neascultare AUG.

praevāricātor, *ōris m.* 1 avocat care-și încalcă obligațiile (*înțelegîndu-se pe ascuns cu partea adversă și apărînd sau acuzînd doar de formă*), prevaricator: ~ *diversam partem adiuvat prodită causa suā* DIG. prevaricatorul ajută partea adversă, trădînd cauza pe care o apără: ~ *Catilinae* CIC. acuzator de formă al lui Catilina, ~ *causae publicae* CIC. fals apărător al interesului public; 2 (*tard.*) trădător VULG.

praevāricātrix, *īcis* (*rel.*) păcătoasă AUG.

praevāricō, *āre vt.* a nu asculta, a călca peste ... AUG.

praevāricor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a devia de la linia dreaptă la arat: *arator, nisi incurvus, praevaricatur* PLIN. *18, 179* plugarul, dacă nu se apleacă, nu trage brazda drept; 2 (*fig. judic.*) a fi de conivență cu partea adversă (*despre un avocat sau judecător*): *pecuniam accepit, ut praevaricaretur* CIC. a primit bani ca să se învoiască pe ascuns cu partea adversă, *non defendere, sed ~ accusationi videbatur* CIC. părea că nu vorbește în apărare, ci că e de conivență cu acuzatorul; 3 (*vt. tard.*) a încălca, a viola VULG.

praevārus (*3*) *adj.* neregulat CIC.

praevehor, *ī, vectus sum vi.* și *vt. dep.* a o lua înainte, a trece dincolo: *praevectus equo* VERG. gonind înainte cu calul, *equites praevecti per obliqua campi* LIV. călăreții care o luaseră înainte tăind cîmpul; (*vt.*) *paulum morae, dum missilia hostium praevehuntur* TAC. era puțină întîrziere, cît timp călăreții treceau dincolo de locurile expuse săgeților dușmanilor, *quā* (*Rhenus*) *Germaniam praevehitur* TAC. pe unde Rinul trece de-a lungul Germaniei; (*fig.*) *verba impetu quodam et flumine praevehuntur* PLIN. IUN. cuvintele curg cu un debit avîntat valuri-valuri.

praevellō, *ere, vellī* (*vulsī*) *vt.* a smulge dinainte TER.

praevēlō, *āre vt.* a pune un văl în față, a acoperi CLAUD.

praevelox, *ōcis adj.* foarte iute PLIN.; (*fig.*) *memoria* ~ QUINT. memorie foarte promptă.

praeveniō, *īre, venī, ventum vi.* și *vt.* 1 a veni înainte, a ajunge înainte: *hostis breviore via praeventurus erat* LIV. dușmanul avea să ajungă înainte pe un drum mai scurt, *praevenerat non fama solum, sed nuntius etiam* LIV. ajunsese înainte nu numai zvonul, dar și un vestitor; 2 (*fig.*) a o lua înainte, a preveni [cu ac.]: *damnationis poenam morte praevenit* VAL. MAX. a prevenit rușinea condamnării omorîndu-se, (*pas*) *quod non praeventum morte fuisse, dolet* OV. e îndurerat că n-a murit mai înainte, *priusquam progrederetur ultra, praeventus est ab Agrippina* SUET. înainte de a merge mai departe, i-a luat-o înainte Agrippina (otrăvindu-l); 3 a întrece, a fi superior COL. (*despre o anume viță de vie*).

praeventor, *ōris m.* (*mil.*) cercetaș, soldat dintr-o unitate de recunoaștere AMM.

praeventus[1] (*fig.*) *p. pf. v.* **praevenio**

praeventus[2], *abl. -ū, m.* venire neașteptată TERT.

praeverbium, *iī n.* prefix VARR., GELL.

praevernat, *āre vb. impers.* se împrimăvărează devreme PLIN.

praeverrō, *ere vt.* a mătura dinainte OV.

praevertō, *ere, vertī, versum vt.* 1 a pune un lucru înainte altuia, a se ocupa de ceva mai întîi: *si neque habes aliquid, quod huic sermoni praevertendum putes* CIC. dacă n-ai vreo treabă de care ai considera că trebuie să te ocupi mai întîi, decît cu această discuție, *ne me uxorem praevertisse dicant prae republica* PL. ca să nu spună că am preferat să mă ocup mai întîi de nevastă decît de interesul public, (*pas.*) *impetratum est, ut bellum praeverti sinerent* LIV. s-a obținut (să lase) ca războiul să fie pus pe primul plan; 2 a depăși, a întrece: *cursu pedum ~ ventos* VERG. a alerga mai repede ca vîntul, ~ *equo ventos* VERG. a întrece cu calul său vîntul, *pietatem amori tuo video* ~ PL. văd că pietatea ta întrece iubirea; 3 a pune stăpînire primul (îndepărtînd pe altul): *neque praevorto poculum* PL. Mil. *653* nu iau eu paharul din fața altuia, *vivo tentat ~ amore resides animos* VERG. Aen. *1, 721* încearcă să pună stăpînire printr-o iubire puternică pe simțiri amorțite; 4 a o lua înainte, a preveni: (*cu dat.*) *huic rei praevertendum existimavit* CAES. a socotit că trebuie să prevină această primejdie, (*cu ac.*) *turrium usum opportunitas praevertit* LIV. *8, 16, 8* o întîmplare favorabilă a făcut inutilă folosirea turnurilor, *praevertunt me fata vetorque plura loqui* OV. ceasul morții mi-o ia înainte și-s împiedicat să spun mai multe.

praevertor, *ī, versus sum vi.* și *vt.* 1 a trece mai întîi, a se întoarce mai întîi, a se ocupa mai întîi: (cu dat.) *stultitia est eum praevorti litibus* PL. e o prostie ca acesta să se ocupe mai întîi cu procese, (cu ac.) *hoc praevortor principio, cetera missa habeo* PL. asta fac mai întîi, pe celelalte le las la o parte, *non aequum est, id te praevortier* PL. nu se cade ca de aceasta să te ocupi mai întîi, *coacti consules omnibus eam rem ~, proficiscuntur* LIV. consulii, siliți să se ocupe mai întîi de toate de acest lucru, pleacă, (*cu ad.*) *si quando ad interna praeverterent* TAC. dacă uneori se ocupau de evenimentele interne, *ad Armenios ~ instantior cura fuit* TAC. grija ce mai urgentă a fost să se ducă mai întîi în Armenia, (cu *in*) ~ *in Thessaliam* LIV. a trece mai întîi în Thessalia, (*cu adv.*) *illuc praevertamur quod* ... HOR. să trecem mai degrabă la faptul că ...; 2 a întrece: *fugā praevertitur Hebrum* VERG. Aen. *1, 317* întrece la fugă Ebrul.

praevetitus (*3*) *adj.* cu totul interzis SIL.

praevians, *antis adj.* care merge înainte (arătînd drumul) AMBR.

praevidentia, *ae v.* **providentia**

praevideō, *ēre, vīdī, vīsum vt.* 1 a vedea dinainte, a observa dinainte: *praevisos in aqua timet hostia cultros* OV. victima se sperie de cuțitele văzute mai dinainte în apă, *ictum venientem a vertice praevidit* VERG. văzu dinainte lovitura ce cădea de sus, *prae-*

visā locorum utilitate AMM. observînd dinainte avantajele poziției; 2 a prevedea: ~ *impetum hostium* TAC. a prevedea atacul dușmanilor, *quod nobis praevisum* TAC. lucru prevăzut de noi; 3 (*rar*) a lua măsuri dinainte AMM.
praevigilō, *āre vi.* a sta foarte atent AUG.
praevinciō, *īre, vinxī, vinctum vt.* a lega dinainte; (*fig.*) a încătușa GELL.
praeviridans, *antis adj.* (*fig.*) foarte viguros LABER.
praevisē *adv.* în modul prevăzut AUG.
praevisiō, *onis f.* previziune ENNOD.
praevīsus (*3*) *p. pf. v.* **praevideo**
praevitiō, *āre, ātum vt.* a strica dinainte, a otrăvi (apele) OV.
praevius (*3*) *adj.* [*prae + via*] mergînd înainte, înaintemergător: *praevia lucis Pallantias* OV. Aurora, premergătoarea luminii zilei.
praevolō, *āre, āvī vi.* și *vt.* 1 a zbura înainte: *aquila, velut dux viae praevolavit* TAC. un vultur le-a zburat înainte, ca o călăuză; 2 a întrece în zbor AUG.
praevort... *v.* **praevert...**
praevulsī *pf.* și **praevulsus** (*3*) *p. pf. v.* **praevello**
Praexaspes, *is m.* un curtean al lui Cambyses SEN.
pragmaticārius, *iī m.* secretar de cancelarie COD. IUST.
pragmaticus (*3*) *adj.* 1 relativ la treburile politice CIC. Att. *14, 3, 2*; 2 priceput (în afaceri), practic CIC. Att. *2, 20, 1* // **pragmaticī**, *ōrum m. pl.* experți în materie de drept, auxiliari ai avocatului, asistenți CIC., QUINT.; 3 (*tard.*) privind afacerile civile, în materie de drept civil: *pragmatica sanctio* COD. IUST. sau *pragmaticum rescriptum* AUG. pragmatica sancțiune, rescript imperial // **pragmaticum**, *ī n.* decret imperial COD. TH.
prandeō, *ēre, ndī, nsum vi.* și *vt.* a prînzi, a mînca la prînz: ~ *et cenare in propatulo* VAL. MAX. a prînzi și a cina în public, (*vt.*) ~ *olus* HOR. a mînca la prînz legume // **pransus** (*3*) *p. pf.* (*sens act.*) care a prînzit, care a mîncat: *pransus non avide, domesticus otior* HOR. după ce am prînzit ușor, stau liniștit acasă, *milia tum pransi tria repimus* HOR. apoi, mîncați de prînz, ne mai tîrîm trei mile (pînă la ...), *pransus, potus* CIC. bine mîncat și bine băut, (*despre soldați înainte de luptă*) *ante lucem viri equique curati et pransi essent* LIV. ca înainte de ziuă oamenii și caii să fie prgătiți și mîncați.
prandium, *iī n.* 1 prînz (*masa mai ușoară de la amiză, spre deosebire de* cena, *masa principală, luată către ora 15, la sfîrșitul zilei de lucru*): *aliquem invitare ad* ~ CIC. a invita pe cineva la prînz, *sine mensa* ~ SEN. prînz (luat) în picioare, ~ *alicui videre* CIC. a vedea (a se îngriji) de prînz pentru cineva, *alicui ad* ~ *promittere* SEN. a promite cuiva că vine ca invitat la prînz; 2 (*poet.*) mîncare, hrană PLIN., MART.
pransitō (*I*) *vi.* și *vt.* a prînzi, a mînca de prînz: ~ *ad rivum* VITR. a prînzi lîngă rîu, ~ *polentam* PL. a mînca de prînz niște coleașă.
pransor, *ōris m.* invitat la prînz PL.
pransōrius (*3*) *adj.* de prînz QUINT.
pransus (*3*) *p. pf. v.* **prandeo**
Prasiī, *ōrum m. pl.* prasii (*popor din India*) PLIN.
prasinātus (*3*) *adj.* [*prasinus*] îmbrăcat în verde-prăzuliu PETR.
prasiniānus (*3*) *adj.* partizan al partidei „Verzilor“ la cursele de la circ PETR.
prasinus[1] (*3*) *adj.* de culoare verde, prăzuliu: *pila prasina* PETR. minge verde, *prasina factio* SUET. partida „Verzilor“, ~ *agitator* MART. conducător de car de curse de-al „Verzilor“.
prasinus[2], *ī m.* smarald CAPIT.
prasion (prasium), *iī n.* (*bot.*) unguraș (*Marrubium vulgare*) PLIN.
prasius (*3*) *adj.* verde // **prasius**, *iī m.* smarald PLIN.
prasoīdēs, *is m.* (un fel de) topaz PLIN.
prason, *ī n.* 1 (*bot.*) praz (*Allium porrum*); 2 algă marină de culoare verde PLIN.
prātens, *ntis adj.* ca o pajiște APUL. M. *8, 18.*
prātensis (*2*) *adj.* de pajiște HOR. ș.a.
prātulum, *ī n.* pajiște mică CIC.
prātum, *ī n.* 1 pajiște, pășune: *prata secare* PLIN. a cosi fînul, *prata recentia rivis* VERG. pășuni proaspete din cauza rîurilor; (*fig.*) *Neptunia prata* CIC. pășunile lui Neptun (întinsul mării); 2 (*poet.*) iarbă: *prata tenerrima tauro subsecare manu* OV. a rupe cu mîna iarbă proaspătă pentru taur.
prātūra, *ae f.* vînzare DIG.
prāvē *adv.* sucit, strîmb, rău, prostește: ~ *sectus unguis* HOR. unghie rău tăiată, *sive ego* ~, *sive recte volui* HOR. fie că rău am hotărît așa, fie bine, ~ *versus facti* HOR. versuri rău făcute, *pudens* ~ HOR. rușinos prostește, *verba* ~ *detorta* TAC. cuvinte sucit interpretate, *prave fecundus* TAC. nefericit de elocvent.
prāvicordius (*3*) *adj.* corupt sufletește AUG.
prāvicors, *rdis adj. v.* **pravicordius**
prāvitās, *ātis f.* 1 sucire , strîmbare, diformitate fizică: ~ *oris* QUINT. strîmbarea gurii, ~ *membrorum* CIC. diformitatea membrelor; 2 ciudățenie, extravaganță: *quae ista est* ~ *quaeve amentia?* ce înseamnă această ciudățenie sau această nebunie?, ~ *consilii* TAC. absurditatea planului; 3 răutate, stricăciune; ~ *mentis* CIC. stricarea minții, ~ *morum* TAC. depravarea moravurilor, *philosophia, quae non interitum afferat pravitatis* CIC. o filozofie care nu poate aduce stîrpirea viciilor.
prāviter *adv.* perfid AUG.
prāvus (*3*) *adj.* 1 sucit, strîmb, care a luat-o în direcție greșită, (opus lui *rectus*): *membra prava* CIC. membre ale corpului strîmbe, ~ *talus* HOR. călcîi strîmb, *elapsi in pravum artus* TAC. articulații sucite; 2 greșit, rău, stricat: *pravissima consuetudinis regula* CIC. regulă foarte greșită a uzului, *pravi impulsores* TAC. rău-sfătuitori, (*cu genit.*) ~ *fidei* SIL. de rea-credință // **pravum**, *ī n.* ceea ce este rău, răul TAC.
praxis, *is f.* procedare, procedeu: *habere praxim* PETR. *39, 4* a dovedi în practică.
Praxitelēs, *is m.* sculptor atenian (*din sec. al IV-lea î.e.n.*) // **Praxitelīus** (*3*) *adj.* al lui Praxiteles CIC.
precābundus (*3*) *adj.* (*tard.*) rugător.
precāriō *adv.* 1 cu rugăminți, insistent: ~ *rogare* CIC. a cere cu rugăminți; 2 precar: ~ *praefuit* TAC. a avut un comandament precar.

precārius (*3*) *adj.* **1** obținut prin rugăminți, acordat de milă: *non orare precariam opem, sed pro debita petere* LIV. a nu cere ajutor ca o grație, ci a pretinde ca un lucru datorat; **2** care depinde de voia altuia, precar, nesigur; trecător: *precaria vita* TAC. o viață ca vai de lume, *precarium imperium et brevi transiturum* TAC. conducere precară și care va sfîrși curînd, *corpus suum inter precaria numerat* SEN. consideră corpul său printre lucrurile trecătoare.

precātiō, *ōnis f.* **1** rugăciune: *sollemne carmen precationis* LIV. formulă de rugăciune, *praeeunte verba sacerdote precationes facere* LIV. a face rugăciuni repetînd cuvintele preotului; **2** (*rar*) formulă magică PLIN.

precātīvē *adv.* sub formă de rugăminte ULP.

precātīvus (*3*) *adj.* de rugăminți, obținut prin rugăminți: *precativo modo* ULP. sub formă de rugăminte, *precativa pax* AMM. pace obținută prin rugăminți.

precātor, *ōris m.* cel care se roagă (intervine) pentru cineva PL.

precātus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **precor**); (*sens pas.*) implorat IUVENC.

precātus[2], *ūs m.* rugăciune STAT.

preces *v.* **prex**

preciae, *ārum f. pl.* struguri care se coc timpuriu VERG.

precor, *ārī, ātus sum vt.* **1** a se ruga (de zei; *rar*: de oameni), a cere cu rugăminți: (*cu ac. persoanei*) ~ *deos pro te* CIC. a se ruga zeilor pentru tine, ~ *sibi ac liberis suis* PLIN. IUN. a se ruga zeilor pentru el și pentru copiii lui, (*cu ac. lucrului*) ~ *opem* LIV. a implora ajutor, *haec precatus sum* CIC. acestea le-am cerut în rugăciunile mele, (*cu dublu ac.*) *quod deos precati eritis* LIV. ceea ce veți fi cerut zeilor, (*cu abl.*) ~ *ab indigno* CIC. a cere de la un om nedemn, (cu *ad*) *dii ad quos precentur* LIV. zei la care să se roage, (*cu conjct.*) *deosque precetur ut* ... HOR. și să se roage de zei ca ..., *venias precamur* HOR. te rugăm să vii, ~ *ne festinatione periculum augeret* CIC. a se ruga să nu sporească prin graba lui primejdia, (*cu inf.*) *dixit se hoc a diis semper precatum* NEP. spune că aceasta a cerut el totdeauna zeilor, (*abs.*) *parce, precor, fesso* OV. cruță, rogu-te, un om obosit; **2** a dori (cuiva ceva de bine *sau* de rău): *bene* ~ *alicui* VAL. MAX. a-i ura cuiva noroc, ~ *alicui incolumitatem* CIC. a-i dori cuiva deplină sănătate, *Roma, longam Augusto precare diem* PROP. tu, Romă, urează-i lui Augustus viață lungă, *alicui male* (*mala*) ~ CIC. a dori răul cuiva, ~ *alicui morbum, mortem* CIC. a-i dori cuiva să se îmbolnăvească, să moară.

prehendō (**prēndō**), *ere, ndī, nsum vt.* **1** a apuca, a prinde: ~ *aliquem auriculis* PL. a apuca pe cineva de urechi, ~ *fauces alicui* PL. a-l apuca pe cineva de gît, *prensis capillis* OV. apucînd-o de păr, *quantum prehenditur ternis digitis* PLIN. cît poți apuca cu trei degete; **2** a prinde, a pune mîna (pe), a aresta: *servus a domino prehenditur* CAES. sclavul e prins de stăpîn, *prensos domitare boves* VERG. a domestici boii prinși; **3** a prinde pe cineva (luîndu-l la o parte), a opri pe cineva: *tuus pater modo me prehendit, ait ... sese* ... TER. Andr. *353* mă oprește mai deunăzi taică-tău și-mi spune ... că el ..., *Syrus est prehendendus atque exhortandus mihi* TER. trebuie să-l iau la o parte pe Syrus și să-l îndemn; **4** a prinde asupra faptului, a surprinde: *prehendi* (*in*) *furto* PL. a fi prins furînd, *prensus manifesti furti* PL. prins asupra furtului pe față, ~ *aliquem mendacii* PL. a prinde cu minciuna, *in patenti prensus Aegeo* HOR. surprins de furtună în mijlocul Mării Egee; **5** a ocupa, a lua în stăpînire: *Pharum prehendit* CAES. ocupă insula Pharus, ~ *arcem* VERG. a ocupa cetățuia; **6** a prinde, a ajunge: ~ *aliquem cursu* VERG. a ajunge pe cineva din fugă, *Italiae prendimus oras* VERG. am ajuns la țărmurile Italiei; **7** a prinde cu privirea, cu mintea: ~ *quae possis oculorum lumine operto* LUCR. *4, 1143* (nenorociri) pe care le poți descoperi chiar cu ochii închiși, *ipsum ea moderantem* ~ CIC. a vedea cu mintea pe cel ce conduce acestea; **8** (*despre arbori*) a prinde (rădăcini, altoi), a se prinde CIC., PALL.

prehensiō (**prēnsiō**), *ōnis f.* prindere, arestare: *prehensionem habere* VARR. a avea drept de arestare.

prehenso (*I*) *vt.* **1** a căuta să apuce (prin mișcări repetate), a apuca, a prinde cu mîna: *prensans manibus capita aspera montis* VERG. căutînd să se agațe cu mîinile de colțurile aspre ale muntelui, *arma, genua vestigia militum prensando* TAC. cuprinzînd cu mîinile armele, genunchii și picioarele soldaților, *prenso amicos, supplico* PLIN. IUN. prind de braț prietenii, îi implor; (*fig.*) ~ *patres* LIV. *1, 47, 71* a-i implora pe patricieni; **2** (*spec.*) a solicita voturi pentru o candidatură (strîngînd mîna în dreapta și în stînga): *prensat unus P. Galba* CIC. numai P. Galba face propagandă pentru alegerea sa CIC. Att. *1, 1, 1*, *in prensando* CIC. De or. *1, 112* în propaganda pentru alegeri.

prēlum, *ī n* **1** teasc (pentru struguri, măsline etc.) VERG. ș.a.; **2** presă de ținut strîns hainele MART. *2, 46, 3* și *11, 8, 5*.

premō, *ere, pressī, pressum vt.* **I 1** a apăsa, a presa: *pede pedem alicui* ~ PL. a călca pe cineva pe picior, ~ *anguem* VERG. a călca un șarpe, ~ *vestigia alicuius* TAC. a călca pe urmele cuiva, ~ *membra paterna rotis* OV. a trece cu carul peste trupul tatălui său, ~ *ubera plena* OV. a mulge ugerele pline, *angusto exitu se ipsi premebant* CAES. se stîlceau singuri din cauza ieșirii strîmte, ~ *aliquid morsu* LUCR. sau *ore* OV. a mușca ceva; **2** a prepara (ceva) prin presare: ~ *oleum, vinum, mella* HOR. a face ulei, vin, miere, *lac pressum* VERG. caș; **3** a presa (sub greutatea sa), a împovăra; (*poet.*) a fi așezat, a fi culcat (pe), a ședea (pe): *pressae portum tetigere carinae* VERG. corăbiile încărcate au ajuns în port, *onere armorum pressi* CAES. împovărați de greutatea armelor, *pressus gravitate soporis* OV. îngreuiat de somn, *pressus membra mero* PROP. cu trupul îngreuiat de vin, *premitis* (*pictos*) *corpora toros* OV. vă întindeți trupurile pe paturi pictate, *amnis vagi ripas* ~ SEN. a sta întins pe malul unui rîu rătăcitor, *humum* ~ OV. a sta întins pe pămînt; **4** (*fig.*) a presa, a forța, a chinui, a copleși: *necessitas cum premebat* CIC. nevoia îl silea, *aere alieno premuntur* CAES. sînt copleșiți de datorii, *cum a me premeretur* CIC. deși eu insis-

tam, *hoc premendum argumentum est* CIC. trebuie să insistăm asupra acestui argument, *quoniam me verbo premis* CIC. fiindcă mă sîcîi cu acest cuvînt; **5** a se ţine strîns (de): ~ *litus* HOR. a naviga pe lîngă ţărm, ~ *forum* CIC. a nu se mişca din for; **6** a acoperi (cu ceva apăsător), a ascunde, a îngropa; a presa, a determina: *canitiem galeā premimus* VERG. ne acoperim părul cărunt cu coiful, *mons urbis cladem ruinā pressit* VERG. un munte a determinat, prăbuşindu-se, distrugerea oraşului, *lumen luna premit* VERG. luna îşi ascunde lumina (apune), *me pressit alta quies* VERG. un somn adînc m-a potopit, *terrā* ~ HOR. a îngropa în pămînt (spre a ascunde), ~ *ossa* OV. a îngropa oasele (mortului); (*fig.*) a-şi ascunde, a reprima: ~ *curam sub corde* VERG. a-şi ascunde chinul în adîncul inimii, ~ *iram* TAC. a-şi înfrîna mînia, ~ *odium* PLIN. IUN. a-şi disimula ura, *monitus non suo premit ore Latinus* VERG. Latinus nu păstrează tăcere asupra îndemnurilor; **7** (*mil.*) a strînge de aproape, a urmări cu înverşunare, a tăia putinţa de scăpare: ~ *oppidum obsidione* CAES. a strînge, încercuind, cetatea prin asediere, ~ *hostes* CAES. a-i urmări pe duşmani, ~ *in retia cervum* VERG. a goni cerbul spre plasele întinse. **II 1** a înfige (apăsînd), a face să pătrundă; a imprima, a marca: ~ *dentes in vite* OV. a înfige dinţii în coarda de viţă, ~ *hastam sub mentum* VERG. a înfige suliţa sub bărbie, *presso vomere* VERG. înfigînd fierul plugului în pămînt, *leviter pressum vestigium* CIC. urma piciorului uşor imprimată, *cubito remanete presso* HOR. C. *1, 27, 8* rămîneţi cu cotul sprijinit de masă (liniştiţi); (*fig.*) *res pressa aeternā notā* OV. faptă marcată cu o pată veşnică, *littera articulo pressa tremente* OV. scrisoare scrisă cu o mînă tremurîndă; **2** a planta: ~ *virgulta per agros* VERG. a planta în pămînt mlădiţe; **3** a săpa: ~ *sulcum* VERG. a trage o brazdă, ~ *fossam* PLIN. IUN. a săpa un şanţ. **III 1** a strînge, a comprima: ~ *laqueo collum* HOR. a strînge gîtul cu un laţ (a sugruma), *pressis habenis* VERG. cu hăţurile strînse, *pressa oscula iungere* OV. a da sărutări după sărutări, *presso gradu* LIV. *28, 14, 14* sau *pede presso* LIV. *8, 8, 9* încet, ~ *oculos* VERG. Aen. *9, 487* a închide ochii (mortului), *corvi presso gutture* VERG. G. *1, 410* corbi cîrîind; (*fig.*) ~ *fauces defensionis* CIC. a strangula glasul apărării; **2** (a restrînge prisosul): *falce premere vitem* HOR. a curăţa viţa cu cosorul, *falce premes umbram* VERG. G. *157* vei curăţa cu cosorul arborii care dau prea multă umbră; (*fig.*) *haec quae dilatantur a nobis, Zeno sic premebat* CIC. ceea ce spun eu pe larg, Zeno le prescurta astfel, ~ *tumentia* QUINT. a reduce exprimarea umflată, *verbis pressus* CIC. strîns în exprimare (concis); **3** a opri: ~ *sanguinem* TAC. a opri curgerea sîngelui, ~ *vestigia* VERG. a se opri din mers, *pressoque obmutuit ore* VERG. amuţi, nemaispunînd o vorbă, *vocem* ~ VERG. a înceta de a vorbi, ~ *cursum ingenii alicuius* CIC. a împiedica elanul spiritului cuiva. **IV 1** a coborî: *aulaeum premitur* HOR. se coboară cortina (la început de spectacol), ~ *currum* OV. a coborî carul (soarelui) aproape de pămînt, *mundus premitur devexus in Austros* VERG. cerul se coboară înclinîndu-se spre sud, *sors tollit eosdem et premit* OV. pe aceiaşi oameni soarta îi ridică şi-i coboară; (*fig.*) ~ *famam alicuius* TAC. a scădea meritele cuiva, ~ *superiorem* LIV. a-şi bîrfi superiorul; **2** a doborî la pămînt: *pressus et exanimatus est* TAC. a fost doborît la pămînt şi ucis, ~ *paucos* TAC. a ucide cîţiva inşi, *premendi inimici occasio* CURT. ocazia de a-şi doborî duşmanul; **3** a întrece: *si numerare velimus, facta premant annos* OV. M. *7, 448* dacă am vrea să le numărăm, isprăvile tale ar întrece anii, *ne vetustas laude saecula nostra premat* OV. P. *3, 1, 115* ca antichitatea să nu întreacă în glorie vremea noastră; **4** a domni (asupra): ~ *ditione populos* VERG. Aen. *7, 737* a ţine sub ascultare popoarele, *Mycenas servitio premet* VERG. Aen. *7, 286* va ţine în sclavie Mycena, *Aeolus ventos imperio premit* VERG. Aeolus are sub comanda sa vînturile.

prend... *v.* **prehend...**

prensātiō, *ōnis f.* [*prenso*] activitate în vederea alegerilor CIC.

prensiō *v.* **prehensio**

prensītō, *āre vt.* a apuca des cu mîinile SID.

prensō, prensus *v.* **prehenso, prehensus**

presbyter, *erī m.* bătrîn; (*ecl.*) preot TERT.

presbyterātus, *ūs m.* preoţie HIER.

presbyterium, *iī n.* colegiu preoţesc; funcţia de preot AUG.

pressē *adv.* [*premo, pressus*] **1** strîngînd tare; **2** (*comp.*) *pressius* PALL. mai de-aproape, mai tare; **3** (*fig.*) clar, distinct: ~ *loqui* CIC. a articula clar, a pronunţa bine CIC. De or. *3, 45*; **4** strîns (ca exprimare), concis, precis, succint, sobru, simplu: ~ *definire* CIC. a defini concis, *dicere* ~ CIC. a vorbi cu sobrietate.

pressī *pf. v.* **premo**

pressim *adv.* strîngînd tare, strîns APUL. M. *2, 16.*

pressiō, *ōnis f.* **1** presiune, greutate VITR.; **2** (*concrt.*) sul pe care se înfăşoară o frînghie (pentru ridicat greutăţi), scripete CAES. B. C. *2, 9, 6.*

pressō, *āre vt.* a presa, a strînge: *cineres ad pectora pressant* OV. strîng cenuşa la piept, ~ *ubera palmis* VERG. a mulge ugerele.

pressōrium, *iī n.* teasc AMM.

pressōrius (*3*) *adj.* de tescuit COL.

pressulē *adv.* strîngînd puţin APUL.

pressulus (*3*) *adj.* turtit puţin APUL.

pressūra, *ae f.* [*premo*] **1** apăsare, presare: ~ *palpebrarum* APUL. presare (frecare) a pleoapelor; **2** stoarcere, tescuire (a strugurilor, a măslinelor) PLIN.; **3** suc (obţinut prin stoarcere): ~ *croci* LUC. suc de şofran; **4** (*fig.*) greutate, povară APUL.; **5** presiune FRONT.; înghesuială APUL.; **6** somn letargic C. AUR.; **7** opresiune, necaz, nefericire TERT.

pressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **premo // adj. 1** comprimat, moderat, lent; strîns; răguşit: *presso gradu* şi *pede presso* LIV. cu un mers încetinit, *pressis modis* CIC. cu o melodie lentă, *color pressior* PLIN. culoare mai stinsă, mai sumbră, *pressa voce* CIC. cu o voce răguşită; **2** (*fig.*) exact, precis, de-aproape: *cogitationibus pressioribus instructae* APUL. M. *5, 10* cu idei mai precise, *pressior cautela* APUL. M. *5, 5* o mai atentă precauţie; **3** (*stil.*) precis, concis: *oratio pres-*

sior CIC. stil mai precis, *oratores parum pressi* CIC. oratori prea puțin conciși; 4 (ca pronunțare) bine articulat, clar CIC. Nat. *2, 149*.

pressus², *ūs m.* 1 apăsare: ~ *ponderum* CIC. apăsarea necazurilor; 2 strîngere: ~ *oris* CIC. strîngerea gurii; articulare a sunetelor.

prestēr, *ēris m.* 1 trombă de foc, trombă marină, ciclon LUCR. *6, 424*; 2 (un fel de) șarpe (*a cărui mușcătură produce sete arzătoare*) PLIN., LUC.

pretiae *v.* **preciae**

pretiōsē *adv.* bogat, splendid CIC. ș.a.

pretiōsitās, *ātis f.* valoare mare APUL.

pretiōsus (*3*) *adj.* 1 de preț, prețios, de mare valoare: *equus* ~ CIC. cal de mare preț, *pretiosior aere* CIC. mai prețios decît arama, *pars pretiosissima* PLIN. partea cea mai de preț; 2 care costă mult, costisitor: *Thais pretiosa* PROP. Thais costisitoare, *pretioso pretio emere* PL. a cumpăra la un preț mare; 3 (*rar*) care plătește bine: ~ *emptor* HOR. C. *3, 6, 32* cumpărător care plătește scump.

pretium, *ii n.* 1 preț (de cumpărare sau de vînzare): ~ *statuere* PL. (*constituere* CIC.) a stabili prețul, ~ *pacisci pro re aliqua* CIC. a conveni prețul unui lucru, *vendere pretio suo* PL. a vinde la prețul său (cu cît face), *iacent pretia praediorum* CIC. prețurile de vînzare a pămînturilor sînt slabe, *magni* (*parvi*) *pretii esse* a fi de mare (de mic) preț, ~ *habere* CAT. a avea preț bun, a se vinde bine, *annona* ~ *non habet* CIC. grînele se vînd la preț scăzut, *in pretio esse* PLIN. a fi la preț, a se vinde bine, ~ *facere* PL. a indica prețul; (*fig.*) valoare: *operae eorum* ~ *facere* LIV. a stabili valoarea serviciilor lor, *sive aliquod morum est* ~ OV. dacă bunele moravuri au vreo valoare; 2 bani, sumă de bani, plată: *nil pretio parsit* PL. n-a cruțat nici o cheltuială, *pretio permutare* PLIN. a vinde pe bani, *sine pretio* CURT. fără plată, gratis, *in pretio* ~ *nunc est* OV. banul este acum scump la preț, *femina nostris in finibus urbem pretio posuit* VERG. o femeie a întemeiat un oraș pe meleagurile noastre, cumpărînd pămîntul cu aur, *pretio corrumpere iudicem* CIC. a-l cumpăra pe judecător cu bani, *converso in* ~ *deo* HOR. C. *3, 16, 8* pentru un zeu schimbat într-o ploaie de aur (de bani); 3 răsplată (în bine și în rău): ~ *reddere alicui pro benefactis* PL. a recompensa pe cineva pentru binefacerile sale, ~ *operae* (*curae*) răsplata oboselii: *magna operae pretia mereri* LIV. a cîștiga mari răsplăți ale strădaniei, *operae* ~ *habent libertatem civitatemque* LIV. ei (sclavii) au ca răsplată a serviciilor lor libertatea și dreptul de cetățenie; (*expr.*) *operae* ~ *est* [cu inf.] = merită oboseala, face, este util, este bine: *operae* ~ *est diligentiam maiorum recordari* CIC. este bine să ne amintim de grija strămoșilor, *Germanico operae* ~ *fuit convertere agmen* TAC. lui Germanicus îi convenea să întoarcă coloana de marș; (*expr.*) *operae* ~ *facere* = a face un lucru de ispravă (care merită oboseala): *posse eum si operae* ~ *faciat, principem popularium esse* LIV. el poate, dacă va face o faptă de ispravă, să ajungă cel dintîi dintre conaționalii săi, *facturusne operae* ~ *sim, si ... nec satis scio, nec dicere ausim* LIV. Praef. ... că voi face o operă de valoare dacă ..., nici nu știu bine, nici n-aș îndrăzni s-o spun; *ego* ~ *ob stultitiam fero* TER. îmi iau plata (pedeapsa) pentru prostia mea, *fames frigusque, haec pretia sunt ignaviae* PL. foamea și frigul, iată pedepsele trîndăviei, ~ *est mori* HOR. C. *3, 24, 24* pedeapsa este moartea.

prex, *precis f.* (*la sg. doar la dat., ac. și abl.; frecv. pl.* **precēs**, *um*) 1 rugăminte, rugăciune: *omnibus precibus te oro ut* ... CIC. îți cer cu toate rugămințile mele ca ..., *alicuius precibus moveri* OV. a fi mișcat de rugămințile cuiva, *deis preces adhibere* CIC. a face rugăciuni zeilor, *cum magna prece* CIC. cu o vie rugăminte, *in prece totus eram* OV. eram cufundat în rugăciune; 2 (*spec.*) **a.** urări: *damus alternas accipimusque preces* OV. F. *1, 176* facem și primim urări; **b.** blestem, imprecație: *omnibus precibus detestatus Ambiorigem* CAES. B. G. *6, 31* afurisindu-l pe Ambiorix cu tot felul de blesteme, *hostili prece detestari* OV. M. *15, 505* a afurisi blestemînd ca pe un dușman, *diras preces fundere* TAC. a rosti blesteme grozave.

Priamus, *ī m.* Priam (*ultimul rege al Troiei, fiu al lui Laomedon și soț al Hecubei, tată al multor copii, dintre care cel mai vestit a fost Hector, ucis de Pyrrhus, fiul lui Achilles*) // **Priamēis**, *idis f.* fiică a lui Priam (Casandra) // **Priamēius** (*3*) *adj.* al lui Priam // **Priamidēs**, *ae m.* fiu sau urmaș al lui Priam // **Priamidae**, *ārum m. pl.* troienii SIL.

priāpismus (-os), *ī m.* priapism (*boală*) C. AUR.

Priapus (-os), *ī m.* Priap: *1*) zeu protector al fructelor, grădinilor și viilor și al forței vitale, reprezentant cu un mare falus VERG., HOR.; *2*) (*fig.*) obiect în formă de membru viril: *vitreo bibit priapo* IUV. bea dintr-un vas de băut în formă de falus IUV. *2, 95*; *3*) (*fig.*) om desfrînat CATUL *47, 4*.

Priāpēius (Priāpēus *sau* **Priāpīus)** (*3*) *adj.* priapeu, priapic // **Priāpēia**, *ōrum n. pl.* (subînț. **carmina**) poezii priapee.

prīdem *adv.* 1 de mult timp, înainte: *neque* ~ *exordia cepit* LUCR. a început nu de mult timp, *haud ita* ~ HOR. cu nu prea mult înainte, *quam* ~ *sibi hereditas venisset, docet* CIC. ne arată cu cît timp înainte îi venise moștenirea; 2 mai înainte, altădată: *quod ad me* ~ *scripseras* CIC. ceea ce-mi scriseseși mai înainte.

prīdiānus (*3*) *adj.* din ziua de ieri, din ajun SUET.

prīdiē *adv.* 1 cu o zi înainte: *quo locum* ~ *pugnatum est* NEP. unde în ajun s-a dat lupta, (*cu genit.*) ~ *eius diei* CAES. în ajunul acelei zile, (*cu ac.*) ~ *Kal., Nonas, Idus* CIC. în ajunul calendelor, nonelor, idelor, ~ *Quinquatrus* CIC. (*Parilia* LIV.) în ajunul serbărilor quinquatriilor (închinate zeiței Pales), *usque ad* ~ *Nonas* CIC. pînă în ajunul nonelor lui mai, (cu *quam*) ~ *quam ego Athenas veni* CIC. cu o zi înainte de sosirea mea la Atena; 2 (*rar*) mai înainte APUL., DIG.

Priēnē, *es* și **Priēna**, *ae f.* Priene (*oraș în Ionia, pe țărmul nordic al Golfului Miletului, unde s-a născut Bias*) // **Priēnaeus** (*3*) și **Priēnensis** (*2*) *adj.* din Priene // **Priēnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Priene // **Priēneus**, *ēi* (*eos*) *m.* cel născut în Priene (Bias) AUS.

Prilius lacus *m.* lac în Etruria (*azi, Lago di Castiglione*).

prīmaevitās, *ātis f.* prima vîrstă, copilăria AUG.

prīmaevus (*3*) *adj.* în floarea vîrstei, tînăr VERG.
prīmānus (*3*) *adj.* din legiunea întîi // **prīmānī**, *ōrum m. pl.* soldaţi din prima legiune.
prīmārius (*3*) *adj.* de prima calitate, de clasa întîi: ~ *vir* CIC. om de seamă, ~ *parasitus* PL. un parazit de clasa întîi, *primaria femina* CIC. femeie din lumea mare.
prīmās, *ātis adj. m.* şi *f.* dintre cei dintîi, de prim rang: *apud primatem feminam* APUL. la o femeie distinsă // **prīmātēs**, *ium. m. pl.* fruntaşii (oraşelor) COD. TH.
prīmātus, *ūs m.* întîietate VARR., PLIN.
prīmē *adv.* în primul rînd, îndeosebi NAEV.
prīmicēriātus, *ūs m.* primiceriat, şefie COD. TH.
prīmicērius, *iī m.* şef, căpetenie VEG. ş.a.
prīmiformis (*2*) *adj.* primitiv, primordial GRAMM.
prīmigenēs, *is m.* întîiul năcut AMBR.
prīmigenius (*3*) *adj.* întîi născut, prim, originar, primitiv: *primigenii Phryges* APUL. frigienii, primii oameni, *primigenia verba* VARR. verbe primitive // **prīmigenia**, *ae f.* născătoare: ~ *rerum* AMM. natura // **Prīmigenia**, *ae f.* supranume al sorţii CIC.
prīmigenus (*3*) *adj.* prim; originar LUCR.
prīmipara, *ae f.* femelă care a fătat prima oară PLIN.
prīmipīlāris (*2*) *adj.* al primei centurii de triari // **prīmipīlāris**, *is m.* **a.** centurion primipilar, primipil; **b.** fost primipil QUINT.; **c.** (*tard.*) şef al intendenţei // **prīmipīlāris** (*2*) *adj.* de şef al intendenţei.
prīmipīlārius[1] (*3*) *adj. v.* **prīmipīlāris** (*2*) *adj.*
prīmipīlārius[2], *iī m. v.* **prīmipīlāris**, *is m.*
prīmipīlātus, *ūs m.* grad de primipil (*v. infra*) COD. IUST.
prīmipīlus, *ī m.* primipil (*cel mai înalt în grad dintre centurioni, comandînd prima centurie din primul manipul al primei cohorte*) CAES.
prīmiscrinius, *iī m.* primul dintre *scriniarii* SYMM.
prīmiter *adv.* în primul rînd POMPON.
prīmitiae, *ārum f. pl.* **1** primele roade ale pămîntului; primele produse: *primitias Cereri farra resecta dabant* OV. dădeau ca ofrandă Cererei primele spice secerate, *primitias vitis resecare* COL. a tăia primele lăstare ale viţei, ~ *metallorum* TAC. produsul minelor, minereul; **2** (*fig.*) primul rezultat obţinut, primele încercări, începuturi: ~ *iuvenis miserae* VERG. începuturile tînărului au fost nefericite, ~ *tori* SIL. primele plăceri ale căsătoriei, ~ *spectaculi* APUL. începutul spectacolului.
prīmitīvus (*3*) *adj.* **a.** primul (*cu dată*); **b.** primul născut; nou-născut; **c.** primitiv COL. // **prīmitīva**, *ōrum n. pl.* noile roade SOLIN.
prīmitus *adv.* la început LUCIL., VARR.
prīmō *adv.* la început, mai întîi CIC. ş.a.
prīmōcreātus (*3*) *adj.* prim-născut AMBR.
prīmōgenitālis (*2*) *adj.* prim-născut TERT.
prīmōgenitus (*3*) *adj.* întîiul născut; nou-născut // **prīmōgenita**, *ōrum n. pl.* dreptul de primogenitură AUG.
prīmōgenius (*3*) *adj. v.* **primigenius**
prīmoplastus (*3*) *adj.* creat primul PRUD.
prīmor *v.* **primoris**
prīmordiālis (*2*) *adj.* primordial TERT.
prīmordiāliter *adv.* de la origine, de la început AUG.
prīmordium, *iī n.* [*primus* + *ordior*] (*frecv. pl.*) început, începuturi: *a primordio urbis* LIV. de la întemeierea Romei, *primordia dicendi* QUINT. exordiul discursului, *primordia rerum* şi *ordia prima* LUCR. primele elemente, atomi, *primordium* TAC. Ann. *17* venire la conducere a noului împărat.
prīmōris (*2*) *adj.* cel dintîi (*ca dată, rang*): *primores dentes* PLIN. primii dinţi, *primore aspectu* GELL. la prima vedere, *digituli primores* PL. vîrful degetelor, *primoribus labris attingere* CIC. a atinge cu vîrful buzelor, *nasi* ~ *acumen* LUCR. vîrful nasului, *primores feminae* TAC. femei de rang nobil // **prīmōres**, *um m. pl.* cei dintîi, fruntaşi: *primores civitatis* LIV. fruntaşii statului, *inter primores dimicare* CURT. a lupta în primele rînduri, *urbes primores regnat* TAC. nobilii conduc oraşele; [abl. sg. *primore* GELL. şi *primori* TAC.].
prīmōticus (**prīmōtinus**) (*3*) *adj.* precoce APIC.
prīmulē *v.* **primulum**
prīmulum *adv.* mai întîi, la început PL., TER.
prīmulus (*3*) *adj.* chiar primul: *primulo diluculo PL. cînd abia se crapă de ziuă.*
prīmum adv. mai întîi, în primul rînd: *primum ..., deinde ...* CIC. mai întîi ..., după aceea ..., *primum omnium* PL. mai întîi de toate, *quam primum* CIC. cît mai repede posibil, *nunc primum* CIC. acum pentru prima oară, *primum dum* (*primumdum*) PL. mai întîi de toate; *ut* (*ubī, cum, simul ac*) *primum* = de îndată ce.
prīmumdum *v.* **primum**
prīmus (*3*) *adj.* (superl. de la *prior*) **1** cel mai dinainte, cel dintîi, primul (ca loc, timp, ordine): *primus ..., posterus ...* CIC. primul ..., ultimul ..., *primae litterae ..., proximae ...* CIC. prima scrisoare ..., ultima ..., *primi ex omnibus* CIC. cel dintîi dintre toţi, (*pred.*) *is* ~ *vulnus obligavit* CIC. el a fost cel dintîi care a legat rana, ~ *venisti* CIC. tu ai venit cel dintîi, (*atributiv, arătînd prima parte, începutul*) *prima luce* CAES. în zori de zi, *prima nocte* CAES. la începutul nopţii, *primo vere* CAES. la începutul primăverii, *primo anno* COL. la începutul anului, *in prima provincia* CIC. la hotarul provinciei, *primi pedes* OV. vîrfurile picioarelor, *primo adventu* CIC. imediat după sosire; (cu *quisque*) cel dintîi care se iveşte: *primo quoque tempore* CIC. la prima ocazie care s-ar ivi, *primo quoque die* CIC. în prima zi cu putinţă // **prima**, *ae f.* primul ceas // **prima**, *ōrum n. pl.* = începuturi, elemente: *si prima prospera fuissent* LIV. dacă începuturile războiului ar fi fost favorabile, *prima viae* LUCR. primi paşi în carieră, *prima consiliorum* TAC. primele planuri; *e primis facta minutis* LUCR. *4, 185* făcute din atomi mici, *his primis* VERG. din aceste elemente // **primum**, *ī n.* prima parte, primul timp, prima linie: *a primo* de la început, la început: *improbiores quam a primo credidi* PL. mai ticăloşi decît i-am crezut la început, *a primo ..., deinde ...* CIC. la început ..., după aceea ..., *in primo ..., in extremo ...* CIC. în prima parte ..., în ultima ..., *nisi secunda acies in primum successisset* LIV. dacă linia a doua de luptă n-ar fi luat locul primei linii, *legio in primo instructa* LIV. legiunea aşezată în faţă // **prīmī**, *ōrum m. pl.* cei dintîi (inşi): *primi hostium* VELL. sau *primi* CAES. avanposturile duşmanilor, *in primis* printre cei din-

tîi: *in primis pugnantes cadunt* SALL. cad în luptă printre cei dintîi; 2 cel dintîi (ca rang, valoare), cel mai distins, important, de vază: *homines primi* CIC. oamenii cei mai de seamă, *iuvenum primi* VERG. cei mai viteji dintre tineri, *primi ex omnibus philosphi* CIC. cei mai de seamă filozofi, *aliquid primum habere* SALL. a socoti ceva ca lucrul cel mai important // **prīmī**, *ōrum m. pl.* cei mai de seamă oameni: *me primis urbis placuisse* HOR. că am plăcut celor mai de seamă oameni din Roma; *primae partes* sau *primae* rolul principal: *primas partes* sau *primas agere* a juca rolul principal, *primas in causis Hortensius agebat* CIC. la procese, rolul principal îl avea Hortensius, *primas ferre* a avea locul de frunte, *primas dare* CIC. a da locul cel mai important, *primas tribuere* CIC. a acorda primul loc; *cum primis* şi *in primis* îndeosebi, deosebit de, foarte: *homo cum primis locuples* CIC. om excepţional de bogat, *homo in primis improbissimus* CIC. un om cu totul ticălos; *ad prima tenax* VERG. excepţional de tenace.

prīnceps, *cipis adj.* [*primus* + *capio*] 1 care ocupă primul loc, primul, cel dintîi, în frunte: *in fuga postremus, periculo ~ erat* CIC. la fugă era ultimul, în înfruntarea primejdiei era primul, *~ in proelium ibat, ultimus ... excedebat* LIV. intra cel dintîi în luptă, se retrăgea ultimul, *~ ex omnibus ausus est* ... CIC. cel dintîi dintre toţi a îndrăznit, *~ Horatius ibat* LIV. în frunte, mergea Horatius; 2 (*fig.*) cel dintîi, important, ilustru, vestit: *principum philosophorum praecepta* NEP. preceptele celor mai vestiţi filozofi, *Sophocles principe loco natus* PLIN. Sofocle, născut dintr-o familie aleasă, *~ eloquentiae* CIC. cel mai mare orator, *in astrologia facile ~* CIC. plasîndu-se pe primul loc în astronomie; 3 (*subst.*) căpetenie, cap, conducător; autor, instigator: *~ legationis* CIC. şeful misiunii, *Zeno ~ Stoicorum* CIC. Zenon, fondatorul şcolii stoice, *huius consilii principes* CAES. autorii acestui plan, *sceleris ~* CIC. instigatorul crimei; 4 (*sens spec.*) a. *princeps senatus* primul senator (*primul înscris de cenzori pe lista senatorilor şi primul căruia consulii îi cereau părerea în orice dezbatere*); b. (*de la Augustus înainte*) *princeps* = împăratul; c. (*în vremea republicii*) *princeps iuventutis* = floarea tineretului, tinerii din familiile nobile; (*sub imperiu*) tinerii din familia imperială; 5 (*mil.*) a. *principes* (în formaţia pe manipule) soldaţi din linia a doua (*avîndu-i în faţă pe* hastati *şi în spate pe* triarii): *robustior aetas, quibus principibus est nomen, hastatos sequebantur* LIV. cei de o vîrstă mai robustă, care se numeau *principes*, veneau după suliţaşi; b. *principes* = un manipul (format din două centurii) de soldaţi din linia a doua; c. = un centurion de *principes*: *princeps prior* CAES. centurionul primei centurii de *principes*, *primus princeps* LIV. centurionul primului manipul.

prīncipālis[1] (*2*) *adj.* 1 prim, primar, originar: *principales causae* CIC. cauzele prime, *~ significatio* GELL. sens primar; 2 principal, foarte important: *quaestio ~* QUINT. chestiune principală, *disciplinam principali studio exercere* GELL. a se ocupa de învăţătură cu un zel deosebit, *principale fuit* ... PLIN. a fost lucru foarte important, *via ~* LIV. drumul principal (*larg, traversînd un castru de la stînga la dreapta, la capătul căruia sînt cele două portae principales*: porta principalis sinistra *şi* dextra); 3 al împăratului (*v. princeps*), imperial: *~ maiestas* SUET. maiestate imperială, *principales curae* PLIN. IUN. grijile conducerii imperiale; 4 care priveşte soldaţii din a doua linie (*v. principes*) VEG.

prīncipālis[2] *is m.* conducător, ofiţer DIG.

prīncipālitās, *ātis f.* primat, întîietate TERT.

prīncipāliter *adv.* 1 în principal, îndeosebi DIG.; 2 demn de un suveran, împărăteşte: *~ gaudere* SEN. a se bucura împărăteşte.

prīncipātus, *ūs m.* 1 (*rar*) început, origine; 2 întîietate, supremaţie: *tenere principatum sententiae* CIC. a avea întîietate în exprimarea votului (în senat), *sol astrorum tenet principatum* CIC. dintre astre cel dintîi loc îl are soarele, *principatum in civitate obtinere* CAES. a avea supremaţia în cetate, *~ imperii maritimi* NEP. supremaţia pe mare; 3 conducere, domnie: *Cingetorigi ~ est traditus* CAES. conducerea i-a fost încredinţată lui Cingetorix, *toto principatu suo* PLIN. în timpul domniei lui, *Nerva principatum et libertatem miscuit* TAC: Nerva a împăcat conducerea monarhică cu libertatea; 4 (*fil.*) principiu conducător CIC. Nat. *2, 29*.

prīncipiālis (*2*) *adj.* primitiv, originar, iniţial LUCR.

principiō, *āre vt.* a începe (să vorbească) AUG.

principium, *iī n.* 1 început: *nec ~, nec finem habere* CIC. a nu avea nici început, nici sfîrşit, *~ pontis* TAC. începutul podului, *in principiis dicendi* CIC. la începutul vorbirii mele, *a sanguine Teucri ducit ~* OV. îşi trage originea din Teucer, (*adv.*) *principio* CIC. mai întîi, *a principio* CIC. de la început, *in principio* CIC. la început; *esse ~* a face începutul: *Faucia curia fuit ~* LIV. curia Faucia făcu începutul votării, *Graecia ~ moris fuit* OV. Grecia a fost începătoarea acestui obicei; 2 fundament, element fundamental, principiu [rar sg.]: *omnium rerum ~ aqua* VITR: apa, elementul fundamental al tuturor lucrurilor, *principia rerum* CIC. elementele constitutive ale lucrurilor, *principia iuris* CIC. principiile dreptului, *principia naturae* CIC. principii înnăscute, instincte; 3 (*mil. la pl.*) a. prima linie de luptă, front: *equites post principia collocat* LIV. aşază cavaleria în spatele liniei de luptă; b. cartier general într-un castru, comandament LIV.; c. ofiţeri superiori VEG.

principor, *ārī vi. dep.* a domni LACT.

prīnus, *ī f.* (*bot.*) gorun (*Quercus petraea*) VULG.

prior, *prius adj. la comp.* (superl. *primus*) 1 dinainte, de mai înainte (din doi), precedent: *pars ~ capitis* PLIN. partea dinainte a capului, *priores pedes* NEP. picioarele dinainte, *consul anni prioris* LIV. consulul anului precedent, *priore aestate* CIC. vara trecută, *prioribus comitiis* CIC. la ultimele alegeri, *Dionysius ~* NEP. Dionysius cel Bătrân, *priore loco dicere* CIC. a vorbi primul, (*pred.*) *qui ~ occupavit* LIV. care a ocupat primul, *~ quam pater moritur* LIV. moare mai înainte decît tatăl său // **priōrēs**, *um m. pl.* cei care au trăit mai înainte, strămoşi: *more priorum* OV. după obiceiul străbunilor; 2 (*fig.*) mai pre-

sus, superior: ~ *aetate et sapientia* SALL. mai mare în vîrstă şi mai înţelept, *color flore* ~ HOR. culoare mai frumoasă ca o floare, *res nulla potior priorque* LIV. nici un alt lucru mai de dorit şi mai bun, *nil prius caelibe vitā* HOR. nimic nu e mai bun ca viaţa de burlac, *nihil prius neque potius est quam* ... [cu inf.] LIV. nimic nu e mai presant şi mai de dorit decît să ...

priōrātus, *ūs m.* întîietate, primat TERT.

priorsum (priorsus) *adv.* înainte MACR.

priscē *adv.* cu asprimea celor vechi, precum cei vechi CIC.

Prisciānus, *ī m. 1)* Priscianus din Caesarea (*vestit gramatic latin de la începutul sec. al VI-lea e.n., a cărui operă principală este* Institutio de arte grammatica *în optsprezece cărţi*); *2)* Theodorus Priscianus (*medic din sec. IV-lea e.n.*).

prīscus (*3*) *adj.* **1** dinaintea noastră, de demult; străvechi, antic: *prisci viri* CIC. oamenii de demult, *prisco de sanguine* VERG. dintr-un neam străvechi, *prisci praecepta parentis* sfaturile unui părinte ca de pe vremuri (sever); **2** de altădată, de mai înainte: *prisca venus* HOR. dragostea de mai înainte.

Priscus, *ī m.* Tarquinius cel Bătrîn (*rege al Romei*).

prisma, *atis n.* prismă MART. CAP.

prista, *ae m.* tăietor de lemne PLIN.

prīstinus[1] (*3*) *adj.* dinainte, anterior, de altădată, vechi: ~ *mos* CIC. vechiul obicei, *in pristimum statum redire* CAES. a reveni la starea dinainte, *somnum pristinae noctis* SUET. vis din noaptea trecută.

pristīnus[2] (*3*) *adj.* [*pristis*] *Pristinum sidus* COL. Balena (*constelaţie*) COL.

pristis, *is f.* **1** peşte uriaş, monstru marin, balenă, rechin; **2** (*fig.*) navă de război LIV.; **3** *Priste* numele unei corăbii a lui Aeneas; [VERG. ac. *pristim*].

prius *adv.* **1** mai întîi, mai înainte: *id vobis exponam, sed* ~ *cognoscite* ... CIC. am să vă povestesc aceasta, dar mai înainte aflaţi ..., ~, ... *deinde* CIC. mai întîi ..., după aceea, ~ *quam* mai întîi ca; mai degrabă ... decît; **2** (*poet.*) odinioară, altădată: *sed haec* ~ *fuere, nunc* ... CATUL. dar acestea au fost altădată (în trecut), acum ...

priusquam (*prius* ... *quam*) *conj.* **1** mai înainte de a [cu ind.], mai înainte să [cu conjct.]: *prius quam lucent, adsunt* PL. mai înainte de a se lumina de ziuă, ei sînt aici, ~ *dicere incipio, pauca querar* CIC. înainte de a începe să vorbesc, am să mă plîng de unele lucruri, *neque prius fugere destiterunt, quam ad flumen Rhenum pervenerunt* CAES. şi n-au încetat să fugă pînă ce n-au ajuns la fluviul Rin, (*cu conjct., idee eventuală, viitoare*) *in omnibus negotiis,* ~ *adgrediare, adhibenda est preparatio* CIC. în toate treburile, mai înainte să te apuci de ele, trebuie să te pregăteşti, *quid potius faciam,* ~ *me dormitum conferam, non reperio* CIC. ce voi face mai degrabă, înainte de a mă duce să mă culc, nu ştiu; (*invers*) *quam prius* PL., PROP. = *prius quam*; **2** mai degrabă ... decît [cu conjct.]: *Aegyptii carnificinam prius subierint, quam ibim violent* CIC. egiptenii ar suporta mai degrabă tortura decît să se atingă de pasărea ibis.

prīvātim *adv.* **1** în (ca) particular, în numele său propriu, în relaţiile personale: *eloquentia* ~ *et publice abuti* CIC. a abuza de darul vorbirii în particular şi în public, ~ *plus posse quam magistratus* CAES. avea mai multă putere ca particular decît magistraţii, *aliquid* ~ *mandare alicui* CIC. a da cuiva o însărcinare în numele său; **2** aparte, în casa lui: ~ *se tenuit* LIV. a rămas în casa lui; **3** în special, separat, anume: *de iis* ~ *condidit volumen* PLIN. despre acestea a făcut anume o carte.

prīvātiō, *ōnis f.* înlăturare, absenţă, lipsă: ~ *doloris* CIC. scăpare de durere, ~ *culpae* GELL. lipsă de vină (nevinovăţie).

prīvātīvē *adv.* privativ, negativ BOETH.

prīvātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) negativ, privativ GELL.

prīvātus (*3*) *adj.* privat, particular, personal, propriu: *privata aedificia* CAES. case ale particularilor, *privato sumptu* SUET. pe cheltuială proprie, ~ *census brevis, commune magnum* HOR. averea proprie era mică, dar cea publică mare, *vita privata* CIC. viaţă particulară, *in privato* LIV. în particular (în casa lui), *ex privato* LIV. din averea personală, *in privatum vendere* LIV. a vinde pentru uz particular, *vir* ~ CIC. simplu cetăţean // **prīvātus**, *ī m.* simplu cetăţean (neînvestit cu vreo magistratură publică) CIC.

Prīvernum, *ī n.* oraş al volscilor în Latium (*azi, Piperno*) // **Prīvernās**, *ātis adj. m.f.n.* din Privernum, privernat: *ager Privernas* CIC. ţinutul Privernum, *Privernas bellum* LIV. războiul din Privernum // **Prīvernās**, *ātis n.* teritoriul oraşului Privernum // **Prīvernātēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Privernum, privernaţii.

prīvīgna, *ae f.* fiică vitregă CIC.

prīvīgnus, *ī m.* fiu vitreg // **prīvīgnus** (*3*) *adj.* străin (de la altă plantă) COL.

prīvilēgiārius (*3*) *adj.* privilegiat DIG.

prīvilēgium, *iī n.* **1** lege excepţională care priveşte pe un particular: *in privatos homines leges, id est* ~ CIC. legile împotriva anumitor persoane, asta se numeşte *privilegium, de te* ~ *tulit* CIC. a propus o lege specială în privinţa ta; **2** privilegiu, favoare personală: *quaedam privilegia parentibus data sunt* SEN. părinţilor le-au fost date unele privilegii.

prīvō (*I*) *vt.* **1** a deposeda, a lipsi (pe cineva de ceva): ~ *aliquem vitā* (*luce*) CIC. a-i lua cuiva viaţa, *me aegritudo privavit somno* CIC. amărăciunea m-a făcut să nu dorm, *oculis se* ~ CIC. a-şi scoate ochii; **2** a elibera, a pune la adăpost, a cruţa: *aliquem* ~ *dolore* CIC. a scăpa pe cineva de dureri, ~ *iniuriā* CIC. a cruţa de nedreptate.

prīvus (*3*) *adj.* **1** fiecare în parte (= *singuli*): *in dies privos* LUCR. în fiecare zi, *privas mutatur in horas* LUCR. se schimbă în fiecare ceas; **2** care aparţine cuiva, propriu, particular: *locuples quem ducit priva triremis* HOR. bogatul, pe care-l duce o triremă a lui, *dicere privis vocibus* GELL. a se exprima cu cuvinte proprii; **3** (*rar*) lipsit (de), fără [cu genit.]: ~ *verae rationis* APUL. lipsit de o judecată bună.

prō[1] *prep. cu abl.* **1** înaintea, în faţa (avînd în spate obiectul): *sedens* ~ *aede* CIC. şezînd în faţa templului, *castra* ~ *moenibus locata* LIV. tabără aşezată înaintea zidurilor cetăţii, ~ *castris copias producere* CAES. a-şi scoate trupele în faţa taberei; **2** în partea ante-

rioară, dinaintea, din înaltul: ~ *templis* CIC. de pe treptele templului, ~ *tribunali* CIC. de la înălțimea tribunei, ~ *tectis aedificiorum saxa mittere* TAC. a arunca pietroaie de pe acoperișurile caselor, *stabat ~ litore classis* TAC. flota ședea pe țărm, *laudati ~ concione sunt* LIV. au fost lăudați în adunare, *uti ~ consilio imperatum erat* SALL. cum se ordonase în consiliu; 3 (*fig.*) în apărarea, pentru, în favoarea: *dimicare ~ legibus, ~ libertate, ~ patria* CIC. a lupta pentru lege, pentru libertate, pentru patrie, *hoc non ~ me, sed contra me est potius* CIC. acesta nu e pentru mine, ci mai degrabă împotriva mea, *locus ~ nobis et nox erit* TAC. poziția și întunericul vor fi în avantajul nostru; 4 în loc de: *ego ibo ~ te, si tibi non libet* PL. voi merge eu în locul tău, dacă ție nu-ți place, *quirites eos ~ militibus appellarat* SUET. îi numise „cetățeni" (tîrgoveți) în loc de „soldați", ~ *consule* CIC. (în calitate de consul) proconsul, ~ *praetore* CIC. (în calitate de pretor) propretor; 5 ca, drept: *hunc amavi ~ meo* TER. pe acesta l-am iubit ca pe copilul meu, ~ *perfuga* CIC. ca transfug, *aliquid ~ certo habere* SALL. a considera ceva ca pe un lucru sigur, *aliquid ~ certo ponere* CAES. a afirma ceva ca un lucru sigur, ~ *eo ac debui* CIC. precum se și cuvenea, ~ *eo ac si concessum sit* CIC. ca și cum i-ar fi fost acordat; 6 în schimb: ~ *vectura solvere* CIC. a plăti pentru transport, *divitias accipere nolo, ~ patriae caritate* NEP. nu vreau să primesc averile de pe lume în schimbul iubirii de patrie; 7 în raport cu, față de, după: ~ *viribus* CIC. după puteri, ~ *virili parte* CIC. după cum poate fiecare, ~ *mea, tua parte* CIC. după mijloacele mele, ale tale, ~ *portione* LIV. proporțional, ~ *rata parte* sau ~ *rata* CIC. proporțional, ~ *numero pugnantium* SALL. în raport cu numărul dușmanilor, ~ *eo quantum* ..., ~ *eo, ut* ... în măsura în care ...; 8 în virtutea, ținînd seama de: ~ *tua prudentia* CIC. în înțelepciunea ta (înțelept cum ești), ~ *suffragio* CIC. ca urmare a votului.

pro[2] **(proh)** *interj.* ah!, o!, oh!, vai!: (*cu voc.*) ~ *dii immortales* CIC. oh! zei nemuritori!, ~ *Iuppiter, hominis stultitiam* TER. oh, Iupiter, mare prost e omul ăsta!, ~ *curia inversique mores!* HOR. vai ce senat, ce răsturnare a moravurilor!, (*cu ac.*) ~ *deum hominumque fidem* CIC. jur pe toți zeii și oamenii, (fără *fidem*) ~ *deum immortalium* TER. pe zeii nemuritori; *pro* (singur) = vai!: *et mea, ~ ! nullo pondere verba cadunt* OV. și cuvintele mele, vai, cad fără nici o greutate, *tantum ~ !, degeneramus* LIV. atît de mult, vai, decădem.

proāgorus, *ī m.* proagor (*primul demnitar într-un oraș sicilian*) CIC.

proamita, *ae f.* sora străbunicului DIG.

proarchē, *ēs f.* cauza primă TERT.

proastīum, *iī n.* suburbie AMM.

proauctor, *ōris m.* străbun SUET.

proavia, *ae f.* străbunică SUET.

proavītus (*3*) *adj.* al străbunicilor, strămoșesc OV.

proavus, *ī m.* străbunic; (*gener.*) strămoș; [genit. pl. *proavum* STAT.].

proba, *ae f.* probă, încercare: *probae nomine* COD. IUST. cu titlu de probă.

probābilis (*2*) *adj.* 1 demn de crezare, verosimil, plauzibil: ~ *ratio* CIC. motiv plauzibil, *probabile mendacium* LIV. minciună verosimilă, *probabile erat* ... [cu ac. și inf.] era probabil că ...; 2 demn de laudă, agreabil, plăcut, bun: ~ *orator* CIC. orator demn de laudă, ~ *discipulus* CIC. discipol excelent, *aqua maxime ~* PLIN. apă foarte bună, ~ *gustus* COL. gust foarte plăcut, *rosa nec odore, nec specie ~* PLIN. trandafir care nu se distinge nici prin miros, nici prin culoare, *vir ingenio probabili* CIC. om de un talent deosebit; [rar la superl.].

probābilitās, *ātis f.* probabilitate, asemănare CIC.

probābiliter *adv.* 1 verosimil, plauzibil CIC.; 2 lăudabil, onorabil VELL.

probāmentum, *ī n.* probă, dovadă COD. TH.

probata, *ōrum n. pl.* oi PLIN.

probaticus (*3*) *adj.* al oilor HIER.

probātiō, *ōnis f.* 1 probare, probă, punere la încercare: ~ *athletarum* CIC. încercarea atleților; 2 aprobare CIC. Font. *17*; 3 probă, dovadă, dovedire: *probationes potentissimae* QUINT. probe foarte puternice, *novas probationes invenire* PLIN. IUN. a găsi dovezi noi; 4 (*ret.*) argumentare, demonstrație (*confirmatio*), a treia parte a discursului; 5 (*fil.*) probabilitate CIC.

probātīvus (*3*) *adj.* probant PS. QUINT.

probātor, *ōris m.* 1 cel care aprobă, cel care laudă: ~ *ingenii* OV. elogiator al talentului; 2 cel care pune la încercare SALV.

probātōria, *ae f.* certificat care confirmă capacitatea cuiva COD. IUST.

probātus (*3*) *p. pf. v.* **probo** // **adj.** 1 priceput, apreciat, excelent, de bună calitate: *operum probatissimi artifices* COL. cei mai buni meșteri, *probatissima femina* CIC. femeie foarte stimată, *probatissima statua* PLIN. statuie foarte frumos executată; 2 plăcut, drag: (*cu dat.*) *nemo probatior suis alienisque erat* LIV. nimeni nu era mai drag alor săi și străinilor.

probe *adv.* cum trebuie, foarte bine, perfect: *milites armati ~* PL. soldați înarmați foarte bine, *usque adhuc actum est ~* PL. pînă acum a mers strună, *de Servio ~ dicis* CIC. despre Servius foarte bine zici, ~ *meminisse* CIC. a-și aminti foarte bine, *appotus ~* PL. beat turtă, *tui similis est ~* TER. îți seamănă perfect; (*în dialog*) foarte bine!

prōbeat *v.* **prohibeo**

prober, *bra, brum adj. v.* **probrōsus** (*3*) *adj.*

probitās, *ātis f.* [*probus*] cinste, onestitate, moralitate, integritate morală, probitate: ~ *gratuita* CIC. cinste dezinteresată.

probiter *adv. v.* **probe**

probītō, *āre vi.* a înainta PACUV.

problēma, *atis n.* problemă, chestiune de rezolvat; [genit.pl. *problematorum* GELL.; dat. abl. pl. *problematis* GELL.].

probō (*1*) *vt.* 1 a încerca (dacă e bun), a verifica: *tus probatur candore* PLIN. calitatea tămîiei se încearcă după culoarea albă a ei, *militem tantum a viribus probabat* SUET. proba soldatul doar după forța lui fizică, ~ *pecuniam* PLIN. a încerca monedele; 2 (*fig.*) a judeca, a aprecia: *tuo ex ingenio mores alienos probas* PL. judeci caracterul altora după firea ta, *amici-*

tias utilitate probat OV. preţuieşte prieteniile după interes; 3 a recunoaşte ca bun, a aproba, a agrea, a declara că e bun: *hoc consilio probato* NEP. acest plan fiind aprobat, *istam rationem laudo et probo* CIC. laud şi aprob această motivare a ta, *domum tuam perspexi et vehementer probavi* CIC. am cercetat casa şi mi-a plăcut foarte mult, *quaeris quod eloquentiae genus probem maxime* CIC. mă întrebi ce gen de elocvenţă apreciez mai mult, (*cu 2 ac.*) ~ *aliquem imperatorem* CAES. a aproba pe cineva drept comandant suprem, (*cu inf.*) *Caesar maxime probabat Pompeium sequi* CAES. Caesar găsea că e foarte bine să-l urmărească pe Pompeius; 4 a face să fie recunoscut ca bun, a face să fie apreciat (*aliquid alicui*): *eloquentiam meam populo probari velim* CIC. aş vrea ca elocinţa mea să fie agreată de popor, *nostram causam cuivis probabimus* CIC. vom face ca oricine să recunoască justeţea cauzei noastre, (cu *de*) *quibus de meo reditu non probabam* CIC. pe care nu-i puteam face să aprobe reîntoarcerea mea; *se* ~ *alicui* a se face apreciat, plăcut de cineva: *Epicurus multis se probavit* CIC. Epicur s-a făcut apreciat de mulţi, *nemo se probat* HOR. nimeni nu-i mulţumit de sine; 5 a face să fie crezut, a dovedi, a demonstra; *te crimen probaturum putasti?* CIC. ai socotit că vei face să fie crezută acuzaţia ta?, *his iudicibus probabo Verrem pecunias cepisse* CIC. voi dovedi acestor judecători că Verres a luat bani, *perfacile factu esse illis probat* ... CAES. le dovedeşte că e foarte uşor de făcut ..., *patrio pater esse metu probor* OV. mă dovedesc că-s tată prin teama mea de părinte; 6 (cu *pro*) a face să treacă drept ...: *vulnus pro ictu gladiatoris probatur* CIC. rana este luată ca o lovitură de gladiator, *quem pro illo* ~ *velles* CIC. pe care tu voiai să-l dai drept acela.

probolē, *ēs f.* producere TERT.

proboscis, *idis f.* bot, rît; trompă a elefantului VARR., PLIN.

probrachys, *m.* (ac. *-yn*) (*vers.*) picior compus dintr-o silabă scurtă şi patru lungi DIOM.

probrōsē *adv.* cu neruşinare GELL.

probrōsus (*3*) *adj.* 1 (*despre pers.*) neruşinat, necinstit, ticălos: *probrosa femina* SUET. femeie desfrînată; 2 (*despre lucruri*) defăimător, de ocară, dezonorant: *probrosa carmina* TAC. versuri injurioase, *probrosi sermones* TAC. vorbe defăimătoare.

probrum, *ī n.* 1 acţiune ruşinoasă, ticăloşie, mişelie: *paterna probra ac vitia* CIC. ticăloşiile şi viciile tatălui, *nullius probri compertus* LIV. nedovedit vinovat de nici o ticăloşie; 2 (*spec.*) adulter, incest: *probri insimulasti pudicissimam feminam* CIC. ai acuzat de adulter pe cea mai cinstită femeie; 3 ruşine, dezonoare, oprobriu: *probro ducere* PL. (*habere* SALL.) a socoti ca o ruşine, *vita, quam tu probro putas esse* CIC. viaţa pe care tu o socoteşti că e de ruşine; 4 injurie, insultă, ocară: *epistulae plenae omnium in me probrorum* CIC. scrisori pline de tot felul de injurii împotriva mea, *probra in aliquem iacere* LIV. (*iactare* TAC.) a arunca ocări asupra cuiva.

probus (*3*) *adj.* 1 bun, de bună calitate: *proba merx* PL. marfă de bună calitate, ~ *ager* COL. pămînt bun, ~ *sapor* COL. gust plăcut, *adfer huc duas clavas, sed probas* PL. adă aici două ciomege, dar bune, ~ *artifex* TER. meşter bun, *probum navigium* CIC. navă bine construită, *ad istas res* ~ PL. priceput la lucrurile astea; 3 (*moral*) cumsecade, bun, cinstit: *proba mulier* TER. femeie cumsecade, *homo probior* CIC. om mai cinstit, *proba oratio* CIC. discurs cinstit.

Proca, *ae v.* **Procas**

procācia, *ae v.* **procacitas**

procācitās, *ātis f.* obrăznicie, neruşinare, insolenţă CIC. ş.a.

procāciter *adv.* cu mare îndrăzneală, neruşinat, obraznic: *procacius stipendium flagitare* LIV. a cere mai îndrăzneţ solda, *procacissime patris memoriam illudunt* CURT. îşi bat joc în modul cel mai neruşinat de memoria tatălui.

Procās, *ae m.* rege alban (*bunic al lui Romulus şi Remus*).

procātiō, *ōnis f.* [*proco*] cerere în căsătorie APUL.

procax, *ācis adj.* neruşinat, obraznic, insolent, desfrînat: ~ *leno* PL. codoş neruşinat, *procax ore* TAC. dezmăţat la gură, ~ *moribus* TAC. neruşinat în purtări, (*cu genit.*) *procax otii* TAC. fără frîu în viaţa particulară, ~ *libertas* PHAEDR. libertate fără frîu, (*poet.*) *procaces Austri* VERG. vînturi dezlănţuite.

prōcēdō, *ere*, *cessī*, *cessum vi.* 1 a merge înainte, a înainta, a ieşi: *obvius procedit* SALL. îi iese în întîmpinare, ~ *ad forum* PL. a merge spre for, (*mil.*) *equitatus procedit ante agmen* CAES. B. G. *8, 27* cavaleria merge înaintea grosului armatei, ~ *lente* CAES. a înainta încet, *processum in aciem est* LIV. s-a pornit la luptă, ~ *castris* VERG. a ieşi din tabără, ~ *extra munitiones* CAES. a înainta în afara fortificaţiilor, ~ *viam tridui* CAES. a mărşălui cale de trei zile; 2 a se arăta, a apărea în public: *procedit in medium vini plenus* CIC. apare în public băut, ~ *cum veste purpurea* CIC. a apărea în public cu o haină de purpură, ~ *ornato capillo* PROP. a ieşi în public cu părul coafat, (*despre astre*) *processit Vesper* VERG. a ieşit (a răsărit) luceafărul de seară, (*despre plante ş.a.*) *radices longius procedunt* PLIN. rădăcinile se întind prea departe (cresc prea mult), *voces procedebant contumaces* TAC. îi ieşeau din gură cuvinte ameninţătoare; 3 (*despre timp*) a înainta, a se scurge, a trece: *plerumque noctis processit* SALL. a trecut o bună parte a nopţii, *procedente tempore* PLIN. IUN. cu trecerea timpului, *aetate procedere* CIC. a înainta în vîrstă; 4 a merge mai departe, a continua: *ne in infinitum procedat disputatio* SEN. ca discuţia să nu continue la infinit, *stationes procedunt* LIV. serviciul de gardă continuă, *stipendia iis procedunt* LIV. solda le merge; 5 a merge înainte, a progresa: ~ *honoribus longius* CIC. a se înălţa şi mai mult prin demnităţi, ~ *virtute multum* CIC. a progresa mult în virtute, *eo vecordiae processit, ut* ... SALL. a ajuns la atîta nebunie, încît ...; 6 a ieşi bine *sau* rău, a avea un rezultat; (*abs.*) a merge bine, a reuşi: *ut omnia prospere procedant* CIC. ca toate să iasă bine, *quasi vero ei priora pulcherrime processerint* CIC. ca şi cum cele dinainte i-ar fi reuşit foarte bine, *primo processit parum* TER. la început, i-a reuşit prea puţin, *alicui ni-*

hil procedit SALL. cutăruia nu-i reuşeşte nimic, *si Andronadoro consilia processissent* LIV. dacă planurile lui Andronadorus ar fi reuşit; 7 a fi în folosul ...: *mea bene facta reipublicae procedunt* SALL. serviciile mele sînt folositoare republicii, *illi procedit rerum mensura tuarum* OV. măsura lucrurilor tale este în avantajul aceluia.

proceleusmaticus (proceleumaticus), *i m.* (*metr.*) picior compus din patru silabe scurte SERV.

procella, *ae f.* 1 furtună mare, uragan, vijelie: *mugit Africis malus procellis* HOR. catargul mugeşte de furtunile africane; 2 (*fig.*) furtună, agitaţie, tulburare: *procellae invidiarum* CIC. valuri furioase ale invidiilor, *seditionum procellae* LIV. violenţa răzvrătirilor, *procellae civiles* NEP. agitaţiile politice; 3 (*mil.*) atac, asalt, şarjă: *equestrem procellam excitemus oportet* LIV. trebuie să facem o şarjă de cavalerie, *legiones equestri procella fundere* TAC. a risipi legiunile printr-un asalt al cavaleriei, *primam procellam eruptionis sustinere non posse* LIV. a nu putea rezista primului atac de spargere a încercuirii; (*fig.*) *eloquentiae procellam effundere* QUINT. a revărsa valurile elocvenţei sale impetuoase.

procellō, *ere vt.* a arunca înainte: *procellunt se in mensam* PL. Mil. *762* se reped, întinzîndu-se spre masă.

procellōsē *adv.* ca o furtună AUG.

procellōsus (*3*) *adj.* cu furtuni, furtunos, vijelios: *ver* ~ LIV. primăvară cu furtuni, *ventus* ~ OV. vînt aducător de furtună.

procer, *eris v.* **proceres**

procerēs, *um m. pl.* 1 fruntaşi, căpetenii, cei mari: ~ *civitatis* TAC. fruntaşii cetăţii, *procerum nomina norat* OV. cunoştea numele căpeteniilor; 2 maestru, corifeu: ~ *artis eius* PLIN. maestru al artei acesteia (medicina); (*rar sg.*) *agnosco procerem* IUV. *8, 26* te recunosc ca nobil.

prōcērē *adv.* înainte [numai la comp.]: *brachium procerius proiectum* OV. *3, 220* braţul întins mult înainte.

prōcēritās, *ātis f.* lungime, înălţime: ~ *collorum* CIC. lungimea gîturilor, ~ *corporis* PLIN. IUN. înălţimea corpului, *proceritates arborum* CIC. înălţimea copacilor, ~ *aurium* PLIN. lungimea urechilor; (*metr. spec.*) lungimea picioarelor *sau* silabelor CIC.

prōcēritūdō, *inis f.* statură înaltă SOLIN.

prōcērulus (*3*) *adj.* puţin alungit APUL.

prōcērus (*3*) *adj.* crescut în lungime, alungit, lung, înalt: *procerum et tenue collum* CIC. gît lung şi subţire, *boves cornibus proceris* COL. boi cu coarne lungi *homo procerae staturae* SUET. om de statură înaltă, *longa procerior alno* OV. (fată) mai zveltă decît un arin înalt, *procerissimi populi* CIC. plopi foarte înalţi, *procero rostro* CIC. cu cioc alungit, *proceri lupi* HOR. lupi cu trup alungit: (*fig.*) *proceri passus* LUCR. paşi alungiţi, *procerae syllabae* DIOM. silabe lungi, *anapestus procerior numerus* CIC. anapestul, metru mai grav, mai solemn.

prōcessi *pf. v.* **procedo**

prōcessiō, *ōnis f.* 1 înaintare CIC.; 2 (*tard.*) cortegiu, procesiune SID.

prōcessus, *ūs m.* 1 înaintare, mers înainte, progres: *in processus coepit crudescere morbus* VERG. în cursul său, boala a început să se înrăutăţească, *processu temporis* AMM. în cursul vremii, ~ *triumphatoris* PLIN. IUN. cortegiul triumfătorului, *processus efficere* CIC. a face progrese; 2 succes, noroc: *inimica alienis processibus invidia* SEN. invidia, duşmana succeselor altora; 3 (*med.*) ieşitură, proeminenţă CELS.

Prochyta, *ae* şi **Prochytē**, *ēs f.* insulă în golful Neapolelui (*azi*, *Procida*).

prōcidentia, *ae f.* 1 lăsare în jos, cădere a unui organ al corpului, ptoză PLIN. 2 (*gram.*) schimbare a unui caz cu un altul PRISC.

prōcidō, *ere*, *cidi vi.* [*pro + cado*] 1 a cădea înainte, a se prăbuşi: ~ *ad pedes alicuius* HOR. a cădea la picioarele cuiva, *procidit ante portam* LIV. s-a prăbuşit înaintea porţii, *pars muri prociderat* LIV. o parte a zidului se prăbuşise; 2 (*med.*) a se lăsa în jos, a cădea (*despre un organ al omului*) PLIN.

prōciduus (*3*) *adj.* 1 căzut în jos, prăbuşit; 2 (*med.*) lăsat în jos, căzut (*despre un organ*) PLIN.

prōcieō, *ēre*, *citum vt.* a chema afară, a căuta ANDR.

prōcinctus[1] (*3*) *adj.* [*procingo*] 1 gata de luptă GELL.; 2 (*tard.*) făcut în apropierea luptei (testament) COD. IUST.

prōcinctus[2], *ūs m.* (*numai la ac.* şi *abl. sg.*) 1 echipament de luptă: *in procinctu habere milites* TAC. a ţine soldaţii sub arme (gata de luptă), *carmina in procinctu facta* OV. poezii făcute în echipament de luptă, *in procinctu testamentum facere* CIC. a-şi face testamentul înainte de a porni la luptă; (*prov.*) *in procinctu aliquid habere* SEN. a ţine ceva la îndemînă, a avea gata; 2 (*fig.*) luptă, expediţie militară AMM.

prōclamātiō, *ōnis f.* 1 strigăt, ţipăt (de durere) PS. QUINT.; 2 reclamare în faţa justiţiei, revendicare: ~ *ad libertatem* DIG. revendicarea libertăţii (de către sclav).

prōclāmātor, *ōris m.* gălăgios, ins care vorbeşte ţipînd (*despre un avocat*) CIC.

prōclāmō (*I*) *vi.* şi *vt.* a striga (tare): ~ *pro sordidis hominibus* LIV. a face gălăgie pentru oameni de dispreţuit, *se innocentem opprimi proclamat* VAL. MAX. strigă că e condamnat pe nedrept; 2 (*tard.*) a reclama, a revendica: ~ *ad* (*in*) *libertatem* DIG. a revendica libertatea.

Proclēs, *is m.* rege în Sparta.

prōclinātiō, *ōnis f.* adîncitură, groapă VITR.

prōclinō (*I*) *vt.* a apleca înainte, a înclina, a povîrni: ~ *mare in litora* OV. a apleca apele mării spre ţărmuri; (*fig.*) *proclinatā iam re* CAES. lucrurile fiind aproape de deznodămînt.

prōclive *şi* **prōclivi** *adv.* în pantă, în coborîş, uşor, lesnicios: *proclivi cursu et facili* CIC. într-o goană în vale şi uşoară; (*fig.*) *labuntur verba proclivius* CIC. cuvintele curg mai uşor, *multo proclivius exorientur* (*principia*) LUCR. *2, 792* mult mai uşor se vor naşte atomii.

prōclivis (*2*) *şi* **prōclīvius** (*3*) *adj.* 1 înclinat, în pantă, la vale, în coborîş: *via* ~ LUCR. drum la vale, *omnia proclivia sunt: facile descenditur* SEN. toate locurile sînt în pantă: cobori uşor, *Iunius mensis* ~ *iam*

in Iulium SEN. luna iunie care se apropie acum de iulie, ~ *senectus* APUL. bătrînețe înaintată; 2 (*fig.*) înclinat, predispus: *ad morbum proclivior* CIC. mai predispus la boală, ~ *sceleri* SIL. înclinat spre crimă; 3 ușor, lesne (de făcut): *proclivia anteponuntur laboriosis* CIC. lucrurile ușoare sînt preferate celor trudnice, *dictu est proclive* CIC. este ușor de spus, *omnia sibi proclivia fore sperabant* B. AFR. sperau că totul le va merge ușor.

prōclīvitās, *ātis f.* 1 pantă, coborîș ușor B. AFRIC.; 2 (*fig.*) aplecare, înclinație, predispoziție CIC.

prōclīviter *adv.* lesne, ușor GELL.

prōclīvium, *iī n.* pantă, coborîș FRONTIN.

prōclīvō, *āre vt.* a apleca TERT.

prōclīvus (*3*) *adj. v.* **proclivis**

prōclūdō, *ere vt.* a închide PALL.

Procnē, *ēs f.* 1 fiica lui Pandion, rege al Atenei (*măritată de tatăl său cu tracul Tereus, care i-a pîngărit sora, pe Filomela, faptă pentru care Procne l-a pedepsit cu uciderea fiului său Itys; ca să le scape pe surori de răzbunarea lui Tereus, zeii au transformat-o pe Procne în rîndunică, iar pe Filomela în privighetoare*) OV. M. *6, 424–6, 674*; 2 (*poet.*) rîndunică VERG.

procō, *āre vt.* a cere CIC. Rep. *4, 6.*

procoetōn, *ōnis m.* anticameră PLIN. IUN.

procomium, *iī n.* moț (*la cal*) VEG.

Proconnēsus, *ī f.* insulă în Propontida (*renumită prin marmura ei; azi, Marmara*) // **Proconnensis** (*2*) *și* **Proconnēsius** (*3*) *adj.* din Proconnesus.

prōconsul, *ulis m.* proconsul (*demnitar, de obicei fost consul, care conduce o provincie*); [adesea, sub forma *pro consule*].

prōconsulāris (*2*) *adj.* proconsular: *salarium proconsulare* TAC. onorariu de proconsul, ~ *imago* LIV. *5, 2, 9* umbră a puterii consulare, fantomă a consulatului.

prōconsulātus, *ūs m.* proconsulat PLIN., TAC.

prōcor, *ārī vt. dep. v.* **proco** SEN.

prōcrastinātiō, *ōnis f.* amînare pe a doua zi, amînare CIC.

prōcrastinō, *āre vt.* a amîna pe a doua zi, a amîna CIC.

prōcreābilis (*2*) *adj.* pentru a ajuta procrearea speței CASSIOD.

prōcreātiō, *ōnis f.* 1 procreare, naștere, producere CIC.; 2 creatură, progenitură, produs VITR., AUG.

prōcreātor, *ōris m.* creator, părinte: *a procreatoribus amari* CIC. a fi iubit de părinți.

prōcreātrīx, *īcis f.* creatoare; (*fig.*) mamă CIC.

prōcreō (*I*) *vt.* 1 a procrea, a naște: ~ *duos filios* NEP. a naște doi băieți; 2 (*fig.*) a crea, a da naștere: ~ *tribunatum* CIC. a crea tribunatul.

prōcrescō, *ere vi.* 1 a se naște, a se forma LUCR. *1, 715*; 2 a crește, a se mări LUCR. *6, 664.*

Procris, *is* (*-idis*) *f.* fiica lui Erechteus (*însoțindu-și din gelozie soțul la o vînătoare, a fost ucisă de acesta din greșeală*).

Procrustēs *sau* **Procustēs**, *ae m.* tîlhar din ținutul Atticii (*îi punea pe călătorii prinși pe un pat de tortură, alungind trupul celor mai scurți și tăind din trupul celor mai lungi tot ce depășea măsura patului; a fost ucis de Theseus*).

prōcubitor, *ōris m.* santinelă (*care făcea de gardă în fața lagărului*) CAT.

prōcubō, *āre vi.* a zăcea pe pămînt CLAUD.; (*fig.*) a se întinde așternîndu-se: *ubi saxea procubet umbra* VERG. G. *3, 145* unde se va întinde umbra stîncilor.

prōcubuī *pf. v.* **procumbo**

prōcucurrī *și* **procūrrī** *pf. v.* **procurro**

prōcūdō, *ere, cūdī, cūsum vt.* 1 a bate cu ciocanul la nicovală, a făuri, a ascuți: ~ *enses* HOR. a făuri săbii, ~ *dentem vomeris obtusi* VERG. a ascuți fierul tocit al plugului; 2 (*fig.*) a produce, a plăsmui, a crea, a meșteri: *ignem ignes procudunt* LUCR. focul dă naștere focului; ~ *prolem* LUCR. a-și face urmași, ~ *dolos* PL. a inventa înșelătorii, ~ *linguam* CIC. a-și șlefui vorbirea.

procul *adv.* 1 (*loc*) la distanță, de departe; departe: *ille sequitur* ~ PL. acela îl urmează la o distanță, *non* ~, *sed hic* CIC. nu de departe, ci aici, *iubet ut* ~ *tela coniciant, neu propius accedant* CAES. poruncește să arunce săgețile de departe și să nu se apropie mai mult, ~, *quid narrent, attendere* CIC. a asculta de departe ce povestesc, *serta* ~ *iacebant* VERG. ghirlandele zăceau la o oarecare depărtare; (cu *ab* și abl.): ~ *a terra abripi* CIC. a fi tîrît departe de uscat, ~ *a castris constiterunt* CAES. s-au oprit departe de tabără, ~ *ab domo* LIV. departe de casă, (*cu abl.*) *haud* ~ *Utica* LIV. nu departe de Utica, ~ *urbe* OV. departe de Roma, *patria* ~ ENN. departe de patrie; 2 (*fig.*) la distanță mare, departe de, în afara: *homines* ~ *errant* SALL. acești oameni se înșală foarte mult, ~ *ab omni metu* CIC. în afară de orice temere, *non* ~ *abhorret ab insania* CIC. nu se deosebește prea mult de nebunie, ~ *voluptatibus habiti* TAC. ținuți în afara plăcerilor, ~ *negotiis* HOR. în afara zarvei treburilor, ~ *dubio* QUINT. fără nici o îndoială, *quorum causas* ~ *habeo* TAC. ale căror motive sînt departe de mine, *haud* ~ *seditione res erat* LIV. situația nu era departe de a deveni o răzvrătire, *non* ~ *est* (*abest*) *quin* ... LIV. nu lipsește mult ca ...; 3 (*timp*) mult timp: *durare* ~ STAT. a trăi mult, *haud* ~ *occasu solis* LIV. cu puțin timp înaintea apunerii soarelui.

prōculcātiō, *ōnis f.* 1 călcare în picioare PLIN.; 2 sfărîmare, răsturnare SEN.

prōculcātor, *ōris m.* soldat din avangardă AMM.

prōculcō (*I*) *vt.* 1 a călca în picioare, a culca la pămînt: ~ *uvas* COL. a călca struguri, *aper segetes proculcat* OV. mistrețul culcă la pămînt semănăturile; 2 (*fig.*) a călca în picioare, a brava, a trece peste (disprețuind): ~ *fata* SEN. a brava soarta, *proculcato senatu* TAC. călcînd în picioare autoritatea senatului; 3 a uza: *verba proculcata* GELL. cuvinte uzate.

Proculēius, *iī* cavaler roman HOR.

Proculus, *ī m.* numele unor personaje.

prōcumbō, *ere, cubuī, cubitum vi.* 1 a se apleca înainte, a se înclina: *ut tigna secundum naturam fluminis procumberent* CAES. astfel ca piloții să se aplece în sensul cursului apei; *gravidis procumbit culmus aristis* VERG. paiul se apleacă de greutatea spicului, *planities sub radicibus montium procumbit* CURT. o cîmpie se așterne în pantă la poalele munților, *olli*

certamine summo procumbunt VERG. Aen. *5, 198* aceia se aştern din răsputeri pe vîslit; 2 a se întinde (spre a dormi), a se culca: *in duro ~ toro* OV. a se culca pe un pat tare; 3 a cădea la pămînt: *a*) prosternîndu-se: *~ alicui ad pedes* CAES. a cădea rugător la picioarele cuiva, *~ alicui ad genua* PETR. (*genibus* OV.) a se prosterna la genunchii cuiva, *~ templis* TIB. a se prosterna în faţa templelor; *b*) rănit, mort; *vulneribus confecti procubuerant* CAES. copleşiţi de răni, se prăbuşiseră, *dextra alicuius ~* VERG. a cădea mort de braţul cuiva; 4 a se prăbuşi, a se prăvăli: *agger in fossam procubuit* LIV. rambleul s-a prăbuşit în şanţ, *frumenta imbribus procubuerunt* CAES. ploile au culcat la pămînt grînele; 5 (*fig.*) a cădea: *res procubuere meae* OV. situaţia mea e la pămînt, *senatus ad infimas obtestationes procubuit* TAC. senatul s-a înjosit pînă la cele mai umile rugăminţi, *~ in voluptates* SEN. a se cufunda în plăceri.

prōcupīdō, *inis f.* dorinţă anticipată MIN. FEL.

prōcūrātiō, *ōnis f.* 1 a. administrare, conducere, slujbă, sarcină (în grijă): *~ provinciae* PLIN. IUN. conducerea provinciei (ca procurator), *~ annonae* CIC. slujba aprovizionării, *ad amplissimas procurationes promotus* PLIN. IUN. înălţat la cele mai înalte funcţii, *~ mearum rerum existimationisque meae* CIC. grijă de treburile mele şi de reputaţia mea; b. (*oc.*) grijă, preocupare: *sine ulla recipiendae gratiae procuratione* GELL. fără nici un gînd de a primi mulţumiri; 2 (*rel.*) ceremonie religioasă de expiere, de curăţire, de îmblînzire a zeilor: *sue plena ~ fieret* CIC. (în urma cutremurului) să se sacrifice o scroafă gravidă, *procurationes prodigiorum* SEN. slujbe pentru abaterea nenorocirilor anunţate prin minuni, *procurationes incesti* TAC. ceremonii pentru ispăşirea unui incest.

prōcūrātiuncula, *ae f.* mică slujbă SEN.

prōcūrātor, *ōris m.* 1 administrator, însărcinat cu afaceri, conducător: *fit ex domino ~* SEN. din stăpîn, devine administrator, *~ regni* CIC. regent, *~ ludi* TAC. şeful şcolii de gladiatori, *~ urbis* SUET. prefect al Romei; 2 reprezentant, avocat IUST.; 3 (*spec.*) procurator (*administrator imperial în provinciile mai mici, însărcinat cu veniturile vistieriei imperiale, avînd faţă de provinciali şi dreptul de a pedepsi cu moartea; de ex.: Pontius Pilatus în Iudeea*) TAC.

prōcūrātōrius (*3*) *adj.* de procurator, de procuratură DIG.

prōcūrātrix, *īcis f.* administratoare, cea care are grijă de … CIC. Fin. *4, 17*.

prōcūrō (*I*) *vt.* 1 a îngriji (de), a se ocupa (de): *~ pueros* PL. a îngriji de copii, *~ arbores* CAT. a îngriji de pomi; 2 (*spec.*) a administra (afacerile cuiva), a fi administratorul (bunurilor cuiva); *~ hereditatem* CIC. a administra o moştenire, *~ alicuius negotia* CIC. a fi reprezentantul cu afaceri al cuiva, *~ imperium alienum* CURT. a conduce în locul altuia, (*abs.*) *~ in Hispania* PLIN. IUN. a fi procurator imperial în Hispania, (*cu dat.*) *~ patri* DIG. a administra bunurile tatălui; 3 a se îngriji de ceremoniile religioase pentru îndepărtarea nenorocirilor prevestite de zei prin minuni: *~ monstra* CIC. a conjura prin ceremonii minunile, (*abs.*) *procuratum est* LIV. s-au făcut ceremonii de ispăşire, *~ Iovi hostiis maioribus* GELL. a face slujbe de ispăşire lui Iupiter cu jertfe mai mari.

procurrō, *ere, currī* (*cucurrī*), *cursum vi.* 1 a alerga (înainte), a se repezi, a se năpusti: *~ ex castris* CAES. a alerga afară din lagăr, *~ in publicum* HOR. a alerga în piaţă, *~ ad repellendum hostem* CAES. a se repezi să respingă duşmanul, *~ temere extra aciem* CAES. a înainta orbeşte în afara liniei de luptă, *~ in ius* HOR. a alerga la judecată; (*fig.*) *procurrentis pecuniae impetus* SEN. Ep. creşterea capitalului care circulă; 2 (*despre locuri*) a ieşi în afară, a înainta, a se întinde: *terra procurrit in aequor* OV. uscatul înaintează în mare, *saxis in procurrentibus haesit* VERG. s-a oprit, eşuînd în nişte stînci ieşite în afară, *~ in longitudinem* PLIN. (*in occidentem* COL.) a se întinde în lungime, către apus.

prōcursātiō, *ōnis f.* (*mil.*) atac de avangardă, hărţuială LIV.

prōcursātor, *ōris m.* soldat din avangardă: *breve certamen cum procursatoribus* LIV. o scurtă încăierare între soldaţii din avangardă.

prōcursiō, *ōnis f.* 1 (*mil.*) atac, asalt FRONTIN.; 2 înaintare, paşi înainte (făcuţi de orator către auditor) QUINT.; 3 (*fig.*) digresiune QUINT. *4, 3, 9*.

prōcursō, *āre vi.* a ieşi la luptă pentru o scurtă încăierare, a se angaja în atacuri de avangardă LIV.

prōcursus, *ūs m.* 1 înaintare în goană, cursă rapidă; (*mil.*) asalt, atac: *~ in proclive* LUCR. mers rapid la vale, *procursu rapido invadunt Martem* VERG. pornesc la luptă înaintînd în goană, *~ militum* LIV. năvălire a soldaţilor, *procursu magis militum quam ex praeparato* LIV. mai mult printr-o năvălire a soldaţilor decît pe pregătite; 2 primul acces, izbucnire, prima manifestare; *~ irae* SEN. izbucnirea furiei, *~ virtutis* VAL. MAX. primele manifestări ale virtuţii; 3 ieşitură, ieşind PLIN.; 4 progres AUG.

prōcurvō, *āre vt.* a îndoi (înainte, în faţă) STAT.

prōcurvus (*3*) *adj.* îndoit, încovoiat VERG.

procus, *ī m.* peţitor, pretendent; (*fig.*) aspirant, concurent: *Penelope difficilis procis* HOR. Penelopa năzuroasă cu cei ce o cereau în căsătorie, *eloquentiae impudentes proci* CIC. aspiranţii neruşinaţi la întîietate în oratorie.

Procustēs *v.* **Procrustes**

Procyōn, *ōnis m.* constelaţie care apare înaintea constelaţiei Sirius (lat. *Antecanis*) CIC.

prōdactus (*3*) *p. pf. v.* **prodigo**

prōdambulō (**prodeambulō**), *āre vi.* a ieşi să se plimbe TER.

prōdēcessor, *ōris m.* predecesor într-o slujbă SYMM.

prōdēgī *pf. v.* **prodigo**

prōdeō, *īre, iī, itum vi.* [*prod + eo*] 1 a merge înainte, a ieşi (înainte): *~ obviam alicui* CIC. a merge în întîmpinarea cuiva, *~ in proelium* CAES. a porni la luptă, *~ ex portu* CAES. a ieşi din port; 2 a apărea, a se arăta: *~ in scaenam* NEP. a apărea pe scenă, *folia ex radicibus prodeuntia* PLIN. frunze care ies din rădăcini, *prodeuntia semina* COL. seminţe care încolţesc, *novae prodeunt comoediae* PL. apar comedii noi, *eloquentia sero in lucem prodiit* CIC. elocvenţa a apărut tîrziu, *lacrimae de gaudio prodeunt* OV. îi

dau lacrimi de bucurie; 3 a ieşi în afară: *rupes prodit in aequor* VERG. o stîncă iese în afară în mare; 4 (*fig.*) a înainta, a progresa: ~ *sumptu extra modum* CIC. a depăşi măsura în cheltuieli, *est quadam* ~ *tenus* HOR. Ep. *1*, *1*, *32* se poate înainta pînă la un anumit punct; [arh. *prodinunt* ENN. = *prodeunt*; *prodiet* LACT. = *prodibit*].

prodesse *inf. v.* **prosum**

prōdicius *v.* **proditius**

prōdīcō, *ere, dixī, dictum vt.* 1 (*rar, lecţiune nesigură*) a prezice CIC.; 2 *diem prodicere a*) a fixa dinainte un termen: ~ *reo et accusatoribus diem* TAC. a fixa acuzatului şi acuzatorilor un termen; *b*) (cu *in* şi ac.) a amîna pînă la data de: ~ *diem in VIII id. Febr.* a amîna pentru a VIII-a zi a idelor lui februarie.

Prodicus, *ī m.* Prodicus din Cos (*sofist, contemporan cu Socrate*).

prōdidī *pf. v.* **prodo**

prōdigālitās, *ātis f.* risipă BOETH.

prōdigāliter *adv.* cu mare risipă AMBR.

prōdigē *adv.* larg, în mod risipitor: ~ *vivere* CIC. a trăi risipind în toate părţile.

prōdigentia, *ae f.* risipă, cheltuire fără măsură TAC.

prōdigiāle *adv.* prodigios, uimitor STAT.

prōdigiālis (*2*) *adj.* 1 uimitor, de minune, minunat: *gnari rerum prodigialium* AMM. cunoscători în tălmăcirea minunilor; 2 care alungă relele prevestiri, care apără de rău: *prodigiali Iovi ture comprecari* PL. a se ruga de Iupiter proteguitorul, aducînd ca ofrandă tămîie.

prōdigiāliter *adv.* în chip uimitor HOR.

prōdigiosē *adv.* în mod nefiresc, ciudat, uimitor PLIN.

prōdigiōsus (*3*) *adj.* ciudat, monstruos, extraordinar, uimitor, minunat OV., QUINT. ş.a.

prōdigitās, *ātis f.* risipă LUCIL.

prōdigium, *iī n.* 1 minune, întîmplare minunată (*ca semn prevestitor, obişnuit de rău*): *multa eo anno prodigia evenere* TAC. în acel an, s-au arătat multe semne prevestitoare, *fames in* ~ *accipiebatur* TAC. foametea era considerată ca un semn rău prevestitor, *prodigia suscipere atque curare* LIV. a recunoaşte semnele prevestitoare şi a le conjura (*v. procurare*); 2 (*fig.*) a. faptă nemaipomenită, monstruozitate CIC. Verr. *3*, *171*; b. fiinţă monstruoasă, monstru, pacoste: ~ *triplex* OV. monstru cu trei capete (Cerber), ~ *reipublicae* CIC. pacostea republicii (Clodius).

prōdigō, *ere, ēgī, actum vt.* [*prod* + *ago*] 1 a mîna înainte: ~ *in pabulum* VARR. a mîna la păşune; 2 a consuma DIG.; 3 (*frecv.*) a risipi, a cheltui fără socoteală: ~ *opes* SUET. a-şi risipi averile.

prōdigus (*3*) *adj.* 1 cheltuitor fără socoteală, risipitor: *alteri prodigi, alteri liberales* CIC. unii sînt risipitori, ceilalţi darnici, ~ *aeris* HOR. risipitor cu banii; 2 (*poet.*) care dă din belşug, bogat, abundent: *locus multae* ~ *herbae* HOR. loc care dă multă iarbă, (*abs.*) *prodiga tellus* OV. pămînt binecuvîntat; (*oc.*) din belşug, mult: *ut odore prodigo fruantur* PLIN. ca să aibă din belşug parfum; 3 costisitor: *margaritae, prodiga res* PLIN. perlele, lucru costisitor; 4 (*fig.*) larg, care nu păstrează pentru sine, generos: *animae* ~ *Paulus* HOR. Paulus, care-şi sacrifică viaţa, *arcani prodiga* HOR. care dezvăluie uşor secretul, *libidines in Venerem prodigae* GELL. poftele care nu-şi pun nici un frîu în dragoste, *in honoribus decernendis* ~ CIC. prea larg în decernarea onorurilor.

prōdit *pf. v.* **prodeo**

prōditiō[1], *ōnis f.* [*prodo*] 1 dare la iveală, revelare: ~ *arcanorum* PLIN. revelarea secretelor; 2 trădare: ~ *consulum* (= *genit.subiect.*) CIC. trădarea consulilor, ~ *amicitiarum* (= *genit.obiect.*) CIC. trădarea prieteniilor; 3 amînare CAT.

prōditiō[2], *ōnis f.* [*prodeo*] venire, apariţie SID., MACR.

prōditius (*3*) *adj.* revelator, anunţător TERT.

prōditor, *ōris m.* 1 descoperitor, revelator: *latentis proditor puellae risus* HOR. rîsul care o dă de gol pe fata care se ascunde; 2 trădător: ~ *patriae* CIC. trădător de patrie.

prōditōrius (*3*) *adj.* de trădător AUG.

prōditrīx, *īcis f.* 1 revelatoare, descoperitoare PRUD.; 2 trădătoare LACT.

prōdō, *ere, didī, ditum vt.* I 1 a da afară, a scoate: *anima extra prodita corpus* LUCR. viaţa dată afară din corp; 2 (*spec.*) a da naştere, a crea: ~ *fetum olivae* OV. a da naştere fructului măslinului, *ne perniciosum exemplum prodatur* CIC. ca să nu se creeze un exemplu periculos, *prodendi exempli causa* LIV. pentru a da un exemplu; 3 a face cunoscut public, a anunţa; (*spec.*) a proclama: ~ *decretum* CIC. a da un decret, *venturos prodentia ventos* VERG. semne ameninţătoare de venire a furtunii; (*spec.*) ~ *aliquem flaminem, interregem* CIC. a proclama pe cineva flamin, interrege; 4 a descoperi, a da pe faţă, a dezvălui (ceva ascuns): ~ *secretum uxori* SUET. a dezvălui soţiei secretul, ~ *conscios* CIC. a dezvălui numele complicilor, ~ *crimen vultu* OV. a da la iveală crima prin înfăţişare, *gaudia prodens vultus* HOR. înfăţişarea trădîndu-i bucuria; 5 a trăda (prin perfidie): ~ *patriam* CIC. a-şi trăda patria, *is me deseruit ac prodidit* CIC. acesta m-a părăsit şi m-a trădat, ~ *hosti rempublicam* SALL. a trăda duşmanului statul; 6 a părăsi (punînd în primejdie), a lăsa fără apărare, a expune, a compromite: *ne fortunas, ne unicam filiam proderem* CIC. ca să nu-mi primejduiesc averea şi pe unica fiică, ~ *aliquem ad mortem* VERG. a lăsa pe cineva pradă morţii, ~ *aliquem in cruciatus* LIV. a-l expune torturilor. II (a lăsa să treacă mai departe) 1 a prelungi, a mîna: *illi prodit vitam ad miseriam* PL. Trin. *340* îi prelungeşte viaţa spre nenorocirea lui, *aliquot saltem nuptiis prodere dies* TER. Andr. *313* a prelungi cu cel puţin cîteva zile data nunţii; 2 a transmite, a propaga; a lăsa moştenire: *fore qui genus alto a sanguine Teucri proderet* VERG. Aen. *4*, *231* va fi cineva din sîngele marelui Teucrus care să-i propage neamul, *regnum a Tantalo proditum* CIC. domnie lăsată moştenire de Tantal, *qui sacra suis posteris prodiderunt* CIC. care au lăsat moştenire urmaşilor lor riturile sfinte, ~ *ad posteritatem* CIC. a transmite posterităţii; 3 a transmite în scris *sau* oral, a lăsa (scris): *quae scriptores Graeciae prodiderunt* CIC. cele ce ne-au transmis scriitorii greci, *ut Antias Valerius prodit* LIV. cum ne spune istoricul Valerius Antias, *quod est proditum memoriā ac litteris* CIC. ceea

ce ni s-a transmis prin tradiție orală și prin scris, *de eius interitu duplex memoria prodita est* NEP. despre moartea acestuia ni s-a transmis o dublă versiune, *belli gesta multi memoriae prodiderunt* NEP. mulți istorici ne-au transmis faptele de război, (*cu ac. și inf.*) *idem ossa sepulta esse memoriae prodidit* NEP. același scriitor ne-a transmis (povestește) că oasele au fost îngropate.

prōdoceō, *ēre vt.* a învăța public (pe alții) HOR. Ep. *1, 1, 55.*

prōdormiō, *īre, īvī* (*iī*) *vi.* a continua să doarmă FRONT.

prodromus, *ī m.* 1 mesager, emisar CIC.; 2 (*fig.*) vînt de nord și nord-est care bate cu opt zile înaintea caniculei CIC.; 3 (un fel de) măslină timpurie PLIN.

prōdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **I 1** a duce înainte, a scoate în față, a aduce: ~ *istos ante aedes foras* PL. a-i aduce pe ăștia afară înaintea casei, ~ *copias pro castris* CAES. a scoate trupele în fața taberei, ~ *aliquem e latebris* PETR. a scoate pe cineva din ascunziș, ~ *castris omnem exercitum* CAES. a scoate în fața taberei toată armata, ~ *scamnum lecto* OV. a aduce un scaun lîngă pat; (*fig.*) ~ *malo moram* TER. a întîrzia răul; **2** a aduce în public, a prezenta: ~ *aliquem in conspectum populi* CIC. a aduce pe cineva în fața poporului, ~ *testes* CIC. a produce martori; (*despre tribunii poporului, cînd îl citau pe un magistrat în fața adunării poporului*) ~ *in contionem* sau *producere* CIC. a aduce în fața adunării; **3** (*spec.*) **a.** a aduce pe scenă: ~ *equites Romanos matronasque in scaenam* ~ SUET. a aduce pe scenă cavaleri romani și doamne; **b.** a expune de vînzare: *servos produxi ac vendidi* TER. am scos la vînzare sclavii și i-am vîndut, *familiam alicuius venalem* ~ SUET. a scoate la vînzare sclavii cuiva: **c.** a aduce la cunoștință, a dezvălui: *ad patres produxit crimina servus* IUV. *8, 266* un sclav a dezvăluit senatorilor crima; **4** a conduce, a însoți: ~ *aliquem rus* TER. a conduce pe cineva la țară, (*spec.*) *nec te, tua funera, mater produxi* VERG. și eu, mama ta, nu te-am însoțit pe tine și cortegiul tău funebru; **5** (*fig.*) a induce în eroare, a momi, a amăgi: ~ *aliquem dolo in proelium* NEP. a atrage la luptă pe cineva prin înșelăciune, *quadam notitia Scauri productus* CAES. indus în eroare de faptul că-l cunoștea puțin pe Scaurus. **II 1** a duce mai departe: ~ *unam navem longius* CAES. a duce mai departe o singură corabie; **2** a alungi, a prelungi: ~ *ferrum incude* IUV. a alungi fierul pe nicovală, ~ *supercilium* LIV. a-și alungi sprîncenele (cu negru), ~ *syllabam* QUINT. a lungi silabe, ~ *sermonem in* (*ad*) *multam noctem* CIC. a prelungi conversația pînă noaptea tîrziu, ~ *cenam* HOR. a prelungi masa, *noctem* ~ *vino* MART. a-și trece noaptea bînd; **3** a amîna, a duce cu vorba: *aliquem falsa spe producit* TER. îl amînă, dîndu-i speranțe false, *conditionibus hunc, quoad potest producit* CIC. îl amînă, cît poate cu propuneri fără temei; **4** a face să crească, a produce, a crește: ~ *arborem* HOR. a face să crească un copac, *ignes in flammas animā* ~ OV. a ațîța focul, suflînd în el, ~ *principes liberos* TAC. a crește copii foarte buni, *nova* (*vocabula*) *quae produxerit genitor usus* HOR. cuvinte noi pe care le va fi produs uzul, creatorul lor; **5** a împinge mai departe [cu *ut* și conjct.]: *una cum officiis oratoris, producti sumus, ut de orationis partibus loqueremur* RH. HER. o dată cu obligațiile oratorului, am fost aduși să vorbim și despre părțile discursului; **6** a înălța, a ridica: ~ *aliquem pro eius dignitate* CIC. a ridica pe cineva în raport cu demnitatea lui, *eum omni genere honoris produxit* LIV. l-a înălțat cu tot felul de onoruri; [inf. pf. *produxe* TER.].

prōductē *adv.* prelungit, lung (*despre o silabă*) CIC.

prōductiō, *ōnis f.* 1 lungire (*a unei silabe*) CIC.; 2 amînare: ~ *temporis* QUINT. amînare a datei.

prōductō, *āre vt.* a prelungi TER.

prōductus (*3*) *p. pf. v.* **produco** // **adj.** alungit, prelungit, lung: *productiore cornu sinistro per ima collum* TAC. flancul stîng fiind mai prelungit pe la poalele colinelor, *neu sit quinto productior actu fabella* HOR. o piesă să nu treacă de cinci acte, *producta syllaba* CIC. silabă lungă // **prōducta**, *ōrum n. pl.* (*fil.*) lucruri preferabile, bunuri din afara noastră, care, după stoici, deși nu constituie binele suprem, sînt totuși de dorit (cf. și **praepositum** la **praepono**).

prōdux, *ducis m.* produs, vlăstar TERT.

proebia *v.* **praebia**

proegmena, *ōrum n. pl. v.* **producta**, *orum* la **productus** (*3*) *p. pf.*

proeliāris (*2*) *adj.* de luptă, de bătălie: ~ *dea* APUL. zeița bătăliilor (Bellona).

proeliātor, *ōris m.* luptător, combatant TAC.

proeliō, *āre v.* **proelior**

proelior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a lupta, a combate: ~ *pedibus* CAES. a lupta pedestru; (*fig.*) *sic acriter proeliatus sum, ut ...* OV. m-am bătut (la proces) atît de îndîrjit, încît ...

proelium, *iī n.* luptă, bătălie, ~ *navale, terrestre* NEP. (*equestre ac pedestre* SUET.) luptă navală, terestră, de cavalerie și de pedestrași, ~ *committere* (*facere*) *cum aliquo* CIC. a se lupta cu cineva, *redintegrare* (*restituere*) CAES. a reîncepe lupta, *pari proelio discedere* NEP. a termina lupta la egalitate, *anceps* ~ LIV. luptă nedecisă, *iusto proelio* LIV. într-o bătălie în regulă.

Proetis, *idis f.* Proetida (*fiică a lui Proetus, regele Tirynthului*) // **Proetidēs**, *um f. pl.* Proetide (*cele trei fiice ale lui Proetus, cărora, din cauza trufiei lor, Iunona le-a luat mințile, făcîndu-le să se creadă vaci*): *implerunt falsis mugitibus agros* VERG. B. *6, 48* au umplut cu mugetele lor false cîmpiile.

Proetus, *ī m.* fratele lui Acrisius și tatăl Pretidelor (*a fost transformat în piatră*) OV.

profānātiō, *ōnis f.* profanare, sacrilegiu TERT.

profānātor, *ōris m.* profanator PRUD.

profānē *adv.* în mod nelegiuit LACT.

profānitās, *ātis f.* păgînătate, oameni păgîni TERT.

profānō[1] (*1*) *vt.* [*pro* + *fanum*] a aduce ca ofrandă la templu, a oferi zeilor: *decimam Herculi profanavit* MACR. i-a consacrat lui Hercules o zecime.

profānō[2] (*1*) *vt.* [*profanus*] 1 a face să nu mai fie sfînțit, a desacraliza: *plebs scivit, ut dies festi et sacra quae ipsius honoris causa instituta erant, profanarentur* LIV. *31, 44, 4* plebea a hotărît ca zilele de sărbătoare și ceremoniile instituite în onoarea acestuia

să fie desființate; 2 (*fig.*) a profana, a pîngări: ~ *pudorem* CURT. a viola cinstea, ~ *os* QUINT. a pîngări gura; 3 a trăda: ~ *secreta* APUL. a dezvălui tainele.

profānus (*3*) *adj.* [*pro + fanum* = în afara templului] 1 care nu e sacru, comun, obișnuit: *loci consacrati an profani* CIC. locuri sfințite sau obișnuite, *has tabulas Marcellus victoria sua profana fecit* CIC. aceste tablouri (din temple) Marcellus, prin victoria lui, le-a făcut opere de artă pentru uzul comun; 2 neinițiat: *procul este, profani* VERG. la o parte, cei neinițiați, *litterarum* ~ MACR. ignorant în literatură, *profanum vulgus* HOR. mulțimea necunoscătoare de poezie; 3 nelegiuit, ticălos, spurcat: *profana mens* OV. minte ticăloasă, *profana verba* OV. cuvinte spurcate // **profānum**, *ī n.* ticăloșie, impietate PLIN.

profātum, *ī n.* maximă, sentință GELL.

profātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **profor**

profātus[2], *abl. -ū, m.* vorbire, exprimare, pronunțare STAT., SEN.

profecī *pf. v.* **proficio**

profecticius (*3*) *adj.* care provine de la tată *sau* de la bunic (*despre dotă*) DIG.

profectiō, *ōnis f.* 1 plecare: *profectionem parare* CAES. a se pregăti de plecare; 2 (*fig.*) origine, proveniență: ~ *pecuniae* CIC. proveniența banilor.

profectō *adv.* [*pro + facto*] cu siguranță, negreșit, fără îndoială, de bună seamă PL., CIC. ș.a.

profectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **proficiscor**

prōfectus[2] (*3*) *p. pf. v.* **proficio**

prōfectus[3], *ūs m.* [*proficio*] 1 profit: ~ *agrorum* VARR. veniturile ogoarelor; 2 progres: *blandiente profectu prodit in scaenam* SEN. progresul amăgindu-l, a ieșit pe scenă; 3 succes: *sine profectu* OV. fără succes, *verba profectu carent* OV. cuvintele sînt în zadar; 4 (*med.*) îmbunătățire a sănătății C. AUR.

proferō, *ferre, tulī, lātum vt.* I 1 a aduce (purtînd) înainte, a prezenta, a scoate (afară): *arma tormentaque ex oppido proferunt* CAES. îi aduc în față (predîndu-i) armele și mașinile de război din cetate, *arma proferri, iumenta produci iubet* CAES. poruncește să i se depună armele și să i se aducă vitele de povară, ~ *nummos ex arca* CIC. a scoate (plătind) bani din caseta sa, *ad deprecandum periculum proferebant tus, gemmas* CIC. spre a îndepărta primejdia, aduceau ca ofrandă zeilor tămîie, pietre scumpe: *rana profert caput e stagno* PHAEDR. broasca scoate capul din mlaștină, ~ *linguam* PL. a scoate limba: *matres liberos in conspectum proferebant* CAES. mamele își aduceau copiii în fața tuturor, *mihi litteras publicas proferunt* CIC. îmi prezintă registrele oficiale; (*spec.*) *caelum laurum nitidissimam profert* PLIN. IUN. clima face să crească acolo un laur foarte frumos, *extremas syllabas non proferre* QUINT. a nu scoate (pronunța) ultimele silabe; 2 (*fig.*) a da la iveală, a face cunoscut, a arăta, a dezvălui: ~ *rem in medium* CIC. a aduce faptul la cunoștința tuturor, *ars quae tum primum proferebatur* CIC. artă care, pentru prima oară, ieșea la iveală, *orationem* ~ CIC. a da la iveală (a publica) discursul, ~ *artem* SUET. a-și arăta talentul, ~ *nominatim multos* CIC. a-i cita pe mulți pe nume, ~ *secreta animi* PLIN. a dezvălui tainele sufletești, *se ipsi protulerunt* SEN. ei singuri s-au evidențiat. II 1 a purta mai departe, a face să înainteze: ~ *vineas* CAES. a face să înainteze barăcile de protecție, ~ *signa ad castra* LIV. a pune în mișcare stindardele spre tabără (a porni la atac), ~ *castra* LIV. a împinge înainte tabăra, ~ *gradum, pedem* PL. a porni la drum; 2 a întinde mai departe, a prelungi, a mări: ~ *pomerium* LIV. a mări zidul cetății, ~ *fines agri publici* LIV. a spori limitele domeniului public; (*fig.*) ~ *fines officiorum* CIC. a extinde limitele îndatoririlor, ~ *vitam* CIC. a prelungi viața, ~ *memoriam alicuius* PLIN. IUN. a prelungi amintirea cuiva; 3 a amîna: ~ *diem* LIV. a amîna data, ~ *auctionem* CIC. a amîna vînzarea la licitație, ~ *fata parentis* VERG. a întîrzia moartea tatălui, ~ *rem in posterum* GELL. a amîna o treabă pe a doua zi, *rebus prolatis* PL. afacerile publice fiind suspendate, *ante res prolatas* CIC. înainte de vacanță.

professē *adv.* [*profiteor*] fără înconjur, pe față FLOR.

professiō, *ōnis f.* [*profiteor*] 1 mărturisire în public: ~ *suae opinionis* GELL. exprimarea publică a părerii sale, *memores professionis* CIC. fideli promisiunii date; 2 declarație oficială (de nume, de avere, fiscală): *professionibus detecta est magnitudo aeris alieni contracti* LIV. prin declarațiile la fisc, s-a descoperit enormitatea datoriilor contractate, *confice professionem, si potes* CIC. fă declarația cerută, dacă poți; 3 profesiune (declarată public), specialitate, artă, meserie: ~ *grammaticae* SUET. profesiunea de gramatic, ~ *ista salutaris* CELS. această profesiune binefăcătoare (medicina), ~ *sapientiae* PLIN. IUN. învățămîntul filozofiei.

professor, *ōris m.* maestru, profesor: ~ *sapientiae* CIC. profesor de filozofie, ~ *eloquentiae* SUET. profesor de retorică.

professōrius (*3*) *adj.* de profesor, profesoral TAC.

professus (*3*) *p. pf. v.* **profiteor**

profestus (*3*) *adj.* 1 care nu e de sărbătoare, obișnuit, de lucru (*despre o zi*): *festis profestisque diebus* LIV. în zilele de sărbătoare și de lucru, *profesta lux* HOR. zi de lucru; 2 (*tard.*) neinițiat, profan GELL.

prōficienter *adv.* cu folos AUG.

prōficiō, *ere, fēcī, fectum vi.* [*pro + facio*] 1 (*foarte rar*) a merge înainte, a face mergînd, a înainta: *cum tridui viam profecisset* CAES. după ce a făcut cale de trei zile înaintînd; 2 (*rar*) a crește, a spori: *vitis genus quod humore proficit* COL. specie de viță căreia îi priește umezeala, *non proficiente pretio* PLIN. fără să crească prețul; 3 (*fig.*) a face progrese, a obține un rezultat bun, a reuși: *plus multitudine telorum proficiebant* CAES. reușeau mai mult prin mulțimea săgeților, *si nihil in oppugnatione oppidi profecisset* CAES. dacă n-ar fi obținut nici un rezultat cu asedierea cetății ..., *neque tamen multum profecit* NEP. totuși n-a făcut mare lucru; 4 a folosi, a ajuta, a servi (la), a fi bun (la ceva): *scriptio ad dicendum proficit* CIC. scrisul ajută în arta vorbirii, *verba tua profectura aliquid puta* OV. fii sigur că cuvintele tale vor ajuta întrucîtva, *herba nihil proficiente curarier* HOR. a se trata cu o buruiană care n-are nici un efect,

radix anethi in febribus proficit PLIN. rădăcina de mărar face bine în caz de febră.

proficisco *v.* **proficiscor**

proficiscor, *ficiscī, fectus sum vi. dep.* [incoat. din *proficio*] **1** a porni la drum, a pleca: ~ *ab urbe* CAES. a pleca din oraş, ~ *ex castris* CAES. a pleca din tabără, ~ *portu* LIV. a pleca din port, ~ *ad bellum* NEP. a pleca la război, ~ *in pugnam* CAES. a pleca la luptă, ~ *domum* TER. a porni spre casă, ~ *ad dormiendum* CIC. a pleca să se culce, ~ *venatum* NEP. a pleca la vînat, ~ *subsidio alicui* NEP. a porni în ajutorul cuiva, *ad me profectus est ire* PL. a porni să vină la mine; **2** (*fig.*) **a.** a trece: *nunc proficiscemur ad reliqua* CIC. acum vom trece la celelalte chestiuni; **b.** a începe, a porni: *a philosophia profectus scripsit historiam* CIC. pornind de la filozofie, a scris opere istorice; **3** a proveni, a-şi avea originea: *omnia officia a principiis naturae proficiscuntur* CIC. toate îndatoririle iau naştere din principiile naturii, *qui a Zenone profecti sunt* CIC. discipolii lui Zenon, *genus a Pallante profectum* VERG. neam care descinde din Pallas.

prōfiteor, *ērī, fessus sum vt. dep.* **1** a declara (public), a mărturisi deschis: *fateor atque etiam profiteor* CIC. mărturisesc sau chiar declar public, *profitentur Carnutes se nullum periculum recusare* CAES. carnuţii declară în faţa tuturor că ei nu se dau în lături de la nici un pericol; ~ *se aliquem* = a se declara, a se recunoaşte, a spune că este: ~ *se patrem infantis* SUET. a se declara tatăl copilului, *professus amicum* HOR. declarîndu-se prieten; **2** ~ *aliquid* = a profesa, a se ocupa cu ...: *medicinam* CELS. a profesa medicina (a fi medic), ~ *ius* CIC. a fi jurisconsult; (*abs.*) *profiteri* PLIN. IUN. a preda lecţii, a fi profesor; (*spec.*) *indicium* ~ STAT. a face destăinuiri, *ni professus indicium foret* TAC. dacă n-ar fi făcut destăinuiri; **3** a promite, a oferi, a se angaja: *si in eam rem operam vestram profitemini* CIC. dacă vă oferiţi concursul la aceasta, *profitetur se ad colloquium venturum* CAES. promite că va veni la convorbire, ~ *grandia* HOR. a promite lucruri mari; **4** a declara (autorităţilor), a face declaraţie (*asupra numelui, ocupaţiei, averii*), a înscrie: *ut aratores iugera sationum suarum profiterentur* CIC. ca cultivatorii să declare iugărele pe care le-au însămînţat, ~ *frumentum* LIV. a declara cantitatea de grîu recoltat, *nomen* ~ LIV. a-şi înscrie numele (*la serviciul militar, drept candidat la alegeri etc.*); (*abs.*) *quod intra legitimos dies ~ nequiverit* SALL. fiindcă n-a putut să-şi prezinte candidatura în termenul legal, *professae* OV. F. *4, 866* cele care şi-au înscris numele la edil (prostituate) // **professus** (*3*) *p. pf.* (cu sens pas.): *culpa professa* OV. greşeală mărturisită, *ex professo* SEN., *de professo* APUL. deschis, pe faţă.

prōflātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **proflo**

prōflātus[2], *abl. -ū, m.* **1** suflare, suflu COL.; **2** (*fig.*) sforăială STAT.

prōflictus (*3*) *p. pf. v.* **profligo**

prōflīgatiō, *ōnis f.* **1** ruinare, risipire AUS.; **2** achitare a unei datorii COD. TH.

prōflīgātor, *ōris m.* risipitor TAC.

prōflīgātus (*3*) *p. pf. v.* **profligo** // **adj. 1** depravat, corupt: *omnium mortalium profligatissime* TAC. tu, cel mai depravat dintre toţi oamenii; **2** care de-abia se mai ţine, foarte înaintat: *profligatae aetatis homo* SEN. om de o vîrstă foarte înaintată, *in profligato esse* GELL. a fi aproape de capătul vieţii.

prōflīgō[1] (*I*) *vt.* **1** a culca la pămînt, a doborî, a nimici, a distruge: ~ *copias hostium* CIC. a nimici trupele duşmanilor, ~ *classem* CAES. a distruge flota; (*fig.*) ~ *rempublicam* CIC. a nărui statul, ~ *valetudinem* GELL. a ruina sănătatea, *maerore profligatus* CIC. doborît de durere; **2** a da gata, a veni de hac, a termina (o operaţie grea), *profligatum bellum* LIV. război căruia i s-a venit de hac, *quaestio profligata et paene ad exitum adducta* CIC. problemă căreia i s-a dat de capăt şi a fost aproape rezolvată, *in multis legionibus paucos, qui proelia profligarent* TAC. Ann. *14, 38* în multe legiuni, puţini sînt aceia care decid rezultatul luptelor.

prōflīgō[2], *ere, flictus v.* **prōflīgō**[1] GELL.

prōflō (*I*) *vt.* **1** a sufla în afară, a da afară: ~ *flammas* OV. vărsa din gură flăcări, ~ *pectore sanguineos rivos* STAT. a vărsa horcăind rîuri de sînge; (*fig.*) ~ *iras* PLIN. a clocoti de mînie, *toto proflabat pectore somnum* VERG. Aen. *9, 326* sufla sforăind în somn din tot pieptul; **2** a topi la foc: *proflatum plumbum* PLIN. plumb topit.

prōfluens, *ntis p. pr. v.* **profluo** // **adj.** curgător: *aqua* ~ CIC. apă curgătoare; (*fig.*) curgător, fluent, care se exprimă uşor: *genus sermonis fusum ac* ~ CIC. un stil abundent şi curgător, *loquacitas profluens* CIC. vorbire care nu se mai opreşte // **profluens,** *ntis f.* curs de apă, apă curgătoare CIC. Inv. *2, 149.*

prōfluenter *adv.* din abundenţă CIC.

prōfluentia, *ae f.* revărsare, flux: *inanis profluentia loquendi* CIC. valuri de vorbe goale.

prōfluō, *ere, fluxī, fluxum vi.* **1** a curge la vale: *Mosa profluit ex monte Vosego* CAES. Mosa izvorăşte din munţii Vosgi, ~ *ad mare* CIC. a curge spre mare, (*med.*) *venter profluit* CELS. are diaree; (*fig.*) *ore sermo melle dulcior profluebat* RH. HIER. vorbele îi curgeau din gură mai dulci ca mierea; **2** (*fig.*) a se lăsa dus (de curent), a ajunge pe nesimţite: *ab his fontibus profluxi ad hominum famam* CIC. de la aceste începuturi, am ajuns pe nesimţite la renumele oamenilor, ~ *ad incognitas libidines* TAC. a se lăsa tîrît în plăceri necunoscute.

prōfluus (*3*) *adj.* care curge din abundenţă SID.

prōfluvium, *iī n.* scurgere: ~ *sanguinis* COL. hemoragie, ~ *alvi* COL. diaree.

prōfluvius[1] (*3*) *adj.* nestatornic CAECIL.

prōfluvius[2], *iī m.* răpciugă (*la cai*) VEG.

prōfluxī *p. pf. v.* **profluo**

prōfluxiō, *ōnis f.* scurgere (a vieţii) AUG.

prōfor, *fārī, fātus sum vt. dep.* **1** a grăi, a vorbi, a spune: *tum brevitem profatur* VERG. atunci, Dido spune pe scurt, *quibus ille profatur* OV. cărora acela le spune, *pudor prohibebat plura profari* HOR. sfiala mă împiedica să spun mai multe; **2** a prezice ANDR.

prōfringō, *ere vi.* a sparge, a desţeleni STAT.

profugiō, *ere, fūgī, fugitum vi.* și *vt.* **1** a fugi departe: ~ *domo* CAES. a fugi de-acasă, ~ *e carcere* VELL. a fugi din temniță, ~ *in Britanniam* CAES. a fugi în Britannia; **2** a se refugia, a-și găsi scăparea: ~ *ad Brutum* CIC. a se refugia la Brutus, ~ *ad hostes* CAES. a se refugia la dușmani; **3** a fugi de ..., a evita: ~ *dominos* CURT. a fugi de stăpîni, ~ *aedes suas* COL. a fugi de casa lui, ~ *conspectum civium suorum* CIC. a evita întîlnirea cu concetățenii săi.

profugus (*3*) *adj.* **1** care a fugit departe (de), fugar: *quidam profugi urbe* TAC. unii fugari din oraș, *profugi ad rebelles* TAC. fugari la răzvrătiți, ~ *e proelio* TAC. fugar din luptă, (*cu genit.*) *Tiridates ~ regni* TAC. Tiridate detronat și fugar; **2** (*spec.*) **a.** pus pe fugă: *profugi discedunt* SALL. se depărtează puși pe fugă; **b.** izgonit din patrie, exilat, surghiunit: *Hannibal patriā ~ pervenerat ad Antiochum* LIV. Hannibal izgonit din patrie ajunsese la Antiochus // **profugus**, *ī m.* exilat, surghiunit: *profugo adfer opem* OV. îl ajută pe un surghiunit; **3** (*poet.*) rătăcitor, nomad: *profugi Scythae* HOR. sciții nomazi; **4** apostat, renegat MINUC.

profundē *adv.* adînc PLIN.

profunditās, *ātis f.* **1** adîncime TERT.; **2** (*fig.*) profunzime, mărime, întindere: ~ *ingenii* MACR. profunzimea spiritului, ~ *disciplinae* MACR. întinderea cunoștințelor.

profundō, *ere, fūsī, fūsum vt.* **1** a vărsa (afară), a face să curgă: ~ *lacrimas oculis* VERG. a vărsa lacrimi din ochi, ~ *sanguinem suum* CIC. a-și vărsa sîngele; *se* ~ a se revărsa: *lacrimae se subito profuderunt* CIC. lacrimile s-au pornit deodată, *profusus e cervice cruor* OV. sîngele revărsîndu-se din ceafă; (*fig.*) *cum somnus membra profudit* LUCR. *4, 757* cînd somnul lasă să se aștearnă trupul, *influa ex utraque parte profusa est* LUCR. *1, 88* bentița cade în jos (atîrnă) de ambele părți; **2** a face să iasă, a da afară: *ex alvo matris puerum natura profudit* LUCR. natura a dat copilul afară din pîntecele mamei, ~ *clamorem* CIC. a scoate un strigăt, ~ *has pectore voces* CATUL. a lăsa să-i iasă aceste cuvinte din inimă, *ea quae terrae fetu profunduntur* CIC. roadele care ies din sînul pămîntului, ~ *palmites* COL. a da vlăstare, ~ *ignes* LUCR. a răspîndi focurile, *multitudo sagittariorum se profudit* CAES. mulțimea arcașilor s-a răspîndit, *ea quae se nimium profuderunt* CIC. (vițele) care s-au dezvoltat prea mult; **3** a-și dărui bucuros, a-și cheltui: ~ *non modo pecuniam, sed vitam pro patria* CIC. a-și sacrifica nu numai averea, dar și viața pentru patrie; (*spec.*) a-și risipi: ~ *patrimonia* CIC. a-și cheltui averea moștenită, ~ *epulis pecunias* CIC. a-și cheltui banii cu banchete; **4** (*fig.*) a-și vărsa: *omne odium in me profudistis* CIC. v-ați vărsat toată ura asupra mea, *omnes profudi vires ingenii mei* CIC. mi-am pus toate forțele talentului meu, *se in questus* ~ CIC. a se porni pe bocete, *voluptates subito se profundunt* CIC. pasiunile se pornesc dintr-o dată.

profundus (*3*) *adj.* **1 a.** adînc, profund: *mare profundum* CIC. mare adîncă, *profundae valles* STAT. văi adînci, *profundissimus gurges* CIC. hău fără fund; **b.** (*poet.*) din adînc, din infern: *manes profundi* VERG. manii din Infern, ~ *Iuppiter* STAT. = Pluton; **2** (*poet.*) profund, des, de nepătruns: *Erebi profunda nox* VERG. întunericul adînc al Infernului, *silvae profundae* LUCR. păduri de nepătruns, *profundum caelum* VERG. înaltul cerului; **3** (*fig.*) fără fund, fără limite, nemăsurat: ~ *venter* CURT. pîntece nesățios, *profundae libidines* CIC. patimi nesățioase, *profunda scientia* MACR. știință profundă, ~ *somnus* APUL. somn adînc // **profundum**, *ī n.* **a.** adînc: *silvarum profunda* TAC. adîncurile pădurilor, *esse in profundo aquae* CIC. a fi în fundul apei; **b.** (*frecv.*) adîncul mării, întinsul mării, mare, hău, prăpastie: *vela profundo dare* VERG. a-și întinde pînzele pe mare, *profundum indomitum* OV. mare nepotolită, *pater ipse profundi* VAL. FL. tatăl însuși al mării (Neptun), *iecissem me in profundum* CIC. m-aș fi aruncat în prăpastie, *profundum miseriarum* VAL. MAX. prăpastia nenorocilor.

profūsē *adv.* **1** de-a valma, dezordonat: ~ *tendere in castra* LIV. a se îndrepta de-a valma în lagăr; **2** cu mare cheltuială: *aedes ~ exstructa* SUET. templu construit cu mare cheltuială, *festos dies profusissime celebrabat* SUET. celebra zilele de sărbătoare în modul cel mai somptuos; **3** fără măsură: *profusius sumptui deditus* SALL. pornit și mai mult spre cheltuieli.

profūsiō, *ōnis f.* **1** scurgere: ~ *sanguinis* CELS. hemoragie; **2** libație (*stropire cu vin, lapte etc. a mormîntului*) LACT.; **3** cheltuială fără măsură, risipă, dăruire generoasă: ~ *divitiarum et pecuniae* SUET. risipă de bogății și de bani, ~ *clementiae* TERT. acordarea generoasă a clemenței.

profūsor, *ōris m.* risipitor TER.

profūsus (*3*) *p. pf. v.* **profundo** // **adj. 1** (*rar*) lăsat în jos, lung: *cauda profusa* VARR. coadă lungă (*la boi*); **2** (*fig.*) fără măsură, excesiv: *profusum genus iocandi* CIC. gen de a glumi care întrece măsura, *profusa cupido* TAC. dorință nemăsurată, *profusi sumptus* CIC. cheltuieli fără măsură; **3** costisitor: *profusae epulae* CIC. banchete costisitoare; **4 a.** risipitor: *alieni appetens, sui ~* SALL. lacom după averea altuia, risipitor cu a sa; **b.** (*poet.*) larg, generos: ~ *homo* MART. om generos.

prōgemmans, *ntis adj.* [*gemma*] care începe să înmugurească COL.

prōgener, *erī m.* soțul nepoatei (*de bunic*) SEN., TAC.

prōgenerātiō, *ōnis f.* procreare PLIN.

prōgenerō, *āre vt.* a procrea: *nec progenerant aquilae columbam* HOR. nici vulturii nu nasc porumbei.

prōgeniēs, *ēī f.* **1** obîrșie, neam (*din care se trage cineva*): *virtutem, non progeniem quaerere* CIC. a ține seama de merite, nu de neamul cuiva; **2** (*concret*) descendent, urmași (fiu, fiică), odraslă: *veteres se progeniem deorum esse dicebant* CIC. cei vechi ziceau că sînt urmașii zeilor, ~ *Miltiadis* NEP. fiul lui Miltiade, *Claudia, mea progenies* CIC. Claudia, nepoata mea; (*despre animale și plante*) odraslă VERG., vlăstar COL.; (*fig.*) *carmina progenies mea* OV. poeziile, creațiile mele.

prōgenitor, *ōris m.* strămoș, străbun NEP., OV.

prōgenitus (*3*) *p. pf. v.* **progigno**

prōgenuī *pf. v.* **progigno**

prōgerminō, *āre vi.* a înmuguri COL.

prōgerō, *ere, gessī, gestum vt.* 1 a duce afară, a scoate afară: *defunctas (apes) progerunt* PLIN. scot afară din stup albinele moarte, *urcei quibus oleum progeritur* PLIN. ulcioare cu care se scoate uleiul (din ciubăr); 2 a purta înainte: *sub oculis dominae speculum progerebat* APUL. M. *4, 31* ţinea în faţa ochilor stăpînei o oglindă.

prōgestō, *āre vt.* a purta înainte, în faţă APUL.

prōgignō, *ere, genuī, genitum vt.* a naşte, a da naştere, a produce: *te progenuere ferae* OV. pe tine te-au născut nişte fiare, ~ *novos motus rerum* LUCR. a produce noi mişcări ale lucrurilor.

prōgnāriter *adv.* [*gnarus*] exact, precis PL. Pers. *588.*

prōgnātus (*3*) *adj.* născut, trăgîndu-se din ..., descendent: *Romulus, deo* ~ LIV. Romulus, născut dintr-un zeu, *Herculei prognati* PL. descendenţii lui Hercules, *Galli a Dite prognatos esse praedicant* CAES. gallii afirmă că se trag din Pluton // **prognatus,** *ī m.*: *parentes et prognati* PL. părinţii şi copiii; (*despre plante*) *Peliaco vertice prognatae pinus* CATUL. pini născuţi în vîrful Peleului.

Prognē, *es v.* **Procne**

prognostica, *ōrum n. pl.* 1 pronosticuri, prevestiri; 2 *Prognostica* (titlul unei opere a lui Aratus, tradusă de Cicero).

prōgredior, *gredī, gressus sum. vi. dep.* 1 a merge mai departe, a ieşi, a înainta: ~ *ex domo* CIC. a ieşi din casă, ~ *in publicum* IUST. a ieşi în public, ~ *obviam alicui* LIV. a ieşi în calea cuiva, (*mil.*) ~ *longius a castris* CAES. a înainta prea departe de tabără, ~ *in locum iniquum* CAES. a înainta pe un teren nefavorabil, *tridui viam progressi, revertuntur* CAES. după ce au înaintat cale de trei zile, se reîntorc; 2 (*fig.*) a înainta: ~ *in virtute* CIC. a progresa în virtute, *nunc ad reliqua progrediar* CIC. acum, voi trece mai departe (cu expunerea), *videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat* CIC. să vedem pînă unde poate merge iubirea în prietenie, *paulum aetate progressus* CIC. înaintînd puţin mai mult în vîrstă, *progredientibus aetatibus* CIC. cu trecerea timpului; [imper. pr. *progredimino* PL. Ps. *859*; inf. pr. *progrediri* PL. Cas. *862*].

prōgressiō, *ōnis f.* 1 progres, dezvoltare: ~ *ad virtutem* CIC. progres spre virtute, ~ *discendi* CIC. progres la învăţătură; 2 (*ret.*) progresie, gradaţie CIC.

prōgressor, *ōris m.* cel care înaintează AUG.

prōgressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **progredior** // **adj.** (*comp.*) *progressior* TERT. mai înaintat.

prōgressus[2], *ūs m.* 1 mişcare înainte, înaintare: *progressus et regressus constantes* CIC. mişcări înainte şi înapoi constante, *primo progressu* CIC. de la primii paşi, de la început; 2 (*fig.*) dezvoltare, progres: *rerum* ~ CIC. desfăşurarea lucrurilor, *in studiis progressus facere* CIC. a face progrese în studii.

progymnastēs, *ae m.* progimnast, antrenor, sclav care execută mişcările gimnastice înaintea stăpînului SEN.

proh *interj. v.* **pro**[2]

prohibeō, *ēre, buī, bitum vt.* [*pro* + *habeo*] 1 a ţine departe (de ceva), a opri (pe cineva de la ceva), a îndepărta: *quo illum ab illa prohibeas* PL. ca să-l ţii departe pe băiat de acea fată, ~ *naves portu* CAES. a ţine departe de port corăbiile, *a maleficio se prohibere* CAES. a se abţine de la vătămarea cuiva; 2 a împiedica: ~ *hostem rapinis populationibusque* CAES. a împiedica inamicul de la jafuri şi prădăciuni, (*cu ac.*) *loci natura aditum prohibet* CIC. natura terenului împiedică accesul, ~ *omnes eius motus conatusque* CIC. a împiedica toate mişcările şi încercările lui, (*cu inf.* şi *ac. cu inf.*) ~ *aliquem exire domo* CIC. a împiedica pe cineva să iasă din casă, *prohibentur adire ad filios* CIC. (părinţii) sînt împiedicaţi să vină la copii, *armari civitatem* ~ LIV. a împiedica să se înarmeze cetatea, (cu *ne, quominus, quin*) *quod potuisti* ~, *ne fieret* CIC. ai fi putut împiedica să nu se întîmple asta, *hiemem credo prohibuisse, quominus* ... CIC. cred că iarna a împiedicat să nu ..., *nec prohiberi poterat, quin erumperet* LIV. nu se putea împiedica să nu izbucnească; (*spec.*) a interzice: *nemo hic prohibet, quin emas* PL. nimeni nu-ţi interzice aici să cumperi, *lex recta imperans prohibensque contraria* CIC. lege care ordonă tot ce este bine şi interzice răul // **prohibita,** *ōrum n. pl.* lucrurile interzise, prohibite; 3 a apăra (ferind de ceva): ~ *rempublicam a periculo* CIC. a feri statul de primejdie, *iniuria tenuiores* CIC. a-i apăra pe cei slabi de nedreptăţi, *quod dii prohibeant* TER. de care lucru ferească-ne zeii!, *id te Iuppiter prohibessit* PL. să te ferească Iupiter de asta! [conjct. opt. arh. *prohibessit* PL.; sincop. *probet, probeat* LUCR. = *prohibet, prohibeat*].

prohibitiō, *ōnis f.* interzicere CIC.

prohibitor, *ōris m.* cel care îndepărtează (răul) APUL., ARN.

prohibitōrius (*3*) *adj.* 1 care înlătură PLIN.; 2 prohibitiv DIG.

prohinc *adv.* de aceea, din această cauză APUL. M. *8, 8.*

proiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* [*pro* + *iacio*] 1 a arunca înainte: ~ *picis glebas in ignem* CAES. a arunca bulgări de smoală în foc, ~ *alicui frustum panis* APUL. a arunca cuiva o bucată de pîine, *se* ~ *ad pedes alicuius* CAES. a se arunca la picioarele cuiva, *se ex navi* ~ CAES. a se arunca din corabie, *se in forum* ~ LIV. a se repezi în for; (*fig.*) *se in iudicium* ~ CIC. a se repezi la judecată; 2 a întinde înainte: *bracchium proiectum* CIC. braţ întins înainte, *viridi proiectus in antro* VERG. întins într-o peşteră verde, *proiecto pede laevo* VERG. întinzînd piciorul stîng; (*fig.*) *urbs proiecta in altum* CIC. oraş care are un ieşind în mare; 3 a arunca la pămînt: ~ *arma* VERG. a depune armele, *proice tela manu* VERG. lasă jos săgeţile din mînă, *proiectae Vitellii effigies* TAC. chipurile lui Vitellius aruncate la pămînt; (*fig.*) *proiecta auctoritas senatus* TAC. autoritatea senatului călcată în picioare, *in muliebres fletus se* ~ LIV. *25, 37, 10* a se pune pe bocete muiereşti; 4 a arunca afară: (*urbe*) ~ *tantam pestem* CIC. a arunca afară din Roma un asemenea monstru (pe Catilina), *Agrippam in insulam Planasiam proiecit* TAC. l-a exilat pe Agrippa în insula Planasia; 5 (*fig.*) (a arunca departe de sine) a părăsi, a renunţa la: ~ *libertatem* CIC. a renunţa la libertate, ~ *spem salutis* LIV. a-şi pierde orice speranţă de salvare, ~ *animam* VERG. a-şi lua

viața, *in pericula cives* ~ VERG. a-și părăsi concetățenii în primejdie, *pudore proiecto* OV. părăsind rușinea, *queritur sese proiectum ac proditum a Pompeio* CAES. se plînge că a fost părăsit și trădat de Pompeius; 6 (*oc.*) a amîna: *hi qui ultra quinquennium proiciantur* TAC. Ann. *2, 36* cei care sînt amînați peste cinci ani; (*v. și* **proiectus**).

proiectē *adv.* neglijent, nepăsător TERT.

prōiectīcius (*3*) *adj.* 1 părăsit PL. Cist. *191*; 2 izgonit AMM.

prōiectiō, *ōnis f.* 1 întindere înainte (a brațului) CIC.; 2 (*fig.*) construcție care formează o ieșitură; dreptul de a construi făcînd un ieșind DIG.

prōiectō, *āre vt.* 1 a expune (primejdiei) AMM.; 2 (*fig.*) (a băga vină) a dojeni ENN.

prōiectum, *ī n.* ieșitură la o clădire, balcon DIG.

prōiectūra, *ae f.* (*arhit.*) ieșitură VITR.

proiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **proicio** // **adj.** 1 care iese în afară, proeminent: *ventre proiectiore* SUET. cu burta mai ieșită înainte, *continentis proiectae orae* LIV. țărmurile uscatului ieșite înainte; 2 care întrece măsura, nemăsurat, fără frîu: *proiecta audacia* CIC. îndrăzneală nemăsurată; 3 pornit spre, înclinat: *homo ad audendum proiectus* CIC. om pornit spre orice îndrăzneală, *proiectissima ad libidinem gens* TAC. neam foarte pornit spre plăceri; 4 umilit, abătut, înjositor: *proiecta patientia* TAC. răbdare înjositoare, *vultus* ~ TAC. privire abătută.

proiectus[2], *abl. -ū, m.* întindere LUCR., PLIN.

proin *v.* **proinde**

proinde *adv.* 1 ca urmare, prin urmare, de aceea [în prop. hortative]: ~ *hinc vos amolimini* TER. prin urmare, plecați de-aici, ~ *aut exeant, aut quiescant* CIC. prin urmare, sau să plece, sau să se potolească; 2 întocmai, la fel [urmat de *atque* sau *ac*, *si*, *quasi*; mai rar de *ut* și *quam*]: ~ *ac si scripsisses* CIC. întocmai ca și cum ai fi scris, ~ *quasi videre possimus* CIC. întocmai ca și cum am putea vedea, ~ *ut dixi* TER. așa cum am spus, ~ *ut tu merita es* PL. așa cum ai meritat, *ut vos mihi domi eritis*, ~ *ego ero foris* TER. așa cum voi veți fi cu mine acasă, tot așa voi fi și eu în afară, ~ *a nobis quam ab aliis* TAC. în aceeași măsură de noi ca și de alții, *secunda adversaque* ~ *tegunt* IUST. trec sub tăcere la fel succesele, ca și insuccesele.

prōlābor, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* 1 a aluneca înainte: *elephanti clunibus subsidentes prolabebantur* LIV. elefanții sprijinindu-se pe crupe alunecau înainte; 2 a aluneca în jos, a cădea, a se prăbuși: ~ *ex equo* LIV. a cădea de pe cal, ~ *in foramen* SUET. a cădea într-o groapă, *aedes vetustate prolapsa* NEP. templu care s-a prăbușit de vechime, *urbs tremore terrae prolapsa* TAC. oraș care s-a prăbușit din cauza cutremurului; 3 (*fig.*) a se lăsa dus, a ajunge: ~ *longius quam* ... CIC. a se lăsa dus (într-un discurs) mai departe decît ..., *in misericordiam prolapsus est animus* LIV. sufletul s-a înduplecat de milă, *paulatim ad iurgia prolapsi* TAC. ajungînd puțin cîte puțin la insulte; 4 a face o greșeală, a face o prostie: *timore* ~ CIC. a face o greșeală de frică; 5 a decădea: *prolapsa iuventus est* TAC. tineretul a decăzut, *dites olim familiae prolabebantur* TAC. familii altădată bogate decădeau, *rem prope prolapsam restituit* LIV. a restabilit o situație aproape desperată.

prōlapsiō, *ōnis f.* 1 alunecare (în mers), prăbușire; 2 greșeală, rătăcire AMM.

prōlāpsus[1], (*3*) *p. pf. v.* **prolabor**

prōlapsus[2], *ūs m.* rătăcire, aberație AUG.

prōlātātim *adv.* amînînd DIOM.

prōlātiō, *ōnis f.* [*profero*] 1 prezentare, citare: ~ *exemplorum* CIC. Or. *120* citarea exemplelor; 2 exprimare, pronunțare C. AUR.; 3 extindere, mărire: ~ *finium* LIV. extinderea teritoriului; 4 (*frecv.*) amînare: ~ *iudicii* CIC. amînarea judecății, ~ *diei* CAES. amînarea termenului, ~ *rerum* CIC. suspendarea treburilor publice.

prōlātīvus (*3*) *adj.* proferat, pronunțat AMBR.

prōlātō (*I*) *vt.* (*v. profero*) 1 a extinde, a mări: ~ *villam* COL. a mări ferma, ~ *agros* TAC. a mări teritoriul, ~ *vitam* TAC. a prelungi viața; 2 (*fig.*) a amîna: ~ *comitia* LIV. a amîna alegerile, *nihil prolatandum ratus* LIV. socotind că nu mai e vreme de pierdut, ~ *diem ex die* TAC. a amîna zi după zi.

prōlator, *ōris m.* cel care dă la iveală, care produce CYPR.

prōlātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **profero**

prōlātus[2], *ūs m.* 1 producere TERT.; 2 expunere DON.

prōlectō (*I*) *vt.* (*v. prolicio*) 1 a atrage, a ademeni, a încînta: ~ *puellares animos* OV. a ademeni sufletele fetelor, ~ *aliquem spe legationis* CIC. a ademeni pe cineva cu speranța unei delegații oficiale; 2 a provoca, a ațîța PL.

prolēpsis, *is f.* (*ret.*) prolepsă (anticipare) ASCON.

prōlēs, *is f.* 1 urmași, descendenți, copii, prăsilă, vlăstar, neam: *praeclara Brutorum proles* SALL. străluciții urmași ai Brutilor, *proles futurorum hominum* CIC. urmașii oamenilor viitori, *Silvius, tua ultima* ~ VERG. Silvius, ultimul tău copil, ~ *Ausonia* VERG. neamul ausonian, *Arcadiae* ~ VERG. tineretul Arcadiei, ~ *Bacchi* TIB. vlăstarul (fiul) lui Bacchus; (*despre animale*) *nova* ~ LUCR. noua prăsilă; (*despre fructe*) rod: ~ *olivae* VERG. fructul măslinului (măslina); 2 (*tard.*) testicule ARN.

prōlētārius, *iī m.* cetățean sărac (a cărui singură contribuție sînt copiii pe care-i are) // **prōlētārius** (*3*) *adj.* de jos, de rînd; vulgar.

prolevo, *āre vt.* a ridica afară, a scoate TERT.

prōlībō, *āre vt.* a aduce ca libație zeilor PLIN.

prōliciō, *ere vt.* [*pro* + *lacio*] a atrage, a ademeni PL., OV. ș.a.

prōlīmen, *minis n.* spațiul dinaintea intrării HIER.

prōliquātus (*3*) *adj.* filtrat APUL.

prōlixē *adv.* din plin, bogat, larg: *arbor* ~ *foliata* APUL. copac bogat îmbrăcat cu frunze, ~ *laudare* GELL. a lăuda din plin, *accipit nemo prolixius* TER. nici un om nu primește (la masă) mai generos, ~ *polliceri* CIC. a promite generos; [fără superlativ].

prōlixitās, *ātis f.* 1 întindere foarte mare, lungime mare: *colubra prolixitatis immensae* ARN. năpîrcă de o lungime extraordinară; 2 prolixitate ARN.

prōlixitūdō, *inis f.* prolixitate PACUV.

prōlixō, *āre vt.* a alungi COL.

prōlixum *adv.* lung: ~ *eiulans* APUL. bocind fără sfîrşit.
prōlixus (*3*) *adj.* **1 a.** lung (revărsat): ~ *capillus* TER. păr lung, ~ *ramus* SUET. ramură bogată, *prolixissima epistula* AUG. scrisoare foarte lungă, (*despre timp*) *homines prolixae aetatis* DIG. oameni înaintaţi în vîrstă; (*fig.*) (*despre vorbire*) *ne sim* ~ MACR. ca să nu fiu prolix; **b.** (*despre exprimare*) în sens larg GELL.; **2** (*despre caracter*) larg, generos, binevoitor: *prolixa natura* CIC. fire generoasă, *in Pompeium prolixior* CIC. mai binevoitor faţă de Pompeius; **3** (*despre situaţie*) favorabil, cu noroc: *cetera spero prolixa esse* CIC. sper că celelalte merg bine.
prōlocūtor, *ōris m.* avocat, apărător PS. QUINT.
prōlocūtus (*3*) *p. pf. v.* **proloquor**
prologium, *iī n.* prolog PACUV.
prologus, *ī m.* **1** prolog, preambul TER., SEN.; **2** actorul care rosteşte prologul TER.
prōlongō (*I*) *vt.* a prelungi VULG.
prōloquium, *iī m.* **1** prolog DON.; **2** enunţare, propoziţie GELL.; **3** sentinţă AMM.
prōloquor, *loquī, locūtus* (*loquūtus*) *sum vt.* şi *vi. dep.* **1** a spune (în auzul tuturor): ~ *cogitata* TER. a-şi spune gîndurile, ~ *mendacium parenti* PL. a spune o minciună tatălui său, *omitto proloqui* TER. despre asta nu vorbesc, *id ego apud vos proloquar* PL. am să vă spun acest lucru; **2** a prezice PROP.
prōlubīdō, *inis f. v.* **prolubium**
prōlubium, *iī n.* [*pro + lubet*] **1** toană, capriciu TER. Ad. *985*; **2** dorinţă, plăcere GELL.
prōlūdium, *iī n.* preludiu, exerciţiu militar preliminar AMM.
prōlūdō, *ere, lūsī, lūsum vi.* şi *vt.* **1** a se exersa dinainte, a se pregăti: *ad pugnam proludit* VERG. se exersează de luptă, *iurgia proludunt* IUV. *5, 26* încep întrecîndu-se în ocări, *per has moras vitae meliori proluditur* SEN. prin aceste zăboviri, se face pregătirea pentru o viaţă mai bună.
prōluō, *ere, luī, lūtum vt.* **1** a scălda, a uda, a muia: ~ *vino os* COL. a-şi clăti gura cu vin, ~ *manus in rore* OV. a-şi muia mîinile în rouă, ~ *labra* PERS. a uda buzele; (*spec.*) ~ *praecordia mulso* HOR. a se stropi cu vin dulce (a bea), *se* ~ sau *prolui* VERG. a se adăpa, a bea: *pleno se proluit auro* VERG. Aen. *1, 739* a dat peste cap cupa întreagă, *prolutus* HOR. băut, cherchelit; **2** a spăla luînd cu sine: *proluit silvas Eridanus* VERG. Padul revărsîndu-se, ia cu sine arborii, *tempestas nives proluit* CAES. furtuna a măturat zăpezile; (*fig.*) ~ *pecuniam suam* GELL. a-şi prăpădi banii.
prōlūsī *pf. v.* **proludo**
prōlūsiō, *ōnis f.* pregătire, exerciţiu preliminar, probă CIC.
prōluviēs, *ēī f.* revărsare; dejecţie: ~ *ventris citata* COL. diaree, ~ *foedissima ventris* VERG. strepezeală foarte urîtă a pîntecelui.
prōluviō, *ōnis f.* inundaţie APUL.
prōluvium, *iī n.* **1** inundaţie; **2** profuziune, abundenţă AMBR.; **3** dejecţii GELL.
prolytae, *ārum m. pl.* elevi care au studiat dreptul cinci ani DIG.
prōmātertera, *ae f.* sora străbunicii DIG.
prōmercālis (*2*) *adj.* scos la vînzare, de vînzare COL., SUET.
prōmercium, *iī n.* comerţ DIG.
prōmereō, *ēre, uī, itum* şi **prōmereor,** *ērī, itus sum vt.* şi *vi. dep.* **1** a cîştiga, a merita: ~ *voluntatem omnium* SUET. a-şi cîştiga afecţiunea tuturor, ~ *poenam* OV. a-şi merita pedeapsa, *civitas deorum indulgentiam promerita* PLIN. IUN. cetate care a meritat bunăvoinţa zeilor, ~ *ut* … PL. a merita ca …; **2** (obişnuit *promereor*) a-şi cîştiga merite (faţă de cineva), a face bune servicii (cuiva), a îndatora (pe cineva) prin servicii: (cu *de*) *paratiores ad bene de multis promerendum* PL. mai pregătiţi a face bune servicii multora, *promerenti optime hoccine pretii redditur?* PL. asta e răsplata acordată celui ce ţi-a făcut numai bine?; (*v. şi* **promeritum**).
prōmergō, *ere vi.* a ieşi la iveală, a apărea AMBR.
prōmeritum, *ī n.* (fapta care merită răsplată sau pedeapsă): *bene promerita* LUC. bune servicii, ~ *in aliquem* CIC. binele făcut cuiva, *male* ~ PL. răul făcut cuiva, vină, *male promerita ulcisci* PL. a răzbuna vinile.
Promētheus, *eī* (*eos*) *m* (ac. *-ea* ; voc. *-eu*) **1** fiu al titanului Iapet şi tată al lui Deucalion (*după unele legende, l-a plămădit pe om din argilă şi l-a însufleţit cu focul furat din cer; drept pedeapsă pentru îndrăzneala lui de a rivaliza, prin crearea omului, cu zeii, el a fost înlănţuit, la porunca lui Zeus, pe o stîncă a Caucazului, unde un vultur îi sfîşia ficatul care-i creştea mereu la loc, pînă ce a fost eliberat de Hercules*) // **Promethēus** (*3*) *adj.* prometheic; al Caucazului // **Promēthiadēs,** *ae m.* fiul lui Prometheus (Deucalion): **2** (*poet.*) un olar iscusit IUV. *4, 133*.
prōmicō, *āre vi.* şi *vt.* **1** a se ivi, a apărea: ~ *plumulae*, ~ *lacrimae* APUL. a-i da fulgii, a-i da lacrimile; **2** a da afară, a scoate NAEV.
prōminens, *ntis p. pr. v.* **promineo** // **adj.** în afară: *oculi prominentes* SEN. ochi bulbucaţi // **prominens,** *ntis n.* proeminenţă: ~ *litoris* TAC. cap al ţărmului, ~ *collis* LIV. ridicătura colinei.
prōmineō, *ēre, uī vi.* a ieşi în afară, a se întinde înainte: *promunturium prominet penitus in altum* LIV. promontoriul iese mult în afară în largul mării, *comae prominent hirtae* CURT. părul zburlit îi iese în afară, *ursis ungues prominent* PLIN. urşilor unghiile le ies în afară, *nemorum coma quae prominet Algido* HOR. desişul pădurilor care se înalţă deasupra muntelui Algidus; (*fig.*) *pars gloriae in posteritatem prominet* LIV. o parte a gloriei se întinde în viitor.
prōminō, *āre vt.* a mîna înainte (vitele) APUL. M. *9, 27*.
prōminulus (*3*) *adj.* puţin ieşit înainte SOL.
prōmiscam *adv.* în comun PL.
prōmiscē *adv. v.* **promiscue**
prōmisceō, *ēre vt.* a mesteca mai înainte APIC.
prōmiscuē *adv.* amestecat, la un loc, de-a valma, fără deosebire CAES. ş.a.
prōmiscus (*3*) *v.* **promiscuus**
prōmiscuus (*3*) *adj.* **1** la un loc, fără deosebire, de-a valma, comun: *conubia promiscua* LIV. căsătorii mixte (între patricieni şi plebei), *consulatum promiscuum facere* LIV. a face consulatul să fie comun (patricie-

nilor şi plebeilor), *divina atque humana promiscua habere* SULL. a considera cele sfinte şi cele omeneşti totuna, *promiscuum feminarum ius* TAC. drepturi comune ale femeilor, *promiscuum spectaculum* TAC. spectacol pentru toată lumea, *nec arma in promiscuo (sunt), sed clausa* TAC. armele nu sînt la dispoziţia tuturor, ci încuiate, *ista intercidere ac reparari promiscuo sunt* TAC. că aceste case se prăbuşesc sau sînt reparate sînt lucruri indiferente (e totuna); 2 (*gram.*) comun pentru ambele genuri, epicen: *promiscua nomina* QUINT. substantive epicene; 3 de rînd, obişnuit, ordinar: *promiscua ac vilia mercari* TAC. a cumpăra mărfuri obişnuite şi fără valoare.

prōmīssē *adv.* **promitto**

prōmissiō, *ōnis f.* promisiune, făgăduinţă: (*cu genit. subiect.*) ~ *fallacis mulieris* APUL. promisiunea unei femei înşelătoare, (*cu genit. obiect.*) ~ *auxilii* CIC. promisiune de ajutor.

prōmissīvē *adv.* sub formă de promisiune TERT.

prōmissīvus (*3*) *adj.* care promite; (*gram.*) viitor DIOM.

promissor, *ōris m.* 1 (*rar*) cel care promite (lucruri mari) HOR. A. P. *138*; 2 (*judic.*) garant DIG.

promissum, *ī n.* făgăduinţă, promisiune: ~ *facere* VARR. sau *absolvere* CIC. a-şi împlini promisiunea, *promissa servare* CIC. a-şi ţine promisiunile, *promissa alicuius sequi* TAC. a se încrede în promisiunile cuiva, *illis primissis standum non est* CIC. nu este obligat cineva să-şi îndeplinească acele promisiuni (obţinute prin înşelăciune), *multa fidem promissa levant* HOR. prea multe promisiuni provoacă neîncredere, *largus promissis* TAC. darnic în promisiuni.

promittō, *ere, misī, missum vt.* 1 a lăsa să înainteze: ~ *ramos* PLIN. a lăsa să crească ramurile, *multos mortales capillum ac barbam promisisse* LIV. (se zice) că mulţi oameni au lăsat să le crească părul şi barba, *nec ulla arborum se avidius promittit* PLIN. nici un alt arbore nu se dezvoltă mai repede (ca pinul); 2 (*rar*) a anunţa, a prezice: *dei extis bene promittunt* CIC. zeii ne fac bune prevestiri prin haruspicii, *clarum fore circa caput flamma promiserat* FLOR. o flacără în jurul capului prevestise că el va fi ilustru; 3 (*frecv.*) a promite, a asigura: ~ *auxilium* LIV. a promite ajutor, ~ *alicui nummos* VAL. MAX. a promite cuiva bani, ~ *se ultorem* VERG. a se angaja că va fi răzbunătorul, *se* ~ *ducem* SEN. a se oferi drept conducător, *de tua voluntate ei promisi* CIC. i-am dat asigurări despre afecţiunea ta, *hoc primum philosophia promittit* CIC. aceste lucru îl promite în primul rînd filozofia, (*cu inf.*) *ei promisi dolium vini dare* PL. i-am promis să-i dau un butoi de vin, (*cu ac. şi inf.*) *omnia se facturum promittit* SALL. promite că va face totul; (*spec.*) *ad aliquem* ~ = a promite să meargă la cineva (ca invitat): *ad fratrem promiserat* CIC. promisese că este invitat la frate-său, *tu promittis ad cenam, nec venis* PLIN. IUN. tu promiţi că vii la mine la cină şi nu vii, *ad cenam alio promisi* PL. am promis să mă duc la cină altundeva; [forme sincop.: *promisti* = *promisisti*; *promisse* = *promisisse* CATUL.].

promnion, *iī n.* (un fel de) piatră preţioasă PLIN.

prōmō, *ere, prōmpsī, prōmptum vt.* [*pro* + *emo*] 1 a scoate afară: ~ *vina dolio* HOR. a scoate vin din butoi, *promptus vagina pugio* TAC. pumnalul scos din teacă, ~ *gemitus de pectore* MART. a scoate gemete din piept, ~ *tela e pharetra* OV. a scoate săgeţi din tolbă, ~ *alicui pecuniam ex aerario* CIC. a scoate dînd cuiva bani din vistierie, (*refl.*) *laeti cavo se robore promunt* VERG. ies veseli din pîntecele calului de lemn, *vites promunt se* COL. viţa înmugureşte; 2 a da la iveală, a lăsa să se vadă, a arăta: *animus qui aliquid ex se promat* CIC. un spirit care să poată da ceva de la sine, ~ *consilia* CIC. a da la iveală planurile, ~ *odium, saevitiam* TAC. a dezvălui ura, cruzimea, *nunc promite vires* VERG. acum arătaţi-vă forţele, ~ *sententiam* TAC. a-şi exprima părerea, *Natalis prompsit missum se esse ad Senecam* TAC. Natalis a declarat că el a fost trimis la Seneca, *quae acta essent promendo* LIV. povestind cele întîmplate.

prōmoneō, *ēre vt.* a atrage dinainte atenţia CIC.

prōmontorium, *iī n.* v. **promunturium**

prōmotiō, *ōnis f.* înaintare (în grad) LAMPR.

prōmōtus[1] (*3*) *p. pf.* v. **promoveo** // **adj.** înaintat: *promota nocte* APUL. în toiul nopţii // **prōmōta**, *ōrum n. pl.* v. **producta**, *orum* la **productus** (*3*) *p. pf.*

prōmōtus[2], *ūs m.* avansare (în grad) TERT.

prōmoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* 1 **a.** a mişca înainte, a împinge (înainte), a face să înainteze: ~ *saxa vectibus* CAES. a împinge bolovanii cu pîrghiile, *unum promorat vix pedem triclinio* PHAEDR. abia pusese un picior afară din sufragerie, (*mil.*) ~ *turrim* CAES. a împinge înainte turnul, ~ *castra ad Carthaginem* LIV. a împinge tabăra spre Carthagina, ~ *legiones* CAES. a împinge înainte legiunile, ~ *exercitum in Aetoliam* IUST. a face să înainteze armata în Aetolia; **b.** (*la pas. med.*) a scoate de la locul său, a disloca: *ossa suis sedibus promoventur* CELS. oasele se deplasează de la locul lor, *femur in omnes partes promovetur* CELS. femurul se poate luxa în toate părţile; (*fig.*) *deus arcana promorat loco* HOR. Ep. *11, 14* zeul (vinului) scosese secretele din tainiţa inimii lor; 2 a mări, a prelungi, a întinde (în spaţiu şi timp): ~ *moenia Ostia tenus* SUET. a prelungi zidurile Romei pînă la Ostia, ~ *imperium* OV. a întinde stăpînirea; ~ *alicui nuptias* TER. a-i amîna cuiva nunta; 3 (*fig.*) (a face să înainteze) **a.** a avansa (în grad), a promova: ~ *aliquem ad praefecturam aerarii* SUET. a avansa pe cineva la direcţia tezaurului public, *promotus magister equitum* AMM. avansat comandant al cavaleriei; **b.** a dezvolta: *doctrina vim promovet insitam* HOR. învăţătura dezvoltă calităţile înnăscute; **c.** (*cu adv.*) a progresa, a reuşi: *abibo hinc, quando promoveo parum* TER. am să plec de-aici, fiindcă reuşesc prea puţin, *in studio facundiae abunde* ~ GELL. a face mari progrese în studiul elocinţei, *his tantum promotum est, ut* ... IUST. prin acestea s-a cîştigat atîta, încît ...; [forme sincop. *promorat* HOR. = *promoverat*; *promosset* OV. = *promovisset*].

prompsī *pf.* v. **promo**

promptārium, *iī* v. **promptuarium** AUS.

promptārius (*3*) v. **promptuarius** PL.

promptē *adv.* 1 repede, lesne: *promptius expediam, quot amaverit* ... IUV. mai lesne îţi voi spune pe cîţi a iubit ea ...; 2 fără şovăire: ~ *necem subire* TAC, a

înfrunta fără șovăire moartea, *promptius adversari* TAC. a se opune mai hotărît; 3 deschis, limpede, pe față: *dicam paulo promptius* CIC. am să vorbesc puțin mai deschis.
promptō, *āre vt.* (intensiv al vb. *promo*) a scoate mereu din pungă, a cheltui fără socoteală PL.
promptuārium, *iī n.* 1 dulap de păstrat alimente, cămară APUL.; 2 (*fig.*) ~ *ornatissimum linguae tuae* SYMM. fondul bogat al elocinței tale.
promptuārius (*3*) *adj.* de păstrat, ca să ai la îndemînă: *cella promptuaria* APUL. cămară (în glumă: închisoare PL. Amph. *156*).
promptulus (*3*) *adj.* avînd oarecare ușurință de ... HIER.
promptus (*3*) *p. pf. v.* **promo** // **adj. 1** (scos) la vedere, la lumina zilei, vădit: *prompta occulta noverat* TAC. el cunoștea toate planurile, fie pe cele date la iveală, fie pe cele ascunse, *hoc ita promptum est, ut* ... CIC. acest lucru este atît de vădit, încît ..., *aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere* SALL. a gîndi una și a avea pe limbă alta; 2 (*despre lucruri sau abstr.*) la îndemînă, la dispoziție: *promptas habere sagittas* OV. a avea la îndemînă săgețile, *fidem populo Romano promptam praebere* CIC. a-și pune la dispoziția poporului buna-credință, *quod cuique promptum* TAC. ceea ce fiecare avea la îndemînă; 3 lesnicios, ușor, comod: *prompta defensio* CIC. apărare ușoară, *promptissima mortis via* TAC. cel mai ușor fel de moarte, *moenia haudquaquam prompta oppugnanti* LIV. ziduri nu tocmai ușor de cucerit pentru asediator, (*cu inf.*) *nec mihi dicere promptum* OV. nici mie nu mi-e ușor să spun; 4 (*despre pers.*) gata (la ceva), prompt, întreprinzător, hotărît; înclinat spre: ~ *homo* CIC. om întreprinzător, *linguā quam manu promptior* SALL. mai repede de gură decît de mînă, *in rebus gerendis promptus* NEP. gata de a acționa, ~ *animi* TAC. hotărît în sufletul lui, *homines ad vim prompti* CIC. oameni înclinați spre violență, *promptiores ad nostra pericula* CIC. mai gata să se expună primejdiilor care ne amenință, ~ *in pavorem* TAC. gata să intre în panică, *promptum in adulationes ingenium* TAC. fire înclinată spre lingușeli, ~ *seditioni* TAC. înclinat spre revoltă, ~ *libertati aut ad mortem animus* TAC. suflet hotărît să obțină libertatea sau să moară, *Agrippina promptior Neroni* TAC. Agrippina mai favorabilă lui Nero, ~ *pati* LUC. gata să sufere.
promptus, *abl. -ū, m.* 1 dispoziție, îndemînă [numai în expr. *in promptu*] *in promptu esse* CIC. a fi la îndemînă, a fi ușor, *in promptu habere* SALL. a avea la dispoziție; 2 vedere, vădire: *gerere iram in promptu* PL. a lăsa să se vadă mînia, *aliquid in promptu ponere* CIC. a pune ceva sub ochii tuturor, *in promptu est* (*omnibus*) LUCR. este evident pentru toți ...
prōmulceō, *ēre, promulsus vt.* a mîngîia pe față APUL.
prōmulgātiō, *ōnis f.* aducere la cunoștința publică a unui proiect de lege, promulgare, publicare CIC.
prōmulgō (*I*) *vt.* 1 a face cunoscut public un proiect de lege, o lege, o ordonanță: ~ *legem de imperio alicuius abrogando* CIC. a veni cu un proiect de lege de luare a comenzii militare a cuiva, *promulgatum ex senatus consulto ut* ... CIC. s-a propus printr-o decizie a senatului ca ..., ~ *dies fastos* PLIN. a anunța public zilele faste; 2 (*gener.*) a face cunoscut PLIN.
prōmulsidāre, *is n.* tavă pe care se servesc gustările la o masă PETR.
prōmulsis, *idis f.* 1 aperitiv CIC.; 2 tavă pentru gustări TERT.
prōmulsus (*3*) *v.* **promulceo**
prōmuntūrium, *iī n.* [*promineo*] 1 înălțime (la un lanț de munți) LIV. *21, 35, 8*; 2 (*frecv.*) promontoriu, cap (stîncos) CAES., CIC. ș.a.
prōmus, *ī m.* (*v. promo*) sclav care distribuia alimentele și băutura din cămară; chelar, econom; (*fig.*) ~ *librorum* APUL. custode al cărților // **prōmum**, *ī n.* cămară TERT. // **promus** (*3*) *adj.* de păstrat proviziile.
promuscis, *idis f. v.* **proboscis** VEG.
prōmūtuus (*3*) *adj.* plătit anticipat: *vectigal promutuum* CAES. tribut plătit anticipat (ca un împrumut) // **prōmūtuum**, *ī n.* împrumut, avans DIG.
pronāos (*nāus*), *ī m.* pronaos, tindă la un templu VITR.
prōnātus[1] (*3*) *v.* **prognatus** TERT.
prōnātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **prono**
prōnē *adv.* [*pronus*] înclinat înainte CAES.; (*fig.*) *pronius inclinati* AMM. avînd o aplecare mai mare spre ...
prōnectō, *ere vt.* a înnoda firul în continuare; (*fig.*) a prelungi (torcînd) STAT.
pronepōs, *ōtis m.* strănepot CIC.
proneptis, *is f.* strănepoată PERS.
prōnis (*2*) *adj. v.* **pronus**
prōnō (*I*) *vt.* a apleca înainte SID.
Pronoea, *ae f.* Providența CIC.
prōnōmen, *minis n.* (*gram.*) pronume VARR., QUINT.
prōnōminālis (*2*) *adj.* pronominal PRISC.
prōnōminātiō, *ōnis f.* (*ret.*) antonomasie (*figură de stil constînd în folosirea unui nume comun în locul unui nume propriu și invers*; *de ex.*: Africani nepotes *în loc de* Gracchi) RH. HER. *4, 42*.
prōnōminātīvus (*3*) *adj.* exprimat printr-un pronume PRISC.
prōnōminō, *āre vt.* a desemna printr-un pronume PRISC.
prōnuba, *ae f.* nună (*cea care asistă mireasa la căsătorie, conducînd-o la casa soțului*): *Iuno* ~ VERG. Iunona, protectoarea căsătoriilor, (*ironic*) *Bellona* ~ VERG. Aen. *7, 319* Bellona care prezidează o căsătorie nefericită.
prōnubus[1] (*3*) *adj.* de nuntă, nupțial TERT.
prōnubus[2], *ī m.* nun (*tînărul il care asistă pe mire*) P. NOL.
prōnuntiābilis (*2*) *adj.* enunțiativ APUL.
prōnuntiātiō, *ōnis f.* 1 înștiințare publică, proclamare, ordonanță CAES.; 2 (*judic.*) sentință; 3 strigare (a crainicului) VAL. MAX.; 4 (*spec.*) **a.** exprimare, vorbire VAL. MAX.; **b.** propoziție (logică); **c.** declamare, debit al actorului sau oratorului, acțiune CIC., QUINT.; **d.** pronunțare PRISC.
prōnuntiātīvē *adv.* afirmativ DON.
prōnuntiātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) enunțiativ, afirmativ.
prōnuntiātor, *ōris m.* 1 expunător, povestitor: ~ *rerum gestarum* CIC. povestitor al faptelor; 2 recitator al unui discurs FRONT.

prōnuntiātum, *ī n.* 1 enunț, propoziție; axiomă CIC.; 2 sentință DIG.
prōnuntiātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pronuntio**
prōnuntiātus[2], *abl. -ū, m.* pronunțare, accentuare GELL.
prōnuntiō (*I*) *vt.* 1 a spune deschis (în gura mare); a expune, a povesti, a comunica; a recita; a pronunța: *ut ipse in cohortandis militibus pronuntiaverat* CAES. cum spusese el însuși în discursul de îmbărbătare către soldați, *castra iam capta (esse) pronuntiat* CAES. strigă că tabăra a fost cucerită, *si pronuntiasset quo iter esset facturus* NEP. dacă ar fi spus încotro avea de gînd să meargă; *dolore prohibeor ~ quae gesta sunt* CAES. durerea mă împiedica să povestesc cele ce s-au petrecut, *quibus ex regiones veniant eos ~ cogunt* CAES. îi silesc să spună din ce regiuni vin: *versus multos uno spiritu ~ consuescebat* CIC. obișnuia să recite multe versuri dintr-o suflare, *~ quaedam perperam* PLIN. IUN. a pronunța unele cuvinte greșit; 2 (*of.*) (a face cunoscut public) **a.** a anunța public, a proclama: *~ per praeconem senatus consultum* SUET. a face cunoscut printr-un crainic decizia senatului, *~ aliquem praetorem* LIV. a proclama pe cineva pretor; **b.** (*mil.*) a ordona (anunțînd): *~ iter* LIV. a comanda pornirea la drum, *~ proelium in posterum diem* LIV. a ordona lupta pentru a doua zi, *~ ut procul tela coniciant* CAES. a ordona să arunce săgețile de la distanță, *~ ne quis ab loco discederet* CAES. a ordona ca nimeni să nu se miște de pe poziție, *pronuntiatur prima luce ituros* CAES. se dă ordinul că în zori de zi vor porni; **c.** a promite: *~ militibus certa praemia* LIV. a promite soldaților anumite recompense, *~ populo munus* SUET. a promite poporului un spectacol public; **d.** (*judic.*) a pronunța (o sentință), a judeca: *iudex ita pronuntiavit* CIC. judecătorul așa a dat sentința, *~ graviorem sententiam* CAES. a da o sentință mai grea, *~ de calumnia* PLIN. IUN. a pronunța sentința în procesul de calomnie; **e.** a propune să se voteze în senat: *consul sententiam Calidii pronuntiaturum se omnino negavit* CAES. consulul a declarat că nu va pune nicicum la vot propunerea lui Calidius, *cum sententia Bibuli pronuntiata esset ut ...* CIC. după ce a fost pusă la vot propunerea lui Bibulus ca ...
prōnūper *adv.* de curînd, puțin mai înainte PL.
prōnurus, *ūs f.* soția nepotului (*de bunic*) OV.
prōnus (*3*) *adj.* 1 aplecat înainte (în jos), înclinat, în jos, la vale: *~ pendens in verbera* VERG. aplecat înainte și biciuind (caii), *~ volvitur in caput* VERG. se rostogolește cu capul înainte (în cap), *ilex paulum prona* SALL. stejar puțin aplecat, *corpora supina iacebant aut prona* AMM. trupurile zăceau unele pe spate, altele cu fața în jos, *motu corporis prono, obliquo, supino* CIC. printr-o mișcare a corpului înainte, într-o parte sau pe spate, (*despre locuri, ape*) *prona via* OV. drum povîrnit, *urbs prona in paludes* LIV. oraș în pantă spre niște mlaștini, *pronior orienti* COL. mai înclinat spre răsărit, *~ amnis* VERG. rîu repede, (*despre astre, timp*) *prona sidera* PROP. stele spre asfințit, *~ Titan* OV. soarele la apus, *proni anni* HOR. anii către sfîrșitul lor (toamnele), *proni menses* HOR. lunile scurgîndu-se repede // **prōnum**, *ī n.* povîrniș, pantă: *prona montium* CURT. pantele munților, *per pronum eunt* SEN. merg pe un loc povîrnit; 2 (*fig.*) înclinat spre [cu *ad*, *in* sau dat.]: *~ ad novas res* TAC. pornit spre schimbări revoluționare, *~ ad poeticam* SUET. înclinat spre poezie, *~ in libidines* SUET. aplecat spre plăceri, *in hoc consilium pronior animus* LIV. suflet mai înclinat spre acest plan, *proniores offensioni aures* TAC. urechi mai susceptibile la ce ar putea jigni, (*poet.*) *ruendi in ferrum mens prona* LUC. suflet gata să se repeadă la luptă; 3 favorabil (cuiva), înclinat către [cu dat. sau *in* și ac.]: *numina prona bonis* STAT. zeități favorabile celor buni, *in Pisonem pronior* TAC. mai favorabil lui Piso, *pronis auribus audiri* TAC. a fi ascultat cu bunăvoință; 4 ușor, lesnicios: *omnia virtuti prona* SALL. pentru virtute totul e ușor, *iter ad honores pronum* PLIN. IUN. drum ușor spre onoruri, *id pronius ad fidem est* LIV. aceasta e mai ușor de crezut, *pronum erat* [cu inf.] era ușor ca ... TAC.
prooemior, *ārī vi. dep.* a face o introducere, un exordiu PLIN. IUN.
prooemium, *iī n.* introducere, exordiu, preambul, preludiu CIC.; (*gener.*) început IUV.
prōpāgātiō, *ōnis f.* 1 înmulțire (*la plante și animale*) CIC., COL.; 2 perpetuare: *~ nominis* CIC. perpetuare a numelui; 3 mărire, prelungire: *~ finium* CIC. mărirea teritoriului, *~ vitae* CIC. prelungirea vieții.
prōpāgātor, *ōris m.* cel care sporește, cel care prelungește: *~ Iuppiter* APUL. Iupiter, sporitorul imperiului, *~ provinciae* CIC. prelungitorul funcției de conducător al provinciei.
prōpāgēs (și **propāgēs**), *is f.* butaș, mlădiță, vlăstar; (*fig.*) urmaș PACUV.
prōpāginō (și **propāginō**), *āre, ātum vt.* a butăși; (*fig.*) a reproduce mai departe, a perpetua TERT.
prōpāgmen (și **propāgmen**), *minis n.* prelungire ENN.
prōpāgō (și **propāgō**)[1], *vt.* 1 a înmulți prin butași, mlădițe (vița de vie, arbori) CAT.; a prelungi, a perpetua rasa, neamul CIC.; 2 a mări, a spori: *~ terminos Urbis* TAC. a extinde limitele Capitalei, *~ fines imperii* CIC. a spori teritoriul imperiului; 3 a prelungi, a face să dureze, a perpetua: *~ consuli in annum imperium* LIV. a-i prelungi consulului comanda cu un an, *~ alicuius laudem ad sempiterni memoriam temporis* CIC. a imortaliza gloria cuiva, *haec posteritati propagantur* CIC. aceste fapte sînt transmise posterității, *~ vitam aucupio* CIC. a-și ține zilele cu prinsul păsărilor.
prōpāgō (și **propāgō**)[2], *inis f.* 1 butaș, coardă de viță, mlădiță, vlăstar (de altoit): *melius propagine vites respondent* VERG. G. *2, 63* mai bine răspunde așteptărilor vița ce crește din butași; 2 prăsilă, rasă, odraslă, copil, urmaș: *~ catulorum* LUCR. rasa cățeilor, *~ vera* OV. fiu adevărat, *~ Romana* VERG. neamul romanilor, *clarorum virorum propagines* NEP. genealogiile oamenilor iluștri.
prōpalam *adv.* pe față, la lumina zilei, public: *alii ~, alii per occultum* TAC. unii pe față, alții pe ascuns, *~ fieri* PL. a fi dat pe față; (*tard.*) *~ est* [cu inf.] este vădit că ...
prōpalō (*I*) *vt.* a da pe față, a divulga SID.

prōpansus *şi* **prōpassus** (*3*) *adj.* [*pro + pando*] desfăcut, întins APUL. M. *6, 15*.
prōpassiō, *ōnis f.* suferinţă anterioară HIER.
propator, *ōris m.* străbun TERT.
prōpatruus, *ī m.* fratele străbunicului DIG.
prōpatulus (*3*) *adj.* descoperit, în văzul lumii: *in aperto ac propatulo loco* CIC. într-un loc deschis şi la vedere // **prōpatulum**, *ī n.* (*frecv.*) loc liber, loc descoperit: *in propatulo ac silvestribus locis* COL. sub cerul liber şi prin locuri împădurite, *in propatulo aedium* NEP. în curtea casei; (*fig.*) sub ochii tuturor, la dispoziţia tuturor: *mulieres pudicitatem, in propatulo habere* SALL., CAT. *13* femeile îşi puneau cinstea la dispoziţia tuturor (se prostituau), *in propatulo servitium* TAC. servilism în văzul tuturor.
prope I *adv.* (comp. *propius*, superl. *proxime*) **1** (*loc*) aproape, în apropiere: ~ *alicubi esse* CIC. a fi undeva aproape, *propius Tiberi* NEP. mai aproape de Tibru, *proxime hostium castris* CAES. foarte aproape de tabăra duşmanilor, ~ *a meis aedibus* CIC. aproape de casa mea, *propius ac propius accedit* SEN. se apropie din ce în ce mai mult; **2** (*timp*) aproape, (în) curînd: *partus instabat* ~ TER. momentul naşterii era aproape, *longius aut propius* PROP. mai tîrziu sau mai devreme; ~ *est* (*adest*) [urmat de *quando* sau *cum*] = se apropie momentul cînd, în curînd, ~ *est quando herus pretium exsolvet* PL. curînd stăpînul va face plata, ~ *adest, cum alieno more vivendum est mihi* TER. curînd va trebui să trăiesc după placul altuia; **3** (*fig.*) aproape, ca şi: ~ *solus* LIV. aproape numai el, ~ *funeratus* HOR. aproape ucis, ~ *est factum, ut in aciem exirent* LIV. era cît pe ce să iasă la luptă, *propius nihil est factum, quam ut occideretur* LIV. era gata-gata să fie ucis, *stultique* ~ *omnes* HOR. şi aproape toţi nişte proşti, *proxime atque ille aut aeque* CIC. aproape ca şi acela sau la fel. **II** *prep. cu ac.* **1** (*loc*) aproape de: ~ *castra* CAES. aproape de tabără, *propius urbem* CAES. mai aproape de oraş, *proxime hostem* CAES. foarte aproape de duşmani; **2** (*timp*) aproape, cam: ~ *lucem* SUET. aproape de zorii zilei; **3** aproape: ~ *seditionem ventum est* TAC. s-a ajuns aproape de o răzvrătire, *propius fidem est* LIV. este mai de crezut, *proxime morem Romanum* LIV. aproape întocmai ca romanii.
propediem (*prope diem*) *adv.* pe curînd CIC. ş.a.
prōpellō, *ere, pulī, pulsum vt.* **1** a împinge înainte, a mîna; (*fig.*) a constrînge, a aduce: ~ *navem remis* CIC. a împinge înainte cu vîslele corabia, *propulit e scopulo corpora in profundum* OV. a prăvălit de pe o stîncă corpurile în mare, ~ *saxa in subeuntes* CURT. a prăvăli bolovani în cei ce se apropiau, ~ *pecora pastum* LIV. a mîna oile la păşune, *ventus propellit nubes* GELL. vîntul mînă norii; (*fig.*) ~ *aliquem ad voluntariam mortem* TAC. a aduce pe cineva la sinucidere, *amore ad ultum propulsus* CURT. împins de dragoste la ultimele mijloace; **2** a izgoni, a alunga; (*fig.*) a îndepărta: ~ *damnatos patriā* NEP. a-i alunga din patrie pe cei condamnaţi, ~ *hostem a castris* LIV. a-i fugări pe duşmani departe de lagăr; (*fig.*) *periculum vitae a me* ~ *possis* LIV. ai putea îndepărta pericolul ce-mi primejduieşte viaţa, ~ *famem* HOR. a potoli foamea.
propemodo *şi* **propemodum** *adv.* aproape, oarecum CIC. ş.a.
propempticon (-ticum), *ī n.* poezie *sau* discurs de adio SID.
prōpendeō, *ēre, pendī, pensum* **1** a sta atîrnat în faţă; a atîrna: *in latere eius caro propendebat adeo, ut ...* SUET. într-o parte o bolfă de carne îi atîrna în jos într-atîta, încît ...; (*fig.*) ~ *illam boni lancem putat* CIC. crede că terezia cu binele atîrnă (cîntăreşte) mai mult; **2** (*fig.*) a fi înclinat spre, a fi favorabil: *inclinatione voluntatis propendet in nos* CIC. printr-o înclinare a bunăvoinţei ne este favorabil (*v. şi* **propensus**).
prōpendō, *ere vi.* a cîntări: *nec dependes, nec propendes* PL. As. *305* nu vei cîntări nici mai mult, nici mai puţin.
prōpendulus (*3*) *adj.* care atîrnă în faţă APUL.
prōpensē *adv.* prin înclinare naturală, spontan, de la sine, bucuros CIC., LIV.
prōpensiō, *ōnis f.* înclinare (sufletească) CIC.
prōpensus (*3*) *p. pf. v.* **propendeo** // **adj. 1** care atîrnă în faţă: *labrum propensum* SOL. buză care atîrnă în jos; **2** (*la comp.*) mai greu la cîntar, valorînd mai mult, preponderent: *de mea pecunia illa ramentā fit plumeā propensior* PL. Bacch. *513* din banii mei, aceea se alege mai mult decît cu un fulg smuls, *id fit propensior* CIC. acest motiv atîrnă mai greu; **3** (*fig.*) înclinat spre: ~ *ad misericordiam* CIC. aplecat spre milă, *paulo ad voluptates propensior* CIC. puţin cam prea înclinat spre plăceri, ~ *in alteram partem* CIC. înclinat spre cealaltă partidă; (*oc.*) *disputatio ad veritatis similitudinem propensior* CIC. teză ce pare că se apropie mai mult de adevăr.
properābilis (*2*) *adj.* care grăbeşte TERT.
properans, *ntis p. pf. v.* **propero** // **adj.** grăbit, repede: *haec properantes scripsimus* CIC. am scris acestea în grabă, *aqua properans* HOR. apă repede.
properanter *adv.* în grabă, grăbit, repede: ~ *codicillos accepit* TAC. luă repede scrisoarea, *properantius ire* OV. a merge mai repede.
properantia, *ae f.* grabă, repezeală SALL., TAC.
properātim *adv.* în grabă CAECIL.
properātiō, *ōnis f.* grabă CIC.
properātō *adv.* în grabă TAC.
properātus (*3*) *p. pf. v.* **propero** // **adj.** făcut în grabă: *properato itinere* SALL. în marş forţat.
properē *adv.* în grabă, repede PL. ş.a.
properipēs, *pedis adj.* repede de picior CATUL.
properiter *adv.* în grabă ACC., APUL.
properō (*I*) *vt.* şi *vt.* **1** a grăbi, a zori, a face în grabă: ~ *obsonia* PL. a pregăti în grabă ospăţul, *naves properatae* TAC. corăbii construite în grabă, *porticus properantur* PLIN. IUN. se construiesc în grabă portice, ~ *opus* HOR. a grăbi terminarea unei lucrări, ~ *mortem* VERG. a-şi grăbi moartea, ~ *pecuniam heredi* HOR. a zori să facă bani pentru moştenitor, *properato opus est* CIC. este nevoie de grabă (în ce faci); **2** a se grăbi: *propera* PL. grăbeşte-te, ~ *domum* PL. a se grăbi spre casă, ~ *Romam* CIC. a se grăbi să meargă la Roma, ~ *in Italiam* CIC. a porni în grabă

spre Italia, ~ *ad praedam* CAES. a se grăbi spre pradă, (*cu inf. sau prop. inf.*) *in patriam redire properat* CIC. se grăbeşte să se întoarcă în patrie, *eum adiungi generum properabat* VERG. se grăbea ca acesta să-i fie făcut ginere, (cu *ut* sau *ne* şi conjct.) *hunc sequerer properavi* CIC. pe acesta m-am grăbit să-l urmez eu.

Propertius, *iī m.* Sextus Propertius (*poet elegiac roman, contemporan cu Ovidius*).

properus (*3*) *adj.* grăbit, zorit, gata de: *ecce venit Telamon* ~ OV. iată că vine Telamon grăbit, *propero agmine* TAC. în marş forţat, *sibi quisque* ~ TAC. fiecare grăbit să se salveze el, (*cu genit.*) ~ *vindictae* TAC. gata de răzbunare, *propera oblatae occasionis* TAC. (Agrippina) grăbită să folosească prilejul oferit, (*cu inf.*) ~ *clarescere* TAC. grăbit să se ilustreze.

prōpēs, *pedis m.* odgonul de la colţurile pînzei de corabie (*care o întinde şi o fixează*) TURPIL.

prōpetrō, *āre vt.* [*pro* + *patro*] a da de terminat LUCIL.

prōpexus (*3*) *adj.* pieptănat în jos, atîrnat în jos, lung: *propexa in pectore barba* VERG. barba răsfirată pe piept.

prophēta, *ae* şi **prophētea**, *ae m.* preot al unui templu, profet MACR.

prophētālis (*2*) *adj.* al profetului, profetic HIER.

prophētātiō, *ōnis f.* profeţie AUG.

prophētiālis (*2*) *adj.* profetic TERT.

prophēticē *adv.* profetic TERT.

prophēticus (*3*) *adj.* profetic TERT.

prophētis, *idis* şi **prophētissa**, *ae f.* profetesă.

prophētizō, *āre vt.* a profeţi, a prezice VULG.

prophētō (*I*) *vt.* a profeţi, a prezice TERT.

prōpīlātus (*3*) *adj.* aruncat înainte ca o lance AMM.

propīnātiō, *ōnis f.* invitare la băutură, închinare: *propinationes crebrae* SEN. dese închinări de pahare, *tralaticia* ~ PETR. închinare obişnuită.

propīnātor, *ōris m.* cel care ridică paharul invitînd AUG.

propincus (*3*) *v.* **propinquus**

propīnō (*I*) *vt.* **1** a bea în sănătatea cuiva (*gustînd primul şi oferindu-l altuia*), a închina paharul: *propino poculum magnum: ille ebibit* PL. închin o cupă mare: el o dă peste cap, ~ *alicui salutem* PL. a bea în sănătatea cuiva, *propino hoc pulchro Critiae* CIC. închin acest pahar frumosului Critias; **2** a da de băut: *cadum tibi veteris vini propino* PL. îţi dau de băut un butoi de vin vechi, (*med.*) ~ *radicem cum vino* PLIN. a da să bea rădăcină cu vin; **3** (*fig.*) a oferi: ~ *versus mortalibus* ENN. a închina oamenilor versuri, *hunc deridendum vobis propino* TER. vi-l dau pe acesta să rîdeţi de el.

propinquē *adv.* în apropiere PL.

propinquitās, *ātis f.* **1** apropiere (ca loc), vecinătate: ~ *hostium* CAES. apropierea de duşmani, *ex propinquitate pugnare* CAES. a lupta de aproape; **2** înrudire, legătură de rudenie: *praeter nobilem propinquitatem* NEP. afară de ilustre legături de rudenie, ~ *arta* PLIN. IUN. înrudire strînsă.

propinquō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a se apropia: (*cu dat.*) ~ *fluvio, portis* VERG. a se apropia de fluviu, de porţile cetăţii, *ignis domui eius propinquat* TAC. focul se apropie de casa lui, (*rar cu ac.*) ~ *campos* TAC. a se apropia de cîmpuri; (*temp.*) *Parcarum dies propinquat* VERG. ziua fixată de Parce se apropie; **2** a aduce aproape, a grăbi: *tu propinques augurium* VERG. Aen. *10, 254* tu să grăbeşti împlinirea prevestirii, ~ *mortem* SIL. a grăbi moartea.

propinquus (*3*) *adj.* **1** apropiat: (*loc*) *flumini propinqua loca* SALL. locuri în apropierea unui fluviu, *exsilium propinquius opto* OV. doresc un loc de surghiun mai în apropiere, *colles propinqui inter se* SALL. coline apropiate între ele, *in propinquo sunt* LIV. sînt în apropiere, *ex propinquo* LIV. din apropiere, *oppido propinqua* locuri apropiate de oraş; (*timp*) ~ *reditus* LIV. reîntoarcere pe curînd, *propinqua mors* CIC. moarte iminentă; (*fig.*) *significatio propinqua* GELL. sens asemănător, *motus propinqui his animi perturbationibus* CIC. afecte asemănătoare acestor tulburări sufleteşti; **2** înrudit, legat prin rudenie: *consanguinitate* ~ VERG. înrudit prin legături de sînge, *tibi genere* ~ SALL. neam cu tine // **propinqua**, *ae* şi **propinquus**, *ī m.* rudă, *propinquī* CIC. rudele.

propiō, *āre vi.* a se apropia P. NOL.

propior, propius, *ōris adj. comp.* [*prope*] **1** (*loc*) mai apropiat, mai aproape: ~ *pons* CAES. pod mai apropiat, (*cu dat.*) ~ *patriae* OV. mai aproape de patrie, (*rar cu ac.*) ~ *montem* SALL. Iug. *49, 1* mai aproape de munte, (*rar cu abl.*) *ab igne* ~ SEN. mai aproape de foc; (*n. pl.*) *propiora fluminis tenere* VERG. a stăpîni punctele mai apropiate ale fluviului; **2** (*timp*) mai de curînd, mai recent: ~ *epistula* CIC. scrisoare mai recentă, *septimus octavo* ~ *annus* HOR. anul al şaptelea aproape de sfîrşitul lui; (*n. pl.*) *propiora* CIC. evenimentele mai recente; **3** (alte sensuri) **a.** mai apropiat: ~ *amicus* prieten mai intim, ~ *societas* CIC. tovărăşie mai strînsă, ~ *illi quam ego sum* TER. mai apropiat de acela decît sînt eu, ~ *alicui* CIC. mai apropiat ca rudenie de cineva; **b.** mai asemănător: *faciem tauro* ~ VERG. mai asemănător la înfăţişare cu taurul, *color nigro* ~ COL. culoare bătînd mai mult în negru, *quae sceleri propiora sunt quam religioni* LIV. lucruri care seamănă mai mult cu o crimă decît cu religiozitatea, *quod propius vero est* LIV. ceea ce este mai verosimil, (*rar cu ac.*) *id vitium propius virtutem erat* SALL. Cat. *11, 1* acest viciu semăna mai mult cu virtutea, *propius fidem est* [cu ac. şi inf.] este mai de crezut că ..., (*rar cu abl.*) *a contumelia quam a laude propius fuerit* ... TAC. ar fi un lucru care ar aduce mai mult a jignire decît a laudă ca ...; (*n. pl.*) *propiora sermoni* HOR. compuneri poetice care seamănă mai mult cu proza; **c.** mai aproape de inimă: *sua sibi propiora pericula esse quam mea* CIC. (ziceau) că primejdiile lor le stau mai mult la inimă decît ale mele; **d.** mai potrivit: ~ *huic aetati* CIC. mai potrivit cu această vîrstă, *supplemento Latium propius esse* LIV. (ziceau că) Latiumul e mai potrivit pentru recrutare de trupe; **e.** mai înclinat: *irae quam timori propiorem cernens* TAC. văzîndu-l mai înclinat spre mînie decît spre teamă; **f.** mai favorabil: *oderat Aenean* ~ *Saturnia Turno* OV. Tr. *1, 2, 7* fiica lui Saturn, mai favorabilă lui Turnus, îl ura pe Aeneas.

propitiābilis (*2*) *adj.* care poate fi înduplecat ENN.

propitiātiō, *ōnis f.* sacrificiu de împăcare a zeilor MACR.

propitiātor, *ōris m.* intervenient pentru împăcare HIER.
propitiātōrium, *iī n.* mijloc de împăcare a divinității VULG.
propitiātōrius (*3*) *adj.* de împăcare AMBR.
propitiātrix, *icis f.* împăciuitoare (a divinității) AMBR.
propitiō (*I*) *vt.* a îndupleca zeii prin sacrificii, a face favorabil: ~ *Iovem* CURT. a și-l face favorabil pe Iupiter, ~ *regem* CURT. a-l împăca pe rege.
propitius (*3*) *adj.* favorabil, binevoitor: *di tibi propitii sunt* PL. zeii îți sînt favorabili, *propitia voluntas* NEP. sentimente binevoitoare.
propius I *adv.* și *prep. v.* **prope. II** *adj. v.* **propior**
proplasma, *atis n.* model de lut (al sculptorului) PLIN.
propnigeōn (-gēum), *ī n.* cameră caldă lîngă baie VITR.
Propoetidēs, *um f. pl.* tinere din Cipru (*metamorfozate în pietre fiindcă o disprețuiau pe Venus*).
propōla[1], *ae m.* negustor CIC.
propōla[2], *ae f.* prăvălie PRUD.
propolis, *is f.* păstură de albine VARR.
prōpolluō, *ere vt.* a murdări în continuare TAC. Ann. *3, 66.*
propoma, *atis n.* aperitiv (*băutură*) PALL.
prōpōnō, *ere, posuī, positum vt.* **1 a.** a pune înainte, a pune la vedere: ~ *vexillum* CAES. a pune înainte stindardul (semnal de luptă), *lex in publicum proponitur* CIC. proiectul de lege este afișat, *in publico proposuit epistulam* CIC. a dat publicității scrisoarea; **b.** (*spec.*) a pune în vînzare: ~ *talem rhombum* IUV. a pune în vînzare un astfel de calcan, *vitam suam quam maximis praemiis propositam sciebat* CIC. știa că viața lui e pusă la mezat pe un preț foarte mare; **2** (*fig.*) a(-și) pune în fața ochilor, a(-și) reprezenta, a(-și) imagina: ~ *sibi aliquem ad imitandum* CIC. a și-l pune în fața ochilor pe cineva ca model, *propone tibi duos reges* CIC. reprezintă-ți doi regi, ~ *sibi spem* CAES. a-și face speranțe, ~ *vim fortunae animo* LIV. a-și reprezenta puterea sorții, ~ *hoc sibi solacii, quod* ... CAES. a se consola cu gîndul că ...; **3** a face cunoscut (prin vorbe), a expune, a povesti, a menționa: ~ *rem gestam* CAES. a expune cele întîmplate, ~ *sua merita* CAES. a înfățișa serviciile sale, ~ *quod ante tacuerat, proponit* CAES. a destăinuit ceea ce (lucruri asupra cărora) mai înainte tăcuse, ~ *quid sui consilii sit* CAES. a arăta care este planul lui, ~ *viros notissimos* CIC. a-i cita pe cei mai cunoscuți bărbați, *de Galliae moribus proponere* CAES. a vorbi despre moravurile din Gallia, *ut proposueram* COL. cum spusesem; **4** a propune, a promite (ca răsplată *sau* pedeapsă): (*cu dat.*) ~ *populi congiarium, militi donativum* SUET. a promite poporului distribuire de alimente, și soldaților răsplată în bani, ~ *improbis poenam* CIC. a-i amenința pe ticăloși cu pedeapsa, *cui cum mors proponeretur* CIC. acesta, fiindcă era amenințat cu moartea; **5** a face o propunere, a propune: ~ *remedia morbo* NEP. a propune leacuri la o boală, ~ *quaestionem* NEP. a propune dezlegarea problemei; **6** a(-și) propune (ca scop, plan), a-și pune în gînd, a se hotărî (la ceva): *consecutus id quod animo proposuerat* ... CAES. realizînd ceea ce-și pusese în gînd ..., *mihi proposui, ut* ... CIC. mi-am propus ca ..., *propositum mihi est hoc facere* CIC. m-am hotărît să fac aceasta, *omni huic sermoni propositum est ut* ... CIC. toată această discuție a mea are ca scop ca ..., *aliquem de sententia proposita depellere* CIC. a abate pe cineva de la planul hotărît; **7** (*abs.*) a formula premisa majoră într-un silogism: *cum proponimus* CIC. Inv. *70* atunci formulăm premisa majoră (v. și *propositum*).
Propontis, *idis f.* Propontida (*azi, Marea Marmara*) // **Propontiacus** (*3*) *adj.* al Propontidei.
prōporrō *adv.* mai mult, pe deasupra, în fine, la rîndul lor LUCR.
prōportiō, *ōnis f.* raport, proporție CIC.
proportiōnālis (*2*) *adj.* proporțional, proporționat AUG.
proportiōnātus (*3*) *adj.* proporționat FIRM.
prōpositiō, *ōnis f.* **1** înfățișare, prezentare CIC. Inv. *2, 163*; reprezentare, idee: *huius vitae* ~ CIC. reprezentarea unei astfel de vieți; **2** ~ *animi* plan, scop, intenție DIG.; **3** (*în logică*) propoziție, premisa majoră CIC.; **4** (*ret.*) propozițiune (partea discursului în care se anunță subiectul, tema de tratat) QUINT.; **5** (*gram.*) propoziție, frază QUINT.
prōpositor, *ōris m.* propunătorul unei chestiuni AUG.
prōpositum, *ī n.* **1** plan, scop, intenție, hotărîre: ~ *peragere* NEP. a-și îndeplini planul, ~ *assequi* CIC. a-și atinge planul, *in proposito manere* NEP. a stărui în hotărîrea sa; **2** subiect principal, temă propusă, teză: *ad ~ revertamur* CIC. să ne întoarcem la tema pe care ne-am propus-o, *a proposito aberrare* (*egredi*) CIC. a devia de la subiect; **3** premisă majoră într-un silogism CIC.
prōpositus (*3*) *p. pf. v.* **propono** // **adj. 1** pus înainte, expus: *telis fortunae* ~ CIC. expus loviturilor sorții, *mulier omnibus proposita* CIC. femeie accesibilă oricui; **2** amenințător: *propositum vitae periculum* CIC. primejdie ce amenință viața.
prōposuī *pf. v.* **propono**
prōpraetor, *ōris m.* propretor: **1** fost pretor (trimis să conducă o provincie, fără a avea și comanda militară); **2** înlocuitor al pretorului SALL.
prō praetore *v.* **propraetor**
propriātim *adv.* în mod propriu, anume ARN.
propriē *adv.* **1** cu titlu personal, personal, individual: ~ *parva parte frui* CIC. a se folosi personal de o mică parte, *id est tuum proprium* CIC. aceasta e o însușire personală a ta; **2** în mod particular, îndeosebi, în special; anume: ~ *rei militaris periti* LIV. cunoscători anume în arta militară, *cuius ~ studiosus fuit* QUINT. la care ținea îndeosebi; **3** în mod propriu (ca exprimare): *magis ~ nihil dicere possum* CIC. termen mai propriu nu pot să găsesc, *quod ~ vereque dicitur* CIC. ceea ce se numește în mod propriu și adevărat.
proprietārius[1] (*3*) *adj.* care privește proprietatea DIG.
proprietārius[2], *iī m.* proprietar DIG.
proprietās, *ātis f.* **1** proprietate, calitate proprie, caracteristică: ~ *terrae caelique* LIV. proprietatea solului și a climei, *proprietates frugum* LIV. proprietățile grînelor; **2** proprietate a termenilor QUINT.; **3** drept de proprietate, proprietate SUET.; bun posedat DIG.
propritim *adv.* potrivit cu caracterele sale specifice LUCR. *2, 975.*

proprius (*3*) *adj.* 1 propriu, aparţinînd exclusiv cuiva, pe numele său, personal: *propriis viribus bella gerere* LIV. a purta războaie cu forţe proprii, *propria familia* LIV. familia proprie, *propria pecunia militem iuvare* TAC. a ajuta soldaţii cu banii săi, *tria praedia Capitoni propria traduntur* CIC. trei pămînturi sînt trecute pe numele lui Capiton, *propriam dicabo* VERG. voi face să fie a ta, (*frecv. cu pron. pos.*) *ista calamitas communis est, sed culpa mea propria est* CIC. nenorocirea asta e a tuturor, dar vina este exclusiv a mea, *propria ira* TAC. ură personală // **proprium,** *ii n.* bun personal: *amittit merito proprium* PHAEDR. îşi pierde pe drept tot ce are, *ad propria remeare* AMM. a se întoarce la ale sale (acasă); 2 caracteristic, specific, particular: *proprium senectutis vitium* CIC. defect specific bătrîneţii, *quod est proprium oratoris* CIC. ceea ce este însuşirea proprie a oratorului, *proprium id Tiberio fuit scelera priscis verbis obtegere* TAC. obiceiul lui Tiberius era să învăluiască ticăloşiile cu cuvinte din vechime; 3 propriu (*ca termen în exprimare*): *verbum proprium* CIC. cuvînt propriu, *proprio nomine* CIC. pe adevăratul său nume; 4 durabil, permanent: *parva munera diutina, locupletia non propria esse consuerunt* NEP. darurile mici durează, cele mari nu rămîn de obicei mult timp ale tale, *propria haec si dona fuissent!* VERG. Aen. *6, 871* dacă aceste daruri ar fi fost pentru totdeauna ale noastre.

propter *adv.* şi *prep.* (*v. prope*) I *adv.* aproape, alături: ~ *est spelunca* CIC. în apropiere este o peşteră, *filii* ~ *cubantes* CIC. fii culcaţi alături, *voluptates* ~ *intueri* SEN. a privi de aproape plăcerile. II *prep. cu ac.* 1 (*loc*) aproape de, lîngă: ~ *statuam Platonis* CIC. lîngă statuia lui Platon, (*postpus*) *hostem* ~ TAC. aproape de duşmani; 2 (*cauză*) din cauza, de, pentru, prin: *metum* CIC. de frică, ~ *hanc causam quod* ... CIC. pentru acest motiv că ..., ~ *quod* COL. pentru care lucru, ~ *hoc studium rem familiarem negligere* a-şi neglija gospodăria de dragul acestei pasiuni, *in metu esse* ~ *te unum* CIC. a trăi în panică numai din vina ta, ~ *quos vivit* CIC. Mil. *58* datorită cărora el trăieşte, ~ *me* CIC. Mil. *93* graţie mie.

propterea *adv.* de aceea, pentru aceea: ~ *quod* (*quia*) pentru aceea ca ..., ~ *ut* (*ne*) pentru aceea ca să (nu).

prōpudiōsus (*3*) *adj.* neruşinat, dezmăţat PL. ş.a.

prōpudium, *iī n.* 1 neruşinare, dezmăţ PL.; 2 (*fig.*) om neruşinat, ticălos PL., CIC.

prōpugnāculum, *ī n.* 1 parapet, meterez, bastion, întăritură: *propugnacula moenium* TAC. meterezele zidurilor; (*fig.*) *tyrannidis propugnacula demoliri* NEP. a dărîma bastioanele tiraniei; 2 mijloc de apărare: *propugnacula imperii* CIC. bastioanele imperiului (flota şi armatele), *ut propugnaculo ceteris posset esse* NEP. ca să fie mijloc de apărare pentru ceilalţi, *lex Aelia et Fufia, propugnacula tranquillitatis* CIC. legile Aelia şi Fufia, garanţii ale liniştii publice.

prōpugnātiō, *ōnis f.* apărare, protecţie: *ne mea* ~ *ei deesse videatur* CIC. ca să nu se pară că-i lipseşte apărarea mea, ~ *pro aliqua re* CIC. lupta de apărare pentru ceva.

prōpugnātor, *ōris m.* apărător, combatant: *nudati propugnatoribus muri* TAC. zidurile golite de apărători, *classis inops propter dimissionem propugnatorum* CIC. flotă neputincioasă din cauza concedierii combatanţilor, (*fig.*) ~ *communis libertatis* CIC. apărător al libertăţii publice.

prōpugnō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a lupta în apărare, a lupta: *ex silvis propugnabant* CAES. luptau în apărare din păduri, *uno tempore* ~ *et munire* CAES. a lupta în apărare şi în acelaşi timp a lucra la întărituri, ~ *fratri* APUL. a lupta în apărarea fratelui; (*fig.*) ~ *pro aequitate* CIC. a lupta pentru dreptate, *telum quo* ~ *pariter ac incessere possit* TAC. armă cu care să poată să se apere şi totodată să atace; 2 a apăra: ~ *munimenta* TAC. a apăra întăriturile, *quae libidine deliquerant ambitu propugnant* TAC. caută să apere prin demagogie tot ce greşiseră prin abuzurile lor capricioase.

prōpulī *pf. v.* **propello**

prōpulsātiō, *ōnis f.* îndepărtare, respingere: ~ *periculi* CIC. îndepărtarea primejdiei, ~ *accusationis* GELL. respingrea acuzaţiei.

prōpulsātor, *ōris m.* cel care îndepărtează, respinge, alungă VAL. MAX.

prōpulso (*I*) *vt.* [*propello*] a îndepărta, a respinge, a alunga: *taurus cornibus propulsat lupos* VARR. taurul se apără de lupi cu coarnele, ~ *hostem* CAES. a îndepărta duşmanii; (*fig.*) ~ *frigus, famem* CIC. a se apăra de frig şi de foame, ~ *omnem suspicionem a se* CIC. a îndepărta orice bănuială asupra sa, ~ *morbos remediis* COL. a alunga bolile prin leacuri.

prōpulsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **propello**

prōpulsus[2], *abl. -ū, m.* împingere înainte, presiune SEN.

Propylaeon, *ī n.* şi **Propylaea,** *ōrum n. pl.* Propilee (*porticul spre Acropole la Atena, construit de Pericles*).

propylon, *ī n.* vestibul al Propileelor (*v. supra*) PLIN.

proquaestore *m.* procvestor (*fost cvestor trimis într-o provincie, care se îngrijea de veniturile statului; abrev.* proq. CIC.)

prōquam *sau* **pro quam** *conj.* în măsura în care, pe cît LUCR.

prōquiritō (*I*) *vt.* a striga în auzul tuturor; a face cunoscut SID.

prōra, *ae f.* proră; (*fig.*) navă: *prorae tutela* OV. marinarul de la proră, *barbara* ~ *Graium vehit* OV. nava barbară poartă un grec; (*prov.*) *mihi* ~ *et puppis fuit, ut* ... CIC. Fam. singura mea preocupare a fost ca ...

prōrepō, *ere, repsī, reptum vi.* 1 a înainta tîrîndu-se, a ieşi tîrîndu-se, a se tîrî: *cochleae prorepunt e cavis terrae* PLIN. melcii ies tîrîndu-se din pămînt, *non usquam prorepit formica* HOR. furnica nu mai iese nicăieri, (*despre pers.*) *exterritus prorepsit ad solarium proximum* SUET. înspăimîntat, s-a tîrît spre o terasă învecinată; 2 a ieşi, a apărea, a creşte, a se întinde, a se scurge: *prorepentes oculi* COL. mugurii de viţă care apar, *palmites in luxuriam prorepunt* COL. vlăstarii se întind peste măsură, *humor lente prorepit* COL. lichidul picură încet.

prōrēta, *ae m.* marinar de veghe la proră PL.

Prōreus, *eī (-eos) m.* marinar de la proră (*unul dintre feacieni*) OV.
prōriga, *ae m.* rîndaș la cai VARR.
prōripiō, *ere, ripuī, reptum vi.* [*pro + rapio*] a scoate afară cu forța, a înșfăca: *hominem proripi iubet* CIC. poruncește ca omul să fie înșfăcat, *se* ~ = a se repezi, a se năpusti: ~ *se ex curia domum* SALL. a se repezi din clădirea senatului acasă, *se ~ in publicum* LIV. a se repezi în stradă, *libido se proripiet* CIC. patima se va dezlănțui, (*sens refl.*) *quo proripis* VERG. *fugi ~ nudos pedes* OV. a fugi în picioarele goale.
prōris, *is f.* proră ACC.
proritō, *āre, āvī vt.* (*v. irrito*) a provoca, a ațîța, a atrage: *quem spes proritat* SEN. pe care-l ațîță speranța, *pretium proritat* COL. prețul atrage.
prōrogātiō, *ōnis f.* 1 prelungire: ~ *imperii* LIV. prelungirea funcției de comandant suprem; 2 amînare: ~ *diei* CIC. amînarea termenului.
prōrogātivus (*3*) *adj.* al cărui efect poate fi amînat SEN.
prōrogō (*I*) *vt.* 1 a prelungi [frecv. ofic.]: *quinquennii imperium Caesari* ~ CIC. a-i prelungi (printr-o hotărîre a senatului) lui Caesar comanda supremă pe cinci ani, ~ *alicui provinciam* CIC. a prelungi cuiva conducerea unei provincii, ~ *aliquid temporis* CIC. a prelungi cu cîtva timp durata funcției, ~ *vitam hominibus* PL. a le prelungi oamenilor viața, *Latium felix alterum in lustrum prorogat aevum* HOR. prelungește și în lustrul celălalt existența unui Latium fericit; 2 a amîna: ~ *spem alicui in alium diem* PL. a amîna speranțele cuiva pentru o altă zi, *ad solvendum dies prorogati* CIC. termene de plată amînate; 3 (*tard.*) a plăti anticipat DIG.
Prorsa, *ae f.* zeița nașterilor normale VARR.
prorsum (*arh. prōsum*) *adv.* [*pro + vorsum*] 1 înainte: *rursum* ~ TER. înapoi și înainte; 2 drept înainte, direct: ~ *ire in navem* PL. a merge direct la corabie; 3 (*fig.*) pur și simplu, absolut: ~ *nihil intelligo* TER. nu înțeleg absolut nimic.
prorsus[1] (*arh. prōsus*) *adv.* [*pro + vorsus*] 1 drept înainte: *transvorsus, non provorsus cedit, quasi cancer solet* PL. Ps. *955* nu merge drept, ci strîmb (oblic) ca racul; (*fig.*) ~ *ibat res* CIC. Att. *14, 20, 4* treaba mergea foarte bine (strună); 2 direct: *vide ne ille huc ~ se inruat* TER. Ad. *550* vezi ca acela să nu se repeadă direct aici; 3 întru totul, tocmai, absolut: *ita ~ existimo* CIC. tocmai așa socotesc și eu, ~ *omnes* CIC. absolut toți, *verbum ~ nullum* CIC. absolut nici un cuvînt, *mihi ~ valde placet* CIC. îmi place foarte mult, ~ *iucunde* HOR. în mod într-adevăr plăcut; 4 într-un cuvînt, pe scurt: ~ *in facie vecordia inerat* SALL. într-un cuvînt, pe fața lui se vedea nebunia.
prorsus[2] (*3*) *adj.* [*pro + vorsus*] 1 în linie dreaptă AVIEN.; 2 (*fig.*) în proză: *prorsā et vorsā facundiā* APUL. în proză și în versuri.
prōrumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* și *vi.* 1 a arunca afară cu putere, a repezi: *Aetna atram prorumpit ad aethera nubem* VERG. Etna aruncă pînă la cer un nor negru, *se ~ in fugam* GELL. a se pune pe fugă, *prorumpitur in mare vis venti* LUC. vînt puternic se dezlănțuie asupra mării, *mare proruptum* VERG. mare dezlănțuită; (*fig.*) *prorupta audacia* CIC. îndrăzneală nebună; 2 a se năpusti, a se repezi: ~ *in hostes* VERG. a se năpusti asupra dușmanilor, *illi omnibus portis prorumpunt* TAC. aceia se năpustesc prin toate părțile, *prorumpit Tiberinus in mare* VERG. Tibrul se varsă în mare; (*fig.*) *lacrimae prorumpunt* PLIN. IUN. lacrimile izbucnesc, *incendium proruperat* TAC. izbucnise un incendiu, *vis morbi in imum intestinum prorupit* NEP. furia bolii s-a dezlănțuit asupra rectului, *nihil prorupit* TAC. n-a transpirat nimic, *eo ~ hominum audaciam, ut ...* CIC. că pînă acolo ajunse îndrăzneala oamenilor, încît ..., ~ *ad minas* TAC. a izbucni în amenințări, ~ *in scelera ac dedecora* TAC. a ajunge la crime și ticăloșii, *ad quod prorupit reus* TAC. la care învinuire acuzatul izbucni.
proruō, *ere, ruī, rutum vi.* și *vt.* 1 a se repezi, a se năpusti: ~ *in hostem* CURT. a se năpusti asupra dușmanului, (*vt.*) *foras omnes proruunt se* TER. Eun. *599*, toți se reped afară; 2 a se prăbuși: *motu terrae oppidum magna ex parte proruit* TAC. din cauza cutremurului, orașul în mare parte s-a prăbușit; 3 a culca la pămînt, a prăvăli, a răsturna, a doborî: ~ *columnam* HOR. a răsturna coloana, ~ *vallum in fossas* LIV. a prăvăli parapetul în șanțuri, *prorutae arbores* TAC. copaci doborîți la pămînt, *Albam a fundamentis proruerunt* LIV. au distrus Alba din temelii.
prōruptiō, *ōnis f.* năpustire, năvală AUR. VICT.
prōruptor, *ōris m.* cel care se năpustește (în) afară AMM.
prōsa, *ae f.* proză QUINT.
prōsaeptum, *ī n.* țarc; (*fig.*) închisoare AMBR.
prōsaicus (*3*) *adj.* scris în proză FORT. // **prōsaicus**, *ī m.* prozator FORT.
prōsāpia, *ae f.* spiță, viță (de oameni), neam: *homo veteris prosapiae* SALL. om dintr-un neam vechi; (*fig.*) speță, categorie PRUD.
prōsāpies, *ēī v.* **prosapia**
prōsārius (*3*) *adj.* prozaic, de proză SID.
prōsātor, *ōris m.* [*prosero*[2]] procreator AUG.
prōsatus (*3*) *p. pf. v.* **prosero**[2]
prōscaenium (proscēnium), *iī n.* partea dinainte a scenei, prosceniu, scenă; (*tard.*) teatru: *histriones Iovem in proscenio invocarunt* PL. pe prosceniu, actorii l-au invocat pe Iupiter, *veteres ineunt proscenia ludi* VERG. vechile spectacole apar pe scenă.
proscholus, *ī m.* ajutor de învățător AUG.
prōscindō, *ere, scidī, scissum vt.* 1 a despica: ~ *quercum* LUC. (*piscem* APUL.) a despica un stejar, un pește; 2 (*spec.*) a. (*agr.*) a face prima arătură, a desțeleni; (*poet.*) a ara: *terram cum primum arant, ~ appelant* VARR. cînd fac prima arătură zic: „proscindere", *priusquam aras, proscindito* PLIN. înainte de a ara, desțelenește, ~ *terram iuvencis* VERG. a ara pămîntul cu juncanii; b. *carina rostro proscindit aequor* CATULL. corabia brăzdează cu ciocul marea; 3 (*fig.*) a sfîșia prin vorbe, a bîrfi, a defăima: *me ~ desine* OV. nu mă mai defăima, *Mamurra Catulli carminibus proscissus* PLIN. Mamurra atacat prin versurile lui Catullus.
prōscissiō, *ōnis f.* prima arătură COL.
prōscissum, *ī n.* brazdă a primei arături COL.

prōscrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 a face cunoscut (public, în scris), a anunța prin afișare: ~ *legem* TAC. a promulga o lege, ~ *diem* CIC. a anunța o dată, ~ *venationem* CIC. a afișa spectacolul unei vînători, ~ *auctionem se facturum* CIC. a afișa că va face o vînzare la licitație; 2 (*spec.*) a anunța prin afișe o vînzare, o închiriere, a scoate în vînzare: ~ *insulam* CIC. a scoate la vînzare o casă de raport; 3 a anunța (printr-un afiș) confiscarea bunurilor cuiva: ~ *possessiones* CIC. a confisca pămînturile, ~ *Pompeium* CIC. a confisca pămînturile lui Pompeius, ~ *vicinos* CIC. a confisca ogoarele vecinilor; 4 a proscrie, a înscrie pe liste de proscripții: *proscribebantur homines* CIC. oamenii erau proscriși.

prōscriptiō, *ōnis f.* 1 afișare, publicare de vînzare, licitare, confiscare CIC.; 2 proscriere (exilare și confiscare a bunurilor): ~ *capitis mei* CIC. proscrierea persoanei mele.

prōscriptor, *ōris m.* cel căruia îi place să proscrie cetățeni PLIN.

prōscripturiō, *īre vi.* a dori mult să proscrie CIC.

proscriptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **proscribo**

proscriptus[2], *ī m.* proscris CIC. ș.a.

prōsecia, *ae f.* bucată de carne *sau* de măruntaie (de la un animal adus jertfă) LUCIL.

prōsecō, *are, secuī, sectum vt.* 1 a tăia mai înainte, a tăia: *nasum ac mox aures* APUL. a tăia mai întîi nasul și apoi urechile; 2 (*spec.*) **a.** (*rel.*) a tăia părțile din animalul jertfit care trebuie oferite zeilor, a aduce ca jertfă: ~ *hostiae exta* LIV. a tăia măruntaiele victimei aduse jertfă, ~ *Aesculapio gallinaceum* TERT. a-i jertfi un cocoș lui Aesculap; **b.** a despica bulgării arînd, a ara PLIN. IUN.

prōsecrō, *āre vt.* a jertfi LACT.

prōsecta, *ōrum n. pl.* (subînț. **exta**) măruntaie aduse ca jertfă, măruntaie OV.

prōsector, *ōris m.* cel care taie, care amputează TERT.

prōsectum, *ī n. v.* **prosecta** VARR.

prōsectus[1] *p. pf. v.* **proseco**

prōsectus[2], *abl. -ū, m.* tăiere, incizie: *prosectu gladiorum* APUL. prin lovitura săbiilor, *prosectu dentium* APUL. prin mușcătura dinților.

prōsecūtiō, *ōnis f.* 1 însoțire a cuiva (în călătorie), escortă SYMM.; 2 vorbe de rămas-bun, adio AMBR.; 3 urmare, continuare AMBR.

prōsecūtor, *ōris m.* însoțitor, om din escortă VEG., COD. TH.

prōsecūtōria, *ae f.* scrisoare de acordare a unei escorte COD. IUST.

prōsecūtus (*3*) *p. pf. v.* **prosequor**

prōseda, *ae f.* [*prosedeo*] prostituată PL.

proselēnos, *ī adj. m.* mai vechi decît Luna SERV.

prosēlytus (*3*) *adj.* convertit (de la iudaism la creștinism) // **proselytus**, *ī m.* convertit VULG.

prōsēminātor, *ōris m.* propagator TERT.

prōsēminō (*I*) *vt.* 1 a semăna, a însămînța CIC.; 2 a propaga, a naște CIC.

prōseptum, *ī v.* **prosaeptum**

prōsequor, *sequī, secūtus (sequūtus) sum vt. dep.* 1 a însoți, a întovărăși, a urma: ~ *maritum rus* PL. a-și urma soțul la țară, *volatus pullorum matres prosequuntur* CIC. mamele întovărășesc zborurile puilor lor, *ventus surgens prosequitur euntes* VERG. un vînt stîrnindu-se îi însoțește pe navigatori, *virorum laudes cantus prosequitur* CIC. un cîntec acompaniază laudele bărbaților, *existimatio eum usque ad rogum prosequatur* CIC. stima noastră să-l însoțească pînă la moarte, (*spec.*) ~ *exsequias* OV. a însoți convoiul funebru la funeralii, *prosequi se* SEN. Ep. *30, 5* a asista la propriile funeralii (a trăi ca și cum și-ar supraviețui); 2 a petrece la plecare, a conduce: *me proficiscentem Apameam prosecutus est* CIC. la plecare, m-a petrecut pînă la Apamea, *legatos excipere et* ~ *cum donis* LIV. a primi soli și a-i încărca la plecare cu daruri, *eum linquentem terram votis omnibus lacrimisque prosecuti sunt* CIC. pe acesta la plecarea din țara lor l-au petrecut cu urări de bine și lacrimi, (*ironic*) ~ *aliquem contumeliosis verbis* CAES. a petrece pe cineva cu cuvinte insultătoare; 3 a cinsti, a încărca, a copleși, a arăta [cu abl.]: ~ *aliquem honorificis verbis* CIC. a se adresa cuiva cu cuvinte de laudă, ~ *aliquem beneficiis* LIV. a încărca de binefaceri pe cineva, ~ *aliquem liberaliter oratione* CAES. a arăta multă bunăvoință vorbind cuiva; 4 a urmări (căutînd să ajungă): ~ *hostem* CAES. a urmări dușmanul, ~ *fugientes longius* CAES. a-i urmări mai departe pe cei care fugeau, ~ *aliquem lapidibus* PETR. a urmări pe cineva cu pietre, ~ *mortem inediā* PETR. a-și căuta moartea prin inaniție; (*spec.*) a căuta, a urmări să-și însușească: ~ *verbis antiquitatem* CIC. a urmări prin expresii să-și dea un aer arhaic; 5 a urma, a continua (să vorbească, să expună, să descrie): *prosequitur pavitans* VERG. Aen. *2, 107* (Sinon) urmează astfel înfricoșat, *rem eo quo opus erit prosequemur* RH. HIER. vom expune faptele pînă acolo pînă unde va fi nevoie, *non longius prosequar* CIC. nu voi continua mai departe, ~ *aliquid stilo* PLIN. IUN. a expune în scris, *quod tibi pastores Libyae versu prosequar?* VERG. G. *3, 339* ce să ți-i mai descriu prin versurile mele pe păstorii Libyei?

prōsero[1], *ere, seruī vt.* a scoate afară, a face să apară: *proserit hydra caput* AVIEN. hidra scoate capul.

prōsero[2], *ere, sēvī, satum* a da naștere (prin semănare); a produce, a crea: *non proserit ullam Ceres segetem* LUC. *4, 411* Ceres nu mai produce nici o holdă // **prosatus** (*3*) *p. pf.* (*fig.*) născut APUL.

Proserpina, *ae f.* fiica Cererei și a lui Iupiter (*răpită de Pluton și făcută soția lui și regina Infernului*).

prōserpināca, *ae f.* (*bot.*) moțul-curcanului (*Polygonum orientale*) PLIN.

prōserpō, *ere vi.* 1 a înainta (tîrîndu-se), a se strecura: *quasi proserpens bestia* PL. ca o reptilă, *servulus proserpit* APUL. micul sclav se strecoară încetișor; 2 (*despre plante*) a ieși încet la lumină, a apărea ARN.; 3 (*fig.*) a se întinde (ca o plantă tîrîtoare) AMM.

proseucha, *ae f.* sinagogă IUV. *3, 296.*

prōsiciae, *ārum f. pl.* sau **prōsiciēs**, *ēi f.* sau **prōsicium**, *iī n.* măruntaie ale animalului jertfit VARR. ș.a.

prōsicō *v.* **proseco**

prōsiliō, *īre, siluī (silīvī), sultum vi.* 1 a sări înainte, a sări afară, a se repezi, a se arunca: ~ *ex tabernaculo* LIV. a se repezi afară din cort, ~ *ab sede* LIV. a se

repezi de la locul lui, ~ *de navi* LUC. a se arunca de pe corabie, ~ *stratis* VAL. PL. a sări din aşternut, ~ *se in concionem,* ~ *in proelium* LIV. a alerga la adunare, la luptă, ~ *aliquem castigatum* PL. a se repezi să-l dojenească; (*fig.*) *vaga prosiliet frenis natura remotis* HOR. S. *2, 7, 73* firea liberată de frîu îşi va lua cîmpii; 2 (*fig.*) a. a podidi, a ţişni, a scăpăra: *iussae prosiluint lacrimae* MART. lacrimile îl podidesc la comandă, *sanguis prosilit* OV. sîngele ţîşneşte, *prosilit scintilla* OV. o scînteie scapără; b. (*despre plante*) a da, a încolţi, a creşte COL. PLIN.

prosistens, *ntis adj.* ieşind în afară, proeminent APUL.

prositus (*3*) *adj.* aşezat înainte, în faţă CAT.

proslambanomenos, *ī m.* nota cea mai joasă într-o gamă muzicală grecească VITR.

prōsocer, *erī m.* tatăl socrului, bunicul soţiei OV.

prōsocrus, *ūs f.* bunica soţiei DIG.

prosōdia, *ae f.* accent tonic, cantitate a silabelor VARR.

prosōpopoeia, *ae f.* prosopopee, discurs atribuit unui personaj *sau* noţiune personificată QUINT.

prosparalēpsis, *is f.* alungirea sfîrşitului unui cuvînt DIOM.

prospectē *adv.* cu precauţie, prudent TERT.

prospectiō, *ōnis f.* prevedere, precauţie, grijă COD. TH.

prospectīvus (*3*) *adj.* care dă un aspect COD. IUST.

prospectō (*I*) *vt.* 1 a privi înainte *sau* în jurul său, a privi de departe: *pars ex tectis fenestrisque prospectant* LIV. unii privesc de pe acoperişuri şi de la ferestre, ~ *ne uspiam insidiae sint* PL. a căuta dacă nu-s undeva nişte curse, *mare prospecto, evolare cupio* CIC. îmi îndrept ochii spre mare, doresc să zbor de-aici; 2 a avea vedere spre ... a fi orientat spre ...: *villa prospectat mare* PHAEDR. ferma are vedere spre mare, ~ *septentrionem* TAC. a fi aşezat spre nord, *locus late prospectans* TAC. loc cu o largă perspectivă; 3 a fi în aşteptare, a aştepta: *diem de die prospectans ecquod auxilium appareret* LIV. zi de zi aşteptînd dacă nu apare vreun ajutor, (*poet.*) *te quoque fata prospectant paria* VERG. Aen. *10, 741* şi pe tine te aşteaptă un destin asemănător.

prospectōr, *ōris m.* cel care se îngrijeşte dinainte TERT.

prospectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **prospicio**

prospectus[2], *ūs m.* 1 a. vedere (înainte), putinţa de a vedea la distanţă, perspectivă: ~ *maris* PLIN. vedere către mare, *unde longe ac late* ~ *erat* LIV. de unde se putea vedea în lung şi în lat, *sepibus* ~ *impediebatur* CIC. vederea era împiedicată de nişte tufişuri, *prospectum extra vallum adimere* CAES. a lua putinţa de a vedea dincolo de fortificaţie; b. (*poet.*) priviri: *prospectum late pelago petit* VERG. îşi aruncă privirile departe pe mare, *late aequora prospectu metior* OV. măsor cu ochii pînă departe întinsul mării; 2 (*fig.*) luare în seamă, consideraţie, respect: *prospectum officii deponere* VAL. MAX. a nu mai ţine cont de datoria sa; 3 putinţa de a fi văzut, vizibilitate: *cum iam extremi essent in prospectu* CAES. cum ultimii puteau fi văzuţi de departe, *in prospectum populi* CIC. sub ochii mulţimii; 4 privelişte, spectacol: ~ *lugubris* TAC. privelişte lugubră, *porticus pulcherrimo prospectu* CIC. portic cu aspect foarte frumos; 5 prevedere, precauţie TERT.

prospeculor, *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a privi în (din) depărtare B. AFRIC.; 2 a cerceta, a explora: *eum prospeculatum mittunt* LIV. îl trimit să facă o recunoaştere; 3 a scruta, a pîndi: ~ *e muris adventum imperatoris* LIV. a pîndi de pe ziduri venirea generalului.

prosper *v.* **prosperus**

prosperē *adv.* cu noroc, cu bine, cu rezultat bun: *ut omnia* ~ *procedant* CIC. ca totul să meargă bine, ~ *cedere* NEP. (*succedere* TAC. *evenire* CIC.) a ieşi bine, ~ *dimicare* SUET. a fi învingător în luptă.

prosperitās, *ātis f.* prosperitate, stare fericită, noroc CIC. ş.a.

prosperiter *adv. v.* **prospere** ARN.

prosperō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a face să reuşească, a aduce la îndeplinire o dorinţă, a da un rezultat bun, a favoriza: *deos precatus, ut coepta prosperarent* TAC. rugîndu-se zeilor să dea sfîrşit bun celor începute, *diva, patrum decreta prosperes* HOR. zeiţă, fă ca hotărîrile senatorilor să aibă rezultate fericite, *uti populo Romano vim victoriamque prosperetis* LIV. să daţi poporului roman forţă şi victorie, *non prosperantibus avibus* VAL. MAX. păsările nemenind a bine; 2 *amico meo prosperabo* PL. Pers. *263* îl voi face fericit pe prietenul meu.

prosperus (*3*) *adj.* după dorinţă, norocos, fericit, favorabil: *prosperi exitus* CIC. rezultate fericite, *prospera adversave fortuna* CIC. soartă bună sau potrivnică, *prosperae res* CIC. evenimente fericite, *prosperrimum augurium* PLIN. prevestire foarte fericită, *prospera verba* OV. cuvinte de bun augur, (*cu genit.*) *Noctiluca prospera frugum* HOR. C. *4, 6, 39* luna propice holdelor // **prospera,** *orum n. pl.* împrejurări fericite, succese: *Germani prosperis feroces* TAC. germanii îngîmfaţi de succesele lor.

prospex, *icis m.* prevăzător al viitorului TERT.

prospexī *pf. v.* **prospicio**

prospica, *ae f.* cea care prevede NAEV.

prospicienter *adv.* prudent GELL.

prospicientia, *ae f.* 1 prevedere, precauţie CIC.; 2 (*pl.*) aspecte, forme TERT.

prospiciō, *ere, spexī, spectum vi.* şi *vt.* 1 a privi înainte, la distanţă: *parum prospiciunt oculi* TER. ochii mei nu văd departe, ~ *ex superioribus locis in urbem* CAES. a privi din locuri mai înalte în oraş, ~ *tumulo* (= *abl.*) VERG. a privi de pe o înălţime, ~ *alto* (= *dat.*) VERG. a privi asupra întinsului mării; (*spec.*) a pîndi: *ab ianua prospiciens* NEP. a pîndi de la uşă, (*feles*) *prospexit toto die* PHAEDR. pisica a pîndit toată ziua; 2 (*fig.*) a purta grijă (de), a se îngriji (de): (*cu dat.*) ~ *liberis suis* NEP. a purta de grijă copiilor săi, ~ *patriae* CIC. a se gîndi la binele patriei, ~ *ut,* (*ne*) ... a se îngriji ca (să nu) ...; 3 a vedea din depărtare, a zări în depărtare: *prospexi Italiam summa ab unda* VERG. am zărit Italia de pe creasta unui val, ~ *ex speculis adventantem classem* LIV. a zări din posturile de observaţie o flotă apropiindu-se; (*fig.*) ~ *vitam* SEN. a întrevedea ce este viaţa, ~ *turpe est seni aut prospicienti senectutem ...* SEN. e ruşinos pentru un bătrîn sau pentru cineva care are în faţa ochilor bătrîneţea ...; 4 (*ca orientare*)

a avea vedere spre ...: *domus quae prospicit agros* HOR. casa care are vederea spre cîmpii, *caenatio mare prospicit* PLIN. IUN. sufrageria are vedere la mare; 5 a prevedea: ~ *longe futuros casus* CIC. a prevedea întîmplările care vor veni odată, *multo ante prospexi tempestatem futuram* CIC. am prevăzut cu mult înainte furtuna ce avea să vină; 6 a procura din vreme, a căuta: *habitationem mihi prospiciam* PROP. am să văd de o locuință, ~ *sedem senectuti* LIV. a-și pregăti un adăpost pentru bătrînețe, *fratris tui filiae prospiciam maritum* PLIN. IUN. am să caut un bărbat pentru nepoată-sa; [sincop. *prospexti* TER. = *prospexisti*].

prospicuē *adv.* cu prevedere.

prospicuus (*3*) *adj.* 1 care se vede de departe STAT.; 2 prevăzător, care vede în viitor APUL.

prospīrō, *āre, āvī vi.* a răsufla afară, a exala APUL.

prostas, *adis f.* vestibul VITR.

prosternō, *ere, strāvī, strātum vt.* 1 a așterne la pămînt, a culca la pămînt: *prostrati in gramine* LUCR. culcați pe iarbă, ~ *corpora humi* LIV. a-și întinde trupurile pe pămînt, *se ad pedes alicuius* ~ CIC. a se arunca la picioarele cuiva, ~ *hostem* CIC. a doborî dușmanul, (*sens obscen*) ~ *sorores alicui* SUET. a-și prostitua cuiva surorile; 2 a distruge, a nimici: ~ *mores civitatis* PLIN. a corupe moravurile cetății, ~ *carminum studium* TAC. a distruge interesul pentru poezie; [sincop. *prostrasse* OV. = *prostravisse*].

prosthesis, *is f.* proteză (*adăugarea unei litere sau silabe la începutul unui cuvînt*) GRAMM.

prostibilis (*2*) *adj.* prostituat PL. Pers. *836*.

prostibula, *ae f.* prostituată TERT.

prostibulum, *ī n.* [*prosto*] 1 prostituată PL.; 2 prostituat ARN.; 3 bordel VULG.

prostituō, *ere, stituī, stitūtum vt.* [*pro + statuo*] 1 a pune înainte, a expune la vedere PL. Ps. *178*; 2 a prostitua: ~ *se* CATUL. a se prostitua, ~ *faciem suam lucro* OV. a-și prostitua frumusețea pentru bani; 3 (*fig.*) a murdări, a prostitua: ~ *vocem foro ingrato* OV. a-și vinde talentul oratoric forului ingrat.

prostitūta, *ae f.* prostituată SUET.

prostitūtiō, *ōnis f.* prostituție ARN.; 2 (*fig.*) profanare TERT.

prostitūtor, *ōris m.* 1 corupător, patron de bordel; 2 (*fig.*) profanator TERT.

prostitūtus (*3*) *p. pf. v.* **prostituo** // **adj.** 1 prostituat, stricat MART.; 2 (*fig.*) obscen SID.

prostō, *āre, stitī vi.* 1 (*rar*) a sta înainte, în față, a ieși în afară: *angellis paulum prostantibus* LUCR. *2, 428* prin colțișoare ieșind puțin în afară; 2 a sta la vedere (*spre a vinde sau a fi vîndut*): *hi saltem occultis locis prostant* PL. acești codoși cel puțin traficheazā femei în locuri ascunse, *liber prostat* HOR. cartea e expusă la vînzare, *cuius vox questu prostitit* CIC. elocința lui s-a vîndut pe bani; 3 a se prostitua LIV. ș.a.

prostomis, *idis f.* botniță LUCIL.

prostrātiō, *ōnis f.* răsturnare TERT.; (*fig.*) prostrație ARN.

prostrātor, *ōris m.* doborîtor, nimicitor FIRM.

prostrātus (*3*) *p. pf. v.* **prosterno**

prostrāvī *pf. v.* **prosterno**

prostȳlos, *on adj.* care are coloane în față VITR.

prostypa, *ōrum n. pl.* (*arhit.*) ciubucuri PLIN.

prosubigō, *ere vt.* 1 a răscoli, a scurma (în fața sa): ~ *pede terram* VERG. G. *3, 256* a scurma pămîntul cu piciorul; 2 a făuri dinainte VAL. FL.

prōsum[1], *prōdesse, profuī vi.* a fi de folos, a folosi: *nihil tibi litterae meae proderunt* CIC. scrisoarea mea nu-ți va folosi la nimic, *id mirum quantum profuit ad concordiam civitatis* LIV. acesta a contribuit extraordinar de mult la concordia dintre cetățeni, (*cu inf.*) *quod mihi prodest fingere?* la ce-mi folosește să mă prefac?; (*med.*) *balineum assumo, quia prodest* PLIN. IUN. fac o baie, fiindcă face bine, ~ *ad tormina* PLIN. a fi bun pentru colici.

prōsum[2] *adv. v.* **prorsum**

prosūmia, *ae f.* navă ușoară de observație GELL.

prōsuppō, *āre vt.* a întinde în linie dreaptă NON.

prōsus[1] (*3*) *adj.* în proză: *prosa oratio* SEN. vorbire în proză // **prōsa**, *ae f.* proză QUINT.

prōsus[2] *adv. v.* **prorsus**

prōtagion, *iī n.* (un sort de) vin bun PLIN.

Prōtagorās, *ae m.* Protagoras din Abdera (*sofist grec contemporan cu Socrate, expulzat din Atena ca ateu*) // **Prōtagorīon**, *iī n.* maximă de-a lui Protagoras GELL.

protasis, *is f.* 1 protază DON.; 2 sentință, maximă; propoziția majoră a unui silogism; 3 protază, expunere introductivă la o piesă de teatru DON.

protaticus (*3*) *adj.* (personaj) care nu apare decît în protaza unei piese DON.

prōtectiō, *ōnis f.* 1 acoperiș, acoperămînt DIG.; 2 (*fig.*) apărare TERT.

prōtector, *ōris m.* 1 om din gardă personală; 2 protector, apărător TERT.

prōtectōrius (*3*) *adj.* de gardă personală COD. TH.

prōtectum, *ī m.* acoperămînt în față, streașină PLIN.

prōtegō, *ere, texī, tectum vt.* 1 a acoperi (în față), a ascunde: *protectus pectora barbā* OV. cu pieptul acoperit de o barbă, ~ *insidias risu* IUST. a-și ascunde cursele cu un surîs; 2 a ocroti, a apăra: ~ *aliquem ab impetu ferarum* SEN. a apăra pe cineva de atacul fiarelor, *eum adversus criminantes uxor protexit* TAC. soția l-a apărat contra acuzatorilor; 3 (*oc.*) a ține departe (frigul) STAT.

prōtēlō (*I*) *vt.* 1 a îndepărta, a respinge TER.; 2 a amîna, a prelungi: ~ *diem* DIG. a prelungi termenul, ~ *litem* COD. IUST. a prelungi procesul; 3 a conduce, a face să ajungă TERT

prōtēlum, *i n.* (*numai la abl. sg. și pl.*) 1 sforțare de a trage înainte, încordare, opinteală: *protelo boum* PLIN. prin opintirea boilor; 2 (*fig.*) șir neîntrerupt: *protelo plagarum continuato* LUCR. *2, 531* prin șirul neîntrerupt al ciocnirilor (atomilor), *quasi protelo* LUCR. *4, 190* ca înșirîndu-se unul după altul.

prōtenam *adv. v.* **protinam** și **protinus**

prōtendō, *ere, tendī, tentum* (*tensum*) *vt.* 1 a întinde (înainte): *cochleae cornua protendentes contrahentesque* PLIN. melci întinzîndu-și și retrăgîndu-și coarnele, ~ *bracchia in mare* OV. a-și întinde brațele spre mare, *hastis protentis* TAC. cu lăncile întinse înainte; (*pas.*) *protendi* a se întinde în spațiu: *inter digitos medius longissime protenditur* PLIN. dintre degete, cel mijlociu este cel mai lung, *pedes temo proten-*

tus in octo VERG. oiște lungă de opt picioare; 2 a lungi: ~ *syllabas* GELL. a lungi silabele.
prōtenis *adv. v.* **protinus**
prōtensiō, *ōnis f.* 1 întindere înainte (a mîinii) HIER.; 2 protază, propoziția majoră într-un silogism PS. APUL.
prōtentō, *āre vt.* a încerca mai întîi, a proba AVIEN.
prōtentus (*3*) *p. pf. v.* **protendo** // **adj.** lung: *protentior quam vita* SOL. mai lung decît viața.
prōtenus *adv. v.* **protinus**
prōterminō, *āre vt.* a întinde hotarele, a mări APUL.
prōterō, *ere, trīvī, trītum vt.* **a.** a călca în picioare, a strivi, sfărîma, a zdrobi: *te, mulier, pedibus proteram* PL. pe tine, femeie, am să te calc în picioare, ~ *arva florentia* OV. a călca în picioare cîmpiile înflorite, ~ *agmina curru* VERG. a zdrobi cetele cu carul de luptă, ~ *Marte Poenos* HOR. a-i zdrobi pe cartaginezi în război, (*poet.*) *ver proterit aestas* HOR. C. *4, 7, 9* vara izgonește primăvara; **b.** (*fig.*) a înjosi, a umili CIC. // **protritus** (*3*) *p. pf.* bătătorit, banalizat, comun: *verba protrita* GELL. cuvinte banalizate, *oratio protrita* GELL. stil uzat, comun.
prōterreō, *ēre, terruī, territum vt.* a pune pe fugă (înfricoșînd): *filium proterruisti hinc* TER. ți-ai gonit fiul de-aici, băgînd frica în el, *eum adverso proterret equo* VERG. îl pune pe fugă, repezind calul asupra lui, *a suis aedibus vi atque armis proterritus* CIC. izgonit departe de casa lui de frica unui atac armat.
protervē *adv.* cu obrăznicie, fără rușine, îndrăzneț: *dicere protervius aequo* OV. a vorbi mai deochiat decît se cade.
protervia, *ae f.* nerușinare, obrăznicie AUS.
proterviō, *īre vi.* a se purta nerușinat TERT.
protervitās, *ātis f.* nerușinare, impertinență TER., HOR.
proterviter *adv. v.* **proterve**
protervus (*3*) *adj.* 1 îndrăzneț peste măsură, fără rușine, sfruntat, nerușinat: *protervi iuvenes* HOR. tineri fără rușine, *protervi oculi* OV. ocheade îndrăznețe; 2 violent, furios: *protervi venti* OV. vînturi furioase, *proterva stella canis* OV. constelație arzătoare a caniculei.
Prōtesilāus, *ī m.* soțul Laodamiei, comandant al thessalienilor (*primul ucis după debarcarea grecilor pe țărmul Troiei*) // **Prōtesilāēus** (*3*) *adj.* a lui Protesilaus.
prōtestātiō, *ōnis f.* dovedire, asigurare SYMM.
prōtestor, *ārī, ātus sum vt.* a atesta, a dovedi MACR.; a declara public, a afirma APUL.
Prōteus, *eī (-eos) m.* (ac. *-eum* și *-ea*) *1*) zeu marin (*fiu al lui Neptun; avea darul profeției, dar făcea aceasta doar silit, după ce lua tot felul de înfățișări, ca să scape de urmăritori*): *Protei columnae* VERG. coloanele lui Proteu (în Egipt); *2*) (*fig.*) un Proteu, om schimbător HOR. Ep. *1, 1, 90.*
prothesis, *is f v.* **prosthesis**
prothȳmē *adv.* bucuros, cu plăcere PL. Ps. *1267.*
prothȳmia, *ae f.* amabilitate, bunăvoință, zel PL.
prothyra, *ōrum n. pl.* 1 vestibul VITR.; 2 acoperiș sprijinit pe stîlpi în fața ușii (*la romani*) VITR.
prōtinam *și* **prōtinis** *v.* **protinus**
prōtinus *adv.* [*pro + tenus*] 1 drept înainte, mai departe: *pergere* ~ PL. a merge drept înainte; 2 fără oprire, în continuare: *Laodiceam* ~ *ire* CIC. a merge fără oprire spre Laodicea, ~ *deinde ab Oceano Rugii* TAC. mai departe apoi dinspre ocean se află rugii; 3 numaidecît, imediat (după), îndată: ~ *a partu* PLIN. îndată după naștere, ~ *post cibum* CELS. îndată după masă, *hostes* ~ *ex eo loco ad flumen contenderunt* CAES. dușmanii s-au îndreptat îndată de la acel loc spre rîu, *protinus ut* (*cum*) ... CELS., PLIN. îndată ce ...; 4 de aici încolo, tot timpul după aceea: *eum morem* ~ *urbes coluere* LIV. de aici încolo, orașele au ținut acest obicei; 5 (cu negație) totodată, neapărat: *non* ~ *est* ... QUINT. *10, 1, 2* nu urmează neapărat ...
Prōtogenēs, *is m.* Protogenes din Caunos (*pictor grec din a doua jumătate a sec. al IV-lea î.e.n.*).
prōtollō, *ere vt.* 1 a întinde (înainte), a ridica: ~ *manum* PL. a întinde mîna înainte; 2 (*fig.*) a prelungi, a amîna: ~ *vitam* PL. a prelungi viața, ~ *mortem sibi* PL. a-și amîna moartea.
prōtonō, *āre vi.* a tuna mai înainte; (*fig.*) a se înfuria mai înainte VAL. FL.
prōtoplastus, *ī m.* primul om TERT.
prōtopraxia, *ae f.* creanță privilegiată (față de altele) PLIN. IUN.
prōtosedeō, *ēre vi.* a ședea în primul rînd TERT.
prōtostasia, *ae f.* funcția de prim-inspector fiscal COD. TH.
prōtotomus (*3*) *adj.* din prima tăiere, tăiat mai întîi: ~ *caulis* COL. și **prototomus**, *ī m.* (un fel de) varză MART.
prōtotypia, *ae f.* funcția de recrutor de soldați în locul celor ce plăteau scutirea COD. TH.
prōtotypus (*3*) *adj.* originar, primitiv M. VICT. // **prōtotypos**, *ī m.* prototip, formă originară DOSITH.
prōtractiō, *ōnis f.* 1 prelungire, alungire MACR.; 2 (*fig.*) amînare CASSIOD.
prōtrahō, *ere, traxī, tractum vt.* 1 a trage înainte, a scoate afară tîrînd, a tîrî: *protractus e tentorio* TAC. tîrît afară din cort, *me istam capillo protracturum esse in viam* PL. (că) am s-o tîrăsc pe asta de păr în stradă, *Ithacus Calchantem in medios protrahit* VERG. Ulises îl aduce cu forța pe Calchas la adunare; 2 (*fig.*) a forța, a sili: *ad paupertatem protractus* PL. Trin. *109* ajuns în mizerie, *protrahit ad gestum pueros* LUCR. *5, 1031* îi silește pe copii să facă gesturi; 3 a da la lumină, a denunța: ~ *publicanorum fraudes* VELL. a da la iveală fraudele publicanilor, *facinus per indicium protractum* LIV. complot dat la iveală printr-o denunțare; 4 a prelungi, a tărăgăna: ~ *convivia in primam lucem* SUET. a prelungi banchetele pînă în zori, *bellum protrahebatur* EUTR. războiul se prelungea, ~ *stipendia militum* SUET. a tărăgăna plata soldelor, (*abs.*) *is quinque horas protraxit* SUET. Ner. *33* acesta a mai dus-o (trăind) cinci ceasuri; [forme sincop. *protraxe* LUCR. = *protraxisse*; *protraxtis* SIL. = *protraxistis*].
protrepticon (-um), *ī n.* exortație (în versuri) SID.
prōtrīmenta, *ōrum n. pl.* tocană cu mult sos APUL. M. *8, 31.*
prōtrītus (*3*) *p. pf. v.* **protero**
prōtrīvī *pf. v.* **protero**
protropon (-um), *ī n.* vin de tescovină, ravac PLIN.

prōtrūdō, *ere, trūsī, trūsum vt.* **1** a împinge (înainte): *moles protruditur* LUCR. masa este împinsă înainte, ~ *in rupes asellum* HOR. a împinge măgărușul în rîpi; **2** a da afară, a izgoni: *est protrusus foras* PHAEDR. a fost dat afară, *protrudi penatibus* AMM. a fi scos din casa sa ...; **3** (*fig.*) a amîna: ~ *comitia in Ianuarium mensem* CIC. a amîna alegerile pentru ianuarie.

prōtuberō, *āre vi.* a ieși în afară, a apărea, a crește printr-o protuberanță SOLIN.

prōtuli *pf. v.* **profero**

prōtumidus (*3*) *adj.* umflat, bombat APUL.

prōturbō (*1*) *adj.* **1** a pune pe fugă în dezordine, a izgoni tulburînd: *his pulsis ac proturbatis* CAES. aceștia fiind respinși și fugind care încotro, ~ *hostes saxis* LIV. a-i izgoni pe dușmani cu pietroaie, risipindu-i, ~ *aliquem domo* APUL. a arunca pe cineva afară din casă; **2** (*poet.*) a scoate afară cu putere: (*anguis*) *obstantes proturbat pectore silvas* OV. M. *3, 8* balaurul doboară cu pieptul copacii din cale, ~ *anhelatum murmur pectore* SIL. a scoate din piept un sunet gîfîitor.

prout *conj.* după cum, pe cît: ~ *res postulat* CIC. după cum cer împrejurările, ~ *intellego* PLIN. IUN. pe cît înțeleg eu.

prōvectiō, *ōnis f.* (*fig.*) înaintare, avansare, promovare LACT.

prōvectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **proveho** // **adj.** înaintat: *aetate* ~ CIC. înaintat în vîrstă, *virgo provectior* SEN. fată mai copticică, *provecta nox* TAC. noapte înaintată.

prōvectus[2], *ūs m.* **1** înaintare, avansare: ~ *aetatis* SID. înaintarea în vîrstă, ~ *honestiorum* AUR. VICT. avansare în demnități; **2** creștere; profit AUG., AMM.

prōvehō, *ere, vexī, vectum vt.* **1** a transporta (înainte), a duce mai departe (cu corabia, calul etc.): *saxa navis provehit* PLIN. IUN. corabia transportă bolovani, *aer a tergo quasi provehat* LUCR. aerul parcă l-ar mîna din spate; (*pas.-refl.*) a se transporta, a se duce, a porni: *Nasidius cum classe freto Siciliae provehitur* CAES. Nasidius cu flota intră în strîmtoarea Siciliei, *provehimur portu* VERG. pornim din port, *provectus equo ante stationes* LIV. înaintînd călare în fața posturilor, *naves in altum provectae* CAES. corăbiile pornind în larg; **2** (*fig.*) a duce mai departe, a împinge: *vestra benignitas provexit orationem meam* CIC. bunăvoința voastră a dus mai departe discursul meu, *haec spes provexit ut* ... LIV. această speranță i-a împins ca ...; (*pas.-refl.*) a se lăsa dus: *sentio me longius esse provectum quam* ... CIC. văd că m-am lăsat dus mai departe decît ..., *provectus est intemperantiā linguae in maledicta* OV. a ajuns la ocări din cauza gurii nestăpînite, *quid ultra provehor?* VERG. dar ce să vorbesc mai mult?; **3** a înălța în rang, a promova: ~ *quosdam infimi generis ad honores* SUET. a-i înălța pe unii din clasa de jos la onoruri, ~ *aliquem in consulatus, triumphos* VELL. a înălța pe cineva la demnitatea de consul, la triumfuri, ~ *aliquem militiae rectorem* AMM. a-l face pe cineva conducătorul miliției, *vim temperatam di provehunt* HOR. zeii fac să crească forța care se stăpînește.

prōvendō, *ere vt.* a vinde în afară AFRAN. (*lecțiune incertă*).

prōveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* **1** a veni înainte, a apărea în față: *qui in scaenam provenit* PL. cel care apare pe scenă; (*fig.*) *malum maximum, si id palam provenit* PL. mare nenorocire, dacă această înșelătorie se descoperă; **2** a se naște, a se produce, a crește: *eo anno frumentum angustius provenerat* CAES. în acest an, grîul se făcuse mai puțin, *poma si provenere maturius* SEN. dacă fructele se coc mai devreme, *insula in qua plumbum provenit* PLIN. insulă în care se găsește plumb, *nova ubertate* ~ *terram* TAC. Ann. *16, 2* (ziceau) că pămîntul dă extraordinar de multe roade; **3** a se naște, a se produce, a apărea, a se arăta: *provenere ibi magna ingenia* SALL. acolo au apărut mari talente, *studia hilaritate proveniunt* PLIN. IUN. studiile iau naștere din dispoziție voioasă, *carmina proveniunt animo deducta sereno* OV. poeziile vin dintr-un suflet senin, ~ *alicui ostentum* SUET. a-i apărea cuiva o arătare; **4** a ieși (bine sau rău) dintr-o nevoie, a avea un rezultat (bun sau rău), a reuși: *quum tu bene provenisti, gratulor* PL. te felicit că ai scăpat cu bine, *proveni nequiter* PL. am ieșit prost (n-am reușit), *si destinata provenissent* TAC. dacă planurile ar fi reușit.

prōventum, *ī n.* succes AVIEN.

prōventus, *ūs m.* **1** producție (mare), rodire, recoltă; (*fig.*) abundență: ~ *cuniculorum* PLIN. prăsilă mare de iepuri, ~ *rosarum* PLIN. bogăție de trandafiri, *ficus trifero proventu* PLIN. smochin care rodește de trei ori pe an, (*annus*) *proventu horrea vincat* VERG. anul, cu recolta lui bogată, să spargă hambarele; (*fig.*) ~ *poetarum* PLIN. IUN. abundență de poeți, ~ *scelerum* LUC. lanț de crime; **2** rezultat, succes: ~ *pugnae* CAES. rezultatul luptei, *secundi rerum proventus* CAES. rezultate fericite, *superioris temporis proventus* CAES. succesele de mai înainte.

prōverbiālis (*2*) *adj.* proverbial GELL.

prōverbiāliter *adv.* în mod proverbial AMM.

prōverbium, *iī n.* **1** proverb: *in* ~ *venit* sau *in consuetudinem proverbii venit* CIC. a ajuns ca proverb, *proverbio increbuit* LIV. a devenit un proverb obișnuit, *vetere proverbio* CIC. după un vechi proverb, *ut est in proverbio* CIC. după cum zice un proverb, *iniquitas in communibus proverbiis versata* CIC. nedreptate devenită proverbială; **2** maximă, parabolă VULG.

prōvidē *adv.* cu băgare de seamă PLIN.

prōvidens, *ntis p. pr. v.* **provideo** // **adj.** prudent: *homo multum* ~ CIC. om foarte prudent, *id est providentius* CIC. aceasta e un lucru mai prudent, *providentissimus quisque* TAC. oamenii cei mai prudenți.

prōvidenter *adv.* prudent, precaut CIC.

prōvidentia, *ae f.* **1** previziune CIC.; **2** prevedere, prudență, grijă (de): *neque feriendi neque declinandi* ~ TAC. H. *4, 29* nu se putea prevedea de unde vine atacul și de ce să te ferești, *providentiā filiorum suorum hoc fecisse* DIG. a fi făcut aceasta din grijă pentru copiii săi; **3** providență, divinitate CIC., QUINT.

prōvideō, *ēre, vīdī, vīsum vt.* **1** a vedea înaintea sa, a vedea mai înainte: *in tenebris, ubi procul provideri nequeat* LIV. în întuneric, unde nu se poate vedea înainte de la distanță, *excusat quod non eum providisse* HOR. se scuză că nu l-a văzut el mai întîi; **2** a pre-

vedea: *quod ego providi* CIC. ceea ce eu am prevăzut, ~ *quid futurum sit* CIC. a prevedea ce se va întîmpla; 3 a se îngriji din vreme, a lua măsuri: ~ *rei frumentariae* sau *de re frumentaria* sau *rem frumentariam* CAES. a se îngriji de aprovizionarea cu grîu, ~ *vitae hominum* CIC. a se îngriji de viaţa oamenilor, ~ *saluti vestrae* CIC. a se îngriji de salvarea voastră, ~ *multa* CIC. a se îngriji de multe, (*abs.*) *ni consules providissent* LIV. dacă consulii n-ar fi luat dinainte măsuri, (cu *ut* şi *ne*) *provide, ne quid ei desit* CIC. ia măsuri să nu-i lipsească nimic, *proviso* (= *abl. abs.*) TAC. Ann. *12, 39* lucrul fiind pus la cale în mod premeditat.

prōvidus (*3*) *adj.* 1 care prevede: *mens provida rerum futurarum* CIC. spiritul care prevede viitorul; 2 prevăzător, prudent, cuminte: *parum providi* CIC. prea puţin prevăzători, *parum providum est sperare* ... PLIN. IUN. e prea puţin prudent să speri ...; 3 care se îngrijeşte, grijuliu: *natura provida utilitatum omnium* CIC. natura care are grijă de nevoile tuturor, *rerum vestrarum* ~ TAC. plin de grijă pentru interesele voastre.

prōvincia, *ae f.* 1 sarcină, atribuţie, misiune, slujbă: *duram cepisti provinciam* TER. grea sarcină ţi-ai luat, *illam sibi provinciam depoposcit, ut me trucidaret* CIC. a cerut să i se încredinţeze misiunea să mă omoare; 2 (*ofic.*) funcţie de conducere, conducere, comandă: *provincias sortiri* LIV. a trage la sorţi funcţiile de conducere, ~ *classis* LIV. comanda flotei, ~ *urbana* LIV. jurisdicţia pretorului urban, *alteri consulum bellum cum Hannibale* ~ *erat* LIV. unul dintre consuli avea comanda războiului cu Hannibal; 3 provincie (*ţinut cucerit în afara Italiei, administrat de romani*), conducere a unei provincii: *Asia* ~ CIC. provincia Asia, *provinciae Galliae praefuit* CIC. a condus provincia Gallia, *in provinciam proficisci* CIC. a pleca la conducerea unei provincii, *provinciam deponere* CIC. a părăsi conducerea provinciei, *de provincia decedere* CIC. a pleca de la conducerea provinciei.

Prōvincia, *ae f.* o parte a Galliei Narboneze (*azi, Provence*).

prōvinciālis (*2*) *adj.* 1 de provincie, provincial: ~ *administratio* CIC. conducere a unei provincii; 2 de conducere (de conducător) a(l) unei provincii: ~ *scientia* CIC. ştiinţa conducerii unei provincii, ~ *abstinentia* (*integritas*) CIC. cinste în conducerea provinciei // **prōvinciālis**, *is m.* locuitor al unei provincii, indigen.

prōvinciātim *adv.* de provincii SUET.

Prōvindemiātor, *ōris m.* stea în Constelaţia Fecioarei VITR.

prōvīsiō, *ōnis f.* 1 previziune: ~ *posteri temporis* CIC. previziunea viitorului; 2 prevedere, precauţie, măsură preventivă: *horum vitiorum una* ~ *est, ut* ... CIC. pentru aceste defecte, există o singură măsură preventivă, anume să ...

prōvīsō[1] *adv.* cu premeditare TAC.

prōvīsō[2], *ere vt.* şi *vi.* a se duce să vadă, să se informeze: ~ *quid agat Pamphilus* TER. mă duc să văd ce face Pamphilus.

prōvīsor, *ōris m.* 1 cel care prevede (ceva) [cu genit.]. TAC.; 2 cel care se îngrijeşte: *utilium tardus* ~ HOR. care se gîndeşte tîrziu la binele lui; 3 aprovizionator AUG.

prōvīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **provideo**

prōvīsus[2], *abl. -ū, m.* 1 vedere de la distanţă TAC. H. *3, 22*; 2 previziune: *provisu periculi* TAC. prin prevederea primejdiei; 3 purtare de grijă: *provisu deum* TAC. prin grija zeilor, *provisu rei frumentariae* TAC. prin grija de aprovizionare.

prōvīvō, *ere, vixī vi.* a-şi prelungi viaţa, a continua să trăiască TAC. Ann. *6, 25*.

prōvocābilis (*2*) *adj.* uşor de provocat C. AUR.

prōvocābulum, *ī n.* pronume VARR.

prōvocātīcius (*3*) *adj.* provocat TERT.

prōvocātiō, *ōnis f.* 1 chemare (afară), provocare la luptă: *ex provocatione dimicare* PLIN. a da lupta în urma unei provocări; 2 apel la adunarea poporului împotriva unei sentinţe a unui magistrat: ~ *adversus magistratus ad populum* LIV. drept de apel la popor împotriva sentinţelor magistraţilor, *poena sine provocatione* CIC. pedeapsă fără drept de apel, *dictatura est sine provocatione* LIV. dictatura nu admite drept de apel; 3 încurajare VULG.

prōvocātīvus (*3*) *adj.* 1 provocat TERT.; 2 excitant C. AUR.

prōvocātor, *ōris m.* provocator la luptă IUST.; (*spec.*) (un fel de) gladiator care hărţuia adversarul CIC.

prōvocātōrius (*3*) *adj.* al celui ce provoacă la luptă GELL.

prōvocātrix, *icis f.* provocatoare LACT.

prōvocō (*I*) *vt.* 1 a chema afară, a chema: *herus si tuus domi est, quin provocas?* PL. dacă stăpînul tău este acasă, de ce nu-l chemi afară?, *speculare, ut, ubi illaec prodeat, me provoces* PL. pîndeşte ca, îndată ce va apărea ea, să mă chemi, *ales vigili provocat ore diem* OV. cocoşul cu glasul lui veghetor cheamă lumina zilei; 2 a provoca, a invita, a îndemna: *provocat me in aleam* PL. mă invită la o partidă de zaruri, ~ *aliquem ad pugnam* CIC. a provoca pe cineva la luptă, ~ *ad hilaritatem* SUET. a provoca să rîdă, *non solum a me provocatus, sed sua sponte* CAES. nu numai îndemnat de mine, ci de la sine; 3 a provoca, a face să se nască: ~ *mortem* PLIN. a provoca moartea, ~ *bellum* TAC. a provoca război, ~ *officia comitate* CIC. a stîrni zelul cuiva prin amabilitate; 4 a rivaliza, a se lua la întrecere: *elegiā Graecos provocamus* QUINT. în elegie, nu sîntem mai prejos decît grecii, ~ *senes virtute* PLIN. IUN. a se lua la întrecere cu bătrînii în virtute, *ea pictura naturam ipsam provocat* PLIN. acest tablou rivalizează cu însăşi natura; 5 (*judic.*) a face apel la o instanţă superioară: *provoco ad populum* LIV. fac apel la popor, *ab omni iudicio poenaque provocari licet* CIC. se poate face apel împotriva oricărei sentinţe şi oricărei condamnări, *a duumviris* ~ LIV. a face apel împotriva duumvirilor, ~ *iudicium ad populum* VAL. MAX. a deferi o sentinţă dată judecăţii poporului.

prōvolgō *v.* **provulgo**

prōvolō (*I*) *vt.* 1 a zbura afară: *pulli provolant* PLIN. puii zboară afară; 2 (*fig.*) a se repezi înainte, a aler-

ga: *omnibus copiis provolaverunt* CAES. s-au repezit cu toate trupele, *ad primores Romulus provolat* LIV. Romulus aleargă spre primele rînduri.

prōvolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* 1 a rostogoli (înaintea sa), a prăvăli: *hunc in viam provolvam* TAC. pe acesta am să-l dau peste cap în drum, ~ *saxa in subeuntes* CURT. a prăvăli bolovani asupra asediatorilor; (*fig.*) *multi fortunis provolvebantur* TAC. mulţi se prăvăleau din situaţiile lor; 2 (*refl.* şi *pas.-refl.*) a se arunca, a se prosterna: *se alicui ad pedes* ~ LIV. a se arunca la picioarele cuiva, *flentes ad genua consulis provolvuntur* LIV. plîngînd se aruncă la genunchii consulului, *genibus eius provolutus* TAC. aruncîndu-se la genunchii lui; (*fig.*) *usque ad libita Pallantis provoluta* TAC. înjosindu-se pînă la a-i satisface poftele lui Pallas.

prōvomō, *ere vt.* a vărsa afară; (*fig.*) a dezlănţui LUCR. *6, 447.*

prōvulgō (*1*) *vt.* a da la iveală, a divulga SUET.

prox *interj.* vai! scuzaţi! PL. Ps. *1279.*

proxenēta (-ētēs), *ae m.* intermediar, misit SEN., MART.

proxenēticum, *ī n.* cîştigul misitului DIG.

proximātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **proximo**

proximātus[2], *ūs m.* proximat (demnitate înaltă la curtea imperială) COD. TH.

proximē (-xumē) *adv.* = superl. de la *prope.*

proximitās, *ātis f.* 1 apropiere, vecinătate VITR.; 2 înrudire QUINT.; 3 asemănare OV.; 4 unire, contopire APUL.

proximius *adv.* = *comp.* de la *proxime* MIN. FEL.

prōximō[1] *adv. v.* **proxime**

prōximō[2], *āre, ātum vi.* şi *vt.* a se apropia; a se învecina: *luce proximante* APUL. apropiindu-se zorile, *dum iam proximamus, ecce* ... APUL. M. *2, 32* pe cînd ne apropiam, iată că ..., (*cu dat.*) *Psyche sacratis foribus proximat* APUL. M. *6, 3* Psyche se apropie de uşile sfinte, (*cu ac.*) *ripam maris proximamus* APUL. M. *11, 16* ne apropiem de ţărmul mării; *proximat ei regio* SOLIN. regiunea se învecinează cu acesta.

proximus (-umus) (*3*) *adj. superl.* (de la *propior*) [*prope*] 1 (*loc*) cel mai aproape, cel mai apropiat: *proxima oppida* CAES. cetăţile cele mai apropiate, *proximum iter in Galliam* CAES. cel mai scurt drum spre Gallia, (*frecv. cu dat.*) *Belgae proximi sunt Germanis* CAES. belgii sînt cei mai aproape de germani, *villae urbi proximae* LIV. ferme foarte apropiate de oraş, (*cu ac.*) *qui proximi Rhenum incolunt* CAES. care locuiesc foarte aproape de Rin, *latus proximum hostes* SALL. flancul cel mai aproape de duşmani, (rar, cu *ab* şi abl.) ~ *a domina sedeto* OV. să stai foarte aproape de iubită // **proximī**, *ōrum m. pl.* vecini // **proximum**, *ī n.* locul cel mai apropiat: *ibi proximum est, ubi mutes* TER. acolo e locul cel mai apropiat, unde să te schimbi; *e* (*de*) *proximo* din vecinătate, *in proximo* TER. în vecinătate; 2 (*timp*) a. (*în trecut*) precedent, antecedent: *proxima, superiore nocte* CIC. în noaptea trecută şi în cea dinaintea ei, *qui* ~ *ante me fuerat* CIC. care fusese (cenzor) chiar înaintea mea; b. (*în viitor*) imediat următor, viitor: *primo et proximo die* CAES. în prima şi a doua zi, *petitione proxima* CIC. la următoarea candidatură; 3 (*ca succesiune, rang, valoare*): *summa ... huic proxima ... tertia* ... CIC. cea mai importantă ... a doua ... a treia ..., *cognatione* ~ CIC. cel mai apropiat ca rudenie, *equites ordini senatorio dignitate proximi* CIC. cavalerii care vin imediat în demnitate după clasa senatorilor, *proximum est ut quaeramus* ... CIC. urmează să cercetăm imediat după aceasta; 4 (*asemănare*): *ficta sint proxima veris* HOR. cele inventate să fie asemănătoare cu adevărul, *proxima virtutibus vitia* QUINT. defecte asemănătoare cu calităţile // **proximī**, *ōrum m. pl.* fiinţele cele mai apropiate (rude, prieteni intimi); 5 la îndemînă GELL.; [comp. *proximior* SEN. Ep. *108, 16*].

prūdens, *ntis adj.* 1 (*postcl.*) care ştie dinainte [cu inf.]: *ob ea se peti* ~ PLIN. ştiind bine că este urmărit pentru asta, *satis* ~ *otii vitia negotio discuti* CURT. ştiind prea bine că viciile produse de şedere se scutură (se alungă) prin muncă; 2 cu bună ştiinţă, anume: *quos* ~ *praetereo* HOR. pe care-i trec anume cu vederea; (*expr.*) ~ (*et*) *sciens* CIC. anume şi cu bună ştiinţă; 3 (*frecv.*) ştiutor, cunoscător, priceput, versat: (*cu genit.*) ~ *locorum* NEP. cunoscător al locurilor, ~ *rei militaris* NEP. expert în arta războiului, *animorum provinciae* ~ TAC. cunoscător al stărilor de spirit ale provinciei, *adulandi gens prudentissima* IUV. neam foarte priceput în linguşeli, *iuris* ~ sau *prudens* DIG. jurist, (cu *in* şi abl.) ~ *in iure civili* CIC. expert în dreptul civil, ~ *in disserendo* CIC. priceput în discuţii; 4 prudent, cuminte, înţelept: *vir in existimando* ~ CIC. om cuminte în judecata lui, *consilium prudentissimum* NEP. hotărîrea cea mai înţeleaptă.

prūdenter *adv.* cuminte, înţelept, inteligent CIC.

prūdentia, *ae f.* 1 prevedere, previziune: ~ *futurorum* CIC. prevederea viitorului; 2 cunoaştere, ştiinţă, competenţă: ~ *legum* CIC. cunoaşterea legilor, ~ *rei militaris* NEP. competenţă în arta militară; 3 înţelepciune, inteligenţă practică, prudenţă: *vivendi ars est* ~ CIC. înţelepciunea este arta de a trăi, ~ *constat ex scientia rerum bonarum et malarum* CIC. înţelepciunea constă din cunoaşterea binelui şi răului.

prūditās, *ātis f. v.* **prudentia** VARR.

Prūdentius, *iī m.* Aurelius Prudentius Clemens (*poet din a doua jumătate a sec. al IV-lea e.n.*).

pruīna, *ae f.* 1 promoroacă, chiciură, brumă; 2 (*poet.*) ger, îngheţ LUCR. *3, 20*; 3 (*pl.*) zăpadă VERG. G. *3, 368*; 4 (*pl.*) iarnă VERG. G. *1, 230.*

pruīnōsus (*3*) *adj.* 1 acoperit de brumă, de chiciură: *pruinosae herbae* OV. ierburile acoperite de brumă, *pruinosa nox* OV. noapte cu brumă; 2 (*fig.*) care nu apără de frig: *pruinosis horret facundia pannis* PETR. *83* elocvenţa tremură în zdrenţe reci ca gheaţa.

prūna, *ae f.* cărbuni aprinşi, jar, jăratic VERG., HOR. ş.a.

prūniceus (-nicius) (*3*) *adj.* [*prunus*] din lemn de prun OV.

prūnulum, *ī n.* prună mică FRONT.

prūnum, *ī n.* prună: *cerea pruna* VERG. prune galbene ca ceara, *silvestria pruna* PLIN. porumbe.

prūnus, *ī f.* (*bot.*) prun (*Prunus domestica*) COL.; ~ *silvestris* (*bot.*) porumbar (*Prunus spinosa*) PLIN.

prūriginōsus (*3*) *adj.* care are mîncărimi, rāpānos DIG.
prūrīgō, *inis f.* 1 mîncărime (de piele), rapăn; 2 (*fig.*) poftă lascivă MART.
prūriō, *īre vi.* 1 a avea mîncărimi, a simți mîncărimi: *frons prurit* CELS. simte mîncărime la frunte; (*fig.*) *dorsus totus prurit* PL. îl mănîncă spinarea toată (caută să fie bătut), *malae tibi pruriunt* PL. te mănîncă obrajii (vrei palme); 2 a fi cuprins de pofte lascive, a fi lasciv PL., MART.; 3 a avea poftă de: ~ *in pugnam* MART. i se face de luptă.
prūriōsus (*3*) *adj.* care dă mîncărimi C. AUR.; care are mîncărimi lascive PRIAP.
prūritivus (*3*) *adj.* care provoacă mîncărimi PLIN.
prūritus, *ūs m.* mîncărime, prurit PLIN.
Prūsa, *ae f.* și **Prūsias**, *adis f.* oraș în Bithynia (*azi, Brusa*) // **Prūsensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Prusa // **Prūsiensis** (*2*) *adj.* din Prusa.
Prūsia *v.* **Prusias**
Prūsias (**Prūsia**), *ae m.* rege al Bithyniei (*trădîndu-l pe Hannibal, pe care l-a dat pe mîna romanilor, l-a determinat să se otrăvească*) // **Prūsiacus** (*3*) *adj.* al lui Prusias // **Prūsiadēs**, *ae m.* urmaș al lui Prusias.
prymnēsius (*3*) *adj.* de pupă a corăbiei LUCIL.
prytanēum, *ī n.* pritaneu (*edificiu public în unele orașe grecești, unde se reuneau pritanii* — v. infra — *și unde erau întreținuți pe viață oamenii care-și cîștigaseră mari merite față de concetățeni*).
prytanis, *is m.* pritan (*membru al colegiului care conducea treburile publice în orașe grecești*).
prytanīum *v.* **prytaneum**
psallō, *ere, psallī vi.* 1 a cînta din țiteră, a cînta cu acompaniament de țiteră: ~ *et saltare* SALL. a cînta din țiteră și a dansa, *cantare et* ~ SUET. a cînta acompaniindu-se cu țitera; 2 a cînta psalmi, a psalmodia HIER.
psalma, *atis n.* psalm HIER.
psalmicen, *cinis m.* cel care cîntă psalmi SID.
psalmista, *ae m.* psalmist, compozitor de psalmi HIER.
psalmōdia, *ae f.* cîntare de psalmi HIER.
psalmographus, *ī m.* psalmist TERT.
psaltērium, *iī n.* 1 psalteriu (*instrument muzical cu coarde*) CIC.; 2 cîntec satiric executat la psalteriu PAUL.; 3 psalmii lui David, psaltire HIER.
psaltēs, *ae m.* cîntăreț din țiteră QUINT.
psaltria, *ae f.* cîntăreață din țiteră, cîntăreață TER., CIC. ș.a.
Psamathē, *ēs f.* *1*) fiica regelui Crotopus din Argos (*iubită de Apollo*) OV.; *2*) nereidă (*mamă a lui Phorcus*) OV.; *3*) izvor în Beoția și în Laconia.
Psammēthicus, *ī m.* rege al Egiptului.
psārānus, *ī m.* sau **psārōmius lapis** *m.* granit împestrițat PLIN.
psecas[1], *adis f.* parfumieră, coafeză IUV. *6, 489*.
Psecas[2], *adis f.* nimfă (*din suita Dianei*) OV.
psegma, *atis n.* paietă de metal PLIN.
psēphisma, *atis n.* decret al poporului (*la greci*) CIC.
psetta, *ae f.* (*iht.*) calcan (*Scophthalmus maeoticus*) PLIN.
pseudenedrus, *ī m.* cel care se preface că întinde curse FIRM.
pseudisodomos, *on adj.* de construcție neregulată PLIN.
Pseudocatō, *ōnis f.* un fals Cato CIC.
Pseudochristus, *ī m.* un fals Cristos TERT.
Pseudodecimiāna pira *n. pl.* pere asemănătoare cu cele ale lui Decimus PLIN.
pseudodipteros, *on adj.* (*arhit.*) avînd aparent două rînduri de coloane VITR.
pseudographus (*3*) *adj.* apocrif HIER.
Pseudolus, *ī n.* „Mincinosul" (*titlul unei comedii a lui Plautus*).
pseudomenos, *ī m.* „mincinosul" (*denumire dată unui fals silogism*) CIC.
pseudomonachus, *ī m.* fals călugăr HIER.
pseudonardus, *ī f.* nard fals PLIN.
pseudopatum, *ī n.* pardoseală aparentă COD. IUST.
pseudoperipterus (*3*) *adj.* (*arhit.*) ce pare peripter, înconjurat aparent cu coloane VITR.
pseudoprophēta, *ae m* fals profet TERT.
pseudoprophētis, *idis f.* falsă profetesă TERT.
pseudosphex, *ēcis f.* falsă viespe PLIN.
pseudosynodus, *ī m.* sinod ilegal AUG.
pseudothyrum, *ī n.* ușă secretă AMM.; (*fig.*) ușă din dos, mijloace înșelătoare CIC.
pseudourbanus (*3*) *adj.* ca de oraș VITR.
psiathium, *iī n.* mică rogojină de papură, saltea HIER.
psīla, *ae f.* învelitoare cu păr numai pe o parte LUCIL.
psīlocitharista (**-ristus**), *ae m.* cîntăreț din cithară fără acompaniament de cîntec cu vocea SUET.
psīlōthrum (**psīlōtrum**), *ī n.* 1 depilator MART. ș.a.; 2 viță-albă (*plantă folosită ca depilator*) PLIN.
psīmīthium (**psimmythium**), *iī n.* ceruză, alb de plumb folosit la prepararea vopselelor PLIN.
psithius (*3*) *adj.* de un sort grecesc de viță de vie și de struguri PLIN.
psitta, *ae v.* **psetta**
psittacīnus (*3*) *adj.* de culoarea papagalului SCRIB.
psittacus, *ī m.* papagal PLIN.
Psōphis, *idis f.* oraș în Arcadia // **Psōphīdius** (*3*) *adj.* din Psophis.
Psophodeēs, *es m.* „Fricosul" (*titlul unei comedii a lui Menandru*) QUINT. *10, 1, 70*.
psōra, *ae f.* și **psōrae**, *ārum f. pl.* riie, rapăn PLIN.
psōricus (*3*) *adj.* contra rapănului PLIN.
Psychē, *ēs f.* numele unei tinere (*iubită de Amor și făcută nemuritoare de către Iupiter*) APUL.
psȳchicī, *ōrum m. pl.* sensualiști TERT.
psychomantium, *iī n.* 1 locul unde se evocă sufletele morților CIC.; 2 evocarea sufletelor morților CIC.
psȳchophthoros, *ī m.* ucigător de suflet, tăgăduitor al existenței sufletului omenesc COD. IUST.
psȳchotrophon (**-um**), *ī n.* (*bot.*) vindecea (*Betonica officinalis*) PLIN.
psȳchrolūta (**-lūtēs**), *ae m.* cel care face băi reci SEN.
Psyllī, *ōrum m. pl.* psyllii (*neam din Cyrenaica, priceput în vrăjirea șerpilor și în vindecarea de mușcăturile lor*) PLIN. ș.a.
psyllion (**-ium**), *iī n.* (*bot.*) darie (*Pedicularis campestris*) PLIN.
psyth... *v.* **psith...**
ptě *partic. enclitică* (*întăritoare pe lîngă adj. pos. sau pron. pers.*): *suopte pondere* CIC. prin propria lor greutate, *nostrapte culpa* TER. prin propria noastră vină,

suumpte amicum PL. pe propriul ei iubit, *mepte* PL. ca mine însumi.

Pteleon (Pteleum), *ī n.* şi **Pteleos,** *i f.* Pteleon (*oraş şi port în Thessalia*).

pteris, *idis f.* (un fel de) ferigă PLIN.

pternix, *icis f.* tulpină de cactus PLIN.

pterōma, *atis n.* aripă a unei clădiri VITR.

pteron, *ī n.* zid lateral la o clădire PLIN.

pterygium, *iī n.* **1** membrană care se formează pe cornee CELS.; **2** excrescenţă cărnoasă sub unghie; **3** pată pe un beril (*piatră preţioasă*) PLIN.

pterygōma, *ātis n.* braţ la o maşină VITR.

ptisana, *ae f.* **1** orz curăţat de coajă CELS.; **2** fiertură de orz, tizană de orz PLIN.

ptisanārium, *iī n.* **1** tizană de orz PRISC.; **2** decoct, tizană: ~ *orysae* HOR. decoct de orez.

ptōchēum (ptōchīum), *iī n.* şi **ptōchotrophīum,** *iī n.* azil pentru săraci COD. IUST.

ptōchotrophus, *ī m.* cel care dă hrană săracilor COD. IUST.

Ptolemaeus, *ī m.* Ptolemeu (*fiul lui Lagus, general al lui Alexandru cel Mare şi, după moartea acestuia, rege al Egiptului şi fondator al dinastiei Ptolemeilor*) // **Ptolemaeus** (*3*) *adj.* ptolemeic, egiptean: ~ *Pharos* PROP. farul din Alexandria // **Ptolemaeum,** *ī n.* mormîntul Ptolemeilor // **Ptolemāicus** (*3*) *adj.* ptolemaic.

Ptolemāis, *idis f.* **1** ptolemaică, egipteană AUS.; **2** fiica lui Ptolemeu (Cleopatra) LUC.; **3** Ptolemaida (*numele unor oraşe din Egipt, Cyrenaica, Fenicia*) // **Ptolemenses (-maeenses),** *ium m. pl.* locuitorii din Ptolemais (*Fenicia*).

Ptolom... *v.* **Ptolem...**

ptyas, *adis f.* viperă care-şi scuipă veninul PLIN.

pubens, *ntis adj.* **1** care e la pubertate, puber, adolescent AUS.; **2** (*despre plante*) acoperit cu puf, pubescent, tînăr: *pubentes herbae* VERG. Aen *4, 514* ierburi acoperite cu puf, *pubentes rosae* STAT. trandafiri îmbobociţi.

pūber, *eris v.* **pubes**[1]

pūbertās, *ātis f.* **1** pubertate, adolescenţă SUET.; **2** (semne ale pubertăţii) peri în barbă, barbă; (*la plante*) puf; **3** virilitate, capacitate de procreaţie Tac. G. *20*; **4** tineret VAL. MAX.

pūbes[1], *eris adj.* **1** ajuns la pubertate, adolescent, tînăr: *ad puberem aetatem* LIV. pînă la vîrsta pubertăţii // **puberes,** *um m. pl.* tinerii: *omnes puberes* CAES. toţi tinerii; **2** (*despre plante*) acoperit de un puf uşor: *pubera folia* VERG. frunze acoperite cu un puf uşor.

pūbēs[2], *is f.* **1** peri (în barbă) (*semn al pubertăţii*), barbă; puf (*la plante*) CELS.; **2** pubis VERG. **3** tineret: *omnis Italiae* ~ CIC. tot tineretul Italiei; *pubes indomita* VERG. G. *3, 174* juncanii încă neîmblînziţi; **4** (*poet.*) mulţime, neam, popor: *pube praesenti* PL. în faţa tuturor, *Dardana* ~ VERG. Aen. *7, 219* neamul dardanilor, *agrestis* ~ VERG. oamenii de la ţară, ~ *captiva* HOR. gloata de captivi.

pūbescō, *ere, pūbuī vi.* **1** a se acoperi cu păr fin, a-i da tuleiele, a ajunge la pubertate: *pubescunt malae* VAL. FL. îi dau tuleiele (în obraji), *Hercules, cum primum pubesceret* ... CIC. Hercules, de îndată ce a ajuns un flăcău ..., *nunc aequali tecum pubesceret aevo* VERG. acum ar fi un băieţan de vârsta ta; (*poet.*) *prata pubescunt variorum flore colorum* OV. pajiştile se acoperă cu flori de diferite culori; **2** a se face mare, a creşte, a se dezvolta: *quae terra gignit, maturata pubescunt* CIC. tot ce pămîntul naşte se coace şi creşte, *pubescente vere* AMM. cu venirea primăverii.

pūbis[1], *eris v.* **pubes**[1]

pūbis[2], *is v.* **pubes**[2]

pūblicānus (*3*) *adj.* al unui publican // **publicānus,** *ī m.* cel care ia în arendă dările de stat (*obişnuit din clasa cavalerilor*).

pūblicātiō, *ōnis f.* **1** confiscare, vindere la licitaţie CIC.; **2** divulgare AMBR.

pūblicātor, *ōris m.* divulgator SID.

pūblicātrix, *īcis f.* divulgatoare ARN.

pūblicē *adv.* **1** în numele statului, oficial, în interesul statului: ~ *polliceri* CIC. a promite în numele statului, ~ *Romam scribere* CIC. a trimite un raport oficial la Roma, *litteras* ~ *misit* NEP. a trimis o scrisoare oficială, *omnia et privatim et* ~ *spoliavit* CIC. a prădat totul şi ca particular, şi în calitatea sa oficială, ~ *interfectus est* NEP. a fost ucis pentru binele statului, ~ *maximam putant esse laudem* ... CAES. socotesc că cea mai mare glorie pentru un stat este ca ...; **2** pe cheltuiala statului: *ut filiae eius* ~ *alerentur* NEP. ca fetele lui să fie întreţinute pe socoteala statului, ~ *efferi* NEP. a fi înmormîntat cu banii statului; **3** în public, public: *rumor* ~ *crebuerat* APUL. zvonul se răspîndise în public, ~ *recitare* SUET. a face lecturi publice; **4** în mod public, în comun, fără deosebire: ~ *ire exsultatum* LIV. a merge cu toţi în exil, ~ *licet cuilibet aedificare* DIG. este permis oricui, fără deosebire, să clădească.

pūblicitus *adv. v.* **publice**

Pūblicius, *iī m.* nume de familie roman // **Pūblicius** (*3*) *adj.* al lui Publicius: *clivus* ~ LIV. panta Publicia (*stradă pe Aventin*) // **Publiciānus** (*3*) *adj.* publician CIC.

pūblicō (*I*) *vt.* **1** a confisca în folosul statului: *bona eius publicat* CAES. confiscă averile acestuia, ~ *Ptolemaeum* CIC. a confisca averea lui Ptolemeu; **2 a.** a pune la dispoziţia tuturor: ~ *silvas et ambulationes in usum populi* SUET. a pune la dispoziţia publicului crîngurile şi aleile, ~ *bibliothecas* SUET. a înfiinţa biblioteci, ~ *simulacrum* SUET. a expune o statuie, ~ *corpus* PL. a se prostitua; **b.** a face cunoscut, a face să fie văzut *sau* auzit public: *se* ~ SUET. a se prezenta în public, ~ *virtutem* SEN. a-şi exhiba virtutea, ~ *epistulas* PLIN. IUN. a-şi publica scrisorile.

Pūblicola (Poplicola), *ae m.* cognomen al consulului P. Valerius şi al urmaşilor săi.

pūblicum, *ī n.* **1** proprietate de stat, domeniu public: ~ *populi Romani fieri* CIC. a deveni domeniu public roman; **2** tezaur al statului: *bona in* ~ *redigere* LIV. (*addicere* CAES.) a trece în tezaurul statului (a confisca) bunurile cuiva, *pecuniam ex publico tradere* CAES. a da bani din vistieria statului, *publico teneri* SUET. a fi îndatorat faţă de tezaurul public, *de pu-*

blico convivari CIC. a benchetui pe banii statului; 3 venituri ale statului, dări: ~ *agere* SUET. (*agitare* SEN.) a avea în arendă colectarea impozitelor, ~ *habere* PL. a fi colector de impozite, ~ *conducere* HOR. a lua în arendă dările, *publicorum societates* CIC. societăţi ale colectării dărilor; 4 grînar public, magazin de stat CAES.; 5 interes public: *in* ~ *consulere* PLIN. IUN. *9, 13, 2* a veghea asupra interesului statului; 6 loc public; public: *prodire in* ~ CIC. a apărea în public, *in publico esse non audet* CIC. nu îndrăzneşte să se arate în public, *publico abstinere* SUET. a se feri să iasă în public; *carere publico* CIC. Mil. *18* a nu se arăta în public; 7 arhive publice VARR.

pūblicus (*3*) *adj.* 1 public, de stat, al statului, oficial: *publica ac privata sacrificia* CAES. sacrificii publice şi particulare, *publica pecunia* CIC. banul public, *causa publica* CIC. proces de interes public, *bona publica* CIC. bunuri publice, *publica vincula* NEP. închisoare de stat, *tabulae* sau *litterae publicae* CIC. registre oficiale, *publica memoria* CIC. document oficial, *funus publicum* PLIN. IUN. înmormîntare pe cheltuiala statului, *equus* ~ LIV. cal pe banii statului, *servus* ~ LIV. sclav public, *malum publicum* SALL. paguba statului, *bono publico* LIV. în interesul statului, *pessimo publico* LIV. spre cea mai mare pagubă pentru stat, *res publica* CIC. stat (*v. şi* **respublica**); 2 public, comun, al tuturor: *publica verba* CIC. cuvinte folosite de toată lumea, *lux publica mundi* OV. (soarele) care luminează întregul univers; 3 (*peior.*) banal, ordinar, de rînd: *vates cui non sit publica vena* IUV. poet care n-are un talent de rînd // **publicus,** *ī m.* sclav public IUV. *10, 41* // **publica,** *ae f.* femeie publică SEN. Ep. *88, 37.*

Pūblilia, *ae f.* a doua soţie a lui Cicero.

Pūblilius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: Publilius Syrus, autor şi actor de mimi din epoca ciceroniană*) // **Pūbliliānus** (*3*) *adj.* al lui Publilius Syrus.

Pūblipor, *oris m.* sclav al lui Publius (= *Publii puer*) QUINT. *1, 4, 26.*

Pūblius, *iī m.* prenume roman (*abrev.* P.).

pūbuī *pf. v.* **pubesco**

pudefactus (*3*) *adj.* făcut să se ruşineze, ruşinîndu-se GELL.

pudendus (*3*) *adj.* de care trebuie să roşeşti, de ruşine, ruşinos, dezonorant: *pudenda vulnera* VERG. răni ruşinoase (în spate), *pudenda dictu* QUINT. vorbe de ruşine // **pudenda,** *ōrum n. pl.* părţile ruşinoase ale trupului SEN.

pudens, *ntis p. pr. v.* **pudet** // **adj.** care are ruşine, rezervat, decent, onest: ~ *filius* TER. un fiu sfios, *pudentem exitum quaerere* CIC. a căuta o ieşire onorabilă, *homo pudentissimus* CIC. om foarte onest; (*subst.*) *pudentes* CAES. oameni oneşti.

pudenter *adv.* cu sfială, rezervat, cu decenţă, cu discreţie VERG., HOR. ş.a.

pudeō, *ēre, puduī, puditum vi.* şi *vt.* a se ruşina: *nunc pudeo* PL. acum mă ruşinez, *non te haec pudent?* TER. nu te ruşinezi de aceste lucruri?, (*frecv. impers.*) **pudet,** *ēre, puditum est* = a-i fi ruşine [cu ac. persoanei care se ruşinează]: *ceteros pudeat si* ... să se ruşineze ceilalţi dacă ..., (*cu genit. obiectului*) *pudet me non tui, sed* ... CIC. îmi e ruşine nu de tine, ci de ..., *cuius eos non* ~ *demiror* CIC. de care lucru mă mir că lor nu le e ruşine, (*cu inf. sau prop. inf.*) *puderet me dicere* CIC. mi-ar fi ruşine să spun, *non pudebat magistratus in hunc locum escendere* CIC. magistraţii nu se ruşinau să se urce în acest loc, *pudebat Macedones urbem deletam esse* CURT. macedonilor le era ruşine că oraşul a fost distrus, (*cu supin*) *pudet dictu* TAC. lucru ruşinos de spus; (*forme dep.*) *non est quod illum pudeatur* PETR. n-are de ce să se ruşineze acela, *pudet quem prius non puditum est unquam* PL. se ruşinează un om care nu s-a ruşinat niciodată înainte, *Apollinem tam humilis victoriae puditum est* APUL. Apollo s-a ruşinat de o victorie atît de modestă.

pudescit, *ere vb. impers.* a începe să se ruşineze MIN. FEL.

pudet *v.* **pudeo**

pudibilis (*2*) *adj.* ruşinos LAMPR.

pudibundus (*3*) *adj.* 1 ruşinos, sfios: *matrona pudibunda* HOR. stăpâna ruşinoasă; 2 de ruşine, dezonorant IUST.

pudīcē *adv.* cu ruşine de oameni, pudic, cast, curat, onest, decent PL., TER. ş.a.

pudīcitia, *ae f.* pudoare, curăţenia (morală), cinste, virtute: *spectatae pudicitiae matrona* LIV. femeie de o cinste admirată de toţi, *pudicitiam eripere alicui* CIC. a atenta la pudoarea cuiva, *mulieres pudicitiam in propatulo habere* SALL. Cat. *13, 3* femeile îşi puneau cinstea la dispoziţia tuturor (se prostituau) // **Pudīcitia,** *ae f.* Pudoarea (*divinitate*) LIV.

pudīcus (*3*) *adj.* cast, cinstit, virtuos: *pudica Penelope* HOR. virtuoasa Penelope, *pudici mores* CIC. moravuri curate.

pudor, *ōris m.* 1 sentiment de ruşine, ruşinare, sfială, pudoare: ~ *paupertatis* HOR. ruşine de sărăcia sa, *ineuntis aetatis* ~ CIC. timiditatea tinereţii, ~ *est referre* OV. mă ruşinez să spun, *pudori est narrare* OV. mă ruşinez să povestesc; 2 simţul onoarei, cinste (morală), demnitate, virtute: *omnia regebat* ~ LIV. cinstea domnea în toate lucrurile, ~ *defuncti* PLIN. IUN. cinstea celui defunct; 3 ruşine, faptă ruşinoasă, dezonoare: *amicitia gloriae sibi non pudori sit* LIV. prietenie care să fie o glorie pentru el, nu o ruşine, *quantus* ~ *esset obsideri* LIV. ce ruşine ar fi să fim asediaţi, *pro* ~ *!* PETR. ce ruşine! **pudōrātus** (*3*) *adj.* cast, curat VULG.

pudōricolor, *ōris adj.* purpuriu LAEV. la GELL.

puella, *ae f.* 1 copilă, fată tînără: *si puellam parerem* TER. dacă aş naşte o fată, *pueri atque puellae* HOR. copii şi copile, *puellae innuptae* VERG. fete nemăritate; 2 fiică: *Danai puellae* HOR. fiicele lui Danaus; 3 fată, iubită: *puellis nuper idoneus* HOR. altădată bun de fete; (*fig.*) fetiţă MART. (*despre o căţeluşă, pisicuţă*); 4 femeie tînără: *puellae iam virum expertae* HOR. C. *3, 14, 10* tinere măritate, *laborantes utero puellae* HOR. C. *3, 22, 2* femei tinere în durerile facerii, ~ *Cressa* OV. tînără cretană (*despre Phaedra*).

puellāris (*2*) *adj.* de fată OV. ş.a.

puellāriter *adv.* ca fetele, ca o fată PLIN. IUN.

puellārius, *iī m.* iubitor de tineri *sau* de tinere PETR.
puellascō, *ere vi.* a deveni fată tînără VARR.
puellātōriae tibiae *f. pl.* flaute cu sunet ascuţit (*ca vocea de copil*) SOLIN.
puellula, *ae f.* copiliţă, fetiţă TER., CATUL.
puellus, *ī m.* băieţel LUCR.
puelus *v.* **pyelus**
puer, *erī m.* 1 copil (*băiat sau fată*): ~ *filius regis* LIV. un copil, fiul regelui, *ne pueri pereant fame* PL. ca să nu moară de foame copiii, *a puero* CIC. de cînd eram copil, *ex pueris excedere* CIC. a ieşi din vîrsta copilăriei; (*oc.*) fiu, fiică: *Latonae* ~ VERG. fiul Latonei (Apollo), *Semeles* ~ HOR. fiul Semelei (Bacchus), *Ledae pueri* HOR. Dioscurii; (*fig.*) ~ *simplicitate* PLIN. IUN. ca un copil prin candoare; 2 băiat, tînăr (*pînă la şaptesprezece ani, rar mai mult*): *pueri innuptaeque puellae* VERG. băieţi şi fete nemăritate, ~ *egregius* CIC. tînăr excepţional (*despre Octavianus la nouăsprezece ani*); 3 sclav tînăr, slujitor: *cena ministratur pueris tribus* HOR. cina e servită de trei slujitori, *cedo aquam manibus,* ~ PL. adu-mi apă să mă spăl pe mîini, băiete!, *pueri regii* LIV. pajii regelui; [arh. nom. sg. *puerus*, voc. *puere* PL., genit. pl. *puerum* PL.].
puera, *ae f.* (*arh.*) fată VARR.
puerascō, *ere vi.* 1 a ajunge să fie un băiat (*ieşind din vîrsta primei copilării*) SUET.; 2 a reîntineri AUS.
puerculus, *ī m.* băieţaş ARN.
puerīlis (*2*) *adj.* 1 de copil, de băiat: ~ *aetas* CIC. vîrsta copilăriei, *puerile agmen* VERG. trupă de copii, *puerile regnum* LIV. regat condus de un copil, *facies* ~ *in virgine* OV. faţă de băiat la o fată; 2 (*fig.*) copilăresc, pueril: *puerile consilium* CIC. plan pueril, ~ *sententia* TER. idee copilărească, *puerile est* ... TER. e o copilărie (prostie).
puerīlitās, *ātis f.* 1 vîrsta copilăriei, copilărie: *anni puerilitatis* VAL. MAX. anii copilăriei; 2 (*fig.*) puerilitate SEN.
puerīliter *adv.* 1 copilăreşte LIV.; 2 (*fig.*) pueril, negîndit, prosteşte PL., CIC. ş.a.
pueritās, *ātis f.* copilărie; (*fig.*) origine TERT.
pueritia, *ae f.* 1 copilărie (*pînă la şaptesprezece ani*): *a pueritia* CIC. din copilărie; 2 (*fig. pl.*) începuturi FRONT.; [formă sincop. *puertia* HOR.].
puerities, *ēī f.* copilărie AUS.
puerpera, *ae f.* [*puer* + *pario*] femeie care a născut, lăuză, tînără mamă PL. ş.a.
puerperium, *iī n.* 1 naştere a copilului: *dolor quem in puerperio puella perpetitur* SEN. durerea pe care o femeie o suferă la facere, *femina puerperiis insignis* TAC. femeie binecuvîntată cu mulţi copii; 2 copil PLIN.
puerperus (*3*) *adj.* care naşte; la naştere: *puerpera uxor* SEN. soţie care naşte, *puerpera verba* OV. formulă care uşurează naşterea OV. M. *10, 511.*
puertia *v.* **pueritia**
puerulus, *ī m.* copilaş, băieţaş; mic sclav CIC.
puerus (*3*) *adj.* copilăresc P. NOL.
puga, *ae f.* fesă, şezut HOR. S. *1, 2, 133.*
pugil, *ilis m.* pugilist, luptător cu pumnul (cu cestul) CIC.; (*fig.*) *os pugilis* SUET. neruşinare.
pūgilātor, *ōris m. v.* **pugil** ARN.
pugilātōrius (*3*) *adj. v.* **pugillatorius**
pugilātus, *ūs m.* pugilat, luptă cu pumnul PL.
pugilicē *adv.* ca un pugilist PL.
pugilis, *is m. v.* **pugil** VARR.
pugillar, *āris n. v.* **pugillaris**
pugillāris (*2*) *adj.* care se poate cuprinde cu pumnul, cît un pumn IUV. *11, 156* // **pugillārēs**, *ium m. pl.* SEN. şi **pugillāria**, *ium. n. pl.* tăbliţe cerate de scris CATUL.
pugillātor[1], *ōris m.* purtător de scrisori (pe tăbliţe), curier, mesager SID.
pugillātor[2], *ōris v.* **pugilator**
pugillātōrius (*3*) *adj.* care se aruncă cu pumnul PL.
pugillātus, *ūs v.* **pugilatus**
pugillor *v.* **pugilor**
pugillus, *ī m.* (dim. al lui *pugnus*) cît încape într-un pumn mic, o mînă de ...: *lentis* ~ CAT. o mînă de linte.
pugilor, *ārī vi. dep.* a se bate cu pumnul (cu cestul) APUL.; (*fig.*) a da lovituri de copite (despre cal) APUL. M. *7, 16.*
pūgiō, *ōnis m.* (*v. pungo*) pumnal: *pugione accinctus* TAC. încins cu un pumnal, *cruentum pugionem tenens* CIC. ţinînd în mînă pumnalul însîngerat, *multos pugionibus fodere* TAC. pe mulţi îi străpungea cu pumnalele; (*ca semn al puterii de viaţă şi de moarte*) *dependente a cervicibus pugione ante pectus* SUET. un pumnal atîrnîndu-i de grumaz pe piept; (*fig.*) *o, plumbeum pugionem!* CIC. vai, ce pumnal de plumb! (slab argument).
pūgiunculus, *ī m.* pumnal mic CIC.
pūgna, *ae f.* (*v. pugnus*, *pugno*) 1 (*rar*) luptă cu pumnul, încăierare (om cu om): *nonnumquam res ad pugnam veniebat* CIC. uneori, lucrurile ajungeau la bătaie, *geminum pugnae proponit honorem* VERG. Aen. *5, 365* pune două premii la lupta cu pumnul; 2 (*frecv.*) luptă: *diuturnitate pugnae hostes defessi proelio excedebant* CAES. duşmanii obosiţi de durata luptei se retrag din bătălie, ~ *equestris* (*navalis* CIC.) luptă de cavalerie, luptă navală, ~ *Cannensis* CIC. lupta de la Cannae, ~ *iusta ac recta* LIV. luptă regulată şi frontală, *pugnam committere* (*conserere*) CIC. a da o luptă, *pugnam inire* VERG. a porni la luptă, *pugnam mutare* CURT. a schimba ordinea de luptă; (*oc.*) luptă la jocurile publice, întrecere, concurs: *quinquennis* ~ OV. întrecerile din cinci în cinci ani (la Olympia); 3 (*fig.*) luptă, discuţie, controversă: ~ *inter Stoicos et Epicuri sectam* QUINT. lupta dintre stoici şi şcoala lui Epicur; 4 lovitură, tragere pe sfoară, înşelătorie: *dabit hic pugnam aliquam denuo* TER. Enn. *899* ăsta va face din nou vreo înşelătorie, *profecto iam aliquid pugnae edidit* PL. Capt. *585* cu siguranţă a mai făcut vreo şolticărie.
pugnācitās, *ātis f.* combativitate, ardoare în luptă QUINT. ş.a.
pugnāciter *adv.* cu înverşunare, combativ, pornit la luptă: *pugnacissime defendere sententiam* CIC. a-şi apăra cu înverşunare părerea, *pugnacius dicere* QUINT. a vorbi mai combativ.
pugnāculum, *ī n. v.* **propugnaculum** PL., AMM.

pugnans, *ntis p.pr v.* **pugno** // **pugnantēs**, *ium m. pl.* luptători, combatanţi // **pugnantia**, *ium n. pl.* lucruri contrare, contradictorii, idei antitetice.
pugnātor, *ōris m.* luptător, combatant, soldat: *magno pugnatorum numero* SUET. cu un mare număr de luptători.
pugnātōrius (*3*) *adj.* de luptă: *pugnatoria arma* SUET. arme de luptă (ascuţite).
pugnātrīx, *īcis f.* luptătoare, războinică AMM.
pugnāx, *ācis adj.* **1** războinic, doritor de luptă, bătăios: ~ *gens* TAC. neam războinic, ~ *aries* COL. berbec bătăios, ~ *ensis* OV. sabie gata de luptă, *pugnacissimae apes* SEN. albine foarte bătăioase; **2** polemic, combativ, violent: *oratio pugnacior* CIC. discurs mai polemic; **3** potrivnic, contrar: *ignis aquae* ~ OV. focul duşman cu apa; **4** înverşunat, îndîrjit: ~ *in vitiis* CIC. îndîrjit în vicii, ~ *contra senatorem* CIC. pornit împotriva senatorului, *pugnacia musta* PLIN. must aspru (care se îndulceşte greu).
pugnō (*I*) *vi.* **1** a (se) lupta, a se bate: ~ *cum aliquo* CAES., ~ *adversus aliquem* NEP. (*in aliquem* SALL.) a se lupta cu cineva, ~ *comminus gladiis, eminus fundis et sagittis* CAES. a se lupta de aproape cu săbiile, de departe cu praştii şi săgeţi, ~ *ex equo* NEP. a lupta călare, ~ *pro libertate* CURT. a lupta pentru libertate, ~ *de loco* TER. a lupta pentru o poziţie, ~ *pari Marte* CURT. a lupta cu rezultate egale (fără rezultat decisiv), (*impers.*) *pugnatur omnibus locis* CAES. lupta se dă în toate locurile, *bene pugnatum est* SALL. lupta a avut rezultat fericit, (*cu obiect interior*) *pugnata pugna usque a mane ad vesperum* PL. luptă dată de dimineaţa pînă seara, ~ *claram pugnam* LIV. a da o luptă vestită, *bella pugnata* VERG. războaiele purtate, *pugnavit proelia* HOR. a dat bătălii, *proelium male pugnatum* SALL. bătălie fără succes; **2** (*fig.*) **a.** a fi în luptă, a fi în conflict, a fi în dezacord: *pugnant Stoici cum Peripateticis* CIC. stoicii sînt în luptă cu peripateticii, *pugnant materque sororque* OV. mama şi sora sînt în conflict, *fortuna cum natura* ~ *videtur* CIC. se pare că soarta e în dezacord cu natura; **b.** a se opune, a rezista: (*cu dat.*) *placitone pugnabis amori?* VERG. te vei împotrivi unei iubiri care ţi-e pe plac?, *noli* ~ *duobus* CATUL. nu te opune la doi inşi, *frigida pugnabant calidis* OV. elementele reci se opuneau celor calde, *tecum non pugnabo, quominus ... eligas* CIC. nu mă voi împotrivi ţie să-ţi alegi ...; **c.** a fi în contradicţie, a se contrazice: *tecum ipse pugnas* CIC. eşti în contradicţie cu tine însuţi, *pugnantia loqui* CIC. a spune lucruri care se contrazic între ele; **3** a da o luptă, a se sforţa, a-şi da toată silinţa: (*cu conjct.*) *pugnatis, ne servi in quaestionem dentur* CIC. vă luptaţi ca sclavii să nu fie supuşi cercetării, *hoc solum pugnatur, ut ...* CIC. toate sforţările lor tind numai la aceasta, anume să ..., (*cu inf.*) *ille pugnat evincere somnos* OV. acela se sileşte să învingă somnul.
pugnus, *ī m.* **1** pumn: *pugnum facere* CIC. a strînge pumnul, *aliquem pugnis onerare* PL. a-l burduşi pe cineva în pumni, *pugnis concidere* (*contundere*) PL. a lovi cu pumnii, *pugno victus* HOR. învins la lupte cu pumnii; **2** pumn, mînă (*ca măsură*): ~ *aeris* SEN. un pumn de bani.
pulcellus, pulcer *v.* **pulchellus, pulcher**
pulchellus (*3*) *adj.* frumuşel, drăgălaş, drăguţ (*adesea ironic*) CIC.
pulcher, *chra, chrum adj.* **1** frumos: *pulchrae puellae* OV. fete frumoase, *pulchra domus* PLIN. IUN. casă frumoasă, *pulcherrima totius Galliae urbs* CAES. cel mai frumos oraş din toată Gallia; **2** (*fig.*) frumos, foarte bun, de laudă, excelent: *pulchrum factum* CIC. faptă frumoasă, *pulcherrimum exemplum* CAES. exemplu foarte frumos, *pulchra poemata* HOR. poezii frumoase, *pulchra origine Caesar* VERG. Caesar, dintr-un neam strălucit, *pulchrum est bene facere reipublicae* SALL. e lucru frumos a lucra spre binele statului, *pulchrum putare, ducere ...* QUINT. a socoti ca un lucru excelent ..., *pulchra dies* HOR. zi fericită, *cui pulchrum fuit in medios dormire dies* HOR. căruia îi plăcea să doarmă pînă la amiază.
pulchre *adv.* frumos, bine de tot, minunat: *aedes* ~ *aedificatae* PL. casă frumos clădită, *oppidum* ~ *munitum* PL. oraş foarte bine întărit, ~ *macerare* TER. a pisa bine de tot, ~ *nosse aliquem* HOR. a cunoaşte foarte bine pe cineva, ~ *intellegere* CIC. a înţelege foarte bine, ~ *vendere* PL. a vinde foarte bine (cu preţ bun), ~ *conciliare* PL. a cumpăra foarte bine (ieftin), *mihi* ~ *est* PL. îmi merge de minune, *ut* ~ *simus* PL. ca să ne simţim bine, (*ironic*) *peristi* ~ PL. te-ai dus de-a binelea (cu totul), ~ *occidi* PL. m-am dus pe copcă (s-a terminat cu mine); (*în exclamaţii*) foarte bine!, bravo!
Pulcher, *chrī m.* cognomen (*de ex.*: *P. Claudius Pulcher*).
pulchrescō, *ere vi.* a deveni frumos AUG.
pulchritās, *atis f.* frumuseţe CAECIL.
pulchritūdō, *inis f.* frumuseţe: ~ *corporis* CIC. (*urbis* FLOR., *verborum* CIC.) frumuseţea trupului, a oraşului, a cuvintelor.
pulcr... *v.* **pulchr...**
pūlēgium, *iī n.* **puleium** CELS.
pūlēiātum, *ī n.* vin aromat cu izmă (*sau cu cimbru de grădină* [?]) LAMPR.
pūlēiātus (*3*) *adj.* aromat cu izmă (*sau cu cimbru de grădină* [?]) VEG.
pūlēium, *ī n.* iarbă aromată, mentă (cimbru de grădină [?], busuiocul-cerbilor); (*fig.*) aromă, dulceaţă: ~ *sermonis tui* CIC. dulceaţa conversaţiei tale.
pulex, *icis m.* **1** (*entom.*) purice (*Pulex irritans*) PL.; **2** (*entom.*) păduche-de-frunze (*Aphis*) COL.
pūlicōsus (*3*) *adj.* plin de purici COL.
pullārius (*3*) *adj.* de pui, de animale tinere VEG. // **pullārius**, *iī m.* îngrijitor de pui sacri (*augur care prezice viitorul după cum mîncau sau nu puii*).
pullastra, *ae f.* puicuţă VARR.
pullātiō, *ōnis f.* clocitul puilor COL.
pullātus (*3*) *adj.* [*pullus*[3]] **1** îmbrăcat în veşminte negre (de doliu); **2** în haine de rînd, rufos: *illos sordidos pullatosque* PLIN. IUN. pe acei murdari şi rufoşi // **pullātī**, *ōrum m. pl.* oameni de rînd SUET.
pullēiāceus (*3*) *adj.* de culoare închisă, întunecat SUET.
pullicēnus, *ī m.* pui tînăr LAMPR.
pullīgō, *inis f.* culoare întunecată PLIN.

pullinus (*3*) *adj.* 1 de pui de animal: *pullini dentes* PLIN. dinţi de lapte (la mînji); 2 de găină, de pui de găină: *pullina ova* LAMPR. ouă de găină // **pullina,** *ae f.* carne de pui APIC.

pullitiēs, *ēī f.* pui din aceeaşi clocire, prăsilă nouă VARR.

pullō, *āre vi.* a încolţi, a răsări CALP.

pullulascō, *are vi.* a încolţi, a înmuguri COL.

pullulātiō, *ōnis f.* 1 încolţire, înmugurire, dezvoltare TERT.; 2 (*pl.*) vlăstare ORIG.

pullulō (*I*) *vi.* şi *vt.* [*pullus*[1]] 1 a da pui, a pui (*despre animale*); a da ramuri, vlăstare, a creşte (*despre plante*); (*fig.*) a se răspîndi: *pullulat ab radice aliis silva* VERG. altor arbori le dă de la rădăcină o pădure de vlăstare, *tot pullulat atra colubris* VERG. Aen. *7, 339* dă din părul ei atîtea vipere (părul îi colcăie de ...), ~ *incipebat luxuria* NEP. dezmăţul începe să se răspîndească; 2 a naşte APUL. M. *4, 28.*

pullulus[1], *ī m.* [*pullus*[1]] mic pui, mic vlăstar; (*fig.*) puişor (*term. de mîngîire*) APUL.

pullulus[2] (*3*) *adj.* negricios, brun COL. (*despre pămînt*).

pullum, *ī n.* culoare neagră, negru: *obstrusa carbasa pullo* OV. M. *11, 48* văluri tivite cu negru // **pulla,** *ōrum n. pl.* veşminte negre: *pulla decent niveas* (*puellas*) OV. A. A. *3, 189* celor cu tenul alb ca zăpada le stau bine hainele negre.

pullus[1] (*3*) *adj.* micuţ // **pullus,** *ī m.* **a.** pui de animal *sau* de plantă: ~ *equinus* COL. mînz, ~ *asininus* VARR. măgăruş, *ranae pulli* HOR. broscuţe, *pulli anserum* VARR. boboci de gîscă, *pulli gallinacei* LIV. sau *pulli* CIC. pui de găină; (*spec.*) puii care prevesteau viitorul după felul cum mîncau CIC.; **b.** vlăstar, ramură CAT.; **c.** (*ca term. de mîngîiere*) pui, puişor.

pullus[2] (*3*) *adj.* [*purus*] curăţel VARR.

pullus[3] (*3*) *adj.* negricios, negru, închis la culoare: *pulla terra* PLIN. pămînt negru, *pulli capilli* OV. păr castaniu, *pulla vestis* VARR. haină de lînă seină (a omului sărac) *sau* haină de doliu.

pulmentāris cibus *v.* **pulmentarium** PLIN.

pulmentārium, *iī n.* bucăţică bună de carne şi garnitura ei, sos cu carne, fel de mîncare: *pulmentaria quaere sudando* HOR. S. *2, 2, 20* fă-ţi mîncarea gustoasă, mişcîndu-te pînă asuzi.

pulmentum, *ī n.* [*pulpamentum*] mîncare cu carne tăiată felii, felie, porţie, mîncare: *mullus in singula quem minuas pulmenta* HOR. *2, 2, 34* un barbun (mare) pe care să-l tai felii, *pulmenta laboribus empta* HOR. Ep. *1, 18, 48* mîncare plătită cu eforturi.

pulmō, *ōnis m.* 1 plămîn CIC.; 2 animal marin (*un fel de meduză*) PLIN.

pulmōnāceus (*3*) *adj.* bun pentru plămîni VEG.

pulmōnārius (*3*) *adj.* 1 bolnav de plămîni COL.; 2 bun pentru plămîni VEG.

pulmōneus (*3*) *adj.* 1 de plămîni: ~ *vomitus* PL. vărsatul plămînilor; 2 (*fig.*) moale ca plămînii, spongios PLIN.

pulpa, *ae f.* 1 carne fără grăsime şi os (a corpului), pulpă: *ossa viduata pulpis* APUL. oase descărnate; (*fig.*) ~ *scelerata* PERS. trup păcătos; 2 partea moale a fructului *sau* a lemnului PLIN.

pulpāmen, *minis n. v.* **pulpamentum** LIV.

pulpāmentum, *ī n.* 1 partea cărnoasă a corpului; 2 mîncare cu sos, tocană CIC.

pulpitō, *āre vt.* a pardosi SID.

pulpitum, *ī n.* estradă, scenă, tribună, catedră HOR., IUV. ş.a.

pulpōsus (*3*) *adj.* cărnos APUL.

puls, *pultis f.* 1 terci (*fiertură din făină de grîu sau de bob, mîncare a romanilor înainte de a cunoaşte pîinea; apoi, mîncare a săracilor*); 2 hrană a puilor sacri VARR., CIC., IUV.

pulsābulum, *ī n.* plectru APUL.

pulsātiō, *ōnis f.* izbire, ciocnire, ciocănire, lovire: ~ *ostii* PL. ciocănire în uşă, ~ *scutorum* LIV. ciocnirea scuturilor; (*fig.*) chelfăneală, bătaie dată: ~ *Alexandrinorum* CIC. chelfăneala alexandrinilor, ~ *pudoris* PAUL. atentat la pudoare.

pulsātor, *ōris m.* cel care bate, care izbeşte: ~ *aurium* AUG. cel care-ţi asurzeşte urechile, ~ *citharae* VAL. FL. cîntare din cithară.

pulsiō, *ōnis f.* respingere ARN.

pulsō (*I*) *vt.* [*pello*] 1 a lovi, a izbi, a bate: ~ *et verberare homines* CIC. a bate şi a biciui oamenii, ~ *ostia* HOR. a bate la uşi, *pede* ~ *tellurem* HOR. a lovi pămîntul cu piciorul (a dănţui), ~ *muros ariete* VERG. a izbi zidurile cu berbecele, ~ *chorda digitis et pectine* VERG. a lovi coardele cu degetele şi cu plectrul (a cînta din liră), *pulsant latera navis fluctus* valurile izbesc laturile corăbiei; 2 a izbi atingînd, a ajunge: *ipse arduus pulsat sidera* VERG. el însuşi, gigantic, ajunge pînă la stele, *vertice nubila pulsat* VAL. FL. cu creştetul ajunge stelele, *curru Phoebe medium pulsabat Olympum* VERG. cu carul ei, Luna ajunsese la mijlocul Olympului; 3 (*fig.*) a izbi, a chinui, a tulbura: *animi visione pulsantur* CIC. sufletele sînt izbite de o viziune, *quae te vecordia pulsat?* OV. ce nebunie te munceşte?, ~ *urbem rumoribus* PETR. a tulbura oraşul cu zvonuri, ~ *superos vocibus* SEN. a plictisi zeii cu rugăminţi; 4 (*judic.*) a urmări în judecată, a acuza DIG.

pulsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pello**

pulsus[2], *ūs m.* 1 împingere, izbire, lovire, bătaie: ~ *remorum* CIC. bătaia vîslelor, vîslit, *pulsu pedum tremit tellus* VERG. pămîntul tremură de tropotul picioarelor, ~ *equorum* VERG. tropotul cailor, ~ *lyrae* OV. (lovirea coardelor lirei) cîntec din liră, ~ *armorum* TAC. ciocnirea armelor, ~ *terrae* AMM. cutremur de pămînt, *pulsus venarum* TAC. puls; 2 impuls, stimul; întipărire: *inanimum omne pulsu agitatur externo* CIC. tot ce e neînsufleţit e pus în mişcare prin impuls din afară, *pulsu imaginum* CIC. prin întipărirea imaginilor.

pultārius, *iī m.* [*puls*] ceaun, oală mare de fiert, vas mare, căldare PLIN.

pultātiō, *ōnis f.* bătut la uşă, ciocănit PL. Truc. *258.*

pulticula, *ae f.* [*puls*] fiertură, terci CELS., PLIN.

pultifagus *v.* **pultiphagonides**

pultificus (*3*) *adj.* [*puls*] de făcut terci AUS.

pultiphagōnidēs, *ae m.* mîncător de terci (*cuvînt creat de* PL., *desemnîndu-i pe romani*).

pultō, *āre, āvī vt.* (*v. pulso*) a bate, a ciocăni: *quis ostium hic pultavit?* TER. cine a bătut aici la uşă?, *pultan-*

do paene confregi fores PL. bătînd, era să sparg uşile, (*abs.*) *pulta!* PL. bate!, ~ *pectus digitis* PL. a-şi bate pieptul cu degetele (calculînd).

pulverātica, *ae f.* şi **pulverāticum,** *ī n.* [*pulvis*] bacşiş (*pentru o muncă grea, prăfoasă*) COD. TH.

pulverātiō, *ōnis f.* mărunţirea bulgărilor (făcuţi ţărînă la rădăcina viţei de vie) COL.

pulvereus (*3*) *adj.* de praf: *pulverea nubes* VERG. nor de praf, *pulverea farina* OV. făină fină; **2** acoperit de praf, prăfuit, prăfos: *pulvereum solum* OV. pămînt prăfos.

pulverō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a acoperi de praf, a prăfui: *sese* ~ PLIN. a se prăfui; **2** (*spec.*) a mărunţi bulgării (la rădăcina viţei de vie) COL.; a pulveriza prin uscare CALP.; **3** a fi plin de praf: *non hoc* (*vestibulum*) *pulveret* PL., GELL. acest vestibul să nu fie plin de praf.

pulverulentus (*3*) *adj.* plin de praf, prăfos: *pulverulenta via* CIC. drum plin de praf, *pulverulenta aestas* VERG. vară prăfoasă; (*fig.*) *praemia militiae pulverulenta* OV. Am. *1, 15, 4* laurii de război obţinuţi bătînd toate drumurile (cu greu).

pulvescō, *ere vi.* a se face praf PS. AUG.

pulvillus, *ī m.* perniţă HOR.

pulvīnar, *āris m.* [*pulvinus*] **1** pernă (pe care se aşezau statuile zeilor cînd se făceau praznice în cinstea lor) (*v.* **lectisternium**): ~ *suspicere* LIV. (*dedicare* CIC.) a face un praznic în cinstea unui zeu; **2** templu unde se făcea praznicul: *ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est* CIC. s-a decis să se facă slujbă de mulţumire la toate templele; **3** pat conjugal *sau* nupţial (de zeiţă *sau* împărăteasă): ~ *divae geniale* CATUL. *64, 4* patul nupţial al zeiţei (Thetis), *sua pulvinaria servat* OV. (Livia) păstrează cu sfinţenie patul conjugal; **4** balcon, lojă imperială (la circ) SUET. Aug. *45*; **5** (*fig.*) cameră de culcare PL. Cas. *557*.

pulvīnāris (*2*) *adj.* de pernă, de pat PETR.

pulvīnārium, *iī n.* pernă, pat al unei divinităţi într-un templu LIV.

pulvīnātus (*3*) *adj.* [*pulvinus*] în formă de pernă, umflat, bombat PLIN., VITR.

pulvīnulus, *ī m.* muşuroi la rădăcina arborilor COL.

pulvīnus, *ī m.* **1** pernă CIC. ş.a.; **2** (*fig.*) (o ridicătură în formă de pernă): **a.** răzor, strat de legume sau de flori COL.; **b.** banc de nisip în mare SERV.; **c.** ridicătură de cărămidă în hambar COL.; **d.** soclu al unui stîlp VITR.; **e.** o parte ieşită în afară (pernă) la catapultă VITR.

pulvis, *eris m.* şi (*rar*) *f.* **1 a.** praf, pulbere: *multus in calceis* ~ CIC. mult praf pe încălţări, *pulveris nubis* LUCR. nor de praf, ~ *carbonis* OV. praf de cărbune, ~ *eruditus* CIC. praful învăţaţilor (în care aceştia desenau cu un beţigaş — *radius* — figuri geometrice); (*fig.*) *numquam eruditum illum pulverem attigistis* CIC. niciodată nu v-aţi ocupat cu matematica, *homunculum a pulvere et radio excitabo* CIC. voi chema un matematician de la calculele lui (pe Arhimede), *hiberno pulvere* VERG. cînd iarna e prăfoasă, pe ger uscat, ~ *exiguus* HOR. un pumn de ţărînă (la înmormîntări), ~ *et umbra sumus* HOR. sîntem cenuşă şi umbră, *pulveres Novendiales* HOR. cenuşa de nouă zile (proaspătă); (*prov.*) *sulcos in pulvere ducere* IUV. *7, 48* a trage brazda în praf (muncă inutilă), *pulverem ob oculos aspergere* GELL. a arunca praf în ochi; **b.** (*poet.*) ţărînă, pămînt: ~ *Etrusca* PROP. pămîntul etrsc, Etruria; **c.** praful de la curse, ~ *Olympicus* HOR. praful de la întrecerile olimpice; **2** (*fig.*) **a.** cîmp de alergări, pistă: *domitant in pulvere currus* VERG. îmblînzesc pe cîmpul de luptă cai; **b.** loc de luptă, arenă, pistă; activitate publică: *doctrinam in solem atque pulverem produxit* CIC. şi-a scos ştiinţa la lumina zilei, *in suo pulvere currere* OV. a alerga pe pista sa, *pulvis forensis* QUINT. activitate în for; **c.** luptă, sforţare, muncă: *sine pulvere* HOR. fără oboseală, *negotium sine ullo pulvere* AMM. afacere fără nici o sforţare.

pulvisculum, *ī n.* şi **pulvisculus,** *ī m.* **1** praf fin, nisip APUL.; **2** praful calculelor geometrice: *si abaco et pulvisculo te dedisses* APUL. dacă te-ai fi ocupat cît de puţin de aritmetică şi de geometrie, *rem auferre cum pulvisculo* PL. a lua un lucru fără a lăsa un fir de praf (cu totul).

pūmex, *micis m.* **1** piatră ponce, spumă-de-mare (folosită la şlefuirea cărţilor, marmurei sau la depilare): *libellus pumice expolitus* CATUL. volumaş şlefuit cu piatră ponce: (*prov.*) *aquam a pumice postulare* PL. a vrea să scoţi apă dintr-o piatră ponce (muncă zadarnică); **2** (*gener.*) piatră spongioasă, masă de piatră poroasă, stîncă roasă: *pumices cavi* VERG. stînci găunoase, *lateroso in pumice nidi* VERG. cuiburi într-o scorbură stîncoasă ascunsă, *oppositis debilitat pumicibus mare* HOR. sparge valurile mării de stîncile din faţă.

pūmiceus (*3*) *adj.* de piatră ponce, de stîncă spongioasă: *pumiceae sedes* SIL. jilţuri de piatră; (*fig.*) *pumicei oculi* PL. ochi care nu mai pot plînge.

pūmicō (*I*) *vt.* a şlefui cu piatra ponce: *pumicata manus* MART. mînă lustruită; (*fig.*) *homo pumicatus* PLIN. IUN. om şlefuit.

pūmicōsus (*3*) *adj.* spongios, poros PLIN.

pūmiliō, *ōnis m.* pitic (*despre oameni, găini, plante*) LUCR., MART. ş.a.

pūmilus, *ī m.* pitic SUET. // **adj.** (*3*) (*comp.*) *puero pumilior* APUL. mai pitic decît copil.

puncta, *ae. f.* [*pungo*] lovitură cu vîrful spadei, înţepătură VEG.

punctāriolae, *ārum f. pl.* hărţuieli.

punctātim *adv.* într-un cuvînt, pe scurt MAMERT.

punctātōriolae *v.* **punctariolae**

punctillum, *ī n.* un mic punct SOL.

punctim *adv.* înţepînd, cu vîrful sabiei: ~ *magis quam caesim* LIV. lovind cu ascuţişul mai mult decît cu tăişul sabiei LIV.

punctiō, *ōnis f.* (*med.*) înţepătură, durere ascuţită, junghi PLIN.

punctiuncula, *ae f.* înţepătură uşoară, durere uşoară; (*fig.*) zgîndărire SEN.

punctulum, *ī n.* înţepătură uşoară APUL.

punctum, *ī n.* [*pungo*] **1** înţepare, înţepătură: ~ *parvae volucris* PHAEDR. înţepătura unei insecte; (*spec.*) înţepare cu fierul roşu, stigmatizare (a sclavilor) PLIN. IUN.; **2** gaură mică, spărtură (la o ţeavă de apă) FRONTIN.; **3** mică pată, punct: *ovorum, alia sunt*

candida, alia punctis distincta PLIN. unele dintre ouă sînt albe, altele stropite cu punctişoare; 4 punct (*semn de punctuaţie*) AUS.; 5 punct matematic (*fără nici o dimensiune*); 6 suprafaţă foarte mică (doar cît un punct): *imperio nostro quasi ~ terrae attigimus* CIC. cu imperiul nostru, am atins, ca să zic aşa, doar un punct al pămîntului, *~ est istud in quo regna disponitis* SEN. e un punct spaţiul în care dispuneţi voi regatele; 7 (cea mai mică parte de timp) un moment, o clipă: *puncto temporis eodem* CIC. în acelaşi moment, *uno puncto temporis* CIC. într-o singură clipă, *~ est quod vivimus* SEN. Ep. *49, 3* viaţa noastră este o clipă, *~ horae* HOR. o clipă dintr-o oră; 8 punct (*semn făcut alături de numele unui candidat de cel ce face numărătoarea voturilor*), vot obţinut la alegeri: *puncta ferre* CIC. a cîştiga voturi, *quantum hae quaestiones punctorum nobis detraxerunt* CIC. cîte voturi ne-au făcut să pierdem aceste anchete, *omne tulit ~ qui miscuit utile dulci* HOR. A. P. *343* obţine toate sufragiile cel care îmbină utilul cu plăcutul, *discedo Alcaeus puncto illius* HOR. Ep. *2, 2, 99* ies din întrecere un Alcaeus, după părerea aceluia; 9 punct, lovitură la jocul de zaruri SUET.; 10 punct al balanţei (unde se opreşte acul cînd talerele sînt în echilibru): *certo puncto* PERS. la punctul precis; 11 mică propoziţie, inciză (*într-un discurs*) CIC.

punctūra, *ae f.* înţepătură FIRM.

punctus (*3*) *p. pf. v.* **pungo** // **adj.** *puncto tempore = puncto temporis* LUCR. *2, 263* într-o clipă.

punctus, *ūs. m.* înţepătură PLIN. ş.a.

pungō, *ere, pupugī, punctum vt.* 1 a înţepa, a împunge: *~ acu comatoriā malas* PETR. a înţepa cu un ac de păr obrajii; 2 a înţepa (la gust): *~ sensum* LUCR. a înţepa cerul gurii, (*abs.*) *nitrum adulteratum pungit* PLIN. soda falsificată înţeapă; 3 (*fig.*) a tulbura, a chinui, a munci: *epistula illa ita me pupugit, ut ...* CIC. scrisoarea aceea m-a tulburat atîta, încît ...; [arh. pf. *pepugi* CIC. şi *punxi* DIOM.].

pūnicans, *ntis adj.* roşiatic, roşu APUL.

Pūnicānus (*3*) *adj.* după moda cartagineză: *Punicani lectuli* CIC. pătuţuri (joase) precum cele cartagineze.

Pūnicē *adv.* după moda cartagineză; în limba punică: *~ salutare* PL. a saluta ca punii, *~ loqui* PL. a vorbi în limba cartagineză.

Pūniceus (*3*) *adj.* cartaginez.

pūniceus (*3*) *adj.* roşu, purpuriu: *puniceis invecta rotis Aurora* VERG. Aurora purtată în carul cu roţile purpurii, *puniceum corium* PL. pielea învineţită de bătăi.

Pūnicus (**Poenicus**) (*3*) *adj.* 1 cartaginez, punic, fenician: *bello Punico secundo* CIC. în al doilea război punic, *scriptum litteris Punicis* CIC. scris cu litere punice, *Punica fides* SALL. buna-credinţă punică (perfidie, rea-credinţă), *Punica ars* LIV. stratagemă de tip punic, *Punica arbos* COL. = rodier, *Punicum malum* sau **Punicum**, *ī n.* rodie, *Punica grana* PLIN. sîmburi de rodie; 2 purpuriu, roşu ca purpura: *Punica rostra columbarum* PROP. ciocurile purpurii ale porumbeilor, *Punicum sagum* HOR. mantie roşie.

pūniō (**poeniō**) (*IV*) *vt.* şi **pūnior** (**poenior**), *īrī, ītus sum vt. dep.* 1 a pedepsi: *~ aliquem morte* PLIN. IUN. a pedepsi pe cineva cu moartea, *~ facinus* CIC. a pedepsi o crimă, *tergo ac capite ~* LIV. a pedepsi cu bătăi şi cu decapitarea, (*dep.*) *multi inimicos etiam mortuos puniuntur* CIC. mulţi se răzbună chiar şi pe duşmanii lor morţi, *punita sum funestum praedonem* APUL. m-am răzbunat pe banditul ticălos; 2 a răzbuna: *~ Graeciae fana* CIC. a răzbuna templele Greciei, (*dep.*) *ut clarissimorum hominum puniretur necem* CIC. ca să răzbune uciderea celor mai aleşi oameni.

Pūnior (**Poenior**) *comp. v.* **Punus** (**Poenus**) mai cartaginez PL.

pūnītiō, *ōnis f.* pedeapsă VAL. MAX.

pūnītor, *ōris m.* 1 pedepsitor: *~ desertorum* SUET. pedepsitor al dezertorilor; 2 răzbunător: *~ doloris sui* CIC. răzbunător al durerii sale.

Pūnus (*3*) *adj. v.* **Poenus**

punxi *pf. v.* **pungo**

pūpa, *ae f.* 1 fetiţă MART.; 2 păpuşă PERS.

pūpilla, *ae f.* 1 fetiţă; fată fără părinţi, orfană, pupilă CIC.; 2 pupila ochiului LUCR.

pupillāris (*2*) *adj.* de minor, de orfan: *pupillari aetate* SUET. în vîrstă de minor, *pupillares pecuniae* LIV. banii unui orfan, *~ substitutio* DIG. numirea unui moştenitor în cazul morţii minorului.

pūpillāriter *adv.* în locul unui minor COD. IUST.

pūpillus, *ī m.* băiat; minor, orfan CIC. ş.a.

Pūpīnia, *ae f.* ţinut în Latium în apropierea Romei // **Pūpinius** (*3*) *adj.* al ţinutului pupinian; // **Pūpiniensis** (*2*) *adj.* pupinian: *~ ager* LIV. ţinutul pupinian.

Pūpius (*3*) *adj.* nume al unei ginte romane: *lex Pupia* CIC. legea Pupia (*prezentată de tribunul Pupius, care interzicea şedinţele senatului în zilele de comiţii*) // **Pupius**, *iī m.* Pupius (*un poet tragic*): *lacrimosa poemata Pupi* HOR. lăcrimoasele piese ale lui Pupius.

puppis, *is f.* 1 partea din spate a corăbiei (*unde stătea pilotul şi prin care se făcea abordarea*), pupă: *sedebamus in puppi et clavum tenebamus* CIC. şedeam la pupă şi ţineam cîrma navei (statului), *stant litore puppes* VERG. pupele sînt la ţărm (pentru debarcare), *Colchos advertere puppes* OV. a trage la ţărm în Colchida; 2 (*fig.*) corabie, vas; 3 Nava (*Argo*) (constelaţie) CIC.

pupugī *pf. v.* **pungo**

pūpula, *ae f.* [*pupa*] 1 fetiţă APUL.; 2 pupila ochiului CIC.; ochi APUL.

pūpulus, *ī m.* 1 băieţaş CATUL.; 2 păpuşă, figurină ARN.

pūpus, *ī m.* 1 băieţaş VARR., SUET.; 2 pupila ochiului P. NOL.

pūrē *adv.* 1 curat, fără să lase pic de murdărie, bine: *~ eluere vasa* PL. a spăla bine vasele, *~ lauta corpora* LIV. trupuri bine spălate; 2 lucitor, luminos: *splendens Pario marmore purius* HOR. strălucind mai luminos decît marmora de Paros; 3 (*fig.*) cum e în realitate, în natură, pur HOR. S. *1, 2, 100*; 4 (moral) curat, cinstit, virtuos: *~ acta aetas* CIC. o viaţă onest trăită; 5 corect, pur (*ca exprimare*): *~ et emendate loqui* CIC. a vorbi corect şi fără greşeli; 6 veridic, nefalsificat GELL.; 7 deplin, desăvîrşit: *~ tranquillare* HOR. Ep. *1, 18, 102* a linişti deplin; 8 pur şi simplu, fără condiţii DIG.

purgābilis (*2*) *adj.* ușor de curățat, de dezghiocat PLIN.
purgāmen, *minis m.* 1 murdărie (*care se scoate din-tr-un loc*), necurățenii, gunoi OV.; 2 mijloc de ispășire, sacrificiu purificator: ~ *caedis* OV. ispășire a crimei; 3 curățenie, puritate PROD.
purgāmentum, *i n.* 1 murdărie, gunoi, resturi: *purgamenta urbis* LIV. gunoaiele orașului, ~ *cenae* PLIN. resturile mesei, ~ *ceparum* PLIN. coji de cepe, *purgamenta oris* SEN. scuipat; (*fig.*) *purgamenta servorum* CURT. drojdia (pleava) sclavilor; 2 sacrificiu de ispășire, ispășire PETR.
purgātiō, *ōnis f.* 1 curățire: ~ *cloacarum* PLIN. IUN. curățirea canalelor de scurgere, ~ *alvi* CIC. curățirea stomacului (purgație), ~ *menstrua* PLIN. menstruație; 2 justificare, scuză CIC.; 3 ispășire, purificare PLIN.
purgātor, *ōris m.* 1 curățitor: ~ *cloacarum* FIRM. curățitor de canale; 2 izbăvitoare: ~ *ferarum* APUL. izbăvitor de fiare, ~ *animae* AUG. izbăvitor de păcate al sufletului.
purgātōrius (*3*) *adj.* 1 curățitor, purgativ SYMM.; 2 purificator MACR.
purgātrix, *īcis f.* purificatoare TERT.
purgātus (*3*) *p. pf. v.* **purgo** // **adj.** 1 bine curățit: *purgata auris* HOR. Ep. *1, 1, 7* ureche bine curățită (care poate auzi bine); 2 curat: *purgatiora vota* AUG. dorințe mai curate, *purgatissima pietas* AUG. pietatea cea mai curată; 3 scuzat, disculpat SALL.
purgō (*I*) *vt.* [*purigo, purus*] 1 a curăța: ~ *fossas* PLIN. a curăța șanțurile, ~ *ungues cultello* HOR. a curăța unghiile cu un cuțitaș, ~ *muribus domum* PHAEDR. a curăța casa de șoareci, (*med.*) *radix ad purgandum potest* CIC. rădăcina are efect purgativ, *se* ~ *helleboro* VAL. MAX. a se purga cu elebor, *purgor bilem sub verni temporis horam* HOR. A. P. *302* îmi curăț fierea la venirea primăverii; 2 a elibera un loc (de ceva), a îndepărta: ~ *rudera* SUET. a îndepărta dărîmăturile; (*fig.*) ~ *metum doloris* QUINT. a îndepărta teama de durere, (*med.*) ~ *pituitas* PLIN. a vindeca guturaiul, ~ *fastidium lauri folio* PLIN. a alunga greața cu frunză de laur, *morbi purgatus* HOR. S. *2, 3, 7* vindecat de boală; 3 (*fig.*) a curăți, a purifica: ~ *urbem* CIC. a curăți orașul (de trădători), ~ *exercitum missionibus turbulentorum hominum* LIV. a curăți armata prin concedierea celor turbulenți, (*rel.*) ~ *agros* TIB. a purifica ogoarele printr-o ceremonie religioasă; (*spec.*) ~ *rationes* SUET. a reglementa (a pune în ordine) conturile; 4 (*moral*) a dezvinovăți, a disculpa, a scuza, a justifica: *revorti, ut me purgarem tibi* PL. m-am întors, ca să mă dezvinovățesc față de tine, *legatos sui purgandi causa mittunt* CAES. trimit soli ca să se scuze față de el, *purgat Caesarem de interitu Marcelli* CIC. îl disculpă pe Caesar de uciderea lui Marcellus, ~ *adulescentem crimine* TAC. a-l disculpa pe tînăr de acuzație, *factum purgantes cupiditate et amore* LIV. scuzînd fapta prin ardoarea dragostei, ~ *crimina* TAC. a arăta netemeinicia acuzațiilor, (*oratores*) *purgantes civitatem omnis facti hostilis* LIV. soli care dezvinovățeau cetatea de orice acțiune ostilă, *suspicio haud sane purgata est* LIV. bănuiala n-a fost complet îndepărtată, ~ *suam innocentiam* LIV. a-și dovedi, disculpîndu-se, nevinovăția, ~ *se quod id temporis venisset* LIV. a se justifica de faptul că venise tocmai atunci, (*cu ac. și inf.*) *Arpinis purgantibus se oppressos a paucis esse* LIV. arpinii aducînd ca scuză că ei au fost oprimați de cîțiva inși, *de luxuria purgavit Erucius* CIC. Erucius a adus o justificare în privința luxului; 5 a ispăși, a răscumpăra: ~ *malum factum forti facinore* LIV. a ispăși vina printr-o faptă vitejească; [arh. *purigo* PL.].
Purgopolinīcēs *v.* **Pyrgopolinices**
pūrificātiō, *ōnis f.* purificare, ceremonie de purificare PLIN.
pūrificātōrius (*3*) *adj.* purificator AMBR.
pūrificō (*I*) *vt.* 1 a curăța: ~ *pedes aquā* PLIN. a curăța picioarele cu apă; 2 (*rel.*) a purifica PLIN.
pūrificus (*3*) *adj.* purificator LACT.
pūrigō *v.* **purgo**
pūrimus (*3*) *adj. superl.* (*v.* **purus**) APIC.
pūritās[1], *ātis f.* [*purus*] 1 curățenie, limpezime PALL.; 2 puritate, corectitudine (*a vorbirii*) HIER.; 3 (*moral*) curățenie, castitate, puritate HIER.
pūritās[2], *ātis f.* [*pus*] purulență C. AUR.
pūriter *adv. v.* **pure**
pūritia, *ae f. v.* **puritas** VARR.
pūro[1], *āre vt.* a curăți FEST.
pūrō[2], *āre vi.* [*pus*] a face puroi, a supura M. EMP.
purpura, *ae f.* 1 scoica din care se extrage purpura PLIN.; 2 culoare purpurie (roșu-închis) VERG.; 3 stofă, veșmînt vopsit cu purpură: ~ *regum* VERG. veșmîntul de purpură al regilor, *lectum* ~ *sternere* LIV. a așterne pe pat un ploeat de purpură, *usque ad talos demissa* ~ CIC. toga pretextă (tivită cu fîșie de purpură) care-i atîrnă pînă la pămînt; 4 (semn al puterii) consulat, regalitate, putere: *septima* ~ FLOR. al șaptelea consulat, *sumere purpuram* EUTR. a lua puterea, *Latio quae servit* ~ *ferro* LUC. regii care sînt supuși sabiei romane; 5 (*poet.*) fir de păr roșu, barbă roșie OV.; 6 porfir (*piatră*) STAT.
purpurans, *ntis adj.* de culoarea purpurei ARN.
purpurāria, *ae f.* vînzătoare de purpură VULG.
purpurārius (*3*) *adj.* de purpură, de vopsit purpura PLIN.
purpurāscō, *ere vi.* a deveni ca purpura CIC.
purpurātus (*3*) *adj.* 1 îmbrăcat în purpură PL.; 2 înalt demnitar (îmbrăcat în purpură), curtean (oriental).
purpureus (*3*) *adj.* 1 de culoarea purpurei (roșu-violet), purpuriu: ~ *flos rosae* HOR. floarea purpurie a trandafirului, *purpuream vomit animam* VERG. își dă sufletul într-un val de sînge; 2 îmbrăcat în purpură: *purpurei tyranni* HOR. regi îmbrăcați în purpură; 3 (*fig.*) strălucitor, luminos, frumos: *lumen iuventae purpureum* VERG. Aen. *1, 591* lumina strălucitoare a tinereții, *purpureum ver* VERG. primăvara strălucind de lumină.
purpurissātus (*3*) *adj.* vopsit cu roșu: *buccas purpurissatas habet* PL. are obrajii dați cu roșu; (*fig.*) *purpurissati fasti* SID. faste consulare.
purpurissum, *ī n.* roșu de dat pe obraz, fard PL.
purpurissus, *ī m. v.* **purpurissum** HIER.
purpurō, *āre vt.* 1 a împurpura AUG.; 2 a înfrumuseța, a împodobi APUL.; 3 a străluci ca purpura COL.

Purrhus, *ī v.* **Pyrrhus**
pūrulentē *adv.* cu supuraţie PLIN.
pūrulentia, *ae f.* supuraţie, puroi; (*fig.*) drojdie, lepădături TERT.
pūrulentus (*3*) *adj.* purulent, cu puroi // **pūrulenta**, *ōrum n. pl.* locuri pline de puroi; bucăţi de carne putredă SEN. Ep. *95, 25*.
pūrus (*3*) *adj.* **1** curat, curăţat; fără murdărie: *purae aedes* PL. casă curată, *purae manus* TIB. mîini curate, *purissima mella* VERG. mierea cea mai curată, *purum aurum* PLIN. aur curat; (*despre zi, soare ş.a.*) ~ *sol* HOR. soare strălucitor (fără nori), ~ *fons* PROP. izvor limpede, *dies purissimus* PLIN. IUN. zi foarte senină, *pura nox* VERG. noapte senină // **pūrum**, *ī n.* cer senin; (*despre locuri*) *loca pura* VARR. locuri virane, ~ *campus* VERG. cîmp deschis, ~ *ab arboribus campus* OV. loc fără arbori; **2** fără adaos, natural, simplu: *pura hasta* VERG. suliţă simplă (fără vîrf de fier): *argentum purum* CIC. argintărie necizelată, *vasa pura* COL. vase nesmolite, *toga pura* PHAEDR. togă netivită cu purpură, *pura vestis* VERG. haină cu totul albă; **3** (*fig.*) curat, pur, nepătat, cinstit, virtuos: *animus* ~ CIC. suflet curat, *sceleris* ~ HOR. nepătat de crimă, *forum caede purum* CIC. for nepătat de crimă, *purum vitio cor* HOR. suflet fără vicii, ~ *locus* LIV. loc nepîngărit, *purum duellum* LIV. război just, *familia pura* CIC. familie care a împlinit cele cuvenite mortului; **4** (*stil.*) fără podoabe, neînzorzonat, simplu, natural: *purum et candidum genus dicendi* CIC. stil simplu şi transparent, *sermo* ~ *atque dilucidus* QUINT. vorbire naturală şi limpede; **5** (*judic.*) fără excepţie, necondiţionat, pur şi simplu: *iudicium purum postulat* CIC. Inv. *2, 60* el cere o sentinţă fără condiţii.
pūs, *pūris n.* puroi; (*fig.*) *Rupili pus atque venenum* HOR. spurcatele şi veninoasele vorbe ale lui Rupilius.
pūsa, *ae f.* fetiţă VARR.
puscīnus (*3*) *adj.* plin de puroi NOV.
pusillanimis (*2*) *adj.* fără curaj, timid, fricos TERT.
pusillanimitās, *ātis f.* sfiiciune, timiditate LACT.
pusillitās, *ātis f.* micime, slăbiciune TERT.
pusillulus (*3*) *adj.* micuşor AMBR.
pusillum *adv.* un pic, puţintel QUINT.
pusillus (*3*) *adj.* **1** micuţ, foarte mic, minuscul, pitic: ~ *mus* PL. şoricel, ~ *testis* CIC. martor micuţ de statură, *pusilla epistola* CIC. scrisoare foarte scurtă, *pusilla vox* QUINT. voce slăbuţă, *pusilla Roma* CIC. o Romă în miniatură, *maritus puero pusillior* APUL. soţ mai micuţ decît un copil // **pussilum**, *ī n.* un pic, puţintel: ~ *salis* M. EMP. un pic de sare, *pusillo altior* PLIN. puţin mai înalt; **2** neînsemnat, puţintel, meschin: *pusillum ingenium* MART. talent redus, ~ *causidicus* LIV. avocat fără valoare, ~ *animus* HOR. suflet bicisnic // **pusilla**, *ōrum n. pl.* lucruri mărunte, fără valoare, nimicuri: *animus pusillis occupatus* SEN. spirit ocupat cu fleacuri.
pūsiō, *ōnis m.* băieţaş CIC.
pūsiola, *ae f.* fetiţă PRUD.
pussula, *ae f. v.* **pustula** TIB.
pustula, *ae f.* **1** băşicuţă (în apă, în pîine etc.); **2** (*med.*) băşicuţă pe piele, pustulă; **3** (*fig.*) argint curat MART. *8, 51, 6* (*pe care s-au format bule la topire*).
pustulātus (*3*) *adj.* care a făcut bule la topire, topit, curat SUET.
pustulō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** (*med.*) a acoperi cu pustule C. AUR.; **2** a avea băşicuţe TERT.
pustulōsus (*3*) *adj.* plin de pustule COL.
pūsula, *ae f.* **1** *vt.* **pustula**; **2** brîncă, erizipel COL.
pūsulātus (*3*) *adj. v.* **pustulatus** DIG.
pūsulōsus (*3*) *adj. v.* **pustulosus** COL.
pūsus, *ī m.* băieţel POMPON.
puta[1] *imper.* al *vb.* **puto**: de exemplu HOR., *ut puta* SEN. ca de pildă.
Puta[2], *ae f.* zeiţa curăţirii arborilor ARN.
putāmen, *minis n.* [*puto*] (părţi de prisos care se curăţă şi se aruncă) vreascuri, coajă, păstaie, carapace de scoică, de melc CIC., PLIN. ş.a.
putātiō, *ōnis f.* **1** curăţire de uscături a copacilor; **2** socoteală MACR.; **3** socotire greşită DIG.
putātīvē *adv.* părelnic, aparent HIER.
putātīvus (*3*) *adj.* imaginar, pretins, aparent TERT.
putātor, *ōris m.* cel care curăţă arbori VARR., COL.
putātōrius (*3*) *adj.* de curăţat copacii PALL.
puteal, *ālis n.* **1** colac de piatră (la un puţ), ghizduri (la o fîntînă); **2** loc (socotit) sfînt (*în special fiindcă a fost lovit de trăsnet, împrejmuit cu zid de piatră; la Roma*, **Puteal Libonis**, *restaurat de un Sempronius Libo, în jurul căruia se adunau zarafii şi oamenii de afaceri*) CIC., HOR.
puteālis (*2*) *adj.* de puţ: *puteales undae* LUCR. apa unui puţ.
puteānus (*3*) *adj.* de puţ COL.
puteārius, *iī m.* puţar, săpător de puţuri PLIN.
pūtefaciō *v.* **putrefacio** PL.
pūteō, *ēre, uī* **1** a puţi: ~ *mero* HOR. a puţi a vin, *putet aper rhombusque recens* HOR. mistreţul şi calcanul proaspăt le pute (nu-i atrag); **2** a fi putred: *haec tigna putent* PL. aceste bîrne sînt putrede.
Puteolī, *ōrum m. pl.* oraş pe coasta Campaniei (*situat în apropiere de Neapole, cu multe ape minerale, loc de odihnă vara; azi, Pozzuoli*) // **Puteolānus** (*3*) *adj.* de la Puteoli // **Puteolānum**, *ī n.* proprietate, vilă la Puteoli // **Puteolānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Puteoli.
puter, *tris, tre adj.* şi **putris** (*2*) *adj.* **1** putred, putrezit, intrat în descompunere: *navis putris* LIV. corabie putredă, *putria poma* OV. mere putrede, *putre aedificium* SEN. clădire în ruină; **2** moale, sfărîmicios, fleşcăit: ~ *terra* PROP. pămînt sfărîmicios, ~ *gleba* VERG. bulgăre sfărîmicios, ~ *lapis* PLIN. piatră poroasă, *putres oculi* HOR. ochi lîncezi.
pūtescō (**pūtiscō**), *ere, putuī vi.* a putrezi, a se descompune, a se strica: ~ *semina solent* VARR. seminţele de obicei putrezesc.
puteum, *ī n. v.* **puteus**
puteus, *ī m.* **1** groapă (săpată): *alte puteum demittere* VERG. G. *2, 231* a săpa adînc o groapă; **2** puţ de mină, hrubă PLIN.; **3** puţ de ventilaţie în mină VITR.; **4** (*frecv.*) puţ, fîntînă: *puteum fodere* PL. a săpa un puţ, *putei iuges* CIC. puţuri cu apă nesecată; (*fig.*) *haec res apud summum puteum geritur* PL. această

afacere e pe marginea puțului (în primejdie); 5 hrubă adîncă, închisoare pentru sclavi PL.

Puticulae, *ārum f. pl.* și **Puticulī**, *ōrum m. pl.* loc pe Esquilin (*unde se îngropau într-o groapă comună sclavii decedați*) VARR.

pūtidē *adv.* nesuferit, afectat, pedant: ~ *loqui* SEN. a vorbi afectat.

pūtidiusculus (*3*) *adj.* puțin cam sîcîitor, plicticos CIC.

pūtidulus (*3*) *adj.* afectat, nesuferit MART.

pūtidus (*3*) *adj.* **1** putred, rînced, stricat, în putrefacție, care pute: *putida caro* CIC. carne stricată, ~ *aper* MART. mistreț rînced, *putida palus* CATUL. baltă rău mirositoare, *putidius cerebrum* HOR. minte cam stricată, *homo putide!* PL. ramolitule!, *longo putida saeculo* (*femina*) HOR. tu, fleșcăito de o sută de ani; **2** nesuferit, plicticos, scîrbos; (stil) afectat, pretențios, pedant: *putidissima iactatio* PETR. fală cu totul nerușinată, *etiam Demosthenes exagitatur, ut* ~ CIC. chiar și Demosthene e criticat ca fiind afectat, *putidum est scribere ad te* ... CIC. este pedant să-ți scriu ...

putillus (*3*) *adj.* copilaș, băiețaș PL.

pūtiscō *v.* **putesco**

putō (*I*) *vt.* **1** a curăța: ~ *vineas arboresque* CAT. a curăța via și copacii de uscături, ~ *vitem* VERG. a curăța vița; **2** (*fig.*) a pune în ordine: ~ *rationes cum publicanis* CIC. a pune la punct conturile cu publicanii; **3** a calcula, a număra: *colliciares quae erunt, pro binis putabuntur* CAT. olanele de jgheab vor fi numărate cît două de celelalte; **4** a evalua, a prețui, a socoti, a considera: *si denariis quadringentins illum Cupidinem putasset* CIC. dacă ar fi evaluat acel „Cupidon" la patru sute de dinari, ~ *magni, pluris, parvi, nihili* CIC. a prețui mult, mai mult, puțin, deloc, *tanti putat connubia nostra* OV. atîta preț pune pe căsătoria noastră, *hoc pro certo putamus* CIC. socotim aceasta ca lucru sigur, *contemnere aliquem ac pro nihilo* ~ CIC. a disprețui pe cineva și a nu ține cont de el, ~ *aliquem civem* CIC. a considera pe cineva cetățean, *hominem prae se neminem putat* CIC. nu consideră om pe nimeni în comparație cu el, *prudens esse putabatur* CIC. era considerat ca expert; **5** a medita, a se gîndi (la ceva), a reflecta: *dum haec puto, praeterii villam* TER. pe cînd mă gîndeam la acestea, am trecut de casă, *multa putans* VERG. gîndindu-se la multe; **6** a fi de părere, a crede, a gîndi, a socoti: *quid illum putas?* PL. ce crezi despre acela?, *recte putas* TER. ai dreptate, *huic pauci pares putantur* NEP. puțini sînt socotiți egali cu acesta, (*cu ac. și inf.*) *putant id esse certissimum* CIC. ei socotesc că lucrul este foarte sigur, (adesea fără *esse*) *Cariam defendendam putabant* NEP. socoteau că trebuie să fie apărată Caria, *neque vim adhibendam putarunt* NEP. au socotit că nu trebuie să fie folosită forța, *satis dictum putamus* NEP. socotim că s-a vorbit destul, (*uneori fără ac.*) *sensisse putares* OV. ai fi zis că a simțit, *stare putes* OV. ai zice că stau pe loc, (*în paranteză*) *puto* sau *ut puto*: *non, puto, repudiabis* CIC. nu vei refuza, cred; **7** a presupune, a-și închipui: *puta aliquem patrem suum occidere* SEN. presupune că cineva își omoară tatăl; (*expr.*) *puta* de exemplu, *ut puta* SEN. ca de exemplu: *Quinte, puta, aut Publi* HOR. tu Quintus, de exemplu, sau tu Publius, *si ille, puta, consul factus fuerit* DIG. dacă acela, de exemplu, a fost făcut consul, *illa, ut puta, funis, frumentum, navis* ... SEN. acelea, ca de exemplu funia, grîul, corabia ...

pūtor, *ōris m.* miros nesuferit, putoare VARR., LUCR. ș.a.

putrāmen, *inis n.* putreziciune, putrefacție CYPR.

putrēdō, *inis f.* putrefacție, cangrenă APUL.

putrēdulus (*3*) *adj.* răgușit AMM.

putrefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a face să putrezească, a lăsa să putrezească, a dizolva: *humor putrefacit semina* COL. umezeala putrezește semințele, *ardentia saxa infuso aceto putrefaciunt* LIV. topesc pietrele încinse, vărsînd peste ele oțet.

putrefactiō, *ōnis f.* putrefacție, putrezire AUG.

putrefīō, *fierī, factus sum* (*pas. al vb.* **putrefacio**) a putrezi, a fi în putrefacție // **putrefactus** (*3*) *p. pf.* putrezit LUCR., intrat în putrefacție VARR.

putreō, *ēre, uī vi.* a fi putred ACC.

putrescibilis (*2*) *adj.* supus putrefacției, putreziciunii HIER.

putrescō, *ere, putruī vi.* a putrezi, a se strica, a se descompune: *vestis putrescit in arca* HOR. hainele îi putrezesc în ladă, *putrescit ulcus* CELS. rana face puroi, *solum putrescit* COL. pământul devine sfărîmicios (friabil).

putribilis (*2*) *adj.* supus putrezirii P. NOL.

putridulus (*3*) *adj. v.* **putredulus**

putridus (*3*) *adj.* putred, în descompunere, veșted, fleșcăit: *putridi dentes* PLIN. dinți putrezi, *putrida pectora* CATUL. sîni fleșcăiți.

putris *v.* **puter**

putror *v.* **putor** ARN.

putruī *pf. v.* **putreo** și **putresco**

putus[1] *adj.* [*puto*] **1** curat: (*frecv.*) *purus* ~ foarte curat: *pondus argenti puri puti* GELL. o cantitate de argint foarte curat, *amicula pura puta* VARR. o mică prietenă foarte curățică, *purus* ~ *hic sycophanta est* PL. acesta e un adevărat sicofant; **2** îngrijit, șlefuit: *meae putissimae orationes* CIC. Att. *2, 9, 1* splendidele mele cuvîntări.

putus[2], *ī m.* băiețaș VERG., CATUL. 7, 2.

puxis *v.* **pyxis**

pycnostȳlos, *on adj.* (*arhit.*) cu coloane foarte apropiate VITR.

pycta (pyctēs), *ae m.* atlet, luptător SEN.

pyctomachārius, *iī m.* pugilist FIRM.

Pydna, *ae f.* oraș în Macedonia (*pe coasta Golfului Thermaic, unde L. Paulus Aemilius l-a învins în anul 168 î.e.n. pe regele Perseus*) // **Pydnaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Pydnei.

pyelus, *ī m.* balie, cadă de baie PL.

pȳga, *ae v.* **puga**

pygargus, *ī m.* **1** (*ornit.*) vultur (cu coadă albă) (*Falco halioetus*) PLIN.; **2** (specie de) antilopă IUV.

pȳgēsiacus (*3*) *adj.* de fese PETR.

Pygmaeī, *ōrum m. pl.* pigmeii (*popor mitic de pitici, care se războiau cu cocorii, de care au fost învinși*)

// **Pygmaeus** (*3*) *adj.* al pigmeilor: *virgo Pygmaea* IUV. o pitică.
Pygmaliōn, *ōnis m.* *1*) Pygmalion din Cipru (*sculptor care s-a îndrăgostit de o statuie a sa, căreia Venus, la rugămintea lui, i-a dat viață*); *2*) fratele Didonei (*ucigașul lui Sychaeus, soțul acesteia*) // **Pygmaliōnēus** (*3*) *adj.* al lui Pygmalion, fenician, cartaginez.
Pyladēs, *ae* (*-is*) *m.* *1*) fiul regelui Strophios (*prieten credincios al lui Oreste, pentru care dorise să se sacrifice*); *2*) vestit pantomim din epoca lui Augustus; *3*) (*fig.*) un Pylade, un prieten credincios OV. // **Pyladēus** (*3*) *adj.* ca al lui Pylade, demn de Pylade CIC.
pylae[1], *ārum f. pl.* trecătoare, strîmtoare, defileu CIC.
Pylae[2], *ārum f. pl.* Thermopyle // **Pylaicus** (*3*) *adj.* de la Thermopyle LIV.
Pylaemenēs, *ae m.* rege al Paphlagoniei // **Pylaemenius** (*3*) *adj.* pylaemenian, paphlagonian.
pylōrus, *ī m.* pilor C. AUR.
Pylos (Pylus), *ī f.* *1*) oraș în Messenia (*reședința lui Neleus*); *2*) oraș în Elida (*unde domnea bătrânul și înțeleptul Nestor*) // **Pylius** (*3*) *adj.* din Pylos; (*frecv.*) al lui Nestor: *Pylia senecta* MART. bătrînețea înaintată a lui Nestor // **Pyliī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Pylos.
pyra, *ae f.* rug VERG.
Pyra, *ae f.* loc pe muntele Oeta (*unde Hercules s-a aruncat pe un rug*) LIV.
Pyracmōn, *onis m.* ciclop (*slujitor al lui Vulcan*) VERG.
Pyracmos, *ī m.* numele unui centaur OV.
pyral(l)is, *idis f.* insectă care trăiește în foc PLIN.
pȳramis, *idis f.* piramidă CIC.
Pȳramus, *ī m.* *1*) tînăr babilonian îndrăgostit de Thisbe (*crezându-și iubita moartă, s-a sinucis lîngă un dud, ale cărui fructe au păstrat culoare sîngelui său*) // **Pȳrameus** (*3*) *adj.* al lui Pyramus; *2*) rîu în Cilicia.
pyrausta (-stēs), *ae m. v.* **pyralis**
pyrēn, *ēnis f.* o piatră prețioasă PLIN.
Pȳrēnē, *ēs f.* *1*) una dintre cele cincizeci de fete ale lui Danaus; *2*) fiica lui Bebryx, iubita lui Hercules (*îngropată pe muntele care-i poartă numele: Pirenei sau Pirinei*); *3*) (*fig.*) a. munții Pirinei TIB.; b. Hispania SIL. // **Pȳrēnaeus** (*3*) *adj.* pireneu, pireneic: *Pyrenaei montes* sau *Pyrenaeus saltus* CAES. munții Pirinei, *Pyrenaeae nives* LUC. zăpezile pireneice // **Pyrēnāicus** (*3*) *adj.* al Pireneilor, Pirineilor // **Pyrēneus** (*3*) *adj. v.* **Pyrenaeus** PRUD.
Pyrēneus, *eī* (*-eos*) *m.* rege în Daulida (*dușman al muzelor*).
pyrethrum (-on), *ī n.* (*bot.*) piretru, crizantemă sălbatică (*Pyrethrum*) PLIN.
pȳrēum, *ī n.* sanctuar (unde se întreținea focul sacru la persani) CASSIOD.
Pyrgī, *ōrum n. pl.* oraș maritim în Etruria // **Pyrgensis** (*2*) *adj.* din Pyrgi.
Pyrgō, *ūs f.* doica fiilor lui Priam.
Pyrgopolinīcēs, *is m.* „Cuceritorul turnurilor de cetate" (*nume comic al unui erou al lui Plautus*).
Pyriphlegethon, *ontis m.* rîu de foc în Infern (*numit și Phlegeton*).
pyrītēs, *ae m.* 1 pirită PLIN.; 2 marcasit PLIN.; 3 piatră de moară PLIN.
pyrītis, *idis f.* o piatră prețioasă PLIN.
pyrithrum *v.* **pyrethrum**
Pyroeis (Pyroīs), *entis m.* *1*) unul dintre caii Soarelui OV.; *2*) planeta Marte AUS.
pyrōpus, *ī m.* pirop (*aliaj de aramă și aur*) LUCR., OV.
Pyrrha[1], *ae f.* *1*) fiica lui Epimetheus și soția lui Deucalion; *2*) numele lui Achilles deghizat în fată HYG. // **Pyrrhaeus** (*3*) *adj.* al Pyrrhei, soția lui Deucalion STAT.
Pyrrha[2], *ae f.* oraș în insula Lesbos // **Pyrrhaeus** (*3*) *adj.* din orașul Pyrrha // **Pyrrhias**, *adis adj. f.* din Pyrrha.
Pyrrhē, *ae f. v.* **Pyrrha**
Pyrrhia, *ae f.* numele unei sclave hoațe și bețive HOR.
Pyrrhiās, *ae m.* general al etolienilor LIV.
pyrrhica, *ae* și **pyrrhichē**, *ēs m.* pirichiu (*dans războinic la spartani*) PLIN.
pyrrhichārius, *iī m.* dansator de pirichiu (*v. supra*) DIG.
pyrrhichius (*3*) *adj.* (*metr.*) pirichiu, al pirichiului // **pyrrhichius**, *iī m.* pirichiu (*picior format din două silabe scurte*) QUINT.
pyrrhicus (*3*) *adj.* al (dansului) pirichiu (*v. pyrrhica*) SID.
Pyrrhidae, *ārum m. pl.* epiroții (*numiți astfel după regele lor Pyrrhus*) IUST.
Pyrrhō, *ōnis m.* Pyrrhon din Elida (*filozof sceptic din sec. al IV-lea î.e.n.*) // **Pyrrhonēī (Pyrrhōniī)**, *ōrum m. pl.* pyrrhonieni, filozofi sceptici CIC.
Pyrrhus, *ī m.* *1*) fiul lui Achilles cu Deidamia (*numit și Neoptolemus, fondatorul unui regat în Epir, ucis de Oreste la Delphi*); *2*) rege al Epirului (*numit și Aeacides, cunoscut prin expediția împotriva romanilor în Italia din anul 272 î.e.n.*).
Pyrrus *v.* **Pyrrhus**
Pȳthagorās, *ae m.* Pythagora din Samos (*vestit filozof, care a fundat o școală în Grecia-Mare — Crotona și Metapont — în sec. al VI-lea î.e.n.*): *littera Pythagorae* AUS. litera lui Pythagora (Y) (*reprezentînd cele două căi pe care omul le are de ales în viață: a virtuții și a viciului*) // **Pythagorēus** (*3*) *și* **Pythagorius** (*3*) *adj.* al lui Pythagora, pitagoreic // **Pythagorēī (-oriī)**, *ōrum m. pl.* pitagoreici, discipoli ai lui Pythagora // **Pythagoricus** (*3*) *adj.* pitagoreic, al lui Pythagora.
pythagorissō, *āre vi.* a-l urma pe Pythagora APUL.
Pytharātus, *ī m.* arhonte la Atena (*în anul 270 î.e.n.*).
pȳthaula (pȳthaulēs), *ae m.* flautist SEN.
pȳthaulicus (*3*) *adj.* de flautist DIOM.
Pȳtheās, *ae m.* *1*) vestit navigator și geograf grec (*sec. al VI-lea î.e.n.*); *2*) numele unui cizelator vestit PLIN.
Pȳthia1, *ae f.* preoteasă a lui Apollo la Delphi.
Pȳthia2, *ōrum n. pl.* jocurile pythice (*care se celebrau din cinci în cinci ani la Delphi în cinstea lui Apollo*): *qui Pythia cantat tibicen* HOR. flautistul care cîntă la jocurile pythice.
Pȳthias, *adis f.* numele unei sclave în comedie TER.
Pȳthicus (*3*) *adj.* pythian, delfic, al lui Apollo, al jocurilor pythice LIV. ș.a.
Pȳthiōn, *ōnis m.* Pythion din Rhodos (*autor al unei lucrări de agronomie*) VARR.
Pȳthius (*3*) *adj.*pythian, delfic, al lui Apollo // **Pȳthius**, *iī m.* Apollo Pythianul VELL.

Pȳthō, *ūs f.* vechiul nume al ţinutului şi oraşului Delphi (*celebru prin templul lu Apollo*).
Pȳthōn, *ōnis m.* balaur ucis de Apollo în apropiere de Delphi (*care, în cinstea victoriei lui, a instituit jocurile pythice*); [genit. şi *Pythonos*; ac. *Pythona*]
pȳthōn, *ōnis m.* prezicător, ghicitor VULG.
pȳthōnicus (*3*) *adj.* profetic, prevestitor TERT.
pȳthōnissa, *ae f.* prezicătoare, profetesă VULG.
pȳtisma, *atis n.* scuipare a vinului după degustare IUV.
pȳtissō, *āre vi.* a scuipa vinul degustat TERT.
pyxacanthos, *ī m.* (*bot.*) cătină (*Tamarix ramosissima*) PLIN.
pyxagathos, *ī m.* bun pugilist MART.
pyxidātus, (*3*) *adj.* în formă de cutie PLIN.
pyxidicula, *ae f.* cutiuţă CELS.
pyxinum, *ī n.* (un fel de) colir CELS.
pyxis, *idis f.* cutie, cutioară, văsuleţ, borcănaş, capsulă (*de lemn sau de metal*).

Q

Q, q *f.* şi *n. indecl.* litera Q, q; (*în abrev.*): **1** *Q.* = *1*) *Quintus* (prenume); *2*) *quaestor*; *quinquennalis* etc.; *3*) *Quirites*; *4*) *-que*; de ex.: *S. P. Q. R.* = *senatus populusque Romanus*; **2** *Q.* (*B.*) *F. F. S.* = *quod* (*bonum*) *felix faustumque sit* „lucru care să fie fericit şi într-un ceas bun".

quā[1] *adv.* (de fapt = abl. sg. f. al pron. relat.-interog. *quī*, subînţ. *via* sau *parte*) **1 a.** (*relat.*) pe unde: *pontem fecit, ~ copias traduceret* NEP. a făcut un pod pe unde să-şi treacă armata, *plurima ~ silva est* OV. pe unde pădurea e mai deasă, *eā transire flumen ~ ...* CAES. a trece fluviul pe acolo pe unde ..., *eādem ~ ceteri fugere* CIC. a fugi tot pe acolo ca şi ceilalţi, *omnia ~ visus erat...* SALL. peste tot cît vedeai cu ochii; **b.** (*interog.*) *illuc ~ veniam?* PL. pe unde să vin acolo? *nescio ~ ascendit* CIC. nu ştiu pe unde s-a urcat; **2** (*corel.*) *qua... qua* = de o parte ..., pe de alta, atît ..., cît şi ...: *eum oderunt ~ viri, ~ mulieres* PL. îl urăsc atît femeile, cît şi bărbaţii, *~ dominus, ~ advocati* CIC. şi stăpînul, şi susţinătorii lui; **3** în măsura în care, într-atît cît, atît cît: *qua visa est Fortuna pati* VERG. atît cît soarta a părut că îngăduie; **4** cum: *~ facere id possis, nostram accipe mentem* VERG. iată cum gîndesc ei că ai putea face asta; **5** cumva: *si ~ fata sinant* VERG. dacă soarta ar permite, *ne qua invenirentur* CIC. ca nu cumva să fie găsiţi.

qua[2] *nom. sg. f.* sau *nom.-ac. pl. n.* de la *quis* (*nehot.*).

quāad *v.* **quoad** VARR.

quācumque (quācunque) *adv.* **1** (pe, de) oriunde: *~ iter fecit* NEP. pe oriunde a trecut, (*cu tmeză*) *qua se cumque tulit* VERG. oriunde se ducea; **2** în orice chip, oricum: *nisi me ~ incidere lites monuisset* VERG. B. *9, 14* dacă nu m-ar fi avertizat să tai scurt orice pricini.

quādam *adv. v.* **quadamtenus**

quādamtenus *adv.* **1** pînă la un anumit punct: (*cu tmeză*) *est quadam prodire tenus* HOR. Ep. *1, 1, 32* e ceva să înaintezi pînă la un anumit punct; **2** într-o oarecare măsură, oarecum PLIN., GELL.

Quādī, *ōrum m.pl.* quazii (*neam germanic care locuia pe Dunăre, în Moravia de azi*) TAC.

quadra, *ae f.* **1** pătrat, în formă de pătrat: *deni in quadram pedes* QUINT. *1, 10, 43* un pătrat de zece picioare; **2** (*arhit.*) soclu pătrat la o columnă VITR.; plintă, brîu la un soclu; **3** bucată mare, dărab, colcovan (*în care se împarte un întreg*); *~ panis* SEN. Ben. *4, 29, 2* bucată (codru) de pîine, *~ casei* MART. *12, 32, 18* dărab de brînză; (*fig.*) *alienā vivere quadrā* IUV. *5, 2* a trăi de la masa altuia, a mînca pîinea altuia (ca parazit), *patulis nec parcere quadris* VERG. Aen. *7, 115* nu cruţa (în foamea lor) nici turtele de pîine (pe care se întinseseră bucatele).

quadrāgēnārius (*3*) *adj.* de patruzeci: *quadragenaria fistula* VITR. ţeavă lungă de patruzeci de degete, *~ pupillus* SEN. Ep. *25, 1* ucenic în vîrstă de patruzeci de ani // **quadrāgēnārius**, *iī m.* om de patruzeci de ani ARN.

quadrāgēsima, *ae f.* (subînţ. *pars*) a patruzecea parte: *~ summae* SUET. a patruzecea parte din sumă; **2** patruzecime, impozit de 1/40 (= *2,50%*) TAC.; **3** (subînţ. *dies*) a patruzecea zi înaintea Paştelui HIER.; postul Paştelui, păresimi ECCL.

quadrāgēsimus (*3*) *num.* al patruzecilea CAT., CIC.

quadrāgiē(n)s *adv.* de patruzeci de ori: *sestertium HS ter et quadragies* CIC. patru milioane trei sute de mii de sesterţi.

quadrāgintā *num. indecl.* patruzeci.

quadrangulātus (*3*) *adj.* cu patru unghiuri, pătrat TERT.

quadrangulus (*3*) *v.* **quadriangulus** // **quadrangulum**, *ī n.* patrulater VARR.

quadrans, *ntis m.* **1** a patra parte dintr-un întreg, sfert: *heres ex quadrante* SUET. moştenitor al unui sfert din avere, *creditoribus quadrantem solvere* VELL. a achita creditorilor un sfert din datorii, *~ operae* COL. un sfert de zi de lucru; **2** (*spec.*) **a.** (*monedă*) un sfert de as (= *3 uncii*); (*gener.*) ban, pitac: *centum quadrantes* CIC. douăzeci şi cinci de aşi, *~ mihi nullus est* MART. n-am nici un pitac, *quadrante lavatum ire* HOR. a se duce la baie pe un pitac; **b.** (*greutate*) un sfert de livră (= *3 uncii*) MART.; **c.** (*capacitate*) un sfert de sextar (= *3 cyathi*); **d.** (*lungime*) un sfert de picior GELL.; un sfert de iugăr COL.; **e.** (*timp*) un sfert de zi (= *6 ore*); **f.** (*dobîndă*) 4% anual DIG.

quadrantal *ālis n.* **1** măsură pentru lichide (= *o amforă, cam 27 de litri*) PL.; **2** cub, zar GELL.

quadrantālis (*2*) *adj.* de un sfert: *crassitudine quadrantali* PLIN. de un sfert de picior grosime.

quadrantārius (*3*) *adj.* **1** care costă un sfert de as; (*fig.*) de cinci parale, de ultimă speţă: *res quadrantaria* SEN. un lucru (o baie) care costă un sfert de as, *quadrantaria Clytemnestra* CIC. o Clitemnestră (femeie adulteră) de cinci parale; **2** de a patra parte: *tabulae*

quadrantariae CIC. Font. *2* table (de legi) care reduc datoriile la un sfert.
quadrassis, *is m.* patru aşi PRISC.
quadrātārius (*3*) de pietre pătrate // **quadrātārius**, *iī m.* cioplitor în piatră, pietrar SID. ş.a.
quadrātē *adv.* în pătrat MANIL.
quadrātiō, *ōnis f.* un pătrat (trasat) VITR.
quadrātum, *ī n.* **1** (*geom.*) pătrat: *dimensio quadrati* CIC. aria pătratului; (*fig.*) *mutare quadrata rotundis* HOR. Ep. *1*, *1*, *100* a trece de la o extremă la alta; **2** (*astr.*) cvadratură CIC.
quadrātūra, *ae f.* **1** cvadratură: ~ *circuli* APUL. cvadratura cercului (problemă nerezolvabilă); **2** pătrat VOP.
quadrātus (*3*) *p. pf. v.* **1 quadro** // **adj.** pătrat, cu patru unghiuri: *turris quadrata* LUCR. turn pătrat, ~ *pes* PLIN. un picior la pătrat, *saxo quadrato sternere* LIV. a pava cu piatră cubică, *quadrata littera* PETR. literă capitală (scriere pătrată), *quadratum agmen* formaţie de luptă în pătrat (*centrul fiind rezervat bagajelor sau trupelor uşoare*), *quadrato agmine incedere* SALL. a înainta în formaţie de luptă; **2** bine făcut, proporţional, viguros: *quadratum corpus* CELS. trup proporţional, *quadrata statura* SUET. statură mijlocie, *quadrati boves* COL. boi tari; **3** (*fig.*) bine cioplit, rotunjit, ordonat (*despre frază*) QUINT. // **quadrātus**, *ī m.* **1** pătrat, cub CASSIOD.; **2** număr la pătrat CHALCID.
quadriangulus (*3*) *adj.* pătrat PLIN. // **quadriangulum**, *ī n.* patrulater PRISC.
quadriceps, *cipitis adj.* cu patru capete AUG.
quadrichordum, *ī n.* tetracord BOETH.
quadricubitālis (*2*) *şi* **quadricubitus** (*3*) *adj.* de patru coţi BOETH.
quadridens, *ntis adj.* cu patru dinţi CAT.
quadriduānus (*3*) *adj.* de patru zile HIER.
quadriduum, *ī n.* răstimp de patru zile CIC., LIV.
quadriennis (*2*) *adj.* de patru ani AUR. VICT.
quadriennium, *iī n.* răstimp de patru ani CIC.
quadrifāriam *adv.* **1** în patru părţi VARR., LIV.; **2** în patru feluri DIG.
quadrifāriē *şi* **quadrifāriter** *adv.* în patru feluri AUG., DIG.
quadrifārius (*3*) *adj.* împătrit, cvadruplu ARN.
quadrifidus (*3*) *adj.* [*quattuor* + *findo*] despicat în patru VERG.; împărţit în patru CLAUD.
quadrifinālis (*2*) *adj.* care are patru hotare (cu alte proprietăţi) GROM.
quadrifinium, *iī n.* hotar la patru proprietăţi GROM.
quadrifluus (*3*) *adj.* care curge în patru direcţii PRUD.
quadrifluvium, *iī n.* împărţire în patru a fibrelor arborelui VITR.
quadriforis (*2*) *adj.* cu patru deschizături PLIN., VITR.
quadriformis (*2*) *adj.* cu patru forme MACR.
quadrifrons, *ntis adj.* cu patru frunţi, cu patru feţe AUG.
quadrīga, *ae f.* şi (*frecv.*) **quadrīgae**, *ārum f. pl.* **1** patru cai înhămaţi la un car (rar cămile, măgari): *currus quadrigarum* CIC. car cu patru cai, *Potniades malis membra absumpsere quadrigae* VERG. G. *3*, *267* iepele potniade au sfîşiat cu dinţii corpul, *quadrigarum semina* COL. rasa cailor de curse; **2** cvadrigă, car (de curse, de luptă etc.) tras de patru cai: *quadrigas agitare* SUET. a conduce carul de curse, *falcatae quadrigae* LIV. car de luptă prevăzut cu coase la roţi, *apta quadrigis equa* SUET. iapă bună de cvadrigă, *Aurora roseis quadrigis* VERG. Aurora cu carul ei trandafiriu, (*sg.*) *Amphiarea* ~ PROP. cvadriga lui Amphiareus, *impulsus quadrigae* SUET. ciocnirea cvadrigei; **3** (*despre oameni*) grup de patru inşi: *quadrigae tyrannorum* VOP. grup de patru tirani; **4** (*fig.*) curs repede, alergare: *quadrigis poeticis* CIC. cu cvadriga rapidă a poeziei, *navibus atque quadrigis petimus bene vivere* HOR. căutăm fericirea, alergînd după ea pe mare şi pe uscat.
quadrigamus (*3*) *adj.* însurat de patru ori HIER.
quadrīgārius[1] (*3*) *adj.* de conducător de cvadrigă (la curse): *quadrigario habitu* SUET. în costum de jocheu la cursa de care // **quadrīgārius**, *iī m.* conducător de car de curse CIC.
Quadrīgārius[2], *iī m.* Q. Claudius Quadrigarius (*istoric roman din vremea lui Sylla*).
quadrīgātus (*3*) *adj.* care poartă imaginea unei cvadrige (*despre monede*) LIV. // **quadrīgātus**, *ī m.* (subînţ. *nummus*) monedă de argint avînd pe revers reprezentarea unei cvadrige.
quadrigeminus (*3*) *adj.* împătrit PLIN.
quadrīgulae, *ārum f. pl.* şi **quadrīgula**, *ae f.* cvadrigă mică CIC., PLIN.
quadriiugis, (*2*) *adj.* înhămat la cvadrigă (*despre cai*) VERG.; de cvadrigă APUL.
quadriiugus (*3*) *adj.* cu patru cai: ~ *currus* VERG. car cu patru cai // **quadriiugī**, *ōrum m. pl.* caii de la cvadrigă; cvadrigă OV.
quadrilaterus (*3*) *adj.* patrulater FRONTIN.
quadrilībris (*2*) *adj.* de patru livre (greutate) PL.
quadrimanis (*2*) *şi* **quadrimanus** (*3*) *adj.* cu patru mîini.
quadrīmātus, *ūs m.* vîrstă de patru ani PLIN.
quadrimenstruus (*3*) *adj.* de patru luni COD. IUST.
quadrimestris (*2*) *adj.* de patru luni VARR.
quadrīmulus (*3*) *adj.* de patru anişori PL.
quadrīmus (*3*) *adj.* de patru ani: *quadrimum merum* HOR. vin vechi de patru ani.
quadringēnārius (*3*) *adj.* de patru sute de inşi fiecare CIC.
quadringēnī, *ae*, *a num. distrib.* cîte patru sute o dată CIC., LIV.
quadringentēsimus (*3*) *num. ord.* al patrusutelea LIV.
quadringentī, *ae*, *a num. card.* patru sute.
quadrigentie(n)s *num. adv.* de patru sute de ori.
quadrīnī, *ae*, *a adj.* patru deodată, patru de fiecare, patru: *febris* ~ *circuitus* PLIN. febră la patru zile o dată, ~ *cardines* ARN. cele patru puncte cardinale.
quadrinoctium, *iī n.* timp de patru nopţi PRISC.
quadripartiō, *īre vt.* a împărţi în patru.
quadripartītiō, *ōnis f.* împărţire în patru VARR.
quadripartītō *adv.* în patru părţi COL.
quadripartītus (*3*) *adj.* împărţit în patru părţi, cvadripartit CIC. ş.a.
quadripedus (*3*) *adj. v.* **quadrupedus**
quadripertītus (*3*) *adj. v.* **quadripartitus**
quadripēs *v.* **quadrupes**
quadripl... *v.* **quadrupl...**

quadriremis (*2*) *adj.* cu patru rînduri de vîsle P. NOL. // **quadriremis**, *is f.* cvadriremă, corabie cu patru rînduri de vîsle.
quadrisēmus (*3*) *adj.* cu patru silabe *sau* cu patru timpi MART. CAP.
quadrisulcus (*3*) *adj.* despicat în patru părţi.
quadrisyllabus (*3*) *adj.* cu patru silabe AUG.
quadrivium, *iī n.* 1 loc de întîlnire a patru drumuri, răspîntie CATUL.; 2 (*fig.*) cvadriviu, ansamblul celor patru părţi ale ştiinţei matematice (*aritmetică, muzică, geometrie, astronomie*) BOETH.
quadrō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a da o formă pătrată: *abies atque populus ad unguem quadrantur* COL. bradul şi plopul se taie perfect în formă de pătrat; 2 a împlini, a întregi: *quae pars quadret acervum* HOR. o parte care să împlinească grămada, ~ *orationem* CIC. a încheia ritmic fraza; 3 a se potrivi, a veni bine, a cadra: *omnis in unguem via quadret* VERG. toate intervalele să se potrivească perfect între ele, ~ *ad multa* CIC. a se potrivi la multe, *omnia in istam ~ apte videntur* CIC. (femeii) acesteia se pare că totul îi vine bine, *quoniam tibi ita quadrat* CIC. fiindcă-ţi convine ţie aşa; 4 (*spec., despre o socoteală*) a fi exact, a corespunde CIC. Verr. *1, 92*.
quadrula, *ae f.* pătrăţel SOL.
quadrum, *ī n.* 1 pătrat: *in* ~ COL. în formă de pătrat; 2 (*fig.*) formă simetrică, simetrie: *redigere in ~ numerumque sententias* CIC. Or. *208* a da frazelor simetrie şi ritm.
quadrumanis *şi* **quadrumanus** *v.* **quadrim...**
quadrupedans, *ntis adj.* (care aleargă cu patru picioare) care aleargă în galop: *equo iuxta quadrupedante* PLIN. cal alergînd alături în galop, *quadrupedante sonitu* VERG. cu tropotul celor patru copite // **subst.** *m.* cal: *quadrupedantum pectora* VERG. Aen. *11, 614* piepturile cailor.
quádrupedus *şi* **quadripedus** (*3*) *adj.* 1 ca un patruped, în patru labe: *quadrupedo gradu* AMM. mergînd în patru labe; 2 în galop: *quadripedo cursu* FRONT. în galop, (*abs.*) *quadrupedo currere* FRONT. a alerga în galop.
quadrupēs (quadripēs), *pedis adj.* 1 care aleargă în patru picioare, galopînd: *quadrupedi cursu* APUL. în galop; 2 (*despre om*) care merge în patru labe, care se sprijină pe mîini şi pe picioare: *quadrupedem constringito* TER. leagă-l de mîini şi de picioare, *homines quadrupedes caveā coercuit* SUET. i-a închis pe oameni, legaţi de mîini şi de picioare, în cuşcă // **subst.** *f.* (*despre animale*) patruped: *bos aut alia* ~ CAT. boul sau alt animal, *nulla* ~ VERG. B. *5, 26* nici un animal (*vacă, oaie, cal*); [şi *n.* PLIN; pl. *quadrupedia* COL.].
quadruplātor, *ōris m.* 1 cel care împătreşte; (*fig.*) cel care exagerează: ~ *beneficiorum suorum* SEN. cel care se laudă (exagerînd) cu binefacerile lui; 2 delator, denunţător (*care primea o pătrime din încasări*) SID.
quadruplex, *icis adj.* împătrit: ~ *pecunia* PL. sumă împătrită de bani, ~ *iudicium* PLIN. IUN. proces la cele patru secţii reunite ale tribunalului centumviral; (*poet.*) patru CIC. // **subst.** *n.* împătritul LIV.
quadruplicātiō, *ōnis f.* înmulţire cu patru MART. CAP.
quadruplicātō *adv.* de patru ori atît PLIN.
quadruplicō (*I*) *vt.* a împătri, a mări de patru ori PL.
quadruplō (*I*) *vt.* a împătri DIG.
quadruplor, *āri vi.* a face pe denunţătorul, a fi delator PL. Pers. *62*.
quadruplus (*3*) *adj.* împătrit, de patru ori mai mare, cvadruplu // **quadruplum**, *ī n.* împătritul: *quadrupli condemnare* CAT. a condamna să plătească de patru ori mai mult, *quadruplo maior* PLIN. de patru ori mai mare.
quadrupul... *v.* **quadrupl...**
quadrus (*3*) *adj.* pătrat // **quadrum**, *ī n.* pătrat COL.
quadrussis, *is m.* patru aşi MART. CAP.
quadruus (*3*) *adj.* 1 pătrat AUS.; 2 împătrit PALL.
quaeritō (*I*) *vt.* (intensiv al vb. *quaero*) 1 a căuta stăruitor, fără încetare: ~ *aliquem terra marique* PL. a căuta pe cineva peste tot locul; 2 a căuta să obţină: ~ *hospitium ab aliquo* PL. a căuta găzduire la cineva, ~ *lanā ac telā victum* TER. a-şi cîştiga greu întreţinerea, torcînd şi ţesînd; 3 a întreba insistent: *quid tu id quaeritas?* PL. ce tot întrebi de acest lucru?
quaerō, *ere, sīvī (siī), situm vt.* I 1 a căuta: *te ipsum quaerebam* TER. tocmai pe tine te căutam, ~ *iuvencum per nemora* VERG. a căuta juncanul prin dumbrăvi, *filia est matri quaesita* OV. fata a fost căutată de mama ei, ~ *viam, quā...* OV. a căuta drumul pe care ...; 2 (*spec.*) a. a căuta să regăsească, a căuta în zadar: *in uberrima Siciliae parte Siciliam quaereremus* CIC. Verr. *3, 27* în zadar am căuta Sicilia în cea mai roditoare parte a Siciliei; b. (*despre lucruri*) a reclama, a impune, a avea nevoie: *quae humidum locum quaerunt* VARR. plante care reclamă un loc umed, *collis pauca munimenta quaerebat* SALL. Iug. *98, 3* colina cerea puţine fortificaţii, *bellum dictatoriam maiestatem quaesisset* LIV. războiul ar fi impus dictatura; 3 a. a căuta să obţină: ~ *victum* TER. a-şi căuta mijloace de întreţinere, ~ *armis gloriam atque divitias* SALL. a căuta prin fapte de arme glorie şi bogăţii, ~ *fugam* CIC. a căuta mijlocul de a fugi, ~ *tempus eius interficendi* NEP. a căuta momentul de a-l ucide, *quaesita mors* TAC. moartă voluntară, sinucidere, ~ *iniuriam in aliquem* CIC. a căuta să facă pe cineva odios; b. (*oc.*) (*rezultat*) a dobîndi, a cîştiga: *quicquid quaesierat, ventri donabat* HOR. tot ce cîştiga dădea pe mîncare, (*abs.*) *sit finis quaerendi* HOR. să fie o limită a dorinţei de a agonisi, *in medium quaesita reponunt* VERG. pun la mijloc cîştigul, *ante quaesita* HOR. bunurile dobîndite mai înainte; 4 a căuta cu mintea, a se gîndi, a medita (la), a dezbate: *dum id quaero, tibi qui filium restituerem* TER. pe cînd mă gîndeam cum să-ţi dau înapoi băiatul, ~ *rationem perficiendi* CAES. a se gîndi la mijlocul de a realiza, *oratorem hoc loco quaerimus* CIC. ne ocupăm aici de orator, *de aliqua re quaerere* CIC. a studia o chestiune, *res multum et saepe quaesita* CIC. chestiune mult şi adesea discutată, *quaeramus seria* HOR. să ne ocupăm de lucrurile serioase; 5 a urmări, a dori, a voi: *quid sibi hic vestitus quaerit?* ce vrea să însemne îmbrăcămintea asta a ta?, (*frecv. cu inf.*) *causam si quis cognoscere quaerit* CIC. dacă cineva vrea să cunoască motivul, *qui mutare sedes quaere-*

bant TAC. cei care voiau să emigreze. II 1 a căuta să știe, a întreba, a se informa: (cu *ab, de, ex* și abl. persoanei) *quaesivit a medicis* NEP. i-a întrebat pe medici, *de te ipso quaero* CIC. te întreb chiar pe tine, *quaesivi ex Phania...* CIC. l-am întrebat pe Phania, (*cu prop. interog. indir.*) ~ *num* ...a întreba dacă ..., ~ *utrum... an...* a întreba dacă ... sau ..., *quaesitum est... an...* HOR. s-a pus întrebarea dacă ... sau ..., (*cu prop. relat.*) *quaerit ex solo, ea quae in conventu dixerat* CIC. îl întreabă aparte ceea ce spusese în adunare, (*abl. abs.*) *quaesito an Caesar venisset* TAC. după ce a întrebat dacă Caesar a venit; (*expr.*) *si quaeris, si quaerimus* dacă vrei să știi adevărul, ca să spun drept, de fapt: *at sunt morosi, difficiles senes, si quaerimus, etiam avari* CIC. dar bătrînii sînt urîcioși, dificili, de fapt chiar și zgîrciți, *quid quaeris?* sau *noli quaerere* = ce să mai vorbim?, într-un cuvînt: *quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris* CIC. pe scurt, în două zile mi-a devenit prieten; 2 (*judic.*) a face o cercetare, a ancheta: ~ *de morte alicuius* CIC. a face o anchetă despre moartea cuiva, (*abs.*) ~ *de servo tormentis* CIC. a ancheta un sclav prin torturi, *in dominos quaeri de servis iniquum est* CIC. este nedrept să se pună la torturi sclavii ca să facă mărturii contra stăpînilor, ~ *veteribus legibus* PLIN. IUN. a ancheta după legile vechi.

quaesītiō, *ōnis f.* 1 căutare APUL.; 2 (*judic.*) anchetă (prin torturare) TAC. Ann. *4, 45*.

quaesītor, *ōris m.* 1 anchetator, judecător: *Minos* ~ VERG. Minos, judecătorul din Infern; 2 cercetător (*despre filozofii sceptici*) GELL.

quaesītum, *ī n.* 1 lucru de care se întreabă OV. M. *4, 793*; 2 agoniseală // **quaesita**, *ōrum n. pl.* bunuri agonisite HOR.

quaesītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **quaero** // *adj.* 1 căutat, afectat, studiat: *quaesita comitas* TAC. amabilitate afectată; 2 rafinat, rar, deosebit: *quaesitior adulatio* TAC. lingușire mai rafinată, *quaesitissimi honores* TAC. onorurile cele mai deosebite.

quaesītus[2], *abl. -ū, m.* cercetare PLIN.

quaesīvī *pf. v.* **quaero**

quaesō, *ere, īvī (iī) vt.* [*quaero*] 1 (*precl.*) a căuta: *quaeso nunc medicum tibi* PL. îți caut acum un doctor; 2 a cere, a ruga: *prece quaesit ventorum paces* LUCR. *5, 1229* cere, rugîndu-se, potolirea vînturilor, (frecv. pers. I cu *ut* sau *ne* și conjct.) *precor quaesoque uti* ... CAT. te implor și-ți cer ca ..., *id uti permittatis quaesumus* LIV. vă cerem să permiteți aceasta, (*fără conjct.*) *P. Decium quaeso consulem mecum faciatis* LIV. vă cer să-l alegeți pe Decius consul cu mine; (*cu interj.*) *quaeso, quaesumus* = rogu-te, rugămu-vă: *quid, quaeso, interest inter* ... CIC. ce deosebire, rogu-te, este între ..., *ubi nam est quaeso?* unde-i oare, rogu-te, *quaeso, quoties dicendum est tibi?* pentru Dumnezeu, de cîte ori trebuie să-ți spun?

quaesticulus, *ī m.* mic cîștig CIC.

quaestiō, *ōnis f.* 1 (*precl.*) căutare: *cave fuas mi in quaestione* PL. Pers. *51* ia seama să nu trebuiască să te caut, *tibi ne in quaestione essemus* PL. Capt. *253* să nu trebuiască să te căutăm; 2 întrebări puse, chestionare: *quaestione captivorum* CAES. prin chestionarea prizonierilor; 3 chestiune pusă în discuție, problemă, temă: ~ *est, oportueritne* ... întrebarea este dacă se cuvenea ..., *rem in quaestionem vocare* CIC. a aduce în discuție un lucru, *in quaestione est* PLIN. este în discuție, *magna* ~ *est* CIC. este o chestiune importantă, *perdifficilis est* ~ *de natura deorum* CIC. problema despre natura zilelor este foarte grea; 4 cercetare judiciară, instrucție judiciară, anchetă; instanță judiciară, tribunal: *quaestionem instituere* (*constituere*) *de aliqua re* CIC. a institui o anchetă despre ceva, *quaestionem habere* CIC. a face o anchetă, *quaestionem in aliquem ferre* CIC. a intenta proces cuiva, *praeesse quaestioni* CIC. a prezida tribunalul, *quaestionem exercere inter sicarios* CIC. a prezida un proces de asasinat, *iudex quaestionis* CIC. judecătorul instanței, *quaestiones perpetuae* CIC. instanțe de judecată permanente în procese penale (*prezidate de pretor sau, în absență, de un cvestor*), *postulare servum in quaestionem* CIC. a cere ca sclavul să fie supus la anchetă, *de servis in filii caput quaestionem habere* CIC. a supune sclavii la cercetări, ca să mărturisească împotriva fiului său.

quaestiōnāliter *adv.* sub formă de chestiune FULG.

quaestiōnārius, *iī m.* anchetator care supune la torturi COD. TH.

quaestiōnātus (*3*) *adj.* supus la torturi CYPR.

quaestiuncula, *ae f.* mică întrebare CIC.

quaestor, *ōris m.* [*quaero*] cvestor (*în timpul regalității, judecător în procese criminale; în timpul republicii, administrator al finanțelor statului — prima treaptă a magistraturilor superioare: la început doi, mai tîrziu patru și opt, în cele din urmă douăzeci, dintre care doi,* quaestores urbani *sau* quaestores aerarii, *rămîneau la Roma și administrau finanțele orașului, iar ceilalți îi însoțeau pe consuli sau pretori; proconsuli sau propretori care guvernau provinciile,* quaestores provinciales *sau* militares, *și aveau în sarcină încasarea datoriilor, plata soldelor și alte cheltuieli militare, împărțirea prăzii etc. și îl reprezentau pe guvernator în timpul absenței lui; în timpul imperiului,* quaestores Caesaris *sau* principis *îl reprezentau pe împărat, citind decretele sau discursurile lui în senat*).

quaestōrium, *iī n.* 1 reședința cvestorului în provincie CIC.; 2 cortul cvestorului în castru LIV.

quaestōrius (*3*) *adj.* de cvestor, al cvestorului: *quaestoria comitia* CIC. adunări de alegere a cvestorilor, *quaestorii scribae* SUET. secretari ai cvestorului, *aetate quaestorius* CIC. cel care are vîrsta legală pentru a fi ales cvestor (*cel puțin douăzeci și opt de ani*) // **quaestōrius**, *iī m.* fost cvestor CIC.

quaestuārius (*3*) *adj.* [*quaestus*] care aduce profit, care se vinde: *quaestuaria mulier* TERT. prostituată // **quaestuārius**, *iī m.* lucrător, salahor TERT. // **quaestuāria**, *ae f.* prostituată SEN.

quaestuōsē *adv.* cu profit, rentabil [cu comp. și superl.] PLIN., SEN.

quaestuōsus (*3*) *adj.* 1 rentabil, aducător de venit: *quaestuosa mercatura* CIC. comerț rentabil, ~ *ager* CALC. pămînt productiv; 2 lacom de cîștig: ~ *homo* CIC. om interesat de cîștig; 3 care cîștigă mult, care se

îmbogăţeşte, bogat: *veterani nitidi et quaestuosi* TAC. veterani ferchezuiţi şi plini de bani, *gens navigiorum spoliis quaestuosa* CURT. neam care se îmbogăţeşte din prăzile navelor.

quaestūra, *ae f.* 1 funcţia *sau* rangul de cvestor: *quaesturam petere* CIC. a candida la cvestură; 2 casa de bani a cvestorului: *translator quaesturae* CIC. cel care a deturnat casa de bani a cvesturii.

quaestus, *ūs m.* [*quaero*] 1 (*rar*) căutare GELL.; 2 profit, cîştig: *quibus omnia quaestui sunt* SALL. pentru ei, totul e mijloc de cîştig, *habere quaestui rempublicam* CIC. a se folosi de stat ca mijloc de profit, *furtis quaestum facere* CIC. a se îmbogăţi din furturi; 3 trafic, meserie lucrativă, profesiune: *corpore quaestum facere* PL. a-şi vinde trupul (a se prostitua), *meretricii quaestus* SEN. RH. venituri din prostituţie, *facere quaestum carcerarium* PL. a fi temnicer; [arh. genit. *quaesti* PL., TER.; dat. *quaesta* PL.].

quālibet (quālubet) *adv.* 1 pe unde-ţi place, pe oriunde PL.; 2 cu orice chip CATUL. *40, 6.*

quālis (*2*) *adj.* 1 ce fel?, de ce speţă?, cum?: ~ *ista philosophia est?* CIC. ce fel de filozofie e asta?, *qualine amico mea commendavi bona?* ce fel de prieten e acesta căruia i-am încredinţat bunurile mele?, *doce, quales sint corpore* CIC. spune-mi cum sînt la trup, (*în excl.*) *hei, mihi, ~ erat* VERG. vai mie, cum arăta!; 2 (corel. sau nu cu *talis*) cum, precum: ~ *vir, talis oratio* SEN. cum e omul,. aşa e şi vorbirea lui, *quale bellum nulla barbaria gessit* CIC. război cum lumea barbară n-a purtat vreodată, *equitum acies, ~ quae esse instructissima potest* LIV. o trupă de călăreţi cum nu se poate mai echipată; (*sens adv. în comparaţii*) ~ *Philomela amissos queritur fetus* VERG. aşa cum privighetoarea îşi plînge puii pierduţi // **qualia** *n. pl.* calităţi CIC.

qualiscumque, quālēcumque *adj.* oricare (ar fi), oricum (ar fi); indiferent care [fără verb]: *homines benevoli, qualescumque sunt* CIC. oameni care ţi-au făcut bine, oricare ar fi, *qualescumque sumus, tamen pati haec non debuimus* LIV. oricum am fi noi, totuşi n-ar fi trebuit să suferim acestea; *qualicumque urbis statu* LIV. în indiferent ce situaţie a oraşului, *sin qualecumque locum sequimur* CIC. dacă noi căutăm indiferent ce loc.

quālislibet, quālelibet *pron.* de orice fel vrei, oricare CIC.

quālisnam, quālenam *pron.* de ce fel, ce fel APUL.

qualisquālis *v.* **qualiscumque** DIG.

quālitās, *ātis f.* fel de a fi, calitate, proprietate: ~ *caeli* QUINT. natura climatului, *in verbis qualitates* QUINT. modurile la verbe.

quāliter *adv.* 1 în ce chip?, cum? COL.; 2 precum, ca şi: ~ *manat aqua* OV. cum curge o apă; 3 *qualiter qualiter* DIG. oricum, în orice fel.

quālitercumque *adv.* în orice fel COL.

quālubet *v.* **qualibet**

quālum, *ī n.* şi **quālus,** *ī m.* paner, coş CAT., VERG.

quam *adv.* 1 (*interog. sau excl.*) cît de (mare, mult, mic, puţin), în ce măsură; 2 (*pe lîngă adj., adv., rar vb. sau subst.*) ~ *veri simile est?* cît de verosimil e?, ~ *sit amicus, attendite* observaţi cît de mult îmi este prieten, ~ *cupiunt laudari!* CIC. cît de mult doresc să fie lăudaţi!, ~ *gaudeo!* TER. cît de mult mă bucur!, *memoria tenetis ~ valde universi admurmurarint* CIC. ţineţi minte cît de tare au murmurat toţi; 3 (corelat cu *tam* exprimat sau subînţ., sau cu *tantus, tanti, tanto* sau, rar, *sic*) cît, pe cît, ca: *non tam generosus ~ pecuniosus* CIC. nu atît de bun neam, cît (mai degrabă) bogat, *si tam cavere potuisset, ~ metuere solebat* CIC. dacă s-ar fi putut păzi pe cît se temea de mult, (*tam* subînţ.) *homo non, ~ isti sunt, gloriosus* LIV. om care nu e atît de fălos, pe cît sînt ăştia, *nocte, ~ longa est* VERG. într-o noapte întreagă; (pe lîngă un superl. şi vb. *possum*) ~ *celerrime potuit* CAES. cît a putut mai repede, ~ *potest longissime* PL. cît se poate mai departe, (cu *potest* subînţ.) *supplicium ~ acerbissimum* CIC. chin cît mai greu cu putinţă, ~ *saepissime* CIC. cît mai des posibil, *minime* CIC. cît mai puţin posibil; ~ *magis... tam magis* sau *tam magis ... ~ magis* sau ~ *magis ... magis* cu cît (mai mult) ... cu atît (mai mult), *magis ~ id reputo, tam magis uror* PL. cu cît mai mult gîndesc la asta, cu atît mă înfierbînt mai mult, ~ *magis spumaverit mulctra, magis manabunt flumina* VERG. G. *3, 309* cu cît mai mult se va fi înspumat şiştarul, cu atît mai mult vor curge în valuri ..., ~ *magis extendis, tanto magis...* PL. cu cît le întinzi mai mult, cu atît ...; 4 (*după un comp. sau cuvinte cu sens comp.*) decît, ca: *maior* ~ mai mare decît, *plures* ~ mai mulţi decît, *proelium atrocius ~ pro numero pugnatium* LIV. luptă mai violentă decît pe măsura numărului combatanţilor, *longior fui ~ vellem* CIC. m-am întins mai mult decît aş fi voit, *perpessus est omnia potius ~ conscios indicaret* CIC. a suferit totul mai degrabă decît să-şi divulge complicii; ~ *ut*..., ~ *qui*... decît ca ..., decît care: *signa rigidiora ~ ut imitentur veritatem* LIV. statui mai rigide decît să poată imita realitatea; (cu *quam* subînţ.) *plus septingenti* CAES. mai mult de şapte sute; (*după cuvinte cu sens comp.*) *perire maluit ~ navem relinquere* NEP. a preferat să piară decît să părăsească corabia, *pacem ~ bellum probabam* LIV. preferam războiului pacea, *mori praestitit ~ haec pati* CIC. ar fi fost mai bine să mor decît să sufăr acestea; *prius* ~ (*priusquam*) mai înainte ca, *postero die* ~ a doua zi după ce, *septimo die* ~ a şaptea zi după ce, *pridie* ~... cu o zi mai înainte ca ...; (după *aeque, contra, alius, alter, alibi, secus, supra, ultra, dissimilis* etc.) *nihil aeque eos terruit*~ LIV. nimic nu i-a speriat atîta (mai mult) ca ..., *contra faciunt ~ professi sunt* CIC. fac altfel decît au anunţat, *nihil aliud agens, ~ ut*... nefăcînd nimic altceva, decît să ..., *ultra ~ statis est* CIC. mai mult decît trebuie; (*cu adv. însemnînd „foarte mult“, „extraordinar de“*) *nimis ~ cupio* PL. (este) extraordinar cît doresc, *mire ~ delectat* CIC. (e) extraordinar cît încîntă, *admodum ~ saevus est* PL. este foarte brutal, *nam suos valde ~ paucos habet* CIC. căci de-ai săi are foarte puţini, *sane ~ refrixit* CIC. Q. *2, 6, 5* (chestiunea) şi-a pierdut cu totul interesul.

quamde (*arh.*) = **quam** LUCR. *1640.*

quamdiū (quam diū) *adv.* 1 tot timpul cît, atîta timp cît: ~ *potuit, tacuiti* CAES. cîtă vreme a putut, a tăcut;

2 (*rar*) pînă ce LAMPR.; 3 (*interog.*) de cît timp? cît timp e de cînd?; cît timp?, pînă cînd?: *quam diu id factum est?* PL. cînd s-a întîmplat aceasta?, ~ *furor iste tuus nos eludet?* CIC. cîtă vreme încă nebunia asta a ta îşi va bate joc de noi?, (*cu tmeză*) ~ *loquentur diu?* CIC. cît timp vor vorbi?

quamdiūcumque *adv.* pînă ce AUG.

quamdūdum (quam dudum) *adv.* de cît timp? PL., TER., CIC.

quamlibet (quam lubet) 1 *adv.* oricît pofteşti, după cum ţi-e voia: ~ *lambe otio* PHAEDR. *1, 25, 6* soarbe în linişte oricît pofteşti; 2 oricît de: ~ *tenue munusculum* CIC. un mic cadou oricît de neînsemnat, ~ *parum sit, quod...* QUINT. oricît ar fi de puţin, că ...; 3 *conj.* (= *quamvis*) oricît de mult; cu toate că QUINT., MIN. FEL.

quamobrem (quam ob rem) *adv.* 1 (*interog.*) din ce cauză?, pentru ce?: ~ *non satisfacit?* CIC. pentru ce nu e satisfăcător?, *cum quaereret ~ proelio non decertaret* CAES. întrebîndu-l pentru ce nu se întrece în luptă; 2 motiv pentru care ..., iată de ce: *hoc est homini, ~ vitam amet* PL. ăsta e motivul pentru care omul iubeşte viaţa, *illud est, ~ haec commemorarim* CIC. iată pentru ce am amintit acestea; 3 (*la început de frază, făcînd legătura*) de aceea, iată de ce: *quamobrem quaeso a vobis...* CIC. de aceea, vă cer, *quamobrem, quoniam... utor ea clausula* CIC. iată de ce, fiindcă ..., mă voi folosi de această clauzulă.

quamprīdem (quam pridem) *adv.* de cît timp PL.

quamprīmum (quam prīmum) *adv.* cît mai repede (posibil) PL., CAES. ş.a.

quamquam I *conj.* cu toate că, deşi; oricît [frecv. în corel. cu *tamen*]: (*cu ind.*) *mihi quidem Scipio, ~ est subito ereptus, vivit tamen* CIC. pentru mine, Scipio, deşi mi-a fost răpit pe neaşteptate, totuşi trăieşte, ~ *est scelestus* TER. cu toate că e un ticălos, (*cu conjct. potenţial*) *dis ~ geniti essent* VERG. oricît ar fi ei născuţi din zei, (*cu adj. sau participii*) *triumpho donatus est, ~ expers belli* SUET. a fost dăruit cu triumful, deşi neparticipînd la război, ~ *offirmate resistens* ... SUET. deşi rezistînd cu încăpăţînare ... II *adv.* (*la început de frază*) de altminteri, deşi: *quamquam quid loquor?* deşi ce mai vorbesc eu?, (*parent.*) *non solum quia...* (~ *id quidem maximum est*) *verum etiam quia* ... CIC. nu numai fiindcă ... (deşi chiar şi acest lucru este foarte important), dar în plus fiindcă ...

quamvis I *adv.* oricît vrei de ..., oricît de ... [pe lîngă adj. şi adv.]: ~ *magno exercitu* NEP. cu o armată oricît de mare, ~ *audacter*, ~ *impudenter* CIC. într-un mod oricît de îndrăzneţ şi de neruşinat. II *conj.* oricît (de), chiar dacă, deşi [frecv. cu conjct.]: ~, *prudens sis, tamen* ... CIC. oricît de înţelept ai fi, totuşi, ~ *non fueris suasor* ... CIC. deşi n-ai fost tu sfătuitorul; (*cu ind.* = *quamquam*) ~ *patrem suum numquam viderat* ... deşi nu-şi văzuse niciodată tatăl, *Pollio amat nostram, ~ est rustica, musam* VERG. lui Pollio îi place poezia mea, aşa rustică cum e; (*pe lîngă adj. sau participiu*) *res bello gesserat, ~ reipublicae calamitosas, attamen magnas* CIC. săvîrşise fapte de arme, oricît de dezastruoase pentru stat, totuşi mari, *Ephesum navigavi, ~ contrariis ventis retentus* PLIN. IUN. am ajuns cu corabia la Efes, deşi reţinut de vînturi potrivnice.

quānam *adv.* 1 pe unde oare? LIV.; 2 pe ce cale, cum? PLIN.

quandō *adv.* şi *conj.* I *adv.* 1 cînd: *venit Cherea. — Quando?* TER. a venit Cherea — Cînd?, *o, rus, quando ego te aspiciam, quandoque licebit...?* HOR. o, cîmpii, cînd vă voi vedea şi cînd voi putea ...?, *non intelligitur ~ obrepat senectus* CIC. nu simţi cînd vine bătrîneţea; 2 (după *num, ne, si, nisi* = *aliquando*) vreodată, într-o bună zi, cîndva: *ne ~ liberis proscriptorum bona reddantur* CIC. (de teamă) că într-o bună zi bunurile proscrişilor să nu fie restituite copiilor lor. II *conj.* 1 (*temporal*) cînd, atunci cînd: *tum ~ legatos Tyrum misimus* CIC. atunci cînd am trimis soli la Tyr; 2 (*cauzal*) din moment ce, de vreme ce, deoarece: ~ *ita tibi lubet, vale atque salve* PL. de vreme ce aşa îţi place, să fii sănătos, ~ *dolus parum profuerat* ... LIV. deoarece înşelăciunea reuşise prea puţin ...

quandōcumque I *conj.* (în oricare timp) ori de cîte ori, atunci cînd: ~ *trahunt invisa negotia Romam* ... HOR. ori de cîte ori treburi nesuferite mă aduc la Roma ..., ~ *vitam meam fata reposcent* PROP. atunci cînd sorţii îmi vor cere înapoi viaţa. II *adv.* cîndva, odată şi odată: ~ *mihi poenas dabis* OV. odată şi odată ai să mi-o plăteşti, (*cu tmeză*) *garrulus hunc quando consumet cumque* HOR. pe acesta îl va da odată gata un palavragiu.

quandōlibet *adv.* într-un moment sau altul, odată LACT.

quandōque[1] I *adv.* 1 odată şi odată, într-o zi sau alta, mai devreme sau mai tîrziu: *ne ~ hic parvus ignis incendium exsuscitet* CIC. ca nu cumva acest mic foc să producă odată şi odată un incendiu, *et tu ~ degustabis imperium* TAC. şi tu, mai devreme sau mai tîrziu, ai să pui mîna pe imperiu; 2 uneori: *quandoque... quandoque* CELS. uneori ... alteori. II *conj.* 1 (*temp.*) ori de cîte ori, atunci cînd, în cazul că: ~ *sol iterum defecerit, tum* ... cînd soarele se va eclipsa din nou, atunci ..., *indignor ~ bonus dormitat Homerus* HOR. mă indignez cînd uneori bunul Homer mai moţăie; 2 (*cauzal*) de vreme ce, deoarece: ~ *spoponderunt, hos homines vobis dedo* LIV. deoarece au promis, vă predau aceşti oameni.

quandoque[2] = **et quando** HOR. *v.* **quando**

quandōquidem *conj.* de vreme ce, deoarece CIC. ş.a.

quantillus (*3*) *adj.* cît de puţin, cît de mic: *huic debet paulum. — Quantillum?* PL. îi datorează puţin. — Cît de puţin?, *quantae e quantillis* (*filiae*) *iam factae sunt!* PL. cît de mari s-au făcut fetele din cît de mici erau!

quantisper *adv.* 1 cît timp? CAECIL.; 2 tot timpul cît POMPON.

quantitās, *ātis f.* mărime, cantitate: ~ *vocis* QUINT. amploarea vocii, ~ *pretii* APUL. o sumă de bani; (*spec.*) sumă de bani DIG.; (*fil.*) extensie, întindere APUL.

quantō *adv. v.* **quantus**

quantōcius *adv.* cît mai repede LACT.

quantōpere *şi* **quanto opere** *adv.* 1 (*rar*) cu cîtă oboseală (grijă): *quanto se opere custodiant bestiae* CIC. cu cîtă grijă se apără animalele; 2 (*frecv.*) cît de mult, cît: *dici non potest quanto opere gaudeant* CIC. nu

se poate spune cît de mult se bucură, *tantopere* ... *quantopere* ... CIC. atît de mult ... cît ...

quantulus (*3*) *adj.* cît de mic, cît de puţin: *sol ~ nobis videtur!* CIC. cît de mic ni se pare soarele!, *fatetur quantula sint hominum corpuscula* IUV. arată cît de puţin înseamnă bietele trupuri omeneşti // **quantulum,** *ī n.* cît de puţin: *quantulum interest utrum* ... *an* ... CIC. cît de puţin interesează dacă ... sau ..., *quantulum quantulum* (= *quantulumcumque*) APUL. oricît de puţin.

quantuluscumque, *-acumque, -umcumque adj.* oricît de mic (ar fi), oricît de puţin: *haec mea, quantulacumque est, facultas* CIC. acest talent al meu, oricît de neînsemnat ar fi, (*cum temză*) *quantulum* (*id*) *cumque est* CIC. oricît de puţin lucru înseamnă aceasta // **quantulumcumque** *n.*: ~ *aquae* CELS. oricît de puţină apă.

quantuluslibet, *-alibet, -umlibet adv.* oricît de puţin ai vrea DIG.

quantum *n. v.* **quantus**

quantumcumque *v.* **quantuscumque**

quantumvis I *adv.* cît vrei, foarte: ~ *facundus* SUET. foarte meşter la vorbă. **II** *conj.* cu toate că, oricît: *ille catus, ~ rusticus* HOR. acela, deştept, deşi un ţăran.

quantus (*3*) *adj.* cît de mare, cît de însemnat, cît de mult; (*rar*) cît de mic: *quantum adiit periculum!* CIC. cît de mare primejdie a înfruntat!, *Iovem quanto honore fuisse arbitramini?* în ce mare cinste socotiţi că a fost Iupiter?; (corel. cu *tantus* exprimat sau subînţ.): *tanta dimicatio, quanta numquam fuit* CIC. o atît de mare luptă, cum n-a fost niciodată alta, *tanta est inter eos, quanta maxima potest esse, morum distantia* CIC. între ei este o diferenţă de caracter cum nu se poate mai mare, *pollicitus est quantam vellent pecuniam* CIC. le-a promis atîţia bani cîţi voiau, *quanta mea sapientia est* PL. pe cît mă pricep eu; *quantus quantus* = *quantuscumque*: *quanta quanta haec mea paupertas est, tamen* ... TER. oricît de mare este sărăcia mea, totuşi ... //**quantum,** *ī n. quantum terroris iniecit!* CIC. cît groază a stîrnit!, (corelat cu *tantum* exprimat sau subînţ.) *tribues his voluminibus temporis quantum poteris* CIC. vei consacra acestor cărţi atîta timp cît vei putea, *quantum est hominum venustiorum* CATUL. cîţi oameni drăguţi există, *plus frumenti imperabatur quam quantum exararant* CIC. li se cerea mai mult grîu decît cantitatea recoltată; (*la genit. preţului*) *quanti emit?* TER. cu cît a cumpărat?, *tanti est, quanti est fungus putidus* PL. preţuieşte atîta cît face o ciupercă putredă, *quanti est sapere!* TER. cît de mult face înţelepciunea!; *quanti quanti* la orice preţ, oricît ar costa: *quanti quanti bene emitur quod necesse est* CIC. cu cît cu necît, cumperi bine ceea ce-ţi face trebuinţă; (*la abl. măsurii pe lîngă comp.*) *quanto magis* ... *tanto magis* PL. cu cît mai mult ... cu atît mai mult, *quanto diutius considero, tanto mihi res obscurior videtur* CIC. cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît chestiunea lui îmi pare mai încurcată; (*ac. adv.*) *quantum suspicor* TER. pe cît bănuiesc eu, *quantum potero* CIC. atît cît voi putea, *quantum in me est* CIC. atît cît e în puterea mea, *quantum opere processerant tanto aberant ab aqua longius* CAES. cu cît înaintau cu lucrarea, cu atît se depărtau mai mult de apă, (cu *esse* subînţ.) *mirum quantum profuit* LIV. este uimitor cît a folosit, *sales, qui in dicendo nimium quantum valent* CIC. spirite care, în discursuri, este extraordinar cîtă valoare au.

quantuscumque, *-acumque, -umcumque adj.* oricît de mare (mic): *eorum bona, quantacumque erant* CIC. averile lor, oricît de mari erau, *facultas quae quantacumque est in me* CIC. talent care, oricît de mic, se află în mine, (*adv.*) *quantumcumque possim* oricît pot (în măsura puterilor mele), *tu non concupisces quanticumque ad libertatem pervenire?* SEN. tu n-ai dori cu orice preţ să ajungi la libertate?

quantuslibet, *-alibet, -umlibet adj.* oricît de mare (ar fi): *quantolibet ordine dignus* OV. demn de oricît de înalt rang: (*n.*) *quantumlibet intersit* ... LIV. oricît de mare ar fi diferenţa dintre ...

quantusquantus = quantus quantus *v.* **quantus**

quantusvis, *-avis, -umvis adj.* oricît de mare: *quantasvis copias sustinere* CAES. a ţine piept unor trupe oricît de mari, *servus quantivis pretii* PL. sclav de un preţ oricît de mare; (*ac. n. adv.*) *quantumvis rusticus* HOR. oricît de ţărănos e.

quāpropter *adv.* **1** (*interog.*) de ce?, din care motiv?: *Opperire me hic. — Quapropter?* TER. Aşteaptă-mă aici. — De ce?, *quid est, ~ minitamini?* care este motivul că voi ameninţaţi?; **2** de aceea: (*tmeză*) *qua me propter eduxi foras* TER. din această cauză am ieşit afară, ~ *vos oro, ut attente verba mea audiatis* CIC. de aceea vă rog să ascultaţi atent vorbele mele.

quāquā *adv.* (abl. din *quisquis*) **1** prin orice loc, pe oriunde: *is deridiculo est ~ incedit, omnibus* PL. ăsta e de rîsul tuturor, pe oriunde merge; **2** în orice chip, în orice sens PL.

quāquāversus *adv.* din toate părţile, de peste tot APUL. M. *4, 6.*

quāque *v.* **usque quaque**

quārē *adv.* [*qua re*] **1** (*interog.*) **a.** prin ce mijloc?, cum? TER. Eun. *369*; **b.** de ce?, pentru care motiv?: ~ *negasti te ...?* CIC. de ce ai zis că tu nu ..., *quaesivit, ~ id faceret* NEP. l-a întrebat de ce face aceasta; **2** prin care lucru, pentru care lucru: *permulta sunt quae dici possunt, ~ intellegatur* ... CIC. sînt foarte multe care se pot spune prin care să înţelegeţi ..., *multae res eum hortabantur, ~ putaret* ... CAES. multe lucruri îl îndemnau să considere ...; **3** (*conj.*) din acest(e) motiv(e), de aceea.

quarta, *ae f.* a patra parte, sfert QUINT.

quartadecumānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a XIV-a.

quartāna, *ae f.* (subînţ. *febris*) febră din patru în patru zile CIC.

quartānārius, *iī m.* **1** care are febră din patru în patru zile; **2** care conţine o pătrime PALL.

quartanī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a IV-a.

quartānus (*3*) *adj.* de a patra zi: *febris quartana* PLIN. febră din patru în patru zile.

quartārius[1], *iī m.* **1** un sfert: un sfert dintr-un sextarius (*măsură de capacitate*): ~ *vini* LIV. sfert de vin, ~ *farris* PLIN. un sfert de făină; **2** monedă de aur, valorînd un sfert dintr-un *aureus* LAMPR.

quartārius[2], *iī m.* păzitor de catîri *sau* cel care mînă catîrii (*plătit cu un sfert de plată* LUCIL.).
quartātō *adv.* a patra oară la rînd CAT.
quarticeps, *cipis adj.* al patrulea VARR.
quārtō *adv.* 1 în al patrulea rînd VARR.; 2 pentru a patra oară PL.
quartōdecimānus (*3*) *adj.* (*rel.*) de a paisprezecea zi CASSIOD.
quartum[1], *ī n.* un sfert COL.
quartum[2] *adv.* pentru a patra oară CIC.
quartus (*3*) *adj.* al patrulea: *quarta pars copiarum* CAES. a patra parte din trupe, ~ *ab Arcesila* CIC. al patrulea după Arcesilau, ~ *pater* VERG. tatăl străbunicului // **quartus**, *ī m.* **a.** (subînţ. *liber*) cartea a patra: *in quarto accusationis* CIC. în cartea a patra a discursului de acuzare; **b.** (subînţ. *lapis*) a patra milă: *ad quartum a Bedriaco* TAC. la patru mile de Bedriacum; **c.** (subînţ. *dies*) a patra zi: *quarto calendas* COL. cu trei zile înainte de calende // **quarta**, *ae f.* **a.** (subînţ. *pars*) a patra parte QUINT.; **b.** (subînţ. *hora*) a patra oră din zi: *ad quartam iaceo* HOR. stau în pat pînă la ora zece dimineaţa // **quartum**, *ī n.* patru la unu COL. // **quartum** *adv.* 1 a patra oară CIC., LIV.; 2 *quarto* în al patrulea rînd VARR.; pentru a patra oară OV.
quartusdecimus (quartus decimus) (*3*) *adj.* al paisprezecelea.
quase *v.* **quasi** QUINT.
quasi I *conj.* 1 (= *quam si*) decît dacă [precl. după comp.]: *qui in amorem praecipitavit peius perit ~ saxo saliat* PL. cine se aruncă orbeşte în amor, se distruge mai rău decît dacă ar sări de pe o stîncă; 2 ca şi cum: *sedent, ~ sint frugi* PL. şed ca şi cum ar fi oameni de treabă, *simulabo ~ non videam* PL. mă voi preface ca şi cînd n-aş vedea, *sacris pepercit ~ ad ea defendenda venisset* CIC. a cruţat odoarele, ca şi cum ar fi venit aici să le apere, (*pleonastic*) *~ si esset ex se nata* PL. ca şi cum ar fi fost fata lui. **II** *adv.* 1 ca (şi), întocmai (ca): *Herodotus ~ sedatus amnis fluit* CIC. stilul lui Herodot curge ca un rîu liniştit; 2 într-un fel, oarecum, ca să zic aşa: *philosophiae ~ heredem relinquere* CIC. a lăsa, ca să zic aşa, un urmaş al filozofiei sale; 3 cam, aproape: *quia ~ una aetas erant* PL. Capt. *20* fiindcă erau cam de aceeaşi vîrstă, ~ *talenta ad quindecim coegi* TER. am strîns cam cincisprezece talanţi.
quasillāria, *ae f.* [*quasillum*] torcătoare PETR.
quasillum, *ī n.* şi **quasillus**, *ī m.* coşuleţ, paneraş (*în special de păstrat lînă*) CIC., TIB.
quassābilis (*2*) *adj.* [*quasso*] 1 care poate fi clintit LUC. *6, 22;* 2 care zgîlţîie C. AUR.
quassābulum, *ī n. v.* **pulsabulum** APUL.
quassābundus (*3*) *adj.* care se clatină MACR.
quassātiō, *ōnis f.* zdruncinare, clătinare; bîţîire: ~ *capitum* LIV. clătinare a capetelor, ~ *membrorum* SEN. bîţîire a membrelor, ~ *cymbalorum* ARN. zdrăngănire a cimbalelor, *quassationes* MACR. scuturături provocate de tuse.
quassātūra, *ae f.* contuzie, lovitură, vînătaie VERG.
quassō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a scutura, a clătina, a zgîlţîi, a hîţîna: *equus iubam quassat* ENN. calul îşi scutură coama, ~ *hastam* VERG. a scutura lancea (spre a-şi face vînt), ~ *monumenta* PLIN. a clinti din loc monumente; (*vi.*) a se clătina, a se bîţîi: *quassat caput* PL. capul îi bîţîie, *quassanti capite incedit* PL. merge cu capul bîţîindu-se; 2 **a.** a sfărîma, a crăpa, a sparge: *vasis quassatis diffluit humor* LUCR. vasele fiind crăpate, apa se scurge, *quassata muri reficere* LIV. a reface spărturile zidului; **b.** (*vi.*) a pocni: *silice quassante* VERG. G. *1, 74* din păstaia care pocneşte cu zgomot; 3 (*fig.*) a zdrobi, a prăpădi, a ruina: *quassatum corpus* SUET. corp slăbit, *exercitus labore nimio quassatus* AMM. armată zdrobită de multă osteneală, *quassata respublica* CIC. statul ruinat.
quassus[1] (*3*) *p. pf. v.* **quatio** // **adj.** 1 spart: *aula quassa* PL. oală spartă, *quassae rates* HOR. corăbii sparte; 2 (*fig.*) zdrobit, slăbit, slab: *voce quassa* CURT. cu voce slabă, *anima quassa malis* SEN. suflet zdrobit de nenorociri.
quassus[2], *abl. -ū, m.* izbire PACUV.
quatefaciō, *ere, fēci, factum vt.* a zdrobi CIC.
quātenus I *adv.* 1 (*loc*) pînă unde, pînă la ce punct: ~ *progredi debeat* CIC. pînă unde ar trebui să înainteze, *est ~ amicitiae dari venia possit* CIC. este o limită pînă unde se pot face concesii în prietenie; 2 (*timp*) pînă cînd: ~ *istos fasces haberem?* pînă cînd să mai păstrez puterea asta?, 3 (*mod*) în măsura în care: *petebant ut, ~ tuto possent, Italiam spectatum irent* LIV. cereau să viziteze Italia, în măsura în care ar putea-o face în siguranţă. **II** *conj.* 1 (*cauzal*) dat fiind că, întrucît, deoarece: *laedere ~ ipsum non poterat, irrascitur illi* OV. deoarece nu-i poate face rău, se mînie pe el; 2 cum, în ce chip LACT.; 3 pentru ca; ca să DIG.
quater *num. adv.* 1 de patru ori: ~ *deni* OV. patruzeci, *quater decies* CIC. de paisprezece ori; (*expr.*) *ter aut ~* (*ter et quater, terque quaterque*) de repetate ori, de mai multe ori, mult: *terque quaterque solum scindendum* VERG. pămîntul trebuie brăzdat de mai multe ori, *terque quaterque beati, quis ...* VERG. fericiţi şi preafericiţi cei cărora ...; 2 (*tard.*) a patra oară AMM.
quatergeminus (*3*) *adj.* împătrit AUG.
quaternārius (*3*) *adj.* de patru: *scrobes quaternarii* COL. gropi de patru picioare pe fiecare latură, ~ *numerus* PLIN. numărul patru.
quaternī, *ae, a num.* cîte patru: *quaternae cohortes ex quinque legionibus* CAES. cîte patru cohorte din cele cinci legiuni, *tribus lectis cenare quaternos* HOR. a cina pe cele trei sofale, cîte patru inşi pe una, *quaternae centesimae* CIC. dobîndă de 4% (pe lună), (*sg. colect.*) *modius datur aere quaterno* MART. *12, 76, 1* o baniţă de grîu se vinde cu patri aşi; [genit. pl. *quaternum*].
quaterniō, *ōnis m.* 1 numărul patru (pe un zar) MART. CAP.; 2 grup de patru soldaţi; 3 caiet cu patru file (coală împăturită în patru) FORT.
quaternitās, *ātis f.* cvadruplitate AUG.
quaternus (*3*) *adj. v.* **quaterni**
quātinus *v.* **quatenus**
quatiō, *ere, quassum vt.* 1 a scutura, a face să tremure, a bate, a lovi, a izbi: ~ *caput* LIV. a scutura capul, ~ *alas* VERG. a bate din aripi, *horror membra quatit*

VERG. groaza face să tremure corpul, ~ *aquas* OV. a răscoli apele, ~ *terram pede* HOR. a bate cu piciorul în pămînt, *cursu quatit ungula campum* VERG. copita bate în galop cîmpul, ~ *securim* VERG. a agita o secure, ~ *iunctas fenestras* HOR. a bate la ferestrele închise, *risu* ~ *populum* HOR. a face mulţimea să crape de rîs; 2 a izbi, a sparge: *aula quassa* PL. oală spartă, *quassa nux* HOR. coajă de nucă; 3 (*fig.*) a tulbura, a agita, a răvăşi: *aegritudine* (*animus*) *quasi tempestate quatitur* CIC. sufletul e răvăşit de durere ca de o furtună, ~ *mentem* HOR. a tulbura mintea, ~ *extremas Gallias* TAC. a devasta ţinuturile cele mai îndepărtate ale Galliei.

quatri... *v.* **quadri...**

quattuor (quatuor) *num.* patru.

quattuordeciē(n)s *adv.* de paisprezece ori PLIN.

quattuordecim *num.* paisprezece: *sedere in* ~ *ordinibus* CIC. sau *sedere in* ~ SUET. a şedea la teatru în cele paisprezece şiruri de bănci rezervate cavalerilor, *multis* ~ *clausa sunt* SEN. Ep. *42*, *1* multora le-a fost blocată posibilitatea de a ajunge cavaleri.

quattuorvirātus, *ūs m.* sarcină de *cvadrumvir* CIC.

quattuorvirī, *ōrum m. pl.* cvadrumviri (*colegiu de patru magistraţi, la Roma, însărcinaţi cu întreţinerea drumurilor publice, în municipii şi colonii de provincie, cu administraţia*).

quāvis *adv.* în toate părţile, în dreapta şi în stînga HOR.

quaxō, *āre* (= *coaxo*) *vi.* a orăcăi (*despre broaşte*).

que *conj. enclitică copulativă* (*legînd strîns două cuvinte care formează un întreg*) 1 şi: *senatus populusque Romanus* senatul şi poporul roman, *terra marique* pe mare şi pe uscat, *parentes liberique* părinţii cu copiii lor, *ferro ignique* prin foc şi sabie, *ius vitae necisque* drept de viaţă şi de moarte, *longe lateque* în lung şi-n lat, *domi bellique* PL. atît în timp de pace, cît şi de război; (*mai rar, legînd ultimul cuvînt dintr-o serie*) *pacem, tranquillitatem, otium concordiamque afferre* CIC. a aduce pace, linişte, calm şi concordie; 2 (*sens special*) a. (*adăugînd ceva asemănător*) şi de asemenea: *Numa duos flamines adiecit, virginesque Vestae legit* LIV. Numa a adăugat doi flamini şi de asemenea a ales vestale; b. (*precizînd*) şi anume, adică: *ad Rhenum finesque Germanorum contendere* CAES. a porni spre Rin, adică spre ţinuturile germanilor; c. (*conchizînd*) şi astfel, şi prin urmare, şi de aceea: *legatus multos annos in exercitu Caesaris fuerat summamque scientiam rei militaris habere existimabatur* CAES. fusese mulţi ani locţiitor de comandant în armata lui Caesar şi de aceea era considerat ca foarte priceput în ale războiului; d. (*generalizînd*) şi în general, într-un cuvînt, pe scurt: *equi, canes, omnesque bestiae* ... caii, cîinii şi, într-un cuvînt, toate animalele ..., *nostra consilia quaeque in castris geruntur enuntiare* CAES. a destăinui planurile noastre şi, într-un cuvînt, tot ce se petrece în tabără; e. (*în contrast*) şi totuşi: *dives miserque* HOR. bogat şi totuşi nenorocit; f. (*după negaţii, adversativ*) ci dimpotrivă: *non prodidit monuitque* ... NEP. nu l-a trădat, ci dimpotrivă l-a sfătuit ..., *non temere movendam rem tantam exspectandosque ex Hispania legatos censebant* LIV. socoteau că nu trebuie să pornească nechibzuit la o acţiune atît de mare, ci mai degrabă să aştepte solii din Hispania; g. (*cu numerale*) sau, pînă la: *deni duodenique* CAES. cîte zece pînă la doisprezece inşi, *ter quaterque* de trei-patru ori; h. (*repetat*) *que* ... *que* ... atît (cît) ... cît şi; şi ... şi: *meque regnumque meum* SALL. atît pe mine, cît şi regatul meu, *noctesque diesque* PL. şi ziua, şi noaptea, *quique in urbe erant quosque ex Etruria acciverat* LIV. atît cei care se aflau în Roma, cît şi cei pe care-i chemase din Etruria; (*variind*) *seque et oppidum* SALL. atît pe el, cît şi cetatea, *seque ac liberos* TAC. şi pe el, şi pe copii; [uneori, în vers, cu *e* final lungit cînd e sub accent: *liminaquē laurusque* VERG. Aen. *3*, *91* sau *Fauniquē Satirique* VERG.].

queentia, *ae f.* [*queo*] putinţă QUINT.

queis *şi* **quīs** (*arh.*) = **quibus**

quemadmodum *şi* **quem ad modum** *conj.* 1 (*interog.*) în ce chip, cum?: ~ *leges observarunt?* CIC. cum au respectat legile?, *quaesivit* ~ *se haberet* NEP. l-a întrebat cum se simte; 2 (*complt.*) a. cum, în ce fel: *providi* ~ *salvi esse possemus* CIC. am luat tot timpul măsuri cum să putem fi salvaţi; (*în comparaţii*) *quemadmodum* ...*sic* (*ita*) precum ... tot astfel ...; b. (*în exemple*) cum, cum de exemplu QUINT.

queō, *īre*, *īvī* (*iī*), *itum vi.* a fi în stare, a putea [frecv. cu negaţie]: *non quis* HOR. nu poţi, (*cu inf.*) *aegrotare viriliter non queunt* CIC. nu pot să suporte boala bărbăteşte, *aliud quid sit quod implorare queamus* VERG. ce altceva am mai putea implora, *nec credere quivi* VERG. n-am putut crede, (viit. *quibo* PL) voi putea, (*pas. cu inf. pas.*) *forma nosci non quita est* TER. Hec. *752* chipul n-a putut fi recunoscut, *dum suppleri summa queatur* LUCR. *1*, *1045* pînă ce să se poată împlini întregul; [p. pr. *queens* QUINT. şi *quiens* APUL.; inf. pf. *quisse* LUCR.].

quercētum, *ī n.v.* **querquetum**

querceus (*3*) *adj.* de stejar TAC.

quercīnus (*3*) *adj.* de stejar TERT.

quercus, *ūs f.* 1 stejar: *Iovis* ~ VERG. stejarul, copacul închinat lui Iupiter, *quercus aeriae* VERG. stejarii care se înalţă în văzduh; 2 (*poet.*) a. cunună de frunze de stejar (*decernată învingătorilor la lupte sau celor care salvaseră viaţa unui concetăţean*): ~ *Capitolina* IUV. cunună de stejar dată ca premiu la jocurile capitoline, *umbrata civili tempora quercu* VERG. tîmple umbrite de cununa civică de stejar; b. corabia Argonauţilor VAL. FL.; c. suliţă (de stejar) VAL. FL.; d. vas de băut (din lemn de stejar) SIL.; e. ghindă IUV. *14*, *184*; [genit. pl. *quercorum* CIC., dat. abl. pl. *quercubus* SERV.].

querēla (querella), *ae f.* [*queror*] 1 tînguire, plînset: *hominum* CIC. tînguirile oamenilor, *querelas compescere* LUCR. a potoli plînsetele; (*oc. despre animale sau instrumente*) sunete jalnice, cîntec de jale, *ranae veterem cecinere querelam* VERG. broştele au cîntat vechiul cîntec de jale, *dulcesque querelas tibia quas fundit* LUCR. dulcile sunete de jale pe care le scoate flautul; 2 plîngere (împotriva cuiva), nemulţumire: *epistola plena stomachi et querelarum* CIC. scrisoare plină de mînie şi de plîngeri, *cum Deiotaro querellae tuae* CIC. plîngerile tale împotriva lui

Deiotarus, *vestrum beneficium nonnullam habet querelam* CIC. binele făcut de voi provoacă oarecare nemulțumire, (cu *quod* sau cu ac. și inf.) *quod ... non abstinuerim, iustam querelam habent?* au vreun motiv îndreptățit de plîngere că nu m-am abținut?, *falsa ~ est hominibus vim esse concessam* ... QUINT. e nedreaptă plîngerea că oamenilor le-a fost dată putința ...; 3 (*rar*) boală, suferință, afecțiune (de care se plînge cineva): *~ viscerum* SEN. suferință de intestine.

querēlor (querellor), *āri vi.* a se plînge ARN.

querēlōsus (*3*) *adj.* jalnic CASSIOD.; tînguitor PROP.

queribundus (*3*) *adj.* **1** jelindu-se VAL. FL.; **2** jalnic: *queribunda voce* CIC. cu glas jalnic.

querimōnia, *ae f.* **1** tînguire, jelanie: *tristes querimoniae* HOR. tînguiri triste; (*oc.*) cîntec de jale, elegie HOR. A.P. *75;* **2** plîngere (de ceva), învinuire, nemulțumire, neînțelegere: *populi cotidiana ~* CIC. plîngerile zilnice ale populației, (*cu genit. subiect.*) *~ acceptae cladis* LIV. învinuire de dezastrul suferit, *Romae querimoniae de tuis iniuriis habebantur* CIC. la Roma aveau loc plîngeri despre nedreptățile tale, *nulla umquam inter eos querimonia fuit* NEP. niciodată n-a existat vreo neînțelegere între ei, *malis divulsus querimoniis amor* HOR. iubire sfîșiată de blestemate neînțelegeri; **3** boală, afecțiune C. AUR.

querimōnĭum, *iī n. v.* **querimonia** FORT.

queritor, *āri vi. dep.* [*queror*] a se boci PLIN., TAC.

querneus (quernus) (*3*) *adj.* de stejar COL., VERG. ș.a.

queror, *querī, questus sum vt.* și *vi. dep.* **1** a se plînge de ..., a se tîngui: (*cu ac.*) *~ iniuriam* CIC. a se plînge de o ndreptate, *~ suum fatum* CAES. a-și plînge soarta, (cu *de*) *queritur de Milone per vim expulso* CIC. se plînge de izgonirea cu forța a lui Milo, (*cu ac. și inf.*) *crudeles esse deos questus* OV. plîngîndu-se că zeii sînt cruzi, (cu *quod*) *queritur quod sit destitutus* CAES. se plînge că a fost înșelat, *legatos miserunt questum, quod* ... NEP. au trimis soli să se plîngă că ..., *Oceano queritur facta mariti* OV. i se plînge lui Okeanos de faptele soțului, *apud novercam querere* PL. plînge-te unei mame vitrege, *~ apud populum, quod* ... AUR. VICT. a se plînge poporului că ...; *queri cum aliquo* = a se plînge cuiva: *consul questus est cum patribus conscriptis, quod* ... LIV. consulul s-a plîns senatorilor că ...; (*oc.*) a se plînge în justiție: *~ de proconsulatu Caecilii* PLIN. IUN. a se plînge de proconsulatul lui Caecilius; **2** (*poet.*) a scoate sunete jalnice (*despre animale sau instrumente muzicale*), a suspina, a murmura, a geme OV., VERG.

querquēdula, *ae f.* (*ornit.*) lișiță (*Fulica atra*) VARR.

querquera febris *sau* **querquera**, *ae f.* febră cu scuturături PL.

Querquetulānus (*3*) *adj.* [*querquetum*] cvercvetulan, al stejărișului: *Querquetulana porta* PLIN. Poarta Stejărișului (*între Celius și Esquilinus*) // **Querquetulānus**, *ī m.* vechiul nume al colinei Celius la Roma // **Querquetulānī**, *ōrum m. pl.* cvercvetulanii (*vechi neam în Latium*).

querquētum, *ī n.* stejăriș, pădurice de stejari VARR., HOR.

querulōsus (*3*) *adj.* [*queror*] plîngăreț, jalnic CASSIOD.

querulus (*3*) *adj.* [*queror*] **1** plîngăreț, care se plînge întruna: *senex difficilis, ~* SEN. bătrîn morocănos, plîngăreț; **2** (*despre sunete*) plîngător, gemînd strident, țipător: *querula vox* OV. glas plîngător, *querulae cicadae* VERG. greieri care țîrîie, *querula tuba* PROP. trompetă țiuitoare, *~ nidus volucrum* OV. cuib ciripitor al păsărilor, (*n. adv.*) *querulum spirare* MART. a respira șuierător, *querulae fores* OV. ușa care scîrțîie.

ques (*arh.*) *nom. pl. v.* **quis** PACUV.

quescumque (*arh.*) *nom. pl. v.* **quicumque** CAT.

quesdam (*arh.*) *nom. pl. v.* **quidam** ACC.

questiō, *ōnis f.* [*queror*] plîngere: (*pl.*) *questiones* CIC. Br. *142* pasaje patetice.

questus[1] (*3*) *p. pf. v.* **queror**

questus[2], *ūs m.* **1** plînset, bocet: *caelum questibus implet* VERG. umple văzduhul de bocete; **2** plîngere, reproș VAL. FL.; **3** cîntec jalnic (al privighetorii) VERG.

qui[1], *quae, quod* **1** *pron. relat.* (*acordat cu antecedentul în gen și număr, dar avînd cazul funcției sale*): *agri quos colimus vastati sunt* CAES. ogoarele pe care le cultivăm au fost pustiite, *nos quorum maiores Antiochum superarunt* CIC. noi, ai căror strămoși l-au învins pe Antiochus; (*uneori, pentru claritate, antecedentul repetat*) *erant omnino itinera duo, quibus itineribus* ... CAES. erau doar două drumuri, prin care drumuri ..., *diem dicunt, qua die ad ripam Rhodani conveniant* CAES. stabilesc o zi, zi în care să se adune la malul Ronului; (vb. *esse* al anteced. subînț.) *eadem opinione fui, qua reliqui* CIC. am fost de aceeași părere de care au fost și ceilalți; (*acord după sens*) *illa furia qui* ... CIC. acel nebun care ...; *servili tumultu quos* ...CIC. printr-o răscoală de sclavi pe care ...; (*acord cu cuvîntul următor*) *iusta gloria, qui est fructus victoriae* SALL. gloria adevărată, care este răsplata victoriei; *Alesia quod est oppidum* ... CAES. Alesia care este o cetate; (*antecedentul atras la cazul relativului*) *urbem quam statuo vestra est* VERG. orașul pe care-l întemeiez este al vostru; (*uneori, anteced. atras de prop. relat.*) *quos muros avus restituerat, eosdem nepos* ... NEP. zidurile pe care bunicul le reparase, nepotul ..., *quam quisque norit artem in hac se exerceat* CIC. fiecare să se exercite în arta în care se pricepe; (*relativul în prop. coord. se trad. cu* **et, autem sed** *și demonstr.*) *res loquitur ipsa, quae semper valet plurimum* CIC. lucrul vorbește de la sine, și aceasta are cea mai mare importanță, *cupiditates sunt insatiabiles, quae labefactant rempublicam* CIC. poftele sînt de nesăturat și ele distrug statul; (*pron. demonstr. anteced. subînț.* **qui = is qui** cel care, **quod = id quod** ceea ce) *qui sapienter cogitant* ... cei care judecă înțelept, *Lacedaemonii regem, quod numquam antea acciderat, necaverunt* CIC. lacedaemonienii, ceea ce nu se mai întîmplase vreodată, l-au omorît pe rege, *naves humiliores quam quibus uti consuevimus* CAES. corăbii mai joase decît cele de care ne folosim obișnuit; **quod** (*însoțit de genit. part.*) = atîta cît: *mittit olei, vini quod visum est* CIC. trimite atîta ulei și vin cît a crezut el, *navium quod ubique fuerat coegerant* CAES. cîte nave se aflau pe undeva, pe toate le adunaseră; (*la abl. arătînd timpul scurs după care se întîmplă ceva*)

paucis diebus quibus eo ventum erat CAES. cîteva zile după ce ajunsese acolo, *diebus decem quibus* ... CAES. zece zile după ce ...; (*prop. relat. exprimînd acțiune reală, obișnuit la ind.*; *relative în stil indir. sau avînd și sens circumstanțial la conjct*) *putavit se sub sua retenturum potestate Graecos, qui Asiam incolerent* NEP. a socotit că-i va putea menține în stăpînirea sa și pe grecii care locuiau în Asia; (*sens final*) *illum delegistis, quem praeponeretis* CIC. pe acela l-ați ales ca să-l puneți în funcție; (cauzal, adesea întărit prin *quippe, ut utpote*) *fuit mirifica vigilantia, qui somnum non viderit?* CIC. a fost extraordinar de vigilent, fiindcă n-a închis un ochi? (*consecutiv*) *philosophi inventi sunt qui dicerent* CIC. s-au găsit unii filozofi care au fost în stare să spună, *sunt qui censeant* CIC. sînt unii care socotesc, *nemo est qui* ... nu e nimeni care să ..., (*concesiv*) *ego, qui sero litteras Graecas attigissem, tamen* ... CIC. eu, deși m-am apropiat tîrziu de literatura greacă, totuși ...; (*restrictiv*) *quod sciam, quod meminerim* pe cît știu, pe cît îmi amintesc, *orationes Catonis, quas quidem legerim* CIC. discursurile lui Cato, cel puțin cele pe care le-am citit ...; (*în paranteză*) *istud, qui meus amor in te est, confecissem* CIC. acest lucru, avînd în vedere iubirea ce ți-o port, l-aș fi aranjat eu; **2** *pron.* și *adj. interog.* care?, ce fel?: *Iste Chaerea. — Qui Chaerea? — Frater Phedriae* TER. Chaerea ăsta. — Care Chaerea? — Fratele lui Phedria, *nescimus qui sis* CIC. nu știm cine ești; (*în exclamații*) *qui vir et quantus!* ce bărbat și cît de mare!; **3** *pron. nehot.*: *qui, qua* (rar *quae*), *quod n. pl. qua* (rar *quae*) după *si, nisi, ne, num, quo, cum, ubi* = vreun: *si qui cantet* CIC. dacă cineva ar cînta, *cave, ne qua amicorum discidia fiant* CIC. ia seama să nu se iște vreunele neînțelegeri între prieteni; [arh. genit. sg. *quoius*, dat. *quoi*, abl. *qui*, dat. și abl. pl. *quis* și *queis*].

quī[2] *adv.* (*vechi abl. al lui* **quis**) **1** (*interog.*) în ce chip?, cum?: *qui tam cito scivit?* cum a aflat atît de repede, *qui fit Maecenas ...?* cum se face Maecena ..., *quero qui scias* CIC. te întreb cum știi ...; **2** (*relat.*) cu ce, de unde, cum: *patera qui* ... PL. o cupă cu care ..., *in tanta paupertate decessit, ut, qui efferetur, vix reliquit* NEP. a murit atît de sărac, încît de-abia a lăsat cu ce să fie înmormîntat; **3** ca să, în așa fel ca: *ego id agam, mihi qui ne detur* TER. voi face așa, ca să nu mi se dea mie; **4** (= *utinam*): într-un anume fel: *qui te Iuppiter diique omnes perduint!* PL. bătu-te-ar Iupiter și toți zeii, (*cu elipsă*) *qui illi di irati!* CIC. Att. *4, 7, 1* mînie-se zeii pe el! (trăsnească-l zeii!).

quia *conj.* **1** pentru (aceea) că, pentru faptul că, pentru că [adesea corelat cu *eo, ideo, idcirco, propterea*]: *urbs quae, ~ postrema aedificata est, Neapolis nominatur* CIC. oraș care, pentru faptul că a fost clădit mai în urmă, se numește Neapolis, *magis ~ negare nequiverat, quam quod ignoraret* LIV. mai mult pentru aceea că nu putuse să nege, decît că n-ar fi știut, *quiane te voco, bene ut tibi sit?* oare pentru aceea te chem, ca să te simți bine?, *quiane auxilio iuvat ante levatos?* VERG. Aen. *4, 538* poate pentru că-și amintesc cu plăcere că au fost ajutați de mine?, (*ironic*) *quianam sententia vobis versa retro?* VERG. Aen. *10, 6* pentru ce oare v-ați schimbat gîndul?; **2** (*tard.*) *scire quia, dicere quia, credere quia* ... a ști că, a zice că, a crede că ... TERT. ș.a.

quibam, quibo *v.* **queo**

quicquam, quicquid *v.* **quisquam, quisquis**

quīcum = quocum, *rar* **quacum** *v.* **qui**

quicumque, *quaecumque, quodcumque pron* și *adj.* oricine, orice: *~ is est* CIC. oricine ar fi acela, *quoscumque de te queri audivi, quacumque potui ratione placavi* CIC. pe oricare i-am auzit plîngîndu-se de tine i-am potolit în orice chip cu putință, *ut, quodcumque vellet, liceret facere* NEP. ca să aibă voie să facă orice ar vrea, *quodcumque lucri est* PHAEDR. tot ce este cîștig (tot cîștigul), (*tmeză*) *quem fors dierum cumque dabit* HOR. orice zi îmi va mai da soarta.

quīcumvīs = quocumvis PL. St. *627* cu orice (vrei).

quidam, *quaedam, quoddam adj.* și **quiddam** *pron.* **1** un oarecare, cineva (ceva), unul: *quidam adulescentulus* NEP. un tinerel, *est quiddam quod occultatur* CIC. este ceva ce ni se ascunde, *quodam tempore* CIC. într-o vreme, *~ de collegis nostris* CIC. unii dintre colegii noștri, *ex ephoris ~ descenderunt* NEP. unii dintre efori au coborît, *~ bonorum caesi* TAC. unii dintre cei cuminți au fost omorîți; **2** un fel de, un anumit: *quasi ~ Roscius* CIC. un fel de Roscius, *nativus ~ lepos* NEP. o anumită grație înnăscută.

quidem *adv.* (*enclit.*) **1** (*întărind o afirmație*) într-adevăr, de fapt, desigur, fără îndoială: *doleo, ac mirifice ~* CIC. sufăr, și chiar uimitor de mult, *ista ~ vis est* SUET. acesta e cu adevărat un act de violență, *severitas habet illa ~ gravitatem sed* ... CIC. severitatea are, adevărat, acea violență, dar ..., *haec cogitatione inter se differunt, re ~ copulata sunt* CIC. acestea în teorie diferă între ele, dar de fapt sînt unite; **2** (*restrictiv*) cel puțin, măcar: *non video causam cur ..., hoc ~ tempore* CIC. nu văd motivul pentru care ..., cel puțin în acest moment, *fortasse non perfecimus, conati ~ sumus* CIC. poate că n-am reușit de tot, dar cel puțin am încercat; **3** (*reluînd și sporind*) în plus, mai mult decît atît: *una in domo, et ea ~ angusta* CIC. într-o singură casă, și aceea strîmtă, *vivere, et eam ~ vitam, quae* ... CIC. a trăi și, mai mult decît atît, a trăi o astfel de viață, care ..., **4** *ne ... quidem* nici chiar: *ne sues ~* CIC. nici chiar porcii, *ne in convivio ~* CIC. nici chiar la ospăț, *mendaci homini ne vera ~ dicenti credere solemus* CIC. pe mincinos nu-l credem nici chiar cînd spune adevărul.

quidnam *v.* **quisnam**

quidnī *sau* **quid nī** *adv.* de ce nu?, cum să nu?: *~ laudet* CIC. de ce să nu laude?, *~ non permittam?* SEN. pentru ce să permit (cum să nu mă opun?), (*tmeză*) *quid ego ni fleam?* CIC. cum să nu plîng?

quidpiam, quidquam *v.* **quispiam, quisquam**

quidque, quidquid *v.* **quisque, quisquis**

quīdum *adv.* cum oare? PL., TER.

quidvis *v.* **quivis**

quiens *p. pr. v.* **queo**

quiēram, quiērim, quiērun *v.* **quiesco**

quies[1], *ētis f.* **1** odihnă, repaus: *ex diutino labore quieti se dare* CAES. a se odihni după un îndelungat efort, *quietem capere* CAES. a se odihni, *tres horas ad*

quietem dare CAES. a da (soldaţilor) trei ore de repaus, (*oc. pl.*) *canes naribus inveniunt quietes* LUCR. *1, 405* cîinii găsesc cu nasul locurile de odihnă; 2 liniştc, calm: *clamor et* ~ TAC. strigăte şi linişte, *tanta* ~ *frigusque caloremque inter* VERG. atîta linişte între ger şi căldură (primăvara), ~ *ventorum* STAT. liniştea vînturilor; 3 pace; (*oc.*) inacţiune: *diuturna* ~ SALL. lungă perioadă de pace, *ingrata genti* ~ TAC. acestui neam nu-i place pacea; (*oc.*) *Regulus quiete defensus* TAC. Ann. *14, 47* Regulus apărat prin neamestecul lui în viaţa politică, *Attici* ~ *Caesari fuit grata* NEP. neamestecul lui Atticus în politică i-a fost plăcut lui Caesar; 4 (*fig.*) somn; (*poet.*) somnul morţii, moarte; (*oc.*) vis: *ire ad quietem* CIC. a se duce la culcare, *secundum quietem* CIC. în timpul somnului, *neque vigiliis neque quietibus* SALL. nici cînd veghea, nici cînd dormea, *alta* ~ VERG. somn profund, ~ *urget oculos* VERG. moartea îi închide ochii, *properare quietem* PROP. *2, 28, 25* a grăbi somnul cel veşnic; *dira* ~ TAC. somn înspăimîntător (cu coşmare); (*oc.*) ~ *praesaga* STAT. vis prevestitor; [arh. abl. sg. *quie* NAEV.].

quiēs[2], *etis adj.* (*arh.*) calm, liniştit NAEV.

Quiēs[3], *ētis f.* Odihna (*divinitate*) LIV.

quiescientia, *ae f.* viaţă liniştită FIRM.

quiescō, *ere, quiēvī, quiētum vi.* 1 a se odihni: *aliud agendi tempus, aliud quiescendi* CIC. un timp de lucru şi altul de odihnă, *ager multos annos quievit* CIC. ogorul a stat nelucrat mulţi ani, *prato arma quiescunt* VERG. armele zac pe păşune; 2 a dormi: *quievi in navi perpetem* PL. am dormit toată noaptea în corabie, *eo, cum venio, praetor quiescebat* CIC. cînd ajung acolo, pretorul dormea, *casa in qua quiescebat* NEP. bordeiul în care dormea, (*despre morţi*) *compostus pace quiescit* VERG. îngropat odihneşte în pace; 3 a se linişti, a se potoli, a înceta: *flamma quievit* VERG. flacăra s-a potolit, *aequora* VERG. (*venti* PLIN.) *quierunt* apele (vînturile) s-au potolit, *quiescebant voces* OV. glasurile se stingeau, *quiesce hanc rem petere* PL. încetează să ceri acest lucru; 4 (*fig.*) a sta liniştit: *urbs illa non potest* ~ CIC. oraşul acela nu poate fi paşnic; (*despre viaţa politică*) a sta în rezervă, a nu lua parte: *quiescamus ne* ... CIC. să stăm în rezervă, ca să nu ..., *in secessu quiescens* SUET. trăind retras din viaţa politică; (*abs.*) *indoctus pilae discive, quiescit* HOR. A.P. *380* cine nu ştie să mînuiască mingea sau discul stă la o parte (nu joacă), *si quiessem, nihil evenisset mali* TER. dacă aş fi stat la o parte, nu s-ar fi întîmplat nimic rău; [forme sincop.: *quierunt, quierim, quiessem, quiesse*].

quiētē *adv.* liniştit, paşnic SEN.; fără avînt LIV.

quiētus (*3*) *adj.* 1 liniştit, calm, paşnic, netulburat: ~ *amnis* HOR. rîu liniştit, *quieta aetas* CIC. viaţă liniştită, *homo quietissimus* PL. omul cel mai calm, *quietā republicā* CIC. cît timp viaţa politică e liniştită, *quieta omnia a bello* LIV. totul netulburat de război; 2 retras, departe de (lupte, viaţă, politică): *quoad cum civibus dimicatum est, domi* ~ *fuit* NEP. cît timp a durat războiul civil, a stat retras în casă, *aut boni, aut quieti, aut impii* CIC. oamenii de treabă, sau cei neutri, sau ticăloşii; 3 modest, fără ambiţii PLIN. IUN.; 4 odihnindu-se: adormit TAC. Ann. *1, 49*; mort NEMES.

quiī *pf. v.* **queo**

quilibet, *quaelibet, quodlibet adj.* şi **quidlibet** *pron.* oricare (doreşti), oricine, orice: *quidlibet faciat* CIC. facă ce-o vrea, *quibuslibet temporibus* LIV. în toate timpurile, *vita agenda est certo genere non quolibet* CIC. viaţa trebuie să fie trăită într-un anumit fel, nu oricum o fi, *unus quilibet* LIV. unul, oricare o fi.

quilubet *v.* **quilibet**

quīn[1] [*qui*[2] + *ne*] **I** *adv.* 1 (*interog.*) de ce nu?: ~ *accipis?* TER. de ce nu primeşti?, ~ *tu hic manes?* pentru ce tu nu rămîi aici?, ~ *conscendimus equos?* LIV. de ce nu urcăm pe cai?, ~ *ergo abis, quando responsum est?* PL. pentru ce atunci pleci, din moment ce ţi s-a răspuns?; 2 (*hortativ cu imper.*) hai: ~ *tu audi!* PL. hai, ascultă!, ~ *omitte me* TER. hai, lasă-mă; 3 (*întărind o afirmaţie*) şi mai mult, ba chiar: *non rogo, ut redeas,* ~ *hinc ipse evolare cupio* TER. nu-ţi cer să te întorci, ba chiar şi eu doresc s-o şterg de-aici, ~ *etiam* CIC. şi ~ *et* HOR. ba chiar, ~ *contra* ... LIV. ba dimpotrivă, ~ *potius* LIV. ba mai degrabă. **II** *conj.* (*cu modul conjct. în prop. cu sens neg. sau interog.*) 1 încît să nu, care să nu: *nulla fuit civitas* ~ *Caesari pareret* CAES. n-a fost cetate care să nu i se supună lui Caesar, *nihil est* ~ *intereat* CIC. nu există nimic care să nu piară, *nemo est* ~ ... CIC. nu este nimeni care să nu ..., *quis est* ~ ...? cine este omul care să nu ...?; 2 *non quin ... sed ...*= nu că nu ..., ci ...: *non* ~ *dissentiam, sed quod* ... CIC. nu că n-aş fi de altă părere, ci fiindcă ..., *non* ~ *breviter responsum potuerit, sed ut* ... LIV. nu că nu li s-ar fi putut da pe scurt răspunsul, ci ca să ...; 3 **a.** (*după verbe arătînd împiedicare, renunţare, reţinere etc.*) *neque di omnes prohibebunt,* ~ *sic faciam* PL. nici zeii toţi nu mă vor împiedica să fac aşa, *facere non possum,* ~ *ad te mittam* ... CIC. nu pot să mă reţin să nu-ţi trimit ..., *nihil praetermisi,* ~ *ad te scriberem* CIC. n-am omis nimic de care să nu-ţi scriu, *non multum affuit,* ~ ... n-a lipsit mult ca ..., *paulum affuit* ~ ... CAES. era cît pe ce să ..., *aegre retenti sunt,* ~ *oppidum irrumperent* CAES. cu greu au fost reţinuţi să nu năvălească asupra cetăţii, *non temperavit* ~ ... LIV. nu s-a stăpînit ca ..., *nec defugio,* ~ *dicam, quae scio* PL. nici nu mă dau în lături să spun ce ştiu; **b.** (*după verbe arătînd îndoială, nesiguranţă*) *non dubito* ~ ... CIC. nu mă îndoiesc că ..., *quis dubitat* ~ ... CIC. cine se îndoieşte că ...?, *non dubium est* ~ ... CIC. nu e îndoială că ..., *non abest suspicio* ~ ... CIC. nu lipseşte bănuiala că ..., *controversia non erat,* ~ *verum dicerent* LIV. nu era îndoială că spuneau adevărul.

quīn[2] = **isne qui** oare acela care? PL. Trin. *360*.

quinam, *quaenam, quodnam pron. interog.* cine oare, care oare?: ~ *homo ante aedes conqueritur?* care-i ăla care se boceşte aici în faţa casei?, *refert nobis quanam ratione* ... LUCR. ne explică în ce mod ..., *quodnam ob facinus?* TER. pentru care crimă?

quīnārius (*3*) *adj.* de cinci, de cinci degete: *quinaria fistula* PLIN. ţeavă de cinci ţoli grosime // **quīnārius**, *iī m.* (subînţ. *nummus*) jumătate de dinar VARR.

Quinctius (Quintius), *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: L. Quinctius Cincinnatus, dictatorul, sau T. Quinctius Flaminius, învingătorul lui Filip, regele Macedoniei*) // **Quinctiānus** (*3*) *adj.* şi **Quinctius** (*3*) *adj.* al lui Quinctius, quinctian.

quincunciālis (*2*) *adj.* **1** de cinci degete (*degetul mare de la mînă*); **2** plantat în cruciş (*precum cele cinci puncte la zar*).

quincunx, *ūncis m.* (cinci douăsprezecimi dintr-un întreg) **1** 5/12 dintr-un as (= 5 uncii): *si de quincunce remota est uncia, quid superat?* HOR. dacă din cinci douăsprezecimi dintr-un as scădem o uncie, cît rămîne?; **2** 5/12 dintr-un sextar (*măsură pentru lichide*) MART.; **3** 5/12 dintr-un iugăr COL.; **4** 5/12 dintr-o livră (*greutate*) COL.; **5** 5/12 dintr-o moştenire PLIN. IUN.; **6** dobîndă de 5% PERS.; **7** plantaţie (arbori, pari) în cinci puncte ca ale zarului, în cruciş (*astfel ca figura rezultată prin unirea a trei puncte să formeze litera V, semnul cifrei romane V* ⁙: *directi in quincuncem ordines* CIC. şirurile (de arbori) dispuse în cruciş, *cippi obliquis ordinibus in quincuncem dispositi* CAES. pari înfipţi în şiruri oblice în cruciş.

quincuplex, *plicis adj.* îndoit în cinci, cvintuplu MART.

quincupliciter *adv.* de cinci ori pe atît AUG.

quincuplicō, *āre vt.* a încinci BOETH.

quincuplus (*3*) *adj.* cvintuplu BOETH.

quindeciē(n)s *num.* de cincisprezece ori CIC.

quindecim *num.* cincisprezece.

quindecimprīmi, *ōrum m. pl.* primii cincisprezece magistraţi ai unui municipiu (ca Massilia) CAES.

quindecimvirālis (*2*) *adj.* al cvindecimvirilor TAC.

quindecimvirātus, *ūs m.* cvindecimvirat LAMPR.

quindecimvirī, *ōrum m. pl.* cvindecimviri, magistraţi care aveau în grijă cărţile sibiline TAC., *sau* comisie de cincisprezece membri cu alte însărcinări PLIN.

quíndēnārius (*3*) *adj.* format din cincisprezece unităţi AMBR.

quindeni (quini deni) *num.* cîte cincisprezece de fiecare VITR.

quine, quaene ... *pron.* oare acela care ...?: *patris auxilium sperem, quemne ipsa reliqui?* CATUL. să sper în ajutorul tatălui meu, acela pe care însămi l-am părăsit?, *o seri studiorum, quine putetis difficile* ... HOR. S. *1, 10, 21* o, întîrziaţilor la studii, sînteţi atît de proşti, încît să socotiţi că e lucru greu ...?

quin etiam *v.* **quin**

quingēnārius (*3*) *num.* de cinci sute fiecare: *quingenariae cohortes* CURT. cohorte de cinci sute de oameni, *quingenario thorace indutus* PLIN. avînd o platoşă de cinci sute de livre.

quingēnī, *ae, a num.* **1** cîte cinci sute; **2** cinci sute.

quingentārius (*3*) *num.* de cinci sute de oameni.

quingentēnārius (*3*) *num.* de cinci sute PRISC.

quingentenī, *ae, a num.* de cinci sute VULG.

quingentēsimus (*3*) *num.* al cincisutelea.

quingentī, *ae, a num.* cinci sute.

quingentiē(n)s *num.* de cinci sute de ori.

quinī, *ae, a num.* **1** cîte cinci: *stipati ~ in lectulis* CIC. înghesuiţi cîte cinci pe o sofa, *fossae quinos pedes altae* CAES. şanţuri de cîte cinci picioare adîncime; **2** cinci: *bis quinos silet ille dies* VERG. acela tace timp de zece zile; (*sg.*) *annorum lex quina vicenaria* PL. Ps. *303* legea cu privire la vîrsta de douăzeci şi cinci de ani (înainte de care cineva nu putea contracta ceva).

quīnīdēnī, quīnaedēnae, quīnadēna *v.* **quindeni**

quiniō, *ōnis m.* cinci o dată TERT.

quinīvīcēnī, *quīnaevīcēnae, quīnavīcēna num.* cîte douăzeci şi cinci de fiecare LIV.

quinquāgēnārius (*3*) *num.* de cincizeci de ... (ani, degete etc.) // **quinquāgēnārius**, *iī m.* comandant a cincizeci de oameni HIER.

quinquāgēnus (*3*) *num.* **1** cîte cincizeci fiecare; **2** cincizeci.

quinquāgēsimus (*3*) *num.* al cincizecilea // **quinquāgēsima**, *ae f.* **1** cincizecizecime (impozit de 2%); **2** (*ecl.*) Rusalii.

quinquāgessis, *is m.* cincizeci de aşi PRISC.

quinquagiē(n)s *num.* de cincizeci de ori.

quinquāgintā *num. indecl.* cincizeci.

quinquangulum, *ī n.* pentagon PRISC.

Quinquātria, *ium n. pl. v.* **Quinquatrus** SUET.

Quinquātrūs, *uum f. pl.* Quinquatrii (*sărbători pline de veselie, în cinstea Minervei: cele mari*, Quinquatrus maiores, *ale meşterilor de orice fel* — artifices —, *femei ţesătoare, medici, poeţi, artişti plastici, învăţători şi şcolari, care începeau a cincea zi după idele lui martie* (*19 martie*) *şi ţineau pînă la 23 martie, şi cele mici*, Quinquatrus minores *sau* minusculae, *ale flautiştilor, la 13 iunie*).

quinque[1] *num. indecl.* cinci: *quinque ter* OV. cincisprezece.

quinque[2] = **et quin** PL. Cas. *506*.

quinquefolius (*3*) *adj.* cu cinci foi // **quinquefolium**, *iī n.* (*bot.*) cinci-degete (*Potentilla reptans*) PLIN.

Quinquegentiāni, *ōrum m. pl.* cvincvegenţianii (pentapolitanii), popor din Cirenaica // **Quinquegentiānus** (*3*) *adj.* cvincvegenţian.

quinquegenus (*3*) *adj.* de cinci soiuri AUS.

quinquelibrālis (*2*) *adj.* de cinci livre greutate COL.

quinquemestris (*2*) *adj.* de cinci luni VARR., PLIN.

quinquennālis (*2*) *adv.* **1** care are loc din cinci în cinci ani: *~ celebritas ludorum* CIC. solemnitatea la cinci ani o dată a jocurilor; **2** care durează cinci ani, cincinal: *~ censura* LIV. cenzura pe cinci ani // **quinquennālis**, *is m.* **a.** magistrat municipal a cărui funcţie durează cinci ani SPART.; **b.** şeful colegiului unui cult APUL.

quinquennātus, *abl. -ū, m.* vîrstă de cinci ani PLIN.

quinquennis (*2*) *adj.* **1** de cinci ani: *~ filia* PL. fată de cinci ani, *quinquenne vinum* HOR. vin de cinci ani; **2** la cinci ani o dată, din cinci în cinci ani: *~ Olympias* OV. olimpiadă la cinci ani o dată.

quinquennium, *iī n.* perioadă de cinci ani: *per ~* LIV. timp de cinci ani, *tria quinquennia* OV. cincisprezece ani.

quinquepedal, *ālis m.* prăjină de cinci picioare.

quinquepedālis (*2*) *adj.* de cinci picioare GROM.

quinquepertītō *adv.* în cinci părţi PLIN.

quinquepertītus (*3*) *adj.* împărţit în cinci părţi CIC.

quinqueprīmi, *ōrum m. pl.* primii cinci cetăţeni (într-un municipiu) CIC.
quinqueremis, *is f.* cvincveremă (*navă cu cinci rînduri de vîsle*) // **quinquerēmis** (*2*) *adj.* cu cinci rînduri de vîsle LIV.
quinquertiō, *ōnis m.* atlet la pentatlon.
quinquertium, *iī n.* [*quinque* + *ars*] pentatlon, întrecere gimnastică la aruncarea discului şi suliţei, la alergări, la sărituri şi la luptă.
quinquessis, *is m.* monedă de cinci aşi APUL.
quinquevertex, *icis adj.* cu cinci culmi IUL. VAL.
quinquevir, *ī m.* membru al unei comisii de cinci; (*obişnuit pl.*) **quinqueviri,** *ōrum m. pl.* comisie de cinci membri cu diferite atribuţii publice (aplicarea legilor agrare de împărţire a pămînturilor CIC., repararea zidurilor şi a turnurilor LIV., asigurare a pazei de noapte a oraşului contra răufăcătorilor şi incendiilor, controlul şi reducerea cheltuielilor publice PLIN. IUN.); (*rar sg.*) *recoctus scriba ex quinqueviro* HOR. S. *2, 5, 56* din gardian făcut secretar.
quinquevirālis (*2*) *adj.* cvincveviral, al cvincvevirilor COD. TH.
quinquevirātus, *ūs m.* sarcina de cvincvevir CIC.
quinquie(n)s *num.* de cinci ori: *H S vicies quinquies* CIC. două milioane cinci sute de mii de sesterţi.
quinquifidus (*3*) *adj.* despicat în cinci părţi FORT.
quinquipartes versūs *m. pl.* versuri cu cinci membre DIOM.
quinquiplex *v.* **quincuplex**
quinquiplicō, *āre vt.* a încinci TAC.
quintadecimāni (-decumāni), *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a XV-lea.
quintāna, *ae f.* **1** drum în spatele pretorului în castru (*despărţea manipulul al cincilea de al şaselea şi acolo se făcea şi tîrg sau schimb de mărfuri*) LIV. **2** tîrg SUET. Ner. *26*.
quintāni, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a cincea.
quintānus (*3*) *adj.* de cinci: *quintanae nonae* VARR. nonele care cad în a cincea zi a unei luni, *quintanis* (subînţ. *vicibus*) PLIN. din cinci în cinci pari.
quintārius (*3*) *adj.* de cinci: ~ *numerus* VITR. numărul de 5/6 VITR.
quinticeps, *cipis adj. m.* şi *f.* al cincilea VARR.
Quintiliānus, *ī m.* cognomen roman (*de ex.: M. Fabius Quintilianus — 35–96 e.n. —, vestit profesor de retorică, autorul lucrării* De institutione oratoria) // **Quintiliānus** (*3*) *adj.* al lui Quintilius.
Quintīlis (Quinctīlis), *is m.* (subînţ. *mensis*) luna a cincea după vechiul calendar (*cînd anul începea cu martie, devenită apoi a şaptea şi numită* Iulius *„iulie" în cinstea lui C. Iulius Caesar*) // **Quintīlis** (*2*) *adj.* al lui Quintilis, al lui iulie: *idibus Quintilibus* la idele lui iulie (15 iulie), *nonae Quintiles* nonele lui iulie (7 iulie).
Quintilius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: Q. Varus, proconsul în Syria, apoi comandant al armatei din Germania, învins de Arminius în anul 9 e.n., şi Q. Varus, poet, prieten al lui Horatius, Vergilius*).
Quintipor, *ōris m.* sclav al lui Quintius VARR.
Quintius *v.* **Quinctius**
quintō *şi* **quintum** *adv.* pentru a cincea oară.
quintuplex, *plicis num.* încincit VOP.
quintupliciter *adv.* de cinci ori atît AUG.
quintus (*3*) *num.* al cincilea: *quinta pars* CIC. o cincime, dar *quinta pars nectaris* HOR. C. *1, 13, 16* chintesenţa nectarului (plăcerii), *quintis castris* CAES. B. G. *7, 56, 1* în cinci zile de marş, *quinto die quam ab Corintho solverit naves* LIV. a cincea zi după pornirea flotei de la Corint; [arh. *quinctus* PL.].
Quintus, *ī m.* şi **Quinta,** *ae f.* prenume romane (*abrev.* Q.).
quintusdecimus, quintadecima, quintumdecimum *num.* al cincisprezecelea.
quīpiam *adv.* în vreun fel PL.
quippe *adv.* **1** într-adevăr, de bună seamă, fireşte, desigur: *movet me* ~ *lumen curiae* CIC. strălucirea senatului mă mişcă într-adevăr, (*ironic*) ~ *vetor fatis* VERG. sînt, vezi bine, împiedicată de destin (adesea urmat de *enim, etenim*); **2** (*pe lîngă conj. cauzale*) *quippe cum,* ~ *quando,* ~ *quia,* ~ *quod,* ~ *quoniam,* ~ *ubi* de vreme ce, din moment ce, deoarece [de obicei cu conjct.]: *neque Cimoni fuit turpe,* ~ *cum cives eius eodem uterentur instituto* NEP. nu era o ruşine pentru Cimon, deoarece concetăţenii lui practicau acelaşi obicei, ~ *ubi materies omnis cumulata iaceret* LUCR. *1, 990* deoarece toată materia ar zăcea locului grămadă; (*rar cu ind.* PL. Capt. *886*; **3** (*cu pron. relat., obişnuit cu conjct.*) ca unul care, deoarece el: *convivia non inibat,* ~ *qui ne in oppidum quidem nisi perraro veniret* CIC. nu participa la ospeţe, deoarece el nici la oraş nu venea decît foarte rar; **4** (*precl.*) *quippe* şi (*adv.*) *qui* [cu ind.] = adevărat, fiindcă: ~ *qui, ubi quod subripias, nil est* PL. Aul. *346* într-adevăr, fiindcă nu-i nimic de şterpelit acolo, ~ *qui magnarum saepe id remedium aegritudinum est* TER. Heaut. *538*, într-adevăr, fiindcă acesta e adesea leacul marilor necazuri.
quippiam *v.* **quispiam**
quippinī *adv.* de ce nu?, cum nu?, fără îndoială, desigur PL., APUL.
quīquī *abl.* (*arh.*) [*quisquis*] la orice preţ PL. Men. *1159*.
Quiriāna mala *n. pl.* mere cviriene (*soi ales*) CIC.
Quirīna, *ae f.* (subînţ. *tribus*) tribul Quirin.
Quirīnālia, *ium n. pl.* quirinalii (*serbări în cinstea lui Romulus, la XIII Kal. Mart., adică 17 februarie*).
Quirīnālis (*2*) *adj.* al lui Quirinus (Romulus), quirinal: ~ *flamen* VARR. flaminul lui Quirinus, ~ *trabea* VERG. toga sărbătorească de purpură (*cum purta Romulus*), ~ *mons* (*collis* sau *iugum*) VARR., OV. colina quirinală, Quirinal (la Roma).
Quirīniāna mala *v.* **Quiriana mala** CAT., VARR.
Quirīnus *ī m. 1*) numele lui Romulus după apoteozarea lui: *populus Quirini* HOR. poporul lui Romulus, romanii, *Remo cum fratre* ~ *iura dabant* VERG. Romulus cu fratele său Remus împărţeau dreptatea, *gemini Quirini* IUV. *11, 105* = Romulus şi Remus; *2*) epitet al lui Ianus: *Ianus Quirini* SUET. templul lui Ianus Quirinul; *3*) (*poet.*) epitet al lui Augustus: *victoris arma Quirini* VERG. G. *3, 27* războaiele lui Augustus, învingătorul // **Quirīnus** (*3*) *adj.* al lui Quirinus: ~ *collis* OV. colina lui Quirinus (Quirinal), *urbs Quirina* OV. = Roma.

Quirīs, *ītis m.* (*rar sg.*) cetăţean roman, simplu cetăţean; (*obişnuit*) **Quirītēs**, *ium* (*-um*) *m. pl.* cetăţeni romani (cu toate drepturile politice şi militare); (*frecv. în formula*) *populus Romanus Quiritium* sau *populus Romanus Quiritesque* sau *populus Romanus Quirites* şi *Quirites Romani* LIV. cetăţeni romani, *ius Quiritium* PLIN. IUN. dreptul de cetăţenie deplină, (*sg. colect.*) *plausus et amici dona Quiritis* HOR. Ep. *1, 6, 7* aplauzele şi onorurile acordate de cetăţenii care te iubesc, *quis te redonavit quiritem Italo caelo?* HOR. C. *1, 7, 3* cine te-a redat ca paşnic cetăţean (din militar ce erai) Italiei?, *Quirites* termn de dispreţ adresat soldaţilor TAC. Ann. *1, 42*; (*fig. despre albine în comparaţie cu regina lor*) *ipsae regem parvosque Quirites sufficiunt* VERG. G. *4, 201* ele însele o înlocuiesc pe regină şi pe micii „cetăţeni" ai stupului.

quirītātiō, *ōnis f.* strigăt de chemare în ajutor, strigăt de groază LIV. *33, 28*.

quirītātus, *ūs m. v.* **quiritatio** PLIN., VAL. MAX.

quirītō, *āre*, *ātum* **1** *vi.* şi *vt.* a cere (ţipînd) ajutor VARR., a ţipa, a zbiera: *nulla vox quiritantium exaudiri poterat* LIV. *39, 8, 8* nici un glas al celor care ţipau nu se putea auzi, *rogatus sententiam non quiritet* QUINT. (oratorul) căruia i se cere părerea să nu zbiere; **2** *vt.* a striga, a protesta strigînd; a se jelui, a boci: *quiritanti: „civis Romanus sum"* CIC. celui care protesta strigînd „sînt cetăţean roman", (*cu ac. şi inf.*) ~ *coquos emi pluris quam equos* PLIN. a se plînge strigînd că bucătarii se cumpără mai scump decît caii, ~ *casum mariti* a jeli nenorocirea soţului.

quirītor *v.* **quirito**

quis[1], **quid I** *pron. interog.* (*rar adj.*) cine?, ce?: *quis vocat* CIC. cine mă strigă?, *quem implorabunt?* pe cine vor implora?, *considera quis quem fraudasse dicatur* CIC. ia seama cine şi pe cine zice-se că l-a înşelat, *quis omnium mortalium* ... CIC. cine dintre toţi oamenii ..., *quis ea est quam vis ducere uxorem?* PL. cine este femeia pe care vrei s-o iei?, (*adj.*) *quis adulescens fuit?* ce tînăr a fost?, *quis eum senator appellavit?* CIC. ce senator i-a adresat un cuvînt?, *quid agis?* ce faci?, (*indir.*) *quid mihi videretur, ostendi* CIC. ce părere am eu, am arătat-o, (*cu genit. part.*) *quid hominum?* TER. cîţi oameni?, *quid caelati argenti, quid signorum putatis apud illum esse?* CIC. cîtă argintărie cizelată, cîte statui socotiţi că are el acasă?, *quid est tibi nomen?* PL. cum te numeşti?, *quid mulieris habes?* TER. ce fel de femeie ai?, *quid tibi videtur hoc mancipium?* TER. cum ţi se pare acest sclav? (*ac. adv.*) *quid taces?* CIC. de ce taci?, *quid plura dicam?* CIC. de ce să vorbesc mai mult?, *quid, quod* CIC. ce să mai spun de faptul că ..., *quid ergo ...?* cum oare?, *quid, si* ... ce s-ar întîmpla, dacă ..., *quid tum? quid postea?* şi ce urmează de aici? **II** *pron. nehot.* cineva, ceva, vreunul, un oarecare [în prop. ipotetice, mai ales după *si*, *nisi*, *ne*, *modo*, *num*, *quo*, *quanto*, *quando*, *cum*]: *dixerit quis* cineva ar putea spune, *filiam quis habet: pecunia est opus* CIC. presupunînd că cineva are o fată: are nevoie de bani, *si quid accidat* CIC. dacă s-ar întîmpla ceva, *si quis quid rumore acceperit* ...CAES. dacă cineva ar afla ceva zvonindu-se, (*rar adj.*) *si quis est metus* CIC. dacă există vreo teamă, *sive natura, sive quis deus* CIC. fie natura, fie vreun zeu; [arh. nom. pl. *ques* PACUV., genit. pl. *quium* CAT.].

quis[2] (*arh.*) = **quibus**

quisnam, quidnam *pron. interog.* cine oare?, ce oare?: *quisnam est tam demens?* CIC. cine este oare atît de nebun?, (*indir.*) *si quaereres, quidnam egisset* ... CIC. dacă ai întreba ce oare a făcut ..., (*pleonastic*) *num quisnam praeterea?* TER. cine oare pe lîngă aceştia?, (*cu tmeză*) *in aedibus quid tibi meis nam erat negotii?* PL. ce treabă aveai tu oare în casa mea?, (*nam* pus înainte) *nam quae haec anus est?* cine este oare baba asta?, *nam quis te nostras iussit adire domos?* VERG. cine oare ţi-a poruncit să vii la lăcaşul nostru?

quispiam, quaepiam, quidpiam *pron.* şi **quodpiam** *adj.* cineva, un oarecare, unul; ceva: *quispiam dicet* CIC. cineva va zice, *quispiam deus* TER. un zeu oarecare, *quaepiam cohors* CAES. o oarecare cohortă, *quodpiam nocere* CIC. a dăuna întrucîtva.

quisquam, quidquam (quicquam) *pron.* şi *adj.* (*folosit în prop. neg. sau interog. cu sens neg.*) cineva, vreunul, ceva: *nego quemquam dixisse* CIC. neg că cineva a spus, *estne quisquam omnium mortalium ...?* este oare cineva dintre oameni ...?, *vix quisquam reperietur* CIC. cu greu se va găsi cineva, *nec quisquam* = nimeni, *nec quidquam* = şi nimic: *nec quisquam ex agmine toto audet* ... VERG. nimeni dintr-o armată atît de mare nu îndrăzneşte, *neque quisquam unus* LIV. şi absolut nimeni, *nihil quidquam* absolut nimic, (*adj.*) *quisquam homo* PL. vreun om, *nec quisquam alia mulier* PL. şi nici o femeie; [nu are pl. şi nici f. decît nom. *quisquam* şi ac. *quemquam* PL., TER.]

quisque, quaeque, quidque *pron.* şi *adj.* **quodque 1** fiecare [după pron. refl.]: *suum quisque noscat ingenium* CIC. fiecare să-şi cunoască firea, *pro se quisque loquebatur* CIC. fiecare vorbea pentru el, *res familiaris sua quemque delectat* CIC. pe fiecare îl desfăta averea sa, *membra suo quaeque loco locata* CIC. membre aşezate fiecare la locul lor, (*după pron. relat. sau interog.*) *quod cuique obtigit, id quisque teneat* CIC. fiecare să păstreze ceea ce fiecăruia i-a fost dat, *videndum est quid quisque sentiat* CIC. trebuie să vedem ce crede fiecare, *quam quisque norit artem, in hac se exerceat* CIC. ce artă cunoaşte fiecare, pe aceea s-o practice, (*după superl.*) *optimum quidque rarissimum est* CIC. tot ce-i foarte bun e foarte rar, *in optimis quibusque* CIC. la toţi cei buni, *doctissimus quisque* CIC. cei mai învăţaţi (toţi cei învăţaţi), (*după num. ord.*) *quinto quoque anno* CIC. la fiecare cinci ani, *tertio quoque verbo* CIC. la fiecare al treilea cuvînt, *quotus quisque formosus est?* CIC. la cîţi inşi este unul frumos?, *quotus quisque philosophorum est, qui sit?* cîţi filozofi găseşti care să fie ...? *primo quoque tempore* (*die*) CIC. la prima ocazie, cît mai curînd posibil, *primum quidque considera* CIC. examinează fiecare punct la rînd, (*în comparaţii*) *quo quisque est doctior* ... CIC. cu cît cineva este mai învăţat ..., *ita de quoque, ut quemque meritum arbitrantur, existimant* CIC. îl socotesc pe cineva aşa cum cred că merită fiecare, *bonus liber melior est quisque quo maior* PLIN. IUN. o carte bună este cu atît mai

bună, cu cît e mai mare; **2** (*rar*) oricine, orice: *quemque videritis hominem, deturbatote* PL. pe orice om îl veți vedea, goniți-l, *cuiusque generis,* (*cuiusque modi*) de orice fel ar fi, *proinde ut lubet, quidque facias* PL. să faci orice cum îți place; [*quisque* și f. PL., TER.]

quisquilia, *ōrum n. pl.* lucruri fără valoare PETR. *75, 8.*

quisquiliae, *ārum f. pl.* vreascuri, frunze uscate, gunoaie; (*fig.*) lepădături, drojdie, pleavă: *quisquiliae seditionis* CIC. lepădături ale răscoalei.

quisquis, quidquid (quicquid) *pron.* și *adj.* oricine; orice ar fi: *quisquis ille est* CIC. oricine ar fi acela, *quicquid tibi nomen est* PL. oricare ar fi numele tău, *quisquis homo huc venerit, vapulabit* PL. orice om va veni aici va mînca bătaie, *quoquo modo se res habet* CIC. oricum ar sta lucrurile, *quoquo consilio fecit, certe suo* CIC. cu orice plan a lucrat, a lucrat desigur după un plan al său, (*acord după sens*) *monstri novitate moventur, quisquis adest* OV. toți cei de față sînt impresionați de arătarea nemaipomenită, *quisquis amas, bustum caedito saxis* PROP. voi toți care iubiți loviți cu pietre mormîntul, (*cu genit.*) *Iuno et deorum quisquis amicior Afris* HOR. C. *2, 1, 25* Iuno și oricare dintre zei ținea mai mult la africană, (*frecv. la n.*) *accusatorum quidquid erat* CIC. acuzatorii oricît de mulți erau, *per quicquid deorum est* LIV. pe toți zeii din cer; (*adv.*) oricît, pe măsură ce: *provideo animo, quicquid progredior me invehi in* ... LIV. *31, 1, 5* prevăd că, pe măsură ce înaintez mai mult, mă înfund în ..., *quicquid ab urbe longius proferrent arma, magis magisque* ... LIV. *7, 32, 5* (zicea că) cu cît vor înainta mai departe de oraș, cu atît mai mult ..., *ride, quicquid amas, Cato, Catullum* CATUL. *56, 3* rîzi, Cato, dacă-l iubești cîtva pe Catulus; [obișnuit folosit doar *quisquis, quidquid* și *quoquo*].

quisse, quissem, quitus, quivi *v.* **queo**

quivis, quaevis, quidvis *pron.* și **quodvis** *adj.* oricare, oricine; orice (vrei): *nostrum quivis* PL. oricare dintre noi, *quivis ut perspicere possit* CIC. ca oricine să poată înțelege, *quaevis amplificationes* CIC. orice fel de amplificații, *quamvis excipere fortunam* CIC. a suporta orice soartă, *cuius vis hominis est errare* CIC. orice om poate greși, *quidvis perpeti* CIC. a suferi orice, (cu *unus*) *non quivis unus ex populo* CIC. nu fitecine din mulțime, (*adv.*) *quodvis anni* CAT. în orice anotimp, *ab quivis homine* (= *ab quovis homine*) TER. Ad. *254*, *quicumvis* = *cum quovis* PL. St. *627.*

quiviscumque, quaeviscumque, quodviscumque *v.* **quivis** LUCR., MART.

quō I (*rar*) = *abl. lui* **quid**: *dicere ~ loci nasceretur* CIC. a spune în ce loc crește (planta), *~ locorum* HOR. în ce loc. **II** *adv.* (*după vb. de mișcare*) **1** (*loc*) unde?: ~, *~ scelesti ruitis?* unde vă năpustiți, ticăloșilor?, *non ~ hinc gentium aufigiam, scio* PL. nu știu unde să fug de-aici; **2** (*fig.*) **a.** la ce grad, la ce punct: *scire ~ amentiae progressi sitis* LIV. a ști pînă la ce grad de nebunie ați ajuns; **b.** în ce scop?: *~ hostem reserves?* CIC. la ce să-l cruți pe dușman?, *dixit ~ vellet aurum* CIC. a spus de ce vroia aurul, *nescis ~ valeat nummus?* HOR. nu știi la ce e bun banul?, (*cu ac.*) *~ mihi fortunam, si non* HOR. la ce bun averea, dacă nu ...; **3** (*relat.*) unde, în care: *locus, ~ exercitui aditus non erat* CAES. loc unde armata nu putea ajunge, *mare ~ Rhenus influit* CAES. marea în care se varsă Rinul, *apud eos, ~ se contulit* CIC. la aceia la care s-a dus; **4** (*nehot. după* **si, ne**) undeva: *si ~ proficisceris* CIC. dacă pleci undeva, *si quando Romam aliove ~ mitterent legatos* LIV. dacă ar trimite vreodată soli la Roma sau altundeva. **III** = *abl. lui* **quod 1** (*instr., adesea la început de frază* = **et eo**) prin care fapt, și astfel, de aceea: *~ factum est, ut* ...NEP. și astfel rezultatul a fost că ...; **2** (*abl. măsurii, adesea cu comp.*) cu cît: *~ difficilius hoc praeclarius* CIC. lucru cu cît mai greu, cu atît mai minunat, *homines ~ plura habent, eo ampliora cupiunt* CIC. oamenii cu cît au mai mult, cu atît doresc și mai mult, *~ plures erant, maior caedes* LIV. cu cît erau mai mulți, măcelul era și mai mare. **IV** *conj. cauzală*: *non quo* ... [cu conjct.] nu pentru faptul că nu, pentru că: *non ~ libenter male audiam, sed quia* ... CIC. nu pentru că mi-ar plăcea să-mi aud de rău, ci fiindcă ..., *non ~ otium sequeretur* ..., *sed ut* ... NEP. nu pentru că ar urmări viața retrasă, dar ca să ... **V** *conj. finală* (= **ut eo** *obișnuit cu comp.*) ca prin aceasta să, ca să: *docebo ~ facilius intellegi possit* CIC. vă voi arăta, ca prin aceasta să se poată înțelege mai ușor, *missus ad hoc, ~ ne* ... *incurreret hostis* HOR. trimis anume ca ... dușmanul să nu facă vreo incursiune.

quoad I *adv. interog. relat.* **a.** (*loc*) pînă unde, pînă la punctul în care: *videte ~ fecerit iter* CIC. vedeți pînă unde a înaintat, *est modus tamen ~ pati uxorem oportet* PL. este totuși o limită pînă unde femeia trebuie să rabde, *pervenit ~ progredi potuit hominis amentia* CIC. a ajuns pînă la limita la care putea să înainteze nebunia unui om; **b.** (*timp*) pînă cînd: *senem ~ exspectatis vostrum?* TER. pînă cînd îl așteptați pe bătrînul vostru?, *dies ~ referret* PL. ziua pînă cînd să restituie; **c.** în măsura în care, pe cît: *~ vires valent* PL. pe cît mă țin puterile, *cognitis, quoad possunt ab homine cognosci, finibus* CIC. fiind cunoscute hotarele, atît cît pot fi ele cunoscute de om, (spec. cu *eius*) *~ eius facere possum* CIC. pe cît pot eu face, *quoad eius fieri potest* CIC. pe cît e posibil. **II** *conj.* **1** atîta cît, cît timp: *~ vixit* CIC. cît timp a trăit, *tamdiu* ... *~* CIC. atîta timp ... cît ...; **2** pînă cînd, pînă ce: (*cu ind.*) *eo se tenuit, ~ legati venerunt* CIC. a rămas acolo, pînă ce au sosit solii, (*cu conjct.*) *an exspectamus quoad ne vestigium quidem relinquatur?* CIC. oare așteptăm pînă ce nu rămîne nici măcar o urmă? **III** *prep. cu ac.* în ce privește: *~ sexum* VARR. în ce privește sexul.

quoadusque *conj.* pînă ce, pînă cînd LACT.

quōcircā *adv.* pentru care lucru, de aceea, prin urmare CIC., VERG.; (*cu tmeză*) *quo, bone, circa* ... HOR. de aceea, scumpule ...

quocumque *adv.* **1** oriunde, în orice loc: *pedes quocumque ferent* HOR. pe oriunde ne vor purta picioarele, (tmeză) *rationem, quo ea me cumque ducet, sequor* CIC. Tusc. *2, 15* voi continua raționamentul, oriunde mă va duce el; **2** (*nehot.*) oriunde ar fi, în toate părțile VERG. Aen. *3, 682.*

quod[1] *conj.* şi *adv.* (= ac. sg. n. de la pron. relat. *qui*) **1** faptul că; că (*explicaţie*): *hoc est ~ ad vos venio* PL. ăsta e motivul că vin la voi, *id iam lucrum est, ~ vivis* PL. este deja un cîştig faptul că trăieşti, *mirabar ~ dudum scapulae gestibant mihi* PL. mă miram că (de ce) de mult mă mînca spinarea, *hoc uno praestamus feris, ~ colloquimur inter nos* CIC. sîntem superiori animalelor doar prin aceea că vorbim între noi; (*expr.*) *ex eo ~ ...* de aceea, că ..., *ad id ~ ...* la aceea că ..., *praeterquam ~* în afară de faptul că, pe lîngă faptul că, (*fam.*) *tantum ~ ex Arpinati veneram, cum littere a te redditae sunt* CIC. numai ce venisem (abia venisem) de la Arpinum şi mi-a fost înmînată scrisoarea ta, *tertius dies est, quod* PLIN. IUN. este a treia zi (de cînd) ...; (*după vb. însemnînd „a adăuga"*) *accedit ~ ingeniis excellentibus delectatur* CIC. se mai adaugă la asta că era încîntat de spirite superioare, *adde ~ ...* CIC. adaugă că, (*după vb. însemnînd „a trece cu vederea"*) *praetereo, mitto, taceo ~* trec peste faptul că ...: (*după expr.*) *bene* (*male, commode, gratum*) *facere* sau (*după vb. impers.*accidit, evenit): *bene facis quod me adiuvas* CIC. bine faci că mă ajuţi, *fecisti mihi pergratum quod* CIC. mi-ai făcut o mare plăcere că, *nihil mihi gratius accidit, quam ~ ...* CIC. nimic nu mi s-a întîmplat mai plăcut decît că ...; (*după verbe de afect*) *gaudeo ~* mă bucur că, *doleo* (*indignor, invideo, maereo, me pudet, miror, queror*) *~ ...* sufăr, mă indignez, sînt invidios, sînt întristat, mi-e ruşine, mă mir, mă plîng că ..., (şi după vb. ca *laudo, vitupero, gratulor, accuso, damno, reprehendo* ş.a.): (*retoric*) *quid, ~?* ce să mai spun de faptul că?; **2** cît despre faptul că: *~ me Agamemnonem aemulari putas, falleris* NEP. cît despre faptul că socoţi că aş rivaliza cu Agamemnon, te înşeli; **3** pentru că: *Themistocles, ~ liberius vivebat, parentibus minus erat probatus* NEP. Themistocle, pentru că trăia mai liber, nu prea era pe placul părinţilor, *non ~ ... non probem, sed quia ...* CIC. nu pentru că n-aş aproba ..., ci fiindcă; **4** pentru care motiv, de ce [cu conjct.]: *nihil habeo ~ accusem senectutem* CIC. n-am nici un motiv să acuz bătrîneţea, *nihil est ~ metuas* PL. nu ai nimic a te teme, *in viam ~ te des hoc tempore, nihil est* CIC. n-ai de ce să te porneşti la drum în acest timp; **5** (*rar şi poet. în prop. principală*) privitor la aceasta, de aceea: *~ te per superos oro* VERG. Aen. *2, 141* de aceea, în numele zeilor din cer, te rog (cf. şi *6, 363*); **6** (*la începutul frazei, făcînd legătura cu ceea ce precedă*) *quod si* = fapt este că dacă, şi (iar, dar) dacă: *~ si quis illorum legat facta ...* NEP. fapt este că dacă cineva ar citi faptele acelora, *~ nisi ... debilitatus esset ...* NEP. într-adevăr, dacă n-ar fi fost slăbit, *~ cum esset animadversum ...* CAES. dar, după ce s-a observat că, *~ quoniam* (*quia*) ... CIC. dar, fiindcă ...; **7** (*restrictiv*) atît cît, pe cît [cu conjct.]: *~ sciam* pe cît ştiu, *~ meminerim* CIC. pe cît îmi amintesc eu, (*cu ind.*) *~ potero adiuvabo senem* PL. îl voi ajuta cît pot pe bătrîn, *~ in te est* PL. pe cît este în puterea ta; **8** (*rar concesiv*) chiar dacă: *~ dicas mihi* TER. chiar dacă mi-ai spune ..., *~ non domus est mihi fulta columnis* PROP. *3, 2, 11* chiar dacă n-am o casă cu columne; **9** (*tard. în prop. complt., înlocuind ac. cu inf. după vb. ca „a spune, a crede, a şti" etc.*) că: *legati renuntiaverunt ~ ... haberent ...* solii au anunţat că ... aveau ...

quod[2] *n.* de la **qui, quae, quod**

quod[3] *pentru* **quot**

quōdammodo (quōdam modō) *adv.* într-un fel CIC.

quodnam *n. v. quisnam*

Quodsemelarripidēs *m.* nume creat de PL. Pers. *705.*

quoi *arh.* pentru **cui**

quoiās *şi* **quoiatis** *arh.* pentru **cuias** *sau* **cuiatis** PL

quoius[1](*3*) *adj. arh.* pentru **cuius** (*3*) *adj.* PL.

quōius[2] *genit. arh.* pentru **cuius**

quolibet *adv.* unde vrei, pretutindeni LUCR.

quom *v.* **cum**

quominus *conj.* (**quo minus**) că nu, să, ca, să nu ... [negînd mai puţin intens decît *ne*, după verbe însemnînd „a împiedica, a se opune, a reţine, a refuza, a şovăi"]: *aetas non impedit, ~ studia teneamus* CIC. vîrsta nu ne împiedică să ne continuăm studiile, *vento tenebantur, ~ in portum venire possent* CAES. erau împiedicaţi de vînt să poată intra în port, *quid obstat, ~ sit beatus* CIC. ce-l împiedică să fie fericit?, (*expr.*) *per me stat ~* = eu sînt vinovat că nu ...; *Caesar cognovit per Afranium stetisse ~ proelio dimicaretur* CAES. Caesar a aflat că din vina lui Afranius nu s-a dat lupta; *nec dubitatum ~ pacem concederent* TAC. n-a existat nici o şovăială să acorde pacea.

quomodo *adv.* în ce chip, cum [interog. sau exclamativ]: *Maecenas ~ tecum?* HOR. cum eşti (în ce relaţii) cu Maecena?, *vides ~ loquuntur* CIC. îi vezi cum vorbesc, *~ se venditant Caesari!* CIC. cum i se mai vînd lui Caesar!, (*relat.*) *nihil admirabilius fuit quam ~ ille mortem tulit* CIC. nimic n-a fost mai minunat decît felul cum ea a suportat moartea, *~ pessimus quisque, vitiis valebat* TAC. ca şi cei mai ticăloşi oameni, el era puternic prin viciile lui, *~ ... sic* (*ita*) CIC. precum ..., tot astfel.

quomodocumque *adv.* în orice fel, oricum: (*fig.*) oricum, într-un fel PL., CIC.

quōmodolibet *adv.* în orice fel AUG.

quomodonam *adv.* oare cum?

quōnam *adv.* unde oare?: *quonam usque?* STAT. oare pînă unde?

quondam *adv.* **1** odată, altădată, odinioară: *honores ~ rari, nunc effusi* NEP. onoruri altădată rare, acum însă frecvente, *Cyrus, ~ rex Persarum* CURT. Cyrus, odinioară regele perşilor; **2** (*rar şi mai ales poet.*) cîteodată, uneori: *~ cithara suscitat Musam Apollo* HOR. cîteodată, Apollo trezeşte cu cithara lui Muza, *rupto ceu ~ turbine venti* VERG. ca şi vînturile cînd se porneşte un vîrtej; **3** (*rar şi poet.*) odată şi odată, într-o bună zi (*în viitor*) VERG., HOR.

quoniam *conj.* [*quom* = *cum* şi *iam*] **1** (*rar*) după ce PL. Asin. *711;* **2** de vreme ce, deoarece, pentru că: *~ res in discrimen adducta est* ...CIC. de vreme ce lucrurile au ajuns la aman ..., *~ de genere belli dixi, nunc de ... dicam* CIC. deoarece, iată, am vorbit despre felul războiului, acum voi vorbi despre ...

quōpiam *adv.* undeva PL.

quōquam *adv.* undeva CIC.

quoque[1] *adv.* (*enclit.*) chiar şi, şi: *ego* ~ chiar şi eu, *attigit poeticen* ~ NEP. s-a ocupat în treacăt şi cu poezia, (*pleonastic*) *quoque etiam* PL., TER., LUCR.
quōque[2] *abl.* de la **quisque**
quōque[3] = **et quo**
quoquev... *v.* **quoquov**
quōquō[1] *adv.* oriunde, oriîncotro: ~ *vestigia movit* TIB. oriîncotro îşi îndreaptă paşii, ~ *gentium abducta est* PL. în orice loc din lume a fost dusă, ~ *terrarum* TER. în orice loc de pe pămînt.
quoquō[2] *abl.* de la **quisquis**
quōquōmodo (quoquo modo) *adv.* **1** în orice fel: ~ *se res habeat* CIC. oricum ar sta lucrurile; **2** (*nehot.*) într-un fel oarecare, nu interesează în ce fel: *cum esses praetor renuntiatus* ~ CIC. după ce ai fost proclamat de bine de rău pretor.
quōquorsum *v.* **quoquoversum** SOLIN.
quōquōversum *sau* **quōquōversus** *şi* **quōquōvorsum** *adv.* în toate părţile, în toate direcţiile: *legatos quoquoversus dimisit* CAES. a trimis soli în toate părţile, *pedes decem quoquoversus* CIC. zece picioare în toate sensurile.
quorsum (quorsus) *adv.* **1** în ce direcţie, încotro?: *nescio* ~ *eam* TER. nu ştiu încotro merg; **2** (*fig.*) la ce rezultat?, în ce scop?, la ce bun?: ~ *haec pertinent?* CIC. la ce ţintesc acestea?, ~ *igitur haec disputo* CIC. la ce bun discut toate acestea?, ~ *est opus?* HOR. la ce este nevoie?
quot *pron. indecl.* **1** cît, cîţi: ~ *sunt?* PL. cîţi sînt?, ~ *calamitates!* CIC. cîte nenorociri!; (*relat.*) ~ *homines, tot sententiae* CIC. cîţi oameni, atîtea păreri; **2** tot, fiecare: ~ *mensibus*, ~ *annis* şi ~ *annos* CIC. în fiecare an.
quotannis *adv.* în fiecare an.
quotcalendis *adv.* la fiecare început de lună PL.
quotcumque *pron. indecl.* oricîţi, oricîte (ar fi).
quotēnī, *ae, a pron.* cîte cîţi, cîte cîte de fiecare CIC.
quotennis (*2*) *adj.* de cîţi ani AUG.
quotīdiānō *adj.* zilnic; [şi *cotidiano*].
quotīdiānus (*3*) *adj.* de fiecare zi, zilnic; (*fig.*) obişnuit, comun, familiar CIC.
quotīdiē (cotīdiē) *adv.* în fiecare zi, zilnic.
quotīdiō *v.* **quotidie**
quotie(n)s *adv.* **1** de cîte ori: *quoties* ... *totiens* VERG. ori de cîte ori ..., tot de atîtea ori; **2** (*nehot.*) ori de cîte ori: *quoties mihi potestas erit* CIC. ori de cîte ori voi avea putinţa ...
quotie(n)scumque *adv.* ori de cîte ori CIC.
quotiensque *adv.* ori de cîte ori COL.
quotlibet *pron. indecl.* cîţi, cîte vrei, oricît de mulţi ar fi HYG.
quotquot *pron. indecl.* oricîţi, oricîte, oricît de mulţi, oricît de multe HOR.
quotumus (*3*) *adj. v.* **quotus** PL.
quotus (*3*) *adj.* în ce număr?, al cîtelea?: *hora quota est?* HOR. ce oră este?, *quota* (subînţ. *hora*) HOR. la ce oră?, ~ *esse velis, rescribe* HOR. Ep. *1, 5, 30* scrie-mi cîte persoane ai vrea să vie, *quota pars* LUCR. a cîta parte (cît de mică parte); (v. şi *quotusquisque*).
quotuscumque, quotacumque, quotumcumque *adv.* oricît de mic TIB.
quotuslibet, quotalibet, quotumlibet *adv.* oricît de mare (mic) vrei MAMERT.
quotusquisque (quotus ... quisque), quotaquaeque, quotumquodque *pron.* la cîţi unul?, cît de puţini?: *quotus enim quisque philosophorum invenitur, qui sit* ... CIC. căci cîţi filozofi găseşti care să fie ...
quoūsque *adv.* **1** pînă unde?, pînă la ce punct? PLIN. **2** pînă cînd? CIC.
quōvīs *adv.* oriunde vrei: *abeat quovis gentium* TER. ducă-se oriunde vrea.
quum, quom *conj. v.* **cum**

R

R, r *f.* şi *n. indecl.* litera R, r; (în abrev.): *R.* = *1) Romanus*; *2) Rufus* (cognomen); *R. P.* = *1) res publica* (sau *respublica*); *2) reverendissimus pater* ECCL.

Rā *v.* **Rha**

rabbi *indecl.* învăţător HIER.

rabidē *adv.* cu furie CIC.

rabidus (*3*) *adj.* turbat; (*fig.*) furios, sălbatic, nebun, feroce: *rabidae canes* SEN. căţele turbate; (*fig.*) *rabidi leones* LUCR. lei furioşi, *rabida Pallas* VAL. FL. Pallas înfuriată, *fames rabida* foame turbată, *certamen rabidum* SIL. luptă nebună.

rabiēs, *ēī f.* **1** turbare (*boală*); **2** (*fig.*) turbare, furie, delir, frenezie: ~ *civica* HOR. furia luptelor civile, ~ *ventorum* OV. furia vînturilor, ~ *Canis* HOR. arşiţa năprasnică a caniculei, ~ *ventris* VERG. foame turbată, *rabie corda tument* VERG. Aen. *6, 49* (Sibylei) inima i se umple de delirul profetic; [genit. sg. *rabies* LUCR.].

rabiō, *ere vi.* a turba de furie VARR., SEN.

rabiōsē *adv.* cu furie CIC.

rabiōsulus (*3*) *adj.* puţin cam furios CIC.

rabiōsus (*3*) *adj.* turbat HOR.; (*fig.*) furios, violent, sălbatic CIC. ş.a.

Rabīrius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.*: *tribunul poporului C. Rabirius şi fiul să adoptiv C. Rabirius Postumus, apăraţi de Cicero*; *C. Rabirius, poet contemporan cu Vergilius şi Ovidius*) // **Rabiriānus** (*3*) *adj.* al lui Rabirius.

rabō[1], *ere v.* **rabio**

rabō[2], *ōnis m.* **1** *v.* **arrhabo** la **arra** PL.; **2** măsură AUG.

rabula, *ae m.* clănţău, avocat prost CIC.

rabulāna pix *f.* smoală gălbuie PLIN.

rabulātiō, *ōnis f.* vorbărie goală (a unui avocat) MART. CAP.

rabuscula vitis *f.* un soi de viţă PLIN.

raca[1], *ae f.* manta grosolană COD. TH.

raca[2] „om de nimic, ticălos“ (*termen ebraic injurios*) VULG.

rācāna, *ae f. v.* **raca**[1]

raccō (*rancō*), *āre vi.* a scoate sunete specifice [?] (*vorbind despre tigru*) ANTHOL.

racēmārius (*3*) *adj.* neroditor (*despre coarde de viţă*) COL.

racēmātiō, *ōnis f.* strîngere a ciorchinilor scăpaţi la culesul viei; (*fig.*) adunare a unor amănunte care au scăpat TERT.

racēmātus (*3*) *adj.* cu ciorchini PLIN.

racēmifer, *era, erum adj.* care poartă ciorchini de struguri; ~ *Bacchus* OV. Bacchus încununat cu ciorchini de struguri.

racēmō, *āre vt.* a aduna ciorchinii de struguri rămaşi după cules VULG.

racēmor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a culege ce a rămas necules la vie; (*fig.*) a spicui pe urmele unui autor VARR.

racēmōsus (*3*) *adj.* **1** bogat în ciorchini PLIN.; **2** în formă de ciorchine (despre o floare, un fruct) PLIN.

racēmus, *ī m.* ciorchine (*în gener.*); ciorchine de struguri, strugure.

rachāna, *ae f. v.* **raca**[1]

radians, *antis adj.* strălucitor CIC.

radiātiō, *ōnis f.* lucire, strălucire PLIN.

radiātus (*3*) *p. pf. v.* **radio** // **adj.** **1** cu raze, cu spiţe (*despre o roată*); **2** încins de raze, strălucitor (*despre soare, coroană, aureolă*) CIC. ş.a.

rādīcāliter *adv.* din rădăcină AUG.

rādīcescō, *ere vi.* a da rădăcini SEN.

rādīcitus *adv.* din rădăcină, cu rădăcină cu tot; (*fig.*) din rădăcini, cu totul: ~ *extrahere cupiditatem* CIC. a stîrpi poftele.

rādīcō, *āre, āvī vi.* şi **rādīcor**, *ārī, ātus sum vi. dep.* a prinde rădăcini // **rādīcātus** (*3*) *p. pf.* care a prins rădăcini.

rādīcōsus (*3*) *adj.* cu multe rădăcini, rădăcinos PLIN.

rādīcula, *ae f.* **1** rădăcinuţă CIC.; **2** (*bot.*) ridiche (*Raphanus sativus*) COL. **3** (*bot.*) odagaci (*Saponaria officinalis*) PLIN.

radiō (*I*) *vi.* şi *vt.* şi **radior**, *ārī, ātus sum dep.* **1** a avea raze: *rota radiata* VARR. roată cu spiţe; **2** a arunca (a împrăştia) raze, a încinge cu raze: *galeae gemmis radientur* OV. coifurile să arunce raze din pietrele preţioase, *radiatus sol* LUCR. soarele încins de raze, *radiatum caput* PLIN. IUN. capul încins de o aureolă; **3** a străluci, a scăpăra: *radiant oculi* PLIN. ochii îi scapără, *miles radiabat in armis* PROP. soldatul strălucea în armele lui, *templa auro radiantur* TAC. templele strălucesc de aur.

radiolus, *ī m.* **1** slabă rază de lumină AMM.; **2** (un fel de) măslină lunguiaţă COL.; **3** plantă care seamănă cu feriga PS. APUL.

radiōsus (*3*) *adj.* strălucitor PL.

radius, *iī m.* **1** beţişor ascuţit, ţăruş mic, vargă: (*spec.*) bastonaş al geometrului LIV., CIC.; **2** spiţă (de roa-

tă) VERG.; 3 rază (a cercului); 4 (*frecv.*) rază luminoasă (*a soarelui, a fulgerului, a unei coroane*); 5 obiecte ascuțite: **a.** suveică; **b.** osul radius (*la mînă*) CELS.; **c.** pinten (*la unele păsări*) PLIN.; **d.** înotătoarea dorsală (*la pește*) PLIN.; **e.** (un fel de) măslină lunguiață VERG. G. *2, 86.*

rādix, *īcis f.* **1** rădăcină: *radicibus eruta pinus* VERG. pin smuls din rădăcini; *radices agere* CIC. a da (prinde) rădăcini, (*spec.*) *radix Syriaca* COL. sau numai *radix* HOR. S. *2, 8, 8* ridiche; **2** (*fig. frecv. pl.*) partea inferioară, baza: *a radicibus evertere domum* PHAEDR. a dărîma casa din temelii, *sub montis radicibus* NEP. la poalele muntelui, ~ *saxi* LUCR. baza stîncii, ~ *linguae* OV. rădăcina limbii; **3** origine, obîrșie: *vir ex isdem, quibus nos, radicibus natus* CIC. om de aceeași obîrșie ca mine (provincială), ~ *miseriarum* CIC. cauzele relelor, *Pompeius, vir iis radicibus* CIC. Pompeius, om cu prestigiu atît de bine fixat (solid).

rādō, *ere, rāsi, rāsum vt.* **1** a rade: ~ *barbam* SUET. (*supercilia* CIC.) a rade barba, sprîncenele, *capitibus rasis* LIV. cu capetele rase (*semn al sclaviei*); **2** a curăța (îndepărtînd resturile), a șlefui, a răzui, a rîcîi, a zgîria: ~ *tigna* LUCR. (*lapides* HOR.) a șlefui bîrne, pietre, ~ *parietes* PLIN. a răzui pereții, ~ *nomen fastis* TAC. a șterge numele din faste; (*fig.*) a jupui de bani MART.; *mulieres genas ne radunto* CIC. femeile să nu-și zgîrie obrajii (de durere); (*fig.*) ~ *aures* QUINT. a zgîria, a izbi, a răni urechile; **3** (*poet.*) a atinge trecînd mai departe, a se prelinge pe lîngă: *ripas radentia flumina* LUCR. apele care se preling pe lîngă maluri, *saxa radimus* VERG. ne scurgem (cu corăbiile) pe lîngă stînci, *radit iter liquidum* VERG. taie (în zbor) cerul limpede, *aquilo radit terras* HOR. crivățul mătură pămînturile, *raditur ultima meta* OV. (*la curse de care*) se trece pe lîngă ultima bornă (sînt aproape de capăt).

rādula, *ae f.* răzuitoare COL.

raeda (**rēda**), *ae f.* căruță cu patru roți, trăsură: ~ *equis iuncta* CIC. căruță trasă de cai.

raedārius (*3*) *adj.* de căruță // **raedārius**, *iī m.* **1** căruțaș, vizitiu; **2** fabricant *sau* reparator de căruțe CAPIT.

Raetia, *ae f.* regiune la nordul Padului (*situată dincolo de Alpii orientali, între Dunăre, rîul Lech și fluviul Rin; provincie romană din anul 15 e.n.*) // **Raetī**, *ōrum m. pl.* raeții (neam celtic care locuia în Raetia) // **Raeticus** (**Raetius** sau **Raetus**) (*3*) *adj.* al Raetiei, raetic.

rāga, *ae f. v.* **raca**[1]

rāia, *ae f.* (*iht.*) calcan (*Scophthalmus maeoticus*) PLIN.

rallum, *ī n.* [*rado*] răzuitoare a fierului plugului PLIN.

rallus (*3*) *adj.* din țesătură tunsă *sau* rară PL.

rāmāle, *is n.* (*frecv. pl.*) **rāmālia**, *ium* crăci (crengi) uscate, vreascuri OV.

rāmenta, *ae f. v.* **rāmentum**, *ī n.* [*rado*] așchie, țandără; pietriș, prund; (*fig.*) fărîmă, bucățică PL. ș.a.

rāmes, *itis m.* hernie PLIN.

rāmeus (*3*) *adj.* de ramuri (uscate) VERG.

rāmex, *icis m.* **1** băț COL. **2** *pl.* bronhii, plămîni PL.; **3** hernie PL.

rāmicōsus (*3*) *adj.* care are hernie PLIN.

Ramnēs[1] (**Ramnensēs**), *ium m. pl.* ramnii *sau* ramnenșii (*unul dintre cele trei triburi primitive din care Romulus a format trei centurii de cavaleri*): *celsi Ramnes* HOR. A.P. *342* mîndrii cavaleri tineri.

Ramnēs[2], *ētis m.* **1** numele unui luptător VERG.; **2** (*pl.*) **Ramnetes** *v.* **Rhamnenses** SERV.

rāmōsus (*3*) *adj.* cu multe ramuri, rămuros, ramificat: *ramosa ilex* OV. stejar rămuros, *ramosae radices* PLIN. rădăcini ramificate; (*fig.*) *echidna ramosa* OV. hidra (din Lerna) cu o sută de capete.

rāmulōsus (*3*) *adj.* cu nervuri ramificate PLIN.

rāmulus, *ī m.* rămurea CATUL.

rāmus, *ī m.* **1** ramură: *ramos compescere* VERG. a ține în loc (tăind) ramurile prea crescute, *tempora cingite ramis* VERG. încingeți tîmplele cu ramuri; **2** ciomag, măciucă PROP.; **3** (*fig.*) ramificație (a unui lanț de munți PLIN., a unui fluviu SEN.); ramificație a arborelui genealogic PERS.; bifurcare a literei Y (*semnificînd, după Pythagoras, cele două drumuri: către virtute și către viciu*) PERS. *3, 35.*

rāmusculus, *ī m.* rămurea HIER.

rāna, *ae f.* **1** broască VERG. ș.a.; **2** *rana marina* PLIN. (*iht.*) drac-de-mare (*Trachinus draco*); **3** (*fig.*) umflătură sub limba animalelor COL.

rancens, *ntis adj. v.* **rancidus** LUCR.

rancescō, *ere vi.* a rîncezi ARN.

rancidē *adv.* (*fig.*) în mod respingător, afectat GELL.

rancidulē *adv.* (*fig.*) cam neplăcut.

rancidulus (*3*) *adj.* **1** puțin rînced IUV.; **2** (*fig.*) scîrbos, afectat PERS.; acru (*ca ton*) MART.

rancidus (*3*) *adj.* **1** rînced, stricat, intrat în putrefacție HOR. ș.a.; **2** (*fig.*) respingător, nesuferit IUV.

rancō, *āre vi.* a rage (*ca tigrul*) SUET.

rancor, *ōris m.* **1** rîncezeală PALL.; **2** (*fig.*) ură mocnită, ranchiună HIER.

rānula, *ae f.* **1** broscuță APUL.; **2** (*fig.*) tumoare mică situată sub limbă VEG.

rānunculus, *ī m.* **1** broască mică CIC.; (*fig., despre locuitorii din Ulubrae, de pe malurile mlaștinilor pontine*) CIC. „broscuțe"; **2** (*bot.*) boglari (*Ranunculus sceleratus*) PLIN.

rāpa, *ae f.* (*bot.*) gulie (*Brassica oleracea*); nap (*Brassica napus esculenta*) COL.

rapācida, *ae f.* [*rapax*] fecior de tîlhar (*cuvînt creat*) PL. Aul. 370.

rapācitās, *ātis f.* rapacitate CIC.

rapāx, *pācis adj.* [*rapio*] **1** care ia cu sine totul, care răpește orice, năvalnic, furios: *amnes rapaces* LIV. rîurile care iau cu ele totul, ~ *ventus* OV. vînt furios, ~ *ignis* OV. foc care cuprinde totul, (*cu genit.*) *rapacia virtutis ingenia* SEN. spirite care deprind îndată virtutea; **2** hrăpăreț, lacom: ~ *lupus* HOR. lup hrăpăreț, *Cinara* ~ HOR. Cinara, lacomă de bani, *procuratores rapacissimi* TAC. procuratorii cei mai hrăpăreți.

Rapāx, *ācis f.* „Irezistibila" (*supranumele legiunii a XXI-a*) // **Rapācēs**, *ium m. pl.* supranumele soldaților din legiunea a XXI-a.

Raphaēl, *ēlis m.* numele unui arhanghel (*Raphael este unul dintre cei șapte îngeri din preajma lui Dumnezeu*) AMBR. ș.a.

raphaninus (*3*) *adj.* de hrean PLIN.
raphanītis, *idis f.* (*bot.*) crin albăstrui, iris, stînjenel (*Iris*) PLIN.
raphanus, *ī m.* (*bot.*) hrean (*Armoracia rusticana*); ridiche (*Raphanus sativus*) CATUL., PLIN.
rāpīcius (*3*) *adj.* [*rapa*] de gulie CAT. // **rāpīcii**, *ōrum m. pl.* foi de hrean PLIN.
rapidē *adv.* repede, năvalnic CIC. ș.a.
rapiditās, *ātis f.* repeziciune CAES.
rapidulus (*3*) *adj.* cam repede.
rapidus (*3*) *adj.* [*rapio*] **1** care ia cu sine totul, care prăpădește: *rapidae ferae* OV. animale răpitoare, ~ *aestus* VERG. arșiță năprasnică, ~ *ignis* OV. foc pustiitor, *sol* ~ OV. soare arzător; **2** repede, iute, violent, năvalnic: *rapidi equi* OV. cai iuți, *rapidum flumen* CAES. rîu repede, ~ *ventus* VERG. vînt repede, *rapidum venenum* TAC. otravă care acționează repede, *rapida oratio* CIC. vorbire prea repede, *rapidus in consiliis* LIV. pripit în hotărîrile lui.
rapīna[1], *ae f.* **1** jaf, prădăciune [*frecv. pl.*]: *hostem rapinis prohibere* CAES. a opri dușmanul de la prădăciuni; **2** (*rar concrt.*) pradă VERG.; **3** (*oc.*) luare cu sine AETN.
rāpīna[2], *ae f.* (*bot.*) nap (*Brassica napus esculenta*) CAT.; (*colect.*) cîmp cu napi COL.
rapīnātiō, *ōnis f.* prădăciune M. AUR.
rapīnātor, *ōris m.* tîlhar VARR.
rapiō, *ere, rapuī, raptum vt.* **1** a lua repede, a apuca, a prinde repede, a înșfăca; a smulge: *arma rapiat iuventus* VERG. tineretul să pună mîna pe arme, ~ *matris sinu virginem* OV. a smulge fata de la sînul mamei, (*oc.*) ~ *castra urbesque primo impetu* LIV. a cuceri de la primul atac tabăra și orașele; (*poet.*) *sulphura rapiunt flammas* OV. sulful ia repede foc, *barba comaeque rapuere nigrum colorem* OV. barba și părul au prins pe dată culoare neagră; **2** a grăbi, a face în grabă: ~ *viam* OV. a grăbi drumul, ~ *gressus* LUC. a grăbi pașii, ~ *fugam* LIV. (*nuptias* LIV.) a grăbi fuga, căsătoria; **3** a duce cu sine (cu forța și repede), a tîrî cu sine: *flumina rapiunt pecudes* OV. rîurile duc cu ele turmele, *nisi voluntate ibis, rapiam te domum* PL. dacă nu mergi de voie, te voi duce acasă cu forța, ~ *aliquem in ius* HOR. (*ad supplicium* CIC.) a tîrî pe cineva la judecată, la torturi, *raedis rapimur* HOR. sîntem duși în goană cu o căruță, *Hector raptus equis* OV. Hector tîrît de cai, *ocius hinc te ni rapis* HOR. dacă nu te cari mai repede de-aici, *i, pedes quo te rapiunt* HOR. mergi, unde te duc picioarele; (*despre un comandant*) *Turnus rapit totam aciem in Teucros* VERG. Turnus duce după el toată armata împotriva troienilor, ~ *aliquos manipulos in primam aciem* LIV. a duce repede unele manipule în prima linie; (*fig.*) a duce, a tîrî, a împinge: *rapinarum cupiditate rapiebat* CIC. dorința de jafuri te împingea, *rapimur in errorem* CIC. sîntem induși în eroare, *furorne an rapit vis acrior?* HOR. vă mînă oare nebunia, sau vreo forță mai năprasnică?; **4** a răpi, a jefui: ~ *Sabinas virgines* CIC. a răpi fetele sabine, ~ *Armeniam* TAC. a prăda Armenia, *ex rapto vivere* OV. a trăi din jafuri, ~ *alicui lumen* VERG. a răpi unuia lumina zilei (viața): (*despre moarte*) *iuvenem sponsae raptum plorat* HOR. îl jelește pe tînărul răpit logodnicei, *rapto de fratre dolens* HOR. îndurerar de moartea fratelui; **5** (*fig.*) **a.** a fura, a-și însuși, a prinde, ~ *oscula* TIB. a fura sărutări, ~ *illicitas voluptates* TAC. a se înfrupta din plăceri nepermise, ~ *occasionem de die* HOR. a prinde ocazia de cu ziuă, ~ *dominationem* TAC. a pune mîna pe putere, ~ *spem adoptionis in dies acrius* a căpăta nădejde de adoptare din zi în zi mai mult; **b.** a duce forțînd, a atrage: *ipsae res verba rapiunt* CIC. conținutul atrage de la sine cuvintele, *scripturam* ~ *in peiorem partem* TER. a defăima scrisul cuiva, *tribunus nos Sullanos in invidiam rapit* CIC. tribunul încearcă să ne facă odioși ca fiind sullani; [arh. viit.ant. *rapsit* CIC. Leg. *2, 22*].
rapister, *trī m.* [*rapio*] hoț LUCIL.
rāpistrum, *ī n.* nap sălbatic COL.
rapō, *ōnis m.* tîlhar VARR.
rapsō, *āre, ātum v.* **rapto** B. AFRIC.
raptē *adv.* repede FORT.
raptim *adv.* repede, în mare grabă, în fugă CIC. ș.a.
raptiō, *ōnis f.* răpire, rapt TER.
raptitō, *āre v.* **rapto**
raptō (*I*) *vt.* **1** a duce cu sine repede și cu forța, a tîrî întruna: *quid me raptas?* PL. de ce mă duci cu forța?, *Hector bigis raptatus* VERG. Hector tîrît de carul de curse, *signa unda raptabantur* TAC. steagurile erau duse de valuri; (*fig.*) *me amor raptat* PL. dragostea mă duce fără voie, *quid raptem in crimina divos?* PROP. ce să-i tot acuz pe zei?; **2** a jefui, a pustii: ~ *Africam* TAC. a prăda Africa, ~ *inter se* TAC. a se prăda între ei.
raptor, *ōris m.* răpitor, prădător: ~ *filiae* TER. răpitor al fetei, *raptores orbis* TAC. jefuitorii lumii, (*adj.*) *lupi ceu raptores* VERG. ca niște lupi răpitori, ~ *spiritus* VAL. MAX. asasin, ~ *ferri* AUG. magnet.
raptrix, *īcis f.* răpitoare HIER.
raptum, *ī n.* furt, jaf, pradă LIV.
raptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **rapio**
raptus[2], *ūs m.* **1** răpire: ~ *virginis* CIC. răpirea fetei; **2** jaf, prădăciune: *per latrocinia et raptus* TAC. prin tîlhării și prădăciuni; **3** smulgere: *altera* (*manus*) *lacerata raptu* OV. cealaltă mînă sfîșiată prim smulgere.
rāpula, *ae f. v.* **rapulum**
rāpulātus (*3*) *adj.* preparat cu napi, de napi APIC.
rāpum, *ī n.* **1** (*bot.*) nap (*Brassica napus esculenta*); gulie (*Brassica oleracea*); **2** (*oc.*) rădăcină cu tuberculi SEN. Ep. *86, 17*.
rārē *adv.* **1** rar, puțin strîns COL.; **2** rar, rareori PL.
rārēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a rări LUCR.
rārēfīō, *fierī, factus sum* (*pas. al vb.* **rarefacio**) a se rări LUCR.
rārenter *adv.* (*arh.*) *v.* **raro** CAT.
rārescō, *ere vi.* **1** a se rări: *colles rarescunt* TAC. colinele se răresc; **2** a se lărgi, a se dilata: *ubi rarescent claustra Pelori* VERG. Aen. *3, 411* cînd bariera Pelorului se va lărgi, *rarescit terra calore* LUCR. *6, 841* pămîntul se dilată de căldură; **3** a se subția, a slăbi: *tellus rarescit in aquas* OV. pămîntul se desface în apă, *sonitus rarescit* PROP. sunetul slăbește.
rāritās, *ātis f.* **1** porozitate, cavitate, interstițiu; **2** raritate: ~ *lavandi* SUET. raritatea îmbăierii, (*oc.*) *equi*

magna raritas PLIN. o mare raritate de cal (lucru extraordinar).

rārītūdō, *inis f.* raritate VARR.; porozitate COL.

rārō *adv.* **1** rar, din loc în loc COL.; **2** (*frecv.*) rar, rareori CIC. ş.a.

rārus (*3*) *adj.* rar, puţin dens, rarefiat: *terra rara aut densa* pămînt fărîmicios sau compact, *aer rarior* LUCR. aer mai rarefiat, *rara textura* LUCR. ţesătură rară, *tunica rara* OV. tunică uşoară, *rara manus* QUINT. palmă răşchirată, *silvae rariores* TAC. păduri mai puţin dese; **2** rar, din loc în loc, la distanţă, izolat: *rari fontes aquarum* CURT. izvoare de apă la distanţe mari, *rari nantes in gurgite vasto* VERG. naufragiaţi risipiţi pe noianul apelor, *capillo raro* SUET. cu părul rar, *raris ordinibus constiterant* LIV. se formaseră în linii de luptă distanţate; **3** rar, puţin numeros: *omnia praeclara, rara* CIC. tot ce este excelent e rar, *rari domos, plurimi tecta amicorum petivere* TAC. puţini au pornit la casele lor, cei mai mulţi în locuinţele prietenilor, *rarum est, ut*... QUINT. se întîmplă rar ca..., ~ *egressu* TAC. care iese rar, (*sens adv.*) *coetus* ~ *adibat* OV. mergea rar la adunări, *antiquis scriptoribus* ~ *obtrectator* TAC. vechii scritori aveau rari defăimători; **4** (*fig.*) rar (în felul său), neobişnuit, extraordinar: *corpus rarae magnitudinis* CURT. corp de mărime neobişnuită, *rara puella* PROP. o fată cum rar găseşti, *rara facie, sed rarior arte canendi* OV. de o rară frumuseţe, dar şi mai extraordinar prin arta cîntecului.

rāsilis (*2*) *adj.* [*rado*] **1** uşor şlefuit VERG. G. *2, 449*; **2** şlefuit neted, nelucrat în relief: *rasile argentum* VELL. vase de argint necizelat.

rāsiō, *ōnis f.* radere; răzuire C. AUR.

rāsitō, *āre, āvī vt.* a rade des SUET.

rasta, *ae f.* milă (*măsură de lungime a drumului, la germani*) HIER.

rastellus, *ī m.* [*raster*] greblă mică, săpăligă VARR.

raster, *trī m.* [*rado*] şi **rastrum**, *ī n.* tîrnăcop (cu mai mulţi dinţi), hîrleţ, greblă: *mihi ad rastros res redit* TER. Heaut. *931* trebuie s-o iau din nou cu sapa (sînt ruinat).

rastrāria, *ae f.* săpătoare, ţărancă CAECIL.

rāsūra, *ae f.* **1** răzuire, radere COL., HIER. **2** (*concrt.*) răzătură, pilitură, talaş VEG.

rāsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **rado**

rāsus[2], *ūs m.* răzuire VRR.

ratāriae (ratiāriae), *ārum f. pl.* (un fel de) plută GELL.

rates, *is f. v.* **ratis**

ratiārius, *iī m.* plutaş DIG.

ratihabitiō, *ōnis f.* ratificare DIG.

ratiō, *ōnis f.* **I 1 a.** socoteală, calcul; cont: *digitis rationem computat* PL. face socoteala pe degete, *dicere* (*conficere, putare, inire*) *rationem* a face socoteala, *habere rationem alicuius rei* CIC. a ţine socoteala la ceva, *rationem reddere* (*referre*) a da socoteală, ~ *acceptorum et datorum* CIC. calculul intrărilor şi ieşirilor, (*concrt.*) *rationes repetere* (*reposcere*) CIC. a cere conturile, *rationes accipere ab aliquo* CIC. a primi socotelile de la cineva, *rationes cum publicanis putare* CIC. a regula conturile cu publicanii, *rationes societatis* CIC. conturile societăţii: **b.** (*oc.*) *1*) listă, registru, inventar: *cedo rationem carceris* CIC. dă-mi registrul închisorii; *2*) sumă, cifră: *istaec* ~ *maxuma est* PL. suma asta este exagerat de mare; **2** afaceri, interese; relaţii: *res rationesque alicuius curare* CIC. a se îngriji de bunurile şi de interesele cuiva, *rationibus publicis privatisque* CAES. în afacerile publice şi particulare, *de ratione nummaria* CIC. despre o afacere de bani, ~ *comitiorum* CIC. afacerea cu alegerile (alegerile), *propter rationem Gallici belli* CIC. din cauza războiului ăsta gallic; (*spec.*) *agricolae habent rationem cum terra* CIC. agricultorii au de-a face cu pămîntul, *omnes quibuscum* ~ *huic fuit* CIC. toţi cei care au avut de-a face cu acesta... *pacis quae potest esse cum eo* ~, *qui*...? CIC. ce relaţii de pace pot fi cu un om care...?; **3** luare în seamă, considerare: *habere* (*ducere*) *rationem alicuius rei* = a ţine socoteala (de ceva), a lua în seamă, a avea în vedere (ceva): *vel dignitatis, vel commodi rationem non habet* CIC. nu ţine seama nici de demnitatea, nici de interesul lui, *obtestatur, ut suae salutis rationem habeant* CAES. îi imploră să aibă în vedere salvarea lor, *habeo rationem, quid a populo acceperim* CIC. nu uit ce am primit de la poporul roman; (*spec.*) *in hac ratione* CIC. în această privinţă, *ad meam rationem* CIC. dinspre partea mea. **II 1** procedeu, metodă, plan: *eadem defensionis* ~ *viaque* CIC. aceeaşi metodă şi cale a apărării, *novae bellandi rationes* CIC. noi metode de luptă, *ad hunc inter* ~ *ficiendum talem iniit rationem* NEP. ca să-l omoare, a iscodit acest plan; **2** fel, mod, gen: ~ *ordoque agminis* CAES. felul şi ordinea de marş, *eadem ratione* CAES. în acelaşi fel, *omni ratione* CAES. în orice chip, *nulla ratione* CAES. în nici un chip, *longe alia ratione* CAES. în cu totul alt fel. **III 1** raţiune, judecată, inteligenţă: *homo rationis est particeps* CIC. omul este dotat cu raţiune, *recta* ~ CIC. dreapta judecată, *moneo, ut te* ~ *ducat, non fortuna* LIV. te sfătuiesc să te conducă raţiunea, nu întîmplarea; **2** fel rezonabil de a acţiona: *minari* ~ *non erat* CIC. nu era rezonabil să ameninţe, *ratione voluptatem sequi* CIC. a urmări plăcerea în mod raţional; **3** raţiune, motiv (explicabil), explicaţie raţională: *quorum omnium una* ~ *est*... CIC. la toate acestea, nu există decît o explicaţie, *tempestates saepe nulla ex certa ratione concitantur* CIC. furtunile se pornesc adesea fără nici un motiv explicabil, *mei consilii causa ratioque* CIC. cauza şi raţiunea planului meu; **4** argumentare, raţionament: *rationibus conquistis* CIC. cu argumentări căutate, *nihil rationis adfers* CIC. n-aduci nici un argument, *concludere rationem* CIC. a încheia argumentarea; **4** cunoaştere teoretică, teorie, ştiinţă, doctrină: ~ *atque usus belli* CIC. teoria şi practica războiului, *erat tunc nova et ignota* ~ CIC. era pe atunci o teorie nouă şi nemaiîntîlnită, *dicendi* ~ CIC. arta oratorică, *Epicuri* ~ CIC. doctrina lui Epicur, *rationes rerum civilium* CIC. doctrinele politice.

ratiōcinābiliter *adv.* prin raţionament MACR.

ratiōcinālis (*2*) *adj.* bazat pe un raţionament RH. HER.

ratiōcinātiō, *ōnis f.* **1** judecată, socoteală (cu privire la o acţiune de întreprins) CIC.; **2** silogism, raţionament CIC.; **3** (*ret.*) şir de raţionamente sub formă de

întrebări şi răspunsuri puse ţie însuţi RH. HER.; 4 teorie VITR.
ratiōcinātīvus (*3*) *adj.* 1 silogistic, deductiv CIC.; 2 (*gram.*) concluziv (*despre conjuncţie*) DIOM.
ratiōcinātor, *ōris m.* socotitor CIC.
ratiōcinium, *iī n.* calcul, evaluare CIC.
ratiōcinor, *āri, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a calcula, a face o socoteală CIC.: ~ *de pecunia* CIC. a face socoteală de bani; 2 a se gîndi la..., a lua în consideraţie: *quo pacto occipiam, id ratiocinor* PL. la ce mă gîndesc eu e cum să încep, ~ *mores alicuius* APUL. a lua în considerare moravurile cuiva; 3 a conchide: ~ *ex eo utile quid sit* RH. HER. a conchide dintr-asta ce este folositor, *ratiocinabantur nulla esse iudicia* CIC. conchideau că nu mai există judecăţi.
ratiōnābilis (*2*) *adj.* raţional, dotat cu raţiune APUL.; conform cu raţiunea, cuminte DIG.
ratiōnābiliter *adv.* raţional APUL.
ratiōnālis[1] (*2*) *adj.* 1 raţional, dotat cu raţiune: *homo est animal rationale* QUINT. omul e fiinţă raţională; 2 bazat pe raţionament: ~ *philosophia* SEN. logica, ~ *medicina* CELS. medicină teoretică.
ratiōnālis[2], *is m.* socotitor, contabil LAMPR.
ratiōnālitās, *ātis f.* facultatea de a raţiona TERT.
ratiōnāliter *adv.* în mod raţional SEN.
ratiōnārium, *iī n.* statistică, inventar SUET.
ratiōnārius, *ī m.* socotitor, contabil DIG.
ratis, *is f.* 1 plută CAES.; 2 pod de luntre unite, ponton LIV.; 3 (*poet.*) luntre, navă VERG. ş.a.
ratītus (*3*) *adj.* care are gravată efigia unei corăbii (*despre o monedă*) LUCIL.
ratiuncula, *ae f.* 1 mică socoteală: *subduxi ratiunculam* PL. am făcut o mică socoteală; 2 raţionament slab, argumentare sofisticată CIC.
ratō *v.* **ratus**
ratus (*3*) *p. pf.* (*v.* **reor**) socotind, gîndind // **adj.** (*sens pas.*) 1 calculat, determinat: *pro rata parte* CIC. sau *pro rata portione* PLIN. sau *pro rata* LIV. în raporturi proporţionale, proporţional; 2 stabilit, fixat, regulat: *rato tempore* CIC. la o epocă determinată, *motus constantes et rati* CIC. mişcări (ale astrelor) constante şi regulate; 3 ratificat, valabil: *leges ratae* CIC. legi ratificate, *ratum habere iudicium* CIC. a socoti valabilă judecata, *comitia ne essent rata, nisi...* CIC. alegerile să fie declarate nule, dacă nu..., *ut amicitia nostra in aeternum rata sit* TAC. ca prietenia noastră să dureze veşnic, *rata sint visa* OV. vedenile să se împlinească, *utraque parens nati rata verba facit* OV. ambii părinţi îndepliniră dorinţele fiului lor, *ebrietas spes iubet esse ratas* HOR. beţia îl face pe om să-şi vadă realizate speranţele, *efficere ratas preces* OV. a îndeplini rugăminţile; (*tard.*) *rato habere* TERT. a ratifica, *rato fieri* TERT. a fi ratificat.
rauca, *ae f.* (un fel de) vierme PLIN.
raucē *adv.* răguşit SERV.
rauciō, *īre, rausī, rausum vi.* a răguşi LUCIL.
raucisonus (*3*) *adj.* cu sunet răguşit LUCR.
raucitās, *ātis f.* răguşeală; sunet răguşit PLIN.
raucus (*3*) *adj.* răguşit: *longā* ~ *querelā* PROP. răguşit de-atîta bocet, *causidici rauci* MART. avocaţi răguşiţi, (*despre alte sunete*) *raucae cornices* LUCR. ciori cîrîitoare, *rauci palumbes* VERG. porumbei guruitori, *raucae cicadae* VERG. greieri ţîrîitori, *rauca vox ranarum* OV. orăcăitul broaştelor, *rauca tibia* PROP. flaut care ţiuie, *fluctus rauci Hadriae* HOR. valurile Adriaticii care mugeşte.
Raudius (*3*) *adj.* raudian: *Raudii campi* VELL. cîmpiile raudiene (*în nordul Italiei, în apropiere de Vercellae, unde Marius i-a învins pe cimbri în anul 101 î.e.n.*).
raudus (**rādus, rūdus**), *eris n.* (pl. *rudera*) 1 bucată de aramă neprelucrată (*folosită şi ca monedă*) VAL. MAX.; 2 piatră brută ACC.
Rauduscula, *ae* şi **Rauduscūlāna**, *ae f.* numele uneia dintre porţile Romei.
rauduscuIum, *ī n.* bucată mică de aramă; (*fig.*) sumă mică de bani, mică datorie CIC.
Rauracī şi **Rauricī**, *ōrum m. pl.* rauracii (*neam gallic la nordul teritoriului helveţilor în zona oraşului Basel de azi*).
Raurica, *ae f.* şi **Rauricum**, *ī n.* capitala rauracilor.
rāvastellus (**rāvistellus**) (*3*) *adj.* încărunţit, încărcat de ani PL.
Ravenna, *ae f.* capitala Galliei Cisalpine (*situat la sud de gurile Padului, lîngă Marea Adriatică*) // **Ravennās**, *ātis adj.* din Ravenna // **Ravennātēs**, *ium m. pl.* locuitorii Ravennei.
ravicellus, *ī m.* seminţe de coconar (*seminţe comestibile, de formă ovală şi cu gust de alune*) coapte în miere PLIN.
rāvidus (*3*) *adj.* cenuşiu COL.
rāviō, *īre vi.* a vorbi cu voce răguşită PL.
rāvis, *is f.* răguşire PL.
rāvistellus *v.* **ravastellus**
rāvalus (*3*) *adj.* cam răguşit SID.
rāvus[1] (*3*) *adj.* cenuşiu-gălbui HOR.
rāvus[2] (*3*) *adj.* răguşit SID.
rea, *ae f.* [*reus*] acuzată CIC.
reaccendō, *ere, accensum vt.* a reaprinde HIER.
readoptō, *āre vt.* a adopta din nou DIG.
readūnātiō, *ōnis f.* reunire TERT.
reaedificō, *āre vt.* a reclădi HIER.
reagō, *ere vt.* a împinge din nou AVIEN.
reampliō, *āre vt.* a mări CYPR.
reāpse *adv.* [*re + eapse = re ipsa*] în realitate, de fapt: ~, *non oratione* CIC. în realitate, nu în vorbe.
rea... *v.* şi **reda...**
Reāte, *is n.* (*la nom., ac.* şi *abl.*) oraş în ţara sabină (*la nord-est de Roma; azi, Rieti*) // **Reatīnus** (*3*) *adj.* din Reate // **Reatīnus**, *ī m.* locuitor din Reate.
reātus, *ūs m.* [*reus*] 1 stare de acuzat: *revocato ad reatum Alcibiade* IUST. Alcibiade fiind readus la starea de acuzat; 2 acuzaţie, învinuire VULG.; 3 vină, păcat PRUD.; 4 înfăţişare de acuzat APUL. M. *9, 30.*
rebaptizātiō, *ōnis f.* rebotezare AUG.
rebaptizātor, *ōris m.* rebotezător AUG.
repabtizō, *āre vt.* a reboteza AUG.
Rebecca, *ae f.* soţia lui Isac TERT.
rebellātiō, *ōnis f.* rebeliune, răscoală TAC. ş.a.
rebellātrix, *īcis f.* cea care ia din nou armele, care se revoltă TAC.
rebelliō, *ōnis m.* răzvrătire VOP.

rebellis (*2*) *adj.* 1 care reîncepe războiul, răzvrătit // **rebelles**, *ium m. pl.* răsculaţi; 2 (*fig.*) rebel, nesupus, neascultător OV.

rebellō (*I*) *vt.* 1 a lua din nou armele, a reîncepe războiul, a se răscula: *quod toties rebellassent gravius saevitum* LIV. fiindcă se răsculaseră de-atîtea ori, s-a procedat mai crud, *inter rebellantes fuerant* QUINT. fuseseră printre răsculaţi; 2 (*fig.*) a se revolta: *pudor rebellat* SEN. cinstea mea se revoltă; 3 a renaşte, a reapărea (*despre vicii*) PLIN.

rebītō, *ere vi.* a reveni, a se reîntoarce PL.

reboātus, *ūs m.* acţiunea de a răspunde prin lătrături MART. CAP.

reboō, *āre vi.* 1 a răspunde printr-un muget; răsuna ca ecou: *reboant silvae* VERG. răsună (în ecou) pădurile; 2 (*vt.*) a face să răsune (ca ecou) LUCR. *2, 28*.

rebulliō (*IV*) *vi.* şi *vt.* 1 a clocoti dînd pe dinafară APUL.; 2 a arunca în clocot afară, a da pe dinafară: *lucerna oleum rebullivit* APUL. opaiţul a dat pe dinafară uleiul, ~ *spiritum* APUL. a-şi da sufletul.

reburrus (*3*) *adj.* cu fruntea pleşuvă AUG.

recalcitrō (*I*) *vi.* [*calx*] a azvîrli din picioare înapoi; (*fig.*) a nu lăsa să se apropie de el; a respinge HOR.; a se opune energic la… AMM.

recalcō, *āre vt.* a călca din nou cu picioarele COL.; (*fig.*) a repeta COD. TH.

recalefaciō *v.* **recalfacio**

recaleō, *ēre vi.* 1 a se reaprinde, a se reîncălzi; a continua să fie cald: *recalent nostro fluenta sanguine* VERG. apele sînt calde încă de sîngele nostru; 2 (*fig.*) a reînvia, a fi mereu viu în suflet AMM.

recalescō, *ere, caluī vi.* 1 a se înfierbînta din nou; 2 (*fig.*) a se porni din nou PLIN.

recalfaciō, *ere, fēcī vt.* 1 a reîncălzi OV.; 2 (*fig.*) a aprinde din nou OV.

rēcalvaster, *trī m.* cam chel (deasupra frunţii) VULG.

recalvātiō, *ōnis f.* chelie a părţii dinainte a capului VULG.

recalvus (*3*) *adj.* chel (deasupra frunţii) PL.

recandescō, *ere, canduī vi.* 1 a se face alb, a se albi: *recanduit unda* OV. apa s-a albit (înspumîndu-se); 2 a se încinge, a se aprinde: *tellus recanduit aestu* OV. pămîntul s-a încins de arşiţă, *toto recanduit ore* OV. s-a aprins toată la faţă, *recanduit ira* OV. s-a aprins de mînie.

recanō, *ere vi.* 1 a răspunde prin cîntec PLIN.; 2 a alunga o fermecătură PLIN.

recantō, *āre vt.* 1 a repeta (în ecou) MART.; 2 a retracta HOR.; 3 a alunga prin descîntec un farmec, a desfereca OV.

recapitulātiō, *ōnis f.* recapitulare TERT.

recaveō, *ēre, cāvī, cautum vt.* a lua la rîndul său măsuri de siguranţă COD. IUST.

recavus (*3*) *adj.* scobit, concav PRUD.; *recavum maris* AVIEN. adîncurile mării.

reccido *v.* **recido**

recēdō, *ere, cessī, cessum vi.* 1 a merge înapoi, a se retrage, a se depărta, a se despărţi: *nemo recedit loco* PL. nimeni nu se retrage de pe poziţie, ~ *a Mutina* CIC. a se retrage de la Mutina, ~ *a telo veniente* OV. a se feri de săgeata care vine, *senes in otia recedunt* SEN. bătrînii se retrag într-o viaţă liniştită, *nec a stabulis recedunt apes* VERG. albinele nu se depărtează de stupi, *caput cervice recedit* OV. capul se desparte de grumaz; 2 (*despre locuri*) a fi retras: *domus recessit* VERG. casa e mai retrasă, *a mari recedentia* CURT. locuri depărtate de mare, *litora in portum recedentia* SEN. ţărm care, retrăgîndu-se, formează un port: 3 (*fig.*) a se depărta, a dispărea: ~ *a conspectu suorum* NEP. a se depărta din ochii alor săi, ~ *ab officio* CIC. a se depărta de la datorie, *ab usitata consuetudine recedit* CIC. se abate de la obişnuinţa comună, *nomen hostis a peregrino recessit* CIC. cuvîntul „hostis" s-a îndepărtat de sensul (primitiv) de „străin", *anni recedentes* HOR. anii care se duc, *ira maris recessit* OV. furia mării a dispărut, *in ventos vita recessit* VERG. viaţa s-a risipit în vînt; 4 a renunţa: ~ *ab oppugnatione* CAES. a renunţa la asediu, ~ *ab armis* CIC. a depune armele, ~ *a vita* CIC. a se lăsa să moară.

recellō, *ere* 1 *vi.* a se retrage (înapoi) LUCR.; 2 *vt.* a trage înapoi APUL.

recens[1], *ntis adj.* 1 proaspăt, de curînd, recent, nou: *piscis* ~ PL. peşte proaspăt, ~ *aqua* VERG. apă proaspătă, *recentes flores* HOR. flori de curînd îmbobocite, *recentium iniuriarum memoria* CAES. amintirea jignirilor recente, *recentissima epistula* CIC. cea mai recentă scrisoare a ta, *unus ex amicis recentioribus* QUINT. unul dintre prietenii mai recenţi, *hi recentiores* CIC. aceşti scriitori moderni, *recenti re* PL., CIC. sau *recenti negatio* CIC. (cît lucrul e proaspăt) imediat; (*cu abl.*) *cum e provincia* ~ *esset* CIC. cum părăsise de curînd provincia, *Regini, Romā sane recentes* CIC. reginii, tocmai veniţi de curînd de la Roma, *a partu* ~ VARR. imediat după naştere, ~ *praeturā* TAC. abia ieşit din pretură, *Homerus qui* ~ *ab illorum aetate fuit* CIC. Homer, care a trăit puţin timp după epoca acelora, ~ *a vulnere Dido* VERG. Dido, a cărei rană era încă vie, *ut erat* ~ *dolore et ira* TAC. cum era încă stăpînit de durerea şi mînia recentă, *vox a qua* ~ *sum* SEN. glas pe care l-am auzit de curînd; 2 (*fig.*) cu forţe proaspete, neobosit: *recentes atque integri* CAES. trupe cu forţe proaspete şi intacte, *recentis animi alter consul* LIV. celălalt consul cu un avînt nealterat; [abl. sg. şi *recente* CATUL., OV.; genit. pl. *recentium*, dar şi *recentum* HOR.]

recens[2] *adv.* de curînd, abia: *puer* ~ *natus* PL. copil abia născut ~ *condita Roma* SUET. Roma de curînd întemeiată.

recenseō, *ēre, censuī, censum* (*censitum*) 1 a număra ins cu ins, a trece pe sub ochi, a recenza, a trece în revistă: *recensuit captivos, quot cuiusque populi essent* LIV. a numărat prizonierii, cîţi şi de ce neam erau, ~ *pecus et familiam* OV. a face numărătoarea oilor şi a sclavilor, ~ *exercitum* LIV. a trece în revistă armata; 2 (*fig.*) a trece în revistă cu mintea, a se gîndi, a-şi reprezenta, a medita: *recensebat fataque fortunasque virum* VERG. se gîndea la soarta şi destinele vitejilor; 3 a povesti: ~ *fortia facta* OV. a povesti despre faptele vitejeşti; 4 a revedea, a corecta GELL.

recensiō, *ōnis f.* numărătoare, recensămînt CIC.

recensitiō, *ōnis f.* recensămînt DIG.
recensus[1] *(3) p. pf. v.* **recenseo**
recensus[2], *ūs m.* **1** recensămînt SUET.; **2** examinare TERT.
recenter *adv.* de curînt PALL.
recentō *v.* **recanto**
recentor, *āri vb. dep.* [*recens*] a se reînnoi, a renaşte GELL.
Recentoricus ager *m.* numele unui domeniu public roman în Sicilia CIC.
recēpī *pf. v.* **recipio**
recepso *v.* **recipio**
receptābilis (*2*) *adj.* susceptibil de..., capabil de... [cu genit.] AMBR.
receptāculum, *ī n.* **1** loc de păstrare, sălaş, rezervor, bazin, magazie CIC., TAC.; **2** loc de refugiu, adăpost, azil CAES., CIC.
receptātiō, *ōnis f.* reluare (a respiraţiei) AMM.
receptātor, *ōris m.* cel care dă loc de refugiu: ~ *hostium* FLOR. tăinuitor al duşmanilor.
receptātrix, *īcis f.* cea care oferă loc de adăpost HIER.
receptibilis (*2*) *adj.* **1** recuperabil AUG.; **2** acceptabil, admisibil AUG.
recepticius (*3*) *adj.* **1** rezervat (prin contract), exceptat DIG.: **2** privind luarea în posesie COD. IUST.
receptiō, *ōnis f.* **1** primire (în casă a cuiva) PL. Asin. *920*; **2** rezervare leagală DIG.
receptō (*1*) *vt.* **1** a trage la sine (înapoi): ~ *hastam ossibus haerentem* VERG. a trage cu forţa suliţa înfiptă în oase, ~ *animam* LUCR. a prinde viaţă, a renaşte, *se receptare* VERG. a se retrage; **2** a primi (la sine), a da adăpost: ~ *mercatores* LIV. a primi negustorii, ~ *suspectos capitalium criminum* TAC. a-i adăposti pe cei bănuiţi de crime.
receptor, *ōris m.* **1** tăinuitor: ~ *latronum* CIC. (*praedarum* TAC.) tăinuitor al tîlharilor, al prăzilor; **2** recuceritor, eliberator EUTR.
receptōrium, *iī n.* refugiu, adăpost SID.
receptōrius (*3*) *adj.* care dă adăpost TERT.
receptrix, *īcis f.* **1** tăinuitoare (a furturilor) CIC.; **2** primitoare APUL.
receptum, *ī n.* învoială, angajament, obligaţie CIC.
receptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **recipio** // **adj.** admis de toată lumea, uzitat QUINT.
receptus[2], *ūs m.* **1** (*rar*) tragere înapoi (a suflului), aspiraţie: *spiritus brevis, in receptu difficilis* QUINT. suflu scurt, aspirînd greu; **2** (*mil.*) retragere: *receptui canere* CAES. a suna retragerea, *signum receptui dare* LIV. a da semnal de retragere, *ne receptum amittam* CIC. ca să nu pierd putinţa de retragere, *expeditum ad suos receptum habere* CAES. a avea o uşoară posibilitate de retragere la ai săi; **3** loc de refugiu, adăpost: *ne ad eos receptum haberet* CAES. ca să nu aibă un loc de refugiu la ei; (*fig.*) *receptum habere ad amicitiam Caesaris* CIC. a putea recurge la prietenia lui cu Caesar; **4** (*fig.*) revenire, retractare: *dare tempus iis ad receptum nimis pertinaciae sententiae* LIV. a da timp să revină asupra unei hotărîri prea îndărătnice.
recesse, recessem = *arh. pentru* **recessisse, recessissem...**
recessī *pf. v.* **recedo**
recessim *adv.* îndărăt, de-a îndăratelea PL.
recessiō, *ōnis f.* retragere, îndepărtare VITR.
recessus[1] (*3*) *p. pf. v.* **recedo** // **adj.** retras; (*comp.* = *recessior scena* VITR. scenă mai adîncă.
recessus[2], *ūs m.* **1** retragere, îndepărtare: *lunae accessu et recessu* CIC. prin apropierea şi îndepărtarea Lunii (de Soare), *recessum primis ultimi non dabant* CAES. ultimii nu dădeau putinţa de retragere celor dintîi; **2** loc de retragere, adăpost; loc retras, fundătură, ungher retras: *aves tecta ac recessum circumspicere* LIV. păsările caută în jur locuri de adăpost unde să se retragă, *in animis hominum latebrae sunt et recessus* CIC. în sufletele oamenilor, sînt ascunzişuri şi unghere ascunse, *Phrygiae recessus* LIV. văgăunile Phrygiei, *spelunca vasto submota remotu* VERG. peşteră retrasă într-o înfundătură imensă, *in recessu oris* QUINT. în fundul gurii; (*fig.*) *habeat umbram aliquam et recessum* CIC. (tabloul) să aibă o anumită umbră şi un plan de fond, *grammatica plus habet in recessu quam fronte promittit* QUINT. gramatica are un fond mai atrăgător decît promite la prima vedere.
rechamus, *ī m.* scripete, macara VITR.
recharmidō, *āre vi.* a înceta să mai fie Charmide PL. Trin. *977* (*cuvînt creat*).
recidīvātus, *ūs m.* reînnoire TERT.
recidīvus (*3*) *adj.* care revine, care renaşte: *recidiva febris* CELS. febră recurentă, *recidiva Pergama* VERG. Pergamul renăscut.
recidō[1], *ere, cidī, recāsūrum vi.* [*re* + *cado*] **1** a recădea, a cădea: *recidunt omnia in terras* CIC. toate se reîntorc pe pămînt; (*fig.*) ~ *in graviorem morbum* LIV. a cădea din nou într-o boală mai grea, *ne recidam* CIC. ca să evit o recidivă (a bolii), ~ *in antiquam servitutem* LIV. a recădea în sclavia de mai înainte, *poena in ipsum recidat* CIC. asupra lui să cadă pedeapsa, *posse hunc casum ad ipsos* ~ CAES. această nenorocire ar putea cădea chiar asupra lor; **2** a se schimba, a ajunge, a sfîrşi: (frecv. cu *ad*) *omnia ex laetitia ad luctum et lacrimas reciderunt* CIC. din veselie, totul s-a sfîrşit cu jale şi lacrimi, *id puto ad nihil recasurum* CIC. cred că asta nu va duce la nimic, *huccine haec omnia reciderunt, ut...?* CIC. aici au dus toate acestea, anume ce...?, ~ *ad ludibrium* CURT. a sfîrşi în ridicol, ~ *ad paucos* TER. a ajunge apanajul cîtorva inşi, *ne in unius imperium res recidat* CIC. ca statul să nu ajungă în puterea unui singur om; **3** a se întîmpla concomitent, a coincide: ~ *in nostrum annum* CIC. a se întîmpla în anul meu de candidat.
recīdō[2], *ere, cīdī, cīsum vt.* [*re* + *caedo*] **1** a tăia (îndepărtînd), a îndepărta, a reteza: ~ *vepres* CAT. a tăia mărăcinii, ~ *comas* MART. (*ungues, barbam* OV.) a tăia părul, unghiile, barba, *columnae ultima Africa recisae* HOR. columne tăiate şi aduse din fundul Africii; **2** (*fig.*) a reduce, a elimina: *multa recidam ex orationibus Ciceronis* QUINT. voi elimina multe lucruri din discursurile lui Cicero, ~ *mercedes scaenicorum* SUET. a reduce salariile actorilor, ~ *ambitiosa ornamenta* HOR. a suprima podoabele pretenţioa-

se, *priscum ad morem aliquid* ~ TAC. a reduce ceva la limitele vechiului obicei.

recingō, *ēre, cinxī, cinctum vt.* 1 a descinge, a dezlega, a desface: ~ *zonam* OV. a dezlega cingătoarea, *veste recinctā* VERG. cu haina desfăcută, (*pas.-refl.*) *recingor* OV. îmi desfac cingătoarea (mă dezbrac), *ferrum recingi* STAT. a descinge (a depune) sabia, ~ *sumptum recingitur anguem* OV. a descinge de şarpele luat ca cingătoare; 2 (*pas.-refl.*) a încinge din nou armele AMM.

recinō, *ere vi.* şi *vt.* 1 a cînta insistent HOR.; 2 a cînta (în cor), a repeta (ca ecou): ~ *lyrā Latonam* HOR. a o cînta pe Latona, acompaniindu-se cu lira, *haec recinunt iuvenes dictata senesque* HOR. aceste vorbe dictate le repetă în cor şi tinerii, şi bătrînii, *recinet nomen imago* HOR. ecoul va repeta numele; 3 a retracta APUL.

reciper... *v.* **recuper...**

recipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* [*re* + *capio*] I 1 a trage înapoi; *ensem condidit et multa morte recipit* VERG. a înfipt sabia şi a tras-o înapoi scăldată de sînge, *illum medio ex hoste recepi* VERG. l-am tras înapoi din mijlocul duşmanilor, ~ *spiritum* QUINT. a-şi trage sufletul; 2 a aduce înapoi, a retrage: ~ *exercitum* LIV. a aduce înapoi armata, ~ *equitatum navibus intra munitionem* CAES. a aduce înapoi cavaleria cu corăbiile înăuntrul fortificaţiilor, ~ *vocem ab acutissimo sono usque ad gravissimum* CIC. a face să coboare vocea de la tonul cel mai ascuţit pînă la cel mai grav; 3 *se recipere* = a veni înapoi, a reveni, a se reîntoarce; (*mil.*) a se retrage: *recepi me* CIC. m-am reîntors, *recipe te ad herum* PL. reîntoarce-te la stăpînul tău, *se* ~ *in castra* CAES. a se retrage în tabără, *se* ~ *in silvas ad suos* CAES. a se retrage în păduri la ai lor, *se* ~ *trans Rhenum* CAES. a se retrage dincolo de Rin, (*fără refl.*) *actutum face recipias* PL. ai grijă să te întorci imediat, *in portum recipimus* PL. revenim în port, *signo recipiendi dato* CIC. fiind dat semnul de retragere, *si quo erat celerius recipiendum* CAES. dacă trebuia să se facă o retragere undeva mai repede; (*fig.*) *ad bonam rugem se recipere* CAES. a reveni la o viaţă morală, *se* ~ *ad belli cogitationem* CAES. a reveni la gîndul războiului *se in principem* PLIN. IUN. a-şi relua rolul de împărat; 4 (*spec.*) a păstra pentru sine, a-şi rezerva o parte (la o vînzare): *posticulum recepit, quom aedis vendidit* PL. cînd a vîndut casa, şi-a rezervat o mică parte în fund, *domino pascere recipitur* CAT. stăpînul îşi rezervă dreptul de a duce la păscut vitele. II 1 a lua din nou înapoi, a redobîndi, a recuceri: ~ *arma* LIV. a relua armele ~ *obsides* SUET. a primi înapoi ostaticii, *oppidum numquam recepissem, nisi tu perdidisses* CIC. n-aş fi recucerit nicicînd cetatea, dacă tu n-ai fi pierdut-o; (*fig.*) *urbs antiquam frequentiam recipit* LIV. oraşul recapătă vechea densitate, *libertas recepta* CIC. libertate redobîndită, *mente recepta* HOR. redobîndindu-mi judecata; 2 (*spec.*) a-şi reveni: (*ex*) *pavore animum* (*animos*) ~ LIV. a prinde din nou curaj după frica trasă, *priusquam se hostes ex terrore ac fuga reciperent* CAES. mai înainte ca duşmanii să-şi revină de pe urma groazei şi fugii, *ut me recepi...* CIC. de îndată ce mi-am revenit... III (sensul prefixului şters) 1 a primi: *ego excludor, ille recipitur* TER. eu sînt dat afară, el e primit, ~ *epistulas ab aliquo* PLIN. IUN. a primi scrisori de la cineva, ~ *ferrum* CIC. a primi lovitura mortală, *equus frenum recepit* HOR. calul a primit frîul, ~ *aliquem ad epulas* CIC. a primi pe cineva la ospăţ, ~ *aliquem in familiaritatem* (*in fidem*) CIC. a primi pe cineva în intimitatea sa, ~ *aliquem civitate* (*in civitatem*) CIC. a primi pe cineva în calitate de cetăţean (a acorda cetăţenia), ~ *aliquem in deditionem* CAES. a accepta predarea cuiva, ~ *in servitutem* CAES. a lua în sclavie, ~ *aliquem in amicitiam* SUET. a-şi face pe cineva prieten, ~ *tecto* CAES. a primi în casa sa (adăpostind), ~ *aliquem finibus suis* CAES. a primi pe cineva pe teritoriul său, ~ *domum ad se hospitio* CAES. a primi la el acasă ca oaspete; 2 a lua în stăpînire, a cuceri: *eo oppido recepto* CAES. după cucerirea acestei cetăţi, *armis recepta republica* SALL. conducerea statului fiind luată cu armele; 3 a admite, a permite, a suferi: *antiquitas recepit fabulas, haec aetas respuit* CIC. vremea veche a admis legendele, vremea noastră le-a respins, ~ *excusationem* SEN. a admite o scuză, *in periculo timor non recipit misericordiam* LIV. în primejdie, teama nu admite milă, *re non ultra recipiente cunctationem* LIV. situaţia nemaiadmiţînd şovăială, *receptum magis quam decorum* QUINT. lucru mai mult admis decît frumos; 4 a-şi lua asupra, a-şi asuma: ~ *causam, mandatum* CIC. a-şi lua asupra sa un proces, o însărcinare; 5 a lua pe seama sa, a se angaja, a garanta: *dico et recipio ad me* PL. afirm şi garantez, *promitto in meque recipio* CIC. promit şi garantez eu, *facturum, quid milites vellent se recipit* LIV. a garantat că el va face ce vor soldaţii, ~ *de fide barbarorum* LIV. a garanta în ceea ce priveşte buna credinţă a barbarilor; 6 (*judic.*) ~ *nomen* (*despre pretor*) CIC. a autoriza o acuzaţie contra cuiva, ~ *cognitionem* PLIN. IUN. a aproba o anchetă, *reum* (*inter reos*) ~ *aliquem* TAC. a admite ca cineva să fie acuzat; [arh. *recipie* = *recipiam* CAT.; *recepso* = *recepero* CATUL.].

reciprocātiō, *ōnis f.* 1 mişcare alternativă, du-te vino: ~ *aestus* PLIN. flux şi reflux, ~ *errantium siderum* GELL. întoarcere a planetelor la punctul de plecare, ~ *animorum* TERT. transmigrarea sufletelor, metempsihoză; 2 (*gram.*) reciprocitate PRISC.

reciprocātus[1] (*3*) *p. pf.* *v.* **reciproco**

reciprocātus[2], *ūs m.* mişcare alternativă AUG.

reciprocē *adv.* 1 alternativ, înainte şi înapoi VARR.; 2 reciproc PRISC.

reciprocicornis (*2*) *adj.* cu coarnele răsucite înăuntru LABER.

reciprocō (*1*) *vt.* 1 a duce înainte şi înapoi, alternativ: ~ *animam* LIV. a trage aer în piept şi a-l da afară (a respira), *quinqueremis reciprocari non potest* LIV. nava nu poate fi manevrată nici înainte, nici înapoi (din cauza valurilor), ~ *telum* GELL. a cumpăni suliţa; (*fig.*) *ista reciprocantur* CIC. aceste propoziţii sînt reciproce; 2 a se întoarce înapoi, a se retrage: *mare reciprocari coepit* CURT. marea începe să se retragă (reflux); 3 (*vi.*) a avea mişcare alternativă, a

înainta şi a se retrage: *fretum septiens die reciprocat* LIV. strîmtoarea are de şapte ori pe zi flux şi reflux.

reciprocus (*3*) *adj.* **1** care se întoarce la locul de pornire: *reciprocum mare* TAC. reflux, *reciproca vox* PLIN. ecou; **2** alternativ, reciproc: *reciproces vices pugnandi* GELL. schimbări alternative ale luptei, (*gram.*) *reciprocum pronomen* PRISC. pronume reflexiv, ~ *versus* DIOM. vers care are aceeaşi măsură dacă e citit invers.

recīsāmentum, *ī n.* [*recīdo*] pilitură PLIN.

recīsiō, *ōnis f.* tăiere, retezare PLIN.; (*fig.*) diminuare DIG.

recīsus (*3*) *p. pf. v.* **recīdo** // **adj.** scurtat, restrîns, succint VELL.

recitātiō, *ōnis f.* **1** lectură cu glas tare CIC.; **2** lectură în public (făcută de autor) PLIN. IUN., TAC.

recitātor, *ōris m.* cititor în public (*al documentelor la procese, al propriilor opere la lecturi publice*).

recitō (*I*) *vt.* **1** a citi cu glas tare un act, un document, a cita: ~ *litteras in senatu* CIC. a citi scrisorile în senat, ~ *testamentum* CIC. a da lectură (în şedinţă) testamentului, ~ *testimonium* CIC. a da lectură depoziţiei, ~ *senatum* CIC. a da lectură listei de senatori; **2** a-şi citi propriile opere în public, a declama: *in medio scripta foro* ~ HOR. a-şi citi scrierile în mijlocul pieţii; **3** a declama (*despre actor*); **4** a pronunţa cu glas tare: ~ *sacramentum* TAC. a rosti jurămîntul; **5** a recita, a spune din memorie CELS., MART.

reclāmātiō, *ōnis f.* strigăt de protest, dezaprobare prin strigăte CIC., APUL.

reclāmitō *vi.* a striga împotriva, a protesta contra [cu dat.] CIC.

reclāmō (*I*) *vi.* **1** a protesta strigînd, a striga împotriva, a vocifera împotriva: *theatra tota reclamant* CIC. teatrul întreg protestează strigînd, (*cu dat.*) *eius promissis legiones reclamant* CIC. legiunile protestează prin strigăte contra promisiunilor lui, (*cu ac. şi inf.*) *reclamant omnes vindicandam iniuriam* PHAEDR. toţi strigă că nedreptatea trebuie să fie răzbunată; (*fig.*) *cui ratio reclamat* LUCR. la care lucru raţiunea se opune; **2** (*poet.*) a răsuna: *scopulis illisa reclamant aequora* VERG. G. *3, 26* izbite de stînci, valurile mării urlă, *plangoribus arva reclamant* STAT. ogoarele răsună de bocete; **3** (*oc. vt.*) a chema strigînd de multe ori: *famulae dominam reclamant nomine* VAL. FL. *8, 173* sclavele o strigă neîncetat pe nume pe stăpîna lor (moartă) (*cf. şi 3, 596*).

reclangō, *ere vi.* a răsuna AMM.

reclaudō *v.* **recludo**

reclīnātiō, *ōnis f.* **1** aplecare, înclinare AUG.; **2** odihnă, repaos AMBR.

reclīnātōrium, *iī n.* spătar, rezemătoare VULG.

reclīnis (*2*) *adj.* înclinat pe spate, sprijinit pe spate, întins deasupra, culcat: *sinu iuvenis posita cervice* ~ OV. punîndu-şi, înclinată pe spate, capul pe pieptul tînărului, *super pedes cubitantis* ~ TAC. aplecată pe spate asupra picioarelor celei întinse în pat, ~ *in gramine* MERT. culcat pe iarbă, ~ *hastae* SEN. sprijinindu-se în lance.

reclīnō (*I*) *vt.* **1** a înclina pe spate, a pune jos, a culca, a sprijini: ~ *scuta* VERG. a pune jos scuturile, *in gramine reclinatus* HOR. culcat pe iarbă, *reclinatus in cubitum* PETR. sprijinit în cot; (*fig.*) *in aliquem onus imperii* ~ SEN. a depune pe umerii cuiva povara conducerii, *nullum a labore me reclinat otium* HOR. Epod. *17, 24* nici un moment de repaus nu mă uşurează de suferinţă; **2** (*vi.*) a fi culcat FORT.

reclīnus (*3*) *adj. v.* **reclinis**

reclīvis (*2*) şi **reclīvus** (*3*) *adj.* înclinat PALL.

reclūdō, *ere, clūsī, clūsum vt.* [*re + claudo*]: **1** a deschide: ~ *portas* VERG. a deschide porţile, ~ *adyta* VERG. a deschide sanctuarele, ~ *pectus mucrone* VERG. a spinteca pieptul cu pumnalul, ~ *tellurem dente unco* VERG. a spinteca pămîntul cu fierul încovoiat al plugului, ~ *ensem* VERG. a scoate sabia din teacă, ~ *thensauros tellure* VERG. a dezgropa din pămînt comorile, *sol caelum aestiva luce reclusit* VERG. soarele a dezvelit cerul cu lumina lui de vară (alungînd norii); (*fig.*) *virtus recludens immeritis mori caelum* HOR. virtutea care deschide cerul celor ce nu merită să moară, *non lenis precibus fata* ~ HOR. C. *1, 24, 17* (zeul) greu de înduplecat prin rugăciuni să deschidă porţile Infernului (să redea viaţă); **2** (*fig.*) a dezvălui, a da la iveală, a da pe faţă: *ebrietas operta recludit* HOR. beţia dă pe faţă secretele, *quae pecuniā reclusa sunt* TAC. care vicii (lăcomia şi desfrîul) au ieşit la iveală prin bani; **3** (*tard.*) a închide: *matronas in carcerem* IUST. a închide femeile în temniţă, *recluso Iani templo* AMM. templul lui Ianus fiind închis.

reclūsiō, *ōnis f.* deschidere, deschizătură C. AUR.

recoctus (*3*) *p. pf. v.* **recoquo**

recōgitātiō, *ōnis f.* reflecţie, reamintire AUG.

recōgitātus, *ūs m.* reflecţie TERT.

recōgitō (*I*) a reflecta: ~ *de aliqua re* CIC. a reflecta la ceva.

recognītiō, *ōnis f.* trecere în revistă, examinare, inspectare: ~ *equorum* SUET. inspectarea cailor, ~ *sui* CIC. examen de conştiinţă.

recognoscō, *ere, gnōvī, gnitum vt.* **1** a recunoaşte, a regăsi (cu mintea): ~ *spatia certaminum* TAC. a recunoaşte locurile luptelor, *in quibus* (*litteris*) *tuum erga me amorem recognovi* CIC. în aceste scrisori, am recunoscut iubirea ta faţă de mine; **2** a-şi reaminti, a-şi aduce aminte: ~ *noctem illam* CIC. a-şi reaminti de noaptea aceea; **3 a.** a trece în revistă, a examina, a cerceta: ~ *turmas equitum* SUET. ar trece în revistă escadroanele de cavaleri; **b.** (*spec.*) a revizui: ~ *libellos* PLIN. IUN. a revizui scrierile.

recolligō, *ere, lēgī, lectum vt.* **1** a aduna la un loc, a reuni, a relua: ~ *multitudinem* IUST. a aduna la un loc mulţimea, ~ *stolam* PLIN. IUN. a-şi sufleca stola; **2** a redobîndi, a recîştiga: ~ *vires* PLIN. a redobîndi forţele, ~ *primos annos* OV. a reîntineri, ~ *actionem* PLIN. IUN. a transcrie un discurs din memorie, ~ *animum offensiorem alicuius* CIC. a împăca sufletul cuiva, *se* ~ OV. a-şi reveni.

recollocō, *āre vt.* a pune din nou, a culca din nou C. AUR.

recōlō[1], *āre vi.* a strecura din nou SCRIB.

recolō[2], *ere, coluī, cultum vt.* **1** a lucra din nou, a cultiva din nou; (*fig.*) a relua: *humus reculta* OV. pămînt lucrat din nou, ~ *metalla intermissa* LIV. a exploata din nou mine părăsite; **2** (*oc.*) ~ *locum* PHAEDR.

a vizita din nou un loc; (*fig.*) ~ *studia* CIC. a relua studiile; **3** a restaura, a reînvia, a reînălța: ~ *imagines subversas* TAC. a reînălța statuile doborîte, ~ *avitum decus* TAC. a reînvia gloria strămoşească ~ *adulescentulos paternis sacerdotiis* TAC. a reda tinerilor sacerdoțiile părinților; **4** a relua (cu mintea), a reflecta, a se gîndi din nou, a readuce în amintire: *haec meo animo recolo* PL. la aceasta mă gîndesc în sinea mea, ~ *sua facta pectore* CATUL. a medita la faptele sale, *hoc tua, nam rocolo, germana canebat* OV. asta-mi prezicea, căci îmi amintesc, sora ta, *animas recolens* VERG. Aen. *6, 681* trecînd în revistă în mintea lui sufletele.

recommentor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a-şi reaminti PL. Trin. *912*.

recomminiscor, *iscī vi. dep.* a-şi aduce aminte PL. Trin. *915*.

recommoneō, *ēre vt.* a avertiza din nou CASSIOD.

recompensātiō, *ōnis f.* recompensare CASSIOD.

recompingō, *ere vt.* a apropia, a reuni TERT.

recompōnō, *ere, positum* a pune din nou la loc, a reaşeza la loc, a recompune: ~ *comas* OV. a-şi rearanja părul, ~ *fracturam* VEG. a potrivi oasele unei fracturi; (*fig.*) ~ *aliquem* PLIN. IUN. a potoli pe cineva.

reconciliātiō, *ōnis f.* **1** restabilire: ~ *concordiae* CIC. restabilire a înțelegerii; **2** reconciliere, reîmpăcare CIC.; **3** (*rel.*) iertare de excomunicare.

reconciliātor, *ōris m.* **1** cel care stabileşte: ~ *pacis* LIV. restauratorul păcii; **2** reconciliator APUL.

reconciliō (*1*) *vt.* **1** (*precl.*) a readuce: ~ *filium domum* PL. a-l readuce acasă pe băiat, *si huius reconciliasso in libertatem filium* PL. dacă îi voi fi readus fiul la libertate, *illum confido domum me reconciliassere* PL. cred că i-l voi aduce acasă pe băiat; **2** a restabili, a aduce din nou (la loc): ~ *concordiam, amicitiam* LIV. a readuce armonia, prietenia, *pace reconciliata* NEP. pacea fiind restabilită, ~ *gratiam cum fratre* LIV. a restabili bune raporturi cu fratele său, *inimici in gratiam reconciliabantur* CAES. duşmanii erau readuşi la sentimente amicale, *detrimentum virtute militum reconciliatur* CAES. pierderea este reparată prin bărbăția soldaților; **3** a readuce împăcînd, a împăca, a reconcilia: *me cum Caesare reconciliat* CIC. mă împacă cu Caesar, ~ *militum animos imperatori* LIV. a reconcilia sentimentele soldaților cu generalul lor, *reconciliata nobis voluntas senatus* CIC. bunăvoința senatului, din nou favorabilă mie, ~ *Parum insulam oratione* NEP. a readuce cu vorba la bune sentimente insula Paros; [precl. *reconciliasso* PL. Capt. *576* = *reconciliavero*; *reconciliassere* PL. Capt. *186* = *reconciliaturum esse*].

reconcinnō, *āre vt.* a repara, a reface PL., CIC.

reconclūdō, *ere vt.* a închide din nou TERT.

recondidī *pf. v.* **recondo**

reconditor, *ōris m.* cel care ține ascuns AUG.

reconditus (*3*) *p. pf. v.* **recondo** // **adj. 1** ascuns, retras, depărtat, pus la o parte: ~ *locus* CATUL. loc tainic // **recondita,** *ōrum n. pl.* locuri ascunse vederii; **2** profund, adînc, obscur: *reconditae sententiae* CIC. idei adînci, *reconditae causae* CIC. cauze obscure; (*oc.*) *natura tristi ac recondita fuit* CIC. a fost un om cu o fire tristă şi închisă.

recondō, *ere, ndidī, nditum vt.* **1** a pune înapoi (din nou): *gladium cruentatum in vaginem recondit* CIC. vîrî din nou sabia însîngerată în teacă; **2** a pune la o parte, a pune la păstrare, a ascunde, a închide: ~ *uvas in vasis* COL. a pune deoparte strugurii în vase, *reconditus antro* OV. ascuns într-o peşteră, ~ *oculos* OV. a închide ochii, *se* ~ *in locum* CIC. a se ascunde într-un loc; (*fig.*) ~ *odia, voluptates* TAC. a-şi ascunde urile, plăcerile, *verba, vultus in crimen detorquens recondebat* TAC. Ann. *1, 7* îşi imprima în minte cuvintele şi privirile, denaturîndu-le şi făcînd din ele tot atîtea vini; **3** (*poet.*) a vîrî adînc (pînă a nu se mai vedea): ~ *ensem in pulmonem* VERG. a vîrî adînc sabia în plămîni, ~ *gladium lateri* OV. a vîrî sabia în coapsă.

recondūcō, *ere, duxī, ductum vt.* a lua din nou în antrepriză, a se însărcina din nou (cu ceva) DIG., PLIN.

reconflō, *āre vt.* (*fig.*) a aprinde din nou, a reînsufleți LUCR. *4, 927*.

reconsignō, *āre vt.* a marca din nou TERT.

recontrans, *ntis adj.* recalcitrant TERT.

reconvincō, *ere vt.* a convinge complet AMBR.

recoquō, *ere, coxī, coctum vt.* **1** a fierbe din nou: ~ *Peliam* CIC. a-l fierbe din nou pe Pelias (întinerindu-l), *lana recocta* SEN. lînă fiartă din nou (în vopsea), revopsită: ~ *ceram* PLIN. a topi din nou ceara; **2** a retopi făurind din nou: ~ *enses* VERG. a făuri noi săbii, *aurum recoctum* VERG. aur retopit (foarte curat), *senex recoctus* CATUL. crai bătrîn, *recoctus scriba ex quinqueviro* HOR. din cvincvevir, transformat repede în secretar.

recordābilis (*2*) *adj.* de care-ți aminteşti AUG.

recordantia *ae f.* amintire AMBR.

recordātiō, *ōnis f.* reamintire, reevocare: ~ *vitae superioris* CIC. reamintirea vieții anterioare, *patris recordatione fletum populo movere* CIC. a stîrni plînsetul publicului prin reevocarea tatălui, *subiit recordatio egisse me...* PLIN. IUN. mi-am reamintit că am pledat...

recordātīva, *species verbi* mai mult ca perfectul MART. CAP.

recordātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **recordor şi recordo**

recordātus[2], *ūs m.* reamintire TERT.

recordō (*1*) *vt.* a reaminti VARR., SID.

recordor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a-şi (re)aminti: ~ *tempus illud* CAES. a-şi reaminti de vremea aceea, ~ *consilia* CIC. a-şi reaminti de sfaturi, *se recte recordor viam* APUL. dacă îmi amintesc bine drumul; *secum* ~ sau *cum animis vestris* ~ CIC. a-şi reaminti, (*rar cu genit.*) ~ *flagitiorum suorum* CIC. a-şi reaminti de ticăloşiile sale, (rar cu *de*) ~ *de suis liberis* CIC. a-şi aminti de copii, (*cu ac. şi inf.*) *recordabantur eadem se perpessos* CAES. îşi aduceau aminte că au suferit aceleaşi lucruri, *ego recordor omnibus Demosthenem anteferri* CIC. îmi amintesc că eu îl puneam pe Demosthene mai presus de toți, *ut recordor* CIC. după cum îmi amintesc; **2** (*rar*) a se gîndi la..., a-şi reprezenta: *quae sum passura recordor* OV. mă gîndesc la ce voi suferi, *ruinam urbis et omnium*

captivitatem recordantes IUST. reprezentîndu-şi distrugerea oraşului şi luarea în captivitate a tuturor.
recorporātiō, *ōnis f.* reîntrupare TERT.; reînnoire a corpului C. AUR.
recorporō, *āre* a forma un nou corp, a face să renască TERT.
recorrigō, *ere, correxī, correctum vt.* a îndrepta: ~ *costas* PETR. a îndrepta coastele, ~ *animum* SEN. a reforma sufletul.
recoxi *pf. v.* **recoquo**
recrastinātiō, *ōnis f.* amînare pe a doua zi HIER.
recrastinō, *āre vt.* a amîna pe a doua zi COL.
recreātiō, *ōnis f.* restabilire, convalescenţă PLIN.
recreātor, *ōris m.* restaurator, reparator TERT.
recrēmentum, *ī n.* [*re + cerno*] ceea ce se înlătură, rămăşiţă: ~ *farris* PLIN. tărîţe, ~ *plumbi* CELS. zgură de plumb, *recrementa* GELL. excremente.
recreō (*I*) *vt.* **1** a produce din nou LUCR.; **2** a reface, a restabili, a reînviora: ~ *vires* LUCR. a reface forţele, *facile est ex vulnere recreatus* CIC. s-a vindecat uşor de rană, *arbor aestivā recreatur aurā* HOR. copacul este înviorat de vîntişorul de vară, (*fig.*) *vester conspectus recreat mentem meam* CIC. vederea voastră îmi înviorează mintea, ~ *animos* CIC. a reînvia curajul, *litteris sustentor atque recreor* CIC. cu cărţile mă ţin şi mă mai înviorez; (*spec.*) *se* ~ sau *recreari ex* (*ab*)... = a-şi reveni din...: *cum vix se ex tiore recreasset* CIC. după ce de-abia îşi revenise din frică, *recreatus ex metu mortis* CIC. revenindu-şi din frica de moarte, (*cu genit. locat.*) *recreatur animi* APUL. îşi revine.
recrepō, *āre vi.* **1** a răsuna CATUL.; **2** (*vt.*) a face să răsune VERG.
recrescō, *ere, crēvī, crētum vi.* a creşte din nou, a renaşte LIV.
recrudescō, *ere, crūduī vi.* a se înteţi din nou, a se aprinde din nou: *recruduit pugna* LIV. lupta s-a înteţit din nou, *recrudescente seditione* LIV. răzvrătirea izbucnind din nou; (*despre o rană*) a se deschide din nou CIC.
rectā *adv.* de-a dreptul, direct PL., CIC.
rectē *adv.* **1** în linie dreaptă, drept, direct: *aliae* (*atomi*) ~ *ferentur* CIC. alţi atomi vor cădea vertical, ~ *loqui* PHAEDR. a vorbi deschis (fără înconjur); **2** (*fig.*) cum trebuie, bine, drept: ~ *et sapienter facit* PL. face bine şi înţelept, *hic tibi rectius erit* PL. aici îţi va fi mai bine, *rectissime iudicas* CIC. judeci foarte drept, *mulier* ~ *olet, ubi nil olet* PL. o femeie miroase bine cînd nu miroase a nimic, *Tullia* ~ *valet* CIC. Tullia e bine sănătoasă, *apud matrem* ~ *est* CIC. cu maică-ta totul e bine, *si* ~ *ambulavit is*... CIC. dacă acesta a mers cum trebuie, ~ *alicui suam salutem committere* CAES. a-şi încredinţa viaţa sa cuiva, luîndu-şi toate măsurile; **3** de-a binelea, mult, foarte: *salvus sum* ~ PL. sînt foarte sănătos, *oneratus* ~ PL. foarte împovărat; **4** (*în dialog, aprobînd*) foarte bine!, perfect!; *Primum aedem expugnabo. — Recte* PL. Mai întîi, iau cu asalt casa. — Foarte bine!; **5** (*pentru se eschiva de la un răspuns*) nu, nimic: *Quid es tam tristis? — Recte, mater* TER. De ce eşti atît de trist? Nimic, mamă (totul e bine).
rectiō, *ōnis f.* conducere, administrare CIC.
rectitūdō, *inis f.* **1** direcţie în linie dreaptă GROM.; **2** exactitate IUST.; **3** (*fig.*) rectitudine de caracter, dreptate HIER.
rectō *adv.* direct DIG.
rector, *ōris m.* [*rego*] conducător: ~ *navis* CIC. conducătorul navei, ~ *equi* TAC. călăreţ, ~ *pelagi* OV. stăpînul mării (Neptun), *rectores exercituum* SUET. conducătorii armatelor, ~ *Syriae* TAC. guvernatorul Syriei.
rectrix, *īcis f.* conducătoare SEN.
rectūra, *ae f.* **1** direcţie în linie dreaptă GROM.; **2** conducere, comandă CASSIOD.
rectus (*3*) *p. pf. v.* **rego** // **adj. 1** în linie dreaptă (orizontal sau vertical), drept, direct: *recta via* PL. drum drept, *recta regione viae declinare* LUCR. a devia de la direcţia dreaptă a drumului, *recto ad Hiberum itinere contendere* CAES. a porni direct spre Ebru, *iter in rectum* OV. mers în linie dreaptă, *recto flumine* VERG. în lungul cursului apei, *recto ostio* PL. prin uşa din faţă, *rectis oculis intueri* CIC. a privi în faţă (cu capul sus), ~ *truncus* OV. trunchi drept, *rupes ita rectis saxis, ut*... LIV. perete muntos cu stînci atît de drepte, încît..., *talus ita iactus, ut cadat* ~ CIC. zarul astfel aruncat, încît să cadă drept; (*fig.*) *recta vox* QUINT. voce egală (fără variaţii mari de ton), (*gram.*) ~ *casus* QUINT. nominativ; **2** cum trebuie, în regulă, regulat, bun: *rectum proelium* LIV. luptă regulată, *recta cena* MART. o masă pe cinste, *in rectam redii semitam* PL. m-am întors pe calea cea bună, *recta et parva diiudicant* CIC. discern cele bune de cele rele, *rectior divisio* QUINT. o împărţire mai bună, *recta consilia aegrotis damus* TER. dăm sfaturi bune bolnavilor, *domus est recta* SEN. casa este cum trebuie, *rectum est retinere*... CIC. este bine să păstrăm..., *rectius est committere* CIC. este mai bine să încredinţăm...; **3** (*moral*) drept, cinstit, moral: ~ *iudex* CIC. judecător drept, *firmus et* ~ CIC. statornic şi drept, *rectum est*... se cade // **rectum**, *ī n.* binele: *fidem rectumque colebant* OV. cultivau buna-credinţă şi binele.
recubitus, *ūs m.* **1** întindere (pe un pat) PLIN.; **2** loc la masă VULG.
recubō, *āre vi.* a sta culcat: ~ *toro* TIB. a sta culcat pe pat, ~ *sub tegmine fagi* VERG. a sta culcat la umbra fagului.
recubuī *pf. v.* **recumbo**
recucurrī *pf. v.* **recurro**
rēcula, *ae f.* (dim. v. *res*) lucruşor; (*pl.*) bunuri neînsemnate, avere mică PL.
recultus (*3*) *p. pf. v.* **recolo**
recumbō, *ere, cubuī vi.* **1** a se culca pe spate, a se întinde pe spate: ~ *in herba* CIC. a se întinde în iarbă; (*spec.*) a se întinde pe pat (spre a mînca): *conviva* ~ *lectis* a se întinde ca oaspete pe paturi, ~ *cibi capiendi causa* VAL. MAX. a se aşeza la masă; **2** a cădea, a se prăvăli: *tauri medio recumbunt sulco* OV. taurii cad în mijlocul brazdei, *in umeros cervix recumbit* VERG. capul îi cade pe umeri, *nebulae campo recumbunt* VERG. negura se aşterne pe cîmp,

onus domus recumbit OV. greutatea casei se prăvălește; 3 a se întinde (*despre un loc*) MART. *4, 64, 3.*

recuperātiō, *ōnis f.* redobîndire, recucerire CIC., IUST.

recuperātor, *ōris m.* 1 recuceritor TAC.; 2 recuperator, judecător în chestiuni de restituire de proprietate, de sume de bani etc. CIC.

recuperātōrius (*3*) *adj.* de recuperator, de arbitraj CIC.

recuperō (*I*) *vt.* [*recipio*] a redobîndi, a recîștiga, a recăpăta: ~ *opes* SUET. a redobîndi averile, ~ *urbem* LIV. a recuceri orașul, ~ *vires* TAC. a recăpăta forțele, ~ *rempublicam* CIC. a redobîndi conducerea statului, *se reciperare quiete* VARR. a se reface prin odihnă; (*fig.*) ~ *adulescentulos* NEP. a-și atrage din nou de partea sa tinerii, ~ *voluntatem* CIC. (*gratiam* TAC.) *alicuius* a-și recîștiga simpatia, favoarea cuiva; [arh. *recipero*].

recūrō (*I*) *vt.* a lucra cu grijă, a îngriji: ~ *chartam* PLIN. a lucra cu grijă hîrtia, ~ *plagos* APUL. a îngriji rănile, *me recuravi otioque et urtica* CATUL. m-am făcut bine cu repaus și cu infuzie de urzici.

recurrō, *ere, currī, cursum vi.* 1 a se întoarce iute, a reveni: *recurre ad me* CIC. întoarce-te repede la mine, *recurre petere* PL. du-te repede înapoi să reclami, ~ *rure* HOR. a se întoarce repede de la țară, *naturam expellas furcā, tamen usque recurret* HOR. de-ai goni natura cu furca, și ea tot revine cu repeziciune înapoi, *valetudines certo tempore recurrentes* SUET. stări proaste de sănătate care revin la o epocă anumită, *febris recurrens* GELL. febră recurentă, ~ *ad easdem condiciones* CAES. a reveni la aceleași condiții, ~ *memoriae* PLIN. IUN. a reveni în minte; 2 (*rar*) a recurge: ~ *ad eos auctores, qui...* QUINT. a recurge la acei autori, care...; [pf. *recucurri* P. NOL.]

recursiō, *ōnis f.* 1 reîntoarecere, (mișcare de) revoluție (*a astrelor*) MART. CAP.; 2 vomitare C. AUR.

recursitō, *āre vi.* a alerga adesea înapoi MART. CAP.

recursō, *āre vi.* a se întoarce (repede) înapoi, a reveni necontenit PL.; (*fig.*) *cura recursat* VERG. grija îi revine, *viri virtus animo recursat* VERG. curajul bărbatului îi revine tot timpul în minte.

recursus, *ūs m.* 1 reîntoarcere (iute), revenire: ~ *ad moenia urbis* LIV. reîntoarcere repede la zidurile orașului, *maris cursus alterni atque* ~ SEN. flux și reflux, ~ *ad bonam valetudinem* CELS. însănătoșire; 2 (*judic.*) recurs COD. IUST.; 3 vomitare C. AUR.

recurvō, *āre, ātum vt.* a îndoi înapoi, a curba înspre înapoi: *bracchium recurvatur* CELS. brațul se îndoaie înapoi, *recurvatae undae* (*Meandri*) OV. cursul încolăcit al fluviului Maeander.

recurvus (*3*) *adj.* îndoit înapoi, încovoiat, încolăcit: *recurva aera* OV. arama încovoiată (undița), *lectum recurvum* OV. labirintul, ~ *nexus hederae* OV. încolăcitura iederei.

recūsābilis (*2*) *adj.* care se poate respinge TERT.

recūsātiō, *ōnis f.* 1 refuz, reținere, ezitare: *sine recusatione* CIC. fără nici o ezitare; 2 protest, reclamație CIC.; 3 replică: *adimere alicui recusationem* CIC. a lua cuiva dreptul de a replica.

recūsō (*I*) *vt.* și *vi.* [*re* + *causa*] 1 a refuza, a respinge, a nu accepta, a se opune: ~ *condiciones pacis* LIV. a refuza condițiile de pace, ~ *aliquam uxorem* TER. a nu primi să ia de soție pe cineva, *nullum periculum recusare* CAES. a nu se da înapoi de la nici o primejdie, ~ *iussa* VERG. a refuza să asculte ordinele, (*poet.*) *genua cursum recusant* VERG. genunchii nu-l mai țin la fugă, (cu *de*) ~ *de stipendio* CAES. a refuza plata unei dări, (*cu inf.*) *recusat prodere quemquam* VERG. refuză să trădeze pe cineva, (cu *ne*, *quin*, *quominus* și conjct.) *sententiam ne diceret recusavit* CIC. a refuzat să-și exprime părerea, *non possumus quin alii dissentiant...* ~ CIC. nu putem să ne opunem ca alții să aibă altă părere; 2 (*judic.*) a protesta, a obiecta, a replica: *nunquid recusas contra me?* PL. ce ai de obiectat împotriva mea?, *pars altera accusantis est, altera recusantis* QUINT. o parte (a dezbaterii) este a acuzației, cealaltă a apărării.

recussus[1] (*3*) *p. pf. v.* **recutio**

recussus[2], *abl. -ū, m.* salt înapoi, contralovitură VAL. MAX.

recutiō, *ere, cussi, cussum vt.* 1 a arunca înapoi, a respinge VAL. FL.; 2 a izbi, a scutura, a zgîlții: *uteroque recusso* VERG. pîntecele (calului) fiind izbit, *somno recussus* APUL. zgîlțiit din somn.

recutītus (*3*) *adj.* [*re* + *cutis*] 1 jupuit, sfîrtecat, sfîșiat MART.; 2 circumcis MART.; 3 evreiesc PERS. *5, 184.*

rēda *v.* **raeda**

redaccendo *v.* **reaccendo** TERT.

redactiō, *ōnis f.* [*redigo*] reducere DIG.

redactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **redigo**

redactus[2], *ūs m.* cîștig, venit DIG.

redadoptō *v.* **readopto**

redambulō, *āre vi.* a se întoarce de la plimbare PL.

redamō, *āre vt.* a iubi la rîndul său, a împărtăși dragostea CIC.

redam(p)truō (**redandruō**), *āre vi.* a sări dănțuind înapoia conducătorului dansului la jocurile saliene PACUV.

redanimātiō, *ōnis f.* reînviere TERT.

redanimō, *āre vi.* a reînsufleți, a reînvia TERT.

redardescō, *ere vi.* a se înflăcăra din nou OV.

redarguō, *ere, guī, gūtum vt.* 1 a combate dovedind (ceva) ca fals *sau* greșit, a convinge de contrariul: *redargue me si mentior* CIC. dovedește că mint, *improborum prosperitates redarguunt omnem vim deorum* CIC. huzurul ticăloșilor dovedește că nu există putere divină; 2 a face vinovat, a învinovăți: ~ *inconstantiam alicuius* CIC. a învinovăți nestatornicia cuiva, ~ *aliquem stultitiae* LACT. a învinovăți pe cineva de prostie.

rēdārius *v.* **raedarius**

redauspicō, *āre vi.* (a lua din nou auspiciile) a se întoarce din nou PL. Capt. *767.*

reddidī *pf. v.* **reddo**

redditiō, *ōnis f.* 1 dare înapoi, prezentare, restituire AUG.; 2 (*ret.*) membru de frază într-o comparație cu termene care-și răspund paralel QUINT. *8, 3, 77.*

redditīvus (*3*) *adj.* care aparține unei comparații PRISC.

redditor, *ōris m.* cel care restituie, cel care achită AUG.

redditus (*3*) *p. pf. v.* **reddo**

reddō, *ere, didi, ditum vt.* [*red* + *do*] 1 a da înapoi, a restitui, a reda, a înapoia: ~ *obsides* CAES. a da îna-

poi ostaticii, ~ *hereditatem mulieri* CIC. a restitui femeii moştenirea, ~ *alicui ereptum honorem* VERG. a reda cuiva onoarea de care a fost lipsit, *operam da, opera reddibitur tibi* PL. ajută şi vei fi ajutat; *se* ~ şi *reddi* = a se reîntoarce: *se convivio reddidit* LIV. s-a întors la banchet, *redditus terris Daedalus* VERG. Daedalus revenit pe pămînt, *redditus Cyri solio Phrahates* HOR. Phrahates revenit pe tronul lui Cyrus, *iterum se ~ in arma* VERG. a se arunca din nou în luptă; 2 a da la rîndul său (*ceva datorat, în schimb*): ~ *beneficium cum usura* SEN. a răsplăti o binefacere cu dobîndă, ~ *rationem* CIC. a da socoteală, ~ *promissa viro* VERG. a-şi împlini promisiunea făcută soţului, *supplicatio redditur* CAES. se face slujbă de mulţumire zeilor, ~ *poenas* SALL. a ispăşi pedeapsa (pentru vina comisă), ~ *gratiam alicui* SALL. a-şi arăta recunoştinţa faţă de cineva; 3 a da, a oferi, a acorda: *reddit Cererem tellus* HOR. pămîntul ne dă roade, ~ *peccatis veniam* HOR. a acorda iertare greşelilor, (*spec.*) ~ *ius* QUINT. a acorda cuiva dreptul de a acţiona în justiţie *sau* de a împărţi dreptatea, ~ *connubia* LIV. a acorda dreptul de căsătorie; 4 a reproduce, a reda; a traduce: ~ *paternam elegantiam in loquendo* QUINT. a reproduce în vorbire stilul elegant al tatălui său, ~ *dictata* HOR. a reproduce cele dictate, ~ *de multis verba novissima* OV. (*despre papagal*) a repeta din multe cuvinte doar pe ultimele, *ea quae legeram Graece, Latine reddebam* CIC. ceea ce citisem în greceşte traduceam în latineşte, ~ *verbum pro verbo* CIC. (~ *verbum verbo* HOR.) a traduce cuvînt cu cuvînt, *qui te nomine reddet Silvius Aeneas* VERG. Silvius Aeneas, care va semăna cu tine la nume; 5 a raporta, a expune, a spune: ~ *causas corruptae eloquentiae* QUINT. a înfăţişa cauzele coruperii elocinţei, *Aeneas contra cui talia reddit* VERG. la care Aeneas astfel îi răspunse, *ille haec placido sic reddit ore* VERG. aceste vorbe i le spuse cu glas liniştit; 6 a da afară, a emite, a scoate: ~ *animam a pulmonibus* CIC. a da afară aerul din plămîni, ~ *sonum* QUINT. a scoate un sunet, ~ *sanguinem* PLIN. IUN. a scuipa sînge, ~ *stridorem* OV. a scoate un scîrţîit, *ultimum ~ spiritum* VELL. a-şi da ultima suflare; 7 a aduce într-o anumită stare, a face [cu nume predicativ]: *tutiorem vitam reddere* CIC. a face viaţa mai sigură, *servitutem lenem* ~ PL. a face sclavia uşoară, ~ *homines ex feris mites* CIC. a face oamenii din sălbatici blînzi, *corpus imbecillius redditur* CELS. corpul devine mai slab; [arh. viit. *reddibo* PL.].

reddūco *v.* **reduco**

redemptiō, *ōnis f.* [*redimo*] 1 răscumpărare: ~ *captivorum* LIV. răscumpărarea prizonierilor; 2 cumpărare, mituire: ~ *iudicii* CIC. cumpărarea judecătorilor unui proces; 3 luare în antrepriză, adjudecare, arendare CIC.

redemptitō, *āre vt.* a răscumpăra, a compensa CAT.

redemptō, *āre vt.* a răscumpăra TAC. H. *3, 36.*

redemptor, *ōris m.* 1 antreprenor de lucrări publice, furnituri militare, dări; 2 (*judic.*) avocat plătit pentru un proces: ~ *litis, causarum* DIG. cel care ia în seama sa un proces; 3 răscumpărător, liberator (din sclavie) SEN.; 4 (*ecl.*) Mîntuitor AUG.

redemptrix, *īcis f.* răscumpărătoare, liberatoare PRUD.

redemptūra, *ae f.* adjudecare de lucrări publice LIV.

redemptus (redemtus) (*3*) *p. pf. v.* **redimo**

redeō, *īre, iī* (rar *īvī*), *itum vi.* 1 a reveni, a se întoarce: ~ *ex provincia in Italiam* CIC. a reveni din provincie în Italia, ~ *a Caesare ad suos* CIC. a reveni de la Caesar la ai săi, ~ *a foro domum* PL. a se reîntoarce din for acasă, ~ *exsilio* PL. a reveni din exil, *itque reditque viam* VERG. bate acelaşi drum încolo şi încoace, ~ *in viam* TER. a reveni pe drumul cel bun, *redite viam* CIC. întoarceţi-vă, *redeunt gramina campi* HOR. iarba revine pe cîmpii, *ter denis redeuntibus annis* HOR. după trecere de treizeci de ani, *prisca redit Venus* HOR. vechea dragoste reînvie, *animus rediit* PL. mi-am revenit în simţiri, *redit animo aliquid* PLIN. IUN. îmi amintesc de ceva, *cum uxore in gratiam* ~ PL. a se împăca cu soţia sa, ~ *ad ingenium suum* TER. a reveni la felul său natural, ~ *ad sanitatem* CIC. a reveni la dreapta judecată, ~ *in veram faciem* OV. a-şi recăpăta adevărata înfăţişare, ~ *in iuvenem* OV. a redeveni tînăr, ~ *in memoriam* PL., CIC. a-şi aminti şi a se gîndi; 2 (*spec.*) **a.** a reveni (*în vorbire sau scris*): *mitte ista atque ad rem redi* TER. lasă aceste digresiuni şi revino la subiect, *redeo ad propositum* QUINT. mă întorc la tema pe care mi-am propus-o, *illuc unde abii redeo* CIC. mă întorc la punctul de unde am pornit; **b.** a reveni (*ca produs, beneficiu, venit*): *pecunia publica, quae ex metallis redibat* NEP. veniturile publice care proveneau din exploatarea minelor, *ex qua regione quinquaginta talenta ei quotannis redibant* NEP. regiune care îi aducea anual cincizeci de talanţi; 3 a ajunge pînă la urmă, a reveni în cele din urmă, a trece: *pilis omissis, ad gladios redierunt* CAES. lăsînd la o parte lăncile, au ajuns la lupta cu sabia, *in eum res rediit iam locum, ut*... TER. afacerea a ajuns la un asemenea punct, încît... *eius morte ea bona ad me redierunt* CIC. prin moartea acestuia, bunurile acestea au trecut asupra mea, *summa imperii redit ad aliquem* CAES. conducerea supremă revine cuiva; [arh. *redinunt* ENN. = *redeunt*; viit. *redies, rediet* APUL., SEN.; forme sincop. *redistis, redisset, redisse* etc.]

redhālō, *āre vt.* a exala LUCR.

redhibeō, *ēre, hibuī, hibitum vt.* 1 (*despre cumpărător*) a da înapoi (vînzătorului), a restitui (o marfă cu defect) CIC.; 2 (*despre vînzător*) a primi înapoi lucrul vîndut PL.

redhībitiō, *ōnis f.* (*jur.*) restituire (a unui lucru cumpărat care are un defect) DIG.

redhibitor, *ōris m.* cel care restituie un bun cumpărat AUG.

redhibitōrius (*3*) *adj.* redibitoriu, privind restituirea unui bun cumpărat de la un vînzător de rea-credinţă DIG.

redhostiō, *īre vt.* a răspunde în egală măsură (la binele făcut) NAEV.

redicō, *ere vt.* a spune din nou, a repeta SID.

Rediculus, *ī m.* [*redeo*] numele unui zeu (care l-a făcut pe Hannibal să se retragă de la porţile Romei) PLIN.

rediens, *euntis p. pr. v.* **redeo**

redigō, *ere, ēgī, actum vt.* [*red + ago*] **1** a forța să se reîntoarcă, a mîna înapoi, a aduce mînînd din urmă: *filia redigebat monte capellas* OV. o fată mîna din urmă căprițele de pe un munte, ~ *hostium equitatum in castra* LIV. a forța cavaleria dușmanilor să revină în tabără; **2** (*fig.*) a aduce din nou, a readuce: ~ *disciplinam ad priscos mores* LIV. a readuce disciplina la vechile norme, *redigam vos in gratiam* TER. am să vă împac, ~ *in memoriam* CIC. a-și reaminti; **3** (*despre o sumă de bani*) a face să intre în casă, a strînge, a scoate: ~ *pecuniam ex bonis patriis* CIC. a scoate bani din vînzarea bunurilor părintești, *bona veniere, quodque inde redactum militibus est divisum* LIV. bunurile au fost vîndute și ce s-a strîns dintr-asta a fost împărțit soldaților, *vendere ac* ~ *in publicum* LIV. a vinde și a face să intre (a vărsa) în vistieria statului, *maxima pars praedae ad quaestorem redacta* LIV. cea mai mare parte din pradă a fost predată cvestorului; **4** a aduce (cu forța) într-o anume stare, a sili să ajungă, a face să ajungă: ~ *Haeduos in servitutem* CAES. a-i aduce pe haedui în sclavie, ~ *civitatem in ditionem potestatemque alicuius* CAES. a aduce cetatea sub stăpînirea și autoritatea cuiva, ~ *aliquem ad inopiam* TER. (*ad desperationem* SUET.) a aduce pe cineva în sapă de lemn, la desperare, ~ *spem ad irritum* LIV. a face să se risipească speranța, ~ *in ordinem* QUINT. a pune în ordine, *eo redigis me, ut quid egerim, nesciam* TER. mă faci să nu știu eu singur ce-am făcut, (*cu 2 ac.*) *Ubios Suevi multo infirmiores redegerunt* CAES. suebii i-au făcut pe ubii să devină cu mult mai slabi, *quae facilia ex difficillimis animi magnitudo redegerat* CAES. fapte pe care eroismul le făcuse ușoare din foarte grele cum erau; **5** a reduce: *hos octo ad sex libros redegit* CIC. aceste opt cărți le-a redus la șase, *ad semuncias redacta, postremo vetita versura* TAC. dobînda redusă la jumătate și apoi complet suprimată, *quod vilem redigatur ad assem* HOR. sumă care s-ar reduce la un prăpădit de as, ~ *ad nihilum* LUCR. a reduce la nimic.

redii *pf. v.* **redeo**

redimiculum, *ī n.* [*redimio*] **1** cordea, panglică, bandă (*în jurul gîtului, a părului, a frunții*) CIC.; **2** lănțuc, colier, brățară OV.; **3** (*tard.*) centură; **4** (*fig.*) legătură PL.

redimiō (*IV*) *vt.* a încinge, a încununa, a împodobi: ~ *frontem corona* MART. a încinge fruntea cu o cunună, (*ac. gr.*) *redimitus tempora quercu* VERG. tîmplele încununate cu ramuri de stejar, *corollis redimita domus* CATUL. casă împodobită cu ghirlande, *silvis redimita loca* CATUL. locuri încinse de păduri.

redimītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **redimio**

redimītus[2], *abl. -ū, m.* înfășurare SOL.

redimō, *ere, ēmī, emptum vt.* **1** (*rar*) a cumpăra din nou: ~ *domum suam* CIC. a-și cumpăra din nou casa proprie, *ego tibi redimam bis pluris pallam* PL. am să-ți cumpăr din nou o manta de două ori mai scumpă; **2** (*fig.*) a cumpăra: ~ *pacem obsidibus* CAES. a cumpăra pacea, dînd în schimb ostatici, ~ *largitione militum voluntates* CAES. a cumpăra prin dărnicie simpatiile soldaților; **3** (*spec.*) a arenda, a lua în antrepriză: ~ *vectigalia parvo pretio* CAES. a lua în arendă perceperea dărilor pe un preț mic, *plausor redemptus* PETR. aplaudator angajat, *auditores redempti* PLIN. IUN. auditori plătiți; **4** a răscumpăra eliberînd, a elibera, a salva: ~ *e servitute captivos* CIC. a răscumpăra din sclavie prizonieri, ~ *se pecunia a iudicibus* CIC. a se salva de condamnare prin mituirea judecătorilor, ~ *urbem quinque hominum perditorum poena* CIC. a salva Roma prin pedepsirea a cinci ticăloși, ~ *litem* CIC. a obține încheierea unui proces printr-o tranzacție.

redindūtus (*3*) *adj.* îmbrăcat din nou TERT.

redintegrātiō, *ōnis f.* **1** reînnoire, reîmprospătare, refacere MACR.; **2** repetare RH. HER.

redintegrātor, *ōris m.* reparator, restaurator TERT.

redintegrō (*I*) *vt.* a reînnoi, a restabili, a reîmprospăta, a reînviora: ~ *proelium* CAES. a reîncepe lupta, ~ *pacem* LIV. a restabili pacea, ~ *copias* CAES. a completa pierderile trupelor, *redintegratis viribus* CAES. cu forțe reîmprospătate, ~ *animum* CAES. a reînviora curajul.

redinunt *v.* **redeo**

redinveniō, *īre vt.* a regăsi TERT.

redipiscor, *ī vt. dep.* a redobîndi PL. Trin. *1022.*

reditiō, *ōnis f.* reîntoarcere, revenire: *domum reditionis spes* CAES. speranța reîntoarcerii în patrie, *quid huc tibi* ~ *est?* TER. ce te face să te reîntorci aici?

reditus, *ūs m.* **1** reîntoarcere, revenire: *domum e foro* ~ CIC. reîntoarcerea din for acasă, *aliquem reditu intercludere* CAES. a tăia cuiva întoarcerea, ~ *in castra* LIV. reîntoarcerea în castru, ~ *solis* CIC. mișcarea de revoluție a Soarelui, *in curiam* ~ CIC. posibilitatea de revenire în senat, (*fig.*) ~ *in gratiam cum aliquo* CIC. reîmpăcarea cu cineva, ~ *ad propositum* CIC. revenirea la subiect; **2** (*frecv. pl.*) venit, venituri: *reditus publici* VELL. veniturile statului, *reditus metallorum* LIV. veniturile provenind din exploatarea minelor.

rediv... *v.* **reduv...**

redivīvus (*3*) *adj.* **1** reînviat SEN.; **2** folosit din nou (*despre materiale de construcție*) CIC. Verr. *II, 1, 147* // **rediviva**, *ōrum n. pl.* materiale de construcție folosite din nou; **3** reînnoit, reînceput AMM.

rēdō, *ōnis m.* (un fel de) pește fără oase AUS.

redolentior, *ius adj. comp.* care miroase mai frumos AUG.

redoleō, *ēre, uī vi.* și *vt.* a răspîndi un miros, a mirosi: *mella redolent thymo* VERG. mierea miroase a cimbru, ~ *vinum* CIC. a mirosi a vin, *anima redolens* SEN. RH. respirație care miroase (urît): (*fig.*) ~ *antiquitatem* CIC. a avea miros de ceva vechi.

redomitus (*3*) *adj.* potolit din nou CIC.

Rēdones, *um m. pl.* redonii (*popor gallic din Aremorica — Bretagne —, în zona orașului actual Rennes*).

redōnō, *āre, āvī vt.* **1** a dărui din nou, a reda: *te redonavit diis patriis* HOR. te-a dăruit din nou zeilor strămoșești; **2** a trece peste... (iertînd): *graves iras Marti redonabo* HOR. voi trece peste mînia mea amarnică de dragul lui Marte.

redoperiō, *īre, uī vt.* a descoperi din nou AMBR.

redoptō, *āre vt.* a dori din nou TERT.

redordior, *īrī vt. dep.* a desface o țesătură PLIN.

redormiō, *īre vi.* a dormi din nou PLIN. IUN.
redormītiō, *ōnis f.* dormire din nou PLIN.
redornō, *āre vt.* a reîmpodobi TERT.
redūcō, *ere, duxī, ductum vt.* 1 a aduce înapoi, a readuce: *reducta dextra* OV. aducînd braţul înapoi, ~ *vitulos a pastu ad tecta* VERG. a aduce înapoi viţeii de la păscut la staul, ~ *aliquem de (ab) exsilio* CIC. a rechema pe cineva din exil, ~ *regem* CIC. a readuce regele pe tron, ~ *uxorem* TER. a-şi rechema nevasta, *solem reducit* VERG. readuce soarele, *reducitur aestas* VERG. revine vara; (*fig.*) ~ *aliquem in gratiam cum aliquo* CIC. a împăca pe cineva cu altul, ~ *in memoriam* CIC. a readuce în minte, a reaminti, ~ *ad rectam viam* QUINT. a readuce pe calea cea bună, ~ *spem mentibus anxiis* HOR. a reînvia speranţa în sufletele îngrijorate; 2 (*oc.*) a însoţi (la înapoiere), a conduce acasă: *cum gratulatione domum est reductus* LIV. a fost condus acasă cu ovaţii, *bene comitati per forum reducuntur* QUINT. sînt acompaniaţi prin for de o mare mulţime, *quanta reduci Regulus solet turba* MART. cu un alai tot atît de numeros ca al lui Regulus; 3 (*mil.*) a retrage: ~ *legiones ex Britannia* CAES. a retrage legiunile din Britannia, ~ *copias in castra* CAES. a retrage trupele în tabără; 4 (*rar*) a aduce în altă stare, a reduce: ~ *corpus ad maciem* PLIN. a face ca trupul să slăbească, ~ *in formam* OV. a reduce la o anumită formă; [poet. *rēdūcō* şi *reddūco*].
reductiō, *ōnis f.* aducere înapoi, readucere: ~ *regis* CIC. readucerea la domnie a regelui.
reductō, *āre vt.* a aduce înapoi AUR. VICT.
reductor, *ōris m.* cel care readuce: ~ *plebis in urbem* LIV. aducătorul înapoi al plebei în Roma, (*fig.*) ~ *litterarum* PLIN. IUN. cel care reînvie studiile literare.
reductus (*3*) *p. pf. v.* **reduco** // **adj. a.** (*despre un loc*) retras, adînc: *in valle reducta* HOR. într-o vale retrasă; **b.** depărtat: *virtus est medium vitiorum et utrimque reductum* HOR. virtutea ţine calea de mijloc între aceste vicii şi e la egală distanţă de amîndouă; **c.** (*în pictură*) în planul al doilea QUINT. // **rēducta**, *ōrum n. pl.* (*fil.*) lucruri de rangul al doilea (faţă de virtute) CIC.
redulcerō (*I*) *vt.* a face să ulcereze din nou (o rană) COL.: (*fig.*) *redulceratus dolor* APUL. durere zgîndărită.
reduncus (*3*) *adj.* curbat înăuntru PLIN.; încovoiat OV.
redundans, *ntis part.prez.* // **adj.** care depăşeşte limitele, peste măsură, excesiv, de prisos TERT.
redundanter *adv.* peste măsură de mult, excesiv PLIN. IUN.
redundantia, *ae f.* preaplin, supraabundenţă, exces VITR.; (*fig.*) redundanţă a stilului CIC.
redundātiō, *ōntis f.* 1 revărsare: ~ *stomachi* PLIN. greaţă, vomitare; 2 mers retrograd al astrelor VITR.
redundō (*I*) *vi.* şi, *rar*, *vt.* [*red* + *unda*] 1 a da pe dinafară, a se revărsa: *Nilus crescit campisque redundat* LUCR. Nilul creşte şi se revarsă peste cîmpii, *amne redundatae aquae* OV. ape revărsate din rîu, (*fig.*) *ad amicos redundat infamia* CIC. dezonoarea se revarsă asupra prietenilor, *in me periculum redundavit* CIC. asupra mea, s-a revărsat primejdia, *in me commissi poena redundet* OV. asupra mea, să cadă pedeapsa faptei; (*vt.*) a revărsa, a face să curgă: *laus adulescentis ad me aliquem fructum redundat* PLIN. IUN. faima tînărului face să treacă şi asupra mea un oarecare avantaj, *talia faucibus redundat* STAT. astfel se vorbeşte slobozeşte din gîtlej; 2 (*fig.*) a fi plin de, a fi inundat de [cu abl.]: *locus civium sanguine redundavit* CIC. acest loc a fost inundat de sîngele concetăţenilor; 3 a avea prea mult, a abunda în: *luctu redundat victoria* CIC. victoria e plină de jalnice pierderi, *defensio redundavit hilaritate* CIC. discursul de apărare a abundat în spirite, *Hispania armis redundat* TAC. Hispania are arme din belşug; 4 a exista din belşug, a prisosi: *munitus indicibus, quorum hodie copia redundat* CIC. apărat de martori (mincinoşi), din care astăzi există cu duiumul; 5 a rezulta cu prisos, a proveni: *si quid redundarit de vestro quaestu...* CIC. dacă va prisosi ceva din cîştigul vostru..., *hinc illae pecuniae redundarunt* CIC. de aici au curs (au rezultat) acele mari sume de bani.
reduplicātiō, *ōnis f.* reduplicare, repetare MART. CAP.
reduplicātus (*3*) *adj.* dublat TERT.
redūrescō, *ere vi.* a redeveni dur VITR.
reduvia, *ae f.* 1 pieliţa unghiei PLIN.: (*fig.*) *reduviam curare* CIC. a se ocupa de fleacuri; 2 resturi, părţi de lepădat SOLIN.
redux, *ducis adj. m., f.* [*reduco*] 1 întors acasă, readus, revenit: *fratrem reducem facere in patriam* PL. a readuce fratele în patrie, *quid me reducem esse voluistis?* CIC. pentru ce m-aţi rechemat din exil?, *Caesarem exercitumque reducem videre* TAC. a-l vedea pe împărat şi armata reveniţi, *una perforata navi, sed ea quoque reduce* LIV. o singură corabie fiind spartă, dar şi ea putînd să se reîntoarcă (în port); 2 care aduce înapoi, care face să revină de departe: *nisi te reduce* CURT. dacă tu nu ne aduci acasă; 3 epitet al lui Iupiter şi al Fortunei; [abl. *reduce* şi *reduci*].
reexinăniō, *īre vt.* a deşerta din nou APIC.
reexpectō, *āre vt.* a aştepta din nou VULG.
refabricō, *āre vt.* a reconstrui COD. IUST.
refectiō, *ōnis f.* 1 refacere, reparare: ~ *Capitolii* SUET. repararea Capitoliului; 2 refacere a sănătăţii, convalescenţă, repaus, odihnă SEN.; 3 hrană, alimentare SULP. SEV.
refector, *ōris m.* reparator, restaurator SUET.
refectōrius (*3*) *adj.* reparator, reconfortant AMBR.
refectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **reficio**
refectus[2], *ūs m.* 1 reparare, refacere, restabilire APUL.; 2 venit DIG.
refellō, *ere, fellī vt.* [*re* + *fallo*] a dovedi ca fals, a dezminţi, a respinge: *eorum vitā refellitur oratio* CIC. vorbele le sînt dezminţite prin felul lor de viaţă.
referciō, *īre, ersi, ertum vt.* 1 a umple cu totul: *eum fortuna donis refersit* CIC. soarta l-a umplut pînă peste cap cu darurile ei, *Delos referta divitiis* CIC. Delosul plin de bogăţii, *navis praeda referta* CIC. corabia încărcată de pradă, (*cu genit.*) *mare refertum praedonum* CIC. marea plină de piraţi, (*fig.*) *refersit aures istis sermonibus* CIC. le-a umplut urechile cu aceste vorbe; 2 a îngrămădi: *quae peranguste refersit in*

oratione sua CIC. idei pe care le-a îngrămădit într-un prea strîmt spaţiu în cuvîntarea sa.

referiō, *īre vt.* 1 a lovi la rîndul său, a răspunde la o lovitură printr-alta; 2 (*poet.*) **a.** a reflecta (o imagine): *speculi referitur imagine Phoebus* OV. Phoebus e reflectat în imaginea oglinzii; **b.** a repercuta (un sunet) AUS.

referīva (refrīva), *ae f.* bob adus acasă după cules, ca să fie oferit ca ofrandă zeilor PLIN.

referō, *ferre, rettulī* (*rettulī*), *relātum vt.* 1 a purta înapoi, a aduce înapoi: *me referunt pedes in Tusculanum* CIC. picioarele mă poartă înapoi spre ferma de la Tusculum, *lecticae impositum tres servuli domum retulerunt* SUET. trei bieţi sclavi l-au adus acasă aşezat pe o lectică, *Auster, me Regium retulit* CIC. austrul m-a adus înapoi la Regium, ~ *castra* LIV. a retrage tabăra; *se referre* a se înapoia: *Romam se retulit* CIC. s-a înapoiat la Roma, (*mil.*) *pedem* (*gradum*) ~ LIV. a se retrage: *vulneribus confecti pedem ~ coeperunt* CAES. copleşit de răni, începură să se retragă, (*gener.*) *viso retulit angue pedem* OV. văzînd şarpele, se dădu înapoi; 2 **a.** a întoarce: *ad nomen caput ille refert* OV. la acest nume, el întoarse capul, ~ *oculos, ora* VERG. a întoarce ochii, faţa, ~ *digitos in frontem* OV. a-şi duce degetele la frunte, (*fig.*) *eo, unde egressa est, se referat oratio* CIC. vorbirea mea să se întoarcă la punctul de unde m-am depărtat de subiect; **b.** a întoarce sunetul (*despre ecou*): ~ *vocem multiplicato sono* CURT. întoarce cuvîntul cu un sunet sporit, *„coeamus", retulit Echo* OV. „să ne însoţim", răspunse ecoul; **c.** a întoarce o datorie, a se achita de o datorie: *Idibus aera referunt* HOR. la Ide, restitui banii împrumutaţi (mă achit): (*fig.*) *tu par pari referto* TERT. tu plăteşte-i cu aceeaşi măsură, (*expr.*) ~ *gratiam alicui* CIC. a se plăti faţă de cineva de binele făcut, a-şi arăta recunoştinţa, **d.** (*fig.*) a-şi întoarce din nou: ~ *animum ad studia* CIC. a-şi reîntoarce spiritul la studii, *se ~ ad philosophiam* CIC. a se întoarce la filozofie; 3 a replica, a răspunde la rîndul său: *tandem pauca refert* VERG. în sfîrşit răspunde puţine cuvinte, *illorum defensioni retuli* CIC. am răspuns apărării acelora, *ille refert „O Phoebe pater..."* OV. acela răspunde: „O, tată Phoebus..."; 4 a aduce din nou, a reînnoi, a reproduce, a repeta: *sole dies referente siccos* HOR. soarele aducînd din nou zilele uscate, *voces refert Fama* OV. Faima repetă cuvintele, ~ *exempla* CIC. a cita exemple, *foedus refert* OV. aminteşte de învoială; 5 a aduce ca formă, figură, a semăna cu: ~ *aliquem sermone vultuque* TAC. a semăna cu cineva la vorbă şi înfăţişare, *Aeneas parvulus, qui te ore referret* VERG. un Aeneas mititel, care să-ţi semene la faţă, ~ *nomine avum* VERG. a semăna la nume cu bunicu-său; 6 a raporta la..., a face să depindă, a atribui: ~ *initia gentis ad Achillem* CURT. a-i atribui lui Achilles originea neamului, ~ *omnia ad voluptatem* CIC. a raporta totul la plăcere, ~ *omnia ad suum arbitrium* LIV. a face să depindă totul de bunul său plac; 7 a raporta (*oral* sau *scris*), a împărtăşi, a vesti, a spune: *hominum sermones referebantur ad me* CIC. îmi erau relatate conversaţiile acestor oameni, *res horrenda relatu* OV. lucru îngrozitor de povestit, *retulit Aiax esse Iovis pronepos* OV. Aiax a spus că e strănepotul lui Iupiter, (*numai cu nume predic.*) *te parentem refert* VERG. spune că tu îi eşti tată, *patriam Epirum refert* VERG. spune că patria lui este Epirul; 8 (*ofic.*) a raporta, a referi: *de aliqua re ad senatum referre* CIC. a raporta senatului despre o chestiune, *de ea re postulant ut referatur* SALL. despre această chestiune, ei cer să se raporteze senatului, *relata ex integro res ad senatum* LIV. chestiunea a fost din nou adusă în discuţia senatului; 9 a înscrie, a înregistra, a consemna (*într-un registru, listă, act*): *aliquid acceptum* ~ CIC. a consemna ceva ca primit, *acceptum refero* OV. recunosc că am primit, ~ *aliquem inter proscriptos* SUET. a înscrie pe cineva printre proscrişi, ~ *rationes ad aerarium* CIC. a înregistra conturile la tezaurul public, ~ *pecuniam operi publico* CIC. a consemna o sumă pentru o lucrare publică, *in censum* ~ LIV. a fi înregistrat în listele de recensămînt; 10 (*fig.*) a număra, a pune într-o categorie: ~ *aliquem in deos* (*in numero deorum*) CIC. a pune pe cineva în rîndul zeilor, *eodem Caepionem referrem, nisi...* CIC. l-aş pune pe Caepio în aceeaşi categorie, dacă nu...

rēfert, *rēferre, rētuli vb. impers.* [*res* + *fert*] este în interesul, interesează, priveşte: *id meā minime refert* TER. asta mă interesează foarte puţin, *id tuā refert nihil* TER. asta nu te interesează deloc, *quid meā refert, hae Athenis natae an Thebis sient?* PL. ce mă interesează pe mine dacă acestea s-au născut la Atena sau la Theba?; (*cu genit. preţului*) *parvi refert vectigalia postea recuperare* PL. puţin interesează să recîştigăm apoi dările, *magni refert studium et voluntas* LUCR. de mare importanţă sînt zelul şi voinţa, *tanquam referret* TAC. ca şi cum ar avea vreo importanţă, *refert magno opere id ipsum* CIC. tocmai asta interesează foarte mult, *quid refert qua me ratione cogatis?* CIC. ce importanţă are în ce chip mă constrîngeţi?, *quid tuā refert, quicum istac venerit?* PL. ce te interesează pe tine cu cine a venit asta?, *quid refert utrum voluerim fieri, an gaudeam factum?* CIC. ce interesează dacă am vrut să se întîmple (faptul) sau dacă mă bucur că s-a întîmplat?, *si servus est, numquid refert?* PL. dacă e sclav, are asta vreo importanţă?, (*rar cu genit., dat.*, **ad** *şi* **ac.**, **in** *şi* **abl.**) *quorum nihil refert, ubi litium cardo vertatur* QUINT. (avocaţi) cărora nu le pasă care e fondul procesului, *plurimum refert compositionis, quae quibus anteponas* QUINT. are foarte mare importanţă pentru compoziţie ordinea ideilor, *non refert dedecori, si...* TAC. nu interesează dezonoarea, dacă..., *quam ad rem istuc refert?* la ce bun aceasta?, *longitudo in his refert, non crassitudo* PLIN. într-astea interesează lungimea, nu grosimea...

refertus (*3*) *p. pf. v.* **referciō**

refervens, *ntis adj.* arzător; (*fig.*) atroce CIC.

refervescō, *ere vi.* a clocoti din nou CIC.

refestīnō, *āre vi.* a se întoarce în grabă P. NOL.

refibulō, *āre vt.* a desface o agrafă, a dezlega lăsînd liber MART.

reficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* 1 a reface, a repara, a restaura: ~ *muros, naves, pontem* CAES. a repara zidurile, corăbiile, podul, ~ *fana* CIC. a restaura temple; 2 a restabili forțele (*fizice* sau *morale*): ~ *exercitum ex labore atque inopia* CAES. a reface forțele sleite de efort și lipsuri ale armatei, *se* ~ (*refici*) *ex longo morbo* CIC. a-și reveni dintr-o boală lungă, *Tironis reficiendi spes* CIC. speranța însănătoșirii lui Tiron, ~ *memoriam* CIC. a împrospăta memoria, *refecti sunt militum animi* LIV. a fost întărit din nou curajul soldaților, *refecta fides* TAC. creditul a fost restabilit; 3 a realege (*aceeași persoană într-o funcție publică*): ~ *aliquem consulem, praetorem* CAES. a realege pe cineva consul, pretor; 4 (*spec.*) a scoate un venit, a-i reveni un cîștig: *plus sibi ex fundo mercedis refectum est* CIC. de pe teren, i-a revenit un cîștig mai mare, *quod inde refectum est, militi divisum* LIV. ce a revenit ca venit dintr-asta s-a împărțit soldaților.

refigō, *ere, fixī, fixum vt.* 1 a smulge (*ceva înfipt, fixat*), a desprinde, a scoate: *Neptuni clipeus sacro Danais de poste refixus* VERG. scut smuls de danai de pe ușa de intrare a lăcașului consacrat lui Neptun, *templis Parthorum signa refigit* HOR. smulge stindardele (romane) din templele parților, ~ *dentes* CELS. a scoate dinții, ~ *se crucibus* SEN. a se despironi de pe cruce, *caelo ceu saepe refixa volantia sidera* VERG. ca uneori stele zburătoare desprinse din cer; 2 (*fig.*) a abroga, a anula: ~ *rursus tabulas, quas vos refixistis* CIC. a afișa din nou table de legi, pe care tot voi le-ați anulat, *fixit leges pretio atque refixit* VERG. a dat și a anulat legi pe bani; 3 a face liber un capital CIC. F. *7, 29*.

refigūrō, *āre vt.* a plăsmui din nou VULG.

refingō, *ere vt.* a plăsmui din nou, a reface: ~ *cerea regna* VERG. G. *4, 202* a reface stupul; (*fig.*) *laetiorem se* ~ APUL. a-și da o față mai veselă.

reflāgitō, *āre v.* a cere din nou stăruitor CATUL.

reflātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **reflo**

reflātus[2], *ūs m.* 1 suflu PLIN.; 2 vînt contrar (din față) CIC.

reflectō, *ere, flexī, flexum vt.* 1 a îndoi înapoi, a întoarce înapoi: ~ *caudam sub alvum* PLIN. a îndoi coada sub pîntece, ~ *caput* CATUL., ~ *oculos* OV. a întoarce înapoi capul, ochii, *illa cervice reflexa* VERG. aceea întorcîndu-și ceafa, ~ *pedem inde sospes* CATUL. a se întoarce cu bine de acolo, ~ *cursum ad...* VAL. MAX. a-și schimba drumul spre...; 2 (*fig.*) a întoarce, a îndrepta înapoi: *mentes aut incitantur aut reflectuntur* CIC. mințile sînt sau ațîțate, sau potolite, *animum reflexi* VERG. m-am dus cu gîndul înapoi; 3 a înceta: *morbi reflexit causa* LUCR. cauza bolii a dispărut.

reflexim *adv.* (*ret.*) răsturnînd propoziția, reciproc APUL.

reflexiō, *ōnis f.* 1. întoarcere înapoi MACR.; 2 reciproca unei propoziții APUL.

reflexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **reflecto**

reflexus[2], *ūs m.* întoarcere înapoi, retragere; (*concrt.*) golf APUL.

reflō, *āre vi.* și *vt.* 1 a sufla din sens contrar: *reflantibus ventis* CIC. vînturile suflînd din față, (*fig.*) *fortuna reflavit* CIC. soarta ne-a fost potrivnică; 2 a da aerul afară: *cum aer ducitur et reflatur* LUCR. cînd aerul este inspirat și expirat; 3 a dezumfla: ~ *folles* LAMPR. a dezumfla foalele; 4 a face să se evapore C. AUR.; 5 (*despre vînt*) a umfla APUL.

reflōreō, *ēre vi.* a fi din nou în floare P. NOL.

reflōrescō, *ere, flōruī vi.* a reînflori PLIN.

refluō, *ere vi.* a curge înapoi, a-și retrage apele: *Nilus refluit campis* VERG. Nilul se retrage de pe cîmpii, *pelagus affluens et refluens* MEL. fluxul și refluxul mării.

refluus (*3*) *adj.* 1 care curge în sens contrar: *refluum mare* OV. refluxul mării; 2 de pe care se retrage apa (*despre țărm*) APUL. M. *4, 31*.

refōcilō (*I*) *vt.* (*fig.*) a reînviora, a reînsănătoși PLIN.

refodiō, *ere, fōdi, fossum vt.* 1 a săpa PLIN.; 2 a dezgropa PLIN.

reformābilis (*2*) *adj.* de refăcut HIER.

reformātiō, *ōnis f.* 1 transformare, prefacere, metamorfoză APUL.; 2 reformare: ~ *morum* SEN. reformarea moravurilor.

reformātor, *ōris m.* reformator PLIN.

reformātus, *ūs m.* transformare TERT.

reformīdātiō, *ōnis f.* înfricoșare CIC.

reformīdō (*I*) *vt.* a se da înapoi (de frică), a se înfricoșa, a se teme: ~ *bellum* CIC. a se teme de război, *animus ea dicere reformidat quae...* CIC. mintea se înfioară să spună ceea ce..., *crudum vulnus medentium manus reformidat* PLIN. IUN. rana proaspătă se teme de mîinile medicilor.

reformō (*I*) *vt.* 1 a aduce în forma de mai înainte: *reformatus primos in annos* OV. reluînd înfățișarea lui din tinerețe; 2 a schimba, a preface, a modifica: ~ *sententias in peius* DIG. a schimba hotărîrile în mai rău; 3 a reforma, a îndrepta, a restabili PLIN. IUN.

refossus (*3*) *p. pf. v.* **refodio**

refōtus (*3*) *p. pf. v.* **refoveo**

refoveō, *ere, fōvī, fōtum vt.* 1 (*rar*) a reîncălzi, a dezmorți: ~ *artus igne* CURT. a dezmorți membrele la foc, ~ *corpus* OV. a reîncălzi trupul; 2 a înviora, a reîntări, a restabili: ~ *vires mollitiā caeli* TAC. a reînvigora forțele prin dulceața climei; 3 (*fig.*) a reînsufleți, a reînvia: ~ *studia prope exstincta* PLIN. IUN. a reanima studiile literare aproape dispărute.

refractāriolus (*3*) *adj.* cam chițibușar CIC.

refractārius (*3*) *adj.* chițibușar, cîrcotaș, certăreț CIC.

refractīva verba *n. pl.* verbe reflexive PRISC.

refractus (*3*) *p. pf. v.* **refringo**

refraen... *v.* **refren...**

refrāgātiō, *ōnis f.* opoziție, împotrivire AUG.

refrāgātor, *ōris m.* adversar, opozant TERT.

refrāgium, *iī n.* rezistență, împotrivire; obstacol AMBR.

refrāgor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a vota împotrivă, a se opune; (*gener.*) a fi potrivnic: ~ *homini amicissimo* CIC. a vota împotriva unui foarte bun prieten, *iis pars optimatium refragabatur* VELL. acestora li se opunea o parte a optimaților.

refrēgi *pf. v.* **refringo**

refrenātiō, *ōnis f.* ținere în frîu, înfrînare SEN.

refrēnō (*I*) *vt.* a înfrîna: ~ *equos* CURT. a opri caii înfrînîndu-i, (*fig.*) ~ *adulescentes a gloria* QUINT. a înfrîna tinerii de la setea de glorie, ~ *libidines* CIC. a

înfrîna poftele, ~ *cursum dicendi* QUINT. a împiedica cursul vorbirii.

refricō, *are, fricuī, fricātum vt.* 1 a zgîndări: ~ *vulnus*, ~ *cicatricem* CIC. a zgîndări rana, zgaiba; 2 (*fig.*) a redeştepta, a reînnoi: ~ *memoriam, dolorem* CIC. a redeştepta amintirea, durerea, *crebro refricatur lippitudo* CIC. adesea mă supără din nou urdorile.

refrīgerātiō, *ōnis f.* 1 răcire; răcoare: ~ *aestate delectat* SEN. răcoarea ne place vara; 2 uşurare, potolire (*a unei boli*) VEG.

refrīgerātorius (*3*) *adj.* răcoritor PLIN.

refrīgerātrix, *īcis f.* răcoritoare PLIN.

refrīgerium, *iī n.* răcorire VULG.; (*fig.*) uşurare TERT.

refrīgerō (*1*) *vt.* 1 a răci, a răcori: ~ *aquam* PL. a răci apa, ~ *membra undā* OV. a răcori trupul cu apă, ~ *viţem* COL. a răcori viţa (*tăind ramurile de prisos*), (*pas. refl.*) *umbris aquisque refrigerari* CIC. a se răcori la umbră şi în apă, (*abs.*) *refrigerant olera* CELS. legumele sînt răcoritoare // **refrīgerantia** *n. pl.* răcoritoare; 2 (*fig.*) a slăbi ardoarea (interesul, iubirea, zelul): *refrigerata accusatione* CIC. acuzaţia răcindu-se (pierzînd din violenţă), *refrigeratus ab Antonio* VELL. tratat cu răceală de Antonius, *testis refrigerandus est urbane dicto* QUINT. martorul trebuie să fie intimidat (în zelul lui) printr-un cuvînt de spirit, *refrigeratus a semel ipso* SUET. pierzîndu-şi prezenţa de spirit.

refrīgescentia, *ae f.* uşurare TERT.

refrīgescō, *ere, frixī vi.* 1 a se răci: *cor vulnere laesum refrixit* OV. inima rănită s-a răcit; 2 (*fig.*) a pierde din putere, a slăbi: *belli apparatus refrigescent* CIC. pregătirile de război vor lîncezi, *calor cogitationis scribendi mora refrixit* QUINT. avîntul cugetării s-a răcit prin timpul pierdut cu scrisul, *cum a iudiciis forum refrixerit* CIC. cînd forul se va fi calmat de agitaţia proceselor; [pf. şi *refrigui* M. EMP.].

refringō, *ere, frēgī, fractum vt.* [*re* + *frango*] 1 a frînge (forţînd), a sparge, a sfărîma, a zdrobi, a rupe: *portis refractis* CAES. porţile fiind sparte, ~ *carcerem* LIV. a sparge închisoarea, (*fig.*) ~ *claustra nobilitatis* CIC. a sparge barierele impuse de nobilime, ~ *glebam* COL. a mărunţi brazda, ~ *dominationem* NEP. a răsturna tirania, ~ *vim fluminis* CAES. a rupe forţa curentului apei, ~ *Achivos* HOR. a-i zdrobi pe ahei, respingîndu-i; 2 a răsfrînge, a reflecta: *radius solis refringitur* PLIN. raza soarelui se răsfrînge.

refriva *v.* **referiva**

refrixī *pf. v.* **refrigesco**

refrondescō, *ere vi.* a reînfrunzi SID.

refudi *pf. v.* **refundo**

refuga, *ae m.* 1 fugar DIG.; (*fig.*) apostat AUG.

refugiō, *ere, fūgī vi.* şi *vt.* 1 a fugi înapoi, a se retrage, a se refugia: ~ *acie* CAES. a fugi de pe cîmpul de luptă, ~ *ex castris in montem* CAES. a fugi din castru, refugiindu-se pe munte, ~ *ad urbem, in portum* LIV. a se refugia spre oraş, în port; (*oc.*) a se refugia, căutîndu-şi scăpare CIC.; 2 (*poet. despre locuri*) a fi situat la depărtare, a fi îndepărtat: *refugit ab litore templum* VERG. templul se află la distanţă de ţărm, *ex oculis visa refugit humus* OV. pămîntul văzut dispare din priviri; 3 a fugi de, a evita, a se da înapoi, a refuza: ~ *impetum armati* CIC. a evita atacul unui om înarmat, ~ *haec vitia* HOR. a fugi de aceste vicii, ~ *vicinia iurgia* HOR. a fugi de procese cu vecinii, (*poet. cu inf.*) *nec refugit tendere barbiton* HOR. nu refuză să încordeze lira, *nec te transire refugi* OV. (*despre un rîu*) nu m-am dat înapoi să te trec, (*abs.*) *refugit animus* CIC. sufletul meu se dă înapoi.

refugium, *iī n.* refugiu, mijloc de scăpare, adăpost, loc de adăpost CIC., LIV. ş.a.

refugus (*3*) *adj.* care fuge înapoi, care scapă: *undam captavit refugam* OV. (Tantal) încearcă să prindă apa care-i scapă, *equites refugi* TAC. călăreţi care fug înapoi, *refugi capilli* LUC. părul dat pe spate // **refugus**, *ī m.* fugar TAC.

refulgentia, *ae f.* strălucire APUL.

refulgeō, *ēre, fulsī vi.* a arunca o lumină, a fi strălucitor, a străluci: *percussus luce refulget* LUCR. izbit de lumină, o reflectă, *galea radiis adversa refulsit* VERG. coiful izbit de razele lunii strălucea; (*fig.*) *refulsit certa spes parentibus* VELL. părinţilor li s-a aprins în suflet o speranţă sigură, *Iovis tutela Saturno refulgens* HOR. C. *2, 17, 23* pavăza protectoare a lui Iupiter opunînd strălucirea ei împotriva lui Saturn.

refundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 a vărsa din nou (înapoi), a revărsa: *hic aequor refundit in aequor* OV. unul varsă înapoi în mare apa (pătrunsă în corabie), *refusus Oceanus* VERG. oceanul ale cărui ape revin asupra lui însuşi (înconjurînd pămîntul), *palus Acheronte refuso* VERG. mlaştină formată din Acheronul refulat (din Infern) la suprafaţa solului, *sensit Neptunus imis stagna refusa vadis* VERG. Neptun a simţit că apa stătătoare (de la fund) a fost aruncată la suprafaţă din adîncurile mării, *Tiberis refusus* TAC. Tibrul revărsat, *fletu super ora refuso* OV. lacrimile inundîndu-i faţa; (*fig.*) *refusa coniugis in gremium* LUC. revărsîndu-se (aruncîndu-se) la pieptul soţului; 2 a vîrî înapoi: *refunditur alga* VERG. alga e afundată din nou în apă, *intestina refunduntur* CELS. măruntaiele sînt vîrîte din nou la loc; 3 (*fig.*) a restitui: ~ *spoliatis bona* PLIN. IUN. a restitui celor jefuiţi bunurile; 4 (*oc.*) a arunca vina (asupra): ~ *necem in alicuius consilia* SPART. a arunca vina morţii asupra planurilor cuiva.

refūsē *adv.* (numai comp. *refusius*) COL. mai afînat (*despre pămînt*).

refūsiō, *ōnis f.* 1 revărsare MACR.; 2 (*fig.*) restituire AMBR.

refūsōriae litterae *f. pl.* scrisoare de dispensă SID.

refūsus (*3*) *p. pf. v.* **refundo**

refūtābilis (*2*) *adj.* de respins, inadmisibil AMBR.

refūtātiō, *ōnis f.* combatere a argumentelor adversarului CIC.

refūtātor, *ōris m.* tăgăduitor, cel care contrazice ARN.

refūtātōrius (*3*) *adj.* tăgăduitor, de combatere a unei acuzaţii COD. IUST.

refūtātus, *abl. -ū, m.* combatere, respingere a unui argument LUCR.

refūtō (*1*) *vt.* 1 a respinge: ~ *nationes bello* CIC. a respinge neamurile prin război, ~ *temporis munera* QUINT. a refuza avantajele momentului; 2 (*frecv.*) a combate (adversarul): *nostra confirmare, contraria* ~ CIC. a dovedi argumentele proprii şi a le com-

bate pe ale adversarului, ~ *plebem oratione feroci* LIV. a combate plebea printr-un discurs vehement, (*cu inf.*) *si quis corpus sentire refutat* LUCR. *3, 350* dacă cineva tăgăduieşte că trupul simte.

rēgāles, *ium m. pl.* membrii din familia domnitoare AMM.

rēgāliolus, *ī m.* (*ornit.*) auşel (*Regulus regulus*) *sau* grangur (Oriolus oriolus) SUET.

rēgālis (*2*) *adj.* de rege, regal, regesc: ~ *respublica* CIC. monarhie; (*fig.*) ca de rege, demn de un rege, măreţ: ~ *ornatus* CIC. podoabe splendide.

rēgāliter *adv.* regeşte LIV.; (*fig.*) ca de rege OV.

rēgelō (*1*) *vt.* 1 a dezgheţa: ~ *frigora brumae* COL. a dezgheţa gerul iernii, *sucina regelata manu* MART. ambra încălzită cu mîna, *aetas mea vix media regelatur aestate* MART. la vîrsta mea, abia la mijlocul verii mă încălzesc; 2 a se răci PLIN.

regemō, *ere vi.* a răspunde cu un geamăt STAT.; a geme CULEX.

regenerātiō, *ōnis f.* regenerare AUS.

regenerō (*1*) *vt.* 1 a regenera, a face să renască: *signa quaedam regenerantur quarto partu* PLIN. unele semne revin la a patra generaţie; 2 a reproduce figura: *regeneravit avum* PLIN. a semănat leit cu bunicu-său.

regermінātiō, *ōnis f.* reîncolţire (*a plantelor*) PLIN.

regerminō, *āre vi.* a încolţi din nou PLIN.

regerō, *ere, gessī, gestum vt.* 1 a purta înapoi, a arunca înapoi: *quo regesta e fossa terra foret* LIV. unde să fie dus pămîntul scos din şanţ; 2 a purta din nou, a pune la loc: *tellure regesta* OV. pămîntul fiind dus la loc, *in locum eius multum potionis regesserunt* SEN. Ep. *15, 3* în locul ei (a sudorii), au pus la loc multă băutură; 3 (*fig.*) a. a arunca la rîndul său, a întoarce: ~ *convicia* HOR. a replica la ocări, ~ *culpam in aliquem* TAC. a arunca vina asupra cuiva, ~ *invidiam in aliquem* TAC. a face să cadă ura asupra cuiva; b. (*oc.*) a obiecta, a reproşa PLIN.; 4 (*fig.*) a consemna, a nota (*în scris*): ~ *aliquid in commentarios* QUINT. a consemna ceva în note.

regesta, *ōrum n. pl.* registru, liste VOP.

regestum, *ī n.* pămînt scos COL.

regia, *ae f.* 1 palat regal, reşedinţă regală CIC. ş.a.; (*spec.*) *regia Numae* OV. (Regia) palatul fostului rege Numa (*situat pe Via Sacra, lîngă templul Vestei, destinat unor ceremonii religioase*); 2 cort al regelui (*în campanie*) LIV.; 3 capitala regatului: *Croesi* ~ *Sardis* HOR. Sardis, capitala lui Croesus; 4 curte (familie) regală: *regiam contingere* LIV. a avea raporturi cu familia regală; 5 bazilică, portic SUET.

regibilis (*2*) *adj.* uşor de condus, docil AMM.

rēgiē *adv.* 1 regeşte, ca un rege; 2 (*fig.*) a. superb, extraordinar PL.; b. despotic, tiranic CIC.

Rēgiensis (*2*) *adj.* din Regium // **Rēgiensēs**, *ium m. pl.* reginii, locuitorii din Regium.

rēgificē *adv.* regeşte SIL.; (*fig.*) splendid ENN.

rēgificus (*3*) *adj.* regesc; (*fig.*) ca de rege VERG.

rēgifugium, *iī n.* fuga (expulzarea) regilor (*sărbătoare romană*) AUS.

regignō, *ere vt.* a crea din nou LUCR.

rēgiī, *ōrum m. pl.* 1 soldaţi ai regelui: *multis milibus regiorum interfectis* NEP. multe mii de ostaşi ai regelui fiind omorîţi; 2 oameni de curte, satrapi NEP.

Rēgillānus (*3*) *adj.* supranume al lui Appius Claudius.

Rēgillensis (*2*) *adj.* supranume al familiei Postumilor (*în amintirea faptului că A. Postumius i-a învins pe latini în apropiere de lacul Regillus*).

Rēgillum, *ī n.* oraş în ţara sabină (*de unde Appius Claudius a venit la Roma*).

rēgillus (*3*) *adj.* [*regula*] ţesut în fire întinse vertical VARR. Ep. *223*.

Rēgillus[1], *ī m.* lac din Latium (*unde romanii i-au învins pe latini în anul 496 î.e.n.*).

Rēgillus[2], *ī m.* v. **Rēgillum**, *ī n.*

Regillus[3], *ī m.* supranume în familia Aemilia.

regimen, *inis n.* 1 conducere, comandă, cîrmuire: ~ *classis* VELL. conducerea flotei, ~ *cohortium* TAC. comanda cohortelor, ~ *summae rei* TAC. conducerea supremă în stat; 2 (*poet. concrt.*) cîrmă: *frangitur* ~ OV. cîrma se rupe; 3 (*oc.*) conducător LIV. *4, 31, 5*.

regimentum, *ī n.* v. **regimen** AMM.

rēgīna, *ae f.* 1 regină (*de ex.*: *Dido, Cleopatra*; *despre zeiţe*: *Iuno, Venus*): *siderum* ~, *Luna* HOR. Luna, regina stelelor, (*fig.*) ~ *virtutum* CIC. regina virtuţilor (dreptatea), ~ *pecunia* HOR. măria sa banul; 2 fiică de rege: *virgines reginae* CURT. prinţese, ~ *Colchorum* OV. Medeea, *amor reginae* VERG. iubirea Ariadnei (fiica regelui Minos); 3 (*fig.*) regină, doamnă nobilă: *ancillae, sed domi suae reginae fuerunt* PL. slujnice, dar în ţara lor au fost ca nişte regine.

Rēgīnus[1] (*3*) *adj.* v. **Regium**

Rēgīnus[2] *i m.* supranume roman CIC.

Rēgīnus[3] (*3*) din Regium // **Regini**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Regium CIC.

regiō, *ōnis f.* [*rego*] 1 direcţie: *recta regione* CAES. în linie dreaptă, *recta fluminis Danubii regione* CAES. drept înainte, în direcţia Dunării (paralel cu Dunărea), *regione occidentis* LIV. spre apus; (*fig.*) *de recta regione deflectere* CIC. a se abate de la drumul cel bun; (*expr.*) *e regione*: *1*) în linie dreaptă, vertical; *2*) (*cu genit. sau dat.*) de partea opusă, din faţă: *alterum e regione movetur, alterum declinat* CIC. un element se mişcă în linie dreaptă, celălalt deviază, *e regione loci cadere* LUCR. a cădea vertical, *erat e regione oppidi collis* CAES. de partea opusă a oraşului, era o colină, *luna cum est e regione solis* CIC. cînd Luna e de partea opusă Soarelui, (*cu dat.*) *e regione castris castra ponere* CAES. a-şi pune tabăra în faţa taberei duşmane, *e regione nobis* CIC. la antipozi faţă de noi; 2 linie: a. (*frecv. pl.*) limită, hotar, margine: *res eae orbis terrae regionibus definiuntur* CIC. faima acestor fapte e mărginită doar de limitele pămîntului; b. (*spec.*) linii trasate de augur pe cer (*înăuntrul cărora se iau auspiciile*) CIC.; 3 zonă, regiune, ţinut: *in regione serena caeli* VERG. într-o zonă senină a cerului, *regiones inhabitabiles* CIC. regiuni de nelocuit, *principes regionum* CAES. fruntaşii ţinuturilor; (*la oraşe*) *in regiones XIV Roma dividitur* TAC. Roma se împarte în paisprezece cartiere; 4 (*fig.*) domeniu particular, sferă: *bene dicere non habet certam regionem* CIC. elocvenţa nu are un do-

meniu limitat al ei, *sese regionibus officii continere* CIC. a se menține în sfera îndatoririlor sale.
Rēgion, *iī v.* **Regium** 2)
regiōnālis (*2*) *adj.* regional AUG.
regiōnāliter *adv.* regiune cu regiune APUL.
regiōnātim *adv.* 1 pe regiuni LIV.; 2 pe cartiere SUET.
Rēgium, *iī n. 1*) oraș în Gallia Cisalpină (*situat pe Via Aemilia, între Modena și Parma, numit și Regium Lepidum; azi, Reggio Emilia*); *2*) oraș în Bruttium (*situat în fața Messinei; azi, Reggio di Calabria*).
rēgius (*3*) *adj.* 1 regesc, regal: *regia potestas* CIC. putere regală, *bellum regium* CIC. război cu regele (persan); 2 demn de un rege, superb, grandios, măreț: *forma regia* PL. frumusețe maiestuoasă, *regia pira* PLIN. pere excelente, *charta regia* CATUL. hîrtie de primă calitate, *morbus* ~ HOR. A.P. *453* icter; 3 tiranic, despotic LIV. ș.a.
reglūtinō, *āre, ātum vt.* 1 a dezlipi, a desprinde CATUL. *25, 9*; 2 a lipi din nou PRUD.
regnātor, *ōris m.* domnitor, rege: ~ *Olympi* VERG. regele Olympului (Iupiter), (*fig.*) ~ *agelli* MART. stăpînul unui ogoraș, (*cu dat.*) ~ *occiduis montibus, Atlas* VAL. FL. Atlas, regele munților din apus.
regnātrix, *icis f.* domnitoare TAC.
regnicolae, *ārum m. pl.* locuitorii regatului AUG.
regnō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a domni, a fi rege: *regnante Romulo* CIC. în timpul domniei lui Romulus, *Romae* ~ LIV. a fi rege la Roma, ~ *per Graias urbes* VERG. a domni asupra orașelor grecești, ~ *in omnibus oppidis* CIC. a domni în toate cetățile, *advenae regnarunt in nos* TAC. asupra noastră, au domnit străinii, ~ *populorum* HOR. C. *3, 30, 12* a domni asupra unor popoare; (*impers.*) *regnatum Romae annos CCXLIV* LIV. la Roma, a fost conducere regală timp de două sute patruzeci și patru de ani, *hic regnabitur gente sub Hectorea* VERG. aici, puterea regală va aparține neamului lui Hector; 2 (*numai pas.*) a fi condus de un rege: *terra regnata Lycurgo* VERG. pămînt condus de regele Lycurg, *ceterae gentes quae regnantur* TAC. celelalte neamuri care sînt conduse de regi, *in quantum Germani regnantur* TAC. în măsura în care germanii pot fi conduși de regi; 3 (*fig.*) a fi stăpîn, a avea supremația, a domina: ~ *in iudiciis* QUINT. a-i domina (pe toți rivalii) la procese, *ignis per cacumina regnat* VERG. pe înălțimile munților, e stăpîn focul, *ubi pecunia regnat* PETR. acolo unde banul e atotputernic.
regnum, *ī n.* 1 domnie, putere regală; conducere, putere (absolută): *regnum appetere* CIC. a dori domnia, ~ *obtinere* CAES. a obține domnia, *regni cupiditate inductus* CAES. împins de dorința de a domni; (*fig.*) ~ *iudiciorum* CIC. supremația (prin elocvență) în tribunale, *regna vini sortiri* HOR. a fi ales la sorți președintele ospățului, *eram sub regno Cinarae* HOR. eram robit de iubirea Cinarei, *si aliquid regni est in carmine* OV. dacă poezia are vreo putere; 2 regat: *Italia, provinciae, regna...* CIC. Italia, provinciile, regatele..., *eius regni finitimi* CAES. vecini cu acest regat, (*poet.*) *tristia regna* HOR. lumea morților; 3 (*fig.*) domeniu, proprietate: *nisi hac in tuo regno essemus* CIC. dacă n-am fi aici pe domeniul tău, *mea regna videns* VERG. văzîndu-mi cîmpurile, *deserta regna pastorum* VERG. locuințele părăsite ale păstorilor.
regō, *ere, rexī, rectum vt.* 1 a conduce (drept înainte), a mîna, a dirija: ~ *equum* LIV. a conduce calul, ~ *ratem arte* OV. a conduce cu măiestrie corabia, ~ *clavum* VERG. a manevra cîrma (corăbiei), ~ *frena* OV. a manevra frîul, ~ *tela per auras* VERG. a îndrepta săgețile prin văzduh, ~ *vestigia tenui filo* CATUL. a conduce pașii printr-un fir subțire, ~ *iter lino duce* PROP. a conduce mersul printr-un fir îndreptător; 2 (*spec.*) *fines* ~ CIC. a fixa hotarele; 3 (*fig.*) a exercita conducerea, a conduce, a guverna, a cîrmui: ~ *domum* CIC. a conduce casa, ~ *bella* CAES. a conduce războaiele, ~ *rempublicam* CIC. a guverna statul, ~ *exercitum* PLIN. IUN. a conduce armata, ~ *iuvenem* CIC. a conduce un tînăr, ~ *belli munera* LUCR. a conduce treburile războiului, ~ *animi motus* CIC. a-și domina pornirile sufletești, ~ *valetudines principis* TAC. a supraveghea (ca medic) sănătatea împăratului, (*abs.*) *Tiberio regente* TAC. în timpul domniei lui Tiberius, *Clemens ambitioso imperio regebat* TAC. Clemens comanda soldații printr-o conducere care să-i atragă simpatii.
regradātiō, *ōnis f.* 1 degradare dintr-o funcție; 2 (*astr.*) retrogradație AUG.
regradō, *āre, ātum vt.* 1 a scădea în grad HIER.; 2 a readuce la ordinea primitivă SOLIN.
regrediō, *ere vt.* a aduce înapoi (pasul) ENN.
regredior, *gredī, gressus sum vi. dep.* [*re* + *gradior*] a merge înapoi, a se întoarce, a reveni: *regredi quam progredi malunt* CIC. preferă să se întoarcă decît să meargă înainte, *ex itinere regressi in castra* LIV. întorcîndu-se din drum în tabără, (*mil.*) *illi nostros regredi non patiebantur* CAES. aceia nu le îngăduiau alor noștri să se retragă, *regrediendi facultas* CELS. putința de retragere, (*fig.*) *eodem regressus* SALL. revenind la aceleași studii, *in memoriam regredior audisse me...* PL. îmi amintesc că am auzit spunîndu-se...; (*judic.*) ~ *ad venditorem* DIG. a face recurs contra vînzătorului.
regressiō, *ōnis f.* 1 reîntoarcere, revenire APUL.; 2 (*ret.*) repetare (a unui cuvînt) QUINT.
regressus (*3*) *p. pf. v.* **regredior**
regressus, *ūs m.* 1 întoarcere, revenire; (*mil.*) retragere: ~ *inde in tuto est* LIV. retragerea de acolo este asigurată, (*fig.*) *nec regressum reliquunt* SEN. nu le lasă nici o posibilitate de întoarcere, ~ *ab ira* LIV. putința de a-și reveni din furia lor; 2 refugiu, putința de a recurge la...; ~ *ad principem* TAC. refugiu la împărat; 3 (*judic.*) recurs contra cuiva (*ad aliquem*) DIG.
rēgula, *ae f.* [*rego*] 1 riglă, echer: *regula non quam formosa sit quaeritur, sed quam recta* SEN. nu se întreabă nimeni cît de frumoasă este o riglă, ci cît de dreaptă e; 2 (*spec.*) **a.** scîndură dreaptă, bară, spetează: *quadratae regulae quattuor patentes digitos* CAES. scînduri pătrate de patru degete lățime: **b.** tijă (*la un piston*) VITR.; **c.** picior (*la un triglif*) VITR.; **d.** șaibă (*la presa de ulei*); 3 (*frecv.*) regulă, normă: *lex est iuris atque iniuriae* ~ CIC. legea este norma a ceea ce este drept și nedrept, *emendate loquendi* ~ QUINT. regula vorbirii corecte, *mediocritatis* ~ *optima est*

CIC. norma unei vieţi de mijloc (moderate) este cea mai bună.

rēgulāris (*2*) *adj.* 1 (*rar*) în bare, în vergi: *regulare aes* PLIN. bronz în bare; 2 normativ, care serveşte ca regulă C. AUR.

rēgulāriter şi **regulātim** *adv.* regulat MACR.

rēgulō, *āre vt.* şi **rēgulor**, *ārī, ātus sum vt.* a forma după reguli, a regulariza C. AUR. ş.a.

regulus, *ī m.* (dim. al lui *rex*) 1 regişor, rege tînăr; prinţ tînăr SALL., LIV.; 2 rege al unui stat mic LIV.; 3 regină a albinelor VARR.; 4 (*ornit.*) auşel (*Regulus regulus*); 5 vasilisc (specie de iguană) HIER.

Regulus, *ī m.* supranume în familia Atilia şi Livineia (*de ex.: M. Atilius Regulus, consulul făcut prizonier în anul 255 î.e.n., şi L. Livineius Regulus, locţiitor al lui Caesar în războiul din Africa*).

regustō (*I*) *vt.* 1 a gusta din nou SEN.; 2 (*fig.*) a savura din nou, a reciti cu plăcere CIC.

regȳrō, *āre, āvī vi.* a reveni după un ocol FLOR.

rēiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* 1 a arunca înapoi (la rîndul său): ~ *tela in hostem* CAES. a arunca la rîndu-i săgeţi împotriva duşmanului, ~ *togam ab humero* LIV. a arunca toga de pe umeri, *reiecta in humerum toga* QUINT. aruncîndu-şi toga pe umeri, *naves tempestate reiectae* CIC. corăbii aruncate înapoi de furtună, *se* ~ *in grabatum* PETR. a se arunca pe un pat, ~ *se in sinum alicuius* LUCR. a se arunca la sînul cuiva; (*spec.*) ~ *sanguinem ore* PLIN. a vărsa sînge pe gură, ~ *bilem* PLIN. a vărsa fierea; 2 a. a îndepărta, a alunga, a respinge: *a flumine reice capellas* VERG. alungă căpriţele de la rîu; (*mil.*) ~ *hostem* CAES. a respinge duşmanul; (*fig.*) ~ *segnitiem* PL: a alunga lenea, ~ *foedum contactum* PLIN. IUN. a respinge un contact murdar; b. (*despre sunet, imagine*) a repercuta, a reflecta LUCR. *4, 570*; 3 a refuza, a nu admite, a dispreţui: ~ *dona* HOR. a respinge darurile, *recens dolor reicit consolationes* PLIN. IUN. durerea proaspătă nu suportă consolări // **reicienda**, *ōrum n. pl.* lucruri care nu sînt de dorit; (*judic.*) ~ *iudices* CIC. a recuza judecătorii; 4 (*fig.*) a trimite din nou (spre a decide), a deferi (o chestiune): *ab tribunis ad senatum res est reiecta* LIV. chestiunea a fost deferită de tribuni senatului, *legati ab senatu ad populum reiecti* LIV. solii au fost îndrumaţi de senat către adunarea poporului; 5 a amîna (o dezbatere): ~ *rem in mensem Ianuarium* CIC. a amîna discuţia chestiunii pentru luna ianuarie, *philosophos aliud in tempus reiciamus* CIC. să amînăm discuţia asupra filozofilor pentru altă dată.

rēiculus (*3*) *adj.* de lepădat, fără valoare VARR.

rēiectāneus (*3*) *adj.* de respins // **rēiectānea**, *ōrum n. pl.* bunuri care nu sînt de dorit CIC.

rēiectiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) aruncare în afară: ~ *sanguinis* PLIN. hemoptizie; 2 (*fig.*) aruncare asupra altuia (a vinei), disculpare CIC.; 3 respingere, renunţare: ~ *iudicum* CIC. recuzare a judecătorilor, ~ *civitatis* CIC. renunţare la cetăţenie; 4 (*ret.*) renunţare la ceea ce este în afara subiectului RUF.

rēiectō, *āre, āvī vt.* 1 a trimite înapoi (*despre sunet*), a repercuta (*ca ecou*) LUCR. *2, 3282*; a respinge SIL.; 3 a da afară, a voma SPART.; 4 a arunca din nou, a părăsi SIL.

rēiectus (*3*) *p. pf. v.* **reicio** // **rēiecta**, *ōrum n. pl.* lucruri de respins CIC.

rēiic... *v.* **rēic...**

reintegr... *v.* **redintegr...**

reinvītō, *āre vt.* a invita din nou VULG.

relābor, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* a aluneca înapoi (din nou), a cădea din nou: *rudente relabi* OV. a aluneca coborînd pe prăjină, *relabi posse rivos montibus* HOR. că rîurile pot să-şi întoarcă cursul în munţi, *protinus illa relapsa est* OV. îndată aceea (Euridice) a alunecat înapoi (în Infern), *in sinus relabere nostros* OV. revino din nou la pieptul meu; (*fig.*) *in Aristippi praecepta relabor* HOR. alunec iarăşi, întorcîndu-mă la învăţătura lu Aristippus.

relanguescō, *ere, languī vi.* a-şi pierde puterea, a cădea în lîncezeală, a slăbi, a se muia: *moribunda relanguit* OV. leşină murind, *relanguescunt colores* SEN. culorile pălesc, *relanguescunt animi* CAES. curajul slăbeşte, *relanguisse se dicit* CIC. zice că s-a potolit.

relapsiō, *ōnis f.* recădere P. NOL.

relātiō, *ōnis f.* 1 ducere repetată: *crebra relatione* QUINT. prin ducerea de multe ori a penei (*în călimară*); 2 reportare: ~ *criminis* CIC. darea vinii asupra altuia, ~ *gratiae* SEN. arătarea recunoştinţei; 3 (*ofic. frecv.*) raport, dare de seamă (*a unui magistrat*): *relationi consulum intercedere* TAC. a interveni (opunînd veto) la propunerea consulilor, *relationem in aliquid postulare* TAC. a cere să se facă un raport asupra unei chestiuni, *relationem egredi* TAC. Ann. *2, 38* a se depărta de la chestiunea în dezbatere, *ius tertiae, quartae relationis* LAMPR. dreptul (împăratului) de a propune discuţiei în senat trei, patru chestiuni; 4 expunere, relatare, povestire: ~ *causarum* QUINT. expunerea cauzelor, ~ *rerum ab Scythis gestarum* IUST. povestirea faptelor sciţilor; 5 (*ret.*) a. punere faţă în faţă: ~ *contrariorum* CIC. opunerea contrariilor, antiteză CIC. Or. *166*; b. repetare, epanaforă CIC. De or. *3, 207*; c. raportare: *ex relatione ad aliquid* QUINT. *8, 4, 21* prin raportare la ceva.

relātīvē *adv.* relativ AUG.

relātīvus (*3*) *adj.* care se raportează la ceva, relativ ARN.

relātor, *ōris m.* 1 cel care face un raport oficial CIC.; 2 povestitor SID.

relātōria, *ae f.* chitanţă COD. TH.

relātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **refero**

relātus[2], *ūs m.* 1 raport (oficial) TAC.; 2 relatare, povestire TAC.

relaxātiō, *ōnis f.* destindere, relaxare, repaus, uşurare: ~ *animi* CIC. odihnire a spiritului, ~ *doloris* CIC. uşurare a durerii.

relaxō (*I*) *vt.* a lăsa iarăşi liber, a lărgi, a destinde, a relaxa, a desface: *alvus tum astringitur tum relaxatur* CIC. pîntecele cînd se strînge, cînd se lărgeşte, ~ *arcum* SEN. a destinde arcul, ~ *nodos* LUCR. a desface nodurile, ~ *ora fontibus* OV. a deschide izvoarele, ~ *glebas* VARR. a desţeleni brazdele; (*fig.*) ~ *animum* CIC. a destinde spiritul, *se* ~ *occupatio-*

nibus CIC. a se desprinde de ocupații, *cum insani relaxantur* CIC. cînd nebunii se potolesc.

relectus (*3*) *p. pf. v.* **relegō**[2]

relēgātiō, *ōnis f.* 1 relegare, îndepărtare din Roma (*într-un loc determinat; formă mai ușoară de exil, care nu atrăgea pierderea cetățeniei*); 2 restituire prin legat testamentar DIG.

relēgō[1] (*I*) *vt.* 1 **a.** a îndepărta (trimițînd în alt loc), a alunga (trimițînd departe): ~ *filium in praedia rustica* CIC. a-și îndepărta, fiul trimițîndu-l la moșia de la țară, ~ *Catonem a republica* VAL. a-l izgoni pe Cato departe de viața politică, (*cu dat.*) *Trivia Hippolytum nymphae Egeriae relegat* OV. Diana îl îndepărtează pe Hippolytus, trimițîndu-l nimfei Egeria, *terris gens relegata ultimis* CIC. neam locuind la marginea pămîntului; **b.** (*spec.*) a relega (*a îndepărta din Roma într-un loc determinat, fără ridicarea cetățeniei*): ~ *aliquem in insulam* TAC. a relega pe cineva într-o insulă, *in decem annos relegatur* TAC. este relegat pe timp de zece ani; 2 a îndepărta, a respinge: ~ *Samnitium dona* CIC. a respinge darurile samniților, *ambitione relegatā* HOR. lipsit de orice adulație; 3 a raporta, a atribui: *ornandi causas tibi relegat* TIB. ție îți atribuie motivele gătelii ei, ~ *culpam in hominem* CIC. a atribui unui om o vină; 4 a restitui prin testament DIG.

relegō[2], *ere, lēgī, lēctum vt.* 1 (*rar*) a relua: *filo relecto* OV. M. *8, 173* firul fiind din nou făcut ghem; 2 a parcurge din nou, a străbate iarăși: ~ *Hellesponticas aquas* OV. a străbate din nou apele Hellespontului, ~ *iter* STAT. a străbate din nou drumul; 3 (*fig.*) a relua (*recitind, repovestind, reanalizînd*): *Troiae scriptorem belli relegi* HOR. l-am recitit pe scriitorul războiului troian (Homer), *relegunt suos sermone labores* OV. reiau în vorbire chinurile lor, ~ *omnia quae ad cultum deorum pertinerent* CIC. a trece din nou în revistă tot ce privește cultul zeilor; 4 (*rar*) a lua înapoi PERS. *5, 118.*

relentescō, *ere vi.* a încetini, a slăbi OV.

relevātiō, *ōnis f.* 1 spumă (*în urină*) C. AUR.; 2 ușurare FRONT.

relēvī *pf. v.* **relino**

relevō (*I*) *vt.* 1 a ridica iarăși, a înălța: ~ *terra corpus* OV. a ridica trupul de la pămînt; 2 (*fig.*) a ușura, a despovăra: *curā et metu relevatus* CIC. eliberat de grijă și de frică, ~ *sumptus* SUET. a ușura cheltuielile, *aegri morbo relevari videntur* CIC. bolnavii parcă s-au mai ușurat de boală, ~ *membra sedili* OV. a-și odihni trupul într-un jilț, ~ *pectora sicca mero* OV. a înviora cu vin curat inimile însetate, ~ *sitim, famem* OV. a potoli setea, foamea.

relicinus (*3*) *adj.* cu părul înapoi: *relicina frons* APUL. frunte descoperită.

relictiō, *ōnis f.* 1 părăsire: ~ *proditioque consulis* CIC. părăsirea și trădarea consulului; 2 (*spec.*) separare VITR.

relictor, *ōris m.* cel care părăsește AUG.

relictus (*3*) *p. pf. v.* **relinquo**

relictus, *ūs m.* părăsire, abandonare GELL.

relicuus (*3*) *v.* **reliquus**

relīdō, *ere, līsī vt.* [*re + laedo*] 1 a izbi înapoi, a repercuta PRUD. 2 (*fig.*) a respinge, a refuza AUS.

religāmen, *inis n.* legătură PRUD.

religātiō, *ōnis f.* legare (a viței) CIC.

religens, *ntis adj.* care respectă scrupulos îndatoririle religioase GELL.

religiō, *ōnis f.* 1 scrupul de conștiință, scrupulozitate, conștiinciozitate, lealitate, probitate: *iudicum religiones* CIC. scrupulele judecătorilor, *res in religionem alicui venit* CIC. afacerea inspiră cuiva scrupule, *vir summa religione* CIC. om de foarte mare conștiinciozitate, *hac ego religione non sum ab hic conatu repulsus* CIC. eu n-am fost abătut de acest scrupul de la încercarea mea, *oratio nimia religione attenuata* CIC. discurs sărăcit prin excesul de scrupul (stilistic), *religionem adhibere* CIC. a se arăta scrupulos; 2 scrupul religios, sentiment religios, teamă de zei: *terror repentinus et obiecta* ~ CAES. groaza subită și teama de zei ce-i cuprinsese, *ut eam non metus, non* ~ *contineret...* CIC. încît pe aceasta n-o oprea... nici tema (de oameni), nici teama de zei, *consules* ~ *tenebat* CIC. pe consuli, îi rețineau scrupulele religioase, *decemviris religionem inicere* CIC. a vîrî frica de zei în decemviri, *augures eam religionem exemere* CIC. augurii au îndepărtat acest scrupul religios, *tanta religione obstricta provincia est* CIC. provincia a fost cuprinsă de o atît de mare religiozitate, ~ *Mario non fuit, quominus Glauciam occideret* CIC. Marius nu și-a făcut nici un scrupul să-l omoare pe Glaucia, *religioni fuit, quibus eam opem dei tulissent, vinciri* LIV. și-au făcut un scrupul de a-i pune în lanțuri pe cei cărora zeii le dăduseră acest ajutor; 3 pietate, respect față de zei: *homo sine ulla religione ac fide* CIC. om fără nici o pietate și bună-credință, *quae sceleri propiora sunt quam religioni* CIC. fapte care sînt mai asemănătoare cu o crimă decît cu pietatea, *iustitia et religio Numae* LIV. dreptatea și pietatea lui Numa; 4 credință religioasă, religie: *impius hostis omnium religionum* CIC. dușman nelegiuit al tuturor credințelor religioase, *nec vero superstitione tollenda religio tollitur* CIC. prin înlăturarea superstiției, nu se suprimă religia; 5 superstiție, credință superstițioasă: *perversa atque impia religio* SALL. superstiție absurdă și nelegiuită, *religionum animum nodis exsolvere* LUCR. a descătușa sufletul din lanțurile superstițiilor, *nulla mihi* ~ *est* HOR. nu sînt superstițios; 6 practică religioasă, cult, cinstire a divinității, ceremonii religioase: *muliebribus religionibus se implicare* CIC. a se amesteca în practicile religioase ale femeilor, *mira tota Sicilia* ~ *est Cereris* CIC. este extraordinar cultul Cererei în toată Sicilia, *Numa omnes partes religionis statuit* CIC. Numa a stabilit toate părțile cultului, *Iuppiter sollicitatus prava religione* LIV. Iupiter implorat printr-o ceremonie greșită; 7 caracter sacru, sfințenie: *Diana loco mutato religionem non amisit* CIC. statuia Dianei schimbîndu-și locul, nu și-a pierdut caracterul ei sacru, *sacrarium Cereris est apud Catinenses eadem religione qua Romae* CIC. sanctuarul Cererei este venerat de locuitorii orașului Catina ca și cel de la Roma, ~ *iurisiurandi* CAES. sfințe-

nia jurămîntului, *si nullam religionem sors habebit* CIC. dacă sorţii n-au nici un caracter de sfinţenie, ~ *fani, sacrorum, templorum* CIC. sfinţenia sanctuarului, a odoarelor, a templelor; **8** legămînt sfînt, juruinţă: *ut civitas religione solvatur* CIC. ca cetatea să fie dezlegată de legămîntul său, *religione obligari* CIC. a fi legat printr-un angajament sfînt, *publicae religiones foederum* CIC. angajamentele oficiale luate prin tratate, *religionem conservare* NEP. a-şi respecta jurămîntul, *hac religione non est deterritus...* NEP. acest jurămînt nu l-a împiedicat să...; **9** (*concrt.*) obiect de cult, lucru sfînt, loc sfînt: *orant te, ut sibi religionem restituas* CIC. ei te roagă să le restitui obiectul cultului lor (statuia Dianei), *quae religio aut quae machina belli?* VERG. ce obiect sfînt sau ce maşină de război?, *religiones ipsae quae illam beluam cadere viderunt* CIC. Mil. *85* chiar locurile sfinte care au văzut căzînd acel monstru; **10** ofensă adusă divinităţii, sacrilegiu, profanare, impietate; blestem, afurisenie: *haeret in republica* ~ CIC. statul e contaminat de un sacrilegiu, *obstringere religione populum Romanum* CIC. a încărca poporul roman de o impietate, *medacii religione obstrictus* CIC. pătat de crima de sperjur, *particeps summae religionis* CIC. complice la cel mai mare sacrilegiu, *religione rempublicam exsolvere* LIV. a elibera statul de impietate, *in semet ipsum religionem recipere* LIV. a-şi atrage blestemul divinităţii, *domum religione omni liberare* CIC. a-şi libera casa de orice afurisenie, *in meis aedibus aliquam religionem residere* CIC. (ziceau) că asupra locuinţei mele stăruie o afurisenie religioasă.

religiōsē *adv.* **1** conştiincios, cinstit, scrupulos: *religiose testimonium dicere* CIC. a-şi depune cinstit mărturia; **2** cu sfinţenie, cu pietate: *religiosius deos colere* LIV. a-i cinsti mai cu sfinţenie pe zei.

religiōsitās, *ātis f.* religiozitate, pietate APUL. ş.a.

rēligiōsulus (*3*) *adj.* cam religios HIER.

religiōsus (*3*) *adj.* **1** scrupulos, conştiincios, cinstit: *rerum Romanarum religiosissimus auctor* CIC. scriitorul cel mai conştiincios al istoriei romane, ~ *testis* CIC. martor cinstit; **2 a.** pios, religios, temător de zei: *nostri maiores, religiosissimi mortales* CIC. străbunii noştri, oameni profund religioşi; **b.** (*peior.*) superstiţios TER.; **3** consacrat zeilor, sacru, sfînt, venerabil: *loca sacra, religiosa* CIC. locuri sfinte, consacrate zeilor, *religiosa altaria* CIC. altare sfinte, *religiosissimum simulacrum Iovis* CIC. statuie preasfîntă a lui Iupiter, *religiosa iura* CIC. drepturi sacre; **4** (*spec.*) nefast (*în care nu e bine să se întreprindă ceva*): *dies* ~ LIV. zi nefastă, *quem campi fructum religiosum erat consumere* LIV. *2, 5, 3* rod al pămîntului, pe care era oprit de religie (era păcat) să-l consumi.

religō (*I*) *vt.* **1** a lega (*în partea dinapoi*): ~ *equos* VERG. a înhăma caii, *trahit Hectorem ad currum religatum Achilles* CIC. Achilles îl tîrăşte pe Hector legat de carul său, ~ *trabes axibus* CAES. a lega grinzile cu scînduri, ~ *catenā* OV. a lega cu un lanţ, ~ *manus post terga* SUET. a lega cu mîinile la spate, *cui flavam religas comam?* HOR. pentru cine-ţi legi la spate părul blond?, *religata comas in nodum* HOR. cu părul legat într-un nod, *religata bracchia ad cautes* OV. legată cu mîinile la spate de nişte stînci, ~ *naves ad terram* CAES. a lega cu odgoanele navele la ţărm (a aborda), *religata in litore pinus* OV. corabie fixată la ţărm, (*fig.*) *prudentia extrinsecus religata* CIC. înţelepciune legată (depinzînd) de lucruri din afară; **2** (*rar*) a dezlega CATUL. *63, 84*.

relinō, *ere, lēvī, litum vt.* a destupa (*ceva ceruit, pecetluit*), a desface: *relevi dolia omnia* TER. am destupat toate buţile, ~ *mella* VERG. a scoate mierea din faguri.

relinquō, *ere, līquī, lictum vt.* **I 1** a lăsa în urmă (înapoi): *alterum puerum avexit secum, alterum reliquit domi* PL. pe un copil l-a luat cu el, pe celălalt l-a lăsat acasă, ~ *legatum castris praesidio* CAES. a lăsa un comandant pentru apărarea castrului; (*despre locuri sau pers.*) *delatus aestu Britanniam relictam conspexit* CAES. dus de flux, a zărit Britannia rămasă în urma lui, *iam hos, iam illos relinquit* SIL. îi lasă în urma lui cînd pe unii, cînd pe alţii; **2** (*spec.*) a lăsa în urma sa (*prin moarte*), a lăsa după el: *reliquit filiam* TER. a lăsat după el o fată, *heredem testamento reliquit hunc Quintium* CIC. l-a lăsat moştenitor prin testament pe acest Quintius, ~ *memoriam* CIC., ~ *nomen* HOR. a lăsa după el o amintire, a lăsa un nume, *qui illorum temporum historiam reliquerunt* NEP. (autori) care ne-au lăsat istoria acelor vremi; **3 a.** a lăsa (la dispoziţia cuiva, ca rest), a rezerva: *nihil relinquo in aedibus nec vas, nec vestimentum* PL. nu las nimic în casă, nici un vas, nici o haină, ~ *alicui nullum granum* CIC. a nu lăsa cuiva nici un grăunte, *equitatus partem sibi reliquit* CAES. parte a călărimii şi-a rezervat-o lui; (*fig.*) *deliberandi spatium sibi reliquit* CAES. şi-a rezervat un timp de gîndire, *dapis meliora relinquens* HOR. rezervînd bucăţile cele mai bune pentru ospăţ; **b.** (*pas.-refl.*) a mai rămîne: *relinquebatur una per Sequanos via* CIC. le mai rămînea un singur drum pe la sequani, *iis nulla spes relinquebatur* NEP. acestora nu le mai rămînea nici o speranţă, *nihil relinquitur, nisi fuga* CIC. nu mai rămîne altceva decît fuga, *relinquitur ut, si vincimur, quiescamus* CIC. nu ne mai rămîne decît, dacă sîntem învinşi, să ne liniştim; **4** a lăsa (ceva într-o anumită stare) [cu nume predic.]: ~ *aliquem insepultum* CIC. a lăsa pe cineva neîngropat, *Morinos proficiscens pacatos reliquerat* CAES. plecînd, îi lăsase pe morini pacificaţi, ~ *copias sine imperio* CAES. a lăsa trupele fără comandant, ~ *nil inexpertum* CURT. a nu lăsa nimic neîncercat. **II 1 a.** a părăsi, ~ *domum propinquosque* CAES. a părăsi casa şi rudele, *litus relictum respicit* OV. priveşte înapoi ţărmul părăsit; (*fig.*) ~ *vitam* VERG. a părăsi viaţa (a muri), *relinquit animum Sextius* CAES. Sextius îşi pierde cunoştinţa, *animam relinquam potius quam illam deseram* TER. îmi voi da mai degrabă viaţa decît s-o pierd; **b.** (*oc.*) a părăsi în mod laş, a abandona: ~ *signa* LIV. a dezerta, *relicta non bene parmula* HOR. părăsind nu prea onorabil scutul, *illud argentum si relinquo* PL. dacă las baltă banii ăştia, *reliquit me homo atque abiit* TER. bărbatul m-a părăsit şi a plecat; **2** (*fig.*) **a.** a lăsa la o parte, a abandona: *quod cupide petit mature plena reliquit* HOR. ceea ce (fata) doreşte cu ardoare, satisfăcută, repede lasă la o par-

te, ~ *consulem* CIC. a-l părăsi pe consul, *mercandi cupiditate agrorum cultum reliquerant* CIC. din dorința de a face negoț, părăsiseră cultura ogoarelor, ~ *obsidionem* LIV. a lăsa baltă asediul; **b.** (*spec.*) a trece (intenționat) cu vederea: *locus consulto relictus* CIC. chestiune intenționat neatinsă, ~ *vim hominibus armatis factam* CIC. a lăsa nepedepsit un act de violență săvîrșit de oameni înarmați; (*oc. cu inf.*) ~ *mirari multa* LUCR. *6, 654* a renunța să se mire de multe.

reliquātiō, *ōnis f.* rămășiță, rest (al unei sume) DIG., rămășiță, rest (al vieții) TERT.

reliquātor, *ōris m.* datornic al unui rest de bani DIG.

reliquātrix, *īcis f.* datornică a unui rest de bani DIG.

relīquī *pf. v.* **relinquo**

reliquia, *ae v.* **reliquiae**

reliquiae, *ārum f.* rămășițe, resturi: ~ *copiarum* NEP. (*coniurationis* CIC.) resturile trupelor, conjurației, ~ *cibi* CIC. resturile de mîncare; (*abs.*) excremente SEN.; ~ *oppidorum* VERG. ruinele cetăților, ~ *caedis* LIV. supraviețuitorii masacrului, *C. Marii reliquiae* CIC. rămășițele pămîntești (cenușa) lui C. Marius; (*fig.*) *reliquiae pristinae dignitatis* CIC. resturile vechii demnități, *avi reliquias persequi* CIC. a duce pînă la capăt opera bunicului.

reliquō, *āre vt.* și **reliquor**, *ārī, ātus vt.* și *vi. dep.* a datora un rest de plată DIG.

reliquus (*3*) *adj.* 1 care mai rămîne (ca rest), rămas: *ex ea familia* ~ *est Rufus* CIC. din această familie, este în viață doar Rufus, *quae deprecatio est ei reliqua?* CIC. ce mijloc de salvare îi mai rămîne?, *hoc mihi unum reliquum fuerat malum* TER. numai această nenorocire îmi mai rămăsese, *qui lucus tam sanctus est, in quo ullum simulacrum reliquum sit?* CIC. ce dumbravă este atît de sfîntă, în care să fi rămas vreo statuie?, *moriar, si praeter te quemquam reliquum habeo, in quo...* CIC. să mor dacă, afară de tine, mai am pe cineva, în care...; (*expr.*) *aliquid alicui reliquum facere* a mai lăsa ceva cuiva: *haec cura vix mihi vitam reliquam fecit* CIC. această grijă abia mi-a mai lăsat un strop de viață, *quos reliquos fortuna ex nocturna caede fecerat* LIV. pe care norocul îi făcuse să scape vii din masacrul nopții, *alicui aratrum saltem aliquod reliquum facere* CIC. a mai lăsa cuiva măcar un plug // **reliquum**, *ī n.* rest: *reliquum noctis* LIV. restul nopții, *quod reliquum est* sau *de reliquo* CIC. cît despre rest, *quod belli reliquum erat* LIV. cît mai rămăsese din război, (*pl. rar*) *reliqua vaticinationis* CIC. restul profeției, (*expr.*) *nihil reliqui est...* NEP. nu mai rămîne nimic..., *reliquum est ut quaeratur* CIC. rămîne să se cerceteze, *quid enim est huic reliqui?* CIC. ce-i mai rămîne de fapt acestuia?, *aliquid* (*alicui*) *reliqui facere* a mai lăsa ceva (cuiva): *quibus nihil de fructu reliqui fecit* CIC. cărora nu le-a lăsat nimic din recoltă, *cum praeter arma nihil vobis fortuna reliqui fecerit* LIV. fiindcă afară de arme soarta nu v-a mai lăsat nimic, *capta urbe nihil fit reliqui victis* SALL. orașul fiind cucerit, nu se lasă nimic învinșilor; (*oc.*) *nihil reliqui facere* a nu omite nimic, a face tot posibilul: *nihil ad celeritatem sibi reliqui fecerunt* LIV. nu s-au cruțat deloc în privința repeziciunii ajutorului, *nihil reliqui faciunt, quominus invidiam permoverent* TAC. fac tot posibilul să ițe ura // **reliquum**, *ī n.* (*oc.*) restul sumei datorate, rămășiță de plată: *reliqua alicuius accipere* CIC. a încasa rămășițele de plată ale unei datorii, *ratio reliquorum meorum* CIC. contul restanțelor mele de plată; 2 (*despre timp*) care va veni, viitor: *de reliqua gloria laborare* CIC. a se preocupa de gloria viitoare, *spe reliquae tranquillitatis praesentes fluctus fugere* CIC. a fugi de valurile vieții prezente în speranța tihnei viitoare, *in reliquum tempus* CIC. sau *in reliquum* SALL. pentru viitor; 3 (ceea ce rămîne în raport cu un întreg): *reliqua Graecia* CIC. restul Greciei, *consul reliquique magistratus* CAES. consulul și ceilalți magistrați, *reliqui omnes* CIC. toți ceilalți, *reliquae copiae Helvetiorum* CAES. restul trupelor helveților // **reliqui**, *ōrum m. pl.* ceilalți // **reliqua**, *ōrum n. pl.* celelalte lucruri; [precl. *relicuus*].

relīsus (*3*) *p. pf. v.* **relido**

relli... *v.* **reli...**

relocō, *āre vt.* 1 a pune la loc C. AUR.; 2 a arenda din nou DIG.

reloquus (*3*) *adj.* care dă un răspuns VARR.

relūceō, *ēre, lūxī vi.* a arunca o lumină, a străluci: *igni freta relucent* VERG. marea strălucește de flăcările focului (din Troia), *relucens flamma ex capite* LIV. lumina strălucitoare a flăcărilor de pe cap.

relūcescō, *ere, lūxī vi.* a începe din nou să strălucească: *solis imago evicit nubes reluxitque* OV. soarele învinse norii și începu din nou să strălucească, *caeco reluxit dies* TAC. lumina zilei se arătă din nou orbului.

reluctanter *adv.* opunînd rezistență AUG.

reluctātiō, *ōnis f.* opoziție COD. TH.

reluctō, *āre, ātum vi.* a lupta împotrivindu-se APUL.

reluctor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a (se) lupta împotrivă, a se împotrivi, a opune rezistență: *reluctantis vestigia cernebantur* TAC. se vedeau urmele picioarelor celei care se împotrivise, *elesiae reluctantur navigationi* PLIN. IUN. vînturile elesiene se opun navigației, *diu precibus reluctatus* CURT. rezistînd mult timp rugăminților.

relūdō, *ēre vi.* a riposta la o glumă, a riposta glumind SEN.

relūminō, *āre vt.* a reda lumina (vederea) TERT.

reluō, *ere vt.* 1 a spăla din nou CALP.; 2 a scoate de la amanet CAECIL.

reluxī *pf. v.* **reluceo** și **relucesco**

remacrescō, *ere, macruī vi.* a începe să slăbească din nou SUET.

remaledīcō, *ere vi.* a răspunde la insulte SUET.

remancipō (*I*) *vt.* a lua din nou în proprietate un sclav GAI.

remandō[1] (*I*) *vt.* a trimite înapoi răspuns EUTR.

remandō[2], *ere vt.* a mesteca din nou, a rumega QUINT.

remaneō, *ēre, mansī, mansum vi.* 1 a rămîne (undeva): ~ *domi, Romae* CIC. (*ad urbem, uno in loco* CAES., *apud aliquem* CAES.) a rămîne acasă, la Roma, în preajma orașului, într-un singur loc, la cineva; 2 a rămîne (în timp), a dura, a stărui, a se păstra: *quorum usque ad nostram memoriam gloria remansit* CIC. a căror glorie s-a păstrat pînă în vremea noastră, *si*

ulla apud vos memoria avi mei remanet SALL. dacă se mai păstrează la voi amintirea bunicului meu, (*cu nume predicativ*) *pars integra remanebat* CIC. o parte rămînea întreagă.

remānō, *āre vi.* a curge trăgîndu-se înapoi LUCR.

remansiō, *ōnis f.* rămînere (undeva) CIC.

remeābilis (*2*) *adj.* care se întoarce înapoi, care revine STAT.

remeāculum, *ī n.* reîntoarcere APUL. M. *6, 2.*

remeātus, *ūs m.* reîntoarcere DIG.

remediābilis (*2*) *adj.* 1 vindecabil, remediabil; 2 (*oc.*) care vindecă, salutar CASSIOD.

remediālis (*2*) *adj.* tămăduitor MACR.

remediātor, *ōris m.* tămăduitor TERT.

remediō (*I*) *vt.* a vindeca, a tămădui TERT.

remedior, *ārī vi. dep.* a vindeca (*alicui*) HIER.

remedium, *iī n.* 1 leac, medicament, remediu: ~ *vulneris* CIC. leac la o rană, *remedia veneficiis* CIC. leacuri contra otrăvirilor, ~ *contra morsus* PLIN. leacuri contra mușcăturilor, ~ *ad fauces* SUET. leac pentru gîtlej; 2 (*fig.*) remediu, mijloc de apărare, ajutor: ~ *sibi comparare ad tolerandum dolorem* CIC. a-și pregăti un mijloc de suportare a durerii, ~ *infirmae memoriae* QUINT. mijloc de a-și întări memoria, *id* ~ *timori fuit* LIV. acesta a fost leacul contra fricii, *praesenti malo aliis malis remedia dabantur* CIC. împotriva răului prezent, se căutau remedii prin alte măsuri rele, *remedio publicis cladibus esse* LIV. a servi ca remediu la dezastrele publice.

remelīgō, *inis f.* femeie care de-abia se mișcă PL. Cas. *804.*

rememinī, *isse vi. def.* a-și reaminti [cu genit.] TERT.

rememorātiō, *ōnis f.* amintire, comemorare VULG.

rememoror, *ārī, ātus sum vt. dep.* a-și reaminti VULG.

remensus (*3*) *p. pf. v.* **remetior**

remeō (*I*) *vt.* a se întoarce, a reveni: ~ *in patriam* OV. a reveni în patrie, ~ *victor domum ab hoste* OV. a se întoarce învingător din lupta cu dușmanul, *greges remeabant ad stabula* LIV. turmele se întorceau la staulele lor; (*poet. vt.*) *patrias remeabo urbes* VERG. mă voi întoarce în orașele strămoșești, ~ *aevum peractum* HOR. S. *1, 6, 94* a lua de la capăt viața trăită.

remergō, *ere vi.* a se cufunda din nou AUG.

remētior, *īrī, mensus sum vt. dep.* 1 (*rar*) a măsura din nou, a calcula din nou: *si modo rite memor remetior astra* VERG. numai dacă deslușesc exact din amintire mersul stelelor; 2 a parcurge, a străbate din nou: ~ *iter* STAT. a străbate din nou drumul, (*sens pas.*) *pelago remenso* VERG. marea fiind din nou străbătută; 3 (*fig.*) a parcurge din nou (cu mintea, cu vorba), a trece în revistă din nou, a povesti din nou: *facta ac dicta mea remetior* SEN. mă gîndesc din nou la faptele și vorbele mele, ~ *fabulam* APUL. a povesti din nou povestea; 4 a da înapoi în egală măsură: *vinum omne vomitu remetiuntur* SEN. Ep. *95, 21* vomită în egală măsură tot vinul înghițit.

rēmex, *igis m.* [*remus* + *ago*] vîslaș: (*poet. sg. colect.*) *sensit sine remige portus* VERG. (regina) a simțit că portul e fără vîslași.

Rēmī, *ōrum m. pl. 1*) remii (*neam din Gallia Belgică, în ținutul dintre Marna și Aisne*); *2*) capitala remilor (*azi Reims, mai înainte Durocortorum Remorum* CAES.).

rēmigātiō, *ōnis f.* vîslire, vîslit CIC.

rēmigium, *iī n.* 1 vîslire, vîslit: *portus decem dierum remigio ab oppido*... PLIN. port la zece zile de vîslit de orașul...: (*fig.*) *remigio alarum* VERG. prin mișcarea aripilor (în zbor); 2 rînd de vîsle, vîsle: *nudum remigio latus* HOR. latură (a corăbiei) lipsită de vîsle; (*prov.*) *remigio veloque festinare* PL. a te grăbi și cu vîslele, și cu pînzele (cît poți); 3 vîslași, mateloți, echipaj: *remigium supplet* VERG. completează numărul de vîslași.

rēmigō (*I*) *vi.* 1 a vîsli: ~ *contra aquam* SEN. a vîsli contra curentului apei; 2 (*vt.*) a conduce vîslind CLAUD.

remigrō (*I*) *vi.* 1 a se reîntoarce (să locuiască): ~ *domum* PL. (*Romam* CIC.) a se întoarce acasă, la Roma; 2 (*fig.*) a reveni: ~ *ad iustitiam* CIC. a reveni pe calea dreptății, *remigrat animus mihi* PL. îmi revin.

reminiscentia, *ae f.* reamintire TERT.

reminiscor, *ī vi.* și *vt. dep.* 1 a-și aduce din nou în minte, a-și reaminti: *reminiscendo recognoscere* CIC. a recunoaște reamintindu-și, (*cu genit.*) ~ *pristinae virtutis* CAES. a-și reaminti de străvechea vitejie, (*cu ac.*) ~ *dulces amicos* OV. a-și reaminti de dragii prieteni, *reminiscitur affore tempus* OV. își reamintește că va veni un timp, *reminiscens ad quam rem eum misisset* NEP. reamintindu-și la ce îl trimisese; 2 (*oc.*) a-și închipui, a imagina NEP., APUL.

rēmipēs, *edis m.* și *f.* 1 palmiped AUS.; 2 care înaintează vîslind AUS.

remisceō, *ēre, miscuī, mixtum* (*mistum*) *vt.* a amesteca (din nou *sau* făcînd totuna): *animus naturae remiscebitur* SEN. sufletul se va contopi din nou cu natura universului, ~ *vera falsis* HOR. a contopi (în poezie) ce este adevărat cu ce este inventat, *venenum remixtum cibo* SEN. otravă amestecată în mîncare.

remissa, *ae f.* iertare (a păcatelor) TERT.

remissārius (*3*) *adj.* care se împinge ușor înainte și înapoi CAT. (*despre zăvor*).

remissē *adv.* 1 (*ret.*) liber, fără strictețe: *oratio remissius numerosa* CIC. De or. *3, 184* proză mai liber ritmată (decît poezia); 2 blînd, calm, liniștit, încet: *remissius instare* CIC. a stărui mai blînd, *remissius agere* CIC. a acționa fără prea mare zel.

remissibilis (*2*) *adj.* 1 care se poate ierta TERT. (*despre greșeală*); 2 ușor C. AUR. (*despre digestie*).

remissiō, *ōnis f.* [*remitto*] 1 trimitere înapoi: ~ *obsidum* LIV. *27, 17, 1* restituirea ostaticilor, ~ *splendoris* VITR. *7, 3, 9* reflexia luminii; 2 destindere, scădere, slăbire; repaus, distracție; indulgență, blîndețe; ușurare, iertare: ~ *superciliorum* CIC. descruntarea sprîncenelor, *contentiones et remissiones vocis* CIC: încordările (ridicările) și coborîrile tonului; (*fig.*) ~ *morbi* CIC. (*febris* SUET.) slăbirea bolii, scăderea febrei, ~ *operis* VARR. (*laboris* QUINT.) odihnă, repaus, ~ *animi* CIC. destindere a spiritului, distracție, ~ *animi ac dissolutio* CIC. indulgența și slăbiciunea de caracter, ~ *poenae* CIC. ușurarea pedepsei, ~ *tributi in triennium* TAC. amînarea plății tributului pe trei ani, ~ *peccatorum* AMBR. iertarea păcatelor.

remissīvus (*3*) *adj.* 1 (*med.*) emolient C. AUR.; 2 (*gram.*) care exprimă o încetinire a acțiunii PRISC.

remissor, *ōris m.* cel care iartă (păcatele) AMBR.

remissus (*3*) *p. pf. v.* **remitto** // **adj. 1** destins, moale: *contentis... remissis corporibus* CIC. cînd corpurile sînt încordate... și destinse, ~ *arcus* HOR. arc destins, ~ *ager* VERG. pămînt dezghețat (ușor de arat); **2** potolit, slab, moale: *remissiora frigora* CAES. geruri mai moi, *remissior ventus* CAES. vînt mai potolit; **3** (*fig.*) potolit, calm, blînd: ~ *sermo* CIC. vorbire potolită, *nihilo remissiore militum ira* TAC. fără ca mînia soldaților să se fi potolit întrucîtva, *magistratus remissi* CIC. magistrați indulgenți; **4** (*peior.*) moale, lipsit de energie, apatic, blînd: *in labore nimis* ~ NEP. prea moale la treabă, *remissior in petendo* CIC. candidat prea lipsit de energie, *oderunt gnavum remissi* HOR. leneșii îi urăsc pe cei harnici; **5** destins, bine dispus, vesel: *amicitia remissior esse debet* CIC. prietenia trebuie să fie mai destinsă (fără morgă), *remissi ioci* OV. glume care distrează.

remistus (*3*) *p. pf. v.* **remisceo**

remittō, *ere, mīsī, missum vt.* **I 1** a trimite înapoi: ~ *mulieres Romam* CIC. a trimite femeile înapoi la Roma, ~ *exercitum* PL. a lăsa soldații la vatră, ~ *partem legionum in castra* CAES. a trimite o parte a legiunilor în taberele lor, ~ *obsides regi* CAES. a restitui regelui ostaticii, ~ *alicui litteras* CAES. a trimite cuiva o scrisoare ca răspuns, ~ *integram causam ad senatum* TAC. a trimite înapoi senatului chestiunea nejudecată, ~ *nuntium uxori* CIC. a trimite soției notificare de divorț; **2** (*oc.*) **a.** a arunca înapoi: *pila intercepta in nostros* CAES. a arunca înapoi într-ai noștri lăncile prinse, ~ *calces* NEP. a da cu copitele înapoi, *vocem nemora remittunt* VERG. pădurile trimit glasul înapoi (în ecou), *specula simulacra remittunt* LUCR. oglinzile reflectă imaginile; **b.** a da înapoi: ~ *Gallis imperium* CAES. a da gallilor înapoi conducerea, *vobis vestrum beneficium remitto* CAES. vă înapoiez favoarea acordată; **c.** a se lipsi de..., a renunța la...: ~ *provinciam* CIC. a renunța la conducerea provinciei, ~ *opinionem* a renunța la o părere, *studia remissa temporibus* CIC. studii abandonate din cauza împrejurărilor; **d.** a da (din sine): *chorda remittit sonum* HOR. coarda dă un sunet, *pressa quod baca remisit olivae* HOR. ceea ce a lăsat din ea boaba stoarsă de măslină (ulei de măsline), *labem remittunt atramenta* HOR. cerneala lasă o pată. **II 1** a destinde, a lăsa slobod, a desface: *arcu remisso* HIER. cu arcul destins, ~ *frena equo* OV. a lăsa frîu mai liber calului, ~ *brachia* VERG. a destinde brațele, *contentis corporibus... remissis* CIC. trupurile sînt cînd încordate..., cînd sînt destinse, *vere remissus ager* OV. pămîntul desfăcut (dezghețat) de venirea primăverii, *calor mella liquefacta remittit* VERG. G. *4, 36* căldura (verii) înmoaie mierea, făcînd-o lichidă; **2** a slăbi încordarea, a lăsa să lîncezească, a reduce: *contentionem omnem remiserat* CIC. redusese orice efort, *animos remiserant a contentione pugnae* LIV. se potoliseră după încordarea luptei, *inflammatio se remisit* CELS. inflamația s-a potolit, *febres remittuntur* CELS. frigurile scad, ~ *belli opera* LIV. a lăsa să lîncezească operațiile de război, *praesidio litterarum memoriam remittunt* CAS. avînd la îndemînă scrisul, slăbesc memoria, ~ *aliquid de severitate cogendi* CIC. a slăbi ceva din severitatea constrîngerii, *nihil ex arrogantia remittit* TAC. nu lasă nimic din aroganța lui, ~ *tantum de suo* CIC. a ceda atîta dintr-al său, (*sens refl.*) *ventus* (*pestilentia*) *remittit* CAES. vîntul (molima) se potolește, *cum remiserant dolores* CIC. cînd durerile se potoleau; (*spec.*) a destinde spiritul: *cantus remittunt animos* OV. cîntecele recreează spiritele, *se* ~ NEP. sau *remitti* PLIN. a se destinde (sufletește după efort); (*ac. inf.*) a conteni, a înceta: *si cogites, remittas iam me onerare iniuriis* TER. dacă te-ai gîndi, ai înceta să mă mai bălăcărești, *neque remittit quid hostis ageret explorare* SALL. nu încetezi să iscodești ce face dușmanul, *remittas quaerere* HOR. nu mai cerceta **III 1** a trece cu vederea, a ierta de (o obligație, vină), a dispensa: ~ *multam* CIC. a ierta de amendă, ~ *stipendium* CAES. a ierta de bir, ~ *inimicitias suas patriae* LIV. a trece peste dușmăniile personale de dragul patriei; **2** a pune la dispoziție, a acorda: *omne tempus huius anni vobis* ~ CIC. a vă pune la dispoziție tot timpul anului; **3** a consimți, a îngădui: *remittentibus tribunis, comitia sunt habita* LIV. cu consimțămîntul tribunilor, s-au ținut alegerile, *remisit Caesar adroganti moderatione* TAC. Tiberius a consimțit cu aroganță moderată, (*cu inf.*) *nec res dubitare remittit* OV. și împrejurarea nu-ți permite să șovăi.

rēmivagus (*3*) *adj.* care merge servindu-se de vîsle VARR.

remixtus (*3*) *p. pf. v.* **remisceo**

Remmius (*3*) *adj.* al lui Remmius: *lex Remmia* CIC. legea lui Remmius (*contra calomniatorilor*) // **Remmius,** *iī m* nume de familie roman (*de ex.: Remmius Palaemon, gramatic roman din sec. I e.n.*).

remōlior, *īrī, ītus sum vt. dep.* **1** a urni cu greu, a răsturna din loc OV.; **2** a ridica din nou SIL.

remollescō, *ere vi.* **1** a se înmuia, a se topi: *sole cera remollescit* OV. ceara se înmoaie de soare, *sole remollescit unda* OV. M. *9, 662* de soare, se dezgheață apa; **2** (*fig.*) a se înmuia, a se îndupleca SUET.; **3** a se înmuia de puteri OV.

remolliō (*IV*) *vt.* a (în)muia: ~ *terram* COL. a muia pămîntul; (*fig.*) ~ *artus* OV. a moleși trupul; ~ *aliquem* SUET. a îndupleca pe cineva.

remoneō, *ēre vt.* a atrage din nou atenția, a reaminti APUL.

remor, *oris adj.* care ține pe loc, zăbovitor A. VICT.

remora, *ae f.* **1** întîrziere, zăbavă, piedică PL.; **2** (*iht.*) remora, peștele-ventuză (*Echeneis remora*) SERV.

Remora, *ae f.* orașul lui Remus (*nume propus pentru Roma*) ENN.

remorāmen, *inis n.* întîrziere, zăbovire OV.

remorātiō, *ōnis f.* zăbavă, piedică AUG.

remorātor, *ōris m.* cel care ține pe loc, zăbovitor MART. CAP.

remordeō, *ēre, morsum vt.* **1** (*fig.*) a mușca la rîndul său HOR.; **2** (*fig.*) a roade, a chinui (*despre griji, păcate*) VERG., LUCR.; **3** a fi picant la gust C. AUR.

Remōria, *ae v.* **Remuria**

remoror, *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* 1 a rămîne mai mult timp (undeva), a zăbovi, a întîrzia: ~ *diu intus* PL. a zăbovi mult timp înăuntru, *perge, ne remorare* CATUL. du-te, să nu întîrzii; 2 a ține în loc, a reține, a împiedica: *quid istum remoramini?* PL. de ce-l țineți pe omul ăsta în loc?, ~ *eum a negotiis* SALL. a-l împiedica pe acesta de la treabă, *nox atque praeda castrorum hostes, quominus... remorata sunt* SALL. noaptea și prădarea taberei i-au împiedicat pe dușmani de a...

remōtē *adv.* departe (*numai la comp. și superl.*).

remōtio, *ōnis f.* [*removeo*] 1 tragere înapoi (a brațului) RH. HER. *4, 26*; 2 îndepărtare: ~ *criminis* CIC. abaterea acuzației asupra altcuiva.

remōtus (*3*) *p. pf. v.* **removeo** // **adj.** 1 retras, depărtat: *loci remoti a mari* CIC. locuri departe de mare, *remoti Britanni* HOR. britannii situați la marginea pămîntului, *remoti ab oculis populi* CIC. la o parte de ochii mulțimii, *in remotis rupibus* HOR. pe niște rîpe singuratice // **subst.** *n. in remoto* SEN. în regiuni depărtate; 2 (*fig.*) străin, în afara...: *hic a culpa est remotus* CIC. acesta este ireproșabil, *homo ab suspicione remotissimus* CIC. om cu totul în afara oricărei bănuieli, ~ *ab omni vitio* HOR. lipsit de orice viciu; 3 diferit, contrar: *sermo a forensi strepitu remotissimus* CIC. vorbire care e cu totul diferită de huietul forului, *defensio remota ab utilitate reipublicae* CIC. o apărare contrară interesului statului // **remōta**, *ōrum n. pl.* (*fil.*) lucruri cu totul secundare (față de bine) CIC.

removeō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* și (rar) *vi.* a da la o parte, a îndepărta: ~ *comas a fronte* OV. a da la o parte părul de pe frunte, ~ *hostes a muro* NEP. a îndepărta dușmanii de la zidurile cetății, ~ *dapes, mensam* OV. a strînge bucatele, masa, *remotis arbitris* CIC. martorii fiind îndepărtați (fără martori), *remoto ioco* CIC. lăsînd deoparte gluma, *a negotiis publicis se* ~ CIC. a se retrage din viața politică, ~ *se ab amicitia alicuius* CIC. a o rupe cu un prieten, *cura removet soporem* OV. grija alungă somnul, ~ *aliquem senatu* LIV. (*praetură* SUET.) a îndepărta pe cineva din senat, din funcția de pretor.

remūgiō, *īre vi.* 1 a răspunde prin mugete: *ad mea verba remugis* OV. la cuvintele mele, răspunzi cu mugete; 2 (*fig.*) a răsuna la rîndul său (gemînd, huind): *consurgunt gemitu totusque remugit mons circum* VERG. ei se înalță cu geamăt și tot muntele din jur răsună de geamătul lor, *remugit nemus ventis* HOR. copacii gem de vînturi, *sequitur clamor caelumque remugit* VERG. urmează un strigăt, și văzduhul îl repetă huind.

remulceō, *ēre, mulsī, mulsum vt.* 1 a freca, a netezi (lăsînd în jos): *caudamque remulcens* VERG. *11, 812* frecîndu-și burta cu coada lăsată în jos; 2 a netezi cu mîna, a mîngîia: ~ *aures* APUL. M. *1, 2* a mîngîia urechile (calului); 3 a desfăta: ~ *animos audientium* APUL. M. *5, 15* a desfăta sufletele ascultătorilor; 4 a îmblînzi prin mîngîiere, a potoli STAT.

remulcum, *ī n.* cablu cu care un vas remorca un altul; șlep de remorcat: *submersam navim remulco abstraxit* CAES. a scos corabia afundată, trăgînd-o cu un șlep, *remulco trahere* LIV. sau *adducere* CAES. a remorca; (*prov.*) *non contis, nec remulco ferri* AMM. a merge nu cu prăjini sau cu șlep (încet).

remulsus (*3*) *p. pf. v.* **remulceo**

rēmulus, *ī m.* vîslă mică TURPIL.

Remulus, *ī m. 1*) rege în Alba Longa; *2*) nume de războinic VERG.

remūnerātiō, *ōnis f.* răsplată, recompensă CIC.

remūnerātor, *ōris m.* răsplătitor TERT.

remūnerātrix, *īcis f.* răsplătitoare AMBR.

remūnerō (*I*) *vt.* și **remūneror**, *ārī, ātus sum vt. dep.* a plăti la rîndul său, a răsplăti, a recompensa: ~ *aliquem magno praemio* CAES. a recompensa pe cineva cu o mare răsplată, ~ *officiis alicuius beneficia* CIC. a răspunde cu bune servicii la binefacerile cuiva, (*act.*) *ille artificium puellae remunerabat* PETR. *140, 7* acela răsplătea meșteșugul fetei, *philosophi remunerantur* TERT. filozofii sînt răsplătiți.

Remūria[1], *ōrum n. pl.* serbări funebre în cinstea lui Remus, numite mai tîrziu *Lemuria* OV.

Remūria[2] (**Remōria**), *ae f.* culmea colinei Aventinului (*de unde Remus a luat auspiciile*).

remurmurō (*I*) *vi.* 1 a răspunde printr-un murmur, vuiet: *nec fracta remurmurat unda* VERG. și valul, spărgîndu-se, nu răspunde printr-un vuiet, *pinus nulli remurmurat aurae* STAT. pinul (doborît) nu mai răspunde, foșnind, nici unui vîntișor; 2 (*vt.*) a repeta murmurînd CALP.; 3 a face, murmurînd, o obiecție FRONT.

rēmus[1], *ī m.* vîslă: *remis contendere* CAES. a înainta vîslind, *remis insurgere* (*incumbere*) VERG. a vîsli cu putere; (*fig.*) *remi alarum* OV. vîslele aripilor, aripi; (*prov.*) *velis remisque* CIC. sau *ventis remis* CIC. cu toate pînzele și toate vîslele (prin toate mijloacele), *dialecticorum remis* CIC. prin mijlocirea dialecticii.

Rēmus[2], *ī m.* ins din neamul remilor (*v.* **Remi**, *ōrum*).

Remus[3], *ī m.* fratele lui Romulus: *Remi nepotes* CATUL. urmașii lui Remus (romanii).

rēn, *is v.* **renes**

rēnālis (*2*) *adj.* de rinichi; renal C. AUR.

renarrō, *āre vt.* a povesti din nou OV.

renascor, *nasci, natus sum vi. dep.* a se naște din nou, a renaște, a crește din nou: *illi mihi pinnas nolunt* ~ CIC. aceia nu vor să-mi crească din nou penele, *fibrae renatae* VERG. măruntaiele (lui Tityon) care au crescut din nou, *renascuntur dentes* PLIN. le dau alți dinți, ~ *de nihilo* LUCR. a renaște din nimic: (*fig.*) *bellum renascitur* CIC. războiul reîncepe, *renata urbs* LIV. orașul renăscut, *multa renascentur quae iam cecidere vocabula* HOR. multe cuvinte care au dispărut vor reînvia.

renatō, *āre vi.* 1 a se reîntoarce înot; 2 *vt.* a străbate înot AUG.

renāvigō, *āre, āvī vi.* și *vt.* 1 a se reîntoarce pe mare: ~ *in haec Cumana regna* CIC. a se reîntoarce pe aceste meleaguri de la Cumae; 2 a străbate din nou navigînd SEN.

reneō, *ēre vt.* a toarce din nou OV.

rēnēs, *um* (*ium*) *m. pl.* 1 rinichi: *ex renibus laborare* CIC. a suferi de rinichi; 2 șolduri, șale VULG.

renīdentia, *ae f.* surîs TERT.

renīdeō, *ēre vi.* 1 a fi strălucitor, a străluci, a luci: *ut nocturno renidet luna mari* HOR. cum luna luceşte noaptea asupra mării, *non domus auro renidet* LUCR. casa nu-mi străluceşte de aur; 2 (*fig.*) a străluci de bucurie, a fi radios, a zîmbi, a rîde: *ore renidenti* OV. cu faţa strălucind de bucurie, *adiecisse praedam torquibus renidet* HOR. e bucuros că a adăugat altă pradă la colierele lui; (*cu adj. n. ac. avînd sens adv.*) *Tiberius falsum renidens vultu* TAC. Tiberius cu un surîs ipocrit pe faţă, *renidens exitiabile* APUL. zîmbind sinistru; *mihi renidentis Fortunae facies* APUL. faţa Norocului care-mi surîde, *hilarior renidet oratio* QUINT. stilul ia un aer mai vesel.

renīdescō, *ere vi.* a străluci: *aere renidescit tellus* LUCR. *2, 326* pămîntul străluceşte de arama armelor.

renīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **renitor**

renīsus[2], *ūs m.* rezistenţă CELS.

renītenter *adv.* opunînd rezistenţă AUG.

renīteō, *ēre vi.* a străluci din nou APUL.

renītor, *nītī, nīsus* (*nixus*) *sum vi. dep.* a se opune, a se împotrivi, a rezista: *extrahunt renitentes* PLIN. îi scot de acolo tîrîş pe cei care se împotrivesc, *cum illi renitentes pactos dicerent sese* LIV. *5, 49, 2* cum aceia ziceau că au încheiat pactul fără voia lor.

renixus *v.* **renisus**

renō[1], *āre vi.* 1 a pluti deasupra apei HOR. Epod. *16, 25* (*despre bolovani stîncoşi*); 2 a se reîntoarce înot.

rēnō[2], *ōnis v.* **rheno**

renōdis (*2*) *adj.* înnodat la spate CAPIT.

renōdō (*I*) *vt.* a deznoda, a dezlega: *puer renodans comam* HOR. băiat care-şi poartă dezlegat părul la spate.

renovāmen, *inis n.* transformare, metamorfoză OV.

renovātiō, *ōnis f.* reînnoire: ~ *auspiciorum* LIV. repetarea auspiciilor: (*spec.*) ~ *singulorum annorum* CIC. dobînzi la dobînzile anuale.

renovellō, *āre vt.* (*v. novella*) a reînnoi (mlădiţe de vie) COL.

renovō (*I*) *vt.* 1 a reînnoi, a reface, a restaura, a renova: *templum a Marcello renovatum* SEN. templul refăcut de Marcellus, (*agr.*) *pampini ad renovandum vitem* COL. mlădiţe pentru refacerea viţei, ~ *agrum aratro* OV. a desţeleni pămîntul cu plugul, *terram renovans aratrum* OV. plugul care ară pămîntul, *multa renovant iugera tauri* TIB. taurii ară multe jugăre; *fenore in singulos annos renovato* CIC. dobînda nouă adăugîndu-se an de an la cea veche, *centesimis renovatis quotannis* CIC. cu dobîndă compusă de unu la sută anual; 2 (*fig.*) **a.** a reînnoi, a relua, a reîncepe: ~ *bellum, proelium* CAES. a reîncepe războiul, lupta, ~ *studia* CIC. a relua studiile, ~ *vetus hospitium* CIC. a relua vechile legături de ospitalitate, ~ *auspicia* CAES. a repeta auspiciile, ~ *dextras* TAC. a reînnoi alianţa, *renovabo illud, quod initio dixi* CIC. voi spune din nou ceea ce am spus la început; **b.** a reînvia, a readuce în amintire: ~ *dolorem* VERG. a reînvia durerea, ~ *veterem animi curam* CIC. a reînnoi vechea grijă a sufletului, ~ *memoriam* CIC. a redeştepta amintirea; **c.** a reînnoi forţele (fizice şi morale), a recrea: *quies renovavit corpora animosque* LIV. odihna a reîmprospătat trupurile şi sufletele, *renovato quiete exercitu* LIV. armata refăcîndu-şi forţele prin odihnă, *se ~ novis opibus* CIC. a se reface prin noi trupe, ~ *rempublicam* CIC. a reînvigora statul.

renūbō, *ere vi.* a se mărita din nou TERT.

renūdō (*I*) *vt.* a dezgoli, a lăsa gol, a descoperi: ~ *bracchia humero tenus* APUL. a lăsa braţele goale pînă la umăr.

renūdus (*3*) *adj.* dezgolit, gol TERT.

renumerō (*I*) *vt.* a plăti la rîndul său, a rambursa PL., TER.

renuntiātiō, *ōnis f.* 1 (*ofic.*) dare de seamă asupra..., anunţare, proclamare: ~ *suffragiorum* CIC. anunţarea voturilor, ~ *consulum* PLIN. IUN. proclamarea consulilor; 2 (*judic.*) renunţare DIG.

renuntiātor, *ōris m.* denunţător, spion DIG.

renuntiō (*I*) *vt.* 1 a aduce un răspuns, a informa: *quod nunc renuntiem abs te responsum?* TER. ce să-i spun că ai răspuns tu?, *deliberet renuntietque hodie mihi velintne an non* TER. să se gîndească şi să-mi dea răspuns dacă vor sau nu, (*impers.*) *ita mihi renuntiatum est* PL. aşa mi s-a relatat; 2 (*ofic.*) a raporta, a referi: ~ *aliquid ad senatum* CIC. a raporta senatului asupra unei chestiuni, *Roscius postulata Caesaris renuntiat* CAES. Roscius referă asupra cererilor lui Caesar, ~ *legationem* CIC. a referi asupra mandatului său, *ad Caesarem revertitur quaeque ibi perspexisset renuntiat* CAES. se întoarce la Caesar şi referă asupra celor ce văzuse acolo, *Caesari renuntiaverunt pulverem maiorem in ea parte videri* CAES. îi raportează lui Caesar că în acea parte se vede un praf mai mare, *ex auctoritate collegii* ~ LIV. a referi potrivit cu însărcinarea colegiului; 3 a declara public, a proclama: ~ *aliquem consulem* CIC. a proclama pe cineva consul, *praetor primus centuriis cunctis renuntiatus sum* CIC. am fost ales primul ca pretor de toate centuriile, ~ *alicui repudium* PL. a declara divorţ cuiva; 4 a anunţa că refuză, a refuza: *hospitium alicui renuntiat* CIC. anunţă cuiva că renunţă la legăturile de ospitalitate cu el, ~ *amicitiam alicui* TAC. a anunţa cuiva că rupe prietenia cu el, *renuntiat Habonius illam decisionem tutoribus* CIC. Habonius îi previne pe tutori că renunţă la acea învoială, ~ *vitae* SUET. a renunţa la viaţă, (*impers.*) *nemo ingemuit, ne Stoicis renuntiaretur* CIC. nimeni n-a gemut, ca să se evite o ruptură cu stoicii.

renuntius, *iī m.* aducător de răspuns PL. Trin. *254*.

renuō, *ere, nuī vi.* şi *vt.* a face semn că nu, a dezaproba, a refuza, a se împotrivi: *renuit Tiberius* TAC. Tiberius a dezaprobat (propunerea), *renuente deo* OV. contra voinţei zeului, (*cu dat.*) ~ *alicui* TAC. a face cuiva semn că nu, (*cu ac.*) *is qui nullum convivium renuit* CIC. acela care n-a refuzat nici un ospăţ.

Renus *v.* **Rhenus**

renūtō, *are vi.* a refuza, a nu vrea LUCR. *4, 600*.

renūtus, *ūs m.* răspuns negativ, refuz PLIN. IUN.

reor, *rērī, ratus sum vt. dep.* a socoti, a gîndi, a crede: *hoc servi esse officium reor* PL. asta socotesc că e datoria sclavului, *nos* (*eos*) *abiisse rati* VERG. noi, socotind că ei au plecat, (*cu 2 ac.*) *alii rem incredibilem rati* SALL. alţii, socotind lucrul de nerezolvat, (*parant.*) *ut reor, nam reor*... după cum socotesc, căci, cred eu... (v. şi *ratus*).

reornō, *āre vt.* a împodobi din nou TERT.
repāgula, *ōrum n. pl.* 1 bară, drug, zăvor (de închis uşile, porţile): *valvae clausae repagulis* CIC. uşi zăvorîte cu drugi; (*fig.*) barieră, oprelişte: *omnia repagula officii infringere* CIC. a trece peste toate opreliştile datoriei.
repandirostrus (*3*) *adj.* cu botul îndoit în sus PACUV.
repandō, *ere vt.* a deschide, a desface APUL. M. *4, 18; 9, 20.*
repandus (*3*) *adj.* îndoit (în sus, în părţi, în jos): *repandi calceoli* CIC. ghete cu vîrful în sus, *repanda crura* HIER. picioare crăcănate, *dorsum repandum* PLIN. spate încovoiat (al delfinului).
reparābilis (*2*) *adj.* care se poate înlocui, recuperabil, reparabil: *reparabile damnum* OV. pierdere reparabilă, ~ *ales Phoenix* AUS. pasărea Phoenix care renaşte, ~ *silva* AUS. pădure care înfrunzeşte din nou, ~ *adsonat echo* PERS. îi răspunde ecoul care reproduce vocea.
reparātiō, *ōnis f.* reînnoire, refacere PRUD.
reparātor, *ōris m.* reînnoitor STAT.
reparcō, *ere vi.* a face restricţie, a se calici la..., a se abţine de la...: *utinam rei parsissem meae, ut nunc reparcis saviis* PL. Truc. *375* o, dacă mi-aş fi cruţat cu averea, cum te caliceşti tu acum la sărutări, *ex nulla facere id si parte reparcent* LUCR. *1, 667* dacă nu vor face nici o restricţie la această idee a lor.
reparō (*1*) *vt.* 1 a-şi procura din nou, a redobîndi: ~ *res amissas* HOR. a recăpăta lucrurile pierdute, ~ *gratiam* CURT. a recîştiga favoarea; 2 (*spec.*) a-şi procura în schimb, a cumpăra: *vina Syra reparata merce* HOR. C. *1, 31, 12* vinuri procurate în schimbul articolelor syriene (parfumuri, pomezi); 3 a pregăti din nou, a reface, a restabili, a reînnoi: ~ *exercitum* LIV. a pregăti o nouă armată, ~ *tecta Troiae* HOR. a ridica din nou zidurile Troiei, ~ *tribuniciam potestatem* LIV. a restabili puterea tribuniciană, ~ *membra labori* OV. a reînvigora trupurile pentru muncă, *lectione poetarum ingenia reparantur* QUINT. prin lectura poeţilor, spiritele se împrospătează, *damna celeres reparant caelestia lunae* HOR. C. *4, 7, 13* lunile în cursul lor repede îşi refac pierderile de pe cer (pe cînd, pe pămînt, omul...).
repastinātiō, *ōnis f.* 1 praşilă CIC.; 2 (*fig.*) revizie, corectare TERT.
repastinō (*1*) *vt.* 1 a săpa din nou pămîntul, a prăşi, a desţeleni // **repastinātum**, *ī* teren prăşit COL.; 2 (*fig.*) a curăţi: ~ *ungues* TERT. a curăţi unghiile; 3 a corecta, a îndrepta: ~ *vitam* TER. a-şi îndrepta felul de viaţă; 4 a înfrîna, a reprima TERT.
repatescō, *ere, patuī vi.* a se întinde din nou PLIN.
repatriō, *āre, āvī vi.* 1 a se întoarce în patrie SOLIN.; 2 (*fig.*) a reveni la... (în vorbire) SOLIN.
repectō, *ere, pexum vt.* a pieptăna din nou OV.
repedō (*1*) *vi.* şi *vt.* [*re + pes*] a da înapoi, a se retrage PACUV.; a se retrage LUCIL.
repellō, *ere, reppulī* (*repulī*), *repulsum vt.* 1 a împinge înapoi: *reppulit mihi manum* PL. mi-a împins înapoi mîna, (*poet.*) ~ *mensas, aras* OV. a răsturna mesele, altarele; *telum aere repulsum* VERG. lancea ricoşînd de scut, *tegumenta ad repellendos ictus* CAES. apărători ca să facă să ricoşeze loviturile; 2 a respinge, a îndepărta, a alunga: ~ *Sabinos a moenibus urbis* CIC. a-i respinge pe sabini de la zidurile oraşului, ~ *aliquem foribus* HOR. a alunga pe cineva de la uşă; (*poet.*) a face un salt (cu picioarele), a lăsa în urma sa înălţîndu-se, *subito iuvenis, pedibus tellure repulsa, abiit in nubes* OV. M. *4, 711* deodată, tînărul, lăsînd în urma sa pămîntul printr-un salt, s-a ridicat în nori, *simul Plias Oceani spretos pede reppulit amnes* VERG. G. *4, 233* de îndată ce constelaţia Pleiadei a lăsat în urma sa, dispreţuindu-le, valurile Oceanului (s-a înălţat din Ocean); 3 (*fig.*) a respinge, a îndepărta, a refuza (dispreţuind): ~ *aliquem a consulatu* CIC. a îndepărta pe cineva de la consulat, ~ *periculum* CIC. a îndepărta o primejdie, *a quo repulsus* PHAEDR. fiind refuzat de acesta, *amor repulsus* OV. iubire respinsă, *connubia nostra reppulit* VERG. (Dido) a refuzat dispreţuitor căsătoria cu mine, *ab hac spe repulsi* CAES. dezamăgiţi în această speranţă, *quod a vera longe ratione repulsum est* LUCR. ceea ce e foarte departe de dreapta judecată (este absurd).
rependō, *ere, pendi, pensum vt.* 1 a da înapoi (cîntărind) în aceeaşi măsură: *aequa pensa rependis herae* OV. dai stăpînei caiere egale cu lîna încredinţată; 2 a plăti în schimb: *balsamum duplo rependebatur argento* PLIN. balsamul era plătit cu o cantitate dublă de argint, *ei pro capite C. Gracchi erat aurum repensum* CIC. acestuia pentru capul lui C. Gracchus i se plătise aur, *auro repensus miles* HOR. soldat răscumpărat cu aur; (*fig.*) a răscumpăra: ~ *incolumitatem turpitudine* PLIN. IUN. a-şi răscumpăra (a-şi asigura) viaţa cu preţul dezonoarei; 3 a compensa: ~ *ingenio formae damna* OV. a compensa prin talent lipsa frumuseţii, *fatis contraria fata rependens* VERG. Aen. *1, 239* cumpănind (în gînd) soarta vitregă (de acum) cu cea viitoare; 4 a recompensa, a răsplăti: *si magna rependam* VERG. dacă mă voi plăti, făcîndu-vă mari servicii, ~ *gratiam* PHAEDR. a răsplăti o binefacere, *suum cuique decus posteritas rependit* TAC. posteritatea răsplăteşte (dă) fiecăruia cinstea ce i se cuvine; 5 a cîntări în gîndul său CLAUD.
repens[1], *ntis adj.* 1 subit, neaşteptat, neprevăzut: *hostium repens adventus* CIC. sosirea neaşteptată a duşmanilor; (*adv.*) deodată, pe neaşteptate: *repens alia nuntiatur clades* LIV. deodată, se anunţă altă nenorocire; 2 recent, nou (doar la TAC.): *neque discerneres quid repens, aut vetustate obscurum* TAC. Ann. n-ai fi distins ce este recent de ce este acoperit de întunericul vechimii.
repens[2], *ntis p. pf. v.* **repo**
repensātrix, *īcis f.* compensatoare MART. CAP.
repensō (*1*) *vt.* 1 a compensa: ~ *id incommodum uvarum multitudine* COL. a compensa acest neajuns prin mulţimea strugurilor, ~ *mala bonis* VELL. a compensa răul cu binele făcut.
repensus (*3*) *p. pf. v.* **rependo**
repente *adv.* deodată, dintr-o dată, pe neaşteptate: *dolor* ~ *invasit* TER. durerea l-a apucat dintr-odată, *modo egens,* ~ *dives* CIC. puţin mai înainte sărac şi dintr-o dată bogat, ~ *praeter spem* CIC. deodată, împotriva oricărei aşteptări.

repentīnō *adv.* (*rar* = *repente*): ~ *eruptionem fecerunt* CAES. B.G. *2, 33, 2* pe neaşteptate, dădură un asalt.
repentīnus (*3*) *adj.* neaşteptat, subit, dintr-odată: *mors repentina* CIC. moarte neaşteptată, ~ *exercitus* LIV. armată improvizată, *venenum repentinum* TAC. otravă cu efect imediat, *ignoti homines et repentini* LIV. oameni necunoscuţi apăruţi dintr-o dată; *de repentino* APUL. dintr-o dată.
repercussiō, *ōnis f.* reflecţie (a luminii) SEN.
repercussus[1] (*3*) *p. pf. v.* **repercutio**
repercussus[2], *ūs m.* [*repercutio*] respingere, repercusiune, reverberaţie, reflex; reflux: ~ *solis* SEN. repercusiunea soarelui, *vox repercussu intumescit* TAC. glasul se umflă prin repercutare, ~ *galearum* FLOR. reflexul coifurilor, ~ *maris* PLIN. IUN. refluxul mării.
repercutiō, *cutere, cussī, cussum vt.* **1** (*rar*) a izbi înapoi, a arunca înapoi: *remigem repercussum fluctus contrarius in navem retulit* VAL. MAX. un val contrar a adus din nou pe corabie vîslaşul aruncat înapoi, ~ *fontis excursum* PLIN. IUN. a face să refuleze şuvoiul izvorului; **2** (*fig.*) a respinge, dînd o contralovitură, a riposta (la): ~ *orationes alicuius dicto* PLIN. a respinge printr-o vorbă cuvintele cuiva, ~ *fascinationes despuendo* PLIN. a alunga deochiul scuipînd; **3** (*frecv. p. pf. pas.*) *repercussus* aruncat înapoi, repercutat, reverberat, reflectat: *discus repercussus in aer* OV. discul repercutat (de izbirea cu pămîntul) în aer, (*despre sunete*) *clamor iugis montium repercussus* CURT. strigătul repetat ca ecou de înălţimile munţilor, *clamores quos repercussae valles augebant* LIV. strigăte pe care văile izbite le sporeau prin ecoul lor, (*despre lumină*) *gemmae clara repercusso reddebant lumina Phoebo* OV. nestematele aruncau raze luminoase, reflectînd lumina soarelui, *se clipei aere repercusso formam adspexisse* OV. el îi văzuse chipul reflectat de arama scutului; **4** a bate din nou monedă TERT.; **5** a izbi la rîndul său AMBR.
reperiō, *īre, repperī, repertum vt.* [*re* + *pario*] (a da din nou la iveală) **1** a descoperi (ceva ascuns), a găsi (căutînd), a afla: *ego illam* (*natam*) *reperiam* TER. eu am să-ţi găsesc fata, *mortui sunt reperti* CIC. au fost descoperiţi morţi, *si quaerimus... causas reperiemus duas* CIC. dacă cercetăm..., vom descoperi că două sînt cauzele, *lintribus inventis sibi salutem reppererunt* CAES. dînd peste nişte luntre, şi-au găsit astfel scăparea, *quibus* (*armis*) *quemadmodum uterentur non reperiebant* CIC. nu-şi dădeau seama cum să se slujească de aceste arme, *rem repperi omnem ex tuo magistro* PL. am aflat totul de la dascălul tău, (*cu 2 ac.*) *omnes inimicos mihi repperi* PL. mi-am dat seama că toţi îmi sînt duşmani, (*cu ac. şi inf.*) *re ipsa repperi facilitate nihil esse homini melius* CIC. am constatat din experienţă că nimic nu e mai bun pentru om decît afabilitatea; (*pas. refl.*) a se dovedi: *si conferre volumus... inferiores reperiemur* CIC. dacă vrem să comparăm, ... ne vom dovedi inferiori; **2** a descoperi (ceva nou), a închipui, a inventa: ~ *aliquid callidi consilii* PL. a născoci un plan abil, *mihi reperiunda via est, qua...* CIC. trebuie să găsesc un mijloc prin care... // **reperta**, *ōrum n. pl.* descoperiri, invenţii; [arh. viit. *reperibo*, inf. pas. *reperirier* PL. şi LUCR.].
reperticius (*3*) găsit pe stradă PS. SALL.
repertor, *ōris m.* creator, autor, născocitor: ~ *hominum rerumque* VERG. creatorul oamenilor şi al lucrurilor (Iupiter), ~ *medicinae* VERG. născocitorul leacului (Aesculap), ~ *flagitii* TAC. urzitorul ticăloşiei.
repertōrium, *iī n.* inventar DIG.
repertrix, *īcis f.* născocitoare APUL.
repertus1 (*3*) *p. pf. v.* **reperio**
repertus2, *ūs m.* **1** regăsire: ~ *filiae* APUL. regăsirea fetei; **2** născocire: *sollerti repertu* APUL. printr-o născocire ingenioasă.
repetentia, *ae f.* aducere-aminte, amintire LUCR. *3, 851*.
repetītiō, *ōnis f.* **1** (*judic.*) cerere de restituire, reclamaţie; **2** (*ret.*) repetare QUINT.; **3** (*ret.*) recapitulare QUINT.; **4** rambursare; **5** retrodatare DIG.
repetītor, *ōris m.* reclamant OV.
repetō, *ere, īvī* (*iī*), *ītum vt.* **1** (*rar*) a căuta să ajungă din nou (pe cineva), a ataca din nou (la rîndul său), a contraataca: *regem repetitum saepius cuspide ad terram adfixit* LIV. pe regele atacat de mai multe ori îl culcă la pămînt cu lancea, ~ *mulam calcibus* SEN. a răspunde lovind cu piciorul la loviturile de copite ale catîrcii, (*abs.*) *bis cavere, bis* ~ QUINT. a se apăra de două ori şi a ataca de două ori; (*spec.*) a urmări din nou în justiţie SUET. Aug. *32*; **2** a căuta să ajungă din nou (undeva), a se reîntoarce, a reveni: ~ *castra* LIV. a reveni în lagăr, ~ *eam viam, qua venisset* LIV. a se reîntoarce pe drumul pe care venise, ~ *fratres virumque* OV. a se reîntoarce la fraţi şi la bărbat, (*abs.*) *quid repetiimus?* LIV. de ce ne-am întors (acasă)?, *morbi repetunt* CELS. bolile recidivează; **3 a.** a se duce să ia înapoi, a aduce: ~ *impedimenta* (*relicta*) CAES. a aduce bagajele părăsite; **b.** (*despre pers.*) a face să se întoarcă, a rechema: *repudiatus repetor* TER. după ce-am fost respins, sînt rechemat, *huc repetit Apollo* VERG. Apollo ne face să revenim aici; **4** (*fig.*) a reveni (la), a relua, a repeta: ~ *studia* CIC. a relua studiile (întrerupte), *praetermissa repetimus* CIC. revenim asupra chestiunilor omise, ~ *auspicia de integro* LIV. a repeta auspiciile de la capăt, ~ *pugnam* LIV. a reîncepe lupta, (*cu inf.*) *ut repetam coeptum pertexere dictis* LUCR. ca să revin a depăna mai departe cele începute; (*poet.*) **repetitus** (*3*) *p. pf.* (*poet. cu sens adv.*) de repetate ori, *repetita robora caedit* OV. M. *8, 769* izbeşte copacul de repetate ori (cf. şi OV. M. *5, 473*; *6, 20*); **5** a căuta din urmă, a o lua de departe (într-o expunere): *mea repetet oratio populi originem* CIC. vorbirea mea se va întoarce în trecut cercetînd originea poporului, *iuris ortum a fonte repetamus* CIC. să expunem naşterea dreptului, luînd-o de la început, *brevis erit narratio, si non ab ultimo repetetur* QUINT. o povestire va fi scurtă, dacă nu va începe de la cel mai îndepărtat moment, ~ *res remotas ex litterarum monumentis* CIC. a se întoarce cu ajutorul istoriei la epoci depărtate de noi, *repetam paulo altius* CIC. am s-o iau puţin mai de departe; *alia longe repetita* CIC. alte lucruri scoase de departe; (*abs.*) *repetunt ab Erech-*

teo CIC. ei o iau (pornesc) de la Erechteus; 6 ~ *memoriam alicuius reī* sau ~ *aliquid memoria* a rechema amintirea unui lucru, a-şi aminti de ceva, *repete temporis illius memoriam* CIC. aminteşte-ţi de acel timp, *mihi memoria vetera repetenti* CIC. cînd mă gîndesc la vremurile trecute, (subînţ. *memoria*) *cum repeto noctem qua*... OV. ori de cîte ori îmi amintesc de noaptea în care..., ~ *praecepta* CIC. a-şi aminti învăţăturile, *animo repetens exempla tuorum* VERG. aminteşte-ţi exemplele alor tăi, (*cu inf. v.* PLIN. IUN. *3, 5, 16*); 7 a cere înapoi (în schimb), a reclama, a revendica: ~ *bona sua* CIC. a cere înapoi bunurile sale, ~ *obsides* CAES. a cere înapoi ostaticii, *mea promissa repetit* CIC. reclamă îndeplinirea promisiunilor mele, *pro beneficio gratiam* ~ LIV. pentru binele făcut a cere o favoare, *Homerum Salaminii repetunt* CIC. locuitorii Salaminei îl revendică pe Homer, *in repetenda libertate* CIC. pentru revendicarea libertăţii, ~ *poenas ab aliquo* CIC. a cere pedepsirea cuiva, (*despre feţiali*) *res* ~ LIV. a cere satisfacţie (din partea duşmanilor), ~ *ereptas pecunias* CIC. a cere (în justiţie) restituirea sumelor furate; (*spec.*) *lex de pecuniis repetundis* CIC. lege despre sumele din banul public care trebuie să fie restituite, fiind extorcate ilegal (mîncătorie a banului public), *pecuniarum repetundarum reus* SALL. acuzat de concusiune, (subînţ. *pecuniae*) *de repetundis aliquem postulare* TAC. a acuza pe cineva de delapidare a banului public, *repetundarum causae* QUINT. procese de concusiune, *metu repetundarum infracta avaritia* TAC. lăcomia a fost stăvilită de teama proceselor de mîncătorie de bani, *repetundarum damnari* VELL. a fi condamnat pentru însuşire a banului public.

repetundae, *ārum f. pl.* bani extorcaţi de un magistrat (*v.* **repeto 7**).

repexus (*3*) *p. pf. v.* **repecto**

repignerō (repignorō), *āre vt.* a scoate din gaj (un obiect amanetat) DIG.

repigrātus (*3*) *p. pf.* şi *adj. v.* **repigro**

repigrō, *āre, ātum vt.* 1 a face linced APUL.; 2 a încetini, a slăbi APUL.

repingō, *ere vt.* a picta din nou, a trasa, a înfăţişa prin desen, culori FORT.

replantō (*I*) *vt.* a replanta AUG.

replaudō, *ere vt.* a bate cu lovituri repetate APUL.

repleō, *ēre, plēvī, plētum vt.* 1 a umple din nou: *scrobes repletae* VERG. gropi umplute la loc, ~ *exhaustum aerarium innocentium bonis* PLIN. IUN. a umple tezaurul cu averile unor nevinovaţi; 2 a împlini, a completa: ~ *numerum* LUCR. a împlini numărul, ~ *exercitum* LIV. a înlocui pierderile armatei, ~ *consumpta* CIC. a împlini cele consumate; 3 a umple: ~ *se escā* PHAEDR. a se îndopa cu mîncare, ~ *gemitu tectum omne* VERG. a umple toată casa de gemete, ~ *patriam laetitiā* VELL. a umple ţara de bucurie // **replētus** (*3*) *p. pf.* plin: (*cu abl.*) *insula repleta silvis* PLIN. o insulă plină de păduri, ~ *eruditione* SUET. plin de erudiţie, *eadem vi morbi repleti* LUCR. molipsiţi de aceeaşi boală, (*cu genit.*) *repletae semitae puerorum* LIV. cărările pline de copii.

replētiō, *ōnis f.* completare, împlinire AUG.

replētus (*3*) *p. pf. v.* **repleo**

replicābilis (*2*) *adj.* 1 care se îndoaie SERV.; 2 demn de a fi repetat FORT.

replicātiō, *ōnis f.* 1 revenire la acelaşi punct, mişcare circulară CIC. Nat. *1, 33*; 2 (*judic.*) replică DIG.; 3 reducere la unitate, simplificare; reducere a unui număr MART. CAP.; 4 repetare SID.

replicō (*I*) *vt.* 1 a îndoi (înapoi, în jos): ~ *labra* QUINT. a lăsa buzele în jos (dispreţuitor), *iocinera replicata intrinsecus* SUET. ficaţi îndoiţi înăuntru; 2 a trimite înapoi, a reflecta (razele) SEN.; 3 (*fig.*) a replica; 4 a desfăşura (un sul de volum al unui autor) ARN.; 5 (*fig.*) a parcurge o carte: ~ *annalium memoriam* CIC. a parcurge (cu mintea) istoria trecutului, *aliquid secum* ~ APUL. a-şi trece iarăşi prin minte ceva, a se mai gîndi la ceva; 6 a face să apară din nou în desfăşurarea sa: *traductio temporis primum quidque replicantis* CIC. Div. *1, 127* mersul vremii care face să apară din nou tot ce se întîmpla; 7 a povesti din nou, a repeta AMM. [p. pf. şi *replictus* STAT.].

replum, *ī n.* cadrul unei uşi VITR.

replumbō, *āre vt.* a desface plumbul care sudează metale SEN.

repluō, *ere vi.* a ploua contra... SEN. RH.

rēpō, *ere, repsī, reptum vi.* 1 a se tîrî: *inter saxa repentes cochleae* SALL. melci care se tîrau printre stînci, *qua unus homo vix poterat repere* NEP. pe unde un singur om putea cu greu să se strecoare, *nubes repit* LUCR. norul se tîrăşte, *milia pransi ter repimus* HOR. mîncaţi, mergem de-abia mişcîndu-ne trei mile, *sacer ignis repit per artus* LUCR. erizipelul se răspîndeşte în tot organismul; (*fig.*) *sermones repentes per humum* HOR. conversaţii de nivel comun (în stil familiar); 2 a se strecura, a se furişa HOR.

repolio, *īre vt.* a curăţi din nou (*despre grîu*) COL.

reponderō, *āre vt.* a da echivalentul, a compensa, a da în schimb SID.

repōnō, *ere, posuī, positum vt.* I 1 a pune din nou, a pune la loc, a repune: ~ *pecuniam in thesauros* sau *in thesauris* LIV. a pune la loc banii în vistierie, ~ *femur* CELS. a pune la loc femurul (scrîntit), ~ *capillum* QUINT. a-şi aranja părul, ~ *togam* QUINT. a-şi ajusta toga (care atîrna), ~ *vina mensis* VERG. a pune din nou vin pe mese, ~ *aliquem solio* VAL. FL. a repune pe cineva pe tron; 2 (*oc.*) a. a repara, a reface, a înlocui: ~ *ruptos pontes vetustate* TAC. a repara podurile rupte de vechime, ~ *robora navigiis* VERG. a înlocui scîndurile la corăbii; b. a înapoia, a restitui: *nummos tibi reponam in hoc triduo* PL. am să-ţi restitui banii în aceste trei zile, ~ *donata* HOR. a înapoia darurile; (*fig.*) a plăti cu aceeaşi monedă: ~ *iniuriam* SEN. a răspunde la o insultă, *alicui idem* ~ CIC. a-i plăti cuiva cu aceeaşi monedă, *numquamne reponam?* IUV. oare niciodată nu ţi-o voi face la fel?; c. a pune din nou în scenă: *fabula quae vult reponi* HOR. o piesă care vrea să fie din nou jucată, ~ *Achillem* HOR. a-l pune în scenă pe Achilles; 3 a pune în loc, a substitui: *meas epistolas delere, ut reponas tuas* CIC. a şterge scrisorile mele, ca să le înlocuieşti cu ale tale, *si in tuis libris*

Aristophanem reposueris pro Eupoli CIC. dacă în exemplarele tale îl vei înlocui pe Aristofan cu Eupolis. **II 1** (*rar*) a pune înapoi, a aduce înapoi: *cervice reposta* LUCR. *1, 35* cu capul dat pe spate, *quartus* (*digitus*) *oblique reponitur* QUINT. degetul mic e îndoit oblic înapoi; **2** a pune deoparte, a pune la păstrare: ~ *alimenta in hiemem* QUINT. a-şi face rezerve de alimente pentru iarnă, ~ *Caecubum ad dapes* HOR. a pune la păstrare vin de Caecubum pentru ospeţe, ~ *caseum hiemi* VERG. a strînge brînză pentru iarnă, *tellure repostus* VERG. îngropat; (*fig.*) ~ *odium* TAC. a-şi ascunde în fundul inimii ura, *manet alta mente repostum iudicium Paridis* VERG. îi stăruie vie în adîncul inimii judecata lui Paris; **3** a pune jos, a depune: ~ *arma* CAES. a depune armele, ~ *pensa* OV. a lăsa baltă caierele date de tors, *falcem arbusta reponunt* VERG. G. *2, 416* tulpinile se descotorosesc (nu mai au nevoie) de cosor. **III 1** a aşeza, a pune: ~ *ligna super foco* HOR. a pune lemne pe foc, *grues in tergo praevolantium capita reponunt* CIC. cocorii în zbor îşi pun capetele pe spatele celor dinaintea lor; (*fig.*) ~ *spem omnem in virtute* CAES. a-şi pune toată nădejdea în vitejia lor, ~ *plus in duce, quam in exercitu* TAC. a conta mai mult pe comandant decît pe armată; **2** a socoti, a considera: ~ *aliquem in deorum numero* (*in deos*) CIC. a pune pe cineva în rîndul zeilor, ~ *verum honorem non in splendore titulorum, sed*... PLIN. IUN. a socoti cinste adevărată nu pe aceea care stă în strălucirea rangurilor, ci...; [pf. *reposivi* PL.; p. pf. şi *repostus* LUCR., VERG.].

reporrigō, *ere vt.* a întinde din nou PETR. *51, 2*.

reportātiō, *ōnis f.* aducere acasă; (*fig.*) dobîndire AUG.

reportō (*1*) *vt.* **1** a aduce înapoi: ~ *exercitum e Britannia* CIC. a aduce armata din Britannia, ~ *milites navibus in Siciliam* CAES. a aduce soldaţii cu corăbiile din Sicilia; **2** a aduce acasă ca învingător, a dobîndi: ~ *insignia victoriae, non victoriam* CIC. a aduce acasă trofeele victoriei, nu victoria, ~ *gloriam* PLIN. IUN. a cîştiga glorie, *spem bonam domum reporto* HOR. mă întorc acasă cu o bună speranţă; **3** a aduce ca răspuns, a raporta, a anunţa: *is adytis haec tristia dicta reportat* VERG. el ne aduce de la templu acest răspuns înspăimîntător, ~ *pacem* VERG. a aduce veste de pace, ~ *fidem* VERG. Aen. *11, 511* a aduce asigurarea.

reposcō[1], *ere vt.* **1** a cere înapoi, a cere, a reclama [frecv. *aliquid aliquem*, mai rar ~ *aliquid ab aliquo*]: ~ *Parthos signa* VERG. a cere înapoi parţilor steagurile, *aulam auri te reposco* PL. îţi cer înapoi ulcica cu aur, *ab hac puerum reposcam* PL. am să-i cer înapoi acesteia copilul, *abs te rationem reposcent* CAES. ei îţi vor cere socoteală, *rationem reposcitis quid... fecerimus?* LIV. ne cereţi socoteală de ce-am făcut?, (*pas.*) *rationem facti reposcuntur* QUINT. li se cere socoteală de fapta lor, *libelli pretium reposceris* PLIN. IUN. ţi se pretinde preţul volumaşului; (*spec.*) ~ *ab aliquo poenas* CATUL. a cere pedepsirea cuiva.

reposcō[2], *ōnis m.* reclamant AMM.

repositiō, *ōnis f.* **1** repunere GROM.; **2** punere la păstrare, strîngere PALL.; **3** magazie; groapă ITAL.

repositōrium, *ii n.* **1** tavă, platou (de adus mîncăruri) SEN.; **2** scrin, casetă (*unde se păstrează obiecte de preţ*), cabinet CAPIT.; **3** mormînt IUL. VAL.

repositus (repostus) (*3*) *p. pf. v.* **repono** // **adj.** depărtat, retras VERG. // **repositum**, *i n.* **1** lucru pus la păstrare, rezervă: *ex reposito fundere* SEN. a scoate de la rezervă; **2** adîncul unui sanctuar.

reposivī *pf. v.* **repono**

repostor, *ōris m.* restaurator (de temple) OV.

repostōrium, *ii n. v.* **repositorium**

repōtātiō, *ōnis f. v.* **repotia**

repōtia, *ōrum n. pl.* **1** punere pe băut după o masă bună; **2** a doua petrecere cu băutură în a doua zi de nuntă, a doua zi de nuntă HOR. S. *2, 2, 60*.

repōtialis (*2*) *adj.* de banchetul de a doua zi de nuntă PACUV.

repperi *pf. v.* **reperio**

reppuli *pf. v.* **repello**

repraesentāneus (*3*) *adj.* mereu prezent TERT.

repraesentātiō, *ōnis f.* **1** reprezentare, imagine vie QUINT.; **2** (*comerc.*) plată cu bani-gheaţă; **3** restituire imediată DIG.

repraesentātor, *ōris m.* imagine vie (a cuiva) TERT.

repraesentō (*1*) *vt.* **1** a pune din nou în faţa ochiului, a reprezenta, a reproduce: *templum repraesentabat memoriam consulatus mei* CIC. templul reînvia amintirea consulatului meu, ~ *speciem urbis animo* CURT. a-şi reprezenta aspectul oraşului, *virtutem repraesentet Catonis?* HOR. ar fi icoana vie a virtuţii lui Cato?, ~ *Alcibiadem* PLIN. a-l reprezenta (într-un tablou) pe Alcibiade, *butyrum olei vicem repraesentat* PLIN. untul ţine loc de ulei, *se* ~ COL. a fi prezent, *repraesentari* APUL. a se prezenta; **2** a aduce pe dată la îndeplinire, a executa imediat, a realiza pe loc: *petis a me ut id... repraesentem* SEN. îmi ceri să aduc imediat la îndeplinire acest lucru, *verbera et plagas repraesentantes adversantibus* SUET. administrînd pe dată celor ce se opuneau vergi şi lovituri, ~ *improbitatem suam* CIC. a-şi da pe faţă îndată planurile ticăloase, *repraesentata iudicia* QUINT. procese grăbite; **3** a plăti cu bani-gheaţă, a se achita neîntîrziat: *summam repraesentari iussit* SUET. a poruncit ca suma să se plătească imediat; (*fig.*) *dies promissorum adest, quem etiam repraesentabo* CIC. termenul împlinirii promisiunilor mele se apropie, pe care chiar îl voi anticipa.

repraestō, *āre vt.* a pune la dispoziţie, a achita DIG.

reprehendō (reprēndo), *ere, ndi, nsum vt.* **1** a trage înapoi, a prinde ţinînd pe loc, a reţine: *illae me pallio reprehenderunt* PL. acelea m-au tras de manta, oprindu-mă, *quosdam consul manu reprehendit* LIV. pe unii, consulul îi trage de mînă, *reprehensi ex fuga Persae* CURT. perşii opriţi din fugă; (*fig.*) ~ *res ab exitio euntes* LUCR. a reţine de la pieire lucrurile în mersul lor, *me reprehendi tamen* TER. totuşi m-am reţinut (tăcînd), *nec memori id quimus* ~ *mente* LUCR. şi nu mai putem ţine minte acest lucru, ~ *extremum cupiunt vitae vinculum* LUCR. doresc să păstreze ultima legătură cu viaţa, *locum* ~ *qui praeteritus neglegentiā est* TER. a relua o temă care a fost lăsată la o parte din lipsă de interes; **2** (*fig.*)

a. a dojeni, a blama, a dezaproba, a critica: ~ *temeritatem militum* CAES. a blama nesocotinţa soldaţilor, *in eo reprehensus est, quod*... CIC. pentru acest fapt era criticat, anume că..., *quae in eo reprehendat ostendit* CAES. îi arată ce-i reproşează, ~ *nihil in magno Homero* HOR. a nu găsi nimic de criticat la marele Homer; **b.** (*ret.*) a combate argumentele adversarului CIC.
reprehesibilis (*2*) *adj.* blamabil LACT.
reprehensibiliter *adv.* în mod blamabil.
reprehensiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) reluare (a ceva omis) CIC. De or. *3, 100*; **2** reproş, blam, critică: *vereri reprehensionem doctorum* CIC. a se teme de criticile celor învăţaţi, ~ *vitae* CIC. blamarea felului de viaţă (al cuiva), *sine* (*citra*) *reprehensione* QUINT. în afară de orice critică, corect; **3** (*ret.*) combatere a argumentelor adversarului CIC.
reprehensō, *āre vt.* a opri trăgînd înapoi LIV.
reprehensor, *ōris m.* **1** cel care blamează, dezaprobator; cenzor CIC.; **2** reformator CIC.
reprendo *v.* **reprehendo**
represse *adv.* cu reţinere (*numai la comp.* GELL.).
repressī *pf. v.* **reprimo**
repressor, *ōris m.* represor CIC.
reprimō, *ere, pressi, pressum vt.* [*re* + *premo*] **1** a împinge înapoi, a opri să înainteze, a împiedica, a respinge, a reţine: ~ *sudorem* PLIN. a opri sudoarea, *lacus repressus* CIC. lac oprit să dea pe dinafară, ~ *hostium fugam* CAES. a împiedica fuga duşmanilor, ~ *Gallorum copias* CIC. a respinge trupele gallilor, ~ *dextram* VERG. a-şi reţine braţul, ~ *retro pedem* VERG. a se opri trăgîndu-şi piciorul; **2** (*fig.*) a reţine, a stăvili, a înăbuşi: ~ *luxuriam* NEP. a stăvili dezmăţul, ~ *gemitum* OV. a-şi înăbuşi geamătul, ~ *odium* CIC. a-şi stăpîni ura, *fletu represso* OV. stăpînindu-şi plînsul, ~ *illius conatus* CIC. a reprima încercările aceluia, *vix reprimor quin*... PL. cu greu mă stăpînesc să nu..., *se reprimere ab*... a se stăpîni de la...
reprobātiō, *ōnis f.* reprobare TERT.
reprobātor, *ōris m.* şi **reprobātrix**, *īcis f.* reprobator, reprobatoare TERT.
reprobō (*I*) *vt.* a reproba, a dezaproba DIG.
reprobus (*3*) *adj.* fals (*despre bani*) DIG.
reprōmissiō, *ōnis f.* **1** obligaţie reciprocă CIC.; **2** promisiune VULG.
repromissor, *ōris m.* garant, chezaş AMBR.
repromittō, *ere, mīsī, missum vt.* **1** (*comerc.*) a promite la rîndul său, a se angaja în schimb: *repromisit omne argentum reddere* PL. s-a angajat la rîndul lui să restituie toţi banii; **2** a promite din nou SUET.; **3** a promite (viaţa veşnică) VULG.
repropitiō, *āre vt.* a face să fie din nou propice TERT.
repsī *pf. v.* **repo**
reptābundus (*3*) *adj.* tîrîndu-se SEN.
reptātiō, *ōnis f.* mers de-a buşilea, tîrîre QUINT.
reptātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **repto** // **adj.** pe care s-a tîrît STAT., străbătut înot CLAUD., străbătut.
reptātus[2], *abl. -ū, m.* tîrîre TERT.; (*f.*) urcare (a viţei) PLIN.
repticius (*3*) *adj.* care s-a insinuat PS. SALL.
reptilis (*2*) *adj.* tîrîtor // **reptile**, *is n.* reptilă VULG.
reptō (*I*) *vt.* **1** a se tîrî (*despre animale, plante*); **2** a merge agale fără vreo treabă HOR., APUL.
repūbescō, *ere vi.* a reîntineri COL.
repudiātiō, *ōnis f.* respingere, refuzare CIC.
repudiātor, *ōris m.* cel care respinge (nevrînd să admită), tăgăduitor TERT.
repudiō (*I*) *vt.* **1** a da cu piciorul, a repudia, a respinge: ~ *sponsam, uxorem* SUET. a respinge o logodnică, a divorţa de soţie, ~ *hereditatem* DIG. a nu accepta o moştenire, *lex suffragiis populi repudiata est* CIC. legea a fost respinsă prin voturile poporului, *eius preces a vestris mentibus* ~ *debetis* CIC. trebuie să respingeţi depărtînd de minţile voastre rugăminţile acestuia, *iracundia omnibus in rebus repudianda est* CIC. omul trebuie să se ferească de irascibilitate în tot ce face.
repudiōsus (*3*) *adj.* de respins, de neacceptat PL.
repudium, *ii n.* repudiere, stricare a logodnei, căsătoriei, ruptură, divorţ: *sponsae* ~ *remittere* PL. sau *renuntiare* TER. a anunţa unei persoane stricarea logodnei, *uxori* ~ *remittere* PL. sau *dicere* TAC. a anunţa că dă divorţ unei soţii, *Olympiada repudio dimiserat* IUST. o lăsase pe Olympiada, divorţînd de ea.
repuellascō, *ere vi.* a redeveni fată VARR.
repuerascō, *ere vi.* **1** a redeveni copil CIC.; **2** (*fig.*) a da în mintea copiilor PL.; **3** a se juca copilăreşte CIC.
repugnans, *ntis p. pr. v.* **repugno** // **adj.** contradictoriu, contrar, opus LACT. // **repugnantia**, *ium n. pl.* lucruri în contrast, idei contradictorii CIC.
repugnanter *adv.* în silă CIC.
repugnantia, *ae f.* **1** mijloc de apărare PLIN.; **2** opoziţie, contrast, incompatibilitate, contradicţie CIC.
repugnantia, *ium n. pl. v.* **repugnans**
repugnātiō, *ōnis f.* rezistenţă, opoziţie APUL.
repugnātor, *ōris m.* opozant, adversar AMBR.
repugnō (*I*) *vi.* **1** (*mil.*) a opune rezistenţă, a rezista: *nostri fortiter* ~ CAES. ai noştri rezistau vitejeşte, *repugnantes diem noctemque obsident* CAES. îi atacă zi şi noapte pe cei care rezistă; **2** (*fig.*) a se opune, a se împotrivi, a rezista: *non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi* CIC. eu nu l-am atacat pe frate-tău, ci m-am împotrivit fratelui tău (apărîndu-mă), ~ *crudelitati* CIC. a se opune cruzimii, *si quis ne fias nostra repugnat* OV. dacă cineva se opune să fii a mea, *neque repugnabo, quominus*... CIC. nu mă voi opune ca..., *amare illum repugno, quem*... OV. nu vreau să iubesc un om pe care..., (*abs.*) *consules neque concedebant, neque valde repugnabant* CIC. consulii nici nu permiteau, nici nu refuzau categoric; **3** a fi opus (prin natura sa), a fi în contradicţie, a fi incompatibil: *simulatio amicitiae repugnat maxime* CIC. prefăcătoria este cu totul incompatibilă cu prietenia, *haec inter se repugnant* CIC. acestea sînt lucruri contradictorii, *repugnat recte accipere et invitum reddere* CIC. este o contradicţie între a primi un lucru pe drept şi a trebui să-l restitui fără voia ta.
repulī *pf. v.* **repello**
repullescō, *ere v.* **repullulo** COL.
repullulō, *āre vi.* a încolţi din nou PLIN.
repulsa, *ae f.* **1** nereuşită la alegeri (a unui candidat), insucces electoral: *repulsam ferre* (*referre, accipe-*

re) CIC. a suferi o înfrîngere în alegeri, *sine repulsa factus est consul* CIC. a fost ales consul, fără să fi suferit mai înainte vreo înfrîngere în alegeri, *cum repulsa* CIC. după o înfrîngere electorală anterioară; **2** (*poet.*) refuz: *nullam patiere repulsam* OV. nu vei suferi nici un refuz: *veneris offensa repulsā* OV. jignită de respingerea dragostei.
repulsiō, *ōnis f.* respingere; (*ret.*) refutare C. AUR.
repulsō, *āre vt.* **1** a repercuta: *colles verba repulsantes* LUCR. *4, 579* colinele care repercutează cuvintele (prin ecou); **2** a respinge întruna: ~ *vera dicta* LUCR. *4, 914* a respinge vorbele adevărate.
repulsor, *ōris m.* cel care respinge AMBR.
repulsōrius (*3*) *adj.* de respingere, de apărare AMM. // **repulsōrium**, *iī n.* mijloc de apărare AMM.
repulsus (*3*) *p. pf. v.* **repello** // **adj.** depărtat, departe: ~ *a vera ratione* LUCR. *5, 406* departe de adevăr.
repulsus, *ūs m.* reverberare, repercusiune, reflectare (a sunetului, a luminii) CIC., LUCR.
repūmicātiō, *ōnis f.* frecare, şlefuire PLIN.
repungō, *ere vt.* a înţepa la rîndul său CIC.
repurgium, *iī n.* curăţire (din nou) COD. TH.
repurgō (*I*) *vt.* **1** a curăţa (din nou): ~ *humum saxis* OV. a curăţa pămîntul de pietre; **2** (*fig.*) a îndepărta ceea ce este rău, greşit: *quicquid in Aenea fuerat mortale repurgat* OV. îl purifică pe Aeneas îndepărtînd tot ce era muritor.
reputātiō, *ōnis f.* **1** examinare, cercetare, reflectare (la...) TAC.; **2** cont, calcul DIG.
repūtescō, *ere vi.* a se împuţi TERT.
reputō (*I*) *vt.* **1** a socoti, a calcula, a număra CIC. ş.a.; **2** a reflecta, a cugeta, a se gîndi: *aequum esse putat, non reputat laboris quid sit* PL. crede că este drept, nu se gîndeşte cîtă muncă cere, ~ *scelera sua* TAC. a se gîndi la crimele sale, ~ *cum animo facinus suum* SALL. a se gîndi la isprava sa, *multa secum reputans de civium licentia* NEP. gîndindu-se mult la lipsa de disciplină a concetăţenilor săi.
requaero *v.* **requiro**
requiēs, *ētis f.* repaus, relaxare, potolire, alinare (după muncă, griji etc.): ~ *curarum* CIC. potolirea grijilor, *intervalla requietis* CIC. intervale de calm, *nec requies erat ulla mali* LUCR. şi răul nu se mai alina, *peto requiem spatiumque furori* VERG. cer un timp de alinare a pasiunii; [genit. şi *requie* sau *requiei*; ac. *requietem* şi *requiem*; abl. *requiete* şi *requie*].
requiescō, *ere, quiēvī, quiētum vi.* **1** a se odihni: ~ *sub umbra* VERG. a se odihni la umbră, ~ *lecto* TIB. a se odihni în pat, ~ *hanc noctem* VERG. a se odihni în această noapte, ~ *nullam partem noctis* CIC. a nu închide ochii toată noaptea; (*poet.*), *requiescat humus* TIB. pămîntul să se odihnească, *requiescunt aures a tumultu* LIV. urechile se odihnesc de zarvă, (*cu ac.*) *flumina requierunt cursus* VERG. apele şi-au potolit cursul; (*despre morţi*) *hic requiescit*... PETR. aici odihneşte... (este îngropat); **2** (*fig.*) a-şi găsi liniştea, a se linişti, a se potoli: *animus ex multis periculis requievit* SALL. spiritul şi-a găsit după multe primejdii liniştea, *in huius spe requiescit* CIC. îşi pune toată speranţa în acesta, *requiescam in Caesaris sermone* CIC. am să-mi găsesc liniştea cu discursul lui Caesar; [forme sincop. *requierunt* VERG., *requierant* CATUL., *requiesset* CATUL., *requiesse* CIC.].
requiētiō, *ōnis f.* odihnă HIER.
requiētus (*3*) *p. pf. v.* **requiesco** // **adj. 1** odihnit: *terra requietior* COL. pămînt mai odihnit; **2** stătut, vechi: ~ *caseus* COL. brînză veche, *requietum ovum* COL. ou stătut.
requīritō, *āre vt.* a se informa amănunţit, a tot întreba de... PL.
requīrō, *ere, quīsīvī, quīsītum vt.* **I 1** a căuta: ~ *libros* CIC. a căuta cărţile, *Varum requirebant* CIC. îl căutau pe Varus, ~ *causam* OV. a căuta cauza; (*oc.*) a cerceta: ~ *rationes* CIC. a cerceta conturile; **2** (*spec.*) a căuta în zadar, a simţi lipsa: *amissis vectigalibus subsidia belli requiretis* CIC. dacă veţi pierde tributurile, veţi căuta în zadar mijloacele materiale de război, *oculi pristinum morem iudiciorum requirunt* CIC. ochii mei nu mai regăsesc vechea formă a judecăţilor; **3** a cere (ca un lucru necesar), a impune, a avea nevoie: *magnam res diligentiam requirebat?* situaţia impunea o mare iscusinţă?, *virtus nullam requirit voluptatem* CIC. virtutea nu are nevoie nicicum de plăcere; (*pas.*) a fi necesar: *in hoc bello magnae virtutes animi requiruntur* CIC. în acest război, sînt necesare mari calităţi sufleteşti. **II** a întreba (de), a se informa (de): ~ *domum alicuius* CIC. a întreba de casa cuiva, (numele persoanei întrebate: cu *ab*, *ex* sau *de* şi abl.) *rem a me saepe deliberatam requiris* CIC. mă întrebi de un lucru la care am reflectat adesea, *ex quibus requiram quonam modo latuerint* CIC. pe aceştia am să-i întreb cum s-au ascuns, *saepe ex me requiris, cur*... TAC. adesea mă întrebi de ce..., (*pas.*) *requiretur fortasse nunc, quemadmodum possit*...CIC. poate se va pune acum întrebarea cum este posibil...
requīsītiō, *ōnis f.* cercetare GELL.
requīsītus (*3*) *p. pf. v.* **requiro** // **adj.** necesar // **requisita**, *ōrum n. pl.* nevoi, cerinţe QUINT.
res, *rei f.* **I** (sens primitiv) **1** bun, avere: ~ *familiaris* CIC. avere familială, *qui rem possident* CIC. cei care au avere; *rem comedere* (*conficere, dissipare*) CIC. a-şi mînca (risipi) averea, *rem facies* HOR. vei face avere, *virtus, nisi cum re, vilior alga est* HOR. meritul fără avere e mai fără preţ decît o algă, ~ *tenuis* HOR. (*angusta* IUV.) sărăcie; **2** (*frecv. pl.*) putere, conducere: *rerum potiri* (~ *occupare*) CIC. a pune mîna pe putere; **3** bine, folos, interes, avantaj [frecv. cu prep.]: *in rem est alicui* PL. este în interesul cuiva, *ex tua re non est* PL. nu este în interesul tău, *dum ab re ne quid ores* PL. numai să nu-mi ceri ceva contra interesului meu, *tua re feceris* PL. o vei face în avantajul tău, *id frustra an ob rem facere* SALL. a face ceva în zadar sau cu vreun folos, *haec haud ab re duxi referre* LIV. am socotit că nu e nepotrivit să povestesc acestea. **II** (*frecv.*) **1** lucru, obiect, ceea ce există: *ignorantia bonarum rerum* NEP. necunoaşterea lucrurilor delicioase, *res quae numquam fuerunt, ut Scylla* CIC. lucruri care n-au eixstat niciodată, precum Scylla, *se* ~ *sic habet* CIC. lucrul stă aşa; (*pl.*) lucrurile, universul, lumea: *rerum natura* LUCR. na-

tura universului, *caput rerum, Roma* OV. Róma, capitala lumii; *rerum* [întărind un superl.]: *quid agis, dulcissime rerum?* HOR. ce mai faci, ființa cea mai dulce din lume?, *ea* (*hac*) *re* prin aceasta; **2** situație, împrejurare: *res secundae, res adversae* CIC. situație favorabilă, nefavorabilă, *si ~ postulabit* CIC. dacă împrejurările o vor cere, *diffidere suis rebus* CIC. a nu se încrede în situația sa, *imperitus rerum* CIC. necunoscător al împrejurărilor, *pro* (*e*) *re nata* CIC. date fiind împrejurările, *pro re* LIV. după împrejurări, *~ ad arma venit* LIV. s-a ajuns la luptă; **3** motiv: *hac* (*ea*) *re, quare* = de aceea, *ob eam* (*quam*) *rem* = din această cauză, *quam ob rem* = din care cauză, *nulla alia re quam...* = din nici un alt motiv, decît...; **4 a.** treabă, afacere, chestiune: *rem cum aliquo transigere* CIC. a încheia o afacere cu cineva, *de communi re dicere* CIC. a vorbi despre o chestiune obștească, *alicui ~ cum aliquo est* = cineva are de-a face cu altcineva, *mecum sibi rem videant futuram* CIC. să ia seama că vor avea de-a face cu mine, *quid ad rem*? CIC. ce are de-a face?, *nihil ad rem* CIC. n-are nimic de-a face; *res militaris* (*bellica*) război, *res frumentaria* aprovizionare, *res rustica* agricultură, *res divina* sacrificiu adus zeilor; **b.** (*spec.*) legături amoroase: *biennium est, cum mecum rem coepit* PL. sînt doi ani de cînd a început legătura cu mine; **c.** (*spec.*) afacere judiciară, proces: *rem iudicare* CIC. a judeca procesul; (*poet.* = *respublica*): *cunctando restituit rem* ENN. a salva statul temporizînd, *Persicae ~* CURT. statul persan; **5** *res publica* sau *respublica* treburile (conducerea) statului, stat, republică, viață politică: *rempublicam gerere* PL. a conduce statul, *tria genera rerumpublicarum* CIC. trei feluri de state, *accedere ad rem publicam* CIC. a se dedica vieții politice, *in re publica versari* CIC. a activa în viața politică, *sentire eadem de re publica* CIC. a avea aceleași idei politice. **III 1** faptă, acțiune: (*frecv. mil.*) *magnas res mari gessit* NEP. a făcut fapte mari pe mare, *re bene* (*male*) *gesta* LIV. avînd succes (insucces) în luptă, *gladio comminus rem gerere* CAES. a se lupta de aproape (corp la corp) cu sabia, *res gestae* LIV. faptele (săvîrșite de cineva); **2** întîmplare, eveniment: *inopinatae res* NEP. întîmplări neașteptate, *scriptor rerum* CIC. istoric, *res populi Romani perscribere* LIV. a scrie istoria romanilor, *veteres res* CIC. istoria veche; **3** fapt: *unam rem exempli gratia referre* CIC. a înfățișa un singur fapt doar ca exemplu, *rem notavi* CIC. am blamat faptul; **4** realitate: *in re aliud est* CIC. în realitate, e altceva, *ut ~ ipsa declaravit* CIC. cum realitatea însăși a arătat-o, *non re, sed nomine* CIC. nu de fapt, ci cu numele, *re vera* de fapt, în realitate.

resacrō și **resecrō** (*I*) *vt.* **1** a-și retrage blestemele (contra cuiva), a izbăvi de blestem; **2** a ruga din nou PL. Aul. *634.*

resaeviō, *īre vi.* a se porni violent din nou OV.

resalūtātiō, *ōnis f.* răspuns la salut SUET.

resalūtō (*I*) *vt.* a răspunde la salut CIC.

resalvō, *āre vt.* a salva a doua oară HIER.

resānescō, *ere, sanuī vi.* a reveni la starea normală; (*fig.*) a se cuminți, a se vindeca OV.

resānō, *āre vt.* a se însănătoși din nou, a se vindeca; (*fig.*) a aduce pe calea cea bună LACT.

resarciō, *īre, sarsī, sartum vt.* a cîrpi, a drege, a repara TER.; (*fig.*) a repara, a despăgubi SUET.

rescindō, *ere, scidi, scissum vt.* **1** a tăia, a rupe, a sfîșia, a despica, a face o spărtură: *~ pontem* CAES. a tăia podul, *~ vestem* TIB. a sfîșia haina, *falcibus vallum ac loricam rescindunt* CIC. fac o spărtură în întărituri și în parapet cu căngile, *~ caelum manibus* VERG. a sparge cerul cu mîinile, *~* (*despre titani*), *~ teli latebram ense* VERG. a deschide cu sabia locul unde se ascunde săgeata, *~ vulnera* OV. a deschide rănile; (*fig.*) *~ luctus annis obductos* OV. a deschide dureri cicatrizate de timp, *male sarta gratia rescinditur* HOR. împăcarea, rău cîrpită, se desface, *~ vias* LUCR. a tăia drumuri; **2** a anula, a abroga, a casa: *~ acta Caesaris* CIC. a anula actele lui Caesar, *~ testamenta* CIC. a anula testamentele.

resciō, *īre, īvī* (*iī*) *vt.* a ajunge să știe, a afla CIC.

rescīscō, *ere, īvī* (*iī*), *ītum vt.* a ajunge să știe, a afla: *ubi rem rescivit* TER. cînd a aflat chestiunea.

rescissiō, *ōnis f.* anulare DIG.

rescissus (*3*) *p. pf. v.* **rescindo**

rescrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* **I 1** a scrie la rîndul său, a scrie ca răspuns: *tuis litteris heri rescripsi* CIC. am răspuns ieri la scrisoarea ta, *~ ad litteras* CIC. a răspunde la o scrisoare, *rescribo tibi ad ea quae quaeris* CIC. îți răspund prin scrisoare la ce mă întrebi, *~ ad aliquem* CIC. a răspunde cuiva la scrisoare, *tu quotus esse velis, rescribe* HOR. tu răspunde-mi scriindu-mi în cîți vrei să fim; **2** a scrie în replică, a replica în scris: *~ libro alicuius* SUET. a scrie o replică la cartea cuiva; **3** (*despre împărați*) a da un răspuns scris (rescript) la o cerere SUET. **II 1** a scrie din nou, a reface, corecta: *~ commentarios* CAES. a rescrie notele; **2** a înscrie din nou, a înrola din nou: *rescriptae ex eodem milite novae legiones* LIV. au fost înrolate noi legiuni cu aceiași soldați LIV. *9, 10, 6.* **III** a înscrie o sumă plătită în contul cuiva (la debit sau credit): *illud argentum mihi iube rescribere* TER. ordonă să fie înscrisă acea sumă la creditul meu, *reliqua rescribamus* CIC. să trecem restul la debitul meu, *quod numquam ~ possis* HOR. sumă pe care tu niciodată n-ai putea să i-o restitui.

rescriptiō, *ōnis f.* rescript DIG.

rescriptum, *ī n.* rescript, răspuns scris al împăratului TAC.

rescula, *ae f. v.* **recula** APUL.

resculpō, *ere, psī vt.* [*re + scalpo*] a trasa din nou, a reproduce, a reînnoi PRUD.

resecō, *āre, secuī, sectum vt.* **1** a tăia (îndepărtînd), a reteza: *~ radices* OV. a tăia rădăcinile, *~ truncos* VERG. a reteza trunchiurile, *~ ferro capillos* OV. a tăia părul cu foarfeca; (*fig.*) *neque id ad vivum reseco* CIC. și nu tai lucrurile pînă în carne vie (nu analizez în chipul cel mai riguros); **2** (*fig.*) a înlătura, a reteza, a suprima: *nimia resecari oportet* CIC. ce e excesiv să fie suprimat, *locus resecandae libidinis* CIC. prilej de a înfrîna dezmățul, *spatio brevi spem longam reseces* HOR. fiindcă viața e scurtă, renun-

ță la speranțe îndepărtate [pf. *resecavi* SYMM.; pf. *resecatus*].
resecrō *v.* **resacro**
resectiō, *ōnis f.* tăiere, curățire (a viței) COL.
resecūtus (*3*) *p. pf. v.* **resequor**
resēda, *ae f.* (*bot.*) rozetă (*Reseda odorata*) PLIN.
resēdī *pf. v.* **resideo** și **resido**
resēdō, *āre vt.* a potoli, a calma, a vindeca PLIN.
resegmen, *inis n.* bucățică tăiată din ceva PLIN.
resēminō, *āre vt.* (*fig.*) a reproduce, a regenera: *se* ~ OV. a se naște din sine însuși (*despre pasărea Phoenix*).
resequor, *ī, secūtus sum vt. dep.* a urma imediat (vorbind), a lua cuvîntul (după cineva) răspunzînd, a răspunde (cuiva): *talibus resecuta est Pallada dictis* OV. îi răspunse zeiței Pallas cu astfel de cuvinte, *his est resecuta rogantem* OV. astfel răspunse celui ce-o întrebă (*despre ecou*) ~ *querelas* AUS. a repeta bocetele.
reserātus1 (*3*) *p. pf. v.* **resero**
reserātus2, *abl. -ū, m.* deschidere SID.
reserō[1] (*I*) *vt.* 1 a descuia, a deschide: ~ *postes* TIB. a descuia ușile, ~ *templa* OV. a deschide templele, (*poet.*) *reserata viget aura Favoni* LUCR. suflul zefirului liberat (de gerul iernii) prinde puteri; 2 (*fig.*) a ține deschis, a pune la dispoziția tuturor: ~ *Italiam exteris gentibus* CIC. a lăsa Italia cotropită de neamuri străine, ~ *rem familiarem* CIC. a pune averea la dispoziția tuturor; 3 a dezvălui: ~ *oracula* OV. (*secreta* VAL. FL.) a dezvălui oracolele, secretele; 4 a deschide: ~ *annum* OV. a face să înceapă anul.
reserō[2], *ere, sēvī vt.* a reînsămînța, a replanta VARR.
reservō (*I*) *vt.* 1 a pune deoparte, a păstra, a rezerva: ~ *commentus ad obsidionem urbis* CAES. a păstra proviziile în vederea asedierii orașului, ~ *inimicitias in aliud tempus* CIC. a lăsa la o parte dușmăniile pentru altă dată, ~ *praedam illis* CAES. a rezerva prada pentru aceia; 2 a păstra în viață, a salva, a cruța: ~ *hominem tam expediti consilii* TAC. a păstra un om atît de prompt să-ți dea un sfat, *reservatis Haeduis* CAES. haeduii fiind cruțați.
reses, *idis adj.* 1 rămas locului: *reses aqua* VARR. apă stătătoare, *timere patres residem in urbe plebem* LIV. patricienii se temeau de plebea rămasă în oraș; 2 leneș, trîndav: *residem tempus tenere* LIV. a-și pierde timpul în lenevie, *iampridem resides animi* VERG. simțiri de mult amorțite.
resēvī *pf. v.* **resero**
resex, *ecis m.* [*reseco*] curpen de viță tăiată scurt COL
resideō, *ēre, sēdi, sessum vi.* și (*rar*) *vt.* 1 a fi așezat, a ședea, a sta: ~ *in equo* OV. a fi călare, *tergo residebat aselli* OV. ședea pe spinarea unui măgăruș, (*vt.*) *mulier quae meum dorsum residebat* APUL. femeia care ședea pe spatele meu; 2 (*fig.*) a rămîne, a stărui, a sta: *nunc residet spes in tua virtute* CIC. acum speranța rămîne în virtutea ta, *si quid amoris erga me in te residet* CIC. dacă mai stăruie în inima ta un pic de iubire față de mine, *huius incommodi culpa ubi resideat, nescio* CIC. unde stă vina acestui neajuns nu știu; 3 (*oc. vt.*) a nu lucra: *venter gutturque meus resident esurialis ferias* PL. pîntecele și gîtlejul meu țin vacanța sărbătorilor de foame.
residō, *ere, sēdi, sessum vi.* 1 a se așeza, a se opri: ~ *humi* VERG. a se așeza pe pămînt, ~ *mediis aedibus* VERG. a se opri în mijlocul casei, ~ *in unguentaria taberna* SEN. a se opri într-o prăvălie de parfumuri, ~ *Siculis arvis* VERG. a se fixa (să locuiască) în ținutul sicilian, ~ *in oppido aliquo* CIC. a se așeza (rămînînd cîtva timp) într-un oraș oarecare; 2 a se lăsa în jos, a scădea: *si montes resedissent*...CIC. dacă munții s-ar fi lăsat în jos, *Nilus incipit crescere et residit iisdem modis* PLIN. Nilul începe să crească și descrește în același fel, *maria tumescunt rursusque in se ipsa residunt* VERG. apele mării se umflă și iarăși se retrag în țărmurile lor, *residentibus flammis* TAC. flăcările scăzînd, *resedit flatus* VERG. vîntul s-a potolit; 3 (*fig.*) a se potoli, a se calma, a înceta: *bellum resedit* HOR. războiul s-a potolit, *cum tumor animi resedisset* CIC. după ce furia s-a potolit.
resīduus (*3*) *adj.* 1 care a mai rămas, rămas: *residuae copiae* SUET. trupe care-i rămăseseră, *illud odium residuum insciente me fuit* CIC. acea ură îmi rămăsese fără să-mi dau seama, *residui nobilium* TAC. nobilii rămași, *residuae pecuniae* CIC. restul de bani de plată (datorie) // **residuum**, *ī n.* rest: ~ *tritici* SUET. restul de grîu; 2 (*oc.*) leneș ACC.
resignāculum, *ī n.* ceea ce dezvăluie, semn TERT.
resignātrix, *īcis f.* cea care despecetluiește; (*fig.*) care se atinge de un lucru oprit TERT.
resignō (*I*) *vt.* 1 a deschide rupînd pecețile (ceara), a deschide: ~ *litteras* PL. a deschide o scrisoare, ~ *testamenta* HOR. a deschide testamente, ~ *lumina morte* VERG. Aen. *4, 244* a deschide ochii (la altă viață) prin moarte; 2 a dezvălui: ~ *venientia fata* OV. a dezvălui soarta viitoare, ~ *verba ducis Daci* MART. *9, 35* a dezvălui cuvintele regelui dac; 3 a anula, a distruge (o garanție): ~ *omnem tabularum fidem* CIC. a anula orice încredere în registre; 4 a restitui, a înapoia, a renunța (la): *resigno quae* (*Fortuna*) *dedit* HOR. C. *3, 29, 54* restitui tot ce mi-a dat soarta (cf. și HOR. Ep. *1, 7, 34*); 5 a trece în cont, a atribui CAT.
resiliō, *īre, silui, sultum vi.* [*re* + *salio*] 1 a sări înapoi, a face un salt înapoi: *iuvat gelidos resilire lacus* OV. (broaștelor) le place să sară înapoi în lacul cel rece, *quidam et resiliunt quod est ridiculum* QUINT. unii (oratori) fac chiar un salt înapoi, ceea ce este ridicol, *resilit recti a culmine grando* OV. izbindu-se de acoperișul casei, grindina sare înapoi; 2 (*fig.*) a se retrage repede: *resilientes ad manipulos* LIV. retrăgîndu-se în salturi la manipule, *in spatium* ~ *manus breve vidit* OV. văzu că miinile se contractă îndată, *dies aliquantum resiluit* SEN. ziua s-a scurtat întrucîtva; 3 a renunța: *resiliendum ab iis, quae non recipientur* QUINT. trebuie să renunți la acele subiecte care nu plac, *licet emptori* ~ DIG. îi este permis cumpărătorului să renunțe; [pf. și *resilivi* SEN. sau *resilii* PETR.].
resīmus (*3*) *adj.* încovoiat în sus, răsfrînt în sus, cîrn (*despre nas, buze, bot etc.*) OV. ș.a.
rēsīna, *ae f.* rășină CAT.
rēsīnāceus (*3*) *adj.* rășinos PLIN.
rēsīnālis (*2*) *adj.* rășinos C. AUR.

rēsīnātus (*3*) *adj.* 1 amestecat (aromat) cu rășină (*despre vin*) MART.; 2 depilat cu rășină; (*fig.*) efeminat IUV.
rēsīnōsus (*3*) *adj.* de rășină, rășinos, amestecat cu rășină PLIN.
rēsīnula, *ae f.* bucățică de rășină ARN.
resipiō, *ere vt.* și (*rar*) *vi.* [*re* + *sapio*] 1 a avea gust de..., a aduce la gust a...: *vinum resipit picem* PLIN. vinul are gust de smoală; (*fig.*) a aduce cu..., a semăna cu...: *Epicurus minime resipiens patriam* CIC. Epicurus care nu seamănă deloc cu compatrioții lui (greci), ~ *stilul Plautinum* GELL. a aduce cu stilul lui Plaut; 2 a avea savoare AUS.
resipiscentia, *ae f.* căință LACT.
resipiscō, *ere, sipuī* (*sipiī* sau *sipīvī*) *vi.* 1 a-și veni în simțire (din leșin), a-și reveni PL. TER. ș.a.; 2 (*fig.*) a-și recăpăta mintea, a deschide ochii, a se trezi la realitate: *te auctore resipui* CIC. cu ajutorul tău m-am deșteptat; 3 a se căi ECL.; [forme sincop. de pf. *resipisti, resipisse* TERG.].
resistentia, *ae f.* împotrivire AUG.
resistō, *ere, stitī vi.* 1 a sta locului, a se opri, a rămîne pe loc: *ubi restiteras?* PL. unde te opriseși?, *ad haec revocantis verba restitit* OV. la aceste cuvinte ale celui care-l striga, s-a oprit, *inopiā navium ibi restitit* CIC. din lipsă de corăbii, a rămas acolo; (*spec. fig.*) *sed ego in hoc resisto* CIC. dar eu mă opresc (în vorbire) la aceasta, *media in voce resistit* VERG. se oprește în mijlocul vorbirii; 2 a se opri făcînd față, a rezista, a opune rezistență, a se opune: (*mil.*) ~ *hostibus* CAES. a rezista dușmanilor, ~ *signa inferentibus* CAES. a opune rezistență celor ce atacau, *neque resisti pose Romanis* CAES. și nu se poate rezista romanilor, *ab nostris resistitur* CAES. ai noștri rezistă; (*gener.*) ~ *tribuno plebis pro republica* CIC. a se împotrivi tribunului plebei în interesul statului, ~ *dolori* CIC. a se împotrivi durerii, *ni fata resistant* VERG. dacă destinul nu s-ar opune, (*despre lucruri*) *radices resistunt frigori* PLIN. rădăcinile rezistă la frig, (*abs.*) *restitit et pervicit Cato* CIC. Cato a rezistat și a biruit.
resolūbilis (*2*) *adj.* solubil, supus dezagregării PRUD.
resolūtē *adv.* fără reținere, nestăpînit TERT.
resolūtiō, *ōnis f.* [*resolvo*] 1 dezlegare (a unui sofism) GELL.; 2 slăbire: ~ *lori* GELL. slăbire a curelei, (*med.*) ~ *ventris* diaree, ~ *nervorum* paralizie, ~ *oculorum* slăbirea vederii CELS.; 3 dezagregare, descompunere, moarte MACR.; 4 (*jur.*) anulare: ~ *venditionis* DIG. rezilierea contractului de vînzare.
resolūtus (*3*) *p. pf. v.* **resolvo** // **adj.** 1 muiat, vlăguit (de plăceri), desfrînat MART.; 2 nestăpînit SIL.
resolvō, *ere, solvī, solūtum vt.* 1 **a.** a dezlega: ~ *nodum* CELS. a dezlega un nod, ~ *equos* OV. a dezlega caii, *puella resoluta capillos* OV. fată cu părul dezlegat; **b.** (*fig.*) a dezlega (o enigmă), a explica, a lămuri, a rezolva: ~ *dolos tecti* VERG. a explica întortocherile înșelătoare ale labirintului, *litem lite resolvit* HOR. rezolvă o nelămurire prin alta; **c.** a scăpa, a elibera: *fallaci resolutus amore* TIB. scăpat de o dragoste înșelătoare, *te nulla piacula resolvent* HOR. nici un fel de ispășiri nu te vor scăpa, ~ *Ausoniam* SIL. a elibera Italia; **d.** a se dezlega de o datorie, a se achita, a plăti: ~ *pro vectura olivi* PL. a se achita pentru transportul untdelemnului, ~ *argentum* PL. a plăti o sumă; 2 a desface, a deschide: ~ *litteras* LIV. a deschide scrisoarea, ~ *venas* TAC. a-și deschide venele, ~ *iugulum ferro* OV. a deschide gîtlejul (a străpunge) cu sabia, ~ *oras fatis* (= *dat.*) VERG. a deschide gura spre a proroci; 3 (*spec.*) a desface (o masă), a dezagrega, a topi, a risipi: ~ *aurum* LUCR. a topi aurul, *Zephyro se glaeba resolvit* VERG. de boarea zefirului, brazda (dezghețată) se desface în fărîme, ~ *nivem* OV. a topi zăpada, ~ *tenebros* VERG. a risipi întunericul; (*fig.*) a topi, a risipi: ~ *curas* VERG. a risipi grijile, (*poet.*) ~ *muros ariete* SIL. a preface în fărîme zidurile cetății cu berbecele; 4 **a.** a descorda, a destinde: ~ *corpus somno* OV. a-și destinde corpul prin somn, ~ *iudices* QUINT. a destinde spiritul judecătorilor; **b.** (*fig.*) 1) a moleși: *felicitas illos totos resolvit* SEN. mărirea îi moleșește complet; 2) a slăbi: ~ *disciplinam militarem* TAC. a slăbi disciplina soldaților; **c.** a rupe, a suprima, a anula: *ante, Pudor, quam tua iura resolvo* VERG. înainte de a călca, Onoare, legile tale, ~ *onera commerciorum* TAC. a suprima sarcinile comerțului, ~ *stipulationem* DIG. a anula o convenție.
resonābilis (*2*) *adj.* răsunător (*despre ecou*) OV.
resonantia, *ae f.* răsunet, ecou VITR.
resonō[1], *āre, sonuī* (*sonāvī*) *vi.* și *vt.* 1 a răsuna (ca ecou), a produce ecou, a răsuna: *resonant late plangoribus aedes* VERG. palatul răsună pînă departe de bocete, *resonant arbusta cicadis* VERG. arbuștii răsună de țîrîitul greierilor; (*fig.*) *gloria virtuti resonat tamquam imago* CIC. gloria răspunde meritului ca un ecou, *testudo* ~ *septem chordis callida* HOR. liră meșteră în a răsuna din cele șapte coarde; 2 a repeta (ca ecou) un sunet, un nume: *litora alcyonem resonant* VERG. țărmurile repetă cu ecoul lor cîntecul alcionului, ~ *doces Amaryllida silvas* VERG. înveți pădurile să repete cu ecoul lor numele Amaryllidei, *resonent mihi silvae „Cynthia"*; PROP. pădurile să răsune de numele „Cynthia"; 3 a face să răsune: *Solis filia lucos resonat cantu* VERG. fiica soarelui face să răsune crîngurile de cîntecul ei.
resono[2], *ere vi. v.* **resono1**
resonus (*3*) *adj.* care răsună (ca ecoul) LUC.; răsunător, zgomotos OV.
resōpiō, *īre vi.* a ațipi FULG.
resorbeō, *ēre vt.* a resorbi, a absorbi din nou; (*fig.*) a reține: *pontus aestu revoluta resorbens saxa* VERG. marea reabsorbind bolovanii rostogoliți de reflux, *mare resorberi* TAC. că marea este în reflux, ~ *spiritum* QUINT. a-și ține respirația, ~ *fletum* SIL. a-și înghiți lacrimile.
respectiō, *ōnis f.* examinare, cercetare VULG.
respectō (*I*) *vt.* și *vi.* 1 a se uita înapoi, a-și întoarce ochii (spre): *Quid respectas? Nihil pericli est* TER. Ce te uiți înapoi? Nu-i nici o primejdie, *ne te uxor sequatur, respectas identidem* PL. te uiți mereu înapoi, să nu vină după tine nevasta, *arcem Romanam* LIV. a-și întoarce privirile spre cetățuia romană, *respectans ad tribunal* LIV. întorcîndu-se și privind spre

tribună; 2 a lua în seamă, a se preocupa: *si qua pios respectant numina* VERG. dacă zeii îi iau în seamă pe cei pioşi, *nec meum respectet amorem* CATUL. să nu mai ţină seamă de iubirea mea; 3 a aştepta: *alium alius respectantes* TAC. întorcîndu-se să se aştepte unul pe altul, *respectantes dum conveniant* VARR. aşteptînd, pînă ce să se adune.

respectus (*3*) *p. pf. v.* **respicio**

respectus, *ūs n.* 1 privire în urma sa: *rex sine respectu fugit* LIV. regele a fugit fără să se uite înapoi; (*fig.*) luare în seamă, considerare: *respectum amicitiae habere* LIV. a ţine seama de prietenie, *sine respectu pudoris* QUINT. fără să ţină seama de ruşine; 3 posibilitate de scăpare: *cum respectum ad senatum non haberet...* CIC. cum posibilitate de scăpare la senat nu avea..., *nos omnium rerum respectum, praeterquam victoriae, abscidamus* LIV. să îndepărtăm orice gînd de scăpare în altceva decît în victorie.

respergō[1], *ere, spersī, spersum vt.* 1 a stropi: *praetoris oculos praedonum remi respergebant* CIC. vîslele piraţilor făceau ca apa să stropească ochii pretorului, *manus sanguine paterno respersae* CIC. mîini stropite de sîngele părintelui; 2 (*fig.*) a păta: *servili probro respersus est* TAC. s-a pătat de o ticăloşie demnă de un sclav.

respergō[2], *inis f.* stropire PRUD.

respersiō, *ōnis f.* stropire (cu vin a unui mormînt) CIC.; (*fig.*) ~ *pigmentorum* CIC. aruncarea la întîmplare a culorilor într-un tablou.

respersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **respergo**

respersus[2], *abl. -ū, m.* stropire PL.

respiciō, *ere, spexī, spectum vt.* şi *vi.* 1 a privi în urma sa, a se uita înapoi: *respexit et equum adspexit* PL. şi-a întors privirile înapoi şi a văzut un cal, ~ *ad oras patriae* OV. a-şi întoarce ochii spre ţărmurile patriei, ~ *litora Italiae* LIV. a-şi întoarce ochii spre ţărmurile Italiei; (*poet.*) a vedea în urma sa, a observa uitîndu-se înapoi: *necdum respicit angues a tergo* VERG. şi nu vede încă şerpii din spate, *nec amissam* (*Creusam*) *respexi* VERG. şi, uitîndu-mă în urmă, n-am mai văzut-o pe Creusa, pe care o pierdusem; (*fig.*) a privi înapoi, a se întoarce cu mintea (la): ~ *temporis omne praeteritum spatium* LUCR. a se gîndi la toată durata de timp care s-a scurs, *habet hoc vitium ambitio: non respicit* SEN. defectul ambiţiei acesta e: nu priveşte înapoi; (*oc.*) a-i reveni (cuiva) a privi (pe cineva): *cuncta administrabat: ad hunc summa imperii respiciebat* CAES. B.C. *3, 5, 4* el se ocupa de toate: lui îi revenea conducerea supremă, *periculum venditorem respicit* DIG. riscul îl priveşte pe vînzător; 2 (*fig.*) a avea în vedere, a se gîndi (la); a se preocupa (de), a se îngriji (de): *respice aetatem tuam* TAC. ţine seamă de vîrsta ta, ~ *populi Romani commoda* CIC. a ţine seama de interesele poporului roman, *me, nisi di respiciunt perdidi* TER. dacă zeii nu-şi întorc privirile spre mine, m-am dus, *alius nemo respicit nos* TER. nimeni altul nu se gîndeşte să ne ajute, *Libertas, quae sera respexit inertem* VERG. zeiţa Libertatea, care într-un tîrziu şi-a întors privirile binevoitoare asupra mea, neputinciosul; (*oc.*) a avea în vedere, a se aştepta la...: ~ *spem nullam ab Romanis* LIV. 4, 17, 5 a nu se aştepta la nimic bun de la romani; [arh. *respexis* PL. = *respexeris*].

respīrāmen, *inis n.* mijloc de respiraţie OV.

respīrāmentum, *ī n.* (*fig.*) respirare, uşurare AUG.

respīrātiō, *ōnis f.* 1 respiraţie CIC.; 2 exalare, evaporare: ~ *aquarum* CIC. evaporarea apelor; 3 (*fig.*) pauză spre a-şi trage sufletul, pauză: *sine respiratione pugnare* LIV. a lupta fără încetare.

respīrātus, *ūs m.* respiraţie CIC.

respīrō (*I*) *vt.* 1 a da afară suflul: *animam a pulmonibus* ~ LUCR. a da afară suflul din plămîni, ~ *malignum aer* STAT. a exala un aer viciat; 2 a respira: ~ *libere* CIC. a respira liber; 3 (*fig.*) a răsufla uşurat, a se simţi uşurat, a-şi reveni: *respiraro, si te videro* CIC. voi răsufla uşurat, dacă te voi vedea, ~ *a metu coepit* CIC. a început să răsufle, uşurat de frică, *ita respiratum* LIV. astfel, s-a produs o uşurare; 4 a se potoli, a înceta; (*poet.*) *quod nisi respirent venti* LUCR. *6, 568* dacă vînturile nu s-ar mai potoli, *ne punctum quidem temporis oppugnatio respiravit* CIC. asediul n-a încetat o clipă, *avaritia respiravit paulum* CIC. lăcomia s-a mai potolit puţin.

resplendentia, *ae f.* strălucire AUG.

resplendeō, *ēre, duī vi.* a arunca o lumină vie, a străluci: *fulva resplendent fragmina harenā* VERG. fărîme (din spadă) strălucesc pe nisipul roşcat.

respondeō, *ēre, spondī, sponsum* [*re + spondeo*] **1** a asigura la rîndul său PL. Capt. *899*; **2 a.** (*frecv.*) a răspunde (oral sau în scris): *tibi, quod me rogas, respondeo* PL. îţi răspund la ce mă întrebi, *criminibus* CIC. a răspunde acuzaţiilor, ~ *ad ea quae quaesita erant* CIC. a răspunde la toate întrebările puse, ~ *adversus ea singula* LIV. a răspunde la fiecare lucru în parte, (*cu ac. şi inf.*) *respondit istum ad se misisse* CIC. răspunde că ăsta i-a trimis la el, (*poet.*) *respondent flebile ripae* OV. malurile repetă (ca ecou) cîntecul plîngător; **b.** (*spec.*) 1) (*despre jurisconsulţi, oracole, preoţi consultaţi*): ~ *de iure consulentibus* CIC. a răspunde celor ce-l consultă despre o chestiune de drept, *in respondendo iure* CIC. în a da consultaţii juridice, *ius civile* ~ PLIN. IUN. a fi jurisconsult în materie de drept civil, *civica iura* ~ HOR. Ep. *1, 3, 23* a da consultaţii de drept civil, *consulentibus Pythia respondit, ut...* NEP. celor ce o consultau, Pythia le-a răspuns să..., *haruspices responderunt nihil... clarius fore* CIC. haruspicii au răspuns că nu va fi nimic mai strălucit...; 2) a răspunde la o citaţie, apel, a se prezenta: *nec* ~ *ausus* CIC. neîndrăznind să se prezinte la judecată, ~ *vadato debebat* HOR. trebuia să se prezinte la judecată, fiindcă dăduse garanţie, *qui ad nomina non respondissent* LIV. cei care nu ar fi răspuns la o chemare sub arme, *cum ad nomen nemo responderet* LIV. fiindcă nimeni nu răspundea la apel...; 3 a corespunde, a se potrivi, a fi pe măsura..., a fi asemenea, a fi egal: *respondent extrema primis, media utrisque* CIC. extremităţile corespund începuturilor şi cele de la mijloc ambelor extremităţi, *fructu non respondente labori* OV. recolta nefiind pe măsura muncii, *tua virtus opinioni hominum respondet* CIC. meritele tale sînt la înălţimea aşteptării ge-

nerale; (*oc.*) *contra respondet Cnosia tellus* VERG. simetric (pe canatul din față) este reprezentată (se vede) insula Cnosos, *sidera respondent in aqua* LUCR. *4, 23* stelele se reflectă în apă; 4 a răspunde efortului, a plăti, a răsplăti: *frumenta cum quarto responderunt* COL. grînele au rodit împătrit, *humus magno fenore colono respondet* COL. pămîntul răsplătește cu mare dobîndă efortul plugarului; (*fig.*) *amori amore respondebo* CIC. voi răspunde iubirii cu iubire.

responsiō, *ōnis f.* ripostă, replică QUINT.

responsitō (*I*) *vt.* a da consultații juridice CIC.

responsō (*I*) *vi.* 1 a răspunde la rîndul său: *neu quisque responset* PL. să nu răspundă nimeni (cînd se bate în ușă), *num servi tibi responsant?* PL. oare sclavii îți răspund (sînt obraznici față de tine)?, *exoritur clamor ripaeque responsant* VERG. se aude un strigăt și malurile îi răspund (cu ecoul lor); 2 a răspunde dorințelor, a satisface: ~ *ingenuis* PL. Mil. *958* a satisface femei libere; 3 a ține piept, a rezista, a se opune: ~ *cupidinibus* HOR. a rezista patimilor, ~ *cenis opimis* HOR. a rezista meselor încărcate, *ne gallina malum responset palato* HOR. ca găina să nu reziste straşnic gustului tău.

responsor, *ōris m.* cel care dă o ripostă, cel care răspunde PL. Rud. *226*.

responsōrius (*3*) adj. de răspuns // **respōnsōrium**, *iī n.* răspuns AMBR.

responsum, *ī n.* **a.** răspuns: ~ *dare* (*reddere*) CIC. a da un răspuns; **b.** (*spec.*) 1) răspuns la o consultație juridică; 2) răspuns al oracolului, al haruspicilor.

responsus[1] (3) *p. pf. v.* **respondeo**

responsus[2], *ūs m.* 1 răspuns, ripostă DIG.; 2 corespondență, proporție, simetrie VITR.

respublica, *reipublicae v.* **res 5.**

respuō, *ere, spuī vt.* 1 a scuipa (afară), a da afară: *quod valde dulce est, respuit* CIC. dă afară scuipînd tot ce e prea dulce, ~ *reliquias cibi* CIC. a elimina resturile mîncării; (*gener.*) ~ *ferrum ab se* LUCR. respinge fierul departe de sine; 2 (*fig.*) a respinge (cu dispreț): ~ *condicionem* CIC. a respinge o propunere, *Caesaris interdicta respuuntur* CIC. interdicțiile lui Caesar sînt disprețuite, ~ *omnem deprecationem legatorum* LIV. a respinge orice rugăminte a solilor, *nemo est qui vos non auribus respuat* CIC. nu este nimeni care să nu refuze a vă asculta.

restagnātiō, *ōnis f.* revărsare a apei, inundație; vomare PLIN.

restagnō, *āre vi.* 1 a da pe dinafară, a inunda: *restagnans mare* OV. mare care inundă; 2 (*despre locuri*) *late is locus restagnat* CAES. B.C. *2, 24, 4* locul acesta e numai o mlaștină (băltește) pe o mare suprafață.

restaurātiō, *ōnis f.* restabilire, reînnoire, restaurare DIG.

restaurātrix, *īcis f.* restauratoare AUG.

restaurō (*I*) *vt.* 1 a restaura; a reface, a repara: ~ *aedem Veneris* TAC. a reconstrui templul Venerei; 2 a reîncepe, a reînnoi: *litem* DIG. (*bellum* IUST.) a reîncepe procesul, războiul.

restiārius, *iī m.* [*restis*] frînghier FRONT.

restibiliō, *īre vt.* [*re + stabilio*] a restabili PACUV.

restibilis (*2*) *adj.* 1 care se cultivă în fiecare an (*despre locuri*): ~ *ager* VARR. pămînt care se însămînțează în fiecare an, *restibile vinetum* COL. vie care e lucrată în fiecare an // **restibile**, *is n.* teren care produce în fiecare an; 2 repetat, continuu PLIN.

resticula, *ae f.* frînghiuță, sforicică CIC.

resticulus, *ī m.* sforicică, şnur HIER.

restillō (*I*) *vi.* a picura din nou PRUD.

restinctiō, *ōnis f.* stingere, potolire (a setei) CIC.

restinguō, *ere, stinxī, stinctum vt.* 1 a stinge: ~ *ignem aquā* PL. a stinge focul cu apă; 2 (*fig.*) a stinge, a potoli, a înlătura: ~ *sitim* CIC. a potoli setea, ~ *pocula ardentis Falerni lymphā* HOR. a potoli tăria vinului de Falern turnînd în pahare apă de izvor, ~ *genus* PL. a stinge neamul, ~ *odium, iram* CIC. a stinge ura, mînia, ~ *incendium belli* CIC. a stinge flăcările războiului, ~ *studia* CIC. a răci entuziasmul, ~ *morbum* PLIN. a vindeca boala.

restiō, *ōnis m.* frînghier, vînzător *sau* fabricant de frînghii SUET.

restipulātiō, *ōnis f.* pact reciproc CIC.

restipulātor, *āri vt. dep.* a stipula reciproc, a se învoi reciproc CIC.

restis, *is f.* 1 funie, frînghie: *caedere tu restibus* PL. ai să fii bătut cu frînghii, *per manus reste data* LIV. coarda fiind trecută din mînă în mînă (*dansatorii înlănțuindu-se în cerc printr-o funie de care se prindeau din mînă în mînă*), *restim ductans saltabis* TER. vei juca conducînd dansul; 2 ~ *alii* PLIN. funie de usturoi; [ac. *restim* și *restem*; abl. *reste*].

restitī *pf. v.* **resisto** și **resto**

restitō, *āre vi.* 1 a rămîne mereu la urmă, a se tot opri PL.; 2 a încerca să opună rezistență LIV. *7, 39, 14*.

restituō, *ere, stituī, stitūtum vt.* 1 a pune la loc, a repara, a reface: ~ *statuam quam turbo deiecerat* CIC. a pune la loc statuia pe care furtuna o dăduse jos, ~ *domum a Clodio disiectam* VELL. a reclădi casa dărîmată de Clodius, ~ *luxatum femur* CELS. a pune la loc femurul luxat, ~ *turbatas comas* OV. a-și potrivi din nou părul ciufulit; 2 a reda, a restitui: ~ *bona iis* CAES. a le reda acestora bunurile, ~ *captum victori* LIV. a restitui un prizonier învingătorului; (*fig.*) *restituit illis animos* LIV. le-a redat curajul, *non te restituet pietas* HOR. pietatea nu te va readuce printre cei vii; 3 a restabili: *unus homo nobis restituit rem* ENN. un singur om ne-a restabilit situația (a salvat statul), virtus militum restituit rem prolapsam LIV. vitejia soldaților a restabilit o situație pierdută, ~ *pugnam omnibus locis* CAES. a restabili frontul de luptă în toate locurile; (*spec.*) a repune pe cineva (condamnat, exilat, deposedat) în drepturile de mai înainte, a reabilita: ~ *tribunos plebis in suam dignitatem* CAES. a-i repune pe tribunii plebei în demnitatea lor, *ut omnes qui condemnati essent, restituerentur* CIC. ca toți cei condamnați să fie reabilitați, *aliquem in integrum* ~ CIC. a repune pe cineva în toate drepturile, *restituebat multos calamitosos* CIC. îi reabilita pe mulți condamnați nefericiți, (*Camillus*) *restitutus in patriam, patriam restituit* LIV. (Camillus,) rechemat din exil în patrie, a salvat patria.

restitūtiō, *ōnis f.* 1 reclădire, reconstruire, restaurare, refacere: ~ *domus incendio absumptae* SUET. restaurarea Capitoliului, ~ *pristinae fortunae* SUET. re-

facerea situației de mai înainte; **2** restabilire în toate drepturile reabilitare (a unui condamnat, rechemare din exil CIC.; **3** restituire DIG.

restitūtor, *ōria m.* restaurator: ~ *templorum* LIV. restaurator al templelor, ~ *salutis meae* CIC. salvator al vieții mele.

restitūtōrius (*3*) *adj.* (*judic.*) care privește restituția la drepturi, reabilitarea DIG.

restō, *āre, stiti vi.* **1** (*rar*) **a.** a rămîne pe loc: ~ *Romae ad Catilinam accipiendum* CIC. a rămîne pe loc la Roma ca să-l primească pe Catilina; **b.** (*fig.*) a persista PROP. *2, 25, 18*; **2** a opune rezistență, a rezista: *nunc paucis plures vix restatis* LIV. acum, deși sînteți mai mulți, de-abia rezistați unor dușmani mai puțini, *restantibus laminis adversus pila et gladios* TAC. zalele rezistînd la loviturile lăncilor și săbiilor; **3** (*frecv.*) a mai rămîne: *de modo viginti restabam solus* OV. din douăzeci cu puțin înainte rămîneam singur, *studiam amicorum ei sola in malis restiterunt* CIC. numai afecțiunea prietenilor i-a mai rămas în nenorocire, *aequales qui pauci iam admodum restant* CIC. contemporani, care foarte puțini mai sînt în viață, *hoc unum restabat ut…* OV. acest singur lucru mai rămînea, ca…, *restat, ut…* CIC. rămîne ca…, *mihi quaerere restat* OV. îmi rămîne să întreb…, *nihil aliud restat, nisi…* [sau *quam* cu inf.] nu rămîne altceva decît să…, *quod restat* CIC. de acum înainte, în viitor, *cui tantum restat transire malorum* LUCR. care are de trecut peste atîtea nenorociri.

restrictē *adv.* **1** strîns, cu rezervă, reținut, măsurat: *tam ~ facere id* CIC. a face aceasta atît de reținut; **2** strict, riguros: ~ *observare* CIC. a observa strict.

restrictim *adv.* riguros AFRAN.

restrictiō, *ōnis f.* **1** cumpătare, sobrietate AUG.; **2** (*med.*) constipație.

restrictus *p. pf. v.* **restringo** // **adj. 1** strîmt, scurt: *toga restricta* SUET. togă strîmtă, *digiti restrictiores* SUET. degete mari scurte; **2** strîns în cheltuieli: *ad largiendum ex alieno restrictior* CIC. mai strîns în a face daruri din banii altuia; **3** (*fig.*) reținut, rezervat PLIN. IUN.; **4** strict, sever TAC.

restringō, *ere, strinxi, strictum vt.* **1** a strînge tare, a lega strîns: *restrictis ad terga manibus* PLIN. mîinile fiindu-i strîns legate la spate, *restringitur vinculis* TAC. (Octavia) este legată în lanțuri; **2** a trage înapoi: ~ *laevam* QUINT. a trage înapoi mîna stîngă; (*spec.*) ~ *dentes* PL. Capt. *486* a rînji dinții, *restrictis labellis ridere* APUL. a rîde cu buzele rînjite; **3** (*fig.*) a restrînge, a reduce: ~ *sumptus candidatorum* PLIN. IUN. a reduce cheltuielile candidaților, ~ *delicias frugalitate* PLIN. IUN. a-și reduce plăcerile din spirit de economie, *animum maestitiā restringunt* TAC. îmi strîng inima de amărăciune; **4** a vindeca TERT.

restruō, *ere, struxi, structum vt.* **1** a reconstrui TERT.; **2** (*fig.*) a restabili.

resūdō, *āre* **1** *vi.* a transpira; **2** *vt.* a elimina asudînd PRUD.

resulcō, *āre vt.* a brăzda din nou; (*fig.*) a deschide din nou PRUD.

resultātiō, *ōnis f.* **1** repercutare a sunetului, răsunet AMBR.; **2** împotrivire, refuz CASSIOD.

resultō (*I*) *vi.* **1** a sări înapoi: *tela galea clipeoque resultant* VERG. săgețile izbind în coif și în scut ricoșează; **2** (*despre sunet*) a fi repercutat, a răsuna ca ecou: ~ *sonum* APUL. a repercuta sunetul, *vocisque offensa resultat imago* VERG. și ecoul vocii repercutate răsună; (*poet.*) *pulsati colles clamore resultant* VERG. colinele izbite de strigăt răsună, *tecta resultantia vocibus* PLIN. IUN. case răsunînd de voci; **3** (*fig.*) a fi săltăreț, sacadat (*despre stil*) QUINT.; **4** (*fig.*) a se da înapoi, a se îndărătnici: *barbara nomina Graecis versibus resultant* PLIN. IUN. numirile barbare nu intră decît greu în versuri grecești.

resūmō, *ere, sumpsi, sumptum vt.* a lua din nou (la sine), a relua: ~ *librum in manus* QUINT. a relua cartea în mînă, ~ *arma* TAC. a relua armele; (*fig.*) ~ *hostilia* TAC. a relua ostilitățile, ~ *vires* OV. a-și recăpăta forțele, ~ *militiam* TAC. a relua serviciul militar, ~ *libertatem* TAC. a redobîndi libertatea; (*spec.*) ~ *aegrum* C. AUR. a restabili (a vindeca) un bolnav.

resumptiō, *ōnis f.* restabilire, vindecare C. AUR.

resumptīvus (*3*) și **resumptōrius** (*3*) *adj.* care restabilește, care pune pe picioare (un bolnav) C. AUR.

resuō, *ere, sūtum vt.* a descoase, a desface SUET.

resupīnātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **resupino** // **adj.** îndoit înăuntru, încovoiat VITR.

resupīnātus[2], *ūs m.* poziția de culcat pe o parte PLIN.

resupīnō (*I*) *vt.* a da pe spate, a culca pe spate: ~ *adsurgentem regem* LIV. a-l da peste cap pe regele care încerca să se ridice, *resupinant caput* (*aves bibentes*) PLIN. păsările cînd beau dau capul pe spate, ~ *nares plana manu* QUINT. a turti nasul în sus cu podul palmei, *resupinati tympana galli* IUV. tamburinele unui gal culcat pe spate, *resupinat Cynthia valvas* PROP. *4, 8, 51* Cynthia trîntește ușile; (*fig.*) *interrogo quid te resupinet* SEN. te întreb ce te face să mergi cu capul sus.

resupinus (*3*) *adj.* **1** dat pe spate, culcat pe spate: *retro tendo ~ habenas* OV. dat pe spate, trag înapoi de hățuri, *Cyclops resupinus in antro* VERG. Ciclopul răsturnat pe spate în peșteră, *aliquem resupinum fudi* OV. l-am culcat la pămînt, dîndu-l peste cap; **2** (*fig.*) cu nasul pe sus, mîndru: *mediam tulerat gressus resupina per urbem* OV. își purtase mîndră pașii prin mijlocul orașului; **3** moleșit, leneș: *resupina voluptas* QUINT. voluptate leneșă; **4** neglijent, nepăsător DIG.

resurgō, *ere, surrexi, surrectum vi.* a se ridica din nou, a se înălța iarăși, a reînvia: *pugnatque ~* OV. se sforțează să se ridice din nou, *obruta cymba resurgit de mediis aquis* OV. luntrea afundată apare din nou din mijlocul valurilor, *resurgebant cornua lunae* OV. coamele lunii se arătau din nou, *herba resurgens* OV. iarba care reînvie, *resurgam* OV. mă voi ridica (după boală); (*fig.*) *cum res Romana velut resurgeret* LIV. deoarece puterea romană parcă reînvia, *resurgens saevit amor* VERG. iubirea cea nouă se aprinde sălbatic, *arma resurgentis Troiae* PROP. armele Troiei reînviate (ale Romei), *legiones ~ in ultionem prope-*

rant TAC. legiunile se grăbesc să se ridice din nou ca să se răzbune.

resurrectiō, *ōnis f.* reînviere LACT.

resuscitātiō, *ōnis f.* readucere la viaţă, înviere TERT.

resuscitātor, *ōris m.* cel care învie (morţii) TERT.

resuscitō (*I*) *vt.* a redeştepta, a reînnoi, a reînvia: ~ *iram* OV. a reaprinde mînia, ~ *legatum* DIG. a reînnoi testamentul; a reînvia din morţi TERT.

resūtus (*3*) *p. pf. v.* **resuo**

rētae, *ārum f. pl.* vegetaţie care creşte la marginea sau în albia unui rîu (*împiedicînd navigaţia*) GELL.

retāliō, *āre vt.* a răsplăti după legea talionului (*v. talio*) GELL.

retangō *vt.* a atinge de mai multe ori C. AUR.

retardātiō, *ōnis f.* tărăgănare, amînare CIC.

retardō (*I*) *vt.* 1 a ţine pe loc, a încetini, a face să întîrzie, a întîrzia: *itinere devio retardati* SUET. ţinuţi pe loc printr-un drum de ocol, *metuunt tua ne retardet aura maritos* HOR. se tem ca suflul iubirii tale să nu-i facă pe bărbaţii lor să întîrzie, (*pas. refl.*) *motus tum incitantur, tum retardantur* CIC. mişcările (stelelor) cînd se accelerează, cînd încetinesc; 2 (*fig.*) a ţine pe loc, a opri, a împiedica: ~ *impetus hostium* CIC. a ţine pe loc atacurile duşmanilor, *me a scribendo retardarunt* CIC. m-au împiedicat să scriu.

retaxō, *āre vt.* a dojeni, a mustra la rîndul său SUET. Vesp. *13*.

rēte, *is n.* plasă, reţea (de pescuit sau de vînătoare): ~ *iacere* PL. a arunca plasa (în apă), ~ *tendere cervis* OV. a întinde reţele cerbilor, *araneolae quasi* ~ *texunt* CIC. păianjenii ţes un fel de pînză, *retibus* (*amoris*) *exire* PROP. a se elibera din lanţurile dragostei; [abl. *rete* şi *reti*].

retegō, *ere, texī, tectum vt.* 1 a descoperi, a dezveli, a dezgoli, a deschide: ~ *caput* PLIN. a descoperi capul, *retecti pedes* SUET. picioarele dezgolite, ~ *ensem* LIV. a scoate sabia din teacă, *retectus* VERG. Aen. *12, 374* neapărat de scut, *ne solum lato retegatur hiatu* OV. (temîndu-se) ca pămîntul să nu se deschidă printr-o mare căscătură, (*poet. despre razele soarelui*) *ubi Titan radiis retexerit orbem* VERG. cînd soarele va fi dezvelit (luminat) pămîntul cu razele lui, *iam rebus luce retectis* VERG. cînd se lumină bine de ziuă; 2 (*fig.*) a dezvălui, a da la iveală: *Troiana fata retexi* OV. am dezvăluit destinul Troiei, ~ *consilium* HOR. a dezvălui un plan, *nullis sacra retecta viris* PROP. ritual care nu fusese dezvăluit nici unui om; 3 (*rar*) a acoperi din nou PALL.

retemp... *v.* **retent...**

retendō, *ere, tendī, tentum* (*tensum*) *vt.* a destinde: ~ *arcum* OV. a destinde arcul; (*fig.*) *alterna quiete retenduntur* QUINT. se odihnesc printr-un repaus alternativ.

retentāculum, *ī n.* legătoare TERT.

retentātrix, *īcis f.* cea care reţine MACR.

retentiō, *ōnis f.* 1 oprire; (*fig.*) reţinere, suspendare: ~ *aurigae* CIC. oprirea vizitiului, ~ *pecuniae* CIC. reţinerea banilor, ~ *adsensionis* CIC. suspendarea asentimentului; 2 menţinere, păstrare: ~ *societatis* LACT. menţinerea societăţii.

retentō[1] (*I*) *vt.* [*retineo*] 1 a ţine pe loc, a opri, a frîna: *retentat agmen* LIV. ţine pe loc coloana de marş, ~ *equos* OV. a frîna caii, ~ *pecuniam* TAC. a opri (cuiva) banii; (*fig.*) *iste retentat sese tacitus* RH. HER. acesta se reţine, tăcînd, ~ *iras* VAL. FL. a-şi înfrîna mînia; 2 a menţine, a păstra: ~ *caelum a terris* LUCR. *2, 729* a menţine cerul la distanţă de pămînt, ~ *sensus hominum vitasque* CIC. Div. *1, 17* a păstra simţurile şi vieţile omeneşti.

retentō[2] *sau* **retemptō** (*I*) *vt.* [*re* + *tento*] a încerca din nou, a relua: ~ *fila lyrae* OV. a încerca din nou coardele lirei, ~ *viam leti* OV. a căuta de mai multe ori mijlocul de a muri, *verba intermissa retentat* OV. reia vorbirea întreruptă, *diu non retentavi memoriam meam* SEN. de mult nu mi-am mai pus la încercare memoria, ~ *infringere vestes* OV. a încerca de mai multe ori să-şi sfîşie hainele.

retentōr, *ōris m.* cel care reţine APUL.

retentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **retendo** şi **retineo**

retentus[2], *ūs m.* reţinere CLAUD.

retergeō, *ēre, tersi vt.* a şterge din nou, a curăţa AMM.

reterō, *ere, trītum vt.* a curăţa prin frecare: *glaber retritis pilis* SEN. Ep. *47, 7* cu pielea netedă prin depilare.

retexō, *ere, texuī, textum vt.* 1 a desface o ţesătură, a deşira, a destrăma: *Penelopa telam retexens* CIC. Penelopa deşirînd pînza; (*poet.*) a descompune: *haec corpora nec possunt retexi* LUCR. *1, 529* aceste corpuri (atomii) nu pot fi descompuse, *luna quater plenum retexuit orbem* OV. M. *7, 531* luna şi-a destrămat de patru ori cercul plin (= timp de patru luni pline), *aequora radiis retexens sol* LUCR. soarele făcînd cu razele sale să se evapore apele; 2 (*fig.*) a destrăma, a face nevalabil, a retracta, a anula: *hi novi timores retexunt superiora* CIC. aceste noi temeri destramă iluziile noastre de mai înainte, ~ *illa* (*dicta*) CIC. a retracta acele cuvinte, ~ *se ipsum* CIC. a se dezminţi pe sine însuşi, *retexo orationem meam* CIC. îmi retrag vorbele, *ut totam suam praeturam* ~ *videretur* CIC. încît părea că dezminte tot ce făcuse cît a fost pretor; 3 (*fig*) a ţese din nou, a reînnoi, a reface: *Eurydices, oro, retexite fata* OV. reînnoiţi, rogu-vă, firele existenţei Eurydicei, *quinque orbes cursu retexunt* VERG. Aen. *12, 763* în fuga lor, fac cinci rotocoale, *ordine mihi singula retexe* APUL. M. *9, 17* povesteşte-mi de-a fir a păr.

rētia, *ae f.* plasă, reţea PL.

rētiāculum, *ī n.* gratie, zăbrea VULG.

rētiārus, *iī m.* gladiator înarmat cu trident şi cu plasă (*care se arunca pe capul adversarului, cu scopul de a-l trînti la pămînt*).

reticentia, *ae f.* 1 păstrare a tăcerii, tăcere: *enicas me tua reticentiā* PL. mă omori cu muţenia ta, *reticentiae poena* CIC. pedeapsă a ascunderii (unui defect) prin tăcere; 2 (*ret.*) aposiopesis (gr. ἀποσιώπησις „reticenţă").

reticeō, *ēre, ticuī vi.* şi *vt.* 1 a tăcea (ascunzînd ceva), a nu scoate o vorbă (despre), a trece sub tăcere: *de Chelidone reticuit* CIC. despre „Rîndunica" n-a vorbit nimic, ~ *utriusque errorem* CIC. a nu vorbi despre greşeala amîndurora, *senatori si reticeam, superbus*

videar LIV. dacă n-aş răspunde senatorului, aş părea trufaş, *nihil reticebo, quod sciam* PL. n-am să trec sub tăcere nimic din ce ştiu, *neque ~ quae audierat* SALL. nu păstra tăcere asupra celor ce auzise // **reticenda**, *ōrum* n. secrete IUST.

rēticulātim *adv.* în formă de reţea VEG.

rēticulātus (*3*) în formă de reţea, cu ochiuri VARR.

rēticulum, *ī n.* 1 plasă mică, reţea mică, săculeţ cu ochiuri mici: *~ plenum rosae* CIC. săculeţ cu ochiuri mărunte plin de trandafiri, *~ panis* HOR. plasă mică de pîine, *~ auratum* IUV. plasă de păr cu ochiuri de aur; 2 gratie, zăbrea VARR.; 3 membrană care învăluie ficatul VULG.

rēticulus, *ī v.* **reticulum**

retinaclum, *ī v.* **retinaculum**

retinaculum, *ī n.* [*retineo*] legătură (care ţine pe loc sau strîns), odgon, frînghie; hăţuri, frîu: *navem retinaculis ripae religare* LIV. a lega corabia de mal cu odgoane, *retinacula equorum* VERG. hăţurile cailor, *retinacula viti* VERG. legături de salcie pentru viţa de vie; (*fig.*) *retinacula vitae abrumpere* PLIN. IUN. a rupe legăturile cu viaţa, *~ desiderii* APUL. lanţurile dorinţei.

retinax, *ācis adj.* care ţine locului SYMM.

retinens, *ntis p. pr. v.* **retineo** // **adj.** care-şi păstrează ferm…, care ţine mult la…: *~ modestiae* TAC. capabil să-şi păstreze măsura, *homo suae dignitatis ~* CIC. om care ţine mult la demnitatea lui.

retinentia, *ae f.* ţinere de minte, reamintire LUCR. *3, 673*.

retineō, *ēre, tinuī, tentum vt.* 1 a ţine pe loc, a opri (pe loc): *biduum tempestate retentus* CIC. ţinut două zile pe loc de furtună, *retineri morbo* LIV. a fi reţinut de boală, *concilium dimittit, Liscum retinet* CAES. încheie întrunirea, dar îl reţine pe Liscus, *nisi iam profecti sunt, retinebis homines* CIC. dacă n-au plecat încă, vei opri oamenii pe loc; (*oc.*) a ţine (la sine): *~ arcum manu* CIC. a ţine arcul cu mîna, *~ mulierem per vim* PL. a ţine la el o femeie cu forţa, *parte tertia armorum celata atque in oppido retenta* CAES. a treia parte din arme fiind ascunsă şi ţinută în cetate; 2 (*fig.*) a reţine înfrînînd: *~ pudore liberos* TER. a-i înfrîna pe copii prin sentimentul ruşinii, *~ lacrimas* OV. a-şi stăpîni lacrimile, *retenta crescit rabies* OV. furia stăpînită creşte, *retineri nequeo, quin dicam ea* PL. nu mă pot stăpîni să nu spun acele lucruri; 3 a păstra (în continuare), a menţine, a ţine: *~ rem parcimoniā* CIC. a-şi păstra averea prin economisire, *~ provinciam in populi Romani potestate* CIC. a menţine provincia sub stăpînirea poporului roman, *~ hunc morem usque adhuc* CIC. a păstra acest obicei pînă azi, *~ fidem in amicitiam* CIC. a păstra buna-credinţă în prietenie, *~ dignitatem in republica* CIC. a-şi păstra demnitatea în viaţa publică, *~ aliquid memoriā* CIC. a păstra ceva în minte (a-şi aminti); (*oc.*) a ţine ca regulă: *retinendum hoc esse, ut…* CIC. trebuie să se menţină principiul că…, *id retinebatur, ne…* se menţinea regula să nu….

retinniō, *īre vi.* a răsuna CIC.

rētiolum, *ī n.* plasă mică APUL.

rētis, *is f. v.* **rete**

rētō, *āre vt.* a curăţi albia unui rîu (*v. retae*) GELL.

retonō, *āre vi.* a răsuna, a hui CATUL. *63, 82*.

retonsus (*3*) *adj.* secerat PLIN.

retorpescō, *ere vi.* a amorţi din nou TERT.

retorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* a suci înapoi, a răsuci, a întoarce înapoi: *~ oculos ad urbem* CIC. a-şi întoarce înapoi ochii spre oraş, *ubi ille caput in sua terga retorsit* OV. cînd acela şi-a întors capul spre spate, *retorta bracchia tergo* HOR. braţele răsucite (legate) la spate, *crine retorto* MART. cu părul încreţit (frezat), *Tiberis retortis litore undis* HOR. Tibrul cu apele aruncate înapoi de ţărmul mării, *pantherae terga retorquens* VERG. Aen. *8, 460* aruncînd spre spate pielea unei pantere (ca mîna să-i fie liberă), (*pas.-refl.*) *ubi retorqueri agmen ad dextram conspexerunt* CAES. cînd au văzut că armata se întoarce la dreapta; (*fig.*) *~ animum ad praeterita* SEN. a-şi întoarce mintea spre trecut, *~ argumentum* APUL. a întoarce argumentul asupra adversarului, *mentem laetata retorsit* VERG. Aen. *12, 841* bucuroasă şi-a schimbat sentimentele.

retorrescō, *ere vi.* a se usca (de căldură) COL.

retorridē *adv.* pipernicit PLIN.

retorridus (*3*) *adj.* 1 ars de căldură, uscat: *~ ramus* SEN. ramură uscată, *~ fructus* PLIN. fruct sec; 2 zbîrcit, încreţit: *retorrida frons* PLIN. frunte încreţită; (*fig.*) încruntat CAPIT.; 3 cu pielea zbîrcită, bătrîn GELL.; 4 (*fig.*) experimentat, isteţ PHAEDR. *4, 2, 7*.

retorsi *pf. v.* **retorqueo**

retortus (*3*) *p. pf. v.* **retorqueo**

retostus (*3*) *adj.* prăjit PLIN.

retractātiō, *ōnis f.* 1 reluare, rectificare, corectare: *Retractationes* titlul unei opere a lui Augustin; 2 reluare cu spiritul, reamintire: *~ amicorum qui fuerunt* SEN. Ep. *63, 6* amintirea prietenilor defuncţi; 3 ezitare, şovăire: *sine retractatione libere dicere* CIC. a vorbi deschis şi fără şovăire; 4 (*gram.*) repetarea aceluiaşi cuvînt, dar cu sens diferit.

retractātor, *ōris m.* cel care refuză TERT.

retractātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **retracto** // **adj.** corectat, ameliorat CIC.

retractātus[2], *ūs m.* 1 repetare TERT.; 2 ezitare TERT.

retrāctiō, *ōnis f.* 1 retragere: *~ graduum* VERG. retragere a treptelor (palier la o scară); 2 scurtare, micşorare (a zilelor) MACR.; 3 scădere BOETH.; 4 (*fig.*) ezitare ARN.

retracto (*I*) *vt.* I (*re* = din nou) 1 a pune din nou mîna pe…, a atinge din nou, a apuca din nou: *digiti ferrum retractant* VERG. degetele caută să apuce din nou spada, *~ cruda vulnera* OV. a atinge din nou rănile sîngerînde, *rursuque manu sua vota retractat* OV. cu mîna sa se apucă să pipăie din nou obiectul dorinţelor sale (statuia Venerei), *~ arma* LIV. (*ferrum* VERG.) a apuca din nou armele; 2 a. a relua: *mihi tertius locus orationis est retractandus* CIC. trebuie să reiau al treilea punct al discuţiei, *~ verba desueta* OV. a relua cuvintele uitate, *~ Ceae munera neniae* HOR. C. *2, 1, 38* a relua motivele jalnice ale lui Simonide din Ceos, *mecum deae memorata retracto* OV. mă gîndesc din nou la spusele zeiţei, *~ gaudium scribendo* PLIN. a reînnoi bucuria scriind,

dum fata domus retractant OV. gîndindu-se din nou la destinele familiei; **b.** (*oc.*) a revizui, a corecta: ~ *leges* SUET. a revizui legile. **II** (*re* = înapoi) **1** (*rar*) a retrage, a retracta: ~ *dicta* VERG. a retracta cele spuse; **2** a se da înapoi, a nu voi, a se opune: *quid Turne, retractas*? VERG. de ce, Turnus, dai înapoi?, *sive retractabis, sive probabis* CIC. fie că nu vrei, fie că vrei, *nullo retractante* LIV. neopunîndu-se nimeni; **3** (*oc.*) a micşora valoarea, a deprecia GELL.

retractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **retraho** // **adj.** retras, depărtat: *retractior a mari murus* PLIN. IUN. un zid mai retras de mare.

retractus[2], *abl. -ū, m.* retragere TERT.

retrādō, *ere vt.* a reda, a restitui DIG.

retrahō, *ere, traxī, tractum vt.* **I 1** a trage înapoi, a face să revină înapoi, a aduce înapoi: ~ *manum* CIC. a-şi retrage mîna, *retrahit unda pedem* VERG. valul se retrage, ~ *eum ex itinere* SALL. a aduce pe cineva înapoi din drum, ~ *Hannibalem in Africa* CIC. a-l forţa pe Hannibal să se reîntoarcă în Africa, *se* ~ CIC. a se retrage; (*oc.*) ~ *se ab ictu* OV. a se eschiva de la o lovitură; **2** a opri, a împiedica: ~ *consules a re-publica* CIC. a-i împiedica pe consuli de la viaţa politică, ~ *ab studio* TER. a abate de la preocupări, ~ *Thebas ab interitu* NEP. a scăpa Thebae de la ruină, ~ *aliquem ex magnis difficultatibus* SUET. a salva pe cineva din mari nenorociri, ~ *vires ingenii* SEN. a-şi modera forţele spiritului, ~ *verba* SEN. a-şi ţine gura (*oc.*) a reduce la număr SUET. Caes. *41*. **II 1** a tîrî din nou, a aduce din nou: *ad eosdem cruciatus postero die retrahebatur* TAC. a doua zi, era dus din nou la aceleaşi torturi, ~ *Treviros in arma* TAC. a-i duce din nou pe treviri la război; **2** (*fig.*) a readuce: ~ *civitatis partem ad societatem Romanam* TAC. a readuce o parte a tribului la alianţa cu romanii, *tabulae, quibus oblitterata aerarii nomina retrahebat* TAC. Ann. *13, 23* registre prin care reînvia vechi creanţe.

retranseō, *īre vt.* a trece din nou AUG.

retransmitto, *ere vt.* a traversa din nou FORT.

retrārius (*3*) *adj.* întors înapoi AUG.

retrectō *v.* **retracto**

retribuō, *ere, tribuī, tribūtum vt.* a da în schimb, a restitui: *pro frumento pecuniam acceptam populo* ~ CIC. a restitui poporului banii primiţi pentru grîu.

retributiō, *ōnis f.* răsplată, recompensă TERT.

retribūtor, *ōris m.* răsplătitor TERT.

retrīmentum, *ī n.* reziduu, drojdie, resturi, excreţie, excremente VARR., CELS.

retrītūrō, *āre vt.* a fărîmiţa din nou AUG.

retrītus (*3*) *p. pf. v.* **retero**

retrō *adv.* **I 1** (*loc*) înapoi: *ora* ~ *flectit* OV. îşi întoarce faţa înapoi, *dare lintea* ~ VERG. a naviga înapoi, (*pleonastic*) ~ *redire, respicere* a se întoarce înapoi, a privi înapoi; (*oc.*) în (din) spate: *nullum* ~ *subsidium fore* TAC. din spate, nu va mai fi nici un sprijin; (*fig.*) *aliquid longe* ~ *ponere* CIC. a socoti ceva cu mult mai de puţin preţ, *pretium* ~ *abiit* PL. preţul a scăzut; **2** (*timp*) în (din) trecut ~ *usque ad Romulum* CIC. în trecut, pînă la Romulus, *stipendia* ~ *debita* LAMPR. soldele datorate pentru trecut, ~ *principes* LAMPR. împăraţii anteriori; **3** (*rar*) de-a-ndoaselea, invers: ~ *vivere* SEN. a trăi de-a-ndoaselea decît alţii, *ab imma* (*voce*) *ad summam ac* ~ QUINT. de la tonul cel mai jos, pînă la cel mai înalt şi invers; **4** (*rar*) reciproc: *vide rursus* ~ CIC. vezi acum reciproca. **II** (*tard.*) *prep. cu ac.* înapoia, în urma: *quae* ~ *nos sunt* CHALCID. cele ce sînt în urma noastră.

retroagō, *ere, ēgī, actum vt.* **1** a mîna înapoi, a duce înapoi: ~ *capillos a fronte contra naturam* QUINT. a trage părul din faţă pe spate contra naturii, ~ *flumina* MEL. a mîna înapoi cursul apelor; (*fig.*) ~ *iram* SEN. a-şi refula mînia; **2** a retrograda, a anula: *fortuna honores retroegit* PLIN. soarta a anulat onorurile; **3** a inversa: ~ *ordinem* QUINT. a inversa ordinea, *dactylum retroactum appellari constat anapaeston* QUINT. se ştie că un dactil inversat se numeşte anapest.

retrōcēdō, *ere, cessī vi.* a face drumul înapoi, a se retrage: ~ *pede presso* LIV. *8, 8, 9* a se retrage încet.

retrōcessiō, *ōnis f.* dare înapoi, retragere AUG.

retrōcessus, *ūs m.* mişcare înapoi, retragere APUL.

retrōdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* a duce înapoi: (*fig.*) *retroducitur* DIG. se revine asupra unei chestiuni spre a fi examinată din nou.

retroeō, *īre vi.* a merge înapoi SEN.

retrōgradātiō, *ōnis f.* mers înapoi, mişcare regresivă MART. CAP.

retrōgradior, *gradī, gressus sum vi.* a merge înapoi PLIN.

retrōgradis (*2*) *adj.* care se mişcă înapoi: *retrogradi fuga* APUL. printr-o fugă înapoi.

retrōgradō, *āre vi.* a se mişca înapoi MART. CAP.

retrōgradus (*3*) *adj.* care se mişcă înapoi SEN.

retrōgressus, *ūs m.* mişcare înapoi MACR.

retrōlegō (*retrō lego*), *ere vt.* a naviga de-a lungul coastei... PS. QUINT.

retrōpendulus (*3*) *adj.* care atîrnă dinapoi APUL.

retrorsum *adv.* [*retro + vorsum, versum*] **1** înapoi (ca direcţie): ~ *vela dare* HOR. a naviga înapoi; **2** în trecut, anterior DIG.; **3** în sens invers, viceversa: *sed omnia* ~ FLOR. dar toate au mers pe dos; **4** reciproc QUINT.

retrorsus[1] *adv. v.* **retrorsum**

retrorsus[2] (*3*) *adj.* **1** întors înapoi PLIN.; **2** vechi TERT.

retrospiciens, *ntis adj.* care vede în urma lui VITR.

retrōversum *adj.* înapoi PL.

retrōversus1 *adv.* pe dos PETR.

retrōversus2 (*3*) *adj.* **1** întors înapoi OV.; **2** (*fig.*) invers LACT.

retrovertō, *ere vt.* a inversa.

retrūdō, *ere, trūsum vt.* a împinge înapoi, a duce înapoi (cu forţa) // **retrusus** (*3*) *p. pf.* dat la o parte, îndepărtat: *simulacra retrusa atque abdita* CIC. statuile date la o parte şi ascunse.

rettudī *şi* **retudī** *pf. v.* **retundo**

retundō, *ere, retudī* (*rettudī*), *retūsum* (*retunsum*) *vt.* **1** a toci tăişul, vîrful: ~ *ascias* PLIN. a toci tăişul bărdiţelor, *tela retusa* OV. săgeţi ciuntite; **2** (*fig.*) a toci, a zdrobi, a stăvili: *mucro ingenii retunditur* CIC. ascuţimea minţii se toceşte, ~ *sermones* CIC. a stăvili zvonurile, ~ *superbiam* PHAEDR. a reteza trufia cui-

va, ~ *impetum* LIV. a stăvili atacul, ~ *collegam* TAC. a respinge atacul colegului.
retūrō, *āre vt.* 1 a umple: ~ *aures* VARR. a împuia urechile; 2 a desfunda [?] ARN.
retūsus (retunsus) (*3*) *p. pf. v.* **retundo**
reunctor, *ōris m.* cel care fricționează PLIN.
reus, *ī m.* și **rea**, *ae f.* 1 (*arh. și rar*) parte într-un proces: *reos appello omnes quorum de re disceptatur* CIC. eu îi numesc „părți (într-un proces)" pe toți cei ale căror interese sînt în cauză; 2 (*frecv.*) acuzat, învinuit: *aliquem reum facere* (*agere* VAL. MAX. *peragere, deferre* QUINT. *postulare* PLIN. IUN.) a chema pe cineva în judecată ca acuzat, *operam des, ut socrus rea ne fiat* TER. dă-ți osteneala ca soacra să nu fie dată în judecată, ~ *parricidii* QUINT. acuzat de paricid, ~ *rei capitalis* CIC. (*capitis* QUINT.) acuzat de crimă capitală, ~ *avaritiae* CIC. acuzat de lăcomie, ~ *de vi* CIC. acuzat de act de violență, ~ *de moribus* QUINT. acuzat de moravuri stricate, ~ *de ambitu* CIC. acuzat de corupție electorală; 3 vinovat, răspunzător: ~ *infelicis belli* LIV. răspunzător de un război nefericit; 4 îndatorat, dator: *ut suae quisque partis tutandae ~ sit* LIV. ca fiecare să fie dator să-și apere poziția, *voti* ~ VERG. legat printr-o juruință.
revalescō, *ere, valuī vi.* 1 a se însănătoși OV.; 2 (*fig.*) a recăpăta forță, a se întări din nou: *Laodicea tremore terrae prolapsa revaluit* TAC. Laodicea, dărîmată de un cutremur de pămînt, s-a înălțat din nou, *ut diplomata revalescerent* TAC. ca autorizațiile să-și redobîndească valoarea.
revectō, *āre vt.* retransporta IUL. VAL.
revehō, *ere, vexī, vectum* 1 a aduce înapoi (printr-un mijloc de transport): *Diana Segestam Carthagine revecta* CIC. statuia Dianei adusă înapoi de la Carthagina la Segesta, ~ *praedam inde* LIV. a aduce acasă pradă de aolo; 2 (*pas.-refl.*) a se reîntoarce, a reveni: *Ithacam revehi* HOR. a se întoarce (cu corabia) la Ithaca, *dictator equo citato ad urbem revectus* LIV. dictatorul reîntorcîndu-se la Roma în goana calului, ~ *ad proelium*, ~ *in castra* LIV. a se întoarce (călare) la luptă, în tabără; (*fig.*) *ad superiorem aetatem revecti sumus* CIC. Br. *225* ne-am întors (în discuție) la o epocă anterioară.
revēlātiō, *ōnis f.* descoperire ARN.; (*fig.*) revelație ECCL.
revēlātor, *ōris m.* revelator TERT.
revēlātōrius (*3*) *adj.* revelator TERT.
revellō, *ere, vellī, vulsum vt.* 1 a smulge, a desprinde cu forța, a sfărîma: ~ *caput a cervice* VERG. a desprinde capul de gît, ~ *tela de corpore* CIC. a smulge săgețile din trup, ~ *arborem manibus tellure* OV. a smulge din pămînt cu mîinile un copac, ~ *scuta manibus* CAES. a smulge scuturile din mîini, ~ *vincula* CIC. a sfărîma lanțurile, ~ *humum dente curvo* OV. a brăzda pămîntul cu plugul, ~ *sepulcra* RH. HER. a sparge mormintele; 2 (*fig.*) a face să dispară, a îndepărta: *consulatus ex omni memoria revulsus* CIC. consulat dispărut din amintirea tuturor, ~ *iniurias superiores* CIC. a face să se uite jignirile de mai înainte.
revēlō (*I*) *vt.* a descoperi; (*fig.*) a dezvălui: ~ *caput* SUET. a descoperi capul, ~ *fraudes* APUL. a dezvălui înșelătoriile.
revendō, *ere vt.* a revinde DIG.
revēneō, *īre, iī vi.* a fi revîndut DIG.
reveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* a reveni: ~ *domum* CIC. a se reîntoarce acasă, ~ *in urbem* TAC. a se întoarce în oraș; (*fig.*) *cum eo reveni in gratiam* PL. m-am împăcat cu el, *in eum locum res revenit, ut...* lucrurile au ajuns la punctul că...
rēvērā *sau* **rē vērā** *adv.* de fapt, în realitate CIC.
reverberō, *āre vt.* face să sară înapoi, a arunca înapoi; (*spec.*) a reflecta (razele soarelui): *Indus saxis impeditus, quis saepe reverberatur* CURT. fluviul Indus împiedicat de stînci de care e adesea aruncat înapoi, ~ *radios* APUL. a reflecta razele; (*fig.*) ~ *fortunae iram* SEN. a respinge loviturile furioase ale sorții.
reverendus (*3*) *adj.* venerabil OV. ș.a.
reverens, *ntis p. pr. v.* **revereor** // **adj.** 1 respectuos: ~ *erga patrem* TAC. respectuos față de tatăl său, *quis reverentior senatus candidatus*? PLIN. IUN. ce candidat mai respectuos față de senat?; 2 respectabil, venerabil: *reverentius visum est nomen Augusti* FLOR. numele Augustus a părut mai respectabil.
reverenter *adv.* respectuos TAC. ș.a.
reverentia *ae f.* 1 sfială, reținere: *nulla poscendi* ~ PROP. *3, 13, 13* nici o sfială de a cere; 2 (*frecv.*) respect, deferență, considerație: ~ *iudicum* QUINT. respect față de judecători, ~ *adversus homines* CIC. deferență față de oameni, ~ *legum* IUV. respect față de legi, *aliqui reverentiam habere* (*praestare*) PLIN. IUN. a respecta pe cineva, *protulit ultra Rhenum imperii reverentiam* TAC. a impus dincolo de Rin respectul datorat imperiului roman; 3 *vestra Reverentia* Reverența voastră; 4 Reverentia (*numele unei divinități*) OV.
revereor, *ērī, veritus sum vt. dep.* 1 a se sfii, a se teme: *mulier reveretur coetum virorum* LIV. femeia se sfiește de o adunare de bărbați, *multa adversa reverens* CIC. temîndu-se de multe piedici, ~ *suspicionem adsentandi* CIC. a se teme de bănuiala de lingușire, *dic ne revereatur, minus quo redeat domum* TER. spune-i să nu se teamă să se întoarcă acasă; 2 a avea deferență, a lua înseamă, a respecta: *hos oratores magistratus reverebantur* CIC. pe acești oratori magistrații îi luau în seamă, ~ *auctoritatem illustrium scriptorum* COL. a respecta autoritatea scriitorilor celebri.
reverrō, *ere vt.* a mătura din nou; (*fig.*) a risipi (ce s-a adunat) PL. St. *359*.
reversiō, *ōnis f.* 1 reîntoarcere (din drum): *ille reditu vel potius reversione mea laetatus* CIC. bucuros de revenirea mea sau, mai bine zis, de reîntoarcerea mea din drum; 2 revenire: ~ *febris* CIC. revenirea febrei; 3 (*ret.*) anastrofă (*inversare a ordinii cuvintelor: de ex.*, mecum *pentru* cum me).
reversō, *āre, ātum vt.* a răsturna, a întoarce pe dos AUG.
reverticulum, *ī n.* reîntoarcere, ciclu APUL.
revertō (revortō), *ere, rtī, rsum vi.* sau **revertor (revortor)**, *ti, rsus sum vi. dep.* a se întoarce (din drum), a se întoarce înapoi, a reveni: *tridui viam progressi*

reverterunt CAES. după ce au mers cale de trei zile, s-au întors, ~ *domum* (*in patriam, a foro, silvā, ex Asia*) a se întoarce acasă, în patrie, din for, de la pădure, din Asia; (*fig.*) *nescit vox missa reverti* HOR. un cuvînt ieșit din gură nu se mai întoarce, ~ *ad animum pristinum* CIC. a reveni la sentimentele de mai înainte, *ad propositum revertamur* CIC. să ne întoarcem la subiectul discuției, ~ *ad sanitatem* CAES. a reveni la rațiune; *poena reversura est in caput tuum* OV. pedeapsa va cădea din nou asupra capului tău, *ad corporis commodum revertitur* CIC. se întoarce în avantajul corpului.

revestiō, *īre vt.* a îmbrăca din nou TERT.

revexī *pf. v.* **reveho**

revibrātiō, *ōnis f.* și **revibrātus**, *abl. -ū, m.* reflectare, reverberare.

revibrō, *āre, āvī vt.* și *vi.* **1** a reverbera, a reflecta MART. CAP.; **2** a se reflecta MART. CAP.

revīcī *pf. v.* **revinco**

revictiō, *ōnis f.* refutare, respingere APUL.

revideō, *ēre vi.* a se întoarce să facă o vizită PL. Truc. *320.*

revīlescō, *ere vi.* a-și pierde valoarea (*despre virtute*) SEN.

revīmentum, *ī n.* tiv, ajur FRONT.

revincibilis (*2*) *adj.* care poate fi respins TERT.

revinciō, *īre, vinxī, vinctum vt.* **1** a lega (la spate), a lega strîns: *manus iuvenis post terga revinctus* VERG. tînăr legat cu mîinile la spate, *ancorae pro funibus ferreis catenis revinctae* CAES. ancore legate, în loc de funii, cu lanțuri de fier, ~ *de* sau *ex*… OV., VERG. a lega de…, ~ *latus ense* PROP. a încinge coapsa cu sabia, *lanā colla revinctus* MART. legat la gît cu șal de lînă; (*fig.*) *mentem amore revinciens* CATUL. înlănțuindu-i mintea cu pasiunea ei; **2** a dezlega COL.

revincō, *ere, vīcī, victum vt.* **1** a învinge (la rîndul său, în sfîrșit); a înfrînge: *diu victrices catervae consiliis iuvenis revictae* HOR. hoardele, atîta timp învingătoare, învinse în sfîrșit prin inteligența unui tînăr, *inde cadunt vires* (*ignis*) *aliqua ratione revictae* LUCR. apoi, focului îi scade puterea, biruită în vreun fel oarecare; **2** (*fig.*) a înfrînge (pe cineva) cu dovezi contrarii, a dovedi ca neadevărat, a dezminți: *numquam hic revincetur* CIC. niciodată aceasta nu va fi dovedit de neadevăr, *cuncta a primoribus civitatis revincebatur* TAC. el era dat de minciună în toate de către fruntașii statului, *crimina revicta rebus* LIV. acuzații dezmințite de fapte.

revinctus (*3*) *p. pf. v.* **revincio**

revireō, *ēre vi.* a fi din nou verde.

revirescō, *ere, viruī vt.* **1** a reînverzi: *silvae revirescunt* OV. pădurile reînverzesc; **2** (*fig.*) a reîntineri, a prinde din nou puteri, a înflori din nou, a renaște: ~ *parentem* OV. a-l reîntineri pe tatăl lor, *senatus ad spem auctoritatis pristinae revirescit* CIC. senatul capătă noi forțe la speranța recîștigării vechii autorități, *domus Germanici revirescit* TAC. familia lui Germanicus renaște.

reviscerātiō, *ōnis f.* nouă formație a viscerelor TERT.

revīsitō, *āre vt.* a vizita din nou PLIN.

revīsō, *ere, vīsī, vīsum vi.* și *vt.* a reveni (să vadă), a se întoarce să vadă, a cerceta, a vizita din nou: *quando otium tibi sit, ad nos revisas* PL. cînd ai timp, mai vino să ne vizitezi, *reviso quid agant* TER. mă întorc să văd ce fac ei, *furor ille revisit* LUCR. acea furie revine, ~ *aliquem* CIC. a vizita din nou pe cineva, *multos alterna revisens Fortuna* VERG. Norocul care-i vizitează pe mulți cu sorți schimbători.

revīvescō *v.* **revivisco**

revīvificātus (*3*) *adj.* reînviat TERT.

revīviscō, *ere, revixī vi.* a se reîntoarce la viață, a reînvia, a renaște: *reviviscat eorum aliquis, qui*… CIC. de-ar reînvia cineva dintre aceia care…, *avulsae pennae reviviscunt* PLIN. penele smulse cresc din nou; (*fig.*) *reviviscit memoria alicuius* CIC. amintirea cuiva reînvie, *reviviscit respublica* CIC. republica reînvie.

revīvō, *ere, revicturus vi.* a retrăi SEN.

revocābilis (*2*) *adj.* care poate fi întors înapoi, revocabil: *iam revocabile telum non fuit* OV. săgeata n-a mai putut fi adusă la loc, *non* ~ *colus Parcarum* SEN. firul vieții care nu se mai întoarce, *non revocabile carmen fatorum* PROP. datul irevocabil al sorții, *non revocabile damnum* CLAUD. pagubă ireparabilă.

revocāmen, *inis n.* **1** rechemare OV.; **2** prevenire, avertisment OV.

revocātiō, *ōnis f.* **1** rechemare, readucere: ~ *a bello* CIC. rechemare de la luptă (încetare a luptei), ~ *ad contemplandas voluptates* CIC. întoarcerea la contemplarea plăcerilor; **2** (*ret.*) reluare (a unui cuvînt) CIC.

revocātor, *ōris m.* cel care recheamă PS. QUINT.

revocātōrius (*3*) *adj.* **1** de rechemare // **revocātōria**, *ae f.* scrisoare de rechemare COD. IUST.; **2** (*med.*) revulsiv TH. PRISC.

revocō (*I*) *vt.* **I 1** a chema înapoi, a face să revină: *heus abit; quin revocas?* PL. hei, pleacă; de ce nu-l chemi înapoi?, *revocatus de exsilio* LIV. (*ex provincia* SUET.) rechemat din exil, din provincie, ~ *ab exercitu* IUST. rechemat de la armată, *in Italiam revocabatur* CAES. era rechemat în Italia; (*mil. despre comandant*) ~ *legiones ab opere* CAES. a retrage legiunile de la lucrări, ~ *hos certo signo* CAES. a-i retrage pe aceștia la un semnal anumit; (*fig.*) *Neptunus iubet flumina signo* ~ *dato* OV. Neptun poruncește să retragă apele la un semnal dat; (*despre lucruri*) ~ *pedem* (*gradum*) VERG. a retrage piciorul, ~ *manus* OV. a-și retrage mîinile, ~ *oculos* OV. a-și întoarce ochii, ~ *deficientem capillum a vertice* SUET. a-și aduce înapoi din creștet pe frunte părul rar; **2** (*spec.*) a rechema pe scenă un actor, declamator etc.: *tragoedus revocatus aliquoties a populo* VAL. MAX. actorul de tragedie chemat de cîteva ori pe scenă de spectatori, *Livius, cum se revocatus obtudisset vocem*… LIV. fiindcă Livius (Andronicus), după repetate bisări, își alterase vocea…, *primos tres versus revocasse dicitur Socrates* CIC. zice-se că Socrate a strigat „bis" la primele trei versuri (ale tragediei), *milies revocatum est* CIC. s-a repetat aceasta de o mie de ori; **3** (*fig.*) a readuce, a restabili, a reînnoi: ~ *priscos mores* LIV. a readuce vechile moravuri, ~ *duram militiam* TAC. a restabili aspra militărie, ~ *studia intermissa* CIC. a relua studiile întrerupte, *revo-*

canda fides CIC. trebuie să fie restabilit creditul, *victu ~ vires* VERG. a-şi reface forţele prin hrană, *revocate animos* VERG. recăpătaţi-vă curajul, *vinolenti revocant se* CIC. beţivii îşi revin, *se ~ ad industriam* CIC. a redeveni activ, *~ memoriam* SEN. a reînnoi amintirea, *revocabo exordia pugnae* VERG. voi evoca din nou începutul luptei; 4 a reţine, a opri, a împiedica: *quos spes praedandi ab agricultura revocabat* CAES. pe aceştia, speranţa de pradă îi oprea să se ocupe cu agricultura, *~ aliquem a scelere* CIC. a abate pe cineva de la crimă, *~ animum ab ira* OV. a se reţine de la mînie; (*oc.*) a reduce ca spaţiu, a restrînge: *~ vites quae nimium se profuderunt* COL. a tăia viţa care s-a întins prea mult, *~ comitiam in unam domum* CIC. a restrînge adunările publice la o singură casă, *~ se non poterat* CIC. nu putea să rupă cu prietenii; 5 a revoca, a retrage; *~ promissum* SEN. a-şi retrage promisiunea, *revocandae libertatis ius* TAC. dreptul de a retrage libertatea (dată sclavilor), *si facta mihi ~ liceret* OV. dacă aş putea să nu fi făcut ce-am făcut. II a chema din nou, a invita, a convoca din nou: *~ milites* CIC. a chema din nou soldaţii sub arme, *~ de integro easdem tribus* CIC. a convoca din nou aceleaşi triburi, *~ convivam in diem posterum* SUET. a invita un oaspete şi pe a doua zi. III a chema la rîndul său: *cum neque in urbe viveret neque revocaturus esset* CIC. cum nu locuia în oraş şi nici nu putea să invite şi el la rîndul său. IV (*ad aliquid*) 1 a raporta, a atribui, a reduce la...: *~ omnia ad artem et ad praecepta* a raporta totul la o tehnică şi la reguli, *~ ad suam potentiam* CIC. a pune totul în slujba puterii personale; 2 a readuce, a face să ajungă din nou, a referi: *revocata res ad populum est* LIV. chestiunea a fost lăsată la hotărîrea poporului, *~ ad sortem* LIV. a lăsa la hotărîrea sorţilor.

revolō (*1*) *vi.* a se întoarce în zbor; (*fig.*) a reveni repede: *turdi quotannis in Italiam revolant* VARR. sturzii se reîntorc în zbor în fiecare an în Italia; (*fig.*) *his auditis revolat ad patrem* VELL. auzind acestea, se întoarce repede la tatăl său.

revolvs... *v.* **revuls...**

revolūbilis (*2*) *adj.* 1 care se rostogoleşte înapoi (*despre undă*) SIL.; (*fig.*) *nulli revolubile* PROP. *4, 7, 51* irevocabil pentru oricine.

revolūtiō, *ōnis f.* rostogolire înapoi, reîntoarcere AUG.

revolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* 1 a rostogoli înapoi, a răsuci înapoi, a înfăşura înapoi, *auster revolvit fluctus* TAC. austrul rostogoleşte înapoi valurile, *molis obiectu revolutus amnis* TAC. rîu respins înapoi de digul de care se izbeşte, *nec sua retro fila revolvunt sorores* SEN. Parcele nu-şi mai înfăşoară înapoi firele (vieţii omului); 2 (*pas. refl.*) *se ~* sau *revolvi* a aluneca (căzînd), a se rostogoli: *revolutus equo* OV. rostogolindu-se de pe cal, *revoluta toro est* VERG. s-a rostogolit pe pat; (*despre timp, astre*) *revoluta secula* OV. secolele care s-au scurs, *interea revoluta ruebat dies* VERG. Aen. *10, 256* în acest timp, reîntorcîndu-se, venea repede ziua; 3 (*fig.*) a readuce, a întoarce; (*pas. refl.*) a recădea, a ajunge din nou, a reveni: *paupertas in eadem nos frequentissime revolvit* QUINT. sărăcia limbii ne sileşte să folosim frecvent aceleaşi cuvinte, *in eandem vitam te revolutum video* TER. te văd recăzînd în acelaşi fel de viaţă, *ad patris sententiam revolvor* CIC. mă întorc la părerea tatălui meu, *ad vana et toties irrisa revolutus* TAC. revenind (în vorbirea lui) asupra unor idei neserioase şi de atîtea ori ridiculizate, *revolutus ad vitia* TAC. căzînd din nou în viciile lui, *revolvor identidem ad Tusculanum* CIC. mă întorc mereu cu gîndul la vila de la Tusculum; 4 a parcurge din nou (în sens opus): *rursus iter omne fallacis silvae revolvens* VERG. bătînd din nou la întoarcere tot drumul înşelătoarei păduri; 5 (*spec.*) a desfăşura sulul (*volumen*) unei cărţi, a citi, a reciti: *~ librum ad extremum* PLIN. IUN. a citi o carte pînă la capăt, *taedium lecta revolvendi* QUINT. sila de a reciti lucruri citite; 6 a desfăşura în minte, a-şi reaminti, a se gîndi, a medita la: *quanto plura recentium seu veterum revolvo* TAC. cu cît mă gîndesc la mai multe fapte recente sau vechi, *~ secum* VERG. a se gîndi în sine; 7 a aminti (prin vorbe), a povesti: *~ dicta fataque* TAC. a aminti vorbele şi faptele, *quid ego haec ingrata revolvo?* VERG. ce mai amintesc eu de aceste nenorociri?

revomō, *ere, vomuī vt.* a da afară (ce a înghiţit), a vărsa, a vomita: *Charybdis vorat revomitque carinas* OV. Charybdis înghite şi varsă afară corăbiile, *~ salsos fluctus* VERG. a vărsa afară apa sărată înghiţită.

revor... *v.* **rever...**

revulsiō, *ōnis f.* smulgere PLIN.

revulsus (*3*) *p. pf. v.* **revello**

rex, *regis m.* 1 rege: *Amulius rex* CIC. regele Amulius, *aliquem regem deligere* (*creare, constituere, declarare*) CIC. a alege pe cineva rege; (*pl.*) *reges* VERG. familie regală *sau* prinţi de sînge; *rex regum* sau *rex* TER. regele Persiei; (*sub republică, nume odios*) tiran, despot: *interfecto rege* CIC. după omorîrea tiranului (a lui Caesar), *decem reges aerarii* CIC. zece stăpîni absoluţi ai tezaurului; 2 (*fig.*) stăpînitor, conducător, şef: *deorum et hominum ~* CIC. Iupiter, regele zeilor şi al oamenilor, *~ aquarum* OV. zeul mării (Neptun), *~ umbrarum* OV. zeul Infernului (Pluton), *~ sacrorum* sau *sacrificulus* LIV. magistratul care prezida săvîrşirea sacrificiilor, *~ Nemorensis* OV. preotul Dianei, *ferarum ~* PHAEDR. regele animalelor (leul), *apum ~* COL. regina albinelor, *~ mensae* MACR. regele ospăţului, *acta non alio rege pueritia* HOR. copilăria petrecută sub conducerea aceluiaşi dascăl; 3 bogătaş, domn: *pauperum tabernae regumque turres* HOR. cocioabele săracilor şi turnurile bogătaşilor, *regibus hic mos est, ubi equos mercantur* HOR. aşa fac bogătaşii cînd cumpără cai.

Rex, *Rēgis m.* supranume roman HOR. S. *1, 7, 6*.

rexi *pf. v.* **rego**

Rha *indecl.* fluviu în Sarmaţia (*azi, Volga*) AMM.

rhabdos, *i m.* meteor (în formă de băţ) APUL.

rhabō, *ōnis v.* **rabo2**

rhācoma, *ae v.* **rhecoma**

Rhacōtēs, *ae f.* şi **Rhacōtis**, *is f.* cartier în Alexandria Egiptului (*unde era acropola*); numele vechi al Alexandriei.

Rhadamanthus, *ī m.* fiul lui Iupiter şi al Europei (*frate al lui Minos; împreună cu aceasta şi cu Eac, judecător în Infern*).
rhadinē, *ēs f.* delicată, plăpîndă LUCR. *4, 1167.*
Rhaeti, Rhaetia *v.* **Raeti, Raetia**
rhagadium, *iī n. v.* **rhagas**
rhagas *adis f.* crăpătură superficială a pielii, a buzelor PLIN.
Rhamnes, Rhamnenses *v.* **Ramnes, Ramnenses**
rhamnos (rhamnus), *ī f.* (*bot.*) verigar (*Rhamnus cathartica*) PLIN.
Rhamnūs, *untis f. 1*) ţinut în Attica (*celebru prin cultul zeiţei Nemesis*); *2*) port în insula Creta.
Rhamnūsis, *idis f.* zeiţa din Rhamnus (Nemesis).
Rhamnūsius (*3*) *adj.* de la Rhamnus, rhamnuntin: *Rhamnusia virgo* CATUL. = Nemesis.
Rhamsēs, *is m.* faraon al Egiptului.
rhaphanus *v.* **raphanus**
rhapisma, *atis n.* ciomăgeală, bătaie COD. IUST.
rhapsōdia, *ae f.* rapsodie, cînt homeric: ~ *secunda* NEP. cîntul al doilea din Iliada.
Rhea[1], *ae f.* alt nume al Cybelei (*fiica Cerului şi a Pămîntului, soţie a lui Saturn şi mamă a zeilor*) OV.
Rhea[2], *ae f.* Rhea Silvia *sau* Ilia (*fiica lui Numitor, vestală a zeului Marte, mamă a lui Romulus şi Remus*).
rhēcoma, *ae f.* (*bot.*) revent (*Rheum officinale*) PLIN.
rhēctae, *ārum m. pl.* (un fel de) cutremur de pămînt APUL.
rhed... *v.* **raed...**
Rhēdones *v.* **Redones**
Rheg..., Rhem... *v.* **Reg..., Rem...**
Rhēnānus (*3*) *adj.* al Rinului, renan.
Rhēnigena, *ae m.* şi *f.* născut pe malurile Rinului MART.
rhēnō (rēnō), *ōnis f.* bundiţă din piele de ren (*purtată de germani*) CAES. B. G. *6, 21, 5.*
Rhēnum flumen *n.* fluviul Rin HOR.
Rhenus, *ī m. 1*) fluviu între Gallia şi Germania (*azi, Rhein/Rhin; Rin*); *2*) mic rîu în Italia (*azi, Reno*).
Rhesus, *ī m. 1*) fratele Hecubei şi rege al Thraciei (*venit în ajutorul Troiei asediate de greci şi ucis de Diomede şi Ulises, care-i răpiseră caii*); *2*) rîu în ţinutul Troiei; *3*) rîu în Pont.
rhētor, *oris m. 1*) retor, profesor de elocinţă CIC. *2*) orator NEP.
rhētorica, *ae f.* retorica, arta de a vorbi CIC. ş.a.
rhētoricē[1], *ēs f. v.* **rhetorica**
rhētoricē[2] *adv.* ca un orator, cu elocvenţă CIC.
rhētoricō, *āre, āvī vi.* şi **rhētoricor**, *ārī vi. dep.* a vorbi ca un orator TERT.
rhētoricōteros *adj. m. comp.* mai bun orator LUCIL.
rhētoricus (*3*) *adj.* de retor, de retorică, de elocinţă: *rhetorico modo* CIC. ca un retor, *ars rhetorica* sau *rhetorica* CIC. arta de a vorbi, *rhetorici doctores* CIC. maeştri de elocinţă // **rhetoricus**, *ī m.* (subînţ. **liber**) carte, tratat de retorică: *in rhetoricis* QUINT. în tratatele sale de retorică, *ex Ciceronis rhetorico primo* CIC. din cartea întîi a „Retoricii" lui Cicero (*De inventione*) // **rhētorica**, *ōrum n. pl.* arta retorică CIC.
rhētoriscus, *ī m.* începător în retorică GELL.
rhētorissō, *āre v.* **rhetoricō** POMPON.
rhētra, *ae f.* lege (a lui Lycurg) AMM.
rheuma, *atis n.* **1** maree, flux şi reflux VEG.; **2** catar, inflamaţie cu secreţie mare, guturai.
rheumaticus (*3*) *adj.* bolnav de catar, de guturai PLIN.
rheumatismus, *ī m.* catar, guturai PLIN.
rhīna, *ae f.* peşte de mare (*un fel de rechin*) PLIN.
rhīnion, *iī n.* (un fel de) colir CELS.
rhīnocerōs, *ōtis m.* **1** (*zool.*) rinocer (*Rhinoceros*): *nasum rhinocerotis habere* MART. *1, 3, 6* a avea nas de rinocer (spirit ascuţit şi persiflant); **2** vas mare de corn de rinocer (de păstrat ulei pentru masaj) IUV. *7, 130*; [ac. sg. *rhinocerota* MART.; ac. pl. *rhinocerotas* CURT.].
rhinocerōticus (*3*) *adj.* de rinocer SID.
Rhīnocolūra, *ae f.* oraş la hotarul dintre Egipt şi Palaestina (*pe coasta Mării Mediterane; azi, Al-Arish*).
Rhintōn, *ōnis m.* Rhinton din Tarentum (*poet din secolul al III-lea e.n., inventator al tragicomediei*) CIC. // **Rhintōnicus** (*3*) *adj.* tragicomic.
Rhīpaeus (Rhīphaeus) (*3*) *adj.* rifeu, scitic: *Rhipaei montes* PLIN. munţii Riphaei (*în Scythia*).
rhiziās, *ae m.* suc extras dintr-o rădăcină PLIN.
Rhizinium, *iī n.* şi **Rhizō**, *ōnis n.* oraş în Illyria // **Rhizōnītae**, *ārum m. pl.* locuitorii din Rhizo.
rhizotomūmena, *ōrum m. pl.* tratat despre rădăcini de plante PLIN.
rhō *indecl.* litera „r" din alfabetul grecesc: *rho dicere nequire* CIC. a nu putea pronunţa sunetul *r.*
Rhoda, *ae f. 1*) oraş în colţul de nord-est al Spaniei (*azi, Rosas*); *2*) oraş în Gallia Narboneză.
Rhodanus, *ī m.* fluviul Ron: *Rhodani potor* HOR. C. *2, 20* locuitori de pe malurile Ronului // **Rhodanītis**, *idis adj. f.* al Ronului.
Rhodanūsia, *ae f.* alt nume al oraşului Lugdunum (*azi, Lyon*).
rhodinus (*3*) *adj.* de trandafir PLIN.
Rhodiacus (*3*) *adj.* al Rhodosului PLIN.
Rhodiensis, *is adj.* al Rhodosului SUET.
Rhodius (*3*) *adj.* de Rhodos // **Rhodiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Rhodosului.
rhododaphnē, *ēs f.* şi **rhododendron**, *ī n.* (*bot.*) rododendron (*Rhododendron kotschyi*) PLIN.
rhodomel, *mellis n.* sau **rhodomeli** *n. indecl.* miere de trandafir PALL.
Rhodopē, *ēs f.* lanţ de munţi în Thracia // **Rhodopēius (Rhodopēus)** (*3*) adj. al munţilor Rhodope, tracic: ~ *vates* OV. cîntăreţul trac (Orpheus).
Rhoduntia, *ae f.* vîrf al muntelui Oeta.
rhoea, *ae* şi **rhoeas**, *adis f.* (*bot.*) mac (*Papaver*) PL.
Rhoetēum, *ī n. 1*) promontoriu al Troadei în Hellespont; *2*) mare a Troadei; // **Rhoetēius** (*3*) *adj.* şi **Rhoetēus** (*3*) *adj.* troian: ~ *ductor* VERG. comandantul troian (Aeneas); *Rhoeteia regna* SIL. stăpînirea romană.
Rhoetion *v.* **Rhoeteum**
Rhoetus, *ī m. 1*) numele unui gigant HOR.; *2*) nume al unui centaur VERG.
rhoītēs, *ae m.* vin de rodii PL.
rhombos (rhombus), *ī m.* **1** romb MART. CAP.; **2** titirez (*în formă de fus, folosit la descîntece*) PROP.; **3** (*iht.*) calcan (*Rhombus maximus*).

rhomphaea, *ae f.* suliță (*folosită în lupta corp la corp și la depărtare*) AUG.
rhomphaeālis (*2*) *adj.* de suliță (*v. supra*) PRUD.
rhonchisonus (*3*) *adj.* sforăitor PRUD.
rhoncō, *āre vi.* a sforăi SID.
rhonchus (rhoncus), *ī m.* 1 sforăială MART.; 2 orăcăială a broaștelor APUL.; 3 (*fig.*) persiflare, luare în rîs MART. *1*, *3*, *5* și *4*, *86*, *7*.
rhopalicus versus *m.* vers ropalic (*în care fiecare cuvînt are o silabă mai mult decît precedentul*) SERV.
rhopalon, *ī n.* (*bot.*) nufăr (*Nymphaea alba*, *Nuphar luteum*) APUL.
Rhōsos (-us), *ī f.* oraș în Cilicia (*unde se fabricau vase foarte căutate*) // **Rhōsius** (*3*) *adj.* de Rhosos: *Rhosia vasa* CIC. vase de Rhosos.
Rhoxolānī, *ōrum m. pl.* rhoxolanii (*neam sarmatic ce locuia dincolo de Prut, pînă spre vestul Mării de Azov*) TAC. H. *1*, *79*.
rhūs, *rhois n.* și *f.* (*bot.*) scumpie (*Rhus continus*) CELS.; [ac. *rhun* PLIN.].
rhyparographus, *ī m.* pictor de lucruri grosolane PLIN.
rhypōdes, *is n.* (un fel de) plasture (cu sare) CELS.
rhythmicē, *ēs f.* ritmică MART. CAP.
rhythmicus (*3*) *adj.* ritmic, al ritmului // **rhythmicī**, *ōrum m. pl.* cei care-i învață pe alții ritmul.
rhythmizomenon, *ī n.* ceea ce este ritmat MART. CAP.
rhythmoīdēs, *is adj.* ritmic MART. CAP.
rhythmopoeia, *ae f.* modulație MART. CAP.
rhythmulus, *ī m.* ritm scurt DIOM.
rhythmus, *ī m.* ritm, cadență, măsură regulată QUINT.
rhytion (rhytium), *iī n.* riton (*vas de băut în formă de corn*) MART.
rīca, *ae f.* șal de lînă (*cu care femeile își acopereau, la sacrificii sau spre a se deghiza, capul și umerii*).
rīcīnātus (*3*) *adj.* cu șal pe cap ARN.
rīcinium, *ii n.* șal (*pe care femeile îl puneau pe cap în semn de doliu*) CIC.
rīcinus[1] (*3*) *adj.* acoperit cu șal VARR.
ricinus[2], *ī m.* 1 (*entom.*) căpușă (*Ixodes ricinus*) CAT.; 2 (*bot.*) ricin (*Ricinus communis*) PLIN.; 3 dudă necoaptă PLIN.
rictō, *āre vi.* a chelălăi SPART.
rictum, *i v.* **rictus** LUCR., CIC.
rictus, *ūs m.* (*v. ringor*) 1 căscătură largă a gurii, gură larg căscată, bot căscat (*la animale*): *sint modici* ~ OV. căscătura gurii să nu fie prea mare, *risu diducere rictum auditoris* HOR. a-l face pe auditor să rîdă cît îl ține gura; 2 căscatul ochilor LUC.
rīcula, *ae f.* [*rica*] șal mic TURP.
rīdeō, *ēre*, *rīsī*, *rīsum vi.* și *vt.* 1 a rîde: *quid rides?* HOR. de ce rîzi?, ~ *usque ad lacrimas* PETR. a rîde pînă la lacrimi; 2 a surîde, a zîmbi: ~ *perfidum* HOR. a surîde perfid, *parvulus dulce rideat ad patrem* CATUL. micuțul să surîdă dulce tatălui; (*fig.*) *dum Fortuna ridet* OV. cît timp Norocul îți surîde, *ridet ager florum coloribus* OV. cîmpia te încîntă prin culorile florilor, *ridet argento domus* HOR. casa strălucește de argintărie, *tibi rident aequora ponti* LUCR. ție îți zîmbesc apele mării; 3 a rîde de cineva (de ceva): *rideo hunc* TER. îmi vine să rîd de el, *risi ioca tua* CIC. am rîs de glumele tale, *haec ego non rideo* CIC. astea nu le spun în glumă, *nemo illic vitia ridet* TAC. nimeni acolo nu rîde de vicii, *dicta aut facta ridentur* QUINT. vorbele sau faptele sînt obiect de rîs, *ridentur mala qui componunt carmina* HOR. lumea rîde de cei care compun poezii proaste; [*rideor* dep. PETR. *57*, *3* și *61*, *4*].
rīdibundus (*3*) *adj.* rîzător PL.
rīdica, *ae f.* arac de viță CAT., VARR.
rīdiculārius (*3*) *adj.* de glumă // **rīdiculārius**, *iī m.* bufon // **rīdiculāria**, *ōrum m. pl.* șotii, glume, caraghioslîcuri.
rīdiculē *adv.* 1 în glumă, glumeț: ~ *magis quam vere* CIC. mai mult în glumă decît adevărat; 2 în mod ridicol: *homo* ~ *insanus* CIC. un om ridicol de nebun.
rīdiculōsus (*3*) *adj.* glumeț, caraghios ARN.
rīdiculus (*3*) *adj.* 1 de haz, glumeț, comic, amuzant, caraghios, de rîs: *facie magis quam facetus* ~ CIC. făcîndu-te să rîzi mai mult prin fața decît prin glumele lui, ~ *mus* HOR. șoarece caraghios, (*cu inf.*) *ridiculus totas absorbere placentas* HOR. care te face să rîzi înghițind plăcinte întregi // **rīdiculus**, *ī m.* bufon, măscărici // **rīdiculum**, *ī n.* glumă: *per ridiculum* CIC. în glumă, *sententiose ridicula dicere* CIC. a spune glume pe un ton sentențios; 2 (*peior.*) ridicol, de rîs, absurd: *paupertas homines ridiculos facit* IUV. sărăcia îi face pe oamenii ridicoli, ~ *pudor* IUV. rușine ridicolă, *ridiculum est*... [cu inf.] este lucru de rîs ca...
rigātiō, *ōnis f.* udare, stropire (a plantelor, a pomilor) COL.
rigātor, *ōris*, *m.* cel care stropește *sau* udă TERT.
rigātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **rigo**
rigātus[2], *abl. -ū*, *m.* stropire, irigare FORT.
rigefaciō, *ere*, *fēcī vt.* a îngheța, a înțepeni, a paraliza FRONTIN.
rigens, *ntis p. pr. v.* **rigeo**
rigeō, *ēre vi.* 1 a înțepeni, a fi înghețat, a sta țeapăn: ~ *frigore* LUCR. a fi încremenit de ger, ~ *omnibus corpora* LIV. tuturora corpurile le erau înlemnite de frig, *stagnum riget* COL. balta este înghețată, (*poet.*) *terga boum plumbo ferroque rigebant* VERG. curelele din piele de bou erau țepene de plumbul și de fierul cusut înăuntru, *lorica aere rigens* VERG. platoșa încărcată de aramă, *vestes auro ostroque rigentes* VERG. haine grele de aurul și purpura brodate pe ele, *comae terrore rigebant* OV. părul îi era zbîrlit de groază, *sine frondibus arbos riget* OV. se înalță singuratic un arbore fără frunze, *riget arduus Tmolus* OV. se ridică în văzduh Tmolus; 2 (*fig.*) a fi impasibil MART.
rigescō, *ere*, *riguī vi.* a deveni țeapăn, a se întări, a împietri: *vestes rigescunt indutae* VERG. hainele îmbrăcate înțepenesc peste ei (de ger), *Gorgone riguerunt corpora visa* OV. corpurile li s-au petrificat la vederea Gorgonei, *sensi metu riguisse capillos* OV. am simțit că părul mi s-a ridicat măciucă de frică.
rigidē *adv.* 1 tare, solid VITR.; 2 aspru, energic, sever: *disciplinam rigidius astringere* VAL. MAX. a strînge mai mult disciplina, ~ *pilam mittere* SEN. a arunca energic lancea.
rigiditās, *ātis f.* rigiditate, tărie VITR.

rigidō, *āre vt.* a face tare, a întări SEN.
rigidus (*3*) *adj.* 1 țeapăn, tare, dur, rigid; înghețat, zbîrlit; abrupt: *rigida cervix* OV. gît țeapăn, ~ *ensis* VERG. sabie tare, *rigida aqua* OV. apă înghețată, *tellus Boreā rigida* VERG. pămînt înghețat de crivăț, *rigidae columnae* OV. columne țepene, *signa rigidiora quam ut veritatem imitentur* CIC. statui prea țepene ca să imite realitatea, *rigidae quercus* VERG. stejarii cei tari, *rigidi capilli* OV. păr zbîrlit, ~ *mons* HOR. munte prăpăstios // **rigida**, *ae f.* = **rigida mentula** CATUL. membru viril în stare de erecție; 2 (*fig.*) aspru, sever; grosolan, sălbatic: *rigida vox* QUINT. voce aspră, ~ *senex* OV. bătrîn sever, *rigidi mores* OV. moravuri aspre, *rigida mens* OV. spirit neînduplecat, *rigidi Sabini* HOR. sabini neciopliți, *rigidae ferae* OV. fiare sălbatice.
rigō, *āre vt.* a uda, a scălda; a face să curgă: *lucum fons rigabat aquā* LIV. un izvor uda dumbrava cu apa lui, *imbres terras rigant* LUCR. ploile udă pămînturile, *quā Istrus Getas rigat* TIB. pe unde Istrul udă ținutul geților, ~ *ora lacrimis* VERG. a scălda fața cu lacrimi; (*fig.*) *sol caelum rigando complet* LUCR. soarele inundă cerul cu lumina lui; *duae venae omnibus membris sanguinem rigant* PLIN. două vine fac să curgă sîngele prin toate membrele, ~ *aquam Albanam per agros* LIV. a iriga ogoarele cu apa lacului Albanus; (*fig.*) *hinc motus per membra rigantur* LUCR. *2, 262* de aici, mișcările se comunică membrelor.
Rigodūlum, *ī n.* oraș în Gallia Belgică (*azi, Riol*).
rigor, *ōris m.* 1 înțepeneală, rigiditate, duritate: ~ *cervicis* OV. înțepeneala gîtului, ~ *nervorum* CELS. paralizie, ~ *auri* LUCR. duritatea aurului, ~ *lapidis* OV. duritatea pietrei; (*spec.*) îngheț, ger, frig: *torpentibus rigore membris* LIV. cu membrele încremenite de ger, ~ *Alpinus* OV. frigul alpin; 2 (*oc.*) direcție dreaptă, linie dreaptă DIG.; 3 (*fig.*) asprime, duritate, rigoare: ~ *disciplinae* TAC. asprimea disciplinei, *accentus* ~ QUINT. fixitatea accentului (monotonie); 4 (*oc.*) neîngrijire în ținută OV.
rigōrātus (*3*) *adj.* ținut drept, țeapăn PLIN.
riguī *pf. v.* **rigesco**
riguus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) care udă, care curge scăldînd VERG. G. *2, 485* // **riguus**, *ī m.* conductă de apă PLIN.; 2 (*frecv.*) scăldat, udat: ~ *hortus* OV. grădină irigată // **rigua**, *ōrum n. pl.* terenuri irigate PLIN.
rīma, *ae f.* crăpătură, spărtură, gaură: ~ *angusta* HOR. crăpătură mică, *rimas agere* (*ducere*) OV. a avea crăpături, a se crăpa, *rimas explere* CIC. a umple golurile; (*poet.*) *ignea* ~ VERG. Aen. *8, 392* o spărtură de foc (fulgerul); (*fig.*) *plenus rimarum sum* TER. Eun. *105* sînt plin de crăpături (o gură spartă), *rimam aliquam reperire* PL. a găsi un mijloc de scăpare.
rīmābundus (*3*) *adj.* cercetînd minuțios APUL. M. *2, 5.*
rimātor, *ōris m.* scormonitor, cercetător ARN.
rīmō, *āre v.* **rimor**
rimor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a scormoni, a răscoli: *rastris terram rimantur* VERG. mărunțesc brazdele cu grebla, *vultur viscera rimatur epulis* VERG. vulturul scormonește măruntaiele în căutare de hrană, ~ *tabernacula ducis* TAC a scotoci cortul comandantului; 2 a căuta să descopere, a cerceta, a scruta: *partes rimatur apertas, qua vulnus ferat* VERG. caută locurile descoperite, pe unde să lovească, ~ *omnium secreta* TAC. a sonda secretele tuturor, *metus eius rimatur* TAC. îl iscodește despre temerile lui.
rīmōsus (*3*) *adj.* plin de crăpături, spart: *rimosa cumba* VERG. barcă spartă, *rimosā in aure* HOR. S. *2, 6, 46* într-o ureche spartă (a cuiva care nu păstrează secrete).
rīmula, *ae f.* crăpătură mică AUG.
ringor, *ngī vi.dep.* 1 a-și arăta colții, a rînji POMPON.; 2 (*fig.*) a se înfuria, a turba de supărare HOR.
rīnoceros *v.* **rhinoceros**
rīpa, *ae f.* mal (*al unei ape curgătoarea*): *utraque* ~ *fluminis* CAES. ambele maluri ale fluviului, *flumina pro ripis litora pulsant* OV. rîurile, în loc de maluri, izbesc țărmuri; (*fig.*) *ripis superat mi pectus laetitiā* PL. St. *279* inima îmi dă pe dinafară de bucurie.
Rīpaeī *v.* **Rhipaei**
Rīpārensis (Rīpārienus), *is m.* soldat aflat în garnizoană pe malurile Dunării VOP.
rīpārius (*3*) *adj.* care stă pe maluri (*despre păsărele*) PLIN.
Rīpensis (*3*) *adj.* vecin cu malurile Dunării AMM.; *Ripensis = Riparensis* COD. TH.
Riphaeī *v.* **Rhipaei**
rīpula, *ae f.* [*ripa*] mal mic CIC.
riscus, *ī m.* coșuleț de nuiele, acoperit cu piele; casetă, ladă TER.
rīsī *pf. v.* **rideo**
rīsibilis (*2*) *adj.* 1 care poate să rîdă MART. CAP.; 2 ridicol CASSIOD.
rīsiloquium, *iī n.* cuvînt de spirit, glumă TERT.
rīsiō, *ōnis f.* rîset PL.
rīsor, *ōris m.* glumeț, poznaș HOR.
rīsōrius (*3*) *adj.* 1 de rîs FULG.; 2 rîzător, rîzînd AUG.
risus[1] (*3*) *p. pf. v.* **rideo**
risus[2], *ūs m.* 1 rîs, rîset, surîs: *risu corruere* CIC. (*emori* TER.) a se strica, a muri de rîs, *risu dissilire* SEN. (*tollere* HOR.) a izbucni în rîs, *risum tenere* CIC. (*compescere* HOR.) a-și ține rîsul, *risum movere* (*excitari* CIC. *lacessere* QUINT.) a stîrni rîsul, *risum captare* CIC. a căuta să facă să rîdă; 2 obiect de rîs, motiv de rîs: *dare risus iocosque* HOR. a oferi motive de rîs și de glumă, *deus omnibus* ~ *erat* OV. zeul era rîsetul tuturor, *risui sorori fuit* LIV. a stîrni rîsul surorii ei.
Rīsus, *ūs m.* Rîsul (*divinitate*) APUL.
rīte *adv.* 1 după datină, după obicei: *sacrificia quae* ~ *fiunt* LIV. sacrificii care se fac după datină; 2 cum se cuvine, cum trebuie: ~ *rebus paratis* VERG. lucrurile fiind pregătite cum trebuie; 3 pe drept cuvînt, cu adevărat: *hunc* ~ *beatum dixerimus* CIC. pe acesta îl putem numi pe drept cuvînt fericit; 4 favorabil VERG. Aen. *3, 86*; 5 ca de obicei, obișnuit: ~ *videbat carpere gramen equos* VERG. vedea caii păscînd ca de obicei iarbă.
rītuālis (*2*) *adj.* ritual CIC.
rituāliter *adv.* potrivit ritului ARN.

rītus, *ūs m.* 1 rit, obicei religios: *sacra diis Albano ritu facere* LIV. a aduce sacrificii zeilor după ritul alban; 2 (*gener.*) obicei, fel, mod obişnuit: *in alienos ritus verti* LIV. a lua obiceiuri străine, *ritus Sabinae gentis* OV. obiceiuri ale neamului sabin; *ritu* [cu genit. sau adj.] întocmai ca, ca (şi): *latronum ritu vivere* CIC. a trăi ca tîlharii, *tempestatis prope ritu* HOR. aproape ca o furtună, *cantherino ritu* PL. ca o mîrţoagă, *novo ritu* HOR. într-un chip nou.

rīvālis (*2*) *adj.* (*rar*) de apă curgătoare COL. // **rīvālis**, *is m.* 1 care se foloseşte de acelaşi curs de apă, riveran: *si inter rivales contentio sit* DIG. dacă se iscă neînţelegere între vecini la acelaşi curs de apă; 2 rival în dragoste: *ea est amica ambobus: rivales sumus* PL. ea este iubita amîndurora: sîntem rivali, ~ *Phaedriae* TER. rivalul lui Phaedria.

rīvālitās, *ātis f.* rivalitate în dragoste, gelozie CIC., APUL.

rīvātim *adv.* prin rîuleţe MACR.

rīvulus, *ī m.* (*frecv. fig.*) rîuleţ: *rivulos consectari, fontes rerum non videre* CIC. a se ţine de rîuleţe şi a nu urca la izvoarele lucrurilor.

rīvus, *ī m.* 1 rîuşor, mic curs de apă: *prope aquae rivum* LUCR. lîngă un mic rîuşor, *rivi celeres* HOR. rîuşoare repezi; 2 canal de scurgere: *effodere rivos* TAC. a săpa canale de scurgere a apei; 3 (*fig.*) rîu, val: ~ *sanguinis, sudoris* VERG. val de sînge, de sudoare, *rivis currentia vina* VERG. vin care curge în valuri, *argenti* ~ *et auri* LUCR. val de argint şi aur topit.

rixa, *ae f.* ceartă, gîlceavă, încăierare: *iurgia primum, mox* ~ TAC. mai întîi ocări, apoi încăierare, *Centaurea cum Lapithis* ~ HOR. încăierarea centaurilor cu lapiţii, *in rixam non ibimus* QUINT. nu vom ajunge la ceartă, *Academiae cum Zenone magna* ~ CIC. marea dispută între filozofia Noii Academii şi Zenon (stoici).

rixātor, *ōris m.* certăreţ, cîrcotaş QUINT.

rixātōrius (*3*) *adj.* care caută nod în papură FRONT.

rixō, *āre v.* **rixor**

rixor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a se încăiera, a se certa: *multo cum sanguine rixantes* LUCR. încăierîndu-se cu multă vărsare de sînge; (*prov.*) *rixatur de lana caprina* HOR. se ceartă pentru lîna de capră (pentru fleacuri); 2 (*fig.*) a fi în luptă: *rami arborum inter se rixantur* PLIN. ramurile arborilor se încurcă între ele (stînjenindu-se), *inter se rixantur cupiditas et timor* SEN. pofta şi teama se luptă între ele.

rixōsus (*3*) *adj.* certăreţ COL.

Rōbīgālia, *ium n. pl.* sărbători anuale în cinstea lui Robigus (*la 25 aprilie*) VARR.

rōbīginō, *āre vi.* a rugini APUL.

rōbīginōsus (*3*) *adj.* 1 ruginit: ~ *strigilis* PL. St. *228* ţesală ruginită; 2 cariat (*despre dinţi*) MART. *5, 28, 7.*

rōbīgō (rūbīgō), *inis f.* 1 rugină: *ferrum robigine roditur* OV. fierul e mîncat de rugină; 2 (*fig.*) **a.** rugină pe piatră PLIN.; **b.** tartru pe dinţi OV.; 3 rugină (*boală*) la grîu şi la alte păioase: *nec sentiet sterilem seges robiginem* HOR. C. *3, 23, 7* şi holda nu va suferi de mălura care o usucă (*v.* şi VERG. G. *1, 151*); 4 (*fig.*) rugină (crustă) a spiritului, formată prin inactivitate sau năravuri înrădăcinate: ~ *animorum effricanda est* SEN. rugina sufletelor trebuie să fie răzuită, *malignus comes quamvis candido robiginem suam affricuit* SEN. un păcătos care-ţi stă alături îşi freacă rapănul de tine, oricît de curat ai fi (te contaminează).

Rōbīgō, *inis f.* şi **Rōbīgus**, *i m.* Rugina (*divinitate invocată spre a feri grînele de mălură*) OV. F. *4, 907.*

rōborārium, *iī n.* ţarc solid pentru vite GELL.

rōborascō, *ere vi.* a prinde puteri, a se întări NOV.

rōboreus (*3*) *adj.* [*robur*] din lemn de stejar, de stejar OV.

rōborō (*I*) *vt.* a face robust, a fortifica, a întări: ~ *artus* LUCR. a întări trupul, ~ *equum largo cibo* COL. a da robusteţe calului prin multă hrană; (*fig.*) ~ *haec omnia exercitatione* QUINT. a consolida aceste calităţi prin exerciţii.

rōborōsus (*3*) *adj.* de tetanos VEG.

rōbur (rōbor), *oris n.* 1 **a.** lemn de gorun (de stejar), lemn tare: *naves totae factae ex robore* CAES. corăbii făcute în întregime din lemn de stejar, *annoso* (*antiquo*) *robore quercus* OV., VERG. stejar bătrîn cu trunchiul tare; **b.** (*poet.*) lemn de măslin VERG. Aen. *12, 783*; 2 (obiecte făcute din lemn de stejar sau din orice lemn tare) bancă, suliţă, măciucă, tăiuş la plug, carceră, calul troian, instrument de tortură; 3 (*poet.*) stejar OV.; 4 (*fig.*) tărie, putere, forţă, temei: *robore navium praestare* LIV. a fi superior prin soliditatea navelor, *crescunt et robora sumunt* LUCR. cresc şi capătă puteri, *si iam satis roboris haberet* CIC. dacă ar avea destulă putere, ~ *incredibile animi* CIC. o forţă sufletească de necrezut, *oratorium robur* QUINT. forţa oratorică, ~ *accusationis* CIC. punctul central al acuzaţiei, *colonia* ~ *belli* TAC. colonie, bază de război; 5 (*spec.*) elită, floare: *senatus* ~ LIV. elita senatului, *quod fuit roboris, proeliis periit* CAES. tot ce era mai bun a pierit în lupte, *robora peditum centurionumque* LIV. floarea pedestraşilor şi a centurionilor; 6 *v.* **robus**, *oris.*

rōburneus (*3*) *adj.* de stejar: *fruges roburneae* COL. ghindă.

rōbus (*3*) *adj.* roşcat IUV.

rōbus, *oris n.* grîu de soi (dur şi strălucitor) COL.

rōbustē *adv.* solid, tare AUG.

rōbusteus (*3*) *adj.* [*robur*] de stejar VITR.

rōbustus (*3*) *adj.* [*robur*] 1 din lemn de stejar, de stejar VARR., LIV. 2 (*fig.*) tare, robust, viguros, rezistent (ca stejarul): *robusta cornua* PLIN. coarne tari, *robusti lapides* PLIN. pietre dure, *robustior cibus* CELS. mîncare mai substanţială, *robustum corpus* SUET. corp robust, ~ *animus* CIC. suflet tare, *malum inveteratum fit robustius* CIC. răul învechit devine mai puternic.

Rod... *v.* şi **Rhod...**

rōdō, *ere, rōsi, rōsum vt.* 1 a roade: ~ *vitem* OV. a roade viţa, ~ *vivos ungues* HOR. a roade unghiile pînă la carne; 2 a roade, a mînca (*despre ape, rugină*): *ripas flumina rodunt* LUCR. rîurile sapă malurile, *roditur robigine ferrum* OV. fierul este mîncat de rugină, ~ *murmura secum* PERS. *3, 81* a murmura doar printre dinţi; 3 (*fig.*) a bîrfi, a vorbi de rău: *in conviviis*

rodunt CIC. la ospețe bîrfesc, ~ *absentem amicum* HOR. a bîrfi un prieten în lipsă.
rogālis (*2*) *adj.* de rug, pe rug OV.
rogāmentum, *ī n.* întrebare, chestiune APUL.
rogāticius (*3*) *adj.* cerut altcuiva, de împrumut FRONT.
rogātiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) întrebare: *ratio rogationis* CIC. felul întrebării, *rogationis sententia* BOETH. sensul întrebării; **2** (*ofic.*) propunere de lege (adresată adunării poporului), proiect de lege: *rogationem ad populum ferre* CIC. a prezenta poporului un proiect de lege, *promulgare rogationem* SALL. a publica (a afișa) un proiect de lege, *per vim rogationem perferre* CIC. a face să treacă un proiect de lege printr-un act de violență *suadere rogationem* CIC. a sprijini un proiect, *populum cohortari ad rogationem accipiendam* CIC. a îndemna poporul să accepte proiectul, *rogationis carmen* LIV. formula proiectului; **3** (*rar*) cerere, rugăminte CIC., VAL., MAX.
rogātiuncula, *ae f.* **1** mică întrebare; **2** proiect de lege puțin important CIC.
rogātor, *ōris m.* **1** propunător al unui proiect de lege, autor al proiectului de lege LUCIL.; (*gener.*) propunător CIC. **2** persoană care la alegeri supraveghează urnele de voturi și le prezintă președintelui: *primus rogator* CIC. = *rogator primae centuriae, rogator comitiorum* CIC. președintele comițiilor; **3** cerșetor MART. *10, 5, 4.*
rogātum, *ī n.* întrebare CIC.
rogātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **rogo**
rogātus[2], *abl. -ū, m.* cerere, rugăminte: *rogatu tuo, eius* CIC. la rugămintea ta, a lui.
rogitātiō, *ōnis f.* propunere de lege PL. Curc. *509.*
rogitō (*I*) *vt.* a întreba de multe ori (stăruitor): *rogitantes alii alios* LIV. întrebîndu-se insistent unii pe alții, ~ *pisces* PL. a întreba de prețul peștilor, *multa* ~ *super Priamo rogitans* VERG. întrebîndu-mă multe despre Priam *rogitat qui vir esset* LIV. întreabă ce fel de om e.
rogō (*I*) *vt.* **1** a întreba (*adresîndu-se cuiva*): ~ *aliquem, aliquid* a întreba pe cineva de ceva, *aliud te rogo* TER. altceva te întreb, ~ *hoc unum te volo* PL. vreau să te întreb numai acest lucru, *hoc quod rogo, responde* PL. răspunde la ceea ce te întreb, (*pas.*) *causam viae rogatus* OV. fiind întrebat despre motivul călătoriei, (rar cu *de*) *de istoc* ~ *omitte* PL. despre asta, încetează să mai întrebi, (*cu interog. indir.*) *rogo, num quid velit* TER. îl întreb ce vrea; **2** (*ofic.*) a cere: **a.** ~ *aliquem sententiam* a cere cuiva părerea în senat, *quos priores sententiam rogabat* CIC. (senatori) cărora le cerea mai întîi părerea, *princeps rogatus sententiam L. Cotta dixit* CIC. cerîndu-i-se primul părerea, L. Cotta a spus…; **b.** ~ *populum* sau *legem* a cere părerea poporului, a consulta poporul în privința unei legi, a prezenta un proiect de lege, *consules populum iure rogaverunt* CIC. consulii au prezentat poporului un proiect de lege în forme legale; (*formulă*) *uti rogas* = după cum propui, da: *omnes tribus uti rogas iusserunt* LIV. toate triburile au votat „da", *ego hanc legem, uti rogas, iubendam censeo* LIV. eu cred că această lege trebuie să fie aprobată; **c.** ~ *populum* (*plebem*) *magistratum* a recomanda poporului (plebei) să desemneze un magistrat, *senatus consultum ut aediles ex patriciis dictator populum rogaret* LIV. o decizie a senatului ca dictatorul să recomande poporului alegerea de edili dintre patricieni, *rogationem tulit ut qui plebem R. tribunos plebi rogaret, is usque eo rogaret, dum…* LIV. el a prezentat un proiect de lege ca acela care va recomanda plebei alegerea de tribuni ai plebei să desemneze pînă ce…, (fără *populum* sau *plebem*) *comitia consulibus rogandis* CIC. adunări pentru alegere de consuli; **d.** (*mil.*) ~ *milites sacramento* CIC. a cere soldaților să depună jurămîntul de credință, a înrola, *imperatum est ut omnes minores L annis sacramento rogaret* LIV. s-a ordonat să-i înroleze pe toți cei sub cincizeci de ani, *obvios sacramento rogatos arma capere cogebat* LIV. pe cei ieșiți în cale, înrolîndu-i în oaste, îi silea să ia armele; **3** a cere (prin rugăminți), a ruga: *legatos mittunt auxilium rogatum* CAES. trimit solii ca să ceară ajutor, *hoc te vehementer rogo* CIC. te rog din suflet acest lucru, ~ *otium divos* HOR. a cere zeilor viață liniștită, *rogatus et arcessitus a Gallis* CAES. rugat și chemat de galli, *rogat ut reddat* CIC. îl roagă să-i dea înapoi, *ne desis omnes te rogamus* CIC. te rugăm toți să nu ne lași, *puella rogat morari* CATUL. fata îl roagă să întîrzie; **4** a invita să vină: *ille me ad signandum testamentum, ille in advocationem rogavit* PLIN. IUN. unul m-a invitat la semnarea testamentului, altul să-l asist la judecată.
rogum, *ī v.* **rogus**
rogus, *ī m.* rug: *aliquem in rogum imponere* CIC. a pune pe cineva pe rug; (*fig.*) *defugiunt carmina sola rogos* OV. numai poezia este nemuritoare; mormînt PROP. *4, 11, 8.*
Rōma, *ae f.* oraș în Latium (*situat pe malul stîng al Tibrului; capitala Italiei și a imperiului roman*) // **Rōmānus** (*3*) *adj.* roman: *Romani ludi* CIC. jocurile romane (*în cinstea lui Iupiter, a Iunonei și Minervei, începeau la 4 septembrie*), *urbs Romana* LIV. orașul Roma, *more Romano* CIC. după obiceiul roman // **Rōmānus**, *ī m.* roman, (*colect.*) poporul roman // **Rōmāna**, *ae f.* romană // **Rōmāni**, *ōrum m. pl.* romanii // **Rōmānicus** (*3*) *adj.*, **Rōmāniensis** și **Rōmānensis** (*2*) *adj.* roman.
Rōmānē *adv.* ca un adevărat roman GELL.
Rōmānia, *ae f.* imperiul roman FORT.
Rōmānitās, *ātis f.* obiceiurile romane TERT.
Rōmilia tribus *f.* tribul Romilia CIC.
Rōmilius, *ii m.* numele unui consul.
Rōmula[1], *ae f.* oraș roman în Dacia (*devenit capitala Daciei Malvensis*).
Rōmula[2], *ae f.* Romula (*obișnuit*, Iulia Romula) (*oraș în Peninsula Iberică*).
Rōmulāris (*2*) *adj.* al lui Romulus SID.
Rōmulea, *ae f.* oraș al hirpinilor (*în țara samnită*).
Rōmuleus (*3*) *adj. 1*) al lui Romulus: ~ *ensis* OV. sabia lui Romulus; *2*) al Romei, roman: *Romulei colles* OV. colinele Romei.
Rōmulidae, *ārum m. pl.* descendenții lui Romulus, romanii VERG.
Romulus[1], *ī m.* fondatorul legendar al Romei (*fratele geamăn al lui Remus, fiul lui Marte și al Iliei sau*

Rhea Silva, descendent prin Ascanius din Aeneas; după moarte, apoteozat sub numele de Quirinus).

Rōmulus[2] (*3*) *adj.* al lui Romulus: *Romula terra* VERG. pămîntul lui Romulus, Roma; *Romulus gens* HOR. neamul roman.

ronc... *v.* **rhonc...**

ronco *v.* **rhonco** și **runco**

rōrārii, *ōrum m. pl.* soldați ușor înarmați care deschid lupta, veliți VARR., LIV. // **rōrārius** (*3*) *adj.* de veliți.

rōrātiō, *ōnis f.* [*roro*] 1 cădere de rouă APUL.; 2 cădere a boabelor de struguri după chiciură PLIN.; 3 cădere a picăturilor de apă în clepsidră CASSIOD.

rōridus (*3*) *adj.* acoperit de rouă PROP.

rōrifer, *era, erum adj.* producător de rouă LUCR.

rōrifluus (*3*) *adj.* înrourat ANTHOL.

rōriger, *era, erum adj.* aducător de rouă FULG.

rōrō (*1*) *vi.* și *vt.* [*ros*] 1 face să cadă rouă: *Aurora toto rorat in orbe* OV. Aurora face să cadă rouă pe tot pămîntul, (*impers.*) *rorat* cade rouă, se lasă rouă: *si rorasset* SUET. dacă ar fi căzut rouă; 2 a fi rourat, a fi ud, a picura: *rorabant sanguine vepres* VERG. mărăcinii picurau de sînge, *rorantes comae* OV. părul care picură de pomezi; 3 a uda, a stropi de rouă: *roratae rosae* OV. trandafiri stropiți de rouă; 4 (*fig.*) a uda, a stropi: *~ ora lacrimis* LUCR. a stropi fața cu lacrimi, *~ saxa cruore* SIL. a stropi stîncile cu sînge; 5 a lăsa să cadă picătură cu picătură: *quam roratis lustravit aquis Iris* OV. M. *4, 480* pe care Iris (curcubeul) a purificat-o, stropind-o cu picături de apă, *pocula minuta atque rorantia* CIC. C.M. *46* pahare micuțe, care lasă să curgă vinul picătură cu picătură, *rorans iuvenis* MANIL. Vărsătorul (constelație).

rōrulentus (*3*) *adj.* acoperit de rouă CAT. // **rōrulentum** *ī n.* acoperit de rouă PLIN.

rōs[1], *rōris m.* 1 rouă: *~ cadit* PL. cade rouă, *herbae gemmantes rore recenti* OV. ierburile perlate de roua proaspătă; 2 (*fig.*) picătură, strop: *pluvii rores* HOR. picături de ploaie, *rores sanguinei* VERG. picături de sînge, *rores lacrimarum* OV. stropi de lacrimi, *e capillis ~ cadit* OV. din păr, îi picură sudoarea, *stillat Syrio rore comae* TIB. părul îi picură de balsam syrian; 3 *ros marinus* VERG. (*rosmarinus* HOR. *ros maris* OV. sau *ros* VERG.) (*bot.*) rozmarin (*Rosmarinus officinalis*).

rōs[2] *n. v.* **rhus**

rosa, *ae f.* 1 trandafir (*floarea*): (*colect.*) *~ flos Veneris* OV. trandafirul, floarea Venerei, (*colect.*) *redimitus rosā* CIC. încins cu o cunună de trandafiri; (*fig.*) *in rosa iacere* SEN. a trăi într-o viață de plăceri, *~ mea* PL. trandafirul meu (dragostea mea); 2 (*bot.*) trandafir (*Rosa*): *flores rosae* HOR. florile trandafirului; 3 esență de trandafiri CELS.

rosāceus (*3*) *adj.* de trandafir PLIN.

rosārium, *ii n.* loc plantat cu trandafiri, tufăriș de trandafiri VERG.

rosārius (*3*) *adj.* de trandafiri SUET.

rosātus (*3*) *adj.* făcut cu trandafiri PALL.

roscidus (*3*) *adj.* 1 de rouă, acoperit de rouă, înrourat: *~ humor* PLIN. roua, *roscida mela* VERG. mere acoperite de rouă, *roscida dea* OV. zeița înrourată (Aurora); 2 (*rar*) udat, scăldat VERG. Aen. *7, 683.*

Roscius, *ii m.* nume de familie roman (*de ex.: Q. Roscius, vestit actor, prieten al lui Cicero; Sext. Roscius din Ameria, apărat de Cicero: cf.* Pro Roscio Amerino) // **Rosciānus** (*3*) *adj.* al lui Roscius.

Rōsea (**Rōsia**), *ae f.* ținut fertil din țara sabină (*în apropiere de Reate*) // **Rōseānus** (*3*) și **Rōseus** (*3*) *adj.* de la Rosea.

rōsetum, *ī n.* grădină de trandafiri VERG.

roseus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) de trandafiri SEN.; 2 de culoarea trandafirului, trandafiriu: *rosea labella* CATUL. buze trandafirii, *rosea Aurora* LUCR. aurora trandafirie.

rōsī *pf. v.* **rodo**

Rōsia, *ae v.* **Rosea**

rōsidus (*3*) *adj. v.* **roscidus** CATUL.

rōsio, *ōnis f.* durere de stomac, colică CELS.

rosmarīnum *n.* și **rosmarīnus**, *ī m. v.* **ros**[1] **3**

rōsor, *ōris m.* [*rodo*] rozător AMBR.

rostellum, *ī n.* [*rostrum*]: ciocuIeț COL.; botișor PLIN.

rostra, *ōrum n. pl.* 1 rostre (*tribuna oratorilor în forul roman, ornată cu rostruri de corăbii capturate de la inamic*): *in rostra ascendere* CIC. a se urca la tribună, *de rostris descendere* CIC. a coborî de la tribună, *pro rostris laudare* SUET. a lăuda de la înălțimea tribunei, *rem a subselliis in rostra deferre* CIC. a aduce o dezbatere de la instanța de judecată la tribuna forului; 2 for: *a rostris manat rumor* HOR. din for, se răspîndește un zvon; (*fig.*) *movere rostra* LUC. a mișca mulțimea adunată în for.

rostrālis (*2*) *adj.* de rostre SID.

rostrans, *ntis adj.* cu vîrf încovoiat (ca un cioc) PLIN.

rostrātus (*3*) *adj.* [*rostrum*] 1 încovoiat COL. 2 prevăzut cu cioc: *navis rostrata* CIC. corabie cu cioc metalic, *columna rostrata* LIV. columna rostrată (*de marmoră, împodobită cu rostruri de corabie, ridicată în for în cinstea victoriei navale a lui C. Duilius asupra cartaginezilor la Mylae în anul 260 î.e.n.*); *corona rostrata* cununa rostrată (acordată pentru capturarea printr-un act de curaj într-o luptă navală a unei nave dușmane, *tempora navali rostrata corona* VERG. tîmplele încinse de cununa navală rostrată.

rostrum, *ī n.* [*rodo*] 1 cioc, bot; (*la om*) gură PL., PETR.: *aves procero rostro* OV. păsări cu cioc lung, *canis extento rostro* OV. cîine cu botul întins; 2 pinten de corabie în formă de cioc, din fier sau bronz, cu care se izbeau în proră sau în coastă corăbiile dușmane; 3 vîrf încovoiat de cosor COL.; vîrf al fierului plugului PLIN.; cioc de vas de luminat (opaiț) PLIN.

rosulentus (*3*) *adj.* 1 plin de trandafiri PRUD. 2 trandafiriu MART. CAP.

rōsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **rodo**

rōsus[2], *ūs m. v.* **rosio** M. EMP.

rota, *ae f.* 1 roată de car, de puț, de scripete: *radii rotarum* OV. spițele roților de car, *~ aquaria* CAT. roata puțului, *ne currente rota funis eat retro* HOR. C. *3, 10, 10* ca, în timp ce roata (scripetelui) se tot învîrtește invers, să nu se ducă naibii funia; 2 (*sens spec.*) **a.** roata olarului: *~ figularis* PL. roata olarului, *currente rotā cur urceus exit?* HOR. cînd roata ola-

rului se învîrteşte, de ce iese ulcior?; **b.** roată de tortură: *in rotam escendere* CIC. a se sui pe roată, *radiis rotarum districti* VERG. legaţi strîns de spiţele roţilor de tortură; **c.** sul cilindric, tăvălug: *materias subiectis rotis propellere* TAC. a împinge înainte lemne pe tăvălugi; **3** (*fig.*) **a.** car: *pedibus rotave vincere* OV. a învinge la alergări cu piciorul sau cu carul, *e rotis respexit ad urbem* VERG. şi-a întors ochii din car spre oraş; (*fig.*) *imparibus vecta Thalia rotis* OV. Thalia purtată într-un car cu roţile inegale (distih elegiac); **b.** discul soarelui LUCR.; **c.** (un fel de) peşte PLIN.; **4** rotire, mişcare circulară: *septima* ~ PROP. a şaptea roată (la circ), ~ *anni* SUET. rotirea anului; **5** (*fig.*) nestatornicie: ~ *Fortunae* CIC. (*amoris* PL.) soarta norocului, a iubirii.

rotābilis (*2*) *adj.* circular, în cerc AMM.

rotālis (*2*) *adj.* cu roţi CAPIT.

rotātim *adv.* în cerc, roată APUL.

rotatiō *ōnis f.* rotire VITR.

rotātor, *ōris m.* **1** cel care face să se rotească STAT.: **2** cel care rotunjeşte CASSIOD.

rotātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **roto**

rotātus[2], *ūs m.* rotire, rotaţie STAT.

rotō (*I*) *vt.* şi (*rar*) *vi.* **1** a învîrti roata, a roti: *eum rapit et per auras rotat* OV. îl înşfacă şi-l învîrte prin aer, ~ *ensem* VERG. a roti sabia, ~ *fumum* HOR. a învîrteji fumul, (*pas. refl.*) *circum rotantur* STAT. se rotesc în jur, *poli rotati* OV. polii învîrtindu-se; (*fig.*) *rotato sermone* IUV. în fraze rotunjite; **2** (*rar poet.*) a se rostogoli: *saxa rotantia* VERG. bolovanii care se rostogolesc; **3** (*despre păun*) a rota (*coada*) COL.

Rōtomagus, *ī f.* sau **Rōtomagī**, *ōrum m. pl.* Rotomagus (*oraş în Gallia Lugduneză*; *azi*, *Rouen*).

rotula, *ae f.* roată mică PL.

rotulus, *ī m. v.* **rotula** CALP.

rotundātiō, *ōnis f.* rotunjire VITR.

rotundē *adv.* **1** în formă rotundă, rotund COL.; **2** (*fig.*) rotunjit (ca exprimare), îngrijit, elegant CIC.

rotunditās, *ātis f.* **1** rotunjime: *rotunditatis absolutae* PLIN. de o rotunjime perfectă; **2** (*fig.*) rotunjime a stilului, construcţie periodică a frazelor MACR.

rotundō (*I*) *vt.* a rotunji: ~ *vasculum* APUL. a rotunji un văsuleţ; (*fig.*) a rotunji (o sumă de bani), a completa HOR. Ep. *1, 6, 34*; **2** (*fig.*) a rotunji, a şlefui (stilul) SID.

rotundus (*3*) *adj.* **1** rotund: *rotundae baccae* HOR. perle rotunde, *toga rotunda* QUINT. togă ce cade egal de ambele părţi, *quadrata mutare rotundis* HOR. a schimba ce e pătrat cu ce e rotund (a trece de la o extremă la alta); **2** perfect egal HOR.; **3** (*despre stil*) simetric, echilibrat, armonios CIC., HOR.

Roxānē, *ēs f.* Roxana (*soţie a lui Alexandru cel Mare*) CURT.

rubēdo, *inis f.* culoare roşie FIRM.

rubefaciō, *ere*, *fēcī*, *factum vt.* a înroşi OV.

rubelliāna, *ae f.* viţă roşcată COL.

rubelliō, *ōnis f.* (*iht.*) roşioară (*Scardinius erythrophtalmus*) PLIN.

rubellus (*3*) *adj.* (dim. al lui *ruber*) roşior, roşcat MART. // **rubellum**, *ī n.* vin roşior PERS.

rubens, *ntis p. pr. v.* **rubeo** // **adj.** roşu, roşcat: ~ *ostrum* LUCR. purpură roşie, ~ *uva* VERG. strugure roşcat, *ver rubens* VERG. G. *2, 319* primăvara purpurie: (*fig.*) roşu, înroşit de sfială MART.

rubeō, *ēre*, *rubuī vi.* **1** a fi roşu: *rubent poma* OV. fructele sînt roşii, *rubent ocelli flendo* CATUL. ochii îi sînt roşii de plîns, (*poet.*) *novis rubent prata coloribus* VERG. pajiştile sînt smălţate cu culori noi; **2** a fi roşu de ruşine, a roşi de ruşine: *ne rubeam pingui donatus munere* HOR. ca să nu roşesc de ruşine, dăruit cu un dar împovărător.

ruber, *bra*, *brum adj.* roşu, roşiatic: ~ *humor* LUCR. sînge roşu, *Oceani rubro aequore* VERG. G. *3, 359* cu apa oceanului înroşită de soarele la apus, *rubra Canicula* HOR. Canicula arzătoare, *Rubrum mare* NEP. Marea Roşie *sau* Golful Persic, *Oceanus* ~ HOR. Oceanul Indian, *litus rubrum* VERG. ţărmul Mării Roşii, *Saxa Rubra* LIV. („Stîncile Roşii"), localitate în Etruria (*în apropiere de rîul Cremera, unde trei sute de Fabii au murit, în anul 479 î.e.n., în lupta cu veienţii*).

rubescō, *ere*, *rubuī vi.* a se înroşi: *mare rubescit radiis* VERG. marea se înroşeşte de razele soarelui, *arva caede rubescunt* VERG. cîmpiile se înroşesc de sîngele măcelului; (*fig.*) a roşi de timiditate, de ruşine SEN.

rubēta, *ae f.* brotăcel PLIN.

rubētum, *ī n.* mărăciniş, rug de mure OV.

rubeus[1] (*3*) *adj.* roşu, roşcat: ~ *bos* COL. bou cu păr roşcat.

rubeus[2] (*3*) *adj.* de rugi de mure VERG.

Rubī, *ōrum m. pl.* orăşel în Apulia (*azi, Ruvo*).

rubia, *ae f.* (*bot.*) garanţă, roibă (*Rubia tinctorum*) PLIN.

Rubicō(n), *ōnis m.* Rubicon (*rîuşor care marca hotarul dintre Gallia Cisalpină şi Italia*).

rubicundulus (*3*) *adj.* cam rubicond IUV.

rubicundus (*3*) *adj.* roşcat, roşcovan: *rubicunda matrona* OV. femeie bronzată de soare, *ore rubicundo* PL. cu faţa roşcovană, *Ceres rubicunda* VERG. holda galben-roşcată (coaptă).

rubidus (*3*) *adj.* roşu închis: *rubida facies ex vinolentia* SUET. faţă vînătă de băutură, ~ *panis* PL. pîine neagră.

rūbīg... *v.* **robig...**

rubor, *ōris m.* **1** culoare roşie, roşeală: *Tyrios incocta rubores vellera* VERG. lînă fiartă în roşeli tyriene (vopsită în roşu), *medicamenta candoris et ruboris* CIC. dresuri de albit şi înroşit faţa, *in niveo mixtus candore* ~ OV. roşeaţă a feţei, amestecată cu albul de zăpadă, *oculis dabat ira ruborem* OV. mînia face să i se roşească ochii, *pectora percussa traxerunt ruborem* OV. pieptul izbit s-a înroşit, *in ruborem te dabo* PL. Capt. *962* am să te fac numai vînătăi (de bătaie); **2** roşire, ruşine, pudoare: ~ *verecundus* OV. roşire pudică, *sine rubore mentiri* APUL. a minţi fără să roşească, *ruborem alicui afferre* CIC. a face pe cineva să se ruşineze; **3** ruşine, dezonoare: *rubor est alicui* [cu inf.] este o ruşine pentru cineva să..., *cum rubore civitatis* VAL. MAX. spre ruşinea oraşului, *nil tua facta ruboris habent* OV. faptele tale n-au nimic dezonorant.

rubōrātior, *ōris adj. comp.* mai dezonorant TERT.
Rubrae, *ārum f. v. Saxa Rubra* la **ruber**
rubrīca, *ae f.* 1 pămînt roşcat, cretă roşie VITR., COL.; 2 vopsea roşie, fard: *buccas rubricā intingere sibi* PL. Truc. *294* a-şi vopsi cu roşu obrajii; 3 (*fig.*) titlu al unei legi (*scris de obicei cu roşu*) DIG., lege: *alii se ad album ac rubricas transtulerunt* QUINT. *12, 3, 11* alţii s-au apucat de studiul dreptului şi al legilor.
rubrīcātus (*3*) *adj.* de legi PETR.
rubrīcōsus (*3*) *adj.* bogat în argilă roşie CAT.
Rubrum mare *v.* **ruber**
rubrus (*3*) *adj. v.* **ruber** SOL.
rubuī *pf. v.* **rubeo** şi **rubesco**
rubus, *ī m.* (*bot.*) rug, mărăcine (*Rubus caesius*) VERG., PLIN.; (*bot.*) zmeur, tufă de zmeură (*Rubus Idaeus*) PLIN.; (*bot.*) măceş, rujă, trandafir-sălbatic (*Rosa canina*) PLIN.; (*bot.*) zmeură; dudă [?] PROP.
ructābundus (*3*) *adj.* rîgîind, chiorăind întruna SEN.
ructāmen, *inis n.* şi **ructātiō**, *ōnis f.* chiorăit, rîgîit PRUD.
ructātrix, *īcis f.* care provoacă chiorăială (a intestinelor) MART.
ructātus, *ūs m. v.* **ructus**
ructō (*1*) *vi.* şi *vt.* şi **ructor**, *ārī vi.* şi *vt. dep.* 1 vi. a rîgîi, a chiorăi; 2 a voma rîgîind, a exala rîgîind PLIN., MART.; 3 (*fig.*) a împroşca: *sublimis versus ructatur* HOR. A.P. *457* cu capul pe sus împroaşcă versuri.
ructuātiō, *ōnis f. v.* **ructatio** AUG.
ructuō, *āre v.* **ructo**
ructuōsus (*3*) *adj.* întrerupt de rîgîieli QUINT.
ructus, *ūs m.* rîgîială, ghiorţăială CIC.
rūdectus (*3*) *adj.* pietros (*despre sol*) CAT.
rudens[1], *ntis p. pr. v.* **rudo**
rudens[2], *ntis m.* 1 funie, frînghie, odgon: *stridor rudentum* VERG. scrîşnetul de funii (al corăbiei), *iubet laxare rudentem* VERG. porunceşte să dezlege odgoanele (care fixau corăbiile de ţărm), *velis imitte rudentes* VERG. ridică pînzele cu funiile; (*prov.*) *rudentibus apta fortuna* CIC. norocul care atîrnă de funia corăbiei (norocul nesigur); 2 (*fig. rar*) corabie VAL. FL.; [abl. sg. *rudente* HOR. şi *rudenti;* genit. pl. *rudentum*, dar şi *rudentium*].
rūderārius (*3*) *adj.* pentru cernutul molozului APUL.
rūderātiō, *ōnis f.* 1 pietruire cu lespezi *sau* cu moloz VITR.; 2 moloz VITR.
rūderātus (*3*) *adj.* aşternut cu moloz PLIN.
rūderō (*1*) *vt.* a pietrui, a pava VITR.
Rudiae, *ārum f. pl.* oraş în Calabria (*locul de naştere al lui Ennius*) // **Rudīnus** (*3*) *adj.* din Rudiae.
rudiārius, *iī m.* [*rudis*[2]] gladiator emerit (*care la scoaterea din activitate primea ca semn onorific o vargă*) SUET.
rudicula, *ae f.* [*rudis*[2]] lopăţică, lingură pentru amestecat, spatulă CAT.
rudīmentum, *ī n.* 1 ucenicie, începuturi (într-o carieră): *~ militare* LIV. ucenicia în cariera armelor; 2 primele încercări, prima probă: *rudimenta adulescentiae ponere* LIV. a-şi face prima probă de tînăr format (a părăsi ucenicia); 3 principii elementare, elemente: *prima rudimenta rhetorice* QUINT. primele elemente ale retoricii.
Rudīnus (*3*) *v.* **Rudiae**
rudis[1] (*2*) *adj.* 1 nelucrat, brut, necioplit, inform, grosolan, aspru: *~ campus* VERG. (*terra* VARR. *ager* COL.) cîmp, pămînt nelucrat, *~ lana* OV. lînă nelucrată, *~ hasta* VERG. suliţă neşlefuită, *rudia signa* OV. statui neterminate, *~ moles* OV. materie informă, *rude textum* OV. ţesătură grosolană, *~ herba* MART. iarbă crescută sălbatic, *~ uva* MART. strugure acru; (*poet.*) novice, mic: *~ agna* MART. mieluşea, *~ filia* MART. fată inocentă; 2 (*fig.*) grosolan, necioplit, incult: *rude ingenium* HOR. spirit necultivat, *rudes animi* QUINT. spirite necioplite, *rude saeculum* QUINT. secol barbar; 3 nepriceput, necunoscător: *~ in iure civili* CIC. nepriceput în dreptul civil, *~ arte* OV. lipsit de artă, *homines rerum omnium rudes* CIC. oameni nepricepuţi în toate, *~ rei militaris* NEP. necunoscător în arta militară, *~ agminum* HOR. care nu ştie ce înseamnă oştile (romane), *~ somni* OV. M. *7, 213* care nu ştie ce înseamnă somnul, neadormit, (rar cu *ad*) *~ ad pedestria bella gens* LIV. neam neobişnuit cu luptele pedestre, (*cu dat.*) *fontes rudes puellis* MART. *6, 42, 4* izvoare în care nu se scaldă fetele.
rudis[2], *is f.* 1 (*rar*) vargă (*cu care se amestecă la fiert*), spatulă, făcăleţ; 2 (*frecv.*) floretă de lemn (*cu care exersau gladiatorii* sau *pe care o primeau cînd erau scoşi din funcţie*): *tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti*? CIC. un atît de bun gladiator ai primit atît de repede bastonul de pensie?, *rude donari* HOR. a fi dăruit cu bastonul de repaus.
rudītās, *ātis f.* ignoranţă APUL.
rudītus, *ūs m.* răget APUL.
rudō, *ere, īvī, ītum vi.* a rage, a mugi (*despre animale*), a urla (*despre oameni*), a trosni, a pîrîi (*despre prora unei corăbii*) VERG. Aen. *3, 561*; [PERS. *3, 9 rūdere*].
rudor, *ōris m.* răsunet, urlet APUL.
rūdus[1], *eris v.* **raudus**
rūdus[2], *eris n.* 1 moloz, dărîmături: *alveus Tiberis completus ruderibus* SUET. albia Tibrului umplută cu dărîmături; 2 material de construcţie, de pavaj; beton; 3 marnă COL.
rūdusc... v. **raudusc...**
rūfescō, *ere vi.* a se înroşi PLIN.
Rūf(f)inus, *ī m.* nume de persoană roman.
rūfius, *iī m.* (*zool.*) rîs, linx (*Felix lynx* sau *Lynx vulgaris*) PLIN.
rūfō, *āre vt.* a înroşi PLIN.
Rufrae, *ārum f. pl.* oraş în Campania.
Rufrium, *iī n.* oraş al hirpinilor (*azi, Ruvo*).
rūfulī, *ōrum m. pl.* rufulii (*tribuni militari aleşi, conform legii lui Rutilius Rufus, de consuli, nu de poporul adunat în comiţii*) LIV. *7, 5, 9.*
rūfulus (*3*) *adj.* roşcat, cu părul roşu PLIN.
rūfus (*3*) *adj.* roşu, roşcat // **Rūfus**, *ī m.* cognomen roman (*de ex.: M. Caelius Rufus, prieten mai tînăr al lui Cicero; Q. Curtius Rufus, autorul unei istorii a lui Alexandru cel Mare*).
rūga, *ae f.* 1 zbîrcitură, încreţitură a pielii: *sulcavit cutem rugis* OV. a brăzdat pielea cu zbîrcituri; (*fig.*) *rugae* CIC. bătrîneţe; 2 (*spec.*) a. încreţitură a pieliţei

la fructe, asperitate PLIN.; **b.** cută la haină PETR.; **c.** piuliță (*pentru înșurubare*) PLIN.
Rūga, *ae m.* supranume roman.
Rugiī, *ōrum m. pl.* rugii (*neam germanic de pe coasta Mării Baltice, între Vistula și Oder*).
rugio, *ire, īvī* (*iī*) *vi.* a rage, a urla: (*fig.*) *rugiens venter* HIER. stomacul care urlă de foame.
rugitus, *ūs m.* răget VOP.
rūgō (*I*) *vt.* și *vi.* **1** a zbîrci, a încrunta: *rugatus* PLIN. zbîrcit; **2** a fi boțit, mototolit: *vide palliolum ut rugat* PL. Cas. *246* vezi cum este de mototolită haina.
rūgōsitās, *ātis f.* încruntare (a sprîncenelor) TERT.
rūgōsus (*3*) *adj.* zbîrcit, plin de crețuri: *rugosi spadones* HOR. eunuci cu obrajii zbîrciți, ~ *cortex* OV. scoarță de copac plină de crăpături, *rugosus frigore pagus* HOR. sat zgribulit de frig, *rugosior stola frons* MART. frunte mai cu crețuri decît o haină femeiască.
ruīna, *ae f.* [*ruo*] **1** (*mai rar*) cădere, prăvălire: ~ *grandinis* LUCR. căderea grindinei, ~ *iumentorum sarcinarumque* VERG. prăvălirea vitelor și a bagajelor, *ruinam dant* VERG. se prăvălesc unii peste alții, *dare ruinas arboribus* VERG. a prăvăli copacii, *ruinas facere* HOR. a se prăvăli; **2** (*despre o construcție*) năruire, dărîmare, surpare: *repentinā ruinā pars turris concidit* CAES. o parte a turnului s-a prăbușit printr-o năruire neașteptată, *dedit ruinam Vulcano superante domus* VERG. casa s-a năruit de puterea focului, *ruinam trahere* VERG. a se nărui, ~ *pontis* SUET. surparea podului; (*sens concrt., frecv. pl.*) ruine: *fumantes Thebarum ruinae* LIV. ruinele fumegînde ale Thebei, *munera erepta ruinis* VERG. daruri salvate dintre ruine; **3** (*fig.*) distrugere, catastrofă, răsturnare, pieire; *ruinas edere* CIC. a face ravagii, *Cannensis ruina* LIV. dezastrul de la Cannae, *ruinae fortunarum suarum* CIC. risipirea averii sale, *in ruinas agere* SEN. a duce la dezastru, *ruina soceri* TAC. căderea (în dizgrație) a socrului, *in hoc ruina rerum stetit immobilis virtus* LIV. în această situație dezastruoasă, curajul a rămas neclintit, (*poet.*) *fluctibus opressi caelique ruinā* VERG. acoperiți de valuri și de prăpădul din cer (ploaie torențială).
ruīnōsus (*3*) *adj.* **1** gata să se prăbușească CIC.: *ruinosi parietes* SEN. pereți gata să se năruie; **2** ruinat, în ruină: *ruinosas occulit herba domos* OV. iarba acoperă casele ruinate.
ruitūrus (*3*) *p. viit. v.* **ruo**
rūma, *ae f.* sau **rūmis,** *is f.* și **rūmen,** *inis n.* **1** esofag *sau* (*la rumegătoare*) primul stomac; **2** stomac, burtă (*la om*) POMPON.; **3** țîță, uger VARR.
rūmen *v.* **ruma**
rumex, *icis f.* și *m.* **1** (*bot.*) măcriș (*Rumex acetosa*); **2** (un fel de) suliță mică LUCIL.
Rūmia *v.* **Rumina**
rūmiferō, *āre* sau **rūmificō,** *āre vt.* [*rumor + fero* sau *facio*] a proclama PL. Amph. *678.*
rumigerātio, *ōnis f.* răspîndire de zvonuri LAMPR.
rūmigerulus (*3*) *adj.* colportor de vești AMM.
rūmigō, *āre vt.* [*ruma*] a rumega APUL. M. *4, 22.*
rūmina ficus *f.* smochinul ruminal (*sub care Romulus și Remus au fost hrăniți de lupoaică*) OV.
rūminālis (*2*) *adj.* **1** rumegător; **2** *Ruminalis ficus* v. *rumina ficus* LIV.
rūminātiō, *ōnis f.* **1** rumegare PLIN.; **2** (*fig.*) ceea ce rumegă cineva în minte, planurile cuiva CIC. Att. *2, 12, 2*; **3** revenire, recrudescență PLIN.
rūminātor, *ōris m.* rumegător ARN.
rūminō, *āre vi.* și *vt.* **1** a rumega: *bos ruminat* COL. boul rumegă, ~ *herbas* VERG. a rumega ierburile; **2** (*fig.*) a medita din nou (la ceva), a rumega (în minte) SYMM., AUG.
rūminor, *ārī v.* **rumino**
Rūminus, *ī m.* „Hrănitor" (*supranume al lui Iupiter*) AUG.
rūmis, *is v.* **ruma**
rūmitō, *āre vi.* a purta vorbele auzite, a colporta zvonuri NAEV.
Rūmō, *ōnis m.* Rumon (*vechi nume al Tibrului*) SERV.
rūmor, *ōris m.* **1** zvon, veste purtată din gură în gură: *rumores incerti* CAES. zvonuri neîntemeiate, *rumores de oppresso Dolabella* CIC. zvonuri despre înfrîngerea lui Dolabella, (*în genit.*) *uno rumore periculi* CIC. numai la un zvon de pericol, (*cu inf.*) ~ *venit datum iri gladiatores* TER. s-a răspîndit zvonul că se va da un spectacol cu gladiatori, *rumor est* (*fert*) [cu inf.] se zice că...; **2** gura lumii, părerile altora: *qui erit ~ populi, si id feceris*? TER. ce va zice lumea, dacă faci aceasta?, *adverso rumore esse* LIV. a avea faimă proastă, *claro apud plebem rumore esse* TAC. a se bucura de reputație foarte bună în fața plebei; (*expr.*) *rumore secundo* cu aprobarea tuturor, cu aclamații: *quae vos ad caelum effertis rumore secundo* HOR. Ep. *1, 10, 8* lucruri pe care voi le ridicați în slava cerului, cu aclamații (cf. și VERG. Aen. *8, 90*).
rumpia, *ae f.* spadă cu două tăișuri LIV.
rumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* **1** a rupe, a sparge, a sfîșia, a spinteca, a crăpa: ~ *vincula* CIC. a rupe lanțurile, *rupti torrentibus pontes* QUINT. poduri rupte de puhoaie, *aqua rumpit plumbum* HOR. apa sparge țeava, ~ *praecordia ferro* OV. a spinteca pieptul cu sabia; (*fig.*) *vis venti nequit ~ nubem* LUCR. vîntul furios nu poate sparge norul, *frigore saxa rumpit hiems* VERG. iarna face să crape pietrele de ger, *rumperunt horrea messes* VERG. recolta (bogată) a făcut să crape hambarele, *cantu rumpent arbusta cicadae* VERG. greierii vor asurzi copacii cu cîntecul lor; **2** (*fig.*) a face să crape (de invidie, de necaz, de rîs, de oboseală): *se* ~ sau *rumpi* = a crăpa (de necaz, de invidie etc.): *rupit Iarbitam Timagenis lingua* HOR. limba lui Timagenes îl făcu să crape de necaz pe Iarbitas, *me rupi causa currendo tua* PL. m-am rupt alergînd pentru tine, *cantando rumpitur anguis* VERG. șarpele, dacă-l vrăjești, crapă, *licentia audacium qua ante rupebar* CIC. obrăznicia îndrăzneților de care mai înainte crăpam (de necaz), *rumperis et latras* HOR. crapi de invidie și latri; **3** (*mil.*) a rupe, a sparge (forțînd și răzbind): ~ *ferro viam* VERG. a-și deschide drum cu sabia, ~ *mediam aciem* LIV. a rupe centrul frontului, ~ *aditus* VERG. a forța intrările; **4 a.** a deschide, a face să izbucnească, a face să se dezlănțuie: *fontem praepetis ungula rupit* OV. M. *5, 257* copita calului înaripat (Pegas) făcu să țîșneas-

că un izvor; (*pas. refl.*) *tantum se nubibus imber ruperat* VERG. atîta ploaie se dezlănţuise din nor, *rupto turbine* VERG. cînd izbucneşte vijelia; **b.** (*despre sunet*) a face să iasă: *composito rupit vocem* VERG. potrivit înţelegerii, şi-a deschis gura (vorbind), *non exsilio fratrum rupta voce* TEC. nesuflînd un cuvînt la exilarea fraţilor lui, *tantos illa suo rumpebat pectore questus* VERG. Aen. *4, 553* atît de mari bocete lăsa să-i scape din piept; **5** (*fig.*) a rupe (călcînd în picioare), a anula: *foedera* LUCR. a rupe tratatele, ~ *testamentum* CIC. a anula testamentul, ~ *leges* LIV. a călca legile, ~ *obsequium* SUET. a înceta să se mai supună, ~ *fata aspera* VERG. a înfrînge destinul cel aspru; **6** a întrerupe, a pune capăt: *olli somnum rupit pavor* VERG. frica îi întrerupse somnul, ~ *sacra* VERG. a întrerupe o ceremonie religioasă, ~ *silentium* (*taciturnitatem* TAC.) a rupe tăcerea, *rumpe moras* VERG. pune capăt zăbovirii.

rumpōtinētum, *ī n.* viţă susţinută de arbori COL.

rumpōtinus (*3*) *adj.* de susţinut viţa COL. // **rumpōtinus,** *ī f.* arbore (de obicei arţar) de susţinut viţa PLIN.

rumpus, *ī m.* curpen VARR.

rūmusculus, *ī m.* (dim. al lui *rumor*) zvon fără importanţă CIC.; flecăreală HIER.

rūna, *ae f.* **1** (un fel de) lance; **2** scriere runică FORT.

rūnātus (*3*) *adj.* înarmat cu lance ENN.

runcātiō, *ōnis f.* **1** plivire a buruienilor COL.; **2** buruieni plivite COL.

runcātor, *ōris m.* plivitor COL.

runcina, *ae f.* rindea VARR.

Runcina, *ae f.* zeiţa plivitului AUG.

runcinō, *āre vt.* a da la rindea ARN.

runcō[1], *āre vt.* **1** a plivi CAT.; **2** a smulge perii, a depila PERS. **3** a secera AUG.

runcō[2], *ōnis m.* săpăligă de plivit PALL.

ruō, *ere, ruī, rutum* (p. viit. *ruiturus*) **I** *vi.* **1** a alerga în goană, a se arunca orbeşte, a se năpusti, a da năvală: *Pompeium ~ nuntiant* CIC. anunţă că Pompeius vine în goană, *in aquam caeci ruebant* LIV. se năpusteau orbeşte în apă, ~ *in armatum hostem* CIC. a se năpusti asupra duşmanului înarmat, ~ *ad urbem* LIV. a da năvală spre oraş, ~ *per vias* TAC. a năvăli pe drumuri, *quo scelesti ruitis*? unde alergaţi nebuni, ticăloşilor? *ruit Oceano nox* VERG. noaptea vine repede din ocean, *ruebat dies noctemque fugarat* VERG. venea ziua şi izgonise noaptea; **2** a se prăvăli, a cădea: *ruunt de montibus amnes* VERG. din munţi, se prăvălesc rîuri, *ruebant murus, tecta, templa* LIV. se prăvăleau zidul, casele, templele, *ruit respublica* CIC.statul se duce de rîpă, *sol ruit* VERG. soarele apune, *ver ruit* VERG. primăvara se duce, ~ *in servitium* TAC. a se prăvăli în sclavie, *cum quotidie rueret* CIC. fiindcă se ducea de rîpă pe zi ce trecea, *emptorem pati ruere* LIV. a-l lăsa pe cumpărător să cadă în cursă. **II** *vt.* **1** a prăvăli, a răsturna, a culca la pămînt: ~ *antennas* PL. a prăvăli antenele, *naves* (*vis venti*) *ruit* LUCR. vîntul furios răstoarnă corăbiile; **2** a răscoli, a scormoni: (*venti*) *totum mare a sedibus imis ruunt* VERG. vînturile răscolesc toată marea din adîncime, ~*cinerem* VERG. a răscoli cenuşa, *unde divitias ruam dic* HOR. spune-mi de unde pot scoate bogăţii.

rūpēs, *is f.* [*rumpo*] perete de stîncă, stîncă, rîpă stîncoasă: *oppidum undique altissimas rupes habebat* CAES. cetatea avea din toate părţile pereţi stîncoşi foarte înalţi, ~ *cavae* VERG. cavernă săpată în stîncă, *in rupes protrudere asellum* HOR. a împinge măgăruşul într-o rîpă.

rūpeus (*3*) *adj.* de stîncă AMBR.

rupex, *icis m.* bădăran, grosolan TERT.

rūpī *pf. v.* **rumpo**

rūpicapra, *ae f.* (*zool.*) capră-neagră (*Rupicapra rupicapra*) PLIN.

rupicō, *ōnis m.* bădăran APUL.

Rupilius, *iī m.* nume de familie roman // (*3*) *adj.* al lui Rupilius.

rūpīna, *ae f.* loc rîpos APUL.

ruptiō, *ōnis f.* rupere, vătămare DIG.

ruptor, *ōris m.* cel care rupe: ~ *foederum* LIV. violator al tratatelor.

ruptūra, *ae f.* ruptură, fractură GELL.

rūrālis (*2*) *adj.* de ţară, rural AMM.

rūrātiō, *ōnis f.* agricultură APUL.

rūrestris (*2*) *adj.* **1** de ţară, rural COD. IUST.; **2** (*fig.*) grosolan APUL.

rūricola, *ae m.* ţăran, agricultor COL.; (*adj.*) de ţară, ţărănesc: *ruricolae boves* OV. boi ţărăneşti.

rūricolāris (*2*) *adj.* de ogoare FORT.

rūrigena, *ae m.* cel născut la ţară, ţăran OV.

rūrō, *āre vi* şi **rūror,** *ārī vi. dep.* a trăi la ţară PL., VARR.

rursus *şi* **rursum** *adv.* [*revorsus*] **1** înapoi: *cursari rursum prorsum* TER. a alerga mereu înainte şi înapoi; **2** (*frecv.*) de altă parte, la rîndul său, apoi: ~ *eos ipse singulos exceptans* CAES. la rîndul său, prinzîndu-i şi el unul cîte unul, ~ *clamore sublato excipit ex vallo clamor* CAES. scoţîndu-se un strigăt, alt strigăt îi răspunse imediat de cealaltă parte din întăritură, *primo... rursum* SALL. mai întîi..., apoi; **3** din nou, a doua oară, iarăşi: ~ *instare coeperunt* CAES. au început să atace din nou.

rūs, *rūris n.* **1** proprietate la ţară, ogor, cîmp; ţară (*în opoziţie cu oraş*): *paterna rura exercet bobus suis* HOR. lucrează ogoarele părinteşti cu boii săi, ~ *suburbanum* CIC. proprietate rurală în preajma oraşului, *rus* (= *ac.*) *homines eunt* PL. oamenii se duc la ţară, *in sua rura venire* CIC. a veni pe la proprietăţile sale (de la ţară), *rure redire* TER. a se întoarce la ţară, *ruri* (= *locat.*) *habitare* CIC. a locui la ţară, *rure esse* HOR. a sta la ţară, (*cu adj.*) *rure suo* OV. în proprietatea lui de la ţară, *amatores ruris* HOR. iubitori ai vieţii la ţară; **2** (*fig.*) ţărănie, grosolănie: *manent vestigia ruris* HOR. urmele ţărăniei rămîn.

ruscārius (*3*) *adj.* [*ruscum*] de tăiat mărăcini VARR.

rusceus (*3*) *adj.* plin de mărăcini CAT.

Ruscinō, *ōnis m.* oraş în Gallia Narboneză (*în apropiere de Pirinei*; *azi, Roussillon*).

rusculum, *ī n.* (dim. al lui *rus*) căsuţă la ţară GELL.

ruscum, *ī n.* şi **ruscus,** *ī f.* ghimpe, spin COL.

Rusellāna *sau* **Russellāna colonia** *f.* oraş din Etruria PLIN.

Rusellānus (*3*) *adj.* rusellan (*al orașului etrusc Rusellana*) // **Rusellānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Rusellana.
Rūsor, *ōris m.* [*rūsum, rursum*] divinitate a revenirii periodice a lucrurilor AUG.
ruspō, *āre vt.* și **ruspor**, *ārī vt. dep.* a scotoci TERT.
russātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în roșu (*despre conducătorii de care la circ*) PLIN.; înroșit TERT.
russeolus (*3*) *adj.* roșiatic PRUD.
russescō, *ere vi.* a se face roșu ENN.
russeus (*3*) *adj.* roșu PETR. ș.a.
russulus (*3*) *adj.* roșietic VOP.
russum *v.* **rursum**
russus (*3*) *adj.* roșu CATUL.
rusticānus (*3*) *adj.* de la țară, de țară: ~ *homo* CIC. om de la țară // **rusticānī**, *ōrum m. pl.* țărani EUTR.
rusticātim *adv.* țărănește POMPON.
rusticātiō, *ōnis f.* 1 ședere la țară, vilegiatură CIC.; 2 munci cîmpenești, agricultură COL.
rusticē *adv.* 1 țărănește CIC.; 2 (*fig.*) stîngaci, simplu, cum se nimerește HOR.
rusticellus (*3*) *adj.* cam rustic VARR.
rusticitās, *ātis f.* 1 obiceiuri de la țară, simplitate, curățenie a vieții: *multum rusticitatis antiquae retinet* PLIN. IUN. păstrează mult din vechile și bunele obiceiuri de la țară; 2 țărănie, grosolănie OV.; 3 accent, vorbire țărănească QUINT.
rusticor, *ārī vi. dep.* 1 a trăi la țară, a merge la țară (în vilegiatură): *si qui dies ad rusticandum dati sunt* CIC. dacă ai cîteva zile de stat la țară; 2 a se ocupa de munca cîmpului; 3 a se exprima ca un țăran necultivat SID. // **rusticantēs**, *ium m. pl.* oamenii de la țară AUR. VICT.
rusticula, *ae f.* (*ornit.*) becață (*Scolopax rusticola*) PLIN.
rusticulus (*3*) *adj.* cam țărănos, cam grosolan MART. // **rusticulus**, *ī m.* țărănuș CIC.
rusticus (*3*) *adj.* 1 de țară, de la țară, țărănesc, rustic: *vita rustica et urbana* VARR. viața de țară și de oraș, *res rusticae* CIC. agricultura // **rusticus**, *ī m.* țăran // **rustica**, *ae f.* femeie de la țară, țărancă; 2 (*fig.*) **a.** rustic, simplu: *rustici mores* CIC. moravuri simple; **b.** grosolan, necioplit.
Rusticus, *ī m.* supranume roman.
rusum *v.* **rursum**
rusus *v.* **rursus**
rūta[1], *ae f.* 1 (*bot.*) virnanț (*Ruta graveolens*) COL.; 2 (*fig.*) acreală, amăreală CIC.
rūta[2] **caesa** *sau* **ruta et caesa** *n. pl.* (tot ce este „dezgropat și tăiat") obiecte mobile, mobilă (*materialul brut pe care vînzătorul și-l rezervă la vinderea unei proprietăți*).
rutābulum, *ī n.* [*ruo*] 1 lopățică a brutarului COL.; 2 făcăleț COL.; 3 (*fig.*) membru bărbătesc NAEV.
rūtātus (*3*) *adj.* [*ruta*] condimentat cu virnanț (v. *ruta*[1]) PLIN.
rutellum, *ī n.* (dim. al lui *rutrum*) lopățică (*pentru a nivela grămezi de grîu*) LUCIL.
Rūtēnī, *ōrum m. pl.* neam gallic din Aquitania.
rutilans, *ntis p. pr. v.* **rutilo** // **adj.** roșu-aprins, strălucitor: *rutilantior auro* FORT. mai strălucitor decît aurul.
rutilātus (*3*) *adj.* [*rutilo*] roșcat: *rutilatae comae* LIV. păr roșcat.
rutilescō, *ere vi.* 1 a se face roșcat PLIN.; 2 a străluci MART. CAP.
Rutilius, *iī m.* nume de familie roman // **Rutiliānus** (*3*) *adj.* rutilian.
rutilō (*I*) 1 *vt.* a înroși, a vopsi în roșu (*părul*) SUET., TAC.; 2 *vi.* a străluci VERG. Aen. *8, 529*.
rutilus (*3*) *adj.* galben-auriu, roșcat: *rutili capilli* OV. păr roșcat; strălucitor ca aurul VAL. FL.
rutrum, *ī n.* 1 sapă, cazma, hîrleț CAT. ș.a.; 2 mistrie PLIN.
rutuba, *ae f.* tulburare, răsturnare VARR.
rūtula, *ae f.* (dim. al lui *ruta*) (*bot.*) virnanț (*Ruta graveolens*) CIC.
Rutulī, *ōrum m. pl.* 1 rutulii (*neam din Latium, cu capitala Ardea*) // **Rutulus**, *ī m.* rutul // **Rūtulus** (*3*) *adj.* **a.** rutul: ~ *rex* VERG. regele rutul (Turnus); **b.** roman SID.; 2 locuitorii orașului Saguntum (*colonie a orașului Ardea*) SIL.
rutundus *v.* **rotundus** LUCR.

S

S, s *f.* și *n. indecl.* litera S, s; (în abrev.): **1** *S.* = *Sergius* (nume); *Sex.* = *Sextus* (prenume); *S.* sau *Sp.* = *Spurius* (prenume); **2** *S. C.* = *senatus consultum* „decret al senatului"; **3** *S. P. Q. R.* = *senatus populusque Romanus* „senatul și poporul roman"; **4** (*în scrisori*) *S* = *salutem*; *S. D.* = *salutem dicit* „te salută"; *S. P. D.* = *salutem plurimam dicit* „te salută din inimă"; *S. V. B. E. E. (Q.) V.* = *si vales bene est, ego (quidem) valeo* „dacă ești sănătos, e bine, eu sînt bine"; **5** (*în inscr.*) *S* = *sanctus*; *S. P.* = *sua pecunia* „pe cheltuiala sa"; *S. S.* = *sanctissimus*; **6** (*pe monede*) *S* = *semissis* „o jumătate de as".

Saba, *ae f.* regiune în Arabia Fericită (*bogată în tămîie și parfumuri*).

Sabae, *ārum f.* oraș în Arabia Fericită // **Sabaeus** (*3*) *adj.* de (din) Saba, arabic // **Sabaea**, *ae f.* (subînț. **terra**) Arabia Fericită // **Sabaei**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Saba VERG.

sabāia, *ae f.* (un fel de) bere (*băutură fermentată din orz și grîu; băutură a săracilor*) AMM.

sabāiārius, *iī m.* băutor de bere AMM.

sabanum, *ī n.* **1** pînză de in; șervet de masă PALL., APIC.; **2** halat M. EMP.

Sabaōth *f. pl. indecl.* armate cerești PRUD.

Sabāria, *ae f.* Sabaria (*oraș în Pannonia*) PLIN.

Sābātē, *ēs f.* oraș în Etruria (*pe malul lacului cu același nume*) // **Sābātinus** (*3*) și **Sābātius** (*3*) *adj.* al Sabatei, sabatin // **Sābātīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Sabatei.

Sābātia Vada *n. pl.* port al Liguriei.

Sabāzius, *iī m. 1*) supranume al lui Bacchus; *2*) supranume al lui Iupiter în Creta și Phrygia.

sabbatārius (*3*) *adj.* al sabatului SID. // **sabbatāriī**, *ōrum m. pl.* evrei MART.

sabbatismus, *ī m.* ținerea sîmbetei ca sărbătoare AUG., HIER.

sabbatizō, *āre vi.* a ține sîmbăta ca sărbătoare TERT.

sabbatum, *ī n.* și (*frecv.*) **sabbata**, *ōrum n. pl.* sabat (*sărbătoare ebraică, zi de repaus*) HOR.

Sabellī, *ōrum m. pl.* sabelii (*neam învecinat cu sabinii*), sabinii // **Sabellus**, *ī m.* Horatius sabinul HOR. // **Sabellus** (*3*) și **Sabbellicus** (*3*) *adj.* sabelic, sabin; (*fig.*) sobru IUV. *3, 169*.

sabina herba *sau* **sabina**, *ae f.* (*bot.*) cetină-de-negi (*Iuniperus Sabina*) CAT., OV.

Sabīna, *ae f.* nume *sau* supranume de femeie // **Sabīnae**, *ārum f. pl.* sabinele // **Sabīnē** *adv.* în limba sabină VARR.

Sabīnī, *ōrum m. pl.* sabinii (*neam italic ce locuia în ținutul muntos de la nord-est de Roma*) // **Sabīnus** (*3*) *adj.* sabin // **Sabīnum** (subînț. **vinum**), *ī n.* vin sabin // **Sabīnī**, *ōrum m. pl.* ținutul sabin: *in Sabinis* HOR. în țara sabină.

Sabis, *is m.* rîu în Gallia Belgică (*azi, Sambre*).

Sābrata (Sābratha), *ae f.* oraș în Africa (*în apropiere de Leptis*) PLIN. // **Sābratensis** (*2*) *adj.* din Sabrata.

sabūcum, *ī n.* și **sabūcus**, *ī f.* (*bot.*) soc (*Sambucus nigra*) APIC.

sabulētum, *ī n.* ținut nisipos PLIN. IUN.

sabulō, *ōnis m.* nisip, prundiș COL., PLIN.

sabulōsus (*3*) *adj.* nisipos PLIN. // **sabulōsa**, *ōrum n. pl.* terenuri nisipoase PLIN.

sabulum (sablum), *ī n.* nisip, pietriș PLIN.

saburra, *ae f.* pietriș, balast, lest de corabie LIV.

saburrālis (*2*) *adj.* care servește ca balast VITR.

saburrātus (*3*) *p. pf. v.* **saburro**; (*fig.*) încărcat de mîncare și băutură PL. Cist. *121*.

saburrō, *āre, ātum vt.* **1** a încărca cu balast PLIN.; **2** a exala un miros FORT.

Sābus, *ī m.* veche divinitate italică (*din care ar proveni sabinii*).

Sacae, *ārum m. pl.* sacii (*neam nomad iranic în nordul imperiului persan*) CATUL.

saccāria, *ae f.* meseria de cărător da saci, hamalîc APUL.

saccārius, *iī m.* [*saccus*] de sac: *saccaria navis* QUINT. corabie încărcată cu saci // **saccarius**, *iī m.* cărător de saci, hamal DIG.

saccatus (*3*) *p. pf. v.* **sacco**

saccellātiō, *ōnis f.* aplicare de pernițe de pînză, compresă, cataplasmă VEG.

saccellum, *ī n.* și **saccellus**, *ī m.* [*saccus*] **1** săculeț, pungă, sacoșă PETR.; **2** cataplasmă CELS.

sacceus (*3*) *adj.* de sac, din pînză de sac HIER.

sacharon (-um), *ī n.* suc de bambus, substanță zaharoasă, zahăr PLIN.

saccinus (*3*) *adj.* de pînză de sac VULG.

saccipērium, *iī n.* pungă mare, desagă în care se ținea punga de bani (*marsupium*) PL. Rud. *548*.

saccō, *āre, ātum vt.* a strecura printr-o pînză de sac, a filtra: *saccata aqua* SEN. apă filtrată, *saccatus hu-*

mor corporis LUCR. lichidul filtrat al corpului LUCR. *4, 1021* // **saccātum,** *ī n.* urină LUCR.
saccopathna, *ae f.* sac lung şi strîmt DIG.
sacculārius, *iī m.* pungaş.
sacculus, *ī m.* 1 săculeţ (de pus grîu etc. APUL.); 2 pungă (de bani) CATUL. ş.a.; 3 filtru (pentru vin) LUCIL.
saccus, ī m. 1 sac HOR.; 2 (spec.) **a.** pungă de sac (*folosit pentru a filtra*), filtru: ~ *vinarium* PLIN. filtru de vin, ~ *nivarius* MART. filtru pentru apa provenită din zăpadă; **b.** cataplasmă din pînză de sac PLIN. 3 desagă: *ad saccum ire* PL. Capt. *90* a se duce să cerşească; 4 veşmînt de pînză de sac, ciliciu ECCL.
sacellum, *ī n.* sanctuar mic, capelă CIC. ş.a.
sacer, *sacra, sacrum adj.* 1 consacrat unei divinităţi, sfînt: *sacrae aedes* CIC. lăcaş sfînt, templu, *luces sacrae* HOR. zile de sărbătoare, *sacrae voces* HOR. cuvinte magice, (*cu genit.*) *insula eorum deorum sacra* CIC. insulă consacrată acelor zei, (*cu dat.*) *sacra Iovi quercus* OV. stejar consacrat lui Iupiter, (*ca nume propriu*) *mons* ~ LIV. Muntele sacru (*colină în ţara sabină, pe malul rîului Anio, la trei mile de Roma, unde s-a retras plebea*), *Sacra via* (*Via sacra*) HOR. Calea sfîntă (*ce ducea, la Roma, de pe înălţimea Velia prin partea de sud a Forului şi se termina la Capitoliu*); (*fig.*) **a.** sfînt, divin; extraordinar, venerabil: *iura sacerrima* CIC. drepturile cele mai sfinte, *sacra lingua* (*Ciceronis*) MART. elocinţa divină (a lui Cicero), *sacra patris memoria* QUINT. amintire sfîntă a tatălui; **b.** (*sub imperiu*) august, imperial: *sacra domus* DIG. palatul imperial, *sacrā Caesaris aure uti* MART. a fi ascultat de urechea augustă a împăratului; 3 **a.** consacrat unei divinităţi din Infern, afurisit, blestemat: *ut eius caput Iovis sacrum esset* LIV. capul acestuia să-i fie consacrat lui Iupiter; **b.** (*fig.*) blestemat, ticălos: *homo sacerrimus* PL. omul cel mai ticălos, *auri sacra fames* VERG. blestemata sete de aur; 4 (*med.*) *os sacrum* C. AUR. osul sacru; [forma *sacer, sacris, sacre* PL.]
sacerdōs, *ōtis m.* şi *f.* slujitor al divinităţii, preot, preoteasă: ~ *Phoebi* VERG. preotul lui Apollo, *Graecae sacerdotes* CIC. preotese greceşti; (*fig.*) ~ *tyranni* CIC. slujitorul tiranului.
Sacerdōs, *ōtis m.* cognomen roman în familia Licinia CIC.
sacerdōtālis (*2*) *adj.* de preot, sacerdotal PLIN. // **sacerdōtālis,** *is m.* preot *sau* fost preot al unei provincii COD. TH.
sacerdōtium, *iī n.* funcţie preoţească, preoţie, sacerdoţiu CIC. ş.a.
sacerdōtula, *ae f.* tînără preoteasă VARR.
sacersanctus (*3*) *v.* **sacrosanctus** TERT.
Sacēs, *ae m.* nume de războinic (*v. şi* **Sacae**)
sācōma, *atis n.* contragreutate: *ad sacoma appendere* VITR. a cîntări exact.
sācōmārius (*3*) *adj.* care serveşte la cîntărit *sau* măsurat HIER.
sacopēnium, *iī n.* suc răşinos PLIN.
sacrāmentum, *ī n.* 1 (*judic.*) sumă depusă (în mîinile preotului) de împricinaţi ca garanţie a bunei-credinţe sau a justeţii cauzei într-un proces civil (suma celui care pierdea era confiscată); cauză, pretenţie, revendicare: *sacramentum iustum* (*iniustum*) *iudicare* CIC. a judeca o pretenţie ca îndreptăţită (nedreaptă), *iusto sacramento contendere cum aliquo* CIC. a se lupta cu cineva într-o cauză dreaptă, *iniustis vindiciis et sacramentis* CIC. cu reclamaţii şi pretenţii nedrepte; 2 jurămînt de credinţă (militar): ~ *apud aliquem dicere* CAES. a depune jurămînt de credinţă în faţa cuiva, *milites sacramento adigere* (*rogare*) CAES. a face soldaţii să depună jurămînt de credinţă, ~ *dicere alicui* TAC. a depune jurămînt de credinţă cuiva, ~ *neglegere* CAES. (*exuere* TAC.) a călca jurămîntul de credinţă, ~ *mutare* SUET. a-şi trăda jurămîntul, *sacramento solvere* TAC. a dezlega de jurămînt, a libera de sub arme, *longum* ~ TAC. H. *1, 5* mulţi ani de serviciu militar, *praemia sacramentorum* IUV. recompense ale anilor de serviciu sub arme; (*gener.*) juruinţă, jurămînt, legămînt: ~ *amicitiae* HOR. legămînt de prietenie; (*ecl.*) mister religios, sacrament.
Sacrānī, *ōrum m. pl.* sacranii (*vechi neam în Latium*) // **Sacrānus** (*3*) *adj.* sacran VERG.
sacrārium, *iī n.* sanctuar, templu, capelă: ~ *perantiquam* CIC. sanctuar foarte vechi; (*fig.*) *arcana naturae interiore sacrario clausa* SEN. taine ale naturii închise în cel mai adînc sanctuar, *sacraria Ditis* VERG. sanctuarul lui Pluton (Infernul).
sacrātē *adv.* cu sfinţenie AUG.
sacrātiō, *ōnis f.* consacrare, sfinţire MACR.
sacrātor, *ōris m.* cel care consfinţeşte AUG.
sacrātus (*3*) *p. pf. v.* **sacro** // **adj.** consacrat, sfinţit, sacru, august: *sacratum templum* VERG. templu sacru, *sacrata resolvere iura* VERG. a rupe legămintele sfinte, *dies sacratior* MART. zi mai sfîntă, *sacrata manus* (*Tiberii*) OV. augusta mînă (a lui Tiberius), *dux* ~ OV. împăratul divinizat (Augustus).
sācres porci *m. pl.* purcei de lapte (*animale de jertfă curate*) PL.
sacricola, *ae m.* sacrificator, preot subaltern la sacrificii TAC.
sacrifer, *era, erum adj.* care poartă obiecte sfinte (odoare) OV.
sacrificābilis (*2*) *adj.* de sacrificii TAC., APUL.
sacrificātiō, *ōnis f.* jertfă adusă zeilor CIC.
sacrificātor, *ōris m.* sacrificator TERT.
sacrificātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sacrifico** şi **sacrificor**
sacrificātus[2], *ūs m.* sacrificare, sacrificiu: *nullum pecus sacrificatui habere* APUL. a nu avea nici un animal de sacrificat.
sacrificiolus, *ī m.v.* **sacrificulus** VARR.
sacrificium, *iī n.* sacrificiu: ~ *agere* (*facere*) CIC. a aduce un sacrificiu, ~ *procurare* CAES. a se îngriji de aducerea unui sacrificiu, *sacrificia laeta* LIV. sacrificii favorabile.
sacrificō (*1*) 1 *vi.* a aduce un sacrificiu: ~ *alicui deo* PL. a aduce o jertfă unui zeu, ~ *deo maioribus hostiis* LIV. a aduce un sacrificiu zeului cu animale de jertfă mai mari; 2 *vt.* a aduce ca sacrificiu, a sacrifica: ~ *suem* OV. a sacrifica o scroafă, ~ *turis granum* PL. a aduce ca ofrandă un grăunte de tămîie.

sacrificor, *ārī, ātus sum v.* **sacrifico**: *sacrificati Cypri* (creştinii) care au fost făcuţi să aducă jertfă zeilor CYPR.
sacrificulus, *ī m.* preot sacrificator: *sacrificuli ac vates* LIV. preoţii sacrificatori şi ghicitorii, *rex* ~ LIV. rege care îndeplineşte funcţia de sacrificator.
sacrificus (*3*) *adj.* **1** de jertfă, de sacrificiu: *sacrifica securis* OV. securea cu care se face sacrificiul; **2** (= *sacrificulus*) care săvîrşeşte sacrificii, zelos în a aduce jertfe LIV. *42, 40, 8*.
sacrilegē *adv.* în chip nelegiuit TERT.
sacrilegium, *iī n.* [*sacrilegus*] **1** jefuire a obiectelor sfinte din templu: ~ *facere* (*admittere*) QUINT. a face un sacrificiu; (*fig.*) *fur sacrilegio onustus* PHAEDR. hoţ împovărat de odoarele sfinte furate; **2** sacrilegiu, profanare, nelegiuire NEP., QUINT.
sacrilegus[1], *ī m.* **1** jefuitor de temple CIC.; **2** profanator, pîngăritor: ~ *nuptiarum* IUST. pîngăritor al căsătoriei; **3** bandit, criminal PL.
sacrilegus[2] (*3*) *adj.* [*sacra legere*] nelegiuit, ticălos, criminal: *sacrilegae manus* OV. mîini nelegiuite.
Sacriportus, *ūs m. 1*) cetate în Latium (*în apropiere de Praeneste*); *2*) oraş în golful Tarent.
sacrō (*I*) *vt.* **1 a.** a închina divinităţii, a dedica zeilor, a consacra: ~ *Iovi donum ex auro* SUET. a-i închina lui Iupiter un dar de aur, ~ *aras* VERG. a închina altare zeilor; **b.** (*spec.*) a afurisi să piară: *ut caput eius Iovi sacraretur* LIV. ca să-i fie capul dat jertfă lui Iupiter; **2** a consacra, a face sacru, a consfinţi, a face inviolabil: *foedus* ~ LIV. a consfinţi un tratat, *lex sacrata* CIC. lege sacră; **3** a veşnici, a imortaliza: *eloquentia eius sacrata scriptis* LIV. elocinţa lui (Cato) imortalizată prin scrierile lui, ~ *aliquem Lesbio plectro* HOR. a imortaliza pe cineva cu lira lesbică.
sacrōsanctus (*3*) *adj.* [*sacrō sanctus*] **1** consacrat printr-o ceremonie religioasă, sacrosanct, care nu se poate viola fără pedeapsa cu moartea, inviolabil: *sacrosancta potestas tribunorum* LIV. puterea sacrosanctă a tribunilor plebei, *possessiones sacrosanctae* CIC. posesiuni inviolabile; **2** sfînt, nepieritor: *eius memoria mihi sacrosancta est* PLIN. IUN. amintirea acestuia pentru mine e sfîntă.
sacruficō *v.* **sacrifico**
sacrum, *ī n.* **1** lucru sfînt, obiect de cult (odoare, vase sfinte, statuete etc.): *sacra ex aedibus suis eripere* CIC. a fura odoarele din lăcaşul lor; **2** ceremonie religioasă, solemnitate religioasă, ritual, sacrificiu: *sollemne* ~ *Apollinis* SUET. sacrificiu solemn adus lui Apollo, *sacra* sau *sacrum facere* a face un sacrificiu, *eisdem uti sacris* CIC. a practica acelaşi cult, *sacra canunt* HOR. cîntă imnuri de jertfă, *sacra Cereris* CIC. ceremoniile religioase (misterele) Cererei, *sacra Orphica* CIC. misterele orfice, *sacra publica* solemnităţi religioase pe cheltuiala statului, *sacra stata* OV. solemnităţi religioase fixe, *sacra nuptialia* (*iugalia*) OV. ceremonii de nuntă; (*fig.*) *caelestia sacra* OV. cultul poeziei, *sacra studiorum* TAC. misterele studiilor; (*prov.*) *inter* ~ *saxumque stare* PL. a fi între victima de jertfă şi cuţitul de cremene (între ciocan şi nicovală), *hereditas sine sacris* PL. moştenire fără ceremonii costisitoare (pleaşcă).
Saddūcaeī, *ōrum m. pl.* saducceii (*sectă iudaică*) TERT.
saeclum *v.* **seculum**
saeculāris (*2*) *adj.* **1** secular: *saeculares ludi* PLIN. serbări seculare (la o sută de ani o dată), *Carmen saeculare* imn în onoarea serbărilor seculare (*titlul unei scrieri a lui Horatius*); **2** (*tard.*) profan, laic, lumesc HIER. ş.a.
saeculāriter *adv.* potrivit cu moda timpului CYPR.
saeculārius (*3*) *adj. v.* **saecularis**
saec(u)lum (sēculum), *ī n.* **1** rasă, neam, spiţă: *fera saecla ferarum* LUCR. rasele sălbatice ale fiarelor, *hominum saecla* LUCR. rasa omenească, *muliebre saeclum* LUCR. spiţă femeiască; **2 a.** generaţie (*durata obişnuită a unei generaţii, circa treizeci şi trei de ani*); (*frecv.*) epocă, vreme: *arbores serit, quae alteri saeculo prosint* CAECIL. sădeşte pomi care să fie de folos generaţiei următoare, *saeculum aureum* VERG. epoca de aur, *grave ne rediret saeculum Pyrrhae* HOR. ca să nu se întoarcă vremea Pyrrhaei, *primo beatissimi seculi ortu* TAC. la începutul acestei epoci preafericite, *nostri infamia saecli* OV. ticăloşia vremii noastre; **b.** (*fig.*) secol (timp lung, nedeterminat): *multis iam ante saeculis* CIC. cu multe secole înainte; **3** spiritul vremii, moda timpului: *nec corrumpere aut corrumpi saeculum vocatur* TAC. a corupe sau a fi corupt nu se numeşte moda timpului; **4** (*tard.*) viaţă lumească (*în opoziţie cu cea religioasă*) TERT. ş.a.
saepe *adv.* adesea, de multe ori: ~ *dixi, dicam saepius* CIC. am spus adesea şi am să spun de şi mai multe ori, *prodest raro, nocet saepissime* CIC. foloseşte rareori, de cele mai multe ori dăunează, *quam saepissime* CIC. cît mai des posibil, *nimium* ~ CIC. de prea multe ori.
saepenumerō *adv.* de multe ori, deseori CIC.
saepēs, *is. f.* împrejmuire (de nuiele, de mărăcini), îngrăditură CAES. ş.a.
saepicula, *ae f.* gărduleţ (de nuiele, de mărăcini) APUL.
saepiculē *adv.* [*saepe*] cam des, destul de des PL., APUL.
saepīmen, *inis n.* şi **saepimentum**, *ī n.* îngrăditură, împrejmuire VARR. ş.a.
Saepīnum, *ī n.* oraş în ţara samnită.
saepiō (sēpio), *īre, saepsī, saeptum* **1** a îngrădi, a împrejmui, a înconjura; a încinge, a bara, a închide: ~ *segetem* COL. a îngrădi semănătura, ~ *urbem muris* NEP. a împrejmui oraşul cu ziduri, *domum custodiis saepsit* NEP. a înconjurat casa cu gărzi, *fori aditus saepti* CIC. intrările în for, barate, *saepsit se tectis* VERG. s-a închis în casă; (*fig.*): *aliquid memoriā* CIC. a-şi fixa ceva în minte; **2** (*fig.*) a proteja, a apăra [frecv. la p. pf.]: *saeptus legibus* CIC. protejat de legi, *nullius vita contra tuam audaciam saepta est* CIC. viaţa nimănui nu este pusă la adăpost contra îndrăznelii tale, *septā pudicitiā agunt* TAC. îşi duc viaţa într-o castitate bine păzită.
saepior, saepissimus *adj. comp.* şi *superl.* de la *saepe* mai frecvent, foarte frecvent CAT.
saepiusculē *adv. v.* **saepicule** PRISC.
saeps *v.* **saepes**
saeptātus (*3*) *adj.* împrejmuit MART. CAP.

saeptiō, *ōnis f.* împrejmuire VITR.
saeptum, *ī n.* **1** loc împrejmuit, îngrăditură, ocol, ţarc, perete: *saepta repetit pecus* CIC. oaia se întoarce la ţarc, *fragmenta saeptorum* VARR. bucăţi de gard, *intra saepta villae* VARR. în ocolul fermei, *saepta domorum* LUCR. pereţii caselor, ~ *venationis* VARR. parc de vînătoare; **2** ~ *transversum* CELS. diafragmă; **3** (*spec.*) ocol de votare (*în for sau pe Cîmpul lui Marte, unde cetăţenii erau introduşi pe centurii spre a vota*); **4** stăvilar DIG.
saeptuōsē *adv.* încurcat, obscur (*ca exprimare*) PACUV.
saeta (sēta), *ae f.* (*frecv. pl.*) **1** fir de păr ţepos, aspru (*la animale sau om*), ţep, coamă: *gladius seta equina aptus* CIC. sabie atîrnată de un fir de păr de cal, *apri horrentia saetis terga* OV. spatele mistreţului zbîrlit de o coamă ţepoasă; **2** (obiecte făcute din fir de păr de animal) **a.** pensulă PLIN.; **b.** sfoară de undiţă MART.; **3** ţepi (la conifere) PLIN.
Saetabis, *is f.* oraş în Hispania Tarraconeză // **Saetabitānus** (*3*) **Saetabus** (*3*) din Saetabis PLIN., CATUL.
saetiger, *era, erum adj.* ţepos: *saetigera vestis* P. NOL. haină din păr de capră // **saetiger**, *erī m.* mistreţ OV.
saetōsus (*3*) *adj.* ţepos, păros: ~ *aper* VERG. mistreţ ţepos, *saetosa frons* HOR. frunte păroasă, *saetosa verbera* PROP. bice de piele păroasă.
saetula, *ae f.* smoc de păr aspru ARN.
saevē *adv.* cu cruzime, aspru HOR., SUET.
saevidicus (*3*) *adj.* mînios (*în vorbă*) TER.
saeviō (*IV*) *vi.* **1** a se înfuria, a fi cuprins de furie, a fi turbat: *lupus saevit fame* OV. lupul turbează de foame; **2** a se porni furios: *postquam caedibus saevitum* TAC. după ce s-a pornit pe omoruri, *mi nimium saepis* PL. prea te înfurii pe mine, *mihi saevit Amor* OV. zeul Cupidon e împotriva mea, ~ *in obsides innoxios* LIV. a se porni asupra ostaticilor nevinovaţi, *pater saevit quod...* HOR. tatăl se porneşte furios, fiindcă...; (*fig.*) *mare, ventus saevit* CAES., SALL. marea, vîntul e furios, *saevit amor ferri* VERG. se dezlănţuie în el o pornire de luptă, *saevit venenum in praecordiis* HOR. otrava fierbe în măruntaie, *saevit canum latratus in auras* VERG. se porni un lătrat furios al cîinilor în vînt, (*poet. cu inf.*) *saevit extinguere* OV. s-a pornit să stingă de pe faţa pămîntului...
saevis (*2*) *adj. v.* **saevus** (*2*) *adj.* AMM.
saevitās, *ātis f.* cruzime PRUD.
saeviter *adv.* cu asprime, cu cruzime PL.
saevitia, *ae f.* **1** furie, pornire furioasă: ~ *canum* PLIN. furia cîinilor; **2** cruzime, asprime: ~ *hostium* SALL. cruzimea duşmanilor, ~ *iudicis* CIC. asprimea judecătorului, ~ *heri in famulos* CIC. cruzimea stăpînului faţă de sclavi; (*fig.*) ~ *maris* VELL. furia mării, ~ *hiemis* COL. asprimea iernii, ~ *temporis* SALL. asprimea anotimpului, ~ *annonae* TAC. Ann. *2, 87* scumpetea exagerată a alimentelor.
saevitiēs, *ēī f. v.* **saevitia** APUL.
saevitūdō, *inis f.* asprime, violenţă PL.
saevus (*3*) *adj.* furios, violent; sălbatic, crud, groaznic, aspru: *leaena saevior* VERG. leoaică mai furioasă, *tyrranus saevissimus in suos* LIV. tiranul cel mai crud faţă de ai săi, *saeva bellua* HOR. fiară sălbatică, *saeva uxor* TER. nevastă violentă, *Aeneas ~ in armis* VERG. Aeneas înspăimîntător în război, ~ *Achilles* OV. îngrozitorul Achilles; (*fig.*) ~ *ventus* CIC. vînt furios, *mare saevum* SALL. mare înfuriată, *saevum bellum* LUCR. război crud, *saevae minae* PROP. ameninţări teribile, ~*amor* VERG. iubire sălbatică, *saeva damna* TAC. pagube grozave, *saeva facies* TAC. aspect (al oraşului) îngrozitor // **saeva**, *ōrum n. pl.* evenimente nefericite; *saeva ventorum* TAC. vînturi grozave.
sāga[1], *ae f.* [*sagus*] prezicătoare, ghicitoare, vrăjitoare CIC.; (*oc.*) codoaşă LUCIL.
saga[2], *ae v.* **sagum** ENN.
sagācitās, *ātis f.* **1** ascuţime (a simţurilor), fineţe: ~ *narium* CIC. ascuţimea mirosului (*la cîini*), ~ *sensum* SEN. fineţea simţurilor; **2** (*fig.*) ascuţime a minţii, putere de pătrundere, isteţime CIC.
sagāciter *adv.* **1** fin, ascuţit (*ca miros*): *sagacissime olfacere* PLIN. a avea miros foarte fin; **2** (*fig.*) subtil, isteţ (la minte), abil: *sagacius odorabere* CIC. ai să miroşi (informîndu-te) mai bine.
sagana, *ae v.* **saga** PRISC.
Sagana, *ae f.* nume de vrăjitoare HOR.
Sagaris, *is m.* *1*) rîu în Phrygia şi Bithynia (numit şi **Sangarius**, *iī n.*); *2*) nume de erou troian // **Sagarītis**, *idis adj. f.* al rîului Sagaris.
sagārius (*3*) *adj.* [*sagum*] de manta de postav gros; de saia DIG.
sagātus (*3*) *adj.* **1** îmbrăcat în manta de postav gros (militară) CIC.; **2** făcut din postav gros COL.
sagax, *ācis adj.* [*sagio*] **1** cu simţ (*frecv.* cu miros) ascuţit: *sagaces canes* CIC. cîini cu miros fin, *canibus sagacior anser* OV. gîsca cu auzul mai fin decît cîinii; **2** (*fig.*) ascuţit (la minte), ager, isteţ: ~ *mens* CIC. minte subtilă, *sagaces curae* HOR. C. *4, 4, 75* măsuri înţelepte, ~ *ad pericula perspicienda* CIC. perspicace în a vedea pericolele, *utilium ~ rerum* HOR. ştiind să vadă ce este util, (*poet.*) ~ *ventura videre* OV. perspicace în a vedea viitorul.
sagēna, *ae f.* plasă de pescuit MANIL.
sagīna, *ae f.* **1** (*abstr.*) îngrăşare (a animalelor), îmbuibare: ~ *anserum* VARR. îmbuibarea gîştelor; **2** (*concrt.*) hrană multă, mîncare bună: *saginā gravis* TAC. îngreuiat de mîncare; (*fig.*) ~ *dicendi* QUINT. hrana întăritoare a stilului; **3** grăsime, obezitate: ~ *ventris* IUST. burtoi, *vix saginam continent suam* SEN. Ep. *110, 13* de-abia se mai ţin de grase ce sînt.
sagīnārium, *iī n.* cuşcă (*de ţinut păsări la îngrăşat*).
sagīnātiō, *ōnis f.* **1** îngrăşare PLIN.; **2** mîncare de îngrăşat TERT.
sagīnātus (*3*) *p. pf.* **sagino** // **adj.** gras TERT.
sagīno (*I*) *vt.* a îngrăşa, a îmbuiba: ~ *equum hordeo* COL. a îngrăşa calul cu orz, *velut saginatus nuptialibus cenis* LIV. ca şi cum ar fi fost îmbuibat de mîncare ca la nuntă, ~ *mille convivas* PLIN. a sătura o mie de oaspeţi; (*fig.*) *septuagies sestertio saginatus* TAC. îmbuibat de şapte milioane de sesterţi.
sagiō, *īre vi.* a avea miros fin CIC.
sagitta, *ae f.* **1** săgeată; **2** (*fig.*) (obiect cu vîrf ascuţit) **a.** capăt de ramură sau mlădiţă COL.; **b.** lanţetă a chirurgului VERG. **c.** (*bot.*) săgeata-apei (*Sagittaria sa-*

gittaefolia) PLIN.; **d.** Săgetătorul (*constelaţie*) CIC.; **e.** supranume roman TAC.

sagittārius[1] (*3*) *adj.* de săgeată: ~ *calamus* PLIN. trestie pentru săgeţi.

sagittārius[2], *iī m.* **1** arcaş, săgetător: ~ *eques* TAC. arcaş călare; **2** fabricant de săgeţi DIG.; **3** Săgetătorul (*constelaţie*) CIC.

sagittātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **sagitto**) străpuns de o săgeată, săgetat C. AUR.

sagittifer, *era, erum adj.* care poartă săgeţi: *sagittiferi Parthi* CATUL. parţi înarmaţi cu săgeţi, *sagittifera pharetra* OV. faretra plină de săgeţi; (*spec.*) *sagittifera pecus* CLAUD. porc ţepos // **Sagittifer**, *erī m.* Săgetătorul (*constelaţie*) MANIL.

Sagittiger, *erī m.* Săgetătorul (*constelaţie*) AVIEN.

Sagittipotens, *ntis m.* Săgetătorul (*constelaţie*) CIC.

sagittō, *āre, ātum* **1** *vi.* a arunca săgeţi CURT.; **2** *vt.* a străpunge cu săgeţi, a săgeta (*v. sagittatus*).

sagittula, *ae f.* săgeată mică APUL.

sagma, *ae f.* şi **sagma**, *atis n.* samar, tarniţă VEG., DIOCL.

sagmārium, *iī n.* samar SERV.

sagmārius (*3*) *adj.* de samar, de povară // **sagmārius**, *iī m.* animal de povară LAMPR.

sagmen, *inis n.* smoc de iarbă sfinţită (*culeasă pe Capitoliu şi care îi făcea inviolabili pe feţialii trimişi ca soli*) LIV.

Sagra, *ae f.* rîu în ţinutul Bruttium.

sagulāris (*2*) şi **sagulārius** (*3*) *adj.* de manta militară HYG.

sagulātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în manta scurtă militară SUET. // **sagulātī**, *ōrum m. pl.* soldaţi.

sagulum, *ī n.* (dim. al lui *sagum*) sarică militară scurtă LIV.

sagum, *ī n.* **1** pătură de lînă groasă (*prinsă pe umeri într-o copcă, veşmînt purtat de galli, celţi, păstori, sclavi*) TAC. ş.a.; pătură, pled SUET.; **2** manta scurtă de postav gros (*la romani*): *ad saga ire* CIC. a porni la război, *saga sumere* CIC. a lua armele, *in sagis esse* CIC. a fi sub arme.

Saguntum, *ī n.* şi (*rar*) **Saguntus**, *ī f.* oraş în Hispania Tarraconeză // **Saguntīnus** (*3*) *adj.* saguntin // **Saguntīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii oraşului Saguntum.

sāgus[1] (*3*) *adj.* [*sagio*] povestitor STAT.

sagus[2], *ī m.v.* **sagum** ENN., VARR.

Sais, *is f.* oraş din vechiul Egipt, în Delta Nilului // **Saitae**, *ārum m. pl.* locuitorii din Sais // **Saītes**, *ae adj. m.* saitic.

sāl, *salis m.* şi (*rar*) *n.* **1 a.** sare: ~ *marinus* (*maritimus*) VARR. sare de mare, ~ *fossilis* (*fossicius*) VARR. sare gemă, *sal coctum* CAT. sare rafinată, pl. *sales* VARR. grăunţe de sare; **b.** (*fig.*) pată ca un grăunte de sare, într-o piatră preţioasă sau cristal PLIN.; **2** (*poet.*) apele mării, mare: *sale tabentes artus* VERG. trupurile şiroind de apa mării, *stant sale Tyrrheno classes* VERG. flota stă ancorată în Marea Tyrrheniană; **3** (*fig.*) **a.** spirit, vorbă de duh, glumă, picanterie: *omnes sale facetiisque superabat* CIC. îi întrecea pe toţi prin spirite şi prin glume, *urbani sales* CIC. spirite fine, *sale nigro delectari* HOR. a-i plăcea spiritele caustice; **b.** bun-gust, fineţe, graţie: *tectum plus salis quam sumptus habebat* NEP. Att. *13, 2* casa dovedea mai mult bun-gust decît cheltuiala; [la ENN. şi VARR. *forma sale, is n.*].

Salăcia, *ae f.* zeiţă a mării; (*fig.*) *saevitia Salaciae* PACUV. furia mării.

salăcitās, *ātis f.* lascivitate PLIN.

salacō, *ōnis m.* lăudăros, fanfaron CIC.

salamandra, *ae f.* salamandră PLIN.

Salambō, *ōnis f.* numele Venerei syro-babyloniene LAMPR.

Salamīn, *mīnis f. v.* **Salamis** STAT.

Salamīna, *ae f. v.* **Salamis** IUST.

Salamīniacus (*3*) *v.* **Salaminius**

Salamīnius (*3*) *adj.* de la Salamina // **Salamīniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Salaminei, salaminienii.

Salamīs, *inis f.* (ac. **Salamina**) Salamina: *1*) insulă şi cetate în golful Saronic (*vestită prin victoria atenienilor asupra perşilor*); *2*) oraş în insula Cipru.

Salapia, *ae f.* oraş în Apulia // **Salapīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Salapia // **Salapinus** şi **Salpinus** (*3*) *adj.* salapin.

Salapitānī, *ōrum m. pl.* locuitorii din Salapia LIV.

salapūt(t)ium, *iī n.* micuţ, prichindel (*probabil sens obscen*) CATUL. *53, 5.*

salar, *aris n.* (*iht.*) somon (*Salmo salar*) AUS.

Salāria, *ae f.* (subînţ. **Via**) Drumul Sării (*pe malul stîng al Tibrului, pe care se transporta sarea de la salinele de la Ostia la Reate, în ţara sabină*).

salāriārius, *iī m.* salariat, simbriaş DIG.

salārium, *iī n.* **a.** sumă de bani pentru cumpărarea sării (*dată soldaţilor, slujbaşilor*); soldă PLIN.; **b.** indemnizaţie dată magistraţilor; **c.** salariu, onorar SEN.

salārius (*3*) *adj.* de sare, al sării: *salaria annona* LIV. veniturile din producţia de sare LIV. *29, 37, 3* (*v.* şi *Salaria*) // **salārius**, *iī m.* vînzător de sărături, băcan MART.

salax, *ācis adj.* [*salio*] **1** (care sare la parte femeiască) lasciv, dezmăţat, desfrînat HOR.; **2** (*fig.*) excitant, afrodisiatic (*despre unele plante*) OV.

sale, *is v.* **sal**

salebra, *ae f.* (*frecv. pl.*) **salebrae**, *ārum f. pl.* hîrtoape, gloduri, drum anevoios; (*fig.*) obstacol, greutate: *demonstrant astra salebros* PROP. stelele ne arată hîrtoapele, ~ *spiritus* VAL. MAX. greutate de (în) respiraţie, *oratio haeret in* ~ CIC. frazele se împotmolesc.

salebrātim *adv.* pe un drum cu hîrtoape SID.

salebritās, *ātis f.* asprime a drumului APUL.

salebrōsus (*3*) *adj.* gloduros, cu hopuri, cu hîrtoape: *salebrosa semita* APUL. cărare cu hîrtoape; (*fig.*) *salebrosa oratio* QUINT. stil inegal.

Sal(l)entīnī, *ōrum m. pl.* salentinii (*neam din vechea Calabrie*) // **Sal(l)entinus** (*2*) *adj.* salentin; *Sallentinum promunturium* capul Sallentiunum (*azi, Capo S. Maria di Leuca*).

Salernum, *ī n.* oraş pe coasta Campaniei (*azi, Salerno*) // **Salernitānus** (*3*) *adj.* salernitan.

salgama, *ōrum n. pl.* conserve de fructe, de legume COL.

salgamārius, *iī m.* vînzător de conserve COL.

Saliāris (*2*) *adj.* de preoţi salieni (ai lui Marte): *saltus* ~ SEN. Ep. *15, 4* săritura saliarilor (*ca în dansurile*

rituale ale preoților salieni), *dapes Saliares* HOR. ospețe saliene (bogate).
saliāris (*2*) *adj.* dansant PLIN.
saliatus, *ūs m.* demnitatea de preot salian CIC.
salicastrum, *ī n.* [*salix*] (un fel de) viță sălbatică PLIN.
salicētum, *ī n.* sălciiș, pîlc de sălcii DIG.
salictārius (*3*) *adj.* care este printre sălcii PLIN. // **salictārius**, *iī m.* cel care se îngrijește de sălcii CAT.
salictor, *ōris m.* [*salio*] săritor ANTHOL.
salictum, *ī n.* sălciiș, pădurice de sălcii CAT., VERG. ș.a.
saliens, *ntis p. pr. v.* **salio** // **salientēs**, *ium f. pl.* (subînț. **aquae**) fîntîni arteziene CIC., PLIN. ș.a.
saligneus (*3*) *adj.* și **salignus** (*3*) *adj.* de lemn de salcie, de salcie CAT. ș.a.
Saliī, *ōrum m. pl.* Salii: *1*) colegiu de doisprezece preoți ai lui Marte (*păstrători ai scuturilor sfinte; la sărbătorile din luna martie ale zeului, ei executau dansuri războinice specifice, făcînd salturi* — saliendo — *și lovind în aceste scuturi*); *2*) preoți ai lui Hercules VERG.; *3*) francii salieni (*neam germanic*).
salillum, *ī n.* [*salinum*] solnicioară CATUL.
salīnae, *ārum f. pl.* saline CIC.; (*fig.*) carieră de cuvinte de spirit CIC.
Salīnae, *ārum f. pl.* *1*) cartier în Roma; *2*) așezare romană în Dacia (*între Apulum și Potaissa, în zona Ocnei Mureșului, cunoscută pentru exploatarea sării*).
salīnātor, *ōris m.* vînzător de sare, sărar ARN. // **Salīnātor**, *ōris m.* cognomen roman.
salīnum, *ī n.* [*sal*] solniță HOR.; [și **salīnī**, *ōrum m. pl.* VARR.].
salīnus (*3*) *adj.* de sare.
saliō, *īre, saluī, saltum vi.* **1** a sări, a sălta: ~ *saxo* PL. a sări de pe stîncă, ~ *de muro* LIV. a sări de pe zid, *saliendo se exercebant* PL. se exersau prin sărituri, *in tectis salit grando* VERG. grindina bate pe acoperiș, *cor salit* PL. îmi sare inima, *venae saliunt* OV. vinele bat, *aquae saliens rivus* VERG. curs de apă care saltă, *mică* (*sal*) *saliens* OV., HOR. fărîme de sare (sare) care pocnesc (*semn bun, la sacrificii*), *fontes salientes* PLIN. fîntîni arteziene; **2** (*vt., despre montă la animale*) a călca, a goni (o femelă) PL., VARR. ș.a.
Salisubsili, *ōrum m. pl.* salii dansînd CATUL. *17, 6.*
salitiō, *ōnis f.* sărire, salt (*pe cal*) VEG.
salitō, *āre v.* **salto** VARR.
sal(l)ītura, *ae f.* sărătură COL.
saliunca, *ae f.* (*bot.*) odolean (*Valeriana dioica*) VERG.
saliuncula, *ae f.* dim. al lui **saliunca** HIER.
Salius (*3*) *adj.* al saliilor, salian (*v. Salii*) APUL.
saliva, *ae f.* **1** scuipat, salivă, bale: *pinguis* ~ SEN. flegmă, *arcanae salivae* PROP. scuipat de făcut farmece, *cochlearum salivae* PLIN. balele melcilor; (*fig.*) *salivam movere* SEN. a face să vină apa în gură, a face poftă, ~ *mercurialis* PERS. *5, 112* poftă de cîștig; **2** gust în gură, savoare (*după gustat*): *Methymnaei Graia* ~ *meri* PROP. savoarea grecească a vinului de Metimna (din Lesbos).
salīvārium, *iī n.* zăbală la frîul calului DIOCL.
salīvārius (*3*) *adj.* care seamănă cu saliva PLIN.
salīvātum, *ī n.* leac pentru provocarea salivației COL., PLIN.
salīvō, *āre vt.* a scuipa PLIN.
salīvōsus (*3*) *adj.* plin de salivă, bălos APUL.
salix, *icis f.* salcie; vargă de salcie: *amnicolae salices* OV. sălciile care cresc pe lîngă rîuri.
Sallentini *v.* **Salentini**
salliō, *īre v.* **salio**
salliō, *īre, ītum* și **sallō**, *ere* a săra CAT., VARR. ș.a.
sallitūra, *ae v.* **salitura**
Sallustius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Sallustius Crispus, istoricul roman din vremea lui Cicero, și Sallustius Crispus, nepot și fiu adoptiv al istoricului, intim al lui Augustus și renumit prin bogățiile sale*) // **Sallustiānē** *adv.* în maniera lui Sallustius // **Sallustiānus** (*3*) *adj.* al lui Sallustius, sallustian // **Sallustiānus**, *ī m.* admirator al lui Sallustius.
Salmacidēs, *ae m.* (voc. -*a*) un Salmacides, bărbat efeminat ENN.
salmacidus (*3*) *adj.* sărat (ca apa mării) PLIN.
Salmacis, *idis f.* Salmacida: *1*) izvor în Caria (*care efemina pe cel ce se scălda în el*); *2*) naiadă cu același nume OV.
salmō, *ōnis m.* (*iht.*) somon (*Salmo salar*) PLIN.
Salmōneus, *eī* (*eos*) *m.* (ac. -*ōnea*) fiu al lui Aeolus și frate al lui Sisyphus (*trăsnit de Iupiter, ale cărui tunete și fulgere voia să le imite*).
Salmōnis, *idis* f. (ac. -*ida*) Salmonida (*nimfa Tyro, fiica lui Salmoneus și mamă a lui Neleus și a lui Pelias din însoțirea cu Neptun*).
Salomōn, *ōnis m.* regele Solomon (*fiul lui David*) // **Salōmoniacus** (*3*) *adj.* și **Salomōnius** (*2*) *adj.* al lui Solomon.
Salōna, *ae f.* și **Salōnae**, *ārum f. pl.* oraș în Dalmația // **Salōnīnus** (*3*) și **Salōnītānus** (*3*) *adj.* din Salona, al Salonei.
salpa, *ae f.* (*iht.*) merluciu (*Merluccius vulgaris*) OV.
salpicta, *ae m.* și **salpista**, *ae m.* trîmbițaș, trompetist FIRM. ș.a.
Salpīnās, *ātis adj.* de la Salpis (*oraș în Etruria*), salpinat LIV.
salpinx, *pingis f.* trompetă SERV.
salsāmen, *minis n.* carne sărată, sărătură ARN.
salsāmentārius (*3*) *adj.* de pește sărat, pentru sărătură // **salsāmentārius**, *iī m.* negustor de pește sărat, de sărături SUET.
salsāmentum, *ī n.* saramură de pește CIC.; pește sărat *sau* marinat, carne sărată CAT., CIC.
salsē *adv.* cu sare; (*fig.*) cu spirit CIC.
salsēdo, *inis f.* gust sărat, sărătură PALL.
salsilāgō, *inis f.v.* **salsedo**
salsipotens, *ntis adj.* stăpîn al mărilor (Neptun) PL. Trin. *820.*
salsipotis (*2*) *adj. v.* **salsipotens** ANTHOL.
salsitās, *ātis f.* sărătură, ariditate a solului AUG.; (*fig.*) causticitate HIER.
salsitūdō, *inis f.v.* **salsedo** VITR.
salsiusculus (*3*) *adj.* cam sărat AUG.
salsō (*1*) *vt.* a săra AUG.
salsūgo, *inis f.* **1** gust sărat, sărătură PLIN.; **2** apă de mare PLIN.

salsūra, *ae f.* 1 sărătură COL.; 2 (*concrt.*) saramură VARR.; 3 (*fig.*) proastă dispoziție PL.
salsus (*3*) *p. pf.* – *adj.* (*v.* **sallo**) 1 sărat: *salsiores cibi* PLIN. mîncăruri mai sărate, *salsi fluctus* PL. valurile mării, *vada salsa* VERG. suprafața mării, *salsa farra* OV. *salsae fruges* VERG. (= *mola salsa*) grîu măcinat amestecat cu sare, care se presăra pe capul animalului de jertfă; 2 (*oc.*) amar, acru, înțepător: *salsae lacrimae* LUCR. lacrimi amare, ~*sudor* VERG. sudoare acră; 3 (*fig.*) spiritual, glumeț, picant: *male* ~ HOR. care face glume proaste, pișicher răutăcios.
saltābundus (*3*) *adj.* săltăreț GELL.
saltātim *adv. v.* **saltuatim**
saltātiō, *ōnis f.* joc, dans CIC. ș.a.
saltātiuncula, *ae f.* mic dans VOP.
saltātor, *ōris m.* dansator (*de profesie*), balerin, pantomim CIC. ș.a.
saltātōrie *adv.* în pași de dans APUL. M. *10, 30*.
saltātōrius (*3*) *adj.* de dans: ~ *ludus* MACR. școală de dans, *orbem saltatorium versare* CIC. a face un rond la dans.
saltātrīcula, *ae f.* mică balerină GELL.
saltātrix, *īcis f.* dansatoare CIC.
saltātus, *ūs m.* dans (religios) LIV., OV.
saltem (saltim) *adv.* cel puțin, măcar: *si non... at* ~ CIC. dacă nu... în schimb cel puțin, *non* (*neque*) ~ nici măcar, *quis ego sum* ~, *si non sum Sosia?* PL. Amph. *438* cine sînt eu la urma urmei, dacă nu sînt Sosia?
salticus (*3*) *adj.* dansant: *saltica puella* TERT. balerină, *fabulae salticae* SUET. pantomime.
saltitō, *are vt.* a dansa ARN.
saltō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a dansa (*și cu gesturi*): ~ *ad tibicinis modos* LIV. a dansa după cîntul flautului, *restim ductans saltabis* TER. vei juca ținînd capătul sforii (conducînd dansul); (*fig.*) *saltat incidens particulas* CIC. Or. *226* e săltăreț în stil, tăind periodul în incize; 2 a mima dansînd, a reprezenta prin pantomimă, a juca (un personaj, o piesă): ~ *tragoediam* SUET. a juca o tragedie în pantomimă, ~ *puellam* OV. a reprezenta o fată, ~ *Cyclopa* HOR. a juca „Ciclopul", *saltata poemata* OV. Tr. *2, 519* poezii recitate (la teatru) cu acompaniament de dans (*v. ibid. 5, 7, 25*).
saltuārius, *iī m.* paznic de pădure PETR.
saltuātim *adv.* 1 prin sărituri, sărind: ~ *singulis cruribus* GELL. (a alerga) sărind într-un picior; 2 (*fig.*) prin salturi, tăiat, descusut (în compunere) GELL.
saltuensis (*2*) *adj.* de pădure; de pășune COD. IUST.
saltuōsus (*3*) *adj.* bogat în păduri, păduros: *saltuosa loca* SALL. locuri pline de păduri.
saltus[1], *ūs m.* [*salio*] 1 săritură, salt: *saltum* (*saltus*) *dare* OV., VERG. a face un salt, *saltu sese in fluvium dedit* VERG. s-a aruncat printr-un salt în rîu; 2 dans, joc OV.
saltus[2], *ūs m.* 1 vale împădurită; strungă (*în munte*), defileu, trecătoare: ~ *Thermopylarum* LIV. trecătoarea Thermopylelor, *saltu angusto superatis montibus* LIV. munții fiind trecuți printr-un defileu îngust; (*fig.*) *ex hoc saltu damni* PL. din această strîmtoare primejdioasă; 2 pășune de munte, plai: *saltibus in vacuis pascunt* VERG. (vitele) pasc în pășuni de munte libere; 3 munte împădurit: ~ *Pyrenaei* CAES. munții Pirinei; 4 loc cu pășune (*ca proprietate*): *de saltu agroque detruditur* CIC. e alungat de pe pășunea și pămîntul lui; 5 măsură agrară (*800 de iugăre*) VARR.; [arh. genit. *salti* ACC.].
salūber, *bris, brie* și **salūbris** (*2*) *adj.* 1 bun pentru sănătate, sănătos, salubru: ~ *locus* VARR. loc sănătos, *saluberrimum tempus* CELS. anotimpul cel mai bun pentru sănătate, *salubris habitatio* VITR. locuință salubră, *vinum corpori salubre* COL. vin bun pentru sănătate; 2 bun, avantajos, folositor: *salubria consilia* CIC. planuri bune, *salubre pretium* COL. preț avantajos, *salubre mendacium* LIV. minciună salutară; 3 viguros, tare, zdravăn: *corpora salubriora* LIV. corpuri mai viguroase.
salūbritās, *ātis f.* 1 stare de sănătate, sănătate: *tum salubritatis, tum pestilentiae signa* CIC. semne fie de sănătate, fie de molimă, ~ *caeli* COL. sănătatea aerului; 2 a. stare bună de sănătate: *haec remedia salubritatem faciunt* COL. aceste leacuri însănătoșesc, ~ *corporum* TAC. sănătatea fizică; b. (*fig.*) puritate a stilului CIC. Br. 54.
salūbriter *adv.* 1 în chip sănătos CIC.; 2 (*fig.*) avantajos, convenabil: ~ *emere* PLIN. IUN. a cumpăra avantajos.
saluī *pf. v.* **salio**
salum, *ī n.* largul mării, mare [numai la sg.]: *in salo navem tenere* NEP. a ține corabia în largul mării, *Aegeo salo* PROP. în Marea Egee, *salo nauseaque confecti* CAES. sleiți de navigația pe mare și de răul de mare; (*oc.*) valuri de rîu STAT.; (*fig.*) *aerumnoso navigare salo* CIC. a naviga într-o mare de necazuri, *cogitationis salo fluctuare* APUL. a se zbate într-o mare de gînduri.
salūs[1], *ūtis f.* [*salvus* = intact, întreg] 1 (*mai rar*) sănătate, deplinătate a forțelor fizice, stare fizică bună: (*medicus*) *custos salutis datus* CURT. medic însărcinat cu îngrijirea sănătății, *aliquem ad salutem reducere* CIC. a însănătoși pe cineva; 2 bine: *civitatis* CIC. binele statului; 3 (*frecv.*) mîntuire, salvare, scăpare de primejdie, păstrare a vieții, existență, mijloc de salvare: *fugā salutem petere* CIC. a-și căuta salvarea fugind, *saluti esse alicui* CAES. a salva pe cineva, *alicui salutem dare* (*ferre*) CIC. a salva pe cineva, *non de imperio dimicabant, sed de salute* CURT. nu luptau pentru dominație, ci pentru propria existență, *una* ~ *victis, nullam sperare salutem* VERG. un singur mijloc de salvare au învinșii: să nu spere în nici o salvare; 4 (*ca formulă*) salutare, urare de bine: *multam salutem dare* (*dicere, mittere*) *alicui* a trimite multe salutări cuiva, *Terentia impertit tibi multam* (*plurimam*) *salutem* CIC. Terentia îți trimite multă, (foarte multă) sănătate, (*abrev.*) *Caelius Ciceroni S.D.* (*salutem dat*) Caelius trimite salutări lui Cicero, (*fără vb.*) *Cicero Trebonio S.* (*salutem*) Cicero îi trimite salutări lui Trebonius, (*fără salutem*) *Cicero Trebatio* Cicero îi trimite salutări lui Trebatius, *salute data redditaque* LIV. după ce s-au salutat reciproc, *salutem dicere foro* CIC. a zice adio forului; 5 Salus (*divinitate a salvării și a binelui public, avînd templu pe Quirinal*).

salus², *ī m. v.* **salum**
salūtābundus (*3*) *adj.* salutînd MART. CAP.
salūtāris (*2*) *adj.* binefăcător, salutar; folositor: *ars* ~ HOR. arta medicală, *oratio* ~ OV. discurs salvator, *herba* ~ *contra anginas* PLIN. buruiană binefăcătoare contra anginei, (*cu dat.*) *aliquid salutare valetudini* PLIN. ceva folositor pentru sănătate, *illud ad firmandam vocem salutare* CIC. acel leac bun pentru întărirea vocii, ~ *digitus* SUET. Aug. *80* degetul arătător, ~ *littera A* (*absolvo*) litera salvatoare A („achit", „sînt pentru achitare") (*care era imprimată pe buletinul de vot al judecătorilor*), *Collis Salutaris* Colina Salutară (*unul dintre vîrfurile Quirinalului, unde era templul zeiței Salus*).
salūtāriter *adv.* salutar, folositor, avantajos CIC.
salūtātiō, *ōnis f.* **1** salut, salutare: *salutationem facere* LIV. a saluta; **2** vizită (făcută cuiva), vizită de omagii, mulțime de vizitatori: *ubi* ~ *defluxit*... CIC. cînd vizitatorii s-au dus..., *salutationes matutinae* SEN. vizitele de dimineață (*ale clienților la patronul lor*), *dare se salutationi amicorum* CIC. a se ocupa cu primirea prietenilor.
salūtātor, *ōris m.* **1** cel care salută STAT.; **2** cel care prezintă omagii, client COL.
salūtātōrius (*3*) *adj.* de prezentat salutări, omagii: *salutatorium cubiculum* PLIN. cameră de audiență: ~ *casus* PRISC. cazul vocativ.
salūtātrix, *īcis f.* cea care salută: ~ *charta* MART. hîrtie de prezentat salutări; (*spec.*) ~ *turba* IUV. mulțimea de clienți.
salūtifer, *era*, *erum adj.* salutar, salvator OV., MART.
salūtificātor, *ōris m.* mîntuitor TERT.
salūtiger, *era*, *erum adj.* **1** salutar AUS.; **2** care aduce salutări AUS.
salūtigerulus (*3*) *adj.* însărcinat să prezinte salutări *sau* oamgii PL.
salūtō (*I*) *vt.* **1 a.** a saluta: *Tironem meum saluta nostris verbis* CIC. salută-l pe dragul meu Tiron în numele meu, (*cu două ac.*) ~ *aliquem imperatorem* TAC. a aclama pe cineva ca împărat, *Octavius quem sui Caesarem salutabant* CIC. Octavius pe care ai lui îl salutau zicîndu-i Caesar; **b.** (*spec.*) a adora, a se închina divinității: *deos salutatum venire* CIC. a veni să se închine zeilor; **2** a vizita (pe cineva spre a-l saluta): *venit salutandi gratia* CIC. m-a vizitat ca să mă salute; (*spec.*) *agmina salutantium* CIC. cetele clienților care-și vizitează dimineața patronul, *Galbam salutavit* SUET. i-a prezentat omagii lui Galba.
Salūviī (Salluvii), *ōrum m. pl.* saluvii (*neam liguric în Gallia Narboneză*) LIV.
salvātiō, *ōnis f.* salvare, mîntuire ECCL.
salvātor, *ōris m.* salvator, mîntuitor ECCL.
salvātrix, *īcis f.* salvatoare ECCL.
salvē¹ (*imper. vb.* salveo) salut!, sănătate!: *salvete* vă salut, fiți sănătoși!, *salve aeternum mihi* VERG. adio pentru totdeauna.
salvē² *adv.* [*salvus*] bine (*ca sănătate sau în genere*): *quam* ~ *agit Demea*? APUL. cum o duce Demea?, *satin* ~ ? (subînț. *agis, agitur*) TER. o duci bine?, *quaerenti viro satin* ~ *„Minime", inquit* LIV. soțului care o întreba dacă totul e bine — Deloc, răspunse ea, *salven advenio*? PL. sosesc bine (la țanc)?
salveō, *ēre*, *vi.* a fi sănătos, a fi bine: (*în formule de salutare*) *iubeo te* ~ PL. îți spun să fii sănătos (te salut), *Dionysium iube* ~ CIC. spune-i salutări de la mine lui Dionysius, *Alexin* ~ *iubeas velim* PL. aș vrea să-l saluți pe Alexis din partea mea, *salvebis a meo Cicerone* CIC. Att. *6, 2, 10* fiul meu, Cicero, îți trimite salutări; (*formulă de omagiu*) *Salve, Saturnia tellus!* VERG. fii salutat, pămînt saturnian!, (*formulă de despărțire*) *salve atque vale!* PL. fii sănătos și cu bine!
salvus (*3*) *adj.* intact, sănătos, teafăr, în bună stare: ~ *domum revertor* HOR. mă întorc teafăr acasă, *ne sim* ~, *si*... CIC. să mor, dacă..., *deos quaeso ut salva pariam filium* PL. mă rog la zei să nasc cu bine un băiat, *numquam salvis suis exuitur servitus muliebris* LIV. servitutea femeii nu dispare cît timp ai săi sînt în viață; (*la abl. abs. despre lucruri și nume abstr.*) fără violarea ..., fără vătămarea...: *salvis legibus* CIC. fără violarea legilor, *salvo officio* PL. fără încălcarea datoriei, *salva fide* CIC. fără călcarea bunei-credințe; (*limbaj de conversație*) *salvus sum* PL. am scăpat, *salva res est* PL. totul merge bine, *satin salvae* (subînț. *res sunt*)? TER. totul e bine?
Samaeī, *ōrum m. pl.* sameii (*locuitorii insulei Same; v. și Cephallenia*).
samardacus, *ī m.* impostor AUG.
Samarīa, *ae f.* veche regiune și oraș în Palaestina // **Samarītēs**, *ae m.* și (*frecv.*) **Samarītae**, *ārum m. pl.* samaritean, samariteni // **Samarītis**, *idis f.* și **Samarītida**, *ae f.* samariteancă // **Samarēus** (*3*) **Samarītānus** (*3*) și **Samarīticus** (*3*) *adj.* samaritean.
Samarobrīva, *ae f.* oraș al ambianilor în Gallia Belgică (*azi, Amiens*).
sambūca, *ae f.* **1** sambucă, (un fel de) harpă PERS.; **2** cîntăreață la sambucă PL.; **3** mașină de război la asediu VITR.
sambūceus (*3*) *adj.* de soc PLIN.
sambūcistria, *ae f.* cîntăreață la sambucă LIV.
sambūcus¹ (**sabūcus**), *ī m.* (*bot.*) soc (*Sambucus nigra*) PLIN.
sambūcus², *ī m.* cîntăreț la sambucă MART. CAP.
Samē, *ēs f.* vechi nume al insulei și al orașului Cephallenia.
sāmentum, *ī n.* bucată de piele a victimei pe care flaminul o punea pe cap FRONT.
samera (samura), *ae f.* săniuță de ulm COL.
Samiārius (*3*) *adj.* din (de) Samos CIC.
samiātor, *ōris m.* tocilar DIOCL.
samiō, *āre*, *ātum vt.* a lustrui (cu piatră de Samos) VEG.
samiolus (*3*) *adj.* de pămînt de Samos PL.
Samius (*3*) *adj.* din Samos: ~ *senex* și **Samius** m. bătrînul din Samos (Pythagoras), ~ *lapis* PLIN. piatră de Samos (de lustruit aur), *Samia* terra PLIN. pămînt alburiu de Samos, argilă // **Samia**, *ōrum n. pl.* vase de Samos: *Samia testa* LUCIL. ciob de argilă de Samos (bun de tăiat) // **Samii**, *ōrum m. pl.* locuitorii insulei Samos.
Samnis, Samnītis, Samnītes, Samnīticus *v.* **Samnium**

Samnium, *iī n.* țara samnită (*regiunea muntoasă, străbătută de Apenini, între Campania și Marea Adriatică*) // **Samnīs,** *nitis adj.* și *subst.* samnit // **Samnītes,** *ium m. pl.* samniții: **a.** locuitorii din țara samnită; **b.** gladiatori cu arme samnite // **Samnīticus** (*3*) *adj.* samnit.

Samos (Samus), *ī f. 1*) insulă în Marea Egee și capitala ei; *2*) *Threicia Samos v.* **Samothracia**; *3*) *v.* **Same**

Samosata, *ōrum n. pl.* și **Samosata,** *ae f.* oraș în Syria, pe malul Eufratului // **Samosatēnus** (*3*) *adj.* din Samosata.

Samothrācē, *ēs f.* și **Samothrāca,** *ae f.* și **Samothrācia,** *ēs f.* insulă și oraș în Marea Egee // **Samothrācēnus** (*3*) *adj.* din (de) Samothrace // **Samothrācēs,** *um* (ac. *-as*) *m. pl.* **a.** locuitorii din Samothracia; **b. Samothrācēs** *sau* **Samothrācēs dii** = zeii Cabiri (*ale căror mistere se celebrau în Samothracia*) // **Samothrācicus** (*3*), **Samothrācius** (*3*) și **Samothrācus** (*3*) *adj.* din (de) Samothracia.

sampsa (samsa), *ae f.* pulpă de măsline fărîmițată COL.

Sampsiceramus, *ī m. 1*) regișor din Emesa, în Liban (*învins de Pompeius*); *2*) poreclă dată de Cicero lui Pompeius (în scrisorile sale).

sampsūchinus (*3*) *adj.* de măghiran PLIN.

sampsūchum, *ī n.* și **sampsūchus,** *ī f.* (*bot.*) măghiran (*Origanum maiorana*) CELS., PLIN.

Samsōn *m. indecl.* și **Samson,** *ōnis m.* judecător în Israel (*renumit prin forța sa*).

Samuēl, *ēlis m.* profet în Israel.

Samus, *ī f. v.* **Samos**

sānābilis (*2*) *adj.* **1** vindecabil; *plaga* ~ CIC. rană vindecabilă, *aut sanior, aut sanabilior redire* SEN. a se întoarce sau mai sănătos, sau mai aproape de însănătoșire; **2** (*tard.*) care poate însănătoși, salutar AUG.

Sānātēs, *um* (*-ium*) *m. pl.* sanații (*neam din vecinătatea Romei*) GELL.

sānātiō, *ōnis f.* vindecare: ~ *corporum* CIC. vindecarea trupurilor.

sānātor, *ōris m.* tămăduitor P. NOL.

sanciō, *īre, sanxī, sanctum vt.* **1** a face inviolabil, a consfinți: ~ *acta Caesaris* CIC. a consfinți actele lui Caesar, *quae coniunctio necessitatem eorum sanxit* NEP. înrudire care a consfințit prietenia dintre ei, *Genitor foedera fulmine sanxit* VERG. Iupiter a consfințit învoielile printr-un fulger, ~ *aliquem augurem* CIC. a consfinți pe cineva ca augur; **2** a stabili, a hotărî, a promulga: ~ *novam legem* CIC. a stabili o nouă lege, ~ *leges de ambitu* CIC. a promulga legi despre corupția electorală, *habent legibus sanctum ut... neve...* CAES. au stabilit prin legi că... și să nu..., *lex sancit ne...* CIC. legea poruncește să nu...; **3** a interzice, a pedepsi: ~ *incestum supremo supplicio* CIC. a interzice incestul cu pedeapsa capitală, *avaritia multā sanciatur* CIC. lăcomia de bani să fie pedepsită cu amendă, *quod exsecrationibus publicis sanctum est* CIC. faptă care este pedepsită cu blesteme publice.

sancitus (*3*) *p. pf.* (*rar, pentru* **sanctus**) LUCR.

sanctē *adv.* cu sfințenie, cinstit, scrupulos: ~ *colere naturam* CIC. a urma cu sfințenie natura, *tabulas sanctissime servare* CIC. a păstra registrele cu cea mai mare sfințenie, ~ *iurare* TER. a jura pe ce ai mai sfînt, *sanctisime se gerere* CIC. a se purta ireproșabil.

sanctescō, *ere vi.* a se sfinți, a se purifica ACC.

sanctificātiō, *ōnis f.* sanctificare SID.

sanctificātor, *ōris m.* sanctificator TERT.

sanctificium, *iī n.* sanctificare TERT.

sanctificō (*I*) *vt.* a sfinți TERT.

sanctificus (*3*) *adj.* sanctificator ECCL.

sanctiloquus (*3*) *adj.* a cărui vorbire e sfîntă PRUD.

sanctimōnia, *ae f.* sfințenie, pietate; puritate, castitate CIC., TAC.

sanctimōniālis (*2*) *adj.* închinat divinității COD. IUST.

sanctimōniāliter *adv.* cu sfințenie, cu religiozitate COD. IUST.

sanctimōnium, *iī n.* **1** sfințenie AUG.; **2** mucenicie CYPR.

sanctiō, *ōnis f.* **1** sancționare: ~ *foederis* CIC. sancționarea tratatului; **2** sancțiune, pedeapsă: *irritae sanctiones* LIV. sancțiuni fără efect.

sanctitās, *ātis f.* **1** inviolabilitate, sfințenie, caracter sacru: ~ *tribunatus* CIC. inviolabilitatea tribunatului, ~ *templi* CIC. sfințenia templului; **2** pietate față de zei: *quae potest esse pietas, si...* CIC. ce mai înseamnă pietatea, dacă..., *religionum pietates* CIC. acte de pietate religioasă; **3** puritate morală: probitate, integritate: ~ *matronarum* CIC. cinstea femeilor, *sanctitate bellum gerere* NEP. a purta război cu toată corectitudinea; **4** (*rel.*) Sanctitate (*titlu al episcopilor*): *Sanctitas tua* HIER. Sfinția ta.

sanctitūdō, *inis f.* caracter inviolabil, sfințenie: ~ *fani* QUINT. sfințenia templului; (*fig.*) integritate: ~ *morum* CIC. sfințenia moravurilor.

sanctor, *ōris m.* decretator TAC.

sanctuārium, *iī n.* **1** (*rel.*) sanctuar; **2** cabinet al regelui PLIN.

sanctulus (*3*) *adj.* puțin sfînt HIER.

sanctus (*3*) *p. pf. v.* **sancio** // **adj. 1** inviolabil, sfînt, sacru: *sanctum ius* CIC. drept sacru, ~ *lucus* OV. dumbravă sfîntă, *virgines sanctae* HOR. fecioarele sfinte (vestalele); **2** venerat, mărit, august: *sancte pater patriae*! OV. mărite părinte al patriei (Augustus)!, *ordo sanctissimus* CIC. clasa cea mai venerată (senatul), *sancta Venus* ENN. mărită Venus, *sanctissimus imperator* PLIN. preamăritul împărat; **3** virtuos, curat, cinstit, conștiincios: *illo nemo sanctior erat* CIC. nimeni nu era mai virtuos ca acela, *sanctissima femina* APUL. femeia cea mai virtuoasă, *sancta anima* VERG. suflet curat, *sancti mores* IUV. moravuri caste // **sanctus,** *ī m.* (*rel.*) sfînt // **sanctum,** *ī n.* loc sfînt, lăcaș sfînt, templu PERS.: *sanctum* (*sancta*) *sanctorum* sfînta sfintelor (*partea cea mai tainică a templului*).

Sancus, *ī m. sau* **Semo** *sau* **Semo Sancus** *sau* **Fidius Sancus** divinitate umbro-sabină, (*identificată mai tîrziu cu Hercules*; *avea templu pe Quirinal*).

sandaliārius (*3*) *adj.* de sandale: ~ *vicus* GELL. cartierul cizmarilor (*în Roma*).

sandaligerula, *ae f.* sclavă care duce *sau* păzește sandalele PL. Trin. *252.*

Sandaliōtis, *idis f.* Sardinia (*ca avînd forma unei sandale*) PLIN.

sandalis, *idis f.* (un fel de) palmier PLIN.
sandalium, *iī n.* sanda, pantof (*încălţăminte femeiască*) TER.
sandapila, *ae f.* sicriu de om sărac *sau* de condamnat SUET.
sandapilārius, și *m.* gropar, cioclu SID.
sandarac(h)a, *ae f.* 1 moartea-şoarecilor (*sulfură naturală de arsenic, de culoare roşie, folosită la vopsit stofe*); 2 răşină (*produsă de coniferul* Thuya articulata *şi utilizată pentru prepararea lacurilor*).
sandaracātus (*3*) *adj.* amestecat cu *sandarac(h)a* (*v. supra*) PLIN.
sandaraceus (*3*) și **sandaracīnus** (*3*) *adj.* roşu aprins NAEV.
sandyx, *īcis f.* culoare roşie, miniu VERG. B. *4, 46.*
sānē *adv.* 1 (*rar*) cu judecată, cuminte: *amare* ~ PL. Amph. *448* a iubi cu judecată, *non ego sanius Bachabor Edonis* HOR. C. *2, 7, 26* nu-i voi închina (pahare) lui Bacchus mai cuminte decît edonii (tracii); 2 desigur, într-adevăr, de bună seamă: *odiosum* ~ *genus hominum* CIC. un neam de oameni odios într-adevăr; (*în răspunsuri*) da, desigur: *Numne vis? Sane volo* PL. Oare vrei? — Vreau desigur, *Estne, ut fertur, forma? — Sane* TER. Este o frumuseţe, cum zice lumea? — Da, este; 3 cu totul, peste măsură, foarte: *res* ~ *difficilis* CIC. un lucru foarte greu, *res rustica* ~ *bene culta* CIC. pămînt foarte bine cultivat, *bene conveniebant* ~ *inter eas* TER. se înţelegeau de minune între ele, (*cu negat.*) *haud* ~ *intellego* CIC. nu prea înţeleg, *nil* ~ HOR. absolut nimic, (*oc.*) *sane quam* este extraordinar cît de, peste măsură de: *sane quam graviter tuli* CIC. am suportat extraordinar de greu; 4 (*cu conjct. concesiv sau impf.*) din partea mea, foarte bine: *sit ita* ~, *sed...* CIC. să zicem că este aşa, dar..., *sint* ~ *liberales ex sociorum fortunis* CIC. din partea mea, fie cît de darnici din averile aliaţilor, *tu esto Sosia* ~ PL. foarte bine (îţi dau voie), fii tu Sosia, *i* ~ *et parata fac sint omnia* PL. foarte bine, du-te şi să fie totul pregătit, *sequere* ~ Pl. foarte bine, urmează-mă.
sānescō, *ere vi.* a se însănătoşi, a se vindeca CELS.
Sangarius, *iī m.v.* **Sagaris** // **Sangarius** (*3*) *adj.* din Sagaris, frigian.
sanguen, *inis v.* **sanguis** ENN., LUCR.
sanguiculus, *ī m.* sîngerete, caltaboş PLIN.
sanguinālis (*2*) *adj.* de sînge: *herba* ~ COL. (*bot.*) moţul-curcanului (*Polygonum orientale*).
sanguinārius (*3*) *adj.* 1 de sînge: *herba sanguinaria* PLIN. (*bot.*) moţul-curcanului (*Polygonum orientale*); 2 (*fig.*) setos de sînge, sanguinar CIC. ş.a.
sanguinātiō, *ōnis f.* sîngerare, hemoragie C. AUR.
sanguineus (*3*) *adj.* 1 de sînge: *sanguineae guttae* OV. picături de sînge; 2 stropit de sînge, însîngerat: *sanguineae manus* OV. mîini stropite de sînge; 3 (*fig.*) roşu ca sîngele, sîngeriu: *sanguinea luna* OV. luna roşie ca sîngele, *ostro sanguineo* VERG. în purpură sîngerie: 4 (*fig.*) setos de sînge: ~ *vir* SIL. bărbat sîngeros, ~ *Mavors* VERG. sîngerosul Marte.
sanguinō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a sîngera, a fi însîngerat TERT.; (*fig.*) *eloquentia sanguinans* TAC. elocvenţă stropită de sîngele supt; 2 a fi de culoarea sîngelui APUL.; 3 a face să sîngereze, a bate pînă la sînge VULG.
sanguinolentia, *ae f.* sîngerare, curgere a sîngelui C. AUR.
sanguinolentus (*3*) *adj.* 1 însîngerat, plin de sînge; (*fig.*) de culoarea sîngelui: *oculi sanguinolenti* M. EMP. ochi injectaţi de sînge, *Allia sanguinolenta vulneribus* OV. rîul Allia însîngerat de răni; 2 (*fig.*) crud, care face (pe cineva) să sîngereze: *littera sanguinolenta* OV. scrisoare crudă, *centesimae sanguinolentae* SEN. Ben. *7, 10, 4* camătă de unu la sută pe lună care suge sîngele.
sanguinōsus (*3*) *adj.* (*med.*) sanguin C. AUR.
sanguis (sanguen), *inis m.* (*numai sg.*) 1 sînge (care circulă în corp): *sanguinis vomitus* CELS. vărsare de sînge, *sanguinis missio* CELS. luare de sînge, *gladius sanguine oblitus* SALL. pumnal mînjit de sînge, ~ *ater* VERG. sînge negru (venos), *sanguinem mittere* CIC. (*detrahere* COL.) *alicui* a lua sînge cuiva, *sanguinem alicuius haurire* LIV. a goli de sînge pe cineva, *sanguinem sistere* PL. (*cohibere* PL. *supprimere* CELS.) a opri sîngele; (*fig.*) *sanguinem provinciae mittere* CIC. a stoarce de bunuri provincia pînă la sînge, *aliquem sanguine reipublicae saginare* CIC. a îngrăşa pe cineva cu averea statului; 2 (*fig.*) vărsare de sînge, ucidere: *fraterni sanguinis insons* OV. nevinovat de uciderea fratelui său, *plus ibi sanguinis factum est* LIV. s-a făcut acolo o mai mare vărsare de sînge, *odio civilis sanguinis* CIC. din oroare de război civil; 3 (*oc.*) suc, licoare: ~ *viridis* MANIL. suc verde, ~ *Baccheus* STAT. licoarea lui Bacchus (vin), *turgentes sanguine baccae* NEMES. măsline pline de suc; 4 (*fig.*) forţă vitală, sevă, tărie: *vos quibus integer aevi* ~ VERG. Aen. *2, 643* voi, care sînteţi în puterea vîrstei, *sanguinem deperdebat* CIC. (oratorul) îşi pierdea forţa; 5 legătură de sînge, rudenie, viţă, neam: *sanguine coniuncti* CIC. legaţi prin rudenie, *Troiano a sanguine* VERG. din neamul troian; (*poet. concrt.*) copil, odraslă, urmaş: ~ *meus* VERG. urmaşul meu, *ego pauperum* ~ *parentum* HOR. eu, odraslă de părinţi săraci.
sanguisūga, *ae f.* lipitoare PLIN.
saniēs, *ēī f.* 1 scursoare murdară şi vîscoasă, sînge stricat, puroi, venin: *saniem eructans* VERG. vărsînd cheaguri de sînge, *perfusus sanie vittas* VERG. cu bentiţele stropite de balele şerpilor; 2 suc, zeamă, saramură, drojdie: ~ *amurcae* COL. drojdie de măsline, ~ *auri* PLIN. silicat de cupru.
sānifer, *era, erum adj.* care însănătoşeşte P. NOL.
saniōsus (*3*) *adj.* plin de puroi PLIN.
sānitās, *ātis f.* 1 sănătate: *incorrupta sanitate* CIC. de o sănătate perfectă, *ad sanitatem venire* PHAEDR. a ajunge la însănătoşire, *sanitatem recuperare* IUST. a se vindeca; 2 (*fig. frecv.*) judecată sănătoasă, raţiune, cuminţenie: *ad sanitatem redire* CIC. (*se convertere* CIC. sau *reverti* CAES.) a reveni la dreapta judecată, *dubiae sanitatis esse* PLIN. IUN. a fi cam scrîntit la minte; 3 (*despre stil*) naturaleţe, măsură CIC.
sānitēr *adv.* raţional AFRAN.
sanna, *ae f.* strîmbătură, mutră PERS., IUV.
sanniō, *ōnis m.* bufon CIC.

sānō (*1*) *vt.* 1 a însănătoşi, a tămădui, a vindeca: ~ *aliquem* CIC. a însănătoşi pe cineva, ~ *vulnera* CIC. a vindeca rănile; 2 (*fig.*) **a.** a repara, a remedia: ~ *incommodum maioribus commodis* CAES. a compensa un dezavantaj cu avantaje mai mari; **b.** a potoli, a linişti: ~ *discordiam* LIV. a potoli discordia, *me epistulae tuae sanaverunt* PLIN. IUN. scrisorile tale m-au liniştit.

Sanquālis (*2*) *adj.* al lui Sancus (*zeul umbro-sabin*): *avis* ~ LIV. (*ornit.*) vultur-de-mare, vultur-negru, vultur-bărbos (*Gypaëtus barbatus*) (*pasăre consacrată lui Sancus*), *porta* ~ poartă a Romei (*în apropierea templului lui Sancus*).

sansa, *ae v.* **sampsa**

santerna, *ae f.* borax PLIN.

Santonēs, *um* şi **Santonī**, *ōrum m. pl.* santonii (*neam gallic din Aquitania, la vărsarea Garonei în ocean, azi ţinutul Saintonge*) // **Santonicus** (*3*) *adj.* al santonilor, de santoni.

Santra (Sanctra) *ae m.* gramatic şi poet roman din vremea lui Caesar.

sānus (*3*) *adj.* 1 sănătos: *sanum corpus* CELS. corp sănătos *aliquem sanum facere* CIC. a vindeca pe cineva, ~ *ab illis vitiis* lipsit de acele defecte; (*fig.*) *sanae reipublicae forma* CIC. forma unui stat bine organizat, *aër* ~ LUCR. aer sănătos; 2 sănătos la minte, cu mintea întreagă, cu judecată: *hic homo* ~ *non est* PL. omul ăsta nu e în toate minţile, *bene* ~ CIC. cu judecată, *mente bene sanae* HOR. (om) cu judecată bună, *satin* ~ *es*? TER. eşti în toate minţile?, *male sana Dido* VERG. Dido ieşită din minţi; 3 (*despre stil*) sobru, natural, cumpănit: *sanum genus dicendi* QUINT. gen natural de elocvenţă, *oratores sani* CIC. oratori cumpăniţi.

sanxī *pf. v.* **sancio**

sapa, *ae f.* must fiert, scăzut CAT.

Sapaei, *ōrum m. pl.* sapeii (*neam trac*).

sāperda, *ae f.* peşte (din care se făcea saramură) PERS.

sāpidē *adv.* savuros APUL.

sapidus (*3*) *adj.* [*sapio*] 1 gustos: *avis sapidior* APIC. pasăre mai gustoasă; 2 (*fig.*) înţelept, cuminte.

sapiens, *ntis adj.* cu judecată, inteligent, înţelept: ~ *sententiis* CIC. cu judecată în păreri, ~ *vir* CIC. om cu judecată, ~ *bestia* PL. animal inteligent, *sapientior aetas* OV. vîrstă mai cu judecată, *sapientissima vox* QUINT. cuvînt foarte înţelept // **subst.** înţelept; filozof: *sapientium praecepta* CIC. învăţăturile înţelepţilor, *septem sapientes* CIC. cei şapte înţelepţi (ai Greciei).

sapienter *adv.* cu judecată, cuminte, cu înţelepciune: *facis sapientius* PL. procedezi mai cuminte.

sapientia, *ae f.* 1 judecată, inteligenţă, înţelepciune: *non habet plus sapientiae quam lapis* PL. n-are mai multă minte decît o piatră, *pro mea sapientiā* PL. după judecata mea, *quid virtus et quid* ~ *possit*... HOR. ce poate virtutea şi inteligenţa...; 2 ştiinţă, filozofie: ~ *constituendae civitatis* CIC. ştiinţa organizării statului, *sapientiae doctores* TAC. filozofi, *sapientiae studia* TAC. studii filozofice.

sapientiālis (*2*) *adj.* intelectual TERT.

sapientipotens, *ntis adj.* capabil prin înţelepciune ENN.

Sāpīnia, *ae f.* şi **Sāpīnia tribus** *f.* regiunea Sapia din Umbria (*numită aşa după rîul Sapis*).

sapiō, *ere, sapiī* 1 *vi.* **a.** a avea un anumit gust: *oleum male sapit* CAT. uleiul are gust rău, (*vt.*) ~ *herbam* PLIN. a avea gust de iarbă; **b.** a avea un anumit miros: ~ *crocum* CIC. a mirosi a şofran; 2 *vi.* (*abs.*) a avea simţul gustului, a simţi gustul: *ei non sapit palatus* CIC. el nu are simţul gustului; 3 *vi.* (*fig. frecv.*) a se pricepe, a înţelege, a fi cu judecată; (*vt.*) a cunoaşte, a şti: *plane nihil sapit* CIC. nu înţelege absolut nimic, *ad omnia alia aetate sapimus rectius* TER. la altă vîrstă ne pricepem la toate mai bine, *si sapis, cavebis* PL. dacă eşti înţelept, păzeşte-te, *quantum ego sapio* PLIN. IUN. pe cît mă pricep eu; (*vt.*) *meam rem sapio* PL. îmi cunosc treaba, *nil parvum sapis* HOR. Ep. *1, 12, 15* nu vrei să ştii de nimic mărunt (obişnuit); [pf. şi *sapīvī* sau *sapui*; forme sincop. *sapisti* MART., *sapisset* PL.].

Sāpis, *is m.* rîu în Gallia Cispadană.

saplūtus (*3*) *adj.* foarte bogat PETR. *37, 6.*

sapō, *ōnis m.* săpun PLIN.

sapor, *ōris m.* 1 gust, savoare: ~ *amarus dulcis* PLIN. gust amar dulce, ~ *tardus* VERG. gust stăruitor; (*fig.*) *homo sine sapore* CIC. om insipid, ~ *vernaculus* CIC. aer de orăşean (*în vorbire*); 2 (*pl. concrt.*) lucruri delicioase, delicatese: *saporibus palatum delectare* SEN. a-şi desfăta cerul gurii cu bunătăţi; 3 miros, parfum: *gravitas saporis* PLIN. miros neplăcut, (*concrt.*) *sapores asperge* VERG. stropeşte mirodenii; 4 simţul gustului LUCR. *2, 511.*

sapōrō, *āre vt.* a face savuros TERT.

sapōrus (*3*) *adj.* savuros PRUD.

sappa, *ae f.* sapă ISID.

Sapphicus (*3*) *adj.* sapfic CATUL. ş.a.

sapphīrātus (*3*) *adj.* de safir SID.

sapphīrinus (*3*) *adj.* de safir HIER.

sapphīrus, *ī f.* safir PLIN.

Sapphō, *ūs f.* poetă lirică din Mitylene (Lesbos).

sap(p)īneus (*3*) *adj.* de brad VITR. // **sap(p)īnea**, *ae f.* trunchi de brad VITR.

sap(p)īnus, *ī f.* brad, molid VARR.

sappir... *v.* **sapphir...**

sāprophagō, *āre vt.* a mînca alimente stricate MART.

saprus (*3*) *adj.* stricat, fermentat PLIN.

saraballa, *ae* f. şi **sarabāllum**, *ī n.v.* **sarabara**

sarabāra, *ae f.* şi **sarabārum**, *ī n.* (un fel de) pantaloni (orientali) TERT.

Sar(r)acēnī, *ōrum m. pl.* saracenii (*neam din Arabia Fericită*).

sarcasmus (-os), *ī m.* sarcasm DIOM.

sarcimen, *inis n.* [*sarcio*] cusătură APUL. M. *4, 15.*

sarcina, *ae f.* [*sarcio*] 1 legătură de boarfe, boccea, balot: *sarcinam constringere* PL. a-şi face bocceaua; (*mil. frecv. pl.*) bagaj personal al soldatului: *legionem sub sarcinis adoriri* CAES. a ataca legiunea împovărată de bagaje, *sarcinas colligere* SALL. (*conferre* CAES.) a aduna bagajele la un loc (pregătindu-se de luptă); *proiectis sarcinis fugiebant* CAES. aruncîndu-şi bagajele, fugeau; 2 sarcină a femeii, făt: *sarcinam effundere* PHAEDR. a naşte; (*fig.*) ~ *prima fuerat* OV. fusese primul copil; 3 (*fig.*) po-

vară, sarcină: ~ *publica rerum* OV. povara conducerii statului, ~ *sum tibi* OV. îți sînt o povară.
sarcinālis (*2*) *adj.* de povară AMM.
sarcinārius (*3*) *adj.* de povară: *sarcinaria iumenta* CAES. vite de povară // **sarcinārius**, *iī m.* catîrgiu PORPHYR.
sarcinātor[1], *ōris m.* [*sarcio*] croitor, cîrpaci PL.
sarcinātor[2], *ōris m.* [*sarcina*] hamal, salahor ALB.
sarcinātrix[1], *īcis f.* cusătoreasă VARR.
sarcinātrix[2], *īcis f.* păzitoare de bagaje FRONT.
sarcinātus (*3*) *p. pf. adj.* încărcat de bagaje PL.; încărcat P. NOL.
sarcinosus (*3*) *adj.* greu împovărat APUL.
sarcinula, *ae f.* bagaj mic, bocceluță PETR. ș.a.; (*oc.*) dota unei fete IUV. *3, 161.*
sarciō, *īre, sarsī, sartum vt.* a cîrpi, a repara, a reface: *tunicae sartae* IUV. tunici cîrpite, ~ *dolia* CAT. a repara butoaiele, ~ *aedes* PL. a repara casa; (*fig.*) ~ *damna* LIV. a repara pagubele, ~ *iniuriam* CIC. a repara o ofensă; (*v. și sartus*).
sarcion, *iī n.* pată la un smarald PLIN.
sarcocolla, *ae f.* gumă rășinoasă de Persia PLIN.
sarcophagus (*3*) *adj.* care descompune carnea: ~ *lapis* PLIN. piatră (folosită la sicrie) care determină descompunerea rapidă a cărnii // **sarcophagus**, *ī m.* sarcofag, sicriu de piatră; mormînt IUV.
sarcōsis, *is f.* umflătură la vitele de povară VEG.
Sarculāria, *ae f.* [*sarculum*] „Plivitoarea" (*numele unei atelane*) POMPON.
sarculātiō, *ōnis f.* plivire PLIN.
sarculō (*I*) *vt.* a plivi PALL.
sarculum, *ī n.* și **sarculus**, *ī m.* săpăligă (de plivit) CAT.; sapă HOR.
sarda, *ae f.* 1 sardea PLIN.; 2 cornalină (*piatră prețioasă, un fel de agată roșie*) PLIN.
Sardanāpal(l)us, *i m. 1*) Sardanapal (*ultimul rege al Assyriei, cunoscut pentru viața de lux și plăceri pe care a dus-o; neputînd să facă față unei răscoale a mezilor, perșilor și babylonienilor pornite împotriva lui, s-a sinucis, aruncîndu-se, împreună cu soțiile lui, pe un rug, pe care își așezase și comorile*); *2*) (*fig.*) un Sardanapal, om moleșit de plăceri MART.
Sardī, *ōrum m. pl.* sarzii (*locuitorii Sardiniei*).
Sardiānus (*3*) *adj.* de Sardes, sardian: *Sardiana balanus* (*glans*) PLIN. castană // **Sardiānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii orașului Sardes.
sardīna, *ae f.* sardea COL.
Sardinia, *ae f.* Sardinia // **Sardiniensis** (*2*) și **Sardiniānus** (*3*) *adj.* sardinian.
Sardīs, *ium, ac.-īs f. pl.* Sardes (*capitala Lydiei, pe rîul Pactol, reședința vestitului rege Croesus*).
sardius lapis *sau* **sardius**, *iī m.* agată portocalie VULG.
sardō, *āre vt.* a înțelege NAEV.
Sardonicus (*3*) și **Sardonius** (*3*) *adj.* sardinian, sard: *Sardonia herba* VERG. (*bot.*) piciorul-cocoșului (*Ranunculus*).
sardonycha, *ae* și **lapis sardonychus** *m.* agată portocalie FORT., VULG.
sardonyx, *ychis f.* onix de Sardes (*piatră prețioasă*) MART.
Sardōus (*3*) *adj.* sard, sardinian OV.
Sardus (*3*) *adj.* sard, sardinian: *Sardum mel* HOR. A.P. *375* miere sardă (amară).
sargus, *ī m.* (un fel de) chefal (*pește*) PLIN.
sar(r)iō (*IV*) *vt.* a săpa, a prăși CAT.; [pf. și *sarui*].
saris(s)a, *ae f.* sarisă (*lance lungă macedoneană*) LUC.
sarīsophorus, *ī m.* lăncier la macedoni LIV.
sarit... *v.* **sarrit...**
Sarmata, *ae m.* (*frecv.*) **Sarmatae**, *ārum m. pl.* sarmații (*grup de neamuri iraniene de la nordul Mării Negre*) // **Sarmatia**, *ae f.* Sarmația (*regiune întinsă, cuprinsă între nordul Mării Negre și estul Vistulei*) // **Sarmaticus** (*3*) *adj.* sarmatic: *Sarmaticum mare* CIC. = Marea Neagră // **Sarmatis**, *idis adj. f.* sarmatic(ă) // **Sarmaticē** *adv.* ca sarmații, în limba sarmaților.
sarmentīcius (*3*) *adj.* de ramuri, de vreascuri COL. // **sarmentīcii**, *ōrum m. pl.* cei arși cu vreascuri TERT.
sarmentōsus (*3*) *adj.* bogat în ramuri, rămuros PLIN.
sarmentum, *ī n.* ramură, mlădiță, coardă; (*pl.*) vreascuri CIC.
Sarnus, *ī m.* rîu în Campania (*azi, Sarno*).
Sarōnicus sinus *m.* golful Saronic (*în Marea Egee, între Attica și Pelopones*).
sarpa, *ae f.* (*ornit.*) bîtlan (*Ardea cinerea*) SERV.
Sarpēdōn, *onis m. 1*) fiu al lui Iupiter și rege al Lyciei (*ucis la Troia de Patrocle*); *2*) promontoriu al Ciliciei.
sarpiō (**sarpō**), *ere, sarpsi, sarptum vt.* a tăia vița FEST.
Sarra, *ae f.* vechi nume al orașului fenician Tyr.
sarrācum, *ī n. v.* **serracum**
Sarrānus (*3*) *adj.* 1 tyrian, fenician; (*poet.*) cartaginez: *Sarranum ostrum* VERG. purpură feniciană: *Sarrana numina* SIL. zeitățile cartagineze; 2 de culoare purpurie COL.
sar(r)apis, *idis f.* tunică persană cu dungi de purpură PL.
Sarrastes, *um m. pl.* sarastii (*neam din Campania*).
sarrio *v.* **sario**
sarrītiō (**sarītiō**), *ōnis f.* plivire COL.
sarrītor (**sarītor**), *ōris m.* plivitor COL.; cel care greblează VARR.
sarrītūra (**sarītūra**), *ae f.* plivit COL.
sarsī *pf. v.* **sarcio**
Sarsina (**Sassina**), *ae f.* localitate din Umbria (*locul de naștere al lui Plautus*) // **Sarsinātes**, *ium m. pl.* sarsinații // **Sarsinātis**, *is f.* femeie din Sarsina // **Sarsinās**, *atis adj. m.f.n.* din Sarsina, sarsinat.
sarsōrius (*3*) *adj.* de mozaic ENNOD.
sartāgō, *inis f.* tigaie, tavă de copt IUV.; (*fig.*) ~ *loquendi* PERS. *1, 79* fel de a vorbi care seamănă cu sfîrîiala unei tăvi pe foc.
sartor[1], *ōris m.* [*sarcio*] croitor, reparator de haine AUG.
sartor[2], *ōris m.* [*sario*] săpător, prășitor PL.
sartrix, *īcis f.* croitoreasă FRONT.
sartūra, *ae f.* [*sarcio*] cusătură, cîrpitură SEN.
sartūra (**saritūra**), *ae f.* [*sarrio*] 1 săpare; 2 prașilă PLIN.
sartus (*3*) *p. pf.* (*v. sarcio*) cîrpit, dres, reparat, refăcut; (*expr. despre un edificiu, monument*) *sartus* (*et*) *tectus* = reparat și acoperit, refăcut, în perfectă stare: *aedem Castoris sartam tectam tradere* CIC. a pre-

da templul lui Castor în perfectă stare; *sarta tecta* operaţii de reparare a lăcaşurilor; (*fig.*) *aliquem sartum tectum conservare* CIC. a păstra pe cineva în perfectă stare, (*n. pl.*) *sarta tecta* lucrări de reparaţie, *Chelidon in his sartis tectis dominata est* CIC. Rîndunica era patroana în aceste lucrări de reparaţie; (*fig.*) *sarta tecta tua praecepta habui* PL. Trin. *317* am urmat învăţăturile tale întocmai.

sat *adv. v.* **satis**

sata, *ōrum n. pl.* [*sero2*] semănături, plantaţii; holde VERG.

satagitō, *āre vi.* a avea destulă greutate: *nunc sagitatis tuarum rerum* PL. Bacch. *636* acum ai destulă bătaie de cap cu treburile tale.

satagius (*3*) *adj.* cel care-şi face prea multe griji SEN. Ep. *98, 8.*

satagō [*satis ago*], *ere, ēgī vi.* **1** (*rar*) a satisface pe creditor, a se achita de o datorie PL.; **2** a se agita destul de mult, a se lupta cu mari greutăţi, a avea de furcă cu...: *egi satis* PL. m-am zbătut destul, *eum non agere dixit, sed satagere* QUINT. *6, 3, 54* zise că acela nu pledează, ci se tot agită, ~ *suarum rerum* TER. a se zbate cu treburile proprii, *satagentibus occurrere* B. AFRIC. a alerga în ajutor celor ce sînt la strîmtoare.

satan *indecl.* şi **satanās,** *ae m.* satana, diavolul TERT.

satellēs, *itis m.* **1** soldat din garda regelui: *regii satellites* LIV. ostaşii de gardă ai regelui, *satellites Numidae* SALL. suita unui numid; **2** (*fig.*) om de casă, slujitor, însoţitor: *satellites Hannibalis* LIV. partizanii lui Hannibal, ~ *Aurorae* CIC. luceafărul de dimineaţă, ~ *pinnata Iovis* CIC. slujitorul înaripat al lui Iupiter (vulturul), ~ *Orci* HOR. slujitorul infernului (Charon); **3** complice, acolit: ~ *audaciae tuae* CIC. complice al îndrăznelii tale.

satellitium, *iī n.* **1** gardă, escortă; (*fig.*) sprijin AUG.; **2** supunere AUG.

satiābilis (*2*) *adj.* care poate fi săturat C. AUR.

satianter *adv.* pînă la saturare APUL.

satiās, *ātis f.* (= *satietas*) **1** saturare: *cum satiate cibi* LUCR. *5, 1390* cu săturarea de mîncare, *fessus satiate videndi* LUCR. obosit şi sătul de a mai vedea; **2** (*fig.*) saţ, silă, greaţă: ~ *vini* LIV. saţ de vin, ~ *hominum* TER. silă de oameni, ~ *capit illos* TAC. pe ei îi cuprinde saţul, *divites* ~ *in melius mutet* TAC. pe cei bogaţi saţul să-i facă mai buni.

satiātē *adv.* pe săturate, pînă la saţ VITR.

Saticula, *ae f.* oraş la hotarul dintre Campania şi Samnium // **Saticulānus** (*3*) *adj.* saticulan // **Saticulānī,** *ōrum m. pl.* saticulanii.

Saticulus, *ī m.* locuitor din Saticula VERG.

satietās, *ātis f.* **1** (*rar*) cantitate îndestulătoare PL. ş.a.; **2** saturare, saturaţie: *ad satietatem prandere* SUET. a mînca pe săturate; **3** (*fig.*) saţ, silă, dezgust: *satietatem alicuius rei capere* PL. a căpăta silă de ceva, ~ *provinciae me tenet* CIC. mă apucă sila de provincie, *satietati lectoris mederi* NEP. a preveni plictiseala cititorului.

satillum *adv.* puţintel PL.

satin = **satisne** *v.* **satis**

satine = **satisne** *v.* **satis**

satiō[1] (*I*) *vt.* **1** a sătura, a satura: *canes satiati sanguine* OV. cîini săturaţi cu sînge, ~ *solum stercore* COL. a satura solul cu băligar // **satiatus** (*3*) *adj.* sătul: ~ *somno* LIV. (*ludo* HOR.) sătul de somn, de joc; **2** a satisface, a mulţumi, a potoli: ~ *desideria naturae* CIC. a satisface cerinţele naturii, ~ *libidines* CIC. a-şi satisface poftele, ~ *iram* OV. a-şi satisface mînia; **3** a obosi, a plictisi, a dezgusta: *satiatus aratro* TIB. dezgustat de plug, *numerus satiat* CIC. ritmul frazei plictiseşte.

satiō[2], *ōnis f.* **1.** semănat, însămînţare; plantare: *sationem facere* CAT. a face semănatul, *optima vinetis* ~ VERG. timpul cel mai potrivit de plantare a viţei de vie; **2** (*pl. concrt.*) cîmpuri semănate, semănături, plantaţii CIC.

satiōnālis (*2*) *adj.* care se poate semăna SERV.

satira (arh. **satura**), *ae f.* *1*) (*iniţial*) farsă improvizată; *2*) (*mai tîrziu*) compunere literară cu cuprins variat şi în metru diferit; *3*) satiră.

satiricē *adv.* satiric PORPHYR.

satiricus (*3*) *adj.* satiric LACT. // **satiricus,** *ī m.* poet satiric SID.

satirographus, *ī m.* scriitor de satire SID.

satis *adv.* **1** suficient, de-ajuns, destul: ~ *hic tibi est* TER. asta ţi-e de-ajuns, ~ *esse Italiae unum consulem censebant* LIV. socoteau că este de-ajuns pentru Italia un singur consul, *plus quam* ~ *doleo* CIC. sufăr mai mult decît trebuie; (*expr.*) ~ *superque* destul şi prea destul, peste măsură, ~ *superque me ditavit* HOR. m-a îmbogăţit destul şi prea destul; *satis habere* = a socoti că e de-ajuns, a se mulţumi cu...: *neque id* ~ *habuit* NEP. şi nu s-a mulţumit cu atît, *illud* ~ *habeo dicere* QUINT. mă mulţumesc doar să spun aceasta, (*cu genit.*) *amicitia non* ~ *habet firmitatis* CIC. prietenia n-are destulă trăinicie, ~ *terris nivis misit pater* HOR. tatăl ceresc a trimis pămîntului destulă zăpadă, *quantum sat est* CIC. cît trebuie, *amabo, sat est!* PL. rogu-te, e de-ajuns! (încetează!), *te* ~ *laudare non possum* CIC. nu te pot lăuda îndeajuns, *sat bonus* CIC. destul de bun, *sat diu* PL. destul de mult timp, ~ *audacter* PL. cu destulă îndrăzneală; **2 a.** destul de bine, prea bine: *sat scio* PL. ştiu bine, *non* ~ *intellego* CIC. nu înţeleg prea bine, ~ *constat* CIC. e lucru bine cunoscut, *non sat idoneus pugnae* HOR. nu prea bun de luptă; **b.** binişor, aşa şi-aşa: ~ *litteratus* CIC. om binişor cultivat, *omnibus bonis, etiam sat bonis* CIC. tuturor celor buni, ba chiar şi celor potrivit de buni; (*comp.*) *satius* în expr. *satius est* (*satius puto, existimo* ş.a.) [cu inf.] este mai bine, cred că e mai bine: *id* ~ *est praeterire* RH. HER. e mai bine să trec peste acest lucru, *mori me* ~ *est* TER. e mai bine ca eu să mor, *nonne* ~ *fuit fastidia pati?* VERG. n-ar fi fost mai bine să-i suport hachiţele?, ~ *existimans concedere, quam...* NEP. socotind că e mai bine să cedeze, decît...; [v. şi *satis ago*; *satis accipio*; *satis do, satisfacio*].

satis acceptiō, *ōnis f.* acceptare a unei cauţiuni *sau* a unui garant DIG.

satis accipiō, *ere vi.* a primi garanţie: *satis abs te accipiam* PL. voi lua de la tine o garanţie.

satis ago, *ere, ēgī, actum vi.* a avea mare bătaie de cap, a se lupta cu mari greutăţi: *nocte hac proxima egi satis* PL. noaptea trecută, am avut mult de furcă, *agitur satis* CIC. se agită mult.
satis caveo, *ēre v.* **satis do** DIG.
satisdatiō, *ōnis f.* 1 depunere de garanţie, cauţiune; 2 satisfacţie dată creditorului DIG.
satisdatō *adv.* pe garanţie CIC.
satis do (satisdō), *dare, dedī, datum vi.* a da garanţie, a garanta: ~ *damni infecti alicui* CIC. a da garanţie pentru o daună pricinuită cuiva, *satis detur fide mea* CIC. să se dea garanţie pe cuvîntul meu, (*cu inf.*) *satis dare iudicatum solvi* CIC. a da garanţie că se achită ce s-a hotărît prin sentinţa de judecată.
satis exigō, *ere vi.* a cere cauţiune DIG.
satis faciō (satisfaciō), *ere, fēcī, factum vi.* 1 a face destul pentru..., a-şi îndeplini o datorie faţă de... [cu dat.]: *satis est factum Siculis* CIC. am făcut destul pentru sicilieni, ~ *reipublicae* CIC. a-şi îndeplini datoria faţă de stat, ~ *amicitiae* CIC. a-şi face datoria faţă de prietenie; ~ *in aliqua re* = a satisface cerinţele, a reuşi destul de bine în...: ~ *in historia* CIC.a fi un bun istoric, ~ *in iure civili* CIC. a cunoaşte destul de bine dreptul civil; (*oc.*) *vobis satisfeci me nihil reliqui fecisse* CIC. v-am dovedit destul de clar că n-am neglijat nimic; 2 a se achita de o datorie (în bani sau prin cauţiune): *alicui pecuniā satisfacere* CIC. a se achita faţă de cineva cu bani gheaţă, *donicum pecuniam satisfecerit* CAT. pînă ce va fi achitat suma datorată, ~ *de visceribus suis* CIC. a (se) plăti sîngerînd; 3 a da satisfacţie (cuiva), a se scuza, a se dezvinovăţi, a repara o pagubă (prin pedeapsă): *satisfaciat mihi ille atque adiuret* PL. acela să-mi ceară scuze şi să-mi jure..., *Haeduis de iniuriis satisfaciant* CAES. să dea despăgubire heduilor pentru pagubele pricinuite, *saepe satisfecit praedae venator* MART. de multe ori, vînătorul a plătit prăzii sale paguba (prada s-a răzbunat pe vînător).
satisfactiō, *ōnis f.* 1 achitare a unei datorii DIG.; 2 satisfacţie dată, scuză, dezvinovăţire, justificare: *satisfactionem alicuius accipere* CIC. a primi scuza cuiva, *satisfactionem proponere* SALL. a prezenta o justificare; 3 despăgubire, reparaţie TAC. G. *21*.
satisfactiōnālis liber *m.* operă apologetică CASSIOD.
satisfīō, *fierī, factum est pas. al vb.* **satisfacio**
satis offerō, *ferre vi* a da garanţie DIG.
satis petō, *ere vi.* a cere garanţie DIG.
satius *comp. v.* **satis**
satīvus (*3*) *adj.* care se seamănă, semănat, plantat, cultivat // **satīva**, *ōrum n. pl.* plante cultivate PLIN.
satō, *āre, āvī vt.* a schimba de obicei AUG.
sator, *ōris m.* (serō2) 1 semănător, plantator CIC.; 2 (*fig.*) creator, autor, tată: *hominum sator atque deorum* VERG. tatăl oamenilor şi al zeilor (Iupiter); (*peior.*) semănător, autor: ~ *litis* LIV. semănător de ceartă, ~ *scelerum* CIC. autor de crime.
satōrius (*3*) *adj.* de (pentru) semănat COL.
satrapa *v.* **satrapes** TER.
satrapēa (satrabīa), *ae f.* satrapie (*provincie a imperiului persan condusă de un satrap*) CURT.
satrapēs, *ae m.* (ac. *-en*) satrap, guvernator al unei provincii la perşi CURT.; [genit. sg. *-is* NEP.].
Satricum, *ī n.* oraş în Latium (*la nord de Antium*) // **Satricānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Satricum.
satullō, *āre vt.* a sătura VARR.
satullus (*3*) *adj.* (dim. al lui *satur*) sătul VARR.
satum, *ī n.* măsură evreiască de capacitate AUG.
satur, *ura, urum adj.* 1 sătul, săturat: *uti conviva* ~ HOR. ca un oaspete sătul, (*cu abl.*) ~ *anseris extis* PL. sătul de măruntaie de gîscă, (*cu genit.*) ~ *altilium* HOR. sătul de păsări; (*fig.*) *saturi fite fabulis* PL. săturaţi-vă cu spectacolul de teatru; 2 (*fig.*) plin, bogat: *satura praesepia* VERG. iesle pline, ~ *autumnus* COL. toamnă bogată; 3 (*despre culoare*) saturat, închis: *vellera saturo fucata colore* VERG. lînuri vopsite în culoare închisă // **satura**, *ōrum n. pl.* subiecte bogate (care cer o bogată dezvoltare) CIC. Or. *123*.
satura, *ae f.* 1 (subînţ. **lanx**) tavă cu tot felul de fructe oferite anual zeilor DIOM.; 2 (*fig.*) amestecătură, talmeş-balmeş: (*expr.*) *per saturam* în bloc, de-a valma, fără vreo ordine: *quasi per saturam sententiis exquisitis* SALL. Iug. *29, 5* părerile cerîndu-se fără nici o ordine; 3 (*arh.*) *satura v.* **satira**
Saturae palus mlaştina Satura (*în Latium*) VERG.
saturāmen, *inis m.* mijloc de săturare, hrană P. NOL.
saturātiō, *ōnis f.* săturare AUG.
saturātus (*3*) *p. pf. adj.* săturat; (*fig.*) saturat; *color saturatior* PLIN. culoare mai tare.
saturēia, *ae f.* (*bot.*) cimbru (*Satureia hortensis*) // **saturēia**, *ōrum n. pl.* buruieni afrodisiace (*în care intră cimbru*) OV.
Saturēium, *iī n.* localitate în Apulia; // **Saturēiānus** (*3*) din Apulia, tarentin.
saturitās, *ātis f.* 1 săturare: *saturitate ebrius exii* PL. am ieşit beat turtă, *aliquem ad saturitatem sauciare* PL. a lovi pe cineva pînă a se sătura de bătut; 2 abundenţă: ~ *omnium rerum* CIC. abundenţă de toate cele; 3 (*despre culoare*) saturaţie PLIN.; 4 excremente PLIN.
Sāturnālia, *ium* şi *ōrum n. pl.* Saturnale (*sărbători în cinstea lui Saturn, care începeau la 17 decembrie şi ţineau mai multe zile*): *Saturnalia prima, secunda, tertia* CIC. prima, a doua, a treia zi de Saturnale; (*prov.*) *non semper erunt Saturnalia* SEN. nu e în fiecare zi sărbătoare.
Sāturnālicius (*3*) *adj.* de Saturnale: ~ *princeps* SEN. rege al Saturnalelor (Claudius), *Saturnalicium tributum* MART. cadou de Saturnale // **Saturnālicia**, *ōrum n. pl.* cadouri de Saturnalii SPART.
Sāturnālis (*2*) *adj.* al lui Saturn, în cinstea lui Saturn MACR.
Sāturnia, *ae f. 1*) fiica lui Saturn (Iunona) VERG.; *2*) vechi oraş (*fondat, conform legendei, de Saturn pe Capitoliu*) VERG.; *3*) oraş în Etruria LIV.
Sāturnigena, *ae m.* fiul lui Saturn (Iupiter) AUS.
Sāturnīnus, *ī m.* cognomen roman.
Sāturnius (*3*) *adj.* al lui Saturn, saturnian: *Saturnia tellus* (*arva*) VERG. = Italia, *Saturnia gens* OV. = neamul italic, *Saturnia regna* VERG. domnia lui Saturn (vîrsta de aur), ~ *mons* VARR. = o colină a Capitoliului, *Saturnia virgo* OV. fiica lui Saturn (Vesta), *Sa-*

turnia stella CIC. planeta Saturn, ~ *numerus* HOR. versul saturnin // **Sāturnius**, *iī m.* fiul lui Saturn (Iupiter *sau* Pluton) OV. // **Sāturniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Saturniei (*orașul de pe Capitoliu*).

Sāturnus, *ī m. 1*) Saturn (*vechi zeu italic, fiul lui Uranus și al Vestei, tatăl lui Iupiter, Iunona, Pluton, Neptun*): *Saturni sacra dies* TIB. ziua consacrată lui Saturn (sîmbăta); *2*) planeta Saturn HOR.; *3*) zeu al Soarelui la fenicieni (Baal sau Moloch) CURT.

saturō (*I*) *vt.* **1** a sătura: ~ *armenta* VERG. a sătura cirezile; **2** a umple, a satura: ~ *fimo sola* VERG. a îngrășa terenurile cu bălegar, ~ *culta aquis* MART. a îmbiba semănăturile cu apă, ~ *pallam Tyrio murice* OV. a îmbiba o haină în purpură tyriană (a o vopsi); **3** (*fig.*) a sătura: *se* ~ *sanguine civium* CIC. a se adăpa cu sîngele concetățenilor, *saturati honoribus* CIC. copleșiți de onoruri, (*cu ac. gr.*) *Iuno necdum saturata dolorem* VERG. Iuno care nu-și potolise de tot durerea; **4** a dezgusta, a scîrbi: *hae res vitae me saturant* PL. St. *18* aceste lucruri mă dezgustă de viață.

satus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sero2**

satus[2], *ūs m.* **1** semănare, semănat, plantare: *satui semen dare alicui* CAT. a da cuiva sămînță de semănat, ~ *vitium* CIC. plantarea viței de vie, (*pl. concrt.*) *praeparat ad satus accipiendos* CIC. Tusc. *2, 13* pregătește (solul) spre a primi semănătura; **2** (*fig.*) sămînță, stirpe, viță: *Hercules Iovis satu editus* CIC. Hercules născut din Iupiter, *caritas a primo satu nata* CIC. iubire care apare de la prima generație de oameni.

satyra, *ae v.* **satira**

satyriasis, *is f.* priaprism (*boală*) C. AUR.

satyricos *adv.* satiric PORPHYR.

Satyricus (*3*) *adj.* **1** de satiri: *Satyrica signa* PLIN. statuete reprezentînd satiri; **2** satiric; de satiră VITR.

satyrion, *iī n.* plante din familia orhideelor PLIN.

Satyriscus, *ī m.* mic Satir CIC.

Satyrus, *ī m.* **1** Satir (*divinitate a tufișurilor din pădure, jumătate om, jumătate țap, însoțitor al lui Bacchus și vestit prin lubricitate; mai tîrziu, confundat cu Faun*); **2** (*pl.*) dramă satirică HOR. A.P. *253;* **3** (o specie de) maimuță PLIN.

saucaptis, *idis f.* condiment din ierburi aromatice PL. Ps. *832*.

sauciātiō, *ōnis f.* rănire CIC.

saucietās, *ātis f.* leziune C. AUR.

sauciō (*I*) *vt.* **1** a răni, a sfîșia, a lovi pînă la sînge: ~ *virgis* PL. a lovi pînă la sînge cu vergile, ~ *genas ungue* OV. a sfîșia obrajii cu unghiile, *nonnulli vulnerantur, ipse in turba sauciatur* CIC. unii sînt răniți, el însuși e lovit la înghesuială pînă la sînge; **2** (*despre pămînt*) a tăia cu plugul, a brăzda: ~ *terram vomere* OV. a brăzda pămîntul cu plugul; **3** (*fig.*) a da o lovitură, a jigni, a leza PLIN., CIC.

saucius (*3*) *adj.* **1** rănit, lovit și sîngerînd (din rană): *fugit* ~ *aram taurus* VERG. taurul lovit și sîngerînd fuge de la altar, *leviter* (*graviter*) ~ CIC. ușor (greu) rănit, (*cu ac. gr.*) ~ *ora* VERG. rănit la față // **saucii**, *ōrum m. pl.* rănitii; **2** (*fig.*) lovit, doborît, vătămat, rănit, atins: *malus* ~ *Africo* HOR. catarg izbit de vîntul african, *ianua potorum saucia rixis* PROP. ușă izbită de încăierările bețivilor, *tellus saucia vomeribus* OV. pămînt brăzdat de pluguri, *glacies saucia sole* OV. gheață muiată de soare, *fauces fame sauciae* APUL. gîtlejul stins de foame, *alvus fluxu saucia* APUL. pîntecele vătămat de diaree, (*cu genit.*) *fatigationis saucius* APUL. doborît de oboseală, *quid dicat nescit saucia* MART. nu știe ce să zică, fiind afumată de băutură; (*moral*) *regina saucia curā* VERG. regina rănită în suflet de iubire, *Iuno saucia dictis* STAT. Iuno jignită de cele spuse, *de repetundis* ~ CIC. pătat de fraudă.

Sauconna, *ae f.* rîul Sauconna *sau* Arar (*azi, Saône*).

Saūl, *ūlis m.* și **Saūl** *indecl.* Saul (*primul rege al evreilor*).

Saulus, *ī m.* Saul (*numele apostolului Petru dinaintea creștinării*).

saura, *ae f.* (un gen de) șopîrlă ISID.

saurion, *iī n.* grăunte de muștar PLIN.

sāurix (**sōrix**), *icis m.* (*zool.*) șoarece-de-pădure (*Apodemus sylvaticus*).

Sauroctonos, *ī m.* Sauroctonul „ucigătorul de șopîrle" (*epitet al lui Apollo*) PLIN.

Sauromatae, *ārum v.* **Sarmatae**; (*sg.*) **sauromata**, *ae* și **Sauromates**, *ae* // **Sauromatis**, *idis f.* femeie sarmată.

sāviātiō, *ōnis f.* giugiuleală PL.

sāviātus (*3*) *p. pf. vb.* **savio** și **savior**

sāvillum, *ī n.* prăjitură, un dulce CAT.

sāviō, *āre v.* **savior** PAMPON.

sāviolum, *ī n.* mică sărutare, guriță CATUL.

sāvior, *āri, ātus sum vt. dep.* a săruta CIC.

sāvium, *iī n.* sărutare: ~ *dare, poscere* PL. a da, a cere o sărutare; (*fig.*) *meum savium* PL. dragostea mea!; (*oc.*) buze întinse spre a săruta PL. Mil. *94*.

Sāvo, *ōnis n.* rîu în Campania.

Sāvus (**Sāus**), *ī m.* rîul Sava (*afluent al Dunării*) // **Sāvensis** (*2*) *adj.* al rîului Sava.

saxātilis (*2*) *adj.* **1** care trăiește printre pietre, stînci, bolovani: ~ *mullus* SEN. barbun saxatil (*care viețuiește în apele dintre stînci*) // **saxātilēs**, *ium m. pl.* pești saxatili; **2** cu pietre SOLIN. (*despre ploaie*).

Saxētānum, *ī n.* oraș în Hispania Baetică // **Saxētānus** (*3*) *adj.* saxetan.

saxētum, *ī n.* stîncărie, pietrăraie CIC.

saxeus (*3*) *adj.* **1** de piatră: *saxea strata viarum* LUCR. pavaj de piatră al drumurilor, *saxea effigies* CATUL. statuie de marmură, *saxea umbra* VERG. G. *3, 145* umbra stîncilor; *Anien* ~ STAT. Anio, care curge printre stînci; **2 a.** tare ca piatra: *saxei dentes* APUL. dinți tari ca piatra; **b.** (*fig.*) cu inimă de piatră, insensibil PLIN. IUN.

saxicola, *ae m.* care adoră zei de piatră, idolatru P. NOL.

saxifer, *era, erum adj.* care poartă pietre (*despre praștie*) VAL. FL.

saxificus (*3*) *adj.* care împietrește (*despre meduză*) OV.

saxifraga, *ae f.* și **saxifragum**, *ī n.* (*bot.*) saxifragă (*Saxifraga*) PLIN.

saxifragus (*3*) *adj.* care sparge stînci ENN.

saxigenus (*3*) *adj.* născut din piatră PRUD.

saxitās, *ātis f.* și **saxōsitās**, *ātis f.* duritate de piatră C. AUR.

Saxo(n), *onis m.* saxon // **Saxonēs**, *um m. pl.* saxonii (*neam germanic*).

Saxonia, *ae f.* Saxonia (*ţara saxonilor, în Germania de Nord*).
saxōsus (*3*) *adj.* 1 stîncos, plin de stînci, pietros: *saxosi montes* VERG. munţi stîncoşi // **saxōsa,** *orum n. pl.* locuri stîncoase (pietroase) PLIN.; 2 (*fig.*) care curge, care creşte printre stînci: ~ *sonans Hypanis* VERG. G. *4, 370* rîul Hypanis care curge vuind printre stînci, ~ *frutex* PLIN. arbust de stînci.
saxulum, *ī n.* stîncă mică CIC.
saxum, *ī n.* 1 piatră, bolovan: *faces et saxa volant* VERG. torţele şi pietrele zboară, *saxa iacere* CIC. a arunca cu pietre, *saxis aliquem praecipitem agere* CIC. a fugări pe cineva aruncînd cu pietre, *magni ponderis saxa* CAES. bolovani de piatră foarte grei; (*prov.*) ~ *volvere* TER. a rostogoli un bolovan (a munci degeaba, ca Sisyphus), *inter sacrum saxumque stare* PL. a fi între victimă şi cuţit (de piatră) (a fi între ciocan şi nicovală); 2 a. (*frecv.*) stîncă: *rupes ita rectis saxis, ut…* LIV. o rîpă cu stînci atît de abupte, încît…, *saxi de vertice pastor* VERG. un păstor de pe vîrful stîncii, *clamorem saxa dedere* VERG. stîncile răsunară de strigăte; b. (*oc.*) teren pietros: *in apricis coquitur vindemia saxis* VERG. G. *2, 522* strugurii se coc pe însoritele terenuri pietroase; 3 (*spec.*) a. *saxum* (subînţ. *Tarpeium*) stînca Tarpeia, *de saxo deicere cives* HOR. a-i arunca pe cetăţeni de pe stînca tarpeiană; b. *saxum* (*sacrum*) stînca sfîntă de pe Aventin; c. *Saxa rubra* localitate în Etruria; 4 lucrare făcută din piatră: *saxum quadratum* LIV. lespezi de piatră pentru pavaj; *templa saxo structa* VERG. temple clădite din piatră, *saxo hominem ponere* HOR. a sculpta un om în piatră (marmură), *saxo lucum circumdedit* OV. a împresurat dumbrava cu un zid de piatră, *aurum perrumpere amat saxa* HOR. C. *3, 16, 9* aurul poate să spargă fortăreţe de piatră; 5 (un fel de) argilă PLIN.
scăbellum (scabillum), *ī n.* (dim. al lui *scamnum*) 1 scăunel VARR. ş.a.; 2 pedală cu o lamă vibrantă (*pe care se apăsa spre a bate tactul flautistului sau a se da semnalul la ridicarea sau lăsarea cortinei*) CIC., SUET.
scaber, *bra, brum adj.* 1 aspru la pipăit, zgrunţuros VERG. ş.a. 2 răpănos, murdar: *scabrae oves* CAT. oi răpănoase; (*fig.*) *scaber intonsusque* HOR. (om) murdar şi netuns; 3 (*fig.*) neşlefuit, grosolan: *versus scabri* MACR. versuri neşlefuite.
scabidus (*3*) *adj.* 1 răpănos, rîios; 2 (*fig.*) care dă mîncărime TERT.
scabiēs, *ēī f.* 1 rugină (la metale), asprime, scorţoşenie (la plante); 2 rîie, rapăn, chelbe CAT. ş.a.; 3 (*fig.*) mîncărime, poftă nestăpînită: ~ *lucri* HOR. poftă de cîştig.
scabillum *v.* **scabellum**
scabiola, *ae f.* tentaţie AUG.
scabiōsus (*3*) *adj.* 1 zgrunţuros PLIN.; 2 răpănos, rîios COL. ş.a.
scabitūdō, *inis f.* 1 rîie, scabie; 2 (*fig.*) mîncărime PETR.
scabō, *ere, scabī vt.* 1 a scărpina: ~ *caput* HOR. a se scărpina în cap; (*fig.*) *mutuum* ~ SEN. a se scărpina (lăuda) reciproc; 2 a zgîria, a rîcîi PLIN.
scabrātus (*3*) *adj.* tăiat rău (inegal), ciopîrţit COL.
scabrēdō, *inis f.* 1 scabie, rapăn; 2 rugină HIER.
scabreō, *ēre vi.* a fi aspru la pipăit ENN.
scabres, *is f.* rapăn, murdărie VARR.
scabridus (*3*) *adj.* aspru FORT.
scabritia, *ae f.* şi **scabritiēs,** *ēī f.* 1 asprime, gloduroşenie: ~ *corticis* PLIN. scoarţă gloduroasă, ~ *digitorum* PLIN. gloduroşenia degetelor, ~ *oculorum* PLIN. cruste ale genelor; 2 rîie COL.
scabritūdō, *inis f. v.* **scabritia** M. EMP.
scabrōsus (*3*) *adj.* (*v.* **scaber**); (*fig.*) grosolan, murdar PRUD.
Scaea porta *f.* şi **Sceae portae** *f. pl.* poarta Scaea la Troia (*care dădea spre mare*).
scaena, *ae f.* 1 a. scenă (la teatru): *in scaenam prodire* NEP. a ieşi pe scenă, *in* ~ *esse* CIC. a fi pe scenă, *agitur res in scaenis* HOR. acţiunea dramatică se desfăşoară pe scenă; b. (*oc.*) boltă de copaci VERG. Aen. *1, 164*; 2 (*fig.*) scena lumii, cîmp de acţiune publică, văzul lumii: *minus in* ~ *esse* CIC. a fi mai puţin în ochii lumii (a atrage mai puţin atenţia publicului); 3 punere în scenă, înscenare, mascaradă: *scaenam criminis parare* TEC. a pregăti înscenarea acuzaţiei, *scaenae rei totius haec* CIC. mascarada întregii afaceri stă în aceasta; 4 istorie, istoric (al unei întîmplări): *specta scaenam calamitatis meae* APUL. ascultă istoria nenorocirii mele.
scaenārius (*3*) *adj.* de teatru, teatral AMM.
scaenāticus, *ī m.* personaj de teatru VARR.
scaenicē *adv.* ca pe scenă, teatral QUINT.
scaenicus (*3*) *adj.* 1 de teatru, teatral: *artifices scaenici* CIC. actori de teatru, *ludi scaenici* CIC. spectacol de teatru, ~ *gestus* CIC. gest teatral // **scaenicus,** *ī m.* actor; (*peior.*) comediant, histrion // **scaenica,** *ae f.* actriţă AMBR.; 2 de comedie; *rex* ~ FLOR. rege de comedie (care se dă drept rege).
scaenographia, *ae f.* desen în perspectivă VITR.
scaeptrum, *ī v.* **sceptrum**
scaeva[1], *ae m.* stîngaci DIG.
scaeva[2], *ae f.* semn prevestitor, prevestire: *bona* ~ *est mihi* PL. este semn bun pentru mine, *canina* ~ *melior* PL. Cas. *973* un cîine întîlnit în cale e semn mai bun.
Scaeva, *ae m.* cognomen roman (*de ex.: Iunius Brutus Scaeva, consul roman*).
scaevitās, *ātis f.* 1 stîngăcie, nepricepere, prostie GELL.; 2 piază rea, nefericire APUL. M. *9, 40*.
Scaevola, *ae m.* „Stîngaciul", supranume roman (*de ex.: Mucius Scaevola, eroul care şi-a ars mîna dreaptă, fiindcă nu l-a putut ucide pe regele Porsena*).
scaevus (*3*) *adj.* 1 stîng, (de) la stînga VITR.; 2 stîngaci, nepriceput, prost GELL.; 3 de rău augur (*despre prevestire*) APUL.
scafa, *ae v.* **scapha**
scalae, *ārum f. pl.* [*scando*] 1 scară (cu mai multe trepte): *scalas admovere muris* CAES. a rezema scări de ziduri, *in scalis latuit* HOR. s-a ascuns sub scară; 2 (*rar sg.*) treaptă a scării CELS., GAL.: *haec per ducentas domum tulit scalas* MART. *7, 20, 20* a cărat acasă aceste provizii, urcînd două sute de trepte; 3 cat, etaj: *scalis habito tribus* MART. *1, 117, 7* locuiesc la etajul al treilea; 4 (*fig. sg.*) gradaţie DIG.
scālāris (*2*) *adj.* de scară, de trepte VITR. // **scālaria,** *ium n. pl.* scară, trepte VITR.

Scaldis, *is m.* rîu din Gallia Belgică (*azi, Escaut*).
scalēnus (*3*) *adj.* (*geom.*) scalen, cu laturi inegale AUS.
scalmus, *ī m.* 1 inel de lemn pe care se sprijină vîsla, furchet; vîslă: *navicula duorum scalmorum* CIC. corabie mică cu două rînduri de vîsle; 2 barcă: *scalmum nullum videt* CIC. nu vede nici o barcă.
scalpellō, *āre vt.* a tăia cu scalpelul M. EMP.
scalpellum, *ī n.* (dim. al lui *scalprum*) cuţitaş chirurgical, scalpel, bisturiu CIC.
scalpō, *ere, psi, ptum vt.* 1 a zgîrîia, a rîcîi: ~ *caput digito uno* IUV. a se scărpina în cap cu un singur deget, ~ *verrucam* SUET. a rîcîi un neg, ~ *terram unguibus* HOR. a scurma pămîntul cu unghiile; 2 a tăia cu dălţiţa, a săpa în lemn (în piatră), a grava, a sculpta: *sepulcro scalpe querelam* HOR. gravează un epitaf pe mormîntul meu; 3 a gîdila, a excita PERS. *1, 21.*
scalprātus (*3*) *adj.* în formă de cosor COL.
scalprum, *ī n.* [*scalpo*] unealtă ascuţită de tăiat; cuţitaş, cosor, dălţiţă a gravorului, scalpel chirurgical, bisturiu HOR., LIV. ş.a.
scalptor, *ōris m.* gravor PLIN.; sculptor VELL.
scalptōrium, *iī n.* instrument de scărpinat MART.
scalptura, *ae f.* 1 arta de a grava, de a sculpta PLIN.; 2 (*concrt.*) figură gravată *sau* sculptată, gravură, sculptură VITR.
scalpurriō, *īre vt.* a rîcîi (*despre cocoş*) PL. Aul. *467.*
Scamander, *drī m.* rîu la Troia // **Scamandrius** (*3*) *adj.* al rîului Scamander ACC.
scambus (*3*) *adj.* cu picioarele strîmbe SUET. Oth. *12.*
scamellum (scamillum), *ī n.* [*scamnum*] scăunel PRISC.
scamma, *atis n.* 1 spaţiu în arenă, limitat de un soclu, pentru exerciţiile atleţilor C. AUR.; 2 arenă HIER.; 3 (*fig.*) luptă TERT.
scammōnea (scammōnia), *ae f.* (*bot.*) scamonee (*Convulvulus scammonea*) CIC.
scammōneum (scammōnium), *iī n.* răşină *sau* suc de scamonee (*v. supra*) CAT. ş.a.
scammōnitēs, *ae m.* vin cu suc de *scamonee* (*v. scamonea*) PLIN.
scamnātus (*3*) *adj.* în formă de banchete: ~ *ager* GROM. cîmp care are brazdele de la apus la răsărit.
scamnellum, *ī n.* şi **scamnulum**, *ī n.* scăunel, băncuţă P. NOL.
scamnum, *ī n.* 1 scaun, bancă, taburet (*spre a se urca sau spre a şedea*) OV.; 2 (*fig.*) spaţiu nearat, ridicat ca o banchetă între două brazde; fişie de pămînt între două gropi COL. şi PLIN.; 3 întinderea în lărgime a cîmpului GROM.; 4 spaţiu de 50–80 de picioare lărgime (*destinat, într-o tabără, cortului tribunilor şi legaţilor*) HYG.
scandala, *ae f.* (varietate de) orz DIOCL.
scandalizō (*I*) *vt.* a scandaliza TERT.
scandalum, *ī n.* 1 piatră de care te poticneşti PRUD.; 2 (*fig.*) cădere în păcat, păcătuire TERT.
Scandia, *ae v.* **Scandinavia**
Scandināvia (Scādināvia), *ae f.* regiune nord-europeană (*pe care cei din vechime şi-o închipuiau drept o insulă*).
scandix, *īcis f.* (*bot.*) hasmaţuchi (*Anthriscus cerefolium*) PLIN.
scandō, *ere, ndī, nsum vi.* şi *vt.* 1 a se urca, a se sui: ~ *in aggerem* LIV. a se urca pe întăritură, ~ *ad nidum volucris* PHAEDR. a se urca pînă la cuibul păsării, *scandunt aquae in sublime* PLIN. apele ţîşnesc în sus, *scandens arx* PROP. cetăţuie ridicată (înaltă); (*fig.*) ~ *supra principem* TAC. a se înălţa deasupra împăratului; 2 (*vt.*) ~ *malos* CIC. a se urca pe catarguri, ~ *Capitolium* HOR. a se urca pe Capitoliu, ~ *equum* VERG. a sări pe cal, ~ *naves* HOR. a se urca în corabie; 3 (*gram.*) a scanda (versuri).
scandula[1], *ae f.* scîndură; (*frecv. pl.*) **scandulae**, *ārum f.* şipci, şindrile pentru acoperiş VITR.
scandula[2], *ae f. v.* **scandala**
scandulāris (*2*) *adj.* făcut din şipci: *scandulare tectum* APUL. M. *3, 17* acoperiş de şipci.
scandulārius, *iī m.* cel care face acoperişuri de case din şindrilă DIG.
scansilis (*2*) *adj.* 1 pe care te poţi uşor urca PLIN.; 2 (*fig.*) gradat, progresiv PLIN.
scansiō, *ōnis f.* 1 urcare VARR.; 2 (*fig.*) ~ *sonorum* VITR. scara sunetelor, gamă; (*scandare* DIOM.].
scansōrius (*3*) *adj.* care serveşte la urcare VITR.
Scansus, *ī m.* numele unei divinităţi CYPR.
Scantiānus (*3*) *adj. v.* **Scantius**
Scantinius, *iī m.* nume de familie roman // **Scantinius** (*3*) *adj.* al lui Scantinius: *lex Scantinia* CIC. legea Scantinia (*propusă de tribunul Scantinius*).
Scantius, *iī m.* nume de familie roman // **Scantia**, *ae f.* nume de femeie // **Scantius** (*3*) *adj.* scantian: *Scantia silva* CIC. pădurea Scantia (*din Campania*), *Scantiae aquae* PLIN. izvoare scantiene (*din apropierea pădurii*) // **Scantiānus** (*3*) *adj.* scantian: *Scantiana mala* PLIN. mere scantiene.
scapha, *ae f.* barcă mică, luntre: *de navi desiluerunt in scapham* PL. au sărit de pe corabie într-o luntre.
scaphē, *ēs f.* cadran solar concav VITR.
scaphistērium, *iī n.* lopată de vînturat grîne, vînturătoare COL.
scaphium, *iī n.* (vas scobit ca o luntre) 1 cupă, ceaşcă lunguiaţă PL.; 2 vas de noapte pentru femei, bideu MART., IUV.; 3 cadran solar concav MART. CAP.
scaphō, *ōnis m.* cablu, funie (*în partea dinainte a navei*) CAECIL.
scaphula, *ae f.* 1 bărcuţă VERG.; 2 copaie (de spălat) C. AUR.
Scaptensula, *ae f.* localitate în Thracia (*vestită prin mine de aur şi argint*) LUCR.
Scaptia, *ae f.* Scaptia (*vechi orăşel în Latium*) // **Scaptius** (*3*) *adj.* scaptian // **Scaptiensēs**, *ium m. pl.* scaptienii.
Scapula, *ae m.* cognomen roman // **Scapulānus** (*3*) *adj.* al lui Scapula.
scapula vitis *v.* **vennucula** PLIN.
scapulae, *ārum f. pl.* 1 spate, spinare: *scapulas perdidi* TER. mi-am nenorocit spatele (de ciomege), ~ *gestibant mihi* PL. mă mînca spinarea, *invenire quo tegat scapulas* SEN. a găsi cu ce să-şi acopere spinarea; 2 (*fig.*) braţ al unei maşini VITR.; 3 coamă a unui munte TERT.; [sg. VULG.].

scāpus, *ī m.* (obiect pe care se sprijină ceva): **a.** tulpină de plantă, cotor, trunchi COL., VITR. ş.a.; **b.** trunchi de columnă VITR.; **c.** trunchi de candelabru PLIN.; **d.** sul la războiul de ţesut VITR.; **e.** cilindru de înfăşurat papirus în volum VARR.; **f.** stîlp de poartă VITR.; **g.** rampă a unei scări în spirală VITR.; **h.** vergea la o balanţă; vergea de lemn la o lance (cu vîrf metalic) TREB.
scarabeus, *ī m.* (*entom.*) scarabeu (*Scarabeus sacer*) PLIN.
scarīfātiō (scarīphātiō), *ōnis f.* **1** crestare a pielii; incizie în scoarţa unui copac COL., PLIN.; **2** arătură superficială PLIN.
scarīficātiō, *ōnis f. v.* **scarifatio**
scarīficō *v.* **scarifo** PALL.
scarīfō (scaripho) (*1*) *vt.* a scarifica, a cresta, a face o incizie uşoară PLIN.; (*fig.*) ~ *dolorem* PLIN. înlătura durerea printr-o incizie.
scarīfus, *ī m.* plan (trasat) al unui ogor GROM.
scarus, *ī m.* (*iht.*) scar, peşte-papagal (*Scarus Cretense*) HOR.
scatebra, *ae f.* **1** ţîşnire de apă, stropire, cădere de apă VERG. G. *1, 110*; **2** (*fig.*) ploaie de lume, mulţime FRONT.
scateō, *ēre* şi **scatō**, *ere vi.* **1** a ţîşni: *fons scatit* LUCR. ţîşneşte un izvor; (*fig.*) *si vino scatat* PL. Aul. *558* dacă ar da pe dinafară de vinul băut; **2** a fi plin de ..., a colcăi, a mişuna [cu abl. şi genit.]: *Nilus scatet piscibus* MEL. Nilul colcăie de peşti, *arx scatens fontibus* LIV. citadelă plină de izvoare, *terra ferarum scatet* LUCR. pămîntul mişună de fiare; (*fig.*) *ostentis volumen scatet* PLIN. cartea e plină de minuni, (*cu pron. n. la ac.*) *amas, id tuus animus scatet* PL. Pers. *177* iubeşti, de asta eşti scoasă din minţi.
scatēsco, *ere vi.* a ţîşni.
Scatināvia, *ae f. v.* **Scandinavia** PLIN.
scatō, *ere v.* **scateo**
scatūriginōsus (*3*) *adj.* plin de izvoare COL.
scatūr(r)igō, *inis f.* **1** apă care ţîşneşte din pămînt, izvor; **2** (*fig.*) mare cantitate, cîrd, val: *multiiuga scaturriga* (*formicarum*) APUL. M. *8, 22* val neîntrerupt de furnici, *scaturigines sanguinis* AMM. valuri de sînge.
scatur(r)iō, *īre, īvī vi.* **1** (*despre* apă) a ţîşni: *de summo monte fons scaturibat* APUL. din vîrful muntelui ţîşnea un izvor; **2** (*fig.*) a fi plin de..., a colcăi: *Curio totus hoc scaturit* CIC. Curio e plin numai de asta (nu încetează cu asta).
scaturrex (scaturix), *igis m.* izvor bogat VARR.
scaurus (*3*) *adj.* cu picior strîmb // **Scāurus**, *ī m.* cognomen roman în familia Aemilia şi Aurelia (*de ex.*: *M. Aemilius Scaurus, apărat de Cicero*) // **Scauriānus** (*3*) *adj.* privitor la Scaurus.
scazōn, *ontis m.* (*în metrică*) scazon (*vers trimetru iambic, al cărui ultim picior este un troheu sau un spondeu*).
scelerātē *adv.* în mod criminal, ticălos, păcătos CIC.
scelerātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **scelero**): *scelerata excedere terra* VERG. a pleca dintr-un ţinut pîngărit de crimă; (*spec.*) *Sceleratus vicus* OV. Calea Scelerati (*pe Esquilin, pe unde Tullia trecuse peste cadavrul tatălui ei*), *campus* ~ LIV. cîmpul scelerat (*unde se îngropau de vii vestalele vinovate*), *scelerata sedes* TIB. lăcaşul crimei (în Infern) // **adj.** criminal, ticălos, păcătos, blestemat: *scelerata consilia* VELL. planuri criminale, *sceleratorum manus* CIC. o mînă de ticăloşi, *sceleratum frigus* VERG. răceală păcătoasă, *scelerata poemata* Mart. *3, 50, 9* poezii chinuitoare.
sceleritās, *ātis f.* criminalitate DIG.
scelerō, *ātum, āre vt.* **1** a pîngări cu o crimă, a profana: ~ *penates* CATUL. a profana zeii penaţi, ~ *manus* VERG. a-şi pîngări mîinile; **2** a strica, a face să devină dăunător SIL.
scelerōsus (*3*) *adj.* ticălos, blestemat, nemernic TER. ş.a. // **scelerōsus**, *ī m.* ticălos TER.
sceleste *adv.* în mod criminal: ~ *parta bona* PL. averi dobîndite prin crimă, ~ *facere* PL. a se purta ca un ticălos.
scelestus (*3*) *adj.* criminal, nelegiuit, ticălos, blestemat: *scelestum facinus* CIC. fapta criminală, *istam scelestam linguam abscidam* PL. am să-ţi tai limba asta ticăloasă, *scelestior annus* PL. un an mai păcătos // **scelestus**, *ī m.* ticălos, nemernic: *scelestissume!* PL. ticălosul ticăloşilor!
sceletus, *ī m.* mumie APUL.
scelotyrbē, *ēs f.* paralizie a picioarelor PLIN.
scelus, *leris n.* **1** crimă, nelegiuire, ticăloşie: ~ *moliri* CIC. a urzi o crimă, ~ *edere in aliquem* CIC. a comite o crimă contra cuiva, *scelere adstringi* (*se obstringere, se alligare, se devincere*) CIC. a se face vinovat de o crimă, ~ *est civem verberare* CIC. este o crimă a bate cu vergile un cetăţean; **2** (*fig.*) grozăvie, nenorocire, calamitate: *quod hoc est* ~? PL. ce nenorocire e asta?, *scelera naturae* PLIN. calamităţi naturale; **3** (*fig.*) ticălos, blestemat: (*cu genit.*) ~ *viri* PL. un ticălos, ~ *tu pueri es!* ce blestemat de copil eşti!, *is* ~ PL. banditul ăsta.
scenā[1], *ae v.* **scaena**
scēna[2] **(sacēna)**, *ae f.* secure pentru sacrificii.
scēnofactōria ars *f.* meşteşugul de a face corturi VULG.
scēnopēgia, *ae f.* sărbătoarea corturilor (la evrei) VULG.
Scepsis, *is f.* oraş în Mysia // **Scepsius** (*3*) *adj.* din Scepsis // **Scepsius**, *iī m.* scriitorul din Scepsis (Metrodorus) OV.
sceptos, *ī m.* furtună, vijelie APUL.
sceptrifer, *era, erum adj.* care poartă sceptru: *sceptriferae manus* SEN. mîini care poartă sceptru.
sceptriger, *era, erum v.* **sceptrifer**
sceptrum, *ī n.* **1** sceptru: ~ *Priami* VERG. sceptrul regelui Priam, (*pl. poet.*) *Aeolus sceptra tenens* VERG. Aeolus (regele vînturilor) ţinînd în mînă sceptrul; (*fig.*) *ferulae, sceptra pedagogorum* MART. vergile, sceptrul dascălilor; **2** (*fig.*) domnie, tron: *in sceptra reponere* OV. a readuce la domnie; (*oc.*) supremaţie LUCR. *3, 1038*; **3** *v.* **aspalathus** PLIN.
sceptūchus, *ī m.* purtător de sceptru (*înalt demnitar în orient*) TAC.
scheda (schida), *ae f.* şi **scida**, *ae f.* foaie de papirus, foaie de carte, pagină CIC.
schedia, *ae f.* plută DIG.
schedios (schedius) (*3*) *adj.* făcut în grabă, improvizat // **schedium**, *iī n.* poezie improvizată PETR.

schedula, *ae f.* foaie, pagină mică HIER.
schēma, *atis n.* și **schema**, *ae f.* **1** îmbrăcăminte: *cum servili schemā* PL. cu îmbrăcăminte de sclav; **2** aspect, figură, atitudine: *satis hilari schemā* CAEC. cu figură destul de veselă, *variis corporis schemis* APUL. cu variate figuri ale trupului; **3** (*n*) **a.** figură geometrică; **b.** figură stilistică; **c.** (*spec.*) metaforă QUINT.
schēmatismus, *ī m.* expresie figurată QUINT.
schidia, *ae f.* așchie VITR.
schisma, *ătis n.* **1** schismă TERT.; **2** (*muzic.*) interval de un semiton BOETH.
schismaticus (*3*) *adj.* schismatic AUG.
schistos, *a, on* (*um*) *adj.* despicat, separat: ~ *lapis* PLIN. șist, *schiston lac* PLIN. zer.
Schoeneis, *idis f.* Schoeneida (*Atalanta, fiică a lui Schoeneus, regele Arcadiei*) // **Schoenēius** (*3*) *adj.* a lui Schoeneus: *Schoeneia virgo sau Schoenēia* OV. = Atalanta.
Schoeneus, *ī m.* rege în Arcadia.
schoenicula, *ae f.* prostituată de rînd (*parfumată cu parfum ieftin*) PL.
schoenobatēs, *ae m.* dansator pe frînghie, funambul IUV. *3, 77.*
schoenus, *ī m.* **1** trestie CAT.; **2** parfum ieftin (*extras din* [*flori? de*] *trestie*) PL.; **3 a.** măsură agrară grecească (*aprox. jumătate de pogon*); **b.** măsură de drumuri la perși PLIN.
schola, *ae f.* **1** tratare a unei teme filozofice sau literare, conferință, lecție; temă: *scholas Graecorum more habere audemus* CIC. îndrăznim să ținem conferințe așa cum fac grecii, *scholae de exsilio, de interitu patriae etc.* teme despre exil, despre pieirea patriei etc., *vertere se ad alteram scholam* CIC. a trece la altă temă; **2** școală: *scholam aprire* SUET. a deschide o școală, *homo politus e schola* CIC. om cultivat din școală, *scholae rhetorum* QUINT. școlile retorilor; (*spec.*) școală filozofică: *omnes filozophorum scholae* CIC. toate școlile filozofice; **3** (*oc.*) **a.** galerie, portic PLIN.; **b.** sală de așteptare la băile publice VITR.; **c.** loc de adunare: ~ *Iudaeorum* AUG. sinagogă, ~ *bestiarum* TERT. arenă de lupte cu fiare; **4** corporație, colegiu COD. TH.
scholāris (*2*) *adj.* **1** de școală HIER. ș.a.; **2** de gardă a palatului // **scholārēs**, *ium m. pl.* garda imperială COD. TH.
scholasticē *adv.* ca de școală SULP. SEV.
scholasticus[1] (*3*) *adj.* de școală: *scholasticae declamationes* GELL. declamații de școală de retorică // **scholastica**, *ōrum n. pl.* exerciții retorice SEN. RH.
scholasticus[2], *ī m.* **1** școlar: *tamquam scholastici* QUINT. ca școlarii; **2** maestru de elocință, retor: *adulescentuli in scenas scholasticorum deducuntur* CIC. niște tineri sînt aduși pe scenele retorilor; **3** literat, erudit, gramatic VERG., HIER. ș.a.; **4** avocat consultant COD. TH.
scholicus (*3*) *adj.* de școală VARR.
scia, *ae f.* ischion (*una dintre cele trei părți care formează osul iliac*) PLIN.
sciadeus, *ei m.* (*iht.*) lipan (*Thymallus thymallus*) PLIN.
Schiathos (Sciathus), *ī f.* mică insulă în Marea Egee.
sciaticus (*3*) *adj.* suferind de sciatică PLIN.
scībilis (*2*) *adj.* cognoscibil TERT.
scida, *ae v.* **scheda**
scidi *pf. v.* **scindo**
sciens, *ntis p. pf.* (*v.* **scio**) **I** (*cu sens adv.*) cu bună știință, în cunoștință de cauză, cu intenție, anume: *nihil ~ praetermisi* CIC. n-am omis nimic cu bună știință, *offendo ~ neminem* CIC. nu jignesc pe nimeni cu intenție, *si ~ fallo* CIC. dacă înșel cu bună știință, *ille me tentat ~ ?* PL. acela mă încearcă anume? **II** *adj.* cunoscător, bine informat, învățat, versat: *quis hoc homine scientior fuit?* CIC. cine a fost mai cunoscător ca acest om?, (*cu genit. obiect.*) ~ *locorum* SALL. cunoscător al locurilor, *scientes belli* SALL. cei mai versați în ale războiului, ~ *citharae* HOR. meșter în cîntatul cu cithara, *vir regendae reipublicae scientissimus* CIC. om foarte experimentat în conducerea statului, (*cu inf.*) ~ *flectere equum* HOR. meșter în a conduce calul // **subst.** *m.* om competent CIC.
scienter *adv.* **1** în cunoștință de cauză, conștient PLIN.; **2** cu meșteșug, cu iscusință, abil: ~ *tibiis cantare* NEP. a cînta cu mare artă din flaut.
scientia, *ae f.* **a.** știință, cunoaștere; (*cu genit. subiect.*) ~ *huius viri* CIC. știința acestui om (*cu genit. obiect., spec.*) cunoaștere teoretică: ~ *atque usus nauticorum rerum* CAES. cunoașterea teoretică și practică a chestiunilor navale, *ars cum ea non utare, ~ tamen teneri potest* CIC. arta (vorbirii), deși nu o practici, poate fi totuși posedată în teorie, ~ *iuris* CIC. știința dreptului; **b.** artă, meșteșug, iscusință: ~ *verborum deligendorum* CIC. arta alegerii cuvintelor, ~ *admirabilis in legibus interpretandis* CIC. competență admirabilă în interpretarea legilor.
scientialis (*2*) *adj.* științific BOETH.
scientiola, *ae f.* cunoștință superficială, brumă de cunoștință AUG.
scīlicet *adv.* [*scire + licet*] **1** (*rar, exclamativ exprimînd mirarea*) află!, închipuie-ți!: *rogat et prece cogit, ~ ut tibi tradere coner* HOR. Ep. *1, 9, 2*: îmi cere și stăruie rugîndu-mă, închipuie-ți!, să ți-l prezint; **2** (*cu inf. drept compl. al lui* **scire**) se înțelege, este evident, este clar: *item alios deos facturos ~* PL. se înțelege că ceilalți zei vor face la fel, ~ *non ceram illam... tamtam vim in sese habere* SALL. negreșit că nu acel tip de ceară are în sine atîta putere...; **3** (*particulă parentetică*) bineînțeles, desigur, firește, de bună seamă: *cur eos manumisit ? ~ ne indicarent* CIC. de ce i-a eliberat? desigur, ca să nu denunțe, (corelat cu *tamen, sed*) *species inanis ~, sed commovit tamen* CIC. apariție deșartă, desigur, totuși m-a impresionat, *satis exercitatus in dicendo, ut Thebanus ~* NEP. destul de meșter în arta vorbirii, natural cît poate fi un theban, (*ironic*) ~ *is superis labor est* VERG. vezi bine, zeii n-au altă treabă, *ego istius pecudis consilio ~ uti volebam* CIC. eu, pasămite, vroiam să mă folosesc de sfatul acestui animal; (*ca răspuns afirmativ*) *Gratulator meae sorori — Scilicet* PL. Felicit-o pe sora mea. — Negreșit; **4** (*postcl.*) adică: *sub nomine alieno, nepotum ~ et uxoris* SUET.

Aug. *29.* sub numele altora, adică al nepoţilor şi al soţiei lui.
scilla, *ae f.* 1 (*bot.*) ceapă-de-mare (*Scilla maritima*) (*plantă cu însuşiri medicinale*) VERG. ş.a.; 2 crab de mare PLIN.
scillinus (*3*) *adj.* de ceapă-de-mare PLIN.
scilliticus (*3*) *adj.* de ceapă-de-mare CELS.
scimpodium, *iī n.* pătuţ de odihnă GELL.
scin = scisne *v.* **scio**
scindō, *ere, scidī, scissum vt.* 1 a sfîşia, a despica, a sparge, a tăia, a rupe: ~ *vestem* LIV. a sfîşia veşmîntul, ~ *quercum cuneis* VERG. a despica lemnul de stejar cu pene, ~ *freta ictu remorum* OV. a despica valurile cu vîslele, ~ *vallum* CAES. a sparge fortificaţia, ~ *agmen* TAC. a sparge rîndurile coloanei, ~ *pontem* PL. a tăia podul, ~ *viam* VERG. a-şi tăia un drum, *se nubes scindit* VERG. norul se sparge, ~ *limen portae* PL. a sparge pragul porţii; (*poet.*) ~ *Pergamum* SEN. a distruge Pergamul, ~ *comam* CIC., ~ *crines* VERG., ~ *capillos* OV. a-şi smulge părul; (*spec.*) a rupe bucăţele (la masă) SEN.; (*prov.*) ~ *poenulam alicui* PL. a-i rupe cuiva mantaua (a insista cu rugăminţi pe lîngă cineva, a-l bate la cap), *ego ita egi, ut non scinderem paenulam* CIC. am făcut aşa, încît să nu insist prea mult; (*fig.*) *vox scinditur* QUINT. vocea se sparge, *aliquem scindunt curae* LUCR. grijile îl zdrobesc, ~ *necessitudines* PLIN. IUN. a rupe legăturile de familie, ~ *dolorem* CIC. a sfîrteca rana durerii (a reînvia durerea), ~ *verba fletu* OV. a întrerupe vorbele prin plînset; 2 a împărţi în două, a despărţi, a scinda, a diviza: *scindit Suebiam montium iugum* TAC. un lanţ de munţi taie în două Suebia, (*frecv. pas. refl.*) *scinditur studia in contraria vulgus* VERG. mulţimea se împarte în păreri opuse, *hi in duas factiones scindebantur* TAC. aceştia se împărţeau în două partide, *scidit se deinde studium* QUINT. apoi studiul s-a divizat; [arh. pf. *scicidi* ENN. ş.a.].
scindula, *ae f. v.* **scandula**
scintilla, *ae f.* scînteie PL., CIC. ş.a.: *parva* ~ *excitavit magnum incedium* CURT. o mică scînteie stîrneşte un foc mare; (*spec.*) punct scînteietor la o piatră preţioasă PLIN.; (*fig.*) ~ *ingenii* CIC. scînteie a geniului, *ne* ~ *belli relinquatur* CIC. să nu mai rămînă urmă de război.
scintillātiō, *ōnis f.* scînteiere, scăpărare: ~ *oculorum* PLIN. scăpărarea ochilor.
scintillō, *āre, āvī vi.* a scînteia, a scăpăra: *scintillant oculi* PL. ochii îi scapără; (*fig.*) *scintillavit ira genis* SIL. mînia i se aprinse pe faţă.
scintillōsus (*3*) *adj.* scînteietor CASSIOD.
scintillula, *ae f.* scînteioară TERT.
sciō (*IV*) *vt.* 1 a şti: *unde id scis*? TER. de unde ştii asta?, *omne ex hoc scio* PL. ştiu totul de la acesta, *nihil certe de Postumia* ~ *potest* CIC. nu se poate şti nimic sigur despre Postumia, *quod sciam* PL. pe cît ştiu, *pro certo* ~ LIV. a şti sigur, (*cu inf.*) *scio tibi ita placere* CIC. ştiu că asta-ţi place ţie, *scitis omnes hominem in periculo fuisse* CIC. ştiţi cu toţii că omul a fost în primejdie, (*conjct. impf. potenţial*) *scires a Pallade doctam* OV. ai crede (ai zice) că a fost învăţată de (zeiţa) Athena, *licet* ~ *hunc* (*puerum*) *lumen futurum* LIV. aflaţi (vă asigur) că acest copil va fi o lumină, *sciatis licet aut intraturum me in urbem, aut...* CURT. aflaţi că sau voi intra în oraşul vostru, sau..., (*cu prop. interog. indir.*) *nunc scio quid sit amor* VERG. acum ştiu ce e iubirea, *facile scitu est quam miser sim* TER. e uşor de ştiut cît sînt de nefericit, *neque sciebatur, quae senatus Romani sententia esset* LIV. nu se ştia care e părerea senatului roman; 2 a şti (ceva învăţat mai înainte), a cunoaşte, a se pricepe (la): ~ *omnes linguas* PL. a cunoaşte toate limbile, ~ *Graece, Latine* CIC. a şti greceşte, latineşte, ~ *litteras* CIC. a avea cunoştinţe literare, ~ *fidibus* TER. a şti să cînte din liră, *vincere scis Hannibal* LIV. cunoşti arta de a învinge, Hannibal; [impf. arh. *scibam, scibos* PL.; viit. *scibo* PL., TER.; *scin* = *scisne* PL., TER.; pf. sincop. *scisti* OV. inf. pf. de regulă *scisse* CIC. ş.a.]
sciolus, *ī m.* (dim. al lui *scius*) puţintel învăţat ARN.
Scīpiadas, *ae* şi **Scīpiadēs**, *ae m.* membru al familiei Scipionilor, un Scipion; (*poet.*) Scipio: *Scipiadas belli fulmen* HOR., LUCR. Scipio, trăsnetul războiului // **Scīpiadae**, *ārum m. pl.* Scipionii.
scīpiō, *ōnis m.* toiag, baston: *quid fecisti scipione*? PL. ce-ai făcut cu toiagul, ~ *eburneus* LIV. sceptru de fildeş (*purtat de învingători sau, sub imperiu, de consuli*).
Scīpiō, *ōnis m.* cognomen al unei ramuri din ginta Cornelia (*dintre care: P. Cornelius Scipio Africanus maior, învingătorul cartaginezilor la Zama; P. Cornelius Scipio Aemilianus Africanus minor, învingătorul cartaginezilor la Numantia ş.a.*).
Scipionārii, *ōrum m. pl.* partizani ai Scipionilor VARR.
sciria, *ae f.* piele brută (*de animal*) TERT.
Scīrōn, *ōnis m.* (ac. *-ōna*) *1*) tîlhar legendar (*care trăia printre stîncile dintre Megara şi Attica, ucis de Theseus*) // **Scīrōnius** (*3*) *adj.* al lui Sciron: *Scironia saxa* PLIN. rîpile scironiene (în Attica); *2*) vînt de nord-est (*care bătea asupra Atticii*).
scirpea, *ae f.* (*v. scirpeus*) paner de papură; coş de nuiele CAT., VARR.
scirpeus (sirpeus) (*3*) *adj.* de papură, de trestie OV.
scirpiculus (sirpiculus sau surpiculus) (*3*) *adj.* de papură, de trestie VARR. // **scirpiculi piscarii** *m. pl.* vîrşă de prins peşte PL.
scirpō (sirpō), *āre, ātum vt.* a lega, a împleti cu papură VARR.
scirpula vitis (uva) *f.* (un soi de) viţă *sau* strugure PLIN.
scirpus (sirpus), *ī m.* 1 papură, trestie; (*prov.*) *nodum in scirpo quaerere* PL. a căuta nod în papură; 2 ghicitoare (*de dezlegat*) GELL.
scirros, *ī m.* tumoare malignă, ganglion canceros PLIN.
sciscitātiō, *ōnis f.* cercetare PETR.
sciscitātor, *ōris m.* cercetător MART.
sciscitātus (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) *v.* **sciscitor**
sciscitō, *āre, ātum vt. v.* **sciscitor** PL.
sciscitor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a căuta să afle, a întreba (despre ceva), a se informa (despre ceva) [cu *ex* sau *ab* sau *de* şi abl. persoanei întrebate sau ac.]: ~ *imperia ducum* TAC. a se informa despre ordinele comandanţilor, ~ *consilium eius* LIV. a căuta să afle

planul lui, ~ *deos* LIV. a consulta zeii, *de unoquoque sciscitantur* CIC. îl întreabă pe fiecare dintre noi, *Epicuri ex Velleio sciscitabar sententiam* CIC. căutam să aflu de la Velleius părerea lui Epicurus, *ab utroque sciscitor...* CIC. îi întreb pe amîndoi..., (*cu prop. interog. indir.*) *sciscitare ubi sit, quid cogitet* CIC. interesează-te unde este, ce gîndeşte.

sciscō, *ere, scīvī, scītum vt.* 1 (*precl. şi rar*) a căuta să ştie, a se informa, a întreba: *accurro, ut sciscam quid velit* PL. alerg să întreb ce vrea; 2 (*ofic. despre popor*) a aproba un proiect de lege prin votul său, a hotărî, a decide: *populus iure scivit* CIC. poporul a decis după dreptul său, *plebes scivit iussitque* LIV. plebea a votat şi a ratificat, *Athenienses sciverunt ut...* CIC. atenienii au decretat ca..., (*despre o pers.*) ~ *legem* CIC. a vota pentru o lege; 3 a afla, a-şi da seama, a lua la cunoştinţă: *illis praesentibus, ut illi id factum scīscerent* PL. Bacch. *302* în faţa lor, ca ei să vadă că s-a făcut aşa.

scissilis (*2*) *adj.* [*scindo*] 1 uşor de despicat, de tăiat în fîşii CELS.; 2 (*postcl.*) sfîşiat, rupt în bucăţi APUL., VEG.

scissiō, *ōnis f.* 1 sfîşiere, crăpare VULG.; 2 (*fig.*) dezbinare, sciziune MACR.

scissor, *ōris m.* sclavul care tăia carnea la masă PETR. *36*.

scissūra, *ae f.* despicare, crăpare, tăiere, zgîriere; 2 dezbinare, sciziune PRUD.

scissus (*3*) *p. pf. v.* **scindo** // **adj.** despicat, crestat, rupt: *folia scissa* PLIN. frunze crestate, *vallis scissa* SEN. vale abruptă; (*fig.*) *vocis genus scissum* CIC. De or. *3, 216* voce sacadată // **scissum**, *ī n.* crăpătură PLIN.

scītāmenta, *ōrum n. pl.* [*scitus*] mîncăruri delicioase, delicatese PL.; (*fig.*) figuri de stil GELL.

scītātiō, *ōnis f.* cercetare, anchetă AMM.

scītātor, *ōris m.* cel care se informează AMM.

scītē *adv.* [*scitus*] cu dibăcie, cu artă, cu gust, elegant: ~ *loqui* LIV. a vorbi cu pricepere, ~ *coli* LIV. a se îmbrăca elegant, ~ *exornare convivium* SALL. a împodobi cu artă banchetul.

scītor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a se informa, a căuta să afle, a dori să ştie: *ardemus* ~ *causas* VERG. ardem să cunoaştem cauzele, *quid veniat scitatur* VERG. îl întreabă de ce vine, (*eum*) *scitatum oracula mittimus* VERG. îl trimitem să întrebe oracolul, ~ *ex* (*ab*) *aliquo* HOR., OV. a căuta să afle de la cineva.

scītulē *adv.* cu artă, elegant APUL. M. *2, 19*.

scītulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *scitus*) drăguţ, nostim, elegant: *puellae formā scitulā* PL. fete drăguţe, *scitula caupona* APUL. un birt elegant.

scītum, *ī n.* 1 decizie, decret: *plebis scitum* sau *plebei scitum* sau *scitum plebis* LIV., CIC. plebiscit, decizie a poporului, ~ *populi* CIC. hotărîre a poporului (străin); *scita* = *plebis scita* CIC. *scitum facere, ut...* CIC. a propune un decret ca...; (*rar*) decizie a altor magistraţi: *quo minus ferociter scitis decemvirorum adversarentur* LIV. ca să se opună mai puţin violent deciziilor decemvirilor, *sacra pontificis scitis subiecit* LIV. a supus ceremoniile religioase deciziilor pontificilor; 2 principiu, dogmă, maximă (*a unui filozof*) SEN.

scītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **scio**

scītus[2] (*3*) *adj.* 1 cunoscător, versat, abil: ~ *vadorum* OV. cunoscător al vadurilor, ~ *sicophanta* PL. ipocrit abil, *mulier scita* GELL. femeie abilă; 2 (*despre lucruri*) abil, elegant, spiritual: *oratio scitussuma* PL. mod de vorbire foarte frumos, ~ *sermo* CIC. stil elegant, *scitum dictum* TAC. vorbă spirituală, *illud Catonis admodum scitum est* CIC. acea vorbă a lui Cato e foarte spirituală, *scitum est* [cu inf.] este frumos ca...; 3 drăguţ, nostim: ~ *puer* TER. copil drăguţ, *satis scitum filum mulieris* PL. Merc. *755* probă de femeie destul de nostimă; 4 potrivit, bun la ceva [cu dat.]. PL., GELL.

scītus[3], *abl. -ū, m.* hotărîre: *plebi scitu* CIC. prin hotărîrea poporului, prin plebiscit.

sciūrus, *ī m.* (*zool.*) veveriţă (*Sciurus vulgaris*) PLIN.

scius (*3*) *adj.* 1 care ştie, ştiutor, cunoscător: *mulieres plus sciae* femei care ştiu mai mult (decît noi), *vir linguae Latinae* ~ MACR. om cunoscător al limbii latine; 2 cu bună ştiinţă LACT.

scīvī *pf. v.* **scio** şi **scisco**

sclingō, *ere vi.* a gîgîi (*ca gîştele*) SUET.

scloppus (**stloppus**), *ī m.* zgomot care se aude cînd se izbeşte obrazul umflat PERS. *5, 13*.

scobīna, *ae f.* pilă mare, raşpel VARR. ş.a.

scobis, *is f.* rumeguş, talaş, aşchii, pilitură, praf VARR., HOR. ş.a.; (*fig.*) ~ *cutis* PLIN. pecingine (*boală de piele*).

Scodra, *ae f.* oraş în Illyria (*azi, Scutari*) // **Scodrensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Scodra.

scōlex, *ēcis m.* (un fel de) cocleală de aramă PLIN.

scolopax, *acis m.* (*ornit.*) becaţă (*Scolopax rusticola*) NEMES.

scolopendra, *ae f.* 1 (*entom.*) scolopendră (*Scolopendra cingulata*); 2 (*anel.*) scolopendră marină (*Nereis*) PLIN.

scolops, *opis m.* palisadă SERV.

scolymos, *ī m.* (*bot.*) anghinare (*Cynara scolymus*) PLIN.

scomber, *brī m.* (*iht.*) scrumbie (*Scomber scomber*): ~ *horaeus* PL. scrumbie marinată la timpul potrivit.

scomma, *atis n.* vorbă înţepătoare MACR.

scopa[1], *ae f.* observaţie MART. CAP.

scōpa[2], *ae f.* 1 mătură VULG.; 2 ~ *regia* PLIN. (*bot.*) coada-şoricelului (*Achillea millefolium*).

scōpae, *ārum f. pl.* 1 crenguţă, rămurea; 2 (*frecv.*) tîm, mătură; (*prOV.*) *scopas dissolvere* CIC. Or. 235 (a desface firele măturii) a pune lucrurile alandala, a încurca totul; (*fig.*) *non homo, sed* ~ *solutae* CIC. Att. *7, 13 a.* nu om cum trebuie, ci o mătură desfăcută (de la care nu înţelegi nimic, neserios).

Scopās, *ae m. 1*) Scopas din Paros (*celebru sculptor grec în prima jumătate a sec. al IV-lea î.e.n.*); *2*) conducător thessalian (*ale cărui victorii au fost cîntate de Simonides*).

scōpiō, *ōnis f.* şi **scopus**, *i m.* 1 ciorchine fără boabe; 2 tulpină de sparanghel COL.

scōpō[1], *āre vt.* [*scopae*] a mătura VULG.

scopō[2], *ere vt.* a cerceta VULG.

scōpula, *ae* fir de mătură COL. // **scopulae**, *ārum f. pl.* măturică CAT.

scopulōsus (*3*) *adj.* plin de stînci, stîncos, de stîncă; (*fig.*) plin de dificultăţi, spinos: *scopulosum mare*

CIC. mare plină de stînci, ~ *locus* CIC. situaţie penibilă // **scopulōsa**, *ōrum n. pl.* locuri stîncoase; ~ *cancer* MANIL. rac care trăieşte pe lîngă stînci; (*fig.*) *scopulosa terga beluae* VAL. FL. spinare a monstrului care se ridică întocmai ca o stîncă.

scopulus, *ī m.* 1 înălţime stîncoasă, stîncă (*frecv. în apă sau pe ţărm*): *scopulis illisa aequora* VERG. valurile izbite de stînci, *pars* (*remigum*) *ad scopulos allisa* CAES. o parte dintre vîslaşi izbindu-se de stînci, ~ *Mavortis* OV. stînca lui Marte (Areopagul), *tribus scopulis procurrit in aequor* OV. înaintează în mare prin trei promontorii; 2 (*fig.*) primejdie, nenorocire: *in hos scopulos vitae incidere* CIC. a cădea în aceste primejdii ale vieţii, *ad scopulum ire* LUCR. a merge la pieire, (*despre pers.*) *scopulo surdior* HOR. mai surd ca o stîncă, *scopulum in corde gestare* OV. a avea inima împietrită, *vos, scopuli reipublicae* CIC. voi, pacostele statului.

scopus, *ī m.* ţintă, ţel SUET.

scordalia, *ae f.* ceartă, gîlceavă PETR.

scordalus, *ī m.* certăreţ, scandalagiu SEN., PETR.

scordiscārius, *iī m.* şelar HIER.

Scordiscī, *ōrum m. pl.* scordiscii (*neamuri celtice care locuiau în regiunile de confluenţă ale Savei, Tisei şi Moravei cu Dunărea, întinzîndu-se în Illyria şi, o parte, şi în Pannonia*).

scordiscus, *ī m.* şa (de cal) DIOCL.

scōria, *ae f.* zgură (de metal) PLIN.

scorpaena, *ae f.* (*iht.*) porc-de-mare (*Scorpaena scrofa*) PLIN.

scorpiacum, *ī n.* leac contra înţepăturii scorpionului, contravenin TERT.

scorpiō, *ōnis m.* şi **scorpios (-ius)**, *iī m.* 1 (*entom.*) scorpion (*Euscorpius carpathicus*) PLIN.; 2 Scorpion (*constelaţie în zodiac*) VERG.; 3 numele unei plante PLIN.; 4 numele unui arbust PLIN.; 5 (*iht.*) porc-de-mare (*Scorpaena scrofa*) OV.; 6 scorpion (*maşină de război pentru aruncarea de bolovani, suliţe etc.*) CAES. ş.a.; 7 bici cu ţepi de metal HIER.

scorpiōnius (*3*) *adj.* de scorpion PLIN.

scorpios (-ius), *iī v.* **scorpio**

scortātiō, *ōnis f.* curvăsărie AUG.

scortātor, *ōris m.* bărbat muieratic PL., HOR. ş.a.

scortātus, *ūs m.* libertinaj AUG.

scortea, *ae f.* haină de piele SEN. // **scortea**, *ōrum n. pl.* obiecte de piele OV.

scorteus (*3*) *adj.* 1 de piele OV. 2 (*fig.*) flasc, zbîrcit: *scortum scorteum* APUL. M. *1, 8* prostituată zbîrcită.

scortia, *ae f.* burduf pentru ulei DIOCL.

scortillum, *ī n.* muieruşcă CATUL.

scortīnus (*3*) *adj.* de piele SUET.

scortor, *ārī vi.* a se ţine de muieri: *scortantes* AUG. muieratici.

scortullum, *ī n.* piele (de leu) TERT.

scortum, *ī n.* 1 (*rar*) piele TERT.; 2 (*frecv.*) prostituată PL. ş.a.; (*despre bărbat*) prostituat CIC.

Scōtī, *ōrum m. pl.* scoţii: *1*) locuitori ai Caledoniei (*scoţieni*) AMM.; *2*) locuitori ai Hiberniei (*irlandezi*) CLAUD.

Scōtia, *ae f.* Scoţia, ţara scoţilor.

scotia, *ae f.* (*arhit.*) brînă, brîu VITR.; jgheab de scurgere a apei VITR.

Scotīnos (-us), *ī m.* „Obscurul" (*poreclă a lui Heraclit*) LIV., SEN.

scrapta, *ae f.* epitet injurios dat unei prostituate PL.

screātor, *ōris m.* cel care expectorează flegmă PL. Mil. *647.*

screātus, *ūs m.* scuipat, expectorare TER.

screō, *āre vi.* a scuipa, a scoate flegmă PL.

scrība, *ae m.* 1 copist; 2 scrib, grefier CIC.; 3 secretar: ~ *aedilicius* CIC. secretar al edilului, ~ *Neronis* HOR. secretarul particular al lui Nero; 4 (*pl.*) interpreţi ai legii la evrei VULG.

scrībatus, *ūs m.* slujbă de secretar COD. IUST.

scrībilīta, *ae f.* (un fel de) tartă PL., CAT.

scrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 a trasa cu condeiul (linii, litere, nume), a marca: ~ *lineam* CIC. a trage o linie, *litterae quibus scita scribuntur* CIC. literele cu care sînt scrise decretele, *scribitur „Cynthia" corticibus* PROP. pe scoarţa copacilor se scrie „Cynthia", ~*formam porticus* PLIN. IUN. a trasa un plan al porticului, *mihi scripta illa dicta sunt in animo* TER. acele vorbe îmi sînt întipărite în suflet; 2 a scrie, a aşterne în scris (compunînd, redactînd, povestind, descriind): ~ *versus, carmina* LUCR. a scrie versuri, poezii, ~ *bellum* SALL. a descrie războiul, *scribetur tibi forma agri* HOR. îţi va fi descrisă forma terenului, ~ *librum* CIC. a scrie o carte, ~ *res gestas* LIV. a povesti faptele, ~ *senatus consultum* CIC. a redacta decizia senatului, *Martem digne* ~ HOR. a-l cînta cum se cuvine pe Marte, *scriberis Vario hostium victor* HOR. vei fi celebrat de Varius ca biruitor al duşmanilor; 3 (*spec.*) a scrie (scrisori): *scripsi ad Lamiam* CIC. i-am scris lui Lamia, *scripsit Labieno... veniat* CAES. i-am scris lui Labienus să vină..., *scribit ad illos ut...* (*ne*)... CIC. le scrie să... (să nu...), *scribis te cognovisse...* CIC. îmi scrii că ai aflat...; 4 (*of.*) (a înscrie) a. (*mil.*) a înrola la oaste: ~ *milites* SALL. a înrola soldaţi, ~ *veteranos* LIV. a rechema la oaste veteranii, ~ *sex milia colonorum* LIV. a înrola şase mii de coloni, (*poet.*) *scribe tui gregis hunc* HOR. primeşte-l în suita ta; b. a înscrie într-un testament: *testamentum fecerat et illum heredem scripserat* CIC. făcuse testamentul şi-l instituise pe acela, ~ *aliquem tutorem liberis suis* DIG. a institui pe cineva ca tutore al copiilor săi; c. a înscrie o sumă (în contul cuiva, ca datorie): *scribit nummos* PL. se obligă să plătească o sumă; [forme sincop. pf. *scripsti* PL., inf. pf. *scripse* LUCIL.].

Scrībōnia, *ae f.* soţie a lui Augustus.

Scrībōnius, *ī m.* nume de familie roman.

scrīniārius, *iī m.* bibliotecar, arhivist CASSIOD.

scrīniolum, *ī n.* [*scrinium*] scrin mic; casetă mică HIER.

scrīnium, *iī n.* 1 cutie (cilindrică de pus scrisori, hîrtii, suluri de cărţi), toc HOR.; casetă de bijuterii, de parfumuri PLIN.; 2 arhivă, bibliotecă LAMPR.

scriptilis (*2*) *adj.* care poate fi scris AMM.

scriptiō, *ōnis f.* 1 faptul de a scrie, scriere, scris: *quae* (*lippitudo*) *impediat scriptionem meam* CIC. Att. *10, 17, 2* urdori care m-ar împiedica să scriu; 2 compunere scrisă, redactare, scris: *ad dicendum proficit* ~

CIC. redactarea în scris ajută mult la oratorie, *causa tenuis nec scriptione digna* CIC. pledoarie neînsemnată care nu e vrednică să fie redactată în scris; 3 termeni literali: *leges ex scriptione interpretari* CIC. a interpreta literal legile; 4 scriere, operă scrisă: *impelli ad philosophicas scriptiones* CIC. a fi îndemnat la scrieri de filozofie, *genus scriptionis nondum satis illustratum* CIC. gen de opere nu destul de practicat; 5 obligaţie scrisă, înscris, cambie VARR.

scriptiōnālis (*2*) *adj.* de compunere în scris MART. CAP.

scriptitō (*1*) *vt.* 1 a obişnui să scrie: *in palmarum foliis primo scriptitatum est* PLIN. la început, s-a scris obişnuit pe frunze de palmier.; 2 a compune de multe ori în scris: *scriptitavit orationes multis* CIC. a scris adesea discursuri pentru mulţi, *ad Primum media scriptitabat* TAC. lui Primus îi scria mereu în termeni echivoci, ~ *Othoni, ducem se partibus offerens* TAC. a-i scrie scrisori peste scrisori lui Otho, oferindu-se ca şef al unei partide.

scriptiuncula, *ae f.* mică scriere SALV.

scriptō, *āre v.* **scriptito**

scriptor, *ōris m.* 1 (*mai rar*) scriitor, copist, secretar: ~ *librarius* HOR. copist de cărţi, *advocatis scriptoribus* SEN. chemîndu-şi secretarii; 2 **a.** (*frecv.*) scriitor, autor: *rerum* (*historiarum*) *scriptor* LIV. istoric, ~ *legum* (*legis*) CIC. legislator, ~ *artis* CIC. autor al unei opere retorice, ~ *tragoediarum* QUINT. autor de tragedii; **b.** (*spec.*) redactor (al unui act public): ~ *testamenti* SUET. redactorul testamentului.

scriptōrius (*3*) *adj.* care serveşte la scris: ~ *calamus* CELS. trestie de scris, *atramentum scriptorium* CELS. cerneală // **scriptōrium**, *ii n.* condei de scris ISID.

scriptulum, *ī n.* mică linie pe o tablă de joc OV. A.A. *3, 364*.

scriptum, *ī n.* [*scribo*] 1 (*spec.*) linie: (*expr.*) *duodecim scripta* cele douăsprezece linii de pe o tablă de joc (*formînd pătrăţelele pe care se mişcă pietricele, jetoane*): *lusus duodecim scriptorum* QUINT. jocul de table, *duodecim scriptis ludere* CIC. a juca table; 2 scriere, text scris, operă scrisă: *de aliqua re ~ relinquere* CIC. a lăsa o scriere despre ceva, *Lucili scripta legentes* HOR. citind scrierile lui Lucilius, *aliquid scriptis mandare* CIC. a pune ceva ceva pe hîrtie, a redacta, *sine scripto* CIC. (vorbire) fără nimic scris (liberă), *oratio de scripto dicta* CIC. cuvîntare rostită după un text scris, *laudavit pater scripto meo* CIC. tatăl a rostit elogiul funebru după textul scris de mine; 3 text de lege, litera legii: *videtur voluntas cum scripto dissentire* CIC. se pare că intenţia nu se potriveşte cu textul legii, *contra ~ dicere* CIC. a vorbi împotriva literei legii.

scriptūra, *ae f.* 1 (*rar*) scriere, scris: *minium in ~ usurpatur* PLIN. miniul se foloseşte la scris; 2 (*spec.*) linie: *usque ad scripturam malarum* PETR. *126, 15* pînă la linia obrajilor; 3 (*fig.*) faptul de a scrie. scris, redactare în scris, exerciţiu scris: *assidua et diligens* ~ CIC. scris asiduu şi scrupulos, *si scripturam sprevissem* TER. dacă aş fi lăsat scrisul, *per scripturam amplecti* sau *scripturā persequi* CIC. a redacta în scris, *plura verbo quam scripturā mandata* CIC. mai multe însărcinări orale decît în scris; 4 fel de a scrie: *genus scripturae* CIC. stil, *libelli scripturā brevi* SUET. ordine în stil concis; 5 (*concrt.*) operă scrisă, scriere: *sensit scripturam suam observari* TER. a văzut că scrierea lui este criticată, *Annales contendere cum scriptura eorum qui*... a compara analele cu scrierile acelora care..., ~ *sacra* ECCL. Sfînta Scriptură; 6 (*oc.*) text de lege SUET.; text al unui testament CIC.; inscripţie VELL.; petiţie scrisă AMM.; 7 impozit pe păşunat: *scripturam dare* PL. a plăti darea pe păşunat, *vectigal ex scripturā* CIC. venituri din dările pe păşuni; 8 înscris la o bancă DON.

scriptūrārius, *ii m.* încasator de dări pe păşuni LUCIL.

scripturiō, *īre vi.* a avea poftă de scris SID.

scriptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **scribo**

scriptus[2], *ūs m.* slujbă de grefier, de secretar: *scriptum facere* LIV. a avea slujbă de grefier.

scrīpulāris (**scrūpularis**) (*2*) *adj.* care cîntăreşte o mică fracţiune dintr-o uncie PLIN.

scrīpulātim *adv.* în doze foarte mici PLIN.

scrīpulum (**scrūpulum**), *ī n.* 1 scrupul (*a 24-a parte dintr-o uncie CIC.; a 288-a parte dintr-un iugăr VARR.; a 24-a parte dintr-o oră M. AUR.*); 2 (*fig.*) cantitate foarte mică, fărîmă, dram; [alte forme: **scriplum, scriptulum** *n.* şi **scriptulus** *m.*]

scrobiculus, *ī m.* groapă mică VARR., COL.

scrobis, *is m.* şi *f.* groapă (*frecv. de plantat pomi*). VERG., COL.; groapă (*de înmormîntat*) TAC.

scrōfa, *ae f.* scroafă VARR. ş.a.

scrōfīnus (*3*) *adj.* de scroafă PLIN.

scrōfipascus, *ī m* porcar PL.

scrōfulae, *ārum f. pl.* scrofulă (*boală*) VEG.

scrōtum, *ī n.* scrot (*sac al testiculelor*) CELS.

scrūpeda (**scrupipeda**), *ae m.* şi *f.* care merge cu greutate VARR.

scrūpeus (*3*) *adj.* 1 cu pietre ascuţite, pietros, stîncos; 2 (*fig.*) greu, spinos TERT.

scrūpōsus (*3*) *adj.* 1 cu pietre ascuţite, pietros, stîncos: *scruposa via* PL. drum pietros; 2 (*fig.*) greu LUCR.

scrūpulōsē *adv.* minuţios, meticulos, scrupulos, exact QUINT.

scrūpulōsitās, *ātis* f. meticulozitate, scrupulozitate COL. ş.a.

scrūpulōsus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) cu pietre ascuţite, pietros, stîncos CIC.; 2 (*fig.*) minuţios, meticulos, scrupulos, exact QUINT.; 3 spinos, penibil QUINT.

scrūpulum, *ī v.* **scripulum**

scrūpulus, *ī m.* 1 (*rar*) pietricică ascuţită SOLIN.; 2 (*fig.*) nelinişte, grijă, temere chinuitoare: *mihi unus ~ restat* TER. o singură grijă îmi mai rămîne, *alicui ex animo scrupulum eximere* CIC. a-i lua cuiva o grijă de pe suflet, *scrupulum inicere alicui* CIC. a-i băga cuiva un ghimpe în suflet; 3 cercetare minuţioasă, meticulozitate GELL.

scrūpus, *ī m.* 1 piatră ascuţită PETR., APUL.; 2 (*fig.*) nelinişte, grijă chinuitoare CIC.

scrūta, *ōrum n. pl.* haine vechi, boarfe, zdrenţe HOR., PETR.

scrūtans, *ntis pr.pr. v.* **scrutor** // **adj.** meticulos, scrupulos la... [cu genit.] AMM.

scrūtanter *adv.* minuţios AMBR.

scrūtāria, *ae f.* meseria de telal, negustorie cu haine vechi, comerţ cu vechituri APUL.
scrūtārius, *iī m.* vînzător de haine vechi, telal LUCIL.
scrūtatiō, *ōnis f.* 1 scotocire, percheziţie: ~ *domus* SEN. scotocirea casei; 2 (*fig.*) cercetare minuţioasă GELL.
scrūtātor, *ōris m.* 1 scotocitor, scormonitor: ~ *auri* LUC. căutător de aur, ~ *pelagi* STAT. pescar, *salutatoribus scrutatores apposuit* SUET. le-a pus percheziţori celor ce veneau să-l salute; 2 (*fig.*) cercetător: ~ *fati* LUC. cercetor al destinului.
scrūtillus, *ī m.* burtă de porc umplută PL.
scrūtinium, *iī n.* percheziţie APUL. M. *9, 41*.
scrūtinō, *āre, ātum vt.* a scotoci: (*fig.*) a cerceta atent VULG.
scruto v. **scrutor**
scrūtor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a scotoci, a scormoni, a căuta, a perchiziţiona (spre a găsi ceva): ~ *omnium domos* CIC. a scotoci casele tuturor, ~ *paleam* PETR. a scotoci în paie, ~ *mare* TAC. a răscoli marea (pescuind), ~ *viscera gladio* TAC. a scormoni măruntaiele cu sabia, ~ *vestigia ferrarum* PLIN. a căuta urmele fiarelor, ~ *venas inter saxa* PLIN. a căuta filoane printre stînci, *non scrutor te* CIC. nu te percheziţionez; 2 (*fig.*) a cerceta, a căuta să cunoască: ~ *causas* PLIN. IUN. a cerceta cauzele, ~ *animos ceterorum* TAC. a iscodi sentimentele celorlalţi, ~ *finem principis* TAC. a căuta să cunoască sfîrşitul vieţii împăratului, ~ *mentes divum* OV. a căuta să cunoască voinţa zeilor.
sculna, *ae m.* şi *f.* intermediar GELL., MACR.
sculpō, *ere, psī, ptum vt.* a sculpta, a grava, a cizela: *e saxo sculptus* CIC. sculptat din marmură, ~ *ebur* OV. a sculpta o statuie de fildeş; (*fig.*) *in animo sculptum* APUL. întipărit în suflet.
sculpōneae, *ārum f. pl.* saboţi PL.
sculpōneātus (*3*) *adj.* încălţat cu saboţi VARR.
sculptilis (*2*) *adj.* sculptat, gravat: *Numidae sculptile dentis opus* OV. P. *4, 38* lucrare sculptată în fildeş numidian // **sculptile**, *is n.* statuie VULG.
sculptōr, *ōris m.* sculptor, gravor (în piatră, în lemn) PLIN.
sculptūra, *ae f.* sculptură, gravură PLIN.
sculptūrātus (*3*) *adj.* de sculptură FORT.
scurra, *ae f.* 1 filfizon, pierde-vară: ~ *urbanus* PL. filfizon de oraş; 2 măscărici, bufon; parazit CIC.; 3 (*tard.*) gardă personală (a cuiva) LAMPR.
scurrilis (*2*) *adj.* 1 de bufon, de măscărici; 2 glumeţ, distractiv; *scurriles lusus* VAL. MAX. jocuri distractive.
scurrīlitās, *ātis f.* bufonerie QUINT. ş.a.
scurrīliter *adv.* ca un măscărici PLIN. IUN.
scurror, *ārī vi.* 1 a face glume spre a distrata, a face pe bufonul: *scurror ego mihi, tu populo* HOR. eu fac pe bufonul faţă de mine, tu faţă de popor; 2 a adula (ca un parazit): *scurrantis speciem praebere* HOR. a da impresie de parazit.
scurrula, *ae m.* mic măscărici APUL.
scuta, *ae* f. blid de lemn (*în formă pătrată*) LUCIL.
scūtāle, *is n.* punga praştiei (*bucata de piele în care se pune piatra*) LIV.
scūtārius (*3*) *adj.* de scuturi VOG. // **scūtārius**, *iī m.* făurar de scuturi // **scūtāriī**, *ōrum m. pl.* PL. soldaţi înarmaţi cu scuturi.
scūtātus (*3*) *adj.* înarmat cu scut CAES. // **scūtātī**, *ōrum m. pl.* soldaţi înarmaţi cu scut LIV.
scutella, *ae f.* 1 ceaşcă, cupă mică CIC.; 2 tavă DIG.
scutica, *ae f.* bici cu curele, harapnic HOR.
scūtigerulus, *ī m.* scutier PL.
scutra, *ae f.* oală, blid, strachină PL., CAT.
scutriscum, *ī n.* tigaie mică CAT.
scutula[1], *ae f.* sul, vălătuc de lemn (*pentru transportarea de obiecte prin rostogolire*) CAES.
scutula[2], *ae f.* 1 romb: *forma oblongae scutulae* TAC. forma unui romb oblong; 2 (obiecte în formă de romb) **a.** plăcuţă romboidală (pentru pardosit); **b.** tavă ovală MART.; **c.** romb (în ţesătura unei stofe) PLIN.; **d.** bandă în romb (pentru a masca faţa) PL.; **e.** ochi (la o altoire) PLIN.
scutulātus (*3*) în formă de romb, ca o reţea, în ochiuri PLIN. // **scutulāta**, *ōrum n. pl.* IUL. VAL. haină în carouri.
scūtulum, *ī n.* scut mic; (*fig.*) *scutula operta* CELS. omoplaţi.
scūtum, *ī n.* 1 scut (*mare, dreptunghiular sau oval, din lemn acoperit cu piele, cu margine metalică*): *arma imperata: ~ pro clipeo* LIV. armele impuse au fost: scut mare oblong în loc de scut mic rotund; 2 (*fig.*) apărare: ~ *dare alicui* CIC. a lua apărarea cuiva.
Scylacēum (**Scyllacēum** şi **Scyllacīum**), *ī n.* oraş şi promontoriu în Bruttium (*azi Squillace*) // **Scyllacēus** (*3*) *adj.* al oraşului / promontoriului Scylaceum.
Scylla, *ae f. 1*) promontoriu periculos pentru navigatori, avînd în faţă Charybdis (*la intrare în strîmtoarea de Messina*); *2*) fiica lui Phorcus (*preschimbată în Circe, din gelozie, în monstru marin*); *3*) fiica lui Nisus, regele Megariei (*preschimbată într-o pasăre mare, numită* ciris).
Scyllaeum, *ī n. 1*) stînca Scyllei; *2*) oraş şi promontoriu în Argolida.
Scyllaeus (*3*) *adj. 1*) al (*promontoriului*) Scyllei; *2*) al Megarei.
scymnus, *ī m.* pui de animal: *scymni leonum* LUCR. pui de lei.
scyphulus, *ī m.* lampă mică P. NOL.
scyphus, *ī m.* cupă, pahar: *inter scyphos* CIC. la masă.
Scȳrēis, *idis f.* fata lui Scyros.
Scȳrias, *adis adj. f.* din Scyros: ~ *puella* OV. = Deidamia.
Scyrius (*3*) *adj.* din Scyros: ~ *iuvenis* SEN. tînărul din Scyros (*Pyrrhus, fiul lui Achilles*), *Scyria pubes* tineretul (soldaţii) lui Pyrrhus, *Scyria virgo* SEN. fata lui Scyros (Deidamia).
Scyros (**Scyrus**), *ī f.* insulă în Marea Egee, în faţa lui Eubeii (*unde a trăit o vreme Achilles*).
scytala, *ae* şi **scytalē**, *ēs f.* 1 sul înfăşurat pe un baston cilindric (*cu ajutorul căruia spartanii transmiteau informaţii secrete*); mesaj secret NEP.; 2 (un fel de) şarpe LUC.
Scytalosagittipelliger, *erī m.* „Cel care poartă o măciucă, săgeţi şi o piele de leu“ (*epitet al lui Hercules*) TERT.

Scytha, *ae m.* şi **Scythēs**, *ae m.* scit; **Scythae**, *ārum m. pl.* sciţii (*neam nomad care locuia pe o vastă suprafaţă la nordul Dunării de jos, al Mării Negre şi Mării Caspice, pînă în Asia orientală*); (*adj.*) *Pontus Scytha* STAT. = Pontul Euxin.
Scythia, *ae f.* ţara sciţilor.
scythica, *ae f.* şi **scythicēs**, *ēs f.* (*bot.*) lemn-dulce (*Glycyrrhiza echinata*) PLIN.
Scythicus (*3*) *adj.* scitic: ~ *amnis* HOR. = rîul Tanais (Don), ~ *Oceanus* PL. Oceanul Îngheţat; Pontul Euxin, *Scythicum fretum* OV. = Pontul Euxin, *Scythica Diana* OV. = Diana din Taurida.
Scythis, *idis f.* **1** femeie scită OV.; **2** smarald de Sciţia MART. CAP.
Scythissa, *ae f.* femeie scită NEP.
sē[1] *ac.* şi *abl.* de la **sui**
sē[2] (**sēd**) (*arh.*) *prep. cu abl.* **1** fără: *se fraudo esto* LEG. XII TAB. să fie fără vină (nu va fi o violare a legii); **2** (*în compunere*) **a.** fără: *securus = sine cura, sedulo = sine dolo* etc.; **b.** la o parte, aparte: *sepono, seditio* etc.; **3** (*în compunere = semi*): *selibra, semodius* etc.; **4** (*în compunere = sex*): *semestris, seiugis* etc.
sēbāceus (*3*) *adj.* [*sebum*] de seu // **sēbācei**, *ōrum m. pl.* feştile de seu APUL.
sēbālis (*2*) *adj.* de seu AMM.
Sebāzia, Sebāzius *v.* **Sab...**
Sēbēthos (-us), *ī m.* rîu în Campania // **Sēbēthis** (**Sēbētis**), *idis adj. f.* a rîului Sebethus VERG. (*despre o nimfă*).
sēbō (**sēvō**), *āre vt.* a îmbrăca în seu: *candelas sebare* COL. a face lumînări de seu.
sēbōsus (*3*) *adj.* cu mult seu, de seu PLIN.
sēbum (**sēvum**), *ī n.* seu PL., CAES. ş.a.
secābilis (*2*) *adj.* care poate fi tăiat, divizibil LACT.
secābilitās, *ātis f.* divizibilitate MAMERT.
secāle, *is n.* secară PLIN.
secāmenta, *ōrum n. pl.* mici lucrări în lemn PLIN.
sēcēdo, *ere, cessī, cessum vi.* **1 a.** a se da la o parte, a se retrage: *de via secedite* PL. daţi-vă la o parte din drum, ~ *de suo coetu* OV. a se retrage din suita ei, ~ *in hortos* OV. a se retrage în grădină, ~ *ad deliberandum* LIV. a se retrage spre a delibera; (*spec.*) a se retrage din viaţa publică: *statuit repente* ~ TAC. a hotărît pe neaşteptate să se retragă; **b.** (*despre lucruri, frecv. la pf.*) a fi la o depărtare, la o distanţă de...; *villa XVII milia passum ab urbe secessit* PLIN. IUN. ferma e la o distanţă de şaptesprezece mii de paşi de oraş, *quantum a summis, tantum secessit ab imis terra* OV. pămîntul e la egală distanţă de regiunile cele mai înalte şi cele mai joase; (*cf. şi* LUCR. *5, 707*); **2 a.** a se separa, a se despărţi: *plebs a patribus secessit* SALL. plebea s-a separat de patricieni, ~ *in Sacrum montem* LIV. a se retrage (separîndu-se) pe Muntele Sacru; **b.** (*fig.*) a-şi schimba părerea: *ego incipio* ~ SEN. eu încep să-mi schimb părerea.
secēna, *ae f.* instrument care taie ANDR.
sēcernō, *ere, crēvī, crētum vt.* **1** a pune deoparte, a separa, a despărţi: (*cu ab* şi *abl.*) ~ *inermes ab armatis* LIV. a-i despărţi pe cei neînarmaţi de cei înarmaţi, *secerne te a bonis* CIC. separă-te de oamenii cinstiţi, (*poet. cu abl.*) *me secernunt populo* HOR. mă despart de mulţime; (*oc.*) a rezerva: *nihil praedae in publicum* ~ LIV. a nu rezerva nimic din pradă pentru vistieria statului, *Iuppiter illa piae secrevit litora genti* HOR. Iupiter a rezervat acele ţărmuri pentru un neam pios; **2** a distinge: ~ *blandum amicum a vero* CIC. a distinge prietenul linguşitor de cel adevărat, ~ *iusto iniquum* CIC. a distinge ce e nedrept de ce e drept; **3** a distinge (îndepărtînd), a elimina: *secrevit amicos meos* CIC. i-a îndepărtat pe prietenii mei, ~ *minus idoneos senatores* SUET. a-i elimina pe senatorii mai puţin potriviţi; (*v. şi* **secretus**).
secespita, *ae f.* cuţit pentru sacrificii SUET. Tib. *25*.
secessiō, *ōnis f.* **1** separare, despărţire: *secessionem facere* LIV. a se despărţi unii de alţii; **2** (*spec.*) secesiune, sciziune (a poporului), retragere: *secessiones plebei* CIC. separările plebei, ~ *in Aventinum montem* LIV. retragerea plebei pe muntele Aventin.
secessus, *ūs m.* **1** retragere: ~ *avium* PLIN. plecarea păsărilor, (*polit.*) ~ *plebis* PLIN. retragerea plebei; **2** (*frecv.*) viaţa retrasă, izolare, singurătate: *carmina secessum quaerunt* OV. poeziile cer singurătate; **3** loc retras, fundătură: *in secessu longo* VERG. într-o fundătură lungă; (*fig.*) *secessus studiorum* QUINT. *10, 5, 16* domenii mai speciale de studii, *omnes* ~ *vitae* SEN. toate intimităţile vieţii, *in secessu quam in fronte beatior* VAL. MAX. mai fericit în interior decît în aparenţă; **4** loc de retragere (de odihnă): *secessus amoeni* TAC. locuri de retragere plăcute.
sēcius *v.* **setius**
sēcludō, *ere, clūsī, clūsum vt.* **1** a închide separat, a izola: ~ *incientes* VARR. a izola animalele gata să fete, *carmina antro seclusa relinquit* VERG. Aen. *3, 446* lasă oracolele închise înăuntru în peşteră, *nemus seclusum* VERG. o dumbravă izolată; **2** a separa (de), a tăia (de): *dextrum cornu a sinistro seclusum* CAES. aripa dreaptă a frontului tăiată de cea stîngă, ~ *munitione flumen a monte* CAES. a tăia printr-o întăritură rîul de munte; **3** a îndepărta: *secludite curas* VERG. alungaţi grijile.
sēclum, *ī v.* **saeculum**
sēclūsōrium, *iī n.* colivie de păsări VARR.
secō, *are, secuī, sectum* (part. viit. *secātūrus*) *vt.* **1** a tăia: ~ *digitum*, ~ *aurem* PL. a tăia degetul, urechea, ~ *pabulum* CAES. a tăia fîn, ~ *aristas* SEN. a secera, ~ *arva* VAL. FL. a brăzda ogoarele: **2** (*spec.*) **a.** a sculpta, a grava: ~ *marmora* HOR. a sculpta marmura, *dona secto elephanto gravia* VERG. daruri grele de fildeş sculptat; **b.** a tăia (carnea) în bucăţi, a tranşa: ~ *altilia decenter* SEN. a tăia elegant păsări; **c.** (*med.*) a amputa, a face o operaţie: ~ *varices Mario* CIC. a-i opera lui Marius varicele, *cum Marius secaretur* CIC. cînd Marius suporta operaţia // **secta**, *ōrum n. pl.* membre operate; **d.** a scopi, a mutila: *puer sectus* MART. sclav scopit; **3** (*obişnuit poet.*) a răni, a zgîria, a sfîşia, a sfîrteca: *secuerunt corpora vepres* VERG. mărăcinii i-au zgîriat trupul, *sectus flagellis* HOR. bătut pînă la sînge cu biciul, *si quem podagra secat* CATUL. dacă pe cineva îl taie durerile de podagră (îl chinuie); (*fig.*) *secuit Lucilius urbem* PERS. Lucilius a biciuit la sînge oraşul: **4** (*fig.*) a tăia (trecînd prin...), a-şi face drum: *avis secat aethera*

pennis VERG. pasărea taie văzduhul cu penele, *amnis urbem secans* PLIN. rîu care taie oraşul, *Aeneas fluctus secabat* VERG. Aeneas tăia valurile, *viam secat ad naves* VERG. îşi croieşte drum spre corăbii, *Iris ingentem secuit sub nubibus arcum* VERG. Iris descrise un arc uriaş sub nori, *hinc diversae secari coeperunt viae* QUINT. de aici începură să se taie drumuri în direcţii diferite, *quam quisque secat spem* VERG. Aen. *10, 107* ce drum de viitor îşi croieşte fiecare; 5 a împărţi, a diviza: ~ *causas in plura genera* CIC. a diviza cauzele în prea multe genuri, *sectae vires* QUINT. forţe divizate; 6 a tranşa, a aplana, a rezolva: *ridiculum melius magnas secat res* HOR. *S. 1, 10, 15* gluma rezolvă mai bine cele mai grele chestiuni, ~ *lites* HOR. Ep. *1, 16, 42* a aplana conflicte.

sēcrētārium, *iī n.* 1 loc retras, tainiţă APUL.; 2 **a.** sală de adunare a judecătorilor, tribunal secret COD. TH.; **b.** sacristie SULP. SEV.; 3 (*fig.*) sanctuar AUG.

sēcrētē şi **sēcrētim** *adv.* la o parte, în secret TERT., AMM.

sēcrētiō, *ōnis f.* separare: ~ *partium* CIC. separare a părţilor.

sēcrētō *adv.* 1 deoparte, separat, în particular: ~ *ambulare* SEN. a se plimba într-un loc singuratic, *dicam secretius* COL. voi vorbi mai deoparte; 2 în secret, pe ascuns, fără martori: ~ *agere* CAES. a acţiona în secret.

sēcrētum, *ī n.* 1 loc retras; (*abstr.*) retragere, izolare, singurătate: *stilus secreto gaudet* QUINT. scrisul e bucuros de singurătate, *aliquem in* ~ *abducere* LIV. (*seducere* PHAEDR.) a-l lua pe cineva deoparte, *quam dulce* ~ *!* PLIN. IUN. ce dulce izolare!, (*pl.*) *ubi se in secreta remorant* HOR. cînd se retrăgeau departe de ochii lumii, *secreta Sibyllae* VERG. sanctuarul Sibyllei, *in secretiora Germaniae* TAC. în părţile din inima Germaniei, *augent secreta furores* OV. singurătatea sporeşte flăcările iubirii; 2 secret, taină: *secreta continere* SEN. a păstra secretele, *oratio animi secreta detegit* QUINT. vorbirea descoperă secretele sufletului; 3 (*concrt.*) **a.** mister OV. M. *2, 15, 56*; **b.** hîrtii secrete: *in secretis eius reperti sunt...* SUET. printre hîrtiile lui secrete, s-au găsit...

sēcrētus (*3*) *p. pf. v.* **secerno** // **adj.** 1 aparte, distinct, separat, diferit: *vocabula secreta* VARR. numiri diferite, *ne secretum imperium haberent* LIV. ca să n-aibă un comandament aparte; 2 aşezat la o parte, retras, solitar, izolat: *secreta petit loca* HOR. căuta locuri izolate, *secretum iter* HOR. drum solitar, *secreta litora* OV. ţărmuri singuratice, *secretissimus* SEN. omul cel mai retras, (*pred.*) *dum* ~ *agitat* TAC. pe cînd se plimbă singuratic; 3 ascuns, tainic, secret: *secretae artes* OV. arte oculte (magice), *libertus ex secretioribus ministeriis* TAC. libert la afacerile secrete, *nihil secretum alter ab altero habent* LIV. nu au nimic secret unul faţă de celălalt, (*pred.*) *tu, secreta pyram erige* VERG. tu înalţă în secret un rug; 4 (*rar*) **a.** rar, neobişnuit: *figurae secretae* QUINT. *9, 3, 5* figuri neobişnuite; **b.** lipsit de... [cu abl. şi genit.]: *secreta cibo* LUCR. *1, 194* lipsită de mîncare, *secreta teporis* LUCR. *2, 843* lipsiţi de căldură.

sēcrēvī *pf. v.* **secerno**

secta, *ae f.* [*sequor*] 1 linie de conduită, fel de viaţă, drum în viaţă: *nos hanc sectam secuti sumus* CIC. noi această linie de conduită am urmat; 2 partid politic, partidă: *sectam eius secuti* LIV. urmînd partida lui; 3 (*spec.*) **a.** doctrină, şcoală filozofică: *eorum philosophorum sectam secutus es* CIC. ai urmat doctrina acestor filozofi; **b.** doctrină, şcoală juridică DIG.; doctrină, şcoală medicală SEN.; sectă religioasă COD. IUST.; 4 bandă de hoţi APUL. M. *4, 18*; *4, 24*.

sectārius (*3*) *adj.* castrat PL. Capt. *820* (dar după P. FEST. = care merge în frunte).

sectātiō, *ōnis f.* urmărire (a cuiva); (*fig.*) emulaţie TERT.

sectātor, *ōris m.* 1 însoţitor (al unei persoane), frecventator: ~ *quaestoris* TAC. însoţitor al cvestorului, *lex de numero sectatorum* CIC. lege despre numărul clienţilor, ~ *iudiciorum* TAC. frecventator al tribunalelor; 2 partizan, adept TAC., SUET.

sectātrix, *īcis f.* adeptă AUG.

sectātus (*3*) *p. pf. v.* **sector**

sectilis (*2*) *adj.* 1 tăiat: *pavimenta sectilia* SUET. pardosea în mozaic de marmură (de diferite forme şi culori) SUET.; 2 care poate fi tăiat uşor IUV. ş.a.

sectiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) tăiere; (*spec.*) operaţie chirurgicală: *bibitur ante sectiones* PLIN. înainte de operaţii se bea; 2 (*fig.*) vînzare la mezat (pe loturi, a prăzii sau a bunurilor confiscate): *ad illud scelus sectionis accedere* CIC. a lua parte la acea vînzare la licitaţie criminală, *exercere apud aerarium sectiones* TAC. a se ocupa cu vînzări la licitaţie; 3 (*oc.*) pradă (scoasă la mezat): *sectionem eius oppidi vendidit* CAES. a vîndut la mezat prada luată din acel oraş.

sectīvus (*3*) *adj.* care se poate tăia uşor COL.

sectō *v.* **sector** VARR.

sector[1], *ārī*, *ātus sum vt. dep.* [*sequor*] 1 a însoţi, a se ţine după (cineva): *servus qui sectari solet meum gnatum* PL. sclavul care-l însoţeşte de obicei pe fiul meu, *te iam sector quintum hunc annum* PL. ăsta e al cincilea an de cînd îţi slujesc, *equitum manus quae regem sectatur* TAC. o mînă de călăreţi care fac escorta regelui, *desine matronas sectarier* HOR. nu te mai ţine după femei măritate, *pueri eum sectantur* HOR. copiii se ţin după el; (*sens pas.*) ~ *a cane* VERG. a fi însoţit de cîine; 2 (*spec.*) **a.** a urmări (animale): *dum tu sectaris apros, ego...* VERG. în timp ce tu vînezi mistreţi, eu..., ~ *lepores* PL. a umbla după iepuri; **b.** (*fig.*) a vîna, a umbla după..., a căuta (să dobîndească): ~ *praedam* TAC. a vîna o pradă, ~ *omnes dicendi veneres* QUINT. a urmări tot felul de graţii stilistice, ~ *eminentes virtutes* TAC. a urmări calităţi eminente, *mitte* ~, *quo...* HOR. încetează să cauţi unde..., *non ut omnia dicere sectatus* QUINT. neurmărind să vorbesc despre toate.

sector[2], *ōris m.* [*seco*] 1 cel care taie: ~ *feni* COL. cosaş, ~ *zonarius* PL. tăietor de pungi de bani (hoţ), ~ *collorum* CIC. asasin; 2 **a.** cumpărător de bunuri confiscate sau de prăzi scoase la licitaţie, licitator, speculant: *sectores collorum et bonorum* CIC. asasini şi licitatori speculanţi; **b.** (*fig.*) traficant de voturi: ~ *favoris sui populus* LUC. poporul care-şi vinde voturile: 3 (*geom.*) sector BOETH.

sectārius (*3*) *adj.* privind bunurile scoase la licitație DIG.
sectrix, *īcis f.* cumpărătoare de bunuri confiscate PLIN.
sectūra, *ae f.* **1** tăiere PLIN.; **2** (*concrt.*) tăietură PLIN.; **3** carieră CAES. B.G. *3*, *21*, *3*.
sectus (*3*) *p. pf. v.* **seco**
sēcubitō, *āre vi* a dormi separat (singur) LUCIL.
sēcubitus, *ūs m.* dormitul fără tovarăș (de unul singur) CATUL., OV.
sēcubō, *āre*, *cubuī*, *cubitum vi.* **1** a se culca singur(ă), a dormi fără tovarăș(ă) CATUL., OV.; **2** a trăi retras, a sta retras PROP., APUL.
secuī *pf. v.* **seco**
secula, *ae f.* [*seco*] seceră VARR.
sēcul... *v.* **saecul...**
sēcum = **cum se** cu sine, cu el.
secundānī, *ōrum m. pl.* soldați din legiunea a doua LIV.
secundānus (*3*) *adj.* al doilea în rang MART. CAP.
secundārius (*3*) *adj.* de calitatea a doua: ~ *panis* PLIN. pîine de calitatea a doua // **secundārium**, *iī n.* lucru secundar CIC.
secundātus, *ūs m.* al doilea rang TERT.
secundē *adv.* cu noroc, fericit CAT.
secundicērius, *iī m.* al doilea într-un șir, într-un grad COD. IUST.
secundō[1], *āre*, *āvi vt.* [*secundus*] a favoriza, a ajuta: *nautis aura secundat iter* PROP. vîntul le favorizează corăbierilor drumul, *di nostra incepta secundent* VERG. zeii să ajute începuturile noastre; (*spec.*) a face favorabilă o prevestire VERG., LUC.
secundō[2] *adv.* **1** în al doilea rînd: *primum... ~* CIC. în primul rînd..., în al doilea rînd; **2** pentru a doua oară EUTR.
secundum I *adv.* **1** în urmă: *i tu secundum* PL. tu mergi în urmă!; **2** în al doilea rînd VARR. **II** *prep. cu ac.* **1** (*loc*) **a.** (îndată) după, în spatele: *ite ~ me* PL. mergeți în urma mea; **b.** de-a (în) lungul: *legiones ~ flumen duxit* CAES. și-a dus legiunile de-a lungul rîului, ~ *vias* VARR. de-a lungul drumurilor, ~ *aurem* CIC. de-a lungul urechii; **2** (*timp*) îndată după: ~ *proelium* LIV. îndată după luptă, ~ *haec* LIV. după acestea, ~ *vindemiam* CAT. după culesul viei; **3** (*într-o înșiruire arătînd gradul*) ~ *te nihil est mihi amicius solitudine* CIC. după tine, nimic nu mi-e mai plăcut decît singurătatea, *in actione ~ vocem vultus valet* CIC. în acțiunea oratorului, imediat după voce contează înfățișarea, ~ *ea* CAES., SALL. în afară de acestea, în al doilea rînd, *heres ~ filiam* CIC. moștenitor în al doilea grad după fiică-mea; **4** (*fig.*) după, potrivit cu: ~ *naturam vivere* CIC. a trăi potrivit cu natura, ~ *legem* conform cu legea; **5** (*judic.*) în favoarea, în avantajul: *decernere ~ aliquem* CIC. a decide în favoarea cuiva, ~ *eam* (*partem*) *litem iudices dare* LIV. *23*, *4*, *3* judecătorii își dădeau sentința într-un proces în favoarea acestei părți.
secundus (*3*) *adj.* [*sequor*] **1** următor, al doilea; (*spec.*) inferior: *secundo lumine* ENN. în ziua următoare, *incendium belli secundi* CIC. flăcările celui de-al doilea război, *a mensis fine secunda dies* OV. penultima zi a lunii, ~ *heres* CIC. moștenitor în al doilea grad, ~ *a Romulo* al doilea (ca valoare) după Romulus, *Aiax heros ab Achille* ~ HOR. Aiax, al doilea erou după Achilles: *nulli Campanorum* ~ LIV. nefiind inferior nici unuia dintre campanieni, *haud ulli virtute secundi* VERG. nefiind mai prejos decît nimeni în vitejie, *panis* ~ HOR. pîine de calitatea a doua, *ingenium secundae sortis* SEN. talent de mîna a doua; *partes secundae* sau **secundae**, *ārum* rol secundar: *ille qui est secundarum partium* CIC. acela care susține rolul secundar, *ferre secundas* CIC. a avea rolul secundar, *secundas aliqui deferre* QUINT. a atribui cuiva rolul secundar; **2** (*despre vînt, apă*) după curent: *secundo flumine* CAES. urmînd cursul apei, ~ *ventus* CIC. vînt care bate în pupa corăbiei, *in portum vento secundo pervenit* PL. a ajuns în port avînd parte de un vînt favorabil, *secundissimo vento* CIC. cu un vînt foarte favorabil, *Neptunus curru dat lora secundo* VERG. Aen. *1*, *156* Neptun lasă frîu liber carului care aleargă de la sine (repede); **3** (*fig.*) favorabil, norocos, fericit: *secunda auspicia* VERG. auspicii favorabile, *clamore secundo* VERG. cu aclamații de bucurie, *secundissima proelia* CAES. bătăliile cele mai încununate de succes, *secunda fortuna* NEP. soartă norocoasă, ~ *exitus* HOR. rezultat fericit, *secundae res* situații fericite, bine, succes: *ut adversas res, sic secundas ferre* CIC. a suporta insuccesele în același fel ca și succesele // **secunda**, *ōrum n. pl.* împrejurări fericite: *secundis adversisque* TAC. la bine și la rău, *nemo confidat secundis* SEN. nimeni să nu se încreadă în soarta fericită.
Secundus, *ī m.* supranume roman.
sēcūrē *adv.* **1** fără grijă, liniștit, calm SEN.; **2** în siguranță: *securius erimus* PLIN. IUN. vom fi mai în siguranță.
secūriclātus (*3*) *adj.* **1** în formă de coadă de rîndunică VITR.; **2** în formă de secure PLIN.
secūricula, *ae f.* **1** secure mică PL.; **2.** (*arhit.*) coadă de rîndunică VITR.
secūrifer, *era*, *erum adj.* care poartă o secure, înarmat cu secure OV.
secūriger, *era*, *erum adj.* care poartă secure OV.
secūris, *is f.* **1** secure: *icta securibus ilex* VERG. stejarul izbit cu securile; (*ca armă*) *quatiens Tarpeia securim* VERG. Tarpeia învîrtind o secure; (*spec.*) secure a lictorilor pentru decapitarea condamnaților: *securi ferire* (*percutere*) CIC. a decapita, *eum securi percusisti* CIC. ai făcut să i se taie capul, *securibus cervices subicere* CIC. a-și pune gîtul sub secure, *saevus securi Torquatus* VERG. Aen. *6*, *824* Torquatus cel crud, prin decapitarea fiului, *securi Tenedia* CIC. cu securea lui Tenes (*rege în Tenedos care pedepsise adulterul cu decapitarea*); (*fig.*) cu cea mai mare asprime; **2** (*fig.*) lovitură (mortală): *graviorem securim reipublicae infligere* CIC. a da o mai grea lovitură statului, *securim inicere petitioni* CIC. a da o lovitură candidaturii; **3** (*fig.*) (securile din fasciile lictorilor, simbol al autorității) autoritate, putere romană: *Gallia securibus subiecta* CAES. Gallia supusă puterii romane, *vacui a securibus et tributis* TAC. salvați de stăpînirea romană și de dări, *virtus nec sumit nec ponit secures* HOR. virtutea nu ia și nu de-

pune puterea; [ac. *securim*, dar şi *securem*; abl. *securi*, rar *secure*].

sēcūritās, *ātis f.* **1 a.** lipsă de grijă, linişte sufletească, calm: *tanta vocis et vultus securitate* TAC. cu glas şi înfăţişare atît de liniştită; **b.** (*peior.*) nepăsare, indiferenţă: *inhumana* ~ TAC. indiferenţă inumană; **2** siguranţă, securitate: *securitati ante quam vindictae consuleret* TAC. să se gîndească mai degrabă la siguranţa lui decît la răzbunare, ~ *annonae* TAC. siguranţa aprovizionării; **3** (*tard.*) garanţie pentru plata datoriei, chitanţă, zălog AMM., DIG.

sēcūrus (*3*) *adj.* **1** fără grijă, fără teamă, liniştit: ~ *proficiscitur* CIC. pleacă fără grijă, ~ *de bello Romano* LIV. fără grijă de un război roman, ~ *ab hac parte* CIC. fără grijă dinspre această parte, *securi pro salute de gloria certabant* TAC. fără grijă de salvare se luptau pentru glorie, ~ *futuri* OV. fără grijă de viitor, ~ *an cadat an stet fabula* HOR. indiferent dacă piesa cade sau are succes; **2** sigur, neprimejdios, în afară de primejdie: ~ *locus* LIV. loc sigur, *materia securior* TAC. subiect mai puţin primejdios // **secura** *n. pl.* tot ce e sigur, siguranţă TAC.

secus[1] *adv.* **1** altfel: *nemo dicet* ~ CIC. nimeni nu va zice altfel, *id* ~ *est* CIC. lucrul stă altfel, *quod longe* ~ *est* CIC. ceea ce este cu totul altfel, *recte secusne* CIC. dacă pe drept sau din contră, ~ *quam volumus* CIC. altfel decît vrem, *non multo* (*paulo*) ~ PL. nu cu mult (cu puţin) altfel, *haud* ~ *quam si*... PL. nu altfel decît dacă..., *non* ~ *ac si* TER. nu altfel decît dacă (la fel ca şi cînd); **2** altfel decît trebuie, rău: *bene aut* ~ LIV. bine sau rău, ~ *cadere* TAC. (*cedere* SALL.) a ieşi rău, *aliquid* ~ *loqui de aliquo* LIV. a vorbi ceva rău de cineva, *aliquid* ~ *senatui de collega scribere* LIV. a scrie ceva de rău senatului despre colegul său; [comp. *v. setius*].

secus[2] *prep. cu ac.* (*precl.*) = *secundum*: **1** de-a lungul, lîngă: ~ *mare* ENN. de-a lungul mării, ~ *fluvios* PLIN. lîngă ape; **2** îndată după...

secus[3] *n. indecl.* = *sexus*: *capitum virile* ~ *ad decem milia* LIV. *26, 47, 1* vreo zece mii de oameni de sex masculin, *virile et muliebre* ~ TAC. Ann. *4, 62*, bărbaţi şi femei.

secūtiō, *ōnis f.* urmare (a cuiva) AUG.

secūtor, *ōris m.* **1** însoţitor, supraveghetor, păzitor: ~ *uxori* APUL. păzitor al soţiei; **2** gladiator care însoţea în luptă stînd în urma lui un altul înarmat cu plasă (*retiarius*) SUET., IUV.

secūtōrius (*3*) *adj.* (*judic.*) care urmează la rînd GAI.

secūtulēius (*3*) *adj.* care aleargă după cineva (după bărbaţi) PETR. 81, 5.

secūtus (*3*) *p. pf. v.* **sequor**

sed[1] *v.* **se2**

sed[2] *conj.* dar, numai că, (*după negat.*) ci: *vera dico,* ~ *nequiquam, quoniam*... PL. îţi spun adevărul, dar în zadar, fiindcă..., *non illi,* ~ *mihi imperium datum est* VERG. nu lui, ci mie mi-a fost dată conducerea, (*amplificînd*) *non solum* (*modo, tantum*)... ~ *etiam*... nu numai..., ci şi..., *non modo non*... ~ *etiam*... nu numai că nu..., dar în plus...; (*restrictiv*) *perfectus litteris* ~ *Graecis* CIC. om foarte cultivat în literatură, numai că doar în cea greacă, ~ *tamen*... dar totuşi...; (*la început de frază, spre a trece la alta*) ~ *ista mox, nunc*... dar despre acestea mai tîrziu; acum..., ~ *haec hactenus* CIC. dar despre acestea destul; (*revenind la o idee întreruptă*) ~ *redeamus ad Hortensium* CIC. dar să ne întoarcem la Hortensius; (*după o paranteză mai lungă*) dar în fine: *Qui ut peroravit* (*nam*...) ~ *ut peroravit*... CIC. Cînd acesta a terminat de vorbit (căci el...), dar în fine cînd a terminat de vorbit...

sēdāmen, *inis n.* uşurare, potolire SEN.

sēdātē *adv.* liniştit, calm CIC. ş.a.

sēdātiō, *ōnis f.* potolire, calmare: ~ *animi, aegritudinis* CIC. potolirea sufletului, a necazului.

sēdātor, *ōris m.* potolitor ARN.

sēdātus (*3*) *p. pf.–adj.v.* **sedo**

sēdecennis (*2*) *adj.* în vîrstă de şaisprezece ani AUS.

sēdeciēs *adv.* de şaisprezece ori.

sēdecim (**sexdecim**) *num.* şaisprezece.

sēdēcula, *ae f.* scaun mic CIC.

sedentārius (*3*) *adj.* şezînd locului: *sedentaria opera* COL. lucrare care se face şezînd locului, *sedentarii sutores* PL. cizmarii care lucrează şezînd, *sedentaria fatigatio* APUL. oboseală datorată şederii; (*fig.*) *sedentaria necessitas assentiendi* PLIN. IUN. nevoia unei încuviinţări, şezînd ţintuit locului.

sedeō, *ēre, sēdī, sessum vi.* **1** a şedea, a fi aşezat: ~ *in solio* CIC. a şedea pe tron, ~ *in equo* CIC. (~ *equo* MART.) a şedea pe cal, ~ *sub arbore, ante fores, ad focum* OV. a şedea sub copac, înaintea uşii, lîngă vatră, ~ *sellā regia* LIV. a şedea în jilţul regal, (*abs.*) *lumbi sedendo dolent* PL. mă dor şalele de şedere; **2** (*spec.*) **a.** (*despre magistraţi*) a şedea în scaunul de judecată, a judeca: *si idcirco sedetis, ut*... CIC. dacă de aceea vă aflaţi în instanţa de judecată ca să..., *eius mortis sedetis ultores* CIC. vă aflaţi în consiliul de judecată ca răzbunători ai morţii acestuia, *modo vos idem in Gabinium iudices sedistis* CIC. de curînd tot voi aţi judecat în procesul contra lui Gabinius; **b.** (*vt., despre animale*) a face împreunarea animalelor: *animalia sedentur* VEG. animalele sînt duse la împerechere; **c.** a şedea (într-un loc), a rămîne: *sutor domi sedet totas dies* PL. cizmarul stă zile întregi în casă, *sedemus desides domi* LIV. şedem trîndăvind acasă; **3** (*spec.*) a sta inactiv, a sta liniştit: ~ *circum castella in armis* VERG. a şedea înarmat în jurul întăriturilor, *Fabii sedendo bellum gerebant* LIV. Fabii purtau războiul temporizînd; (*prov.*) *compressis manibus* ~ LIV. a sta cu braţele încrucişate; **4** a se lăsa în jos, a coborî: *nebula campo quam montibus densior sederat* LIV. negura se lăsase mai deasă pe cîmp decît pe munţi; **5** a rămîne fixat, a rămîne locului: *sedens humero toga* QUINT. o togă care stă fixată pe umăr, *clava adversi sedit in ore viri* OV. măciuca s-a oprit în faţa celui ce-i sta în faţă, *saxum sedit viscere* OV. piatra s-a oprit în măruntaie, *sedit limoso carina vado* OV. corabia s-a împotmolit în vadul mocirlos; **6** (*fig.*) a rămîne fixat: *cuius facies in omnium civium animo sedet* PLIN. IUN. a cărui faţă stăruie întipărită în sufletul tuturor concetăţenilor, *si id pio sedet Aeneae* VERG. dacă aceasta e voinţa neclintită a lui Aeneas, *parum*

mihi sedet iudicium SEN. judecata mea nu e prea bine fixată, *sedet bellum* FLOR. războiul e hotărît, *si sedet scopulos habitare*... VAL. FL. *2, 383* dacă este o hotărîre neclintită de a locui pe nişte stînci...

sēdēs, *is f.* **1** scaun, bancă, jilţ, tron: ~ *regia* LIV. tron regal, *ad laevam alicuius sedem capere* LIV. a lua loc la stînga cuiva, (*fig.*) *priores tenet* ~ *Homerus* HOR. Homer ţine primul loc; **2** loc de aşezare, lăcaş, locuinţă, sălaş: *secretā in sede* VERG. într-un loc retras, ~ *fundatur Veneri* VERG. se ridică un lăcaş Venerei, ~ *meae senectae* HOR. sălaşul bătrîneţii mele, *in suas* ~ *reverti* CAES. a se reîntoarce la locurile lor, *in sedibus meis aliquem trucidare* CIC. a omorî pe cineva în casa mea, *sedibus incertis vagabantur* SALL. rătăceau fără sălaşuri sigure; **3** sediu, bază, temelie: *trabibus sedem praebere* PLIN. a oferi bîrnelor o bază, *montes moliri sede sua* LIV. a clinti munţii din locul lor, *belli* ~ LIV. teatrul războiului, *urbem a sedibus eruit* VERG. răstoarnă oraşul din temelii, *fragmenta in suas* ~ *ponenda* CELS. fărîmele (de oase) trebuie puse la locurile lor, *verba sedem habere non possunt, si rem substraxeris* CIC. cuvintele nu pot avea vreun temei, dacă le iei conţinutul; **4** şezut PLIN.; [genit. pl. *sedum* CIC., LIV. şi *sedium* VELL.].

sēdī *pf. v.* **sedeo** şi **sido**

sedīle, *is n.* **1** scaun, bancă: *membra relevare sedili* OV. a-şi ridica trupul de pe scaun, *sedilia nautarum* VERG. băncile vîslaşilor, *sedilibus in primis eques sedet* HOR. cavalerul stă în primele bănci (la teatru), *sedilia lignea* SUET. bănci de lemn (în Cîmpul lui Marte); **2** (*oc.*) aşezare, şedere (pe ceva) CELS.

sedimen, *inis n.* sediment C. AUR.

sedimentum, *ī n.* lăsare în jos, afundare PLIN.

sēditiō, *ōnis f.* [*sed* + *itio*] **1** dezbinare, vrajbă (într-o familie): ~ *domestica* LIV. dezbinare în familie; **2** (*polit. şi mil.*) răzvrătire, revoltă; *seditionem commovere* CIC. a provoca o răzvrătire, *seditionem vindicare* CIC. a reprima revolta; (*fig.*) ~ *maris* STAT. agitaţia valurilor mării.

sēditiōsē *adv.* sediţios, semănînd discordie CIC.

sēditiōsus (*3*) *adj.* răzvrătitor, de instigare, sediţios: *contiones seditiosae* CIC. adunări sediţioase.

sēdō (*I*) **1** *vt.* (cauzativ al vb. *sedeo*) a face să se aşeze la loc, a potoli, a linişti: ~ *pulverem* PHAEDR. a face să se aşeze praful (stîrnit), ~ *fluctus* CIC. a potoli valurile, ~ *tempestatem* CIC. (*ventos* OV. *incendium* LIV.) a potoli furtuna, vînturile, incendiul, ~ *famem* (*sitim* PLIN.) a potoli foamea, setea; (*fig.*) ~ *tumultum* CAES. a potoli răzvrătirea, ~ *proelium* LIV. a face să înceteze lupta, ~ *dolores* PLIN. a calma durerile, ~ *controversiam* CIC. a face să înceteze disputa; **2** *vi.* a se potoli GELL.

sēdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a duce la o parte, a trage la o parte: *me seducit foras narratque*... TER. mă ia la o parte afară şi-mi povesteşte..., *te a peste seduxit* CIC. te-a salvat de la pieire, *vina paulum seducta* OV. vinul pus puţin la o parte; **2** a separa, a despărţi: *subito seducimur imbre* OV. sîntem separaţi de o ploaie neaşteptată, *cum mors animā seduxerit artus* VERG. cînd moartea va despărţi trupul de suflet, *consilia seducta a plurium conscientia habere* LIV. a ţine adunări separate, fără ştiinţa celor mai mulţi; **3** (*tard.*) a duce pe o cale greşită, a seduce, a corupe TERT., AUG.

sēductibilis (*2*) *adj.* uşor de sedus AUG.

sēductilis (*2*) *adj.* care se lasă sedus AUG.

sēductiō, *ōnis f.* **1** tragere la o parte: *seductiones testium* CIC. luare la o parte a martorilor; **2** separare LACT.; **3** (*fig.*) seducere, corupere TERT.

sēductor, *ōris m.* seducător, corupător AUG.

sēductōrius (*3*) *adj.* seducător, corupător // **sēductōria**, *ōrum n. pl.* seducţii AUG.

sēductrix, *īcis f.* seducătoare, corupătoare TERT.

sēductus (*3*) *p. pf. v.* **seduco** // **adj.** la o parte, retras: *paulum seductior* PERS. puţin mai la o parte: *hi seducti* PLIN. IUN. aceşti oameni care trăiesc retraşi; **subst.** *in seducto* SEN. în viaţa retrasă, în singurătate.

sēdulē *adv.* conştiincios, cu grijă COL.

sēdulitas, *ātis f.* sîrguinţă, zel, hărnicie CIC. ş.a.; (*peior.*) zel inoportun HOR. Ep. *2, 1, 260*.

sēdulō *adv.* [*se* + *dolus* = fără înşelătorie] **1** conştiincios, serios, sîrguincios, atent, cu toată grija: ~ *dicere* TER. a vorbi sincer, *dare operam* ~ *ut*... PL. a-şi da toată silinţa ca..., ~ *comparare quae opus sunt* LIV. a pregăti cu grijă tot ce e nevoie; **2** cu intenţie, anume, într-adins: ~ *tempus terens* LIV. pierzînd într-adins timpul, ~ *imitor quaerentem* QUINT. îl imit intenţionat pe cel care pune întrebări.

sēdulus (*3*) adj. **a.** conştiincios, silitor, zelos, atent, harnic: ~ *agricola* PLIN. agricultor harnic, ~ *spectator* HOR. spectator atent, *sedula bracchia* OV. braţe harnice; **b.** (*peior.*) prea zelos, inoportun HOR.

sedum, *ī n.* (*bot.*) urechelniţă (*Sempervivum assimile*) COL., PLIN.

Sedūnī, *ōrum m. pl.* sedunii (*neam helvetic de pe valea Rinului superior*).

seges, *etis f.* **1** ogor (nesemănat *sau* semănat): *non culta* ~ TIB. ogor necultivat; **2** holdă (de grîu, de grîne): *culto stat* ~ *alta solo* OV. holda se ridică îndată pe pămîntul lucrat, ~ *prope iam matura erat* CAES. holda de grîu era aproape coaptă, *antequam* ~ *in articulum eat* COL. înainte de a se lega grîul, *adultae segetes* COL. grînele coapte; (*oc.*) semănătură: ~ *lini et avenae* VERG. semănătură de in şi de ovăz; (*fig.*) ~ *gloriae* CIC. cîmp al gloriei; **3** (*fig.*) mulţime: *crescit* ~ *virorum* OV. creşte (din pămînt) mulţime de bărbaţi, *ferrea telorum* ~ VERG. ploaia de fier a săgeţilor; **4** recoltă, răsplată: *quae tamen inde* ~ ? IUV. *7, 103* şi totuşi ce răsplată dintr-asta?

Segesta, *ae f.* *1*) oraş pe coasta nordică a Siciliei (*în apropiere de muntele Eryx*) // **Segestānus** (*3*) *adj.* al Segestei // **Segestānum**, *ī n.* ţinutul Segestei // **Segestānī**, *ōrum* şi **Segestensēs**, *ium m. pl.* segestanii; *2*) *Segesta Tigulliorum* = oraş în Liguria.

segestre, *is n.* învelitoare de paie împletite *sau* de piele; [altă formă: **segestra**, *ae f.* DIOCL.].

segestria, *ae f.* acoperitoare de lectică VARR.; haină de blană SUET.

Segetia, *ae f.* zeiţa grînelor (*numită şi Segesta*) PLIN.

segmen, *inis n.* părticică (tăiată din ceva); aşchie, bucăţică, schijă VITR.

segmentātus (*3*) *adj.* împodobit cu benzi de purpură *sau* de aur, înzorzonat IUV. *6, 89*; (*fig.*) împodobit SYMM.

segmentum, *ī n.* [*seco*] **1** tăietură, incizie PLIN.; **2** bucată (tăiată) AUS.; **3** zonă a lumii PLIN.; **3** (*pl.*) garnitură de aur, franjuri aurite OV.; **5** haină înzorzonată IUV. *2, 124*.

segne *adv.* moale; fără energie AMM.

segnipēs, *edis adj. m.* care merge încet (*despre cal*) IUV. *8, 67*.

segnis (*2*) *adj.* lent, lînced, moale, leneş, fără vigoare, slab: ~ *navigatio* CAES. navigaţie lentă, ~ *militia* LIV. serviciu militar lipsit de vigoare, *segniores castigat* CAES. îi mustră pe cei mai lîncezi, *equus segnior annis* VERG. cel mai trîndav din cauza vîrstei, *segne bellum* LIV. război fără energie, *campus* ~ VERG. ogor neproductiv, *segnes aquae* CURT. ape leneşe, *laborum segnes* TAC. leneşi la treburi, ~ *in pericula* TAC. şovăitor în primejdii, *occasionum haud* ~ TAC. gata să prindă toate prilejurile, (*cu inf.*) *dextera non* ~ *dare vulnera* OV. braţul care nu şovăie să rănească; [rar şi tard. superl. *segnissimus*].

segnitās, *ātis f. v.* **segnitia** CIC.

segniter *adv.* lînced, încet, molatic, fără energie: *hostes segnius oppugnabant* LIV. duşmanii atacau mai slab, *nihilo segnius* CIC. cu nu mai puţină energie, *non ideo tamen segnius precor* PLIN. IUN. pentru asta nu te rog totuşi mai puţin.

segnitia, *ae f.* şi **segnitiēs,** *ēi f.* trîndăvie, slăbiciune, lîncezeală, apatie, indolenţă: *consulem segnitiae accusare* LIV. a-l acuza pe consul de inerţie, *segnities ventorum* COL. încetineala vînturilor, *segnities verbi* QUINT. lipsa de putere expresivă a cuvintelor, *segnitiem amove* PL. înlătură lîncezeala.

Segontiacī, *ōrum m. pl.* segontiacii (*neam din sudul Britanniei*).

sēgredior, *ī vi. dep.* a se retrage TERT.

sēgregātim *adv.* aparte, separat de ceilalţi PRUD.

sēgregātiō, *ōnis f.* separare TERT.

sēgregātus (*3*) *p. pf. v.* **segrego**

sēgregō (*I*) *vt.* a separa (de alţii), a izola, a îndepărta: *oves segregatas ostentit* PHAEDR. arată oile separate (de capre), ~ *aliquem a numero civium* CIC. a exclude pe cineva din rîndul cetăţenilor, ~ *aliquem e senatu* PL. a îndepărta pe cineva din senat, *ut segregaret pugnam eorum* LIV. ca să-i izoleze unii de alţii în luptă; (*fig.*) *haec nos a vita fera segregavit* CIC. aceasta (elocinţa) ne-a scos din viaţa sălbatică, *iambum frequentem segregat ab oratore Aristoteles* CIC. Aristotel interzise oratorului folosirea frecventă a iambului, ~ *sermonem* PL. Mil. *655* a lăsa la o parte vorbele (a o scurta).

segregus (*3*) *adj. v.* **segrex** AUS.

segrex, *egis adj.* separat, izolat: *segregem vitam agere* SEN. a duce o viaţă aparte.

Segūsiāvī, *ōrum m. pl.* segusiavii (*neam celtic din Gallia Lugduneză*).

sei (*arh.*) *v.* **si**

Sēia, *ae f.* divinitate a semănăturilor PLIN.

Sēiānus, *ī m.* vestit prefect al pretoriului (*sub Tiberius*) // **Sēiāniānus** (*3*) *adj.* al lui Seianus SEN.

sēiugātus (*3*) *p. pf. v.* **seiugo**

seiugis[1] (**sexiugis**) *adj.* tras de şase cai: *seiuges currus* APUL. care trase de şase cai // **sēiugēs,** *um m. pl.* şi **sēiugae,** *ārum f. pl.* care cu şase cai LIV.

sēiugis[2] (*2*) *adj.* separat SOLIN.

sēiugō, *āre, ātum vt.* a separa APUL. ş.a.

sēiunctim *adv.* separat TIB.

sēiunctiō, *ōnis f.* separare CIC.; discordie, ceartă FLOR.

sēiunctus (*3*) *p. pf. v.* **seiungo** // **adj.** separat, depărtat; (*fig.*) fără legătură, diferit, străin CIC. ş.a.

sēiungō, *ere, iunxī, iunctum vt.* **1** a despărţi, a separa: *Alpes Italiam a Gallia seiungunt* NEP. Alpii despart Italia de Gallia, *seiunge te ab iis* CIC. despartă-te de aceia, ~ *aliquem ex civium numero* CIC. a îndepărta pe cineva din rîndul cetăţenilor; (*fig. frecv. la p. pf.*) *defensio seiuncta a voluntate ac sententia legis* CIC. mijloace de apărare care se depărtează de intenţia şi spiritul legii, *natura animi seiuncta ab his usitatis motibus* CIC. natura sufletului cu totul diferită de aceste mişcări obişnuite, *seiunctum est a re proposita* NEP. e ceva diferit de planul meu; **2** a distinge: ~ *liberalitatem ab ambitu* CIC. a distinge dărnicia de vînarea de voturi.

Sēius, *ī m.* nume roman // **Sēiānus** (*3*) *adj.* al lui Seius.

selas *n. indecl.*; (*pl.*) *sela* (un fel de) meteor SEN.

sēlectiō, *ōnis f.* alegere, selecţie CIC.

sēlector, *ōris m.* cel care face o alegere AUG.

sēlectus (*3*) *p. pf. v.* **seligo**

sēlēgī *pf. v.* **seligo**

Selēnē, *ēs f.* *1*) fiica lui Antiochus, regele Syriei; *2*) fiica lui Marcus Antonius.

selēnītēs, *ae m.* şi **selēnītis,** *idis f.* selenit (*ghips semitransparent*) PLIN.

Seleucēa (**Seleucīa**), *ae f.* Seleucia (*nume al mai multor oraşe în Asia Mică*) // **Seleucensis** (*2*) *adj.* al Seleuciei // **Seleucensēs,** *ium m. pl.* locuitorii Seleuciei.

Seleucus, *ī m.* Seleucus Nicator (*general al lui Alexandru cel Mare şi întemeietorul dinastiei Seleucizilor, regi ai Syriei*).

sēlībra, *ae f.* jumătate de livră VARR. ş.a.

sēligō, *ere, lēgī, lectum vt.* a alege: *omnia expendet et seliget* CIC. le va cîntări pe toate şi va alege, ~ *exempla* CIC. a alege exemple, *selectae sentatiae* CIC. maxime alese, *selecti iudices* CIC. judecători aleşi (de pretor); (*fig.*) *dii selecti* zeii cei mai de seamă (zeii cei mari) VARR.

Selīnuntiī, *ōrum m. pl.* locuitorii oraşului sicilian Selinunt.

Selīnūs, *untis f.* Selinunt: *1*) oraş pe coasta de sud-est a Siciliei (*azi, Selinunte*); *2*) oraş şi fluviu în Cilicia.

Selīnūsius (*3*) *adj.* din Selinunt.

seliquastrum, *ī n.* scaun înalt VARR.

sella, *ae f.* [*sedla, sedeo*] **1** scaun; (*prov.*) *duabis sellis sedere* CIC. a şedea pe două scaune; **2** (*spec.*) **a.** scaun al lucrătorului; **b.** catedră a învăţătorului; **c.** ~ (*curulis*) scaun curùl (*pe care şedeau consulii, pretorii şi alţi magistraţi*); **d.** ~ (*gestatoria*) scaun purtat (litieră); **e.** jilţ, tron; **f.** banchetă a vizitiului; **g.** şa (a călăreţului); **h.** ~ *pertusa* CAT. (~ *familiaria* VARR.) scaun găurit, lădiţă (prevăzută cu oală de noapte).

sellāria, *ōrum n. pl.* cabinet, budoar SUET.
sellāriolus (*3*) *adj.* de desfrîu MART.
sellāris (*2*) *adj.* 1 de litieră; 2 de călărie (*despre animale*) VEG.
sellārius (*3*) *adj.* de şezut // **sellārius**, *iī m.* desfrînat, pervers TAC.
sellifer, *era, erum adj.* înşeuat ANTHOL.
sellisternium, *iī n.* ofrande aduse zeiţelor (*ale căror statuete erau aşezate pe scaune în faţa prinoaselor*).
sellula, *ae f.* 1 scăunaş ARN.; 2 mică litieră TAC.
sellulārius (*3*) *adj.* sedentar: ~ *quaestus* GELL. meserie sedentară // **sellularii artifices** *sau* **sellularii**, *ōrum m. pl.* lucrători care lucrează şezînd pe scaun CIC.
sēmadapertus, sēmambustus, sēmanimis *v.* **semia...**
sembella, *ae f.* [*semilibella*] jumătate de as VARR.
semel *adv.* 1 o dată: ~ *die* (*in diebus*) CELS. o dată pe zi, ~ *anno* (*in anno*) PLIN. o dată pe an, *non* ~, *sed saepius* CIC. nu o dată, ci de mai multe ori, *plus quam* ~ CIC. mai mult decît o dată, ~ *atque iterum* CAES. de două ori, *ne* ~ *quidem* CIC. nici măcar o dată; 2 (*accentuat*) o dată pentru totdeauna: *aut vitam* ~ *aut ignominiam finire* LIV. a pune o dată pentru totdeauna capăt fie vieţii, fie dezonoarei, *ut* ~ *finiam* CIC. ca să termin odată (în sfîrşit); 3 (*într-o succesiune*) prima oară, mai întîi: *bis rempublicam servavi*, ~ *gloriā, iterum aerumnā mea* CIC. de două ori am salvat patria: o dată spre gloria mea, a doua oară spre nefericirea mea, ~... *deinde* CIC. mai întîi..., apoi..., *unde* ~ *profecta sunt redire* CIC. a reveni acolo de unde au plecat prima dată; 4 (*cu conj. sau pron. relat.*) o dată ce: *cum* ~ *coepit, labitur* CIC. o dată ce a început, se prăvăleşte, *si* ~ *amoris poculum acceperit, extemplo...* PL. dacă o dată a băut din cupă iubirii, imediat..., *quod* ~ *dixi, haud mutabo* CIC. ceea ce am spus o dată nu voi schimba, *ubi* ~ *se devinxit cupiditate* TER. de îndată ce s-a prins în lanţurile patimii, *ut* ~ ... de îndată ce, *quoniam* ~ ... din moment ce..., *quando* ~ ... CIC. dat fiind că...
Semelē, *ēs f.* (*uneori*) **Semela**, *ae f.* (*numai la cazurile oblice*) Semele (*fiica lui Cadmus şi mama lui Bacchus*) // **Semelēius** (**Semelēus**) (*3*) *adj.* al Semelei: *Semeleia proles* OV. odraslă a Semelei (Bacchus).
sēmen, *inis n.* 1 **a.** sămînţă (*de plante şi de animale*): ~ *serere* COL., ~ *spargere* CIC. *mandare terrae* COL., *semina committere sulcis* VERG. a semăna, *Saturni semine creatus* OV. născut din sămînţa lui Saturn; **b.** (*oc.*) răsad, butaş: *seminibus positis* VERG. o dată plantaţi butaşii; (*fig.*) *semina virtutum* CIC. germenii virtuţilor; 2 (*poet. pl.*) elemente constitutive ale materiei (apei, focului, pietrei ş.a.), atomi LUCR., VERG.; 3 (*fig.*) spiţă, neam, soi, rasă: *regio semine orta* LIV. născută din neam regesc, *boni seminis* VARR. de soi bun; (*spec.*) progenitură, odraslă: *caelestia semina* OV. odrasle divine; 4 sămînţă (a răului), origine, cauză: ~ *malorum omnium* CIC. germenele tuturor nenorocirilor, *huius belli* ~ *fuisti* LIV. tu ai fost cauza acestui război, *tribuni, semina discordiarum* LIV. tribunii, semănătorii dihoniilor.
sēmenstris (*2*) *adj. v.* **semestris**
sēmentātiō, *ōnis f.* semănare TERT.
sēmentifer, *ere, erum adj.* plin de semănături, fertil.
sēmentis, *is f.* 1 însămînţare, semănat: *sementem facere* LIV. a semăna, *sementes quam maximas facere* CAES. a face însămînţări cît mai mari, *semente peracta* OV. semănatul fiind terminat; (*prov.*) *ut sementem feceris, ita metes* CIC. cum vei semăna, aşa vei culege; 2 perioade de semănat: *per sementim* CAT. în perioada semănatului, *media sementi* COL. la mijlocul timpului de semănat; 3 semănătură care iese din pămînt, grîu care se ridică OV.; [ac. *sementem* şi *sementim*; abl. *semente* şi *sementi*].
sēmentīvus (*3*) *adj.* de semănat: *sementivae feriae* VARR. serbările semănatului, *sementiva pira* CAT. pere de toamnă (care se coc la semănatul de toamnă).
sēmentō, *āre, ātum vi.* a da sămînţă PLIN.
sēmermis (*2*) *adj.* şi **sēmermus** (*3*) *adj. v.* **semiermis**
sēmestris[1] (*2*) *adj.* [*sex* + *mensis*] de şase luni: ~ *filius* PLIN. fiu de şase luni, *regnum semestre* CIC. domnie de şase luni, *semestre aurum* IUV. *7, 89* inel de aur acordat tribunilor militari pentru şase luni de serviciu // **sēmestria**, *ium n. pl.* colecţie de ordonanţe imperiale emise într-o jumătate de an DIG.
sēmestris[2] (*2*) *adj.* [*semi mensis*] de o jumătate de lună, de cinsprezece zile: ~ *luna* APUL. M. *11, 4* lună plină.
sēmestrium, *iī n.* jumătate de lună COL.
sēmēsus (*3*) *adj.* [*semi esus*] pe jumătate mîncat, consumat pe jumătate VERG., HOR.
sēmet = se (*ac.* şi *abl.* din *sui* cu particula întăritoare *-met*).
sēmeter, *tra, trum adj.* fără măsură, neregulat PRUD.
sēmi- (*particulă în cuvinte compuse*) pe jumătate, semi-.
sēmiadapertus (**sēmadapertus**) (*3*) *adj.* întredeschis OV.
sēmiadopertulus (*3*) *adj.* pe jumătate închis APUL.
sēmiagrestis (*2*) *adj.* cam rustic AUR. VICT.
sēmiambustus (*3*) *adj.* pe jumătate ars SUET.
sēmiamictus (*3*) îmbrăcat pe jumătate APUL.
sēmiamputātus (*3*) *adj.* tăiat pe jumătate APUL.
sēmianimis (*2*) *adj.* şi **semianimus** (*3*) *adj.* pe jumătate mort VERG. ş.a.
sēmiapertus (*3*) *adj.* jumătate deschis LIV.
sēmiās, *assis m.* jumătate de as VARR.
sēmiātrātus (*3*) *adj.* îmbrăcat pe jumătate în doliu VARR.
sēmiaxius (**sēmaxius**) (*3*) *adj.* pus pe o jumătate de roată de tortură TERT.
sēmibarbarus (*3*) *adj.* pe jumătate barbar SUET.
sēmibōs, *bovis m.* jumătate bou (şi jumătate om) (*despre Minotaur*) OV.
sēmicanāliculus, *i m.* semiscobire VITR.
sēmicānus (*3*) *adj.* pe jumătate cărunt, încărunţit APUL.
sēmicaper, *pri m.* om pe jumătate ţap (*despre fauni*) OV.
sēmichristiānus (*3*) *adj.* pe jumătate creştin HIER.
sēmicinctium, *iī n.* care nu acoperă decît jumătate de corp, şorţ MART., PETR.
sēmicirculus (*3*) *adj.* semicircular COL. // **semicirculus**, *ī m.* semicerc CELS.
sēmiclausus (**-clūsus**) (*3*) *adj.* pe jumătate închis APUL.
sēmicoctus (*3*) *adj.* pe jumătate copt COL.
sēmicombustus (*3*) *adj.* pe jumătate ars PLIN.
sēmiconspicuus (*3*) *adj.* văzut pe jumătate APUL.

sēmicorporālis (*3*) *adj.* şi **sēmicorporeus** (*3*) *adj.* vizibil doar o jumătate de corp FIRM.
sēmicorpus, *oris n.* jumătate de corp, corp mutilat CASSIOD.
sēmicorus, *ī m.* semicor (*măsură evreiască de capacitate de cincisprezece banițe*) AMBR.
sēmicremātus (*3*) şi **sēmicremus** (*3*) *adj.* pe jumătate ars OV.
sēmicrūdus (*3*) *adj.* **1** pe jumătate crud, semicrud COL.; **2** care n-a mistuit decît pe jumătate STAT.
sēmicubitālis (*2*) *adj.* de o jumătate de cot lungime LIV.
sēmicūpa, *ae f.* jumătate de butie; (*fig.*) burtos, burtălău AMM.
sēmidea, *ae f.* semizeiță OV.
sēmidecima, *ae f.* jumătate de zeciuială (dijmă) COD. TH.
sēmideus (*3*) *adj.* semidivin: ~ *canis* LUC. = Anubis, *semidei reges* STAT. = argonauții // **sēmideus**, *ī m.* semizeu, erou: *semideum pecus* STAT. turma semizeilor (fauni *sau* pani).
sēmidigitālis (*2*) *adj.* de o jumătate de deget mărime VITR.
sēmidīvīnus (*3*) *adj.* aproape divin M. AUR.
sēmidoctus (*3*) *adj.* învățat doar pe jumătate, nu prea învățat, semidoct PL. ş.a.
sēmiermis *sau* **sēmermis** (*2*) *adj.* şi **sēmiermus** *sau* **sēmermus** (*3*) *adj.* înarmat doar pe jumătate, înarmat numai în parte LIV.
sēmifactus (*3*) *adj.* făcut pe jumătate, incomplet TAC.
sēmifalārica, *ae f.* mică falarică GELL. (*v. falarica*).
sēmifer, *era, erum adj.* jumătate animal şi jumătate om: *semifero sub pectore* VERG. sub pieptul de monstru // **semifer**, *eri m.* **1** ființă monstruoasă (= Cacus VERG., Centaur OV.); **2** semibarbar, semisălbatic PLIN.
sēmiformis (*2*) *adj.* format pe jumătate: ~ *lunae species* COL. semilună.
sēmifultus (*3*) *adj.* sprijinit pe jumătate MART.
sēmifūmans, *ntis adj.* fumegînd pe jumătate, nestins încă SID.
sēmifūnium, *iī n.* mică funie, sfoară CAT.
Sēmigaetulus, *ī m.* ins pe jumătate getul (*v. Gaetulia*) APUL.
sēmigermānus (*3*) *adj.* pe jumătate german LIV.
sēmigraecē *adv.* jumătate grecește LUCIL.
sēmigraecus (*3*) *adj.* pe jumătate grec VARR.
sēmigravis (*2*) *adj.* pe jumătate beat LIV.
sēmigrō, *āre vi.* a se muta în altă parte, a se despărți de [cu *ab* şi *abl.*].
sēmihians, *ntis adj.* întredeschis CATUL.; APUL.
sēmihiulcus (*3*) şi **sēmulcus** (*3*) *adj.* întredeschis MACR.
sēmihomo, *inis m.* **1** jumătate om şi jumătate animal (*despre centauri*) OV.; **2** semisălbatic SIL.
sēmihora, *ae f.* jumătate de oră CIC.
sēmiinanis (*2*) *adj.* jumătate gol PLIN.
sēmiinteger, *gra, grum adj.* mai mult sau mai puțin nevătămat AMM.
sēmiiudaeus, *ī m.* jumătate evreu HIER.
sēmiiugerum, *ī n.* jumătate de iugăr COL.
sēmilacer, *era, erum adj.* pe jumătate sfîşiat OV.
sēmilautus (*3*) *adj.* pe jumătate spălat CATUL.
sēmiliber, *era, erum adj.* pe jumătate liber CIC.
sēmilibra, *ae f.* jumătate de livră APUL.
sēmilixa, *ae f.* semirîndaş (*termen injurios dat unui prost comandant*) LIV. *28, 28, 4*.
sēmilixulae, *ārum f. pl.* prăjiturele VARR.
sēmimadidus (*3*) *adj.* pe jumătate udat COL.
sēmimarīnus (*3*) *adj.* pe jumătate afundat în mare; pe jumătate peşte LUCR.
sēmimās, *aris adj.* **1** jumătate bărbat şi jumătate femeie, hermafrodit LIV.; **2** scopit, castrat VARR.
sēmimēdus, *ī m.* ins pe jumătate med APUL.
sēmimetopia, *ōrum n. pl.* semimetope VITR.
sēmimortuus (*3*) *adj.* mai mult mort decît viu, aproape mort CATUL. ş.a.
sēminālis (*2*) *adj.* de sămînță, de însămînțat COL. // **sēminalia**, *ium n. pl.* semănături TERT.
sēminānis (*2*) *adj. v.* **semiinanis**
sēminārium, *iī n.* **1** pepinieră, răsadniță; (*fig.*) ~ *Catilinarum* CIC. o pepinieră de alți de-alde Catilina, *equites*, ~ *senatus* LIV. cavalerii dintre care se recrutează senatul; **2** germeni, izvor, pricini: ~ *rixarum* HIER. germeni de discordie.
sēminārius (*3*) *adj.* de semințe CAT.
sēminātiō, *ōnis f.* însămînțare, fecundare, reproducere VARR.
sēminātor, *ōris m.* semănător; (*fig.*) germene: ~ *omnium malorum* CIC. izvor al tuturor relelor.
sēminex, *necis adj.* pe jumătate mort, aproape mort VERG. ş.a.
sēminium, *iī n.* **1** sămînță (*animală*) PL. ş.a.; **2** semințe, rasă, neam (*de animale*): *quo sint seminio quaerendum* VARR. trebuie să cercetezi de ce rasă sînt animalele.
sēminō (*I*) *vt.* **1** a semăna: ~ *hordeum* COL. a semăna orz; (*despre animale*) a însămînța, a face să zămislească, a fecunda: ~ *armenta* COL. a face să conceapă vitele, *decumo post mense nascetur puer quam seminatus est* PL. copilul se va naşte în a zecea lună după ce a fost conceput; (*despre plante*) a produce VERG. Aen. *6, 206*; **2** (*fig.*) a disemina, a răspîndi, a propaga LACT.
sēminōsus (*3*) *adj.* sămînțos.
sēminūdus (*3*) *adj.* pe jumătate despuiat; (*fig. despre stil*) puțin împodobit FRONT.
sēmiobrutus (*3*) *adj.* pe jumătate acoperit APUL.
sēmiorbis, *is m.* semicerc SEN.
sēmipāgānus (*3*) *adj.* jumătate țăran PERS.
sēmipatens, *ntis adj.* pe jumătate deschis, întredeschis SID.
sēmipedālis (*2*) *adj.* şi **sēmipedāneus** (*3*) *adj.* de o jumătate de picior (*grosime, lungime*) VITR., COL.
sēmiperfectiō, *ōnis f.* imperfecțiune AMBR.
sēmiperfectus (*3*) *adj.* făcut pe jumătate, neterminat SUET.; (*fig.*) imperfect APUL.
sēmiperītus (*3*) *adj.* priceput doar pe jumătate FRONT.
sēmipēs, *edis m.* **1** jumătate de picior VARR. (*ca măsură de lungime sau într-un vers*); **2** fără un picior, amputat de un picior PRUD.
sēmipiscīna, *ae f.* mic heleşteu VARR.

Sēmiplacentīnus, *ī m.* ins pe jumătate placentin (placentin numai după mamă) (*v. Placentia*).
sēmiplēnus (*3*) *adj.* pe jumătate plin: *semiplenae naves* CIC. nave pe jumătate pline, *semiplenae legiones* VELL. legiuni cu jumătate efectiv.
sēmipodius (*3*) *adj.* (*metr.*) de o jumătate de picior M. VICT.
sēmipuella, *ae f.* jumătate fată şi jumătate pasăre (*despre sirene*) AUS.
sēmiputātus (*3*) *adj.* curăţat (tăiat) pe jumătate (*despre viţă*) VERG.
sēmiquinārius (*3*) *adj.* care conţine o jumătate din cinci PRISC. // **sēmiquināria**, *ae f.* (*metr.*) două picioare şi jumătate dintr-un hexametru, o jumătate de pentametru; cezură penthemimeră DIOM.
Semīramis, *midis* (*midos*) *f.* **1** Semiramida (*legendara soţie şi urmaşă la tron a lui Ninus, regele assyrienilor, fondatoarea Babilonului, celebră prin magnificenţa construcţiilor şi grădinilor realizate la porunca ei şi prin viaţa de plăceri pe care a dus-o*); **2** (*fig.*) om moleşit de plăceri CIC.; [ac. *-midem* şi *-min*; abl. *-mide* şi *-mī*].
Semīramius (*3*) *adj.* **1** al Semiramidei OV.; **2** babilonian MART.
sēmirāsus (*3*) *adj.* pe jumătate ras, tuns CATUL., APUL.
sēmireductus (*3*) *adj.* îndoit pe jumătate înapoi OV.
sēmirefectus (*3*) *adj.* reparat pe jumătate OV.
sēmirotundus (*3*) *adj.* semicircular APUL.
sēmirutus (*3*) *adj.* pe jumătate prăvălit (dărîmat, ruinat) LIV. ş.a. // **sēmiruta**, *ōrum n. pl.* dărîmături LIV.
sēmis, *issis m.* şi (*rar*) **sēmis** *indecl.* [*semi* + *as*] **1** jumătate de as (*ban de aramă cîntărind şase uncii*); (*fig.*) *non semessis homo* CIC. om care nu valorează nici jumătate de as, om de doi bani; **2** (jumătate dintr-un întreg cuprinzînd douăsprezece părţi): **a.** jumătate de *aureus* (*monedă de aur*) LAMPR.; **b.** jumătate de iugăr LIV.; **c.** jumătate de picior; *duos pedes et semissem altus*, adînc de două picioare şi jumătate; **d.** numărul 3 (*jumătatea lui 6, considerat numărul perfect*) VITR.; **e.** (*în calcule de moştenire sau dobînzi*) şase douăsprezecimi, jumătate din întreg; *e libertorum defunctorum bonis pro semisse dextans cogeretur* SUET. din bunurile liberţilor decedaţi să fie luate zece douăsprezecimi în loc de şase douăsprezecimi, *usura semessium* COL. sau *semisses usurarum* COL. sau *semisses usurae* DIG. dobînzi de o jumătate de dinar pe lună, adică de şase la sută pe an, *semessibus magna copia est* CIC. cu şase la sută pe an găseşti destui bani cu împrumut; **3** (*gener.*) jumătate: *sex domini Africae semissem possidebant* PLIN. şase stăpîni posedau jumătate din Africa, (*sens adj.*) *panem semissem ponebant supra torum* PETR. puneau o jumătate de pîine pe pat.
sēmisaucius (*3*) *adj.* pe jumătate rănit; (*fig.*) slab, şovăitor AUG.
sēmiseptenārius (*3*) *adj.* care cuprinde jumătatea lui şapte // **sēmiseptenāria**, *ae f.* (*metr.*) cezură semiseptenară (*după a şaptea jumătate de picior*) DIOM.
sēmisepultus (*3*) *adj.* pe jumătate îngropat OV.
sēmisermō, *ōnis m.* jargon (vorbire pe jumătate barbară) HIER.
sēmisomnus (*3*) *adj.* şi **sēmisomnis** (*2*) *adj.* pe jumătate adormit, aţipit, toropit de somn PL. ş.a.
sēmisonans, *ntis adj.* pe jumătate sonor: *sēmisonantēs litterae* APUL. şi **sēmisonantēs**, *ium f. pl.* semivocale TER., MAUR.
sēmisonus (*3*) *adj.* pe jumătate sonor // **sēmisonae**, *ārum f. pl.* semivocale M. VICT.
sēmisopītus (*3*) *adj.* şi **sēmisopōrus** (*3*) *adj.* pe jumătate adormit APUL., aţipit uşor SID.
sēmissālis (*2*) *adj.* de o jumătate de as DIG.
sēmissārius (*3*) *adj.* de o jumătate de parte DIG.
sēmissō, *āre vt.* a imprima cu fierul înroşit un semicerc de jumătate de picior pe coapsa animalului VEG.
sēmistertius (*arh.*) = **sestertius** VARR.
sēmisupīnus (*3*) *adj.* pe jumătate răsturnat pe spate OV., MART.
sēmita, *ae f.* cărare, potecă, drum lateral îngust: ~ *angusta et ardua* LIV. cărare îngustă şi greu de urcat, *aut viam, aut semitam alicui monstrare* PL. a arăta cuiva drumul (mare) sau o cărare, *omnibus viis notis semitisque* CAES. pe toate drumurile cunoscute şi pe toate cărările, (*peior.*) *qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam* ENN. cei care nu-şi cunosc cărarea arată altora drumul mare, *de via in semitam degredi* PL. a lăsa drumul mare şi a se înfunda într-o cărare; (*fig.*) *fallentis* ~ *vitae* HOR. cărarea unei vieţi retrase privirilor, *illius* (*Aesopi*) *ego* ~ *feci viam* PHAEDR. din cărarea lui Aisopos, eu am făcut un drum în toată legea.
sēmitactus (*3*) *adj.* uşor frecat, uns cu ceva MART.
sēmitālis (*2*) *adj.* de cărări, de răspîntii VERG.
sēmitārius (*3*) *adj.* care bate uliţele CATUL.
sēmitātim *adv.* din uliţă în uliţă TITIN.
sēmitectus (*3*) *adj.* pe jumătate acoperit SEN.
sēmitō, *āre vt.* a despărţi prin poteci (via) PLIN.
sēmitonium, *iī n.* semiton MACR.
sēmitonsus (*3*) *adj.* tuns pe jumătate CYPR.
sēmitractātus (*3*) *adj.* tratat doar pe jumătate, incomplet TERT.
sēmitrepidus (*3*) *adj.* cam tremurînd APUL.
sēmitrītus (*3*) *adj.* pe jumătate bătut (*despre griu*) COL.
sēmiuncia, **sēmiunciālis** *v.* **semunc...**
sēmiustulātus şi **sēmustulātus** (*3*) *adj.* pe jumătate ars CIC.
sēmiustulō, *āre vt.* a arde pe jumătate CIC., SUET.
sēmiustus şi **sēmustus** (*3*) *adj.* ars pe jumătate: *semusta fax* OV. torţă arsă pe jumătate; (*fig.*) *populare incendium semiustum effugere* LIV. a scăpa cu greu de mînia arzătoare a poporului.
sēmiviētus (*3*) *adj.* pe jumătate fleşcăit COL.
sēmivir, *virī m.* **1** jumătate om şi jumătate animal: ~ *Nessus* OV. centaurul Nessus, ~ *bos* OV. = Minotaurul; **2** jumătate bărbat şi jumătate femeie, hermafrodit, androgin OV.; **3** eunuc, castrat IUV.; **4** (*fig.*) efeminat, moleşit, desfrînat, CIC., VERG.
sēmivīvus (*3*) *adj.* doar pe jumătate viu, pe jumătate mort: *semivivum reliquit* CIC. l-a lăsat pe jumătate mort; (*fig.*) *semivivae voces* CIC. voci aproape stinse.
sēmivocālis (*2*) *adj.* care n-are voce decît pe jumătate, cu voce nearticulată (*despre animale*) VARR. *semivocale signum militare* VEG. semnal militar prin

goarnă (*spre deosebire de ordinul dat cu vocea sau de semnalul cu steagul*) // **sēmivocāles**, *ium f. pl.* semivocale QUINT.
sēmivocus (*3*) *adj.* pronunţat cu jumătate de voce AUG.
sēmivolucer, *cris, cre adj.* pe jumătate pasăre (*despre sirene*) SID.
Semnonēs, *um m. pl.* semnonii (*vechi neam germanic ce locuia între Elba şi Oder, strămoşii şvabilor de azi*).
Sēmō, *ōnis m.* epitet al unei divinităţi agrare (*v.* **Sancus**).
sēmodiālis (*2*) *adj.* de o jumătate de baniţă CAT. ş.a.
sēmodius, *iī m.* jumătate de baniţă CAT. ş.a.
Sēmōnia, *ae f.* divinitate a semănăturilor MACR.
sēmōtē *adv.* aparte M. EMP.
sēmōtus (*3*) *p. pf. v.* **semoveo** // **adj. 1** departe de…, depărtat: *semoto a militibus loco* CAES. într-un loc departe de soldaţi, *terris semota* HOR. lucruri departe de pămînt, *omnia quae semota videmus* LUCR. tot ce vedem la mare distanţă; (*fig.*) ~ *a curis* LUCR. departe (eliberat) de griji, *mens curā semota metuque* LUCR. spirit eliberat de grijă şi de teamă; **2** (*fig.*) **a.** diferit: *natura semota a nostris rebus* LUCR. natură diferită de a noastră; **b.** aparte, confidenţial: *semota dictio* TAC. convorbire confidenţială.
semoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* a da la o parte, a separa, a îndepărta: *a liberis semovebantur* RH. HER. erau separaţi de cei liberi, *voluptas semovenda est* CIC. plăcerea trebuie să fie evitată.
semper *adv.* în orice împrejurare, mereu, tot timpul, totdeauna: *locus hic apud nos ~ liber est* CIC. locul acesta la noi este tot timpul liber, *quod ~ movetur aeternum est* CIC. ceea ce se mişcă continuu este etern, ~ *et ubique* CIC. mereu şi pretutindeni, *horresco ~, ubi…* TER. mă îngrozesc totdeauna cînd…, (*cu adj.*) *civi ~ egregio* CIC. unui cetăţean în orice împrejurare deosebit, (*cu subst.*) *Hasdrubal, pacis ~ auctor* LIV. Hasdrubal permanent partizan al păcii, *adversus suos ~ hostes* LIV. împotriva duşmanilor săi permanenţi.
sempervīvus (*3*) *adj.* mereu viu, etern PRUD. // **sempervīva**, *ae f.* şi **sempervīvum**, *ī n.* (*bot.*) urechelniţă (*Sempervivum assimile*) PLIN.
sempiternē *adv.* veşnic, etern PACUV.
sempiternitās, *ātis f.* veşnicie, eternitate APUL. ş.a.
sempiternō şi **sempiternum** *adv.* pentru totdeauna, veşnic, etern CAT., PL.
sempiternus (*3*) *adj.* perpetuu, nepieritor, veşnic: *ignis ~ Vestae* CIC. focul perpetuu al Vestei, *sempiterna memoria amicitiae nostrae* CIC. amintirea nepieritoare a prieteniei noastre, ~ *cursus stellarum* CIC. cursul veşnic al astrelor.
Semprōnius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex., Ti. Sempronius Gracchus*) // **Semprōnius** (*3*) *adj.* al lui Sempronius: *leges Semproniae* CIC. = legile Gracchilor // **Semprōniānus** (*3*) *adj.* sempronian, al lui Sempronius.
semul *adv.* (*arh.*) *v.* **simul** PL.
sēmuncia, *ae f.* **1** jumătate de uncie (*a douăzeci şi patra parte dintr-un întreg*): **a.** semiuncie (*monedă = a douăzeci şi patra parte dintr-un as*); **b.** a douăzeci şi patra parte dintr-o livră (*greutate*); **c.** a douăzeci şi patra parte dintr-un iugăr; **d.** (*ca moştenire*) *heres ex deunce et ~* CIC. moştenitor a unsprezece douăsprezecimi şi jumătate părţi din…; **2** (*fig.*) părticică, grăunte: *~recti* PERS. grăunte de bun-simţ; **3** paner CAT.
sēmunciālis (*2*) *adj.* de jumătate de uncie PLIN.
sēmunciārius (*3*) *adj.* **a.** de jumătate de uncie: *semunciarium fenus* LIV. dobîndă de 1/24 la sută pe lună = jumătate la sută pe an; **b.** de jumătate de uncie (*greutate*) PLIN.
Sēmurius ager *m.* ţinutul Semurius (*situat în preajma Romei*) CIC.
semust… *v.* **semiust…**
Sēna, *ae f.* *1*) oraş în Umbria (*în ţinutul locuit de gallii senones; azi, Senigallia*); *2*) rîu în Umbria // **Sēnensis** (*2*) *adj.* al Senei, din Sena: ~ *populus* LIV. locuitorii Senei; *3*) rîu din apropierea oraşului Sena (*care se varsă în Adriatica*).
senāculum, *ī n.* **1** sala de deliberări a senatului VARR., LIV. ş.a.; **2** sală de şedinţă LAMPR.
sēnāriolus, *ī m.* mic senar iambic; mic vers CIC.
sēnārius (*3*) *adj.* (*metr.*) compus din şase: ~ *versus* sau **sēnārius**, *iī m.* vers compus din şase picioare (obişnuit iambice): *comicorum senarii* QUINT. senarii iambici ai comicilor.
senātor, *ōris m.* [*senex*] **1** senator, membru al senatului la Roma; **2** reprezentant al unui consiliu de conducere străin (al Macedoniei, al Rhodosului ş.a.) CAES. ş.a.
senātōrius (*3*) *adj.* de senator, senatorial: ~ *ordo* CAES. clasa senatorială, ~ *census* SUET. cens senatorial (*averea minimă pentru a fi senator = opt sute de mii de sesterţi*), *senatorium consilium* CIC. colegiu de judecată format din şase senatori, *albo senatorio eradere aliquem* TAC. a radia pe cineva de pe lista de senatori (*a-l exclude din senat*), ~ *honor* CIC. demnitatea de senator.
senātus, *ūs m.* **1** senat, adunarea senatului: *princeps senatus* CIC. prim-senator (*cel mai vechi înscris pe lista senatorilor*), *senatus* (*senati*) *consultum* CIC. decret al senatului, *censuit ~ …* CIC. senatul a decis…, *senatus auctoritas* CIC. decizia senatului, *cum potentia in populo, auctoritas in senatu sit* CIC. deoarece puterea stă în popor, decizia în mîna senatului, *in senatum legere* CIC. a alege în senat, *senatum legere* a alege senatorii, *senatum* (*con*)*vocare* CIC. a convoca senatul, *senatum agere* SUET. a reuni senatul, *aliquem de senatu* (*re*)*movere* CIC. a exclude pe cineva din senat; **2** şedinţă a senatului: *in senatum venire* CIC. a veni la şedinţa senatului, *senatum habere* CIC. a ţine o şedinţă a senatului, *senatus haberi ante Kal. Febr. non potest* CIC. nu se poate ţine şedinţă a senatului înainte de 1 februarie, *alicui datur senatus* CIC. se acordă cuiva audienţă în faţa senatului, ~ *frequens* CIC. senatul în număr mare, *senatum* (*di*)*mittere* CIC. a ridica şedinţa senatului; (*oc.*) consiliu de conducere, sfat (la popoare străine): *omni senatu Venetorum necato* CAES. întregul consiliu al veneţilor fiind omorît, ~ *Lacedaemoniorum* NEP. sfatul lacedaemonienilor; **3** (*fig.*) consiliu, sfat: ~ *philosophorum* CIC. sfatul filozo-

filor; 4 locuri rezervate senatorilor la spectacole publice SUET. Cl. *25* şi Ner. *12*; [forme arh.: genit. *senatuis* VARR. şi *senati* PL., CIC. ş.a.; dat. *senatu* TAC. ş.a.].

senātūs consultum, *ī n. v.* **senatus**

Seneca, *ae m.* M. Annaeus Seneca (*retor din Corduba, şi fiul acestuia, L. Annaeus Seneca, filozoful stoic, preceptor al lui Nero*).

seneciō, *ōnis m.* **1** bătrînel AFRAN.; **2** *Senecion* supranume roman; **3** (*bot.*) bătătarnică, cruciuliţă (*Senecia vulgaris*) PLIN.

senecta, *ae f.* **1** bătrîneţe: *inopi metuens formica senectae* VERG. furnica temătoare de bătrîneţea sărăcăcioasă, *degere turpem senectam* HOR. a avea parte de o bătrîneţe urîtă; **2** (*fig.*) căzătură, bătrîn SIL.; **3** pielea lepădată anual de şarpe PLIN.

senectus[1] (*3*) *adj.* bătrîn, îmbătrînit: *senecta aetate* PL. la bătrîneţe, *membra senecta* LUCR. trup ramolit.

senectūs[2], *ūtis f.* **1 a.** bătrîneţe: *ad summam* (*extremam* NEP.) *senectutem* CIC. pînă la adînci bătrîneţe; *spatiosa* ~ OV. o lungă bătrîneţe; **b.** (*despre stil*) maturitate: *plena litteratae senectutis oratio* CIC. stil care dovedeşte o maturitate foarte cultivată; **c.** (*abstr. pentru concrt.*) bătrîni: ~ *semper agens aliquid* CIC. bătrînii tot timpul făcînd ceva; **2** (*poet.*) *temporibus canebat* ~ VERG. cărunteţea îi albea tîmplele, *obducta solvatur fronte* ~ HOR. să alungăm mohorîrea de pe fruntea încruntată; (*despre lucruri = vetustas*) ~ *vini* IUV. vechimea vinului; **3** pielea lepădată anual de şarpe: *senectutem exuere* PLIN. a-şi schimba pielea.

Sēnensis (*2*) *adj.v.* **Sena**

sēneō, *ēre vi.* (*rar*) a fi îmbătrînit; (*fig.*) a fi lipsit de forţă PACUV., ACC.

senescō, *ere, senui vi.* **1** a îmbătrîni: *tacitis senescimus annis* OV. îmbătrînim pe nesimţite; (*fig.*) *inani studio senescit* QUINT. îşi consumă viaţa cu un studiu neserios, *amore senescit habendi* HOR. se consumă din dorinţa de a acapara cît mai mult; **2** (*fig.*) a-şi pierde forţa, a cădea, a slăbi, a fi în declin: *Hannibal iam fama senescit et viribus* LIV. Hannibal e în declin şi în privinţa faimei, şi a forţelor, *hiems senescens* CIC. ger care slăbeşte, *luna senescens* CIC. lună care descreşte, *Atheniensium opes senescunt* NEP. puterea atenienilor e în declin, ~ *bellum cernentes* LIV. văzînd că războiul lîncezeşte, *rumores senescunt* TAC. zvonurile se potolesc, *consilia cunctando senescunt* LIV. tot amînînd, proiectele amorţesc, *senescit amor* OV. iubirea slăbeşte.

senex, *senis adj.* (*fără superl.*) **a.** bătrîn: *servus* ~ CAT. sclav bătrîn, *senes muli* APUL. catîri bătrîni, *seniores anni* OV. anii bătrîneţii, *Cato, quo nemo erat tum senior* CIC. Cato, faţă de care nimeni nu era pe atunci mai bătrîn; **b.** (*fig.*) matur, copt: *senior auctoritas* CIC. autoritate de om mai matur, *senior oratio* CIC. discurs mai matur // **subst.** *m.* (om) bătrîn: *petulantia magis est adolescentium quam senium* CIC. insolenţa e mai mult o trăsătură a tinerilor decît a bătrînilor; *iuvenes senesque* STAT. tineri şi bătrîni; (*comp.*) *senior* = bătrîn: *seniorum, matrum familiae, virginum preces* CAES. rugăminţile bătrînilor, ale matroanelor, ale fetelor; (*mai ales poet.*) *vix ea fatus erat senior*... VERG. abia bătrînul (Anchises) spusese acestea..., *tum senior* (*ait*) OV. atunci bătrînul (zise); *seniores* (opus lui *iuniores*) = soldaţi (cetăţeni) care au între patruzeci şi cinci şi şaizeci de ani, soldaţi în rezervă: *centuriae seniorum iuniorumque* LIV. centurii de bătrîni şi de tineri.

sēnī, *ae, a num.* **1** cîte şase: *muri senum pedum crassitudine* CAES. ziduri de cîte şase picioare grosime, *senis horis* LIV. din şase în şase ore, *pueri annorum senum septenumque denum* CIC. copiii de cîte şaisprezece şi şaptesprezece ani, *bis* ~ *dies* VERG. de două ori cîte şase zile (douăsprezece zile); **2** (*poet.*) şase: *sena leonum vellera* OV. şase piei de lei, ~ *pedes* HOR. hexametru, (*vers.*) ~ *ictus* HOR. şase timpi forte (senar); [genit. pl. *senum*].

Seniae balneae, *ārum f. pl.* denumirea unei băi de la Roma CIC.

senica, *ae f.* bătrînă POMPON.

seniculus, *ī m.* bătrînel APUL.

senīlis (*2*) *adj.* de bătrîn, bătrînesc: *senili prudentia* CIC. de o înţelepciune de om bătrîn, *seniles anni* OV. anii bătrîneţii, *seniles partes iuveni mandare* HOR. a încredinţa rolul de bătrîn unui tînăr, ~ *hiems* OV. bătrîna iarnă.

senīliter *adv.* ca bătrînii QUINT.

sēniō, *onis m.* un şase (*la jocul de zaruri*) SUET.

senior, *ōris* (*comp.*) *v.* **senex**

sēnipēs, *edis m.* vers de şase picioare, senar SID.

senium, *iī n.* **1** bătrîneţe, istovire a forţelor, decrepitudine: *curvata senio membra* TAC. trup gîrbovit de bătrîneţe, *senio confecti gladiatores* SUET. gladiatori istoviţi de bătrîneţe; (*rar*) ruinare, scădere: ~ *repellere templis* SIL. a împiedica ruinarea templelor, ~ *defendere famae* STAT. a împiedica declinul reputaţiei, ~ *lunae* PLIN. descreşterea lunii; **2** (*fig.*) **a.** ursuzenie, posomoreală (ca a bătrînilor) HOR. Ep. *1, 18, 45*; **b.** mîhnire, durere, supărare: *senio consumptus decessit* LIV. a murit răpus de supărare, *id illi senio est* PL. ăsta-i necazul lui; **c.** (*termen injurios*) căzătură, ramolit: *ille senium* TER. Eun. ramolitul ăla.

senius, *iī m.* bătrîn CIC.

Senō, *onis m.* senon (*v. infra*).

Senonēs, *um m. pl.* senonii: *1*) neam din Gallia Lugduneză; *2*) populaţie gallică din Gallia Cisalpină.

Senonia, *ae f.* ţara senonilor SID.

Senonicus (*3*) *adj.* al senonilor GELL.

sensa, *ōrum n. pl.* simţiri, gînduri, idei: ~ *exprimere* CIC. a-şi exprima gîndurile, ~ *mentis* CIC. idei.

sensātē *adv.* cu judecată, cuminte VULG.

sensātus (*3*) *adj.* cu judecată, cuminte FIRM.

sensī *pf. v.* **sensio**

sensibilis (*2*) *adj.* **1** care se poate percepe cu simţurile; ~ *vox auditui* VITR. sunet perceptibil la auz, *sensibile bonum* CIC. binele perceptibil cu simţurile; **2** (*tard.*) înzestrat cu simţuri LACT.

sensibilitās, *ātis f.* **1** sensibilitate FULG.; **2** sens, semnificaţie NON.

sensibiliter *adv.* cu ajutorul simţurilor ARN.

sensiculus, *ī m.* mică propoziţie, mică idee QUINT.

sensifer, *era, erum adj.* care produce o senzaţie LUCR.

sensificātor, *ōris m.* cel care dă sensibilitate AUG.

sensificō, *āre vt.* a da simțire, a înzestra cu sensibilitate MART., CAP., AUG.
sensificus (*3*) *adj.* care face sensibil MACR.
sensilis (*2*) *adj.* dotat cu simțire LUCR.
sensilocus (sensiloquus) (*3*) *adj.* care vorbește cu judecată NON.
sensim *adv.* pe nesimțite, puțin cîte puțin, încet, gradat, moderat: ~ *amicitias dissuere* CIC. a desface puțin cîte puțin prieteniile, ~ *queri* PHAEDR. a se plînge cu măsură.
sensōrium, *iī n.* organ (loc) al simțirii BOETH.
sensuālis (*2*) *adj.* sensibil, dotat cu simțire TERT.
sensuālitās, *ātis f.* sensibilitate TERT. ș.a.
sensus[1] (*3*) *p. pr. v.* **sentio**
sensus[2], *ūs m.* **1** simțire, percepere prin simțuri: *voluptatis sensum capere* CIC. a avea senzație de plăcere, *moriendi sensum celeritas abstulit* CIC. rapiditatea morții i-a luat putința de a o simți, *oppidanos a sensu* (*operis*) *avertere* CURT. a-i face pe orășeni să nu bage de seamă lucrarea; **2** facultatea de a simți, sensibilitate: *movere sensum* LUCR. a acționa asupra sensibilității, *omni sensu expertia* CURT. lucruri lipsite de orice simțire; **3** simț: ~ *oculorum, aurium* CIC. simțul vederii, auzului, *res subiectae sensibus* CIC. lucruri care cad sub simțuri; **4** simțire, conștiință: *sine sensu iacebant* CIC. zăceau fără conștiință, *a mero redeunt in pectora* ~ OV. își revin în simțiri după băutură; **5** (*moral*) sentiment: ~ *amoris* (*diligendi*) CIC. sentiment al dragostei, ~ *humanitatis* CIC. sentiment de omenie; **6** fel de a simți, dispoziție sufletească, simțămînt: *vultus qui ~ animi plerumque indicant* CIC. fața care adesea trădează dispozițiile sufletești, *non sum vestri ~ ignarus* CIC. cunosc bine simțămintele voastre, *voluntas erga nos sensusque civium* CIC. voința și simțămintele cetățenilor față de mine; **7** fel de a gîndi, părere: ~ *communis* CIC. modul comun de a gîndi, *vulgaris popularisque* ~ CIC. felul de a gîndi al mulțimii, *erat eodem quo Alcibiades sensu* NEP. era de aceeași apărere ca Alcibiade, *nostri ~ congruebant* CIC. părerile noastre se potriveau; **8** capacitate de apreciere, pricepere: *in his rebus aliquem sensum habet* CIC. are o oarecare pricepere în aceste lucrări, *tacito quodam sensu* CIC. printr-un fel de pricepere instinctivă; **9** inteligență, putință de înțelegere: *communi sensu caret* SEN. este lipsit de simțul comun (bun-simț); **10** idee: *optimi* ~ QUINT. idei foarte bune, *sensibus celeber* VELL. bogat în idei; **11** sens, înțeles, semnificație: *testamenti sensum colligere* PHAEDR. a înțelege sensul testamentului, *voces sensusque notare* HOR. a exprima cuvintele și sensurile lor; **12** propoziție, frază, perioadă: *verbo sensum cludere* QUINT. a încheia fraza cu un verb, ~ *omnis habet suum finem* QUINT. orice perioadă își are sfîrșitul ei.
sententia, *ae f.* [*sentio*] **1** fel de a simți, mod de a gîndi, gînd, părere: *sententiam aperire* a-și destăinui gîndul, *sic ~ est* PL. așa gîndesc eu, *de hac sententiā non demovebor* CIC. din această părere nu mă voi clinti, *sententiam mutare* CIC. a-și schimba părerea, *in sententia manere* CIC. a stărui în aceeași părere, *in hac sententia sum, ut…* CIC. sînt de părere că…, *sententiā depelli* CIC. a fi clintit dintr-o părere, *de sententiā decedere* (*desistere*) CIC. a renunța la o părere, (*cu inf.*) *pluribus verbis te hortari non est* ~ RH. HER. n-am de gînd să te îndemn prin mai multe cuvinte, *stat ~ finem imponere bello* OV. am de gînd (vreau) să pun capăt războiului; *de sententiā alicuius facere* CIC. a face ceva după părerea cuiva, *meā quidem sententiā* PL. cel puțin după părerea mea, *haec evenerunt nostra ex sententiā* PL. acestea s-au întîmplat după gîndul (dorința) noastră, *ex sententiā* CIC. după dorință; (*spec. ca juruință*) *ex animi mei* (*tui*) *sententiā* după convingerea mea intimă, sincer vorbind, pe conștiința mea; **2** (*ofic.*) părere (exprimată în senat, în consiliul de judecată), aviz, vot: *sententiam dicere* (*ferre*) CIC. a-și exprima părerea, *sententiam rogare* CIC. a cere părerea, *pedibus ire* (*discedere*) *in sententiam alicuius* LIV. a se alătura părerii cuiva, *factum est senatus consultum in meam sententiam* CIC. decizia senatului s-a redactat conform cu părerea mea, *servus omnibus sententiis absolvitur* CIC. sclavul este achitat în unanimitate, *sententiis paribus reus absolvitur* SEN. la număr egal de voturi, acuzatul se achită, *sententiam pronuntiare* (*dicere*) CIC. a pronunța sentința; **3** sens, înțeles, conținut, idee: *in eadem sententiam loqui* CAES. a vorbi în același sens, *verbum non eadem ~ ponitur* CIC. cuvîntul nu este luat în același sens, *litterarum sententiae* SALL. conținutul scrisorii; **4** gînd exprimat, frază, perioadă: *initia et clausulae sententiarum* QUINT. începuturile și sfîrșiturile de frază, *est brevitate opus, ut currat* ~ HOR. este nevoie să fii scurt, ca fraza să curgă; **5** gîndire, maximă, sentință; *selectae Epicuri sententiae* CIC. maxime alese ale lui Epicur, *sententiae acutae, graves concinnae* QUINT. gînduri subtile, profunde, elegante, *sapientibus sententiis ornata oratio* CIC. discurs împodobit cu maxime înțelepte.
sententiālis (*2*) *adj.* sentențios CASSIOD.
sententiāliter *adv.* în formă de sentință TERT.
sententiola, *ae f.* mică maximă: scînteiere de spirit CIC., PETR.
sententiōsē *adv.* **1** cu mare bogăție de idei, plin de idei CIC.; **2** pe ton sentențios, grav CIC.
sententiōsus (*3*) *adj.* bogat în idei CIC.
Sentia, *ae f.* zeița inspiratoare a gîndurilor bune AUG.
senticētum, *ī n.* mărăciniș PL.
senticōsus (*3*) *adj.* **1** acoperit de spini AUG.; **2** (*fig.*) spinos, aspru APUL.
sentīna, *ae f.* **1** apă murdară care zace la fundul corăbiei, lăcăraie murdară: *alii sentinam exhauriunt* CIC. alții scot lăcăraia de la fund, *navis quae sentinam trahit* SEN. corabie care ia apă; **2** (*fig.*) cloacă, lături, drojdie: ~ *reipublicae* CIC. drojdia statului, *Romam sicuti in sentinam confluexerant* SALL. se adunară la Roma ca într-o cloacă.
sentīnāculum, *ī n.* lopată pentru scosul apei din corabie P. NOL.
Sentīnās, *ātis adj.* din Sentinum (*oraș din Umbria*) // **Sentīnātēs** *ium m. pl.* din Sentinum.
sentīnātor, *ōris m.* cel care golește de apă fundul corăbiei P. NOL.

sentīnō, *āre* 1 *vt.* a goli curăţind fundul corăbiei AUG.; 2 *vi.* a trudi din greu.
sentīnōsus (*3*) *adj.* plin de lături, murdar CAT.
Sentīnum, *ī n.* oraş din Umbria.
Sentīnus, *ī m.* divinitate care dă simţire nou-născutului AUG.
sentiō, *īre, sensī, sensum vt.* **1** a simţi, a percepe: *omne animal sentit* CIC. orice vieţuitoare simte, ~ *sauvitatem cibi* CIC. a simţi savoarea mîncării, ~ *duritiem saxi* LUCR. a simţi duritatea stîncii, ~ *varios odores* LUCR. a simţi mirosuri variate, ~ *sonitum* PL. a percepe un sunet, ~ *dolorem, voluptatem* CIC. a simţi durere, plăcere, *nusquam sentio* PL. nu văd nicăieri, *sentio aperiri fores* PL. aud că se deschide uşa; **2** a simţi, a încerca, a suferi, a cunoaşte (ceva rău): ~ *morbos, rabiem* SEN. a suferi de boli, de furie, *primo inopiam, deinde famem* ~ CURT. a suferi mai întîi de lipsuri, apoi de foame, ~ *damnum* CIC. a suferi o pagubă; **3** a simţi, a-şi da seama, a observa, a înţelege: *non sentientibus nobis* QUINT. fără să ne dăm seama, *sensit medios delapsus in hostes* VERG. şi-a dat seama că a căzut în mijlocul duşmanilor, *ex fremitu de profectione eorum senserunt* CAES. după zarvă şi-au dat seama de plecarea acelora, *numquam illum offendi, quod quidem senserim* CIC. niciodată nu l-am jignit, cel puţin pe cît mi-am putut da seama, *plus* ~ CAES. a-şi da mai bine seama, *me scire sentiunt* CIC. ei simt că eu ştiu, *iamdudum sentio suspicio quae te sollicitet* PL. de mult văd ce bănuială te chinuie; **4** a gîndi, a judeca, a socoti, a crede: *bene de republica* ~ CIC. a avea bune sentimente faţă de stat, *de se* ~ CIC. a judeca despre sine, *contra rempublicam* ~ SALL. a avea sentimente ostile faţă de conducerea statului, *idem* ~ CAES. a fi de aceeaşi părere, ~ *cum aliquo* CIC. a gîndi la fel cu cineva, *tecum sentio* PL. sînt de părerea ta, *de aliquo male* ~ QUINT. a avea proastă părere despre cineva, *abs te seorsum sentio* PL. nu sînt de părerea ta, (*cu 2 ac.*) *aliquem bonum civem* ~ … CIC. a socoti pe cineva bun cetăţean; **5** a-şi exprima (public) părerea, a vota: *lenissime* ~ CIC. a-şi da părerea cu multă indulgenţă, *cum ego sensissem oportere …, illi reclamarunt* CIC. după ce mi-am exprimat părerea că ar trebui …, aceia au strigat …, *veniat sane, quae vult Hortensius dicat et sentiat* CIC. vie sănătos, spună şi voteze tot ce vrea Hortensius; [pf. sincop. *sensti* TER.].
sentis, *is m.* (*frecv. pl.*) mărăcine, spin PL. ş.a.
sentiscō, *ere vi.* a începe să simtă LUCR.
sentix, *icis f.* tufă de măceş APUL.
sentōsus (**sentuōsus**) (*3*) *adj.* acoperit de spini, de mărăcini BOETH.
sentus (*3*) *adj.* **1** plin de spini, ghimpos: *senti vepres* PRUD. mărăcini ghimpoşi; **2** (*fig.*) respingător, hidos, groaznic (*despre un om* TER. sau *loc* VERG., OV.)
senuī *pf. v.* **senesco**
seorsus (*3*) *adj.* [*se* + *vorsus*] separat, aparte CAT.
seorsum *şi* **seorsus** *adv.* [*se vorsum, se vorsus*] separat, la o parte, aparte: în mod particular, în special: *seorsus in custodia habitus* LIV. ţinut aparte sub pază, (cu *ab* şi abl.) *seorsum tractandum est hoc ab illo* RH. HER. acest punct trebuie tratat separat de acela, *seorsum ab aedibus* PL. afară din casă, *seorsum ab rege exercitum ductare* SALL. a conduce o armată aparte de rege, (*cu abl.*) *seorsum corpore* LUCR. separat de corp; *omnibus gratiam habeo et seorsum tibi* TER. le mulţumesc tuturor şi în special ţie.
sēpār, *aris adj.* separat, distinct, aparte (frecv. la abl.]: *separe urnā* VAL. PL. într-o urnă separată.
sēparābilis (*2*) *adj.* separabil CIC.
sēparābiliter *adv.* separat, aparte AUG.
sēparāte *adv.* (*numai la comp.*) *separatius* CIC. aparte.
sēparātim *adv.* separat, aparte: ~ *singularum civitatum copias collocaverat* CAES. aşezase separat trupele fiecărui trib, ~ *a reliquis* CAES. aparte de ceilalţi; (*oc.*) ~ *dicere* CIC. De or. *2, 118* a vorbi în mod independent (de cauza tratată), în general, în abstract.
sēparātiō, *ōnis f.* separare CIC.; (*ret.*) diastolă (*separare a două cuvinte identice printr-un al treilea*).
sēparātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) disjunctiv DIOM.
sēparātor, *ōris m.* separator TERT.
sēparātrix, *icis f.* separatoare AUG.
sēparātus (*3*) *p. pf. v.* **separo** // **adj.** distinct, aparte, particular: *separatum volumen* CIC. un volum aparte, *separatae singulis sedes* TAC. locuri anume pentru fiecare.
sēparātus, *ūs m.* separare APUL.
sēparō (*I*) *vt.* [*se* + *paro*] a separa, a despărţi: *mare nos separat* OV. ne desparte marea, (cu *ab* şi abl.) *haec Asiam ab Europa separat* PLIN. aceasta separă Asia de Europa, (*abl.*) *spatium quod separat aethere terram* LUC. spaţiu care desparte pămîntul de eter, (cu *ex* şi abl.) *equitum magno numero ex omni populi summa separato* CIC. fiind separat un mare număr de călăreţi din totalitatea poporului, (cu *in* şi ac.) *corpora separata in alias civitates* VELL. trupuri despărţite în alte cetăţi; (*fig.*) *suum consilium ab reliquis* ~ CAES. a lua o decizie separat de ceilalţi, *separata etiam utilitate* CIC. chiar lăsînd la o parte avantajul.
sepelībilis (*2*) *adj.* care se poate îngropa; (*fig.*) care se poare ascunde PL.
sepeliō, *īre, pelīvi* (*peliī*), *pultum vt.* **1** a îngropa, a înmormînta: ~ *natum* ACC. a-şi îngropa copilul, ~ *ossa* OV. a îngropa oasele; **2** (*fig.*) a înăbuşi, a afunda, a face să dispară: ~ *dolorem* CIC. a-şi înăbuşi durerea, ~ *bellum* VELL. a pune căpăt războiului, *cuncta tuus sepelivit amor* PROP. iubirea ta a distrus totul, *ubi somnum sepelivi omnem* PL. Most. cînd m-am trezit; (*poet. p. pf.* sepultus) *urbs somno vinoque sepulta* VERG. Aen. *2, 265* oraşul cufundat în somn şi ameţit de băutură, *sepulta inertia* HOR. inerţie adormită, *custode sepulto* (subînţ. *somno*) VERG. *6, 423* paznicul fiind adormit; [pf. şi *sepeli* PERS.; p. pf. şi *sepelitus* CAT.].
sēpēs[1], *pedis adj.* care are şase picioare: *sepedes populi* APUL. mulţimile cu şase picioare (furnici).
sēpēs[2], *is f. v.* **saepes**
sēpia, *ae f.* **1** (*zool.*) sepie (*Sepia officinalis*) CIC. ş.a.; **2** cerneală PERS.
sēpiculā, sēpīmen, sēpio *v.* **saep…**
sēpiola, *ae f.* sepie mică PL.

Sēplasia, *ae f.* și **Sēplasia**, *ōrum n. pl.* piață din Capua (*unde se vindeau parfumuri*) VARR., CIC.
sēplasiārius, *iī m.* parfumier LAMPR.
sēplasium, *iī n.* parfum de Seplasia PETR.
sēpōnō, *ere, posuī, positum vt.* 1 a pune deoparte, a pune bine: ~ *ornamenta* CIC. a pune bine podoabele, ~ *id ad fanum* CIC. a pune deoparte (bani) pentru împodobirea capelei, ~ *pecuniam in aedificationem templi* LIV. a economisi bani pentru clădirea templului; 2 a rezerva: ~ *principatum senectuti* TAC. a-și rezerva istoria principatului pentru bătrînețe, *sibi ad eam rem tempus* ~ CIC. a-și rezerva un moment pentru acest lucru; (*oc.*) a alege punînd deoparte: *de millis sagittis unam seposuit* OV. dintr-o mie de săgeți alese, punînd deoparte una; 3 a separa, a distinge: ~ *a ceteris dictionibus eam partem dicendi, quae...* CIC. a separa de celelalte forme de elocvență pe aceea care..., ~ *inurbanum lepido dicto* HOR. a face diferența dintre o glumă vulgară și o vorbă de spirit; 4 a ține departe; (*sub imperiu*) a îndepărta, a relega, a exila: *seponam a domo mea* TAC. îl voi ține departe de casa mea; ~ *aliquem in insulam, in secretum Asiae* TAC. a relega pe cineva într-o insulă, în fundul Asiei; (*fig.*) ~ *curas* OV. a îndepărta grijile; [p. pf. și *sepostus* SIL.].
sēpositiō, *onis f.* 1 punere deoparte VEG.; 2 separare DIG.
sēpositus (*3*) *p. pf. v.* **sepono** // **adj.** 1 depărtat: *sepositi fontis aqua* PROP. apa unui izvor depărtat, *seposita gens* MART. neam depărtat; 2 ales, prețios: *seposita vestis* TIB. *2, 5, 8* haină aleasă.
seps, *sēpis m.* și *f.* (ac. *sepa*) 1 (un fel de) șarpe veninos PLIN., LUC.; 2 o insectă PLIN.
sepse = **se ipsam** CIC.
septa, *ōrum n. pl. v.* **saeptum**
septas, *adis f.* numărul șapte MACR.
sep̆tem *num. indecl.* șapte: ~ *et decem* sau *decem et* ~ și *decem septemque* șaptesprezece, *unus e* ~ CIC. unul dintre cei șapte înțelepți al Greciei, *sapientissimus in* ~ CIC. cel mai înțelept dintre cei șapte.
Septem Aquae *f.* Șapte Ape (*lac din apropiere de Reate*) CIC.
September, *bris, bre adj.* al lunii septembrie: *mensis* ~ CIC. luna septembrie, *Kalendis Septembribus* CIC. la calendele lui septembrie // **September**, *bris m.* (luna) septembrie.
septemdecim *num.* șaptesprezece.
septemfluus (*3*) *adj.* care are șapte guri de vărsare (*despre Nil*) OV.
septemgeminus (*3*) *adj.* înșeptit, cu șapte...: ~ *Nilus* VERG. Nilul cu șapte guri, *septemgemino iugo* STAT. (Roma) cu șapte coline.
septempedālis (*2*) *adj.* înalt de șapte picioare PL.
septemplex, *plicis adj.* înșeptit, cu șapte...: ~ *clipeus* VERG. scut acoperit cu șapte rînduri de piele, ~ *Ister* OV. Istrul cu șapte guri.
septempliciter *adv.* de șapte ori mai (mare, mic etc.) VULG.
septemtriō (**septentriō**), *ōnis m.* și (*frecv.*) **septentriōnēs**, *um m. pl.* („cei șapte boi") 1 Carul Mare (*cele șapte stele ale Carului Mare*), (*cu tmeză*) *septem prohibete triones* OV., *septemtrio maior* VITR. Ursa-Mare, *septemtrio minor* CIC. Ursa-Mică; 2 nord, miazănoapte: *rigor vicini septentrionis* TAC. gerul nordului învecinat, *spectare* (*vergere*) *ad septentriones* CAES. a fi orientat spre nord, *Gallia sub septentrionibus posita est* CAES. Gallia este așezată către nord; 3 (*oc.*) vînt de nord, crivăț: *acer* ~ *ortus* LIV. un vînt strașnic venit dinspre nord; 4 (*oc.*) occident FLOR.; 5 Polul Nord PLIN.
septemtriōnālis (*2*) *adj.* septentrional, nordic // **septemtriōnālia**, *ium n. pl.* regiuni septentrionale TAC.
septemtriōnārius (*3*) *adj.* septentrional GELL.
septemvir, *virī m.* septemvir (*membru al unui colegiu de șapte persoane*), (*frecv.*) **septemvirī**, *ōrum* (*virum*) *m. pl.* septemviri (*comisie de șapte membri*): *septemviri epulones* septemviri însărcinați cu ospețele sacre; comisie de șapte pentru distribuirea pămînturilor CIC.
septemvirālis (*2*) *adj.* de septemvir, septemviral (*v. supra*) // **septemvirālēs**, *ium m. pl.* foști septemviri CIC.
septemvirātus, *ūs m.* septemvirat, funcția de septemvir CIC.
septenārius (*3*) *adj.* compus sin șapte unități: ~ *numerus* PLIN. numărul șapte, ~ *versus* DIOM. vers (iambic sau trohaic) de șapte picioare, septenar // **septenāriī**, *ōrum m. pl.* (*vers.*) septenari.
septendecim *v.* **septemdecim**
septēnī, *ae, a num.* 1 cîte șapte fiecare, cîte șapte deodată: *pueri annorum senum septenumque denum* CIC. băieți de cîte șaisprezece și șaptesprezece ani fiecare; 2 (*poet.*) șapte: *septena fila lyrae* OV. cele șapte coarde ale lirei; (*sg.*) *gurgite septeno* (*Nilus*) LUC. (Nilul) cu șapte guri, *septenus Ister* STAT. Istrul cu șapte guri.
septennis (*2*) *adj. v.* **septuennis**
septennium, *iī n.* septeniu, perioadă de șapte ani VELL.
septentriō, *ōnis etc. v.* **septemtrio**
Septiciānus (*3*) *adj.* al unui oarecare Septicius: *Septiciana libra* MART. *8, 71, 6* livră septiciană (*care valora opt uncii și jumătate în loc de douăsprezece*).
septicollis (*2*) *adj.* cu șapte coline PRUD.
septicus (*3*) *adj.* care face să putrezească PLIN.
septiēs (**septiens**) *num.* de șapte ori: ~ *die* LIV. de șapte ori pe zi; (*oc.*) pentru a șaptea oară SPART.
septifluus (*3*) *adj.* care curge prin șapte brațe (*despre un fluviu*) PETR.
septiforis (*2*) *adj.* care are șapte găuri SID.
septiformis (*2*) *adj.* care are șapte forme AUG.
septimānus (*3*) *adj.* de șapte...; *septimanae Nonae* VARR. nonele care cad la 7 ale unei luni, *septimanae feturae* AMM. fătări la șapte luni // **septimāna**, *ae f.* săptămînă COD.TH.
septimānī, *ōrum m. pl.* soldați din legiunea a VII-a TAC.
Septimatrūs, *ūm f. pl.* Septimatrii (*sărbătoare în a șaptea zi după idele lui martie*) VARR.
Septimillus, *ī m.* (dim. al lui *Septimius*) CATUL. *45, 13.*
Septimius, *iī m.* nume de familie.
septimō *adv.* pentru a șaptea oară QUADR.

Septimontiālis (*2*) *adj.* de sărbătoarea Septimonțiului, septimonțial (*v. infra*) SUET.
Septimontium, *iī n.* Septimonțiu: *1*) spațiul cuprins între cele șapte coline ale Romei VARR.; *2*) sărbătoarea Septimonțiului (*care se celebra la Roma la 11 decembrie*) VARR.
septimum *adv.* pentru a șaptea oară CIC.
septimus (septumus) (*3*) *num.* al șaptelea: *septimae aedes a porta* PL. a șaptea casă de la poartă, *septima die post mortem* CIC. în a șaptea zi după moarte, *sententia septima decima* CIC. a șaptesprezecea sentință, ~ *casus* DIOM. al șaptelea caz (ablativul fără prepoziție), *septimo* (subînț. *die*) *ante Idus* OL. în a șaptea zi înaintea idelor, *die septimi* PL. Pers. *260* în a șaptea zi.
septingenārius (*3*) *adj.* în număr de șapte sute VARR.
septingēnī, *ae, a num.* cîte șapte sute PLIN.
septingentēnī, *ae, a num. v.* **septingeni** VULG.
septingentēsimus (*3*) *num.* al șaptesutelea.
septingentī, *ae, a num.* șapte sute: *septingenta* (subînț. *sestertia*) MART. șapte sute de mii de sesterți.
septingentiēs *num.* de șapte sute de ori.
septinūba, *ae f.* măritată de șapte ori AUG.
septipēs, *pedis adj.* (înalt) de șapte picioare SID.
septirēmis (*2*) *adj.* cu șapte rînduri de vîsle CURT.
Septizōnium, *iī n.* septizoniu (*denumire dată de romani edificiilor de băi cu șapte etaje, construite, în general, în terase suprapuse și înconjurate, fiecare, de o colonadă; aceeași denumire au căpătat-o însă și unele construcții care nu aveau șapte etaje; cele mai cunoscute septizonii sînt cele realizate, la Roma, de împăratul Titus și de împăratul Septimius Severus*); (*fig.*) zodiac COMMOD.
septuāgēnārius (*3*) *adj.* 1 de șaptezeci: *septuagenaria fistula* FRONTIN. tub de șaptezeci de degete diametru // **septuāgēnārius,** *iī m.* om de șaptezeci de ani, septuagenar DIG.
septuāgēnī, *ae, a num.* de cîte șapte zei fiecare.
septuāgēsimus (*3*) *num.* al șaptezecilea: *septuagesimis castris* LIV. în șaptezeci de zile de marș.
septuāgiēs *num.* de șaptezeci de ori.
septuāginta *num. indecl.* șaptezeci.
septuennis (*2*) *adj.* în vîrstă de șapte ani PL.
septum, *ī n. v.* **saeptum**
septumānus (*3*) *adj. v.* **septimanus**
septumus (*3*) *v.* **septimus**
septunx, *ūncis m.* șapte uncii, șapte douăsprezecimi dintr-un întreg: ~ *auri* LIV. șapte uncii de aur, ~ *iugeri* COL. șapte douăsprezecimi dintr-un iugăr; (*fig.*) (multe) pocale de băutură MART. *3, 82, 29.*
septuōse *adv. v.* **saeptuose**
septuplus (*3*) *adj.* înșeptit // **septuplum,** *ī n.* înșeptitul AUG. // **adv.** de șapte ori VULG.
septus *v.* **saeptus**
sepulchr... *v.* **sepulcr...**
sepulcrālis (*2*) *adj.* de mormînt, funebru OV.
sepulcrētum, *ī n.* loc plin de morminte, cimitir CATUL.
sepulcrum, *ī n.* [*sepelio*] **1** loc de îngropare, mormînt: *monumenta sepulcrorum* CIC. monumente funerare, *aliquem condere sepulcro* VERG. a îngropa pe cineva; **2** (*oc.*) rug: *aram sepulcri arboribus congerere* VERG. Aen. *6, 177* a înălța un altar funerar (rug) din copaci, *accenso sepulcro* LUC. *6, 526* rugul fiind aprins; **3** (*oc.*) monument funerar: *exstruere* HOR. a înălța un monument funerar, *sepulcra legere* CIC. a citi epitafuri; **4** (*poet.*) **a.** mormînt, dezastru: ~ *Europae Asiaeque* CATUL. dezastrul Europei și Asiei; **b.** morții, umbrele morților: *placatis sepulcris* OV. morții fiind împăcați.
sepultor, *ōris m.* **1** cel care înmormîntează AUG.; **2** (*fig.*) cel care pune capăt TERT.
sepultūra, *ae f.* **1** îngropăciune, înmormîntare: *sepulturā aliquem afficere* sau *corpus ad sepulturam dare* CIC. a face îngropăciunea cuiva, *humili sepulturā cremati* TAC. incinerați printr-o ceremonie funebră modestă; **2** incinerare, ardere TAC.
sepultus (*3*) *p. pf. v.* **sepelio**
sequācitās, *atis f.* urmărire ușoară SID.
sequāciter *adv.* cum se urmează, la șir, consecvent ARN.
Sēquana, *ae f.* Sena: *flumen Sequana* CAES. fluviul Sena.
Sequanī, *ōrum m. pl.* secvanii (*neam gallic locuind în regiunea mărginită la vest de Arar — Saône —, la sud de Ron, la est de Rin și munții Iura și la nord de Vosgi*) // **Sequanus (Sequanicus)** (*3*) *adj.* secvan.
sequax, *ācis adj.* [*sequor*] **1** care urmărește de-aproape, care (se) urmează repede: (*Arcadas*) *vidit Pallas Latio dare terga sequaci* VERG. Pallas văzu că arcazii fug din fața latinilor care-i urmăresc de-aproape, *capellae sequaces* VERG. căprițe care caută necontenit (vița de vie), *flammae sequaces* VERG. flăcări mistuitoare, *undae sequaces* VERG. valuri unul după altul, *fumi sequaces* VERG. fum pătrunzător (care gonește albinele); (*fig.*) *natura hominum moresque sequaces* LUCR. firea oamenilor și obiceiurile legate de aceasta, *curae sequaces* LUCR. grijile care se țin de om, *Bacchi* ~ MANIL. partizan al lui Bacchus; **2** ascultător, ușor de mînuit, docil: ~ *equus* OV. cal docil; (*despre lucruri*) flexibil, suplu, ductil: *materia sequacior* PLIN. materie mai ductilă, ~ *lentitia salicis* PLIN. suplețea flexibilă a ramurii de salcie.
sequēla (sequella), *ae f.* **1** însoțitor FRONTIN.; **2** (*fig.*) urmare, consecință GELL., LACT.
sequens, *ntis p. pr. v.* **sequor** // **adj.** următor: *sequenti nocte* CURT. în noaptea următoare // **sequens,** *ntis m.* epitet // **sequentia,** *ium n. pl.* urmare a evenimentelor TAC.
sequester, *tra, trum* și **sequester,** *tris, e adj.* **1** (*rar*) care intervine, care mijlocește: *pace sequestra* VERG. Aen. *11, 133* datorită păcii care intervenise // **sequester,** *is* și **sequester,** *trī m.* intermediar, mijlocitor, negociator: *inter patres et plebem publicae gratiae* ~ *fuit* SEN. a fost mijlocitor al reconcilierii oficiale dintre patricieni și plebei, *pacis sequestrem mittere* SIL. a trimite un negociator de pace; **2** (*peior.*) intermediar, mituitor (*care corupe cu bani judecători, alegători etc.*): *candidatus per sequestrem agit* SEN. candidatul acționează prin mituitor, *sequestre in illo iudice corrupendo usus* CIC. folosindu-se de un intermediar ca să-l corupă pe judecător // **sequestra,** *ae f.* mijlocitoare, codoașă APUL.; **3** depozitar (*o ter-*

ță persoană, căreia i se consemnează obiecte sau bani în litigiu) PL., GELL. // **sequestrum**, *ī n.* și **sequestre**, *is n.* păstrare, sechestru (de obiecte confiscate): *sequestro ponere* PL. a pune sub sechestru (obiectul în litigiu).
sequestrārius (*3*) *adj.* de punere sub sechestru (*despre o acțiune*) DIG.
sequestrātiō, *ōnis f.* 1 depunere la o terță persoană a unui bun în litigiu COD. TH.; 2 separare CASSIOD.
sequestrātor, *ōris m.* (*fig.*) cel care oprește, care ține pe loc SYMM.
sequestrātōrium, *iī n.* loc de depunere TERT.
sequestrō (*1*) *vt.* 1 a depune spre păstrare: ~ *corpora sepulturae* TERT. a înmormînta trupurile; 2 a pune la o parte, a separa: *ut dimidia pars sequestraretur* VEG. ca o jumătate să fie pusă deoparte, ~ *causam motus ab eo quod movetur* MACR. a separa cauza mișcării de obiectul care se mișcă; 3 a îndepărta, a respinge VOP.
sequior, *sequius adj.* (comp. al lui *secus*): mai prejos, mai puțin bun, mai rău: *nec sequius aliquid suspicatus* APUL. și nebănuind ceva mai rău, ~ *sexus* APUL. sexul mai slab (feminin).
sequor, *sequī, secūtus sum vt. dep.* 1 a veni din urmă, a urma, a se ține pe urmele…, a însoți: *i, iam sequor te* PL. du-te, vin acum după tine, *sequitur patrem non passibus aequis* VERG. se ține după tată-său cu pași mărunței, ~ *magistratum in provinciam* NEP. a însoți un magistrat în provincie, (*despre lucruri*) *raeda sequebatur* CIC. căruța venea din urmă, *gloria virtutem sequitur* CIC. gloria însoțește meritul; 2 a urmări: *matres oculis sequuntur nubem* VERG. femeile urmăresc cu ochii norul, ~ *signa pedum* sau *vestigia alicuius* OV. a călca pe urmele cuiva; (*mil.*) ~ *hostes* CAES. a urmări dușmanii, *finem sequendi fecerunt* CAES. au încetat să-i urmărească, ~ *feras* OV. á urmări fiarele; 3 (a urmări ca scop) **a.** a căuta să ajungă, a se îndrepta spre (un loc): *Formias nunc sequimur* CIC. ne îndreptăm acum spre Formiae, *Italiam non sponte sequor* VERG. nu de bună voie caut să ajung în Italia, ~ *platani umbram* CIC. a căuta umbra platanului; **b.** a căuta (să obțină): *otium et tranquillitatem* CIC. a căuta odihnă și liniște, ~ *amicitiam alicuius* CIC. a căuta prietenia cuiva, ~ *mercedes* HOR. a căuta recompense; 4 **a.** a urma (*ca timp, șir etc.*): *sequitur hiems, tempestas* CIC. urmează iarna, furtuna, *lacrimae sunt verba secutae* OV. cuvintelor le-au urmat lacrimile, *sequenti anno* PLIN. în anul următor, *sequitur hunc annum pax* LIV. după acest an, urmează pacea, *secutis frigoribus* PLIN. intervenind apoi gerul, *secutis temporibus* TAC. cu trecerea vremii, *et quae sequuntur* CIC. și așa mai departe; **b.** (*în vorbire*) *sequitur ut dicam* CIC. urmează să spun, *sequitur sic deinde Latinus* VERG. la rîndul său, Latinus astfel vorbește; **c.** a urma (*ca rezultat, consecință*): *sequntur largitionem rapinae* CIC. ca urmare a risipei, veniră apoi jafurile, *nec sequitur illico esse causas immutabiles* CIC. nu urmează de aici că există cauze imuabile; 5 a urma (un model, o persoană, o idee, un partid), a se conduce după…, a imita: ~ *alicuius sententiam, consilium* CIC. a urma părerea, planul cuiva, ~ *leges* CIC. a se conforma legilor; 6 a urma de la sine, spontan, natural: *ramus facilis sequetur* VERG. ramura va ceda ușor, *non quaesitus numerus, sed secutus* CIC. ritm nu căutat, ci venit de la sine (natural), *verba sequentur* CIC. cuvintele vor veni de la sine; 7 a trece pe seama (cuiva), a reveni: *urbes captae Aetolos sequuntur* LIV. orașele cucerite revin etolienilor, *par gloria sequitur scriptorem* SALL. o glorie egală revine scriitorului, *heredes monumentum ne sequeretur* HOR. S. *1, 8, 13* monumentul să nu fie transmisibil moștenitorilor; [p. pf. și *sequutus*].
Sēr[1], *Sēris m.* și **Sērēs**, *um m. pl.* serii (*popor din Asia orientală, vestit prin măiestria fabricării mătăsurilor*).
Ser[2] = *abrev. pentru* **Servius**
sera, *ae f.* drug, zăvor, încuietoare VARR. TIB. ș.a.
Serāpēum (Serāpīum), *iī n.* templu al lui Serapis (*divinitate egipteană*).
seraphīm (seraphin) *pl. indecl.* serafimi PRUD.
Serāpicus (*3*) *adj.* demn de serbările lui Serapis TERT.
Serāpiōn, *ōnis m.* Serapion (*nume propriu grecesc și egiptean*).
Serāpis (Serāpis), *is* și *idis m.* divinitate babiloniană la origine, apoi egipteană, identificată de greci cu Zeus și Hades, iar de romani cu Iupiter și Pluton.
serārius (*3*) *adj.* [*serum*] hrănit cu zer CAT.
Serdica (Sardica), *ae f.* oraș în Thracia (*azi, Sofia*) // **Serdicensis** (*2*) *adj.* din Serdica CASSIOD.
serēnātor, *ōris m.* înseninător (*epitet al lui Iupiter*) APUL.
serēnē *adv.* (*fig.*) limpede, clar, senin AUG.
serēniter, *era, erum adj.* care aduce seninul AVIEN.
serēnitās, *ātis f.* 1 seninătate, timp senin: ~ *caelī* CIC. seninătatea cerului, (*fig.*) ~ *fortunae* LIV. seninătatea sorții; 2 liniște sufletească SEN.; 3 serenisim (*titlu dat împăratului*) VEG.
serēnō (*1*) *vt.* 1 a însenina: ~ *caelum* VERG. a însenina cerul, (*impers.*) *serenat* MIN. FEL. e senin; 2 (*fig.*) a însenina: ~ *nubila animi* PLIN. a risipi înnourarea sufletului, *spem fronte serenat* VERG. Aen. *4, 477* face să-i lucească pe față speranța (își înseninează fața, prefăcîndu-se că speră).
serēnus (*3*) *adj.* 1 senin, fără nor, clar, limpede, luminos: *caelo sereno* LUCR. pe un cer senin, *serena nox* CIC. noapte senină, *serena vox* PERS. voce limpede, ~ *color* PLIN. culoare clară, *serena aqua* MART. apă limpede, *serena stella* OV. stea luminoasă // **serēnum**, *ī n.* timp senin: *sereno* LIV. pe timp senin, (*poet. pl.*) *caeli serena* LUCR. seninul cerului, *nubilo serena succedunt* SEN. după timp noros, vine timp senin, *aperta serena* VERG. G. *1, 393* zile complet senine; 2 (*fig.*) senin, calm, liniștit; bucuros, fericit: ~ *vultus* CATUL. față senină, ~ *animus* CIC. suflet liniștit, *pectora serena facta* OV. inimă înseninată (bucuroasă), *rebus serenis* SIL. cînd situația e fericită; 3 *serenus* și *serenissimus* MART. (*epitet dat împăraților*) serenisim.
Sērēs *v.* **Ser1**
serescō[1], *ere vi.* a se usca (*despre haine*) LUCR. *1, 307.*
seresco[2], *ere vi.* a se face zer PLIN.

Sergia, *ae f.* nume de femeie.
Sergius, *iī m.* nume de familie (*de ex., L. Sergius Catilina*) // **Sergius** (*3*) *adj. f.* Sergia: *Sergia tribus* CIC. tribul Sergia, *Sergia olea* COL. ulei Sergia (*după numele unui Sergius*).
sēria, *ae f.* chiup, ulcior mare PL., TER. ş.a.
sēricātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în mătase SUET.
sēricoblatta, *ae f.* haină de mătase purpurie COD. IUST.
Sēricus (*3*) *adj.* al serilor, seric (*v.* Ser[1]): *Serica regio* AMM. ţinutul serilor.
sēricus (*3*) *adj.* de mătase: *serica vestis* PLIN. haină de mătase, *serici pulvilli* HOR. perniţe de mătase // **sēricum**, *ī n.* stofă de mătase // **sērica**, *ōrum n. pl.* haine de mătase PROP., SEN. ş.a. // **sērici**, *ōrum m. pl.* negustori de mătăsuri.
seriēs, *ēī f.* şir, rînd, înşiruire, serie: ~ *iuvenum* TIB. şir de tineri, ~ *nepotum* SIL. şir de nepoţi, ~ *malorum* OV. şir de nenorociri, ~ *rerum* CIC. înşiruire a lucrurilor, ~ *causarum* înlănţuire a cauzelor.
sērietās, *ātis f.* seriozitate AUS.
serilia, *ium n. pl.* funie de papură PACUV.
sēriō *adv.* în chip serios, serios: *nec ioco, nec* ~ PL. nici în glumă, nici în serios.
sēriola, *ae f.* chiup mic, cană PERS.
Serīphos (-us), *ī f.* una dintre insulele Ciclade (*la vest de Paros*) // **Serīphius** (*3*) *adj.* de Seriphos // **Serīphius**, *iī m.* locuitor din Seriphos.
seris, *idis f.* (*bot.*) andivă, cicoare-de-grădină (*Cichorium endivia*) VARR.
sērisapia, *ae f.* „minte întîrziată" (*nume glumeţ dat unei mîncări*) PETR. *56, 8.*
sēritās, *ātis f.* întîrziere SYMM.
sērius (*3*) *adj.* serios, grav (*despre lucruri*): *seria verba* TIB. cuvinte serioase, *tam serio tempore* PLIN. IUN. într-o împrejurare atît de gravă // **sērium**, *iī n.* şi (*frecv.*) **sēria**, *ōrum n. pl.* lucru serios: *in serium convortere* PL. a lua ceva în serios, *ioca atque seria cum humillimis agere* SALL. glumea şi discuta lucruri serioase cu oamenii cei mai de rînd, *per seria, per iocos* TAC. în momentele serioase, ca şi în cele de distracţie.
sermō, *ōnis m.* [*sero*[2]] **1** convorbire, conversaţie, discuţie: *diem sermone terere* PL. a-şi pierde ziua cu conversaţii, *cum ea tu sermonem non habeas* TER. cu ea tu să nu stai de vorbă, *ii quibuscum sermonem conferemus* CIC. cei cu care vom sta de vorbă, *dare se in sermonem* CIC. a se da în vorbă, *in sermonem incidere* (*venire, delabi*) a cădea, a ajunge, a aluneca la un subiect de conversaţie, ~ *de aliqua re* CIC. conversaţie despre ceva; **2** (*oc.*) **a.** discuţie între învăţaţi, dezbatere: ~ *Laelii de amicitia* CIC. discuţia lui Laelius despre prietenie, ~ *Socraticus* HOR. dialog socratic; **b.** (*despre o pers.*) obiect de discuţie: *nunc per urbem solus* ~ *est omnibus* PL. acum în tot oraşul el este singurul obiect de discuţie al tuturor, *ille Puteolanus* ~ *illius temporis* CIC. acel ins din Puteoli, obiectul de discuţie în acea vreme; **3** vorbire obişnuită, limbaj familiar, stil de conversaţie: *vox sermoni proxima* QUINT. ton foarte apropiat de vorbirea obişnuită, *soluta oratio, qualis in sermone et epistulis* QUINT. vorbire liberă (proză), ca în limbajul familiar şi în scrisori, *sermoni propiora scribere* HOR. a scrie versuri mai apropiate de vorbirea de toate zilele (satire şi epistole), *Bionei sermones* HOR. satirele lui Bion; **4** vorbe (ale lumii), bîrfeli, clevetiri: *in sermonem hominum venire* CIC. a ajunge în gura lumii, *sermones inimicorum effugere non potuit* CIC. n-a putut scăpa de cleveririle duşmanilor, *dare sermonem iis qui* ... a da de clevetit acelora care ...; **5 a.** fel de exprimarre, vorbire, stil: *elegantia sermonis* CIC. eleganţa stilului, *sermonis cultus* CIC. îngrijirea exprimării; **b.** (*spec.*) limbă, limbaj: *Latinus, Graecus* ~ CIC. limba latină, greacă, ~ *patrius* CIC. limba părintească, *est actio quasi* ~ *corporis* CIC. acţiunea oratorică este un fel de limbaj al corpului, *voltus, qui* ~ *quidam tacitus mentis est* CIC. faţa care este un fel de limbaj mut al gîndurilor; **c.** (*tard.*) expresie într-un text, cuvinte DIG.
sermōcinanter *adv.* conversînd SID.
sermōcinātiō, *ōnis f.* **1** convorbire, conversaţie, dialog; **2** (*ret.*) atribuire a unui discurs unei persoane RH. HIER.
sermōcinātrix, *icis f.* femeie vorbăreaţă, guralivă // **adj.** *f.* care se referă la conversaţie QUINT.
sermōcinor, *ārī, ātus sum vi.* a convorbi, a conversa, a se întreţine, a discuta CIC. ş.a.
sermōnālis (*2*) *adj.* vorbitor TERT.
sermunculus, *ī m.* **1** mică bîrfeală, cancanuri CIC.; **2** mic discurs HIER.
serō[1], *ere*, (*seruī*), *sertum vt.* **1** (*numai la p. pf.*) a împleti: *coronae sertae* LUC. cununi împletite, *flores serti* APUL. buchete de flori, *sertae loricae* NEP. platoşe cu zale; **2** (*fig.*) a lega una de alta, a înşira: *causa causam serens* CIC. o cauză care prinde de ea o altă cauză (înlănţuire de cauze), ~ *bella ex bellis* CIC. a face să se urmeze războaie după războaie, ~ *certamina cum patribus* LIV. a angaja necontenit lupte cu patricieni, *sermonem serere* PL. a sporovăi, *colloquia* ~ *cum hostibus* LIV. a angaja convorbiri cu duşmanii, *populares orationes* ~ LIV. a compune în şir discursuri populare, ~ *fabulam* LIV. a combina o povestire, *quid seris fando moras*? SEN. ce mă tot ţii în loc cu vorba?, ~ *negotium* PL. a tot face greutăţi.
serō[2] *ere, sēvī, satum vt.* **1** a semăna, a sădi, a însămînţa: ~ *frumenta* CAES. a semăna grîne, ~ *arborem* HOR. a sădi un copac, ~ *iugera aliquot* CIC. a însămînţa cîteva iugăre; (*prov.*) *mihi istic nec seritur, nec metitur* PL. dintr-asta nu rezultă nimic pentru mine (nu mă interesează) // **sata**, *ōrum n. pl.* semănături, ogoare; **2** (*fig.*) a naşte, a procrea [frecv. p. pf.]: *non sanguine humano satus, sed stirpe divina* VERG. născut nu din sînge omenesc, ci din neam de zei, *Sole satus Phaeton* OV. Phaeton, fiul Soarelui, *tum satus Anchisa* ... VERG. atunci cel născut din Anchises ... (Aeneas); **3** a semăna, a răspîndi, a da naştere, a genera: ~ *discordias* CIC. a semăna neînţelegeri, ~ *rumores* VERG. a răspîndi zvonuri, ~ *vulnera* SIL. a răspîndi răni, ~ *diuturnam rempublicam* CIC. a da naştere unui stat durabil.
serō[3] (*I*) *vt.* [*sera*] **1** a zăvorî, a închide: ~ *portas* ARN. a zăvorî porţile; **2** a descuia, a deschide VARR.

sērō[4] *adv.* 1 tîrziu: *serius aut citius* OV. mai tîrziu sau mai devreme, *quam serissime* CAES. cît mai tîrziu posibil; 2 prea tîrziu: *metuo ne ~ veniam* PL. mă tem să nu vin prea tîrziu, *~ profectus est, nam* ... NEP. a plecat prea tîrziu, căci ...

sērōtinus (*3*) *adj.* care vine tîrziu, care se coace tîrziu, care produce tîrziu: *~ raptor* SEN. răpitor tîrzielnic, *serotinae hiemes* PLIN. ierni tîrzii, *serotina pira* PLIN. pere care se coc tîrziu, *serotina loca* PLIN. locuri care produc tîrziu (roade).

serpens, *ntis m.* și *f.* 1 reptilă, șarpe; 2 Dragonul (*constelație*) OV.; 3 (*zool.*) hidră (*Hydra*) PLIN.; 4 (insectă ce se urcă pe corp) păduche PLIN.

serpentigena, *ae m.* născut din balaur OV.

serpentīnus (*3*) *adj.* de șarpe HIER.; (*fig.*) ca de șarpe, viclean AMBR.

serpentipēs, *pedis adj.* ale cărui picioare sînt șerpi (*despre Giganți*) OV.

serperastra, *ōrum n. pl.* 1 speteze *sau* șine (*pentru a îndrepta picioarele copiilor*) VARR.; 2 (*fig.*) ofițeri instructori care-și țin soldații în frîu CIC.

serpill... *v.* **serpyll...**

serpō, *ere, serpsī vi.* 1 a se tîrî: *serpit anguis per humum* OV. șarpele se tîrăște pe pămînt, *serpit draco in platanum* OV. balaurul se urcă în platan tîrîndu-se, *serpentia secla ferarum* LUCR. neamul tîrîtor al șerpilor; (*fig.*) *vitis serpens* CIC. viță tîrîtoare, *Hister tectis in mare serpit aquis* OV. Istrul se tîrîie alunecînd în mare sub acoperiș de gheață, *serpunt rami in terram* PLIN. ramurile se lasă pînă la pămînt, *poeta serpit humi tutus* HOR. A.P. *28* poetul se tîrîie prudent pe pămînt (nu se avîntă); 2 (*fig.*) a se întinde, a se răspîndi pe nesimțite, a se strecura: *malum obscure serpens* CIC. rău care se întinde pe nesimțite, *prima quies gratissima serpit* VERG. primul somn se strecoară în trup foarte plăcut, *serpit hic rumor* CIC. acest zvon se răspîndește, *serpit per omnium vitas amicitia* CIC. prietenia se strecoară în viața tuturor.

serpyllum, *ī n.* (*bot.*) cimbrișor (*Thymus serpyllum*) VERG. ș.a.

serra, *ae f.* 1 ferăstrău: *serrarum dentes* PLIN. dinții ferăstraielor; (*prov.*) *serram ducere cum aliquo* VERR. a discuta cu cineva; 2 (*fig.*) **a.** manevră de luptă de înaintare și apoi de retragere CAT.; **b.** (*iht.*) pește-ferăstrău (*Pristis pectinatus*); **c.** car cu roți dințate HIER.

serrāculum, *ī n.* cîrmă de corabie DIG.

serrācum (sarrācum), *ī n.* car de transport cu două roți QUINT., IUV.

Serrānus, *ī m.* supranume al lui C. Attilius Regulus și al altora din aceeași familie.

serrātim *adv.* ca de ferăstrău, dințat VITR., APUL.

serrātōrius (*3*) *adj.* de ferăstruit AMM.

serrātura, *ae f.* tăiere cu ferăstrăul PALL.

serrātus (*3*) *adj.* în forma dinților de ferăstrău, dințat: *serrata folia* PLIN. frunze dințate // **serrātī** (subînț. **nummi**) bani de argint zimțați TAC.

serrō, *āre, āvī vt.* a tăia cu ferăstrăul, a ferăstrui VEG.

serrula, *ae f.* ferăstrău mic VARR., CIC. ș.a.

serta, *ōrum v.* **sertum**

sertātus (*3*) *adj.* încununat, încoronat MART. CAP.

Sertōrius, *iī m.* numele unui general (*partizan al lui Marius; a luptat și și-a constituit în Hispania o armată proprie, multă vreme împotriva lui Sylla*) // **Sertoriānus** (*3*) *adj.* sertorian.

sertum, *ī n.* [*sero1*] (*frecv.*) **serta,** *ōrum n. pl.* cunună, ghirlandă: *innectunt tempora, sertis* OV. își împletesc tîmplele cu ghirlande.

sertus *p. pf. v.* **sero1**

serum[1], *ī n.* zer: *catulos pasce sero pingui* VERG. hrănește cățeii cu zer gros; (*gener.*) lichid seros, suc PLIN.; (*oc.*) spermă CATUL. *80, 8.*

serum[2], *ī n.* oră tîrzie, vreme înaintată: *~ diei erat* CAES. era un ceas înaintat din zi, *sero diei* TAC. într-un tîrziu al zilei, *in ~ noctis convivium productum* LIV. banchet întins pînă noaptea tîrziu // **adv.** *nocte ~ canit* VERG. noaptea tîrziu urlă.

sērus (*3*) *adj.* 1 tîrziu: *sera ficus* COL. smochin care se coace tîrziu, *sera gratulatio* CIC. felicitări tardive, *spe omnium serius bellum fuit* LIV. războiul a avut loc mai tîrziu decît așteptările tuturor, *poena sera* TIB. pedeapsă care vine încet, *sera spes* LIV. speranță care se împlinește greu, *serii studiorum* HOR. întîrziați cu studiile; (*sens adv.*) *~ in caelum redeas* HOR. întoarce-te tîrziu în cer; 2 (poet.) care are o vîrstă, bătrîn, de lungă durată: *serae ulmi* VERG. ulmi deja mari, *sera platanus* OV. platan bătrîn, *serum bellum* OV. război care are o lungă durată; 3 prea tîrziu, tardiv: *serum auxilium erat* LIV. ajutorul era prea tîrziu, *serae conditiones pacis* SUET. condiții prea tîrzii de pace, (*sens adv.*) *tum decuit metuisse*...; *nunc sera asurgis*... VERG. atunci ar fi trebuit să te temi...; acum prea tîrziu te ridici...; (*cu inf.*) *incipere iam serum est* QUINT. acum e prea tîrziu să începi.

serva, *ae f.* sclavă PL., HOR. ș.a.

servābilis (*2*) *adj.* 1 care poate fi păstrat, conservat PLIN.; 2 care poate fi salvat: *caput nulli servabile* OV. viața care nu poate fi salvată de nimeni.

servans, *ntis p. pr. v.* **servo** // **adj.** (*numai superl.*) care respectă, scrupulos: *servantissimus aequi* VERG. scrupulos observator al dreptății.

servātiō, *ōnis f.* observare, respectare (a unei reguli), mod de a proceda PLIN. IUN.

servātor, *ōris m.* 1 păzitor, păstrător; observator STAT.; *~ nemoris* paznic al crîngului; (*fig.*) *~ honesti* LUC. observator a ceea ce este cinstit; 2 salvator: *~ meae salutis* OV. salvatorul vieții mele.

servātrix, *īcis f.* 1 păstrătoare; observatoare APUL.; 2 salvatoare OV.

serviculus, *ī m.* un biet sclav TERT.

Serviliānus (*3*) *adj.* al lui Servilius, servilian.

servīlis (*2*) *adj.* de sclav: *~ vestis* CIC. haină de sclav, *servile iugum* CIC. jug al sclaviei, *~ tumultus* CAES. răscoală a sclavilor, *~ terror* LIV. groaza pe care o inspirau sclavii, *servile bellum* FLOR. război cu sclavii, *in servilem modum* CAES. ca sclavii, *servilia fingebant* TAC. imaginau lingușeli demne de un sclav.

servīliter *adv.* ca un sclav: *ne quid ~ faciamus* CIC. să nu facem nimic ca sclavii.

Servīlius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Servilius Ahala*) // **Servīlius** (*3*) *adj.* al lui Servilius: *lex*

Servilia CIC. legea agrară Servilia, *lacus Servilius* CIC. lacul Servilius (*rezervor de apă din apropierea forului roman*).

serviō (*IV*) *vi*. 1 a fi sclav, a trăi în sclavie: *per centum annos servistis* LIV. timp de o sută de ani aţi fost sclavi, *quidvis potius quam serviatis* CIC. mai degrabă orice decît să trăiţi în sclavie, (*cu dat.*) ~ *sive regi, sive optimatibus* CIC. a fi sclav fie regelui, fie aristocraţilor, ~ *domino aspero* CIC. a fi robul unui stăpîn aspru, (cu *apud*) *ille apud nos servit* PL. acela este sclav la noi, *ne apud hunc lenonem serviam* PL. ca să nu fiu sclavul acestui codoş, (*cu ac. intern: servitutem* ~) *tu a puero servitutem servisti in Elide* PL. din copilărie tu ai fost sclav în Elida, *haud diu apud hunc servitutem servio* PL. nu sînt de mult sclav la acesta, (*fig.*) ~ *cupiditatibus* CIC. a fi rob pasiunilor, ~ *iracundiae* CIC. a se lăsa stăpînit de mînie, ~ *pecuniae* CIC. a fi sclav banului; 2 (*despre proprietăţi*) a fi sub servitute, a fi grevat de datorii: *eae aedes serviebant* CIC. casa aceea era sub servitute; 3 (*fig. despre lucruri*) a sluji, a servi: *domus serviet domino* PLIN. IUN. casa va fi utilă stăpînului, *hereditas funeri serviet* PLIN. moştenirea va servi pentru cheltuieli de înmormîntare; 4 (*despre pers.*) a se pune în slujba, a sluji, a se dedica, a ţine seama de: ~ *populo* CIC. a se pune în slujba poporului, ~ *commodis alicuius* CIC. a sluji interesele cuiva, ~ *gloriae* CIC. a urmări cîştigarea gloriei, ~ *auribus alicuius* CAES. a măguli pe cineva, ~ *brevitati* CIC. a căuta concizia, ~ *rei familiari* CIC. a se ocupa de treburile sale, ~ *tempori* CIC. a se adapta împrejurărilor, ~ *rumoribus* CAES. a lua în seamă zvonurile; [arh. impf. *servibas* PL.; viit. *servibo* PL., TER.].

servitium, *ii n*. 1 sclavie, robie: *ducere aliquem in* ~ LIV. a duce (pe cineva) în sclavie, *coniuges in* ~ *abstrahere* LIV. a tîrî soţiile în sclavie, *civitatem a servitio abstrahere* LIV. a smulge statul din sclavie, *servitio exire* VERG. a scăpa din sclavie, (*fig.*) ~ *amoris ferre* OV. a suporta jugul iubirii, ~ *corporis* SALL. serviciile trupului; 2 (*colect. sg. şi pl.*) masă de sclavi, sclavi: *in Sicilia movetur* ~ CIC. în Sicilia sclavii se agită, *servitia concitare* TAC. a aţiţa sclavii.

servitrīcius (*3*) *adj*. de sclavi PL.

servitūdō, *inis f*. sclavie LIV.

servitus, *ūtis f*. 1 condiţia de sclav, sclavie: *esse in servitute* CIC. a fi sclav, *servitutem pati* CIC. a suferi sclavia; 2 aservire, supunere, dependenţă: ~ *muliebris* LIV. starea de dependenţă a femeii, *Graeciam servitute liberare* CIC. a elibera Grecia de aservire, *homines ad servitutem iuris astringere* QUINT. a obliga oamenii la supunere faţă de lege; 3 (*spec.*) servitute (grevînd asupra proprietăţii) CIC.; 4 (*oc.*) masă de sclavi (= *servitium*): ~ *crescit nova* HOR. C. *2, 8, 18* o nouă masă de sclavi se ridică.

Servius, *ii m*. prenume roman.

servō (*I*) *vt*. 1 **a.** a observa atent, a veghea, a supraveghea, a pîndi: *redi nunc atque serva* PL. întoarce-te acum şi supraveghează, ~ *ne coetus nocturni fierent* LIV. a veghea să nu se facă adunări nocturne, *quid servas quo eam?* LUCIL. ce mă pîndeşti unde mă duc?, ~ *sidera* VERG. a observa stelele, ~ *alicuius itinera* CAES. a pîndi drumurile cuiva, (*rel. vi.*) ~ *de caelo* CIC. a observa cerul (pentru augurii), *male servata auguria* SEN. augurii rău observate; **b.** a păzi: ~ *milite muros* VERG. a păzi zidurile cu soldaţi, ~ *haedos* VERG. a păzi iezii; 2 (*poet. despre locuri*) a nu părăsi, a rămîne locului: ~ *nidum* HOR. a nu-şi părăsi cuibul (casa), *atria servantem falle clientem* HOR. înşală clientul postat în atriu, *nymphae quae silvas servant* VERG. nimfe care locuiesc în păduri, *puella servans ripas* VERG. o fată care şedea pe mal; 3 a păstra, a menţine: ~ *ordines* CAES. a păstra rîndurile, ~ *ordinem laboris quietisque* LIV. a păstra o ordine de lucru şi de odihnă, ~ *idem intervallum* CAES. a menţine acelaşi interval, ~ *modum* PLIN. a păstra măsura, ~ *fidem* CIC. a-şi respecta cuvîntul, ~ *officia* CIC. a-şi respecta îndatoririle, ~ *aequam mentam* HOR. a-şi păstra o minte cumpănită; 4 a păstra (*pentru viitor*): ~ *Caecuba centum clavibus* HOR. a păstra vinul de Caecubum cu o sută de chei, *se temporibus aliis* ~ CIC. a se rezerva pentru alte împrejurări; 5 a păstra nevătămat, a salva: ~ *navem ex hieme* NEP. a salva nava din furtună, ~ *rempublicam* CIC. a salva statul, ~ *virtute militum servatus* CAES. salvat prin vitejia soldaţilor.

servol... *v*. **servul...**

servula, *ae f*. o tînără sclavă CIC.

servulicola, *ae f*. cea care se ţine cu sclavii cei mai de rînd PL.

servulus, *ī m*. sclav tînăr, un mic sclav PL. ş.a.

servus (*3*) *adj*. de sclav, înrobit: ~ *homo* PL. sclav, *serva manus* OV. o ceată de sclavi, *serva civitas* LIV. oraş înrobit, *imitatorum servum pecus* HOR. turma de sclavi a imitatorilor; (*spec.*) grevat de datorii, sub servitute (*despre proprietăţi*) CIC. ş.a. // **servus**, *ī m*. sclav: *servi publici* CIC. sclavi publici (de stat), (*fig.*) ~ *cupiditatum* CIC. sclav al pasiunilor.

sēsaminus (*3*) *adj*. de susan PLIN.

sēsamum (-on), *ī n*. şi **sēsama**, *ae f*. (*bot.*) susan (*Sesamum indicum*) COL. PLIN.

sescēnārius (*3*) *adj*. de şase sute (de oameni) CAES.

sescēnī, *ae, a num*. cîte şase sute CURT.

sescennāris (*2*) *adj*. de un an şi jumătate LIV.

sescentenī, *ae, a num. v.* **sesceni**

sescentēsimus (*3*) *num*. al şase sutelea PLIN. ş.a.

sescentī, *ae, a num*. şase sute; (*fig.*) nenumăraţi, o mie de...: *iam sescenti sunt qui...* CIC. sînt nenumăraţi inşi care...

sescentiē(n) *num*. de şase sute de ori; (*fig.*) de nenumărate ori CIC.

sescentoplāgus, *ī m*. cel care primeşte şase sute (mii) de lovituri PL. Cap. *726* (*cuvînt creat*).

sescuncia, *ae f*. o douăsprezecime şi jumătate dintr-un întreg, o uncie şi jumătate CELS.; o optime DIG.

sescunciālis (*2*) *adj*. de un deget şi jumătate PLIN.

sescuplex (sesquiplex), *plicis num*. de o dată şi jumătate CIC.

sescuplus (*3*) *num*. o dată şi jumătate pe atît // **sescuplum**, *ī n*. o dată şi jumătate QUINT.

sēsē = **se** (din *sui*) *întărit*

seselis, *is f*. şi **seseli** *n*. (*bot.*) zmeoaică (*Laserpitium latifolium*) PLIN.

Sesōsis, *idis m. v.* **Sesostris**
Sesōstris, *tridis m.* rege mitic al Egiptului PLIN.
sesquāti numeri *m. pl.* două numere a căror diferență le cuprinde pe amîndouă AUG.
sesqui *adv.* o dată și jumătate; (*în gener. în compuse*) o jumătate mai mult: ~ *maior* CIC. o jumătate mai mare.
sesquialter, *tera, terum adj.* de o dată și jumătate CIC.
sesquicūl(l)eāris (*2*) *adj* de un burduf (*culleus*) și jumătate COL.
sesquicyathus, *ī m.* un ciat și jumătate (*v. cyathus*) CELS.
sesquidigitālis (*2*) *adj.* de un deget și jumătate (*mărime*) VITR.
sesquidigitus, *ī m.* un deget și jumătate (*ca măsură*) VITR.
sesquihora, *ae f.* o oră și jumătate PLIN. IUN.
sesquiiūgerum, *ī m.* un iugăr și jumătate PLIN.
sesquilībra, *ae f.* o livră și jumătate COL.
sesquimensis, *is m.* o lună și jumătate VARR.
sesquimodius, *iī m.* o baniță și jumătate CIC.
sesquiobolus, *ī m.* un obol și jumătate.
sesquioctāvus (*3*) *adj.* care conține un întreg plus o optime (9/8) CIC.
sesquiopera, *ae f. v.* **sesquiopus**
sesquiopus, *eris n.* o zi și jumătate de lucru PL.
sesquipedālis (*2*) *adj.* de un picior și jumătate lungime; (*fig.*) nemăsurat de lung HOR.
sesquipedāneus (*3*) *v.* **sesquipedalis**
sesquipēs, *pedis m.* un picior și jumătate; *sesquipede longior* PL. mai lung cu un picior și jumătate.
sesquiplāga, *ae f.* o lovitură și jumătate TAC.
sesquiplāris, *is m.* soldat care primește o porție și jumătate de hrană VEG.
sesquiplex *v.* **sescuplex**
sesquitertius (*3*), **sesquiquartus** (*3*), **sesquiquintus** etc. (*3*) *adj.* care conține un întreg și o treime CIC., un întreg și o pătrime, un întreg și o cincime etc.
sesquitricēsimus (*3*) *adj.* egal cu 31/30 BOETH.
Sesquiulyxes (Sesculyxes), *is m.* „un Ulise și jumătate" (*un șiret și jumătate*) PLIN.
sesquivicēsimus (*3*) *adj.* egal cu 21/20 BOETH.
Sessia (Sesia), *ae f.* zeița semănăturilor TERT.
sessibulum, *ī n.* [*sedeo*] scaun PL.
sessilis (*2*) *adj.* [*sedeo*] pe care se poate ședea, bun de șezut pe el (*despre spinarea calului*) OV. M. *12, 401*; cu bază largă, pîntecos (*despre fructe*) PERS.; (*term. bot. despre lăptuci ș.a.*) sesil (*pitic, care crește în lățime*) PLIN.
sessimōnium, *iī n.* loc de ședere, reședință (*lecțiune incertă*) VITR.
sessiō, *ōnis f.* [*sedeo*] 1 ședere; (*pl.*) *sessiones* CIC. feluri de a ședea; 2 loc de ședere CIC.; 3 oprire pentru ședere, ședere pe loc CIC.; 4 ședere la vorbă, discuție CIC.; 5 ședință (la pretor, la tribunale); 6 sediu, loc de fixare: ~ *oculorum* C. AUR. orbita ochilor; 7 baie de șezut C. AUR.; 8 șezutul; intestinul gros C. AUR.
sessitō, *āre, āvī vi.* a ședea obișnuit CIC.
sessiuncula, *ae f.* mic cerc de persoane (*pentru discuție*) CIC.
sessor, *ōris m.* (persoană care șade) 1 (*la teatru*) spectator HOR.; 2 (*pe cal*) călăreț SEN.; 3 (*într-o localitate*) locuitor: *sessores urbis* NEP. locuitorii orașului.
sessōrium, *iī n.* [*sedeo*] 1 scaun, jeț C. AUR.; 2 locuință, domiciliu PETR.
sessus, *ūs m.* ședere, șezut: *locus sessui* APUL. loc de șezut.
sestertiārius (*3*) *adj.* care valorează un sesterț; (*fig.*) de mică valoare: ~ *homo* PETR. om de o para.
sestertiolum, *ī n.* (dim. al lui *sestertium*): ~ *bis deciens* MART. *1, 59, 5* două milioane de sesterți.
sestertius[1] (*3*) *adj.* [*semis tertius*] (care conține două și jumătate): *sestertius nummus* sesterț [genit. pl. *sestertium nummum v.* **sestertius2**]; (*fig.*) *sestertio nummo* CIC., SEN. de mică valoare, de doi bani.
sestertius[2], *iī m.* 1 sesterț (*monedă curentă de argint valorînd doi ași și jumătate, adică 1/4 dintr-un dinar și notat* H S, *adică* II *ași și* S(emis); *de la 1 la 1 000, forma folosită este cea obișnuită*): *quinque sestertii, centum sestertii, ducenti sestertii* = cinci sesterți, o sută de sesterți, două sute de sesterți; (*pentru sumele de la 1 000 în sus, se folosește genit. pl.*) *sestertium* (rar *sestertiorum*): *bina milia sestertium* LIV. două mii de sesterți; (*ulterior, cuvîntul* sestertium *nu a mai fost simțit ca genit. pl., fiind luat ca subst. n.*) **sestertium**, *iī* = 1 000 de sesterți: *septem sestertia* = 7 000 de sesterți, *trecenta sestertia* = 300 000 de sesterți; (*pentru a nota milioane, se folosește cuvîntul* sestertium *declinat doar la sg., însoțit de num. adv. și subînțelegînd* centena milia *adică 100 000; de ex.*: *decies, vicies, tricies sestertium* = de 10 ori, de 20 de ori, de 30 de ori cîte 100 000 de mii de sesterți = 1 milion, 2 milioane, 3 milioane; *syngrapha centies sestertii* CIC. o obligație de 10 milioane de sesterți (= 100 x 100 000), *alicui sestertium milies relinquere* CIC. a lăsa cuiva 100 de milioane de sesterți, *septuagies sestertio saginatus* TAC. îmbuibat cu șapte milioane de sesterți, *emi fundum sestertio undeciens* CIC. am cumpărat o moșioară cu 1 100 000 de sesterți; 2 (*în epoca imperială*) monedă de aramă valorînd 4 ași; // **sestertium**, *iī n.* măsură de două picioare și jumătate COL.
Sestiacus (*3*) *adj. v.* **Sestos**
Sestiānus (*3*) *adj. v.* **Sextius**
Sestias, *adis v.* **Sestos**
Sestius (*3*) *v.* **Sextius**
Sestos (-us), *ī f.* oraș pe țărmul tracic al Hellespontului (*în fața localității Abydos*) // **Sestiacus** (*3*) *adj.* de la Sestos // **Sestias**, *adis f.* fata din Sestos (Hero) // **Sestus** (*3*) *adj.* din Sestos: *Sestia puella* OV. Hero.
set *v.* **sed**
sēta, *ae v.* **saeta**
Sētab... *v.* **Saetab...**
sētania, *ae f.* **sētanion**, *iī n.* 1 (un fel de) moșmoană (*arbust*) PLIN.; 2 (un fel de) ceapă PLIN.
Sētia, *ae f.* oraș în Latium (*așezat pe colinele din preajma mlaștinilor pomptine și vestit prin viile lui*); (*poet.*) vin de Setia STAT. // **Setinus** (*3*) *adj.* al Setiei, de Setia, setin PLIN., IUV. // **Setīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Setia LIV.
sētiger, *era, erum v.* **saetiger**

sētius (**sequius** sau **secius**) *adv.* (comp. al lui *secus*) **1** altfel: *nihilo mihi ~ videntur quam somnia* PL. nu mi se par întru nimic altfel (nimic altceva) decît nişte vise, *quod diximus tibi ~ quam velles?* PL. ce ţi-am spus altfel decît vroiai?; **2** mai puţin: *non* (*haud*) ~ VERG. nu mai puţin, tot aşa: *instat non ~* VERG. insistă nu mai puţin, *nihilo setius* TER. cu nimic mai puţin, *nec eo ~* NEP. prin aceasta nu mai puţin; **3** mai puţin bine, cum n-ar trebui, rău: *invitus, quod sequitus sit, loquor* LIV. fără vorba mea, spun ce n-ar trebui, *vereor ne homines de me sequius loquantur* SEN. mă tem ca oamenii să nu vorbească rău de mine, *sequius interpretatus* APUL. interpretînd rău.

sētōsus, sētula *v.* **saet...**

seu *conj. v.* **sive**

sēvehor, *vehi, vectus sum vi. dep.* a se duce departe de; (*fig.*) a se depărta de PROP. *3, 3, 21.*

sevērē *adv.* **1** grav, cu seriozitate CIC.; **2** (*frecv.*) sever, aspru, cu duritate: *paulo severius* CIC. puţin mai aspru, *severissime contemnere* CIC. a dispreţui cu toată duritatea.

sevēritās, *ātis f.* (*frecv. despre pers.*) **1** gravitate, seriozitate: *seriis severitatem adhibeat* CIC. la lucruri serioase să folosească seriozitate; **2** (*frecv.*) severitate, asprime: *~ Catonis* SALL. severitatea lui Cato, *severitatem in eo filio adhibuit* CIC. a folosit severitatea faţă de acel fiu, *~ iudiciorum* CIC. severitatea instanţelor de judecată, (*fig.*) *hac severitate aurium laetor* PLIN. IUN. îmi place această exigenţă a gustului artistic.

sevēriter *adv.* (*rar*) *v.* **severe** TITIN., APUL.

sevēritūdō, *inis f.* gravitate, severitate PL., APUL.

sevērus (*3*) *adj.* **1** serios, grav, sever, aspru: *homo sapiens et ~* CIC. om înţelept şi serios, *res severae* NEP. sau **severa**, *ōrum n. pl.* HOR. lucruri serioase, *vultus severior* PL. faţă mai întunecată, *leges severiores* QUINT. legi mai severe, *severissimi iudices* CIC. judecători foarte severi, *severum imperium* LIV. conducere aspră, *severum Falernum* HOR. vin de Falern aspru; **2** sobru, cumpătat, auster: *severi agricolae* LUCR. ţărani cumpătaţi // **sevēri**, *ōrum m. pl.* oameni cumpătaţi: *adimam cantare severis* HOR. voi interzice să cînte celor sobri, *lymphae, ad severos migrate?* CATUL. apă, fugi de-aici la cei austeri?; **3** îngrozitor, cumplit: *amnis ~ Cocyti* HOR. apa îngrozitoare a Cocytului (din Infern), *severa silentia noctis* LUCR. cumplita linişte a nopţii.

Sevērus, *ī m.* cognomen roman.

Sevērus mons *m.* muntele Severus (*în ţara sabină*) VERG.

sēvī *pf. v.* **sero**

sēvir (**sexvir**), *virī m.* sevir (*membru al unui colegiu de şase persoane*) PETR.

sēvirālis (*2*) *adj.* seviral, al sevirilor (*v. supra*) CAPIT.

sēvirātus (**sēxvirātus**), *ūs m.* sevirat, funcţia de sevir (*v. sevir*) PETR.

sēvo *v.* **sebo**

sevocō (*I*) *vt.* **1** a chema (a trage) la o parte: *~ singulos coepit* CAES. a început să-i ia la o parte unul cîte unul, *~ plebem in Aventinum* LIV. a aţîţa plebea la secesiune pe muntele Aventin; *~ populum* LIV. a convoca poporul afară din oraş; **2** a separa, a despărţi, a depărta [cu *ab* şi abl.]: *me cura sevocat a doctis virginibus* CATUL. grija mă desparte de Muze (poezie), *cum a negotio omni animos sevocamus* CIC. cînd ne sustragem spiritul de la orice treburi.

sēvōsus, sēvum *v.* **seb...**

sex *num. indecl.* şase: *cum ~ suffragiis* CIC. cu şase voturi, *bis ~ famulae* OV. douăsprezece slujnice, *~. septem* HOR. şase sau şapte.

sexāgēnārius (*3*) *adj.* care are şaizeci de...: *sexagenaria fistula* FRONTIN. tub de şaizeci de degete diametru // **sexāgēnārius**, *ii m.* om de şaizeci de ani, sexagenar: *obiit maior sexagenario* EUTR. a murit avînd peste şaizeci de ani.

sexāgēnī, *ae, a num.* **a.** cîte şaizeci: *ordo sexagenos milites habebat* LIV. centuria avea cîte şaizeci de soldaţi; (*oc.*) şaizeci CIC.; **2** (*fig.*) foarte multe MART.

sexāgēsimus (*3*) *adj.* al şaizecilea: *quarto et sexagesimo anno* CIC. în al şaizeci şi patrulea an // **sexāgēsima**, *ae f.* a şaizecea parte (dintr-un întreg) PLIN.

sexāgiē(n)s *num.* de şaizeci de ori: *sestertium sexagies* CIC. şase milioane de sesterţi, (*bona*) *quae sunt sexagiens* CIC. bunuri care se ridică la şase milioane de sesterţi.

sexāginta *num. indecl.* **a.** şaizeci: *abhinc ~ annis* PL. acum şaizeci de ani; **b.** (*fig.*) un număr foarte mare de..., nenumăraţi...

sexangulus (*3*) *adj.* hexagonal PLIN.

sexātrūs, *um f. pl.* a şasea zi după ide VARR.

sexcen... *v.* **sescen...**

sexennis (*2*) *adj.* în vîrstă de şase ani PL.; *sexenni die* CAES. B. C. *3, 20* în termen de şase ani.

sexennium, *ii n.* răstimp de şase ani: *sexennio prius quam...* PL. cu şase ani înainte ca...

sexiē(n)s *num.* de şase ori: *sexiens tanto quam...* CIC. de şase ori pe atît cît ...

sexis *m. indecl.* şase aşi MART. CAP.; şase VITR.

sexiugis *v.* **seiugis**

sexprīmī, *ōrum m. pl.* primii şase dintr-un consiliu (*în municipii şi colonii*) CIC.

sextādecumānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a XVI-a TAC.

sextānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a VI-a PLIN.

sextans, *ntis m.* **1** a şasea parte, o şesime dintr-un întreg care are douăsprezece părţi (*sumă, livră, iugăr, sextar*); sextant (*monedă de aramă = 1/6 dintr-un as*): *in sextante heres* CIC. moştenitor pentru o şesime din bunuri: *sextantibus collatis in capita* LIV. cu o contribuţie de un sextant de cap; (*fig.*) *non valere sextantis* LIV. a nu valora nici o para; **2** a şasea parte din numărul perfect (şase), unitate VITR.

sextantālis (*2*) *adj.* lung de o şesime de picior VITR.

sextantārius (*3*) *adj.* de două uncii PLIN.

sextāriolus, *ī m.* păhărel care conţine un sextar (*v. infra*) SUET.

sextārius, *ii m.* (o şesime dintr-un întreg) **1** sextar (*măsură pentru lichide: a şasea parte dintr-un* congius, *cam jumătate de litru*); **2** un sfert de baniţă COL.

Sextiānus (*3*) *adj.* al lui Sextius CIC.

sexticeps *m.* şi *f.* (cf. *princeps*) al şaselea VARR.

sēxtilis (*2*) *adj.* de august (*a şasea lună, cînd vechiul an roman începea la 1 martie; apoi, a opta*): *Nonae, Idus sextiles* LIV. ş.a. nonele, idele lui august // **sextīlis**, *is m.* luna sextilis (*numită mai tîrziu august, în cinstea împăratului Augustus*): *sextilem totum desideror* HOR. mă las aşteptat toată luna august.
Sextilius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.: C. Sextilius Rufus, comandantul flotei lui C. Cassius*).
Sextius (Sestius) (*3*) *adj.* al lui Sestius (*nume gentilic roman*): *lex Sestia* legea Sestia (*propusă de tribunul L. Sestius*), *Aquae Sestiae* localitate din apropiere de Marsilia (*azi, Aix-en-Provence*) // **Sestius**, *iī m.* membru al familiei Sestia.
sextō *num.* de şase ori TREB.
sextula, *ae f.* a şasea parte dintr-o douăsprezecime, adică a şaptezecişidoua parte dintr-un întreg (*sumă, iugăr, as*): *heres ex duobus sextulis* CIC. moştenitor a 1/36 din bunuri.
sextum *adv.* pentru a şasea oară.
sextus (*3*) *adj.* al şaselea: ~ *ab urbe lapis* OV. a şasea bornă militară de la Roma, ~ *casus* QUINT. al şaselea caz (ablativul), ~ *decimus annus* LIV. al şaisprezecelea an.
Sextus, *ī m.* prenume roman.
sexuālis (*2*) *adj.* de sex feminin C. AUR.
sexus, *ūs m.* **1** sex (*masculin şi feminin*): *liberi* ~ *virilis* SUET. copii de sex masculin, *feminarum* ~ PLIN. sexul feminin, femeile; **2** organe sexuale PLIN.
sexvir... *v.* **sevir...**
si (arh. *sei*) *conj.* **1** (*condiţional*) dacă, în caz că: *persequor, si potero* CIC. voi continua, dacă voi putea, *si suscipis causam, conficiam...* CIC. în caz că iei asupra ta chestiunea, voi face..., *naturam si sequimur ducem, nunquam errabinus* CIC. dacă luăm natura drept călăuză, niciodată nu vom greşi; (*potenţial*) *si quis deus mihi largiatur, ut..., valde recusem* CIC. dacă vreun zeu mi-ar face hatîrul ca..., aş refuza energic; (*ireal*) *Sicilia, si una voce loqueretur, hoc diceret* CIC. dacă Sicilia ar vorbi într-un glas, asta ar spune, *si aliter accidisset..., qui possem...?* CIC. dacă s-ar fi întîmplat altfel, cum aş putea...?, *si modo...* dacă cel puţin, numai dacă..., *si quidem* dacă într-adevăr, *si non... at tamen* CIC. dacă nu... cel puţin..., *ita... si...* numai dacă..., cu condiţia să... *quod si* (*la început de frază*) iar dacă; (*arh.*) *si ... si* = *sive... sive* PL.; (*eliptic*) *aut nemo, aut, si quisquam, ille sapiens fuit* CIC. sau numeni n-a fost înţelept sau, dacă a fost cineva, a fost el, *educ tecum omnes tuos si minus, quam plurimos* CIC. ia cu tine pe toţi ai tăi, dacă nu pe toţi, cît mai mulţi, *si nihil aliud, saltem ut...* dacă nu de altceva, cel puţin să..., *imitari pauca verba et aliquem, si forte, motum* CIC. a imita cîteva cuvinte şi, poate, (întîmplător) vreo mişcare; (*în comparaţii*) *perinde ac si...* ca şi cum..., în măsura în care...: *delectus habetur, si hic delectus appellandus* CIC. se face o recrutare; dacă asta se poate numi recrutare, *si viri estis* LIV. dacă într-adevăr sînteţi bărbaţi; **2** (*iterativ*) cînd, ori de cîte ori: *ante focum, si frigus erit* VERG. în faţa vetrei, cînd va fi frig; **3** (*în prop. conces.*, si = etiam si) chiar dacă: *si aliquando oculi peccant, tamen...* CIC. chiar dacă uneori ochii greşesc, totuşi..., *non possum istum accusare, si cupiam* TER. nu-l pot acuza pe acesta, chiar dacă aş dori; **4** (*în prop. optative* = *utinam*) o, dacă; dacă numai...: *si ramus se ostendat!*, o, dacă mi s-ar arăta ramura!, *o mihi praeteritos referat si Iuppiter annos!* VERG. o, dacă Iupiter mi-ar reda anii trecuţi; **5** (*în prop. interog. indir.*) dacă: *visam si forte domi est* TER. mă voi duce să văd dacă cumva e acasă, *quaesiverunt, si incolumes evasissent* LIV. au întrebat dacă au scăpat teferi, *id modo quaeritur, si* (*lex*) *maiori parti prodest* LIV. întrebarea este doar dacă legea foloseşte majorităţii; (după *vb.* „*a aştepta*", „*a încerca*", „*a se forţa*"): *iam dudum exspecto, si tuum officium scias* PL. de mult aştept să văd dacă-ţi ştii meseria, *hanc vallem, si nostri transirent, hostes exspectabant* CAES. duşmanii aşteptau să vadă dacă ai noştri străbat acea vale, *eum praemittit, si quid perficere posset* CAES. îl trimite înainte să vadă dacă ar putea reuşi ceva, *operam dat si posset illam invenire* PL. îşi dă osteneală s-o poată găsi, *castra movet si potiri oppido posset* LIV. îşi mută tabăra, încercînd să pună mîna pe cetate; (*rar*) *miror si* = *miror quod* mă mir că ...
sībilātiō, *ōnis f.* fluierat, şuierătură VULG.
sībilātus, *ūs m.* şuierătură C. AUR.
sībilō (*1*) **1** *vi.* a şuiera, a fluiera: *aura sibilat* LUC. vîntul şuieră; *serpens sibilat ore* VERG. şarpele şuieră din gură; **2** *vt.* a fluiera: *populus me sibilat* HOR. mulţimea mă fluieră.
sībilus[1] (*3*) *adj.* şuierător VERG. ş.a.
sībilus[2], *i m.* **1** şuier, şuierat: ~ *austri* VERG. şuierul austrului, *sibilo dare signum* LIV. a da un semnal printr-un şuierat; **2** (*frecv. pl.*) fluierătură (*ca semn de dispreţ*): *e scaena sibilis explodebatur* CIC. era gonit de pe scenă cu fluierături; [pl. poet. *sibila*, *ōrum* LUCR., OV.].
sibina (sibyna, subina), *ae f.* (un fel de) lance *sau* ţepuşă de vînătoare ENN.
Sibulla *v.* **Sibylla** TAC.
Sibylla, *ae f.* profetesă şi preoteasă a lui Apollo.
Sibyllīnus (*3*) *adj.* al Sibyllei, sibyllin: *Sibyllini libri* şi **Sibyllīnī**, *ōrum m. pl.* cărţi sibylline, *Sibyllini versus* HOR. profeţii ale Sibyllei.
sic *adv.* (arh. = **sīce, seic**) **a.** aşa, în acest fel, astfel: ~ *est* HOR. aşa este, ~ *res est* TER. lucrurile aşa stau, *quae aliis* ~, *aliis secus ... videntur* CIC. care unora li se par aşa, altora altfel, (*parant.*) ~ *enim appellant* CIC. căci aşa îl numesc, (*cu ac. şi inf.*) ~ *existimo*: *omnes cruciatos minores esse...* SALL. părerea mea asta este: că toate chinurile sînt mai mici ...; (*în răspunsuri*) aşa e, da PL.; **b.** aşa (de felul său): ~ *est vulgus* CIC. aşa e mulţimea, ~ *est vita hominum* CIC. aşa e făcută viaţa oamenilor; **c.** (*corel. în comparaţii*) aşa ..., tot aşa: *ut ille navigat* ... ~ *noster populus* ... CIC. după cum acela navighează ..., tot aşa şi poporul nostru ..., *quemadmodum* (*sicuti*) ... ~ ... precum ... tot aşa, *sic ... tamquam* aşa ... ca şi ..., ~ ... *quasi* (*ut si*) tot aşa ... ca şi cum ...; (*oc.*) *ut* ... ~ ... dacă ... cel puţin (totuşi): *ut errare potuisti*, ~ *decipi te non potuisse quis non videt?* CIC. dacă ai putut greşi, cine nu vede că totuşi n-ai

putut fi înșelat?; **d.** în aceste împrejurări, ca urmare: ~ *ad supplicium Remus deditur* LIV. ca urmare, Remus e dat la tortură, *quia non est obscura tua benevolentia, ~ fit ut multi velint* ... CIC. pentru că bunăvoința ta este bine cunoscută, urmarea este că mulți ar vrea ...; **e.** (*restrictiv*) cu această condiție: ~ *effugies ..., si* ... SEN. vei scăpa ... cu condiția să ...; *decreverunt id ~ ratum esset, si* ... LIV. au decis ca aceasta să fie valabil, numai dacă ..., ~ *tamen ut* CIC. totuși cu condiția ca ...; **f.** în urări, jurăminte, asigurări [cu conjct. optativ]: ~ *has deus adiuvet artes, ut nemo iamdudum litore in isto constitit* OV. așa să ajute zeii aceste planuri ale mele, cum e adevărat că nimeni de mult nu s-a mai oprit pe acest tărîm (așa să-i ajute zeii ..., dacă s-a mai oprit cineva); (fără *ut*) ~ *distendant ubera vacae, incipe, si quid habes* VERG. începe dacă ai ceva compus, umple-și vacile tale ugerele!; **g.** (*arătînd gradul, urmat de prop. consecutivă*) ~ ...*ut* atît ..., încît ...: ~ *eam dilexit, ut* ... CIC. a iubit-o atît de mult, încît ...; **h.** așa cum o fi, pur și simplu, fără nimic altceva: *istud scelus non potest ~ abire* CIC. crima asta nu poate trece așa, fără urmări, *sub pinu iacentes ~ temere* HOR. întinși sub pin așa, cum o fi, ~ *nudos in flumen proiecere* CIC. a-i arunca așa goi în apă.

sīca, *ae f.* **1** pumnal (cu lama încovoiată): *sicas vibrare* CIC. a agita pumnalele; (*fig.*) *hinc sicae, hinc venena* CIC. de aici, asasinate și otrăviri; **2** (*oc.*) *sicae dentium* PLIN. colții (mistrețului).

Sicambrī, *ōrum v.* **Sugambri**

Sicānī, *ōrum m.pl* sicanii (*vechi neam din Sicilia, sicilieni*).

Sīcania, *ae f.* Sicania, Sicilia VERG. ș.a.

Sīcanis, *idis adj. f.* al Siciliei, sicilian OV.

Sīcānius (*3*) *adj.* sicanian, sicilian VERG.

Sicānus (*3*) *adj. v.* **Sicanius**

sīcarius, *ii m.* cuțitar, asasin, bandit: *vetus ~* CIC. vechi pumnalagiu, *inter sicarios accusare* CIC. a acuza pe cineva de asasinat, *inter sicarios defendere* CIC. a apăra pe cineva de acuzația de asasinat, *quaestio inter sicarios* CIC. cercetare despre un asasinat.

Sicca, *ae f.* oraș în Numidia // **Siccensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Sicca.

siccāneus (*3*) *adj.* uscat (de felul lui) COL. // **siccānea**, *ōrum n. pl.* locuri uscate COL.

siccānus (*3*) *adj.* uscat (*despre plante*) PLIN.

siccārius (*3*) *adj.* care servește spre a păstra uscat SERV.

siccātio, *ōnis f.* uscare PLIN.

siccē *adv.* **1** în loc uscat COL.; **2** (*fig.*) ~ *dicere* CIC. a se exprima sobru.

siccescō, *ere vi.* a se usca PLIN.

siccificus (*3*) *adj.* care usucă, sicativ MACR.

siccine (**sicine** sau **sicin**) *adv.* oare așa?: ~ *mihi obsequens es?* PL. oare așa mă asculți?

siccitās, *ātis f.* **1** uscare, secare; (*despre timp*) secetă; ~ *uvae* PLIN. uscarea strugurelui, ~ *paludum* PLIN. secarea bălților, *post longes siccitates* COL. după lungi secete; **2** uscăciune a corpului (*ca semn de sănătate*), sănătate, zveltețe: *propter exercitationes eam sunt consecuti corporis siccitatem* VARR. din cauza exercițiilor au căpătat asemenea sănătate trupească; **3 a.** (*ret.*) uscăciune a stilului, ariditate RH. HER.; **b.** lipsă de ornamente, sobrietate, simplitate a stilului CIC.

siccō (*I*) *vt.* **1** a usca: ~ *aliquid in sole* COL. a usca ceva la soare, ~ *retia litore* OV. a usca plasele la țărm, ~ *lacrimas* PROP. a-și șterge lacrimile, ~ *frontem sudario* QUINT. a-și șterge fruntea cu o batistă (de șters sudoarea); **2** a seca, a secătui: ~ *paludes* CIC. a seca mlaștinile, *agni siccati* SUET. terenuri desecate; **3** (*fig.*) a bea, a suge (golind de tot): ~ *calices* HOR. a suge paharele, ~ *ubera* VERG. a suge ugerele, *cadis siccatis* HOR. după ce buțile sînt golite; **4** (*vi.*) a se usca APIC.; (*impers.*) *siccat* CAT. e timp uscat.

siccoculus (*3*) *adj.* cu ochi uscați, care nu varsă lacrimi PL.

siccus (*3*) *adj.* **1** uscat, lipsit de umezeală, sec: *siccum solum* QUINT. teren arid, *horreum siccissimum* COL. hambar foarte uscat, *siccum lignum* VERG. lemn uscat. *siccis oculis* HOR. cu ochii fără lacrimi, *pocula sicca* TIB. pahare goale, *siccae carinae* HOR. corăbii trase pe uscat, (*cu genit.*) *sicci sanguinis enses* SIL. săbii nepătate de sînge; (*spec. despre vreme*) uscat, fără ploaie, fără nori: ~ *annus* COL. an fără ploi, ~ *ventus* PLIN. vînt uscat, *sole dies referente siccos* HOR. soarele aducînd din nou zilele de arșiță // **siccum**, *ī n.* uscatul: *rostra tenent siccum* VERG. prorele au atins uscatul (țărmul), *in sicco* VERG. la țărm, // **sicca**, *ōrum n. pl.* locurile uscate PLIN.; uscatul (pămîntul) QUINT.; **2** însetat, nebăut: *nimis diu sicci sumus* PL. de prea mult timp sîntem nebăuți; **3** (*despre corp*) uscat, sănătos, tare: *mulier sicca* PL. femeie viguroasă, *corpora sicciora cornu* CATUL. trupuri mai tari decît lemnul de corn; **4** (*fig.*) cumpătat, sobru: *ingenium siccum* SEN. fire cumpătată; **5** (*peior.*) **a.** rece, indiferent, nesimțitor: *sicca puella* OV. fată rece; **b.** sec, fără învățătură: *sicci omnino pueri* SUET. copii cu totul ignoranți; **6** (*despre stil*) **a.** sobru, nervos, viguros; **b.** (*peior.*) arid, sec CIC., QUINT.

Sīcelis, *idis adj. f.* siciliană: *Sicelides Musae* VERG. muze siciliene (poezia bucolică a lui Theocritos) // **Sīcelis**, *idis f.* (femeie) siciliană OV.

sīcera, *ae f.* băutură spirtoasă (*la evrei*) TERT.

Sichaeus, *ī m.* soțul Didonei VERG.

Sicilia, *ae f.* Sicilia.

sīcilicula, *ae f.* seceră mică, cosor mic PL.

sīcilicus, *ī m.* **1** (1/48 dintr-un întreg): **a.** sicilic (*o pătrime dintr-o uncie, 1/48 dintr-o livră*); **b.** o pătrime de deget (măsură) PLIN.; **c.** 1/48 dintr-un iugăr; **d.** 1/48 dintr-o oră; **e.** 1/48 dintr-o moștenire; **2** (*tard.*) virgulă M. VICT.; siglă, semn (*indicînd dublarea consoanei*) M. VICT.

Siciliensis (*2*) *adj.* sicilian CIC.

sicilīmentum, *ī n.* fîn cosit, otavă CAT.

sicilio, *ire vt.* a tăia cu secera VARR., COL.

sīcilis, *is f.* seceră (*ca unealtă agricolă și armă*) ENN., PLIN.

sicilissō (**sicelissō**), *āre* și **sicilicissitō**, *āre vi.* a-i imita pe sicilieni PL.

sicin, **sicine** *v.* **siccine**

sicinium, *ii n.* cîntat de unul singur, solo.

sicinnista, *ae m.* interpret al unui *sicinnium* (*v. infra*).

sicinnium, *iī n.* dans într-un fel de dramă satirică GELL.

siclus, *ī m.* siclu (*monedă și măsură de greutate la evrei*) HIER.

Sicoris, *is m.* afluent al Ebrului în Hispania Tarraconeză (*azi, Segre*).

sīcubi (= si alicubi) dacă în vreun loc, dacă undeva, oriunde CIC.; dacă cumva, dacă din întîmplare CIC.

sīcula, *ae f.* mic pumnal, stilet CATUL.

Siculī, *ōrum m. pl.* siculii: *1*) vechi neam din Latium VARR., PLIN.; *2*) sicilieni (la genit. pl. *Siculum*).

Siculus (*3*) *adj.* din Sicilia, sicilian: ~ *pastor* VERG. păstorul sicilian (poetul Theocritos), ~ *tyrannus* OV. tiranul sicilian (Phalaris), *Sicula coniux* IUV. soția siciliană (Proserpina, răpită în Sicilia) *Sicula virgo* STAT. = Sirenă, *Siculi cantus* IUV. cîntecele Sirenelor, // **Siculus,** *ī m.* sicilian PL.

sīcunde (= si alicunde) *adv.* dacă din vreo parte (de oriunde): ~ *hostis appareat* SUET. de oriunde ar apărea dușmanul.

sīcut (**sīcutī**) *adv.* **1** așa cum, precum: ~ *dixi, faciam* PL. voi face precum am spus, ~ *ostendimus* CIC. precum am arătat, (*corelat.*) ~ ... *ita* (*itidem*) precum ..., așa (tot așa), ~ *antea* HOR. ca mai înainte, ~ *in foro, item in theatro* CIC. ca în for, așa și în teatru; (*parentetic*) ~ *est* cum și este în realitate: *quamvis ille felix est, ~ est, tamen* ... CIC. oricît ar fi el de fericit, cum și este de fapt, totuși ..., (*rar cu alt vb.*) *quamvis dicat Epicurus, ~ dicit, fortiter de dolore, tamen* ... CIC. oricît de curajos ar vorbi Epicurus, precum și vorbește, despre durere, totuși ...; **2 a.** (*introducînd o comparație izolată*) ca și, ca un fel de: *vitae suae ~ speculum praebere civibus* CIC. a oferi cetățenilor un fel de oglindă a vieții sale; **b.** (*introducînd un exemplu*) *qui libros huic operi dedicaverunt, ~ Caecilius, Dionysius* ... QUINT. cei care au dedicat cărți acestei opere, ca de exemplu Caecilius, Dionysius ...; **3** (*ipotetic = quasi*) ca și cum: *sicuti populi iura defenderent* SALL. ca și cum ar fi apărat drepturile poporului, *sicuti iurgio lacessitus foret* SALL. ca și cum ar fi fost insultat; **4** *sicut eram, erat* = în starea în care eram, așa cum era: ~ *eram, fugio sine vestibus* OV. fug fără haine, așa cum mă aflam; **5** (*explicativ, numai la* PL.) avînd în vedere că, pentru că: ~ *soror eius venit Ephesum* PL. Mil. *974* pentru că sora ei a venit la Ephes, ~ *cras hic aderit* PL. Ep. *272* avînd în vedere că mîine el va veni zici.

Sicyōn, *ōnis f.* și *m.* oraș în Pelopones la nord-est de Corint (*vestit prin manufacturi, prin artele sale, prin culturile de măslini*) // **Sicyōnius** (*3*) *adj.* sicyonian: *Sicyonii calcei* CIC. încălțăminte sicyoniană (elegantă) // **Sicyōniī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Sicyoniei.

Sīda, *ae f.* și **Sīdē,** *ēs f.* oraș maritim în Pamphylia.

sīderālis (*2*) *adj.* al astrelor, astral PLIN.

sīderāticius (*3*) *adj.* izbit de insolație VEG.

sīderātiō, *ōnis f.* **1** poziția astrelor (*pentru interpretarea horoscopului*) FIRM.; **2** (influență nefastă a astrelor) arșiță, secetă, furtună etc.; (*spec.*) insolație PLIN.

sīdereus (*3*) *adj.* **1** înstelat, de stele, astral: *sidereum caelum* OV. cerul înstelat, *siderei ignes* OV. făclii siderale (stele), *siderea sedes* VERG. lăcașul ceresc, *siderea dea* OV. zeița stelelor (Noaptea); **2** (*spec.*) al soarelui, solar: *siderei ignes* OV. raze calde de soare, ~ *aestus* MART. arșița soarelui; **3** ceresc, divin: *arcus* ~ COL. bolta cerească, ~ *sanguis* VAL. FL. neam de zei; **4** (*fig.*) strălucitor, frumos, divin: ~ *clipeus* VERG. scutul strălucitor, ~ *artus* (*Veneris*) STAT. trup divin de frumos al Venerei, ~ *vates Maro* COL. divinul poet Vergilius.

sidērion, *iī n.* (*bot.*) vătămătoare (*Anthyllis vulneraria*) PLIN.

sidēritis, *idis f.* (ac. *-tim*) **1** magnet PLIN.; **2** (un fel de) diamant PLIN.

sīderor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a fi suferit influența nefastă a astrelor, a fi lovit de insolație PLIN., VEG.

Sīdētae, *ārum m. pl.* locuitorii din Sida (*v. Sida*).

Sidicīnus (*3*) *adj.* din Sidicinum (*oraș din Campania*), sidicin // **Sidicīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Sidicinum.

sīdō, *ere, sīdī* și *sēdī, sessum* **1** a se așeza, a se lăsa jos: *imusne sessum?* CIC. mergem să ne așezăm?, *viridi sedēre loco* VERG. s-au așezat într-un loc înverzit, *columbae super arbore sidunt* VERG. porumbeii s-au lăsat pe un arbore; (*despre lucruri*) *nebula campo sederat* LIV. negura se așternuse pe cîmp, *gummi in aqua sidit* PLIN. rășina se lasă la fund în apă; **2** (*spec. despre nave*) a se scufunda: *navis coepit* ~ NEP. corabia începu să se scufunde, *ubi cymbae siderent* LIV. cînd luntrile se scufundau; **3** a se fixa, a se opri: *lancea sedit femine* SIL. lancea s-a oprit în stinghia piciorului, *queror non ~ pallia lecto* PROP. mă plîng că cuvertura nu stă fixată pe pat (de insomnie); **4** a se prăbuși, a cădea: *in cineres arcem sedisse* PROP. (că) cetățuia s-a prăbușit în cenușă, (*fig.*) *fundamenta imperii sedentia* PLIN. temeliile care se prăbușesc ale imperiului, *sidente paulatim metu* TAC. frica scăzînd puțin cîte puțin.

Sīdōn, *ōnis* (*-onis*) *f.* (ac. *-ōnem* și *-ōna*) vechi și vestit oraș în Fenicia, la nord de Tyr // **Sīdōniī,** *ōrum m. pl.* și **Sīdōnēs,** *um m. pl.* sidonienii // **Sīdōnis,** *idis f.* și *adj. f.* sidoniană, tyriană, frigiană, // **Sīdōnicus** (*3*) și **Sīdōnius** (*3*) *adj.* sidonian, tyrian, fenician; (*oc.*) cartaginez // **Sīdōnia,** *ae f.* ținutul Sidonului.

sīdus, *eris n.* **1** constelație, astru, stea; zodie: ~ *Vergiliarum* LIV. = constelația Pleiadelor, *sol et luna reliquaque sidera* CIC. soarele și luna și ceilalți aștri, *siderum motus* CIC. mișcările aștrilor, *siderum regina, luna* HOR. luna, regina astrelor, *defectio sideris* TAC. eclipsă de lună; (*poet.*) *sidera solis* HOR. soare; zodie, stea (*în sens astrologic*) *sidera natalicia* CIC. zodia sub care se naște cineva, *sidere dextro natus* STAT. născut sub o zodie bună, *pestifero sidere icti* LIV. izbiți de o zodie nenorocită, *vivere duro sidere* PROP. a trăi sub o zodie grea; **2** (*fig.*) **a.** anotimp, epocă, timp: *hiberno sidere* VERG. în timp de iarnă, *sidere aequinoctii* TAC. în vremea echinocțiului; **b.** vreme rea, furtună: *grave ~ et imbrem vitare* OV. a evita vremea rea și ploaia, *triste Minervae* ~ VERG. furtuna grea dezlănțuită de Minerva; **c.** regiune, ținut: *nostro sub sidere* IUV. sub cerul nostru, ~ *patrium* PLIN. IUN. ținutul strămoșesc; **d.** (regiu-

ne a astrelor) cer: *ad sidera ferre* VERG. a înălța în slava cerului (lăudînd), *sidera vertice tangere* OV. a atinge cerul cu creștetul (a ajunge să-i întreacă pe toți) și *sidera vertice ferire* HOR. a izbi astrele cu creștetul; e. stea, podoabă, glorie: ~ *Fabiae gentis* OV. steaua neamului Fabiilor, *sidera nostra* PROP. (*despre ochi*) stelele vieții mele.
siem, *sies* ... *v.* **sum**
sīfil... *v.* **sibil...**
Sigamber, Sigambria *v.* **Sugamber**
Sigēum, *ī n.* promontoriu la Troia (*unde se afla mormîntul lui Achilles*) // **Sīgēus** (*3*) și **Sīgēius** (*3*) *adj.* al Sigeiului, troian; (*oc.*) roman: *Sigei campi* VERG. cîmpiile sigeice, *Sigeus colonus* SIL. colonul roman.
Sigillāria, *ōrum* (*-ium*) *n. pl. 1*) Sigillarii (*sărbătoare la finele Saturnalelor, cînd se ofereau în dar statuete sau figurine de ghips ori de ceară*); *2*) loc în Roma (*unde se vindeau figurine și alte obiecte de artă*) SUET.
sigillārīcius (*3*) *adj.* privitor la figurine // **sigillārīcium**, *iī n.* serbarea figurinelor // **sigillārīcia**, *ōrum n. pl.* daruri de figurine făcute la Sigillarii (*v. supra*).
sigillārius (*3*) *adj.* de figurine // **sigillāria**, *ōrum n. pl.* figurine, statuete (*oferite în dar la Sigillarii — v. Sigillaria 1*).
sigillātus (*3*) *adj.* decorat cu mici figuri în relief, cizelat: ~ *scyphus* CIC. cupă cizelată, *sigillata serica* COD. TH. stofe de mătase brodate cu figuri.
sigilliolum, *ī n.* figurină, statuetă ARN.
sigillō (*I*) *vt.* **1** a întipări FULG.; **2** a însemna cu semnul crucii (igonind răul) FORT.
sigillum, *ī n.* (*v. signum*) **1** figură mică, figurină, statuetă: *brevibus distincta sigillis* OV. M. *6, 86* (țesătură) brodată cu mici figuri, *sigilla aedificiorum* PLIN. mici figuri de ghips (ca stucatură) la case, *ornatus circus sigillis* OV. circ împodobit cu statuete; **2** sigiliu, pecete: *in cera* ~ *anulo imprimere* CIC. a-și imprima în ceară pecetea cu inelul; **3** semn, urmă FORT.
Sigimērus (Segimērus), *ī m.* conducător al cheruscilor și tată al lui Arminius.
sigla, *ōrum n. pl.* sigle, prescurtări COD. IUST.
sigma, *atis n.* sigma (*litera grecească*); (*fig.*) obiect în formă semicirculară: sofa de tricliniu semicircular; cadă de baie de formă semicirculară SID.
signāculum, *ī n.* **1** semn distinctiv; semnul crucii TERT.: ~ *corporis* TERT. circumcizie; **2** sigiliu, pecete APUL., DIG.
signanter *adv.* clar, distinct HIER.
signātē *adv.* bine marcat, clar, expresiv GELL.
signātiō, *ōnis f.* **1** facere a unui semn TERT. **2** semn FIRM.
signātor, *ōris m.* **1** cel care-și pune pecetea pe un document (testament, contract etc.), semnatar: *signatores falsi* SALL. semnatari falși; **2** martor IUV. *10, 336.*
signātōrius (*3*) *adj.* care servește la sigilat VAL. MAX ș.a.
signātus (*3*) *p. pf. v.* **signo** // **adj. 1.** bine păstrat, intact VARR., PROP.; **2** clar, expresiv TERT.
Signia, *ae f.* oraș al volscilor (*azi, Segni*) // **Signīnus** (*3*) *adj.* de Signia // **Signīni**, *ōrum m. pl.* locuitorii Signiei.
signifer[1], *era, erum adj.* **1** care poartă figurine, figuri: *in signifera puppi* LIV. la pupa împodobită cu statuete; **2** împodobit cu stele, înstelat: *signiferum caelum* LUC. cer înstelat; *signifer orbis* CIC. sau **signifer**, *eri m.* zodiac SEN.
signifer[2], *eri m.* **1** port-drapel, stegar: *signifero interfecto* CAES. stegarul fiind ucis; **2** (*fig.*) șef, cap, corifeu: ~ *iuventutis* CIC. șeful tineretului.
signifex, *ficis m.* sculptor, statuar APUL.
significābilis (*2*) *adj.* care are un sens VARR.
significans, *ntis p. pr. v.* **significo** // **adj.** clar ca sens, expresiv QUINT.
significanter *adv.* clar, expresiv CIC., QUINT.
significantia, *ae f.* **1** forță de expresie, claritate (bine marcată) QUINT.; **2** semnificație ARN.
significātiō, *ōnis f.* **1** dare de veste, vestire, anunțare: *significationem fumo facere* CAES. a da de veste prin fum, (*cu genit. obiect.*) ~ *reditus* CAES. vestire a întoarcerii; **2 a.** semn, semnal: (*genit. subiect.*) *ex significatione Gallorum intelligere* CAES. a înțelege după semnele pe care le dădeau gallii, (*genit. obiect.*) *si qua* ~ *virtutis eluceat* CIC. dacă s-ar vedea vreun semn de virtute, *nonnullae valetudinis significationes* CIC. unele simptome de sănătate; **b.** (*oc.*) aluzie: *significatione aliquem appellare* CIC. a desemna pe cineva printr-o aluzie; **3** (*spec.*) semn de aprobare: *significationes et acclamationes multitudinis* LIV. semne de aprobare și aclamații ale mulțimii, *omni significatione florere* CIC. a se bucura de mare popularitate; **4** semnificație, sens, accepție (a unui cuvînt): *eo trahere significationem scripti, quo expediat* CIC. a interpreta un termen așa cum îi convine, *voces eaedem diversa in significatione ponuntur* QUINT. aceleași cuvinte se folosesc în sens diferit; **5** (*ret.*) faptul de a da de înțeles mai mult decît se exprimă, emfază RH. HER. *4, 67*, CIC. De or. *3, 202*.
significātīvē *adv.* (în mod) semnificativ, așa ca să se înțeleagă AUG.
significātīvus (*3*) *adj.* de înțeles, indicînd, desemnînd DIG.
significātor, *ōris m.* cel care indică HIER.
significātōrius (*3*) *adj.* semnificator, indicator [cu genit.] TERT.
significātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **significo**
significātus[2], *ūs m.* **1** semn, indiciu: ~ *tempestatum* VITR. semn anunțător de furtuni; **2** semnificație, sens GELL.; **3** denumire ARN.
significō (*I*) *vt.* [*signum facere*] **1** a face semn, a da de știre, a vesti, a da de înțeles, a indica, a arăta: *neve inter vos significetis* PL. ca să nu vă faceți semne între voi, ~ *deditionem* CAES. a face semne de predare, ~ *silentium* CIC. a face semn să se facă tăcere, *rem clamore significant* CAES. dau de știre întîmplarea prin strigăte, *canes aluntur, ut significent, si fures venerint* CIC. cîinii sînt hrăniți ca să dea de veste dacă vin hoții, *voce et manibus* ~ *coeperunt, ut dimitterentur* CAES. au început să ceară strigînd și dînd din mîini să fie pe dată eliberați, *ex quo significabant* ... [cu ac. și inf.] prin care dădea de înțeles că ..., *non solum* ~ *alicui sed etiam declarare* ... nu numai a da de înțeles cuiva, dar chiar a-i declara ...,

(*cu ac. pers.*) ~ *Zenonem* CIC. a face aluzie la Zenon, (cu *de* și abl.) *de fuga Romanis ~ coeperunt* CAES. începură să facă semne romanilor despre fuga soților, *de coniuratione* ~ SALL. a face aluzie la conspirație; (*spec. despre viitor*) a prevesti: *ventus tempestatem significat* COL. vîntul prevestește furtună, *quid mihi significant mea visa* OV. ce-mi prevestesc vedeniile mele?, *quae, quamvis significata, non vitantur* TAC. care întîmplări, deși prevestite, nu pot fi evitate; **2** a însemna, a vrea să spună: *videtis hoc uno verbo ~ res duas* CIC. vedeți că prin acest singur cuvînt se înțeleg două lucruri, *fabula significat...* PHAEDR. fabula vrea să spună...

signiō, *īre vt.* a marca cu un semn distinctiv PRISC.

signipotens, *ntis adj.* înstelat CIC.

signitenens, *ntis adj.* înstelat ENN.

signō (*1*) *vt.* **1** a însemna, a marca, a întipări: ~ *campum* VERG. a delimita cîmpul, ~ *moenia aratro* OV. a marca cu plugul incinta zidurilor cetății, ~ *nomina saxo* OV. a grava numele pe o piatră, *cera signatur figuris* OV. pe ceară se imprimă niște figuri, *cruor signaverat herbam* OV. sîngele pătase iarba, *pede certo signat humum* HOR. calcă apăsat pe pămînt cu un pas sigur, ~ *rem carmine* VERG. a marca faptul printr-o inscripție, *nomen signatum pectore* OV. nume întipărit în suflet; **2** a pecetlui, a sigila: *litterae adulterino signo signatae* LIV. scrisori pecetluite cu sigiliu falsificat, ~ *testamentum* PLIN. IUN. a încheia (sigilînd) un testament; **3** (*fig.*) **a.** a încheia: *signat quinquennia lustro* MART. *4, 45, 3* încheie cvincveniul cu o ceremonie lustrală; **b.** a stabili: *iura signata* LIV. legi stabilite; **4** a bate monedă (imprimînd pe ea o figură): *denarius signatus Victoria* PLIN. dinar avînd ca amprentă Victoria, ~ *aes, argentum, aurum* CIC. a bate monezi de aramă, argint, aur, *navis plena argenti facti et signati* NEP. corabie plină de argint lucrat și în monezi; **5** (*fig.*) a distinge, a onora (printr-un semn) VERG. Aen. *6, 780*; **6** (= *significare*) a desemna, a denumi, a exprima, a arăta: *oratores ea eadem appellatione signarunt* QUINT. oratorii au denumit acestea cu același termen, ~ *utriusque differentiam* QUINT. a marca diferența dintre amîndouă, *quae proprie ~ poterant* QUINT. ceea ce putea fi exprimat printr-un termen propriu; **7** (*poet.*) a remarca, a semnala: *ora sono discordia signant* VERG. remarcă o vorbire care sună altfel decît a lor, *Turnus videt se signari oculis* VERG. Turnus vede că la el se îndreaptă anume ochii.

signum, *ī n.* **1 a.** semn: *pecori ~ imponere* VERG. a marca cu un semn oile, *signa doloris ostendere* CIC. a da semne de durere, *signa timoris mittere* CAES. a da semne de frică, *oculis mihi ~ dedit* PL. mi-a făcut semn cu ochiul, *mihi vulnera fecit, signa vides* OV. mi-a făcut răni, vezi urmele, *signa pedum sequi* OV. a se ține pe urmele cuiva; **b.** (*oc.*) *1*) semn prevestitor, presimțire; (*med.*) simptom: *obiecto signo, ne committeret proelium* CIC. arătîndu-i-se un semn să nu dea lupta, *morborum te signa docebo* VERG. îți voi arăta simptomele bolilor; *2*) semn doveditor, dovadă, probă: *signa rerum* QUINT. probe de fapt, *quod est ~ nullam inter eos querimoniam intercessisse* NEP. ceea ce este dovada că nici o înțelegere n-a intervenit între ei, *magnum hoc ~ est dominam esse...* TER. aceasta e o probă evidentă că stăpîna e..., *id* (*hoc*) *est signi* [cu ac. și inf.] și dovada că ... este ...; **2** (*mil.*) semnal, ordin: ~ *tubā dare* CAES. a da semnal cu trompeta, *proelii committendi ~ dare* CAES. a da semnal de începere a luptei, ~ *recipiendi dare* CAES. a da semnal de retragere, *signa canere iubet* SALL. poruncește să sune trompetele, *signa canunt receptui* CIC. trompetele sună retragerea; **3** consemn, parolă: *signum dedit „Optimam matrem“* SUET. a dat ca parolă vorbele: „Cea mai bună mamă“, ~ *petere* SEN. a cere parola; (*fig.*) a cere cuvînt de ordine (ca subordonat); **4** stindard, steag: *signa militaria* CAES. stindarde ostășești, *signa ferre* CAES. (*signa movere* LIV.) a porni în marș, *ab signis discedere* CAES. a dezerta, *signa relinquere* SALL. a fugi de luptă, *signa inferre in hostes* CAES. a porni la atac împotriva dușmanilor, *signa conferre cum hostibus* CIC. a se încăiera cu dușmanii, *signa convertere* CAES. a face o mișcare de retragere, *signa consistere* a se opri din marș, *collatis signis certare* (*dimicare*) LIV. a da o bătălie în toată legea, *collatis signis superare hostem* CIC. a învinge dușmanul într-o bătălie în toată legea, *collatis signis* CAES. steagurile fiind adunate la un loc, *signa vellere* (*convellere*) LIV. a ridica steagurile (înfipte în pămînt), a porni la drum, *signa constituere* CAES. a face o haltă; **5** unitate de luptă, manipul, cohortă: *terror Latinorum signa turbavit* LIV. groaza tulbură rîndurile latinilor, *reliqua signa* SALL. celelalte cohorte; **6** figură reprodusă artistic; (*gener.*) statuie, statuetă: ~ *aeneum, marmoreum, eburneum* CIC. statuie de aramă, de marmură, de fildeș, ~ *pictum in pariete* PL. figură pictată pe un perete, *aspera signis pocula* VERG. cupe ornate cu figuri în relief, *vestis purpurea signisque ingentibus apta* LUCR. haină țesută din purpură cu figuri mari brodate; **7** pecete, sigiliu: *est notum ~, imago avi tui* CIC. pecetea e bine cunoscută: chipul strămoșului tău, *integris signis* CIC. cu pecețile intacte, *volumen quod ego sub signo habeo* CIC. sul pe care-l țin sub pecete; **8** figură în zodiac, constelație, astru: *in signo Leonis* CIC. în zodia Leului, ~ *pluviale Caprae* OV. zodia ploioasă a Caprei, *signorum ortus et obitus* CIC. răsăritul și apusul stelelor, *nox caelo diffundere signa parabat* HOR. noaptea se pregătea să răspîndească stelele pe bolta cerului; **9** poreclă VOP.

sīl, *is n.* **1** varietate de argilă, lutișor VITR.; **2** *v. seselis* CELS.

Sīla, *ae f.* pădure muntoasă în Bruttium (*Calabria*)

sīlāceus (*3*) *adj.* de lutișor VITR.

sīlānus, *ī n.* fîntînă arteziană (*care țîșnește dintr-o mască de Silen*) LUCR.

Sīlānus[1] (*3*) *adj.* al pădurii Sila CASSIOD.

Sīlānus[2], *ī m.* cognomen în familia Iunia.

Silarus, *ī m.* rîu în Lucania.

silens, *ntis p. pr. v.* sileo // **adj.** tăcut, liniștit: *nocte silenti* OV. și *silente* TIB. în tăcerea nopții, *silenti agmine* LIV. în marș tăcut, *per lucos silentes* VERG. prin dumbrăvile mute, *silenti luna* CAT. cînd nu e lună,

(*fig.*) *silentes leges* LUCR. legi neputincioase, ~ *sarmentum* COL. curpen amorţit (în care nu circulă seva), ~ *flos* COL. floare care nu s-a deschis încă, *umbrae silentes* VERG. umbrele morţilor // **silentes**, *ium* (sau *-um*) *m. pl.* 1 umbrele morţilor, cei morţi: *Aeacus silentibus iura reddit* OV. Aeacus îi judecă pe cei morţi, *silentum rex* OV. regele Infernului (Dis); 2 partizani ai lui Pythagoras (obligaţi să nu vorbească timp de cinci ani) OV.

silenter *adv.* în tăcere VULG.

silentiārius, *iī m.* 1 sclav care avea sarcina să menţină liniştea printre ceilalţi sclavi SALV.; 2 uşier la curtea imperială, însărcinat cu liniştea şi ordinea COD. IUST.

silentiōsē *adv.* în tăcere CASSIOD.

silentiōsus (*3*) *adj.* tăcut APUL.

silentium, *iī n.* 1 tăcere: *auditus magno silentio* CIC. ascultat într-o tăcere deplină, *silentio noctis ex castris egressus* CAES. pornind în tăcerea nopţii din tabără, *ceteris* ~ *fuit* CIC. ceilalţi tăcură, ~ *facere* LIV. a face tăcere, (*poet.*) *silentia feci* OV. am tăcut, *aliquid silentio praeterire* CIC. a trece ceva sub tăcere, *de Partho* ~ *est* CIC. despre parţi nu se vorbeşte nimic; 2 (*spec.*) lipsă de semne defavorabile la luarea auspiciilor CIC. Div. *2, 72*; 3 (*fig.*) linişte, încetare a oricărei activităţi: *biduum* ~ *fuit* LIV. timp de două zile a fost linişte, ~ *iudiciorum* CIC. încetarea activităţii tribunalelor, *vitam silentio transire* SALL. a-şi trece viaţa în tăcere (în chip obscur).

silentus (*3*) *adj.* tăcut, liniştit LAEV.

Silēnus, *ī m. 1*) educatorul şi însoţitorul lui Bacchus (*chel, cîrn, mereu băut, călărind pe un măgar*); (*pl.*) sileni (*divinităţi ale tufişurilor*) CATUL.; *2*) istoric grec (*biograf al lui Hannibal*).

sileō, *ēre, siluī vi.* şi *vt.* 1 **a.** a face linişte, a nu vorbi, a tăcea: *silete et tacete* PL. faceţi linişte şi păstraţi tăcere, *ceteri de nobis silent* CIC. ceilalţi nu vorbesc despre noi, *de Carthagine* ~ *melius puto, quam*... SALL. despre Carthagina prefer să nu vorbesc decît să... (*impers.*) *de iurgio siletur* TER. de ceartă nu se pomeneşte nimic; **b.** (*fig.*) a fi liniştit, a înceta: *silet nox* VERG. noaptea e liniştită, *silet aequor* VERG. valurile s-au potolit, *silent leges inter arma* CIC. în timp de război, legile amuţesc; 2 a tăcea (despre ceva), a nu vorbi (despre): *tu hoc silebis* CIC. tu să nu vorbeşti nimic despre aceasta, *neque te silebo* HOR. nu te voi trece sub tăcere, *ea res siletur* CIC. acest lucru e trecut sub tăcere, *tempora quae sileri Agricolam non sinerent* TAC. vremuri care n-ar permite ca Agricola să fie trecut sub tăcere // **silenda**, *ōrum n. pl.* lucruri de care nu trebuie să se vorbească, mistere LIV. secrete CURT.

siler *eris n.* răchită, salcă VERG.

Siler, *ĕris* şi **Silerus** *v.* **Silarus**

silescō, *ere vi.* a deveni tăcut, a se potoli, a amuţi: *eo dicente deum domus silescit* VERG. cînd el vorbrşte, lăcaşul zeilor amuţeşte, *venti silescunt* OV. vînturile se potolesc.

silex, *icis m.* şi (*rar*) *f.* 1 piatră tare, cremene, silex, granit: *vias silice sternere* LIV. a pava drumurile cu piatră, *silice scintillam excudere* VERG. a scoate o scînteie din cremene, (pe lîngă *lapis* sau *saxum*): *es lapide silice stultior* PL. eşti mai greu de cap decît o piatră, *porcum saxo silice percussit* LIV. a lovit porcul cu un cuţit de cremene; (*fig.*) *non e silice nati sumus* CIC. nu ne-am născut dintr-o piatră tare (n-avem inimi de piatră), *verba duros motura silices* OV. cuvinte care ar putea mişca şi pietrele tari; 2 stîncă : *acuta* ~ VERG. stîncă ascuţită.

Silianus (*3*) *adj.* *v.* **Silius**

silicārius, *iī m.* pavagiu FRONTIN.

siliceō, *ōnis m.* om cu inimă de piatră LAEV.

silicernium, *iī n.* 1 ospăţ de înmormîntare CAECIL.; 2 (un fel de) cîrnat ARN.; 3 (*fig.*) cadavru ambulant (*termen injurios*) TER. Ad. *587*.

silicernius, *iī m.* *v.* **silicernium** (*3*)

silicius (*3*) *adj.* de silex, de cremene CAT.

siliciineus (*3*) *adj.* *v.* **siliceus** CROM.

silicula, *ae f.* păstaie (capsulă) mică VARR.

silīginārius (*3*) *adj.* brutar, patiser DIG.

silīgineus (*3*) *adj.* de (din) cel mai curat grîu: ~ *panis* VARR. pîine din grîul cel mai curat, *siliginea farina* SEN. făină de calitatea întîi.

silīgō, *inis f.* 1 grîu de prima calitate, CAT. ş.a. 2 floarea făinii, făină albă de grîu PLIN.

siliqua, *ae f.* 1 păstaie, teacă (a legumelor) VERG. ş.a.; (*pl.*) legume, plante leguminoase: *vivit siliquis* HOR. se hrăneşte cu legume; 2 *siliqua Graeca* sau doar *siliqua*: (*bot.*) roşcov (*Ceratonia siliqua*) PLIN.; 3 (*bot.*) molotru (*Trigonella besseriana*); 4 (*ca măsură*) 1/6 dintr-un *scrupulus* VEG.; 5 (*ca monedă*) 1/24 dintr-un *solidus* COD. IUST.

siliquastrum, *ī n.* (*bot.*) ardei (*Capsicum annuum*) PLIN.

siliquātārius, *iī m.* perceptorul taxei numite *siliquaticum* CASSIOD.

siliquāticum, *ī n.* impozit de 1/24 asupra oricărei vînzări CASSIOD.

siliquor, *ārī vi. dep.* a se acoperi de păstăi PLIN.

Sīlius, *iī m.* nume de familie roman // **Siliānus** (*3*) *adj.* al lui Silius.

sillographus, *ī m.* silograf (*autor de parodii* sau *satire*) ARN.

sillus, *ī m.* poezie satirică (*la greci*) CIC.

sillybus, *ī m.* **sittubos**

silō, *ōnis m.* cîrn VARR.

silphium (silpium), *iī n.* *v.* **laserpicium** CAT.

Silurēs, *um m. pl.* silurii (*popor din Britannia*) TAC.

silūrus, *ī m.* silur, peşte de rîu (somn [?]) PLIN.

sīlus (*3*) *adj.* cu nasul turtit, cîrn CIC.

Sīlus, *ī m.* „Cîrn" (*cognomen în familia Sergia*) CIC. ş.a.

silva, *ae f.* 1 pădure: *silvam caedere* CAES. a tăia o pădure, *incidua* ~ OV. pădure netăiată niciodată; 2 parc, plantaţie de copaci: *murus circumdatus silvae* SEN. zid care împrejmuia parcul; 3 (*poet.*) arbore, pom, copăcel, arbust, ramură: *ad circumstantes tendere bracchia silvas* OV. a întinde braţele spre copacii dimprejur, *viridem ab humo convellere silvam* VERG. a smulge din pămînt tufa (de mirt); 4 (*fig.*) **a.** mulţime, grămadă, mare cantitate, material bogat: ~ *comae* IUV. un stuf de păr, *omnis virtutum et vitiorum* ~ CIC. totalitatea virtuţiilor şi viciilor, *pri-*

mum ~ rerum comparanda est CIC. trebuie ca mai întîi să-ți aduni un bogat material de cunoștințe; **b.** (*oc.*) schiță, improvizație QUINT. *10, 3, 17*; (*ca titlu de operă*) Silvae Improvizații (*scriere a poetului Statius*); [*siluae* trisilabic la HOR.].

Silvānus, *ī m.* zeu al pădurilor, tufișurilor și cîmpiilor.

silvāticus (*3*) *adj.* **1** de pădure, de copaci CAT., VARR.; **2** pădureț, sălbatic VARR., PLIN.

silvescō, *ere vi.* a crește prea lemnos CIC.; a crește prea stufos COL.

silvester, *tris, tre adj.* **1** păduros, acoperit de păduri: *loca silvestria* CIC. locuri pline de păduri // **silvestria**, *ium n. pl.* ținuturi păduroase; **2** de pădure: *silvestris belua* CIC. animal care trăiește în păduri, *silvestris umbra* OV. umbra pădurii; **3** pădureț, sălbatic: *silvestres pruni* PLIN. pruni sălbatici, *tauri silvestres* PLIN. tauri sălbatici.

Silvia, *ae f. 1*) Rhea Silvia (*fiica lui Numitor și mama lui Romulus și Remus*); *2*) fiica lui Tyrrhenus.

silvicola, *ae adj. m.* și *f.* care trăiește în păduri VERG. ș.a.

silvicultrix, *īcis adj. f.* care trăiește în păduri CATUL.

silvifragus (*3*) *adj.* care rupe copacii (*despre vînt*) LUCR.

silviger, *era, erum adj.* acoperit de păduri, păduros PLIN.

Silvius, *iī m. 1*) fiul lui Aeneas și al Laviniei; *2*) numele unor regi la Alba Longa.

silvōsus (*3*) *adj.* **1** păduros LIV.; **2** stufos PLIN.

silvula, *ae f.* pădurice COL.

sīma, *ae f.* (*arhit.*) jgheab de scurgere VITR.

Simbruīnus (Simbruvīnus) (*3*) *adj.* de la Simbruvium // **Simbruīnae**, *ārum f. pl.* apele minerale de la Simbruvium CELS.

Simbruvium, *iī n.* regiune în țara ecvilor; denumirea unui lac cu ape minerale.

sīmia, *ae f.* maimuță PL. ș.a.; (*fig. despre imitatori*) maimuțoi PLIN. IUN.

simila, *ae f.* cea mai curată făină de grîu, făină foarte albă CELS.

similāgineus (*3*) *adj.* de (din) făină foarte albă VULG.

similāgo, *inis f. v.* **simila** PLIN.

similātio, *ōnis f.* asemuire BOERH.

simile, *is n.* lucru asemănător, caz analog, analogie, comparație CIC.

similis (*2*) *adj.* (superl. *simillimus*) asemănător, la fel: *in simili causa* CIC. într-un proces asemănător, (*cu genit.*) *est ~ maiorum suorum* TER. seamănă cu strămoșii lui, *tui ~ est probe* TER. seamănă leit cu tine, *quaesivi ex eo cuius suorum ~ fuisset nepos…* CIC. l-am întrebat cu cine dintre ai săi seamănă nepotul, *morbus, paupertas, ignominia, similia horum* CIC. boala, sărăcia, dezonoarea și altele de acest fel, *narratio veri ~* CIC. povestire verosimilă, (*cu dat.*) *~ patri suo* CATUL. asemănător cu tatăl său, (*cu p. pr.*) *~ roganti* HOR. ca unul care ar fi cerut, *~ legenti* QUINT. ca și cum ar fi citit; *argumentum vero simile* QUINT. subiect verosimil, *~ sui* HOR. asemănător cu sine (neschimbat); (cu *cum* sau *inter*) *similes cum aequalibus* SEN. la fel cu semenii săi, *inter se similes* CIC. asemănători între ei; (urmat de *ac, atque*) la fel ca; (urmat de *ut si, tamquam si*) la fel ca și cum.

similiter *adv.* (superl. *simillime*) la fel, în mod asemănător, similar, tot așa: *illa quae ~ desinunt* CIC. acele cuvinte care se termină la fel, (cu *atque* sau *ac, ac si, ut si*) *~ atque ipse eram* CIC. tot așa cum eram eu, *~ facis ac si me roges, cur …* faci la fel ca și cum m-ai întreba pentru ce …, (*rar cu dat.*) *~ his* PLIN. la fel cu aceștia.

similitudināriē *adv.* aproximativ DON.

similitūdō, *inis f.* **1** asemănare, similitudine: *ex similitudine floris* CAES. din cauza asemănării cu o floare, *id ad similitudinem panis efficiebant* CAES. făceau din asta un fel de pîine, *id faciunt cum quadam similitudine amoris* CIC. fac aceasta printr-un fel de imitare a iubirii; **2** (*spec.*) **a.** copie, imitație; **b.** analogie, comparație CIC.

similō, *āre vi.* a semăna, a fi asemănător [cu dat.] DIOM.

simiolus, *ī m.* mic maimuțoi CIC.

simītū *adv.* (*precl.*) în același timp, totodată: *mecum ~ ire* PL. a merge o dată cu mine.

sīmius, *iī m.* maimuță, maimuțoi; (*fig.*) imitator de rînd SEN.

sīmō (*I*) *vt.* **1** a turti: *~ nares* LUCIL. a turti nasul; **2** a nivela VITR.

Sīmō, *ōnis m.* Simon (*nume în comedia latină*) PL.

Simois, *entis* (*-entos*) *m.* (*ac. -enta*) rîu la Troia (*care se varsă în Scamandru*).

Simōn, *ōnis m.* nume evreiesc.

Simōnidēs, *is m.* Simonides din Ceos (*autor de poezii elegiace*).

Simōnidēus (*3*) *adj.* al lui Simonide CATUL.

simplāris (*2*) *adj.* (soldat) care primește rație simplă VEG.

simplārius (*3*) *adj.* simplu DIG.

simplex, *plicis adj.* **1** simplu, fără amestec: *aut ~ est natura animantis, aut concreta est ex pluribus naturis* CIC. substanța unei ființe este sau simplă, sau compusă din mai multe substanțe, *ius ~* HOR. saramură goală, *~ officium est* CIC. datoria este ceva simplu; **2** unul singur, unic, izolat: *plus vice simplici* HOR. mai mult decît o singură dată, *simplice ordine* LIV. într-un singur rînd, *verba simplicia, collocata* CIC. cuvinte izolate sau grupate, *nec via mortis erat ~* VERG. nici felul morții nu era același pentru toți; **3** natural, obișnuit, neartificial: *sonus vocis rectus et ~* CIC. timbrul vocii simplu și natural; **4** (*moral*) simplu, neprefăcut, cinstit, naiv: *apertus et ~ vir* CIC. om deschis și cinstit, *~ puella* OV. fată naivă, *simplicissima mens* PETR. gîndurile cele mai curate.

simplicitās, *ātis f.* **1** simplitate: *sunt solida primordia simplicitate* LUCR. *1, 609* atomii sînt dintr-o substanță solidă simplă (necombinată); **2** (*frecv.*) simplitate, sinceritate, rectitudine, lipsă de fățărnicie, candoare, ingenuitate: *callidissima simplicitatis imitatio* QUINT. imitare foarte abilă a sincerității, *~ puerilis* LIV. candoare copilăroasă.

simpliciter *adv.* **1** separat, aparte: *primum ~, deinde coniuncte* CIC. mai întîi separat și apoi reunit laolaltă, *aut ~ quaeritur, aut comparate* CIC. se cercetează fie separat, fie comparativ; **2** doar, numai, pur și simplu: *quidam ludere eum ~ aiebant* LIV. unii spuneau

că el doar glumeşte, *cum ~ ad amicitiam petendam venissent* LIV. de vreme ce ei veniseră numai ca să le ceară prietenia; 3 simplu, natural: *~ breviterque dicere* CIC. a vorbi simplu şi pe scurt; 4 (*moral*) fără ocoluri, deschis, pe faţă, sincer: *fatebor vobis ~* TAC. vă voi mărturisi pe faţă, *simplicissime inter nos loquimur* TAC. vorbim foarte deschis între noi.

simplicō, *āre vt.* a produce un singur lucru PALL.

simplō, *āre vt.* a reduce la unitate SEDUL.

simplus (*3*) *adj.* simplu, unul singur PRUD. // **simplum**, *ī n.* ceea ce e simplu, unitate: *contrariorum genera ut duplum, simplum, multa, pauca etc.* genuri de noţiuni contrarii, cum ar fi dublu–simplu, multe–puţine etc., *simplum solvere* PL. a plăti numai suma simplă (fără amendă) // **simpla**, *ae f.* valoarea (preţul) pur şi simplu VARR., DIG.

simpulum, *ī n.* simplu (*cupă mică pentru libaţii la sacrificii*); (*prov.*) *excitare fluctus in simpulo* CIC. a stîrni valuri într-un pahar cu apă (o furtună într-un pahar cu apă).

simpuvium, *iī n. v.* **simpulum**

simul I *adv.* 1 în acelaşi timp, totodată: *foras ~ omnes proruunt* PL. se reped cu toţii afară în acelaşi timp, *cum eo colloquitur; ~ commonefacit …* CAES. vorbeşte cu el; totodată, îl face atent …; *cum simul* (*simul cum* şi abl.) o dată cu: *animi ~ cum corporibus intereunt* CIC. sufletele pier o dată cu trupurile, *abii mane cum luci ~* PL. am plecat dimineaţa, o dată cu ivirea zorilor, *simul mecum* (*tecum*) PL. o dată cu mine, cu tine, (întărit prin *unā*) *i mecum unā ~* PL. hai o dată cu mine, *et simul …* (*simul et*, *simul-que*) şi totodată: *hic esse et illic ~* PL. a fi aici şi totodată acolo, *~ flare sorbereque haud facile est* PL. nu e uşor să sufli şi totodată să bei; (*corelat.*) *simul … simul*; *simul et … et…*; *simul … atque …* (*ac…*) tot atît …, cît şi…: *increpando ~ temeritatem, ~ ignominiam* LIV. blamînd tot pe atîta temeritatea, cît şi laşitatea lor, *~ et cursu et spatio pugnae defatigati* CAES. obosiţi atît de alergare, cît şi de durata luptei, *eximius ~ honoribus atque virtutibus* QUINT. distins atît prin onoruri, cît şi prin virtuţi; 2 împreună: *multos modios salis ~ edendos esse* CIC. trebuie să mănînci împreună multe baniţe de sare, (*poet.* cu abl.) *~ nobis habitat* OV. locuieşte împreună cu noi. **II** *conj. simul atque* (scris şi *simulatque*), *simul ac …* (*simulac*), *simul ut …* (sau numai) *simul* îndată ce: *~ atque de Caesaris adventu cognitum est …* CAES. îndată ce s-a aflat de sosirea lui Caesar …, *~ ut videro, dicam* CIC. îndată ce voi vedea, voi spune, *~ in arido constiterunt* CAES. îndată ce au debarcat, (întărit prin *primum*): *~ primum magistratu abiit …* LIV. îndată ce a ieşit din funcţie, (*cu p. pr.*) *~ hoc dicens, attolit se …* VERG. şi spunînd acestea, s-a ridicat.

simulācrum, *ī n.* 1 chip, imagine (reprodusă asemănător); (*concrt.*) portret, tablou, statue: *Helenae pingere ~* CIC. a picta chipul Helenei, *simulacra pugnarum picta* LIV. tablouri reprezentînd bătăliile, *deorum simulacra* CIC. statuile zeilor, *Herculis magnum ~* CIC. o statuie mare a lui Hercules, *simulacra litterarum* SEN. modele de litere desenate, *ad ~ alicuius rei* după modelul unui lucru, semănînd cu…: *aedes ad ~ templi Veneris* SUET. lăcaş semănînd cu templul Venerei; (*oc.*) manechin cu chip de om, făcut din răchită CAES. B. G. *6, 16, 4*; (*spec.*) chip reflectat în apă, oglindă: *per aquas rerum simulacra* LUCR. imagini ale lucrurilor reflectate în apă; 2 umbră (deşartă), fantasmă, fantomă: *simulacra inania somni* OV. fantomele deşarte din somn; 3 aparenţă, imitaţie, simulacru: *simulacra navalis pugnae* QUINT. exerciţii care imită o luptă navală, *simulacra libertatis* TAC. simulacre ale libertăţii, *simulacra inania* QUINT. aparenţe deşarte.

simulāmen, *inis n.* reproducere, imitare, imagine OV.

simulāmentum, *ī n.* artificiu, stratagemă GELL.

simulans, *ntis p. pr. v.* **simulo** // **adj.** [cu genit.]: *vocum simulantior* OV. mai bun imitator al vocii omeneşti (*despre papagal*) OV.

simulanter adv. în aparenţă APUL.

simulātē adv. în aparenţă, în mod prefăcut CIC.

simulātilis (*2*) *adj.* simulat FRONT.

simulātiō, *ōnis f.* 1 (*abs.*) prefăcătorie, artificiu: *simulatione et fallaciis* CIC. prin prefăcătorie şi înşelăciuni, *illa simulationum nescia* TAC. aceea, neştiutoare de prefăcătorii; 2 (*cu genit.*) simulare, aparenţă, pretext: *~ virtutis* CIC. simularea virtuţii, *simulatione insaniae militiam subterfugere* CIC. a scăpa de militărie prin simularea nebuniei, *per simulationem vulnerum* CIC. prefăcîndu-se răniţi, *legis agrariae simulatione* CIC. prin pretextul unei legi agrare.

simulātō *adv.* în mod simulat LAMPR.

simulātor, *ōris m.* 1 (*poet. şi rar*) imitator OV. M. *11, 634*; 2 simulator, om care se preface: *~ segnitiae* TAC. om care simula indolenţa, *in omni oratione simulator* (*Socrates*) CIC. Socrate care în orice discuţie se prefăcea (că este ignorant).

simulātōriē *adv.* în chip prefăcut AUG.

simulātōrius (*3*) *adj.* prefăcut, simulat AUG.

simulātrix, *icis f.* cea care preface oamenii în animale; vrăjitoare STAT.

simulō (*I*) *vt.* [*similis*] 1 (*mai ales poet.*) a face un lucru asemenea altuia, a reproduce, a reprezenta, a imita: *simulata magnis Pergama* VERG. un mic Pergam imitat după cel mare, *crura quae simulent cornua lunae* MART. picioare care seamănă cu coarnele lunii, *fortasse cupressum scis ~* HOR. poate că ştii să pictezi un chiparos, *simulat terram edere fetum olivae* OV. reprezintă pămîntul producînd o ramură de măslin, *aera Alexandri vultum simulantia* HOR. bronz care reprezintă chipul lui Alexandru; 2 a se preface, a face pe …, a simula: *Hannibal aegrum simulabat* LIV. Hannibal se prefăcea că e bolnav, *~ deditionem* SULL. a se face că se predă *~ furentem* SEN. a face pe nebunul, *officio simulato* CIC. sub aparenţa împlinirii datoriei, (*cu inf.*) *omnia se simulant scire* PL. se fac că ei ştiu totul.

simultās, *ātis f.* [*simul*] 1 (*rar*) întrecere (cu altcineva), competiţie, rivalitate: *de locis summis simultatibus contendebant* CAES. B. G. *5, 44* se luptau între ei cu cea mai înfocată rivalitate pentru gradele militare; 2 (*frecv.*) duşmănie, ură: *simultates habere* (*gerere*) *cum aliquo* CIC. a fi în duşmănie cu cineva, *simultates subire pro aliquo* PLIN. a se expune la duşmă-

nii pentru cineva, *simultatem deponere* CIC. a lăsa la o parte duşmănia, a se împăca; [genit. pl. frecv. simultatium].

simulter *adv.* în acelaşi fel PL.

sīmulus (*3*) *adj.* puţin cîrn LUCR.

sīmus (*3*) *adj.* 1 turtit CELS.; 2 cu nasul turtit, cîrn VERG.

sīn *conj.* dacă însă; *si ... sin* CIC. dacă ... dacă însă, *si... sin aliter* PL. dacă ... dacă nu, *sin aliter* (*minus, secus, autem*) dacă nu, în caz contrar.

Sīna sau **Sīnaī** *m. indecl.* muntele Sinai.

sināpi *n. indecl.* şi **sināpe**, *is* şi **sināpis**, *is f.* muştar: *granum sinapis* AMBR. grăunte de muştar.

sināpismus, *ī m.* compresă cu seminţe de muştar C. AUR.

sināpizō (**sināpissō**), *āre vt.* a aplica o compresă cu muştar C. AUR.

sincērē *adv.* 1 (*rar*) cum trebuie, normal, bine PL. Epid. *634*; 2 cinstit, sincer: ~ *dicere* CATUL. a vorbi sincer, ~ *provincias administrare* VAL. MAX. a administra cinstit provinciile.

sincēritās, *ātis f.* 1 nealterare, puritate, integritate: ~ *pura olei* PLIN. deplina puritate a uleiului, ~ *animi et corporis* VAL. MAX. deplina sănătate mintală şi corporală, ~ *vitae* VAL. MAX. curăţenia moravurilor; 2 sinceritate, cinste PHAEDR.

sincēriter *adv.* în mod sincer, cinstit GELL.

sincēro, *āre vt.* a face pur DIOM.

sincērus (*3*) *adj.* 1 curat, nealterat, intact, sănătos, necorupt: *sincerum lac* COL. lapte curat, *sincerum vas* HOR. vas curat, *sincerum corpus* OV. corp nevătămat, *corium sincerissimum* PL. piele în perfectă bună stare, *sincera gemma* PL. piatră preţioasă fără pete; (*subst.*) *sincerum genae* OV. culoare naturală a obrazului (obraz nefardat); 2 (*fig.*) pur, curat, adevărat, nepătat, ireproşabil, sincer, cinstit: *sincerum gaudium* CIC. bucurie curată, *sincera voluptas* OV. plăcere curată, *sincerum equestre proelium* LIV. luptă ecvestră veritabilă, ~ *Stoicus* CIC. stoic veritabil, *sincera gratia sermonis Attici* CIC. farmecul pur al vorbirii attice, *sincerum iudicium* CIC. judecată sigură (gust ales), *sincera Minerva* OV. casta Minerva, *sincera fama* CIC. faimă ireproşabilă, *sincerissimus scriptor* CIC. scriitorul cel mai veridic, *sincera concordia* TAC. armonie sinceră, *sincera fide* LIV. cu o bună-credinţă desăvîrşită.

sincipitāmentum, *ī n.* [*sinciput*] halcă de jumătate de cap de animal PL.

sinciput, *pitis n.* 1 jumătate de căpăţînă: ~ *fumosum* PL. jumătate de căpăţînă (de porc) afumată; 2 cap: *dissecat* ~ *ense* SID. taie capul cu sabia; (*fig.*) ~ *sanum* PL. cap sănătos.

Sinda, *ae f.* şi **Sindos**, *i f.* Sinda (*oraş în Pisidia*) // **Sindicus** (*3*) *adj.* şi **Sindonendis** (*2*) *adj.* din Sinda // **Sindonēs**, *um m. pl.* locuitorii Sindei.

sindōn, *onis f.* ţesătură fină de muselină MART.

sine *prep. cu abl.* fără: ~ *ulla dubitatione* CIC. fără nici o îndoială, *non* ~ *conscio marito* HOR. nu fără ştiinţa soţului, ~ *pondere* OV. fără greutate, ~ *viribus* OV. fără putere, (*postpus*) *me* ~ VERG. fără mine.

Singidava, *ae f.* localitate (*neidentificată*) în Dacia.

singillārius (*3*) *adj.* simplu TERT.

singillātim *şi* **singulātim** *adv.* în parte, individual, separat CIC.

singlāriter *v.* **singulariter** LUCR.

singulāris (*2*) *adj.* 1 singur, izolat: ~ *homo* CAES. om care merge singur; 2 de unul singur, personal, particular: *cupidus imperii* ~ CIC. doritor de conducere personală, *singulare odium* CIC. ură personală; 3 (*gram.*) singular: ~ *numerus* QUINT. numărul singular, *in singulari* VARR. la singular; 4 (*despre loc*) aparte, la o parte SUET.; 5 unic în felul său, singular, extraordinar, excepţional, nemaipomenit; *Aristoteles in philosophia propre singularis* CIC. Aristotel care e aproape unic în filozofie, ~ *vir* QUINT. om excepţional, ~ *impudentia* CIC. neruşinare nemaipomenită // **singulāris**, *is f.* văduvă // **singulārēs**, *ium m. pl.* soldaţi de elită, corp de gardă personală TAC.; curieri ai prefecţilor în provincii COD. IUST.

singulāritās, *ātis f.* 1 unicitate, unitate TERT.; 2 celibat TERT.; 3 (*gram.*) singular CHARIS.; numărul unu MART. CAP.

singulāriter *adv.* 1 individual, particular, în parte LUCR.; 2 (*gram.*) la singular QUINT.; 3 extraordinar, excepţional: *aliquem* ~ *deligere* CIC. a iubi pe cineva extraordinar de mult.

singulārius (*3*) *adj.* 1 individual, particular: *catenae singulariae* PL. lanţuri pentru fiecare în parte, *litterae singulares* GELL. abrevieri, sigle GELL.; 2 extraordinar, nemaipomenit GELL.

singulātim *v.* **singillatim**

singulī, *ae, a num.* 1 cîte unul, fiecare: ~ *singulorum deorum sacerdotes* CIC. cîte un preot de fiecare zeu, *filiae singulos filios hebentes* LIV. fete care aveau fiecare cîte un fiu, *quibus singulae naves erant attributae* CIC. cărora le erau atribuite cîte o navă, *in singulos annos* (*dies, menses*) CAES. de fiecare an (zi, lună), *in singula diei tempora* CAES. ceas de ceas; 2 fiecare în parte; **a.** unul singur: *quos singulos contemnas, eos esse aliquid putas universos* CIC. acei pe care îi dispreţuieşti individual crezi că înseamnă ceva luaţi laolaltă, *ne agam de singulis* CIC. ca să nu vorbesc despre fiecare în parte; **b.** (*rar*) singuri: *numquam sumus* ~ SEN. niciodată nu sîntem singuri; 3 (*sg. rar*) **a.** cîte unul: *nummo singulo multabatur* GELL. era amendat cu cîte un ban; **b.** izolat, unul singur, unic: *singulum vestigium* PL. o singură urmă, *singulus numerus* GELL. numărul singular.

singultim *adv.* cu vocea întreruptă, împiedicîndu-se în vorbire HOR. S. *1, 6, 56*.

singultiō, *īre vi.* 1 a sughiţa CELS.; a plînge cu sughiţuri APUL.; 2 a cloncăni (*despre găină*) COL.; 3 a tremura de neastîmpăr PERS. *6, 72*.

singultō, *āre vi.* 1 a sughiţa CELS.; 2 (*fig.*) a gîlgîi (de sînge) VERG. Aen. *9, 333*; 3 (*vt.*) a horcăi (*despre un muribund*); 4 (*vt.*) ~ *animam* OV. a-şi da sufletul (*cu horcăieli*); 5 a întrerupe cu suspine OV. Tr. *3, 5, 16*.

singultūs, *ūs m.* 1 sughiţ CIC.; 2 horcăit (al muribundului) VERG.; 3 cîrîit, croncănit (al animalelor) COL.; 4 gîlgîit al apei PLIN. IUN.

singulus (*3*) *adj.v.* **singuli**

Sinis, *is m.* numele unui tîlhar din istmul Corint (*ucis de Theseus*) OV., PROP.

sinister, *tra, trum adj.* 1 stîng, de partea stîngă: ~ *oculus* PLIN. ochiul stîng, *sinistra manus* NEP. mîna stîngă // **sinistra**, *ae f.* mîna stîngă // **sinistri**, *ōrum m. pl.* soldaţi din aripa stîngă, (*locut.*) *a sinistra* sau *sinistrā* CIC. din partea stîngă, *ad sinistram* PL. la stînga // **sinistrum**, *ī n.* partea stîngă: *a sinistro* QUINT. (venind) din stînga, *in sinistrum* QUINT. (mergînd) spre stînga; 2 (*fig.*) defavorabil, nefericit; rău, stricat, pervers: *arboribus Notus* ~ VERG. austrul defavorabil pomilor, *sinistra pugna Cannensis* PROP. nenorocita luptă de la Cannae, *sinistri sermones de Tiberio* TAC. vorbe urîte despre Tiberius, *sinistra fama* TAC. faimă rea // **sinistrum**, *ī n.* răul: *si qua est studiosa sinistri* OV. dacă o femeie are aplecare să facă rău; 3 (*rel.*) **a.** (*la romani, în vorbirea augurilor, care, privind către sud, aveau răsăritul la stînga*) din stînga = favorabil, bine prevestitor, de bun augur; *avi sinistra* PL. sub bune auspicii, *sinistra cornix* VERG. o cioară care se aude din stînga (de bun augur), ~ *tonitrus* OV. tunet din stînga (bine prevestitor); **b.** (*la greci*) din stînga = rău prevestitor, de rău augur: *omen sinistrum* OV. prevestire nefericită, *sinistro pede proficisci* APUL. a porni cu stîngul (semn rău); [comp. *sinisterior, sinisterius* OV., CIC.].

sinisteritās, *ātis f.* stîngăcie, inaptitudine PLIN. IUN.

sinistrē *adv.* rău, nefavorabil: ~ *exceptus* HOR. primit rău.

sinistrorsum şi **sinistrorsus** *adv.* spre stînga CAES. ş.a.

sinistroversus *adv. v.* **sinistrorsum** LACT.

sinō, *ere, sīvī, situm vt.* a lăsa liber, a îngădui, a permite: (*cu inf.*) *praecipitem amicum ferri sinit* CIC. lasă pe prieten să se ducă peste cap, *neu sinas Medos equitare inultos* HOR. să nu-i laşi pe mezi să călărească nepedepsiţi, *se comitia haberi non siturum* CIC. (a zis) că el nu va permite să se ţină adunări, *ingenium torpescere sinunt* SALL. ei lasă mintea să lîncezească, *sine, sis, loqui me* PL. lasă-mă, rogu-te, să vorbesc, (*la pas.*) *vinum in dolium conditur et ibi fermentari sinitur* COL. vinul e pus în butoi şi e lăsat acolo să fermenteze, *hic accusare eum non est sinitus* CIC. acestuia nu i s-a permis să-l acuze pe acela, (*cu conjct.*) *sivi animum ut expleret suum* TER. l-am lăsat să-şi facă pofta, *sine dem savium* PL. lasă-mă să te sărut, *at tandem dicat sine — age dicat, sino* PL. Lasă-l să spună odată — Foarte bine, să spună; (*cu ac.*) *sine hanc vitam* VERG. lasă-mi viaţa, *neu propius tectis taxum sine* VERG. nu lasă (să crească) tisa prea aproape de faguri, *sine me* TER. lasă-mă în pace; (*în conversaţie*) *Credo, illum iam adfuturum esse. Sine veniat!* Cred că acela va fi îndată aici — Poate să vină! (Să poftească!), *Huc ades: insani feriant sine litora fluctus* VERG. Vino aici: valurile nebune izbească ţărmurile cît vor; (*invocînd zei*): *ne di sirind* (*siverint*) PL. să nu permită zeii (să ne ferească zeii), *ne istuc Iuppiter sirit* LIV. să ne păzească Iupiter de asta; [forme sincop. *sisti = sivisti, sistis = sivistis; siris, sirit, sirint = siveris, siverit, siverint; sisset, sissent = sivisset, sivissent* etc.; *siit = sivit*].

Sinōn, *ōnis m.* grec (*care i-a sfătuit pe troieni să introducă în cetate calul de lemn*).

Sinōpa, *ae* şi **Sinōpē**, *ēs f.* Sinope (*oraş şi port în Paphlagonia, locul de naştere al lui Diogene*) // **Sinopensis** (*2*) şi **Sinopicus** (*3*) *adj.* din (de) Sinope // **Sinōpensēs**, *ium m.pl* locuitorii din Sinope.

Sinōpeus, *eī m.* (ac. pl. *-eas, -as*) sinopean: ~ *cynicus* OV. = Diogene // **sinōpis**, *idis f.* *1*) pămînt roşu de Sinope (*un fel de cretă roşie*) folosit la vopsit; *2*) oraş grecesc (*situat la hotarul dintre Latium şi Campania şi devenit colonia romană Sinuessa*).

sinuāmen, *inis f.* curbură, sinuozitate PRUD.

sinuātio, *ōnis f.* curbură AMBR.

sinuātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sinuo**

sinuātus[2], *abl. -ū, m.* curbură PRISC.

Sinuessa, *ae f.* oraş la hotarul dintre Latium şi Campania (*vestit pentru apele sale termale şi podgorii*) // **Sinuessānus** (*3*) *adj.* de la Sinuessa.

sīnum, *ī n.* şi **sīnus**, *ī m.* vas de pămînt, blid, strachină, oală (*pentru lapte şi vin*) PL., VERG.

sinuō (*I*) *vt.* 1 a îndoi, a încovoia: (*angues*) *sinuant volumine terga* VERG. şerpii îşi îndoaie spatele în spirale (înaintînd), ~ *arcum* OV. a întinde arcul (îndoindu-l spre a pune săgeata), ~ *orbes* TAC. a face cercuri, *muri introrsus sinuati* TAC. ziduri cu unghiuri intrînde, *donec in Chattos sinuetur* TAC. pînă să ajungă, făcînd o curbă, la chatti; 2 a săpa în formă de cerc CELS.

sinuōsē *adv.* întortocheat; (*fig.*) complicat (ca stil) GELL.

sinuōsus (*3*) *adj.* 1 curbat, încovoiat, arcuit, sinuos: ~ *flexus anguis* VERG. încovoierea arcuită a şarpelui (în timpul înaintării), ~ *arcus* OV. arc întins, *sinuosa vestis* OV. haină cu falduri, ~ *Maeander* PLIN. Maeander, rîu sinuos, (*poet.*) *sinuoso in pectore* PERS. în cutele ascunse ale inimii; 2 (*fig.*) complicat, întortocheat, cu digresiuni: *historia sinuosa* QUINT. povestire istorică cu multe digresiuni.

sīnus[1], *ī v* **sinum**

sinus[2], *ūs m.* 1 **a.** curbură, încovoiere, rotocol, arc, spirală, cerc: ~ *falcis, humeri* CELS. curbura secerii, a umărului, *draco sinus conficiens e corpore flexos* LIV. balaurul făcînd cu corpul spirale ondulate, *sinu ex toga facto* LIV. făcînd o cută la togă, *sinus fluentes* VERG. pliuri de haină care văluresc, *torto orbe sinus* OV. bucle la păr; *velorum* ~ PROP. burta pînzelor (de corabie); **b.** (*fig.*) pînză de corabie: *sinus implere secundos* VERG. a umple pînzele cu un vînt favorabil; **c.** burtă a plasei de pescuit *sau* de vînătoare; **d.** (*fig.*) plasă de pescuit: *adducit sinum* (*piscator*) PL. pescarul trage plasa; **e.** ţesătura pînzei de păianjen; **f.** (*fig.*) pînză de păianjen PLIN. 2 adîncitură, scobitură: *terra in ingentem sinum consedit* LIV. pămîntul s-a lăsat într-o imensă concavitate, *in ipso fit nodo* ~ VERG. se face o scobitură chiar în nod (spre a altoi), *cuneus cedendo sinum dedit* LIV. formaţia de luptă în unghi cedînd, a făcut o burtă în front; 3 **a.** golf, radă: ~ *maritimus* CIC. golf de mare, *naves ex sinu adversariorum abducere* CAES. a adu-

ce corăbiile din golful duşmanilor; **b.** (*fig.*) ţinut din preajma golfului, peninsulă, promontoriu: *latos ~ complectens* TAC. cuprinzînd largi peninsule; **4** bufant al togii la partea din zona pieptului; cută largă, la piept, a togii: *Caesar sinistra manu sinum ad ima crura deduxit* SUET. Caesar şi-a tras cuta de la piept a togii spre picioare, *neve cubet laxo pectus aperta sinu* TIB. să nu stea culcată desfăcută la piept din cauza cutei prea largi, *in sinu ferens deos* HOR. purtînd statuetele zeilor în sînul togii, *praetentato sinu* SUET. sînul togii fiind percheziţionat, *manum in sinum alicui inserere* TER. a vîrî mîna în sînul cuiva, *colubram sinu fovit* PHAEDR. încălzeşte şerpoaica la sîn; **5** (sînul togii servind ca) pungă, buzunar: *Cynthia semper amatorum ponderat ~* PROP. Cynthia cîntăreşte totdeauna pungile iubiţilor, *quo pretium condat, non habet sinum* OV. n-are pungă unde să-şi mai pună banii, *abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos sinus* TAC. ascunzîndu-şi banii în pungile persoanelor de rînd sau de vază; **6** îmbrăcăminte, veşmînt: *purpureo conspicienda sinu* OV. admirabilă în haina ei de purpură, *regales ~* OV. mantie regală; **7** (*fig.*) **a.** sîn, piept, inimă: *in sinu amici deflere* CIC. a plînge la pieptul unui prieten, *in sinu alicuius esse* CIC. a fi la inima cuiva (foarte drag cuiva) *homines de eius complexu ac sinu* CIC. oameni din jurul şi de la inima lui, *confugit in sinum tuum respublica* PLIN. IUN. statul a alergat la protecţia ta, *in sinu gaudere* CIC. a se bucura în sine; **b.** centru, inimă: *in sinu urbis* SALL. în inima oraşului, *in sinu pacis* PLIN. IUN. în mijlocul unei epoci de pace; **8** putere, mînă: *opes in sinu praefectorum fore* TAC. puterea va fi în mîna prefecţilor, *in sinu habere* DIG. a avea în mîna sa.

sīparium, *iī n.* **1.** (*la teatru*) perdea (*care acoperea partea din spate a scenei şi era manevrată între părţile piesei, spre deosebire de* aulaeum *— cortina propriu-zisă —, care, fixată în partea de jos, era manevrată invers decît în sălile de teatru moderne: se cobora la începutul piesei şi se ridica la sfîrşitul ei*): *aulaeo subducto et complicitis sipariis* APUL. cortina fiind trasă în jos şi perdelele fiind ridicate; (*fig.*) *post ~* CIC. în culise, în secret; **2** (*fig.*) stilul comediei: *multa cothurno, non tantum sipario fortiora* SEN. multe idei mai puternice nu numai decît stilul comediei, dar chiar decît al tragediei; **3** perdea care apără de soare QUINT.

sīparum, *ī şi* **sīpharum**, *ī n. v.* **supparum**

sīphō, *ōnis m.* **1** conductă, tub, canal COL. ş.a.; **2** pompă de incendiu DIG.; **3** tub subţire de bătut CELS.; **4** ţîşnitoare (a unui lichid) IUV. *6, 310.*

sīphunculus, *ī m.* tub mic PLIN. IUN.

Sīpontum, *ī n.* oraş şi port în Apulia // **Sīpontīnus** (*3*) *adj.* sipontinic CIC.

sīpunculus, *ī v.* **sīphunculus** FRONT.

Sīpūs, *untis f. v.* **Sipontum**

Sīpylus, *ī m. 1*) numele unui fiu al Niobei OV. M. *6, 231*; *2*) munte în Lydia, unde Niobe a fost transformată într-o stîncă // **Sipylēius** (*3*) şi **Sipylensis** (*2*) adj. al lui Sipylus: *Sipyleia genitrix* STAT. mama lui Sipylus (Niobe).

sīquando *sau* **sī quando** *conj.* dacă vreodată: (*abs.*) *nunc mihi, si quando, favete* OV. acum mai ales, ajutaţi-mă.

sīquidem *sau* **sī quidem** *conj.* **1** dacă într-adevăr; **2** dat fiind că, avînd în vedere că CIC. ş.a.

sīquis, *sīqua*, *sīquid* şi **si quis**, *sī qua*, *si quid* dacă cineva, dacă ceva.

siraeum, *ī n.* vin fiert PLIN.

sirbēnus (*3*) *adj.* care se bîlbîie, gîngav FRONT.

Sīrēdonēs, *um f.* = **Sirenes** *v.* **Siren**

sīremps (**sīrempsē**) *adj. indecl.* întru totul asemănător, absolut la fel PL.

Sīrēn, *rēnis f.* (ac. sg. *Sirena*) frecv. pl. **Sirenes**, *um* (ac. pl. *Sirenas*) Sirene (*fiinţe fabuloase pe coasta de sud a Italiei, închipuite ca nişte păsări cu chip de fată, care, cu glasul lor fermecător, îi ademeneau pe navigatori spre stînci şi-i devorau*): *Sirenum scopuli* OV. = trei mici insuliţe stîncoase pe coasta de sud-vest a Campaniei; (*fig.*) *improba Siren desidia* HOR. lenea, ticăloasă ademenitoare.

Sīrēna, *ae f. v.* **Siren** HIER.

Sīrēnis, *idis adj. f.* al Sirenelor PRISC.

Sīrēnius (*3*) *adj.* al Sirenelor GELL.

Sīriacus (*3*) *adj.* al lui Sirius, canicular AVIEN.

sīriasis, *is f.* febră de insolaţie la copii PLIN.

Sīrius, *iī m.* stea strălucitoare din Constelaţia Cîinelui care apare la mijlocul lunii iulie, vestind arşiţă mare, caniculă: *rapidus ~* VERG. dogoritorul Sirius // **Sīrius** (*3*) *adj.* al lui Sirius, canicular: *~ ardor* VERG. arşiţa caniculară.

Sirmiō, *ōnis f.* ţinut şi peninsulă în partea de sud a lacului Benacus (*Lago di Garda*) (*unde Catul avea o proprietate*).

Sirmium, *iī n.* oraş în Pannonia (*azi, Mitroviţa, în Serbia*).

sirpe, *is n.* PL. *v.* **laser**.

sirpea, *ae* şi **sirpia**, *ae f. v.* **scirpea (scirpeus)**

sirpeus (*3*) *adj.* de papură PL.

sirpiculus, *ī m. v.* **scirpiculus**

sirpō, *āre v.* **scirpo**

sirpus, *ī m. v.* **scirpus**

sīrus, *ī m.* groapă de păstrat grîu COL.

sīs[1] = **si vis** dacă vrei, rogu-te.

sis[2] *conjct. pr.* al *vb.* **sum**

sis[3] = **suis** din *suus* (*3*) *adj. v.* LUCR. III, *1025.*

Sisapō, *ōnis f.* localitate din sudul Peninsulei Iberice (*bogat în mine de aur şi de cinabru*) // **Sisapōnensis** (*2*) *adj.* al localităţii Sisapo, din Sisapo.

Sīsenna, *ae m.* L. Cornelius Sisenna (*istoric roman*).

siser, *eris n.* (*bot.*) fetică *sau* salata-mielului (*Sium sisarum*) (*plantă cu rădăcina comestibilă*) HOR. ş.a.

sistō, *ere, stitī, statum vt.* şi *vi.* **1 a.** a face să stea, a duce, a aşeza, a pune: *huc siste sororem* VERG. adu-o pe soră-mea aici, *aciem in litore sistit* VERG. aşază linia de luptă pe ţărm, *monstrum sistimus arce* VERG. aducem monstrul (calul troian) în cetăţuie, *~ suem ad aram* VERG. a aduce un porc la altar; **b.** (*fig.*) a întări, a face să dureze: *~ dentes* PLIN. a întări dinţii, *hic rem Romanam sistet* VERG. acesta (Marcellus) va întări statul, *ego vos salvas sistam* PL. eu vă voi salva; **c.** (*vi.*) a se ţine: *~ capite* PL. a se ţine (a sta) în cap; **d.** (*spec.* = *statuere*) a înălţa, a ridica, a con-

strui: ~ *templum, tropaea arcusque, imagines* TAC. a înălţa un templu, trofee şi arcuri triumfale, statui; **2** (*judic.*) **a.** a face să apară la judecată la o dată fixă, a prezenta la judecată, (refl.-pas. *se sistere* şi *sisti*) a se prezenta la judecată: *Id. Sept. P. Quinctium sisti Alfenus promisit* CIC. Alfenus a promis că P. Quinctius se va prezenta la judecată la 13 septembrie, *vadimonium* ~ CIC. a-şi ţine angajamentul, a se prezenta la judecată, (*gener.*) *vas factus est alter eius sistendi* CIC. celălalt s-a făcut garant al prezentării acestuia, *sisto ego tibi me* PL. eu mă prezint la somaţia ta, (*vi.*) *testificatur P. Quinctium non stitisse* CIC. declară că P. Quinctius nu s-a prezentat la termen; **b.** (*oc.*) a se găsi undeva la o dată anume, a se întîlni: *des operam ut te ante Kal. Ian., ubicumque erimus, sistas* CIC. dă-ţi silinţa să mă întîlneşti înainte de 1 ianuarie, oriunde mă voi afla; **3** a opri: ~ *flumina* OV. (*sanguinem* TAC., *equos* VERG.) a opri apele, sîngele, caii, *se sistere* VERG. a se opri: ~ *pedem* sau *gradum* VERG., OV. a se opri din mers, *se* ~ *ab effuso cursu* LIV. a se opri dintr-o fugă dezordonată; (*vi.*) a se opri: *sistunt amnes* VERG. rîurile se opresc, *incerti, ubi* ~ *detur* VERG. neştiind unde le-ar fi dat să se oprească; (*fig.*) a pune capăt, a îndepărta: *siste tuas querelas* OV. încetează cu plînsetele, ~ *metum* TER. a alunga teama, ~ *labores* OV. a pune capăt trudelor; **4** a se menţine, a rezista, a subsista: *inruenti turbae* ~ TAC. a rezista mulţimii care năvălea, *rempublicam* ~ *negat posse* CIC. spune că statul nu poate subzista, (*impers.*) *nec sisti posse, nisi...* LIV. (zicea) că nu se poate rezista dacă nu... // **status** (*3*) *p. pf. adj.* **a.** stabilit, fixat: *stata dies* LIV. ziua fixată; **b.** periodic, regulat: *nec sacra stata facit* OV. nu face sacrificiile regulate, *status cursus siderum* PLIN. mersul periodic al astrelor.

sistrātus (*3*) *adj.* care poartă sistrum (*v. sistrum*) MART.

sistrifer, *era, erum adj.* care poartă sistrum (*v. infra*) ANTHOL.

sistrum, *ī n.* instrument metalic de percuţie (*folosit la ceremoniile zeiţei Isis*) VERG. ş.a.

sisura, *ae f.* pielicică de capră AMM.

sisymbrium, *iī n.* plantă odoriferă consacrată Venerei (cimbrişor [?]) OV. ş.a.

Sīsyphus (-os), *ī m.* fiu al lui Aeolus şi rege al Corintului (*vestit prin vicleniile şi tîlhăriile lui, a fost ucis de Theseus şi condamnat în Infern să urce veşnic pînă în vîrful unui munte un bolovan imens, care se rostogolea mereu la vale; era considerat tatăl lui Ulises*) // **Sīsyphidēs**, *ae m.* Ulises // **Sīsyphius** (*3*) *adj.* **1** al lui Sisyphus PROP., OV.; **2** corintian: *Sisyphiae opes* OV. puterea corintiană.

sītanius (*3*) *adj.* de grîu din recolta anului (*despre pîine*) PLIN.

sītarchia (sītarcia), *ae f.* **1** provizie de merinde APUL.; **2** desagă, traistă de merinde HIER.

sitella, *ae f.* urnă de tras la sorţi ordinea de votare în comiţii (*oală burduhănoasă cu gîtul strîmt, umplută pe jumătate cu apă, în care se aruncau sorţii făcuţi din plăcuţe de lemn; prin gîtul strîmt puteau trece doar cîte unul*) CIC., LIV.

Sīthōn, *onis m.* fiu al lui Neptun şi rege în Chersonesul tracic // **Sīthon**, *onis adj.* (ac. pl. *-as*) sithonian; tracic OV. // **Sīthonis**, *idis adj. f.* sithoniană; tracă // **subst.** *f.* femeie tracă // **Sītonius** (*3*) *adj.* sithonian, trac // **Sīthoniī**, *ōrum m. pl.* sithonienii; tracii.

siticen, *inis m.* muzicant la înmormîntări CAT.

sitīculōsus (*3*) *adj.* **1** însetat; **2** uscat VITR.; arid, secetos HOR.; **3** care provoacă sete PLIN.

sitiens, *ntis p. pr. v.* **sitio** // **adj. 1** însetat, suferind de sete LUCR.; **2** fără apă, arid, uscat: ~ *colonia* PLIN. IUN. colonie care n-are apă, ~ *hortus* OV. grădină pîrjolită de secetă, ~ *Canicula* OV. arşiţă uscată, *loca sitientia* PLIN. IUN. locuri aride // **sitientia**, *ium n. pl.* ~ *Africae* PLIN. ţinuturile aride ale Africii; **3** (*fig.*) însetat (de ceva), dornic (de ceva), avid: *sitientes aures* CIC. urechi avide de veşti noi, *sitientia regna Ditis* PETR. regatul lacom al Infernului, (*cu genit.*) ~ *famae* SIL. însemnat de glorie, (*cu ac.*) ~ *ultionem* VAL. MAX. însetat de răzbunare.

sitienter *adv.* **1** cu sete, cu lăcomie APUL.; **2** (*fig.*) arzător, cu ardoare: ~ *expetere* CIC. a dori arzător.

sitiō (*IV*) *vi.* şi *vt.* [*sitis*] **1** a fi însetat, a suferi de sete: *esurio et sitio* PL. mi-e foame şi mi-e sete; (*prov.*) *mediis* ~ *in undis* OV. a muri de sete în mijlocul apei (a nu se putea folosi de bogăţiile sale); (*despre locuri*) *agri sitiunt* CIC. cîmpiile sînt uscate, *sitiunt arbores* PLIN. pomii au nevoie de apă; **2** a fi însetat (după), a dori să bea: ~ *Tagum* MART. a fi însetat după apele fluviului Tago, *quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae* OV. F. *1, 216* apa, cu cît o bei mai mult, cu atît eşti mai însetat **3** (*fig.*) a fi însetat (de), a rîvni arzător (după): ~ *sanguinem* CIC. a fi însetat de sînge, ~ *libertatem* CIC. a dori arzător libertatea, ~ *honores* CIC. a fi însetat de onoruri.

sitis, *is f.* (ac. *-im*, abl. *-i*) **1** sete: *sitim explere* (*depellere, exstinguere, sedare, levare, finire etc.*) a-şi potoli setea, *sitim colligere* OV. a i se face sete cuiva; **2** (*despre locuri, plante*) uscăciune, secetă: *hiulca siti arva* VERG. pămînturile crăpate de secetă; **3** (*fig.*) sete, dorinţă arzătoare: ~ *cruoris* OV. sete de sînge, ~ *libertatis* CIC. sete de libertate.

sitītor, *ōris m.* însetat, băutor: ~ *aquae* MART. băutor de apă; (*fig.*) însetat, doritor: ~ *novitatis* APUL. doritor de noutăţi.

sitīvē *adv.* după poziţie (a locului) TERT.

sitīvī *pf. v.* **sitio**

sītōna, *ae f.* administrator al grînarului public DIG.

sītōnia, *ae f.* intendenţa grînarului public DIG.

sittubos (sittybos), *ī m.* etichetă (*bucată de pergament aplicată pe volume, cu titlul şi numele autorului*) CIC.; [nom. pl. *sittyboe*].

situla, *ae f.* **1** găleată de scos apă PL.; **2** ulcior de vin VOP.; **3** *v.* **sitella** PL.

situlus, *ī m.* găleată CAT.

situs (*3*) *p. pf.* (*v.* **sino**) **1** pus, plasat: *aurum probe in latebris situm* PL. aur pus bine într-o ascunzătoare, *in ore lingua sita est* CIC. limba e plasată în gură, *iuxta siti* SALL. vecinii; (*spec.*) **a.** (*despre localităţi*) situat: *locus in media insula* ~ CIC. loc situat în mijlocul insulei; **b.** (*despre morţi*) îngropat: ~ *est super Numicum flumen* LIV. este îngropat dincolo de rîul

Numicus, (*în epitafuri*) *hic ~ est* ... TIB. aici odihnește ...; **c.** (*despre construcții*) înălțat, construit: *aram Druso sitam disiecerant* TAC. dărîmaseră altarul ridicat în cinstea lui Drusus, *urbs a Macedone Philippo sita* TAC. oraș întemeiat de Filip Macedonul; **2** (*fig.*) (*expr.*) *aliquid situm esse in aliqua re* sau *in aliquo* a depinde un lucru de ceva sau de cineva, *cui spes omnis in fuga sita erat* SALL. a cărui speranță întreagă stătea în fugă, *assensio quae est in nostra potestate sita* CIC. asentiment ce stă în puterea noastră, *quantum est situm in nobis* CIC. pe cît depinde de noi, *est situm in nobis, ut adversa obruamus* CIC. depinde de noi să înlăturăm necazurile, *in eo sitam vitam beatum putas?* CIC. în asta crezi că stă fericirea vieții?, *in officio colendo sita est honestas* CIC. onoarea constă în împlinirea datoriei.

situs, *ūs m.* **1 a.** așezare, poziție; dispoziție, construcție: *urbes situ inexpugnabiles* LIV. orașe inexpugnabile prin așezarea lor, *~ membrorum* CIC. dispoziția membrelor, *monumentum situ pyramidum altius* HOR. monument mai înalt decît construcția piramidelor; **b.** (*rar*) ținut, regiune PLIN.; **2** ședere, nelucrare, amorțire: *situ durescit campus* cîmpul înțelenește prin nelucrare, *gladius situ robiginat* APUL. pumnalul ruginește prin nefolosire, (*fig.*) *senectus victa situ* VERG. bătrînețe toropită de inerție; **3** mucezime, rugină, putrezire; (*rar*) murdărie: *occupat arma ~* TIB. rugina acoperă armele, *redolere situm* PLIN. a mirosi a muced, (*fig.*) *verborum ~* SEN. mucezimea cuvintelor, *mens velut in opaco situm ducit* QUINT. mintea mucezește ca un obiect într-un loc ascuns.

sive (arh. *seive*) *și* **seu** *conj.* **1** sau dacă: *si postulo, sive aequum est, te oro, ut* ... TER. dacă îți cer sau, dacă trebuie, te rog ca ...; *si ego taceam seu loquar, scio scire te* PL. dacă eu aș tăcea sau dacă aș vorbi, știu că tu știi, *si vis vivere quid optas mori? sive non vis, quid* ... SEN. dacă vrei să trăiești, de ce dorești să mori, sau, dacă nu vrei, de ce ...?; **2** (*repetat, cu sens disjunct.*) *sive* (*seu*) ... *sive* (*seu*) fie că ..., fie că ..., fie (sau) ... fie (sau): *seu maneant ... seu proficiscantur* CAES. fie că ar rămîne ... fie că ar pleca, (*cu vb. comun*) *sive casu accidit, sive consilio* CIC. fie că faptul a avut loc din întîmplare, fie cu intenție, *sive iracundiā, sive dolore, sive metu* CIC. împins fie de mînie, fie de durere, fie de frică, *sive ... aut* VERG. (*sive ... vel, sive ... an* TAC.) = fie ..., sau ...; **3** (*sive* singur) *eo proelio sive naufragio* IUST. în această luptă sau în naufragiu, *sive potius* sau mai degrabă, *sive etiam* sau chiar.

sīvī *pf. v.* **sino**

smaragdineus (**smaragdinus**) (*3*) *adj.* de smarald FORT.

smaragdus, *ī m.* și *f.* **1** smarald; **2** (*gener.*) piatră semiprețioasă verde (beril, jasp, malachit).

smaris, *idis f.* (specie de) pește de mare (*de mici dimensiuni și de calitate inferioară*) OV.

smecticus (*3*) *adj.* care are proprietatea de a curăța, curățitor // **smectica**, *ōrum n. pl.* substanțe utilizate pentru curățare PLIN.

smegma (**smigma**), *atis n.* unguent, medicament (*astringent, emolient, revulsiv*); săpun PLIN.

smīlax, *acis f.* **1** (*bot.*) salce (*Smilax medica*); **2** (un fel de) tisă; **3** (*bot.*) rochița-rîndunicii, volbură (*Convolvulus arvensis*) PLIN.

Smintheus, *eī* (*-eos*) m. (ac. *-eo*) epitet al lui Apollo // **Smintheus** (*3*) *adj.* al lui Apollo.

Sminthius (*3*) *adj.* al localității Sminthe (*din Phrygia*).

smyrna, *ae f.* smirnă (*rășină extrasă din scoarța arborelui exotic* Styrax benzoin) LUCR. (cf. *myrrha*).

Smyrna (**Zmyrna**), *ae f.* oraș maritim în Ionia // **Smyrnaeus** (*3*) *adj.* al Smyrnei: *~ poeta* LUC. poetul din Smyrna (*Homer*) // **Smyrnaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Smyrnei.

sobolēs *v.* **suboles**

sōbriē *adv.* **1** cumpătat CIC.; **2** cuminte, prudent PL.

sōbriefactus (*3*) *adj.* înțelepțit APUL.

sōbrietās, *ātis f.* **1** măsură la băutură SEN.; **2** (*gener.*) cumpătare DIG.; **3** cumințenie, înțelepciune APUL.

sōbrīna, *ae f.* vară primară PL.; *sobrini sunt ex duabus sororibus, consobrini ex fratre et sorore* DONAT. *sobrini* sînt copiii de la două surori, *consobrini*, cei de la frate și de la soră.

sōbrīnus, *ī m.* văr primar (*copilul surorii mamei*) TER. ș.a.

sōbriō, *āre vt.* a face (pe cineva) cumpătat P. NOL.

sōbrius (*3*) *adj.* [*se + ebrius*] **1 a.** nebăut, treaz: *vinolentus inter sobrios* CIC. un om beat printre cei treji, *tu non es ~* TER. ești beat, *male ~ rediens* OV. întorcîndu-se băut bine; **b.** (*fig.*) fără vin, fără băutură, sobru: *sobria nox* PROP. noapte petrecută fără băutură, *sobria pocula bibere* TIB. a bea pahare cu puțin vin (restul cu apă), *~ convictus* TAC. reuniune sobră, *sobria uva* PLIN. strugure care nu îmbată; **2** (*gener.*) sobru, cumpătat, moderat; *caret invidenda ~ aula* HOR. cumpătat, se ține departe de un palat care trezește invidie; **3** cuminte, înțelept, măsurat: *~ homo* CIC. om cuminte, *sobrium ingenium* SEN. minte sănătoasă.

soccātus (*3*) *adj.* încălțat cu pantofi ușori SEN. (*ca femeile sau ca actorii comici*).

soccifer, *era, erum adj.* purtător de pantofi de comedie, comic SID.

soccitō, *āre vi* a face ca sturzii (șuierînd) SUET.

socculus, *ī m.* pantofior SEN.

soccus, *ī m.* **1** pantof (*de casă femeiesc, condur, purtat și de actorii comici pe scenă*); **2** stilul comediei, comedie: *socco digna carmina* HOR. compoziții demne de comedie, *hunc socci cepere pedem grandesque cothurni* HOR. acest fel de vers l-au adoptat comedia și tragedia cea gravă.

socer, *erī m.* socru; *socer magnus* sau (doar) *socer* DIG. bunicul soției sau soțului; [nom. *socerus* PL.].

socia, *ae f.* tovarășă CIC.; soție SALL.

sociābilis (*2*) *adj.* care se asociază ușor cu altul PLIN.; sociabil CIC.

sociābiliter *adv.* în bună înțelegere AUG.

sociālis (*2*) *adj.* **1** social, sociabil: *res ~* SEN. act social, *homo social animale* CIC. omul, ființă sociabilă, *amicitiae sociales* APUL. relații de prietenie cu oamenii; **2** conjugal, nupțial: *~ amor* OV. iubire conjugală, *~ torus* OV. patul nupțial, *socialia carmina* OV. cîntece de nuntă; **3** al aliaților: *bellum sociale* LIV. răz-

boiul cu aliaţii Italiei, *perfidia* ~ TAC. perfidia aliaţilor, ~ *exercitus* LIV. armata aliaţilor.
sociālitās, *ātis f.* anturaj, societate PLIN. IUN.
sociāliter *adv.* ca bun prieten, de hatîrul tovărăşiei HOR.
sociātiō, *ōnis f.* asociere MART. CAP.
sociātor, *ōris m.* cel care uneşte M. VICT.
sociātrix, *īcis f.* cea care asociază VAL. FL.
sociennus, *ī m.* = **socius** PL. Aul. *659*.
societās, *ātis f.* **1** întovărăşire, asociere, legătură; comunitate: ~ *hominum inter ipsos* CIC. întovărăşirea oamenilor între ei, *societatem coire* (*inire, statuere, conflare*) *cum aliquo* CIC. a fost o întovărăşire cu cineva, ~ *sceleris* NEP. complicitate la crimă, ~ *omnium facinorum* CIC. participare la toate ticăloşiile, *in societatem alicuius rei venire* CIC. a participa la ceva, *nulla est nobis* ~ *cum tyrannis* CIC. n-avem nimic comun cu tiranii; ~ *consiliorum omnium* CIC. comunitate totală de păreri, ~ *iuris* CIC. comunitate de drept; **2** asociaţie (comercială), societate, companie: ~ *vectigalium* CIC. companie de arendare a dărilor, *societates eorum provinciarum* CIC. societăţile de publicani ale acelor provincii, *maximorum societatum auctor, plurimarum magister* CIC. fondatorul celor mai mari companii şi preşedintele multora; **3** alianţă politică: *societatem facere* (*inire, coniungere*) *cum aliquo* NEP., SALL. a face o alianţă cu cineva, *societatem alicuius induere* TAC. a face o alianţă cu cineva, *societatem non exuere* TAC. a nu renunţa la alianţă.
sociō (*1*) *vt.* a uni, a asocia, a pune în comun; a împărtăşi: *se* ~ *alicui* CIC. a se însoţi cu cineva prin căsătorie, *regnum cum aliquo* ~ CIC. a împărţi domnia cu altcineva, ~ *periculum cum aliquo* CIC. a împărtăşi primejdia cu altcineva, *populos utilitatis communione sociatus* CIC. popor făcut una prin comunitatea intereselor, ~ *cubilia cum aliquo* OV. a împărţi patul cu cineva, *verba socianda chordis* HOR. cuvinte care trebuie să fie însoţite de liră.
sociofraudus (*3*) *adj.* trădător al tovarăşilor PL.
socius[1] (*3*) *adj.* **1** asociat, părtaş, comun: *mea consilia pacis socia fuerunt* CIC. planurile mele au fost de partea ideii de pace, *nocte socia* CIC. întunericul nopţii fiindu-ţi complice, *socium cum Iove nomen habet* OV. are nume comun cu Iupiter, *socioque impone sepulcro* OV. pune (membrele) într-un mormînt comun, *per spes nunc socias* OV. în numele unor speranţe acum comune; **2** (*spec.*) conjugal, nupţial: ~ *lectus* OV. pat nupţial, *socii ignes* OV. făclii de nuntă.
socius[2], *iī m.* **1** asociat, părtaş, tovarăş: ~ *regni* CIC. asociat la domnie, ~ *periculorum* CIC. tovarăş de primejdii, ~ *generis* (*sanguinis*) OV. rudă (frate), ~ *tori* OV. soţ, *ad eum interficiendum socios quaerit* NEP. îşi caută complici ca să-l omoare; **2** (*spec.*) **a.** aliat: *socii atque hostes* SALL. aliaţii şi duşmanii, ~ *et amicus populi R.* SALL. aliat şi prieten al poporului roman, *socii et Latini* sau *Latinum nomen sociique* aliaţii şi latinii, *socii Latini nominis* aliaţii latini; **b.** asociat în afaceri: *pro socio damnari* CIC. a fi condamnat pentru fraudă faţă de un asociat, *iudicium pro socio* CIC. proces de fraudă faţă de un asociat, (*pl.*) *socii Bithyniae* publicanii asociaţi ai Bithyniei; [genit.pl. şi *socium*].
sōcordia (**sēcordia**), *ae f.* **1** lipsă de inteligenţă, prostie, nerozie: *eorum socordiam irridere, qui ...* TAC. Ann. *4, 35* a-şi bate joc de nerozia acelora care ... *aliquem socordiae arguere* SUET. Cl. *3* a spune despre cineva că e prost; **2** (*frecv.*) lipsă de energie, indolenţă, nepăsare: *somnum socordiamque amovere* PL. a îndepărta somnul şi trîndăvia.
sōcorditer *adv.* nepăsător, indolent: *socordius res acta* LIV. s-a acţionat mai moale.
sōcors, *rdis adj.* [*se* + *cor*] **1** mărginit, prost, nătîng: ~ *ingenium* TAC. spirit mărginit; **2** indolent, nepăsător, tembel: ~ *futuri* TAC. nepăsător de viitor.
Sōcratēs, *is m.* Socrate (*marele filozof atenian*) // **Sōcraticus** (*3*) *adj.* al lui Socrate, socratic // **Sōcraticī**, *ōrum m. pl.* discipoli ai lui Socrate.
socruālis (*2*) *adj.* de soacră SID.
socrus, *ūs f.* soacră: *omnes socrus oderunt nurus* TAC. toate soacrele îşi urăsc nurorile, ~ *magna* sau (doar) *socrus* DIG. bunica soţului *sau* soţiei, ~ *maior* DIG. străbunica soţului *sau* soţiei.
sodālicium, *iī n.* **1** tovărăşie, camaraderie CATUL.; **2** asociaţie, corporaţie; (*spec.*) reuniune, banchet al membrilor asociaţiei RH. HER.; **3** asociaţie secretă, club politic: *lex de sodaliciis* CIC. lege despre asociaţiile secrete.
sodālis, *is m.* şi *f.* **1** tovarăş, camarad, coleg: *tuus amicus et* ~ PL. prietenul şi camaradul tău; (*spec.*) tovarăş de mese, de petreceri CIC.; **2** coleg într-o corporaţie sau colegiu: *sodales Augustales* TAC. membrii colegiului de preoţi augustali (avînd în sarcină cultul familiei Iulia); **3** (*peior.*) tovarăş de asociaţii nepermise, complice: *ille* ~ *istius erat in hoc morbo* CIC. acela era acolitul acestui Verres la patima asta.
sodālitās, *ātis f.* **1** tovărăşie, camaraderie, confraternitate: *officia sodalitatis* CIC. îndatoriri ale camaraderiei, *odium Neronis ex intima sodalitate coeperat* TAC. ura lui Nero începuse din cea mai intimă prietenie (cu acela), *homo summa sodalitate* CIC. om cu cele mai înalte relaţii; **2** cerc de amici: *de sodalitate solus sum orator datus* PL. am fost ales singur din cercul nostru ca delegat, *sodalitates hominum scaenicorum* GELL. cercuri de actori; **3** colegiu, corporaţie CIC. **4** asociaţie politică secretă CIC.
sodāliti... *v.* **sodalici...**
sōdes = **si audes** (*formulă de curtoazie*) dacă vrei, rogu-te: *dic mihi, sodes* TER. spune-mi, rogu-te.
Sodoma, *ae f.*, **Sodomum**, *ī n.* şi **Sodoma**, *ōrum n. pl.* Sodoma (*oraş în Palaestina*) // **Sodomitānus** (*3*) *adj.* al Sodomei // **Sodomītānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Sodomei // **Sodomīticus** (*3*) *adj.* din Sodoma.
Sogdiāna regio *f.* Sogdiana (*regiune nordică a regatului persan, între fluviile Oxus şi Iaxartes*) // **Sogdiānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Sogdianei.
sōl, *sōlis m.* **1** soare: ~ *oriens* răsăritul soarelui, ~ *occidens* apusul soarelui, *sole novo* VERG. în zorii zilei, *prius orto sole* HOR. înainte de răsăritul soarelui, *sole medio* PHAEDR. la amiază, ~ *praecipitans* CIC. apusul soarelui, *sole supremo* HOR. spre seară; (*prov.*)

nondum omnium dierum ~ occidit LIV. *39, 26, 9* lumea nu se sfîrşeşte azi (nu s-a spus ultimul cuvînt); 2 (*personif.*) *Sol* zeul Soarelui (= Phoebus la greci, Apollo la romani): *regia Solis* OV. palatul Soarelui, *filia Solis* OV. fiica Soarelui (Pasiphae); 3 lumina soarelui, arşiţa soarelui: *in sole ambulare* CIC. a se plimba la soare, *in sole ponere* (*siccare*) TER. a expune, a usca la soare; (*prov.*) *procedere in solem et pulverem* CIC. a ieşi în arenă (înfruntînd arşiţa şi praful luptelor); 4 (*poet.*) zi: *candidi soles* CATUL. zile senine, *sol niger* HOR. zi neagră, *tres soles erramus* VERG. rătăcim de trei zile; 5 (*fig.*) om mare, stea, astru HOR.

sōlāciolum, *ī n.* mică uşurare CATUL.

sōlācium, *iī n.* [*solor*] 1 mîngîiere, consolare, uşurare: *~ affere* (*praebere*) CIC. a aduce mîngîiere, *hoc est mihi solacio* CAES. asta mi-e consolarea, *hoc sibi solacii proponebant, quod …* CAES. se mîngîiau cu gîndul că …; 2 compensaţie, despăgubire TAC., DIG.

sōlāmen, *inis n. v.* **solacium** VERG. ş.a.

sōlāmentum, *ī n.* uşurare, consolare P. NOL.

sōlānum, *ī n.* (*bot.*) zîrnă (*Solanum nigrum*) CELS. ş.a.

sōlānus, *ī m.* vînt de est VITR.

sōlāris (*2*) *adj.* solar: *solare lumen* OV. lumină solară, *~ herba* CELS. (*bot.*) floarea-soarelui (*Helianthus ennuus*), *~ circulus* PLIN. ecliptică.

solārium[1] *iī n.* [*solum*] impozit funciar DIG.

sōlārium[2], *iī n.* [*sol*] 1 cadran solar: *ad ~ versari* CIC. a se plimba prin preajma cadranului solar din forul roman (*loc frecventat*); 2 clepsidră; 3 terasă, balcon (expus la soare) PL. ş.a.

sōlārius (*3*) *adj.* solar PLIN.

sōlātiolum, sōlatium *v.* **solaciolum, solacium**

sōlātor, *ōris m.* consolator TIB.

sōlātus[1] (*3*) *adj.* lovit de insolaţie PLIN.

sōlātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **solor**

sōlātus[3] (*3*) *p. pf. v.* **solo**

soldūrii, *ōrum m. pl.* (*cuvînt celtic*) tovarăşi devotaţi pe viaţă şi pe moarte CAES. B. G. *3, 22*.

soldus (*3*) *adj. v.* **solidus1** (*3*)

solea, *ae f.* 1 sandală (*încălţăminte de casă: o talpă legată de picior cu şnururi; se scotea în timpul mesei*): *soleas demere* PL. (*deponere* MART.) a-şi scoate sandalele spre a se aşeza la masă, *soleas poscere* HOR. a cere sandalele (a se ridica de la masă), *cedo soleas mihi, auferte mensam!* PL. dă-mi sandalele (strîngeţi masa)!; 2 (*prin asemănare*) **a.** piedică (de lemn) la picioarele acuzaţilor CIC.; **b.** garnitură de sabot, încălţări pentru a apăra copitele animalelor de povară CATUL., COL.; sabot (al animalelor) VERG.; **c.** teasc COL.; **d.** solă (*peşte*) PLIN.

soleāris (*2*) *adj.* în formă de sandală SPART.

soleārius, *iī m.* meşter care face sandale PL.

soleātus (*3*) *adj.* încălţat cu sandale (*lucru nepermis în public*) CIC.

sōlemnis (*2*) *v.* **sollemnis**

sollenn… *v.* **sollemn…**

Solensis (*2*) *v.* **Soli…**

soleō, *ēre, solitus sum vi. semidep.* 1 a obişnui, a avea obiceiul… [*frecv. cu inf.*]: *nihil in occulto agere soleo* PL. de obicei, nu fac nimic pe ascuns, *hi solent esse heris utibiles* PL. aceştia sînt de obicei folositori stăpînilor lor, (*abs.*) *ut soleo* (subînţ. *facere*) cum obişnuiesc, *ut solet* (subînţ. *fieri*) cum se întîmplă de obicei, *quod in tali re solet* SALL. ca de obicei într-o asemenea împrejurare, *arctior quam solebat somnus* CIC. un somn mai adînc ca de obicei; (*p. pr.*) *solens sum* PL. e obiceiul meu, *lubens fecero et solens* PL. voi face-o cu plăcere, ca de obicei; 2 a avea raporturi cu … [*vb. subînţ.*] PL. Cist. *36*; CATUL. *113, 2* // **solitus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens adj.*) obişnuit: *soliti honores* TAC. onoruri obişnuite, *solita insolitaque alimenta* TAC. alimente obişnuite şi neobişnuite // **solitum**, *ī n.* ceea ce este obişnuit, regulă: *solitum tibi* VERG. lucru obişnuit la tine, *ex solito* SEN. (*solito* PROP.) după obicei, *praeter solitum* HOR. în afara (împotriva) obiceiului, *supra solitum* SEN. mai mult decît obişnuit, *plus* (*magis*) *solito* LIV. mai mult decît obişnuit.

sōler… *v.* **soller…**

Solī (**Soloe**), *ōrum m. pl.* oraş în Cilicia // **Solensis** (*2*) *adj.* din Soli // **Solensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Soli // **Soleus**, *eī adj. m.* din Soli.

soliar, *āris n.* [*solium*] tapet *sau* pernă la un jilţ VARR.

sōlicanus (*3*) *adj.* care cîntă singur, solist MART. CAP.

solidāmen, *inis n.* întărire, susţinere FORT.

solidāmentum, *ī n.* mijloc de susţinere LACT.

solidātiō, *ōnis f.* 1 consolidare; 2 (*pl.*) fundaţii VITR.; tărie VULG.

solidātrix, *īcis f.* consolidare ARN.

solidē *adv.* 1 solid, tare COL.; fără găuri, fără fisuri PETR. *47, 4*; 2 (*fig.*) perfect, complet, cu totul: *id ~ scio* PL. aceasta o ştiu bine, *hic homo ~ sycophanta est* PL. acest om este un perfect sicofant.

solidescō, *ere vi.* a se întări PLIN.; a se solidifica VITR.

solidipēs, *edis adj.* cu copita nedespicată PLIN.

soliditās, *ātis f.* 1 consistenţă, densitate (a atomilor) CIC.; soliditate, tărie; (*pl. concrt.*) mase solide; 2 grosime (a unui arbore) SALL.; 3 (*judic.*) totalitate (a unei posesiuni) COD. IUST.

solidō (*I*) *vt.* (*frecv. la pas.*) 1 a întări, a face solid, a consolida VERG. ş.a.; 2 a suda (fracturi ş.a.) PLIN.; 3 (*fig.*) a întări SER.

solidum[1], *ī n.* 1 ceea ce este solid, solid: *solida* CIC. solidele; 2 teren solid, tare: *solido procedere* LIV. a înainta pe un teren solid, *per ~* TAC. pe o bază solidă, (*fig.*) *in solido* VERG. la loc sigur; 3 parte solidă, dură: *dentem offendet solido* HOR. va da cu dintele de ceva dur; 4 totalitate a unei sume: *reddere soldum* HOR. a restitui întreaga sumă, *in ~ appellare* TAC. a reclama rambursarea întregii sume; [sincop. *soldum* HOR.].

solidum[2] *adv.* foarte, tare: *irata ~* APUL. M. *5, 28* tare mîniată.

solidus[1] (*3*) *adj.* 1 solid, tare, masiv, compact: *solida corpora* CIC. corpuri solide (atomi), *paries ~* CIC. perete plin, *crateres auro solidi* VERG. cratere masive de aur; 2 întreg, complet: *solidum stipendium* LIV. solda întreagă (în armată), *solidos haurire tauros* PLIN. a înghiţi tauri întregi, *partem solido demere* (*de*) *die* HOR. a-şi rezerva o parte dintr-o zi întreagă (de lucru), *decies solidum absorbere* HOR.

a consuma un milion întreg de sesterţi; 3 (*fig.*) solid, ferm, temeinic, adevărat, veritabil, real: *solida fides* PL. cuvînt de temei, *gloria solida* CIC. glorie adevărată, *mens solida* HOR. cuget ferm; [sincop. *soldus*].

solidus[2], *ī m.* (subînţ. **nummus**) monedă de aur (*în epoca imperială*) APUL.

sōlifer, *era, erum adj.* oriental SEN.

sōlifuga, *ae f.* (*entom.*) tarantulă (*Lycosa tarentula*) SOLIN.

sōligena, *ae m.* fiu al Soarelui VAL. FL.

sōliloquium, *iī n.* solilocviu, monolog AUG.

sōlipūga (sōlipūgna), *ae f.* (un fel de) furnică albă veninoasă CIC.

sōlistimum (sōlistumum, sollistimum) tripudium, *iī n.* auguriile cele mai favorabile (*cînd păsările sacre mîncau atît de lacom, încît le scăpau pe jos grăunţe întregi din ceea ce ciuguleau*).

sōlistitium *v.* **solstitium**

sōlitānae cochleae *f. pl.* (un fel de) melci din Africa VARR., PLIN.

solitāneus (*3*) *adj.* (*v. solitus*) obişnuit M. EMP.

sōlitāriē *adv.* 1 solitar, singuratic; 2 în mod special, unic BOETH.

sōlitārius (*3*) *adj.* singur, izolat de alţii, singuratic, solitar: *solitaria virtus non potest...* CIC. virtutea singură nu poate..., *solitaria cena* PLIN. IUN. cină de unul singur, ~ *homo* CIC. om care trăieşte izolat.

sōlitās, *ātis f.* singurătate, izolare APUL.

sōlitātim *adv.* solitar FRONT.

solitē *adv.* în chip obişnuit ECCL.

solitō, *āre, avī vt.* a avea obiceiul GELL.

sōlitūdō, *inis f.* 1 singurătate, pustietate: *in solitudine secum loqui* CIC. a vorbi cu sine în singurătate, *vastae solitudines* CIC. imense pustietăţi, ~ *in campis* CIC. pustietate pe ogoare; 2 izolare, stare de părăsire, de neputinţă, neajutorare: ~ *viduarum* CIC. starea de părăsire a văduvelor, ~ *liberorum* CIC. starea de neajutorare a unor copii (părăsiţi); 3 (*oc.*) lipsă: ~ *magistratum* LIV. *6, 35, 10* lipsă de magistraţi.

solitum, *ī* şi **solitus** (*3*) *v.* **soleo**

solium, *iī n.* 1 **a.** jilţ, tron: *regali in solio sedens* CIC. şezînd pe un tron regesc, ~ *eburneum* CLAUD. scaunul curul de fildeş; **b.** (*fig.*) putere regală, domnie: *solio depulsus* TAC. gonit de la domnie, *solio potiri* OV. a pune mîna pe putere; 2 (*spec.*) **a.** cadă de baie, baie: *solio ferventis aquae* LUCR. într-o cadă cu apă fierbinte; **b.** sarcofag, mormînt de piatră SUET.; **c.** raclă, relicvar P. NOL.

sōlivagus (*3*) *adj.* 1 care rătăceşte singur, solitar CIC.; 2 izolat, limitat, incomplet: *solivaga cognitio* CIC. cunoaştere incompletă.

sollemne, *is n.* 1 solemnitate, ceremonie, sărbătoare religioasă: ~ *funeris* TAC. ceremonia înmormîntării, ~ *ludorum* LIV. solemnitatea jocurilor publice, *cuncta nuptiarum solemnia celebrat* TAC. celebrează toate ceremoniile căsătoriei; 2 (*pl.*) jertfă (la ceremonii religioase), victimă: *tumulo sollemnia mittent* VERG. Aen. *6, 380* vor aduce jertfe la mormînt, *extis sollemnium vesci* LIV. a se hrăni cu măruntaiele victimelor; 3 datină, obicei: *nostrum illud ~ servemus* CIC. să ne păstrăm acel vechi obicei al nostru, *inter cetera sollemnia bonis vendendis* LIV. printre celelalte obiceiuri la vînzarea bunurilor, ~ *est mihi* ... [cu inf.] am obiceiul să ..., *erat sollemne* ... [cu inf. SUET.] se obişnuia ca ..., *iuris solemnia* DIG. formalităţile de drept; *insanire sollemnia* HOR. Ep. *1, 1, 101* = *insanire sollemnem insaniam* a suferi de o nebunie obişnuită.

sollemnis (*2*) *adj.* 1 (*rel.*) care revine la fiecare an o dată, anual (*despre sărbători, sacrificii*): *solemnia sacrificia* (*sacra*) CIC. sacrificii (ceremonii) religioase anuale; 2 solemn, sacru, de sărbătoare: *sollemnes ludi* CIC. jocuri sacre, ~ *dies* HOR. zi solemnă, *sollemnes religiones* CIC. ceremonii solemne; 3 obişnuit: ~ *cursus quadrigarum* SUET. obişnuita cursă de cvadrige, *prope ~ militum lascivia* LIV. dezmăţul aproape obişnuit al soldaţilor, *Romanis sollemne viris opus* HOR. ocupaţie obişnuită romanilor.

sollemnitās, *ātis f.* 1 solemnitate, sărbătoare solemnă GELL.; 2 (*judic.*) formalitate DIG.

sollemniter *adv.* 1 solemn LIV.; 2 după obicei PLIN. IUN.; 3 după formele legale DIG.

sollemnitus *adv. v.* **sollemniter** ANDR.

sollemnizō, *āre vt.* a sărbători AUG.

sollers (sōlers), *rtis adj.* dibaci, iscusit, priceput, ingenios, apt: ~ *in omni officio* CIC. priceput la orice treabă, (*cu genit.*) *belli sollertissimus omnium factus est* SALL. a devenit cel mai priceput dintre toţi în ale războiului, ~ *cunctandi Fabius* SIL. Fabius abil în a temporiza, (*cu inf.*) ~ *nunc hominem ponere, nunc deum* HOR. (sculptor) abil în a reprezenta cînd un om, cînd un zeu, (*despre neanimate*) *sollerti corde Prometheus* CATUL. Prometheus, cu spiritul lui ingenios, *fundus sollertissimus* CAT. terenul cel mai apt de a produce.

sollerter *adv.* ingenios, iscusit, dibaci CIC. ş.a.

sollertia, *ae f.* dibăcie, iscusinţă, agerime a minţii, abilitate: *est genus* (*Gallorum*) *summae sollertiae* CAES. neamul gallilor este de o mare agerime a minţii, ~ *naturae* CIC. iscusinţa naturii, *fallax* ~ OV. abilitate înşelătoare.

sollicitātiō, *ōnis f.* 1 agitaţie, grijă: ~ *nuptiarum* TER. Andr. *261* grija cu căsătoria; 2 (*frecv.*) instigare, aţîţare la revoltă: *illa Allobrogum* ~ CIC. acea instigare la revoltă a allobrogilor.

sollicitātor, *ōris m.* seducător, corupător SEN. RH.

sollicitē *adv.* 1 (*rar*) cu îngrijorare, neliniştit SIL.; 2 (*frecv.*) cu grijă, cu multă precauţie, atent: ~ *se custodire* SEN. a se păzi cu grijă, *annonae curam sollicitissime egit* SUET. a avut foarte atent grijă de aprovizionare.

sollicitō (*I*) *vt.* 1 a pune în mişcare cu putere, a agita, a răscoli, a scutura: ~ *mundum suis ex sedibus* LUCR. *5, 162* a zdruncina lumea din temelii, *ferro sollicitavit humum* TIB. a întors pămîntul cu plugul, ~ *freta remis* VERG. a răscoli valurile cu vîslele, ~ *spicula dextrā* VERG. a scutura săgeata cu mîna (ca să iasă din rană), ~ *stamina* OV. a face să vibreze coardele, ~ *statum quietae civitatis* LIV. a tulbura starea unui oraş liniştit, ~ *pacem* LIV. a tulbura pacea; 2 (*sufleteşte*) a tulbura, a nelinişti, a chinui, a irita: ~ *animum* PL. a nelinişti sufletul, *multa me sollicitant* HOR.

multe lucruri mă neliniştesc, *de posteris nostris sollicitor* CIC. sînt îngrijorat de urmaşii noştri, ~ *hostes* LUC. a hărţui duşmanii, *Iuppiter sollicitans* LIV. Iupiter iritat; 3 a aţîţa (la rău), a provoca, a instiga, a ispiti, a încerca să corupă: ~ *servitia urbana* CIC. a aţîţa la răscoală sclavii din oraş, *sollicitatus ab Arvernis pecunia* CAES. ispitit de arverni cu bani, ~ *ipsam ingentibus datis* OV. a încerca să seducă o femeie cu daruri considerabile, ~ *iudicium donis* CIC. a încerca să corupă judecata prin daruri, *servos ad hospitem necandum* CIC. a împinge sclavii să-i omoare pe oaspeţi, ~, *ut* (*ne*)... [cu conjct.] a înceta să... (să nu...), *sollicitor putare* OV. sînt tentat să cred; 4 a atrage, a invita, a cere, a solicita: ~ *oculos* SEN. a atrage privirile, ~ *aliquem in Formianum* PLIN. IUN. a invita pe cineva la vila de la Formiae, ~ *aliquem ad colloquium* SEN. a invita pe cineva la o convorbire, (*cu inf.*) *mulier sollicitat* (*virum*) *spatium decurrere amoris* LUCR. *4, 195* femeia înteţeşte pe bărbat să pornească în cursa iubirii, *finem expromere sollicitat deos* LUC. cere zeilor să dezvăluie sfîrşitul.

sollicitūdō, *inis f.* îngrijorare, nelinişte: (*cu genit. subiect.*) ~ *Caesaris* CAES. îngrijorarea lui Caesar, (*genit. obiect.*) *sollicitudine provinciae urgebamur* CIC. eram neliniştit de grija pentru soarta provinciei, *duplex nos afficit* ~ CIC. mă nelinişteşte o dublă îngrijorare, *magnae est nobis sollicitudini valetudo tuo* CIC. sănătatea ta îmi dă o mare îngrijorare.

sollicitus (*3*) *adj.* 1 (*rar şi poet.*) mereu în mişcare, agitat: *aer sollicito motu* LUCR. aerul printr-o mişcare continuă, *mare sollicitum* VERG. marea agitată, *sollicita ratis* OV. corabia bătută de valuri; 2 (*frecv. fig.*) îngrijorat, neliniştit, tulburat, agitat: ~ *futuri* SEN. îngrijorat de viitor, ~ *de aliqua re* CIC. neliniştit de ceva, *sollicitum aliquem habere* a face pe cineva să fie neliniştit, *me mea forma sollicitum habet* PL. Mil. *1087* frumuseţea mea mă îngrijorează, *omnes sollictos habuit* TER. Heaut. *461* pe toţi i-a băgat în răcori, *causa, quae sollicitam habet nostram aetatem* CIC. pricina care nelinişteşte vîrsta noastră, ~ *alicuius morte* HOR. tulburat de moartea cuiva, (*despre animale*) *canis sollicitum animal ad* ... LIV. cîinele, un animal mereu atent la ..., ~ *lepus* OV. iepurele fricos, (*fig.*) *vita sollicita* HOR. viaţă neliniştită, *sollicitae opes* HOR. bogăţii pline de griji, ~ *amor* OV. iubire plină de nelinişte, *sollicita pax* LIV. pace nesigură.

solliferreum, *ī n.* săgeată în întregime de fier LIV. *34, 14, 13.*

sollistimum *v.* **solistimum**

sollus (*3*) *adj.* (= *totus*) întreg. intact LUCIL. la FEST.

Solō, *ōnis v.* **Solon**

solō (*1*) *vt.* a depopula, a pustii: ~ *urbes, domos* STAT. a pustii oraşele, casele.

Soloe, *ōrum n. pl. v.* **Soli**

soloecismus, *ī m.* 1 solecism (*vorbire incorectă sintactic, ca a grecilor din Soloe*); 2 (*fig.*) greşeală MART.; păcat HIER.

soloecum, *ī n.* solecism, expresie incorectă CIC.

Solōn, *ōnis m.* vestit legislator atenian (*considerat unul dintre cei şapte înţelepţi ai Greciei*).

Solonium, *iī n.* ţinut în sudul Latiumului // **Solonius** (*3*) *adj.* solonian.

sōlor, *āri, ātus sum vt. dep.* 1 a ajuta, a înviora, a uşura, a potoli: *fessos opibus solatur amicis* VERG. Aen. *5, 41* ajută prieteneşte pe cei trudiţi cu tot ce pot, ~ *laborem cantu* VERG. a uşura munca cîntînd, ~ *famem* VERG. a potoli foamea, *telā curas solabar* VERG. încercam să uit de griji, ţesînd pînză, ~ *lacrimas* OV. a potoli plînsul, *solatur metum* VERG. încearcă să alunge temerea; 2 a mîngîia, a consola: *solantia tollite verba* OV. încetaţi cu vorbe de consolare, ~ *aliquem verbis amicis* OV. a consola pe cineva cu vorbe prieteneşti; (*oc.*) a îndulci un regret, a face să uite, a compensa: *quamvis repulsam propinqua spes soletur* TAC. deşi o speranţă apropiată face să se mai uite eşecul, *cladem quadragies sestertio solatus est* TAC. (împăratul) a compensat dezastrul cu un dar de patru milioane de sesterţi, ~ *virginem deciens sestertii dote* TAC. Ann. *2, 86* a despăgubi o fată cu un dar de un milion de sesterţi.

solox, *ōcis adj.* grosolan (*despre lînă*) // **subst.** *f.* haină grosolană TERT.

solporeus (*3*) *v.* **sulphureus**

solstitiālis (*2*) *adj.* 1 al solstiţiului (de vară), *Canceris ut sol vertat metas ad solstitiales* LUCR. *5, 617* cum Soarele se întoarce către punctul solstiţial al Racului, hotarul său, ~ *dies* CIC. ziua solstiţiului de vară (cea mai lungă), ~ *nox* OV. noaptea cea mai scurtă a anului, ~ *orbis* (*circulus*) VARR., PLIN. tropicul Racului, *solstitiale tempus* OV. solstiţiu; 2 de vară, din timpul verii: *solstitiali tempore* LIV. în toiul verii, ~ *morbus* PLIN. insolaţie; 3 al soarelui, solar: ~ *orbis* LIV. rotirea (anuală a) soarelui.

solstitium, *iī n.* 1 solstiţiu: ~, *quod eo die sistere videbatur* VARR. se numeşte „solstitium", fiindcă în acea zi Soarele părea că se opreşte, ~ *aestivum* COL. solstiţiu de vară, ~ *brumale* sau *hibernum* COL. solstiţiu de iarnă; 2 (*spec.*) solstiţiu de vară VARR.; 3 toiul verii, arşiţă de vară: ~ *pecori defendite* VERG. apăraţi turma de arşiţa verii, *facit, quod paenula solstitio* HOR. face (e) ca o manta în toiul verii.

solūbilis (*2*) *adj.* [*solvo*] 1 care se poate desface, descompune: ~ *pons* AMM. pod care se demontează, ~ *mundus* MIN. FEL. universul care se poate dezagrega; 2 (*act.*) care destinde, uşurător C. AUR.

solum[1], *ī n.* 1 a. (partea de jos a unui lucru) fund, bază, temelie: ~ *fossae* CAES. fundul şanţului, ~ *stagni* OV. fundul bălţii, *tremefacta solo tellus* VERG. pămîntul cutremurat din temelii, *urbam ad* ~ *diruere* HIER. a dărîma oraşul pînă la temelii; (*fig.*) ~ *oratoris* CIC. baza elocinţei; b. (*poet.*) temei, suport: *cereale* ~ *pomis agrestibus augent* VERG. Aen. *7, 111* grămădesc pe turtele care serveau drept masă poame pădureţe, *tremit ictibus puppis, subtrahiturque* ~ VERG. Aen. *5, 198* se cutremură de valuri corabia şi apa fuge de sub ea, *astra tenent caeleste* ~ OV. astrele stăpînesc bolta cerească; 2 (*spec.*) (parte pe care se calcă) a. pardoseală: *sola marmorea* OV. pardoseli de marmură; b. talpa piciorului: *loca nullius ante trita solo* LUCR.

locuri necălcate mai înainte de talpa cuiva, *solorum callum* CIC. pielea bătătorită a tălpilor; c. talpă a încălţămintei, pingea: *putre vetusque* ~ MART. pingea putredă şi veche; 3 (*frecv.*) sol, teren, pămînt: *agri* ~ CAES. solul ogorului, ~ *macrum, pingue* CIC. sol slab, gras, *solo aequare* LIV. a face una cu pămîntul; (*prov.*) *quodcumque in* ~ *venit* CIC. orice-mi cade pe sol (tot ce-mi vine în minte), (*eliptic*) *ibi loquor, quod in* ~, *ut dicitur* CIC. F. *9, 26* acolo vorbesc tot ce-mi trece prin cap, cum s-ar zice; (*judic.*) *res soli* DIG. bunuri imobile, *ius soli sequitur aedificium* DIG. dreptul asupra solului atrage construcţia; 4 ţinut, ţară: ~ *patriae* (*patrium*) CIC. pămîntul strămoşesc, ~ *natale* VELL. ţinutul natal, (*expr.*) ~ *vertere* (rar *mutare*) CIC. a-şi schimba ţara, a emigra.

sōlum[2] *adv.* numai: *non solum ..., sed* sau *verum etiam ...* nu numai ..., dar chiar, *non solum ..., sed ne ... quidem ...* nu numai ..., dar nici chiar ...

sōlummodo *adv.* doar numai DIG.

Soluntīnus (*3*) *v.* **Solus**

sōlus (*3*) *adj.* (genit. *solīus*, dat. *soli*) 1 singur, numai el (ea): ~ *ex omnibus* CIC. singurul dintre toţi, *nec mihi soli ... sed posteris* CIC. nu numai mie ..., dar şi urmaşilor, *solos novem menses Asiae praefuit* CIC. a fost guvernatorul Asiei doar nouă luni, *centum solos dies post hac* SUET. doar o sută de zile; 2 singur, fără tovarăşi: *hoc noctis* ~ *ambulo* PL. mă plimb singur la acest ceas al nopţii, *imbecillus et* ~ CIC. neputincios şi neavînd pe nimeni; 3 (*despre locuri*) singuratic, pustiu, părăsit: *in locis solis* CIC. în locuri singuratice, *Libyae solis in agris* VERG. în ţinuturile pustii ale Libyei, *sola sub rupe* CATUL. sub o stîncă pustie, *sola sub nocte* VERG. într-o noapte solitară; [genit. sg. *soli* pentru *solius* CAT.; genit. f. *solae* AUS.; dat. sg. *solae* PL.].

Solūs, *untis f.* oraş pe coasta de nord a Siciliei (la est de Panormus) // **Soluntīnus** *ī m.* locuitor din Solus, soluntin.

solūtē *adv.* 1 desfăcîndu-se, disociindu-se LUCR. *4, 55* (*45*); 2 nestînjenit, liber, în voie: ~ *moveri* CIC. a se mişca liber, *solutius lascivire* TAC. a se deda mai în voie voluptăţilor, ~ *agere* CIC. a proceda neglijent.

solūtilis (*2*) *adj.* care se poate descompune uşor SUET.

solūtim *adv.* fără constrîngere, moale TERT.

solūtiō, *ōnis f.* 1 dezlegare, desfacere: ~ *linguae* CIC. dezlegarea limbii (uşurinţă a vorbirii), (*pl.*) *stomachi solutiones* PLIN. deranjamente de stomac, diaree; 2 descompunere, dizolvare: ~ *totius hominis* CIC. dizolvarea omului în întregime; 3 (*fig.*) dezlegare de o datorie, achitare, plată: *rerum creditarum* CIC. plata datoriilor, ~ *legatorum* CIC. achitarea legatelor, *solutione impedita fides concidit* CIC. plăţile încetînd, creditul a dispărut; 4 dezlegare a unei dificultăţi, rezolvare, explicare SEN., GELL.

solūtor, *oris m.* 1 cel care rupe (o pecete) AUG.; 2 (*fig.*) cel care plăteşte, plătitor TERT.

solūtrix, *icis f.* liberatoare de ... [cu genit.] DIOM.

solūtus (*3*) *p. pf. v.* **solvo** // **adj.** 1 dezlegat, desfăcut, larg: *soluta tunica* QUINT. tunică largă; (*spec. despre pămînt, aer etc.*) *solutior terra* SEN., ~ *aer* CIC. pămînt mai afînat, aer mai puţin dens; *stomachus solutior* PETR. stomac mai deranjat, *soluta manus* SEN. Apoc. *6, 2* mînă care bîţîie; 2 nestînjenit, eliberat, liber: *animus* ~ *liberque* CIC. spirit nestînjenit şi liber, *soluta eligendi optio* CIC. deplina libertate de alegere, (*cu abl.*) *soluti a cupiditatibus* CIC. eliberaţi de pasiuni, ~ *cura belli* PLIN. eliberat de grija războiului, ~ *in paupertate* HOR. fără grijă în sărăcia sa, (*cu genit.*) *soluti operum* HOR. (sclavi) liberi de treburi, *soluta praedia* CIC. pămînturi libere de orice servitute, (*expr.*) *solutum est ...* este permis să ... [cu inf.] TAC. Ann. *4, 35*; 3 care are mare uşurinţă, dibaci, iscusit: *omnium oratorum solutissimus in dicendo* CIC. cel care avea cea mai mare uşurinţă în vorbire dintre toţi oratorii, *satis* ~ *in explicandis sententiis* CIC. destul de dibaci în dezvoltarea ideilor; 4 (*despre stil*) liber de regulile ritmului: *verba soluta modis* OV. cuvinte nesupuse ritmului (în proză), *soluta oratio* CIC. frază; 5 (*peior.*) prea liber, fără frîu, dezmăţat: *pueri soluti* QUINT. copii dezmăţaţi, *libido soluta* CIC. poftă desfrînată, *solutissimae linguae esse* SEN. a fi foarte liber la gură; 6 fără energie, moale; indulgent, neglijent: *lenitas solutior* CIC. blîndeţe prea indulgentă, *solutiore cura* LIV. cu mai multă neglijenţă, *omnia soluta apud hostem* LIV. la duşmani domnea o nepăsare completă.

solvō, *ere, solvī, solūtum vt.* I 1 a desface; ~ *nodum* HOR. a dezlega nodul, ~ *canem* PHAEDR. a dezlega cîinele, ~ *crines capillos* OV., TIB. a despleti părul, ~ *equum* HOR. a deshăma calul, ~ *iuga tauris* VERG. a desjuga taurii, ~ *catenas* OV. a desface cătuşele, ~ *ora*, ~ *linguam* OV. a deschide gura (spre a vorbi), ~ *ergastula* CIC. a deschide închisorile de sclavi, ~ *epistulam* CIC. a deschide o scrisoare, (*med.*) ~ *ventrem* CELS. a deschide pîntecele; (*spec.*) ~ *funem a stipite* OV. a dezlega funia ancorei legată de un ciot, ~ *ancoram* CIC. a ridica ancora (plecînd din port) ~ *vela* PROP. a ridica pînzele, ~ *naves a terra* (*a litore*) sau (*abs.*) *solvere* a părăsi ţărmul, a porni în larg, *e portu solventibus* CIC. celor care ies din port, (*abs.*) *nos eo die solvimus* CIC. în acea zi, noi pornim pe mare, *a Brundisio* ~ LIV. (*Alexandria* ~ CIC.) a porni pe mare din portul Brundisium, de la Alexandria; 2 a plăti (dezlegîndu-se de o datorie), a se achita: ~ *pecuniam debitam mulieri* CIC. a plăti femeii suma datorată, ~ *creditas pecunias* CAES. a-şi plăti datoriile, ~ *litem aestimatam populo* NEP. a plăti statului amenda aplicată, (*abs.*) *civitatibus pro frumento nihil solvit* CIC. pentru grîu n-a plătit nimic oraşelor, ~ *de meo* PLIN. IUN. a plăti din banii mei, ~ *ab aliquo* PL., CIC. a plăti (o datorie) prin intermediul altcuiva, ~ *ab trapezita meo* PL. a plăti prin bancherul meu, (*expr.*) *solvendo non esse* a nu fi în stare să plătească, a nu putea plăti, *omnia in solutum accipere* SEN. Ben. *2, 26* a primi totul ca pe ceva datorat, *imputare in solutum* SEN. Ep. *8, 10* a trece în cont ca plătit; 3 (*fig.*) a-şi împlini o datorie, a se achita de ...: ~ *vota*, ~ *fidem* CIC. a-şi împlini jurămintele făcute, a-şi ţine cuvîntul dat, ~ *omnia iusta* sau *exsequias* VERG. sau *suprema* TAC. a-şi îndeplini datoriile la înmormîntarea cuiva; *poenas capite solvit* SALL. a plăti crima cu pierderea capului (a fi condamnat la moar-

te); 4 (*fig.*) a elibera (de o povară): ~ *aliquem cură* CIC. a elibera pe cineva de griji, ~ *patriam metu* PROP. a scăpa ţara de temeri, *longo solvit se Teucria luctu* VERG. Troia s-a scuturat de lunga ei jale, *somno solutus sum* CIC. m-am scuturat din somnul împovărător, ~ *aliquem legibus* CIC. a dispensa pe cineva de obligaţia respectării legilor, *militiā solvi* TAC. a fi dispensat de slujba la oaste, (*abs.*) *nec Rutulos solvo* VERG. nu scutesc (de ascultarea ordinului) nici pe rutuli. **II 1** a desface (ceva compact, unit) a rupe, a sparge, a strica, a topi: ~ *pontem* CURT. a tăia un pod, ~ *navem* OV. a sfărîma corabia, *viscera solvuntur* VERG. măruntaiele se descompun, ~ *silices fornace* OV. a topi pietroaie în cuptor, ~ *nivem* OV. a topi zăpada, *solvitur hiems* HOR. iarna e pe trecute, *terrae solutae* HOR. pămîntul dezgheţat, (*fig.*) ~ *amantes* PROP. a strica legătura dintre iubiţi, ~ *coetum* CURT. a risipi adunarea, ~ *convivium* OV. a lăsa să plece oaspeţii de la banchet, ~ *versus* QUINT. a strica versurile (trecîndu-le în proză), (*abs.*) ~ HOR. S. *1, 4, 60* a transforma în proză; **2** a slăbi, a istovi, a moleşi, a amorţi, a toropi: ~ *infantiam deliciis* QUINT. a-i moleşi pe copii făcîndu-le plăcerile, *Hannibalem hiberna solverunt* SEN. cantonamentele de iarnă l-au moleşit pe Hannibal, *homines solverat alta quies* OV. somnul adînc îi toropise pe oameni, ~ *natantia lumina* VERG. a toropi de somn ochii care clipesc, *solvuntur frigore membra* VERG. membrele îi amorţesc de frigul morţii, *solvi morbo* FLOR. a se topi de boală, *solvi morte* sau *solvi* OV. a muri; **3** a pune capăt, a alunga, a îndepărta: ~ *obsidionem* LIV. a pune capăt asediului, ~ *morem* LIV. a strica vechiul obicei, ~ *leges* CURT. a viola legile, *disciplinam militarem* LIV. a slăbi disciplina militară, *solvite corde metum* VERG. alungaţi teama din suflete, ~ *pudorem* VERG. a alunga sfiala; **4** a dezlega o dificultate, a rezolva o chestiune, a soluţiona, a explica: ~ *captiosa* CIC. a dezlega sofismele, ~ *errorem* PHAEDR. a explica eroarea, ~ *legum aenigmata* IUV. a descifra enigmele legilor.

Solyma, *ōrum n. pl.* şi **Solyma**, *ae f.* Solima, Ierusalim // **Solymus** (*3*) *adj.* al Ierusalimului, iudaic // **Solymī**, *ōrum m. pl.* solimii (*vechii locuitori ai Ierusalimului*); locuitori ai Ierusalimului.

Solymus, *ī m. 1*) fondatorul oraşului Sulmona; *2*) (*fig.*) oraşul Sulmona.

somniātor, *ōris m.* visător, vizionar SEN. RH.

somnĭcŭlōsē *adv.* ca un somnoros, ca un adormit PL.

somnĭcŭlōsus (*3*) *adj.* **1** somnoros, somnolent: *somniculosa senectus* CIC. bătrîneţe somnolentă; (*fig.*) ~ *villicus* COL. vechil care doarme din picioare (leneş); **2** (*act.*) adormitor LABER.

somnifer, *era*, *erum adj.* **1** care provoacă somn, care adoarme, somnifer: *somnifera virga Mercurii* OV. varga adormitoare a lui Mercur; **2** care adoarme pe veci, care omoară: *somniferum venenum* (*aspidis*) OV. veninul mortal al viperei.

somnificus (*3*) *adj. v.* **somnifer** PLIN.

somniger, *era*, *erum adj.* care aduce somn DRAC.

somniō (*1*) *vi.* şi *vt.* **1** a visa, a avea un vis: ~ *de puero* SUET. a visa despre copil, *totas noctes somniamus* CIC. avem vise care durează noaptea întreagă; (*fig.*) *miracula philosophorum somniantium* CIC. născociri ale unor filozofi care aiurează; **2** a vedea în vis, a visa (ceva): ~ *aurum* PL. a visa aur, (*cu ac. şi inf.*) *somniavit se peperisse…* CIC. a visat că a născut…, (*ac. intern*) *mirum somnium* ~ PL. a visa un vis minunat; (*fig.*) *quae tu somnias?* PL. ce bazaconii visezi?, ~ *easdem ineptias* COL. a visa la aceleaşi prostii.

somnior, *ārī vb. dep. v.* **somnio**

somnium, *iī n.* **1** vis: *multi per somnia loquentes* CIC. mulţi care vorbesc în visele lor, *uti somniis iucundissimis* CIC. a avea vise foarte plăcute, *somnia videre* OV. a avea un vis; **2** (*fig.*) nălucire, himeră, utopie, prostie: *somnia Pythagorea* HOR. utopiile lui Pythagora, *tu, nihil nisi sapientia es; ille* ~ TER. tu nu eşti decît înţelepciune; acela un aiurit.

somnolenter *adv.* somnolent HIER.

somnolentia, *ae f.* somnolenţă AUG. ş.a.

somnolentus (*3*) *adj.* somnolent APUL.

somnurnus (*3*) *adj.* apărut în vis VARR.

somnus, *ī m.* **1** somn: ~ *levis* HOR. somn uşor, ~ *altior* (*arctior*) CIC. somn mai profund, *rogitant ut somnum ceperim* PL. mă întreabă cum am dormit, *somnum capere non posse* CIC. a nu putea dormi, *somnum vix tenebamus* CIC. abia ne ţineam de somn ce ne era, *somno se dare* CIC. a se pune pe dormit, *ducere somnos* VERG. a dormi (netulburat), (*e*) *somno excitare* (*suscitare*) CIC. a trezi din somn, *in somnis videre* CIC. a vedea în somn (în vis), *somnum non vidit* CIC. n-a văzut picătură de somn (n-a dormit o clipă); **2** (*fig.*) **a.** lene, trîndăvie: *dediti somno* SALL. dedaţi lenii; **b.** somnul morţii, moarte: ~ *longus* HOR. somnul veşnic, ~ *niger* SIL. moartea; **c.** întuneric, noapte: *diei somnique horae* VERG. ceasurile zilei şi ale nopţii; **d.** linişte, calm profund STAT.

sōna, *ae v.* **zona**

sonābilis (*2*) *adj.* răsunător OV.

sonans, *ntis p. pr. v.* **sono** // **adj.** răsunător, sonor: *concha* ~ OV. scoică răsunătoare, *verba sonantiora* CIC. cuvinte mai sonore, *litterae sonantes* APUL. vocale.

sonantius *adv.* (*comp.*) mai sonor DION.

sonax, *ācis adj.* răsunător, sonor APUL. M. *4, 31, 8, 4.*

soniger, *era*, *erum adj.* sonor AUG.

sonipēs, *pedis adj.* (*poet.*) cu picior tropăitor // **subst.** *m.* cal, armăsar: *stat ~ et frena spumantia mandit* VERG. stă pe loc calul şi muşcă în zăbala înspumată, *vegeti sonipedes* CATUL. *63, 41* sirepi focoşi.

sonitus, *ūs m.* răsunet, zgomot (tunet, vuiet, bubuit, trosnet, zăngănit, vîjîit, pîrîit etc.): ~ *ungularum* PL. duduitul copitelor, ~ *remorum* CAES. plescăitul vîslelor, ~ *armorum* LUCR. zăngănitul armelor, ~ *ventorum* LUCR. vuietul vînturilor, ~ *Olympi* VERG. tunetele Olympului, ~ *aquae* TIB. murmurul apei, *verborum ~ inanis* CIC. înşirare de vorbe goale, *nosti in hac materia ~ nostros* CIC. Att. *1, 14, 4* ştii ce muzică fac eu cînd mă lansez în asemenea teme; [arh. genit. sg. *soniti*].

sonivius (*3*) *adj.* care face zgomot: (*rel.*) *sonivium tripudium* CIC. oracol sunător (*despre zgomotul pe care-l fac grăunţele ce cad din ciocul puilor sacri*).

sonō, *āre*, *sonuī*, *sonitum vi*. și *vt*. **1** a suna, a răsuna: *tympana sonuerunt* CAES. darabanele răsunară, ~ *bene* (*melius*) CIC. a suna bine (mai bine), *longe sonans Aufidus* HOR. rîul Aufidus ce răsună pînă departe, *tonitribus aether sonat* OV. cerul răsună de tunete, *tela sonant humeris* OV. săgețile zăngănesc pe umeri, *mare, silvae sonant aquilone* HOR. marea, pădurile răsună de vîjîitul crivățului, *pennae sonuere per auras* VERG. aripile fîlfîiră în văzduh, *fons sonat a dextra* OV. din dreapta murmură izvorul, *sonuerunt cardine postes* PROP. ușa a scîrțîit din țîțîni, ~ *graviter*, *acute* CIC. a suna grav, ascuțit, *dicta non sonant* PL. vorbele nu sună (nu sînt bani); **2** a face să se audă, a scoate un sunet, cuvinte; a suna a ...: *tale sonat populus* OV. astfel de strigăte scoate mulțimea, *homines quiddam confusum sonantes* CIC. oameni care scot sunete confuze, *Cotta sonabat contrarium Catulo* CIC. Cotta pronunța altfel decît Catulus, *nec vox hominem sonat* VERG. glasul nu-i sună a om, ~ *peregrinum* CIC. a suna a ceva străin (în vorbire), *poetae quiddam pingue sonantes* HOR. poeți care au o vorbire umflată; **3** (*poet.*) a celebra, a cînta: *te carmina nostra sonabunt* OV. pe tine te vor cînta poeziile mele, ~ *dura mala belli* HOR. a cînta grelele suferințe ale războiului, *magno nobis ore sonandus eris* OV. va trebui să fii preamărit de mine în gura mare; **4 a.** (*rar*) a însemna, a avea semnificația: *haec duo res unum* ~ *videntur* CIC. Off. *3, 83* aceste două cuvinte par că înseamnă de fapt un singur lucru, *non intelligere quid sonet vox voluptatis* CIC. Fin. *2, 6* a nu înțelege ce înseamnă cuvîntul „plăcere"; **b.** (*oc.*) a da de gol, a trăda: *furem sonuere iuvenci* PROP. *4, 9, 13* juncanii mugind au dat de gol hoțul; [p. viit. *sonaturus* HOR.; forme de conjug. III *sonere* LUCR. ș.a.].

sonor, *ōris m*. (*poet. și postcl.*) sunet, zgomot, vuiet etc. LUCR., VERG., TAC.

sonōrē *adv*. sonor, zgomotos GELL.

sonōritās, *ātis f*. sonoritate PRISC.

sonōrus (*3*) *adj*. sonor, răsunător TIB., VERG.

sons, *ntis adj*. vinovat, vrednic de pedeapsă: *fraterno sanguine* ~ OV. vinovat de uciderea fratelui, ~ *anima* VERG. suflet (viață) vinovat(ă) // **subst.** *m*. vinovatul: *punire sontes* CIC. a-i pedepsi pe răufăcători, *nullo relicto sonte* LIV. nefiind lăsat să scape nici un vinovat.

sonticus (*3*) *adj*. serios, grav: ~ *morbus* GELL. boală gravă (epilepsie), *sontica causa* TIB. motiv serios (rezultînd dintr-o boală gravă).

sonus, *ī m*. **1** sunet, zgomot: ~ *vocis*, ~ *tubae* CAES. sunetul vocii, al goarnei, *ab acutissimo sono usque ad gravissimum* CIC. de la sunetul cel mai ascuțit pînă la cel mai profund, ~ *ingens fluminis* LIV. vuietul mare al rîului; **2** cuvînt: *edidit hos nobiles sonos* OV. a spus aceste nobile cuvinte, *sonos inanes fundere* CIC. a profera cuvinte goale; **3** fel de pronunțare; ton particular de exprimare: *ora sono discordia* VERG. cuvinte nepotrivite ca pronunțare (de ale noastre); *addidit maiorem historiae sonum vocis* CIC. De or. a dat istoriei un ton oratoric mai înalt, *unus* ~ *est totius orationis* CIC. Br. *100* tonul exprimării este unitar; [**sonus**, *ūs* APUL., AMM.].

sophia, *ae f*. înțelepciune SEN., MART.

sophisma, *atis n*. sofism SEN.

sophista, *ae m*. și **sophistēs**, *ae m*. sofist GELL., CIC.

sophisticē[1] *adv*. cu ajutorul sofismelor COD. IUST.

sophisticē[2], *ēs f*. sofistică APUL.

sophisticus (*3*) *adj*. sofistic, înșelător // **sophistica**, *ōrum n. pl*. sofisme AUS.

sophistria, *ae f*. sofistă HIER.

Sophoclēs, *is m*. mare poet tragic grec (*anii 496–406 î.e.n.*) // **Sophoclēus** (*3*) *adj*. al lui Sofocle, sofocleic.

Sophonīsba (**Sophonība**), *ae f*. fiica lui Hasdrubal și soția lui Syphax, regele Numidiei.

sophos[1] (**-us**), *ī m*. înțelept MART.

sophōs[2] *interj*. bravo! foarte bine MART. // *n*. aplauze, strigăte de bravo MART.

Sōphrōn, *onis m*. mimograf grec.

Sōphroniscus, *ī m*. sculptor (tatăl lui Socrate).

Sōphrosynē, *ēs f*. fiica lui Dionysius cel Bătrîn.

sophus (*3*) *adj*. înțelept PHAEDR.

sōpiō (*IV*) *vt*. **1** (*frecv. la. p. pf.*) a adormi, a ameți: ~ *draconem herbis* OV. a adormi balaurul cu buruieni, *castoreo mulier sopita recumbit* LUCR. femeia, amețită de mirosul urît de castor, a căzut pe jos, *sopitum fuisse regem subito ictu* LIV. (zic că) regele a fost amețit de lovitura neașteptată; **2** a amorți, a potoli: *venti sopiuntur* PLIN. vînturile se potolesc, *sopito marī* PLIN. marea potolindu-se, *sopitos suscitat ignes* VERG. ațîță (în vatră) focul aproape stins, *leto sopitus* LUCR. amorțit în somnul morții, (*fig.*) *sopitus armorum furor* VELL. furia războiului a fost potolită.

sōpitiō, *ōnis f*. ațipire M. EMP.

sopor, *ōris m*. **1** somn adînc; (*poet.*) somn: ~ *aliquem opprimit* LIV. un somn adînc îl toropește, (*poet.*) *carpebant fessa soporem corpora* VERG. trupurile trudite se bucurau de odihna somnului; (*spec.*) somnul morții: ~ *aeternus* LUCR. somnul cel veșnic, *sopori aliquem dare* PL. a trimite pe cineva pe lumea cealaltă (a-l ucide) // **Sopor**, *ōris m*. Somnul (*divinitate*) VERG. Aen. *6, 277*; **2** amorțeală, toropeală: *soporem animi corporisque discutere* CURT. a scutura toropeala sufletească și trupească; (*fig.*) inerție, indolență TAC.; **3** băutură soporifică, narcotic: *patri soporem dare* NEP. Dion. *2, 5* a-i administra tatălui său un narcotic, *sopore sumpto dormire* SEN. a dormi după luarea unui soporifer.

sopōrātus (*3*) *p. pf. v.* **soporo** // **adj. 1** adormit, amorțit: *soporatos hostes invadere* OV. a ataca dușmanii adormiți, (*fig.*) ~ *dolor* CURT. durere potolită; **2** (*poet.*) dotat cu însușire soporifică, soporifer VERG. Aen. *5, 855*.

soporifer, *era*, *erum adj*. adormitor, soporifer: *soporiferum papaver* VERG. macul soporifer, *soporiferae pocula Lethes* OV. apa adormitoarei Lethe.

sopōrō (*I*) *vt*. **1** a adormi, a amorți PLIN. ș.a.; **2** (*poet.*) a potoli, a stinge: *soporant imbre rogum* STAT. sting rugul cu apă; **3** *soporans* care clipește de somn, toropit de somn CASSIOD.

sopōrus (*3*) *adj.* **1** (*poet.*) aducător de somn: *locus Noctis soporae* VERG. sălaşul Nopţii aducătoare de somn; **2** amorţit, toropit: *dapibus vinoque sopori* VAL. FL. toropiţi de mîncare şi de băutură.

Sōra, *ae f.* oraş al volscilor în Latium (*pe rîul Liris*) // **Sōrānus** (*3*) *adj.* din Sora.

Sōracte, *is n.* munte (*situat la aproximativ 9 km nord de Roma, pe care se afla şi un templu al lui Apollo*) // **Sōractīnus** (*3*) *adj.* al muntelui Soracte.

sōracum, *ī n.* ladă de ţinut costumele actorilor comici PL.

sorbeō, *ēre, uī vt.* a sorbi, a suge, a înghiţi: ~ *sanguinem* PL. a sorbi sîngele, ~ *crudum ovum* PLIN. a sorbi un ou crud, ~ *margaritas aceto liquefactas* SUET. a înghiţi mărgăritare topite în oţet, *Charybdis sorbet fluctus* VERG. Charybdis soarbe valurile, *sorbent avidae praecordia flammae* OV. flăcările lacome îi mistuie măruntaiele, *minus sorbet charta* PLIN. hîrtia suge mai puţin; (*fig.*) ~ *odia alicuius* CIC. a înghiţi (a suporta) manifestările de ură ale cuiva, ~ *animo* CIC. a-şi înghiţi în suflet (dorinţele).

sorbilis (*2*) *adj.* care se poate sorbi, înghiţi CELS., PETR.

sorbil(l)ō, *āre vt.* a bea cu sorbituri mici: ~ *cyathos* TER. a bea paharele sorbitură cu sorbitură; (*fig.*) *sorbillantibus saviis* APUL. M. *3, 14* prin sărutări (pe ochi) care îi sorbeau.

sorbilō *adv.* picătură cu picătură: ~ *victitare* PL. a-şi duce viaţa de azi pe mîine (în mizerie).

sorbitiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) sorbire, înghiţire PERS.; **2** (*concrt.*) băutură, fiertură, zeamă PL.; amestec (*pentru hrana animalelor*), terci, păsat COL.

sorbitiuncula, *ae f.* **1** băutură mică M. EMP.; **2** ciorbă HIER.

sorbō, *ere, sorpsi, sorptum* v. **sorbeo** APUL. M. *2, 11* şi PRISC. *9, 56, 57*.

sorbum, *ī n.* fructul sorbului, scoruşă CAT., VERG.

sorbus, *ī m.* (*bot.*) sorb (*Sorbus torminalis*); scoruş (*Sorbus domestica*) PLIN.

sordeō, *ēre, uī vi.* **1** a fi murdar: *tibi ~ videor?* PL. ţi se pare că-s murdar?; **2** (*fig. frecv.*) a-i mirosi rău (cuiva), a nu-i fi pe plac (ceva), a-i părea fără valoare: *sordebant tibi villicae* CATUL. sclavele de la ţară îţi puţeau, *sordent tibi munera nostra* VERG. darurile noastre nu-ţi sînt pe plac, *cuncta prae Campo sordent* HOR. îţi par toate fără valoare în comparaţie cu Cîmpul lui Marte, *pretium aetas altera sordet* HOR. Ep. *1, 18, 18* o altă viaţă (de mi s-ar da) nu merită preţul.

sordēs, *is f.* (rar sg., *frecv.* **sordēs**, *ium f. pl.*) **1** murdărie: *pleni oculi sordium* PL. ochi plini de puchini, ~ *aurium* CIC. murdărie din urechi, *sine sordibus ungues* OV. unghii fără negreală, *pellis prope iam sorde sepulta* LUCR. pielea mai toată acoperită de un slin gros; **2** (*spec.*) haine ponosite ale celor în doliu *sau* ale acuzaţilor: ~ *lugubres* CIC. haine de doliu, *suscipere* ~ TAC. a se îmbrăca în doliu, ~ *reum* LIV. hainele acuzaţilor; **3** (*despre un ins*) scîrbă, mizerie de om; (*despre mulţime*) pleavă, lepădături: *o, ~!* CIC. scîrbă de om!, *apud sordem urbis* CIC. în ochii lepădăturilor oraşului; **4** (*fig.*) **a.** inferioritate a originii sociale: *simmis sordibus* CIC. de cea mai joasă speţă, *ne tuas ~ cum clarissimorum virorum splendore permisceas* CIC. ca să nu amesteci inferioritatea originii tale cu strălucirea celor mai iluştri bărbaţi; **b.** (*despre stil*) vulgaritate: ~ *verborum* TAC. vulgaritatea cuvintelor; **5** (*moral*) josnicie de suflet, murdărie: ~ *iudicum* CIC. josnicia judecătorilor; **6** meschinărie, calicenie, zgîrcenie: *sepulcrum sine sordibus exstruere* HOR. a înălţa un mormînt fără a se zgîrci la cheltuieli, *per avaritiam ac ~ contemptus* TAC. dispreţuit pentru lăcomia şi zgîrcenia lui, *luxuriae et sordium nova societas* PLIN. IUN. amestec bizar de desfrîu şi calicenie.

sordescō, *ere, sorduī vi.* a se murdări, a se părăgini: *contrectatus manibus ~ vulgi* HOR. (*despre o carte*) a se murdări pipăită de mîinile mulţimii, *agrum ~ pati* GELL. a lăsa ca ogorul să se umple de buruieni; (*fig.*) ~ *aviditate* AMM. a se păta de viciul lăcomiei, *mente* ~ MIN. FEL. a se murdări sufleteşte.

sordicula, *ae f.* mică murdărie M. EMP.

sordidātus (*3*) *adj.* **1** îmbrăcat rău, zdrenţăros: *sordidata ac sordida* TER. îmbrăcată în flenduri şi murdară; **2** îmbrăcat în doliu CIC.; **3** (*fig.*) murdar: *sordidatissima conscientia* SID. conştiinţă foarte pătată.

sordidē *adv* **1** în chip murdar, scîrnav; **2** (*fig.*) **a.** de condiţie joasă: *sordidius nati sunt* TAC. au o origine mai de jos; **b.** (*ca stil*) trivial: ~ *dicere* CIC. a vorbi vulgar; **c.** (*moral*) meschin, sorbid, cu lăcomie PLIN. IUN. ş.a

sordidō (*1*) *vt.* a murdări, a păta SID., ECCL.

sordidulus (*3*) *adj.* **1** puţin cam murdar IUV.; **2** (*fig.*) cam de rînd, cam de teapă proastă PL.

sordidus (*3*) *adj.* **1** murdar; rufos: *sordida vestis* LIV. haină murdară, ~ *calcatis uvis* OV. murdărit de strugurii călcaţi, ~ *fumus* HOR. fum negru, *sordida terga suis* OV. spatele afumat al porcului (şuncă afumată), *sordidi nati* HOR. copii rufoşi; **2** de dispreţuit, mizer, de jos: ~ *panis* PL. pîine neagră, *sordido loco natus* CIC. ieşit dintr-un neam foarte de jos, *sordida tecta* LUC. bordeie mizerabile; (*despre stil*) *verba sordida* QUINT. cuvinte vulgare; **3** (*moral*) murdar, josnic, dezgustător: *sordidum lucrum* QUINT. cîştig murdar, *sordidissimus homo* CIC. omul cel mai josnic; **4** avar, meschin, zgîrcit, sordid: *ita sordidus, ut ...* HOR. atît de zgîrcit, încît ..., *sordida cupido* HOR. dorinţă murdară (lăcomia).

sorditūdō, *inis f.* murdărie PL.

sordui *pf. v.* **sordeo** şi **sordesco**

sordulentus (*3*) *adj.* rufos TERT.

sōrex, *icis m.* (*zool.*) şoarece (*Mus musculus*) TER.

sōricīnus (*3*) *adj.* şoricesc PL.

sōritēs, *ae m.* sorit (*raţionament sofistic pe care* CIC. Acc. *22, 16 îl numeşte* capitiosissimum genus interrogationis).

soror, *ōris f.* **1** soră: *germana* ~ PL. soră bună (de sînge), ~ *Phoebi* OV. sora lui Phoebus (Luna), *novem sorores* OV. sau *doctae sorores* OV. = Muzele, *tristes sorores* TIB. = Parcele, *vipereae sorores* OV. surorile cu şerpi împletiţi în păr (Furiile); **2** (*sens mai larg*) vară bună CIC., OV.; **3** (*fig.*) prietenă iubită, tovarăşă: *sorores meae* VERG. dragele mele; **4** (*despre*

lucruri) soră: ~ *dextrae* PL. sora mîinii drepte (mîna stîngă).
sororcula, *ae f.* surioară PL.
sorōricīda, *ae m.* ucigaş al surorii sale CIC.
sorōriō, *āre vi.* creşte împreună (ca două surori gemene) PL.
sorōrius (*3*) *adj.* de soră: *sororia oscula* OV. sărutări de soră.
sorpsi *pf. v.* **sorbo**
sors, *rtis f.* **1** sorţ (*tăbliţă de lemn sau metal, pietricică ş.a. cu ceva înscris pe ea, care se punea într-o urnă spre a trage la sorţi*): *conicere sortes in sitellam* PL. (*in hydriam*) CIC. a arunca sorţii în urnă, *sortes deicere* CAES. a arunca sorţii (a trage la sorţi), *sortes miscere* CIC. a agita urna, ~ *ducitur* CIC. se trage la sorţi, ~ *alicuius exit* CIC. iese sorţul cuiva, *ut cuiusque ~ exciderat* LIV. după cum ieşea din urnă numele fiecăruia; (*spec.*) tablete purtînd o sentinţă şi servind ca oracole (*erau puse într-o urnă şi păstrate în temple; dacă se micşorau* — sortes attenuatae *sau* extenuatae LIV. —, *era semn de nenorocire*); **2** sorţi, tragere la sorţi: *ei sorte Sicilia provincia evenit* (*obvenit*) LIV. acestuia i-a căzut la sorţi provincia Sicilia, *ei sorte evenit, ut bellum gereret* LIV. acesta a fost desemnat prin tragere la sorţi să poarte războiul, *sorte agros assignare* CIC. a atribui pămînturi prin tragere la sorţi, *extra sortem agrum dividere* SUET. a împărţi pămîntul fără a se trage la sorţi, *clipeum excipiam sorte* VERG. nu voi pune la sorţi scutul; (*spec.*) sarcină, atribuţie prin tragere la sorţi: ~ *urbana, peregrina* LIV. funcţia de pretor urban, peregrin; **3** oracol, profeţie: *Lyciae sortes* VERG. = oracolul lui Apollo, *sortium responsa* LIV. răspunsul oracolului, *dictae per carmina sortes* HOR. oracole exprimate în versuri, *dea sortem dedit* OV. zeiţa consultată a dat acest răspuns; **4 a.** soartă, destin: ~ *iniqua* LIV. soartă nedreaptă, *sortem Britannici miserabantur* TAC. deplîngeau soarta lui Britannicus, *nescia mens sortis futurae* VERG. minte neştiutoare de soarta viitoare; **b.** (*oc.*) condiţie, stare, rang: *homines ultimae sortis* LIV. oamenii de cea mai joasă speţă, *non tuae sortis iuvenis* HOR. tînăr care nu e de rangul tău, *secundae sortis ingenium* SEN. spirit de rangul al doilea, *femineae sortis* OV. de sex feminin; **c.** parte, soartă, ceea ce cade la sorţi: *puer in nullam sortem bonorum natus* LIV. copil venit pe lume fără nici un drept de moştenire a bunurilor, *Saturni ~ prima fui* OV. eu am fost primul copil pe care soarta i l-a dăruit lui Saturn; **5** capital dat cu camătă: *non ~ modo, sed etiam usura plurium annorum* PLIN. IUN. nu numai capitalul, dar şi dobînda pe mai mulţi ani, *ei mihi, etiam de sorte nunc venio in dubium* TER. vai de mine, acum nu mai sînt sigur nici de capital, *mergentibus semper sortem usuris obrutum faenore esse* LIV. (zicea că) deoarece dobînzile copleşesc tot timpul suma împrumutată, el este înecat de datorii, *sorte creditum solvere* LIV. *6, 31, 12* a achita datoriile.
sorsum *v.* **seorsum**
sorticula, *ae f.* tăbliţă de tras la sorţi; buletin de vot SUET.
sortiger, *era, erum adj.* care dă oracole LUC.
sortilegus (*3*) *adj.* profetic HOR. // **sortilegus,** *ī m.* ghicitor, profet CIC.
sortiō (*IV*) *arh. v.* **sortior**
sortior, *īrī, ītus sum vi.* şi *vt. dep.* **1** a trage la sorţi: *cum praetores sortirentur* CIC. pe cînd pretorii făceau tragerea la sorţi, ~ *de altero consulatu* SUET. a face tragere la sorţi despre celălalt consulat, *sortiti singuli cubiculum intrarunt* QUINT. după ce au tras la sorţi, au intrat unul cîte unul în dormitor; **2** a trage la sorţi (ceva), a desemna prin tragere la sorţi: ~ *iudices* CIC. a trage la sorţi judecătorii, *necessitas sortitur insignes et imos* HOR. fatalitatea (morţii) îi trage la sorţi şi pe cei mari, şi pe cei de jos, *sortiti uter dedicaret* LIV. trăgînd la sorţi spre a se hotărî cine să dedice; **3** a obţine prin tragere la sorţi: *ex praetura ulteriorem sortitus Hispaniam* SUET. după pretură obţinînd prin tragere la sorţi Hispania Ulterioară; **4** (*gener.*) a obţine, a căpăta, a cîştiga (prin voia sorţii): *gens Claudia regnum in plebe sortita* LIV. familia Claudia care a cîştigat conducerea asupra plebei, *casu quod te sortitus* (*sim*) *amicum* HOR. fiindcă aş fi avut întîmplător parte de prietenia ta; **5** (*oc. şi poet.*) **a.** a alege, a căuta: *sobolem armento sortire quotannis* VERG. G. *3, 71* alege în fiecare an prăsilă pentru cireadă, *sortitus fortunam oculis* VERG. Aen. *12, 920* alegîndu-şi din ochi ţinta; **b.** a împărţi, a distribui (un rol): *pariter laborem sortiti* VERG. împărţindu-şi egal munca, ~ *vices* VERG. a-şi distribui rolurile // **sortitus** (*3*) *p. pf.* (*şi sens pas.*) tras la sorţi CIC., PROP.
sortis, *is f.* sorţ *v.* **sors**
sortītiō, *ōnis f.* tragere la sorţi: ~ *aedilicia* CIC. tragere la sorţi pentru funcţia de edil.
sortītor, *ōris m.* cel care trage sorţul din urnă SEN.
sortītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sortior**
sortītus[2], *ūs m.* **1** tragere la sorţi: *specula in sortitu est mihi* PL. am o mică speranţă în tragerea la sorţi; **2** (*concrt.*) tăbliţă de votare STAT.; **3** soartă STAT.
sōry, *yos n.* sulfat de cupru PLIN.
sos (*arh.*) = **suos** şi **eos**
sospes, *itis adj.* (scăpat, întors, sfîrşit) fără primejdie, cu bine, teafăr: *filium tuum in portu salvum est et sospitem vidi* PL. l-am văzut pe fiul tău sănătos şi întors cu bine în port, *una navis ~ ab ignibus* OV. o singură corabie neatinsă de flăcări; (*despre viitor*) *hoc iter ~ incipe* PL. începe cu bine acest drum, *da diem sospitem* PL. dă-mi o zi norocoasă, *mutare Lares sospite cursu* HOR. a-şi schimba căminul printr-o călătorie fericită.
sospita, *ae f.* (*epitet*) salvatoare, mîntuitoare (de primejdii): *templum Iunonis Sospitae* CIC. templul Salvatoarei Iunone.
sospitālis (*2*) *adj.* binefăcător, protector PL. ş.a.
sospitās, *ātis f.* mîntuire, salvare de ceva [cu genit.] MACR.
sospitātor, *ōris m.* salvator, mîntuitor ARN.
sospitātrix, *īcis f.* salvatoare, mîntuitoare APUL.
sospitō, *āre vt.* a salva, a apăra de rău: *tu, dea, Romuli sospites gentem* CATUL.: tu, zeiţă, apără neamul lui Romulus, *sis erum sospitari* PL. As. *683* dacă vrei ca stăpînă-tău să fie salvat.

Sōtadēs, *is m.* poet alexandrin din sec. III î.e.n. (*inventator al unor versuri care, citite de la dreapta la stînga, dădeau un sens obscen*) MART. *2, 86, 2* // **Sōtadēus** (*3*) și **Sōtadicus** (*3*) *adj.* de-al lui Sotades, sotadic // **Sōtadicī**, *ōrum m. pl.* versuri sotadice GELL.

Sōtēr, *ēris m.* „Salvatorul" (*epitet al lui Iupiter, al regelui Ptolomeu I al Egiptului, al lui Isus Cristos* [„*Mîntuitorul*"]).

sōtēria, *ōrum n. pl.* **a.** felicitări însoțite de cadouri (*la însănătoșirea cuiva*): *quotiens surgis, ~ poscis amicos* MART. *12, 56, 3* de cîte ori te ridici din pat (de pe urma unei boli), ceri cadouri pretenilor; **b.** „Soteria" (*titlul unei poezii de felicitare pentru convalescență*) STAT.

sōtēriciānus (*3*) *adj.* al Mîntuitorului TERT.

spādicārius, *iī m.* vopsitor (în culoare castanie) FIRM.

spādicum, *ī n.* ramură de palmier cu fructele sale AMM.

spādix, *īcis adj.* de culoarea curmalei, castaniu; (*despre cal*) murg VERG. // **subst.** *m.* **1** ramură de palmier cu fructele sale GELL.; **2** instrument muzical asemănător cu lira QUINT.

spadō, *ōnis m.* eunuc, castrat HOR., LIV.; (*despre animale*) scopit COL.; (*despre plante*) steril COL.

spadonātus, *ūs m.* calitatea de eunuc TERT.

spadōnius (*3*) *adj.* neroditor (*despre arbori*) PLIN.

Spānia, Spāniensis, Spānus *v.* **Hisp...**

spargō, *ere, sparsī, sparsum vt.* **1** a arunca (răspîndind), a împrăștia, a răspîndi: *~ tela* VERG. a arunca săgeți, *~ nummos populo de rostris* CIC. a arunca mulțimii bani de la tribună, *spargite me in fluctus* VERG. aruncați-mă în valuri, *~ corpora ad terram* OV. a arunca trupurile la pămînt, *Geryon sparsus manu* SEN. Geryon aruncat la pămînt cu mîna mea, *~ semen* CIC. a împrăștia semințe, a semăna, *~ radios* PETR. a arunca raze, *cupressus spargit ramos* PLIN. chiparosul își întinde ramurile; (*fig.*) *~ bellum per aequora* LUC. a răspîndi războiul pe mare, *~ nomen suum in toto orbe* MART. a-și răspîndi numele pe tot pămîntul, *fama spargitur* STAT. zvonul se împrăștie, *spargitur* ... se răspîndește zvonul că ... [cu ac. și inf.], *~ voces in vulgum ambiguas* VERG. a răspîndi zvonuri în mulțime, *~ oculos* PETR. a-și arunca ochii încoace și încolo, *~ manum omnibus membris* MART. a-și plimba mîna pe tot corpul; **2** a risipi (o mulțime), a dispersa: *aper ruit spargitque canes* OV. mistrețul se repede și risipește cîinii, *classis tempestate sparsa* LIV. flota risipită de furtună, *sparsi per vias* LIV. înșirați de-a lungul drumurilor, *~ exercitum per provincias* TAC. a dispersa armata prin provincii, *ita se sparserant in fugam, ut* ... LIV. se risipiseră astfel fugind care încotro, încît ..., *spargas tua* HOR. irosește-ți averea, *~ tempus* SEN. a irosi timpul; **3** (*poet.*) **a.** a acoperi cu un strat, a presăra: *virgulta fimo* VERG. a acoperi răsadurile cu bălegar, *~ humum foliis* VERG. a presăra pămîntul cu frunze, *~ gruem sale multo* HOR. a săra bine cocorul; **b.** a stropi, a scălda, a uda: *~ aquas per totam domum* HOR. a stropi cu apă prin toată casa, *~ aras sanguine* LUCR. a stropi altarele cu sînge, *~ genas lacrimis* LUCR. a scălda obrajii în lacrimi; (*fig.*) *nox caelum sparserat astris* OV. noaptea stropise cerul cu stele, *Aurora spargebat lumine terras* VERG. aurora scălda în lumină pămîntul, *fraterna caede sparsi penates* VERG. casa pătată de omorîrea fratelui, *~ alas coloribus* VERG. a stropi cu culori aripile, *porticus priscis sparsa tabellis* OV. portic împodobit din loc în loc cu picturi vechi, *antrum sparsit labrusca racemis* VERG. vița sălbatică îmbracă peștera cu ciorchini rari.

spārsilis (*2*) *adj.* care se poate răspîndi TERT.

sparsim *adv.* ici și colo APUL.

sparsiō, *ōnis f.* **1** stropire (cu apă parfumată la teatre) SEN.; **2** aruncare de daruri mulțimii (la teatru) STAT.

sparsus (*3*) *p. pf. v.* **spargo**

Sparta, *ae f.* și **Spartē**, *ēs f.* Sparta (*numită și Lacedaemon, capitala Laconiei*) // **Spartānus** (3) *adj.* spartan // **Spartānus**, *ī m.* spartan, locuitor al Spartei.

Spartacus, *ī m.* vestit gladiator trac (*conducătorul războiului sclavilor din Italia între anii 73 și 71 î.e.n.*).

spartārius (*3*) *adj.* bogat în papură // **spartāria**, *ōrum n. pl.* locuri bogate în papură sau rogoz PLIN.

sparteolus, *ī m.* pompier TERT.

sparteus (*3*) adj. de papură, de rogoz CAT., COL. ș.a. // **spartea**, *ae f.* pingea de papură COL.

Spartī (Spartoe), *ōrum m. pl.* sparții (*războinici născuți gata înarmați din dinții balaurului semănați de Cadmus*).

Spartiacus (*3*) *adj.* spartan APUL.

Spartiātēs, *ae m.* și **Spartiātae**, *ārum m. pl.* spartan, spartani; grec // **Spartiāticus** (*3*) *adj.* și **Sparticus** (*3*) *adj.* spartan PL., VERG.

spartum (-on), *ī n.* **1** (un fel de) papură, rogoz (*din care se făceau frînghii, rogojini*); **2** frînghie de papură PLIN.

sparulus, *ī m.* (specie de) pește de mare OV.

sparus, *ī m.* și **sparum**, *ī n.* **1** lance *sau* suliță mică (*folosită de țărani la vînătoare*) SALL. ș.a.; **2** (specie de) pește de mare CELS.

spasma, *atis n.* și **spasmus**, *ī m.* spasm, crampă PLIN.

spasticus (*3*) *adj.* care are spasme, crampe, spastic PLIN.

spatalium, *iī n.* (un fel de) brățară PLIN.

spatalōcinaedus, *ī m.* desfrînat PETR.

spatha, *ae f.* **1** spată (*la țesut*); **2** spatulă, lopățică de mestecat COL.; **3** înveliș (bractee) de frunze de palmier; (un fel de) palmier PLIN.; **4** spadă lungă cu două tăișuri și fără vîrf TAC., VEG.

spathula, *ae f. v.* **spatula**

spatiātor, *ōris m.* plimbăreț, om care bate străzile CAT.

spatiō, *āre vi.* a umbla rătăcind FORT.

spatiolum, *ī n.* mic spațiu ARN.

spatior, *ārī, ātus sum vi.* **1** a merge în sus și în jos, a se plimba: *~ Pompeia in* (*sub*) *umbra* PROP. OV. a se plimba prin porticul lui Pompeius; **2** a păși (cu pași rari), a înainta: (*Dido*) *spatiatur ad aras* VERG. Dido se îndreaptă cu pași rari spre altare, *cornix sola in sicca spatiatur arena* VERG. cioara singură pășește rar pe nisipul uscat; **3** a se întinde mult: *spantiantia bracchia compescit* OV. potolește (retezînd) ramurile prea răsfirate, *radices in summa tellure spatiantur* PLIN. rădăcinile se întind aproape de suprafața

solului, *vires morbi antequam spatientur opprimere* SEN. a curma furia bolii înainte ca ea să se întindă.

spatiōsē *adv.* amplu, larg PLIN.; (*comp.*) *spatiosius* mai mult timp PROP.

spatiōsitās, *ātis f.* întindere mare SID.

spatiōsus (*3*) *adj.* 1 mare (lat, lung, gros), spaţios, întins, vast: *spatiosa planities* CURT. cîmpie largă, ~ *taurus* OV. taur mare, *spatiosum stabulum* COL. staul spaţios, *Andromache spatiosior aequo* OV. Andromaca, mai corpolentă decît se cade, *spatiosae voces* QUINT. cuvinte lungi; (*fig.*) *sapientia spatiosa res est* SEN. Ep. *88, 33* filozofia este o disciplină vastă; 2 (*în timp*) lung: *spatiosa nox*, ~ *senectus* OV. noapte lungă, bătrîneţe lungă, *spatiosum bellum* OV. război lung.

spatium, *iī n.* 1 spaţiu, întindere; (*fig.*) mărime, dimensiune: *reliquum* ~ CAES. spaţiul rămas liber, *totum* ~ *caeli* LUCR. toată întinderea cerului, ~ *non est agitandi* (*equos*) NEP. nu e loc suficient de a exersa caii; ~ *admirabile rhombi* IUV. mărimea extraordinară a cambulei, ~ *breve lateris* IUV. talia scurtă, *aures in* ~ *trahere* OV. a trage urechile în lungime (ca să crească); 2 distanţă, interval: *paribus intermissis spatiis* CAES. fiind lăsate între ele intervale egale, *aequo spatio* CAES. la egală distanţă, *duum milium spatio considere* CAES. a se aşeza la o distanţă de două mii de paşi, *cum legiones magnum* ~ *abessent* CAES. cum legiunile se găseau la o mare distanţă ...; 3 a. drum (străbătut *sau* de străbătut): *dimidium prope* ~ *fecerat* NEP. făcuse aproape drumul pe jumătate, *magno spatio paucis diebus confecto* CAES. făcînd în cîteva zile un mare drum; b. loc liber, loc de plimbare, piaţă, parc: *urbes delubris distincta spatiisque communibus* CIC. oraş împodobit cu temple şi pieţe publice, *Academiae spatia* CIC. grădinele Academiei; 4 (*abstr.*) plimbare, tur: *duobus spatiis tribusve factis* CIC. după ce au făcut vreo două-trei tururi, *si uno basilicae spatio honestamur* CIC. dacă ni se face cinstea unui singur tur prin sala tribunalului; 5 a. cîmp de alergări, stadion: *in spatio decurrere* NEP. a alerga pe stadion, *nobiles equos cursus et spatia probant* TAC. alergările şi arenele fac proba cailor de rasă; (*spec.*) spaţiul străbătut într-un tur al pistei, tur: *septimo spatio palmae appropinquant* SEN. cu al şaptelea tur se apropie de victorie, *spatia et si plura supersint, transeat prior* VERG. chiar dacă ar rămîne mai multe tururi de alergat, ar lua-o înaintea celorlalţi, *quadrigae addunt in spatia* VERG. cvadrigele adaugă tur după tur; b. (*oc.*) cursul periodic al astrelor CIC.; c. (*fig.*) cursă: *vitam prope excurso spatio mitto* TER. părăsesc viaţa după ce aproape că am ajuns la capăt, *decurso aetatis* (*vitae*) *spatio* PL., CIC. după ce mi-am trăit viaţa; 6 durată de timp, timp, răstimp, vreme: *ut* ~ *intercedere posset* CAES. ca să poată trece oarecare timp, *usque ad extremum* ~ CAES. pînă în ultima clipă; (*in*) *brevi spatio* SALL., OV. în scurt timp, *non erat* ~ *cogitandi* TER. nu era timp de gîndit, ~ *habere* (*dare, sumere*) *ad* ... a avea, a da, a-şi rezerva timpul necesar spre a ...; 7 (*metr.*) timp, măsură, cantitate CIC., QUINT.

spatula[1], (**spathula**), *ae f.* 1 spatulă (de amestecat); 2 ramură de palmier VULG.; 3 spată (de animal) APIC.; 4 bornă de hotar GROM.

spatula[2], *ae* şi **spatulē**, *ēs f.* desfrînare VARR.

spēca, *ae v.* spica VARR.

speciālis (*2*) *adj.* (*postcl.*) special, particular // **speciālis**, *is m.* amic particular, intim CLAUD.

speciālitās, *ātis f.* calitate distinctivă TERT.

speciāliter *adv.* în mod special, în particular QUINT. ş.a.

speciātim *adv.* în particular MART. CAP.

speciātus (*3*) *adj.* fasonat, conformat TERT.

speciēs, *ēī f.* 1 (*rar*) privire: *speciem quo vortimus* LUCR. *4, 236* oriunde ne aruncăm privirile, *nobis ad speciem* LUCR. *5, 707* spre privirile noastre; 2 a. aspect, înfăţişare, chip, formă: *monstrum humana specie* CIC. monstru cu înfăţişare omenească, *urbis* ~ CIC. aspectul oraşului, *specie lepida mulier* PL. drăguţă femeie la chip, *navium* ~ *inusitatior barbaris* CAES. formă de corabie mai necunoscută barbarilor, *in montis speciem curvari* OV. a se încovoia ca muntele, *forum ad speciem magnifico ornatu* CIC. forul, la vedere măreţ împodobit; b. (*oc.*) spectacol, scenă, tablou: *ponite ante oculos illam miseram speciem* CIC. reprezentaţi-vă acea scenă nefericită, *nova specie commoti* CAES. impresionaţi de acest spectacol nemaivăzut; c. (*spec.*) aspect frumos, frumuseţe, strălucire, demnitate: *adhibere in dicendo quamdam speciem et pompam* CIC. a da discursului o oarecare prestanţă şi demnitate, *eminebat viribus et specie* CURT. se distingea prin forţă şi prestanţă, *aetatis specie uti* OV. a fi în floarea vîrstei; 3 (*concrt.*) arătare, apariţie, fantomă: ~ *interempti filii* LIV. fantoma fiului mort, *nocturnae* ~ LIV. vedenii de noapte; 4 aparenţă, numai formă, pretext: *specie blanda, reapsa repudianda* CIC. în aparenţă măgulitoare, de fapt însă de respins, *praeclara in speciem classis sed infirma* CIC. flotă extraordinară în aparenţă, dar neputincioasă, *ad speciem tabernaculis relictis* CAES. corturile fiind lăsate doar de formă, *sub specie tutelae* CURT. sub pretexul tutelei, *per speciem auxilii ferendi* LIV. sub pretext că dă ajutor; 5 specie, speţă: *quaerimus genus ex quo ceterae* ~ *suspensae sunt* SEN. căutăm genul, căruia îi sînt subordonate celelalte specii; (*judic.*) *haec species incidit* PLIN. IUN. se prezintă acest caz particular; 6 a. (*fil.*) idee: *obiecta specie voluptatis* CIC. cînd li se prezintă ideea de plăcere, *doloris speciem non ferre* CIC. a nu suporta ideea de durere; b. (*oc.*) formă ideală, tip: *excellentis eloquentiae species* CIC. tipul elocvenţei superioare, ~ *libertatis* CIC. forma ideală de libertate; 7 (*tard. pl.*) obiecte, lucruri: *multae* ~ *vestis* DIG. multe lucruri de îmbrăcăminte, ~ *annonariae* COD. IUST. mărfuri alimentare; condimente, mirodenii MACR. ş.a.; [arh. genit. sg. *specie* şi *specii* GELL.; pl. *specierum* şi *speciebus* forme tîrzii].

specietās, *ātis f.* speţă, calitate specială FRONT.

specificātus (*3*) *adj.* determinat, distinct BOETH.

specificē *adv.* specific BOETH.

specificus (*3*) *adj.* specific BOETH.

specillātus (*3*) *adj.* cu faţete VOP.

specillum, *ī n.* 1 sondă (*medicală*) CIC., CELS.; 2 oglinjoară AUG.

specimen, *inis n.* (*numai sg.*) 1 probă, indiciu, exemplu: *ingenii ~ est transilire ante pedes posita* CIC. e probă de inteligenţă să treci dincolo de ce-i la picioarele tale, *~ popularis iudicii* CIC. exemplu de judecată a poporului, *Solis avi ~* VERG. semn că Soarele îi este bunic; 2 model, tip: *~ temperantiae prudentiaeque* CIC. model de cumpătare şi de înţelepciune; 3 (*oc.*) podoabă, splendoare SEN., APUL.

speciō (spiciō), *ere, spexi, spectum vt.* a privi, a vedea: *nunc specimen specitur* PL. acum se vede dovada.

speciōse *adv.* aspectuos, de-ţi ia ochii, pompos; elegant, ales: *speciosius instratus equus quam uxor vestita* LIV. cal mai pompos înşeuat decît îi este îmbrăcată nevasta, *~ arma tractare* HIER. a mînui elegant armele; (*fig.*) *licet hoc Vergilius speciosissime sit usus* QUINT. chiar dacă Vergilius s-a folosit foarte elegant de această metaforă.

speciōsitās, *ātis f.* frumuseţe aspectuoasă TERT.

speciōsus (*3*) *adj.* aspectuos, frumos la vedere: (*homo*) *introrsus turpis, ~ pelle decora* HOR. om lăuntric urît, dar aspectuos prin pielea fină ce-l îmbrăcă, *speciosa femina adulterii damnata* QUINT. femeie frumoasă, condamnată pentru adulter; (*fig.*) *speciosum ministerium* LIV. slujbă strălucită, *speciosissimum genus oratoris* QUINT. stil de cel mai mare efect, *speciosa vocabula* HOR. cuvinte expresive, *speciosa et irrita nomina* TAC. nume pompoase şi deşarte.

spectābilis (*2*) *adj.* 1 (*rar*) care se poate vedea, vizibil: *~ undique campus* OV. cîmp care se poate vedea liber de pretutindeni; 2 (*frecv.*) admirabil, strălucit: *roseo ~ ore* OV. (zeiţă) frumoasă prin faţa ei trandafirie; (*fig.*) *spectabilem victoriam edere* TAC. a cîştiga o victorie strălucită; 3 (*titlu al unor demnitari în perioada imperială tîrzie*) spectabil COD. IUST.

spectāculum, *ī n.* 1 privelişte, spectacol: *~ luctuosum* LIV. spectacol jalnic, *~ fumantis urbis* LIV. spectacolul oraşului fumegînd, *~ hominibus praebere* CIC. a oferi lumii un spectacol, *alicui nostra incommoda spectaculo esse nolim* CIC. n-aş vrea ca necazurile mele să fie date în spectacol cuiva; 2 spectacol, reprezentaţie (la circ, teatru, jocuri publice): *~ gladiatorium* LIV. spectacol de lupte de gladiatori, *~ circi* LIV. spectacol de circ, *nondum commisso spectaculo* LIV. spectacolul neîncepînd încă; 3 (*pl.*) locuri la circ (la teatru), tribună în amfiteatru, lojă: *spectacula sunt tributim data* CIC. locurile la circ au fost date pe triburi, *resonant spectacula plausu* OV. tribunele răsună de aplauze, *spectacula sibi facere* LIV. a-şi amenaja o lojă, *spectacula ruunt* PL. tribunele se prăbuşesc; 4 minunăţie: *septem omnium terrarum spectacula* GELL. cele şapte minuni ale lumii.

spectāmen, *inis n.* 1 probă, indiciu, semn PL. Men. *966*; 2 spectacol APUL. M. *4, 20*.

spectāmentum, *ī n.* privelişte, spectacol FRONT.

spectandus (*3*) *adj.* minunat la vedere HOR.

spectātē *adv.* în mod deosebit, de minune PLIN.

spectātiō, *ōnis f.* 1 vedere (a unui spectacol): *~ apparatus* CIC. vederea fastului desfăşurat; 2 probare, examinare (a banilor) CIC.; 3 (*fig.*) vădire a calităţilor, valoare vădită FLOR.

spectātīvus (*3*) *adj.* teoretic, speculativ QUINT. *3, 5, 11*.

spectātor, *ōris m.* 1 privitor, spectator: *spectatores otiosi calamitatis* CIC. spectatori indiferenţi ai nenorocirii, *Albanus exercitus, ~ certaminis* LIV. armata albană care privea lupta; 2 spectator (la teatru) PL.; 3 observator: *~ caeli siderumque* LIV. observator al cerului şi al stelelor (astronom); 4 bun cunoscător, apreciator priceput al calităţii TER., LIV.

spectātrix, *īcis f.* 1 privitoare, spectatoare OV.; 2 apreciatoare, judecătoare AMM.

spectātus (*3*) *p. pf. v.* **specto** // **adj.** 1 încercat, experimentat: *homo in rebus iudicandis ~* CIC. om experimentat în judecarea cauzelor, *medico spectato utebatur* CIC. avea un medic încercat, *fides quam habent spectatam* CIC. buna-credinţă pe care ei o cunosc din experienţă, *ceterarum homines artium spectati* CIC. oameni care şi-au dovedit valoarea în celelalte arte, *id cuique spectatissimum sit, quod ...* LIV. pentru fiecare probă, cea mai bună să fie ceea ce ...; 2 de seamă, reputat, eminent: *spectatissimi viri* CIC. oamenii cei mai de seamă; (*despre lucruri*) remarcabil, deosebit PLIN.

spectiō, *ōnis f.* (*rel.*) observare, luare a auspiciilor; dreptul de a lua auspicii CIC.

spectō (*1*) *vt.* şi *vi.* [*specio*] 1 a privi (atent), a se uita: *quid illas spectas?* PL. ce te uiţi aşa la alea?, *specta quam arcte dormiunt* PL. uite ce profund dorm, *~ terram* OV. a se uita spre pămînt, *~ ad dexteram* PL. a se uita la dreapta, *in nos solos spectat* CIC. îşi îndreaptă privirile numai spre mine, (*admirativ*) *quem omne forum spectat* HOR. pe care tot forul îl priveşte cu admiraţie, *spectant oculi te mille loquentem* HOR. cînd vorbeşti, mii de ochi te privesc; (*spec.*) a asista la un spectacol (la teatru, circ): *~ fabulam* HOR. a privi o piesă, *~ ludos* HOR. a asista la jocurile publice, *~ gladiatores* CIC. a privi lupte de gladiatori, *~ artifices saltationis* SUET. a privi balerinii; 2 a lua seama la ..., a fi atent (la ceva): *audaciam meretricum specta* TER. uită-te la îndrăzneala acestor muieruşte, *nunc aliud specta* TER. acum ia în considerare altceva; (*oc.*) a proba: *spectatur in ignibus aurum* OV. aurul se vede că-i curat cînd e pus la foc; 3 a aprecia, a judeca: *in iudice spectari debet dignitas* CIC. la un judecător trebuie să ţii seama de prestigiul lui, *in philosophia res spectatur non verba* CIC. în filozofie, se ţine seama de idei, nu de vorbe, *non ex singulis vocibus spectandi sunt* CIC. nu trebuie să fie apreciaţi după cîte un cuvînt, *tuum animum ex animo spectavi meo* TER. am judecat sentimentele tale după ale mele; 4 (*despre pers.*) a ţinti la ..., a urmări, a căuta: *iuvenes magna ~ debent* CIC. tinerii trebuie să aspire la lucruri mari, *~ commune bonum* LUCR. a avea ca scop binele general, *nihil nisi fugam spectat* CIC. nu se gîndeşte la nimic altceva decît să fugă, *~ ad imperatorias laudes* CIC. a aspira la glorii de general, *spectavi semper ut possem ...* CIC. totdeauna am urmărit să pot ...; 5 (*despre lucruri, acţiuni*) a tinde: *hoc spectant leges* CIC. la aceasta tind legile, *mea consilia ad salutem so-*

ciorum spectaverunt CIC. proiectele mele au avut în vedere salvarea aliaţilor, *in unum exitum spectantia* CIC. care tind spre acelaşi scop, *ad vim ~ res coepit* LIV. lucrurile au început să alunece spre acte de violenţă, *res ad rebellionem spectat* CIC. lucrurile merg spre o răscoală, *quo haec oratio spectat?* spre ce tinde acest discurs?; 6 a se referi la ..., a se raporta la ...: *ea non ad religionem spectant* CIC. acestea nu se referă la religie, *beneficia quae ad singulos spectant* SEN. binefaceri care se adresează persoanelor în parte; 7 (*despre locuri*) a privi către ..., a fi orientat spre ...: *Aquitania solem occidentem spectat* LIV. Acvitania e situată spre apus, (cu *ad*, *in*, *inter*) ~ *ad orientem solem* CAES. a fi orientat spre răsărit, *Belgae spectant in septentrionem et orientem solem* CAES. belgii sînt situaţi la nord-est, *Aquitania spectat inter occasum solis et septentriones* CAES. Aquitania e situată la nord-vest.

spectrum, *ī n.* apariţie, arătare, fantomă, spectru CIC.

spectus, *ūs m.* aspect PACUV.

specula[1], *ae f.* 1 post de observaţie pe înălţimi: *adventum significabat ignis e speculā sublatus* CIC. un foc înălţat după un post de observaţie anunţa sosirea, *per promontoria speculas ponere* LIV. a fixa posturi de observaţie pe înălţimi; 2 (fig.) **a.** pîndă, observaţie: *in speculis esse* CIC. a sta la pîndă; **b.** (*poet.*) înălţime, loc înalt: *in speculis montis* VERG. în vîrful muntelui, *e speculis clamorem tollunt* VERG. din înălţimea zidurilor, scot un strigăt.

spēcula[2], *ae f.* [*spes*] speranţă slabă, rază de speranţă PL., CIC.

speculābilis (*2*) *adj.* vizibil STAT.

speculābundus (*3*) *adj.* stînd la pîndă TAC., pîndind să vadă [cu ac.] SUET.

speculāmen, *inis n.* vedere APUL., PRUD.

specular, *āris n.* placă transparentă (*folosită ca geam la fereastră*) TERT.

speculāria, *ium* (*-iōrum*) *n. pl.* geamuri (din mică) SEN., PLIN.

speculāris (*2*) *adj.* 1 al oglinzii SEN.;. 2 transparent: ~ *lapis* PLIN. foaie de mică transparentă (*folosită ca geam la ferestre*).

speculārium, *iī n.* (*tard.*) oglindă ULP.

speculārius, *iī m.* fabricant de oglinzi COD. TH.

speculātiō, *ōnis f.* 1 spionaj; (*pl.*) rapoarte ale unui spion AMM.; 2 contemplare, observare BOETH.

speculātor, *ōris m.* 1 iscoadă, spion CAES.; 2 mesager, informator, curier; gardă de corp TAC., SUET.; 3 observator, explorator, cercetător: ~ *naturae* CIC. cercetător al naturii; 4 santinelă VULG.

speculātōrius (*3*) *adj.* 1 de explorare, de recunoaştere: *speculatoria navigia* LIV. sau (numai) *speculatoriae* (subînţ. *naves*) LIV. nave de recunoaştere; 2 de iscoadă, de trupă de recunoaştere: *speculatoria caliga* SUET. încălţăminte groasă de soldat de recunoaştere // **speculātoria**, *ae f.* încălţăminte groasă soldăţească TERT.

speculātrix, *icis f.* 1 cercetătoare, observatoare; 2 spioană SEN.; 3 (*poet.*) care are vederea asupra ... (*despre o vilă*) STAT.

speculātus (*3*) *p. pf. v.* **speculor**

speculor, *ārī, ātus sum vt.* şi (rar) *vi.* 1 a pîndi, a căuta în secret să vadă, a ochi, a spiona, a observa: *quo furatum veniat speculatur loca* PL. ocheşte locurile unde să vină la furat, ~ *dicta factaque alicuius* LIV. a spiona vorbele şi faptele cuiva, ~ *opportunitatem* VELL. a pîndi momentul prielnic; 2 (*vi.*) *speculari in omnes partes* OV. a observa de la înălţime în toate părţile.

speculum, *ī n.* [*specio*] 1 oglindă (placă strălucitoare metalică] PL. ş.a.; 2 (*fig.*) reproducere fidelă, imagine CIC.; 3 oglindire, reflectare MACR.

specus, *ūs n.* 1 grotă, cavernă, peşteră, văgăună VERG., LIV.; 2 galerie de mină, mină LIV.; 3 conductă subterană de apă CIC.; 4 (*fig.*) cavitate: ~ *alvi* PL. (*vulneris* VERG.) cavitatea stomacului; adîncul rănii; [f. la ENN., PACUV., GELL.]

spēlaeum, *ī n.* grotă, vizuină VERG.

spelta, *ae f.* (*bot.*) alac (*Triticum monococcum*).

spēlunca, *ae f.* grotă, peşteră // **Spēlunca**, *ae f.* denumirea unei case de ţară a împăratului Tiberius.

spēluncōsus (*3*) *adj.* plin de grote C. AUR.

spērābilis (*2*) *adj.* de sperat PL.

spērātor, *ōris m.* cel care speră AUG.

spērātus (*3*) *p. pf. v.* **spero** // **spērāta**, *ae f.* logodnică // **spērātus**, *ī m.* logodnic AFRAN.

Sperchēos (Sperchēus) *şi* **Sperchīos (Sperchīus)** *m.* rîu în Thessalia (*izvorăşte din Pind şi se varsă în golful Maliacus*) VERG., OV. // **Sperchēis**, *idis adj. f.* al Spercheului sperchеic // **Sperchīonidēs**, *ae m.* locuitor pe malurile Spercheului // **Sperchīae**, *ārum f. pl.* oraş pe valea Spercheului.

spēres *pl. arh. v.* **spes** ENN. ş.a.

spergō, *ere v.* **spargo** COL.

spernax, *ācis adj.* dispreţuitor: ~ *mortis* SIL. dispreţuitor al morţii; arogant SID.

spernō, *ere, sprēvī, sprētum vt.* 1 (*rar şi precl.*) a ţine departe, a îndepărta: *spes a me spernunt se* PL. Capt. *517* speranţele mă lasă; 2 (*frecv.*) a dispreţui, a respinge: *nos sprevit* CIC. m-a dispreţuit, ~ *munera* VERG., ~ *aurum* HOR., ~ *voluptates* HOR. a dispreţui darurile, aurul, plăcerile; (*în litotă*) *Polybius nequaquam spernendus auctor* LIV. Polybius, autor nicidecum de dispreţuit; *haud spernenda natio* LIV. neam care nu-i de dispreţuit; (*oc. cu genit.*) *neque morum spernendus* TAC. Ann. *14, 40* şi nu de dispreţuit în privinţa caracterului; (*poet. cu inf.*) *nec partem demere de die spernit* HOR. şi nu se dă în lături să-şi rezerve o parte din zi; *obsequio deferri spernit aquarum* OV. nu vrea să fie dus lăsîndu-se în voia valurilor.

sperō (*I*) *vt.* 1 a spera, a se aştepta (la ceva bun): *bene* (*recte*) ~ CIC. a avea bune speranţe, *a quo nihil speres boni reipublicae* CIC. de la care (om) să nu te aştepţi la nimic bun pentru stat, ~ *omnia ex victoria* CAES. a aştepta totul de pe urma victoriei; *tu iam, ut spero, aderis* CIC. tu, precum sper, vei fi de faţă, *non usus veniet, spero* TER. nu va fi nevoie, sper, *praeda sperata* CAES. prada la care se aşteptau, (*cu ac.*) *spero meliora* CIC. sper în evenimentele mai bune, *deos sperabimus* PL. ne vom pune nădejdea în zei; *deos teque spero* PL. îmi pun nădejdea în zei

şi în tine, (*cu prop. inf.*) *spero vos esse visuros* CIC. sper că voi veţi vedea, *spero fore ut contingat id nobis* CIC. sper că voi avea acest noroc, *spero te mihi ignoscere, si* ... CIC. sper că mă ierţi, dacă ..., *sperabam iam defervisse adolescentiam* TER. credeam că tinereţea s-a potolit, (*rar*) ~ *ut* ... a spera că ...; 2 (*poet.*) a se aştepta (la ceva rău), a se teme: *hunc ego si potui ~ dolorem* VERG. dacă m-aş fi putut aştepta la asemenea suferinţă, *haec mihi iam speranda fuerunt* VERG. la aceasta ar fi trebuit să mă aştept demult, *Te deseret ille — Non spero* PL. Acela te va părăsi — Nu cred, *sin a vobis, id quod non spero, deserar* ... CIC. dar dacă, ceea ce nu cred, voi fi părăsit de voi ..., *si mortalia temnitis arma, at sperate deos* VERG. dacă dispreţuiţi armele oamenilor, temeţi-vă cel puţin de zei.

spēs, *spei f.* 1 speranţă, aşteptare: ~ *bona* (*vera*) CIC. speranţă întemeiată, ~ *falsa* CIC. speranţă neîntemeiată, *summae spei adulescentes* CIC. tineri care dau cele mai mari speranţe, (*cu genit. subiect.*) ~ *Catilinae* CIC. speranţa lui Catilina, (*cu genit. obiect.*) ~ *salutis* CAES. speranţă de salvare, ~ *ad resistendum* CAES. speranţa de a rezista, *spem habere* CIC. a avea speranţă, *in spe esse* CAES. sau *in spem venire* CIC. a nutri speranţa, *spem alicui facere* CIC. a da cuiva speranţa, *spem alicui explere* LIV. a împlini cuiva speranţa, *spem deponere* (*perdere*) CIC. a pierde speranţa, *ea spe deiectus, ab hac spe repulsus, hac spe lapsus* CAES. înşelat în această speranţă, *de spe depulsus* CIC. înşelat în speranţa sa, *praeter spem* PL. împotriva aşteptării, *contra spem omnium* LIV. contra aşteptării tuturor, *omnium spe celerius* LIV. mai repede decît se aşteptau toţi, *serius spe* LIV. mai tîrziu decît se aşteptau, (*cu ac. şi inf.*) *in spem venio appropinquare tuum adventum* CIC. încep să sper că sosirea ta se apropie, *magnam in spem veniebat, fore uti* ... *desisteret* CAES. îşi făcea mari speranţe că acela va renunţa, (rar cu *ut*) *si spem afferunt, ut* ... CIC. dacă dau speranţa că ... // (*personif.*) Spes zeiţa Speranţa (*care avea mai multe temple în Roma*): *ut pugnatum sit ad Spei aequo Marte* LIV. *2, 51, 2* s-a dat o bătălie nedecisivă la templul Speranţei; 2 perspectivă de moştenire: *in spem secundam nepotes scripserat* TAC. Ann. *1, 8*, ca moştenitori de gradul al doilea, îi numise pe nepoţi (cf. şi HOR. S. *2, 5, 47*); 3 (*fig.*) obiect al speranţei: ~ *anni* OV. recolta anului, *spem gregis reliquit* VERG. a părăsit mieii, ~ *grexque* VERG. mieii şi oile; [arh. ac. sg. *sperem*, nom. şi ac. pl. *speres* ENN.; abl. *speribus* VARR.].

Speusippus, *ī m.* filozof (*nepot al lui Platon şi urmaş al lui la conducerea Academiei*).

speústicus (*3*) *adj.* făcut în grabă (*despre un fel de pîine*) PLIN.

spexī *pf. v.* **specio**

sphaera, *ae f.* 1 sferă, glob; 2 (*spec.*) **a.** bulă, ghiulea CAT.; **b.** minge de joc AMM.; **c.** orbită a planetelor CIC.; **d.** corp ceresc MACR.

sphaerālis (*2*) *adj.* sferic MACR.

sphaericus (*3*) *adj.* circular (*despre mişcări*) MACR.: ~ *numerus* CASSIOD. număr la cub // **sphaerica**, *ae f.* mecanică cerească BOETH.

sphaerista, *ae m.* jucător cu mingea SID.

sphaeristērium, *iī n.* 1 sală de joc cu mingea PLIN. IUN.; 2 joc cu mingea SID.

sphaerīta (**spaerīta**), *ae f.* gogoaşă, turtă CAT.

sphaeroīdēs, *es adj.* sferoid, sferic VITR.

sphaeromachia, *ae f.* întrecere (joc) cu mingea SEN.

sphaerula, *ae f.* sferă mică AUG.

Sphaerus, *ī m. 1*) filozof stoic (*discipol al lui Zenon*); *2*) libert al lui Augustus.

sphēniscos, *ī m.* piron mic BOETH.

sphera *v.* **sphaera**

Sphinga *v.* **Sphinx**

Sphinx, *ngis f. 1*) Sfinx (*monstru fabulos cu trup de leu şi cap de femeie, uneori înaripat, care propunea trecătorilor din preajma Thebei o ghicitoare celebră — cum se numeşte fiinţa cu patru picioare dimineaţa, două la prînz şi trei seara? — şi care-i sfîşia pe cei ce nu le puteau dezlega*); *2*) (un fel de) maimuţă (cimpanzeu[?]) PLIN. ş.a.

sphrāgis, *idis f.* 1 pecete, sigiliu de piatră PLIN.; 2 pămînt de Lemnos (*argilă de culoare albicioasă sau roşie utilizată ca astringent şi care se vindea doar sub formă de bulgări pe care era aplicat un sigiliu*) PLIN.; 3 (*med.*) plasture, sicativ CELS.

sphrāgītis, *idis f.* pecete făcută cu fierul roşu, stigmat PRUD.

spīca, *ae f.* şi **spīcum**, *ī n.* sau **spīcus**, *ī m.* 1 spic (al grînelor): *Cererem in spicis intercipere* OV. a distruge grînele de-abia date în spic; 2 cap, smoc (la alte plante): ~ *alii* COL. căpăţînă de usturoi, *spica Cilissa* (subînţ. *croci*) PROP. şi OV. smoc de şofran cilician; 3 *Spica* Spicul (*stea din constelaţia Fecioarei*) COL.; 4 *spica testacea* VITR. cărămidă triunghiulară; [forma *speca* VARR.].

spīcātus (*3*) *adj.* cu spic, înspicat; despicat: *herbae spicatae* PLIN. ierburi cu spice, *testacea spicata* VITR. pavaj cu cărămizi triunghiulare.

spīceus (*3*) *adj.* de (din) spice de grîu: *spicea corona* HOR. cunună din spice de grîu, *spicea messis* VERG. holdă de grîu.

spīcifer, *era, erum adj.* care poartă spice, încununat cu spice SEN.; care produce spice de grîu, fertil MART.

spīcilegium, *iī n.* culegere de spice în urma secerătorilor, spicuit VARR.

spiciō, *ere v.* **specio**

spīco, *āre, ātum vt.* a forma spic: *grana spicantur* PLIN. grînele sînt date în spic.

spīculātor, *ōris m.* gardă personală VULG.; călău, gîde HIER.

spīculō (*1*) *vt.* a ascuţi PLIN.

spīculum, *ī n.* 1 vîrf al lăncii, al săgeţii; *sibi avelli iubet* ~ CIC. porunceşte să i se smulgă (din rană) vîrful lăncii, *hastarum spicula* OV. vîrful suliţelor; 2 lance, suliţă: *spicula torquere* VERG. a roti lăncile, *spicula tendere* OV. a încorda săgeţile; 3 ac (al albinelor, bondarului, scorpionului) VERG., OV.; ghimpe (al trandafirului) MART., CAP.; 4 (*fig.*) rază a soarelui PRUD.

spīculus (*3*) *adj.* ascuţit TERT.

spīcum, *ī n.* şi **spīcus**, *ī m. v.* **spica**

spīna, *ae f.* **1** spin, ţep, ghimpe, mărăcine: *consertum tegumen spinis* VERG. veşmîntul de pe el prins cu nişte spini, *serpens exuit in spinis vestem* LUCR. şarpele şi-a dezbrăcat pielea în mărăcini, *animantes spinis hirsutae* CIC. vieţuitoare cu ţepi (*arici sau porc ţepos*); **2** os de peşte OV.; **3** *solstitialis spina* COL. sau *alba spina* PLIN. = (*bot.*) păducel (*Crataegus monogyna*); *Aegyptia spina* PLIN. = (*bot.*) porumbar *sau* scorombar (*Prunus spinosa*); **4** şira spinării VERG., OV.; spate; osul sacru SUET.; ~ (*ranarum*) *viret* OV. spinarea (broaştelor) e verde; **5** zid puţin înălţat (*care traversa circul în lungime, în jurul căruia se făceau cursele*) CASSIOD.; **6** scobitoare PETR.; **7** (*fig.*) **a.** dificultăţi (care fac spinoasă înţelegerea), argumentare încurcată, subtilitate înşelătoare: *disserendi spinae* CIC. argumentaţie complicată; **b.** spin în suflet, grijă chinuitoare, patimă: *spinas animā evellere* HOR. Ep. *1, 14, 4* a smulge grijile chinuitoare din suflet.

spīnālis (*2*) *adj.* al şirei spinării MACR.

spīnescō, *ere vi.* a se acoperi de spini MART. CAP.

spīnētum, *ī n.* mărăciniş, spinărie; (*fig.*) subtilităţi goale HIER.

spīneus (*3*) *adj.* de spini OV.; spinos SOLIN.

sping... *v.* **sphing...**

spīnifer, *era, erum* şi **spīniger**, *era, erum adj.* care are spini, spinos PRUD.

spīnōsulus (*3*) *adj.* (*fig.*) cam obscur, cam subtil HIER.

spīnōsus (*3*) *adj.* **1** acoperit de spini, spinos VARR., OV.; **2** (*fig.*) spinos, chinuitor (*despre griji*) CATUL.; **3** plin de dificultăţi, subtil, sofisticat CIC.

spinthēr (spīnter), *ēris n.* brăţară în formă de şarpe (*purtată de femei în partea de sus a braţului stîng*) PL.

Spinthēr, *ēris m.* cognomen roman.

spintria (spinthria), *ae m.* desfrînat (practicant de perversiuni) SUET., TAC.

spinturnīcium, *iī n.* (dim. al lui *spinturnix*) pasăre blestemată (de rău augur) PL. Mil. *989*.

spinturnix, *icis f.* pasăre de rău augur (buhă, cucuvaie [?]) PLIN.

spīnula, *ae f.* **1** spic mic ARN.; **2** mică şiră a spinării APUL.

spīnulentus (*3*) *adj.* spinos SOLIN.

spīnus, *ī f.* şi **spīnus**, *ūs f.* (*bot.*) prun sălbatic, porumbar (*Prunus spinosa*) VERG.

Spiō, *ūs f.* numele unei nereide VERG.

spionia, *ae f.* spionia (*un soi de viţă de vie*) PLIN.

spionicus (*3*) *adj.* de viţă spionia (*v. supra*) COL.

spīra, *ae f.* **1** spirală, rotocol, încolăcitură: *angues ipsum spiris ligant ingentibus* VERG. şerpii îl strîng şi pe el (Laocoon) în încolăcituri uriaşe; **2** (*spec.*) **a.** aluat împletit, împletitură, covrig CAT.; **b.** ciubuc de la baza unei columne VITR.; **c.** nodozităţi la arbori PLIN.; **d.** funie împletită, cablu de corăbii PACUV.; **e.** şuviţă de păr împletită PLIN.; bridă (panglică) de prins pălăria pe sub bărbie IUV.; **g.** roată (ceată) de soldaţi.

spīrabilis (*2*) *adj.* **1** respirabil, aerian: ~ *natura* CIC. element respirabil (aer); (*fig.*) *caeli spirabile lumen* VERG. lumina cerului pe care o sorbim (de care ne bucurăm); **2** respirator, prin care respirăm PLIN.

spīrāculum, *ī n.* răsuflătoare, deschizătură prin care pătrunde aer: *spiracula Ditis* VERG. răsuflătorile duhnitoare ale Infernului.

spīrāmen, *ines n.* **1** răsuflătoare, deschizătură prin care vine aer: *spiramina naris* ENN. nările, *spiramina terris* LUC. răsuflători ale pămîntului; **2** suflare, suflu: *ventorum spiramina* AMM. suflul vînturilor: *spiramina fessi ignis* STAT. pîlpîirile focului gata de a se stinge; **3** respiraţie CLAUD.; **4** (*gram.*) aspiraţie TER., MACR.

spīrāmentum, *ī n.* **1** răsuflătoare, canal, pori, deschizătură, gaură: *spiramenta animae* VERG. organe de respiraţie, *spiramenta veniat qua succus in herbas* VERG. canale prin care sucul să ajungă la ierburi; **2** suflare, suflu, emanaţie VITR., MACR.; **3** (*fig.*) timp de respiraţie, pauză spre a-şi trage sufletul: *non per spiramenta temporum, sed continuo* TAC. nu la intervale de timp, ci continuu, *sine spiramento vel mora* AMM. fără pauză sau zăbavă.

spīrātiō, *ōnis f.* suflare (a vîntului SCRIB.); respiraţie, răsuflare SCRIB.

spīritālis *şi* **spīrituālis** (*2*) *adj.* **1** (*rar*) mişcat prin puterea vîntului: *machinarum genus spiritale* VITR. gen de maşini mişcate de vînt (pneumatice); **2** de respiraţie: *spiritalis arteria* ARN. (sau ~ *fistula* LACT.) traheea-aortă; **3** (*gram.*) aspirat; **4** (*fig.*) spiritual, imaterial TERT. ş.a.

spīritālitās, *ātis f.* spiritualitate, imaterialitate TERT. ş.a.

spīritāliter (spīrituāliter) *adv.* în mod spiritual, imaterial ECCL.

spīritus, *ūs m.* **1** suflu, suflare (a aerului, a vîntului), aer: *semper aer spiritu aliquo movetur* PLIN. IUN. aerul e permanent în mişcare printr-un suflu oarecare, ~ *Boreae* VERG. suflarea crivăţului, *circumfusus nobis* ~ QUINT. aerul care ne înconjoară, *quid tam est commune quam ~ vivis, terra mortuis* CIC. ce este atît de comun ca aerul pentru cei vii şi pămîntul pentru cei morţi?; (*oc.*) exalaţie, emanaţie: ~ *unguenti* LUCR. emanaţia parfumului, ~ *foedi odoris* CELS. exalaţie a unui miros urît; **2** aer (al respiraţiei), suflu, respiraţie; suflu vital, viaţă: *creber ~ aut ingens* LUCR. suflu des sau profund, *si spiritum ducit, vivit* CIC. dacă respiră, trăieşte, *aer* (*anima*) *spiritu in pulmones ducitur* aerul este dus în plămîni prin respiraţie, *spiritum intercludere* LIV. a tăia respiraţia, *versus multos uno spiritu pronuntiare* QUINT. a recita multe versuri dintr-o suflare, *extremum spiritum fundere* CIC. a-şi da ultima suflare (a vieţii), *usque ad extremum spiritum* CIC. pînă la ultima suflare (de viaţă), *filiorum suorum postremum spiritum ore excipere* CIC. a sorbi cu gura ultima suflare de viaţă a copiilor lor, *dum ~ hos reget artus* VERG. cît timp suflul vital va conduce acest trup, *spiritum patriae reddere* CIC. a-şi da viaţa pentru patrie, *Cleopatra spiritum reddidit* VELL. Cleopatra şi-a dat duhul; **3** (*oc.*) **a.** suspin HOR. Epod. *11, 10*; **b.** şuierul şarpelui VERG.; **c.** (*gram.*) aspiraţie, spirit (lin *sau* aspru) PRISC.; **4** inspiraţie: *spiritu divi-*

no tactus LIV. condus de o inspirație divină, *spiritum mihi Phoebus dedit* HOR. Phoebus mi-a dat inspirația; 5 spirit, suflet: *morte carens* ~ OV. spiritul nemuritor; (*oc.*) *conspectu carissimi* ~ VELL. *2, 123* la vederea ființei celei mai dragi; (*ecl.*) *Spiritus Sanctus* Sfîntul Duh, *nocens ille* ~ LACT. acel spirit rău; 6 a. stare de suflet, sentimente, spirit: *hostiles* ~ *gerere* LIV. a avea sentimente dușmănoase, *nobilitate vestra digni* ~ CURT. sentimente demne de noblețea voastră, *avidum spiritum domare* HOR. a potoli spiritul lacom; b. (*spec.*) *1*) noblețe de spirit, curaj, încredere în sine: *imperator generosi* ~ PLIN. general cu suflet nobil, *qui* ~ *illi!* VERG. ce noblețe de spirit la acela!, *ingentis* ~ *vir* LIV. om cu spirit mare; *2*) mîndrie, aroganță, orgoliu; (*pl.*) aere: *Hieronis filia inflata muliebri spiritu* LIV. fiica lui Hieron plină de aroganță femeiască, *tantos sibi* ~ *sumpserat, ut* ... CAES. își luase aere atît de mari, încît ...

spīrō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a sufla: *venti a mari spirant* CURT. vînturile suflă dinspre mare, *bruma spirante* IUV. cînd suflă crivățul, *di spirate secundi* VERG. zei, trimiteți vînturi favorabile: (*fig.*) *facilis* ~ *alicui* PROP. *2, 24, 5* a face pe plac cuiva; 2 (*poet.*) a clocoti, a spumega, a șuiera: *qua vada non spirant* VERG. pe unde vadurile nu clocotesc, *fervet fretis spirantibus aequor* VERG. marea fierbe de valurile care spumegă, *spirat pectore flamma* OV. focul (mîniei) îi clocotește în piept, *spirantes hydrae* VERG. șerpii șuierînd, (*cu abl.*) *ignibus* VERG. a sufla foc; 3 a vărsa (afară prin suflu), a emana, a exala: *equi spirantes naribus ignem* LUCR. cai ce varsă foc pe nări, *flammam spirantes ore Chimerae* LUCR. Himere ce varsă foc pe gură, *ambrosiae comae divinum odorem spiravere* VERG. pletele îmbălsămate cu ambrozie răspîndiră un miros divin, (*fig.*) ~ *mendacia* IUV. *7, 111* a exala minciuni; 4 a exala un miros, a mirosi: *graviter* ~ VERG. a da un miros tare, *adoratis spirabunt floribus arae* STAT. altarele vor mirosi de parfumul florilor; 5 a respira; (*fig.*) a fi viu, a trăi: *vehementer et crebro* ~ CELS. a respira greu și des (*despre un bolnav*), (*cu ac. adv.*) ~ *querulum* MART. a respira penibil, *spirantia exta* VERG. măruntaie care mai palpită, *dum* ~ *potero* CIC. cît voi mai fi în viață, *ne* ~ *quidem possunt sine metu* CIC. nici să respire nu pot fără a se teme; (*fig.*) *spirat adhuc amor* HOR. iubirea e încă vie, *Laeli mens spirat in scriptis* CIC. spiritul lui Laelius trăiește în scrierile sale, *spirantia signa* VERG. statui care par vii, (*cu ac. adv.*) ~ *tragicum* HOR. a avea suflu tragic.; 6 a. a aspira, a dori cu înfocare: ~ *maiora* CURT. a aspira la lucruri mai mari, ~ *bellum* LUCR. a nu se gîndi decît la război; b. a respira, a fi animat (de): *quae spirabat amores* HOR. care inspira numai iubire (în jurul ei), *spiram immane* VERG. insuflînd groază.

spīrula, *ae f.* (dim. al lui *spira*) 1 turtă mică ARN.; 2 ciubuc în partea de jos a unei columne SERV.

spissāmentum, *ī n.* astupătoare, dop COL. SEN.

spissātiō, *ōnis f.* îndesare SEN.

spissē *adv.* 1 îndesat, îndesînd PLIN.; 2 încet: ~ *atque vix pervenimus* CIC. am ajuns încet și cu greu; 3 (*oc.*) frecvent, des PETR. *18, 4*.

spissescō, *ere vi.* a se îndesi, a se condensa LUCR., CELS.

spissigradus (*3*) *adj.* încet la mers PL.

spissitās, *ātis f.* densitate, condensație SEN. ș.a.

spissitūdō, *inis f.* 1 condensație, densitate SEN.; 2 (*rar*) desime CASSIOD.

spissō1 (*I*) *vt.* 1 a condensa, a îndesa, a închega: *ignis spissatus* OV. foc condensat *lac igne spissatur* PLIN. laptele se încheagă la foc, *acies spissantur* LUC. rîndurile sînt îndesite; 2 (*fig.*) a îndesi: ~ *officium* PETR. *140, 9* a nu înceta să-și facă treaba.

spissō2 *adv.* (mergînd) încet AFRAN.

spissus (*3*) *adj.* 1 (*frecv.*) dens, compact, gros, înțesat: *spissa grando* OV. grindină deasă, *spissa nubes* OV. nor gros, ~ *sanguis* OV. sînge gros, *spissa coma* HOR. păr stufos, *spissa tunica* PL. tunică grosolană, *spissae tenebrae* PETR. întuneric beznă, *spissa arena* VERG. nisip zgrunțuros, *spissum theatrum* HOR. teatru înțesat de lume, *spissior ignis* LUC. foc mai intens, *spississima arbor* PLIN. copac de esență foarte tare (*cu abl.*) *corona spissa viris* VERG. coama (zidului) înțesată de soldați // **spissae**, *ārum f. pl.* (subînț. vestes) haine groase SEN.; 2 (*rar*) încet, care înaintează greu, greoi: *opus spissum et operosum* CIC. lucrare lungă și grea; 3 (*oc.*) unul după altul, neîntrerupt: *spississima basia impegit* PETR. *31, 1* ne-a copleșit cu un potop de sărutări.

spithama, *ae f.* palmă (*măsură*) PLIN.

splen, *ēnis m.* splină PLIN. ș.a.

splendentia, *ae f.* strălucire HIER.

splendens, *ntis p. pr. v.* **splendeo** // **adj.** strălucitor CLAUD.

splendeō, *ēre vi.* a străluci, a fi strălucitor: *splendens stella* PL. stea strălucitoare, *splendet tremulo sub lumine pontus* VERG. suprafața mării scînteiază sub tremurătoarea lumină (a lunii); (*fig.*) *virtus splendet per sese* CIC. virtutea strălucește prin ea însăși, *alienā invidiā splendens* LIV. devenit ilustru prin discreditarea altora.

splendescō, *ere, splenduī vi.* a deveni strălucitor: *incipiat* ~ *vomer* VERG. fierul plugului să înceapă a deveni strălucitor; (*fig.*) *perfectum opus: nec iam splendescit lima* PLIN. IUN. o lucrare desăvîrșită; nu mai are ce cîștiga în strălucire tot șlefuind-o.

splendicō, *āre vi.* a străluci APUL.

splendidē *adv.* în chip strălucit, splendid, ales: ~ *ornare convivium* CIC. a împodobi strălucit banchetul, *femina* ~ *nata* PLIN. IUN. femeie născută dintr-o familie ilustră, ~ *dicere* CIC. a vorbi ales.

splendidō, *āre vt.* a face să strălucească, a șlefui APUL.

splendidus (*3*) *adj.* 1 strălucitor, lucitor, limpede: *splendida signa caeli* LUCR. stelele strălucitoare ale cerului, *splendidi oculi* LUCR. ochi strălucitori, ~ *ostro crinis* OV. o șuviță de păr strălucitoare prin culoarea ei purpurie, *splendida bilis* HOR. S. *3, 3, 141* fiere de un galben-verzui strălucitor (înfierbîntată), *fons splendidior vitro* HOR. izbor mai limpede decît cleștarul, *splendidissima candore circulus* CIC. cerc de un alb foarte strălucitor; 2 splendid, strălucit, magnific, somptuos: *splendida vestis* PETR. îmbrăcăminte splendidă, *splendida domus* CATUL. casă

somptuoasă; **3** ales, de seamă, strălucit, nobil, ilustru: *eques Romanus* ~ CIC. distins cavaler roman, *splendidissimum ingenium* CIC. spirit foarte ales, *splendida ratio dicendi* CIC. un gen strălucit de elocvență; (*oc.*) care ia ochii, frumos în aparență: *non tam solido, quam splendido nomine* CIC. cu o expresie mai mult frumoasă decît justă.

splendificō, *āre vt.* a face să strălucească MART. CAP.

splendifluus (*3*) *adj.* care curge aruncînd raze strălucitoare DRAC.

splenditenens, *ntis adj.* care poartă astrele, strălucitor AUG.

splendor, *ōris m.* **1** strălucire: ~ *caeli* PL. strălucirea cerului, ~ *flammae* OV. strălucirea flăcării; **2** limpezime, transparență: ~ *aquai* LUCR. transparența apei; **3** (*fig.*) splendoare, frumusețe, distincție, noblețe: ~ *imperii* CIC. strălucirea imperiului, ~ *animi et vitae suae* CIC. noblețea spiritului și felului său de viață, *splendore nominis capti* CIC. înșelați de strălucirea numelui, *senator* ~ *ordinis* CIC. un senator, podoabă a clasei sale, *summorum hominum splendore celebratur* CIC. este vizitat de floarea celor mai aleși oameni, ~ *verborum* CIC. strălucirea cuvintelor, ~ *vocis* CIC. frumoasă sonoritate a vocii.

splendōrifer, *era, erum adj.* luminos, strălucitor TERT.

splēniatus (*3*) *adj.* acoperit cu un plasture MART. *10, 22, 1.*

splēnicus (*3*) *și* **splēniacus** (*3*) *adj.* de splină, splenic PLIN.

splēnium, *iī* **1** (*bot.*) splină (*Chrysosplenium alternifolium*) *sau* argințică de pădure (*Dryas octopetala*); **2** bandă, compresă, plasture PLIN. MART.

spodium, *iī n.* **1** cenușă; **2** zgură PLIN.

spodos, *i f.* oxid de zinc PLIN.

Spōlētium (-tum), *ī n.* oraș în Umbria (*azi, Spoleto*) // **Spōlētīnus** (*3*) *adj.* din Spoletium // **Spōlētīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Spoletium.

spoliārium, *iī n.* **1** spoliariu (*loc în amfiteatru, unde se transportau gladiatorii grav răniți sau uciși și unde li se lua armura*); **2** (*fig.*) cuib de tîlhari SEN.

spoliātiō, *ōnis f.* jefuire, prădare: ~ *oppidorum fanorumque* CIC. jefuirea orașelor și profanarea templelor; (*fig.*) luare, pierdere: ~ *dignitatis*, ~ *consulatus* CIC. pierderea demnității, a consulatului.

spoliātor, *ōris m.* jefuitor CIC., LIV.

spoliātrix, *īcis f.* jefuitoare CIC.

spoliō (*1*) *vt.* **1** a despuia, a dezbrăca: ~ *hominem* LIV. a despuia un om, ~ *corpus caesi hostis* LIV. a despuia cadavrul unui dușman; **2** a jefui, a prăda: ~ *domos* CAES., ~ *fana sociorum* CIC. a prăda casele, templele aliaților, ~ *aliquem omni argento* CIC. a deposeda pe cineva de toți banii; **3** (*fig.*) a deposeda, a lipsi de ...: *rex spoliatus regno* NEP. rege alungat de la domnie, ~ *hominem vitā* VERG. a lua unui om viața, (*poet.*) *senilis hiems spoliata capillos* OV. M. *15, 212* iarna bătrîneții fără păr pe cap.

spolium, *iī n.* **1** (*rar și poet.*) (piele a unui animal): *spoliis corpus vestire ferarum* LUCR. a-și îmbrăca trupul cu piei de animale sălbatice, *gravis spolio leonis* OV. împovărat de pielea jupuită de pe leu, ~ *arietis* OV. blana berbecului (cu lîna de aur) OV.; **2** (*frecv. pl.*) armele dușmanului învins, pradă de război: *spolia ducis hostium caesi* LIV. armura comandantului ucis al dușmanilor, *caesorum spolia legere* LIV. a culege prada rămasă de la cei uciși; (*gener.*) pradă: *aliorum spoliis facultates augere* CIC. a-și mări averea jefuindu-i pe alții, *spoliis civium exstructa domus* TAC. casă clădită din jefuirea cetățenilor, (*rar sg.*) *Turnus ovat spolio* VERG. Turnus e mîndru de pradă; [**spolia**, *ae f.* AUG.].

sponda, *ae f.* **1** lemnăria patului, a divanului; lemn de pat: *impositus lecto spondā pedibusque salignis* OV. pus pe un pat cu scheletul și picioarele de lemn de salcie; **2** (*frecv.*) pat, divan VERG., HOR.; (*oc.*) ~ *Orciniana* MART. *10, 5, 9* patul lui Orcus, năsălie, coșciug.

spondaeus *v.* **spondeus**

spondaicus *v.* **spondiacus**

spondaulēs, *ae m.* cîntăreț din flaut la sacrificii M. VICT.

spondaulium, *iī n.* arie cîntată din flaut la sacrificii DIOM.; recitativ cu acompaniament de flaut în tragedii CIC. De or. *2, 193.*

spondeō, *ēre, spopondī, sponsum vt.* **1** a se angaja solemn: *spoponderunt consules, legati, quaestores* LIV. s-au angajat solemn consulii, legații, cvestorii, *si quis quid spopondit, id non facit* LIV. dacă cineva nu face un lucru la care s-a angajat; **2** (*spec.*) **a.** a garanta (pentru cineva), a se face garant: ~ *pro multis* CIC. a garanta pentru mulți, *quis dicit me spopondisse?* PL. cine zice că eu am garantat?, ~ *levi pro paupere* HOR. a garanta pentru un sărac fără credit, *sponsum descendam, quia promisi* SEN. mă voi duce să depun garanție, fiindcă i-am promis; **b.** a promite în căsătorie: *Spondes tuam gnatam uxorem mihi? — Spondeo* PLIN. IUN. îmi promiți să mi-o dai ca soție pe fata ta? — Îți promit; **3** (*gener.*) a promite (pe cuvînt de onoare), a garanta, a răspunde (de cineva sau de ceva), a asigura: *si Iuppiter auctor spondeat, non speremt* ... VERG. chiar dacă însuși Iupiter mi-ar garanta, n-aș putea spera ..., ~ *legionibus pecunias, agros* CIC. a promite legiunilor bani, pămînt, (*cu ac. și inf.*) *eorum commoda curae nobis fore spondemus* CIC. te asigur că mă voi îngriji de interesele lor; (*oc.*) a promite să devină, a prevesti: *ingenium, quod magnum spondebat virum* IUST. inteligență care prevestea un om mare.

spondēum, *ī n.* cupă pentru libațiuni APUL. M. *11, 20.*

spondēus (spondīus), *ī m.* spondeu (*picior compus din două silabe lungi, folosit inițial în versurile cîntecului solemn la libațiuni*).

spondīacus (*3*) *adj.* spondiac DIOM.

spondiāzōn, *ōntis adj.* (vers) compus numai din spondei DIOM.

spondylē, *ēs f.* (un fel de) insectă *sau* de șarpe PLIN.

spondylium (-ion), *iī n.* **1** (*bot.*) păstîrnacul-vacii (*Pastinaca sativa*) PLIN.; **2** partea cărnoasă a stridiei C. AUR.

spondylus (sphondylus), *ī m.* **1** vertebră (*în partea superioară a coloanei vertebrale*); **2** peduncul al stridiei PLIN.; **3** (un fel de) moluscă SEN.

spongia, *ae f.* **1** burete: *spongiam exprimere* CELS. a stoarce buretele, *detergere spongiā sudorem* CELS.

a şterge sudoarea cu buretele; 2 (*spec.*) a. platoşă de piatră ponce a gladiatorilor LIV.; b. piatră ponce VITR.; c. rădăcină de sparanghel şi de izmă COL., PLIN.; d. (un fel de) muşchi de luncă PLIN.; e. mineral topit formînd o masă poroasă PLIN.

spongiola, *ae f.* 1 rădăcină de sparanghel COL.; 2 excrescenţă poroasă a măceşului PLIN.

spongiolus, *ī m.* (un fel de) ciupercă APIC.

spongiōsus (*3*) *adj.* spongios, poros CELS.

spongizō, *āre vt.* a şterge cu un burete APIC.

spons *v.* **sponte**

sponsa, *ae f.* logodnică PL. ş.a.

sponsālicius (*3*) *adj.* de logodnă SID.

sponsālis (*2*) *adj.* de logodnă VARR. // **sponsālia**, *ium* (*-iōrum*) *n. pl.* 1 logodnă CIC.; 2 celebrare a logodnei, ospăţ de nuntă CIC.; 3 cadouri de nuntă COD. IUST.

sponsiō, *onis f.* 1 promisiune solemnă, angajament solemn: *voti ~, qua obligamur deo* CIC. angajamentul împlinirii juruinţei, prin care ne legăm faţă de zeu, *sponsionem spondere* LIV. a-şi lua un angajament, *sponsionem facere, ut…* SALL. fac o convenţie ca…, *non foedere sed per sponsionem pax facta est* LIV. pacea s-a făcut nu printr-un tratat, ci printr-o convenţie; 2 (*judic.*) angajament verbal reciproc (*stipulat între părţile unui proces civil că cel care va pierde va plăti celui care va avea cîştig de cauză o sumă anumită*), un fel de pariu: *sponsionem facere cum aliquo, ni …* CIC. a se angaja faţă de celălalt că va plăti o sumă, dacă nu …, *sponsione vincere* (despre acuzator) şi *sponsionem vincere* (despre acuzat) CIC. a cîştiga procesul şi suma pusă pariu; 3 sumă depusă prealabil, gaj într-un proces VARR.

sponsiuncula, *ae f.* mic pariu PETR.

sponsō, *āre vt.* 1 a promite, a angaja DIG.; 2 a promite în căsătorie, a logodi TERT.

sponsor, *ōris m.* 1 chezaş, garant: *sponsores et creditores* CIC. garanţii şi creditorii, *~ promissorum* CIC. chezaş al promisiunilor; 2 (*ecl.*) naş al unui neofit TERT.

sponsum, *ī n.* angajament, promisiune solemnă: *ex sponso agere* CIC. a intenta un proces reclamînd respectarea unui angajament, *~ negare* HOR. a tăgădui cuvîntul dat.

sponsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **spondeo**

sponsus[2], *ī m.* logodnic CIC.; (*oc.*) *sponsi Penelopae* HOR. Ep. *1, 2, 28* pretendenţi ai Penelopei.

sponsus[3], *abl. -ū, m.* angajament: *ex sponsu agere cum aliquo* VARR. a avea proces cu cineva pentru un angajament nerespectat VARR.

spontālis (*2*) *adj.* cu voia cuiva, voluntar APUL. M. *4, 11*.

spontāliter *şi* **spontaneē** *adv.* de bună voie, spontan SID., HIER.

spontāneus (*3*) *adj.* spontan, de bună voie MACR.

sponte *adv.* (abl. de la inuz. *spons*) 1 cu voia, după voia [cu genit. adj. pos.]: *non ~ principis* TAC. fără permisiunea împăratului, *de ~ eius* VARR. după voia sa, *sine ~ sua* VARR. fără voia lui, (*frecv.*) *meā, tuā, suā ~* din (după) voia mea (a ta, a sa), din proprie iniţiativă, de bună voie, (*abs.*) *Italiam non ~ sequor* VERG. nu de voia mea caut Italia; 2 (*fig.*) a. prin sine însuşi, fără alt ajutor, prin propriile mijloace, singur: *non ~, sed eorum auxilio, qui …* CIC. nu prin sine însuşi, ci cu ajutorul celor care …, *his cum sua ~ persuadere non possent …* CAES. cum ei singuri nu-i puteau convinge pe aceştia …; b. (*oc.*) prin propria sa natură: *res sua ~ scelerata* CIC. faptă prin ea însăşi criminală, *haec sua ~ squalidiora sunt* CIC. aceste noţiuni sînt prin ele însele puţin mai aride; c. (*despre lucruri şi abstr.*) de la sine, spontan: *quod terra crearat ~ sua* LUCR. ceea ce pămîntul crease de la sine, *clamor sua ~ ortus* LIV. aclamaţiile pornind spontan; [rar **spons**, *ntis f.* CHARIS., AUS.; (*la genit.*) *homo, qui suae spontis est* CELS. om care e de capul lui (nu depinde de nimeni), *aqua suae spontis* COL. apă care curge natural].

spontīvus (*3*) *adj.* de voie SOLIN.

spopondī *pf. v.* **spondeo**

Sporades, *um* Sporade (*nume sub care sînt cunoscute două arhipelaguri greceşti din Marea Egee*).

sporta, *ae f.* 1 coş împletit, paner; 2 coş de strecurat PLIN.

sportella, *ae f.* 1 coşuleţ, paneraş SUET.; 2 mîncare rece (servită în paneraş) CIC.

sportula, *ae f.* 1 paneraş, coşuleţ PL.; 2 paneraş cu mîncare *sau* cu cîţiva bani (*dat de patron clienţilor care-l vizitaseră*) IUV.; 3 daruri, cadouri PLIN. IUN.

sportulor, *ārī vi.* a trăi din pomeni CYPR.

sprētiō, *onis f.* dispreţuire, dispreţ LIV.

sprētor, *ōris m.* cel care dispreţuieşte, dispreţuitor OV.

sprētus (*3*) *p. pf. v.* **sperno**

sprētus, *ūs m.* dispreţuire, nepăsare APUL.

spūma, *ae f.* spumă, bale: *in ore spumas agere* CIC. a face spume la gură, *~ serpentis, apri* OV. balele şarpelui, ale mistreţului, *Venus spumā procreata* CIC. Venus creată din spuma mării, *spumas salis aere ruebant* VERG. răscoleau cu prora de aramă talazurile înspumate ale mării; (*spec.*) *~ caustica* MART. *14, 26* sau *Batava* MART. *8, 33, 20* pomadă spumoasă cu care germanii îşi vopseau părul în roşu; *~ argenti* PLIN. litargă (protoxid de plumb).

spūmābundus (*3*) *adj.* spumegînd APUL.

spūmātiō, *ōnis f.* spumegare C. AUR.

spūmātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **spumo**

spūmātus[2], *ūs m.* bale STAT.

spūmescō, *ere vi.* a se înspuma OV.

spūmeus (*3*) *adj.* spumos, spumegînd: *~ succus malorum* PLIN. sucul spumos al merelor, *~ torrens* OV. torent spumegînd, *saxa spumea* VERG. stîncile pline de spumă.

spūmidus (*3*) *adj.* spumos APUL.

spumifer, *era, erum adj.* spumegînd OV.

spūmigena, *ae adj. f.* născută din spuma mării (Venus) MART. CAP.

spūmiger, *era, erum adj.* spumegînd, plin de spume LUCR.

spūmō (*I*) *vi.* şi *vt.* (*frecv. la p. pr.*) 1 a spumega, a face spume: *spumat vindemia* VERG. mustul spumegă, *spumans aper* VERG. mistreţ spumegînd, *spumanti in aequore* LUCR. în marea spumegîndă; (*fig.*) a spumega de furie SUET.; 2 (*rar*) a acoperi de spumă:

saxa spumata CIC. stînci acoperite de spumă; a vărsa în spume; (*fig.*) *spumans ex ore scelus* RH. HER. (vărsînd din gură crima în spume) respirînd numai crimă prin toţi porii.

spūmōsus (*3*) *adj.* plin de spumă, spumegînd: *spumosa litora* CATUL. ţărmul plin de spuma valurilor, *spumosae undae* OV. valurile spumegînde.

spuō, *ere, spuī, spūtum vi.* şi *vt.* a scuipa: ~ *in sinum* PLIN. a scuipa în sîn, *sicco terram spuit ore viator* VERG. G. *4, 97* călătorul scuipă din gura uscată praful (înghiţit).

spurcāmen, *inis n.* murdărie, excremente PRUD.

spurcātus (*3*) *p. pf. v.* **spurco** // **adj.** murdar, spurcat: *helluo spurcatissimus* CIC. mîncăul cel mai murdar.

spurcē *adv.* spurcat, murdar, dezgustător, obscen: ~ *dicere* CIC. a vorbi dezgustător.

spurcidicus (*3*) *adj.* spurcat, indecent, obscen (*despre versuri*) PL.

spurcificus (*3*) *adj.* care face lucruri murdare PL.

spurciloquium, *iī n.* vorbe obscene TERT.

spurcitia, *ae* şi **spurcitiēs**, *ēī f.* murdărie: *suum spurcitiae* PLIN. murdăriile porcilor.

spurcō (*I*) *vt.* a murdări, a spurca: ~ *aliquem aqua* DIG. a spurca pe cineva cu lături; (*fig.*) *senectus spurcata impuris moribus* CATUL. bătrîneţe mînjită de moravuri urîte.

spurcus (*3*) *adj.* murdar, spurcat; dezgustător, urît: *spurca saliva* CATUL. salivă spurcată, ~ *ager* COL. ogor acoperit de ierburi, *spurcissimis tempestatibus* SUET. pe vremea cea mai urîtă; (*fig.*) *homo spurcissimus* CIC. omul cel mai ticălos, *spurcae lupae* MART. prostituate spurcate.

Spurinna, *ae m.* cognomen.

spurius (*3*) *adj.* 1 nelegitim, bastard DIG. // **spurius**, *iī m.* copil natural; 2 (*fig.*) apocrif (*despre versuri*) AUS.; rău (*despre un pretins poet*) AUS.

Spurius, *iī m.* prenume roman (*abrev.* Sp.).

spūtāmen, *inis* şi **spūtamentum**, *ī n.* spută, scuipat C. AUR., TERT.

spūtātilicus (*3*) *adj.* demn de a fi scuipat; (*fig.*) de dispreţuit SISENN. *ap.* CIC.

spūtator, *ōris m.* cel care scuipă mult PL.

spūtō (*I*) a scuipa: ~ *sanguinem* PL. a scuipa sînge, *qui sputatur morbus* PL. Capt. *550* boala de care cineva se apără scuipînd (epilepsia).

spūtum, *ī n.* şi **sputus**, *ūs m.* 1 scuipat: ~ *cruentum* CELS. scuipat cu sînge; 2 (*fig.*) poleire cu o pătură foarte subţire MART. *8, 33, 11*.

squālentia[1], *ae f.* murdărie TERT.

squālentia[2], *ōrum n. pl.* locuri lăsate în paragină PLIN.

squāleō, *ēre vi.* 1 a fi aspru la pipăit, a fi acoperit cu o crustă, a fi scorţos, ţepos: *squalentia terga lacerti* VERG. spatele solzos al şopîrlei, *tunica squalens auro* VERG. tunica scorţoasă de aurul de pe ea (broşată cu aur), *tela squalentia veneno* OV. săgeţi îmbibate în otrăvuri, *vestes squalent atro pulvere* LUC. hainele sînt acoperite de un praf negru, *humus squalet serpentibus* OV. pămîntul colcăie de şerpi; 2 a fi acoperit de murdărie, a fi neîngrijit: *barba squalens* VERG. barbă soioasă, *neque arma* ~ *rubigine velim* QUINT. n-aş vrea ca armele să fie acoperite de rugină, *squalebant corpora tabo* OV. trupurile erau acoperite de puroi; (*despre locuri*) a fi lăsat în paragină: *squalent arva* VERG. cîmpurile sînt acoperite de buruieni, *squalens litus* TAC. ţărm părăsit; 3 a fi îmbrăcat în haine (ponosite) de doliu; (*fig.*) a fi în doliu: *squalent municipia* CIC. municipiile sînt în doliu.

squālēs, *is f. v.* **squalor**

squālidē *adv.* neşlefuit, neîngrijit (ca stil): *videre squalidius* AMM. a vedea mai confuz.

squāliditās, *ātis f.* neglijenţă dezgustătoare, dezordine AUG.

squālidus (*3*) *adj.* 1 ţeapăn, scorţos: *squalida membra* LUCR. corpul ţeapăn; (*despre stil*) neşlefuit; 2 murdar, soios, acoperit cu …, dezgustător: *squalida ossibus humus* OV. pămîntul acoperit de oase, *homo squalidus* PL. om soios; 3 îmbrăcat în haine (murdare) de doliu, în doliu: ~ *reus* OV. acuzat în haine ponosite, (*poet.*) ~ *Rhenus* OV. Rinul părînd că e în doliu; (*despre locuri*) *squalida siccitate regio* CURT. ţinut pustiit de secetă; (*fig.*) *haec sunt sua sponte squalidiora* CIC. aceste noţiuni sînt prin ele însele mai aride.

squālitās, *ātis f.* şi **squālitūdō**, *inis f. v.* **squalor**

squālor, *ōris m.* 1 (*rar*) asprime, asperitate: *sine materiae squalore* LUCR. *2, 425* fără zgrunţoşenia materiei, (*fig.*) *deterso rudis saeculi squalore* QUINT. îndepărtînd asperitatea unui secol rudimentar; 2 murdărie adunată, slin: *vestis obsita squalore* LIV. haină acoperită de slin; 3 haină ponosită de doliu, aspect jalnic CIC.; (*despre locuri*) *locorum* ~ CURT. părăginirea locurilor, ~ *tenebrarum* AMM. oroarea întunericului.

squālus[1] (*3*) *v.* **squalidus** ENN.

squālus[2], *ī m.* (un fel de) rechin VARR., OV.

squāma, *ae f.* 1 solz (la peşte, şarpe etc.) CIC., VERG. ş.a.; (*fig.*) peşte IUV.; 2 (*spec.*) **a.** ochi la o reţea, za la o platoşă: *duplici* ~ *lorica* VERG. platoşă cu două rînduri de zale; **b.** cataractă la ochi, pată, albeaţă PLIN.; **c.** ghioacă, coajă la mei, la grîu PLIN.; **d.** aşchie de metal, strujitură CELS., PLIN.; 3 (*fig.*) neşlefuire (a stilului) SID.

squāmātim *adv.* în formă de solzi PLIN.

squāmātiō, *ōnis f.* descuamare (a pielii) ISID.

squāmātus (*3*) *adj.* acoperit de solzi TERT.

squāmeus (*3*) *adj.* acoperit cu solzi VERG. (*despre şarpe*).

squāmifer, *era, erum adj.* (*poet.*) care poartă solzi LUC., SEN.

squāmiger, *era, erum v.* **squameus** // **squāmigerī**, *um m. pl.* peşti LUCR.

squāmōsus (*3*) *adj.* **a.** acoperit de solzi, solzos: *squamosum pecus* PL = peştii, *squamosae orbes anguis* OV. inelele solzoase ale şarpelui; **b.** (*poet.*) aspru, zgrunţuros LUC.

squāmula, *ae f.* solzişor CELS.

squarrōsus (*3*) *adj.* plin de zgaibe LUCIL.

squatina, *ae f.* peşte de mare din familia rechinilor PLIN.

squilla, *ae f.* răcuşor de mare HOR.

st *interj.* st!, tăcere! PL., TER.

Stabiae, *ārum f. pl.* oraş în Campania (*la sud de Pompei*) // **Stabiānus** (*3*) *adj.* stabian // **stabiānum**, *ī n.* proprietate, fermă la Stabiae CIC.; ţinutul Stabiaei PLIN.
stabilimen, *inis n.* sprijin ACC. *ap.* CIC.
stabilimentum, *ī n.* sprijin, susţinătoare PL., VAL. MAX.
stabiliō (*IV*) *vt.* **a.** a face să se ţină solid, a sprijini, a propti: ~ *stipites* CAES. a înţepeni parii (în pămînt), *castanea stabiliendis vineis habilis* PLIN. araci de castani buni pentru sprijinirea viţei; **b.** (*fig.*) a consolida, a întări: ~ *rempublicam* CIC. a întări statul, ~ *leges* CIC. a întări legile; **c.** (*oc.*) a stabili: *hoc stabilito* CIC. acest punct fiind stabilit.
stabilis (*2*) *adj.* **1** pe care se poate sprijini bine piciorul: *via plana et* ~ CIC. drum neted pe care poţi călca cu nădejde; **2** care se ţine bine, stabil, tare, solid: *equus vel per medios gurgites* ~ LIV. cal care se ţine bine chiar şi în mijlocul valurilor, *elephanti per stabilem ratem acti* LIV. elefanţi duşi pe o punte solidă de vase, *stabili gradu impetum excipere* LIV. a înfrunta atacul fără a da un pas înapoi, *stabili pugnae assueti* LIV. obişnuiţi să lupte fără să dea înapoi; **3** (*fig.*) neclintit, statornic, ferm, durabil: ~ *sententia* CIC. opinie fermă, ~ *amicus* CIC. prieten statornic, *imperium stabilius* TER. domnie mai stabilă, *stabilissimus quaestus* CAT. cîştigul cel mai sigur, *stabiles spondei* HOR. spondeii gravi, *id stabile ad paenitentiam erit* TAC. Ann. *1, 43* aceasta va fi dovada sigură a căinţei, *nihil est tam stabile ad diuturnitatem memoriae, quam* ... CIC. nimic nu ajută mai mult la durabilitatea memoriei, decît..., *stabile est* ... este lucru hotărît ca ... [cu inf.].
stabilitās, *ātis f.* **1** stabilitate: *mobilitas equitum et* ~ *peditum* CAES. mobilitatea călăreţilor şi stabilitatea pedestraşilor; **2** (*fig.*) statornicie, fermitate, soliditate: ~ *amicitiae, fortunae* CIC. statornicia prieteniei, a sorţii.
stabiliter *adv.* solid, ferm VITR.
stabilitor, *ōris m.* [*stabilio*] susţinător, sprijinitor SEN.
stabulārius (*3*) *adj.* de staul *sau* de han: *stabularia mulier* AUG. şi **stabularia**, *ae f.* hangiţă // **stabulārius**, *iī m.* **a.** hangiu SEN., APUL.; **b.** grăjdar, rîndaş COL.
stabulātiō, *ōnis f.* **1** punere în staule a vitelor; **2** instalare a oamenilor GELL.
stabulātus (*3*) *p. pf. v.* **stabulo** şi **stabulor**
stabulō, *āre vt.* şi *vi.* **1** a pune în staul (animale) VARR.; **2** a-şi avea staulul, a locui: *unā* ~ VERG. a-şi avea staulul împreună, ~ *in foribus* VERG. a-şi avea sălaşul la porţi.
stabulor, *āri, ātus sum vi.* a-şi avea sălaşul, a trăi undeva: *multae* (*pecudes*) *stabulantur in antris* OV. multe oi îşi au sălaşul în peşteri.
stabulum, *ī n.* [*sto*] **1** (*rar*) sălaş, locuinţă stabilă; *stabile stabulum* PL. locuinţă stabilă; (*fig.*) ~ *confidentiae* PL. sălaşul încrederii; **2** (*frecv.*) staul, sălaş: ~ *boum* COL. staul al boilor, ~ *avium* COL. curte de păsări, ~ *piscium* COL. heleşteu, ~ *apium* VERG. stup de albine, *pastorum stabula* CIC. bordeie ale păstorilor; **3** han, tavernă, bordel (*ca injurie*) ~ *nequitiae!* PL. cuib de ticăloşii.
stacta, *ae f.* şi **stactē**, *ēs f.* smirnă PL. LUCR.
stadiālis (*2*) *adj.* de un stadiu GROM.
stadiodromos, *ī m.* alergător la cursa de un stadiu (*aproximativ 185 m*) PLIN.
stadium, *iī n.* **1** stadiu (*măsură de lungime = 125 de paşi, aproximativ 185 m*); **2** cursă la concurs de alergări CIC.; (*fig.*) întrecere, arenă, carieră: *in* ~ *artis rhetoricae prodire* RH. HER. a păşi în arena artei retorice.
Stagīra, *ōrum n. pl.* oraş în Macedonia, locul de naştere al lui Aristotel // **Stagirītēs**, *ae m.* Stagiritul (= Aristotel).
stagnans, *ntis p. pr. v.* **stagno**
stagnātus (*3*) *p. pf. v.* **stagno**
stagnensis (*2*) *adj.* de baltă AUG.
stagneus (*3*) *v.* **stanneus**
stagnō[1] (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a forma o apă stătătoare: *effuso stagnans flumine Nilus* VERG. Nilul inundînd şi formînd o baltă stătătoare; **2** (*despre locuri*) a fi inundat: *stagnat paludibus orbis* OV. pămîntul este inundat de bălţi, *stagnantia regna sanguine* SIL. regatul inundat de sînge // **stagnantia**, *ium n. pl.* locuri inundate; **3 a.** a inunda, a îneca: *Tiberis plana Urbis stagnaverat* TAC. Tibrul inundase părţile joase ale Romei; **b.** (*oc.*) a opri să curgă, a face să stagneze IUST.
stagnō[2] (*I*) *vt.* a acoperi cu un strat de cositor PLIN., VAL.; (*fig.*) a apăra: *se* ~ *adversus insidias* IUST. a se apăra contra uneltirilor.
stagnōsus (*3*) *adj.* acoperit de apă stătătoare, mlăştinos SIL. // **stagnōsa** *n. pl.* locuri mlăştinoase AMM.
stagnum[1], *ī n.* **1** apă stătătoare, baltă: *Cocyti stagna* VERG. bălţile pe care le face Cocytul (cel leneş), *rana, stagni incola* PHAEDR. broasca, locuitoare a bălţii; **2** (*poet.*) apă care curge încet: *imis stagna refusa vadis* VERG. apa liniştită din fundul mării revărsată la suprafaţă, *Phryxeae stagna sororis* OV. apele surorii lui Phryxus (Hellespontul), *Rubri stagna profundi* LUC. apele Mării Roşii; **3** lac artificial, bazin: *latius extenta Lucrino stagna* HOR. heleştee mai întinse decît lacul Lucrinus, ~ *navale* TAC. bazin pentru întreceri navale, ~ *aquae calidae* TAC. bazin de apă caldă.
stagnum[2], *ī n. v.* **stannum**
stalagmiās, *ae m.* cuperoză PLIN.
stalagmium, *ī n.* cercel format din perle *sau* aur în formă de picături PL.
stāmen, *inis n.* **1** urzeală la războiul de ţesut (*care la cei vechi era în poziţie verticală*): ~ *secernit arundo* OV. suveica desparte firele urzelii; **2** fir de pe furcă *sau* de pe fus: *stamina ducere* (*deducere, torquere*) OV. a toarce, *fallebam stamine somnum* PROP. amăgeam somnul torcînd; **3** (*spec.*) **a.** firul pe care-l torc Parcele, firul vieţii: *Parcae fatalia nentes stamina* TIB. Parcele care torc firul hărăzit de soartă; (*fig.*) *nimio de stamine queri* IUV. *10, 251* a se plînge de o viaţă prea lungă; **b.** firul Ariadnei (*care-l ajută pe Theseus să iasă din labirint*) PROP. *4, 4, 42*; **c.** fir de păianjen OV. M. *6, 145*; **d.** fir de plasă PLIN.; **e.** stamină a crinului PLIN.; **f.** fibră lemnoasă PLIN.; **g.** coardă la un instrument muzical: *stamina docto pollice sollicitat* OV. M. *11, 170* ciupeşte coardele cu degetul meşter; **4** (ţesătură) **a.** bentiţă pe frunte

la ceremonii religioase: *sacerdos puniceo canas stamine vincta comas* PROP. *4, 9, 52* preoteasă încinsă peste părul cărunt cu o panglică purpurie; **b.** veşmînt CLAUD.

stāminaria, *ae f.* torcătoare *ap.* GELL.

staminātus (*3*) *adj.* (lichid) pus într-un ulcior [?] PETR. *41, 12.*

stāmineus (*3*) *adj.* prevăzut cu fire PROP. *3, 6, 26*; fibros PLIN.

stannātūra, *ae f.* tencuire HIER.

stanneus (*3*) *adj.* de staniu; acoperit cu cositor COL.

stannum, *ī n.* plumb argentifer PLIN., SUET.; staniu, cositor SER.

stans *p. pr. v.* **sto**

staphylē, *ēs f.* (*bot.*) mutătoare (*Bryonia dioica*) PLIN.

staphylinos (-us), *ī m.* (un fel de) păstîrnac sălbatic PLIN.

staphylodendron, *ī n.* (*bot.*) arbore de fistic (*Pistacia vera*) PLIN.

staphylōma, *atis n.* stafilomă (*leziune a globului ocular*) VEG.

Staphylus, *ī m.* fiul lui Silenus.

stasimon (-um), *ī n.* stasimon (*bucată cîntată de cor, fără a se mişca din loc, încheind episoadele într-o tragedie*).

Stata (māter) *f.* zeiţa Vesta.

stātānum vinum *n.* vin statan (*de calitate superioară, dintr-un ţinut al Campaniei*) PLIN.

Statānus *şi* **Statulīnus**, *ī m.* zeul care îl ajută pe copil la primii paşi pe care-i face VARR.

statārius (*3*) *adj.* **1** care stă locului: ~ *miles* LIV. soldat care nu-şi părăseşte poziţia; **2** (*fig.*) *statarius orator* CIC. orator care nu se mişcă la tribună (calm, aşezat), *stataria* (*comoedia*) TER. comedie fără prea multă agitaţie a actorilor // **statārius**, *iī m.* actor într-o comedie de caracter CIC.

Statellī (Statiellī), *ōrum m. pl.* staţielii (*neam din Liguria*) // **Statellās**, *ātis adj. m.* al staţielilor // **Statellātēs**, *ium m. pl.* statelaţii (*locuitori*).

statēr, *ēris m.* stater: *1*) greutate COD. TH.; *2*) monedă grecească şi ebraică (*cu valoarea de patru drahme*) HIER.

statēra, *ae f.* **1** balanţă fină CIC.; (*fig.*) valoare a unui lucru PLIN.; **2** jug STAT.; **3** taler de pus mîncare PLIN.

staticulum, *ī n.* statuetă, figurină PLIN.; idol TERT.

staticulus, *ī m.* dans grav, lent PL.

Statiellae Aquae *sau* **Aquae Statiellorum** *f. pl.* oraş în Liguria (*capitala staţielilor*) // **Statiellātes**, *ium* şi **Statiellensēs**, *ium m. pl.* staţielii.

statim *adv.* [*sto*] **1** (*precl.*) **a.** pe loc, fără a se mişca din loc: ~ *rem gerere* PL. a se lupta pe loc, ~ *stant signa* PL. stelele nu se mai mişcă; **b.** (*fig.*) obişnuit, regulat TER.; **2** (*timp*) pe loc, imediat, pe dată: ~ *necari* CAES. a fi ucis imediat, *primo* ~ *adventu* LIV. imediat, chiar de la sosire, ~ *post civilia bella* SUET. imediat după războaiele civile, ~ *ab* … PLIN. îndată după …: (*urmat de prop. temp.*) ~ *ut* … sau *statim simul ac* …, ~ *atque* … şi ~ *cum* …, ~ *quam* … îndată ce …, (*cu abl. abs.*) ~ *Catone absoluto* CIC. îndată după terminarea lucrării mele „Cato"; (*spec.*) *nec* ~ *deterius est quod diversum est* TAC. D. *18* ceea ce e diferit nu înseamnă printr-asta că e mai prost.

statiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) stare pe loc, nemişcare: *manere in statione* LUCR. a rămîne în nemişcare, *stationem facere* PLIN. a se opri din mers; (*spec.*) ceea ce e fixat prin obişnuinţă VITR.; **2** loc de şedere, adăpost, sălaş, locuinţă: *qua positus fueris in statione, mane* OV. rămîi acolo unde ai fost pus să şezi, ~ *gratissima mergis* VERG. loc foarte plăcut scufundătorilor, *tries tabernas ad stationem locare* SUET. a închiria trei odăi ca locuinţă, *in stationibus sedent tempusque fabulis conterunt* PLIN. IUN. şed în sălile publice şi pierd timpul cu poveşti, *stationes* IUV. *11, 4* cercuri, reuniuni; (*poet.*) *pone recompositas in statione comas* OV. aranjează-ţi din nou părul şi pune-ţi-l la loc (în ordine); **3** (*mil.*) post de gardă, pichet, detaşament: *in statione esse* CAES. a fi de gardă, *stationem agere* LIV. a face de gardă, *in stationem succedere* CAES. a urma de gardă, *stationes insederant vias* LIV. detaşamentele stăpîneau drumurile, *statione relicta* VERG. părăsind postul; (*fig.*) *de statione vitae decedere* CIC. a părăsi postul de gardă al vieţii (a muri), *imperii statione relicta* OV. părăsind conducerea imperiului, *sexta felicis huius principatus* ~ TAC. D. *17* al şaselea an al acestei domnii fericite (a lui Vespasianus); (*oc.*) loc de ancorare, radă: *quietam nactus stationem* CAES. găsind o radă liniştită; **4** (*tard.*) post, oficiu al funcţionarului în provincie COD. TH.; **5** (*rel.*) reuniune, adunare de creştini (care se rugau în picioare) TERT.

stationālis (*2*) *adj.* fix (*despre stele*) PLIN.

statiōnārius (*3*) *adj.* **1** *v.* **stationalis**; **2** care face de gardă, de gardă // **statiōnāriī**, *ōrum m. pl.* soldaţi de gardă // **stationārius**, *iī m.* **a.** şef de post COD. TH. **b.** funcţionar fiscal COD. IUST.

Statius, *iī m. 1*) Caecilius Statius (*autor de comedii, contemporan mai tînăr al lui Ennius*); *2*) P. Papinius Statius (*poet din timpul lui Domitianus, autor al lucrării intitulate* Silvae, *al* Tebaidei *şi* Achileidei).

statīvus (*3*) *adj.* **1** stătător, stabil: *stativae aquae* VARR. ape stătătoare, *praesidium stativum* CIC. pichet de gardă stabil, *castra stativa* CAES. tabără stabilă // **stativa**, *ōrum n. pl.* castru stabil LIV.; **2** fix, hotărît: *feriae stativae* MACR. zile de sărbătoare fixe // **statīva**, *ōrum n. pl.* locuri de oprire, etape (în călătorie) PLIN.

Stator, *ōris m.* epitet al lui Iupiter.

stator, *ōris m.* **1** sclav public însărcinat cu poşta, curier, vătăşel CIC.; **2** susţinător, păzitor SEN.

statua, *ae f.* statuie: *statuam alicui ponere* (*statuere*) CIC. a ridica cuiva o statuie; (*fig.*) PL. Capt. *951*; (*oc.*) columnă VOP.

statuārius[1] (*3*) *adj.* de statui: *statuaria ars* sau **statuāria**, *ae f.* arta statuară.

statuārius[2], *iī m.* sculptor de statui SEN.

statūliber, *eri m.* şi **statūlibera**, *ae f.* sclav *sau* sclavă de liberat prin dispoziţie testamentară DIG.

statūmen, *inis n.* susţinător, suport; arac, par COL.; schelet de lemn al unei nave (pe care se bat scîndurile) CAES.; fundaţie de piatră la o clădire VITR.; bază PLIN.

statūminātiō, *ōnis f.* substrat de piatră la un pavaj VITR.
statūminō, *āre vt.* 1 a întări cu proptele PLIN.; 2 a pune o temelie VITR.
statunculum, *ī n.* statuetă, figurină PETR.
statuō, *ere, tuī, tūtum vt* 1 a face să stea (în picioare), a pune, a aşeza: *statuite hic lectulos* PL. aşezaţi aici pătucurile, *crateras magnas statuunt* VERG. pun (pe mese) ulcioare mari, *statue signum* LIV. înfige steagul, ~ *bovem ante aram* LIV. a aduce un bou la altar, ~ *captivos in medio* LIV. a pune prizonierii la mijloc, *patrem eius ante oculos statuisses* CIC. l-ai fi pus pe taică-său în faţa lor, ~ *arborem agro meo* HOR. a planta un copac pe pămîntul meu; 2 (*despre construcţii*) a ridica, a înălţa, a construi, a întemeia: ~ *statuam et aram* PL. a ridica o statuie şi un altar, ~ *tropaeum* CIC. a înălţa un trofeu, ~ *moenia* VERG. a înălţa ziduri, *urbem quam statuo vestra est* VERG. oraşul pe care îl întemeiez este al vostru, (*abs.*) *media statuaris in urbe* OV. H. *2, 67* să ţi se ridice o statuie în mijlocul oraşului, *statuar tumulo* TAC. D. *13* pe mormînt mi se va înălţa o statuie; 3 (*fig.*) a institui, a face: *statuite exemplum impudenti* PL. daţi un exemplu cu acest neruşinat (pedepsindu-l), *exemplum* ~ *in aliquo* (*in aliquem*) CIC. a da cuiva o pedeapsă exemplară, *documentum* ~ LIV. a da o învăţătură de minte, ~ *arbitrum alicuius rei* CIC. a face pe cineva arbitru într-o chestiune; 4 a stabili, a fixa, a determina: ~ *modum cupidinibus* HOR. a pune o măsură poftelor, ~ *poenam improbis* CIC. a stabili pedeapsa pentru ticăloşi, ~ *tempus locumque colloquio* CIC. a stabili timpul şi locul convorbirii, ~ *condicionem alicui* SALL. a fixa cuiva condiţiile, ~ *alicui diem* SALL., a fixa cuiva o zi, *die statuta* LIV. la ziua fixată; 5 a fi de părere, a-şi zice, a considera, a socoti: (*frecv. cu ac. şi inf.*) *ego sic statuo et iudico neminem habuisse* … CIC. eu îmi zic şi socotesc că nimeni n-a avut …, *Caesar non expectandum sibi statui, dum* … CAES. Caesar şi-a zis că nu trebuie să aştepte, pînă ce …, *quam laudem sapientiae statuo esse maximam* CIC. laudă a înţelepciunii pe care eu o consider cea mai mare, *ut ego mihi statuo* CIC. cum îmi închipui eu, (*rar cu 2 ac.*) ~ *aliquem hostem* CIC. a-l considera pe cineva duşman; 6 a lua o hotărîre, a decide: *ne quid gravius in fratrem statueret* CAES. să nu ia o hotărîre mai grea împotriva fratelui său, *cum de Lentulo ceterisque statuetis* SALL. cînd veţi pronunţa hotărîrea despre Lentulus şi ceilalţi, *statuerat non adesse* CIC. hotărîse să nu se prezinte, ~ *quid esset faciendum* CIC. a decide ce-i de făcut, *cum statuerent, ut naves conscenderent* … CAES. hotărînd să se îmbarce …
statūra, *ae f.* statură, talie, mărime CIC. ş.a.
statūrōsus (*3*) *adj.* de statură foarte mare AUG.
status[1] (*3*) *p. pf. v.* **sisto**
status[2], *ūs m.* 1 stat, fel de a sta, poziţie: ~, *incessus* … CIC. statul, mersul, ~ *indecorus* QUINT. poziţie indecentă, *effingerre quosdam* ~ QUINT. a lua anumite atitudini (*concrt.*) poziţie: *statu movere hostem* LIV. a scoate duşmanul de pe poziţie; (*fig.*) *animum certo de statu demovet* CIC. face spiritul să-şi iasă din fire; (*rar*) = *statura* COL., PALL.; 2 (*fig.*) stare, situaţie, fel de a fi: *eo statu res erat, ut* … CIC. lucrurile erau într-o astfel de stare, încît …, *urbanae res in commodiorem statum pervenerunt* CIC. situaţia la Roma a ajuns într-o stare mai bună, ~ *vitae* CIC. fel de viaţă, *iste non dolendi* ~ CIC. această stare lipsită de durere, *statum reipublicae labefactare* CIC. a distruge aşezarea statului, *optimus* ~ *reipublicae* CIC. cea mai bună formă de guvernămînt; 3 (*oc.*) **a.** condiţie socială, stare: *de statu hominum* DIG. despre condiţia socială a oamenilor, *statu liber* (*v. statuliber*) DIG. liber în privinţa stării sociale; **b.** poziţie stabilă, bunăstare, situaţie bună: *pro statu civitatis* CIC. pentru binele statului, *nullum habentibus statum dux* VELL. conducător al acelora care n-aveau nici o stare, *multorum excisi sunt* ~ TAC. Ann. *3, 28* poziţiile sociale ale multora fuseseră ruinate; **c.** *status aetatis* DIG. vîrsta majoratului; **d.** (*ret.*) stare, poziţie, fel de a pune chestiunea, natura cauzei CIC.; **e.** (*gram.*) mod al verbului QUINT.
statūtiō, *ōnis f.* punere, aşezare VITR.
statūtum, *ī n.* decret, regulament, edict LACT.
ste = iste PL.
steatōma, *atis n.* chist sebaceu, lipom PLIN.
stega, *ae f.* punte superioară a corăbiei, covertă PL.
stegnus (*3*) *adj.* care strînge, care închide (porii, respiraţia) PLIN.
stēla, *ae f.* (*arhit.*) stelă (*lespede sau coloană de piatră purtînd o inscripţie comemorativă*) PLIN.
stēliō *v.* **stellio**
stella, *ae f.* 1 stea, astru; (*poet.*) constelaţie; (*oc.*) planetă: *sidera et stellae* CIC. constelaţii şi stele, ~ *comans* OV. (*crinita* CIC.) cometă, (*poet.*) ~ *Saturni* VERG. constelaţia lui Saturn, *stellae vagae* CIC. planete rătăcitoare; 2 (*spec.*) **a.** figură în formă de stea: *in stellam dividere* COL. a despărţi în formă de stea; **b.** figură ornamentală pe o hlamidă SUET.; **c.** punct strălucitor într-o piatră preţioasă PLIN.; **d.** *stella marina* PLIN. (*zool.*) stea-de-mare, asterie (*Asterias*); **e.** strălucire a pupilei, a ochilor CLAUD.
stellans, *ntis p. pr. v.* **stello** // **adj.** 1 înstelat, împodobit cu stele: *caelum* ~ LUCR. cer înstelat, ~ *nox* CIC. noapte înstelată; 2 (*fig.*) strălucitor, scăpărător (ca o stea): *gemmae stellantes* OV. nestemate strălucitoare, *stellantia lumina* OV. ochi scăpărători.
stellāris (*2*) *adj.* de stea, astral MACR. // **stellāris**, *is* (*subînţ.* ars) *f.* ştiinţa stelelor, astronomia TERT.
Stellātis campus (ager) *m.* „Cîmpul stelat" (*ţinut foarte roditor în Campania, la sud de Cales*) // **Stellātīnus** (*3*) *adj.* stelatin.
stellātūra, *ae f.* bacşiş din porţiile de grîu ale soldaţilor LAMPR.
stellātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **stello**) şi *adj.* 1 înstelat, presărat cu stele CIC., VAL., FL.: *variis* ~ *corpore guttis* OV. stropit cu pete variate pe corp; 2 (*fig.*) scăpărător: ~ *ensis iaspide fulva* VERG. sabie împodobită cu iasp roşcat, ~ *Argus* OV. Argus cu o sută de ochi.
stellifer, *era, erum adj.* înstelat CIC.
stelliger, *era, erum adj.* înstelat CIC. ş.a.
stellimicans, *ntis adj.* strălucitor de stele VARR.

stelliō (stēlio), *ōnis f.* (un fel de) şopîrlă cu pete strălucitoare pe spate; (*fig.*) om care-şi schimbă pielea, prefăcut, înşelător APUL.

stelliōnātus, *ūs m.* (*judic.*) un fel de escrocherie DIG.

stellō, *āre, atum* **1** *vt.* a acoperi cu stele PLIN.; **2** *vi.* a fi acoperit de stele (*v. stellans*).

stellula, *ae f.* steluţă, asterisc HIER.

stemma, *atis n.* **1** ghirlandă, cunună FIRM.; (*spec.*) foi de pergament împodobite cu ghirlande (*pe care erau notate numele şi titlurile strămoşilor, cu care romanii decorau busturile strămoşilor aşezate în atrium*); **2** arbore genealogic, genealogie, titlu de nobleţe SEN.; (*fig.*) nobleţe MART.

stenocoriasis, *is f.* strîmtarea pupilei ochiului (*boală la cai*) VEG.

Stentor, *oris m.* luptător grec la Troia (*care putea să strige tare cît cincizeci de oameni la un loc*) IUV. // **Stentoreus** (*3*) *adj.* de Stentor, foarte răsunător ARN.

stephanītēs, *ae m.* şi **stephanītis,** *idis f.* stefaniţă (*un soi de viţă de vie*) PLIN.

stercēia, *ae f.* [*stercus*] sclavă însărcinată să cureţe de murdărie copiii mici TERT.; (termen injurios) PETR.

stercilīnum, *ī v.* **sterculinum**

stercorārius (*3*) *adj.* de bălegar, de gunoaie VARR.

stercorātiō, *ōnis f.* îngrăşare a pămîntului cu bălegar, gunoiere VARR.

stercorātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **stercoro**): *loco quam stercoratissimo* COL. într-un loc cît mai gunoit // **stercorātum,** *ī n.* loc îngrăşat cu bălegar PLIN.

stercoreus (*3*) *adj.* de excremente ARN.; (*fig.*) ~ *miles* PL. soldăţoi spurcat.

stercorō (*I*) *vt.* **1** a îngrăşa pămîntul cu bălegar; **2** a goli latrinele DIG.

stercorōsus (*3*) *adj.* **1** bine gunoit COL.; **2** mocirlos, murdar COL.

sterculīnum, *ī n.* groapă de bălegar, grămadă de gunoi, (*fig. term. injurios*) murdărie!, gunoi! PL., TER.

Sterculius (Sterculus), *ī v.* **Stercutus**

stercus, *oris n.* bălegar, gunoi CAT., VARR.; (*fig. term. injurios*) murdărie!, gunoi! CIC.

Stercutus, *ī m.* **1** epitet al lui Saturn; **2** epitet al lui Picumnus (*care a născocit îngrăşarea pămîntului cu bălegar*) PLIN.

stereobata (-ēs), *ae m.* (*arhit.*) stereobat, postament, temelie VITR.

sterilescō, *ere vi.* **1** a deveni sterp, a seca: *sterilescunt caprae pinguitudine* PLIN. de grăsime, caprele devin sterpe, *mamma sterilescit* PLIN. ţîţa îşi pierde laptele; **2** (*fig.*) a se spulbera, a pieri.

sterilis (*2*) *adj.* **1** fără rod, neroditor, sterp, steril: ~ *ager* VERG. (*tellus* OV.) pămînt neroditor, *steriles vaccae* VERG. vaci sterpe, ~ *vir* CATUL. eunuc, *steriles aristae* VERG. spice goale, ~ *domus* PROP. casă fără copii; **2** (*poet.*) care face steril: *sterilem sentiet seges robiginem* HOR. holda va suferi de rugina care o face neroditoare, ~ *hiems* MART. gerul care usucă totul; **3** gol, lipsit de ceva: *manus steriles* PL. mîinile goale, ~ *epistula* PLIN. IUN. scrisoare neînsoţită de un cadou, (*cu genit.*) ~ *laurus baccarum* PLIN. laur lipsit de fructe, (*fig.*) *virtutum sterile saeculum* TAC. veac lipsit de virtuţi, (*cu abl.*) *corpora sonitu sterilia* LUCR. *2, 845* atomi lipsiţi de sunet; **4** (*fig.*) care nu aduce nimic, fără rezultat, zadarnic: *Februarius ~ erit* CIC. luna februarie va fi fără rezultat, ~ *labor* MART. muncă zadarnică, ~ *amor* OV. iubire neîmpărtăşită.

sterilitās, *ātis f.* **1** nerodnicie, sterilitate: ~ *agrorum* CIC. nerodnicia terenurilor, ~ *mulierum* PLIN. sterilitatea femeilor, ~ *frugum* VELL. lipsă de roade; (*abs.*) recoltă rea SUET., (*pl.*) *continuae sterilitates* SUET. ani răi la rînd; (*act.*) *sterilitas caelestis* PLIN. climă care produce sterilitate PLIN. 2 (*fig.*) neputinţă PLIN.

steriliter *adv.* fără a produce nimic, steril AUG.

sternax, *ācis adj.* [*sterno*] **1** care te dă peste cap (*despre cal*), nărăvaş VERG.; **2** care se prosternează SID.

sternō, *ere, strāvī, strātum vi.* **1** a întinde pe pămînt, a aşterne: ~ *vellus in solo* OV. a întinde o blană pe pămînt, *pontes sternunt super asseres* CURT. peste stîlpi, întind punţi, *strata sub arbore poma* VERG. poame aşternute la pămînt la piciorul copacului, *fessi sternunt somno corpora* LIV. obosiţi, îşi aştern trupurile la pămînt spre a dormi, *sternunt se somno* VERG. se aştern pe somn, (*pas.-refl.*) *sternimur optatae gremio telluris* VERG. ne culcăm la sînul pămîntului mult dorit, *sterni passim ferarum ritu* LIV. a se culca peste tot ca animalele, *humi stratus* VERG. întins pe pămînt, *sternuntur Iovi* SIL. se prosternează în faţa lui Iupiter, *alicui ad pedes stratus* CIC. prosternat la picioarele cuiva; (*despre locuri*) *insulae Frisiorum sternuntur inter* … PLIN. insulele frizilor se întind (sînt situate) între …; **2** (*frecv. poet.*) a răsturna, a doborî la pămînt, a culca la pămînt: *casus prolapsi cum proximos sterneret* … LIV. căderea celui care alunecase răsturnîndu-i pe cei de lîngă el …, ~ *aliquem caede* (*leto, morte*) VERG. a doborî pe cineva omorîndu-l, ~ *muros ariete* LIV. a doborî zidurile cu berbece, *torrens sternit agros* VERG. puhoiul năpădeşte cîmpiile, ~ *a culmine Troiam* VERG. a doborî Troia din culmea puterii ei; (*fig.*) *corda stravit pavor* VERG. frica a îngheţat inimile; **3 a.** a nivela, a potoli: *placidi straverunt aequora venti* VERG. vînturi liniştite au potolit valurile mării, ~ *pontum* OV. a potoli marea; (*fig.*) *stratis iam militum odiis* TAC. urile soldaţilor fiind potolite; **b.** (*spec.*) a croi un drum: *per mare viam stravit* LUCR. şi-a croit drum pe mare, *stratum militari labore iter* QUINT. drum deschis prin munca soldaţilor; **4 a.** (*fig.*) a acoperi (cu ceva), a aşterne (cu ceva): *algā litus tempestas sternet* HOR. furtuna va acoperi ţărmul cu alge, *argento iter omne* ~ LUCR. a acoperi tot drumul cu bani de argint; **b.** (*spec.*) *1*) a aşterne (pentru şedere, culcare): ~ *pelliculis haedinis lectulos* CIC. a aşterne băncile cu nişte biete piei de ied, ~ *lectum* CIC. *triclinium* PL. a face patul, a aşterne divanul, (*abs.*) *iubet sterni sibi* PLIN. IUN. porunceşte să i se facă patul; *2*) a aşterne cu piatră, a pava: ~ *semitam saxo quadrato* LIV. a pava drumul cu lespezi pătrate, *locum illum sternendum locare* CIC. a da de pavat acel loc; *3*) a pune şaua, hamurile: ~ *equos* LIV. a înşăua caii.

sternūmentum, *ī n.* 1 strănut CIC.; 2 (*fig.*) praf de strănutat CELS.
sternuō, *ere, uī vi.* şi *vt.* 1 a strănuta: *dum tu sternuas, res erit soluta* PL. cît ai strănuta (într-o clipă), lucrul va fi aranjat; 2 (*fig. despre lumină*) a scăpăra OV.; 3 a da (strănutînd) un semn bun: ~ *omen* PROP. a strănuta de bine, ~ *approbationem* CATUL. a strănuta aprobînd.
sternūtāmentum, *ī n.* strănut SEN.
sternūtātiō, *ōnis f.* strănutat APUL.
sternūtō, *āre, āvī vi.* a strănuta la rînd PETR.
Steropē, *ēs f.* fiica lui Atlas (*devenită una dintre Pleiade*) OV.
Steropēs, *ae m.* un ciclop VERG.
sterquilīnium *şi* **sterquilīnum** *v.* **sterculīnum**
Stertinius, *iī m. 1*) filozof stoic din vremea lui Augustus HOR. // **Stertinius** (*3*) *adj.* stertinian; 2 un proconsul în Hispania LIV.
stertō, *ere vi.* a sforăi, a dormi adînc: ~ *noctem totam* PL. a sforăi toată noaptea, *diem totum stertebat* HOR. ziua întreagă dormea cu sforăituri.
Stēsichorus, *ī m.* poet liric grec.
stetī *pf. v.* **sto** *şi* **sisto**
Sthe(i)no, *ūs f.* una dintre Gorgone, fiică a lui Phorcus.
Sthenelus, *ī m. 1*) fiu al lui Capaneus şi tovarăş al lui Diomedes la asedierea Troiei; *2*) fiu al lui Perseus şi al Andromedei, tată al lui Euristheus; *3*) rege al Liguriei, tată al lui Cycnus, metamorfozat în lebădă // **Sthenelēius** (*3*) *adj.* al lui Sthenelus: ~ *hostis* OV. duşmanul fiu al lui Sthenelus (Euristheus) // **Sthenelēis**, *idis adj. f.* a lui Sthenelus, sthenelid.
stibadium, *iī n.* divan *sau* pat de masă semicircular PLIN. IUN.
stibi (stimmi), *is n.* şi **stibium**, *iī n.* 1 antimoniu PLIN.; 2 negru de fum (*pentru vopsitul sprîncenelor şi genelor*) HIER.
stibinus (*3*) *adj.* de antimoniu VULG.
stigma, *atis n.* 1 semn cu fierul roşu (*pe braţ sau pe frunte, aplicat sclavilor sau delincvenţilor*) SEN.; 2 (*fig.*) stigmat, pată a infamiei; 3 tăietură pe faţă făcută de bărbier MART.; 4 tatuaj TERT.; [**stigma**, *ae f.* PETR.].
stigmatiās, *ae m.* (sclav) înfierat cu fierul roşu CIC.
stigmō (*I*) *vt.* a înfiera cu fierul roşu PRUD.
stigmōsus (*3*) *adj.* înfierat cu fierul roşu PETR.
Stilicho, *ōnis m.* general de neam got (*socrul împăratului Honorius*) // **Stilichōnius** (*3*) *adj.* al lui Stilichon.
stilla, *ae f.* picătură: ~ *olei* APUL. picături de ulei: (*fig.*) ~ *temporis* MART. puţintel timp.
stillanter *adv.* picătură de picătură AMBR.
stillāticius (*3*) *adj.* care cade picătură de picătură PLIN.
stillātim *adv.* cu picătura VARR.
stillātiō, *ōnis f.* cădere cu picătura (*despre ploaie*) HIER.
stillicidium, *iī n.* 1 cădere cu picătura, scurgere cu picătura; 2 (*spec.*) apa de ploaie (*căzînd de pe acoperiş sau din streaşină*) CIC.
stillo (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a picura: *stillat cruor ferro* PROP. sîngele picură de pe sabie, *stillabant de illice mella* OV. din stejar picura miere, *stillant unguenta e capilli* TIB. din păr îi picură pomadă, *umida saxa stillantia* LUCR. stînci umede care picură apă; 2 a face să picure; ~ *rorem ex oculis* HOR. a face să picure o rouă de lacrimi din ochi, ~ *lacrimam* PLIN. a picura o lacrimă; (*fig.*) ~ *orationem nolo* SEN. nu vreau ca vorbele să cadă picătură cu picătură, *aliquid in aurem* ~ IUV. a strecura ceva la ureche.
stilō, *āre, āvi vi.* a da o tulpiniţă COL.
stilus *ī m* 1 **a.** ţepuşă, ţăruş: *stili caeci* B. AFRIC. ţăruşi ascunşi în iarbă; **b.** băţ ascuţit (folosit la grădinărit) CAT.; **c.** tulpină (la plante) COL.; 2 condei (*de metal sau de os, ascuţit la capătul cu care se scria pe tăbliţa cerată şi lat la partea opusă, spre a se putea şterge semnele prin netezire*): *stilum prendere* CIC. a pune mîna pe condei, *stilum vertere in tabulis* CIC. a întoarce condeiul pe tăbliţele cerate, a şterge ce e scris, *saepe stilum vertas* HOR. să ştergi de multe ori (ce ai scris); 3 (*fig.*) scrisul, compoziţie scrisă: fel de a scrie, stil: ~ *tardior cogitationem moratur* QUINT. un scris mai încet ţine în loc gîndirea, ~ *optimus est dicendi effector* CIC. scrisul este cel mai bun maestru de elocinţă, *totius orationis idem* ~ CIC. acelaşi stil al întregului discurs, ~ *pugnax*, ~ *pressus* PLIN. IUN. stil polemic, stil sobru; (*oc.*) literatură: *non minima pars Romani stili* VAL. MAX. o bună parte a literaturii romane; (*oc.*) limbă: ~ *Graecus* HIER. limba greacă; 4 buletin de vot, vot APUL. *M. 10, 8.*
Stimula, *ae f.* divinitate voluptăţii OV.
stimulātiō, *ōnis f.* îmboldire, stimulare, aţîţare PLIN.
stimulātor, *ōris m.* îmbolditor, instigator CLAUD.
stimulātrix, *īcis f.* îmbolditoare, aţîţătoare PL.
stimulātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **stimulo**
stimulātus[2], *abl. -ū, m.* stimul.
stimuleus (*3*) adj. de vergi, de nuiele PL. Mil. *511.*
stimulō (*I*) *vt.* 1 a îmboldi (cu ceva ascuţit): ~ *equos calcaribus* VAL. MAX. a da pinteni cailor; 2 (*fig.*) a munci, a chinui, a frămînta: *larvae stimulant virum* PL. pe omul ăsta îl muncesc stafiile, *te conscientiae stimulant maleficiorum tuorum* CIC. pe tine te chinuie remuşcările ticăloşiilor tale, *consulem cura de minore filio stimulabat* LIV. pe consul îl muncea grija de fiul lui cel mic; 3 a aţîţa, a îmboldi, a excita, a stimula: *stimulante fame* OV. foamea dîndu-i ghes, *persicarum succus sitim stimulat* PLIN. sucul de caise aţîţă setea, *cupido imperii ad arma stimulabat* LIV. setea de putere îndemna la luptă, *quem ad perturbandam rempublicam inopia stimulabat* SALL. pe care mizeria îl împingea la răsturnarea statului, *dolor in Tarquinum eos stimulabat* LIV. durerea îi aţîţa împotriva lui Tarquinius, ~ *ut* ... (*ne* ...) [cu conjct.] a aţîţa să ... (să nu ...), (*poet. cu inf.*) *deus festinare fugam stimulat* VERG. un zeu mă îndeamnă să zoresc plecarea.
stimulōsus (*3*) *adj.* excitant C. AUR.
stimulus, *ī m.* 1 băţ ascuţit, ţepuşă, strămurare (*cu care se îmboldesc vitele*): *exspectas dum te stimulis fodiamus?* CIC. aştepţi să te împungem cu boldul?, *stimulorum seges* PL. cîmpul vergilor (toba bătăilor); (*mil. pl.*) ţepuşe mici cu vîrf de fier (*înfipte în pămînt, împiedicau înaintarea duşmanului*) CAES.; 2 (*fig. frecv. pl.*) chin, ghimpe, întărîtare, îndemn, stimulent: *stimuli doloris* CIC. chinurile durerii, *amoris stimuli*

LIV. ghimpele iubirii (gelozia), *stimuli industriae et laboris* QUINT. îndemn la hărnicie şi la muncă, *stimulos admovere alicui* CIC. a stimula pe cineva.

stinguō, *ere vt.* (*arh. şi poet.*) a stinge, a face să dispară LUCR.

stīpātiō, *ōnis f.* îngrămădire (în jurul cuiva); (*concrt.*) mulţime (în jurul cuiva), anturaj, suită CIC.; (*fig.*) îngrămădire, succesiune: ~ *enthymematum* QUINT. îngrămădire de entimeme.

stīpātor, *ōris m.* însoţitor, om din escortă, om din garda personală VARR., CIC.

stīpātrix, *icis f.* însoţitoare AMBR.

stīpātus (*3*) *p. pf. v.* **stipo**

stipendiālis (*2*) *adj.* privitor la tribut SID.

stipendiārius (*3*) *adj.* 1 birnic, tributar: *civitates stipendiariae* CAES. populaţii tributare // **stipendiāriī**, *ōrum m. pl.* tributari; 2 (*mil.*) mercenar, soldat stipendiat LIV., TAC.

stīpendior, *ārī, ātus sum vi.* a fi în solda cuiva, a sluji cuiva [cu dat.] PLIN.

stīpendiōsus (*3*) *adj.* (*mil.*) de mult timp în soldă, veteran VEG.

stīpendium, *iī n.* 1 a. tribut, contribuţie (în bani): ~ *pendere* CAES. a plăti tribut, ~ *imponere victis* SALL. a impune tribut învinşilor, ~ *capere iure belli* CAES. a lua tribut după dreptul războiului, *stipendio liberare* CAES. a scuti de tribut, *de stipendio recusare* CAES. a refuza plata tributului; **b.** (*poet.*) plată reparatorie, despăgubiri (ca pedeapsă): *ferens stipendia tauro* CATUL. *64, 173* aducînd Minotaurului plata impusă, *quod me manet ~ ?* HOR. Epod. *17, 36* ce pedeapsă mă aşteaptă?; 2 plată; (*mil.*) soldă: *iis* (*virginibus*) *~ de publico statuit* LIV. vestalelor le-a fixat o plată din venitul statului; (*mil.*) ~ *numerare militibus* CIC. a plăti ostaşilor solda, *stipendio exercitum* CIC. a asigura armatei solda cuvenită; 3 (*fig. frecv. pl.*) serviciu militar: *stipendia merere* (*mereri*) CIC. a face serviciul militar, *homo nullius stipendii* SALL. om care n-a făcut serviciul militar, *finis stipendiorum* CIC. sfîrşitul serviciului militar, *stipendia explere* (*emerere* sau *emereri*) TAC. a termina serviciul militar, *emeritis stipendiis* CIC. după terminarea serviciului militar; 4 an de serviciu militar, campanie: *tricena aut quadragena stipendia senes tolerant* TAC. soldaţii bătrîni au cîte treizeci sau patruzeci de ani de serviciu militar, *multa stipendia habere* LIV. a fi făcut multe campanii, (*fig.*) *functus omnibus vitae stipendiis* SEN. după ce şi-a îndeplinit toate datoriile vieţii.

stipes, *itis m.* 1 trunchi de copac VERG. ş.a. (*fig.*) buştean, om prost TER.; 2 (*poet.*) copac OV.; ramură de copac MART.; 3 par, ţăruş gros CAES.; bîtă, măciucă VERG.; stîlp SUET.; lemn de ars, buturugă OV., tăciuni OV.

stīpō (*I*) *vt.* 1 a îndesa, a înghesui, a înţesa, a îngrămădi: (*frecv. la p. pf.*) *stipati quini in lectulis* CIC. înghesuiţi cîte cinci într-un pat, *apes mella stipant* VERG. albinele îndeasă mierea (în faguri), *stipata materia* LUCR. materia compactă, *arto stipata theatro Roma* HOR. Roma întreagă înghesuită într-un teatru strîmt; 2 a. a înconjura cu o mulţime (de persoane): *stipatus semper sicariis* CIC. înconjurat totdeauna de cete de cuţitari, ~ *senatum armatis* CIC. a împresura senatul cu oameni înarmaţi; **b.** (*spec.*) a însoţi, a escorta: *stipatus gregibus amicorum* CIC. escortat de cete de prieteni, *progreditur magna stipante caterva* VERG. înaintează, un mare alai însoţindu-l.

stips[1], *stipis f.* 1 mică sumă, contribuţie mică în bani, bani (în monedă mică): *stipem Apollini conferre* LIV. a-i aduce o contribuţie mică în bani lui Apollo, *stipem iacere* SEN. a arunca bani, *stipem cogere* CIC. a aduna ofrande (în bani), *stipem tollere* CIC. a suprima chetele, *stipe precaria victitare* AMM. a-şi duce zilele din cerşit; (*spec.*) cadou OV.; 2 (*fig.*) venit, cîştig: *non minimam stipem conferunt* COL. aduc un venit mărişor, *exigua stipe* CURT. cu un mic cîştig; 3 (*oc.*) amendă VAL. MAX.

stips[2] *v.* **stipes**

stipula, *ae f.* pai de cereală, tulpină de plantă: *frumenta in viridi stipulā* VERG. grînele în pai verde, *domus stipulis tecta* OV. casă acoperită cu stuf; (*oc.*) ţeavă de trestie, fluier (*ordinar, dintr-un simplu tub de trestie*) VERG. B. *3, 26*; (*fig.*) *flamma de stipula* OV. foc de paie.

stipulātiō, *ōnis f.* angajament solemn (*pe care şi-l ia debitorul în faţa creditorului prin întrebare şi răspuns*): *pecuniam sine ulla stipulatione creditit* NEP. i-a împrumutat bani fără nici un angajamnt solemn; *pecunia ex stipulatione debetur* CIC. suma e datorată potrivit angajamentului.

stipulātiuncula, *ae f.* angajament neînsemnat CIC.

stipulātor, *ōris m.* (*judic.*) cel care obţine un angajament formal de la cel care promite (*promissor*) SUET.

stipulātus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **stipulor**) (*şi cu sens pas.*) promis formal, convenit CIC.

stipulātus[2], *ūs m.* promisiune formulă, stipulaţie DIG.

stipulō, *āre v.* **stipulor** SYMM.

stipulor, *ārī, ātus sum vt.* 1 a obţine un angajament formal, a cere o promisiune formală: *Stipulatus es? Quis spopondisse me dicit?* CIC. Ai obţinut angajamentul meu solemn? Cine zice că eu am promis formal?; 2 a se angaja printr-o promisiune formală: *usuras solvere, quas non erat stipulatus* NEP. a achita dobînzi la care nu se angajase // **stipulatus** (*3*) *p. pf.* (*sens pas.*) *pecunia stipulata* CIC. sumă promisă formal ca să fie restituită.

stīria, *ae f.* picătură mare, ţurţure VERG. G. *3, 366*; picătură care atîrnă de vîrful nasului MART.

stīriacus (*3*) *adj.* îngheţat SOLIN.

stīricidium, *iī n.* cădere de ţurţuri de gheaţă CAT.

stirpēs, *is f. v.* **stirps**

stirpescō, *ere vi.* a da lăstari.

stirpis, *is f. v.* **stirps**

stirpitus *adv.* 1 cu rădăcini DIG.; 2 (*fig.*) radical CIC.

stirps, *stirpis f.* 1 partea de jos a copacului, tulpină cu rădăcini, rădăcină: *arborum radices stirpesque* CIC. rădăcinile şi tulpinile arborilor, *stirpibus palmarum alebantur* CIC. erau hrăniţi cu rădăcini de palmieri, *capillos a stirpe vellere* PROP. a smulge din rădăcină părul de pe cap; 2 plantă, arbust, copăcel: *stirpium naturas persequi* CIC. a trata despre felurile de plante; 3 ramură, lăstar CAT., COL.; 4 (*despre pers.*)

obîrşie, spiţă, neam, familie: *ignoratio stirpis* CIC. necunoaşterea obîrşiei cuiva, *stirpe antiquissima orti* CIC. născuţi dintr-o familie foarte veche, *divinae stirpis Acestes* VERG. Acestes, de obîrşie divină, *stirpes hominum sceleratorum* CAES. neam de criminali; 5 urmaş, odraslă, progenitură: *stirpem ex se relinquere* LIV. a lăsa un descendent, ~ *virilis ex novo matrimonio* LIV. urmaş de sex bărbătesc din noua căsătorie, *nullam stirpem liberum habere* NEP. a nu avea nici un copil al său; 6 (*fig.*) rădăcină, origine (temelie, fundament): *stirpes superstitionis eligere* CIC. a smulge rădăcinile superstiţiei, *Carthago ab stirpe interiit* SALL. Carthagina a fost distrusă din temelii, *repetere stirpem iuris* CIC. a căuta fundamentul dreptului; [uneori *m.* VERG.].

stitī *pf. v.* **sisto**

stiva, *ae f.* cornul plugului CIC., VERG.

stlāta (slatta), *ae f.* navă de mărfuri: brigantină (*navă mică cu pînze*) GELL.

stlātārius (*3*) *şi* **stlātāris** (*2*) *adj.* adus pe mare cu corabia, preţios, scump // **stlātāria**, *ōrum n.pf.* scumpeturi (stofe preţioase) ENN.

stlembus (*3*) *adj.* încet la mers, lent LUCIL.

stlis, *ītis f.* (*arh.*) *v.* **lis**, *litis*

stlocus, *ī* (*arh.*) *v.* **locus**

stloppus, *ī* (*arh.*) *v.* **scloppus**

stō, *stāre, stetī, stātum vi.* **I** (a sta în picioare) **1** a sta: *stant ambo, non sedent* PL. amîndoi stau în picioare, nu şed, *stans pede in uno* HOR. stînd într-un picior, *stantes plaudebant* CIC. aplaudau în picioare, ~ *ad ianuam* CIC. a sta la uşă, ~ *ante aedes* PL. a sta în faţa casei, ~ *in litore* CIC. a sta pe ţărm, ~ *post aulaea* CURT. a sta după cortină, ~ *hinc procul* TER. a sta departe de aici; (*despre lucruri*) a se afla, a se înălţa în faţa ochilor: *stat ara lacu medio* OV. la mijlocul lacului, se află un altar, *stabat in his lucis ingens quercus* OV. în această dumbravă, se afla un stejar uriaş, *stabat acuta silex* VERG. se înălţa o stîncă ascuţită, *vides ut stet Soracte* HOR. vezi cum se înalţă Soracte, *in curia statua tua stabat* CIC. în senat se înălţa statuia ta, *levi de marmore tota stabis* VERG. te vei înălţa (din mare) ca o statuie de marmoră şlefuită, *aeneus ut stes* HOR. să te înalţi (în faţa noastră) ca statuie de bronz (să ai statuie de bronz); **2** (*spec.*) **a.** (*despre trupe*) a sta sub arme: ~ *in ulteriore ripa* CURT. a fi plasaţi pe malul de dincolo; **b.** (*despre vase*) ~ *ad ancoram* (*in ancoris*) LIV. a fi ancorat, *lembi qui in Strymone stabant* LIV. luntrile care erau ancorate pe fluviul Strymon; **c.** (despre servitori) a sta la dispoziţie: *ad cyathum Nicomedi stetisse* SUET., CAES. *49* a fost paharnicul lui Nicomede, *ad pedes stantes* SUET. Galb. *22* servitorii din preajmă; **d.** (*despre mărfuri*) a fi expus la vînzare; (*cu abl., rar genit. preţului*) a costa: *stat meretrix cuivis mercabile aere* prostituata stă la dispoziţia oricui pe bani, *scribit centum talentis eam rem Achaeis stetisse* LIV. scrie că acest lucru i-a costat pe ahei o sută de talanţi, *tibi gratis stat navis* CIC. nava nu te costă nimic; (*fig.*) *multo sanguine Poenis victoria stetit* VERG. victoria i-a costat pe puni mult sînge, *haud parvo stare* VERG. a costa scump, *utrique vindicta libertatis morte stetit* VELL. şi pe unul, şi pe celălalt răzbunarea i-a costat pierderea libertăţii, (*cu genit.*) *nulla pestis humano generi pluris stetit* SEN. nici o pacoste nu i-a costat pe oameni mai mult; **e.** (*despre clădiri*) a fi gata: *moenia iam stabant* OV. zidurile, iată, erau gata, *iam stabant Thebae* OV. zidurile Thebei erau construite; **f.** (*poet.*) a se ridica în sus: *obstupui steteruntque comae* VERG. am încremenit şi mi s-a ridicat părul măciucă, *volucris, cui stant in vertice cristae* OV. pasăre cu creasta zbîrlită în vîrful capului; **g.** (*poet.*) a fi plin de [cu abl.]: *pulvere caelum* ~ *vident* VERG. văd că cerul se acoperă cu un nor de praf, *stant lumina flammā* VERG. ochii îi sînt plini de flăcări; **3** (*fig.*) a sta de partea (împotriva) cuiva, a ţine cu cineva [*cu ab, cum, pro* şi abl., sau *adversus, contra, in* şi ac.]: ~ *a se potius quam ab adversariis* CIC. a fi mai degrabă de partea sa decît a adversarilor, *fortuna cum barbaris stabat* LIV. norocul ţinea cu barbarii, ~ *nobiscum adversus barbaros* NEP. a ţine cu noi împotriva barbarilor, ~ *pro nobis* OV. a ţine cu noi, ~ *pro Pompei partibus, id est pro republica* VELL. a ţine cu partidul lui Pompeius, adică cu republica, *Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo* OV. Vulcan era împotriva Troiei, Apollo ţinea cu ea, (*cu adv.*) *Iuppiter hac stat* VERG. Iupiter e de partea aceasta, *unde ius stabat, ei victoriam dedit* LIV. a acordat victoria aceluia de partea căruia stătea dreptatea; **4** *per aliquem* ~ … a fi în puterea cuiva, a depinde de cineva: *non per me stetit, sed per illud* QUINT. n-a depins de mine, ci de acea împrejurare, (frecv. cu *quominus, quin, ne, ut* şi conjct.) *ubi cognovit per Afranium* ~ *quominus proelio dimicaretur* CAES. cînd el a aflat că datorită lui Afranius nu se dădea bătălia, *per ceteros non stetit quin vere responderent* CIC. n-a stat în puterea celorlalţi să nu răspundă adevărat, *per ignorantium stetit, ut* … PLIN. IUN. ignoranţa mea a făcut să … **II 1** a sta pe loc, a rămîne în nemişcare, a se opri: *state viri!* VERG. staţi pe loc, viteji!, *stat pecus omne metu* VERG. turma toată stă pe loc de frică, *ea quae stant* CIC. obiectele imobile; *stantibus aquis* OV. cînd valurile sînt calme, *veluti stet volucris dies* HOR. ca şi cum timpul zburător ar rămîne pe loc, *voluptas stans* OV. plăcere statornică, *diu pugna neutro inclinata stetit* LIV. mult timp, lupta a rămas nedecisă; **2** (*poet.*) a se opri, a rămîne fixat: *missum stetit inguine ferrum* OV. săgeata trimisă s-a oprit în stinghie, *hasta stetit toro* OV. suliţa s-a oprit în jilţ, *stetit vulnere sanguis* VERG. sîngele din rană s-a oprit; **3** a staţiona (undeva): ~ *ad curiam* CIC. a staţiona lîngă clădirea senatului. **III 1 a.** a rămîne neclintit, a se ţine bine (pe picioare), a rezista: (*mil.*) *in eodem vestigio stabant* CURT. nu se mişcau de pe poziţie, *comminus tam diu steterunt* CAES. au rezistat atîta vreme luptînd corp la corp, *cum ei qui steterit, nihil tale evenerit* CIC. pe cînd celui care a rămas pe poziţie nu i s-a întîmplat nimic dintr-astea; (*expr.*) *stas animo?* HOR. eşti în toate minţile?, *stamus animis* CIC. sînt plin de încredere; **b.** (*fig.*) a dura, a dăinui, a se menţine: *parietes modo urbis stant* CIC. dintr-un oraş, numai zidurile mai durează, *si* ~ *non poterunt*,

corruant CIC. dacă nu sînt în stare să se mențină, (atunci) să se prăbușească, *veteris stat gratia facti* VERG. recunoștința pentru binele făcut e încă vie, *moribus antiquis res Romana virisque* ENN. puterea romană se menține prin moravurile și bărbații din trecut; **2** a se ține, a stărui, a persevera [cu abl. sau *in* și *abl.*]: *stetit in eadem sententia* LIV. a rămas la aceeași hotărîre, *suis ~ iudiciis* CIC. a rămîne la aprecierile sale, *~ promissis* CIC. a-și respecta promisiunile, *alicuius decreto non stetit* CAES. n-a respectat hotărîrea cuiva, (*impers.*) *fama rerum standum est* LIV. trebuie să se respecte tradiția, *eo stabitur consilio* LIV. se va rămîne la această hotărîre; **3** a fi fixat, a fi hotărît: *sic stat sententia* TER. așa sînt hotărît, *stat sua cuique dies* VERG. fiecăruia îi este hotărît ceasul lui, (*cu inf.*) *postquam ipsi* (*Hannibali*) *stetit Italiam petere* LIV. după ce Hannibal a hotărît să atace Italia, *stat* (subînț. *mihi*) *casus renovare omnes* VERG. sînt hotărît să înfrunt din nou toate întîmplările.

Stōĭcē *adv.* ca un stoic CIC.

Stōĭcida, *ae m.* discipol al stoicilor IUV.

Stōĭcus (*3*) *adj.* stoic: *Stoica schola* CIC. școala stoică, *Stoicum est* … CIC. este un principiu al stoicilor că … // **Stōĭcus**, *ī m.* filozof stoic // **Stōĭca**, *ōrum n. pl.* filozofia stoicilor CIC.

stola, *ae f.* **1** stolă (*îmbrăcăminte pe deasupra, lungă de la gît pînă la călcîie*): *~ muliebris* VARR. stolă femeiască (*la romani*: *îmbrăcăminte a matroanelor*): *his ~ longa contingit pedes* OV. acestor matroane stola lungă le ajunge pînă la călcîie; **2** (*fig.*) doamnă, patroană STAT.; **3** haină lungă grecească, purtată de flautiști OV. F. *6, 654 sau* de preoții zeiței Isis APUL. M. *11, 24.*

stolātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu stolă: *~ Ulixes* SUET. Ulises îmbrăcat în patriciană (*despre Livia*) SUET.; (*fig.*) de matroană, de femeie nobilă MART. // **stolātae**, *ārum f. pl.* femei nobile.

stolidē *adv.* prostește, stupid LIV., TAC.

stoliditās, *ātis f.* prostie, stupiditate GELL.

stolidus (*3*) *adj.* prost, nătîng, prostesc, stupid: *indocti stolidique* neînvățați și proști, *stolidae vires* LIV. forțe oarbe, *stolida fiducia* LIV. încredere prostească, *stolida audacia* TAC. îndrăzneală nebună.

stolō, *ōnis m.* lăstar, gătej VERR.

stolus, *ī m.* călătorie pe mare COD. TH.; echipaj al unei flote HEGES.

stomachābundus (*3*) *adj.* plin de mînie, furios GELL.

stomachanter *adv.* mînios, furios AUG.

stomachātiō, *ōnis f.* mînie CASSIOD.

stomachicus[1] (*3*) *adj.* de stomac, stomacal C. AUR.

stomachicus[2], *ī m.* suferind de stomac SEN.

stomachor, *ārī*, *ātus sum vi. dep.* a se supăra, a se înfuria; a se certa: *tuis litteris stomachatus sum* CIC. m-am înfuriat de scrisoarea ta, *~ cum Marcello* CIC. a se certa cu Marcellus, (*cu ac. pron. n.*) *id meum stomachor* TAC. de asta mă cert singur, *stomachor omnia* CIC. mă supăr de toate lucrurile, *stomachor quod* … CIC. mă supăr că …, *stomachor si* … CIC. mă supăr atunci cînd …, *stomachatas biles Venerias* APUL. M. *5, 31* vărsîndu-și fierea, fiere de Venus.

stomachus, *ī m.* **1** (*rar*) esofag, gîtlej CIC.; **2** stomac: *stomachi tormenta* SEN. crampe la stomac, *latrantem stomachum lenire* HOR. a potoli stomacul care țipă (de foame); **3** (*fig.*) gust, dorință, poftă a inimii: *ludi apparatissimi, sed non tui stomachi* CIC. jocuri cu mare pompă, dar nu pe gustul tău, *Tranquilli stomachum multa sollicitant* PLIN. multe calități stîrnesc pofta inimii lui Tranquillus; **4** bună dispoziție: *difficile quotidie habere bonum stomachum* MART. e greu să ai zilnic bună dispoziție, *ferre aliquid Ciceronis stomacho* CIC. a suporta ceva cu calmul lui Cicero; **5** (*frecv.*) proastă dispoziție, supărare, furie: *in me stomachum erumpunt* CIC. își varsă supărarea pe mine, *in stomacho ridere* CIC. a rîde la supărare, *ille mihi risum magis quam stomachum movere solet* CIC. acela de obicei îmi stîrnește mai mult rîsul decît supărarea, *epistula plena stomachi* CIC. scrisoare plină de proastă dispoziție, *gravis Pelidae ~* HOR. supărarea furioasă a lui Achilles.

stomaticē, *ēs f.* medicament pentru gură PLIN.

stomis, *idis f.* muștiuc la flaut LUCIL.

stomōna, *atis n.* așchie fină de fier PLIN.

storea (storia), *ae f.* rogojină (de papură, de paie) CAES.

strabō, *ōnis m.* ins care se uită cruciș, sașiu; (*fig.*) invidios LUCIL.

Strabō, *ōnis m.* cognomen roman.

strabōnus (*3*) *adj.* sașiu PETR.

strabus (*3*) *adj.* sașiu VARR.

strāgēs, *is f.* [*sterno*, *stratus*] **1** culcare la pămînt, doborîre, năruire, distrugere, omorîre, nimicire, măcelărire: *~ arborum*, *~ aedificorum* TAC. doborîrea arborilor, năruirea clădirilor, *stragem dare satis* VERG. a culca la pămînt holdele, *multis sacris stragem facere* LIV. a nărui multe locașuri sfinte, *~ filiorum* CURT. uciderea fiilor, *~ exercituum* LIV. nimicirea armatelor, *stragem hostium edere* LIV. a măcelări dușmanii, *stragem ciere* VERG. a provoca un masacru; **2** (*cocrt.*) morman, grămadă: *strage hominum armorumque campi repleti* LIV. cîmpurile pline de mormane de cadavre și de arme.

strāgula, *ae f.* cuvertură APUL.; linţoliu PETR.; husă DIG.

strāgulum, *ī n.* așternut, cuvertură, covor CIC. ș.a.; linţoliu SUET.; husă, valtrap MART.

strāgulus (*3*) *adj.* de așternut; *stragula vestis* CIC. cuvertură, covor.

strāmen, *inis n.* așternut de paie (de ierburi). paie; *iuvenem stramine ponunt* VERG. așeză leșul tînărului pe un așternut de ierburi, *tecta stramine casa* OV. colibă acoperită cu paie; (*oc.*) așternut de pat C. AUR.

strāmentarius (*3*) *adj.* de tăiatul paielor CAT.

strāmenticius (*3*) *adj.* acoperit cu paie B. HISP.; de paie PETR.

strāmentor, *ārī*, *ātus sum vi. dep.* a aduce furaje HYG.

strāmentum, *ī n.* **1** paie așternute, paie: *casae stramentis tectae* LIV. colibe acoperite cu paie, *desecta cum stramento seges* LIV. spicele tăiate împreună cu paiul lor; **2** (*rar*) samar CAES., APUL.

strāmineus (*3*) *adj.* de paie OV.; acoperit cu paie OV.

strangiās, *ae m.* (un fel de) grîu grecesc PLIN.

strangulābilis (*2*) *adj.* care poate fi sufocat TERT.

strangulātiō, *ōnis f.* strangulare, strîmtare PLIN.; (*pl.*) crampe PLIN.
strangulātor, *ōris m.* sugrumător SPART.
strangulātrix, *īcis f.* gîtuitoare, sugrumătoare PRUD.
strangulātus, *ūs m.* strangulare PLIN.
strangulō (*1*) *vt.* 1 a strangula, a sugruma, a gîtui: ~ *hospitem* CIC. a-şi sugruma oaspetele; 2 a înăbuşi, a sufoca, a asfixia: *piro strangulatus* SUET. sufocîndu-se cu o pară, *hedera arbores strangulat* PLIN. iedera înăbuşă arborii, ~ *sata laeto gramine* QUINT. a îneca semănăturile cu prea multe buruieni, ~ *vocem* QUINT. a înăbuşi vocea; 3 (*fig.*) a sufoca, a chinui: *strangulat inclusus dolor* OV. durerea tăinuită te înăbuşă.
strangūria, *ae f.* retenţie de urină CIC.
strangūriōsus (*3*) *adj.* suferind de retenţie de urină M. EMP.
strāta, *ae f.* [*sterno*] stradă pavată EUTR.
stratēgēma, *atis n.* stratagemă (militară); (*fig.*) stratagemă, înşelătorie.
stratēgēmatica, *on n. pl.* „Stratageme" (*titlul operei lui Frontinius*).
stratēgia, *ae f.* prefectura militară PLIN.
stratēgica, *on n. pl.* strategii, operaţii militare FRONTIN.
stratēgus, *ī m.* 1 general PL.; 2 (*fig.*) cap al unui banchet PL.
stratiōticus (*3*) *adj.* militar, de soldat PL.
Stratō *şi* **Stratōn**, *ōnis m. 1*) filozof din Lampsacum (*discipol al lui Theophrastus*); *2*) un sclav medic CIC.; *3*) *Stratonis turris* — Caesarea (*oraş în Palaestina*).
Stratonicēa, *ae f.* oraş în Caria // **Stratonīcensis** (*2*) *adj.* din Stratonicea // **Stratonīcensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Stratonicea.
Stratonīcēum, *ī n.* templul Venerei Stratonicide VITR.
Stratonīcis, *idis f.* Stratonicida (*supranume al Venerei la Smyrna*).
stratopedum (-on), *ī n.* tabără, lagăr OBSEQ.
strātor, *ōris m.* [*sterno*] 1 scutier (*cel care înşeuează calul şi-l ajută pe călăreţ să încalece*) AMM.; 2 om din suită, gardă de corp ULP.; 3 temnicer COD. IUST.
strātōrius (*3*) *adj.* de aşternut // **strātōrium**, *iī n.* pat VULG.
strātum, *ī n.* [*sterno*] 1 aşternut de pat, saltea, pernă LUCR., OV.; 2 pat, culcuş VERG.; 3 cergă (la cal), şa, samar; 4 pardoseală, pavaj (al străzilor) LUCR.
strātūra, *ae f.* 1 pavaj SUET.; 2 strat de bălegar PALL.
strātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sterno**
strātus[2], *ūs m.* 1 aşternere VARR.; 2 (*concrt.*) aşternut, cuvertură, saltea DIG.
Stratus *sau* **Stratos**, *ī f.* oraş în Acarnania (*pe malul rîului Achelous*) CIC.
strava (straba), *ae f.* trofeu cu armele luate de la duşman LACT.
strāvī *pf. v.* **sterno**
strebula caro *f.* şi **strebula (stribula)**, *ōrum n. pl.* carne de pe pulpele animalelor de jertfă PL., VARR.
strēna, *ae f.* 1 prezicere, augur, semn prevestitor: ~ *bona* PL. semn prevestitor de bine; 2 cadou de bun augur (*spec. la Anul Nou*) SUET.
Strēnia, *ae f.* divinitate sabină a dezvoltării sănătoase a omului AUG.
strēnuē *adv.* fără preget, în grabă, repede PL.
strenuitās, *ātis f.* sîrguinţă, hărnicie, zel OV.
strenuus (*3*) *adj.* 1 harnic, zelos, activ, fără preget: *mercator ~ studiosusque rei quaerendae* CAT. negustor harnic şi doritor de cîştig; 2 de ispravă, viteaz: *bello* (*manu* TAC.) ~ NEP. viteaz în război (în lupte), *strenui ignavique* TAC. cei viteji şi cei laşi, *gens linguā magis strenua quam factis* LIV. neam mai viteaz în vorbe decît în fapte, (*peior.*) *mali et strenui* TAC. răi şi fără astîmpăr; 3 (*despre lucruri*) *strenua navis* OV. navă voinică, *strenua facies* OV. faţă energică, *strenua inertia* HOR. inerţie perseverentă, *strenuum remedium* CURT. leac drastic.
strepitō, *āre vi.* a face zgomot întruna (a ţipa, a urla, a ţiui).
strepitus, *ūs m.* zgomot (huiet, vuiet, larmă, huruit, scîrţiit): ~ *fori* CIC. larma din for, ~ *rotarum* CAES. huruitul roţilor, ~ *fluminum* CIC. vuietul apelor, ~ *ianuae* HOR. scîrţîitul uşii; (*poet.*) sunet al unui instrument muzical: ~ *testudinis*, *citherae* HOR. sunetul lirei, al citharei.
strepō, *ere, uī, itum vi.* 1 a scoate zgomote (a hui, a vui, a răsuna): *fluvii strepunt* HOR. apele vuiesc, *strepit urbs apparatu belli* LIV. oraşul huieşte de pregătiri de război, *rauco strepuerunt cornua cantu* VERG. goarnele răsună cu sunetul lor răguşit, *apes in alveo strepunt* PLIN. albinele zumzăie în stup; 2 (*rar vt.*) a face să răsune, a spune strigînd: *haec cum sibi ipso vallo streperent* LIV. cum strigau acestea chiar în apropierea întăriturilor.
stria, *ae f.* şanţ mic VARR.; cută, creţ (la haine) APUL.; (*arhit.*) ciubuc VITR.
striātūra, *ae f.* striuri, canelură VITR.
stribilīgō (striblīgō), *inis f.* solecism GELL.
stribula *v.* **strebula**
stricōsus *v.* **strigosus**
strictē *adv.* strîns, scurt GELL., PALL.; (*fig.*) strict, riguros DIG.
strictim *adv.* 1 (*rar*) scurt, strîns: ~ *attondere* PL. Cap. *268* a rade; 2 (*fig.*) în treacăt, în grabă, superficial, pe scurt, succint: ~ *aspicere* CIC. a vedea în treacăt, ~ *dicere* CIC. a spune succint, *videamus nunc ~ ...* CIC. să vedem acum pe scurt.
strictiō, *ōnis f.* 1 strîngere, presiune C. AUR.; 2 (*fig.*) asprime, rigoare CASSIAN.
strictivillae (strittivillae), *ārum f. pl.* femei care se depilează PL.
strictīvus (*3*) *adj.* cules cu mîna (*despre măsline*) CAT.
strictor, *ōris m.* culegător (de măsline) CAT.
strictōria, *ae f.* cămaşă bărbătească cu mîneci lungi, strînsă pe corp DIOCL.
strictūra, *ae f.* 1 strîngere PLIN.; (*fig.*) opresiune AMBR.; 2 masă de fier roşu bătut pe nicovală VERG. Aen. *8*, *421*; bară de fier VARR.
strictus (*3*) *p. pf. v.* **stringo** // **adj.** 1 **a.** strîns, strîmt: *strictissima ianua* OV. uşă foarte strîmtă, *strictior aura* AUS. aer care te strînge (mai rece); **b.** (*oc.*) întins, musculos: *stricti artus* TAC. membre musculoase; 2 (*fig. despre stil*) strîns, concis: *Demosthenes est multo strictior* QUINT. Demosthene e mult mai concis; 3 strict, sever, riguros: ~ *iudex* SEN. RH. judecător sever, *stricto iure* DIG. după interpretarea strictă a legii.

strīdeō, *ēre, dī* și **strīdo**, *ere vi.* a scoate un sunet ascuțit (a șuiera, a țiui, a scîrțîi, a sfîrîi, a scrîșni): *stridens sagitta* OV. săgeata șuierînd, *candens ferrum stridit* VERG. fierul înroșit sfîrîie (vîrît în apă), *serra stridens* LUCR. ferăstrău hîrșîind, *stridentia plaustra* VERG. care scîrțîind, *aeger dentibus stridet* CELS. bolnavul scrîșnește din dinți, *vident ~ apes* VERG. văd albinele zumzăind, *strident ignes* LUC. flăcările pîrîie.

strīdor, *ōris m.* șuier, țipăt, scîrțîit, scrîșnet, vîjîit, țiuit, fîlfîit, muget: *~ serpentis* OV. șuieratul șarpelui, *~ simiae* OV. țipăt al maimuței, *~ rudentum* OV. scîrțîitul odgoanelor, *~ procellae* PROP. vîjîitul furtunii, *~ dentium* CELS. scrîșnetul dinților, *~ pennarum* CELS. fîlfîitul penelor, *~ aurium* PLIN. țiuit în urechi.

strīdulus (*3*) *adj.* care scoate un sunet ascuțit, șuierător, țiuitor, huruitor, scrîșnitor VERG., OV.

striga[1] *ae f.* [*stringo*] **1** căpiță (de grîu cosit), claie (de fîn), grămadă, șir; **2** (*spec.*) fîșie de pămînt cam de șaizeci de picioare de la nord la sud GROM.; loc de trecere printre șiruri de corturi militare HYG.

striga[2], *ae f.* strigoi PETR.

strigātus (*3*) brăzdat în lungime GROM.

strigilecula, *ae f.* (dim. al lui *strigilis*) mică perie metalică de frecat la baie APUL.

strigilis, *is f.* **1** strigil (*răzuitoare metalică sau de os pentru curățat pielea după baie sau după exerciții gimnastice*) CIC.; **2** seringă pentru urechi CELS. **3** (*arhit.*) canelură VITR.; **4** bucățică de aur curat PLIN.; [ac. sg. și *-im*; genit. pl. și *striglium* VITR.; dat.-abl. pl. și *striglibus* IUV.].

strigmentum, *ī n.* **1** răzuire PLIN.; **2** murdărie răzuită de pe piele VAL. MAX.

strigō, *are vi.* a face o oprire la capătul brazdei (spre a se odihni) SEN. Ep. *31*, *4*.

strigōsus (*3*) *adj.* **1** slab, sfrijit, jigărit: *~ equus* LIV. cal jigărit, *capellae strigosissimi corporis* căprițe foarte slabe la trup; **2** (*despre stil*) descărnat, uscat, arid CIC. Br. *64*.

stringō, *ere, strinxī, strictum vt.* **1 a.** a strînge tare (apăsînd cu putere): *stringit vitta comas* OV. o panglică strînge bine părul, *~ arcum* PLIN. IUN. a încorda arcul, *~ habenam* STAT. a strînge hățul, *~ vela* SEN. a strînge pînzele, *stricta matutino frigore vulnera* LIV. rănile strînse de frigul dimineții; **b.** (*fig.*) a restrînge, a comprima QUINT. *4*, *2*, *28*; **c.** (*oc.*) a ține în frîu CLAUD.; **2** a strînge (trăgînd, rupînd), a culege (rupînd): *foliis ex arboribus strictis equos alere* CAES. a hrăni caii cu frunze rupte din copaci, *~ quernas glandes* VERG. a culege ghindă din stejar, *~ fragili hordea culmo* VERG. a tăia orzurile cu spic gingaș, *~ remos silvis* VERG. Aen. *1*, *552* a reteza ramuri din pădure spre a face vîsle; (*fig.*) *~ rem ingluvie* HOR. S. *1*, *2*, *8* a toca averea prin lăcomia sa; **3** (*mil.*) a trage sabia (din teacă): *strictis gladiis* VERG. cu săbiile trase, *~ cultrum* LIV. a scoate cuțitul; *in aliquem ~ ferrum* LIV. a îndrepta sabia împotriva cuiva; (*poet.*) *in hostes stringatur iambus* OV. iambul să fie îndreptat împotriva dușmanilor, *strictae in mea fata manus* OV. Tr. *5*, *2*, *30* mîini înarmate spre distrugerea mea; **4 a.** a strînge de aproape, a atinge ușor: *stringat palmula cautes* VERG. palma vîslelor să atingă ușor colții stîncilor, *stringebat summas ales undas* OV. pasărea (în zbor) atingea ușor crestele valurilor; *tela stringentia corpus* VERG. săgeți care zdrelesc ușor corpul, *dente pedem strinxit coluber* OV. năpîrca a rănit ușor cu dintele piciorul; **b.** (*fig.*) a aduce o atingere, a răni; *1*) *~ nomen meum* OV. a atinge reputația mea; *2*) *~ animum* VERG. Aen. *9*, *294* a atinge, a mișca sufletul; **c.** (*despre locuri*) a fi în atingere, a se mărgini cu... CURT.

stringor, *ōris m.* strîngere LUCR.

striō (*I*) *vt.* a stria, a face șănțulețe, caneluri; (*fig.*) *striata frons* APUL. frunte brăzdată de riduri.

strittabilla, *ae f.* femeie cu mers legănat VARR.

strittivillae *v.* **strictivillae**

strittō, *āre vi.* a se ține greu pe picioare, a se clătina VARR.

strix, *strigis f.* strigă (*un fel de buhă, despre care cei vechi credeau că suge sîngele copiilor*), vampir PL.

strobilus, *ī m.* con de pin ULP.

strōma, *atis n.* **1** cuvertură, covor CAPIT.; (*pl.*) *stromata* covoare în diferite culori; **2** (*fig.*) miscelanee HIER.

strombus, *ī m.* (un fel de) scoică în spirală PLIN.

strongyla, *ae f.* efigie a bustului pe un scut rotund TERT.

strongylē, *ēs f.* (un fel de) alaun (piatră acră) PLIN.

stropha, *ae* și **strophē**, *ēs f.* **1** strofă a unui cînt liric; (*frecv.*) strofă a cîntului executat de cor pe scenă într-o lucrare care aparține genului dramatic; **2** (*frecv. pl.*) întorsătură, artificiu, șiretlic PHAEDR., SEN.

Strophadēs, *um f. pl.* Strofade (*două insule mici în Marea Ionică; după legendă, sălașul Harpiilor*).

strophiārius, *iī m.* cel care confecționează și vinde *strophium* PL.

strophiolum, *ī n.* panglică PLIN.

strophium, *iī n.* **1** fașă care susținea pieptul femeilor (un fel de corset) CATUL., CIC.; **2** bandou VERG.; **3** funie, frînghie (a ancorei) APUL.

Strophius, *iī m.* rege al Phocidei și tată al lui Pylades OV.

strophōma, *atis n.* colică HIER.

strophōsus (*3*) *adj.* suferind de colici VEG.

strophus, *ī m.* colică VEG.

stroppus, *ī m. v.* **struppus**

structē *adv.* împodobit, îngrijit, ornat: *stribere ~* FRONT. a scrie ales, *structius prodire* TERT. a apărea în public mai îngrijit.

structilis, (*2*) *adj.* **1** pentru construcție MART.; **2** construit din zidărie, de zid VITR.

structiō, *ōnis f.* **1** grămadă care se înalță PALL.; **2** preparare, organizare FIRM.

structor, *ōris f.* **1** constructor, zidar CIC.; **2** orînduitor: *~ ofellae* MART. sufragiu-șef la un ospăț; *~ capillaturae* TERT. coafor.

structōrius (*3*) *adj.* de constructor TERT.

structūra, *ae f.* **1** orînduire, dispunere, așezare, aranjament CELS., PLIN.; **2** structură, construcție, zidărie: *~ parietum* CAES. structura pereților, *structurae antiquae genus* LIV. gen vechi de construcție; **3** (*ret.*) orînduire a cuvintelor, construcție a frazelor CIC. QUINT.

structus[1] (*3*) *p. pf. v.* **struo**

structus[2], *ūs m.* stivă ARN.
struēs, *is f.* 1 grămadă (de obiecte puse în ordine): ~ *laterum* CIC. grămadă rînduită de cărămizi, ~ *lignorum* LIV. stivă de lemne, ~ *rogi* TAC. stiva rugului; 2 (*rel.*) turtă (*ca ofrandă zeilor*) OV.
struix, *īcis f. v.* **strues** PL.
strūma, *ae f.* scrofulă, tumoare scrofuloasă, glandă supurînd CIC.
strūmāticus (*3*) *adj.* scrofulos FIRM.
strūmōsus (*3*) *adj.* scrofulos IUV.
strūmus, *ī m.* (*bot.*) plantă din familia solanaceelor (Solanum nigrum, *pe care cei vechi o utilizau împotriva scrofulelor; folosită şi azi în medicină pentru cataplasme şi loţiuni sedative*) PLIN.
struō, *ere, struxī, structum vt.* 1 a pune în ordine una peste *sau* una lîngă alta: ~ *lateres* CAES. a rîndui cărămizi, ~ *montes ad sidera* OV. a înălţa munţi peste munţi pînă la cer, ~ *penum ordine longo* VERG. a rîndui mîncărurile pe masă într-un şir lung, ~ *opes* PETR. a aduna averi peste averi, (*poet.*) ~ *altaria donis* VERG. a încărca altarele cu ofrande; 2 a dispune în ordine, a orîndui: ~ *copias* CAES. (*armatos* sau *aciem* LIV.) a dispune trupele în linie de luptă, *structae avenae* OV. nai; (*fig.*) ~ *verba* CIC. a orîndui cuvintele, ~ *orationem* QUINT. a ordona părţile discursului, *structi inter proelia versus* OV. versuri compuse în mijlocul luptelor; 3 a înălţa, a clădi, a construi: ~ *fornacem* CAT. a construi un cuptor, *templa saxo structa* VERG. temple construite din piatră, ~ *moenia* VERG. a înălţa ziduri, ~ *pyras* VERG. a ridica ruguri, ~ *navem* a construi o corabie, ~ *tubas* PROP. a fabrica trompete, ~ *convivia* TAC. a pregăti banchete; (*fig.*) *bene structa collocatio* (*verborum*) CIC. aşezare bine întocmită a cuvintelor; 4 (*fig.*) a urzi, a pune la cale, a stîrni (ceva rău), a monta (pe cineva): ~ *insidias alicui* CIC. a întinde curse cuiva, ~ *odium in aliquem* CIC. a aţîţa ura împotriva cuiva, ~ *mortem alicui* TAC. a unelti moartea cuiva, ~ *crimina et accusatores* TAC. a urzi vini şi acuzatori, *struebantur qui monerent perfugere* TAC. erau montaţi oameni care să-l îndemne să fugă, ~ *sibi sollicitudinem* CIC. a-şi face griji // **structus** (*3*) *p. pf.* (*tard.*) **a.** prevăzut cu ceva TERT.; **b.** *aures habere structas* ARN. a avea urechile astupate.
struppus (**stroppus**), *ī m.* 1 curea cu care se leagă vîsla de furca bărcii VITR.; chingă a lecticii GELL.; 2 ghirlandă de flori, coroniţă (legată cu curmei de copac) PLIN.
strūtheus *sau* **strūthius** (*3*) *adj.* de vrabie: *struthea mala* sau *struthea, ōrum n. pl.* PL., CAT (un fel de) gutuie.
strūthiō (**strūtiō**), *ōnis m.* (*ornit.*) struţ (*Struthio camelus*) ISID.
strūthiocamelīnus (*3*) *adj.* de struţ PLIN.
strūthiocamēlus (**atrūthocamētus**), *ī m.* şi *f.* (*ornit.*) struţ (*Struthio camelus*) PLIN.
strūthion, *iī n.* (*bot.*) odagaci, ciuin, săpunăriţă (*Saponaria officinalis*) PLIN.
strūthopodes, *um m.* şi *f.* care au picioare mici (ca de vrabie) PLIN.
Strȳmō (**Strȳmōn**), *onis* (*-onos*) *m. 1*) fluviu la graniţa dintre Thracia şi Macedonia (*azi, Struma*) VERG.; 2) (*poet.*) Thracia STAT. // **Strȳmonis**, *idis f.* femeie de pe Strymon, din Thracia, amazoană PROP. // **Strymōnius** (*3*) *adj.* al Strymonului; din Thracia VERG.; septentrional OV.
Stubera, *ae f.* oraş în Macedonia de nord // **Stuberacus** (*3*) *adj.* din Stubera.
studeō, *ēre, duī vi.* 1 a se ocupa (cu ceva), a se strădui (pentru), a căuta, a dori, a aspira, a se dedica: (*cu dat.*) *agriculturae non student* CAES. nu se ocupă cu agricultura, ~ *memoriae* CAES. a-şi exersa memoria, ~ *iuri civili* CIC. a se ocupa cu dreptul civil, ~ *pecuniae, gloriae* CIC. a căuta bani, glorie, ~ *patrimonio augendo* CIC. a se strădui pentru sporirea averii, ~ *libertati* CAES. a aspira la libertate, ~ *novis rebus* SALL. a tinde la schimbări în viaţa politică, ~ *litteris* CIC. a se ocupa cu literatura, (*cu ac. pron. n.*) *versus amat, hoc studet unum* HOR. iubeşte versurile, numai de aceasta se ocupă, *quod semper studui* CIC. lucru la care totdeauna am aspirat, *utinam omnes mulieres eadem aeque studeant* TER. ce bine ar fi dacă toate femeile ar dori aceleaşi lucruri, *lenonem ut perdas, id studes* PL. asta doreşti: să-l distrugi pe codoş, (*cu inf.*) *verum ex te audire studeo* PL. doresc să aflu de la tine adevărul, *eum interficere studuit* NEP. căuta să-l omoare, *homines student sese praestare ceteris animalibus* SALL. oamenii caută să se ridice deasupra celorlalte vieţuitoare, (*cu conjct.*) *huic rei studendum, ut commeatu Romani prohibeantur* CAES. trebuie să ne străduim ca romanii să fie împiedicaţi să se aprovizioneze, *ne solus esset, studui* PHAEDR. am căutat să nu fie singur; 2 a fi de partea (cuiva), a sprijini, a favoriza (pe cineva): *multi adulescentes illi homini improbo studuerunt* CIC. mulţi tineri erau de partea acelui ticălos, *alicuius rebus* ~ CAES. a ţine cu partidul cuiva, ~ *rebus Atheniensium* NEP. a favoriza interesele atenienilor, (*abs.*) *neque* ~ *neque odisse decet* SULP. nu se cade nici să părtineşti, nici să urăşti; 3 (*postcl.*) a studia, a lucra: *Demosthenes apud Andronicum studuit* QUINT. Demosthene a studiat pe lîngă Andronicus, *videtur mihi inter Appios studuisse* TAC. îmi pare că a studiat la şcoala Apiilor, *in habitu studentis* PLIN. IUN. în atitudinea cuiva care studiază, *respondi studere me malle* PLIN. IUN. am răspuns că prefer să lucrez.
studiolum, *ī n.* mic studiu, scriere mică M. AUR.
studiōsē *adv.* cu mare zel, cu ardoare: *pueri* ~ *discunt* CIC. copiii învaţă cu multă tragere de inimă, *quo studiosius armarentur praemia proposuit* NEP. ca să se înarmeze mai cu ardoare, a instituit premii, *studiosius aliquem commendare* CIC. a recomanda pe cineva mai cu căldură, *haec studiosissime solet quaerere* CIC. cercetează aceste chestiuni cu foarte mare pasiune.
studiōsus (*3*) *adj.* 1 doritor, amator, iubitor, pasionat: (*cu genit.*) ~ *venandi et pilae* CIC. pasionat de vînătoare şi de jocul cu mingea, ~ *audiendi* NEP. doritor de a asculta, *studiosa florum* HOR. pasionată după flori; (cu *in*) *in argento* ~ PETR. doritor de bani; 2 zelos, preocupat; *studiosior in me colendo* VARR. mai zelos în cultivarea mea, *studiosior ad opus* VARR. mai hamic la treabă; 3 devotat, partizan, admirator:

~ *nobilitatis* CIC. partizan al nobilimii, *habet certos sui studiosos* CIC. are partizani siguri, *studiosior alterius partis* SUET. mai aplecat spre cealaltă partidă, *tui* ~ CIC. devotat ție; 4 dedicat studiului, studios, învățat; ~ *litterarum* NEP. dedicat studiului literaturii, *studiosa disputatio* QUINT. discuție savantă, *studiosumque otium repetam* PLIN. IUN. mă voi reîntoarce la tihna mea studioasă // **studiōsī**, *ōrum m. pl.* oameni învățați.

studium, *iī n.* 1 ocupație, îndeletnicire: ~ *rerum rusticarum* CIC. ocupație cu agricultura, *sunt pueritiae certa studia, sunt ineuntis adulescentiae ... sunt quaedam studia senectutis* CIC. există anumite ocupații în copilărie, altele la începutul tinereții ... unele la bătrînețe; 2 interes, zel, rîvnă, pasiune: *alienas res curant studio maximo* PL. se ocupa de lucrurile altuia cu foarte mare interes, *incensi sunt studio* CIC. sînt aprinși de pasiune, *intelligant me non studio accusare* CIC. să înțelegi că eu nu acuz din pasiune; 3 dorință, pornire spre [cu genit.]: *studio quaestus* CIC. din dorința de cîștig, *in pugnae studio dedita mens* LUCR. mintea răpită de dorința de luptă, *ad* ~ *laudis aliquem cohortari* CIC. a îndemna pe cineva la dorința de glorie; 4 devotament, atașament, iubire: ~ *reipublicae* CIC. iubire de patrie, *pro suo studio, quod in vos habuit* CIC. pentru afecțiunea pe care a avut-o față de voi, *studiis odiisque carere* LIV. a nu avea nici simpatii, nici uri, ~ *partium* CIC. spirit partizan, *sine ira et studio* TAC. fără mînie și fără părtinire; (*pl.*) *studia* partide, facțiuni: *senatu in ipso erant studia* TAC. chiar și în senat erau partide, *ultio senatum in studia diduxerat* TAC. răzbunarea divizase senatul în partide; 5 aplicație la studiu, studiu: *pabulum studii* CIC. hrană a aplecării spre studiu, *studia exercere* sau *studiis se dare* CIC. a se dedica studiilor, *studia Graecorum* CIC. studiile grecilor; 6 (*tard.*) locaș de studiu, școală CAPIT., COD. TH.

stultē *adv.* prostește, fără judecată, nebunește: ~ *bibere* OV. a bea prostește.

stultiloquentia, *ae f.* și **stultiloquium**, *iī n.* vorbire de proști PL.

stultiloquus (*3*) *adj* care spune prostii PL.

stultitia, *ae f.* prostie, neghiobie, nebunie: *non omnis error* ~ *dicenda est* CIC. nu orice greșeală trebuie să fie numită prostie, ~ *est ei te esse tristem* PL. ar fi o prostie să te arăți trist aceluia, ~ *est nolle ...* CIC. e o nebunie să nu vrei ...

stultividus (*3*) *adj.* care are orbul găinilor PL. Mil. *335.*

stultus (*3*) *adj.* prost, fără judecată, stupid, prostesc: *sicut ego feci* ~ PL. cum am făcut cu prostul de mine, *nisi sis stultior stultissimo* PL. numai dacă nu ești mai prost decît cel mai prost om, *stulta arrogantia* CAES. aroganță prostească // **stultus**, *ī m.* prost, nebun.

stūpa *v.* **stuppa**

stupefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a ameți, a paraliza LIV.

stupefīō, *fierī, factus sum vb. pas.* a face să fie uimit, năucit: *ut nostro stupefiat Cynthia versu* PROP. ca Cynthia să fie uimită de versul meu, *stupefacti dicentem intuentur* CIC. uimiți privesc pe vorbitor, *ingenti motu stupefactus aquarum* VERG. uimit de marea mișcare a valurilor.

stupendus (*3*) *adj.* uimitor, minunat VAL. MAX.

stupens, *ntis p. pr. v.* **stupeo** // **adj.** uimit, înmărmurit, încremenit HOR.; amorțit, paralizat LIV.

stupeō, *ēre, uī vi.* 1 a fi uimit, a încremeni: *cum loqueris, nos stupemus* CIC. cînd tu vorbești, noi stăm uimiți, (*cu abl.*) *stupet aere* HOR. rămîne încremenit în fața banului, *stupet in titulis* HOR. privește uimit la titluri, *stupet in Turno* VERG. se uită uimit la Turnus, *mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces* OV. mama a înmărmurit ca o piatră la vorbele auzite, (*cu ac. gr.*) *stupet donum Minervae* VERG. se minunează de darul Minervei; 2 (*fig. despre lucruri*) a rămîne în nemișcare, a se opri: *stupuerunt flumina brumā* VAL. PL. apele au încremenit de ger, *stupuit Ixionis orbis* OV. roata lui Ixion s-a oprit, *stupuerunt verba palato* OV. vorbele i se opriră în gură, *stupente seditione* LIV. răzvrătirea potolindu-se.

stupescō, *ere vi.* a se minuna CIC.

stupeus *v.* **stuppeus**

stupiditās, *ātis f.* stupiditate, prostie CIC.

stupidō, *āre vt.* a uimi MART. CAP.

stupidus (*3*) *adj.* 1 încremenit, uimit: *quid stas stupida* PL. ce stai așa, încremenită?, *stupidi timore obmutuerunt* RH. HER. încremeniți de frică, au amuțit; 2 prost, stupid: *maritus* MART. soț prost.

stupor, *ōris m.* 1 încremenire, amorțire: *sensus stupore suavitatem cibi non sentiunt* CIC. din cauza amorțirii simțului, nu simt savoarea mîncării, *oculos* ~ *urget inertes* VERG. o amorțeală apasă ochii încremeniți, ~ *linguae* CIC. greutatea de vorbire; 2 (*rar*) uimire, stupoare: ~ *omnes et admiratio incessit* IUST. pe toți i-a cuprins uimirea și mirarea; 3 prostie, stupiditate CIC.

stuporātus (*3*) *adj.* admirat cu gura căscată TERT.

stup(p)a, *ae f.* cîlți CAES.

stuppārius (*3*) *adj.* de făcut cîlți PLIN.

stuppeus (*3*) *adj.* de cîlți: *stuppea vincula* VERG. funii de cîlți.

stuprātor, *ōris m.* corupător, pîngăritor, violator QUINT.

stuprō (*I*) *vt.* a necinsti, a dezonora, a pîngări; (*spec.*) a viola: ~ *mores* TERT. a pîngări moravurile, *interfecit filiam, ne stupraretur* CIC. și-a omorît fata, ca să nu fie violată.

stuprōsus (*3*) *adj.* corupător, desfrînat VAL. MAX.

stuprum, *ī n.* necinstire, pîngărire, violare, adulter, incest: ~ *reginae intulit* CIC. a violat-o pe regină, *matronae stupri damnatae* LIV. matroane condamnate pentru adulter, ~ *facere cum aliqua* SALL. a avea raporturi nepermise cu o femeie, ~ *admitere* TAC. a comite un adulter.

sturnīnus (*3*) *adj.* cu părul de culoarea graurului; (*despre cal*) bălțat HIER.

sturnus, *ī m.* (*ornit.*) graur (*Sturnus vulgaris*) PLIN.

Stygiālis (*2*) *adj.* al Styxului VERG.

Stygius (*3*) *adj. v.* **Styx**

stylobata, *ae* și **stylobatēs**, *ae* (*-is*) *m.* (*arhit.*) stilobat (*postament de columnă*) VITR.

stymma, *atis n.* substanță astringentă PLIN.

Stymphālos (*-us*), *ī m.* și **Stymphālum**, *ī n.* numele unui lac (*situat lîngă rîul, muntele și orașul cu același nume din Arcadia, unde Hercules a omorît pă-*

sările de pradă cu aripi de aramă — Stymphalide — care atacau oamenii) // **Stymphālicus** (*3*) *adj.* al Stymphalului, stymphalic // **Stymphalis**, *idis adj. f.* a Stymphalului // **Stymphalides aves** *sau* **Stymphalidēs**, *um f. pl.* păsările stymphalice // **Stymphālius** (*3*) *adj.* stymphalic.

stypsis, *is f.* însuşirea de a fi astringent, gust astringent CASSIOD.

stypticus (*3*) *adj.* astringent PLIN.

styrax (storax), *acis m.* (*bot.*) stirax *sau* storax (Styrax officinalis, *arbust care produce o rășină bine mirositoare*); rășină de stirax PLIN.

Styx, *Stygis* (*-gos*) *f.* (*ac. -gem* și *-ga*) *1*) fluviu în Infern: *per Styga iurare solebat Iuppiter* OV. Iupiter se jura obişnuit pe Styx; (*fig.*) Infern: *illum Styx atra videt* VERG. pe acela îl vede Infernul cel negru; *2*) izvor în Arcadia cu apă otrăvită // **Stygius** (*3*) *adj.* a. al Styxului, al Infernului VERG.: *Stygius rex* VERG. regele Infernului (Pluton), *Stygia Iuno* STAT. = Proserpina, *Stygia cymbo* (*carina*) VERG. = barca lui Charon; b. (*fig.*) mortal, fatal, infernal VERG., OV.

Suāda, *ae f.* zeița persuasiunii ENN.

suādēla, *ae f.* putere de convingere PL.; (*person.*) *Suadela* divinitate a puterii de convingere HOR.

suādenter *adv.* cu putere de convingere ARN.

suādeō, *ēre, suāsum vi.* şi *vt.* **1** a sfătui, a îndemna: *recte suades* TER. mă sfătuieşte bine, *faciam ut saudes* CIC. voi face cum mă sfătuiești, (*cu dat. pers.*) *nemo est qui tibi sapientius ~ possit* CIC. nu e nimeni care să te poată sfătui mai bine, *ita ego suasi seni*... PL. astfel l-am sfătuit eu pe bătrîn, *~ de pace* QUINT. a da sfaturi despre pace; (*vt. cu ac. lucrului*) a recomanda, a sfătui, a îndemna: *legem magna voce suasi* CIC. am recomandat legea vorbind din răsputeri, *~ rogationem* CIC. a sprijini un proiect de lege, *coepi ~ pacem* CIC. am început să dau sfaturi de pace, *quietem et concordiam suadet* SUET. recomandă calm și concordie, (*cu ac. lucrului și dat. pers.*) *multa multis saepe suasit perperam* PL. a dat multora multe sfaturi pe dos, *quid mi igitur suades?* HOR. atunci ce mă sfătuiești?, (cu *ut, ne* și conjct.) *suadebit tibi, ut discedas* CIC. te va sfătui să te retragi, *huic ille suadet ne se moveret* NEP. acestuia îi recomandă să nu se mişte, *capias suadeo* CIC. te sfătuiesc să iei, (*cu inf. sau ac. și inf.*) *firmis iudiciis suaserim et antiquos legere* QUINT. pe cei cu judecata formată i-aș sfătui să-i citească și pe cei vechi, (*poet. cu ac. pers.*) *Iuturnam, fateor, succurrere fratri suasi* VERG. am îndemnat-o, recunosc, pe Iuturna să-și ajute fratele; *sibi suadere* = a fi convins: *nisi mihi ab adulescentia suasissem nihil esse expetendum, nisi* ... CIC. dacă nu aş fi fost convins din tinerețe că nu trebuie să urmărești nimic altceva decît ...; **2** (*vt. poet.*) a invita: *digito silentia suadet* OV. mă invită cu degetul la tăcere, *suadent cadentia sidera somnos* VERG. stelele care scapătă invită la somn.

suādibilis (*2*) *adj.* **1** care se lasă convins, docil VULG.; **2** convingător AUG.

suādus (*3*) *adj.* persuasiv, convingător, insinuant STAT.

suāris (*3*) *adj.* [*sus*] de porci: *~ negotiator* PLIN. negustor de porci // **suārius**, *iī m.* porcar PLIN.; negustor de porci COD. TH. // **suāria**, *ae f.* negustorie de porci.

suāsī *pf. v.* **suadeo**

suāsiō, *ōnis f.* **1** sfătuire, îndemn (dat) GELL.; **2** recomandare, sprijinire, discurs în favoarea unei legi CIC.; (*ret.*) *suasiones* SEN. RH. discursuri în genul deliberativ CIC.

suāsor, *ōris m.* **1** sfătuitor, cel care îndeamnă: *me suasore* PL. la sfatul meu, *Troianae suasor pacis* OV. sfătuitor de pace cu Troia; **2** sprijinitor al unei legi: *suasore legis Pompeio* VELL. vorbitorul în favoarea legii fiind Pompeius.

suāsōriē *adv.* în chip de sfat PRISC.

suāsōrius (*3*) *adj.* care tinde să convingă, persuasiv: *pars suasoria* QUINT. partea retoricii care urmărește să convingă, *suasoria oscula* APUL. sărutări spre a convinge // **suāsōria**, *ae f.* discurs deliberativ (*declamație retorică ce țintește să-l determine pe auditor într-un sens sau altul*).

suāsum[1], *ī n.* pată făcută de o picătură neagră PL.

suāsum[2], *ī n.* vorbire convingătoare TERT.

suāsum, *ūs m.* sfat: *ob meum suasum* TER. din pricina sfatului meu.

suāvē *adv.* plăcut, încîntător, suav: *~ locus resonat* HOR. locul răsună plăcut, *~ rubens hyacinthus* VERG. zambila de un roşu încîntător.

suāveolens (suave olens), *ntis adj.* plăcut mirositor CATUL.

suāveolentia, *ae f.* miros plăcut, parfum AUG.

suāviātiō (sāviātiō), *ōnis f.* sărut dulce PL.

suāvidicus (*3*) *adj.* cu sunete dulci: *~ versus* LUCR. *4, 178* vers armonios.

suāvificō, *āre, ātum vt.* a face dulce, plăcut ARN.

suāvillum (sāvillum), *ī n.* prăjitură dulce, un dulce CAT.

suāviloquens, *ntis adj.* plăcut la vorbire, armonios ENN.

suāviloquentia, *ae f.* dulceață a vorbirii, farmec în vorbire CIC.

suāviloquium, *iī n.* vorbire frumoasă AUG.

suāviloquus (*3*) *adj.* care vorbeşte plăcut MART. CAP.

suāvilūdius (*3*) *adj.* amator de spectacole TERT.

suāviō *v.* **savio**

suāviolum, *ī v.* **saviolum**

suāvior *v.* **savior**

suāvis (*2*) *adj.* dulce, plăcut, suav: *radix suavissimi gustus et odoris* PLIN. rădăcina cu gust şi cu miros foarte plăcut, *suavior color* PLIN. culoare mai dulce, *~ cantus* PL. cîntec plăcut, *~ somnus* LUCR. somnul dulce, *~ amicitia* LUCR. dulcea prietenie, *suavissima epistula* CIC. scrisoare foarte plăcută, (*ironic*) *~ homo!* TER. drăguț om!, *~ est* ... este plăcut să ... [cu inf.] TER.

suāvisāviātiō, *ōnis f.* dulce sărutat PL.

suāvisonus (*3*) *adj.* cu sunet dulce NAEV.

suāvitās, *ātis f.* dulceață, savoare, suavitate: *suavitatem cibi non sentiunt* CIC. nu simt savoarea mîncării, *~ odorum* CIC. suavitatea mirosurilor, *~ coloris* CIC. colorit plăcut, *undique suavitates conquirere* CIC. a căuta pretutindeni plăceri, *eum pro eius suavitate amare* CIC. a-l iubi pentru farmecul lui personal, *~ sermonum atque morum* CIC. farmecul conversației și al manierelor lui.

suāviter *adv.* dulce, plăcut, agreabil: ~ *loquendo* CIC. prin dulceața vorbirii, *suavissime legere* PLIN. IUN. a citi încîntător, *Quid agis? — Suaviter, ut nunc est* HOR. Ce faci? — Bine, deocamdată.

suāvitūdō, *inis f.* dulceață, farmec: *pronuntiationis* RH. HER. dulceața pronunțării, *mea* ~ PL. dulceața mea.

suāvium *v.* **savium**

sub *prep. cu abl.* și *ac.* I (cu abl. arătînd stare) 1 (*loc*) **a.** sub: ~ *terra habitare* CIC. a locui sub pămînt, ~ *pellibus hiemare* CAES. a ierna sub corturi, ~ *armis esse* CAES. a fi sub arme (înarmat), *vitam* ~ *divo agere* HOR. a trăi sub cerul liber, ~ *Iove frigido manere* HOR. a petrece noaptea sub cerul rece, ~ *corona* (*hasta*) *vendere* LIV. a vinde (captivi) la licitație; **b.** (*oc.*) sub, în partea de jos, la picioare, în apropiere, în: *omnia* ~ *oculis erant* LIV. toate erau sub ochii tuturor, ~ *moenibus Numantiae* CIC. sub zidurile Numantiei, ~ *monte, sub colle* CAES. la poalele muntelui, ale colinei, *est ager* ~ *urbe hic nobis* PL. am un ogor colea aproape de oraș, ~ *templo* VERG. într-un templu, *obscuris* ~ *vallibus* VERG. în văile umbroase, ~ *pectore* VERG. în adîncul pieptului, ~ *ictu teli esse* LIV. a se afla la o bătaie de săgeată, ~ *sinistra* CAES. jos la stînga; (*rar cu vb. de mișcare*) ~ *terra vivi demissi sunt* LIV. au fost aruncați de vii sub pămînt, ~ *iugo mittere* LIV. a trece pe sub jug; 2 (*timp*) în timpul, spre, asupra: *sub Domitiano* TAC. în timpul lui Domitianus, ~ *bruma* CAES. în timpul iernii, ~ *ipsa profectione* CAES. chiar în momentul plecării, ~ *adventu Romanorum* LIV. la apropierea romanilor, ~ *luce* LIV. către zorii zilei, ~ *eodem tempore* OV. cam în același timp; 3 (*cu ideea de dependență*): ~ *imperio alicuius esse* TER. a fi sub stăpînirea cuiva, ~ *rege esse* CIC. a fi sub conducerea unui rege, ~ *domina meretrice* HOR. sub dominația unei femei ușoare, ~ *iniquo iudice causa* OV. proces în mîinile unui judecător nedrept, ~ *iudice lis est* HOR. procesul e pe masa judecătorului, ~ *lege ut* ... (*ne* ...) SUET. cu condiția ca ... (să nu ...), ~ *mortis poena* SUET. sub pedeapsa cu moartea, ~ *exemplo* TAC. pe baza unui exemplu. II (la ac. cu verb de mișcare) 1 (*loc*) sub: *omnes subdam* ~ *solum* PL. îi voi băga pe toți sub pămînt, *exercitum* ~ *iugum mittere* CAES. a trece armata pe sub furci, *sub sensum cadere* CIC. a cădea sub simțuri; 2 pînă sub, aproape de: ~ *montem succedunt milites* CAES. soldații se apropie pînă la poalele muntelui, ~ *ipsos muros aciem struere* TAC. a-și organiza linia de luptă aproape de zidurile orașului; 3 (*timp*) către, spre, cam: ~ *lucem*, ~ *vesperum* CAES. spre zorii zilei, spre seară, ~ *galli cantum* HOR. către cîntatul cocoșului, ~ *tempus edendi* HOR. către timpul prînzului; 4 îndată după: ~ *eas litteras* CIC. îndată după citirea acestei scrisori, ~ *haec dicta* LIV. după aceste vorbe; 5 (*arătînd dependență*) sub: *incolas* ~ *potestatem Atheniensium redigere* NEP. a aduce locuitorii sub stăpînirea atenienilor, *eos* ~ *leges mittere* VERG. a-i supune legilor.

subabsurdē *adv.* cam nepotrivit, cam ciudat CIC.

subabsurdus (*3*) *adj.* cam nepotrivit, cam ciudat CIC.

subaccūsō, *āre vt.* a acuza ușor, a acuza puțintel CIC.

subacidus (*3*) *adj.* puțin acru, acrișor CAT.

subactiō, *ōnis f.* [*subigo*] batere, pisare, fărîmițare VITR., mestecare ARN.; (*fig.*) cultivare, formare (a cuiva) CIC. De or. *2*, *131*.

subactor, *ōris m. v.* **paedicator** LAMPR.

subactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **subigo**

subactus[2], *abl. -ū, m.* fărîmițare, prelucrare PLIN.

subadiuva, *ae m.* ajutător (la o treabă) COD. TH.

subadmoveō, *ēre vt.* a apropia pe furiș COL.

subaemulātiō, *ōnis f.* emulație secretă, gelozie AMBR.

subaemulor, *ārī vt. dep.* a gelozi în secret AMBR.

subaerātus (*3*) *adj.* avînd dedesubt aramă PERS.

subagrestis (*2*) *adj.* cam țărănesc; (*fig.*) cam grosolan CIC.

subālāris (*2*) *adj.* sub aripi LAMPR.; ascuns la subțioară NEP. // **subālāre**, *is n.* curea în bandulieră, leduncă ISID.

subalbens, *ntis adj.* albicios CASSIOD.

subalbicans, *ntis adj.* albicios VARR.

subalbidus (*3*) *adj.* albicios CELS., PLIN.

subalbus (*3*) *adj.* albicios VARR.

subalpīnus (*3*) *adj.* subalpin PLIN.

subalternus (*3*) *adj.* subordonat AUG.

subamārus (*3*) *adj.* puțin cam amar // **subamāra**, *ōrum n. pl.* lucrurile amărui la gust / **subamārum** *adv.* cu amărăciune: ~ *adridens* AMM. surîzînd cu oarecare amărăciune.

subaperiō, *īre vt.* a deschide pe dedesubt, a despica ARN.

subaquāneus (*3*) *adj.* care stă sub apă, subacvatic TERT.

subaquilus (*3*) *adj.* puțin cam cafeniu-închis, cam brun PL.

subarātor, *ōris m.* cel care ară aproape (de ceva) PLIN.

subārescō, *ere vi.* a se usca puțin VITR.

subargūtulus (*3*) *adj.* puțin mai inteligent, mai spiritual GELL.

subarmāle, *is n.* și **subarmālis vestis** *f.* (un fel de) tunică (ce nu acoperea brațele) MART. CAP.

subarō, *āre*, *ātum vt.* a scormoni cu plugul (arînd în adîncime) PLIN.

subarrō, *āre vt.* a ipoteca, a angaja AUG.

subarroganter *adv.* puțin mai prezumțios CIC.

subasper, *era*, *erum adj.* puțin cam aspru (la pipăit) CELS.

subassentiens, *ntis adj.* cu o ușoară mișcare aprobatoare (din umeri) QUINT.

subassō, *āre*, *ātum vt.* a prăji, a frige ușor *sau* la foc mic APIC.

subaudiō, *īre*, *ītum vi.* 1 a auzi cu greu APUL.; 2 a subînțelege (întregind cu un cuvînt) DIG.

subaudītiō, *ōnis m.* subînțelegere (a unui cuvînt omis) SERV.

subaurātus (*3*) *adj.* aurit ușor PETR.

subauscultō, *āre vt.* a asculta pe furiș, a trage cu urechea: *opprime os; subauscultemus* PL. ține-ți gura; să tragem cu urechea, ~ *quae loquor* CIC. a trage cu urechea la ce vorbesc eu.

subaustērus (*3*) *adj.* puțin cam aspru (*despre vin*) CELS.

subbāiulō, *āre vt.* a se încărca (luînd în spate) AUG.

subbalbē *adv.* bîlbîind puțin SPART.

subbasilicānus, *ī m.* frecventator obișnuit al basilicelor, al porticelor, un pierde-vară PL.

subbibō, *ēre vt.* a sorbi (puțin) SUET.

subblandior, *īrī vi. dep.* a linguşi puţin, a măguli puţin, a dezmierda [cu dat.]: *subblandirier viris alienis* PL. a dezmierda bărbaţii altora, *mihi inopi subblandibitur* PL. mă va dezmierda pe mine un pîrlit.
subbrevis (*2*) *adj.* puţin cam scurt PLIN.
subbulliō, *īre vi.* a clocoti puţin CASSIOD.
subcaelestis (*2*) *adj.* de sub cer TERT.
subcaeruleus (*3*) *adj.* albăstrui CELS.
subcandidus (*3*) *adj.* alburiu PLIN.
subcautē *adv.* cu puţină băgare de seamă APIC.
subcavus (*3*) *adj.* 1 scobit înăuntru, concav CAT.; 2 subteran LUCR.
subcēnō, *āre vt.* a mînca pe sub masă QUINT. *6, 3, 90.*
subcent... *v.* **succent...**
subcernō, *ere, crēvī, crētum vt.* 1 a trece prin ciur, prin sită, a cerne CAT.; 2 (*fig.*) a zgîlţîi AETN.
subcinericius (*3*) *adj.* copt sub cenuşă HIER.
subcingo *v.* **succingo**
subcisīvus *v.* **subsicivus**
subcl... *v.* **succl...**
subcolōrātus (*3*) *adj.* puţin colorat ISID.
subcommūnis (*2*) *adj.* comun DIOM.
subcontumeliōsē *adv.* cam jignitor CIC.
subcoquō, *ere vt.* a fierbe la foc încet M. EMP.
subcortex, *ticis m.* albeţ, alburn (stratul de lemn dintre scoarţa şi inima copacului) VEG.
subcrescō *v.* **succresco**
subcrassulus (*3*) *adj.* cam grăsuţ CAPIT.
subcrispus (*3*) *adj.* cam creţ CIC.
subcrūdus (*3*) *adj.* cam crud CAT.; necopt (*despre un abces*) CELS.
subcruentus (*3*) *adj.* sîngerînd puţin CELS.
subcub... *v.* **succub...**
subcultrō, *āre vt.* a tăia cu cuţitul, a toca APIC.
subcumbo *v.* **succumbo**
subcumbus, *ī m.* piatră de hotar (a unui cîmp) GROM.
subcuneātus (*3*) *adj.* fixat dedesubt cu cuie VITR.
subcūrātor, *ōris m.* subcurator DIG.
subcurvus (*3*) *adj.* cam curbat AMM.
subcustos, *ōdis m.* subgardian PL.
subcutāneus (*3*) *adj.* subcutanat AUR. VICT.
subdēbilis (*2*) *adj.* cam slab, cam şchiopătînd (*despre picior*) SUET.
subdēfectiō, *ōnis f.* slăbire AUG.
subdēficiō, *ere vi.* a nu se mai putea ţine pe picioare, a leşina CURT.
subdiaconālis (*2*) *adj.* de subdiacon FORT.
subdiaconātus, *ūs m.* subdiaconat ECCL.
subdiāconus, *ī m.* subdiacon COD. IUST.
subdiālis (*2*) *adj.* în aer liber PLIN. // **subdiāle**, *is n.* terasă, balcon PLIN.
subdidi *pf. v.* **subdo**
subdifficilis (*2*) *adj.* puţin cam greu CIC.
subdiffīdō, *ere vi.* a nu avea încredere deplină, a se îndoi puţin CIC.
subdistinctiō, *ōnis f.* virgulă DIOM.; subdiviziune.
subdistinguō, *ere v.* a separa prin virgulă AUG.
subditīcius (*3*) *adj.* apocrif LAMPR.
subditīvus (*3*) *adj.* [*subdo*] 1 substituit, fals, neautentic, nelegitim CIC.; 2 ascuns ARN.
subditus[1] (*3*) *p. pf. v.* **subdo**
subditus[2], *ūs m.* punere dedesubt PLIN.
subdīval, *ālis n.* terasă TERT.
subdīvālis (*2*) *adj.* în aer liber AMM.
subdividō, *ere vt.* a subîmpărţi AUG.
subdīvīsiō, *ōnis f.* subîmpărţire HIER.
subdīvum *ī n.* cer liber de nori, cer senin TERT.
subdō, *ere, didī, ditum vt.* **1 a.** a pune dedesubt, a pune sub ...: ~ *fundamenta per solidum* TAC. a pune temelia pe un loc solid, (*cu dat.*) ~ *furcas vitibus* PLIN. a pune araci la viţă, ~ *tauros aratro* TAC. a pune tauri la plug, ~ *pugionem pulvino* SUET. a ascunde pumnalul sub pernă, ~ *calcaria equo* LIV. a da pinteni calului, *se subdit aquis* OV. se cufundă în apă, *subdito igne* LIV. focul fiind pus pe dedesubt, *testa mensae pedi subdita* OV. ciob pus dedesubtul piciorului mesei; **b.** (*oc. despre locuri*) a fi situat la poalele ..., lîngă ...: *Rhodopae subditi* PLIN. locuind la poalele munţilor Rhodope; **c.** (*despre pers. fig.*) a supune: *ne feminae imperio subderentur* TAC. să nu fie supuşi conducerii unei femei, *tot rebus subditus* PERS. supus atîtor lucruri, ~ *rem tam magnam tempestatibus* PLIN. IUN. a expune o chestiune atît de importantă riscurilor; 2 (*fig.*) a mai pune, a adăuga, a da: ~ *ingenio stimulos* OV. a stimula spiritul, ~ *ignem et materiam seditioni* LIV. a aţîţa o răzvrătire (punînd lemne pe foc), ~ *spiritus* LIV. a spori încrederea; 3 a pune (în locul ...): *te rogo me in eius locum subdas* CIC. te rog să mă pui în locul lui, *in locum erasorum subditi* PLIN. IUN. puşi în locul celor şterşi; 4 a substitui (comiţînd un fals): *alicui testamentum* ~ TAC. Ann. *14, 40* a-i substitui cuiva testamentul autentic cu unul fals, *me subditum appellant* LIV. zic că eu sînt copil nelegitim, *subditos summovere familiā* QUINT. a exclude din familie copiii nelegitimi; 5 a pune la cale (ceva fals), a născoci: *maiestatis crimina subdebantur* TAC. se născoceau acuzaţii de lezmaiestate, *subditis qui accusatorum nomina sustinerent* TAC. fiind năimiţi oameni care să susţină rolul de acuzatori.
subdoceō, *ēre vt.* şi *vi.* 1 a învăţa pe altul (înlocuindu-l pe învăţător) CIC.; 2 a înlocui pe cineva (*alicui*) în predare: ~ *grammatico* AUG. a suplini un grămătic.
subdoctor, *ōris m.* învăţător suplinitor AUS.
subdolē *adv.* cu şiretenie, în chip prefăcut PL.
subdolōsus (*3*) *adj.* şiret CASSIOD.
subdolus (*3*) *adj.* şiret, viclean, înşelător, prefăcut: *viro subdola sies* PL. să fii prefăcută cu bărbatul, ~ *fingendis virtutibus* TAC. abil în a simula virtuţi, *ratione subdola* OV. cu vorbe înşelătoare, *subdola modestia* TAC. modestie prefăcută.
subdomō, *āre vt.* a supune înfrîngînd PL.
subdubitō, *āre vi.* a se cam îndoi, a avea oarecare îndoială CIC.
subdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* I (a lua de dedesubt) 1 a scoate de dedesubt, a retrage: *compluribus lapidibus ex turri subductis* CAES. fiind scoase mai multe pietre din turn, *capiti subduxerat ensem* VERG. scosese sabia de sub căpătîi, ~ *fundamenta* CIC. a surpa temeliile; 2 (*mil.*) a retrage de pe o poziţie, a duce apoi pe altă poziţie: *cohortes subductae ex dextro cornu* LIV. cohorte retrase de la aripa dreaptă, ~ *Nu-*

midas ex media acie LIV. a-i retrage pe numizi din centrul liniei de luptă, ~ *copias in proximum collem* CAES. a duce apoi trupele pe colina cea mai apropiată, ~ *agmen in aequiorem locum* LIV. a-și duce trupele pe un teren mai favorabil; 3 a retrage, a face să dispară: *subduc cibum unum diem athletae* CIC. taie-i doar o zi porția de mîncare unui atlet, *lac subducitur agnis* VERG. mieii sînt înțărcați, ~ *aliquem pugnae* VERG. a scoate pe cineva afară din luptă, (*fig.*) ~ *aliquem periculo* VELL. a scoate pe cineva din primejdie, (*med.*) ~ *alvum* CELS. a descărca stomacul; (*fig.*) *qua se* ~ *colles incipiunt* VERG. pe unde colinele încep să se piardă, *fons subducitur* PLIN. IUN. izvorul se pierde (dispare); 4 a retrage pe ascuns, a sustrage: ~ *anulum* PL. a fura inelul, *post ignem aetheria domo subductum* HOR. după ce focul a fost furat din cer, (*refl.*) *tempus est* ~ *hinc me* PL. e timpul s-o șterg de-aici, *de circulo se subduxit* CIC. s-a eclipsat din grup, *clam se ab custodibus subduxit* NEP. s-a sustras pe ascuns paznicilor; (*oc.*) *cubiculum subductum omnibus ventis* PLIN. IUN. dormitor la adăpost de orice vînt; 5 (*spec.*) ~ *rationem* (*ratiunculam*) a face socoteli, a calcula (scăzînd): *subduxi ratiunculam quantum aeris mihi siet* PL. făcui o mică socoteală cîți bani mai am, *subducamus summam* CIC. să facem totalul; *calculos* ~ CIC. a face socoteala; (*fig.*) *subducta ratione* CIC. făcînd o socoteală în mod calculat. **II** 1 a trage (în sus), a ridica: ~ *sursum* PL. a ridica în sus, ~ *carbasa* OV. a ridica pînzele, *subductis tunicis* HOR. cu tunicile sumese, ~ *plantas ab aquis* OV. a ridica tălpile afară din apă, ~ *supercilia* HOR. a încrunta sprîncenele; 2 (*spec.*) a trage la țărm: *naves in aridum subduxerat* CAES. trăsese corăbiile pe uscat, *classis quae Corcyrae subducta erat* LIV. flotă care era ancorată la Corcyra.

subductārius (*3*) *adj.* care slujește la ridicat (*despre o frînghie*) CAT.

subductiō, *ōnis f.* 1 tragere la țărm (*a unei nave*) VITR.; 2 calcul, cont; (*fig.*) socoteală, artificiu CIC.; 3 extaz AUG.

subductus (*3*) *p. pf. v.* **subduco** // **adj.** 1 înfundat (în cap) (*despre ochi*) SOLIN.; 2 depărtat MART. CAP.

subdulcis (*2*) *adj.* cam dulce, dulceag PLIN.

subdūrus (*3*) *adj.* puțin cam dur CELS.

subedō, *ere, ēdi, ēsum vt.* a roade pe dedesubt, a mînca OV.

subēgī *pf.* **subigo**

subeō, *īre, iī, itum vi.* și *vt.* [*sub* + *eo*] 1 a veni sub ..., a intra sub ..., a pătrunde: *cum luna sub orbem solis subisset* LIV. Luna intrînd sub discul Soarelui, *subit hasta per oras clipei* VERG. sulița pătrunde prin marginea scutului, (*cu dat.*) *subeunt luco* VERG. pătrund în dumbravă, *subiere ingenti feretro* VERG. au intrat (luînd pe umeri) sub năsălia cea mare; (*vt. mai ales poet.*) ~ *paludem, aquas* OV. a se cufunda în bălți, în apă, *regis subit ille penates* OV. acela intră în lăcașul regelui, ~ *domos* OV. a intra în case, *qui XIV annos tectum non subissent* CAES. ca unii care timp de paisprezece ani nu puseseră piciorul în casă de om; 2 **a.** a se încărca (cu o greutate): ~ *saxum cervice* VERG. a lua bolovanul pe grumaz, ~ *humeris parentem* VERG. a-și lua pe umeri tatăl, *asellus gravius dorso subiit onus* HOR. măgarul luă pe spate o povară mai mare; **b.** (*fig.*) a lua asupra sa, a suporta, a înfrunta: ~ *labores, pericula, inimicitias* CIC. a lua asupră-și eforturi, primejdii, dușmănii, ~ *vim atque iniuriam* CIC. a înfrunta atacuri și insulte, ~ *crudelitatis famam* CIC. a suporta reputația de om crud, ~ *odium eorum* CIC. a înfrunta ura acelora; 3 **a.** a se apropia (de jos în sus), a înainta (spre), a se urca, a se îndrepta spre ..., a ajunge: ~ *ad montes* LIV. a se apropia de munți, ~ *ad urbem* LIV. a înainta spre oraș, (*cu dat.*) ~ *muro* VERG. a se apropia de zidul cetății, ~ *portu Chaonio* VERG. a ajunge în portul Chaoniei; (*vt.*) ~ *vallum* LIV. a se apropia de fortificație, ~ *muros* LIV. a ajunge la ziduri, (*fig.*) *ubi maxime montes Trasumenus subit* LIV. unde lacul Transumenus se apropie mai mult de munte; **b.** (*oc.*) a se apropia (în mod ostil) de o persoană, a se da la ..., a ataca: *precibus Tonantem subit Iuno* VERG. Iunona se apropie cu rugăminți de Iupiter, *Euryalus subit Rhoetum* VERG. Euryalus sare asupra lui Rhoetus; 4 a se strecura pe furiș: ~ *cavum* HOR. a se strecura într-o gaură, ~ *thalamos pudicos* OV. a se strecura în paturile femeilor cinstite; 5 (*spec. despre plante ș.a.*) a crește de dedesubt, a apărea la suprafață: *ne subeant herbae* VERG. G. *1, 180* ca să nu crească de dedesubt buruieni, ... *altera barba subit* MART. *7, 83* crește o altă barbă; 6 a veni după ..., a înlocui: *primae legioni tertia subit* LIV. în locul legiunii întîia vine a treia, *dextrae alae sinistra subiit* LIV. aripa stîngă luă locul aripii drepte, *furcas subiere columnae* OV. în locul furnicilor, apărură columne; (*fig.*) a urma: *subiit argentea proles* OV. urmă epoca de argint, *in quorum locum subiere doli* OV. în locul cărora urmară înșelătoriile; 7 a cuprinde (apoi): *sera paenitentia subiit regem* CURT. o tîrzie căință îl cuprinse pe rege, *spes animum subibat* LIV. speranța mă cuprinea din nou; 8 a-i veni (cuiva) în minte, a-și aminti, a se gîndi: *cum subit illius noctis imago* OV. cînd îmi amintesc de acea noapte, *subiit genitoris imago* OV. mi-a venit în minte chipul tatălui meu, *subeant animo* (= *dat.*) *Latmia saxa tuo* OV. să-ți amintești de muntele Latmus, *subiit recordatio egisse me iuvenem in quadruplici* PLIN. IUN. îmi amintesc că am pledat cînd eram tînăr în tribunalul centumvirilor, *cogitatio deinde animum subit indignum esse* LIV. se gîndește apoi că este nedemn să ..., *quid sim, subeo* OV. mă gîndesc ce sînt eu; [pf. *subīvit* OV. ș.a.].

sūber, *eris n.* (*bot.*) stejar-de-plută (*Quercus suber*) PLIN.

sūbereus (*3*) *adj.* de plută COL.

suberigō *ere, ērectum vt.* a face să se ridice SIL. // **suberectus** (*3*) *p. pf. v.* ridicîndu-se puțin APUL.

sūberīnus (*3*) *adj.* de plută SID.

suberrō, *āre vi.* a curge pe dedesubt [cu dat.] CLAUD.

subēsus (*3*) *adj.* mîncat (ros) pe dedesubt HIER.

subexcūsō *vt.* a scuza puțin SALV.

subexhibeō, *ēre vt.* a prezenta dedesubt ARN.

subexplicō, *āre vt.* a desfășura dedesubt ARN.

subf... *v.* **suff...**
subg... *v.* **sugg...**
subhaereō, *ēre vi.* a rămîne prins în ... VAL. MAX.; a depinde de ... AUG.
subhastārius (*3*) *adj.* [*hasta*] pus la licitație COD. TH.
subhastātiō, *ōnis f.* vindere la licitație COD. TH.
subhastō, *āre vt.* a vinde la licitație COD. TH.
subhorridus (*3*) *adj.* cam țepos, cam aspru CIC.
subhūmidus (*3*) *adj.* cam umed CELS.
subiaceō, *ēre, iacuī vi.* **1** a fi pus dedesubt, a fi sub ... *sau* aproape de ... [cu dat.]: ~ *tegulis* PLIN. a fi pus sub țigle, *fenestris subiacet vestibulum* PLIN. vestibulul e sub ferestre, ~ *monti* PLIN. a fi la poalele muntelui; **2** (*fig.*) a fi subordonat, a depinde de ...; a fi supus: *subiacet utilitati defensio* QUINT. apărarea e subordonată utilității, *vita multis casibus subiacet* APUL. viața e expusă multor accidente; (*impers.*) *palam subiacet* TERT. se vede clar ...
subiacio *v.* **subicio**
subiactō *v.* **subiecto**
sūbices, *um f. pl.* scăunașe ENN.
subiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **I 1** a pune (sub), a pune dedesubt: ~ *epistulam sub pulvinum* NEP. a pune scrisoarea sub pernă, ~ *ova gallinis* a pune ouă (de clocit) sub găini, ~ *cervices securi* CIC. a-și pune capul pe tăietor, ~ *facem pyrae* VERG. a da foc rugului, *vectibus* (*phalangis*) *subiectis* CAES. fiind puși dedesubt vălătuci de lemn; (*fig.*) ~ *aliquid oculis* CIC. sau *sub aspectum* RH. HER. a pune ceva sub ochii tuturor, a face vizibil; **2** (*mai ales mil.*) a așeza (în apropiere), a plasa (lîngă), a așeza: ~ *legiones castris Pompei* CAES. a-și așeza legiunile lîngă tabăra lui Pompeius, ~ *aciem collibus* CAES. a-și așeza frontul la poalele colinelor, ~ *se locis iniquis* CAES. a se plasa pe poziții nefavorabile; **3** a supune: ~ *Galliam perpetuae servituti* CAES. a supune Gallia unei sclavii veșnice, *populi Romani imperio subiecti* LIV. supuși stăpînirii poporului roman, ~ *fatum pedibus* VERG. a pune destinul sub picioare, *ea quae sub sensus* (*sensibus*) *subiecta sunt* CIC. lucruri care cad sub simțurile noastre; **4** (*oc.*) **a.** a expune: ~ *universam domum periculo* QUINT. a expune toată casa primejdiei, *subiectus ad omnes ictus* CIC. expus la toate loviturile; (*spec.*) ~ *bona civium voci praeconis* CIC. a pune la licitație bunurile cetățenilor; **b.** a subordona: ~ *Fabium Valerio* LIV. a-l subordona pe Fabius lui Valerius, *imitatio, quam nos arti subicimus* QUINT. imitația, pe care noi o subordonăm artei, *partes quae subiciuntur vocabulo recti* RH. HER. părți care se cuprind sub numele de bine, *sub metum subiecta sunt* ... CIC. sub ideea de frică se cuprinde, ... *intelligere quae res huic voci subiciatur* QUINT. a înțelege ce conținut are acest cuvînt. **II 1** a pune în loc, a înlocui: *pro verbo proprio subicitur aliud* CIC. în locul cuvîntului propriu, se pune altul; **2** a substitui (prin fraudă): ~ *testamenta* CIC. a substitui testamente falsificate, ~ *testes* QUINT. a aduce martori mincinoși, *subicitur tribunus plebis qui res impediat* e năimit tribunul plebei, care să împiedice lucrurile. **III** (a pune după) **1** a face să urmeze: ~ *longis litteris breves* QUINT. a face să urmeze vocale scurte celor lungi, *an sit narratio prooemio subicienda* QUINT. dacă narațiunea trebuie să fie pusă imediat după exordiu; **2** a adăuga imediat (vorbind, scriind): *cur sic opinetur rationem subicit* CIC. adaugă imediat motivarea părerii sale, *vix pauca furenti subicio* VERG. cu greu răspund cîteva cuvinte celui furios, *subicit Pompeianos esse a Sulla impulsos* ... CIC. adaugă apoi că pompeianii au fost îndemnați de Sulla ... **IV** (a supune prezentînd) **1** a prezenta: ~ *libellum alicui* a supune o cerere cuiva; **2** a prezenta (spiritului), a oferi, a pune la dispoziție: *si meministi id, ... subice* TER. dacă-ți amintești de asta ..., spune-o, *subiciens quid dicerem* CIC. suflîndu-mi ce să spun, *quae in tali re dolor querentibus subicit* LIV. tot ce durerea dictează în astfel de caz celor ce plîng, *nec tibi subiciet carmina amor* PROP. iubirea nu-ți va mai inspira poezii, ~ *spem alicui* OV. a inspira cuiva speranțe. **V** (*mai rar*) **1** a arunca (de jos în sus): *tragulas subiciebant* CAES. a arunca de jos lănci, *corpora saltu subiciunt in equos* VERG. cu un salt se urcă pe cal, ~ *regem in equum* LIV. a-l ridica pe rege pe cal; **2** (*poet.*) *se subicere* sau *subici* a se ridica, a se înălța: *quantum vere novo se subicit alnus* VERG. B. *10, 74* pe cît la venirea primăverii se înalță arinul, *laurus parva matris se subicit umbra* VERG. laurul mic crește sub umbra mamei lui, *flamma ad summam tecti subiecta* VERG. flăcările înălțîndu-se pînă în tavan.
subiectē *adv.* (*numai la superl*) *subiectissime* CAES. în chipul cel mai umil.
subiectibilis (*2*) *adj.* supus, ascultător VULG.
subiectiō, *ōnis f.* **1** punere sub ..., dinaintea ...: ~ *rerum sub aspectum* CIC. sau (*abs.*) *subiectio* QUINT. punerea lucrărilor dinaintea ochilor; **2** (*ret.*) reprezentare vie, hipotipoză; **3** substituire (prin fraudă), falsificare (a testamentului) LIV.; **4** adăugare, producere: ~ *rationis* RH. HER. adăugarea probei; **5** (*ret.*) răspuns pe care oratorul și-l dă la o întrebare pe care și-a pus-o singur RH. HER.; explicație; **6** supunere: ~ *hostium* AUG. supunerea dușmanilor.
subiectīvē *adv.* în mod dependent de subiect MART. CAP.
subiectīvus (*3*) *adj.* **1** relativ la subiect MART. CAP.; **2** adăugat, postpus TERT.
subiectō, *āre* **1** a pune dedesubt, a apropia: ~ *manus* OV. a pune mîinile dedesubt, ~ *stimulos alicui* HOR. a da cuiva pinteni; **2** a arunca (în sus), a ridica: ~ *saxa* LUCR. a arunca bolovani, ~ *alte arenam* VERG. a ridica în sus (a stîrni) nisipul.
subiector, *ōris m.* substituitor, falsificator (de testamente) CIC.
subiectum, *ī n.* subiect MART. CAP.
subiectus (*3*) *p. pf. v.* **subicio** // **adj. 1** învecinat, limitrof [cu dat.]: *rivus castris* ~ OV. rîu care curge în apropierea taberei, ~ *viae campus* LIV. cîmp alături de drum // **subiecta,** *ōrum n. pl.* locuri joase, fund: ~ *vallium* TAC. fundul văilor; **2** supus, subordonat: *subiectior invidiae* HOR. mai expus invidiei // **subiectus,** *ī m.* supus: *crudelius agere cum subiectis* COL. a se purta mai crud cu subordonații, *parcere subiectis* VERG. a-i cruța pe cei supuși.

subiectus, *ūs m.* aplicare (a unui medicament) PLIN.
subigitātiō, *ōnis f.* pipăială amoroasă PL.
subigitātrix, *īcis f.* femeie care pipăie bărbaţi PL.
subigitō, *āre vt.* **1** a pipăi (pe dedesubt): ~ *alienum scortum* PL. a pipăi drăguţa altuia; **2** (*fig.*) a dezmierda PL.
subigō, *ere, ēgī, actum vt.* [*sub + ago*] **1** a împinge (din spate), a mîna, a îndrepta spre ...: ~ *adverso flumine lembum remigiis* VERG. a împinge cu vîslele barca în contra apei, *naves subigi ad castellum iussit* LIV. porunci ca navele să fie îndreptate spre fortificaţie; **2** (*fig.*) a împinge (cu forţa), a constrînge, a sili: ~ *Volscos ad deditionem* LIV. a-i forţa pe volsci să se predea, ~ *in deditionem* CURT. a constrînge să se predea, *inopiā subacti* CAES. siliţi de lipsa de alimente, *metu subacti* TAC. siliţi de frică; (*cu conjct.*) *me subiges ut reddam tibi* PL. mă vei constrînge să-ţi restitui, (*cu inf.*) *vis subegit verum fateri* PL. forţa ne-a silit să mărturisim adevărul; **3** a înfrînge rezistenţa (pămîntului, obiectelor), a prelucra, a lucra bine: ~ *vomere terram* OV. a ara pămîntul cu plugul, *humus subacta* CIC. pămînt bine lucrat, ~ *glebas* CIC. a sparge bulgării de pămînt, ~ *panem* PLIN. a frămînta pîinea, *subigunt in cote secures* VERG. ascut securile cu cutea, *digitis subigebat opus* OV. torcea cu degetele, ~ *pontum remis* VAL. FL. a spinteca valurile cu vîslele; (*despre animale*) a îmblînzi, a domestici CIC., COL.; (*fig., rar*) *subacti ac durati bellis* LIV. formaţi şi căliţi în războaie; **4** a supune, a subjuga: *quos armis subegimus* CIC. pe care i-am supus prin forţa armelor, ~ *gentes Hispaniae bello* NEP. a supune neamurile Hispaniei prin război, ~ *tertiam partem orbis terrarum* CIC. a cuceri a treia parte din lume, ~ *urbes atque nationes* SALL. a supune oraşe şi neamuri.
Subigus, *ī m.* divinitate prezentă în noaptea nunţii AUG.
subii *pf. v.* **subeo**
subimpleō, *ēre vt.* a umple puţin cîte puţin AUG.
subimpudens, *ntis adj.* puţin cam neruşinat CIC.
subina, *ae v.* **sibina**
subinānis (*2*) *adj.* puţin cam vanitos CIC.
subincrepitō, *āre vi.* a scîrţîi, a trosni uşor FORT.
subinde *adv.* **1** îndată după aceea, după aceea, apoi: *primum* ... ~ HOR. mai întîi ... îndată după aceea; **2** rînd pe rînd, unul după altul: *semperne eosdem, an ~ alios?* TAC. mereu pe aceiaşi, sau rînd pe rînd pe alţii?, *duae ~ urbes captae* LIV. au fost cucerite două oraşe unul după altul; **3** din timp în timp, adesea: *effigiem eius ~ intueri* PLIN. IUN. a privi din timp în timp portretul lui, *illud ~ iactabat* SUET. repeta adesea cunoscutul vers.
subindignanter *adv.* cu oarecare supărare DON.
subindō, *ere vt.* a adăuga încă AUR. VICT.
subindūcō, *ere vt.* a introduce pe furiş HIER.
subinferō, *ferre, tuli vt.* a adăuga AUG.
subinflō, *āre vt.* a umfla puţin C. AUR.
subinstillō, *āre vt.* a vărsa picătură cu picătură APIC.
subinsulsus (*3*) *adj.* (*fig.*) cam de prost gust CIC.
subintellegō, *ere vt.* **1** a cam înţelege, a bănui TERT.; **2** a subînţelege AUG.
subintrō (*I*) *vi.* a intra pe furiş, a se strecura AUG.
subintrodūcō, *ere vt.* a introduce pe ascuns, a substitui în mod fals AUG.
subintroeō, *īre, iī vi.* **1** a se introduce pe furiş TERT.; **2** (*vt.*) ~ *speciem* ARN. a lua chipul cuiva.
subinvideō, *ēre vi.* a invidia puţin pe cineva [cu dat.] CIC.
subinvīsus (*3*) *adj.* cam urît CIC.
subinvitō, *āre, āvī vt.* a invita oarecum, a stîrni într-un fel CIC.
subīrascor, *ī vi.* a se mînia (puţin), a se supăra (puţin): *subirascebar brevitati epistularum* CIC. mă cam supăram de scurtimea scrisorilor tale // **subirātus** (*3*) *p. pf.* (*sens pas.*) *tibi subiratus* CIC. supărat puţin de tine.
subitāneus (*3*) *adj.* dintr-odată, neprevăzut COL.
subitārius (*3*) *adj.* făcut în grabă, improvizat: ~ *exercitus* LIV. armată adunată în grabă, *subitaria aedificia* TAC. clădiri improvizate, *res subitaria est* PL. este un lucru urgent, *subitaria dictio* GELL. vorbire improvizată, improvizaţie // **subitāria**, *ōrum n. pl.* improvizaţii APUL.
subitātiō, *ōnis f.* venire neaşteptată ECCL.
subitō[1] *adv.* [*subeo*] deodată, pe neaşteptate, pe dată: ~ *tonitrus* PL. deodată un tunet, *cum*, ~ ... CIC. cînd deodată ..., *si ~ te oppresserit hospes* HOR. dacă vreun oaspete îţi vine pe neaşteptate, ~ *domo abire* PL. a pleca pe dată din casă, ~ *dicere* CIC. a vorbi improvizînd.
subitō[2], *āre, ātus vi.* **1** a apărea pe neaşteptate; **2** (*vt.*) a surprinde CYPR.
subitus (*3*) *p. pf. v.* **subeo** // **adj.** deodată, subit, neprezăvut, pe neaşteptate; recent, nou; urgent: *subita tempestas* CIC. furtună neaşteptată, *subitum bellum* CAES. război neprezăvut, *subita mors* QUINT. moarte subită, *subita consilia* CAES. hotărîri pe dată, *subita oratio* CIC. discurs improvizat, *non ~ miles, sed* ... TAC. nu soldaţi de dată recentă, ci ..., *imagines subitae* PLIN. IUN. portrete recente; *res subita est* PL. afacerea este urgentă // **subitum**, *ī n.* lucru neprevăzut, întîmplare neaşteptată: *in subito* PLIN. într-un caz neprevăzut, *per subitum* sau *in subitum* SIL. deodată, *ad subita rerum* LIV. pentru împrejurări neprevăzute, *subita belli* LIV. surprizele războiului, *subitis occurrere* QUINT. a face faţă neprezăvutului, *si tibi subiti nihil est* PL. dacă n-ai nici o treabă urgentă.
subiugālis (*2*) *adj.* de pus la jug PRUD. // **subiugāle**, *is n.* animal de povară VULG.
subiugātiō, *ōnis f.* subjugare, supunere AUG.
subiugātor, *ōris m.* cel care subjugă, învingător APUL.
subiugius (*3*) *adj.* de legat jugul (*despre curele*) CAT. // **subiugia**, *ōrum n. pl.* curele de legat jugul CAT.
subiugō (*I*) *vt.* **1** a trece pe sub jug ARN.; **2** (*fig.*) a subjuga, a supune: ~ *hostes* CLAUD. a supune duşmanii, *subiugabitur poenae* DIG. va fi supus pedepsei.
subiugus (*3*) *adj.* pus la jug APUL.
subiunctīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) care serveşte la subordonare, subjonctiv: ~ *modus* DIOM. modul subjonctiv, *subiunctivae coniunctiones* PRISC. conjuncţii subordonatoare.
subiunctiōrium, *iī n.* **1** vehicul tras de animale, căruţă COD. TH.; **2** animal de tracţiune AMBR.

subiungō, *ere, iunxī, iunctum vt.* 1 (*rar*) a pune la jug, a înjuga: ~ *curru* (= *dat.*) *tigres* VERG. a înjuga tigri la car, (*poet.*) *puppis rostro subiuncta leones* VERG. Aen. *10, 157* corabie care sub ciocul ei are (ca emblemă) lei; 2 (*fig.*) a subjuga, a supune: ~ *novas provincias imperio nostro* VELL. a supune noi provincii stăpînirii noastre, *mihi res, non me rebus* ~ *conor* HOR. încerc să-mi supun mie lucrurile, nu pe mine lor; 3 a pune dedesubt, a subordona: ~ *immortalia fundamenta rebus* LUCR. *2, 862* a pune temelii nepieritoare la baza universului, (*fig.*) ~ *omnes artes oratori* CIC. a subordona toate ştiinţele oratoriei, *Aristoteles translationi haec subiungit* CIC. Aristotel pune aceste figuri la capitolul metaforei; 4 a împreuna, a însoţi, a uni: ~ *carmina percussis nervis* OV. a acompania versurile cu acorduri de liră; 5 a adăuga (spunînd): *nunc subiungam* ... QUINT. acum voi adăuga ... 6 a pune în loc, a înlocui GELL.

sublābor, *lābī, lapsus sum vi. dep.* 1 a aluneca pe nesimţite, a se prăvăli: *aedificia vetustate sublapsa* PLIN. clădiri care s-au năruit de vechime; (*fig.*) *sublapsa spes* VERG. speranţă care se năruie, *ira sublabitur* VAL. FL. mînia se potoleşte; 2 a se strecura în ...: *prima lues sublapsa veneno* contagiunea la începutul ei strecurîndu-se în corp cu otrava ei, *annis sublapsa vetustas* VERG. bătrîneţea care se strecoară în noi cu trecerea anilor.

sublabrō, *āre vt.* a pune în gură NAEV.

Sublacensis (*2*) *adj. v.* **Sublaqueum**

sublacrimans, *ntis adj.* lăcrimînd puţin VEG.

sublāmina, *ae f.* lamă de metal pusă dedesubt CAT.

sublapsus (*3*) *p. pf. v.* **sublabor**

Sublaqueum, *ī n.* mic oraş al equilor în Latium (*azi*, *Subiaco*) // **Sublacensis** (*2*) *adj.* de la Sublaqueum.

sublāte *adv.* 1 la înălţime: *Nilus sublatius fluens* AMM. Nilul curgînd mai umflat; 2 **a.** (*fig.*) în stil elevat, pompos CIC.; **b.** în chip umflat, orgolios CIC.

sublateō, *ēre vi.* a fi ascuns dedesubt C. AUR.

sublātiō, *ōnis f.* 1 ridicare (a piciorului la baterea tactului); 2 (*fig.*) ~ *animi* CIC. exaltare, beţie a spiritului; 3 (*fig.*) ridicare a copilului, educaţie DON.; 4 anulare, casare (a sentinţei) QUINT.; 5 luare, sustragere AMBR.

sublātus (*3*) *p. pf. v.* **tollo** // **adj.** 1 ridicat, înalt (*despre voce*) GELL.; 2 umflat, devenit orgolios, mîndru CAES. ş.a.

sublavō, *āre* a spăla dedesubt *sau* în secret CELS.

sublectiō, *ōnis f.* colectă, chetă suplimentară TERT.

sublectō, *āre vt.* a prinde în cursă, a înşela PL.

sublegō, *ere, lēgī, lectum vt.* 1 a aduna (de jos), a strînge (de jos) HOR., COL.; 2 **a.** a sustrage, a fura: ~ *liberos* PL. a fura copii; **b.** (*fig.*) a fura pe ascuns, a prinde pe ascuns (ascultînd vorbe, cîntece): ~ *sermonem* PL. a prinde pe ascuns conversaţia, ~ *carmina* VERG. a prinde pe ascuns versurile; 3 a alege în loc: ~ *in demortuorum locum* LIV. a alege în locul celor decedaţi; a alege (adăugînd la ...): ~ *familias in numerum patriciorum* TAC. a ridica familii la rangul de patricieni.

sublestus (*3*) *adj.* slab: *sublestissimum vinum* PL. vin foarte slab; (*fig.*) *fides sublestior* PL. credit mai slab.

sublevātiō, *ōnis f.* uşurare: ~ *salutis* CIC. uşurarea vieţii.

sublevō (*I*) *vt.* 1 a ridica (de jos), a înălţa: *nos ad pedes stratos, ne sublevabat quidem* CIC. cînd eram la picioarele lui, nici măcar nu mă ridica de jos, ~ *humeris* VERG. a ridica de jos pe umeri, *iubis equorum sublevati* CAES. ţinîndu-se agăţaţi de coamele cailor; 2 (*fig.*) a uşura: ~ *calamitates hominum* CIC. a uşura nenorocirile oamenilor, ~ *odia* CIC. a atenua urile, ~ *metum* TAC. a risipi frica; 3 a ajuta, a sprijini: ~ *vicinos suis facultatibus* NEP. a-i ajuta pe vecini cu mijloacele sale materiale, ~ *aliquem in petitione consulatus* CAES. a sprijini pe cineva în candidatura la consulat, ~ *eius fugam* NEP. a ajuta fuga acestuia.

sublica, *ae f.* ţăruş, pilon (la poduri), stîlp CAES., LIV.

sublicēs, *um f. pl.* piloni de lemn (la poduri) SALL.

sublicius (*3*) *adj.* pe stîlpi, pe piloni: *Pons Sublicius* = podul de lemn la Roma care lega *forum boarium* „oborul de vite“ de malul drept al Tibrului.

sublīdō, *ere vt.* 1 a strica puţin cîte puţin VITR.; 2 (*fig.*) a stinge, a astupa (un murmur) PRUD.

subligāculum, *ī n. v.* **subligar** VARR., CIC.

subligar, *āris n.* un fel de şorţ, chilot scurt MART., IUV.

subligātiō, *ōnis f.* legare pe dedesubt PALL.

subligō (*I*) *vt.* 1 a lega de dedesubt: ~ *vites* CAT. a lega viţa; 2 (*frecv.*) a încinge, a-şi prinde de ...: ~ *lateri atque humeris ensem* VERG. a-şi prinde sabia de şold şi de umeri, ~ *clipeum sinistrae* VERG. a apuca scutul cu stînga, *subligata* MART. cu poalele suflecate.

sublīme *adv.* 1 în aer, în înălţime, sus: *humi an* ~ *putrescere* CIC. a putrezi pe pămînt sau în aer, ~ *volare* LUCR. a zbura prin aer, ~ *ferri* CIC. a se ridica în înălţime, ~ *elati* LIV. ridicaţi prin văzduh; 2 (*fig.*) sublim; (*comp.*) *sublimius* QUINT. mai măreţ.

sublīmen *adv.* pe sus: ~ *rapere* PL. Men. *995* a ridica pe sus, ~ *ferre* PL., TER. a duce pe sus.

sublīmis (*2*) *adj.* 1 ridicat în aer, la înălţime, înalt: *sublimem aliquem rapere* VERG. a înşfăca pe cineva pe sus, *Venus Paphum* ~ *abit* VERG. Venus se îndreaptă prin văzduh spre Paphos, *sublimis abiit* LIV. s-a ridicat în văzduh (dispărînd), *montis sublime cacumen* OV. vîrful înalt al muntelui, ~ *columna* OV. columnă înaltă, *sublime atrium* HOR. atriu înalt, *os homini sublime dedit* OV. M. *1, 85* omului (Iupiter) i-a dat o faţă care priveşte spre cer, *hic* ~ *versus ructatur* HOR. acesta cu capul pe sus împroaşcă versuri, *sublimi anhelitu fugere* HOR. a fugi gîfîind cu capul dat pe spate, *sublimi flagello tange Chloen* HOR. atinge-o pe Chloe dînd cu biciul de sus, *sublimes in equis redeunt* VERG. se întorc înălţaţi pe caii lor; 2 (*fig.*) măreţ, nobil, sublim: *sublime nomen* OV. nume ilustru, *sublimia pectora* OV. suflet nobil, *sublime genus dicendi* QUINT. gen sublim de elocvenţă // **sublīme**, *is n.* înălţime: *iactari in sublime* SUET. a fi aruncat în sus, *per sublime volantes* PLIN. zburînd pe sus, *ex sublimi devoluti* PLIN. rostogoliţi de sus, *sublimia metuit* OV. l-a făcut să se teamă de înălţimi.

sublīmitās, *ātis f.* 1 (*rar*) înălţime: ~ *corporis* QUINT. înălţime corpului; 2 (*frecv.*) elevaţie, nobleţe, măreţie (a stilului) QUINT.

sublīmiter *adv.* în sus CAT.

sublīmitus *adv.* în sus FRONT.
sublīmō (*I*) *vt.* 1 a ridica în sus, a înălța: *aquila se altissime sublimavit* APUL. vulturul s-a ridicat foarte sus, *granaria sublimata* VITR. hambare de grîu înălțate de la pămînt; 2 (*fig.*) a înălța, a ridica în slăvi (pe cineva) MACR.
sublimus (*3*) *adj. v.* **sublimis** // **sublīma,** *ōrum n. pl.* înălțimi: ~ *caeli* LUCR. *1, 340* înălțimile cerului.
sublingulō, *ōnis m.* „ajutor de linge-blide" (*ajutor de bucătar*) PL. Ps. *893.*
sublinō, *ere, lēvī, litum vt.* a întinde un strat de ..., a unge PLIN.; a tencui CAT.; (*fig.*) ~ *os alicui* (a mînji pe cineva pe față) a juca o festă cuiva, a i-o face cuiva: *sublevit os mihi paenissume* PL. era cît pe ce să mi-o facă.
sublīsus (*3*) *p. pf. v.* **sublido**
sublitus (*3*) *p. pf. v.* **sublino**
sublīvidus (*3*) *adj.* puțin cam vînăt CELS.
sublūcānus (*3*) *adj.* puțin înainte de a se face ziuă PLIN.
sublūceō, *ēre, luxī vi.* a străluci de dedesubt, a arunca o lumină slabă: *qualia sublucent fugiente crepuscula Phoebe* OV. precum, prin vălul crepusculului, soarele la asfințit mai aruncă o slabă lumină, *in foliis violae sublucet purpura nigrae* VERG. pe petale, roșul purpuriu aduce a vioriu palid.
sublūcidus (*3*) *adj.* slab luminat: ~ *lucus* APUL. M. *6, 3* dumbravă slab luminată.
subluō, *ere, lui, lutum vt.* 1 a spăla dedesubt MART. *6, 81, 2*; 2 (*despre un curs de apă*) a curge în partea de jos, a uda: *montem flumen subluebat* CAES. la poalele muntelui, curgea un rîu.
sublustris (*2*) *adj.* slab luminat: *nocte sublustri* HOR. în noaptea slab luminată (de stele); (*fig.*) *eloquentiae lumina sublustria* GELL. slabe licăriri de elocvență.
sublūteus (*3*) *adj.* gălbui APUL.
subluviēs, *ēi f.* mocirlă: ~ *coenosa* APUL. mocirlă noroioasă; 2 abces la picior COL.
subluvium, *iī n.* supurație, abces M. EMP.
subluxī, *pf. v.* **subluceo**
submaestus (*3*) *adj.* cam trist AMM.
subman... *v.* **summan...**
submedius (*3*) *adj.* aproape la mijloc DIOM.
submēiō, *ere vt.* a urina pe el M. EMP.
submēiulus, *ī m.* copil care urinează în pat M. EMP.
submergō (*summergō*), *ere, mersī, mersum vt.* a scufunda, a afunda, a îneca: *classem* ~ *ponto* VERG. a scufunda flota în mare, *ferrum summersum in unda* OV. fierul (înroșit) afundat în apă; (*fig.*) *virtus tenebris submersa* QUINT. virtute căzută în întunericul uitării; ~ *cunctas nationes* ARN. a potopi toate neamurile.
submersiō, *ōnis f.* scufundare, înecare ARN.
submersō, *are vt.* a înghiți, a scufunda IUL. VAL.
submersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **submergo**
submersus[2], *abl. -ū, m.* scufundare TERT.
submerus (*3*) *adj.* aproape curat (*despre vin*) PL. Stich. *273.*
submigrātiō, *ōnis f.* emigrare AMM.
subminia, *ae f.* haină femeiască roșcată PL. Epid. *232.*
subministrātiō, *ōnis f.* acordare, oferire TERT.
subministrātor, *ōris m.* procurator, furnizor: ~ *libidinum* SEN. furnizor de plăceri (codoș).
subministrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **subministro**
subministrātus[2], *abl. -ū, m.* furnizare MACR.
subministrō (*I*) *vt.* a pune la dispoziție, a procura, a furniza: ~ *alicui pecuniam* CIC. a procura cuiva bani, ~ *hostibus nostris auxilia* CAES. a furniza trupe ajutătoare dușmanilor noștri; (*fig.*) ~ *occasiones* SUET. a oferi ocazii, ~ *timores* SEN. a pricinui temeri.
submīsī *pf. v.* **submitto**
submissē (summissē) *adv.* 1 potolit, moderat, calm: ~ *dicere* CIC. a vorbi potolit; 2 modest, umil: *submissius se gerere* CIC. a se purta mai modest, ~ *supplicare* CIC. a ruga umil.
submissim (summissim) *adv.* încet: ~ *fabulantes* SUET. cei care vorbeau pe șoptite.
submissiō (summissio), *ōnis f.* scădere: *ex contentione vocis et summissione* CIC. după încordarea și scăderea vocii; (*fig.*) ~ *orationis* CIC. simplitatea vorbirii; inferioritate CIC.; supunere ARN.
submissus (summissus) (*3*) *p. pf. v.* **submitto adj.** 1 lăsat mai jos: *primis stantibus, secundis summissioribus* LIV. primii stînd în picioare, cei din al doilea rînd stînd puțin mai jos, *capillo pone occipitium summissiore* SUET. cu părul mai lung înapoia capului; 2 potolit, temperat, simplu: *voce summissa* CIC. cu voce potolită, *summissum murmur* QUINT. murmur slab, *summissa oratio* CAES. vorbire moderată, ~ *orator* CIC. orator temperat; 3 (*moral*) umil, modest: *civitates calamitate summissiores futurae* HIRT. cetăți care vor deveni mai umile datorită înfrîngerii, *summissae preces* LUC. rugăminți umile; (*peior.*) *summissa adulatio* QUINT. lingușire josnică.
submittō (summittō), *ere, misī, missum vt.* I 1 a pune dedesubt: ~ *cantherium vitibus* COL. a pune un arac la viță, *equas alternis annis* MART. a duce iepele la montă la doi ani o dată; 2 a lăsa în jos, a coborî, a apleca: ~ *oculos* OV. a lăsa ochii în jos, ~ *caput in herba* OV. a-și lăsa capul pe iarbă, *genu submitti* CIC. a cădea în genunchi, *se* ~ *ad pedes alicuius* LIV. a se arunca la picioarele cuiva, ~ *fasces alicui* CIC. a apleca fasciile în fața cuiva (ca omagiu); (*oc. despre ape și locuri*) *Tiberis aestate submittitur* PLIN. IUN. vara, Tibrul scade, *summissa fastigio planities* LIV. cîmpie care coboară în pantă; 3 (*fig.*) **a.** a lăsa să coboare, a face să scadă, a scădea: ~ *se in amicitia* CIC. a se coborî la nivelul prietenilor, ~ *se in privatum fastigium* LIV. a se coborî la nivelul particularilor, *quando attollenda vel summittenda est vox* QUINT. cînd vocea trebuie să fie ridicată sau coborîtă, ~ *orationem* PLIN. IUN. a coborî tonul (în vorbire), *ne ad calamitates animos summitterent* LIV. ca să nu se lase abătuți în fața nenorocirilor, *summisi me et supplicavi* CIC. m-am umilit și m-am rugat, *summitte furorem* VERG. potolește-ți furia, ~ *pretia* PLIN. a face să scadă prețurile; **b** (*oc.*) a supune: *cogitur animos* ~ *amori* VERG. e silită să închine mîndria ei iubirii, ~ *animum fortunae* TAC. a se închina în fața sorții, ~ *Camillo imperium* LIV. a subordona lui Camillus puterea sa. II 1 a trimite în locul cuiva (spre a înlocui): ~ *alicui* CIC. a trimite cuiva un înlocui-

tor; 2 a trimite (în ajutor sau pe ascuns): ~ *cohortes equitibus subsidio* CAES. a trimite cohorte în ajutor călăreţilor, (*abs.*) *laborantibus submittit* CAES. trimite întăriri celor în pericol; *submittebat iste Trimarchidem, qui moneret* ... CIC. acesta îl trimitea pe ascuns pe Trimarchide, care să-i sfătuiască ..., (*abs.*) *iste pupillae ad matrem submittebat* CIC acesta se adresa pe ascuns mamei fetei, *submissis consularibus viris qui ... peierarent* ... SUET. Ner. *28* fiind ademeniţi foşti consuli care ... să jure strîmb ... **III** (*mai ales poet.*) **1** a trimite (de jos în sus), a produce: *tibi tellus submittit flores* LUCR. ţie pămîntul îţi aşterne sub picioare flori, *non monstrum submisere Colchi maius* HOR. Colchos n-a produs un monstru mai mare; **2** a lăsa să crească, a face să crească: ~ *prata in foenum* CAT. a lăsa să crească iarba pentru fîn, *submittite tauros* VERG. creşteţi tauri, *vitulos, pecori submittere habendo* VERG. a creşte viţei pentru reproducţie; (*oc.*) a lăsa să crească; **3** a ridica (în sus), a înălţa: ~ *oculos* OV. a înălţa ochii, *summissas tendunt manus* SIL. îşi întind mîinile ridicate în sus.

submoen... *v.* **summ...**

submoleste *adv.* cam cu neplăcere, oarecum contrariat CIC.

submolestus (*3*) *adj.* cam neplăcut CIC.

submoneo (summoneo), *ēre, monuī vt.* a avertiza pe ascuns, a şopti pe ascuns TER., SUET.

submonstrō, *āre vt.* a arăta pe ascuns ARN.

submōrōsus (*3*) *adj.* cam posac, cam acru CIC.

submotātiō, *ōnis f.* mişcare uşoară TH. PRISC.

submōtus (summōtus) (*3*) *p. pf. v.* **submoveo**

submoveō (summoveō), *ēre, mōvī, mōtum vt.* **1** a îndepărta, a alunga: ~ *hostes ex muro* CAES. a-i alunga pe duşmani de pe zid, ~ *populum aris* OV. a îndepărta mulţimea de la altare, ~ *aliquem a republica* CIC. a îndepărta pe cineva de la viaţa politică, *Iuppiter hiemes submovet* HOR. Iupiter alungă iernile, *summotus patriā* OV. izgonit din patrie, *summotus ad Istrum* OV. izgonit pe malurile Istrului, *summotā concione* CIC. adunarea fiind dizolvată, (*spec.*) *lictor, summove turbam* LIV. lictor, dă la o parte din cale mulţimea, *cui summovetur* SEN. în faţa căruia lumea se dă la o parte; (*abs.*) *summoto* LIV. după ce s-a făcut loc liber; (*fig.*) *spelunca submota* VERG. peşteră retrasă, *si quem tellus submovet* VERG. dacă pe cineva pămîntul îl ţine departe, *silva Phoebo submovet* OV. pădurea apără de razele soarelui, *magnitudine poenae maleficio summoveri* CIC. a fi ţinut pe loc de la rele prin mărimea pedepsei, ~ *reges a bello* LIV. a abate regii de la intenţia de război; **2** (*oc.*) **a.** a separa, a despărţi: *ubi Alpes Germaniam ab Italia summovent* PLIN. unde Alpii separă Germania de Italia; **b.** a vinde: ~ *oves, agnos* COL. a vinde oi, miei.

submultiplex, *icis adj.* submultiplu BOETH.

submurmurātiō, *ōnis f.* mormăire AUG.

submurmurō, *āre vi.* a mormăi, a bombăni aparte AUG.

submūtō (summūtō), *āre, āvī vt.* a schimba (ceva cu altceva), a înlocui CIC.

subnascor, *nascī, nātus sum vi. dep.* **1** a se naşte dedesubt, a creşte dedesubt OV., PLIN.; **2** a creşte unul după altul, a răsări unul din altul: *ulcera subnascebantur* SEN. buboaiele apăreau unul după altul.

subnatō, *āre vi.* a înota sub apă SIL., APUL.

subnavigō, *āre, āvī vt.* a merge pe lîngă coastă VULG.

subnectō, *ere, nexui, nexum vt.* **1** a lega pe dedesubt: *antennis subnectite velum* OV. legaţi pe dedesubt vela de antene, *aurea subnectens cingula exsertae mammae* VERG. încinsă cu o cingătoare de aur sub sînul dezgolit, *subnectit fibula vestem* VERG. o agrafă leagă haina; **2** (*fig.*) a adăuga (în scris sau în vorbire): ~ *inventioni iudicium* QUINT. a adăuga după invenţie judecata, *subnectit confictas epistulas esse* IUST. adaugă că scrisorile au fost plăsmuite.

subnegō, *āre, āvī vt.* a refuza oarecum CIC.

Subnerō, *ōnis m.* un al doilea Nero (*despre Domitianus*) TERT.

subnervō, *āre, āvī vt.* **1** a tăia tendoanele picioarelor TERT.; **2** a tăia scurt: ~ *calumnias* APUL. a dejuca bîrfelile.

subneuter, *tra, trum adj.* = **alteruter** APUL.

subnexus (*3*) *p. pf. v.* **subnecto**

subniger, *gra, grum adj.* negricios PL.

subnixus (subnīsus) (*3*) *p. pf.* (*v.* **subnitor**) **1** sprijinit (pe) [cu abl.]: *cinguli caeli verticibus subnixi* CIC. zonele sprijinite pe polii cerului, *subnixa Petelia muro* VERG. Petelia, localitate sprijinindu-se pe un zid stîncos; **2** (*fig.*) bizuindu-se, bazat, încrezător, mîndru: ~ *victoriis divitiisque* CIC. bazîndu-se pe victorii şi pe bogăţii, *validis propinquitatibus* ~ TAC. bazat pe rubedenii puternice, *Hannibal* ~ *victoriā Cannensi* LIV. Hannibal infatuat de victoria de la Cannae, (*abs.*) ~ *animus* LIV. suflet încrezător.

subnotātiō, *ōnis f.* iscălitură (pusă dedesubt), viză COD. IUST.

subnotō (*I*) *vt.* **1** a nota dedesubt, a adnota APUL.; **2** a nota, a însemna: ~ *palam nomina* a nota pe faţă numele, ~ *libellos* PLIN. IUN. a aviza asupra petiţiilor; **3** (*fig.*) a nota, a arăta (pe furiş): ~ *aliquem vultu digitoque* MART. a arăta pe cineva prin semne cu faţa şi cu degetul.

subnuba, *ae f.* concubină OV.

subnūbilus (*3*) *adj.* cam înourat, cam întunecat CAES.

subō, *āre vi.* a fi în călduri (*despre femele*) LUCR., HOR.

subobscēnus (*3*) *adj.* cam obscen CIC.

subobscūrē *adv.* puţin cam obscur GELL.

subobscūrus (*3*) *adj.* cam întunecat (la culoare) VULG.; (*fig.*) cam obscur, cam greu de înţeles CIC.

subocularis (*2*) *adj.* (*med.*) situat sub ochi, subocular VEG.

subodiōsus (*3*) *adj.* cam nesuferit, cam plicticos CIC.

suboffendō, *ere vi.* a displăcea puţin cuiva (*apud aliquem*) CIC.

suboleō, *ēre vi.* a răspîndi un miros: (*fig.*) ~ *alicui* a-i cam mirosi cuiva ceva: *id iampridem sensi et subolebat mihi* PL. Ps. *421* am simţit asta de mult şi îmi mirosea mie ceva, *video, subolet, sentio* PL. văd, îmi miroase, simt.

subolēs (sobolēs), *is f.* **1** (*despre plante*) mlădiţă, lăstar, ramură COL.; (*oc. despre păr*) claie, stuf APUL.; (*despre animale şi oameni*) pui, odraslă, progenitu-

ră: *lascivi suboles gregis* HOR. odrasla turmei sprințare (iedul), *virum suboles* LUCR. odraslă bărbătească, *cara deum suboles* VERG. scumpă odraslă de zei; **2** spiță, rasă, neam: *robur et suboles militum interiit* CIC. a pierit tăria și floarea soldaților, ~ *imperatorum vestrorum* LIV. rasa generalilor voștri, *Romae suboles* HOR. descendenții Romei (neamul roman).

subolescō, *ere vi.* a da o nouă generație, a crește din nou LIV.

subolfaciō, *ere vt.* (*fig.*) a cam mirosi, a presimți, a bănui PETR.

subolō, *ere v.* **suboleo** TER.

suborior, *īrī vi. dep.* a se naște în locul ..., a renaște LUCR., PLIN.

subornātor, *ōris m.* ademenitor, ațîțător, instigator AMM.

subornō (*I*) *vt.* **1** a dota, a înzestra (cu), a prevedea (cu ceva, punînd la dispoziție): ~ *aliquem pecuniā* CIC. a alimenta pe cineva cu bani, *in modum servorum subornati* VAL. MAX. îmbrăcați ca niște sclavi, *homo nullis praeceptis contra mortem subornatus* SEN. om care nu fusese prevăzut cu nici un fel de învățături contra morții, *a natura subornatus* CIC. dotat de natură; **2** a ademeni (în secret la ceva rău), a angaja (corupînd), a năimi: ~ *falsum testem* CIC. a produce un martor fals, ~ *medicum indicem* CIC. a năimi un medic spre a fi denunțător, *Macedones tres ad caedem regis subornati* LIV. trei macedoni năimiți să-l omoare pe rege.

subortus, *ūs m.* apariție succesivă (a astrelor) LUCR.

subostendō, *ere, ndī, nsum vt.* a arăta pe sub mînă; (*fig.*) a face să se întrevadă TERT.

subp... *v.* **supp...**

subquartus (*3*) *adj.* în raport de 4 la 5 MART. CAP.

subradiō, *āre vt.* a face să strălucească; (*fig.*) a anunța clar TERT.

subrādō, *ere, rāsī, rāsum vt.* **1** a răzui dedesubt CAT.; **2** (*despre ape*) a curge pe lîngă ..., a scălda AMM.

subrancidus (*3*) *adj.* cam rînced CIC.

subraucus (*3*) *adj.* cam răgușit, cam înfundat (*despre voce*) CIC. // **subraucum** *adv.* sunînd cam răgușit AMM.

subrectiō, *ōnis f.* ridicare, înălțare ARN.

subrector, *ōris m.* cel care ridică PRISC.

subrectrix, *īcis f.* cea care ridică PRISC.

subrectus[1] (*3*) *adj.* aproape drept GROM.

subrectus[2] (**surrectus**) (*3*) *p. pf. v.* **subrigo** *și* **surgo**

subrefectus (*3*) *adj.* puțin refăcut, puțin ușurat VELL.

subrēgulus, *ī m.* mic rege vasal AMM.

subrelinquō, *ere vt.* a lăsa în urma sa AUG.

subremaneō, *ēre vi.* a rămîne în urmă TERT.

subrēmigō, *āre vi.* **1** a vîsli, a înota pe dedesubt: *levā tacitis subremigat undis* VERG. *10, 227* înainta înotînd pe dedesubt cu stînga pe apa tăcută; **2** (*vt.*) a pune în mișcare, a agita AETN.

subrēnālis (*2*) *adj.* subrenal VEG.

subrepente *adv.* cam pe neașteptate HIER.

subrēpō (**surrēpō**), *ere, repsi, reptum vi.* și (*rar*) *vt.* a se strecura pe nesimțite (dedesubt, în), a se furișa: ~ *sub tabulas* CIC. a se strecura sub scînduri, ~ *clathris* COL. a se strecura sub gratii, ~ *moenia urbis* HOR. a se strecura înăuntrul orașului; (*fig.*) *quies surrepit ocellis* OV. somnul se lasă ușor pe ochișori, *siccine surrepsti mei* (= *mi*)? CATUL. te-ai strecurat în acest fel în sufletul meu?, *insinuatio surrepat animis* QUINT. insinuarea să se strecoare pe nesimțite în suflete, (*vt.*) *pectora subrepit terror* SIL. groaza se strecoară în inimi, (impers.) *ita subrepetur animo iudicis* QUINT. astfel se va putea strecura cineva în sufletul judecătorului.

subrepticius (*3*) *adj.* clandestin: *amore uti subrepticio* PL. a se iubi pe furiș.

subreptiō, *ōnis f.* furtișag APUL.; înșelătorie COD. IUST.

subreptīvus (*3*) *adj.* secret, ascuns COD. TH.

subreptus (*3*) *p. pf. v.* **subripio**

subrīdeō, *ēre, rīsī, rīsum vi.* a surîde: *olli* (= *illi*) *subridens* VERG. surîzînd aceleia, *ad quem subridens mixtā irā* VERG. surîzîndu-i batjocoritor, ~ *amarum* APUL. a surîde amar.

subrīdiculē *adv.* cam în glumă CIC.

subrigō (**surrigō**), *ere, rexī, rectum vt.* a ridica în sus, a înălța: ~ *aures* VERG. a ridica urechile, *terrae motus subrigit plana* SEN. cutremurul ridică în sus tot ce e plan, *surriguntur capilli* SEN. părul se ridică măciucă (de frică).

subriguus (*3*) *adj.* cam umed PLIN.

subringor, *ringī vi.* a strîmba din nas, a face mutre CIC.

subripiō *v.* **surripio**

subrīsiō, *ōnis f.* rîs ușor HIER.

subrogātiō, *ōnis f.* alegere în locul altuia, subrogare AMBR.

subrogō *și* **surrogō** (*I*) *vt.* (*ofic.*) a alege în locul ...: ~ *alios* CIC. a alege în loc pe alții, *nec collegam subrogaverat in locum Bruti* LIV. nu alesese alt coleg (consul) în locul lui Brutus, *lex subrogatur* ULP. legea e modificată (adăugîndu-se o dispoziție nouă).

subrostrānī, *ōrum m. pl.* oameni care pierd vremea prin jurul rostrelor din for, răspînditori de zvonuri CIC.

subrotātus (*3*) *adj.* pus pe roate VITR.

subrotundus (*3*) *adj.* aproape rotund CELS.

subrubeō, *ēre vi.* a fi aproape roșu: *plena subrubet uva* OV. strugurele plin este roșietic, *subrubet sponso visa puella* OV. fata văzută de logodnic se face roșie.

subruber, *bra, brum adj.* roșietic CELS.

subrubeus (*3*) *adj.* roșietic NON.

subrubicundus (*3*) *adj.* roșcat: ~ *vultus* SEN. față aprinsă (de mînie).

subrūfus (*3*) *adj.* roșcat. ~ *aliquantum* PL. cam roșcat (la păr).

subrūmō, *āre vt.* [*sub* + *ruma*] a pune la supt ugerul COL.

subrūmus (*3*) *adj.* care suge încă, neînțărcat VARR.

subruncātor, *ōris m.* plivitor SERV.

subruncīvus (*3*) *adj.* bine plivit GROM.

subruō, *ere, ruī, rutum vt.* a săpa pe dedesubt, a surpa, a nărui: ~ *a radicibus arbores* CAES. a doborî copacii de la rădăcină, ~ *moenia cuniculo* LIV. a surpa zidurile orașului printr-o galerie subterană, *amnis subruit montes* PLIN. IUN. rîul surpă munții; (*fig.*) ~ *libertatem* LIV. a distruge libertatea, ~ *animos militum variis artibus* TAC. a submina devotamentul

soldaţilor în fel şi chip, ~ *reges muneribus* HOR. a submina puterea regilor prin daruri.

subrupiō *v.* **surripio**

subruptīcius (*3*) *adj. v.* **surrupticius**

subrusticē *adv.* cam grosolan, cam nepotrivit GELL.

subrusticus (*3*) *adj.* cam ţărănos, cam necizelat CIC.

subrutilō, *āre vi.* 1 a bate în roşu (culoare) HIER.; 2 (*fig.*) a fi destul de clar (de înţeles) AUG.

subrutilus (*3*) *adj.* roşietic PLIN.

subrutus (surrutus) (*3*) *p. pf. v.* **subruo**

subsalsus (*3*) *adj.* puţin sărat CELS.

subsaltō, *āre vi.* a se apropia prin sărituri, a sări în ... ECCL.

subsannātiō, *ōnis f.* [*subsanno*] strîmbătură, mutră batjocoritoare VULG.

subsannātor, *ōris m.* batjocoritor VULG.

subsannatōrius (*3*) *adj.* batjocoritor HIER.

subsannium, *iī n.* interiorul unei corăbii ECCL.

subsannō, *āre, āvī vi.* a face mutre batjocoritoare, a lua în derîdere HIER.

subsarcinō, *āre vt.* a încărca în secret, a dota în secret P. NOL.

subscalpō, *ere vt.* a scărpina uşor în secret, a mîngîia făcînd plăcere MART. CAP.

subscrībendārius, *iī m.* secretar COD. TH.

subscrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 a scrie dedesubt: *subscripsere L. Bruti statuae: „Utinam viveres"* SUET. au scris sub statuia lui L. Brutus: „O, dacă ai trăi!", *si quaeret „Pater Urbium" subscribi statuis* HOR. dacă va dori ca sub statuile lui să fie pusă inscripţia „Părintele oraşelor"; 2 a scrie mai jos, a adăuga în scris: *litterae, quarum exemplum subscripsi* CIC. scrisoare a cărei copie ţi-o trimit alăturat, *haec subscribe libello* HOR. S. *1, 10, 92* adaugă aceste pagini volumaşului; 3 a subscrie un document, a-şi pune semnătura (ratificînd): ~ *testamento* DIG. a semna testamentul, ~ *rationibus* DIG. a aproba conturile, *de supplicio cuiusdam capite damnati* ~ SUET. a-şi pune semnătura pe sentinţa de condamnare la moarte a cuiva; 4 (*fig.*) a subscrie (la), a adera, a se asocia (la): ~ *Caesaris irae* a adera la mînia împăratului, ~ *odiis accusationibusque Hannibalis* LIV. a se asocia la urile şi acuzaţiile aduse lui Hannibal; 5 (*judic.*) a. a subscrie (depunînd) o reclamaţie (împotriva cuiva): *cras subscribam homini* PL. mîine îl voi reclama pe ăsta, *in Popilium subscripsit, quod is pecuniam accepisset* CIC. l-a reclamat pe Popilius că primise bani; b. a subscrie o reclamaţie (a altcuiva, asociindu-se): *neminem neque suo nomine neque subscribens accusavit* NEP. n-a acuzat pe nimeni nici în numele său, nici asociindu-se la reclamaţia altuia, *Capito Agrippae subscripsit in C. Cassium* VELL. Capito s-a asociat la acuzaţia lui Agrippa împotriva lui C. Cassius; 6 (*spec. despre cenzori*) a cenzura, a înscrie ca motiv al blamului, a blama: *haec de iudicio corrupto subscripserunt* CIC. au dat aceste motive ale înfierării coruperii judecăţii, *statuamus utrum quia censores subscripserint, ita sit, an quia ita fuerit, illi subscripserunt* CIC. să stabilim dacă lucrul este aşa fiindcă cenzorii l-au înfierat, sau ei l-au înfierat fiindcă aşa a fost de fapt; 7 a nota, a înregistra: *numerus aratorum quotannis subscribitur* CIC. numărul plugarilor se înregistrează anual, ~ *audita* QUINT. a-şi nota cele auzite, *sub Domitiano, cum suspiria nostra subscriberentur* TAC. sub Domitianus, cînd şi suspinele noastre erau notate.

subscriptiō, *ōnis f.* 1 scrisul dedesubt, inscripţie (la o statuie); 2 semnare a unui document, iscălitură SUET.; 3 adaos la cele scrise CIC.; 4 (*judic.*) subscriere la o acuzare, act de acuzare, acuzare: *subscriptionem componere* SEN. a redacta actul de acuzare, *subscriptionem sibi postulare* CIC. a cere să iscălească şi el actul de acuzare; 5 (*spec.*) indicare a delictului (de către cenzor), motivare a înfierării aplicate de cenzor CIC.; 6 înscriere în registru CIC.

subscriptor, *ōris m.* 1 cel care se asociază, subscriind la actul de acuzare al altuia CIC.; 2 (*fig.*) cel care subscrie, partizan, asociat GELL.

subscrūpōsus *sau* **subscrūpulōsus** (*3*) *adj.* destul de meticulos AMM.

subscūs, *sūdis f.* extremitate a unei bucăţi de lemn *sau* de metal (care se îmbucă în scobitura alteia) CAT., VITR.

subsecīvus (*3*) *adj. v.* **subsicivus**

subsecō, *āre, secuī, sectum vt.* a tăia de jos, a reteza VARR., OV.

subsecundārius (*3*) *adj.* accesoriu GELL.

subsecūtiō, *ōnis f.* urmare, continuare CASSIOD.

subsecūtus (*3*) *p. pf. v.* **subsequor**

subsēdī *pf. v.* **subsido**

subsellium, *iī n.* 1 bancă, banchetă, scaun (fără spătar); (*frecv. pl.*) **subsellia**, *ōrum n.* bănci (*ale senatorilor, ale judecătorilor, avocaţilor, acuzaţilor etc. — la tribunale; ale spectatorilor — la teatru*); 2 (*pl.*) tribunal, judecători, procese: *habitare in subselliis* CIC. a-şi petrece viaţa la tribunal, *ne semper subsellia meditere* CIC. nu te gîndi tot timpul la procese, (*homo*) *ab subselliis* CIC. om cu lungă practică de avocat, *versatus in utrisque subselliis* CIC. versat şi ca judecător, şi ca avocat.

subsensī *pf. v.* **subsentio**

subsentātor, *ōris m.* adulator PL.

subsentiō, *īre, sensī vt.* (*fig.*) a cam mirosi, a cam simţi, a bănui TER.

subsequenter *adv.* în continuare, după aceea AUG.

subsequor, *sequī, secūtus sum vt. dep.* 1 a urma îndată: *subsequor te* PL. te urmez îndată, *nostri signa* ~ *non poterant* CAES. ai noştri nu puteau să se ţină după stindarde; (*abs.*) *Caesar praemisso equitatu legiones subsequi iussit* CAES. trimiţînd înainte cavaleria, Caesar porunci ca legiunile să urmeze îndată, *subsequenti anno* PLIN. în anul următor; 2 a însoţi: *hos motus* ~ *debet gestus* CIC. gestul trebuie să însoţească aceste mişcări; 3 (*fig.*) a merge pe urmele, a urma, a imita: *Speusippus Platonem subsequens* CIC. Speusippus care merge pe urmele lui Platon, *suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum* CIC. prin stilul lui, a imitat afabilitatea scrisorilor tale.

subsequus (*3*) *adj.* subsecvent OROS.

subsequutus (*3*) *p. pf. v.* **subsecutus**

subsēricus (*3*) *adj.* pe jumătate de mătase LAMPR. // **subsērica,** *ōrum n. pl.* haine pe jumătate de mătase TERT.

subserō[1], *ere vt.* a planta în loc, a înlocui un răsad *sau* un butaş COL.

subserō[2], *ere, sertum vt.* **1** a vîrî pe dedesubt APUL.; **2** (*fig.*) a insera, a adăuga AMM.; a insinua AMM.

subserviō, *īre vi.* **1** a sluji în subordine, a fi la ordinele ... PL.; **2** a secunda: ~ *orationi* TER. a secunda vorbele (cuiva).

subsessa, *ae f.* ambuscadă VEG.

subsessor, *ōris m.* **1** cel care stă la pîndă (spre a ucide) PETR.; **2** (*fig.*) vînător: ~ *alieni matrimonii* VAL. MAX. seducător al soţiei altuia.

subsicīvus (*3*) *adj.* [*sub + seco*] **1** de rămăşiţă după o parcelare: *mensores dicunt in subsicivum esse unciam agri* VARR. măsurătorii zic că este un rest după parcelare de o douăsprezecime de pămînt // **subsicīvum,** *i n.* porţiune rămasă după parcelare: *subsiciva veteribus possessoribus concessit* SUET. a lăsat resturile după parcelare vechilor posesori; **2** (*fig.*) care mai rămîne, secundar, accesoriu: *subsicivum tempus* CIC. timpul care mai rămîne liber, *occupati officiis, subsicivis temporibus ista curamus* PLIN. prinşi de îndatoriri, în momentele libere mă ocup cu acestea, *subsicivae operae* CIC. lucrări în restul timpului, *philosophia non est res subsiciva* SEN. filozofia nu este o ocupaţie accesorie (ocazională), *subsiciva sollicitudo* APUL. grijă secundară.

subsīdentia, *ae f.* sediment VITR.

subsidiālis (*2*) *adj.* subsidiar AMM.

subsidiārius (*3*) *adj.* **1** (*mil.*) de rezervă, auxiliar: *subsidiariae cohortes* LIV. cohorte de rezervă // **subsidiārii,** *ōrum m. pl.* trupe de rezervă; **2** lăsat de rezervă, netăiat (*despre lăstar*) COL.; **3** (*judic.*) subsidiar DIG.

subsidior, *ārī vi. dep.* a forma rezerva HIRT.

subsidium, *iī n.* **1** linie de rezervă, rezervă, trupe de rezervă: *subsidia et secundam aciem adortus* LIV. atacînd trupele de rezervă şi a doua linie de luptă, *cohortis veteranas in fronte, ceterum exercitum in subsidiis locat* SALL. aşează cohortele de veterani în prima linie şi restul armatei ca rezervă; **2** (*frecv.*) **a.** ajutor, sprijin: *funditores subsidio* (= *dat.*) *oppidanis mittit* CAES. trimite în ajutor orăşenilor prăştieri, *subsidio venire* CIC. a veni în ajutor, *missi in ~ equites* TAC. călăreţii trimişi în ajutor; (*gener.*) *subsidio esse alicui* OV. a fi de ajutor cuiva; **b.** (*pl.*) mijloace de susţinere: *industriae subsidia consumere* CIC. a-şi risipi mijloacele propriei activităţi, *frumentaria subsidia reipublicae* CIC. mijloacele de aprovizionare cu grîne ale statului; **3** loc de refugiu, azil: *navigiis pauca subsidia* TAC. puţine locuri de refugiu pentru nave, *non aliud ~ quam misericordia Caesaris* TAC. nici un alt mijloc de scăpare decît mila împăratului.

subsīdō, *ere, sēdi, sessum vi.* **1** a se lăsa în jos: (*despre fiinţe*) *subsidunt inde consurgunt* LIV. se lasă în jos, apoi se ridică, ~ *in genua* SEN. a se lăsa pe genunchi, *elephanti clunibus subsidentes, prolabebantur* LIV. elefanţii, lăsîndu-se pe genunchi, alunecau la vale; (*spec.*) *equae maribus subsidunt* LUCR. iepele se împreunează cu armăsarii, (*despre lucruri*) ~ *valles* OV. a se afunda văile, *quidquid faecis subsederit* CAES. toată drojdia care se va fi depus la fund, *flumina subsidunt* OV. fluviile intră în albia lor, *venti subsidunt* PROP. vînturile se potolesc, *urbes cum civibus subsedere* LUCR. oraşe cu locuitori cu tot au fost înghiţite, *ignis subsidit* SEN. focul se stinge, *mollescit ebur et subsidit digitis* OV. fildeşul se înmoaie şi se supune degetelor, (*poet.*) *extremus galeaque ima subsedit Acestes* VERG. Aen. *5, 498* în fundul coifului a rămas ultimul numele (sorţul pe care era scris) „Acestes"; (*fig.*) *subsidit impetus dicendi* QUINT. scade avîntul vorbirii, *vitia subsidunt* SEN. viciile se potolesc; **2 a.** a se opri locului, a face o oprire: *subsedi in ipsa via* CIC. m-am oprit din mers; **b.** a se stabili, a rămîne: ~ *in castris* a rămîne în tabără, ~ *Nuceriae* SUET. a se stabili la Nuceria; **3** (*oc.*). a se posta la pîndă, a pîndi: *nec eo in loco subsedit, quo ille venturus erat* CIC. nu s-a aşezat la pîndă în acel loc unde acela avea să vină, *Miloni subeundum fuit* CIC. Milo ar fi trebuit să pîndească; (*vt.*) *devictam Asiam* (= *victorem Asiae*) *subsedit adulter* VERG. Aen. *11, 268* un adulter (Aegisthus) a întins curse învingătorului Asiei (Agamemnon), ~ *leonem* SIL. a pîndi leul, ~ *insontem* AMM. a întinde curse unui nevinovat.

subsiduus (*3*) *adj.* depus la fund GRATT.

subsignānus (*3*) *adj.* aflător sub arme ca rezervă: ~ *miles* TAC. legionari de rezervă.

subsignātiō, *ōnis f.* **1** subscriere, semnătură DIG.; **2** promisiune sigură, asigurare TERT.

subsignō (*I*) **1** a însemna dedesubt, a consemna în scris: ~ *Ciceronis sententiam ipsis verbis* PLIN. a transcrie textual părerea lui Cicero; **2** a înregistra: ~ *apud censorem, apud aerarium* CIC. a înregistra la cenzor, la vistierie; **3** (*fig.*) a oferi ca garanţie, a garanta, a răspunde: ~ *fidem pro moribus alicuius* PLIN. IUN. a-şi pune cuvîntul pentru moravurile cuiva, *id apud te subsigno* PLIN. IUN. răspund de asta în faţa ta.

subsiliō (sussiliō), *īre, siluī vi.* **1** [*sub + salio*] a sări în sus, a sări, a se ridica: *subsiliunt ignes ad tecta* LUCR. flăcările se ridică spre acoperişuri; (*fig.*) *damnosi canes subsiluere* PROP. *4, 8, 46* mi-au ieşit la sorţi cîinii blestemaţi, *subsiluisti te* SEN. Ep. *13, 3* te-ai ridicat de la pămînt (după înfrîngere); **2** (*vt. oc.*) a se arunca înăuntru: ~ *terram* SEN. Clem. *1, 3, 5* a intra sub pămînt.

subsimilis (*2*) *adj.* aproape asemănător cu ... CELS.

subsīmus (*3*) *adj.* cam cu nasul turtit VARR.

subsipiō, *ere vi.* a avea oarecare gust VARR.

subsistentia, *ae f.* substanţă, esenţă CASSIOD.

subsistō, *ere, stiti vi.* **1** a se opri: *substitit Aeneas* VERG. Aeneas s-a oprit, ~ *in locis campestribus* CAES. a se opri în locuri de cîmpie, *Tibris substitit undā* VERG. Tibrul s-a oprit cu apele lui, *substitit lingua timore* OV. limba îi amuţi de frică, *clamor substitit* OV. strigătul încetă, *substiterunt lacrimae* QUINT. lacrimile încetară; **2** a rămîne (undeva): ~ *intra tecta* PLIN. IUN. a rămîne acasă; (*fig.*) ~ *in priorem paupertatem* TAC. a rămîne în starea de sărăcie de mai înainte; **3 a.** a rezista, a ţine piept, a face faţă: *vix Hannibali subsistens* LIV. rezistîndu-i cu greu lui Han-

nibal, ~ *sumptui* CIC. a face față cheltuielilor, (*rar vt.*) ~ *feras* LIV. a înfrunta fiarele; **b.** (*oc.*) a veni în ajutor (cuiva) APUL. M. *2, 27*; **4** (*tard.*) a subzista, a rămîne valabil: *sententia adversus te lata subsistit* COD. IUST. sentința dată împotrivă rămîne valabilă.

subsitus (*3*) *adj.* situat dedesubt APUL.

subsōlānus (*3*) *adj.* orientat spre răsărit PLIN. // **subsōlānus**, *ī m.* vînt de răsărit SEN.

subsonō, *āre vt.* a da de înțeles SISENN.

subsortior, *īrī, itus sum vt. dep.* a trage la sorți din nou: ~ *iudicem* CIC. a trage din nou la sorți un judecător, *subsortiti iudices* SERV. judecători trași din nou la sorți (spre a-i înlocui pe cei care erau împiedicați).

subsortitiō, *ōnis f.* nouă tragere la sorți (spre a înlocui) CIC.

substantia, *ae f.* **1** substanță, esență, realitate, materie: *verba sine substantiā rerum* QUINT. cuvinte fără substanță reală, *pretium non in substantiā, sed in arte* DIG. valoare stînd nu în material, ci în lucrătură; **2** bază, suport: *sine substantiā facultatum* TAC. fără suportul averii; **3** stare materială: ~ *rei familiaris* DIG. avere personală; **4** (*tard.*) alimente, hrană PRUD.

substantiālis (*2*) *adj.* **1** substanțial, real TERT.; **2** care există prin sine însuși, independent AMM.

substantiāliter *adv.* substanțial, esențial TERT.

substantiola, *ae f.* mici mijloace de întreținere HIER.

substantivālis (*2*) *adj.* substanțial TERT.

substantīvus (*3*) *adj.* **1** substanțial TERT.; **2** *substantivum verbum* PRISC. verbul substantiv (vb. *sum*) PRISC.

substernō, *ere, strāvī, strātum vt.* **1** a așterne dedesubt: ~ *herbam ovibus* CAT. a așterne iarbă sub oi, *se* ~ *alicui* CATUL. a se împreuna cu cineva // **substrātus** (*3*) *p. pf.* care se întinde (*despre mări*): *pelage late substrata* LUCR. mări care se întind pînă departe: (*poet.*) ~ *bracchia collo* CATUL. a prinde cu brațele pe după gît; **2** (*fig.*) a pune la dispoziție, a supune: ~ *delicias multas* LUCR. a oferi multe plăceri, *totam rempublicam substravit libidini suae* CIC. a pus tot statul la dispoziția poftelor lui.

substiti *pf. v.* **subsisto**

substituō, *ere, stituī, stitūtum vt.* **1** a pune dedesubt PALL. *sau* a pune după ... B. AFRIC.; **2** (*fig.*) a pune sub ..., a supune: ~ *oculis funera fratrum* OV. a pune înaintea ochilor cadavrele fraților, *substituebantur crimini* PLIN. IUN. erau puși sub acuzație, *substituerat animo speciem corporis magnificam* LIV. își închipuise o înfățișare fizică măreață a omului; **3 a.** a pune la loc, a substitui: ~ *alium in eius locum* NEP. a pune pe altul în locul acestuia, ~ *aliquem alicui* LIV. sau ~ *aliquem pro aliquo* CIC. a pune pe cineva în locul altcuiva, *philosophia nobis pro reipublicae procuratione substituta* CIC. filozofia înlocuind pentru mine activitatea politică; **b.** (*judic.*) a institui ca moștenitor în al doilea rînd: *pupillus, cui substitutus heres erat* SUET. copil căruia îi era moștenitor în al doilea rînd.

substitūtiō, *ōnis f.* **1** înlocuire, substituire ARN.; **2** numire (a cuiva) ca moștenitor în al doilea rînd GAI.

substitutīvus (*3*) *adj.* subordonat APUL.

substō, *āre vi.* **1** a fi dedesubt CELS.; **2** a se ține bine, a rezista TER. Andr. *914*.

substomachor, *ārī vi.* a fi puțin iritat AUG.

substrāmen, *inis n.* **1** așternut; **2** vălătuc (dedesubtul greutăților de tras) SIL.

substrāmentum, *ī n.* așternut de paie CAT.

substrātus[1] (*3*) *pf. v.* **substerno**

substrātus[2], *abl. -ū, m.* așternere dedesubt PLIN.

substrāvī *pf. v.* **substerno**

substrepō, *ere vi.* a murmura slab APUL.

substrictus (*3*) *p. pf. v.* **substringo** // **adj.** scurt, strîns, slab OV. ș.a.

substrīdens, *ntis adj.* fremătînd puțin AMM.

substringō, *ere, strinxī, strictum vt.* **1** a lega (pe dedesubt spre a ridica), a strînge: ~ *crinem nodo* TAC. a strînge părul cu un nod, ~ *lintea malo* SIL. a strînge pînzele de catarg, ~ *caput* (*equi*) *loro* NEP. a lega capul cu o curea înnodată, (*poet.*) *aurem substringe loquaci* HOR. S. *2, 5, 95* ciulește urechea la un flecar; **2** (*fig.*) a restrînge, a ține în frîu: ~ *effusa* QUINT. a restrînge ceea ce e prea difuz, ~ *bilem* IUV. *6, 433* a-și ține fierea (ca să nu verse).

substructiō, *ōnis f.* fundație a unei clădiri, construcție sub sol CAES. ș.a.

substructum, *ī n. v.* **substructio**

substruō, *ere, struxī, structum vt.* a așeza o fundație: *Capitolium saxo quadrato substructum* LIV. Capitoliul înălțat pe o fundație de piatră cubică, ~ *vias glareā* LIV. a așterne drumurile cu un strat de pietriș, ~ *intervalla montium ad libramenta* VITR. a umple intervalul dintre munți nivelîndu-l; (*fig.*) ~ *fundamentum* PL. a pune bazele.

subsudō, *āre vi.* a asuda puțin FORT.

subsultim *adv.* sărind, prin sărituri SUET.

subsultō (**sussultō**), *āre, āvī vi.* **1** a sări în sus, a țopăi: *tu subsultas, at ego miser* ... PL. tu sari în sus, pe cînd eu nenorocitul ...; **2** (*fig. despre stil*) a fi sacadat QUINT.

subsum, *fuī, esse vi.* **1** a fi dedesubt, a sta dedesubt: *nigra subest cui lingua palato* VERG. care are sub cerul gurii o limbă neagră, *suberat Pan ilicis umbrae* TIB. Pan se odihnea sub umbra unui stejar, *cum sol Oceano subest* HOR. cînd soarele e sub ocean (a apus); (*fig.*) *notitiae suberit semper amica tuae* OV. iubita va fi mereu sub controlul tău; **2** (*despre loc și timp*) a fi în apropiere, a fi aproape: *suberant montes* CAES. în apropiere erau niște munți, *suberat classis* NEP. flota era în apropiere, *templa mari subsunt* OV. aproape de mare este un templu, *nox iam suberat* CAES. tocmai se apropia noaptea, *cum dies comitiorum subesset* CIC. apropiindu-se ziua alegerilor; **3** (*fig.*) a fi la bază, a fi ascuns (ceva), a exista: *si his vitiis ratio non subisset* CIC. dacă la baza acestor vicii n-ar fi un motiv, *solent auro multa* ~ *mala* TIB. sub aur se ascund obișnuit multe nefericiri, *nihil doli* ~ *credens* NEP. încredințat că nu se ascunde acolo nici o înșelătorie, *neque causa suberat, quare* ... NEP. nu era motiv ca ..., *in qua re nulla suspicio subest* CIC. în care lucru nu e nici umbră de bănuială, *si ulla spes salutis subesset* CIC. dacă ar mai fi vreo speranță de salvare.

subsuō, *ere, subsūtus vt.* 1 a coase pe dedesubt, a înnădi: *subsutā instita veste* HOR. un volan înnădit la poalele veşmîntului; 2 (*fig.*) a adăuga (în scris).
subtābidus (*3*) *adj.* aproape topit (de boală, slăbiciune) AMM.
subtacitus (*3*) *adj.* cam taciturn PRUD.
subtectiō, *ōnis f.* acoperire AUG.
subtegmen, *inis n. v.* **subtemen**
subtegō, *ere, texī, tectum vt.* a acoperi pe dedesubt, a învălui AUG.
subtegulāneus (*3*) *adj.* pus sub ţiglele de pe acoperiş PLIN.
subtel *n.* scobitura din talpa piciorului PRISC.
subtēmen, *inis n.* 1 bătătură, urzeală; ţesătură: ~ *secernit arundo* OV. suveica desparte urzeala, *picturatae auri subtemine vestes* VERG. haine bătute în aur; 2 pînză, stofă: ~ *tenue nere* PL. a ţese o pînză fină, ~ *Tyrium* TIB. stofă tyriană; 3 (*fig.*) fir al Parcelor: *ducentes subtemina fusi* CATUL. fuse care toarceţi firele destinului: ~ *certum* HOR. firul prestabilit (al vieţii).
subtendō, *ere, tendī, tentum* (*tensum*) *vi.* a întinde pe dedesubt, a face să stea întins CAT.
subtenuis (*2*) *adj.* cam subţire VARR.
subter I *adv.* (pe) dedesubt: *supra et* ~ CIC. deasupra şi dedesubt. **II** *prep. cu ac. şi abl.* sub, dedesubtul: *manu* ~ *togam exserto* LIV. scoţînd mîna de sub togă, *equo* ~ *murum advehitur* LIV. calul îl duce la picioarele zidului, *Rhoeteo* ~ *litore* CATUL. sub malul rhoeteic.
subteractus (*3*) *adj.* care creşte pe dedesubt CELS.
subteradnexus (*3*) *adj.* prins dedesubt CAPIT.
subteranhēlō, *āre vi.* a gîfîi sub (o greutate) STAT.
subtercavātus (*3*) *adj.* săpat sub pămînt SOLIN.
subtercurrō, *ere vi.* a se întinde dedesubt VITR.
subtercutāneus (*3*) *adj.* subcutanat VEG.
subterdūcō, *ere, duxī vt.* a sustrage, a lua de sub ochi PL.
subterfluō, *ere vi.* a curge dedesubt, la picioarele ... VITR.; (*fig.*) a se duce pe apă, a scăpa PANEG.
subterfugiō, *ere, fūgī* 1 *vi.* a fugi pe ascuns, a scăpa: *subterfugisse eum sic mihi!* PL. să-mi fi fugit el de sub nas!; 2 *vt.* a scăpa de ceva: ~ *militiam* CIC. a scăpa de militărie, ~ *periculum* CIC. a scăpa de primejdie.
subterfundō, *āre vt.* a pune o fundaţie tare dedesubt LACT.
subterhabeō, *ēre vi.* a nesocoti, a nu ţine cont (de): *meis amoribus subterhabitis* APUL. iubirea mea fiind nesocotită.
subteriaciō, *ere vt.* a arunca sub PALL.
subterlābor, *lābi vt. dep.* a curge în josul, la picioarele: *fluminaque antiquos subterlabentia muros* VERG. rîuri care curg la picioarele vechilor ziduri.
subterlinō, *ere vt.* a unge pe dedesubt PLIN.
subterluō, *ere vt.* a scălda pe dedesubt CLAUD.
subterluviō, *ōnis f.* coroziune (produsă de apă) MAMERT.
subtermeō, *āre vt.* 1 a curge pe dedesubt: ~ *pontes* CLAUD. a curge pe sub poduri; 2 a apune sub ... (*despre astre*) PLIN.
subternatō, *āre vi.* şi *vt.* a înota pe dedesubt SOLIN.
subternus (*3*) *adj.* subteran, al Infernului PRUD.
subterō, *ere, trīvī, trītum vt.* 1 a sfărîma pe dedesubt, a strica la picioare: ~ *pedes, ungulas* COL. a-şi strica picioarele, copitele; 2 a pisa COL.
subterpendens, *ntis adj.* care atîrnă în jos PALL.
subterrāneus (*3*) *adj.* subteran CIC. // **subterrāneum**, *ī n.* loc subteran APUL.
subterrēnus *şi* **subterreus** (*3*) *adj.* subteran APUL., ARN.
subtersternō, *ere, strāvī, strātum vi.* a acoperi dedesubt IUL. VAL.
subtertius (*3*) *adj.* în raport de 2 la 3 MART. CAP.
subtervacans, *ntis adj.* gol pe dedesubt SEN.
subtervolvō, *ere vt.* a rostogoli pe dedesubt: (*pas.-refl.*) *subtervolvi* a curge pe dedesubt AMM.
subtexō, *ere, texuī, textum vt.* 1 a ţese sub ...; (*fig.*) a întinde un văl asupra ..., înaintea ...; a învălui, a acoperi: *patrio capiti* ~ *nubes* OV. M. *14, 368* a întinde un văl de nori asupra capului părintelui (Soarele), *subtexunt nubila caelum* LUCR. norii acoperă cerul, ~ *caelum fumo* VERG. a acoperi cerul cu fum, *ferro subtexitur aether* LUC. cerul e întunecat de un nor de săgeţi; 2 a înnădi; (*fig.*) a insera, a adăuga, a expune, a ticlui: *sic familiarum originem subtexuit, ut* ... NEP. atît de bine a expus apoi originea familiilor, încît ..., *subtexit huic fabulae legatos interrogatos esse* LIV. apoi la povestea asta adaugă că solii au fost întrebaţi, *non ab re fuerit* ~, *quae* ... *evenerint* SUET. nu va fi fără rost să adaug cele ce au urmat, ~ *carmina* TIB. a compune poezii, *subtexta malis bona sunt* MANIL. cele bune sînt amestecate cu cele rele.
subtīliloquentia, *ae f.* vorbire subtilă TERT.
subtīliloquus (*3*) *adj.* subtil în vorbire TERT.
subtīlis (*2*) *adj.* 1 subţire, fine: *subtile filum* LUCR. fir subţire, *subtilior arundo* PLIN. trestie mai subţire, ~ *farina* PLN. făină fină, ~ *ignis* LUCR. foc subtil, ~ *acies gladii* SEN. tăiş foarte ascuţit al spadei; (*fig.*) *subtile palatum* HOR. cerul gurii delicat (gust fin); 2 (*fig.*) **a.** pătrunzător, subtil, fin: *subtile iudicium* CIC. judecată pătrunzătoare, ~ *sententia* CIC. părere judicioasă, ~ *et callidus iudex* HOR. apreciator perspicace şi competent; **b.** precis, ingenios, riguros, îngrijit: ~ *descriptio partium* CIC. ingenioasă distribuţie a părţilor, ~ *definitio* CIC. definiţie precisă, *subtiliores epistulae* CIC. scrisori mai îngrijite; **c.** (*despre stil*) sobru, simplu, fără podoabe: ~ *oratio, etiam incompta delectat* CIC. o vorbire simplă, chiar neîmpodobită, place, *Lysias,* ~ *scriptor* CIC. Lysias, scriitor sobru.
subtīlitās, *ātis f.* 1 subţirime, micime, gingăşie: ~ *linearum* PLIN. subţirimea liniilor, ~ *florum* PLIN. gingăşia florilor, ~ *muliebris* VITR. svelteţe feminină, ~ *animalium* PLIN. micimea unor vieţuitoare (insecte), ~ *ferramentorum* PLIN. fineţea instrumentelor de tăiat; 2 (*fig.*) **a.** ascuţime (a judecăţii), perspicacitate, subtilitate: ~ *sententiarum* CIC. subtilitatea ideilor, *credunt militaribus ingeniis subtilitatem deesse* TAC. cred că spiritelor militare le lipseşte subtilitatea; **b.** (*despre stil*) simplicitate, sobrietate: *ea* ~ *quam Atticam appellant* CIC. acea simplicitate pe care o numesc attică, *orationis* ~ *imitabilis videtur esse, sed* ... CIC. simplicitatea stilului pare că e uşor de imitat, în realitate însă ...

subtīliter *adv.* **1** intim, strîns; mărunt: *animae ~ conexae* LUCR. *3, 739* suflete legate intim (strîns) între ele, *~ dividere* PLIN. a împărţi în bucăţele mici; **2 a.** subtil: *subtilius cernere* CIC. a distinge mai subtil; **b.** exact, precis; minuţios: *quam subtilissime persequi* CIC. a trece în revistă cît mai precis; *haec ad te scrībam alias subtilius* CIC. am să-ţi scriu despre asta mai amănunţit altădată; **c.** (*despre stil*) simplu, sobru: *humilia ~ dicere* CIC. a înfăţişa ideile obişnuite într-un stil simplu, *privatas causas subtilius agimus* CIC. în cauzele private pledez mai sobru.

subtimeō, *ēre vt.* a avea o oarecare temere CIC.

subtinniō, *īre vi.* a zdrăngăni uşor TERT.

subtitubō, *āre vi.* a se clătina uşor; (*fig.*) a şovăi uşor TERT.

subtractiō, *ōnis f.* retragere VULG.; scădere BOETH.

subtrahō, *ere, traxī, tractum vt.* **1** a trage de dedesubt, a trage în jos: *tellus pedibus subtracta* LUCR. pămîntul tras de sub picioare, *~ aggerem cuniculis* CAES. a submina terasa prin galerii subterane, *subtrahit haec fantem fluctus* PROP. valul îl înghite pe cînd vorbea astfel; **2** a retrage, a sustrage: *~ cibum alicui* CIC. a sustrage cuiva hrana, *~ milites ab dextro cornu* LIV. a retrage soldaţi de la aripa dreaptă, *subtraho me ab omni parte reipublicae* CIC. mă retrag de la orice activitate politică, *~ aliquem irae militum* TAC. a sustrage pe cineva mîniei soldaţilor, *~ se oneri* QUINT. a se sustrage unei poveri, *~ nomina candidatorum* TAC. a omite numele candidaţilor; (*pas.-refl.*) *substrahiturque solum* VERG. Aen. *5, 199* şi marea le scapă de sub ei (corabia înaintează repede), *subtracto solo* TAC. Ann. *1, 70* solul fugindu-le de sub picioare.

subtristis (*2*) *adj.* cam trist TER.

subtrīvī *pf. v.* **subtero**

subtunicālis, *is f.* cămaşă HIER.

subturpiculus (*3*) *adj.* puţin cam ruşinos CIC.

subturpis (*2*) *adj.* cam ruşinos, cam indecent CIC.

subtus *adv.* dedesubt CAT.

subtūsus (*3*) *adj.* [*sub + tundo*] puţin cam izbit TIB.

subtūtus (*3*) *adj.* nu prea în siguranţă COMMOD.

subūcula, *ae f.* flanelă de lînă cu mîneci (de purtat pe dedesubt), cămaşă VARR., HOR.

sūbula, *ae f.* **1** sulă: (*ironic*) *subulā armatus* SEN. înarmat cu o sulă; (*prov.*) *subulā leonem excipere* SEN. a înfrunta leul cu o sulă; **2** daltă mică GROM.

subulcus, *ī m.* [*sus*] porcar VARR., MART.

sūbulō, *ōnis m.* **1** flautist ENN.; **2** (un fel de) pui de cerb PLIN.

subunctiō, *ōnis f.* ungere uşoară C. AUR.

Subūra, *ae f.* cartier în Roma (*între colina Caelius şi Esquilin, foarte animat, zgomotos şi rău famat, plin de dughene şi taverne*) // **Suburānus** (*3*) *adj.* din Subura: *tironem Suburanae tradere magistrae* MART. a da un novice pe mîna unei maestre (prostituate) din Subura.

suburbānitās, *ātis f.* apropiere de oraş (de Roma), periferie CIC.

suburbānus (*3*) *adj.* din apropierea oraşului (a Romei): *rus amoenum et suburbanum* CIC. proprietate la ţară plăcută şi aproape de Roma // **suburbānum**, *ī n.* proprietate *sau* casă (în apropiere de Roma) // **suburbāni**, *ōrum m. pl.* locuitorii unei suburbii a Romei OV.

suburbicārius (*3*) *adj.* suburban COD. TH.

suburbium, *iī n.* suburbie, periferie CIC.

suburgueō (**suburgeō**), *ēre vt.* a împinge aproape de tot, a apropia mult VERG.

subūrō, *ere, ustum vt.* a arde uşor SUET.; (*fig.*) a înflăcăra (*despre iubire*) ANTHOL.

Suburra, Suburranus *v.* **Subura**

subustiō, *ōnis f.* încălzire pe dedesubt (a termelor) COD. TH.

subvas, *vadis m.* garant în al doilea rînd LEG. XII TAB. *apud* GELL.

subvectiō, *ōnis f.* transport de mărfuri (*cu corabie, car, cai etc.*).

subvectō, *āre vt.* a transporta, a căra: *~ saxa humeris* VERG. a căra bolovani pe umeri.

subvector, *ōris m.* transportator AVIEN.

subvectus[1] *p. pf. v.* **subveho**

subvectus[2], *ūs m.* transport (pe apă) TAC.

subvehō, *ere, vexī, vectum vt.* a transporta (de jos în sus): (*gener.*) a transporta (cu un vehicul): *frumentum quod flumine Arari navibus subvexerat* CAES. grîul pe care-l cărase cu corăbiile în susul rîului Arar, *cineres Romam Tiberi subvecti* SUET. cenuşa transportată pe Tibru la Roma, *subvecta utensilia ab Ostia* TAC. cele necesare au fost aduse de la Ostia, *viae per quas commeatus subvehebantur* LIV. drumuri pe care se cărau alimentele, *ad templum subvehitur regina* VERG. regina este transportată (într-un car) spre templu.

subvellō, *ere, vulsum vt.* a depila în partea de jos LUCIL.

subvelō, *āre vt.* a învălui uşor, a acoperi puţin AUG.

subveniō, *īre, vēni, ventum vi.* **1** (*rar*) a veni în loc PLIN.; (*fig.*) a veni în minte: *mihi sero subvenit* … [cu inf.] APUL. *3, 29* tîrziu mi-a venit în minte să …; **2** (*frecv.*) a veni în ajutor [cu dat.]: *subveni mihi* PL. vino-mi în ajutor, *~ filio circumvento* CAES. a veni în ajutorul fiului împresurat, *~ vitae alicuius* CAES. a salva viaţa cuiva, *~ tempestati quavis ratione* CIC. a ajuta contra furtunii în orice chip (a face faţă furtunii), (*abs.*) *circumvenior, nisi subvenitis* CIC. sînt împresurat, dacă nu-mi veniţi în ajutor, (*impers.*) *priusquam ex castris subveniretur* SALL. mai înainte de a se veni în ajutor din tabără; [viit. *subvenibo* PL.].

subventiō, *ōnis f.* [*subvenio*] ajutor dat cuiva CASSIOD.

subventō, *āre vi.* a alerga în ajutorul (cuiva) (*alicui*) PL.

subventrīle, *is n.* partea de jos a pîntecelui M. EMP.

subverbustus (*3*) *adj.* cu spatele vărgat de lovituri de bici PL. // **subverbusti**, *ōrum m. pl.* sclavi TERT.

subvereor, *ēri vt.* a se teme puţin CIC.

subversiō, *ōnis f.* răsturnare, distrugere ARN.

subversō, *āre vt.* a răsturna; (*fig.*) a ruina, a distruge PL.

subversor, *ōris m.* răsturnător: *~ legum* TAC. desfiinţător al legilor.

subvertō (**subvortō**), *ere, vertī, versum vt.* **1** a răsturna, a da peste cap: *~ mensam* COL. a răsturna masa, *~ statuas* SUET. a da jos statuile, *subvortere montes* SALL. a răsturna munţii (nivelîndu-i), *calceus si pede maior erit, subvertet* HOR. încălţămintea, dacă va fi mai mare decît piciorul, te va da peste cap; **2** (*fig.*)

a culca la pămînt; a distruge, a ruina, a anula: *avaritia fidem subvertit* VALL. lăcomia distruge buna-credință, ~ *leges ac libertatem* SALL. a desființa legile și libertatea, ~ *decretum consulis* SALL. a anula decretul consulului, ~ *testamentum* VAL. MAX. a casa testamentul.

subvespertinus, *ī m.* (subînț. **ventus**) vînt de sud-vest VEG.

subvesperus, *ī m.* (subînț. **ventus**) vînt de sud-vest VITR.

subvexi *pf. v.* **subveho**

subvexus (*3*) *adj.* care se înalță în pantă lină LIV.

subviridis (*2*) *adj.* verzui PLIN.

subvolō, *āre vi.* a se ridica în zbor CIC.

subvolvō, *ere vt.* a rostogoli (în sus), a ridica rostogolind: ~ *manibus saxa* VERG. a ridica rostogolind cu mîinile blocuri de piatră.

subvulturius (subvolt...) (*3*) *adj.* cam de culoarea vulturului, cam brun PL.

succanō, *ere v.* **succino** VARR.

succēdāneus (succīdāneus) (*3*) *adj.* înlocuitor: *asinum pro homine succedaneum videre* APUL. au văzut un măgar ca înlocuitor al unui om // **succēdāneus**, *ī m.* înlocuitor: ~ *regi datus* IUST. făcut înlocuitor al regelui.

succēdō, *ere, cessī, cessum vi.* și (*rar*) *vt.* **1** a intra sub (în), a pătrunde: ~ *tecto et umbrae* VERG. a intra sub acoperiș și la umbră, *nubes* ~ *soli coepere* LUCR. norii începură să intre sub soare, *tectis succedite nostris* VERG. intrați în casa noastră, ~ *antro* VERG. a intra în peșteră, *corpora sinere tumulo* ~ *terrae* VERG. a permite ca trupurile să fie îngropate, *rex iussae succedit aquae* OV. regele intră, după porunca, în apă; (*fig.*) ~ *oneri* VERG. a-și lua pe umeri o povară, ~ *dominationi* IUST. a intra sub stăpînire, *verba sub acumen stili succedant necesse est* CIC. cuvintele trebuie să-ți vină sub vîrful condeiului, *lepide hoc negotium succedit sub manus* PL. Mil. *873* treaba asta merge strună; **2** (*mai ales poet.*) a merge (de jos în sus), a urca, a se înălța: ~ *alto caelo* VERG. a se ridica în înaltul cerului, *magis in montem succedere silvas cogebant* LUCR. sileau pădurile să se urce (retragă) la munte, ~ *muros* LIV. a se urca pe zidurile cetății, (*abs.*) *iussit promptissimum quemque* ~ TAC. porunci să se urce cei mai sprinteni; (*fig.*) *a pedibus minutatim* ~ *frigus* LUCR. frigul se urcă încet-încet de la picioare, *ille ad superos succedet famā* VERG. prin faimă acela se va înălța la cer, ~ *ad* (*in*) *summum honorem* LUCR. a se ridica la cea mai mare cinste; **3** (*mai ales mil.*) a înainta pînă aproape (de), a se apropia (de): ~ *ad urbem* LIV. a înainta spre oraș, ~ *sub ipsum vallum* LIV. a înainta pînă la picioarele fortificației, ~ *sub montem* CAES. a înainta pînă la poalele muntelui, ~ *sub primam nostram aciem* CAES. a înainta pînă aproape de prima noastră linie de luptă, ~ *moenibus* LIV. a se apropia de zidurile cetății, (*cu ac.*) ~ *murum* LIV. a se apropia de zid; (*fig.*) *ad alteram partem succedunt Ubi* CAES. de cealaltă parte vin (locuiesc) ubii; **4** a veni în locul ..., a înlocui: *alii integris viribus succedebant* CAES. veneau în loc alții, cu forțele proaspete, *defatigatis integri succedunt* CAES. în locul celor obosiți, vin soldați odihniți, ~ *in stationem* CAES. a veni să schimbe postul de gardă, ~ *in pugnam* LIV. a înlocui luptătorii: (*fig.*) a veni în locul cuiva (într-o funcție), a urma (înlocuind): ~ *alicui* CAES. a urma cuiva, ~ *in locum cuiquam heres* CIC. a veni ca moștenitor în locul cuiva, (*impers.*) *antea quam tibi successum esset decedere* CIC. a pleca înainte de a ți se fi dat un înlocuitor; **5** a urma (în timp): *aetas succedit aetati* CIC. o generație urmează alteia, *horum aetati successit Isocrates* CIC. după generația acestora, apăru Isocrate, *in Italia violis succedit rosa* PLIN. în Italia, după viorele apare trandafirul, *successit aenea proles* OV. urmă vîrsta de aramă; **6** a ieși bine (*sau* rău), a merge bine, a reuși: *hoc bene successit* TER. treaba asta a ieșit bine, *res nulla successerat* CAES. nici un lucru nu reușise, *postquam inceptum non succedebat* LIV. fiindcă inițiativa nu reușea, (*impers.*) *hac non successit* TER. pe calea asta treaba n-a mers, *si quando minus succedet* CAES. dacă întîmplător succesul va fi mai mic, *si successisset coeptis* LIV. dacă încercarea ar fi reușit, *ubicumque successum erat* LIV. oriunde lucrurile merseseră bine, *nolle successum* (*esse*), *non patribus, non consulibus* LIV. nu voiau să le meargă bine nici patricienilor, nici consulilor.

succendō, *ere, cendī, censum vt.* **1** aprinde (pe dedesubt, la bază): ~ *rogum* LIV. a aprinde rugul, ~ *pontem* LIV. a da foc podului; **2** (*fig.*) a aprinde, a înflăcăra: *ruber ora succendit* LUC. roșeața îi aprinde obrajii, *non sic Leucippis succendit Castora* PROP. nu așa fiica lui Leucip l-a înflăcărat de iubire pe Castor, *succensus amore* OV. aprins de iubire, *succensi ira* SIL. aprinși de mînie.

succenseō *v.* **suscenseo**

succensiō[1], *ōnis* **1** aprindere, foc AMM.; (*fig.*) strălucire TERT.; **2** încălzire AMM.

succensiō[2] *v.* **suscensio**

succentivus (*3*) *adj.* [*succino*] care acompaniază (muzică) VARR.

succentor, *ōris m.* **1** acompaniator (în cîntec); **2** (*fig.*) cel care dă tonul, instigator AMM.

succenturiō[1], *āre, ātum vt.* a înlocui cu alți soldați spre a completa o centurie; (*fig.*) a ține în rezervă: *ego in insidiis hic ero succenturiatus* TER. Phorm. *239* eu voi sta aici la pîndă în rezervă.

succenturiō[2] **(subcenturiō)**, *ōnis m.* subcenturion LIV.

succentus, *ūs m.* acompaniament (muzical) MART. CAP.

succerno *v.* **subcerno**

successi *pf. v.* **succedo**

successiō, *ōnis f.* **1** succedare: *successionem voluptatum efficere* CIC. a face ca plăcerile să se succeadă; **2** succesiune, urmare, înlocuire: *successione imperii dignus* SUET. demn de a urma la conducere, ~ *in locum eius* CIC. urmare în locul lui; **3** moștenire: *iura successionum* TAC. drepturi transmise prin moștenire, *morbi per successiones* PLIN. IUN: boli care se moștenesc; **4** (*oc.*) rezultat, urmare AUG.

successor, *ōris m.* succesor, înlocuitor, urmaș, moștenitor CIC., OV.

successōrius (*3*) *adj.* (*judic.*) succesoral DIG.

successus, *ūs m.* **1** (*rar*) intrare; loc în care se pătrunde ARN.; **2** apropiere, înaintare: ~ *hostium* CAES. apropierea duşmanilor, *Turnus minus laetus successu equorum* VERG. Aen. *12*, *615* Turnus mai puţin bucuros de goana cailor; **3** urmare, succesiune (a timpului) IUST.; **4** reuşită, succes: *successu exsultans* VERG. exultînd de succes, *successu rerum ferocior* TAC. mai înfumurat de succese; (PL., OV., LIV.); **5** descendenţi, urmaşi C. AUR.

succīdāneus (*3*) *v.* **succedaneus**

succīdī[1] *pf. v.* **succido1**

succīdī[2] *pf. v.* **succīdo2**

succīdia, *ae f.* **1** halcă de porc sărată VARR.; (*fig.*) rezervă (de legume): *hortum agricolae succidiam alteram appellant* CIC. ţăranii numesc grădina a doua rezervă de masă; **2** măcel GELL.

succidō[1], *ere, cidī vi.* [*sub* + *cado*] **a.** a cădea (pe jos): *genua inediā succidunt* PL. genunchii mi se înmoaie de foame, *terra succidit* LUCR. pămîntul se prăbuşeşte, *conatibus aegri succidimus* VERG. istoviţi de sforţări, sucombăm; **b.** (*fig.*) a se lăsa abătut SEN.

succīdō[2], *ere, cīdī, cīsum vt.* [*sub* + *caedo*] a tăia (de dedesubt), a reteza (de jos): *arboribus succisis* CAES. arborii fiind retezaţi de jos, *Ceres medio succiditur aestu* VERG. grîul se seceră pe arşiţă de vară, *succisis poplitibus* LIV. cu vinele picioarelor tăiate, ~ *florem aratro* VERG. a tăia floarea cu plugul.

succidus (*3*) *v.* **sucidus**

succiduus (*3*) *adj.* [*succido1*] **1** care cade, care nu se poate ţine, şovăitor: *illi poplite succiduo genua intremuere* OV. aceluia îi tremurau genunchii, vinele picioarelor slăbindu-i, *succiduae flammae* SIL. flăcări pîlpîitoare; **2** care lipseşte SID.

succinctē *adv.* succint, pe scurt AMM.

succinctim, *iī n.* succint MAMERT.

succinctōrium, *iī n.* şorţ AUG.

succinctulus (*3*) *adj.* încins uşor APUL. M. *2*, *7*.

succinctus (*3*) *p. pf. v.* **succingo** // **adj. 1** preparat, gata de ...: ~ *praedae* OV. gata de pradă, ~ *ad omnem clausulam* QUINT. gata la orice final de frază (despre aplaudatori); **2** strîns, scurt, succint: *arbores succinctiores* PLIN. arbori mai adunaţi, ~ *libellus* MART. volumaş mic.

succingō, *ere, cinxī, cinctum vt.* **1** a ridica în sus, a sumete, a sufleca (prinzînd cu cingătoarea, cu agrafa) [frecv. la p. pf.]: *succincta mulier* PL. femeie cu rochia sumeasă, *vestem ritu succincta Dianae* OV. avînd veşmîntul sumes ca Diana, (*poet.*) *succincta comas pinus* OV. M. *10*, *103* pinul cu coama în vîrful lui (cu trunchiul fără ramuri); **2** a încinge, a înconjura, a prevedea cu ...: *pugione succinctus* CIC. încins cu un pumnal, *se canibus succinxerat* CIC. se înconjurase de cîini, *Carthago succincta portubus* CIC. Carthagina prevăzută cu porturi, *horum scientiā debet esse succinctus* QUINT. trebuie să fie înarmat cu ştiinţa acestora.

succingulum, *ī n.* cingătoare PL.

succinō, *ere vi.* [*sub* + *cano*] **1** a răspunde unui cîntec, a acompania PETR. *69*, *4*; (*fig.*) *agricultura succinit pastorali* (*vitae*) VARR. agricultura acompaniază viaţa pastorală; **2** a răspunde ca un ecou, la rîndul lui, a ţine hangul HOR. Ep. *1*, *17*, *48*; (*vt.*) *quid istas succinis ambages?* PERS. *3*, *20* ce-mi îngîni asemenea baliverne?

succinum, succinus *v.* **sucin...**

succīsiō, *ōnis f.* tăiere de la rădăcină SID.

succīsīvus *v.* **subsicivus**

succīsus (*3*) *p. pf. v.* **succīdo**

succlamātiō, *ōnis f.* strigăte (ca răspuns), aclamaţii, vociferări LIV. ş.a.

succlāmō (*I*) *vi.* a striga (la rîndul său), a răspunde cu strigăte: *haec Virginio vociferanti succlamabat multitudo* LIV. lui Virginius care striga aceste vorbe mulţimea îi răspundea strigînd şi ea ... (*impers.*) *succlamatum est* ... CIC. s-a răspuns prin strigăte ... // (*vt.*) **succclamatus** (*3*) *p. pf.* primit (urmărit) cu strigăte PS.-QUINT.

succlīnō, *āre vt.* şi *vi.* **1** a îndoi puţin FORT.; **2** a se înclina puţin FORT.

succollō (*I*) *vt.* a lua pe sus pe umeri VARR., SUET.

succos... *v.* **sucos...**

succrepō, *āre vi.* a trosni în partea de jos AUG.

succrescō, *ere, crēvī, crētum vi.* **1** a creşte de dedesubt, a răsări de dedesubt: *mores mali quasi herba succreverunt* PL. obiceiurile urîte au răsărit de dedesubt ca buruiana; **2** a veni apoi, a apărea apoi: *per seque vident* ~ *vina* OV. văd că vinul (golit) creşte de la sine, *non mediocris orator vestrae quasi succrescit aetati* CIC. De or. *3*, *230* apare, răsărind din urmă, ca să zic aşa, un alt mare orator în generaţia voastră.

succrotillus (*3*) *adj.* firav, gingaş AFRAN.

succuba[1], *ae f.* **1** concubină, ibovnică; **2** rivală: ~ *meae formae* APUL. rivală mie în frumuseţe.

succuba[2], *ae m.* tînăr desfrînat PRUD.

succubō, *āre vi.* a fi culcat sub ..., a zăcea sub ... [cu dat.] APUL.

succubōnea, *ae f.* concubină TITIN.

succulentus (*3*) *v.* **suculentus**

succumbō, *ere, cubuī, cubitum vi.* **1 a.** a cădea sub ...; a ceda: *succumbens victima ferro* CATUL. victima căzînd sub lovitura de secure, *vidit omnes succubuisse oculos somno* OV. a văzut că toţi ochii se închiseseră de somn; **b.** (*oc.*) *1*) a cădea la pat: *Nolae succubuit* SUET. a căzut la pat (bolnav) la Nola; *2*) (*despre femei*) a se împreuna VARR., CATUL.; **2** a ceda, a se lăsa învins: ~ *animo* CIC. a-şi pierde curajul, ~ *fortunae* CIC. a se pleca în faţa sorţii, ~ *senectuti* CIC. a se lăsa înfrînt de bătrîneţe, ~ *labori* CAES. a ceda oboselii, ~ *doloribus* CIC. a se lăsa doborît de dureri, ~ *precibus* OV. a ceda rugăminţilor, (*cu inf.*) *non succubuisset perpeti* ARN. nu s-ar fi resemnat să suporte.

succurrō, *ere, currī, cursum vi.* **1** a se aşeza sub ..., a fi sub ... (într-o cursă) LUCR. *5*, *765*; **2** (*oc.*) a veni în grabă luînd pe umerii săi, a înfrunta: *pericula omnia succuram* CIC. voi înfrunta toate primejdiile; **3 a.** a sări în ajutor, a veni în sprijin, a ajuta: ~ *laborantibus* CIC. a-i ajuta pe cei în nevoi, ~ *suis cedentibus auxilio* CAES. a veni în ajutor alor săi, care cedau, ~ *domino* CIC. a sări în apărarea stăpînului; **b.** (*med.*) a fi de leac, a ajuta la ...: *cannabis succurrit alvo* PLIN. cînepa e bună de leac la stomac; **4** (*fig.*) a-i

veni în gînd, a se gîndi la ...: *ut quidque succurrit libet scribere* CIC. îmi place să scriu pe măsură ce-mi vine în gînd ceva, *succurrit versus ille Homericus* SUET. îmi amintesc de acel vers al lui Homer, *illud mihi succurrebat grave esse* ... [cu inf.] îmi venea în gînd că e greu pentru mine să ...

succus, *ī m. v.* **sucus**

succussātor, *ōris m.* care te zgîlţîie (*despre un cal*) LUCIL.

succussātūra, *ae f.* trap zgîlţîitor (*al calului*) NON.

succussī *pf. v.* **succutio**

succussiō, *ōnis f.* zguduire (*la cutremur*) SEN.

succussō, *āre vt.* a zgîlţîi (*în trap*) ACC.

succussor, *ōris m. v.* **successator**

succussus (*3*) *p. pf. v.* **succutio**

succussus, *ūs m.* zdruncinare PACUV.

succutāneus (*3*) *adj. v.* **subtercutaneus**

succutiō, *ere, cussī, cussum vt.* a zgudui, a scutura, zgîlţîi, a agita LUCR., OV. ş.a.; (*fig.*) a tulbura VAL. MAX.

succerdae, *ārum f. pl.* bălegar de porc LUCIL.

sūcidia, *ae f. v.* **succidia**

sūcidus (*3*) *adj.* [*sucus*] umed, plin de suc: *sucidum solum* APUL. sol umed, *sucida lana* VARR. lînă grasă (după tunsoare).

sūcinum, *ī n.* chihlimbar, ambră galbenă PLIN. // **sucina**, *ōrum n. pl.* mărgele de chihlimbar MART.

sūcinus (*3*) *adj.* de chihlimbar PLIN.

sūcophanta, *ae m. v.* **sycophanta**

sūcōsitās, *ātis f.* fel de a fi zemos, suculenţă C. AUR.

sūcōsus (*3*) *adj.* cu suc, zemos, suculent CELS., COL.; (*fig.*) *valde sucosi* PETR. *38* foarte bogaţi.

Sucrō, *ōnis m.* rîu şi cetate în Hispania Tarraconeză PLIN. // **Sucronensis** (*2*) *adj.* de la Sucro CIC.

suctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sugo**

suctus[2], *ūs m.* sugere, supt VARR.

sucula, *ae f.* [*sus*] **1** purcică PL.; **2** (*fig.*) scripete, macara (la teasc) CAT. **3** (*pl.*) *Suculae* Hyade, constelaţie aducătoare de ploi CIC.

sūculentus (*3*) *adj.* plin de sevă, viguros APUL. ş.a.

sūculus, *ī m.* [*sus*] purcel INST. IUST.

sūcus (succus), *ī m.* **1** suc, sevă; zeamă, băutură: *ex terra sucum trahunt* CIC. îşi trag seva din pămînt, ~ *uvae* TIB. suc de struguri, ~ *nuci expressus* PLIN. ulei de nucă, ~ *nectaris* HOR. suc de nectar; *purgantes suci* OV. zemuri purgative, *diri suci* LUC. băuturi otrăvitoare, ~ *piscis* HOR. sos de peşte; **2** gust, savoare: *sucum sentire* LUCR. a simţi gustul (unui aliment), *ova melioris suci* HOR. ouă cu gust mai bun; **3** (*fig.*) forţă, putere: *amisimus omnem sucum civitatis* CIC. am pierdut toată seva statului, *nudae illae artes omnem sucum ingenii bibunt* QUINT. acele manuale seci sug toată forţa spiritului, (*despre stil*) *ornatur primum oratio suco suo* CIC. vorbirea frumoasă este împodobită mai întîi prin forţa conţinutului său, *Pericli* ~ CIC. stilul viguros al lui Pericle; [oc. şi forme de decl. IV la APUL. ş.a.].

sūdābundus (*3*) *adj.* ud de sudoare PANEG.

sūdāriolum, *ī n.* batistuţă APUL.

sūdārium, *iī n.* **1** batistă (de şters sudoarea) CATUL.; **2** pînză, giulgiu ECCL.

sūdātiō, *ōnis f.* **1** asudare, transpiraţie SEN.; **2** cameră de sudaţie, baie de aburi VITR.; **3** (*pl.*) sudorifice CELS.

sūdātor, *ōris m.* cel care transpiră (uşor, mult) PLIN.

sūdātōrium, *iī n.* cameră de sudaţie SEN.

sūdātōrius (*3*) *adj.* sudorific PL.

sūdātrix, *īcis adj. f.* umedă de sudoare (*despre o togă*) MART.

sūdātus (*3*) *p. pf. v.* **suduculum**

sudis, *is f.* **1** ţăruş, par CAES.; **2** (*oc.*) **a.** lance mică de lemn (cu vîrf de fier sau arsă la vîrf); **b.** şira spinării peştelui IUV.; **c.** colţan de stîncă APUL.; **3** (un fel de) peşte de mare PLIN.

sūdō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a asuda, a transpira: *Antonius sudat, pallet* CIC. Antonius asudă, îngălbeneşte, *hic* (*equus*) *sudabit ad Elei metas* VERG. un asemenea cal va asuda ca să ajungă la potou la cursele din Elida, *templis ebur aeraque sudant* VERG. în temple, statuile de fildeş şi de aramă asudă (semn rău prevestitor), *Cumis Apollo sudavit* CIC. statuia lui Apollo a asudat la Cumae; **2** a fi umed, a picura [cu abl.]: *scuta sanguine sudant* LUCR. scuturile sînt umede de sînge, *sudantia ligno balsama* VERG. balsamul care picură din trunchiul copacului; **3** (*fig.*) a asuda, a se osteni, a se strădui mult: *sudabis satis, si* ... TER. ai să ai mult de furcă, dacă ... *sudandum est his pro communibus commodis* CIC. aceştia trebuie să se străduiască pentru binele comun, (*impers.*) *ad supervacua sudatur* SEN. năduşim după lucruri deşarte; **4** (*mai ales poet.*) a lăsa să picure, a picura: *quercus sudabunt mella* VERG. stejarii vor picura miere, *sudata ligno tura ferat tellus* OV. pămîntul să producă tămîie picurată din trunchiuri de copaci, *ubi balsama sudantur* TAC. unde balsamul picură din copaci; **5** (*oc.*) **a.** a scălda în sudoare: *in sudata veste* QUINT. în haina umedă de sudoare; **b.** (*fig.*) *sudatus labor* SIL. efort făcut cu sudoare.

sūdor, *ōris m.* **1 a.** sudoare, năduşeală, transpiraţie: ~ *fluit rivis* VERG. sudoarea îi curge şiroaie, ~ *manat ad talos* HOR. sudoarea îl scaldă pînă la călcîie, *sudorem excutere* NEP. (*movere* PLIN., *facere* PLIN.) a provoca sudoare; **b.** (*oc.*) umezeală: ~ *maris* LUCR. apa mării; **2** (*fig.*) mare osteneală, trudă: *stilus ille tuus multi sudoris est* CIC. aceste exerciţii de compunere cer mare efort, *non est viri timere sudorem* SEN. nu este demn de un bărbat să se teamă de efort.

sūdōrifer, *era, erum adj.* sudorifer C. AUR.

sūdōrus (*3*) *adj.* asudat APUL.

sūduculum, *ī n.* lucru care provoacă asudare: ~ *flagri* PL. Pers. *419* care face să asude biciul (un sclav).

sūdus (*3*) *adj.* fără umezeală, uscat, senin: *ver sudum* VERG. primăvară fără umezeală // **sūdum**, *ī n.* vreme senină: *quom sudum est* PL. cînd e vreme frumoasă, *si erit sudum* CIC. dacă va fi vreme bună; (*adv.*) *sudum praenitens* PRUD. cu o strălucire vie.

Suēbī, *ōrum m. pl.* suebii (*neam germanic*) // **Suēbus** (*3*) *adj.* sueb // **Suēbia**, *ae f.* Suebia, ţara suebilor // **Suēbicus** (*3*) *adj.* suebic.

suescō, *ere, suēvī, suētum vi.* şi *vt.* **1** a se obişnui: ~ *militiae* (= *dat.*) TAC. a se obişnui cu milităria: (*la pf.*) *suevi* m-am obişnuit, sînt obişnuit: *stellas quas Graeci*

Hyades vocitare suerunt CIC. constelaţii pe care grecii le numesc de obicei Hyade, *quod suesti* CIC. ceea ce obişnuieşti (ca de obicei) // **suētus** (*3*) *p. pf. adj.* obişnuit [cu dat.]: *suetus civilibus armis* LUC. obişnuit cu luptele civile, *suetae aquis volucres* TAC. păsări acvatice, (*cu inf.*) *curru* (*= dat.*) *succedere sueti* VERG. erau obişnuiţi să fie înjugaţi la car; **2** (*rar*) a obişnui, a deprinde (cu ceva): *ut viros disciplinā et imperiis suesceret* TAC. *2, 52* ca să-i deprindă pe oameni cu disciplina şi cu comenzile: [forme sincop. de pf. = *suesti, suērunt* CIC.; *suemus* (*suevimus*), *suerit* (*sueverit*), *suesse* (*suevisse*) LUCR].

Suessa, *ae f. 1*) oraş în Campania (numit şi *Suessa Aurunca*); *2*) oraş în Latium (numit şi *Suessa Pometia*) // **Suessānus** (*3*) *adj.* din Suessa.

Suessētānī, *ōrum m. pl.* suessetanii (*popor din Hispania Tarraconeză*) // **Suessētānus** (*3*) *adj.* suessetan.

Suessiōnēs, *um m. pl.* suessionii (*neam din Gallia Belgică cu capitala Noviodunum; azi, Soissons*).

Suessōnēs *v.* **Suessiones**

Suetōnius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Suetonius Tranquillus, istoric roman*).

suētus (*3*) *p. pf. v.* **suesco** // **adj.** obişnuit, de obicei: *Cheruscis sueta apud paludes proelia* TAC. pentru cherusci, luptele printre bălţi erau lucruri obişnuite, *sueta cibaria* APUL. mîncăruri obişnuite // **suētum**, *ī n.* obicei, obişnuinţă APUL.

Suev... *v.* **Sueb...**

sūfes (**suffes**), *etis m.* sufet (*cel mai înalt magistrat la cartaginezi*) LIV.

suffarcinō (*I*) *vt.* (*v. farcio*) a încărca, a îndesa, a îndopa, a copleşi: *suffarcinati cum libris* PL. încărcaţi de cărţi, *bellule suffarcinatus* APUL. îndopat bine (cu mîncare), *feminam multis suffarcinat muneribus* APUL. îndeasă femeia cu multe daruri.

suffectiō, *ōnis f.* [*sufficio*] **1** înlocuire, substituire TERT.; **2** adăugare, adaos ARN.

suffectūra, *ae f.* adaos, supliment TERT.

suffectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sufficio**

suffectus[2], *ūs m.* adăugare ENNOD.

sufferentia, *ae f.* suferire, răbdare TERT.

suffermentātus (*3*) *adj.* puţin cam fermentat TERT.

sufferō (**subfero**), *ferre, sustulī vt.* **1** (*rar*) a pune dedesubt; a pune la îndemînă, a furniza: *ut ubi mihi vapulandum est, tu corium sufferas* PL. ca, atunci cînd eu va trebui să fiu bătut, tu să-ţi pui pielea (spatele) în locul meu, *neque mater potest ~ lac* VARR. şi mama nu poate să dea lapte; **2** (*rar*) a susţine, a ţine: *ut puer semet ~ vix posset* SUET. încît cu greu copilul putea să se ţină pe picioare; **3** (*fig.*) a suporta, a îndura: *~ plagas* PL. a răbda lovituri, *~ poenam sui sceleris* CIC. a suporta pedeapsa crimei sale, *pro huius peccatis ego supplicium sufferam* TER. pentru vinile lui, eu voi îndura chinuri, *poenas alicui ~* PL. (*= dare poenas alicui*), a fi pedepsit de cineva: *illi sufferet suus servus poenas* PL. Amph. *1002* sclavul lui va fi pedepsit de acela; **4** a ţine piept, a rezista: *amator numquam ~ eius sumptus queat* TER. iubitul n-ar putea niciodată ţine piept cheltuielilor ei, *nec custodes ~ valent* VERG. şi paznicii nu sînt în stare să reziste, (*abs.*) *vix suffero* TER. de-abia mă ţin ...

suffertus (*3*) *adj.* [*sub + farcio*] bine umplut, plin (*despre sunet*) SUET. Ner. *20*.

suffervēfaciō, *ere, factum vt.* a face să fiarbă puţin PLIN.; (*pas.*) *suffervēfiō* a da într-o undă PLIN.

suffervеō, *ere vi.* a fierbe puţin APUL.

suffibulum, *ī n.* văl alb pe cap al vestalelor şi preoţilor VARR.

sufficiens, *ntis p. pr. v.* **sufficio** // **adj.** suficient, de-ajuns, în stare: *non sufficientibus viribus ad ...* LIV. forţele nefiind suficiente la ..., *~ malis* CURT. în stare să ţină piept nenorocirilor.

sufficienter *adv.* suficient, de-ajuns PLIN. IUN.

sufficientia, *ae f.* îndestulare, suficienţă TERT.

sufficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* şi *vi.* **1** a pune sub ..., a muia în ... a impregna, a vopsi, a colora: *~ lanam medicamentis* CIC. a vopsi lîna, (*poet.*) *oculos suffecti sanguine* VERG. cu ochii injectaţi de sînge, *maculis suffecta genas* VAL. FL. cu obrajii coloraţi de pete, *nubes sole suffecta* SEN. nor întrepătruns de soare; **2** a pune la dispoziţie, a oferi, a furniza: *salices pecori frondem sufficiunt* VERG. sălciile oferă turmei frunza lor, *tellus sufficit umorem* VERG. pămîntul dă umezeală; **3 a.** a pune în locul altuia (mort *sau* scos din funcţie), a alege în loc: *~ censorem in demortui locum* LIV. a alege alt cenzor în locul celui răposat, *~ regem* VERG. a alege un nou rege, *suffectus consul* LIV. consul ales în loc, *filius patri suffectus* TAC. fiu ales în locul tatălui; **b.** (*poet.*) a reînnoi: *aliam ex alia generando suffice prolem* VERG. G. *3, 65* primeneşte prăsila, făcînd să nască continuu una după alta; **4** a fi de-ajuns, a ajunge; a face faţă, a rezista, a putea: *scribae ~ non potuerunt* CIC. scribii n-au putut răzbi, *nec iam vires ~ cuiusquam* CAES. (că) nimeni nu mai are forţe suficiente, *non sufficiebant muri* LIV. zidurile nu mai rezistau, *nec sufficit imbo ictibus* VERG. scutul nu mai rezistă loviturilor, *vires quae sufficiant labori* QUINT. forţe care să poată face faţă efortului, *alimentis mons sufficiebat* LIV. muntele făcea faţă nevoilor de hrană, *ad omnia tuenda non sufficiebant* LIV. nu erau în stare să supravegheze totul, *nec sufficit arbor in ignes* OV. nu sînt de-ajuns copaci pentru ruguri, *nec obniti contra sufficimus* VERG. nu mai sîntem în stare să rezistăm, *sufficit dicere* QUINT. e de-ajuns să spui, *sufficit ut sinas* PLIN. IUN. e suficient să permiţi.

suffigō, *ere, fixī, fixum vt.* a fixa dedesubt, a pironi, a înfige, a atîrna: *~ lintea antennae* LUC. a fixa pînzele de vergeaua catargului, *~ aliquem cruci* CIC. (*in cruce* sau *in crucem*) a pironi pe cineva pe cruce, *~ crepidas aureis clavis* PLIN. a ţintui sandalele cu cuie de aur, *caput hastā suffixum* SUET. capul înfipt într-o suliţă, *dona ramis arborum suffixa* APUL. daruri atîrnate de ramurile copacilor, *mensam accumbere suffixo cubito* APUL. a se întinde la masă cu cotul sprijinit de ea, *~ trabes multo auro* SEN. a acoperi dedesubt grinzile cu mult aur.

suffīmen, *inis n.* afumare (*ca procedeu de purificare*) OV. F. *4, 731*.

suffimentō, *āre, āvī, ātum vt.* a afuma, a supune la fum VERG.
suffimentum, *ī n.* fumigaţie, fum de substanţe arse (*ca mijloc de purificare*).
suffiō (subfiō) (*IV*) *vt.* 1 a afuma: ~ *testam* CAT. a afuma ulcica, ~ *thymo* VERG. a afuma cu cimbru ars; 2 a purifica prin afumare: *quemcumque locum tetigere, suffit* PROP. afumă (purificînd) orice loc au atins ele, ~ *tecta* PLIN. a purifica (afumînd) casele; 3 (*poet.*) a încălzi LUCR. *2, 1098.*
suffitiō, *ōnis f.* fumigaţie, afumare (*ca purificare*) PLIN.
suffitor, *ōris m.* cel care afumă PLIN.
suffitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **suffio**
suffitus[2], *ūs m.* 1 afumare PLIN.; 2 (*concrt.*) fum de substanţă arsă PLIN.
suffixus (*3*) *p. pf. v.* **suffigo**
sufflābilis (*2*) *adj.* care exală PRUD.
sufflāmen, *inis n.* 1 opritoare, sabot (de înfrînat un car) IUV. *8, 148*; 2 (*fig.*) obstacol, piedică IUV.
sufflāminō, *āre vt.* 1 a împiedica, a opri SEN.; 2 a modera AUGUST.
sufflammō, *āre vt.* a aprinde pe dedesubt, a aţîţa SID.
sufflātiō, *ōnis f.* umflare PLIN.
sufflātōrium, *iī n.* foale VULG.
sufflātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sufflo // adj.** umflat VARR.; (*fig.*) umflat de mînie PL. Bacch. *303*, umflat de trufie VARR.; (*despre stil*) umflat, bombastic GELL.
sufflātus[2], *ūs m.* suflare, suflat PLIN.
sufflāvus (*3*) *adj.* cam blond SUET.
sufflō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a umfla: *suffla tibi buccas* PL. umflă-ţi obrajii, *sufflata cutis* PLIN. pielea umflată; (*fig.*) *se sufflavit uxori suae* PL. s-a supărat pe nevastă-sa; (*vi.*) a se umfla (*de trufie*) PETR.; 2 a sufla în ..., asupra ...: ~ *languidos ignes* PLIN. a sufla în focul amorţit, *quos si sufflasses, cecidissent* PETR. suflînd asupra lor, i-ai fi făcut să cadă; (*vi.*) ~ *buccis* MART. a sufla cu gura.
suffōcābilis (*2*) *adj.* sufocant C. AUR.
suffōcātiō, *ōnis f.* sufocare SEN.
suffōcō (*I*) *vt.* (*v. faux, fauces*) a strînge de gît, a gîtui, a sugruma, a înăbuşi, a sufoca: ~ *patrem* CIC. a-şi sugruma tatăl, *vox suffocatur* QUINT. vocea se înăbuşă: (*fig.*) ~ *urbem fame* CIC. a înfometa oraşul.
suffodiō, *ere, fōdi, fossum vt.* 1 a săpa (pe dedesubt): ~ *muros* TAC. a submina zidurile, *sacella suffossa* CIC. sanctuare dărîmate, ~ *specum* a săpa o grotă; 2 a tăia pe dedesubt, a străpunge: ~ *equos* CAES. a străpunge caii pe sub burtă, ~ *inguina* SUET. a străpunge vintrele.
suffossiō, *ōnis f.* săpătură în adîncime SEN.; (*concrt.*) mină VITR.
suffossus (*3*) *p. pf. v.* **suffodio**
suffrāgātiō, *ōnis f.* votare, vot favorabil; recomandare, sprijin (*la o funcţie*): *exstinctae suffragationes* (*sunt*) CIC. voturile au fost suprimate, ~ *consulatus* CIC. vot favorabil pentru consulat, ~ *horum* LIV. sprijinul acestora, ~ *militaris* CIC. sprijinul la alegeri al soldaţilor.
suffrāgātor, *ōris m.* cel care votează pentru (cineva), sprijinitor al candidaturii (cuiva); (*fig.*) partizan: ~ *quaesturae* SEN. susţinător al unui candidat la cvestură, *suffragatores tui* PL. partizanii tăi.
suffrāgātōrius (*3*) *adj.* de votare, de alegeri: *suffragatoria amicitia* CIC. prietenie cît ţin alegerile (scurtă).
suffrāgātrix, *īcis f.* sprijinitoare, aprobatoare AUG.
suffrāginōsus (*3*) *adj.* care are o umflătură osoasă la scobitura din dosul genunchiului (*despre cai*) COL.
suffrāgium, *iī n.* 1 vot: ~ *ferre* LIV. a vota, ~ *it per omnes* LIV. toţi votează, ~ *inire* sau *in* ~ *ire* LIV. a merge la vot, *in* ~ *mittere* LIV. a face să se voteze, *testarum suffragia* NEP. ostracism, ~ *ferre de alicuius capite, liberis, fortunis* CIC. a vota asupra vieţii, copiilor, averilor cuiva, *cunctis suffragiis* CIC. cu unanimitate de voturi, *suffragia tacita* PLIN. IUN. scrutin secret; 2 drept de vot: *aliquem suffragio privare* CIC. a lipsi pe cineva de dreptul de vot, *civitas sine suffragio* LIV. cetăţenie fără drept de vot; 3 (*fig.*) **a.** părere, judecată: *suffragio tuo* CIC. după părerea ta: **b.** aprobare, asentiment: *non ego plebis suffragia venor* HOR. nu vînez aplauzele plebei.
suffrāgō[1], *āre, āvī vt.* a vota pentru ..., a aproba: ~ *dictaturam* SISENN. a aproba dictatura.
suffrāgō[2], *inis f.* 1 scobitura de sub genunchi (*la patrupede*); 2 lăstar de viţă COL.
suffrāgor, *ārī, ātus sum vi.* 1 (*mai rar*) a da votul (cuiva), a vota (pentru cineva) [cu dat.]; 2 (*frecv.*) a sprijini, a susţine, a ajuta: *tibi Hortensius suffragatur, me oppugnat* CIC. pe tine Hortensius te susţine, pe mine mă combate, ~ *legi* CIC. a susţine o lege, *fortuna suffragante* CIC. cu ajutorul norocului, *si non suffragabitur tempus* QUINT. dacă nu vei avea la dispoziţie timpul necesar, *si cogitatio non suffragetur* QUINT. dacă nu-ţi vin pe loc ideile.
suffrenātiō, *ōnis f.* ţinere pe loc: ~ *lapidis* PLIN. consolidare a pietrei.
suffrendens, *ntis p. pf. adj.* scrîşnind puţin din dinţi AMM.
suffricō, *āre vt.* a freca uşor COL.
suffrīgidē *adv.* puţin cam rece; (*fig.*) cam slab GELL.
suffrigidus (*3*) *adj.* puţin cam rece AMM.; (*fig.*) puţin cam slab GELL.
suffringō (subfringō), *ere vt.* a frînge (în partea de jos): ~ *crura canibus* CIC. a frînge cîinilor picioarele.
suffūdi *pf. v.* **suffundo**
suffugiō, *ere, fūgī vi.* şi *vt.* 1 a fugi dedesubt (adăpostindu-se): ~ *in tecta* LIV a se adăposti (de ploaie) în case; 2 a se trage înapoi, a se sustrage; (*fig.*) a scăpa: *consularem ita suffigit ut caderet supinus* SUET. s-a dat astfel înapoi de un consular, încît căzu pe spate; (*fig.*) ~ *sensum* LUCR. a scăpa simţurilor, ~ *manuum tactum* LUCR. a scăpa simţului tactil.
suffugium, *iī n.* loc de adăpostire, adăpost, refugiu: ~ *hiemis* TAC. adăpost de iarnă, ~ *imbris* PLIN. IUN. adăpost de ploaie, ~ *adversus caeli rigorem* SEN. adăpost contra asprimii vremii; (*fig.*) *imperator unum urgentium malorum* ~ TAC. împăratul, singurul mijloc de scăpare în faţa calamităţilor ce ameninţau.
suffulciō, *īre, fulsī, fultum vt.* a susţine, a sprijini (dedesubt): *porticus suffulta columnis* LUCR. portic susţinut de columne, *lectica Syris suffulta* MART. lectică

purtată de nişte syrieni; (*fig.*) *cibus, ut suffulciat artus* LUCR. mîncare, ca să susţină corpul.
suffulgeō, *ēre vi.* a străluci dedesubt ANTHOL.
suffultūra, *ae f.* sprijinitoare CASSIOD.
suffultus (*3*) *p. pf. v.* **suffulcio**
suffumigātiō, *ōnis f.* afumare VEG.
suffumigō, *āre vt.* a afuma (pe dedesubt) VARR.
suffūmō, *āre vi.* a scoate fum; (*fig.*) a se degaja cît de cît (ceva) HIER.
suffundātus (*3*) *p. pf.* pus ca temelie la o construcţie VARR.
suffundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 a vărsa, a revărsa, a răspîndi pe dedesubt (*despre lichide*):~ *aquolam* PL. a vărsa jos un pic de apă, *imbrium aqua per cuniculos suffunditur* SEN. apa ploilor se varsă dedesubt prin canale subterane, *suffuso mero* OV. vărsînd vin (din cupă), *quibus intumuit suffusa venter ab unda* OV. cărora burta li s-a umflat din cauza apei revărsate (hidropiziei), *suffusa bilis* PLIN. vărsare a fierei (icter), *sanguis oculis suffusus* PLIN. sînge revărsat pe ochi, (*prov.*) *aquam frigidam* ~ PL. (a vărsa pe ascuns apă rece asupra cuiva) a calomnia; (*fig., despre roşeaţă sau paloare*) a răspîndi sub piele, pe faţă: (*luna*) *si virginem suffuderit ore ruborem* VERG. dacă luna va fi revărsat pe faţa ei o roşeaţă de fată, *Massinissae rubor suffusus* (*est*) LIV. Massinissa se făcu roşu la faţă; 2 a scălda, a inunda, a injecta, a acoperi: *illa tepido suffundit lumina rore* OV. aceea îşi scaldă ochii cu rouă călduţă de lacrimi (ochii îi lăcrimează în picuri calzi de rouă), *lacrimis oculos suffusa* VERG. cu ochii năpădiţi de lacrimi, *suffusi cruore oculi* PLIN. ochi injectaţi de sînge, *suffusus lumina flammā* OV. avînd ochii plini de flăcări, *suffunditur ora rubore* OV. se face roşie la faţă, *lingua est suffusa veneno* OV. limba e muiată în venin, *nebulae suffundunt caelum sua caligine* LUCR. negura acoperă cerul cu ceaţa ei, *omnia suffundens mortis nigrore* LUCR. învăluind totul cu umbra neagră a morţii, *sales suffusi felle* CIC. glume îmbibate cu fiere.
suffūror, *ārī vt. dep.* a fura pe ascuns PL.
suffusculus (*3*) *adj.* puţin cam brun APUL.
suffuscus (*3*) *adj.* cam închis la culoare TAC.
suffūsiō, *ōnis f.* 1 revărsare: ~ *fellis* PLIN. revărsare a fierii (icter), ~ *oculorum* PLIN. sau numai *suffusio* CELS. scurgere de ochi, ~ *pedis* VEG. umflătură de picior; 2 vărsare peste ..., infuzie APIC.
suffūsōrium, *ī n.* vas cu cioc de turnat (ulei în lampă) HIER.
suffūsus (*3*) *p. pf. v.* **suffundo** // **adj.** timid, ruşinos: *suffusior* TERT mai pudic.
Sugamber, *bra, brum adj.* sugambru, de sugambri // **Sugambrī**, *ōrum m. pl.* sugambrii (*popor germanic de nord*) // **Sugambra**, *ae f.* femeie sugambră // **Sugambria**, *ae f.* ţinutul sugambrilor.
Sugd... *v.* **Sogd...**
suggerō, *ere, gessī, gestum vt.* 1 a pune dedesubt: *flamma suggeritur costis aeni* VERG. flacăra e pusă dedesubtul căldării de aramă; (*fig.*) *invidiae flammam* ~ LIV. a aţîţa ura; 2 a. a pune la dispoziţie, a oferi, a da: *animalia, quibus cibum suggeris* TAC. animale cărora le aduci la gură mîncarea, ~ *tela mihi* VERG. dă-mi săgeţi, *cur his rebus sumptum suggeris?* TER. de ce îi dai bani pentru astfel de lucruri?, ~ *materiam interrogationi* QUINT. a oferi material pentru întrebări; b. (*oc.*) a sugera DIG.; 3 a aduce în plus, a adăuga (la ceva): ~ *singulis generibus argumentorum copias* CIC. a adăuga la fiecare gen o mulţime de argumente, ~ *verba quae desunt* CIC. a suplini cuvintele care lipsesc, *suggerebantur etiam damna* CIC. la acestea se adăugau chiar pierderi; 4 a face să urmeze (în ordine): *Bruto statim Horatium suggerunt* LIV. după Brutus îl pun imediat pe Horatius, *hos consules Piso suggerit* LIV. în ordine cronologică Piso îi pune pe aceşti consuli.
suggestiō, *ōnis f.* 1 adăugare rînd pe rînd C. AUR.; 2 (*ret.*) = *subiectio*; 3 sugestie, părere sugerată (cuiva) HIER.
suggestum, *ī n.* 1 ridicătură de pămînt, de pietre, loc mai înalt VARR.; 2 tribună, estradă: ~ *ascendere* CIC. a se urca la tribună.
suggestus[1] *p. pf. v.* **suggero**
suggestus[2], *ūs m.* 1 a. loc mai înalt, ridicătură: *labrum in suggestu positum* CAT. tocitoare pusă pe un loc mai înalt, *insulae excelsiore suggestu arbores* PLIN. arbori pe un loc mai înalt al insulei; *suggestae comae* STAT. frizură înaltă (păr etajat); b. (*oc.*) jilţ mai înalt, tron SUET. Caes. *76*; 2 tribună, estradă: *hac re pro suggestu pronuntiata* CAES. acest lucru fiind anunţat de la tribună; 3 (*fig.*) a. înălţime, culme: *de tanto fortunarum suggestu se deicere* APUL. a se prăvăli din culmea unei situaţii atît de mari; b. organizare, pregătire: ~ *Circensium* TERT. pregătiri ale jocurilor de circ; c. sugestie, părere, sfat: *ex suggestu eorum* DIG. urmînd părerea acestora.
suggill... *v.* **sugill...**
sugglūtiō, *īre vi.* a sughiţa puţin VEG.
suggrandis (*2*) *adj.* puţin cam mare (*ca dimensiuni*) CIC.
suggredior, *gredī, gressus sum vi.* şi *vt.* 1 a înainta pe nesimţite, pe furiş TAC.; 2 a ataca TAC.
suggrunda, *ae f.* ieşitură a zidului la acoperiş, streaşină VARR.
suggrundātiō, *ōnis f.* şi **suggrundium**, *iī n. v.* **suggrunda** VITR., PLIN.
sūgillātiō, *ōnis f.* 1 vînătaie, contuzie PLIN.; 2 (*fig.*) luare în rîs LIV.; batjocorire, insultă PLIN.
sugillatus (*3*) *p. pf. v.* **sugillo**
sūgillō (*I*) *vt.* 1 a învineţi prin lovituri: *oculi ex ictu sugillati* PLIN. ochi plini de vînătăi de pe urma loviturilor // **sūgillāta**, *ōrum n. pl.* locuri învineţite, vînătăi PLIN.; 2 (*fig.*) a lua în rîs, a-şi bate joc, a batjocori, a defăima LIV., VAL. MAX.
sūgō, *ere, suxī, suctum vt.* a suge: ~ *mammam* VARR. a suge ţîţă; (*fig.*) *cum lacte nutricis errorem* ~ CIC. a suge stricăciunea o dată cu laptele doicii.
suī[1] *pron. refl. genit.* (*sibi* dat., *sē* ac. şi abl. pentru toate genurile la sg. şi pl.) de sine, sieşi, pe sine etc. (*raportîndu-se de regulă fie direct la subiectul prop., fie, în prop. subordonate cu raport subiectiv, la subiectul gramatical sau logic al prop. regente*): *virtus est amans sui* CIC. virtutea este iubitoare de sine, *principes sui conservandi causa Roma profugerunt* CIC. frunta-

şii au fugit din Roma spre a-şi salva viaţa, *quid sibi vult pater?* TER. ce mai vrea taică-meu?, *quid sibi hic vestis quaerit?* TER. ce vrea să însemne acest costum?, *quid sibi ille clamor vult?* LIV. ce înseamnă strigătele acelea?, *Caesar, ut veniam ad se rogat* CIC. Caesar îmi cere să vin la el, *a Caesar invitor sibi ut sim legatus* CIC. sînt invitat de Caesar să-i fiu legat, *petiit, ut apud se essem cotidie* CIC. mi-a cerut să fiu zilnic la el acasă, *num tibi videtur esse apud sese?* TER. ţi se pare că-i în toate minţile?, *Iccius nuntium ad eum* (*Caesarem*) *millit, sese diutius sustinere non posse* CAES. Iccius îl vesteşte (pe Caesar) că ei nu pot rezista mai multă vreme, *inter se diligunt* CIC. se iubesc unul pe altul (reciproc), *suo sibi servit patri* PL. e sclav al propriului său tată, *deforme est de se praedicare* CIC. e urît să vorbească omul despre sine; [dat. arh. *sibe*, *sibei*].

suī[2] *pf. v.* **suo**

suīle, *is n.* coteţ de porci, cocină COL.

suillus (*3*) *adj.* de porc: *suilla caro* VARR. carne de porc, *fungi suilli* MART. ciuperci porceşti // **suilla**, *ae f.* carne de porc CELS.

suīnus (*3*) *adj. v.* **suillus** PRISC.

Suiŏnēs, *um m. pl.* suionii (*neam din Germania de nord*).

suīpassiō, *ōnis f.* (*gram.*) acţiune reciprocă PRISC.

suīpassīvē *adv.* reflexiv, reciproc PRISC.

suīpassus (*3*) *adj.* reflexiv, reciproc PRISC.

sulcābilis (*2*) *adj.* cultivabil, arabil AMBR.

sulcāmen, *inis n.* brazdă APUL.

sulcātor, *ōris m.* cel care taie brazda, cultivator de pămînt PRUD.; (*fig.*) cel care brăzdează: (*fluvius*) ~ *arenae* LUC. rîu care taie nisipul, ~ *navita ponti* SIL. corăbier care brăzdează marea, ~ *lateris* (*vultur*) CLAUD. vultur care sfîşie coapsa.

sulcō (*I*) *vt.* **1** a tăia cu plugul, a ara, a brăzda: ~ *agros* TIB. a ara ogoarele; **2** (*fig.*) a brăzda (apa, aerul, pielea etc.): ~ *undas rate* OV. a despica valurile cu corabia, ~ *cutem rugis* OV. a brăzda pielea cu zbîrcituri, ~ *iter caeli* SEN. a tăia în zbor bolta cerului.

sulcus[1], *ī m.* **1 a.** brazdă: *sulcum imprimere* CIC. (*ducere* COL.) a tăia o brazdă, *sulcis committere* (*mandare*) *semina* VERG. a semăna; **b.** (*spec.*) arătură: *altero sulco* COL. la o a doua arătură; **2** (*fig.*) **a.** şanţ CAT.; **b.** dîră (în apă, în văzduh) VERG.; **c.** zbîrcitură a pielii MART.; **d.** încolăcitură (*la şerpi*) APUL.

sulcus[2] (*3*) *adj.* de (un soi de) smochine COL.

sulf... *v.* **sulph...**

Sulla, *ae m.* cognomen (*de ex.: L. Cornelius Sulla, învingătorul lui Mithridates şi Marius, apoi dictator; P. Cornelius Sulla, nepotul său, complice al lui Catilina, apoi partizan al lui Caesar*) // **Sullānus** (*2*) *adj.* sullan // **Sullānī**, *ōrum m. pl.* sullani, partizani ai lui Sulla.

sullāturiō, *ire vi.* a-şi lua aere de Sulla (dictatorul), a face pe Sulla CIC.

Sulmō, *ōnis m.* Sulmona (*oraş în ţara samnită, locul natal al poetului Ovidius*) // **Sulmōnensis** (*2*) *adj.* sulmonez // **Sulmōnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Sulmonei.

suphur (**sulpur, sulfur**), *uris n.* **1** sulf, pucioasă: *sulpur vivum* LIV. şi *sulpura viva* VERG. pucioasă solidă // **sulphura** *n. pl.* băi de pucioasă; **2** (*fig.*) *sulphur aethereum* LUC. (sau *sacrum* PERS.) focul din cer, fulger.

sulphurans, *ntis adj.* sulfuros TERT.

sulphurāria, *ae f.* zăcămînd de sulf ULP.

sulphurātiō, *ōnis f.* sulfurare SEN.

sulphurātum, *ī n.* **1** chibrit cu pucioasă MART. *1, 41, 4*; **2** vînă (filon) de pucioasă PLIN.

sulphurātus (*3*) *adj.* sulfurat, sulfuros PLIN.

sulphureus (*3*) *adj.* **1** sulfuros VERG.; **2** de sulf, ca sulful PLIN.

sulphurōsus (*3*) *adj.* sulfuros VITR.

Sulpīcius, *iī m.* nume de familie (*de ex.: Sulpicius Galba, orator, sau Ser. Sulpicius Rufus, jurisconsult, prieten al lui Cicero*): *Sulpicia horrea* HOR. hambarele lui Sulpicius // **Sulpicius** (*3*) *adj.* al lui Sulpicius // **Sulpicia**, *ae f.* poetă romană (*în epoca lui Domitianus*).

sulpur... *v.* **sulphur...**

sultis = **si vultis** *v.* **volo**

sum[1], *esse*, *fui vi.* **1** a fi, a exista: *nequissimus omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt* CIC. cel mai ticălos dintre toţi cei care sînt, au fost sau vor fi vreodată, *si erit ulla respublica* CIC. dacă va mai exista republică, *dum ero* CIC. cît voi trăi, *periculum erat ne* ... NEP. exista primejdia să nu ..., *flumen est Arar quod* ... CAES. există un rîu Arar care ..., *est locus qui* ... OV. este un loc care ... (*expr.*) *sunt qui* [cu ind. sau conjct.] sînt unii (oameni) care ..., *sunt qui, quod sentiunt, non audent dicere* CIC. sînt unii care nu îndrăznesc să spună ce cred, *sunt quos iuvat* HOR. sînt unii cărora le place ..., *sunt qui dicant* CIC. sînt unii care probabil spun ..., *nemo est quin putet* HOR. nu e nimeni care să nu creadă, *quis est qui ...?* cine este omul care ...?; *est ut* ..., *est ubi* ..., *est cum* ..., *est quod* ..., *est cur* ... este cazul, este motiv, *si est, ut dicat velle se* TER. dacă se întîmplă să spună că el vrea, *quando denique fuit, ut non liceret?* CIC. cînd în fine s-a mai întîmplat să nu se permită ...?, *erit ubi te ulciscar, si vivo* PL. va fi un moment cînd mă voi răzbuna pe tine dacă trăiesc, *est quod succenset tibi* TER. are dreptate să se supere pe tine, *nil est quod metuas* PL. n-ai de ce să te temi de ceva (nu e cazul să te temi), *non est quod multa loquamur* HOR. nu e nevoie să vorbim mai mult; *est* [cu inf.] se poate, e posibil: *unde plus haurire laboris est quam* ... HOR. de unde te poţi alege mai degrabă cu necazuri decît ..., *quod dicere versu non est* HOR. ceea ce nu se poate spune într-un vers; (*oc.*) a se întîmpla, a avea loc: *solis defectio fuit* CIC. a avut loc o eclipsă de soare, *postulant, ut sint indutiae* CAES. cer să aibă loc un armistiţiu; **2** a fi într-un loc, într-o situaţie: *non licet quemquam Romae* ~ CIC. nu e permis să rămînă cineva la Roma, ~ *domi* CIC. a fi acasă, ~ *cum aliquo* CIC. a fi cu cineva, ~ *apud aliquem* CIC. a fi la cineva acasă, ~ *in aere alieno* CIC. a fi înglodat în datorii, ~ *in magno honore* CIC. a fi în mare cinste, ~ *in spe* CIC. a spera, *in lege est ut* ... CIC. în lege stă scris că ..., *multum sunt in venationibus* CAES. îşi petrec mult timp cu vînătoarea; (*spec.*) *non est id in nobis* CIC. aceasta nu e în puterea noastră,

in ore sunt omnia CIC. totul depinde de expresia feței, *in his duobus tota causa est* CIC. afacerea depinde de acești doi oameni; *liber qui est de animo* carte care tratează despre suflet; **3** a fi într-adevăr: *est ut dicis* CIC. așa e cum spui, *sunt ista* CIC. așa stau lucrurile, *esto!* CIC. fie! să zicem că este așa!; **4** (*cu dat.*) a aparține (cuiva): *huic nulla spes est* CIC. acest om nu are nici o speranță, *nihil est mihi cum eo* CIC. n-am nimic de-a face cu el, *ei morbo nomen est avaritia* CIC. această boală se numește lăcomie; **5** (*copulativ*) *vita brevis est* CIC. viața e scurtă, *omnia pontus erat* OV. totul era numai apă (deseori *sum* subînț.) *omnia praeclara rara* OV. tot ce-i strălucit e rar, *summum ius, summa iniuria* OV. dreptatea absolută este nedreptatea cea mai mare; *hoc* (*id.*) *est* CIC. adică; (*cu genit. pos.*) a aparține (cuiva): *Gallia est Ariovisti* CAES. Gallia este a lui Ariovistus, *Pompeii totus sum* CIC. îi sînt în întregime devotat lui Pompeius, *semper optimarum partium* ~ NEP. a fi totdeauna de-al optimaților, *lucri totus est* SEN. e pus numai pe cîștig; (*expr.*) *est alicuius* [cu inf. sau *ut* și conjct.] este de ..., e propriu ..., e semnul ..., e datoria ...: *temeritas est florentis aetatis* CIC. temeritatea este ceva propriu tinereții, *cuiusvis hominis est errare* CIC. orice om poate greși, *est boni consulis videre quid agatur* CIC. e datoria unui consul bun să vadă ce se întîmplă, *moris non est Graecorum ut* ... nu e în obiceiul grecilor să ...; (*cu genit. sau abl. calit.*) *nullius consilii fui* CIC. am fost fără nici o judecată, *tantae molis erat condere* ... VERG. atît de greu era să întemeieze ..., *tenuissima valetudine* ~ CAES. a avea o sănătate foarte șubredă, *bono animo* ~ TER. a fi cu curaj; (*cu genit. sau abl. prețului*) *ager nunc multo pluris est* CIC. pămîntul e acum cu mult mai scump, *parvi sunt foris arma* CIC. puțin prețuiesc armele în afara țării, *sextante sal Romae erat* LIV. sarea se vindea la Roma cu un sextant; (*cu genit. gerundivului*) a fi de natură, a avea ca scop, a ținti: *regium imperium quod initio conservandae libertatis fuerat* SALL. puterea regală care la început avusese ca scop păstrarea libertății, *quae res evertendae reipublicae solent esse* CIC. lucruri care de obicei duc la răsturnarea statului, (cu dat. sau *ad* și ac.) *solvendo* ~ CIC. a fi în stare să achite (a fi solvabil), *oneri ferendo* ~ LIV. a fi în stare să poarte o povară, *res quae sunt ad incendia* CAES. lucruri care sînt trebuitoare la incendii, *res impedimento fuit ad* ... LIV. lucrul a constituit o piedică la ..., *civitas praedae tibi et quaestui fuit* CIC. cetatea a fost pentru tine obiect de pradă și de cîștig, *magnae curae ~ alicui* CIC. a constitui pentru cineva o mare grijă; [forme arh. *esum = sum* VARR., *escit = erit* LEG. XII TAB. și LUCR., *escunt = erunt* LEG. XII TAB., *fuvimus = fuimus* ENN., *siem, sies, siet, sient = sim, sis, sint* PL. ș.a.; *fuam, fuas, fuat, fuant = sim, sit, sit, sint* PL., VERG.].

sum[2] = **cum** ENN.

sumbul... *v.* **symbol...**

sūmen, *inis n.* [*sugo*] **1** țîță, sîn LUCIL.; **2** uger de scroafă (*carne apreciată de romani*) PL.; **3** scroafă, porc IUV. *12, 73*; **4** (*fig.*) partea cea mai roditoare a unui ținut VARR.

sūminātus (*3*) *adj.* de uger de scroafă ARN. // **sūmināta**, *ae f.* scroafă care alăptează LAMPR.

summa, *ae f.* **1 a.** locul cel mai înalt, gradul cel mai înalt: *summam habet apud nos* PL. la noi are gradul cel mai înalt, *summa ordinis consiliique* CIC. cel mai înalt grad în societate și în deliberări; **b.** (*fig.*) culme, apogeu QUINT.; **2** parte esențială, punctul principal: *summae rerum* CIC. punctele principale, *rei summam dicere* CIC. a spune esențialul unui fapt; **3** (*în calcule*) sumă, total: *summam facere* CIC. a face totalul, *quanta hominum summa est* PL. cîți oameni sînt în total?, *de summā nihil decedet* TER. nu va lăsa nimic din sumă; **4** (*fig.*) totalitate: ~ *exercitus* CAES. totalitatea armatei, ~ *belli* CAES. comandamentul suprem al războiului, ~ *imperii* CAES. conducerea supremă, ~ *victoriae* CAES. tot meritul victoriei, ~ *summarum* LUCR. marele tot, ~ *summarum haec erit* SEN. pînă la urmă, tot asta va fi concluzia; (*expr. adv.*) *ad summam* CIC. în total, pe scurt, *in summa* CIC. în total, *in summa* IUST. în fine.

summālis (*2*) *adj.* total, complet TERT.

summāliter *adv.* în total TERT.

summānālia, *ium n. pl.* un fel de turte oferite zeului Summanus FEST.

Summānes, *ium pl.* [*sub + manes*] zeități inferioare ale Infernului MART. CAP.

summānō, *āre vi.* și *vt.* [*sub mano*] **1** a curge pe dedesubt VITR.; **2** a uda dedesubt PL.

Summānus, *ī m.* divinitate a fenomenelor atmosferice nocturne PL. ș.a.

summārium, *iī n.* sumar, rezumat SEN.

summās, *ātis adj. m.* și *f.* de cel mai înalt grad, eminent: ~ *vir* PL. bărbat nobil, ~ *dea* APUL. zeiță suverană // **summātēs**, *um n. pl.* cei mari, nobilii AMM.

summātim *adv.* **1** pe deasupra, la suprafață, ușor: *radicem ~ eradito* COL. rade ușor rădăcina; **2** (*fig.*) superficial, sumar, pe scurt: *poeticam ~ attigit* SUET. s-a ocupat în treacăt de poezie, ~ *ius civile percipere* CIC. a pricepe superficial dreptul civil.

summātus, *ūs m.* întîietate, supremație LUCR. *5, 1142*.

summē *adv.* în cel mai înalt grad, extrem de: ~ *cupere* CAES. a dori foarte mult, ~ *disertus vir* QUINT. om foarte elocvent.

summer... *v.* **submer...**

sumministrō *v.* **subministro**

summiss... *v.* **submiss...**

summitās, *ātis f.* partea cea mai înaltă, culme, punct culminant PALL., AMM. ș.a.

summittō *v.* **submitto**

Summoenium, *iī n.* cartier în spatele zidurile Romei (*frecventat de prostituate*) MART. *1, 34, 6* // **Summoeniānus** (*3*) *adj.* din cartierul Summoenium: *Summoenianae uxores* MART. prostituate ieftine.

summoneō *v.* **submoneo**

summopere *adv.* [*summo opere*] din răsputeri, foarte mult CIC., LUCR.

summoveō *v.* **submoveo**

summula, *ae f.* [*summa*] mică sumă, sumuliță SEN.

summum[1], *ī n.* [*summus*] **1** partea cea mai de sus, vîrf, culme, extremitate: *a summo* CAES. din partea cea mai de sus, *ad ~ montis* SALL. pînă în vîrful muntelui, *summa tectorum* CURT. acoperişurile caselor, *summa riguerunt* SEN. extremităţile i-au înţepenit; **2** (*fig.*) punctul cel mai înalt, culme, perfecţiune: *ad summum perducta virtus* SEN. virtute ajunsă la perfecţiune // **summa,** *ōrum n. pl.* comandă supremă AUR. VIC.; conducător suprem: *summa ducum Atrides* OV. Atrides, comandantul suprem.

summum[2] *adv.* **1** cel mult: *quattuor aut ~ quinque* CIC. patru sau cel mult cinci, *bis terve ~* CIC. de două sau cel mult de trei ori; **2** (*rar*) pentru ultima oară.

summus (*3*) *adj.* (superl. din *superus*) **1** cel mai înalt, cel mai de deasupra: *summum iugum montis* CAES. vîrful cel mai înalt al muntelui, *aqua summa* CIC. suprafaţa apei, *~ puteus* CIC. marginea puţului, *modo voce summa, modo ima* HOR. cînd pe locul cel mai înalt, cînd pe cel mai jos, *~ ego* (*in triclinium*) HOR. eu eram pe locul cel mai înalt al divanului (în capul mesei), *summae aristae* OV. vîrfurile spicelor; **2** (*ca timp*) cel mai din urmă, ultimul: *venit summa dies* VERG. a sosit ultima zi, *ad summam senectutem* CIC. pînă la adînci bătrîneţi; **3** (*ca rang, importanţă*) cel mai mare, cel mai de seamă, suprem: *summi et infimi* CIC. oamenii cei mai de sus şi cei mai de jos, *summi viri* CIC. oamenii cei mai de seamă, *~ honor* CIC. cinstea cea mai mare, *summis viribus* CIC. din răsputeri, *summo loco nati* CIC. născuţi dintr-o famiie nobilă, *summum scelus* SALL. cea mai mare crimă, *summum bonum* CIC. binele suprem, *summa respublica* CIC. politica generală a statului, *summo reipublicae tempore* CIC. în împrejurările cele mai grele ale statului.

summutō *v.* **submuto**

sūmō, *ere, sumpsi, sumptum vt.* [*sub* + *emo*] **1 a.** a lua (la sine, asupra sa), a apuca, a pune mîna pe …: *~ fustem* PL. a pune mîna pe un ciomag, *~ vas in manus* CIC. a lua un vas în mînă, *~ arma* QUINT. a lua armele, *~ venenum, cibum* NEP. (*potiunculam* SUET.) a lua otravă, mîncare, o băutură mică, *sumpta virili toga* CIC. după ce îmbrăcase toga virilă, *~ pecuniam mutuam* CIC. a lua bani cu împrumut; **b.** (*oc.*) a cumpăra, a lua cu chirie, a cheltui: *tanti ista signa sumpsisti, quanti …* CIC. ai achiziţionat aceste statui cu atît, cu cît …, *minus sumptum est sex minis* PL. s-a cheltuit mai puţin de şase mine, *in bono hospite quod sumitur, quaestus est* PL. ce cheltuieşti cu un oaspete de treabă e profit; **c.** (*fig.*) a-şi lua: *tantam arrogantiam sibi sumpserat* CAES. îşi luase atîtea fumuri, *~ animum* OV. a prinde curaj, *~ exempla* CIC. a-şi lua exemple, *~ supplicium de* (*ex*) *aliquo* CIC. a se răzbuna pe cineva, *~ poenam ex scelerato sanguine* VERG. a pedepsi vărsînd un sînge criminal; **2 a.** a alege, a-şi asuma, a-şi atribui, *sumite materiam vestris aequam viribus* HOR. alegeţi-vă un subiect potrivit cu forţele voastre, *sumat aliquem ex populo monitorem* SALL. să-şi aleagă pe cineva din mulţime ca sfătuitor, *~ sibi partes imperatorias* CAES. a-şi atribui rolul de general, *~ operam* CIC. a-şi asuma o sarcină, *sumptis inimicitiis* CIC. atrăgîndu-şi duşmănii, *~ bellum* LIV. a-şi asuma (a începe) războiul; **b.** (*oc., într-o argumentare*) a reţine, a se opri la …, a menţiona (ca dovadă): *homines notos sumere odiosum est* CIC. este odios să citez oameni cunoscuţi, *unum hoc sumo* CIC. reţin un singur lucru; **3** (*în discuţie*) a pune ca premisă, a admite în principiu, a susţine: *primum hoc sumitis* CIC. voi puneţi mai întîi această premisă, *beatos esse deos sumpsisti* CIC. ai pus ca premisă că zeii sînt fericiţi, *si tibi hos sumis …* CIC. dacă admiţi în principiu aceste lucruri …

sumpsiō, *ōnis f. v.* **sumptio** CAT.

sumptiō, *ōnis f.* **1** cuprindere, totalitate VITR.; **2** luare (din ceva), scădere CAT.; **3** premisă (la un silogism) CIC.

sumptitō, *āre vt.* a lua deseori PLIN.

sumptuārius (*3*) *adj.* privitor la cheltuieli: *lex sumptuaria* CIC. lege care restrînge cheltuielile.

sumptum, *ī n.* premisa minoră (la un silogism) MART. CAP.

sumptuōsē *adv.* cu mari cheltuieli, luxos, somptuos CIC.

sumptuōsitās, *ātis f.* lux, fast SID.

sumptuōsus (*3*) *adj.* **1** costisitor, bogat, luxos, somptuos, fastuos: *sumptuosa cena* CIC. cină somptuoasă, *ludi sumptuosiores* CIC. spectacole mai fastuoase; **2** (*despre pers.*) cheltuitor, risipitor CIC. ş.a.

sumptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sumo**

sumptus[2], *ūs m.* **1** cheltuială: *~ epularum* CIC. cheltuiala cu banchetele, *~ in cultum praetorum* LIV. cheltuiala cu întreţinerea pretorilor, *in militem sumptum facere* LIV. a face cheltuieli cu întreţinerea soldaţilor, *sumptu* (= *dat.*) *ne parcas* CIC. nu te uita la cheltuieli, *suo sumptu* CAES. pe cheltuiala sa, *sumptum dare* CIC. a da de cheltuială, *sumptum nusquam melius posse poni* CIC. (spun) că nu se poate plasa mai bine o sumă de bani; **2** risipă EUTR.; [genit. sg. *sumpti*: *quod facit sumpti* PL. Trin. *250* ceea ce cheltuieşte, *restim sumpti fecerim* PL. Cas. *425* voi fi făcut cheltuială cu cureaua; dat. *sumptu* CIC.].

sumsio *v.* **sumptio**

Sūnion *şi* **Sūnium,** *iī n.* promontoriu şi oraş în Attica.

suō, *ere, sui, sūtum vt.* **1** a coase: *tegumenta vel texta vel suta* CIC. veşminte ţesute sau cusute; **2** a înnădi, a prinde laolaltă: *corticibus suta cavatis alvearia* VERG. ştiubee formate dintr-o împletitură de scoarţe de copac scobite; (*fig.*) *aliquid suo suere capiti* TAR. Phorm. *491* a-şi trage vreun necaz // **sūtum,** *ī n.* împletitură: *aerea suta* VERG. platoşă de zale.

suopte = *suo* şi *-pte* (*particulă de întărire*).

suovetaurīlia, *ium n. pl.* (subînţ. **sacra**) jertfă întreită (*mai ales la purificări, constînd din sacrificarea unui porc* sus, *a unei oi* ovis *şi a unui taur* taurus) CAT. ş.a.

supellecticārius (*3*) *adj.* însărcinat cu mobilierul ULP.

supellectilis, *is f. v.* **supellex**

supellex, *lectilis f.* (*numai sg.*) ustensile în gospodărie, obiecte casnice, mobilă, echipament: *~ rustica* VARR. scule ţărăneşti, *~ militaris* LIV. echipament militar, *~ regia* CURT. echipaj regesc; (*fig.*) *amicos parare, optimam vitae supellectilem* CIC. a-şi face prieteni, podoaba cea mai de seamă a vieţii, *super-*

vacua litterarum supellex SEN. inutil bagaj de cunoştinţe literare.
super[1], *era, erum v.* **superus**
super[2] *adv.* şi *prep.* **I** *adv.* **1** (*loc.*) **a.** deasupra: *purpureas ~ vestes coniciunt* VERG. aruncă deasupra (corpului) veşmintele de purpură; **b.** (*spec.*) de deasupra, din înălţime: *eques hostes ~ adflictabat* TAC. călăreţii îi izbeau de sus pe duşmani; **2 a.** pe deasupra, pe lîngă aceasta, mai mult: *et ~ ipsi Dardanidae poenas cum sanguine poscunt* VERG. şi pe deasupra troienii cer să fiu pedepsit cu moartea, *satis superque* CIC. destul şi prea destul, *~ quam satis est* HOR. mai mult decît e necesar; **b.** (*oc.*) încă: *Atheninensibus praeter naves nihil erat ~* NEP. atenienilor nu le mai rămînea nimic decît corăbiile, *o sola ~ imago* VERG. singura icoană ce-mi mai rămîne. **II** *prep. cu ac.* şi *abl.* **A.** *cu ac.* **1** (*loc*) deasupra, peste: *~ terrae tumulum statuere* CIC. a aşeza deasupra unei ridicături de pămînt, *alii ~ aliorum capita ruebant* LIV. se prăvăleau unii peste capetele altora; (*oc., ca poziţie în spaţiu*) dincolo: *~ Sunium navigare* LIV. a naviga dincolo de capul Sunium, *~ Indos proferet imperium* VERG. va întinde imperiul dincolo de indieni, *Nomentanus erat ~ ipsum, Porcius infra* HOR. S. *2, 8, 23* Nomentanus era aşezat la masă mai sus de patron (la stînga lui), Porcius mai jos (la dreapta lui); (*ca rang*) *~ armentarium positus* CURT. pus mai mare peste arsenal; **2** asupra, în timpul: *~ cenam* PLIN. IUN. în timpul mesei de prînz; **3** (*măsură*) peste, pe deasupra, pe lîngă, mai mult decît: *~ sexaginta milia* TAC. peste şaizeci de mii, *vulnus ~ vulnus* LIV. rană peste rană, *~ dotem* LIV. pe lîngă dotă, *~ modum* QUINT. peste măsură, *~ omnia* VERG. mai mult decît toate (mai ales). **B.** *cu abl.* (*uneori postpus*) **1** (*loc.*) peste, pe, deasupra: *requiescere fronde ~ viridi* VERG. a se odihni pe un pat de frunze verzi, *ensis ~ cervice pendet* HOR. sabia atîrnă deasupra capului; **2** către, în timpul: *nocte ~ media* VERG. către miezul nopţii, *~ mero* HOR. asupra băuturii; **3** (*fig.*) despre, referitor la, în privinţa: *hac ~ re scribam ad te* CIC. despre acest lucru îţi voi scrie, *mitte civiles ~ Urbe curas* HOR. alungă grijile politice privitoare la Roma.
superā I *adv.* mai sus LUCR.; **II** *prep. cu ac.* deasupra, pe: *~ terram* LUCR. deasupra pămîntului.
superābilis (*2*) *adj.* **1** (*despre un zid*) care poate fi trecut (escaladat) LIV.; **2** (*fig.*) care poate fi învins OV., TAC.
superabluō, *ere vt.* a uda în partea de sus AVIEN.
superabundans, *ntis adj.* supraabundent MACR.
superabundanter *adv.* peste măsură VULG.
superabundantia, *ae f.* supraabundenţă HIER.
superabundō, *āre, āvī vi.* a supraabunda TERT.
superaccomodō (*I*) *vt.* a ajusta deasupra CELS.
superacervō, *āre vt.* a acumula TERT.
superaddō, *ere, ditum* [*super addo*] *vt.* a adăuga deasupra: *superaddite tumulo carmen* VERG. puneţi deasupra mormîntului o inscripţie, *laurus superaddita busto* PROP. laur pus deasupra mormîntului.
superadiciō, *ere, iēcī vt.* a adăuga în plus MACR.
superadornātus (*3*) *adj.* împodobit la suprafaţă SEN.
superads... *v.* **superas...**
superadulta *adj f.* cu totul coaptă, coaptă bine VULG.
superaedificātiō, *ōnis f.* supraconstruire TERT.
superaedificium, *iī n.* supraconstrucţie AMBR.
superaedificō, *āre vt.* a construi deasupra P. NOL.
superaggerō, *āre vt.* a ridica deasupra un dig SID.; a umple cu pămînt COL.
superalligō, *āre vt.* a lega deasupra M. EMP.
superambulō, *āre vt.* a merge deasupra SID.
superāmentum, *ī n.* rămăşiţe, resturi ULP.
superans, *ntis p. pr. v.* **supero** // **adj.** predominant: *superantior ignis est* LUCR. focul predomină.
superantia, *ae f.* predominare, exces C. AUR.
superappositus (*3*) *adj.* suprapus BOETH.
superargūmentor, *āri vi. dep.* (*numai la p. pr.*) a insista în argumentare TERT.
superaspergō, *ere vt.* a presăra deasupra VERG.
superastō (**superadsto**), *āre vi.* a se ţine deasupra SALL.
superātiō, *ōnis f.* învingere, depăşire VITR.
superātor, *ōris m.* învingător OV.
superattrahō, *ere vt.* a trage deasupra AVIEN.
superaugmentum, *ī n.* supraadăugare ISID.
superaurātus (*3*) *adj.* aurit OV.
superbē *adv.* cu trufie, cu aroganţă CIC. ş.a.
superbia, *ae f.* **1** trufie, orgoliu: *superbiam abicere* PL. (*ponere* HOR.) a alunga, a părăsi trufia; (*despre lucruri*) mîndreţe VITR., PLIN.; **2** (*în sens bun*) mîndrie: *sume superbiam quaesitam meritis* HOR. C. *3, 30, 14* mîndreşte-te cu merite pe drept cîştigate.
superbibō, *ere vt.* a bea pe deasupra (încă) PLIN.
superbificus (*3*) *adj.* care face pe cineva orgolios SEN.
superbiloquentia, *ae f.* vorbire arogantă CIC.
superbiō, *īre vi.* **1** a se mîndri, a fi mîndru: *~ formā* OV. a fi mîndră de frumuseţea sa, *superbire miles quod ...* TAC. soldaţii erau mîndri că ..., (*cu inf.*) *spoliare superbit* STAT. era prea mîndru ca să deposedeze de arme; **2** (*despre lucruri*) a fi superb, a străluci: *quae sub Tyriā concha superbit aquā* PROP. scoica ce străluceşte sub apele tyriene.
superbiter *adv.* superb NAEV.
superbus (*3*) *adj.* **1** trufaş, orgolios, mîndru: *reges superbi* LUCR. regi orgolioşi, *superbiorem te pecunia facit* CIC. banii te fac mai mîndru, *non est virtus superba* CIC. virtutea nu e trufaşă, *aures quarum est iudicium superbissimum* CIC. urechile (auzul) a căror judecată este foarte pretenţioasă, *tangere singula dente superbo* HOR. S. *2, 6, 87* a atinge cu un dinte mofturos (strîmbînd din nas) cînd un fel de mîncare, cînd altul, *ne superbum esset* CIC. ca să nu pară un act despotic, *superba loqui* PROP. a vorbi trufaş; **2** (*în sens bun*) nobil, glorios, măreţ, magnific, superb, excelent: (*despre pers.*) *populus bello ~* VERG. popor glorios în război; (*despre lucruri*) *~ trimphus* HOR. triumf măreţ, *superba civium potentiorum limina* HOR. casele somptuoase ale celor mari, *superbae olivae* PLIN. măsline excelente (cărnoase).
supercadō, *ere, cecidī vi.* a cădea de deasupra VULG.
supercaelestis (*2*) *adj.* ridicat deasupra cerurilor TERT.
supercalcō, *āre vt.* a călca, a îndesa cu piciorul COL.
supercēdō, *ere, cessī vt.* a depăşi APUL.
supercertō, *āre vi.* a lupta pentru ... VULG.

superciliōsus (*3*) *adj.* încruntat, posomorît, grav SEN.
supercilium, *iī n.* **1** sprînceană: *caput et supercilia penitus abrasa* CIC. capul şi sprîncenele rase de tot, *supercilia contrahere* (*attrahere* sau *subducere*) SEN. a încrunta sprîncenele, ~ *salit* PL. se bate sprînceana (dreaptă, semn bun), *Iuppiter cuncta supercilio movens* HOR. Iupiter, care mişcă totul printr-o clintire a sprîncenei; **2 a.** (*fig.*) culme, coamă, creastă, margine (a unui loc): ~ *clivosi tramitis* VERG. creasta unei cărări povîrnite, *infimo supercilio stare* LIV. a sta la poalele înălţimii, *supercilia Nili* AMM. malurile Nilului; **b.** (*arhit.*) arcadă; arhitravă VITR.; **3** (*fig.*) **a.** trufie, aroganţă, morgă: *hunc Campano supercilio cum videremus* CIC. cînd îl vedeam pe acesta cu aroganţa lui campaniană, *beneficia supercilio in odium adducunt* SEN. prin aroganţă, ei transformă binefacerile în ură; **b.** severitate, încruntare, aer posomorît: *supercilii severi matrona* OV. matroană cu aer sever, ~ *censorium* VAL. MAX. severitate a cenzorilor.
supercingō, *ere vt.* a acoperi pe deasupra AUG.
supercinō, *ere vt.* a cînta pe deasupra, în plus M. VICT.
superconcidō, *ere vt.* a toca deasupra APIC.
supercontegō, *ere vt.* a acoperi pe deasupra CELS.
supercorrigō, *ere vt.* a corija în plus HIER.
supercorruō, *ere vt.* a se prăbuşi deasupra (peste) VAL. MAX.
supercreātus (*3*) *adj.* format deasupra C. AUR.
supercrescō, *ere, crēvī vi.* **1** a creşte deasupra CELS.; (*fig.*) a se adăuga [cu dat.] PS. QUINT.; **2** a depăşi AUG.
supercubō, *āre, āvī vi.* a fi culcat, a sta întins deasupra COL., APUL.
supercurrō, *ere vi.* **1** a alerga în goana mare VEG.; **2** (*vt.*) a întrece, a depăşi: *ager vectigal supercurrit* PLIN. IUN. valoarea pămîntului depăşeşte impozitul.
superdēligō, *āre vi.* a lega deasupra CELS.
superdicō, *ere vt.* a spune în plus ULP.
superdīmidius (*3*) *adj.* în raport de 3 la 2 (*3/2*, *6/4* etc.) MART. CAP.
superdō, *are, datum vt.* a apleca deasupra CELS.
superdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a întinde pe deasupra SID.; **2** a aduce pe deasupra: ~ *novercam liberis* PS. QUINT. a impune copiilor o mamă vitregă; **3** a adăuga TERT.; a aduce în plus COD. TH.
superductiō, *ōnis f.* cuvinte adăugate deasupra rîndurilor (unui testament) ULP.
superedō, *ere vt.* a mînca după aceea PLIN.
superefferō, *ferre vt.* a exalta AUG.
superefficiō, *ere vi.* a face mai mult, a depăşi (o măsură) AMBR.
supereffluō, *ere vi.* a fi peste măsură P. NOL.; (*fig.*) a fi superior [cu dat.] AMBR.
superēgredior, *i vt. dep.* a se ridica deasupra AMBR.
superēlevō, *āre vt.* a ridica deasupra VULG.
superēmicō, *āre vt.* a sări pe deasupra SID.
superēminentia, *ae f.* măreţie supremă AUG.
superēmineō, *ēre* **1** *vt.* a se ridica deasupra, a depăşi, a întrece: *viros supereminet omnes* VERG. îi întrece (ca statură) pe toţi bărbaţii, ~ *undas humero* VERG. a depăşi nivelul apei cu umerii; **2** *vi.* a se ridica deasupra: *herba paulum supereminens extra aquam* PLIN. plantă care se ridică puţin deasupra apei; [p. pr.-adj. comp. *supereminentior*, superl. *supereminentissimus* FULG.].
superēmorior, *morī vt. dep.* a muri pe … PLIN.
superēnatō, *āre vt.* a pluti deasupra LUC.
superērogātiō, *ōnis f.* plată în plus PS. QUINT.
superērogō, *āre vt.* a da în plus COD. TH.; a cheltui în plus VULG.
superēvolō, *āre vt.* a depăşi în zbor, a zbura peste LUC.
superexactiō, *ōnis f.* cerere în plus faţă de ceea ce se datorează COD. TH.
superexaltō, *āre* **1** *vt.* a înălţa AUG.; **2** *vi.* a se înălţa deasupra AUG.
superexcurrō, *ere vi.* a depăşi ULP.
superexeō, *ire vi.* a se întinde dincolo de … ULP.
superexigō, *ere vt.* a cere mai mult decît e datorat COD. IUST.
superexsultō, *āre vi.* a sări în sus (de bucurie) SYMM.
superextendō, *ere* **1** *vt.* a întinde deasupra; **2** *vi.* a se întinde prea mult VULG.
superextollō, *ere vt.* a înălţa deasupra TERT.
superferō, *ferre, tulī, lātum vt.* a purta deasupra; a purta dincolo de limită PLIN.
superfētō, *āre vi.* a zămisli din nou, a fi din nou însărcinată PLIN.
superficiālis (*2*) *adj.* **1** care se referă la suprafeţe ISID.; **2** (*fig.*) superficial TERT.
superficiāliter *adv.* (*fig.*) superficial CASSIOD.
superficiārius (*3*) *adj.* care se găseşte pe solul altuia; (*jurid.*) *superficiaria praedia* DIG. proprietăţi de la care nu ai decît uzufructul; (*fig.*) *mathematica superficiaria est* SEN. Ep. *88, 28* matematica este o ştiinţă care clădeşte pe sol străin // **superficiārius** *iī m.* uzufructuar DIG.
superficiens, *ntis adj.* supraabundent ULP.
superficiēs, *ēī f.* **1** parte de deasupra, suprafaţă: ~ *testudinum* PLIN. carapacea broaştelor ţestoase, ~ *aedis* PLIN. acoperişul casei, ~ *aquae* PLIN. suprafaţa apei; **2 a.** construcţie pe un loc: *aedes constant ex solo et superficie* DIG. clădirea constă din teren şi din construcţia de pe el; **b.** (*judic.*) construcţie pe un teren de la care cineva n-are decît uzufructul DIG.; **3** (*geom.*) suprafaţă; **4** (*fig.*) exterior, aparenţă TERT.
superficium, *iī n. v.* **superficies** DIG.
superfigō, *ere, fixus vt.* a înfige deasupra LIV.
superfiō, *fieri vi.* a mai rămîne PL.
superflexus (*3*) *adj.* înclinat asupra SID.
superflorescō, *ere vi.* a reînflori PLIN.
superfluē *adv.* prea mult, fără a fi nevoie, superfluu, inutil HIER.
superfluitās, *ātis f.* supraabundenţă, exuberanţă ECCL.
superfluō *adv. v.* **superflue** AUG.
superfluō, *ere, fluxi vi.* **1** a da pe dinafară, a se revărsa (*despre lichide*): *leniter coquuntur, ne superfluant* CELS. sînt fierte încet, ca să nu dea pe dinafară, *Nilus immodicus superfluxit* TER. Nilul s-a revărsat peste măsură: (*orator*) *exsultans et superfluens* TAC. exuberant şi nemăsurat, **2** a fi plin (de), a avea din belşug [cu abl.], a prisosi: *Aquileia superfluit armis* SIL. Aquileia e plină de arme, (*abs.*) *nihil neque desit, neque superfluat* QUINT. să nu lipsească şi să nu prisosească nimic; **3** (*vt.*) a trece pe lîngă …, a scăpa:

quae dicentur, superfluent aures QUINT. cele spuse vor trece pe lîngă urechi.
superfluus (*3*) *adj.* 1 care se revarsă, peste măsură, excesiv: *superflua caro* VEG. carnea revărsîndu-se, ~ *sumptus* DIG. cheltuială fără măsură; 2 superfluu, inutil, fără rost: *invenisset necessaria, nisi superflua quaesissent* SEN. ar fi găsit ce trebuie, dacă n-ar fi umblat după lucruri inutile // **superfluum**, *ī n.* ceea ce este deasupra, prisos, excedent, rest: *ex superfluo faciam* HIER. voi face din ceea ce prisoseşte, ~ *bonorum* DIG. restul bunurilor.
superforāneus (*3*) *adj.* [*super* + *forum*] superfluu, de prisos, inutil SID.
superfruticō, *āre vi.* a da ramuri peste ramuri TERT.
superfūdī *pf. v.* **superfundo**
superfugiō, *ere vt.* a fugi pe deasupra VAL. FL.
superfulgeō, *ēre vt.* a străluci pe deasupra STAT.
superfundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 a vărsa peste ..., a răspîndi deasupra, a revărsa: ~ *oleum* ... COL. a vărsa ulei peste ..., *flumina campis superfusa* PLIN. rîurile revărsate peste cîmpuri, *Circus Tiberi superfuso irrigatus* LIV. Circul inundat de Tibrul revărsat, ~ *magnam vim telorum* TAC. a vărsa o ploaie de săgeţi; (*fig. pas.-refl.*) *gens superfusa montibus* PLIN. neam răspîndit peste munţi, (*regnum*) *superfudit se in Asiam* LIV. regatul s-a extins în Asia, *iacentem hostes superfusi* LIV. duşmanii năpădind asupra celui culcat; 2 (*mil.*) a învălui (trupe duşmane) TAC. H. *3*, *2*.
superfūsiō, *ōnis f.* 1 cădere abundentă (de ploaie, de zăpadă) AMM.; 2 răspîndire deasupra PALL.
supergaudeō, *ēre vi.* a se bucura în privinţa ...[cu dat.] VULG.
supergenerō, *āre vt.* a crea în plus AMBR.
supergestus (*3*) *p. pf.-adj.* 1 adunat deasupra (*despre pămînt*) COL.; 2 astupat, acoperit APUL.
superglōriōsus (*3*) *adj.* preaslăvit VULG.
supergradior *v.* **supergredior** PLIN.
supergredior, *gredi, gressus sum vt. dep.* 1 a păşi peste ...: ~ *limen* COL. a trece pragul, ~ *ruinas* CURT. a călca pe ruine; 2 (*fig.*) a depăşi, a învinge, a întrece: ~ *necessitates* SEN. a învinge nevoile, *omnem laudem supergressa* (*mater*) QUINT. mamă mai presus de orice laudă, *aetatis suae feminas pulchritudine supergressa* TAC. întrecînd în frumuseţe femeile din vremea ei.
supergressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **supergredior**
supergressus[2], *ūs m.* trecere peste ...; (*fig.*) *per supergressum* TERT. dincolo de orice limită.
superhabeō, *ēre vt.* a ţine deasupra CELS.
superhumerāle, *is n.* efod (*eşarfă de pînză purtată de preoţii evrei*) HIER.
superi, *ōrum m. pl.* 1 zeii de sus (ai cerului) VERG. ş.a.; 2 oamenii de pe pămînt, cei vii, lumea (opuşi celor din Infern) VERG. ş.a.
superiaceō, *ēre vi.* a fi întins deasupra CELS.
superiaciō, *ere, iēcī, iectum* (*iactum*) *vt.* 1 a arunca pe deasupra, a pune pe deasupra: *se* ~ *rogo* VAL. MAX. a se arunca peste rug, *superiecta vestis* OV. haina pusă pe deasupra; 2 a trece peste ..., (*fig.*) a depăşi, a întrece: ~ *Alpes* SEN. a trece Alpii, ~ *augendo fidem* LIV. a depăşi prin exagerări orice putinţă de crezare, *se ipse superiacere* SEN. a se întrece pe sine însuşi.
superiactō, *āre, ātus vt.* 1 a arunca deasupra, în sus: ~ *infantes* VAL. MAX. a arunca copiii în aer; 2 a depăşi, a întrece PLIN.
superiactiō, *ōnis f.* 1 aruncare deasupra sa ARN.; 2 (*ret.*) hiperbolă.
superiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **superiacio**
superiectus[2], *abl. -ū, m.* săritură peste (asupra) COL.
superilligō, *āre vt.* a lega deasupra PLIN.
superillinō, *ere, litum vt.* a unge pe deasupra, a unge CELS., APUL.
superimmineō, *ēre vi.* a sta deasupra ameninţător, a ameninţa VERG.
superimmittō, *ere vt.* a arunca (a pune) deasupra APIC.
superimpendeō, *ēre vi.* a atîrna (a fi) deasupra CATUL.
superimpendō, *ere vt.* a cheltui în plus AUG.
superimpōnō, *ere, positum vt.* a pune deasupra, a suprapune LIV. ş.a.
superincendō, *ere vt.* a înflăcăra în plus VAL. FL.
superincernō, *ere vt.* a cerne deasupra PLIN.
superincidō[1], *ere vi.* a cădea de sus asupra ... LIV.
superincīdō[2], *ere vt.* a cresta, a inciza deasupra CELS.
superincubō, *āre vi.* a fi culcat (întins) deasupra LIV.
superincumbō, *ere, cubuī vi.* a se apleca asupra LIV.
superincurvātus (*3*) *adj.* aplecat deasupra APUL.
superindictīcius (*3*) şi **superindictus** (*3*) *adj.* adăugat la un impozit fixat DIG.
superindictiō, *ōnis f.* şi **superindictum**, *ī n.* adaos la un impozit COD. IUST.
superindūcō, *ere vt.* 1 a acoperi (deasupra) cu ..., a unge pe deasupra cu ... IUST.; 2 a aduce asupra VULG.; 3 (*fig.*) a adăuga, a vorbi apoi despre ... TERT.
superinductīcius (*3*) *adj.* substituit, fals, nelegitim TERT.
superinductiō, *ōnis f. v.* **superductio**
superindūmentum, *ī n.* îmbrăcăminte pe deasupra TERT.
superinduō, *ere, induī vt.* a îmbrăca pe deasupra SUET.; (*fig.*) a înveşmînta TERT.
superinfundō, *ere vt.* a vărsa deasupra CELS.
superingerō, *ere, gestum vt.* a îngrămădi deasupra, a pune deasupra STAT.
superingredior, *gredi vt. dep.* a străbate cu piciorul, a traversa COL.
superinicio, *ere, iēcī, iectum vt.* a arunca deasupra, a răspîndi deasupra VERG., OV.
superinl... *v.* **superill...**
superinm... *v.* **superimm...**
superinp... *v.* **superimp...**
superinspiciō, *ere vt.* a supraveghea SID.
superinsternō, *ere, strāvī vt.* a aşterne (a întinde) deasupra LIV.
superinstillō, *āre vt.* a picura deasupra APIC.
superinstrepō, *ere vi.* a răsuna deasupra SIL.
superinstruō, *ere, structum vt.* a construi deasupra COD. IUST.; a suprapune COL.
superinsultō, *āre vi.* a sări deasupra CLAUD.
superintegō, *ere vt.* acoperi PLIN.
superintellegō, *ere vt.* a înţelege în plus HIER.
superintendō, *ere vt.* a vedea de ..., a supraveghea AUG.
superintentor, *ōris m.* supraveghetor AUG.

superinundō, *āre vi.* a se revărsa; (*fig.*) a fi prea plin TERT.

superinungō, *ere vt.* a unge deasupra CELS.

superinvehō, *ere vt.* a aduce deasupra AVIEN.

superior, *ius* (genit. *superiōris*) *adj. comp.* **1** (*loc*) așezat mai sus, mai înalt: ~ *pars collis* CAES. partea mai înaltă a colinei, *de* (*ex*) *superiore loco impetum faciunt* CIC. organizează un atac dintr-un loc mai înalt, *domus* ~ CIC. partea superioară a casei, *de loco superiore dicere* CIC. a vorbi de la tribună, *Mare Superius* LIV. Marea de Sus (Adriatica); *superiora muri* CURT. partea superioară a zidului; **2** (*timp*) de mai înainte, anterior, precedent: *superioribus diebus* CIC. în zilele anterioare, *superiore anno* CIC. în anul trecut, ~ *uxor* CIC. soția anterioară, *in superiore vita* CIC. într-o perioadă anterioară a vieții, ~ *liber* LACT. cartea precedentă; (*spre a distinge nume*) *Dionysius superior* NEP. = Dionysius cel Bătrîn // **superiores**, *um m. pl.* predecesorii // **superiora**, *um n. pl.* faptele anterioare; **3** (*fig.*) superior, mai înalt; mai puternic, mai important; (*mil.*) mai tare, învingător: *locō, fortunā, famā superiores* CIC. superiori prin origine, avere, faimă, *quanto superiores sumus* … CIC. cu cît avem o poziție mai înaltă …, *equitatu superiores* CAES. mai tari în cavalerie, *populus* ~ *actus* CIC. poporul căpătînd întîietate, *discessit* ~ SALL. a ieșit învingător din luptă, *omnibus partibus superiores* CIC. învingători pe toată linia.

superirruō, *ere vi.* a se năpusti asupra [cu dat.] M. VICT.

superiumentārius, *ii m.* mai-marele herghelici SUET.

superius[1] *adj. comp. v.* **superior**

superius[2] *adv. comp. v.* **supra**

superlābor, *ī vi. dep.* a aluneca (a trece) pe deasupra SEN.

superlacrimō, *āre vi.* a lăcrima, a picura deasupra (*despre viță*) COL.

superlātiō, *ōnis f.* **1** ducere dincolo de limită, cel mai înalt grad de … APUL.; **2** (*ret.*) exagerare, hiperbolă RH. HER., CIC.; **3** (*gram.*) superlativ QUINT.

superlātīvē *adv.* la superlativ CHARIS.

superlātīvus (*3*) *adj.* **1** (*gram.*) superlativ CHARIS.; **2** care servește la exprimarea superlativului DIOM.; **3** exagerat, hiperbolic ISID.

superlātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **superfero**) **1** ridicat deasupra; **2** (*ret.*) exagerat, hiperbolic: *verba superlata* CIC. cuvine exagerate.

superlaudābilis (*2*) *adj.* foarte lăudabil VULG.

superlex, *lectilis f. v.* **supellex** ARN.

superlīmen, *inis n.* și **superlīmināre**, *is n.* arhitravă VULG.

superlinitiō, *ōnis f.* ungere pe deasupra MACR., M. EMP.

superlinō, *ere*, *lēvī*, *litum vt.* a unge pe deasupra, a aplica o unsoare PLIN.

superlitiō, *ōnis f.* ungere pe deasupra MACR., M. EMP.

superlitus (*3*) *p. pf. v.* **superlino**

superlucror, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* a cîștiga în plus VULG.

superlūgeō, *ēre vt.* a deplînge în plus AUG.

supermandō, *ere vt.* a mînca apoi PLIN.

supermensus (*3*) *p. pf. v.* **supermetior**

supermeō, *āre vt.* a trece (a curge) pe deasupra PLIN.

supermētior, *īrī*, *mensus sum vt. dep.* a măsura punînd de la sine, a distribui din belșug TERT.

supermicō, *āre vi.* a străluci peste … AVIEN.

supermittō, *ere*, *mīsī*, *missum vt.* a arunca deasupra, a pune deasupra, a adăuga CURT.

supermolāris lapis *m.* piatra de moară de deasupra AMBR.

supermundiālis (*2*) *adj.* suprapămîntesc TERT.

supermūniō, *īre vt.* a întări deasupra COL.

supernās, *ātis adj.* care vine din regiunile de sus, de-al Mării de Sus (Adriatica) PLIN. // **supernās**, *ātis m.* vînd de nord-est VITR.

supernascor, *nascī*, *nātus sum vi. dep.* a crește în sus, a se forma deasupra CELS.; a se naște după … ARN.

supernatō, *āre*, *āvī vi.* a pluti deasupra, a înota deasupra [cu dat.] APUL.

supernē *adv.* **1** din partea de sus, deasupra LUCR., HOR.; **2** (*rar*) în sus; [la LUCR., HOR. finala scurtă: *superne*].

supernitās, *ātis f.* înălțime, mărime TERT.

supernō, *āre vi.* a înota deasupra MACR.

supernōminō, *āre vt.* a supranumi TERT.

supernumerārius (*3*) *adj.* supranumerar VEG.

supernus (*3*) *adj.* **1** așezat (care se află) mai sus, superior: *superna vulnera* LIV. răni în partea de sus, *supernum Tusculum* HOR. Tusculum așezat mai sus, *ex supernis in infima* GELL. din sus în jos; **2** de sus, ceresc, divin: *supernum numen* OV. putere divină, *supernae leges* legi divine.

superō (*I*) *vi.* și *vt.* **I** *vi.* **1** (*rar și poet.*) a ieși deasupra, a se ridica deasupra: *sol superabat ex mari* PL. Stich. *365* soarele se ridica din mare, (*angues*) *superant capite et cervicibus altis* VERG. Aen. *2, 219* balaurii se ridică cu capul și cu gîturile deasupra; **2** (*fig.*) a fi superior, a întrece, a fi mai tare: *numero hostis superat* LIV. dușmanul e superior prin număr, ~ *equitatu* CAES. a fi superior prin cavalerie, *superat sententia Sabini* CAES. părerea lui Sabinus prevalează, *forma superante* VERG. de o frumusețe incomparabilă; **3** a fi din belșug, a prisosi: *domus tibi deerat? pecunia superabat?* CIC. n-aveai casă? Aveai prea mulți bani?, *alicui divitiae superant* cineva are prea multe bogății, *cum otium superat* LUCR. cînd ai destul timp liber; **4 a.** a mai rămîne: *nihil ex raptis commeatibus superabat* LIV. nu mai rămînea nimic din proviziile răpite, *superet modo Mantua nobis* VERG. de ne-ar rămîne măcar Mantua; **b.** (*spec.*) a supraviețui, a mai trăi: *uter superaverit vitā* CAES. care din doi va mai fi în viață, *captae superavimus urbi* VERG. am supraviețuit cuceririi orașului. **II** *vt.* **1 a.** a trece peste (dincolo de), a străbate, a depăși: ~ *summas ripas fluminis* CAES. a trece peste cele mai înalte maluri ale rîului, ~ *regionem castrorum* CAES. a depăși linia taberei, ~ *limen* VERG. a trece pragul, *superant cacumina nubes* OV. vîrfurile trec de nori; **b.** (*mar.*) a înconjura, a ocoli un cap: ~ *promontorium* LIV. a ocoli un cap, ~ *Eubaeam* NEP. a înconjura Eubeea; **2** a întrece, a învinge: ~ *aliquem virtute* CIC. a întrece pe cineva prin virtute, *doctrinā Graecia nos superabat* CIC. Grecia ne întrecea în

ştiinţă, ~ *omnes in ceteris artibus* NEP. a-i întrece pe toţi în celelalte ştiinţe, ~ *summam spem civium* CIC. a întrece cele mai mari aşteptări ale cetăţenilor; (*mil.*) ~ *hostes proelio* CAES. a învinge duşmanii în luptă, *terra marique superati* CIC. învinşi pe mare şi pe uscat; (*fig.*) *necessitas quam ne quidem dei superant* LIV. necesitate pe care nici zeii nu o pot învinge, ~ *difficultates* VELL. a învinge greutăţile, ~ *aliquem donis* VERG. a îndupleca pe cineva prin daruri.

superobductus (*3*) *adj.* tras pe spate, îmbrăcat P. NOL.

superobruō, *ere, uī, utum vt.* a copleşi cu ceea ce e pus deasupra, a strivi PROP.

superoccidō, *ere vi.* a apune după ... MACR.

superoccupō, *āre vt.* a o lua înaintea cuiva VERG.

superordinātiō, *ōnis f.* investire în locul altuia deja ales AMBR.

superordinō, *āre vt.* a adăuga la ceva fixat VULG.

superpendens, *entis p.pr -adj.* suspendat deasupra LIV.

superpingō, *ere vt.* a picta deasupra (peste) AVIEN.

superplaudō, *ere vt.* a bate din aripi deasupra ... [cu dat.] SOLIN.

superpondium, *iī n.* încărcătură în plus, sarcină suplimentară APUL.

superpōnō, *ere, posuī, positum vt.* **1** a pune (deasupra): ~ *capiti decus* LIV. a pune o podoabă pe cap, ~ *turrim pilis* SUET. a construi un turn pe nişte piloni, *villa colli superposita* SUET. vilă aşezată pe o colină, (*med.*) a aplica, **2** (*fig.*) **a.** a pune mai mare peste ..., a pune în frunte: *puer super hoc positus officium* PETR. sclav însărcinat cu această treabă, *in maritimam regionem superpositus* LIV. pus la conducerea regiunii maritime, **b.** a pune mai presus: *aliquid alicui rei* SEN. a prefera un lucru altuia; **c.** a pune după ..., a postpune (*aliquid alicui rei*) QUINT., COL.

superpositiō, *ōnis v.* **1** punere asupra ... AUG.; **2** (*fig.*) paroxism, criză (*a unei boli*) C. AUR.

superpostulātiō, *ōnis f.* cerere în plus COD. TH.

superquartus (*3*) *adj.* în raport de un întreg şi o pătrime din el (5/4) MART. CAP.

superquatiō, *ere vi.* a zdruncina în partea de sus AVIEN.

superquintus (*3*) *adj.* în raport de un întreg şi o cincime din el (6/5) MART. CAP.

superrāsus (*3*) *p. pf.* ras la suprafaţă PLIN.

superrimus (*3*) *adj. v.* **superus**

superruō, *ere vt.* a cădea de sus (asupra cuiva) [cu ac.] APUL.; a se arunca asupra [cu dat.] APUL.

superrutilō, *āre vi.* a străluci (ca aurul) deasupra ... PRUD.

supersapiō, *ere vi.* a fi foarte înţelept TERT.

superscandō (superscendō), *ere vt.* a sări peste ..., a trece peste ...LIV.

superscribō, *ere, scripsī, scriptum vt.* a scrie deasupra (*ca inscripţie sau titlu, ca adaos, observaţie sau corectură*) SUET. ş.a.

superscriptiō, *ōnis f.* inscripţie VULG.

supersedeō, *ēre, sēdi, sessum vi.* şi (*rar*) *vt.* **1** a şedea deasupra, a fi urcat (pe): (*cu dat.*) *elephanto supersedens* SUET. urcat pe un elefant, *tentorio aquila supersedens* SUET. vultur şezînd deasupra cortului; (*cu ac.*) *ansa quam supersedebat aspis* APUL. M. *11, 11* toartă deasupra căreia şedea o aspidă; **2** a prezida, a judeca: ~ *litibus familiae* CAT. a judeca neînţelegerile dintre sclavi; **3** (*fig. frecv.*) a se abţine (de la), a se lăsa de ..., a renunţa (la): (*cu abl.*) ~ *labore itineris* CIC. a-şi cruţa oboseala drumului, ~ *proelio* CAES. a amîna bătălia, (*impers.*) *dilectu supersessum est* LIV. s-a renunţat la înrolări, *supersederi iurgiis aequum est* LIV. e bine să se renunţe la certuri, (*cu ac.*) ~ *operam* GELL. a refuza ajutorul, *haec causa non visa est supersedenda* RH. HER. s-a părut că acest proces nu trebuie să fie amînat; (*cu inf.*) *supersedissem loqui apud vos* LIV. aş fi renunţat să vorbesc în faţa voastră, *quosdam spectare supersedit* SUET. pe unii a renunţat să-i privească.

supersēminātor, *ōris m.* semănător pe deasupra TERT.

supersēminō (*I*) *vt.* a semăna (deasupra) HIER.

superserō, *ere, sēvī vt.* a semăna (deasupra) ARN.

supersextus (*3*) *adj.* în raport de un întreg şi o şesime (7/6) MART. CAP.

supersīdō, *ere, vi.* a se aşeza deasupra [cu dat.] AMM.

supersignō, *āre vt.* a sigila deasupra VULG.

supersiliō, *īre vt.* a sări pe ...; (*vi.*) a se urca deasupra COL.

supersistō, *ere, stitī vt.* a se aşeza deasupra APUL.

superspargō (superspergō), *ere, spersus vt.* a răspîndi deasupra ARN. // **superspersus** (*3*) *p. pf.* presărat, pătat [cu abl.] SOLIN.

supersperō, *āre, āvī vi.* a avea speranţă mare VULG.

superspiciō, *ere vi.* a privi dincolo SOLIN.

superstagnō, *āre, āvī vi.* a bălti deasupra, a stagna (*despre un rîu*) TAC.

superstatūminō, *āre vt.* a zidi deasupra, a acoperi cu zidărie PALL.

supersternō, *ere, strāvī, strātum vt.* **1** a aşterne deasupra, a întinde deasupra LIV.; **2** a acoperi cu ... AMM.

superstēs, *stitis adj.* **1** (*rar*) care este în faţă, martor: *suis utrisque superstitibus praesentibus* CIC. Mur. *26* (*veche formulă juridică*) fiind de faţă martorii ambelor părţi; **2** (*frecv.*) care trăieşte încă, supravieţuitor: (*cu dat.*) ~ *filio pater* LIV. tatăl supravieţuitor fiului, (*cu genit.*) *non modo aliorum, sed etiam nostri superstites sumus* TAC. sîntem supravieţuitorii nu numai ai altora, dar chiar alor noştri, (*abs.*) *mansurum ~ opus* OV. (că) va rămîne o operă care va supravieţui, *fama* ~ HOR. faimă care supravieţuieşte.

superstillō, *āre vt.* a picura deasupra APIC.

supersteti *pf. v.* **supersto**

superstitiō, *ōnis f.* **1** superstiţie, eres: *superstitiones aniles* CIC. superstiţii băbeşti; **2** practică religioasă superstiţioasă, cult religios: *magnas superstitiones obiectare* TAC. a acuza de practici magice, ~ *externa* (*peregrina*) TAC. cult religios străin; **3** (*oc.*) legămînt, jurămînt: *una ~ superis divis* VERG. Aen. *12, 817* singurul jurămînt al zeilor din cer; (*fig.*) ~ *praeceptorum* QUINT. respectare prea scrupuloasă a preceptelor; **4** cult, sentiment de veneraţie: *virtutis superstitione tenemur* SEN. sîntem stăpîniţi de sentimentul de veneraţie a virtuţii.

superstitiōsē *adv.* **1** superstiţios, din superstiţie CIC.; **2** (*fig.*) foarte scrupulos, pedant QUINT.

superstitiōsus (*3*) *adj.* 1 superstiţios CIC., LIV.; 2 prezicător, profetic PL.
superstitō, *āre vt.* şi *vi.* 1 a face să dureze ENN.; 2 a dura din belşug PL.
superstō, *āre, steti vi.* şi *vt.* a sta deasupra, a fi aşezat deasupra [cu dat.]: *signa cum columnis, quibus superstabant* SUET. statuile împreună cu columnele deasupra cărora stăteau, *superstantes rupibus piratae* LIV. piraţii care stăteau deasupra stîncilor, (*cu ac.*) *ossa superstabunt volucres* OV. păsările vor sta deasupra oaselor mele.
superstrātus (*3*) *p. pf. v.* **supersterno**
superstringō, *ere, strinxi, strictum vt.* a strînge (a lega) deasupra APUL.
superstruō, *ēre, struxi, structum vt.* a clădi deasupra SEN.; (*fig.*) QUINT.; a consolida TAC.
superstantiālis (*2*) *adj.* întreţinător al vieţii VULG.
supersum, *esse, fui vi.* 1 a mai rămîne, a mai fi: *Atheniensibus praeter arma nihil erat super* NEP. atenienilor nu le rămînea nimic altceva decît armele, *nulli supersunt de inimicis* CIC. dintre duşmanii tăi, nu mai există nici unul, *perexigua pars illius exercitus superest* CAES. o mică parte din acea armată mai rămîne, *biduum supererat cum* ...CAES. mai erau două zile pînă cînd ..., *non multum aestatis supererat* CAES. nu mai era mult din vară, *quod superest, scribe quid placeat* CIC. în rest (în fine, de altminteri), scrie-mi ce-ţi place, (*cu inf.*) *mihi superest dicere* ... OV. îmi rămîne să spun ..., *superest ut* ... PLIN. IUN. rămîne ca ...; 2 a supravieţui [cu dat.]: *superfuit patri* LIV. i-a supravieţuit tatălui său, ~ *dolori* OV. a supravieţui durerii, *supersunt adhuc qui* ... SUET. mai trăiesc încă unii care ...; 3 **a.** a fi din belşug, a prisosi: *verba mihi supersunt* CIC. cuvinte am din belşug: *neque quicquam absit, neque supersit* CIC. nici să nu lipsească ceva, nici să fie de prisos; **b.** (*oc.*) (*poet.*) a fi suficient: *modo vita supersit* VERG. numai de-aş avea atîtea zile, ~ *labori* VERG. a face faţă efortului; 4 a asista, a fi de faţă (la un proces) SUET.; 5 a fi deasupra, a domina VAL. FL.; [viit. arh. *superscit* = *superfuerit* ENN., ACC.].
supertegō, *ere, texi, tectum vt.* a acoperi TIB.; a adăposti COL.
supertendō, *ere vt.* a întinde deasupra C. AUR.
superterrēnus (*3*) *adj.* pămîntesc, terestru TERT.
supertertius (*3*) *adj.* care este în raport de 4 la 3 MART. CAP.
supertexō, *ere vt.* a acoperi (ca şi cu o pînză) AVIEN.
supertrahō, *ere vt.* a trage deasupra PLIN.
superundō, *āre vi.* a supraabunda [cu abl.] P. NOL.
superungō, *ere, unxi, unctum vt.* a unge pe deasupra CELS.
superurgeō, *ēre vi.* a apăsa pe deasupra TAC.
superus (*3*) *adj.* 1 de deasupra, de sus: *limen superum inferumque* PL. pragul de sus şi cel de jos, *mare superum* CIC. Marea de Sus (Adriatică), *di superi atque inferi* PL. zeii din cer şi din Infern, *ex* (*de*) *supero* PL. de sus, *spectatores rerum superarum* CIC. privitori ai lucrurilor de sus // **superi**, *ōrum m. pl.* zeii de sus, zeii din cer: *aspiciunt superi mortalia* OV. zeii (cerului) văd faptele muritorilor, *scilicet in superis labor!* VERG. pesemne, cu asta se ocupă zeii! // **supera**, *ōrum n. pl.* regiuni superioare, înălţimi; 2 de sus, din lumea aceasta (în opoziţie cu Infernul), cei vii: *superas evadere ad auras* VERG. a ieşi la lumină în lumea celor vii // **supera**, *ōrum n. pl.* lumea de sus, pămîntul: *supera ardua linquens* VERG. părăsind pămîntul; [v. comp. *superior*, superl. *supremus* şi *summus*; nom. *super* = *superus* CAT.; *superrimus* şi *superrumus* = *supremus* VARR.].
supervacāneō *adv.* inutil FRONT.
supervacāneus (*3*) *adj.* 1 din timpul liber, suplimentar, accesoriu: *supervacaneum opus* CIC. activitate în timpul liber; 2 de prisos, zadarnic, inutil: *nihil eorum supervacaneum est* CIC. nimic dintr-acestea nu-i inutil, *supervacaneum est disserere* SALL. e de prisos să vorbesc.
supervacō, *āre vi.* a fi prea mult GELL.
supervacuē *adv.* inutil TERT.
supervacuitās, *ātis f.* zădărnicie, vanitate VULG.
supervacuus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) peste măsură: *supervacuae carnes* PLIN. excrescenţe ale cărnii; 2 (*frecv.*) de prisos, superfluu, inutil: ~ *labor* QUINT. muncă zadarnică, *monere supervacuum est* QUINT. e de prisos să atragi atenţia, *ex supervacuo* LIV. sau *in supervacuum* SEN. sau *supervacuo* PLIN. în zadar.
supervādō, *ere vt.* a trece peste ... LIV., SALL.: ~ *ruinas* LIV. a trece peste ruine, (*fig.*) ~ *asperitates* SALL. a trece peste dificultăţi.
supervagor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se întinde prea mult (*despre viţă*) COL.
supervaleō, *ēre vi.* a fi mai puternic VULG.
supervalescō, *ere vi.* a deveni mai puternic VULG.
supervector, *ārī vb. pas.* a fi purtat deasupra, a trece deasupra TERT.
supervehō, *ere, vectus vt.* a transporta deasupra GELL.
supervehor, *ī, vectus sum vb. pas.* a fi transportat deasupra, a trece dincolo: *mons quem supervehitur* CATUL. munte pe care-l trece, ~ *promontorium* LIV. a trece dincolo de promontoriu.
superveniō, *īre, vēnī, ventum vt.* şi *vi.* 1 a veni peste ..., a acoperi: *unda supervenit undam* HOR. vine val peste val, *crura terra supervenit* OV. pămîntul îi acoperă mădularele; (*vi.*) *lapso supervenit* VERG. se aruncă asupra celui căzut; 2 a apărea, a se ivi, a veni, a sosi pe neaşteptate: *nisi equites supervenissent* LIV. dacă n-ar fi apărut călăreţii, *nullis auxiliis supervenientibus* TAC. neivindu-se nici un fel de ajutoare, (*cu dat.*) *timidis supervenit Aegle* VERG. celor înfricoşaţi iată că le vine în ajutor Aegle, *huic laetitiae Quinctius supervenit* LIV. în mijlocul acestei veselii, apare şi Quinctius, *munientibus supervenit Marcellus* LIV. asupra celor care lucrau la fortificaţii căzu pe neaşteptate Marcellus, *nox supervenit* CURT. pe neaşteptate veni noaptea; 3 a veni după ..., a urma: (*cu dat.*) *febris vulneri supervenit* CELS. după o rană urmează febră; 4 (*cu ac.*) a întrece, a depăşi COL., STAT.
superventōres, *um n. pl.* trupă de atac prin surprindere (cavalerie uşoară) AMM.
superventus, *ūs m.* sosire neaşteptată, ivire TAC.; (*mil.*) atac prin surprindere VEG.

supervestiō, *īre vt.* a îmbrăca pe deasupra ARN.
supervincō, *ere vt.* a învinge triumfînd AUG.
supervīvō, *ere, vixī vi.* a supraviețui [cu dat.]: *diu filiis supervixit* IUST. a supraviețuit mult copiilor, *ipse mihi supervivens* APUL. supraviețuindu-mi mie însumi, *supervixit gloriae suae triginta annis* PLIN. IUN. s-a bucurat de gloria sa treizeci de ani.
supervolitō, *āre, āvi vt.* și *vi.* a zbura pe deasupra: ~ *sua tecta* VERG. a zbura pe deasupra locuinței sale [cu dat.] TAC. H. *3, 56.*
supervolō, *āre vi.* și *vt.* a zbura pe deasupra: *supervolantes alites* PLIN. păsări care zboară, *supervolat hasta* VERG. sulița zboară pe deasupra, (*vt.*) *totum supervolat orbem* OV. zboară deasupra pămîntului întreg.
supervolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* a se rostogoli deasupra AVIEN.
Supīnālis (*2*) *adj.* „Care poate doborî totul" (*epitet al lui Iupiter*) AUG.
supīnē *adv.* nepăsător, indiferent SEN.
supīnitās, *ātis f.* răsturnare pe spate QUINT.
supīnō (*I*) *vt.* a culca pe spate, a răsturna: *iuvenem in terga supinat* STAT. îl răstoarnă pe tînăr pe spate, *supinata testudo* SEN. broască țestoasă răsturnată pe spate, *glebae supinatae* VERG. brazde răsturnate; (*poet.*) *nasum nidore supinor* Hor. S. *2, 7, 38* mirosul (de mîncare) mă face să ridic nasul.
supīnus (*3*) *adj.* 1 (culcat) pe spate, răsturnat: *cubat* ~ CELS. zace pe spate, *stertit* ~ HOR. sforăie cu fața în sus, *manus supinas ad caelum tendere* VERG. a întinde spre cer mîinile cu palmele întoarse în sus, *supinum caput* QUINT. capul dat pe spate; 2 (*despre locuri*) înclinat: *colles supini* VERG. coline înclinate, *Tibur supinum* HOR. Tiburul ușor înclinat; (*despre ape*) curgînd în sus, invers: *cursu supino* OV. cu un curs invers; 3 (*fig.*) a. nepăsător, leneș, indolent: *otiosi et supini* (*oratores*) QUINT. oratori prolicși și înceți, ~ *animus* CATUL. suflet indolent, *supina compositio* QUINT. compoziție neglijentă; b. cu nasul pe sus, orgolios MART. // **supinum**, *ī n.* (*gram.*) supinul *sau* gerunziul CHARIS., PRISC.
suppactus (*3*) *p. pf. v.* **suppingo**
suppaenitet, *ēre vb. impers.* a-i părea puțin rău, a se căi puțin: *illum furoris suppaenitet* CIC. Att. *7, 14, 2* acela se căiește puțin de furia lui.
suppaetulus (*3*) *adj.* puțin cam sașiu VARR.
suppalidus (*3*) *adj.* cam palid CELS.
suppalpor, *ārī vi. dep.* a giugiuli; (*fig.*) a se băga pe sub pielea cuiva, a se da bine pe lîngă cineva [cu dat.]: *occepit suppalparier matri vino* PL. Mil. *106* începu să se dea bine pe lîngă mama ei, dîndu-i să bea.
suppār, *aris adj.* aproape egal, aproape contemporan CIC., APUL.
supparasītor, *ārī vi. dep.* a face puțin pe parazitul (cuiva), a face curte, a linguși pe cineva [cu dat.] PL.
supparātūra, *ae f.* reproducere (a rasei, a soiului) TERT.
supparō[1], *āre vt.* [*sub + paro*] a adapta, a ajusta TERT.
supparō[2], *āre vt.* [*sub + par*] a reproduce oarecum, a imita întrucîtva TERT.
supparum (**sīparum** *și* **sipharum**), *ī n.* și **suparus** (**sīpharus**), *ī m.* 1 (*mar.*) pînză mică la catargul din față, pînză de gabie LUC.; 2 pînză de steag TERT.; 3 haină de pînză de pus pe deasupra cu mîneci scurte (mai ales femeiască) PL., VARR.
suppateō, *ēre vi.* 1 a fi deschis dedesubt APUL.; 2 a se întinde la vale (*despre locuri*) APUL. M. *7, 24.*
suppedāneum, *ī n.* scăunel de picioare LACT.
suppeditātiō, *ōnis f.* abundență (ce stă la dispoziție) CIC.
suppeditō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a fi la îndemînă (în cantitate suficientă), a exista din belșug, a fi deajuns de mult: *ne charta quidem tibi suppeditat* CIC. nici chiar hîrtie n-ai la îndemînă, *quoad tela suppeditarunt* LIV. cît timp le-au ajuns săgețile, *quod multitudo suppeditabat, aliquot cohortes in castris relinquit* LIV. fiindcă avea prea mulți oameni, a lăsat cîteva cohorte în tabără, *cui si vita suppeditavisset* CIC. dacă acesta ar fi trăit mai mult ..., *quaemadmodum loquar, nec oratio, nec consilium suppeditat* LIV. nu am nici cuvinte, nici idee cum să vorbesc, *neque dicere suppeditat, quare* ... LUCR. nu e ușor să spun de ce ..., *non queo labori* ~ PL. nu pot face față muncii; 2 a pune la dispoziție (în cantitate suficientă), a furniza, a oferi: ~ *frumentum toti Italiae* CIC. a furniza grîu Italiei întregi, ~ *sumptum* CIC. a furniza bani de cheltuială, ~ *alicui praecepta* LUCR. a da cuiva învățături; (*pas.*) *res quibus nos suppeditamur* CIC. lucruri cu care noi sîntem prevăzuți suficient, *vix arvis suppeditati* LUCR. cu greu întreținuți cu cele necesare de ogoarele lor.
suppēdō, *ere vi.* a se scăpa puțin CIC.
suppellex *v.* **supellex** PL.
suppernātus (*3*) *adj.* cu ramurile tăiate, tăiat (*despre un pom*) CATUL.
supperturbor, *ārī vb. pas.* a se speria puțin SEN.
suppetiae, *ārum f. pl.* (*numai nom. și ac.*) ajutor, sprijin: *alicui suppetiae advenire* PL. a veni în ajutor cuiva, *milites suppetias mittere* B. AFRIC. a trimite soldați în ajutor, *suppetias legionibus occurrere* B. AFRIC. a alerga în ajutor legiunilor.
suppetiātus, *ūs m.* ajutor NON.
suppetior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a veni în ajutor, a ajuta: (*cu dat.*) ~ *seni* APUL. M. *8, 20* a ajuta un bătrîn, (*la supin*) *suppetiatum decurrunt* APUL. M. *4, 10* aleargă în ajutor, *proclamare suppetiatum* APUL. M. *1, 14* a striga după ajutor.
suppetō, *ere, īvī* (*iī*), *ītum vi.* 1 a sta la îndemînă, a fi la dispoziție: *ne pabuli quidem satis magna copia suppetebat* CAES. nu aveau nici măcar suficientă cantitate de furaj, *frumentum copiaeque aliae largius obsessis quam obsidentibus suppetebant* LIV. grîu și altele asemenea aveau mai mult asediații decît asediatorii, *mihi ad remunerandum nihil suppetit praeter voluntatem* CIC. spre a te răsplăti, eu n-am la dispoziție decît bunăvoința, *si vita suppetet* CIC. dacă voi avea zile (*poet.*) *novis ut usque suppetas doloribus* HOR. Epod. *17, 64* că mereu ești expusă unor noi dureri; 2 a fi de-ajuns, a ajunge: *ut cotidianis sumptibus copiae suppetant* CIC. ca resursele să-i ajungă pentru cheltuielile zilnice, *cui rerum usus suppetit* HOR. cel care are cît îi e necesar, *rudis lingua non suppetebat libertati animoque* LIV. vorbirea lui

necioplită nu ajungea (să exprime) dorul de libertate şi curajul; 3 (*tard.*) a cere (în numele cuiva) ULP.

suppilō, *āre, ātum vt.* a şterpeli, a fura de sub nas: ~ *aurum uxori* PL. a-i şterpeli soţiei banii, ~ *uxorem suam* PL. a-şi fura nevasta.

suppingō[1], *ere, pēgi, pactum vt.* [*sub* + *pango*] a bate dedesubt, a pingeli: ~ *fulmentas soccis* PL. Trin. *720* a bate pingele la sandale, *auro habere soccis suppactum solum* PL. a avea pingeaua de la sandale pingelită cu cuie de aur.

suppingō[2], *ere, pinxi, pictum vt.* [*sub* + *pingo*] a colora uşor AVIEN.

suppinguis (*2*) *adj.* puţin cam gras CELS.

supplantātiō, *ōnis f.* piedică pusă la picioare spre a răsturna; (*fig.*) înşelătorie VULG.

supplantātor, *ōris m.* înşelător HIER.

supplantō (*I*) *vt.* 1 a pune piedică cuiva (făcîndu-l să cadă) CIC.; 2 a culca la pămînt, a răsturna, a distruge: ~ *vites in terram* PLIN. a culca viile la pămînt, ~ *uvas* PLIN. a distruge recolta de struguri; 3 (*fig.*) a stîlci (cuvintele) PERS. *1, 35*.

supplau... *v.* **supplo...**

supplementum, *ī n.* 1 completare, suplimentare: *singula capita in* ~ *gregis* COL. cîte un cap de vită pentru completarea turmei; (*frecv. mil.*) completare cu noi trupe, cu noi forţe militare; *ad.* ~ *remigum* LIV. spre a completa numărul vîslaşilor, ~ *legionibus scribere* CIC. a înrola noi soldaţi spre completarea legiunilor, *per causam supplementi* CAES. sub pretextul completării efectivelor; 2 (*oc.*) ajutor SUET. Aug. *80*, APUL. M. *2, 21*.

suppleō, *ēre, plēvī, plētum vt.* 1 a completa, a împlini: ~ *bibliothecam* CIC. a completa biblioteca, ~ *senatum* SUET. a completa numărul senatorilor, *legiones suppletae ex D. Bruti exercitu* CIC. legiuni completate cu soldaţi din armata lui D. Brutus, ~ *inania moenia* OV. a completa golurile întăriturilor; 2 a repara: ~ *exercitus damna* TAC. a repara pierderile armatei, *multis incendiorum damna supplevit* SUET. pe mulţi i-a despăgubit de pagubele incendiului; 3 (*oc.*) a adăuga (pentru a întregi): *supplete ceteros* CIC. adăugaţi-i pe ceilalţi (ca să aveţi un întreg); 4 a împlini (un rol), a suplini: ~ *locum parentis* SEN. a ţine loc de părinte, ~ *vicem solis* PLIN. a ţine locul soarelui.

supplex, *plicis adj.* în genunchi, prosternîndu-se, rugător, cerînd îndurare: ~ *te ad pedes abiciebas* CIC. te aruncai în genunchi la picioarele lui, *veniebat ad me* ~, *ut se defenderem* CIC. venea la mine implorîndu-mă să-l apăr, *Socrates non iudicibus* ~ *fuit* CIC. Socrate n-a cerut îndurare judecătorilor, *vester est* ~, *iudices* CIC. el vă imploră, judecători, *voce supplici* SALL. cu o voce rugătoare, *tendit manus supplices* CIC. întinde mîinile care cer îndurare; [abl. sg. *supplici* şi *supplice*; genit. pl. *supplicum*].

supplicāmentum, *ī n.* 1 rugăciuni de iertare, de îndurare APUL.; 2 pedeapsă, supliciu TERT.

supplicātio, *ōnis f.* 1 rugăciune publică adresată zeilor (cu ocazia unor evenimente deosebite), ceremonie religioasă publică: *in quadriduum supplicationes decernere* LIV. a hotărî ceremonii publice religioase pe timp de patru zile, *dierum viginti* ~ CAES. ceremonii de mulţumire zeilor timp de douăzeci de zile, *prodigia, quorum averrucandorum causa supplicationes in biduum senatus decrevit* LIV. semne (rele) cereşti, pentru abaterea cărora senatul a declarat ceremonii de ispăşire pe timp de două zile, *cui uni supplicationem senatus decrevit* CIC. singurul în cinstea căruia senatul a hotărît o ceremonie religioasă; 2 (*oc.*) predare fără condiţii AMM.

supplicātor, *ōris m.* rugător PRUD.; adorator AUG.

suppliciter *adv.* rugător, umil CIC.

supplicium, *iī n.* 1 rugăciune publică făcută zeilor, ceremonie solemnă religioasă: *deis supplicia decernere* SALL. a hotărî ceremonii religioase, *in suppliciis deorum* SALL. în ceremoniile solemne adresate zeilor; (*frecv.*) ofrandă, jertfă (*la ceremonii religioase*): *boves quos ad deorum servant supplicia* VARR. boi pe care-i păstrează pentru jertfele aduse zeilor, *precibus suppliciisque deos placare* LIV. a îmblînzi zeii prin rugăciuni şi jertfe; (*oc.*) rugăminte: *fatigati regis suppliciis* SALL. Iug. *66, 2* obosiţi de rugămintile stăruitoare ale regelui; 2 pedeapsă, tortură, chin, supliciu: ~ *virgis sumere de aliquo* PL. (*ex aliquo* LIV.) a face ca cineva să fie pedepsit cu bătaia, *supplicio affici* CAES. a fi supus la chinuri, *ad* ~ *dari* NEP. a fi dat să fie torturat, *dabitur* ~ *mihi de tergo vestro* PL. îmi veţi plăti cu pielea de pe spate, *illi de me* ~ *dabo* TER. mă voi pedepsi singur, ca să-i dau satisfacţie, *ultimum* (*summum*) ~ *alicui indicere* TAC. a pedepsi pe cineva cu moartea, *extremum ad* ~ *damnari* TAC. a fi condamnat la moarte; (*fig.*) *satis supplicii ferre* CAES. a suferi destul chin; [genit. sg. *supplici* PL., TER.].

supplicō (*I*) *vi.* a cere îndurare, a se ruga: (*cu dat.*) *Caesari pro te supplicabo* CIC. mă voi ruga de Caesar pentru tine, *mihi non nimis summisse supplicarat* CIC. se rugase de mine nu prea umil, ~ *indignis* OV. a se ruga de nişte nevrednici; (*rar vt.* ACC.); (*spec.*) a se ruga zeilor (aducînd ofrande, sacrificii): *per hostias diis* ~ SALL. a aduce jertfe zeilor.

supplicuē *adv.* rugător, umil APUL.

supplōdō (**supplaudō**), *ere, plōsi, plōsum vt.* 1 a izbi în pămînt: ~ *pedem* CIC. a bate cu piciorul în pămînt; 2 (*fig.*) a călca în picioare, a respinge: ~ *calumniam* MACR. a respinge calomnia; 3 (*vi.*) a bate din palme, a aplauda [cu dat.] TERT.

supplōsiō, *ōnis f.* bătutul în pămînt: ~ *pedis* CIC. bătutul din picior.

suppō, *āre vb.* a întinde jos, a arunca ACC.

suppōnō, *ere, posui, positum vt.* 1 **a.** a pune (dedesubt): (*cu dat.*) ~ *anatum ova gallinis* CIC. a pune ouă de raţă sub găini, ~ *tauros iugo* OV. a pune tauri la jug, ~ *aliquem tumulo* (*humo* sau *terrae*) OV. a îngropa pe cineva, ~ *ignem tectis* OV. a da foc caselor, ~ *dentes terrae* OV. a semăna dinţi, ~ *falcem aristis* VERG. a secera; **b.** (*fig.*) a supune, a subordona, a pune mai prejos: *aethera ingenio supposuere suo* OV. a supus cerul geniului lor, *huic generi partes quattor supposuit* CIC. acestui gen i-a subordonat patru specii, ~ *Latio Samon* OV. a pune (în iubirea sa) Samosul mai prejos Latiului; 2 a pune în locul altuia, a substitui: *in eorum locum* ~ *coepit cives* CIC. în locul acelora

(piraţilor), a început să pună cetăţeni romani, *criminibus illis pro rege se supponit reum* CIC. acesta se dă drept vinovat de acele învinuiri în locul regelui, *supposită personă falsum testamentum obsignari* CIC. a se semna un testament fals printr-o persoană substituită, ~ *puerum* TAC. a substitui un copil; 3 (*tard.*) a pune zălog, a ipoteca DIG.; [pf. *supposīvī* PL.].

supportātōrium, *iī n.* suport AMBR.

supportō (*I*) *vt.* 1 a aduce, a transporta (urcînd): ~ *omnia hinc in castra* LIV. a aduce toate lucrurile de aici în castru, ~ *frumentum navibus, itinere* LIV. a transporta grîu pe jos, cu corăbiile; 2 (*tard.*) a suporta SERV.

suppositīcius (*3*) *adj.* 1 pus în locul altuia MART.; 2 substituit, fals PL., VARR.

suppositiō, *ōnis f.* 1 punere dedesubt COL.; 2 substituire frauduloasă (a unui copil, a unei fete) PL.

suppositīvē *adv.* în mod ipotetic PRISC.

suppositīvus (*3*) *adj.* ipotetic PRISC.

suppositōrius (*3*) *adj.* aşezat dedesubt VOP. // **suppositōrium,** *iī n.* suport.

suppositus (*3*) *p. pf. v.* **suppono**

suppostrix, *īcis f.* femeie care substituie fraudulos PL.

suppostus (*3*) *p. pf. v.* **suppositus**

suppraefectus, *ī m.* subprefect; (*fig.*) subordonat, ajutor SEN.

suppressiō, *ōnis f.* 1 sustragere de bani, escrocherie; 2 (*med.*) opresiune, sufocare PLIN.

suppressor, *ōris m.* tăinuitor (de sclavi) DIG.

suppressus (*3*) *p. pf. v.* **supprimo** // **adj.** 1 scăzut, încet: *voce suppressa* CIC. cu glas scăzut; 2 intrat înăuntru (*despre bărbie*) VARR.

supprimō, *ere, pressī, pressum vt.* [*sub* + *premo*] 1 (*mar.*) a afunda, a scufunda: *navis icta supprimitur* LIV. corabia izbită e scufundată, *duas triremes suppressit* LIV. a scufundat două trireme; 2 a opri (din mers), a stăvili: *hostem nostros insequentem supprimit* CAES. îi opreşte pe duşmanii care-i urmăreau pe-ai noştri, ~ *iter* CAES. a opri marşul, ~ *sanguinem* CELS. a opri sîngele, ~ *vocem* OV. a tăcea, *cum vita suppressa fuga est* OV. o dată cu viaţa a încetat şi fuga, ~ *querelas* OV. a înceta cu bocetele, ~ *impetum militum* LIV. a stăvili pornirile soldaţilor, ~ *iram* LIV. a înfrîna mînia; 3 a opri (pentru sine): ~ *pecuniam* CIC. a deturna bani; 4 a ascunde, a suprima, a face să dispară: ~ *alienam ancillam* PL. a ascunde (la sine) slujnica altuia, ~ *testamentum* SUET. a anula testamentul, *eius decreti fama suppressa est* LIV. faima acestui decret a fost înăbuşită, ~ *indicium coniurationis* CURT. a face să dispară dovada conspiraţiei, *suppresso nomine* TAC. numele fiind trecut sub tăcere, *omnes oblivio suppressit* SEN. pe toţi i-a îngropat uitarea.

supprincipālis (*2*) *adj.* (*muzic.*) aproape de cel mai înalt (ton) MART. CAP.

supprōmus, *ī m.* ajutor de pivnicer (de vinuri) PL.

suppudet, *ēre vi. unipers.* a se ruşina puţin: *eorum me suppudebat* CIC. mi-era puţin ruşine de ei.

suppūrātiō, *ōnis f.* supuraţie, abces, buboi SEN. ş.a.

suppūrātōrius (*3*) *adj.* supurativ PLIN.

suppūrātus (*3*) *p. pf. v.* **suppuro**

suppūrō (*I*) *vi.* [*sub* + *pus*] a face puroi, a supura: ~ *sub carne* CAT. a supura sub carne // **suppūrantia** *n. pl.* abcese; (*fig.*) *voluptates ~ coeperunt* SEN. plăcerile au început să facă puroi, *infame lucrum quandoque suppuraturum* SEN. cîştig murdar care într-o zi va fi un abces // **supuratus** (*3*) *p. pf.* (*sens activ*) care face puroi, care supurează // **supurata** *n. pl.* răni care supurează PLIN.; (*fig.*) *supurata tristitia* SEN. tristeţe care roade (ca un abces).

suppus (*3*) *adj.* 1 = *supinus* LUCR. *1061*; 2 trei (*la jocul cu zaruri*) ISID.

supputārius (*3*) *adj.* care serveşte la calculat TERT.

supputātiō, *ōnis f.* calcul VITR.

supputātor, *ōris m.* calculator FIRM.

supputō, *āre vt.* 1 a curăţi de ceea ce prisoseşte (*arbori, seminţe*) CAT. ş.a.; 2 a calcula, a socoti SEN.

supra *adv.* şi *prep.* I *adv.* 1 (*loc*) în partea de sus, deasupra: ~ *et subter* CIC. deasupra şi dedesubt, *iumentis in flumine ~ atque infra constitutis* CAES. punînd nişte vite în partea de sus şi în cea de jos a cursului apei, *mare quod ~ adluit* VERG. marea care o scaldă la nord (Adriatica); 2 (*timp*) mai înainte: *ut ~ dixi* CIC. cum am spus mai înainte; 3 (*fig.*) mai mult, în plus: *ager trecentis aut ~ nummorum milibus emptus* HOR. teren cumpărat cu 300 000 de sesterţi sau mai mult, *amor tantus est, ut nihil ~ possit* CIC. iubirea e atît de mare, că nu se poate mai mult, *nihil ~ deos lacesso* HOR. nu mai plictisesc zeii cu altele, ~ *quam cuique credibile est* SALL. mai mult decît ar putea crede cineva. II *prep. cu ac.* 1 (*loc*) **a.** deasupra: ~ *subterque terram* LIV. pe pămînt şi sub pămînt, *exire ~ terram* CIC. a ieşi la suprafaţa pămîntului, *accumbere ~ aliquem* CIC. a sta culcat la masă mai sus de cineva (în stînga lui); **b.** (*geogr.*) dincolo: *ea gens iacet ~ Ciliciam* NEP. acest neam se află dincolo de Cilicia, *oppidum quod est ~ Alexandriam quinque milibus stadiorum* PLIN. oraş care este la cinci mii de stadii de Alexandria; **c.** (*fig.*) *esse ~ caput* SALL. a fi deasupra capului (a ameninţa); 2 (*timp*) mai înainte de: *paulo ~ hanc memoriam* CIC. puţin înainte de epoca noastră; 3 **a.** mai mult de, peste: ~ *duos menses* COL. mai mult de două luni, ~ *hominem* CIC. peste firea omenească, ~ *modum* LIV. (*vires* HOR.) peste măsură, peste puteri; **b.** (*oc.*) în afară de, pe lîngă: ~ *belli metum id quodque accesserat* LIV. pe lîngă teama de război, se mai adăugase şi acest lucru; **c.** (*oc.*) deasupra, în fruntea (unui serviciu): ~ *bibliothecam esse* VITR. a fi conducătorul bibliotecii.

suprāfātus (*3*) *adj.* mai sus zis SID.

suprāgravō, *āre vt.* a supraîncărca TERT.

suprālātiō, *ōnis f.* hiperbolă CIC.

suprāscandō, *ere vt.* a trece dincolo de ..., a depăşi LIV.

suprāsedens, *ntis adj.* şezînd deasupra VULG.

suprāvīvō, *ere vi.* a supravieţui SPART.

suprēmitās, *ātis f.* extremitate, sfîrşit: *honor supremitatis* AMM. cinstea supremă adusă morţilor; rang suprem MAMERT.

suprēmō *adv.* în sfîrşit PLIN.

suprēmum *adv.* **1** ultima oară: *tunc primum, tunc supremum* OV. atunci prima şi ultima oară; **2** pentru ultima dată în viaţă, pentru totdeauna VERG. Aen. *3, 68*; [= *n.* de la **supremus**].

suprēmus (*3*) *adj. superl.* (*v. superus*) **1** (*poet.*) cel mai înalt: *supremi montes* LUCR. vîrfurile munţilor; **2** ultim, extrem, suprem: *suprema nocte* VERG. în ultima noapte, *supremo sole* HOR. la apusul soarelui, *supremis suis annis* PLIN. în ultimii săi ani, *supremo vitae die* CIC. în ultima zi din viaţă, *obire diem supremum* NEP. a intra în ultima zi a vieţii (a muri), *supremi tori* OV. patul de moarte, *suprema lux* MART. ultima zi din viaţă, ~ *honor* VERG. ultimele onoruri (înmormîntarea), *supremi ignes* OV. rugul, *supremum iter* HOR. ultima călătorie, *suprema iudicia* QUINT. ultimele dorinţe, *supremae tabulae* MART. testament // **suprēma**, *ōrum n. pl.* **a.** ultimele clipe ale vieţii, moarte: *appropinquare supremis* TAC. a se apropia de moarte, *agitare de supremis* TAC. a se gîndi la sinucidere, *alicuius suprema deflere* TAC. a plînge moartea cuiva; **b.** ultimele onoruri, funeralii: *suprema militibus solvere* TAC. a da soldaţilor ultimele onoruri; **c.** ultimele dorinţe, testament: *de supremis Augusti agere* TAC. a discuta despre testamentul lui Augustus; **d.** rămăşiţele pămînteşti, cenuşă: *supremis eius honores dati* LIV. s-au dat onoruri rămăşiţelor lui pămînteşti; **3** (*fig.*) în cel mai înalt grad, cel mai mare: *suprema macies* slăbiciune extremă, ~ *Iuppiter* HOR. preaînaltul Iupiter // **suprēmum**, *ī n.* limita extremă: *ventum ad supremum est* VERG. a sosit ceasul suprem.

sups... *v.* **subs...**

sūra[1], *ae f.* **1** pulpă a piciorului, gambă: *surae tumentes* HOR. pulpe umflate; **2** osul peroneu CELS.

Sūra[2], *ae m.* cognomen roman (*de ex.*: *P. Cornelius Lentulus Sura, membru al conjuraţiei lui Catilina*).

surcellus, *ī m.* şi **surcillus**, *ī m.* APIC. ş.a. *v.* **surculus**

surclō, *āre vt.* a înşira pe o ţepuşă de lemn (a pune în frigare) APIC.

surclus, *ī v.* **surculus** VARR.

surculāceus (*3*) *adj.* lemnos PLIN.

surculāris (*2*) *adj.* care poate produce vlăstare COL.

surculārius (*3*) *adj.* **1** plantat cu arbuşti: ~ *ager* VARR. pepinieră; **2** care trăieşte pe ramuri (*despre un fel de greiere*) PLIN.

surculō, *āre vt.* a curăţa de ramuri, de vlăstare COL.

surculōsē *adv.* ca lemnul PLIN.

surculōsus (*3*) *adj.* lemnos PLIN.

surculus, *ī m.* **1** ramură tînără, vlăstar VERG.; **2** altoi, butaş CIC.; **3** aşchie, spin CELS.; vargă GELL.; **4** (*med.*) lamelă CELS.; **5** frigare APIC.; **6** arbust, copăcel COL.; [şi **surculum**, *ī n.* FORT.].

surdaster, *tra, trum adj.* tare de ureche, cam surd CIC.

surdē *adv.* ca surzii AFRAN.

surdescō, *ere vi.* a surzi AUG.

surdīgō, *inis f.* surzenie M. EMP.

surditās, *ātis f.* surzenie CIC.

surditia, *ae f.* surzenie GARG.

surdus (*3*) *adj.* **1** surd: *surdo narrare fabulam* TER. a spune o poveste unui surd; (*fig.*) *canere surdis* VERG. a cînta pentru surzi (care nu pricep), *Epicurei nostri in Graeco sermone surdi sunt* CIC. epicureii noştri nu se pricep deloc la limba greacă; **2** (*fig.*) care nu vrea să asculte, nesimţitor: *lacrimis* (= *dat*) *surda* MART. insensibilă la lacrimi, ~ *ad munera* OV. nesimţitor la cadouri, *surdi in vota* zei insensibili la juruinţe, *surdior scopulis* HOR. mai nesimţitor decît stîncile, *votorum* ~ SIL. surd la rugăminţi; **3 a.** fără sonoritate, tăcut, mut: *vox surda* QUINT. voce surdă, *surdum theatrum* VARR. teatru fără sonoritate, ~ *ictus* PLIN. lovitură surdă, *surda lyra* PROP. liră mută; **b.** (*oc.*) slab: ~ *color* PLIN. culoare mată; **4** necunoscut: *surdum parentum nomen* SIL. nume obscur al părinţilor, *surdae herbae* PLIN. ierburi obscure.

sūrēna[1], *ae f.* (un fel de) scoică VARR.

surēna[2], *ae m.* mare demnitar la perşi (*primul după rege*) TAC.

surgō, *ere, surrexī, surrectum vi.* **1** a se ridica, a se scula (de undeva): ~ *humo*, ~ *solio*, ~ *toro* OV. a se ridica de pe pămînt, de pe tron, din pat, ~ *a mensa* PL. a se ridica de la masă, ~ *e lecto* TER. a se scula din pat, ~ *ad dicendum, ad respondendum* CIC. a se scula să vorbească, să răspundă, (*abs.*) *quid sit, quod ego surrexerim* CIC. care este motivul că tocmai eu m-am ridicat să vorbesc, *surgit ad hos Aiax* OV. se ridică să le vorbească Aiax; **2** (*despre lucruri*) a se ridica, a se înălţa, a se porni, a creşte, a apărea: *luna surgit* VERG. răsare luna, *ignis surgit ab ara* OV. de la altar se înalţă un foc, *surgit fretum* OV. se ridică un val, *ventus surgit* VERG. se porneşte un vînt, *surgente die* VERG. cînd se crapă de ziuă, *nox surgit* OV. apare întunericul nopţii; (*fig.*) *bella Tyro surgentia* VERG. războaie care se pornesc din Tyr, *surgit pugna* se porneşte o luptă, *messes surgunt* VERG. holdele se înalţă, *Ascanium surgentem respice* VERG. priveşte-l pe Ascanius care creşte, *surgit discordia* TAC. izbucneşte neînţelegerea, *surgit rumor* TAC. se răspîndeşte un zvon, *animo sententia surgit* VERG. în minte îi răsare un gînd, *multum supra prosam orationem surgit* QUINT. se ridică mult deasupra prozei; **3** (*vt.*) a ridica PL. Epid. *733* (*lecţiune nesigură*); [pf. sincop: *surrexti* = *surrexisti* MART., inf. pf. *surrexe* = *surrexisse* HOR.].

Surī, Suria... *v.* **Syri, Syria** *şi deriv.*

suriō, *īre vi.* a fi în călduri APUL. ş.a.

surpiculus *v.* **scirpiculus**

surpite, surpui, surpueram *v.* **surripio**

surrad... *v.* **subrad...**

surrectus (*3*) *p. pf. v.* **subrigo** *şi* **surrgo**

surref..., surreg..., surren... *v.* **subr...**

Surrentum, *ī n.* oraş în Campania (*azi, Sorrento*) // **Surrentīnus** (*3*) *adj.* din Surrentum // **Surrentīnī**, *ōrum m. pl.* surrentinii // **Surrentīna** (subînţ. **vina**) *n. pl.* vinuri de Surrentum MART.

surrēpō, *ere v.* **subrepo**

surreptus (*3*) *p. pf. v.* **surripio**

surrexī *pf. v.* **surgo**

surrigō *v.* **subrigo** *şi* **surgo**

surringor *v.* **subringor**

surripiō (**subripio**), *ere, ripuī, reptum vt.* [*sub* + *rapio*] a răpi pe furiş, a fura pe ascuns, a sustrage: *clam* ~ *aut eripere palam* CIC. a fura pe ascuns sau a răpi

fățiș, ~ *multos libros* CIC. a șterpeli multe cărți, ~ *mappam praetori* MART. a-i șterpeli pretorului șervetul, *de mille fabae modiis surripis unum* HOR. dintr-o mie de banițe de bob, sustragi una singură, *me surpite morti* HOR. scăpați-mă de la pedeapsa cu moartea, *ne imprudenti ea se subrepsit (= subrepserit) mihi* PL. Mil. ca ea să nu-mi scape din ochi din nebăgare de seamă, (*puella*) *quae me surpuerat mihi* HOR. C. *4, 13, 20* fata care mă scosese din minți; (*fig.*) *virtus nec eripi, nec surripī potest* CIC. virtutea nu se poate nici răpi cu forța, nici sustrage pe furiș, ~ *diem* OV. P. *4, 2, 40* a înșela timpul (a-l face să treacă pe nesimțite); [forme sincop.: *surpite = surripite* HOR. *surpuit = surripuit* PL., *surpuerat = surripuerat* HOR., *surpuere = surripere* LUCR., *surrepsit = surripuerit* (pf. conj.) PL.; formă arh. *subrupio, ere, rupui, ruptum*; p. pf. sincop. *surptus* PL.].

surrogō *v.* **subrogo**

surrupticius (*3*) *adj.* furat, de furat PL.

sursum și sursus *adv.* (p. pf. din *subvorto*) de jos în sus, în sus, sus: *ex alto puteo sursum escendere* PL. a se ridica dintr-un puț adînc în sus, ~ *ascendere in tectum* PL. a se urca în sus pe acoperiș, (*pleonastic*) *sursum versus* CIC. (*sursus versus* LUCR., *sursum vorsum* CAT.) către partea de sus, în sus; (*expr.*) *sursum deorsum* în sus și în jos: *sursum deorsum cursitare* TER. a alerga în toate părțile, *omnia sursum deorsum versare* SEN. a întoarce totul cu susul în jos, (*rar, fără idee de mișcare*) *nares recte sursum sunt* CIC. nasul e foarte bine plasat în partea de sus; [forma *susum* CAT.].

sūrus, *ī m.* creangă, țăruș, par ENN., VARR.

Surus, *ī m. v.* **Syrus**

sūs[1], *suis m.* și *f.* 1 porc, scroafă: (*prov.*) ~ *Minervam* (*docet*) CIC. porcul dă lecții Minervei (ignorantul îi dă lecții învățatului); 2 (un soi de) pește (porc-de-mare [?]) OV.; [nom. *suis* VARR., genit. *sueris* și abl. *suere* VARR., dat. și abl. pl. *suibus* și *subus* VARR., CIC.].

sus[2] *adv. v.* **susque**

Sūsa, *ōrum n. pl.* capitala provinciei persane Susiana.

suscenseō (succenseō), *ēre, censuī, censum vi.* a fi înfuriat, a fi iritat, a fi supărat: (*cu dat.*) ~ *ipsi aut militibus* LIV. a se înfuria pe sine sau pe soldați, (*cu ac. n.*) *id tibi suscensui, quia* ... PL. de aceea m-am înfuriat pe tine, pentru că ..., *nihil feci quod succenseas* TER. n-am făcut nimic ca să te înfurii, (*cu ac. și inf.*) *quis suscenseat milites nos esse, non servos?* LIV. cine s-ar putea supăra că noi sîntem soldați, și nu sclavi?

suscensiō, *ōnis f.* mînie SYMM.

suscēpī *pf. v.* **suscipio**

susceptiō, *ōnis f.* 1 luare asupra sa: ~ *laborum dolorumque* CIC. suportarea eforturilor și a durerilor, ~ *causae* CIC. angajament de susținere a unei cauze; 2 sprijin, ajutor HIER.; 3 primire AMBR.

susceptor, *ōris m.* (cel care se însărcinează cu ceva) 1 antreprenor IUST.; 2 perceptor, încasator COD. TH.; 3 tăinuitor (de obiecte furate) ULP.; 4 apărător, sprijinitor VULG.

susceptus (*3*) *p. pf. v.* **suscipio** // **susceptus**, *ī m.* a. client (al avocatului) SYMM.; b. client (al medicului), pacient CASSIAN. // **suscepta**, *ōrum n. pl.* întreprinderi, acțiuni întreprinse OV.

suscipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* 1 (*mai ales poet.*) a prinde de dedesubt, a sprijini, a susține: *comites dominam ruentem suscipiunt* VERG. tovarășele o sprijină (prinzînd-o pe dedesubt) pe conducătoarea lor, care se prăvălea, *cruorem suscipiunt pateris* VERG. adună sîngele (care țîșnea) în cupe întinse, *scintillam excudit susceptique ignem foliis* VERG. scapără o scînteie și ințețește focul cu frunze (uscate), ~ *labentem domum* SEN. a sprijini o casă care se năruie; 2 a. (*spec.*) a ridica de jos în brațe un nou-născut (*semn că părintele îl recunoaște*): *pollicitus sum* (*me*) *suscepturum* TER. am promis că-l voi recunoaște, *qui a parentibus suscepti educatique sunt* CIC. care au fost recunoscuți și crescuți de părinții lor; b. (*gener.*) a naște, a avea un copil (cu cineva): *filia quam ex te suscepi* TER. fata pe care am avut-o cu tine, *susceperas liberos non solum tibi, sed etiam patriae* CIC. procreaseși copii nu numai pentru tine, dar și pentru patrie, (*pas.*) *utinam susceptus non essem* CIC. o, dacă nu m-aș mai fi născut!, *si qua mihi de te suscepta fuisset suboles* VERG. dacă măcar aș fi avut ca tine un copil!; 3 a. a lua, a adopta, a primi, a admite: ~ *aliquem in civitatem* CIC. a primi pe cineva drept cetățean, ~ *aliquem ad docendum* QUINT. a admite pe cineva ca școlar; b. (*oc.*) *1*) a lua sub protecția sa: *suscipe me totum* CIC. ia-mă fără rezerve sub aripa ta, ~ *candidatum* PLIN. IUN. a susține pe cineva drept candidat; *2*) a admite ca adevărat (o idee): *quae si suscipimus* CIC. (idei) pe care dacă le admitem; *3*) a relua (vorba), a răspunde: *ad quod sermonem suscipit* QUINT. la care el răspunde ..., (*abs.*) *„dicam equidem", suscipit Anchises* VERG. „îți voi spune", răspunse Anchises; 4 a lua asupra sa (o obligație), a se însărcina, a-și asuma: ~ *negotium, causam, patrocinium* CIC. a-și asuma o afacere, un proces, o protecție, ~ *curam ut* ... CIC. a-și asuma grija ca ..., (*gerund.*) *Epaminondam pecuniā corrumpendum susceperat* NEP. se însărcinase să-l corupă cu bani pe Epaminonda, ~ *inimicitias aut laborem aut sumptus* CIC. a-și asuma dușmănii, eforturi sau cheltuieli, ~ *partes* CIC. a-și lua un rol, ~ *invidiam, odium, molestiam* CIC. a-și atrage invidia, ura, neplăcerea, ~ *pericula* CIC. a se expune primejdiilor, ~ *poenam* CIC. a-și lua asupra sa pedeapsa, ~ *in se scelus* CIC. a se face vinovat de crimă, ~ *in se alicuius culpam crimenque* CIC. a-și lua asupră-și greșeala și învinuirea cuiva; [și *succipio* LUCR. ș.a.].

suscitābulum, *ī n.* ceea ce dă tonul (*unui cîntăreț*), ceea ce îl stîrnește VARR.

suscitātiō, *ōnis f.* trezire la viață, redeșteptare, reînviere TERT., AMBR.

suscitō (*I*) *vt.* (*mai ales poet.*) 1 a ridica, a înălța; a face să se ridice: *qui suscitat aequore terga aratro* VERG. cel care ridică cu plugul pe întinsul cîmpului spinările brazdelor, *aura lintea suscitat* OV. vîntul umflă pînzele, *horror qui delubra deum suscitat* LUCR. groaza care face să se înalțe temple zeilor, ~ *aliquem a subsellis* CIC. a face pe cineva să se ridice de pe banca lui, *medicum rogat ut te suscitet* HOR. chea-

mă doctorul să te repună pe picioare (să te vindece); 2 (*fig.*) a trezi, a deştepta: ~ *aliquem e somno* PL. a trezi pe cineva din somn, *Hic dormit. Suscita* PL. Acesta doarme. Deşteaptă-l; (*fig.*) *citharā tacentem suscitat Musam Apollo* HOR. Apollo trezeşte cu lira muza adormită; 3 a aţîţa, a înflăcăra, a provoca: *sopitos suscitat ignes* VERG. aţîţă focul amorţit, ~ *clamores* PHAEDR. a provoca strigăte, ~ *bellum civile* CIC. a aţîţa un război civil, *vim suscitat ira* VERG. mînia reînvie forţele, ~ *viros in arma* VERG. a-i chema la luptă pe bărbaţi, ~ *saevam caedem* VERG. a provoca un masacru cumplit.

suscus *v.* **subscus**

Susiānē, *ēs f.* Susiana (*provincie a Persiei*) // **Susianī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Susianei.

Susiana regio *f.* Susiana CURT. (*v. supra*).

susinātus (*3*) *adj.* în care intră crini M. EMP.

sūsinus (*3*) *adj.* de (cu) crini PLIN.

Sūsis, *idis adj. f.* al Susei: *Susides pylae* CURT. porţile (defileul) Susei.

suspectiō, *ōnis f.* 1 bănuială: ~ *artis magicae* APUL. bănuială de vrăjitorie; 2 admiraţie ARN.

suspectīvus (*3*) *adj.* care exprimă o supoziţie PRISC.

suspectō[1] *adv.* în chip suspect DIG.

suspectō[2] (*I*) *vt.* 1 a privi în sus, a privi cu atenţie: *suspectans tabulam pictam* TER. privind în sus un tablou; 2 (*fig.*) a bănui, a suspecta: *Agrippinam suspectans* TAC. bănuind-o pe Agrippina, ~ *omnem prolationem, ut inimicam victoriae* TAC. a suspecta orice amînare ca putînd compromite victoria, *alicui suspectari* TAC. Ann. *4, 3* a se face suspect cuiva.

suspector[1], *āri vt. dep.* a bănui AMM.

suspector[2], *ōris m.* admirator SID.

suspectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **suspicio** // **adj.** 1 suspect, bănuit: *quo quis callidior est, hoc suspectior* CIC. cu cît cineva e mai abil, cu atît e mai suspect, ~ *alicui* CIC. suspect cuiva, ~ *de aliqua re* CIC. (*super aliqua re* SALL., *in aliqua re* TAC., *propter aliquid* CURT., *ad aliquid* LIV., *alicuius rei* LIV.) bănuit de ceva, (*cu inf.*) ~ *fovisse* TAC. bănuit de a fi favorizat, (*despre lucruri*) *in suspecto loco* LIV. într-un loc puţin sigur, *suspecti laquei* HOR. plase suspecte, *non dare suspectum est* OV. a nu da e lucru suspect; 2 neîncrezător AMM.

suspectus[2], *ūs m.* 1 vedere de jos în sus PLIN.; înălţime (văzută de jos): *caeli* ~ VERG. Aen. *6, 579* înălţimea cerului (privit de pe pămînt), *turris erat vasto suspectu* VERG. Aen. *9, 530* turnul era înalt cît vezi cu ochii; 2 preţuire mare, mare admiraţie: ~ *honorum* OV. preţuire mare a onorurilor, *nimius sui* ~ SEN. exagerată admiraţie de sine.

suspendiōsus (*3*) *adj.* care s-a spînzurat, spînzurat VARR.

suspendium, *iī n.* spînzurare: *suspendio vitam finire* SUET. a-şi pune capăt vieţii spînzurîndu-se.

suspendō, *ere, pendī, pensum vt.* 1 a atîrna , a spînzura: ~ *pernas in vento* PL. a atîrna şunci la vînt, *suspensae in litore vestes* LUCR. haine atîrnate pe ţărm, ~ *oscilla ex alta pinu* VERG. a atîrna măşti de un pin înalt, ~ *arcum humeris* VERG. a atîrna arcul pe umeri, ~ *aliquid collo* PLIN. a atîrna ceva de gît, (*cu ac. gr.*) *pueri laevo suspensi tabulam lacerto* HOR. copii care au atîrnat sub braţul stîng tăbliţa; (*spec.*) *se suspendere* a se spînzura, *te suspendas cum hero* PL. spînzură-te cu stăpînu-tău cu tot, *se* ~ *de* (*e*) *ficu* CIC. a se spînzura de un smochin, *suspendi iussit in oleastro* CIC. porunci să fie spînzurat de un măslin sălbatic; 2 (*spec.*) (a atîrna ca ofrandă zeilor) a dedica: ~ *arma capta Quirino* VERG. a-i dedica armele capturate lui Quirinus, ~ *vestimenta deo maris* HOR. a consacra hainele zeului mării (*despre cel scăpat dintr-un naufragiu*); 3 a face să se ţină (suspendat) în sus, a susţine: ~ *tignis contignationem* CAES. a face să se ţină în sus planşeul cu bîrne, *ita aedificatum est* (*opus*), *ut suspendi non posset* CIC. construcţia a fost astfel făcută, că nu se putea ţine în sus, *pes summis digitis suspenditur* QUINT. piciorul se sprijină pe vîrfurile degetelor, *suspenso digitis gradu* OV. mergînd în vîrful degetelor, *suspenso gradu* TER. şi *suspenso pede* PHAEDR. în vîrful picioarelor, *tellurem suspendere tenui sulco* VERG. G. *1, 68* a ridica pămîntul (a scurma pămîntul) brăzdîndu-l uşor; 4 (*fig.*) a reţine, a opri: ~ *fletum* OV. a-şi reţine plînsul, ~ *spiritum* QUINT. a-şi reţine suflul, *suspendit picta vultum mentemque tabella* HOR. Ep. *2, 1, 97* rămase în extaz în faţa unui tablou; 5 a ţine în suspensie, în nesiguranţă: ~ *medio responso rem* LIV. a lăsa nedecisă afacerea printr-un răspuns echivoc, ~ *animos* OV. a ţine în nesiguranţă spiritele.

suspensē *adv.* (*numai la comp.*) *suspensius* AUG. mai îndoielnic.

suspensiō, *ōnis f.* 1 (*arhit.*) boltă VITR.; 2 întrerupere, suspensie DIOM.; 3 ridicare (în sus) (a pleoapelor) C. AUR.

suspensūra, *ae f.* boltă VITR., SEN.

suspensus (*3*) *p. pf. v.* **suspendo** // **adj.** 1 ridicat la înălţime, suspendat în aer, plutind peste ...: *saxis suspensa rupes* VERG. pisc planînd peste stînci, *per undas currus suspensos rapere* CIC. a duce carul care pluteşte peste valuri, *suspenso gradu* TER. cu un mers uşor, ~ *volatus* STAT. zbor uşor; 2 subordonat, depinzînd de ...: *extrinsecus bene vivendi suspensas habere rationes* CIC. a considera motivele fericirii ca depinzînd de împrejurări exterioare, *genus ex quo ceterae species suspensae sunt* SEN. gen căruia îi sînt subordonate celelalte specii; 3 (*fig.*) nesigur, neliniştit, îngrijorat, şovăitor: *civitas suspensa metu* CIC. oraşul ţinut în nesiguranţă de frică, *me suspensum tenes* CIC. mă ţii în nesiguranţă, *suspenso animo* CIC. cu sufletul şovăitor, ~ *curis maioribus* CIC. neliniştit de griji mai mari, *res suspensa* LIV. situaţie critică, *suspensa nox* PLIN. IUN. noapte agitată de griji, ~ *vultus* CIC. faţă neliniştită, *in suspenso relinquere* SEN. a lăsa în nesiguranţă.

suspexī *pf. v.* **suspicio**

suspicābilis (*2*) *adj.* conjectural ARN.

suspicātus (*3*) *p. pf. v.* **suspicor**

suspicax, *ācis adj.* 1 bănuitor, neîncrezător NEP., LIV.; 2 care trezeşte bănuială, suspect: ~ *silentium* TAC. Ann. *3, 11* tăcere suspectă.

suspiciō, *ere, spexī, spectum vt.* şi *vi.* 1 a privi în sus: ~ *in caelum* CIC. a-şi ridica privirile spre cer, *nec suspicit, nec circumspicit* CIC. nu priveşte nici în sus,

nici împrejurul lui, (*vt.*) ~ *caelum* OV. a privi cerul, ~ *astra* CIC. a contempla stelele, ~ *ramos* OV. a privi ramurile, (*poet.*) *quaeque tuam matrem tellus a parte sinistra suspicit* OV. M. *2, 840* şi pămîntul care, ridicînd ochii, o vede la stînga lui pe mama ta (*constelaţia Pleiadelor din care face parte şi Maia*); **2** (*fig.*) a-şi ridica privirile, a privi cu admiraţie, a admira: *nihil altum ~ possunt* CIC. nu se pot ridica cu mintea la nimic înalt, *eos viros suspiciunt* CIC. îi admiră pe acei bărbaţi, ~ *naturam* CIC. a admira natura, ~ *argentum et marmor vetus* HOR. a privi cu admiraţie argintul, marmura veche, *eius pietas suspicienda est* NEP. pietatea lui trebuie privită cu admiraţie; **3** (*rar*) a suspecta: *suspectus regi et ipse eum suspiciens* SALL. Iug. *70, 1* suspect regelui şi suspectîndu-l şi el pe acesta.

suspiciō, *ōnis f.* **1** bănuială, suspiciune: *nulla subest ~* CIC. nu e nici o bănuială, ~ *cadit in aliquem* CIC. bănuiala cade pe cineva, *esse in suspicione alicui* LIV. a fi bănuit de cineva, *suspicionem alicui dare* (*offerre, inferre, movere, praebere*) CIC. a face pe cineva să bănuiască, *in suspicionem alicui venire* CIC. a trezi bănuiala cuiva, *suspicionem sedare* CIC. a risipi bănuiala, *non abest suspicio, quin ...* CAES. nu lipseşte bănuiala că ..., *in suspicionem incidit Lacedaemoniorum* NEP. a început să fie bănuit de lacedaemonieni, *ne quam suspicionem illi praeberet insidiarum* NEP. ca să nu-i trezească bănuiala de o cursă întinsă, ~ *regnī appetendi* TAC. bănuiala că umblu după domnie, *in suspicionem venerunt suis civibus expilasse* CIC. au ajuns să fie bănuiţi de concetăţeni că au jefuit; **2** presupunere, idee: *ut apud eos nulla ~ deorum sit* CIC. încît la ei nu există nici o idee de zei, *suspicionem nullam habebam te ... transiturum* CIC. nu-mi trecea prin gînd că tu vei trece dincolo, *haec navigatio habet quasdam suspiciones periculi* CIC. călătoria asta pe mare dă oarecari semne de primejdie; **3** (*concrt.*) urmă, semn PETR. *94, 14.*

suspiciōsē *adv.* putînd da de bănuit CIC.

suspiciōsus (*3*) *adj.* **1** bănuitor, plin de neîncredere, suspicios: ~ *in tuos esse* CIC. a fi bănuitor faţă de ai tăi; **2** care dă de bănuit, suspect: *id est suspiciosum* CIC. aceasta dă de bănuit, *suspiciosi ioci* SUET. glume suspecte.

suspicō, *āre v.* **suspicor** PL.

suspicor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a bănui, a presupune: *id est, quod suspicabar* PL. aşa e, cum bănuiam, *mater nihil mali suspicans* CIC. maică-sa nebănuind nimic rău, *summum nefas suspicatus de uxore* QUINT. bănuind-o pe nevastă-sa de o crimă oribilă, ~ *nihil de istius improbitate* CIC. a nu bănui nimic de necinstea acestuia, *omnes me suspicantur habere aurum domi* PL. toţi mă bănuiesc că am aur acasă; **2** a presupune, a-şi închipui: *qualia sint possumus ~* CIC. putem să ne închipuim ce fel sînt, *quantum suspicor* OV. pe cît presupun.

suspīrātiō, *ōnis f.* oftat, suspin adînc, exclamaţie de jale CIC.

suspīrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **suspiro**

suspīrātus[2], *ūs m.* suspin adînc, oftat OV.

suspīritus, *ūs m.* oftat, suspin adînc PL., LIV.

suspīrium, *iī n.* **1** oftat, suspin adînc: *suspiria trahere* (*ducere*) a suspina (adînc); **2** astm SEN.; **3** (*oc.*) respiraţie: *ut suspiria nulla sentiantur* MART. *1, 109, 9* încît nici respiraţiile ei nu se simt.

suspīrō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1 a.** a suspina, a ofta: ~ *ab imis pectoribus* OV. a suspina din adîncul inimii; **b.** (*spec.*) a suspina de dor (după cineva): *puella in flavo hospite suspirans* CATUL. fata care suspină după oaspetele blond, *sola suspirat in illa* OV. numai după ea suspină, (*vt.*) *suspirat alios amores* TIB. suspină după alte amoruri; (*fig.*) *suspirat arator in cassum cecidisse laborem* LUCR. plugarul se plînge amar că truda lui s-a dus pe apa sîmbetei, *virgo suspirat ne sponsus lacessat leonem* HOR. fata se prăpădeşte de grijă ca logodnicul ei să nu întărîte leul; **2** a exala, a răspîndi: ~ *nebulas* LUC. a răspîndi negură.

suspīrōsus (*3*) *adj.* astmatic COL.: ~ *morbus* VEG. astm.

susque dēque *adv.* (şi de jos în sus, şi de sus în jos) mai mult sau mai puţin indiferent: *susque deque aliquid habere* PL. (*ferre* GELL.) a nu-şi face bătaie de cap de (cu) ceva, *susque deque esse* VARR. a fi indiferent, *de Octavio susque deque* (*est*) CIC. veştile despre Octavius mă lasă indiferent.

sussiliō *v.* **subsilio**

sussultō *v.* **subsulto**

sustentaculum, *ī n.* suport, sprijin TAC.; mijloc de întreţinere, hrană AUG.

sustentātiō, *ōnis f.* **1** suport, sprijin SERV.; (*spec.*) mijloace de întreţinere, subzistenţă DIG.; **2** ţinere pe loc, înfrînare LACT.; amînare CIC. Inv. *2, 146*; **3** (*ret.*) sugerare a unui fapt neaşteptat QUINT. *9, 2, 22.*

sustentātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **sustento**

sustentātus[2], *ūs m.* sprijinire, sprijin APUL.

sustentō (*I*) *vt.* **1** a ţine în picioare, a susţine, a sprijini: *fratrem ruentem sustentat dextrā* VERG. îl susţine cu mîna dreaptă pe frate-său, care cădea; (*fig.*) *respublica meis laboribus sustentata* CIC. statul susţinut prin eforturile mele, *imbecilitatem valetudinis tuae sustenta* CIC. menajează-ţi sănătatea şubredă, *me una consolatio sustentat, quod ...* CIC. o singură mîngîiere mă susţine, faptul că ..., ~ *amicos suos fide* CIC. a-şi susţine prietenii cu creditul său, *litteris sustentor* CIC. ocupaţiile literare mă mai ţin, ~ *pugnam* TAC. a susţine lupta; **2** a întreţine, a hrăni: *solus omnem familiam sustentat* TER. el singur întreţine toată familia, *eo* (*frumento*) *sustentata est plebs* LIV. cu acest grîu a fost întreţinută plebea, *mutando sordides merces sustentabatur* TAC. se întreţinea (trăia) schimbînd mărfuri de rînd; **3** a face faţă, a suporta, a rezista: ~ *famem pecore ex longinquioribus vicis adacto* CAES. a face faţă foametei prin oi aduse din satele mai îndepărtate, ~ *egestatem* CIC. a face faţă lipsurilor, ~ *morbum* SUET. a îndura boala, *vix posse ~ dolorem decessionis* CIC. a putea cu greu suporta durerea despărţirii, *aegre eo die sustentatum est* CAES. cu greu s-a putut rezista în acea zi, *aegre is dies sustentatur* CAES. ziua aceasta a fost pentru noi una de grea rezistenţă; **4** a prelungi, a amîna: *sustentes rem, dum ille veniat* CIC. prelungeşte

afacerea pînă va veni acela, ~ *aedificationem* CIC. a amîna construcția.
sustentus, *ūs m.* 1 ținere la suprafața apei APUL.; 2 susținere, sprijin HIER.
sustinentia, *ae f.* suportare LACT., răbdare VULG.
sustineō, *ēre, tinuī, tentum vt.* 1 a ține în sus, a sprijini, a purta, a susține: *aer volatus alitum sustinet* CIC. aerul susține zborul păsărilor, ~ *infirmos artus baculo* OV. a sprijini corpul neputincios într-un băț, ~ *bovem humeris* CIC. a duce un bou pe umeri, ~ *manibus clipeos* OV. a purta în mîini scuturi, *ebore sustineri vult* SEN. vrea să fie purtat pe o lectică de fildeș, *se ~ a lapsu* LIV. a se susține să nu cadă; 2 a ține pe loc, a opri, a reține: ~ *incitatos equos* CAES. a ține pe loc caii porniți în galop, *nunc agendo, nunc sustinendo agmen* LIV. cînd mînînd, cînd oprind locului trupa, ~ *perterritum exercitum* CIC. a opri o armată în derută, *sustinet a iugulo dexteram* VERG. își ia mîna de la gîtul lui; (*fig.*) *se ~ ab assensu* CIC. a se reține să-și dea asentimentul, *se ~ a respondendo* CIC. a se abține să răspundă, *me sustinebam, ne aliquid scriberem* CIC. mă abțineam să scriu ceva; 3 (*fig.*) a susține: ~ *causam publicam* CIC. a susține o cauză publică, ~ *decus civitatis* CIC. a susține onoarea cetății; 4 (*spec.*) a întreține, a ajuta: *hinc parvos nepotes sustinet* VERG. dintr-asta își întreține micii nepoți, *meretriculae munificentiā sustinebatur* PL. era întreținut prin generozitatea unei prostituate; 5 a ține piept, a rezista: ~ *impetum hostis* CAES. a ține piept atacului dușmanilor, *senatus querentes eos non sustinuit* LIV. senatul n-a ținut piept plîngerilor lor, (*abs.*) *videbantur ~ non posse* CAES. păreau că n-ar putea să reziste, *Brutus vix sustinebat* CIC. Brutus rezista cu greu; 6 **a.** a suporta, a îndura: *tu scis quantum malorum rerum sustineam* PL. tu știi cîte necazuri îndur eu, ~ *alicuius imperia* CAES. a suporta dominația cuiva, ~ *poenam* CIC. a suporta o pedeapsă; **b.** (*cu inf.*) a fi în stare de, a îndrăzni: *non sustineo illum deserere cui dedi vitam* SEN. nu sînt în stare să-l părăsesc pe acela căruia i-am dat viață, *sustinebunt tales viri se tot senatoribus … non credidisse?* LIV. vor fi în stare astfel de bărbați să nu dea crezare atîtor senatori?, *me ipsum ferire sustinebis?* LIV. vei îndrăzni să mă lovești chiar pe mine?, *quae se praeferre Dianae sustinuit* OV. care îndrăzni să pună mai presus de Diana; 7 a prelungi, a tărăgăna, a amîna: ~ *bellum consilio* LIV. a tărăgăna anume războiul, ~ *rem in noctem* LIV. a amîna treaba pînă noaptea.
sustollō, *ere vt.* 1 a ridica în sus, a înălța: ~ *amiculum* PL. a ridica în sus rochia, ~ *vela* CATUL. a înălța pînzele; 2 a lua pe sus, a înhăța, a înșfăca: ~ *herilem filiam nostram* PL. Cist. *279* a răpi fata stăpînului nostru, ~ *hos aedes totas* PL. Mil. *310* a înhăța toată casa (familia) asta.
sustrictus (*3*) *adj. v.* **substrictus**
sustringō *v.* **substringo**
sustulī *pf. v.* **tollo**
sūsum *v.* **sursum** CAT.
susurna, *ae f. v.* **sisura** AMM.
susurrāmen, *inis n.* șopot, mormăială APUL.
susurrrātim *adv.* cu un mormăit MART. CAP.
susurrātiō, *ōnis f.* șopoteală CASSIOD.
susurrātor, *ōris m.* șopotitor CIC.
susurriō, *ōnis m.* cel care șopotește, șușotește VULG.
susurrium, *iī n.* șușotire bîrfitoare AUG.
susurrō, *āre vi.* și *vt.* 1 a zumzăi (*despre albine*) VERG.; a foșni (*despre vînt, arbori*); a murmura, a susura (*despre apă*); a șopti (*despre zvon*); a șușoti (*cu cineva despre altcineva*) OV.; 2 a fredona: ~ *cantica Gaditana* MART. a fredona cîntece gaditane, *te platanus susurrat* CALP. platanul susură numele rău.
susurrus[1] (*3*) *adj.* șușotit OV.
susurrus[2], *ī m.* susur, zumzet, murmur, șopoteală, șoaptă VERG., PL. ș.a.
sūtēla, *ae f.* cusătură; (*fig. pl.*) țesătură de intrigi, uneltiri PL.
sūtilis (*2*) *adj.* cusut, făcut din bucăți înnădite, înnădit; împletit, întrețesut: ~ *balteus* VERG. chinga înnădită, ~ *cumba* VERG. luntrea împletită de trestii (a lui Charon), *sutiles coronae* MART. cununi împletite.
sūtor, *ōris m.* 1 cizmar, ciubotar; (*peior.*) cîrpaci; 2 (*fig.*) compilator AUG.
sūtōricius (*3*) *adj.* al cizmarului M. EMP.
sūtōrius (*3*) *adj.* de cizmar CIC. // **sūtōrius,** *iī m.* fost cizmar CIC. Att. *6, 1, 15.*
sūtrīna, *ae f.* cizmărie (atelier PLIN. *și* meserie VARR. ș.a.).
sūtrīnum, *ī n.* meseria de cizmar SEN.
sūtrīnus (*3*) *adj.* de cizmar TAC.
Sūtrium, *iī n.* oraș în Etruria LIV. // **Sūtrīnus** (*3*) *și* **Sūtrius** (*3*) *adj.* din Sutrium // **Sūtrīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Sutrium.
sūtūra, *ae f.* cusătură LIV.; (*med.*) sutură CELS.
sūtus (*3*) *p. pf. v.* **suo** // **sūta,** *ōrum n. pl.* lamele întrețesute (*ale platoșei*) VERG.
suus (*3*) *adj.* (*refl.* și *pos.*) 1 al său, a sa; al lui, a lui; propriu: *anulum suum tibi tradidit* CIC. el ți-a dat inelul său, *pueros misit qui uxori suae nuntiarent* CIC. a trimis sclavi ca s-o anunțe pe nevastă-sa, *hunc sui cives e urbe eiecerunt* CIC. pe acesta l-au izgonit din oraș propriii lui concetățeni, (cu *quisque*) ~ *cuique erat locus definitus* CAES. fiecare avea locul său propriu marcat; (întărit prin *-pte*, *-met* și *sibi*) *suapte manu interfectus* CIC. omorît de propria sa mînă, *capti suismet ipsi praesidiis* LIV. capturați ei înșiși de propriile lor pichete, *suamet scelera occultare* SALL. a tăinui propriile lor crime, *suo sibi gladio iugulo* TER. îl înjughii cu propria lui sabie, *suo sibi succo vivunt* PL. trăiesc din sucul lor propriu; 2 (*sens spec.*) **a.** potrivit, obișnuit, stabilit: *suo tempore redire* CIC. a reveni la momentul potrivit, *si suum numerum naves haberent* CIC. dacă corăbiile ar avea numărul lor obișnuit, *suo alienoque Marte pugnare* LIV. a lupta în felul său obișnuit și în acela al altuia, *stat sua cuique dies* VERG. fiecare își are ziua lui hotărîtă (de destin), *sua morte defunctus*; SUET. decedat de moarte obișnuită (naturală); **b.** favorabil, avantajos: *suo loco pugnam facere* SALL.

a da lupta de pe o poziţie avantajoasă lui, *ferunt sua flamina classem* VERG. curenţi de aer favorabili împing flota, *si sua tempora exspectare velint* LIV. dacă ar vrea să aştepte momentele cele mai propice, *orba suis lintea ventis* OV. pînzele lipsite de vînturi favorabile; **c.** devotat: *aliquem suum reddere* NEP. a face pe cineva devotat sieşi; **d.** în posesia sa [cu *esse*]: *ancilla nunc sua est* PL. slujnica este acum liberă, *inestimabile bonum est suum fieri* SEN. a-şi aparţine este un bun nepreţuit, *vix sua erat* OV. de-abia îşi mai dădea seama de ea // **sui,** *ōrum m. pl.* ai săi (partizani, tovarăşi, rude): *suos a proelio continebat* CAES. îşi ţinea pe loc oamenii săi de la luptă, *quos cum humare vellent sui* CIC. pe care rudele lor voind să-i înmormînteze // **suum,** *ī n.* şi (*frecv.*) **sua,** *ōrum n. pl.* bunul său, averea sa: *alieni appetens, sui profusus* SALL. doritor de bunul altuia, risipitor cu ce-i al lui, *sui nihil deperdere* CAES. a nu pierde nimic din averea lor, *se suaque defendunt* CAES. se apără pe ei şi bunurile lor; [genit. pl. *suum* TER.; forme arh. *sam* = *suam*, *sos* = *suos* PL., *sis* = *suis* ENN.].

suxi *pf. v.* **sugo**

Sybaris, *is f.* (ac. *-im* şi *-in*, abl. *-i*) *1*) oraş grecesc în golful Tarent (*vestit prin luxul corupt al locuitorilor lui*); *2*) rîu în apropierea oraşului Sybaris // **Sybaritae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Sybaris, sybariţi // **Sybaritānus** (*3*) *adj.* sybaritan // **Sybariticus** (*3*) *adj.* sybaritan; (*fig.*) lasc
iv, voluptuos MART.

Sybarītis, *idis f.* Sybarita (*numele unei scrieri licenţioase*) OV.

sybōtēs, *ae m.* porcar HYG.

sȳcaminos, (-us), *ī f.* (*bot.*) sicomor (*Acer pseudoplatanus*) CELS.

sȳcē, *ēs f.* **1** (*bot.*) numele unei plante (*Euphorbia peplis*); **2** (un fel de) răşină PLIN.; **3** abces la ochi PLIN.

Sychaeus, *ī m.* soţul Didonei // **Sychaeus** (*3*) *adj.* al lui Sychaeus.

sȳcitēs, *ae m.* vin de smochine PLIN.

sȳcomorus, *ī f.* (*bot.*) sicomor (*Acer pseudoplatanus*) CELS.

sȳcophanta, *ae m.* **1** înşelător, ticălos, impostor PL.; **2** linguşitor, parazit PL.

sȳcophantia, *ae f.* înşelătorie, escrocherie PL.

sycophantiōsē *adv.* cu înşelătorie PL.

sycophantor, *āri vi. dep.* a trage pe sfoară [cu dat.] PL.

sydus... *v.* **sidus...**

Syēnē, *ēs f.* oraş în Egiptul de Sus (*situat pe Nil şi renumit prin granitul său roşu; azi, Assuan*); (*poet.*) granit roşu STAT. // **Syēnītēs,** *ae adj.m.* din Syene // **Syēnitae,** *ārum m. pl.* syeniţii, locuitorii Syenei.

Sygamber (Sugamber), *bra, brum adj.* sygmabru // **Sygambra,** *ae f.* femeie sygambră // **Sygambrī,** *ōrum m. pl.* sygambrii (*neam germanic pe malul estic al Rinului*).

Sylla, *ae v.* **Sulla** *şi deriv.*

syllaba, *ae f.* **1** silabă: ~ *longa brevi subiecta* HOR. o silabă lungă care urmează unei silabe scurte; **2** (*fig. pl.*) versuri, poezii MART. *1, 61, 1.*

syllabātim *adv.* silabă cu silabă, textual CIC.

syllabicē *adv.* prin adăugarea unei silabe PRISC.

syllabicus (*3*) *adj.* silabic PRISC.

syllabus, *ī m.* tabelă, însemnare AUG.

syllepsis, *is f.* silepsă (*acord după sens, nu după regula gramaticală*) DON.

syllogismus, *ī m.* silogism SEN.

syllogisticē *adv.* sub formă silogistică M. VICT.

syllogisticus (*3*) *adj.* silogistic QUINT.

syllogizō, *āre vi.* a face un silogism BOETH.

Symaethum, *ī n.* sau **Symaethus,** *ī m.* rîu pe coasta orientală a Siciliei (*care se varsă în mare la sud de oraşul Catana*) // **Symaethēus** (*3*) *adj.* al Symaethului, care se varsă în Symaethus // **Symaethis,** *idis adj. f.* al rîului Symaethus // **Symaethius** (*3*) *adj.* al Symaethului: ~ *heros* OV. = Acis (*fiul nimfei Symaethului*).

symbola, *ae f.* cotă a participanţilor la un banchet: *ut de symbolis essemus* TER. să mîncăm participînd fiecare la plată: (*fig.*) prînz cu plată prin cotă individuală TER.

symbolicē *adv.* în mod figurat GELL.

symbolicus (*3*) *adj.* simbolic CHARIS.

symbolum, *ī n.* **1** act de legitimare, semn de recunoaştere; pecete PL.; **2** (*rel.*) simbol de credinţă AUG.

symbolus, *ī m. v.* **symbolum 1**

Symmachus, *ī m.* Q. Aurelius Symmachus (*magistrat, orator şi scriitor roman din sec. al IV-lea e.n.*).

Symmachiānus (*3*) *adj.* al lui Symmachus SID.

symmetria, *ae f.* simetrie VITR.

symmetros, *on adj.* simetric VITR.

symmystēs, (-a), *ae m.* confrate (iniţiat în aceleaşi mistere) HIER.

sympathīa, *ae f.* acord, afinitate (*între lucruri*) VARR.

symperasma, *atis n.* concluzie (a silogismului) MART. CAP.

symphōnia, *ae f.* **1** orchestră, muzică, concert: *aliquid ad symphoniam canere* SEN. a cînta ceva cu acompaniament de orchestră; **2** acord muzical VITR.; **3** instrument muzical ECCL.

symphoniacus (*3*) *adj.* de muzică, de concert // **subst.** *m.* muzicant CIC.

symplectos, *ī m.* (*în metrică*) picior format din două silabe lungi şi trei scurte DIOM.

Symplēgas, *adis* (*-ados*) *f.* Symplegada (*frecv. pl.*) **Symplēgadēs,** *um f.* Symplegade (*două insuliţe şi două stînci legendare la intrarea în Marea Neagră, în strîmtoarea Bosfor, care, ciocnindu-se una de alta, prindeau corăbiile şi le sfărîmau; ele şi-au pierdut această proprietate după trecerea corăbiei argonauţilor*) (v. şi **Cyaneae insulae**).

symplegma, *atis m.* **1** grup sculptural de luptători care-şi înlănţuie mîinile PLIN.; **2** îmbrăţişare MART.

symplocē, *ēs f.* (*ret.*) repetare MART. CAP.

symposiacus (*3*) *adj.* de banchet // **Symposiaca,** *ōrum n. pl.* „Banchetul" (*scriere a lui Plutarh*).

symposion (-um), *iī n.* banchet APUL.: **Symposion** „Banchetul" (*o scriere a lui Platon şi alta a lui Xenophon*).

sympoticus (*3*) *adj.* de ospăţ GELL.

sympsalma, *atis n.* cîntare cu acompaniament de liră AUG.
synagōga, *ae f.* sinagogă (la evrei); adunare VULG.
synaliphē (synaloephē, sinaloepha), *ae f.* sinalefă (*contopire a două silabe într-una*) QUINT.
synanchē, *ēs f.* angină GELL.
synanchicus (*3*) *adj.* anginos C. AUR.
synaphīa, *ae f.* (*în metrică*) sinafie (*joncțiune a unui vers cu următorul*) M. VICT.
synaxis, *eos f.* adunare religioasă; comunitate religioasă FORT.
syncerastum, *ī n.* tocană, mîncare cu diferite ingrediente VARR.
synchrisma, *atis n.* și **synchrisma,** *ae f.* fricție cu un ulei medicinal VEG.
synchronus (*3*) *adj.* contemporan HIER.
synchisis, *is f.* hiperbaton (*intervertire a ordinii naturale a cuvintelor, a părților frazei*) GRAMM.
syncopa, *ae* și **syncopē,** *ēs f.* **1** sincopă, leșin VEG.; **2** (*gram.*) sincopă DIOM.
syncopātus (*3*) *adj.* (*med.*) în sincopă VEG.
syncrāsis, *is f.* amestec TERT.
syndicus, *ī m.* sindic (*avocat și reprezentant al unui oraș*) DIG.
syndon... *v.* **sindon**
synecdochē, *ēs f.* (*ret.*) sinecdocă QUINT.
synechēs, *es adj.* continuu MART. CAP.
synedrium, *iī n.* sinedriu (*sală de consiliu*) ARN.
synedrus, *ī m.* sinedru (*senator la macedoni*) LIV.
synemmenon, *ī n.* care se înlănțuie, care se leagă (*cu privire la un argument*) GELL.; legat (*în muzică*) VITR.
synemptōsis, *is f.* (*gram.*) coincidență PRISC.
Synephoebī (Synephebī), *ōrum m. pl.* „Synefoebii" (*titlul unei comedii a lui Menandru, imitată de Caecilius*).
synergus, *ī m.* colaborator FIRM.
synesis, *is f.* inteligență TERT.
syngenicon, *ī n.* înrudire, rudenie PLIN.
syngrapha, *ae f.* înscris, chitanță, poliță, obligație: *alicui per syngrapham credere* CIC. a împrumuta cuiva pe baze unei polițe, *syngrapha sestertii centies* CIC. cambie de zece milioane de sesterți, *cum inanibus syngraphis* CIC. cu înscrisuri fără valoare.
syngraphus, *ī m.* **1** contract scris PL.; **2** salvconduct, liberă trecere PL.
Synnada, *ōrum n. pl.* și **Synnas,** *adis f.* oraș în Phrygia (*renumit pentru carierele sale de marmură*) // **Synnadensis** (*2*) *adj.* din Synnada // **Synnadicus** (*3*) *adj.* de Synnada // **Synnas,** *adis adj. f.* de Synnada.
synodālis (*2*) *adj.* sinodal // **synodālia,** *ium n. pl.* statute sinodale FORT.
synōdia, *ae f.* unison, acord VARR.
synodicus (*3*) *adj.* **1** (*astr.*) sinodic FIRM.; **2** conform cu deciziile sinodului HIER.
synoditae, *ārum m. pl.* cenobiți (*călugări*) COD. IUST.
synōdium, *iī n.* unison DIOM.
synodus[1], *ī f.* sinod COD. IUST.
synodūs[2], *ontis m.* (*iht.*) pește marin dințat (necunoscut) (*Sparus*) PLIN.
sygnoecium, *iī n.* cameră comună PETR.
synōnēton, *ī n.* cumpărătură cu toptanul COD. TH.
synōnymia, *ae f.* sinonimie MART. CAP.
synōnymon, *ī n.* sinonim FRONT.
synopsis, *is f.* plan, tabel, inventar DIG.
synōris, *idis f.* pereche HIER.
syntecticus (*3*) *adj.* suferind de sleirea organismului PLIN.
syntexis, *is f.* sleire a forțelor organismului PLIN.
synthema, *atis n.* permis de călătorie cu caii de poștă HIER.
synthesina, *ae f.* haină de cameră SUET.
synthesis, *is f.* **1** colecție de obiecte asemănătoare STAT.; serviciu de masă MART.; **2** (*med.*) mixtură, compoziție; **3** veșmînt ușor pe deasupra (de casă, de masă) MART.
syntonum, *ī n.* instrument muzical QUINT.
syntrophus, *ī m.* crescut împreună cu altul TERT.
Syphax, *ācis m.* rege al Numidiei.
Syrācosius (*3*) *adj.* *v.* **Syracusae**
Syrācūsae, *ārum f. pl.* Syracusa (*orașul cel mai important din Sicilia*) // **Syrācūsānus** (*3*) *adj.*, **Syrācosius** (*3*) *adj.* și **Syrācūsius** (*3*) *adj.* din Syracusa, syracusan // **Syrācūsānī,** *ōrum m. pl.*, **Syracosiī,** *ōrum m. pl.* și **Syrācūsiī,** *ōrum m. pl.* syracusanii, locuitorii Syracusei.
Syrī (Surī), *ōrum m. pl.* syrienii, locuitorii Syriei // **Syrus,** *ī m.* syrian // **Syrus** (*3*) *adj.* syrian // **Syria (Suria),** *ae f.* Syria // **Syrius** (*3*) *adj.*, **Syriacus** (*3*) *adj.* **Syricus** (*3*) *adj.*, **Syriāticus** (*3*) *adj.* de Syria, syrian.
Syriacē *adv.* în limba syriană VULG.
Syriarcha, *ae m.* syriarch, guvernatorul Syriei COD. TH.
Syriarchia, *ae f.* syriarchie (*funcția de guvernator al Syriei*) COD. TH.
Syricus[1] (*3*) *adj.* [*v. Syri*].
Syricus[2] (*3*) *adj.* [*Syros*] din insula Syros (*una dintre Cyclade*).
syringa, *ae f.* **1** (*med.*) seringă; irigator VEG.; **2** fistulă PLIN.
syringiānus (*3*) și **syringnātus** (*3*) *adj.* gol ca o trestie VEG.
syringiās, *ae m.* (un soi de) trestie PLIN.
syringotomium, *iī n.* bisturiu pentru operarea fistulelor VEG.
syrinx[1], *ingis f.* (ac. *-inga*) **1** trestie; fluier de trestie; **2** (*pl.*) syringēs, *um f.* peșteri, grote AMM.
Syrinx[2], *ingis f.* (ac. *-inga*) nimfă din Arcadia (*metamorfozată în trestie*).
syrma, *atis n.* veșmînt (*cu trenă, purtat mai ales de actorii de tragedie*) IUV.; (*fig.*) tragedie IUV.
syrma, *ae f.* veșmînt lung al actorului de tragedie AFRAN.
syrmaticus (*3*) *adj.* care-și tîrăște piciorul, șchiop VEG.
Syrophoenissa, *ae f.* syrofeniciană (*locuitoare la hotarul dintre Syria și Fenicia*) HIER.
Syrophoenix, *icis m.* syrofenician LUCIL.
Sȳros, *ī f.* insulă în Marea Egee (*una dintre Cyclade*).
Syrticus (*3*) *adj.* învecinat cu Syrtele SEN.; (*fig.*) nisipos SID.
syrtis, *is* (*-idos*) *f.* (ac. *-im*) **1** banc de nisip adus de valuri spre țărmul mării VERG., (*spec. pl.*) **Syrtēs,** *ium f.* cele două Syrte (*pe coasta de nord a Africii, între Cyrene și Carthagina*): *Syrtis maior* sau *Syrtes ma-*

iores și *Syrtis minor* sau *Syrtes minores* Sirte (*regiunea dintre Cyrene și Carthagina*) HOR.; 2 (*fig.*) *Syrtis patrimonii* CIC. naufragiul averii.

Syrus[1] (*3*) *adj. v.* **Syri**

Syrus[2], *ī m.* nume propriu (*de ex.*: *Publius Syrus, autor de mimi*).

sȳrus, *ī m.* mătură VARR.

systēma, *atis n.* întreg compus din mai multe lucruri; (*muzic.*) sistem, ansamblu MART. CAP.

systēmaticus (*3*) *adj.* sistematic M. VICT.

systolē, *ēs f.* sistolă (*scurtare a unei silabe lungi*) GRAM.

systȳlos, *on adj.* (*arhit.*) sistil (*cu spațiul dintre coloane egal cu de două ori grosimea unei coloane*).

syzygia, *ae f.* 1 unire la un loc TERT.; 2 (*în metrică*) reunire a mai multor picioare metrice într-unul DIOM.

T

T, t *f.* și *n. indecl.* litera T, t; (în abrev.): *T.* = *Titus* (prenume): *Ti.* = *Tiberius* (prenume)*; T(r)* = *Tribunus*; *T. P.* = *tribunicia potestas* „puterea tribuniciană".

tabānus, *ī m.* (*entom.*) tăun (*Tabanus bovinus*) VARR., PLIN.

tābefaciō, *ere* (p. pf. *tabefactus*) *vt.* **1** a topi: *tabefactis nivibus* SOLIN. prin topirea zăpezilor; **2** (*fig.*) a descompune, a face să putrezească, a strica VULG.

tabella, *ae f.* (dim. al lui *tabula*) **1** scîndurică CATUL.; **2** (*oc.*) **a.** evantai; **b.** tăbliță de joc OV.; **c.** copăiță (*în care au fost puși Romulus și Remus*) OV.; **d.** (*fig.*) tartă (*prăjitură*); **3** tăbliță votivă OV.; tablou mic, pictură HOR.; **4** (*frecv.*) tăbliță de scris: ~ *cerata* CIC. tăbliță cerată, *litteras tabellae insculpere* QUINT. a trasa literele pe tăblița cerată; **5 a.** (*pl.*) scrisoare: *tabelas recitare* CIC. a da citire scrisorilor, *tabellae laureatae* LIV. *45, 1, 8* scrisoare înfășurată cu lauri (anunțătoare a victoriei); **b.** (*pl.*) document, act, registru, contract, testament: *tabellae publicae* CIC. registrele publice, *tabellae emptionis* SEN. RH. contract de cumpărare, *tabellae quaestionis* CIC. proces-verbal al interogatoriului, *tabellae dotis* SUET. act dotal, *falsas signare tabellas* IUV. a semna un testament fals; **c.** tăbliță de vot în comiții sau la judecată, buletin de vot, vot: *tabella modo detur nobis* CIC. numai să ni se dea buletinul de vot, *huic iudicialis tabella committetur?* CIC. i se va da unui asemenea om buletinul de vot ca judecător într-un proces?, *de quo vos sententiam per tabellam feretis* CIC. asupra căruia voi (judecătorii) vă veți da părerea în scris, *tabellam demittere de aliquo* SEN. a se pronunța (ca judecător) despre cineva.

tabellārius[1] (*3*) *adj.* **1** privitor la scrisori, poștal: *tabellariae naves* SEN. corăbii poștale; **2** privitor la buletinele de vot: *leges tabellariae* CIC. legi privitoare la votare.

tabellārius[2], *iī m.* curier, mesager CIC.

tabelliō, *ōnis m.* notar de acte civile DIG.

tābeō, *ēre vi.* **1** a se topi, a se descompune: *corpora tabent* OV. trupurile se topesc (de bocete); **2** a șiroi (de), a fi leoarcă de [cu abl.]: *sale tabentes artus* VERG. mădularele care șiroiesc de apa mării; **3** (*fig.*) a lîncezi ENN.

taberna, *ae f.* **1** maghernită (de scînduri), colibă: *pauperum tabernae regumque turres* HOR. maghernițele săracilor și palatele mărimilor; **2** dugheană, prăvălie: ~ *libraria* CIC. librărie, ~ *tonsoris* HOR. frizerie, ~ *sutrina* TAC. cizmărie, ~ *argentaria* LIV. bancă pentru operații de schimb; **3** tavernă, crîșmă, birt, ospătărie, han: ~ *vinaria* VARR. crîșmă, ~ *devorsoria* PL. han, *in eandem tabernam devertere* CIC. a trage la același han, *occludere tabernas* CIC. a închide tavernele; **4** lojă la circ CIC. Mur. *73*; **5** *Tres Tabernae* localitate pe Via Appia (*situată la aproximativ 30 de mile de Roma*) CIC.

tabernāculum, *ī n.* **1** cort: ~ *collocare* (*ponere, statuere*) CIC. a întinde cortul, ~ *detendere* CAES. a strînge cortul, ~ *regium* LIV. pavilion regal; (*fig.*) ~ *vitae* CIC. refugiu al vieții; **2** (*spec.*) cort augural (post de observație al augurilor): ~ *capere* CIC. a alege locul de amplasare a cortului augural, ~ *vitio* sau *parum recte capere* CIC. a amplasa cortul fără respectarea prescripțiilor rituale.

tabernāria, *ae f.* **1** hangiță, crîșmăriță COD. TH.; **2** prostituată de tavernă; **3** meseria de crîșmar COD. TH.

tabernārius[1] (*3*) *adj.* de tavernă, grosolan, trivial APUL.

tabernārius[2], *iī m.* crîșmar CIC.

tabernula, *ae f.* mică tavernă APUL.; mică dugheană SUET.

tābēs, *is f.* **1** descompunere, putrezire: ~ *cadaveris* SUET. putrefacția cadavrului, *tabes morsque* (*arborum*) PLIN. putrezirea și moartea arborilor, ~ *mercium* PLIN. alterarea mărfurilor; **2** (*concrt.*) scursoare, băltăraie, lichid: *per tabem sanguinis* LIV. printr-o baltă de sînge, *per tabem liquescentis nivis ingrediebantur* LIV. pășeau prin mocirla zăpezii care se topea, *anguis necat tabe veneni* OV. șarpele omoară prin balele veninului, ~ *oculorum* TAC. scursoarea ochilor, *sagitta mortifera tabe tincta* OV. săgeata muiată într-o otravă ucigătoare; **3** boală molipsitoare, molimă; (*fig.*) plagă: *tabes orta per Aegyptum* TAC. molimă răspîndită în Egipt; (*fig.*) ~ *foenoris* LIV. plaga dobînzilor, *ea tabes infecit legionum mentes* TAC. această pacoste (a răzvrătirii) a contaminat spiritele legiunilor, *vis avaritiae in animos veluti tabes invaserat* SALL. furia lăcomiei pătrunsese în suflete ca o epidemie; **4** sleire de forțe: ~ *soli* PLIN. sleirea solului, *fames lenta nos consumit tabe* PL. foamea ne prăpădește printr-o lentă sleire de puteri; **5** (*fig.*) suferință care roade sufletește: *quos durus amor crudeli tabe peredit* VERG. pe care iubirea nefericită

i-a mistuit printr-o cumplită suferinţă; [fără pl., fără genit. şi dat. sg.].

tābescō, *ere, bui vi.* 1 a se topi: *tabescit colore* CIC. (gheaţa) se topeşte de căldură, *tabuerant cerae* OV. ceara se topise; 2 a se descompune, a putrezi: *nonne vides cumque corpora calore tabuerint...?* OV. nu vezi oare că trupurile au intrat de căldură în putrefacţie...?; 3 (*fig.*) a se topi (slăbind), a scădea, a se trece: *quasi nix tabescit dies* PL. ziua se topeşte ca zăpada, *nolite pati regnum Numidiae tabescere* SALL. nu permiteţi ca regatul Numidiei să se distrugă; 4 (*moral*) a se topi, a se consuma: ~ *desiderio* CIC. (*amore* OV., *dolore ac miseria* TER., *curis* OV.) a se topi de dor, de iubire, de durere şi nefericire, de griji, *tabescat, quod* ... HOR. să crape de necaz, pentru că ...

tābidōsus (*3*) *adj.* stricat, putrezit TERT.

tābidulus (*3*) *adj.* care distruge VERG.

tābidus (*3*) *adj.* 1 topit, intrat în descompunere: *in tabida nive* LIV. în zăpada topită, *tabido corpore funerata* SUET. îngropată cu corpul intrat în putrefacţie: (*fig.*) *mens mihi tabida facta* OV. mintea mea ramolită; 2 (*sens act.*) care distruge cu încetul, funest: *tabidum venenum* TAC. otravă care distruge cu încetul, *tabida vetustas* OV. timpul care macină.

tābificābilis (*2*) *adj.* care istoveşte omul ACC.

tābificātiō, *ōnis f.* (*fig.*) topire, istovire AUG.

tābificō, *āre vt.* a topi, a prăpădi AUG.

tābificus (*3*) *adj.* 1 care topeşte: *tabifici radii* LUCR. razele (solare) care topesc (zăpezile); 2 care prăpădeşte, care ucide: *venenum tabificum* SUET. otravă care omoară, *tabificae mentis perturbationes* CIC. tulburări sufleteşti ucigătoare.

tābifluus (*3*) *adj.* 1 intrat în putrefacţie PRUD.; 2 (*act.*) care prăpădeşte, care consumă (*despre boală*) FORT.

tābiōsus (*3*) *adj. v.* **tabidosus**

tābitūdō, *inis f.* descompunere, topire, istovire PLIN.

tablīnum (**tabulīnum**), *ī n.* terasă (de scînduri) VARR.; depozit de arhivă VITR.; galerie de tablouri APUL.

tablissō, *āre vi.* a juca zaruri DIOM.

tabula, *ae f.* 1 scîndură, tăblie: *tabulam de naufragio arripere* CIC. a înşfăca o scîndură dintr-un naufragiu, *apparent tabulae per undas* VERG. se văd tăbliile (corăbiilor) pe valuri; 2 (obiect făcut din scînduri): **a.** tablă de joc cu zarurile SEN.; **b.** tăbliţă de scris: ~ *cerata* PL. tăbliţă cerată, ~ *litteraria* VARR. tăbliţă de scris, (*prov.*) *manum de tabula!* CIC. jos mîna de pe tăbliţă! (jos condeiul!); **c.** tablou (pictat pe lemn), pictură: ~ *picta* PL. tablou, *tabulas propalam collocare* CIC. a expune tablouri; **d.** tablou votiv (*reprezentînd nenorocirea unui naufragiat*) HOR. C. *1, 5, 13*; **e.** hartă geografică: *Dicaearchi tabulae* CIC. hărţile lui Dicaearchus; 3 tablă (*de afişat ceva*): **a.** tablă de legi: *leges in duodecim tabulis* CIC. legile celor douăsprezece table; **b.** tablă (afiş) de vînzare, cumpărare, licitaţie; *adest ad tabulam* CIC. este prezent la licitaţie, *sin ad tabulam venimus* CIC. dar dacă ne prezentăm la licitaţie; **c.** tabelă (listă) de proscripţii: *nomen alicuius de tabulis eximere* CIC. a şterge numele cuiva de pe listele de proscripţii; **d.** listă de voturi CIC.; 4 (*pl.*) act scris, document oficial, registru de conturi, contract; testament; arhivă: *de tabulis publicis recitat* CIC. citeşte cu glas tare după actele oficiale, *tabulas conficere* CIC. a ţine la zi registre de conturi, *in tabulas referre* CIC. a înscrie în registrul de conturi; *tabulae novae* noi registre de conturi (anularea sau scăderea datoriilor): *Catilina polliceri tabulas novas* SALL. Catilina promitea reducerea datoriilor; *tabulae nuptiales* TAC. act de căsătorie, *tabulae venditionis* APUL. contract de vînzare, *supremas tabulas signare* MART. a iscăli testamentul, *tabulae eae in quibus senatus consultum perscripserat* CIC. protocolul în care transcrisese decizia senatului, *tabulae Heracliensium publicae* CIC. arhiva heracleenilor; 5 bancă (birou) de schimb: ~ *Sestia* QUINT. biroul de schimb al lui Sestius; 6 tarla (*despre ogor*) PALL.; 7 faldurile unui veşmînt TERT.

tabulāmentum, *ī n.* planşeu FRONT.

tabulāria, *ae f.* 1 arhivă QUADR.; 2 funcţia de arhivar COD. IUST.

tabulāris, (*2*) *adj.* 1 de (pentru) scînduri PLIN.; 2 de foaie de metal PL.

tabulārium, *iī n.* arhivă CIC.

tabulārius, *iī n.* 1 arhivar, grefier, notar COD. IUST.; 2 socotitor, contabil SEN.; 3 casier COD. IUST.

tabulātim *adv.* în pătrat (*despre teren*) PALL.

tablātiō, *ōnis f.* 1 lemnărie (la o construcţie) CAES.; 2 planşeu, etaj VITR.

tabulātum, *ī n.* 1 planşeu, etaj, plan: *turris tabulatorum quattor* CAES. turn cu patru etaje; 2 poliţă de scînduri (pentru fructe, măsline) CAT.; 3 ramuri de copaci (ulmi) tăiate în trepte, de care se prindea viţa de vie VERG., COL.

tabulātus (*3*) *adj.* 1 făcut din scînduri COD. IUST.; 2 plisat TERT.

tabulīnum, *ī v.* **tablinum**

tābum, *ī n.* (*fără nom.*) 1 puroi, sînge stricat VERG.; (*poet.*) suc de purpură STAT.; 2 (*fig.*) molimă, pestă: *corpora affecta tabo* LIV. trupuri atinse de molimă.

Taburnus, *ī m.* munte în ţinutul samnit.

taceō, *ēre, uī, itum vi.* şi *vt.* 1 a tăcea, a nu vorbi: *silete et tacete* PL. faceţi linişte şi tăceţi, *nobis tacentibus* CIC. fără ca noi să vorbim, ~ *de se et de suis factis* CIC. a nu vorbi despre sine şi despre faptele sale, (*impers.*) *tacitum est* TER. nu s-a mai vorbit de acest lucru; 2 (*fig.* = *silere*) a nu face zgomot, a fi tăcut, liniştit: *tacet omnis ager* VERG. toate cîmpiile sînt tăcute, *tacentes aquae* PROP. ape liniştite, *Ister tacet* MART. Istrul tace (îngheţat); (*fig.*) *blanditiae taceant* OV. măgulelile să înceteze; 3 a trece sub tăcere, a nu vorbi (despre): *ut alios taceam* OV. ca să nu vorbesc despre alţii, *quod tacui et tacendum putavi* CIC. lucru pe care l-am tăcut (asupra căruia am tăcut) şi am socotit că trebuie să rămînă secret, *culpa tacenda loqui* OV. vina de a vorbi ce nu trebuie, *dicenda, tacenda locutus* HOR. după ce a vorbit vrute şi nevrute.

Tacita, *ae f.* Tăcerea (*divinitate*) OV.

tacitē *adv.* 1 pe tăcute, fără să spună nimic, în mod tacit: *loqui non licet,* ~ *rogant* CIC. nu le e permis să vorbească, vă roagă deci pe tăcute, ~ *lex potestatem dat* CIC. legea dă în mod tacit puterea, ~ *auscultemus*

PL. să ascultăm în tăcere; **2** într-ascuns, în secret: ~ *occidi* IUST. a fi omorît în secret; **3** pe nesimţite: ~ *labens annus* OV. anul care se scurge pe nesimţite.

tacitō *adv.* în tăcere IUST.

tacitulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *tacitus*) tăcut, fără a vorbi VARR.

tacitum, *ī n.* tăcere: *per tacitum* VERG. în tăcere, liniştit.

taciturīō, *īre vi.* a avea dorinţa să tacă SID.

taciturnitās, *ātis f.* **1** tăcere, păstrare a tăcerii, reticenţă: ~ *testium* CIC. tăcerea martorilor, *taciturnitas imitatur confessionem* CIC. tăcerea seamănă a mărturisire (a vinei); **2** discreţie: *opus est fide et taciturnitate* TER. e nevoie de bună-credinţă şi de discreţie, *alicuius taciturnitatem experiri* CIC. a pune la încercare discreţia cuiva.

taciturnus (*3*) *adj.* **1** tăcut, închis în sine, taciturn: *tristem semper, taciturnum videbant* CIC. îl vedeau totdeauna trist şi închis în sine; **2** (*despre locuri*) tăcut, liniştit: ~ *amnnis* HOR. rîu liniştit.

tacitus (*3*) *p. pf. v.* **taceo** // **adj. 1** (*sens pas.*) tăcut, trecut sub tăcere, neamintit, despre care nu se vorbeşte: *aliquid* (*aliquem*) *tacitum relinquere* CIC. a lăsa ceva (pe cineva) neamintit, *prima capita tacita mihi relinquenda sunt* CIC. trebuie să trec sub tăcere primele capete de acuzare, *quis te, Cato, tacitum relinquat?* VERG. cine ar putea să te treacă sub tăcere, Cato?, *tacitum aliquid tenere* CIC. a ţine ascuns ceva, *ne id quidem a Turno tacitum tulit* LIV. n-a obţinut de la Turnus nici măcar ca el să tacă despre aceasta, *ut tacitum feras, quod celari vis* LIV. ca să obţii să fie trecut sub tăcere ceea ce vrei să fie ascuns, *non feres tacitum* CIC. nu vei obţine tăcere din partea mea (am şi eu ceva de spus), *non patientibus tacitum tribunis, quod ... nobilitas sumpsisset ...* LIV. tribunii nesuportînd să fie trecut sub tăcere faptul că nobilimea luase ...; **2** tacit, pe tăcute: *adsensio tacita* CIC. asentiment tacit; **3** ascuns, secret, tainic: *tacitum sub pectore vulnus* VERG. rană ascunsă în piept, *inimicitiae tacitae* CIC. duşmănii ascunse; **4** (*sens act.*) fără a scoate o vorbă, tăcut, în tăcere: *lacrimans tacitus auscultabat* PL. asculta în tăcere lăcrimînd, *contumeliam tacitus tulit* LIV. a suportat în tăcere jignirea, *aiebam* ~ HOR. ziceam în mine; **5** (*poet.*) liniştit, potolit, mut: *tacita domus* MART. casă liniştită, *tacitum mare* SEN. mare liniştită, *per tacitum nemus* VERG. prin pădurea tăcută.

Tacitus, *ī m.* cognomen roman (*de ex.: P. Cornelius Tacitus, istoric roman*); M. Claudius Tacitus (*împărat roman în anul 275*).

tactilis (*2*) *adj.* tangibil LUCR.

tactiō, *ōnis f.* **1** atingere: *quid tibi nos tactio'st?* PL. de ce te atingi de noi?; **2** simţul pipăitului, simţul tactil, pipăit CIC.

tactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tango**

tactus[2], *ūs m.* **1** atingere, contact: *chordae quae ad tactum respondeant* CIC. coarde care să răspundă la atingere; **2** simţ al pipăitului: ~ *toto corpore fusus est* CIC. simţul pipăitului e răspîndit pe tot corpul; **3** acţiune, influenţă: ~ *solis* CIC. acţiunea soarelui.

taeda, *ae f.* **1** pin, brad, molid: *ceu flamma per taedas* HOR. ca o flacără printre pini; **2** ramură de pin, lemn de pin: *cupas taeda ac pice refertas incendunt* CAES. aprind vase mari umplute cu ramuri de pin şi cu smoală; **3** torţă (*incendiară, nupţială, funebră, mijloc de tortură*): *ardentes taedas alii ad fastigia iactant* VERG. alţii aruncă torţe aprinse spre acoperişuri, *Furiarum taedae* CIC. torţele Furiilor, ~ *iugalis* OV. torţă de nuntă, *taedae ad funera versae* SIL. torţele aplecate în jos la înmormîntare; **4** (*poet.*) căsătorie: *quo taedas moretur* OV. ca să întîrzie căsătoria, *foedera taedae* LUC. legămînt de căsătorie; **5** bucăţică de grăsime luată de la victima sacrificată ARN.

taedescit, *ere vb. impers.* a începe să i se facă silă MIN. FEL. [construit ca *taedet*].

taedet, *ēre, taeduit* şi *taesum est vb. impers.* a-i fi silă, a fi dezgustat [cu ac. pers. şi genit. sau inf. lucrului]: *eos taedet vitae* CIC. lor le e silă de viaţă, *me sermonis taesum est* PL. mi-a fost silă de discuţie, *taedet iam audire eadem millies* TER. îi e silă omului să audă aceleaşi lucruri de o mie de ori.

taedifer, *era, erum adj.* purtător de torţă: *taedifera dea* OV. zeiţa Ceres căutînd-o cu o torţă pe Proserpina.

taediō, *āre, āvī vi.* a-i fi silă, a fi dezgustat LAMPR., TERT.

taediōsus (*3*) *adj.* silnic, penibil FIRM.

taedium, *iī n.* silă, dezgust: ~ *laboris* QUINT. silă de muncă, *ipsos belli taedium cepit* LIV. chiar şi pe ei i-a cuprins sila de război, *taedium afferre* (*parere*) QUINT. a provoca silă, *esse taedio alicui* PLIN. IUN. a inspira silă cuiva, (*fig.*) *vetustas oleo taedium affert* PLIN. vechimea face uleiul ceva dezgustător.

Taenarum (Taenaron), *ī n.* şi **Taenarus (Taenaros),** *ī m.* şi *f.* sau **Taenara,** *ōrum n. pl.* promontoriu (*unde era o grotă considerată a fi intrarea în Infern; azi, capul Tainaron*) şi oraş în sudul Laconiei (*localitate vestită printr-un templu al lui Neptun şi prin cariere de marmură neagră*); (*poet.*) Infern: *horrida Taenari sedes* HOR. C. *1, 34, 10* lăcaşul îngrozitor al Infernului // **Taenārius** (*3*) *adj.* al Tenarului; lacedaemonian; al Infernului: ~ *lapis* PLIN. marmură de Taenarum, *Taenarium litus* PLIN. ţărmul laconian, ~ *deus* PROP. zeul din Taenarum, Neptun, *Taenaria marita* OV. soţia lacedaemoniană, Helena, *Taenaria vallis* OV. valea Infernului, *Taenariae fauces* VERG. peşterile Taenarumului, intrarea în Infern // **Taenaridēs,** *ae m.* taenarianul, laconianul (*despre Hyacinthus*) // **Taenaris,** *idis adj. f.* al Taenarului, laconian: ~ *terra* OV. pămînt laconian.

taenia, *ae f.* **1** panglică, bandă (*frecv. de legat părul*): *Puniceis evincti tempora taeniis* VERG. cu tîmplele încinse de panglici purpurii, (*coluber*) *fit longae* ~ *vittae* VERG. năpîrca se face ca o lungă banderolă; **2** (*spec.*) **a.** tenie (*vierme*) CAT.; **b.** (*arhit.*) fişie care separă friza unei columne dorice de arhitravă VITR.; **c.** fişie de papirus PLIN.; **d.** banc lung de stînci PLIN.

taeniensis (*2*) *adj.* care se găseşte pe un banc de stînci PLIN.

taeniola, *ae f.* fişie mică COL.

taesum *v.* **taedet**

taeter, *tra, trum adj.* **1** urît, respingător, hidos, oribil, scîrbos: ~ *sapor* LUCR. (*odor* CIC.) gust, miros respingător, *mulier taeterrima vultu* IUV. femeie de o urîţenie respingătoare, *taeterrimum spectaculum* CIC. priveliştc oribilă; **2** (*moral*) detestabil, îngrozitor, odios: ~ *et ferus homo* CIC. om îngrozitor şi crud, *taetrum facinus* CIC. faptă odioasă, *nullum vitium taetrius est quam avaritia* CIC. nici un viciu nu e mai oribil ca lăcomia, *in eum fuerat taeterrimus* CIC. faţă de el se arătase drept cel mai ticălos.
taetrē *adv.* îngrozitor, detestabil, ruşinos CIC.
taetritūdō, *inis f.* urîţenie, diformitate ACC.
taetrō, *āre vt.* a spurca PACUV.
taetrum *adv.* îngrozitor PRUD.
Tagaste, *ēs f.* oraş în Numidia // **Tagastensis** (*2*) *adj.* din Tagaste.
tagax, *ācis adj.* (cf. *tango*) care se atinge (de ceva), care şterpeleşte, hoţ LUCIL. // **subst.** *m.* hoţ CIC.
Tagēs, *gētis* (*-gae*) *m.* zeu etrusc (*nepot al lui Iupiter şi inventator al ghicitoriei*) // **Tabeticus** (*3*) *adj.* al lui Tages, divinator MACR.
tago *v.* **tango**
Tagus[1], *ī m.* fluviu în Lusitania (*bogat în nisip aurifer*).
Tagus[2], *ī m.* războinic rutul.
Talaīonidēs, *ae m.* fiu al lui Talaus, Adrastus (*v. Talaus*).
Talaīōnius (*3*) *adj.* al lui Talaus (*v. Talaus*).
tālāria, *ium n. pl.* **1** glezne SEN.; **2** (încălţăminte cu) aripioare la picioarele zeilor (Mercur, Minerva, Perseu) VERG., OV.; (*prov.*) *talaria videamus* CIC. să ne pregătim de fugă; **3** haină lungă pînă la călcîie OV.; **4** instrument de tortură (*probabil prin răsucirea gleznelor*) SEN. Ir. *3, 19, 1*.
talāris (*2*) *adj.* [*talus*] lung pînă la călcîie: *tunica* ~ CIC. tunică pînă la călcîie (*purtată de efeminaţi*), *ludi talares* QUINT. reprezentaţie scenică licenţioasă cu actori îmbrăcaţi în *tunica talaris*.
talārius (*3*) *adj.* cu tunică lungă pînă la călcîie: *ludus* ~ CIC. spectacol licenţios cu actori înveşmîntaţi în tunici lungi pînă la călcîie.
Talāsiō (**Talassiō** *sau* **Thalassiō**), *ōnis m.* şi **Talasius** (**Talassius**), *iī m.* sau **Talassus**, *ī m.* chiot la ceremoniile nupţiale ([*corespunzător gr.* ὑμήν, ὑμεναῖος], *prin care se invoca o veche divinitate a căsătoriei, corespunzătoare lui Hymen şi Hymenaeus la greci*).
Talaus, *ī m.* tatăl lui Adrastus, Eurydice şi Eriphyla OV., STAT.
tālea, *ae f.* **1** vargă mică, butaş, vlăstar CAT.; **2** ţăruş CAES.; **3** bîrnă mică VITR.; **4** ~ *ferrea* bară mică de fier (*folosită ca monedă la britanni*) CAES.
talentārius (*3*) *adj.* de un talant (*în greutate*) SISEN.
talentum, *ī n.* **1** (*rar*) unitate de măsură pentru greutăţi la greci (*variind după cetăţi, în medie cam de jumătate de chintal*); **2** (*frecv.*) monedă grecească de aur sau argint de valoare mare (*care a variat însă după perioade şi cetăţi; talantul attic, numit uneori* magnum talentum, *valora în medie 60 de mine sau 6 000 de drahme*); [genit. pl. *talentum* CIC., rar *talentorum* SUET.].
tāleola, *ae f.* butaş mic COL.
tāliātūra, *ae f.* tăietură, crăpătură GROM.
tāliō[1], *āre, ātum vt.* a tăia, a crăpa GROM.
tāliō[2], *ōnis f.* (rar *m.*) pedeapsa talionului (*pedeapsă prin care vinovatul este tratat în acelaşi mod în care şi el a tratat sau a vrut să trateze pe altcineva; această pedeapsă, cunoscută din cele mai vechi timpuri* [*cf.* „*Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte*", Exod *21, 22–25*], *a fost autorizată şi de legislaţiile greacă şi romană; în* Leges XII tabularum, *se prevede*: si membrum rupit, ni cum eo pacit, talio esto): *sine talione* MART. fără a putea nepedepsit face cuiva un rău egal.
tālis (*2*) *adj.* de acest fel, de un asemenea fel, astfel de ..., aşa ...: *in re tali* PL. într-o asemenea situaţie, *haec taliaque vociferantes* LIV. proferînd aceste cuvinte şi altele de acest fel, *de te nil tale verebar* LIV. în privinţa ta, nu mă temeam de nimic de acest fel, *aliquid tale* CIC. ceva asemănător; (în corel. cu *qualis*) *ut, quales simus, tales esse videamur* CIC. ca, precum sîntem, aşa să şi părem a fi, ~ *est respublica, qualis eius voluntas, qui illam regit* CIC. statul este aşa cum e voinţa celui ce-l conduce, (*raportat la ce urmează*) *ac talia fatur: „Salve, sancte parens"* VERG. şi astfel vorbeşte: „Salut, sfinte părinte"; (*în sens pregnant*) astfel de, atare (cum rar se întîlneşte) ~ *vir* NEP. un om ca acela, *urbes tantae et tales* CIC. oraşe atît de mari şi atît de vestite, *pro tali facinore* CIC. pentru o faptă atît de gravă.
tāliscumque, **talecumque** *adj.* astfel PRIAP.
tāliter *adv.* tot astfel, aşa MART.
tālitrum, *ī n.* bobîrnac SUET.
talla, *ae f.* foaie de ceapă LUCIL.
talpa, *ae f.* cîrtiţă CIC.; [*m.* la VERG. G. *1, 183*].
talpīnus (*3*) *adj.* ca o cîrtiţă CASSIOD.
Talthybius (**Talthubius**), *iī m.* crainic al lui Agamemnon.
tālus, *ī m.* **1** gleznă: *talum extorquere* SEN. (*invertere* APUL.) a-şi suci glezna; **2** călcîi: *talos a vertice pulcher ad imos* HOR. frumos din cap pînă-n picioare, *nudo talo* IUV. cu călcîiele goale (desculţ); (*fig.*) *recto talo stare* HOR. a se ţine bine pe picioare (a rezista, a reuşi); **3** arşic (cf. şi *tessera* 1) (*confecţionat iniţial din arşice de animale; trebuie făcută distincţie între jocul cu arşice* — tali *sau* ἀστράγαλοι — *şi jocul cu zaruri propriu-zis* — tesserae *sau* κύβοι; *arşicele erau marcate doar pe patru dintre cele şase faţete, cu cifrele 1 şi 6, 3 şi 4* [*cifrele 2 şi 5 lipseau*]; *se agitau patru arşice într-un pahar, după care se aruncau pe o masă; cea mai bună aruncare era* Venerius [*s.v.*] „*a Venerei*", *care consta în realizarea a patru cifre diferite* [*1, 3, 4, 6*]; *cea mai proastă era aruncarea* canis [*s.v.*] „*a cîinelui*", *care consta în obţinerea a patru de 1* [*cf. şi* Venus 5]): *talos iacere* PL. a arunca arşicele, *ad talos se conferre* CIC. a juca arşice.
tam[1] *adv.* atît (de), în aşa măsură: *haec* ~ *parva civitas* CIC. acest stat atît de mic, *tot et* ~ *nobiles disciplinae* CIC. atîtea şi atît de celebre şcoli filozofice, ~ *diu*, ~ *cito* CIC. atît de mult timp, atît de repede, *tam modo* (*tammodo*) PL. adineauri, *non* ~ *haesitaret* CIC. nu ar şovăi atîta; (în corel. cu *quam*) *tam ... quam* tot atît ..., pe cît, *non* ~ *praeclarum est scire Latine quam turpe nescire* CIC. nu e atît de mare lucru să ştii latineşte pe cît e de ruşinos să nu ştii, *nihil est* ~ *volucre, quam maledictum* CIC. nimic nu

zboară mai repede ca bîrfa, *quam magis ... ~ magis* cu cît mai mult ..., cu atît, *quam quisque pessume fecit, ~ maxime tutus est* SALL. cu cît cineva s-a purtat mai rău, cu atît e mai în siguranță, (cu *quasi* = ~ *pudica est ... quasi sit ...*, PL. e atît de rușinoasă, ca și cum ar fi ..., (cu *ut, qui, quin* și conjct.) *quis ~ animo agresti fuit, ut non commoveretur?* CIC. cine a fost atît de nesimțitor, încît să nu fie impresionat?

tam² = **tamen** PL., ENN.

tama, *ae f.* umflătură la picioare LUCIL.

tamarīcē, *ēs f.* sau **tamariscus**, *ī f.* sau **tamarix**, *īcis f.* (*bot.*) tamarișcă, tamarix, cătină (*Tamariscus*).

Tamasos, *i f.* oraș în Cipru // **Tamasēus** (*3*) *adj.* din Tamasos.

tamdiū *și* **tam diū** *adv.* atîta timp: *quem ~ timuissent* NEP. de care se temuseră atîta timp, (în corel. cu *quamdiu, quoad, dum, donec*): *~ requiesco, quamdiu ad te scribo* CIC. mă odihnesc atîta timp cît îți scriu, *~ ... quoad* atîta timp ..., pînă ce ..., *~ laudabitur, dum ... manebit* CIC. va fi lăudat atîta timp cît ... va stărui.

tamen *adv.* totuși, cu toate acestea, oricum [adesea postpus]: *difficile factu est, sed conabor ~* CIC. e lucru greu de făcut, și totuși voi încerca, *aliqua ~ ... ratio fuisset* CIC. o fi fost ... oricum vreun motiv, (după prop. conces. introdus prin *quamquam, quamquis, etsi, etiamsi* etc.): *quamquam abest a culpa, suspicione ~ non caret* CIC. deși nu e vinovat, totuși bănuiala rămîne, *quod ut sciret Milo, ~ ...* CIC. admițînd că Milo știa acest lucru, totuși ..., (întărit prin *sed* sau *verum*) *hi non sunt permolesti, sed ~ urgent* CIC. aceștia nu sînt prea plictisitori, totuși insistă.

tamenetsi *sau* **tamen etsi** *v.* **tametsi.**

Tamesis, *is m.* (ac. *-im*) sau **Tamesa**, *ae f.* fluviu în Britannia (*azi, Thames, Tamisa*).

tametsi I *conj.* (*cu ind. și rar cu conjct.*) deși, cu toate că, chiar dacă: *quod ~ miserum est, fert tamen* CIC. situație pe care, deși este nenorocită, o suportă totuși, *iam intelleges, ~ non omnia dicam* CIC. ai să înțelegi, chiar dacă nu voi spune totul. **II** *adv.* de altminteri, de fapt: *~ quae est ista laudatio?* CIC. de altminteri, ce fel de elogiu e și ăsta?

tamiacus (*3*) *adj.* aparținînd fiscului sau domeniilor imperiale COD. IUST. // **tamiacus**, *ī m.* sclav pe domeniile imperiale COD. IUST.

tammodo *adv.* adineauri PL.

Tamphilus, *ī m.* cognomen roman // **Tamphiliānus** (*3*) *adj.* tamphilian.

tamquam (tanquam) *adv.* **1** ca (și), întocmai ca și (cum): *tenebrae ibi erant ~ nox* PL. era acolo un întuneric ca noaptea, *Nostin eius natum? — Tanquam te* PL. Îl cunoști pe fiu-său? — Ca și pe tine, (în corel. cu *sic, ita*) *apud eum sic fui, ~ domi meae* CIC. m-am simțit la el ca acasă la mine, (cu *sic, ita* postpus): *~ poetae solent, ita tu* CIC. precum fac poeții, așa și tu; *~si* [cu conjct.], ca și cum: *~ si claudus sim* PL. ca și cum aș fi șchiop, *~ si tua res agatur* CIC. ca și cum ar fi vorba de treburile tale, (fără *si*) *~ regum arcanis interesset* LIV. ca și cum ar fi în secretele regilor, *~ nesciamus ...* PLIN. ca și cum n-am ști ...; **2** ca de exemplu: *~ pax, salus patriae* SEN. ca de exemplu pacea, salvarea patriei.

Tamyris *v.* **Tomyris**

Tanager, *gri m.* rîu în Lucania.

Tānagra, *ae f.* oraș în Beoția (*renumit prin viile din preajma lui*) // **Tānagraeus** (*3*) și **Tānagricus** (*3*) *adj.* de Tanagra.

Tanais, *is* (*-idis*) *m.* (ac. *-im* sau *-in*) *1*) fluviul Tanais (Don) // **Tanaītae**, *ārum m. pl.* tanaiții, locuitorii de pe malurile fluviului Tanais // **Tanaīticus** (*3*) *adj.* al fluviului Tanais, tanaitic // **Tanaītis**, *tidis* (*-tidos*) *f.* locuitoare de pe malurile fluviului Tanais, amazoană SEN.; *2*) oraș pe malul estic al fluviului Tanais (*la vărsarea acestuia în mare*); *3*) nume de bărbat VERG., HOR.; *4*) fluviu în Numidia SALL.; *5*) fluviu în Sciția (numit și *Iaxartes*) CURT.

Tanaquil, *quīlis f.* **1** soția regelui Tarquinius Priscus; **2** (*fig.*) femeie ambițioasă IUV. *6, 566.*

tandem *adv.* în sfîrșit, în cele din urmă: *~ vulneribus defessi pedem referre coeperunt* CAES. în cele din urmă, copleșiți de răni, au început să se retragă, *~ aliquando* în sfîrșit, pînă la urmă; (*în întrebări*) la urma urmei, în fine: *quid ~ admisi in me?* PL. la urma urmei, ce faptă rea am făcut?, *quae res ~ inciderat?* CIC. la urma urmei, ce se îmtîmplase?, *itane aiebat ~?* PL. așa deci zicea el?; (*cu imper.*) odată, în fine: *reprime ~ iracundiam* SEN. stăpînește-ți odată furia, *desine, ~ matrem sequi* HOR. încetează odată să te ții de maică-ta; (*în concluzii*) în fine, pe scurt LUCR., QUINT.

Tanfana, *ae f.* zeiță germanică (*care avea la neamul germanic al marsiilor un templu celebru, ai cărui preoți prevesteau viitorul*) TAC.

tangibilis (*2*) *adj.* tangibil, palpabil LACT.

tangō, *ere, tetigī, tactum vt.* **1** a atinge: *~ aliquem cubito* HOR. a atinge pe cineva cu cotul; **2** (a se atinge de ceva) **a.** a lua, a-și însuși, a fura: *de praeda terruncum non ~* CIC. a nu-și însuși un sfert de as din pradă, *tetigin' tui quicquam?* TER. m-am atins de ceva de-al tău?; **b.** a se atinge de o mîncare, a gusta, a mînca: *non illa* (*corpora*) *canes tetigere* OV. cîinii nu s-au atins de acele cadavre (în putrefacție), *tangens male singula dente superbo* HOR. care de-abia atinge cu un dinte disprețuitor bucatele una cîte una, *tetigit calicem clanculum* PL. a dat pe gît paharul pe furiș; **3** a atinge, a lovi, a izbi: *~ chordas* OV. a ciupi coardele lirei, *~ aliquem flagello* CIC. a-l atinge pe cineva cu biciul, *de caelo tactus* CIC. lovit de trăsnet, *~ virginem* TER. a seduce o fată; **4** a unge, a muia, a se da cu ...: *~ comas medicamine* OV. a se da pe păr cu o unsoare, *~ corpus sparsa aqua* OV. a se stropi pe corp cu apă; **5** (*despre localități*) **a.** a ajunge la, a pune piciorul, a sosi: *simul ac tetigit provinciam* CIC. de îndată ce a sosit în provincie, *~ portus* VERG. a ajunge în vreun port; **b.** a ajunge pînă la, a se învecina cu: *haec civitas Rhenum tangit* CAES. acest trib se întinde pînă la Rin, *vertice sidera tangam* OV. voi ajunge cu creștetul pînă la stele; **6** (*fig.*) a atinge sufletește, a mișca, a afecta: *minae Clodii modice me tangunt* CIC. amenințările lui Claudius nu mă prea impresionează, *non licuit tales non ~ cu-*

ras VERG. nu mi-a fost dat să nu trec prin astfel de suferințe, *nec formā tangor* OV. nu sînt impresionat de frumusețe; 7 (*rar*) a înțepa, a lua peste picior: ~ *Rhodium in convivio* TER. a-l înțepa pe rhodian la ospăț; 8 a înșela, a trage pe sfoară: ~ *senem triginta minis* PL. a-l trage pe sfoară pe bătrîn cu 30 de mine, *probe Ballio tactus est* PL. Ballio a fost strașnic păcălit; 9 a atinge un subiect, o chestiune, a trata, a se ocupa de: *leviter unum quodque tangam* CIC. voi atinge ușor fiecare punct în parte, *ubi Aristoteles ista tetigit?* CIC. unde a tratat Aristotel aceste chestiuni?, ~ *carmina* OV. a încerca să facă poezii; [arh. *tago = tango*; *tagam, tagat = tangam, tangat* PL.; *taxis = tetigeris* VARR.].

tangomenas facere a bea bine, a chefui PETR. *34, 7; 73, 6.*

Tanētum (Tannētum), *ī n.* ținut în Gallia Cispadană // **Tannētānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Tanetum.

Tantalus, *ī m.* Tantal (*după legendă, fiu al lui Zeus și rege foarte bogat al Phrygiei, tată al lui Pelops și al Niobei; a fost admis la masa zeilor, dar le-a divulgat secretele și, spre a le încerca știința, le-a dat să mănînce la un ospăț din trupul fiului său pe care îl ciopîrțise, motive pentru care a fost aruncat în Infern și pedepsit să fie chinuit veșnic de foame și de sete; deși ședea în apă pînă la brîu și deasupra-i atîrnau crengi cu fructe, nu se putea atinge de ele, căci mereu îi scăpau*) // **Tantaleus** (*3*) *adj.* tantalic // **Tantalidēs,** *ae m.* Tantalid, descendent din Tantal (*și anume: fiul său Pelops, nepoții săi Antreus și Thyestes, strănepotul său Agamemnon și fiul acestuia Orestes*) // **Tantalidae,** *ārum m.* Tantalizi, descendenți ai lui Tantal (*Niobe, Hermiona fiica lui Menelaus, Helena ș.a.*).

tantillulus (*3*) *adj.* cît de puțintel APUL.

tantillus (*3*) *adj.* atît de mic // **tantillum,** *ī n.* atîtica, atît de puțin: *tantillum loci, ubi catellus cubet* PL. atîtica loc, cît să se culce un cățel.

tantisper *adv.* 1 (*abs.*) în acest timp, între timp: ~ *et res repetiverant et neganti Albano bellum indixerant* LIV. în acest timp, reclamaseră lucrurile și declaraseră război albanilor care le refuzaseră; 2 (*în corel.*) ~ ... *dum quoad* atît timp ... pînă ce ..., ~ *blanditur, dum illud quod rapiat videt* PL. te giugiulește atîta timp cît vede că ar putea să-ți înșface ceva, *ut viveret ~, quoad permutatio fieret* GELL. să trăiască doar pînă s-o face schimbarea.

tantō *v.* **tantus**

tantopere *și* **tantō opere** *adv.* în așa măsură, pînă într-atîta, atît de mult: *cur tanto opere extimueras?* PL. de ce te speriaseși atît de mult?, (*în corel.*) ~ ... *quantopere* CIC. atît ... cît ..., ~ ... *ut* ... CIC. atît de mult ..., încît ...

tantulus (*3*) *adj.* atît de mic, atît de puțin: *ex fici tantulo grano* CIC. dintr-o sămînță atît de mică de smochin, *homines tantulae staturae* CAES. oameni de o statură atît de mică, *tantulāne causā* CIC. dintr-un motiv atît de neînsemnat // **tantulum,** *ī n.* (*adv.*) foarte puțin, cît de puțin, un pic: *tantulum morae* CIC. foarte puțină întîrziere, *tantulo venire* CIC. a fi vîndut foarte ieftin, *ne tantulum quidem commotus est* CIC. n-a fost mișcat cîtuși de puțin.

tantum *adv.* 1 atît (de mult, de puțin): ~ *iusiurandum valebat* CIC. atît de mult valora un jurămînt; (*în corel.*) ~ ... *quantum* și *quantum* ... ~ ... pe atîta ..., pe cît ...; pe cît ..., pe atîta, ~ ... *ut* ... atît ..., încît ...; 2 numai, doar, *notus mihi nomine* ~ HOR. cunoscut de mine doar după nume, *non* ~ ... *sed etiam* nu numai ..., ci și ...; ~ *non* cît pe ce, aproape: ~ *non statim a funere* SUET. aproape imediat după înmormîntare, *videt Romanos* ~ *non iam circumveniri a dextro cornu* LIV. vede că romanii sînt cît pe ce să fie împresurați de la aripa dreaptă; ~ *quod* numai ce, abia că, aproape, în momentul în care: ~ *quod ex Arpinate veneram, cum* ... CIC. abia că sosisem de la Arpinum, cînd ...; (*conv.*) ~ *est* PL. doar atîta este (asta e totul).

tantumdem (tantundem) *v.* **tantusdem**

tantummodo *adv.* numai, doar: *non* ~ ... *sed* (*etiam*) nu numai ..., ci (chiar).

tantus (*3*) *adj.* atît (de mare, de mic, de mult): *tanta pecunia* CIC. atît de mulți bani, *tot tantaque vitia* CIC. atîtea și atît de mari vicii, *sescenta tanta* PL. de șase sute de ori atît, *tribus tantis minus* PL. de trei ori mai puțin; (*în corel.*) ~ ... *quantus* ... atît de mare ... pe cît ..., *nulla umquam vidi tantam* (*contionem*), *quanta nunc vestrum est* CIC. n-am văzut niciodată o adunare atît de mare pe cît este acum a voastră, ~ ... *quam: ulla ne tanta voluptas, quam spectare ...?* CIC. e vreo plăcere atît de mare ca aceea de a privi ...?; (*cu prop. conjct.*) ~ ... *ut* ... atît de mare, încît ... ~ ... *qui* [cu conjct.] atît de mare ..., care să // **tantum,** *ī n.* atît de mare: (*cu genit.*) *tantum hostium intra muros est*... LIV. este un număr atît de mare de dușmani înăuntrul zidurilor cetății ..., *tantum belli in manibus est* LIV. avem pe capul nostru un atît de mare război; (*restrictiv*) *in tantum* ... *in quantum* ... SEN. doar într-atît ..., încît ..., *in tantum ... ut* într-atît ..., încît ..., *in tantum ... donec* doar atît ... pînă ce ...; *tanti* (=*genit. prețului*) cu (de) atîta preț, atît de scump: *hortos emit tanti quanti Pythius voluit* CIC. a cumpărat parcul cu atît cu cît a voit Pythius; (*expr.*) *tanti est ...: tanti est quanti est fungus putidus* PL. prețuiește cît o ciupercă putredă; (*fig.*) merită oboseala, face: *non fuit tanti Seleuciam expugnare, ut careres* ... CIC. nu făcea să cucerești Seleucia, ca să te privezi ..., *est mihi tanti invidiae tempestatem subire, dummodo* CIC. face să înfrunt furtuna invidiei, numai să ...; (*cu abl. măsurii*) *tanto maior vis, quanto recentior* PLIN. o forță cu atît mai mare, cu cît mai proaspătă, *quinquies tanto amplius quam, quantum* ... CIC. de cinci ori mai mult decît cît ..., *si Cleomenes non tanto ante fugisset* CIC. dacă Cleomenes n-ar fi fugit cu atîta timp (cu mult) mai înainte ..., *post tanto* cu atît de mult după aceea; (*conv.*) *tanto melior* PL. foarte bine, bravo!, *tanto nequior!* TER. foarte rău, rușine!

tantusdem, *tantadem, tantumdem adj.* tot atît de mare, tot atîta: *tantumdem est periculum, quantum male facere* PL. este o tot atît de mare primejdie, ca și a face rău // **tantumdem** *n.* tot atîta: *ego tantumdem scio,*

quantum tu PL. eu ştiu tot atîta cît şi tine, *virium non tantumdem exigunt* QUINT. nu cer tot atîta forţă, *tantumdem argenti* PL. tot atîţia bani, *tantidem* (= *genit. preţului*): *tantidem emere* CIC. a cumpăra cu tot atîta (cu acelaşi preţ), *voluntatem decurionum, tantidem, quanti fidem suam fecit* CIC. a pus tot atîta preţ (respectînd) pe voinţa decurionilor, cît şi pe cuvîntul lui.

tapanta *v.* **topanta**

tapēs, *ētis m.* (ac. sg. *tapeta*; ac. pl. *tapetas*) *v.* **tapēte** PL.

tapēte, *is n.* şi **tapētum**, *ī n.* cuvertură, tapet, covor VERG.

tapīnōma, *atis n.* expresie trivială, trivialitate SID.

tapīnōsis, *is* (*-eos*) *f.* folosire de expresii triviale *sau* vulgare SERV.

Tāprobanē, *es f.* insulă în Oceanul Indian (*azi, Sri Lanka*) OV. // **Tāprobanī**, *ōrum m. pl.* taprobanii, locuitorii insulei Taprobane VOP.

Taps... *v.* **Thaps...**

tarand(r)us, *ī m.* (*zool.*) ren (*Rangifer tarandus*) *sau* elan (*Alces alces*) PLIN.

Taranis, *is m.* sau **Taranus**, *ī m.* divinitate gallică (*identificată cu Iupiter*) LUC.

Tarās, *antis m. 1*) fiul lui Neptun şi fondatorul Tarentului*; 2*) Tarentum (*oraşul*).

Taratalla *indecl.* nume glumeţ al unui bucătar MART.

taratantara *indecl.* cuvînt onomatopeic imitînd sunetul trîmbiţei (*tantara — tantara*) ENN.

Tarbellī, *ōrum m.p.* tarbellii (*neam gallic din Aquitania — între Bordeaux şi Pirinei*) // **Tarbellus** (*3*) *adj.* al tarbellilor // **Tarbellicus** (*3*) *adj.* al tarbellilor.

Tarcho (Tarchon), *ōnis* (*-ontis*) *m.* şef etrusc.

tardābilis (*3*) *adj.* care încetineşte, care îngreunează TERT.

tardātio, *ōnis f.* încetineală (la mers) C. AUR.

tardē *adv.* **1** încet: *tum celerius moventur, tum tardius* CIC. acum se mişcă mai repede, acum mai încet; **2** tîrziu: *triennio tardius* CIC. cu trei ani mai tîrziu, *quatuor aut quinque tardissime diebus* PLIN. în patru sau cel mai tîrziu în cinci zile, *die quarto, vel cum tardissime septimo* PLIN. în ziua a patra sau cel mai tîrziu posibil într-a şaptea.

tardescō, *ere*, *tarduī vi.* a deveni încet, a se îngreuna: *lingua tardescit* LUCR. limba i se leagă.

tardicors, *cordis adj.* încet la minte AUG.

tardigradus (*3*) *adj.* încet la mers PACUV.

tardiloquus (*3*) *adj.* greoi la vorbă SEN.

tardipēs, *edis m.* încet la mers, greoi la mers: ~ *deus* sau *Tardipes* CATUL. zeul cel şchiop (Vulcan).

tarditās, *ātis f.* **1** încetineală (la mers): ~ *pedum* CIC. încetineala picioarelor, ~ *navium* CAES. încetineala corăbiilor, *tarditatem affert bello* CIC. provoacă războiului încetineală în acţiune, ~ *in rebus gerendis* CIC. încetineală în acţiune, ~ *veneni* TAC. acţiunea lentă a otravei, ~ *aurium* PLIN. slăbirea auzului; **2** (*fig.*) încetineală a minţii, prostie: ~ *ingenii* CIC. mărginire a minţii, *tarditate hominum contigit* CIC. s-a întîmplat din prostia oamenilor.

tarditiēs, *ēī f.* încetineală ACC.

tarditūdō, *inis f.* încetineală PL.

tardiusculē *adv.* puţin cam încet.

tardiusculus (*3*) *adj.* puţin cam încet, cam moliu PL.; (*fig.*) cam greu de cap TER.

tardō (*I*) **1** *vt.* a ţine pe loc, a întîrzia, a împiedica: ~ *cursum* CIC. a încetini mersul, ~ *impetum hostium* CAES. a slăbi elanul duşmanilor, *nec me lacrimae tardarunt, quin...* OV. lacrimile nu m-au împiedicat să ..., *ut reliqui timore propius adire tardarentur* CAES. încît ceilalţi erau ţinuţi în loc de teama să se apropie mai mult; **2** *vi.* (*rar*) a întîrzia, a fi în întîrziere: *tardantes puniunt* PLIN. pe cei care întîrzie îi pedepsesc.

tardor, *ōris m.* încetineală VARR.

tardus (*3*) *adj.* **1** încet, domol, greoi: *passu tardo* OV. cu pas încet, *tardi iuvenci* VERG. juncani care merg încet, ~ *in scribendo* QUINT. greoi la scris, *tardiores ad iniuriam* CIC. mai puţin grăbiţi spre insultă, *vulnere* ~ VERG. îngreunat (la mers) de rană, (*frumenti*) *tarda subvectio* CAES. transport încet al grîului, *poena tardior* CIC. pedeapsă care vine mai tîrziu, (*poet.*) *tarda fluunt tempora* HOR. timpul se scurge cu greu, *tardae noctes* VERG. nopţile care vin greu, *tarda nox* OV. noapte care trece greu, *tardae menses* VERG. luni care trec greu (lungi), ~ *sapor* VERG. gust persistent; **2** (*poet.*) care îngreunează, împovărător: *tarda podagra* HOR. (*senectus* HOR.) podagra, bătrîneţea împovărătoare; **3** (*fig.*) greu de cap, greoi la minte: *tardo ingenio esse* TAC. a fi greu de cap, *Prorsum nil intellego — Vah, ~ es!* TER. Nu înţeleg absolut nimic — Vai, prost mai eşti!; **4** (*ret.*) lent, măsurat: *principia tarda sunt* CIC. (într-un discurs) începutul este lent, *tardior pronuntiatio* QUINT. debit mai lent în vorbire.

Tarentum[1], *ī n.* şi (*rar*) **Tarentus**, *ī f.* oraş în sudul Italiei (*iniţial cea mai importantă colonie grecească din sudul Peninsulei Italice, ocupat de romani în 272 î.e.n.; azi, Taranto*) // **Tarentīnus1** (*3*) *adj.* tarentin // **Tarentīnī**, *ōrum m. pl.* tarentinii, locuitorii Tarentului.

Tarentum[2] *şi* **Tarentus** *v.* **Terentum** etc.

taricānus (*3*) *şi* **taricārus** (*3*) *adj.* sărat, pus la sare APIC.

Tarichea, *ae f.*, **Taricheae**, *ārum f. pl.* oraş în Galilea.

taricus (*3*) *adj. v.* **taricanus** APIC.

tarmes, *itis m.* carie (*care roade lemnul*) PL.; vierme de carne.

Tarpēia, *ae f.* fiica lui Sp. Tarpeius (*ea le-a promis sabinilor că le va deschide porţile Capitoliului dacă-i vor da ceea ce poartă pe braţul stîng: se referise la brăţările lor de aur. Sabinii au consimţit, dar, intrînd în cetate, i-au aruncat Tarpeii nu doar brăţările, ci şi scuturile, sub greutatea cărora ea a murit zdrobită*) // **Tarpēsius** (*3*) *adj.* tarpeian: *Tarpeius mons* colina tarpeiană (Capitoliul), *Tarpeium saxum* sau *Tarpeia rupes* sau *Tarpeia arx* stînca tarpeiană (*de pe care erau aruncaţi în prăpastie condamnaţii pentru înaltă trădare*), *pater Tarpeius* PROP. Iupiter Capitolinul, *Tarpeia corona* MART. cununa tarpeiană (*acordată ca premiu învingătorilor la jocurile capitoline*), *Tarpeia fulmina* IUV. fulgerele lui Iupi-

ter Capitolinul // **Tarpēius**, *iī m.* nume de familie roman // **Tarpēiānus** (*3*) *adj.* al colinei tarpeiene APIC.
tarpessita *v.* **trapezita**
Tarquiniī, *ōrum m.* oraş în Etruria (*locul de baştină al Tarquinilor*) // **Tarquinius**, *iī m.* numele a doi regi ai Romei (*Tarquinius Priscus şi Tarquinius Superbus*) // **Tarquiniī**, *ōrum m. pl.* familia Tarquinilor // **Tarquinius** (*3*) *adj.* tarquinian // **Tarquiniensis** (*2*) *adj.* tarquinian, al oraşului Tarquinii: *in Tarquiniensi* VARR. pe teritoriul oraşului Tarquinii // **Tarquiniensēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Tarquinii.
Tarracina, *ae f.* **Tarracīnae**, *ārum f. pl.* oraş în Latium (*azi, Terracina*) // **Tarracīnensis** (*2*) *adj.* din Tarracina // **Tarracīnensēs**, *ium m. pl.* tarracinezii, locuitorii Tarracinei.
Tarracō, *ōnis f.* oraş pe coasta nord-estică a Hispaniei (*la nord de vărsarea Ebrului în mare*; *azi, Tarragona*) // **Tarracōnensis** (*2*) *adj.* tarraconez: *Colonia* sau *Hispania Tarraconensis* PLIN. Hispania Tarragoneză // **Tarracōnensēs**, *ium m. pl.* tarragonezii.
Tarsenses *v.* **Tarsus**
Tarsos *v.* **Tarsus**
Tarsumenus *v.* **Trasumenus**
Tarsus, *ī f.* oraş în Cilicia (*pe fluviul Cydnus*) // **Tarsensis** (*2*) *adj.* din Tarsus // **Tarsensēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Tarsus.
Tartara, *ōrum n. pl. v.* **Tartarus**
Tartarus (**Tartaros**), *ī m.* Tartar, Infern // **Tartareus** (*3*) *adj.* al Infernului; infernal, înspăimîntător: ~ *custos* VERG. paznicul Tartarului (Cerber), *Tartareae sorores* VERG. Furiile // **Tartarīnus** (*3*) *adj.* îngrozitor ENN.
Tartessus (**Tartessos**), *ī f.* oraş şi port în Baetica (*situat probabil la gurile fluviului Baetis*) // **Tartessius** (*3*) *adj.* al oraşului Tartessus // **Tartessiī**, *ōrum m. pl.* tartessii, locuitorii din Tartessus // **Tartessiacus** (*3*) *adj.* tartessian // **Tartessis**, *idis adj. f.* de Tartessus COL.
tarum, *ī n.* lemn de aloe PLIN.
Tarusātēs, *ium m. pl.* tarusaţii (*neam din Aquitania*).
Tarvisium, *iī n.* sau **Tarvīsus**, *ī f.* şi **Tarvīsum**, *ī n.* oraş în ţinutul venet // **Tarvisānus** (*3*) *adj.* tarvisan.
Tasgetius, *iī m.* căpetenie a carnuţilor.
tasis, *is f.* încordare (a vocii) MART. CAP.
tat *interj.* ei! PL.
tata, *ae m.* tata (*în limbajul copiilor*) VARR., MART.
tatae *interj.v.* **tat** PL.
Tatius, *iī m.* Titus Tatius (*rege al sabinilor*) // **Tatius** (*3*) *adj.* al lui Tatius.
tau[1] *indecl.* tau (*litera grecească* τ) AUS.; semnul crucii TERT.
tau[2] *indecl.* (cuvînt celtic).
Tāugeta *v.* **Taygeta**
Tāugetē *v.* **Taygete**
Taulantiī, *ōrum m. pl.* taulanţii (*neam din Illyria*) // **Taulantius** (*3*) *adj.* taulanţian.
Taunus, *ī m.* munţii Taunus (*lanţ de munţi în Germania între Rin şi Main*).
taura, *ae f.* vacă stearpă VARR., COL.
Taurasia, *ae f.* oraş în ţara sabină // **Taurasīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Taurasiei.
taurea[1], *ae v.* **taura**
taurea[2], *ae f.* vînă de bou (*pentru bătut*) IUV. *6, 492.*
taurelephās, *antis m.* taur-elefant (*animal fabulos la indieni*) IUL. VAL.
taureus (*3*) *adj.* de taur, de piele de bou: *taurea vincla* LUCR. curele; (*fig.*) *duo taurea terga* VERG. Aen. *9, 706* două piei de bou (*scut format din două straturi de piele*), *taurea terga* OV. F. *4, 342* tamburine.
Taurī, *ōrum m. pl.* Taurii, locuitorii din Taurida (*Chersonesul Tauric, Crimeea de azi*).
tauricornis (*2*) *adj.* cu coarne de taur PRUD.
Tauricus (*3*) *adj.* al Tauridei, tauric: *Chersonesus Tauricus* sau *terra Taurica* OV. sau *Taurica*, *ae f.* PLIN. Chersonesul Tauric (*Crimeea*), ţinut vestit prin sacrificiile de oameni, *Ara Taurica* OV. altarul Dianei din Taurida.
taurifer, *era*, *erum adj.* bogat în tauri LUC.
tauriformis (*2*) *adj.* în formă de taur HOR.
taurigenus (*3*) *adj.* taurin ACC.
Tauriī, *ōrum* (subînţ. **ludi**) *m. pl.* Tauriliile (*sărbătoare celebrată la Roma în Circus Flaminius, la care se sacrificau tauri în cinstea zeilor din Infern*).
Taurīnī, *ōrum m. pl.* taurinii (*neam liguric din regiunea Piemonte de azi*): *Augusta Taurinorum* şi *Colonia Taurinorum* capitala taurinilor (*oraşul Torino de azi*) // **Taurīnus** (*3*) *adj.* al taurinilor, taurin: *Taurinus saltus* LIV. defileul taurin.
taurīnus (*3*) *adj.* de taur, de bou: *taurina frons* OV. frunte de taur, *taurinum tergum* VERG. piele de bou, *taurina tympana* CLAUD. tambure frigiene // **taurīnae**, *ārum f. pl.* încălţăminte din piele de bou DIOCL.
Tauriscī, *ōrum m. pl.* tauriscii (*neam celtic din Noricum*).
taurobolior, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* a aduce ca sacrificiu (Cybelei) un taur LAMPR.
taurobolus, *ī m.* sacrificatorul taurului (în cinstea Cybelei) LAMPR.
Tauroīs, *oentis f.* (ac. *Tauroenta* şi *Tauroin*) Tauroenta (*port fortificat în Gallia Narboneză, în apropierea oraşului Toulon de azi*).
Tauromenē, *es f. v.* **Tauromenium** OV.
Tauromenium (**Taurominium**), *iī n.* oraş pe coasta estică a Siciliei (*azi, Taormina*) // **Tauromenītānus** (*3*) *adj.* tauromenitan // **Tauromenītānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tauromenium.
Tauropolos, *ī f.* Tauropola (*epitet al Dianei*) LIV.
Taurubulae, *ārum f. pl.* două mici coline în insula Capreae STAT.
taurulus, *ī m.* tăuraş, boulean PETR.
taurus, *ī m.* 1 taur, bou PL. ş.a.; (*fig.*) piele de bou VAL. FL.; 2 taurul de bronz al lui Phalaris (*în care acesta îi introducea pe condamnaţi şi apoi îl încingea cu foc pus dedesubt*); 3 *Taurus* Taurul (*constelaţie*): *aperit annum Taurus* VERG. G. *1, 217* constelaţia Taurului deschide anul agricol (în aprilie); 4 (un fel de) cărăbuş PLIN.; 5 o rădăcină de copac QUINT. *8, 2, 13*; 6 o pasăre (*probabil bîtlanul de baltă*) PLIN; 7 perineu FEST.
Taurus, *ī m.* Taurus (*lanţ de munţi în Asia Mică*); *Tauri Pylae* defileu între Cappadocia şi Cilicia.
tautologia, *ae f.* tautologie MART. CAP.

tax *v.* **tuxtax**
taxa, *ae f.* (specie de) laur PLIN.
taxātiō, *ōnis f.* **1** evaluare, estimare CIC. ş.a.; **2** clauză, condiţie restrictivă a unui act (*testament, contract*) DIG.
taxātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **taxo**) ciocănit, lucrat (*despre blocuri de piatră*) GROM.
taxea, *ae f.* slănină (*cuvînt gallic*) AFRAN.
taxeōta, *ae m.* taxeot, slujitor al unui magistrat COD. IUST.
taxeus[1] (*3*) *adj.* de tisă STAT.
taxeus[2], *ī f. v.* **taxus** FLOR.
taxicus (*3*) *adj.* de tisă PLIN.
taxillus, *ī m.* **1** zar mic (de joc) CIC.; **2** scîndurică de susţinere (la poliţe) PALL.
taxim *adv.* puţin cîte puţin, pe nesimţite VARR.
taxō (*I*) *vt.* (*v. tago, tango*) **1** a lovi des şi tare GELL.; **2** (*fig.*) a înţepa, a blama, a critica: ~ *divortium alicuius cum uxore* SUET. a blama divorţul cuiva de nevastă-sa; **3** a evalua, a aprecia: *taxatur in libras denariis septem* PLIN. este evaluată la şapte dinari de livră, *tanti quodque malum est, quanti illud taxavimus* SEN. orice rău este atît de mare, cît îl apreciem noi.
taxōnīnus (*3*) *adj.* de viezure, de bursuc M. EMP.
tax pax *onomatopee* ce redă sunetul loviturilor (pac-pac) NAEV.
taxus, *ī f.* **1** (*bot.*) tisă (*Taxus baccata*) (*fructul acestuia era considerat otrăvitor*); **2** (*fig.*) suliţă din lemn de tisă SIL.
Tāygeta, *ōrum n. pl.* şi **Tāygetus (Tāugetus),** *ī f.* lanţ muntos în Pelopones.
Tāygetē, *es f.* fiica lui Atlas şi una dintre Pleiade VERG., OV.
te[1] *ac.* şi *abl.* de la **tu**
te[2] particulă enclitică întăritoare: *tute, tete.*
Teānum, *ī n.* *1*) *Teanum Apulum* (*Apulorum*) oraş în Apulia; *2*) *Teanum Sidicinum* oraş în Campania // **Teānensēs,** *ium m. pl.* teanezii, locuitorii din Teanum.
Teāte, *is n.* oraş în Apulia, capitala marucinilor // **Teātīnī,** *ōrum m. pl.* teatinii, locuitorii din Teate.
Teātēs, *um m. pl.* teaţii (*neam din Apulia*).
teba, *ae f.* colină (*cuvînt sabin*) VARR.
techina *v.* **techna**
techna, *ae f.* şarlatanie, înşelătorie, maşinaţie PL.
technicus (*3*) *adj.* specialist, tehnician QUINT.
technopaegnion (technopaegnium), *iī n.* glumă artistică, joc de artă (*titlul unui poem al lui Ausonius*).
Tecmessa, *ae f.* fiica unui rege frigian (*devenită captivă a lui Aiax Telamonianul*).
Tecta via, *ae f.* „Strada acoperită" (*la Roma, în apropiere de Porta Capena*).
tectārium, *iī n.* capac CAT.
tectē *adv.* pe ascuns, în secret CIC.
tectiō, *ōnis f.* **1** acoperire (cu ceva) C. AUR.; **2** (*concrt.*) acoperămînt AUG.
tectonicus (*3*) *adj.* arhitectonic AUS.
tector, *ōris m.* stucator, decorator pe pereţi; zugrav VARR., CIC. ş.a.
tectōriolum, *ī n.* mică lucrare de stucărie CIC.
tectōrium, *iī n.* **1** tencuială, stucărie VARR.; **2** cremă cosmetică; plasture IUV. *6, 467*; **3** (*fig.*) artificiu în vorbire PERS.
tectōrius (*3*) *adj.* **1** de acoperit PL. Mil. *18*; **2** de tencuială, de stucatură: *sepulcrum opere tectorio exornare* CIC. a decora mormîntul cu o lucrare de stucatură CIC.
Tectosagēs, *um* şi **Tectosagī,** *ōrum m. pl.* tectosagii (*neam galic din Gallia Narboneză*).
tectulum, *ī n.* mic acoperămînt, mică locuinţă HIER.
tectum, *ī n.* **1** acoperiş (al unei case): *de tecto deturbavit tegulas* (*ventus*) PL. vîntul a scos ţiglele de pe acoperiş, *se praecipitem tecto dedit* HOR. s-a aruncat cu capul în jos de pe acoperiş; **2** (*oc.*) **a.** plafon: *laqueata tecta* HOR. C. *2, 16, 12* plafoane cu compartimente ornate între bîrne; **b.** baldachin de pat HOR. Epod. *12, 12*; **3** (*fig.*) casă, locuinţă, adăpost: *recipe me in* ~ PL. primeşte-mă în casă, *in vestra tecta discedite* CIC. plecaţi la locuinţele voastre, *exercitus tectis suis recipere* CIC. a primi armatele noastre în casele lor, ~ *Triviae* VERG. templul Dianei, ~ *Sibyllae* VERG. peştera Sibyllei; *tecta ferarum* VERG. vizuinile fiarelor.
tectūra, *ae f.* tencuire PALL.
tectus (*3*) *p. pf. v.* **tego** // **adj. 1** care are acoperiş, acoperit: *naves tectae* LIV. corăbii cu punte; *cuniculi tecti* HIRT. galerii subterane; **2** (*fig.*) acoperit, învăluit, ascuns: *verbis tectis scripsi* am scris cu cuvinte învăluite, *amor* ~ OV. iubire secretă; (*despre pers.*) *tecti ad alienos* CIC. rezervaţi faţă de cei străini, *in dicendo tectissimus* CIC. foarte circumspect în vorbire.
tecum = **cum te** cu tine.
tēd (*arh.*) = **te** (ac. *sau* abl.)
tēda, tedifer *v.* **taeda** şi deriv.
Tegea, *ae* şi (*rar*) **Tegeē,** *ēs f.* străvechi oraş din Arcadia; (*poet.*) Arcadia // **Tegeaeus** (*3*) şi **Tegeēus** (*3*) *adj.* tegean, arcadian: *Tegeaea gens* VERG. neamul tegean, *Tegeaea virgo* OV. Callisto (*fiica lui Lycaon, regele Arcadiei*), ~ *aper* OV. mistreţul tegean (din Erimante), *Tegeaea sacerdos* (*parens*) OV. preoteasa arcadică (= Carmenta, mama regelui Evander), ~ *volucer* STAT. zeul Mercur // **Tegeaea,** *ae f.* arcadiana = Atalanta // **Tegeātēs,** *ae m.* tegeat, ins din Tegea // **Tegeātae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Tegea, tegeeni // **Tegeāticus** (*3*) *adj.* tegean, arcadian // **Tegeātis,** *idis adj. f.* din Tegea, arcadiană: ~ *mater* STAT. arcadiana = Atalanta.
teges, *etis f.* învelitoare, cuvertură, rogojină VARR.
tegeticula, *ae f.* mică rogojină VARR.
tegiculum, *ī n.* mică învelitoare DON.
tegile, *is n.* învelitoare, veşmînt, ţoale APUL.
tegillum, *ī n.* mică acoperitoare de cap PL.
tegimen (tegumen), *minis n.* şi **tegmen,** *minis n.* înveliş (care apără), acoperămînt: *ei amictui est Scythicum* ~ CIC. el are ca veşmînt un mintean scitic, ~ *leonis* VERG. piele de leu, *textile* ~ LUCR. haină ţesută, ~ *aeneum pectori* VERG. apărătoare (scut) de aramă a pieptului, ~ *capiti* TAC. coif; (*poet.*) *caeli tegmen* LUCR. acoperămîntul (bolta) cerului, *recubans sub tegmine fagi* VERG. întins la umbra fagului; (*fig.*) *tegumen omnis exercitus* LIV. trupă de acoperire a întregii armate.

tegimentum (tegumentum, tegmentum), *ī n.* înveliş, acoperămînt, învelitoare: *tegimenta corporum vel texta vel suta* CIC. haine fie ţesute, fie cusute, ~ *pedum* APUL. încălţăminte, *scutis tegumenta detrudere* CAES. a desface învelitoarele scuturilor, *palpebrae quae sunt tegumenta oculorum* CIC. pleoapele care sînt învelitoarele ochilor, *tegumenta capitis mutare* LIV. *22, 1, 3* a schimba perucile.

tegō, *ere, texī, tectum vt.* **1** a acoperi, a înveli: *casae stramentis erant tectae* CAES. bordeiele erau acoperite cu paie, *corpus eius texit suo pallio* CIC. i-a acoperit cadavrul cu mantia ei, (cu ac. gr.) *primā tectus lanugine malas* OV. cu obrajii acoperiţi de primele tuleie, *tectae naves* LIV. corăbii cu punţi; (*formulă*) *sartus* (*et*) *tectus* reparat (şi) acoperit, în bună stare; (*poet.*) *tegeret cum lumina somno* pe cînd îşi închidea ochii aţipind; **2** (*spec.*) **a.** a îmbrăca: ~ *villosa corpora veste* TIB. a-şi înveşmînta trupurile cu o îmbrăcăminte păroasă; **b.** a acoperi îngropînd: *ossa tegebat humus* OV. pămîntul îi acoperea oasele, *te modo terra tegat* PROP. numai să te îngroape pămîntul; **3** a ascunde (vederii): *fugientem silvae texerunt* OV. pădurile îl făcură nevăzut pe fugar, *ferae latibulis se tegunt* CIC. fiarele îşi fac adăpostul în vizuini; (*fig.*) *ut honesta praescriptione rem turpissimam tegerent* CAES. ca să-şi ascundă fapta cea mai ticăloasă sub o etichetă onorabilă, ~ *prudentiam simulatione stultitiae* CIC. a-şi ascunde înţelepciunea prin simularea prostiei, ~ *commissa* HOR. a păstra secretul încredinţat; **4** a apăra, a ocroti, a proteja: *portus ab Africa tegebatur* CAES. portul era apărat de vîntul african, ~ *aliquem armis* SALL. a apăra pe cineva cu armele, *legatos ab ira hominum* LIV. a-i apăra pe soli de mînia mulţimii, *aliquid* ~ *excusatione amicitiae* CIC. a justifica ceva cu scuza prieteniei; **5** (*oc.*) ~ *latus alicui* sau ~ *aliquem* a acoperi flancul cuiva, a însoţi, a escorta: *utne tegam spurco Damae latus?* HOR. S. *2, 5, 18* să escortez eu (ca un sclav) pe spurcatul de Dama?, *eum tegebat turba ducum* VERG. Aen. *11, 12* pe Aeneas îl însoţea mulţime de căpitani.

tēgula[1], *ae f.* ţiglă; (*frecv. pl.*) acoperiş: ~ *quassa* OV. ţiglă spartă, *decidere de tegulis* TER. a cădea de pe acoperiş, *per scalas pervenire in tegulas* LIV. a ajunge cu nişte scări pe acoperiş, *habitare sub tegulis* SUET. a locui la mansardă.

tēgula[2], *ae f.* tigaie APIC.

tēgulum, *ī n.* acoperiş PLIN.

tegumen, tegumentum *v.* **tegimen, tegimentum**

Tēius (*3*) *adj. v.* **Teos**

tēla, *ae f.* **1** pînză, ţesătură: *telam texere* TER. a ţese pînză, *Penelope telam retexens* CIC. Penelope deşirînd (noaptea) pînza ţesută, *lanā et telā victum quaeritans* TER. scoţîndu-şi hrana cu torsul şi cu ţesutul, *exercet aranea telas* OV. păianjenul îşi ţese pînza; **2** (*oc.*) **a.** urzeală: *licia telae addere* VERG. a pune iţe la urzeala pînzei, a ţese; **b.** război de ţesut OV.; **3** (*fig.*) iţe ale intrigilor, intrigi, manevre: *ea* ~ *texitur* CIC. se ţes asemenea intrigi.

Telamō (-ōn), *ōnis m.* Telamon (*unul dintre argonauţi, fiul lui Aeacus, fratele lui Peleus, tatăl lui Aiax şi al lui Teucer*) // **Telamōnius** (*3*) *adj.* al lui Telamon, telamonian // **Telamōnius**, *iī m.* Telamonianul (Aiax) // **Telamōniădes**, *ae m.* descendent din Telamon (Aiax).

telamōnes, *um m. pl.* (*arhit.*) figuri bărbăteşti care susţin o cornişă VITR.

tēlānae ficus *f. pl.* (un soi de) smochine negre CAT.

Telchīnes, *um m. pl.* familie de preoţi stabiliţi la Rhodos (*unde practicau magia*).

Teleboae, *ārum m. pl.* teleboii (*neam din Acarnania, care a colonizat o parte din insula Capreae*).

Tēlegonos, *ī m.* fiul lui Ulises şi al Circei (*ucigaş fără să o ştie al tatălui său şi considerat fondator al oraşului Tusculum, Frascati de azi*): *Telegoni iuga* HOR. C. *3, 29, 8* înălţimile de la Tusculum; (*fig.*) *Telegoni, ōrum* = paricizi (*nume dat de Ovidius versurilor sale de dragoste, care-i fuseseră funeste*) OV. Tr. *1, 1, 114*.

Telemachus, *ī m.* fiul lui Ulises şi al Penelopei.

Tēlemus, *ī m.* Telemos (*fiul lui Proteus*) OV.

tēlephion, *iī n.* (*bot.*) ghinţură (*Gentiana*) PLIN.

Tēlephus, *ī m.* *1*) fiu al lui Hercules (*rege în Mysia, aliat al lui Priam în războiul Troiei, rănit de Achilles şi vindecat prin rugina lăncii acestuia*) HOR., OV.; *2*) prieten al lui Horatius.

Telesia, *ae f.* oraş în Samnium // **Telesīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Telesiei.

teleta, *ae f.* iniţiere în mistere, consacrare APUL., AUG.

Telethūsa, *ae f.* soţia cretanului Ligdus (*slujitoare a zeiţei Isis şi mamă a tinerei Iphis, metamorfozată în băiat*) OV.

Teletus, *ī m.* Perfectul (*unul dintre eoni*) TERT.

tēliger, *era, erum adj.* purtător de săgeţi (*despre Cupidon*) SEN.

tēlinum, *ī n.* alifie cosmetică, cremă (*preparată din planta numită* telis) (*v. infra*) PL., PLIN.

tēlis, *is f.* (*bot.*) schinduf (*Trigonella foenum graecum*) *sau* molotru (*Trigonella besseriana*) PLIN.

Tellēna, *ōrum n. pl.* vechi orăşel în Latium.

Tellūmō, *ōnis m.* divinitate care simboliza forţa fertilizatoare a pămîntului AUG.

Tellūrus, *ī m.* divinitate a fertilităţii pămîntului MART. CAP.

tellūs, *ūris f.* (*poet.*) **1** pămînt (în opoziţie cu marea, aerul etc.): *quaque fuit* ~, *illic et pontus et aër* OV. pe unde era pămînt, acolo era şi mare şi aer; **2** *Tellus* zeiţa fertilităţii pămîntului: *in aede Telluris* CIC. în templul zeiţei Tellus; **3** suprafaţa pămîntului, pămînt; sol, teren (lucrat sau clădit): ~ *adoperta marmore* OV. pămîntul acoperit cu marmură, *sanguine* ~ *madefacta tepebat* OV. pămîntul îmbibat de sînge era călduţ, *exercet frequens tellurem* VERG. lucrează tot timpul pămîntul, ~ *inarata* HOR. teren nearat, *per se dabat omnia* ~ OV. pămîntul dădea totul de la sine; **4** pămînt (al cuiva), proprietate: *pecore et multā dives tellure* HOR. avînd oi multe şi mult pămînt, ~ *propria* HOR. pămîntul propriu, *linquenda* (*est*) ~ *et domus et uxor* HOR. trebuie să-ţi laşi şi pămînt, şi casă, şi nevastă; **5** (*fig.*) ţinut, regiune, ţară: ~ *Delphica* OV. ţinutul delfic, ~ *Aegyptia* OV. ţara Egiptului, ~ *Iubae* VERG., HOR. ţara lui Iuba (Numidia).

Telmessus (-os), *ī f.* oraş maritim în Lycia // **Telmessēs**, *ium m. pl.* telmessienii, locuitorii din Telmessos //

Telmessicus (*3*) *adj.* de la Telmessos, telmessian // **Telmessis,** *idis adj. f.* de la Telmessos, telmessiană // **Telmessius** (*3*) *adj.* telmessian // **Telmessius,** *ii m.* Ptolemeu Telmessianul.

telōnārius (telōneārius), *ii m.* încasator de dări AUG., COD. TH.

telōneum (telōnium), *iī n.* oficiul încasatorului de dări TERT.

tēlum, *ī n.* **1** (armă de aruncat) săgeată, suliță, lance: *tela iacere* LUCR. (*mittere* CIC.) a arunca săgeți, *ad coniectum teli venire* LIV. a veni pînă la o aruncătură de săgeată, *nubes telorum* LIV. un nor de săgeți; **2** (*gener.*) (orice armă ofensivă) sabie, pumnal, secure: *arma atque tela* SALL. arme de apărare și de atac, *qui caedem telo quocumque commiserint* QUINT. cei ce vor fi comis o crimă, indiferent cu ce armă, *~ protulit* LIV. scoase sabia, *esse cum telo* CIC. a purta armă asupra sa; **3** (*fig.*) **a.** rază a soarelui: *lucida tela diei* LUCR. sulițele (razele) strălucitoare ale zilei; **b.** fulger: *tela Iovis* OV. fulgerele lui Iupiter; **c.** lovitură: *tela fortunae* CIC. loviturile sorții; **4** (*fig.*) armă, mijloc: *necessitas quae ultimum ~ est* CIC. nevoia, care este ultima armă, *vis tribunicia ~ libertati paratum* CIC. puterea tribuniciană, armă destinată apărării libertății.

Temenos, *n.* loc lîngă Syracusa (*consacrat lui Apollo*) // **Temenītēs,** *ae m.* Temenitul (*epitet al lui Apollo din Temenos*) // **Temenītis,** *tidis f.* *1*) izvor la Temenos (lîngă Syracusa) PLIN.; *2*) poartă la Tarentum LIV.

temerābilis (*2*) *adj.* spurcat, necurat FORT.

temerāriē *adv.* nesocotit, temerar SEN.

temerārius (*3*) *adj.* **1** (*mai rar*) la întîmplare, fără rost: *non temerarium est, ubi dives blande appellat pauperem* PL. Aul. *184* nu e fără motiv cînd bogatul se adresează măgulitor săracului, *tela temeraria* OV. săgeți aruncate la întîmplare; **2** (*frecv.*) necugetat, nesocotit: *homines temerarii* CAES. oameni nesocotiți, *non sum tam ~, ut* ... MART. nu sînt atît de fără judecată, ca să ..., *consilium temerarium* CIC. plan necugetat, *temeraria vox* LIV. vorbă negîndită, *temerarium est* ... [cu inf.] e o prostie să ...

temerātiō, *ōnis f.* [*temero*] falsificare COD. TH.

temerātor, *ōris m.* stricător, corupător, violator STAT.; falsificator DIG.

temere *adv.* **1** fără socoteală, fără un plan, fără rost, la întîmplare: (*asindetic*) *forte ~* CIC. printr-o pură întîmplare, fără nici o intenție: *~ ac fortuito* CIC. fără vreun plan și la întîmplare, *casu ac ~* CIC. accidental și la noroc, *inconsulte ac ~* CAES. fără judecată și prostește, *non scribo hoc ~* CIC. nu-ți scriu aceasta fără rost, *non ~ est quod* ... PL. nu e fără motiv că ...; **2** (*cu negație*) *non ~, neque ~* nu într-o doară, nu ușor, cu greu: *rapidus fluvius, non ~ transiri potest* PL. rîul repede nu se poate trece cu una cu două, *non ~ a me quivis ferret idem* HOR. cu greu va obține altul asemenea marfă de la mine.

temeritās, *ātis f.* **1** întîmplare oarbă, lipsă de socoteală: *fortunae ~* CIC. capriciul sorții, *in quibus nulla ~, sed ordo apparet* CIC. la care nu se vede nici un fel de întîmplare oarbă, ci ordinea; **2 a.** (*frecv.*) nesocotință, nechibzuință, lipsă de judecată, ușurătate: *faciunt multa temeritate quadam, sine iudicio, vel modo* CIC. ei fac multe dintr-un fel de nesocotință, fără judecată sau măsură; **b.** (*fil.*) iraționalitate (a sufletului) CIC.

temeriter *adv. v.* **temere** ENN.

temeritūdō, *inis f.* nesocotință PACUV.

temerō (*I*) *vt.* a pîngări, a profana, a viola: *~ templa* VERG. a profana temple, *~ aures incestis vocibus* OV. a profana urechile cu cuvinte obscene, *~ sacra hospitii* OV. a viola legile ospitalității, *Iuliam in matrimonio Agrippae temeraverat* TAC. o pervertise pe Iulia pe cînd era soția lui M. Agrippa; *castra temerata* TAC. lagărul pîngărit (prin crima de rebeliune), *~ fluvios venenis* OV. a otrăvi fluviile; (*fig.*) *temeratae Alpes* SIL. Alpii violați (trecuți prima oară de un dușman).

Temesa, *ae f.* sau **Temesē,** *ēs f.* sau **Tempsa (Temsa),** *ae f.* Temesa (*oraș în Bruttium, bogat în mine de aramă*) // **Temesaeus** (*3*) *și* **Temesānus** (*3*) *și* **Tempsānus** (*3*) *adj.* din Temesa, temesan.

Temesae, *ārum f. pl. v.* **Temesa**

tēmētum, *ī n.* (*arh.*) băutură amețitoare, vin curat: *cadus temeti* HOR. un ulcior de vin.

Temnii, Temnites *v.* **Temnos**

temnō, *ere vt.* (poet. pentru *contemno*) a disprețui, a nesocoti: *aves quod abest, praesentia temnis* LUCR. dorești ce n-ai și disprețuiești ce ai, *~ deos* VERG. a disprețui zeii, *haud temnendus* TAC. nu de disprețuit, destul de însemnat.

Temnos (-us), *ī f.* oraș în Lydia (la nord de vărsarea fluviului Hermos) // **Temnii,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Temnos // **Temnītēs,** *ae m.* ins din Temnos, temnit // **Temnītae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Temnos, temniții.

tēmō[1], *ōnis m.* **1** oiște, proțap (al carului); grindei (la plug); **2** (*fig.*) car IUV.; Carul-Mare (*constelație*) CIC.; **3** prăjină, traversă COL.

temō[2], *ōnis m.* sumă de bani dată pentru scutire la recrutare COD. TH.

temōnārius (*3*) *adj.* de dare de scutire la recrutare COD. TH. // **temōnārius,** *ii m.* încasator al sumelor de scutire la recrutare COD. IUST.

Tempe *n. pl.* (*numai la nom. și ac.*) **1** vale împădurită în Thessalia (*între muntele Olymp și Ossa, scăldată de rîul Peneus*); **2** (*fig.*) vale încîntătoare: *frigida ~* VERG. văi răcoroase.

temperāculum, *ī n.* lucrare, meșterire (a fierului) APUL.

temperāmentum, *ī n.* combinație fericită, măsură potrivită; amestec potrivit, justă proporție: *egregium principatus ~ si* ... TAC. o excelentă combinație a calităților conducerii, dacă ..., *opus est inter has tam diversas inequalitates magno temperamento* COL. este nevoie între atît de diverse inegalități de un mare echilibru, *oratio meditato temperamento* TAC. discurs de o moderație calculată.

temperans *p. pf. v.* **tempero** // **adj.** reținut, măsurat, moderat: *homo temperantissimus* CIC. omul cel mai cumpătat, *principes temperantiores a cupidine imperii* LIV. conducători mai puțin stăpîniți de pofta de putere: (*cu genit.*) *~ gaudii* PLIN. IUN. moderat în bucurie.

temperanter *adv.* cu măsură, moderat CIC.

temperantia, *ae f.* măsură, moderaţie, cumpătare: ~ *in victu* CIC. măsură la mîncare, *dicacitatis* ~ CIC. măsură în a face spirite, *novi temperantiam naturae tuae* CIC. cunosc cumpătarea firii tale.

temperātē *adv.* cu măsură, moderat, cumpătat CIC.

temperātiō, *ōnis f.* combinaţie proporţională, constituţie potrivită, îmbinare fericită, măsură potrivită, ordine, orînduire: *in aeris temperationem perspicis* CIC. tu pricepi buna compoziţie a bronzului (vasului), ~ *corporum* CIC. întocmirea echilibrată a corpurilor, ~ *caloris* CIC. măsură potrivită de căldură, ~ *caeli* CIC. echilibrul climatului, ~ *mensium* CIC. succesiunea ordonată a lunilor (anotimpurilor), ~ *reipublicae* CIC. organizarea politică a statului, *mens mundi et* ~ CIC. mintea şi principiul regulator al universului, *est huius vitii* ~ CIC. există o putinţă de corectare a acestui inconvenient.

temperātīvus (*3*) *adj.* (*med.*) lenitiv, uşurător C. AUR.

temperātor, *ōris m.* cel care dozează bine, orînduitor, regulator, moderator: ~ *huius varietatis* CIC. armonizatorul acestei varietăţi, ~ *voluptatis* SEN. moderator al plăcerii, (*poet.*) ~ *armorum* MART. cel care căleşte bine armele.

temperātūra, *ae f.* bună compoziţie, bună constituţie, justă măsură: ~ *aeris* PLIN. aliaj de bronz, ~ *corporis* SEN. buna constituţie a corpului, ~ *caeli* VARR. sau (simplu) *temperatura* SEN. climat, temperatură a locului.

temperātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tempero** // **adj. 1** bine ordonat, în ordine: *temperata prela* CAT. teascuri puse în ordine; **2** moderat, măsurat, temperat: *temperatis escis* CIC. prin mîncări moderate, *temperatior oratio* CIC. discurs mai regulat, (*frecv. despre climă*) *loca temperatiora* CAES. locuri mai temperate: *mitis ac* ~ *annus* COL. an blînd şi temperat; (*fig. despre pers. sau stil*) măsurat, cumpătat, temperat: *in victoria temperatior* CIC. (om) mai măsurat în victorie, *temperatum orationis genus* CIC. stil temperat al discursului.

temperātus[2], *ūs m.* abţinere (de la ceva) ARN.

temperī *adv.* (locativ din *tempus*) la timp, la momentul potrivit: ~ *huic ante veni* PL. la timp i-am luat-o înainte acestuia; (*comp.*) *temperius* CIC. ş.a. mai devreme, mai repede.

temperiēs, *ēī f.* **1** amestec potrivit, combinaţie potrivită, aliaj: *tertium* (*genus*) *in quo aequalis omnium* ~ *fuit* PLIN: al treilea fel, acela în care este o egală proporţie a celorlalte elemente, *magna et in colore* ~ PLIN. şi potrivirea în culoare este mare, *temperiem sumpsere humorque calorque* OV. umezeala şi căldura s-au echilibrat; **2** ~ *caeli* OV. temperatură, climat: *temperie captus aquarum* OV. atras de temperatura moderată a apelor; **3** (*fig.*) moderaţie, măsură: ~ *morum* CLAUD. moderaţia caracterului.

temperius *adv. comp. v.* **temperi**

temperō (*I*) *vt.* şi *vi.* **I** *vt.* **1** a amesteca în proporţii juste, a potrivi, a combina, a prepara (potrivind): ~ *aquam ignibus* HOR. a încălzi apa la foc, ~ *balneum* MART. a pregăti baia, ~ *acetum melle* PLIN. a îndulci oţetul cu miere, ~ *vinum* PLIN. a amesteca vinul cu apă, ~ *pocula* HOR. a potrivi cupele (amestecînd vin cu apă), *vitis solem temperat umbra* PLIN. viţa astîmpăra căldura soarelui cu umbra ei, ~ *venenum* SUET. (*unguentum* PLIN.) a prepara o otravă, o pomadă, ~ *herbas* OV. a face o combinaţie de buruieni (de leac), ~ *acuta cum gravibus* CIC. a combina sunetele acute cu cele grave, *sit permixta et temperata numeris* (*oratio*) CIC. proza să fie un amestec bine proporţionat de picioare ritmice; **2** a conduce (cum trebuie), a orîndui, a dirija, a cîrmui: ~ *rempublicam institutis et legibus* CIC. a organiza statul prin instituţii şi legi, *Iuppiter terram, mare, urbes temperat* HOR. Iupiter cîrmuieşte pămîntul, marea, oraşele, ~ *ratem* OV. a conduce barca, ~ *senem delirum* HOR. a struni un bătrîn fără minte, *lupatis temperat ora frenis* HOR. struneşte gurile cailor cu zăbale cu ţepi; (*poet.*) a struni coardele (lirei etc.): ~ *citharam nervis* OV. a acorda strunele citharei, *testudinis dulcem quae strepitum temperas* HOR. tu (muză), care struneşti cîntecul lirei mele; **3** a modera, a tempera, a potoli: (*Neptunus*) *temperat aequor* VERG. Neptun potoleşte marea, ~ *iras* VERG. a potoli furia (vînturilor), *amara lento temperet risu* HOR. C. *2, 16, 27* să îndulcească amărăciunea (sorţii) cu un surîs liniştit (înţelept); (*oc.*) *se* ~ *ab aliqua re* AUG. a se abţine de la ceva. **II** *vi.* **1** a fi moderat, a fi reţinut (*in aliqua re*): *illis difficile est in potestatibus* ~ SALL. le e greu acelora să fie moderaţi în slujbele de conducere, *in multā temperarunt tribuni* LIV. tribunii au fost moderaţi în fixarea pedepsei; **2** a se abţine, a se reţine, a se stăpîni [cu *ab* şi abl.; cu abl.; cu dat.; cu inf.; cu *ne, quin, quominus* şi conjct.]: ~ *ab iniuria et maleficio* CAES. a se abţine de la insulte şi răutăţi, ~ *a lacrimis* VERG. sau ~ *lacrimis* LIV. a se abţine de la plîns, ~ *manibus* LIV. a se stăpîni de la încăierare, (*cu dat.*) *tempera linguae* PL. ţine-ţi gura, ~ *irae* VERG. a-şi stăpîni mînia, (*cu inf.*) *matronae hic tinnire temperent* PL. femeile să nu facă gălăgie aici, (*cu conjct.*) *ne id faciat, temperat* PL. se abţine să facă aceasta, (cu *sibi, mihi*) *nequeo mihi* ~, *quominus unum exemplum afferam* CIC. nu mă pot abţine de a aduce măcar un exemplu; (cu *animis*) *vix temperavere animis quin* ... LIV. cu greu s-au stăpînit să nu ...; (*impers.*) *aegre temperatum est, quin* ... LIV. cu greu s-a stăpînit lumea să nu ...; **3** a cruţa [cu dat. şi *ab* cu abl.]: ~ *sociis* CIC. sau ~ *a sociis* LIV. a cruţa aliaţii, ~ *superatis hostibus* CIC. a cruţa duşmanii învinşi, ~ *templis* LIV. a cruţa templele.

temperor, *ārī, ātus sum vb. dep. v.* **tempero** LACT.

tempestās, *ātis f.* **1** perioadă de timp, epocă, vreme: *fuere ea tempestate, qui crederent* ... SUET. au fost pe acel timp oameni care credeau ..., *carmen illa tempestate laudabile* LIV. poemă lăudabilă pe acea vreme, *eadem tempestate* CIC. în aceeaşi epocă, *multis tempestatibus* SALL. timp de mulţi ani, *solertissimus in paucis tempestatibus factus est* SALL. în cîtva timp, a devenit cel mai iscusit; (*oc.*) *magnis tempestatibus* SALL. C. *20, 3* în împrejurări însemnate; **2** vreme (bună sau rea), timp (favorabil sau nu); ~ *liquida* PL. timp senin, ~ *idonea ad navigandum* CAES. vreme favorabilă navigaţiei, *cum* ~ *arridet* LUCR. cînd vremea bună ne surîde, ~ *horrida* HOR. vreme îngro-

zitoare; 3 timp urît, furtună, vijelie: *tanta ~ cooritur, ut* ... CAES. se dezlănţuie o furtună atît de mare, încît ..., *~ naves afflixit* CAES. furtuna a izbit greu corăbiile, *~ cum grandine* LIV. furtună cu grindină; (*pl.*) *Tempestates* Furtuni (*divinităţi*); 4 (*fig.*) furtună, val, primejdie, nenorocire, calamitate: *~ telorum* VERG. val de săgeţi, *~ invidiae* CIC. val de invidie, *impendentem tempestatem evitare* NEP. a evita primejdia ameninţătoare, (*ca epitet*) *ista communis Siculorum ~* CIC. această pacoste (Verres) a tuturor sicilienilor, *~ macelli* HOR. prăpădul pieţei (*despre un mîncău*).

tempestīvē *adv.* la timp, la momentul potrivit; *tempestivius* HOR. C. *4, 1, 9* mai potrivit.

tempestīvitās, *ātis f.* 1 timp potrivit, oportunitate; însuşire potrivită: *~ condendi frumenta* PLIN. timpul potrivit de a strînge recolta, *sua cuique parti aetatis ~ est data* CIC. fiecărei părţi a vieţii i-a fost dată o însuşire anume; 2 (*pl.*) însuşire de sănătate, bunăstare: *corporis tempestivitates* PLIN. bunăstare fizică.

tempestīvō *adv. v.* **tempestive** PL.

tempestīvus (*3*) *adj.* 1 venit la timp, oportun, potrivit: *tempestivae imbres* IUST. ploi venite la timp, *nondum tempestivo ad navigandum mari* CIC. marea nefiind încă potrivită navigaţiei, *tempestiva oratio* CIC. discurs binevenit, *tempestivum est* [cu inf.] este momentul potrivit; 2 (*despre fructe, semănături, fiinţe*) ajuns la maturitate, copt: *~ fructus* CIC. fruct copt, *puella tempestiva viro* HOR. fată bună de măritat: *~ erat caelo heros* OV. M. *14, 584* (Aeneas) eroul era îndreptăţit să fie pus în rîndul zeilor; 3 început de cu vreme, de cu ziuă: *tempestivum convivium* CIC. banchet început de cu ziuă (prelungit) // **tempestīvus**, *i m.* om care se scoală de cu ziuă, matinal.

tempestuōsus (*3*) *adj.* (*fig.*) furtunos SID.

tempestūs, *ūtis f.* ultimul moment oportun pentru luarea auspiciilor VARR.

templātim *adv.* din templu în templu TERT.

templum, *ī n.* 1 (*rar*) spaţiu determinat pe cer de către auguri înăuntrul căruia ei observau zborul păsărilor: (*Romulus, Remus*) *ad inaugurandum templa capiunt* LIV. Romulus şi Remus îşi fixează spaţiul spre a urmări zborul păsărilor; 2 **a.** spaţiu liber, întindere vastă: (*despre cer*) *caeli lucida templa* LUCR. *1, 1014* luminoasele întinderi ale cerului, *mundi magnum ~* LUCR. imensa boltă a cerului, (*despre mare*) *in locis Neptuniis templisque turbulentis* PL. Mil. *413* în lăcaşul lui Neptun şi în domeniul său agitat, (*despre apele mării*) *Acherusia templa* ENN. ţinuturile Acheronului; **b.** (*fig.*) cerul gurii LUCR. *4, 624*; 3 loc consacrat; tribună, curie, tribunal, loc de azil, capelă: *rostraque id ~ appellatum* LIV. *8, 14, 12* şi acest loc consacrat a fost numit rostre (tribună), *occupant tribuni templum* LIV. *2, 56, 10* tribunii ocupă tribuna, *degredi templo* LIV. a coborî de la tribună, *simul templo excedemus* LIV. *26, 31, 11* vom ieşi împreună din curie, *in templo magistratuum consedit* LIV. *23, 10, 5* s-a aşezat pe estrada magistraţilor, *sub tutela inviolati templi* LIV. *2, 11, 4* sub protecţia locului de azil neviolat, *coniugis antiqui ~* VERG. Aen. *4, 457* capelă (în palat) a soţului de mai înainte, *vocat alta in templa sacerdos* VERG. preoteasa îl cheamă în sanctuarul adînc al ei (peşteră); 4 (*frecv.*) templu: *~ Iovis* CIC. templul lui Iupiter, *~ de marmore ponam* VERG. voi ridica un templu de marmură; 5 (*arhit.*) traversă aşezată orizontal pe căpriori VITR.

temporālis[1] (*2*) *adj.* 1 temporar SEN., QUINT.; 2 (*gram.*) care desemnează timpul, de timp PRISC. // **temporāle**, *is n.* ceea ce este temporar, efemer, trecător LACT.

temporālis[2] (*2*) *adj.* al tîmplei, temporal: *temporales venae* VEG. vene temporale.

temporālitās, *ātis f.* durată limitată (a vieţii) TERT.

temporāliter *adv.* temporar, pentru un timp TERT.

temporāneus (*3*) *adj.* la timp // **temporāneum**, *ī n.* ploaie de primăvară VULG.

temporāriē *adv.* temporar ECCL.

temporārius (*3*) *adj.* 1 după împrejurări, variabil SEN.; 2 temporar, trecător QUINT.

temporātim *adv.* după timp, în ordine cronologică TERT.

tempori *adv.* la timp CIC.

Tempsa *şi* **Temsa** *v.* **Temesa** şi deriv.

temptābundus (*3*) *adj.* bîjbîind, pipăind LIV.

temptāmen, *inis n.* încercare OV.; (*spec.*) încercare OV.; (*spec.*) încercare de corupţie, tentativă OV.

temptāmentum, *ī n.* 1 încercare, tentativă: *temptamenta civilium bellorum* TAC. încercări de războaie civile; 2 ispitire, punere la încercare: *temptamenta fidē* (*fidei*) OV. ispitirea cinstei.

temptātiō, *ōnis f.* 1 încercare, atac, acces al unei boli: *novae tentationes* CIC. noi crize de boală; 2 punere la probă: *~ perseverentiae tuae* LIV. încercare a perseverenţei tale; 3 ispită, tentaţie: *mundus plenus tentationis* AUG. lumea plină de ispite.

temptātor, *ōris m.* 1 cel care încearcă să seducă, seducător HOR.; ispititor VULG.; 2 primejduitor al sănătăţii TERT.

temptātrix, *īcis f.* ispititoare, seducătoare AUG.

tempō (tentō) (*I*) *vt.* 1 a atinge, a pipăi: *~ rem manu* RH. HER. a atinge un obiect cu mîna, *~ venas* QUINT. a pipăi venele, *~ ficum rostro* OV. a ciuguli smochina cu ciocul; 2 a ataca, a lovi, a încerca să cucerească, a pune la încercare: *~ opera nostra* CAES. a ataca fortificaţiile noastre, *~ nationes bello* CAES. a căuta să subjuge neamuri prin război, *~ urbem, castra* LIV. a căuta să cucerească oraşul, tabăra; (*despre boală*) *oves temptat scabies* VERG. în oi dă rapănul, *gravis autumnus exercitum valetudine temptaverat* CIC. o toamnă grea pusese la încercare sănătatea armatei, *temptatum frigore corpus* HOR. corpul izbit de un curent de frig; 3 (*poet.*) a tinde (către ceva), a căuta să obţină: *~ maiora* HOR. a aspira la lucruri mai mari, *~ nequiquam silentium* LIV. a încerca în zadar să obţină tăcere, *tentavit ut sibi provincia daretur* CIC. a încercat să-i fie acordată lui conducerea provinciei; 4 a încerca să vadă, a proba: *~ scientiam alicuius* CIC. a proba cunoştinţele cuiva, *~ fortunam* CIC. a încerca norocul, *temptavi quid in eo genere possem* CIC. am vrut să văd ce pot în această direcţie, *tentavi spiraret an non* PL. am încercat să văd dacă respira sau nu, *tentata est exi-*

gua pacis spes LIV. încearcă să vadă dacă este o cît de mică speranţă de pace; 5 a căuta să cîştige de partea sa, a încerca să corupă: ~ *animos civitatum* CAES. a căuta să-şi atragă sentimentele triburilor, *per legatos pecuniā temptare aliquem* SALL. a căuta să-şi atragă pe cineva, prin soli, mituindu-l, *iudicium pecunia temptatum est* CIC. s-a încercat să se corupă judecata prin bani.

tempulum *v.* **templum**

tempus[1], *oris n.* 1 o parte din timp, moment, clipă, oră, perioadă; (*gener.*) timp: *ad extremum ~ diei* CAES. pînă la ultimul ceas al zilei, *diei tempore exclusus* CAES. împiedicat de ceasul tîrziu al zilei, *matutina tempora* CIC. orele de dimineaţă, *in singula diei tempora* CAES. clipă de clipă, ~ *anni* CIC. anotimp, *hibernum ~ anni* CIC. anotimpul de iarnă, *certo anni tempore* CIC. într-un anotimp anume, *longo post tempore* VERG. mult timp după aceea, *longis temporibus ante* CIC. cu mult timp înainte, *superioribus temporibus* CIC. mai înainte de aceasta, *conservatis temporibus* CIC. respectînd ordinea cronologică, *eo ipso tempore* CAES. chiar în acest timp, *omni tempore* CAES. tot timpul, *ante hoc* ~ CAES. mai înainte, *in reliquum* ~ CAES. în viitor, *in omne* ~ CIC. pentru totdeauna, *illis temporibus* CIC. în acele timpuri, *id temporis* CIC. în acel timp, *ex quo tempore* ... CIC. din momentul în care, de cînd ..., *uno tempore* CIC. în acelaşi timp, *per idem* ~ CIC. în aceeaşi vreme, *ad exiguum* ~ CIC. pentru scurt timp, *ad tempus lectus* LIV. ales pentru o anume perioadă, *in* ~ TAC. pentru un timp, temporar, *aliquid ex tempore dicere* CIC. a vorbi improvizînd ceva, (*eliptic*) *nihil ad hoc* ~ CIC. nu e momentul să mă ocup acum de asta; 2 timp potrivit, moment favorabil, ocazie: ~ *gerendae rei dimittere* CAES. a pierde ocazia de a acţiona, *tempore capto* LIV. prinzînd un moment potrivit, ~ *habes tale, quale* ... CIC. ai o asemenea ocazie, cum ..., *tempus est* ... [cu inf.] CIC. este timpul să ..., *tempore* (*in tempore, suo tempore*) CIC. la momentul cuvenit, *ad ~ redire* CIC. a se întoarce la timp, *per* ~ PL. tocmai la timp; 3 împrejurare, situaţie: *tempori cedere* (*servire*) CIC. a ceda, a se adapta împrejurărilor: *alienissimo reipublicae tempore* CIC. într-un moment foarte nefavorabil al vieţii publice, *inclinatio temporis* CIC. schimbarea situaţiei, *pro tempore* CIC. potrivit cu împrejurările; (*spec.*) împrejurări critice, dificultăţi, necazuri: *omne meum tempus amicorum temporibus transmittendum putavi* CIC. am socotit că tot timpul meu trebuie să-l consacru împrejurărilor nefericite ale prietenilor, *tempori meo defuerunt* CIC. m-au părăsit în nenorocirea mea (exilul), *extremis reipublicae temporibus* CIC. în împrejurările cele mai critice al statului; 4 (*metr.*) timp, măsură, cantitate (a unei silabe) CIC., HOR.; 5 (*gram.*) timp (al verbului) VARR.

tempus[2], *oris n.* 1 (*frecv. pl.*) tîmplă: ~ *laevum* OV. tîmpla stîngă, *temporibus geminis* VERG. la amîndouă tîmplele, *velatus tempora vittā* OV. cu tîmplele încinse de o panglică; 2 (*poet.*) faţă PROP., cap CATUL.

Tempȳra, *ōrum n. pl.* oraş în Thracia.

Temsa *v.* **Temesa**

tēmulenter *adv.* la beţie COL.

tēmulentia, *ae f.* beţie PLIN.

tēmulentus (*3*) *adj.* 1 beat, băut: *temulenta mulier* TER. femeie beată // **tēmulentī**, *ōrum m. pl.* oameni beţi: *reliquiae temulentorum* SEN. resturile celor beţi; 2 de om beat: *temulenta vox* CIC. voce de om beat, *omnia indisposita, temulenta* TAC. totul doar dezordine şi beţie; 3 (*fig.*) saturat, îmbibat: *caesaries ambrosiā temulenta* APUL. M. *5, 22* părul îmbibat de ambrozie.

tenācia, *ae f.* fire nărăvaşă (*despre cai*) ENN.

tenācitās, *ātis f.* 1 capacitate de a apuca, apucare: *unguium tenacitate* CIC. prin apucare cu ghearele; 2 zgîrcenie meschină LIV.

tenāciter *adv.* 1 (ţinînd) strîns, tare: ~ *vincire* MACR. a lega strîns; 2 (*fig.*) strîngînd bine, persistent, stăruitor, îndîrjit, tenace: *fortuna ~ urget* OV. nenorocul îl urmăreşte cu îndîrjire, *tenacissime dissimulare* APUL. a tăinui cu cea mai mare grijă.

tenax, *ācis adj.* 1 care strînge bine, care prinde cu putere, care se ţine strîns, tare, tenace: *tenacia vincla* VERG. legături tari, *dente tenaci ancora* VERG. ancora cu un vîrf care se prinde bine: ~ *hedera* OV. iedera tenace, *loca limosa, tenacia gravi caeno* TAC. locuri nămoloase şi lipicioase prin noroiul lor greu, ~ *complexus* OV. îmbrăţişare strînsă, *tenaces cerae* VERG. ceară vîscoasă, *in tenace gramine* VERG. în iarba stufoasă, *navis pondere tenacior* LIV. corabie mai stabilă prin greutatea ei; 2 (*fig.*) strîns (la bani), păstrător: *filius patre parco et tenaci* CIC. băiat cu un tată econom şi strîns la pungă, *quaesiti* ~ OV. păstrător al cîştigului, *quo tenaciores armorum essent* SUET. ca să fie mai păstrători cu armele lor; 3 (*fig.*) păstrător, tenace, ferm, constant: *memoria tenacissima* QUINT. memorie foarte bună, *tenacissimi eorum sumus, quae* ... QUINT. ţinem foarte bine minte acele lucruri, pe care ..., (*cu genit.*) *tenax propositi* HOR. ferm în planul său, ~ *amicitiarum* VELL. constant în prietenii; 4 (*peior.*) îndărătnic, îndîrjit, neînduplecat: ~ *equus* OV. cal îndărătnic, *morbi tenaces* SUET. boli îndărătnice, ~ *ira* VELL. mînie neînduplecată.

Tencterī, *ōrum* (*-um*) *m. pl.* tencterii (*neam germanic pe Rin*).

tendicula, *ae f.* [*tendo*] 1 sfoară întinsă (*pentru a usca haine*) SEN.; 2 (*fig.*) plasă, laţ (*întins spre a prinde în cursă*), sofisticărie: *litterarum tendiculae* CIC. sofisticării ale interpretării literare.

tendō, *ere, tetendī, tentum* şi *tensum vt.* şi *vi.* **I** *vt.* 1 a întinde (strîngînd, încordînd): ~ *arcum* VERG. a încorda arcul, ~ *sagittas arcu* HOR. a pune săgeţi în arc, ~ *barbyton* HOR. a acorda lira, ~ *retro habenas* OV. a trage hăţurile înapoi, ~ *cubilia* HOR. a face patul (strîngînd chingile), ~ *plagas* (*retia*) *cervis* HOR. a întinde laţuri cerbilor; (*fig.*) ~ *insidias alicui* CIC. a întinde curse cuiva; (*p.pf sens obscen*) *tentius* MART. excitat // **tenta**, *ōrum n. pl.* organ genital bărbătesc CATUL.; 2 (*frecv.*) **a.** a întinde (desfăcînd): ~ *vela* VERG. a umfla pînzele, *tenta ubera* HOR. ugere umflate de lapte, ~ *manus ad aliquem* (*alicui*) CAES. a întinde mîinile (rugîndu-se) către cineva, ~ *bracchia ad caelum* sau *caelo* OV. a-şi înălţa braţele spre

cer, ~ *praetorium alicui* CAES. a întinde un cort de comandant pentru cineva, *qua se ponti plaga tendit* LUCR. pe unde se întinde suprafaţa mării; **b.** (mil. subînţ. *tentoria*) a-şi întinde corturile, a cantona: ~ *sub vallo* CAES. a-şi întinde corturile la poalele fortificaţiei, *hic tendebat Achilles* VERG. aici îşi avea cortul Achilles, *Luguduni tendentes* TAC. avînd cantonamentul la Lugdunum; **3** (*poet.*) a-şi întrepta (drumul, mersul): ~ *iter ad naves* VERG. a se îndrepta spre corăbii, *quo tenderent cursum* LIV. încotro îşi fac drumul; **4** a întinde (oferind), a prezenta, a oferi: *munera supplex tende* VERG. oferă-i rugător daruri, *parvum patri tendebat Iulum* VERG. îl întindea pe micul Iulus tatălui său. **II** *vi.* **1** a se îndrepta, a merge (într-o direcţie): *quo tendis?* HOR. unde mergi?, ~ *Venusiam* CIC. a se îndrepta spre Venusia, ~ *in* (*ad*) *castra* LIV. a se îndrepta spre tabără, ~ *ad domum alicuius* SUET. a se duce spre casa cuiva, *tendimus huc omnes* OV. toţi ne ducem acolo (pe lumea cealaltă), *levibus in sublime tendentibus* PLIN. corpurile uşoare tinzînd să se ridice în sus, (*via*) *quae Ditis sub moenia tendit* VERG. drum care duce la poalele zidurilor lui Pluton, *Taurus mons ad occasum tendens* PLIN. muntele Taurus îndreptîndu-se spre apus; **2** (*fig.*) a tinde (ca scop), a ţinti, a viza, a înclina: ~ *ad altiora* LIV. a aspira la lucruri mai înalte, *cum alii alio tenderent* LIV. cum alţii înclinau într-o parte şi alţii într-alta; *tenes quorsum haec tendant* PL. înţelegi la ce ţintesc acestea; **3 a.** a încerca (sforţîndu-se), a se sforţa, a se strădui: *quod efficere tendimus* QUINT. ceea ce ne străduim să facem, *manibus tendit divellere nodos* VERG. (Laocoon) se sforţează să dezlege nodurile cu mîinile; **b.** (*mil.*) a lupta, a se opune, a rezista: *magna vi tendere* SALL. a rezista din toate puterile, *haud sane tetenderunt* LIV. nu s-au opus deloc.

tenebellae, *ārum f. pl.* (dim. al lui *tenebrae*) întuneric MAMERT.

tenebrae, *ārum f. pl.* **1** întuneric: *tetris tenebris* CIC. pe un întuneric de nepătruns; **2** (*oc.*) **a.** întunericul nopţii, noapte: *redire luce, non tenebris* CIC. a se reîntoarce pe lumină, nu noaptea, *primis tenebris* LIV. la căderea nopţii; **b.** negru în faţa ochilor PL.; **c.** întunericul morţii: *ad extremas tenebras* PROP. pînă la moarte; **d.** orbire LUCR.; **3** (*concrt.*) loc întunecat: **a.** temniţă: *clausi in tenebris* SALL. închişi în temniţe întunecate; **b.** ascunziş, ascunzătoare CATUL. *55, 2*; **c.** Infern: *quid Styga, quid tenebras timetis* OV. de ce vă temeţi de Styx, de Infern?; **4** (*fig.*) întuneric (al minţii, al neştiinţei, al rătăcirii etc.): *obducere tenebras rebus clarissimis* CIC. a învălui în întuneric chestiunile cele mai clare, *iacerent omnia in tenebris, nisi* ... CIC. ar zăcea toate în întunericul uitării, dacă ..., ~ *erroris* CIC. întunericul erorii, *familiam e tenebris in lucem evocavit* CIC. a ridicat familia de la starea ei obscură la lumină, *in tenebris vitae* LUCR. în situaţiile întunecate (grele) ale vieţii.

tenebrārius (*3*) *adj.* obscur VOP.

tenebrātiō, *ōnis f.* întunecare (a vederii) C. AUR.

tenebrescō, *ere vi.* a se face întuneric, a se întuneca TERT., AUG.

tenebricō, *āre, āvi* **1** *vi.* a se întuneca TERT.; **2** *vt.* a întuneca AUG.

tenebricōsitas, *ātis f.* întunecare (a vederii) C. AUR.

tenebricōsus (*3*) *adj.* acoperit de întuneric, obscur, întunecat VARR., CIC.

tenebricus (*3*) *adj.* întunecat, sumbru CIC.; (*despre haină*) închisă, neagră TERT.

tenebriō, *ōnis m.* cel care fuge de lumină, iubitorul de întuneric VARR.

tenebrō, *āre vt.* a întuneca APUL.

tenebrōsē *adv.* în întuneric HIEP.

tenebrōsitās, *ātis f.* întunecime, obscuritate ARN.

tenebrōsus (*3*) *adj.* întunecos, obscur: ~ *carcer* LUC. temniţă întunecoasă, ~ *homo* TERT. om de neînţeles.

Tenedos (-us), *ī f.* insulă în faţa Troiei // **Tenedius** (*3*) *adj.* de Tenedos // **Tenedī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tenedos.

tenellulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *tenellus*) cît se poate de gingaş, delicat CATUL.

tenellus (*3*) *adj.* (dim. al lui *tener*) gingaş, delicat PL. ş.a.

teneō, *ēre, tenuī, tentum vt.* şi (*rar*) *vi.* **I 1** a ţine ceva (apucat, prins): ~ *sceptra manu* OV. a ţine sceptrul în mînă, ~ *cibum ore* PHAEDR. a ţine mîncarea cu gura, *tene argentum* PL. ţine banii; (*fig.*) *res manibus tenetur* CIC. fapta e un lucru palpabil; **2** a ţine îndreptat (într-o direcţie), a îndrepta: ~ *solo fixos oculos* VERG. a-şi ţine ochii îndreptaţi spre pămînt; (*spec.*) ~ *iter* sau ~ *cursum* VERG. a ţine un drum, a se îndrepta: *quo tenetis iter?* VERG. încotro vă îndreptaţi? ~ *cursum vento* VERG. a naviga cu ajutorul vîntului, ~ *iter mediae urbis* VERG. a-şi croi drum prin mijlocul oraşului, *vento intermisso cursum non tenuit* CAES. vîntul încetînd, n-a mai putut păstra direcţia, (*vi.*) *ad insulam tenuerunt* VERG. a o ţine spre insulă, *inter utrumque tene* OV. ţine-o între ei; **3 a.** a atinge un loc, a ajunge undeva: *montes petebant et pauci tenuere* LIV. se îndreptau spre munţi şi doar puţini au ajuns, *portum tenuit* TAC. a ajuns în port, ~ *terram* LIV. a acosta la ţărm; **b.** (*fig.*) a obţine, a cîştiga: ~ *regnum* CIC. a ajunge la domnie, *teneri res aliter non potest* CIC. lucrul nu se poate obţine altfel; **4** (*fig.*) a ajunge să înţeleagă, a pricepe: *tenes, quid dicam?* TER. pricepi ce spun ei?, ~ *reconditos alicuius sensus* CIC. a înţelege sentimentele ascunse ale cuiva. **II 1** a avea în stăpînire, a poseda, a ocupa, a avea: ~ *agros* CAES. a avea pămînturi, ~ *loca superiora* CAES. a ocupa locurile mai înalte, ~ *prima* VERG. a avea primul rang; (*fig.*) *tenuerunt aequora venti* OV. vînturile au pus stăpînire pe mare, *pallor hiemsque loca tenent* OV. mucezeala şi frigul stăpînesc locurile, ~ *totam rempublicam* NEP. a ţine în mînă tot statul, *teneo te* CIC. eşti în mîna mea, te-am prins, (*vi.*) *tenent Danai, qua deficit ignis* VERG. unde nu răzbate focul stăpînesc acum grecii; **2** (*oc.*) **a.** a ocupa, a locui: *Thraces eas regiones tenent* NEP. tracii locuiesc aceste ţinuturi, ~ *contiguas domos* OV. a ocupa casele vecine; **b.** a avea comanda, a comanda: ~ *alterum cornu* NEP. a comanda cealaltă aripă, ~ *exercitum pedestrem* NEP. a comanda armata pedestră, ~ *scaenam* SUET. a domina scena; **c.** (*despre sentimente*) a stăpîni: *dum me Galatea tenebat* VERG. cît timp Galatea era stăpîna inimii mele, *magna me spes tenet* CIC. am o mare speranţă, *alicuius rei de-*

siderio teneri CIC. a fi stăpînit de regretul unui lucru, *neque ira, neque gratia teneri* CIC. a nu fi stăpînit nici de mînie, nici de părtinire, *magno teneri amore* a fi stăpînit de o mare iubire; **d.** (*frecv. pas.*) a ține prins, a captiva: *pueri ludis tenentur* CIC. copiii sînt încîntați de jocuri, *oculi picturā, aures cantibus tenentur* CIC. ochii sînt încîntați de pictură, urechile de cîntece, *me omni tuo sermone tenuisti* CIC. pe mine m-ai încîntat prin tot ce-ai spus; **3** (*oc. frecv. pas.*) a cuprinde, a conține: *genus officiorum quod tenetur hominum societate* CIC. gen de datorii care țin de viața socială a oamenilor. **III 1** a ține, a păstra, a nu părăsi: *legio locum non tenuit* CAES. legiunea nu și-a păstrat poziția, ~ *praesidium* CAES. a apăra garnizoana, **2** (*fig.*) **a.** a păstra, a respecta: ~ *silentia* OV. a păstra tăcere, ~ *foedus* CIC. a respecta tratatul, ~ *consuetudinem* CIC. a păstra obiceiul, ~ *fidem* CIC. a-și ține cuvîntul, ~ *suas leges* CIC. a-și ține legile; **b.** (*vi.*) a dura, a ține: ~ *imber per noctem totam tenuit* LIV. ploaia a ținut toată noaptea, *tenet fama lupam cursum flexisse* LIV. se păstrează legenda că lupoaica s-a întors din drum; **3** (*despre memorie*): ~ *memoriam alicuius* LIV. a-și aminti de cineva, *memoriā* [cu inf.] a ține minte că ..., (fără *memoriā*) ~ *dicta* HOR. a-și aminti cele spuse. **IV 1** a menține într-o stare, a ține: *in obsidione Athenas tenuerunt* NEP. au ținut Atena asediată, *castris se tenere* CAES. a rămîne mai departe în tabără, *se ~ domi a conventu remotum* NEP. a sta tot timpul acasă departe de mulțime; **2** a menține, a face să subziste: ~ *auctoritatem in suos* CIC. a-și menține autoritatea față de ai săi, *imperium populi Romani illius operā tenebatur* CIC. dominația romană se menținea mulțumită lui, *bestiae hoc calore tenentur* CIC. animalele subzistă prin această căldură; **3** (*despre o idee*) a menține o părere, a susține ferm: *hoc teneo, hic haereo* CIC. asta susțin, la asta rămîn, (*cu ac. și inf.*) *illud arcte tenent: voluptatem summum bonum esse* CIC. asta susțin ei morțiș: că voluptatea este binele suprem, (cu *ut* sau *ne* și conjct.) *nos teneamus, ut* ... CIC. noi să ne menținem la părerea că ..., *plebs tenuit, ne consules crearentur* LIV. plebea a susținut continuu să nu se aleagă consuli. **V 1** (*frecv. pas.*) a obliga, a constrînge, a lega: *promissa, iure iurando teneri* CIC. a fi legat printr-o promisiune, prin jurămînt, *foederibus teneri* LIV. a fi obligat prin tratate, *quamquam eum leges non tenent* CIC. deși pe acesta legile nu-l obligă; **2** (*pas.*) a fi constrîns să se recunoască vinovat, a fi dovedit vinovat, a fi considerat vinovat: *si negassent, facile in re perspicua tenerentur* CIC. dacă ei ar fi tăgăduit, ușor ar fi fost dovediți ca vinovați într-o afacere atît de clară, *teneri in manifesto peccato* CIC. a fi dovedit culpabil de un delict manifest, (*cu genit.*) *non caedis tenetur* CIC. nu e considerat ca vinovat de crimă, *teneri repetundarum* TAC. a fi acuzat de delapidare. **VI 1** a ține pe loc (o mișcare), a împiedica, a opri: *quem diutius tenui quia* ... CIC. pe care l-am ținut pe loc mai mult, fiindcă ..., *septimum diem Corcyrae tenebamur* CIC. de șapte zile eram ținuți pe loc la Corcyra, *non tenebo te pluribus* CIC. n-am să te rețin mai mult, *ne diutius teneam* CIC. ca s-o scurtez, *ab aliquo ~ manus* OV. a nu se atinge de cineva, *naves vento tenebantur, quominus* ... CAES. navele erau împiedicate de vînt să ...; **2** (*fig.*) a-și reține, a-și stăpîni: ~ *iracundiam, dolorem* CIC. a-și stăpîni mînia, durerea, ~ *risum* HOR. a-și ține rîsul, *se tenere non posse, quin* ... CIC. a nu se putea stăpîni să nu ..., *se vix tenere ab accusando* CIC. a se abține cu greu să nu acuze.

tener, *era, erum adj.* **1** moale, mlădios, flexibil: *in tenero gramine* HOR. pe iarba moale, *tenera lanugine mala* VERG. gutui cu puf moale, *ubi terra tenerrima erit* CAT. cînd pămîntul va fi mai afînat, ~ *aër* LUCR. aer proaspăt, ~ *caules* HOR. lujer mlădios, *teneri rami* OV. ramuri mlădioase; (*fig.*) *est oratio mollis et tenera* CIC. vorbirea e suplă și maleabilă, *teneri saltatores* CIC. balerini supli; **2** de vîrstă fragedă, tînăr, gingaș, delicat: *equis vetulis teneros anteponere* CIC. a prefera cailor bătrîni pe cei tineri, *tenerae virgines* HOR. gingașe copile, *teneris annis* PLIN. IUN. în anii tinereții, *a teneris unguiculis* CIC. sau *de tenero ungui* HOR. din fragedă tinerețe, *a tenero* QUINT. de copil, de mic; (*fig.*) *tener poeta* CATUL. poet delicat, *teneri versus* HOR. versuri drăgăstoase (de iubire), *teneri poetae* OV. poeți erotici, (*peior.*) *teneri Maecenates* IUV. efeminați ca Maecenas.

tenerascō, *ere vi.* a întineri LUCR.

tenerē *adv.* moale, delicat PLIN. IUN. ș.a.

tenerescō, *ere vi.* a se muia CELS.

teneris (*2*) *adj. v.* **tener** VARR.

teneritās, *ātis f.* frăgezime, prospețime: ~ *aetatis* VITR. frăgezimea vîrstei; (*fig.*) delicatețe, gingășie PLIN.

teneriter *adv. v.* **tenere** CHARIS.

teneritūdō, *inis f.* moliciune VARR.; vîrstă fragedă SUET.

tenerōsitās, *ātis f.* vîrstă fragedă, copilărie FORT.

Tenēs (Tennēs), *is m.* fiul lui Cycnos, fondator al orașului Tenedos.

tēnesmos, *ī m.* iritație intestinală dureroasă NEP. ș.a.

Tēniī, *ōrum v.* **Tenos**

tenōn, *ontis m.* tendon C. AUR.

tenor, *ōris m.* [*teneo*] **1** mișcare continuă, curs neîntrerupt, continuare: *hasta servat tenorem* VERG. sulița își urmează drumul, *interrumpere rerum tenorem* LIV. a întrerupe continuitatea într-o acțiune, *tenorem pugnae servare* LIV. a continua lupta, ~ *vitae meae* OV. cursul vieții mele, *tenorem in narrationibus servare* QUINT. a păstra legătura (firul) în povestiri, *eodem tenore* LIV. fără nici o schimbare, în același fel, *uno tenore* **a.** fără întrerupere LIV.; **b.** uniform, în același fel CIC., LIV.; **2** (*spec.*) **a.** accent: *acuto tenore* QUINT. cu un ton ascuțit: **b.** (*judic.*) dispoziții: *pro tenore legis* DIG. conform dispozițiilor legii.

Tēnos (-us), *ī f.* una dintre insulele Ciclade (*în vecinătatea insulei Delos*) // **Tēniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii insulei Tenos.

tensa, *ae f.* car sfînt (*în care se purtau statuile zeilor în procesiuni*) CIC., LIV.; (*gener.*) car TITIN.

tensiō, *ōnis f.* **1** întindere; fel de a întinde HYG.; (*pl. concrt.*) frînghii de întins VITR.; **2** (*med.*) contracție a tendoanelor VEG.

tensūra, *ae f.* întindere VEG.; mod de a întinde HYG.
tensus (*3*) *p. pf. adj. v.* **tendo**
tent... *v.* **tempt...**
tentīgō, *inis f.* (*tendo*) erecţie HOR., IUV.
tentiō, *ōnis f.* încordare, tensiune PRISC.; (*pl. concrt.*) ştreanguri VITR.
tentipellium, *iī n.* calapod al cizmarului FEST.; substanţă cosmetică împotriva zbîrciturilor FEST.
tentō, *āre* şi deriv. *v.* **tempto** şi deriv.
tentōriolum, *ī n.* cort mic B. AFRIC.
tentōrium, *iī n.* [*tendo*] cort VERG. ş.a.
tentōrius (*3*) *adj.* de cort TREB.
tentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tendo** şi **teneo**
tentus[2], *ūs m.* oprire C. AUR.
Tentyra, *ōrum n. pl.* şi **Tentyris,** *idis f.* oraş în Egiptul superior // **Tentyrītēs,** *ae adj. m.* din (de) Tentyra // **Tentyrītae,** *ārum m. pl.* tentyrenii, locuitorii Tentyrei // **Tentyrīticus** (*3*) *adj.* de Tentyra.
tenuātim *adv.* scurtîndu-se APIC.
tenuātiō, *ōnis f.* slăbire C. AUR.
tenuiculus (*3*) *adj.* (dim. al lui *tenuis*) foarte slab, neînsemnat, biet CIC.
tenuis (*2*) *adj.* **1** subţire, uşor: ~ *acus* OV. ac subţire, *tenue filum* HOR. fir subţire, ~ *vestis* OV. haină subţire, ~ *acies* TAC. linie de luptă subţire, *tenue vinum* PLIN. vin uşor, ~ *nebula, pluvia* VERG. nor uşor, ploaie uşoară; **2** mic, redus, strîmt, slab, sărac: ~ *amnis* PLIN. rîu mic, ~ *rima* OV. crăpătură strîmtă, (*homo*) ~ CATUL. om slab, ~ *vox* QUINT. voce mică, ~ *murus* CIC. zid slab, ~ *victus* CIC. hrană slabă, (*fig.*) ~ *praeda* CAES. pradă neînsemnată, *spes tenuior* CIC. speranţă mai slabă, ~ *cura* OV. grijă uşoară, *tenuissima valetudo* CAES. sănătate foarte şubredă, ~ *animus* CAES. suflet bicisnic, *tenues opes* CIC. resurse naturale slabe, ~ *et obaeratus* SUET. sărac şi înglodat în datorii, ~ *homines tenues* CIC. oameni săraci, *tenui loco orti* LIV. născuţi dintr-o familie de jos // **tenuiōres,** *m. pl.* cei de jos; **3** fin, subtil, delicat: ~ *distinctio* CIC. distincţie subtilă, *tenues Athenae* MART. Atena, oraşul rafinat, *tenues aures* LUCR. auz fin; **4** (*despre stil*) simplu: *oratores tenues* CIC. oratori cu stil simplu.
tenuitās, *ātis f.* **1** subţirime, fineţe: ~ *crurum* PHAEDR. subţirimea picioarelor, ~ *cutis* PLIN. fineţea pielii, ~ *aquae* PLIN. limpezimea apei, *tanta est animi ~, ut fugiat aciem* CIC. atît de subtil e spiritual, încît scapă vederii; **2** sărăcie, lipsă de mijloace: ~ *aerarii* CIC. secătuirea tezaurului, ~ *hominis* CIC. strîmtoarea omului; **3** (*fig. despre stil*) simplicitate, puritate, fineţe CIC.
tenuiter *adv.* **1** subţire, fin: *alutae ~ confectae* CAES. piei tăbăcite, fin lucrate; **2** slab (ca rezultat), mizerabil TER.; **3** subtil, fin: ~ *disserere* CIC. a discuta cu subtilitate [comp. *tenuius* CIC.]; **4** superficial, uşor, puţin: ~ *argumenta colligere* CIC. Verr. *2, 157* a aduna superficial probele, *tenuissime aestimare* CIC. a socoti la un preţ foarte mic CIC. Verr. *4, 35*.
tenuō (*I*) *vt.* **1** a subţia, a micşora, a slăbi, a topi: *tempus tenuat dentem aratri* OV. timpul roade fierul plugului, *corpus parvo victu tenuatum* TAC. trup slăbit de nemîncare, *sol aera humidum tenuat* SEN. soarele face uşor aerul umed, *tenuatus in auras umor* OV. M. *15, 246* apa volatilizată în văzduh, *ne vox tenuetur* QUINT. să nu se subţieze vocea, *vocis via est tenuata* OV. gîtlejul i s-a strîmtat, *Proteus se tenuabit in undas* OV. Proteus se va preface în unde, *luna tenuata* OV. luna descrescută; **2** (*fig.*) a slăbi, a micşora, a atenua: *vires tenuantur* OV. forţele slăbesc, ~ *famam culpae* OV. a atenua faima vinei; (*poet.*) ~ *carmen* PROP. *3, 1, 5* a toarce firul fin al unui cîntec, a compune o poezie uşoară.
tenus[1] *prep.* (*postpus*) **1** pînă la: (*cu genit.*) *lumborum* ~ CIC. pînă la şale, *laterum* ~ VERG. pînă la brîu, *Corcyrae* ~ LIV. pînă la Corcyra; (*cu abl.*) *Ostiā* ~ SUET. pînă la Ostia, *collo* ~ OV. pînă la gît, *solo* ~ *deiectae* TAC. dărîmate pînă la pămînt, *Cantabrico ~ bello, nec ultra* SUET. pînă la războiul cu cantabrii şi nu mai departe, *vulneribus tenus* LIV. pînă la răniri numai; **2** (*spec.*) *verbo* ~ sau *nomine* ~ CIC. numai de formă, numai cu numele CIC., TAC.; v. şi *eatenus, hactenus, quatenus*.
tenus[2] *n.* (*numai la nom. şi ac.*) coardă întinsă, laţ PL., SERV.
Tēnus *v.* **Tenos**
Teōs, *ī f.* oraş în Ionia (*locul de naştere al lui Anacreon*) // **Tēius** (*3*) *adj.* al poetului din Teos, al lui Anacreon: *Teia Musa* OV. Muza lui Anacreon, *Teia fides* HOR. lira lui Anacreon // **Tēiī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Teos.
tepefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a încălzi, a face călduţ: pas. *tepefio*; *tepefactus* p. pf. încălzit.
tepefactō, *āre vt.* a încălzi CATUL.
tepeō, *ēre vt.* **1** a fi călduţ (cald): *ubi plus tepeant hiemes* HOR. unde iernile să fie mai călduţe, *Zephyrique tepentibus auris* VERG. la adierile călduţe ale zefirului; **2** (*fig.*) a se înfierbînta (de iubire): *quo virgines tepebunt* HOR. de care fetele vor fi îndrăgostite; **3** a iubi fără ardoare OV.; a fi lînced QUINT.
tepescō, *ere, tepuī vi.* **1** a se face călduţ, a se încălzi: *litora sole tepescunt* OV. ţărmul se încălzeşte de soare; **2** (*rar*) a se face călduţ, a se mai răci MART. *2, 1, 10*; **3** (*fig.*) a se potoli, a se calma: *fugit ira, mentesque tepescunt* LUC. dispare mînia şi spiritele se potolesc, *negotio tepescente* AMM. negoţul lîncezind.
tepidārium, *iī n.* cameră pentru băi calde VITR.
tepidārius (*3*) *adj.* de apă caldă VITR.
tepidē *adv.* **1** călduţ: *tepidius natare* PLIN. IUN. a înota în apă mai călduţă; **2** (*fig.*) fără căldură, fără ardoare AUG.
tepidō, *āre vt.* a încălzi puţin PLIN.
tepidus (*3*) *adj.* **1** călduţ: ~ *sol* HOR. soare călduţ, *tepidi venti, loca tepidiora* PLIN. vînturi călduţe, locuri mai călduţe, *tepidae brumae* HOR. ierni călduţe; **2** (*fig.*) care se răceşte, amorţit: *tepidam recalescere mentem* OV. a reîncălzi o inimă amorţită.
tepor, *ōris m.* **1** căldură blîndă (temperată): ~ *autumnalis* PLIN. căldură blîndă de toamnă // **tepōres** *m. pl.* cataplasme călduţe C. AUR.; **2** (*rar*) căldură insuficientă, răceală (a băii) TAC.; **3** (*fig.*) lipsă de forţă, lîncezeală (a stilului) TAC. D. *21*.
tepōrō, *āre vt.* a face călduţ, a încălzi moderat PLIN.
tepōrus (*3*) *adj.* călduţ AUS.

tepuī *pf. v.* **tepesco**
Tepula aqua *ae f.* apeduct care alimenta Capitoliul PLIN.
ter *num.* 1 de trei ori: ~ *in die* CAT. (*in anno* PL.) de trei ori pe zi, de trei ori pe an, (*poet.*) *terni ter cyathi* HOR. de trei ori cîte trei (= nouă) cupe, *ter centum milia* HOR. trei sute de mii, *bis terque* VERG. de mai multe ori, *o, ego ~ felix, si ...* OV. preafericit aş fi, dacă..., *o, terque quaterque beati* VERG. o, preafericiţi; 2 (*rar*) pentru a treia oară: ~ *consul* PLIN. IUN. pentru a treia oară consul.
tercen... *v.* **trecen...**
terdeciē(n)s *num.* de treisprezece ori.
terebinthinus (*3*) *adj.* de terebint CELS.
terebinthus, *ī f.* (*bot.*) terebint (*Pistacia terebinthus*) VERG.
terebra, *ae f.* [*tero*] 1 sfredel, burghiu CAT.; (*spec.*) trepan (*instrument chirurgical*); 2 maşină de război pentru străpungerea zidurilor VITR.; 3 insectă care sfredeleşte lemnul ISID.
terebrātiō, *ōnis f.* 1 sfredelire, perforare COL.; 2 (*concrt.*) gaură VITR.
terebrātus, *ūs m.* găurire, perforare SCRIB.
terebrō (*I*) *vt.* 1 a sfredeli, a găuri, a perfora: ~ *lumen telo acuto* VERG. a străpunge ochiul (ciclopului) cu ţăruşul ascuţit, ~ *salinum* PERS. a scobi solniţa tot rîcîind; 2 (*fig.*) a se insinua, a-şi face drum PL. Bacch. *1198*; 3 a face sfredelind VITR.
terebrum, *ī n.* sfredel HIER.
terēdo, *inis f.* insectă care roade (lemn, lînă, carne, făină), molie, carie [?] OV., PLIN. ş.a.
Tēreidēs, *ae m. v.* **Tereus**
Terentia, *ae f.* soţia lui Cicero.
Terentiānus[1] (*3*) *adj.* 1 al poetului Terentius CIC.; 2 al lui Terentius Varro CIC.
Terentiānus[2], *ī m.* L. Terentianus Maurus (gramatic).
Terentilla lex *f.* legea terentillă LIV.
Terentillus, *ī m.* nume de familie (*de ex.: C. Terentillus Arsa, autorul legii terentille*).
Terentinus (*3*) *adj. v.* **Terentum**
Terentius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: P. Terentius Afer; Terentius, autorul de comedii; C. Terentius Varro, consulul învins la Cannae; M. Terentius Varro* [*Reatinus*], *vestitul scriitor, contemporan mai vîrstnic al lui Cicero; P. Terentius Varro* [*Atacinus*], *poet epic din epoca ciceroniană*).
Terentum, *ī n.* sau **Terentus (-os),** *ī m.* loc în Cîmpul lui Marte, pe malul Tibrului (*unde se organizau jocurile seculare*) // **Terentīnus** (*3*) *adj.* terentin.
teres, *etis adj.* 1 rotunjit (în lungime), rotund (şi neted): *hastile cetera ~ praeterquam ad extremum* LIV. suliţa rotundă în totul în afară de capăt, ~ *virga* OV. vargă rotundă şi netedă, ~ *palus* CIC. ţăruş rotund; (*despre părţile corpului*) bine făcut: ~ *bracchiolum* CATUL. braţ mic bine făcut, *teretes surae* HOR. pulpe bine făcute, ~ *puer* HOR. copil zvelt; (*fig.*) *sapiens ~ atque rotundus* HOR. S. *2, 7, 86* înţeleptul neted şi rotund (ca o sferă perfectă, de pe care alunecă necazurile); (*oc.*) bine împletit, solid: *teretes plagae* HOR. laţuri bine împletite; 2 (*fig.*) şlefuit, fin, elegant: *teretes aures* CIC. auz fin, ~ *oratio* CIC. stil elegant.
Tēreūs, *ei (-eos) m. 1*) rege al Thraciei (*soţul Procnei şi tatăl lui Itys; necinstind-o pe Philomela, cumnata sa, a fost metamorfozat în pupăză*); *2*) titlul unei tragedii a lui Accius // **Tēreidēs,** *ae m.* fiul lui Tereus (Itys).
tergeminus (*3*) *adj. v.* **trigeminus** VERG.
tergenus *adv.* de trei feluri AUS.
tergeō, *ēre, tersī, tersum vt.* 1 a şterge, a curăţa: ~ *manus* VARR. a-şi şterge mîinile, ~ *lumina lacrimantia* OV. a-şi şterge ochii înlăcrimaţi, ~ *arma* LIV. a curăţa armele, ~ *argentum* LIV. a şterge argintăria, *aures terget sonus ille* LUCR. *6, 112* acel sunet zgîrie urechile, *pavone ~ palatum* HOR. *2, 2, 25* a-şi unge (mîngîia) cerul gurii cu carne de păun; 2 (*fig. rar*) ~ *librum* MART. a corecta o carte; ~ *scelus* SEN. a ispăşi o crimă; [şi **tergo,** *ere* CIC. ş.a. *v. şi* **tersus**].
Tergeste, *is m.* şi **Tergestum,** *ī n.* oraş în Istria (*azi, Trieste*) // **Tergestinus** (*3*) *adj.* tergestin // **Tergestīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Tergeste.
tergilla, *ae f.* [*tergus*] şorici (de porc) APIC.
tergīnum, *ī n.* curea, biciuşcă LUCIL.
tergiversanter *adv.* şovăind, dînd înapoi VELL.
tergiversātiō, *ōnis f.* tărăgănare, amînare CIC.
tergiversātor, *ōris m.* cel care tergiversează GELL.
tergiversor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a căuta să scape prin subterfugii, a tergiversa, a o suci, a tărăgăna, a se codi: *huc atque illuc tergiversans* CIC. sucind-o în dreapta şi-n stînga, *non incallide tergiversantur* CIC. se sustrag destul de abil, *quid tergiversamur nec fatemur ...* CIC. ce tot o sucim şi nu declarăm deschis ...
tergō, *ere v.* **tergeo**
tergorō, *āre vt.* a tăvăli (acoperind) PLIN.
tergum, *ī n.* 1 spate (de om sau animal): *boum terga* CIC. spinările boilor, *terga Phoebo praebere* OV. a-şi încălzi spatele la soare, a se însori, *tergo ac capite puniri* LIV. a fi bătut cu vergile pe spinare şi decapitat, *dabitur supplicium mihi de tergo vestro* PL. mi-o veţi plăti cu vergi pe spinare; (*mil. pl.*) dos: *terga vertere* CAES. (*terga dare* LIV., *terga praebere* [*praestare*] *fugae* TAC.) a da dosul, a o lua la fugă, *hosti terga dare* TAC. a da dosul din faţa duşmanului, *terga hostium caedere* LIV. a ataca duşmanul din spate, *circumire terga vincentium* TAC. a-i învălui pe la spate pe învingători; *a tergo* CIC. din (de la) spate, *post ~ legionum* CAES. în spatele legiunilor, *post terga* IUV. în urma sa; 2 (*fig.*) a. partea din dos a unui lucru, dos: *ad terga collis* LIV. spre spatele colinei, *in tergo libri* IUV. pe dosul cărţii; b. (*poet.*) spinare, suprafaţă: bulgări de pămînt între două brazde VERG. G. *1, 97*; *dura terga amnis* OV. P. *1, 2, 82* spatele îngheţat al fluviului (Dunării); c. spinare = cap: *centum terga suum* VERG. o sută de (capete de) porci; 3 piele: *taurinum ~* VERG. piele de taur; 4 obiecte făcute din piele: a. burduf: *venti bovis inclusi tergo* OV. M. *14, 225* vînturi închise într-un burduf de bou; b. tamburină: *feriunt taurea terga manus* OV. F. *4, 342* mîinile lovesc tamburinele frigiene; c. scut de piele: *tergum Sulmonis* VERG. scutul lui Sulmo, *rupit terga novena boum* OV. rupse cele nouă

straturi de piele de bou care acopereau scutul: (*oc.*) *ferri terga* VERG. Aen. *10, 482* lamele de fier în straturi (la scut); **d.** cest al luptătorului VERG.; [forma **tergus**, *ī m.* PL. As. *319*].

tergus, *ōris n.* **1** spate, spinare PROP.; **2** spată: *resecat de tergore* (*suis*) *partem* OV. taie o parte de spată a unui porc; **3** piele: *tergora diripere costis* VERG. a jupui pieile de pe coaste; **4** (*fig.*) platoșă (de piele) MART.; [arh. *tegus* PL. Capt. *902*].

Terīna, *ae f.* oraș în Bruttium // **Terinaeus** (*3*) *adj.* al Terinei.

teriugus (*3*) *adj.* întreit: *canis teriugo capite* APUL. cîine cu cap întreit (Cerber).

Termaximus, *ī m.* Trismegistul „întreit marele" (*epitet al lui Hermes egipteanul*).

termen, *inis n.* hotar VARR.

termentum, *ī n.* [*tero*] vătămare, pagubă PL. Bacch. *929*.

termes[1], *itis m.* ramură, rămurea tăiată HOR.

termes[2], *itis v.* **tarmes**

termĭnābilis (*2*) *adj.* care se poate limita HIER.

Termĭnālia, *ium* (*-iōrum*) *n. pl.* Terminalii (*sărbătoare a zeului hotarelor, Terminus, la 23 februarie*) OV. ș.a.

termĭnālis (*2*) *adj.* **1** de hotar AMM.; **2** final, definitiv; care anunță sfîrșitul: ~ *sententia* COD. IUST. sentință definitivă, ~ *tuba* APUL. M. *10, 29* trompetă care anunță sfîrșitul dansurilor.

termĭnātē *adv.* cu hotare GROM.

termĭnātiō, *ōnis f.* **1** delimitare, hotărnicie (a unui ținut) LIV., SEN.; (*pl.*) limite VITR.; (*fig.*) ~ *rerum expetendarum* CIC. limita lucrurilor de dorit, *terminatione aurium* CIC. prin delimitarea pe care o face auzul (la rostirea unui vers); **2** clauzulă, terminație CIC.; desinență PRISC.

termĭnātor, *ōris m.* hotarnic AUG.

termĭnātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **termino**

termĭnātus[2], *ūs m.* hotar FRONTIN.

termĭnō (*I*) *vt.* **1** a pune hotar, a delimita: ~ *illorum fines* CIC. a delimita ținutul lor, ~ *agrum publicum a privato* CIC. a separa printr-un hotar pămîntul public de cel particular; **2** (*fig.*) a limita, a mărgini, a restrînge; a determina: *iisdem finibus gloriam quibus vitam* ~ CIC. a mărgini gloria doar la limitele vieții, ~ *summam voluptatem omnis privatione doloris* CIC. a face să consiste plăcerea supremă în lipsa oricărei dureri; **3** a încheia, a pune capăt, a termina: ~ *bellum* LIV. a pune capăt războiului, *imperio annuo terminato* CIC. conducerea anuală încheindu-se, *numerose* ~ *orationem* (*sententiam*) CIC. a încheia perioada cu o clauză metrică; (*gram.*) *genitivo casu tis syllaba terminarentur* QUINT. *1, 5, 62* la cazul genitiv s-ar termina cu silaba *-tis*.

termĭnus, *ī m.* **1** semn (piatră) de hotar, hotar: *nulli possessionum termini* nici un fel de semne de hotar ale proprietăților, *terminos urbis propagare* TAC. a lărgi hotarele orașului; *Terminus* divinitate a hotarelor; **2** (*fig.*) limită: *illius artis termini* CIC. limitele acelei arte, *nullis terminis circumscribere ius suum* CIC. a nu-și mărgini dreptul lor prin nici un fel de limite; (*oc.*) sfîrșit: ~ *contentionum* CIC. sfîrșitul luptelor.

termiteus (*3*) *adj.* [*termes*] de măslin GRAT.

termō, *ōnis m. v.* **terminus** ENN.

ternārius (*3*) *adj.* de trei: ~ *scrobis* COL. groapă (adîncă) de trei picioare, ~ *numerus* AUS. numărul trei.

ternāriusdenārius (*3*) *adj.* de treisprezece PRISC.

ternī, *ae, a num.* cîte trei: *scrobes ternorum pedum* PLIN. gropi de cîte trei picioare, *in naves* ~ *iuvenci* VERG. cîte trei juncani de fiecare corabie; (*poet.*) trei: *ternas litteras scio iam* PL. scriu acum trei litere (*amo*); *terna guttura monstri* OV. cele trei gîtlejuri ale dihaniei.

ternīdēnī, *ae, a num.* cîte treisprezece, treisprezece deodată PLIN.

terniō, *ōnis m.* numărul trei, un trei GELL.

ternitās, *ātis f. v.* **trinitas**

ternox, *noctis f.* noapte întreită STAT.

ternus (*3*) *num.* întreit: *terno ordine remi* VERG. vîsle în rînd întreit (suprapuse).

terō, *ere, trīvi, trītum vt.* **1** a freca, a șterge: *lacrimam oculos terendo vix exprimere* TER. a scoate cu greu o lacrimă (falsă), frecîndu-se la ochi, ~ *lignum ligno* PLIN. a freca un lemn de altul, *calamo trivisse libelum* VERG. a-și fi frecat buzița de fluier (învățînd să cînte), ~ *calcem calce* VERG. a călca cu piciorul pe cineva (ajungîndu-l din urmă la fugă), ~ *metam curru* HOR. a atinge borna cu carul de curse (trecînd în goană mai departe); **2** a freca (curățind), a netezi, a șlefui: ~ *radios rotis* VERG. a struji spițe pentru roți, ~ *crura pumice* OV. a-și depila membrele cu piatră ponce, *catillum manibus tritum* HOR. farfurioară lustruită de frecatul mîinilor; **3** a freca (pisînd, fărîmînd), a fărîma: ~ *aliquid in mortario* PLIN. a pisa ceva într-o piuliță, *teritur baca trapetis* VERG. se fărîmă măslinele la teasc, *papaver tritum* OV. mac pisat; (*p. pf.*) sens obscen PROP. *3, 11, 31* ș.a.; **4** a bate grînele, a treiera: ~ *frumentum* VARR. a treiera grîu, *pingues paleā teret area culmos* VERG. aria ta va treiera spice bogate doar în paie, *bis frugibus area trita est* OV. de două ori aria a fost treierată de grîne (au trecut de-atunci doi ani); **5** a uza, a toci, a roade: ~ *ferrum* OV. a toci fierul, ~ *manum labore* VERG. a-și bătuci palma de muncă, *trita vestis* HOR. haină roasă, ~ *librum* MART. a toci cartea (de atîta citit); **6** (*spec.*) **a.** a bate de multe ori (un drum), a cutreiera: *via trita pede* TIB. drum bătut cu piciorul, *loca nullius ante trita solo* LUCR. locuri necălcate înainte de piciorul nimănui: *angustum formica terens iter* VERG. furnica bătînd un drum îngust; (*fig.*) *hoc verbum satis trivimus* CIC. a folosit destul acest cuvînt; **b.** (*despre timp*) a-și trece, a-și consuma: ~ *diem sermone* PL. a-și pierde ziua cu vorba, ~ *tempus in convivio* LIV. a-și pierde timpul benchetuind, ~ *omne aevum ferro* VERG. a-și trece toată viața în lupte, (*abs.*) *in foro terimur* PLIN. IUN. ne uzăm viața în for; **7** (*fig.*) a uza forțele, a obosi, a slei: ~ *in armis plebem* LIV. a slei plebea prin războaie, *in opere longinquo se* ~ LIV. a se uza într-o operație de lungă durată.

terplicō, *āre v.* **triplico** GELL.

Terpsichorē, *ēs f.* muza dansului AUS.; muză, poezie IUV.

terra, *ae f.* **1** Pămîntul (ca planetă): ~ *in medio mundo sita* CIC. Terra aşezată în mijlocul universului; **2** pămînt (ca materie): *mihi terram inice* VERG. aruncă pămînt asupră-mi, *terrae filius* CIC. fiul pămîntului (persoană necunoscută), *aquam terramque petere* (*poscere*) LIV. a cere pămînt şi apă (semn al supunerii), *terrā orti* QUINT. născuţi din pămînt, autohtoni; **3** pămînt, suprafaţă a pămîntului, sol: *terrae hiatus* CIC. prăpastie, *terrae motus* CIC. cutremur de pămînt, *terram intueri* PL. a privi în pămînt, *accidere ad terram* PL. a cădea la pămînt, *terrae difigitur arbos* VERG. în pămînt se înfige un arbore, ~ *argilosa aut lapidosa* VARR. sol argilos sau pietros; **4** pămînt, uscat (opus mării, cerului, aerului): *terra marique* CIC. (*mari terraque* LIV. *et mari et terra* CIC.) pe mare şi pe uscat, *iter Brundisium terrā petere* CIC. a se îndrepta spre Brundisium pe uscat, *ex magna iactatione terram videre* CIC. după atîta zgîlţîire pe valuri a vedea pămîntul, (*poet. pl.*) *hanc vitam in terris agere* VERG. a-şi duce viaţa asta pe pămînt, *sub terras penetrare* CIC. a pătrunde sub pămînt (în Infern); *orbis terrarum* şi *orbis terrae* CIC. suprafaţa pămîntului, lumea, universul: *ubi terrarum?* CIC. unde în lume?, *ubicumque terrarum* CIC. peste tot în lume (în toată lumea), *aliquo terrarum migrare* CIC. a pleca undeva în lume, *quoquo terrarum* TER. oriunde în lume; **5** ţinut, ţară: *in hac terra* CIC. în această ţară a noastră, *in ea terra* CIC. în acel ţinut, *terra Gallia* CAES. ţara Galliei, ~ *Hispania* LIV. Hispania; **6** Terra, zeiţa pămîntului (altfel Tellus); [genit.sg. *terrāī* LUCR.].

Terracīna, *ae f.* şi deriv. *v.* **Tarracina** şi deriv.

terraemōtus, *ūs* şi **terrae motus**, *ūs m.* cutremur de pămînt CIC.

terrāneola, *ae f.* (*ornit.*) ciocîrlie (*Alauda arvensis*) PHAEDR.

terrēnum, *ī n.* **1** pămînt, teren, cîmp: ~ *herbidum* LIV. cîmp ierbos, *genera terreni* COL. feluri de sol; **2** (*pl.*) **terrēna**, *ōrum n. pl.* animale terestre QUINT.; **3** (*pl.*) lucrurile pămînteşti AMBR.

terrēnus (*3*) *adj.* **1** de pămînt: *tumulus* ~ CAES. ridicătură de pămînt, *vasa terrena* PLIN. vase de pămînt; **2** terestru: *bestiae terrenae et aquatiles* CIC. animale terestre şi acvatice; (*poet.*) ~ *eques Bellerophon* HOR. C. *4, 11, 27* Bellerophon călăreţ pămîntean, muritor (călărind Pegasul, de origine divină); *terrena numina* OV. M. *7, 248* zeităţi subpămîntene.

terreō, *ēre, uī, itum vt.* **1** a înspăimînta, a îngrozi, a înfricoşa: ~ *urbem incendiis* CIC. a îngrozi oraşul prin incendii, ~ *aliquem minis* CIC. a înfricoşa pe cineva prin ameninţări, *metu territi* CURT. înspăimîntaţi de frică, *territi, ne opprimerentur* LIV. înfricoşaţi să nu fie zdrobiţi; **2** (*rar*) a pune pe fugă, a fugări, a goni: *sonitu terrebis aves* VERG. vei goni păsările făcînd zgomot, ~ *aliquem per totum orbem* OV. a fugări pe cineva peste tot pămîntul; **3** a împiedica (de frică), a ţine pe loc: (cu *ne* sau *quominus* şi conjct.) *memoria terrebat* (*eos*) *ne* … LIV. amintirea îi împiedica să …

terrestris (*2*) *adj.* şi **terrester**, *tris, tre adj.* **1** terestru, de uscat: ~ *exercitus* NEP. armata de uscat, *terrestria proelia* NEP. lupte terestre, ~ *archipirata* CIC. şeful piraţilor de uscat; **2** pămîntesc: *Capitolium, terrestre domicilium Iovis* CIC. Capitoliul, lăcaşul pămîntesc al lui Iupiter, *res caeleste atque terrestres* CIC. lucrurile cereşti şi pămînteşti.

terreus (*3*) *adj.* de (din) pămînt: ~ *murus* VARR. zid de pămînt; (*poet.*) pămîntesc: *terrea progenies* VERG. G. *2, 341* neamul pămîntesc.

terribilis (*2*) *adj.* înspăimîntător, înfricoşător, îngrozitor CIC. ş.a. ~ *aspectu* CIC. îngrozitor la vedere, ~ *alicui* CIC. înfricoşător pentru cineva; (*tard.*) respectabil, venerabil COD. IUST.

terribiliter *adv.* înfricoşător, îngrozitor ARN.

terricola, *ae m.* şi *f.* locuitor al pămîntului LUCIL., APUL.

terricrepus (*3*) *adj.* tunînd îngrozitor AUG.

terricula, *ae f.* şi **terriculum**, *ī n.* sperietoare LUCIL., LIV.

terriculāmentum, *ī n.* sperietoare, spectru, fantomă APUL.

terriculum, *ī v.* **terricula**

terrificātio, *ōnis f.* spaimă, groază NON.

terrificō (*l*) *vt.* a înspăimînta, a îngrozi: ~ *mentes* LUCR. (*animos* VERG.) a înspăimînta sufletele.

terrificus (*3*) *adj.* înspăimîntător, înfricoşător LUCR., VERG. ş.a.

terrigena, *ae m.* şi *f.* (*poet.*) născut din pămînt, fiu al pămîntului: *genus terrigenarum* LUCR. neamul primilor oameni (*despre oamenii născuţi din dinţii şarpelui semănaţi de Iason sau Cadmus*) OV. despre melc CIC. şi şarpe STAT.

terrigenus (*3*) *adj.* născut *sau* crescut din pămînt TERT.

terriloquus (*3*) *adj.* îngrozitor de spus LUCR.

terrisonus (*3*) *adj.* care răsună îngrozitor CLAUD.

territiō, *ōnis f.* înspăimîntare ULP.

territō, *āre, āvi vt.* a înspăimînta, a înfricoşa PL., CAES. ş.a.

territōriālis (*2*) *adj.* al teritoriului GROM.

territōrium, *iī n.* teritoriu, ţinut (aparţinînd unui oraş) CIC.

territus (*3*) *p. pf. v.* **terreo**

terror, *ōris m.* **1** spaimă, groază: (*cu genit. subiect.*) ~ *exercitus* CAES. groaza soldaţilor, ~ *ceterorum* TAC. groaza celorlalţi, (*cu genit. obiect.*) ~ *belli* CIC. groaza de război, (*cu adj.*) ~ *vanus* LIV. spaimă deşartă, ~ *servilis* CIC. groază de sclavi, ~ *externus* (*peregrinus*) LIV. groaza de duşmanul din afară, *terrorem alicui inicere* (*inferre*) CIC. sau *terrorem alicui facere, afferre, incutere* LIV. a băga groaza în cineva, *terrore teneri* CIC. a fi stăpînit de groază, ~ *incidit exercitui* CAES. spaima cuprinse armata, *terrori hostibus esse* CAES. a fi un obiect de teamă duşmanilor; **2** (*fig.*) ceea ce inspiră groază: *duos terrores huius imperii, Carthaginem Numantiamque, deleverat* CIC. distrusese cele două spaime ale acestui imperiu: Carthagina şi Numantia, *Xerxes, terror gentium* IUST. Xerxes, spaima neamurilor; (*oc.*) veste de groază; întîmplare de groază: ~ *affertur Scythas adventare* CIC. se aduce vestea înspăimîntătoare că vin sciţii, *Romam tanti terrores allati sunt* LIV. au ajuns la Roma atîtea zvonuri de groază, *caelestes mariti-*

mique terrores LIV. întîmplări de groază pe cer şi pe mare.
terrōsus (*3*) *adj.* pămîntos, plin de pămînt VITR.
terrula, *ae f.* (dim. al lui *terra*) colţişor de pămînt, mică proprietate COD. IUST.
terrulentē *adv.* pămînteşte PRUD.
terrulentus (*3*) *adj.* pămîntesc // **terrulenta,** *ōrum n. pl.* roadele pămîntului PRUD.
tersī *pf. v.* **tergeo** şi **tergo**
tersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tergeo** // **adj. 1** spălat, curat: *mulier tersa* PL. femeie curată; **2** (*fig.*) şlefuit, îngrijit, elegant, corect: *multo tersior auctor* QUINT. autor cu mult mai îngrijit, *iudicium acre et tersum* QUINT. judecată ascuţită şi fină.
tersus[2], *ūs m.* spălare, curăţire APUL.
tertiadecumānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a XIII-a TAC.
tertiānus (*3*) *adj.* la trei zile o dată: *febris tertiana* CIC. sau **tertiana,** *ae f.* PLIN. febră din trei în trei zile // **tertiānus,** *ī m.* soldat din legiunea a III-a TAC.
tertiārius (*3*) *adj.* **1** care conţine o treime (din ceva) PLIN. // **tertiārius,** *iī m.* a treia parte, o treime CAT.; **2** al treilea PETR. *45, 11.*
tertiātiō, *ōnis f.* a treia tescuire COL.
tertiātō *adv.* de trei ori CAT.
terticeps, *cipis adj.* al treilea VARR. (*despre o colină*).
tertiō[1] *adv.* **1** pentru a treia oară CIC.; **2** în al treilea rînd CAES.; **3** de trei ori PALL.
tertiō[2] (*I*) *vt.* **1** a repeta a treia oară: *tertiata verba* APUL. M. *5, 18* cuvine gîngăvite; **2** (*spec.*) a ara a treia oară, a face a treia arătură COL.
tertiocērius, *iī m.* funcţionar de-al treilea rang COD. IUST.
tertium *adv.* pentru a treia oară CIC.
tertius (*3*) *num.* **1** al treilea: *tertia pars* CAES. a treia parte, *tertiae partes* PLIN. rolul al treilea, *tertio quoque die* CELS. din trei în trei zile, ~ *Saturnalibus* CIC. a treia zi a Saturnalelor, *ab Iove* ~ *Aiax* OV. Aiax, strănepotul lui Iupiter; **2** (*poet.*) aparţinînd celei de-a treia împărăţii (Infernul); *tertia regna* OV. Infernul, *tertia numina* TR. divinităţile Infernului, *nihil est tertium* CIC. nu există a treia posibilitate (cale de mijloc) // **tertia,** *ae f.* (subînţ. **hora**) a treia oră // **tertiae,** *ārum f. pl.* (subînţ. **partes**) o treime PLIN., COL.
tertiusdecimus (*3*) *num.* al treisprezecelea CIC.
tertiusvīcēssimus (*3*) *num.* al douăzecişitreilea GELL.
Tertulliānus, *ī m. 1*) vestit jurisconsult; *2*) apologet creştin.
tertus (*3*) *p. pf.* (*arh.*) din **tergeo** VARR.
teruncius, *iī m.* **1** trei uncii (= *a patra parte dintr-un întreg divizat în douăsprezecimi*), un sfert de as; (*fig.*) *ne ~ quidem* CIC. nici măcar o para; **2** a patra parte dintr-o moştenire: *heres ex teruncio* CIC. moştenitor al unei pătrimi din avere.
terveneficus (*3*) *adj.* triplu otrăvitor, hoţoman PL. Bacch. *813.*
tesca (tesqua), *ōrum n. pl.* pustietăţi HOR.
tessaracostē, *ēs f.* a patruzecea zi AMBR.
tessella, *ae f.* (dim. al lui *tessera*) **1** cubuleţ de piatră pentru lucrări în mozaic SEN.; **2** zar IUV.; **3** bucăţică pătrată de carne APIC.
tessellārius, *iī m.* mozaicar COD. TH.
tessellātim *adv.* în pătrat APIC.
tessellātus (*3*) *adj.* lucrat în mozaic SUET. // **tessellātum,** *ī n.* pardoseală în mozaic.
tessera, *ae f.* **1** zar (tesserae — *sau* κύβοι — *corespundeau exact zarurilor din zilele noastre: pe cele şase feţete erau inscripţionate cifrele de la 1 la 6* [*cf. şi* talus 3]): *se ad talos aut ad tesseras conferunt* CIC. se ocupă cu arşicile sau cu zarurile; **2** cubuleţ de piatră pentru lucrări în mozaic VITR., PLIN.; **3** (*mil.*) tăbliţă pătrată pe care era scrisă parola; (*fig.*) cuvînt de ordine, ordin: ~ *per castra data erat, ut* ... fusese dat în toată tabăra ordinul ca ..., *it bello ~ signum* VERG. circulă ordinul, semnal al războiului; **4** tăbliţă pentru recunoaşterea legăturilor de ospitalitate (*tessera hospitalis*) PL.: *tesseram confringere* PL. a rupe legăturile de ospitalitate; **5** jeton, bon (*prin care se făceau poporului gratificaţii în grîu sau bani*): *ter in annum quaternum mensium tesseras dare* SUET. a da de trei ori pe an bonuri (de grîu) pentru patru luni, *tesserasque nummarias duplicavit* SUET. (Augustus) a dublat gratificaţiile în bani.
tesserārius (*3*) *adj.* de jocul de zaruri: *tesseraria ars* AMM. arta jocului cu zaruri // **tesserārius,** *iī m.* **a.** jucător în zaruri; **b.** transmiţător al ordinelor comandantului TAC.
tesserātus (*3*) *adj.* prevăzut (cu), împletit cu...: *flagrum talis ovium tesseratum* APUL. M. *8, 28* bici împletit cu arşice de oaie.
tesserula, *ae f.* (dim. al lui *tessera*) **1** cubuleţ pentru mozaic LUCIL.; **2** tăbliţă pentru votare (buletin de vot) VARR.; **3** jeton, bon pentru a căpăta grîu PERS.
testa, *ae f.* **1** lut ars, cărămidă, ţiglă, olan CAT., VARR.; **2** vas de pămînt ars; oală, ulcior, amforă, opaiţ, urnă HOR., VERG. ş.a.; **3** ciob de oală, de ţiglă OV. ş.a.; (*oc.*) aşchie de os CELS.; **4** cochilie de scoică, scoică, (*spec.*) *testarum suffragia* NEP. cioburi de scoici de care grecii se foloseau la votare NEP.; (*fig.*) stridie HOR.; **5** carapace, ţest al broaştei ţestoase VARR.; ţeastă a capului, craniu AUS.; (*poet.*) crustă de gheaţă OV.; **6** (*fig.*) **a.** pată roşie în aliaj (ca un ciob de ţiglă roşie) PLIN.; **b.** (*pl.*) „(aplauze care imită) sunetul de ţiglă" (*gen de aplauze cu palmele inventat de Nero*) SUET.
testābilis (*2*) *adj.* avînd dreptul de a depune mărturie în justiţie GELL.
testāceus (*3*) *adj.* [*testa*] **1** de lut ars, de cărămidă: *testaceum vas* HIER. vas de lut ars, *testaceum pavimentum* VITR. pardoseală de cărămidă // **testāceum,** *ī n.* cărămidă pisată amestecată cu var PLIN.; **2** de culoarea cărămizii, roşu cărămiziu PLIN; **3** care are o cochilie: *testacea omnia* PLIN. moluştele.
testāmen, *inis n.* mărturie TERT.
testāmentārius (*3*) *adj.* testamentar: *testamentaria adoptio* PLIN. adopţie prin testament // **testamentārius,** *iī m.* **a.** falsificator de testamente *sau* subscriitor de testamente false CIC.; **b.** (*tard.*) redactor de testament DIO.

testāmentum, *ī n.* 1 testament ~ *obsignare* CIC. a semna (ca martor) şi a-şi pune pecetea pe un testament, *testamenti factionem habere* CIC. a avea capacitatea juridică de a testa, ~ *resignare* HOR. a deschide testamentul, ~ *mutare* CIC. a schimba dispoziţiile testamentului, ~ *rumpere* CIC. a anula testamentul, ~ *subicere* sau *supponere* CIC. a substitui un testament (punînd la loc altul, falsificat), *ex testamento* CIC. conform testamentului; 2 *vetus et novum Testamentum* ECCL. Vechiul şi Noul Testament.

testātim *adv.* în cioburi, în bucăţele POMPON.

testātiō, *ōnis f.* 1 depunere de mărturie, depoziţie DIO.; 2 chemare ca martor LIV.

testātō *abl. n.* cu sens de *adv.* 1 în prezenţa martorilor ULP.; 2 lucrul fiind recunoscut, indiscutabil; 3 după facerea testamentului DIG.

testātor, *ōris m.* 1 testator SUET.; 2 (*rar*) cel care depune mărturie PRUD.

testātrix, *īcis f.* testatoare DIG.

testātus (*3*) *p. pf. v.* **testor** // **adj.** cunoscut de toată lumea, indiscutabil, evident, clar: *res testatae* CIC. lucruri notorii, *ut res esset testatior* CIC. ca lucrul să fie şi mai clar, *testatum esse velim de pace quid senserim* CIC. aş vrea să fie clar ce am gîndit eu despre pace.

testeus (*3*) *adj.* [*testa*] de lut, de pămînt ars MACR., PRUD.

testiculātus equus, *ī m.* armăsar VEG.

testiculus, *ī m.* 1 testicul IUV. ş.a.; 2 (*fig.*) vigoare bărbătească PERS.

testificātiō, *ōnis f.* 1 depoziţie, mărturie CIC.; 2 atestare, dovadă CIC.

testificātus (*3*) *p. pf. v.* **testificor**

testificor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 (*rar*) a lua ca martor: ~ *deos hominesque* CIC. a lua drept martor zeii şi oamenii; 2 (*frecv.*) a depune mărturie; (*fig.*) a declara solemn: *haec cum maxime testificaretur* ... CIC. tocmai pe cînd făcea aceste mărturii ..., *testificati discendunt* CIC. după ce au depus mărturia, se retrag, *testificor me esse rogatum* CIC. declar că am fost întrebat; 3 a face cunoscut, a arăta, a vădi: ~ *edicto non longam sui absentiam* TAC. a anunţa printr-un edict o scurtă absenţă a lui, ~ *sententiam* CIC. a-şi arăta părerea, *testificandi amoris mei causā* CIC. pentru a-ţi vădi dragostea mea // **testificatus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) *tua testificata voluntas* CIC. decizia ta clar manifestată.

testimōniālis (*2*) *adj.* care este o mărturie, doveditor TERT. // **testimōniāles**, *ium m. pl.* (subînţ. **litterae**) adeverinţă, certificat VEG.

testimōnium, *iī n.* 1 (*judic.*) mărturie: ~ *dicere in aliquem* CIC. a depune mărturie împotriva cuiva, ~ *dare pro aliquo* CIC. a depune mărturie pentru cineva, *dicere aliquid pro testimonio* PL. a spune ceva ca mărturie; 2 (*gener.*) dovadă, probă: *mihi dedisti iudicii tui* ~ CIC. mi-ai dat o dovadă a judecăţii tale, *eius rei ipsa verba testimonio sunt* CIC. drept dovadă de acestea sînt chiar cuvintele.

testis[1], *is m.* şi *f.* 1 martor(ă): ~ *gravis* CIC. martor serios, *testam dare* (*proferre, adhibere*) a aduce ca martor, *testibus militibus uti* CAES. a se folosi de soldaţi ca martori, *sidera sunt testes* PROP. martori sînt stelele, *testis Metaurum flumen* HOR. dovadă, rîul Metaurus; 2 (*rar*) martor ocular: *gementem illo teste mori* LUC. a muri gemînd sub ochii aceluia, *Luna teste moventur* IUV. se fîţîie sub privirile lunii.

testis[2], *is m.* (*frecv. pl.* **testes**) HOR. testicul.

testor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 (*rar*) a depune ca martor, a depune mărturie, a atesta: *quasi testaretur locutus est* QUINT. a vorbit ca şi cum ar fi depus ca martor, *confiteor, testare licet* OV. mărturisesc, poţi să ateşti; 2 a mărturisi public, a declara, a afirma: *testatus quae praestitisset civibus eorum* LIV. mărturisind ce făcuse pentru concetăţenii lor, *quod Cicero pluribus libris testatur* CIC. ceea ce Cicero afirmă clar în mai multe cărţi, (*cu ac. şi inf.*) *quod me salutis omnium causā facere testor* CIC. ceea ce eu declar că o fac pentru salvarea tuturor // **testatus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) *testata est voce praeconis libertas Argivorum* LIV. libertatea argivilor a fost proclamată prin vocea crainicului; 3 a dovedi, a proba, a atesta: *suos gemitu testata dolores* OV. dovedindu-şi durerile prin geamăt, *campus sepulcris proelia testatur* HOR. cîmpia prin mormintele ei atestă luptele; 4 a chema ca martor, a lua ca martor: ~ *omnes deos* OV. a lua ca martori toţi zeii, (*cu ac. şi inf.*) *vos, dii patrii, testor integro me animo causam defendere* CIC.pe voi, zei strămoşeşti, vă iau ca martori că apăr dezinteresat cauza; 5 a-şi face testament, a testa: *voluntas testantis* QUINT. voinţa testatorului, *immemor in testando nepotis decessit* LIV. a murit fără a-şi aminti de nepot la facerea testamentului, *intestati appellantur qui ... testati non sunt* ULP. se numesc *intestati* cei care nu şi-au făcut testament (*v.* şi **testatus** *adj.*).

testu *n. indecl.* capac de lut ars, ţest: *sub* ~ *coquere* CAT. a coace la ţest; vas de pămînt: *ignem curto fert rustica* ~ OV. F. *2, 645* ţăranca duce jăratec într-un hîrb.

testuātium, *iī n.* pîine *sau* prăjitură coaptă într-un vas de lut VARR.

testūdinātus (*3*) *şi* **testūdineātus** (*3*) *adj.* boltit VITR., COL.

testūdineus (*3*) *adj.* 1 de broască ţestoasă: ~ *gradus* PL. pas de broască ţestoasă (lent); 2 împodobit cu incrustaţii de baga: *testudinea lyra* PROP. liră cu incrustaţii de baga // **testūdinea**, *ōrum n. pl.* obiecte din baga DIG.

testūdō, *inis f.* 1 broască ţestoasă CIC.; 2 carapace de broască ţestoasă (servind la incrustaţii): *pulchra testudine postes* VERG. uşile încrustate cu baga frumoasă, *testudine culti thalami* OV. paturi împodobite cu incrustaţii de baga; (*oc.*) pieptene de baga OV.; 3 (obiect boltit ca o carapace) **a.** liră, lăută: *testudinis strepitus* HOR. sunetul lirei; **b.** construcţie în boltă, boltă: *in quadam testudine* CIC. într-un pavilion acoperit, *media testudine templi* VERG. la mijlocul bolţii templului; **c.** (*mil.*) maşină de război (*baracă de lemn protectoare montată pe roţi*); *turres testudinesque agere* CAES. a împinge înainte turnurile şi „carapacele"; **d.** (*oc.*) carapace a ariciului-de-mare MART.; coajă de ou AUG.; **e.** (*mil.*) „broască ţes-

toasă" (*formație de atac a asediatorilor unei cetăți sau ai unui loc fortificat cu scuturile deasupra capului unite între ele și formînd ca o carapace protectoare*): *testudine facta* CAES. făcînd „carapacea"; *hi in testudinem conglobati* ... TAC. aceștia, strînși unul într-altul în formații de „broască țestoasă".
testula, *ae. f.* (dim. al lui *testa*) 1 ciob de oală, hîrb COL.; 2 opaiț mic de pămînt PRUD.; 3 ciob de scoică pentru votare (la greci) NEP.
testum, *ī n. v.* **testu** CAT.
tetanicus (*3*) *adj.* atins de tetanos PLIN.
tetanos (-us), *ī m.* tetanos (*boală infecțioasă gravă, caracterizată prin contracția permanentă și foarte dureroasă a mușchilor*); crampă PLIN.
tēte *ac.* și *abl.* de la **tute** *v.* **tu**
tetendī *pf. v.* **tento**
tēter *v.* **taeter**
tethalassōmenon (vinum) *n.* vin amestecat cu apă de mare PLIN.
tēthea, *ōrum n. pl.* un fel de burete PLIN.
Tēthys, *yos f.* (ac. *-yn*) 1 zeița mării (*soția lui Oceanos, mamă a divinităților fluviilor și a nimfelor*); 2 (*poet.*) marea OV. ș.a.
tetigī *pf. v.* **tango**
tetrachmum, *ī n.* tetradrahmă (*monedă grecească de argint care valora patru drahme*) [genit. pl. *-ōrum* și *-um* LIV.]; // **tetrachordon,** *ī n.* succesiune diatonică de patru tonuri VITR.; (*fig.*) ~ *anni* VARR. cele patru anotimpuri.
tetrachordos, *on adj.* care are patru coarde *sau* patru tonuri VITR.
tetracōlon, *ī n.* (*ret.*) perioadă avînd patru membre SEN. RH.
tetradēum (tetradium), *ī n.* numărul patru, total de patru SEN. RH.
tetradōrus (*3*) *adj.* și **tetradōros,** *on adj.* de patru palme VITR.
tetradrachmum, *ī n. v.* **tetrachmum**
tetraetēris, *idis f.* durată de patru ani CAES.
tetrafarmacum *v.* **tetrapharmacum**
tetragōnālis (*2*) *adj.* cu patru unghiuri BOETH.
tetragōnicus (*3*) *adj.* cu patru unghiuri BOETH.
tetragōnismus, *ī m.* cvadratură BOETH.
tetragōnus (*3*) *adj.* cu patru laturi, pătrat GROM.; (*despre un număr*) pătrat // **tetragōnum,** *ī n.* pătrat AUS.
tetralix, *icis f.* (*bot.*) iarbă-neagră (*Scrophularia alata*) PLIN.
tetrameter, *tri m.* (*metr.*) tetrametru DIOM.
tetrametrus (*3*) *adj.*compus din tetrametru (*în vers*) TER., MAUR.
tetrans, *ntis m.* a patra parte dintr-un întreg, o pătrime VITR.; (*mat.*) cvadrant VITR.
tetrao, *ōnis m.* (*ornit.*) cocoș-de-munte (*Tetrao urogallus*) SUET.
tetraōnumus (tetraōnymus) (*3*) *adj.* cu patru nume PRISC.
tetrapharmacum, *ī n.* 1 plasture (în care intră patru substanțe) VEG.; 2 mîncare în care intră patru feluri de alimente SPART.
tetraphori, *ōrum m. pl.* purtători de cîte patru VITR.
tetraptōtos, *on adj.* care are doar patru cazuri CONSENT. // **tetraptōton** *ī n.* nume care are doar patru cazuri PRISC.
tetrarcha, *ae m. v.* **tetraches** VULG.
tetrarchēs, *ae m.* tetrarh (*conducătorul unei pătrimi dintr-un regat*); (*gener.*) regișor CIC. ș.a.
tetrarchia, *ae f.* tetrarhie CIC.
tetrarhythmus (*3*) *adj.* format din patru măsuri M. VICT.
tetras, *adis f.* un număr de patru, tetradă TERT.
tetrasēmus (*3*) *adj.* cu patru timpi MART. CAP
tetrastichus (*3*) *adj.* și **tetrastichos,** *on adj.* 1 de patru versuri // **tetrastichon,** *ī n.* catren QUINT.; 2 de patru șiruri de coloane TREB.
tetrastrophus (*3*) *adj.* și **tetrastrophos,** *on adj.* de patru strofe SERV.
tetrastȳlus (*3*) *adj.* și **tetrastȳlos,** *on adj.* cu patru coloane, tetrastil // **tetrastȳlum (-on),** *ī n.* galerie cu patru șiruri de coloane CAPIT.
tetrasyllabus (*3*) *adj.* de patru silabe PRISC.
tētrē *adv.* **taetre**
Tetrica, *ae f.* (și **Tetrica rupes**) munte în țara sabină.
tetricus (*3*) *adj.* întunecat, urîcios, sumbru, aspru OV. ș.a.
tetrinniō, *īre* sau **tressitō,** *āre vi.* a măcăi SUET.
tetritūdō *v.* **tae...**
tetro *v.* **tae...**
tetrum *v.* **tae...**
tettīgomētra, *ae f.* larvă de greiere PLIN.
tetulī *pf. arh.* al *vb.* **fero**
Teucer, *crī* și **Teucrus,** *ī m.* *1*) fiul lui Telamon și fratele lui Aiax (*reîntors din războiul troian și izgonit din țară de tatăl său fiindcă nu răzbunase moartea fratelui, a ajuns în Cipru, unde a întemeiat o nouă cetate cu numele de Salamina*: ambigua telure nova Salamis *HOR. C. 1, 7, 29*); *2*) primul rege al Troiei (*fiu al fluviului Scamander și al unei nimfe de pe Ida, de unde numele de teucri dat troienilor*) // **Teucris,** *idis f.* o troiană // **Teucrida** (*nume convențional dat unei persoane de Cicero*; *v.* Att. *1, 12, 1*; *1, 13, 6*) // **Teucrius** (*3*) *adj.* (*poet.*) troian // **Teucria,** *ae f.* Troia VERG. // **Teucrus** (*3*) *adj.* troian OV. // **Teucrī,** *ōrum m. pl.* troienii VERG.
teucria, *ae f.* (*bot.*) dumbeț (*Teucrinum chamaedrys*) (*buruiană de friguri*) PLIN.
teucrion, *iī n.* 1 *v.* **teucria**; 2 (un fel de) ferigă PLIN.
Teum, *ī n.* și **Teus,** *ī f. v.* **Teos**
Teuta, *ae f.* regină a Illyrei PLIN.
Teutana, *ae f. v.* **Teuta**
Teutātēs, *ae* și **Theutātēs,** *ae m.* divinitate germanică, celtică și gallică a luptei (după alții, a comerțului, a vorbirii și inteligenței) LUC.
Teuthrānia, *ae* și **Teuthraniē,** *ēs f.* ținut în Mysia PLIN.
Teuthrantēus (*3*) *și* **Teuthrantius** (*3*) *adj.* al (regelui) Teuthrante, al Mysiei: *Teuthrantia turba* OV. cele cincizeci de surori tespiade, care descindeu din Teuthrante (*v. infra*)
Teuthrās, *antis m.* Teuthrante: *1*) rege al Mysiei (*fiul lui Pandion și tatăl lui Thespius*); *2*) rîu in Campania; *3*) tovarăș al lui Aeneas.

teuthrion, *iī m.* (*bot.*) moţul-curcanului (*Polygonum orientale*) PLIN.
Teutoburgiensis saltus *m.* Pădurea Teutoburgică (*lanţ muntos din Germania* [*Teutoburgerwald*] *lung de 200 km; aici a avut loc, în anii 9–10 e.n., victoria generalului cherusc Arminius* [*Hermann*] *asupra lui Varus*).
Teutonī, *ōrum* şi **Teutonēs**, *um m. pl.* teutonii (*neamuri germanice nordice care, coborînd spre sud şi unindu-se cu cimbrii, au atacat Italia*) // **Teutonicus** (*3*) *adj.* teutonic, germanic.
texi *pf. v.* **tego**
texō, *ere, texuī, textum vt.* 1 a ţese: ~ *telam* TER. a ţese pînză, *textus amictus* SEN. haină ţesută, *texens aranea telam* CATUL. păianjenul ţesîndu-şi plasa; (*fig.*) a urzi; 2 a întreţese, a împleti: ~ *coronam rosis* MACR. a împleti o cunună de trandafiri, ~ *tegetes* PLIN. a împleti rogojini; 3 a alcătui (îmbinînd), a construi: ~ *feretrum vimine* VERG. a alcătui o năsălie din crengi, ~ *naves robore* VERG. a construi corăbii din lemn de stejar, ~ *nidum* QUINT. a construi un cuib, ~ *basilicam in medio foro* CIC. a construi o bazilică în mijlocul forului; (*fig.*) *quamvis sermones longi possunt texier* PL. Trin. *797* se pot face poveşti oricît de lungi, ~ *epistolas cotidianis verbis* CIC. a compune scrisori cu cuvinte obişnuite.
textile, *is n.* ţesătură, pînză, stofă: *pictura in textili* CIC. tablou ţesut în pînză (tapiserie).
textilis (*2*) *adj.* **a.** ţesut: *textile stragulum* CIC. cuvertură ţesută, *textiles picturae* LUCR. picturi ţesute (tapiserie); **b.** întreţesut, împletit: *textilia serta* MART. ghirlande de trandafiri.
textor, *ōris m.* ţesător PL., HOR.
textōrius (*3*) *adj.* de ţesător, de ţesătorie COL.; (*fig.*) urzit cu abilitate, înşelător SEN.
textrīcula, *ae f.* ţesătorie mică ARN.
textrīna, *ae f.* atelier al ţesătorului VARR.
textrīnum, *ī n.* 1 atelier de ţesut CIC.; 2 arta ţesutului, ţesătorie SUET.; 3 docuri de construcţii navale ENN.
textrīnus (*3*) *adj.* de ţesut, de ţesătorie FIRM.
textrix, *īcis f.* ţesătoare TIB.; (*pl.*) *textrices anus* APUL. M. *6, 19* bătrîne torcătoare (Parcele).
textum, *ī n.* 1 pînză, ţesătură, stofă: *pretiosa texta* OV. ţesături de preţ; 2 întocmire, îmbinare: ~ *clipei* VERG. întocmirea scutului, *pinea texta* (*navis*) OV. scheletul din scînduri de pin al navei; 3 (*fig.*) ţesătură (a stilului), compoziţie stilistică QUINT.
textūra, *ae f.* 1 pînză, ţesătură PL., LUCR.; 2 (*fig.*) întocmire, îmbinare, înlănţuire LUCR.
textūs[1] (*3*) *p. pf. v.* **texo**
textus[2], *ūs m.* 1 ţesătură, întocmire, consistenţă: (*simulacra*) *magis tenuia textu* LUCR. simulacre mai fine în privinţa consistenţei; 2 (*fig.*) înlănţuire, legătură QUINT.; 3 expunere: *rem brevi textu exponam* AMM. voi expune lucrul în puţine cuvinte; 4 text, termeni, temă, subiect: *priore textu interpolato* AMM. textul anterior fiind interpolat, *contra foederum textum* AMM. împotriva termenilor tratatelor, *redeundum ad textum* AMM. să ne întoarcem la temă.
texui *pf. v.* **texo**
Thāis, *idos f.* (ac. *Thaida*, voc. *Thai*) curtezană ateniană.
Thala, *ae f.* oraş în Numidia.
thalamēgus, *ī m.* corabie de mari dimensiuni prevăzută cu cabine (*construită de regele Ptolemeu Philopater*) SUET.
thalamus, *ī m.* 1 cameră (în interiorul casei), cameră de locuit, locuinţă: *thalami ferrei Eumenidum* VERG. sălaşurile ferecate ale Eumenidelor, ~ *apium* VERG. stupii albinelor; 2 dormitor OV.; 3 pat; pat nupţial: *hic thalamum invasit natae* VERG. Aen *6, 623* acesta a pîngărit patul fetei lui; 4 (*fig.*) căsătorie, nuntă: *thalami expers* VERG. neavînd parte de căsnicie, *thalamos ne desere pactos* VERG. nu părăsi căsătoria încheiată.
thalassicus (*3*) *adj.* de mare, de marinar: ~ *color* PL. culoarea mării, ~ *ornatus* PL. îmbrăcămimte de marinar.
thalassinus (*3*) *adj.* de culoarea mării, azuriu LUCR.
Thalassio, Thalassius *v.* **Tala...**
thalassītēs, *ae m.* vin de mare (*care se cufundă în mare spre a se învechi*) PLIN.
thalassomel *şi* **thalassomeli** *n.* băutură medicinală (*apă de mare îndulcită cu miere*) PLIN.
thalassometra, *ae m.* măsurător al mării AMBR.
Thalea *v.* **Thalia**
Thalēs, *lētis m.* Thales din Milet, filozof (*unul dintre cei şapte înţelepţi ai Greciei*); [genit. şi *Thalis*, dat. *Thaleti* şi *Thali*, ac. *Thalem*, *Thalen* şi *Thaleta*, abl. *Thalete* şi *Thale*].
Thalēticus (*3*) *adj.* al lui Thales SID.
Thalīa, *ae f.* *1*) muza comediei VERG. *şi* a poeziei în general HOR.; *2*) una dintre Graţii SEN.; *3*) una dintre Nereide VERG.
thallus, *ī m.* 1 tulpină verde de plantă cu frunze; 2 ramură de mirt *sau* de măslin VERG.
thamnum (thannum), *ī n.* şi **thamnus**, *ī m.* un arbust PLIN.
Thamyrās, *ae m.* şi **Tamyris**, *is m.* poet trac (*îndrăznind să se ia la întrecere cu muzele, a fost învins şi orbit*) PROP.
Thapsitānī, *ōrum m. pl.* locuitorii din Thapsos (*v. infra*).
Thapsos (Thapsus), *ī f.* *1*) oraş în Africa (*vestit prin victoria lui Caesar asupra pomeianilor*); *2*) peninsulă şi oraş pe coasta de est a Siciliei.
Thasos (Thasus), *ī f.* insulă în Marea Egee // **Thasius** (*3*) *adj.* de Thasos: ~ *lapis* SEN. marmură de Thasos // **Thasiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Thasos.
thau *n.* t thau (*ultima literă a alfabetului ebraic*) TERT.
Thaumās, *mantis m.* fiul Oceanului (*şi tatăl zeiţei Iris*) // **Thaumantēus** (*3*) *adj.* al lui Thaumas: *Thaumantea virgo* OV. fiica lui Thaumas (Iris) // **Thaumantiās**, *adis f.* şi **Thaumantis**, *idis f.* Thaumantiada (Iris).
theatrālis (*2*) *adj.* de teatru, teatral: ~ *licentia* SUET. dezmăţul din teatre, *theatrales operae* TAC. oameni specializaţi şi plătiţi ca să aplaude; (*fig.*) ~ *humanitas* QUINT. politeţe falsă, *theatrales sermones* SID. vorbe licenţioase.
theātricus (*3*) *adj.* de teatru AUG.
theātridion, *iī n.* teatru mic VARR.
theātrum, *ī n.* 1 teatru: *arto stipata theatro Roma* HOR. Roma înghesuită într-un teatru strîmt; (*oc.*) **a.** adunare publică (*la greci, care se ţinea în teatru*) NEP.; **b.** amfiteatru VERG.; 2 publicul de teatru, specta-

torii: *theatra tota reclamant* CIC. toţi spectatorii cheamă din nou; 3 (*fig.*) teatru, scenă: *nullum ~ virtuti conscientiā maius est* CIC. virtutea n-are teatru mai mare decît propria conştiinţă, *forum, quasi theatrum illius ingenii* CIC. forul, un fel de scenă a acelui talent.

Thēbae, *ārum f. pl. 1*) oraşul cu o sută de porţi, capitala Egiptului de Sus; *2*) oraş în Mysia (*distrus de Achilles*); *3*) oraş în Beoţia (*fondat de Cadmus, locul de baştină al lui Pindar*); *4*) oraş în Cilicia; 5) *Thebae Phthioticae* (*Phthiae*) oraş în Thessalia.

Thēbaeus (*3*) *adj.* theban, al Thebei Egiptului // **Thēbaeī**, *ōrum m. pl.* thebanii, locuitorii Thebei.

Thēbāgenēs, *ae m.* cel născut în Theba Beoţiei VARR.

Thēbaicus (*3*) *adj.* theban, din Theba Egiptului // **Thēbaica**, *ae f.* (subînţ. **palmula**) curmală de Theba PETR.

Thēbais[1], *idis adj. f.* din Theba (din Beoţia) // **Thēbaidēs**, *um f. pl.* thebanele // **Thēbais**, *idos f.* 1 Thebaida (*poem al lui Statius*); 2 thebană (*din Mysia*).

Thēbais[2], *idis f.* Thebaida (*ţinut în Egiptul de Sus*).

Thēbānus (*3*) *adj.* theban (din Beoţia): *Thebani duces* PROP. şefii thebani (Eteocle şi Polinice), *Thebani modi* HOR. ritmurile lui Pindar, *~ deus* PROP., zeul theban (Hercules), *Thebana dea* OV. Ino, *Thebana soror* OV. Antigona // **Thēbānus**, *ī m.* theban // **Thēbānī**, *um m. pl.* locuitorii Thebei, thebani // **Thēbāna**, *ae f.* Andromaca din Theba Mysiei.

Thēbē, *ēs f. 1*) oraş în Egiptul de Sus; *2*) oraş în Cilicia; *3*) oraş în Eolida; *4*) nimfă iubită de rîul Asop; *5*) soţia lui Alexandru, tiranul din Pherae.

thēca, *ae f.* 1 înveliş, acoperămînt, capac: *vasa sine theca* VARR. vase fără capac, *~ grani* VARR. învelişul grăuntelui de grîu; 2 cutiuţă, casetă, toc de piele, teacă, dulap de păstrat acte: *~ nummaria* CIC. casetă de bani, *~ calamaria* SUET. toc de păstrat condeiele, *aureis thecis cultros includunt* AMBR. îşi ţin cuţitele în teci de aur.

thēcātus (*3*) *adj.* închis într-o cutie SID.

Thelis *f.* (*arh.*) pentru **Thetis** ENN.

thelodives, *itis adj.* care vrea să treacă drept bogat AUG.

thelohumilis (*2*) *adj.* care vrea să pară umil AUG.

thelosapiens, *ntis adj.* care vrea să pară înţelept AUG.

Thelxinoē, *ēs f.* una dintre muze CIC.

thēlyphonon, *ī n.* (*bot.*) omag (*Aconitum napellus*) PLIN.

thēlypteris, *idis f.* partea feminină a ferigii PLIN.

thema, *atis n.* 1 temă, subiect, teză SEN.; 2 poziţia astrelor la naşterea cuiva, horoscop SUET.

Themis, *idis f.* (ac. *Themin*, voc. *Themi*) zeiţa dreptăţii şi a ghicirii viitorului (*fiica Cerului şi a Pămîntului*).

Themoscȳra, *ae f.* **Themiscȳrium**, *iī n.* oraş în Pont (*capitala amazoanelor*) PLIN. // **Themiscȳraeus** (*3*) *şi* **Themiscȳrēnus** (*3*) *sau* **Themiscȳrius** (*3*) *adj.* al Themiscyrei.

Themista, *ae* şi **Themistē**, *ēs f.* o adeptă a filozofiei epicureice CIC.

Themistoclēs, *is m.* (ac. *-clem* şi *-clea*) vestit om politic şi general atenian // **Themistoclēus** (*3*) *adj.* al lui Themistocle.

thensa, *ae v.* **tensa**

thensaurus, *ī v.* **thesaurus**

Theocritus, *ī m.* Theocritus din Syracusa (*poet bucolic*).

Theodam... *v.* **Thiodam...**

Theodectēs, *is* (*-i*) *m.* orator grec vestit pentru memoria sa.

Theodōrēus, *ī m.* discipol al lui Theodorus din Gadara QUINT.

Theodōriciānus (*3*) *adj.* al lui Theodoric SID.

Theodōrīcus, *ī m.* rege al ostrogoţilor SID.; rege al vizigoţilor SID.

Theodōrus, *ī m 1*) Theodorus din Bizanţ (*sofist grec*) CIC.; *2*) Theodorus din Cyrene (*filozof grec, numit „ateul"*); *3*) Theodorus din Gadara (*retor, profesor al lui Tiberius*); *4*) numele altor personaje vestite (al unui medic, pictor, arhitect ş.a.).

Theodosia, *ae f.* oraş din Chersonesul Tauric (*ulterior, Caffa*; *azi, Feodossia*).

Theodosius, *iī m.* numele mai multor împăraţi ai imperiului roman de răsărit // **Theodosiānus** (*3*) *adj.* al lui Theodosius (de ex: *CodexTheodosianus*).

Theognis, *idis m.* Theognis din Megara (*poet gnomic grec*).

Theogonia, *ae f. Theogonia* „genealogia zeilor" (*poem al lui Hesiod*).

theologia, *ar f.* teologie AUG.

theologicus (*3*) *adj.* teologic AMM.

Theologūmena, *ōn n. pl. Theologumene* „cercetări asupra divinităţii şi a lucrurilor divine" (*titlul unei lucrări a lui Aristotel*).

theologus, *ī m.* teolog CIC. ş.a.

Theōn, *ōnis m. 1*) Theon din Alexandria (*sofist grec cunoscut prin causticitatea sa, sec. al II-lea e.n.*); *2*) Theon din Alexandria (*matematician, sec. al IV-lea e.n.*); *3*) Theon din Smyrna (*matematician, sec. al II-lea e.n.*); *4*) Theon din Samos (*pictor*) QUINT. // **Theōnīnus** (*3*) *adj.* teonin, de bîrfitor, calomniator HOR. Ep. *1, 18, 82*.

Theophanē, *ēs f.* fiica nimfei Bisaltis (*transformată de Neptun în oaie; din însoţirea cu zeul, a născut berbecul care l-a purtat pe Phrixus în Colchida*).

Theophanēs, *is m.* Theophanes din Mytilene (*istoric grec care l-a însoţit pe Pompeius în expediţiile sale*).

Theophrastus, *ī m.* filozof grec (*discipol al lui Platon şi Aristotel*).

Theopompus, *ī m. 1*) Theopompus din Chios (*istoric grec, discipol al lui Isocrate*); *2*) partizan al lui Caesar // **Theopompēus** (*3*) *şi* **Theopompīnus** (*3*) *adj.* al lui Theopompus.

theōrēma, *atis n.* teoremă, propoziţie GELL.

theōrēmatium, *ī n.* mică teoremă GELL.

theōrētica, *ae f.* şi **theōrēticē**, *ēs f.* speculaţie filozofică HIER.

theōrēticus (*3*) *adj.* speculativ FORT.

theōria, *ae f.* speculaţie filozofică, teorie HIER.

theōricē, *ēs f.* speculaţie, cercetare filozofică HIER.

theotocos, *ī f.* născătoarea de Dumnezeu COD. IUST.

Thēra, *ae f.* una dintre insulele arhipelagului Ciclade PLIN. // **Thēraeus** (*3*) *adj.* al insulei Thera // **Thēraeī**, *ōn m. pl.* locuitorii insulei Thera.

Thērāmenēs, *is m.* unul dintre cei treizeci de tirani ai Atenei CIC.

Theramn... *v.* **Therapn...**
Therapnae, *ārum f. pl.* și **Therapnē**, *ēs f.* oraș în Laconia // **Therapnaeus** (*3*) *adj.* din Therapne; laconian, spartan OV.; tarentin, sabin SIL.
Thērasia, *ae f.* *1*) insulă învecinată cu Creta; *2*) una dintre insulele Lipari PLIN.
thēriaca, *ae* și **thēriacē**, *ēs f.* antidot împotriva mușcăturilor veninoase ale animalelor PLIN.
thēriacus (*3*) *adj.* bun de leac contra mușcăturilor veninoase PLIN.
Thēriclēs, *is m.* Thericles din Corint (*olar vestit*) // **Thēriclīus** (*3*) *adj.* lucrat de Thericles CIC.
thērionarca, *ae f.* (un fel de) plantă care adoarme șarpele și-l ucide PLIN.
theristrum, *ī n.* haină de vară HIER.; (*fig.*) veșmînt, văl: ~ *pudicitiae* HIER. vălul rușinii.
thermae, *ārum f. pl.* 1 terme, băi cu apă caldă SEN., MART. ș.a.; 2 tavernă de băuturi calde pe lîngă terme IUV. *8, 168.*
Thermae, *ārum f. pl.* oraș din nordul Siciliei (în apropiere de Himera) // **Thermitānus** (*3*) *adj.* din Thermae // **Thermitāni**, *ōrum m. pl.* thermitanii.
Thermaeus *și* **Thermaicus sinus** *m.* Golful Thermaic (*la vestul Peninsulei Chalcidice*) PLIN.
thermanticus (*3*) *adj.* încălzitor APUL.
Thermē, *ēs f.* numele antic al orașului Salonic.
therminus (*3*) *adj.* de cafeluțe, de nipralā (*plantă leguminoasă*) PLIN.
Thermōdōn, *ontis m.* (ac. *-onta*) fluviu din regatul Pontului (*în apropierea căruia locuiau amazoanele*) // **Thermodontēus** (*3*), **Thermodontiacus** (*3*), **Thermodontius** (*3*) *adj.* thermodontiac, al amazoanelor.
thermopōlium, *iī n.* tavernă în care se vindeau băuturi calde PL.
thermopōtō, *āre, āvī vt.* a umezi cu o băutură caldă PL.
Thermopylae, *ārum f. pl.* defileu în Locrida (*pe țărmul golfului Maliacus, la poalele muntelui Oeta*).
thermospodion, *iī n.* vas cu cenușă caldă APIC.
thermulae, *ārum f. pl.* terme mici MART.
Thērodamās, *antis* și **Thēromedon**, *ontis m.* rege al Sciției // **Theroda mantēus** (*3*) *adj.* al lui Therodamante.
thēronarca, *ae f. v.* **therionarca** PLIN.
Thersītēs, *ae m.* grec participant la asediul cetății Troia (*renumit prin diformitate, urîțenie, lipsă de curaj și insolența cu care îi trata pe luptători*); (*fig.*) un Thersites = un om foarte urît IUV. un bîrfitor SEN.
thēsaurārius[1] (*3*) *adj.* de tezaur: ~ *fur* PL. hoț de comori.
thēsaurārius[2], *iī* și **thēsaurensis**, *is m.* vistier, tezaurier COD. IUST.
thēsaurizātiō, *ōnis f.* tezaurizare ECCL.
thēsaurizō, *āre, āvī* 1 *vi.* a strînge comori, a tezauriza; 2 *vt.* a aduna, a agonisi ECCL.
thēsaurum, *ī n. v.* **thesaurus** PETR.
thēsaurus, *ī m.* 1 comoară (ascunsă sau îngropată): ~ *defossus sub lecto* CIC. comoară îngropată sub pat, *thesauri Indiae* HOR. bogățiile Indiei; (*fig.*) *thesaurum mihi apportavisti mali* PL. mi-ai adus o mulțime de necazuri, *leno, ~ meus* PL. codoșul, comoara mea (care-mi dă bani); 2 locul unde se păstrează comoara, tezaur, vistierie; casetă, scrin: *thesauros Proserpinae spoliare* LIV. a jefui tezaurul din templul Proserpinei, *thesaurum effringere* PLIN. a sparge caseta; 3 (*fig.*) depozit, mină (de cunoștințe, de argumente etc.): ~ *omnium rerum, memoria* CIC. memoria, depozitul tuturor lucrurilor, *mihi ille thesaurus est* PLIN. IUN. pentru mine, el este mina mea de informație.
Thēsēis, *idis f.* Theseida (*titlul unui poem despre Theseus*).
Thēseus, *eī* (*eos*) *m.* (ac. *Thesea*, voc. *Theseu*) rege al Atenei (*fiu al lui Aegeus, prieten exemplar al lui Pirithous, soț al Ariadnei, părăsită în insula Naxos, și apoi al Fedrei; tatăl lui Hippolytus cu amazoana Hippolyte; în Creta, i-a învins pe tîlharii Sinis și Periphetes și l-a ucis pe Minotaur în Labirint*) // **Thēsēius** (*3*) *adj.* al lui Theseus: ~ *heros* OV. eroul fiu al lui Theseus (Hippolytus) // **Thēsēus** (*3*) *adj.* **a.** al lui Theseus: *Theseum crimen* OV. crima lui Theseus (părăsirea Ariadnei), *Thesea fides* OV. fidelitatea lui Theseus (față de Pirithous); **b.** attic, atenian: *Thesea via* PROP. drumul spre Atena // **Thēsīdēs**, *ae m.* urmaș al lui Theseus (Hippolytus) // **Thēsīdae**, *ārum m. pl.* VERG. atenienii.
thesis, *is f.* (ac. *-in*) 1 temă, subiect, teză QUINT.; 2 (*metr.*) jumătatea de picior accentuată (*la greci*); jumătatea de picior slabă, coborîrea vocii (*la romani*).
Thesmophoria, *ōrum n. pl.* Thesmoforiile (*sărbători în cinstea zeiței Demeter Thesmophoros, celebrate toamna timp de cinci zile de femeile ateniene*).
Thespiae, *ārum f. pl.* oraș în Beoția (*la poalele Heliconului*) // **Thespiacus** (*3*) *adj.* al Thespiei // **Thespiadēs**, *ae m.* ins din Thespia, thespiad; (*poet.*) beoțian // **Thespiadēs**, *um f. pl.* Thespiade: *1*) fiicele lui Thespius SEN.; *2*) Muzele (*venerate în special la Thespiae*) **Thespiensēs**, *ium m. pl.* thespienii, locuitorii Thespiei // **Thespius** (*3*) *adj.* thespian // **Thespiī**, *ōrum m. pl.* thespienii, locuitorii din Thespiae.
Thespis, *idis m.* poet atenian (*creatorul dramei grecești*).
Thespius, *iī m.* fondator al orașului Thespiae (*tată a cincizeci de fete cu care Hercules a avut cincizeci de băieți*).
Thesprōtia, *ae f.* ținut în Epir // **Thesprotis**, *idis adj. f.* al Thesprotiei, thesprotic // **Thesprōtius** (*3*) *adj.* thesprotic // **Thesprotiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Thesprotiei, thesprotienii.
Thesprōtus, *ī m.* *1*) fiul lui Lycaon și rege al Arcadiei; *2*) rege în regiunea Puteoli.
Thessalia *ae f.* regiune în nordul Greciei (*învecinată la nord–nord-est cu Macedonia și Epir*) // **Thessalicus** (**Thessalius**, **Thessalus**) (*3*) *adj.* thessalian: *Thessalica iuga* OV. înălțimile thessaliene (Pelion), *Thessalica trabs* SEN. corabia Argo, ~ *axis* OV. carul lui Achilles, *Thessalica clades* LUC. dezastrul de la Pharsalus, *Thessalia regio* APUL. Thessalia, *Thessala Tempe* HOR. thessaliana vale Tempe, *Thessala terra* TIB. Thessalia, *Thessalus victor* HOR. învingătorul thessalian (Achilles) // **Thessalī**, *ōrum m. pl.* thessalienii // **Thessalis**, *idis adj.f.* thessaliană; (*subst. f.*) thessaliană OV.; vrăjitoare thessaliană LUC.

Thessalonīca, *ae* şi **Thessalonīcē,** *ēs f.* oraş în sudul Macedoniei (*situat în punctul de unde începe Peninsula Chalcidică; azi, Thessalonike / Saloniki*) // **Thessalonīcensēs,** *ium m. pl.* thesalonicienii.

Thestius, *iī m.* rege al Aetoliei (*tatăl a doi băieţi: Plexippos şi Toxeus şi a trei fete: Althea, Leda şi Hypermnestra*) // **Thestiadēs,** *ae m.* urmaş bărbătesc al lui Thestius (*de ex.*: Meleagros, fiul Altheii) // **Thestias,** *adis f.* fiică a lui Thestius (Althea).

Thestor, *oris m.* tatăl prezicătorului Calchas // **Thestoridēs,** *ae m.* fiul lui Thestor (Calchas).

thēta, *n. indecl.* θ theta, literă a alfabetului grecesc (*pe buletinele de vot ale grecilor, litera iniţială a cuvîntului* θάνατος, *semn al condamnării la moarte*) MART., PERS.

Thetis, *idis* (*-idos*) *f.* (ac. *Thetim* şi *Thetin*, voc. *Theti*) *1*) nimfă a mării (*fiica lui Nereu şi soţia lui Peleu, mamă a lui Achilles*); *2*) (*poet.*) mare: *Thetim temptare ratibus* VERG. a se aventura pe mare cu plutele.

Theumēsos, *ī m.* munte în Beoţia (*în apropierea Thebei*) // **Theumēsius** (*3*) *adj.* theumesian, theban: ~ *iuvenis* STAT. tînărul theban (Polynice) STAT.

theurgia, *ae f.* theurgia (*evocarea spiritelor*) AUG.

theurgicus (*3*) *adj.* theurgic AUG.

theurgus, *ī m.* theurg (*evocator al spiritelor*) AUG.

Theuth... *v.* **Thoth...**

Thia, *ae f.* *1*) soţia lui Hyperion şi mamă a Soarelui CATUL.; *2*) una dintre Ciclade PLIN.

thiasus, *ī m.* *1*) dans frenetic în onoarea lui Bacchus; *2*) cortegiu sau cor al lui Bacchus VERG.; *3*) (*fig.*) cor şi dans în cinstea unei divinităţi CATUL.

Thīodamās, *antis m.* regele driopilor (*ucis de Hercules*) // **Thīodamantēus** (*3*) *adj.* thiodamanteic.

Thisbē, *ēs f.* frumoasă babiloniană (*iubită de Pyramus*) // **Thisbaeus** (*3*) *adj.* al Thisbei.

thladiās (thlasiās), *ae m.* eunuc ULP.

thlibias, *ae v.* **thladias**

thlibomenī, *ōrum m. pl.* cei bătuţi de soartă, sărmani CYPR.

Thoās, *antis m.* *1*) rege în Taurida (*pe care Iphigenia, preoteasă a Artemidei, l-a ucis, ajutată de fratele ei Orestes*) // **Thoantēus** (*3*) *adj.* din Taurida, tauric; *2*) rege în Lemnos (*tatăl Hypsipylei, salvat de aceasta cînd femeile insulei şi-au ucis toţi bărbaţii*) // **Thoantias,** *adis f.* fiica lui Thoas (Hypsipyle); *3*) rege în Calydon (Aetolia) VERG.

tholus, *ī m.* cupolă, boltă a unui templu VITR.; (*fig.*) clădire rotundă cu o cupolă, rotondă, dom MART.

thōmix, *icis f.* funie de papură *sau* de cînepă PLIN.

thōrācātus (*3*) *adj.* cu platoşă, împlătoşat LUCIL.

thōrācē, *ēs f.* bust (*statuie*) TREB.

thōrax, *ācis m.* (ac. *thorācem* şi *thorāca*) **1** piept, torace CELS., PLIN.; **2** platoşă LIV., VERG.; **3** pieptar, vestă SUET., IUV.; **4** bust (*statuie*) TREB.

Thorius, *iī m.* Spurius Thorius Balbus (*tribun al plebei*) // **Thorius** (*3*) *adj.* al lui Thorius: *lex Thoria* CIC. legea Thoria (*care abolește legea agrară a lui C. Gracchus*).

thōs, *thōos* (*thōis*) *m.* (*zool.*) şacal (*Cannis aureus*) PLIN.

Thoth *sau* **Thot** *m. indecl.* numele unei divinităţi egiptene (*corespunzînd lui Mercur*) CIC.

Thrāca, *ae* şi **Thrācē,** *ēs f. v.* **Thracia** VERG., HOR. ş.a.

Thrāces, *um m.* (ac. *-es* şi *-as*) locuitorii Thraciei, tracii VERG. ş.a.

Thrācia, *ae f.* Thracia.

Thrāciscus, *ī m.* un mic trac CAPIT.

Thrācius (*3*) *adj.* al Thraciei, trac VERG., HOR.

Thrācus (*3*) *adj.* trac // **Thrācus,** *ī m.* trac GELL.

Thraecē (Thrēcē), *ēs f.* Thracia HOR., OV.

Thraecicus (*3*) *adj.* trac, al tracilor CAPIT.

Thraecidica, *ōrum n. pl.* armele unui gladiator trac CIC.

Thraecidicus (*3*) *adj.* al gladiatorului trac PLIN.

Thraecius (*3*) *adj. v.* **Thracius**

Thraeissa, *ae* şi **Thraessa,** *ae f.* femeie tracă, tracă VERG., OV.

Thraex, *Thraecis m.* trac, gladiator cu armură tracă CIC. ş.a.

thrasciās, *ae m.* vînt de nord şi nord-vest, mistral SEN.

Thrasea, *ae m.* Paetus Thrasea (*senator şi filozof stoic, victimă a lui Nero*).

Thraso, *ōnis m.* soldatul fanfaron (*personaj al lui Terentius*) TER. // **Thrasoniānus** (*3*) *adj.* thrasonian SID.

Thrasybūlus, *ī m.* om politic atenian (*care i-a izgonit pe cei treizeci de tirani şi a reinstaurat democraţia*) NEP.

Thrasyllus, *ī m.* astrolog în vremea lui Tiberius IUV.

Thrasymachus, *ī m.* sofist grec CIC. ş.a.

Thrax, *ācis m.* trac; (*pl. colect.*) tracii // **adj. 1** trac, din Thracia; **2** gladiator trac (*cu armură tracică*) CIC., HOR.

Thrēcē, *ēs f.* (ac. *-en*) *v.* **Thracia** OV.

Thrēcia, *ae v.* **Thracia** LIV.

Thrēcicus (*3*) *adj. v.* **Thraecicus**

Thrēcidicus (*3*) *adj. v.* **Thraecidicus**

Thrēcius (*3*) *adj. v.* **Thracius**

Thrēicius (*3*) *adj.* trac: ~ *vates* OV. poetul trac (Orpheus), *Threicia lyra* PROP. lira lui Orpheus.

Thrēissa, *ae* şi **Thressa,** *ae v.* **Thraeissa** şi **Thraessa**

thrēnicus (*3*) *adj.* de cînt de jale, elegiac SERV.

thrēnus, *ī m.* cîntec funebru AUS.

Threx, *ecis v.* **Thraex**

thridax, *acis f.* (un fel de) lăptucă sălbatică APUL.

thrion, *iī n.* frunză de smochin VARR.

thrīpes, *um m. pl.* cari (*insecte*); (*fig.*) nimicuri MART. CAP.

Thronium (-on), *iī n.* oraş al locrienilor LIV.

thronus, *ī m.* jilţ înalt, tron: ~ *Caesaris* PLIN. Tronul lui Caesar (*constelaţie*).

Thūcȳdidēs, *is m.* şi *-i m.* Thucydide (*istoric atenian al războiului peloponesiac*) // **Thūcȳdidius** (*3*) *adj.* al lui Thucydide // **Thūcȳdidiī,** *ōrum m. pl.* imitatori ai lui Thucydide CIC.

Thūlē, *ēs f.* insulă în nordul cel mai îndepărtat al lumii cunoscute de cei vechi TAC. ş.a. (*Islanda* sau *cea mai mare dintre insulele Shetland* sau *Tell Marck etc.*).

Thuni... *v.* **Thyni...**

thunn... *v.* **thynn...**

thura..., thure... *v.* **tur...**

Thuriae, *ārum v.* **Thurii**

thurib... *v.* **tur...**
Thūriī, *ōrum m. pl.* oraş în golful Tarent (*clădit de coloniști atenieni în locul orașului Sybaris*) // **Thūrīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Thurii // **Thūrīnum**, *ī n.* ţinutul oraşului Thurii.
Thūrium, *iī n. v.* **Thurii**
thus *v.* **tus**
Thuscia şi deriv. *v.* **Tuscia** şi deriv.
thya, *ae f.* şi **thyon**, *ī n.* (*bot.*) tuia, arborele vieţii (*Thuya*) PLIN.
Thya *v.* **Thia**
Thyamis, *midis m.* rîu în Epir CIC.
Thyana *v.* **Tyana**
Thyas, *adis v.* **Thyias**
Thyatīra, *ae f.* şi **Thyatīra**, *ōrum n. pl.* oraş în Lydia // **Thyatirēnī**, *ōrum m. pl.* thyatirenii.
Thybris, *idis m.* (ac. *Thybrim* şi *Thybrin*, voc. *Thybri*) (*poet.*) Tibru (*fluviu* şi *zeul fluviului*) // **Thybris**, *idis adj. f.* al Tibrului: *Tybrides undae* OV. valurile Tibrului.
Thyēnē, *ēs f.* nimfă care l-a hrănit pe Iupiter OV.
Thyestēs, *ae* (sau *-is*) *m.* (ac. *-em* sau *-en*, voc. *-a*) fiul lui Pelops şi al Hippodamiei (*a mîncat fără să știe din carnea propriilor săi fii, care i-a fost oferită drept răzbunare de fratele său Atreus*; *tată al lui Aegistus din unirea incestuoasă cu propria sa fiică, Pelopea, și amant al propriei cumnate, este un exemplu de ticăloșii, asupra căruia ca și a urmașilor lui apasă blestemul zeilor*) // **Thyestaeus** (*3*) *adj.* a lui Thyestes // **Thyestiadēs**, *ae m.* fiul lui Thyestes (Aegistus).
Thyas, *iadis f.* (ac. pl. *Thyadias*) tiadă, bacantă VERG. ş.a.
thyinus (*3*) şi **thyius** (*3*) *adj.* de tuia, de lemn de tuia VULG.
Thȳlē, *ēs f. v.* Thule PLIN.
Thymbra, *ae* şi **Thymbrē**, *ēs f.* oraş în Troada (*cu un templu vestit al lui Apollo*) // **Thymbraeus** (*3*) *adj.* din Thymbra, Thymbreul (*epitet al lui Apollo*).
thymbra, *ae f.* (*bot.*) cimbru (*Satureia hortensis*) VERG. ş.a.
Thymbris, *is m. 1*) fluviu în Bithynia LIV.; *2*) numele unui luptător VERG.
thymelē, *ēs* şi **thymela**, *ae f.* mic altar cu trepte al lui Dionysos (*situat în mijlocul scenei într-un teatru grecesc*) SID.; (*fig.*) teatru COD. TH.
thymelicus (*3*) *adj.* scenic, teatral, de orchestră APUL. // **thymelicus**, *ī m.* corist VITR.; actor COD. TH. // **thymelica**, *ae f.* actriţă COD. TH.
thymiāma, *atis n.* mireasmă de ars, tămîie CELS.
thymiāmatērium, *iī n.* cădelniţă VULG.
thymiamatizō, *āre vi.* a arde balsamuri.
thyminus (*3*) *adj.* de cimbru COL.
thymītēs, *ae m.* vin de cimbru COL.
thymium (-on), *iī n.* **1** excrescenţă cărnoasă, un fel de neg PLIN.; **2** tumoare Cels.
thymōsus (*3*) *adj.* de cimbru; făcut cu cimbru PLIN.; mirosind a cimbru MACR.
thymum, *ī n.* şi **thymus**, *ī m.* (*bot.*) cimbrişor (*Thymus vulgaris*) VERG. ş.a.
Thȳnī, *ōrum m. pl.* neam tracic stabilit în nordul Bithyniei; locuitorii Bithyniei, bithynieni PLIN. // **Tynaeus (Tynēus)** (*3*) *adj.* bithynian VAL. FL.
Thȳnia, *ae f.* partea de nord a Bithyniei, Bithynia // **Thȳniacus** (*3*) *adj.* al thynilor: ~ *sinus* OV. golful thynilor (*la Pontul Euxin în Thracia, în apropiere de Apollonia pontică; azi, Burgas*) // **Thȳnias**, *adis adj. f.* bithyniană: *grata domus Nymphis Thyniasin* (= *dat. gr.*) PROP. lăcaş plăcut nimfelor bithynice // **Thȳnus** (*3*) *adj.* bithynian HOR.
thȳnnārius (thunnārius) (*3*) *adj.* de ton ULP.
thynnus (thunnus), *ī m.* (*iht.*) ton (*Thynnus thynnus*) HOR.
Thȳnus (*3*) *adj. v.* **Thynia**
Thyōnē, *es f.* soţia lui Nisus şi mamă a lui Bacchus CIC. (s.v. *Bacchus*) // **Thyōneus**, *ei* (*-eos*) *m.* fiul Thyonei, Thyoneul, Bacchus HOR. // **Thyōniānus**, *ī m.* Thyonianul, Bacchus AUS.; (*fig.*) vin: *merus Thyonianus* CATUL. vin curat.
Thyraeum *v.* **Thyreum**
thyraeus, *ī m.* „paznic al porţilor“ (*epitet al lui Apollo*) TERT.
Thȳrē, *ēs* şi **Thyrea**, *ae f.* oraş şi ţinut între Argolida şi Messenia STAT. // **Thȳreātis**, *idis adj. f.* al Thyrei OV.
Thȳreum, *ī* şi **Thȳrium**, *iī n.* oraş în Acarnania CIC. // **Thyriensēs**, *ium m. pl.* thyreienii, locuitorii din Thyreum.
thyrōma, *ātis n.* uşă VITR.
Thyrsagetae, *ārum m. pl.* thyrsageţii (*neam sarmatic*) // **Thyrsagetēs**, *ae m.* un thyrsaget VAL. PL.
thyrsidēs, *ae m.* purtător de tirs ANTHOL.
thyrsiger, *era*, *erum adj.* „purtător de tirs“ (*și epitet al lui Bacchus*) ANTHOL.
thyrsitenens, *ntis adj.* „purtător de tirs“ (*și epitet al lui Bacchus*) ANTHOL.
thyrsus, *ī m.* **1** tulpină de plantă PLIN.; **2** tirs (*toiag împodobit cu viță de vie și cu un con de pin în vîrf, purtat de zeul Bacchus și de cei din suita lui*); **3** (*fig.*) foc al inspiraţiei poetice OV.
Thyssagetae, *ārum v.* **Thyrsagetae**
tiāra, *ae f.* şi **tiāras**, *ae m.* diademă, tiară, (un fel de) turban (*podoabă bărbătească orientală*) VERG. ş.a.
tiārātus (*3*) *adj.* cu tiară pe cap SID.
Tibarānī, *ōrum m. pl.* tibaranii (*neam din Cilicia*) CIC.
Tibarēnī, *ōrum m. pl.* tiberenii (*neam scitic din apropierea Pontului Euxin*).
Tiberēius (Tibereus) (*3*) *adj.* al lui Tiberius, tiberian STAT., PLIN.
Tiberiānus (*3*) *adj.* tiberian, al lui Tiberius PLIN.
Tiberias, *adis f.* Tiberiada (*oraș în Galileea și lac cu același nume*) VULG.
Tiberīnis, *idis f.* nimfă a Tibrului OV.
Tiberīnus[1] (*3*) *adj.* al Tibrului, tiberin: *Tiberinum flumen* VERG. şi ~ *amnis* LUCR. fluviul Tibru, *Tiberinum ostium* CIC. vărsarea Tibrului.
Tiberīnus[2], *ī m. 1*) rege în Alba Longa (*de la care a primit numele fluviul Tibru*) LIV. OV.; *2*) fluviul Tibru: ~ *multa flavus harena* VERG. Tibrul gălbui de mult nisip; *3*) Tibrul (*zeul tutelar al fluviului*) VERG.
Tiberiolus, *ī m.* dim. al lui Tiberius TAC.

Tiberis, *is m.* (ac. *-im.*, abl. *-i*) fluviul Tibru CIC. ş.a.
Tiberius, *ii m.* prenume roman (*abrev.*: Ti. *şi* Tib.): Tiberius Claudius Nero (împărat roman).
tibia, *ae f.* **1** fluierul piciorului; tibie CELS.; **2** (*frecv. pl.*) fluier, flaut: *ad tibiam* CIC. la cîntecul flautului; (*flaut dublu în care se suflă deodată*: ~ dextra, ~ sinistra VARR. *unul ţinut cu mîna dreaptă în partea dreaptă a gurii, cu sunet mai jos, iar al doilea cu stînga în partea stîngă a gurii, cu sunet mai înalt*); **3** tub de irigator (*pentru clismă*) C. AUR.
tibiāle, *is m.* faşă pentru apărarea de frig gambelor, moletieră SUET.
tibiālis (*2*) *adj.* de flaut, de făcut flaute PLIN.
tibīcen, *cinis m.* [*tibia* + *cano*] **1** cîntăreţ din flaut, flautist: *cantus ad tibicinem* CIC. cîntec acompaniat de flaut; **2** (*fig.*) stîlp, proptea (a casei) OV., IUV.
tibīcina, *ae f.* flautistă PL. ş.a.
tibīcināria, *ae f.* arta de a cînta din flaut BOETH.
tibīcinium, *ii n.* arta de a cînta din flaut CIC. ş.a.
tibīcinō, *āre* **1** *vi.* a cînta din flaut; **2** *vt.* a susţine, a sprijini, a propti TERT.
tibīnus (*3*) *adj.* de flaut VARR.
Tibricola, *ae m.* locuitor pe malurile Tibrului PRUD.
Tibrīnus (*3*) *adj. v.* **Tiberinus** CLAUD.
Tibullus, *i m.* Albius Tibullus (*poet elegiac, prieten al lui Horatius şi Ovidius*).
tibulus, *i f.* (un fel de) pin PLIN.
Tībur, *uris n.* vechi oraş în Latium (*situat pe rîul Anio, loc de vilegiatură pentru cei bogaţi; azi, Tivoli*).
Tiburnus (*3*) *adj.* tiburtin // **Tiburnus**, *ī m. 1*) locuitor al Tiburului, tiburtin PROP.; *2*) Tiburnus (*nepotul lui Amphiaraus, fondatorul Tiburului*) HOR.
Tiburs, *urtis adj. m., f., n.* din Tibur, tiburtin: *Tiburte via* HOR. pe Calea Tiburtină (spre Tibur), *Tiburtia moenia* VERG. zidurile Tiburului; (*subst. n.*) *in Tiburti* şi *in Tiburte* CIC. în ţinutul Tiburului // **Tiburtēs**, *ium* (*-um*) *m. pl.* locuitorii Tiburului, tiburtinii VERG., LIV.
Tiburtīnus (*3*) *adj.* tiburtin PLIN. // **Tīburtīnum**, *i n.* proprietate, fermă la Tibur CIC.
Tīburtus, *ī m.* Tiburtus *sau* Tiburnus (*numele fondatorului oraşului Tibur*) VERG.
tichobatēs, *ae m.* saltimbac (care aleargă pe un zid) VOP.
Tīcīnum, *ī n.* oraş în Gallia Cisalpină (*situat pe rîul Ticinus; azi, Pavia*) // **Tīcinensis** (*2*) *adj.* al Ticinului // **Tīcinus**, *ī m.* rîul Ticinus (*afluent al Padului*) // **Tīcīnus** (*3*) *adj.* al rîului Ticinus.
Tīfāta, *ōrum n. pl.* munte în Campania (*la nord de Capua; pe colinele lui, era un templu al Dianei*) LIV.
Tīfernum, *i n. 1*) oraş în Samnium (*pe rîul Tifernus*); *2*) oraş în Umbria (*pe fluviul Tibru*): *Tifernum Tiberinum*; *3*) oraş în Umbria (*pe rîul Metaurus*) // **Tīfernātēs**, *um* (*-ium*) *m. pl.* tifernaţii, locuitorii Tifernului (*de pe Tibru* şi *de pe Metaurus*).
Tīfernus, *ī m. 1*) munte în Samnium; *2*) rîu în Samnium.
Tigellīnūs, *ī m.* prefect al pretoriului sub Nero.
Tigellius, *ii m.* nume roman (*de ex.*: *Tigellius Sardus, favorit al lui Caesar, şi Tigellius Hermogenes, contemporan al lui Horatius*).
tigillum, *ī n.* (dim. al lui *tignum*) bîrnă mică; grindă, arhitravă PL., CATUL.
Tigillus, *ī m.* „Care susţine (lumea)", „Păstrătorul" (*epitet al lui Iupiter*) AUG.
tignārius (*3*) *adj.* de bîrne, de grinzi: ~ *faber* CIC. dulgher // **tignārius**, *ii m.* dulgher VULG.
tignulum, *ī n.* grindă mică BOETH.
tignum, *ī n.* **1** (*arh.*) material de construcţie, lemn de construcţie DIG.; **2** grindă, scîndură: *tigna sesquipedalia* CAES. grinzi de un picior şi jumătate grosime, ~ *transversum* LIV. traversă, *tigna levare* LUCR. a struji trunchiuri de copaci; (*poet.*) *tigna cava* PROP. corăbii.
Tigrānēs, *is m. 1*) rege al Armeniei şi ginere al lui Mithridates (*atras de acesta în războiul cu romanii*); *2*) fiul regelui Tigranes.
Tigrānocerta, *ae f.* şi **Tigrānocerta**, *ōrum n. pl.* oraş clădit de Tigranes (*capitala Armeniei*).
tigrifer, *era, erum adj.* bogat în tigri SID.
tigrīnus (*3*) *adj.* pătat ca pielea de tigru PLIN.
tigris, *is* (*-idis*) *m.* şi (*mai ales poet.*) *f.* **1** tigru: *rabidae tigres* VERG. tigrii turbaţi, *curru subiungere tigris* VERG. a înjuga tigri la car; **2** piele de tigru STAT.; **3** numele unui cîine al lui Acteon (cu pielea ca de tigru) OV.; numele unei corăbii cu emblema unui tigru: *secat aequora Tigris* VERG. corabia „Tigrul" spintecă valurile; [ac. *-idem* şi *-im* sau *-in*, abl. *-ide* şi *-i*, ac. pl. *-es*, *-is* şi *-idas*].
Tigris, *is* (*idis*) *m.* Tigru (*fluviu în Asia occidentală*).
Tigurīnus pagus *m.* unul din cele patru cantoane ale helveţilor CAES. // **Tigurīnī**, *ōrum m. pl.* tigurinii (*populaţie helvetică*).
tilia, *ae f.* **1** (*bot.*) tei (*Tilia platyphyllos*); (*pl.*) **tiliae**, *ārum f. pl.* tăbliţe din lemn de tei; **2** albeţ (*ţesutul de sub scoarţa teiului sau ulmului*) PLIN.
tiliāceus (*3*) *şi* **tiliācius** (*3*) *adj.* de tei, din lemn de tei CAPIT.
tiliāgineus (*3*) *şi* **tiliāris** (*2*) *adj. v.* **tiliaceus** COL., A. AUR.
Tīmaeus, *ī m. 1*) istoric grec din Sicilia; *2*) filozof contemporan cu Platon; *3*) titlul dialogului *Timaios* al lui Platon (*tradus de Cicero în latineşte*).
Tīmāgenēs, *is m.* istoric şi retor (*din vremea lui Augustus*).
Tīmanthēs, *is m.* vestit pictor grec (*sec. IV î.e.n.*).
Timāvus, *ī m.* rîu în ţinutul venet (*care se varsă în golful Venezia*).
timefactus (*3*) *adj.* înspăimîntat, intimidat CIC., LUCR.
timens, *ntis p. pr. v.* **timeo** // **adj.** temător, fricos: *timentes animi* HIRT. suflete temătoare, *mortis timentes* LUCR. temători de moarte; (*subst.*) *timentes confirmat* CAES. îi îmbărbătează pe cei fricoşi.
timeō, *ēre, uī vt.* şi *vi.* **1** a se teme, a-i fi frică: ~ *mortem, periculum, dolorem* CIC. a se teme de moarte, de primejdie, de durere, ~ *iram numinis* OV. a se teme de mînia divinităţii, *timeo meos* PL., mă tem de ai mei, ~ *cuncta* OV. a se teme de toate, *nihil de bello timet* CAES. nu se tem deloc în ce priveşte războiul; (*cu dat.*) ~ *furem caulibus et pomis* IUV. a se teme de hoţ pentru ce-ar putea strica verzelor şi poamelor, ~ *noxiam vini aegris* PLIN. a se teme de răul pe

care-l provoacă vinul bolnavilor; *aliquid a Carthaginiensibus ~ potest* LIV. există pentru noi motiv de temere din partea cartaginezilor, (*impers.*) *omni a parte timetur* OV. există temere din orice parte // **timendus** (*3*) *p. viit. pas.* de temut: *ille unus erat timendus ex istis omnibus* CIC. dintre toţi aceştia, numai acela era de temut, (*cu prop. complt.*) *timebant ne circumvenirentur* CAES. se temeau să nu fie împresuraţi, *timeo ut labores sustineas* QUINT. mă tem că n-ai putea face faţă la eforturi, *timeo ne non impetrem* CIC. mă tem că n-oi reuşi, (*cu prop. interog. indir.*) *haec quo sint eruptura timeo* CIC. mă întreb unde vor duce acestea, *timeo quid rerum gesserim* PL. mă întreb neliniştit ce treabă am făcut, (*cu inf.*) *times sola intrare* OV. nu cutezi să intri singură, *timebat exercitum tantae magnitudinis flumini obicere* CAES. nu cuteza să-şi expună soldaţii unui fluviu atît de mare; **2** (*abs.*) a fi neliniştit, a purta de grijă; *ne time* PL. nu fi îngrijorat, *de republica valde timeo* CIC. sînt foarte îngrijorat de soarta statului, (*cu dat.*) *~ suis rebus* CAES. a fi îngrijorat de situaţia lui, *tibi timui male* TER. ţi-am purtat mare grijă, *receptui suo timens* CAES. îngrijorat de putinţa de a se retrage, *pro illo nimium timet* SEN. prea mult e îngrijorat de acela, *timens pro capite amicissimo* PLIN. IUN. fiind îngrijorat pentru o fiinţă foarte dragă; *dies noctesque timere a suis* a fi neliniştit tot timpul de soarta alor săi.

timescō, *ere vi.* a se speria.

timidē *adv.* cu teamă, cu sfială: *timidius dicere* CIC. a vorbi mai cu sfială.

timiditās, *ātis f.* temere, sfială CIC.

timidulē *adv.* cam cu temere, cam timid APUL.

timidus (*3*) *adj.* temător, fricos, timid: *~ ad mortem* CIC. temător de moarte, *timida spes* OV. speranţă timidă, *timidiora mandata* OV. rapoarte mai rezervate, (*cu inf.*) *non timidus pro patria mori* HOR. netemător să moară pentru patrie, (*cu genit.*) *~ procellae* HOR. temător de furtună, *animalia timida lucis* SEN. animale care nu suportă lumina.

Tīmocratēs, *is m.* filozof epicureu (*sec. III. î.e.n.*) // **Tīmocratīus** (*3*) *adj.* al lui Timocrates.

Tīmoleon, *ontis m.* general corinthian (*care a salvat Syracusa de tiranie*) // **Tīmoleontēus** (*3*) *adj.* al lui Timoleon.

Tīmon, *ōnis m.* Timon din Atena (*celebru mizantrop, contemporan cu Aristofan*) CIC. // **Tīmōneus** (*3*) *adj.* timonian SEN.

timor, *ōris m.* **1** temere, teamă, îngrijorare (de un rău care se apropie): *prae timore* PL. de frică, *magno timore sum* CIC. mă tem foarte mult, *alicui timorem facere* (*inicere*) CIC. a băga frica în cineva, *in timorem dare aliquem* PL. a înfricoşa pe cineva, *alicui timorem deicere* (*eripere*) CIC. a scăpa pe cineva de teamă, *timorem omittere* (*abicere*) CIC. a lăsa teama la o parte (a recăpăta curaj), *se ex timore colligere* CAES. a-şi reveni din teamă, *timore sublato* CAES. înlăturînd teama (fără teamă), *~ belli* CIC. teama de un război, *~ repentinae incursionis* CAES. teamă de un atac neaşteptat, *~ vester* CIC. temerea voastră, *~ de aliquo* CIC. teamă în privinţa cuiva, *~ pro aliquo* VERG. teamă pentru cineva, *~ ab aliquo* LIV. teamă de cineva, (*cu prop. complt.*) *~ patribus incessit, ne … adoriretur* LIV. pe senatori îi cuprinse teama ca nu cumva să atace … (*cu ac. şi inf.*) *in timore fuit civitas obsides ea moliri* LIV. cetatea se temu că ostaticii pun la cale aceste lucruri, (*poet. cu inf.*) *afflictumque fuit tantus adire ~ ?* OV. Tr. *1, 8, 12* atît de mare ţi-a fost temerea de a te apropia de un nefericit?; (*pl.*) *pelle timores* VERG. alungă temerile; (*spec.*) teamă religioasă: *~ deum* HOR. teamă de zei; **2** (*ca epitet*) *Cacus ~ Aventinae silvae* VERG. Cacus, spaima pădurii aventine, *magnus uterque ~ latronibus* HOR. amîndoi, spaima năprasnică a tîlharilor; **3** (*personif.*) Teama (*ca divinitate*) VERG.

timorātus (*3*) *adj.* înfricoşat HIER.

timōs, *ōris v.* **timor** NAEV.

timōsus (*3*) *adj. v.* **thymosus** MACR.

Tīmotheus, *ī m. 1*) general atenian (*fiul lui Conon, sec. IV. î.e.n.*); *2*) muzician din Milet CIC.

tinca, *ae f.* (*iht.*) lin (*Tinca tinca* şi *vulgaris*) AUS.

tinctilis (*2*) *adj.* care se îmbibă, îmbibat OV.

tinctiō, *ōnis f.* **1** îmbibare, vopsire CYPR.; **2** botezare TERT.

tinctōrius (*3*) *adj.* de îmbibat, de vopsit; (*fig.*) avid de sînge PLIN.

tinctor, *ōris m.* vopsitor M. EMP.

tinctūra, *ae f.* îmbibare PLIN.

tinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tingo**

tinctūs[2], *ūs m.* îmbibare; (*concrt.*) sos, zeamă PLIN.

tinea, *ae f.* vierme rozător; molie, car CAT., HOR.; vierme care roade cărţile HOR.; vierme intestinal PLIN.; fluture de noapte OV.; (*entom.*) căpuşă (*Ixodes*) NEMES., păduche (*Pediculus*) CLAUD.

tineō (**tiniō**), *āre vi.* a fi mîncat de molii, a avea molii VULG.

tineola, *ae f.* (*entom.*) păduche (*Pediculus*) VEG.

tineōsus (**tiniōsus**) (*3*) *adj.* plin de viermi COL.; plin de păduchi; chelbos M. EMP.

Tinge (**Tingi**) *n.* (ac. *-in*) oraş în Mauritania (*azi, Tanger*) // **Tingitānus** (*3*) *adj.* tingitan: *Tingitana provincia f.* provincia mauritană (*azi, Maroc*).

tingō (**tinguō**), *ere, tinxī, tinctum vt.* **1** a muia, a uda, a îmbiba, a scălda, a stropi, a cufunda într-un lichid: *tunica sanguine tincta* CIC. tunica îmbibată de sînge, *~ stridentia aera lacu* VERG. a scufunda în apă arama care sfîrîie, *~ tela venenis* PLIN. a îmbiba săgeţile cu otrăvuri, *~ in undis pedum vestigia* OV. a-şi muia în apă tălpile picioarelor, *~ corpora flumine* OV. a se scălda în rîu, *~ ora lacrimis* OV. a-şi scălda faţa în lacrimi (a plînge), *~ faces in amne* OV. a scufunda torţele în apă (a le stinge), *~ pavimentum mero* HOR. a stropi pardoseala cu vin, *Phoebus in aequore tingit equos* OV. Soarele îşi cufundă caii în mare (apune), *aequore tinqui pinum iubet* OV. porunceşte ca nava să fie dată la apă, *~ Pallade membra* OV. a-şi unge trupul cu ulei, *tingi nardo* MART. a se unge cu nard; (*fig.*) *~ libellos sale Romano* MART. a stropi volumaşele cu sare romană (spirit), *orator sit tinctus litteris* CIC. oratorul să aibă o spoială de cultură literară, *verba sensu tincta* QUINT. cuvinte îmbibate (pline) de sens; **2** a impregna, a colora: *~ lanas*

murice HOR. a vopsi lînurile cu purpură, *coma cortice tincta nucis* OV. păr vopsit cu coajă de nucă, *tingi sole* PLIN. a fi bronzat de soare, ~ *loca lumine* LUCR. a scălda locurile în lumină; (*oc.*) a vopsi într-o culoare: ~ *caeruleum* PLIN. a vopsi în azuriu; **3** a boteza TERT.

tinia, *ae v.* **tinea** CAT.

tiniōsus (*3*) *adj. v.* **tineosus**

tinnimentum, *ī n.* ţiuit PL.

tinniō (tiniō) (*IV*) *vi.* **1** a scoate un sunet ascuţit: *tinnit tintinabulum* PL. sună clopoţelul; (*despre păsări*) a ciripi; (*despre pers.*) *nimium tinis* PL. prea mult trăncăneşti, (*cu ac. adv.*) *mendosum* ~ PERS. a suna fals (*despre o monedă*); **2** (*fig.*) a face să zornăie banii, a plăti: *exspecto ecquid Dolabella tinniat* CIC. Att. *14, 21, 4* aştept să văd ce-mi plăteşte Dolabella.

tinnitus, *ūs m.* sunet ascuţit; ţiuit, şuierat, zăngănit VERG., OV.; (*fig. despre om*) vorbe goale, fraze sforăitoare TAC.

tinnulus (*3*) *adj.* răsunător, ascuţit, sonor, ţipător OV. ş.a.

tinnunculus, *ī m.* (*ornit.*) vindereu (*Falco tinnunculus* şi *vesperinus*) COL.

tintinnābulātus (*3*) *adj.* cu clopoţei SID.

tintinnābulum, *ī n.* clopot, clopoţel PL. ş.a.

tintinnāculus (*3*) *adj.* zornăitor, cu zornăieli PL.

tintinniō, *īre vi.* AFRAN. şi **tintinnō**, *āre* NAEV. sau **tintinō**, *āre* CATUL. *v.* **tinnio**

tīnus, *ī f.* (un fel de) laur PLIN.

tinxi *pf. v.* **tingo**

Tiphys, *yis* (*-yos*) *m.* (ac. *-in*, voc. *-y*) pilot al corăbiei Argo VERG., OV.

tippul(l)a, *ae* sau **tipulla**, *ae f.* (*zool.*) păianjen-de-apă (*Aranea aquatica*) PL., VARR.

Tiresiās, *ae m.* vestit prezicător orb (la Theba); (*fig.*) un Tiresias, un orb IUV. *13, 249*.

Tiridātēs, *ae* (*-is*) *m.* numele mai multor regi ai Armeniei.

tīrō, *ōnis m.* **1** (*mil.*) recrut: *legio tironum* CAES. legiune de recruţi, (*atribut*) *tirones milites* CIC. soldaţi recruţi, ~ *exercitus* LIV. armată neinstruită; **2** începător, novice, ucenic: ~ *et indoctus* SEN. novice şi neînvăţat, *homo non aetate, sed usu forensi atque exercitatione* ~ CIC. om novice nu ca vîrstă, ci ca deprindere cu forul şi ca exercitare a artei; (*despre un animal*) *tironem* (*bovem*) *cum veterano subiungere* VARR. a înjuga un bou nedeprins cu jugul, alături de altul învăţat.

Tīrō, *ōnis m.* M. Tullius Tiron (*libertul, secretarul şi stenograful lui Cicero*) // **Tīrōniānus** (*3*) *adj.* al lui Tiron, tironian GELL.

tīrōcinium, *iī n.* **1** ucenicie în ale războiului, lipsă de experienţă militară: *senatus tirocinio iuvenis movetur* LIV. senatul e îngrijorat de inexperienţa militară a tînărului, *tirocinii rudimenta deponere* sau *tirocinia ponere* IUST. a trece peste perioada instrucţiei de recrut; (*concrt.*) soldaţi recruţi LIV.; **2** (*fig.*) prima probă, primele încercări, debut, noviciat: *tirocinii dies* SUET. ziua debutului, *in accusando* ~ *ponere* LIV. a părăsi noviciatul (a debuta) ca orator în acuzare, ~ *navium* PLIN. prima probă a navelor la apă.

tīrōnātus, *ūs m.* înrolare a recruţilor, recrutare COD. TH.

tīruncula, *ae f.* tînără ucenică, tînără novice HIER.; (*despre o căţea*) care a fătat prima oară COL.

tīrunculus, *ī m.* tînăr începător, recrut, novice SEN. ş.a.

Tiryns, *ynthis f.* (ac. *-yntha*) Tirynt (*oraş în Argolida, locul unde s-a născut Alcmena, mama lui Hercules, şi Hercules însuşi*) // **Tyrinthius** (*3*) *adj.* din Tirynt, tiryntic: ~ *heros* (*iuvenis*) OV. eroul, tînărul din Tirynt (Hercules), ~ *heros* STAT. Chromis (fiul lui Hercules), *Tirynthia gens* SIL. neamul Fabiilor (*care ar fi descins din Hercules*), *Tirynthia tela* OV. săgeţile lui Hercules, *Tirynthia aula* SIL. oraşul Herculanum // **Tirynthius**, *iī m.* Hercules VERG. // **Tirynthia**, *ae f.* mama lui Hercules, Alcmena OV. // **Tirynthii**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tirynt PLIN.

tis *genit.* din *tu* (= *tui*) PL. Mil. *1033*.

tisan... *v.* **ptisan...**

Tisiās, *ae m.* Tisias sicilianul (*fondator, împreună cu Corax, al retoricii*) CIC.

Tisiphonē, *ēs f.* răzbunătoarea crimelor (*una dintre Furii*) VERG., HOR. ş.a. // **Tisiphonēus** (*3*) *adj.* al Tisiphonei, scelerat: *tempora Tisiphonea* OV. timpuri demne de răzbunarea Tisiphonei.

Tissaphernēs, *is m.* numele unui satrap persan.

Tisse, *ēs f.* oraş la poalele Etnei // **Tissensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Tisse.

Tītān, *ānis m.* (ac. *-ānen* şi *-āna*) *1*) unul dintre Titani, descendent dintr-un Titan; *2*) (*spec.*) **a.** Soarele (Helios) fiul Titanului Hyperion VERG.; **b.** Prometheus, fiul Titanului Iapetus // **Tītānes**, *um m. pl.* (ac. *-ānas*) şi (*rar*) **Tītāni**, *ōrum m.* Titanii, fiii lui Uranus (Cerul) şi ai Geii (Pămîntul).

Tītānis, *idis* (*-idos*) *f.* Titanidă (*descendentă sau soră a unui Titan*: *Latona — fiica Titanului Coeus*; *Circe — fiica Soarelui*; *Pyrrha — nepoata lui Iapetus*; *Diana — sora lui Helios*; *Thetis — soră a Titanilor*) // **Tītāniacus** (*3*) *adj.* titanic: ~ *draco* OV. balaur născut din sînge de Titan // **Tītānius** (*3*) *adj.* din Titan, titanic: *Titania bella* SIL. războaiele Titanilor, *Titania pubes* VERG. tineretul Titanilor, Titanii.

Tītanus, *ī m. v.* **Titan**

Tīthōnus, *ī m.* fiul lui Laomedon şi frate al regelui Priam (*soţ al zeiţei Eos — Aurora — şi tată al lui Memnon*; *căpătînd prin mijlocirea soţiei sale nemurirea, dar nu şi tinereţea veşnică, s-a făcut mic şi a început să se zbîrcească din ce în ce mai mult, pînă cînd a fost metamorfozat în greiere*) // **Tīthōnaeus** (*3*) *adj.* titonic // **Tīthōnis**, *idis f.* Titonida (Aurora) // **Tīthōnius** (*2*) *adj.* titonian: *Tithonia coniux* OV. soţia lui Titon (Aurora) // **Tīthōnia**, *ae f.* Titonida (Aurora).

tithymalis, *idis f.* şi **tithymalus**, *ī m.* şi *f.* sau **tithymalon**, *ī n.* (*bot.*) laptele-cucului, laptele-cîinelui, alior, euforbia (*Euphorbia cyparissias*).

Titiānus (*3*) *adj.* al lui Titius.

Titiens *sg. v. pl.* **Titienses**

Titiensēs, *ium m. pl.* tiţienii, tiţii: *1*) unul dintre cele trei triburi primitive ale Romei (*Ramnes*, *Tities* şi *Luceres*); *2*) una dintre cele trei centurii de cavaleri, in-

stituite de Romulus (numite astfel după numele lui Titus Tatius).
Titiēs, *ium m. pl. v.* **Titienses**
titillātiō, *ōnis f.* gîdilare; zgîndărire: ~ *voluptatum* SEN. zgîndărire a plăcerilor.
titillātus, *ūs m.* gîdilare PLIN.
tītillō (*I*) *vt.* a gîdila, a zgîndări; (*fig.*) a ispiti, a încînta: ~ *sensus* CIC. a gîdila simţurile; ~ *maerorem* SEN. a zgîndări durerea; (*fig.*) *ne vos titillet gloria* HOR. ca să nu vă ispitească gloria.
tītillus, *ī m.* gîdilare COD. TH.
Titīnius, *iī m.* vechi poet comic latin.
titinniō, *īre* şi **titinnō**, *āre vi. v.* **tinnio**
titiō, *ōnis m.* tăciune VARR., CELS. ş.a.
titiō, *āre vi.* a ciripi (*despre vrăbii*) SUET.
Titius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *tribunul plebei Sextus Titius, a cărui gesticulaţie necontrolată şi mişcări molatice au dat numele unei pantomime* CIC. Br. *225*) // **Titius** (*3*) *adj.* **a.** al lui Titius: *lex Titia* CIC. legea Titia; **b.** al regelui Titus Tatius: *Titii sodales* TAC. colegiu de preoţi titieni.
tittibilīcium, *ī n.* lucru de nimic, fleac PL. Cas. *347.*
titubanter *adv.* clătinîndu-se; (*fig.*) şovăind CIC.
titubantia, *ae f.* **1** împiedicare: ~ *linguae* MACR. bîlbîire; **2** (*fig.*) şovăială, nesiguranţă IUL. VAL.
titubātiō, *ōnis f.* **1** împiedicare (în mers), împleticire: ~ *in ebrietate* SEN. împleticire la beţie, ~ *linguae* MACR. împleticire a limbii, gîngăveală; **2** (*fig.*) şovăială, ezitare, nesiguranţă CIC. ş.a.
titubō (*I*) *vi.* **1** a se împiedica (în mers), a se împletici: *cave ne titubes* HOR. vezi să nu te poticneşti în mers, *titubans annisque meroque* OV. clătinîndu-se şi de bătrîneţe, şi de vinul băut, *domum est reversus titubandi pede* PHAEDR. s-a întors acasă împleticindu-se pe picioare, *vestigia titubata* VERG. paşii nesiguri, *titubet blaeso lingua sono* OV. limba să i se împleticească gîngăvind; **2** (*fig.*) a şovăi, a fi nesigur: *omnibus titubantibus* NEP. toţi fiind şovăitori; **3** a se poticni, a se încurca, a greşi: *vide ne titubes* PL. vezi să n-o zbîrceşti, *si quid forte titubatum est* CIC. dacă ceva a şchiopătat cumva.
titulō (*I*) *vt.* a denumi, a intitula TERT.
titulus, *ī m.* **1** inscripţie, tăbliţă, anunţ; (*oc.*) semn: *ara cum ingenti rerum ab se gestarum titulo* LIV. altar cu o enormă inscripţie a faptelor săvîrşite de el, *paterae cum titulo nominis Camilli* LIV. cupe cu inscripţia numelui lui Camillus, ~ *sepulcri* SEN. inscripţie pe mormînt (epitaf), *cinis sine titulo, sine nomine* PROP. mormînt fără inscripţie, fără nume, ~ *per barbara colla pependit* PROP. tăbliţa (de vînzare a sclavilor) a atîrnat-o de gîturile lor barbare, *legit titulum auditoque pretio* (*domus*) CIC. citi anunţul de vînzare (a casei) şi auzind preţul …, (*poet.*) *mittere sub titulum Lares* OV. a scoate casa la vînzare, *ite sub titulum, Lares* TIB. fii scoasă la vînzare, casa mea; (*oc.*) *ciconia*, ~ *tepidi temporis* PETR. greierele, semnul vremii călduţe; **2** titlu, denumire: ~ *libelli* OV. titlul volumaşului, ~ *regis* CURT. titlul de rege, *quos* ~ *hic* (*sapientis*) *delectat* CIC. pe care acest titlu de înţelept îi încîntă; **3** (*fig.*) onoare, glorie: ~ *servatae pubis Achivae* OV. gloria de a fi salvat tineretul grec, ~ *captae urbis* OV. onoarea cuceririi oraşului; **4** motivare (nefondată), justificare; pretext: *specioso titulo Graecorum civitatum liberandarum uti* LIV. a se folosi de frumosul motiv al eliberării cetăţilor greceşti, *sub titulo* … [cu genit.] sub pretextul …, *ob titulos inanes* HOR. sub motive neîntemeiate, *titulum praetendere* (*praetexere*) LIV. a aduce ca pretext; **5** (*judic.*) titlu, drept: *sine titulo* COD. TH. fără vreun titlu (de posesiune).
Titurius, *iī m.* legat a lui Caesar în războiul gallic // **Tituriānus** (*3*) *adj.* al lui Titurius.
Titus, *ī m.* prenume roman (*abrev.*: T.): *T. Livius*, istoricul roman; *T. Flavius Vespasianus*, împărat roman.
Tityos, *yī m.* fiu al lui Iupiter (*Gigant cu corp de nouă iugăre, care, vrînd s-o pîngărească pe Latona, a fost săgetat de Apollo, aruncat în Infern şi pus în lanţuri, unde un vultur îi mînca necontenit ficatul ce se refăcea la loc*).
Tītyrus, *ī m.* păstor în „Bucolicele“ lui Vergilius; (*fig.*) „Bucolicele“ (*lui Vergilius*) OV.; poetul Vergilius PROP.
Tlēpolemus, *ī m.* fiu al lui Hercules (*care-i comanda pe rhodieni la asediul Troiei*).
Tmarus (-os), *ī m.* munte în Epir // **Tmarius** (*3*) *adj.* al muntelui Tmarus.
tmēsis, *is f.* (*gram.*) tmeză SERV.
Tmōlus, *ī m.* *1*) munte în Lydia şi localitate bogată în vii (*de unde izvorăşte Pactolul*); *2*) zeul muntelui Tmolus; *3*) rîu în Lydia // **Tmolius** (*3*) *adj.* al Tmolului // **Tmolius**, *iī m.* vin de Tmolus VERG. // **Tmōlītēs**, *ae m.* (ac. *-en*) **a.** locuitor din Tmolus; (*pl.* **Tmolitae**, *ārum*); **b.** vin de Tmolus VITR.
toculliō, *ōnis m.* cămătar CIC. Att. *2, 1, 12.*
toecharchus, *ī m.* şef al vîslaşilor HYG.
toechobatēs, *ae m. v.* **tichobates** VOP.
tōfāceus (-cius) (*3*) *adj.* de tuf (*rocă vulcanică poroasă*).
tōficius (*3*) *şi* **tōfineus** (*3*) *sau* **tōfinus** (*3*) *adj.* de tuf SUET. ş.a.
tōfōsus (*3*) *adj.* poros ca tuful, spongios SID.
tōfus (tōphus), *ī m.* tuf (*piatră spongioasă şi friabilă*) PLIN., VERG.
toga, *ae f.* [*tego*] (*rar*) **1** acoperitoare, acoperămînt, haină bărbătească *sau* femeiască, cuvertură, copertă VARR., MART.; **2** togă (*veşmînt de culoare albă purtat de cetăţeanul roman în public şi semn al cetăţeniei romane*: toga praetexta = *togă tivită cu o bandă de purpură pe care o purtau magistraţii şi băieţii de pînă la şaptesprezece ani ai cetăţenilor romani*; toga virilis *sau* toga pura CIC. *sau* (*poet.*) toga libera OV. = *toga virilă pe care o îmbrăcau tinerii după ce împlineau şaptesprezece ani*; toga candida CIC. = *togă albă purtată de candidaţii în magistraturile publice*; toga picta LIV. = *toga brodată purtată de generalul triumfător*; toga pulla CIC. *togă neagră purtată semn de doliu*); **3** (*fig.*) *togae oblitus* HOR. uitînd de calitatea de cetăţean roman, *in armis, in* ~ CIC. în timp de război, în timp de pace…, *cedant arma togae* CIC. arta războiului să cedeze meritelor în viaţa civilă; (*sub imperiu*) autoritate civilă: *decreto togae* CLAUD. prin hotărîrea senatului; **4** (*oc. pl.*) **a.** *togae* MART. *10, 18, 4* clienţi; **b.** ~ *rara* MART. *10,*

47, 5 rară apariţie în public; **c.** curtezană, femeie publică SULP. Tib. *4, 10, 3*; **d.** funcţionari AMM.
togāta, *ae f.* **1** (subînţ. **fabula**) comedie romană (*cu subiect şi costume romane, spre deosebire de* palliata, *piesă cu subiect şi costume greceşti*); **2** *Gallia togata* Gallia romană (Gallia Cisalpină); **3** curtezană, prostituată HOR. *1, 2, 82*, *matris togatae filius* MART. *6, 64, 4* fiul unei prostituate.
togātārius, *iī m.* actor de comedie *togata* SUET.
togātulus, *ī m.* client prăpădit MART.
togātus (*3*) *adj.* **1** îmbrăcat în togă: *iudex modo palliatus, modo* ~ CIC. judecător îmbrăcat cînd în togă (veşmînt roman), cînd în pallium (veşmînt grecesc); **2** roman: *gens togata* VERG. neamul roman, *testis* ~ CIC. martor roman, *fabula togata* v. **togata**; *Gallia togata* v. **togata**; **3** în togă, ca cetăţean, civil (opus lui *sagulatus* îmbrăcat în haină militară): *cui uni togato supplicationem senatus decreverit* CIC. singurul civil căruia senatul i-a decretat o slujbă de mulţumire zeilor // **togātī**, *ōrum m. pl.* **a.** cetăţenii romani, latinii (opus străinilor): *crudelitas regis in togatos* CIC. cruzimea regelui (Mithridates) faţă de romani, *unus e togatorum numero* CIC. unul dintre romani; **b.** cetăţenii civili (opus militarilor): *multitudo togatorum* SALL. mulţime de cetăţeni, *inter togatos* TAC. printre civili; **4** (*sub imperiu*) de client: *turba togata* IUV. mulţimea de clienţi Iuv. *1, 96* // **togātus**, *ī m.* client MART. // **togātī**, *ōrum m. pl.* (*tard.*) avocaţi APUL.; funcţionari superiori COD. TH.
togula, *ae f.* togă mică CIC.
Tolēnus, *ī m.* rîu în ţara sabină
tolennō *v.* **toleno**
tolerābilis (*2*) *adj.* **1** tolerabil, suportabil: ~ *rex* CIC. rege suportabil, *tolerabili fenore* CIC. cu o dobîndă rezonabilă, *orator* ~ CIC. orator bunişor; **2** (*oc. sens act.*) care poate suporta, care o poate duce: *oves tempore autumni tolerabiles* COL. oi care pot rezista în timpul toamnei.
tolerābiliter *adv.* **1** în mod suportabil, potrivit, aşa şi aşa; **2** cu răbdare: *dolores tolerabilius pati* CIC. a suporta durerile mai cu răbdare.
tolerandus (*3*) *adj.* suportabil LIV.
tolerans, *ntis p. pr. v.* **tolero** // *adj.* răbdător, rezistent la … [cu genit.]: *corpus laborum* ~ TAC. trup rezistent la eforturi, *frigoris tolerantior* COL. mai rezistent la ger, *asinus penuriae tolerantissimus* COL. măgarul foarte răbdător la lipsa de hrană.
toleranter *adv.* cu răbdare, cu resemnare: ~ *ferre aliquid* CIC. a suporta ceva cu răbdare; (*oc.*) *tolerantius* PLIN. mai degrabă.
tolerantia, *ae f.* suportare, îndurare: ~ *doloris* QUINT. îndurarea necazurilor; (*abs.*) răbdare SEN. Ep. *66, 13*.
tolerātiō, *ōnis f.* putinţa de a suporta CIC.
tolerātor, *ōris m.* îndurător AUG.
tolerātus, *ūs m.* capacitate de suportare SALV.
tolerō (*I*) *vt.* **1** (*rar*) a ţine, a purta susţinînd (o greutate): *mulier parvulum sinu tolerans* APUL. M. *3, 8* femeia care ţinea un copil în braţe, *mensula cenae reliquias tolerans* APUL. M. *2, 15* măsuţa care purta resturile prînzului; **2** (*fig.*) a ţine bine la…, a suporta, a rezista (la), a face faţă: ~ *facilius hiemem* CIC. a rezista mai uşor la ger, ~ *servitutem aequo animo* SALL. a suporta sclavia cu resemnare, ~ *sumptus* SALL. a face faţă cheltuielilor, ~ *famem aliqua re* CAES. a-şi potoli foamea cu ceva, ~ *diu cursus non poteram* OV. nu puteam rezista prea mult la fugă, *magnitudinem mali perferre visu non toleravit* TAC. n-a avut forţa să suporte cu ochii ei grozăvia nenorocirii, (*abs.*) (*demonstrat*) *paulo etiam longius tolerari posse parcendo* CAES. le arată că se poate rezista chiar puţin mai mult, economisind; **3** a întreţine, a susţine, a hrăni: ~ *octonia milia equitum suā pecuniā* PLIN. a întreţine cu banii săi opt mii de călăreţi, ~ *equitatum* CAES. a întreţine cavaleria, *se* ~ *fructibus agri* COL. a se întreţine din roadele pămîntului, ~ *vitam colo* VERG. a-şi ţine zilele cu torsul, *perfacile angustis* ~ *finibus aevum* LUCR. a-şi duce uşor viaţa în hotare strîmte; (*oc.*) a ajutora, a uşura: ~ *paupertatem* (*egestatem*) *alicuius* PL. a uşura sărăcia (lipsurile) cuiva, ~ *sua moenia* PL. Trin. *683* a-şi ţine (a-şi împlini) îndatoririle, ~ *silentium* APUL. M. *4, 10* a păstra tăcere.
tōlēs (**tollēs**), *ium m.* gîlci; guşă VEG.
Tolētum, *ī n.* oraş în Hispania Tarraconeză (*azi, Toledo*) // **Tolētānus** (*3*) *adj.* toletan // **Tolētānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Toletum.
Tolistobogī (**Tolistoboiī**), *ōrum m. pl.* tolistobogii (*neam celtic din Galatia*).
tollenō, *ōnis m.* [*tollo*] **1** cumpănă (*de scos apa*) PLIN.; **2** basculă (*de ridicat greutăţi*) LIV.
tolles, *ium v.* **toles**
tollō, *ere, sustulī, sublātum vt.* **I 1** a ridica, a înălţa: ~ *manus ad caelum* HOR. a ridica mîinile spre cer, ~ *aliquem in collum* PL. a lua în cîrcă pe cineva, ~ *caput* PL. a înălţa capul, ~ *oculos* CIC. a ridica ochii, *solio se tollit ab alto* VERG. se ridică din jilţul înalt, *dea tollitur alis* VERG. zeiţa se înalţă cu aripile ei, ~ *aliquem in crucem* CIC. a ridica pe cineva pe cruce (a răstigni), ~ *aliquem in equum* CIC. a se ridica pe cineva pe cal; *se* ~ *a terra* CIC. a se ridica de la pămînt (*despre arbuşti, plante*); (*spec.*) **a.** ~ *ancoras* CAES. a ridica ancorele (a porni pe mare); **b.** (*mil.*) ~ *signa* CAES. a ridica stindardele înfipte în pămînt, a porni în marş; **c.** ~ *altius tectum* CIC. a înălţa o casă; **d.** a lua (cu sine); *naves quae equites sustulerant* CAES. corăbiile care luaseră la bord (îmbarcaseră) călăreţii, ~ *aliquem in lembum* LIV. (*aliquem raedā* HOR.) a lua pe cineva cu sine în luntre, în car, (*abs.*) *tollite me, Teucri* VERG. luaţi-mă cu voi, troieni; **2** (*fig.*) **a.** a ridica, a înălţa: ~ *aliquem laudibus in caelum* CIC. a ridica pe cineva în slava cerului, lăudîndu-l, ~ *laudes alicuius ad astra* CIC. a înălţa meritele cuiva pînă la stele, ~ *aliquem honoribus* HOR. a înălţa pe cineva prin onoruri acordate; **b.** a scoate: ~ *clamorem in caelum* VERG. a scoate un strigăt pînă la cer, *clamor se tollit ad auras* VERG. un strigăt se ridică în văzduh, *clamor tollitur a vigilibus* CIC. un strigăt se înalţă din partea paznicilor, ~ *cachinnum* CIC. (*risum* HOR.) a scoate un hohot de rîs, a izbucni în rîs, ~ *hinnitum* HOR. a scoate un nechezat; **c.** a înălţa moralul, a îmbărbăta, a încuraja: ~ *animos alicui* LIV. a ridica curajul cuiva, ~ *amicum*

HOR. a încuraja prietenul, *animos tollo* PL. capăt curaj, *sublatus hac victoria* CAES. mîndru de această victorie, *sublati rebus secundis* VERG. înfumuraţi de succes; **d.** a lua asupra sa, a se încărca (cu ceva): *providere quid oneris tollant* CIC. a prevedea ce povară îşi iau asupra lor; *Apollodorus poenas sustulit* CIC. Apollodorus şi-a luat pedeapsa; **e.** a ridica de pe jos un nou-născut şi prin aceasta a-l recunoaşte ca propriu şi a-l creşte: ~ *puerum* PL. a creşte un copil; (*fig.*) a face un copil, a procrea: ~ *liberos ex aliqua* CIC. a face copii cu o femeie, ~ *filium Neronem ex Agrippina* SUET. a-l avea copil pe Nero cu Agrippina; *ducit uxorem, filium sustulit* SEN. RH. s-a însurat şi a făcut un copil. **II 1** a lua (îndepărtînd): ~ *frumentam de area* CIC. a ridica grîul de pe arie, ~ *simulacra deorum ex templis* CIC. a lua statuile zeilor din temple, ~ *praedam* CAES. a lua pradă, ~ *amicitiam e vita* CIC. a îndepărta prietenia din viaţa oamenilor; (*spec.*) **a.** a ridica ce este pe masă, a strînge: ~ *cibos* HOR. a strînge resturile de mîncare, ~ *patinam* HOR. a lua de pe masă farfuria, *sublata reponere pocula* VERG. a pune din nou paharele strînse de pe masă, *mensam tolli iubet* CIC. porunceşte să se strîngă masa; **b.** a lua (pentru sine), a-şi însuşi: ~ *chlamydes* HOR. (*aurum, argentum* HOR.) a-şi însuşi hlamidele, aurul, argintul; **c.** (*rar*) a recolta OV. M. *5, 131*; **2** a înlătura, a suprima, a face să dispară: (*ca eufemism*) ~ *aliquem veneno* CIC. a suprima pe cineva prin otravă, ~ *Titanas fulmine* HOR. a suprima Titanii cu fulgerul, *nisi Alcibiadem sustulisset* NEP. dacă nu l-ar fi suprimat pe Alcibiade, ~ *Carthaginem funditus* CIC. a şterge de pe pămînt (de pe faţa pămîntului) Carthagina, ~ *nomen ex libris* CIC. a şterge numele din cărţi; (*fig.*) ~ *dictaturam funditus* CIC. a suprima radical dictatura, ~ *suspicionem, dubitationem, errorem* CIC. a înlătura bănuiala, şovăiala, greşeala, ~ *leges* CIC. a anula legile, ~ *memoriam alicuius rei* CIC. a şterge amintirea unui fapt, ~ *deos* CIC. a tăgădui existenţa zeilor, ~ *diem* CIC. a consuma (pierzînd anume) timpul (vorbind continuu în senat ca mijloc de obstrucţie).

Tolōsa, *ae f.* oraş în Gallia Narboneză (*azi, Toulouse*) // **Tolōsānus** (*3*) *adj.* din Tolosa // **Tolōsānī,** *ōrum m. pl.* şi **Tolōsātēs,** *um* (*-ium*) tolosaţii, locuitorii din Tolosa // **Tolosās,** *tis adj.* de Tolosa // **Tolōsensis** (*2*) *adj.* al Tolosei.

Tolostobogi, *ōrum m. pl. v.* **Tolistobogi**

Tolumnius, *iī m. 1*) rege al veienţilor LIV.; *2*) numele unui augur rutul VERG.

tolūtāris (*2*) *adj. v.* **tolutarius** FRONT.

tolūtārius *adj.* care merge la trap, trăpaş (*despre cai*) SEN.

tolūtilis (*2*) *adj.* de trap VARR.

tolūtiloquentia, *ae f.* volubilitate în vorbire NOV.

tolūtim *adv.* la trap, în pas alergător, repede PL., VARR.

tomācina, *ae f.* cîrnat VARR.

tomāclum (tomāculum), *ī n.* cîrnat MART., IUV.

Tomarus, *ī v.* **Tmarus** PLIN.

tomē, *ēs f.* cenzură AUS.

tōmentum, *ī n.* umplutură (*pentru saltele, perne*): lînă, fulgi, cîlţi, paie VARR., PLIN., TAC.

tōmex, *icis f. v.* **tomix**

Tomī, *ōrum m. pl.* şi **Tomis,** *idis f.* oraş pe ţărmul dobrogean al Mării Negre (*azi, Constanţa*) // **Tomītae,** *ārum m. pl.* locuitorii Tomisului, tomitanii // **Tomītānus** (*3*) *adj.* tomitan.

tōmix (thōmix, tōmex), *icis f.* funie de papură *sau* de cînepă COL., PLIN.

tomus, *ī m.* **1** sul de hîrtie MART. *1, 66, 3*; **2** tom al unei cărţi M. AUR.; **3** carte, operă HIER.

Tomyris (Tamyris *şi* **Thamyris),** *is f.* (ac. *-in*) regina massageţilor (*învingătoarea regelui persan Cyrus*).

tonans *p. pr. v.* **tono** // **adj.** şi **subst. Tonans,** *ntis m.* „Detunătorul" (*epitet mai ales al lui Iupiter*): *Iupiter Tonans* HOR. Iupiter Detunătorul, *Capitolinus Tonans* OV. Detunătorul de pe Capitoliu (*Iupiter*), *falcifer Tonans* MART. Detunătorul purtător de coasă (Saturn), *sceptriferi Tonantes* SEN. Detunătorii purtători de sceptre (Iupiter şi Iuno).

tonanter *adv.* cu tunete răsunătoare DRAC.

tondeō, *ēre, totondī, tonsum vt.* **1** a tunde, a rade: ~ *barbam et capillum* CIC. a tunde barba şi părul, ~ *ovem* PL. a tunde o oaie, (*cu sens refl.*) *eum* ~ *coegerunt* LIV. l-au silit să se tundă; *tondere* (*cu sens refl.*): *ut tondens calvus fiam* VARR. ca răzîndu-mă să devin chel, *candidior tondenti barba cadebat* VERG. B. *1, 28* cînd mă tundeam, îmi cădea păr mai alb din barbă, *saltatrix tonsa* CIC. balerină depilată, *tonsus reus* MART. acuzat achitat (*acuzatul se prezenta la judecată netuns şi neras, în haine ponosite*); **2** (*fig.*) a tunde, a cosi, a secera, a smulge, a curăţa de ramuri uscate: ~ *vites, oleas* PLIN. a tunde viţa, măslinii, ~ *prata* VERG. a cosi păşunile, ~ *segetem* VERG. a secera grîul, ~ *ilicem bipennibus* HOR. a ciopli de ramuri stejarul cu securea, ~ *violas* PROP. a culege viorele; **3** a paşte, a mînca, a ciuguli: *equi tondentes campum* VERG. cai care pasc cîmpul, *voltur iecur rostro tondens* VERG. vultur care ciuguleşte ficatul (lui Prometheu) cu ciocul; **4** (*oc.*) ~ *summos fluctus* MIN. FEL. a rade (în zbor) crestele valurilor; **5** (*fig.*) a jefui: ~ *aliquem auro* PL. a jupui pe cineva de bani.

tonescō, *ere vi.* a răsuna VARR.

tongeō, *ēre vt.* a şti ENN.

tongitiō, *ōnis f.* cunoaştere, ştiinţă FEST.

toniaeus (*3*) *adj.* de un ton (*muzical*) BOETH.

tonitrālis (*2*) *adj.* răsunător de tunete LUCR.

tonitrū, *ūs v.* **tonitrus**

tonitruālis (*2*) *adj.* „detunător" (*epitet al lui Iupiter*) APUL.

tonitruō, *āre vi.* a tuna HIER.

tonitrus, *ūs m.* şi **tonitruum,** *ī n.* tunet: *tonitru caelum omne ciebo* VERG. voi răscoli cu tunete tot cerul, *tonitrua extimescere* CIC. a se teme de tunete, *sonat tonitribus aether* OV. cerul bubuie de tunete.

tonitruus, *ī v.* **tonitrus** HIER.

tonō, *āre, uī vi.* **1** a tuna: *Iove tonante* CIC. cînd Iupiter tună, (*impers.*) *ut valide tonuit* PL. cît de tare a tunat; (*fig. despre un vorbitor*) *tona eloquio!* VERG. tună din gură cît vrei!, *Pericles numquam* ~ *dictus esset* CIC. niciodată nu s-ar fi spus despre Pericles că tuna cînd vorbea; **2** a bubui, a răsuna: *tympana*

tonant LUCR. darabanele răsună; 3 (*poet. vt.*) **a.** a chema pe cineva cu glas de tunet: *tonat ore deos* VERG. Aen. *4, 511* invocă cu glas tunător zeii; **b.** a face să răsune: ~ *verba foro* a face să răsune forul de vorba lui, ~ *aspera bella* MART. a recita cu voce tunătoare asprele războaie.

tonor, *ōris m.* accent (*al unei silabe*) QUINT.

tonos, *ī v.* **tonus**

tonsa, *ae f.* (*poet.*) vîslă, lopată de vîslit LUCR., VERG. ș.a.

tonsilis (*3*) *adj.* 1 care se poate tunde *sau* tăia: ~ *villus* PLIN. păr lung care se poate tunde; 2 tuns (*despre covoare*) GELL.; tăiat de crengi MART.

tonsilla, *ae f.* par (*fixat pe țărm pentru legat luntrea, corabia*) ENN.

tonsillae, *ārum f. pl.* gîlci, amigdale CIC.

tonsiō, *ōnis f.* tundere (*a oilor*); secerare VULG.

tonsitō, *āre vt.* [*tondeo*] a tunde (des) PL. Bacch. 1127.

tonsor, *ōris m.* 1 bărbier (*care rade, tunde, taie unghiile*) PL., HOR.; 2 care curăță de ramuri ARN.

tonsōrius (*3*) *adj.* de tuns, de ras: ~ *culter* OV. brici, ~ *cultellus* VAL. MAX. cuțitaș de curățat unghiile.

tonstrīcula, *ae f.* frizeriță improvizată CIC.

tonstrīna, *ae f.* dugheana bărbierului, frizerie PL.

tonstrīnus (*3*) *adj.* de bărbier // **tonstrinum,** *ī n.* adevărat mim al bărbierului PETR. *64, 4* // **tonstrinus,** *ī m.* bărbier, coafor PETR.

tonstrix, *īcis f.* frizeriță PL.

tonsūra, *ae f.* tundere: ~ *capillorum* OV. tundere a părului, ~ *vitis* PLIN. curățare a viței.

tonsūrō, *āre vt.* a tunde părul (cuiva) ECCL.

tonsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tondeo**

tonsus[2], *ūs m.* tunsoarea (părului) PL.

tonus (tonos), *ī m.* 1 încordare a unei coarde la un instrument VITR.; 2 sunet, ton (*al unui instrument*) VITR.; accent al unei silabe; 3 (*arh.*) tunet *ap.* SEN.; 4 ton clar-obscur (în pictură) PLIN.

topanta *n.* factotum, mîna dreaptă a cuiva PETR.

toparcha (toparchēs), *ae m.* toparh (*guvernatorul unui ținut*) SPART.

toparchia, *ae f.* toparhie (*conducere a unui ținut*) PLIN.

topazos (-us), *ī f.* și **topazius,** *iī f.* sau **topazion,** *iī n.* și **topazōn,** *ontis m.* topaz (*piatră prețioasă*) PLIN. ș.a.

toph... *v.* **tof...**

topia, *ōrum n. pl.* 1 pictură de peisaj în frescă VITR.; 2 grădini artificiale SPART.

topiāria, *ae f.* (subînț. **ars**) arta grădinăritului decorativ CIC.

topiārius (*3*) *adj.* de grădinar decorator, de grădinărit artistic: *topiarium opus* PLIN. lucrare de grădinărit artistic, *topiaria herba* PLIN. plantă ornamentală // **topiārium,** *iī n.* lucrare de grădinărie decorativă PLIN. **topiārius,** *iī m.* grădinar decorator CIC.

Topica, *ōrum n. pl.* „Topice" (*culegere de locuri comune, lucrare a lui Aristotel, prelucrată apoi de Cicero într-o lucrare cu același nume*).

topicē, *ēs f.* arta de a găsi și folosi locurile comune (teme) CIC.

topicus (*3*) *adj.* local SERV.

topographia, *ae f.* topografie, descriere a unui loc SERV.

topothesia, *ae f.* descriere imaginară a unui loc CIC.

topper *adv.* (*arh.*) 1 din toate puterile, repede NAEV.; 2 poate PACUV., ENN.

toral, *ālis n.* [*torus*] cuvertură, plocat HOR.

torcular, *āris n.* [*torqueo*] teasc, presă VITR.; locul unde se află teascul COL.

torculāris (*2*) *adj.* de teasc VITR.

torculārium, *iī n.* teasc CAT.

torculārius (*3*) *adj.* de tescuit VARR. // **torculārius,** *iī m.* teascuitor, storcător COL.

torculō, *āre vt.* a teascui FORT.

torculum, *ī n. v.* **torcular** PLIN.

tordȳlion, *iī n.* și **tordȳlon,** *ī n.* (*bot.*) țăpoșică (*Tordylium maximum*).

toreuma, *atis n.* obiect cizelat în aur sau argint, lucrare în relief (vas, cupă etc.) CIC. ș.a.

toreuta (toreutēs), *ae m.* cizelator, gravor PLIN.

toreuticē, *ēs f.* arta cizelării, gravură PLIN.

tormentum, *ī n.* [*torqueo*] 1 funie răsucită, înfășurată pe un scripete (*pentru mașinile de război de aruncat* [*balistă, catapultă*]), cablu: *praesectis mulierum crinibus tormenta effecerunt* CIC. tăindu-se pletele femeilor, au făcut funii, ~ *ferreum* PL. lanț de fier; (*oc.*) sul cu scripete pe care era înfășurat un cablu CAES.; 2 mașină de război de aruncat bolovani, săgeți (balistă, catapultă): *tormenta in muris disponere* CAES. a așeza balistele pe ziduri, *tormento missa tela* HIRT. proiectile aruncate cu balista, *bellica tormenta* LIV. mașini de război de aruncat; (*fig.*) proiectil: *tormenta mittere* CAES. a arunca proiectile; 3 (*oc.*) pompă de aruncat apă SEN.; 4 instrument de schingiuire prin răsucirea membrelor, schingiuire, cazną, tortură: *verberibus et tormentis quaestionem habere* CIC. a face o anchetă prin bătăi și schingiuiri, *tormenta adhibere* CIC. a folosi tortura; (*fig.*) mijloc de presiune HOR. C. *3, 21, 13*; 5 (*fig.*) tortură, chin, suferință: *indignissima tormenta* PLIN. IUN. cele mai cumplite suferințe (ale podagrei), ~ *timoris* CIC. chinul temerii, *tormenta fortunae* CIC. loviturile sorții.

tormina, *ae f.* [*torqueo*] (senzații de durere la stomac) colică, dizenterie CAT., CIC.; *tormina urinae* PLIN. disurie (*greutate de a urina*) PLIN.

torminālis (*2*) *adj.* care vindecă de colică, anticolic CELS.

torminōsus (*3*) *adj.* care are adesea colici CIC.

tornātilis (*2*) *adj.* [*torno*] făcut la strung AMBR.; rotunjit, bine făcut VULG.

tornātor, *ōris m.* strungar FIRM.

tornātūra, *ae f.* lucrul la strung, meseria strungarului VULG.

tornō (*1*) *vt.* a da la strung, a strunji, a rotunji CIC.: ~ *sphaeram* CIC. a realiza o sferă, ~ *hastas* PLIN. a strunji sulițe; (*fig.*) *male tornati versus* HOR. versuri rău compuse, ~ *barbam* HIER. a-și netezi barba.

tornus, *ī m.* cuțit de strunjit, daltă a gravorului, strung: *torno rasile buxum* VERG. cimșirul ușor de rotunjit cu cuțitul, *fagina pocula quibus torno superaddita vitis* VERG. pahare de fag înflorate pe deasupra

cu viţă; (*fig.*) *angusto versus includere torno* PROP. a cizela versurile într-un cerc strîmt.

Torōnē, *ēs f.* oraş şi port al Macedoniei în Peninsula Calcidică // **Torōnaeus** (*3*) *adj.* al Toronei // **Torōnaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Toronei // **Torōnaicus** (*3*) *adj.* al Toronei.

torōsulus (*3*) *adj.* destul de musculos HIER.

torōsus (*3*) *adj.* [*torus*] musculos, solid, vîrtos: *torosa colla boum* OV. grumajii vîrtoşi ai boilor.

torpēdo, *inis f.* [*torpeo*] **1** lîncezeală, amorţeală, încremeneală TAC.; **2** (*iht.*) torpilă (*Torpedo marmorata*) PLIN.

torpeō, *ēre vi.* a fi amorţit, a înţepeni, a fi încremenit: *membra torpent* PLIN. membrele sînt înţepenite, *torpentes gelu* LIV. înţepeniţi de ger, *torpentes oculi* QUINT. ochi încremeniţi, *torpente palato* IUV. cerul gurii (gustul) fiind amorţit, *torpente lyra* SEN. lira amorţind; (*fig.*) ~ *metu* LIV. a fi încremenit de frică, *frigere ac* ~ *senis consilia* LIV. planurile bătrînului erau neînflăcărate şi lîncede, ~ *Pausicā tabellā* HOR. a rămîne uimit în faţa unui tablou al lui Pausias, *nec torpere passus sua regna veterno* VERG. şi n-a îngăduit ca împărăţia lui să lîncezească în nelucrare.

torpescō, *ere*, *puī vi.* a amorţi, a înţepeni, a înlemni: *membra torpescunt gelu* SEN. membrele înlemnesc de ger, *torpuerat lingua* OV. limba îmi înlemnise, *ne per otium torpescerent manus et animus* SALL. ca braţul şi curajul să nu amorţească prin nelucrare, *deliciis et desidiā* ~ TAC. a se moleşi prin plăceri şi lene.

torpidus (*3*) *adj.* amorţit, toropit, năucit: ~ *somno* LIV. amorţit de somn, ~ *stupore* LIV. năucit de uimire.

torpor, *ōris m.* amorţire, înlemnire CIC.; (*fig.*) încremenire, toropeală, apatie TAC.

torpōrō (*I*) *vt.* a amorţi, a încremeni, a înlemni TURP., LACT.

torquātus (*3*) *adj.* avînd la gît un colan (*ca răsplată a vitejiei*): ~ *miles* VEG. soldat purtînd la gît un colan; (*fig.*) împodobit cu un colier: *Alecto brevibus torquata colubris* OV. Alecto avînd la gît un colier de năpîrci, ~ *palumbus* MART. porumbel gulerat.

Torquātus, *ī m.* cognomen roman al lui T. Manlius (*care într-o luptă a smuls de la gîtul unui gal un colan cu care s-a împodobit*) şi al urmaşilor săi // **Torquātiānus** (*3*) *adj.* al Torquaţilor FRONTIN.

torqueō, *ēre*, *torsī*, *tortum vt.* **1** a suci, a răsuci, a întoarce: ~ *stamina pollice* OV. a răsuci firele cu degetul gros (a toarce), ~ *collum alicui* LIV. a-i suci cuiva gîtul, *Terra circum axem se torquet* VERG. Pămîntul se roteşte în jurul axei sale, ~ *oculos ad moenia* VERG. a întoarce ochii spre zidurile cetăţii, ~ *aurem ab obscoenis sermonibus* HOR. a-şi întoarce urechea de la vorbele obscene, *vestis circum bracchia torta* TAC. haină înfăşurată în jurul braţelor, ~ *capillos ferro* OV. a răsuci părul cu fierul (a freza); (*poet.*) ~ *aquas remis* OV. a răsuci apa cu vîslele, *amnis torquet saxa* VERG. rîul rostogoleşte pietrele; **2** a învîrti (făcîndu-şi vînt), a roti (spre a arunca), a arunca: ~ *hastam in aliquem* VERG. a arunca suliţa în cineva, *cum Iupiter fulmina torquet* VERG. cînd Iupiter aruncă fulgere, ~ *glaebas* OV. a arunca bulgări de pămînt, ~ *aquosam hiemem* VERG. a alunga furtuna cu ploaie; **3** (*poet.*) a imprima o rotire, a roti: *machina torquet nunc lapidem nunc tignum* HOR. macaraua roteşte cînd un pietroi, cînd o grindă, *Atlas axem humero torquet* VERG. Atlas roteşte pe umărul său axa Pămîntului, *nox torquet medios cursus* VERG. noaptea a străbătut, rotindu-se, mijlocul drumului; **4** a suci, a strîmba: *ora torquebit amaror* VERG. amăreala îţi va strîmba gura. ~ *talum* SEN. a suci călcîiul; (*fig.*) a devia, a deturna: ~ *omnia ad suae causae commoda* CIC. a devia totul în folosul cauzei sale, ~ *naturam ad tempus* CIC. a-şi adapta firea la împrejurări, ~ *verbo ac littera ius omne* CIC. a deturna tot spiritul legii printr-o interpretare literală; **5 a.** a suci membrele schingiuind, a schingiui, a tortura: ~ *servum* CIC. a schingiui un sclav; **b.** (*fig.*) a supune la cercetări: *Aeacus torquet umbras* IUV. Aeacus anchetează umbrele, ~ *aliquem mero* HOR. a îmbăta pe cineva ca să-i afle secretele; **6** a chinui, a tortura: *tuae libidines te torquent* CIC. patimile tale te chinuie, *dies noctesque torqueor* CIC. mă frămînt zi şi noapte, *torqueor quod* … sînt mîhnit că …, *torqueor ne vir ab hoste cadat* OV. sînt chinuită de gîndul că bărbatul mi-ar cădea ucis de duşman.

torquis (torquēs), *is m.* şi *f.* **1** lanţ la gît, colan, colier: ~ *aureus* PROP. colier de aur, *sibi torquem induere* CIC. a-şi pune un lănţuc, *torque detracto* CIC. smulgîndu-i-se colierul; (*mil.*) *donare aliquem torque* CIC. a răsplăti pe cineva cu un colier; **2** (*oc. la animale*) juvăţ; **3** (*oc.*) guler (la păsări): *viridis avis torque miniato* PLIN. pasăre verde gulerată cu roşu; **4** împletitură, ghirlandă, cunună: *ornatae torquibus arae* VERG. altarele împodobite cu cununi; **5** cerc MANIL.

torrefaciō, *ere*, *fēcī*, *factum vt.* a usca (la căldură, la foc), a prăji COL.

torrens[1], *ntis p. pr. v.* **torreo** // **adj. 1** aprins, înfierbîntat, arzător: *miles dole torrens* LIV. soldat înfierbîntat de soare, *flammae torrentes* VERG. flăcări arzătoare, *terra torrens aestu* COL. pămîntul ars de arşiţă; **2** (*frecv. despre ape*) clocotitor, năvalnic, torenţial: *torrens unda* VERG. apa năvalnică, *Padus torrentior* PLIN. Padul mai umflat, *sanguis torrens* LUC. val de sînge; (*fig.*) *torrens oratio* QUINT. vorbire impetuoasă.

torrens[2], *ntis m.* puhoi de apă, torent; *torrens sternit agros* VERG. puhoiul îneacă ogoarele; (*prov.*) *dirigere bracchia contra torrentem* IUV. a încerca să înoţi împotriva puhoiului; (*fig.*) ~ *virorum* SIL. puhoi de oameni, *inanis verborum* ~ TAC. puhoi de vorbe goale.

torrenter *adv.* năvalnic CLAUD.

torreō, *ēre*, *ui*, *tostum vt.* **1** a arde, a frige, a prăji, a pîrjoli, a usca, a seca: ~ *carnem* OV. a frige carne, *tostum libum* OV. turtă prăjită, *Canis torret arva siti* TIB. constelaţia Cîinelui pîrjoleşte ţarinele cu seceta lui, ~ *pisces sole* PL. a usca peşte la soare, *tosti crines* OV. părul pîrlit, *Vulcanus torreat carmina flamma* TIB. focul să-mi ardă cu flăcările lui poeziile, *febris viscera torrens* SEN. febră care arde măruntaiele; (*fig. despre iubire*) *torret amor pectora* OV. focul iubirii îmi arde inima, *me torret face mutua Calais* HOR.

pe mine mă înflăcărează Calais cu o iubire reciprocă; 2 (*despre frig*) *frigore torret* VARR. e ars de ger.
torrescō, *ere vi.* a fi mistuit de flăcări, a fi ars LUCR.
torridō, *āre vt.* a arde NON.
torridus (*3*) *adj.* uscat, pîrjolit, ars, secătuit: *campi siccitate torridi* LIV. cîmpuri pîrjolite de secetă, *torridum sal* COL. sare uscată, *torridi fontes* LIV. izvoare secate, *aestas torrida* VERG. vară secetoasă, ~ *aer* PROP. aer arzător; (*fig.*) *ora torrida* CALP. faţă arsă de soare; (*despre frig*) *iumenta torrida frigore* LIV. vite degerate de frig; (*despre o pers.*) slab, prăpădit CIC.
torris, *is m.* [*torreo*] tăciune (*cu flacără sau nu*) VERG., OV.
torror, *ōris m.* căldură arzătoare: ~ *solis* C. AUR. arşiţa soarelui, ~ *corporis* C. AUR. insolaţie.
torrus[1], *i v.* **torris**
torrus[2] (*3*) *adj. v.* **torridus**
torsi *pf. v.* **torqueo**
torsiō, *ōnis f.* [*torqueo*] suferinţă chinuitoare: ~ *ventris* HIER. colică.
torta, *ae f.* turtă (împletită) VULG.
tortē *adv.* oblic, dintr-o parte LUCR. *4, 303.*
torticordius (*3*) *adj.* (cu suflet întortocheat) nesincer, perfid AUG.
tortilis (*2*) *adj.* sucit, îndoit, răsucit: ~ *ansa* OV. toartă curbată, ~ *bucina* OV. corn îndoit, *tortile aurum* VERG. colier de aur.
tortiō, *ōnis f.* 1 răsucire AUG.; 2 tortură FIRM.; 3 spasm, chin: ~ *vesicae* VEG. durere a vezicii.
tortīvus (*3*) *adj.* de stoarcere, de a doua tescuire CAT.
tortō, *āre vt.* a tortura POMPON., LUCR.
tortor, *ōris m.* 1 schingiuitor, călău CIC. ş.a.; 2 învîrtitor (al praştiei) LUC.
tortula, *ae f.* turtiţă M. EMP.
tortum, *ī n.* funie (*ca mijloc de tortură*) PACUV.
tortuōsē *adv.* cu încolăciri TERT.
tortuōsitās, *ātis f.* întortochere, ocolişuri TERT.
tortuōsus (*3*) *adj.* 1 cu încolăcituri, întortocheat: *alvus tortuosa* CIC. stomacul plin de cute, *loca tortuosa* CIC. locuri întortocheate, ~ *amnis* LIV. rîu şerpuitor; 2 (*fig.*) încurcat, complicat: *tortuosum genus disputandi* CIC. gen complicat de discuţie, *ingenium tortuosum* CIC. spirit cu multe cute (fire ascunsă).
tortūra, *ae f.* 1 încovoiere, îndoire PALL.; 2 suferinţă, spasm: ~ *ventris* VEG.; 3 scrîntire, luxaţie VEG.; 4 schingiuire, tortură VULG.
tortus[1] (*3*) *p. pf. v.* **torqueo** // **adj.** întortocheat: *torta via* PROP. drum întortocheat (labirintul); (*fig.*) *condiciones tortae* PL. condiţii încurcate, neclare.
tortus[2], *ūs m.* 1 încolăcitură, spirală, curbură: *corpore tortus dare* VERG. (*despre şarpe*) a face spirale cu corpul, ~ *bucinarum* ARN. curburile trompetelor; 2 învîrtire a curelei praştiei STAT.
torulus, *ī m.* (dim. al lui *torus*) 1 şuviţă de păr ridicată în sus PL.; păr strîns în coc VARR.; 2 muşchi (al corpului) APUL.; 3 (*fig.*) alburn (*la arbori*).
torum, *ī n. v.* **torus**
torus, *ī m.* 1 **a.** şuviţă (la o frînghie) CAT.; *funis tres toros habeat* CAT. funia să aibă trei şuviţe; **b.** coardă: ~ *vitis* COL. coardă de legat viţa de arbori; coardă la împletitul unei cununi (*ieşind în relief*) CIC.; 2 (umflătură, protuberanţă) **a.** muşchi (*care iese în relief*): *lacertorum tori* CIC. muşchi puternici ai membrelor, *luxuriat toris animosum pectus* VERG. pieptul mîndru îi e numai muşchi vînjoşi; **b.** *venarum tori* CELS. umflături ale vinelor; **c.** (*arhit.*) ciubuc (la soclul unei columne) VITR.; 3 pernă, aşternut: ~ *impositus lecto* OV. pernă pusă pe pat, *antiquis* ~ *e stramentis erat* PLIN. cei vechi n-aveau alt aşternut decît paiele; (*fig.*) *viridante toro consederat herbae* VERG. se aşezase pe un aşternut verde de iarbă, *riparum toros incolere* VERG. Aen. *6, 674* a sta întins pe malurile rîurilor; 4 pat, divan, sofa: *toro pater Aeneas sic orsus ab alto* VERG. de pe divanul cel înalt, astfel începu Aeneas, *se toro ponit* OV. se aşază pe pat; (*spec.*) **a.** pat nupţial *sau* conjugal: *Eumenides stravere toros* OV. Furiile i-au aşternut patul nupţial, *consors* (*socia*) *tori* OV. soţie, *genialis* ~ TAC. patul conjugal; (*fig.*) căsătorie: *tu mihi iuncta toro* OV. tu care eşti unită cu mine prin căsătorie, *receptus in torum* PLIN. luat ca soţ, ~ *obscaenus* OV. legătură de iubire nepermisă; (*oc.*) amantă PLIN.; **b.** pat funerar, năsălie, targă: *membra toro deponunt* VERG. aşază cadavrul pe năsălie, *peream, precor, toroque mortua componar* OV. mă rog de zei să mor şi să fiu pusă moartă pe targă; **c.** lectică OV. A.A. *1, 485.*
torvidus (*3*) *adj.* înfiorător ARN.
torvitās, *ātis f.* sălbăticie, ferocitate (*a privirii, a firii*) TAC. ş.a.
torviter *adv.* sălbatic, fioros ENN.
torvus (*3*) *adj.* sălbatic, fioros, înfricoşător: *oculis torvis* OV. cu priviri fioroase, *torvi angues* VERG. şerpi fioroşi, *torva proelia* CATUL. lupte înfricoşătoare // (*poet.*) **torvum** *n.* şi *pl.* **torva** (*sens adv.*): *torvum clamat* VERG. strigă înfricoşător, *torva tuens* VERG. privind fioros.
tōsill... *v.* **tonsill...**
tostus (*3*) *p. pf. v.* **torreo**
tot *adj.* şi *num. pl.indecl.* atîţia, atîtea: ~ *et tantas res audere* CIC. a îndrăzni atîtea şi atît de mari fapte, ~ *viri ac tales* CIC. atîţia şi astfel de bărbaţi, ~ *ac tam validae manus* LIV. atîtea şi atît de mari oşti, ~ *civitatum coniuratio* CAES. conjuraţia atîtor triburi, ~ *caede procorum admonitus* OV. avertizat prin uciderea atîtor peţitori, *quot homines*, ~ *sententiae* CIC. cîţi oameni atîtea păreri.
totāliter *adv.* în întregime CASSIOD.
totidem *adj.* şi *num. pl.indecl.* tot atîţia, tot atîtea: ~ *numero pedites* CAES. tot atîţia pedestraşi ca număr, ~ *fere verbis interpretari* CIC. a traduce prin aproape tot atîtea cuvinte, *quot orationum genera*, ~ *oratorum* CIC. cîte genuri de discursuri, tot pe atîţia oratori sînt, *cum* ~ *navibus atque erat profectus* NEP. cu acelaşi număr de nave cu cîte plecase, ~ *audiet* HOR. S. *2, 3, 298* va auzi (din parte-mi) tot pe-atîtea.
totiēns (**totiēs**) *adv.* de atîtea ori: ~ *morti me obtuli* CIC. m-am expus de-atîtea ori morţii, ~, *quotiens praescribitur* CIC. de-atîtea ori de cîte se prescrie, *toties* ..., *quod* ... CIC. de-atîtea ori cîţi ..., *ter die totiesque*

nocte HOR. de trei ori pe zi și tot de-atîtea ori noaptea.

totiugis (*2*) *și* **totiūgus** (*3*) *adj.* atît de mult, atît de diferit: *totiugis iam diebus* APUL. M. *2*, *24* de atîtea zile pînă acum.

totondī *pf. v.* **tondeo**

tōtus[1] (*3*) *adj.* (genit. *tōtīus*, dat. *tōtī*) tot, întreg, în întregime: ~ *mons* CIC. tot muntele, *in Sicilia tota* CIC. în întreaga Sicilie, *delectus tota Italia habiti* CAES. recrutări făcute în întreaga Italie, *pervigilat totas noctes* PL. veghează nopți întregi, *totius Galliae imperio potiri* CAES. a lua conducerea întregii Gallii; (*sens adv.*) întru totul, cu totul, complet: *tota sum misera in metu* TER. nenorocita de mine, sînt cu totul înfricoșată, *sum vester totus* CIC. sînt întru totul devotat vouă, ~ *in illis* (*nugis*) HOR. cufundat cu totul în acele fleacuri, *se totos tradiderunt voluptatibus* CIC. s-au dedat cu totul plăcerilor; *falsum est id totum* CIC. acest lucru este complet fals; (*pl.*) toți, toate (laolaltă): *totis viribus* LIV. cu toate forțele, *tota auxilia* CAES. toate trupele auxiliare, *totis noctibus* PL. în toate nopțile, *sex totos hos menses* TER. timp de aceste șase luni în total // **totum**, *ī n.* totul: *totum in eo est, ut tibi imperes* CIC. totul (esențialul) stă într-asta: să te domini, *totum in eo est, ne* ... COL. totul este să eviți ca ..., *detrahere partem ex toto* CIC. a lua o parte dintr-un întreg, (*sens adv.*) *ex toto* COL. în întregime, cu desăvîrșire, *in totum* CIC. întru totul, total *sau* în general QUINT.: *in toto* CIC. în general; [*forme populare*: dat. sg. m. *toto* CAES., dat. sg. f. *totae* PL., NEP. ș.a.].

totus[2] (*3*) *adj.* atît de mare: *tota pars, quota* ... MANIL. o atît de mare parte, cîtă ...

toxīcātus (*3*) *adj.* muiat în otravă, otrăvit AMBR.

trabālis (*2*) *adj.* **1** de bîrnă, de grindă; (*fig.*) solid: ~ *claves* HOR. cui de bîrne; **2** gros ca o bîrnă ENN., VERG.

trabāria, *ae f.* (subînț. **navis**) luntre scobită dintr-un trunchi de copac ISID.

trabea, *ae f.* trabea, togă de sărbătoare (*de purpură sau tivită cu purpură, purtată de regi, auguri, consuli, cavaleri*).

Trabea, *ae m.* Q. Trabea (*vechi poet comic roman*).

trabeālis (*2*) *adj.* trabeal, pentru o trabea SID.

trabeātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu trabea: *trabeata agmina* STAT. cavalerii, *trabeata domus* CLAUD. casa consulului // **trabeāta**, *ae f.* (subînț. **fabula**) comedie romană în care personajele întruchipau cavaleri SUET.

trabēcula, *ae f.* bîrnă mică CAT.

trabēs, *is f. arh. v.* **trabs**

trabs, *bis f.* **1** bîrnă: *tigna trabesque* LUCR. grinzi și bîrne, *transtra facta ex pedalibus in latitudinem trabibus* CAES. bănci (ale vîslașilor) făcute din bîrne de cîte un picior lățime, *trabibus contextus acernis equus* VERG. cal (troian) întocmit din bîrne de arțar; **2** (*fig.*) **a.** trunchi de copac, copac: *trabes fraxineae* VERG. frasini, *lucus trabibus obscurus acernis* VERG. pădurice întunecată de arțari; **b.** navă ușoară: *vastum cava trabe currimus aequor* VERG. cutreierăm marea nesfîrșită pe niște biete corăbii, *trabe Cypria secare mare* HOR. a tăia valurile mării cu o navă cypriană; **c.** acoperiș de casă: *sub trabe citrea* HOR. sub un acoperiș de lemn de lămîi, (*pl.*) *sub iisdem trabibus* HOR. sub același acoperiș, în aceeași casă; **d.** măciucă, ghioagă STAT.; **e.** suliță enormă STAT.; **f.** berbece (*mașină de război*) VAL. PL.; **g.** (*pl.*) *trabes Libycae* MART. *14*, *91*, *2* masă de lemn libyan; **h.** torță SEN.; **i.** (*pl.*) *trabes* SEN., PLIN. bîrne, (un fel de) meteori.

trachāla, *ae m.* om cu gîtul gros (*poreclă dată împăratului Constantin*) AUR. VICT.

Trāchās, *antis f.* alt nume al orașului Terracina (*v. Tarracina*).

trachēlus, *ī m.* gîtul, o parte a catapultei VITR.

trāchīā, *ae f.* trahee MACR.

Trāchin, *īnis f.* (ac. *-īna*) oraș în Thessalia (*situat la poalele muntelui Oeta, unde Hercules și-a înălțat rugul*) // **Trāchīnius** (*3*) *adj.* trachinian: ~ *heros* OV. eroul trachinian (= Ceyx, regele Trachiniei) // **Trāchīniae**, *ārum f. pl.* „Trachinienele" (*titlul unei tragedii a lui Sofocle*).

trāchōmaticus (*3*) *adj.* care face să dispară asprimea pielii M. EMP.

Trachōnītis, *idis f.* Trachonitida (*ținut în Palaestina*) // **Trachōnītēs**, *ae m.* ins din Trachonitida AUR. VICT.

tracta, *ae f.* [*traho*] aluat în foaie, foitaj, prăjitură de foitaj PLIN.

tractābilis (*2*) *adj.* **1** de care te poți atinge, palpabil, tangibil: *corpus manibus tractabile est* LACT. corpul este palpabil cu mîinile, *ulcera tractabiliora* PLIN. răni de care te poți atinge mai ușor; **2** de care te poți folosi, maniabil: *tractabile genus falcium vel inter vepres* VITR. gen de seceri de care te poți folosi chiar la mărăcini, ~ *vox* QUINT. voce mlădioasă, *mare nondum tractabile nanti* OV. mare de care înotătorul nu se poate încă apropia (furtunoasă), *non tractabile caelum* VERG. cer neîndurător (vreme furtunoasă); **3** (*fig.*) de care te poți apropia, cu care te poți înțelege, apropiat, binevoitor, înțelegător: *mite ac tractabile ingenium* CURT. fire blîndă și înțelegătoare, *nihilo tractabilior, immo in dies amentior* SUET. întru nimic mai de înțeles, ba din zi în zi mai nebun, *ut te tractabiliorem experiantur* PLIN. IUN. ca ei să te simtă mai apropiat, ~ *virtus* CIC. virtute indulgentă.

tractābilitās, *ātis f.* ușurință de prelucrare (a materialului de lucru) VITR.

tractābiliter *adv.* fără împotrivire, ușor GELL.

tractātīcius (*3*) *adj. v.* **tracticius**

tractātiō, *ōnis f.* **1** mînuire, tratare, exersare: ~ *armorum* CIC. mînuirea armelor, ~ *beluarum* CIC. dresarea animalelor, ~ *vocis* CIC. exersarea vocii; **2** (*fig.*) ocupație (cu), cultivare, practicare: *magnarum rerum* ~ CIC. practica marilor afaceri, ~ *litterarum* CIC. cultivarea literaturii, ~ *philosophiae* CIC. studiul asiduu al filozofiei; **3** fel de a trata, comportare, purtare (a cuiva): *malae tractationis accusari* QUINT. a fi acuzat de purtare urîtă (față de soție); **4** (*ret.*) **a.** tratare, mod de tratare a unui subiect CIC.; **b.** mod de folosire a unui cuvînt CIC.

tractātor, *ōris m.* 1 cel care masează, masor; 2 cel care se ocupă cu un studiu, cel care tratează HIER.
tractātōrium, *iī n.* sală de deliberări SID.
tractātrix, *īcis f.* femeie care face masaj, masează MART.
tractātus[1] *p. pf. v.* **tracto**
tractātus[2], *ūs m.* 1 (*rar*) (*atingere de ceva*) ocupație manuală (cu ceva): ~ *nucum* PLIN. ocupația cu curățirea nucilor, ~ *plantae* PLIN. îngrijirea plantei; 2 (*fig.*) cultivare, practicare, exercitare: *ipsarum artium tractatu delectati* CIC. încîntați de practicarea însăși a artelor; 3 (*ret.*) **a.** tratare, dezvoltare (*a unui subiect*): *asperiorum tractatu rerum* QUINT. prin tratarea unor chestiuni mai grele; **b.** folosire: ~ *troporum* QUINT. folosirea locurilor comune; 4 discuție QUINT.; 5 (*concrt.*) lucrare, operă PLIN.; 6 predică AUG.
tractīcius (*3*) *adj.* tîrît AUR. VICT.
tractim *adv.* 1 (*rar*) frecînd încet cu mîna PL.; 2 puțin cîte puțin, încet-încet LUCR. 3 prelung, întruna: ~ *susurrant* (*apes*) VERG. albinele bîzîie întruna, ~ *pronunciata littera* GELL. vocală pronunțată lung.
tractiō, *ōnis f.* [*traho*] derivare (*a unui cuvînt*) QUINT.
tractō (*I*) *vt.* [*traho*] 1 (*mai rar*) a trage cu forța, a tîrî: *tractata comis* OV. tîrîtă de păr, *persona in iudiciis tractata* CIC. persoană tîrîtă pe la judecăți; (*fig.*) ~ *vitam* LUCR. a-și duce greu zilele; 2 a atinge cu mîna, a pipăi: ~ *oculos illotis manibus* PL. a atinge ochii cu mîinile nespălate, *pellis ad tactum tractanti dura resistet* VERG. celui ce o pipăie pielea îi apare aspră la atingere; 3 a mînui, a lucra: ~ *solum terrae aere* LUCR. a ara pămîntul cu plugul, ~ *res igni* LUCR. a prelucra metalele la foc, ~ *agrum* COL. a cultiva ogorul, ~ *vites* CIC. a cultiva vița, ~ *gubernacula* CIC. a mînui cîrma, ~ *arma* HOR. a mînui armele, ~ *causas amicorum* CIC. a lua în mînă procesele prietenilor, ~ *pecuniam publicam* CIC. a administra bunul public; 4 (*fig.*) **a.** a lua asupra sa, a se ocupa de ..., a trata, a conduce: ~ *bellum* LIV. a conduce războiul, ~ *artem* TER. a exersa o artă, ~ *personam in scaena* CIC. a juca un rol pe scenă, ~ *partes secundas* HOR. a juca rolul secundar, ~ *rempublicam* SALL. a conduce statul, ~ *conditiones* CAES. a trata condițiile, (dar și) ~ *de condicionibus* NEP. a trata despre condiții, ~ *genus dicendi scienter* CIC. a mînui cu artă un gen de stil, ~ *animos iudicum* CIC. a mlădia spiritele judecătorilor, (*refl.*) *ita me in republica tractabo, ut ...* CIC. mă voi conduce astfel în viața publică, încît ...; **b.** (*oc.*) a examina, a reflecta: *tracta definitiones fortitudinis* CIC. examinează definițiile curajului, *cum tractaret quinam abnuerunt* TAC. cînd reflecta întrebîndu-se care dintre ei ar refuza ...; 5 a trata (pe cineva): *non tractabo* (*eum*) *ut consulem* CIC. nu-i voi trata ca consul, *mercatores iniuriosius tractati* CIC. negustorii tratați mai jignitor; 6 a trata (un subiect), a expune (oral sau scris): ~ *partem philosophiae* CIC. a trata o parte a filozofiei, ~ *res severas hilare* CIC. a trata glumeț lucruri serioase, *de aliqua re* QUINT., TAC. a trata despre ceva.
tractogalātus (*3*) *adj.* preparat cu aluat de foi și cu lapte APIC.
tractomelītus (*3*) *adj.* preparat cu aluat de foi și cu miere APIC.
tractōrius (*3*) *adj.* de tras (*despre mașini*) VITR. // **tractōria**, *ae f.* (subînț. **epistula**) scrisoare de invitație, de prezentare AUG.; *tractoriae litterae* sau **tractoriae**, *ārum f. pl.* ordin de rechiziționare a celor necesare trimișilor imperiali în delegație COD. IUST.
tractum, *i* 1 *v.* **tracta**, *ae*; 2 (*frecv. pl.*) **tracta**, *ōrum n.* smocuri de lînă toarsă TIR.
tractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **traho** // **adj.** (*fig.*) care se desfășoară larg, continuu, susținut, cursiv CIC.
tractus[2], *ūs m.* 1 tragere, mișcare de tragere, tîrîre: *tractu gementem ferre rotam* VERG. a suporta roata care scîrțîie prin tracțiune, *aer pestiferum tractu* LUC. aer otrăvitor de tras în piept, *vellera tractu mollire* OV. a domoli lîna prin tragere (a toarce), ~ *corporis* QUINT. mișcare a corpului; *in spiram tractu se colligit anguis* VERG. șarpele se strînge în spirală trăgîndu-se în el, *in contrarium tractum maris incidere* LIV. a cădea peste un curs contrar al apelor mării, *Cydnus leni tractu e fontibus labens* CURT. Cydnus alunecînd din izvorul său într-un curs lin, *si qua incerto fallet te littera tractu* OV. dacă litera te va nedumeri prin ductul ei nesigur; 2 (*concrt.*) dîră: **a.** *longi flammarum tractus* LUCR. lungi dîre de flăcări; **b.** traseu: ~ *muri* CIC. traseul zidului; **c.** întindere (în spațiu): ~ *castrorum* LIV. întinderea (conturul) taberei, ~ *oppidi* CAES. întinderea orașului; **d.** regiune, ținut, zonă: ~ *celeberrimus Venafranus* CIC. ținutul foarte vestit al orășelului Venafrum, *corrupto caeli tractu* VERG. atmosfera fiind stricată; 3 durată de timp, perioadă, epocă: *perpetuo aevi tractu* LUCR. în eterna scurgere a timpului (veșnic), *eodem tractu temporis nituerunt oratores ...* VELL. în aceeași perioadă au strălucit oratorii ..., *isto tractu aetatis* VAL. MAX. în această perioadă a vieții (bătrînețea); 4 **a.** desfășurare (în timp); curs lent, încetineală: ~ *orationis lenis et aequabilis* CIC. desfășurare a discursului potolită și egală, *pares elocutionum tractus* QUINT. dezvoltări (membre) de frază egale; *quanta haesitatio tractusque verborum!* CIC. cîtă șovăire și cîtă încetineală în exprimare!, *tractu belli* TAC. prin tărăgăneala războiului; **b.** (*gram.*) lungire a unui cuvînt prin derivare QUINT. *8, 3, 32.*
trādidī *pf. v.* **trado**
trāditiō, *ōnis f.* [*trado*] 1 transmitere, predare: ~ *rei* CIC. transmiterea unui lucru, ~ *urbis* LIV. predarea orașului, ~ *Iugurthae* VAL. MAX. predarea lui Iugurtha; 2 predare de cunoștințe, învățămînt: ~ *ieiuna atque arida* QUINT. învățămînt sec și uscat: 3 relatare, povestire (istorică): ~ *supremorum* TAC. povestirea ultimelor clipe; 4 tradiție, obicei înrădăcinat GELL.
trāditor, *ōris m.* 1 trădător: *interfecto traditore* TAC. H. *4, 24* trădătorul fiind omorît; 2 transmițător de cunoștințe, învățător ARN.
trāditus (*3*) *p. pf. v.* **trado**
trādō (**transdō**), *ere, didī, ditum vt.* 1 a transmite, a trece (dintr-o mînă într-alta), a trece mai departe: ~ *poculum alicui* CIC. a trece mai departe paharul cuiva, *alicui omnia bona* CIC. a transmite cuiva toate bu-

nurile (prin testament), ~ *praedia filio* CAES. a lăsa moşiile feciorului, ~ *possessiones et res creditoribus* CAES. a pune la dispoziţia creditorilor bunurile imobile şi mobile; **2 a.** a încredinţa (lăsînd în grija, paza, protecţia, conducerea): ~ *filiam alicui* TAC. a-şi mărita fata cu cineva, ~ *obsides Aedius custodiendos* CAES. a-i încredinţa pe ostatici aeduilor ca să-l păzească, *mihi Sicilia defendenda tradita est* CIC. mie mi-a fost încredinţată apărarea Siciliei, ~ *alicui summam imperii* NEP. a încredinţa cuiva comanda supremă, *in tuam custodiam meque et meas spes trado* PL. mă pun sub protecţia ta pe mine şi speranţele mele; *quae dicam, trade memoriae* CIC. ţine minte ce-ţi voi spune; **b.** a recomanda: *rogat ut tibi se ~ coner* HOR. îmi cere să încerc să ţi-l recomand, *fallimur et quondam non dignum tradimus* HOR. ne înşelăm şi uneori recomandăm pe cineva care nu merită, *hunc hominem velles si* ~ HOR. dacă ai vrea să-i recomanzi persoana mea; **c.** (*mil.*) a preda: ~ *alicui urbem* NEP. a preda cuiva oraşul, ~ *obsides* CAES. a preda ostaticii, *se hostibus* ~ CAES. a se preda duşmanilor, ~ *aliquem supplicio* SUET. (*ad supplicium* CAES.) a preda pe cineva ca să fie torturat; **d.** a lăsa pe seama cuiva, în voia cuiva: ~ *imperium servo* CIC. a lăsa unui sclav conducerea, ~ *feris populandas terras* OV. a lăsa pămînturile fiarelor spre a le pustii, ~ *urbem diripiendam militibus* EUTR. a lăsa oraşul să fie jefuit de soldaţi; **e.** (*refl.*) a se da (cu totul): *totos se tradiderunt voluptatibus* CIC. s-au dat cu totul plăcerilor, *se ~ in studium* CIC. a se dedica studiului; **3 a.** a transmite (oral sau scris), a povesti, a relata: *eius pugnae memoriam posteris tradiderunt* LIV. au transmis urmaşilor amintirea acestei lupte, *mos a maioribus Lacedaemoniis traditus* NEP. obicei transmis spartanilor de strămoşii lor, *tradit Fabius Pictor in annalibus suis* ... [cu ac. şi inf.] Fabius Pictor ne relatează în analele sale că ..., *omnium annales tradunt* ... [cu ac. şi inf.] analele tuturor ne informează că ..., *tradunt* şi *traditur* = se zice: *ipsum regem tradunt se ... abdidisse* LIV. se zice că însuşi regele s-a ascuns, *Aristides unus omnium iustissimus fuisse traditur* CIC. se zice că Aristide a fost fără egal cel mai drept dintre toţi oamenii; **b.** (*oc.*) a transmite cunoştinţe, a-i învăţa pe alţii: ~ *praecepta dicendi* CIC. a-i învăţa pe alţii arta de a vorbi, *optimarum artium vias ~ civibus* CIC. a împărtăşi concetăţenilor săi căile de cunoaştere a celor mai nobile ştiinţe, (*abs.*) *culpa tradentis est* QUINT. *3, 6, 59* este greşeala maestrului său.

trādūcō (transdūcō), *ere, duxi, ductum vt.* **1** a face să treacă, a trece, a transporta, a duce (dintr-un loc într-altul): *Helvetii per fines Sequanorum suas copias traduxerant* CAES. helveţii îşi trecuseră trupele prin ţara sequanilor, ~ *multitudinem hominum trans Rhenum in Galliam* CAES. a trece mulţime de oameni peste Rin în Gallia, *traduce matrem et omnem familiam ad nos* TER. adu-o pe mamă şi toată familia la noi, *cohortes ad se traduci iubet* CAES. ordonă să fie aduse cohortele la el, ~ *exercitum ex Gallia in Ligures* CAES. a trece armata din Gallia în ţara ligurilor, (*cu 2 ac.*) *copias flumen* ~ LIV. a trece trupele peste rîu, *ne maior multitudo Germanorum Rhenum traducatur* CAES. ca să nu fie trecută peste Rin o mai mare mulţime de germani; **2** (*oc.*) **a.** a face să treacă prin faţa ..., a duce prin faţa ..., a face să defileze: *traducti sub iugum et per hostium oculos* LIV. trecuţi pe sub jug şi prin faţa duşmanilor, ~ *victimas in triumpho* LIV. a face să defileze victimele în cortegiul triumfal, (*expr.*) ~ *equum* CIC. a-şi trece calul (*despre cavalerii aprobaţi de cenzor la facerea recensămîntului*); **b.** (*fig.*) a da în spectacol, a face de rîs în faţa tuturor: *an non sensistis vestros liberos traductos per ora hominum*? LIV. *2, 38, 3* nu vedeţi că copiii voştri au fost făcuţi de rîsul lumii?, *traductus inter condiscipulos* PETR. făcut de ocară printre colegi; **3** a trece în altă situaţie: *centuriones ex inferioribus ordinibus in superiores traducti erant* CAES. centurionii din gradele inferioare fuseseră trecuţi în grade mai înalte, *gens in patricias traducta* SUET. familie trecută printre cele patriciene, *is tribunus ad plebem P. Clodium traducit* CIC. acest tribun îl trece pe P. Clodius (patrician) în rîndul plebei; **4** a atrage (de altă parte): *hominem ~ ad optimates paro* CIC. mă pregătesc să-l atrag de partea optimaţilor, *traduxit me ad suam sententiam* CIC. m-a atras la părerea lui, ~ *iudicum animos a severitate ad hilaritatem* CIC. a abate spiritele judecătorilor de la severitate la buna dispoziţie, ~ *satas messes alio* VERG. a abate holdele semănate în altă parte (prin farmece); **5 a.** (*despre timp*) a trece, a petrece: ~ *vitam tranquille* CIC. a-şi trece viaţa în linişte, ~ *aevum leniter* HOR. a-şi duce zilele uşor, ~ *noctem exsomnis* SIL. a-şi trece noaptea fără pic de somn; **b.** (*oc.*) a întoarce: *cura in vitulos traducitur omnis* VERG. toată grija este îndreptată acum asupra vitelor; **6** (*oc.*) **a.** a traduce: ~ *aliquid in linguam Romanam* GELL. a traduce ceva în limba latină; **b.** (*gram.*) a deriva: *unde id verbum traductum est* GELL. de unde este derivat acest verb; **c.** a face cunoscut: ~ *secreta* PETR. *17, 9* a da la iveală tainele, *poemata domini sui traduxit* PETR. *41* a făcut cunoscute poeziile stăpînului său; [imper. *traduce* TAC.; pf. sincop. *traduxti* PL.].

trāductiō, *ōnis f.* **1** trecere (în alt loc) IUL. VAL.; **2** ducere în triumf AUS.; **3** (*fig.*) **a.** trecere în altă situaţie: ~ *ad plebem* (*Clodii*) CIC. trecerea în rîndurile plebei a lui Clodius; **b.** ~ *temporis* CIC. trecerea (scurgerea) timpului; **c.** expunere la ocară, facere de rîs: *ad traductionem nostram* SEN. Ep. *85, 1* spre compromiterea noastră; **d.** (*stil.*) metonimie: *pro Afris est sumpta Africa* CIC. De or. *3, 167* în loc de „africani“, s-a folosit „Africa“; **e.** reluare a aceluiaşi cuvînt (spre a scoate un efect stilistic) RH. HIER. *4, 20.*

trāductīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) derivat M. VICT.

trāductor, *ōris m.* cel care trece pe cineva dintr-o situaţie într-alta: *noster ~ ad plebem* CIC. Att. *2, 9, 1* specialistul nostru în trecerea cuiva în rîndul plebei (*ironic despre Pompeius*).

trāductus[1] (*3*) *p. pf. v.* **traduco**

trāductus[2], *ūs m.* loc de trecere AMM.

trādux, *ducis m.* [*traduco*] **1** coardă de viţă care se trece de la un arbore la altul VARR., PLIN.; **2** intermediar, mijlocitor PRUD.

tragacantha, *ae f.* (*bot.*) tragacant (*Astragalus tragacantha*) (*plantă care produce o rășină asemănătoare cauciucului*) PLIN.

tragacanthum, *ī n.* rășină de tragacant (*v. supra*) CELS.

tragelaphus, *ī m.* (un fel de) antilopă, gazelă sau muflon PLIN.

tragēmata, *um n. pl.* desert (fructe, dulciuri) HIER.

tragēmatia, *um n. pl.* dulciuri, delicatese HIER.

tragicē *adv.* ca poeții tragici, ca în tragedie CIC., SEN.

tragicōmoedia (tragicocōmoedia), *ae f.* tragicomedie PL., LACT.

tragicus (*3*) *adj.* **1** de tragedie: ~ *actor* LIV. actor de tragedie, *carmen tragicum* HOR. poem tragic, tragedie, ~ *Orestes* CIC. Orestes, personajul de tragedie, *tragicum illud* SUET. acea celebră vorbă dintr-o tragedie // **tragicus,** *ī m.* poet, autor de tragedie CIC. *și* actor de tragedie PL.; **2** sublim, nobil, patetic: *sed haec tragica et divina* (*sunt*) CIC. dar acestea sînt expresii nobile și divine, ~ *orator* CIC. orator patetic, *spirat tragicum satis* HOR. are destul patos tragic; **3** tragic, teribil, oribil: *tragici ignes* OV. iubire tragică, *tragicum scelus* LIV. crimă îngrozitoare.

tragion, *iī n.* (un fel de) arbust (*cu miros de țap*) originar din Creta PLIN.

tragoedia, *ae f.* **1** tragedie CIC.; *scriptor tragoediarum* PLIN. autor de tragedii. *tragoediam agere* CIC. a juca într-o tragedie; **2** (*fig. la pl.*) **a.** scene tragice, efecte patetice: *tragoedias agere in nugis* CIC. a recurge la efecte patetice în niște fleacuri; **b.** vorbe mari, limbaj declamator: *neque istis tragoediis tuis perturbor* CIC. nu sînt impresionat de aceste vorbe mari ale tale.

tragoediographus, *ī m.* autor de tragedii M. VICT.

tragoedus, *ī m.* **1** actor tragic, tragedian; **2** epitet al lui Iupiter SUET.

tragonis, *is f. v.* **tragion**

tragopān, *ānis m.* pasăre fabuloasă (vulturul cu barbă [?]) PLIN.

tragopōgōn, *ōnis m.* (*bot.*) barba-caprei (*Tragopogon*) PLIN.

tragoriganum, *ī n.* și **tragoriganus,** *ī m.* (un fel de) cimbrișor PLIN., CELS.

tragos, *ī m.* **1** (*bot.*) drobiță (*Genista tinctoria*) (*specie de arbust spinos*) PLIN.; **2** (un fel de) burete compact și înțepător PLIN.; **3** (*bot.*) alac (*Triticum monococcum*) PLIN.

trāgula, *ae f.* **1** lance (*la galli și la hispani, prevăzută cu o curea cu care se putea trage înapoi*); **2** greblă VARR.; **3** plasă de pescuit, prevăzută cu dopuri de plută; (*fig.*) *inicere tragulam in senem* PL. Ps. *407* a arunca plasa asupra unui bătrîn (a vrea să-l înșele).

trāgūlārius, *iī m.* aruncător de lance (*v. tragula*).

tragum[1], *ī n.* păsat de alac CELS., PLIN.

trāgum[2], *ī n.* plasă de pescuit SERV.

tragus, *ī m.* **1** (un soi de) pește OV.; **2** miros neplăcut (*ca de țap*) al subsuorilor MART. *11, 22, 7.*

traha, *ae f.* [*traho*] (un fel de) tăvălug de treierat (*scîndură de lemn lată și groasă cu dinți de fier dedesubt, trasă peste spicele de grîu spre a le desface boabele*) COL.

trahārius, *iī m.* cel care trage tăvălugul (*v. traha*).

trahax, *ācis adj.* [*traho*] care trage totul la sine, jecmănitor PL. Pers. *410.*

trahea, *ae f. v.* **traha** VERG. G. *1, 164.*

trahō, *ere, traxi, tractum vt.* **1** a trage cu forța, a tîrî (cu sine): ~ *plaustra stridentia* VERG. a trage carele care scîrțîie, *trahunt siccas machinae carinas* HOR. tăvălugii trag corăbiile uscate (la apă), ~ *reos pedibus* CIC. a tîrî acuzații de picioare, ~ *aliquem ad praetorem* PL. a tîrî pe cineva în fața pretorului, *saxa ingentia fluctus trahunt* SALL. valurile tîrăsc cu ele bolovani mari, ~ *Hectorem circum sua Pergama* OV. a-l tîrî pe Hector în jurul Troiei sale, *non ferunt sarcinas, sed trahunt* SEN. nu poartă bagajele, ci le tîrăsc, *Scylla naves in saxa trahens* VERG. Scylla tîrînd corăbiile în stîncării; **2** (*oc.*) a lua cu forța, a prăda, a răpi: *leo trahit pecus* VERG. leul pradă turma, ~ *praedam ex sociorum agris* LIV. a lua pradă de pe teritoriul aliaților; **3** (*fig.*) **a.** a tîrî, a atrage, a determina: *omnes studio laudis trahimur* CIC. toți sîntem atrași de dorința de glorie, *tractus amore* OV. împins de iubire, ~ *in facinus*, ~ *in arma* OV. a împinge la crimă, la război, ~ *aliquem secum in calamitatem* CIC. a tîrî cu sine pe cineva în nenorocire, ~ *aliquem in suam sententiam* LIV. a atrage pe cineva la părerea sa, *aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Romanos* LIV. unii îndemnîndu-i pe concetățeni de partea regelui, alții de partea romanilor, ~ *aliquem ab incepto* SALL. a abate pe cineva de la acțiunea începută; *curae quae animum divorse trahunt* TER. griji care îmi împart sufletul în direcții contrare, *quisque animis trahebant* ... [cu inf.] SALL. fiecare era îndemnat în sine de gîndul (spera) că ..., *Marius* ~ *cum animo suo omitteretne, an* ... SALL. Marius se frămînta în sine, neștiind dacă să părăsească cele începute sau ...; **b.** a atribui: ~ *decus captae Nolae ad consulem* LIV. a atribui consulului onoarea cuceririi Nolei, ~ *regnum* LIV. a atribui domnia; **c.** a explica (într-un sens), a considera: *cur abstinuerit spectaculo varie trahebant* TAC. explicau diferit pentru ce s-a abținut el de la spectacol, *cuncta Germanici in deterius trahens* TAC. interpretînd în rău toate actele lui Germanicus, ~ *ornatum in superbiam* TAC. a aprecia ținuta cuiva drept trufie, ~ *id ad clementiam* TAC. a lua aceasta drept clemență; **4** a atrage (la sine), a lua: *navigium aquam trahit* SEN. corabia ia apă, ~ *odorem naribus* PHAEDR. a aspira mirosul cu nasul, ~ *auras ore* OV. a aspira aer cu gura, ~ *animam* LIV. a respira, ~ *extremum spiritum* PHAEDR. a-și da ultima suflare, ~ *pocula* HOR. a da peste gît pahare, ~ *mille colores* VERG. a lua mii de culori, ~ *ruborem* OV. a lua culoarea roșie (a se roși), *squamam cutis trahebat* OV. pielea se acoperea de o scoarță, ~ *lapidis figuram* OV. a lua forma unei pietre, ~ *multum ex moribus alicuius* TAC. a lua mult din obiceiurile cuiva; **5 a.** a trage (scoțînd), a scoate: ~ *aquam ex puteis* CIC. a scoate apă din puțuri, ~ *de corpore telum* OV. a scoate săgeata din corp, ~ *suspiria* OV. a scoate suspine, *imo trahens a pectore vocem* VERG. scoțînd vorba din adîncul pieptului; **b.** (*fig.*) a deriva, a deduce: ~ *nomen ab illis* OV. a-și trage numele de la ei, *a qua omne*

honestum trahitur CIC. din care decurge tot binele, *hinc Epicurei traxerunt* … [cu ac. și inf.] AMBR. de aici, epicureii au dedus că …; 6 a trage (strîngînd), a strînge, a contracta: ~ *vincla galeae* OV. a strînge legăturile coifului, *ignis coria trahit* LUCR. focul strînge pielea, ~ *vela* VERG. a strînge pînzele, ~ *vultus* OV. a încrunta fața; 7 a trage (lungind): ~ *pedum digitos* OV. a alungi degetele picioarelor, ~ *aures* (*Midae*) OV. a-i lungi urechile lui Midas; (*spec.*) ~ *lanam, vellera* OV. a toarce lînă, ~ *data pensa* OV. a toarce cantitatea de lînă dată, ~ *Laconicas purpuras* HOR. a țese purpură laconiană; 8 (*fig.*) **a.** a prelungi: ~ *bellum* LIV. a prelungi războiul, ~ *moram* OV. a prelungi întîrzierea; **b.** a amîna: ~ *aliquem sermone* VAL. MAX. a duce pe cineva cu vorba, *tracta comitia* CIC. alegeri amînate; **c.** a-și trece … prelungind …: ~ *vitam in tenebris* VERG. a-și duce viața în întuneric, ~ *noctem sermone* VERG. a-și trece noaptea conversînd, ~ *vitam luxu* PRAEDR. a-și trece viața în petreceri, ~ *quietem* PROP. a se da somnului, a dormi; 9 (*vi.*) a o duce, a dura: *decem annos traxit ista dominatio* FLOR. stăpînirea aceasta a durat zece ani, *in eo morbo diutius traxit* CELS. cu boala asta a dus-o mai mult timp.

Trāiānus, *ī m.* M. Ulpius Traianus (*împărat roman între anii 98–117 e.n.*) // **Trāiānus** (*3*) *adj.* al lui Traianus PRONTIN.

trāiciō (transiciō) *ere, iēcī, iectum vt.* [*trans* + *iacio*] 1 a azvîrli (peste), a arunca (peste): ~ *telum* CAES. a arunca o săgeată, ~ *vexillum trans vallum* LIV. a arunca steagul dincolo de întăritură; 2 a trece (ceva undeva), a transporta, a muta: ~ *Athenas partem fortunarum suarum* NEP. a-și transporta la Atena o parte a averilor sale, ~ *legiones in Siciliam* LIV. a transfera legiunile în Sicilia, ~ *copias trans flumen* CAES. a-și trece trupele peste fluviu, (*cu 2 ac.*) *Caesar equitum partem flumen traiecit* CAES. Caesar și-a trecut o parte din călăreți peste fluviu, (*refl.*) *sese duabus navibus in Africam traiecit* CAES. el s-a transportat în Africa cu două corăbii; (*fig.*) ~ *invidiam in aliquem* CIC. a face să treacă ura asupra cuiva, ~ *verba* CIC. a face o inversare de cuvinte; 3 a trece, a traversa (un rîu, marea): ~ *Padum* LIV. a trece Padul, ~ *flumina nando* SUET. a trece rîurile înot, ~ *in Euboeam propositum erat* LIV. planul era să treacă în Euboea; (*fig.*) *ad nos traiecturum illud ingenium esse* LIV. (că) acel pîrjol va trece și la noi; 4 a străpunge: *ei femur tragula traiecit* CAES. i-a străpuns coapsa cu lancea, (*cu ac. gr.*) *traiectus terga sagittā* OV. străpuns în spate de o săgeată; (*fig.*) *magna pars equitum mediam aciem traiecit* LIV. mare parte dintre călăreți străpunse centrul liniei de luptă.

trāiectīcius (*3*) *adj.* de transportat pe mare DIG. // **trāiectīcium**, *iī n.* contract de asigurare de transport pe mare AUG.

trāiectiō, *ōnis f.* 1 trecere, traversasre (a mării) CIC.: ~ *incendiorum* VITR. trecere (propagare) a incendiilor (de la o clădire la alta), *traiectio stellae* CIC. traiectoria unei stele (în cădere); 2 (*fig.*) **a.** trecere: ~ *in alium* CIC. trecerea (vinei) asupra altuia; **b.** (*stil.*) transpoziție a cuvintelor, inversiune RH. HER., QUINT.; **c.** trecere dincolo de limitele obișnuite, exagerare, hiperbolă CIC., QUINT.

trāiector, *ōris m.* străpungător PRUD.

trāiectūra, *ae f.* ieșitură, proeminență VITR.

trāiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **traicio**

trāiectus[2], *ūs m.* **a.** trecere, traversare (a unei ape): ~ *amnis* LIV. trecerea rîului, *in traiectu Albulae* LIV. la trecerea peste rîul Albula, *brevissimus traiectus in Britanniam* CAES. cel mai scurt loc de trecere în Britannia; **b.** (*oc.*) loc de îmbarcare PLIN.

trāiiciō *v.* **traicio**

trālāt… *v.* **translat…**

Trallēs[1], *ium m. pl.* tralii, neam illyric LIV.

Trallēs[2] (**Trallīs**), *ium f. pl.* oraș în Lydia (*în Asia Mică*) // **Trallenses**, *ium m. pl.* locuitorii din Tralles // **Tralliānus** (*3*) *adj.* din Tralles // **Trallīānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tralles, trallienii.

trāloquor (transloquor), *loquī vt. dep.* a povesti de la un cap la altul PL. Pers. *411*.

trāluceō *v.* **transluceo**

trāma, *ae f.* urzeală a pînzei, pînză SEN.; (*fig.*) *tramae putridae* PL. Rud. *1324* fire putrede, fleacuri, *trama figurae* PERS. *6, 73* o arătare (*piele și os, despre un om foarte slab*).

trāmes, *itis m.* [*transmeo*] 1 drum de-a dreptul, scurtătură, cărare, potecă: *egressus est non viis, sed tramitibus* CIC. a ieși (din Roma) nu pe drumul mare, ci pe scurtături, *per tramites occultos* SALL. pe poteci ascunse; 2 (*fig.*) drum, cale: *facili tramite* VERG. pe o cale ușoară, *error certo de tramite pellit* HOR. greșeala îi scoate de pe calea cea bună; (*pl.*) *tramites generis* GELL. ramurile familiei.

trāmigrō *v.* **transmigro**

trāmitto *v.* **transmitto**

trānatō (transnatō) (*I*) *vt.* a trece înot: ~ *Gangem* CIC. a trece înot fluviul Gange, (*abs.*) *Germani tranatantes* (subînț. *Mosam*) TAC. germanii trecînd înot (rîul Mosa).

trānō (transnō) (*I*) *vt.* 1 a trece înot: ~ *amnes* LUCR. a trece înot rîurile, *incolumnis ad suos tranavit* VIV. a trecut înot nevătămat la ai săi; 2 (*fig.*) a străbate; ~ *nubila* VERG. a străbate norii, ~ *auras* LUCR. a străbate văzduhul, ~ *pectus viri* SIL. a străbate pieptul bărbatului (*despre lance*).

tranquillē *adv.* liniștit, în liniște, domol PL., CIC.

tranquillitās, *ātis f.* 1 liniște, calm (al mării, al vînturilor), vreme liniștită CAES., CIC.; 2 (*fig.*) liniște, tihnă: ~ *animi* CIC. liniște sufletească, *vitae* CIC. viață tihnită; 3 (*tard.*) titlu onorific al împăraților: *Tranquillitas sua* EUTR. Serenissime, Luminăția ta.

tranquillō[1] (*I*) *vt.* 1 (*rar*) a liniști, a potoli (*despre mare*) PLIN.: *cuius voltum tranquillavi* PL. a cărui față am înseninat-o; 2 (*fig.*) a liniști, a potoli, a calma: *ut animi tranquillentur* CIC. ca sufletele să se liniștească, *tranquillatis rebus remigravit Romam* NEP. lucrurile liniștindu-se, s-a întors la Roma, *quid pure* (*tranquillet*) HOR. ce lucru îți dă completa seninătate (sufletească).

tranquillō[2] *adv.* liniștit LIV.

tranquillus (*3*) *adj.* 1 liniștit, potolit, calm, neagitat, senin (*despre mare, aer, timp*) CIC., OV. // **tranquil-**

lum, *ī n.* calm al mării; (*prov.*) *tranquillo quilibet gubernator est* SEN. cînd marea e liniştită, oricine poate fi pilot, *tranquillo pervectus Chalcidem* LIV. transportat la Chalcis pe o mare liniştită; 2 (*fig.*) liniştit, calm, paşnic: *tranquilla et serena frons* CIC. faţă calmă şi senină, *aliquem tranquillum facere ex irato* PL. a linişti pe cineva din mînios cum era, *tranquilla senectus* HOR. bătrîneţe liniştită // **tranquillum,** *ī n.* linişte, pace, calm: *in tranquillo esse* TER. a fi netulburat (*despre iubire*), *ex tranquillo moles discordiarum exorta est* LIV. din liniştea ce domnea, s-a iscat un noian de neînţelegeri, *in tranquillum conferre* PL. (*redigere* LIV.) a reduce la calm, a potoli.

Tranquillus, *ī m.* cognomen roman (*de ex.: C. Suetonius Tranquillus, istoric roman*).

trans *prep. cu ac.* peste, dincolo (*cu vb. de mişcare şi de stare*): *qui ~ mare currunt* HOR. cei care aleargă peste mări, *hominum multitudinem ~ Rhenum in Galliam transducere* CAES. a trece o mulţime de oameni dincolo de Rin în Gallia, *transque caput iace* (subînţ. *cineres*) VERG. şi aruncă cenuşa peste cap (în urma ta), *qui ~ Rhenum incolunt* CAES. care locuiesc dincolo de Rin.

transabeō, *īre, iī* (*īvī*) [*trans + abeo*] *vt.* 1 a trece dincolo (de cineva, de ceva), a depăşi, a lăsa în urmă: *~ aliquem fugā* STAT. a întrece pe cineva la fugă, *~ difficultates* APUL. a depăşi greutăţile; 2 a străpunge: *ensis transabiit costas* VERG. Aen. *9, 432* sabia a străbătut coastele; (*abs.*) *per medias acies transabivi* APUL. M. *7, 8* am trecut prin mijlocul rîndurilor.

transactiō, *ōnis f.* 1 sfîrşire, sfîrşit: *~ mundi* TERT. sfîrşitul lumii; 2 (*jur.*) tranzacţie, acord DIG.

transactor, *ōris m.* intermediar (la încheierea unei tranzacţii), mijlocitor CIC.

transactus (*3*) *p. pf. v.* **transigo**

transadigō, *ere, ēgī, actum vt.* 1 a face să străpungă, a înfige (străpungînd): (*cu 2 ac.*) *Aeneas crudum transadigit costas ensem* VERG. Aeneas înfige sabia neîndurătoare, străpungîndu-i coastele, *~ gladium suum per medium pectus* APUL. îşi înfige sabia prin mijlocul pieptului; 2 a străpunge: *~ aliquem ferro* STAT. a străpunge pe cineva cu lancea.

transalpīnus (*3*) *adj.* de dincolo de Alpi, transalpin // **Transalpīnī,** *ōrum m. pl.* neamurile transalpine.

transaustrīnus (*3*) *adj.* sudic, meridional MART. CAP.

transbibō, *ere vt.* a bea în întregime, a înghiţi C. AUR.

transcendō, *ere, scendī, scensum vi.* şi *vt.* [*trans + scando*] 1 a trece urcîndu-se (sărind): *~ in hostium naves* CAES. a se urca în corăbiile duşmanilor, *~ in Italiam* LIV. a trece în Italia (peste Alpi), *~ ab asinis ad boves* PL. Aul. *235* a trece (urcîndu-se) din categoria măgarilor în cea a boilor; (*fig.*) *~ ad leviora* QUINT. a trece (în vorbire) la argumente mai slabe; 2 a trece peste, a escalada: *~ Alpes* CIC. a trece Alpii, *~ fossas* CAES. a trece peste şanţuri, *~ saepem* LIV. a sări peste îngrăditură; (*fig.*) *~ fines iuris* LUCR. a trece peste limitele fixate de lege, *~ prohibita impune* TAC. a trece peste oprelişti nepedepsit; (*oc.*) a trece, a depăşi SIL.

transcensiō, *ōnis f.* (*ret.*) hiperbată, transpoziţie (a unui cuvînt) QUINT.

transcensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **transcendo**

transcensus[2], *ūs m.* urcare, escaladare AMM.; trecere HIER.

transcīdō, *ere, cīdī, cīsum vt.* [*trans + caedo*] 1 a bate pînă la sînge, a bate măr PL. Pers. *731*; 2 a străpunge (un munte) GROM.

transcontrā *adv.* din partea opusă, în faţă VITR.

transcrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 a transcrie, a copia: *~ testamentum in alias tabulas* CIC. a transcrie testamentul pe alte tăbliţe, *~ librum in exemplaria mille* PLIN. IUN. a copia o carte în o mie de exemplare; 2 (*judic.*) a transcrie pe numele cuiva, a trece (un bun cuiva, a lăsa cuiva printr-un act): *~ nomina in socios* LIV. a trece creanţele pe numele aliaţilor, *~ aes alienum hereditarium in se* GAI. a trece asupra sa datoriile succesiunii; (*fig. poet.*) *patiere tua Dardaniis transcribi sceptra colonis?* VERG. Aen. *7, 422* vei suferi ca sceptrul tău să treacă în mîna unor venetici troieni?, *cuiquam tuae spatium transcribere vitae* OV. M. *7, 173* a atribui altcuiva durata vieţii tale; 3 a face să treacă în altă condiţie, a înregistra: *~ turmas equitum in funditorum alas* VAL. MAX. a trece escadroanele de călăreţi în unităţile de prăştieri, *transcribunt urbi matres* VERG. Aen. *5, 750* înregistrează femeile noului oraş; (*fig.*) *cum te philosophia in viros transcripserit* SEN. cînd filozofia te va fi înscris în rîndul bărbaţilor; 4 (*oc.*) a copia (un tablou) PLIN.

transcripticius (*3*) *adj.* transcris pe numele altuia (printr-un act) GAI.

transcriptiō, *ōnis f.* 1 transcriere, copie M. VICT.; 2 (*judic.*) transcriere pe numele altuia, cesiune GAI.; 3 (*fig.*) trecere asupra altuia (a vinei) PS. QUINT.

transcurrō, *ere, currī* (*cucurrī*), *cursum vi.* şi *vt.* 1 a alerga repede (în altă parte), a trece în goană: *hinc transcurro ad forum* TER. de aici, alerg repede în for, (*impers.*) *in altera transcursum castra a Romanis est* LIV. romanii au trecut în goană în celălalt castru; *~ praeter oculos* OV. a trece în goană prin faţa ochilor; (*fig.*) *~ ad melius* HOR. a trece repede la ceva bun, (*cu ac. intern*) *cursum suum transcurrerant* CIC. parcurseseră în goană cariera lor; 2 a trece în goană peste, a traversa în goană, a străbate repede: *~ Campaniam* SUET. a străbate în goană Campania, *caelum ~ nimbus visus est* VERG. le-a apărut un nor străbătînd repede cerul; (*fig.*) *~ scripta lectione secura* QUINT. a parcurge în grabă scrierile printr-o lectură superficală, *sciens transcurram subtiles divisiones* QUINT. voi trece repede cu bună ştiinţă peste diviziunile subtile.

transcursus[1] (*3*) *p. pf. v.* **transcurro**

transcursus[2], *ūs m.* 1 străbatere în goană: *avibus per aera transcursus est* SUET. păsărilor le e dat să zboare prin aer, *in transcursu* PLIN. în trecere; 2 (*fig.*) expunere rapidă: *in hoc transcursu* VELL. în această sumară expunere.

transdānubiānus (**transdānuvianus**) (*3*) *adj.* de dincolo de Dunăre, transdunărean VOP.

transdō *v.* **trado**

transēgī *pf. v.* **transigo**

transenna (**trāsenna**), *ae f.* **1** împletitură, plasă, laţ: *in transennam aliquem ducere* PL. a face pe cineva să cadă în laţ; **2** gratii: *quasi per transennam aspicere* CIC. a privi ca prin zăbrele.

transeō, *īre, iī (īvī), itum vi.* şi *vt.* **I** *vi.* **1** a trece (dintr-un loc într-altul): ~ *ex Italia in Siciliam* CIC. a trece din Italia în Sicilia, ~ *ad forum* TER. trece spre for, ~ *ad aliquem* CIC. a trece pe la cineva, ~ *per media castra* SALL. a trece prin mijlocul taberei, *odor transit in vestes* PLIN. mirosul trece în haine, *Mosa in Oceanum transit* CAES. Mosa se varsă în ocean; (*fig.*) **a.** a trece la duşman *sau* la adversar: ~ *ad hostes* PL. a trece la duşmani (a dezerta), ~ *a patribus ad plebem* CIC. a trece de la patricieni de partea plebei; **b.** (în vorbire) a trece la alt subiect *sau* părere: *ad narationem transeamus* CIC. să trecem la naraţiune, ~ *in alia omnia* CAES. a trece la orice altceva, ~ *in (ad) alicuius sententiam* LIV. a trece la părerea cuiva; **2** a trece, a se schimba, a se preface: ~ *in saxum* OV. a se preface în piatră, ~ *in plures figuras* OV. a se schimba luînd mai multe forme; **3** (*abs.*) a trece mai departe: *equites insignes donis transierunt* LIV. cavalerii de seamă au trecut dînd daruri, (*despre alimente*) *cibi qui difficilimme transeunt* VARR. mîncăruri care se digeră foarte greu; (*despre timp*) *multi iam menses transierant* CAES. trecuseră de atunci multe luni, *transiet aetas quam cito!* TIB. cît de repede va trece viaţa! **II** *vt.* **1** a trece peste, a traversa: ~ *Rhenum* CAES. a trece Rinul, ~ *Alpes* CIC. a trece Alpii, ~ *mare* HOR. a traversa marea, *flumen pedibus transiri potest* CAES. rîul se poate trece cu piciorul, *rota transit serpentem* VERG. roata trece peste şarpe; **2** a întrece; (*fig.*) a depăşi: *virgo transit equm cursu* VERG. Aen. *11, 719* fecioara întrece calul în fugă, ~ *modum* CIC. a trece măsura, ~ *fines verecundiae* CIC. a trece marginile respectului, ~ *ea quae premant* CIC. a trece (biruind) peste tot ce apasă, ~ *magna* TAC. a termina cu chestiuni mari; **3** (*oc.*) a trece dincolo (de), a străbate: ~ *Formias* CIC. a traversa localitatea Formiae, ~ *forum* HOR. a traversa forul; (*poet.*) a străpunge SIL. **4** (*fig.*) **a.** a trece repede peste (în vorbire sau scris), a parcurge: ~ *leviter unamquamque rem* CIC. a trece uşor peste fiecare lucru în parte, ~ *eos libros cursim* GELL. a trece la repezeală prin aceste cărţi; **b.** a trece cu vederea, a omite: *Neronem transeo* PLIN. IUN. îl las la o parte pe Nero, ~ *rem silentio* CIC. a trece un lucru sub tăcere; *nil transit amantes* STAT. nimic nu le scapă îndrăgostiţilor; **c.** (*despre timp*) a parcurge, a trece; ~ *vitam silentio* SALL. a-şi trece viaţa în anonimat, ~ *tribunatus annum quiete* TAC. a-şi trece anul de tribunat în linişte, ~ *spatium iuventae* OV. a-şi trece epoca tinereţii; [rar pf. *transivi* SEN.; viit. *transiet* TIB., SEN.].

transerō (**transsero**), *ere, sertum vt.* **1** a face să treacă prin ..., a vîrî CAT.; **2** a altoi, a grefa STAT.

transeunter *adv.* în trecere, pe scurt AMM., AUG.

transferō, *ferre, tulī, translātum (trālātum) vt.* **1** a purta dintr-un loc într-altul, a transporta, a muta: ~ *castra ultra eum locum* CAES. a muta tabăra dincolo de acest loc, *simulacrum translatum Carthaginem* CIC. statuie transportată la Carthagina, *O, Venus te transfer Glycerae in domum* HOR. Venus, du-te în casa Glycerei, *transtulit in triumphum signa spoliaque* LIV. a purtat în triumf steaguri şi prăzi; (*oc.*) a transplanta, a altoi: ~ *semina ex terra in terram* VARR. a transplanta seminţele dintr-un pămînt într-altul; **2** (*spec.*) a transcrie, a copia: ~ *de tabulis in libros* CIC. a transcrie de pe tăbliţe în registre, *versus translati* SUET. versuri transcrise; **3** (*fig.*) a transfera, a muta: ~ *bellum in Celtiberiam* CAES. a muta războiul în Celtiberia, *ut summa imperii transferretur a Lacedaemoniis ad Athenienses* NEP. ca hegemonia să treacă de la spartani la atenieni, ~ *culpam in alios* CIC. a da vina pe alţii ~ *sermonem alio* CIC. a schimba vorba trecînd la altceva, ~ *definitionem in aliam rem* CIC. a aplica definiţia la altceva, *se totum* ~ *ad artes componendas* CIC. a se dedica exclusiv compunerii tratatelor; **4** a amîna: *causa in proximum annum transferetur* CIC. procesul se va amîna pentru anul viitor, *seque in annum proximum transtulit* CIC. şi-a amînat candidatura pentru anul următor; **5 a.** a transpune, a traduce dintr-o limbă într-alta; *istum locum totidem verbis a Dicaearcho transtuli* CIC. am tradus acest pasaj din Dicaearchus cuvînt de cuvînt, ~ *aliquid ex Graeco in Latinum* QUINT. a traduce ceva din greacă în latină, ~ *aliquid Latine ad verbum* QUINT. a traduce ceva în latineşte literal; **b.** a trece un cuvînt de la sensul propriu la cel figurat, a folosi în sens figurat (metaforic): *poetae transferunt verba* CIC. poeţii folosesc cuvinte în sens figurat, *verbum tralatum* CIC. metaforă, *illustrant orationem quasi stellae quaedam tralata verba atque mutata* CIC. metaforele şi metonimiile dau strălucire stilului, ca nişte stele; **c.** *translatum exordium* QUINT. exordiul luat din altă parte (nepotrivit cu cauza); **6** a transforma, a schimba: *omnia in species translata novas* OV. toate cele metamorfozate în forme noi.

transfictiō, *ōnis f.* alterare, desfigurare IREN.

transfīgō, *ere, fixī, fixum vt.* a străpunge: *transfixus pilis* CAES. străpuns de lănci, ~ *alicui scutum* CAES. a-i străpunge cuiva scutul, ~ *aliquem gladio per pectus* LIV. a străpunge pe cineva cu sabia prin piept, (*cu ac. gr.*) *transfixus pectora ferro* LUC. străpuns prin piept cu fierul; (*poet.*) *hasta transfixa* VERG. suliţă înfiptă adînc (în corp).

transfigurābilis (*2*) *adj.* care se poate transfigura TERT.

transfigūrātiō, *ōnis f.* transfigurare, transformare, metamorfoză PLIN.

transfigūrātor, *ōris m.* transfigurator: ~ *sui* TERT. făţarnic, ipocrit.

transfigūrō (*1*) *vt.* a transfigura, a preface, a transforma: ~ *in lupum* PLIN. a preface în lup, *aedes in vestibulum transfigurata* SUET. templul transformat într-un vestibul, *amygdalae ex dulcibus in amaras transfigurantur* PLIN. migdalele se prefac din dulci în amare; (*fig.*) *intelligo me transfigurari* SEN. îmi dau seama că sînt transformat (moral).

transfingō, *ere vt.* a transforma IREN.

transfixus (*3*) *p. pf. v.* **transfigo**

transfluō, *ere, fluxī vi.* **a.** a curge prin ...; a se scurge (*despre lichide*) PLIN. a curge (*despre un rîu*) FRONTIN.;

(*fig.*) *transfluxere dies* CLAUD. zilele s-au scurs; **b.** a da pe dinafară: ~ *in lacrimas* AUG. a se revărsa în lacrimi (*despre durere*).

transfluviālis (*2*) *adj.* care locuieşte dincolo de fluviu AUG.

transfluvium, *ii n.* trecere a unui rîu AUG.

transfodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* a străpunge, a găuri: ~ *alicui latus* LIV. a-i străpunge cuiva coapsa, *oculo transfosso* TAC. cu un ochi străpuns de o săgeată, ~ *parietem* LIV. a găuri peretele, (*cu ac. gr.*) *pectora duro transfossi ligno* VERG. străpunşi în piept de lemnul cel tare.

transforātiō, *ōnis f.* perforare C. AUR.

transformātiō, *ōnis f.* transformare AUG.

transformis (*2*) *adj.* care se transformă uşor, schimbător OV.

transformō (*I*) *vt.* a transforma, a metamorfoza, a preface: ~ *gemmas novem in ignes* OV. a preface nestematele în nouă stele, *Scylla in scopulum transformata* OV. Scylla metamorfozată în stîncă marină; (*fig.*) *transformare ad naturam alicuius* QUINT. a se preface după natura cuiva.

transforō, *āre vt.* a străpunge SEN.

transfossus (*3*) *p. pf. v.* **transfodio**

transfretānus (*3*) *adj.* de dincolo de mare TERT.

transfretātiō, *ōnis f.* traversare (*a mării, a unui fluviu*) GELL., VEG.

transfretō (*I*) a traversa marea: *Brundisium confugerant, quam primum transfretaturi* SUET. se refugiaseră la Brundisium, intenţionînd să traverseze cît mai degrabă marea, ~ *Aegyptum* AMM. a trece în Egipt pe mare; (*vt.*) a transporta peste o apă (cu corabia, luntrea): *transfretabandur navibus ac ratibus* AMM. erau trecuţi cu corăbii şi plute; (*fig.*) ~ *vitae conversationem* TERT. a traversa întîmplările vieţii (a-şi trece viaţa).

transfūdi *pf. v.* **transfundo**

transfuga, *ae m.* dezertor, transfug: *transfugas arboribus suspendunt* îi spînzură pe dezertori de copaci, *transfuga divitum partes linquere gestio* HOR. transfug, ard de nerăbdare să părăsesc gruparea celor avuţi, ~ *metallī* DIG. fugar dintr-o mină.

transfugiō, *ere, fūgī, fugitum vi.* a fugi la duşman, a dezerta: ~ *ad Romanos* LIV. a dezerta la romani; (*fig.*) ~ *ad aliquem* PL. a trece de partea cuiva, ~ *ab afflicta amicitia* CIC. a părăsi un prieten lovit de nenorociri.

transfugium, *ii n.* **a.** trecere la duşman, dezertare: *transfugia crebra* TAC. dezertări dese; **b.** (*fig.*) părăsire, abandonare PRUD.

transfūmō, *āre vi.* a arunca aburi prin … SID.; a răbufni STAT.

transfunctōrius (*3*) *adj.* făcut în treacăt, într-o doară TERT.

transfundō, *ere, fūdi, fūsum vt.* **1** a vărsa (în altceva): ~ *aquam in alia vasa* COL. a turna apa în alte vase, *sanguis in venas transfunditur* CELS. sîngele se varsă în vine; **2** (*fig.*) a revărsa, a răspîndi: ~ *omnem amorem in aliquem* CIC. a-şi revărsa toată iubirea asupra cuiva, *studia transfusa latius* CIC. studii mai larg răspîndite, ~ *eorum mores in Macedonas* CURT. a-i molipsi pe macedoni cu obiceiurile lor.

transfūsiō, *ōnis f.* **1** turnare, vărsare (în altceva); **2** (*fig.*) **a.** amestec (de neamuri); **b.** transfer de datorii DIG.

transgerō, *ere vt.* a muta PLIN.

transglūtiō, *īre vt.* a înghiţi VEG., M. EMP.

transgredior, *gredī, gressus sum vi.* şi *vt. dep.* **1** a trece dincolo: ~ *per saltus in Italiam* LIV. a trece prin trecători (Alpii) în Italia, *Ubii transgressi Rheno* TAC. ubii care trecuseră dincolo de Rin; **2** (*fig.*) **a.** ~ *in partes Vespasiani* TAC. a trece în partidul lui Vespasianus, ~ *ad vos* TAC. a trece de partea voastră; **b.** a trece la altceva: ~ *ab indecoris ad infesta* TAC. a trece de la micime de suflet la cruzime; **3** a trece peste …, a traversa: ~ *amnem ponte* TAC. a trece peste un rîu pe pod, ~ *Taurum* CIC. a trece peste muntele Taurus; **4** (*fig.*) **a.** a trece peste …, a depăşi, a întrece: *iuvenis necdum duodevicesimum annum transgressus* VELL. tînăr care nu trecuse încă de optsprezece ani, ~ *mensuram* VAL. MAX. a întrece măsura, ~ *aliquem* PLIN. a întrece pe cineva; **b.** a parcurge (în scris sau în vorbire) GELL.; **c.** a trece sub tăcere, a lăsa la o parte: ~ *mentionem viri* VELL. a nu aminti de acel om.

transgressiō, *ōnis f.* **1** trecere (peste): ~ *Gallorum* CIC. trecerea gallilor (peste Alpi); **2** (*fig.*) tranziţie (în vorbire) QUINT.; **3** (*ret.*) transpoziţie, hiperbată (răsturnare a ordinii obişnuite a cuvintelor) RH. HER., CIC.; **4** călcare a legii, infracţiune AMBR., AUG.

transgressīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) care trece de la o diateză la alta (de ex.: *audeo, ausus sum*) DIOM.

transgressor, *ōris m.* cel care încalcă legea, infractor ARN.

transgressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **transgredior**

transgressus[2], *ūs m.* trecere peste, traversare: *in transgressu amnis* TAC. la trecerea rîului.

transiacio *şi* **transicio** *v.* **traicio**

transigō, *ere, ēgī, actum vt.* [*trans + ago*] **1** (*mai rar*) a împinge pînă dincolo; a străpunge: *per pectora transigit ensem* SIL. îi trece sabia prin piept, ~ *gladio pectus* PHAEDR. a străpunge pieptul cu sabia, ~ *se gladio* TAC. a se străpunge cu sabia; **2** (*fig.*) a duce la capăt, a încheia, a termina: ~ *negotium* CIC. a încheia o afacere, *rebus transactis et praeteritis* CIC. lucrurile fiind terminate şi aparţinînd trecutului, *transactis meis partibus* CIC. rolul meu încheindu-se, ~ *bellum proelio* SUET. a pune capăt războiului printr-o luptă, ~ *pleraque per se* LIV. a duce la capăt cele mai multe lucruri prin sine, ~ *fabulam* PL. a juca o piesă de teatru pînă la capăt, *si transactum est* CIC. dacă totul s-a terminat, ~ *cum aliqua re* TAC. a termina cu ceva, *transigite cum expeditionibus* TAC. Agr. *34* terminaţi cu expediţiile; **3** (*spec.*) a ajunge la învoială, a aranja, a tranşa (o afacere): ~ *rem cum aliquo* CIC. a încheia o afacere cu cineva, ~ *cum privatis minore pretio* CIC. a tranşa cu particularii pe o sumă mai mică; **4** a trece (timpul): ~ *adulescentiam per haec* SUET. a-şi trece tinereţea cu aceste ocupaţii, ~ *suspirio noctes* SEN. a-şi trece nopţile suspinînd, *vixdum mense transacto* SUET. după trecerea abia a unei luni, *non multum* (subînţ. *temporis*) *ve-*

natibus, plus per otium transigunt TAC. G. *15* își petrec vremea nu într-atît cu vînătoarea, ci mai mult stînd degeaba.

transiliō (transsiliō), *siluī* (rar *-siliī* sau *silīvī*), *īre vi.* și *vt.* **1** a sări dintr-un loc într-altul: ~ *ex humilioribus in altiorem navem* LIV. a sări din ambarcațiile lor joase într-o navă mai înaltă, ~ *de muro in navem* LIV. a sări de pe zid în corabie; **2** a trece în goană, a traversa repede: ~ *per Thraciam* FLOR. a traversa în goană Thracia, ~ *ad nos per hortum* PL. a trece repede la noi prin grădină; (fig.) *ab illo consilio ad aliud transiluit* LIV. a trecut repede de la acel plan la altul; **3** a sări peste, a trece peste, a escalada: ~ *muros* LIV. a sări peste ziduri, ~ *flammas* OV. a sări peste flăcări, *rates transiliunt vada* HOR. corăbiile trec mările; **4** (*fig.*) **a.** a sări peste, a trece cu vederea, a lăsa la o parte: ~ *ante pedes posita* CIC. a neglija ce e sub ochii noștri, *pars vitae transilienda meae* OV. o parte a vieții mele care trebuie să fie trecută sub tăcere; **b.** a întrece măsura, a depăși: *ne modici transiliat munera Liberi* HOR. C. *1, 18, 7* să nu abuzeze de darurile lui Bacchus, ~ *naturalem modum* SEN. a depăși măsura firească.

transilis (*2*) *adj.* care depășește PLIN.

transilītiō, *ōnis f.* sărire dincolo AUG.

transitiō, *ōnis f.* **1** trecere: ~ *visionum* CIC. succedarea imaginilor; (*pl. concrt.*) trecători CIC.; **2** trecere (la dușman), dezertare: *transitiones ad hostem fiebant* LIV. aveau loc dezertări la dușman, *exercitus transitionibus imminutus* LIV. armată micșorată prin dezertări; (*spec.*) trecere (în altă clasă socială): *transitiones ad plebem* CIC. treceri în rîndul plebeilor; **3** (*fig.*) **a.** trecere a unei boli de la unul la altul, contagiune OV. R. Am. *616*; **b.** (*ret.*) tranziție RH. HER.; **c.** (*gram.*) flexiune VARR.

transitīvē *adv.* (*gram.*) în sens tranzitiv PRISC.

transitīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) tranzitiv PRISC.

transitor, *ōris m.* trecător AMM.

transitōriē *adv.* în trecere; (*fig.*) incidental HIER., AUG.

transitōrius (*3*) *adj.* **1** care servește de trecere SUET.; **2** (*fig.*) tranzitor, trecător, scurt AUG.

transitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **transeo**

transitus[2], *ūs m.* **1** trecere: *difficili transitu flumen* CAES. fluviu greu de trecut, *nostros transitu prohibere* CAES. a-i opri pe ai noștri să treacă, *transitum alicui dare per …* LIV. a da cuiva dreptul de trecere prin …, *in transitu* TAC. în trecere; (*fig.*) în treacăt QUINT.; (*concrt.*) loc de trecere: trecătoare, canal, conductă: *transitus insidere* LIV. a ocupa trecătorile, ~ *auditus* PLIN. canal auditiv, ~ *spiritus* PLIN. trahee; **2** (spec.) trecere în altă categorie, familie, partidă etc.: ~ *in aliam familiam* GELL. trecere în altă familie (prin adopție), *facili transitu ad validiores* TAC. trecerea de partea celor mai tari (defecțiunea) fiindu-le ușoară; **3** (*fig.*) tranziție: *in illo ex pueritia ad adolescentiam transitu* QUINT. în acea tranziție de la copilărie la adolescență, ~ *ad diversa* QUINT. tranziție la idei diferite, ~ *colorum* PLIN. trecerea de la o culoare la alta, ~ *in aliud rhythmi genus* QUINT. trecere în altfel de ritm; **4** (*oc.*) trecere, încetare: *transitum tempestatis exspectare* CIC. a aștepta încetarea furtunii; **5** (*gram.*) flexiune (în declinare și conjugare) VARR.

transiugātus (*3*) *adj.* traversat (*despre un munte*) MEL.

transiungō, *ere vt.* a înjuga în altă parte (*decît în mod obișnuit*) ULP.

translābor, *lābī, lapsus sum vt. dep.* a trece dincolo (în zbor) CLAUD.

translātīciē *sau* **tralātīciē** *adv.* **1** în treacăt, superficial, neglijent ULP.; **2** (*fig.*) metaforic M. VICT.

translātīcius (trālātīcius) (*3*) *adj.* [*translatus*] **1** transmis prin tradiție, tradițional: *edictum translaticium* CIC. edict transmis prin tradiție (de la un pretor la altul); **2** (*fig.*) obișnuit, uzual, comun: *more translaticio* PHAEDR. în chip obișnuit, *translaticium funus* SUET. înmormîntare obișnuită, *non tralaticia deformitas* PETR. urîțenie neobișnuită; **3** metaforic VARR.

translātiō (trālātiō), *ōnis f.* **1** transportare, transferare: ~ *pecuniarum a iustis dominis ad alienos* CIC. trecerea banilor de la adevărații posesori la alții, ~ *domicilii* SUET. schimbarea domiciliului; (*spec.*) transplantare, altoire PLIN.; transvazare COL.; **2** (*judic.*) trecerea vinei asupra altcuiva: *nomen suum ad translationem criminis commodare* CIC. a-și împrumuta numele pentru trecerea acuzației asupra sa; **3** (*fig. stil.*) transpoziție: *a*) de cuvinte, inversiune QUINT.; *b*) de litere, metateză DIOM.; *c*) de la sensul propriu la cel figurat, metaforă CIC., QUINT., SEN.; *d*) schimbare (*în gener.*) QUINT. *3, 3, 41*; **4** traducere (dintr-o limbă în alta), versiune QUINT., HIER.; **5** transcriere, copiere SID.

translātīvē *adv.* metaforic ISID.

translātīvus (trālātīvus) (*3*) *adj.* [*transfero*] **1** (*judic.*) de schimbare în altă parte; *translativa constitutio* CIC. stare de recuzare (*a unei cauze*), excepție declinatorie, *translativae quaestiones* QUINT. chestiuni de competență sau nu // **translātīva**, *ae f.* (*ret.*) metalepsă QUINT. *3, 6, 46*; **2** (= *translaticius*) *translativum ius* SUET. drept fixat prin tradiție.

translātor *ōris m.* **1** cel care transferă CIC.; **2** traducător HIER.; **3** copist SID.

translātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **transfero**

translātus[2], *ūs m.* cortegiu, procesiune solemnă: *in translatu mancipia* SEN. sclavii în cortegiu.

translēgō[1], *āre vt.* a transmite (ca moștenire) AUG.

translegō[2], *ere vt.* a citi în grabă, a parcurge repede (citind) PL. As. *750*.

translīmitānus (*3*) *adj.* de dincolo de graniță AMBR.

transloquor *v.* **traloquor**

translucēo (trālucēo), *ēre vi.* **1** a se reflecta: *e speculo in speculum translucit imago* LUCR. *4, 308* imaginea se reflectă dintr-o oglindă într-alta; **2** a transpărea, a se străvedea (*despre un corp în apă*) OV.; **3** a fi transparent, diafan PLIN.; **4** a lăsa să treacă lumina PLIN., COL.

translūcidus (*3*) *adj.* străveziu, transparent; (*fig.*) lipsit de forță, prea îngrijit, prețios (*despre stil*) QUINT.

transmarīnus (trāmarīnus) (*3*) *adj.* de peste mare: *transmarina doctrina* CIC. știință adusă de peste mare (din Grecia) // **transmarīna**, *ōrum n. pl.* ținuturi de peste mare AUG.

transmeābilis (*2*) *adj.* care se poate străbate AUS.

transmeātōrius (*3*) *adj.* de trecere TERT.
transmeō (trāmeō) (*I*) *vt.* a străbate: ~ *maria* PLIN. a străbate mările; (*oc. despre frig*) a pătrunde prin ... VARR.
transmigrātiō, *ōnis f.* transmigrare, emigrare PRUD.
transmigrō (*I*) *vi.* a se muta în altă parte: *alia urbs, quo transmigremus* LIV. un alt oraş unde să ne mutăm; (*spec. despre arbori*) a fi transplantat PLIN.
transmineō, *ēre vi.* a ieşi afară, a trece în partea opusă PL. Mil. *30.*
transmissio, *ōnis f.* **1** trecere (dintr-un loc într-altul): ~ *ab ea urbe in Graeciam* CIC. trecerea din acel oraş în Grecia; **2** trimitere (plată) a dărilor CASSIOD.; **3** trecerea vinii asupra altuia AUG.
transmissor, *ōris m.* transmiţător AMBR.
transmissus (*3*) *p. pf. v.* **transmitto**
transmissus (trāmissus), *ūs m.* **1** trecere dintr-un loc într-altul, traversare CAES.; **2** transmitere PACUV.
transmittō (trāmittō), *ere, misi, missum vt.* **I 1** a trimite dincolo, a transporta, a trece dincolo: ~ *classem in Euboeam* LIV. a trece flota în Euboea, *equitatus transmittitur* CAES. cavaleria este trecută dincolo (de fluviu); **2** a strămuta: ~ *bellum in Italiam* LIV. a strămuta războiul în Italia, *Asia cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit* IUST. o dată cu bogăţiile, Asia şi-a strămutat şi viciile la Roma; **3** a face să treacă, a lăsa să treacă: ~ *per medium amnem equum* LIV. a-şi trece calul prin mijlocul rîului, *capti donis exercitum per suos fines transmiserunt* LIV. cumpăraţi cu daruri, au lăsat să treacă armata (noastră) prin ţara lor, *abies densa, ut imbres non transmittat* PLIN. brad atît de des, încît nu lasă să treacă prin el ploaia, *patentibus fenestris Favonios accipit transmittitque* PLIN. IUN. prin ferestrele deschise primeşte zefirul şi-l lasă să treacă; **4** (*fig.*) a trece (pe seama cuiva), a lăsa, a încredinţa: ~ *hereditatem filiae* PLIN. IUN. a lăsa fetei moştenirea, ~ *huic bellum* CIC. a încredinţa acestuia (lui Pompeius) conducerea războiului, *me Heleno transmisit habendam* VERG. pe mine m-a încredinţat ca sclavă lui Helenus; **5** a dedica, a consacra: ~ *suum tempus amicorum temporibus* CIC. a-şi dedica timpul intereselor prietenilor. **II 1** a trece de cealaltă parte, a traversa, a parcurge: ~ *maria* CIC. a traversa mările, ~ *Euphratem ponte* TAC. a trece Eufratul pe un pod, ~ *flumen nando* STAT. a trece fluviul înot, ~ *campos cursu* VERG. a străbate în goană cîmpiile, *duo sinus tramitti oportebat* CIC. trebuia să se traverseze două golfuri, (*abs.*) *ab eo loco conscendi, ut transmitterem* CIC. de acolo m-am îmbarcat ca să traversez marea, *ex Corsica in Sardiniam transmisit* LIV. a traversat (marea) din Corsica în Sardinia, ~ *Uticam ab Lilybaeo* LIV. a trece (marea) de la Lilybaeum la Utica; (*fig. oc.*) *Domitius transmisit ad Caesarem* VELL. Domitius a trecut de partea lui Caesar; **2** (*fig.*) a trece peste ..., a nu lua în seamă, a lăsa la o parte: ~ *eam sententiam-silentio* TAC. a trece sub tăcere această părere, *inania transmittuntur* TAC. lucrurile neserioase nu se iau în seamă; **3** (*despre timp*) a trece, a petrece: ~ *vitam per obscurum* SEN. a-şi petrece viaţa în obscuritate, ~ *tempus quiete* TAC. a-şi trece timpul odihnindu-se, ~ *vigiles noctes* STAT. a petrece nopţile fără somn; **4** a trece prin ..., a suporta: ~ *febrium ardorem* PLIN. IUN. *1, 22, 7* a trece prin arşiţa febrei, *transmissum discrimen metiri* PLIN. IUN. *8, 11, 2* a măsura primejdia prin care a trecut (*despre bolnav*).
transmontānī, *ōrum m. pl.* cei de dincolo de munte LIV.
transmōtiō, *ōnis f.* (*gram.*) transpoziţie MART. CAP.
transmoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* a transporta, a transfera: ~ *Syriā legiones* TAC. a transporta legiunile din Syria; (*fig.*) ~ *gloriam in se* TER. a-şi atribui gloria.
transmundānus (*3*) *adj.* de dincolo de lumea noastră MAMERT.
transmūtātiō, *ōnis f.* **1** transpoziţie (*de litere*), metateză QUINT.; **2** schimbare VULG.
transmūtō *vt.* a schimba locul, a muta: ~ *dextera levis* LUCR. a schimba cele de la dreapta cu cele de la stînga, *Fortuna transmutat honores* HOR. soarta trece onorurile de la unii la alţii, ~ *aegros ad alium locum* C. AUR. a transfera bolnavii în alt loc.
transnatō *v.* **tranato**
transnavigō (*I*) *vt.* a trece peste (navigînd), a traversa FRONTIN.
transnō (*I*) *vt. n.* **trano**
transnōminātiō, *ōnis f.* (*ret.*) metonimie GRAMM.
transnōminō *āre, āvī vt.* a numi cu alt nume: *Octobrem mensem Domitianum transnominavit* SUET. luna octombrie a numit-o „Domiţian", *Pansam se transnominavit* SUET. şi-a schimbat numele în Pansa.
transnumerō, *āre vt.* a număra în întregime (*o sumă*), a achita RH. HER.
Transpadānus (*3*) *adj.* de dincolo de Pad // **Transpadānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii de dincolo de Pad.
transpectus, *ūs m.* vedere prin ..., ~ *apertus* LUCR. *4, 272* cîmp liber de vedere.
transpiciō, *ere vt.* a vedea prin ... LUCR.
transplantō (*I*) *vt.* a transplanta VULG.
transpōnō, *ere, posui, positum vt.* **a.** a transfera, a transporta: ~ *victorem exercitum in Italiam* IUST. a transfera armata biruitoare în Italia, ~ *istum locum* GELL. a reproduce acest pasaj (din altă operă); **b.** (*despre plante*) a transplanta GELL., PALL.
transportātiō, *ōnis f.* deplasare, migraţie (a popoarelor) SEN.
transportō (*I*) *vt.* a transporta, a transfera, a trece dincolo: ~ *exercitum in naves impositum in Hispaniam* LIV. a duce armata îmbarcată pe corăbii în Hispania, ~ *Agrippam in insulam* SUET. a-l relega pe Agrippa într-o insulă, (*cu 2 ac.*) ~ *exercitum Rhenum* CAES. a trece armata dincolo de Rin; (*fig.*) *Danubius tergo bella transportat* PLIN. IUN. Dunărea transportă pe suprafaţa ei cele necesare pentru lupte.
transpositiva, *ae f.* metalepsă (*figură retorică*) QUINT.
transpositus (*3*) *p. pf.* şi **transposui** *pf. v.* **transpono**
transpunctōrius (*3*) *adj.* care străpunge TERT.
transpungō, *ere, punctus vt.* a străpunge, a perfora C. AUR.
Transrhēnānus (*3*) *adj.* de dincolo de Rin // **Transrhenānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii de dincolo de Rin.
transs... *v.* **trans...**

Transtiberīnus (*3*) *adj.* de dincolo de Tibru // **Transtiberīnī,** *ōrum m. pl.* cei de dincolo de Tibru.
Transtigritanus (*3*) *adj.* de dincolo de fluviul Tigru // **Transtigrītānī,** *ōrum m. pl.* cei de dincolo de Tigru.
transtillum, *ī n.* (dim. al lui *transtrum*) mică bîrnă, mică traversă VITR.
transtineō, *ēre vi.* a se întinde dincolo, a trece dincolo PL. Mil. *468.*
transtrum, *ī n.* 1 bîrnă transversală, traversă de susținere VITR., CAES.; 2 (*frecv. pl.*) bancă a vîslașilor VERG., OV.
transtulī *pf. v.* **transfero**
transultō, *āre vi.* a sări în fugă dincolo (de pe un cal pe altul) LIV.
transūmō, *ere, sumpsī, sumptum vt.* a lua *sau* a primi de la altul SUET.
transumptiō, *ōnis. f.* (*ret.*) metalepsă QUINT.
transumptīva, *ae f. v.* **transumptio**
transuō, *ere, uī, ūtum vt.* a străpunge cu un ac *sau* cu o sulă cusînd CELS., COL.; (*poet.*) *veribus transuta salignis exta* OV. F. *2, 363* măruntaie înfipte în frigări de lemn de salcie.
transvado, *āre vt.* 1 a trece prin vad VULG.; 2 (*fig.*) a trece ușor și fără pagubă HIER.
transvāricō, *āre vi.* a desface în afară picioarele (în mers) VEG.
transvectiō (trāvectiō), *ōnis f.* 1 traversare (a unui rîu, a mării): ~ *Acherontis* CIC. trecerea Acheronului; 2 transportare: ~ *immanium saxorum* PLIN. IUN. transportare de blocuri mari de piatră; 3 (*spec.*) trecere prin fața (cenzorului), trecere în revistă (a cavalerilor) SUET.
transvectō, *āre vt.* a transporta IUL. VAL.
transvehō (trāvehō), *ere, vexī, vectum vt.* 1 a transporta, a trece dincolo (cu corabia, carul, calul etc.): ~ *milites* CAES. a transporta soldații (pe corăbii), ~ *naves plaustris a …* transporta corăbiile cu care …, *navis humeris transvecta Alpes* PLIN. corabie transportată peste Alpi pe umeri, *legiones in Africam transvectae* SALL. legiuni transportate (pe mare) în Africa, (*sens refl.*) *cum duabus quinqueremibus Corcyram transvectus* LIV. transportîndu-se cu două cvinevereme la Corcyra; (*poet.*) ~ *flumen* VARR. a trece fluviul; 2 a purta în triumf: *arma spoliaque carpentis transvecta* (*sunt*) LIV. armele și prăzile au fost duse în triumf în care; 3 (*spec.*) a fi purtat călare, a defila călare (*în fața cenzorului care trece în revistă cavalerii*): *institutum dicitur ut equites idibus Quintilibus transveherentur* LIV. se zice că s-a stabilit regula ca la idele lui iulie să fie trecuți în revistă cavalerii; 4 (*pas. refl. despre timp*) a se scurge, a trece: *transvectum est tempus quo …* TAC. a trecut timpul în care …
transvena, *ae m.* emigrat, străin, călător TERT.
transveniō, *īre vi.* a veni din alt loc TERT.
transverberātiō, *ōnis f.* străpungere, perforare AUG.
transverberō (*I*) *vt.* a străpunge: *bestia venabulo transverberatur* CIC. fiara e străpunsă cu țăpoaia, ~ *se gladio* TAC. a se străpunge cu sabia; (*fig.*) ~ *aera volitando* APUL. a despica aerul în zbor (*despre păsări*).
transversārius (*3*) *adj.* așezat de-a curmezișul, transversal CAES. // **transversāria,** *ōrum n. pl.* traverse, bîrne transversale VITR.
transversē *adv.* transversal, de-a curmezișul, oblic CELS., VITR.
transversō, *āre vt.* a întoarce dintr-o parte într-alta VERG. Moret. *46* (*lecțiune nesigură*).
transversus (*3*) *p. pf. v.* **transverto** // **adj. 1** de-a curmezișul, oblic, transversal: *transversae tramites* LIV. cărări de-a curmezișul, *tigna transversa* CAES. bîrne transversale, *transverso foro ambulare* CIC. a se plimba traversînd forul, *adlinet transverso calamo signum* HOR. va trage cu pana de-a curmezișul un semn negru deasupra (va șterge ce e greșit), *transversa proelia* SALL. lupte din flancuri; (*ca măsură*) *digitum transversum si excesseris* PL. dacă vei ieși de aici un lat de deget, *conscientiā transversum unguem discedere* CIC. a se abate de la morală un lat de unghie, (*poet. pl. sens adv.*) *transversa tueri* VERG. a privi pieziș, *venti transversa fremunt* VERG. vînturile bat în dungă; 2 (*fig.*) *cum transversos agere coepit felicitas* SEN. de îndată ce norocul începe să împingă oamenii pe drumuri piezișe, *transversum iudicem ferre* QUINT. a abate judecătorul de la opinia sa; (*adv.*) *in transversum positus* PLIN. pus de-a curmezișul, *ex transverso cedit, quasi cancer* PL. merge oblic, ca racul; (*abs.*) *de* (*e*) *transverso* pe neașteptate, nitam-nisam: *de transverso ut veniam ad se, rogat* CIC. îmi cere pe neașteptate să vin la el.
transvertō, *ere, vertī, versum vt.* 1 a întoarce, a schimba în …, a transforma: ~ *defensionem in accusationem* APUL. a transforma apărarea în acuzare; 2 a deturna ARN.
transvolitō, *āre vt.* a străbate în zbor LUCR.
transvolō (trāvolō) *vt.* (*I*) și (*rar*) *vi.* 1 a trece în zbor dincolo, a zbura dincolo (de): *grues transvolant Pontum* PL. cocorii trec în zbor Marea Neagră; (*fig.*) ~ *Alpes* CIC. (*despre o pers.*) a trece în zbor peste Alpi, *travolat vox auras* LUCR. vocea străbate văzduhul, ~ *in aliam partem* LIV. a trece în galop în altă parte; 2 (*fig.*) **a.** a trece (peste), a nu se opri (la), a nu lua seama: *Cupido transvolat aridas quercus* HOR. Cupidon nu se oprește la stejarii uscați (nu ia în seamă căzăturile), *transvolat in medio posita* HOR. neglijează ce e la îndemînă; (*fig.*) **b.** a scăpa atenției: *brevitas audientem transvolat* QUINT. concizia scapă auditorului; **c.** (*despre timp*) *momenta transvolant* AUG. clipele zboară.
transvolvō, *ere vt.* a rostogoli dincolo VEG.; (*fig.*) a desfășura PRUD.
transvorātiō, *ōnis f.* înghițire, devorare C. AUR.
transvorō (*I*) *vt.* a înghiți, a devora; (*fig.*) a prăpădi, a mînca (averea) APUL.
transvors... *v.* **transvers...**
transvorto, *ere v.* **transverto**
trapēs, *ētis m. v.* **trapetum**
trapētum, *ī n.* și **trapētus** *ī m.* teasc, presă; [VARR. pl. *trapētes*].
trapeza, *ae f.* (ac. *-an*) masă MEL.
trapezīta, *ae m.* zaraf, bancher PL.

trapezium, *ii n.* trapez (*figură geometrică*); bornă în formă de trapez GROM.
trapezophorum, *ī n.* picior *sau* susținător (artistic lucrat) al mesei CIC.
Trapezūs, *untis f.* Trapezunt (*oraș în Pont; azi, Trabzon*).
traps, *trabis v.* **trabs** VARR.
trāsenna, *ae v.* **transenna** PL.
Trasum(m)ēnus *și* **Trasimēnus** *sau* **Trasymenus**, *ī m.* lac în Etruria (*unde romanii au fost învinși în anul 217 î.e.n. de Hannibal*) // **Trasumēnus** (*3*) *și* **Trasimēnicus** (*3*) *adj.* al Trasimenului.
traulizi *gr.* „ciripește": *balba loqui non quit, traulizi* LUCR. *4, 1164* o gîngavă nu poate vorbi, „ciripește" (*o dezmiardă îndrăgostitul*).
traumaticus (*3*) *adj.* // **traumaticum**, *ī n.* leac contra rănilor VEG.
trav... *v.* **transv...**
traxī *pf. v.* **traho**
trebāciter *adv.* cu abilitate, cu istețime SID.
Trebātius, *iī m.* C. Trebatius Testa (*jurisconsult, prieten al lui Cicero și Horatius*).
trebax, *ācis adj.* abil, isteț, șiret SID.
Trebellius, *iī m.* nume de familie roman // **Trebellianus** (*3*) *adj.* al lui Trebellius, trebellian.
Trebia, *ae f. 1*) rîu în Gallia Cisalpină (*afluent al Padului*); *2*) oraș în Umbria (*azi, Trevi*) // **Trebiānus** (*3*) *adj.* al orașului Trebia // **Trebiāni**, *orum m. pl.* locuitorii din Trebia.
trebla, *ae v.* **tribulum** CAT.
Trebōnius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Trebonius, legat al lui Caesar și prieten al lui Cicero*).
Trebula, *ae f. 1*) oraș în țara sabină (*Trebula Mutusca*); *2*) alt oraș în țara sabină (*Trebula Suffena*); *3*) oraș în Campania // **Trebulānus** (*3*) *adj.* trebulan: ~ *ager* LIV. ținutul Trebulei (*din Campania*) // **Trebulānum**, *ī n.* fermă și proprietate lîngă orașul Trebula (*din Campania*).
trecenārius (*3*) *adj.* de trei sute VARR.
trecēnī, *ae, a num.* **1** cîte trei sute; (*poet.*) cîte o mie, cîte cîți vrei HOR.; **2** (*rar*) trei sute; [genit. pl. *trecenōrum* LIV. și *trecenum* SEN.].
trecentenārius (*3*) *adj.* care are trei sute ... PRISC.
trecentēnī, *ae, a num.* cîte trei sute fiecare COL.
trecentēsimus (*3*) *num.* al trei sutelea.
trecentī, *ae, a num.* trei sute; (*poet.*) număr considerabil, cîți vrei CATUL.
trecentiēs (trecentiens) *adv.* de trei sute de ori.
trechedipnum, *ī n.* îmbrăcăminte a unui parazit care aleargă la un ospăț IUV. *3, 67*.
tredecim *num.* treisprezece (*rar: decem et tres* CIC. sau *decem tres* LIV.)
tremebundus (tremibundus) (*3*) *adj.* tremurînd (de frică) CIC. ș.a.; tremurător (*despre voce*) RH. HER.
tremefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a face să tremure, a cutremura: *nutu tremefecit Olympum* VERG. cu semnul lui din cap (Iupiter) a cutremurat Olympul, *se tremefecit tellus* CIC. pămîntul s-a cutremurat, *folia tremefacta Noto* PROP. frunze agitate de vîntul Notus, *tremefacta pectora* VERG. inimi înspăimîntate.
tremendus (*3*) *p. viit. v.* **tremo** // *adj.* înfricoșător, înspăimîntător VERG., HOR. ș.a.
trementer *adv.* tremurînd FULG.
tremescō (tremiscō), *ere vi.* și *vt.* **1** a începe să tremure, a se cutremura: *tonitru tremescunt ardua terrarum* VERG. înălțimile pămînturilor se cutremură de tunet, *omnem tremiscens ad strepitum* OV. tremurînd la orice zgomot; **2** a tremura de frică: *sonitum pedum tremisco* VERG. tremur de frică auzindu-i cum merg, ~ *Phrygia arma* VERG. a tremura în fața armelor troiene, (*cu inf.*) *telum instare tremescit* VERG. tremură că săgeata amenință, (*cu conjct.*) *tremescit qua tellure cadat* STAT. tremură neștiind pe ce pămînt cade.
tremibundus (*3*) *adj. v.* **tremebundus**
tremipēs, *pedis adj.* cu picioare tremurînde VARR.
tremisco *v.* **tremesco**
trēmis (tremissis), *issis m.* monedă valorînd o treime dintr-un *aureus* LAMPR.
tremō, *ere, ui vi.* și *vt.* **1** a tremura: *membra miserae tremunt* PL. nenorocitei îi tremură mădularele, *tremit hasta* VERG. sulița vibrează, *trementia labra* CIC. buze care tremură, *voce tremente* CIC. cu voce tremurîndă, ~ *toto pectore*, ~ *animo* CIC. a tremura din toată inima, (*cu ac. gr.*) *tremis ossa pavore* HOR. tremuri de frică în oasele tale (oasele-ți tremură de frică); **2** (*poet.*) a tremura (de cineva sau de ceva): *te tremuere Stygii lacus* VERG. de frica ta au tremurat apele Styxului, ~ *virgas et secures dictatoris* LIV. a tremura de frica vergilor și securilor dictatorului, ~ *offensam Iunonem* OV. a tremura de frica Iunonei jignite.
tremor, *ōris m.* **1** tremurare, tremur: ~ *dentium* CIC. clănțănitul dinților, *gelidus per ossa* ~ VERG. fior de gheață prin oase, ~ *ignium* LUCR. *5, 587* scăpărarea stelelor; (*spec. frecv. pl.*) cutremur: *commota tremoribus orbis* OV. pămîntul zgîlțîit de cutremure; **2** (*fig.*) (= *terror*) *Cacus, silvarum tremor* MART. Cacus, groaza pădurilor.
tremulē *adv.* tremurînd APUL.
tremulus (*3*) *adj.* **1** tremurînd, tremurător: *tremulae manus* OV. mîini care tremură, ~ *cantus* CIC. cîntec cu voce tremurată, *mare fit tremulum* OV. marea începe să unduiască, *tremulum lumen* VERG. lumină care licărește, *accedit ad me tremulus* TER. vine către mine tremurînd, (*ac. n. cu sens adv.*) (*puella*) *tremulum crisat* MART. *14, 203* fata se frămîntă atît de agitat; **2** (*sens act.*) ~ *horror* PROP. groaza care te face să tremuri.
trepidanter *adv.* tremurînd de frică, agitat CAES.
trepidātiō, *ōnis f.* agitație, tulburare, derută, zăpăceală, panică: ~ *senatus* VELL. agitația senatorilor, ~ *fugaque hostium* LIV. deruta și fuga dușmanilor, *per trepidationem* TAC. din zăpăceală; (*oc.*) ~ *nervorum* SEN. agitație nervoasă.
trepidē *adv.* agitat, în mare zor, în derută, tremurînd de frică: *relictis* ~ *castris* LIV. părăsindu-și în derută castrul, ~ *concursans* PHAEDR. alergînd în mare zor, ~ *certare* SUET. a se întrece tremurînd de frică.
trepidiārius (*3*) *adj.* cu trap săltăreț (*despre cal*) VEG.
trepidō (*I*) *vi.* și (*poet.*) *vt.* **1** a se mișca agitat, a alerga în dezordine (încoace și încolo): *totis castris trepidatur* CAES. în tot lagărul domnește agitație

dezordonată, ~ *ad arcem* SALL. a da buzna spre cetățuie, ~ *circa advenam* LIV. a se îmbulzi în jurul străinului, (*cu inf.*) *ne trepidate meas defendere naves* VERG. Aen. *9, 114* nu vă repeziți să-mi apărați corăbiile; **2** a se zbate: *avis laqueo capta trepidat* OV. pasărea prinsă în laț se zbate, *pectus trepidat* OV. inima i se zbate, *exta trepidantia* OV. măruntaie care palpită, *flammae trepidant* HOR. flăcările se învîrtesc, *aqua trepidat per rivum* HOR. apa saltă în rîu; **3** (*fig.*) a se zbate, a se frămînta, a șovăi: ~ *inter fugae pugnaeque consilium* LIV. a șovăi între planul de fugă și de luptă, ~ *inter scelus metumque* TAC. a se frămînta între crimă și frică; **4** a tremura (de frică), a se teme: ~ *formidine belli* OV. a tremura de frica războiului; (*poet. vt.*) *trepidabis arundinis umbram* PROP. vei tremura de umbra unei trestii, ~ *occursum amici* IUV. a se teme de întîlnirea cu un prieten, *ille trepidat, ne venias* IUV. acela tremură de frică să nu vii.

trepidulus (*3*) *adj.* trepidînd, tremurînd GELL.

trepidus (*3*) *adj.* **1 a.** agitat, alergînd încoace și încolo, fără astîmpăr: *apes trepidae inter se coeunt* VERG. albinele în mare zor se unesc între ele, *trepida Dido* VERG. Dido agitată, *omnes metu trepidi* SALL. toți alergînd care încotro de frică; **b.** (*poet. despre lucruri*) tremurînd: *trepidae venae* OV. vene care palpită, *unda trepidi aheni* OV. apa căldării în clocot, *trepido ore* OV. cu fața tremurîndă; **2** tremurînd (de frică), îngrijorat, agitat: ~ *formidine* VERG. tremurînd de frică, (*cu genit.*) *trepidi rerum suarum* LIV. îngrijorați de situația lor, *magis ac magis ~ admirationis et metus* TAC. tremurînd din ce în ce mai mult de uimire și de teamă, *vita trepida* TAC. viață agitată; **3** (*sens act.*) îngrijorător, înfricoșător, alarmant: *trepido vultu* OV. cu fața înfricoșătoare, *in re trepida* LIV. într-o situație alarmantă, *ut in trepidis rebus* LIV. ca în situațiile grave, *trepidae litterae* CURT. scrisoare alarmantă.

trepondō *n. indecl.* de trei livre (*greutate*) QUINT.

tres, *tria num.* trei: ~ *exercitus* CIC. trei armate, *tria praedia* CIC. trei proprietăți funciare, *loquor de tribus his generibus* CIC. vorbesc despre aceste trei genuri; (*fam.*) *de tribus verbis volo* PL. vreau să-ți spun numai două vorbe; [arh. ac. *tris*].

tressis, *is n.* trei ași VARR.; (*fig.*) *est non* ~ PERS. nu face două parale.

tresvirī, *ōrum v.* **triumvir**

Trēverī (Trēvirī), *ōrum m. pl.* *1*) trevirii (*neam germanic situat în stînga Rinului, pe malurile Moselei*); *2*) capitala trevirilor, numită Augusta Treverorum (*azi, Trier*) // **Trevericus** (*3*) *adj.* al treverilor.

Trēvir, *ī m.* un trevir TAC.

triācontas, *adis f.* un număr de treizeci TERT.

triangulāris (*2*) *adj.* triunghiular MART. CAP.

triangulātiō, *ōnis f.* triangulație BOETH.

triangulus (*3*) *adj.* triunghiular COL., CELS. // **triangulum,** *ī n.* CIC. ș.a. și **triangulus,** *ī m.* triunghi GROM.

triāriī, *ōrum m. pl.* triarii (*soldați veterani care formau a treia linie de luptă, după* hastati *și* principes, *și care constituiau rezerva*); (*prov.*) *res ad triarios rediit* LIV. lucrurile au ajuns pe mîna rezerviștilor (situația e foarte gravă).

trias, *adis f.* (ac. *-adem* și *-ada*) triadă MART. CAP.; Sfînta Treime FORT.

tribāca, *ae f.* cercel format din trei perle P. SYR.

tribas, *adis f.* tribadă (*femeie homosexuală*) PHAEDR.

Tribocēs, *um* și **Tribocī,** *ōrum m. pl.* tribocii (*neam germanic situat pe malul stîng al Rinului*).

tribolus, *ī m. v.* **tribulus**

tribōn, *ōnis m.* manta uzată AUS.

Tribōniānus, *ī m.* vestit jurisconsult din vremea lui Iustinianus.

tribrachus, *ī* și **tribrachys,** *yos m.* (*metr.*) tribrah (*picior compus din trei silabe scurte*) QUINT.

tribrevis, *is m. v.* **tribrachus** DIOM.

tribuārius (*3*) *adj.* [*tribus*] privitor la un trib, de trib CIC.

tribula, *ae f. v.* **tribulum**

trībulātiō, *ōnis f.* [*tribulo*] zbatere, chin, suferință TERT.

trībulātus[1] (*3*) *adj.* ascuțit ca un îmblăciu PALL.

trībulātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **tribulo**

tribūlis, *is m.* **1** ins din același trib CIC.; **2** (*fig.*) om de rînd, sărac HOR., MART.

trībulō (*I*) *vt.* **1** a bate (*cum se bat spicele spre a le scoate boabele*), a pisa, a strivi CAT.; **2** (*fig.*) a chinui TERT.

trībulōsus (*3*) *adj.* plin de țepi de fier (ca să intre în picior) VEG.; (*fig.*) chinuitor, penibil, greu SID.

trībulum, *ī n.* unealtă de treierat (*formată dintr-o scîndură lată și grea, cu dinți de fier dedesubt, trasă apăsat peste spicele de grîu, spre a le desface boabele*) VARR., VERG.

tribulus, (**tribolus**), *ī m.* **1** armă ajutătoare de luptă (*bucată triunghiulară de fier cu patru țepi, aruncată în calea dușmanului, mai ales călare, spre a înțepa în picioare*) VEG.; **2** (*bot.*) arișinic, cruciulițe (*Lychnis chalcedonica*) VERG.; **3** (*zool.*) arici-de-mare (*Echinus lividus*) PLIN.

tribūnal, *ālis n.* **1** tribună (*estradă de lemn semicirculară pe care ședeau magistrații sau comandanții militari*); (*fig.*) instanță de judecată, tribunal: *praetor de sella ac tribunali pronuntiat* … CIC. pretorul de pe scaunul curul și de la tribună declară …, *iudiciis adsidebat in cornu tribunalis* TAC. asista la procese șezînd într-o latură a tribunei; (*fig.*) *pro tribunali* CIC. înaintea instanței, *de tribunali citari* CIC. a fi citat de instanța judecătorească, *qui dicunt apud tribunalia* CIC. cei care vorbesc în fața instanțelor, (*mil.*) ~ *regium* (*Porsennae*) LIV. tribuna regelui (Porsenna), *ascendere* ~ TAC. a se urca la tribună; **2** magistrații HOR.; **3** locul pretorului la teatru SUET.; **4** monument funerar în onoarea unui decedat TAC.; **5** ridicătură de pămînt înălțată, șosea, dig PLIN.; **6** (*fig.*) înălțime APUL.

tribūnātus, *ūs m.* tribunat, funcție de tribun (al plebei sau militar) CIC. ș.a.

tribūnicius (*3*) *adj.* tribunician: *a*) de tribun (al plebei): *tribunicia potestas* CIC. puterea tribuniciană, *tribunicia intercessio* CAES. dreptul de veto al tribunului plebei, *tribunicia comitia* CIC. comiții pentru alegerea tribunilor plebei // **tribūnicius,** *iī m.* fost

tribun al plebei; *b*) de tribun militar: ~ *honos* CAES. gradul de tribun militar.

tribūnus, *ī m.* [*tribus*] 1 tribun (*la origine, șeful unuia dintre cele trei triburi primitive ale Romei*) LIV.; 2 *tribuni plebis* sau *tribuni* tribuni ai plebei (*magistrați care apărau interesele plebei*); 3 *tribuni militum* sau *militares* tribuni militari (*ofițeri, cîte șase de legiune, care exercitau comanda alternativ*); *tribuni militum consulari potestate* sau *tribuni consulares* tribuni militari cu putere de consuli (*între anii 444–367 î.e.n.; autoritatea supremă în stat în locul consulilor, aleși mai ales dintre plebei*); *tribuni cohortium* CAES. tribunii (comandanții) cohortelor; (*sub imperiu*) ~ *cohortis* comandant al unei cohorte de pretorieni; 4 *tribuni aerarii* tribuni ai tezaurului (*subordonați ai cvestorului, însărcinați cu plățile; prin* lex Aurelia — *anul 70 î.e.n.* —, *aveau și rolul de judecători în instanțele ordinare*: quaestiones perpetuae); 5 *tribunus celerum* comandant al cavalerilor (*în timpul regalității*).

tribuō, *ere, buī, būtum vt.* 1 (*rar*) a împărți, a distribui: *ars, quae doceat rem universam ~ in partes* CIC. arta care să te învețe să împarți totalul în părți, ~ *pecuniam ex modo detrimenti* TAC. a distribui sume de bani în raport cu paguba; 2 a acorda, a da: ~ *suum cuique* CIC. a acorda fiecăruia ce este al său, ~ *veniam alicui* TAC. a acorda iertare cuiva, ~ *misericordiam fortissimo viro* CIC. a acorda mila sa unui om foarte brav; 3 (*cu ideea de concesie*) a acorda, a concede, a lua în seamă, a avea în vedere: *sed nunc valetudini tribuamus aliquid* CIC. dar acum să ținem întrucîtva seama și de sănătate, *nusquam tantum tribuitur aetati* CIC. nicăieri nu se ține atît de mult seama de vîrstă (ca la spartani), *mihi, benevolentia ductus tribuebat omnia* CIC. din simpatie, pe mine mă prețuia mai mult ca orice, *quos ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto* TAC. că nu-i citez pe nume, cred că trebuie s-o fac din respect pentru strămoșii lor; 4 a atribui, a pune pe seama ...: ~ *id virtuti hostium* CAES. a pune aceasta (înfrîngerea) pe seama vitejiei dușmanilor, *neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae* NEP. și aceasta nimeni nu i-o punea pe seama orgoliului lui; 5 a atribui (o parte de timp), a dedica: *comitiis perficiendis XI dies tribuit* CAES. a afectat 11 zile pentru ținerea alegerilor, ~ *reliqua tempora litteris* NEP. a-și consacra restul timpului studiilor literare.

tribus, *ūs f.* 1 trib (*unul dintre cele trei triburi primitive din care s-a alcătuit poporul roman*: *Ramnes, Tities, Luceres, apoi împărțire geografică administrativă a cetățenilor romani în patru triburi urbane* tribus urbanae *și douăzeci și șase, mai tîrziu treizeci și unu de triburi rurale* tribus rusticae): *populum in tribus convocare* CIC. a convoca poporul pe triburi, *aliquem tribu movere* CIC. a exclude pe cineva din trib (*pedeapsă dată de cenzor*), *in tribus discurrere ad suffragium ferendum* LIV. a se prezenta la vot pe triburi, *tribum Papiriam ferre* LIV. a obține voturile tribului Papiria, *unam tribum ferre* CIC. a avea voturile unui singur trib; (*fig.*) *grammaticas ambire tribus* HOR. a curta coteriile criticilor; 2 (*pl. peior.*) masele, oamenii de rînd MART.

tribūtārius (*3*) *adj.* de tribut, de plata tributului, tributar: *tributaria necessitas* IUST. obligația de a plăti tributul, *tributarium solum* PLIN. pămînt supus tributului, *tributariae civitates* IUST. cetăți tributare, *tabellae tributariae* CIC. scrisori care conțin promisiuni de plăți în bani.

tribūtim *adv.* pe triburi CIC. ș.a.

tribūtiō, *ōnis f.* 1 împărțire, distribuție CIC.; 2 plată a unui tribut DIG.

tribūtor, *ōris m.* distribuitor APUL.

tribūtōrius (*3*) *adj.* care privește împărțirea, distribuirea DIG.

tribūtum, *ī n.* [*tribuo*] 1 tribut, impozit, dare, taxă: *in capita singula ~ imponere* CAES. a pune tribut pe fiecare cap, ~ *conferre* (*pendere*) CIC. a plăti un impozit, ~ *exigere* CIC. a cere tribut; 2 contribuție, cotă-parte ULP.; 3 dar, cadou MART. *10, 17* (*18*), *1*.

tribūtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tribuo**

tribūtus[2] (*3*) *adj.* pe triburi: *comitia tributa* LIV. comiții tribute (*în care poporul vota pe triburi*).

tribūtus[3], *ūs m. v.* **tributum** PL., CAT.

trīcae, *ārum f. pl.* 1 fleacuri, nimicuri, prostii PL., MART.; 2 încurcături, neînțelegeri CIC.

tricamerātus (*3*) *adj.* de trei camere AMBR. // **tricamerātum**, *ī n.* locuință de trei camere HIER.

Tricca, *ae* și **Triccē**, *ēs f.* oraș în Thessalia.

trīcēnārius (*3*) *adj.* de treizeci: ~ *homo* ARN. om de treizeci de ani, *tricenaria fistula* VITR. tub de treizeci de degete grosime.

trīcēnī, *ae, a num.* cîte treizeci CIC.; (*oc.*) treizeci PL.

tricennālia, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* tricenalii (*serbări organizate o dată la treizeci de ani*) OROS.

tricennālis (*2*) *adj.* de treizeci de ani RUF.

trīcennium, *iī n.* perioadă de treizeci de ani COD. IUST.

tricent... *v.* **trecent...**

triceps, *tricipitis adj.* [*tres + caput*] cu trei capete: ~ *Cerberus* CIC. Cerberul cu trei capete; (*fig.*) triplu VARR.

trīcēsimānī, *ōrum m. pl.* soldați din legiunea a XXX-a AMM.

trīcēsimārius (*3*) *adj.* la treizeci de zile, lunar PLACID.

trīcēsimus (*3*) *num.* al treizecilea.

trīcessis, *is m.* monedă de treizeci de ași VARR.

trichalcum, *ī n.* tricalc (*ban de aramă valorînd cam trei pătrimi dintr-un obol*) VITR.

trichaptum, *ī n.* țesătură foarte fină HIER.

trichiās, *ae m.* (un fel de) sardea PLIN.

trichiasis, *is f.* trichiază (*inflamație permanentă a conjunctivei, cauzată de deviația genelor spre interior*) VEG.

trichila, *ae f.* umbrar de trestie *sau* de verdeață, chioșc CAES. ș.a.

trichinus (*3*) *adj.* sărac, slab VARR.

trichordis (*2*) *adj.* cu trei coarde SID.

trichōrus (*3*) *adj.* divizat în trei părți P. NOL. // **trichōrum**, *ī n.* locuință compusă din trei părți STAT.

triciē(n)s *num.* de treizeci de ori: *H S triciens* CIC. trei milioane de sesterţi.
trīcilinium, *iī n. v.* **triclinium** VARR.
tricinus (*3*) *adj. v.* **trichinus**
Tricipitīnus, *ī m.* cognomen în familia Lucretia CIC.
trīclīnā... *v.* **triclinia...**
trīclīnia, *ae f.* tricliniu PETR.
trīclīniarches, *ae m.* sclav însărcinat cu supravegherea servitului la masă PETR.
trīclīnāris (*2*) *adj.* al tricliniului VARR. // **trīclīniāria**, *ium n. pl.* 1 covoare sau cuverturi întinse pe sofalele de luat masa PLIN.; 2 încăpere unde se lua masa, sufragerie VARR.
trīclīniārius, *iī n.* sclav care serveşte la masă.
trīclīnium, *iī n.* 1 tricliniu (*sofa pe care şedeau întinşi romanii cînd mîncau*): ~ *sternere* CIC. a dispune şi a aşterne tricliniul pentru masă; 2 încăpere unde se lua masa: *unum promorat* (= *promoverat*) *vix pedem triclinio* PHAEDR. de-abia scosese un picior din încăperea unde se lua masa.
trico, *āre vi.* a avea încurcături; (*vt.*) *se tricare* VULG. a se încurca, a întîrzia.
tricō, *ōnis m.* cîrcotaş, certăreţ LUCIL.
tricōlon (tricōlum), *ī n.* (*ret.*) perioadă cu trei membre SEN. RH.
tricolor, *ōris adj.* cu trei culori PRISC.
tricōlos, *on adj.* format din trei membre M. VICT.
trīcor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a face şicane, a căuta pricină CIC.
tricorniger, *era, erum adj.* care are trei vîrfuri AUS.
tricornis (*2*) *adj.* cu trei coarne PLIN.
tricorpor, *oris adj.* cu trei corpuri (*despre Geryon*) VERG.
tricubitus (*3*) *adj.* de trei coţi BOETH.
tricuspis, *idis adj.* cu trei vîrfuri: ~ *telum* OV. tridentul (lui Neptun).
tridacna, *ōrum n. pl.* (un fel de) stridii mari PLIN.
tridens, *ntis adj.* cu trei colţi, cu trei vîrfuri (*despre ciocul unei corăbii*) // **tridens**, *ntis m.* **a.** furcă cu trei dinţi, cange de pescuit OV.; **b.** trident (al lui Neptun) VERG.; **c.** armă a unui gladiator reţiar.
tridentifer, *eri m.* şi **tridentiger**, *erī m.* purtător de trident (Neptun) OV.
tridentipotens, *ntis m.* stăpîn al tridentului (Neptun) SIL.
Tridentum, *ī n.* oraş în Raetia (*azi, Trento*) // **Tridentīnus** (*3*) *adj.* tridentin: *Tridentinae Alpes* PLIN. Alpii Tridentini // **Tridentīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tridentum.
trīduānus (*3*) *adj.* care durează trei zile APUL.
trīduum, *ī n.* timp (interval) de trei zile: *hoc triduo* CIC. în aceste trei zile.
triennālis (*2*) *adj.* de trei ani, trienal AMBR.
triennia, *ium n. pl.* sărbători (*ale lui Bacchus*) organizate o dată la trei ani OV.
triennis (*2*) *adj.* de trei ani VULG.
triennium, *iī n.* interval de trei ani, trei ani: *triennio ante* VAL. MAX. cu trei ani înainte, *in ~ relegati* PLIN. IUN. relegaţi pe timp de trei ani, *triennio proximo* NEP. în următorii trei ani.
triens, *ntis m.* 1 o treime dintr-un întreg; *heres ex triente* SUET. moştenitor al unei treimi din avere; 2 (*spec.*) **a.** (*ca monedă*) a treia parte dintr-un as HOR.; (*sub imperiu*) a treia parte dintr-un *aureus* GELL.; **b.** (*ca dobîndă*) trei la sută pe lună (= patru la sută pe an) DIG.; **c.** (*ca măsură de lungime*) o treime dintr-un iugăr COL. *sau* o treime de picior VITR. *sau* o treime de deget FRONTIN.; **d.** (*ca măsură pentru lichide*) o treime dintr-un *sextarius* (= *4 ciate*) PROP., MART.; **e.** (*mat.*) o treime din şase, doi VITR.
trientābulum, *ī n.* echivalentul în pămînt al unei treimi dintr-o sumă datorată (*acordat de stat creditorilor săi*) LIV.
trientālis (*2*) *adj.* de o treime de picior lungime VITR.
trientārius (*3*) *adj.* de o treime: *trientariae usurae* LAMPR. dobînzi de trei la sută pe lună (= patru la sută pe an).
triērarchus, *ī m.* trierarh (*căpitanul unei trireme*) CIC. ş.a.
triēris (*2*) *adj.* cu trei rînduri de vîslaşi // **triēris**, *is f.* triremă NEP.
trietēricus (*3*) *adj.* la trei ani o dată, trienal: *trieterica sacra* (*orgia*) VERG. sau **trietērica**, *ōrum n. pl.* serbări trienale în cinstea lui Bacchus.
trietēris, *idis f.* (ac. *-ida*) interval de trei ani, trieniu STAT. // **Trietērides** = **trieterica** // **trietēris** *sg.* sărbătoare trienală a Jocurilor Nemeene STAT.
trifāriam *adv.* din (în) trei părţi LIV.; în trei feluri APUL.
trifārius (*3*) *adj.* întreit, triplu APUL.
trifaux, *aucis adj.* din trei gîtlejuri (*despre lătratul Cerberului*) VERG.
trifax, *fācis f.* lance lungă de trei coţi (*aruncată din catapultă*) ENN.
trifer, *era, erum adj.* care rodeşte de trei ori pe an COL.
trifidus (*3*) *adj.* despicat în trei, cu trei vîrfuri: *trifida flamma* OV. întreita flacără a fulgerului, *trifida lingua serpentis* SEN. limba şarpelui despicată în trei, *trifida via* sau **trifida**, *ae f.* răscruce, răspîntie STAT.
trifilis (*2*) *adj.* care are trei fire de păr MART.
trifīnium, *iī n.* locul unde se întîlnesc trei hotare de pămînt GROM.
trifissilis (*2*) *adj.* despicat în trei, cu trei vîrfuri AUS.
Trifolīnus (*3*) *adj.* trifolin, de Trifolium (*munte în Campania, în apropiere de Neapole*): *Trifolina vina* IUV., MART. vinuri trifoline (*nu prea bune*).
trifolium, *iī n.* (*bot.*) trifoi (*Trifolium alpestre*) PLIN.
triformis (*2*) *adj.* cu trei chipuri, cu trei corpuri, întreit: ~ *canis* SEN. cîinele cu trei capete (Cerber), ~ *dea* (*diva*) HOR. zeiţa Diana (*numită şi Hecate, şi Luna*), ~ *mundus* OV. lumea întreită (aerul, pămîntul şi marea).
triformitās, *ātis f.* triplicitate a formelor MAMERT.
triformiter *adv.* sub trei forme DIOM.
trifūr, *fūris m.* triplu hoţ, arhipungaş PL. Aul. *633*.
trifurcifer, *era, erum adj.* triplu spînzurat, arhiticălos PL. Aul. *326*.
trifurcus (*3*) *adj.* cu trei vîrfuri COL.
trīga, *ae f.* [*triiuga*] 1 atelaj cu trei cai DIG.; 2 (*fig.*) treime, triadă ARN.
trigamia, *ae f.* a treia căsătorie HIER.
trigamus, *ī m.* care a avut trei soţii HIER.

trīgārium, *ii n.* 1 [*triga*] cîmp de curse, manej PLIN.; 2 triadă MART. CAP.

trīgārius, *ii m.* [*triga*] conducător de car de curse cu trei cai PLIN.

Trigemina porta *f.* Poarta Trigemină (*una dintre porţile vechii Rome, la nord de Aventinum*).

trigeminō, *āre vt.* a tripla FRONT.

trigeminus (tergeminus) (*3*) *adj.* 1 născut al treilea din aceeaşi naştere, trigemen; (*pl.*) *trigemeni* COL. trei gemeni, *trigemini filii* PL. trei fii gemeni, *trigemina spolia* LIV. prăzile luate de cei trei gemeni (Curiaţii); 2 (*fig.*) întreit, triplu: *tergeminus canis* OV. cîinele cu trei capete (Cerber), *tergeminus vir* OV. omul cu trei corpuri (Geryon), *tergemina Hecate* VERG. întreita Hecate (Diana, Luna, Proserpina), *tergemini honores* HOR. întreitele onoruri senatoriale (cvestura, pretura, consulatul) // **tergeminum** *adv.* de trei ori MART.

trigemmis (*2*) *adj.* care are trei muguri COL.

trigenēs, *es adj.* (*gram.*) care are trei genuri CHARIS.

trīgēnī, *ae, a v.* **tricenī**

trīgesimus (*3*) *adj. v.* **tricesimus** MART.

trigiēs, *num.* de treizeci de ori MART. CAP.

trīgintā *num. indecl.* treizeci.

triglyphus, *ī m.* (*arhit.*) triglif VITR.

trigōn, *ōnis m.* (ac. *-onem* şi *-ona*) minge tare cu care se juca în trei MART.; (*fig.*) „mingea în trei" (*joc cu mingea*) HOR.

trigōnālis (*2*) *adj.* triunghiular: ~ *pila* MART. minge pentru jocul în trei MART.

trigōnicus (*3*) *adj.* triunghiular FIRM.

trigōnius (*3*) *adj.* triunghiular GROM. // **trigōnium**, *ii n.* triunghi VITR.

trigōnus (*3*) *adj.* triunghiular // **trigōnus**, *ī m.* triunghi APUL.; pilulă triunghiulară C. AUR. // **trigōnum**, *ī n.* triunghi VARR.

trihōrium, *iī n.* timp de trei ore AUS.

triiugis (*2*) *adj.* tras de trei cai AUS.

triiugus (*3*) *adj.* triplu P. NOL.

trilaterus (*3*) *adj.* cu trei laturi GROM.

trilibris (*2*) *adj.* care cîntăreşte trei livre HOR.

trilinguis (*2*) *adj.* 1 cu trei limbi (*despre Cerber*) HOR.; 2 care vorbeşte trei limbi VARR. ş.a.

trilix, *līcis adj.* ţesut din trei fire MART.; care are o triplă ţesătură VERG.

trilongus (*3*) *adj.* (*metr.*) (picior) de trei silabe lungi TER. MAUR.

trilōris (*2*) *adj.* cu trei curele VOP.

Trimalchiō, *ōnis m.* personaj al romanului *Satyricon* de Petronius.

trīmātus, *ūs m.* [*trimus*] vîrsta de trei ani COL., PLIN.

trimembris (*2*) *adj.* 1 cu trei corpuri HYG.; 2 (*gram.*) cu trei membre (*despre o perioadă*) AUG.

trimestris (*2*) *adj.* [*tri, mensis*] de trei luni: *trimestre triticum* semănătură care se coace în trei luni COL. // **trimestria**, *ium n. pl.* grîne care se coc în trei luni de la semănat COL.

trimeter, *tra, trum* sau **trimetrius** (*3*) sau **trimetros (trimetrus)** (*3*) *adj.* trimetru, de şase picioare (*în vers*) // **trimetros (-us)**, *ī m.* vers trimetru (senar) HOR., QUINT.

trimodia, *ae f.* VARR., COL. şi **trimodium**, *iī n.* PL. vas de trei baniţe.

trīmulus (*3*) *adj.* la (de) vîrsta de abia trei ani: ~ *patrem amisit* SUET. la vîrsta de abia trei ani, şi-a pierdut tatăl.

trīmus (*3*) *adj.* în vîrstă de trei ani, de trei ani: *trimae vaccae* VARR. vaci de trei ani, *filia trima* PL. o fată de trei ani.

Trīnacria, *ae f.* străvechiul nume al Siciliei // **Trīnacris**, *idis adj. f.* al Siciliei, sicilian: ~ *terra* OV. pămîntul sicilian // **Trīnacris**, *idis f.* (subînţ. **insula**) Sicilia // **Trīnacrius** (*3*) *adj.* trinacrian, sicilian VERG.

trinepōs, *ōtis m.* nepot de gradul al cincilea DIG.

trineptis, *is f.* nepoată de gradul al cincilea DIG.

trīnī, *ae, a num.* 1 cîte trei; (*cu subst. care nu au sing.*) trei: *trinis castris potiuntur* CAES. cuceresc trei tabere, *trinae litterae* CIC. trei scrisori; (*mai tîrziu şi cu subst. avînd sg.*) *trina bella civilia* TAC. trei războaie civile; 2 (*sg.*) triplu: *trinum forum* PLIN. un triplu for.

trīnitās, *ātis f.* treime, triadă, trinitate TERT. ş.a.

Trinobantēs, *ium* (*-um*) *m. pl.* trinobanţii (*neam celtic pe coasta sud-estică a Britanniei*).

trinoctiālis (*2*) *adj.* de trei nopţi MART.

trinoctium, *iī n.* timp de trei nopţi consecutive GELL. ş.a.

trinōdis (*2*) *adj.* cu trei noduri; (*fig.*) (vers) de trei silabe AUS.

trinōminis (*2*) *şi* **trinōmius** (*3*) *adj.* care are trei nume ISID., HIER.

Trinummus (Trinūmus), *ī m.* „Trei parale" (*titlul unei comedii a lui Plautus*).

trinundinum (trīnum nundium), *ī n.* intervalul de timp dintre trei tîrguri consecutive care se ţineau la Roma (între şaptesprezece şi douăzeci şi trei de zile): *trinum nundinum* (= *ac. de durată*) pe o perioadă de trei zile de tîrg, *comitia in trinum nundinum indicere* LIV. a fixa alegerile pentru a treia zi de tîrg.

trinundinus (*3*) *adj.* de al treilea tîrg: ~ *dies* MACR. ziua celui de al treilea tîrg // **trinundinō** *adv.* în a treia zi de tîrg MACR.

trīnus (*3*) *adj. v.* **trini**

triō, *ōnis v.* **triones**

triobulus, *ī m.* triobol: 1 monedă valorînd trei oboli (= o jumătate de drahmă); (*fig.*) *homo trioboli* PL. om de doi bani; 2 greutate de jumătate de drahmă CAT.

Triōcala, *ōrum n. pl.* oraş în partea de sud-vest a Siciliei // **Triocalīnus** (3) adj. triocalin // **Triōcalīnum**, *ī n.* teritoriul Triocalei // **Triōcalīnī**, *ōrum m. pl.* triocalinii.

triōnes, *um m. pl.* 1 boi de tras VARR.; 2 cele două Urse (*constelaţii*) VERG. (*v.* **septemtrio**).

Triopās (Triopēs), *ae m.* rege în Thessalia (tatăl lui Erysichton) // **Triopēis**, *idis f.* Triopeida (*Mestra, fiica lui Erysichton şi nepoata lui Triopas*) // **Triopēius (-os)**, *iī m.* Erysichton (*fiul lui Triopas*).

triorchis, *is f.* 1 (un fel de) şoim PLIN.; 2 o plantă (*utilizată împotriva frigurilor*) PLIN.

tripālis (*2*) *adj.* susţinut de trei pari (*despre viţă*) VARR.

triparcus (*3*) *adj.* de trei ori zgîrcit, arhizgîrcit PL.
tripart... *v.* **tripert...**
tripatina, *ae f.* mîncare în care intră trei feluri de alimente APIC.
tripatinium, *iī n.* masă compusă din trei feluri de mîncare PLIN.
tripectorus (*3*) *adj.* de trei piepturi: *tripectora vis* LUCR. forța celor trei piepturi (ale lui Geryon).
tripedālis (*2*) *adj.* și **tripedāneus** (*3*) *adj.* de trei picioare (*ca dimensiune*) CAT.
tripertiō, *īre, īvī vt.* a împărți în trei SER.
tripertitiō, *ōnis f.* împărțire în trei părți GROM.
tripertitō *adv.* în (din) trei părți: *bona dividit* ~ CIC. a împărțit bunurile în trei părți, ~ *aggreditur urbem* LIV. atacă orașul din trei părți.
tripertitus (*3*) *adj.* împărțit în trei părți, tripartit: ~ *exercitus* TAC. armata împărțită în trei părți, *tripertito agmine* TAC. în trei coloane de marș.
tripēs, *pedis adj.* cu trei picioare: ~ *mensa* HOR. masă cu trei picioare // **tripēs**, *edis m.* vas cu trei picioare AMM.
Triphȳlia, *ae f.* regiune din Elida // **Triphȳlius** (*3*) *adj.* din Triphylia, triphylian (*epitet al lui Iupiter*).
tripictus (*3*) *adj.* scris de trei ori *sau* scris în trei limbi PRUD.
triplaris (*2*) *adj.* triplu MACR.
triplasius (*3*) *adj.* triplu MART. CAP.
triplex, *icis adj.* **1** întreit, triplu: *triplicem aciem instruxit* CAES. a orînduit o triplă linie de luptă, ~ *cuspis* OV. tridentul (lui Neptun), ~ *mundus* OV. întreita lume (cer, pămînt, mare), ~ *forma* OV. chip întreit (al lui Geryon, al Cerberului) // **triplex**, *icis n.* întreitul (*unei sume, al unui lucru*): *sume tibi triplex* HOR. ia-ți de trei ori pe atît; **2** (*poet.*) trei: *triplices sorores* OV. cele tri surori (Parcele), *triplices greges* PROP. cele trei cete (de bacante) // **triplices**, *um m. pl.* (subînț. **codicilli**) tăbliță de scris cu trei fețe CIC., MART.
triplicātiō, *ōnis f.* întreire, triplare MACR.; (*judic.*) a treia replică DIG.
tripliciter *adv.* în trei feluri RH. HER.; (*tard.*) de trei ori pe-atît VULG.
triplicō (*I*) *vt.* a tripla, a înmulți cu trei MACR. ș.a.
triplinthus (*3*) *adj.* de trei cărămizi grosime (*despre perete*) VITR.
triplō, *āre vt.* a tripla SERV.
triplus (*3*) *adj.* întreit, triplu CIC. // **triplum**, *ī n.* triplul (*unei cantități, al unui număr etc.*) PL.
tripodō, *āre, āvī vi.* **1** a merge în trap (*despre cai*) VEG.; **2** *v.* **tripudio**
Tripolis, *is f.* (ac. *-im*, abl. *-i*) *1*) oraș și regiune în Thessalia; *2*) oraș în Laconia; *3*) oraș și regiune în nordul Africii; *4*) oraș în Fenicia; *5*) oraș și fluviu în Pont // **Tripolitānus** (*3*) *adj.* tripolitan; a) *Tripolitana provincia* EUTR. provincia tripolitană, Tripolitania (*în Africa*); b) *Tripolitanus ager* LIV. ținutul orașului Tripolis (*din Thessalia*) // **Tripoliticus** (*3*) *adj.* de Tripolis (*din Fenicia*) PLIN.
triportentum, *ī n.* extraordinară minune PACUV.
tripotens, *ntis adj.* foarte puternic AUG.
Triptolemus, *ī m.* rege mitic în Eleusis (*care a învățat de la Ceres agricultura și a răspîndit-o în Attica; devenit apoi judecător în Infern*) // **Triptolemicus** (*3*) *adj.* al lui Triptolemus.
triptōta (nomina) *n. pl.* (*gram.*) nume care au doar trei cazuri DIOM.
tripudiō, *āre vi.* [*tripudium*] a sălta dănțuind (*dansuri religioase, despre preoții Salieni*); a dansa (*dansuri militare*); (*fig.*) a sări de bucurie CIC.
tripudium, *iī n.* **1** dans (*al preoților Salieni, al bacantelor sau al hispanilor*) LIV.; (*gener.*) dans, danț CATUL.; **2** tripudiu (*termen augural arătînd o prevestire bună, cînd puii sacri mîncau atît de lacom și atît de agitat, încît le scăpau din cioc grăunțele*) CIC., LIV.; **3** (*fig.*) salt de bucurie, bucurie HIER.
tripūs, *podis m.* (ac. *-as*) **1** tripod (*vas pe trei picioare oferit ca dar templelor sau ca premiu învingătorilor la jocurile grecești*); **2** trepied al Pythiei la Delphi VERG. ș.a.; **3** (*fig.*) oracol: *mittitur ad tripodas, qui* ... OV. se trimite la oracolul de la Delphi un ins care ...; [abl. *tripodi* LUCR.].
triquetrus (*3*) *adj.* **1** triunghiular: ~ *ager* COL. teren triunghiular, *triquetra insula* CAES. insulă triunghiulară (Britannia); **2** (*oc.*) trinacrian (*v. Trinacria*), al Siciliei LUCR., HOR. // **Triquetra**, *ae f.* Sicilia // **triquetrum**, *ī n.* (*astr.*) triplu aspect PLIN.
trirēmis (*2*) *adj. adj.* cu trei rînduri de vîsle: ~ *navis* CAES. navă cu trei rînduri de vîsle // **trirēmis**, *is f.* triremă CIC. ș.a.
trirythmus (*3*) *adj.* (*metr.*) de trei picioare (*măsuri ritmice*) M. VICT.
trīs *arh.* = **tres**
trisaeclisenex, *senis m.* bătrîn care a trăit trei generații de oameni (*despre Nestor*) *ap.* GELL.
trischoenus (*3*) *adj.* de trei scheni (iugăre) PLIN.
triscurrium, *iī n.* [*tres + scurra*] triplă farsă, straşnică bufonerie IUV. *8, 190.*
trisēmus (*3*) *adj.* de trei timpi, triplu MART. CAP.
Trismegistus, *ī m.* „De trei ori marele" (*epitet al lui Hermes*) LACT.
trispastos *ī f.* mașină cu trei scripete (*pentru ridicat greutăți mari*) VITR.
trispithamus (*3*) *adj.* înalt de trei palme, de trei șchioape PLIN.
trissāgō, *inis v.* **trixago**
trissō, *āre, vi.* a ciripi (*despre rîndunele*) ANTHOL.
tristatae, *ārum m. pl.* primii trei demnitari după rege HIER.
triste *adv.* **1** trist, jalnic: ~ *resonare* HOR. a răsuna trist; **2** (*oc.*) **a.** greu, anevoie: *adolescentes tristius curantur* CIC. tinerii sînt mai anevoie de tratat; **b.** dur, aspru: *tristius respondere* CIC. a răspunde mai aspru.
tristega, *ōrum n. pl.* trei etaje HIER.; al treilea etaj VULG.
tristi *pf. sincop.* = *trivisti v.* **tero**
tristiculus (*3*) *adj.* puțin cam trist CIC.
tristificus (*3*) *adj.* **a.** înfricoșător: ~ *tyrannus* PRUD. tiran înspăimîntător; **b.** nesuferit la gust MACR.
tristimōnia, *ae f.* și **tristimonium**, *iī n.* tristețe B. AFRIC., PETR.
tristis (*2*) *adj.* **1** (*despre pers.*) trist, abătut, amărît: *numquam ego te tristiorem vidi esse* PL. niciodată nu te-am văzut mai trist, *Sequani tristes, demisso ca-*

pite CAES. sequanii trişti şi cu capul în jos; **2** (*despre lucruri*) nefericit, sumbru, jalnic, funest: *tristia tempora* CIC. împrejurări nefericite, *tristissima exta* CIC. măruntaie de cel mai nefericit augur, ~ *sors* CIC. soartă nefericită, *triste fatum* HOR. destin jalnic, *tristia Tartara* VERG. jalnicul Infern, *triste medicamen* OV. otravă funestă; (*spec. despre gust, miros*) amar, nesuferit: *tristes succi* VERG. sucuri amare, *tristia absinthia* OV. pelinul amar, ~ *anhelitus* OV. respiraţie rău mirositoare; (*subst. n.*) *triste lupus stabulis* VERG. lupul, o pacoste pentru staule; **3** sumbru, întunecat, grav, nemilos, crud: *senex* ~ *et severus* NEP. bătrîn încruntat şi aspru, *vultus tristior* CIC. faţă mai morocănoasă, ~ *iudex* CIC. judecător sever, *navita* ~ VERG. corăbierul neînduplecat (Charon), *tristes sorores* TIB. neînduplecatele surori (Parcele), ~ *Erinnys* VERG. cruda Erinie (Furie), *triste et severum genus dicendi* CIC. gen de elocvenţă sumbru şi sever, *sermone opus est modo tristi, saepe iocoso* HOR. e nevoie de o conversaţie uneori gravă, mai adesea glumeaţă; **4** *tristis alicui* supărat pe cineva: *stultitia est ei te esse tristem* PL. e o prostie să fii supărat pe el, ~ *amica viro* OV. iubită supărată pe amantul ei.

tristitās, *ātis f. v.* **tristitia** PACUV.

tristitia, *ae f.* **1** tristeţe: *ex summa laetitia omnes* ~ *invasit* SALL. din cea mai mare veselie, pe toţi i-a cuprins tristeţea; **2** (*despre lucruri*) tristeţe, mohorîre, întunecare: ~ *temporum* CIC. tristeţea vremurilor, ~ *caeli* PLIN. aspectul mohorît al cerului; **3** asprime, duritate: *ille vos tristitiā vultuque decepit* CIC. acela v-a înşelat prin asprimea privirilor sale; **4** supărare, proastă dispoziţie: *sim ego tristitiae causa tuae* OV. eu să fiu cauza supărării tale.

tristitiēs, *ēī f. v.* **tristitia** TER., APUL.

tristitūdō, *inis f. v.* **tristitia** APUL.

tristor, *ārī vi. dep.* a se întrista VULG.

trisulcus (*3*) *adj.* despicat în trei („trifurcat"): *trisulca lingua* VERG. limba (şarpelui) despicată în trei, *dextra trisulcis ignibus armata* OV. braţul (lui Iupiter) înarmat cu fulgere cu trei vîrfuri.

trisyllabus (*3*) *adj.* trisilabic VARR. // **trisyllaba**, *ōrum n. pl.* cuvinte trisilabice PRISC.

trit *indecl.* silabă imitînd chiţcăitul şoarecelui NAEV.

tritavia, *ae f.* mama mamei străbunicii *sau* mama tatălui străbunicului DIG.

tritavus, *ī m.* tatăl tatălui străbunicului *sau* străbunicii PL., DIG. // **tritāvī**, *ōrum m. pl.* strămoşi VARR.

tritē, *ēs f.* a treia coardă a unui instrument muzical; terţă (*în muzică*) VITR.

tritēmoria, *ae f.* terţă (*în muzică*) MART. CAP.

trīticēius (*3*) *adj.* şi **trīticeus** (*3*) *adj.* de grîu PL., CAT. ş.a.

trīticiārius (3) *adj.* relativ la grîu ULP.

trīticum, *ī n.* grîu: *tritici grana* CIC. grăunţe de grîu.

tritomus, *ī m.* (un soi de) peşte de mare (din familia tonului) PLIN.

Trītōn, *ōnis m.* (ac. *-ōnem* şi *-ōna*) *1*) zeu marin, fiul lui Neptun (*la ordinul căruia stîrneşte valurile şi le potoleşte suflînd dintr-o scoică*); (*pl.*) *Tritones* VERG. tritoni, zei marini; (*fig.*) *piscinarum Tritones* CIC. tritonii crescătoriilor de peşti (amatori de bun trai); *2*) numele unui rîu *şi* lac în Africa LUC.

Trītōnia, *ae f.* Tritoniana (*supranume al Minervei — Pallas —, numită astfel după lacul Triton din Africa, pe malurile căruia fusese născută*).

Trītōniacus (*3*) *adj.* **1** tritonian, al Minervei: *Tritoniaca arundo* OV. trestia Minervei (flautul); **2** *Tritoniaca palus* OV. lacul Triton (*în Thracia*).

Trītōnida, *ae f.* Tritonida (Minerva) MART. CAP.

Trītōnis[1], *idis* (*idos*) f. (ac. *-ida*) *1*) Tritoniana (Minerva), născută pe malurile lacului Triton din Africa; *2*) măslinul (*consacrat Minervei*); *3*) lacul Triton (*în Tracia*).

Trītōnis[2], *idis adj. f.* **1** Tritonia (a lacului Triton din Africa): *Pallas Tritonis* LUCR. Pallas Tritonia; **2** al zeiţei Pallas: *arx Tritonis* OV. cetatea zeiţei Pallas (Atena); **3** al Tritonului (*lacul din Thracia*): *Tritonis palus* SIL. lacul Triton.

Trītōnius (*3*) *adj.* tritonian (*despre lacul Triton din Africa*); *Tritonia Pallas* VERG. Pallas (Minerva) tritoniana.

tritor, *ōris m.* [*tero*] strivitor, frecător, tocător: ~ *colorum* PLIN. frecător al culorilor; (*fig. ca termen injurios aplicat unui sclav*): ~ *compedium* PL. Pers. *420* cel care dă gata lanţurile de la picioare, ~ *stimulorum* PL. Pers. *795* moartea vergilor (toba bătăilor).

trittilō, *āre vi.* a ciripi VARR.

trītūra, *ae f.* **1** frecare, frecătură APUL.; **2** bătutul grîului VARR., VERG.; **3** decojire PLIN.

trītūrātiō, *ōnis f.* batere a grîului, treieriş AUG.

trītūrātor, *ōris m.* treierător AUG.

trītūrō, *āre vt.* a bate (grîul), a treiera ISID.; (*fig.*) a fărîma, a chinui SID., AUG.

trītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **tero** // **adj. 1** bătut, bătătorit; tocit, uzat: *tritissima quaeque via maxime decipit* SEN. drumurile cele mai bătute înşală mai mult, *trita vestis* HOR. haină tocită; **2** des folosit, de uz comun: *verba non trita Romae* CIC. cuvinte care nu sînt des folosite la Roma; **3** obişnuit, exersat: *tritae aures* CIC. urechi exersate (gust rafinat).

trītus[2], *abl. -ū, m.* frecare: *lapidum tritu* CIC. prin frecarea pietrelor una de alta

triumpf... *v.* **triumpf...**

triumphālis (*2*) *adj.* de triumf, triumfal, de triumfător: *porta triumphalis* CIC. poarta triumfală (*prin care generalul triumfător intra în Roma*), ~ *provincia* CIC. provincie care a ocazionat triumful, ~ *currus* PLIN. carul triumfal, ~ *corona* PLIN. cunună a triumfătorului, *triumphalia ornamenta* SUET. sau *triumphalia* TAC. podoabe triumfale (*coroană de aur, togă brodată, tunică palmată, sceptru de fildeş, ghirlandă de lauri*), ~ *statua* SEN. statuie a cuiva care a obţinut triumful, *triumphales imagines* HOR. chipuri ale triumfătorilor // **triumphālis** *is m.* persoană care a obţinut triumful SUET.

triumphātor, *ōris m.* triumfător APUL.; (*fig.*) ~ *erroris* MIN. FEL. învingător al greşelii.

triumphātōrius (*3*) *adj.* triumfător, de triumf TERT.

triumphiger, *era, erum adj.* **1** care aduce triumful (*despre războaie*) DRAC.; **2** purtat în procesiunea triumfală ENNOD.

triumphō (*I*) *vi.* și *vt.* **1** a obține triumful, a triumfa (asupra cuiva), a ieși învingător: (*abs.*) *Pompeius triumphavit* CIC. Pompeius a obținut onorurile triumfului, ~ *ex praetura* CIC. a obține triumful îndată după pretură, ~ *de Numantinis* CIC. a triumfa asupra numantinilor, ~ *ex Macedonia* CIC. a triumfa asupra Macedoniei, *triumphans Camillus* LIV. Camillus dus în triumf, (*pas.-impers.*) *vidimus ex ea urbe triumphari* CIC. am văzut obținîndu-se triumful asupra acestui oraș, *populi iussu triumphatum est* LIV. s-a decretat triumful prin voința poporului (nu a senatului); (*poet.*) *de vate triumphat Amor* OV. amorul triumfă asupra poetului; **2** (*fig.*) a triumfa, a fi în culmea bucuriei, a jubila: *laetaris et triumphas* CIC. te bucuri și jubilezi, ~ *gaudio* CIC. a tresălta de bucurie, *triumpho, si licet me abscedere* TER. sînt fericit, dacă pot s-o șterg de-aici; **3** (*tard.*) ~ *aliquem* TRER. a triumfa asupra cuiva, *hic terram triumphabit* LACT. acesta va triumfa asupra pămîntului; (*la pas.*) *bis triumphatae gentes* VERG. neamuri asupra cărora s-a obținut de două ori triumful, *triumphatis dare iura Medis* HOR. a da legi mezilor cuceriți, (*Germani*) *triumphati magis quam victi* TAC. (germanii) mai mult dînd prilej de triumf decît învinși; (*poet.*) *triumphatum aurum* OV. aurul cucerit prin victorie, *de triumphato viscera bove* OV. măruntaie ale unui bou prădat de la dușman.

triumphus (*arh.* **triumpus**), *ī m.* triumf, cortegiu triumfal (*intrare prin poarta triumfală în Roma și cortegiu pînă la templul lui Iupiter pe Capitoliu acordate generalului căruia senatul i-a decernat pentru o victorie deosebită triumful*): *io triumpe!* Triumf! Trăiască! (*exclamație a soldaților și a mulțimii în timpul defilării trupelor și generalului victorios*), *triumpum clamare* LIV. a striga: „io, triumpe!", *triumphum decernere alicui* CIC. a decerna cuiva triumful, (*expr.*) *triumphum agere de* (*ex*) *aliquo* a obține triumful asupra cuiva, *de classe populi Romani triumphum agere piratam* CIC. un pirat să obțină triumful asupra flotei romane, *triumphum ex Volscis et ex Etruria egistis* CIC. ați obținut triumful asupra volscilor și asupra Etruriei, *ex ea* (*provincia*) *triumphum deportavit* NEP. a obținut triumful asupra acestei provincii, *tertium triumphum deportavit* CIC. a cîștigat al treilea triumf, (*cu genit.*) *Pharsaliae pugnae triumphum agere* CIC. a celebra triumful în urma bătăliei de la Pharsalus, *hostium duces per triumphum ducere* CIC. a face să defileze comandanții dușmanilor în cortegiul triumfal, *portari in triumpho Massiliam vidimus* CIC. am văzut purtîndu-se în cortegiul triumfal Massilia (*în efigie*); (*fig.*) triumf, victorie: ~ *luxuriae* PLIN. triumful dezmățului, ~ *de se ipso* IUST. victorie asupra sa însuși.

triumvir, *virī m.* triumvir, (*frecv. pl.*) **triumvirī** (**trēsvirī**), *ōrum* triumvir (*membru al unei comisii de trei persoane*): *triumvir agrarius* LIV. comisar pentru repartizarea pămînturilor unei colonii; (*pl.*) ~ *coloniae deducendae* LIV. triumvirii însărcinați cu înființarea unei colonii, ~ *capitales* CIC. sau ~ *carceris lautumiarum* CIC. triumviri însărcinați cu vegherea asupra sentințelor capitale *sau* cu paza închisorilor, ~ *epulones* CIC. triumvirii care prezidau ospețele religioase oficiale, ~ *mensarii* LIV. triumviri însărcinați cu plățile din contul statului, ~ *nocturni* VAL. MAX. triumviri pentru asigurarea pazei de noapte, ~ *reipublicae constituendae* NEP. triumviri însărcinați cu organizarea conducerii statului (*al doilea triumvirat*: *Octavianus, Antonius și Lepidus*), *binos triumviros senatus creavit* LIV. senatul a creat două comisii de trei.

triumvirālis (*2*) *adj.* **1** de triumvir, triumviral: *triumvirale supplicium* TAC. pedeapsa capitală (prin spînzurătoare); **2** al celui de-al doilea triumvirat: ~ *proscriptio* SEN. proscripția triumvirală.

triumvirātus, *ūs m.* **1** funcția de triumvir, triumvirat; **2** al doilea triumvirat SUET. Aug. *27*.

triuncis (*2*) *adj.* de trei uncii TREB.

trivenēfica, *ae f.* triplă otrăvitoare, otrăvitoare perfectă PL.

trīvī *pf. v.* **tero**

Trivia, *ae f.* (subînț. **dea**) epitet al Dianei (Hecate) (*venerată ca zeiță a Lunii prin capelele de la răspîntii*): *lacus Triviae* VERG. lacul Dianei în Latium (*lîngă Aricia*; *azi*, *Lago di Nemi*), *triviae nemus* STAT. = dumbrava Dianei (*la Aricia*).

triviālis (*2*) *adj.* [*trivium*] **1** (*fig.*) la îndemîna tuturor, banal, obișnuit, trivial, vulgar QUINT., IUV.; **2** (*oc.*) întreit, triplu ARN.

triviāliter *adv.* **1** (*oc.*) la toate răspîntiile, ici și colo ARN.; **2** trivial, grosolan SOLIN.

triviātim *adv.* la răspîntie, la drumul mare MART. CAP.

Trivīcum, *ī n.* și **Trivīcus**, *ī m.* localitate în ținutul hirpinilor (*azi*, *Trivico*).

trivium, *iī n.* răspîntie (unde se întîlnesc trei drumuri): *in triviis aut in compitis* CIC. la răspîntii sau la răscruci de drumuri; (*gener.*) drumul mare, cale: *occuram in triviis* HOR. îi voi ieși în cale; (*prov.*) *adripere maledictum ex trivio* CIC. a-și însuși un termen injurios de pe drumul mare.

trivius (*3*) *adj.* de răspîntie: *Trivia virgo* LUCR. fecioara de la răspîntii (Diana).

trivolum *v.* **tribulum** VARR.

trixāgō, *inis f.* (*bot.*) dumbeț (*Teucrium chamaedrys*) (*plantă utilizată împotriva frigurilor, durerilor de cap ș.a.*) PLIN.

Trōadensis (*2*) *adj.* al Troadei, frigian COD. TH.

Trōas, *adis adj. f.* (ac. *-ada*) troiană // *subst. f. 1*) troiana: *Troades flebant* VERG. troienele plîngeau; *Troades* = titlul unei tragedii a lui Seneca; *2*) Troada, regiunea Troiei: *in agro Troade* NEP. în ținutul Troada.

trochaeidēs, *is adj. m.* (*metr.*) asemănător cu troheul MART. CAP.

trochaeus, *ī m.* (*metr.*) troheu; **1** picior compus dintr-o silabă lungă și alta scurtă CIC., QUINT.; **2** alt nume dat tribrahului (picior compus din trei silabe scurte) CIC., QUINT.

trochaicē *adv.* în versuri trohaice AUS.

trochaicus (*3*) *adj.* (*metr.*) trohaic, compus din trohei QUINT.

trochilus, *ī m.* **1** (*ornit.*) aușel (*Regulus regulus*) PLIN.; **2** (*arhit.*) ciubuc, brîu (*la coloane*) VITR.

trochiscus, *ī m.* 1 cerculeţ (*magic*) APUL.; 2 pastilă (rotundă), pilulă CELS., HOR., VEG.
trochlea (troclea), *ae f.* scripete, macara LUCR.; (*prov.*) *trochleis pituitam adducere* QUINT. a expectora greu (din adîncul plămînilor).
trochleātim *adv.* cu ajutorul unui scripete SID.
trochus, *ī m.* cerc metalic (*cu care se jucau copii, prevăzut cu inele zornăitoare şi mînat cu un băţ curbat*) HOR., PROP.
troclea, *ae v.* **trochlea**
Troēs, *um m. pl.* (ac. *-as*) troienii; (*fig.*) *v.* **Tros.**
Troezēn, *ēnis f.* (ac. *-ēna*) şi **Troezēnē,** *ēs f.* oraş în Argolida (*în apropierea coastei golfului Saronic*) // **Troezēnius** (*3*) *adj.* troezenian // **Troezēnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Troezenei.
Trōglodytae (Trōgodytae), *ārum m. pl.* troglodiţii (*neam african de pe coasta de nord a Etiopiei care locuia în caverne*) CIC., PLIN. // **Trōglodyticē,** *ēs f.* Troglodltia (*regiunea de nord a Etiopiei*) // **Trōglodyticus** (*3*) *adj.* troglodltic // **Trōglodytis,** *idis f.* troglodltică.
Trōgus Pompeius, *ī m.* istoric roman din timpul lui Augustus.
Trōia, *ae f.* *1*) oraş al Troadei în Asia Mică; *2*) oraş fondat de Aeneas în Italia; *3*) oraş din Epir întemeiat de Helenus, fiul lui Priam; *4*) jocul Troiei (*luptă de întrecere ecvestră între tineri romani, numit şi* Troiae ludus SUET. *sau* ludicrum Troiae TAC.)
Trōiadēs, *um f. pl.* troienele PERS.
Trōiānus (*3*) *adj.* troian, de la Troia: *Troianum belum* HOR. războiul troian, *Troiani ludi* jocurile troiene (*v.* **Troia** *4*); (*prov.*) *equus Troianus* CUC. cal troian (*mijloc perfid folosit de cineva pentru subminarea cuiva*) // **Trōiānī,** *ōrum m. pl.* troienii.
Trōicus (*3*) *adj.* troian, de la Troia CIC. ş.a.
Trōilus (-os), *ī m.* fiul regelui Priam, ucis de Achilles PL., VERG.
Trōiugena, *ae adj. m.* şi *f.* troian(ă) // **Trōiugena,** *ae m.* troian sau descendent al troienilor, roman // **Trōiugenae,** *ārum m. pl.* troienii *sau* romanii.
Trōius (*3*) *adj.* troian VERG. ş.a.
Tromentīna tribus *f.* tribul tromentin (*un trib rustic*) LIV.
tropa *adv.* de-a zbîrcea (*joc de aruncat de la distanţă zaruri, nuci, ghinde, într-o gaură*) MART.
tropaeātus (*3*) *adj.* onorat cu un trofeu AMM.
Tropaeophoros, *ī m.* „Purtătorul de trofeu, biruitorul" (*epitet al lui Iupiter*) AMM.
tropaeum, *ī n.* 1 trofeu (*semn de victorie înălţat pe cîmpul de luptă: la început, un trunchi de copac de ramurile căruia se atîrnau armele învinşilor; ulterior, un monument de marmură sau de bronz*): *ponere* sau *statuere* CIC. a înălţa un trofeu; 2 (*fig.*) victorie: ~ *Salaminium* CIC. victoria de la Salamina, *Augusti tropaea Caesaris* HOR. viictoriile lui Caesar Augustus; 3 semn, marcă, monument: *ingenii magna tropaea tui* OV. monumente doveditoare ale marelui tău talent.
Trophōnius, *iī m.* *1*) zeu care locuia într-o peşteră în apropiere de Lebadia, în Beoţia, şi dădea oracole CIC.; *2*) arhitect care, împreună cu fratele său, a clădit templul lui Apollo de la Delphi CIC. // **Trophoniānus** (*3*) *adj.* al lui Trophonius, trophonian.
tropica, *ōrum n. pl.* schimbări PETR.
tropicē *adv.* figurat, metaforic AUG.
tropicus (*3*) *adj.* 1 tropical, al tropicului MANIL. // **tropicus,** *ī m.* tropic CHALCID.; 2 figurat, metaforic GELL., AUG. (*v.* şi **tropica,** *ōrum*).
tropis, *is f.* drojdie a vinului MART.
tropologia, *ae f.* limbaj figurat HIER.
tropologicē *adv.* în limbaj figurat, metaforic HIER.
tropologicus (*3*) *adj.* metaforic, figurat HIER.
tropus (-os), *ī m.* 1 trop (*schimbarea fericită a sensului propriu al unui cuvînt sau al unei locuţiuni cu altul, figurat*) QUINT. *8, 6, 1*; 2 cînt, melodie FORT.
Trōs, *ōis m.* rege al Phrygiei şi nepotul lui Dardanus (*a dat numele său Troiei*) VERG. // **adj.** *m.* troian VERG.
Trosmis, *is f.* (ac. *-min*) localitate în Moesia, pe Dunăre OV.
trossulī, *ōrum m. pl.* 1 trossuli, cavaleri romani (*numiţi astfel după oraşul etrusc Trossulum pe care-l cuceriseră fără concursul pedestraşilor*); 2 (*fig.*) tineri sclivisiţi, filfizoni SEN.; [sg. la PERS. *1, 82*].
Trossulum, *ī n.* oraş în Etruria.
trua, *ae f.* 1 linguroi cu găuri de luat spuma, spumieră VARR.; 2 jgheab de scurs lăturile VARR.
trublium, *iī v.* **tryblium**
trucīdātiō, *ōnis f.* 1 căsăpire, măcelărire, masacrare: *non pugna, sed ~ velut pecorum* LIV. nu lupta, ci căsăpirea ca de vite; 2 tăiere a ramurilor copacilor PLIN.
trucīdātor, *ōris m.* ucigaş AUG.
trucīdō (*I*) *vt.* 1 **a.** a căsăpi, a face bucăţi, a măcelări, a ucide: *sicuti pecora trucidari* SALL. a fi căsăpiţi ca vitele, *tribunos militos trucidando occidit* LIV. pe tribunii militari i-a ucis căsăpindu-i; **b.** (*fig.*) a face prăpăd la mîncare: ~ *pisces, porrum et caepe* HOR. EP. *1, 12, 21* a înfuleca peşti, praz şi ceapă; 2 a stinge: ~ *ignem* LUCR. *6, 147* a stinge focul; (*fig.*) *iuventus ne fenore trucidetur* CIC. ca tineretul să nu fie ruinat prin dobînzi.
truculenter *adv.* crud, brutal, înverşunat, sălbatic CIC. ş.a.
truculentia, *ae f.* asprime, duritate, violenţă: ~ *caeli* TAC. asprimea climei, ~ *hominis* APUL. brutalitatea insului.
truculentus (*3*) adj. violent, înfricoşător, sălbatic, feroce: *truculentis oculis* PLIN. cu ochii fioroşi, ~ *visu* TAC. fioros la vedere, *vocibus truculentis* TAC. cu strigăte ameninţătoare.
trūdis, *is f.* prăjină cu vîrf încovoiat de fier, cange VERG., TAC.
trūdō, *ere, trūsī, trūsum vt.* 1 a împinge (cu forţa), a mîna: ~ *adverso monte saxum* LUCR. a împinge un bolovan pe panta unui munte, *cohortes trudebantur in paludem* TAC. cohortele erau împinse în mlaştină, ~ *inertem ad proelia* HOR. a-l mîna la luptă pe nevolnic, *glaciem flumina trudunt* VERG. fluviile cară blocuri de gheaţă; (*fig.*) *in vitia alter alterum trudimus* SEN. ne împingem unul pe altul la vicii, *ad mortem trudi* CIC. a fi împins la moarte, *in arma*

trudi TAC. a fi împins la război, *truditur dies die* HOR. o zi o goneşte pe alta; **2** (*despre plante*) a face să răsară, a scoate: *pampinus trudit gemmas* VERG. mlădiţa dă muguri, *truditur e sicco radix ligno* VERG. din trunchiul uscat iese o rădăcină.

truella, *ae f. v.* **trulla** DIG.

Truentum, *ī n.* oraş în Picenum // **Truentīnus** (*3*) *adj.* truentin // **Truentīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Truentum.

trūgonus, *ī m.* (*iht.*) calcan ţepos (*Raia pastinaca*) PL.

trulla, *ae f.* [*trua*] **1** lingură mică de luat spuma VARR., CAT.; **2** filtru (*compus din două căuşe, dintre care unul găurit, care se îmbucau şi cu care se amesteca şi se scotea vin din vas*) CIC.; **3** mistrie (a zidarului) PALL.; **4** căldare de fier de purtat jăratic; **5** oală de noapte IUV.

trulleum, *ī n.* şi **trulleus**, *ī m.* lighenaş, lighean LUCIL., PLIN.

trullissātiō, *ōnis f.* tencuire, tencuială VITR.

trullissō, *āre vt.* [*trulla*] a tencui VITR.

trullium, *iī n. v.* **trulleus** CAT.

trullizātio, *ōnis f. v.* **trullissatio**

truncātiō, *ōnis f.* ciuntire, amputare COD. TH.

truncō (*I*) *vt.* a ciunti, a reteza, a mutila: ~ *olus foliis* OV. a reteza legumele de frunze, *truncato corpore* TAC. cu trupul mutilat, ~ *cadavera* LUC. a ciopîrţi cadavrele, ~ *aquas* CLAUD. a opri apele, ~ *cervos* VAL. FL. a ucide cerbi.

trunculus, *ī m.* extremitate a piciorului de porc CELS.; *trunculi suum* CELS. picioare de porc.

truncus[1] (*3*) *adj.* **1** ciuntit, retezat, tăiat, mutilat: *trunca manus* SEN. mînă ciuntită, *trunca nemora* STAT. crînguri desfrunzite, *corpore trunco* OV. cu trupul lipsit de membre, *animalia trunca pedum* VERG. insecte fără picioare, *trunca tela* VERG. suliţe rupte, *vultus* ~ *auribus* MART. faţa amputată de urechi; **2** (*fig.*) mutilat, incomplet: *urbs trunca, sine senatu, sine magistratibus* LIV. oraş mutilat, fără senat, fără conducători, *trunca quaedam ex Menandro* GALL. nişte fragmente din Menandru.

truncus[2], *ī m.* **1 a.** trunchi (de copac): *induti trunci hostilibus armis* VERG. trunchiuri de copaci purtînd armele duşmane (trofeu); (*poet.*) copac CIC.; **b.** trunchi (al corpului), bust: *recto se attollere trunco* OV. a se ridica cu trunchiul în sus; **c.** trunchi (de coloană) VITR.; **d.** bucată, bloc de piatră; **2** (*fig.*) butuc, buştean (om prost, necioplit) CIC.

truō, *ōnis m.* (*ornit.*) cormoran (*Phalacrocorax carbo*) FEST.; (*fig.*) năsos CAECIL.

truola, *ae v.* **trulla** VARR.

trusātilis (*2*) *adj.* [*truso*] care se împinge: ~ *mola* CAT. moară care se împinge cu mîna.

trūsī *pf. v.* **trudo**

trūsō, *āre vt.* a împinge tare CATUL.

trūsus (*3*) *p. pf. v.* **trudo**

trūtina, *ae f.* **1** (*rar*) acul balanţei; **2** (*frecv.*) balanţă VITR.; (*fig.*) *populari trutinā examinare* CIC. a cîntări cu o balanţă ordinară, *in trutina ponere eadem* HOR. a pune în aceeaşi balanţă.

trutinātor, *ōris m.* cel care cîntăreşte; (*fig.*) apreciator, judecător, critic CASSIOD.

trutinō (*I*) *vt.* şi **trutinor**, *ārī, ātus sum vt. dep.* a cîntări; (*fig.*) a examina PERS.

trux, *trucis adj.* aspru, înfricoşător, fioros, sălbatic, feroce: *vultu truci* LIV. cu o faţă fioroasă, *trux Eurus* OV. fiorosul vînt Eurus, *truci cantu* LIV. cu cîntece sălbatice, *ira truces inimicitias genuit* HOR. mînia a creat duşmănii feroce, *genus dicendi trux atque violentum* QUINT. elocvenţa aspră şi violentă.

tryblium, *iī n.* farfurie, strachină, blid PL., VARR.

trȳginon, *ī n.* cerneală făcută cu drojdie de vin PLIN.

trygōn, *onis m.* (*iht.*) calcan (*Scophthalmus maeoticus*) PLIN.

tū *pron.* (genit. *tuī*, dat. *tibi*, ac. *tē*, abl. *tē*) tu: (*în opoziţie*) *tu nidum servas, ego laudo ruris rivos* HOR. tu nu te mişti din cuib, pe cînd eu sînt atras de rîurile de la ţară, (*accentuînd*) *quia tis* (= *tui*) *egeat, quia te careat* PL. fiindcă de tine are nevoie, ţie îţi duce lipsa; (întărit prin *-te*) *ut tute mihi praescripsisti* CIC. după cum tu însuţi mi-ai recomandat, *non modo tete viceris* CIC. nu numai că te vei învinge pe tine însuţi, *tutin?* (= *tutene*) PL. tocmai tu?, (întărit prin *-met*) *tibimet supplicio irroga* SEN. cere-ţi pedeapsa; (întărit prin *-te* şi *-met*): *tutemet mirabere* TER. te vei mira tu însuţi; (*ca dat. etic*) *alter tibi descendit de Palatio* CIC. celălalt mi ţi-o porneşte în jos de pe Palatin; [forme arh.: genit. *tis* PL., ac. *ted* PL.].

tuapte, *tuopte v.* **tuus**

tuātim *adv.* după felul tău PL.

tūba, *ae f.* **1** trompetă (*lungă şi dreaptă, cu deschizătură ca o pîlnie la capăt*): *tubā signum dare* CAES. a da semnal de luptă cu trompeta, *tuba commissos canit ludos* VERG. trompeta dă semnalul începerii jocurilor, *concinunt tubae* LIV. trompetele răsună; (*fig.*) *belli civilis tuba* CIC. trompeta (instigatorul) războiului civil; **2** (*fig.*) **a.** semnal de luptă CLAUD.; **b.** bubuit: ~ *nimborum* CLAUD. bubuitul norilor; **c.** poezie marţială, cîntec războinic MART.; **d.** discurs emfatic SID.; **3** tub, conductă VITR.

Tubantēs, *um m. pl.* tubanţii (*neam germanic*).

tubārius, *iī m.* fabricant de trompete DIG.

tūber[1], *eris n.* **1** umflătură (tumoare), excrescenţă, cocoaşă, nod, cucui; **2** (*oc.*) **a.** (un fel de) ciupercă MART. ş.a.; **b.** (*fig.*) ~ *terrae* PETR. nătăfleţ, prost; **c.** (*bot.*) alt nume al ciclamei (*Cyclamen europaeum*) PLIN.

tuber[2], *eris* **1** *f.* (*bot.*) păducel (*Crataegus monogyna*) PLIN.; **2** (*m.*) fructul păducelului MART.

tūberans, *ntis adj.* proeminent, umflat APUL.

tūberculum, *ī n.* umflătură mică CELS., PLIN.

Tūberō, *ōnis m.* cognomen în familia Aelia.

tūberō, *āre vi.* a se umfla, a fi umflat APUL.

tūberōsus (*3*) *adj.* plin de protuberanţe (muşuroaie, negi mari) VARR., PETR.

tubicen, *inis n.* [*tuba* + *cano*] trompetist (*la lupte, la sacrificii, la înmormîntări*): *ad tibicines mittere* PETR. *129* a trimite după trompetişti (a face pregătiri de înmormîntare).

tubilustrium (**tubulustrium**), *iī n.* sărbătoare de purificare a trompetelor (*folosite la sacrificii sau la cortegii solemne*) VARR., OV.

tubula, *ae f.* trompetă mică SEN.

tubulātiō, *ōnis f.* umflare în formă de tub APUL.
tubulātus (*3*) *adj.* tubular, gol ca un tub PLIN. IUN., PLIN.
tubulus, *ī m.* tub mic; bară de metal PLIN.
tuburchinābundus (tuburcina...) (*3*) *adj.* mîncău CAT. *ap.* QUINT.
tuburcinor, *ārī vt. dep.* a mînca lacom, a hăpăi PL. // **tuburcinātus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) APUL. M. *6, 25.*
tubus, *ī m.* **1** tub, ţeavă, conductă COL., PLIN.; **2** (*oc.*) trompetă la sacrificii VARR.
Tucca[1], *ae m.* cognomen roman (*de ex.: M. Plotius Tucca, prieten al lui Vergilius*).
Tucca[2], *ae f.* oraş din Zeugitania (*în Africa*); **2** port din Mauritania PLIN.
tuccētum (tūcētum), *ī n.* (ruladă de) carne de vită sau de porc conservată în untură PERS., APUL.
Tuder *n.* oraş în Umbria (*azi, Todi*) // **Tudernis**, *is adj.* tudertin // **Tuders**, *ertis adj.m.* tudertin // **Tudertēs**, *um m. pl.* locuitorii din Tuder, tudertinii.
tudicula, *ae f.* (un fel de) teasc pentru măsline COL.
tudiculō, *āre, āvī vt.* a fărîmiţa, a tescui VARR.
Tuditānus, *ī m.* cognomen în familia Sempronia.
tuditō, *āre vt.* [*tundo*] a împinge tare, izbi, a lovi LUCR.; (*fig.*) a îndeplini, a face ENN.
tueō, *ēre vt.* a lua seama, a supraveghea: *censores tuento* LEG. XII TAB. cenzorii vor supraveghea; (*sens pas.*) *tueri* VITR.
tueor, *tuēri, tuitus sum vt. dep.* **1** (*poet.*) a privi, a vedea: ~ *caeli templa* LUCR. a contempla bolta cerului, *nil aliud nisi aquam caelumque tuentur* LUCR. (corăbierii) nu văd nimic alta decît apă şi cer, *tuendo oculos, voltum* VERG. privindu-i ochii, faţa, (*cu ac. adv.*) *transversa tuentibus hircis* VERG. ţapii privindu-l chiorîş, (*Dido*) *aversa tuetur* VERG. Dido îl priveşte pieziş, *acerba tuens leo* VERG. leul privind fioros, (*cu ac. şi inf.*) LUCR. a vedea că ...; **2** a veghea la menţinerea ..., a păstra, a susţine, a întreţine: ~ *valetudinem suam* NEP. a se îngriji de sănătatea sa, ~ *auctoritatem suam* CIC. a-şi păstra autoritatea, ~ *aedem Castoris* CIC. a menţine în bună stare templul lui Castor, ~ *mores* a păstra obiceiurile, ~ *personam principis civis* CIC. a susţine rolul de prim cetăţean, *se ac suos* ~ LIV. a se întreţine pe el şi pe ai lui; **3** a apăra, a proteja: ~ *domum a furibus* PHAEDR. a apăra casa de hoţi, ~ *fines suos a latrociniis* CIC. a-şi apăra ţara de prădăciuni, ~ *turrim ad omnes casus* CAES. a apăra turnul faţă de orice atac, *se* ~ *adversus superbiam alicuius* CIC. a se apăra contra trufiei cuiva, ~ *aliquem contra alicuius audaciam* CIC. a apăra pe cineva contra îndrăznelii cuiva, ~ *oppidum, castra, oram maritimam* CAES. a apăra cetatea, tabăra, coasta mării, ~ *mare* NEP. a asigura libertatea mării; [pf. şi *tutus sum* APUL.].
tūfa, *ae f.* panaş, moţ, pampon VEG.
tūfineus (*3*) *adj. v.* **toficius**
tuguriolum, *ī n.* bordei mic, colibă mică APUL.
tugurium, *iī n.* bordei, colibă CIC.
tuguriunculum, *ī n.* colibioară HIER.
Tuistō, *ōnis m.* strămoş al germanilor (*venerat ca zeu*) TAC.
tuitiō, *ōnis f.* apărare, protejare: ~ *sui* CIC. conservarea proprie.
tuitor, *ōris m.* apărător, protector DIG.
tuitus sum *pf. v.* **tueor**
tulī *pf. v.* **fero**
Tulingī, *ōrum m. pl.* tulingii (*neam gallic*).
Tullia, *ae f.* *1*) fiica regelui Servius Tullius; *2*) fiica lui Cicero.
Tulliānē *adv.* ciceronian AUG.
Tulliānum, *ī n.* partea subterană a închisorii construite de Servius Tullius.
Tulliānus (*3*) *adj.* al lui Tullius.
Tulliola, *ae f.* (dim. al lui *Tullia*) (*hipocoristic utilizat de Cicero cînd se adresa fiicei sale*).
Tullius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.: Servius Tullius, rege al Romei; M. Tullius Cicero, marele orator, şi Q. Tullius Cicero, fratele său*).
tullius, *iī m.* ţîşnire de apă, vînă de apă, cascadă ENN.
Tullus, *ī m.* Tullus Hostilius (*rege al Romei*).
tulō, *ere, tetulī* şi *tulī* (*arh.*) *v.* **fero**; [conjct.prez. *tulat* ACC.; pf. *tetuli* ACC., PL., TER., LUCR., CATUL.]
tum *adv.* **1** atunci: *qui* ~ *vivebant homines* ENN. oamenii care trăiau pe atunci, ~ *demum* (*denique*) atunci în sfîrşit, ~ *primum* atunci prima oară, ~ *maxime* atunci mai ales (îndeosebi), ~ *vero* atunci dar; (*corel.*) *cum* (*ubi*) ... *tum* cînd ..., atunci, *postquam ... tum* după ce ..., atunci, *si ... tum* dacă ..., atunci; **2** (*într-o succesiune*) apoi: *in ripa ambulantes*, ~ *autem residentes* CIC. plimbîndu-se pe mal, dar apoi aşezîndu-se, *primum ... deinde ... tum ... postremo* ... mai întîi ..., după aceea ..., apoi ..., în cele din urmă ...; (*într-un dialog*) *Tum Scipio* (*dixit*): *Sunt ista, ut dicis* CIC. Apoi Scipio zise: ce spui tu e adevărat, *Tum ille: Mihi vero...* Apoi acela zise: „Mie de fapt ...", *quid tum?* şi după aceea ce a urmat?; **3** (*conj. corel.*) *tum ... tum ...* cînd ... cînd ...; acum ... acum ...; *disserens* ~ *Graece*, ~ *Latine* CIC. vorbind cînd greceşte, cînd latineşte, ~ *adeunt*, ~ *recedunt*, ~ *antecedunt*, ~ *subsequuntur* CIC. acum se apropie, acum se retrag, acum o iau înainte, acum vin din urmă; *cum ... tum* pe de o parte ..., pe de alta (dacă ..., apoi, mai mult): *quae cum sint gravia*, ~ *illud acerbissimum est, quod* ... CIC. dacă acestea lucruri sînt grave, apoi cel mai grav lucru este că ...
tumba, *ae f.* groapă, mormînt PRUD., HIER.
tumefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a umfla: *tumefactus pontus* OV. marea umflată (de valuri); (*fig.*) *laetitiā tumefactus inani* PROP. ieşindu-şi din piele de o veselie deşartă.
tumeō, *ēre vi.* **1** a fi umflat: *pedes tumentes* VERG. picioare umflate, *tument lumina fletu* TIB. ochii îi sînt umflaţi de plîns, *Achelous imbre tumens* OV. rîul Achelous umflat de ploi, *tumentes multo sacci hordeo* PHAEDR. saci crăpînd de atîta orz, *in tenero palmite gemma tumet* OV. pe mlădiţa fragedă stă să crape mugurul; **2** (*fig.*) a fi umflat de îngîmfare, a se îngîmfa: *vana tumens* VERG. îngîmfîndu-se de lucruri deşarte, *tumens graculus superbiā* PHAEDR. gaiţa umflîndu-se de trufie; (*despre stil*) a fi umflat TAC., QUINT.; **3** (*fig.*) a fierbe, a fi în fierbere, a clocoti, a fi agitat: ~ *irā* LIV. a clocoti de mînie, *sa-*

pientis animus numquam tumet CIC. sufletul înțeleptului nu e agitat niciodată de mînie, *tument negotia* CIC. situația este foarte agitată, *Galliae tument* TAC. Galliile sînt în fierbere.

tumescō, *ere, tumui vi.* 1 a se umfla: *freta ~ ventis iussit* OV. porunci ca valurile să se umfle de vînturi, *tumescentia vulnera* TAC. răni formînd abcese; 2 (*fig.*) **a.** a clocoti (de mînie) OV.; **b.** a se umfla de mîndrie, a se îngîmfa QUINT.; **c.** a fierbe, a mocni: *bellum iam pridem tumescens* VELL. războiul care mocnea de mult.

tūmicla, *ae f.* funie mică APUL.

tumidē *adv.* umflîndu-se; (*fig.*) cu trufie SEN. RH.

tumiditās, *ātis f.* umflătură HIER.

tumidō, *āre vt.* a umfla AUG.

tumidulus (*3*) *adj.* puțin cam umflat APUL.

tumidus (*3*) *adj.* 1 umflat: *~ venter* OV. pîntece umflat, *tumidum mare* VERG. mare agitată, *crudi tumidique lavamur* HOR. ne îmbăiem pe nemistuite și umflați de mîncare, *tumidi montes* OV. munți înalți, *tumidae terrae Germaniae* TAC. pămînturi muntoase ale Germaniei; 2 (*fig.*) **a.** umflat: *a*) de mînie, clocotind de mînie: *tumida irā corda residunt* VERG. inimile clocotind de mînie se potolesc; *b*) de orgoliu, îngîmfat, trufaș: *tumidissimum animal* SEN. ființa cea mai vanitoasă; *c*) de ambiție: *cum tumidum est cor* HOR. cînd inima ta fierbe de ambiție; **b.** clocotitor, agitat, turbulent: *ingenia tumida* IUST. firi turbulente; **c.** (*ca stil*) emfatic: *tumidior sermo* LIV. vorbire mai emfatică, *fiunt pro grandibus, tumidi* QUINT. căutînd grandiosul, devin enfatici; 3 (*poet. sens act.*) care umflă: *~ auster* VERG. austrul care umflă pînzele: (*fig.*) *~ honor* PROP. onoare care umple de orgoliu.

tumor, *ōris m.* 1 umflătură: *~ oculorum* CIC. umflătură la ochi, *manus in tumore est* CIC. mîna este umflată: (*pl.*) *tumores* PLIN. răni umflate, abcese; (*poet.*) *~ loci* CIC. ridicătură de pămînt; 2 (*fig.*) fierbere, clocot de mînie: *cum ~ animi resedisset* CIC. după ce clocotul de mînie din suflet s-a potolit; *~ publicus* SEN. furia poporului; 3 îngîmfare, trufie: *~ et vana de se persuasio* QUINT. trufia și o deșartă închipuire de sine; 4 agitație, tulburare: *~ rerum* CIC. stare agitată a lucrurilor; 5 (*în stil*) umflare, emfază QUINT. ș.a.

tumorōsus (*3*) *adj.* umflat de îngîmfare AUG.

tumuī *pf. v.* **tumesco**

tumulō (*1*) *vt.* a acoperi cu pămînt, a îngropa CATUL., OV.

tumulōsus (*3*) *adj.* cu multe ridicături de pămînt, cu multe coline SALL.

tumultuāriē *și* **tumultuāriō** *adv.* în mare grabă, dînd mare zor AMM.

tumultuārius (*3*) *adj.* [*tumultus*] 1 (*mil.*) adunat în grabă, improvizat: *~ exercitus* LIV. armată strînsă în grabă, *tumultuariam provincialium manum armat* TAC. înarmează o ceată de provinciali, improvizată în grabă; 2 (*fig.*) făcut în grabă, la iuțeală, dezordonat: *tumultuarium opus* LIV. lucrare făcută în grabă, *tumultuaria pugna* LIV. luptă pe nepregătite, *~ dux* LIV. comandant ales în grabă, *~ principatus* VELL. conducere de moment, *tumultuarium carmen* SID. poezie improvizată.

tumultuātim *adv.* în grabă, la moment SID.

tumultuātiō, *ōnis f.* zarvă, dezordine, tulburare LIV.

tumultuō, *āre, ātum vi.* a se agita, a face zarvă, a crea dezordine: *quid tumultuas?* PL. ce faci gălăgie?, *tumultuari coeptum est* CAES. a început să se creeze dezordine, *cum Gallis magis tumultuatum verius quam beligeratum est* LIV. cu gallii au fost mai degrabă atacuri improvizate decît război în toată legea.

tumultuor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a fi în fierbere, a se agita, a face zarvă: *quid tumultuaris, soror?* CIC. ce te agiți, soro?, *~ Gallias comperit* SUET. a aflat că Galliile sînt revoltate, *mihi ne dicere quidem videtur, sed ~* QUINT. mie mi se pare că nici măcar nu vorbește, ci că face gălăgie.

tumultuōsē *adv.* cu zarvă, în mare grabă: *tumultuosius vagari* CAES. a rătăci făcînd mai multă zarvă, *senatus tumultuosius consulitur* LIV. senatul e consultat mai pe nepregătite.

tumultuōsus (*3*) *adj.* 1 plin de larmă, zgomotos, tumultuos, agitat: *tumultuoso sonitu* PL. în mare larmă, *mare tumultuosum* CIC. marea agitată, *tumultuosae conciones* CIC. adunări turbulente, *in otio tumultuosi* LIV. turbulenți în timp de pace, *Italiam tumultuosiorem repperit* VELL. a găsit Italia mai agitată; 2 tulburător, alarmant: *litterae tumultuosiores* SUET. scrisoare mai alarmantă, *tumultuosiora quaedam nuntiata sunt* CIC. au fost aduse cîteva vești destul de alarmante.

tumultus, *ūs m.* 1 fierbere mare, agitație, tumult, învălmășeală, zarvă, dezordine, tulburare: *cum strepitu ac tumultu* CAES. cu gălăgie și în dezordine, *tumultum inicere civitati* CIC. a pricinui dezordine în stat, *novas tumultus movere* HOR. a crea noi tulburări; (*oc.*) răzvrătire a elementelor (furia mării, valurilor etc.): *me per Aegeos tumultus aura feret* HOR. pe mine vîntul mă va duce peste egeicele valuri răzvrătite, *tremendo Iupiter ruens tumultu* HOR. Iupiter repezindu-se cu un vacarm (tunet) înspăimîntător, *tumultus aetherii* OV. tunetele cerului, *~ caeli pelagique* LUC. furia cerului și a mării; 2 răzvrătire, răscoală, revoltă: *initium improvisi ~* CAES. începutul revoltei neașteptate, *tumultum Histricum sedare* LIV. a potoli revolta histrienilor; 3 atac neașteptat, război neașteptat: *hoc tumultu permoti* NEP. înspăimîntați de acest atac neașteptat, *tumultum esse senatus decrevit* LIV. senatul a decretat stare de război neașteptat, *~ Gallicus* LIV. invazia gallilor, *servili tumultu* CAES. în războiul cu sclavii răzvrătiți; 4 (*moral*) tulburare: *tumultus mentis et curae* HOR. tulburările sufletești și grijile; 5 confuzie în pronunțare, în vorbire PLIN.; [arh. genit.sg. *tumulti* ENN., PL., TER.].

tumulus, *ī m.* [*tumeo*] 1 ridicătură de pămînt, movilă, colină: *~ terrenus satis grandis* CAES. ridicătură de pămînt destul de mare; *tumuli silvestres* CIC. coline păduroase; 2 pămîntul de deasupra gropii, mormînt: *tumulum facere* (*statuere*) VERG. a face mormîntul, *tumulo dare corpora* OV. a înmormînta trupurile, *componere* (*duos*) *tumulo eodem* OV. a-i pune (pe cei doi) în același mormînt, *~ inanis* VERG. cenotaf.

tunc *adv.* [*tum + ce*] **1** (*referindu-se la o acțiune trecută*) atunci, pe atunci, pe vremea aceea: *erat ~ excusatio, nunc nulla est* CIC. pe atunci exista o scuză, acum nu e nici una, *iam ~* CIC. încă de pe atunci, *~ locorum* TER. pe acea vreme; **2** (*arătînd coincidență*) atunci, doar atunci, numai în acel caz: *~ putant obeundam esse provinciam, cum in areis frumenta sunt* CIC. numai atunci socotesc ei că trebuie să pornească la drum prin provincie, cînd grînele sînt pe arie, *~ fidem fallam, si non praestitero promissum* SEN. numai atunci îmi voi călca cuvîntul, dacă nu-mi voi fi ținut promisiunea.

tundō, *ere, tutundi, tunsum vt.* **1** a lovi, a izbi, a bate: *baculo oculos alicui ~* CIC. a lovi pe cineva cu bățul peste ochi, *~ terram pede* HOR. a bate cu piciorul în pămînt, *~ lapidem digito* LUCR. a-și izbi degetul cu piatra, *tunsae fruges* VERG. grîne treierate (prin batere), (*cu ac. gr.*) *tunsae pectora palmis* VERG. ele lovindu-și piepturile cu palmele, (*poet.*) *litus tunditur undā* CATUL. țărmul e izbit de valuri, *gens tunditur Euro* VERG. neam biciuit de vîntul Eurus; (*prov.*) *eandem incudem ~* CIC. a bate mereu în aceeași nicovală (a face tot timpul același lucru); **2** a pisa, a fărîma: *~ aliquid in farinam* PLIN. a pisa ceva făcîndu-l o pulbere, *tunsum allium* CIC. usturoi pisat; **3** (*fig.*) a ciocăni, a bate la cap, a plictisi: *~ aures* PL. a asurzi urechile (cuiva), *tundendo effecit senex* TER. pisîndu-l, bătrînul a reușit, *tundat natalem esse tuum* PROP. repete cît o vrea că e ziua ta de naștere.

Tūnēs, *ētis m.* oraș pe coasta septentrională a Africii (*azi, Tunis*).

Tungrī, *ōrum m. pl.* tungrii (*neam germanic*).

tunica, *ae f.* **1** tunică (*veșmînt de dedesubt al bărbaților și femeilor, închis la gît, strîns pe corp, uneori cu mîneci, căzînd în jos pînă peste genunchi și încins cu o centură peste care bărbatul îmbrăca* toga, *iar femeia* stola): *~ manicata* CIC. sau *~ manuleata* PL. tunica cu mîneci lungi (*considerată ca nepotrivită unui om serios*); **2** (*fig.*) (înveliș de orice fel) membrană, pleoapă, piele, păstaie etc. LUCR., VERG., PLIN.

tunicātus (*3*) *adj.* îmbrăcat numai cu tunică: *~ popellus* HOR. poporul de jos care n-are decît tunică (nu și togă); (*fig.*) învelit cu o membrană, cu coajă (*despre ceapă*) PERS.

tunicla, *ae v.* **tunicula**

tunicō, *āre vt.* a îmbrăca cu o tunică VARR.

tunicula, *ae f.* **1** tunică mică PL.; **2** (*fig.*) mic înveliș PLIN.

Tūniseus (*3*) *adj.* de Tunis, tunisian SID.

tunsiō, *ōnis f.* lovire, batere AUG.

tunsus (*3*) *p. pf. v.* **tundo**

tuor[1] *conj. III v.* **tueor**; [*tuor* CATUL., *tuimur* LUCR., *tuamur*, *tuantur* LUCR. ș.a.].

tuor[2], *ōris m.* simțul văzului APUL.

tūrārius (*3*) *adj.* folosit la tămîiere SOLIN.; *Turarius vicus* cartier în Roma // **turārius**, *ii m.* vînzător de tămîie TERT.

turba, *ae f.* **1** dezordine, tulburare, agitație (a mulțimii); *turbā atque seditionibus aluntur* SALL. trăiesc din agitație și răzvrătiri; **2** învălmășeală, îmbulzeală: *hominem turbā extrahere* HOR. a scoate pe om din învălmășeală; **3** încăierare, scandal, scenă: *fugiam, ne quid hic turbae itidem fuat* PL. voi fugi, ca să nu se iște și aici vreun scandal la fel, *uxori turbas conciet* PL. face scene nevestei lui; **4** (*concrt.*) mulțime, gloată, ceată, cîrd: *~ procorum* OV. mulțimea pețitorilor, *~ clientium* HOR. gloata clienților, *~ ducum* VERG. suita comandanților, *~ Latonae* OV. cîrdul de copii al Latoniei, *mea turba* LIV. oamenii mei; (*despre animale, lucruri*) *~ luporum* OV. haită de lupi, *~ iaculorum* OV. ploaie de săgeți, *~ voluminum* CIC. grămadă de volume, *~ malorum* CIC. o grămadă de nenorociri, *~ inanium verborum* QUINT. val de vorbe goale.

turbāmentum, *i n.* **1** mijloc de tulburare: *turbamenta vulgi* TAC. H. *1, 23* mijloace de ațîțare a poporului; **2** tulburare, dezordine SALL.

turbātē *adv.* în dezordine CAES.

turbātiō, *ōnis f.* tulburare: *in hac turbatione rerum* LIV. în această tulburare a lucrurilor, *~ coloris et vultus* GELL. schimbarea culorii și a feței cuiva.

turbātor, *ōris m.* tulburător, agitator, răzvrătitor: *~ otii* SEN. tulburător al liniștii, *~ plebis* TAC. răzvrătitor al plebei, *turbatores belli* LIV. ațîțători la război.

turbātrix, *īcis f.* tulburătoare, instigatoare STAT.

turbātus (*3*) *p. pf. v.* **turbo** // **adj.** **1** tulburat, agitat: *turbatius mare* SUET. mare mai agitată; **2** (*fig.*) agitat, furios, rătăcit: *turbata Pallas* VERG. Pallas mînioasă, *mente ~* LIV. rătăcit la minte, *voluntates populi turbatae placare* CIC. a potoli pornirile confuze ale mulțimii.

turbēlae (**turbellae**), *ārum f. pl.* **1** zarvă, gălăgie, tărăboi: *turbellas facere* (*dare*) PL. a face scandal; **2** mulțime mică APUL.; **3** (*fig.*) furtună: *~ passionum* AUG. furtunile patimilor.

turben, *inis n.* și *m. v.* **turbo**[2]

turbidē *adv.* **1** învălmășit, în dezordine CIC. Tusc. *4, 10, 24*; **2** provocînd agitații, spre a provoca tulburări TAC. Ann. *3, 11*.

turbidō[1] (*I*) *vt.* a face tulbure, a tulbura (apa, aerul) SOLIN., MART. CAP.; (*fig.*) *~ laetitiam* MART. CAP. a tulbura veselia.

turbidō[2], *inis f.* **1** tulburare (*a unui lichid*) FORT.; **2** (*fig.*) vijelie, furtună AUG.

turbidulus (*3*) *adj.* (*fig.*) puțin cam tulbure, cam confuz, cam neclar (*despre o idee*) PRUD.

turbidum *adv.* tulbure, amestecat HOR. C. *2, 19, 6*.

turbidus (*3*) *adj.* **1** agitat, învîrtejit, răscolit; tulburat, tulbure, vijelios, furtunos: *turbida coma* OV. părul ciufulit, *freta ventis turbida* VERG. valuri răscolite de vînturi, *~ pulvis* VERG. praf învîrtejit; *aqua turbida* CIC. apă devenită tulbure, *torrentes turbidi* QUINT. șuvoaie tulburi, *~ caeno* VERG. (Acheronul) tulbure de noroi, *auro ~ Hermus* VERG. rîul Hermus, tulbure de firele lui de aur, *turbida tempestas* PL. furtună vijelioasă, *~ imber* VERG. ploaie torențială, *~ Auster* HOR. austrul vijelios; (*poet.*) *pectora turbidiora mari* OV. inimi mai agitate decît marea; **2** (*fig.*) agitat, tulburat, violent, furios, răzvrătit; turbulent: *turbidi animorum motus* CIC. porniri agitate sufletești, *~ animi* TAC. descumpănit în

mintea lui, ~ *īrā* SIL. tulburat de mînie, *se ~ abstulit* VERG. s-a retras înspăimîntat, *turbida puella* OV. fată adînc tulburată; (*oc.*) turbulent: *turbidissimus quisque delecti* TAC. au fost aleşi cei mai turbulenţi dintre ei, *turbidum ingenium* TAC. fire răzvrătitoare; *res turbida* PL. situaţie tulbure, *in turbidis rebus* NEP. în situaţiile critice // **turbidum**, *ī n.* tulburare, agitaţie: *in turbido* LIV. în situaţie tulbure, *cui omne in turbido consilium* TAC. al cărui plan se baza în întregime pe dezordine.

turbinātiō, *ōnis f.* formă conică PLIN.

turbinātus (*3*) *adj.* de formă conică PLIN.

turbineus (*3*) *adj.* volburos, învîrtejitor OV.

turbō[1] (*I*) *vt.* **1** a tulbura, a agita, a răscoli, a pune în dezordine: ~ *mare* LUCR. a răscoli marea, ~ *ordines* LIV. a răvăşi rîndurile, (*cu ac. gr.*) *turbata capillos* OV. cu părul ciufulit, *uvae recentes alvum turbant* PLIN. strugurii noi strică stomacul, ~ *apros latratu* HOR. a pune pe fugă mistreţii prin lătrat, *pedibus ~ lacus* OV. a tulbura apa lacurilor cu picioarele; **2** (*fig.*) **a.** a tulbura, a răsturna, a învălmăşi, a încurca: ~ *auspicia, conciones* LIV. a tulbura auspiciile, adunările, *omine turbata est* OV. a fost tulburată de prevestire, *Aristoteles multa turbat* CIC. Aristotel confundă multe lucruri, *vide, ne quid ille turbet* CIC. vezi ca acela să nu facă vreo prostie, (*cu ac. intern*) *turbas* ~ PL. Bacch. *1706* a duce o viaţă dezordonată (a face prostii); **b.** (*abs.*) a se agita, a turba, a face nebunii, a crea dezordini: *turbent porro quam velint* TER. facă prostii cît vor vrea, *si una alterave civitas turbet* TAC. dacă una sau două triburi s-ar răscula; (*impers.*) *si in Hispania turbatum esset* CIC. dacă în Hispania ar fi izbucnit răscoala.

turbō[2], *inis m.* **1** vîrtej (al vîntului), furtună: *rapido percurrens turbine campos* VERG. (vîntul) străbătînd în vîrtej turbat cîmpiile, *turbines venti* PL. vîrtejuri de vînt, *pulvis collectus turbine* HOR. praful stîrnit de vîrtej; (*fig.*) *in maximis turbinibus reipublicae* CIC. în cele mai mari vijelii ale statului, (*despre pers.*) *duo reipublicae turbines* CIC. doi tulburători ai vieţii publice; **2** (*concrt.*) obiect care se roteşte; **a.** (*frecv.*) titirez, sfîrlează, prîsnel (*cu care se joacă copiii*) CIC. ş.a.; **b.** prîsnel (*partea de jos a fusului*) CATUL.; **c.** pivot (*al ţiţînii uşilor*) VARR.; **d.** vîrtelniţă (*cu patru spiţe folosită în vrăjitorii*) HOR. Epod. *17, 7*; **3** formă circulară, cerc *sau* con: *bucina in latum quae turbine crescit ab imo* OV. trompetă care creşte, lărgindu-se de la primul său cerc; *turbines cadorum* PLIN. recipiente de formă conică; **4** mişcare circulară, rotire: ~ *lunae* LUCR. rotirea lunii, *ingenti turbine saxi* VERG. prin rostogolirea unei stînci enorme, *momento turbinis* PERS. cît te roteşti pe picioare (cît faci o piruetă).

turbor, *ōris m.* **1** tulburare fizică, agitaţie C. AUR.; **2** încăierare, ceartă VULG.

turbula, *ae f.* (dim. al lui *turba*) **1** mic grup de oameni APUL.; **2** mică zarvă, larmă APUL.

turbulentē *şi* **turbulenter** *adv.* tulburîndu-se prea mult, pierzîndu-şi cumpătul, fără judecată CIC.

turbulentia, *ae f.* tulburare TERT.

turbulentō, *āre vt.* a tulbura, a scoate din minţi APUL. M. *9, 11*.

turbulentus (*3*) *adj.* **1** agitat, furtunos, tulbure: *turbulenta tempestas* CIC. furtună vijelioasă, *turbulenta atomorum concursio* CIC. întîlnire dezordonată de atomi, *turbulentam aquam facere* PHAEDR. a tulbura apa; (*fig.*) *turbulenti animi* CIC. suflete neliniştite, *turbulentior annus* un an mai plin de tulburări; **2** (*sens act.*) care provoacă tulburări, turbulent: *turbulenti cives* CIC. cetăţeni turbulenţi, *contiones turbulentae* CIC. discursuri răzvrătitoare, *errores turbulenti* CIC. erori periculoase.

turbystum (**turbustum**), *ī n.* substanţă care fixează culoarea PLIN.

turda, *ae f.* (*ornit.*) femelă de sturz (*Turdus*) PERS.

turdārium, *iī n.* crescătorie de sturzi VARR.

turdēla, *ae f.* femelă de sturz mică VARR.

Turdetānī, *ōrum m. pl.* turdetanii (*neam iberic din Hispania Baetică*) // **Turdetania**, *ae f.* Turdetania, ţara turdetanilor (*în jurul Sevillei de azi*).

Turdulī, *ōrum m. pl.* turdulii (*neam din Lusitania*) // **Turdulus** (*3*) *adj.* turdul.

turdus, *ī m.* **1** (*ornit.*) sturz (*Turdus*); **2** (*iht.*) peşte buzat (*Labrus merula*) PLIN.

Tūrēnus (*3*) *adj. v.* **Tyrrhenus**

tūreus (**thureus**) (*3*) *adj.* de tămîie: *turea grana* OV. grăunţe de tămîie.

turgeō, *ēre vi.* a fi umflat: *turgent in palmite, gemmae* VERG. mugurii sînt umflaţi pe ramuri, *lumina turgentia gemitu* PROP. ochi umflaţi de plîns; (*fig.*) *turget mihi uxor* PL. nevasta e furioasă pe mine; (*despre stil*) *professus grandia turget* HOR. cel care anunţă lucruri grandioase devine emfatic.

turgescō, *ere vi.* **1** a se umfla: *turgescit brassica* COL. varza se umflă, (*poet.*) *satur mavult ~ somno* PERS. sătul, preferă să se umfle de somn; **2** (*fig.*) a se umfla, a fierbe, a clocoti: *cor turgescit iris* CIC. inima clocoteşte de porniri mînioase, *turgescit bilis* PERS. fierea îi fierbe; (*despre stil*) *genus dicendi quod turgescit* QUINT. gen de elocinţă emfatică, *mihi nugis pagina turgescit* PERS. pagina mi se umple de fleacuri; **3** (*vt.*) a face să se umfle AVIEN.

turgidulus (*3*) *adj.* puţin umflat CATUL.

turgidus (*3*) *adj.* umflat: *fluvii nive turgidi* HOR. apele umflate de topirea zăpezii, *turgida vela vento* OV. pînze umflate de vînt; (*fig.*) *turgida oratio* PETR. vorbire bombastică.

turgor, *ōris m.* umflătură MART. CAP. ş.a.

Tūria, *ae f.* şi **Tūrium**, *iī n.* fluviu în Hispania Taragoneză (*azi, Guadalquivir*).

Turiānus (*3*) *adj.* al lui Q. Turius.

tūribulum, *i n.* **1** vas (căţuie) de ars tămîie sau alte mirodenii CIC. ş.a.; **2** cădelniţă ECCL.; **3** *Turibulum* constelaţie (*numită şi* Ara, *Altar*) VITR.

tūricremus (*3*) *adj.* arzînd de tămîie LUCR. ş.a.

Tūriensis (*2*) *adj.* al fluviului Turia.

tūrifer, *era, erum adj.* **1** producător de tămîie OV.; **2** (*oc.*) care aduce (zeilor) tămîie, idolatru PRUD.

tūrificātor, *ōris m.* aducător de tămîie (idolilor), idolatru AUG.

tūrificātus, *i m.* cel care a adus tămîie idolilor, creștin apostat CYPR.
tūrificō, *āre vi* a aduce tămîie idolilor AUG.
tūrilegus (*3*) *adj.* care recoltează tămîie OV.
tūrinus (*3*) *adj. v.* **Thurinus**
turiō, *ōnis m.* lăstar, mlădiță COL.
Tūrium, *iī n. v.* **Turia**
Turius, *iī m.* nume gentilic roman // **Turiānus** (*3*) *adj.* al lui Turius.
turma, *ae f.* **1** escadron de cavalerie (*cuprinzînd trei decurii — treizeci de oameni — și fiind, la rîndul ei, a zecea parte dintr-o* ala); **2** (*fig.*) mulțime, ceată, cîrd: ~ *feminea* OV. cîrd de femei, ~ *Gallica* OV. cîrd de preoți ai zeiței Isis (*v. Gallus*).
turmālis (*2*) *adj.* de escadron de cavalerie, ecvestru; *sanguine cretus turmali* STAT. născut din familie de cavaleri // **turmālēs**, *ium m. pl.* călăreții unui escadron // **turmāle** *n.* (*sens adv.*) ca un escadron STAT.
turmārius, *iī m.* cel care recrutează călăreți COD. TH.
turmātim *adv.* **1** pe escadroane: ~ *se explicare* CAES. a se desfășura pe escadroane; **2** (*fig.*) pe cete, pe pîlcuri LUCR.
Turnus, *ī m.* rege al rutulilor (*adversar al lui Aeneas*).
Turonēs, *um* și **Turonī**, *ōrum m. pl.* neam din Gallia Lugdunensis (*în regiunea orașului Tours de azi*); (*sg. colect.*) **Turonus**, *ī m.*
turpēdō, *inis f.* urîțenie M. EMP.
turpiculus (*3*) *adj.* **1** cam urît CATUL.; **2** (*fig.*) cam necuviincios CIC.
turpīdō, *inis f. v.* **turpedo** AUG.
turpificātus (*3*) *adj.* mînjit, depravat, corupt CIC.
Turpilius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.: Sextus Turpilius, poet comic latin, prieten al lui Terentius*).
turpiloquium, *iī n.* vorbire obscenă TERT.
turpilucricupidus (*3*) *adj.* doritor de cîștiguri murdare PL.
turpilucrus (*3*) *adj.* care are cîștiguri murdare AUG.
Turpiō, *ōnis m.* Ambivius Turpio (*șef de trupă de teatru și actor în vremea lui Terentius*).
turpis (*2*) *adj.* **a.** urît, murdar, scîrbos, dezgustător: ~ *femina* PL. femeie urîtă, ~ *rana* HOR. broască scîrboasă, *turpia membra fimo* VERG. membre murdare de băligar, ~ *scabies* VERG. rîie dezgustătoare; **b.** (*fig.*) urît, rușinos, imoral, nedemn: ~ *fuga* CIC. fugă rușinoasă, ~ *vita* CIC. viață josnică, *turpes mores* PL. moravuri urîte, *bellum tam turpe* CIC. război atît de josnic, *homo turpissimus* CIC. omul cel mai ticălos; *turpe est* [cu inf.] este o rușine ca ..., *nihil est turpius quam cum eo bellum gerere* CIC. nu este rușine mai mare decît să te războiești cu un om // **turpe**, *is n.* rușinos lucru, o rușine: *turpe senilis amor* OV. iubirea la bătrînețe este rușinos lucru // **turpe** *adv.* în mod rușinos, indecent: ~ *incedere* CATUL. a merge indecent, *turpe gemens* STAT. gemînd nedemn.
turpiter *adv.* **1** urît, diform, hidos: ~ *claudicare* OV. a șchiopăta urît; **2** (*fig.*) rușinos, urît, nedemn, imoral: ~ *fugere* CAES. a fugi rușinos, *ne quid ~ facerem* CIC. să nu fac vreo faptă urîtă.
turpitūdō, *inis f.* **1** (*rar*) urîțenie: *virtutis laude turpitudinem tegere* APUL. a acoperi urîțenia prin faima meritelor; **2** (*fig.*) faptă urîtă, rușine, necinste, dezonoare, ticăloșie: *turpitudinem fugae virtute delere* CAES. a șterge prin vitejie rușinea fugii, ~ *iudicum* CIC. ticăloșia judecătorilor, ~ *ingenii* VELL. josnicia caracterului, *turpitudini est* ... NEP. este o rușine ...
turpō (*I*) *vt.* **1** a urîți, a murdări: ~ *canitiem pulvere* VERG. a murdări cu praf părul alb, ~ *frontem* HOR. a desfigura fruntea: **2** (*fig.*) a păta, a pîngări: ~ *avos* STAT. a dezonora strămoșii.
Turrānius, *iī m.* nume gentilic roman (*de ex.: Turranius Niger, prieten al lui Verro și Cicero și vestit agricultor*) // **Turraniānus** (*3*) *adj.* turranian.
turricula, *ae f.* [*turris*] **1** turn mic, turelă VITR.; hulubărie PALL.; **2** cornet de azvîrlit zaruri sau arșice de joc MART.
turriger, *era*, *erum adj.* care poartă turn *sau* turnuri: *turrigerae urbes* VERG. orașele cu turnuri (cu creneluri); *Turrigera* epitet al zeiței Cybele (*reprezentată cu o cunună crenelată*) OV.
turris, *is f.* **1** turn (de clădire, de asediu, la corăbii, pus pe spatele elefanților) CAES., LIV. ș.a.; **2** (*fig.*) castel, palat: *pauperum tabernae regumque turres* HOR. colibele săracilor și palatele regilor; **3** hulubărie VARR., OV.; **4** formație de luptă în pătrat CAT., GELL.
turrītus (*3*) *adj.* **1** prevăzut cu turnuri: *turrita moenia* OV. ziduri de cetate cu turnuri, *turritae puppes* VERG. nave cu turnuri, *turriti elephanti* B. AFRIC. elefanți cu un turn pe spate; *turrita* epitet al Cybelei (*v. turriger*); **2** (*fig.*) ca un turn, în formă de turn; *turriti scopuli* VERG. stînci marine înalte ca niște turnuri, *turrita corona* LUC. pieptănătură în formă de turn.
Turrus (**Thurrus**) *ī m.* Turrus (*rege în Hispania*).
tursi *pf. v.* **turgesco** ENN.
turtur, *uris m.* (*ornit.*) turturea (*Streptopelia turtur*) VERG. ș.a.
turturila, *ae f.* turturică (*despre un bărbat efeminat*) SEN.
tūrunda, *ae f.* **1** terci cu tărîțe (*pentru îngrășatul rațelor*) CAT.; **2** (un fel de) turtă pentru sacrificii VARR.; **3** stramă, tampon (*de introdus într-o rană*) CAT.
tūrundō, *āre vt.* a îngrășa cu terci APIC.
tūrundus, *ī m. v.* **turunda** M. EMP.
tūs (**thūs**), *tūris n.* tămîie PL., CIC. ș.a.: ~ *incendere* PL. a aprinde tămîia, *tria tura* OV. trei grăunțe de tămîie, *mascula tura* VERG. tămîie cu grăunțe rotunde (cea mai bună).
Tuscānicus (*3*) *și* **Tuscānus** (*3*) *adj.* etrusc, toscan VARR., VITR.
Tuscē *adv.* în limba etruscă VARR.
Tuscī, *ōrum m. pl.* etruscii (*locuitorii Etruriei*); *in Tuscos* LIV. în țara etruscilor // **Tuscus** (*3*) *adj.* etrusc, toscan: *mare Tuscum* CIC. Marea Tireniană, ~ *amnis* HOR. rîul toscan (Tibrul), ~ *vicus* PL. cartierul toscan (*foarte frecventat și rău famat, lîngă Forul roman*), ~ *eques* MART. cavalerul etrusc (*Maecenas*).
Tuscia, *ae f.* Etruria, Toscana VARR., AMM.
Tusculānensis (*2*) *adj.* de la Tusculum CIC.
Tusculānum, *ī n.* fermă (vilă) la Tusculum (*vestită este cea a lui Cicero*).
Tusculānus (*3*) *adj.* de la Tusculum: *Tusculanae disputationes* CIC. „Discuțiile de la Tusculum" sau

„Tusculane" (*titlul unei opere a lui Cicero*) // **Tusculānī**, *ōrum m. pl.* tusculanii (*locuitorii din Tusculum*).
Tusculum, *ī n.* orăşel în Latium (*la nord de Roma*; *azi, Frascati*) // **Tusculus** (*3*) *adj.* tusculan // **Tusculī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tusculum.
tusculum, *ī n.* [*tus*] un pic de tămîie PL. Aul. *385*.
tūsillae (tuxillae), *ārum f. pl. v.* **tonsillae**
tussēdō, *inis f.* tuse, acces de tuse APUL.
tussicula, *ae f.* puţină tuse, tuse uşoară CELS.
tussiculāris (*2*) *adj.* contra tusei (*leac*) C. AUR.
tussiculōsus (*3*) *adj.* care tuşeşte mereu C. AUR.
tussicus (*3*) *adj.* suferind de tuse FIRM.; răpciugos (*despre cai*) VEG.
tussilāgō, *inis f.* (*bot.*) podb(e)al (*Tussilago farfara*) PLIN.
tussiō, *īre vi.* a tuşi: ~ *male* HOR. a avea o tuse proastă (despre ftizic).
tussis, *is. f.* tuse TER. ş.a.; (*pl.*) *tusses* PLIN. accese de tuse.
tūsus (*3*) *p. pf. v.* **tundo**
tūtāculum, *ī n.* adăpost, loc de refugiu PRUD.
tūtāmen, *inis n.* mijloc de apărare, apărătoare VERG.
tūtāmentum, *ī n. v.* **tutamen** LIV.
Tūtānus, *ī m.* [*tutor*] una dintre divinităţile tutelare ale romanilor VARR.
tūtātiō, *ōnis f.* apărare, protecţie FIRM.
tūtātor, *ōris m.* apărător, protector APUL.
tūtē[1] *pron.* tu însuţi.
tūtē[2] *adv.* (*rar*) în siguranţă, fără nici o primejdie PL.
tūtēla, *ae f.* [*tueor*] 1 pază, supraveghere: *tutelam ianuae gerit* PL. face de pază la uşă; ~ *villarum* PLIN. paza fermelor; (*postcl.*) întreţinere: *asellus exiguae tutelae est* COL. măgarul este uşor de întreţinut, *terra vix ad tutelam incolentium fertilis* SEN. pămînt care abia produce cît să-şi hrănească locuitorii; 2 ocrotire, apărare, protecţie: *in tutela alicuius esse* CIC. a fi sub protecţia cuiva, *dii quorum tutelae ea loca erant* LIV. zeii sub ocrotirea cărora se aflau acele locuri, *filios tutelae populi commendare* CIC. a-şi pune copiii sub ocrotirea poporului; (*rar şi poet.*) protejat: *pueri, Deliae tutela deae* HOR. C. *4, 6, 33* copiii, protejaţii zeiţei din Delos (Diana); 3 (*jur.*) tutelă: *in alicuius tutelam venire* CIC. a trece sub tutela cuiva, *in suam tutelam venire* CIC. a ajunge major, *tutelam alicuius gerere* LIV. a avea tutela asupra cuiva; ~ *legitima* CIC. tutelă legală (bunuri ale minorului sub tutelă): *nihil potest de tutela legitima deminui* CIC. Flac. *24, 84* nu se poate ştirbi nimic din patrimoniul unui minor sub tutelă; 4 (*concrt.*) păzitor, ocrotitor, protector: ~ *templi fuere* OV. au rămas ca păzitori ai templului, *prorae* ~ OV. supraveghetorul (cîrmaciul) prorei, *O, tutela Italiae* HOR. Tu, ocrotitor al Italiei (Augustus).
tūtēlāris (*2*) *adj.* 1 tutelar, protector (*despre zei*) MACR.; 2 de tutelă: ~ *causa* ULP. acţiune privitoare la tutelă.
tūtēlārius, *iī m.* gardian, custode PLIN.
tūtēlātor, *ōris m.* protector, ocrotitor MART. CAP.
tūtēlātus (*3*) *adj.* dat spre întreţinere (cuiva) GROM.
tūtēmet *v.* **tu**
Tūtilīna (Tūtelīna), *ae f.* divinitate protectoare VARR.
tūtin, tūtene *v.* **tu**
tūtō[1] *adv.* în siguranţă, fără primejdie: ~ *ad te pervenire* CAES. a ajunge în siguranţă la tine, ~ *ac libere decernere* CAES. a decide fără primejdie şi liber, (*comp.*) *tutius ac facilius* QUINT. mai sigur şi mai uşor, (*superl.*) *tutissime* şi *tutissimo* CIC.
tūtō[2], *āre* (*precl.*) a apăra, a ocroti NAEV., PL.
tūtor[1], *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a păzi (veghind asupra), a proteja, a apăra: ~ *domum* PL. a păzi casa, ~ *rem heri* PL. a păzi averea stăpînului, *egregiis muris urbem tutantes* LIV. protejînd oraşul cu ziduri straşnice, ~ *arbores a frigoribus* PLIN. a apăra pomii de ger, *se* ~ *adversus multitudinem hostium* LIV. a se apăra împotriva mulţimii duşmanilor, *se* ~ *contra regis copias* TAC. a se apăra contra oştilor regelui; 2 a se apăra (de), a încerca să facă faţă (unei primejdii): *inopiam tutabatur* CAES. a încerca să facă faţă lipsurilor, ~ *pericula* SALL. a încerca să înlăture primejdiile; 3 (*oc.*) a susţine: ~ *partes amantis ephebi* HOR. a susţine rolul tînărului îndrăgostit, *tutatur favor Euryalum* VERG. simpatia publică îl susţine pe Euryalus.
tūtor[2], *ōris m.* 1 protector, apărător: ~ *finium* HOR. protectorul hotarelor, ~ *imperii* SUET. apărătorul imperiului; 2 (*judic.*) tutore: *dare aliquem tutorem* PLIN. IUN. a da pe cineva ca tutore, *tutorem aliquem suis liberis scribere* (*instituere*) CIC. a institui pe cineva ca tutore pentru copiii săi.
tūtōrius (*3*) *adj.* de tutore: *tutorio nomine* IUST. cu titlu de tutore.
tūtrix, *īcis f.* 1 protectoare FULG.; 2 tutoare COD. IUST.
tutudi *pf. v.* **tundo**
tutulātus (*3*) *adj.* care poartă *tutulus*.
Tūtūlina, *ae f. v.* **Tutilina**
tutulus, *ī m.* 1 beretă de formă conică a flaminilor VARR.; 2 pieptănătură femeiască înaltă, în formă de con VARR.
Tūtūnus, *ī m.* alt nume al lui Priapus AUG., ARN.
tūtus (*3*) *adj.* 1 sigur, fără primejdie, în siguranţă, la adăpost de: *locus* ~ CIC. loc sigur, *tuta via fugae* CIC. mijloc sigur de fugă, ~ *perambulat* HOR. se plimbă în toată siguranţa, *non est tua tuta voluntas* OV. intenţia ta nu e fără primejdii, *tutiorem vitam hominum reddere* CIC. a face mai sigură viaţa oamenilor, *tutae aures* HOR. urechi discrete, *male tutae mentis Orestes* HOR. S. *2, 3, 137* Oreste, nu prea în toate minţile, ~ *ab omni periculo* CAES. la adăpost de orice pericol, ~ *ab hoste* OV. apărat contra duşmanului, ~ *ad omnes ictus* LIV. apărat faţă de orice lovituri, ~ *adversus venenorum pericula* COL. în siguranţă faţă de primejdiile otrăvirilor // **tūtum**, *ī n.* loc sigur, siguranţă: *ut sitis in tuto* CIC. ca să fiţi la loc sigur, *in tutum pervenire* NEP. a ajunge la loc sigur (a se salva), *tuta petens* OV. a căuta un refugiu sigur; 2 prudent, precaut, înţelept: ~ *nimium* HOR. prea prudent, *celeriora quam tutiora consilia magis placuere* LIV. le-au plăcut mai mult hotărîrile repezi decît cele prudente, *tutius esse arbitrabantur … potiri …* CAES. socoteau că este mai cuminte să obţină …

tuus (*3*) *adj.* **1** al tău: ~ *pater* TER. tatăl tău, ~ *sum* PL. sînt al tău (devotat), *Panaetius* ~ CIC. scumpul tău Panaetius // **tuī**, *ōrum m. pl.* ai tăi (rude, prieteni, partizani): *longe a tuis* CIC. departe de ai tăi, *de tuis unus* CIC. singurul dintre ai tăi // **tuum**, *ī n.* ceea ce-i al tău, averea ta: *pete tuum* CIC. cere ce-i al tău, *in tuo* CIC. pe pămîntul tău; (*pl.*) *tua* treburile (purtările, ideile tale): *tuum est* … [cu inf.] este de datoria ta să …; e obiceiul tău să …; **2** favorabil, oportun ţie: *tempore tuo* LIV. la momentul ce-ţi convine, *occasio tua* LIV. ocazie favorabilă ţie; **3** stăpîn pe tine: ~ *es* STAT. nu depinzi decît de tine, ~ *sis* ARN. fii stăpîn pe tine; **4** = *tui* [*cu genit. obiect. după subst. verb.*] *neque odio tuo* TER. nici din ură faţă de tine, *admiratio tua* PLIN. admiraţie faţă de tine, *desiderio tuo* CIC. de dorul tău; [la cazuri oblice, uneori întărit prin *-pte* sau *-met*: *tuopte consilio* CIC. cu propriul tău plan].

tuxtax cuvînt onomatopeic (*ce redă sunetul pocniturilor de bici*): *tuxtax meo tergo erit* PL. Pers. *214* va fi trosc-pleosc pe spatele meu.

Tyana, *ōrum n. pl.* şi **Tyana**, *ae f.* oraş în Cappadocia (*la poalele muntelui Taurus*) // **Tyanaeus** (**Tyaneus**) (*3*) *adj.* din Tyana // **Tyanī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tyana.

Tiba, *ae f.* oraş în Syria (*dincolo de Eufrat*) CIC.

Tybris, *is m. v.* **Tiberis**

Tycha, *ae f.* cartier al Syracusei CIC.

Tychius, *iī m.* numele unui beoţian (*care trece drept inventator al prelucrării pieilor*) OV.

Tydeus, *ei* şi *eos*, ac. *-ea m.* fiul lui Oeneus şi tatăl lui Diomedes // **Tȳdidēs**, *ae m.* Tydide (*fiul lui Tydeus, Diomedes*).

tympanicus, *ī m.* ins care suferă de hidropică PLIN., C. AUR.

tympaniolum, *ī n.* (*muzic.*) timpan mic, tamburină ARN.

tympanista, *ae m.* ţimbalist APUL.

tympanistria, *ae f.* ţimbalistă (frigiană) SID.

tympanītēs, *ae m.* hidropizie C. AUR., VEG.

tympaniticus (*3*) *adj.* hidropic PLIN.

tympanium, *iī n.* perlă plată într-o parte PLIN.

tympanizō, *āre vi.* a cînta la ţimbală SUET.

tympanotriba, *ae m.* ţimbalist (frigian) PL.

tympanum, *ī n.* **1** ţimbală, tamburină (*folosită mai ales de preoţii Cybelei şi considerată ca semn de efeminare*); **2** (*fig.*) roată plină de lemn (*fără spiţe, folosită la care grele*) VERG.; roată de macara LUCR.; roată de moară, roată de orgă hidraulică VITR.; **3** (*arhit.*) timpan VITR.; **4** tăblie la uşi VITR.

Tyndareum, *ī n. v.* **Tyndaris**

Tyndareus, *ei m.* rege al Spartei (*fiu al lui Oebalus, soţ al Ledei, tată al lui Castor şi Pollux, al Helenei şi Clytaemnestrei*) // **Tyndaridēs**, *ae m.* fiu al lui Tyndareus (Castor sau Pollux) // **Tyndaridae** *m. pl.* fiii lui Tyndareus, tyndarizii (Castor şi Pollux), sau toţi copiii lui Tyndareus: *fortissima Tyndaridarum* HOR. S. *1, 1, 100* cea mai vajnică dintre tyndarizi (*despre Clytaemnestra*) // **Tyndaris**, *idis* (*idos*) *f.* (ac. *-ida*, voc. *Tyndari*) fiică a lui Tyndareus, tyndaridă (Helena sau Clytaemnestra) // **Tyndārius** (*3*) *adj.* al lui Tyndareus: *Tyndarii fratres* VAL. FL. fraţii tyndarieni (Castor şi Pollux); (*pl. poet.*) spartanii SIL.

Tyndaris, *idis f.* (ac. *-ida* şi *-idem*) oraş pe coasta de nord a Siciliei (*azi, Tindari*) // **Tyndaritānus** (*3*) *adj.* din Tyndaris, tyndaritan // **Tyndaritānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tyndaris, tyndaritanii.

Tyndarus, *ī m. v.* **Tyndareus**

Tynēs, *ētis m.* (ac. *-ētem* şi *-ēta*) *v. Tunes.*

typanum, *ī n. v.* **tympanum** CATUL.

Typhōeus, *ei* (*eos*), *m.* (ac. *-ea*) gigant (*fiu al lui Tartarus şi al Geei*; *vrînd să-l detroneze pe Iupiter, a fost trăsnit de acesta şi îngropat sub Etna*): *centimanus* ~ OV. Typhoeus cel cu o sută de mîini // **Typhōis**, *idis* (*-idos*) *adj. f.* a(l) lui Typhoeus // **Typhōius** (*3*) *adj.* al lui Typhoeus.

tȳphōn, *onis m.* **1** taifun, ciclon, uragan PLIN.; **2** (un fel de) cometă PLIN.

Tȳphōn, *ōnis m.* (ac. *-ōna*) alt nume al gigantului Typhoeus (*v. Typhoeus*) // **Tȳphōneus** (*3*) *adj.* al lui Typhon // **Tȳphonidēs**, *um f. pl.* fiicele lui Typhon, typhonide.

typhōnicus (*3*) *adj.* furtunos, vijelios VULG.

typhus, *ī m.* orgoliu, trufie, aroganţă ARN., AUG.

typicē *adv.* simbolic, figurat HIER.

typicus (*3*) *adj.* **1** simbolic, figurat, alegoric TERT.; **2** (*med.*) periodic, intermitent // **typicī**, *ōrum m. pl.* cei care au febră intermitentă C. AUR.

typus, *ī m.* **1** figură, imagine PLIN.; basorelief CIC.; **2** (*med.*) mersul bolii, fază C. AUR.

Tyra, *ae m. v.* **Tyras**

tyranna, *ae f.* tirană TREB.

tyrannicē *adv.* ca un tiran, despotic CIC.

tyrannicīda, *ae m.* omorîtor al unui tiran, tiranicid SEN. ş.a.

tyrannicīdium, *iī n.* ucidere a unui tiran SEN. RH.

tyrannicus (3) *adj.* de tiran, al unui tiran, tiranic: *tyrannica ira* SEN. mînie de tiran.

Tyrranniō, *ōnis m.* gramatic şi geograf grec din timpul lui Cicero.

tyrannis, *idis f.* (ac. *-idem* şi *-ida*) **1** putere, conducere supremă, domnie (*la greci*): *Dionysius virtute sibi tyrannidem peperit* NEP. Dionysius şi-a dobîndit domnia prin merite; **2** tiranie, despotism: ~ *saeva Neronis* IUV. tirania crudă a lui Nero, *tyrannidem delere* CIC. a îndepărta tirania; **3** (*oc.*) regat, bogăţiile unui regat LIV. *38, 14, 12*.

tyrannoctonus, *ī m.* omorîtor de tiran, tiranicid CIC.

tyrannopolīta, *ae m.* supus al unui tiran SID.

tyrannus, *ī m.* **1** (*mai ales poet.*) rege, conducător, domn (*despre Neptun, Aeneas, Pluton*); zodia Capricornului (ca domn al apelor) VERG., HOR., OV.; **2** tiran, despot: *tyranno patriam liberare* LIV. a elibera patria de un tiran.

Tyrās, *ae m.* fluviu în nord-vestul Mării Negre (*azi, Nistru*) OV. P. *4, 10, 50* MEL.

Tyrēs, *ae m. v.* **Tyras** VAL. FL.

tyrianthinus (*3*) *adj.* de culoare purpuriu-violetă // **tyrianthina**, *ōrum n. pl.* veşminte purpuriu-violete MART.

Tyrins, **Tyrinthius** *v.* **Tiryn...**

Tyrius (*3*) *adj.* **1** tyrian, din Tyr; fenician: *purpura Tyria* CIC. purpură tyriană, *Tyria puella* OV. tînără feniciană (*Europa, fiica regelui tyrian Agenor*) // **Tyrii**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Tyr, tyrienii; **2** (*fig.*) de purpură, de porfir, purpuriu: *Tyriae vestes* TIB. veşminte de porfir, *Tyrii colores* OV. culori purpurii; **3** (*poet.*) din Theba (*colonie feniciană în Beoţia*), theban: ~ *ductor* STAT. conducătorul theban (Polynice), ~ *exsul* STAT. exilatul theban (Eteocle) // **Tyrii**, *ōrum m. pl.* thebanii STAT.; **4** din Carthagina (*colonie feniciană*), cartaginez: *Tyriae arces* VERG. stîncile Carthaginei, ~ *ductor* SIL. conducătorul cartaginez (Hannibal) // **Tyrii**, *ōrum m. pl.* cartaginezii; (*sg. colect.*) *Tyrius miles* SIL. armata cartagineză.

tyrō, *ōnis m. v.* **tiro**

Tyrō, *ūs f.* fiica lui Salmoneu PROP.

Tyros *v.* **Tyrus**

tȳrotarīchus (*3*) *adj.* compus din peşte sărat şi brînză APIC. // **tyrotarichum**, *ī n.* fel de mîncare ţărănesc din peşte sărat şi brînză CIC.

Tyrrhēnī, *ōrum m. pl.* tyrrhenii, etruscii VERG. // **Tyrrhenia**, *ae f.* Tyrrhenia, Etruria OV. // **Tyrrhēnicus** (*3*) *adj.* tirenian, mediteranean SUET., AUS. // **Tyrrhēnus** (*3*) *adj.* tyrrhenian, etrusc: *Tyrrhenum mare* (*aequor*) VERG. Marea Tireniană, *Tyrrhenum flumen* VERG. = fluviu etrusc (Tibru), *Tyrrhenus rex* OV. regele etrusc (Mezentius) // **Tyrrhēnus**, *ī m.* **a.** Marea Tireniană VAL. FL.; **b.** etruscul, flautistul etrusc VERG. G. *2*, *193*; **c.** italic, roman SIL.

Tyrrhīdae, *ārum m. pl.* fiii lui Tyrrhus (*un păstor al regelui Latinus*) VERG.

Tyrrhus, *ī m.* Tyrrhus (*păstor al regelui Latinus*) VERG.

Tyrtaeus, *ī m.* poet elegiac grec.

Tyrus (**Tyros**), *ī f.* **1** vestit oraş maritim în Fenicia (*renumit prin purpura sa*); **2** (*poet.*) purpură, culoare purpurie MART.

tzanga, *ae v.* **zanga** COD. TH.

U

U, u *f.* și *n. indecl.* litera U, u; (în abrev.) *U. C.* sau *u. c.* = *urbis conditae* „de la fundarea Romei"; *a. u. c.* sau *ab u. c.* = *ab urbe condita* „de la fundarea Romei".

ūber[1], *eris n.* **1** uger, țîță, sîn (care alăptează); *binos alit ubere fetus* VERG. hrănește cu ugerul ei doi viței, *a nutrice ubere auferri* SUET. a fi smuls de la sînul doicii, *uber exserere* VAL. MAX. a-și dezveli sînul; (*frecv. pl.*) *ubera lactea* VERG. și *ubera lactis* LUCR. ugere pline de lapte, *ubera mammarum lactantia* LUCR. sfîrcurile dătătoare de lapte ale sînilor, *ubera dare* (*praebere* OV. sau *admovere* VERG.) a da să sugă, a alăpta, *ubera ducere* OV. a suge țîță, *ubere raptus* OV. înțărcat; **2** (*fig.*) rodnicie: *fertilis ubere campus* VERG. cîmp fertil prin rodnicia solului, *non segnior ubere Bacchus* VERG. vița nu e mai puțin harnică să dea roade, *terra potens armis atque ubere glebae* VERG. țară puternică în războaie și prin rodnicia ogoarelor ei, *pecori et vitibus aptius* ~ VERG. G. *2, 234* putere de rodire (a solului) mai potrivită pentru pășuni și viță de vie; (*concrt.*) roadă: *vitem ubere gravatam levare* COL. a ridica vița încărcată de roada sa.

ūber[2], *eris adj.* **1** bogat, viguros, fecund, abundent, zdravăn: *spicae uberes et crebrae* CIC. spice pline și dese, *fruges uberes* HOR. roade bogate, ~ *solum* TAC. pămînt roditor, *sequitur imber* ~ LUCR. urmează o ploaie mare, *piscatus* ~ PL. pescuit pe cinste, *congiarium uberius* SUET. cadou mai gras, *quaestus uberrimus* TER. cîștig foarte bun, ~ *bellum* IUST. război bogat în prăzi, (*cu abl. sau genit.*) *arbor uberrima pomis* OV. arbore foarte încărcat de fructe, *Sulmo, gelidis uberrimus undis* OV. Sulmona, deosebit de bogată în ape reci, *regio aeris uberrima* IUST. ținut foarte bogat în aramă; **2** (*fig.*) bogat, abundent, amplu, fecund: *uberior in dicendo* QUINT. mai bogat în vorbire, *nullus in ea uberior locus est quam de officiis* CIC. în această (filozofie), nu există temă mai bogată ca aceea despre îndatoriri, *uberiores litterae* CIC. scrisoare mai amplă, *oratorum ea aetate uberrimus erat* TER. era în acea vreme cel mai fecund dintre oratori.

ūberātus (*3*) *p. pf. v.* **ubero**

ūberitās, *ātis f. v.* **ubertas**

ūberius, ūberrime *adv.* (*numai la comp. și superl.*) mai bogat, mai abundent, mai mult: *uberius provenit seges* OV. semănătura i-a produs mai mult, *mores mali succreverunt uberrime* PL. năravurile proaste au progresat foarte mult; (*fig.*) *haec uberius disputantur* CIC. acestea sînt dezbătute mai amplu.

ūberō, *āre, ātum vi.* și (*oc.*) *vt.* **1** a fi roditor, a rodi: *olea biennio uberat* CIC. măslinul rodește la doi ani; **2** (*vt.*) a face să rodească: *steriles arbores uberantur* PALL. pomii uscați devin roditori, *gemmis uberati* PALL. deveniți bogați în muguri.

ūbertās, *ātis f.* rodnicie, fertilitate, fecunditate, bogăție: ~ *agrorum* CIC. rodnicia ogoarelor, ~ *frugum et fructuum* CIC. bogăția recoltei de grîne și de poame, ~ *vini* SUET. (*lactis* PLIN., *piscium* IUST.) abundență de vin, de lapte, de pești, ~ *praedae* IUST. bogăția prăzii; (*fig.*) *ingenii beatissima ubertate* QUINT. prin fecunditatea fericită a talentului său, *Livii lactea ubertas* QUINT. dulcea abundență a stilului lui Livius.

ūbertim *adv.* din abundență CATUL., SUET. ș.a.

ūbertō, *āre vt.* [*ubertas*] a fertiliza (pămîntul) PLIN.

ūbertus (*3*) *adj.* fertil SOLIN.; (*fig.*) bogat, abundent (*despre stil*) GELL.

ubi I *adv.* unde, în care loc: (*interog.*) ~ *tunc eras?* unde erai atunci?, ~ *terrarum sumus?* în ce loc de pe pămînt ne aflăm?, *ubinam gentium sumus?* CIC. în ce loc de pe lume sîntem?; (*relat.*) *ibi* … *ubi* acolo … unde, *ubi* … *ibi* unde … acolo, *ibi futuros Helvetios,* ~ *eos Caesar constituisset* CAES. (că) helveții se vor stabili acolo unde îi va fixa Caesar, *tum eos agros,* ~ *hodie est haec urbs, incolebant* CIC. cultivau pe atunci aceste ogoare unde se află azi acest oraș; (*substituind pron. relat.*) *cera,* ~ *facere litteras possit* PL. ceară pe care să poată să scrie litere, ~ *omnis spes esset, milites Carthaginienses* LIV. soldații cartaginezi în care ședea toată nădejdea; (*est ubi* cu conjct.): *est* ~ *plus tepeant hiemes?* HOR. este vreun loc unde iernile să fie mai blînde?, *erit* ~ *te ulciscar, si vivo* PL. se va ivi momentul să mă răzbun pe tine, dacă am zile; *ubi ubi* = *ubicumque*; *ubi ubi est* TER. oriunde ar fi, *ubi ubi est gentium* PL. în orice colț al lumii ar fi. **II** *conj.* cînd, îndată ce: ~ *voles* TER. cînd vei vrea, ~ *hoc nuntiatum est, iubet* … CAES. de îndată ce s-a anunțat aceasta, el poruncește …; (întărit cu *primum*): ~ *primum nostros equites conspexerunt* … CAES. îndată ce i-au zărit pe călăreții noștri …

ubicumque (ubicunque *și* **ubiquomque)** *adv.* **1** oriunde: ~ *es* CIC. oriunde ai fi, ~ *terrarum* (*gentium, loco-*

rum) CIC., HOR. în orice colţ al pămîntului; **2** în orice loc, peste tot, pretutindeni: *bonam deperdere famam malum est* ~ HOR. a-ţi pierde bunul nume este pretutindeni un rău.
Ubii, *ōrum m. pl.* ubii (*neam germanic pe Rin*) // **Ubius** (*3*) *adj.* ubian: *mulier Ubia* TAC. femeie ubiană.
ubilibet *adv.* oriunde vrei, în orice loc SEN.
ubinam *adv.* unde oare?, în ce loc?: ~ *gentium sumus?* CIC. în ce loc din lume sîntem?
ubiquāque *adv.* în orice loc, peste tot OV.
ubīque[1] *adv.* în orice loc ar fi, peste tot: *navium quod* ~ *fuerat coegerat* CAES. strînsese cîte corăbii fuseseră peste tot, *omnes mortales qui* ~ *sunt* CIC. toţi muritorii de pretutindeni, (*cu genit.*) *itineris* ~ APUL. pe tot drumul.
ubīque[2] = **et ubi, atque ubi** PL., HOR., CIC.
ubiquomque *v.* **ubicumque**
ubiubi v. ubi
Ubius (*3*) *adj. v.* **Ubii**
ubivīs *adv.* în orice loc vrei, oriunde vrei, peste tot: ~ *tutius quam in senatu esse* CIC. a fi mai în siguranţă în orice loc decît în senat.
Ucalegōn, *ōnis m.* numele unui troian (*a cărui casă a fost incendiată*): *ardet Ucalegon* VERG. Aen. *2, 312* arde casa lui Ucalegon; (*fig.*) un incendiat IUV. *3, 199.*
ūdō[1], *āre, āvī vt.* a uda, a umezi MACR., AUG.
ūdō[2], *ōnis m.* încălţăminte din piele de capră (*folosită de ţărani*) MART.; DIG.
ūdus (*3*) *adj.* **1** ud, încărcat de umezeală, udat: *uda humus* HOR. pămînt umed, *uda pomaria rivis* HOR. livezi scăldate de rîuri, *udi oculi* OV. ochi umezi (de lacrimi), ~ *aleator* MART. jucător de zaruri stropit (de băutură), *udae vocis iter* VERG. Aen. *7, 753* canal umed al vocii, *udum gaudium* MART. *10, 78, 8* bucurie amestecată cu lacrimi // **ūdum**, *ī n.* umezeală, umed: *udo colores illinere* PLIN. a picta pe umed („al fresco"); **2** moale, suplu: *argilla uda* HOR. argilă umedă.
Ufens, *ntis m. 1*) rîu în Latium // **Ufentīnus** (*3*) *adj.* al rîului Ufens, ufentin; *2*) nume bărbătesc.
ulcerātiō, *ōnis f.* supuraţie, ulceraţie, rană, bubă SEN.
ulcerō (*I*) *vt.* a umple de răni, a face numai răni, a răni CIC., HOR.; (*fig.*) ~ *iecur* HOR. a răni inima (*despre dragoste*).
ulcerōsus (*3*) *adj.* (*despre faţă*) acoperit de ulcere, bubos TAC.; (*despre arbori*) zgîriat, crăpat PLIN.; (*fig.*) rănit (de dragoste) HOR.
ulciscō, *ere arh. v.* **ulciscor** ENN.
ulciscor, *ulcisci, ultus sum vt. dep.* **1** a răzbuna: ~ *caesos fratres* OV. a-şi răzbuna fraţii ucişi, *arma quibus possis te ulcisci* OV. arme prin care să te poţi răzbuna, *ulta virum* VERG. răzbunîndu-mi bărbatul, ~ *Caesaris mortem* CIC. a răzbuna moartea lui Caesar; **2** a se răzbuna pe cineva (pedepsind): *eos non tam* ~ *studeo, quam sanare* CIC. nu doresc atîta să mă răzbun pe ei, cît să-i îndrept, *nunquam illum respublica suo iure ulta est* CIC. niciodată statul nu s-a răzbunat pe el pedepsindu-l cu toată dreptatea, *statuerunt istius iniurias* ~ CIC. au stabilit să răzbune nedreptăţile făcute acestuia prin voi; (*rar cu sens pas.*): *omnis quae defendi et ulcisci fas sit* LIV. *5, 49, 3* tot ce se cade să fie apărat şi răzbunat, *ob iras graviter ultas* LIV. *2, 17, 7* pentru mînii grav răzbunate.
ulcus (hulcus), *eris n.* **1 a.** rană, bubă, abces: *pudor malus ulcera celat* HOR. o ruşine prostească ascunde bubele; (*fig.*) ~ *tangere* TER. a zgîndări o rană (a atinge un subiect delicat); **b.** (*oc.*) (*la arbori*) jupuire a scoarţei; (*la munţi*) cavitate PLIN.; **2** (*fig.*) rană (sufletească) LUCR.: *quidquid horum attigeris* ~ *est* CIC. Nat. *1, 104* orice din aceste chestiuni atingi e prăpădit.
ulcusculum, *ī n.* rană mică, bubă mică SEN., PLIN.
ūlīginōsus (*3*) *adj.* **1** umed, plin de umezeală, mlăştinos VARR., COL.; **2** umflat de apă, hidropic ARN.
ūlīgō, *inis f.* **1** umezeală, umiditate (a solului) VERG.; (*pl.*) *uligines* TAC. mîl; **2** *v.* **urigo** VEG.
Ulixēs, *is m.* (*ac.* -em) Ulises (*rege în Ithaca, soţul Penelopei, tatăl lui Telemachos*); [genit. *Ulixi* CIC., VERG. şi *Ulixei* HOR.; ac. *Ulixen* HOR. ş.a.].
Ulixeus (*3*) *adj.* al lui Ulises.
ullātenus *adv.* într-o privinţă, pînă la un anumit punct MAMERT.
ullus (*3*) *adj.-pron.* (genit. *ullīus*, dat. *ulli*) vreunul, vreun [frecv. în prop. negative, interogative şi ipotetice]: *neque ullam picturam fuisse, quin* … şi (că) n-a existat vreun tablou, fără să …, *nemo ullius rei fuit emptor, cui* … PL. n-a existat cumpărător al vreunui lucru, căruia …, *sine ullo maleficio* CAES. fără nici o daunare, (*pron.*) *numquam ulli supplicabo* PL. niciodată nu mă voi ruga de cineva, *reor non ullis vita posset esse iucundior* CIC. socotesc că nici unora viaţa nu le-ar putea fi mai plăcută, *est ergo ulla res tanti, ut …?* CIC. există oare vreun lucru atît de preţios, încît …?, *si posset ullo modo* PL. dacă ar putea în vreun chip; [rar genit. *ulli* PL. şi *ullīus* CATUL., dat. f. *ullae* TIB.].
ulmārium, *iī n.* loc plantat cu ulmi PLIN.
ulmeus (*3*) *adj.* de lemn de ulm PL., IUV.
ulmitriba, *ae m.* prăpădul vergilor de ulm (pe spinarea sa) PL. (*term. injur.*)
ulmus, *ī f.* (*bot.*) ulm (*Ulmus*): *amictae vitibus ulmi* OV. ulmii îmbrăcaţi cu viţă (pe care o sprijină), *ulmi Falernae* IUV. ulmii de Falern (= viţă de Falern), *ulmorum Acheruns* PL. Amph. *1029* moartea vergilor de ulm (rupte pe spinarea sa).
ulna, *ae f.* **1** antebraţ, braţ: *patris dormire in ulna* CATUL. a dormi pe braţul tatălui său, *corpus ulnis attollo* OV. îi ridic trupul pe braţe; **2** cot (*măsură de lungime de aproximativ 45 cm*): *terra septem assurgit in ulnas* VERG. pămîntul (înzăpezit) se înalţă de şapte coţi, *cum bis trium ulnarum toga* HOR. cu o togă de şase coţi.
Ulpiānus, *ī m.* Domitius Ulpianus din Tyr (*vestit jurisconsult, prefect al pretoriului şi consilier al împăratului Alexander Severus, omorît de soldaţii săi*).
ulpicum, *ī n.* (un fel de) praz CAT. ş.a.
Ulpius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex., împăratul M. Ulpius Traianus, născut în 52 şi mort în 117 e.n.*) // **Ulpius** (*3*) *adj.* al lui Ulpius, al lui Traianus: *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (*Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, oraş roman înteme-*

iat de Traianus după cucerirea Daciei pe teritoriul vechii Sarmizegetuse, capitala provinciei).

uls *și* **ultis** *adv.* și *prep.* (*arh.* = **ultra**): ~ *et cis Tiberim* VARR. dincolo și dincoace de Tibru.

ulterior, *ius adj. comp.* [din *ulter* neuzitat, care apare în adv. *ultrā, ultrō*] (genit. *ulterioris*) **1** de dincolo, de cealaltă parte, mai depărtat: *Gallia* ~ CIC. Gallia de dincolo de Alpi (Gallia Transalpină) CIC. ~ *ripa* VERG. malul de dincolo, ~ *pars urbis* LIV. partea cealaltă (opusă) a orașului, *proximi ripae ... ulteriores* TAC. cei mai apropiați de țărm ... cei mai dinăuntru (depărtați), *ulteriora* TAC. locurile mai îndepărtate, *ulteriora mirari, praesentia sequi* TAC. a admira trecutul și a se adapta prezentului; **2** ceea ce urmează, restul: *pudor est ulteriora loqui* OV. rușinea mă împiedică să spun restul; (*fig.*) *quo quid ulterius privato timendum foret?* LIV. ce era mai de temut pentru un particular decît acel lucru?

ulterius *adv.* (comp. din *ultra*) **1** (loc) mai departe: *inde abit* ~ OV. de acolo pleacă mai departe, ~ *nihil est, nisi frigus* OV. mai departe nu este nimic altceva decît regiuni înghețate; **2** (*fig.*) mai departe, mai mult: ~ *ne tende odiis* VERG. nu merge mai departe cu ura ta, *non tulit ulterius* OV. n-a suportat mai mult, *rogabat* ~ *iusto* OV. insista mai mult decît se cuvine.

ultimē *adv.* (superl. din *ultra*) în sfîrșit, în cele din urmă SEN.; dincolo de orice limită, în ultimul grad APUL.

ultimō[1] *adv.* în cele din urmă, pînă la urmă SUET.

ultimō[2], *āre vi.* a ajunge la capăt TERT.

ultimum I *adv.* pentru ultima oară CURT. **II** *v.* **ultimus**

ultimus (*3*) *adj. superl.* [din *ulter* neuzitat] **1** (*loc*) cel mai depărtat, extrem: *ultimae terrae, gentes* CIC. cele mai îndepărtate pămînturi, neamuri, *stella ultima a caelo, citima terris* CIC. astrul cel mai depărtat de cer și cel mai apropiat de pămînt, (*spec.*) *ultima provincia* CIC. partea cea mai depărtată a provinciei, *ultima Africa* HOR. capătul Africii, *ultima Gallia* CIC. = Gallia Transalpină, *ultima cauda* PLIN. capătul cozii, *in ultimis aedibus* TER. în fundul casei // **ultimī**, *ōrum m. pl.* cei mai din urmă: *recessum primis ultimi non dabant* CAES. cei din spate nu dădeau putința de retragere celor din primele rînduri // **ultimum**, *ī n.* partea cea mai din urmă, capăt: *ultimum mundi* CIC. capătul lumii, *stagni ultima* OV. capătul bălții; **2** (*timp*) **a.** cel mai îndepărtat, cel mai vechi, primul: *ab ultimis temporibus* CIC. din timpurile cele mai vechi, *ultima pueritiae memoria* CIC. cea mai îndepărtată amintire din copilărie, *sanguinis* ~ *auctor* VERG. primul întemeietor al neamului; **b.** ultim, cel din urmă, extrem: *ultima dies hominis* OV. cea din urmă zi a omului, *ultima vox* OV. ultimele cuvinte (înainte de moarte), *usque ad ultimum spiritum* CIC. pînă la ultima suflare, *ultimum consilium* SEN. hotărîre extremă (sinucidere); (*adverbial*) *ad ultimum* pînă la urmă, în cele din urmă // **ultimum**, *ī n.* capăt, sfîrșit: ~ *orationis fuit ...* LIV. încheierea discursului a fost ... // **ultimum** *adv.* pentru ultima oară: *domos ultimum videre* LIV. a-și vedea pentru ultima oară casele // **ultima**, *ōrum n. pl.* ultimele evenimente: ~ *exspectato* CIC. așteaptă ultimele întîmplări; **3** (*grad, rang*) cel mai înalt, cel mai de seamă, extrem, ultim (*în bine și în rău*): *ultimum bonum* CIC. binele suprem, *ultima poena* sau *ultimum supplicium* CAES. pedeapsă capitală, *ultima tristitia* PETR. cea mai adîncă tristețe, *ultimum scelus* CURT. crima cea mai groaznică, *ultima vitia* QUINT. viciile cele mai josnice, *homo plebis ultimae* SEN. om din plebea cea mai de jos, *ad ultimam inopiam adductus* LIV. adus în cea mai grea stare de sărăcie // **ultimum**, *ī n.* punctul (gradul) extrem: *ultima pati* LIV. a suferi cele mai mari nenorociri, *ad ultimum animo tendere* CIC. a tinde către punctul cel mai înalt al desăvîrșirii, *res ad ultimum seditionis veniet* LIV. se va ajunge la cel mai înalt grad de revoltă, *scientia non in ultimis ponenda* PLIN. știință ce nu trebuie pusă pe cel mai jos plan; (*adverbial*) *consilium sceleratum, sed non ad ultimum demens* LIV. plan criminal, dar nu cu totul nebunesc.

ultiō, *ōnis f.* răzbunare, pedepsire: *ultionem ex aliquo petere* LIV. a căuta să se răzbune pe cineva, *ultionis cupido* TAC. dorință de răzbunare, ~ *tot malorum* CURT. răzbunarea atîtor nenorociri // **Ultiō**, *ōnis f.* zeița răzbunării TAC.

ultis *v.* **uls** POMPON.

ultor, *ōris m.* răzbunător, pedepsitor: ~ *iniuriarum* CIC. răzbunător al nedreptăților // **Ultor**, *ōris m.* Răzbunătorul (*epitet al zeului Marte*).

ultōrius (*3*) *adj.* pedepsitor, răzbunător TERT.

ultrā I *adv.* **1** dincolo: *nec citra, nec* ~ OV. nici dincoace, nici dincolo; **2** dincolo de această limită, mai departe, mai mult: *facultas* ~ *procedendi* B. AFRIC. putința de a înainta mai departe, ~ *nihil habemus* CIC. dincolo de această limită nu avem nimic, *quid* ~ *provehor?* ce o mai lungesc?; (*temp.*) ~ *bellum differe* LIV. a amîna mai multă vreme războiul; (cu *quam*) ~ *quam homini datum est* QUINT. mai mult decît îi e dat omului, ~ *quam satis est* CIC. mai mult decît trebuie, *neque* ~ *moratus quam dum auxilia conciret* TAC. nezăbovind mai mult decît pînă să-și strîngă trupele auxiliare; [v. comp. *ulterius*]. **II** *prep. cu ac.* **1** (*loc*) dincolo: *cis Padum ultraque* LIV. dincoace și dincolo de Pad; (*postpus*) *fines quos* ~ *citraque ...* HOR. limite dincolo și dincoace de care ..., *Euphratem* ~ TAC. dincolo de Eufrat; **2** (*timp*) dincolo de, după: ~ *rudes annos* QUINT. după anii copilăriei, ~ *Socratem usque duravit* QUINT. a trăit și după Socrate; **3** (*număr, măsuri*) mai mult, peste: *modus quem* ~ *progredi non oportet* CIC. măsură pe care nu trebuie s-o depășească, ~ *modum* QUINT. peste măsură, ~ *fas* HOR. mai mult decît se cade, ~ *feminam fluens* HOR. mai moale decît o femeie, ~ *fidem* QUINT. mai mult decît se poate crede, ~ *placitum* VERG. mai mult decît face plăcere.

ultrāmundānus (*3*) *adj.* dincolo de lume, extramundan APUL.

ultrātus (*3*) *adj.* situat dincolo GROM.

ultrix, *īcis adj. f.* răzbunătoare, pedepsitoare: *ultrices deae* SEN. zeițele răzbunătoare (Furiile), *curae ultrices* VERG. chinuri răzbunătoare.

ultrō *adv.* (subînț. **loco**) **1** dincolo, de cealaltă parte [după vb. de mișcare]: ~ *istum a me!* PL. Cap. *551* departe de mine individul ăsta!; (frecv. cu *citro*) ~ *citroque* sau ~ *et citro* sau ~ *citro* dintr-o parte și din

cealaltă, de ici şi de dincolo, de ambele părţi, reciproc: ~ *citroque mitti* CAES. a fi trimişi de ambele părţi, ~ *citro commeare* CIC. a circula de ici şi de colo, *beneficia* ~ *et citro data acceptaque* CIC. binefaceri făcute şi primite reciproc; 2 peste toate, pe deasupra, mai mult chiar: *vitam, damus et miserescimus* ~ VERG. îi lăsăm viaţa şi, pe deasupra, îl compătimim, *o, audaciam! etiam me* ~ *accusatum venit* TER. ce îndrăzneală! Pe deasupra vine să mă şi acuze; 3 de la sine, din proprie iniţiativă, neprovocat, fără nici un motiv: ~ *facio, non rogatus* TER. o fac de la mine, nu rugat, ~ *polliceri* TER. a promite spontan, *alicui bellum* ~ *inferre* CIC. a porni război împotriva cuiva fără a fi provocat // **ultro tribūta**, *ōrum n. pl.* avansuri la lucrări publice făcute de stat: *ultro tributa infimis pretiis locare* LIV. a adjudeca lucrări publice cui cere un preţ mai mic, (*fig.*) *virtus saepe in* ~ *tributis est* SEN. Ben. *4, 1, 2* cel mai adesea, virtutea este un tribut voluntar.

ultrōneus (*3*) *adj.* de bună voie APUL.

ultus (*3*) *p. pf. v.* **ulciscor**

Ulubrae, *ārum f. pl.* mic sat în Latium // **Ulubrānus** (*3*) *adj.* din Ulubrae // **Ulubrensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Ulubrae.

ulucus, *ī m.* (*ornit.*) bufniţă, buhă (*Bubo bubo*) SERV.

ulula, *ae f.* (*ornit.*) cucuvea, cucuvaie (*Athena noctua*) (*pasăre de rău augur*) VERG. ş.a.

ululābilis (*2*) *adj.* cu gemete, jalnic APUL., AMM.

ululāmen, *inis n.* urlet, bocet PRUD.

ululātus, *ūs m.* urlet, strigăt, bocet: *ululatum tollere* CAES. a scoate urlete sălbatice

ululō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a urla: *ululantes lupi* VERG. lupii urlînd, *ululanti voce* CIC. cu voce ţipătoare; 2 (*poet.*) a răsuna cu urlete: *plangoribus aedes femineis ululant* VERG. casa răsună de bocete femeieşti; 3 a chema prin urlete [frecv. la p. pf.]: *Hecate ululata per urbem* VERG. Hecate invocată prin urlete în tot oraşul; 4 a face să răsune de urlete: *iuga ululata lupis* SIL. munţii plini de urletele lupilor, *ululata tellus* VAL. PL. pămîntul răsunînd de urlete.

ulvă, *ae f.* (nume dat de cei din vechime tuturor plantelor care cresc în locuri mlăştinoase): (*bot.*) stuf (*Phragmites communis*), papură (*Typha*) VERG. ş.a.

ulvōsus (*3*) *adj.* plin de stuf, de papură SID.

umbella, *ae f.* (dim. al lui *umbra*) umbrelă de soare MART., IUN.

Umber, *bra, brum adj. v.* **Umbri**, *ōrum*.

umbilicāris (*2*) *adj.* ombilical TERT.

umbilicātus (*3*) *adj.* ombilicat (*ca formă*) PLIN.

umbilicus, *ī m.* 1 ombilic, buric LIV. ş.a.; cordon ombilical CELS; 2 (*fig.*) **a.** mijloc, punct central, centru: *umbilicum Graeciae incolunt* LIV. locuiesc în centrul Greciei, ~ *orbis terrarum* LIV. buricul pămîntului (Delphi); **b.** buton de fildeş *sau* metal (*fixat la ambele extremităţi ale sulului de carte, în jurul căruia se înfăşura şi se desfăşura banda de papirus scrisă* [*manuscrisul*]); sul de carte: *iambos ad umbilicum adducere* HOR. Epod. *14, 8* a duce epodele pînă la capăt, *pervenire usque ad umbilicos* MART. a citi o carte pînă la capăt; **c.** (*bot.*) adîncitură, scobitură; cavitate a fructului opusă codiţei; **d.** cerc mic PLIN.; **e.** indicator (limbă) la cadranul solar PLIN.; **f.** (un fel de) scoică CIC.; **g.** *umbilicus Veneris* APUL. „buricul Venerei" (*bot.*) arăriel (*Cynoglossum officinale*).

umbō, *ōnis m.* 1 partea bombată din centrul scutului VERG. ş.a.; (*gener.*) scut: *salignae umbonum crates* VERG. lese de salcie ale scuturilor; 2 (*fig.*) **a.** cot (*al omului*) MART.; **b.** promontoriu, cap STAT.; **c.** bornă a unui cîmp STAT.; **d.** parte proeminentă a unei pietre preţioase PLIN.; **e.** pliuri bufante ale togii; togă PERS.

umbra, *ae f.* 1 umbră: ~ *platani, terrae* CIC. umbra platanului, a pămîntului, *in* (*sub*) *umbra* VERG., HOR. la umbră; (*prov.*) *umbras timere* CIC. a se teme de umbrele obiectelor, *umbram suam metuere* CIC. a se teme de umbra sa; (*poet.*) întuneric: ~ *noctis* VERG. întunericul nopţii, *ad umbram lucis ab ortu* HOR. din zorii zilei pînă se întunecă; (*spec.*) umbră (în pictură) CIC.; (*fig.*) fond obscur într-un discurs CIC. De or. *3, 101*; 2 (*poet.*) ceea ce dă umbră (copaci, portic, cameră ş.a.), loc umbros: *umbras falce premere* VERG. a tăia ramurile umbroase cu cosorul, *inducite fontibus umbras* VERG. plantaţi arbori umbroşi la izvoare, *Pompeia spatiabere in umbra* PROP. te vei plimba prin porticul lui Pompeius, *tonsoris in umbra* HOR. în dugheana umbroasă a bărbierului, *studia in umbra educata* TAC. studii cultivate între patru pereţi; 3 (*fig.*) scut, apărare, protecţie: *sub umbra amicitiae Romanae latere* LIV. a fi sub protecţia prieteniei cu romanii, *umbrā vestri auxilii legi* LIV. a fi sub scutul ajutorului vostru; 4 însoţitoare (ca o umbră): ~ *luxuriae* CIC. însoţitoarea desfrîului (dansul); (*spec.*) însoţitor neinvitat, adus de cineva invitat la o masă: *locus est et pluribus umbris* HOR. Ep. *1, 5, 28*; *v.* şi S. *2, 8, 22* este loc şi pentru mai mulţi neinvitaţi; 5 (*poet.*) umbră (a unui mort), spectru, fantomă; (*frecv. pl.*) *matris agitabatur umbris* OV. era chinuit de spectrul mamei, *umbrarum rex* OV. regele fantomelor (Pluton), *ire sub umbras* VERG. a merge la umbre (a muri); 6 (*fig.*) umbră, aparenţă, fantomă: *umbras falsae gloriae consectari* CIC. a urmări himerele unei glorii deşarte, *sub umbra foederis aequi* QUINT. sub aparenţa unui pact drept.

umbrābilis (*2*) *adj.* van (ca o umbră) BOETH.

umbrāculum, *ī n.* 1 loc la umbră, umbrar TIB.; (*fig.*) *e Theophrasti umbraculis* CIC. din adăpostul (şcoala) la umbră a lui Theophrastus; 2 umbrelă: *pellebant tepidos umbracula soles* OV. umbrelele alungau razele calde ale soarelui.

umbrāliter *adv.* simbolic AUG.

umbrāticē *adv.* în aparenţă CASSIOD.

umbrāticola, *ae m.* om căutînd să trăiască la umbră, trîndav PL. Truc. *611*.

umbrāticus (*3*) *adj.* 1 trăind la umbră, moleşit, trîndav: *Epicureorum umbratica turba* SEN. gloata moleşită a epicureilor; 2 retras, între patru pereţi: ~ *doctor* PETR. învăţat care trăieşte în cabinetul său, *umbraticae litterae* PLIN. IUN. scrisori scrise de plăcerea sa.

umbrātilis (*2*) *adj.* la umbră, departe de viaţa publică, retras de lume: ~ *vita* QUINT. viaţă retrasă, *do-*

mestica exercitatio et ~ CIC. exerciţiu particular şi practicat în umbra şcolii.

umbrātiliter *adv.* **1** adumbrind, schiţînd uşor SID.; **2** prin semne simbolice AUG.; **3** printr-o aparenţă deşartă AUG.

umbrātiō, *ōnis f.* proiectare a umbrei, adumbrire AMBR.

umbrescō, *ere vi.* a deveni o umbră CASSIOD.

Umbrī, *ōrum m. pl.* umbrii (*neam italic care locuia în ţinutul Umbria*) // **Umber**, *bra, brum adj.* umbrian: ~ *aper* HOR. mistreţ umbrian // **Umber**, *bri m.* (subînţ. **canis**) VERG. cîine umbrian (de vînătoare) // **Umbra**, *ae f.* femeie umbriană PL. // **Umbria**, *ae f.* Umbria (*provincie italică la estul Etruriei între Rubicon, Tibru, rîul Nar şi Marea Adriatică*) // **Umbricus** (*3*) *adj.* umbric PLIN.

umbrifer, *era, erum adj.* **1** care dă umbră, umbros: ~ *platanus* CIC. platan umbros; **2** (*poet.*) care transportă umbrele (pe cei morţi) STAT.

umbrō (*1*) *vt.* **1** a acoperi cu umbra sa, a umbri: *tecto umbrante* PLIN. acoperişul umbrind cu umbra sa, ~ *fastigia montis* SIL. a umbri vîrful muntelui, (*cu ac. gr.*) *umbratus tempora quercu* VERG. cu tîmplele încinse cu o cunună din frunze de stejar (*corona civica*), *umbratus genas* SIL. cu obrajii acoperiţi de tuleie; **2** (*vi.*) a face umbră COL.

umbrōsus (*3*) *adj.* **1** umbros: *umbrosa vallis* VERG. vale umbroasă, *umbrosae cavernae* VERG. scorburi întunecate: (*fig.*) *umbrosi amores* AUG. iubiri care se tem de lumină // **umbrōsa**, *ōrum n. pl.* locuri umbroase AMBR., sau SEN. Ep. *94, 20* penumbră; **2** (*act.*) care dă umbră VERG.

ūme..., ūmi..., ūmo... *v.* **hume..., humi..., humo...**

umquam (unquam) *adv.* (*de regulă în prop. negative, interogative şi ipotetice*): *nemo umquam* ... nimeni vreodată ..., *nihil umquam* ... nimic vreodată ..., *non umquam* ... niciodată ..., *quis umquam ... vidit?* cine a văzut vreodată ...?, *si unquam* ... dacă vreodată, *praestat omnibus qui umquam orationes attigerunt* CIC. e superior tuturor care s-au ocupat vreodată de elocvenţă.

ūnā *adv.* **1** împreună, laolaltă: *erimus* ~ CIC. vom fi laolaltă, *qui* ~ *venerunt* CIC. care veniseră împreună, ~ *ire cum amica in via* TER. a merge pe drum împreună cu iubita; **2** totodată, în acelaşi timp: *pugnatur* ~ *omnibus partibus* CAES. lupta se dă în acelaşi timp în toate părţile, *amores* ~ *cum praetexta ponere* CIC. a părăsi iubirile o dată cu toga pretextă, *simul tecum* ~ Pl. o dată cu tine.

ūnaetvīcēs... *v.* **unetvices...**

ūnanimans, *ntis v.* **unanimus** PL.

ūnanimis (*2*) *adj. v.* **unanimus** CLAUD.

ūnanimitās, *ātis f.* acord deplin, armonie desăvîrşită PACUV., LIV.

ūnanimiter *adv.* de comun acord VOP.; în bună armonie ARN.

ūnanimus (*3*) *adj.* într-un gînd, cu aceleaşi sentimente, în deplină armonie CATUL., VERG.

ūnārius (*3*) *adj.* de un singur fel PROB.

ūnasyllabus (*3*) *adj.* monosilabic PRISC.

ūncātiō, *ōnis f.* îndoire înăuntru C. AUR.

uncātus (*3*) *adj.* îndoit SID.; (*fig.*) încîrligat, întortocheat SID.

uncia, *ae f.* **1** (a douăsprezecea parte dintr-un întreg) **a.** (*ca monedă*) uncie, para (*a douăsprezecea parte dintr-un as* VARR.); **b.** (*ca greutate*) uncie (*a douăsprezecea parte dintr-o livră*) PLIN.; **c.** (*ca măsură de lungime*) deget (*a douăsprezecea parte dintr-un picior* PLIN. *sau a douăsprezecea parte dintr-un iugăr* COL.); **2** a douăsprezecea parte dintr-o moştenire: *ex uncia heres* SEN. moştenitor de douăsprezecime din avere; **3** dobîndă de douăsprezecime la sută pe lună (1,1% anual) DIG.; **4** (*fig.*) o cantitate foarte mică, un pic, un dram MART., IUV.

unciālis (*2*) *adj.* de o uncie (ca greutate) PLIN.; de un deget (ca măsură) PLIN., (*spec.*) *unciales litterae* HIER. litere unciale (*tip de litere care aveau iniţial o uncie înălţime, utilizat în Antichitate mai ales pentru inscripţii şi epitafuri; toate manuscrisele de la Herculanum aparţinînd primului secol al erei noastre sînt în unciale*).

unciārius (*3*) *adj.* de o douăsprezecime: **a.** dintr-o uncie (monedă PLIN. *sau* greutate COL.); **b.** dintr-o moştenire DIG.; **c.** de o douăsprezecime la sută pe lună (ca dobîndă): *unciarium fenus* LIV. dobînda de 1,1% pe an.

unciātim *adv.* cîte o uncie; (*fig.*) bănuţ cu bănuţ TER.

uncīnātus (*3*) *adj.* încîrligat CIC.

uncīnulus, *ī m.* cîrligel ISID.

uncīnus[1] (*3*) *adj.* încîrligat, îndoit P. NOL.

uncīnus[2], *ī m.* cîrlig VITR., APUL.

unciola, *ae f.* o biată uncie (dintr-o moştenire) IUV.

uncipēs, *edis adj.* cu picioarele curbate TERT.

uncō, *āre vi.* a mormăi (*despre urs*) SUET.

unctiō, *ōnis f.* **1** ungere, fricţiune SEN.; ungere la consacrarea preoţilor ECCL.; **2** (*fig.*) exerciţii atletice, luptă în palestră: *philosophum omnes unctionis causa relinquunt* CIC. îl părăsesc toţi pe filozof pentru exerciţiile gimnastice în palestră; **3** (*concrt.*) unsoare, unguent PLIN.

unctitō, *āre vt.* [*ungo*] a unge întruna PL.

unctiusculus (*3*) *adj.* puţin mai uns (mai gras) PL.

unctor, *ōris m.* sclav care fricţionează cu ulei sau cu pomezi (*la băi, la circ*) PL., CIC. ş.a.

unctōrium, *iī n.* sală de masaj PLIN. IUN.

unctulum, *ī n.* puţină alifie APUL.

unctulus (*3*) *adj.* uşor pomădat VARR.

unctum, *ī n.* **1** ulei pentru fricţiuni, unguent, pomadă; **2** ospăţ gras, masă îmbelşugată HOR. A.P. *422*; delicatesă, desert PERS. *6, 16*.

unctūra, *ae f.* ungere a unui cadavru, îmbălsămare CIC. Leg. *2, 60*.

unctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ungo** // **adj. 1** uns, pomădat, ferchezuit: (*vir*) *nitidus et* ~ SEN. bărbat elegant şi parfumat; (*fig.*) *unctior splendidiorque consuetudo loquendi* CIC. elocinţă mai îngrijită şi mai strălucitoare; **2** gras, bogat: *uncta cena* MART. masă bogată, *uncta patrimonia* CATUL. proprietăţi splendide, *accedes siccus ad unctum* HOR. Ep. *1, 17, 12* tu, care eşti un pîrlit, alipeşte-te de omul bogat.

unctus[2], *ūs m.* ungere, fricţiune APUL.

uncus[1] (*3*) *adj.* încovoiat, curbat, încîrligat, strîmb: ~ *hamus* OV. undiţă încovoiată, *unca cauda* OV. coadă îmbîrligată, *unci digiti* COL. degete strîmbe, *unco labro* LUCR. cu buza adusă în afară, ~ *vomer aratri* LUCR. fierul plugului adus într-o parte.

uncus[2], *ī m.* **a.** cîrlig, cange, harpon: ~ *ferreus* LIV. cange de fier; (*spec.*) cangea călăului (*cu care era tîrît cadavrul unui condamnat la moarte, spre a fi aruncat în Tibru sau în prăpastia Gemoniilor*) CIC. ş.a.: *alicui uncum impingere* CIC. a-i prinde cuiva cangea de gît; (*fig.*) *confixum mento decusseris uncum* PROP. *4, 1, 141* să zicem că te vei fi liberat de cangea fixată sub bărbie (să presupunem că vei fi scăpat de primejdie); **b.** (*poet.*) ancoră VAL. PL.; **c.** (*med.*) instrument chirurgical CELS.

unda, *ae f.* **1** val, talaz, undă: *maris unda* CIC. valul mării, *unda supervenit undam* HOR. vine val după val; **2** (*poet.*) apă curgătoare, apă, val, mare: *fontis in unda* OV. în apa izvorului, *per Siculas undas* HOR. pe marea siciliană, *sanguinis unda* SIL. val de sînge, *undae aeriae* LUCR. valuri de aer, *qua undas fumus agit* VERG. pe unde fumul se învîrteşte; **3** (*fig.*) mulţime agitată, val de oameni, agitaţie: *undae comitiorum* CIC. valurile mulţimii la alegeri, *salutantum unda* VERG. puhoiul clienţilor, *mersor civilibus undis* HOR. mă arunc în valurile vieţii politice; **4** (*arhit.*) ciubuc VITR.

undābundus (*3*) *adj.* cu valuri mari, agitat (*despre mare*) GELL.

undanter *adv.* vălurind, unduind APUL.; valuri-valuri MART. CAP.

undātim *adv.* **a.** în raport (*despre ploaie*) PRUD.; (*fig.*) făcînd vine ondulate (*despre lemn, marmură*); **b.** (*fig.*) în gloată, în bande AMM.

undātiō, *ōnis f.* revărsare a apelor, inundaţie TH. PRISC.

undātus (*3*) *adj.* făcînd valuri-valuri, ondulat PLIN.

unde *adv.* **1** (*de loc relat. şi interog.*) de unde: *ibi … unde …* acolo … de unde, *nec inde venit, ~ mallem* CIC. n-a venit de acolo de unde aş prefera eu, ~ *id audivit?* CIC. de unde a auzit acest lucru?, *ut naves eodem, ~ erant profectae referrerentur* CAES. ca navele să fie aduse în acelaşi loc de unde plecaseră, *loca superiora, ~ erat despectus* CAES. locuri mai înalte, de unde se putea privi departe, *Unde deiectus est? — Ex urbe* CIC. De unde a fost alungat? — Din oraş, ~ *haec gentium est?* PL. din ce loc de pe lume este asta?, *quaere, ~ domo* (*sit*) HOR. întreabă din ce ţară e; **2** (substituind pron. relat. sau interog., precedat de *ex*, *ab* sau *de* şi arătînd pers. sau lucruri de unde provine ceva): *ille ipse, ~ rem cognovit* CIC. chiar acela de la care a aflat întîmplarea, *hereditas, ~ nummum nullum attigit* CIC. moştenire de care nu s-a atins nici măcar cu un ban, *habet ~ solvat* CIC. are din ce plăti, ~ *efferrentur, non reliquerant* NEP. nu lăsase (bani) cu care să fie înmormîntat, *mea lux, ~ omnes opem petere volebant* CIC. tu, soarele meu, de la care toţi cereau de obicei ajutor, ~ *eos noverat?* CIC. după ce îi cunoştea?, *nostri exercitus, ~ nomen habeant, vides* CIC. vezi de unde provine numele cuvîntului nostru „exercitus"; (*repetat*) *unde, unde* = *undecumque* de unde-o fi (nu interesează): *nisi nummos unde, unde extricat …* HOR. dacă nu scoate, de unde, de unde nu interesează, banii; (*judic.*) *is ~ petitur* = acela căruia i se cere în justiţie o despăgubire, acuzatul sau apărătorul său TER., CIC.

undēcentēsimus (*3*) *num.* al nouăzeci şi nouălea VAL. MAX.

undēcentum *num.* nouăzeci şi nouă.

undeciē(n)s *num.* de unsprezece ori.

undecim *num.* unsprezece.

undecimus (*3*) *num.* al unsprezecelea.

undecirēmis, *is f.* navă cu unsprezece rînduri de vîsle PLIN.

undecumānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a XI-a.

undecumque şi **undecunque** *adv.* **1** din orice loc, din orice parte: *fluctus ~ moti sunt* SEN. valurile din orice parte ar fi împinse, ~ *gentium venissent* VOP. din orice colţ de lume ar fi venit; **2** (*rar*) în orice loc, pretutindeni PLIN.

undecunde *adv.* din toate părţile MAMERT.

undelibet *adv.* de oriunde ar fi CELS.; de la oricine RH. HER.

undēnārius (*3*) *adj.* de unsprezece ori mai mult (*despre un număr*) AUG.

undēnī, *ae, a num. pl.* cîte unsprezece deodată: *pariuntur ~* PLIN. se nasc cîte unsprezece deodată (la o fătare), *quater undenos implevi Decembres* HOR. am împlinit de patru ori cîte unsprezece luni de decembrie (patruzeci şi patru de ani), *musa per undenos emodulanda pedes* OV. A. *1, 1, 30* muză care va trebui să fie modulată într-o suită de şase picioare (hexametru) şi de cinci picioare (pentametru) = distih elegiac.

undēnōnāgēsimus (*3*) *num.* al optzeci şi nouălea.

undēnōnāginta *num. indecl.* optzeci şi nouă.

undēoctōgintā *num. indecl.* şaptezeci şi nouă.

undēquādrāgesimus (*3*) *num.* al treizeci şi nouălea.

undequādrāgiēs *adv.* de treizeci şi nouă de ori.

undēquādragintā *num. indecl.* treizeci şi nouă.

undēquinquāgēsimus (*3*) *num.* al patruzeci şi nouălea.

undēquinquāgintā *num. indecl.* patruzeci şi nouă.

undēsexāgēsimus (*3*) *num* al cincizeci şi nouălea.

undēsexāgintā *num. indecl.* cincizeci şi nouă.

undētrīcēnī, *ae, a num.* cîte douăzeci şi nouă deodată; douăzeci şi nouă MACR.

undētrīcēsimus (*3*) *num.* al douăzeci şi nouălea.

undētrīgintā *num. indecl.* douăzeci şi nouă.

undeunde *v.* unde

undēvīcēnī, *ae, a num. pl.* de cîte nouăsprezece ori deodată, de nouăsprezece ori fiecare.

undēvīcēsimus (*3*) *num.* al nouăsprezecelea.

undēvīgintī *num. indecl.* nouăsprezece.

undicola, *ae adj.m.* şi *f.* care trăieşte în apă, acvatic VARR.

undifluus (*3*) *adj.* care curge în valuri.

undifragus (*3*) *adj.* care sparge valurile FORT.

undique *adv.* **1** din toate părţile, de peste tot: ~ *eo conveniunt* CIC. se adună aici din toate părţile, ~ *flosculos carpere* CIC. a culege floricele de peste tot, ~ *versus* (*versum*) în toate direcţiile, din toate părţile, peste tot IUST., GELL.; **2** (*fig.*) în orice privinţă, din

orice punct de vedere, întru totul: *natura ~ perfecta* OV. natura perfectă în toate privințele, *vita ~ referta bonis* CIC. viață întru totul îndestulată de bunuri.

undisonus (*3*) *adj.* care răsună de vuietul valurilor (*despre o stîncă*) STAT.; (*oc.*) care face să răsune valurile PROP. *3, 21, 18.*

undivagus (*3*) adj. cu unde rătăcitoare ANTHOL.

undō (*I*) *vi.* și (*rar*) *vt.* **1** a se revărsa valuri-valuri, a se învolbura, a clocoti: *undante in freto* ACC. în marea învolburată, *undans cruor* VERG. sîngele gîlgîind în valuri, *ahena undantia flammis* VERG. vase de aramă clocotind de flăcări; **2** (*rar*) a fi plin (de ceva), a abunda: *regio undat equis* VAL. FL. regiunea abundă în cai, *undat vultus sanguine* STAT. fața îi e plină de sînge; **3** a văluri, a undui, a face să balanseze: *undans buxo Cytorus* VERG. muntele Cytorus unduind de tufișuri de merișor, *undantem chlamydem facit* PL. face să onduleze hlamida, *undantes habenae și undantia lora* VERG. frîie lăsate în voie, *~ spinam* APUL. M. *2, 7* a-și balansa coapsele (despre o femeie); (*fig.*) *undans curis* VL. FL. oscilînd de griji diferite; **4** (*vt. oc.*) a inunda: *~ sanguine campos* STAT. a inunda de sînge cîmpiile.

undōsē, *adv.* numai comp. *undosius* AMM. ridicînd mai multe valuri.

undōsus (*3*) *adj.* plin de valuri, agitat: *undosum aequor* VERG. mare agitată.

undula, *ae f.* undă mică BOETH.

undulātus (*3*) *adj.* ondulat VARR. (*despre togă*).

unedō, *ōnis m.* (*bot.*) strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva ursi*); fructul plantei strugurii-ursului PLIN.

Unellī, *ōrum m. pl.* unellii (*neam gallic din ținutul armorican*).

ūnescō (ūniscō), *ere vi.* a se uni PLIN.; (*fig.*) a se potrivi cu cineva (*cum aliquo*) MAMERT.

ūnetvīcēsimānī, *ōrum m. pl.* soldați din legiunea a XXI-a.

ūnetvīcēsimus (*3*) *num.* al douăzeci și unulea.

ungell... *v.* **unguell...**

ungō (unguō), *ere, unxī, unctum vt.* **1** a unge, a da cu unsoare: *~ globos melle* CAT. a unge gogoșile cu miere, *utilis ungendis axibus* MART. bună la ungerea osiilor, *unctus est, accubuit* CIC. a fost fricționat (cu o pomadă, după baie) și s-a culcat, *~ frigentis corpus* VERG. a unge cu mirodenii trupul unui mort, *gloria quem supra vires et vestit et ungit* HOR. pe care făloșenia îl îmbracă și-l parfumează mai mult decît îl țin curelele; (*spec.*) a unge cu grăsime bucatele, a găti cu grăsime: *~ holuscula pingui lardo* HOR. a prepara legumele punînd grăsime din gros; **2** a impregna, a îmbiba; (*oc.*) a mînji, a murdări: *~ tela* (subînț. *veneno*) VERG. a îmbiba săgețile cu otravă, *uncta carina* VERG. navă unsă cu smoală (smolită), *~ rimosa cubilia limo* VERG. a murui cu lut stupul crăpat, *arma uncta cruoribus* HOR. arme mînjite de sînge, *puer unctis manibus* HOR. sclav cu mîinile slinoase, *uncta aqua* HOR. apă murdară (din vase slinoase); **3** a unge, a consacra ECCL.

unguēdō, *inis f.* unguent, pomadă APUL.

unguella, *ae f.* picior de porc (copt) APIC.

unguellula, *ae f.* unghiuță DIOM.

unguen, *inis f.* grăsime, unsoare, pomadă VERG. ș.a.

unguentāria, *ae f.* **1** meseria de parfumier PL.; **2** parfumerie PLIN.

unguentārium, *ii n.* **1** vas pentru pomezi, parfumuri AUG.; **2** bani de cumpărat parfumuri PLIN. IUN.

unguentārius (*3*) *adj.* de pomezi, de parfumuri: *unguentaria taberna* VARR. parfumerie // **unguentārius**, *ii m.* parfumier CIC.

unguentātus (*3*) *adj.* pomădat, parfumat PL. ș.a.

unguentum, *ī n.* ulei parfumat, pomadă CIC. ș.a.

unguiculus, *ī m.* unghiuță, unghie: (*expr.*) *a teneris unguiculis* CIC. din fragedă copilărie, *ab unguiculo ad capillum* PL. Ep. *623* de la unghia de la picior pînă la firul de păr de pe cap (din din cap pînă-n picioare), *perpruriscere usque ex unguiculis* PL. St. *761* a simți mîncărime pînă-n vîrful unghiilor (în toate fibrele).

unguifer, *era, erum adj.* prevăzut cu unghii FORT.

unguinōsus (*3*) *adj.* [*unguen*] gras, uleios PLIN., CELS.

unguis, *is m.* **1** unghie (*la om*); gheară (*la animale*); *ungues ponere* HOR. (*subsecare* OV.) a tăia unghiile, *armati unguibus ursi* OV. urșii înarmați cu gheare, *draconis cervicibus figit ungues* OV. (vulturul) își înfige ghearele în gîtul balaurului: (*expr.*) a) *ab imis unguibus usque ad verticem summum* CIC. din vîrful picioarelor pînă în creștetul capului (în întregime); b) *ab aliqua re transversum unguem non discedere* CIC. a nu se abate de la ceva nici de un lat de unghie (nicicum); c) *medium unguem ostendere* LIV. a arăta cuiva degetul mijlociu (gest impudic = a disprețui); d) *de tenero ungui* HOR. din fragedă copilărie; e) *ad* (*in*) *unguem* la unghie: *materiem dolare ad unguem* COL. a șlefui lemnul la unghie (perfect), *ad unguem carmen castigare* HOR. a șlefui o poezie la perfecție, *ad unguem factus homo* HOR. om desăvîrșit, *in unguem arboribus positis* VERG. arborii fiind așezați în ordine perfectă; **2** (*fig.*) **a.** partea inferioară albă și îngustă a petalei; **b.** cîrlig COL.; **c.** peliculă pe cornee, albeață la ochi CELS.

ungula[1], *ae f.* **1** copită, gheară: *vestigium ungulae* (*equi*) CIC. urma copitei calului, *aquilinae ungulae* PL. gheare de vultur; (*fig.*) *inicere ungulas* PL. a pune gheara pe ceva (a fura), *omnibus ungulis* CIC. cu toate forțele, din răsputeri; **2** (*fig.*) **a.** cal HOR. S. *1, 1, 114*; **b.** unghie (de fier) (*instrument de tortură*) COD. IUST.; **c.** denumirea unei plante (copita-calului [?]) M. EMP.

ungula[2], *ae f.* [*ungo*] balsam, pomadă, parfum VULG.

ungulātus (*3*) *adj.* cu copită TERT.

ungulus[1], *ī m.* unghie de la picior PL.

ungulus[2], *ī m.* inel PLIN.; brățară PACUV.

unguo *v.* **ungo**

ūnicalamus (*3*) *adj.* cu un singur pai (*despre grîu*) PLIN.

ūnicaulis (*2*) *adj.* cu un singur vrej PLIN.

ūnicē *adv.* fără seamăn, în mod cu totul deosebit, extraordinar: *aliquem ~ diligere* CIC. a iubi pe cineva în mod cu totul deosebit, *~ securus* HOR. cu totul fără grijă.

ūniceps, *cipitis adj.* [*unus + caput*] cu un singur cap *ap.* AUG.

ūnicolor, *ōris adj.* de o singură culoare VARR. PLIN.

ūnicolōrus (*3*) *adj. v.* **unicolor** FRONT.

ūnicornis (*2*) *adj.* cu un singur corn PLIN. // **ūnicornis**, *is m.* licorn VULG.
ūnicornus, *ī m.* licorn TERT.
ūnicorporeus (*3*) *adj.* cu un singur corp FIRM.
ūnicuba, *ae f.* femeie măritată o singură dată HIER.
ūnicultor, *ōris m.* adorator al unei singure divinităţi PRUD.
ūnicus (*3*) *adj.* **1** unic, singur (*cu număr*): ~ *filius* CIC. unicul fiu, *unica spes* LIV. unica speranţă; **2** (*fig.*) unic în felul său, fără seamăn, nemaipomenit, extraordinar: ~ *iuvenis* LIV. tînăr fără seamăn, ~ *dux* LIV. comandant incomparabil, *unicum scelus* VELL. crimă nemaipomenită.
ūniformis (*2*) *adj.* uniform TAC.
ūniformitās, *ātis f.* uniformitate ARN.
ūniformiter *adv.* uniform ARN.
ūnigena, *ae adj.m.* şi *f.* **1** dintr-o singură naştere CIC.; **2** născut din aceeaşi naştere, geamăn, frate, soră: *unigena Memnonis* CATUL. frate al lui Memnon, *unigena Phoebi* CATUL. sora lui Phoebus (Diana).
ūnigenitus, *ī m.* fiu unic HIER.
ūniiugus (*3*) *adj.* **1** susţinut doar de un singur suport transversal (*despre viţă*) PLIN.; **2** (*fig.*) căsătorit o singură dată TERT.
ūnimamma, *ae f.* cu o singură mamelă (*despre amazoane*) IUL. VAL.
ūnimanus (*3*) *adj.* care are doar o mînă, fără o mînă LIV.
ūnimembris (*2*) *adj.* cu un singur membru ULP.
ūnimodus (*3*) *adj.* de un singur fel APUL.
ūniō, *īre vt.* a uni, a reuni, a contopi SEN.
ūniō, *ōnis f.* **1 a.** unitate, unicitate: ~ *coniugii* TERT. monogamie, ~ *divinitatis* TER. unicitatea divinităţii; **b.** cifra unu (*la zaruri*) ISID.; **2** (*m.*) perlă mare (*cercei, bijuterii*) PLIN., SEN., MART.; **3** (un fel de) ceapă COL.
ūnioculus (*3*) *adj.* *v.* **unoculus** SOLIN.
ūnipetius (*3*) *adj.* cu un singur peduncul IUL. VAL.
ūniscō *v.* **unesco** PLIN.
ūnisonus (*3*) *adj.* cu sunet uniform BOETH.
ūnistirpis (*2*) *adj.* cu o singură tulpină PLIN.
ūnisyllabus (*3*) *adj.* monosilab PRISC.
ūnitās, *ātis f.* **1** unitate: *unitatem coire* CELS. a face una; **2** identitate, uniformitate VARR.; **3** conformitate de păreri, concordie SEN.
ūnītē *adv.* în întregime NON.
ūniter *adv.* făcînd un singur tot LUCR. *3, 846.*
ūnītiō, *ōnis f.* unire, reunire ECCL.
ūnīusmodī *şi* **ūnius modī** *adv.* de un singur fel CIC.
ūniversālis (*2*) *adj.* universal, general QUINT.
ūniversālitās, *ātis f.* universalitate, totalitate BOETH.
ūniversāliter *adv.* în bloc, cu toptanul (*despre o vînzare*) DIG.; universal, general, în toate cazurile AUG., BOETH.
ūniversātim *adv.* universal, în totalitate SID.
ūniversē *adv.* în bloc, în general CIC.
ūniversitas, *ātis f.* **1** totalitate: ~ *generis humani* CIC. totalitatea neamului omenesc, *in universitate rerum* CIC. în tot universul, ~ *bonorum* ULP. totalitatea bunurilor; **2** comunitate, asociaţie DIG.
ūniversus (*3*) *adj.* **1** întreg, tot (laolaltă), în totalitate: *terra primum universa, deinde ea pars eius quae* ... CIC. pămîntul mai întîi în totalitatea lui, apoi acea parte din el care ..., *universa Gallia* CAES. Gallia în întregimea ei, *universa provincia* CIC. întreaga provincie; **2** general, universal, total: *odium universum* CIC. ură generală (faţă de cineva), *universa victoria* LIV. victorie totală, *universum genus* CIC. teză generală (caz abstract) // **ūniversī**, *ae, a pl.* cu toţii, toţi cîţi există, toţi fără excepţie: *in hostem tela universi coniciunt* CAES. aruncă cu toţii săgeţi asupra duşmanului, *universae copiae* CAES. toate trupele, *crudelitate unius oppressi erant universi* CIC. prin cruzimea unui singur om fuseseră oprimaţi toţi, fără excepţie, *genus hominum omnibus universis adversum* PL. neam de oameni potrivnic tuturor, fără excepţie // **ūniversum**, *ī n.* întreaga lume, universul; (*pl.*) **universa**, *ōrum* univers CIC. **adv.** *in universum* LIV., TAC. în general.
ūnivira, *ae adj. f.* care a avut un singur soţ TERT. // **univira**, *ae f.* femeie care s-a măritat o singură dată MIN. FEL.
ūnivirātus, *us m.* condiţia femeii care s-a măritat o singură dată TERT.
ūniviria, *ae f.* *v.* **univira** TREB.
ūnivocātiō, *ōnis f.* omonimie BOETH.
ūnivocē *adv.* prin omonimie BOETH.
ūnivocus (*3*) *adj.* univoc, care are un singur sunet BOETH.; care are un singur nume, omonim PRISC.
ūnivorsus (*3*) *adj.* (*arh.*). *v.* **universus**
ūnō, *āre vt.* a uni PRISC.
ūnoculus (*3*) *adj.* care are doar un ochi ACC. // **ūnoculus**, *ī m.* chior PL.
Unomammia, *ae f.* (*cuvînt creat*) ţara femeilor care au doar o mamelă (*ca amazoanele*) PL. Curc. *445.*
ūnorsus (*3*) *adj.* = **universus** LUCR. *4, 262.*
ūnōsē *adv.* dintr-odată PACUV.
unquam *v.* **umquam**
ūnus (*3*) *adj.-num.* (genit. *unīus*, dat. *unī*) **1** unul, una: *mulieres duas peiores esse quam unam* PL. (că) două femei fac mai puţin decît una, *uno et octogesimo anno* CIC. în al optzeci şi unulea an, (*cu* pluralia tantum) *unae litterae* CIC. o scrisoare, *una castra* CAES. un lagăr, (*raport part.*) ~ *de magistratibus* CIC. unul dintre magistraţi, ~ *ex Curiatiis* LIV. unul dintre Curiaţi, (*rar şi, mai ales, poet. cu genit. part.*) ~ *natorum Priami* VERG. unul dintre fiii lui Priam, (*într-o înşiruire*) *partes tres, quarum unam incolunt Belgae, alteram Aquitani, tertiam* ... CAES. trei părţi, dintre care pe una o locuiesc belgii, pe alta acvitanii, pe a treia ..., (*subst.*) (*hoc*) *neque in uno aut altero animadversum est* CIC. şi aceasta s-a observat nu la una sau două persoane, *amici de multis unus et alter erant* OV. dintr-atîţia mai erau unul sau doi prieteni, *omnes ad unum* CIC. toţi pînă la unul, (*adv.*) *in unum cogere* SALL. a strînge la un loc; **2** unul singur, singurul, numai el: *erat in Gallia legio una* CAES. în Gallia se afla o singură legiune, *sex unos dies* PL. doar timp de şase zile, *nihil dico praeter unum* CIC. nu spun decît un singur lucru, *Ubii, qui uni miserant legatos* CAES. ubii, singurii care tri-

miseseră soli, *uni ex omnibus Sequani* CAES. dintre toţi, doar secvanii, (întărit cu *solus*, *tantum*, *modo*) *res una solaque* HOR. singurul şi unicul lucru, *una tantum porta* LIV. doar o singură poartă, *ad haec unum modo respondit* CAES. la acestea, a dat un singur răspuns, *nullus* (*nemo*) *unus* CAES. absolut nimeni, (*pe lîngă superl.*) *homo ~ doctissimus totius Graeciae* CIC. omul, fără îndoială cel mai învăţat din toată Grecia, *~ ei fuit carissimus* NEP. i-a fost de bună seamă cel mai drag dintre toţi, *civis ~ acutissimus* CIC. cetăţeanul fără îndoială cel mai inteligent, *mihi contentio est cum uno gladiatore nequissimo* CIC. am o mică luptă cu gladiatorul cel mai nevolnic care s-a pomenit, *~ omnium maxime florebat* NEP. se bucura mai mult decît oricine de cea mai mare faimă, (*cu un pron. nehot.*) *ad unum aliquem confugiebant, virtute praestantem* CIC. căutau refugiu pe lîngă cineva, oricare ar fi fost el, superior prin bărbăţie, *si unum aliquid affert* CIC. dacă dovedeşte un singur talent, în orice direcţie ar fi; **3** acelaşi: *unam ad amicam potare* PL. a benchetui la aceeaşi drăguţă, *una tempore* CAES. în acelaşi timp, *uno etiam tempore accidit, ut ...* CAES. chiar în acelaşi timp s-a întîmplat să ..., *mens omnibus una* VERG. gîndul tuturor este acelaşi, *in unis aedibus* TER. în aceeaşi casă, *unis moribus vivunt* CIC. trăiesc cu aceleaşi moravuri, (întărit cu *idem*) *exitus omnium unus et idem fuit* CIC. sfîrşitul tuturor a fost unul şi acelaşi, *sentire unum atque idem* CIC. a gîndi unul şi acelaşi lucru; **4** (*nehot.*) un, o: *sicut ~ paterfamilias* CIC. ca un şef de familie oarecare, *tamquam ~ manipularis* CIC. ca un simplu soldat, *non fuit orator ~ e multis* CIC. n-a fost orator de rînd, *forte adspicio unam adulescentulam vultu adeo modesto* TER. din întîmplare, zăresc o tinerică cu privirea atît de sfioasă; [genit. *unīus* LUCR., VERG.; dat. m. *uno* VARR.; dat. f. *unae* CAT., CIC.; voc. *une* CATUL.].

ūnusquisque, *ūnaquaeque, ūnumquidque adj.* şi *ūnumquodque* (*pron.*) fiecare (în parte): *dominus capitis uniuscuiusque* CIC. stăpîn pe viaţa fiecăruia, *unicuique respondere* CIC. a răspunde fiecăruia în parte, *unumquidque tangere* CIC. a atinge uşor fiecare punct în parte.

(ūnusquisquis), *ūnumquidquid pron.* (*numai la n.*) oricine, orice.

unxī *pf. v.* **ungo**

ūpiliō (ōpiliō), *ōnis m.* păstor VERG.

Upis, *is m. 1*) tatăl Dianei; *2*) *f.* epitet al Dianei.

upupa, *ae f.* **1** (*ornit.*) pupăză (*Upupa epops*); ciocănitoare (*Picus*); **2** (*fig.*) tîrnăcop de spart piatră PL. Capt. *1004*.

ūraeum, *ī n.* partea de la coada tonului (*peşte*) VARR.

Ūrania, *ae f.* şi **Uraniē**, *ēs f.* muza astronomiei CIC., OV.

ūranoscopus (-os), *ī m.* (*iht.*) uranoscop (*Uranoscopus scaber*) PLIN.

Ūranus, *ī m.* tatăl lui Saturn LACT.

urbānātim *adv.* ca un orăşean POMPON.

urbānē *adv.* **1** politicos, civilizat, ales, elegant: *~ agere* CIC. a proceda politicos; **2** (*despre stil*) fin, spiritual: *urbane Stoicos ridere* CIC. a-i ironiza spiritual pe stoici, *urbanissime respondere* GELL. a răspunde foarte spiritual.

urbaniciānī milites *m. pl.* soldaţi de garnizoană la Roma DIG.

urbānitās, *ātis f.* **1** viaţa de la Roma: *desiderium urbanitatis* CIC. dorinţa de a trăi la Roma; **2** (*fig.*) (mod orăşenesc de a fi) **a.** maniere elegante, gentileţe, politeţe, civilitate CIC.; **b.** eleganţă în pronunţare şi exprimare, farmec QUINT.; **c.** limbaj spiritual, spirit, glumă de bun-gust CIC. ş.a.; (*rar*) glumă proastă, festă TAC. H. *2, 88*.

urbānus (*3*) *adj.* **1** de oraş, urban; (*spec.*) din Roma, roman: *vita rustica et urbana* VARR. viaţa de ţară şi de oraş, *urbanae tribus* CIC. triburile urbane, *~ praetor* CAES. pretor urban, *urbanae res* CAES. situaţia din Roma, *urbana plebs* SALL. plebea din Roma // **urbānī**, *ōrum m. pl.* orăşeni: *urbani fiunt rustici* PL. orăşenii se fac ţărani; **2** (*fig.*) caracteristic oraşului *sau* orăşeanului, rafinat, ales: *homo non solum sapiens, sed etiam ~* CIC. om nu numai înţelept, ci şi ales; (*frecv. în vorbire*) elegant, cultivat, ales: *distinctior et urbanior Cicero* (*est*) TAC. Cicero este mai distins şi mai elegant; (*rar despre plante*) bine îngrijit PLIN.; **3** spiritual, plin de umor: *studet ~ haberi* HOR. doreşte să pară spiritual; (*rar*) îndrăzneţ, fără ruşne: *frontis urbanae praemia* HOR. Ep. *1, 9, 11* răsplata unui om lipsit de obraz.

urbicapus, *ī m.* cuceritor de oraşe PL. Mil. *1055*.

urbicārius (*3*) *adj.* de oraş, orăşenesc COD. TH.

urbicremus (*3*) *adj.* care arde oraşele PRUD.

urbicus (*3*) *adj.* al oraşului, urban GELL.; al Romei SUET.

Urbigenus pagus *m.* canton în ţara helveţilor.

Urbīnās, *ātis m.* originar din Urbinum // **Urbīnātēs**, *um m. pl.* urbinaţii, locuitorii oraşului Urbinum.

Urbīnum, *ī n.* oraş în Umbria (*azi, Urbino*).

Urbius clivus *m.* Colina Urbius (*numele unui cartier din Roma care ducea pe Esquilin*).

urbō, *āre v.* **urvo**

urbs, *urbis f.* **1** oraş (împrejmuit cu ziduri): *Aeneas urbem designat aratro* VERG. Aeneas trasează cu plugul incinta oraşului, *urbem condere* (*constituere*) CIC. a întemeia un oraş, *Romana urbs* LIV. oraşul Roma, (*poet. cu genit. fig.*): *~ Patavi* VERG. oraşul Patavium, *urbs philosophiae* CIC. citadela (centrul) filozofiei; 2 oraşul Roma, Roma: *conditor Urbis* OV. întemeietorul Romei (Romulus), *ab urbe proficisci* CAES. a pleca din Roma, (*expr.*) *ad urbem esse* SALL., CIC. a sta la porţile Romei (*despre generalii care aşteptau în afara zidurilor Romei decizia senatului pentru acordarea triumfului, sau despre magistraţii care plecau spre a guverna o provincie*); **3** (*fig.*) locuitorii oraşului: *~ somno vinoque sepulta* VERG. locuitorii toropiţi de somn şi băutură, *terruit urbem* HOR. a îngrozit oraşul.

urbum, *ī v.* **urvum**

urceātim *adv.* [*urceus*] cu găleata (*despre ploaie*) PETR.

urceolāris (*2*) *adj.* de chiupuri: *~ herba* PLIN. buruiană de curăţat chiupurile; (*bot.*) parachemiţă (*Parietaria officinalis*).

urceolus, *ī m.* urcior, ulcică IUV.
urceum, *ī v.* **urceus** CAT.
urceus, *ī m.* chiup, urcior, ulcea HOR.
urcō, *āre vi.* a mugi (*despre linx*) SUET.
ūrēdō, *inis f.* [*uro*] 1 tăciune, mălură (*boală a cerealelor*) CIC. ş.a.; 2 mîncărime mare, prurit PLIN.
ūrēthra, *ae f.* uretră C. AUR.
ūrēticus (3) *adj.* urinar TH. PRISC.
urgens, *ntis p. pr. v.* **urgeo** // **adj.** apăsător, presant: ~ *dominatio* TAC. stăpînire apăsătoare // **urgentia**, *ium n. pl.* nevoie urgentă // **urgentiōra**, *ōrum n. pl.* leacuri mai urgente C. AUR.
urgenter *adv.* insistent, presant CYPR.; [comp. *urgentius*].
urgeō (**urgueō**), *ēre, ursī vt.* şi (*rar*) *vi.* 1 a presa, a apăsa, a împinge: *hostes urgebant* VERG. duşmanii presau, *urgeris turbā* HOR. eşti presat de mulţime, ~ *naves in Syrtes* VERG. a împinge navele în bancuri de nisip, *in iecur urget acus* OV. înfige acele în ficat; (*vi.*) *urgent ad litora fluctus* VERG. valurile împing spre ţărmuri; 2 (*fig.*) **a.** a presa, a copleşi, a chinui, a munci: *populus inopia urguebatur* SALL. poporul era apăsat de lipsuri, *urgens senectus* CIC. bătrîneţe apăsătoare, *famulas laboribus urgent* OV. chinuie sclavele cu munci, *quem morbus urget* HOR. pe care-l chinuie boala, *urgeri fame* VERG. a fi chinuit de foame, *urgeri fatis* VERG. a fi urmărit de destin, *urgens malum* CIC. rău copleşitor, *ut interrogando urgeat* CIC. să-l ia din scurt cu întrebările, *me urges meis versibus* CIC. mă încolţeşti cu versurile mele; **b.** (*oc. despre un loc*) a strînge de aproape, a mărgini, a fi aproape: *vallis quam urget utrimque latus* VERG. vale pe care o mărgineşte de ambele părţi o latură, *ne hanc urbem aliā ~ possitis* CIC. ca să nu puteţi strîmtora acest oraş cu un altul; 3 a urmări insistent, a se ţine mereu (de o treabă), a stărui, a persista: *terrae rusticus urget opus* TIB. ţăranul se străduie într-una cu lucrarea pămîntului, ~ *iter* LIV. a grăbi mersul, *vestem quam noctes diesque urgebam* VERG. haina cu care mă străduiam lucrînd ziua şi noaptea, ~ *forum* CIC. a nu se dezlipi de for, ~ *altum* LUCR. a ţine mereu largul mării, ~ *ius, aequitatem* CIC. a insista asupra principiului de drept şi de echitate, ~ *propositum* HOR. a persevera în hotărîrea sa, ~ *occasionem* CIC. a nu lăsa să scape ocazia (*cu inf.*) *abrumpi dissimulationem urgebat* TAC. insista să se termine cu prefăcătoria, (*abs.*) *urgent rustice* CIC. se încăpăţînează prosteşte.
Urgō, *ōnis f.* Urgona (*insulă între Etruria şi Corsica, azi Gorgona*).
urgentia, *ae f.* nevoie urgentă, urgenţă IUL., VAL.
Urgulānia, *ae f.* prietenă a Liviei, mama lui Tiberius.
ūrica, *ae f.* omidă PLIN.
ūrīgō, *inis f.* 1 rapăn, eczemă (*la cai*) VEG.; 2 mîncărici, prurit amoros APUL.
ūrīna, *ae f.* urină: *urinae angustiae* PLIN. retenţie de urină, ~ *genitalis* PLIN. lichid seminal; (*fig.*) poftă sexuală IUV. *11, 170.*
ūrīnālis (*2*) *adj.* urinar: *urinales viae* C. AUR. căi urinare.
ūrīnātor, *ōris m.* scufundător (sub apă) VARR., PLIN.
ūrīnō, *āre vi.* şi (*frecv.*) **ūrīnor**, *āri vi. dep.* a se scufunda sub apă VARR., PLIN.
ūrinus (*3*) *adj.* limpede (*despre un ou*) PLIN.
ūrion (**ūrium**), *iī n.* pămînt care acoperă minerale PLIN.
Ūrios (**-us**), *iī m.* „Cel care dă navigatorilor vînt favorabil" (*epitet al lui Iupiter*) CIC.
urna, *ae f.* 1 oală, vas de scos apă: *liquidi urna* HOR. oală de apă, ~ *argenti* oală plină cu bani; 2 urnă: **a.** de vot CIC.; **b.** de tras la sorţi: *educit ex urna tres* (*iudices*) CIC. scoate din urnă trei judecători, *urnam movere* VERG. a scutura urna; **c.** de pus cenuşa mortului OV.; **d.** (*fig.*) urna sorţii HOR.; 3 măsură de capacitate (*1/2 dintr-o amforă*) CAT.
urnālis (*2*) *adj.* de o urnă (*ca măsură de capacitate*) // **urnālia**, *ium n. pl.* vase de o urnă capacitate DIG.
urnārium, *iī n.* bufet *sau* masă de pus oalele de bucătărie VARR.
urnātor, *ōris v.* **urinator**
Urnifer, *ferī m.* „Purtătorul de urnă" (*constelaţia Vărsătorului*) ANTHOL.
urniger, *era, erum adj.* care poartă o urnă (*despre constelaţia Vărsătorului*) ANTHOL.
urnula, *ae f.* urnă mică, ulcică APUL.
ūrō, *ere, ussī, ustum vt.* 1 **a.** a arde: ~ *picem, ceras* OV. a arde smoală, ceară, *urenda filix* HOR. feriga care trebuie să fie arsă, ~ *hominem mortuum* CIC. a arde cadavrul unui om; **b.** (*spec.*) *1*) a cauteriza: ~ *vulnus* CELS. a cauteriza o rană; *2*) a picta cu culori diluate în ceară topită: *picta coloribus ustis puppis* OV. pupa pictată cu culori în ceară topită, ~ *tabulam coloribus* OV. a picta tabloul cu culori topite în ceară; 2 a aprinde, a da foc, a incendia: ~ *urbes hostium* TAC. a incendia oraşele duşmanilor, *ustis navibus* HOR. după incendierea navelor; 3 (*fig.*) **a.** a arde, a seca, a pustii, a pîrjoli: *cum sol gravis ureret arva* ... OV. cum un soare puternic ardea ogoarele ..., *sitis urserat herbas* OV. seceta pîrjolise ierburile, *sitis guttur urit* OV. setea îmi arde gîtlejul, (*poet.*) *urit lini campum seges* VERG. semănătura de in arde solul (secîndu-l), *pestilentia urit agros* LIV. molima pustieşte ogoarele, *febribus uror* OV. sînt aprins de febră; **b.** (*spec.*) a îngheţa de frig: *venatores in nive uri se patiuntur* CIC. vînătorii rabdă să îngheţe de frig în zăpadă, *ustus ab assiduo frigore Pontus* OV. Pontul Euxin îngheţat de gerul necontenit 4 **a.** a face să sufere, a roade, a bate,: *calceus, si pede minor erit, uret* HOR. încălţămintea, dacă va fi mai mică decît piciorul, te va roade, *teneros urit lorica lacertos* PROP. platoşa bate membrele delicate, *uri virgis* HOR. a fi bătut cu vergi; **b.** (*fig.*) a frige, a pune pe foc, a chinui, a prăpădi: *eos bellum domi Romanum urebat* LIV. războiul cu romanii pe teritoriul lor îi prăpădea, *populum gravis urebat annona* VELL. grele lipsuri alimentare chinuiau poporul; 5 (*despre pasiuni*) a prăpădi, a consuma, a mistui: *me urit amor* VERG. dragostea mă topeşte, *uritur infelix Dido* VERG. nefericita Dido se mistuie de iubire, *quid in hospite ureris?* OV. ce te topeşti după oaspete?, *meum iecur ~ bilis* HOR. fierea îmi ardea ficatul (de furie).
urpex *v.* **hirpex**

urruncum, *ī n.* partea inferioară a spicului VARR.

ursa, *ae f.* 1 ursoaică; (*poet.*) urs (*în general*) VERG., OV.; 2 Ursa-Mare (*constelație*); *Parrhasis ursa* OV. Ursa-Mare, *ursa minor* sau *ursa Cynosuris* OV. Ursa-Mică.

ursī *pf. v.* **urgeo**

ursīnus (*3*) de urs: ~ *sanguis* COL. sînge de urs, *ursinum allium* PLIN. (un fel de) usturoi sălbatic // **ursīna**, *ae f.* carne de urs PETR.

ursus, *ī m.* urs: *informes ursi* VERG. urșii mătăhăloși, *poscunt ursum* HOR. Ep. *2, 1, 186* cer jocul cu ursul (*la circ*).

urtica, *ae f.* 1 (*bot.*) urzică (*Urtica dioica*): *me recuravi urticā* CATUL. m-am vindecat cu zeamă de urzică; 2 (*zool.*) actinie, urzică-de-mare (*Actinia*) PLIN.; 3 (*fig.*) mîncărici, poftă amoroasă IUV. *2, 128.*

ūrūca, *ae f.* omidă de legume PLIN.

ūrus, *ī m.* (*zool.*) bour (celtic), bizon (*Bos primigenius*) CAES.

Urvinas, Urvinum *v.* **Urb...**

urvō (urbō), *āre vi.* a trasa șanțul zidului unui oraș ENN., DIG.

urvum (urbum), *ī n.* mînerul plugului VARR.

Uscāna, *ae f.* oraș în Illyria // **Uscānensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Uscana.

Uscudama, *ae f.* oraș în Thracia (*numit ulterior Adrianopolis*; *azi, Edirne*).

ūsia, *ae f.* substanță, esență, ființă HIER.

ūsiō, *ōnis f.* [*utor*] folosință CAT. ș.a.

Ūsipetēs, *um m. pl.* usipeții (*neam germanic de pe malul Rinului*).

Ūsipiī, *ōrum m. pl. v.* **Usipetes** TAC.

ūsitātē *adv.* după obicei, în mod obișnuit CIC.

ūsitātim v. **usitate** COD., TH.

ūsitātiō, *ōnis f.* uz, folosire CASSIOD.

ūsitātus (*3*) *adj.* obișnuit, curent, uzual, uzitat: *usitata vocabula* CIC. cuvinte obișnuite, *usitatum est* CIC. este un lucru obișnuit.

ūsitor, *ārī, ātus sum vi.* a se folosi obișnuit de ... [cu abl.] GELL.

uspiam *adv.* undeva: *in istis locis* ~ CIC. undeva în aceste locuri, (*cu genit. part.*) *nec* ~ *ruris experitur* APUL. nu se află nicăieri la țară; (*fig.*) în vreo afacere PL.

usquam *adv.* 1 în vreun loc, undeva [frecv. în prop. negat., interog. și condiționale]: (*stare pe loc*) *non* ~ CIC. nicăieri, (*cu genit. part.*) *nec* ~ *terrarum* IUST. nicăieri pe pămînt, *an quisquam* ~ *gentium est, qui ...?* TER. oare există vreun om undeva pe lume care ...? *si quid* ~ *est* VERG. dacă există ceva undeva, (*rar afirm.*) *unde quod est* ~ *inspicitur* OV. de unde se poate vedea tot ce există undeva; 2 (*fig.*) în vreun lucru: *neque* ~, *nisi avaritiā nobilium, spem habere* SALL. nu avea speranță în nimic altceva decît în lăcomia nobililor; (*cu vb. de mișcare*) *neque* ~ *discedebam* CIC. nu mă depărtam nicăieri.

usque I *adv.* 1 fără întrerupere, continuu, mereu, întruna: ~ *sequar te* HOR. te voi urma tot timpul, *det, det* ~ PL. să dea, să dea mereu, *natura* ~ *recurret* HOR. natura va reveni întruna, *allatres licet* ~ *nos et* ~ MART. poți să ne latri întruna și întruna; 2 **a.** (*cu prep. sau adv. care arată punctul de plecare*: ab, ex, inde, *în sens local, temporal sau în alte raporturi*): ~ *a supero mare Romam proficisci* CIC. a pleca spre Roma pornind de la Marea Adriatică, ~ *a pueris* TER. de cînd eram copii, *augures omnes* ~ *a Romulo* CIC. toți augurii pornind de la Romulus, ~ *a mane ad vesperum* PL. începînd de dimineața pînă seara, ~ *ex ultima Syria navigare* CIC. a călători pe mare pornind de al capătul Syriei; **b.** (*cu prep. sau adv. arătînd punctul de sosire*: ad, in, sub, trans, eo, adeo, adhuc): ~ *ad castra* CAES. pînă la tabără, ~ *ad extremum vitae diem* LUCR. pînă în ultima zi din viață, *omnes consulares*, ~ *ad Pompeium* PLIN. toți consularii, cu excepția lui Pompeius, ~ *in Pamphyliam* CIC. pînă în Pamphylia, ~ *in senectutem* QUINT. pînă la bătrînețe, *trans Alpes* ~ CIC. pînă dincolo de Alpi, ~ *sub ora* OV. pînă sub față, ~ *eo ferrum retinuit quoad est nuntiatum* NEP. și a păstrat tot timpul fierul, pînă ce s-a anunțat, ~ *eo despexerunt, ut* ... NEP. pînă într-atîta l-au disprețuit, încît ... ~ *dum regnum obtinebit* CATUL. tot timpul cît el va domni ...; **c.** (*fără prep. cu nume de localități*): ~ *Romam* CIC. *Miletum* ~ TER. pînă la Roma, pînă la Milet, (*postcl.*) ~ *Siculum mare* PLIN. pînă la Marea Siciliei, ~ *tempora Alexandri* IUST. pînă în vremea lui Alexandru, ~ *pedes* CURT. pînă la picioare, ~ *sudorem* CELS. pînă ce asudă.

usquequāque *adv.* 1 în orice loc, pretutindeni, peste tot PL. ș.a.; 2 mereu, tot timpul SUET. ș.a.; 3 în orice împrejurare, oricum CIC.

usquin = **usquene** *v.* **usque**

ussī *pf. v.* **uro**

usta, *ae f.* cinabru ars (*substanță colorantă de culoare roșie*) VITR.

Ustīca, *ae f.* *1*) insulă mică pe coasta de vest a Siciliei; *2*) colină în țara sabină (*în apropierea proprietății lui Horatius*).

ustīcium, *iī n.* negru de fum ISID.

ustilō, *āre v.* **ustulo** CATUL.

ustiō, *ōnis f.* ardere PLIN.; (*med.*) cauterizare CELS.; inflamație (a unei părți a corpului) PLIN.

ustor, *ōris m.* sclav care arde cadavrele CATUL. ș.a., *sau* persoană care aprinde rugul CIC.

ustrīna, *ae f.* 1 ardere, combustie APUL. M. *7, 19*; 2 locul unde se ardeau cadavrele ARN.

ustuiō, *are v.* **ustulo** PRUD.

ustulō (*I*) *vt.* **a.** a trece prin foc, a pîrli, a arde: ~ *palos* VITR. a trece prin foc capetele parilor, ~ *caput ferro* PRIAP. a bucla părul cu fierul; **b.** (*despre ger*) a îngheța, a ataca PRIAP.

ustūra, *ae f.* arsură C. AUR., VEG.; inflamație a unei părți a corpului) PLIN.

ustus (*3*) *p. pf. v.* **uro** // **ustī**, *ōrum m. pl.* cei pîrjoliți de soare *sau* pîrliți de foc PLIN.

ūsuālis (*2*) *adj.* 1 de care ne folosim DIG.; 2 uzual, obișnuit SID.

ūsuāliter *adv.* în mod obișnuit, uzual CASSIOD.

ūsuārius (*3*) *adj.* de care doar te folosești (fără a avea drept de proprietate) GELL., DIG. // **ūsuārius**, *iī m.* (*jur.*) uzufructuar DIG.

ūsūcapiō (**ūsū capiō**), *capere, cēpī, captum* (*jur.*) a lua un bun în proprietate prin posesiunea lui continuă o durată de timp definită prin lege, a deveni proprietar de fapt: *velut* (*Hannibal*) *usucepisset Italiam* LIV. ca şi cum Hannibal ar fi luat în proprietate Italia (după atîta vreme de ocupare a ei).

ūsūcapiō, *ōnis f.* (*jur.*) uzucapiune, luare în proprietate prin posesiune continuă GAI.

ūsūcaptus (*3*) *p. pf. v.* **usucapio**

ūsūfaciō, *ere, fēcī, factum vt. v.* **usucapio** PL. Amph. *375.*

ūsūfructuāriē *adv.* prin dreptul de uzufruct.

ūsūfructuārius (*3*) *adj.* uzufructuar GAI. // **ūsūfructuārius**, *iī m.* uzufructuar DIG.

ūsūra, *ae f.* [*utor*] **1** putinţa de a se folosi (de ceva), folosinţă: *aedes emi mihi et meae usurae* PL. am cumpărat casa pentru mine şi pentru folosinţa mea, *usuram unius horae isti non dedissem* CIC. nu i-aş fi dat ăstuia un singur ceas de viaţă în plus, *usuram eius corporis cepit sibi* PL. a pus stăpînire pe trupul ei; **2** folosire a unui capital (fără dobîndă): *usurā publicanos saepe iuvit* CIC. i-a ajutat pe publicani, împrumutîndu-i fără dobîndă; **3** dobîndă a unei sume împrumutate (calculată, la romani, pe lună): *usuram perscribere* CIC. a subscrie o chitanţă pentru o sumă împrumutată cu dobîndă, *alicui usuram pendere* NEP. a plăti cuiva dobîndă, *mergentibus semper sortem usuris* LIV. dobînzile consumînd tot timpul împrumutul (crescînd mai mult decît suma împrumutată), *certare cum usuris fructibus praediorum* CIC. a-şi plăti dobînzile cu veniturile pămînturilor, *multiplicandis usuris aes alienum crescit* NEP. datoria creşte prin înmulţirea dobînzilor; (*fig.*) *terra nunquam sine usurā reddit* CIC. pămîntul niciodată nu-ţi întoarce fără dobîndă (ce a primit).

ūsūrārius (*3*) *adj.* **1** de care te foloseşti provizoriu: *usuraria uxor* PL. Amph. *498* nevastă provizorie; **2** de dobîndă (dată *sau* primită) PL., DIG.

ūsūreceptiō, *ōnis f.* recuperare a unui bun prin prescripţie GAI.

ūsūrecipiō, *ere vt.* a recupera un bun în virtutea dreptului de prescripţie GAI.

ūsurpābilis (*2*) *adj.* care poate fi folosit la ceva, folositor în... [cu dat.] TERT.

ūsurpātiō, *ōnis f.* **1** folosire: ~ *itineris insoliti* LIV. folosire a unui drum neobişnuit, ~ *civitatis* CIC. invocarea dreptului de cetăţenie, *vocis usurpatione abstinere* LIV. a se abţine de la folosirea unui cuvînt; **2** folosire nepermisă, abuz, uzurpare DIG.; **3** (*jur.*) întrerupere a uzucapiunii DIG.

ūsurpātīvē *adv.* contrar uzului, prin abuz SERV.

ūsurpātīvus (*3*) *adj.* care indică uzul, obişnuinţa MACR.

ūsurpātor, *ōris m.* uzurpator AMM.

ūsurpātōriē *adv.* abuziv, ilegal AMBR.

ūsurpātōrius (*3*) *adj.* abuziv, ilegal COD. IUST.

usurpātrix, *īcis f.* uzurpatoare SALV.

ūsurpō (*1*) *vt.* [*usu* + *rapere*] **1** a face uz (de), a se servi (de), a folosi, a practica: ~ *nomina Romana* SUET. a se folosi de nume romane, *consolationes a sapientissimis viris usurpatae* CIC. consolări folosite de oamenii cei mai înţelepţi, ~ *genus poenae* CIC. a folosi un gen de pedeapsă, ~ *solita munia* TAC. a se ocupa de îndatoririle obişnuite; (rar cu *de*) *sed de hoc erit usurpandum* VARR. dar despre aceasta va trebui să ne ocupăm mai tîrziu; **2** a-şi însuşi prin propriile simţuri, a percepe, a cunoaşte: *meae aures usurpant sonitum* PL. urechile mele aud un sunet, *nec frigora quimus usurpare oculis* LUCR. nu putem percepe frigul cu ochii, (*provinciae*), *quas ego neque oculis neque pedibus usurpavi* PL. provincii pe care eu nici nu le-am văzut cu ochii, nici nu le-am bătut cu piciorul; **3** (*jur.*) a-şi însuşi, a-şi apropria, a lua în posesie: ~ *possessionem Armeniae* TAC. a lua în stăpînire Armenia, ~ *libertatem* TAC. a dobîndi libertatea, *usurpata uxor* GELL. soţie devenită legitimă (după un an de coabitare); **4** a-şi însuşi ilegal, a uzurpa: ~ *civitatem Romanam* SUET. a-şi aroga ilegal dreptul de cetăţenie romană, ~ *ius* LIV. a-şi aroga abuziv un drept; **5** (*oc.*) a lua drept ..., a denumi, a numi: *C. Laelius, is qui Sapiens usurpatur* CIC. C. Laelius care este denumit „înţeleptul", *hoc nomine usurpant agricolae ramos* COL. cu acest nume denumesc ţăranii ramurile.

ūsus[1] (*3*) *adj. p. pf. v.* **utor**

ūsus[2], *ūs m.* [*utor*] **1** folosire, întrebuinţare, uz: ~ *armorum* CURT. folosirea armelor, *consumitur anelus usu* CIC. inelul se roade prin folosire, *aliquid in usu habere* SUET. a se folosi de ceva, *usui publico destinare* DIG. a destina uzului public; **2** (*jur.*) drept de folosire, folosinţă: *usus et fructus* sau *ususfructus* HOR. uzufructul proprietăţii altcuiva, *usus et auctoritas* CIC. dreptul de proprietate dobîndit prin uz; **3** activitate practică, exercitare: *usu cotidiano* CAES. prin exercitare zilnică, *ad athletarum usum pertinere* NEP. a se referi la activitatea atleţilor, ~ *forensis* CIC. activitatea avocaţilor; **4** practică, experienţă practică, rutină (căpătată prin uz): *magnum in castris usum habere* CAES. a avea mare experienţă în viaţa militară, *usum belli habere* CAES. a avea experienţa războiului, *ars et* ~ TAC. teoria şi practica; **5** uz, obicei: *est alicui in usu*... [cu inf.] PLIN. IUN. este în obiceiul cuiva să ..., ~ *vitae* IUST. modul obişnuit de viaţă, *cadent vocabula, si volet* ~ HOR. cuvintele vor dispărea dacă aşa vrea uzul, *verba ab usu remota* QUINT. cuvinte ieşite din uz; **6** relaţii strînse, legături intime (cu cineva), familiaritate: *inter nosmet vetus* ~ *intercedit* CIC. între noi sînt vechi relaţii de prietenie, *cum Metellis erat ei domesticus* ~ CIC. cu Metelii avea legături intime de casă; (*spec.*) legături cu o femeie OV., TIB.; **7** folos, utilitate, avantaj: *magno usu esse reipublicae* CIC. a fi de mare folos statului, *pecudes ad usum hominum procreatae* CIC. animale create spre folosul omului, *res quae ad bellum usui sunt* CAES. lucruri care sînt de folos la război; (*expr.*) *ex usu alicuius esse* = *usui alicui esse* a fi în folosul cuiva: *ex usu Galliae esse* CAES. în folosul Galliei, *ex usu est proelium committi* CAES. este avantajos să se dea lupta, *res usu populi Romani accidit* CAES. lucrul s-a întîmplat în avantajul poporului roman; **8** nevoie, trebuinţă: *quae belli* ~ *poscunt* LIV. lucruri pe care le cer necesită-

țile războiului; (*expr.*) *usus est = opus est: cum ~ est* CAES. cînd este nevoie, *si quando ~ est* CIC. dacă ar fi nevoie vreodată, *mihi ~ est tuā operā* PL. am nevoie de ajutorul tău, *viginti usu est filio minis* PL. fiu-tău are nevoie de douăzeci de mine, *nunc viribus ~* VERG. acum e nevoie de forță, *ut, si ~ veniat, suum quisque locum teneat* CAES. pentru că, dacă ar fi nevoie, fiecare să-și păstreze locul; **9** (*impers.*) *usu venit* (*usuvenit*) se întîmplă: *quid homini potest acerbius usu venire?* CIC. ce i se poate întîmpla mai grav unui om?, *quod ei usu venit, cum ...* NEP. ceea ce i s-a întîmplat cînd ..., (*inversat*) *non venit idem mihi usu, quod tu tibi scribis* CIC. mie nu mi se întîmplă același lucru ca ție, (*separat*) *usu memoriā patrum venit, ut ...* CIC. pe vremea părinților noștri s-a întîmplat că ...

ūsufructus, *ūs m. v.* **usus**[2]

usuvenit *impers. v.* **usus**[2] **9**

ut (uti) *adv.* și *conj.* **I** *adv.* **1** cum, în ce fel: *perge, ut instituisti* CIC. continuă cum ai început, (*parant.*) *si virtus digna est gloriatione, ut est ...* CIC. dacă virtutea merită să fie slăvită, cum și merită, *homo demens, ut isti putant* CIC. om nebun, cum cred aceștia, *ut supra demonstravimus* CAES. cum am arătat mai sus, *compressis ut aiunt, manibus* CIC. cu mîinile încrucișate, cum se zice, *ut fit* HOR. cum se întîmplă (în corelat. cu *sic, ita, idem, item, non aliter* ș.a.): *ut optasti, ita est* CIC. cum ai dorit, așa este, *uti initium, sic finis est* SALL. cum e începutul, așa și sfîrșitul; (*contrapunînd idei*) *ut ... ita* (*sic*) dacă, ce-i drept, ... apoi (de fapt): *Saguntini ut a proeliis quietem habuerant, ita non nocte, non die cessarunt ab opere* LIV. dacă saguntinii n-au fost hărțuiți, ce-i drept, de lupte, apoi n-au întrerupt nici zi, nici noapte lucrul la fortificații; *ut quisque* [cu un superl. sau vb. arătînd superioritatea] ... *ita* (*sic*) = cu cît ... cu atît ...: *ut quisque morbus est difficillimus, ita medicus nobilissimus quaeritur* CIC. cu cît o boală este mai grea, cu atît căutăm un medic mai vestit, *ut quisque aetate antecedit, ita sententiae principatum tenet* CIC. cu cît cineva e mai înaintat în vîrstă, cu atît mai mult are întîietate la darea votului, *ut quaeque res est turpissima, sic maxime vindicanda est* CIC. cu cît o faptă este mai ticăloasă, cu atît mai aspru trebuie pedepsită, *ut potui, tuli* CIC. am suportat cum am putut, (*cu comp.*) *eruditus sic, ut nemo Thebanus magis* NEP. atît de învățat, cum n-a mai fost vreun theban; (*introducînd un exemplu*) precum, de pildă: *in libero populo, ut Rhodi, ut Athenis ...* CIC. la un popor liber, de exemplu la Rhodos sau la Atena; (*într-o comparație ipotetică*) *ut si: ut si bono animo fecissent* NEP. ca și cum ar fi făcut-o de bună voie; (*explicativ*) dat fiind că, avînd în vedere că: *aiunt hominem, ut erat furiosus, respondisse ...* CIC. se zice că omul, cum era înfuriat, a răspuns ..., *ut sunt Gallorum subita et repentina consilia ...* CAES. dat fiind că hotărîrile gallilor sînt imediate și neașteptate; (*restrictiv*) *orationes eius, ut temporibus illis, laudo* CIC. discursurile acestuia, ca pentru acele vremuri cel puțin, sînt merituoase, *satis exercitatus in dicendo, ut Thebanus scilicet* CIC. destul de priceput în arta vorbirii, ținînd firește seama că este theban, *ut qui, ut pote qui* [cauzal, cu conjct.] ca unul care; *ut, ut = utcumque* oricum; *ut res haec se habet* PL. oricum stă treaba asta; **2** (*interog. sau exclamativ*) *ut vales?* PL. cum stai cu sănătatea? *quae ut sustinuit, ut contempsit!* CIC. (pe aceste acuzații) cum le-a mai înfruntat el, cum le-a mai disprețuit! *ut illi efferuntur laetitiā, cum vicerunt!* ce mai tresaltă ei de bucurie, cînd înving!, (*interog. indir.*) *videtisne ut Nestor de virtutibus suis praedicet?* CIC. nu vedeți cum Nestor își laudă meritele sale?, *credo te audisse, ut me circumsteterint* CIC. cred că ai auzit cum m-au înconjurat ei; **3** (*în juruințe*) *ita ... ut ...* așa să ... dacă ...: *ita me dii ament, ut nunc non laetor* TER. așa să mă iubească zeii, dacă acum nu mă bucur, *ita vivam, ut maximos sumptus feci* CIC. așa să am zile, dacă e adevărat că am făcut foarte mari cheltuieli; **4** (*rar sau arh.*) unde: *litus ut Eoā truditur unda* CATUL. *11, 3* unde țărmul este bătut de apele răsăritene. **II** *conj.* **1** (*în prop. temporale cu ind.*) **a.** cînd, îndată ce, cum: *ut ingressus est, confestim glaudium destrixit* CIC. cum a intrat, imediat a scos sabia, *ut primum ...* sau *ut statim, statim ut, simul ut*: îndată ce: *scripsi, statim ut legeram* CIC. ți-am scris îndată ce am citit, *ut numerabatur argentum, intervenit homo de improviso* TER. pe cînd se numărau banii, interveni pe neașteptate un ins; **b.** (*oc.*) de cînd: *ut a Brundisio profectus es, nullas postea litteras a te accepi* CIC. de cînd ai plecat de la Brundisium, n-am mai primit de la tine nici o scrisoare, *octavus annus est, ut imperium obtines* TAC.e al optulea an de cînd ai conducerea supremă; **2** (*în prop. completive sau subiective cu sens explicativ*) să, anume să, ca: *testis cum ea voluntate processit, ut ...* CIC. martorul a venit cu această intenție, anume să ..., *caput illud est, ut recipias* CIC. esențialul este ca tu să primești, *fuit ista severitas in iudiciis, ut ...* CIC. a existat această severitate în judecăți, anume că ..., *factum est senatus consultum, ut praetores cognoscerent ...* CIC. s-a dat un decret al senatului, ca pretorii să ancheteze, *mos est hominum, ut ...* este un obicei al oamenilor să ..., *accidit ut ...* s-a întîmplat să ..., *ex hoc nascitur, ut ...* CIC. de aici rezultă că ..., *reliquum est, ut ...* NEP. rămîne să ..., *monet, ut provideat* CIC. îl sfătuiește să ia seama ..., *peto et oro, ut ...* CIC. îți cer și te rog să ..., *consilium cepi, ut ...* CIC. am hotărît să ...; **3** (*în prop. finale*) să, ca să ...: *accelerat Caesar, ut proelio intersit* CAES. Caesar grăbește mersul ca să ia parte la luptă, *legum idcirco servi sumus, ut liberi esse possimus* CIC. de aceea sîntem sclavi ai legilor, ca să putem fi liberi, *esse oportet, ut vivas, non vivere, ut edas* RH. HER. trebuie să mănînci ca să trăiești, nu să trăiești ca să mănînci, *ut ita dicam* CIC. ca să spun așa, *ut vere dicam* CIC. ca să vorbesc drept; **4** (*în prop. consecutive*) încît: *Atticus sic Graece loquebatur, ut Athenis natus videretur* CIC. Atticus vorbea atît de bine grecește, încît părea că e născut la Atena, *Verres Siciliam ita vexavit, ut ...* CIC. Verres a jefuit într-atîta Sicilia, încît ... *paupertatem adeo facile perpessus est, ut ...* NEP. a suportat atît de ușor sărăcia, încît ...; (*quam ut ...* precedat de

comp.): *signa rigidiora, quam ut imitentur veritatem* CIC. statui prea rigide ca să poată imita realitatea; 5 (*în prop. concesive*) admiţînd că: *ut desint vires, tamen est laudanda voluntas* OV. admiţînd că i-ar lipsi forţele, totuşi este de lăudat voinţa, *Verum, ut ita sit, tamen non potes hoc praedicare* CIC. însă, chiar dacă ar fi aşa, totuşi nu poţi spune asta în gura mare; 6 (*sens optativ*) *scies, modo ut tacere possis* CIC. ai s-o afli, numai de-ai putea să taci; (*ut = utinam*) *ut te di perduint* TER. bătu-te-ar zeii să te bată; 7 (subînţ. *fieri potest*) *egone ut te interpellem?* CIC. e posibil să te întrerup cu pe tine?, *te ut ulla res frangat?* CIC. e posibil ca vreun lucru să te înduplece pe tine?

utcumque (**utcunque**, *arh.* **utquomque**) *adv.* 1 oricum: ~ *res sit* PL. oricum ar fi, ~ *res sese habet* LIV. oricum ar sta lucrurile, ~ *casura res est* TAC. orice s-ar întîmpla; 2 după cum, în măsura în care: ~ *exaestuat aut deficit mare* LIV. după cum marea este în flux sau în reflux; 3 (*timp*) oricînd, în orice moment: ~ *praecedes* HOR. C. *2, 17, 11* oricînd vei porni înaintea mea; 4 ori de cîte ori, din momentul în care HOR. C. *4, 4, 35*.

ūtens, *ntis p. pr. v.* **utor** // **adj.** (*la comp.*) *utentior* CIC. mai bine înzestrat, mai bogat CIC.

ūtensilis (*2*) *adj.* util, necesar nevoilor vieţii VARR. // **ūtensilia**, *ium n. pl.* toate cele necesare, mijloace (de trai, de lucru) LIV. ş.a.

ūtensilitās, *ātis f.* folosire, întrebuinţare TERT.

uter[1], *eri m. v.* **uterus**

uter[2], *utra, utrum* (genit. *utrius*, dat. *utrī*) *pron.* 1 (*interog.*) care (din doi)?, ~ *nostrum?* CIC. care dintre noi doi? ~ *est insanior horum* HOR. care dintre aceştia doi e mai nebun? ~ *ex his* SEN. care dintre aceştia doi?, (*indir.*) *ignorante rege ~ esset Orestes* CIC. regele neştiind care dintre doi era Oreste; 2 (*indef.*) unul din doi, unul sau celălalt: *si ~ volet* CIC. dacă unul dintre doi va voi; 3 oricare din doi, fie unul, fie celălalt; 4 (*relat.*) *bellum et pacem portamus: utrum placet, sumite* LIV. vă aducem război şi pace: alegeţi care din două vă place.

uter[3], *tris m.* burduf (din piele) (*pentru păstrarea de lichide sau, umflat cu aer, spre servi la trecerea unei ape mari*) CAES., LIV.; (*fig.*) om umflat, vanitos HOR. S. *2, 5, 98*; [genit.pl. *utrium* SALL.].

utercumque, *utracumque, utrumcumque pron.* 1 oricare din doi? 2 (*nehot.*) *utrocumque modo* QUINT. într-un fel sau altul, indiferent.

uterīnus (*3*) *adj.* din aceeaşi mamă, numai după mamă: *uterini fratres* COD. IUST. fraţi după mamă.

uterlibet, *utralibet, utrumlibet pron.* oricare vrei, indiferent care din doi.

uterque, *utraque, utrumque pron.* (genit. *utriusque*, dat. *utrique*) fiecare (din doi), şi unul, şi celălalt, amîndoi: ~ *cum exercitu veniret* LIV. şi unul, şi celălalt să vină cu armata, ~ *consulum* LIV. fiecare dintre cei doi consuli, *utraque lingua* HOR. amîndouă limbile (greaca şi latina), *in utraque fortuna* NEP. într-un caz de noroc şi de nenoroc, *litora sub utroque iacentia Phoebo* OV. ţărmuri care se află la răsărit şi la apus, *in utramque partem disputare* (*disserere*) a discuta în ambele sensuri (pro şi contra), (*acord după înţeles*) ~ *eorum exercitum educunt* fiecare dintre ei doi îşi scoate armata, (*pl., de regulă despre două grupuri, două mulţimi*) *collatis utrorumque factis* NEP. comparînd faptele unora cu ale celorlalţi (grecii şi romanii), *castra utraque* CAES. ambele tabere (ale noastre şi ale duşmanilor), *palmas utrasque tetendit* VERG. ea a întins amîndouă mîinile, *utrosque* (*avum et aviam*) *intuens* TAC. privindu-i atît pe unul (bunicul), cît şi pe celălalt (bunica); [genit. *utrīusque* LUCR., HOR.; genit. m. *utrique* PL., TER.; genit. şi dat. f. *utraeque* CHARIS.; genit. pl. *utrumque* CIC.].

uterum, *ī n.* **uterus** PL., GELL.

uterus, *ī m.* 1 pîntecele mamei, uter, mitră: *laborantes utero puellae* HOR. femei tinere în durerile facerii, *diva potens uteri* OV. zeiţa naşterilor, *feminae uterum gerentes* CELS. femei însărcinate; (*fig. pl.*) *uteri* LUCR. *5, 808* matrice germinative ale pămîntului; (*oc.*) pîntece de animal VERG. *7, 499*; 2 rodul pîntecelui, făt: *uxoris uterus* TAC. Ann. *1, 59* rodul pîntecelui soţiei sale; 3 naştere (la om), fătare (la animale): ~ *facilior* PLIN. fătare mai uşoară; 4 (*fig.*) pîntece, cavitate: ~ *navium* TAC. pîntecele corăbiilor, ~ *dolii* COL. pîntecele butiei, ~ *equi lignei* VERG. burta calului de lemn (troian).

utervīs, *utravīs, utrumvīs* (genit. *utrīusvīs*, dat. *ūtrīvīs*) *pron.* 1 oricare (din doi): *vestrum utervis* CIC. oricare dintre voi doi; 2 amîndoi, ambii: *in aurem utramvis dormire* TER. a dormi pe amîndouă urechile (a dormi fără grijă), *in oculum utrumvis conquiescere* PL. a dormi liniştit.

uti *v.* **ut**

ūtibilis (*2*) *adj.* folositor, avantajos, bun (la ceva) PL., TER.

Utica, *ae f.* oraş în Africa (*la nord de Carthagina*) // **Uticensis** (*2*) *adj.* de Utica (*supranume al lui Cato cel Tînăr, care s-a sinucis la Utica după victoria lui Caesar*) // **Uticensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Utica.

ūtilis (*2*) *adj.* folositor, util, bun (la ceva), avantajos: *amici eis utiles* CAES. prieteni care le sînt folositori, *lex vobis* ~ CIC. lege favorabilă vouă, *homo ad nullam rem utilis* CIC. om care nu e bun de nimic, *res maxime in hoc tempus* ~ LIV. lucru util mai ales pentru această împrejurare, *utile lignum navigiis* VERG. lemn bun pentru construirea navelor, (*med.*) *glycyrrhizae sucus utilissimus voci* PLIN. suc de lemn dulce foarte bun pentru voce (*poet. cu genit.*) *radix medendi utilis* OV. rădăcină bună de vindecat, (*cu inf.*) *tibia tenuis adesse choris erat* ~ HOR. A. P. *204* un flaut subţire servea (era de ajuns) să susţină corurile // **ūtile**, *is n.* lucru util, utilul: *miscere utile dulcis* HOR. a îmbina utilul cu plăcutul, (*cu inf.*) *numquam est utile peccare* CIC. a face rău nu-i niciodată avantajos.

utilitās, *ātis f.* folos, utilitate, avantaj: *ad meam utilitatem* CIC. spre folosul meu, *persaepe evenit ut utilitas cum honestate certet* CIC. de multe ori se întîmplă ca interesul să fie în lupta cu cinstea; (*pl.*) avantaje, interese: *utilitatibus tuis paruit* CIC. a ţinut seama de interesele tale, *Tiro mirabiles utilitates mihi praebet* CIC. Tiron îmi face admirabile servicii.

ūtiliter *adv.* folositor, util, avantajos CIC. ş.a.
utinam *adv.* o, dacă; ce bine ar fi [cu conjct. optativ]: ~ *tibi istam mentem di duint!* CIC. o, dacă zeii ţi-ar da gîndul ăsta, (*Tibur*) *sit meae sedes ~ senectae!* HOR. o, dacă Tiburul ar fi sălaşul bătrîneţii mele, (*ireal*) ~ *virorum fortium tantam copiam haberetis* CIC. o, dacă aţi avea atît de mulţi bărbaţi viteji, *quod ~ ipse fecisset* QUINT. o, dacă el însuşi ar fi făcut aceasta, (negat. cu *ne* sau *non*) ~ *filii ne degenerassent* CIC. o, dacă fiii lui n-ar fi decăzut, ~ *non coegisset me sibi irasci* CURT. o, dacă nu m-ar fi silit să mă mînii pe el.
utiquam *v.* **neutiquam**
utique[1] *adv.* 1 oricum, în orice caz, neapărat: *velim Varronis et Lolli mittas laudationem, Lolli ~* CIC. doresc să-mi trimiţi elogiul lui Varro şi pe al lui Lollius sau, în orice caz, pe al lui Lollius, *cetera ~ Romam mittenda esse* CIC. (că) restul de bani trebuie neapărat trimis la Roma; 2 cu orice preţ, cu totul: *fabā quidem ~ abstinuere* CIC. de la bob cel puţin s-au abţinut cu totul, *monentes ne ~ experiri vellet imperium* LIV. sfătuindu-l să nu-şi pună cu orice preţ puterea la încercare; 3 mai ales, în special: ~ *postremis mensibus* LIV. mai ales în ultimele luni.
utīque[2] = **et uti (et ut)**
ūtor, *ūti, ūsus sum vi. dep.* 1 a se folosi de ..., a uza de ..., a întrebuinţa, a practica: (*cu abl.*) ~ *armis* CIC. ca să folosesc o vorbă a lui Cicero, ~ *temporibus sapienter* NEP. a folosi înţelept împrejurările, *recte oculis uteris* PL. ai văzul bun, ~ *severitate* CIC. a face uz de severitate, ~ *patientiā* CIC. a arăta răbdare, ~ *arrogantiā* CAES. a se purta cu aroganţă; (*precl. cu ac.*) ~ *operam alicuius* PL. a se folosi de ajutorul cuiva, *aliquid, quo non consuevimus uti* LUCR. ceva de care nu obişnuim să ne folosim; 2 a avea parte de ..., a avea: *iusto uti domino* CIC. a avea parte de un stăpîn drept, ~ *adversis ventis* CIC. a avea parte de vînturi potrivnice, ~ *valetudine non bona* CAES. a avea o sănătate nu prea bună, *melioribus utere fatis* VERG. să ai un destin mai bun, ~ *aliquo duce* NEP. a avea pe cineva ca şef, *Sosilio usus est doctore* NEP. l-a avut ca dascăl pe Sosilius, *hic vide, quam me sis usurus aequo* CIC. vezi acum de ce om drept vei avea parte în persoana mea (cît de drept voi fi cu tine); 3 a avea legături strînse (cu cineva), a fi prieten (cu cineva), a fi prieten (cu cineva): *Trebonio multos annos familiariter utor* CIC. cu Trebonius sînt în relaţii de prietenie de mulţi ani, *Lucceius, qui multum utitur Bruto* CIC. Lucceius, care e strîns legat de Brutus, *utebatur hominibus improbis multis* CIC. era în relaţii cu mulţi oameni răi, *scis quo pacto deceat maioribus uti* HOR. ştii cum se cade să te porţi cu cei mai mari; [forme act. imp. *utito* CAT.; sens pas. *utitur* NOV.; formă arh. *oesus sit* CIC. Leg. *3, 10*].
utpote *adv.* [*ut + pote*] cum e posibil, cum e natural; *utpote qui* = (cum e posibil despre un om care) ca unul care: *ea nos, ~ qui nihil contemnere soleremus, non pertimescebamus* CIC. Att. *2, 24, 4* de aceste (judecăţi) eu, ca unul care de obicei nu neglijez nimic, nu mă temeam; *utpote cum* = avînd în vedere că, întrucît, deoarece: ~ *cum sine febri laborassem* CIC. Att. *5, 8, 1* deoarece fusesem bolnav, fără să am febră; (*cu p. pr., p. pf sau adj.*) *fessi pervenimus, ~ longum carpentes iter* NEP. am ajuns osteniţi, întrucît făcuserăm un drum lung, ~ *capta urbe* LIV. fiindcă oraşul fusese cucerit, ~ *res tenues* HOR. fiind vorba de lucruri subtile, ~ *supino iactu* LIV. dat fiind că ei aruncau săgeţile de jos în sus.
utputa = **ut puta** ca de exemplu.
utqui *şi* **ut qui** *v.* **ut** PL., TER.
utrālibet *adv.* dintr-o parte sau dintr-alta, din indiferent ce parte PLIN., CELS.
utrārius, *iī m.* [*uter* 3] purtător de burdufe cu apă (*pentru armata în marş*) LIV.
utrasque *adv.* din amîndouă părţile CAECIL.
utricīda, *ae m.* [*uter + caedo*] ucigător de burdufuri (*cuvînt creat*) APUL. M. *3, 18*.
utriculārius, *iī m.* cîntăreţ din cimpoi, cimpoier SUET.; fabricant *sau* vînzător de burdufuri.
ūtriculus[1], *ī m.* [*uter*3] burduf mic APUL.
ūtriculus[2], *ī m.* [*uterus*] pîntece mic, uter mic (*de animale*) PLIN. ; (*bot.*) boboc mic, caliciu mic PLIN.
utrimque (utrinque) *adv.* din amîndouă părţile, de ambele părţi: *acriter ~ pugnatum est* CAES. a fost de ambele părţi o bătălie îndîrjită, *causas ~ tractare* QUINT. a pleda din ambele sensuri (şi pro, şi contra), ~ *anxii* TAC. îngrijoraţi din două motive.
utrimque secus (utrimquesecus) *adv.* de (din) ambele părţi CAT., LUCR.
utrinde *adv.* din ambele părţi CHARIS.
utrō *adv.* 1 de către una dintre cele două părţi CIC.; 2 (*interog.*) către care dintre cele două părţi? în ce sens?, *nescit ~ potius ruat* OV. nu ştie încotro să se repeadă mai întîi.
utrobī *şi* **utrubī** *adv.* 1 în una dintre cele două părţi: *utrobi ... utrobi* CHARIS. de-o parte ..., de alta; 2 (*interog.*) în care dintre cele două locuri?
utrobīque (utrubīque) *adv.* de ambele părţi; în ambele privinţe: ~ *Ecumenes plus valebat* NEP. Ecumenes era mai tare de ambele părţi (atît pe mare, cît şi pe uscat), *pavor est ~ molestus* HOR. frica este supărătoare şi într-un caz, şi într-altul.
utrōlibet *adv.* către o parte sau alta, indiferent care QUINT.
utrōque *adv.* către o parte sau alta, de ambele părţi, în ambele sensuri: *ruere ardet ~* OV. arde de nerăbdare să se arunce în amîndouă părţile, *auctores ~ trahunt* LIV. istoricii sînt unii de o părere, alţii de cealaltă.
utroque versum (vorsum) sau **utroqueversum** *adv.* într-un sens sau altul, în ambele sensuri PL.
utrubi *v.* **utrobi**
utrum *adv.* (n. din *uter*) (care lucru din două?, oare?) 1 (*în prop. interog. dir.*) ~ *? tu mas an femina es?* PL. Care din două? — Eşti bărbat sau femeie?, ~ *ea vestra an nostra culpa est?* CIC. oare aceasta e greşeala voastră sau a noastră?, (întărit prin *-ne* sau *-nam*) ~ *praedicemne an taceam?* TER. oare să spun în gura mare sau să tac? 2 (*în prop. interog. indir. disjunct.*) dacă ... sau: *multum interest ~ perturbatione animi, an consulto fiat iniuria* CIC. e mare de-

osebire dacă o ofensă e pricinuită de o tulburare sufletească sau cu bună ştiinţă, *quaero ~ emeris necne* CIC. întreb dacă ai cumpărat sau nu.

utut *adv.* oricum PL., TER.

ūva, *ae f.* 1 strugure, ciorchine de strugure VARR. ş.a.; (*poet.*) a. viţă: *turpes fert ~ racemos* VERG. viţa are ciorchini urîţi; 2 ciorchine de diferite fructe (laur, amom) PLIN.; 3 roi de albine care atîrnă de ramurile unui copac VERG. G. *4, 558*; 4 omuşor (*în gît*), epiglotă CELS.; 5 (un soi de) peşte de mare PLIN.

ūvens, *ntis adj.* umed, muiat, scăldat PETR., SIL.

ūvescō, *ere vi.* a se umezi: *vestes uvescunt* LUCR. hainele se umezesc; (*fig.*) a-şi muia gîtlejul, a se cinsti cu băutură, a bea HOR. S. *2, 6, 70.*

ūviditās, *ātis f.* umezeală C. AUR.

ūvidulus (*3*) *adj.* puţin cam scăldat de lacrimi CATUL. *66, 69.*

ūvidus (*3*) *adj.* 1 ud, umed, scăldat: *uvida vestimenta* PL. haine ude, *Iuppiter ~ austris* VERG. aerul umed de vîntul de sud, *rura uvida assiduis aquis* OV. ogoare îmbibate de multă apă; 2 (*despre fructe*) mustos: *poma uvidioara* TERT. fructe mai mustoase; 3 (*fig.*) stropit de vin, băut: *~ Bacchus* HOR. Bacchus cherchelit.

ūvifer, *era, erum adj.* 1 bogat în struguri FORT.; 2 bogat în vii SIL.

ūvor, *ōris m.* umezeală VARR.

Uxellōdūnum, *i n.* oraş în Aquitania (*capitala cadurcilor*) HIRT.

uxor, *ōris f.* soţie: *uxorem ducere* CIC. a se însura, *uxorem habere* CIC. a avea soţie (a fi însurat), *uxori nuntium remittere* CIC. a notifica soţiei divorţul, *herus meus excidit uxore* TER. stăpînul meu s-a văzut lipsit de soţie; (*la animale*) femelă HOR.

uxōrātus, *i m.* om însurat AUG.

uxorcula, *ae f.* soţioară, nevestică PL.

uxōrius (*3*) *adj.* 1 de femeie măritată, al soţiei: *arbitrium rei uxoriae* CIC. dezbatere despre dota soţiei (în caz de divorţ), *adulescentulus abhorrens ab re uxoria* TER. tinerel care are oroare de căsătorie, *dos est uxoria lites* OV. dota nevestei sînt certurile // **uxōrium,** *iī n.* impozit pus celibatarilor; 2 aservit unei femei: *nunc pulchram ~ urbem exstruis* VERG. acum, rob al unei femei (Dido), înalţi un frumos oraş, *~ amnis* (*Tiberis*) HORS. rîul Tibru, prea îndrăgostit de soţia sa (Ilia).

Uzalis, *is f.* sau **Uzalum,** *i n.* oraş în Africa (*în apropiere de Utica*).

Uzita, *ae f.* oraş în Africa de nord.

V

V, v *f.* şi *n. indecl.* litera V, v; (în abrev.): *V(v) = vir, vivus, vixit, vale* sau *valeo, verba, voto* (*votum*) ş.a.; (*ca numeral*) *V = 5.*
Vacalus, *ī m.* braţ al Rinului (*numit ulterior Vahalis*).
vacans, *ntis p. pr. v.* **vaco**
vacanter *adv.* de prisos, inutil GELL.
vacantivus (*3*) *adj.* de prisos, supranumerar LAMPR.
vacātiō, *ōnis f.* scutire, dispensă: *dare vacationem laboris, militiae* CIC. a acorda scutire de muncă, de serviciu militar, *vacationem habere* CAES. a avea scutire, a fi scutit, ~ *ab causis* CIC. concediu de la judecarea proceselor, *vacationem quominus iudiciis operam darent, non habere* CIC. a nu fi scutit de sarcina de judecători, ~ *rerum gestarum* CIC. odihna la care dau dreptul faptele săvîrşite, *deprecari vacationem adulescentiae* CIC. a invoca indulgenţa acordată obişnuit tinereţii, ~ *aetatis* NEP. scutire datorată vîrstei, *sublatis vacationibus* CIC. anulînd scutirile militare, ~ *malorum* SEN. lipsa nenorocirilor; (*pl.*) bani daţi pentru scutire de diferite servicii TAC. H. *1, 46.*
vacca, *ae f.* vacă VARR., CIC. ş.a.
Vacca, *ae f. v.* **Vaga**
Vaccaeī, *ōrum m. pl.* vaccaeii (*popor din Hispania Tarraconeză*).
Vaccensēs, *ium m. pl. v.* **Vagenses** (*s.v.* **Vaga**)
vaccillō, *āre v.* **vacillo** LUCR.
vaccinium, *iī n.* **1** (*bot.*) afin negru (*Vaccinium myrtillus*) **2** afină (*fruct negru, folosit la vopsit*) VERG.
vaccīnus (*3*) *adj.* [*vacca*] de vacă: ~ *caseus* PLIN. brînză de vacă.
vaccula, *ae f.* văcuţă CATUL.
vacēfīō, *fierī vi.* a se goli LUCR.
vacerra, *ae f.* **1** par gros, stîlp COL.; **2** (*fig.*) buştean, om prost ANDR.
Vacerra, *ae m.* jurisconsult din vremea lui Cicero.
vacerrōsus (*3*) *adj.* bătut în cap cu parul, nebun, tîmpit SUET.
vacillātiō, *ōnis f.* legănare, balansare (a corpului) QUINT.
vacillō (*I*) *vi.* a se clătina, a se legăna, a se balansa: *ex vino vacillantes* CIC. clătinîndu-se de beţi ce erau, *ventis pulsa vacillans arbor* LUCR. copac care se îndoaie bătut de vînt, *toto corpore vacillans* CIC. legănînduse cu tot trupul, *sub pedibus tellus tota vacillat* LUCR. sub picioarele noastre, tot pămîntul se cutremură, *epistula vacillantibus litterulis* CIC. scrisoare cu litere mici tremurătoare (ale unui bolnav); (*fig.*) *iustitia vacillat vel iacet potius* CIC. justiţia se clătina sau, mai bine zis, e la pămînt, *sumptibus in aere alieno vacillant* CIC. din cauza cheltuielilor ei, se clatină sub povara datoriilor, *cum una legione et ea vacillante* CIC. cu o singură legiune, şi aceea nesigură, *fama vacillans* LUCR. reputaţie care se clatină.
vacīvitās, *ātis f.* lipsă de ceva [cu genit.] PL.
vacīvus (vocīvus) (*3*) *adj.* gol, neocupat, liber: *vacivae aedes* PL. casă goală, *date vocivas aures* PL. oferiţi-mi urechile neocupate (daţi-mi ascultare), (*cu genit.*) *vacivum tempus laboris* TER. un moment de repaos din truda sa, *vacivus virium* PL. lipsit de puteri.
vacō (*I*) *vi.* **1** a fi neocupat, a fi liber, a fi fără stăpîn: *tota domus vacat* PL. toată casa e goală, *agri vacare dicuntur* CAES. se zice că satele sînt nelocuite, *vacantes balneae* TAC. băi neocupate, *regnum vacans* IUST. tron vacant, *cum locus vacet* PLIN. IUN. locul fiind vacant // **vacantia** *n. pl.* bunuri fără stăpîn TAC.; bunuri inutile GELL., *mulier vacans* DIG. femeie nemăritată; **2 a.** a fi lipsit, a fi fără …, a se ţine departe de …: *domus quae igne vacet* OV. casă care să fie lipsită de foc, *fessa et custode vacans* OV. obosită şi fără un păzitor, ~ *curā et negotio* LIV. a fi lipsit de grijă şi de treburi, ~ *culpā* a fi fără vină, *si vacet populo* CIC. dacă se ţine departe de mulţime, *respublica et milite et pecunia vacet* LIV. statul să n-aibă a da nici soldaţi, nici bani, ~ *armis* CIC. a nu participa la război; (cu *ab* şi abl.) ~ *a publico officio* CIC. a nu avea nici o îndatorire publică; **b.** (*oc.*) a fi scutit: ~ (*a*) *munere militiae* LIV. a fi scutit de serviciul militar; **3** a avea timp liber: *si forte vacas* HOR. dacă întîmplător ai timp, *hoc mihi vacanti negotium erat* CIC. asta-mi era ocupaţia cînd aveam timp liber, *festus vacat pagus* HOR. satul în sărbătoare se odihneşte; **4** a găsi timp liber (pentru ceva), a se dedica, a se ocupa (cu ceva) [cu dat.]: ~ *philosophiae* CIC. a se ocupa cu filozofia, ~ *clientium negotiis* TAC. a-şi dedica timpul afacerilor clienţilor, ~ *studio operis pulcherrimi* QUINT. a se dedica studierii unei opere foarte frumoase, ~ *libellis legendis* SUEL. a se ocupa cu citirea petiţiilor, ~ *alicui* SEN. a se ocupa de cineva (dîndu-i audienţă), (cu *ad*) *non vaco ad istas ineptias* SEN. nu am timp pentru astfel de prostii, (cu *in* şi ac.) ~ *in grande opus* OV. a se ocupa cu o mare lucrare; **5** (*impers.*) este timp liber: *nobis ve-*

nari nec vacat, nec libet PLIN. IUN. nici n-am timp, nici nu-mi place să vînez, *non vacat exiguis rebus adesse Iovi* OV. Iupiter nu are timp să se gîndească la lucruri mărunte, *quo magis te, cui vacat, hortor* PLIN. IUN. cu atît mai mult te îndemn pe tine, care ai timp, *dum vacat* OV. cît mai e timp, *si vacat* IUV. dacă e timp.

vacuē *adv.* zadarnic, inutil ARN.

vacuēfaciō, *ere, fēcī, factum* (pas. **vacuefīō**, *fīērī, factus sum*) *vt.* **a.** a goli, a lăsa gol, a evacua: *adventu tuo ista subsellia vacuefacta sunt* CIC. la sosirea ta, aceste bănci au fost golite, *Scyrum vacuefecit* NEP. a depopulat insula Scyros, *bello vacuefactae possessiones* NEP. proprietăţi rămase goale din cauza războiului; **b.** (*fig.*) a aboli LACT.

vacuitās, *ātis f.* **1** lipsă, absenţă: ~ *doloris* CIC. lipsa durerii, ~ *ab angoribus* CIC. lipsa chinurilor; **2** (*pl. rar*) lipsuri, spaţii goale VITR.

Vacūna, *ae f.* [*vaco*] divinitate sabină a odihnei ogoarelor (*după terminarea muncilor cîmpului*) HOR. ş.a. // **Vacunālis** (*2*) *adj.* al Vacunei, vacunal OV.

vacuō, *āre, ātus vt.* **a.** a goli, a face să rămînă gol, a vida LUCR. ş.a.; **b.** (*fig.*) a anula AMBR.

vacuum, *ī n.* spaţiu gol, vid: *primordia ferri in ~ cadunt* LUCR. atomii de fier cad în vid, *in ~ poterunt se extendere rami* VERG. ramurile se vor putea întinde în spaţiul liber, *libera per ~ posui vestigia princeps* HOR. cu cel dintîi am păşit liber pe un teren nemaicălcat de cineva, *publicani per ~ irruperunt* LIV. publicanii s-au năpustit asupra unui teren al nimănui.

vacuus (*3*) *adj.* **1** gol, neocupat, liber: *vacua loca* TAC. locuri goale (la teatru), *vacuae tabellae* QUINT. tăbliţe nescrise, *vacua castra hostium conspicatus* CAES. văzînd tabăra duşmanilor golită de oameni, *domos vacuas novo matrimonio facere* LIV. a goli casa pentru o nouă căsătorie //**vacuum**, *ī n.* spaţiu liber; **2** lipsit (de), fără ceva [cu abl.]: *moenia vacua defensoribus* LIV. zidurile cetăţii lipsite de apărători, *gladius vaginā vacuus* CIC. pumnalul scos din teacă, *animus curis* ~ CIC. suflet lipsit de griji, (cu *ab* şi abl.), *oppidum vacuum a defensoribus* LIV. cetate lipsită de apărători, *nullus dies ~ ab exercitationibus oratoriis* CIC. nici o zi fără exerciţii oratorice; (*oc.*) ~ *omni sumptu* scutit de orice cheltuială, ~ *omni tributo* sau ~ *a tributis* TAC. scutit de orice dare, de dări; (*cu genit.*) *ager aridus et frugum vacuus* SALL. cîmp uscat şi fără roade, *vacuas caedis habete manus* OV. să aveţi mîinile nepătate de crimă, ~ *operum* HOR. liber de treburi; **3 a.** liber, vacant, fără stăpîn: ~ *equus* LIV. cal fără stăpîn, *vacuam possessionem regni sperans* CAES. sperînd luarea în stăpînire a tronului vacant, *sacerdotia vacua* TAC. funcţii sacerdotale vacante, *provincia vacua* TAC. provincie fără guvernator, *in vacua venire* CIC. a ocupa proprietăţi fără stăpîn, *in vacuum venire* HOR. a căpăta o moştenire fără moştenitor de primul rang; **b.** (*oc. despre o femeie*) liberă, nemăritată *sau* care n-are soţ, văduvă: *ubi mulier vacua fuit* TAC. îndată ce femeia a devenit liberă (prin divorţ) //**vacuae** OV. femei libere: *elige de vacuis* OV. Her. *20, 151* alegeţi una dintre cele nemăritate; **4 a.** liber de ocupaţii, avînd timp liber; fără alte preocupări, liniştit: *quoniam vacui sumus, dicam* CIC. fiindcă am timp liber, îţi voi spune, *si es animo vacuo* SALL. dacă n-ai alte preocupări pe suflet, *vacui pace Punica Romani* LIV. romanii lipsiţi de griji în urma păcii cu punii, *vacui dies* CIC. zile libere, *ne vacuum esse me ad narrandum credas* TER. să nu crezi că am timp să povestesc, *ubi opes concupiscere vacuum fuit* TAC. îndată ce au avut răgaz de a dori averi, *canimus vacui* HOR. cînt fără a fi îndrăgostit; **b.** (*poet. despre localităţi*) lipsit de zgomot, liniştit: *vacuum Tibur* HOR. Tiburul liniştit, *vacua tonsoris in umbra* HOR. la umbra liniştită a dughenei unui frizer; **5** (poet. = *patens*) **a.** liber, larg deschis, la dispoziţie: *porticibus vacuis* VERG. în porticele larg deschise, *vacua Romanis vatibus aedes* HOR. templul deschis poeţilor romani, *aures vacuae* HOR. urechi gata să asculte (atente); **b.** (*abs.*) lipsit de apărare: *vacuum mare* TAC. marea lipsită de apărare, *impetus fit in rempublicam vacuam* SALL. se repede asupra statului lipsit de apărare; **6** (= *vanus*) gol, fără conţinut, fără valoare: *senatus et populus, vacua nomina* TAC. senat şi popor, numiri goale, *tollens vacuum gloria verticem* HOR. gloria (falsă) înălţîndu-şi capul gol.

Vada[1], *ae f.* oraş în Gallia Belgică.

Vada[2], *ōrum n. pl.* localitate în Liguria (*numită şi Vada Sabatia*; *azi, Savona*) //**Vada Volaterrana**, *ōrum n. pl.* sau **Vada** port în Etruria (*în apropiere de Volaterrae*).

vadātus (*3*) *p. pf.* *v.* **vador**

Vadimōnis lacus *m.* lacul Vadimon (*din Etruria, în apropiere de oraşul Ameria*).

vadimōnium, *iī n.* (*judic.*) angajament, întărit printr-o cauţiune, de a se prezenta la judecată la o dată anumită: *Lilybaeum vadimonium promittere* CIC. a-şi lua angajamentul de a se prezenta la proces la Lylibaeum, ~ *constituere* CIC. a fixa data prezentării, ~ *concipere* CIC. a se angaja în scris că se prezintă, *vadimonium sistere* CIC. a prezenta cauţiune ca angajament de prezentare, ~ *obire* CIC. a se prezenta la proces, *vadimonium est mihi cum aliquo* CIC. mi-am luat angajamentul de a mă prezenta la proces cu cineva, ~ *alicui imponere* NEP. a constrînge pe cineva (prin cauţiune) de a se prezenta la proces, ~ *differre* CIC. a amîna procesul, ~ *deserere* CIC. a nu se prezenta, ~ *missum facere* CIC. a scuti de obligaţia prezentării la judecată; (*gener.*) angajament, promisiune APUL. ş.a.

vadō[1], *āre vt.* [*vadum*] a trece prin vad: *flumina quae vadari nequeunt* VERG. rîurile care nu pot fi trecute prin vad.

vādō[2], *ere vi.* a merge, a se îndrepta, a porni: *cras mane vadit* CIC. porneşte mîine de dimineaţă, ~ *in hostem* LIV. a porni împotriva duşmanului, ~ *haud dubiam in mortem* VERG. a porni la moarte sigură, ~ *per hostes* TAC. a străbate rîndurile duşmanilor, *vadit circulus per medios Parthos* PLIN. acest cerc trece prin mijlocul ţării parţilor; (*fig.*) *per praeceps gloria vadit iter* OV. gloria merge pe un drum prăpăstios, *in sententiam alicuius cursu vadere* PLIN. a trece repede de părerea cuiva.

vador, *āri, ātus sum vt. dep.* [*vas*1] a obliga (pe cineva), printr-o garanţie dată, să se prezinte în termen la judecată, a chema în judecată: *vaditur hic me* PL. acesta mă cheamă la judecată, *tot vadibus accusator vadatus est reum* LIV. printr-atîtea garanţii l-a chemat reclamantul la judecată pe acuzat; (*abl. abs.*) *vadātō* fiind dată o garanţie: *casu tunc respondere vadato debebat* HOR. întîmplător, el trebuia să răspundă (la strigarea numelui său) la judecată, fiindcă dăduse o garanţie // **vadātus** *p. pf.* (*3*) (*cu sens pas. fig.*) legat, angajat, obligat: *me vadatum amore attines* PL. Bach. *180* mă ţii legat de tine prin iubirea ce ţi-o port, *mihi reliqua vitae curricula vadata* APUL. mie îmi este juruit restul vieţii tale.

vadōsus (*3*) *adj.* [*vadum*] cu multe vaduri, cu locuri puţin adînci: ~ *amnis* VERG. rîu cu multe vaduri, *vadosum mare* CAES. mare cu locuri puţin adînci, *Syrtes vadosae* LUC. Syrtele cu bancuri de nisip.

vadum, *ī n.* 1 vad, prag (de mare), banc de nisip: *exercitum vado traducere* CAES. a-şi trece armata printr-un vad, *carinae planiores, quo facilius vada excipere possent* CAES. carene mai plate, ca să poată depăşi mai uşor pragul (de mare); 2 fund al apei, adînc al mării, al unui puţ: *ad vadum labi* PLIN. a se duce la fund, *saxa vadis levata* HOR. pietroaie ridicate din fundul mării; 3 (*poet.*) apă, valuri: *naves sulcant vada salsa carinā* VERG. navele taie cu carena lor valurile sărate (ale mării); 4 (*fig.*) loc sigur, lipsit de primejdie: *res est iam in vado* TER. afacerea este acum în afară de primejdie; 5 (*fig.*) loc de trecere primejdios pentru navigatori (prin bancuri de nisip): *emersisse iam e vadis videtur oratio mea* CIC. se pare că expunerea mea a trecut peste punctele primejdioase, ~ *tentare* OV. a sonda terenul.

vadus, *ī m. v.* **vadum** VARR., SALL.

vae *interj.* vai!, oh!: *Mantua, vae nimium vicina Cremonae* VERG. Mantua, vai, prea învecinată cu Cremona, (*cu dat.*) *vae, misero mihi* PL. vai de mine nenorocitul!, ~ *tergo meo!* PL. vai de spinarea mea!, *vae victis* LIV. vai de cei învinşi; (*rar cu ac.*) *vae te* PL. vai de tine!. *vae me!* SEN. vai de mine!

vaec... *v.* **vec...**

vaeg... *v.* **veg...**

vaen... *v.* **ven...**

vaes... *v.* **ves...**

vafer, *fra, frum adj.* isteţ, subtil, abil, şiret: *in disputando vafri* CIC. abili în discuţie, *vafri inscitia iuris* HOR. necunoaşterea chichiţelor dreptului, *vafra et fallaciosa argumenta* GELL. argumente abile şi înşelătoare; [comp. *vafrior* HIER. superl. *vaferrimus* CIC.].

vafrāmentum, *ī n.* abilitate, şiretenie, înşelăciune VAL. MAX.

vafrē *adv.* în mod abil, cu şiretenie CIC.

vafritia, *ae f.* abilitate, isteţime SEN.

Vaga, *ae f.* oraş în Numidia (*la sud-vest de Utica*) // **Vagensēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Vaga.

vagābundus (*3*) *adj.* rătăcitor AUG.

vagātiō, *ōnis f.* viaţă rătăcitoare; (*fig.*) schimbare a culorii SEN.

vagātus[1] (*3*) *p. pr. v.* **vagor**

vagātus[2], *ūs m. v.* **vagatio** AUG.

vagē *adv.* încoace şi încolo, într-o parte şi alta LIV. ş.a.

vāgīna, *ae f.* 1 teacă de sabie: *gladium e vaginā educere* CIC. a scoate sabia din teacă; 2 (*gener.*) înveliş PLIN.; 3 păstaie, teacă (la spice) PLIN.; 4 (*anat.*) vagin PL.

vāgīnula, *ae f.* teacă mică (la spice) PLIN.

vāgiō (*IV*) *vi.* 1 a scînci, a plînge (*despre un copil mic*) CIC.; a behăi (*despre iezi*) VARR.; a guiţa (*despre porci*) MART.; 2 (*poet.*) a răsuna ENN.

vāgītus, *ūs m.* scîncet (*al copilului*); ţipăt de durere, văitat LUCR.; behăit (*al iedului*) OV.

vagō, *āre, āvi v.* **vagor** PACUV., ACC., PL.

vagō, *āre, ātus sum vi. dep.* 1 a merge încoace şi încolo, a umbla în toate părţile, a rătăci: ~ *sine proposito* SEN. a rătăci încoace şi încolo fără rost, *multis locis vagati ad Rhenum pervenerunt* CAES. după ce au rătăcit prin multe locuri, ajunseră la Rin, ~ *toto foro* CIC. a hoinări prin tot forul, *populabundi in finibus Romanorum vagabantur* LIV. făceau incursiuni în ţinutul romanilor, umblînd după jaf; (*despre aştri*) *luna iisdem spatiis vagatur* CIC. Luna se roteşte pe aceleaşi căi (ca şi Soarele); (*despre nave*) a naviga în sus şi în jos pe mare; a se încrucişa: ~ *circa Lesbum* LIV. a naviga în sus şi în jos în jurul insulei Lesbos; (*despre foc, boală*) a se răspîndi, a trece de la unul la altul: *late vagatus est ignis* LIV. focul s-a întins pînă departe; 2 (*fig.*) a se întinde, a se răspîndi: *vagabitur tuum nomen longe et late* CIC. numele tău se va răspîndi în lung şi în lat, *fama vagatur* VERG. zvonul se răspîndeşte, *errore* ~ CIC. a pluti în toate părţile din neştiinţă; (*despre vorbire, idei*) *ne* ~ *cogatur oratio* CIC. ca discursul să nu fie silit să divagheze, *idcircone vager scribamque licenter?* HOR. este acesta un motiv s-o iau razna şi să scriu fără nici o noimă?, *verba neque ita soluta sint, ut vagentur* CIC. cuvintele să nu fie chiar atît de libere, încît să fie orînduite cum o fi (fără nici o regulă ritmică).

vāgor, *ōris m. v.* **vagitus** ENN., LUCR.

vagulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *vagus*): *animula vagula* SPART. biet suflet rătăcitor!

vagus (*3*) *adj.* 1 rătăcitor, umblînd în toate părţile, care nu stă locului: ~ *navita* TIB. corăbier rătăcitor, ~ *mercator* HOR. negustor care umblă din tîrg în tîrg, *vagi per silvas* QUINT. rătăcitori prin păduri; (*poet.*) *vaga flamma* HOR. flacără ce se întinde, ~ *Tiberis* HOR. Tibrul revărsat, *vaga harena* HOR. nisip mişcător, *vagi crines* părul fîlfîind, *vaga fulmina* OV. fulgere scăpărînd din toate părţile, *vagi pedes* OV. paşi rătăcitori; 2 (*fig.*) schimbător, nestatornic: *vaga fortuna* CIC. soartă schimbătoare, *vagae puellae* PROP. fete nestatornice (în dragoste), ~ *concubitus* HOR. legături amoroase nestatornice; 3 şovăitor, imprecis, vag, nedefinit: ~ *adhuc Domitius* VELL. Domitius era încă şovăitor, *vagum imperium* SUET. conducere nesigură, *vaga sententia* CIC. părere vagă, *illa pars quaestionum vaga et libera* CIC. acel domeniu nedefinit şi liber de chestiuni generale.

vāh (**vaha**) *interj.* (*exprimînd mirare, mînie, bucurie, durere, dispreţ*) oh!, ah! PL., TER.

Vahalis, *is m. v.* **Vacalus**

valdē (valide) *adv.* **a.** foarte tare, foarte (mult): (*cu vb.*) ~ *moveri* CIC. a fi impresionat foarte mult, *nimis* ~ *aliquem laudare* CIC. a lăuda pe cineva prea mult, *non tam* ~ *laboro* PETR. nu mă frămînt atît de mult, *significare quam* ~ ... CIC. a arăta cît de mult ..., (*cu adj. și adv.*) ~ *studiosus* CIC. foarte sîrguincios, ~ *vehementer* CIC. foarte vehement, ~ *bene* CIC. foarte bine; **b.** (*în răspunsuri*) da, chiar așa! PL.; [rar comp. *valdius* HOR. și superl. *valdissime* SEN.].

valē, valēte (imp. vb. *valeo*) (*ca formulă de despărțire*) cu bine, adio [gener. ca încheiere a unei scrisori]: *aeternum vale* VERG. adio pentru totdeauna, *valete, curae!* PETR. adio, griji! (la naiba cu voi); (*ca subst.*) *supremum vale dicere* OV. a spune ultimul adio.

valedīcō (vale dico), *ere, dixī vi.* a-și lua rămas bun (de la cineva), a spune adio [cu dat.] SEN.

valefaciō, *ere vi.* a spune adio [cu dat.]: *valefacto discessimus* APUL. luîndu-ne rămas bun, am plecat.

valens, *ntis p. pr. v.* **valeo** // **adj. 1 a.** tare, robust, viguros: *valentissimi homines* CIC. oameni foarte robuști, *trunci valentes* VERG. trunchiuri tari (de copaci), *tunicae valentes* OV. tunici de stofă groasă (precum cele militare) OV.; **b.** sănătos: *sive aegra, sive* ~ PROP. fie bolnavă, fie sănătoasă // **valentēs,** *ium m. pl.* cei sănătoși CIC.; **c** (*med.*) puternic, eficace: *remedia valentia* PLIN. leacuri eficace; **d.** (*despre alimente*) substanțial CELS.; **2** (*fig.*) puternic, valoros: ~ *dialecticus* CIC. dialectician de forță, *cum valentiore pugnare* CIC. a lupta ca unul mai puternic, *causa valentior* OV. motiv mai puternic, *solatium valentissimum* SEN. consolare foarte eficace.

Valens, *ntis m.* împărat roman (*364–378 e.n., asociat la domnie de fratele său Valentinianus I, a guvernat provinciile răsăritene ale imperiului*).

valenter *adv.* tare, puternic: ~ *resistere* COL.a rezista cu tărie; (*fig.*) cu forță, energic; (*despre felul vorbirii*) expresiv VAL. MAX.

valentia, *ae f.* **1** forță, vigoare (fizică) NAEV. ș.a.; **2** (*fig.*) putință, capacitate BOETH. ș.a.

Valentia, *ae f.* numele mai multor orașe (*în Hispania Tarraconeză, în Gallia Narboneză, în Sardinia, în ținutul Bruttium din Italia — Vibo Valentia —, în Mauritania*) // **Valentīnī,** *ōrum m. pl.* **a.** locuitorii din Vibo Valentia; **b.** locuitorii Valentiei (*din Sardinia*).

Valentīniānī, *ōrum m. pl.* partizani ai lui Valentinus (*s.v.*).

Valentiniānus, *ī m.* numele a trei împărați romani (*Valentinianus I* [*364–375 e.n.*], *ales de armată împărat la moartea lui Iovianus, i-a încredințat fratelui său Valens apărarea părții răsăritene a imperiului; Valentinianus II* [*375–392 e.n.*], *fiul lui Valentinianus I; Valentinianus III* [*425–455 e.n.*], *împărat al Imperiului roman de apus*).

Valentīnus, *ī m.* vestit gnostic din nordul Egiptului (*întemeietorul unei secte condamnate ca eretică*).

valentulus (*3*) *adj.* destul de sănătos PL.

valeō, *ēre, uī, valiturus vi.* **1 a.** a avea forță, a avea putere, a fi tare: *plus potest, qui plus valet* PL. poate mai mult cel care este mai tare, *mea dextera valet* OV. brațul meu este puternic; (*cu inf.*) a avea putere, a putea: *nec valuere manus infixum educere telum* OV. mîinile n-au avut putere să scoată săgeata înfiptă, *versate diu quid valeant* (*ferre*) *humeri* HOR. cumpăniți mult cît pot duce umerii voștri; (*med.*) *fimum potum ad dysentericos valet* PLIN. bălegarul muiat e bun pentru cei care au dizenterie, *cimices valent contra serpentium morsus* PLIN. ploșnițele sînt bune contra mușcăturilor de șarpe; **b.** (*oc. despre sunete*) a fi pronunțat tare QUINT. *1, 11, 5;* **2** (*despre sănătate*) a fi sănătos, a fi în puteri, a se ține bine: *valen?* (*valesne*)? PL. ești sănătos?, *ut vales?* CIC. cum stai cu sănătatea?, *bene* ~ CIC. a o duce bine cu sănătatea, ~ *minus recte* CIC. a nu sta prea bine cu sănătatea, *si iam melius vales, gaudeo* CIC. dacă stai mai bine cu sănătatea, mă bucur (*cu abl.*) ~ *corpore* CIC. a fi sănătos, ~ *stomacho* IUV. a sta bine cu stomacul, ~ *ab oculis* GELL. a sta bine cu ochii; (*fig.*) *haud a pecunia perbene* (*valeo*) PL. dinspre partea banilor, nu stau prea bine; (*la început de scrisoare, abrev.*: S.V.B.E.V. =) *si vales, bene est; ego valeo* CIC. ș.a. dacă ești sănătos, mă bucur; eu sînt sănătos *sau* (S.V.B.E. =) *si vales, bene est*; (*impers.*) *ut valetur?* PL. cum merge cu sănătatea?; (*ca formulă de despărțire*) *vale!* cu bine, adio! [*v. și* **vale, valete**]: (*ca formulă de respingere*) să fie sănătos, ducă-se încolo: *si talis est deus ... valeat* CIC. dacă zeul se poartă așa ..., să-i fie de bine, *haud mihi vita est opus hac, et valeas* HOR. n-am nevoie de astfel de viață și... să-ți fie de bine; **3** (*fig.*) **a.** a fi puternic (față de alții), a prevala, a fi superior, a avea trecere, a avea valoare (deosebită): *multum Caesar equitatu valebat* CAES. Caesar era cu mult superior prin cavalerie, *plus opibus, armis, potentia, valent* CIC. ei au superioritatea datorită bogăției, armelor și influenței politice: *plurimum inter eos hominum numero* ~ CAES. aveau cea mai mare superioritate printre ei prin numărul oamenilor, ~ *plurimum apud plebem* CIC. a avea foarte mare trecere la plebei, *praemia quae apud me minime valent* CIC. recompense care în ochii mei valorează foarte puțin; (*abs.*) *eius ratio valuit* CIC. părerea acestuia a precumpănit, (*cu compl.*) *ad corpoream sanitatem ipsa natura valet* CIC. la sănătatea fizică contribuie însăși natura, *non solum ad negligendas leges, sed etiam ad evertendas valuisti* CIC. ai fost în stare nu numai să nesocotești legile, dar și să le răstorni, *nec continere suos ab direptione valuit* LIV. n-a fost în stare să-i oprească pe ai săi de la jaf; **b.** (*oc.*) a se menține, a stărui, a dăinui; **4** (*spec.*) **a.** a fi bun, a servi: *nescis quo valeat nummus?* HOR. nu știi la ce este bun banul?; **b.** a ținti, a viza, a se referi: *hoc eo valebat, ut ad decertandum cogeretur* NEP. acesta ţintea la asta: să-l silească să dea lupta, *definitio valet in omnes* CIC. definiția este valabilă (se referă) la toți; **c.** (*despre bani*) a valora, a face: *pro argenteis decem aureus unus valet* PLIN. un ban de aur face cît zece de argint; **d.** (*despre cuvinte*) a avea un sens, a însemna: *verbum quod idem valeat* RH. HER. un cuvînt care să aibă același sens, *„becco" valet gallinacei rostrum* SUET. Vit. *18* „becco" înseamnă în limba gallică plisc de cocoș.

Valeria, *ae f. 1*) district al Pannoniei Inferioare (*între Dunăre şi Drava*); *2*) oraş în Hispania Tarraconeză.
Valeriānus[1], *ī m.* împărat roman ([*253–260 e.n.*] *tatăl lui Gallienus, pe care şi l-a asociat la domnie*).
Valeriānus[2] (*3*) *adj.* al lui Valerius // **Valeriānī**, *ōrum m. pl.* soldaţi ai lui Valerius.
valeriānus, *ī m.* valerian (*monedă de aur cu efigia lui Valerianus*).
Valerius[1] (*3*) *adj.* al lui Valerius: *lex Valeria* CIC. legea Valeria.
Valerius[2], *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *P. Valerius Publicola* [*Poplicola*], *asociat cu Brutus la izgonirea lui Tarquinius Superbus*; *Q. Valerius Antias, istoric roman din vremea lui Sylla*: *Valerius Cato, gramatic şi poet din vremea lui Sylla*; *Valerius Flaccus, poet epic din timpul lui Vespasianus*; *poetul M. Valerius Martialis*).
valescō, *ere, valuī vi.* a se întări, a prinde puteri LUCR.; (*fig.*) *quia externae superstitiones valescant* TAC. fiindcă, zicea, cultele străine se extind.
valētūdinārium, *iī n.* infirmerie, spital CELS. ş.a.
valētūdinārius (*3*) *adj.* bolnav VARR. // **valētūdinārius**, *iī m.* bolnav SEN.
valētūdō, *inis f.* **1** stare a sănătăţii: *optima valetudine uti* CAES. a se bucura de o excelentă sănătate, ~ *tenuis aut nulla* CIC. sănătate şubredă sau inexistentă, *infirmitas valetudinis* CIC. şubrezenia sănătăţii, *medicus regere valetudines principis solitus* TAC. medic care obişnuia să controleze stările de sănătate ale împăratului; **2** sănătate: *valetudo sustentatur continentiā* CIC. sănătatea se păstrează prin cumpătare, *valentudinem amittere* CIC. a-şi pierde sănătatea; **3** stare proastă a sănătăţii, boală: *impediebatur valetudine oculorum* CIC. era împiedicat de boala de ochi, *recolligere se a longa valetudine* PLIN. a-şi reveni dintr-o lungă boală, *scripseras te quodam valetudinis genere templari* CIC. îmi scriseseşi că eşti încercat de un fel de stare proastă a sănătăţii, *affectus valetudine* CAES. îmbolnăvit.
valgiter *adv.* ieşind în afară (*despre buze*) PETR.
Valgius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *T. Valgius Rufus, poet din vremea lui Augustus*; *C. Valgius Rufus, gramatic din vremea lui Augustus*) // **Valgius** (*3*) *adj.* al lui Valgius.
valgus (*3*) *adj.* cu picioarele întoarse în afară, cu picioarele strîmbe CELS.; (*fig.*) *valgiis saviis* PL. Mil. *94* cu buzele în afară (în chip de sărutări).
validē *adv.* **1** tare, mult: *ut* ~ *tonuit* PL. cît de tare a tunat!, *validius clamare coepit* PHAEDR. începu să strige mai tare, *quo me validius cruciaret* QUINT. ca să mă chinuie mai mult, *mihi validissime placet* PL. mie îmi place foarte mult, ~ *varius* PL. foarte variat; **2** (*în răspunsuri*) desigur, întocmai, perfect PL.
validitās, *ātis f.* forţă fizică, vigoare AMBR.
validō, *āre vt.* a întări; (*fig.*) a restabili SYMM.
validus (*3*) *adj.* [*valeo*] **1 a.** tare, viguros, robust: *homines validi* PL. oameni robuşti, *validi lacerti* LUCR. muşchi tari, ~ *ventus* LUCR. vînt violent, ~ *aestus* LUCR. căldură arzătoare, *validum flumen* LUCR. fluviu năvalnic, *validi pontes* VERG. poduri solide, *validi fluctus* LUCR. valuri violente, *validae turres* VERG. turnuri solide, *valida urbs muris* CIC. oraş întărit cu ziduri; **b.** (*cu inf.*) în stare să: *pondus sustinere validae abies* PLIN. lemne de brad în stare să susţină greutatea; **2** (*spec.*) **a.** sănătos: *si te validum videro* CIC. dacă te voi vedea sănătos, *validus male filius* HOR. fiu nu prea sănătos; **b.** (*despre un leac, o băutură, o otravă*) tare, eficace: *venenum parum validum* TAC. otravă prea puţin tare; **c.** (*despre mîncare*) substanţial, nutritiv CELS.; **3** (*fig.*) puternic, tare: *validior hostis* OV. duşman mai puternic, ~ *numero* LIV. puternic prin număr, *ingenium sapientiā validum* SALL. spirit puternic prin înţelepciune, *facundiā validus* PLIN. IUN. bun orator; (*cu genit.*) ~ *orandi* TAC. orator puternic, *animi validus* TAC. tare sufleteşte (curajos), *validus in animo alicuius* TAC. cu multă trecere pe lîngă cineva.
Vālia, *is m. v.* **Vahalis**
valitūdō, *inis v.* **valetudo**
vallāris (*2*) *adj.* de parapet, de întăritură: *corona* ~ (sau *corona castrensis*) LIV. cunună decernată celui care pătrundea primul în întăriturile duşmane.
vallēcula, *ae f.* vale mică, văişoară SERV.
valles, *is v.* **vallis**
vallestris (*2*) *adj.* situat într-o vale AMBR. // **vallestria**, *ium n. pl.* vale, regiune a văii AMBR.
vallicula, *ae f.* văişoară; (*fig.*) mică adîncitură VULG.
vallis (valles), *is f.* **1 a.** vale: *de prona valle* CATUL. de pe o vale povîrnită, ~ *supina* LIV. vale care se întinde în pantă, *in reducta valle* VERG. într-o vale retrasă; **b.** (*oc.*) albie de rîu APUL.; **2** (*fig.*) gol, adîncitură: *valle sub allarum* CATUL. în golul subsuorilor, la subsuori.
vallō (*I*) *vt.* **1** a întări cu un şanţ fortificat: ~ *castra* LIV. a împrejmui castrul cu un şanţ fortificat, (*abs.*) ~ *noctem* TAC. a-şi face întărituri pentru noapte; **2** (*fig. frecv. la p. pf.*) a înconjura (spre a proteja), a apăra, a încinge: *Catilina vallatus sicariis* CIC. Catilina înconjurat de o ceată de cuţitari, *Pontus ipsa naturā vallatus* CIC. regatul Pontului apărat prin chiar aşezarea sa, *elephantis aciem utrimque vallaverat* FLOR. întărise linia de luptă de ambele părţi cu elefanţi, *sol radiis frontem vallatus acutis* OV. soarele cu fruntea încinsă de raze pătrunzătoare, *ius legatorum divino iure vallatum* CIC. drepturile solilor garantate prin legi sfinte.
Vallōnia, *ae f.* zeiţa protectoare a văilor AUG.
vallum[1], *ī n.* (*mil.*) întăritură, val (*care înconjura castrul şi consta dintr-un şanţ adînc* fossa, *din pămîntul azvîrlit deasupra spre inamic* agger, *întărit cu pari înfipţi în el şi formînd o palisadă*: *la castrele permanente, fortificaţia era făcută din piatră, cu turnuri de supraveghere etc.*): *castra vallo munire* CAES. a întări castrul cu o întăritură; (*fig.*) *Alpium vallum* CIC. bastionul Alpilor, *palpebrae munitae tamquam vallo pilorum* CIC. pleoapele apărate ca de o palisadă de perişori.
vallum[2], *ī n. v.* **vallus**[2] CAT.
vallus[1], *ī m.* **1** par, ţăruş (*de susţinere a viţei, de alcătuire a unei palisade*): furcă în formă de V prevăzută cu dinţi (*trasă peste culturile de grîu, smulgea spicele*); **2** (*colect.*) palisadă: ~ *contra hostes* CAES.

palisadă împotriva duşmanilor, *duplicem facere vallum* CAES. a face o dublă palisadă; (*fig.*) *vallus pectinis* OV. A. *1, 14, 15* dintele pieptenului.

vallus[2], *ī f.* (dim. al lui *vannulus, vannus*) vînturătoare mică de răchită, dîrmon mic VARR.

valva, *ae f.* şi (*frecv.*) **valvae,** *ārum pl.* canaturi ale uşii, uşă în două canaturi: *valvae clausae repagulis* CIC. uşă în două canaturi, închisă cu drugi, *valvas aedis obstruxerunt* NEP. au zidit uşa templului.

valvātus (*3*) *adj.* cu canaturi, cu uşi cu două canaturi VARR., VITR.

valvolae (valvulae), *ārum f. pl.* (dim. al lui *valvae*) păstaie, teacă (la leguminoase) COL.

Vandalī, *ōrum m. pl.* vandalii (*grup de neamuri germanice din preajma Mării Baltice, care au migrat mai tîrziu spre sud, ajungînd în Peninsula Iberică şi Africa*) // **Vandalus** (*3*) *şi* **Vandalicus** (*3*) *adj.* vandalic, al vandalilor.

Vandaliī, *ōrum* şi **Vandiliī,** *ōrum m. pl. v.* **Vandali**

vānē *adv.* în zadar, zadarnic: [(*superl.*) *vanissime* TERT.].

vānescō, *ere vi.* a se risipi, a dispărea, a pieri: *incipiunt ~ nubes* OV. norii încep să se risipească, *cuncta vanescunt in cinerem* TAC. toate se prefac în cenuşă; (*fig.*) *vanescit amor* OV. iubirea se stinge, *vanescit ira plebis* TAC. furia plebei se potoleşte.

vanga, *ae f.* cazma *sau* tîrnăcop PALL.

Vangionēs, *um m. pl.* vangionii (*neam germanic din zona Rinului*).

vānidicus (*3*) *adj.* palavragiu neserios PL.

vāniloquax, *ācis m.* mincinos.

vāniloquentia, *ae f.* **1** vorbe goale: *mihi opplebit aures sua ~* PL. îmi va umple urechile cu flecăreala lui; **2** fanfaronadă, lăudăroşenie LIV., TAC.

vāniloquidōrus (*3*) *adj.* care te cadoriseşte cu minciuni PL. Pers. *702* (*cuvînt creat*).

vāniloquium, *iī n. v.* **vaniloquentia**

vāniloquus (*3*) *adj.* **1** flecar, mincinos PL.; **2** fanfaron, lăudăros LIV.

vānitās, *ātis f.* **1 a.** deşertăciune, falsitate, aparenţă goală: *~ opinionum* CIC. deşertăciunea părerilor, *blanda ~ orationis* CIC. măgulitoarea falsitate a vorbirii; **b.** (*oc.*) uşurătate, nestatornicie: *~ populi* LIV. *44, 22, 10* nestatornicia mulţimii; **2** (*rar*) înşelătorie: *multa sine vanitate impertiens* CIC. Off. *1, 151* împărţind multe bunuri fără înşelătorie (cinstit), *non pudet vanitatis?* TER. Phorm. *526* nu ţi-e ruşine de perfidia ta?; **3** zădărnicie, inutilitate, eşec: *~ itineris* LIV. inutilitatea călătoriei, *vanitatis famam metuere* TAC. *4, 4, 81* a se teme de faima eşecului; **4** vanitate, lăudăroşenie: *se per vanitatem iactare* LIV. a se lăuda din vanitate, *prosperitate rerum in vanitatem uti* TAC. a folosi succesul spre a se făli.

vānitiēs, *ēī f.* uşurătate, neseriozitate AMM.

vānitūdō, *inis f.* falsitate, minciună PL.; lăudăroşenie PACUV.

Vannius, *iī m.* numele unui conducător al suebilor // **Vanniānus** (*3*) *adj.* al lui Vannius.

vannō, *ere vt.* [*vannus*] a vîntura LUCIL.

vannus, *ī m.* vînturătoare, dîrmon, paner mare de răchită (*în care cădeau boabele de grîu vînturate de impurităţi, paie uşoare, praf ş.a.; se folosea şi la misterele bahice, ca simbol al purificării*) VERG. G. *1, 166.*

vānor, *ārī vi. dep.* a minţi, a înşela ACC.

vānus (*3*) *adj.* **1** gol, fără conţinut: *illos seges vanis elusit aristis* VERG. holda i-a înşelat prin spice goale, *vanum granum* COL. bob de grîu sec, *vanior hostium acies* LIV. linia de luptă a duşmanilor mai subţiată, *vana imago* HOR. chip fără trup (umbra mortului); **2** zadarnic, fără rezultat: *vana tela mittebant* LIV. trimiteau săgeţi care n-atingeau ţinta, *ne ~ castris adsideret* TAC. ca să nu stea degeaba în tabără; **3 a.** fără temei, deşert, van, fals, neadevărat, înşelător, mincinos: *vana spes* OV. speranţă deşartă, *~ metus* OV. teamă fără motiv, *vanum argumentum* QUINT. argument fără valoare, *orationi vanae crediderunt* LIV. s-au încrezut în vorbe goale, *vanae historiae* QUINT. povestiri mincinoase; **b.** (*despre pers.*) uşuratic, înşelător, fără credinţă: *vana puella* TIB. fată uşuratică, *vani senes* OV. bătrîni de necrezut; (*cu genit.*) *aut ego* (*Iuno*) *veri vana feror* VERG. Aen. *10, 630* sau altminteri eu (Iuno) rămîn de minciună; **4** lăudăros, vanitos: *~ ingenio* LIV. vanitos de felul lui, *laudare se vani est* VAL. MAX. a se lăuda este o treabă de fanfaron // **vānum,** *ī n.*: *ad vanum redacta victoria* LIV. victorie redusă la nimic, *tota ex vano criminatio erat* LIV. întreaga învinuire era fără nici un temei, *in vanum* SEN. în zadar, (*pl.*) *vana rerum* HOR. aparenţa deşartă a lucrurilor, *vana rumoris* TAC. zvonuri deşarte, *vana tumens* VERG. umflat de o trufie deşartă, *ne vana labores* OV. să nu te chinuieşti degeaba; *vanum est* ... [cu inf.] este fals că ...

vapidē *adv.* ca un vin trezit (alterat): (*fig.*) *~ se habere* SUET. Aug. *87* a fi mahmur, a nu se simţi bine.

vapidus (*3*) *adj.* [*vapor*] trezit, acrit, alterat: *vapidum vinum* COL. vin zborşit, *vapida pix* PERS. smoală care miroase urît; (*fig.*) stricat, viciat PERS.

vapor, *ōris m.* **1** abur, vapori, exalaţie: *~ aquarum* CIC. vaporii apelor, *~ terrenus* SEN. aburul ce iese din pămînt; (*poet.*) fum: *volat ~ ater ad auras* VERG. fumul negru se înalţă în văzduh (*v. şi* OV. Tr. *5, 5, 40*); **2** abur cald, aer cald, căldură: *~ solis* LUCR. căldura soarelui, *semen tepefactum vapore* CIC. sămînţa încălzită de aerul cald, *aestivus ~* COL. căldura verii, *vapores febrium* APUL. căldurile febrelor; **3** (*poet.*) văpaie a focului, foc: *lentus carinas est ~* VERG. un foc încet mistuie navele, *~ restinctus* VERG. foc stins; (*fig.*) foc al dragostei SEN.

vapōrālis (*2*) *adj.* ca un abur AUG.

vapōrāliter *adv.* în formă de abur AUG.

vapōrārium, *iī n.* calorifer cu aburi CIC. ş.a.

vapōrātē *adv.* cu valuri de căldură, arzător AMM.

vapōrātiō, *ōnis f.* **1** vaporizare, evaporare: *~ fluctuantium undarum* SEN. vaporizarea apelor în fierbere; **2** exalaţie, duhoare: *~ urinae* PLIN. miros greu de urină; **3** transpiraţie: *~ balnearum* PLIN. sudoarea provocată de o baie caldă; **4** oblojire C. AUR.

vapōreus (*3*) *adj.* **1** fierbinte, arzător TH. PRISC.; **2** (*fig.*) vaporos, evanescent, van AUG.

vapōrifer, *era, erum adj.* **1** care dă (produce) aburi; care exală fum STAT.; **2** care dă căldură STAT.

vapōrō (*1*) *vi.* și *vt.* **I** *vi* **1** a se preface în vapori, a se vaporiza, a se evapora: *aquae vaporant* PLIN. apele se evaporează; **2** (*fig.*) a se vaporiza, a se risipi, a se distruge: *invidiā quoniam summa vaporant* LUCR. căci din cauza invidiei măririle se risipesc. **II** *vt.* **1** a afuma cu aburi (de mirodenii arse): *templum ture vaporant* VERG. umplu templul cu fum de tămîie, *altaria vaporata* STAT. altare afumate cu mirodenii; **2** (*med.*) a aburi, a expune la aburi (*pentru vindecare*): ~ *oculos* PLIN. a-și ține ochii bolnavi la aburi; (*fig.*) *vaporatā lector aure* PERS. *1, 126* cititor cu urechile curățate (instruit); **3** a încălzi: *glebae solibus aestivis vaporatae* COL. brazde încălzite de soarele de vară (*v. și* HOR. Ep. *1, 16, 7*).

vapōrōsus (*3*) *adj.* cu mult abur APUL.; cald APUL.

vapōrus (*3*) *adj.* fumegînd NEMES.; fierbinte PRUD.

vapōs, *ōris m. v.* **vapor** ACC., LUCR.

vappa, *ae f.* **1** vin trezit PLIN.; **2** (*fig.*) un stricat, un depravat CATUL., HOR.

vāpulāris (*2*) *adj.* care capătă bătăi: *tribunus vapularis* PL. Pers. *22* șef la căpătatul bătăilor.

vāpulō (*1*) *vi.* **1** a primi lovituri, a fi bătut rău, a fi snopit în bătaie: ~ *fustibus* QUINT. a fi ciomăgit, *ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulans* SEN. snopit în bătaie de acela cu harapnicul, cu vergile, cu palmele; (*ca expr. injurioasă*) *vapula* și *iubeo te vapulare*; *vapulet* și *vapulare eum iubeo* PL. du-te la naiba; să-l ia naiba; **2** (*fig.*) a fi bătut (în război), a suferi o pagubă: *septimam legionem vapulasse* CIC. (vestea) că legiunea a șaptea a fost bătută, *multa vapulaverunt* SEN. multe regiuni au avut de suferit, *vapulat peculium* PL. se duce naibii economia mea, *omnium sermonibus* ~ CIC. Att. *2, 14, 1* a fi scărmănat (criticat) de toată lumea.

vāra, *ae f.* **1** traversă de lemn VITR.; **2** prăjină despicată (*de atîrnat năvodul*) LUC.; **3** capră (*de tăiat lemne*) COL.

vārātiō, *ōnis f.* cot mare al unei ape GROM.

Vardaeī, *ōrum m. pl.* vardeii (*neam din Dalmația*).

Vardānēs, *ae* (*-is*) *m.* fiul regelui Vologesus (Vologeses) al parților.

Varguntēius, *ī m.* complice al lui Catilina.

vargus, *ī m.* tîlhar vagabond, brigand SID.

varia, *ae f.* **1** panteră PLIN.; **2** (un soi de) coțofană PLIN.

Varia, *ae f.* *1*) orășel în Latium, pe Anio (*azi, Vicovaro*); *2*) oraș în Apulia; *3*) oraș în Hispania Tarraconeză.

variābilis (*2*) *adj.* variabil BOETH.

variāna uva, *ae f.* (un fel de) strugure PLIN.

variantia, *ae f.* felurime, diversitate, varietate LUCR.

Variānus (*3*) *adj. v.* **Varus1**

variātim *adv.* în diferite feluri, felurit, divers, variat APIC. ș.a.

variātiō, *ōnis f.* schimbare, deosebire: *sine variatione* LIV. fără deosebire; (*ret.*) variație PRISC.

variātus (*3*) *p. pf. v.* **vario** // **adj.** *variatior* APUL. mai felurit, mai deosebit.

vārīcātiō, *ōnis f.* largă desfacere a picioarelor CASSIOD.

vāricātor, *ōris m.* cel care merge cu picioarele mult îndepărtate, crăcănat ULP.

vāricō, *āre vt.* a desface mult picioarele QUINT.; a încăleca; a sări (peste) VARR.

varicōsus (*3*) *adj.* [*varix*] avînd varice, suferind din cauza varicelor, varicos PERS., IUV.

varicula, *ae f.* varice mici CAES.

vāricus[1] *adv.* desfăcînd larg picioarele APUL.

vāricus[2] (*3*) *adj.* desfăcînd larg picioarele (cu pași mari) OV.

variē *adv.* **1** în nuanțe de culori variate PLIN.; **2** în mod variat, deosebit; (*spec.*) cu rezultat schimbător: ~ *sum affectus litterius tuis* CIC. am fost impresionat în chip felurit de scrisoarea ta, *varie bellatum* (*est*) LIV. războiul a avut rezultat schimbător; **3** inconsecvent: ~ *se gerere* VELL. a se purta inconsecvent.

variegō (*1*) *vt.* și *vi.* [*varium agere*] **1** *vt.* a varia în culori diferite, a colora variat: *navis picturis miris variegata* APUL. corabie colorată felurit cu picturi minunate; **2** *vi.* a fi colorat variat APUL.

varietās, *ātis f.* **1** varietate, diversitate, deosebire, felurime: ~ *fructuum* CIC. varietatea fructelor, ~ *sententiarum* CIC. diversitatea părerilor, ~ *caeli* CIC. deosebire a climei, *bellum difficile et in multa varietate versatum* CIC. război greu și dus cu multe schimbări ale rezultatului; **2** variabilitate, nestatornicie, instabilitate: ~ *fortunae* CIC. instabilitatea sorții, ~ *multitudinis* CIC. nestatornicia mulțimii.

Varīnī, *ōrum m. pl.* varinii (*neam germanic*).

variō (*1*) *vt.* și *vi.* **1** (*spec.*) a colora diferit, a împestrița: *sentit nigra caeruleis variari corpora guttis* OV. simte că trupul negru i se împestrițează cu picățele albastre, *caeruleum variant sidera caelum* OV. stelele smălțuiesc cerul azuriu, *variari virgis* PL. a fi cu spatele vărgat de lovituri cu vergile, *variante se uva* PLIN. cînd strugurele începe să se coloreze, *vestis variata figuris* CATUL. haină brodată cu figuri de culori diferite; **2** a varia, a face să se schimbe, a schimba: ~ *vocem* CIC. a varia vocea, ~ *laborem otio* PLIN. IUN. a alterna efortul cu odihna, *timor atque ira variat sententias* LIV. teama și mînia le schimbă părerile, *quae variant auctores* LIV. lucruri pe care autorii le prezintă diferit, (*impers.*) *cum sententiis variaretur* LIV. deoarece era diferență de păreri; **3** (*spec.*) a fi colorat diferit, a se schimba la culoare: *bacae* ~ *coeperunt* COL. boabele au început să-și schimbe culoarea; **4** a varia, a diferi: *mei variant timores* OV. temerile mele variază, *ita fama variat, ut* ... LIV. tradiția variază într-atît, încît ..., *vidit volgi* ~ *corda* VERG. văzu că inimile mulțimii șovăie.

varius (*3*) *adj.* **1** colorat diferit, împestrițat, bălțat, pătat, vărgat: ~ *serpens* OV. șarpe stropit cu pete, *variae plumae* HOR. pene de diferite culori, *latera loris varia* PL. coapsele vărgate de bice, *varium caelum* OV. cerul smălțat de stele; **2** variat, felurit, diferit: *variae sententiae* CIC. păreri diferite, *bellum variā fortunā* SALL. război cu rezultate schimbătoare, *varia victoria* LIV. victorie cînd de-o parte, cînd de alta; **3** schimbător, nestatornic: *animus* ~ SALL. spirit nestatornic.

Varius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *Q. Varius Hybrida, tribun al plebei*; *L. Varius, poet, prieten cu Vergilius și cu Horatius*).

varix, *icis m.* și *f.* varice, vînă varicoasă CIC. ș.a.

vārō (varro), *ōnis m.* necioplit, bădăran LUCIL.

Varrō, *ōnis m.* cognomen în familiile Terentia și Lucinia (*de ex.: C. Terentius Varro, consulul învins la Cannae; M. Terentius Varro, eruditul scriitor enciclopedic din epoca lui Cicero; P. Terentius Varro Atacinus, poet*) // **Varroniānus** (*3*) *adj.* al lui Varro, varronian: *Varroniani* (subînț. *milites*) LIV. soldații de sub comanda lui C. Terentius Varro // **Varroniānae**, *ārum* (subînț. **comoediae**) comediile varroniene ale lui Plautus (citate de M. Terentius Varro).
varulus, *ī m.* urcior (la ochi) M. EMP.
Vārum, *ī v.* **Varus2**
varus[1] (*3*) *adj.* 1 îndoit, sucit în afară VARR.: *vara cornua* OV. coarne răsucite în afară, *tenui a pectore varas in statione manus* OV. M. *9, 33* am ținut în poziție de luptă pumnii în afara pieptului (cu genunchii înăuntru și cu picioarele sucite în afară, cu picioare strîmbe) HOR.; 2 (*fig.*) opus, contrar: *alterum genus hominum et huic varum* HOR. celălalt fel de oameni și opus acestuia.
varus[2], *ī m.* coș de față, pustulă PLIN., CELS.
Vārus[1], *ī m.* cognomen roman (*de ex.: P. Quintilius Varus, generalul învins de romani în Pădurea Teutoburgică*) // **Vāriānus** (*3*) *adj.* al lui Varius, varian: *Variana clades* SUET. dezastrul lui Varius.
Vārus[2], *ī m.* rîu la granița de est a Galliei Narboneze cu Italia (*azi, Var*).
vas[1], *vadis m.* chezaș, garant (*cel care garantează cu o cauțiune pentru altcineva că acela se va prezenta la termen la judecată, pe cînd* praedes *este garant în afaceri bănești*): *vadem se dare pro aliquo* CIC. a se face chezaș pentru cineva, *vades deserere* LIV. a nu se prezenta la judecată: (*fig.*) *vestram virtutem rerum quas gesturus sum vadem praedemque habeo* CURT. am drept chezășie și garanție a ceea ce voi săvîrși virtutea voastră.
vās[2], *vāsis n.* (*pl.* **vāsa**, *ōrum*) 1 vas de bucătărie *sau* de uz casnic: ~ *potorium* PLIN. ulcea de băut, ~ *obscaenum* SEN. oală de noapte, *vasa argentea* CIC. vase de argint, *vasa Samia* PL. veselă de Samos; 2 (*pl.*) **a.** bagaje militare, material de război: *vasa colligere* CIC. a-și face bagajele, a o lua din loc, *vasa conclamare* CAES. a da ordin de plecare; **b.** (*tard.*) unelte agricole (plug, sapă, cazma etc.) ULP.; (*oc.*) stupi COL.; (*fig.*) scule PL.; [sg. **vasum**, *ī n.* CAT. și **vasus**, *ī m.* PETR.].
Vasaces, *is m.* general al parților.
vāsārium, *iī n.* 1 speze (*oferite unui magistrat în misiune pentru călătoria și instalarea într-o casă din provincie*) CIC.; 2 preț de închiriere a unui teasc de măsline CAT.; 3 utilaj la instalația de băi VITR.; 4 arhivă PLIN.
vāsārius (*3*) *adj.* de vase, de văsărie VARR.
Vasconēs, *um m. pl.* vasconii (*neam iberic care locuia pe versantele Pirineilor; urmașii lor sînt bascii*); (*sg.*) *Vascone saltu* P. NOL. prin Pirinei // **Vasconicus** (*3*) *adj.* vascon P. NOL.
Vasconia, *ae f.* țara vasconilor P. NOL.
vasculārius, *iī m.* fabricant de văsulețe (de aur, de argint) CIC.
vasculum, *ī n.* 1 vas mic, văsuleț PL. ș.a.; (*oc.*) stup mic PALL.; 2 (*bot.*) capsulă a unor fructe, tegument PLIN.
vascus (*3*) *adj.* oblic, pieziș SOLIN.
vastābundus (*3*) *adj.* pustiind AMM.
vastātiō, *ōnis f.* pustiire, devastare, jefuire: ~ *silvarum* SEN. pustiirea pădurilor.
vastātor, *ōris m.* devastator, distrugător: ~ *ferarum* VERG. nimicitor al fiarelor.
vastātōrius (*3*) *adj.* devastator, pustiitor AMM.
vastātrix, *īcis f.* devastatoare SEN.
vastē *adv.* 1 pe mare distanță, amplu OV.; 2 (*fig.*) (*ca pronunțare*) cu gura prea larg deschisă, lat, grosolan CIC.
vastescō, *ere vi.* a se pustii ACC.
vastificus (*3*) *adj.* care face prăpăd, devastator CIC.
vastitās, *ātis f.* 1 pustietate, pustiu: *ne vastitatem et solitudinem mallent* TAC. să nu prefere pustietatea și singurătatea, ~ *fori* CIC. pustietatea forului; 2 pustiire, devastare, ruinare: *tantam vastitatem in Sabino agro reddidit, ut ...* CIC. a provocat atîta pustiire în țara sabină, încît ..., *vastitate Italiam liberavi* CIC. am scăpat Italia de la ruinare; 3 vastitate, enormitate, imensitate: ~ *roborum* PLIN. mărimea extraordinară a copacilor, ~ *caeli* PLIN. vastitatea cerului, ~ *vocis* COL. forța nemăsurată a vocii, ~ *laboris* COL. enormitatea efortului.
vastitiēs, *ēī f.* distrugere, ruinare PL. Ps. *70*.
vastitō (*I*) *vt.* a pustii de multe ori AMM.
vastitūdō, *inis f.* 1 devastare, pustiire ACC., CAT.; 2 mărime extraordinară GELL.
vastō (*I*) *vt.* 1 a face să fie pustiu (lipsit de oameni, viețăți, viață): *vastatum et relictum forum* CIC. forul pustiit și părăsit, *vastati agri sunt* LIV. satele au devenit pustii (din cauza foametei și a epidemiei), *vastant cultoribus agros* VERG. golesc ogoarele de brațe de muncă, *venator vastata lustra fugit* VAL. FL. vînătorul fuge de tainițele golite de fiare; 2 a devasta, a ruina, a pustii: ~ *orbem terrae caede atque incendiis* CIC. a pustii tot pămîntul prin măcel și incendii, (*fig.*) *conscientia mentem excitam vastabat* SALL. remușcarea devasta acest suflet tulburat.
vastulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *vastus*) destul de mare, destul de vast APUL. M. *2, 31*.
vastus (*3*) *adj.* 1 gol, pustiu: *urbs vasta et deserta* LIV. oraș pustiu și părăsit, *urbs a defensoribus vasta* LIV. oraș părăsit de apărători, *mons ~ ab natura et humano cultu* SALL. munte pustiu de felul lui și din lipsa oricăror culturi; 2 pustiit, devastat: *vastam incendiis ruinisque relinquere urbem* LIV. a părăsi orașul pustiit de incendii și ruini, *haec ego vasta dabo* VERG. Aen. *9, 323* eu voi distruge aceste piedici; 3 foarte mare, enorm, uriaș, vast; grozav, îngrozitor: *vastum caeli spatium* SEN. întinderea nemărginită a cerului, *vasti campi* VERG. cîmpii nemăsurate, *belua vasta et immanis* CIC. animal enorm și înspăimîntător, *fossa vastissima* CAES. șanț foarte mare, *vasta arma* VERG. arme colosale, ~ *clamor* VERG. strigăt foarte puternic, *vasta Charybdis* VERG. îngrozitoarea Charybdis; (*fig.*) ~ *animus* SALL. suflet nemăsurat, *varia vastaque scientia* COL. știință va-

riată şi foarte vastă; **4** greoi, grosolan: *homo ~ atque foedus* CIC. om grosolan (ca aspect) şi respingător, *littera vastior* CIC. literă cu un sunet mai aspru.

vāsum, *ī n. v.* **vas**[2]

vasus, *ī m. v.* **vas**[2]

vatax, *ācis adj.* cu picioarele sucite LUCIL.

vātēs, *is m.* şi *f.* **1** profet, prezicător, ghicitor: *Delius ~* VERG. prezicătorul din Delos (Apollo), *bonus ~ poteras esse* PL. ai fi putut fi un bun ghicitor, *o sanctissima ~* VERG. tu, preasfîntă profetesă, *quae nunc usu venit, cecinit ut ~* NEP. cele ce se întîmplă acum el (Cicero) ni le-a prevestit ca un prezicător; **2** (*poet.*) cîntăreţ: *~ Maeonius* OV. rapsodul maeonian (Homer), *~ Lesbia* OV. poeta din Lesbos (Sappho); **3** (*oc.*) maestru într-o ştiinţă, stea: *legum clarissimus ~* VAL. MAX. maestru strălucit în ştiinţa dreptului, *medicinae ~* PLIN. o stea a medicinei.

Vāticānus[1] (*3*) *adj.* al Vaticanului: *~ collis* sau *mons* HOR. colina Vaticanului, *Vaticani montes* CIC. Vaticanul şi împrejurimile sale, *Vaticana vallis* TAC. valea Vaticanului (între Vatican şi Ianicul), *~ ager* CIC. ţinutul vatican (unde se cultiva un vin prost) // **Vaticana** (subînţ. **vina**) vin de Vatican (prost): *Vaticana bibis: bibis venenum* MART. *6, 92, 3* bei vin de Vatican, adică bei otravă // sg. *n. in Vaticano* PLIN. pe colina Vaticanului.

Vāticānus[2], *ī m.* zeu al colinei Vaticanului GELL.

vāticinātiō, *ōnis f.* profeţie, prezicere, oracol: *terrificae vaticinationes* PLIN. IUN. prevestiri înspăimîntătoare.

vāticinātor, *ōris m.* prezicător, ghicitor, profet OV.

vāticinātrix, *īcis f.* prezicătoare, ghicitoare, profetesă SERV.

vāticinium, *iī n.* prezicere, prevestire, oracol PLIN.

vāticinius (*3*) *adj.* de preziceri, de profeţii: *libri vaticinii* (*vaticini*) LIV. cărţi de prevestiri.

vāticinor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi.* **1 a.** a prezice, a profetiza, a prevesti: *~ casus futuros* OV. a prezice întîmplările viitoare, (*cu ac. şi inf.*) *~ saevam laesi fore numinis iram* OV. a prezice că mînia zeităţii jignite va fi crudă; **b.** (*poet.*) a vorbi ca un profet; a prevesti, a atrage atenţia: *parcite, vaticinor, animas exturbare* OV. feriţi-vă, vă avertizez, să tulburaţi sufletele, *vaticinor moneoque* OV. vă prevestesc şi vă sfătuiesc; **c.** a spune (ca un poet inspirat), a-i învăţa pe oameni CIC.; **2** (*fig.*) a delira, a aiura, a spune prostii: *eos ~ atque insanire dicebat* CIC. zicea că aceia aiurează şi sînt nebuni.

vāticinus (*3*) *adj.* profetic OV.

vātillum, *ī n.* (linguroi cu coadă) **a.** lopată de mestecat bălegar VARR.; **b.** lopăţică pentru jăratic, vătrai VULG.; **c.** oală de topit metale, creuzet PLIN.; **d.** cratiţă, tigaie APIC.; **e.** vas de afumat cu tămîie, căţuie HOR.; **f.** vas cu jăratic (pentru încălzit) HOR.

Vatīnius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *P. Vatinius, partizan al lui Caesar, împotriva căruia Cicero a ţinut un violent discurs; un cizmar din Benevent şi totodată fabricant de pahare care îi poartă numele* [Vatinii calices *MART.*]) // **Vatiniānus** (*3*) *adj.* al lui Vatinius // **vatīnius**, *iī m.* pahar vatinian MART.

vatius (*3*) *adj.* cu picioarele arcuite VARR.

vatrax, *ācis adj. v.* **vatax**

Vātrēnus, *ī m.* afluent al Padului.

vau *indecl.* numele literei „v" PRISC.

vavatō, *ōnis m.* păpuşă, marionetă PETR. *63, 8*.

ve[1] *particulă enclitică* sau: *albus aterve* CIC. alb sau negru, *plus minusve* CIC. mai mult sau mai puţin; *neve= et ne* şi să nu: (*corel.*) *neve asper ..., neve hiulcus sit* CIC. să nu fie nici aspru, nici căscat.

vē[2] *prefix cu valoare privativă sau peior.* (v. *vecors, vegrandis, vesanus*).

Vecilius, *iī m.* munte în Latium.

vēcordia (**vaecordia**), *ae f.* sminteală, nebunie: *quae te ~ pulsat?* OV. ce nebunie te-a pălit?, *formidine quasi ~ exagitari* SALL. de teamă, parcă era muncit de nebunie, *uxor iniecit carminibus vecordiam marito* TAC. nevasta i-a sucit bărbatului minţile prin descîntece.

vēcors (**vaecors**), *cordis adj.* smintit, nebun: *~ amore* TAC. nebun de iubire, *more vecordium* IUST. ca un nebun.

Vecta, *ae f. v.* **Vectis**

vectābilis (*2*) *adj.* [*vecto*] transportabil SEN.

vectābulum, *ī n.* vehicul, car, căruţă GELL.

vectāculum, *ī n.* vehicul, căruţă TERT.

vectātiō, *ōnis f.* **1** transportare, mers cu un vechicul, plimbare (cu lectica, cu căruţa, cu calul): *~ iterque reficiunt animum* SEN. mersul cu trăsura şi pe jos înviorează spiritul, *~ assidua equi post cibum* SUET. obişnuinţa de a face călărie după masă; **2** transportare, purtare (a unei poveri) AUG.

vēctiārius, *iī m.*[*vectis*] cel care mînuieşte manivela unui teasc VITR.

vecticulārius (*3*) *adj.* de hoţ prin efracţie CAT.

vectīgal, *ālis n.* **1** dare, dijmă, taxă, impozit (pe venit): *vectigalia pendere* CIC. a plăti dările, *agro ~ imponere* CIC. a pune impozit pe un teren, *tributa aut vectigalia* TAC. impozite directe sau indirecte; **2 a.** încasări de stat, venit al statului: *~ ex portu, ex decumis, ex scriptura* LIV. încasări din taxe portuare, din dijme (pe grîu), din taxa de păşunat, *ex novis vectigalibus pecunia supererat* NEP. din noile încasări mai rămîneau bani, *certissima populi Romani vectigalia* CIC. cele mai sigure venituri ale statului roman; (*spec.*) *~ praetorium* CIC. contribuţie impusă în folosul pretorului la instalarea ca guvernator al unei provincii, *~ aedilicium* CIC. contribuţie plătită de provinciali pentru organizarea jocurilor publice date de edili la Roma; **b.** (*oc.*) tribut impus unui neam învins: *quid vectigalis Britannia penderet, constituit* CAES. a stabilit ce tribut să plătească Britannia; **3** venit (personal): *ex meo tenui vectigali, aliquid etiam redundabit* CIC. din micul meu venit, îmi va şi prisosi ceva, *magnum ~ est parsimonia* CIC. economia este un mare venit; [genit. pl. şi *vectigaliorum* SUET.].

vectīgāliārius, *iī m.* încasator de taxe, vameş FIRM.

vectīgālis (*2*) *adj.* **1** de taxe, de dări: *~ pecunia* CIC. bani de pe impozite; **2** tributar, impus la plata tributului: *hos Suebi vectigales sibi fecerunt* CAES. pe aceştia, suebii i-au făcut tributarii lor; **3** care aduce venit, îm-

prumutat cu chirie: *equos vectigales alicuius tradere* CIC. a împrumuta cuiva cai cu chirie.

vectiō, *ōnis f.* transportare, transport: *efficere quadrupedum vectiones* CIC. a face transporturi cu patrupede.

vectis, *is m.* [*veho*] 1 pîrghie (de urnit greutăţi); 2 manivelă (la teasc) VITR.; 3 bară de fier, rangă (de spart) HOR.; 4 drug (pentru zăvorîtul uşii), zăvor VERG.; 5 brancardă, targă CLAUD.; [abl. *vecte*, dar şi *vecti* TER.].

Vectis, *is f.* insulă între coasta Galliei şi Britannia (*azi, Wight*).

vectitō (*1*) *vt.* a transporta SOLIN., ARN.

vectō (*1*) *vt.* a transporta, a căra: *plaustris ~ ornos* VERG. a căra ulmi cu carele, ~ *corpora carinā* VERG. a transporta trupurile cu luntrea, *vectari octophoro* APUL. a fi purtat într-o lectică de opt oameni, *ambo vectabantur equis* OV. amîndoi mergeau călare.

Vectōnēs, *um v.* **Vettones**

vector, *ōris m.* 1 cel care transportă, cel care poartă (purtător): ~ *Olympi Atlas* SEN. Atlas care poartă pe umerii săi Olympul, *Sileni ~ asellus* OV. măgarul care-l duce pe Silenus; 2 (*sens pas.*) cel care este transportat (în corabie, cu calul), călător, călăreţ: *etiam summi gubernatores a vectoribus admoneri solent* CIC. chiar şi cei mai buni piloţi sînt de obicei avertizaţi de călători, ~ *equum regit* OV. călăreţul conduce calul.

vectōrius (*3*) *adj.* de transportat: *vectoria navigia* CAES. nave de transport.

vectrix, *īcis adj. f.* care transportă, de transport P. NOL. (*despre corabie*).

vectūra, *ae f.* 1 transport (pe uscat sau pe apă): ~ *frumenti* CAES. transportul grîului, *pro vecturā solvere* CIC. a plăti transportul; (*pl.*) *arma, frumenta, vecturae imperabantur* CAES. li se porunceau arme, grîne şi mijloace de transport; 2 plată a transportului: *tres minas pro istis praeter vecturam dedi* PL. Most. *823* am dat pe ăştia trei mine, plus transportul lor.

vecturārius (*3*) *adj.* de transport, de cărat // **vecturārius**, *iī m.* căruţaş, cărăuş COD. TH.

vectus (*3*) *p. pf. v.* **veho**

Vēdiovis, *is m. v.* **Veiovis**

Vēdius[1], *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: Vedius Pollio, vestit pentru bogăţii şi cruzimea lui faţă de sclavi*).

Vēdius[2], *iī m. v.* **Veiovis**

vegeō, *ēre* 1 *vt.* a pune în mişcare, a stîrni: ~ *aequora* ENN. a pune în mişcare apele; 2 *vi.* a fi vioi VARR.

vegetābilis (*2*) *adj.* înviorător, însufleţitor MART., CAP., AMM.

vegetāmen, *inis n.* forţă vitală PRUD.

vegetātiō, *ōnis f.* punere în mişcare, dezmorţire (a picioarelor) APUL. M. *1, 2*.

vegetātor, *ōris m.* animator, însufleţitor AUS.

Vegetius, *iī m. 1*) Flavius Vegetius Renatus (*autor militar latin, sec. IV e.n.*); *2*) P. Vegetius (*autor al unei lucrări de medicină veterinară*).

vegetō (*1*) *vt.* [*vegetus*] a pune în mişcare, a da viaţă, a face să crească, a însufleţi, a înviora SEN., APUL. ş.a.

vegetus (*3*) *adj.* viu, vioi, sprinten, viguros: *nigris vegetisque oculis* SUET. cu ochi negri şi vii, ~ *ad munia surgit* HOR. se ridică sprinten la treburile lui, *vegeta mens* CIC. minte sprintenă, *vegetioris esse ingenii* VAL. MAX. a avea un spirit mai vioi, *vegetissimus color* PLIN. culoare foarte vie.

vēgrandis (*2*) *adj.* 1 nu prea mare, micuţ: ~ *farra* OV. boabe de alac micuţe; 2 foarte mare, extraordinar: ~ *macies* CIC. slăbiciune extraordinară.

veha (vea), *ae f.* = **via**, *ae* VARR.

vehātiō, *ōnis f.* = **vectura** COD. TH.

vehēla, *ae f.* vehicul CAPIT.

vehemens, *ntis adj.* (*despre fiinţe*) pornit, înfocat, impetuos, vehement, furios; (*despre lucruri*) violent, straşnic, tare, amarnic: *nimium es ~ naturā* CIC. eşti prea înfocat din fire, *genus orationis* ~ CIC. gen vehement de oratorie, ~ *lupus* HOR. lup furios, ~ *imber* LUCR. ploaie violentă, *vehementiores venti* CIC. vînturi mai straşnice, *vehementior somnus* LIV. somn mai straşnic, ~ *dolor capitis* SUET. durere straşnică de cap, *argumentum vehementius* QUINT. argument mai tare, *senatus consultum* ~ CIC. decizie aspră a senatului; [la LUCR., CATUL. ş.a. forma **vēmens**, *ntis*].

vehementer *adv.* înfocat, vehement, violent; foarte mult, foarte tare: *vehementissime proeliari* HIRT. a lupta cu cea mai mare îndîrjire, ~ *me agere fateor, iracunde nego* CIC. recunosc că pledez înfocat, dar nu mînios, ~ *loqui* CIC. a vorbi vehement, *fluctuare video ~ mare* PL. văd că marea e foarte tare agitată, ~ *errare* CIC. a greşi foarte mult, *se vehementissime exercere in aliqua re* CIC. a se exercita extraordinar de mult în ceva, ~ *utilis* CIC. foarte folositor.

vehementescō, *ere vi.* a se agrava (*despre boală*) C. AUR.

vehementia, *ae f.* 1 vehemenţă, violenţă (a oratorului) GELL. ş.a.; 2 tărie, intensitate, forţă: ~ *odoris, vini* PLIN. tăria mirosului, a vinului, ~ *venarum* PLIN. tăria pulsului.

vehēs, *is f.* [*veho*] 1 încărcătură a unei căruţe: ~ *stercoris* COL. o căruţă de bălegar; 2 (*ca măsură a muncii*) zi de lucru COL.

vehiculāris (*2*) şi **vehiculārius** (*3*) *adj.* de transport: ~ *cursus* CAPIT. poşta cu cai, *res vehicularia* AMM. serviciul de poştă imperială.

vehiculum, *ī n.* vehicul (car, căruţă, trăsură); (*rar*) navă CIC., LIV. ş.a.

vehis, *is f. v.* **vehes**

vehō, *ere, vexī, vectum vt.* 1 a transporta, a purta, a duce (cu sine: pe umeri, pe spate sau prin orice mijloc de transport — cal, car, navă): ~ *reticulum panis humero* HOR. a duce pe umeri o plasă cu pîine, *taurus vehit Europam* CIC. taurul o duce pe spinarea lui pe Europa, *rusticus vehit uxorem plaustro* TIB. ţăranul îşi duce nevasta într-un car, *sacra vehit ratibus* TIB. duce cu sine odoarele sfinte pe corăbii, *vehit equus dominum* HOR. calul îşi poartă stăpînul, *currum albentes vehebant equi* CURT. cai suri trăgeau carul, *singuli carrus sex viros vehebat* CURT. cîte un car de luptă ducea şase bărbaţi, (*despre ape*) *quod suo Tagus vehit aurum* OV. aurul pe care Tagus îl cară cu apele sale, (*fig.*) *quod fugiens hora vexit* HOR.

ceea ce timpul în goana lui a dus cu sine, *eos ad summa vexisse* TAC. a-i fi înălţat la cele mai mari onoruri; (*pas.*) *vehi* a fi dus, a merge (cu carul, corabia, calul): *visus est in somnis curru quadrigarum vehi* CIC. se făcea în vis că mergeam într-un car cu patru cai, *in navi vehi* PL. a călători cu o corabie, *equus in quo vehebar* CIC. calul pe care-l călăream, *cum uxore vehebatur in raeda* CIC. călătorea cu soţia într-un car, *equo in oppidum vehi* CAES. a intra în cetate călare, *diversa per aequora vectus* VERG. după ce am străbătut mări felurite; (*fig.*) *temere in pericula vectus* CURT. năpustindu-se orbeşte în primejdii; **2** (*vi.*; *numai la p. pr. şi la gerunziu*) a merge, a călători: *plaustro vehens* IUST. mergînd într-un car, *quasi quadrigis vehens* CIC. Br. *331* lansîndu-te (în carieră) ca într-un car de curse cu patru cai, *lectică per urbem vehendi ius tribuit* SUET. Claud. *28* i-a acordat dreptul de a fi purtat în lectică prin Roma.

Vēiens, Vēiensis, Vēientanus, Vēius *v.* **Veii**

Vēientō, *ōnis m.* cognomen în familia Fabricia.

Vēii (Vēi), *ōrum m. pl.* vechi oraş în Etruria (*situat la nord-est de Roma*; *după numeroase războaie purtate cu romanii, a fost cucerit de Camillus*) // **Vēiens**, *ntis adj.* din Veii, veientan // **Vēientēs**, *ium m. pl.* veienţii, locuitorii oraşului Veii // **Vēientānus** (*3*) *adj.* veientan // **Vēientāni**, *ōrum m. pl.* veientanii (veienţii), locuitorii din Veii // **Vēientānum**, *ī n.* **a.** proprietate, vilă la Veii; **b.** vin de Veii, vin veientan (vin prost) // **Vēius** (*3*) *adj.* din Veii, veientin.

Vēiovis, *is m.* divinitate a Infernului, zeu al întunericului, al răzbunării şi pedepselor (*în opoziţie cu Iupiter, zeu al luminii*), numit arh. şi **Vediovis**, *is* la VARR.; prin joc de cuvinte, *ve* fiind considerat prefix, = şi Iupiter copil OV. F. *3, 447*.

vel *adv.* şi *conj.* **1** (*precl.*) dacă vrei: *ioco illa dixeram; ~ hunc rogato Sosiam* PL. spusesem astea în glumă; dacă vrei, întreabă-l pe acest Sosia, *hanc tu mihi ~ vi, ~ clam, ~ precario fac tradas; mea nil refert* TER. pe aceasta fă cum oi vrea şi adu-mi-o; cu forţa, pe ascuns, cu rugăminţi, nu mă interesează; **2** sau: *oppidum ~ urbs* CIC. cetate sau oraş, *pietate ~ armis* VERG. prin pietate sau prin arme, ~, *si id facere prohiberetur ..., transportaret* CAES. sau, dacă ar fi împiedicat să facă aceasta ..., să transporte ...; *~ etiam* [întărind] sau chiar; *~ potius* ... [rectificînd] sau mai degrabă; *~ dicam* ... sau, ca să spun aşa ..., *~ certe* ... sau, fără îndoială ...; **3** (*repetat*) *vel ..., vel* ... fie ..., fie ...: *frusto panis conduci potest ~ uti taceat, ~ uti loquatur* CIC. cu o bucată de pîine poate fi făcut fie să tacă, fie să vorbească, *erat in omni vel officio, ~ sermone solleres* CIC. era iscusit la tot ce făcea, ca şi la tot ce vorbea, *aut legere, aut canere ~ voce, ~ fidibus* CIC. sau să citească, sau să cînte, fie cu voce, fie din liră; **4** (*cu ideea de gradaţie*) chiar şi: *Opperiare hos sex dies modo — Vel sex menses opperibor* TER. Aşteaptă doar aceste şase zile. — Voi aştepta chiar şi şase luni, *Dan'e suavium? — Immo ~ decem* PL. Îmi dai o sărutare? — Chiar şi zece, *per me ~ stertas licet* HOR. dinspre partea mea, poţi chiar să şi sforăi; (*pe lîngă superl.*) de bună seamă, într-adevăr: *Protagoras, sophistes temporibus illis ~ maximus* ... CIC. Protagoras, de bună seamă sofistul cel mai mare în acel timp ..., *Velleius mihi videtur ~ maxime confirmare* ... CIC. Velleius mi se pare că stabileşte mai bine ca oricine ...; **5** dacă vrei un exemplu, de exemplu, iată: *amant ted omnes mulieres; ~ illae quae here pallio me reprehenderunt* PL. pe tine te iubesc toate femeile; de exemplu, cele care ieri m-au tras de manta, *raras tuas quidem, sed suaves accipio litteras, ~ quas proxime acceperam* CIC. primesc rare scrisori, ce-i drept, din partea ta, dar încîntătoare; de exemplu, cele pe care le-am primit de curînd.

vela, *ae f.* (*cuvînt gallic*) (*bot.*) năsturel (*Nasturtium officinale*) sau creson (*Lepidium sativum*) PLIN.

velābrum, *ī n.* *v.* **velarium**

Vēlābrum, *ī n.* (numele a două cartiere în Roma): *Velabrum maius* Velabrum cel mare (*între Tibru şi poalele Palatinului, centru de prăvălii alimentare*) // **Vēlābrensis** (*2*) *adj.* al cartierului Velabrum // *Velabrum minus* Velabrum cel mic (*lîngă cartierul Carinelor*); (*pl.*) *Velabra* cele două cartiere Velabrum.

vēlāmen, *inis n.* acoperămînt, învelitoare, veşmînt, văl; blană de animale, piele; înveliş (*la plante*) VERG., SEN., PLIN. ş.a.

vēlāmentum, *ī n.* **1** învelitoare, cuvertură SEN.; înveliş CELS.; **2** îmbrăcăminte, veşmînt SEN.; **3** văl SEN.; (*fig.*) văl (spre a ascunde ceva) SEN.; **4** (*pl.*) benzi de lînă (*în care cei ce invocau divinităţile îşi înfăşurau mîinile şi ramurile de măslin pe care le purtau*) LIV.; ramuri de măslin înfăşurate cu benzi de lînă LIV.

vēlāris (*2*) *adj.* de văluri, de perdele PLIN.

vēlārium, *iī n.* pînză groasă (*întinsă deasupra amfiteatrului, spre a-i apăra pe spectatori de soare sau de ploaie*) IUV.

vēlāti, *ōrum m. pl.* soldaţi supranumerari (*constituiau trupa de rezervă cu care se completau golurile, moment din care purtau şi arme*) LIV.; (v. şi *accensus*[2]).

vēlātiō, *ōnis f.* luarea vălului monahal AUG.

vēlātō *adv.* ca printr-un văl, obscur TERT.

vēlātūra[1], *ae f.* [*vehelatura*] transport (cu căruţa, corabia) VARR.

vēlātūra[2], *ae f.* (*tard.*) văl al călugăriţelor.

Veleda, *ae f.* profetesă (*considerată de germani drept zeiţă*).

vēles, *itis m.* (*frecv. la pl.*) **vēlitēs**, *um* **1** velit, veliţi (*ostaşi din trupe uşor înarmate care angajau lupta cu duşmanul sau îl hărţuiau, atacînd inopinat şi retrăgîndu-se imediat*); **2** (*fig.*) *scurra veles* CIC. clovn provocător (de aplauze).

Velia, *ae f.* *1*) înălţime pe colina Palatinului // **Veliensis** (*2*) *adj.* al Veliei // **Velīnus** (*3*) *adj.* al Veliei, velin: *Velina tribus* sau **Velina**, *ae f.* tribul Velia; *2*) numele latinesc al oraşului Elea (*de pe coasta Lucaniei*) // **Veliensēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Velia (Elea) // **Velīnus** (*3*) *adj.* al (oraşului) Velia.

vēlifer, *era*, *erum adj.* care poartă vele, cu pînze (*despre corabie*) OV., PROP.; care umflă pînzele (*despre vînturi*) SEN.

vēlificātiō, *ōnis f.* desfăşurare a pînzelor: *mutata velificatione* CIC. schimbînd direcţia navigării (cu pînze), *velificatione plana* AMM. cu toate pînzele întinse.

vēlificātus (*3*) *p. pf. v.* **velifico** *şi* **velificor**

vēlificium, *iī n.* desfăşurare a pînzelor, navigaţie cu pînze HYG.

vēlificō (*I*) **1** *vi.* a desfăşura pînzele, a pluti, a naviga PROP.; **2** *vt. velificatus* IUV. *10, 174* străbătut cu corabia cu pînze.

vēlificor, *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a-şi desfăşura pînzele, a pluti, a naviga: (*ratis*) *ad infernos velificata lacus* PROP. plutind spre apele Infernului; **2** (*fig.*) a-şi folosi toate forţele, a se strădui din răsputeri: ~ *honori suo* CIC. a-şi deschide drum spre consulat, ~ *alicui* CIC. a favoriza pe cineva.

vēlificus (*3*) *adj.* care se face cu ajutorul pînzelor, plutind cu pînze PLIN.

vēliger, *era, erum adj.* plin de pînze de corăbii (*despre mare*) CASSIOD.

Velīnus (*3*) *v.* **Velia** // **Velīnus**, *ī m.* lac şi rîu în ţara sabină.

Veliocassēs, *ium m. pl.* şi **Veliocassī**, *ōrum m. pl.* veliocasii (*neam în Gallia de nord, în jurul capitalei lor, Rotomagus — azi, Rouen*).

vēlitāris (*2*) *adj.* de velit, de veliţi (*v.* **veles**) SALL. // **vēlitārēs**, *ium m. pl.* veliţi, soldaţi uşor înarmaţi AMM.

vēlitātiō, *ōnis f.* încăierare uşoară (*cu scopul de a hărţui*); (*fig.*) *verbis velitatio* PL. împroşcare de vorbe injurioase.

Velitērnīmus (*3*) *adj.* şi **Veliternus** (*3*) *adj. v.* **Velitrae**

vēlitēs, *um m. pl. v.* **veles**

vēlitō, *āre v.* **velitor** PRISC.

vēlitor, *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a angaja o luptă (ca veliţii), a ataca, a lovi: ~ *lapidibus in aliquem* APUL. a arunca cu pietre în cineva, *ille* (*equus*) *postremis velitatur calcibus* APUL. calul acela mă izbeşte cu copitele de dinapoi, *velitatur Fortuna eminus* APUL. Soarta te atacă de la distanţă; (*fig.*) ~ *primiis armis* APUL. a-şi face primele încercări, a-şi face debutul; **2** a se lua la ceartă, a se ciorovăi PL.

Velītrae, *ārum f. pl.* oraş al volscilor, în Latium (*locul de baştină al familiei lui Augustus; azi, Velletri*) // **Velīternīnus** (*3*) *adj.* şi **Velīternus** (*3*) *adj.* din Velitrae // **Velīternī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Velitrae.

vēlivolans, *ntis adj.* (*poet.*) care zboară cu pînzele (*despre navă*) ENN.

vēlivolus (*3*) *adj.* care zboară cu pînzele, cu toate pînzele întinse ENN.; (*fig.*) acoperit de pînze de corabie: *mare velivolum* VERG. mare plină de pînze de corabie.

vella, *ae f.* = formă rustică pentru **villa** VARR.

Vellaunodūnum, *ī n.* oraş al senonilor, în Gallia.

Vellāvī(i), *ōrum m. pl.* velavii (*neam gallic ce făcea parte din confederaţia arvernilor*).

Vellēius, *ī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Velleius, filozof epicureu, şi C. Velleius Paterculus, istoric din vremea împăratului Tiberius*) // **Vellēius** (*3*) *adj.* al lui Velleius, velleian.

vellicātim *adv.* pe ciupite, pe apucate *apud* GELL.

vellicātiō, *ōnis f.* ciupitură; (*fig.*) împunsătură, tachinare SEN.

vellicō (*I*) *vt.* **1** a ciupi, a ciocăni, a jumuli, a scărmăna PL., QUINT.; **2** (*fig.*) a zgîlţîi: *excitandus e somno et vellicandus est animus* SEN. sufletul trebuie deşteptat din somn şi zgîlţîit; **3** (*fig.*) **a.** a împunge, a înţepa, a vorbi de rău: *illum ista res vellicabit* SEN. acest lucru îl va pişca sufleteşte, ~ *aliquem absentem* HOR. a bîrfi pe cineva pe la spate, ~ *beneficium* SEN. a persifla valoarea unei binefaceri; **b.** (*oc.*) a face să sufere din gelozie PROP. *2, 5, 7*.

Velliger, *erī m.* „Purtătorul de lînă" (*constelaţia Berbecului*) ANTH.

vellō, *ere, vulsi* (*volsi*) şi *velli, volsum vt.* **1** a smulge, a desprinde (smulgînd): ~ *albos capillos a stirpe* PROP. a smulge perii albi din rădăcină, ~ *herbas unguibus* LUC. a smulge ierburi cu unghiile, ~ *anseres* PLIN. a jumuli gîşte, ~ *oves* VARR. a tunde oile, ~ *portas a cardine* VERG. a smulge uşile din ţîţîni, ~ *vallum* LIV. a culca la pămînt palisada, ~ *signa* LIV. a smulge stindardele din pămînt (a se pune în marş), ~ *castris signa* VERG. a smulge stindardele din tabără, a ridica tabăra; (*pas.*) *velli* a se depila SUET.; **2** a trage de ...: *vellunt tibi barbam pueri* HOR. copiii te trag de barbă, ~ *aurem* VERG. a trage de ureche, ~ *coepi* HOR. S. *1, 9, 63* am început să-l trag de togă (făcînd semn pe ascuns), ~ *latus digitis* OV. a strînge de talie cu degetele; **3** (*fig.*) a sfîşia, a chinui STAT.

vellūmen, *inis v.* **vellus**

vellus, *eris n.* **1** lînă tunsă, lînă de oaie, fir de lînă: *potantia vellera fucum* HOR. lînă îmbibată în purpură, *vellera digitis trahere* OV. sau *vellera mollire* OV. a toarce lînă, *Milesia vellera carpere* OV. a toarce lînă de Milet; (*oc.*) fir de mătase VERG. G. *2, 121*; (*fig.*) smoc de lînă, scamă de lînă: *tenuia lanae per caelum vellera* VERG. G. *1, 397* subţiri scame de lînă (nori scămoşi) pe cer; fulgi de zăpadă MART. *4, 3, 1*; **2** piele de animal păros, blană: *stratis iacebant velleribus* VERG. stăteau întinşi pe nişte blăni aşternute, *aries vellera siccat* VERG. berbecul îşi usucă lîna, *leonis vellera* OV. piele de leu, *Phrixea vellera* OV. blana (de aur) a berbecului Phrixus.

vellus, *ī m. v.* **villus**

vēlō (*I*) *vt.* [*velum*] **1a.** a înveli, a acoperi: *capite velato* CIC. cu capul acoperit, ~ *antemnas* VERG. a înfăşura antenele în pînzele lor; **b.** (*spec.*) a îmbrăca: *velatus purpurea veste, togā* OV. îmbrăcat cu haină de purpură, cu togă, *pede velato* OV. cu picioarele încălţate, *velata manu* COL. cu mîna înmănuşată // **velanda**, *ōrum n. pl.* părţile ruşinoase ale corpului PLIN. // **velātī**, *ōrum m. pl. v.* **velati**; **2** a încinge, a împodobi: *velatus tempora myrto* OV. cu tîmplele încinse de o ramură de mirt, ~ *delubra deum fronde* VERG. a orna cu frunză altarele zeilor, *oratores velati ramis oleae* VERG. soli cu ramuri de măslin în mînă, *velatis manibus orant* ... PL. se roagă cu mîinile încinse de benzi de lînă ca ... (*v. velamentum*); **3** (*fig.*) a învălui, a ascunse, a masca: ~ *odium fallacibus blanditiis* TAC. a-şi ascunde ura prin mîn-

gîieri înşelătoare, *nihil velandum est* PLIN. IUN. nu trebuie să se ascundă nimic.

vēlōcitās, *ātis f.* iuţeală, repeziciune, rapiditate: ~ *ad cursum* CIC. iuţeală la alergări; (*fig.*) ~ *cogitationum* PLIN. rapiditatea gîndirii, ~ *mali* TAC. rapiditatea propagării răului, ~ *Sallustii* QUINT. vivacitatea stilului lui Sallustius.

vēlōciter *adv.* repede, iute CIC. ş.a.

vēlox, *ōcis adj.* iute, repede: *pedites velocissimi* CAES. pedestraşi foarte iuţi, ~ *amnis* LUC. rîu repede, *veloces flammae* LUCR. ~ *toxicum* HOR. otravă cu efect rapid, *veloces horae* OV. ceasurile care trec repede, *veloces arbores* PLIN. copaci care cresc repede, (*adv.*) ~ *desilit in latices* OV. sare repede în valuri, ~ *veni* HOR. vino repede; (*fig.*) *animus* ~ HOR. minte ageră, *ingenio veloci* QUINT. cu un spirit prompt, *stilo quam velocissimo* QUINT. într-un stil cît se poate de rapid.

vēlum[1], *ī n.* (*frecv. pl.*) **vēla**, *ōrum* **1** pînză de corabie: ~ *explicare* PL. a desface pînza, *velo pleno* VERG. cu pînzele desfăcute, *vela dare ventis* CIC. a întinde pînzele în bătaie vîntului (a porni pe mare), *vela facere* CIC. a întinde pînzele în larg (opus lui *remigare* = a vîsli), *velis passis* CIC. cu pînzele larg desfăşurate, *vela dirigere in aliquem locum* CAES. a porni pe mare spre un loc, *vela contrahere* CIC. (*legere* VERG., *subvectere* OV.) a strînge pînzele; (*fig.*) *pandere vela orationis* CIC. a desface larg pînzele expunerii (a intra din plin în expunere); (*prov.*) *fugere remis velisque* CIC. (*remo veloque* PL.) a fugi din răsputeri; **2** (*poet.*) corabie: *neque habent mea vela recursus* OV. M. *9, 594* şi corabia mea nu se mai poate întoarce înapoi.

velum[2], *ī n.* pînză, văl, draperie, perdea, cortină, copertină: *velis amicti, non togis* CIC. îmbrăcaţi nu cu togi, ci cu nişte văluri, *uxor discreta velo sedet* PLIN. IUN. soţia şade ascunsă de o perdea, *allevare* ~ SEN. a ridica draperia (de la intrarea într-o cameră), *lutea russaque vela* LUCR. copertină galbenă sau roşcată (la teatru, ca să apere de soare).

vēlūmen, *minis v.* **vellus** VARR.

velut (velutī) *conj.* **1** ca de exemplu, aşa [ilustrînd afirmaţia anterioară]: *di ne dormientes quidem sinunt quiescere:* ~ *ego hac nocte somniavi* ... PL. nici pe cei ce dorm zeii nu-i lasă să se odihnească; de exemplu, în noaptea asta eu am visat ..., *aliae quoque artes habent* ... ~ *architectonica* QUINT. şi alte arte au ..., de exemplu, arhitectura; **2** (*într-o comparaţie*) precum, ca şi [frecv. în corelat. cu *sic* (*ita*)]: ~ *navis sulcat aquas, sic fera* ... OV. precum nava taie valurile, tot astfel această fiară ... *veluti cum coorta est seditio, sic* ... VERG. ca atunci cînd se dezlănţuie o răscoală, tot astfel ..., (*fără corelaţie*) *veluti pecora* SALL. ca vitele; **3** (*într-o comparaţie ipotetică*) *velut si* sau *velut* ca şi cum: ~ *si coram adesset* CAES. ca şi cum ar fi de faţă, *veluti cognosceret* OV. ca şi cum ar cunoaşte, *veluti res ad religionem pertinuisset* LIV. ca şi cum lucrurile ar fi avut vreo legătură cu religiozitatea.

vēmens, *ntis v.* **vehemens**

vēna, *ae f.* **1** vînă: *venas alicuius incidere* CIC. a tăia vinele cuiva, *venam ferire* VERG. a lua sînge, (*pl.*) *venas abrumpere* (*interscindere, abscindere, exsolvere*) TAC. a-şi tăia vinele (sinucigîndu-se), *venas temptare* SUET. (*tangere* PERS.) a lua pulsul, *orator teneat venas cuiusque generis, ordinis* CIC. oratorul să cunoască pulsul fiecărei categorii şi clase sociale; **2** (*fig.*) vînă, filon: *vena aquae* OV. o vînă de apă, *auri venae et argenti* CIC. filoane de aur şi de argint, (*oc.*) vinele lemnului TAC.; vinele unei pietre (*de ex.: ale marmurei*) PLIN.; pori VEG.; rînd de arbori PLIN.; uretru CELS.; (*sens obscen*) membru viril MART., PERS.; **3** forţă vitală, energie, putere: ~ *paternae disciplinae* tăria disciplinei părinteşti; (*spec.*) vînă a talentului, inspiraţie, talent: *sine divite venā* HOR. fără o bogată vînă poetică, ~ *tenuis et angusta ingenii* QUINT. putere slabă şi redusă a spiritului; **4** (*fig.*) partea intimă, esenţialul, inima: *periculum inclusum in venis reipublicae* CIC. pericol care zace în inima statului.

vēnābulum, *ī n.* ţăpoaie a vînătorului CIC. ş.a.

Venāfer *adj. v.* **Venafrum**

Venāfrum, *ī n.* orăşel din Campania (*vestit pentru plantaţiile de măslini*; *azi*, *Venafro*) // **Venāfrānus** (*3*) *adj.* din Venafrum, venafran // **Venāfrānum**, *ī n.* ulei de Venafrum IUV.

vēnāliciārius (*3*) *adj.* de vînzător de sclavi DIG. // **vēnāliciārius**, *iī m.* vînzător de sclavi DIG.

vēnālicium, *iī n.* **1** tîrg de vînzare a sclavilor; sclavi de vînzare PETR.; **2** impozit pe vînzări COD. IUST.

vēnālicius (*3*) *adj.* expus la vînzare, de vînzare [spec. despre sclavi SUET.]: *iumenta venalicia* PETR. vite de vînzare // **vēnālicius**, *iī m.* negustor de sclavi CIC. ş.a.

vēnālis (*2*) *adj.* **1** de vînzare: *venales aedes* PL. casă de vînzare, ~ *cibus uno asse* PLIN. aliment de vînzare cu un as // **vēnālis**, *is m.* sclav scos la vînzare HOR.; **2** (*fig.*) venal, care se poate cumpăra (cu bani, cadouri etc.): *multitudo* ~ *pretio* LIV. mulţime care se vinde pe bani, *urbs venalis* SALL. oraş de vînzare (*despre Roma*).

vēnālitās, *ātis f.* venalitate SID., COD. IUST.

vēnāticius (*3*) *adj.* AMM. *v.* **venaticus**

vēnāticus (*3*) *adj.* de vînătoare: *canes venatici* CIC. cîini de vînătoare.

vēnātilis (*2*) *adj.* [*vena*] provenit dintr-o vînă (de apă) CASSIOD.

vēnātiō, *ōnis f.* **1** vînătoare: *multum sunt in venationibus* CAES. se ocupă mult cu vînătoarea; **2** (*spec.*) luptă cu animalele sălbatice (ca spectacole date poporului la circ): *venationum apparatu profundere* CIC. a-şi cheltui banii cu pregătirea luptelor cu fiare (la circ), *venationes edere* SUET. a da spectacole de luptă cu fiarele; **3** vînat: ~ *tam multa et varia* LIV. vînat atît de mult şi de variat, *captae venationis onus* LIV. povara vînatului prins.

vēnātor, *ōris m.* **1** vînător: ~ *aprorum* VERG. vînător de mistreţi // **adj.** de vînătoare: ~ *canis* VERG. (*equus* SUET.) cîine, cal de vînătoare; **2** gladiator care luptă cu fiarele la circ ULP., TERT.; **3** (*fig.*) iscoditor, observator: ~ *naturae* CIC. cercetător al naturii.

vēnātōrius (*3*) *adj.* de vînător, de vînătoare NEP., SUET.

vēnātrix, *īcis f.* 1 vînătoriţă VERG. ş.a. // **adj.** 2 căutătoare, urmăritoare CASSIOD.

vēnātura, *ae f.* vînătoare; (*fig.*) pîndire, spionare: *venaturam facere* PL. Mil. *990* a spiona.

vēnātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **venor**

vēnātus[2], *ūs m.* 1 vînătoare, vînătorie: *labor in venatu* CIC. truda cu vînătoarea, (*pl.*) *venatibus apta nympha* OV. nimfă îndemînatică la vînătoare; 2 vînat PLIN. IUN.; 3 (*oc.*) pescuit PL. Rud. *970.*

vendax, *ācis adj.* înclinat mai ales să vîndă CAT.

vendibilis (*2*) *adj.* 1 uşor de vîndut, care-şi găseşte lesne cumpărători: ~ *fundus* HOR. teren uşor de vîndut; 2 (*fig.*) care place lumii, plăcut: ~ *orator* CIC. orator care place publicului, ~ *puella* OV. fată atrăgătoare; 3 venal AMM.

vendibiliter *adv.* (*numai comp.*) *vendibilius* cu preţ mai mare, mai scump HIER.

vendicō *v.* **vindico**

vendidi *pf. v.* **vendo**

venditātiō, *ōnis f.* punere în valoare, etalare, reclamă, paradă: *sine venditatione* CIC. fară reclamă, ~ *scientiae* PLIN. etalare a ştiinţei.

venditātor, *ōris m.* cel care face paradă (de ceva) TAC. H. *1, 49.*

venditiō, *ōnis f.* 1 punere în vînzare, vînzare: *venditioni exponere* TAC. a pune la vînzare; 2 lucrul vîndut DIG.; 3 închiriere, arendare FEST.

venditō (*I*) *vt.* 1 a pune în vînzare, a căuta să vîndă: *Tusculanum venditat, ut emat domum* CIC. caută să vîndă ferma de la Tusculum, ca să cumpere o casă; 2 a vinde, a face afaceri (cu), a trafica (cu): ~ *decreta, imperia* LIV. a vinde pe bani deciziile, comandamentele, *se venditare* PL. a se vinde (*despre o femeie*); 3 a pune în valoare, a face să fie bine văzut: *valde te venditavi* CIC. te-am lăudat foarte mult, *se* ~ *plebi* LIV. a se pune bine cu plebea.

venditor, *ōris m.* 1 vînzător: ~ *aedis* CIC. vînzător al casei; 2 traficant cu ceva [cu genit.] CIC.

venditrix, *īcis f.* vînzătoare DIG.

venditum, *ī n.* vînzare CIC.

vendo, *ere, didī, ditum vt.* 1 **a.** a vinde: ~ *aliquid pecunia grandi* CIC. a vinde ceva cu o mare sumă de bani, ~ *aliquid pluris* (*minoris*) CIC. a vinde ceva cu un preţ mai mare (mai mic), ~ *recte, optime,* ~ *male* CIC. a vinde bine, foarte bine, a vinde prost, ~ *sub corona* CAES. a vinde prizonieri de război ca sclavi; (*spec.*) a vinde la licitaţie: ~ *bona civium* CIC. a vinde la licitaţie bunurile cetăţenilor; **b.** (*spec.*) a arenda, a adjudeca dările (celui care dă un preţ mai mare) CIC.; 2 (*oc.*) a face să se vîndă HOR. Ep. *2, 1, 75;* 3 (*fig.*) a vinde, a trăda: ~ *auro patriam* VERG. a-şi vinde patria pe bani; 4 (*fig.*) a pune în valoare: *purpura vendit causidicum* IUV. haina de purpură urcă preţul unui avocat; [la pas., afară de *venditus* p. pf. şi *vendendus* p. viit., se foloseşte de regulă *veneo*].

Venedi, *ōrum m. pl.* venezii (*neam slav pe malul drept al Vistulei*).

venēfica, *ae f. v.* **veneficus**

venēficium, *iī n.* 1 otrăvire (a cuiva), crimă de otrăvire: *veneficii crimen* CIC. acuzaţia de otrăvire, *venefici damnari* TAC. a fi condamnat pentru otrăvire; 2 băutură otrăvitoare, otravă LIV.; 3 băutură vrăjită, băutură de dragoste: *veneficia et cantiones* CIC. băuturi de dragoste şi farmece; 4 vrăjitorie OV.

venēficus (*3*) *adj.* 1 otrăvitor, veninos SOLIN.; 2 vrăjitoresc, magic: *verba venefica dicere* OV. a rosti cuvinte vrăjitoreşti // **venēficus,** *ī m.* otrăvitor CURT.; făcător de vrăji CIC. // **venēfica,** *ae f.* vrăjitoare HOR.; (*ca injurie*) iazmă rea PL., TER.

Venellī, *ōrum m. pl.* venellii (*neam celtic din nord-vestul Galliei*).

venēnārius (*3*) *adj.* care otrăveşte TERT. // **venēnārius,** *iī m.* otrăvitor SUET. ş.a.

venēnātus (*3*) *p. pf. v.* **veneno** // **adj.** 1 veninos, otrăvitor: *venenatae colubrae* LUCR. şerpoaice veninoase; (*fig.*) *munera venenata* CIC. daruri înveninate; 2 vrăjit OV.; 3 (*fig.*) veninos: ~ *iocus* OV. glumă răutăcioasă.

venēnifer, *era, erum adj.* plin de venin, veninos OV. // **Venēnifer,** *erī m.* Scorpionul (*constelaţie*) ANTHOL.

venēnō (*I*) *vt.* 1 a otrăvi: *venenatae sagittae* HOR. săgeţi îmbibate cu otravă, (*fig.*) *non quisquam mea commoda odio venenat* HOR. nimeni nu-mi otrăveşte cu ura lui mulţumirea; 2 a impregna cu vopseli, a boi *apud* GELL.

venēnōsē *adv.* veninos CASSIOD.

venēnōsus (*3*) *adj.* veninos, otrăvitor AUG.

venēnum, *ī n.* 1 băutură medicinală, doctorie, drog: *malum venenum facere* CIC. a face o doctorie răufăcătoare; 2 băutură din plante vrăjite, fermecătură, farmec: *quem suis venenis dicitur fecisse ex sene adulescentulum* PL. pe care prin farmecele ei se zice că l-a făcut din bătrîn un tinerel; 3 **a.** otravă: ~ *bibere* (*haurire, sumere, obducere*) a bea, a înghiţi otravă, *alicui infundere* ~ CIC. a da cuiva să bea otravă, *venenis absumi* LIV. a muri otrăvit; **b.** (*fig.*) pacoste, nenorocire: *nostrae vitae venenum* CATUL. pacostea vieţii mele; 4 vopsea, culoare: *Assyrio fucatur lana veneno* VERG. lîna este boită cu vopsea syriană; (*oc.*) dresuri, suliman, fard: *linere ora venenis* OV. a-şi unge faţa cu fard; 5 balsam (pentru îmbălsămarea morţilor) LUC. *8, 691.*

vēneō, *venīre, vēniī, vēnum vi.* [*venum* + *eo, ire*] 1 a fi pus în vînzare, a fi vîndut [serveşte ca pas. al lui *vendo*]: *venibunt servi, venibit uxor quoque, si quis emptor venerit* PL. vor fi puşi în vînzare sclavii, ba şi nevasta, dacă se va ivi vreun cumpărător, ~ *minoris* CIC. a fi vîndut cu un preţ mai mic, ~ *auro* HOR. a fi vîndut pe aur, *ab hoste* ~ QUINT. a fi vîndut de duşmani; 2 (*despre dări*) a fi arendat, a fi adjudecat: *magno* ~ CIC. a fi adjudecate la preţ mare; [forme pas.: *veniri* PL., *venear* PL., *venitus* SEDUL.].

venerābilis (*2*) *adj.* 1 venerabil, vrednic de cinstire VERG.; 2 (*sens act. rar*) plin de veneraţie, respectuos: *verba venerabilia erga deos* VAL. MAX. cuvinte de veneraţie faţă de zei.

venerābilitās, *ātis f.* reverenţă (*ca termen de salut*): ~ *tua* ap. AUG. reverenţa voastră.

venerābiliter *adv.* cu mare cinste, respectuos VAL. MAX.

venerābundus (*3*) *adj.* plin de veneraţie, plin de respect LIV.

venerandus (*3*) *p. viit. v.* **veneror** // **adj.** vrednic de venerație, venerabil, nobil VERG.
veneranter *adv.* respectuos, reverențios TERT.
venerārius (*3*) *adj.* [*Venus*] de dragoste PETR. // **venerārii**, *ōrum m. pl.* iubăreți, crai RUF.
venerātiō, *ōnis f.* **1** venerație, respect, considerație, stimă deosebită: *habere venerationem iustam* CIC. a se bucura de un respect îndreptățit, *barbaris in corporis maiestate ~ est* CURT. barbarii au mare considerație pentru un trup falnic, *filium ad venerationem eius misit* TAC. și-a trimis fiul ca să aducă omagii acestuia, *in venerationem alicuius consurgunt* PLIN. IUN. se scoală în picioare în semn de respect pentru cineva; **2** (*sens pas.*) respectabilitate, demnitate, maiestate: *veneratione formae insignis* IUST. deosebit prin maiestatea chipului.
venerātīvus (*3*) *adj.* respectuos SERV.
venerātor, *ōris m.* cel care cinstește, venerator: *~ domus vestrae* OV. cinstitor al casei voastre, *~ idolorum* AUG. venerator al idolilor.
Venereus (*3*) *adj. v.* **Venerius**
Venerius (*3*) *adj.* [*Venus*] al Venerei: *~ sacerdos* PL. preot al Venerei, *~ nepotulus* PL. nepoțelul Venerei, *servi Venerii* sau (simplu) *Venerii* CIC. sclavi ai templului Venerei (Ericine, în Sicilia) // **Venerius**, *iī m.* aruncarea Venerei (*cea mai bună la jocul cu arșice, cînd fiecare fațetă a celor patru arșice agitate într-un pahar și aruncate apoi pe o masă prezenta cîte un număr diferit*: *1, 3, 4 și 6*; *cf. și* talus **3**; tessera **1**; canis **2**): *quattuor tali iacti casu Venerium efficiunt* CIC. patru arșice aruncate dau întîmplător lovitura Venerei; (și *n.*) *hoc Venerium est* PL. asta-i aruncarea Venerei // **Veneriae**, *ārum f. pl.* scoicile Venerei (*un fel de scoici*) PLIN.; **2** senzual, amoros, lasciv: *res veneriae* CIC. plăceri senzuale, *~ homo* CIC. om lasciv.
venerivagus (*3*) *adj.* desfrînat VARR.
venerō[1], *āre vt.* a împodobi cu grație GELL.
venerō[2], *āre vt.* **1** (= *veneror*) a venera, a adora: *venerata sacerdos* VERG. preoteasa venerată (Sibylla), *ut venerem Lucinam* PL. ca să o venerez pe Lucina; **2** a ruga, a cere rugător: *venero te ne ...* PL. Bacch. *173* îți cer rugător să nu ...
veneror, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a venera, a cinsti, a adora: *~ deos* CIC. a-i venera pe zei, *~ alicuius memoriam* TAC. a cinsti amintirea cuiva, *~ lapidem pro deo* CIC. a venera o piatră ca și cum ar fi zeu, *veneramur Apollinis urbem* VERG. ne închinăm (salutînd) orașul lui Apollo; **2** a cere rugător, a implora: *si veneror nihil horum* HOR. dacă nu cer zeilor nimic dintr-acestea, *venerans me, ut id* (*aurum*) *servarem sibi* PL. implorîndu-mă să-i păstrez acest aur, *veneror vos, ut, si ... ne ...* TAC. vă implor ca, dacă ..., să nu permiteți ...; [*veneratus* (*3*) *p. pf.* cu sens pas. VERG., HOR.].
Veneti[1], *ōrum m. pl.* veneții: *1*) neam care locuia pe coasta de nord-vest a Adriaticii; *2*) neam care locuia în ținutul armorican, Veneția gallică (*azi, Vannes, în Bretagne*).
Veneti[2], *ōrum m. pl. v.* **Venedi** TAC.
Venetia, *ae f.* Veneția: *1*) regiune în Gallia Cisalpină; *2*) regiune în nord-vestul Galliei Transalpine (*azi, ținutul Vannes*).
Veneticus (*3*) *adj.* al veneților: *bellum Veneticum* CAES. războiul cu veneții.
Venetus (*3*) *adj.* al veneților (din nordul Italiei), venet.
venetus (*3*) *adj.* albastru, azuriu: *~ color* VEG. culoare azurie, *veneta factio* SUET. partida „azuriilor" la cursele de circ // **venetus**, *ī m.* conducător de car de curse din partida „azuriilor" MART.
venia, *ae f.* **1** favoare, grație: *extremam hanc oro veniam: miserere sororis* VERG. îți cer această ultimă favoare: fie-ți milă de sora ta, *precor hanc veniam mihi des, ut ...* LIV. te rog să-mi faci această favoare, anume să ...; **2** îngăduință, permisiune, voie: *veniam dicendi ante alios exposcere* TAC. a cere permisiune de a vorbi înaintea altora, *~ sit dicto* PLIN. IUN. fie-mi permis să spun așa, (*expr.*) *bonā veniā* sau *cum bona ~* cu permisiunea, cu voia cuiva: *bonā veniā huius optimi viri dixerim ...* CIC. cu permisiunea acestui om excelent, aș spune ..., *primum abs te hoc bonā veniā peto mihi ut respondeas* TER. asta îți cer eu, dacă nu te superi, să-mi răspunzi în primul rînd; **3** iertare, scuză: *veniam petere errori* (*erroris*) LIV. a cere iertare pentru greșeală, *veniam impetrare a victoribus* LIV. a căpăta iertare din partea învingătorilor.
veniābilis (*2*) *adj.* scuzabil PRUD.
veniābiliter *adv.* în chip scuzabil ECCL.
veniālis (*2*) *adj.* **1** blînd, iertător AMM.; **2** scuzabil, de iertat MACR., AUG.
veniāliter *adv.* de iertat, scuzabil ECCL.
vēnicula, *ae f.* **vennucula**
vēnii *pf. v.* **veneo**
venīlia, *ae f.* valul care „vine" să scalde țărmul VARR.
Venīlia, *ae f.* *1*) mama lui Turnus, regele rutulilor; *2*) soția lui Ianus OV.
veniō, *īre, vēnī, ventum vi.* **1** a veni: *~ Delum, Athenis* CIC. a veni de la Atena la Delos, *venit vox ab ramis* OV. din ramuri vine un sunet, *venit iaculum de parte sinistra* OV. din stînga vine o săgeată, *~ in Cariam ex India* PL. a veni din India în Caria, *~ domum* CIC. a veni acasă; (*poet.*) *~ Italiam* VERG. a veni în Italia, *~ fines Ausoniae* VERG. a veni în ținutul Ausoniei; *~ ad urbem* CIC. a veni spre oraș, *~ ad coenam* PL. a veni la cină, *~ alicui auxilio* CIC. a veni în ajutor cuiva, *ad eum oratum veniunt, ut ...* CAES. vin ca să-l roage să ... *~ speculari* PL. a veni să spioneze, *~ praedandi causā* CAES. a veni să prade, *ventum in insulam est* CAES. s-a ajuns în insulă, *vox mihi ad aures venit* PL. mi-a ajuns la urechi o voce, *venit in os humor* LUCR. îți vine în gură un lichid, *corpora quae sub aspectum veniunt* CIC. corpuri care-ți cad sub ochi, *~ in conspectum* CIC. a apărea, *litterae a te mihi venerunt* CIC. mi-a venit o scrisoare de la tine, *mihi venit in mentem* CIC. îmi vine în minte, *hereditas alicui venit* CIC. i-a venit cuiva o moștenire, *~ sorte* CIC. a cădea la sorți; **2** (*despre timp*) a veni, a sosi: *ubi ea dies venit* CAES. cînd a venit acea zi, *annus veniens* CIC. anul care vine (viitor), *bella ventura* VERG. războaiele viitoa-

re // **ventūrum**, *ī n.* viitor: *venturi praescia* OV. prevestitoare a viitorului; 3 (*spec.*) **a.** a se prezenta (în instanţă): *contra rem suam venisse questus est* CIC. s-a plîns că m-am prezentat la tribunal împotriva intereselor lui; **b.** (*despre plante*) a se dezvolta, a creşte: *illic veniunt felicius uvae* VERG. acolo strugurii cresc mai bine, *sponte sua veniunt* VERG. cresc de la sine, (*fig.*) *tum variae venerunt artes* VERG. atunci apărură arte felurite; **c.** a proveni, a rezulta: *maius commodum ex otio meo reipublicae venturum* SALL. (se vor convinge) că mai mare folos pentru stat va rezulta din viaţa mea retrasă, *vitium peius ex inopia venit* QUINT. un defect mai mare provine din lipsă; 4 *venire in* sau *ad aliquid* a ajunge într-o anumită situaţie, stare: ~ *in calamitatem* CIC. a ajunge în nenorocire, ~ *in discrimen* CIC. a ajunge în primejdie, *in odium* ~ *populo* CIC. a ajunge să fie urît de popor, *in proverbii consuetudinem venit* CIC. a ajuns drept proverb, *in consuetudinem Alexandriae vitae venerant* CIC. ajunseseră să trăiască întocmai ca alexandrinii, ~ *in spem regni* CAES. a ajunge să spere obţinerea tronului, *res ad manum venit* LIV. lucrurile au ajuns la încăierare, *mihi in suspicionem venit ...* [cu ac. şi inf.] îmi vine să bănuiesc că ..., *huc arrogantiae venerat, ut ...* TAC. ajunsese la atîta aroganţă, încît ...; 5 (*într-o expunere*) a ajunge, a trece la ...: *venio nunc ad fortissimum virum* NEP. trec acum la bărbatul cel mai viteaz, *ut iam a fabulis ad facta veniamus* CIC. ca să trecem de la poveşti la fapte; [viit. *venibo* POMPON., impf. *venibat* TER., genit. pl. p. pr. *venientum* VERG.].

vennucula (vennuncula) uva, *ae f.* strugure venucul (*soi de struguri din Campania, care se consevă bine*) HOR., COL.

vēnor, *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a vîna: *parant venatum ire* VERG. se pregătesc să meargă să vîneze; (*prov.*) ~ *in medio mari* PL. a vîna în mijlocul mării (a se trudi în zadar) // **venantes**, *ium (-um) m. pl.* VERG. vînători; (*vt.*) ~ *leporem* OV. a vîna un iepure; 2 (*fig.*) a vîna, a urmări, a căuta: ~ *plebis suffragia* HOR. a vîna voturile plebei, *filia venans viros* PHAEDR. o fată care vînează bărbaţi; [genit. pl. p. pr. *venantum* LUCR., VERG.].

vēnōsus (*3*) *adj.* plin de vine, vînos CELS., PLIN.; (*fig.*) descărnat, sec PERS. *1, 76.*

vensīca, vensīcula *v.* **vesica, vesicula**

venter, *tris m.* 1 pîntece, burtă, stomac: ~ *inflatur* CIC. burta se umflă, *ventres equorum* LUCR. burţile cailor, *inani ventre* HOR. cu stomacul gol; 2 (*fig.*) **a.** plăcerile burţii, mîncare: *ventri oboediens* SALL. rob al pîntecelui, *vivite ventres* LUCIL. trăiţi, mîncăilor!; **b.** pîntece gravid al femeii: *ventrem ferre* LIV. a fi însărcinată, *ventrem tegere* TERT. a-şi ascunde graviditatea; **c.** intestine: *fluor ventris* CELS. diaree, *ventrem facere* VEG. a-şi face nevoile; **d.** (*despre obiecte*) pîntece, umflătură: ~ *lagoenae* IUV. pîntecele carafei, *crescit in ventrem cucumis* VERG. castravetele se umflă în burtă (creşte în grosime).

Ventidius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: P. Ventidius Bassus, adjutant al lui Antonius în războiul cu parţii*) // **Ventidiānus** (*3*) *adj.* ventidian CIC.

ventilābrum, *ī n.* vînturătoare COL.

ventilātiō, *ōnis f.* 1 expunere la vînt, la aer (a strugurilor) PLIN.; 2 vînturare (a grîului) AUG.; 3 (*fig.*) separare a celor buni de cei răi AUG.

ventilātor, *ōris m.* 1 vînturător COL.; (*fig.*) cel care-i separă pe cei buni de cei răi AUG.; 2 (*fig.*) prestidigitator, scamator QUINT. *10, 7, 11;* 3 perturbator PRUD.

ventilō (*I*) *vt.* 1 a agita în aer, a mişca la vînt, a scutura: ~ *facem* PROP. a scutura o torţă, *ventilat aura comas* OV. vînticelul mişcă frunzişul (plopului), *aureos manu sua ventilat* APUL. scutură în mînă bani de aur, *alio atque alio positu ventilari* SEN. a se întoarce în pat dintr-o poziţie într-alta: (*la scrimă*) a agita în gol: ~ *arma* MART. a agita armele în gol, (*abs.*) *aliud est pugnare, aliud* ~ SEN. RH. una e a lupta, alta a face exerciţii de scrimă; 2 a vîntura, a expune la aer, a aerisi: ~ *frumentum* PLIN. (*vinum* COL., *oleas* VARR.) a vîntura grîul, vinul, măslinele; 3 a face vînt (cuiva) spre ..., a răcori: ~ *aestuanti tenue frigus* MART. a face puţin vînt celui încălzit, (*abs.*) *aliquo ventilante cubabat* SUET. şedea culcat, cineva făcîndu-i vînt (cu un evantai); 4 (*fig.*) **a.** a aţîţa (suflînd în), a aprinde: *cuius linguā est contio ventilata* CIC. cu vorbele lui adunarea a fost aţîţată; **b.** a vîntura (atacînd), a defăima: ~ *nomen pro tribunalibus* APUL. a defăima numele cuiva în faţa tribunalelor; **c.** a tulbura COD. TH.; **d.** a vîntura o chestiune, a dezbate în chip şi fel FRONT.

ventiō, *ōnis f.* [*venio*] venire: *quid tibi huc ventio est?* PL. Truc. *622* la ce venirea ta aici?

ventisonax, *ācis m.* [*ventus + sono*] şarlatan ANTHOL.

ventitō (*I*) *vi.* a veni adesea, a veni obişnuit: ~ *domum* CIC. a frecventa obişnuit o casă, *multum ad eos mercatores ventitant* CAES. vin foarte des la ei negustori, ~ *quotidie ad aliquem audiendum* PLIN. IUN. a se duce zilnic să asculte pe cineva.

ventō, *āre vi.* a veni în mod obişnuit VARR.

ventōsa, *ae f.* ventuză ISID.

ventōsē *adv.* 1 umflat, moale (*despre o pernă*) APUL.; 2 în vînt, degeaba AUG.

ventōsus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) plin de aer: *ventosi folles* VERG. foale umflate, *ventosa cucurbita* IUV. *14, 58* ventuză; 2 vîntos, bătut de vînturi, furtunos: *mare ventosum* HOR. mare bătută de vînturi, ~ *autumnus* PLIN. toamnă vîntoasă, *regio ventosissima* LIV. regiune foarte vîntoasă; 3 (*fig.*) ca vîntul: a) iute, repede: *ventosi equi* VERG. cai iuţi ca vîntul; b) nestatornic, schimbător: *ventosum ingenium* LIV. fire nestatornică, *ventosa plebs* HOR. mulţime schimbătoare; c) umflat, trufaş, gol: *ventosa gloria* VERG. glorie deşartă, ~ *lingua* VERG. vorbe de laudă goală, lăudăroşenie.

ventrāle, *is n.* cingătoare PLIN.

ventrālis (*2*) *adj.* al pîntecelui, ventral // **ventrālis**, *is m.* cingătoare ULP.

ventricola, *ae m.* şi *f.* care-şi vede doar de pîntece, sclav al pîntecelui AUG.

ventricula, *ae f. v.* **ventriculus** APIC.

ventriculātiō, *ōnis f.* rău la stomac, pîntecăraie C. AUR.

ventriculōsus (*3*) *adj.* de stomac // **ventriculōsī**, *ōrum m. pl.* dizenterici C. AUR.

ventricultor, *ōris m. v.* **ventricola** AUG.

ventriculus, *ī m.* **1** stomăcel IUV.; stomac C. AUR.; **2** ventricul (al inimii) CIC.

ventrificātiō, *ōnis f.* creştere a burţii C. AUR.

ventrifluus (*3*) *adj.* laxativ C. AUR.

ventriloquus, *ī m.* ventriloc TERT.

ventriōsus (*3*) *adj.* pîntecos, burtos PL.

ventulus, *i m.* vînticel: *ventulum alicui facere* TER. a face puţin vînt cuiva (cu un evantai).

ventūrus (*3*) *p. viit. v.* **venio** // **adj.** viitor VERG. ş.a. // **ventūra**, *ōrum n. pl.* viitorul LUC.

ventus[1], *ī m.* **1** vînt: ~ *Africus* CIC. vîntul dinspre Africa, ~ *Corus* CAES. vîntul Corus (dinspre nord-est), ~ *secundus, adversus* CAES. vînt favorabil (navigaţiei), vînt nefavorabil, *ventum exspectare* CIC. a aştepta un vînt favorabil (navigaţiei), ~ *cooritur* CAES. se iscă un vînt, ~ *cadit* LIV. vîntul se potoleşte; (*prov.*) *profundere verba ventis* LUCR. şi *verba in ventos dare* OV. a vorbi în vînt (degeaba), *ventis verba et vela dare* OV. a arunca vînturilor şi vorbele, şi velele (a nu-şi ţine promisiunile); (*fig.*) vînt (din burtă): *ventos emittere* COL. a trage vînturi; **2** (*oc.*) ~ *textilis* P. SYR. *apud* PETR. *55, 6* văl aerian, transparent; **3** (*fig.*) bătaie a vîntului norocului; curent: *Caesar cuius nunc venti valde sunt secundi* CIC. Caesar, căruia acum îi bate straşnic vîntul în pupă, *quicumque erunt venti* CIC. de oriunde va bate vîntul (oricum ar fi situaţia), *eorum ventorum moderator quidam* CIC. un cîrmaci al acestor curente de opinie, *omnes concionum ventos colligere* CIC. a capta toate direcţiile de opinie ale adunărilor, *ventum popularem quaerere* CIC. a vîna popularitatea, *ventum excitare in aliquem* CIC. a stîrni o furtună de ură împotriva cuiva.

ventus[2], *ūs m.* [*venio*] venire, sosire VARR.

vēnūcula (uva) *v.* **vennucula**

vēnula, *ae f.* vînă mică CELS.; (*fig.*) ~ *igenii* QUINT. mică vînă de talent; ~ *aquae* MAMERT. mică vînă de apă.

venum *supin* (*v.* **vēneo** *şi declinat la ac. şi dat. sg.*): ~ *dare* SALL. a pune în vînzare, ~ *ire* LIV. a fi vîndut, *veno positus* TAC. pus în vînzare, *veno dare aliquid* TAC. a vinde ceva, *ea quae veno exercebant* TAC. lucrurile pe care le făceau spre vînzare; [la APUL. dat. *venui* în loc de *veno*: *venui subicere* a pune în vînzare, *venui habere* a avea de vînzare].

vēnumdō (vēnundō), *are, dedī, datum vt.* a pune în vînzare, a vinde LIV. ş.a.

Venus[1], *eris f.* **1** zeiţa frumuseţii (*soţia lui Vulcan*; *din însoţirea ei cu Marte, s-a născut Cupidon, iar cu Anchises — Aeneas*): *mensis Veneris* OV. luna Venerei (aprilie), *Veneris filius* OV. = Cupidon, *Venere prognatus* CAES. descendent din zeiţa Venus (Caesar); **2** dragoste, amor: *sine Cerere et Baccho friget* ~ TER. fără mîncare şi fără băutură, dragostea e rece, *frigidus in Venerem* VERG. lînced în dragoste; **3** iubită, amantă: *Veneri meae munera* VERG. daruri iubitei mele; **4** Venus (*planetă*); **5** aruncarea Venerei (*cf.* **Venerius**, *iī m.*): *quem ~ arbitrum dicet bibendi?* HOR. pe cine îl va desemna rege al banchetului aruncarea fericită la zaruri?

venus[2], *eris f.* frumuseţe, graţie, atracţie, farmec: *quo fugit ~, heu?* HOR. unde i-a fugit, vai, frumuseţea?, *fabula nullius veneris* HOR. piesă de teatru fără nici o frumuseţe, *omnes dicendi veneres* QUINT. toate graţiile stilului.

Venusia, *ae f.* oraş în Apulia (*locul de naştere al lui Horatius*; *azi, Venosa*) // **Venusīnus** (*3*) *adj.* din Venusia // **Venusīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Venusia.

venustās, *ātis f.* **1** frumuseţe (fizică), graţie, atracţie: ~ *muliebris* CIC. graţie feminină, *signa eximia venustate* CIC. statui de o frumuseţe deosebită; **2** graţie, farmec, eleganţă (în maniere, vorbire, stil) CIC. ş.a.; **3** (*precl.*) bucurie, plăcere, încîntare: *quis me venustatis plenior?* TER. cine este mai plin de bucurie ca mine?, *dies plenus venustatis* PL. zi plină de încîntare.

venustē *adv.* frumos, încîntător, minunat CIC. ş.a.

venustō (*1*) *vt.* a înfrumuseţa, a găti, a împodobi NAEV., AMBR.

venustulus (*3*) *adj.* drăguţ, graţios PL.

venustus (*3*) *adj.* **1** frumos, drăguţ, încîntător (la vedere): *specie venusta* PL. de un aspect drăguţ, ~ *vultus* TER. faţă plăcută, *venusti hortuli* PHAEDR. grădiniţe încîntătoare; **2** (*fig.*) plăcut, elegant, ales (în vorbire şi în purtări): ~ *Graecus* CIC. un grec plăcut, *venustissima dicta* QUINT. vorbe foarte alese.

vēpallidus (*3*) *adj.* foarte palid HOR. S. *1, 2, 129.*

veprāticus (*3*) *adj.* [*vepres*] de mărăcini COL.

veprēcula, *ae f.* tufă mică de mărăcini CIC.

veprēs, *is m.* tufiş spinos; (*frecv. pl.*) **veprēs**, *ium m.* mărăcini CIC. ş.a.; [genit.pl. *veprum* STAT.].

veprētum, *ī n* . mărăciniş, hăţiş COL.

vēr, *vēris n.* **1** primăvară: ~ *sudum* VERG. primăvară senină (fără nori), *primo vere* HOR. sau *vere novo* VERG. la venirea primăverii, *hieme et vere* PLIN. IUN. iarna şi primăvara, (*fig.*) ~ *aetatis* OV. primăvara vieţii, tinereţe; **2** (*fig.*) **a.** (*oc.*) ceea ce aduce primăvara, flori: ~ *populantur apes* MART. *9, 12* (*13*), *2* albinele sug sucul florilor de primăvară; **b.** *ver sacrum* LIV. „primăvara sfîntă“ (*consacrată zeilor spre a îndepărta o mare primejdie, cînd li se aducea jertfă tot ce urma să se nască în primăvara următoare: fiinţe omeneşti sau animale; mai tîrziu, sacrificiile umane au fost înlocuite cu jertfe de animale*): ~ *sacrum vovere* LIV. a făgădui solemn zeilor o „primăvară sfîntă“, *populum consulere de vere sacro* LIV. a consulta poporul privitor la juruirea unei „primăveri sfinte“.

vērāciter *adv.* potrivit cu adevărul, sincer AMBR.

Veragrī, *ōrum m. pl.* veragrii (*neam gallic din regiunea helvetică a Alpilor*).

Verānius, *iī m. 1*) un prieten al lui Catullus; *2*) un gramatic latin.

Veraniolus, *ī m.* (dim. al lui *Veranius*) scumpul Veranius CATUL.

vērātrum, *ī n.* (*bot.*) spînz-negru, iarba-nebunilor (*Helleborus*) (*plantă medicinală*) LUCR.

vērax, *ācis adj.* care spune adevărul: adevărat, veridic; sincer: *si eris* ~ PL. dacă vei fi cinstit, *veraces Parcae* HOR. parcele care profeţesc adevărul.

verbālis (*2*) *adj.* verbal FULG.; (*gram.*) verbal, derivat din verb DIOM.
Verbannus lacus *m.* lacul Verbannus (*lac din Gallia Transpadană; azi, Lago Maggiore*).
verbascum, *ī n.* (*bot.*) lumînare (*Verbascum thapsus*) (*plantă medicinală*) PLIN.
verbēna, *ae f.* buruiană sfîntă: (*frecv. pl.*) **verbēnae,** *ārum f.* crenguțe sfinte de măslin, de laur, de mirt (*cu care se încununau preoții la sacrificii sau altarele la jertfe*) CIC., HOR.
verbēnāca, *ae f.* (*bot.*) verbină (*Verbena officinalis*) PLIN.
verbēnārius, *iī m.* fețialul (*v. felialis*) care poartă ramuri sfinte PLIN.
verbēnatus (*3*) *adj.* încununat cu ramuri sfinte SUET.
verber, *eris n.* (*la sg. mai ales poet., doar la genit. și abl.; frecv. pl.* **verbera,** *um n.*) **1** vargă, nuia, curea, bici: *verberibus caedere* PL. a bate cu vergile, *equos verbere saevit* OV. bate caii cu biciul; (*spec.*) curea de praștie: *Balearis verbera fundae* VERG. curelele praștiei baleare; **2** lovitură de vargă, de bici: *dignus verberibus* PL. demn de biciuire, *verberum notae* TAC. semnele loviturilor cu varga; **3** bătaie, izbire: *verbera ventorum vitare* LUCR. a se apăra de bătaia vînturilor, *verbera radiorum solis* LUCR. bătaia razelor soarelui, *alarum verbera* VERG. bătutul din aripi, (*sg.*) *remorum in verbere perstant* OV. stăruie în bătutul cu vîslele; **4** (*fig.*) lovitură: *verbera contumeliarum subire* CIC. a suferi loviturile insultelor, *Patruae verbera linguae* HOR. asprele cicăleli ale unchiului, *fortunae verbera* GELL. loviturile sorții.
verberābilis (*2*) *adj.* meritînd să fie biciuit PL.
verberābundus (*3*) *adj.* care bate cu biciul PL.
verberātiō, *ōnis f.* **1** biciuire, bătaie ULP.; **2** (*fig.*) pedeapsă, lecție CIC. Q. *apud* CIC. Fam. *16, 27*
verberātor, *ōris m.* biciuitor PRUD.
verberātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **verbero**
verberātus[2], *abl. -ū, m.* bătaie, lovire PLIN.
verberitō, *āre vt.* a bate adesea CAT. *apud* P. FEST.
verberō[1] (*I*) *vt.* **1** a bate, a lovi, a izbi (cu varga, biciul, cureaua, pumnul): ~ *civem Romanum* CIC. a bate cu vergi un cetățean roman, *aliquem pulsare verberareque* CIC. a lovi pe cineva cu pumnii și cu vergile, *virgis oculi verberabantur* CIC. era bătut cu vergile peste ochi; **2** (*gener.*) a bate: ~ *locum paviculis* CAT. a bate (întărind) locul cu maiul, ~ *tormentis Mutinam* CIC. a bate zidurile cetății Mutina cu baliste, ~ *aether alis* VERG. a bate aerul cu aripile, *vineae grandine verberatae* HOR. vii bătute de grindină, ~ *latus* (*navis*) HOR. a bate în coasta corăbiei (*despre austru*); **3** (*fig.*) a bate, a biciui, a ataca, a chinui: *orator istos verberabit* CIC. oratorul îi va atinge pe ăștia, ~ *alicuius aures sermonibus* TAC. a împuia urechile cuiva cu vorbe (neplăcute).
verberō[2], *ōnis m.* cel care merită bătăi, ticălos, nemernic PL., TER.
verbex, *ēcis m. v.* **vervex** PL.
verbificātiō, *ōnis f.* faptul de a aduce vorba, vorbire (despre ceva) CAECIL.
Verbigena, *ae m.* cel născut din Cuvînt PRUD.
Verbigenus *v.* **Urbigenus**
verbigerō, *āre, ātum vi.* a pălăvrăgi, a flecări APUL.
verbivēlitātiō, *ōnis f. v.* **velitatio** PL.
verbōsē *adv.* cu prea multe vorbe, prolix, difuz: ~ *exponere* QUINT. a expune prolix.
verbōsitās, *ātis f.* locvacitate SYMM.; verbozitate, vorbărie PRUD.
verbōsor, *ārī vi. dep.* a vorbi prea mult, a pălăvrăgi, a sporovăi AUG. ș.a.
verbōsus (*3*) *adj.* lung la vorbă, verbos, sporovăitor, prolix: *T. Livium ut verbosum carpebat* SUET. îl critica pe T. Livius ca fiind prea lung la vorbă, *epistola verbosior quam velles* CIC. scrisoare mai lungă decît ai fi dorit, *verbosi et fatui* CATUL. vorbăreți și proști.
verbum, *ī n.* **1** cuvînt, termen, expresie: *verbi litterae* CIC. literele cuvîntului, *quid id esse dicam* ~ *nauci, nescio* PL. ți-oi spune că nu știu ce înseamnă acest cuvînt „naucum", *videtis hoc uno verbo unde significari res duas* CIC. vedeți că acest singur termen „de unde" are două sensuri, *verba ponenda sunt, quae vim habeant illustrandi* ... CIC. trebuie să folosim termeni care să aibă calitatea de a ilustra ideea ..., *verborum delectum originem esse eloquentiae* CIC. (că) alegerea expresiilor este începutul elocvenței; **2** vorbă (rostită): *verba* (*verbum*) *facere* = a vorbi, *oculum ecfodito mihi, si ullum* ~ *faxo* PL. să-mi scoți ochiul dacă voi scoate vreo vorbă, ~ *numquam in publico fecerunt* CIC. n-au vorbit niciodată în public, *ferba facere apud regem* NEP. a vorbi în fața regelui, *verba facere pro aliquo, de aliquo, de aliqua re, cum aliquo,* a vorbi pentru cineva, despre cineva sau ceva, cu cineva; **3** (*oc.*) **a.** (*pl.*) vorbe goale (*în opoziție cu fapte*): *virtutem verba putas* HOR. consideri virtutea niște vorbe goale, *verba sunt atque ineptiae* CIC. sînt vorbe goale și prostii, *verba dare alicui* TER. a duce cu vorba pe cineva, a-l înșela, *cui verba dare difficile est* TER. pe care e greu să-l înșeli, *dare verba curis* OV. a înșela grijile; **b.** formă, aparență (*în opoziție cu realitatea*): *hoc verbo Apronio, re vera tibi obiectum est* CIC. acest lucru i s-a reproșat lui Apronius de formă, în realitate însă ție, *in istis civitatibus verbo sunt liberi omnes* CIC. în aceste cetăți, în aparență toți sînt liberi; **c.** (*gram.*) verb: *vocabula et verba* CIC. nume și verbe, *sententiae verbis finiantur* CIC. propozițiile să se termine cu verbe; **4** (*sens colect.*) **a.** vorbe: *quod* ~ *audio!* TER. ce vorbe aud!, *quod* ~ *in pectus Iugurthae altius descendit* SALL. aceste vorbe au pătruns mai adînc în inima lui Iugurtha; **b.** vorbire: *abstulit usum verborum* OV. i-a luat uzul vorbirii, *in verbo vestigia torsit* VERG. în mijlocul vorbirii i-a întors spatele; **c.** formulă: *verba sollemnia* OV. formulă solemnă, *verba venefica* OV. formule vrăjitorești, *in alicuius verba iurare* CURT. a depune jurămînt cuiva; **d.** vorbă înțeleaptă, proverb [cu inf.]: *verum et* ~ *quod memoratur* ... PL. este adevărat proverbul care zice că ...; **5** (*expr.*) **a.** *verbum e verbo, pro verbo, de verbo, verbo, ad verbum reddere* (*exprimere, esse*) CIC. ș.a. a reda, a exprima, a fi cuvînt de cuvînt (literal); **b.** *verbo* = într-un cuvînt, pe scurt: *uno verbo dic quid est?* TER. spune-mi într-un cuvînt despre ce-i vorba **c.** *ver-*

bi causā (*gratiā*) să zicem, ca să dau un exemplu, de exemplu: *si quis, verbi causā, oriente Canicula natus est* CIC. dacă cineva, de exemplu, s-a născut cînd se iveşte constelaţia Cîinelui; **d.** *meis* (*tuis, suis, eius*) *verbis* = în numele meu, din partea mea (a ta, a lui): *uxori tuae gratulari meis verbis* CIC. a transmite complimente soţiei tale din partea mea, *anulum quem militi darem tuis verbis* PL. inel pe care eu să-l dau militarului în numele tău, *denuntiatum est Fabio senatus verbis* ... LIV. lui Fabius i s-a notificat din partea senatului ...; **e.** *tribus verbis te volo* PL. Trin. *963* sau *paucis verbis te volo* PL. Mil. *375* vreau să-ţi spun două vorbe.

Vercellae, *ārum f. pl.* oraş în Gallia Transpadană (*azi, Vercelli*) // **Vercellensis** (*2*) *adj.* din Vercellae.

Vercingetorix, *igis m.* conducătorul gallilor (*în războiul lui Caesar*).

verculum, *ī n.* (dim. al lui *ver*) dulce primăvară PL. Cas. *837*.

vērē *adv.* **1** cu dreptate, pe drept: *Ligures, latrones verius quam iusti hostes* LIV. ligurii, mai degrabă nişte tîlhari decît duşmani adevăraţi, *hic fecit ut ~ dictum videatur* NEP. acesta a făcut (prin purtarea lui) să pară că pe drept s-a spus ...; **2** cu adevărat, realmente: *ex animo vereque diligere* CIC. a iubi din suflet şi cu adevărat, *vir ac ~ Romanus* LIV. un om cu adevărat roman; **3** cum se cuvine, bine: *verissime iudicare* NEP. a judeca foarte bine.

verēcundē *adv.* cu sfială, cu rezervă CIC.

verēcundia, *ae f.* **1** rezervă, reţinere, sfială, pudoare: *homo timidus, virginali verecundiā* QUINT. om timid, sfios ca o fată, *omissa verecundiā* LIV. lăsînd ruşinea la o parte, *minor inter nos sermonis ~* LIV. o mai mică rezervă în conversaţia dintre noi, *mea in rogando ~* CIC. rezerva mea în a solicita, *~ negandi* CIC. sfiala de a refuza; **2** respect (faţă de cineva, ceva), stimă: *verecundiam parentis, deorum habere* LIV. a avea respect faţă de părinţi, faţă de zei, *~ aetatis* LIV. deferenţă faţă de vîrsta cuiva, *~ legum* LIV. respect al legilor; **3** sentiment de ruşine, ruşine (faţă de ceva): *~ tandem Romanos coepit Saguntum oppidum sub hostium potestatem esse* LIV. în cele din urmă, pe romani i-a cuprins ruşinea că oraşul Saguntum este sub stăpînirea duşmanului; *verecundiae est* [cu inf.] este ruşine să ..., *verecundiae erat equitem ... pugnare* LIV. le era ruşine văzînd călăreţii luptînd, *cenare in publico verecundiae non erat* VAL. MAX. nu era o ruşine să cineze în public, *Claudium interpellandi ~ fuit* LIV. le-a fost ruşine să-l întrerupă pe Claudius; **4** (*rar*) modestie excesivă, timiditate QUINT.

verēcunditer *adv. v.* **verecunde** POMPON.

verēcundor, *āri, ātus sum vi. dep.* **a.** a se sfii, a se ruşina, a nu îndrăzni: *alterum verecundantem incitabat* CIC. pe celălalt, care se sfia, îl îmboldea, *~ in publicum prodire* CIC. a se sfii să apară în public; **b.** (*fig.*) a exprima respectul QUINT. *11, 3, 87*.

verēcundus (*3*) *adj.* **1** reţinut, rezervat, modest, discret, sfios: *homo non nimis ~* CIC. om nu prea rezervat, *orator in transferendis* (*verbis*) *~ erit* CIC. oratorul să fie reţinut în metafore, *verecunda debet esse translatio* CIC. metafora trebuie să fie rezervată, *verba parum verecunda* QUINT. cuvinte prea puţin decente, *~ rubor* OV. roşeaţă a feţei sfioase, *~ Bacchus* HOR. băutură cu măsură, *verecundae partes* ARN. părţile ruşinoase (ale trupului); (*expr.*) *verecundum est* ... [cu inf.] e de ruşine, nu şade frumos, nu se cuvine: *hoc dicere rustico filio verecundum est* QUINT. un băiat de la ţară se ruşinează să spună aceasta, *transire ... parum verecumdum est* QUINT. nu e cuviincios să treacă ...; **2** respectabil, venerabil AMM.

verēdārius[1] (*3*) *adj.* privitor la caii de poştă COD. TH.

verēdārius[2], *iī m.* curier (de stat), mesager SID.

verēdus, *ī m.* cal de poştă COD. TH.; cal de vînătoare (uşor şi iute) MART.; cal de călătorie AUS.

verendus (*3*) *p. viit. v.* **vereor** // **adj. 1** demn de respect, respectabil, venerabil: *verendi patres* OV. părinţi respectabili, *maiestas verenda* OV. maiestate venerabilă; **2** de temut: *fluctus verendi classibus* LUC. valuri de temut pentru flote, *Alexander ~ Partho* LUC. Alexandru de temut parţilor; **3** *partes verendae* VERG. şi **verenda**, *ōrum n. pl.* PLIN. IUN. părţile ruşinoase (ale corpului).

verenter *adv.* cu sfială, cu smerenie SEDUL.

vereor, *ērī, itus sum vt. dep.* **1** a respecta, a cinsti: *metuebant eum servi, verebantur liberi* CIC. sclavii se temeau de el, cei liberi îl respectau, *~ deos* CIC. a venera zeii; **2** a fi îngrijorat, a avea frică, a se teme: *non se hostem ~, sed angustias itineris atque Ariovistum timere dicebant* CAES. ziceau că nu sînt îngrijoraţi de duşmani, ci că se tem de defileuri şi de Ariovistus, *~ reprehensionem doctorum* CIC. a se teme de critica învăţaţilor, *~ opinionem iactantiae* CIC. a se teme să nu pară lăudăros, *de qua ~ non ante desinam quam* ... CIC. de care (Carthagina) nu voi înceta să-mi fie frică mai înainte ca ..., *eo minus navibus veritus quod* ... CAES. cu atît mai puţin fiind îngrijorat pentru corăbii, încît ... (*cu genit.*) *nihilne te populi veretur?* TAC. nu-ţi pasă deloc de lume?, (*cu inf.*) *vereor dicere* TER. nu îndrăznesc să spun, *in conspectu Galliae* (*eos*) *interficere verebatur* CAES. nu îndrăznea să-i omoare în faţa tuturor gallilor; (*cu prop. interog. indir.*) *verebar quorsum evaderet eri lenitas* TER. mă întrebam îngrijorat unde avea să ducă bunătatea stăpînului, *vereor quo se Iunonia vertant hospitia* VERG. mă întreb neliniştită la ce duce ospitalitatea cartagineză, (cu *ne*, cu *ne non* sau *ut* şi conjct.) *ne animum eius offendere verebatur* CAES. se temea ca nu cumva să rănească sufletul aceluia, *veritus ne hostium impetus sustinere non posset* CAES. temîndu-se că n-ar mai putea suporta atacul duşmanilor (*abs.*) *ne vereamini* PL. fiţi fără grijă; (*îndulcind un refuz*) *illa vereor ut tibi possim concedere* CIC. mi-e teamă că cu greu aş putea să-ţi acord acelea ...

verētillum, *ī n.* (dim. al lui *veretrum*) APUL.

verētrum, *ī n.* membru viril PHAEDR., SUET.; sex (masculin *sau* feminin) C. AUR.

Vergestānus (*3*) *adj. v.* **Vergium**

Vergiliae, *ārum f. pl.* Pleiadele (*constelaţie care apare la sfîrşitul primăverii*) CIC.

Vergiliānus (*3*) *adj.* al lui Vergilius, vergilian: *illud Vergilianum* QUINT. acea celebră vorbă a lui Vergilius, *Vergilianae sortes* SPART. sorţii vergilieni (*prevestire a sorţii cuiva prin locul unde se deschidea o carte a lui Vergilius*).
Vergiliocentō, *ōnis m.* compilaţie vergiliană (*compusă din versurile lui Vergilius*) HIER.
Vergiliomastix, *īgis f.* „biciul lui Vergilius" (*aspru critic al lui Vergilius*) SERV.
Vergilius, *iī m.* P. Vergilius Maro (*mare poet roman, contemporan cu Augustus*).
Verginia, *ae f.* fiica centurionului L. Verginius.
Verginius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: L. Verginius*).
vergō, *ere vi.* şi *vt.* 1 a fi înclinat, a fi aplecat, a înclina: *collis declivis ad flumen vergebat* CAES. colina în pantă cobora spre rîu, *color in candidum vergens* PLIN. culoare care înclină spre alb; (*oc. pas.-refl.*) *vergi* a se îndrepta: *in terras solis ardor vergitur* LUCR. căldura soarelui se revarsă asupra pămîntului; 2 (*despre localităţi*) a se întinde (spre), a fi orientat (spre): *Gallia ad septentrionem vergit* CAES. Gallia e situată spre nord, *portus in meridiem vergit* LIV. portul e situat spre miazăzi: (*fig.*) *illius auxilium ad Italiam vergere maluimus, quam* ... CIC. am preferat ca ajutorul aceluia să încline mai degrabă spre Italia, decît ..., *illuc* (*in Tiberium*) *omnia* ~ TAC. asupra lui Tiberius convergea totul, *si ad voluptates vergit* SEN. dacă este înclinat spre plăceri; 3 a tinde spre sfîrşit, a fi în declin: *nox vergit ad lucem* CURT. noaptea se apropie de zorii zilei, *vergentibus annis in senium* LUC. anii apropiindu-se de bătrîneţe, *vergente iam die* SUET. aproape de apusul soarelui, *vergente autumno* TAC. spre sfîrşitul toamnei; 4 (*oc., vt.*) a înclina (spre a vărsa), a vărsa, a turna: *ipsi sibi venenum vergebant* LUCR. *5, 1010* ei înşişi îşi turnau otravă.
vergobretus, *ī n.* vergobret (*cel mai de seamă conducător la haedui*) CAES.
vēricola, *ae m.* şi *f.* care cultivă adevărul PS. TERT.
vēriculātus (*3*) *adj. v.* **veruculatus** COL.
vericulum, *ī n. v.* **veruculum** COL.
vēridicē *adv.* spunînd adevărul AUG.
vēridicus (*3*) *adj.* 1 care spune adevărul, care nu minte, veridic: ~ *interpres deum* LIV. veridic tălmăcitor al zeilor; 2 confirmat de realitate, nedezminţit, adevărat, veridic PLIN.
vērificō, *āre vt.* a stabili, a dovedi ca adevărat BOETH.
vēriloquium, *iī n.* 1 etimologie CIC. Top. *35*; 2 veracitate ISID.
vēriloquus (*3*) *adj.* veridic, care nu minte HIER.
vērīsimilis (**vērī similis**) (*2*) *adj.* verosimil: *oracula veri similiora* CIC. oracole mai verosimile, *veri simillimum mihi videtur* ... [cu inf.] CIC. mi se pare foarte verosimil că ...
vērīsimiliter *adv.* verosimil; (*comp.*) *veri similius* TERT. mai verosimil.
vērīsimilitudō, *inis f.* asemănare CIC.
vēritās, *ātis f.* 1 adevăr: *veritatem patefacere* CIC. a da pe faţă adevărul, *nihil ad veritatem loqui* CIC. a nu spune nimic conform cu adevărul, *veritatis diligens* NEP. iubitor de adevăr; 2 realitate (a lucrurilor): *vulgus ex veritate pauca, ex opinione multa aestimat* CIC. mulţimea apreciază puţine lucruri după cum sînt ele în realitate şi multe după părerea despre ele, *veritatem imitari* CIC. a imita realitatea; 3 (*fig.*) simţ al adevărului, sinceritate, simţ al dreptăţii, lealitate, imparţialitate: ~ *odium parit* TER. sinceritatea naşte ură, *in tuam veritatem confugit* CIC. apelează la spiritul tău de dreptate; 4 (*oc.*) a. reguli de pronunţare CIC. Or. *43, 159*; b. sens etimologic: *verba ad veritatem reducere* QUINT. *1, 6, 32* a raporta cuvintele la sensul lor etimologic.
veritus (*3*) *p. pf. v.* **vereor**
vēriverbium, *iī n.* spunere a adevărului, veracitate în vorbire PL. Capt. *568.*
vermescō, *ere vi.* [*vermis*] a deveni pradă viermilor, a putrezi AUG.
vermiculātē *adv.* în mozaic QUINT.
vermiculātiō, *ōnis f.* ciupire de viermi (*a plantelor*) PLIN.
vermiculātus (*3*) *adj.* 1 în formă de vierme PLIN.; 2 lucrat în mozaic LUCIL.
vermiculor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a fi plin de viermi, a fi putred PLIN.
vermiculōsus (*3*) *adj.* viermănos (*despre fructe*) PALL.
vermiculus, *ī m.* 1 viermişor (*la obiecte stătute*) LUCR.; 2 turbare (*boală a cîinilor*) GRAT.; 3 insectă care dă culoarea roşu-aprins, vopsea stacojie VULG.
vermifluus (*3*) *adj.* colcăind de viermi P. NOL.
vermina, *um n. pl.* 1 convulsii, zvîrcolituri LUCR. *5, 995*; 2 (*fig.*) mişcări dezordonate ARN.
Vermina, *ae m.* fiul regelui Syphax.
verminātiō, *ōnis f.* 1 viermi (*boală a animalelor*) PLIN.; 2 înţepături (*simţite la începutul unei boli dureroase*) SEN. Ep. *78, 9*.
verminō, *āre vi.* 1 a se umple de viermi SEN.; 2 (*fig.*) a avea mîncărimi (*în ureche*) MART. *14, 23, 1.*
verminor, *arī vi. dep.* a simţi împunsăturile durerilor de naştere POMPON.; a înţepa (*despre durerea de gută*) SEN. Vit. *17, 4*.
verminōsus (*3*) *adj.* plin de viermi (*despre o rană*) PLIN.: viermănos (*despre fructe*) PLIN.
vermiōsus (*3*) *v.* **verminōsus** PLIN.
vermis, *is m.* 1 vierme LUCR. ş.a.; 2 (un soi de) peşte PLIN.
verna, *ae m.* şi *f.* 1 sclav născut în casa stăpînului, sclav de casă PL.; (*term. injur.*) pungaş, şarlatan PL., MART.; 2 (*adj. şi subst.*) băştinaş, indigen, de-al locului: *mactare vernas apros* MART. a jertfi mistreţi de pe domeniul său, *verna liber* MART. carte (de epigrame) scrisă la Roma.
vernāculus (*3*) 1 *adj.* de sclav născut în casă // **vernaculī**, *ōrum m. pl.* sclavii născuţi în casă, sclavi de casă APUL.; (*peior.*) slugi: *vernaculorum dicta* MART. glume de slugi, *vernaculi mathematici* SUET. astrologi întreţinuţi (de cineva) // **vernacula**, *ae f.* sclavă de casă MART. CAP.; 2 băştinaş, indigen, din partea locului, de-al nostru, propriu: *volucres vernaculae* VARR. păsări de-ale noastre (romane), *vocabula vernacula* VARR. cuvinte din partea locului,

consilium vernaculum PL. plan din capul meu; **3** de oraş, de capitală: *vernacula multitudo* TAC. mulţime de soldaţi originari din Roma, *vernacula septem collium plebs* TIB. plebea de pe cele şapte coline ale Romei.

vernālis (*2*) *adj.* de primăvară MANIL.

vernāliter *adv. v.* **verniliter** DON.

vernātio, *ōnis f.* **1** lepădarea pielii şarpelui (primăvara), năpîrlire PLIN.; **2** (*concrt.*) pielea năpîrlită a şarpelui PLIN.

vernicomus (*3*) *adj.* care se îmbracă primăvara cu frunze noi MART. CAP.

vernifer, *era*, *erum adj.* care poartă frunze de primăvară, de primăvară MART. CAP.

vernīlis (*2*) *adj.* de sclav crescut în casă; (*fig.*) servil, nedemn de un om liber, josnic TAC.

vernīlitās, *ātis f.* **1** slugărnicie, servilism SEN.; **2** mojicie (de slugă) QUINT.

vernīliter *adv.* **1** ca un sclav de casă HOR.; **2** cu falsă modestie SEN. Ben. *2*, *11*, *3*.

Verniōnes, *ium m. pl.* „Mici sclavi de casă" (*titlul unei comedii a lui Pomponius*).

vernō, *āre vi.* **1** a reîntineri la venirea primăverii, a reînverzi, a înfrunzi, a înflori: *vernat humus* OV. pămîntul reînverzeşte, *silvae vernantes* SEN. păduri care reînfrunzesc primăvara, *vernat avis* OV. pasărea reîncepe să ciripească, *anguis vernat* PLIN. şarpele îşi schimbă pielea, *caelum bis floribus vernat* FLOR. climatul reîntinereşte de două ori prin florile primăverii; **2** (*fig.*) a fi tînăr: *dum vernat sanguis* PROP. cît timp sîngele-ţi este tînăr (clocotitor), *cum tibi vernarent lanugine malae* MART. *2*, *61*, *1* pe cînd îţi mijeau primele tuleie pe obraji.

vernula, *ae m.* şi *f.* **1** mic(ă) sclav(ă) născut(ă) în casă IUV.; **2** (*adj.*) băştinaş, indigen, naţional IUV.

vernus (*3*) *adj.* de primăvară: *verna rosa* TROP. trandafirul de primăvară, *caelum vernum* SEN. anotimpul primăverii, *verno tempore* AMM. primăvara // **vernum**, *ī n.* primăvara TERT.; (*abl.*) *verno* CAT. primăvara, în timpul primăverii.

verō[1] *adv.* şi *conj.* **I** *adv.* **1** într-adevăr, desigur: *magnifica ~ vox* CIC. admirabilă voce, într-adevăr, (*ironic*) *egregiam ~ laudem refertis* VERG. mare glorie, într-adevăr, cîştigaţi voi; (*în răspunsuri*) da, desigur: *dixit „Vero, mea puella"* CIC. „Da, fata mea" zise el, *Fuisti saepe, credo in scholis philosophorum. — Vero ac libenter* CIC. Ai fost, cred, de multe ori la cursurile filozofilor. — Da, şi cu plăcere!, *immo ~, inquit*, ... ba chiar, zise el ..., *minime ~* ba deloc; **2** de fapt, în realitate: *mihi ~ Cn. Pompeius videtur* ... CIC. mie, de fapt, mi se pare că Pompeius ... *ego ~ cupio te ad me venire* HOR. de fapt, eu doresc ca tu să vii la mine; **3** (*marcînd o gradaţie*) încaltea: *si puer parvus occidit ...; si in cunis* ... CIC. dacă a murit un copil mic ...; încaltea dacă unul în leagăn ..., *hoc genus discendi Rhodii numquam probaverunt, Athenienses ~ funditus repudiaverunt* NEP. rhodienii n-au apreciat niciodată acest fel de elocvenţă; încaltea atenienii l-au respins cu totul; (*cu imp. spre a încuraja*): *cape aurum, cape ~!* PL. ia aurul, ia-l, de! **II** *conj.* dar, iar: (*audivit*) *tres iam copiarum partes Helvetios flumen traduxisse quartam ~ partem citra flumen reliquam esse* CAES. a aflat că helveţii şi-au trecut peste rîu trei părţi din trupe, dar că a patra a rămas dincolo de rîu.

verō[2], *āre vi.* a spune adevărul ENN.

verō[3], *ōnis m.* floretă (a gladiatorului) AUR. VICT.

Vērōna, *ae f.* oraş în Gallia Cisalpină (*locul de naştere al lui Catullus şi Vitruvius*) // **Vērōnensis** (*2*) *adj.* al Veronei, din Verona // **Vērōnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Veronei.

verpa, *ae m.* membru viril CATUL., MART.

verpus, *ī m.* circumcis IUV.

verres, *is m.* vier, porc VARR., COL.

Verres, *is m.* C. Cornelius Verres (*faimosul propretor al Siciliei, acuzat de Cicero*) // **Verrius** (*3*) *adj.* al lui Verres // **Verriae**, *ārum f. pl.* sărbători în cinstea lui Verres // **Verrīnus** (*3*) *adj.* al lui Verres: *ius Verrinum* CIC. dreptatea lui Verres // **Verrīnae**, *ārum f. pl.* discursurile lui Cicero împotriva lui Verres.

verriculum, *ī n.* năvod SERV.

verrīnus (*3*) *adj.* de vier, de porc PLIN.

verris, *is m. v.* **verres** VARR.

Verrius[1] (*3*) *adj. v.* **Verres**

Verrius[2], *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *Verrius Flaccus, vestit gramatic şi erudit în timpul lui Augustus*).

verrō, *ere*, *versum vt.* **1** a mătura: *~ aedes* PL. a mătura casa, (*abs.*) *qui verrunt* CIC. cei care mătură, *stratae matres crinibus templa verrentes* LIV. mamele prosternate măturînd templele cu părul; (*oc.*) a mătura (făcînd să atîrne): *~ humum pallā* OV. a mătura pămîntul cu mantila; (*poet.*) a face să mături (tîrînd), a-şi tîrî: *~ caesariem per aequora* OV. M. *13*, *961* a-şi tîrî pletele peste ape, *~ canitiem suam concreto in sanguine* OV. M. *13*, *492* a-şi tîrî părul ei alb prin sîngele închegat (al fiului ei); **2 a.** a lua (cu sine), a mătura: *quidquid de Libycis verritur areis* CIC. (*despre grîu*) ceea ce se adună pe ogoarele libyene, *venti verrunt nubila caeli* LUCR. vînturile mătură norii cerului; **b.** (*peior.*) a şterge, a şterpeli, a fura PL., MART.; **3** a atinge (punînd în mişcare), a bate: *delphines aequora verrebant caudis* VERG. delfinii băteau apele cu coada, *nautae remis caerula verrunt* VERG. corăbierii bat cu vîslele întinsul azuriu al mării, *~ abiegnis aequora palmis* CATUL. a brăzda valurile cu vîsle de brad.

verrūca, *ae f.* **1** neg PL.; (*fig.*) mic defect moral HOR.; **2** pată la o piatră preţioasă PLIN.; **3** ieşitură, înălţime CAT. *ap.* GELL.

verrūcosus (*3*) *adj.* **1** plin de negi (*şi supranume al lui Q. Fabius Maximus Cunctator*); **2** (*despre stil*) noduros, neşlefuit PERS.

verrūcula, *ae f.* **1** neg mic CELS.; **2** înălţime mică ARN.

Verrūgō, *inis f.* oraş al volscilor.

verruncō, *āre vi.* (*arh.*) a se întoarce: *~ bene* LIV. a ieşi bine, a avea un rezultat bun CIC., LIV.

Verrutius (**Verrucius**), *iī m.* nume falsificat al lui Verres CIC.

verrūtum, *ī n. v.* **verutum**

versābilis (*2*) *adj.* mobil: (*fig.*) schimbător, nestatornic: ~ *fortuna* CURT. soartă schimbătoare.
versābundus (*3*) *adj.* care se roteşte în jurul său LUCR.
versātilis (*2*) *adj.* **1** mobil, care se roteşte, rotitor: *mundi versatile templum* LUCR. bolta rotitoare a lumii (cerul), *versatilia cenationum laquearia* SEN. plafoane mobile ale sufrageriilor; **2** (*fig.*). uşor adaptabil la o situaţie nouă LIV. *39, 40, 5.*
versātiō, *ōnis f.* **1** învîrtire, rotire: ~ *rotae* VITR. învîrtirea roţii, ~ *oculi* PLIN. rotirea ochiului; **2** (*fig.*) schimbare, răsturnare: ~ *rerum* SEN. schimbare a situaţiei.
versātus (*3*) *p. pf. v.* **versor** // **adj.** ~ *in aliqua re* CIC. versat în ceva, priceput la ceva.
versicapillus, *ī m.* cel care se schimbă la păr (care devine cărunt) PL. Pers. *230.*
versicolor, *ōris adj.* de culori diferite, diferit colorat, pestriţ: *versicolores plumae* CIC. pene pestriţe, *mulier vestimento versicolori* LIV. femeie cu o haină care face ape-ape (cu reflexe diferite, purpurie) // **versicolōra**, *um n. pl.* stofe multicolore (colorate artificial) ULP.; (*fig.*) ~ *elocutio* QUINT. stil care vrea să ia ochii (stil căutat).
versicolōrius (*3*) şi **versicolōrus** (*3*) *adj.* de diferite culori PRUD.
versiculus, *ī m.* **1** rînduleţ, linie (la scris): *transversus epistulae* ~ CIC. rînd scris lateral la o scrisoare, (*leges*) *uno versiculo senatus sublatae* CIC. legi abolite printr-o simplă linie (formulă) a senatului; **2** versuleţ CIC.; (*fig.*) vers uşor CATUL., HOR.
versidicus, *ī m.* poet epic M. VICT.
versificātiō, *ōnis f.* versificare, arta de a face versuri QUINT.
versificātor, *ōris m.* versificator: ~ *quam poeta melior* QUINT. versificator mai bun decît poet; poet IUST.
versificō (*I*) **1** *vi.* a face versuri QUINT.; **2** *vt.* a exprima în versuri (ceva) APUL.
versificor, *āri vi. dep. v.* **versifico** PRISC.
versificus (*3*) *adj.* de versuri SOLIN. // **versificus**, *ī m.* versificator, poet SERV.
versiformis (*2*) *adj.* [*vertere* + *forma*] care-şi schimbă forma, variabil, schimbător TERT., MART. CAP.
versilis (*2*) *adj.* rotitor, mobil SERV.
versiloquus (*3*) *adj.* care suceşte vorbe, impostor ENNOD.
versipellis (*2*) *adj.* **1** care-şi schimbă pielea, care ia altă formă, care se transformă: *Iuppiter versipellem se facit, quando lubet* PL. Iupiter ia altă formă cînd îi place // **versipellis**, *is m.* pricolici, vîrcolac PETR., APUL.; **2** (*fig.*) cu două feţe, prefăcut, şiret PL. ş.a.
verso (vorso) (*I*) *vt.* [*verto*] **I 1** a răsuci, a întoarce pe o parte şi pe alta, a suci mereu: ~ *turdos in igne* HOR. a răsuci sturzi la frigare, ~ *ova in favilla* OV. a întoarce ouăle în cenuşă, ~ *glaebas ligonibus* HOR. a răsturna brazdele cu cazmalele, ~ *fusum pollice* OV. a răsuci fusul cu degetul mare (a toarce), ~ *exemplaria Graeca* HOR. a răsuci întruna sulurile operelor de seamă ale grecilor (a le citi neîncetat), *se* ~ *more apri* OV. a se suci ca un mistreţ, *omnium sors versatur urna* HOR. sorţul tuturor este agitat în urnă; **2** (*poet.*) a mîna încoace şi încolo: *versemus oves* VERG. să paştem oile, *tu currum deserto in gramine versas* VERG. tu îţi mîni încoace şi încolo carul pe pajiştea goală; **3** (*fig.*) **a.** a întoarce, a suci, a schimba: ~ *suam naturam ad tempus* CIC. a-şi adapta firea la împrejurări, ~ *mentem ad aliquid* CIC. a-şi întoarce gîndul spre ceva, ~ *verba coepit* CIC. începu să sucească cuvintele (dîndu-le alt sens), *fors omnia versat* VERG. soarta răstoarnă totul, *huc et illuc vos versetis licet, nihil reperietis* CIC. puteţi să vă suciţi în toate părţile, nu veţi găsi nimic; **b.** (*oc.*) a trata, a mînui: ~ *causas in iudiciis* CIC. a pleda la tribunal, *non ex fide* ~ *pecunias* SUET. a nu schimba banii cinstit; **4** a răsuci în minte (în gînd), a medita, a chibzui: *multas res in meo pectore vorso* PL. rumeg multe lucruri în mintea mea, ~ *dolos in pectore* VERG. a ticlui înşelătorii în minte, ~ *spes occultas animo* TAC. a-şi face planuri ascunse în minte, *versate diu quid valeant (ferre) umeri* HOR. chibzuiţi îndelung cît pot duce umerii voştri; **5** a nu da pace, a nelinişti, a chinui: *sollicitudo nos versat* SEN. îngrijorarea nu ne dă pace, *spesque timorque animum versat* PETR. şi speranţa, şi teama îmi chinuie sufletul, *meam si versat femina vitam* PROP. dacă femeia îmi chinuie viaţa; **6** a căuta să întoarcă din cale, a căuta să-şi atragă: *varie militum versat animos* LIV. încearcă în felurite chipuri să-şi atragă de partea sa soldaţii, ~ *muliebrem animum in omnes partes* LIV. a tenta în toate felurile sufletul femeii; **II** (*pas.*) **versor (vorsor)**, *ārī, ātus sum* (*cu sens refl.*) **1** a se suci, a se învîrti: *versari lecto* CATUL. a se suci în pat, *mundus versatur circum axem* CIC. universul se învîrteşte în jurul axei sale; **2** a se învîrti tot timpul într-un loc, a se afla obişnuit, a trăi, a fi: *non in Campo, non in conviviis versatus est* CIC. nu l-a văzut nimeni prin Cîmpul lui Marte sau pe la banchete, *Cato versatus est in Sabinos* NEP. Cato trăia în ţara sabină, *a puero in exercitibus fuerat versatus* NEP. de copil trăise în mijlocul armatelor, *nobiscum versari iam diutius non potes* CIC. nu poţi să mai trăieşti împreună cu noi; (*fig.*) *illi nunc in pace versantur* acum aceia trăiesc în pace, *nescis quantis in malis verser* TER. nu ştii în ce nenorocire mă aflu, *homo saepe in caede versatus* CIC. om care s-a aflat adesea implicat în asasinate, *in simili culpa versabatur* CAES. se afla în aceeaşi vină, *mihi ante oculos dies noctesque versaris* CIC. îmi eşti zi şi noapte în faţa ochilor, *bellum in multa varietate versatum* CIC. război care s-a desfăşurat cu multe şi felurite peripeţii; **3 a.** a se ocupa cu ceva (*in aliqua re* sau *circa aliquem rem*): *Servius in omnibus ingenuis artibus versatur* CIC. Servius se ocupă cu toate artele frumoase, *versabor in re difficili* CIC. voi trata un subiect greu, *circa numeros non versabitur orator* QUINT. oratorul nu se va ocupa de ritm; **b.** (*oc.* = *se gerere*) a se purta, a se comporta: *in republica ita versatus est, ut* ... NEP. în viaţa publică, s-a comportat astfel, încît ...; **4** (*cu subst. abstr.*) a avea drept obiect, a consta: *omnes artes in veri investigatione versantur* CIC. toate ştiinţele au ca obiect cercetarea adevărului, *omnis oratio versata est in eo, ut defenderet* ... CIC. tot discursul a avut ca scop să susţină ...

versōria (vorsōria), *ae f.* frînghie fixată la capătul velei spre a putea vira: (*fig.*) *cape vorsoriam* PL. Trin. *1026* ia-o înapoi.

versum *v.* **versus**

versūra, *ae f.* **1 a.** întoarcere VARR.; **b.** (*spec.*) *1*) (*agr.*) capăt al brazdei (unde boii se întorc); *2*) (*arhit.*) colț, unghi format din două ziduri VITR.; **2** trecere a unei datorii asupra altui creditor: *mutatio et ~* CIC. împrumut și transfer de datorii; **3** împrumut: *ab aliquo versuram facere* SEN. a se împrumuta de la cineva, *versurā solvere* TER. a plăti făcînd un împrumut (a ajunge din rău în mai rău).

versus[1] **(vorsus)** și (*rar*) **versum (vorsum)** *adv.* în direcția, către: *in forum ~* CIC. în direcția forului, *~ ad Oceanum* CAES. către Ocean, *in Italiam versus navigare* CIC. a naviga spre Italia, *Romam ~* CIC. spre Roma, *domum ~* către casă, *animadvortit fugam ad se vorsum fieri* SALL. observă că soldații se îndreaptă în fugă spre el.

versus[2] (*3*) *p. pf. v.* **verro** și **verto**

versus[3], *ūs m.* [*verto*] **1** brazdă (locul unde se întorc boii) COL., PLIN.; **2** șir, rînd: *in versum distulit ulmos* VERG. a dispus ulmii în linie, *sedecim ~ remorum* LIV. șaisprezece rînduri de vîsle, *navem triplici versu impellunt* VERG. împing corabia cu trei rînduri de vîslași; **3** rînd scris: *primis versibus* (*epistulae*) CIC. în primele rînduri ale scrisorii; **4** vers: *~ facere* CIC. a face versuri, *magnum numerum versuum ediscere* CAES. a învăța pe dinafară un mare număr de versuri; **5** (*spec.*) **a.** (*agr.*) măsură agrară (= o sută de picioare) VARR.; **b.** piruetă la dans PL. Stich. *770*; (*pl.*) pași de dans PL. Trin. *707*.

versūtē *adv.* cu abilitate CIC.

versūtia, *ae f.* abilitate, șiretenie, viclenie LIV. ș.a.

versūtiloquus (*3*) *adj.* care vorbește șiret CIC.

versūtus (*3*) *adj.* **1** isteț, iscusit, abil: *homo ~ et callidus* CIC. om isteț și experimentat, *in capiendo adversario ~* CIC. isteț în a lua prin surprindere adversarul; **2** (*peior.*) isteț în a întoarce lucrurile, șiret, viclean, prefăcut: *versuta et fallax ratio nocendi* CIC. un mod șiret și înșelător de a face rău cuiva.

vertagus, *ī m.* (specie de) ogar MART. *14, 200*.

vertebra, *ae f.* [*verto*] încheietură, articulație SEN., PLIN.; vertebră CELS.

vertebrātus (*3*) *adj.* **1** vertebrat PLIN.; **2** care se mișcă, mobil: *~ dens* PLIN. dinte care se clatină.

vertebrum, *ī n.* osul iliac C. AUR.

vertex (vortex), *icis m.* [*verto*] **1** vîrtej (de apă, de vînt, de flăcări): *verticibus* (*amnis*) *impliciti sunt* CURT. au fost prinși în vîrtejurile rîului, *venti ~* LUCR. vîrtej de vînt, *~ igneus* LUCR. vîrtej de flăcări; (*fig.*) *~ officiorum* SEN. vîrtejul treburilor; **2** creștet, cap, vîrf, culme: *a vertice ad imos talos* HOR. din creștet pînă la călcîie, *vertice celso quercus* VERG. stejar cu coamă înaltă, *~ montis* CURT. vîrful muntelui, *a vertice ferit* VERG. izbește din înălțime, *~ domus* MART. culmea casei, (*fig.*) *dolorum vertices* CIC. culmea durerilor, *vertices principiorum* AMM. ofițerii superiori.

vertibilis (*2*) *adj.* schimbător, variabil BOETH.

vertibula, *ae f.* și **vertibulum**, *ī n.* încheietură, articulație AUS., LACT.

verticālis (*2*) *adj.* [*vertex*] vertical GROM.

verticillus, *ī m.* disc de lemn, de metal sau de piatră (*fixat la capătul fusului, spre a ține întins firul*) PLIN.

Verticordia, *ae f.* „Care sucește mințile" (*epitet al Venerei*) VAL. MAX.

verticōsus (vorticōsus) (*3*) *adj.* plin de vîrtejuri, de bulboane, de ochiuri (*despre ape*) VERG., LIV.

verticulae, *ārum f. pl.* încheieturi, articulații LUCIL.; (*la mașini*) îmbucare a pieselor VITR.

verticulum, *ī n.* **1** încheietură, articulație C. AUR.; **2** balama VITR.

vertīginō, *āre vi.* a roti în toate părțile (*despre ochi*) TERT.

vertīginōsus (*3*) *adj.* care are amețeli PLIN.

vertīgō, *inis f.* **1 a.** rotire, învîrtire; vîrtej: *~ assidua caeli* OV. rotirea neîncetată a cerului, *tanta vertigine pontus fervet* OV. apa mării colcotește de un vîrtej atît de mare; (*oc.*) piruetă: *una quiritem ~ facit* PERS. *5, 76* o singură piruetă îl face (pe sclav) cetățean; **b.** (*fig.*) schimbare, răsturnare a lucrurilor LUC. *8, 16*; **2** amețeală, vertij, pierdere de sine, vîrtej: *~ capitis* SEN. amețeală a capului.

vertilabūndus (*3*) *adj.* clătinîndu-se, legănîndu-se VARR.

vertō (vortō), *ere, verti, versum vt.* și (*mai rar*) *vi.* **1** a întoarce: *~ ora in aliquem* OV. a întoarce fața spre cineva, *~ mucronem in se* LIV. a întoarce sabia asupra sa, *~ terram aratro* HOR. a întoarce pămîntul cu plugul (a ara), *~ hostem in fugam* LIV: a pune pe fugă dușmanul, *terga ~* CAES. a da dosul (a o lua la fugă), *~ iter retro* LIV. a face cale întoarsă (a se înapoia), *~ flumen* TAC. a devia un rîu, *~ pecuniam ad se* CIC. a-și însuși o sumă de bani; *se vertere* a se întoarce, a se îndrepta, *vorte hac te* PL. vino încoace; (*pas.-refl.*) a se întoarce: *ad caedem vertuntur* LIV. se întorc (trec) la asasinate, *lupus vertitur in pecudes* OV. lupul se îndreaptă asupra oilor, *ad preces a certamine versi* LIV. întorcîndu-se (trecînd) de la luptă la rugăminți, *quo se verteret non habebat* CIC. n-avea unde să se întoarcă (nu știa ce să facă); **2** (*vi.*) a se întoarce: *in fugam ~* TAC. a o lua la fugă; (*fig.*) *verterat pernicies in accusatorem* TAC. primejdia se întorsese asupra acuzatorului, *alio vertunt* TAC. se îndreaptă în altă parte (în alt partid); (*formulă*) *quae res bene vortat mihi* PL. facă zeii ca treaba să-mi iasă bine, *quod bene vertat* LIV. să fie cu noroc; **3** a răsturna, a da peste cap: *~ proceras fraxinos* HOR. a răsturna frasini înalți, *~ ab imo moenia Troiae* VERG. a răsturna din temelii zidurile Troiei, *~ aliquem* OV. a doborî pe cineva la pămînt; (*fig.*) *abolitae leges et funditus versae* TAC. legi abolite și complet răsturnate; **4** (*fig.*) a întoarce într-un anumit sens, a considera, a privi: *~ captos in praedam* TAC. a-i socoti pe prizonieri drept pradă, *~ aliquid in contumeliam suam* CAES. a considera ceva ca pe o ofensă personală, *~ aliquid in religionem* LIV. a socoti ceva ca o chestiune religioasă, *~ alicuius rei causas in deos* LIV. a atribui cauzele unui eveniment zeilor, *~ alicui aliquid vitio quod ...* CIC. a imputa cuiva ca o vină

că ...; 5 a schimba, a transforma: ~ *nomen, vestem* VERG. a-şi schimba numele, haina, ~ *solum* VERG. a-şi schimba (a părăsi) ţara, *terra in aquam se vertit* CIC. pămîntul se schimbă în apă, *Niobe nimio fletu in lapidem versa est* OV. Niobe de prea mult plîns s-a prefăcut în piatră, *verso Marte* LIV. sorţii războiului schimbîndu-se, *versa vice* SEN. ordinea fiind schimbată, (*vi.*) *iam verterat fortuna* LIV. acum soarta se schimbase, *totae solidam in glaciem* ~ *lacunae* VERG. lacuri întregi se transformă în întinderi de gheaţă, *anno vertente* CIC. în cursul unui an, *intra finem anni vertentis* CIC. înainte de sfîrşitul anului curent; 6 a traduce: ~ *Platonem* CIC. a-l traduce pe Platon, ~ *ex Graeco in Latinum sermonem* LIV. a traduce din greceşte în latineşte, *verti multa de Graecis* CIC. am tradus mult din poeţii greci, *Plautus vortit barbare* PL. Plautus a tradus în latineşte (din greceşte); 7 (*pas.-refl.*) a fi în joc, a conta, a sta, a se afla, a aparţine, a depinde: *Brundisii omne certamen vertitur* CIC. tot rezultatul luptei este un joc (se decide) la Brundisium, *ius in quo illa causa vertebatur* CIC. chestiune de drept în care consta dezbaterea, *omnia in unius potestate vertentur* CIC. totul va sta în puterea unui singur om, *in maiore discrimine res domi vertebantur* LIV. situaţia era mai gravă în interior, *in eo vertitur puellae salus, si* ... LIV. salvarea fetei depinde de aceasta, anume dacă ..., (*impers.*) *vertebatur utrum* ... *an* ... LIV. chestiunea era de a şti dacă ... sau ...

vertragus, *ī n. v.* **vertagus**

vertrāha, *ae v.* **vertagus**

Vertumnālia, *ium n. pl.* Vertumnalii (*serbări în cinstea lui Vertumnus — v. infra*).

Vertumnus (Vortumnus), *ī m.* [*verto*] divinitate a schimbării anotimpurilor şi a schimbărilor în general; (*avea o statuie pe Vicus Tuscus la Roma, lîngă care se aflau librării şi se făceau afaceri*): (*fig.*) *Vertumnis quotquot sunt, natus inquis* HOR. S. *2, 7, 16* menit să fie jucăria Vertumnilor neînduplecaţi, oricîţi ar fi ei (*despre un om nestatornic*).

verū, *ūs n.* 1 frigare VARR. ş.a.; 2 ţepuşă de vînătoare, mică suliţă VERG.; 3 semn critic (*v. şi obelus*).

verūculātus (*3*) *adj.* care are coadă de lemn lungă (*despre coase*) COL.

verūculum, *ī n.* 1 frigăruie PLIN.; 2 suliţă mică VEG.

veruīna, *ae f.* ţepoaie PL. Bacch. *887*.

Vērulae, *ārum f. pl.* oraş al hernicilor în Latium (*azi, Veroli*) // **Vērulānus** (*3*) *adj.* verulan // **Vērulānii**, *ōrum m. pl.* verulanii.

vērum[1] **I** *adv.* (*precl. în răspunsuri*) într-adevăr, desigur, da: *Men' quaerit? — Verum* TER. Pe mine mă caută? — Da, pe tine. **II** *conj.* dar (în realitate): *non modo* (*non solum, non tantum*) ... *verum etiam* nu numai ..., dar chiar şi, *verum tamen* totuşi; (*în tranziţii*) ~ *praeterita omittamus* CIC. dar să lăsăm la o parte trecutul; *verum enim* sau *verum vero* sau *verum enim vero* în realitate însă.

verum[2], *ī n.* [*verus*] adevăr, realitate: *si* ~ *scire vis* CIC. dacă vrei să ştii adevărul, *veri similis* şi *verisimilis* CIC. asemănător cu adevărul, verosimil, *veri simillimum mihi videtur* ... [cu inf.] mi se pare foarte verosimil ca ..., *nec procul a vero est, quod* ... OV. nu e departe de adevăr că ..., *ex vero* OV. conform cu adevărul.

verum[3], *ī n. v.* **veru** PL.

vērumtamen (vēruntamen, verum tamen) *conj.* dar, şi totuşi: *consilium stultum, verum clemens* CIC. hotărîre proastă, şi totuşi blîndă; (*după o paranteză, reluînd şirul vorbirii*) *cum essem in Tusculano* (*erit hoc tibi* ...) *verum tamen cum ibi essem* ... CIC. pe cînd mă aflam în Tusculum (asta ar fi pentru tine ...), în fine (deci) pe cînd eram acolo ...

vērus (*3*) *adj.* 1 adevărat, autentic, veritabil, real: *amicus* ~ CIC. prieten adevărat, *verissimum crimen* CIC. acuzaţie foarte întemeiată, ~ *denarius* CIC. dinar autentic (nu fals), *vera gloria* CIC. glorie adevărată, *re vera* NEP. în realitate, *si verum est* ... [cu inf.] CIC. dacă este adevărat că ...; (*oc.*) sincer; 2 potrivit cu dreptatea, drept, just, raţional, cu cale: *lex vera* CIC. lege dreaptă, *negat verum esse allici benevolentiam cibo* CIC. (Cato) spune că nu este drept să se capteze bunăvoinţa prin mese date, *metiri se quemque suo modulo ac pede verum est* HOR. Ep. *1, 7, 98* este bine ca fiecare să se măsoare cu măsura piciorului său (să-şi măsoare pasul după piciorul său); 3 care spune adevărul, cinstit, sincer, conştiincios: *testes veri* CIC. martori cinstiţi, *iudex verissimus* CIC. judecător foarte conştiincios.

verūtum, *ī n.* [*veru*] suliţă lungă de lemn cu vîrf de metal CAES., LIV.

verūtus (*3*) *adj.* înarmat cu o suliţă lungă (de lemn cu vîrf de metal) VERG.

Vervactor, *ōris m.* zeu rustic al desţelenirii unui ogor lăsat în pîrloagă.

vervactum, *ī n.* pămînt lăsat necultivat, pîrloagă VARR., PLIN.

vervagō, *ere, ēgī, actum vt.* a desţeleni un teren lăsat în pîrloagă PLIN.; (*gener.*) a desţeleni, a ara pentru prima oară (un teren) COL.

Vervēceus (Vervēcius) (*3*) *adj.* „Care are formă de berbec" (*epitet al lui Iupiter Amon*) ARN.

vervēcīnus (*3*) *adj.* de berbec ARN. // **vervēcīna** *ae f.* carne de berbec TERT.

vervex, *ēcis m.* 1 berbec PL.; 2 imbecil, tîmpit (*ca injurie*) PL. ş.a.; [forma *verbex* PL.].

Vesaevus *v.* **Vesevus**

vēsānia, *ae f.* sminteală, nebunie HOR. ş.a.

vēsāniens, *ntis adj.* furios (*despre vînt*) CATUL.

vēsāniō, *īre vi.* a se purta ca un nebun CASSIOD.

vēsānus (*3*) *adj.* smintit, nebun; turbat, furios: *errat vesana per agros* OV. rătăceşte nebună pe cîmpuri, ~ *poeta* HOR. poet nebun; (*despre lucruri*) *vesana fames* VERG. foame turbată, *vesani vultus* LIV. priviri sălbatice, *vesani fluctus* VERG. valuri furioase.

Vesbius, *iī m. v.* **Vesuvius** MART. ş.a.

Vescia, *ae f.* oraş în Latium (*pe rîul Liris*) // **Vescīnus** (*3*) *adj.* de Vescia, vescin // **Vescīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Vescia.

vescō, *ere vt.* a hrăni, a da de mîncre TERT.

vescor, *vescī vi. dep.* şi (rar) *vt. dep.* 1 a se hrăni, a mînca, a trăi cu ... [cu abl.]: *lacte, caseo, carne vescuntur* CIC. se hrănesc cu lapte, brînză şi carne, ~ *huma-*

nis corporibus LIV. a se hrăni cu trupuri omenești, ~ *munere terrae* HOR. a se hrăni cu roadele pămîntului, *milvus coepit* ~ *singulas columbas* PHAEDR. *1, 31, 11* eretele începu să mănînce porumbeii unul cîte unul, *ut infirmissimos suorum vescerentur* TAC. încît îi mîncau pe cei mai neputincioși dintre ai lor; (*abs.*) *pecus ad vescendum hominibus apta* CIC. animal potrivit pentru hrana omului, *vescendi causā* SALL. spre a se hrăni, *vescere sodes!* HOR. mănîncă rogu-te!, *vescebantur in villa* TAC. prînzeau în casă; 2 (*fig.*) a se bucura, a avea la dispoziție: ~ *voluptatibus* CIC. a se bucura de plăceri, ~ *vitalibus auris* LUCR. a se bucura de aerul dătător de viață, a fi viu, a trăi; *genus humanum variante loquela coepit inter se* ~ LUCR. *5, 71* oamenii începură să se întrețină între ei (să comunice) prin sunetele variate ale limbajului.

vesculus (*3*) *adj.* (dim. al lui *vescus*) firav, slab P. FEST.

vescus (*3*) *adj.* 1 rău hrănit, plăpînd, firav, gingaș: *corpus vescum* PLIN. trup plăpînd, *vescum papaver* VERG. G. *4, 131* macul cu lujerul gingaș, *vescae salicum frondes* VERG. G. *3, 175* frunze firave de salcie; (*oc.*) fără poftă de mîncare LUCIL.; 2 care roade, care prăpădește: *vesco sale saxa peresa* LUCR. *1, 326* stîncile mîncate de valurile sărate ale mării.

Veseris, *is m.* rîu în Campania (*la poalele Vezuviului*).

Vesēvīnus (*3*) *adj.* al Vezuviului.

Vesēvus, *ī m.* Vezuviu // **Vesēvus** (*3*) *adj.* al Vezuviului VERG.

vēsīca, *ae f.* 1 bășică HOR.; 2 bășica udului, vezică urinară: ~ *dolens* CELS. avînd dureri de vezică, *exonerare vesicam* PETR. a-și ușura vezica (a urina); 3 (obiect confecționat din bășică) **a.** pungă de bani VARR. *sau* de ținut leacuri CELS.; **b.** scufă, bonetă pentru strîns părul MART.; **c.** lanternă MART.; **d.** bășică folosită ca mască pentru apărarea feței PLIN.; 4 bășică, bășicuță (pe pleoape, pe piele); 5 vulvă a femeii IUV.; 6 (*fig.*) stil umflat, emfază MART. *4, 49, 7*.

vēsīcārius (*3*) *adj.* bun de leac pentru vezică M. EMP. // **vēsīcāria**, *ae f.* (*bot.*) păpălău (*Physalis alkekengi*).

vēsīcō, *āre vi.* a bășica TH. PRISC.

vēsīcula, *ae f.* 1 (dim. al lui *vesica*) bășicuță LUCR., CIC.; 2 gușă la păsările VULG.

vēsīculōsus (*3*) *adj.* plin de bășicuțe C. AUR.

Vēsontiō, *ōnis f.* oraș al secvanilor (*azi, Besançon*).

vespa, *ae f.* viespe VARR.

Vespasia, *ae f.* mama împăratului Vespasianus.

Vespasiānus, *ī m.* împărat roman (*69–79 e.n.*).

Vespasius, *iī m.* bunicul după mamă al împăratului Vespasianus.

vesper, *erī m.* și **vesper**, *is m.* (obișnuit ac. *vesperum* și abl. *vespere* sau *vesperī*) 1 seară: *iam die* (= *diei*) ~ *erat* SALL. era acum seară, *primā vesperi* (subînț. *horā*) CAES. la începutul serii, *ante vesperum* CIC. înainte de seară, *ad vesperum* CAES. pînă seara *sau* spre seară CIC., *sub vesperum* CAES. spre seară, *primo vespere* CAES. la începutul serii, *vespere* și *vesperi* CIC. seara, *heri vesperi* CIC. ieri seara, *sero vespere* OV. tîrziu seara; 2 (*fig.*) cină: *de vesperi suo vivere* PL. Mil. *995* a avea ce să mănînce acasă la el (a fi fără stăpîn): *de vesperi alicuius cenare* PL. Rud. *181* a mînca pe cheltuiala altuia; 3 *Vesper* Luceafărul de seară (steaua Venerei) VERG., HOR.; 4 (*poet.*) apus, occident; neamuri occidentale: *vespere ab atro consurgunt venti* VERG. Aen. *5, 19* dinspre apusul înnourat se ridică vînturi, *Vespere pacato* LUC. Occidentul fiind pacificat.

vespera, *ae f.* 1 seara, timpul serii: *prima* ~ PL. începutul serii, *ad vesperam* CAES. spre seară; pînă seara CIC., *inumbrante vesperā* TAC. la lăsarea serii; 2 apus, occident PLIN. ș.a.

vesperālis (*2*) *adj.* occidental SOLIN.

vesperascō, *ere, āvī vi.* a se face seară, a se înnopta: *vesperascente iam die* TAC. înserîndu-se, *vesperascente caelo* NEP. cerul întunecîndu-se, (*impers.*) *vesperascit* TER. se înnoptează, *ubi iam vesperaverat* GELL. după ce se înnoptase.

vesperātus (*3*) *adj.* înserat SOLIN.

vesperna, *ae f.* masă de seară PL. *ap.* P. FEST.

vespertiliō, *ōnis m.* (*zool.*) liliac (*Vespertilio murinus*) PLIN.

vespertīnus (*3*) *adj.* 1 de seară: *vespertina senatus consulta* CIC. decizii ale senatului luate seara, *vespertinae litterae* CIC. scrisoare primită seara, *vespertinis temporibus* CIC. în orele de seară, seara, ~ *hospes* HOR. oaspete care pică seara, (*abl. sens adverb.*) *vespertino* VARR. sau *vespertinis* PLIN. seara, către seară; 2 occidental: *vespertina regio* HOR. regiune apuseană.

vesperūgō, *inis f.* 1 Luceafărul de seară (steaua Venerei) PL., VITR.; 2 (*zool.*) liliac (*Vespertilio murinus*) TERT.

vesperus (*3*) *adj.* de seară C. AUR.

vespillō, *ōnis m.* 1 cioclu (al morților săraci, îngropați seara) SUET.; 2 pîngăritor de morminte FULG.

Vesta, *ae f.* 1 Vesta (*zeița focului din vatra casei și a focului sacru al cetății*): *ad Vestae* (subînț. *templum*) HOR. la templul Vestei; 2 (*fig.*) templul Vestei: *Vesta arsit* OV. a ars templul Vestei; 3 vatră, focul din vatră VERG. G. *4, 384*.

Vestālis (*2*) *adj.* al Vestei: ~ *virgo* CIC. fecioară a Vestei // **Vestalis**, *is f.* vestală, preoteasă a Vestei (*colegiul vestalelor a cuprins pe rînd patru, șase, apoi șapte preotese; în fruntea lor, se afla* Virgo vestalis maxima. Pontifex maximus *le recruta cînd erau încă foarte tinere* (*între șase și zece ani*) *și aveau părinții în viață. Sacerdoțiul lor dura treizeci de ani: zece ani de formare, zece ani de exercitare propriu-zisă a sacerdoțiului și zece ani de formare a celorlalte vestale; la sfîrșitul sacerdoțiului, puteau rămîne vestale sau se puteau întoarce la viața civilă; aveau îndatorirea de a-și păstra virginitatea, de a veghea focul sacru al cetății, de a păstra penații poporului roman și unele obiecte misterioase pe care nu avea dreptul să le vadă nimeni și care asigurau continuitatea rasei; se bucurau de onoruri deosebite*).

vester (**voster**), *tra, trum adj.* al vostru: *maiores vestri* CIC. strămoșii voștri, *vestrum est dare* OV. e datoria voastră să dați // **vestrum**, *ī n.* averea voastră, banii voștri: *de vestro impenditis* LIV. cheltuiți din averea voastră; (*rar*) fel de a fi TER. Eun. *1066* // **vestra**, *ōrum n. pl.* lucrurile voastre: *vestra solum*

legitis CIC. nu citiți decît scrierile voastre // **vestrī**, *ōrum m. pl.* ai voștri (rude, prieteni, partizani) // (*oc.*) **voster**, *trī m.* stăpînul vostru PL.

vestiārum, *iī n.* 1 dulap, cufăr de ținut haine PLIN.; 2 haine, veșminte COL.

vestiārius (*3*) *adj.* de haine CAT. // **vestiārius**, *iī m.* negustor de haine ULP.

vestibulum, *ī n.* vestibul (*spațiul închis dintre linia străzii și ușa casei*); (*gener.*) intrare: *in vestibulo aedium sedentes* LIV. șezînd în fața casei, ~ *castrorum* LIV.intrarea în lagăr, ~ *sepulcri* CIC. intrarea mormîntului, ~ *Siciliae* CIC. pragul Siciliei; (*fig.*) ~ *modo artis ingressus* QUINT. cel care a pășit de-abia pragul unei științe, *vestibula honesta ad causam* CIC. introducere frumoasă în tratarea unei cauze.

vesticeps, *cipis adj.* 1 căruia îi dau tuleile, ajuns la vîrsta pubertății GELL.; 2 (*fig.*) corupt APUL.

vesticontubernium, *iī n.* dormitul sub aceeași pătură, pat comun cu cineva PETR. *11*, *3*.

vesticula, *ae f.* (dim. al lui *vestis*) hăinuță DIG.

vestificina, *ae f.* confecție de haine, arta croitorului TERT.

vestifluus (*3*) *adj.* căruia îi curg hainele (de pe el), care poartă haine largi și vălurite AUS.

vestigābilis (*2*) *adj.* căruia i se poate da de urmă; (*fig.*) de înțeles CASSIOD.

vestigātiō, *ōnis f.* căutare, încercare de a da de urma (cuiva) APUL. M. *6*, *1*.

vestigātor, *ōris m.* 1 cel care se ține pe urmele animalului (hăitaș) VARR. *sau* pe urmele unui roi de albine COL.; 2 (*fig.*) delator: *ex notis illius temporis vestigatoribus* SEN. Ben. *3*, *26* unul dintre delatorii faimoși din acea vreme.

vestigium, *ī n.* 1 talpa piciorului: *vestigia pedis tinxi* OV. mi-am muiat în apă tălpile picioarelor, *vestigia graviter ponere* CIC. a călca grav, *a vestigio ad verticem* PLIN. din tălpi pînă în creștet, ~ *equi* PLIN. potcoava calului; (*ca măsură*) ~ *abscedere ab aliquo* LIV. a se depărta un pas de cineva; (*poet.*) partea de jos a piciorului, picior: *candida vestigia* CATUL. picioare albe, *vestigia nuda* OV. picioare goale; 2 urmă a piciorului (în mers), urmă de pas, pas: *hominis vestigio animadverso* PLIN. observînd urmă de pas de om, *socci video* ~ *in pulvere* PL. văd urma încălțămintei în praf, *in foro* ~ *facere* CIC. a pune piciorul în for, *ad sonitum vestigia torsit* VERG. la auzul sunetului, s-a întors, *vestigia tenere* LIV. a se ține de urma pașilor cuiva, *vestigiis sequi hostem* LIV. a urmări dușmanul nepierzîndu-i urmele, *vestigiis ingredi patris* TAC. a merge pe urmele tatălui său; 3 (*gener.*) a. urmă, semn: *vestigia verberum* LIV. urme ale vergilor, ~ *cruoris* LIV. urme de sînge, *expressa vestigia sceleris* CIC. urme vizibile ale crimei; b. resturi, rămășițe, vestigii: *laceri vestigia currus* OV. rămășițele carului zdrobit, *vestigia huius urbis* CIC. ruinele acestui oraș; 4 punct în spațiu, post, loc: *in suo vestigio mori* TAC. a muri la postul său, *se vestigio movere* LIV. a se mișca din loc, *defixere aciem in his vestigiis* TAC. și-au fixat frontul pe aceste poziții; 5 părticică de timp, moment, clipă: *salutem in illo temporis vestigio positam arbitrabantur* CAES. B.G. *7*, *25*, *1* socoteau că salvarea lor stă în acea mică durată de timp, *eodem et loci vestigio et temporis* CIC. în același loc și în aceeași clipă, *eodem vestigio* CAES. în aceeași clipă, *e* (*ex*) *vestigio* CAES. și *in vestigio* CAES. pe dată, imediat.

vestigō (*I*) *vt.* 1 a căuta urmele (cuiva), a urmări: ~ *feras* SEN. a urmări fiarele; 2 a. a căuta peste tot, a cerceta: *alte vestigia oculis* VERG. cercetează bine cu ochii, *vestigans regionem omni cura* CURT. cercetînd cu toată grija regiunea, (*fig.*) ~ *causas rerum* CIC. a cerceta cauzele lucrurilor; b. (*oc.*) a da de urmă, a descoperi LIV. *31*, *19*.

vestīmentum, *ī n.* 1 îmbrăcăminte, haină, veșmînt: *vestimenta mutare* a-și schimba veșmintele; 2 învelitoare, cuvertură: *maior pars* (*temporis*) *in vestimentis degitur* SEN. cea mai mare parte din timp mi-o petrec sub pleduri.

Vestīnī, *ōrum m. pl.* vestinii (*neam în țara samnită*) // **Vestīneus** (*3*) *adj.* vestin, al vestinilor.

vestiō (*IV*) *vt.* 1 a îmbrăca: *pellibus vestitus* CAES. îmbrăcat cu piei, *male vestitus* CIC. rău îmbrăcat, (*pas.-refl.*) *vestiri honeste* CAT. *apud* GELL. a se îmbrăca îngrijit; 2 (*fig.*) a acoperi, a înveli: *sepulcrum vestitum vepribus* CIC. mormînt acoperit de mărăcini, *montes vestiti silvis* LIV. munți îmbrăcați cu păduri, *olea* ~ *Taburnum* VERG. a planta masivul Taburnus cu măslini, *tabulis parietes vestiebantur* CIC. pereții erau acoperiți de tablouri, *terra se gramino vestit* VERG. pămîntul se îmbracă cu iarbă, *mihi prima genas vestibat flore iuventas* VERG. începutul tinereții îmi îmbrăca obrajii cu tuleie, *campos aether lumine vestit* VERG. eterul inundă cîmpiile cu lumina lui; (*despre stil*) *sententias mollis vestiebat oratio* CIC. un stil suplu îmbrăca ideile; [impf. *vestibat* VERG.].

vestiplica, *ae f.* femeie care rînduiește hainele stăpînei, garderobieră, cameristă PL. Trin. *2512*.

vestis, *is f.* 1 veșmînt, îmbrăcăminte: ~ *linea* PLIN. veșmînt de in, ~ *candida* CIC. îmbrăcăminte albă, *veste varii coloris uti* SEN. RH. a purta îmbrăcăminte de diferite culori, *mutare vestem* a) a schimba veșmintele TER.; b) a lua veșminte de doliu CIC.; 2 învelitoare, cuvertură, plocat: ~ *stragula* CIC. cuvertură de pus pe sofa, *in plebeia veste cubare* LUCR. a sta culcat sub o învelitoare grosolană; 3 (*poet.*) a. voal de femeie STAT.; b. piele năpîrlită a șarpelui LUCR.; c. pînză de păianjen LUCR.; d. tuleie, barbă LUCR.

vestispicus, *ī m.* cel ce vede de haine, camerier NON.

vestītor, *ōris m.* 1 croitor LAMPR.; 2 cel care îmbracă FIRM.

vestitus, *ūs m.* 1 îmbrăcăminte: *muliebri vestitu vir* PL. bărbat cu îmbrăcăminte femeiască, *mutare vestitum* CIC. a îmbrăca veșminte de doliu, *ad vestitum suum redire* CIC. a-și relua veșmintele obișnuite, a părăsi doliul; 2 (*fig.*) învelitoare: *riparum* (*amnium*) ~ *viridissimi* CIC. covorul atît de verde al malurilor (rîurilor), ~ *densissimi montium* CIC. podoaba foarte deasă a munților (pădurile); *vestitu illo orationis ornata* CIC. împodobită de haina de altădată a stilului.

Vestōrius, *iī m. 1*) prieten al lui Cicero // **Vestoriānus** (*3*) *adj.* al lui Vestorius; *2*) numele unui artist din Puteoli VITR.
vestrās, *ātis m., f., n.* unul de-ai voştri (din familia voastră, din neamul vostru, din ţara voastră) CHARIS., DIOM.; [arh. m. şi f. *vestratis* PRISC.].
vestrātim *adv.* în felul vostru GRAMM.
Vestrīcius, *iī m.* Vestricius Spurinna (*poet*).
Vesulus, *ī m.* munte în Alpii Cotieni (*azi*, *Monte Viso*).
Vesuvius, *iī m.* Vezuviu (*vulcan lîngă Neapole*) // **Vesuvīnus** (*3*) *adj.* al Vezuviului.
Vesvius (Vesbius), *iī m.* Vezuviu // **Vesvīnus** (*3*) *adj.* al Vezuviului.
veter, *eris adj. v.* **vetus** ENN.
Vetera, *um n. pl.* şi **Vetera castra** oraş al batavilor pe malul stîng al Rinului inferior (*azi*, *Xanten*).
veterāmentārius (*3*) *adj.* de vechituri: ~ *sutor* SUET. cîrpaci.
Veterāniō, *ōnis v.* **Vetranio**
veterānus (*3*) *adj.* vechi în serviciu, bătrîn: *veterani boves* VARR. boi bătrîni, *veteranae gallinae* COL. găini bătrîne, *veterani milites* soldaţi bătrîni (*vechi în serviciu pînă la douăzeci şi cinci de ani sub republică, pînă la douăzeci de ani sub Augustus*), *firmissimus exercitus ex invicto genere veteranorum militum* CIC. armată foarte puternică, formată din acel soi invincibil de vechi soldaţi, ~ *hostis* LIV. duşman cu o lungă experienţă de luptă // **veterānī,** *ōrum m. pl.* soldaţi vechi în armată, cu multă experienţă // **veterānī,** *ōrum m. pl.* soldaţi ieşiţi din serviciul militar, veterani: *veteranorum coloniae* CIC. colonii de veterani.
veterārius (*3*) *adj.* de dată veche: *vina veteraria* SEN. vinuri vechi // **veterārium,** *iī n.* pivniţă pentru vinul vechi SEN.
veterascō, *ere vi.* a se învechi COL.
veterātor, *ōris m.* **1 a.** om trecut prin multe, priceput, iscusit în ...: ~ *in causis privatis* CIC. om cu mare experienţă în procesele civile; **b.** (*oc.*) sclav cu mulţi ani de serviciu DIG.; **2** (*fig.*) şiret, vulpe bătrînă CIC.
veterātōriē *adv.* abil, şiret CIC.
veterātōrius (*3*) *adj.* **1** subtil (despre lucruri) CIC.; **2** chiţibuşar, şiret, viclean CIC.
veterātrix, *īcis f.* bătrînă şireată, vulpe bătrînă APUL.
veterātus (*3*) *p. pf. v.* **vetero** // **adj.** învechit PLIN.
veterēs, *um m. pl.* cei vechi, înaintaşii, strămoşii; (*spec.*) vechii scriitori CIC. ş.a.
Veterēs, *um f.* (subînţ. **tabernae**) vechile dughene (de schimb), în partea de sud a forului.
veterētum, *ī n.* pîrloagă, loc necultivat COL.
veterīnārius (*3*) *adj.* de vite, de animale // **veterinārius,** *iī m.* veterinar // **veterīnārium,** *iī n.* locul unde se tratează vitele HYG.
veterīnus (*3*) *adj.* de vite COL. // **veterīnae,** *ārum f. pl.* VARR. şi **veterīna,** *ōrum n. pl.* vite.
veternōsitās, *ātis f.* somnolenţă, letargie FULG.
veternōsus (*3*) *adj.* **1** somnolent, picotind întruna de somn GELL.; **2** (*fig.*) adormit, amorţit, lînced, apatic TER. ş.a.; (*oc.*) fără putere, steril SEN. Ep. *82, 19.*
veternus (*3*) *adj.* vechi, de demult PRUD.
veternus, *ī m.* **1** vechime, bătrîneţe STAT.; **2** amorţeală, somnolenţă, letargie, apatie PL. ş.a.; **3** lîncezeală TAC.; **4** murdărie veche COL.
veterō (*1*) *vt.* a face să se învechească VULG.
veterulus (*3*) *adj.* cam vechi RUF.
vetitus (*3*) *p. pf. v.* **veto** // **vetitum,** *ī n.* **1** ceea ce este oprit: *nitimur in vetitum semper* OV. năzuim mereu spre ce este oprit, *de vetito* OV. din ceea ce este oprit; **2** interdicţie, oprelişte: *iussa ac vetita* CIC. recomandările şi interdiţiile.
vetō, *āre, vetuī, vetitum vt.* a opri, a nu permite, a se opune, a interzice: *veto* LIV. mă opun (*formulă a tribunului plebei*), *lex omnis aut iubet aut vetat* QUINT. orice lege are fie caracter imperativ, fie prohibitiv, *quia bella vetabat* VERG. fiindcă se opunea războiului, *vetuit me tali voce Quirinus* HOR. Quirinus m-a oprit cu astfel de cuvinte, *quod vetamur vetere proverbio* CIC. de la care sîntem opriţi de vechiul proverb, *genus hominum quod in civitate nostra vetabitur* CIC. soi de oameni care va fi interzis totdeauna în statul nostru, (*cu inf.*) *castra vallo muniri vetuit* CAES. a interzis ca tabăra să fie întărită cu o fortificaţie, (cu *ut*, *ne*, *quin* sau *quominus* şi conjct.) *edicto vetuit ne quis ... se pingeret ...* CIC. a interzis printr-un decret ca cineva să-şi facă portretul, *nemo vetat quin emas* PL. nimeni nu te opreşte să cumperi; [forme arh. *voto*, *votui*, *votitus* PL.].
Vettōnēs (Vectōnes), *um m. pl.* vettonii (*neam din Lusitania, în ţinutul dintre fluviul Tagus şi Durius*; *Estramadura de azi*) // **Vettonia,** *ae f.* ţara vettonilor.
Vetulōnia, *ae f.* oraş etrusc // **Vētulōnii,** *ōrum m. pl.* şi **Vetulōnienses,** *ium m. pl.* locuitorii Vetuloniei.
vetulus (*3*) *adj.* [*vetus*] cam bătrîn, destul de bătrîn: ~ *equus* LIV. cal destul de bătrîn, *vetula filia* CIC. fată bătrînă, *vetula arbor* CIC. arbore cam bătrîn // **vetulus,** *ī m.* bătrînel: *mi vetule* PL. bătrîne (amice) // **vetula,** *ae f.* bătrînică MART.
vetuō = **veto** PETR. *47, 5.*
Veturia, *ae f.* mama lui Coriolanus.
Veturia (Voturia) tribus *f.* tribul Veturia (*la Roma*).
Veturius, *iī m.* nume de familie roman.
vetus, *eris adj.* **1** vechi, care are mulţi ani, bătrîn: ~ *homo* TER. om vîrstnic, ~ *silva* OV. pădure bătrînă, ~ *gladiator* CIC. vechi gladiator, (*cu genit.*) *veteres militiae* TAC. încărunţiţi sub arme, vechi în serviciul militar, ~ *regnandi* TAC. priceput în arta guvernării, ~ *amicitia* CIC. prietenie veche; **2** de demult, din alte vremi: *veteres philosophi* CIC. vechi filozofi, ~ *iudiciorum severitas* CIC. severitatea de altădată a judecăţilor, *ut vetera mittam* CIC. ca să dea la o parte trecutul; [comp. *vetustior* şi (arh.) *veterior*; superl. *veterrimus*; abl. *vetere* şi (uneori) *veterī* IUV.].
vetusculus (*3*) *adj.* cam vechi, cam de demult SID.
vetustās, *ātis f.* **1** vechime: ~ *possessionis* CIC. vechimea posesiunii unui teren, ~ *familiarum* CIC. vechimea familiilor; **2** vremea veche, trecutul: *historia nuntia vetustatis* CAES. istoria transmiţătoare a trecutului; **3 a.** lungă durată, trecerea vremii: *vina quae vetustatem ferunt* CIC. vinuri care rezistă bine la timp, *dolores mitigantur vetustate* CIC. cu vremea, durerile se potolesc; **b.** (*oc.*) timpul ce va veni, pos-

teritatea: *de me nulla umquam obmutescet vetustas* VERG. despre mine, nici o epocă viitoare nu va înceta să vorbească.

vetustē *adv.* precum cei de demult GELL.

vetustescō (vetustiscō), *ere vi.* a se învechi, a deveni vechi COL.

vetustō, *āre vt.* a îmbătrîni TH. PRISC.; (*pas.*) a deveni bătrîn BOETH.

vetustus (*3*) *adj.* 1 vechi, de mult timp: *vetustum templum* VERG. templu vechi, *vetusta gens* VERG. neam vechi, *vetusta opinio* CIC. o veche părere, *vetusta amicitia* CIC. prietenie veche, *vetustissimus liberorum eius* TAC. cel mai vîrstnic dintre copiii lui, *vetustissimi auctores* QUINT. autorii cei mai vechi; 2 (*oc.*) arhaic, învechit: *Laelius multo vetustior quam Scipio* CIC. Laelius apare mult mai arhaic decît Scipio.

vexābilis (*2*) *adj.* 1 chinuitor C. AUR.; 2 chinuit, suferind LACT.

vexābiliter *adv.* chinuitor C. AUR.

vexāmen, *inis n.* zguduire LUCR.

vexātiō, *ōnis f.* 1 (*mai rar*) zgîlţîire, scuturare, zguduire PETR., SEN.; 2 zbatere, chin, suferinţă, durere: ~ *partus* PLIN. chinurile facerii, ~ *corporis* CIC. durere fizică; 3 maltratare, prigonire, insultă: *virgines Vestales ex vexatione eripere* CIC. a scăpa vestalele de maltratare, ~ *direptioque sociorum* CIC. prigonirea şi jefuirea aliaţilor.

vexātīvus (*3*) *adj.* chinuitor, dureros C. AUR.

vexātor, *ōris m.* cel care tortureazǎ, care chinuieşte, asupritor, tulburător CIC. ş.a.

vexātrix, *īcis f.* cea care chinuieşte, persecutoare LACT.

vexi *pf. v.* **veho**

vexillārius, *iī m.* stegar LIV.; (*fig.*) cap al unei bande APUL. // **vexillāriī,** *ōrum m. pl.* vexilari (*corp de rezervă format din veterani dezlegaţi de jurămîntul militar, dar încă neconcediaţi*).

vexillātiō, *ōnis f.* 1 detaşament de vexilari (*v. supra*) SUET.; 2 corp de cavalerie VEG., AMM.

vexillifer, *era, erum adj.* purtător de steag PRUD. // **vexillifer,** *erī m.* stegar VOP.

vexillum, *ī n.* 1 stindard (*asemănător unui prapur*), steag (*în special, al unui detaşament de cavalerie, de veterani, de aliaţi ş.a. sau al celor ce plecau să întemeieze o colonie*); 2 steag (roşu) pe cortul generalului (*înălţat spre a da semnalul plecării la luptă*): ~ *proponere* CAES. a da semnal de luptă; 3 detaşament de luptă din soldaţi grupaţi în jurul unui steag: *vexilla Germanorum* TAC. corpuri de cavalerie de germani, *vexilla primae legionis* TAC. detaşamente de veterani ai legiunii întîi.

vexō (*1*) *vt.* 1 a agita puternic, a zgîlţîi, a scutura: *navigia vexata* LUCR. corăbii zgîlţîite (de valuri), *montes supremos vexat* LUCR. (vînturile) scutură vîrfurile munţilor, *in turba vexatus* SUET. îmbrîncit în mulţime într-o parte şi într-alta; 2 a maltrata, a vătăma, a devasta: ~ *agros Gallorum* CAES. a devasta ogoarele gallilor, ~ *urbes* CIC. a jefui oraşele, ~ *hostes* CAES. a da iama în duşmani, *male vexatae comae* OV. pletele straşnic tîrnuite, ~ *pecuniam* SALL. a risipi banii; 3 (*fig.*) a necăji, a chinui, a jigni, a vexa, a ataca: *socii vexati* CIC. aliaţii asupriţi, ~ *aliquem omnibus probris* CIC. a jigni pe cineva cu tot felul de ocări, *sollicitudo impios vexat* CIC. neliniştea îi chinuie pe ticăloşi, *conscientia mentem vexabat* SALL. remuşcarea îi chinuia sufletul.

via, *ae f.* 1 drum, cale: ~ *pulverulenta* CIC. drum prăfos, *in viam se dare* CIC. a porni la drum, *in viam redire* CIC. a reveni la drumul cel bun, *viam munire* CIC. a construi un drum, *viam sternere* LIV. a pava un drum, *strata viarum* LIV. străzi pavate, *via fert in* ... LIV. drumul duce la ..., *suā viā ire* SEN. a merge pe drumul său, *Via Appia*, *Via Sacra* CIC. Calea Appia, Calea Sfîntă; (*fig.*) *viam fraudis inire* LIV. a porni pe calea înşelăciunii, ~ *gloriae* CIC. calea spre dobîndirea gloriei; 2 (*spec.*) canal, conductă, culoar: *aquarum viae* OV. conducte de apă, *vocis* ~ OV. laringe, *spirandi viae* OV. căile respiratorii, *in viam transit* MART. *5, 14, 8* trece pe culoarul dintre bănci (la teatru); 3 (*abstr.*) călătorie, mers: *odio maris atque viarum* HOR. din sila de a călători pe mare şi pe uscat, *bidui* ~ CAES. două zile de marş, *de viā languere* CIC. a fi obosit de drum, *inter vias* PL. în timpul călătoriei; 4 (*fig.*) mijloc, metodă, procedeu: *non tam iustitiae, quam litigandi tradunt vias* CIC. ei transmit nu procedeele justiţiei, cît pe cele ale şicanelor, *viae artium* CIC. metodele ştiinţelor, *ratione et viā* CIC. prin metodă raţională; [genit. arh. *vias* ENN. şi *viāi* ENN., LUCR.; formă rustică *veha* şi *vea* VARR.].

viālis (*2*) *adj.* de drumuri, de străzi: *Lares viales* PL. larii protectori ai drumeţilor.

viārius (*3*) *adj.* de drumuri: *lex viaria* ap. CIC. legea privitoare la repararea drumurilor.

viāticātus (*3*) *adj.* avînd mijloace de drum PL.

viāticulum, *ī n.* slabe provizii de drum APUL.

viāticum, *ī n.* 1 bani de drum, provizii de drum: ~ *alicui dare* PL. a da cuiva bani de drum, *sine viatico* PL. fără merinde de drum; (*oc.*) bani de cheltuială (pentru un tînăr care studiază) DIG.; mijloace materiale *apud* GELL.; 2 bani adunaţi, economie (a soldatului din vinderea prăzii) HOR. Ep. *2, 2, 26*.

viāticus (*3*) *adj.* de călătorie: *viatica cena* PL. Bacch. *94* masă dată spre a sărbători întoarcerea cuiva dintr-o călătorie.

viātor, *ōris m.* 1 călător, drumeţ CIC., CAES.; 2 curier oficial, mesager (la dispoziţia cenzorilor, tribunilor şi a altor autorităţi) VARR., CIC.

viātōrius (*3*) *adj.* de călătorie PLIN., VITR., ş.a.

viātrix, *īcis f.* călătoare MART. CAP.

vibex, *īcis f.* vînătaie, dungă lăsată de bătaia cu biciul PLIN. ş.a.

vibia, *ae f.* prăjină pusă de-a curmezişul peste o alta, numită *vara* (*s.v.*) AUS.

Vibilia, *ae f.* zeiţa călătorilor rătăciţi ARN.

Vibius, *iī m.* nume de familie roman.

vībix *v.* **vibex**

Vibo, *ōnis f.* oraş în Bruttium (= *Vibo Valentia*) // **Vibōnensis** (*2*) *adj.* al Vibonei, vibonian.

vibrābilis (*2*) *adj.* 1 care se poate arunca prin răsucire în aer (*despre suliţă*) AUS.; 2 scăpărător, scînteietor (*despre o stea*) MART. CAP.

vibrābundus (*3*) *adj.* scăpărător, scînteietor MART. CAP.

vibrāmen, *inis n.* vibrare, tremurare (a limbii şarpelui) APUL.

vibrātiō, *ōnis f.* **1** balansare, cumpănire a lăncii de aruncat DIOM.; aruncarea fulgerelor VOP.; **2** tremurare a penelor M. VICT.

vibrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **vibro** // **adj.** scăpărător, scînteietor MART. CAP.

vibrātus[2], *ūs m.* scînteiere, scăpărare MART. CAP.

vibrissō, *āre vi.* a face triluri (în cîntec) TITIN.

vibrō (*1*) **I** *vt.* **1** a scutura răsucind (spre a imprima o mişcare vibratorie), a balansa cumpănind (spre a arunca cu putere), a face să tremure: ~ *hastas* CIC. a roti lăncile, ~ *sicas* CIC. a răsuci pumnale, *vibrabant flamina vestes* OV. suflările vîntului făceau să-i vălurească haina, *sustinentium umeris vibratus* TAC. clătinîndu-se pe umerii celor ce-l purtau, *viscera vibrantur* (*equitando*) TAC. măruntaiele îi sînt zdruncinate (de fuga calului); (*spec.*) *crines vibrati ferro* VERG. părul ondulat cu fierul; **2** a arunca, a azvîrli (cumpănind, balansînd): ~ *iaculum* OV. a arunca săgeata, *vibratus ab aethere fulgor* VERG. fulger azvîrlit (de Iupiter) din înaltul cerului; (*fig.*) *truces vibrare iambos* CATUL. a săgeta pe cineva cu iambii groaznici. **II** *vi.* **1** a vibra, a tremura: *tres vibrant linguae* (*anguis*) OV. cele trei limbi ale şarpelui tremură, *haec vox adhuc vibrat in auribus meis* SEN. această voce vibrează pînă azi în urechile mele; **2 a.** a scînteia, a scăpăra: *gladius vibrans* VERG. sabia care scapără, *mare vibrat* CIC. apa mării scînteiază (de razele soarelui); **b.** (*fig.*) a avea mare forţă de pătrundere: *Demosthenis non tam vibrarent fulmina illa, nisi* ... CIC. fulgerele elocvenţei lui Demosthene n-ar avea altă forţă, dacă nu ..., *oratio incitata et vibrans* CIC. vorbire vie şi scînteietoare.

Vībulānus, *ī m.* poreclă a unuia din neamul Fabiilor.

Vibullius, *ī m.* nume de familie roman.

vīburnum, *ī n.* (*bot.*) călin (*Viburnum opulus*) VERG.

vīcānus (*3*) *adj.* de sat, de ţară: *vicani haruspices* CIC. (*peior.*) ghicitori de ţară // **vīcānus,** *ī m.* sătean LIV.

Vīca Pōta (Vicāpōta), *ae f.* zeiţa victoriei CIC., LIV.

vicāria, *ae f.* **1** înlocuitoare SEN.; **2** viceprefectura pretoriului COD. TH.

vicāriānus (*3*) *adj.* de viceprefect al pretoriului SID.

vicarietās, *ātis f.* reciprocitate, ofertă reciprocă FORT.

vicārius (*3*) *adj.* care înlocuieşte, înlocuitor CIC. // **vicārius,** *iī m.* **1** înlocuitor, supleant: ~ *tuo muneri succedam* CIC. îţi voi urma ca înlocuitor la postul tău; **2** (*spec.*) **a.** reprezentant: ~ *alieni iuris* CIC. reprezentant al drepturilor altuia; **b.** sclav subaltern al altui sclav HOR., MART.; **c.** înlocuitor al unui soldat LIV.; **d.** înlocuitor al prefectului pretoriului COD. TH.

vicātim *adv.* **1** cartier de cartier, stradă de stradă, sat de sat HOR., TAC.; **2** prin sate, în sate LIV.

vice, vicem *v.* **vicis**

vicedominus, *ī m.* vicerege CASSIOD.; viceierarh ECCL.

vīcēnālis (*2*) *adj.* de douăzeci de ... APUL.

vīcēnārius (*3*) *adj.* de douăzeci (de ani, degete): *lex quina vicenaria* PL. Ps. *303* legea care interzice împrumutul de bani cuiva care n-a împlinit douăzeci şi cinci de ani, *vicenaria fistula* VITR. tub (cu circumferinţă) de douăzeci de degete // **vīcēnārius,** *iī m.* om de douăzeci de ani ARN.

vīcēnī, *ae, a num.* **1** cîte douăzeci: *annos vicenos in disciplina permanent* CAES. rămîn cîte douăzeci de ani la învăţătură; **2** douăzeci PLIN., MART.; [genit. *vicenum* PLIN.].

vīcennālis (*2*) *adj.* la douăzeci de ani // **vīcennālia,** *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* Vicenalii (*sărbători la împlinirea a douăzeci de ani de domnie a împăratului*) LACT.

vīcennium, *iī n.* perioadă de douăzeci de ani DIG.

vicens... *v.* **vices...**

Vicentia, *ae f. v.* **Vicetia**

vices *v.* **vicis**

vīcēsimānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea a XX-a.

vīcēsimārius (*3*) *adj.* privitor la a douăzecea parte, de cinci la sută, ca impozit: *aurum vicesimarium* LIV. bani scoşi din impozitul de cinci la sută asupra eliberării sclavilor // **vīcēsimārius,** *iī m.* perceptor al impozitului de cinci la sută.

vīcēsimātiō, *ōnis f.* pedeapsa cu moartea a unui soldat din douăzeci CAPIT.

vīcē(n)simus (*3*) şi **vigesimus** (*3*) *num.* al douăzecilea: *intra annum vicesimum* CAES. înainte de vîrsta de douăzeci de ani, *altero et vicensimo aetatis anno* TAC. la vîrsta de douăzeci şi doi de ani // **vicesima,** *ae f.* a douăzecea parte, impozit de cinci la sută (*plătit la eliberarea sclavilor şi pe mărfuri importate ori exportate sau pe moşteniri*) CIC., LIV., PLIN. IUN.

vīcessis, *is m.* douăzeci de aşi PRISC.

Vīcētia, *ae f.* oraş între Verona şi Padua (*azi, Vicenza*) // **Vīcētīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Vicetiei, vicetinii.

vīcī *pf. v.* **vinco**

vicia, *ae f.* (*bot.*) măzăriche, borceag (*Vicia sativa*) CAT., VERG.

viciālia, *ium n. pl.* tulpină de măzăriche COL.

viciārius (*3*) *adj.* de măzăriche COL.

viciē(n)s *num.* de douăzeci de ori: *insula in circuitu vicies centena milia passuum* CAES. insulă de cîte douăzeci de ori o sută de paşi în jur, *sestertium vicies* (subînţ. *centena milia*) CIC. sau (*abs.*) *vicies* MART. două milioane de sesterţi.

Vicilīnus, *ī m.* epitet al lui Iupiter LIV. *24, 44, 8.*

vīcīnālis (*2*) *adj.* de vecini, al vecinilor: ~ *usus* LIV. folosinţa vecinilor, ~ *via* SEN. drum comun vecinilor, *vicinalia bella* IUST. războaie cu vecini.

vīcīnāria via, *ae f.* drum lateral într-o tabără HYG.

vīcīnē *adv.* (*doar la comp. şi superl.*) aproape FORT., AUG.

vīcīnia, *ae f.* **1** vecinătate: *in ~ nostra est lacus* CIC. în vecinătatea noastră este lacul (*locat.*) *hic viciniae* TER. aici în vecinătate, *proximae viciniae habitat* PL. locuieşte foarte aproape de aici; (*fig.*) ~ *mortis* PETR. apropierea morţii; **2** oamenii din vecinătate: *Hispala libertina non ignota viciniae* LIV. Hispala, o libertă bine cunoscută vecinilor, *viciniam totam concitabit* PETR. va asmuţi toţi vecinii; **3** (*fig.*) asemănare, înrudire: *est quaedam virtutum vitiorumque vicinia* QUINT. este oarecare asemănare între virtuţi şi vicii, *est huic tropo quaedam cum synecdoche vicinia*

QUINT. există o oarecare afinitate între acest top şi sinecdocă.

vīcīnitās, *ātis f.* 1 vecinătate: *propter vicinitatem totos dies simul eramus* CIC. din cauza vecinătăţii, eram împreună zile întregi; 2 vecini: *si te ~ videbit* CAT. dacă te vor vedea vecinii; (*pl.*) *vicinitates* CIC. raporturi cu vecinii; 3 (*fig.*) afinitate, asemănare, raport: *excusantur haec vitia vicinitate virtutum* QUINT. aceste defecte sînt scuzate în comparaţie cu meritele.

vīcīnitus *adv.* aproape, în apropiere COD. TH.

vīcīnor, *āri vi. dep.* a fi vecin, a fi aproape [cu dat.] C. AUR.; (*fig.*) a se apropia, a semăna SID.

vīcīnus (*3*) *adj.* 1 vecin, învecinat, din apropiere: *vicinae urbes* VERG. oraşele vecine, *mors vicina* PHAEDR. moarte apropiată, *vicinum bellum* LIV. război într-o ţară vecină, *vicina iurgia* HOR. certuri între vecini, (*cu dat.*) *Thessalia vicina Macedoniae* LIV. Thessalia învecinată cu Macedonia, (*rar cu genit.*) *ora vicina perusti aetheris* LUC. ţărm învecinat cu zona toridă // **vīcīnus**, *ī m.* vecin şi **vīcīna**, *ae f.* vecină: *~ proximus* CIC. vecinul cel mai apropiat, *anus vicina loci* OV. babă, vecină cu locul // **vīcīnum**, *ī n.* vecinătate, apropiere: *stellae in vicino terrae* PLIN. stele în apropierea pămîntului, *e* (*ex*) *vicino* CELS. din apropiere, (*pl.*) *amnis rigans vicinia* PL. rîu care udă ţinuturile din apropiere, *in Syriae vicinia* PLIN. în locurile din apropierea Syriei; 2 (*fig.*) apropiat, asemănător [frecv. cu dat.]: *vicina virtutibus vitia* QUINT. defecte asemănătaore cu calităţile, *odor croco ~* PLIN. miros asemănător cu cel de şofran.

vicis *genit. f.* (*fără nom., dat. sg. şi genit. pl.*) 1 schimbare, venire la rînd, ordine alternativă, rînd: *dum nox vicem peragit* OV. în timp ce noaptea îşi face rîndul (urmînd zilei), *solvitur hiems grata vice veris et Favoni* HOR. iarna se moaie prin venirea din nou a primăverii şi a zefirului, *vigiliarum vices servare* LIV. a respecta ordinea schimburilor de gardă, *per vices clamare* OV. a striga cu rîndul, *in vices* TAC. cu schimbul, *alterna vice* COL. şi *alternis vicibus* PLIN. alternativ, *per vices annorum* OV. an de an, *lectionis taedium vicibus levatur* plictiseala lecturii se combate prin varierea cărţilor, *vice versa* SEN. şi *versa vice* IUST. viceversa, *in vicem* (*invicem*) cu schimbul, alternativ; 2 schimbări ale sorţii, soartă, destin; (*oc.*) vicisitudini, primejdii: *vices non valent convertere humanam vicem* HOR. nu pot schimba soarta omului, *vicem suam conqueri* SUET. a se plînge de soarta sa, *vices superbae* HOR. vicisitudini crude, *bellorum vices* TAC. şansele schimbătoare ale războaielor; 3 schimb, reciprocitate: *proclivius est iniuriae quam beneficio vicem exsolvere* TAC. mai uşor e să plăteşti pentru o ofensă decît pentru o binefacere (e mai uşor să răzbuni o ofensă decît să răsplăteşti o binefacere), *redde vicem meritis* OV. recunoaşte serviciile, *non poteris referre vicem* OV. nu-ţi vei putea arăta recunoştinţa, *vices exigere* OV. a cere reciprocitate; 4 rol (într-o funcţie), datorii, treabă: *ad vicem alicuius accedere* CIC. a împlini rolul cuiva, a înlocui pe cineva, *fungar vice cotis* HOR. voi îndeplini rolul de cute, *per speciem alienae fungendae vicis* LIV. sub aparenţa că înlocuieşte pe cineva, *vestram meamque vicem explete* TAC. îndepliniţi datoria voastră şi pe a mea, *sacra regiae vicis* LIV. ceremoniile sfinte care sînt de datoria regelui; 5 (*expr.*) *ac vicem* (= *in vicem*) [cu genit.]: **a.** cu rîndul, pe rînd, succesiv: *ut hoc insigne regium suam cuiusque vicem per omnes iret* LIV. ca acest însemn al puterii regale (fasciile) să treacă pe la toţi, la fiecare cu rîndul; **b.** în locul, pentru: *vos respondetote istarum vicem* PL. voi să răspundeţi în locul acestora, *heri vicem meamque* PL. în locul stăpînului şi al meu, *tuam vicem saepe doleo, quod* ... CIC. adeseori sînt întristat pentru tine că ..., **c.** ca şi, întocmai ca: *Sardanapali vicem* CIC. ca Sardanapal; (*abl.*) *vice* [cu genit.]: a) ca şi, în chip de: *quaeque dixerat, oraculi vice accipiens* TAC. luînd ca pe un oracol tot ce spunea el; b) pentru: *vice eorum sollicitus* CIC. îngrijorat pentru ei, *exanimes vice unius* LIV. pieriţi de frică pentru un singur ins.

vicissātim *adv.* rînd pe rînd PL.

vicissim *adv.* 1 invers, iarăşi: *hilaritas et ~ tristitia* CIC. veselia şi, invers, tristeţea; 2 la rîndul său: *hanc veniam petimusque damusque ~* HOR. cerem şi, la rîndul nostru, acordăm această îngăduinţă, *considera nunc ~ tuum* (*factum*) CIC. analizează-ţi la rîndul tău fapta.

vicissitās, *ātis f. v.* **vicissitudo** ACC.

vicissitūdō, *inis f.* 1 schimbare, alternare, urmare alternativă: *fortunae vicissitudines* CIC. schimbările sorţii, *~ dierum noctiumque* CIC. alternanţa zilelor şi nopţilor, *~ laboris ac voluptatis* CIC. alternarea efortului şi a plăcerii; 2 schimb: *~ studiorum officiorumque* CIC. schimb reciproc de atenţii şi de servicii, *~ litterarum* HIER. schimb de scrisori.

victima, *ae f.* animal de jertfă: *pro victimis homines immolant* CAES. în loc de animale, jertfesc oameni; (*fig.*) victimă: *se victimam reipublicae praebere* CIC. a se oferi ca victimă pentru stat.

victimārius (*3*) *adj.* de vite oferite sacrificiului: *~ negotiator* PLIN. negustor de animale pentru sacrificii // **victimārius**, *iī m.* **a.** slujitor la sacrificii LIV.; **b.** negustor de animale de sacrificiu VAL. MAX.

victimātōr, *ōris m.* sacrificator (la jertfe) LACT.

victimō, *āre vt.* a înjunghia vita destinată sacrificării: *~ grandem hircum Marti* APUL. M. *7, 11* a sacrifica un ţap mare lui Marte, *~ aliquem hostiam* APUL. M. *7, 22* a ucide un om în chip de jertfă.

victitō, *āre, āvī, vi.* [*vivo*] a trăi cu ..., a-şi duce zilele, a se hrăni [cu abl.]: *ficis victitamus aridis* PL. ne ţinem zilele cu smochine uscate; (*abs.*) a trăi PL., TER.

victor[1], *ōris adj. m.* învingător: *~ Atheniensium* CURT. învingător al atenienilor, *~ belli* CIC. învingător în război, *~ bello civili* CIC. învingător în războiul civil // **adj.** *~ exercitus* CAES. armata victorioasă, *~ currus* OV. carul triumfal, *victores discedere* CAES. (*abire* VERG.) a ieşi învingători; (*fig.*) *animus lubidinis et divitiarum ~* SALL. suflet care-şi domină poftele de plăceri şi de avuţii, *~ propositi* HOR. victorios în scopul propus.

Victor[2], *ōris m. 1*) „Învingătorul" (*epitet al lui Hercules*); *2*) cognomen roman (*de ex.*: *Sextus Aurelius Victor, istoric roman*).

victōria, *ae f.* **1** victorie: ~ *dubia* CAES. victorie îndoielnică, ~ *certaminis* LIV. victorie în luptă, *civilis belli* ~ CIC. victorie în războiul civil, *victoriā potiri* CAES. a obține victoria, *victoriam reportare ab aliquo* sau *victoriam ferre* (*parere*) *ex aliquo* LIV. a cîștiga victoria asupra cuiva, ~ *de Romanis* IUST. victoria asupra romanilor, *victoriae temperare* SALL. a se stăpîni în victorie; **2** (*fig.*) izbîndă, victorie, succes: ~ *penes patres fuit* LIV. succesul a fost al patricienilor, ~ *litium* PLIN. victoria în procese; **3** Victoria (*zeița victoriei*) CIC.; statuia zeiței Victoria LIV.

victoriālis (*2*) *adj.* de victorie, de triumf TREB.

victōriātus (*3*) *adj.* datorat victoriei TERT. // **victōriātus,** *i m.* (subînț. **nummus**) **1** monedă de argint cu chipul Victoriei, valorînd 5 ași (= jumătate de dinar); (*fig.*) om mărunt, un mărunțel SEN. RH. (*despre retori*); **2** greutate de o jumătate de drahmă (*folosită în medicină*) M. EMP.

Victōriola, *ae f.* statuetă a zeiței Victoria CIC.

victōriōsus, (*3*) *adj.* victorios CAT. *apud* GELL., SID.

Victōrius, *ii m.* nume roman.

victrix, *īcis adj. f.* victorioasă; de victorie: ~ *Asiae Roma* FLOR. Roma învingătoarea Asiei; (*adj.*) *victrices legiones* TAC. legiuni victorioase; (*n. pl.*) *victricia arma* VERG. arme victorioase, *victrices litterae* CIC. scrisoare anunțînd victoria; (*fig.*) *mater* ~ *filiae, non libidinis* CIC. mama care și-a învins fiica, dar nu și poftele, ~ *causa* LUC. cauza victorioasă; [abl. *victrice*, dar și *victrici* LIV.; genit.pl. *victricium* SEN.].

victuālis (*2*) *adj.* de hrană, alimentar APUL. // **victuālia,** *ium n. pl.* alimente CASSIOD.

victuārius (*3*) *adj.* de alimente TERT.

victum *supin v.* **vinco**

Victumulae, *ārum f. pl.* oraș în Gallia Cispadană (*în apropiere de Placentia*).

victūrus (*3*) *p. viit. v.* **vinco** și **vivo**

victus[1] (*3*) *p. pf. v.* **vinco**

victus[2], *ūs m.* [*vivo*] **1 a.** (*frecv.*) hrană, alimente, mîncare: ~ *cotidianus* CIC. hrana zilnică, ~ *sordidus* QUINT. hrană proastă, *victum quaerere* PHAEDR. a căuta de-ale gurii, *victui herba est* TAC. ca mîncare le este iarba; **b.** (*judic.*) mijloace de întreținere DIG.; **2** (*mai rar*) fel de viață: *consuetudo* ~ CAES. B.G. *1, 31, 11* fel obișnuit de viață, ~ *Persarum* CIC. fel de viață al perșilor, *aliquem deducere a pristino victu* NEP. a abate pe cineva de la felul vechi de viață, *vitam victumque mutare* CIC. a-și schimba viața și felul de trai; [genit. *victi* PL., dat. *victu* VERG.].

vīculus, *ī m.* sătuc, cătun CIC., LIV.

vīcus, *ī m.* **1** (*la oraș*) cartier, sector; (*spec.*) cale: *vicos plateasque inaedificat* CAES. (Pompeius) baricadează cartierele și piețele, *extremi vici* HOR. suburbiile, (*ca denumire*) *Vicus Longus, Vicus Tuscus* Calea Lungă, Calea Etruscă; **2** (*la țară*) sat, tîrg CIC.; **3** proprietate la țară: *quid vici prosunt aut horrea?* HOR. la ce folosesc pămînturile și grînarele?

vidēlicet *adv.* [*videre* + *licet*] **1** (*mai rar*) se poate vedea că ..., este clar, este evident că ... [cu inf.]: ~ *parcum illum fuisse senem* PL. St. *555* este clar că moșneagul acela a fost un zgîrcit, *esse* ~ *in terris primordia rerum* LUCR. *1, 210* este evident că în pămînt sînt germeni; **2** evident, desigur, firește, de bună seamă, se vede: *Quid metuebant? Vim* ~ CIC. De ce se temeau? De un act de violență, firește!, (*ironic*) *Catilina, homo* ~ *timidus* CIC. Catilina, un om timid, vezi bine ...; **3** (*spre a explica mai bine*) se înțelege, adică: *caste iubet lex adire ad deos, animo* ~ CIC. legea ne impune să ne apropiem cu curățenie de zei, sufletește, se înțelege.

viden = **videsne?** vezi tu? nu vezi?

videns, *ntis p. pr. v.* **video** // *subst. m.* prezicător, profet ECCL.

videō, *ēre, vīdī, vīsum vt.* **1 a.** a vedea (*ca simț al văzului*): *sensus videndi et audiendi* CIC. simțul văzului și al auzului, *bene* (*clare* PL.) ~ *oculis* CIC. a avea vederea bună; **b.** (*oc.*) a fi cu ochii deschiși, a fi treaz VERG. B. *6, 21*; **2** a percepe cu ochii, a vedea (observînd): ~ *aliquid procul* CAES. a vedea ceva în depărtare, *opera quae numquam viderant Galli* CAES. fortificații pe care gallii nu le văzuseră niciodată, *eos cum tristiores vidisset* CIC. văzîndu-i pe aceștia mai triști, (*cu p. pr.*) ~ *oves properantes domum* VERG. a vedea oile grăbindu-se spre casă, (*cu ac. și inf.*) *se classe hostium circumfusos videbant* CIC. vedeau că sînt împresurați de flota dușmanilor, *videre ut* ... [cu conjct.] a vedea cum ..., *videre cum* ... [cu conjct.] a vedea cînd (cum); (*pas.*) *a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat* CIC. nu era văzut de nimeni, în schimb el vedea totul // **visa,** *ōrum n. pl.* cele văzute în vis // **videndus** (*3*) *p. viit.* vizibil: *nulli videndus* OV. invizibil tuturor; (*poet. despre alte simțuri*) *mugire videbis sub pedibus terram* VERG. vei auzi pămîntul gemînd sub picioare; **3** (*oc. despre lucruri*) a avea vedere spre ...: *triclinium hortum videt* PLIN. IUN. sufrageria are vedere spre grădină, *quae nascentem videt ora solem* SEN. ținut orientat spre răsărit; **4** a se duce să vadă, a vizita, a se întîlni (cu cineva): ~ *aegrum* CELS. a vizita un bolnav, *Veliam devectus Brutum vidi* CIC. ajuns la Velia, m-am dus să-l văd pe Brutus; **5** a avea parte să vadă (*ceva bun sau rău*): *utinam eum diem videam, cum*... LIV. o, de-aș trăi să văd ziua cînd ..., *multas clarissimas victorias aetas nostra vidit* CIC. multe victorii strălucite am trăit noi să vedem; **6** a se uita (cu atenție), a privi: *vide, tali ubi sint* PL. vezi, unde sînt arșicele, *me vide!* PL. uită-te la mine! (încrede-te în mine!), *quin tu me vides?* CIC. de ce nu iei seama la mine (luînd exemplu)?, *omnes acie Saturnia torva vidit* OV. Iuno mi-i măsoară pe toți cu priviri furioase, *aliquem* ~ *non posse* CIC. a nu putea vedea (suferi) pe cineva; **7** (*fig.*) **a.** a vedea cu mintea, în imagnație: ~ *aliquid in somnis* OV. a vedea ceva în vis, ~ *exitum animo* CIC. a vedea în mintea sa deznodămîntul, *consuetudine iucunda me privatum videbam* CIC. mă vedeam lipsit de o tovărășie plăcută; **b.** a avea putere de pătrundere, a fi perspicace: *plus* ~ CIC. a fi mai perspicace, *animus qui longius videt* CIC. o minte care vede mai departe, ~ *in litteris* CIC. a fi pătrunzător în materie de literatură; **c.** a remarca, a observa, a pricepe, a-și da seama: ~ *acutius vitia in dicente quam recta* CIC. a vedea mai bine defectele

decît calităţile unui orator, *quod ego, cur nolim, non video* CIC. nu înţeleg de ce aş refuza acest lucru, *vidit in magno se fore periculum* NEP. şi-a dat seama că va fi în mare primejdie, *quid homines suspicentur, videtis* CIC. ce bănuiesc oamenii, vă daţi bine seama; **8** a se gîndi, a judeca, a examina, a cîntări: *duae conditiones sunt; utram accipias, vide* PL. există două condiţii; gîndeşte-te bine pe care dintre ele o primeşti, *te moneo ut videas etiam atque etiam quid agas* CIC. îţi atrag atenţia să te gîndeşti serios ce faci; (*viit.II se traduce cu viit.I*) *quam id recte faciam viderint sapientes* CIC. cît de bine procedez aşa, vor judeca înţelepţii (este treaba lor să judece), *hi fuerunt certe oratores; quanti autem, tu videris* CIC. aceştia au fost desigur oratori, cît de talentaţi... rămîne să apreciezi tu; **9** a se îngriji (de ceva), a se ocupa (de ceva), a vedea de ...: *is antecesserat, ut prandium nobis videret* CIC. acesta o luase înainte, ca să vadă de masă pentru noi, ~ *aliquid cibi* CIC. a procura ceva de mîncare, (cu *ut* şi *ne*) *navem idoneam ut habeas, diligenter videbis* CIC. dă-ţi silinţa să ai o navă potrivită, *videant consules, ne quid detrimenti capiat respublica* CIC. consulii să ia măsuri ca statul să nu fie primejduit, *videndum est, ne obsit benignitas* CIC. trebuie să fim atenţi ca bunăvoinţa să nu dăuneze, *vide ne non sit hoc proprium nomen omnium* CIC. ia seama că s-ar putea ca acesta să fie numele propriu al tuturor, *vide ne sit aliqua culpa eius* CIC. ia seama că s-ar putea să fie cumva vina acestuia; **10** a avea în vedere (ca scop), a ţinti, a urmări: *maius quiddam videbam* CIC. ţinteam la ceva mai mare, ~ *gloriam, imperia* LIV. a urmări glorie, comandamente militare.

videor, *ērī, vīsus sum* (pas. al vb. *video*) **1** a fi văzut, a se vedea: *ab hoste est visus* LIV. a fost văzut de duşmani, (*pas.-refl.*) *in eo loco paucae stationes equitum videbantur* CAES. în acel loc puţine posturi de cavalerie se vedeau; **2** a se vedea bine: *ut omnia postponere videretur* CAES. ca să se vadă clar că el pune toate celelalte pe un plan secundar, *nostri pabulatione prohibitum hostes videbantur* CAES. era clar că ai noştri vor putea împiedica duşmanii de la aprovizionarea cu furaje; **3** a se părea, a părea: (*cu nume predic.*) *cetera quae quibusdam admirabilia videntur* CIC. celelalte lucruri care par unora minunate, (*cu nom. şi inf.*) *ut exstinctae potius amicitiae videantur esse, quam oppressae* CIC. ca prieteniile să pară mai degrabă că s-au stins decît că s-au rupt, (*impers. cu ac. şi inf.*) *non mihi videtur ad beate vivendum satis posse virtutem* CIC. nu mi se pare că virtutea e suficientă spre a trăi fericit, *plerisque periculosum videbatur flumen pervadere* CURT. celor mai mulţi li se părea periculos lucru să străbată fluviul; (*parentetic*) *ut mihi videtur* CIC. cum mi se pare mie, *mihi videor, tibi videris, sibi videtur* ... [cu inf. exprimat sau subînţ.] = eu cred, gîndesc, îmi închipui că: *videor mihi liberius loqui debere* CIC. eu cred că ar trebui să vorbesc mai liber, *quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus* NEP. fiindcă îşi închipuia că a cîştigat gloria militară a lui Agamemnon, *ut sibi videntur* CIC. cum cred ei, (*cu dat. subînţ.*) *satis facere reipublicae videmur, si* ... CIC. credem că facem destul pentru republică dacă ..., *Pompeiani iam vicisse videbantur* CAES. pompeianii îşi închipuiau că au şi învins; **4** a i se părea potrivit, a crede că e mai bine [cu inf. frecv. subînţ.]: *visum est mihi de senectute aliquid ad te conscribere* CIC. mi s-a părut potrivit să-ţi scriu ceva despre bătrîneţe, *ut tibi videbitur* CIC. cum vei crede de cuviinţă, *quem videretur, ei mitteret* LIV. să i-l trimită pe cel care i s-ar părea mai potrivit, *fac ut videtur* CIC. fă cum crezi că e mai bine, *si tibi videtur* CIC. dacă ţi se pare potrivit, dacă vrei (*formule de politeţe*).

vidua, *ae f.* văduvă CIC. ş.a.; (*oc.*) nemăritată LIV.

viduālis (*2*) *adj.* de văduvie AUG.

viduātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **viduo**

viduātus[2], *ūs m.* văduvie TERT.

viduertās, *ātis f.* nerodnicie (a pămîntului), recoltă proastă CAT.

viduitās, *ātis f.* **1** lipsă (de ceva) PL. Rud. *665*; **2** văduvie: *in viduitate relictae filiae* LIV. fetele lui rămase văduve.

Vīdulāria, *ae f.* [*vīdulus*] „Traista" (*titlul unei comedii a lui Plautus*).

vīdulus, *ī m.* sac de piele PL.; coş căptuşit cu piele PL.

viduō (*1*) *vt.* **1** a goli, a lipsi (de ceva): ~ *urbem civibus* VERG. a goli oraşul de cetăţeni, *foliis viduantur orni* HOR. ulmii sînt despuiaţi de frunze, *arva numquam viduata pruinis* VERG. cîmpii veşnic acoperite de chiciură, (*cu genit.*) *manuum viduata* LUCR. fiinţe lipsite de mîini; **2** a face văduv (pe cineva): *Agrippina viduata morte Domitii* SUET. Agrippina, rămasă văduvă prin moartea lui Domitius.

viduus (*3*) *adj.* **1** (*poet.* sau *postcl.*) lipsit, văduvit: ~ *pharetrā* HOR. lipsit (jefuit) de faretră, (*cu genit.*) *viduum pectus amoris* OV. inimă lipsită de dragoste, ~ *clavus* STAT. cîrma corăbiei lipsită de cîrmaci, *arva vidua arboribus* COL. cîmpii lipsite de arbori; **2** lipsit de soţ, văduv: *Penelopa vidua viro suo* PL. Penelopa lipsită de bărbatul ei, *vidui viri* PL. bărbaţi fără femei; (*oc. f.*) nemăritată: *viduae puellae* OV. fete nemăritate, *se rectius viduam futuram fuisse, quam cum impari iungi* LIV. zicea că ar fi fost mai bine să rămînă nemăritată decît să se unească cu un bărbat nepotrivit, (*poet. despre lucruri*) ~ *torus* PROP. patul lipsit de soţ *sau* soţie (iubit *sau* iubită PROP., OV.), *viduae noctes* OV. nopţi pustii (lipsite de iubiri), *vidua vitis* CATUL. viţă care n-are arbore de sprijin, *vidua arbor* HOR. copac care n-are viţă de sprijinit.

viduus, *ī m.* văduv PL.

viduvium, *iī n.* văduvie SID.

Vienna, *ae f.* oraş în Gallia (*situat pe fluviul Ron*; *azi, Vienne*) // **Viennensis**, (*2*) *adj.* din Vienna // **Viennensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Viennei.

vieō, *ēre, ētum vt.* a împleti ENN., VARR.

viescō, *ere vi.* a se trece, a se veşteji, a se usca COL.

viētus (*3*) *adj.* trecut, veştejit (*despre flori*) LUCR. răscopt, fleşcăit (*despre fructe*) CIC.; (*fig.*) ~ *senex* TER. bătrîn ramolit, *vieta membra* HOR. membre fleşcăite.

vīgēnī *v.* **viceni**

vigeō, *ēre, uī vi.* **1** a avea putere, a fi în putere, a fi plin de viaţă; (*despre plante*) *vivunt et vigent* CIC. tră-

iesc şi prind puteri, *viget aetas* SALL. sîntem în floarea vieţii, *vos vigentes estis* LIV. voi sînteţi în deplină putere, *animus laetitiā viget* LUCR. sufletul se înviorează de bucurie, *Fama mobilitate viget* VERG. zvonul creşte prin mişcare, *qui memoriā vigent sciunt* ... CIC. cei care au memoria bună ştiu...; 2 (*fig.*) a fi în floare, a fi puternic, a avea succes: *viguere Mycenae* OV. Mycena a fost în floare, *vigebant studia* CIC. ştiinţele erau la mare cinste, *tui politici libri omnibus vigent* CIC. cărţile tale politice se bucură de succes la toată lumea, *oratores qui nunc vigent* QUINT. oratorii care au acum succes, *auctoritate apud aliquem* ~ TAC. a avea mare autoritate pe lîngă cineva.

vigescō, *ere vi.* a prinde puteri, a se învigora: *pedes vigescunt* CATUL. picioarele prind puteri.

vīgēsimus (*3*) *v.* **vicesimus**

vīgessis, *is v.* **vicessis**

vigil, *ilis adj.* treaz, veghind necontenit, neadormit, vigilent, atent: *canes vigiles* HOR. cîini veghetori, *curae vigiles* OV. griji neadormite, ~ *ignis* HOR. foc nestins, *vigiles lucernae* HOR. opaiţe care ard întruna, ~ *nox* TAC. noapte de veghe, ~ *auris* STAT. ureche atentă // **vigil**, *ilis m.* paznic, santinelă, gardian: *vigiles nocturni* PL. gardieni de noapte; (*fig.*) *vigiles mundi* LUCR. *5, 1436* paznicii neadormiţi ai lumii (soarele şi luna).

vigilābilis (*2*) *adj.* care veghează, veghetor VARR.

vigilans, *ntis p. pr. v.* **vigilo** // **adj.** vigilent, atent CIC. ş.a.

vigilanter *adv.* atent, vigilent, cu grijă CIC.

vigilantia, *ae f.* 1 obişnuinţa de a lucra noaptea tîrziu, rezistenţă la somn CIC.; 2 (*fig.*) vigilenţă, purtare de grijă CIC. ş.a.

vigilātē *adv. v.* **vigilanter** GELL.

vigilātiō, *ōnis f.* nesomn, insomnie C. AUR.

vigilax, *ācis adj.* care veghează atent, mereu de veghe PROP.; (*fig.*) mereu treaz, neadormit: *curae vigilaces* OV. griji care te ţin treaz.

vigilia, *ae f.* 1 **a.** veghe, veghere: *Demosthenis vigiliae* CIC. nopţile nedormite ale lui Demosthene; **b.** (*med.*) insomnie CELS.; 2 (*mil.*) strajă de noapte: *noctu vigilias agere ad aedes sacras* CIC. a face de gardă noaptea la lăcaşurile sfinte, *exercitus vigiliis fessus* LIV. armata obosită de străjile de noapte; 3 veghe, schimb (*durata de timp cît soldatul făcea de veghe noaptea, care era împărţită în patru schimburi*: prima vigilia *cam de la ora 18 pînă la 21*, secunda vigilia *cam de la ora 21 pînă la miezul nopţii*, tertia vigilia *cam de la miezul nopţii pînă la ora 3 dimineaţa*, quarta vigilia *cam de la ora 3 pînă la 6*); 4 soldaţi care fac de gardă, gardă: *vigilias crebras ponere* SALL. a dispune gărzi dese, *vigilias ipse circumire* SALL. a inspecta personal posturile de gardă; 5 veghe religioasă: *noctu, vigiliis Cereris* PL. noaptea, la veghea în cinstea Cererei; 6 (*fig.*) **a.** vigilenţă, zel neobosit: *nostra vigiliā* CIC. prin vigilenţa mea; **b.** post, datorie: *cupio iam vigiliam meam tibi tradere* CIC. doresc să-ţi las ţie postul meu.

vigiliārium (vigilārium), *iī n.* gheretă, odaie a corpului de gardă SEN. Ep. *57, 6*.

vigilium, *iī n.* veghe VARR.

vigilō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a sta treaz (noaptea), a nu dormi: ~ *ad multam noctem* CIC. a sta treaz pînă noaptea tîrziu, *vigilare ... lucubrare* SEN. a sta tîrziu noaptea (a lucra la lumina opaiţului), ~ *ad ipsum mane* HOR. a veghea toată noaptea pînă dimineaţa, (*prov.*) *hic vigilans somniat* PL. acesta visează cu ochii deschişi, *vigilans dormit* PL. doarme de-a-n picioarele (de lene), *vigilans stertere* LUCR. a sforăi de-a-n picioarele; (*fig.*) *vigilantes curae* OV. griji neadormite; 2 (*fig.*) a veghea, a fi atent, a-şi da silinţa: *vigilabo pro vobis* CIC. voi veghea pentru voi, *semper nobis vigilandum* CIC. trebuie să veghem tot timpul, *vigila, ne causam deseras* CIC. dă-ţi silinţa să nu părăseşti cauza; 3 (*vt. poet.*) **a.** a-şi (pe)trece ... veghind: *nox convivio vigilata* TAC. noapte petrecută cu ospăţul, *noctes vigilantur amarae* OV. nopţi amare le petrec fără somn; **b.** a face ... stînd treaz noaptea (pierzînd din timpul de somn): *carmen vigilatum concinere* OV. a intona un cîntec compus în lungile veghi de noapte, *quae vigilanda viris* VERG. lucrări care trebuie făcute noaptea de bărbaţi.

vīgintī, *num. indecl.* douăzeci.

vīgintiangulus (*3*) *adj.* cu douăzeci de unghiuri APUL.

vīgintivir, *īri m.* vigintivir (*membru al unei comisii formate din douăzeci de inşi*), magistrat subaltern CAES. // **vīgintivirī**, *ōrum m. pl.* comisie de funcţionari inferiori SUET.

vīgintivirātus, *ūs m.* vigintivirat, funcţia de vigintivir (*v. supra*) CIC., TAC. ş.a.

vigor, *ōris m.* putere, energie, vigoare, forţă: *animi* ~ OV. forţă sufletească, (*spec.*) ~ *gemmae* PLIN. strălucirea vie a unei pietre preţioase.

vigōrātus (*3*) *p. pf. v.* **vigoro** // **adj.** puternic, viguros APUL. M. *9, 21*.

vigōrō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a fortifica, a învigora TERT., 2 a-şi trage puterea, a se fortifica TERT.

viguī *pf. v.* **vigeo**

vila, *ae v.* **villa**

vīle *adv.* de mică importanţă, fără valoare CLAUD.

vīlefaciō, *ere vt.* a degrada, a micşora LACT.

vīlescō, *ere, vilui vi.* a-şi pierde valoarea HIER.

vīlica, *ae f.* îngrijitoare a gospodăriei *sau* a fermei, fermieră CATUL. ş.a.; (*oc.*) ibovnică de la ţară, ţărancă CATUL. *61, 129*.

vīlicātiō, *ōnis f.* administrare a unei ferme COL.

vīl(l)icō[1], *āre vi.* a fi vechil la o fermă, a fi vătaf CIC.; (*vt.*) a administra ca vătaf APUL.

vīlicō[2], *ōnis m.* vătaf APUL.

vīl(l)icor, *āri vi. dep.* 1 a administra o fermă, a fi vătaf POMPON., 2 a trăi la ţară TURPIL., AUS.

vīlicus[1] (*3*) *adj.* (*rar*) de ţară, rustic AUS.

vīlicus[2], *ī m.* îngrijitor de fermă, vechil CAT. ş.a.; (*gener.*) administrator, intendent IUV.

vīlificō, *āre* (*I*) a nu prea ţine cont de ..., a dispreţui hier.

vīlis (*2*) *adj.* 1 care costă mai puţin, de puţin preţ, ieftin; *annona vilior* PL. costul mai ieftin al alimentelor, *vili emere* PL. a cumpăra ieftin, *vili vendere* MART. a vinde ieftin, *frumentum vilius erat* CIC. grîul era mai ieftin, *vilissimo* DIG. cu cel mai mic preţ, aproape pe nimic; 2 de mică valoare, fără valoare, de dis-

prețuit, neînsemnat: *virtus, nisi cum re, vilior alga est* HOR. meritele, dacă nu-s însoțite de avere, valorează mai puțin decît o algă, *si est tibi vile mori* OV. dacă pentru tine nu contează să mori, *vile est quod licet* PETR. ceea ce e permis ne pare de disprețuit, *aliquid vile habere* SALL. a nu ține cont de ceva, a disprețui ceva.

vīlisco, *ere v.* **vilesco** VEG.

vīlitās, *ātis f.* **1** preț mic, ieftinătate: ~ *annonae* CIC. ieftinătatea alimentelor, *offerre caput vilitati* PL. a-și oferi capul pe un preț mic, ~ *in vendendis fructibus* CIC. preț mic de vînzare a roadelor; **2** (*fig.*) lipsă de valoare, vulgaritate: ~ *verborum* QUINT. vulgaritatea cuvintelor; **3** disprețuire: ~ *sui* SEN. disprețul de sine.

vīliter *adv.* **1** pe un preț mic, ieftin: *vilius venire* PL. a fi vîndut mai prost; **2** de jos; meschin: *vilissime natus* EUTR. provenit de foarte de jos, ~ *se ipsum colere* APUL. a trăi meschin.

vīlitō, *āre vt.* a înjosi TURPIL.

villa, *ae f.* **1** casă la țară, gospodărie la țară, fermă, conac; **2** (*spec.*) ~ *publica* LIV. = clădire în Cîmpul lui Marte (*unde se primeau declarațiile de avere, se făceau înrolările în armată, se găzduiau soliile*).

villāris (*2*) *adj.* de casă la țară, de fermă PLIN.

villāticus (*3*) *adj.* de curte la țară, de fermă: *villaticae gallinae* VARR. găini de fermă.

villic... *v.* **vilic...**

villōsus (*3*) *adj.* acoperit de păr, păros, stufos: *pectora villosa* VERG. pieptul păros, *villosa radix* PLIN. rădăcină stufoasă, *villosa colubris guttura monstri* OV. M. *10, 21* gîtul acoperit de șerpi (în loc de păr) al monstrului (Cerberului).

villula, *ae f.* căsuță la țară, mică fermă CIC. ș.a.

villum, *ī n.* [*vinulum*] vinișor, băuturică TER. Ad. *786*.

villus, *ī m.* **a.** păr stufos (al animalelor), blană: *aries villo spectabilis aureo* CIC. berbecul minunat cu blana lui de aur; (*la o stofă*) *tonsis mantellia villis* VERG. ștergare cu perii tunși; **b.** (*la plante*) mușchi PLIN.

vīmen, *inis n.* **a.** nuia, vargă, ramură mlădioasă (de răchită, de trestie, de plop, de salcie): *scuta facta viminibus textis* CAES. scuturi făcute din nuiele împletite; **b.** (*spec.*) coș, paner MART.; varga lui Mercur (caduceul) STAT.

vīmentum, *ī n.* împletitură de nuiele TAC.

vīminalis (*2*) *adj.* din nuiele de răchită COL., PLIN.

Vīminālis collis *m.* Viminal (*una dintre cele șapte coline ale Romei, între Quirinal și Esquilin*).

Vīminalis porta *f.* Poarta Viminală (*una dintre porțile Romei*).

vīminētum, *ī n.* loc cu răchită, răchitiș VARR.

vīmineus (*3*) *adj.* de răchită, de nuiele, de trestie CAES., VERG.

Vīminius, *iī m.* epitet al lui Iupiter (*venerat pe Viminal*) VARR.

vin? = visne? vrei oare? HOR.

vīnācea (vīnācia), *ae f.* drojdie de struguri, boștină VARR. ș.a.

vīnāceum (vīnācium), *ī n.* **1** sîmburi de struguri storși, boască COL.; **2** drojdie de struguri, boștină COL.

vīnāceus (vīnācius), *ī m.* **1** sîmburi de struguri CAT.; **2** drojdie de struguri VARR.

Vīnālia, *ium n. pl.* Vinaliile (*sărbători ale vinului: una la 23 aprilie,* Vinalia priora, *alta la 19 august,* Vinalia rustica) VARR., OV.; [genit.pl. și -*ōrum*].

vīnālis (*2*) *adj.* al vinului MACR.

vīnārius (*3*) *adj.* de vin: *vinarium vas* CIC. vas de vin, *cella vinaria* PL. cămară de vin, ~ *minister* HIER. paharnic, *vinarium crimen* CIC. acuzație privitoare la impozitul pe vin // **vīnārius**, *iī m.* **a.** negustor de vinuri PL. ș.a.; **b.** băutor de vin, bețivan DIG. // **vīnārium**, *iī n.* vas de ținut vinul, amforă HOR.

vincapervinca, *ae*, **vinca pervinca**, *ae*, **vicapervica**, *ae f.* (*bot.*) brebenoc, saschiu (*Vinca herbacea*) PLIN:

vinceus (*3*) *adj. v.* **iunceus** PL.

vincibilis (*2*) *adj.* **1** ușor de învins. ~ *causa* TER. proces ușor de cîștigat, ~ *terra* COL. pămînt ușor de desțelenit; **2** (*act.*) convingător (*despre argumente*) APUL.

vinciō, *īre, vinxī, vinctum vt.* **1** a încinge, a încercui: ~ *tempora novis floribus* HOR. a încinge tîmplele cu flori noi, ~ *auro lacertos* TIB. a-și pune pe brațe brățări de aur, *ferrum quo rotae vinciuntur* QUINT. fierul cu care se încercuiesc roțile, *boves vincti cornua vittis* OV. boi avînd coarnele încinse cu panglici, (*fig.*) ~ *loca praesidiis* CIC. a încinge locurile cu gărzi; **2** (*spec.*) a pune în lanțuri, a încătușa, a lega: *trinis catenis vinctus* CAES. legat cu trei rînduri de lanțuri, ~ *civem Romanum* CIC. a pune în lanțuri un cetățean roman, ~ *post terga manus* VERG. a lega mîinile la spate; (*oc.*) a strînge legînd, a comprima: *virgo pectore vincto* TER. Eun. *314* fată cu pieptul strîns (cu o bandă legată la sîni); **3** (*fig.*) a înlănțui, a lega: *vitis vinctura linguam* VERG. vița (vinul) care va lega limba, ~ *mentem multo Lyaeo* PROP. a paraliza mintea cu multă băutură, ~ *inimica ora* OV. a lega gurile (limbile) dușmanilor (prin farmece), *vi Veneris vinctus* PL. înlănțuit de puterea iubirii, *vincti somno* LIV. înlănțuiți de somn (dormind buștean), *esse tuam vinctam numine teste fidem* OV cuvîntul tău a fost angajat înaintea zeilor martori, *pacto matrimonii* ~ *aliquem* TAC. a lega pe cineva prin făgăduiala căsătoriei; **4** a înfrîna, a supune unor reguli: *omnia severis legibus vincenda sunt* CIC. totul trebuie să fie înfrînat prin legi severe; (*ret.*) *oratio vincta numeris* CIC. stil supus regulilor ritmului, *sententias* ~ CIC. a înlănțui bine ideile.

vincipēs, *edis m.* cu picioarele legate TERT.

vinclum, *ī v.* **vinculum**

vincō, *ere, vīcī, victum vt.* **1** a învinge, a fi învingător, a cîștiga victoria: *qui vicerunt* CAES. cei care au învins (învingătorii), ~ *Gallorum copias proelio* CAES. a învinge trupele gallilor în luptă, *victi manus dant* NEP. învinșii se predau, *equus qui vicit Olympia* ENN. cal care a cîștigat victoria la jocurile olimpice, ~ *sponsionem* CIC. a cîștiga rămășagul, ~ *iudicium* (*causam*) CIC. a cîștiga procesul, *vicit in senatu pars illa, quae* ... SALL. în senat a triumfat acea partidă, care ...; **2** (*mai ales poet.*) a fi mai tare, a răzbi, a răpune: *noctem funalia vincunt* VERG. torțele înving întunericul nopții, *vincunt aequora navitae* HOR.

corăbierii înving valurile, *victa labore viae* OV. răzbită de truda drumului, *corpora victa sopore* OV. trupuri răpuse de somn; 3 a întrece: ~ *hostes crudelitate* CIC. a întrece duşmanii în cruzime, ~ *aliquem eloquentiā* CIC. a întrece pe cineva în elocvenţă, ~ *cunctos fugā* OV. a întrece pe toţi la fugă, *opinionem vicit omnium* CIC. a întrecut aşteptările tuturor, *scribere quod Cassi opuscula vincat* HOR. a scrie ceva care să întreacă lucrările lui Cassius, *nulli victus ponere castra* SIL. neîntrecut de nimeni în a stabili o tabără; 4 a învinge, a domina, a stăpîni: ~ *iram* HOR. a-şi stăpîni mînia, *vinci a voluptate* CIC. a fi dominat de plăceri, *victo gemitu* CAES. înăbuşindu-şi geamătul, ~ *silentium* TAC. a rupe tăcerea; 5 a reuşi să dovedească, a demonstra: (*cu ac. şi inf.*) *vince deinde bonum virum fuisse Oppianicum* CIC. dovedeşte, în fine, că Oppianicus a fost un om cumsecade, *vincet stultos ratio insanire nepotes* HOR. logica va dovedi că risipitorii cei proşti sînt nebuni, (cu *ut*) *nec vincet ratio hoc, ut ... deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam* HOR. a fi prins în flagrant delict este o nenorocire: voi dovedi-o chiar dacă judecătorul ar fi Fabius, (cu *ut*) *nec vincet hoc ratio, tantumdem ut peccet, qui ...* HOR. raţiunea nu va putea dovedi că greşeşte tot atît unul care ...; 6 (*oc.*) a convinge, a face să cedeze: *victus genitor se tollit* VERG. tatăl, dîndu-se bătut, se ridică în picioare, *vincor, ut credam* HOR. sînt constrîns să cred; 7 (*fam.*) a avea cîştig de cauză: (*abs.*) *vicimus* CIC. am învins (ura!), *vincite, si ita vultis* OV. bravo vouă, dacă aşa vreţi, *male vincetis, sed vincite, fratres* OV. va fi o tristă victorie, dar, bravo vouă, fraţilor, *vincerent, dummodo scirent ...* SUET. să le fie de bine, numai să ştie că ...

vinctiō, *ōnis f.* 1 legare VARR.; 2 (*concrt.*) legătură, bandă, faşă PLIN.; 3 (*med. pl.*) *vinctiones* C. AUR. spasme.

vinctor, *ōris m.* cel care leagă (reunind) părţile ARN.

vinctūra, *ae f.* 1 legare VARR.; 2 legătură, bandă PLIN.; 3 ligament CELS.

vinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **vincio** // **vinctus**, *ī m.* prizonier VULG.

vinctus[2], *ūs m.* legătură VARR.

vinculātus (*3*) *p. pf. v.* **vinculo** // **vinculātus**, *ī m.* sclav AMBR.

vinculō (*I*) *vt.* a pune în lanţuri, a încătuşa AUG.

vinculum (vinclum), *ī n.* [*vincio*] 1 legătură, frînghie, cordon, şiret: *vincula navium* VERG. odgoanele corăbiilor, *tunicarum vincla laxat* OV. desface cordoanele tunicilor, *vincula adimere canis* OV. a lua cîinilor curelele (lăsîndu-i liberi), *vincula epistulae laxare* CIC. a desface sforile (pecetluite) ale scrisorii, *Chio solvite vincla cado* TIB. destupaţi o amforă de vin de Chios; (*poet.*) sandale VERG., OV., TIB.; 2 lanţuri, cătuşe: *in vincula conicere aliquem* CAES. a arunca pe cineva în lanţuri, *in vincula duci* LIV. a fi dus în lanţuri (la închisoare), *ex vinculis causam dicere* CAES. a se apăra fiind în cătuşe, *vincula publica* NEP. închisoare de stat, (*fig.*) ~ *cupiditati iniectum est* LIV. a fost pusă o stavilă lăcomiei; 3 (*fig.*) legătură: *vincula propinquitatis* CIC. legături de rudenie, *vinclum iugale* VERG. legătură a căsniciei, *vincula vitae communis* CIC. legăturile vieţii comune, ~ *fidei* LIV. garanţie de respectare a cuvîntului dat.

Vindalicus amnis *m.* afluent al Ronului (*azi, Sorgue*).

Vindelicī, *ōrum m. pl.* vindelicii (*neam celtic din Vindelicia — regiune între Dunăre, Inn şi Alpi —, care avea drept capitală localitatea* Augusta Vindelicorum — *azi, Augsburg*) // **Vindelicus** (*3*) *adj.* al vindelicilor.

vindēmia, *ae f.* [*vinum demere*] 1 culesul viei, recoltă de struguri: *vindemiarum feriae* SUET. sărbătoarea culesului viei, *graciles vindemiae* PLIN. IUN. recoltă slabă de struguri; 2 strugure, poamă: *coquitur ~ saxis* VERG. se coace poama pe pămîntul pietros, *vendere vindemias negotiatoribus* PLIN. IUN. a vinde struguri negustorilor; 3 vin VARR.; 4 timpul culesului viei FRONT.; 5 (*gener.*) cules (al măslinelor, al mierii) PLIN., COL.

vindēmiālis (*2*) *adj.* al culesului: *vindemiales feriae* MART. sărbătoarea culesului // **vindēmiālia**, *ium n. pl.* sărbătorile culesului (vacanţă şcolară) AUG.

vindēmiātor, *ōris m.* 1 culegător de struguri VERG., HOR.; 2 *Vindemiator* „Culegătorul" (*stea în constelaţia Fecioarei*) OV.

vindēmiātōrius (*3*) *adj.* de cules strugurii VARR.

vindēmiō (*I*) *vt.* a culege strugurii: ~ *uvas* PLIN. a culege strugurii, ~ *vinum* COL. a recolta via; (*fig.*) ~ *fructum* CASSIOD. a culege rodul (pietăţii).

vindēmiola, *ae f.* recoltă mică de struguri; (*fig. pl.*) mici venituri, mici economii CIC. Att. *1*, *10*, *4*.

vindēmitor, *ōris m. v.* **vindemiator** SEN., OV.

vindex, *icis m.* 1 garant în justiţie, chezaş LEG. XII TAB.; 2 (*gener.*) apărător, protector, salvator: ~ *iniuriae* LIV. protector împotriva năpăstuirii, ~ *periculi* OV. salvator din primejdie, *vox una ~ libertatis* LIV. un singur cuvînt („provoco"), garanţie a libertăţii, *dignus vindice nodus* HOR. A.P. *191* nod al acţiunii unei drame, demn de intervenţia salvatoare a unui zeu; 3 răzbunător, pedepsitor: ~ *coniurationis* CIC. reprimator al conspiraţiei, *Furiae vindices scelerum* OV. Furiile răzbunătoare ale crimelor, *vindice poena* CATUL. printr-o pedeapsă răzbunătoare.

Vindex, *icis m.* C. Iulius Vindex (*procurator al Galliei care s-a răsculat împotriva lui Nero*).

vindicātiō, *ōnis f.* 1 revendicare a unui drept în justiţie PLIN. IUN.; 2 apărare împotriva nedreptăţii; răzbunare, pedepsire (a celui ce o comite) CIC.

vindicātor, *ōris m. v.* **vindex** CHARIS.

vindicātrix, *īcis f. v.* **vindex** CHARIS.

vindiciae, *ārum f. pl.* revendicare în justiţie a dreptului de proprietate pentru stabilirea părţii căreia să i se atribuie posesiunea provizorie, pe timpul duratei procesului, a lucrului care făcea obiectul contestaţiei: *vindicias dare secundum libertatem* LIV. a acorda revendicarea în favoarea libertăţii (a aproba ca o persoană să fie provizoriu liberă, pînă cînd instanţa va hotărî dacă este definitiv liberă sau sclavă), *vindicias secundum servitutem decernere* LIV. a hotărî ca persoana să fie provizoriu în sclavie, *vindicias ab libertate dicere* LIV. a decide starea de sclavie provizorie a unei persoane, *iniustis vindiciis aliquid petere* CIC. a căuta să obţină ceva printr-o revendicare

nedreaptă, (*fig.*) *cum vindicias amisisset ipsa libertas* CIC. cînd libertatea însăşi pierduse orice drept de a-şi revendica drepturile.

vindicō (*I*) *vt.* 1 (*judic.*) a revendica în faţa pretorului dreptul de proprietate a unui obiect în litigiu, a reclama: ~ *sponsam in libertatem* LIV. a revendica libertatea pentru logodnica sa, *vindicatur Verginia spondentibus propinquis* LIV. Virginiei îi este acordată libertatea pe garanţia rudelor; 2 (*gener.*) a revendica, a reclama, a atribui, a asuma: *Homerum Chii suum vindicant* CIC. cei din Chios îl revendică pe Homer ca al lor, *partem noctium studiis vindico* SEN. dedic o parte din nopţile mele studiilor, *prospera* (*belli*) *omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur* TAC. (în război) succesele şi le atribuie toţi, insuccesele sînt atribuite unuia singur, *partem oneris tui mihi vindico* PLIN. IUN. îmi asum o parte a poverii tale, *vindicet antiquam faciem* OV. M. *2, 523* să-şi reia înfăţişarea de mai înainte; 3 (*expr.*) *aliquem in libertatem* ~ = a chema pe cineva la libertate, a elibera: *ex dominatu Ti. Gracchi in libertatem rempublicam vindicavit* CIC. a eliberat republica de tirania lui Tib. Gracchus, ~ *plebem in libertatem* SALL. a revendica libertatea plebei; 4 a elibera, a scăpa, a salva: ~ *aliquem miseriis* CIC. a elibera pe cineva de necazuri, ~ *laudem alicuius ab oblivione hominum* CIC. a salva gloria cuiva de uitarea oamenilor, *se* ~ *ex suspicione sceleris* CIC. a se salva de bănuiala de crimă, ~ *capillum a canitie* PLIN. a împiedica părul să albească; 5 a pedepsi, a răzbuna; (*impers.*) a proceda cu asprime: ~ *maleficia* CIC. a pedepsi nelegiuirile, *iste dolus malus legibus erat vindicatus* CIC. această fraudă era pedepsită de legi, ~ *offensas ense* OV. a răzbuna jignirile cu sabia, *se ab aliquo* ~ SEN. a se răzbuna pe cineva, *urbium damna principis munificentia vindicat* VELL. dărnicia împăratului repară pagubele oraşului; (*impers.*) *in bello vindicatum est in eos, qui* ... SALL. în război s-a procedat cu asprime faţă de cei care ..., *in quos eo gravius vindicandum statuit quo* ... CIC. a hotărît să se procedeze cu atît mai aspru faţă de aceştia, cu cît ...

vindicta, *ae f.* 1 vargă cu care lictorul atingea creştetul sclavului pe care stăpînul voia să-l elibereze, în timp ce pretorul pronunţa formula de ritual juridic a eliberării (*vindicta liber factus*): *neque* ~ *neque testamento liber factus est* CIC. n-a devenit om liber nici prin (atingerea cu) varga, nici prin testament, *vindictam imponere* HOR. a pune varga de eliberare pe capul sclavului; (*fig.*) ~ *libertatis* LIV. redobîndirea libertăţii, *vindictam aliquam libertatis suae quaerere* LIV. *24, 37, 11* a căuta un mijloc de redobîndire a libertăţii lor, *in ipsa vindictā libertatis perire* LIV. *39, 49, 3* a pieri în încercarea de a-şi redobîndi libertatea; 2 eliberare: *invisae huius vitae* ~ LIV. eliberarea de această viaţă nesuferită, *mors, inquit, una* ~ *est* LIV. moartea, zise, e singurul mijloc de eliberare; 3 pedeapsă, răzbunare: ~ *gravior quam iniuria* IUV. pedeapsă mai grea decît ofensa, *cupidine vindictae inardescere* TAC. Ann. *6, 32* a arde de dorinţa răzbunării.

Vindius, *iī m.* sau **Vindius mons** *m.* denumirea părţii occidentale a Munţilor Cantabrici.

Vindobona, *ae i.* oraş în Pannonia superioară (*azi*, *Viena*).

vīnea, *ae f.* 1 vie: ~ *culta* TIB. vie îngrijită; 2 viţă de vie, butaş de viţă de vie CAT.; 3 (*mil.*) baracă militară (*pe roţi sau tăvălugi, ca o galerie mobilă, care, împinsă spre zidurile duşmanului, îi apăra pe soldaţi*): *vineas agere* CAES. a împinge barăcile.

vīneālis (*2*) şi **vīneārius** (*3*) *adj.* de (cu) viţă de vie COL., DIG.

vīneāticus (*3*) *adj.* de viţă de vie CAT., COL.

vīneola, *ae f.* viişoară ECCL.

vīnētum, *ī n.* loc plantat cu viţă de vie, vie: *vineta succidere* SUET. a curăţa via; (*prov.*) *vineta sua caedere* HOR. Ep. *2, 1, 220* a-şi tăia propria viţă (a-şi face rău singur).

vīneus (*3*) *adj.* de vin SOLIN.

vīnibula, *ae f.* băutoare de vin, beţivă LUCIL.

Vīnicius, *iī m.* cavaler roman // **Vīniciānus** (*3*) *adj.* vinician.

vīnifer, *era*, *erum adj.* producător de vin APUL.

vīnitō, *āre vi.* a da de băut (cuiva) VARR.

vīnitor, *ōris m.* lucrător la vie, vier CIC., VERG.

vīnitōrius (*3*) *adj.* de vier COL.

vinnulus (*3*) *adj.* dulce, dezmierdător: *oratione vinnula* PL. As. *223* cu vorbe drăgăstoase.

vīnolentia (**vīnulentia**), *ae f.* beţie (*petrecere*) CIC., SUET.

vīnolentus (**vīnulentus**) (*3*) *adj.* 1 de beţie, de om beat: ~ *furor* CIC. furie de om beat // **vīnolentī**, *ōrum m. pl.* oameni beţi, beţivani; 2 în care intră vin, amestecat cu vin (*despre un medicament*) CIC.

vīnōsitās, *ātis f.* gust de vin TERT.

vīnōsus (*3*) *adj.* 1 a. aplecat spre băutură, dedat băuturii, beţiv: *lena vinosissima* PL. codoaşă foarte beţivă, ~ *Homerus* HOR. Homer căruia îi plăcea vinul, *vinosior aetas* HOR. vîrsta mai aplecată spre băutură, *vinosa convivia* OV. beţivănii; b. (*oc.*) băut, afumat de băutură LIV. *41, 4, 4*; 2 cu gust *sau* culoare de vin PLIN., C. AUR.

vīnul... *v.* **vinol...**

vīnulum, *ī n. v.* **villum** CHARIS.

vīnum, *ī n.* 1 vin: ~ *album* PL. vin alb, ~ *cibarium* VARR. vin de masă, ~ *fugiens* CIC. vin care se oţeteşte uşor, *vina Graeca* CIC. vinuri greceşti; 2 (*fig.*) băutură, beţie: *in vino* TER. şi *per vinum* PL. la băutură, *ad vinum diserti* CIC. elocvenţi la beţie, *urbs somno vinoque sepulta* VERG. oraşul cufundat în somn şi în beţie; 3 struguri, poamă: ~ *pendens* CAT. strugurii neculeşi, ~ *legere* VARR. a culege strugurii; 4 vie: *locus vino optimus* CAT. loc foarte bun pentru vie; 5 vin din diferite fructe, cidru: ~ *ex malis, ex fico* PLIN. vin de mere, de smochine; [**vīnus**, *ī m.* PETR. *41, 12*].

vinxī *pf. v.* **vincio**

viō, *āre vi.* [*via*] a face un drum, a călători: *vians maritus* APUL. soţul care e într-o călătorie // **viantēs**, *ium m. pl.* călători APUL. ş.a.

viocūrus, *ī m.* inspector de drumuri VARR.

viola, *ae f.* 1 (*bot.*) viorea (*Viola odorata*) VERG. ş.a.; (*prov.*) *in violā et in rosa esse* CIC. a sta culcat pe

viorele şi pe trandafiri; **2** culoarea viorelei, violet HOR.

violābilis (*2*) *adj.* **1** care poate fi lovit, rănit OV.; **2** (*fig.*) care poate fi pîngărit: *non violabile numen* VERG. putere divină inviolabilă.

violāceum, *i n.* culoarea violetă, violaceul SOLIN.

violāceus (*3*) *adj.* **1** violaceu, vioriu (*la culoare*) SOLIN.; **2** de viorele ARN.

violācium, *iī n.* vin de viorele APIC.

violārium, *iī n.* (*frecv. pl.*) răzor de viorele, cîmp de viorele HOR., VERG., OV.

violārius, *iī m.* cel care vopseşte stofe în violet PL. Aul. *510*.

violātiō, *ōnis f.* profanare, pîngărire, violare: ~ *templi* LIV. profanare a templului; (*fig.*) ~ *fidei* VELL. violarea cuvîntului dat.

violātor, *ōris m.* **1** profanator, violator: ~ *templi* OV. profanator al templului, ~ *foederis* TAC. violator al tratatului; **2** (*oc.*) ucigaş MACR.; otrăvitor LUC.

violātrix, *īcis f.* violatoare AUG.

violātum, *ī n.* (subînţ. **vinum**) vin aromat cu infuzie de viorele PALL.

violens, *ntis adj.* [*vis*] violent, năvalnic, aprig: ~ *Aufidus* HOR. năvalnicul rîu Aufidus, *violentissimus in suos* LIV. foarte aspru cu ai săi.

violenter *adv.* violent, năvalnic, aprig, furios, sălbatic: ~ *aliquem accusare* LIV. a acuza violent pe cineva.

violentia, *ae f.* violenţă, furie, sălbăticie: *eius* ~ *territus* SUET. înspăimîntat de violenţa aceleia, ~ *ventorum* FLOR. furia vînturilor, ~ *vini* LUCR. tăria vinului, ~ *vultus* OV. sălbăticia privirii, *fortunae violentiam tolerare* SALL. a îndura loviturile sorţii.

violentus (*3*) *adj.* [*vis*] violent, aprig, pornit, straşnic, aspru, crud: *violenta ira* OV. mînie violentă, *homo ingenio* ~ CIC. om violent din fire, *violentissimae tempestates* CIC. furtuni foarte violente, *tyrranus violentissimus* LIV. tiranul cel mai despotic, *violentum imperium* LIV. poruncă aspră, *nimis violentum est dicere* ... CIC. este exagerat să spunem că ...

violō (*I*) *vt.* [*vis*] **1 a.** folosi violenţa (împotriva cuiva), a maltrata, a ataca, a atinge (ceva nepermis): ~ *patrem* CIC. a-şi bate tatăl, ~ *hospites* CAES. a molesta oaspeţii, *non modo manu violatus, sed ne verbo quidem* ... LIV. nu numai neatins cu mîna, dar nici cu vreo vorbă ..., ~ *urbem* LIV. a jefui oraşul, ~ *agros ferro* VERG. a pustii ţinuturile cu sabia, ~ *matres familias* CIC. a viola matroanele, *Getico violatus ab arcu* OV. rănit de un arc getic; **b.** (*poet.*) a altera: ~ *ebur sanguineo ostro* VERG. Aen. *12, 67* a altera culoarea fildeşului cu purpură sîngerie (a colora), *violati fontes venenis* SEN. izvoare otrăvite; **2** a profana, a pîngări; a viola: ~ *fanum* NEP. a profana un templu, ~ *sacra* CIC. a profana ceremoniile religioase, ~ *ius* CIC. a viola dreptul, ~ *foedera* LIV. a viola tratatele, ~ *amicitiam* CIC. a călca îndatoririle prieteniei, ~ *famam alicuius probris* CIC. a murdări reputaţia cuiva cu insulte.

vīpera, *ae f.* viperă; (*gener.*) şarpe: (*prov.*) *in sinu viperam habere* CIC. a hrăni un şarpe la sînul său; (*fig.*) viperă (*persoană perfidă, periculoasă*) IUV. ş.a.

vīpereus (*3*) *adj.* de viperă, de şarpe: *viperei dentes* OV. dinţi de viperă, ~ *cruor* OV. sînge de viperă (veninos), *viperea anima* VERG. suflu otrăvitor; (*poet.*) *vipereum monstrum* OV. monstru cu capul încins de şerpi (= Medusa), *vipereae sorores* OV. surorile cu şerpi în păr şi pe braţe (Furiile).

vīperīnus (*3*) *adj.* de viperă, de şarpe: ~ *nodus* HOR. nod de vipere.

vipiō, *ōnis m.* cocor mic PLIN.

Vipsānia, *ae f.* fiica lui M. Vipsanius Agrippa, soţie a lui Tiberius.

Vipsānius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *M. Vipsanius Agrippa, colaboratorul lui Octavianus Augustus*) // **Vipsānus** (*3*) *adj.* al lui Vipsanius Agrippa: *Vipsanae columnae* MART. columnele porticului lui Agrippa.

Vipstānus, *ī m.* Vipstanus Messala (*orator şi istoric roman din sec. I e.n.*).

vir, *virī m.* **1** bărbat: *de viro factus femina* OV. din bărbat transformat în femeie, *aditus in id sacrarium non est viris* CIC. bărbaţii nu au voie să intre în acest lăcaş sfînt, *hoc pueri possunt, viri non poterint?* CIC. asta o pot face nişte copii, iar nişte bărbaţi în puterea vîrstei nu vor putea?; **2** bărbat, soţ: *meus* ~ TER. bărbatul meu, ~ *et uxor* HOR. bărbatul şi nevasta; (*despre animale*) ~ *gregis* VERG. B. *7, 7* ţapul; (*spec.*) organe genitale bărbăteşti, virilitate: *membra sine viro* CATUL. membre fără virilitate, *iuventus exsecta virum* LUC. tineret scopit (eunuci); **3** om în adevăratul sens, adevărat bărbat: *Marius tulit dolorem, ut* ~ CIC. Marius a suportat durerea ca un adevărat bărbat, *si vos viri estis* LIV. dacă sînteţi bărbaţi adevăraţi, *magnus homo, vel potius summus* ~ CIC. mare om sau, mai bine zis, cel mai de seamă bărbat, *virum se praebere* CIC. a se dovedi om de caracter, *arma virumque cano, qui* ... VERG. cînt războaiele şi pe viteazul care ..., (*ironic*) *vidisti virum* CIC. l-ai văzut pe omul nostru?; **4** (*mil.*) om, soldat, luptător; (*pl.*) soldaţi pedeştri: *boat caelum fremitu virum* PL. cerul răsuna de strigătele soldaţilor, ~ *virum legit* TAC. fiecare soldat îşi alege un tovarăş (spre a forma detaşamente de luptă speciale), *legit virum* ~ VERG. fiecare soldat îşi alege adversarul, ~ *virum legit* SUET. fiecare senator îşi alege colegul (în senat), *equites virique* LIV. călăreţii şi pedestraşii, (*expr.*) *equis viris* CIC. Fam. *9, 7* cu toate forţele, prin orice mijloace; **5** (*gener.*) om: *pecudesque virosque rapiunt* OV. răpesc animale şi oameni, *vis nulla virum, non ipsi caelicolae* VERG. nici o forţă a oamenilor, şi nici chiar zeii, ~ *turpissimus* CIC. omul cel mai ticălos; [genit.pl. şi *virum* VERG. ş.a.].

vira, *ae f.* femeie FEST.

virācius (*3*) *adj.* care are mare forţă VARR.

virāgō, *inis f.* **1** femeie robustă (ca un bărbat): ~ *ancilla* PL. o slujnică, femeie robustă; **2** fecioară războinică, luptătoare, cu suflet de bărbat (*despre Minerva, Diana, Iuturna*) OV. ş.a.

virātus[1] (*3*) *adj.* bărbat, cu calităţi de bărbat VULG.

virātus[2], *ūs m.* bărbăţie, purtare bărbătească SID.

Virbius, *iī m. I*) numele lui Hippolytus, reînviat la rugăminţile Dianei de către Aesculapius, şi apoi vene-

rat ca zeu OV.; 2) fiul lui Hippolytus și al Ariciei VERG.

virdescō, *ere v.* **viridesco** ANTHOL.

virdiārium, *ī v.* **viridiarium** VEG.

Virdomarus (Virdumarus), *ī m. v.* **Viridomarus**

virectum, *ī n.* 1 loc cu verdeață, tufiș verde, crîng înverzit VERG., APUL.; 2 culoare verde, verdele (unui smarald) MART. CAP.

virens, *ntis p. pr. v.* **vireo** // **adj. 1** înverzit, verde: ~ *agellus* HOR. ogoraș înverzit, ~ *hedera* HOR. iedera verde // **virentia**, *ium n. pl.* vegetale, plante COL.; **2** (*fig.*) în floarea vîrstei, înfloritor: ~ *puella* HOR. fată în floarea tinereții.

vireō[1], *ēre vi.* **1** a fi verde: *fronde ~ nova* VERG. a fi verde de frunzișul cel nou, *summa montis virent pinu* OV. vîrful muntelui este îmbrăcat de pini verzi, *pectora felle virent* OV. inima îi e verde de fiere (*despre Invidie*); **2** (*fig.*) a fi în putere, a fi în floarea vîrstei, a avea vigoarea tinereții: *dum virent genua* HOR. cît timp genunchii sînt tari, *ingenium virebat integris sensibus* LIV. mintea îi era încă tînără și simțurile nevătămate.

vireō[2], *ōnis m.* (*ornit.*) florinte (*Carduelis chloris chloris*) PLIN.

vires, *ium pl. v.* **vis**

virescō, *ere, virui vi.* **1** a începe să înverzească, a înverzi: *virescunt rami arboribus* LUCR. arborilor le înverzesc ramurile, *iniussa virescunt gramina* VERG. răsare de la sine iarba verde; **2** (*fig.*) a deveni înfloritor, a înflori, a se ridica FLOR.

virētum, *ī v.* **virectum**

virga, *ae f.* **1** vargă, nuia, ramură mică: ~ *populi* PLIN. ramură de plop, ~ *viscata* OV. nuia cu clei (pentru prinsul păsărelelor); **2** (*spec.*) **a.** mlădiță, vlăstar de altoit, altoi VERG.; **b.** vergea, proptea la o plantă tînără; **c.** vargă, băț (de bătut): *aliquem virgis caedere* CIC. a bate pe cineva cu vergile, ~ *ad regendum equum* VAL. MAX. băț de mînat calul, *lictoreae virgae* FLOR. vergile lictorilor; (*poet.* = *fasces*) fascii (*semn al autorității înalților magistrați*) OV.; **d.** tîrn de nuiele: ~ *verrere humum* OV. a mătura pămîntul cu tîrnul; **e.** vărguță magică (a vrăjitoarei Circe, a lui Mercur) VERG.; **f.** tulpină (a inului) PLIN.; **g.** fâșie colorată pe cer SEN.; **h.** vargă, dungă (colorată) la un veșmînt; **i.** ramură de arbore genealogic IUV.

virgātor, *ōris m.* cel care bate cu vergile PL.

virgātus (*3*) *adj.* [*virga*] **1** de nuiele împletite, de răchită CATUL. *64, 319* (*despre panerașe*); **2** vărgat (*despre haine, piele de animale*) VERG., SEN. ș.a.

virgētum, *ī n.* răchitiș, desiș de sălcii CIC.

virgeus (*3*) *adj.* de nuiele, de răchită: *virgea supellex* VERG. coș de răchită, *virgea flamma* VERG. foc de nuiele // **virgea**, *ōrum n. pl.* rămurele mlădioase CALP.

virgidēmia, *ae f.* recoltă de vergi (cuvînt creat după *vindemia*) PL. Rud. *636*.

Virgil... *v.* **Vergil...**

virginal, *ālis n.* organ genital al femeii SOLIN., PRUD.

virginalis (*2*) *adj.* de fată, de fecioară: ~ *vestitus* CIC. îmbrăcăminte de fată, ~ *verecundia* CIC. sfială fecioreInică; (*fig.*) *feles virginalis* PL. Rud. *748* răpitor de fete // **virginālе**, *is n.* PHAEDR. și **virginālia**, *ium n. pl.* AUG. organ genital al femeii.

virginārius (*3*) *adj.* de fată; (*fig.*) *virginaria feles* PL. Pers. *751* răpitor de fete tinere.

Virginensis (Virginiensis), *is f.* (subînț. **dea**) zeița căsătoriei AUG.

virgineus (*3*) *adj.* de fată, virginal, feciorelnic: ~ *pudor* TIB. pudoare de fată, *virginea forma* VERG. chip de fată, *virginea favilla* OV. rugul unei fete, *virginea ara* OV. altarul fecioarei Vesta, *virginea sagitta* HOR. săgeata fecioarei Diana, ~ *Helicon* OV. Heliconul, sălașul Muzelor fecioare, *virgineae volucres* OV. fecioarele înaripate (harpiile) OV. M. *7, 4*; *virginea aqua* și *virgineus liquor* OV. = *Aqua Virgo* (*v.* **virgo**).

Virginia, *ae v.* **Verginia**

virginesvendōnides, *ae m.* vînzător de fete tinere PL. Pers. *702*.

virginitās, *ātis f.* **1** virginitate: *virginitatem violare* CIC. a atenta la virginitatea unei fete; **2** (*concrt.*) fete AMM.

Virginius, *iī m. v.* **Verginius**

virginor, *ārī vi. dep.* a se purta ca o fată TERT.

virgō, *inis f.* **1** fată tînără, fecioară: *mulieres et virgines* CIC. nevestele și fetele, *adulta* ~ HOR. fată de măritat, ~ *amici* NEP. fata unui prieten, ~ *filia* CIC. fată fecioară; (*despre animale care n-au fost încă impreunate*) *equa* ~ PLIN. iapă nedusă la armăsar; (*despre tineri*) *puer* ~ M. EMP. copil virgin; (*despre lucruri*) *terra* ~ PLIN. pămînt virgin, *charta* ~ MART. manuscris nepublicat; (*poet.*) *doctae virgines* CATUL. învățatele fecioare (Muzele), ~ *bellica* OV. fecioara războinică (zeița Pallas), ~ *Saturnia* OV. fecioara saturniană (Vesta), ~ *dea* OV. zeița fecioară (Diana), *virginis aequor* OV. marea fecioarei Helle (Hellespontul), ~ *regia* CURT. principesă, *virgines reginae* CURT. principese; **2** (*spec.*) *Virgines* CIC. Vestalele, ~ *maxima* SUET. cea mai bătrînă și cu cea mai mare autoritate vestală, *tacita* ~ HOR. vestala tăcută; *virgo* = Diana HOR. *sau* Astrea VERG. *sau* Fecioara Maria HIER., *virgines* HOR. = Danaidele; **3** femeie tînără: *virgines nuper nuptae* HOR. tinerele de curînd căsătorite, ~ *infelix* VERG. tînără nefericită (*despre Pasiphae*); **4** (nume propriu) **a.** *Virgo* = constelația Fecioarei MANIL.; **b.** *Aqua Virgo* sau *Virgo* = „Apa Fecioarei" (*apă foarte limpede, care-și avea izvorul la aproximativ 20 km est de Roma și care fusese captată și adusă în oraș prin apeductul lui Agrippa*); *in Virginem desilire* SEN. Ep. *83, 5* a se scufunda în „Apa Fecioarei", *iuventus defessos artus Virgine tingit aqua* OV. Tr. *3, 112, 22* tinerii își scufundă trupurile obosite în „Apa Fecioarei".

virgōsus (*3*) *adj.* [*virga*] plin de ramuri PALL.

virgula, *ae f.* (dim. al lui *virga*) **1** rămurea: *corona facta duabus virgulis oleaginis* NEP. cunună împletită din două rămurele de măslin; **2** vărguță: *virgulā eum stantem circumscripsit* CIC. a trasat cu o vărguță în jurul lui, care stătea în picioare, un cerc; **3** (*spec.*) **a.** ~ *divina* CIC. vărguță magică: *omnia quasi virgulā divina suppeditare* CIC. a pune toate celea la dispoziție ca printr-o vărguță fermecată; **b.** *virgula normalis* MANIL. sau numai *virgula* VEG. riglă

(spre a trage o linie dreaptă), linie dreaptă; **c.** *virgula censoria* QUINT. linioară marginală (prin care se indica un pasaj greşit într-o lucrare); **d.** semn care marchează accentul MART. CAP.

virgulātus (*3*) *adj.* vărgat, dungat PLIN.

virgultum, *ī n.* tufăriş, stufiş; (*frecv. pl.*) **virgulta**, *ōrum n.* ramuri, lăstare; butaşi, tufe, mărăcini: *quaeque premes virgulta per agros* VERG. lăstarii pe care îi vei înfige în pămînt, *loca obsita virgultis* LIV. locuri acoperite de tufăriş, *attondent virgulta capellae* VERG. căpriţele rod tufele, *sarmentis virgultisque collectis fossa complent* CAES. adunînd vreascuri şi mărăcini, umplu şanţurile.

virgultus (*3*) *adj.* acoperit de stufiş SALL., SIL.

virguncula, *ae f.* [*virgo*] fetiţă PETR. ş.a.

viriae, *ārum f. pl.* un fel de brăţară (purtată de bărbaţi) TERT.

Viriāthus (Viriātus), *ī m.* vestit şi temut comandant al lusitanilor (*răsculaţi împotriva romanilor pe la jumătatea sec. II î.e.n.*) // **Viriathīnus (Viriatīnus)** (*3*) *adj.* al lui (cu) Viriatus.

viriātus (*3*) *adj.* împodobit cu brăţări LUCIL., VARR.

vīriculae, *ārum f. pl.* [*vis*] slabe forţe, slabe resurse: *viriculae patrimonii* APUL. M. *11, 28* slabele resurse ale averii sale.

viriculum, *ī n. v.* **veruculum** PLIN.

viridans, *ntis p. pr. v.* **virido** // **adj.** verde, înverzit: *viridante toro consederat herbae* VERG. se întinsese pe un pat de iarbă verde, *cingit viridanti tempora lauro* VERG. îşi încinge tîmplele cu laur verde, ~ *color* LUCR. culoare verzuie, *viridantia Tempe* CATUL. înverzita vale Tempe.

viridārium (viridiārium), *iī n.* grădină cu arbori, parc, livadă cu pomi CIC. ş.a.

viridis (*2*) *adj.* **1** verde, verzui, înverzit: ~ *smaragdus* LUCR. smarald verde, *viride Venafrum* HOR. Venafrul înverzit (de măslini), *virides lacerti* VERG. şopîrlele verzi, ~ *avis* OV. pasărea cu pene verzi (papagal), *Nereidum virides comae* HOR pletele verzui ale nereidelor, *virides dei* OV. zei marini, *ligna viridia atque humida* CIC. lemne verzi şi umede // **viride**, *is n.* culoarea verde, verdele: *e viridi pallens* PLIN. verde palid, *omne viride campi* AMBR. tot verdele cîmpului // **viridia**, *ium n. pl.* arbori şi plante verzi, locuri înverzite, verdeaţă: *perambulare viridia* PHAEDR. a se plimba prin grădina înverzită; **2** (*fig.*) proaspăt, tînăr, viguros, în puteri: ~ *aetas* OV. vîrsta tinereţii, ~ *iuventa* VERG. tinereţe în floare, ~ *senectus* OV. bătrîneţe în putere, *senex, sed* ~ *animo* SEN. bătrîn, dar vioi sufleteşte, ~ *caseus* COL. brînză proaspătă, *fructus studiorum* ~ *et adhuc dulcis* QUINT. rodul proaspăt şi încă dulce al studiilor, *viridior sonus* GELL. sunet mai viu.

viriditās, *ātis f.* **1** culoarea verde, verdeaţa, verdele: *pratorum* ~ CIC. verdele livezilor, ~ *maris* PLIN. verdele mării; **2** (*fig.*) voinicie, vigoare, vioiciune: *senectus aufert viriditatem* CIC. bătrîneţea răpeşte vigoarea.

viridō, *āre* **1** *vi.* a fi verde (*v. şi* **viridans**); **2** *vt.* a face verde, a înverzi: *vada subnatis viridantur ab herbis* OV. apele arată verzi de ierburile crescute sub ele.

Viridomārus (Virdomārus, Virdumārus), *ī m.* nume de căpetenie gallică.

virīlia, *ium n. pl. v.* **virilis**

virīlis (*2*) *adj.* **1** bărbătesc, de bărbat: ~ *sexus* LIV. sex bărbătesc (masculin), *calcei viriles* CIC. încălţăminte bărbătească, ~ *vox* OV. voce de bărbat, *aetas* ~ HOR. vîrsta bărbăţiei, *toga* ~ CIC. togă virilă // **virīlia**, *ium n. pl.* organele genitale ale bărbatului PLIN.; **2** individual, personal, pe cap de om: ~ *portio* sau *pars* DIG. partea fiecăruia (dintre moştenitori), *pro virili parte* (*portione*) TAC. pe cap de om; **3** (*fig.*) bărbătesc, viguros, energic, curajos: *animo virili, consilio puerili* CIC. cu curaj bărbătesc şi cu minte copilărească, ~ *oratio* CIC. discurs plin de bărbăţie // **virīlia**, *ium n. pl.* acte de bărbăţie SUET.

virīlitās, *ātis f.* **1** vîrsta bărbăţiei PL.; **2** organe genitale bărbăteşti, virilitate: *homo ademptae virilitatis* TAC. bărbat castrat (eunuc); **3** (*fig.*) vigoare, energie bărbătească QUINT. ş.a.

virīliter *adv.* bărbăteşte: *aliquid* ~ *ferre* SEN. a suporta bărbăteşte ceva, *virilius peccare* SEN. a greşi mai bărbăteşte.

viriola, *ae f.* **viriolae**, *ārum f. pl.* brăţară mică purtată de bărbaţi PLIN.

viriōsē *adv.* cu forţă; (*numai la comp.*) *viriosius* TERT. cu mai multă forţă.

viriōsus[1] (*3*) *adj.* [*vis*] care prinde forţă, puternic TERT.

viriōsus[2] (*3*) *adj.* [*vir*] care umblă după bărbaţi (*despre o femeie*) APUL. M. *9, 4.*

Viriplāca, *ae f.* zeiţa împăcării dintre soţi VAL. MAX.

viripotens[1], *nis adj.* [*vir*] bună de măritat (*despre o fată*) DIG.

vīripotens[2], *ntis adj.* [*vis*] „Puternic“ (*epitet al lui Iupiter*) PL., PERS. *252.*

virītim *adv.* **1** pe fiecare cap, unul cîte unul: *pecunia* ~ *inter cives divisa* NEP. bani împărţiţi pe cap de om între cetăţeni, *pecus* ~ *distribuit* CAES. a distribuit turma pe fiecare cap de om, *populi* ~ *deleti* PLIN. popoare distruse unul cîte unul; **2** separat, aparte, individual: ~ *dimicare* CURT. a lupta om cu om, ~ *commonefacere beneficii sui* SALL. a aminti fiecăruia în parte de binefacerea sa, *quod* ~ *meum est* SEN. ceea ce este al meu personal.

Vīromanduī (Veromanduī), *ōrum m. pl.* viromanduii (*neam din Gallia Belgică*).

viror, *ōris m.* culoare verde: *virores pratorum* APUL. verdele pajiştilor.

virōsus[1] (*3*) *adj.* [*vir*] care umblă după bărbaţi LUCIL., AFRAN.

vīrōsus[2] (*3*) *adj.* [*virus*] **1** urît mirositor, împuţit, infect: *virosi pisces* CELS. peşti împuţiţi; **2** veninos, otrăvitor APUL.

virtuōsus (*3*) *adj.* virtuos AUG.

virtūs, *ūtis f.* [*vir*] **1** bărbăţie, forţă sufletească, caracter ales, virtute: *magnos homines virtute metimur* NEP. preţuim oamenii mari după virtutea lor, *fama magis felicitate quam virtute parta* NEP. faimă cîştigată mai mult prin noroc decît prin virtute, *virtute dolores superare* OV. a învinge durerile prin virtute; **2** valoare, calitate deosebită, merite: *animi* ~ *corporis virtuti anteponatur* CIC. calităţile sufleteşti să fie puse mai pre-

sus de cele trupeşti, *novorum hominum* ~ CIC. valoarea oamenilor noi; (*spec.*) ~ *equi* CIC. valoarea calului, ~ *mercis* PL. buna calitate a mărfii, ~ *navium* LIV. buna construcţie a navelor, *omnis herbarum* ~ OV. toată puterea ierburilor, *oratoriae virtutes* CIC. calităţile oratorice, *tres virtutes orationis* QUINT. cele trei calităţi ale stilului; **3** (*mil.*) vitejie, bravură: *Helvetii reliquos Gallos virtute praecedunt* CAES. helveţii îi întrec pe ceilalţi galli în vitejie; (*pl.*) *alicuius virtutes exponere* NEP. a înfăţişa actele de vitejie ale cuiva; **4** (*spec.*) **a.** virtute: *virtutes leniores: modestia, temperantia, iustitia* CIC. virtuţi mai blînde: măsura, cumpătarea, simţul dreptăţii; **b.** (*oc.*) calea virtuţii, drumul cel bun: *aliquem ad virtutem revocare* NEP. a readuce pe cineva pe calea binelui; **c.** (*fil.*) virtute (*ca perfecţiune morală*): *in virtute summum bonum ponere* CIC. a pune binele suprem în virtute; **5** (*personif.*) Virtutea (*divinitate*) CIC.; [genit.pl. şi *virtutium* SEN. ş.a.].

virui *pf. v.* **viresco**

vīrulentia, *ae f.* [*virus*] miros urît, putoare, duhoare SID.

vīrulentus (*3*) *adj.* [*virus*] veninos GELL.

vīrus, *ī n.* **1** suc vîscos (al plantelor); bale; (*oc.*) secreţie genitală (a iepelor): ~ *pastinacae* PLIN. suc de păstîrnac, ~ *cochlearum* PLIN. a) balele melcilor; b) secreţie genitală a iepelor VERG. G. *3, 281*; **2** venin: *ille malum* ~ *serpentibus addidit* VERG. acela (Iupiter) a dat şarpelui veninul otrăvitor; (*fig.*) *evomere* ~ *acerbitatis suae* CIC. a-şi vărsa veninul duşmăniei lui; **3 a.** miros urît, putoare: ~ *paludis* COL. putoarea bălţii; **b.** gust rău, acreală, amăreală, sărătură: ~ *vini* LUCR. acreala vinului, ~ *ponti* LUCR. sărătura apei de mare.

vīs, *is f.* (ac. *vim*, abl. *vī*, pl. *vīres, vīrium, vīribus*) **1** forţă, putere: ~ *equorum* CIC. forţa cailor, ~ *fluminis, tempestatis* CAES. puterea apei, violenţa furtunii, ~ *solis* LUCR. puterea soarelui, ~ *veneni* CIC. tăria otravei; *summa vi* CIC. sau *omni vi* LUCR. din răsputeri; (*pl.*) forţe, puteri: *vires adulescentis* CIC. forţele fizice ale tînărului, *pro viribus* CAES. după puteri; ~ *animi* CURT. forţe sufleteşti, *vires Amoris* OV. puterea iubirii, *herbae sine viribus* OV. buruieni fără eficacitate; (*oc.*) forţă vitală, organe genitale TAC. ş.a.; **2** (*fig.*) putere, importanţă, influenţă: *magna est* ~ *conscientiae* CIC. mare este puterea conştiinţei, ~ *ingenii* CIC. puterea talentului, *oratio vim magnam habet* CIC. cuvîntul are mare putere, ~ *et loci et temporis* CIC. importanţa locului şi timpului, *habere maximam vim ad aliquid* CIC. a avea influenţa cea mai mare la ceva; **3** violenţă, act de violenţă: *vim adhibere* (*adferre*) *alicui* CIC. a folosi forţa împotriva cuiva, ~ *facere in aliquem* TER. a face un act de violenţă contra cuiva, *fit via vi* VERG. drumul se taie cu forţa, *non vi, sed suorum voluntate* NEP. nu cu forţa, ci cu voinţa lor, *ad vim descendere* CAES. a recurge la forţă, *per vim* CAES. cu forţa, *de vi condemnatus* CIC. condamnat pentru acte de violenţă; **4** (*mil.*) asalt, năvală: *vim hostium sustinere* CAES. a ţine piept atacului duşmanilor, *finitimorum vim reprimere* CIC. a respinge atacurile popoarelor vecine; **5** (*pl.*) forţe armate, trupe, soldaţi: *undique contractis viribus* LIV. adunînd soldaţi de pretutindeni, *satis virium ad certamen* LIV. destule trupe pentru luptă; **6** cantitate, mulţime, masă: *magna* ~ *auri* CIC. o mare cantitate de aur, *barbarorum maxima* ~ NEP. enormă mulţime de barbari, *vim lacrimarum profundere* CIC. a vărsa şiroaie de lacrimi, ~ *magna pulveris* CAES. un nor de praf; **7 a.** esenţă, caracter esenţial: *id in quo est omnis* ~ *amicitiae* CIC. lucru în care constă esenţa însăşi a prieteniei, *eloquentiae* ~ *et natura* CIC. caracterul esenţial al elocvenţei şi natura ei, *specie magis quam vi* TAC. mai mult în aparenţă decît în realitate; **b.** (*spec.*) sens, înţeles adevărat: ~ *verborum* CIC. sensul cuvintelor, *vim verborum tenere* CIC. a cunoaşte valoarea exactă a cuvintelor, ~ *subiecta vocibus* CIC. sensul care se ascunde sub haina cuvintelor; [forme rare: genit. sg. *vis* TAC.; dat. sg. *vi.* B. AFR.; nom. şi ac. pl. *vis* LUCR., SALL.].

viscārium, *iī n.* [*viscum*] (*fig.*) nadă, cursă AUG.

viscātōrium, *iī n.* clei, lipici AUG.

viscātus (*3*) *adj.* [*visco*] **1** uns cu clei: *virga viscata* VARR. nuia unsă cu clei (pentru a prinde păsărele); **2** (*fig.*) *viscata munera* PLIN. IUN. daruri mînjite cu clei (prin care cineva vrea să obţină mai mult), *viscata beneficia* SEN. servicii interesate.

viscera, *um n. pl. v.* **viscus**

viscerātim *adv.* fîşie cu fîşie, în bucăţi ENN.

viscerātiō, *ōnis f.* **1** distribuire de carne făcută mulţimii CIC., LIV. ş.a.; **2** (*fig.*) prînzire (bucate de carne): *sine amico* ~ *leonis et lupi vita est* SEN. Ep. *19, 20* viaţa fără prieteni este ghiftuială de leu sau de lup.

viscereus (*3*) *adj.* avînd măruntaie, visceral PRUD.

viscō (*1*) *vt.* a unge cu o substanţă lipicioasă, a încleia: *hinc miseri viscantur labra amariti* IUV. *6, 496* de asemenea daruri se încleiază buzele nefericitului soţ.

viscōsus (*3*) *adj.* uns cu o substanţă cleioasă PRUD.; vîscos, cleios PALL.

viscum, *ī n.* şi **viscus,** *ī m.* **1** (*bot.*) vîsc (*Viscum album*) PLIN.; **2** clei (*de prins păsări, preparat din vîsc*) CIC., VERG.; **3** (*fig.*) momeală, ademenire: ~ *merus vostra est blanditia* PL. mîngîierile voastre sînt o adevărată momeală.

viscus[1], *eris n.* (*frecv. pl.*) **viscera,** *um n.* **1** măruntaie, viscere (inimă, plămîni, ficat, stomac, intestine): *Tytius viscere pascit aves* TIB. Tytius hrăneşte păsările cu ficatul său, *haerentia viscere tela* OV. săgeata înfiptă în inimă, *penetrant ad viscera morbi* OV. răul pătrunde pînă în măruntaie, *viscera parentis* QUINT. pîntecele mamei; **2 a.** carne, cărnuri (*de animal sau om*): *imponunt taurorum viscera flammis* VER. pun cărnuri de tauri la foc, *tunica inhaeret visceribus* OV. haina (lui Nessus) se lipeşte de carnea lui (Hercules); **b.** (*fig.*) rodul pîntecelui, propriul copil: *diripiunt viscera nostra ferae* OV. fiarele ne răpesc copiii, *eripite viscera mea ex vinculis* CURT. scoateţi-mi copiii din lanţuri, *rogus iste cremet mea viscera* OV. rugul ăsta să-mi ardă fiul; **3** (*fig.*) partea cea mai adîncă, adînc, inimă, sîn: *viscera terrae* OV. adîncul pămîntului, *periculum inclusum penitus in venis atque in visceribus reipublicae* CIC. pericol ascuns adînc în

vinele şi măruntaiele statului, *illa tua, quae mihi in visceribus manent* CIC. acele sfaturi ale tale care îmi rămîn adînc înfipte în suflet, *neu patriae validas in viscera vertite vires* VERG. nu ridicaţi braţele voastre asupra sînului patriei (mama care v-a născut); 4 (*oc.*) mijloace materiale, resurse: *viscera aerarii* CIC. resursele tezaurului, *de visceribus tuis et filii tui satis facere quibus debes* CIC. a achita creditorii din resursele tale şi ale fiului tău.

viscus[2], *ī n. v.* **viscum**

vīsendus (*3*) *p. viit. pas. v.* **viso** // **adj.** demn de a fi văzut CIC. // **vīsenda**, *ōrum n. pl.* lucruri demne de văzut, minunăţii LUCR.

vīsī *pf. v.* **viso**

vīsibilis (*2*) *adj.* 1 vizibil APUL.; 2 (*act.*) care poate vedea, dotat cu vedere PLIN.

vīsibilitās, *ātis f.* vizibilitate TERT.

vīsibiliter *adv.* vizibil P. NOL.

Visigothae, *ārum m. pl.* vizigoţii (*goţii de vest*) CASSIOD.

vīsiō, *ōnis f.* 1 vedere: *nostrae visioni occurunt* APUL. apar vederii noastre; 2 imagine, vedere, apariţie: ~ *externa et adventicia* CIC. imagine din afară şi întîmplătoare; 3 (*fig.*) reprezentare, idee, viziune: *falsa doloris* ~ CIC. falsă idee de durere; 4 (*judic.*) punct de vedere, caz particular, speţă DIG.

vīsitātiō, *ōnis f.* 1 apariţie, arătare VITR.; 2 vizitare, inspectare TERT.; 3 cercetare, pedepsire VULG.

vīsitātor, *ōris m.* cercetător, inspector AUG. ş.a.

vīsitō (*I*) *vt.* 1 a vedea obişnuit: *te non visitavi* PL. nu te-am mai văzut, *facies quae non visitata est* PL. chip care nu s-a mai văzut; 2 a vizita, a se duce să vadă (pe cineva) CIC. ş.a.; 3 a examina, a cerceta AMBR.; 4 a pune la încercare, a pedepsi VULG.

vīsō, *ere, vīsī, vīsum vt.* 1 a vedea atent, a privi, a examina, a observa: *visite agros vastatos* LIV. priviţi ogoarele pustiite, *visendi studio iuventus ruit* VERG. tineretul se îmbulzeşte din dorinţa de a-l privi, *visendi causā venire* TER. a veni din curiozitate, *me pinguem vises* HOR. mă vei găsi gras, *nihil* ~ *maius* HOR. a nu vedea nimic mai mare; 2 a se duce să vadă, a veni să vadă: *vise ad me intro* PL. du-te de vezi la mine înăuntru, *ego quid me velles, visebam* PL. eu veneam să văd ce vrei cu mine, *vise redieritne* TER. du-te de vezi dacă s-a întors; 3 a vizita, a face vizită: *eius domus vulgo visebatur* CIC. casa acestuia era vizitată de multă lume, *ut viderem te et viserem* CIC. ca să te văd şi să-ţi fac vizită.

vīsor, *ōris m.* privitor, spectator AUG.

vīsōrium, *iī n.* teatru, spectacol CASSIOD.

vispelliō, *ōnis m. v.* **vespillo** DIG.

Vistula (Vistla), *ae f.* fluviul Vistula.

vīsuālis (*2*) *adj.* vizual CASSIOD. // **vīsuālia**, *ōrum n. pl.* organ al vederii TH. PRISC.

vīsuālitās, *ātis f.* simţul vederii, vedere TERT.

vīsum, *ī n.* 1 arătare, vedenie: *visa somniorum* CIC. arătări ale viselor; 2 (*fil.*) imagine, impresie (asupra simţurilor, venită din afară), percepţie CIC.

Visurgis, *is m.* fluviu în Germania (*azi, Weser*).

vīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **vido**

vīsus[2], *ūs m.* 1 vedere, privire: ~ *oculorum fatigatur* QUINT. vederea ochilor oboseşte, ~ *effugiet tuos* OV. va scăpa privirilor tale, *visu effascinare* PLIN. a fermeca cu privirea; (*pl. concrt.*) ochi: *inocciduis visibus* STAT. cu ochii mereu neadormiţi; 2 apariţie, vedenie, arătare: *nocturni* ~ LIV. vedenii de noapte, ~ *secundare* VERG. a face favorabile arătările; 3 aparenţă, aspect: *quia visum haberent insignem et illustrem* CIC. Nat. *1, 12* fiindcă au o aparenţă vizibilă şi clară (că sînt adevărate).

vīta, *ae f.* 1 viaţă: *vitam agere* (*degere*) a-şi duce viaţa, *frui vitā* CIC. a se bucura de viaţă (a mai trăi încă), *in* ~ *esse* CIC. a fi în viaţă, a trăi, *a* (*ex*) *vitā cedere* (*discedere, abire*) *de vitā decedere* CIC. a pleca din viaţă (a muri), *vitam ponere* CIC. a părăsi viaţa (a muri), *vitā defungi* SEN. a deceda, *vitā se privare* CIC. a se sinucide, *si* ~ *suppetet* CIC. dacă voi mai avea zile; (*poet.*) *tenues sine corpore vitae* VERG. Aen. *6, 292* arătări deşarte fără trup (umbre în Infern); 2 fel de viaţă: ~ *rustica* CIC. viaţa de la ţară, *inquirere in utriusque vitam et mores* LIV. a cerceta felul de viaţă şi moravurile amîndurora, *splendidus in* ~ NEP. strălucit în felul lui de viaţă, *Minos vitas et crimina discit* VERG. Minos cercetează felul de viaţă şi vinile (sufletelor în Infern); 3 biografie: *vitae excellentium imperatorum* NEP. vieţile generalilor iluştri; 4 (*spec.*) **a.** mijloace de trai: *ut illa vitam repperit, ita ...* PL. Stich. *462* aşa cum îşi găseşte aceea mijloacele de trai, aşa şi eu ... (cf. şi PL. Trin. *477*); **b.** viaţă reală, realitate: *illud e vitā ductum ab Afranio* CIC. Tusc. *4, 45* acea maximă scoasă de Afranius din realitate; **c.** speţă omenească, oamenii, lumea: ~ *desuevit pellere glande famem* TIB. *2, 1, 37* speţa umană s-a dezobişnuit să-şi potolească foamea cu ghindă, *agnoscat mores* ~ *legatque suos* MART. *8, 3, 20* oamenii să-şi recunoască şi să citească aici moravurile lor (cf. şi PLIN. *8, 48*); **d.** (*formulă de dezmierdare*) *mea* ~*!* şi ~ *mea!* PL. CIC. sufletul meu!, scumpul meu!

vītābilis (*2*) *adj.* de evitat OV.

vītābundus (*3*) *adj.* căutînd să evite tot timpul, evitînd cu grijă: *Hanno,* ~ *castra hostium* LIV. Hanno, avînd grijă să evite tabăra duşmanilor, *Vespasiani nomen vitabundi circumibant* TAC. ocoleau, evitînd cu grijă, numele lui Vespasianus.

vītālia, *ium n. pl.* 1 părţi vitale, organe esenţiale ale vieţii: *ossa nervique ...* ~ SEN. oasele, nervii ... organele vitale, ~ *rerum* LUCR. forţele vitale ale naturii, ~ *arborum* PLIN. partea vitală a arborilor, ~ *capitis* PLIN. tîmple; 2 hainele mortului: *quam multis* ~ *emuntur!* SEN. Ep. *99, 22* pentru cît de mulţi nu se cumpără veşminte de înmormîntare! (*v. şi* PETR. *77, 7*).

vītālis (*2*) *adj.* 1 de viaţă, al vieţii, care întreţine viaţa, vital: ~ *spiritus* CIC. aerul dătător de viaţă, *vitales viae* OV. căile (organele) vitale (trahee, plămîni), *vitale lumen relinquere* OV. a părăsi lumina vieţii (a muri), *vitalia saecla* LUCR. generaţiile omeneşti, *vitale aevum* PL. timpul vieţii; 2 (*poet.*) **a.** capabil să trăiască: *puer, ut sis* ~ *metuo* HOR. copile, mă tem că n-ai să trăieşti mult; **b.** demn de trăit: *vita* ~ ENN. *ap.* CIC. viaţă demnă de a fi trăită; 3 *lectus vitalis*

pat care a servit în timpul vieţii, pat de înmormîntare: *bene elatus est, vitali lecto, stragulis bonis* PETR. *47, 6* a fost frumos înmormîntat: pe patul lui din viaţă, cu aşternuturi bune.

vītālitās, *ātis f.* energie vitală, vitalitate, viaţă PLIN.

vītāliter *adv.* cu forţă vitală LUCR.

vītārifer, *era, erum adj.* [*vitis, aero + fero*] care usucă viaţa VARR.

vītātiō, *ōnis f.* evitare: ~ *doloris* CIC. evitarea durerii, ~ *oculorum* CIC. fereală de priviri.

vītātor, *ōris m.* evitator BOETH.

vītecula, *ae f. v.* **viticula** PLIN.

Vitellia, *ae f. 1*) orăşel în Latium (*azi, Civitella*); *2*) divinitate latină, soţia lui Faunus.

vitelliānī, *ōrum m. pl.* tăbliţe viteliene (un fel de tăbliţe de scris, fine, delicate) MART.

vitellīna, *ae f.* carne de viţel APIC.

Vitellius, *iī m.* Aulus Vitellius (*împărat roman, anul 69 e.n.*) // **Vitellius** (*3*) *adj.* al lui Vitellius: *via Vitellia* SUET. calea Vitellia (*de la colina Ianiculum la mare*) // **Vitelliānus** (*3*) *adj.* vitellian: *Vitellianae partes* TAC. partida vitelliană // **Vitelliānī**, *ōrum m. pl.* soldaţi ai lui Vitellius, vitellieni.

vitellum, *ī n.* gălbenuş de ou APIC.

vitellus, *ī m.* 1 viţeluş; (cu sens dezmierdător la PL. As. *667*); 2 gălbenuş de ou CIC., HOR. ş.a.

vīteus (*3*) *adj.* 1 de viţă de vie VARR.; 2 de vin: *vitea pocula* VERG. G. *3, 380* pahare de vin, vin.

vītex, *icis f.* (*bot.*) mielărea (*Vitex agnus castus*) PLIN.

vitiābilis (*2*) *adj.* 1 care poate fi stricat, coruptibil APUL.; 2 (*act.*) stricător C. AUR.

vītiārium, *iī n.* pepinieră, răsadniţă de viţă de vie CAT.

vitiātiō, *ōnis f.* violare, seducere SEN. RH.

vitiātor, *ōris m.* corupător, seducător SEN. RH.

vitiātus (*3*) *p. pf. v.* **vitio** // **vitiāta**, *ae f.* fată violată TAC.

vīticarpifer, *era, erum adj.* care face rodnică viţa de vie VARR.

vīticola, *ae m.* lucrător la vie, vier SIL.

vīticomus (*3*) *adj.* încununat de curpeni de viţă (*despre ulm*) SID.

vīticula, *ae f.* 1 viţă mică, coardă mică de viţă CIC.; 2 cîrcel de plantă căţărătoare PLIN.

vītifer, *era, erum adj.* 1 care sprijină viţa PALL.; 2 plantat cu viţă de vie, bogat în vii PLIN., MART.

vītigenus (*3*) şi **vītigineus** (*3*) *adj.* produs de viţă, de viţă: *liquoris vitigeni latex* LUCR. sucul licorii produse de viţă (vin), *vitigineus surculus* CAT. coardă de viţă.

vitilīgō, *inis f.* vitiligo, pată albicioasă de piele, pecingine CELS., PLIN.; lepră IUST.

vītilis (*2*) *adj.* împletit cu nuiele *sau* răchită VARR. // **vītilia**, *ium n. pl.* coşuri de nuiele PLIN.

vitilītigātor, *ōris m.* acuzator care caută nod în papură, om certăreţ, şicanor CAT.

vitilitigō, *āre vi.* a căuta nod în papură, a găsi pretutindeni defecte CAT.

vītineus (*3*) *adj.* de viţă de vie FLOR.

vitiō (*1*) *vt.* 1 a strica, a infecta, a altera: *lolia vitiantia oculos* OV. neghina care strică ochii, *lues vitiaverat auras* LUCR. molima viciase aerul, *stomachus morbo vitiatus* SEN. stomac stricat de boală, *ne frumentum concepto humore vitietur* SEN. ca grîul să nu se strice trăgînd umezeală, *decens facies vitiabitur annis* OV. faţa frumoasă va fi stricată de vîrstă; 2 (*spec.*) a necinsti, a viola (o fată, o femeie): ~ *virginem* TEB. a viola o fată, *vitiati pondera ventris* OV. sarcina unui pîntece violat; 3 (*fig.*) **a.** a altera, a falsifica: *litterae a scriba vitiatae* LIV. scrisoare falsificată de secretar, ~ *pecunias* EUTR. a falsifica bani, *senatus consulta arbitrio consulum vitiabantur* LIV. deciziile senatului erau denaturate după bunul-plac al consulilor, ~ *memoriam* LIV. a falsifica istoria; **b.** (*rel.*) a declara de rău augur, a declara nul, a anula (prin *obnuntiatio*): ~ *comitia* CIC. a anula alegerile.

vitiōsē *adv.* defectuos; (*fig.*) rău, greşit: ~ *se habet* CIC. este în stare proastă (*despre un membru al corpului*); ~ *ferre leges* CIC. a propune legi violînd formele legale, *vitiosius concludere* CIC. a conclude şi mai greşit; (*rel.*) ~ *per vimque* CIC. contrar auspiciilor şi prin violenţă.

vitiōsitās, *ātis f.* 1 defectuozitate (fizică) MACR.; 2 (*fig.*) stricăciune, înclinare spre rău, caracter vicios, viciu CIC.

vitiōsus (*3*) *adj.* 1 stricat, nesănătos: *vitiosa nux* PL. nucă stricată, ~ *locus* (*corporis*) COL. parte bolnavă (a corpului), *regiones vitiosae* VITR. ţinuturi nesănătoase, *partes vitiosae reipublicae* CIC. părţi nesănătoase ale statului; 2 **a.** rău, defectuos: *vitiosissimus orator* CIC. oratorul cel mai slab, *vitiosum suffragium* CIC. vot falsificat, *vitiosa lex* CIC. lege proastă; **b.** (*rel.*) neregulat, contra auspiciilor: ~ *consul* CIC. consul ales împotriva auspiciilor; 3 (*moral*) corupt, depravat, vicios: *vitiosa vita* CIC. viaţă depravată, *progenies vitiosior* HOR. urmaşi mai corupţi, ~ *homo* MART. om vicios.

vītiparra, *ae f.* piţigoi PLIN.

vītis, *is f.* 1 viţă, viţă de vie: *vites ponere* VERG. a planta viţă de vie, *ulmis adiungere vitem* VERG. a lega viţa de ulmi; **b.** coardă de viţă OV. ş.a.; 2 (*gener.*) vrej (la dovleci, castraveţi) PALL.; 3 **a.** nuiaua centurionului, vargă: *fracto vite in tergo militis* TAC. frîngînd varga pe spatele soldatului; **b.** (*fig.*) grad de centurion: *vitem poscere* IUV. *14, 193* a cere gradul de centurion; 4 (= *vinea*) baracă de luptă, galerie mobilă LUCIL.; 5 *vitis alba* PLIN. (*bot.*) viţă-albă (*Clematis vitalba*); *vitis nigra* PALL. (*bot.*) viţă-neagră (*Tamus communis*).

vītisātor, *ōris m.* „Săditor de vie“ (*epitet al lui Bacchus şi Saturn*) VERG., ARN.

vitium, *iī n.* 1 **a.** defect, stricăciune, defectuozitate, meteahnă, lipsă: ~ *corporis* CIC. defect fizic, *nihil in parietibus et in tecto vitii* CIC. nici o stricăciune la pereţi şi la acoperiş, *aedes vitium fecerunt* CIC. locuinţa a suferit o stricăciune, *vitio aëris* VERG. din cauza stricării aerului; **b.** (*med.*) stricare, suferinţă: ~ *intestinorum* CELS. boală a intestinelor; 2 (*fig.*) **a.** defect, lipsă, greşeală: *vitia in dicente videre* CIC. a vedea ce este rău la un orator, *vitia orationis* QUINT. defecte ale stilului, ~ *sermonis* QUINT. greşeală de exprimare, *fortunae vitio* CIC. din viaţa sorţii; **b.** (*rel.*) viciu de formă în luare auspiciilor, auspicii nefavo-

rabile, prevestire rea: *vitio navigare* CIC. a porni pe mare cu auspicii nefavorabile, *vitio creati consules* CIC. consuli aleşi sub auspicii nefavorabile, *comitiorum solum vitium est fulmen* CIC. numai pentru ţinerea alegerilor fulgerul este o prevestire rea; **3** (*moral*) viciu, defect moral, vinovăţie, vină: *vitia et virtutes* CIC. viciile şi virtuţile, *ne sibi vitio verterent, quod abesset* CIC. să nu-i facă o vină că e departe, *aliquid alicui vitio dare* CIC. a imputa ceva cuiva ca o vină; **4** (*precl.*) violare, atentat la pudoare: *vitium afferre* PL. (*offerre* TER.) a necinsti o femeie.

vītō (*I*) *vt.* a evita, a se feri, a se păzi, a căuta să scape (de); a scăpa: ~ *tela* CAES. a se feri de săgeţi, ~ *forum* CIC. a evita forul; (*fig.*) ~ *periculum* CAES. a scăpa de primejdie, ~ *mortem fugā* CAES. a scăpa de moarte prin fugă, ~ *omnes suspiciones* CAES. a evita orice fel de bănuială, ~ *se ipsum* HOR. a fugi de sine însuşi, (*cu dat.*) ~ *infortunio* PL. a se feri din calea nenorocirii, *tu huic verbo vitato* PL. tu, fereşte-te de acest cuvînt, (cu *ne* şi conjct.) *vitandum est oratori, ne ...* CIC. oratorul trebuie să se ferească, pentru ca nu cumva să ...; (*poet. cu inf.*) *tangere vitet scripta* HOR. să se păzească să se atingă de scrieri.

vītor, *ōris m.* împletitor de coşuri şi de panere PL., ARN.

vitrārius[1], *iī m.* şi **vitreārius**, *iī m.* sticlar SEN.

vitrārius[2] (*3*) *adj.* de sticlă VITR.

vitreāmina, *um n. pl.* vase de sticlă DIG.

vitreolus (*3*) *adj.* de sticlă P. NOL.

vitreus (*3*) *adj.* **1** de sticlă, de cristal: *vasa vitrea* COL. vase de sticlă, *vitrea sedilia* VERG. jilţuri de cleştar, ~ *hostis* OV. A. A. *2, 203* sau ~ *latro* MART. *7, 72, 8* pion de cristal sau de sticlă la jocul de şah // **vitreum**, *ī n.* vas de sticlă SEN. // **vitrea**, *ōrum n. pl.* obiecte de sticlă; (*fig.*) *vitrea fracta* PETR. *10* (sticlărie spartă) fleacuri, nimicuri; **2** transparent (ca sticla), cristalin, ca cleştarul: *vitrea unda* VERG. apă cristalină, ~ *amnis* OV. rîu limpede; **3** verzui, azuriu (ca sticla): ~ *pontus* HOR. apa verzuie a mării, *vitrea bilis* PERS. fierea verde; **4** sclipitor şi înşelător: *quem cepit vitrea fama* HOR. S. *2, 3, 222* cel pe care l-a momit faima sclipitoare, dar înşelătoare.

vitriārius, *iī m. v.* **vitrarius**

vitriāria, *ae f.* (bot.) paracherniţă APUL. (*Parietaria officinalis*).

vitricus, *ī m.* tată vitreg CIC.

vitrum, *ī n.* **1** sticlă, cristal: *fons splendidior vitro* HOR. izvor mai limpede ca cristalul; **2** (*bot.*) drobiţă (*Genista tictoria*) (*plantă ale cărei frunze macerate serveau la vopsitul în albăstrui*) CAES., VITR. ş.a.

Vitrūvius, *iī m.* nume roman (*de ex.*: *scriitorul M. Vitruvius Pollio, contemporan cu Caesar şi cu Augustus, căruia îi dedică lucrarea sa despre arhitectură*).

vitta, *ae f.* **a.** bentiţă, bandă, panglică, cordea (*cu care se încingea capul preoţilor la ceremonii, al victimelor de jertfă, altarele, ramurile sfinte ş.a. sau cu care femeile de condiţie liberă îşi legau părul*); **b.** (*gener.*) fişie PLIN.

vittātus (*3*) *adj.* încins cu o cordea, cu panglici: *vittati capilli* OV. părul legat cu o cordea, *vittata navis* PLIN. corabie pavoazată.

vitula, *ae f.* viţea, junincă VERG. ş.a.

Vītula, *ae f.* zeiţa victoriei şi a bucuriei triumfului VARR.

vitulāmen, *inis n. pl.* mlădiţe, lăstare AMBR.

Vitulāria via, *ae f.* calea Vitularia (*în ţinutul arpin*) CIC.

vītulātiō, *ōnis f.* sacrificii şi manifestări de bucurie MACR.

vitulīnus (*3*) *adj.* de viţel CIC. ş.a. // **vitulīna**, *ae f.* carne de viţel PL.

vītulor, *ārī vi. dep.* a tresălta de bucurie: ~ *Iovi* PL. a aduce un sacrificiu de bucurie în cinstea lui Iupiter.

vitulus, *ī m.* **1** viţel CIC. ş.a.; **2** pui de animal (de cal, de elefant, de balenă) VERG., PLIN.; **3** *vitulus marinus* LIV., SUET. sau numai *vitulus* PLIN. focă.

Vītumnus, *ī m.* [*vita*] zeu care dă viaţă şi păstrează în viaţă nou-născutul AUG.

vituperābilis (*2*) *adj.* blamabil CIC.

vituperābiliter *adv.* în mod blamabil AUG.

vituperātiō, *ōnis f.* dojană, reproş, blam, critică: *in vituperationem venire* (*cadere* sau *adduci*) CIC. a ajunge să fie blamat, ~ *inertiae* CIC. reproşul de inerţie, *res laudi potius quam vituperationi est* CIC. fapta este mai degrabă demnă de laudă decît de dojană, *effugere vituperationes* CIC. a scăpa de reproşuri.

vituperātīvus (*3*) *adj.* de reproş PRISC.

vituperātor, *ōris m.* bîrfitor: ~ *philosophiae* CIC. bîrfitor al filozofiei, *invidi vituperatores* CIC. critici invidioşi.

vituperō (*I*) *vt.* **1** a găsi defecte, a dezaproba, a vorbi de rău, a blama: *tuum consilium vitupero* CIC. dezaprob planul tău, *rhetoricam ~ propter oratoris vitam* RH. HIER. a critica retorica din cauza felului de viaţă al oratorului, ~ *philosophiam* CIC. a denigra filozofia, *Pompeius in amicitia Lentuli vituperatur* CIC. Pompeius e criticat pentru prietenia lui cu Lentulus, *qui caelum vituperant* PHAEDR. cei care critică totul, chiar şi pe zei; **2** (*rel.*) a face auspiciile nefavorabile, a strica: *cur mihi omen vituperat?* PL. Cas. *411* pentru ce îmi strică el rugămintea făcută zeilor?

vituperō, *ōnis m.* cenzor, critic GELL, SID.

vīvācitās, *ātis f.* **1** putere de viaţă, lungă durată a vieţii: *impia* ~ QUINT. blestemată longevitate; **2** (*fig.*) vivacitate, vioiciune: ~ *ingenii* ARN. vivacitatea spiritului.

vīvāciter *adv.* cu putere, cu ardoare, vivace FULG. ş.a.

vīvāria naves *f. pl.* corăbii în care se păstrează peştii vii MACR.

vīvārium, *iī n.* loc în care se păstrează animale vînate vii, rezervaţie; parc de vînătoare, heleşteu, bazin de peşti PLIN. ş.a.; (*fig.*) *senes in vivaria mittere* HOR. a pune bătrînii în rezervaţii (spre a le moşteni averea).

vīvātus (*3*) *adj.* însufleţit, viu: *cernundi vivata potestas* LUCR. *3, 409* puterea vie a văzului, *animi vivata potestas* LUCR. *3, 558* şi *3, 680* forţa vie a sufletului.

vīvax, *ācis adj.* [*vivo*] **1** care trăieşte mult, cu viaţă lungă: ~ *anus* OV. bătrînă care trăieşte mult, ~ *cervus* OV. cerbul cu viaţă lungă, *vivacis antra Sibyllae* OV. M. *14, 104* peştera străvechii Sibylle (*de la Cumae, care a trăit, după legendă, şapte sute de ani*); (*oc.*) care trăieşte prea mult: *Scaevae vivacem crede ne-*

poti matrem HOR. S. *2, 1, 53* o lasă pe seama risipitorului Scaeva pe maică-sa, care prea trăieşte mult (cf. şi OV. F. *2, 625 — despre tată*); (*despre plante*) ~ *apium* HOR. ţelina cu viaţă lungă; 2 (*fig.*) mereu viu, care nu se trece: ~ *virtus* OV. virtutea nemuritoare, ~ *sermonum gratia* HOR. frumuseţea mereu vie a cuvintelor; 3 viu, plin de viaţă, vioi, sprinten: *vivacia sulphura* OV. sulful gata să se aprindă, ~ *solum* OV. solul plin de sucuri, *Bucephalus vivacissimo cursu* GELL. Bucefal într-o goană nebună, *discipuli paulo vivaciores* QUINT. şcolari puţin mai vioi.

vīvē *adv.* în mod viu, mult PL.

vīverra, *ae f.* (o specie de) dihor PLIN.

vīvescō (vīviscō), *ere, vixī vi.* 1 a prinde viaţă: *si utraque vixerint* COL. dacă amîndoi (lăstarii) vor încolţi; 2 (*fig.*) a prinde puteri: *verbum cupido adfixum cordi vivescit, ut ignis* LUCR. vorba (iubitei), înfiptă în inima lui pătimaşă, arde ca o flacără, *ulcus vivescit* LUCR. rana (iubirii) se inflamează.

vīvicombūrium, *iī n.* condamnare la ardere de viu TERT.

vīvide *adv.* în mod viu AMM.; (*fig.*) expresiv GELL.

vīvidus (*3*) *adj.* 1 plin de viaţă: *vivida tellus* LUCR. pămînt roditor; (*fig.*) care pare că e viu: *signa vivida* PROP. statui ce par că vorbesc; 2 (*frecv. fig.*) plin de viaţă, vioi, energic, puternic: *vividum corpus* PLIN. IUN. trup viguros, *vivida senectus* TAC. bătrîneţe vioaie, *vividum ingenium* LIV. caracter energic, *vivida odia* TAC. uri nepotolite, *vividius merum* MART. vin mai generos.

vīvificātiō, *ōnis f.* vivificare TERT.

vīvificātor, *ōris m.* vivificator AUG.

vīvificātōrius (*3*) *adj.* vivificator AMBR.

vīvificō (*1*) *vt.* a da viaţă PRUD.; (*fig.*) a însufleţi HIER.

vīvificus (*3*) *adj.* care vivifică APUL.

vīviparus (*3*) *adj.* vivipar APUL.

vīviradix, *īcis f.* plantă cu rădăcină, butaş CAT., CIC.

vīviscō, *ere v.* **vivesco**

vīvō, *ere, vixī, victum vi.* 1 a trăi, a fi în viaţă: ~ *ad summam senectutem* CIC. a trăi pînă la adînci bătrîneţi, ~ *octoginta annos* CIC. a trăi optzeci de ani, ~ *triginta annis posteaquam* ... CIC. a fi în viaţă treizeci de ani după ce ..., ~ *sibi soli* TER. a trăi doar pentru sine, (*cu ac. intern*) ~ *vitam tutiorem* HOR. a trăi o viaţă mai sigură; 2 a fi încă în viaţă, a fi încă viu: *hic tamen vivit* CIC. acesta e totuşi încă viu, *ne eorum aliquem qui vivunt nominem* CIC. ca să nu numesc pe nimeni dintre cei care mai trăiesc, *secum viventes* CURT. contemporanii lui, *si Hortensius viveret!* CIC. dacă Hortensius ar mai trăi!, *vixit* PL. a încetat din viaţă (s-a dus), *vixisse satius est iam quam* ~ PL. Bacch. *151* ar fi mai bine să fi murit decît să mai trăiesc, *ita vivam!* (jur) pe viaţa mea!, *ne vivam, si scio* CIC. să mor, dacă ştiu, *si vivo* TER. dacă mai am zile, ~ *in diem, in horam* CIC. a trăi zi de zi, ceas de ceas, ~ *de lucro* CIC. Fam. *9, 17, 1* a trăi din mila altora (graţie altora); (*fig.*) a trăi, a dăinui, a dura: *dicimus vitem* ~ CIC. zicem că viţa trăieşte, *carmina, scripta vivunt* OV. poeziile, scrierile trăiesc, *vivit sub pectore vulnus* VERG. rana e vie în piept; 3 (*oc.*) a se bucura de viaţă, a-şi trăi viaţa: *sed quando vivemus?* CIC. dar cînd ne vom trăi viaţa?, *vivamus, mea Lesbia* CATUL. să ne bucurăm de viaţă, Lesbia mea; 4 (*spec.*) a. a trăi, a se hrăni [cu abl.]: ~ *lacte atque pecore* CAES. a se hrăni cu lapte şi cu carne de vită, ~ *cortice ex arboribus* CAES. a se hrăni cu scoarţa copacilor, ~ *ex rapto* OV. a trăi din jafuri, ~ *parvo* HOR. a trăi cu puţin; b. a trăi, a-şi duce viaţa (într-un fel): ~ *male* HOR. a trăi rău, ~ *parcius* HOR. a trăi mai economicos, ~ *in paupertate* CIC. a trăi în sărăcie, ~ *e natura* CIC. a trăi conform cu natura, *sic vivitur* CIC. asta e viaţa mea, *secum* ~ CIC. a nu trăi decît pentru sine; c. a trăi, a locui (undeva): ~ *Cypri, Syracusis, in Thracia* NEP. a trăi în Cipru, la Syracusa, în Thracia; d. (cu prep. *cum*) a trăi împreună cu ..., a avea relaţii cu ...: *cum quo vivebat coniunctissime* NEP. cu care avea foarte strînse relaţii, ~ *cum aliquo valde familiariter* CIC. a se purta cu cineva foarte familiar, *aliter cum tyranno, aliter cum amice vivitur* CIC. într-un fel te porţi cu un tiran şi altfel cu un prieten; [viit. *vivebo* NOV.; *vixet* = *vixisset* VERG.].

vīvus (*3*) *adj.* 1 viu, în viaţă: *aliquem vivum aut mortuum tradere* NEP. a preda pe cineva viu sau mort, *aliquem vivum concremare* LIV. (*comburere* CIC.) a arde pe cineva de viu, *Catone vivo* CIC. cît trăieşte Cato, *vivo me* CIC. cît eu voi fi în viaţă, *vivos rodere ungues* HOR. a-şi roade unghiile pînă la carne, *ad vivas usque partes vulnera circumcidere* PLIN. a tăia împrejur rănile pînă la carne vie // **vīvus**, *ī m.* om viu CIC. ş.a. // **vīvum**, *ī n.* partea vie, carne, piele: *calor ad vivum adveniens* LIV. căldura ajungînd pînă în carne, *ad vivum resecare* COL. a tăia pînă-n carne (adînc); (*fig.*) *nihil de vivo detrahere* CIC. a nu lua nimic din capitalul propriu, *neque id ad vivum reseco* CIC. nu iau aceasta în sensul cel mai strict; 2 (*despre lucruri*) viu, plin de viaţă, plin de mişcare, natural: *viva harundo* OV. trestie verde, *vivum flumen* LIV. rîu iute, ~ *ros* OV. rouă proaspătă, *vivae lucernae* HOR. lămpi care nu se sting, *vivum saxum* VERG. piatră brută (nelucrată), *viva vox* CIC. viu grai, *vivi lacus* VERG. lacuri naturale, *vivi de marmore vultus* VERG. figuri de marmură ca şi vii, *viva imago* SEN. imagine vie, *vivam alicuius memoriam tenere* CIC. a păstra vie amintirea cuiva, ~ *animus* PLIN. IUN. spirit viu.

vix *adv.* 1 cu greu, de-abia: *dici* ~ *potest* CIC. cu greu s-ar putea spune, *profluens aut* ~ *aut nullo modo* CIC. curgînd sau cu greu, sau în nici un chip, ~ *in ipsis tectis frigus vitatur nedum in mari* CIC. cu greu suporţi frigul chiar şi în case, darmite pe mare, ~ *ad quingentos redacti* LIV. reduşi la abia cinci sute, ~ *ut dignoscere possis* OV. încît cu greu ai putea distinge, ~ *teneor quin* ... CIC. de-abia mă stăpînesc să nu ...; 2 a. (corelat cu *cum*): ~ *agmen processerat, cum Galli* ... CAES. abia convoiul pornise, cînd deodată gallii ..., ~ *ea fatus eram, geminae cum forte columbae* ... VERG. abia spusesem aceasta, cînd, iată, doi porumbei ..., (corelat cu *ut* sau *atque*) ~ *primos quies laxaverat artus, et*... VERG. de-abia somnul începuse să-i odihnească trupul, cînd iată ..., (*în asindeton*) ~ *proram attigerat, rumpit Saturnia funem*

VERG. abia atinsese prora, cînd, iată, Iunona rupe odgonul; **b.** (întărit cu *tandem*) cu greu, şi totuşi, acum de-abia: ~ *tandem sensi stolidus* TER. acum de-abia am înţeles, prostul de mine; (*v. şi* **vixdum**).

vixdum *adv.* abia: *haec ~ coetu vestro dimisso comperi* CIC. pe acestea le-am aflat după ce adunarea voastră abia se terminase, *hunc Hannibalem ~ puberem Hasdrubal ad se accersierat* LIV. pe acesta (pe Hannibal) abia ajuns la pubertate, Hasdrubal îl chemase la el, (*corelat.*) ~ *epistulam tuam legeram, cum* ... CIC. abia citisem scrisoarea ta, cînd ..., (*în asindeton*) ~ *dimidium dixeram, intellexerat* TER. abia spusesem jumătate (din ce gîndeam), că el şi înţelesese.

vixi *pf. v.* **vivo** şi **vivesco**

vobiscum = **cum vobis** *v.* **vos**

vocābilis (*2*) *adj.* sonor, răsunător: *vocabilior sonus* GELL. sunet mai sonor, *homines vocabiles* FIRM. oameni cu voce sonoră.

vocābulum, *ī n.* **1** denumire, termen, nume, cuvînt: *si res proprium ~ non habet* CIC. dacă lucrul nu are denumirea sa proprie, *speciosa vocabula rerum* HOR. termeni expresivi, *liberta cui ~ Acte fuit* TAC. o libertate care avea numele Acte, *aliquid alio vocabulo exprimere* PLIN. a exprima ceva cu alt cuvînt, *multa renascentur vocabula* HOR. multe cuvinte vor reînvia; **2** (*gram.*) nume, substantiv: *verba et vocabula* VARR. verbe şi substantive, *cogor verbum pro vocabulo ponere* SEN. sînt silit să folosesc un verb în loc de un substantiv; **3** (*fig.*) pretext: *varia praedandi vocabula* TAC. felurite pretexte de pradă.

vōcālis (*2*) *adj.* **1** care scoate sunete, sonor, răsunător, grăitor: *vocaliora sunt vacua, quam plena* SEN. obiectele goale sînt mai sonore decît cele pline, *vocales ranae* PLIN. broaştele care orăcăie, *aves vocales* PLIN. păsări cîntătoare, *boves vocales* TIB. boi care vorbesc, *verba vocalia* QUINT. cuvinte sonore, *eligere aliquem vocalissimum, qui legeret* PLIN. IUN. a alege pe cineva cu voce foarte sonoră care să citească, ~ *Nymphe* OV. nimfă sonoră (Echo); **2** melodios, armonios: *vocales chordae* TIB. coarde armonioase (ale lirei), *carmen vocale* OV. cîntec melodios, ~ *Orpheus* HOR. melodiosul Orpheus // **vōcālis,** *is f.* (*frecv. pl.*) vocală CIC. // **vōcālēs,** *ium m. pl.* cîntăreţi LAMPR.

vōcālitās, *ātis f.* sonoritate frumoasă, eufonie QUINT.

vōcāliter *adv.* strigînd APUL. M. *1, 22*; verbal, prin viu grai TERT.

vocāmen, *inis n.* denumire, nume LUCR.

Vocātes, *im* (*-ium*) *m. pl.* vocaţii (*neam gallic din Aquintania*).

vocātiō, *ōnis f.* **1** chemare (în justiţie) VARR.; **2** invitaţie (la masă) CATUL.; **3** vocaţie (divină) VULG.

vocātīvē *adv.* (*gram.*) la vocativ GELL.

vocātīvus (*3*) *adj.* care serveşte spre a chema: *casus ~* GELL. cazul vocativ // **vocātīvus,** *ī m.* (*gram.*) vocativ GELL.

vocātor, *ōris m.* cel care cheamă, cel care invită PRUD., SEN.

vocātōrius (*3*) *adj.* care cuprinde o chemare, un apel TERT.

vocātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **voco**

vocātus[2], *ūs m.* **1** convocare: *vocatu alicuius in curia venire* CIC. a veni la şedinţa senatului la convocarea cuiva; **2** apel, invocaţie, rugăminte VERG.; **3** invitaţie (la masă) SUET.

Vocetius mons *m.* muntele Vocetius (*o ramură a munţilor Jura din Elveţia de azi*).

vōciferātiō, *ōnis f.* strigăte, ţipete CIC. ş.a.

vōciferātor, *ōris m.* cel care strigă (în pustiu) TERT.

vōciferātus, *ūs m.* strigăte, vociferări PLIN.

vōciferō (*I*) *vi.* a striga tare, a ţipa VARR., (*impers.*) *vociferatum* (*est*) *ferociter* ... LIV. s-a strigat cu furie că ...

vōciferor, *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a striga în gura mare: *Livius vociferari vicisse Romanos* LIV. Livius striga în gura mare că romanii sînt învingători, *vociferari Decius quo fugerent* LIV. Decius striga cît putea unde fug, *turba vociferari ex omnibus locis ut* ... mulţimea cerea strigînd din toate părţile să ..., (*fig.*) *res ipsa per se vociferatur* LUCR. realitatea însăşi vorbeşte de la sine; **2** (*poet.*) a răsuna: *aera quae vociferantur* LUCR. *2, 450* arama ce scrîşneşte, *carmina divini pectoris eius vociferantur reperta* LUCR. *1, 731* versurile spiritului divin (al lui Empedocle) vestesc tuturor descoperirile lui.

vōcificō, *āre* **1** a face zgomot, a bîzîi, a zumzăi (*despre albine*) VARR.; **2** *vt.* a striga în gura mare, a anunţa GELL.

vocitō (*I*) *vt.* a numi (obişnuit), a denumi: *has Graeci stellas Hyadas ~ suerunt* CIC. aceste stele grecii le numeau Hyade, *Lipara antea Melogonis vocitata* LIV. Lipara numită mai înainte Melogonis.

vocīvus (*3*) *adj. v.* **vacivus** PL.

vocō (*I*) *vt.* **1** a chema (să vină): *vin' vocem huc ad te* (*patrem*)? PL. vrei să-l chem aici la tine pe tata?, ~ *populum ad arma* CAES. a chema poporul la arme, ~ *aliquem auxilio* TAC. a chema pe cineva în ajutor, ~ *aliquem in contionem* CIC. a chema pe cineva în faţa adunării, ~ *milites classico in concilium* LIV. a chema soldaţii cu trompeta la adunare; (*poet.*) *ipse vocat pugnas* VERG. el însuşi cheamă la lupte; **2** (*spec.*) **a.** a convoca: ~ *contionem* TAC., *senatum* LIV. a convoca adunarea poporului, senatul; **b.** a invoca (zeii): ~ *deum* HOR. a invoca un zeu, *quem deum vocet populus?* HOR. pe care dintre zei să-i invoce poporul?, ~ *imbrem votis* VERG. a se ruga de ploaie prin rugăciuni, (*poet. cu inf.*) *hic* (*Charon*) *levare pauperum laboribus vocatus* HOR. Charon invocat să-l uşureze pe sărac de chinuri; **c.** a chema (în faţa justiţiei): ~ *in ius* CIC. a chema în judecată, ~ *aliquid in iudicium* CIC. a deferi o chestiune justiţiei; **d.** a invita (la masă): ~ *aliquem ad prandium, ad cenam* CIC. a invita pe cineva la prînz, la cină, ~ *domum suam* CIC. a invita acasă la el, *si quis esum me vocat* PL. dacă cineva mă invită la masă; **e.** a invita la luptă, a provoca: *vocibus hostes, si introire vellent ~* CAES. a-i provoca pe duşmani să intre dacă vor; **f.** a îndemna, a atrage, a ademeni: ~ *servos ad libertatem* LIV. a îndemna sclavii la libertate, ~ *aliquem ad vitam* CIC. a îndemna pe cineva să nu-şi ia viaţa, ~ *aliquem in spem* CIC. a îndemna pe ci-

neva să spere, *feriae me ad studium vocant* CIC. sărbătorile mă îndeamnă la studiu, *fessos nox imberque ad quietem vocabat* CIC. noaptea şi ploaia îi atrăgeau pe cei obosiţi la somn, *cum ipso anni tempore ad gerendum bellum vocaretur* CAES. fiind atras la începerea războiului şi de timpul frumos, (*poet. cu inf.*) *sitim sedare fontes vocabant* LUCR. izvoarele ne ademeneau la potolirea setei; 3 a numi [cu 2 ac.]: *urbem ex Antiochi nomine Antiochiam vocavit* IUST. a numit oraşul, după numele lui Antiochus, Antiochia, *aedificia quae illi mapalia vocant* SALL. clădiri pe care aceia le numesc „mapalia", *me miserum vocares* HOR. m-ai putea numi nenorocit, *ad Paelaeum, quod vocant* LIV. în apropiere de localitatea numită Paelaeum, (*pas.-refl.*) *ego vocor Lyconides* PL. eu mă numesc Lyconides, *ludi de nomine Augusti Augustales vocantur* TAC. jocurile se numesc, după numele lui Augustus, Augustale, *sive tu Lucina probas vocari* HOR. fie că tu preferi să fii numită Lucina; 4 (*fig.*) a face să ajungă (într-o anumită situaţie), a duce, a aduce: *Italiam totam ad exitium vocas* CIC. duci întreaga Italie la pieire, *ne me apud milites in invidiam voces* CIC. ca să nu mă faci să fiu urît de soldaţi, ~ *aliquem in discrimen ac periculum* CIC. a aduce pe cineva în situaţie critică şi în primejdie, *in partem hereditatis mulieres vocatae sunt* CIC. femeile au fost făcute părtaşe la moştenire, ~ *aliquem in partem curarum* TAC. a face pe cineva părtaş la atribuţiile conducerii, *ea quae fecisti in iudicium voco* CIC. supun anchetei judiciare cele ce ai făcut, ~ *sub iudicium singula verba* OV. a supune examinării (a cîntări) fiecare cuvînt în parte, *ad calculos* ~ *amicitiam* CIC. a reduce prietenia la calcule mărunte, *in dubium vocari* CIC. a fi pus la îndoială, ~ *aliquem ad caelum* CATUL. a ridica pe cineva în slava cerului.

Vocōnius, *iī m.* Q. Voconius Saxa (*tribun al poporului, autorul unei legi care limita dreptul la succesiune al femeilor* CIC.) // **Vocōnius** (*3*) *adj.* al lui Voconius: *lex Voconia* CIC. legea Voconia // **Vocōniānus** (*3*) *adj.* voconian DIG.

Vocontiī *ōrum m. pl.* voconţii (*neam din Gallia Narboneză*) // **Vocontius** (*3*) *adj.* al voconţilor.

vōcula *ae f.* (dim. al lui *vox*) 1 voce slabă, ton slab al vocii: *recreandae meae voculae causā* CIC. pentru fortificarea vocii mele slabe, *mea* ~ PROP. ton slab al vocii mele; 2 glăscior: ~ *stridens* APUL. glăscior strident; 3 (*pl.*) şuşoteli, bîrfeli: *voculae malevolorum* CIC. şoşotelile răutăcioşilor; 4 cuvinţel APUL.; (*gram.*) monosilab *sau* bisilab GELL.

vōculātiō, *ōnis f.* intonare, accent, accentuare GELL.

vola, *ae f.* podul palmei; golul tălpii piciorului VARR., PLIN.

Volaterrae, *ārum f. pl.* vechi oraş din Etruria (*azi, Volterra*) // **Volaterrānus** (*3*) *adj.* volaterran // **Volaterrānī**, *ōrum m.pl* locuitorii oraşului Volaterrae.

volāticus (*3*) *adj.* [*volo*] 1 zburător, înaripat: ~ *homo* PL. om zburător, ~ *Pegasus* APUL. înaripatul Pegas; 2 care zboară ici şi colo, fugitiv, schimbător, nestatornic: *volatici impetus* CIC. atacuri cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta, ~ *ac levis* SEN. nestatornic şi uşuratic (*despre om*); (*oc.*) efemer TERT. // **volātica**, *ae f.* (subînţ. ars) magie, vrăjitorie.

volātilis (*2*) *adj.* 1 zburător, înaripat: *volatiles bestiae* CIC. animale zburătoare (păsări), ~ *puer* OV. copilul înaripat (Cupidon); 2 rapid: *volatile ferrum* VERG. săgeata cea repede; 3 trecător, efemer: *volatica aetas* OV. timpul care trece pe nesimţite, *volatica gloria* SEN. glorie efemeră.

volātiō, *ōnis f.* zbor, zburat AUG.

volatūra, *ae f.* 1 zbor, zburat VARR.; 2 (*concrt.*) stol de păsări, zburătoare COL.

volātus, *ūs m.* 1 zbor: *aquilae admonitus volatu* CIC. prevestit de zborul unui vultur, ~ *Pegaseus* CATUL. zborul Pegasului; 2 (*oc.*) putinţa de a zbura, zburat APUL.; 3 (*fig.*) mişcare rapidă: ~ *equi* CLAUD. fuga calului, *praecipita fata volatu* MART. *11, 99, 9* zile de trăit scurse într-un zbor atît de repede.

Volcae, *ārum m. pl.* volcii (*neam din Gallia Narboneză, împărţit în două ramuri: tectosagii în jurul oraşului Tolosa — azi, Toulouse —, şi arecomicii pe malul drept al Ronului, cu capitala Nemausus — azi, Nîmes*).

Volcānus, *ī m.* şi deriv. *v.* **Vulcanus**

volēmum pirum sau numai **volēmum**, *ī n.* specie de pară mare CAT., VERG.

volens, *ntis p. pr. v.* **volo** // **adj.** 1 de bună voie, din proprie voinţă, după voie: *volentes ac non coacti* SEN. de voie şi neconstrînşi, *volentes parent* CIC. se supun de bună voie, *neque plebei militia volenti putabatur* SALL. se credea că serviciul militar nu era pe placul plebei; 2 binevoitor, favorabil: *si divus* ~, *propitius esset* LIV. dacă zeul le-ar fi binevoitor şi propice, *diis volentibus* SALL. cu bunăvoinţa zeilor, *munificus nemo putabatur, nisi pariter* ~ SALL. nimeni nu era socotit darnic, dacă nu era în acelaşi timp voitor de bine (nu din interes) // **volentia**, *ium n. pl.* lucruri plăcute (cuiva): *Muciano volentia rescripsere* TAC. lui Mucianus i-au scris numai de bine.

volenter *adv.* bucuros, din toată inima APUL.

volentia, *ae f.* 1 voinţă, bunăvoinţă: *meā volentiā fretus* APUL. bizuindu-te pe bunăvoinţa mea; 2 dorinţă SOLIN.

volgiolus, *ī m.* (un fel de) mai de netezit pavajul, pămîntul PLIN.

volgō[1], *āre v.* **vulgo**

volgō[2], *adv. v.* **vulgo**

volgus, *ī m. v.* **vulgus**

volitātiō, *ōnis f.* zburătăcire, spulberare (*a frunzelor*) AUG.

volitātus, *abl. -ū, m.* zburat, zbor FORT.

volitō (*I*) *vi.* [*volo*] 1 a zbura încoace şi încolo: *volucres videmus passim ac libere* ~ CIC. vedem păsările zburînd în toate părţile şi liber, *haec volucris propter humum volitat* OV. această pasăre zboară aproape de pămînt; (*fig. despre lucruri*) *rerum simulacra volitant ultroque citroque per auras* LUCR. atomii zboară încolo şi încoace prin văzduh, *respiciunt in nimbo* ~ *favillam* VERG. văd în urma lor spuza cenuşii zburînd într-un nor de fum, (*fig.*) *animi* ~ *cupiunt, vacui cura ac labore* CIC. sufletele doresc să-şi ia zborul, liberate de griji şi de eforturi, *speremus nostrum no-*

men ~ CIC. să sperăm că numele nostru se răspîndeşte pînă departe, ~ *per ora virum* ENN. *apud* CIC. a fi pe buzele oamenilor (a fi celebru), *volitat ante oculos Iuba* CIC. prin faţa ochilor le trece chipul lui Iuba; **2** a parcurge în grabă, a alerga în toate părţile: *pacatum volitant per mare navitae* HOR. corăbierii aleargă în toate părţile pe marea neameninţată de primejdii, ~ *in foro* CIC. a alerga în toate părţile prin for, ~ *tota acie* LIV. a parcurge în goană tot frontul; (*fig.*) *homo volitans gloriae cupiditate* CIC. om care n-are astîmpăr, dus mereu de dorinţa de glorie, *nec volitabo in hoc insolentius* CIC. n-am să mă întind (insist) mai mult decît se cade asupra acestei chestiuni.

volnerō *v.* **vulnero**

volnus, *eris v.* **vulnus**

volō[1] (*I*) *vi.* a zbura (*despre păsări, insecte ş.a.*) LUCR., CIC. ş.a. // **volantes**, *ium f. pl.* (*poet.*) zburătoare, păsări LUCR., VERG.; (*fig.*) *currus volantes* VERG. car de curse care zboară, *volat hasta* VERG. suliţa zboară, *tela volantia* LIV. săgeţi care zboară, *volat ventus* VERG. vîntul zboară, *volat aetas* CIC. timpul zboară, *fama volat* ... [cu inf.] VERG. se răspîndea iute zvonul că ..., *virgo volat pellere* ... VAL. FL. fecioara zboară ca vîntul să izgonească ...

volō[2], *velle, volui vt.* **1** a voi, a dori: *seu velint, seu nolint* CIC. fie că vor, fie că nu, *velim, nolim* CIC. de voie, de nevoie, ~ *alicui bene* (*male*) PL. a-i voi cuiva binele (răul), *tibi bene ex animo volo* TER. îţi doresc din suflet numai bine, *aliquid alicuius causā velle* a dori ceva în interesul cuiva, a dori binele cuiva, (*cu inf.*) *volo scire* PL. aş vrea să ştiu, *volo audire* LIV. sînt curios să aflu, (*cu ac.*) ~ *aquam* PL. a dori puţină apă, ~ *pacem* CIC. a dori pacea, *faciam quod vultis* CIC. voi face ce doriţi, *quid amplius vultis* CIC. ce doriţi mai mult (*formulă de rămas bun*), *num quid vis?* mai vrei oare ceva? (mai ai să-mi spui ceva?), *num quid vellem non rogavit* CIC. nu şi-a luat rămas bun de la mine, (cu *esse*) *Stoici volumus esse* CIC. vrem să fim stoici, (*cu esse* subînţ.) *te salvum volunt* CIC. ei doresc să fii sănătos, *domestica cura te levatum volo* CIC. doresc să te ştiu uşurat de grijile familiale, *qui se populares volunt* CIC. cei care vor să pară populari, (cu *ire* subînţ.) *Arpinum volebamus* CIC. intenţia mea e să merg la Arpinum, *volo mense Quintili in Graeciam* CIC. vreau ca în luna iulie să plec în Grecia, (*cu ac. şi inf.*) *Germanos suis rebus timere voluit* CAES. el a voit ca germanii să se teamă pentru ei înşişi, *illud te esse admonitum volo* CIC. vreau să fii prevenit de acest lucru, (*cu conjct.*) *visne hoc primum videamus?* CIC. vrei să vedem mai întîi acest lucru?, *tu velim nos defendas* CIC. aş dori ca tu să ne aperi, *quam vellem Panaetium nobiscum haberemus!* CIC. cît aş dori să-l am pe Panaetius cu mine!, (cu *ut* sau *ne* şi conjct.) *volo ut mihi respondeas, num* ... CIC. vreau să-mi răspunzi dacă ..., *velim ne intermittas* ... CIC. aş dori să nu încetezi; (*fam., cu ac. pron. pers.*) a voi să spună ceva cuiva: *solus te solum volo* PL. aş vrea să-ţi vorbesc între patru ochi, *paucis te volo* TER. vreau să-ţi spun cîteva cuvinte, *numquid aliud me vis?* TER. mai ai să-mi spui ceva?, *respondit si quid ille se velit, illud oportere* ... CAES. răspunse că, dacă acela are să-i spună ceva, el se cade să ...; (*parant.*) *si vis* (*sis*), *si vultis* (*sultis*) rogu-te, rogu-vă: *ne sis plora* PL. nu plînge, rogu-te, *adeste, sultis* PL. veniţi aici, rogu-vă; (*oc.*) *volo* = *malo*: *servire vellem* OV. aş prefera să fiu sclavă, *malae rei se quam nullius duces esse volunt* LIV. preferă să fie capii unei acţiuni ticăloase decît a nici uneia; **2** a stabili, a decide, a hotărî: *velitis, iubeatis, Quirites, ut* ... să decideţi, cetăţeni, şi să ordonaţi ca ... (*formulă care se rostea la prezentarea proiectelor de lege supuse votării*), *maiores nostri voluerunt parricidas insui vivos in culeum atque* ... CIC. strămoşii noştri au hotărît ca paricizii să fie cusuţi într-un sac şi ..., *fortuna voluit* ...[cu inf.] VERG. soarta a hotărît ca ...; **3** *sibi velle* **a.** (*cu nume de pers. ca subiect*) a avea în minte, a intenţiona, a ţinti: *quid sibi volt pater?* TER. ce intenţionează tata?, *quid tibi vis* CIC. la ce te gîndeşti? (ce gînd ai?); **b.** (*cu nume de lucru ca subiect*) a voi să zică, a însemna: *illae quid sibi statuae inauratae volunt?* CIC. ce înseamnă acele statui aurite?, *non intellexi quid sibi verba ista vellent* CIC. n-am înţeles bine sensul acestor cuvinte; **4** a pretinde, a susţine, a afirma: *me vult fuisse Rhodi* CIC. el pretinde că eu am fost la Rhodos, *se ortum Teucrorum a stirpe volebat* VERG. afirma că el e născut din neamul teucrilor, *vultis nihil esse animal in mundo praeter* ... CIC. susţineţi că un vieţuitor în lume nu este nimic altceva decît ...; [forme: *volt, voltis* = *vult, vultis* PLIN., TER., CIC.; *vin* = *visne* PL., TER., HOR.; *sis* = *si vis* PL., TER.; *sultis* = *si vultis* PL.; gerunziu *volendi, volendo* AUG].

volō[3], *ōnis m.* voluntar; (*frecv. pl.*) **volōnēs**, *um* sclavi liberaţi după înfrîngerea romanilor la Cannae şi înrolaţi în armată LIV.

Vologēses, *is m.* şi **Vologēsus**, *ī m.* nume al unor regi parţi din dinastia Arsacizilor.

volpēs, *is f. v.* **vulpes**

Volscī, *ōrum m. pl.* volscii (*neam de pe ambele maluri ale rîului Liris din Latium*): *in Volscos mitti* LIV. a fi trimis în ţinutul volscilor // **Volscus** (*3*) *adj.* volsc // **Volscē** *adv.* în limba volscilor.

volsella (vulsella), *ae f.* [*vello, vulsus*] pensetă (*folosită în chirurgie sau pentru depilare*) PL., MART.

Volsiniī (Volsinii), *ōrum m. pl.* oraş în Etruria (*azi, Bolsena*) // **Volsiniensis** (*2*) *adj.* volsinian // **Volsiniensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Volsinii // **Volsinius** (*3*) *adj.* volsinian.

volsus (vulsus) (*3*) *p. pf. v.* **vello**

Volta, *ae f.* numele etrusc al unui monstru PLIN.

Voltinia tribus *f.* Voltinia (*numele unui trib din Roma*) // **Voltinienses**, *ium m. pl.* cetăţenii din tribul Voltinia.

Voltumna, *ae f.* zeiţă a confederaţiei etrusce.

voltur, Voltur... *v.* **vultur, Vultur...**

voltus, *ūs m. v.* **vultus**

volūbilis (*2*) *adj.* [*volvo*] **1** care se răsuceşte, care se roteşte: *volubile buxum* VERG. rotitorul lemn de merişor (sfîrlează), *volubile caelum* cerul rotitor, ~ *amnis* HOR. rîul şerpuitor, *volubile aurum* OV. M. *10*,

667 mărul de aur care se rostogolește la pămînt; **2** (*fig.*) schimbător, nestatornic (*despre noroc*) CIC.; **3** (*despre stil*) care se desfășoară ușor, curgător, volubil: ~ *oratio* CIC. vorbire curgătoare, ~ *orator* CIC. orator înzestrat cu ușurința vorbirii.

volūbilitās, *ātis f.* **1** rotire: ~ *mundi* CIC. mișcare de rotație a lumii; **2** ușurință a vorbirii, volubilitate CIC.; (*oc.*) ~ *verborum* SUET. șuvoi de vorbe; **3** nestatornic, instabilitate (a sorții) CIC.

volūbiliter *adv.* **1** rotindu-se repede AMM.; **2** (*fig.*) cu volubilitate (în vorbire) CIC.

volucer, *cris, cre adj.* **1** zburător, înaripat: *volucres bestiae* CIC. animale înaripate (păsări), *volucres dracones* OV. balauri înaripați, ~ *Cupido* OV. înaripatul Cupidon, ~ *natus* OV. fiul înaripat al Venerei (Cupidon), ~ *deus* STAT. zeul înaripat (Mercur) (*v. și* **volucris,** *is f.*); **2** (*fig.*) zburător, iute, rapid: *volucris sagitta* VERG. sau *volucre ferrum* OV. sau *volucris harundo* VERG. săgeata zburătoare, *volucres equi* OV. cai iuți ca vîntul, ~ *currus* HOR. carul zburător (al lui Iupiter), *volucres procellae* OV. furtuni iuți, ~ *nuntius* CIC. mesager iute, *volucre lumen* LUCR. lumină scăpărătoare, (*fig.*) *nihil est tam volucre quam maledictum* CIC. nimic nu e mai iute ca bîrfeala, *volucre fatum* HOR. moarte grăbită; **3** trecător, nestatornic, efemer: *o, volucrem fortunam!* CIC. vai, soartă nestatornică!, *volucre gaudium* TAC. bucurie trecătoare; [*volucer* f. PETR., *volucris* m. TIB., SIL.; genit. pl. *volucrum* OV.].

volūcra, *ae f.* [*volvo*] și **volūcre,** *is n.* omidă de vie, parazit care răsucește frunzele viței COL., PLIN.; (*pl.*) **volūcres,** *um f.* COL.

volucripēs, *pedis adj. m.* și *f.* cu picioare iuți, iute la fugă; (*fig.*) iute AUS., SID.

volucris, *is f.* (*poet.*) pasăre: *volucrum cantus* OV. cîntul păsărilor, ~ *peregrina* PHAEDR. pasăre călătoare, ~ *Iunonis* OV. pasărea Iunonei (păun); [rar *m.* CIC.; genit. pl. obișnuit *volucrum* VERG. ș.a., rar *volucrium* VARR., CIC.].

volucritās, *ātis f.* iuțeală a zborului, rapiditate FULG.

volucriter *adv.* repede, iute AMM.

volūmen, *inis n.* [*volvo*] **1** (*frecv. poet.*) răsucire, încolăcire, spirală, curbură: *nigri volumina fumi* OV. rotocoale de fum negru, *sinuat immensa volumine terga* VERG. (balaurul) își încovoaie spatele uriaș în spirale, *volumina crurum* VERG. îndoiturile picioarelor (picioare în mers ale calului), *volumine siderum* OV. prin rotirea stelelor; (*fig.*) *volumina sortis* PLIN. vicisitudini ale sorții; **2** (*concrt.*) sul de manuscris, volum, tom, carte (*ca parte a unei opere*): ~ *implere* CIC. a umple un tom întreg, *explicare* ~ CIC. a desfășura un manuscris, *evolvi* ~ *litterarum tuarum* CIC. am desfășurat sulul cu scrisorile tale, *libri tres in sex volumina divisi* CIC. trei cărți dispuse în șase volume.

volūminōsus (*3*) *adj.* cu încolăcituri, sinuos SID. (*despre șarpe*).

Volumna, *ae f.* zeiță protectoare a nou-născuților AUG.

Volumnia, *ae f.* *1*) soția lui Coriolanus; *2*) libertă și iubită a lui Antonius.

Volumnius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *P. Volumnius Eutrapelus, cavaler roman, partizan al lui Antonius*) // **Volumnius** (*3*) *adj.* volumnian.

Volumnus, *ī m.* zeu protector al nou-născuților AUG.

voluntāriē *adv.* voluntar, spontan ARN.

voluntārius (*3*) *adj.* voluntar, de bună voie: *voluntarii milites* CAES. soldați voluntari, ~ *exercitus* LIV. armată formată din voluntar CIC. *servi voluntarii* CIC. sclavi de bună voie // **voluntārii,** *ōrum* CAES. soldați voluntari; (*despre lucruri*) *mors voluntaria* CIC. moarte de bună voie, sinucidere, *voluntaria deditio* TAC. predare de bună voie, *voluntariae accusationes* TAC. D. *41* acuzații din inițiativa autorităților publice, *voluntaria herba* PLIN. plantă spontanee (crescută de la sine).

voluntās, *ātis f.* **1** voință, dorință: *me conformo ad eius voluntatem* CIC. mă conformez voinței lui, *regis voluntati morem gerere* NEP. a face pe plac dorinței regelui; (*oc.*) **a.** aprobare, consimțămînt: *summa Catuli voluntate* CIC. cu aprobarea deplină a lui Catulus; **b.** ultimele dorințe, dispoziții testamentare: ~ *mortuorum* CIC. ultimele dorințe ale celor morți; (*expr. adverb.*) *1*) *sua* (*alicuius*) *voluntate* sau (*abs.*) *voluntate* de voie, de bunăvoie: *sua voluntate, non vi coactus* CIC. de bunăvoia lui, nu constrîns cu forța, *quod expetis, mea voluntate concedam* CIC. ceea ce tu ceri îți voi acorda de bunăvoia mea, *nisi voluntate ibis, rapiam te domum* PL. dacă nu mergi de bunăvoie, te voi duce cu forța acasă; *2*) *ad voluntatem, de voluntate, ex voluntate* după voie, după plac: *ad voluntatem loqui* CIC. a vorbi pe placul altora, *sermo ad aliorum voluntatem commutandus* CIC. vorbirea trebuie să varieze după placul altora, *praeter meum optatum, sed valde ex voluntate* CIC. contrar așteptărilor mele, și totuși foarte pe placul meu; **2** intenție, plan: *quid esset suae voluntatis, ostenderet* CAES. să-i arate care este intenția sa, *a qua voluntate alicuius consilio deterritus est* NEP. de la care plan a fost abătut prin sfatul cuiva, *eum ad suam perduxit voluntatem* NEP. l-a atras la planul său; **3** dispoziție sufletească (față de cineva), sentimente: *nullum signum alienae voluntatis* CIC. nici un semn de sentimente ostile, *alicuius voluntatem cognoscere* NEP. a afla sentimentele cuiva; **4** bunăvoință, bune sentimente, zel: ~ *totius provinciae erga Caesarem* CAES. atașamentul întregii provincii față de Caesar, *Diviciaci summa in Caesarem voluntas* CAES. bunele sentimente ale lui Diviciacus față de Caesar, *vestra* ~ TER. bunăvoința voastră; **5** înțeles, sens: *quid sit* ~ *nominis quaerere* QUINT. a cerceta care este înțelesul cuvîntului, *verba legum et* ~ QUINT. litera și spiritul legilor.

voluntātīvus (*3*) *adj.* care exprimă dorința (*despre verbe*) PRISC.

volup *adv.* după plac, cu plăcere, plăcut: *facite vostro animo* ~ PL. faceți după placul inimii voastre, *gaudeo et* ~ *est mihi* PL. mă bucur și este o plăcere pentru mine, ~ *est quod agas, si* ... PL. sînt încîntat de ce faci, dacă ..., *venire salvum* ~ *est* TER. sînt încîntat că vii sănătos.

Volupia, *ae f.* zeița plăcerii VARR.

voluptābilis (*2*) *adj.* care face plăcere: ~ *nuntius* PL. veste plăcută.

voluptāriē *adv.* în plăceri, voluptuos APUL.

voluptārius (*3*) *adj.* **1** care face plăcere, agreabil, de plăcere: *res voluptaria* PL. lucru care face plăcere, *voluptariae possessiones* CIC. proprietăţi de agrement, *peregrinatio voluptaria* SEN. călătorie de plăcere; (*oc.*) despre plăceri: *voluptariae disputationes* CIC. discuţii despre plăceri; **2** iubitor de plăceri, dedat plăcerilor, senzual, voluptuos: *homines voluptarii* PL. sau **voluptariī**, *ōrum m. pl.* PL. oameni iubitori de plăceri // **voluptariī**, *ōrum m. pl.* filozofi care fac din plăcere scopul vieţii (epicurei); **3** (*oc.*) sensibil la plăcere: *gustatus est sensus maxime* ~ CIC. gustul e simţul cel mai sensibil la plăcere.

voluptās, *ātis f.* **1** plăcere, voluptate: ~ *corporis* CIC. plăcere a simţurilor, *voluptates frenare* LIV. a-şi înfrîna plăcerile, ~ *animi* CIC. plăcerea spirituală, *frui voluptatibus* CIC. a se bucura de plăceri, *voluptatem capere* (*percipere*) *ex aliqua re* CIC. a simţi o plăcere din ceva, *quod mihi magnae voluptati fuit* CIC. ceea ce mi-a făcut o mare plăcere; **2** (*apelativ de mîngîiere*) *mea* ~ *!* PL., VERG. iubirea mea!; **3** (*pl.*) jocuri publice, spectacole date poporului: *voluptates intermittere* TAC. a întrerupe jocurile publice; **4** spermă ARN.; [genit. pl. *voluptatum*, dar şi *voluptatium* CIC., LIV.].

voluptātīvus (*3*) *adj.* dedat plăcerilor FRONT.

voluptificus (*3*) *adj.* dătător de plăcere APUL.

voluptuārius (*3*) *adj. v.* **voluptārius** MART. CAP., AMBR.

voluptuōsē *adv.* cu plăcere SID.

voluptuōsus (*3*) *adj.* plăcut, agreabil, încîntător PLIN. IUN.

Volusius, *iī m.* nume de familie roman.

volūta, *ae f.* [*volvo*] volută (*arhit.*) VITR.

volūtābrum, *ī n.* [*voluto*] băltoacă, mocirlă, nămol VERG. (*în care se tăvălesc mistreţii*).

volūtābundus (*3*) *adj.* care se tăvăleşte, tăvălindu-se.

volūtātiō, *ōnis f.* **1** tăvălire: ~ *in luto* PLIN. tăvălire în nămol; **2** (*fig.*) agitaţie, vînzolire, zbucium: ~ *animi* SEN. zbucium al sufletului; **3** nestatornicie: ~ *rerum humanarum* SEN. instabilitatea lucrurilor omeneşti.

volūtātus[1] (*3*) *adj. p. pf. v.* **voluto**

volūtātus[2], *ūs m.* tăvălire: *pulvereis volutatibus* APUL. prin tăvăliri în praf.

volūtim *adv.* [*volvo*] răsucindu-se NON.

volūtō (*1*) *vt.* **1** a răsturna, a rostogoli, a tăvăli: ~ *amphoras* COL. a răsturna amforele, *se* ~ *in pulvere* PLIN. a se tăvăli prin praf, (*pas.-refl.*) *volutari in luto* COL. (*in pulvere* VARR.) a se tăvăli în noroi, în praf, *in levi glacie volutabantur* LIV. se rostogoleau pe gheaţa netedă, *amnis per saxa volutans* OV. rîu rostogolindu-se printre stînci, *volutans pedibus* VERG. căzînd la picioare, (*fig.*) *volutari in stupris* CIC. a se tăvăli în ticăloşii, *inter mala volutor plurima* SEN. mă tăvălesc într-o mocirlă de vicii, *volutari cum aliquo* CIC. a se tăvăli cu cineva; **2** (*poet.*) a face să se răsucească (un sunet), a face să răsune (în ecou): *vocem per ampla volutant atria* VERG. Aen. *1, 725* (comesenii) fac să le răsune glasurile prin bolţile largi, *vocem inclusa volutant litora* VERG. ţărmurile închise (de dealuri) clocotesc de răsunetul glasurilor, *flamina caeca volutant murmura* VERG. suflările (vîntului) scot vuiete surde; **3** (*fig.*) a răsuci în minte, a se munci cu gîndul, a frămînta în minte, a cîntări, a cumpăni: ~ *rem in pectore* PL. a răsuci un lucru în minte, ~ *condiciones cum amicis* LIV. a cumpăni condiţiile împreună cu prietenii, ~ *multa secum animo* LIV. a reflecta în sine la multe, ~ *secum matris violentiam* TAC. a medita în sine la violenţa mamei lui, *his saepe tacitis cogitationibus volutavi animum* LIV. adesea mi-am muncit mintea cu aceste gînduri tainice, *in veteribus scriptis multum volutatum esse* CIC. (că) s-a ocupat mult cu studierea scrierilor vechi.

volūtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **volvo**

volūtus[2], *ūs m.* putinţa de a se încolăci, încolăcire APUL.

volva (vulva), *ae f.* [*volvo*] **1** înveliş, pieliţă (*la vegetale*) PLIN.; **2** vulvă, uter, burtă: *tentigo volvae* IUV. pruritul vulvei, *nil volva pulchrius* HOR. nimic nu e mai gustos decît o burtă (de scroafă) (*mîncare apreciată de romani*).

volvō, *ere, volvī, volūtum vt.* **1** a răsuci, a învîrti, a rostogoli: ~ *filum* VARR. a răsuci un fir, *ventus fumum volvit* LUCR. vîntul răsuceşte fumul, *amnis volvit grandia saxa* LUCR. rîul rostogoleşte bolovani mari, (*fig.*) ~ *oculos huc illuc* VERG. a suci ochii într-o parte şi într-alta; (*oc.*) a da afară răsucind: *equus volvit sub naribus ignem* VERG. calul varsă foc pe nări, *Aetna volvit lapides* VERG. Etna aruncă pietre; **2** (*spec.*) **a.** (*despre suluri de cărţi*) a citi: *volvendi sunt in primis libri Catonis* CIC. trebuie să fie citite mai întîi cărţile lui Cato, ~ *Tyrrhena carmina frustra* LUCR. a citi în zadar formulele tireniene; **b.** a duce cu sine de-a rostogolul: *flumen pecus et domos volvens* HOR. rîul ducînd cu sine de-a valma turma şi casele, *Simois scuta virorum volvit* VERG. rîul Simois duce cu sine scuturile vitejilor, *volvimur undis* VERG. suntem aruncaţi în toate părţile de valuri, (*fig.*) ~ *tot casus* VERG. a trece prin (a îndura) atîtea necazuri; **c.** a forma (prin mişcare în cerc): *conversi in hostem volventesque orbem* LIV. *22, 29, 5* întorcîndu-se contra duşmanului şi dispunîndu-se în cerc; **3** (*pas.-refl.*) *volvi* a se rostogoli la pămînt, a cădea pe jos: *moribundus volvitur arvis* VERG. cade la pămînt pe moarte, *volvitur in caput* VERG. se rostogoleşte căzînd în cap, *volvitur Euryalus leto* VERG. Euryalus se prăbuşeşte mort, *lacrimae volvuntur inanes* VERG. lacrimile curg fără rost; (*p. pr. cu sens act.*) *tarda volventia plaustra* VERG. G. *1, 163* care înaintînd încet; **4** (*fig.*) a răsuci în minte (în suflet), a frămînta (gînduri, sentimente), a medita, a avea în minte: *multa cum animo suo volvebat* SALL. frămînta multe gînduri în sinea lui, ~ *bellum in animo* LIV. a plănui în minte un război, *immensa omnia animo volventes* LIV. neavînd în minte decît proiecte nemăsurate, *Fauni volvit sub pectore sortem* VERG. se tot gîndeşte în sine la prevestirea lui Faunus, *haec illis volventibus* CIC. pe cînd ei plănuiau acestea, ~ *curarum in pectore fluctus* VERG. a frămînta în inimă valuri de griji, ~ *iras in pectore* LIV. a frămînta mînii în suflet; (*oc.* = *revolvere*); ~ *vetera monumenta*

VERG. a rechema în minte vechile amintiri; 5 (*despre timp*) a desfăşura, a face să se desfăşoare, a face să se scurgă: (*luna*) *volvit menses* HOR. Luna face să se desfăşoare lunile, *fata deum rex sortitur volvitque vices* VERG. regele zeilor împarte sorţile şi hotărăşte peripeţiile vieţii fiecăruia; *sic ~ Parcas* VERG. (că) astfel au hotărît Parcele, *volvenda dies* VERG. timpul care se scurge, curgerea vremii, *volvendis mensibus* VERG. prin scurgerea lunilor, *volventibus annis* VERG. cu scurgerea anilor (în cursul anilor); 6 (*despre vorbire*) a desfăşura: ~ *verbis sententias* CIC. a dezvolta ideile în perioade, *orator celeriter verba volvens* CIC. orator desfăşurînd repede cuvintele (dotat cu uşurinţa vorbirii), *quo melius volvatur oratio* CIC. ca vorbirea să curgă mai frumos.

volvula, *ae f.* vulvă mică (*de animale*) APIC.

volus, *ī m. v.* **bulbus**

vomāx, *ācis m.* ins care vomează uşor (des) SID.

vōmer (vōmis), *eris m.* fierul plugului CIC., VERG. ş.a.; (*fig.*) plug HOR.; [nom. şi *vōmeris* CAT.].

vomica, *ae f.* 1 abces, buboi cu puroi; umflătură, tumoare PLIN.; 2 (*fig.*) plagă, pacoste, calamitate LIV. ş.a.

vomicōsus (*3*) *adj.* plin de abcese, bubos C. AUR.

vomificus (*3*) *adj.* care face să vomezi, vomitiv C. AUR.

vomiflua passio *f.* abces purulent C. AUR.

vōmis, *eris m. v.* **vomer**

vomitiō, *ōnis f.* vărsătură CIC., PLIN.

vomitium, *iī n. v.* **vomitio** MART. CAP.

vomitō, *āre vi.* a vărsa, a voma SEN. ş.a.

vomitor, *ōris m.* cel care vomează SEN.

vomitōria, *ōrum n. pl.* intrările care duc la diferitele staluri ale amfiteatrului sau teatrului (*îngăduind degajarea locului*) MACR.

vomitōrius (*3*) *adj.* vomitiv PLIN.

vomitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **vomo**

vomitus[2], *ūs m.* 1 vărsat, vomitare: *vomitu levare stomachum* SEN. a-şi uşura stomacul prin vomitare; 2 (*fig.*) bălăcărire PL. Most. *652*.

vomō, *ere, uī, itum vi.* şi *vt.* 1 a voma: ~ *in mensam* CIC. a voma pe masă, *edunt ut vomant* SEN. mănîncă spre a voma, (*impers.*) *bibebatur, vomebatur* CIC. se bea şi se voma; 2 a vărsa, a da afară: ~ *sanguinem* PLIN. a voma sînge, (*fig.*) ~ *fumum* VERG. a scoate fum, *domus vomit undam salutantum* VERG. casa varsă valuri de clienţi, ~ *animam* VERG. a-şi da ultima suflare, *cui tempora geminas flammas vomunt* VERG. ale cărui tîmple revarsă două flăcări.

Vonōnēs, *is m.* rege al parţilor.

vopiscus (*3*) *adj.* născut viabil (*cu privire la fratele geamăn care supravieţuieşte la naştere fratelui mort*) PLIN. ş.a.

Vopiscus, *ī m.* cognomen roman (*de ex.*: *Flavius Vopiscus, istoric roman*).

vopte = vos ipsi voi înşivă CAT.

vorācitās, *ātis f.* lăcomie (la mîncare) voracitate: ~ *asini* APUL. lăcomia la mîncare a măgarului; (*fig.*) forţa de distrugere a focului PLIN.

vorāciter *adv.* lacom, vorace MACR.

vorāginōsus (*3*) *adj.* plin de bulboane (*despre rîu*) AMM.; plin de hîrtoape (*despre drum*) APUL.

vorāgō, *inis f.* bulboană, vîltoare, prăpastie, abis, hău: *equus submersus voraginibus* CIC. calul înghiţit de vîltori; (*fig.*) *vos voragines scopulique reipublicae* CIC. voi, hăurile şi gherdapurile (primejdiile) statului, ~ *patrimonii* CIC. prăpădul averii părinteşti (*despre un risipitor*), *alta ~ ventris* OV. hăul adînc al pîntecelui (*despre lăcomie la mîncare*).

vorātor, *ōris m.* mîncău TERT.

vorātrīna, *ae f.* 1 hău, prăpastie AMM.; 2 (*fig.*) îmbuibare, chef TERT.

vorax, *ācis adj.* care înghite tot, vorace, lacom: ~ *venter* OV. pîntece lacom, (*fig.*) *Charybdis vorax* CIC. Charybdis cea vorace, ~ *ignis* OV. foc pustiitor, ~ *usura* LUC. dobîndă ruinătoare.

vorō (*I*) *vt.* 1 a înghiţi, a mînca lacom, a devora: *animalium alia sugunt, alia vorant, alia mandunt* CIC. dintre animale, unele sug, altele înghit, altele mestecă, ~ *optima silvarum pelagique* IUV. a mînca (lacom) tot ce-i mai bun în păduri şi în mări; (*prov.*) ~ *hamum* PL. a înghiţi undiţa (a se lăsa prins în laţ); 2 (*fig.*) (*navem*) *rapidus vorat aequore vortex* VERG. vîrtejul cel repede înghite (nava) în apă, ~ *corpus* CELS. a mînca trupul (*despre o boală*), ~ *viam* CATUL. a mînca pămîntul (venind în goană), *quantum voraverit licet existimare* PLIN. poţi să-ţi dai seama cîţi bani ai mîncat (a risipit), ~ *litteras* CIC. a devora scrieri literare (a citi cu pasiune).

vors... *v.* **vers...**

vort... *v.* **vert...**

vōs *pron.* voi; (genit. *vestri* şi *vestrum*, dat. *vobis*); *ardens odio vestri* CIC. aprins de ură contra voastră, *nemo vestrum* nimeni dintre voi, *vobiscum* cu voi.

Vosegus, *ī m.* munţii Vosgi (*în Gallia*).

vosmet (= *vos* întărit cu *-met*) voi înşivă.

voster, *tra, trum v.* **vester**, *tra, trum*

vōtifer, *era, erum adj.* încărcat de ofrande STAT.; în chip de ofrandă ANTHOL.

vōtiger, *era, erum adj.* ca ofrandă ANTHOL.

vōtivus (*3*) *adj.* 1 votiv, făgăduit zeilor printr-o juruinţă: *votivi ludi* CIC. spectacole votive, *votiva tabula* HOR. tablou votiv, *votiva legatio* CIC. solie trimisă în provincie spre a împlini juruinţele (*în sanctuare, crînguri sfinte ş.a.*), *votivae noctes* PROP. nopţi rezervate doar zeilor (*de abţinere de la altceva*); 2 potrivit dorinţelor, dorit, plăcut APUL.

voto *āre v.* **veto** PL.

vōtum, *ī n.* [*voveo*] 1 făgăduială făcută zeilor, juruinţă: *de illo aegroto vota faciebant* CIC. făceau juruinţe zeilor pentru însănătoşirea acelui bolnav, *vota nuncupare pro imperio suo* CIC. a face juruinţe zeilor pentru sprijinirea guvernării sale, *vota suscipere* CIC. (*concipere* OV.) a face făgăduieli zeilor, *divos in vota vocare* VERG. a invoca zeii la împlinirea juruinţelor, *vota solvere* (*persolvere, exsolvere, reddere*) CIC., ~ *exsequi* VERG. a se achita de juruinţele făcute zeilor, a-şi ţine juruinţele, *voti damnari* VERG. a fi obligat să-şi ţină juruinţa făcută zeilor (prin realizarea rugăciunilor), a-şi vedea dorinţa împlinită de zei, *cuius damnatus voti cum victor Romam revertisset* LIV. *7, 28, 8* după ce, văzîndu-şi această dorinţă împlinită, s-a întors victorios la Roma, *damnabis tu quo-*

que (*agricolas*) *votis* VERG. B. *5, 80* şi ţie (Daphnis) plugarii îţi vor aduce ofrande (ca unui zeu), pentru a se plăti de împlinirea juruinţelor, *voti reus* VERG. Aen. *5, 237* credincios juruinţei la care s-a legat, *sine mora voti liberari* LIV. *5, 28, 1* a se achita fără întîrziere de juruinţa făcută (şi împlinită de zei); 2 (*concrt.*) ofrandă: *spolia hostium, Vulcano* ~ LIV. prăzile luate de la duşmani, ofrandă zeului (focului) Vulcan, ~ *pro reditu simulant* VERG. spun (minţind) că (acel cal) este o ofrandă adusă zeilor pentru reîntoarcerea lor în patrie; 3 rugăciuni făcute zeilor, rugăminţi: *quid enim nisi vota supersunt?* ce alta ne mai rămîne decît rugăciunile? *vota* VOP. ziua urărilor pentru împărat; (*tard.*) urări la căsătorie, căsătorie: *ad tertia vota migrare* COD. IUST. a se căsători a treia oară; *loca voto fertiliora tuo* OV. locuri mai fertile decît puteai dori, *hoc erat in votis* HOR. acesta îmi era visul; 4 dorinţă: *rebus supra vota fluentibus* SALL. lucrurile mergînd mai bine decît ar fi dorit, *ad ~ diem agere* SEN. a-şi petrece ziua după propria dorinţă, *an venit in ~ Attalicis ex urbibus una?* HOR. Ep. *1, 11, 5* sau te apucă dorinţa de vreunul dintre oraşele attalice?, *omnium ~ est parentum ut* ... QUINT. dorinţa tuturor părinţilor este să..., *aliquem voti potentem* (*compotem*) *facere* OV. a împlini dorinţa cuiva.

voveō, *ēre, vōvī, vōtum vt.* 1 a făgădui, a jurui zeilor, a consacra, a promite solemn: *victima vota cadit* OV. animalul juruit ca jertfă cade la pămînt, *ludi ab decemviris voti eo anno facti sunt* LIV. jocurile care fuseseră juruite zeilor de decemviri au fost celebrate în acel an, *pro salute patriae sua capita voverunt* CIC. şi-au juruit zeilor capetele pentru salvarea patriei, (*cu inf.*) *puer vovisse dicitur se deo daturum* ... CIC. se zice că tînărul se juruise că va oferi zeului; ~ *ut*... IUST. a face juruinţa să ...; 2 a-şi dori: *quae modo voverat, odit* OV. ce-şi dorea adineauri, acum detestă, *quid voveat nutricula maius alumno?* HOR. ce-ar putea ura o doică mai frumos copilului?, *quid voveam duo sunt: ut ... utque* ... OV. două lucruri mi-aş dori: să ... şi să ...

vox, *vōcis f.* 1 voce, glas; ~ *acuta* CIC. voce ascuţită, ~ *parva* CIC. voce slabă, *magnā voce* CIC. cu glas tare (în gura mare), *hominis omnes voces* CIC. toate inflexiunile vocii omeneşti, *vocis imago* VERG. ecou; 2 (*spec.*) **a.** strigăt: *voces ebriorum* CIC. strigătele beţivilor, *voces venantum* PHAEDR. strigătele vînătorilor; **b** (*despre animale*) *reddidit una bovum vocem* VERG. una dintre juninci răspunsese cu un muget, ~ *porcina* SEN. grohăit al porcului, *cornix improba voce* VERG. cioara cu cîrîitul ei urît; **c.** sunet al lucrurilor; (*pelagi*) *fractae ad litora voces* VERG. vuietul valurilor mării care se sparg de ţărmuri, *ad sonitus vocis* VERG. în direcţia plescăitului (vîslelor); **d.** (*personif.*) *Sicilia tota si una voce loqueretur* CIC. dacă întreaga Sicilie ar vorbi într-un singur glas, *vocem comoedia tollit* HOR. comedia îşi înalţă glasul (se exprimă în stil mai nobil); 3 sunet (muzical), ton; cînt: *voces asperae* CIC. sunete neplăcute, *Sirenum voces* HOR. cîntecul sirenelor, *septem discrimina vocum* VERG. cele şapte tonuri (coarde ale lirei); 4 cuvînt, vorbă (rostită): ~ *voluptatis* CIC. cuvîntul „plăcere", ~ *ficta* OV. minciună, *neque ullam vocem exprimere potuit* CAES. n-a putut scoate o vorbă, *vocem pro aliquo mittere* CIC. a lua cuvîntul în apărarea cuiva, *vis ea vocis erat* OV. acesta era sensul cuvîntului, *nescit ~ missa reverti* HOR. vorba ieşită din gură nu se mai întoarce, ~ *publica* VELL. vocea poporului, opinia publică; 5 (*spec.*) **a.** ordin, poruncă: *consulis voci non oboedire* VAL. MAX. a nu asculta de ordinul consulului; **b.** formulă vrăjitorească: *deripere lunam vocibus* HOR. a coborî luna de pe cer prin vrăji, *voces sacrae* HOR. formule de farmece; 6 vorbire, grai: *rustica* ~ CIC. vorbire ţărănească, *Latina voce loqui* OV. a vorbi în limba latină; 7 (*oc.*) accent tonic: *natura in omni verbo posuit acutam vocem* CIC. Or. *58* natura a pus pe fiecare cuvînt un accent tonic.

Vulcācius (**Volcācius**) *ī m.* numele unor personaje.

Vulcānus (**Volcānus**), *ī m.* zeul şchiop al focului şi al făurăriei (*fiul lui Iupiter şi al Iunonei, soţul Venerei; îşi avea reşedinţa sub Etna şi făurea cu ajutoarele sale, Ciclopii, fulgerele lui Iupiter şi arme pentru alţi zei*): *insula Vulcani* insula lui Vulcan (*o insulă la sudul Siciliei, din arhipelagul Lipare; azi, Volcano*); (*poet.*) foc, flăcări: *Vulcanum naribus efflant* OV. varsă flăcări pe nări // **Vulcānius** (*3*) *adj.* vulcanic, de foc, de flăcări: *Vulcania acies per campos* VERG. o linie (un lanţ) de flăcări pe cîmpuri, *Vulcania arma* CIC. arme de neînvins // **Vulcānālis** (*2*) *adj.* al lui Vulcan VARR. // **Vulcānāl**, *ālis n.* loc în Roma unde se afla un templu al lui Vulcan // **Vulcānālia**, *ium n. pl.* Vulcanalii (*sărbătoarea anuală în cinstea lui Vulcan*).

vulga, *ae f. v.* **bulga**

vulgāris (*2*) *adj.* obişnuit, comun, banal, ordinar: ~ *dictio* CIC. vorbire pe înţelesul tuturor, ~ *liberalitas* CIC. mărinimie faţă de toată lumea, ~ *opinio* CIC. opinie comună, *exordium vulgare* RH. HER. exordiu generic, ~ *via* QUINT. cale mult bătută, *artes vulgares* CIC. profesiuni ordinare, ~ *mulier* SUET. prostituată; (*adv.*) *vulgare est* ... [*cu inf.*] este ceva obişnuit să ... PLIN. // **vulgārēs**, *ium m.pl* oameni de rînd // **vulgāria**, *ium n. pl.* lucruri ordinare, bucate ordinare HOR.

vulgāritās, *ātis f.* 1 banalitate, vulgaritate PROPHYR.; 2 (*concrt.*) generalitate, totalitate a oamenilor, masă ARN., CAPIT.

vulgāriter *adv.* obişnuit PLIN.

vulgārius (*3*) *adj. v.* **vulgaris** AFRAN., GELL.

vulgātē *adv.* (*numai la comp.*) *vulgatius* cu mai mare răspîndire AMM.

vulgātor, *ōris m.* răspînditor, divulgator OV.

vulgātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **vulgo** // **adj.** 1 obişnuit, comn: *vulgatissimum senatus consultum* TAC. decret al senatului cu totul obişnuit; 2 cunoscut de toţi, larg răspîndit: *vulgati amores* OV. iubiri cunoscute de toţi, larg răspîndit: *vulgati amores* OV. iubiri cunoscute de toţi, *vulgata opinio* QUINT. părere generală, *vulgatior fama est*...[cu inf.] e mai răspîndită povestea că...; 3 la îndemîna tuturor: *vulgatissimae meretrices* SUET. cele mai ordinare prostituate.

vulgātus[2], *abl. -ū, m.* dare la iveală, publicare SID.

vulgivagus (*3*) *adj.* care rătăceşte în toate părţile, rătăcitor, pribeag:~ *mos ferarum* LUCR. fel de viaţă rătăcitor al animalelor, *volgivaga Venus* LUCR. vagabonda Venus (dragoste cu oricine).

vulgō[1] (**volgō**) (*I*) *vt.* 1 a împărtăşi (cu alţii), a face comun (cu alţii): *navis vulgata omnibus* CIC. corabie accesibilă tuturor, *Verginius rem non vulgabat* LIV. Verginius nu voia să împărtăşească cu alţii avantajul, *non quod ego vulgari facinus per omnes velim* LIV. nu că aş voi ca vina faptei să cadă asupra tuturor; (*spec.*) ~ *corpus* LIV. a-şi prostitua corpul; 2 a răspîndi pretutindeni: *contagia vulgabant morbos* LIV. contactele răspîndeau bolile, *morbi contactu in alios vulgati* LIV. boli răspîndite la alţii prin molipsire, (*fig.*) *licentia in omnes se vulgavit* LIV. dezmăţul s-a întins la toţi; (*oc.*) ~ *librum* QUINT. a publica o carte, *vulgari cum privatis* LIV. a avea raporturi amicale cu cetăţeni particulari; 3 (*fig.*) a face cunoscut tuturor: *verbis* ~ *dolorem* VERG. a-şi destăinui durerea prin cuvinte, *artes non ante vulgatae* HOR. arte necunoscute înainte, *vulgatur fama per urbem* VERG. zvonul se răspîndeşte în tot oraşul, *vulgatur rumor duas deesse tabulas* LIV. se răspîndeşte zvonul că lipsesc două tablouri, *vulgatum erat* ...[cu ac. şi inf.] se răspîndise zvonul că ..., *fama vulgavit Alexandrum cum omnibus copiis petiturum* CURT. zvonul a răspîndit vestea (s-a răspîndit zvonul) că Alexandru va ataca cu toate trupele.

vulgō[2] (**volgō**) *adv.* 1 în masă, cu duiumul, din toate părţile, public: *homines* ~ *occidebantur* CIC. oamenii erau ucişi în masă, *accidit ut* ~ *milites ab signis discederent* CIC. s-a întîmplat ca soldaţii să-şi părăsească cu duiumul unităţile, ~ *loquebantur Antonium mansurum esse Casilini* CIC. toată lumea vorbea că Antonius va rămîne la Casilinum, *candelabrum*~ *ostendere* CIC. a expune public candelabrul; 2 în mod obişnuit, de obicei: ~ *Sabini aureas armillas habebant* LIV. sabinii purtau obişnuit brăţări de aur, *hoc quod* ~ *sententias vocamus* QUINT. ceea ce numim în mod obişnuit „idei"; 3 (*spec. despre femeie*) *victum* ~ *quaerere* TER. Heaut. *4, 47* a-şi căuta mijloace de întreţinere trăind cu oricine, ~ *concepti* DIG. copii naturali.

vulgus, *ī n.* mulţime, masă populară, public, gloată, plebe: *nihil est incertius vulgo* NEP. nu e nimic mai nestatornic ca mulţimea, *ea quae non probantur in* ~ CIC. idei care nu se bucură de simpatie la popor, *commendatio in* ~ CIC. popularitate, *ignotus in* ~ CIC. necunoscut de mulţime, *gratae in* ~ *leges* CIC. legi plăcute poporului; (*peior.*) mulţime de rînd, gloată: ~ *ovium* VERG. gloata oilor, ~ *patronorum* CIC. gloata avocaţilor, *vulgusque proceresque* OV. şi gloata, şi mărimile, *ne vulgi largitione centuriorum animos averteret* TAC. ca prin dărnicia faţă de soldaţii de rînd să nu-şi înstrăineze sentimentele centurionilor, ~ *obaeratorum* TAC. gloata datornicilor, ~ *fuimus* SALL. am fost o masă de dispreţuit; [nom. m. arh. *vulgus* ACC., VARR.; ac. *in vulgum* CAES., VERG. şi *vulgum* LUCR., SALL. ş.a.].

vulnerābilis (*2*) *adj.* 1 vulnerabil SEN.; 2 (*sens act.*) care răneşte CAECIL., HOR.

vulnerārius (*3*) *adj.* care se aplică la răni PLIN. // **vulnerārius**, *iī m.* chirurg PLIN.

vulnerātiō, *ōnis f.* 1 rănire CIC.; 2 (*fig.*) lezare: ~ *famae* CIC. lezare a reputaţiei sale.

vulnerātor, *ōris m.* cel care răneşte; (*fig.*) vătămător HIER.

vulnerō (*I*) *vt.* a răni: *in os funda vulneratur* CAES. este rănit în faţă de o praştie; (*fig.*) ~ *virorum animos* LIV. a-i răni sufleteşte pe bărbaţi, *continuo Fortunae ictu vulneror* OV. sînt izbit tot timpul de loviturile sorţii.

vulnifer, *era, erum adj.* care răneşte PRUD.

vulnificus (*3*) *adj.* care răneşte, care ucide: *vulnificum telum* OV. săgeată ucigătoare.

vulnus (**volnus**), *eris n.* 1 rană: ~ *tenue* LIV. rană uşoară, *adversa vulnera* LIV. răni în piept, *vulnera inferre et accipere* CAES. a provoca şi a primi răni, *claudicare ex vulnere* CIC. a şchiopăta de pe urma unei răni, *vulneribus confectus* LIV. (*defessus* VERG.) copleşit de răni; (*poet.*) *vulneribus evicta ornus* VERG. ulmul copleşit de lovituri de secure, *vulnera aratri* OV. brazdele tăiate de plug; 2 (*fig.*) lovitură, rană: *Fortunae gravissimo vulnere percussus* CIC. izbit de o foarte gravă lovitură a sorţii, *belli vulnera sanare* CIC. a vindeca rănile războiului, *rescindere* ~ VERG. a redeschide rana (iubirii); (*poet.*) *vulnera dirigere* VERG. a arunca săgeţi, *haesit sub gutture* ~ VERG. săgeata s-a oprit sub gîtlej.

vulnusculum, *ī n.* rană mică, leziune mică HIER.

vulpēcula, *ae f.* vulpişoară CIC.

vulpēs (**volpēs**), *is f.* 1 vulpe: *vulpium tergis indui* SEN. a se îmbrăca în piei de vulpe, *animi sub vulpe latentes* HOR. sentimente ascunse sub piele de vulpe; (*prov.*) *iungere vulpes* VERG. a înjuga vulpi (a încerca ceva imposibil); 2 *vulpes marina* PLIN. vulpe-de-mare (*un fel de rechin*); [nom. *vulpis* PETR.].

vulpīnor, *ārī vi.* a face pe vulpoiul, a încerca să înşele VARR., APUL.

vulpīnus (*3*) *adj.* de vulpe PLIN.

vulpiō, *ōnis f.* ins şiret ca o vulpe, vulpoi APUL.

vulpis, *is f. v.* **vulpes** PETR.

Vulscī, *ōrum m. pl. v.* **Volsci**

vulsella, *ae f. v.* **volsella**

vulsī *pf. v.* **vello**

Vulsin... *v.* **Volsin...**

vulsiō, *ōnis f.* convulsie, spasm VEG.

vulsō, *āre vi.* a avea convulsii, spasme VEG.

vulsūra, *ae f.* smulgere (de smocuri de lînă din blana oilor) VARR.

vulsus (**volsus**) (*3*) *p. pf. v.* **vello** // **adj.** 1 depilat QUINT.; 2 (*fig.*) smucit, nesănătos la minte: *mens volsa* MART. minte smucită (sărită); 3 avînd spasme PLIN.

vulticulus, *ī m.* fetişoară încruntată, privire cam severă CIC. Att. *14, 20, 5*.

vultum, *ī n. v.* **vultus** ENN., LUCR.

vultuōsē *adv.* cu o mină expresivă DON.

vultuōsus (*3*) *adj.* care face grimase, care se strîmbă, încruntat, schimonosit, afectat: *vultuosa frons* APUL. frunte încruntată, *os vultuosum* AMM. faţă încruntată, *vultuosa pronuntiatio* QUINT. pronunţie afectată.

vultur (voltur), *uris m.* 1 vultur VERG. ş.a.; 2 (*fig.*) om apucător, rapace, jecmănitor SEN., MART.

Vultur (Voltur), *uris m.* muntele Vulturului (*in Apulia*).

Vulturcius (Volturcius), *iī m.* participant la conjurația lui Catilina.

vulturīnus (volturīnus) (*3*) *adj.* de vultur PLIN., MART.

vulturius (volturius), *iī m.* 1 vultur PL., LUCR.; 2 (*fig.*) adevărat vultur, om rapace CIC.; 3 vultur, zar nenorocos la joc PL. Curc. *357.*

Vulturnālis (*2*) *adj.* şi **Vulturnum,** *ī n. v.* **Vulturnus**

Vulturnus (Volturnus), *ī m. 1*) rîu în Campania // **adj. Vulturnus** (*3*) *adj.* volturn, al rîului Volturnus: ~ *ventus* LIV. vîntul Volturnus (de sud-est); *2*) divinitate romană a rîului Volturnus (*tatăl nimfei Iuturna*) // **Vulturnālis** (*2*) *adj.* al zeului Volturnus // **Vulturnālia,** *ium n. pl.* serbări în cinstea zeului Volturnus // **Vulturnum,** *ī n.* oraş la vărsarea rîului Volturnus în mare.

vultus (voltus), *ūs m.* 1 față: ~ *laetus* CIC. față veselă, ~ *maestus* VERG. față tristă, ~ *adductus* SUET. față încruntată, ~ *compositus* TER. față prefăcută, *ex vultu ephori intellexit* ... NEP. după fața eforului, a înțeles ..., ~ *trahere* OV. (*ducere* MART.) a se întuneca la față, a se încrunta; 2 (*pl.*) priviri: ~ *avertite vestros* CIC. întoarceți-vă privirile, *tollens ad sidera* ~ OV. ridicînd privirile spre cer; 3 chip, înfățişare, aspect: *Epicurii* ~ *gestant* PLIN. poartă portretele lui Epicur; *unus erat naturae* ~ OV. înfățişarea naturii era una singură, ~ *salis placidi* VERG. aspectul unei mări liniştite; [**vultum,** *ī n.* la abl. *vulto* APUL.; nom. pl. *volta* ENN. şi *vulta* LUCR.].

vulv... *v.* **volv...**

vulva, *ae f. v.* **volva**

X

X, x *f.* și *n. indecl.* litera X, x; (*ca numeral*) = *decem* (*10*); (*pe monede*) = *dēnārius* (dinar) (*adică monedă de argint de zece ași*).
Xanthippē, *ēs f.* soția lui Socrate (*proverbială prin cicăleală*).
Xanthippus, *ī m.* *1*) general atenian (*tatăl lui Pericles*); *2*) general lacedaemonian (*aflat în serviciul cartaginezilor în primul război punic*).
xanthium, *iī n.* (*bot.*) scaietele-popii (*Xanthium strumarium*) (*plantă cu care se vopsea părul în blond*) PLIN.
Xanto, *ūs f.* una dintre nimfele Oceanului VERG.
Xanthus (-os), *ī m.* *1*) rîu la Troia (*numit și Scamander*); *2*) rîu în Lycia; *3*) rîu mic în Epir.
Xenarchus, *ī m.* general al aheenilor.
xeniolum, *ī m.* cadou mic APUL.
xenium, *iī n.* **a.** dar făcut oaspetelui VITR., PLIN. // **Xenia,** *ōrum n. pl.* „Daruri de ospeție" (*titlul cărții a XIII-a a epigramelor lui Martialis*); **b.** (*gener.*) dar, cadou (făcut avocaților PLIN. IUN., conducătorilor în provincii ULP.)
Xenō, *ōnis m.* filozof epicurean din vremea lui Cicero.
Xenoclēs, *is m.* retor și orator din Mysia.
Xenocratēs, *is m.* Xenocrates din Calcedonul Eubeii (*filozof, discipol al lui Platon*).
xenodochīum (xenodochēum), *ī n.* casă de oaspeți HIER., COD. IUST.
xenodochus, *ī m.* șeful casei de oaspeți COD. IUST.
xenōn, *ōnis m.* *v.* **xenodochium** COD. IUST.
Xenōn, *ōnis v.* **Xeno**
Xenophanēs, *is m.* Xenophanes din Colofon (*filozof și poet*).
Xenophōn, *ontis m.* *1*) istoric și general (*discipol al lui Socrate*) // **Xenophontēus (Xenophontīus)** (*3*) *adj.* al lui Xenophon CIC.; *2*) medic al împăratului Claudius.
xērampelina, *ae f.* haină de culoarea frunzei de viță uscată IUV.
xērocollyrium, *iī n.* colir uscat M. EMP.
xērophthalmia, *ae f.* oftalmie uscată (*boală de ochi*) M. EMP.
Xerxēs (Xersēs), *is* (*-i*) (ac. *-en* și *-em*) *m.* rege al perșilor (*fiul lui Darius, învins de greci la Salamina*).
xiphiās, *ae m.* **1** (*iht.*) pește-sabie (*Xiphias gladius*) PLIN.; **2** (un fel de) cometă în formă de sabie PLIN.
xiphium (-on), *iī n.* (*bot.*) săbiuță (*Gladiolus imbricatus*) *sau* gladiolă (*Gladiolus gandavensis*) PLIN.
Xūthus, *ī m.* personaj mitic descendent din Deucalion, fiu al lui Hellenus (*din care se trage o ramură a grecilor*) TER. MAUR.
xylinus (*3*) *adj.* (din fire) de bumbac: *lina xylina* PLIN. țesătură de bumbac, bumbăcărie.
xylobalsamum, *ī n.* (*bot.*) arbore de balsam (*Balsamea Africana* și *myrrha*); lemn de balsam PLIN.
xylocinnamōmum, *ī n.* și **xylocinnamum,** *ī n.* arbore exotic care produce scorțișoară SCRIB.
xylon, *ī n.* (*bot.*) bumbac (*Gossypium*) PLIN.
xyris, *idis f.* (un fel de) stînjenel-sălbatic PLIN.
xystarcha (-chēs), *ae m.* directorul unui *xystum*, gymnaziarh (*v. xystum* 1) AMM., TERT.
xysticus (*3*) *adj.* de palestră acoperită: *xystica vanitas* TERT. vanitatea atleților // **xysticī,** *ōrum m. pl.* atleții care se exercitau într-o palestră acoperită SUET.
xystum, *ī n.* și (*frecv.*) **xystus,** *ī m.* **1** (*la greci*) palestră acoperită pentru exerciții atletice; **2** (*la romani*) alee cu arbori, colonadă, galerie CIC. ș.a.

Y

Y, y *f.* şi *n. indecl.* litera Y, y (*folosită la transcrierea literei* υ *„ipsilon" din alfabetul grecesc*).
Yades, *um f. pl. v.* **Hyades**
yaena, *ae f. v.* **hyaena**
ydr... *v.* **hydr...**
ymnif... *v.* **hymnif...**
ypogaeum, *i n. v.* **hypogaeum**
yssopum *v.* **hyssopum**

Z

Z, z *f.* și *n. indecl.* litera Z, z (*folosită în scrierea cuvintelor străine*).
zaberna, *ae f.* (un fel de) desagă DIOCL.
zābolicus (*3*) *adj.* diabolic COMMOD.
zābolus (zābulus), *ī m.* diavol LACT.
Zabulōn, *ōnis m.* trib în Israel IUVENC.
Zacynthos (-us), *ī f.* insulă în Marea Ionică (*azi, Zante*) // **Zacynthius** (*3*) *adj.* zacynthian.
Zaleucus, *ī m.* legislator al locrienilor.
Zama, *ae f.* localitate în Numidia, la sudul Carthaginei (*celebră prin victoria lui Scipio asupra lui Hannibal*) // **Zamensis** (*2*) *adj.* al Zamei // **Zamensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Zamei.
zamia, *ae f.* pagubă, necaz PL. Aul. *197*.
zanca (tzanga), *ae f.* (un fel de) ciubotă de piele moale (folosită de parți) COD. TH.
Zanclē, *ēs f.* vechiul nume al orașului Messana (*azi, Messina*) din Sicilia // **Zanclaeus (Zancleius)** (*3*) *adj.* al Zanclei // **Zanclaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Zancle.
zaplūtus (*3*) *adj. v.* **saplutus**
zea, *ae f.* (*bot.*) alac (*Triticum spelta*) PLIN.
zēlanter *adv.* cu mult zel FORT.
zēlātor, *ōris m.* invidios AMBR.
zēlivira, *ae f.* femeie geloasă TERT.
zēlo (*1*) *vt.* și *vi.* și **zēlor**, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a iubi cu ardoare, a fi partizan înflăcărat, a fi plin de zel (pentru): ~ *legem* VULG. a fi partizan zelos al legii, *zelari zelo pro* ... VULG. a fi plin de zel pentru ..., *mortem* ~ VULG. a căuta în tot felul moartea; **2** a fi invidios, a fi gelos: ~ *facientes iniquitatem* VULG. a fi gelos pe cei care fac nedreptate, *zelans parvulus* AUG. copil invidios.
zēlōtes, *ae m.* om invidios TERT.
zēlotypia, *ae f.* gelozie, invidie PLIN.
zēlotypus (*3*) *adj.* gelos, invidios: *noli zelotypa esse* PETR. *69* nu fi geloasă // **zēlotypus**, *ī m.* ins invidios, gelos.
zēlus, *ī m.* **1** gelozie, invidie VITR.; **2** zel, ardoare HIER.
zema[1] **(zuma)**, *ae f.* oală mare, căldare SERV., APIC.
zema[2], *atis n.* zeamă, fiertură APIC.
Zēnō (Zēnōn), *ōnis m.* Zenon *1*) din Kition (Citium) în Cipru (*filozof, fondatorul școlii stoice*); *2*) din Eleea (*filozof eleat, urmașul lui Parmenide*); *3*) din Sidon (*filozof, partizan al lui Epicur, audiat de Cicero și de Atticus*).
Zēnobia, *ae f.* *1*) fiica regelui Armeniei, Mithridates, și soția lui Rhadamistus; *2*) regina Palmyrei (*învinsă de împăratul Aurelianus*).
Zēnoniānus (*3*) *adj.* al lui Zenon.
Zephyritis, *idis f.* Venus Zephyritis (*Arsinoe, soția lui Ptolemeu Filadelful, adorată după moarte ca zeiță sub acest nume*).
Zephyrium, *iī n.* *1*) promontoriu în Locrium; *2*) promontoriu în Cilicia și oraș cu același nume; *3*) promontoriu în Cyrenaica; *4*) oraș din vecinătatea Bosforului cimmerian; 5) insulă din vecinătatea orașului Halicarnas.
zephyrus, *ī m.* **1** zefir, vînt călduț de apus (care topește zăpada și vestește venirea primăverii); (*personif.*) Zefirul VERG. ș.a.; **2** (*gener.*) vînt VERG. Aen. *4, 562*.
Zērynthus, *ī f.* oraș cu o peșteră a Hecatei (*în Thracia*) // **Zērynthius** (*3*) *adj.* zerynthian OV.
zēta[1] *f.* și *n. indecl.* zeta, a șasea literă (ζ) a alfabetului grecesc; ca numeral = VI; (*de ex.: a șasea carte a* Iliadei).
zēta[2] *ae f.* dormitor LAMPR.
zētēmatium, *iī n.* mică cercetare LUCIL.
Zētēs, *ae m.* fiul lui Boreas și al Orithyiei (*frate geamăn al lui Calais și participant la expediția argonauților*).
Zēthus, *ī m.* fiul lui Iupiter și al Antiopei (*frate al lui Amphion*).
Zeugitānus (*3*) *adj.* al Zeugitanei, zeugitan: *Zeugitana regio* PLIN. ținutul zeugitan (*în nordul Africii, cu capitala Carthagina*).
zeugma, *atis n.* zeugmă (*construcție prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se raportează decît la unul dintre cele două subtantive*).
Zeugma, *atis n.* oraș din Coele-Syria (*pe Eufrat*).
Zeuxippus, *ī m.* căpetenie a beoțienilor.
Zeuxis, *idis* (*-idos*) (ac. *-im* și *-in*; abl. *-ide*) *m.* celebru pictor grec din Heracleea.
zingiber, *eris n.* și **zingiberi (zimpiberi, zinpiberi)** *indecl.* (*bot.*) ghimbir (*Zingiber officinalis*) PLIN. ș.a.
zinziō, *āre* și **zinzitō**, *āre vi.* a țipa (*despre sturz*) SUET.
zizānia, *ae f.* și **zizānia**, *ōrum n. pl.* **a.** (*bot.*) sălbăție (*Lolium temulentum*) sau obsigă (*Bromus* și *Brachypodium*) sau odos (*Avena factua* și *stigosa*) PRUD.; **b.** (*fig.*) invidie, gelozie, zîzanie AMBR., AUG.
ziziphum (zizyphum), *ī n.* fructul arborelui *ziziphus* (*v. infra*) PLIN.

ziziphus (zizyphus), *ī m.* (*bot.*) specie de arbore fructifer meridional (*Zizyphus*) COL., VALL.
zmar... *v.* **smar...**
zme... *v.* **sme...**
zmilax *v.* **milax**
Zminth... *v.* **Sminth...**
Zmyrn... *v.* **Smyrn...**
zmyrus, *ī m.* partea bărbătească a murenei (*Muraena Helena*) PLIN.
zōdiacus[1] (*3*) *adj.* al zodiacului, zodiacal SID., MART. CAP.
zōdiacus[2], *ī m.* zodiac (*cerul cu cele douăsprezece semne ale constelaţiilor*).
zōdium, *iī n.* semn (constelaţie) de pe zodiac.
Zōē, *ēs f.* „Viaţa" (*unul dintre eonii gnosticului Valentinus*) TERT.
Zōilus, *ī m.* gramatic alexandrin (*detractor al lui Homer*); (*fig.*) detractor OV., MART.
zōna, *ae f.* 1 cingătoare, centură, brîu (*purtat de femei*) CATUL. ş.a.; 2 şerpar, pungă de bani: *zonam perdere* HOR. a-şi pierde punga cu bani; 3 brîul lui Orion (*cele trei stele centrale din constelaţia Orion*) OV.; 4 dungă, fişie circulară pe o piatră preţioasă PLIN.; 5 zona zoster (*boală*) SCRIB.; 6 (*pl.*) **zonae**, *ārum f.* cele cinci zone în care se împarte suprafaţa Pămîntului VERG., OV. ş.a.
zōnalis (*2*) *adj.* al zonei terestre, zonal MACR.
zōnārius (*3*) *adj.* de cingătoare, de pungă cu bani: ~ *sector* PL. Trin. *862* tăietor de pungă cu bani, pungaş // **zōnārius**, *iī m.* meşter care face centuri CIC.
zōnātim *adv.* în cerc, de-a rotocolul LUCIL.
zōophorus (zōphorus), *ī m.* (*arhit.*) friză ornată cu figuri VITR.
zōpissa, *ae f.* amestec de smoală răzuită de pe corăbii şi de ceară PLIN.
Zōpyriatim *adv.* în felul lui Zopyrus LUCIL.
Zōpyrus, *ī m.* *1*) fost sclav de origine tracă (*celebru fizionomist în vremea lui Socrate*); *2*) nobil persan care a facilitat cucerirea Babilonului de către Darius IUST.; *3*) numele unui retor din Clazomene QUINT.
Zōroastrēs, *ae* (*-is*) (ac. *-en* şi *-em*) *m.* Zoroastru (*profet şi legislator al perşilor, fondator al mazdeismului*) PLIN., IUST. // **Zōroastrēus** (*3*) *adj.* al lui Zoroastru.
zōster, *eris m.* 1 (*med.*) zona zoster (*erupţie veziculară pe traiectul nervilor senzoriali*) PLIN.; 2 (*bot.*) iarbă-de-mare (*Zoster marina*) PLIN.
Zōstēr, *ēris m.* oraş şi promontoriu în Attica.
zōthēca, *ae f.* cameră de odihnă (de zi), pavilion, cabinet PLIN. IUN.
zōthecula, *ae f.* mic alcov, mic cabinet de lucru PLIN. IUN.
zygaena, *ae f.* 1 (*iht.*) peşte-ciocan (*Zygaena malleus*) AMBR.
zygia, *ae adj. f.* 1 de nuntă, nupţial: ~ *tibia* APUL. flaut de nuntă; 2 Zygia (*epitet al Iunonei ca zeiţă a căsătoriilor*) APUL. M. *6*, *4*.
zygostasium, *iī n.* verificare a balanţelor şi a greutăţilor COD. TH.
zygostatēs, *ae m.* verificator al balanţelor şi greutăţilor COD. TH., COD. IUST.
zytum, *ī n.* (un fel de) bere egipteană (*băutură din orz fermentat*) COL., PLIN. ş.a.

Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită de autor,
a monumentalului DICŢIONAR LATIN–ROMÂN al profesorului GHEORGHE GUŢU
a fost pregătită pentru editare la EDITURA HUMANITAS, Bucureşti,
în perioada octombrie 1998–martie 2003.

Ediţia I a lucrării a fost publicată în 1983 la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

La apariţia prezentei ediţii au contribuit:
Redactor editor SÁNDOR SKULTÉTY
Culegere: IOANA MATEI, LILIANA STOICA
Corectură: ARETIA DICU, MARIA ENACHE, HORIA GĂNESCU, MARIA MUŞUROIU,
MARIA NICOLAU, NADIA STĂNCULESCU
Tehnoredactare, machetă şi design: DANIELA HUZUM, DOINA ELENA PODARU
Tehnoredactare computerizată: EMILIA IONAŞCU
Copertă: IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Tipărirea a fost realizată la Regia Autonomă „Monitorul Oficial", Bucureşti
sub directa supraveghere a directorului general ing. EUGENIA CIUBÂNCAN.
La realizarea tipografică au colaborat:
director marketing CARMEN NASTEA,
pre press RODICA MARINCAŞ,
tipar GHIŢĂ ŞTEFAN, FURCOI IONEL,
BÎLĂ OVIDIU, CHELARU NICOLAE
finisare TODEA VALERIA, COROZEL MIHAI,
CUPANACHE ION

Omagiindu-le travaliul dificil şi competent, conducerea EDITURII HUMANITAS,
director general GABRIEL LIICEANU,
director programe ADRIANA IRIMIA,
redactor-şef VLAD RUSSO, director de producţie ADRIAN UTALE
a întocmit, *pro memoria*, acest colofon la 12 martie 2003.

Apărut 2003
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

dein (*folosit înainte de consoane*) *v.* **deinde**
deinceps *adv.* unul după altul, în continuare, rînd pe rînd: **a.** (*spațiu*) *tres ~ turres* LIV. trei turnuri unul după altul, *prima Cyrene est ac ~ duae Syrtes* SALL. prima te întîmpină Cyrene și, în continuare, cele două Syrte; **b.** (*timp*) *reliquis ~ diebus* CAES. în celelalte zile de-a rîndul, *possum ~ totam rem explicare* CIC. pot să vă înfățișez punct cu punct toată chestiunea; **c.** (*succesiune*) *qui ~ cum magistratum petiturus putabatur* CIC. cel care se credea că va candida în continuare la acea demnitate, *de iustitia satis dictum. Deinceps de beneficentia dicatur* CIC. despre dreptate s-a vorbit destul. În continuare, să vorbim despre binefacere, *de comitiis quae tunc primum ac ~ fuere* TAC. despre comițiile care atunci s-au ținut prima dată și, după aceea, în continuare; [uneori bisilab.].
deinde *adv.* după aceea, apoi: *via interest perangusta, ~ paulo latior campus* LIV. la mijloc, e un drum foarte îngust, mai departe însă se deschide un cîmp mai lat, *initio proditor fuit, ~ perfuga* CIC. la început a fost trădător, după aceea dezertor, *primum... deinde...* mai întîi..., apoi...; *primum... tum... deinde... postremo*, mai întîi..., apoi..., după aceea..., în sfîrșit.
deintus *adv.* dinăuntru, pe dinăuntru VEG. ș.a.
Dēionidēs, *ae m.* Deionide (*fiul Deioneii cu Apollo, Miletus*).
Dēiopēa, *ae f.* numele unei nimfe.
Dēiotarus, *i m.* tetrarh al Galatei, apărat de Cicero în fața lui Caesar.
deipara, *ae f.* Maica Domnului, Sfînta Fecioară COD. IUST.
Dēiphobē, *ēs f.* fiica lui Glaucus (*sibila de la Cumae*).
Dēiphobus, *ī m.* fiu al lui Priam.
deitās, *ātis f.* natură divină, divinitate AUG.
dēiugis (*2*) *adj.* în pantă AUS.
dēiugō, *āre vt.* a despărți PACUV.
dēiungō, *ere vt.* a desjuga, a despărți TAC., VARR.
dēiūrātiō, *ōnis f. v.* **deieratio**
dēiūrium, *iī n.* jurămînt GELL.
dēiūrō *v.* **deiero**
dēiuvō, *āre vt.* a nu ajuta PL.
dēlābor, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* **1** a aluneca (în jos), a cădea: *~ ab excelsa fenestra* TIB. a cădea de la o fereastră înaltă, *~ de caelo* OV. a cădea din cer, *~ ex equo* LIV. a cădea de pe cal, *~ per aeras* OV. a aluneca în jos prin văzduh, *~ summo Olympo* OV. a cădea din vîrful Olimpului, *~ in scrobes* CAES. a cădea în gropi, *flumen delabens in mare* HOR. rîu care se varsă în mare; **2** (*fig.*) **a.** a ajunge (coborînd), a cădea, a aluneca: *~ ad vulgares amicitias* CIC. a ajunge la prietenii vulgare, *~ in hoc vitium* CIC. a cădea în acest defect, *~ in eas difficultates, ut...* CIC. a cădea în asemenea încurcături, încît..., *~ ad inopiam* TAC. a cădea în mizerie, *eo magis delabor ad Clodiam* CIC. de aceea, înclin mai mult spre Clodia; **b.** (*oc.*) a decurge, a deriva: *sunt ab his delapsa plura genera* CIC. dintr-acestea au derivat mai multe genuri.
dēlabōrō, *āre vi.* a lucra pe spetite AFRAN.
dēlacerō, *āre, āvī vt.* a sfîșia, a face bucățele PL.
dēlacrimātiō, *ōnis f.* **1** lăcrimare a ochilor (*boală*); **2** încetare (oprire) a lacrimilor PLIN., SCRIB.
dēlacrimō, *āre vi.* a plînge; a lăcrima (*despre viță*) M. EMP., COL.
dēlaevō, *v.* **delevo**
dēlambō, *ere vt.* a linge STAT.
dēlāmentor, *ārī vt. dep.* a boci, a deplînge OV.
dēlapidō, *āre, ātum vt.* a curăți de pietre (un loc) CAT., P. FEST.
dēlapsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **delabor**
dēlapsus[2], *ūs m.* cădere, scurgere (*a apei*) VARR.
dēlassābilis (2) *adj.* care poate obosi MANIL.
dēlassō (*1*) *vt.* a stoarce de forțe, a osteni rău: *labore delassatus* PL. sleit de muncă; (*fig.*) *delasset omnes fabulas* MART. să dea gata toate poveștile poeților (trăindu-le în imaginație).
dēlātiō, *ōnis f.* **1** plîngere, acuzare: *delationem alicui dare* CIC. a da cuiva rolul de acuzator, *delationem nominis postulare* CIC. a cere autorizație de a acuza o persoană; **2** delațiune TAC. ș.a.
dēlātor, *ōris m.* delator, acuzator TAC., QUINT.
dēlātōrius (*3*) *adj.* de delator, de acuzator ULP., COD. TH.
dēlātrō, *āre vt.* a spune strigînd, gemînd BOETII.
dēlātūra, *ae f.* acuzare; delațiune; calomnie TERT., VULG.
dēlātus (*3*) *p. pf. v.* **defero**
dēlavō, *āre, lavātum* (*lōtum*) vt. a spăla (curățind) APIC. ș.a.
dēlēbilis (*2*) *adj.* destructibil MART.
dēlectābilis (*2*) *adj.* agreabil, încîntător TAC., APUL.
dēlectābiliter *adv.* agreabil, plăcut TAC., APUL.
dēlectāmentum, *ī n.* amuzament, distracție TER., CIC.
dēlectātiō, *ōnis f.* **1** plăcere, desfătare, delectare: *~ videndi* CIC. plăcerea de a vedea, *~ conviviorum* CIC. plăcere de ospețe, *litterae quae delectationem habere videbantur* CIC. literatura care părea că-mi este izvor de plăcere; **2** (*med.*) excitant, stimulent: *~ ventris egerendi* C. AUR. stimulent al ușurării stomacului.
dēlectātiuncula, *ae f.* mică plăcere GELL.
dēlectō (*1*) *vt.* (frecvent. al vb. *delicio*) **1** (*rar*) a atrage: *ibi oves delectato* CAT. ține acolo oile: **2** a face plăcere, a încînta, a desfăta: *non me sapientiae fama delectat* CIC. reputația de om înțelept nu mă încîntă, *sive Falernum te magis delectat* HOR. fie că-ți place mai mult Falernul; (*pas.*) a fi atras, a-și găsi plăcerea: *solus vasis Corinthiis delectaris* CIC. te bucuri numai tu de vasele de Corint, *iumentis delectantur* CAES. sînt pasionați după cai, *his ego rebus delector* CIC. în aceste lucruri îmi găsesc eu desfătarea, *hoc homine delectamur* CIC. sînt încîntat de acest om, *in hoc delector quod...* CIC. ceea ce îmi face plăcere este că... *vir bonus dici delector* HOR. îmi face plăcere să fiu numit om de treabă; [*delector* vb. dep. PETR.].
dēlector, *ōris m.* recrutor FRONTIN.
dēlectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **deligo**
dēlectus[2] (**dīlectus**), *ūs m.* **1** alegere: *~ iudicum* CIC. alegerea judecătorilor, (*Cicero*) *primus verbis delec-*

tum adhibuit TAC. (Cicero) a făcut cel dintîi o alegere între cuvinte, *ceteri agri sine delectu* CIC. celelalte terenuri fără alegere; **2** (*mil.*) **a.** chemare sub arme, înrolare, recrutare: *delectum habere* (*agere*) CAES. a face o recrutare, *quas* (*legiones*) *ex novo delectu confecerat* CAES. legiuni pe care le alcătuiesc dintr-o nouă chemare sub arme; **b.** (*oc.*) trupe înrolate: *e Britannico delecto octo milia sibi adiunxit* TAC. din soldații înrolați în Britannia și-a luat opt mii.

dēlēgātiō, *ōnis f.* **1** autorizare, procură; *delegationem res ista non recipit* SEN. treaba asta nu admite procură; **2** (*tard.*) fixarea unui impozit.

dēlēgātōrius (*3*) *adj.* care servește la impunerea dărilor COD. IUST.

dēlēgī *pf. v.* **deligo**

dēlēgō (*I*) *vt.* **1** a încredința, a da în seamă (cuiva), a însărcina: *hunc laborem alteri delegavi* CIC. am dat această sarcină altcuiva, *delegato triumviris ministerio ut...* TAC. fiind dată triumvirilor sarcina ca..., *infans delegatur ancillae* TAC. pruncul este dat în grija unei slujnice, ~ *aliquem huic negotio* COL. a însărcina pe cineva cu treaba aceasta, (*abs.*) ~ *ad senatum* LIV. a da chestiunea în seama senatului; **2** a delega pe cineva (căruia să i se plătească sau care să plătească o datorie în locul nostru): *etiamsi mihi adulteram cui numerem delegaverit, reddam* SEN. chiar dacă mi-ar indica o adulteră căreia să-i achit datoria, i-aș plăti, *delegabo te ad Epicurum, ab illo fiet numeratio* SEN. am să-i dau mandat lui Epicur, el îți va achita în locul meu; **3** a pune pe seama (cuiva), a atribui: ~ *hoc crimen optimis nominibus* CIC. a pune această învinuire pe seama unor persoane alese, ~ *scelera ipsa aliis* TAC. a pune crimele pe seama altora, *servati consulis decus ad servum delegat* LIV. pune pe seama unui sclav onoarea salvării consulului; **4** a trimite: *studiosos Catonis ad illud volumen delegamus* NEP. pe cei ce se interesează de Cato îi trimitem la acel volum.

dēlēnificus (*3*) *adj.* măgulitor, lingușitor, insinuant PLIN. ș.a.

dēlēnīmentum, *ī n.* **1** calmant, mijloc de potolire: *delenimenta magis quam remedia compono* SEN. îmi pregătesc mai mult calmante decît leacuri; **2** momeală, ademeneală: *delenimenta vitiorum* TAC. momelile viciilor.

dēlēniō (*IV*) *vt.* **1** a potoli, a îmblînzi: ~ *hoc munere plebem* LIV. a potoli prin acest dar plebea; **2** a momi, a ademeni, a seduce: ~ *aliquem blanditiis voluptatum* CIC. a seduce pe cineva prin ademenelile plăcerilor, *Sirenum cantu deleniti* QUINT. ademeniți de cîntecul sirenelor.

dēlēnitor, *ōris m.* ademenitor CIC.

dēleō, *ēre, ēvī, ētum vt.* a șterge, a face să dispară, a distruge: *luna gignitur et certo deletur tempore rursus* LUCR. Luna răsare și iarăși se face nevăzută la un anumit moment, *Iuppiter urbes delevit* CIC. Iupiter a șters de pe suprafața pămîntului orașele, *puto te meas epistulas* ~, *ut reponas tuas* CIC. cred că ștergi scrisorile mele ca să le scrii pe ale tale, *et notat et delet* CIC. notează și tot șterge; (*fig.*) *delendo est vobis illa macula* CIC. voi trebuie să ștergeți acea pată, ~ *omnem memoriam discordiarum* CIC. a șterge din minte orice urmă a dezbinărilor, *deleo omnes dehinc ex animo mulieres* TER. de acum înainte, nu mă mai gîndesc la nici o femeie, *flamma delet templum* CIC. focul distruge templul, *deletis hostibus* CAES. dușmanii fiind nimiciți: [forme sincopate: *delerunt, delerit, delerant, delesset*; *p. pf.* rar *dēlitus* = *dēlētus*].

dēlēticius (*3*) *adj.* șters, anulat VARR.

dēlētilis (*2*) *adj.* care șterge VARR.

dēlētiō, *ōnis f.* nimicire LUCIL.

dēlētrix, *īcis f.* distrugătoare CIC.

dēlētus[1] (*3*) *p. pf. v.* **deleo**

dēlētus[2], *ūs m.* distrugere TERT.

dēlēvō, *āre vt.* a netezi COL.

Delfi, Delficus *v.* **Delph...**

Dēlia, *ae f. 1*) Delia (*Diana, care este născută în insula Delos*); 2) nume de femeie.

Dēliacus (*3*) *adj.* din Delos.

dēlībāmentum, *ī n.* libațiune LABER.

dēlībātiō, *ōnis f.* luare (dintr-un tot), însușire (din ceva) TERT.

dēlīberābundus (*3*) *adj.* gînditor, cufundat în gînduri LIV.

dēlīberāmentum, *ī n.* decizie, ordin LABER.

dēlīberātiō, *ōnis f.* **1** chibzuire, deliberare: *ad deliberationes de republica principes civitatis adhibebat* CIC. la deliberările publice îi chema pe fruntașii cetății, *habet res deliberationem* CIC. chestiunea cere să fie examinată atent, *consilii capiendi deliberatio* CIC. deliberare asupra hotărîrii de luat; **2** (*ret.*) cauză aparținînd genului deliberativ.

dēlīberātīvus (*3*) *adj.* deliberativ, din genul deliberativ // **dēlīberātīva**, *ae f.* discurs deliberativ CIC.

dēlīberātor, *ōris m.* cel care se gîndește, deliberează CIC.

dēlīberātus (*3*) *p. pf. v.* **delibero** // **adj.** decis, hotărît: *neque illi quidquam deliberatius fuit quam me evertere* CIC. nu se mai gîndea la nimic altceva decît să mă răstoarne.

dēlīberō[1] (*I*) *vi.* și (*rar*) *vt.* [*de* + *libra*] **1** a cîntări în minte, a se gîndi adînc, a chibzui, a se sfătui, a delibera: *ego amplius deliberandum censeo* TAC. eu cred că trebuie să se chibzuiască mai mult, ~ *tecum de nostra salute* CIC. a se sfătui cu tine despre salvarea noastră, ~ *cum re praesenti* QUINT. a lua în seamă situația prezentă, ~ *cum materia* QUINT. a ține seama de subiect, *deliberatur de Avarico in communi concilio incendi placeret, an defendi* CAES. se dezbate despre Avaricum în adunarea generală dacă acesta trebuie să fie incendiat sau apărat, *neque maneatis an abeatis hinc, deliberari potest* LIV. nu poate fi obiect de discuție dacă să rămîneți sau să plecați de aici; (*vt.*) *re deliberata* CAES. lucrul fiind gîndit (după adîncă gîndire); **2** (*efect pt. cauză*) a se hotărî (în urma unei deliberări): *deliberaverat non adesse* LIV. se hotărîse să nu se prezinte, (*frecv. la pf. pas. cu inf.*) *mihi deliberatum est abesse ex urbe* pentru mine, este lucru hotărît (m-am hotărît, sînt decis) să rămîn departe de capitală, *certum est deliberatumque omnia dicere* CIC. este pentru mine un lucru de-

cis şi hotărît să spun totul, *deliberatum est eos persequi* CIC. sînt hotărît să-i urmăresc; (*vt.*) *deliberata morte* HOR. moartea fiindu-i hotărîtă; 3 (*oc.*) a consulta oracolul: *Delphos deliberatum missi sunt* NEP. au fost trimişi la Delphi, ca să consulte oracolul.

dēliberō², *āre vt.* [*de + libero*] a elibera TERT.

dēlībō (*I*) *vt.* 1 a lua puţin (din ceva): *quamvis sol humoris parvam delibat ab aequore partem* LUCR. oricît, soarele absoarbe o mică parte din apa mării, ~ *paululum carnis* PETR. a gusta puţintel din carne, *ne bos extremo iugo truncum delibet* COL. ca boul să nu zdrelească puţin trunchiul cu capătul jugului; 2 (*fig.*) a atinge în treacăt; a culege: *ut flosculos carpam atque delibem* CIC. ca să culeg floricelele (oratorice) şi să le degust, (*numquam dubitaverunt*) *quin ex universa mente divina animos delibatos haberemus* CIC. (niciodată nu s-au îndoit) că n-am avea suflete care au emanat din spiritul divin universal, ~ *novum honorem* LIV. a gusta plăcerea unei noi demnităţi, ~ *oscula* VERG. a culege sărutări, ~ *omnia narratione* QUINT. a atinge totul în povestire; 3 a lua ceva (micşorînd, stricînd), a altera, a viola: *neque ulla res animi pacem delibat* LUCR. nimic nu alterează liniştea sufletului, ~ *aliquid de gloria sua* CIC. a ştirbi ceva din faima sa, ~ *castitatem virginis* VAL. MAX. a viola castitatea unei fete, *delibata deum numina* LUCR. puterea zeilor căreia i s-a adus atingere.

dēlibrō, *āre, ātum vt.* [*liber* = scoarţă] a jupui de scoarţă, a coji CAES.

delibuō, *ere, buī, būtum vt.* (*frecv. la p. pf.*) a unge, a îmbiba, a năclăi: *medicamentis delibutus* CIC. acoperit cu unsori de leac, *unguentis delibutus* PHAEDR. năclăit de pomezi, *compto et delibuto capillo* CIC. cu părul pieptănat şi pomădat, *labra pingui ceroto delibuta* MART. buzele date cu o pomadă grasă: (*fig.*) *delibutus gaudio* TER. potopit de bucurie.

dēlicāta, *ae f.* 1 răzgîiată PL.; 2 drăguţa (cuiva) SUET.

dēlicātē *adv.* delicat, fin; blînd, încet; comod, în voie: *multa odiosa,* ~ *iocoseque fecit* NEP. făcea multe lucruri condamnabile, dar cu fineţe şi graţie, *delicatius tractare* SEN. a trata mai delicat, ~ *conficere iter* SUET. a merge încet, ~ *spargit se vitis* PLIN. viţa se întinde în voie.

dēlicātus (*3*) *adj.* 1 delicios, încîntător, elegant, de lux: *in illo delicatissimo litore* CIC. pe cea mai încîntătoare plajă, *delicatissima navigia* SUET. vase foarte luxoase, *delicatum convivium* CIC. masă aleasă, *delicati versus* CIC. versuri elegante, ~ *sermo* CIC. conversaţie frivolă, *delicatae merces* SEN. articole de lux; 2 dulce, delicat, fin, gingaş: *puella delicatior haedo* CATUL. fata mai delicată decît un ied, *delicatior cauliculus* PLIN. lujer mai delicat; 3 iubitor de plăceri, rafinat, moleşit; năzuroas; *delicata iuventus* CIC. tineret moleşit, *tam delicati esse non possumus* CIC. nu putem fi atît de galanţi, *vah, delicatu's!* PL. vai, năzuros eşti!

dēlicātus, *ī m.* micuţ, drăguţ (al cuiva) SUET.

dēlicia¹, *ae f. v.* **deliciae**

dēliciā² (**deliquia**), *ae f.* [*de + liquere*] bîrna cea mai înaltă a acoperişului VITR.

dēliciae, *ārum f. pl.* 1 plăceri, amuzament: *homines deliciis diffluentes* CIC. oameni care înoată în plăceri, *a talibus deliciis vel potius ineptiis afuerunt* CIC. s-au păzit de asemenea rafinamente (de stil) sau, mai bine zis, de fleacuri, *quae civitas tibi in amore et deliciis fuit* CIC. cetate care a fost iubirea şi deliciul tău, *quam* (*simiam*) *rex in deliciis habebat* CIC. maimuţă în care regele găsea o mare plăcere, *aliquem delicias facere* PL. a se amuza pe seama cuiva, *uno in Septimio puella facit delicias* CATUL. numai cu Septimius îşi face fata plăcerile, *aliae deliciae equitum vix ferendae* CIC. alte capricii ale cavalerilor greu tolerabile; 2 (*despre pers.*) obiect de iubire, dragoste: *deliciae tuae, Roscius* CIC. Roscius, după care te prăpădeşti, *amor et deliciae generis humani* SUET. iubirea şi încîntarea neamului omenesc.

dēliciēs, *ēī f. v.* **deliciae**

dēliciō, *ere vt.* a atrage, a încînta TITIN.

dēliciolae, *ārum f. pl.* (dim. al lui *deliciae*) gingaşă desfătare CIC.

dēliciolum, *ī n.* mică desfătare SEN.

dēliciōsē *adv.* delicios AUG.

dēliciōsus (*3*) *adj.* delicios; rafinat, voluptuos MART. CAP.

dēlicium, *iī n.* deliciu PHAEDR.

dēlicō *v.* **deliquo**

dēlictor, *ōris m.* cel care păcătuieşte CYPR.

dēlictum, *ī n.* delict, vină, greşeală CIC., CAES. ş.a.

dēlictus (*3*) *p. pf. v.* **delinquo**

dēlicuī *pf. v.* **deliquesco**

dēliculus (*3*) *adj.* înţărcat CAT.

dēlicus (*3*) *adj.* înţărcat VARR.

dēlicuus *v.* **deliquus**

dēligō¹ (*I*) *vt.* a lega: ~ *naviculam ad ripam* CAES. a lega barca la mal, ~ *vulnus* QUINT. a lega o rană, ~ *naves ad ancoras* CAES. a arunca ancora.

dēligō², *ere, lēgī, lectum vt.* 1 a alege (*ce este mai potrivit, mai bun*): *ex senatu in hoc consilium delecti estis* CIC. aţi fost aleşi dintre senatori în acest consiliu, *ad eas res conficiendas Orgetorix deligitur* CAES. pentru executarea acestor lucruri este ales Orgetorix, ~ *locum idoneum castris* CAES. a alege loc potrivit pentru tabără, *delecti ex civitatibus* CAES. aleşii triburilor, *delecti militum* CURT. cei mai buni dintre soldaţi, *delecta manus* SALL. detaşament de elită; 2 a culege: ~ *temporibus certis maturam uvam* OV. a culege la un anume timp ciorchinele copt, *tenui primam* ~ *ungue rosam* OV. a culege cu degete delicate primul trandafir; 3 (*f. rar*) a despărţi, lăsînd la o parte (ca incapabil): *longaevos senes ac fessos aequore matres delige* VERG. îi desparte de ceilalţi pe cei prea bătrîni şi femeile obosite de călătoria pe mare.

dēlimitātiō, *ōnis f.* delimitare GROM.

dēlimitō, *āre, ātum vt.* a delimita, a fixa hotare GROM.

dēlimō, *āre, ātum vt.* a înlătura prin pilire: *delimata aeris scobes* PLIN. pilitură de aramă.

dēlineātiō, *ōnis f.* desen, schiţă TERT.

dēlineō (*dēlinio*) (*I*) *vt.* a schiţa, a desena, a trasa PLIN.

dēlingō, *ere, linxī vt.* a linge (din) PL.

dēlini... *v.* **deleni...**

dēlīnio *v.* **delineo**

dēlīnō, *ere, litum vt.* a unge (frecînd) CIC., CELS.

dēlinquentia, *ae f.* delict TERT.

dēlinquio, *ōnis f. v.* **deliquio**

dēlinquō, *ere, līquī, lictum vi.* și *vt.* **1** (*f. rar*) a lipsi; **2** a avea lipsuri, a fi de vină, a greși, a se face vinovat: *artemque vitae professus, delinquit in vita* CIC. profesînd arta de a trăi, se face vinovat prin felul de a trăi, *quid in vos deliqui?* CURT. cu ce m-am făcut vinovat față de voi?, *ut nihil a me delictum putem* CIC. încît nu cred că s-a făcut vreo greșeală din partea mea, *flagitia, quae deliquerant* TAC. ticăloșiile de care se făcuseră vinovați.

dēliquescō, *ere, licuī vi.* a se topi: *ubi delicuit* (*nix*) OV. cînd zăpada s-a topit; (*fig.*) ~ *alacritate* CIC. a-și pierde capul de bucurie.

dēliquiō, *ōnis f.* lipsire, privare (de): ~ *parentum et libertatis* PL. lipsirea de părinți și de libertate, ~ *solis* SERV. eclipsă de soare.

dēliquium[1], *iī n.* lipsă: ~ *solis* PLIN. eclipsă de soare.

dēliquium[2], *iī n* topire PRUD.

dēliquō (**dēlicō**), *āre vt.* a trece un lichid dintr-un vas în altul, a limpezi: ~ *vinum in alia vasa* COL. a limpezi vinul în alte vase; (*fig.*) a lămuri, a explica PL ș.a.

dēliquus (**delicuus**) (*3*) *adj.* de lipsă: *tibi nil delicuum est* PL. nimic nu-ți lipsește.

dēlīrāmentum, *ī n.* divagație, aiureală: *deliramenta loquitur* PL. spune prăpăstii.

dēlīrātiō, *ōnis f.* ieșirea din brazdă PLIN.: (*fig.*) sminteală, țicneală CIC. ș.a.

dēlīritās, *ātis f.* nebunie LABER.

dēlīrium, *iī n.* (*med.*) delir CELS.

dēlīrō (*I*) *vi.* **1** a ieși din brazdă, a ieși din linia dreaptă AUS.; **2** (*fig.*) a aiura, a vorbi aiurea: *per somnia aut morbo delirantes* TER. vorbind aiurea în vis sau din cauza bolii, *quicquid delirant reges plectuntur Achivi* HOR. orice sminteală a regilor cade pe spinarea aheilor.

dēlīrus (*3*) *adj.* smintit, nebun: ~ *senex* HOR. bătrîn smintit // **dēlira**, *ōrum n. pl.* nebunii, sminteli LUCR.

dēlitescō (**dēlitiscō**), *ere, lituī vi.* **a.** a se ascunde, a se pitula, a sta ascuns: *bestiae in cubilibus delitescunt* CIC. fiarele se pitulează în vizuini, *hostes noctu in silvis delituerant* CAES. dușmanii stătuseră ascunși în timpul nopții în păduri, *stella vespertinis temporibus delitescens* CIC. steaua ascunzîndu-se vederii la venirea serii; **b.** (*fig.*) a se pune la adăpost: ~ *in eorum auctoritate* CAES. a se pune la adăpostul autorității acelora.

dēlitigō, *āre vi.* a face scandal (ocărînd pe cineva) HOR.

dēlitor, *ōris m.* care șterge ACC.

dēlitus (*3*) *p. pf. v.* **delino**

Dēlium, *iī n.* mic oraș în Beoția (*avînd un templu al lui Apollo*).

Dēlius (*3*) *adj.* din Delos: ~ *vates* VERG. profetul din Delos, Apollo, *Delia dea* HOR. zeița din Delos, Diana; *Delia folia* HOR. = laurul // **Delius**, *iī m.* Apollo // **Delia**, *ae f.* Diana.

Delmat... *v.* **Dalmat...**

dēlongē *adv.* de departe VULG.

Dēlos, *ī f.* (ac. *-on* sau *-um*) insula Delos din Marea Egee (*unde s-au născut Apollo și Diana*).

Delphī, *ōrum m. pl. 1*) localitate în Phocida (*la poalele Parnasului, vestită prin oracolul lui Apollo*); 2) locuitorii din Delphi.

Delphica mensa sau **Delphica**, *ae f.* masă cu trei picioare, trepied.

Delphicē *adv.* ca oracolul de la Delphi.

Delphicola, *ae m.* cel care locuiește la Delphi (Apollo) AUS.

Delphicus (*3*) *adj.* din Delphi // **Delphicus**, *ī m.* Apollo.

delphīn, *īnis m.* (ac. sg. *delphina*, ac. pl. *delphinas*) delfin OV., VERG.

Delphīnī portus *m.* Portul Delfinului (*în Liguria*).

delphīnus, *ī m.* **1** delfin; **2** *Delphinus* Delfinul (*constelație*); **3** pîrghie la orga hidraulică; **4** ornament de vase, paturi etc. în formă de cap de delfin CIC., PLIN. ș.a.

Delphis, *idis adj.* de la Delphi // **subst.** *f.* Pythia din Delphi.

delta *n. indecl.* (**delta**, *ae f.*) delta (*a patra literă a alfabetului grecesc*).

Delta *n. indecl.* Delta Nilului, Egiptul de jos.

Deltōton, *ī n.* Triunghiul (*constelație*) CIC.

dēlūbrum, *ī n.* [*de* + *luo, loc de purificare*] sanctuar, templu: *templa ac delubra* CIC. templele și sanctuarele.

dēluctō, *āre, āvī vt.* și **deluctor**, *ārī vt. dep.* a lupta (care pe care): *cum Antaeo deluctari mavelim quam cum amore* PL. aș prefera să mă lupt cu Anteu decît cu amorul; (*fig.*) *quibus aerumnis deluctavi!* PL. cu ce necazuri m-am luptat!

dēludificō, *āre, āvī vt.* a-și bate joc (de cineva) PL.

dēlūdō, *ere, lūsī, lūsum vt.* și *vi.* **1** a înșela, a rîde de…: *mihi animum delusit Apollo* VERG. Apollo m-a înșelat, *terra deludet arantes* PROP. pămîntul îi va înșela pe plugari în așteptările lor; **2** (*rar*) a înceta lupta (*la jocurile din circ*) PLIN.

dēlumbis (*2*) *adj.* slab de șale, care abia se mișcă; (*fig.*) fără vlagă PLIN.

dēlumbō (*I*) *vt.* **1 a.** a rupe șalele, a deșăla; **b.** (*oc.*) a curba, a îndoi; **2** (*fig.*) a slăbi CIC., PLIN.

dēluō, *ere vt.* a spăla (îndepărtînd), a curăța: ~ *alvum aquā mulsā* CELS. a curăța stomacul cu hidromel.

Dēlus, *ī f. v.* **Delos**

dēlūsiō, *ōnis f.* înșelare ARN.

dēlutō, *āre vt.* a da cu lut CAT.

Dēmādēs, *is m.* (ac. *-en*) orator atenian (*din vremea lui Demosthene*).

dēmadescō, *ere, madui vi.* a se umezi: a se înmuia OV., SCRIB.

dēmagis *adv.* mult mai mult LUCIL.

dēmandātiō, *ōnis f.* recomandare TERT.

dēmandō (*I*) *vt.* a încredința, a da în seama (cuiva): *plures pueri unius curae demandabantur* LIV. mai mulți copii erau dați în grija unui singur ins, *demandari in proximam civitatem* SUET. a fi dat în seamă (spre a fi păzit) în cetatea cea mai apropiată.

dēmānō (*I*) *vi.* a curge în jos, a se răspîndi; (*fig.*) a decurge CATUL., GELL. ș.a.

Dēmarātus, *i m. 1*) Demarat din Corint (*tatăl lui Tarquinius cel Bătrîn*); *2*) rege al Spartei.
dēmarchus, *i m.* demarh: *1*) şeful unui dem la Atena; *2*) tribun al plebei la Roma PL.
dēmatrīcō, *āre vt.* a lua sînge din vina mitrei (*la un animal*) VEG.
dēmeāculum, *ī n.* coborîre sub pămînt APUL.
dēmens, *ntis adj.* smintit, nebun, nebunesc, dement: *non tacui, ~ !* VERG. n-am tăcut, nebunul de mine!, *somnia dementia* PROP. vise nebuneşti, ~ *discordia* VERG. dihonie nebunească.
dēmensiō, *ōnis f.* măsură precisă AUS.
dēmensum, *ī n.* tain lunar al unui sclav pentru hrană TER.
dēmensus *p. pf. v.* **dementior**
dēmenter *adv.* nebuneşte CIC., OV.
dēmentia, *ae f.* nebunie, sminteală TER., CIC.
dēmentiō, *īre vi.* a se sminti LUCR.
dēmentō (*I*) **1** *vt.* a scoate din minţi, a înnebuni; **2** *vi.* a nu fi în toate minţile, a fi dement VULG.
dēmeō, *āre vi.* a coborî APUL.
dēmereō, *ēre, uī, itum vt.* **1** a cîştiga, a merita PL., GELL.; **2** (*fig.*) a-şi cîştiga, a-şi atrage: ~ *tam potentem civitatem* LIV. a-şi atrage de partea sa o cetate atît de puternică.
dēmereor, *ērī vt. dep.* a-şi atrage bunăvoinţa QUINT., SEN.
dēmergō, *ere, mersī, mersum vt.* a scufunda, a afunda: ~ *naves* LIV. a scufunda corăbiile ~ *ferrum in aquam* PLIN. a afunda fierul în apă, ~ *pullos mari* SUET. a scufunda puii în mare, *dapes avidam demersit in alvum* OV. a înghiţit bucatele în stomacul lacom; (*fig.*) *patriam demersam extuli* CIC. am scos patria din prăpastie, *domus ob lucrum demersa exitio* HOR. familie căzută în ruină din cauza setei de cîştig, *plebs aere alieno demersa* LIV. plebea înecată în datorii.
dēmersiō, *ōnis f.* înecare, potopire MACR.
dēmersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **demergo**
dēmersus[2], *ūs m.* afundare MACR.
dēmessuī *pf. v.* **demeto**
dēmessus (*3*) *p. pf. v.* **demeto**
dēmētiens līnea sau **dēmētiens**, *ntis f.* diametru PLIN.
dēmētior, *mētīrī, mensus sum vt. dep.* (*numai la p. pf. şi cu sens pasiv*): *demensus cibus* PL. raţie lunară de hrană pentru un sclav, *verba quasi demensa* CIC. cuvinte ca şi măsurate (egale).
dēmētō[1] (*I*) *vt.* sau **dēmētor** (**dīmētor**), *ārī, ātus sum vt. dep.* a delimita CIC., LIV.
dēmetō[2], *ere, messuī, messum vt.* a da jos (tăind), a secera, a recolta, a culege: *demesso frumento* CAES. grîul fiind secerat, ~ *florem* VERG. a culege floarea, ~ *favos* COL. a goli fagurii, ~ *ense caput* OV. a tăia capul cu sabia.
Dēmētrius, *iī m.* numele unor regi, filozofi, oratori etc.
dēmigrātiō, *ōnis f.* emigrare, expatriere NEP.
dēmigrō (*I*) *vi.* a pleca (părăsind locul), a se stabili, a se muta: *nuntios dimisit, uti de oppidis demigrarent* CAES. a trimis vestitori, spunînd să plece din oraşe, ~ *ex agris in urbem* PL. a se muta de la ţară la oraş; (*fig.*) *vetat deus hinc nos ~* CIC. divinitatea ne opreşte să plecăm din lumea asta, *nec tamen ego de meo statu demigro* CIC. totuşi, eu rămîn pe poziţia mea.
dēminōrātiō, *ōnis f.* înjosire, umilire VULG.
dēminōrō, *āre vt.* a înjosi, a umili TERT.
dēminuō, *ere, minuī, minūtum vt.* a micşora, a scădea, a diminua, a slăbi, a ştirbi: *deminuunt aequora venti* LUCR. vînturile scad apele, *militum vires inopia frumenti deminuerat* CAES. lipsa de grîu slăbise forţele soldaţilor, ~ *aliquid de iure aut de legibus* LIV. a ştirbi ceva din drept sau din legi, *ne quid de bonis deminui pateretur* CIC. să nu admită să se înstrăineze ceva din bunuri; (*fig.*) ~ *potentiam* CAES. a slăbi puterea: (*spec.*) *capite se deminuere* sau *capite deminui* a pierde dreptul integral de cetăţenie, *mulier se capite numquam deminuit* femeia nu a pierdut niciodată deplina cetăţenie, *capite deminuti* LIV. cei care au pierdut dreptul de cetăţenie; (*gram.*) *nomen deminutum* QUINT. cuvînt diminutiv, *sacellum ex sacro deminutum est* GELL. „sacellum" este un diminutiv din „sacrum".
dēminūtiō, *ōnis f.* **1 a.** micşorare scădere, diminuare: ~ *vectigalium* TAC. scăderea impozitelor, ~ *provinciae* CIC. micşorarea duratei conducerii unei provincii; (*fig.*) ~ *libertatis* CIC. ştirbire a libertăţii; (*spec.*) *deminutio capitis* CAES. pierderea drepturilor cetăţeneşti; **b.** (*gram.*) formă diminutivă; **c.** (*ret.*) litotă; **2** (*jur.*) drept de înstrăinare a proprietăţii CIC. ş.a.
dēminūtīvē *adv.* în formă diminutivă, la diminutiv MACR.
dēminūtus (*3*) *p. pf. v.* **deminuo** // **adj.** inferior: *deminutior qualitas* TERT. calitate inferioară.
dēmīrandus (*3*) *adj.* minunat GELL.
dēmīror, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a se mira tare, a se minuna: *haec vos concupisse non miror, sperasse me consule assequi demiror* CIC. că aţi dorit acestea nu mă mir, mă minunez însă că aţi sperat să le dobîndiţi în timpul consulatului meu, *demiror quid* PL. tare mă mir ce..., *responsum eius demiratus* GELL. minunîndu-se de răspunsul lui; **2** a fi curios, a se întreba: *demiror ubi nunc ambulet* PL. mă întreb pe unde umblă acum.
dēmīsī *pf. v.* **demitto**
dēmissē *adv.* **1** jos: *demissius volare* OV. a zbura mai jos; **2** umil, modest: *haec demississime exponit* CAES. înfăţişează acestea foarte umil, ~ *sentire* PL. a avea sentimente de rînd.
dēmissīcius (*3*) *adj.* care atîrnă: *tunicis demissiciis* PL. cu tunici pînă la pămînt.
dēmissiō, *ōnis f.* **1** lăsare în jos, coborîre: ~ *storiarum* CAES. coborîrea rogojinilor, ~ *barbae* MACR. lăsare a bărbii (să crească); **2** (*fig.*) descurajare: ~ *animi* CIC. descurajare sufletească.
dēmissus (*3*) *p. pf. v.* **demitto** // **adj. 1** jos, lăsat în jos; *loca demissa ac palustria* CAES. locuri joase şi mlăştinoase, *demissis humeris* TER. cu umerii lăsaţi în jos, *tristes, capite demisso* CAES. trişti şi cu capul plecat în jos; **2** (*fig.*) abătut, descurajat: *animo demisso* CIC. cu sufletul abătut; **3** modest, umil: *orator erit in ornamentis demissior* CIC. oratorul va fi mai modest în ornamente ale vorbirii, *demissi in ob-*

scuro vitam habent SALL. umili, îşi duc viaţa în întuneric; 4 originar, descinzînd din ...: *ab alto demissum genus Aenea* HOR. neam trăgîndu-se din vechiul Aeneas.

dēmītigō, *āre vt.* a îmblînzi CIC.

dēmittō, *ere, mīsī, missum vt.* 1 a trimite (de sus în jos), a lăsa în jos, a lăsa să cadă, a face să coboare; a băga: *ancilia caelo demissa* LIV. scuturi căzute din cer, ~ *caelo imbrem* LIV. a trimite ploaie din cer, ~ *equum in flumen* CIC. a face să coboare calul în rîu, *de muris per manus demitti* LIV. a se lăsa în jos de pe ziduri cu mîinile, ~ *exercitum in vallem* LIV. a face să coboare armata în vale, ~ *classem Rheno* TAC. a face să coboare flota pe Rin, ~ *antennam* OV. a coborî antena corăbiei, ~ *vestem* HOR. a lăsa să-i fîlfîie haina, *tunicis demissis* HOR. cu tunici care atîrnă pînă la pămînt, ~ *oculos in terram* LIV. a coborî ochii în pămînt, ~ *aures suas ad preces* HOR. a-şi pleca urechile la rugăminţi, *se ~ ad aurem alicuius* CIC. a se pleca la urechea cuiva, ~ *lacrimas* VERG. a lăsa să-i curgă lacrimile, *arbores demittunt florem* PLIN. pomii lasă să le cadă floarea, *qua se demittere rivi assueverant* OV. pe unde rîuleţele coborau la vale de obicei, *qua se montium iugum demittit* CURT. pe unde vîrful muntelui se lasă în jos, ~ *arbores altius* PLIN. a planta arbori mai adînc, ~ *puteum* VERG. a săpa un puţ, ~ *aliquem in carcerem* LIV. a băga pe cineva în temniţă, ~ *sublicas in terram* CAES. a vîrî ţăruşi în pămînt, ~ *gladium in iugulum* PL. a băga sabia în gît, ~ *aliquem neci* VERG. a da morţii (a omorî) pe cineva, ~ *ferrum iugulo* OV. a vîrî sabia în gît; 2 (*fig.*) a lăsa să cadă, a înjosi, a vîrî: *animos demittunt* CIC. îşi pierd curajul, *se animo* ~ CAES. a se descuraja: *se ~ ad adulationem* TAC. a se coborî la linguşiri, ~ *se ad minora* QUINT. a se coborî la lucruri neînsemnate, ~ *se in res turbulentissimas* CIC. a se vîrî în situaţii foarte agitate, *hoc in pectus tuum demitte* SALL. vîră-ţi acest lucru în minte; (*ca origine*) *a magno demissum nomen Iulo* VERG. nume care se trage de la marele Iulus, *Romanus Troiā demissus* TAC. romanii care se trag din Troia.

dēmiurgus, *ī m.* demiurg; 1 cel mai înalt magistrat în cetăţile dorice LIV.; 2 creatorul universului VALENT.

dēmo, *ere, dempsi, demptum vt.* 1 a da jos, a da la o parte, a lua (din), a îndepărta: ~ *barbam* CIC. a da jos barba, ~ *soleas* PL. a da jos sandalele (a se aşeza la masă), ~ *caput gladio* CURT. a tăia capul cu sabia, ~ *fetus ab arbore* OV. a lua fructe din pom, ~ *ex umeris amictum* OV. a lua haina de pe umeri, ~ *clipea de columnis* LIV. a da jos scuturile de pe columne, ~ *vincla pedibus* OV. a lua lanţurile de la picioare; 2 (*fig.*) *nobis maerorem e pectore demet* LUCR. ne va lua jalea din suflet, ~ *alicui curas his dictis* VERG. a-i risipi cuiva grijile cu aceste vorbe, ~ *omnem metum* OV. a îndepărta orice teamă, *ut demptum de vi magistratus populi libertati adiceretur* LIV. pentru ca ceea ce se luase din puterea magistratului să se adauge libertăţii poporului, *dempto auctore* (*legis*) LIV. *2, 42, 1* lăsîndu-l la o parte pe inspiratorul legii, *dempto fine* OV. fără limită, la nesfîrşit.

Dēmocritēus (-ius) (*3*) *adj.* al lui Democrit // **Democritii**, *ōrum m. pl.* discipolii lui Democrit // **Dēmocritēa**, *ōrum n. pl.* învăţăturile lui Democrit.

Dēmocritus, *ī m.* Democrit din Atena (*filozof grec*).

dēmogrammateūs, *eī m.* scriitor public COD. IUST.

dēmōliō, *īre v.* **demolior**

dēmōlior, *īrī, ītus sum vt. dep.* a da jos, a doborî, a dărîma, a demola, a răsturna: ~ *signum* CIC. a da jos o statuie, ~ *domum* CIC. a dărîma, a demola casa; (*fig.*) ~ *ius* LIV. a răsturna legea, ~ *Bacchanalia* LIV. a suprima bachanalele, *de me hanc culpam demolibor* PL. voi răsturna această învinuire care mi se aduce.

dēmōlītiō, *ōnis f.* doborîre, dărîmare, demolare; (*fig.*) suprimare, distrugere CIC.

dēmōlītor, *ōris m.* dărîmător, cel care dărîmă: ~ *corvus* VITR. maşină de război pentru dărîmarea zidurilor.

dēmonstrābilis (*2*) *adj.* care se poate demonstra, demonstrabil BOETH.

dēmonstrātiō, *ōnis f.* 1 arătare, descriere, expunere; 2 (*spec.*) **a.** (*în logică*) demonstraţie; **b.** (*ret.*) genul demonstrativ; **c.** (*jur.*) exprimare precisă a voinţei; desemnare a obiectului unui litigiu CIC., QUINT., ULP.

dēmonstrātīvē *adv.* arătînd; (*gram.*) demonstrativ MACR., PRISC.

dēmonstrātīvus (*3*) *adj.* arătător; (*fig.*) demonstrativ: *digitus* ~ C. AUR. degetul arătător; *genus demonstrativum* CIC. genul demonstrativ (care exprimă elogiu sau blam) // **dēmonstrātīva**, *ae f.* (*ret.*) cauză aparţinînd genului demonstrativ.

dēmonstrātor, *ōris m.* cel care arată, care demonstrează, care expune CIC.

dēmonstrātrix, *īcis f.* cea care arată, care demonstrează, care expune HIER.

dēmonstrō (*I*) *vt.* 1 a arăta, a indica: ~ *aliquid digito* QUINT. a arăta ceva cu degetul, ~ *unum ex iis* SUET. a-l indica pe unul dintre aceştia; 2 **a.** a face cunoscut, a arăta (prin vorbe), a descrie, a menţiona, a spune: *Sopater istius cupiditatem minasque demonstrat* CIC. Sopater face cunoscut (senatului) lăcomia şi ameninţările acestuia, *ad ea castra, quae supra demonstravimus, contendit* CAES. se îndreaptă spre acel lagăr despre care am vorbit mai înainte, *cum essent in quibus demonstravi angustiis* CAES. fiind în acea strîmtorare de care am amintit, *ut demonstratum est* CAES. după cum s-a spus, *mihi Fabius demonstravit te id cogitasse facere* CIC. Fabius mi-a spus că tu te-ai gîndit să faci aceasta; **b.** (*jur.*) a arăta clar: ~ fines CIC. a arăta clar hotarele unei proprietăţi; 3 a demonstra, a dovedi.

Dēmophoōn, *ontis m. 1*) fiu al lui Theseus şi al Phedrei; *2*) tovarăş al lui Aeneas.

dēmorātiō, *ōnis f.* oprire, zăbovire PLIN.

dēmordeō, *ēre, morsum vt.* a apuca cu dinţii, a roade PLIN.

dēmorior, *morī, mortuus sum vi. dep.* 1 a muri (*dispărînd dintr-un grup, colegiu etc.*): *sacerdotes publici aliquot eo anno demortui sunt* LIV. în acest an, au decedat cîţiva preoţi publici, *in demortui* (*magistratus*) *locum sufficitur* LIV. se alege în locul ma-

gistratului decedat; 2 a se prăpădi: *paene sum fame demortuus* PL. sînt aproape mort de foame, *vocabula demortua* GELL. cuvinte dispărute; (*vt.*) a muri după cineva: *ea demoritur te* PL. ea moare după tine.

dēmoror, *ārī, ātus sum vb. dep.* 1 *vi.* a zăbovi (într-un loc), a rămîne (undeva): *ille nihil demoratus exsurgit* TAC. acela nemaizăbovind, s-a ridicat; 2 *vt.* a ține pe loc, a reține, a împiedica: *ne diutius vos demorer* CIC. ca să nu vă rețin mai mult, *hoste iter demorante* CAES. dușmanul împiedicînd mersul, *Teucros quid demoror armis?* VERG. de ce-i împiedic pe troieni de la luptă?, *inutilis demoror annos* VERG. inutil țin pe loc anii (întîrzii să mor), *et tua progenies mortalia demoror arma* VERG. Aen. *10, 30* și eu, fiica ta, sînt ținta (sînt expusă) armelor unui muritor.

dēmorsicō, *āre, ātum vt.* a mușca (rupînd) APUL.

dēmos, *ī m.* popor PLIN.

Dēmosthenēs, *is m.* (ac. sg. *-en* și *-em*) celebrul orator atenian (*384–322*) // **Dēmosthenicus** (*3*) *adj.* al lui Demosthene // **Dēmosthenicē** *adv.* ca Demosthene.

dēmōtus *p. pf. v.* **demoveo**

dēmoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* a scoate (din), a îndepărta: ~ *populum de* (*ex*) *finibus suis* CIC. a scoate poporul din posesiunile sale, ~ *hostes gradu* LIV. a scoate dușmanii de pe poziție, ~ *flumen solito alveo* TAC. a abate rîul din albia sa, *Burrhum praefectura* TAC. a-l scoate pe Burrhus din funcția de prefect, ~ *centurionem* TAC. a destitui un centurion, *in insulas demoti sunt* TAC. au fost îndepărtați în insule; (*fig.*) *ne quis te de sententia possit* ~ CIC. ca cineva să nu te poată face să-ți schimbi părerea, ~ *animum de statu* CIC. a scoate sufletul din echilibrul său.

dempsī *pf. v.* **demo**

demptiō, *ōnis f.* luare (din ceva), micșorare VARR.

demptus (*3*) *p. pf. v.* **demo**

dēmūgītus (*3*) *p. pf.* și *adj.* răsunînd de mugete OV.

dēmulcātus (*3*) *p. pf.* snopit în bătăi MART. CAP.

dēmulceō, *ēre, mulsī, mulctum vt.* **a.** a mîngîia (netezind): ~ *dorsum equis* LIV. a mîngîia cu mîna crupa cailor, ~ *linguā crura* GELL. a linge cu limba picioarele; **b.** (*fig.*) a încînta: *ita demulctus est ut…* GELL. *3, 13, 5* a fost atît de încîntat, încît…

dēmum *adv.* (*postpus*) 1 (*după pron.*) tocmai, de fapt: *sic enim sentio id ~ aut potius id solum esse miserum* CIC. părerea mea este că tocmai acest lucru sau mai degrabă numai acest lucru este nenorocit, *idem velle atque idem nolle, ea ~ firma amicitia est* CIC. a voi același lucru și a nu voi același lucru, tocmai aceasta înseamnă prietenie trainică, *ea sunt ~ non ferenda… quae* PL. ceea ce este de fapt insuportabil este că…; 2 (*după adv. sau abl. de timp*) în sfîrșit, numai: *nunc ~ a me insipienter factum esse arbitror* PL. numai acum îmi dau seama că am procedat prostește, *nunc pol ~ ego sum liber* PL. acum, în sfîrșit, sînt liber, *tum ~ veniunt* PLIN. IUN. numai atunci vin, *tunc ~ intelliges* SEN. numai atunci vei înțelege, *eum post biduum ~ apparuisse* SEN. acesta după două zile a apărut în sfîrșit, *quarta vis ~ exponimur hora* HOR. abia la ora a patra debarcăm în sfîrșit, *his ~ exactis* VERG. aceste ceremonii fiind în sfîrșit îndeplinite; 3 (*restrictiv*) numai, doar: *alii nomen hoc bonis ~ tribui volunt* QUINT. alții vor ca acest nume să se atribuie doar celor buni, *id ~ se habiturum quod sibi reliquisset* SUET. (că) își va păstra pentru sine doar ce-i va lăsa celălalt, *ita ~ secundae valetudinis spes est* CELS. doar astfel e speranță de însănătoșire; 4 în cele din urmă, pînă la urmă (= *tandem*): *ut ~ fato functum palam factum est* SUET. cînd, în cele din urmă, s-a aflat de toți că a murit; 5 (*totalizînd = denique*) în sfîrșit, într-un cuvînt, pe scurt: *alium Ciceroni, alium Caesari, singulis ~ singulos opponere* TAC. a-l compara pe unul cu Cicero, pe altul cu Caesar, pe scurt pe fiecare cu altcineva.

dēmurmurō, *āre vt.* a rosti încet OV.

dēmus *adv. v.* **dēmum**

dēmussātus (*3*) *p. pf.* [*de + musso*] suferit în tăcere, ascuns APUL., AMM.

dēmūtābilis (*2*) *adj.* schimbător, supus schimbării TERT.

dēmūtātiō, *ōnis f.* schimbare în rău, stricare CIC.

dēmūtātor, *ōris m.* cel care schimbă TERT.

dēmutilō, *āre vt.* a reteza COL.

dēmūtō (*1*) 1 *vt.* a schimba (*de obicei, în rău*): *imperium tuom demutat* PL. îți răstălmăcește ordinul, ~ *de veritate* TERT. a altera adevărul; 2 *vi.* a se schimba, a diferi PL.

dēnārismus, *ī m.* plată în dinari (*monedă romană*) COD. TH.

dēnārius (*3*) *adj.* de zece: ~ *numerus digitorum* VITR. număr de zece degete, *denariae fistulae* PLIN. tuburi de zece degete în circumferință // **dēnārius,** *iī m.* **a.** dinar (*monedă romană de argint, valorînd la început 10, apoi 16 ași sau 4 sesterți*); **b.** (*sens spec.*) monedă (*în general*); monedă de aramă; drahmă attică CIC., PL. [genit.pl. *denarium* și *denariorum*].

dēnarrō (*1*) *vt.* a povesti de-a fir a păr HOR., TERT.

dēnascor, *nascī vi. dep.* a înceta să mai fie, a muri VARR.

dēnāsō, *āre vt.* a tăia nasul PL.

dēnatō, *āre vi.* a înota în josul apei HOR.

dendrachātēs, *ae n.* agată herborizată sau arborizată (*agata care prezintă în interiorul masei sale forme cer par să imite iarba sau arborii*) PLIN.

dendroīdēs, *is f.* (*bot.*) (un fel de) laptele-cucului (*Euphorbia cyparissias*) PLIN.

dendrophoros, *ī m.* 1 „purtătorul de arbore" (*epitet al zeului Silvanus*) // **dendrophorī,** *ōrum* (*um*) *m. pl.* colegiu de preoți care purtau arbuști sau ramuri de copaci la sărbătorile Cybelei; 2 dulgher, tîmplar COD. TH.

dēnegō (*1*) *vt.* 1 a nega hotărît, a tăgădui: *datum denegant quod datum est* PL. tăgăduiesc că li s-a dat ce li s-a dat, ~ *obiecta* TAC. a tăgădui vinile ce se aduc; 2 a refuza: ~ *alicui praemium dignitatis* CIC. a refuza cuiva răsplata unei demnități, *ei natura sua oratorium ingenium denegavit* TAC. natura lui nu i-a hărăzit talent oratoric, *denegavit se dare granum tritici* PL. a spus că el nu dă un bob de grîu.

dēnī, *ae, a num.* cîte zece: *uxores habent ~ duodenique inter se communes* CAES. au cîte zece sau douăsprezece neveste în comun; (*frecv. cu num. adv.*) *bis* ~ VERG. de două ori cîte zece (douăzeci), *ter* ~

VERG. de trei ori cîte zece (treizeci); (*sg.*) *dena luna movebat equos* OV. de fiecare dată a zecea lună mîna caii.

dēnicālēs feriae *f. pl.* [*de + nex*] ceremonie de purificare a membrilor familiei unui mort CIC.

dēnigrātiō, *ōnis f.* înnegrire, vopsire în negru TH. PRISC.; (*fig.*) ponegrire, denigrare.

dēnigrō, *āre vt.* 1 a vopsi în negru, a înnegri: ~ *capillum* PL. a înnegri părul; 2 (*fig.*) a ponegri, a denigra: ~ *honorem famamque alicuius* FIRM. a ponegri onoarea şi numele cuiva.

dēnique *adv.* 1 apoi, după aceea: *imperat civitatibus obsides. Denique ei rei constituit diem* CAES. porunceşte cetăţilor ostateci. Apoi, fixează ziua pentru îndeplinirea acestei măsuri, *quid ~ agitis?* PL. ce faceţi după aceea?; 2 în sfîrşit (*în enumerare, pe ultimul loc, sau penultimul, cînd e urmat de* postremus): *mathematici, poetae, musici, medici ~ ...* CIC. matematicienii, poeţii, muzicanţii, în sfîrşit medicii..., *omnes urbes, agri, regna ~, postremo etiam vectigalia* CIC. toate oraşele, toate ogoarele, în sfîrşit toate regatele, pînă la urmă chiar şi toate veniturile voastre; 3 pînă la urmă, în cele din urmă: *quid iam mihi ~ restat?* ce-mi mai rămîne pînă la urmă?, *mori me ~ coges* VERG. pînă la urmă, mă vei sili să mor; 4 (*într-o gradaţie*) într-un cuvînt, pe scurt, mai mult (puţin) chiar: *fodere, aut arare aut aliquid facere ~* TER. a săpa, a ara sau, într-un cuvînt, a face ceva, *homines alienissimi, ~ inimicissimi* CIC. oameni foarte străini de noi, mai mult chiar, foarte duşmănoşi, *nostros praesidia deducturos aut ~ indiligentius servaturos crediderunt* CAES. au crezut că ai noştri îşi vor retrage poziţiile sau, cel puţin, le vor păzi mai neglijent; 5 (= *demum*) *nunc ~* CIC. acum numai, *tum ~ intelligimus* CIC. numai atunci înţelegem, *octavo ~ mense* CAES. numai în a opta lună; 6 (*postcl.*) astfel, ca urmare: *pulcherrima plaga est; nihil mollius caelo; ~ bis floribus vernat* FLOR. este o foarte frumoasă regiune; nimic mai dulce decît clima ei; ca urmare, plantele înfloresc de două ori pe an.

dēnōminātiō, *ōnis f.* desemnare COD. TH.; (*ret.*) metonimie RH. HER., QUINT.

dēnōminātīvē *adv.* (*gram.*) prin derivare MART. CAP.

dēnōminātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) derivat PRISC.

dēnōminō (*I*) *vt.* a denumi, a numi, a desemna prin nume: *ab Lamo Lamiae denominati* HOR. luînd numele de Lamii după Lamus, *multa sunt non denominata* QUINT. multe nu au nume.

dēnormō, *āre, ātum vt.* a face neregulat, a face să iasă în afară.

dēnotātiō, *ōnis f.* indicare, mărturie QUINT., COD. IUST.

dēnotātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **denoto**; (*adj.*) *dēnotātior* mai la vedere TERT.

dēnotātus[2], *ūs m. v.* **denotatio**

dēnotō (*I*) *vt.* 1 a desemna, a face cunoscut, a semnala, a marca: *uno nuntio cives Romanos trucidandos denotavit* CIC. printr-o singură depeşă, i-a desemnat pe cetăţenii romani care trebuiau să fie măcelăriţi, *cum neque pulvere facies aut signa denotari possent* VELL. deoarece din cauza prafului nu se puteau distinge chipurile sau steagurile, ~ *lineam colore conspicuo* COL. a marca linia cu o culoare vizibilă, ~ *procuratorem digito* SEN. RH. a-l indica pe procurator cu degetul; 2 a înfiera: ~ *aliquem ut mollem et effeminatum* SUET. a înfiera pe cineva ca molatec şi desfrînat.

dens, *ntis m.* dinte (*de om* sau *de animal*): *dentes primores* PLIN. (*dentes adversi* CIC.) dinţii din faţă, *dentes maxillares* COL. (*genuini, intimi* CIC.) dinţii molari, *dentes exacuit sus* VERG. mistreţul îşi ascute colţii, ~ *eburneus* CIC. colţ de fildeş (al elefantului), ~ *Indus* OV. (*Libycus* PROP., *Numida* OV.) colţ de elefant, fildeş; (*prov.*) *albis dentibus deridere aliquem* PL. a rîde de cineva cît îl ţine gura, *venire sub dentem* PETR. a cădea în mîna cuiva; (*metonimic*) ~ *aratri* VERG. brăzdarul plugului, ~ *pectinis* TIB. dintele pieptenului, *curvus ~ Saturni* VERG. = cosorul, ~ *serrae* PLIN. dinte de ferăstrău; (*fig.*) *vitiata dentibus aevi* OV. roase de dintele vremii, *dente mordeor invido* HOR. sînt muşcat de dintele invidiei, *dente maledico* CIC. cu dintele bîrfelii, *si quis atro dente me petiverit* HOR. dacă cineva mă va vorbi de rău.

densābilis (*2*) *adj.* astringent C. AUR.

densātiō, *ōnis f.* condensare PLIN.

densē *adv.* 1 strîns, compact, dens: *densius se commovebant* AMM. se mişcau mai strîns; 2 (*ca timp*) des: *apud alios densius, apud alios rarius* CIC. la unii mai des, la alţii mai rar; 3 totodată C. AUR.

denseō, *ēre, ētum vt.* 1 a face dens, a strînge, a face compact: *rarum pectine denset opus* OV. îndeseşte (bate) urzeala rară cu spata, *nec potest denserier aer* LUCR. şi aerul nu se poate condensa, *totis agmina densentur campis* VERG. pe toate cîmpiile se îngroaşă trupele; 2 a îndesi, a înmulţi: *denserent ictus* TAC. (le spune) să îndesească loviturile, *densentur funera* HOR. înmormîntările se înmulţesc.

densitās, *ātis f.* 1 densitate, consistenţă; desime: *limus in densitatem coit* PLIN. noroiul se strînge şi se îngroaşă; 2 număr mare: ~ *hominum cadentium* AMM. numărul mare al celor ucişi.

densitō, *āre* (frecvent. al vb. *denso*, folosit numai la p. pf.): *densitatae acies* AMM. trupe compacte.

densō (*I*) *vt.* 1 a strînge, a face compact, a îndesa, a condensa: *densatus aer* QUINT. aer condensat, *scutis super capita densatis* LIV. scuturile fiind strînse unul lîngă altul deasupra capului, *tenebrae densantur* VERG. întunericul se îngroaşă; (*fig.*) *oratio densanda est* QUINT. vorbirea trebuie să fie condensată; 2 a înmulţi, a folosi des: *ne eae* (*figurae*) *quidem densandae sunt nimis* QUINT. nici chiar aceste (figuri) nu trebuie să fie folosite prea des.

densus (*3*) *adj.* 1 **a.** des, dens, strîns, compact: *densior silva* CAES. pădure mai deasă, *densae fagi, aristae* VERG. fagi deşi, spice dese, *hostes densi* VERG. duşmanii în rînduri strînse, *densum aequor* HOR. marea îngheţată, *densa nox* OV. noapte adîncă; **b.** (*poet.* cu *abl.*) plin de: ~ *lucus iuncis et arundine* OV. dumbravă plină de papură şi de trestie, *densa corpora saetis* OV. trupuri acoperite de peri ţepoşi; 2 des, numeros, unul după altul: *densis ictibus* VERG. cu

lovituri continue, *densorum turba malorum* OV. mulţime de nenorociri una după alta; 3 (*fig.*) strîns, concentrat, plin: *densior Demosthenes, Cicero copiosior* QUINT. Demosthene e mai concentrat, Cicero mai abundent, *Euripides sententiis* ~ QUINT. Euripide, bogat în sentinţe.

dentālia, *ium n. pl.* 1 talpa plugului (*fără roţi, la capătul căreia se fixa brăzdarul*); 2 brăzdar VERG., PERS.

dentārius (*3*) *adj.* de dinţi APUL.

dentātus (*3*) *adj.* **a.** care are dinţi: *male dentata puella* OV. fata cu dinţi urîţi, *dentata serra* PLIN. ferăstru dinţat; **b.** (*fig.*) care muşcă, muşcător: (*despre căldură şi ger*) *dissimili dentata modo* LUCR. muşcător, fiecare în felul său, ~ *vir* PL. om care te muşcă; **c.** (*spec.*) *charta dentata* CIC. hîrtie netezită cu colţi de mistreţ.

dentefaber *v.* **dentifer**

dentex, *icis m.* (*iht.*) peşte-ferăstrău (*Pristis pristis*) COL.

dentharpaga, *ae f.* cleşte de scos dinţi VARR.

denticulātus (*3*) *adj.* dinţat COL., PLIN.

denticulus, *ī m.* 1 dinte mic; 2 seceră; 3 (*arhit.*) dantelură APUL., PALL., VITR.

dentifer, *era, erum adj.* dinţat ENN.

dentifrangibulum, *ī n.* rupe-dinţi PL.

dentifrangibulus, *ī m.* care rupe dinţii (cuiva) PL.

dentifricium, *iī n.* praf de (spălat pe) dinţi PLIN.

dentilegus, *ī m.* cel care-şi culege dinţii de pe jos PL.

dentiō, *īre vi.* a-i creşte dinţii: *pueros tarde dentientes* PLIN. pe copiii cărora le dau dinţii tîrziu, (*fig.*) *ne dentes dentiant* PL. ca să nu mi se lungească dinţii de foame.

dentiscalpium, *iī n.* scobitoare (de dinţi) MART.

dentītiō, *ōnis f.* dentiţie; creştere a dinţilor PLIN.

dēnūbō, *ere, nūpsī, nūptum vi.* a pleca din casa părintească prin măritiş, a se mărita: *Iulia denupsit in domum Rubellii Blandi* TAC. Iulia s-a măritat cu Rubellius Blandus, *nec Caenis in ullos denupsit thalamos* OV. şi Caenis n-a cunoscut ce-i patul de nuntă (nu s-a căsătorit cu nimeni): (*fig.*) *tellus cupiet* ~ *plantis* COL. pămîntul va dori să fecundeze plantele.

dēnūdātiō, *ōnis f.* dezvelire; (*fig.*) dezvăluire VULG.

dēnūdō (*I*) *vt* 1 a dezgoli: ~ *virgines* SUET. a dezgoli fetele; 2 (*fig.*) a dezvălui, a descoperi: ~ *suum consilium* LIV. a-şi dezvălui planul; 3 a despuia [cu *abl.*]: *cives omnibus denudati* CIC. cetăţenii despuiaţi de toate bunurile lor.

dēnuntiātiō, *ōnis f.* anunţare, vestire, declaraţie, somaţie: ~ *calamitatum* CIC. anunţarea unor nenorociri, ~ *belli* CIC. (*armorum* LIV.) declaraţie de război, *denuntiationes accusatorum* SUET. denunţările acuzatorilor, *contra denuntiationem senatus* LIV. împotriva avertismentului senatului, *huic denuntiationi ille pareat?* CIC. să se supună el acestei somaţii?

dēnuntiō (*I*) *vt.* 1 (*term. publ.*) a anunţa formal, a face cunoscut (*declarînd public, ordonînd, prevenind, recomandînd*): ~ *bellum* CIC. a declara război, *consul pro foris publicis denuntiavit populo L. Aemilium cum rege Perseo pugnasse* LIV. consulul a făcut cunoscut poporului în faţa forului că L. Aemilius a dat bătălia cu regele Perseus, *dictator magistro equitum denuntiavit ut sese loco teneret* LIV. dictatorul a ordonat comandamentului cavaleriei să stea pe loc, *simul denuntiavit, ut essent parati* CAES. totodată, le-a recomandat să fie pregătiţi, *Narcissus denuntiat tribuno exsequi caedem* TAC. Narcissus ordonă tribunului să execute asasinatul; 2 (*spec.*) **a.** (*jur.*) a notifica, a cita: *alicui* ~ *testimonium* CIC. a notifica cuiva că e citat ca martor, *testibus* ~ CIC. a cita martorii să se prezinte, *domino denuntiatum est* CIC. s-a făcut stăpînului o citaţie în judecată, (*abs.*) *non denuntiavi* CIC. n-am citat martori; **b.** (*rel.*) a prevesti (*ceva rău*): ~ *caedem Caesaris evidentibus prodigiis* SUET. a prevesti uciderea lui Caesar prin minuni evidente, *portentis populo Romano bella denuntiabantur* CIC. poporului roman i se prevesteau prin semne divine războaie; 3 (*gener.*) a anunţa, a declara, a arăta: ~ *se esse paratum* CIC. a declara că el este pregătit, *caeruleus color* (*aurorae*) *pluviam denuntiat* VERG. culoarea azurie a aurorei prezice ploaia, *ille inimicitias mihi denuntiavit* CIC. acela s-a declarat duşmanul meu.

denuō *adv.* din nou, iarăşi PL. ş.a.

dēnus (*3*) *v.* **deni**

deoccō, *āre vt.* a grăpa PLIN.

Dēōis, *idis f.* (ac. sg. *-ida*) Proserpina (*fiica Cererei, Deo*) // **Deōius** (*3*) *adj.* al Cererei.

deonerō (*I*) *vt.* a descărca, a despovăra: *deoneratae naves* AMM. corăbii descărcate; (*fig.*) *ex illius invidia* ~ *aliquid* CIC. a reduce ceva din ura care-l apasă.

deoperiō, *īre, peruī, pertum vt.* a deschide PLIN. ş.a.

deorsum *adv.* [*de + vorsum*] 1 în jos: *et sursum et* ~ QUINT. şi în sus, şi în jos, *sursum* ~ TER. în sus şi-n jos, ~ *versus* (*versum*) CAT. în jos; 2 în jos (*ca poziţie, loc*): *clivus deorsum versus est* TER. este o pantă în jos; [adesea bisilabic în poezie].

deorsus *adv. v.* **deorsum**

deosculātiō, *ōnis f.* sărutare HIER.

deosculor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a săruta: *sine tuos oculos deosculer* PL. lasă-mă să-ţi sărut ochii; (*fig.*) a lăuda mult GELL. *1, 23, 13*; [*deosculatus* APUL. cu sens pasiv].

dēpaciscor *v.* **depeciscor**

dēpactio *v.* **depectio**

dēpactus *p. pf. v.* **depaciscor** şi **depango**

dēpālātor, *ōris m.* cel care fixează o linie de hotar prin ţăruşi; (*fig.*) cel care defineşte, definitorul TERT.

dēpalmō, *āre vt.* a lovi cu latul palmei, a pălmui APUL., GELL.

dēpālō, *āre vt.* a delimita prin ţăruşi; (*fig.*) a delimita, a întemeia: ~ *civitatem* TERT. a hotărnici o cetate (întemeind-o).

dēpangō, *ere, pactum vt.* a înfige, a împlînta; (*fig.*) a fixa: ~ *malleolum* COL. a împlînta în pămînt un butaş; *vitae depactus terminus* LUCR. limita fixată vieţii.

dēparcus (*3*) *adj.* foarte zgîrcit SUET.

dēpascō, *are, pāvī, pastum vt.* 1 a face (o turmă) să pască: ~ *luxuriem segetum* VERG. a lăsa turma să pască stufărişul bogat al grînelor; 2 a paşte: *si haedi roscidas herbas depaverint* COL. dacă iezii vor paş-

te iarba udă de rouă, *saepes apibus florem depasta salicti* VERG. gardul de sălcii cu florile supte de albine, (*anguis*) *depasta altaria liquit* VERG. şarpele a părăsit altarele golite de ofrandele aduse; (*fig.*) ~ *luxuriem orationis stilo* CIC. a plivi cu condeiul stufărişul de vorbe inutile.

dēpascor, *pāscī, pāstus sum vt.* a muşca; (*fig.*) a consuma, a slei: *serpens depascitur artus* VERG. balaurul le muşcă mădularele, (*fig.*) *febris depascitur artus* VERG. febra le sleieşte corpul, *depascimur aurea dicta* LUCR. *3, 12* sorbim învăţăturile preţioase.

dēpastiō, *ōnis f.* păscutul PLIN.

dēpastus (*3*) *p. pf. v.* **depasco** şi **depascor**

dēpāvī *pf. v.* **depasco**

dēpeciscor (**dēpaciscor**), *cisci, pectus* (*pactus*) *sum vt. dep.* **1** a face o învoială, a se învoi: ~ *ad condiciones alicuius* CIC. a face o învoială după condiţiile fixate de cineva, *depectus est cum eis, ut...* CIC. s-a învoit cu ei ca..., ~ *morte cupio* TER. sînt gata să-mi pun capul, (*abs.*) *cur non honestissimo* (*periculo*) ~ *velim* CIC. de ce să nu vreau a conveni, expunîndu-mă celei mai onorabile primejdii; **2** a fixa (printr-o învoială), a stipula: *tria praedia sibi depectus est* CIC. a stipulat pentru el trei domenii, ~ *cum aliquo partem sibi* CIC. a stabili printr-un pact cu cineva partea lui.

dēpectiō, *ōnis f.* învoială, tîrguială COD. TH.

dēpectō, *ere, pexum* vt. **1** a pieptăna (*separînd*), a ţesăla: *ars depectendi lini* PLIN. arta pieptănării inului, ~ *vellera foliis* VERG. a pieptăna firele de mătase de pe frunze; **2** (*fig.*) a bate, a snopi în bătaie, TER. Heaut. *951*.

dēpector, *ōris m.* intermediar, mediator APUL.

dēpectus *p. pf. v.* **depeciscor**

dēpecūlātor, *ōris m.* delapidator, jefuitor CIC.

dēpecūlātus, *ūs m.* fraudă PL.

dēpecūlor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a jefui, a răpi: *Apollonium argento depeculatus es* CIC. l-ai jefuit pe Apollonius de bani; (*fig.*) *laudem familiae vestrae depeculatus est* CIC. a speculat înjosind faima familiei voastre; [inf. viit. pas. *depeculassere* LUCIL.; *depeculari* sens pas. C. AUR.].

dēpellō[1], *ere, pulī, pulsum vt.* **1** a da jos, a arunca (jos): *simulacra deorum depulsa* CIC. statuile zeilor date jos, ~ *equitem dorso* (*equi*) HOR. a-l arunca pe călăreţ de pe spinarea calului, *quo solemus ovium* ~ *fetus* VERG. unde obişnuim să mînăm la vale odraslele oilor (mieii); (*fig.*) ~ *iugum a cervicibus* a da jos jugul de pe grumazul cetăţenilor; **2** a goni, a îndepărta, a alunga: *ex urbe depulsus* CIC. alungat din oraş, ~ *eum de provincia* CIC. a-l îndepărta de la conducerea provinciei, *gradu depulsus* NEP. îndepărtat din funcţie, ~ *oppidanos muris* CAES. a-i goni pe orăşeni de pe ziduri, ~ *hominem senatu* TAC. a exclude un ins din senat, ~ *defensores munitionibus* CAES. a-i goni pe apărători din întărituri, ~ *morbum* CIC. a vindeca boala, ~ *famem* HOR. a potoli foamea, ~ *nubila caelo* TIB. a risipi norii de pe cer, ~ *ignem classibus* VERG. a alunga focul de la corăbii (a scăpa corăbiile de incendiu), ~ *mortem fratri* OV. a-şi scăpa fratele de la moarte, *depulsi a lacte agni* VERG. mieii înţărcaţi, *depulsus ab ubere matris* VERG. înţărcat de la ugerul mamei; **3** (*fig.*) a îndepărta, a abate: *de spe depulsus* CIC. înşelat în speranţa sa, *Caesar ab superioribus consiliis depulsus* CAES. Caesar făcut să renunţe la planurile anterioare, ~ *aliquem sententiā* CIC. a abate pe cineva de la părerea sa, *ut multa tam gravis Mario depelleretur* CIC. ca o amendă atît de grea să fie înlăturată de pe capul lui Marius (să nu cadă asupra lui).

depellō[2], *āre vt.* [*de* + *pellis*] a jupui, a coji APIC.

dependeō, *ēre vi.* **1** a sta atîrnat, a atîrna: *ex umeris dependent amictus* VERG. de pe umeri îi atîrnă un veşmînt, ~ *a cervicibus ante pectus* SUET. a atîrna de gît pe piept, *laqueo dependentem invenere* LIV. l-au găsit spînzurat de un laţ; **2** (*fig.*) **a.** a depinde: *dependet fides a veniente die* OV. fidelitatea lor depinde de ziua ce vine; **b.** (*gram.*) a deriva (*ca etimologie*).

dēpendō, *ere, pendī, pensum* **1** a plăti (o sumă): ~ *mille drachmas pro aliquo* PL. a plăti o mie de drahme pentru cineva; (*fig.*) *reipublicae poenas dependerunt* CIC. şi-au ispăşit crima faţă de stat; **2** a cheltui, a sacrifica: ~ *tempora amori* LUCR. a-şi cheltui timpul cu dragostea.

dēpendulus (*3*) *adj.* care atîrnă [cu abl.] APUL.

dēpennātus (*3*) *adj.* înaripat VARR.

dēpensiō, *ōnis f.* cheltuială COD. TH.

dēperditus (*3*) *p. pf. v.* **deperdo** // **adj.** stricat, depravat GELL.

dēperdō, *ere, didī, ditum* **1** a distruge, a prăpădi [numai la p. pf.]: *amore deperdita* SUET. prăpădită de dragoste; **2** a pierde: ~ *non solum bona, sed ètiam honestatem* CIC. a pierde nu numai bunurile, dar şi cinstea, *paucos ex suis deperdiderunt* CAES. au pierdut (în luptă) puţini dintre-ai lor, ~ *aliquid de existimatione sua* CIC. a pierde ceva din stima sa, ~ *sui nihil* CAES. a nu pierde nimic dintr-al său.

dēpereō, *īre, periī vi.* **1** a pieri, a se prăpădi: *magna pars exercitus deperiit* CAES. o mare parte a armatei a pierit, *scida ne qua depereat* CIC. să nu se prăpădească vreo foaie; **2** a se prăpădi de iubire: *sponsae amore* ~ LIV. a se prăpădi de dragoste pentru logodnică, *corpus in quo deperibat* CURT. un corp după care se prăpădea de dragoste; (*vt.*) *is amore illam deperit* PL. acesta se prăpădeşte de dragoste pentru ea, *hic te efflictim deperit* PL. acesta te iubeşte la nebunie.

dēpetīgō, *īnis f.* pecingine; rîie; [tmeză: *deque petigo* LUCIL.].

dēpetō, *ere vt.* a cere stăruitor TERT.

dēpexus (*3*) *p. pf. v.* **depecto**

dēpictus (*3*) *p. pf. v.* **depingo**

dēpilis (*2*) *adj.* fără păr, imberb VARR., APUL.

dēpilō, *āre vt.* a depila; a jumuli penele; (*fig.*) a jumuli de un bun, a înşela TERT., MART.

dēpingō, *ere, pinxi, pictum vt.* **1** a reprezenta printr-o pictură; (*fig.*) a reprezenta, a înfăţişa, a descrie: ~ *pugnam Marathoniam* NEP. a reprezenta într-un tablou lupta de la Maraton; (*fig.*) *formam verbis depinxit mihi* PL. mi-a descris în cuvinte fizicul ei, *respublica quam Socrates sibi depinxit* CIC. acel stat pe care

și l-a imaginat Socrate, *cogitatione* ~ CIC. a-și reprezenta cu mintea; **2** a împodobi (cu culori diferite, cu broderii): *depictas gemmatasque indutus paenulas* SUET. îmbrăcat în mantii cu broderii și pietre scumpe, *caelum depingitur astris* MANIL. cerul se împodobește cu stele; (*despre stil*) *quaedam nimium depicta* CIC. unele lucruri prea ornamentate.

dēpinnātus (*3*) *v.* **depennatus**

dēpīsus (*3*) *adj.* bine pisat APIC.

dēplangō, *ere, planxi, planctum* vt. a deplînge OV.

dēplanō (*I*) *vt.* a nivela; (*fig.*) a explica: ~ *montes* LACT. a nivela munții, ~ *vulnus* VERG. a închide o rană.

dēplantō (*I*) *vt.* **1** a smulge de la bază (arbori, plante), a rupe; **2** a planta cu rădăcini cu tot VARR., PLIN.

dēpleō, *ērem, ēvī, ētum vt.* a goli, a scoate din: ~ *oleum* CAT. a goli uleiul dintr-un vas, ~ *sanguinem* PLIN. a lua sînge cuiva ~ *animal* VERG. a lua sînge unui animal; (fig.) ~ *veteres fontes haustu* SIL. a secătui vechile izvoare de inspirație, ~ *vitam querelis* MANIL. a-și irosi viața în plîngeri.

dēplexus (*3*) *p. pf.* [*de + plector*] care strînge puternic LUCR.

dēplōrābundus (*3*) *adj.* jeluindu-se cu lacrimi PL.

dēplōrātiō, *ōnis f.* plîngere SEN.

dēplōrō (*I*) **1** *vi.* a se plînge: *lamentabili voce deplorans* CIC. plîngîndu-se cu o voce jalnică, ~ *de suis incommodis* CIC. a se plînge de necazurile lui; **2** *vt.* a deplînge: ~ *caecitatem suam* CIC. a deplînge orbirea lui; **3** *vt.* (*fig.*) a plînge (ceva) ca pierdut, a considera ca pierdut, a fi pierdut: *iam enim agros deploratus esse* LIV. căci satele, ziceau ei, sînt acum pierdute, *deploratur in perpetuum libertas* LIV. libertatea dispare pentru totdeauna, *deploratus a medicis* PLIN. considerat fără scăpare de medici, *tussis deplorata* PLIN. tuse incurabilă, *deplorata colonis vota* OV. speranțele pierdute ale plugarilor (în recolte bogate).

dēpluit, *ere vi.* plouă, cade de sus ca o ploaie: *multus in terras depluit lapis* TIB. cădea de sus o ploaie de pietre.

dēplūmātus (*3*) *adj.* jumulit de pene PLIN.

dēplūmis (*2*) *adj.* fără pene PLIN.

dēpoculō (*dēpoclō*), *āre vt.* a goli pahare; [inf. viit. *depoclassere* LUCIL.].

dēpoliō, *īre, ītum vt.* a șlefui, a netezi: ~ *aliquid cote* PLIN. a șlefui ceva cu o cute; (*fig.*) *dorsum virgis depolire* PL. a mîngîia spatele cu vergi.

dēpolitiō, *ōnis f.* frumusețe; (*pl.*) *depolitiones agri* VARR. frumusețe de proprietăți.

dēpompātiō, *ōnis f.* necinstire, degradare HIER.

dēpompō, *āre vt.* a dezonora HIER.

dēponderō, *āre vt.* a scufunda sub greutatea proprie PETR.

dēpōnens, *entis* (subînț. **verbum**) *n.* verb deponent DIOM.

dēpōnō, *ere, posuī, positum vt.* **1** a pune jos, a depune: ~ *corpora sub ramis* VERG. a-și culca trupurile sub ramuri, ~ *arma humeris* VERG. a-și scoate armura de pe umeri, ~ *coronam in aram* LIV. a depune o cunună la altar, ~ *capillos* PETR. a-și tăia părul, ~ *malleolum in terram* COL. a planta un butaș în pămînt, ~ *exercitum in terram* JUST. a debarca armata pe uscat, *quam mater prope deposivit olivam* CATUL. pe care mama sa a născut-o lîngă un măslin, ~ *vitulam* VERG. a pune rămășag pe o vițea; **2** a pune la loc sigur, a da în păstrare, a încredința: *si gladium quis apud te deposuerit* CIC. dacă cineva ți-ar fi dat în păstrare o sabie, ~ *praedam in silvis* a ascunde prada în păduri, *ad saucios deponendos* CAES. pentru a pune la loc sigur răniții, *esse in deposito* QUINT. a fi pus la păstrare; (*fig.*) *depone tutis auribus* HOR. încredințează (secretul) unor urechi sigure, *populi ius in vestra fide depono* CIC. încredințez drepturile poporului lealității voastre; **3** (*spec., numai la p. pf.*) muribund, mort, îngropat (*fiindcă muribunzii erau puși la pămînt spre a-și da sufletul*): *prope depositus, certe iam frigidus* OV. aproape mort, sau cel puțin rece, *depositum nec me qui fleat ullus erit* OV. și nu va fi nimeni care să mă plîngă la mormînt; (*fig.*) *magna reipublicae pars prope deposita* CIC. o mare parte a statului aproape muribundă; **4** a părăsi, a renunța (la): ~ *simultates* CIC. a renunța la certuri, ~ *bellum* OV. a pune capăt războiului, ~ *consilium* CAES. a renunța la un plan, ~ *famem* OV. a-și potoli foamea; [pf. *deposivi* CATUL.; inf. pf. *deposisse* VERG.].

dēpontō, *āre vt.* a-i împiedica pe cei trecuți de șaizeci de ani să voteze (*dîndu-i jos de pe punțile care duceau la locul de vot*).

dēpoposcī *pf. v.* **deposco**

dēpopulātiō, *ōnis f.* pustiire, devastare CIC.

dēpopulātor, *ōris m.* devastator, jefuitor CAECIL., CIC.

dēpopulor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a jefui, a pustii, a devasta: ~ *agros, urbes* CIC. a pustii ogoarele, orașele; (*p. pf. cu sens pasiv*) *depopulata Gallia* CAES. Gallia jefuită.

dēportātiō, *ōnis f.* **1** transport; **2** (*fig.*) deportare, exil: *insulae ~, quae poena adimit civitatem Romanam* DIG. deportarea într-o insulă, pedeapsă care ia cuiva cetățenia romană.

dēportātōrius (*3*) *adj.* de transportat (ceva) COD. IUST.

dēportō (*I*) *vt.* **1** a duce dintr-un loc într-altul, a aduce, a transporta: ~ *arma Brundisium iumentis* CIC. a transporta arme la Brundisium cu vitele, ~ *frumentum in castra* CAES. a aduce grîul în lagăr; **2** a aduce acasă; (*fig.*) a repurta: ~ *victorem exercitum* CIC. a aduce acasă armata victorioasă, *Tertia, quam tu tecum deportaras* CIC. Terția, pe care tu o aduseseși cu tine; (*fig.*) ~ *triumphum* CIC. a repurta un triumf; **3** a deporta: *Vibius Serenus in insulam Amorgum deportatur* TAC. Vibius Serenus este deportat în insula Amorgos (*v. deportatio*).

dēposcō, *ere, poposcī vt.* **1** a cere (insistent), a reclama: *militum ardor pugnam deposcentium* CAES. înflăcărarea soldaților care cereau să dea lupta, ~ *sibi id muneris* CAES. a reclama pentru sine această misiune, ~ *sibi partes istas* CIC. a revendica acest rol; **2** a cere să fie predat (cineva) spre a fi pedepsit, a cere pedepsirea (cuiva): *hi regum amicos ad mor-*

tem ~ CAES. aceştia cereau să le fie predaţi, spre a fi omorîţi, prietenii regilor, *ad ducem ipsum in poenam foederis rupti deposcendum* LIV. ca să ceară să le fie predat generalul însuşi spre a fi pedepsit pentru ruperea tratatului, *centurionem illa morti deposcit* TAC. aceea cere pedepsirea centurionului cu moartea, (numai *deposcere*) *ausum talia deposcunt* OV. cer să fie pedepsit cel ce a îndrăznit astfel de lucruri, *cum me unum omnes deposcerent* CIC. fiindcă toţi cereau numai pedepsirea mea.

dēpositārius, *iī m.* 1 (*jur.*) cel care primeşte (ceva) în păstrare; 2 cel care lasă (cuiva) în păstrare ULP.

dēpositiō, *ōnis f.* depunere, consemnare; depoziţie (*de martori*); depunere în mormînt, înhumare; demolare (*a unui edificiu*); degradare (*dintr-o demnitate*); (*ret.*) sfîrşit al unei fraze periodice; scăderea glasului COD. IUST., ULP., QUINT.

dēpositor, *ōris m.* 1 depunător (*de bani, de bunuri*); 2 doborîtor, distrugător ULP., PRUD.

dēpositum, *ī n.* bun depus: *reddere* ~ CIC. a restitui un bun depus; (*fig.*) *esse in deposito* QUINT. a fi ca rezervă.

dēpostulātor, *ōris m.* cel care reclamă (*pedepsirea cuiva*) TERT.

dēpostulō, *āre vt.* a cere stăruitor, a reclama.

dēpōtō, *āre vt.* = **poto**, *āre* B. HISP.

dēpraedātiō, *ōnis f.* prădare, spoliere LACT.

dēpraedātor, *ōris m.* prădător, jefuitor AUG.

dēpraedor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a prăda, a jefui: ~ *regionem* IUST. a jefui regiunea; [formă activă: *depraedaverunt* AMBR.].

depraesentiārum *adv.* pe dată, imediat PETR.

dēprans, *andis sdj.* nemîncat, pe nemîncate NAEV.

dēprāvātē *adv.* strîmb, rău: ~ *iudicare* CIC. a judeca strîmb (incorect).

dēprāvātiō, *ōnis f.* 1 strîmbare, deformare: ~ *oris* SEN. strîmbarea gurii, ~ *manuum* SEN. strîmbarea mîinilor; 2 (*fig., moral*) depravare, corupţie: ~ *consuetudinum* CIC. stricarea obiceiurilor, ~ *verbi* CIC. alterarea sensului cuvîntului.

dēprāvō (*I*) *vt.* 1 a suci, a strîmba, a deforma: *depravata crura* VARR. picioare strîmbe, *depravata facies* SEN. faţă deformată, *depravata imitatio* CIC. caricatură; 2 (*fig.*) a strica, a deprava, a corupe: *mores depravati* CIC. moravuri stricate, *puer nostra indulgentia depravatus* CIC. copil stricat prin indulgenţa noastră, ~ *verba* QUINT. a altera cuvintele.

dēprecābilis (*2*) *adj.* care se poate îndupleca prin rugăminţi VULG.

dēprecābundus (*3*) *adj.* rugător TAC.

dēprecātiō, *ōnis f.* 1 îndepărtare prin rugăminţi (*a unui rău*): ~ *periculi* CIC. înlăturarea primejdiei; 2 rugăminte, cerere: *nulla aequitatis* ~ CIC. nici o putinţă de a cere dreptate; 3 imprecaţie, blestem: ~ *deorum* CIC. imprecaţii adresate zeilor împotriva cuiva; 4 rugăminte de iertare, scuză CIC.

dēprecātīvus (*3*) *adj.* potrivit spre a îndupleca prin rugăminţi; (*gram.*) optativ MART. CAP.

dēprecātor, *ōris m.* 1 cel care înlătură, cel care apără prin rugăminţile lui: *ut causae suae* ~ *assistat* TAC. ca să-l asiste ca apărător al cauzei lui; 2 cel care intervine (pentru cineva): *apud consulem deprecator defensorque vobis adero* LIV. voi interveni pe lîngă consul şi vă voi apăra, *usi Remis deprecatoribus* CAES. servindu-se de intervenţia remilor.

dēprecātōrius (*3*) *adj.* rugător VULG.

dēprecātrix, *īcis f.* cea care intervine (pentru cineva) TERT.

dēprecor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a încerca să înlăture (*ceva rău*): ~ *ab se calamitatem* CIC. a căuta să înlăture nenorocirea ce-l ameninţă, *qui nullum genus supplicii deprecatus est* CIC. care n-a cerut să fie cruţat de nici un fel de chin, ~ *iram senatus* SUET. a căuta să potolească mînia senatului, *non* ~ *quominus* (*quin*)… LIV. a nu se opune ca…; 2 a ruga stăruitor, a implora: *tum Menippus* ~ *patres, ne festinarent decernere*… LIV. atunci, Menippus începu să-i roage stăruitor pe senatori să nu se grăbească a hotărî…, *hoc superos, hoc te quoque deprecor* VAL. FL. asta îi implor eu pe zei, asta te rog stăruitor şi pe tine, *quem enim deprecarentur, cum omnes essent sordidi?* CIC. pe cine puteau să implore, cînd toţi erau nişte mişei?; 3 a interveni (pentru cineva cerînd iertare): ~ *pro bono cive, pro amico* CIC. a interveni pentru un bun cetăţean, pentru un prieten, (*legati*) *postquam errasse regem et Iugurthae scelere lapsum deprecati sunt* SALL. după ce solii au spus, scuzîndu-l, că regele a greşit şi a fost tîrît în greşeală prin ticăloşia lui Iugurtha; 4 a cere (ca o graţie): *multorum hic vitam est a L. Sulla deprecatus* CIC. acesta i-a cerut lui Sulla să cruţe viaţa multora, *non ad pacem deprecandam, sed ad denuntiandum bellum miserunt* CIC. i-au trimis nu ca să cerşească pacea, ci să le declare război, *deprecor, iudices, custodem vitae meae* CIC. vă cer, judecători, indulgenţă pentru apărătorul vieţii mele, *nullae sunt imagines quae me a vobis deprecentur* CIC. eu nu am chipuri de strămoşi (iluştri), care să vă facă să mă iertaţi.

dēprehendō (**deprendo**), *ere, ndi, nsum vt.* 1 a prinde (*în cursul unei acţiuni*): *deprehensus ex itinere* CAES. prins din drum, *litterae deprehensae* LIV. scrisori interceptate, *onerarias naves deprehendunt atque in portum deducunt* CAES. prind din drum corăbiile de transport şi le duc în port; 2 a prinde asupra faptului, a surprinde, a descoperi, a afla: *in manifesto scelere deprehensus* CIC. prins în flagrant delict *cum adulteram deprehensam occidisset* QUINT. ucigîndu-şi soţia prinsă cu altul, *ut occisum deprehendit* SUET. cînd l-a aflat mort, *res furtiva in domo deprehensa* QUINT. lucru ascuns, descoperit în casă, *ubi mors deprenderat* OV. unde moartea îl surprinsese; 3 (*fig.*) a descoperi (cu mintea), a observa, a remarca: *id per omnes orationis partes deprehendimus* CIC. am observat aceasta în toate părţile discursului, *ut ea facilius deprehendamus* QUINT. ca să observăm acestea mai uşor, *si quis fervere brevi media syllaba dicat, deprehendatur vitiose loqui* QUINT. dacă cineva ar pronunţa „fervere" cu silaba mijlocie scurtă, s-ar observa că vorbeşte incorect; 4 (*frecv. la p. pf.*) **a.** (*idee de obstacol*) ţinut pe loc: *flamina prima deprensa fremunt silvis* VERG. primele suflări ale vîntului vuiesc închise în păduri,

quaedam animalia, quae in augustiis mobilia, campo deprehenduntur QUINT. unele animale, care în spaţiu restrîns se mişcă uşor, la şes sînt ţinute pe loc; b. (*fig.*) încurcat; *deprehensum me video* CIC. mă văd pus în încurcătură, *plus deprehensi nocent quam firmi et interriti profuissent* CIC. (*despre martori*) mai mult strică atunci cînd sînt puşi în încurcătură, decît ar fi folosit dacă s-ar fi ţinut pe poziţie neintimidaţi.

dēprehensiō, *ōnis f.* prindere asupra faptului, descoperire: *veneni deprehensione conclusa est* CIC. prin descoperirea crimei de otrăvire, a fost băgată la închisoare.

dēprēndō *v.* **deprehendo**

dēpressē *adv.* folosit numai la comp. *depressius* mai în adîncime COL., SEN.

dēpressī *pf. v.* **deprimo**

dēpressiō, *ōnis f.* lăsare în jos, coborîre VITR.

dēpressus (*3*) *p. pf. v.* **deprimo** // **adj. 1** la adîncime, adîncit: *aquaeductus depresior* FRONT. apeduct mai la adîncime; **2** jos: *non sunt illa depressa, sed plana* SEN. acelea nu sînt locuri joase, ci plane VITR., CIC. ş.a.

dēpretiātor, *ōris m.* depreciator TERT.

dēpretiō (*I*) *vt.* a nu preţui îndeajuns DIG., ECCL.

dēprimō, *ere, pressī, pressum vt.* **1** a apăsa în jos, a lăsa în jos, a afunda: *depresso aratro* VERG. plugul fiind adînc apăsat (în pămînt), *locus humi depressus* SALL. loc care se afundă în pămînt, *supercilio depresso* CIC. cu o sprînceană lăsată în jos, ~ *fossam* SALL. a adînci un şanţ, ~ *puteum* VITR. a săpa un puţ, *partem navium deprimunt* CAES. scufundă o parte din corăbii, *classe depressa* CIC. flota fiind scufundată; **2** (*fig.*) a afunda: *improbitate depressa veritas emergit* CIC. adevărul afundat prin necinste iese la suprafaţă, *se quisque extollit, ut deprimat alium* LIV. fiecare se înalţă ca să afunde pe altul, ~ *vocem* SEN. a coborî glasul, *preces eius taciturna sua obstinatione depressit* NEP. Att. *22*, a făcut zadarnice insistenţele aceluia printr-o dîrzenie mută.

dēproelians, *ntis p. pr.* [de la *deproelio*, nefolosit] care se bate HOR.

dēprōmō, *ere, prompsī, promptum vt.* a scoate (afară): ~ *pecuniam ex aerario* CIC. a scoate bani din tezaur, ~ *sagittam pharetrā* VERG. a scoate săgeata din faretră, *deprome Sabinā merum diotā* HOR. scoate vin din amfora sabină; (*fig.*) *iuris utilitas vel a peritis vel de libris depromi potest* CIC. ştiinţa juridică se poate învăţa ori de la jurisconsulţi, ori din cărţi.

dēproperō, *are* **1** *vi.* a se grăbi PL.; **2** *vt.* a face în grabă, a se grăbi (să facă): ~ *coronas* HOR. a face în grabă coroanele, *humandi deproperat munus* SIL. grăbeşte funeraliile.

dēproperus (*3*) *adj.* grăbit COD. TH.

dēpropitātiō, *ōnis f.* înduplecare, cîştigare a favorii AUG.

dēpropitiō, *āre vt.* a face favorabil AUG.

depsō, *ere, suī, stum vt.* a frămînta, a pisa: ~ *farinam, lutum* CAT. a frămînta făină, lut, ~ *coria* CAT. a tăbăci piei.

depstīcius (*3*) *adj.* bine frămîntat CAT.

dēpudescō, *ere vi.* **1** a pierde orice ruşine; **2** a se ruşina (de) [cu genit.] HIER.

dēpudet, *ēre, uit vb. impers.* **1** a nu se ruşina; *et quae depuduit ferre tulisse pudet* OV. şi ceea ce nu s-a ruşinat să suporte se ruşinează acum că a suportat; **2** a se ruşina: *cum eum non depuderet mare infestare* VELL. cum el nu se ruşina să infesteze marea.

dēpudīcō, *āre vt.* a necinsti *apud* GELL.

dēpūgis (*2*) *adj.* cu fese slabe HOR.

dēpugnātiō, *ōnis f.* luptă decisivă CAT. ş.a.

dēpugnō (*I*) **1** *vi.* a se lupta cu înverşunare, a da luptă, a se bate: ~ *cum aliquo* CIC. a se bate cu cineva, ~ *cum fame* PL. a se lupta cu foamea, *ante depugnabitur* CIC. lupta se va da înainte, *depugnatum est* LIV. lupta s-a terminat, *ne veniam depugnato proelio* PL. să nu vin după ce s-a terminat bătălia; **2** *vt.* (*term. vînătoresc*) *servi ad bestias depugnandas* DIG. sclavi care să facă bătaia fiarelor (spre a le vîna), ~ *feram, quae regioni nocet* DIG. a vîna o fiară care face rău ţinutului.

dēpulī *pf. v.* **depello**

dēpulsiō, *ōnis f.* **a.** îndepărtare, respingere: ~ *mali* CIC. îndepărtare a răului, *servitutis* ~ CIC. eliberarea de sclavie; **b.** (*ret.*) respingere a tezei adversarului CIC.

dēpulsō, *āre vt.* a îndepărta, a goni (din) PL.

dēpulsor, *ōris m.* izgonitor CIC.

dēpulsōrius (*3*) *adj.* care îndepărtează răul, expiator // **dēpulsōriae**, *arum f. pl.* formule care îndepărtează relele AMM., PLIN.

dēpulsus (*3*) *p. pf. v.* **depello**

dēpungō, *ere vt.* a marca cu puncte, a indica PERS.

dēpurgō (*I*) *vt.* a curăţa (îndepărtînd): ~ *pisces* PL. a curăţa peştii, ~ *terram ab herba* CAT. a curăţa pămîntul de iarbă.

dēputō (*I*) *vt.* **1** (*agr.*) a curăţa (*via, arborii etc.*); **2** a socoti, a considera: *meam esse operam deputat parvi preti* PL. socoteşte că ajutorul meu este de mic preţ, ~ *aliquid delicto* TER. a considera ceva ca pe o vină; **3** a destina: ~ *vaccas steriles aratro* PALL. a destina vacile sterpe plugului.

dēpuviō, *īre, pūvī vt.* a bate, a lovi LUCIL. ş.a.

dēque *v.* **susque**

dēquestus (*3*) *p. pf.* [de la *dequeror*, nefolosit] plîngîndu-se de... [cu ac.] STAT.

dēquoquō *v.* **decoquo**

dērādō, *ere, rāsī, rāsum vt.* a rade, a răzui, a şterge: ~ *capillum ex capite omni* GELL. a rade părul de pe tot capul, ~ *de virga lauri* CAT. a răzui scoarţa unei ramuri de laur, ~ *nomen urbis ex carmine* GELL. a şterge numele oraşului dintr-un poem.

dērāsiō, *ōnis f.* radere ARN.

Derbē, *ēs f.* oraş în Lycaonia // **Derbētēs**, *is* şi **Derbēus**, *ī m.* locuitor din Derbe.

Dercetis, *is* şi **Dercetō**, *ūs f.* divinitate syriană.

dērecte, dērectus *v.* **directe, directus**

dērelictiō, *ōnis f.* părăsire, nesocotire CIC.

dērelictus[1] *p. pf. v.* **derelinquo**

dērelictus[2], *ūs m.* (*numai la dat.*) neglijare: *habere derelictui* GELL. a lăsa în părăsire GELL.

dērelinquō, *ere, līquī, lictum vt.* **1** a părăsi (de tot): *derelictum solum* CIC. teren părăsit (fără stăpîn), *agro-*

deserere totasque arationes ~ CIC. să plece de pe ogoare şi să renunţe la toate pămînturile lor; (*fig.*) *homines perditi atque ab omni spe derelicti* CIC. oameni ruinaţi şi care nu mai au nici o speranţă; **2** a lăsa în urma sa: *arx in qua praesidium dereliquit* CURT. cetăţuie în care a lăsat o garnizoană, *ne unum quidem nummum filiae derelictum* HIER. nu i-a fost lăsat fetei ei nici măcar un ban.

dērepente *adv.* deodată, de îndată ENN. ş.a.

dērepentinō *v.* **repentinus**

dērēpō, *ere, rēpsī vi.* a se tîrî (în jos), a coborî (tîrîndu-se): (*feles*) *derepit ad cubile* PHAEDR. pisica s-a tîrît la vizuină, *deos* ~ *ad hominum fana* VARR. (că) zeii coboară la templele oamenilor; (*oc., vt.*) ~ *arborem* PLIN. a coborî din copac.

dērīdeō, *ēre, rīsī, rīsum vt.* a lua în rîs: *derisum esse credo hominem amentem* CIC. cred că acest ins nebun a fost luat în rîs, (*abs.*) *derides* PL. rîzi de mine (glumeşti).

dērīdiculum, *ī n.* rîs (de cineva), bătaie de joc: *deridiculi gratia* PL. în rîs, *deridiculo esse* TAC. a fi de rîs, *deridiculo corporis despiciendus* TAC. de dispreţuit prin ridicolul trupului lui.

dērīdiculus (*3*) *adj.* ridicol; de glumă PL. ş.a.

dērigesco, *ere, riguī vi.* a deveni ţeapăn, a încremeni: *sanguis* VERG. le-a îngheţat sîngele, *oculi deriguere* OV. ochii le-au încremenit, *derigescunt mihi comae* OV. părul mi se face măciucă, *deriguitque* (*Niobe*) *malis* OV. (Niobe) a împietrit de nenorocirile suferite.

dērigō *v.* **dirigo**

dēripiō, *ere, ripuī, reptum vt.* a smulge, a trage jos: *me de curru deripuit* PL. m-a tras jos din car, *velamina ex humeris deripuit* OV. i-a smuls vălurile de pe umeri, ~ *ensem vaginā* VERG. a trage sabia din teacă, *derepta leoni pellis* OV. pielea jupuită de pe leu, ~ *lunam caelo* HOR. a coborî luna de pe cer; (*fig.*) *quantum de mea auctoritate deripuisset* CIC. cît ar fi ştirbit el din creditul meu, ~ *alicui vitae ornamenta* CIC. a-i lua cuiva tot ce-i împodobeşte viaţa.

dērīsiō, *ōnis f.* bătaie de joc ARN.

dērīsor, *ōris m.* **a.** cel care ia în rîs: ~ *omnium* SEN. cel care-şi bate joc de toţi; **b.** (*spec.*) bufon, parazit, mim MART.

dērīsōrius (*3*) *adj.* care ia în rîs, ironic DIG.

dērīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **derideo** // **adj. derisissimus** VARR. foarte mult luat în rîs.

dērīsus[2], *ūs m.* luare în rîs, bătaie de joc: *facile ad derisum stulta levitas ducitur* PHAEDR. uşurătatea prostească e înclinată uşor spre luarea în rîs, *esse derisui* TAC. a fi obiect de bătaie de joc.

dērīvātiō, *ōnis f.* **1** derivare, abatere a unei ape: ~ *fluminum* CIC. derivarea apelor; **2** (*spec.*) **a.** (*gram.*) derivare a cuvintelor după etimologie; **b.** (*ret.*) folosire a unei expresii mai puţin tari (de ex. *fortis* pentru *temerarius*) QUINT.

dērīvātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) derivat PRISC.

dērīvātōrius (*3*) *adj.* derivat AMBR.

dērīvō (*I*) *vt.* [*de* + *rivus*] **1** a abate un curs de apă, a deriva o apă: *aqua ex flumine derivata* CAES. apa derivată din rîu, *humorem extra segetes in colliquias derivemus* COL. să îndepărtăm apa din semănături, abătînd-o în şanţuri de scurgere; **2** (*fig.*) **a.** a abate direcţia, a devia; a deriva: *nihil in suam domum inde derivet* CIC. să nu tragă dintr-asta nici un profit pentru el, *hoc fonte derivata clades* HOR. nenorocirea care a derivat de aici, ~ *culpam in aliquem* CIC. a arunca vina pe altul, *alio responsionem suam derivavit* CIC. şi-a deviat răspunsul în altă direcţie; **b.** (*gram.*) a deriva un cuvînt dintr-altul QUINT.

dērogātiō, *ōnis f.* derogare (*de la o dispoziţie a legii*) CIC.

dērogātīvus (*3*) (*gram.*) privativ DIOM.

dērogātor, *ōris m.* detractor SID.

dērogātōrius (*3*) *adj.* care derogă de la o lege IUL. VAL.

dērogō (*I*) **1** (*jur.*) a face o derogare (de la lege), a anula (una sau mai multe dispoziţii ale unei legi): *de* (*ex*) *lege aliquid* ~ CIC. a excepta ceva de la o lege, *derogatur legi cum pars detrahitur* DIG. se face o derogare de la o lege, cînd se anulează o parte din ea; **2** (*gener.*) a face să se piardă (ceva), a aduce un prejudiciu: *non mihi tantum derogo, ut te copiosius quam me putem posse dicere* CIC. nu mă depreciez într-atît, încît să socotesc că poţi vorbi mai abundent ca mine, ~ *nihil universorum iuri* TAC. a nu prejudicia întru nimic dreptul tuturor, ~ *fidem alicui* CIC. a ştirbi cinstea cuiva, *ubi certam derogat vetustas fidem* LIV. cînd vechimea reduce completa siguranţă a faptelor (le face nesigure) CIC.

dērōsus (*3*) *p. pf.* [de la *derodo*, nefolosit] ros CIC.

Dertōna, *ae f.* oraş în Liguria (*azi*, *Tortona*).

dēruncinō (*I*) *vt.* a da la rindea: (*fig.*) a escroca, a trage pe sfoară PL.

dēruō, *ere, uī vt.* a arunca jos, a prăvăli: ~ *immensam vim aquarum* SEN. a vărsa o imensă cantitate de apă; (*fig.*) ~ *de laudibus Dolabellae cumulum* CIC. a da jos moţul exagerării meritelor lui Dolabella; (*oc. vi.*) a se prăvăli.

dēruptus (*3*) *p. pf.* (din *derumpo*, nefolosit) // **adj.** rîpos, abrupt, prăpăstios: *deruptae rivae* LIV. maluri rîpoase, ~ *collis* TAC. colină abruptă // **dērupta**, *ōrum n. pl.* prăpastie: *in derupta praecipitati* LIV. căzuţi în prăpastie, *per derupta* TAC. prin locuri prăpăstioase.

dēsacrō (**dēsecrō**) (*I*) *vt.* **1** a consacra, a dedica unei divinităţi: *quam desacraverat Triviae* STAT. pe care-l consacrase Dianei; **2** a destina: *chamaeleon per singula membra desecratus* PLIN. cameleonul destinat membru de membru (unei boli).

dēsaeviō (*IV*) *vi.* **1** a se dezlănţui cu furie, a fi furios, a bîntui: *toto Aeneas desaevit in aequore victor* VERG. Aeneas îşi dezlănţuie victorios furia pe toată cîmpia, *dum pelago desaevit hiems* HOR. cît timp furtuna bîntuie pe mare; **2** a înceta să fie furios, a se potoli: *nec dum desaeviat ira exspectat* LUCR. şi nu aşteaptă să se potolească mînia.

dēsalto, *āre, ātum vt.* a dansa, a reprezenta dansînd: *desaltato cantico* SUET. după ce a dansat partea cîntată.

descendentēs, *ium m. pl.* descendenţii PAUL.

descendō, *ere, scendī, scensum vi.* **1** a coborî: ~ *ex equo* CIC. a coborî de pe cal, ~ *de templo* LIV. a coborî

de la templu, ~ *caelo* VERG. a coborî din cer, *vestis descendit infra genua* CURT. haina coboară mai jos de genunchi; ~ *ad imas umbras* VERG. a coborî la umbrele Infernului, ~ *Erebo* SIL. a coborî în Infern, ~ *in forum* CIC. a coborî în for (*aşezat mai jos decît colinele Romei*), ~ *ad comitia* SUET. a se duce la locul de întrunire, (*abs.*) *hodie non descendit Antonius* CIC. astăzi, Antonius n-a venit în for; (*mil.*) *ex superioribus locis in planitiem* ~ CAES. a coborî (trupele) din locuri mai înalte la cîmpie, ~ *in campum omnibus copiis* LIV. a coborî la şes cu toate trupele, ~ *in aciem* LIV. a porni la luptă, ~ *in certamen* CIC. a se angaja în luptă; (*fig.*) ~ *in causam* CIC. a se angaja într-un partid, ~ *in partes* TAC. a lupta de partea cuiva; (*med.*) *olera celeriter descendunt* CELS. legumele trec (se digeră) repede, *si quod descendit est albidum* CELS. dacă ceea ce se evacuează este albicios; **2** a pătrunde: *ferrum descendit in corpus* LIV. sabia pătrunde adînc în corp, *arundo in caput descendit* LUC. săgeata îi pătrunde în cap, *altius descendit in terram fulmen* PLIN. trăsnetul pătrunde mai adînc în pămînt, *toto descendit corpore pestis* VERG. nenorocirea (focul) se întinde la tot grupul de corăbii; (*fig.*) *verbum in pectus Iugurthae altius descendit* SALL. cuvîntul a pătruns mai adînc în inima lui Iugurtha, *altius iniuriae quam merita descendunt* SEN. injuriile impresionează mai adînc decît serviciile, ~ *cura, metus in animum* LIV. a pătrunde în suflet grija, teama; **3** a se coborî, a ajunge, a trece: *senes ad ludum adulescentium descendunt* CIC. bătrînii se coboară la distracţiile tinerilor, ~ *preces in omnes* VERG. a se coborî la tot felul de rugăminţi, ~ *ad vim atque arma* CAES. a recurge la forţă şi la luptă, ~ *ad inimicitias* CIC. a ajunge la duşmănie, *eius disciplinae usus in nostram usque aetatem descendit* practicarea acestei metode a ajuns pînă în timpul nostru; **4** a-şi trage originea, a descinde din…; **5** a se îndepărta, a se abate: (*Seneca*) *ab antiquis descenderat* QUINT. (Seneca) se depărtase de stilul celor vechi; [pf. arh. *descendidi*].

descensiō, *ōnis f.* **1** coborîre: ~ *balnearum* PLIN. coborîrea în baie ~ *Tiberina* CIC. coborîre cu barca pe Tibru; **2** cadă de baie (*în care se coboară pe scări*).

descensōrius (*3*) *adj.* în coborîre AMBR.

descensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **descendo**

descensus[2], *ūs m.* **1** coborîre: ~ *dei de caelo* LACT. coborîrea divinităţii din cer; **2** (*concrt.*) coborîş, pantă: ~ *difficilis* CAES. coborîş greu.

desciscō, *ere, scīvī* (*sciī*), *scitum vi.* **1** a trece de altă parte, a se despărţi: *cum Fidenae aperte descissent* LIV. fiindcă oraşul Fidene trecuse pe faţă de cealaltă parte, *Praeneste ab Latinis ad Romanos descivit* LIV. oraşul Praeneste s-a depărtat de latini, trecînd de partea romanilor; **2** (*fig.*) **a.** a se depărta (de), a renunţa (la): ~ *a natura, a veritate* CIC. a se depărta de natură, de adevăr, ~ *vitā* CIC. a renunţa la viaţă; **b.** (*oc.*) a degenera: *artes descivisse ab ista vetere gloria* CIC. artele au degenerat de la această glorie veche, *vitis gracili arvo non desciscit* COL. viţa nu degenerează într-un pămînt uşor.

dēscobīno (*I*) *vt.* a răzui, a jupui; (*fig.*) a şlefui: ~ *simulacra* ARN. a şlefui statuile.

describo, *ere, scripsī, scriptum vt.* **1** a transcrie, a copia: *epistulam alicui dare describendam* CIC. a da cuiva scrisoarea să o transcrie, ~ *ab aliquo librum* CIC. a copia o carte de la cineva; **2** a desena, a înscrie: ~ *formas in pulvere* LIV. a desena forme geometrice în praf, ~ *caeli meatus radio* VERG. a trasa cu un compas drumul aştrilor pe cer, ~ *carmina in cortice fagi* VERG. a grava în scoarţa fagului versuri, *vitam* ~ *votivā tabellā* HOR. a reprezenta viaţa cuiva pe un tablou votiv; **3** (*fig.*) a descrie, a reprezenta, a înfăţişa: ~ *hominum sermones moresque* CIC. a descris vorbele şi caracterele oamenilor, *res erit breviter describenda* CIC. obiectul va trebui descris pe scurt, *me latronem describebant* CIC. pe mine mă înfăţişau ca pe un bandit, *factorum dictorumque eius descripta per dies* TAC. jurnal al spuselor şi faptelor lui; **4** a fixa, a hotărî, a preciza, a defini; a distribui; ~ *iura* CIC. a stabili drepturile (fiecăruia), ~ *iura civitatibus* CIC. a hotărî legi cetăţilor, *suum cuique munus* ~ CIC. a fixa sarcina fiecăruia, *nulla species divina describitur* CIC. nici o figură de zeu nu se defineşte, ~ *libertinos in quattuor tribus* LIV. a-i repartiza pe liberţi în patru triburi, ~ *populum censu, ordinibus aetatibus* CIC. a distribui poporul după cens, clase, vîrste.

descriptē *adv.* distinct CIC.

descriptiō, *ōnis f.* **1** copie, reproducere: ~ *tabularum* CIC. copia tablourilor; **2** desen, figură: ~ *orbis terrarum* VITR. hartă a suprafeţei pămîntului, ~ *aedificandi* CIC. plan al construcţiei, *numeri et descriptiones* CIC. numerele şi figurile geometrice; **3** descriere: ~ *locorum* CIC. descrierea locurilor; **4** determinare, fixare, definire: ~ *regionum* CIC. determinarea regiunilor, ~ *officii* CIC. definirea îndatoririi.

descriptiuncula, *ae f.* mică definiţie SEN.

descriptor, *ōris m.* cel care descrie: ~ *gentium* AMM. etnograf.

descriptus (*3*) *p. pf. v.* **describo** // **adj.** regulat: ~ *ordo verborum* CIC. ordinea regulată a cuvintelor.

descrobō, *āre vt.* a monta (o piatră preţioasă într-un metal) TERT.

desculpo, *ere vt.* a sculpta TERT.

dēsecō, *āre, secuī, sectum vt.* a tăia (îndepărtînd): ~ *uvas a vite* COL. a tăia strugurii de pe viţă, ~ *hordeum, herbas* CAES. a tăia orzul, iarba, ~ *aures* CAES. a tăia urechile.

dēsecrō *v.* **desacro**

dēsectiō, *ōnis f.* tăiere COL.

dēsēdī *pf. v.* **desideo** şi **desido**

dēsenescō, *ere, senuī vi.* (*folosit numai la pf.*) a se potoli cu trecerea timpului SALL.

dēserō[1], *ere, seruī, sertum vt.* **1 a.** a părăsi: *Lyciam deserit Apollo* VERG. Apollo părăseşte Lycia, *Varus a suis deseritur* CAES. Varus e părăsit de ai săi; **b.** (*mil.*) a părăsi (dezertînd), a dezerta: *iurant se exercitum ducesque non deserturos* CAES. jură că nu vor părăsi armata şi pe comandanţi, dezertînd, (*abs.*) *qui deseruerant, capitis damnantur* NEP. cei care dezertaseră sînt pedepsiţi cu moartea, *multi deserebant*

TAC. mulţi dezertau; 2 (*fig.*) a părăsi, a renunţa: ~ *vitam* CIC. a-şi pune capăt vieţii, ~ *officium* CIC. a nu-şi îndeplini datoria, ~ *sacra* LIV. a nu se îngriji de ceremoniile religioase, *a mente deseri* CIC. a-şi pierde capul, *Petreius non deserit sese* CAES. Petreius nu desperă; (*jur.*) ~ *vadimonium* CIC. a renunţa la cauţiunea depusă spre a garanta prezentarea la judecată (a nu se prezenta la judecată la termenul fixat), (*abs.*) *deserui valetudine impeditus* QUINT. nu m-am prezentat la judecată, fiind bolnav.

dēsero[2], *ere, situm vt.* a semăna (în pămînt) VARR.

dēserpō, *ere vi.* a se lăsa uşor (în jos): *deserpit genis lanugo* STAT. pe obraji, se lasă uşor un puf de barbă.

dēsertiō, *ōnis f.* părăsire; (*mil.*) dezertare; (*fig.*) nesocotire: ~ *iuris humani* LIV. nesocotire a legilor omeneşti DIG.

dēsertitūdō, *inis f.* singurătate PACUV.

dēsertor, *ōris m.* 1 cel care părăseşte: ~ *amicorum* CIC. cel care-şi părăseşte prietenii; 2 dezertor, trădător: *pro desertore* LIV. ca dezertor, ~ *communis utilitatis* CIC. trădător al interesului comun.

dēsertrix, *īcis f.* cea care nesocoteşte, necredincioasă TERT.

dēsertum, *ī n.* (*frecv.*) **dēserta**, *ōrum n. pl.* deşert, locuri pustii, pustietăţi: *Lybiae deserta peragro* VERG. străbat pustiurile Libyei.

dēsertus, (*3*) *p. pf. v.* **desero** // **adj.** părăsit, singuratic, pustiu: *urbes desertae* CIC. oraşe părăsite, *in locis desertis* CIC. în locuri singuratice, *in oras desertissimas* CIC. în ţinuturile cele mai pustii.

dēserviō, *īre vi.* a servi (cu zel), a se dedica, a se pune în serviciul...: *studiis deservire* PLIN. IUN. a se dedica studiilor, *corpori deservientes* CIC. cei care se fac sclavii trupului, *vigiliae deserviunt amicis* CIC. veghile mele sînt consacrate prietenilor, *iumenta portendae aquae deservientia* SEN. vite puse în slujba căratului apei.

dēses, *idis adj.* [*desideo*] inactiv, care stă degeaba, leneş, lînced: *desidem ab opere suo reddit* COL. îl face să nu se ţină de treabă, *sedemus desides domi* LIV. şedem acasă nefăcînd nimic, *desidis otia vitae* STAT. răgazul unei vieţi leneşe.

dēsideō, *ēre, sēdī vi.* a şedea (mult într-un loc), a şedea pe loc: *quid tu intus desedisti?* PL. ce-ai rămas atîta acolo înăuntru?, *frustra ibi totum desedi diem* TER. degeaba am stat acolo toată ziua, *aquila ramis desidet* PHAEDR. acvila stă nemişcată pe ramuri, ~ *in periculis sociorum* SUET. a nu face nimic cînd aliaţii sînt în primejdie.

dēsīderābilis (*2*) *adj.* (*fără superl.*) 1 de dorit; 2 de regretat, de neuitat CIC.

dēsīderābiliter *adv.* arzător AUG.

dēsīderans, *ntis p. pr. v.* **desidero** // **adj.** (*numai la superl.*) mult regretat FRONT., AUG.

dēsīderanter *adv.* pasionat, arzător CASSIOD. ş.a.

dēsīderātiō, *ōnis f.* 1 dorinţă, deziderat; 2 cercetare, examinare a unei chestiuni CIC.

dēsīderātīva verba (*gram.*) verbe desiderative AUG.

dēsīderātus (*3*) *p. pf. v.* **desidero** // **adj.** (*la superl.*) mult dorit PLIN.

dēsīderium, *iī n.* 1 **a.** dorinţă (de ceva depărtat, pierdut), regret al pierderii: *me ~ tenet urbis* CIC. mă chinuie dorinţa de a revedea Roma, *Scipionis desiderio moveri* CIC. a fi mişcat de regretul morţii lui Scipio, *alicuius ~ ferre* CIC. a suporta durerea morţii cuiva; **b.** (*despre pers., term. afectuos*) dragoste: *mea lux, meum* ~ CIC. lumina mea, dragostea mea, *valete, mea desideria* CIC. cu bine, dragii mei; 2 cerinţă (naturală), nevoie: *desideria naturae satiare* CIC. a satisface cerinţele naturii, *pro desiderio corporum* PLIN. după nevoile corpului; 3 cerere, rugăminte: *desideria militum ad Caesarem* TAC. cererile soldaţilor către împărat.

dēsīderō (*I*) *vt.* 1 a dori, a cere; *pater me desiderat* PL. tată-meu mă doreşte, *desiderantem quod satis est* HOR. pe cel care doreşte cît îi e necesar, *nullam virtus aliam mercedem laborum desiderat* CIC. virtutea nu cere nici o altă răsplată a eforturilor, *ut templi dignitas desiderat* CIC. cum cere măreţia templului, *desiderant* (*vineae*) *rigari* PLIN. viile cer să fie udate, *ab Chrysippo nihil magnum desideravi* CIC. de la Chrysippus n-aşteptam nimic de seamă; 2 a simţi lipsa, a găsi că este o lipsă: *ex me audies quid in oratione tua desiderem* CIC. vei afla de la mine ce găsesc că lipseşte din discursul tău, *seu quid a peritioribus rei militaris desiderari videbatur* CAES. sau părea că ceva este considerat ca o lipsă de către experţii în ale războiului; 3 a deplînge (ca pe o pierdere), a pierde: *in eo proelio non amplius CC milites desideravit* CAES. în această luptă, n-a pierdut mai mult ca 200 de soldaţi, *neque quicquam praeter unum signum desideratum est* CIC. nu s-a pierdut nimic, decît o statuie, *perpaucis ex hostium numero desideratis, quin cuncti caperentur* CAES. foarte puţini dintre duşmani lipsind să nu fie toţi capturaţi; 4 (*rar*) a studia, a cerceta (*o chestiune*): *sequitur ut examina desideremus* COL. urmează să cercetăm roiurile (de albine), *antequam desideraretur* VITR. înainte de a se ridica chestiunea.

dēsidia[1], *ae f.* [*desideo*] şedere pe loc, lene, lîncezeală CIC., VERG., APUL.

dēsidia[2], *ae f.* [*desido*] retragere: ~ *maris* APUL. reflux al mării APUL.

dēsidiābulum, *ī n.* loc de adunare a celor fără treabă PL.

dēsidiēs, *ēī f. v.* **desidia**[1]

dēsidiōsē *adv.* fără a face nimic, în lenevie: ~ *agere aetatem* LUCR. a-şi duce viaţa în lenevie.

dēsidiōsus (*3*) *adj.* leneş, inactiv; (*oc.*) moleşitor: *desidiosiores putabant* VARR. îi socoteau (pe orăşeni) mai inactivi, *si comparer illi, desidiosissimus sum* PLIN. IUN. în comparaţie cu el, sînt cel mai leneş; *cum desidiosa delectatione* CIC. cu un farmec moleşitor.

dēsīdō, *ere, sēdī vi.* 1 a se lăsa (în jos): *ovum inane natat, plenum desidit* VARR. oul gol înoată la suprafaţă, cel plin cade în fund, *terrae desederunt* CIC. terenurile s-au scufundat, *ex urina quod desedit* CELS. ceea ce se depune din urină, *tumor ex toto desedit* CELS. tumoarea a dispărut complet; 2 (*fig.*) a decădea: *mores desidentes* LIV. moravuri care decad.

dēsignātiō, *ōnis f.* 1 formă, figură: ~ *cellarum* VITR. forma celulelor; 2 indicare, desemnare; ~ *personarum* CIC. indicarea persoanelor; 3 plan, ordonanță: ~ *totius operis* CIC. planul întregii lucrări; 4 desemnare (într-o funcție), alegere: ~ *consulatus* TAC. desemnarea la consulat.

dēsignātor, *ōris m.* 1 cel care indică locurile în teatru PL.; 2 organizator, ordonator (*al pompelor funebre, al spectacolelor publice*) HOR., CIC.

dēsignō (*I*) *vt.* 1 a marca, a trasa; a reprezenta: ~ *urbem aratro* VERG. a trasa incinta orașului cu plugul, ~ *locum circo* LIV. a marca locul pentru circ; *designat Europen* OV. o reprezintă (într-o broderie) pe Europe; 2 a indica, a arăta: ~ *oculis unumquemque nostrum* CIC. a arăta din ochi pe fiecare dintre noi, ~ *aliquem digito* OV. a indica pe cineva cu degetul, ~ *turpitudinem* CIC. a arăta nerușinarea, *Dumnorigem designari sentiebat* CAES. înțelegea că se face aluzie la Dumnorix; 3 a desemna (pentru o funcție): *ut ii decemviratum habeant, quos plebs designaverit* CIC. ca aceia să aibă decemviratul pe care îi va fi desemnat plebea, *consul designatus* CIC. consul desemnat (pentru anul următor); 4 a dispune în ordine: *ea quae ab ipsis (deis) constituta et designata sunt* CIC. cele care au fost hotărîte și dispuse de înșiși zeii.

dēsiī *pf. v.* **desino**

dēsiliō, *īre, siluī, sultum vi.* a sări (jos), a se arunca, a coborî (sărind): ~ *ex navibus in scapham* PL. a sări din corăbii într-o barcă, ~ *de muro* SUET. a sări de pe zid, ~ *saxo* OV. a sări de pe stîncă, ~ *ad pedes* CAES. a coborî de pe cal; (*fig.*) *nec desilies imitator in artum* HOR. n-ai să te vîri, imitatorule, la strîmtoare!, *montibus altis levis crepante lympha desilit pede* HOR. din munții cei înalți, izvorul sprinten saltă în cursu-i murmurînd; [pf. *desilivi* COL., *desilii* CURT., *desului* PL., m.m.c.pf. *desilisset* SUET.].

dēsinō, *ere, desii, desitum vt.* și *vi.* 1 a înceta [frecv. cu inf.]: *de me cogitare desinite* CIC. încetați să vă gîndiți la mine, *Torquatus mirari desinat* CIC. Torquatus să înceteze să se mire, *conventus fieri desierunt* CIC. adunările au încetat să se mai țină; (*la pas. la timpurile compuse*) *veteres orationes legi sunt desitae* CIC. vechile discursuri au încetat să mai fie citite, *contra eos desitum est disputari* CIC. s-a încetat să se discute contra lor, (*cu inf. subînț.*) *desine plura* (subînț. *dicere*) VERG. încetează să spui mai multe, *desine, tibia, versus* (subînț. *canere*) VERG. încetează, fluier al meu, cu versurile, (*abs.*) *desine!* PL. încetează! (de-ajuns!); 2 a. a sfîrși, a termina: *desine communibus locis* CIC. sfîrșește cu locurile comune, (*grecism*): *desine querellarum* HOR. termină cu bocetele, *a praeceptis incipio, desino in exemplis* SEN. încep cu principii și sfîrșesc cu exemple; b. a se sfîrși, a se termina: *quo puero desinet ferrea aetas* VERG. cînd acesta va fi un băiat, se va termina epoca de fier, *ut desinat in piscem mulier formosa* HOR. încît o femeie frumoasă să se termine într-un pește, *aestas in autumnum desinit* SEN. vara merge spre toamnă, *gemma haec in violam desinit* PLIN. această piatră prețioasă bate înspre violet, *illa quae similiter desinunt* CIC. cuvinte care se termină la fel; [forme sincop.: *desit* MART. = *desiit*, *desisse* CIC. = *desiisse*, *desissem* CATUL. = *desiissem*].

dēsipiens, *ntis p. pr. v.* **desipio** // **adj.** nebun CIC.

dēsipientia, *ae f.* delir, nebunie LUCR.

desipio, *ere, puī vi.* 1 a fi ieșit din minți, a fi nebun, a aiura: *licet me ~ dicatis* CIC. puteți spune că eu sînt nebun, *mortale iungere aeterno ~ est* CIC. a uni ce este muritor cu ce este etern înseamnă a fi nebun, *dulce est ~ in loco* HOR. e plăcut să-ți ieși din minți la timp potrivit, (*cu genit.*) *desipiebam mentis* PL. eram nebun; 2 a face să devină fără gust, a face să-și piardă gustul TERT.

dēsistō, *ere, stitī, stitum vi.* și *vt.* a renunța (la), a se opri (de la), a înceta: ~ *de sententia* (*sententiā*) CIC. a renunța la o părere (a-și schimba părerea), ~ *ab oppugnatione* SALL. a renunța la asediere, ~ *itinere* CAES. a nu merge mai departe, ~ *impio bello* LIV. a renunța la un război nelegiuit, (*cu inf.*) ~ *causas agere* CIC. a înceta să mai pledeze, ~ *mortem timere* CIC. a înceta să se teamă de moarte, (*poet.*) ~ *pugnae* VERG. a renunța la luptă; *neque eam quin inveniam desistam* PL. nu voi avea liniște pînă ce n-o voi găsi; (*abs.*) *desistente autumno* VARR. la sfîrșitul toamnei, (*ut*) *iniussi numquam desistant* HOR. că dacă nu le-o ceri, nu se mai opresc deloc.

dēsitus (*3*) *p. pf. v.* **desero** și **desino**

dēsōlātiō, *ōnis f.* singurătate; pustiire, distrugere SALV.

dēsōlātor, *ōris m.* pustiitor, distrugător HIER.

dēsōlātorius (*3*) *adj.* care pustiește HIER.

dēsōlō (*I*) *vt.* a pustii: *desolavimus agros* VERG. am pustiit ogoarele, ~ *urbes* STAT. a devasta orașele // (*frecv.*) **dēsōlātus** (*3*) *p. pf.* și *adj.* părăsit, lipsit: *desolatae terrae* OV. pămînturi părăsite, *desolatus aliorum discessione* TAC. rămas singur prin plecarea altora, *desolatus servilibus ministeriis* TAC. lipsit de sclavii care-l serveau.

dēsolvō, *ere, solūtum vt.* a achita, a plăti DIG.

dēsomnis (*2*) *adj.* fără somn PETR.

dēsorbeō, *ēre vt.* a înghiți dintr-o sorbire TERT.

despectātor, *ōris m.* disprețuitor TERT.

despectiō, *ōnis f.* privire (de sus în jos); (*fig.*) dispreț C. AUR., CIC.

despectō, *āre vt.* 1 a privi de sus: *ex alto despectat terras* OV. privește de sus pămînturile; (*fig., despre un loc, o clădire etc.*) a domina: *quos despectant moenia Abellae* VERG. pe care îi domină zidurile Abellei; 2 (*fig.*) a privi de sus, a disprețui: *ne ut victi et ignavi despectarentur* TAC. ca să nu fie priviți cu dispreț ca niște învinși și niște lași.

despector, *ōris m.* disprețuitor TERT.

despectrix, *īcis f.* disprețuitoare TERT.

despectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **despicio** // **adj.** de disprețuit: *pro despectissimo aliquem habere* SUET. a considera pe cineva demn de tot disprețul.

despectus[2], *ūs m.* 1 privire (de sus în jos), putința de a privi de sus: *erat ex oppido Alesia ~ in campum* CAES. din cetatea Alesia, se putea cuprinde cu pri-

virea cîmpul; 2 (*fig.*) dispreţ: *alicui despectui esse* TAC. a fi obiect de dispreţ pentru cineva.

despērābilis (*2*) *adj.* fără speranţă (de vindecare), incurabil HIER.

despēranter *adv.* fără vreo speranţă, cu desperare CIC.

despērātiō, *ōnis f.* **a.** pierdere a oricărei speranţe, desperare: *magnam pacis desperationem adferebat* CAES. le lua orice speranţă de pace, *ad desperationem adducti* NEP. ajunşi la desperare; **b.** (*fig.*) curaj (provenit din desperare): *desperatione feminae perturbatus medicus* APUL. medicul înfricoşat de curajul desperat al femeii.

despērātus (*3*) *p. pf. v.* **despero** // **adj.** despre care nu e nici o speranţă, în situaţie desperată: *desperati morbi* CIC. boli incurabile, *desperatae pecuniae* CIC. bani consideraţi pierduţi, *desperata respublica* CIC. statul în situaţie desperată // **despērātus**, *ī m.* bolnav incurabil.

despernō, *ere vt.* a respinge cu dispreţ ENN.

despērō (*I*) *vi.* şi *vt.* a-şi pierde orice speranţă (de, în), a nu mai avea nădejde, a fi desperat, a despera de… [frecv. cu *de* şi abl.; cu ac.; cu ac. şi inf.; rar cu dat.]: ~ *de pugna* CAES. a nu mai avea speranţă în privinţa luptei, ~ *de salute* CAES. a despera în privinţa salvării lui, ~ *honorem* CIC. a nu mai spera să ajungă la acea demnitate, ~ *pacem* CIC. a nu mai nădăjdui în pace, *huius salus desperanda est* CIC. nădejde de salvare a acestuia nu mai există, *non despero fore aliquem qui…* CIC. nu-mi pierd speranţa că se va ivi cineva care…, *desperatis nostris rebus* CAES. situaţia noastră apărînd ca desperată, ~ *saluti vetuit* CIC. l-a oprit să-şi piardă nădejdea în salvarea lui, ~ *sibi* CAES. a fi desperat de soarta lui, ~ *a senatu* CIC. a nu avea vreo nădejde dinspre partea senatului.

despexī *pf. v.* **despicio**

despica, *ae f.* dispreţuitoare NAEV.

despicābilis (*2*) *adj.* de dispreţuit AMM. ş.a.

despicātiō, *ōnis f.* dispreţuire CIC.

despicātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **despicor** // **adj.** dispreţuit: *despicatissimus homo* CIC. omul cel mai dispreţuit.

despicātus[2], *ūs m.* (*numai la dat. sg.*): *habere aliquem despicatui* PL. a dispreţui pe cineva, *si quis despicatui ducitur* CIC. dacă cineva e socotit obiect de dispreţ CIC.

despiciens, *ntis p. pr.* şi *adj.* [cu genit.]: ~ *sui* CIC. care se dispreţuieşte pe sine.

despicientia, *ae f.* dispreţuire, dispreţ CIC.

despiciō, *ere, spexī, spectum* 1 *vi.* şi *vt.* a privi (de sus): ~ *de vertice montis in valles* OV. a privi din vîrful muntelui în văi, ~ *terras* OV. a privi de sus pămînturile, *qua despici poterat* CAES. pe unde se putea privi de sus; 2 *vi.* (*rar*) a întoarce privirile în altă parte: *simul atque despexerit* CIC. de îndată ce-şi va întoarce ochii în altă parte; 3 *vt.* (*fig.*) a privi cu dispreţ, a dispreţui: ~ *omnes* CIC. a-i dispreţui pe toţi, ~ *paucitatem militum* CAES. a privi cu dispreţ numărul mic de soldaţi.

despicor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a dispreţui PL.

desplendescō, *ere vi.* a-şi pierde strălucirea P. NOL.

despolitātiō, *ōnis f.* spoliere; (*fig.*) amendă TERT.

despoliātor, *ōris m.* pungaş PL.

despoliō (*I*) *vt.* a prăda, a jefui: *me despoliat* PL. mă jefuieşte, ~ *templum* CIC. a jefui templul, ~ *despoliari triumpho* LIV. a fi frustrat de triumful cuvenit.

despolior, *ārī* (*arh.*) *vt. v.* **despolio**

despondeō, *ēre, spondī, sponsum vt.* 1 a promite, a rezerva, a angaja: ~ *Syriam homini* CIC. a promite Syria acestui ins, *Hortensii domum sibi desponderat* CIC. îşi rezervase casa lui Hortensius; 2 (*spec.*) a promite în căsătorie: ~ *filiam alicui* PL. a promite cuiva să-i dea fata în căsătorie, ~ *sororem suam in tam fortem familiam* PL. a promite să-şi căsătorească sora într-o familie atît de cumsecade, *Cornificius Orestillae filiam sibi despondit* CIC. Cornificius s-a logodit cu fata Orestillei; 3 a renunţa (la); (urmat de *animum* sau *animos*) a se descuraja: *ne animum despondeat* PL. să nu-şi piardă curajul, ~ *sapientiam* COL. a nu mai spera să ajungă la înţelepciune; (*oc. abs.*) *turdi caveis clusi, despondent* COL. graurii, închişi în cuşti, lîncezesc; [pf. *despopondi* TERT.]

desponsātiō, *ōnis f.* logodnă TERT.

desponsiō, *ōnis f.* 1 logodnă; 2 (cu sau fără *animi*) desperare HIER., C. AUR.

desponsō, *āre, ātum vt.* a promite în căsătorie PL., SUET.

desponsor, *ōris m.* cel care promite să dea în căsătorie VARR.

despūmātiō, *ōnis f.* răcire TERT.

despūmō (*I*) 1 *vt.* a lua spuma: *foliis undam trepidi despumat aheni* VERG. spumuieşte cu frunze apa în clocot a vasului de aramă; 2 *vt.* (*spec.*) **a.** a lăsa să-i treacă damful de vin, dormind; **b.** a lua sînge; **c.** a şlefui un mozaic; **d.** a-şi vărsa focul plîngînd; 3 *vi.* a înceta să mai fiarbă în spume, a se răci, a se potoli: *ut fervor despumet* SEN. ca să li se potolească căldurile, *haec aetas iam despumavit* SEN. acum, această vîlvătaie a vîrstei s-a calmat, *post despumatas corporis voluptates* HIER. după potolirea căldurilor plăcerilor fizice.

despuō, *ere* 1 *vi.* a scuipa: *sacellum ubi despui religio est* LIV. capelă, unde este păcat să se scuipe pe jos, *ter despue* TIB. scuipă de trei ori (*ca mijloc magic de a îndepărta răul*); 2 *vt.* **a.** a îndepărta un rău scuipînd în sîn: ~ *morbos* PLIN. a scuipa spre a îndepărta bolile; **b.** a respinge cu dispreţ: *preces cave despuas* CATUL. să nu-mi respingi rugăminţile.

despūtum, *ī n.* scuipat C. AUR.

desquāmō (*I*) *vt.* a rade solzii (*la peşti*), a jupui (*coaja*); (*fig.*) a curăţa: ~ *terrenum* PLIN. a curăţa pămîntul // **desquāmāta**, *ōrum n. pl.* escoriaţii.

desternō, *ere, strāvī, strātum vt.* a scoate şaua (samarul) unui animal de povară VEG., VULG.

desticō, *āre, vi.* a chiţcăi SUET.

destillātiō, *ōnis f.* scurgere; guturai CELS., PLIN.

destillō (**distillō**) (*I*) 1 *vi.* a picura, a cădea picătură cu picătură: *destillat ab inguine virus* VERG. din stinghie le picură un lichid urît; (*fig.*) *odore destillante arboribus* PLIN. un miros emanînd din arbori; 2 *vt.* a picura de…: *destillent tempora nardo* TIB. tîmplele să-i picure de nard.

destimulō, *āre vt.* (*tard.*) a îmboldi cu putere P. NOL.

destina, *ae f.* proptea VITR.

destinātē *adv.* îndîrjit AMM.
destinātiō, *ōnis f.* 1 desemnare, fixare: ~ *consulum* PLIN. IUN. desemnarea consulilor; ~ *partium* LIV. atribuirea părţilor; 2 (*frecv.*) proiect stabilit, hotărîre: *porticum ex destinatione M. Agrippae peregit* TAC. a terminat porticul după proiectul lui M. Agrippa, ~ *vindictae* TAC. hotărîrea de a se răzbuna, *destinationis certus* TAC. nezdruncinat în hotărîrea lui; 3 dîrzenie, îndîrjire.
destinātō *adv.* cu bună ştiinţă, dinadins SUET.
destinātus *p. pf. v.* **destino** // **adj.** hotărît, dîrz: ~ *obdura* CATUL. îndură cu dîrzenie // **destinātum**, *ī n.* plan, scop fixat: *tuis destinatis adversabor* TAC. mă voi opune planurilor tale, *si destinata provenissent* TAC. dacă planurile s-ar fi realizat, *antequam destinata componam* TAC. înainte de a înfăţişa ce mi-am propus, *ex destinato* anume // **destināta**, *ae f.* logodnică.
destinō (*1*) *vt.* 1 (*concrt.*) a fixa, a înţepeni, a lega: ~ *antemnas ad malos* CAES. a fixa antenele de catarge, ~ *rates ancoris* CAES. a fixa plutele în ancoră; (*fig.*) *operi destinati* CAES. prinşi cu lucrul (ocupaţi); 2 a fixa, a destina, a desemna: *ad horam mortis destinatam* CIC. la ora fixată pentru moarte, ~ *domus publicis usibus* VELL. a destina clădiri pentru serviciile publice, ~ *aliquem foro* QUINT. a destina pe cineva avocaturii, ~ *aliquem consulem* LIV. a desemna pe cineva drept consul; ~ *animis* LIV. a privi, a considera, *animis Zeuxippum auctorem destinabant caedis* LIV. îl considerau (în sufletul lor) pe Zeuxippus ca autor al crimei; 3 a decide, a hotărî: *quae agere destinaverat* CAES. cele ce hotărîse să facă, *sibi destinatum in animo esse Camillo summittere imperium* LIV. că el este hotărît să-i încredinţeze comanda lui Camillus, *vulnerabant quem locum destinassent oris* LIV. izbeau acea parte a feţei pe care o ţintiseră, *animus morti destinatus* TAC. suflet decis să moară: 4 (*comerc.*) *sibi destinare* a-şi apropria (un bun), a-şi rezerva, a cumpăra: *minis triginta sibi puellam destinat* PL. cumpără fata cu treizeci de mine, *eas (aedes) quanti destinat?* PL. cu cît cumpără această casă?
destiti *pf. v.* **desisto**
destituō, *ere, tuī, tūtum* [*de* + *statuo*] *vt.* 1 a pune (la o parte, izolat), a plasa (undeva): ~ *palum in foro* GELL. a împlînta un ţăruş în for, ~ *aliquem ante tribunal* LIV. a pune pe cineva (separîndu-l) înaintea tribunei, *cohortes extra vallum destitutae* LIV. cohorte plasate în afara întăriturii, (*fig.*) *destituti inter patrum et plebis odia* LIV. puşi la mijloc între urile patricienilor şi ale plebei; 2 a lăsa locului, a lăsa singur, a părăsi: *freta destituent in litore pisces* VERG. valurile mării vor lăsa peştii pe ţărm, (*aestu*) *destituta navigia* CURT. nave lăsate locului de flux (naufragiate), *defensores in ipso discrimine periculi* ~ LIV. a-i părăsi pe apărători în momentul critic al primejdiei, *destitutus suis* CURT. părăsit de ai săi, *ventus eum destituit* LIV. vîntul l-a lăsat baltă (a încetat să-l mai ducă), *ut quemque destituit vadum* LIV. după cum fiecăruia i-a lipsit un vad de trecere // **destitutus** (*3*) *p. pf.* lipsit: *destitutus (ab) omni spe* LIV. lipsit de orice speranţă, *destitutus a re familiari* SUET. lipsit de toate celea (fără avere), (*abs.*) *destituto similis* SUET. asemenea cuiva care n-are de nici unele; 3 a lăsa la o parte, a omite: ~ *partem verborum* QUINT. a lăsa nepronunţată o parte a cuvintelor; 4 a înşela: *quorum ego consiliis destitutus in hanc calamitatem incidi* CIC. înşelat de sfaturile lor, am căzut în această nenorocire, ~ *spem civium* IUST. a înşela speranţa cetăţenilor.
destitūtiō, *ōnis f.* 1 părăsire; înşelare a speranţelor, lipsă de cuvînt: *ut destitutione iratos redderet* CIC. ca prin nerespectarea cuvîntului să-i facă mînioşi; 2 (*tard.*) înlăturare.
destitūtor, *ōris m.* cel care părăseşte TERT.
destrāvī *pf. v.* **desterno**
destrictē *adv.* sever, decis, categoric TERT.
destrictio *v.* **districtio**
destrictus (*3*) *p. pf. v.* **destringo** // **adj.** sever, riguros: *destrictior accusator* TAC. acuzator mai sever.
destringō, *ere, strinxi, strictum vt.* 1 a strînge (cu mîna) spre a culege, a smulge: ~ *avenam* CAT. a culege ovăzul, ~ *ramos* LUC. a smulge ramurile; (*fig.*) *aliquid bonis* PLIN. IUN. a răpi ceva din bunuri; 2 a trage din teacă: ~ *gladium* CIC. a trage sabia, (*oc.*) ~ *securim* LIV. a trage securea din fasciculul de vergi; 3 a freca corpul (de murdărie) cu răzuitoare (*strigilis*); a curăţi: *dum destringitur, tergitur* PLIN. IUN. în timp ce e ţesălat, este şters, ~ *interanea* PLIN. a curăţi intestinele; (*fig.*) *ut destrinxi hominem* PL. cum mi ţi l-am stors!; 4. (*poet.*) a atinge (uşor): ~ *aequora alis* OV. a atinge apele cu aripile, ~ *pectus harundine* OV. a zgîria uşor pieptul cu o săgeată; 5 (*fig.*) a înţepa, a critica: ~ *aliquem mordaci carmine* OV. a înţepa pe cineva cu un vers muşcător, ~ *scripta alicuius* PHAEDR. a critica scrisul cuiva.
destructibilis (*2*) *adj.* destructibil LACT.
destructiō, *ōnis f.* dărîmare: ~ *murorum* SUET. dărîmarea zidurilor; (*fig.*) ~ *sententiarum* QUINS. respingere a argumentelor (= *refutatio*).
destructīvus (*3*) *adj.* distructiv C. AUR.
destructor, *ōris m.* distrugător TERT.
destruō, *ere, struxī, structum vt.* a dărîma, a distruge: ~ *aedificium* CIC. a dărîma o clădire; (*fig.*) ~ *tyrannidem* QUINT. a răsturna tirania, ~ *ius* LIV. a desfiinţa legea, ~ *hostem* TAC. a slăbi duşmanul.
dēsuadeō, *ēre vt.* a sfătui să nu facă (ceva) AUR.
dēsub *prep. cu abl.* (*rar cu ac.*) dedesubtul ~ *oculo* VEG. dedesubtul ochiului.
dēsubitō[1] *adv.* dintr-o dată, deodată ENN., PL.
desubitō[2], *are vt.* a răsturna deodată FIRM.
dēsubtus *adv.* (*tard.*) dedesubt // **prep.** cu *abl.* şi *ac.*) dedesubtul.
dēsūbulō (*1*) *vt.* [*de* + *subula*] a străpunge VARR.
dēsuctus (*3*) *p. pf. v.* **desugo**
dēsūdascō, *ere, vi.* a asuda mult PL.
dēsūdātiō, *ōnis f.* asudare; (*fig.*) oboseală mare MART.
dēsūdō (*1*) *vi* 1 a asuda mult; (*fig.*) a se osteni: *in his exercitationibus ingenii desudans* CIC. ostenindu-se cu aceste exerciţii; 2 a. a face să curgă; ~ *sudorem* APUL. a face să-i curgă sudoarea; b. (*fig.*) a se stră-

dui din greu: ~ *iudicia* CLAUD. a se strădui din greu cu judecățile.

dēsuēfaciō, *ere vt.* a dezobișnui: *catuli minutatim desuefiunt* VARR. cățeii sînt dezobișnuiți puțin cîte puțin; (*tard.*) a face să se uite.

dēsuēfactus (*3*) *p. pf. v.* **desuefio**

dēsuēfiō, *fierī, factus sum vi.* a se dezobișnui: *multitudo desuefacta a contionibus* CIC. mulțimea dezobișnuită cu adunările publice.

dēsuescō, *ere, suēvī, suētum vt.* **1** a se dezobișnui: *vocem desuescebant* APUL. se dezobișnuiau să glăsuiască (stăteau liniștit); **2** a dezobișnui, a face să piardă obișnuința: *desuevi ne quo ad cenam iret* TITIN. l-am dezobișnuit să se ducă undeva la cină // **desuetus** (*3*) *p. pf.* a cărui obișnuință s-a pierdut, de care s-a dezobișnuit: *diu desueta arma* VERG. arme de care de mult se dezobișnuise, *desueta sidera cerno* OV. văd stele pe care nu le mai văzusem de mult; **3** (*rar vi.*) a se dezobișnui: ~ *patrum honori* SIL. a se dezobișnui de gloria părinților (a degenera).

dēsuētūdō, *inis f.* dezobișnuință; (*jur.*) desuetudine: ~ *armorum* LIV. dezobișnuința de a mînui armele.

dēsūgō, *ere, suctum vt.* a suge PALL.

dēsulcō, *āre vt.* a brăzda AVIEN.

dēsultō, *āre vt.* a sări jos TERT.

dēsultor, *ōris m.* călăreț care la circ sărea de pe un cal pe altul; (*fig.*) cel care trece dintr-o parte într-alta: *non sum desultor amoris* OV. nu sînt un nestatornic în dragoste.

dēsultōrius (*3*) *adj.* bun de volte (*la curse*): *equus* ~ SUET. cal care servește unui *desultor*; (*fig.*) *desultoria scientia* APUL. știința care sare de la o temă la alta // **desultōrius**, *iī m.* călăreț de circ CIC.

dēsultrix, *īcis f.* schimbătoare, nestatornică TERT.

dēsultūra, *ae f.* săritul jos (de pe cal) PL. Mil. *280*.

desum, *esse, fui vi.* **1** a lipsi: *omnia deerant* CAES. toate lipseau, *non desunt, qui...* QUINT. nu lipsesc unii care... (sînt unii care...); *hoc unum Caesari defuit* CAES. acest singur lucru i-a lipsit lui Caesar, *aliis occasio defuit, voluntas nemini* CIC. altora le-a lipsit prilejul, voința însă nimănui, *ut neque in Antonio deesset hic ornatus orationis* CIC. încît nici la Antonius nu lipseau aceste podoabe oratorice, *duas sibi res defuisse quominus in foro diceret* CIC. (că) două însușiri i-au lipsit (l-au împiedicat) să vorbească în for, *nihil contumeliarum defuit quin subiret* SUET. n-au existat jigniri ca să nu le sufere (pe care să nu le fi suferit), *nec deerat Otho adorare vulgus* TAC. nici Otho nu se da în lături să-și arate dragostea pentru popor; **2** a lipsi (de la), a nu fi prezent (la): ~ *convivio* CIC. a lipsi de la banchet, ~ *bello* CIC. a nu participa la război; **3** a nu fi alături (de cineva), a nu sprijini (pe cineva), a nu se ocupa (de), a neglija: ~ *amico* CIC. a nu ajuta un prieten, *haud mihi deero* HOR. n-am să mă las (voi folosi toate mijloacele), ~ *sibi* CIC. a-și neglija interesele, ~ *negotio* CIC. a nu se ocupa de o treabă, ~ *occasioni temporis* CAES. sau ~ *tempori* LIV. a pierde o ocazie, ~ *officio* CIC. a nu-și îndeplini o îndatorire, (*abs.*) *nos consules desumus* CIC. noi, consulii, nu sîntem la înălțime; [în poezie *ee* = *ē*; inf. viit. *defore* și *defuturum esse*].

dēsūmō, *ere, mpsi, mptum vt.* a-și lua (pentru sine), a-și alege, a-și asuma; *quos tibi hostes desumpseras* LIV. pe care ți-i aleseseși ca dușmani, *duo singulos sibi consules adservandos desumunt* LIV. doi inși își iau sarcina să-l supravegheze pe fiecare consul.

dēsuō, *ere vt.* a fixa, a lega CAT.

dēsuper *adv.* **1** de sus, de sus în jos: ~ *suos protegebant* CAES. îi apărau de sus pe camarazii lor; (*oc.*) deasupra: ~ *imposuere togas* OV. F. *530* deasupra au întins togile; **2** (*tard.*) = *prep.* cu *abl.* și *ac.*

dēsurgō, *ere, vi.* a se ridica LUCR., HOR.

dēsursum *adv.* (*tard.*) de sus TERT.

dētectiō, *ōnis f.* descoperire, revelare TERT.

dētector, *ōris m.* revelator TERT.

dētectus (*3*) *p. pf. v.* **detego**; (*adj.*) *detectior* SOL. mai descoperit.

dētegō, *ere, texī, tectum vt.* **1** a descoperi, a lăsa descoperit: *detexit ventus villam* PL. vîntul a luat acoperișul casei, *iuga montium detexerat nebula* LIV. negura lăsase să se vadă crestele munților, *capite detecto* SUET. în capul gol, *caput puer detectus* VERG. copil în capul gol, *detecta corpora* TAC. trupuri (oameni) fără apărare; **2** (*fig.*) a descoperi, a dezvălui, a destăinui, a trăda: ~ *insidias* LIV. a descoperi cursele, ~ *consilium* LIV. a dezvălui planul, ~ *animi secreta* QUINT. a destăinui secretele sufletului, *formidine detegi* TAC. a se trăda de frică.

dētendō, *ere, tensum vt.* a desface: ~ *tabernacula* LIV. a strînge corturile.

dētentātor, *ōris m.* cel care reține (ceva) COD. IUST.

dētentiō, *ōnis f.* reținere, detenție DIG.

detentō, *āre vt.* a reține, a deține, a ține sub pază COD. TH.

dētentor, *ōris m.* deținător COD. IUST.

dētentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **detineo**

dētentus[2], *ūs m.* (*folosit numai la dat. sg.*) deținere TERT.

dētepescō, *pescere, puī vi.* a se răci SID.

dētergeō, *ēre, tersi, tersum vt.* **1** a îndepărta (ștergînd), a șterge, a curăța: ~ *sudorem frontis* SUET. a șterge sudoarea de pe frunte, ~ *lacrimas* OV. a șterge lacrimile, ~ *cloacas* PLIN. a curăța cloacele, ~ *nubila caelo* HOR. a risipi norii de pe cer, ~ *labra spongiā* COL. a șterge buzele cu un burete; (*fig.*) ~ *mensam* PL. a curăța tot ce se află pe masă, a strînge masa; **2** (*fig.*) a curăța, a distruge, a sparge: *remos transcurrentes* ~ *contendebant* CAES. își dădeau silința ca, trecînd razant mai departe, să ne spargă vîslele, ~ *pinnas asseribus falcatis* LIV. a da jos crenelurile cu prăjini prevăzute cu cioc, ~ *palmites* COL. a smulge lăstarele viței, ~ *fastidia* COL. a îndepărta grețurile, *primo LXXX detersimus* CIC. în primul an, am dat gata (am cheltuit) 80 000 de sesterți.

dētergō, *ere v.* **detergeo**

dēterior, *ius adj. comp.* (superl. *deterrimus*) **1** mai rău: *mores deteriores* PL. moravuri mai rele; *cuncta aucta in deterius adferebantur* TAC. toate erau prezentate exagerat în mai rău; (*subst.*) *deteriores anteponere bonis* PL. a pune pe cei mai răi înaintea celor buni,

deteriora sequor OV. înclin spre ce e mai rău; **2** inferior, mai slab, mai mic: *vectigalia deteriora* CAES. venituri mai mici, ~ *seges* CIC. recoltă mai slabă, *equitatu plus valebat, peditatu ~ erat* NEP. în cavalerie era mai tare, în pedestrime era mai slab.

dēteriōrō, *āre vt.* a deteriora MAMERT., SYMM.

dēterius *adv.* mai rău, mai puţin (bine): ~ *olere* HOR. a mirosi mai rău, *si placeant spe ~ nostrā* HOR. dacă ar plăcea mai puţin decît aşteptările mele, *nilō deterius* (= *nihilo minus*) HOR. întru nimic mai puţin.

dēterminābilis (*2*) *adj.* care se poate determina TERT.

dēterminātiō, *ōnis f.* capăt, sfîrşit CIC.

dēterminātor, *ōris m.* orînduitor TERT.

dētermінō (*I*) *vt.* a hotărnici, a delimita, a determina: *confinia determinabo* PL. voi hotărnici vecinătăţile, (*fig.*) *id quod dicid spiritu, non arte determinat* CIC. îşi determină vorbirea după respiraţie, nu după regulile artei, ~ *imaginem templi scipione in solo* PLIN. a trasa pe sol cu un băţ planul templului, ~ *diem ieiuniis* TERT. a fixa ziua de postit.

dēterō, *ere, trīvī, trītum vt.* **1** a roade (prin frecare), a uza, a sfărîma, a strivi: *strata volgi pedibus detrita* LUCR. pavelele roase de picioarele mulţimii, ~ *vestem usu* TAC. a roade haina de atîta purtat, ~ *frumentum* COL. a bate grîul, ~ *herbam* PLIN. a culca la pămînt iarba, *deteret via longa pedes* TIB. lungimea drumului îmi va bate picioarele, *clementer; calces deteris* PL. uşurel! mă calci pe călcîie; **2** (*fig.*) a micşora, a slăbi, a îndepărta; ~ *laudes Caesaris culpā ingenii* HOR. a micşora meritele lui August din lipsă de talent, ~ *fulgorem* QUINT. a slăbi strălucirea, ~ *ardorem militis* TAC. a răci ardoarea soldatului, *sed ille detereret sibi multa* HOR. dar el (Lucilius) şi-ar fi revizuit multe din cele scrise, (*abs.*) *nimia cura deterit magis quam emendat* PLIN. IUN. o minuţiozitate exagerată mai mult strică decît îndreaptă // **dētrītus** (*3*) *p. pf.* şi *adj.* uzat, banal QUINT.

dēterreō, *ēre, ūi, itum vt.* a abate de la... (înfricoşînd), a împiedica, a îndepărta: (cu prep. *ab*, *de* şi abl. sau doar cu abl.) ~ *adulescentes a studio dicendi* CIC. a abate tinerii de la arta vorbirii, *deterreri de sententia* CIC. a fi abătut de la părerea sa, *proelio deterrentur* SALL. sînt abătuţi de la dorinţa de a lupta, *non deterritus proposito* VELL. neabătut de la planul său, (*cu inf.*) *eius libidines commemorare pudore deterreor* CIC. sînt împiedicat de ruşine să vă amintesc plăcerile desfrînate ale acestuia, (cu *ne*, *quin* sau *quominus* şi conjct.): *auro ~ potes ne amem* PL. cu aur mă poţi opri să nu iubesc, *quin loquar haec, nunquam me potes ~* PL. niciodată nu mă poţi opri să spun acestea, *neque te deterreo, quominus id disputes* CIC. nu te împiedic să susţii acestea, ~ *vim a censoribus* LIV. a împiedica un act de violenţă asupra cenzorilor.

deterrimus (*3*) *v.* **deterior**

dētersiō, *ōnis f.* curăţire C. AUR.

dētersus (*3*) *p. pf. v.* **detergeo**

dētestābilis (*2*) *adj.* respingător, detestabil, îngrozitor: *detestabile exemplum* LIV. exemplu detestabil, *detestabili voce* SUET. cu cuvinte îngrozitoare.

dētestābiliter *adv.* în mod detestabil, îngrozitor LACT.

dētestātiō[1], *ōnis f.* **1** blestem (*prin invocarea zeilor*): *dira* ~ HOR. blestem solemn înspăimîntător; **2** abjurare, detestare: ~ *sacrorum* GELL. abjurare la un rit; **3** (*jur.*) renunţare cu martori.

dētestātio[2], *ōnis f.* scopire, castrare APUL.

dētestātor, *ōris m.* cel care blestemă, care detestă TERT/

dētestātum, *ī n.* (*jur.*) renunţare înaintea martorilor DIG.

dētestātus (*3*) *p. pf. v.* **detestor** // **adj.** (*sens pas.*) detestat, blestemat CIC.

dētestor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a respinge (departe de sine) (*invocînd zeii, blestemînd*): *ut a me patriae iustam querimoniam detester* CIC. ca să resping departe de mine o plîngere îndreptăţită a patriei, *o, dii, detestamini hoc omen* CIC. o, zei, alungaţi departe de noi această prevestire, ~ *minas periculaque in caput alicuius* LIV. a abate ameninţările şi primejdiile asupra capului cuiva; **2** a blestema: ~ *tam iniquam sortem* SUET. a blestema o soartă atît de nedreaptă, *omnibus precibus detestatus Ambiorigem* CAES. afurisindu-l pe Ambiorix cu tot felul de blesteme; **3** (*judic.*) a renunţa de faţă cu martori GAI., DIG.

dētexī *pf. v.* **detego**

dētexō, *ere, texuī, textum vt.* **1** a ţese complet, a termina de ţesut: ~ *telam* PL. a termina de ţesut pînza, *homo denuo volt ~ pallium* PL. ăsta vrea să-mi ţeasă din nou mantaua (să mă căptuşească în pumni); **2** a împleti: ~ *aliquid viminibus* VERG. a împleti ceva din nuiele; **3** (*fig.*) **a.** a termina: *detexta prope retexuntur* CIC. ceea ce e terminat este luat aproape de la capăt; **b.** a reproduce aidoma, a picta: *ego te ab summo iam detexam exordio* RH. HER. am să te zugrăvesc din cap pînă-n picioare.

dētineō, *ēre, tinuī, tentum vt.* **1** a ţine locului, a opri, a împiedica: *detinet nos de nostro negotio* PL. ne opreşte de la treburi, *a quo incepto me ambitio detinuerat* SALL. ambiţia mă oprise de la această iniţiativă, *naves tempestatibus detinebantur* CAES. corăbiile erau ţinute pe loc de timpul rău, (*fig.*) *detinuit sermone diem* OV. a ţinut ziua în loc prin conversaţie (a făcut să treacă pe nesimţite); **2** a reţine, a ţine ocupat, a ocupa: *in alienis negotiis detineantur* CIC. să se ocupe cu treburile altora, *non debent nimium in falsa imagine rerum* ~ QUINT. (tinerii) nu trebuie să se ocupe prea mult cu o falsă imagine a lucrurilor, *detineo animum studiis falloque dolorem* OV. îmi ocup spiritul cu studiile şi amăgesc durerea, *nisi quid te detinet* HOR. dacă nu te reţine ceva (ai timp liber), *me gratā detinuit compede Myrtale* HOR. pe mine mă ţine prins în lanţurile ei dulci Myrtale, *se ~ civilibus officiis* SEN. a se dedica treburilor publice; (*oc.*) *se detinere* a se susţine, a se menţine în viaţă, *exstinguitur, cum se miserandis alimentis detinuisset* TAC. moare, după ce se susţinuse în viaţă cu o hrană mizerabilă.

dētondeō, *ēre, tondī, tonsum vt.* **1** a tunde: ~ *oves* CAL. a tunde oile, ~ *crines* OV. a-şi tunde scurt părul, ~ *virgulta* COL. a tunde crengile, *gramina vaccae detondent* NEMES. vacile pasc verdeaţa; **2** (*fig.*) a face să cadă, a culca la pămînt: *detonsae frigore frondes* OV. frunzele aşternute la pămînt de frig, ~ *agros lae-*

tos ENN. a pustii ogoarele mănoase; [pf. *detotondi* TERT.; cu tmeză: *deque totondit* ENN.].

dētonō, *āre, tonuī vi.* **1 a.** a detuna: *hic (Iuppiter) ubi detonuit* OV. după ce (Iupiter) a detunat; **b.** (*fig.*) a cădea ca un tunet, ca o furtună: *Sullana tempestas intra Italiam detonuerat* FLOR. trăsnetele furtunii dezlănțuite de Sulla căzuseră asupra Italiei întregi; **2** a înceta să tune, a se descărca de tunete, a se potoli: *Aeneas nubem belli, dum detonet omnis, sustinet* VERG. Aeneas susține vijelia războiului, pînă să-și verse de tot tunetele (să se potolească); **3** (*fig., vt.*) *haec ubi detonuit* SIL. după ce a spus cu glas de tunet acestea.

dētonsō, *āre vt.* a tunde, a tăia GELL.

dētornō, *āre, ātum vt.* a lucra în cerc: ~ *anulos* PLIN. a lucra inele, (*fig.*) ~ *sententiam* GELL. a exprima rotunjit o idee.

dētorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* **1** a întoarce (în altă parte), a suci, a abate: ~ *nusquam lumen ab illa* OV. a nu-și întoarce nicăieri ochii de la ea, ~ *proram ad undas* VERG. a întoarce prora către mare, ~ *cervicem ad oscula* HOR. a-și întoarce capul spre a fi sărutată, *vulnus Iuno detorsit* VERG. Iuno abătu lovitura în altă parte, (*fig.*) *voluptates animum a virtute detorquent* CIC. plăcerile abat sufletul de la virtute; (*oc., vi.*) ~ *in laevam* PLIN. a se întoarce la stînga; **2** a deforma; (*fig.*) a denatura: *partes corporis detortas habere* a avea părți ale trupului deformate; (*fig.*) ~ *verba, voltus in crimen* TAC. a denatura cuvintele, privirile, prezentîndu-le drept crime, *calumniando omnia detorquendoque suspecta officere* LIV. a face ca totul să fie suspect, calomniind și denaturînd.

dētorreō, *ēre, vt.* a arde complet, a mistui SID.

dētractātio, dētractātor *v.* **detrect...**

dētractātus, *ūs m.* tratat TERT.

dētractiō, *ōnis f.* **1 a.** luare (din ceva), scoatere afară: ~ *alieni* CIC. furtul unui bun al altuia, ~ *sanguinis* QUINT. luare de sînge, ~ *doloris* CIC. îndepărtare a durerii, (*med.*) *detractio cibi* CIC. evacuarea mîncării, *detractiones* PLIN. purgative (vomitive); **b.** (*gram.*) suprimare a unui cuvînt (sau a unei litere) QUINT.; **2** (*tard.*) ponegrire VULG.

dētractō *v.* **detrecto**

dētractor, *ōris m.* cel care depreciază, detractor TAC.

dētractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **detraho**

dētractus[2], *ūs m.* suprimare SEN. RH.

dētrahō, *ere, traxī, tractum vt.* **1 a.** a trage jos: ~ *hominem equo* a trage un om jos de pe cal, ~ *patrem de curru* CIC. a trage jos pe tatăl său din car; **b.** (*oc.*) a da jos: ~ *pontes et scalas* TEC. a dărîma podurile și scările, ~ *castella trans Euphratem* TAC. a dărîma întăriturile dincolo de Eufrat; **c.** (*fig.*) a face să coboare; *filiae ex fastigio paterno rerum mutatione detractae* CURT. fete decăzute din rangul părintesc prin schimbarea lucrurilor; **2 a.** a lua (din, de pe), a smulge, a scoate (din): *alicui* ~ *anulum de digito* TER. a-i lua cuiva inelul din deget, ~ *ex aure bacam* HOR. a smulge perla din ureche, ~ *hosti torquem* CIC. a-i lua dușmanului colierul, ~ *ei Armeniam* TAC. a-i lua conducerea Armeniei, ~ *pecori lanas* QUINT. a tunde lîna de pe oi, ~ *pellem* HOR. a jupui pielea; **b.** (*fig.*) a îndepărta, a detașa, a desprinde: ~ *de homine sensus* CIC. a-i lua omului simțurile, *ex tertia acie singulas cohortes detraxit* CAES. dintr-a treia linie de luptă, a desprins cîte o cohortă, ~ *aliquid de summa frumenti* CIC. a scădea ceva din totalul grîului, ~ *multae novem partes* NEP. a scădea din amendă nouă zecimi, ~ *litteras syllabasque* QUINT. a suprima litere și silabe, ~ *animis errorem nostris* OV. a îndepărta greșeala din sufletele noastre, ~ *alicui calamitatem* TAC. a scăpa pe cineva de nenorocire, ~ *senatui infamiam tanti flagitii* TAC. a cruța senatul de rușinea unei asemenea ticăloșii, *detracta opinione probitatis* CIC. dacă lipsește credința în cinste; **3 a.** a trage afară, a tîrî, a scoate; *e spectaculis detractus* SUET. scos afară de la spectacol (dintre spectatori), ~ *magnam vim materiae faciendo aggeri* CURT. a scoate o mare cantitate de pămînt spre a face o întăritură; (*spec.*) ~ *aliquem in iudicium* CIC. a tîrî pe cineva în judecată; **b.** (*spec.*) a constrînge, a sili: ~ *aliquem ad aequum certamen* LIV. a constrînge pe cineva la o luptă dreaptă; **c.** (*spec.*) a scoate cu forța, a izgoni: ~ *homines ex provinciis* CIC. a scoate oamenii din provinciile lor, ~ *Hannibalem ex Italia* LIV. a-l izgoni pe Hannibal din Italia; **4** (*fig.*) a micșora importanța, a deprecia, a discredita: *multum ei detraxit, quod alienae erat civitatis* NEP. mult i-a dăunat faptul că era de neam străin, ~ *de rebus gestis alicuius* NEP. a micșora meritele faptelor cuiva, *de ipso qui scripsit nihil detrahi volo* CIC. (cît) despre scriitorul însuși, vreau ca meritul lui să nu fie desconsiderat întru nimic, *qui detrahunt mihi* HIER. cei care mă denigrează; [inf. pf. sincop. *detraxe* PL. = *detraxisse*].

dētrectātiō, *ōnis f.* refuz: ~ *militiae* LIV. refuzul de a se înrola la oaste, ~ *heredis* PLIN. refuzul moștenitorului de a accepta succesiunea.

dētrectātor, *ōris m.* **1** cel care refuză: ~ *ministerii* PETR. cel care refuză o sarcină; **2** detractor; ~ *laudum suarum* LIV. cel care-și depreciază meritele.

dētrectō (*I*) *vt.* **1** a refuza, a respinge, a se sustrage: ~ *iudicandi munus* SUET. a refuza sarcina de judecător, ~ *pugnam* LIV. a refuza să dea lupta, ~ *iuga* VERG. a nu suporta jugul, *ad detrectandam militiam receptacula* CAES. locuri de refugiu pentru a se sustrage de la oaste, ~ *foederis pactum* FLOR. a nu respecta tratatul încheiat; **2** (*fig.*) a micșora, a deprecia, a discredita; ~ *poetas* Tac. a micșora meritele poeților, *invidia detrectat virtutes* LIV. invidia denigrează meritele.

dētrīmentōsus (*3*) *adj.* dăunător CAES.

dētrīmentum, *ī n.* **1** (*rar*) frecare, uzare: ~ *limae* APUL. frecarea pilei, (*nos*) *ergastuli detrimenta* CURT. (noi) niște corpuri uzate de închisori; **2** (*frecv.*) pagubă, pierdere: *emolumenta et detrimenta* CIC. cîștigurile și pierderile, ~ *afferre* (*inferre*) CIC. a pricinui o pagubă, ~ *accipere* (*capere, facere*) CIC. a suferi o pierdere, *sarcire* ~ *acceptum* CAES. a repara pierderea suferită, (*în formula învestirii consulilor de către senat cu puteri discreționare*) *videant consules ne quid detrimenti capiat* (*accipiat*) *respublica* CIC. consulii să ia seama ca statul să nu sufere vreo pier-

dere; **3** (*oc. mil.*) înfrîngere: *detrimentis quibusdam circa montem Amanum acceptis* CAES. după ce a suferit unele înfrîngeri în apropierea muntelui Aman.

dētrītus[1] **(3)** *p. pf. v.* **detero**

dētrītus[2], *ūs m.* uzură, deteriorare VARR.

dētriumphō (*I*) vt. a triumfa asupra, a învinge TERT.

dētrīvī *pf. v.* **detero**

dētrūdō, *ere, trūsī, trūsum vt.* **1 a.** a împinge cu forța (în jos), a arunca (în jos), a alunga: ~ *aliquem contis remisque in mare* SUET. a împinge pe cineva cu prăjinile și cu vîslele în mare, *vos detrudam ad molas* PL. am să vă arunc jos la învîrtitul pietrelor de moară, *Phoebigenam Stygias detrusit ad undas* VERG. l-a aruncat pe fiul lui Phoebus (Esculap) pe malurile Styxului (în Infern), ~ *pedum digitos in terram* OV. a înfunda degetele picioarelor în pămînt; **b.** (*spec.*) a arunca de pe o poziție, a alunga: *levis armatura pulsa detrusaque* LIV. trupele ușor înarmate, respinse și alungate, ~ *finibus hostem* VERG. a-l alunga pe dușman din țară, *vi tempestatum Cythnum insulam detrusus* TAC. aruncat de furia furtunii pe insula Cythnus; (*fig.*) *ex qua* (*arce*) *me nives detruserunt* CIC. din care cetățuie m-au alungat zăpezile; **c.** (*jur.*) a alunga de pe o proprietate: *Quintius contra ius de agro detruditur* CIC. Quintius e alungat împotriva legii de pe proprietatea lui; **2** (*fig.*) a împinge, a scoate cu forța: *me de mea sententia detruserunt* CIC. m-au forțat să-mi schimb părerea, *Pomponius ad necessitatem belli civilis detrusus* TAC. Pomponius împins de nevoie la război civil, ~ *comitia in mensem Martium* CIC. a împinge (a amîna ilegal) alegerile pentru luna martie.

dētruncātiō, *ōnis f.* tăiere (*dintr-un trunchi*): ~ *ramorum* PLIN. tăierea ramurilor, *gladio detruncata corpora* LIV. trupuri mutilate de sabie.

dētrūsiō, *ōnis f.* aruncare cu forța (în) HIER.

dētulī *pf. v.* **defero**

dētumescō, *ere, tumuī vi.* a înceta să se umfle; (*despre ape*) a scădea: *stagna detumuere* STAT. apa mlaștinilor a scăzut; (*fig.*) *detumescunt odia* PETR. urile se potolesc.

dētundō, *ere, tunsum vt.* a zdrobi: *digitis pedum detunsis* APUL. degetele picioarelor fiindu-le zdrobite.

dēturbō (*I*) *vt.* **1** a da jos, a arunca (jos): ~ *statuam* CIC. a da jos o statuie, ~ *aedificium* CIC. a dărîma o clădire, ~ *aliquem ab alta puppi in mare* VERG. a arunca pe cineva de la înălțimea pupei în mare, (*ventus*) *omnis de tecto deturbavit tegulas* PL. vîntul a dat jos toate țiglele de pe acoperiș; **2** a scoate de pe poziție, a alunga, a izgoni: *deturbavit Pompeianos ex vallo* CAES. i-a scos pe pompeieni din întăritură, ~ *Quintium de fortunis omnibus* CIC. a-l izgoni pe Quintius din toate bunurile lui (a-l deposeda); (*fig.*) *sua fraus de sanitate ac mente deturbat* CIC. crima lor le ia mințile și judecata, *deturbari spe* CIC. a fi adus la pierderea oricărei speranțe.

dēturpō, *āre vt.* a urîți, a desfigura: ~ *pulchros et comatos occipitio raso* SUET. a-i urîți pe cei frumoși și cu plete, făcîndu-i să-și radă partea de dinapoi a capului.

Deucaliōn, *ōnis m.* fiu al lui Prometeu, frate și soț al Pyrrhei (*a supraviețuit — împreună cu soția sa — potopului și a dat naștere unui nou neam de oameni*) // **Deucaliōnēus** (*3*) *adj.* al lui Deucalion: *Deucalioneae undae* OV. = potopul.

deunx, *uncis m.* [*de* + *uncia*] (căruia îi lipsește o uncie) **a.** unsprezece douăsprezecimi (= *11/12 dintr-o livră romană sau dintr-un tot divizibil*): *heres ex deunce* CIC. moștenitor a unsprezece douăsprezecimi dintr-o moștenire, *petis ut nummos peragant deunces?* PERS. ceri ca banii să-ți aducă (dobîndă de) unsprezece procente?; **b.** măsură conținînd unsprezece douăsprezecimi dintr-un sextar, adică unsprezece ciați (*v. cyathus*): *potare deunces* MART. a goli cupa de unsprezece ciați.

deūrō, *ere, ussī, ustum vt.* **1** a arde de tot, a pîrjoli: ~ *vicum* LIV. a arde de tot (a incendia) un sat; **2** (*fig., despre ger*) a usca, a prăpădi: (*hiems*) *arbores deusserat* LIV. gerul făcuse să se usuce arborii, *quae propiora sunt mari aquilone deuruntur* CURT. locurile mai apropiate de mare sînt uscate de frig din cauza crivățului.

deus, *ī m.* **1** zeu, un zeu, divinitate: *di boni!* CIC. o, zei buni!, *di immortales!* CIC. o, zei nemuritori, *di vostram fidem* (*obsecro*) PL. o, zei, vă implor ajutorul, *proh! deum immortalium* (*fidem*) TER. iau martori zeii nemuritori, *proh! deum atque hominum fidem* PL. în numele oamenilor și al zeilor, *di bene vortant* PL. să ne ajute zeii, *di prohibeant!* TER. păzească zeii!, *di omen avertant!* CIC. alunge zeii această prevestire!, *di melius duint!* TER. să ne ajute zeii!, *di te perduint!* PL. bătu-te-ar zeii!, *di te ament!* PL. (*formulă de salutare*) să te iubească zeii!, *ita me di ament!* PL. așa să-mi ajute zeii!, *dis volentibus* PL. cu voia zeilor; (*ironic*) *si dis placet* TER. să mă ierte zeii; **2** (*fig.*) persoană importantă, zeu: *deos quoniam propius contingis* HOR. fiindcă ești mai aproape de zei (de mărimi); [n. pl. *dei, dii, di*; genit. pl. *deorum* și *deum*; dat. pl. *deis, diis, dis*; (*tard.*) voc. sg. *deus* și *dee*]

deustiō, *ōnis f.* ardere completă HIER.

deustus (*3*) *p. pf. v.* **deuro**

deuterius (*3*) *adj.* secundar PLIN.

deūtor, *ūtī, ūsus sum vi. dep.* a abuza de... [cu abl.] NEP.

dēvagor, *ārī vi. dep.* a se depărta de... [cu ac. și abl.] COD. TH.

dēvastātiō, *ōnis f.* devastare ECCL.

dēvastō (*I*) *vt.* a pustii, a devasta, a distruge: *ad devastandos fines* LIV. pentru a devasta ținutul, ~ *Marsos* LIV. a devasta țara marșilor, ~ *agmina* OV. a nimici trupele.

dēvectiō, *ōnis f.* transport FIRM.

dēvehō, *ere, vexī, vectum vt.* **a.** a duce (pe apă, pe uscat), a căra, a transporta: ~ *frumentum in Graeciam* LIV. a transporta grîul în Grecia, ~ *legionem equis* CAES. a transporta legiunea pe cai; **b.** (*pas. cu sens refl.*) a se transporta, a se duce, a pleca: *navem dedit, qua Corinthum deveheretur* NEP. i-a dat o corabie cu care să se ducă la Corint, *Veliam devectus* CIC. ducîndu-mă la Velia, *Tiberi devectus* TAC. co-

borînd (cu barca) pe Tibru, *nunc ad tua devehor astra* PROP. acum trec la aştrii tăi (horoscopul tău).

dēvellō, *ere, vellī, vulsum vt.* **a.** a smulge: *trunco ~ ramum* OV. a smulge o ramură de pe trunchi, ~ *effigies* TAC. a dezghina (a face bucăţi) statuile; **b.** (*oc.*) a depila: ~ *ipse concubinas* SUET. a le depila (el însuşi) pe concubine; [pf. *devolsit* CATUL.]

dēvēlō, *āre vt.* a dezveli, a descoperi OV. M. *6, 604.*

dēveneror, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a onora, a venera: ~ *deos cum prece* OV. a-i venera pe zei cu rugăciuni; **2** a izgoni printr-un ritual: *ter sancta deveneranda molā* TIB. (visuri rele) de alungat presărînd de trei ori făină sfinţită.

dēveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* a ajunge: ~ *ad decimam legionem* CAES. a ajunge la legiunea a zecea, ~ *in victoris manus* CIC. a cădea în mîinile învingătorului; (*poet. vt.*) *speluncam Dido dux et Troianus eamdem deveniunt* VERG. Dido şi conducătorul troian ajung în aceeaşi peşteră, *devenere locos, ubi...* VERG. au ajuns în nişte locuri unde...; (*fig.*) ~ *ad iuris studium* CIC. a ajunge la studiul dreptului (neputînd deveni oratori), ~ *ad hanc rationem extremam* QUINT. a recurge la acest mijloc extrem.

dēvenustō (*I*) *vt.* a lua frumuseţea, a veşteji GELL.

dēverberō (*I*) *vt.* a snopi în bătăi TER.

dēverbium *v.* **diverbium**

dēvergentia, *ae f.* înclinaţie GELL.

dēverrō (*arh.* **dēvorrō**), *ere vt.* a înlătura (măturînd), a mătura COL.; (*fig.*) a mînca tot ce e pe masă LUCIL.

dēversiō, *ōnis f.* ajungere, sosire TERT.

dēversitō, *āre vi.* a mînca (undeva); (*fig.*) a se opri (la ceva) GELL.

dēversitor, *ōris m. v.* **deversor** PETR.

dēversor[1] (**dēvorsor**), *ārī, ātus sum vi.* a trage la cineva ca oaspete, a fi găzduit; a poposi (ca oaspete): *cum Athenis apud eum deversarer* CIC. pe cînd la Atena eram găzduit la el, *in qua (domo) iste deversabatur* CIC. casă în care era găzduit.

dēversor[2], *ōris m.* oaspete la un han CIC.

dēversōriolum, *ī n.* mic han *CIC.*

dēversōrium, *iī n.* **a.** popas, han: ~ *sordidum* LIV. han murdar; (*fig.*) ~ *flagitiorum omnium* CIC. sălaş al tuturor ticăloşiilor; **b.** (*oc.*) birt, prăvălie SUET.

dēversōrius (*3*) *adj.* unde se poate mînca, de popas PL., SUET.

dēverticulum, *ī n.* **1 a.** drum lateral, ocol: *deverticula flexionesque* CIC. drumuri laterale şi cotituri; **b.** (*fig.*) mijloc indirect, ocoliş, digresiune, abatere: ~ *aquarum calidarum* PLIN. mijloc special de cură cu ape termale, *deverticula amoena* LIV. digresiuni plăcute, ~ *significationis* GELL. schimbare de sens; **2** han, birt LIV.; (*fig.*) refugiu, sălaş, cuib PL., CIC. ş.a.

dēvertō (**dēvortō**), *ere, vertī, versum vt.* şi *vi.* **1** a abate: ~ *fata suo cursu* LUC. a abate destinul din cursul său; **2** (*pas. cu sens refl.*) **a.** a se întoarce din drum; *si qui Cobiamacho deverterentur, neque Tolosam ire vellent* CIC. dacă unii n-ar întoarce de la (satul) Cobiamachus şi n-ar vrea să meargă la Tolosa; **b.** a poposi, a se opri undeva, a se îndrepta: *apud quos ipsis deverti mos esset* LIV. la care ei înşişi aveau obiceiul să tragă, *hinc domum devortar* TER. de aici, mă voi duce acasă, *devortitur apud suum hospitem* PL. trage la gazda sa; **c.** a recurge (la): *meas devertor ad artes* OV. recurg la artificiile mele; **2 a.** a se abate din drum, a poposi, a descinde: *viā devertit* LIV. se abate din drum, *ab Aegypto in Africam devertit* CURT. din Egipt se abate în Africa, ~ *ad villam suam* CIC. a descinde la ferma sa; **b.** (*fig. rar*) a face o digresiune: *redeamus illuc unde devertimus* CIC. să ne întoarcem acolo de unde ne-am abătut.

dēvescor, *escī vt. dep.* a mînca, a devora STAT.

dēvestiō, *īre vt.* a despuia APUL.

dēvestīvus (*3*) *adj.* despuiat TERT.

dēvexitās, *ātis f.* pantă, înclinare PLIN. IUN.

dēvexō *v.* **divexo**

dēvexus (*3*) *p. pf. v.* **deveho** // **adj.** în pantă, înclinat, povîrnit: *lucus Vestae in viam* ~ CIC. dumbrava Vestei care coboară spre drum, *amnis ~ ab Indis* VERG. apă care curge la vale de la indieni, ~ *Orion* HOR. Orion înspre apusul său; (*fig.*) *aetas devexa ad otium* CIC. vîrstă înclinată spre linişte, *aetas devexa iam* SEN. viaţa spre declinul ei // **devexum**, *ī n.* pantă: *in devexo* SEN. în pantă, *per devexa ripae excelsae* APUL. prin povîrnişurile unei rîpi înalte.

dēvictiō *ōnis* f. victorie asupra... [cu genit.] TERT.

dēvictus (*3*) *p. pf. v.* **devinco**

dēvigescō, *ere vi.* a-şi pierde forţele TERT.

dēvinciō, *īre, vinxī, vinctum vt.* **1** a lega strîns: ~ *Dircam ad taurum* PL. a o lega pe Dirce de un taur, *devinctus fasciis* CIC. legat cu fişii, ~ *opercula plumbo* LIV. a pecetlui capacele cu plumb, *manibus pedibusque devinctis* PLIN. cu mîinile şi cu picioarele legate, *devinctus tempora lauro* TIB. cu tîmplele încununate de lauri; **2** (*fig.*) a uni, a ataşa, a atrage (la sine), a înlănţui: *eloquentia nos iuris societate devinxit* CIC. elocvenţa ne-a unit prin comunitate de drept, ~ *animos voluptate* CIC. a ţine înlănţuite minţile prin farmecul vorbirii, ~ *homines benevolentia et caritate* CIC. a-şi atrage oamenii prin bunăvoinţă şi iubire, *animus se cupiditate devinxit mala* TER. sufletul s-a lăsat înlănţuit de o patimă urîtă, *devinctus Domitiae nuptiis* SUET. înlănţuit prin căsătoria cu Domitia; (*ret.*) ~ *verba comprensione* CIC. a înlănţui cuvintele într-o perioadă; [pf. sincop. *devinxti* PL.]

dēvincō, *ere, vīcī, victum vt.* a înfrînge (complet), a supune: ~ *Poenos classe* CIC. a-i înfrînge pe puni într-o bătălie navală, ~ *Galliam* CAES. a supune Gallia; (*poet.*) *bella devicta* VERG. războaie victorioase: (*fig.*) *bonum publicum privatā gratiā devictum* SALL. interesul general sacrificat influenţelor particularilor.

dēvinctiō, *ōnis* f. [*devincio*] înlănţuire: *magicae devinctiones* TERT. vrăji.

dēvinctus (*3*) *p. pf. v.* **devincio** // **adj.** dedicat, devotat: ~ *studiis* CIC. dedicat studiilor, ~ *uxori* TAC. supus soţiei, *devinctior alter* HOR. un altul mai devotat.

dēviō (*I*) *vi.* a se abate de la drumul cel bun MACR., SYMM.

dēvirginātiō, *ōnis f.* deflorare SCRIB.

dēvirginō (*I*) *vt.* a deflora PETR. ş.a.

dēvītātiō, *ōnis f.* evitare CIC.

dēvītō (*I*) *vt.* a scăpa de...: *salvae sunt si illos fluctus devitaverint* PL. dacă vor scăpa de aceste valuri, sînt salvate, ~ *suspicionem* SUET. a scăpa de bănuială.

dēvius (*3*) *adj.* **1** lăturalnic: *oppidum devium* CIC. oraş lăturalnic, *iter devium* CIC. drum lăturalnic, *per devia* SUET. prin locuri lăturalnice; (*despre pers.*) care locuieşte (trăieşte) izolat, singuratic: *Anagnini, cum essent devii, descenderunt* CIC. anagninii, locuind în afara drumului, au coborît, *devia et silvestris gens* LIV. neam izolat şi trăind în păduri, *mihi devio ripas et nemus mirari libet* HOR. cînd o iau razna, îmi place să admir malurile şi pădurea, *devia avis* OV. pasăre solitară; *devius equus* STAT. cal care o ia într-o parte; **2** (*fig.*) care se abate de la drumul drept: *homo* ~ CIC. om nesocotit, *si nihil inductum et quasi devium loquimur* PLIN. IUN. dacă nu spun nimic căutat şi oarecum alături cu drumul; (*cu genit.*) ~ *aequi* (*recti*) SIL. care se abate de la ce este drept.

dēvocō (*I*) *vt.* **1** a chema (jos), a face să coboare: ~ *suos ab tumulo* LIV. a-i face pe soldaţi să coboare de pe o înălţime, ~ *Iovem ad auxilium* LIV. a-l chema pe Iupiter în ajutor; ~ *aliquem in certamen* VAL. MAX. a provoca pe cineva la luptă, (*fig.*) *Socrates philosophiam devocavit e caelo* CIC. Socrate a coborît filozofia din cer pe pămînt; **2** a aduce (abătînd): *quos invocatos vidisset in foro, omnes devocabat* NEP. pe cîţi îi vedea neinvitaţi în for, îi aducea la el (la masă); (*fig.*) *cum non libido ab instituto cursu ad voluptatem devocavit* CIC. pe el patima nu l-a abătut din drumul lui către plăceri, *sese suas exercitusque fortunas in dubium non devocaturum* CAES. (că) el nu va risca soarta lui şi a armatei, *in id devocari ut...* SEN. a fi adus în situaţia ca...; ~ *rem ad populum* VAL. MAX. a aduce chestiunea în faţa poporului.

dēvolō (*I*) *vi.* **1** a coborî în zbor, a cădea din zbor: *Iris per caelum devolat* VERG. Iris coboară în zbor asupra cerului, *Iovis in multas devolat ales aves* OV. pasărea lui Iupiter (vulturul) cade din zbor asupra multor păsări, *sibi de caelo devolaturam in sinum victoriam* LIV. că-i va cădea în sîn victoria din cer; **2** (*fig.*) a coborî în goană, a veni în goană, a zbura: *in forum devolant* LIV. coboară în goană în for, *ad florentem aliam* (*amicitiam*) ~ CIC a-şi lua zborul spre altă prietenie înfloritoare.

dēvolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* **1** a rostogoli în jos, a prăvăli: *cupas de muro in musculum devolvunt* CAES. rostogolesc butii de pe zid asupra galeriei (mobile), ~ *corpora in humum* OV. a se lăsa să cadă la pămînt, ~ *se toris* VAL. FL. a se rostogoli din pat; (*pas.*) *devolvi* a se rostogoli pe jos: *iumenta devolvebantur* LIV. vitele se rostogoleau la vale, *Tigris inter saxa devolvitur* CURT. (fluviul) Tigru se prăvăleşte printre stînci; (*poet.*) *dum fusis pensa devolvunt* VERG. pe cînd răsucesc de pe fusuri lîna; **2** (*fig.*) **a.** a rostogoli: *per audaces nova dithyrambos verba devolvit* HOR. rostogoleşte cuvinte noi în ditirambi îndrăzneţi; **b.** (*pas.*) a coborî, a se întoarce în grabă: *ad spem estis inanem pacis devoluti* CIC. v-aţi coborît la o speranţă deşartă de pace, *devolvere retro ad stirpem* LIV. întoarce-te înapoi la stirpea ta.

dēvomō, *ere vt.* a vomita CAECIL.

dēvorātiō, *ōnis f.* înghiţire, devorare TERT.

dēvorātor, *ōris m.* devorator TERT.

dēvorātōrium, *iī n.* gîtlejul înghiţitor AMBR.

dēvorātōrius (*3*) *adj.* distrugător, devorator TERT.

dēvorātrix, *īcis f.* devoratoare VULG.

dēvorō (*I*) *vt.* **1** a înghiţi (pe nemestecate), a da peste cap: ~ *ovum gallinaceum* CAT. a înghiţi un ou de găină, ~ *lapides* PLIN. a înghiţi pietre; **2** (*fig.*) **a.** a înghiţi, a face să dispară: *aquae devorant terras* PLIN. apele fac să dispară uscatul, *quot oppida devorata sunt!* SEN. cîte oraşe au dispărut!, *rotae devorantur* VITR. roţile se înfundă (în noroi), *sol aquas devorans* OV. soarele care absoarbe apele, ~ *verba* SEN. a mînca cuvintele; *pudor devoratus* APUL. ruşine care a dispărut; **b.** (*despre bunuri*) a cheltui, a toca, a păpa: ~ *pecuniam publicam* CIC. a mînca banii statului, ~ *patrimonium* QUINT. a mînca averea părintească, ~ *spe illam praedam* CIC. a mînca în gîndul lui acea pradă, *ille hereditatem regis spe devorabat* CIC. el credea că-şi are în buzunar moştenirea regelui; **c.** a sorbi, a mînca, a-şi însuşi lacom: *mea dicta devorate* PL. sorbiţi cuvintele mele, ~ *libros* CIC. a devora cărţile, ~ *oculis* IUST. a mînca din ochi, *spectat oculis devorantibus* MART. îi priveşte cu ochi care-i sorb; **d.** a suporta cu răbdare: ~ *hominum ineptias* CIC. a înghiţi prostiile oamenilor, ~ *molestiam paucorum dierum* CIC. a răbda o neplăcere de cîteva zile; **e.** a-şi stăpîni, a-şi reţine: ~ *lacrimas* OV. a-şi înghiţi lacrimile, ~ *gemitus* SEN. a-şi stăpîni gemetele; **f.** a înghiţi (fără să digere), a nu savura, a nu înţelege: *eius oratio a multitudine devorabatur* CIC. discursul lui era înghiţit fără a fi înţeles de mulţime; **g.** a prăpădi: *devorent vos arma vestra* IUST. să vă nimicească armele voastre, *devoravi nomen* PL. am uitat numele.

dēvorrō *v.* **deverro**

dēvorticulum *v.* **deverticulum**

dēvortium, *iī n.* punctul în care un drum lăturalnic se abate din drumul mare: *devortia itinerum* TAC. drumuri lăturalnice.

dēvortō *v.* **deverto**

dēvōtāmentum, *ī n.* afurisire, anatemă TERT.

dēvōtātiō, *ōnis f.* **1** afurisire VULG.; **2** sacrificiu HEGES.

dēvōtē *adv.* cu devoţiune; cu pietate COD. TH., AUG.

dēvōtiō, *ōnis f.* **1** promisiune de jertfire de sine făcută zeilor, sacrificiu: *devotiones Deciorum* CIC. legămintele de jertfire de sine ale Deciilor, ~ *vitae* CIC. sacrificiul vieţii; **2** devotament, ataşament: (*rel.*) devoţiune, pietate; **3** afurisenie: *eius devotionis exemplum* NEP. o copie a acestui blestem; **4** farmec, descîntec, vrajă: *devotionibus et veneno* TAC. prin farmece şi prin otrăvire; **5** juruinţă, făgăduială făcută zeilor CIC.

dēvōtō (*I*) *vt.* **1** a vrăji, a fermeca: ~ *sortes* PL. a vrăji sorţii; **2** a invoca zeii APUL.; **3** a afurisi AUG.

dēvōtus (*3*) *p. pf. v.* **devoveo** // **adj. a.** devotat (cuiva): ~ *cliens* IUV. client devotat // **dēvōtī**, *ōrum m. pl.*

oameni devotaţi: *cum DC devotis* CAES. cu 600 de oameni devotaţi; **b.** dedat, robit: *devota mulier vino* PHAEDR. femeie robită vinului; **c.** gata spre a...: ~ *in proelia* LUC. gata de lupte; **d.** pios HIER.

dēvoveō, *ēre, vōvī, vōtum vt.* **1** a dedica, a închina zeilor: *huic (Marti) ea quae bello ceperint devovent* CAES. îi închină lui Marte ceea ce au capturat în război, *se ~ diis* sau *se ~* a se oferi zeilor să-şi sacrifice viaţa, *se dis pro republica devovere* CIC. a se oferi să-şi dea viaţa pentru republică, *devotis corporibus in hostem ruentes* LIV. năvălind asupra duşmanului după ce s-au arătat gata să-şi dea viaţa, (*fig.*) *se ~ amicitiae alicuius* CAES. a-şi dedica viaţa prieteniei cuiva; **2** (a închina zeilor Infernului) a afurisi, a blestema: ~ *natum suum* OV. a-şi blestema fiul, *devota arbor* HOR. copac blestemat; **3** a supune farmecelor, a fermeca, a vrăji: *num te carminibus devovit anus?* TIB. oare te-a fermecat vreo babă cu vrăjile ei? [viit.ant. *devoro = devovero* ACC.

dēvulsus (*3*) *p. pf. v.* **devello**

dextans, *ntis m.* [*de + sextans*] unitate căreia îi lipseşte o şesime; cinci şesimi dintr-un întreg SUET.

dextella, *ae f.* (*fig.*) mică mînă dreaptă CIC. Att. *14, 20, 5*

dexter, *era, erum* şi **dexter,** *dextra, dextrum adj.* [comp. *dexterior*, superl. *dextimus*] **1** drept, care este în dreapta: *dextera manus* CIC. mîna dreaptă, *a dextro cornu* CAES. de la aripa dreaptă, *dexterior humerus* SUET. umărul drept, *Sulla cum equitatu apud dextumos* SALL. Sulla cu cavaleria se află la extrema dreaptă (a frontului) // **dextera (dextra),** *ōrum n. pl.* partea dreaptă: *dextra Ponti* VELL. ţărmul drept al Pontului; **2** (*fig.*) propice, favorabil, potrivit; (*despre persoane*) dibaci, abil: *dextro sidere* STAT. sub un astru favorabil (norocos), *quis rebus dexter modus* VERG. care este modul potrivit cu situaţia, *rem ita dexter egit, ut...* LIV. a susţinut atît de abil chestiunea, încît...

dextera şi **dextra,** *ae f.* (subînţ. **manus**) **1 a.** mîna dreaptă: *datā dextrā* NEP. dîndu-şi mîna dreaptă (ca semn de credinţă), *dextras iungere* VERG. a-şi strînge mîinile (ca semn de prietenie), *datis inter se dextris* LIV. dîndu-şi mîna (la despărţire), *memineritis libertatem ac patriam in dextris vostris portare* SALL. să nu uitaţi că aveţi în mîinile voastre libertatea şi patria; *dextram tendere (porrigere)* CIC. a întinde o mînă (de ajutor); **b.** (*fig.*) promisiune de credinţă: *dextras renovare* TAC. a reînnoi alianţa, *dominorum fallere dextras* VERG. a înşela credinţa jurată stăpînilor; **2** partea dreaptă: *a dextra (dextrā)* CIC. din dreapta, *ad dextram* CIC. la dreapta.

dexterē (dextrē) *adv.* abil, dibaci; *nemo dexterius fortuna est usus* HOR. nimeni nu s-a folosit mai abil de noroc.

dexterior, *ius* (comp. din *dexter*) din dreapta (*cînd e vorba de doi*).

dexteritās, *ātis f.* **1** abilitate, dibăcie: *naturalis ingenii dexteritas* LIV. o abilitate înnăscută a minţii; **2** (*tard.*) prezenţă favorabilă, prevestire favorabilă ARN.

dextimus (*3*) *adj. superl. v.* **dexter**

dextra *v.* **dextera**

dextrale, *is n.* brăţară VULG.

dextrāliolum, *ī n.* brăţăruşă VULG.

dextrātiō, *ōnis f.* mişcare de la stînga la dreapta SOL.

dextrōcherium, *ī n.* brăţăruşă CAPIT.

dextrorsum (dextrorsus) *adv.* la dreapta HOR., LIV.

dextumus (*3*) *adj. v.* **dextimus**

Dīa, *ae f.* *1*) vechiul nume al insulei Naxos; *2*) oraş în Chersonesul Tauric; *3*) insulă din aproapiere de Creta; *4*) soţia lui Ixion şi mama lui Pirithous.

diabathrārius, *iī m.* cizmar care face încălţăminte uşoară pentru femei PL. AUL. *513*.

diabathrum, *ī n.* încălţăminte uşoară pentru femei NAEV.

diabētēs, *ae m.* sifon (*tub curbat de trecere a unui lichid la un nivel superior*) COL.

diabolicus (*3*) *adj.* al diavolului, diavolesc AMBR. ş.a.

diabolus, *ī m.* diavol TERT. ş.a.

diabotanōn *ind.* sos de legume APIC.

diacatochia, *ae f.* posesiune COD. IUST.

diacatochus, *ī m.* posesor, deţinător COD. TH.

diachyton, *ī n.* (un fel de) vin dulce PLIN.

diacōdiōn, *n. indecl.* papaverină PLIN.

diācōn, *ōnis m. v.* **diaconus** COD. TH.

diācona, *ae f.* diaconeasă ECCL.

diāconātus, *ūs m.* diaconat, funcţie de diacon HIER. ş.a.

diāconia, *ae f.* diaconie ECCL.

diāconicum, *ī n.* locuinţa diaconului COD. TH.

diāconissa, *ae f.* diaconeasă HIER. ş.a.

diāconium, *ī n. v.* **diaconatus** ECCL.

diāconus, *i m.* diacon HIER. ş.a.

diacopē, *ēs f.* (*gram.*) tmeză CHARIS.

diacopus, *ī m.* canal de irigaţie ULP.

diadēma, *atis n.* diademă CIC.; [arh. **diadema,** *ae f.*].

diadēmātus (*3*) *adj.* împodobit cu diademă PLIN.

diadochos, *ī m.* o piatră preţioasă (verde-albastră) asemănătoare cu berilul PLIN.

diadota, *ae m.* distribuitor COD. TH.

diadūmenos (-us) (*3*) *adj. v.* **diadematus** // **Diadūmenus,** *ī m.* fiul împăratului roman Macrinus (*asociat de tatăl său, în anul 217 e.n., după moartea lui Caracalla, la conducerea imperiului şi asasinat anul următor de proprii lui soldaţi*).

diaeresis, *is f.* (*gram.*) diereză (*disocierea vocalelor unui diftong*) SERV.

diaeta, *ae f.* **1** dietă; regim de viaţă C. AUR.; **2** locuinţă, apartament, pavilion PLIN. IUN.; (*oc.*) cabină pe o corabie PETR. *115, 1*.

diaetārius, *iī m.* sclav însărcinat cu curăţitul camerelor sau al sălii de mîncare ULP.; paznic al cabinelor pe o navă ULP.

diaetēta, *ae m.* arbitru (*într-un diferend*) COD. IUST.

diaetētica, *ae* şi **diaetēticē,** *ēs f.* dietetică (*ştiinţa îngrijirii regimului unui bolnav*) SCRIB. ş.a.

diaetēticus (*3*) *adj.* dietetic C. AUR. // **diaetēticus,** *ī m.* medic care tratează prin dietă SCRIB.

diagōnalis (*2*) şi **diagōnios,** *on adj.* diagonal VITR.

diagramma, *atis n.* **1** desen, imagine GROM.; **2** scară muzicală, gamă VITR.

dialectica, *ae* şi **dialecticē,** *ēs f.* dialectică, ştiinţa de a raţiona CIC // **dialectica,** *ōrum n. pl.* studii de dialectică CIC.
dialecticē *adv.* după arta dialecticii, ca un dialectician CIC., QUINT.
dialecticus (*3*) *adj.* dialectic, al dialecticii CIC. // **dialecticus,** *i m.* logician CIC.
dialectos (-us), *ī f.* dialect SUET.
dialeucos, *on adj.* amestecat cu alb PLIN.
Diālis (*2*) *adj.* 1 al lui Iupiter: ~ *flamen* LIV. preot al lui Iupiter // **Diālis,** *is m.* OV. preot al lui Iupiter; 2 al preotului lui Iupiter: *apex* ~ LIV. boneta preotului lui Iupiter; 3 aerian, al văzduhului: *diales viae* APUL. drumurile aeriene.
diālis (*2*) *adj.* [*dies*] de o zi: *consules diales* MACR. consul de o zi.
dialogus, *ī m.* dialog, convorbire CIC. ş.a.
dialutensis (*2*) *adj.* care trăieşte în noroi PLIN.
diamastīgōsis, *is f.* flagelare TERT.
diameter, *tri m. v.* **diametros**
diametros (-us), *ī f.* diametru VITR. ş.a.
diametrum, *ī n.* (ceea ce lipseşte spre a completa măsura) pierdere, deficit COD. TH.
diametrus (*3*) *adj.* diametral FIRM.
Diāna (Diāna), *ae. f.* fiică a lui Iupiter şi a Latonei, soră a lui Apollo, zeiţa castităţii, a Lunii, a vînătorii şi a vrăjilor de noapte; în acest caz, este reprezentată cu trei feţe şi stînd la răspîntii: *tria virginis ora Dianae* VERG. cele trei chipuri ale fecioarei Diana (*Luna pe cer, Diana pe pămînt, Hecate în Infern*); (*fig.*) Luna; vînătoarea: *nec par nocturnae forma Dianae* OV. forma Lunii nu este aceeaşi noaptea, *discrimina saeva Dianae* MART. pericolele sîngeroase ale vînătorii.
Diānārius (*3*) *adj.* al Dianei: *Dianaria radix* VERG. (*bot.*) pelinariţă (*Artemisia vulgaris*).
Diānium, *iī n. 1*) templu al Dianei; *2*) oraş în Baetica (Hispania) (*azi, Denia*); *3*) insulă în Marea Tireniană (*azi, Giannutri*).
Diānius (*3*) *adj.* al Dianei: *turba Diania* OV. F. *5, 141* haită de cîini de vînătoare, *arma Diania* GRATT. instrumente de vînătoare.
diapasma, *atis n.* pulbere, pastilă parfumată PLIN., MART. *1, 87, 5.*
diapāsōn, *n. indecl.* octavă (*în muzică*) PLIN. ş.a.
diapente, *n. indecl.* 1 cvintă (*în muzică*) MART. CAP.; 2 (*tard.*) medicament alcătuit din cinci elemente.
diapsalma, *atis n.* pauză (*în muzică*) HIER.
diāria, *ōrum n. pl.* porţie zilnică CIC., HOR. Ep. *1, 14, 40.*
diārium, *iī n.* jurnal *ap.* GELL.
diarrhoea, *ae f.* diaree C. AUR.
dias *v.* **dyas**
diastēma, *atis n.* distanţă, interval (*în muzică*) SER.
diastolē, *ēs f.* semn de despărţire în scris de un cuvînt următor DIG.; determinare a sensului unui substantiv printr-un epitet.
diastoleus, *eī m.* verificator al unui cont COD. IUST.
diastȳlos, *on adj.* (*despre o clădire*) ale cărei coloane au trei diametre între ele; construit în diastil VITR.
diasyrticus (*3*) *adj.* ironic SPART.
diatessarōn, *n. indecl.* 1 cvartă (*în muzică*) VITR.; 2 (*tard.*) medicament alcătuit din patru elemente.
diatonicus (*3*) *adj.* diatonic (*în muzică*) MART. CAP. // **diatonicum,** *ī n.* zid făcut din piatră spartă PLIN.
diatonum, *ī n.* modulaţie diatonică (*în muzică*) VITR. ş.a.
diatrētārius, *iī m.* strunjitor COD. IUST.
diatrētus (*3*) *adj.* strunjit ULP. // **diatrēta,** *ōrum n. pl.* vase lucrate artistic MART. *12, 70, 9.*
diatriba, *ae f.* 1 discuţie (filozofică) GELL.; 2 şcoală, sectă, academie GELL.
diazōma, *atis n.* culoar circular în amfiteatru, separînd şirurile de bănci VITR.
dībālō, *āre vt.* a divulga CAECIL.
dibaphus (*3*) *adj.* vopsit de două ori, de prima calitate PLIN. // **dibaphus,** *ī f.* haină a magistraţilor, dungată cu benzi de purpură: *Curtius meus dibaphum cogitat* CIC. Fam. *2, 16, 7* amicul meu Curtius visează la consulat.
dibrachys (ac. *-yn*) *m.* (*vers.*) dibrah (*picior din două silabe scurte*) GRAMM.
dica, *ae f.* acţiune judiciară, proces: *dicam scribere alicui* CIC. a intenta cuiva un proces (notificîndu-i aceasta în scris), *dicam subscribere* PL. (*impingere* TER.) a intenta proces, *dicas sortiri* CIC. a trage la sorţi judecătorii unui proces.
dicābula şi **dicibula,** *ōrum n. pl.* poveşti copilăreşti TERT. ş.a.
dicācitās, *ātis f.* vorbă înţepătoare, ironie CIC., QUINT. ş.a.
dicāculē *adv.* înţepător, în rîs APUL.
dicāculus (*3*) *adj.* flecar PL.; înţepător, muşcător APUL.
Dicaearchus, *i m. 1*) discipol al lui Aristotel; *2*) alte personaje.
dicātiō, *ōnis f.* 1 declaraţia că cineva vrea să se facă cetăţean al altei cetăţi CIC.; 2 laudă, preamărire COD. TH.; 3 (*tard.*) *tua Dicatio* COD. TH. Excelenţa ta.
dicātus (*3*) *p. pf. v.* **dico**[1] // **adj.** devotat AUG.
dicax, *ācis adj.* ironic, muşcător, înţepător: *sed non tam ~ fuit* (*Demosthenes*), *quam facetus* CIC. Demosthene era mai degrabă spiritual decît ironic.
dichalcon, *ī n.* monedă de aramă valorînd a cincea parte dintr-un obol VITR.
dichomēnion, *iī n.* (*bot.*) bujor (*Paeonia*) APUL.
dichōneutus (*3*) *adj.* falsificat (*despre monede*) COD. TH.
dichorēus, *ī m.* (*vers.*) dicoreu, dublu troheu CIC.
dichotomos, *on adj.* din care nu se vede decît o jumătate (*despre Lună*) MACR.
dicibilis (*2*) *adj.* care se poate spune AUG.
dīcimōnium, *iī n.* trăncăneală VARR.
diciō, *ōnis f.* (*fără nom. şi folosit numai la sg.*) autoritate, putere, stăpînire: *suae dicionis regionem facere* LIV. a pune ţinutul sub stăpînirea sa, *Tyros mare dicionis suae fecit* CURT. Oraşul Tyr a pus stăpînire pe mări, *dicioni suae subicere* TAC. a pune sub stăpînirea sa, *civitates in dicionem populi Romani redigere* CAES. a pune triburile sub stăpînirea poporului roman, *in dicione Carthaginiensium esse* LIV. a fi sub stăpînirea cartaginezilor, *quia voluntate concesserant in dicionem* LIV. fiindcă se supuseră de

voia lor, *ea quoque gens in dicionem venit* LIV. și acest neam s-a supus; (*fig.*) *loquere; aures meas dedo in dicionem tuam* PL. Mil. *954* vorbește; îți țin la dispoziție urechile mele.

dicis (*numai genit. folosit în formula jur.*) ~ *causā* (*gratiā*) de formă CIC. ș.a.

dicō[1] (*I*) *vt.* (a anunța solemn un lucru de viitor) **1** (*term. religios*) **a.** a jurui, a dedica, a consacra unei divinități: *donum tibi* (*Iovi*) *dicatum* CIC. dar juruit ție (lui Iupiter), ~ *carmen Veneri* PLIN. *a dedica un poem Venerei*; **b.** (*despre pers.*) a ridica la rangul zeilor: *inter numina dicatus Augustus* TAC. Augustus înălțat printre zei; **2** (*gener.*) a dedica, a da: *hunc tibi totum dicamus diem* CIC. îți dedicăm toată ziua aceasta, ~ *librum Maecenati* PLIN. a-i dedica lui Maecena cartea, *Deiopeiam propriam dicabo* VERG. o voi declara pe Deiopeia ca fiind a ta, *se Remis in clientelam dicabant* CAES. se declarau clienți ai remilor, *sese in servitutem dicant nobilibus* CAES. se fac sclavi nobililor, *se in aliam civitatem* (*alii civitati*) ~ CIC. a se face cetățean al altei cetăți.

dīcō[2], *ere, dīxī, dictum vt.* (arh. *deico*) (a arăta prin cuvinte) **I** (*sens gener.*) **1** a zice, a exprima, a spune, a menționa: ~ *sententiam* CIC. a-și spune părerea, *ii quos paulo ante diximus* CIC. aceia pe care i-am menționat mai sus, ~ *testimonium* CIC. a depune mărturie, *ut ita dicam* (*dixerim*) CIC. ca să zic așa *vel dicam* CIC. sau mai degrabă, *ut nihil dicam amplius* CIC. ca să nu spun mai mult, *dicet aliquis* CIC. cineva ar putea zice, *canes venaticos diceres* CIC. ai fi zis că sînt cîini de vînătoare, *difficile dictu est de singulis* CIC. este greu de vorbit despre fiecare, *incredibile dictu* CIC. lucru de necrezut, *bene dixisti* TER. bine ai zis (ai dreptate), *utinam C. Caesari, patri dico, contigisset…* CIC. o, dacă i s-ar fi întîmplat lui C. Caesar, înțeleg C. Caesar tatăl, *veteres illi, Herodotum dico et Thucydidem* CIC. acei vechi scriitori, vreau să zic Herodot și Thucydides, *cum dico mihi, senatui dico populoque Romano* CIC. cînd zic „mie“, zic (asta înseamnă) senatului și poporului roman, *ut dicitur* CIC. precum se spune, *ut ante dictum est* CAES. precum s-a spus mai înainte; (*pas. impers. în prop. inf.*) *eo tempore matrem Pausaniae vixisse dicebatur* NEP. se zicea că în acest timp a trăit mama lui Pausanias (*în prop. interog. ind.*) *dici vix potest quantum intersit…* cu greu se poate spune cît de mult interesează…; (*pas. pers. cu nom. și inf.*) *Verres fana spoliasse dicitur* CIC. lumea zice că Verres a jefuit templele, *eo in loco Ambiorix esse dicebatur* CAES. se zicea că Ambiorix este în acel loc, (cu *esse* subînț.) *dicor pulsa* OV. se spune despre mine că sînt izgonită, *dicebantur victi* TAC. erau considerați învinși; (*expr.*) *dictum ac factum* sau *dictum, factum* TER. zis și făcut; **2** a pronunța (o literă, o silabă); a articula: *cum rho ~ nequiret* CIC. cum nu putea să pronunțe litera „rho“. **II** (*sens special*) **1** a vorbi în public, a pleda, a expune: ~ *orationem* CIC. a ține un discurs, ~ *causam* CIC. a pleda o cauză, ~ *causas* QUINT. a fi avocat, ~ *de re privata ad unum iudicem* CIC. a vorbi despre o chestiune particulară în fața unui singur judecător, ~ *contra aliquem, pro aliquo* CIC. a vorbi contra cuiva, în apărarea cuiva, ~ *apud centum viros* SEN. a pleda în fața centumvirilor, *ars dicendi* CIC. arta vorbirii (retorica), *genera dicendi* CIC. stilurile oratorice, *nec idem loqui, quam* ~ CIC. nu e totuna „a vorbi“ cu „a ține un discurs“, *ius* ~ CIC. a împărți dreptatea (ca judecător), ~ *versus* QUINT. a declama versuri; **2** a expune în scris, a descrise, a cînta, a celebra: ~ *Pelidae stomachum* OV. a cînta mînia lui Achilles, ~ *carmen* HOR. a compune o poezie, *Dianam dicite* HOR. cîntați-o pe Diana, *temporibus Augusti dicendis non defuere ingenia* TAC. n-au lipsit talente spre a înfățișa epoca lui Augustus; (*oc.*) ~ *fata* HOR. a prezice soarta; **3** a da un nume, a numi: *Chaoniam Troiano a Chaone dixit* VERG. a numit-o Chaonia după numele troianului Chaon, (*ira*) *quam bene Ennius initium dixit insaniae* CIC. (furia) căreia Ennius i-a zis bine numind-o începutul nebuniei, *uxor quondam tua dicta* VERG. pe care altă dată mă numeai soția ta, *cui parentes Ascanium dixere nomen* LIV. căruia părinții i-au dat numele Ascanius; **4** a numi într-o funcție, a alege, a proclama: ~ *dictatorem, consules* LIV. a alege dictator, consuli, ~ *arbitrum bibendi* HOR. a alege un rege al banchetului, ~ *aliquem deum* OV. a proclama pe cineva zeu; **5 a.** a fixa, a stabili: ~ *diem nuptiis* TER. a fixa ziua căsătoriei, ~ *locum consiliis* LIV. a fixa locul consfătuirilor, ~ *leges victis* LIV. a dicta legi învinșilor, ~ *legem sibi* OV. a-și fixa o regulă; **b.** (*oc.*) a promite hotărînd: *mea bona mea morte cognatis dicam* PL. voi lăsa după moarte bunurile mele rudelor; **6** a afirma ca sigur (opus lui *negare*): *dicebant, ego negabam* CIC. ei susțineau că este așa, eu ziceam că nu e, *quibus creditum non est negantibus, iisdem credatur dicentibus?* oameni cărora nu li s-a dat crezare cînd negau — li se poate da acum, cînd afirmă?, *quem esse negas, eumdem esse dicis* CIC. zici că nu există și apoi tot tu zici că există; **7** (*conv.*) a zice (atrăgînd atenția): *tibi dico* PL. eu îți spun, *dicebam: medicare tuos desiste capillos* OV. îți spuneam eu: nu-ți mai vopsi părul; [forme arh. *deic…*; imper. *dice* PL. = *dic*; viit. *dicem, dicebo* CAT. NOV.; *dixe* = *dixisse*; *dixis* = *dixeris* ș.a.].

dicrotum, *ī n.* navă cu două rînduri de vîsle CIC.

Dicta, *ae* și (*frecv.*) **Dictē,** *ēs f.* Dicte (*munte în Creta, pe care s-ar fi născut și a crescut Iupiter*) // **Dictaeus** (*3*) *adj.* **a.** de pe muntele Dicte; **b.** (*poet.*) cretan: *Dictaeus rex* OV. = regele cretan (Minos).

dictābolārium, *iī n.* cuvînt înțepător, sarcasm LABER.

dictamnum, *ī n.* și **dictamnus,** *ī f.* (*bot.*) dictamn (*Dictamnus albus*) (*plantă vindecătoare de răni*) VERG., CIC.

dictāta, *ōrum n. pl.* **1** dictare făcută elevilor de către profesor, text dictat: *orationem tamquam ~ perdiscere* CIC. a învăța pe dinafară discursul ca pe un text dictat; **2** reguli, instrucțiuni SUET. ș.a.

dictātiō, *ōnis f.* dictare DIG.; comentariu HIER.

dictāntiuncula, *ae* mică dictare HIER.

dictātor, *ōris m.* **1** dictator (*magistrat suprem care concentra întreaga autoritate a statului, ales de senat pe timp de șase luni, spre a face față unor impreju-*

rări excepţionale): *dictatorem dicere* CIC. (*mai rar*: creare, legere) a alege un dictator; **2** primul magistrat (*ales pe un an, în unele cetăţi italiene*); **3** sufet (*la Carthagina*) CAT.
dictātōrius (*3*) *adj.* al dictatorului LIV.
dictātrix, *īcis f.* (*fig.*) suverană absolută PL. Pers. *770.*
dictātūra, *ae f.* **1** dictatură, funcţie de dictator CIC.; **2** dictare (*şcolarilor*) SUET. Caes. *77.*
Dictē *v.* **Dicta**
dictērium, *iī n.* glumă, vorbă înţepătoare VARR. ş.a.
dictiō, *ōnis f.* **1** exprimare, pronunţare: ~ *sententiae* CIC. exprimarea părerii, ~ *testimonii* TER. depunerea mărturiei, ~ *multae* CIC. fixarea amenzii; **2** vorbire (oratorică), fel de a vorbi, exerciţiu de vorbire: *dictioni operam dare* CIC. a se ocupa cu oratoria, *dictiones subitae* CIC. discursuri improvizate, *dictiones discipulorum* QUINT. exerciţiile oratorice (declamaţiile) şcolarilor; **3** conversaţie: *arcana semotae dictionis* TAC. secretele unei convorbiri intime; **4** (*rar*) răspuns al oracolului, prezicere LIV.
dictiōsus (*3*) *adj.* glumeţ, flecar VARR.
dictitō (*I*) *vt.* a spune întruna, a repeta, a declara: *ut patroni tui dictitant* CIC. cum spun mereu patronii tăi, *male dictitatur tibi vulgo* PL. rău se vorbeşte de tine peste tot; (*jur.*) ~ *causas* CIC. a pleda deseori în procese.
dictiuncula, *ae f.* vorbuliţă APUL.
dictō (*I*) *vt.* **1** a spune (repetînd), a dicta (spre a fi transcris): *mercemur servum qui dictet nomina* HOR. să ne cumpărăm un sclav, care să ne spună numele, *memini quae mihi parvo Orbilium* ~ HOR. ceea ce-mi amintesc că-mi dicta Orbilius, cînd eram mic; **2** (obiceiul de a dicta generalizîndu-se) a compune, a redacta, a formula: ~ *ducentos versus* HOR. a compune două sute de versuri, ~ *testamentum* SUET. a redacta testamentul, ~ *actionem* SEN. RH. a redacta o acţiune în justiţie; **3** a dicta, a prescrie, a impune: *ita videtur ratio dictare* QUINT. aşa se pare că ne dictează raţiunea, *quibus sordet omne quod natura dictavit* QUINT. cărora nu le este pe plac tot ce a dictat natura; **4** a spune obişnuit: *hoc penus et haec penus veteres dictaverunt* GELL. cei vechi au spus obişnuit *penus* la neutru şi *penus* la feminin.
dictor, *ōris m.* vorbitor AUG.
dictum, *ī n.* **1** (*gener.*) vorbă, cuvînt: ~ *adrogans* CIC. vorbă trufaşă, *facete* ~ PL. vorbă de spirit, ~ *lepide* PL. cuvînt drăguţ, *ubi dicta dedit* LIV. după ce a spus acestea; **2** (*spec.*) **a.** sentinţă, maximă: *Catonis est* ~ CIC. este o maximă a lui Cato; **b.** ordin: *dicto parere* LIV. a se supune ordinului.
dicturiō, *īre vt.* a avea poftă de a spune MACR.
dictus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dico**
dictus[2], *ūs m.* vorbă AUR. VICT.
Dictynna (Dictyna), *ae f.* *1*) epitet al Dianei, ca zeiţă a vînătorii; *2*) oraş în Creta // **Dictynnaeus mons** *m.* munte în Creta (*azi*, *Dikte*).
Dictynnēum, *ī n.* sanctuar al Dianei în apropiere de Sparta.
didascalicē, *ēs f.* genul didactic DIOM.
didascalicus (*3*) *adj.* didactic AUS. // **didascalica,** *on* (*-ōrum*) *n. pl.* Didascaliile (*numele unei lucrări a lui Accius*).
didicī *pf. v.* **disco**
dīdidī *pf. v.* **dido**
dīditus *p. pf. v.* **dido**
Dīdō, *ūs* (*-ōnis*) *f.* Dido(na) (*regina Carthaginei, numită şi Elissa*) [ac. *Dido* şi *Didon* VERG., OV.]
dīdō, *ere, dīdidī, dīditum vt.* **a.** a distribui, a răspîndi: *servis didit munia* HOR. repartizează sclavilor sarcinile, *tua terris didita fama* VERG. faima ta răspîndită în toate părţile, *diditur per agmina rumor* VERG. vestea se răspîndeşte printre şiruri; **b.** (*oc.*) a cheltui, a risipi CAECIL.
didrachma, *atis n.* şi **didrachmum,** *ī n.* dublă drahmă TERT. ş.a.
dīdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a duce în părţi diferite, a despărţi unul de altul, a desface, a depărta: *ventus eas* (*nubes*) *leviter diducit* LUCR. vîntul duce uşor norii în părţi diferite (risipeşte), (*med.*) ~ *alicuius oculum* CELS. a deschide ochii cuiva, ~ *pugnum* CIC. a desface pumnul, ~ *nodos manu* OV. a desface nodurile cu mîna, *diductis nostris paulatim navibus* CAES. navele noastre depărtîndu-se puţin cîte puţin unele de altele, *flumina in rivos diducuntur* QUINT. fluviile se despart în rîuri, ~ *cibum* CELS. a digera alimentele, ~ *rictum auditoris risu* HOR. a-l face pe auditor să rîdă cît îl ţine gura; **2** (*mil.*) a desfăşura, a întinde: ~ *copias, ordines* CAES. a desfăşura trupele, unităţile, *instruunt aciem diductam in cornua, ne circumveniri possent* LIV. dispun un front desfăşurat pe aripi, ca să nu poată fi împresuraţi; **3** (*fig.*) a desface, a separa, a diviza: ~ *matrimonium* SUET. a desface căsătoria, ~ *amicitias* SEN. a rupe prieteniile, ~ *civitatem ut civili bello* TAC. a-i dezbina pe cetăţeni ca într-un război civil, ~ *litem domini et conductoris* COL. a stinge conflictul dintre proprietar şi arendaş, ~ *assem in partes centum* HOR. a împărţi un as în o sută de părţi, *senatum in studia diduxerat* TAC. divizase senatul în partide.
dīductiō, *ōnis f.* **1** separare, diviziune: *in diductione rerum* SEN. cînd s-au separat elementele universului; **2 a.** expansiune (a aerului) SEN.; **b.** prelungire: ~ *rationis* CIC. continuarea unui raţionament.
Didyma, *ae f.* localitate lîngă Milet, avînd un templu al lui Apollo // **Didymaeus** (*3*) *adj.* epitet al lui Apollo la Milet // **Didymēon,** *ī n.* templul lui Apollo la Didyma // **Didymēus,** *ī n.* Apollo.
diēcula, *ae f.* (dim. al lui *dies*) ziulică; perioadă scurtă de timp, termen: *huic* (*malo*) *erant dieculae* PL. Ps. *503* necazul ăsta mai avea şi pauze (cînd mai respiram), *dieculam ducere* CIC. Att. *5, 21, 13* a prelungi termenul (scadenţelor).
diēpristine (*-tini*) *adv.* în ajun GELL., MACR.
diēquarte, diēquarti, diēquartō sau **diē quartō** *adv.* **a.** (*formele* în e şi i) în patru zile (de acum înainte); **b.** (*formele* în o) acum patru zile GELL., MACR.
diēquinte şi **diēquinti** *adv.* în cinci zile (de acum înainte) GELL.
diērectē *adv.* atîrnînd spînzurat: *abi* ~ PL. du-te de te spînzură.

dīrectus (*3*) *adj.* întins pe cruce, răstignit, spînzurat: *i hinc* ~ PL. Merc. *183* du-te de te spînzură, du-te la dracu, *i dierecta cum sucula et cum porculis* PL. du-te la dracu cu scroafa şi cu purceii tăi; (*fig.*) *lien* ~ *est* PL. Curc. *240* splina îmi e în chinuri.

diēs, *ēī m.* şi *f. la sg.*; *m. la pl.* **1** zi: *postero* (*altero*) *die* CIC. a doua zi, *domi sedet totos* ~ PL. stă zile întregi acasă, *diem ex die exspectare* CIC. a aştepta zi de zi, *diem de die prospectans* LIV. aşteptînd zi de zi, *in posterum diem* CAES. pentru a doua zi, *in* ~ *singulos* PL. în fiecare zi, *in* ~ CIC. zi de zi, *in diem* zi de zi, *bis die* VERG. de două ori pe zi, *mille die sub Tartara misi* VERG. am trimis o mie de inşi în Infern într-o zi, *pridie eius diei* CAES. cu o zi înainte, *postridie eius diei* CAES. a doua zi; (*în opoziţie cu noaptea*) ~ *noctesque* CIC. sau *diem noctemque* CIC. sau *diem noctem* CIC. ziua şi noaptea, *noctes diesque* CIC. noaptea şi ziua, *nocte dieque* OV. noaptea şi ziua *die et* (*ac*) *nocte* CIC. ziua şi noaptea, *multo die* CAES. cînd ziua e pe trecute, *ad multum diem* (*diei*) CAES. pînă spre sfîrşitul zilei, *de die* PL. în plină zi, *cum die* OV. de cu ziuă (în zori); **2** zi fixată (dată), termen: ~ *coloquio dictus est* CAES. a fost fixată o zi pentru convorbire, *ad* (*in*) *diem certam* CAES. la o dată hotărîtă, *die constituta* CAES. în ziua hotărîtă, *praeterita die qua…* CAES. trecînd ziua în care…, ~ *pecuniae* CIC. ziua de plată, ~ *indutiarum* NEP. data încetării armistiţiului, ~ *annua* CIC. termen de un an; **3** ziua cuiva (*de naştere*, *de moarte etc.*): *diem meum scis esse III Non. Ian.* CIC. ştii că ziua mea de naştere e la 3 ian., *obire diem supremum* SUET., *obire suum diem* CIC., *obire diem* NEP. a înfrunta ziua din urmă, a muri, *venit summa* ~ VERG. a sosit ultima zi, *stat sua cuique* ~ VERG. fiecare îşi are ziua scrisă lui, *Nonis Martiis*, *die tuo* CIC. la 7 martie, ziua ta (de febră); **4** zi memorabilă: ~ *Cannensis* FLOR. ziua înfrîngerii de la Cannae, *ille* ~ *Sullanus* CIC. acea zi a victoriei lui Sulla; **5 a.** zi de lucru, de marş, de călătorie: *ut possint sole reducto exercere diem* VERG. ca să poată, soarele potolindu-se, să-şi facă munca zilnică, *totum diem mecum scrutor* SEN. îmi analizez ce-am făcut toată ziua, *haec regio dierum plus triginta in longitudinem patens* LIV. această regiune, care se întinde în lungime pe o distanţă mai mare de treizeci de zile de mers; **b.** (*oc.*) zi bună, zi rea (*ca dispoziţie sufletească*): *qualem diem Tiberius induisset* TAC. în ce dispoziţie era Tiberius în acea zi; **6 a.** timp, răgaz: *diem inquirendi perexiguum postulare* CIC. a cere un mic răgaz spre a cerceta, *diem ad deliberandum sumere* CAES. a-şi rezerva timpul spre a delibera; **b.** (*poet.*) timpul (*în general*): ~ *non levat luctum hunc* CIC. timpul nu uşurează această durere; **7** lumina zilei: *non cernitur* ~ PLIN. nu se vede lumina zilei, (*frecv. poet.*) *iam* ~ *caelo concesserat* VERG. lumina zilei dispăruse de pe cer, *volumina fumi infecere diem* OV. rotocoalele de fum au acoperit lumina zilei, *alma* ~ *hebetarat sidera* OV. lumina dalbă a zilei făcuse să scapete stelele; **8** cer, climă, vreme: *totumque per annum durat aprica* ~ VAL. FL. vremea însorită durează tot anul, ~ *tranquillus* PLIN. vreme liniştită; [forme arh.: genit. sg. *dies* ENN., *die* VERG., *dii* VERG.; dat. sg. *die* PL.].

Diēs, *ēī m.* şi *f.* (*personif.*) *1*) *m.* Ziua; *2*) *f.* fiica Haosului, Mama cerului şi a pămîntului; *3*) mama primei Venus CIC.

diesis, *eos f.* diez (*sfert de ton în muzica mai veche*) VITR.; semiton (*în sistemul lui Pythagora*) CHALCID.

Diespiter, *tris m.* Iupiter; (*oc.*) Pluton LACT.

dietēris, *idis f.* perioadă de doi ani CENS.

diezeugmenos, *on adj.* (*muzic.*) separat VITR.

diffāmātiō, *ōnis f.* răspîndire, divulgare AUG.

diffāmō (*I*) *vt.* **1** a răspîndi un zvon urît; a defăima: *prava diffamantes* TAC. cei care răspîndesc zvonuri defăimătoare, ~ *aliquem probroso carmine* APUL. a defăima pe cineva prin versuri satirice, (*cu inf.*) *diffamat incendio domum suam possideri* APUL. răspîndeşte zvonul că focul i-a cuprins casa; **2** a face cunoscut peste tot OV., TAC.

diffarreātiō, *ōnis f.* desfacere a unei căsătorii contractate prin *confarreatio*.

differens, *ntis p. pr. v.* **differo**; (*adj. comp. tard.*) *differentior* VULG. superior // **subst.** *n.* diferenţă QUINT. *5, 10, 55.*

differenter *adv.* diferit SOL.

differentia, *ae f.* **a.** diferenţă: ~ *morum* PETR. diferenţa moravurilor; **b.** (*spec.*) (*sg.*) caracter distinctiv; (*pl.*) *differentiae* obiecte distincte, speţe: *ad plures differentias pertinens* CIC. aparţinînd mai multor obiecte distincte.

differitās, *ātis f.* diferenţă LUCR. *4, 634* şi ARN.

differō, *differre*, *distulī*, *dīlātum vt.* şi *vi.* **1** a purta (în părţi diferite), a răspîndi, a risipi: *ignem distulit ventus* CAES. vîntul a răspîndit focul, *aquilo nubila differt* VERG. acvilonul risipeşte norii, *nos tempestas dextrovorsum differt ab illis* PL. pe noi furtuna ne aruncă la dreapta, depărtîndu-ne de ei, *Mettum in diversa quadrigae distulerant* VERG. carele mînate în direcţii contrare sfîşiaseră corpul lui Mettes, ~ *ulmos in versum* VERG. a transplanta ulmii, aliniindu-i; **2** (*preclas.*) *differri* a nu-şi găsi locul, a fi agitat, a fi chinuit: ~ *amore istius* PL. a fi chinuit de iubire pentru femeia asta, *differor laetitiā* PL. mor de bucurie, ~ *doloribus* TER. sînt sfîşiat de chinuri; **3** a purta vorba din loc în loc, a răspîndi zvonuri; (*despre pers.*) a vorbi de rău, a defăima: ~ *rumores* VARR. a răspîndi zvonuri, *rumore dilato Dioni vim allatam* (*esse*) NEP. răspîndindu-se zvonul că Dion a fost victima unui act de violenţă, (urmat de *quasi* sau *tamquam*) *rumore dilato quasi eumdem discruciatum necasset* SUET. răspîndindu-se zvonul cum că l-ar fi omorît în torturi, *quo pertinuit differri etiam per externos, tamquam veneno esset interceptus* TAC. la ce a mai folosit să se răspîndească şi printre străini zvonul că a fost otrăvit; *differebant imminentes dominos variis rumoribus* TAC. îi vorbeau de rău în chip diferit pe stăpînii ce aveau să urmeze; **4** a purta de la o zi la alta, a lăsa pentru altă dată, a amîna: ~ *quotidie rem* CIC. a amîna în fiecare zi un lucru, ~ *diem de die* LIV. a amîna zi după zi, *reliqua differamus in crastinum* CIC. pe celelalte să le lăsăm pe mîine, ~

in adventum tuum CIC. a amîna pînă la sosirea ta, ~ *aliquem petentem* SUET. a amîna pe cineva care solicită, *quaerere distuli* HOR. am neglijat să mă informez, *nihil dilaturi, quin periculum summae rerum facerent* LIV. hotărîţi să nu întîrzie o clipă să pună totul în primejdie, *legati ad novos magistratus dilati* LIV. solii amînaţi pînă la instalarea noilor demnitari; 5 (*fără pf. şi supin*) a diferi, a se deosebi: ~ *multum, paulum, ex aliqua parte* CIC. a diferi mult, puţin, întrucîtva, ~ *ab oratoribus* CIC. a se deosebi de oratori, *hoc ab reliquis differunt quod...* CAES. prin aceasta se deosebesc de ceilalţi, anume că..., *inter se plurimum differunt* QUINT. între ei se deosebesc foarte mult, *differt sermoni* HOR. se deosebeşte de proză, *haud multum differens ostrearum conchis* PLIN. nu mult deosebită de scoicile stridiilor, *quid enim differt ne... an...* HOR. ce diferenţă este dacă... sau..., *ut non multum differat inter summos et mediocres viros* CIC. ca să nu existe diferenţă mare între oamenii mari şi cei de rînd.

differtus (*3*) *adj.* [*dis + farcio*] plin, ticsit, umplut (de) [cu abl.]: *provincia differta exactoribus* CAES. provincia plină de perceptori, *non satiatus modo, sed* ~ SEN. RH. nu numai sătul, dar şi ghiftuit, *differtum forum* HOR. forul ticsit (de lume).

diffibulō, *āre vt.* a scoate agrafa STAT.

difficilē *adv.* greu, dificil VELL., PLIN.

difficilis (*2*) *adj.* [superl. *difficillimus*] 1 greu (cu dificultăţi), dificil: *in locos difficiles* SALL. în locuri la care se ajunge greu, *iter difficile* CAES. drum greu de făcut, *difficiles valles* CAES. văi prăpăstioase, *difficillimo reipublicae tempore* CIC. într-un moment foarte greu pentru stat, *difficile dictu, factu* CIC. greu de spus, de făcut, *difficile ad fidem est* LIV. este greu să afirmi cu toată siguranţa, *moderatio tuendae libertatis... in difficili est* LIV. moderaţia în apărarea libertăţii este un lucru greu; 2 (*fig., despre caracter*) dificil, greu de mulţumit, pretenţios, susceptibil, ursuz, aspru, neînduplecat: *difficiles senes* CIC. bătrînii cărora e greu să le intri în voie, *parens in liberos* ~ CIC. părinte aspru cu copiii, *Penelope ~ procis* HOR. Penelope, inflexibilă faţă de pretendenţi.

difficiliter *adv.* (comp. *difficilius*, superl. *difficillime*) greu, dificil.

difficul *adv.* (*arh.*) *v.* **difficile** VARR.

difficultās, *ātis f.* 1 **a.** greutate, dificultate: ~ *navigandi* CAES. greutatea navigării, ~ *viarum* CAES. dificultăţile pe care le opuneau drumurile, ~ *morbi* CELS. greutatea vindecării bolii, *difficultatem habere* QUINT. a prezenta o greutate, a fi greu, *afferre difficultatem ad...* CAES. a pricinui greutate la...; **b.** (*oc.*) situaţie dificilă, strîmtorare, lipsă: ~ *nummaria* sau *rei nummariae* CIC. situaţie bănească dificilă, ~ *rei frumentariae* CAES. lipsă de grîu, *summa in difficultate navium* CIC. într-o lipsă foarte mare de corăbii; 2 (*despre persoane*) caracter dificil, fire nesuferită: *difficultatem exsorbuit* CIC. le-a înghiţit firea lor nesuferită; [genit. pl. *-tum*, dar şi *-tium* LIV.].

difficulter *adv.* greu, cu greutate CAES. ş.a.

diffidens, *ntis p. pr. v.* **diffido** // **adj.** neîncrezător SUET. ş.a.

diffidenter *adv.* cu neîncredere, şovăitor CIC., LIV.

diffidentia, *ae f.* neîncredere, lipsă de încredere SALL.

diffidī *pf. v.* **diffindo**

diffidō, *ere, fisus sum vi. semi-dep.* (cu *dat.*, rar cu *abl.*) a nu avea încredere, a-şi pierde încrederea, a-şi pierde nădejdea: ~ *sibi* CIC. a nu avea încredere în sine, ~ *suae atque omnium saluti* CAES. a-şi pierde încrederea în salvarea sa şi a tuturor, *cum ingenio eius diffisus, tum occasione* SUET. neîncrezător atît în inteligenţa lui, cît şi într-o împrejurare fericită, (cu *ac. şi inf.*) *invenire se posse quod cuperent diffisi sunt* CIC. şi-au pierdut nădejdea că ei ar putea să găsească ceea ce doreau, ~ *ne terras aeterna teneret nox* LUCR. a se teme ca noaptea veşnică să nu stăpînească pămînturile.

diffindō, *ere, fidī, fissum vt.* 1 a despica, a sparge în două, a tăia: ~ *terram* LUCR. a despica pămîntul, (*fig.*) *diffidit urbium portas muneribus* HOR. (Filip) a forţat porţile oraşelor cu darurile sale (prin corupţie), *nihil hinc ~ possum* HOR. nu pot tăia nimic de aici (sînt de acord cu tine), ~ *servi tenacitatem* APUL. a înfrînge încăpăţînarea sclavului; 2 (*expr. ca term. publ.*) ~ *diem* a amîna treaba unei zile (*proces, afacere, depunerea unei legi*), *triste omen diem diffidit* LIV. o prevestire de rău augur amînă prezentarea legii; (*fig.*) *diem ~ somno* VARR. a întrerupe activitatea zilei trăgînd un somn, a-şi face siesta.

diffingō, *ere vt.* a făuri din nou, dînd altă formă; (*fig.*) a schimba, a transforma HOR.

diffiniō *v.* **definio**

diffissiō, *ōnis f.* [*diffindo*] amînare la o altă dată.

diffissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **diffindo**

diffīsus[2] (*3*) *p. pf. v.* **diffido**

diffiteor, *ērī vt.* a tăgădui, a nu recunoaşte OV., QUINT.

difflātus, abl. *-ū, m.* [numai *abl.*] suflare în sensuri diferite (a vîntului).

difflētus (*3*) *p. pf.* şi *adj.* stricat de plîns: *diffletis oculis* APUL. cu ochii stricaţi de plîns.

difflō (*I*) *vt.* a împrăştia suflînd: ~ *legiones spiritu* PL. a mătura legiunile doar suflînd asupra lor.

diffluentia, *ae f.* revărsare; (*fig.*) exces AUG.

diffluō, *ere, flūxī, flūxum vi.* 1 **a.** a curge (în părţi diferite), a da pe dinafară, a se revărsa: *quassatis vasis diffluit humor* LUCR. vasele spărgîndu-se, apa curge în toate părţile; (*fig.*) *quasi extra ripas diffluentes* CIC. revărsîndu-mă, ca să zic aşa, peste maluri, *verba soluta et diffluentia* CIC. cuvinte fără legătură şi aruncate la întîmplare; **b.** (*spec.*) a înota în: *sudore diffluentes* PHAEDR. şiroind de sudoare, ~ *deliciis* CIC. a înota în plăceri, *Graeci ardentes his studiis, otio vero diffluentes* CIC. grecii care sînt pasionaţi de aceste studii, iar timp liber au din belşug; 2 (*fig.*) a se topi, a pieri: *privata cibo natura animantium diffluit* LUCR. lipsite de hrană, vieţuitoarele pier, ~ *risu* APUL. a muri de rîs, *iuga montium diffluunt* SEN. vîrfurile munţilor se teşesc.

diffluus (*3*) *adj.* care dă pe dinafară *ap.* MACR.

diffluviō, *āre vt.* a împărţi în două COL.

diffringō, *ere, frēgī, fractum vt.* a sparge, a face țăndări PL. ș.a.
diffūdī *pf. v.* **diffundo**
diffugiō, *ere, fūgī vi.* a fugi care încotro (în dezordine), a se risipi; a dispărea: *metu perterriti diffugimus* CIC. înspăimîntați de frică, fugim care încotro, *silvis diffugiunt armenta* VERG. cirezile fug în păduri, *spiritus unguenti diffugit in auras* LUCR. mirosul parfumului se răspîndește în aer, *diffugiunt stellae* OV. stelele apun, *diffugiunt nives* HOR. zăpezile se topesc.
diffugium, *iī n.* (numai pl. **diffugia**) fugă în toate părțile, risipire TAC.
diffugō, *āre vt.* a pune pe fugă, a risipi AUG.
diffulgurō, *āre vt.* a face să scînteieze SID.
diffulminō, *āre vt.* a risipi cu un trăsnet SIL.
diffunditō, *āre vt.* a răspîndi în toate părțile PL., AMM.
diffundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 (*despre lichide*) a răspîndi (vărsînd): *sanguis per venas in omne corpus diffunditur* CIC. sîngele se răspîndește în tot corpul prin vene, *tum freta diffundi iussit* OV. apoi, a poruncit să se reverse valurile, ~ *vinum de doliis* COL. a trece vinul din butoaie în alte vase; 2 (*gener.*) a răspîndi, a revărsa, a desfășura: (*frecv. pas. refl.*) *nitet diffuso lumine caelum* LUCR. cerul strălucește de lumina revărsată, *rami late diffunduntur* CAES. ramurile se întind larg în lături, ~ *signa caelo* HOR. a semăna stelele pe cer, *via latissimis pratis diffunditur* PLIN. drumul se revarsă în pajiști foarte întinse, ~ *equitem latis campis* VERG. a desfășura călăreții pe cîmpiile întinse, ~ *flammam in omne latus* OV. a împrăștia flăcările în toate părțile, *dederatque comam* ~ *ventis* VERG. își lăsase pletele vîntului să le desfacă (în bătaia vîntului); (*fig.*) *di vim suam longe lateque diffundunt* CIC. zeii își întind puterea în lung și în lat, *error longe lateque diffusus* CIC. greșeală răspîndită peste tot, ~ *dolorem suum flendo* OV. a-și revărsa (ușura) durerea plîngînd, ~ *crimen paucorum in omnes* OV. a extinde vina cîtorva asupra tuturor, *haec passim dea virum diffundit in ora* VERG. aceste bîrfeli zeița le face să treacă din gură în gură peste tot; 3 a dilata, a destinde, a înveseli: ~ *animos munere Bacchi* OV. a înveseli sufletele cu darurile lui Bacchus, *diffudit vultus* OV. și-a înseninat fața, *diffusus in risum* PETR. umflîndu-se de rîs.
diffūsē *adv.* 1 împrăștiat: *res* ~ *dictae* CIC. lucruri spuse împrăștiat; 2 (*comp.*) *diffusius* CIC. mai larg, mai dezvoltat.
diffūsilis (*2*) *adj.* expansibil LUCR.
diffūsiō, *ōnis* f. 1 revărsare, întindere peste margini MART. CAP.; 2 înseninare: ~ *animi* SEN. înseninarea sufletului.
diffūsus (*3*) *p. pf. v.* **diffundo** // **adj.** 1 larg, întins: ~ campus MART. cîmpie întinsă, *opus diffusum* PLIN. lucrare întinsă (mare); 2 împrăștiat, răspîndit CIC.
diffutūtus (*3*) *adj.* sleit de excese sexuale CATUL.
digamia, *ae f.* a doua căsătorie TERT.; bigamie HIER.
digamma, *n. indecl.*, **digammon**, *ī n.* și **digammos**, *ī f.* Ϝ digama (*literă din alfabetul eolic*); (*în glumă*) *tuum digamma* CIC. digama al tău, registrul tău de conturi (F prescurtare a lat. *fenus* = dobîndă).
digamus, *a m.* și *f.* căsătorit (-ă) a doua oară TERT. ș.a.
Dīgentia, *ae f.* rîușor lîngă proprietatea lui Horatius în țara sabină (*azi, Licenza*).
dīgeriēs, *ēī f.* 1 aranjare, dispunere MACR.; 2 digestie COD. TH.
dīgerō, *ere, gessī, gestum vt.* [*dis* + *gero*] (a duce în părți diferite) 1 a despărți, a separa: *interdum* (*insulae*) *ventis digeruntur* PLIN. IUN. uneori, insulele (plutitoare) sînt mînate în părți diferite de vînturi, *nubes digeruntur* SEN. norii se destramă, *septem digestus in cornua Nilus* OV. Nilul care se ramifică în șapte brațe, *dentes qui digerunt cibum* PLIN. dinți care mărunțesc mîncarea; 2 (*med.*) a descompune, a dizolva, a topi, a digera; a elibera stomacul; a slăbi corpul; a agita (*un bolnav*) CELS. ș.a.; 3 a dispune, a repartiza, a aranja, a orîndui: *vaporem huc illuc digerit* PLIN. IUN. repartizează pretutindeni vaporii, *quas* (*tabulas*) *diligentissime legi et digessi* CIC. pe care acte le-am citit și le-am clasat foarte atent, *in omnes partes corporis digeruntur* CELS. (alimentele) sînt distribuite în toate părțile corpului, ~ *bibliothecam* CIC. a aranja o bibliotecă, ~ *capillos* OV. a-și aranja părul, ~ *stercus in prata* COL. a întinde regulat bălegarul pe pășuni; 4 (*fig.*) **a.** a diviza, a dispune, a ordona: *annum non in totidem species digerunt* TAC. nu împart anul în tot atîtea anotimpuri ca noi, ~ *omne ius civile in genera* CIC. a diviza tot dreptul civil în unele chestiuni generale, *carmina digerit in numerum* VERG. dispune în ordine versurile profetice; **b.** a expune, a trata: ~ *aliquid suo loco* PLIN. a descrie ceva la locul său, *argumentum digestum tumore tragico* AMM. subiect tratat în stil emfatic de tragedie, *ut nec quid quoque anno actum sit* ~ *possis* LIV. încît nu poți să expui clar ce s-a întîmplat în fiecare an, *ita digerit omina Calchas* VERG. așa tîlcuiește Calchas prevestirile; **c.** a calcula: *qui matris digerit annos* OV. care calculează anii de trăit ai mamei lui.
dīgesta, *ōrum n. pl.* lucrare împărțită în cărți, capitole, paragrafe; (*spec.*) „Pandecte" (*colecție de legi*) sau „Biblia"; (*sg.*) *digestum Lucae* TERT. evanghelia lui Luca.
dīgestibilis (*2*) *adj.* ușor de digerat APIC.
dīgestim *adv.* în mod ordonat PRUD.
dīgestiō, *ōnis f.* 1 descriere; calcul: ~ *Italiae in litteras* PLIN. descriere alfabetică a Italiei, ~ *annorum* VELL. calculul anilor; 2 (*ret.*) diviziune pe puncte a unei idei generale CIC.; 3 digerare CELS.
dīgestus[1] (*3*) *p. pf. v.* **digero** // **digestissimus** (*3*) *adj.* care a digerat foarte bine M. EMP.
dīgestus[2], *ūs m.* 1 administrare STAT.; 2 digestie TERT.
digitābulum, *ī n.* deget de mănușă, mănușă VARR.
digitātus (*3*) *adj.* care are degete PLIN.
digitellum (**digitillum**), *ī n.* (*bot.*) digitală, degețel-roșu (*Digitalis purpurea*) COL. ș.a.
digitulus, *ī m.* degețel PL., CIC.
digitus, *ī m.* 1 deget (*de la mînă*): ~ *pollex* CAES. degetul cel mare, policar, ~ *index* HOR. sau *salutaris*

SUET. degetul arătător, ~ *medius* QUINT. sau *infamis* PERS. sau *impudicus* MART. degetul mijlociu, ~ *medicus* PLIN. sau *medicinalis* MACR. degetul inelar, ~ *minimus* PLIN. degetul mic, *digitos comprimere* şi *digitos extendere* CIC. a strînge degetele, a întinde degetele, *attingere caelum digito* a atinge cerul cu degetul (a se crede într-al nouălea cer), *computare digitis* PL. a număra pe degete, *tuos digitos novi* CIC. ştiu cît de bine calculezi, *liceri digito* sau *tollere digitum* CIC. a ridica degetul (la licitaţii, la votare), *concurrere* sau *pugnare ad digitum* MART., QUINT. a lupta pînă ce unul dintre combatanţi ridică degetul (recunoscîndu-se învins), *ne digitum quidem alicuius rei causa porrigere* CIC. a nu mişca un deget pentru ceva (a nu-şi da nici o osteneală), *aliquem digito uno attingere* PL. a atinge pe cineva cu un deget (a nu-i face cine ştie ce rău); **2 a.** deget (*de la picior*): *insistere* (*summis*) *digitis* OV. a merge în vîrful picioarelor, *erigi in digitos* QUINT a se înălţa în vîrful picioarelor, *in digitos arrectus* VERG. înălţat pe vîrful picioarelor; **b.** (*rar*) gheară; **3** ramură mică; **4** deget (*ca unitate de măsură = a şaisprezecea dintr-un picior roman*): ~ *transversus* VARR. un lat de deget, *ab aliqua re non digitum transversum discendere* CAES. a nu se depărta de ceva nici cît un lat de deget.

dīgladiābilis (*2*) *adj.* bătăios, înverşunat PRUD.

dīgladior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se lupta (cu spada); (*fig.*) a se bate la cuţite: *de quibus inter se digladiari solent* (*philosophi*) CIC. chestiuni în privinţa cărora filozofii de obicei se bat la cuţite (nu se înţeleg).

digma, *atis n.* mostră, eşantion COD. TH.; insignă (*pe scutul soldaţilor*) VEG.

dignanter *adv.* binevoitor SYMM.

dignātiō, *ōnis f.* **1** stimă, consideraţie: *in principum dignationem pervenit* LIV. a ajuns să se bucure de stima conducătorilor; **2** rang, poziţie socială: *secundum dignationem* TAC. după rang, *is, modicus dignationis* TAC. acesta, modest ca poziţie socială.

dignē *adv.* demn, cum se cuvine: *quis Martem ~ scripserit?* HOR. cine ar putea să-l înfăţişeze cum trebuie pe Marte?, ~ *ac mereor* CIC. precum şi merit.

dignitās, *ātis f.* **1** merit, valoare (a cuiva): *aliquem pro dignitate laudare* CIC. a lăuda pe cineva după merit, *in beneficentia dilectus sit dignitatis* CIC. în serviciile pe care le faci, să existe o alegere după merit; **2** (*efect pentru cauză*): **a.** consideraţie, prestigiu, demnitate (*de care se bucură cineva*): *secundum locum dignitatis Remi obtinebant* locul al doilea în privinţa consideraţiei îl aveau remii, *neque suae dignitatis esse statuebat* CAES. nu socotea că (aceasta) este de demnitatea lui; **b.** rang, poziţie socială: *quem ex humili loco ad summam dignitatem perduxerat* CAES. pe care îl înaintase dintr-o stare modestă la cel mai înalt rang; **c.** funcţie socială înaltă: *laetor cum praesenti, tum etiam sperata tua dignitate* CIC. mă bucur atît de funcţia pe care o dobîndeşti, precum şi de aceea la care speri; (*pl.*) *dignitates* QUINT. persoane cu funcţii mari, demnitari; **3** simţul demnităţii, demnitate, onoare: *cum dignitate moriamur* CIC. să murim cu demnitate, *retinere asperis dignitatem* CIC. a-şi păstra demnitatea în împrejurări grele; **4** (*despre lucruri exterioare*) frumuseţe, maiestate, nobleţe: ~ *formae* SUET. frumuseţea trupului, *dignitatem porticus habet* CIC. porticul este impozant, ~ *verborum* CIC. nobleţea expresiilor, ~ *obsonii* PL. bunătatea aleasă a mîncărurilor.

dignitōsus (*3*) *adj.* distins PETR.

dignō (*1*) *vt.* a socoti pe cineva demn de..., (*pas.*) a fi socotit demn de...: *tali honore dignati sunt* CIC. au fost socotiţi demni de o astfel de cinste *coniugio Veneris dignatus* VERG. socotit demn de căsătoria cu Venus.

dignor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a socoti demn: *haud tali me dignor honore* VERG. nu mă socotesc demn de asemenea onoare, *quos non sermone, non visu dignatus erat* TAC. pe care (Tiberius) nu-i socotise vrednici să le adreseze o vorbă, o privire; (*cu 2 ac.*) *o, felix, quem dignabitur ista virum* OV. o, fericit acela pe care ea îl va socoti vrednic de bărbat, *regem nostrum dignatus est filium* CURT, l-a recunoscut pe regele nostru vrednic să-i fie fiu; **2** (*cu inf.*) a se învoi, a socoti potrivit, a voi: *Aeneas cui se dignatur iungere Dido* VERG. Aeneas cu care Dido se învoieşte să se însoţească, (*cu ac.*) *nullo Macedonum dignante imperium Parthorum* IUST. toţi macedonii dispreţuind imperiul parţilor.

dignoscentia, *ae f.* discernămînt AUG.

dignoscō (*dinoscō*), *ere, nōvī, nōtum vt.* a distinge, a deosebi: ~ *civem hoste* HOR. a distinge un cetăţean de un străin, ~ *dominum ac servum* TAC. a face diferenţă între stăpîn şi sclav, ~ *sonis homines* QUINT. a deosebi oamenii după glas, *inter se similes, vix ut ~ possis* OV. asemănători între ei, încît cu greu i-ai putea deosebi.

dignus (*3*) *adj.* **1** demn, vrednic: (*cu abl.*) ~ *laude* HOR. demn de laudă, ~ *mille verberibus* PL. meritînd o mie de lovituri, *dicta memoratu digna* VAL. MAX. cuvinte demne de memorat; (*cu prop. relat. la conjct.*) *videtur qui imperet dignus esse* CIC. se pare că este demn de a conduce, *Livianae fabulae non satis dignae sunt, quae iterum legantur* CIC. piesele lui Livius nu merită prea mult să fie citite din nou, *onus dignum, in quo omnes nervos aetatis contendas* CIC. sarcină pentru care merită să-ţi încordezi toată energia vîrstei; (cu *ut* şi conjct.) *quos ut socios haberes dignos duxisti* LIV. pe care i-ai socotit vrednici de a-i avea ca tovarăşi; (*cu inf., frecv. pas.*) *sed non una domus digna perire fuit* OV. dar nu numai o singură casă a meritat să piară, *puer ~ cantari* VERG. copil demn de a fi cîntat, *quae digna legi sint* HOR. care să fie demne de citit; (rar cu genit. şi *ad* cu ac.) *dignum memoriae* PHAEDR. lucru demn de amintit, ~ *huic ad imitandum* CIC. demn de a-i servi ca model, (*abs.*) *diligere non dignos* CIC. a-i iubi pe cei care nu merită, *digna indignaque pati* SEN. a suferi pe drept şi pe nedrept, (*arh. cu ac. pron. n.*) *dii tibi omnes, quod es ~, duint* TER. să-ţi dea zeii tot ceea ce meriţi; **2** potrivit, cuvenit: (*cu abl.*) *munera dignissima Venere* PL. darurile cele mai potrivite cu Venus, *et fortunā et clementiā Caesaris dignum* VELL. lucru potrivit şi cu situaţia, şi cu clemenţa lui Cae-

sar, *homine et amico dignum* CIC. lucru potrivit cu un om şi un prieten; (*cu genit.*) *utque probae dignum est* OV. şi cum se cuvine unei femei cinstite, (*cu dat.*) *huic maleficio dignum supplicium* RH. HER. pedeapsă potrivită cu această ticăloşie, (*cu* pro) *digna poena pro factis* SALL. pedeapsă potrivită cu faptele; *dignum est* se cuvine, *ut dignum est* TER. după cum se cuvine, *rem minus aegre quam dignum erat tulisse* LIV. (că) a suportat lucrul mai puţin greu decît s-ar fi cuvenit.

dīgredior, *gredī, gressus sum vi. dep.* a se despărţi, a se depărta, a pleca: *digredimur flentes* OV. ne despărţim plîngînd, *numquam est a me digressus* CIC. niciodată nu s-a despărţit de mine, ~ *ex eo loco* CAES. a se depărta de acest loc, ~ *domo* SALL. a ieşi de-acasă, ~ *in urbem* a se reîntoarce în oraş; (*fig.*) ~ *officio* TER. a se abate de la datorie, ~ *a causa* CIC. a se depărta de subiect, *saepe datur digrediendi locus* CIC. adesea se oferă prilejul de a face o digresiune.

dīgressiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) despărţire: *congressio, tunc vero ~ nostra* CIC. întîlnirea şi apoi despărţirea noastră; 2 abatere; digresiune: ~ *periucunda a proposita oratione* CIC. digresiune foarte plăcută de la tema propusă.

dīgressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **digreditor**

dīgressus[2], *ūs m.* 1 despărţire, depărtare: *digressum non tulissem* CIC. n-aş fi putut suporta despărţirea, *lunae* ~ CIC. depărtarea Lunii (de Soare); 2 digresiune, episod QUINT.

diiambus, *ī m.* (*vers.*) picior format din doi iambi, dublu iamb DIOM.

diiūdicātiō, *ōnis f.* hotărîre într-o dezbatere CIC.

diiūdicātrix, *īcis* f. cea care discerne APUL.

diiūdicō (*I*) *vt.* 1 a decide (*între mai multe lucruri*), a da o hotărîre, a judeca: ~ *controversiam* CIC. a rezolva o neînţelegere, *quam omnium vir esse optimam diiudicat* PL. pe care bărbatu-său o socoteşte cea mai bună dintre toate, *neque diiudicari poterat, uter utri virtute anteferendus videretur* CAES. nu se putea decide care din doi părea că trebuie pus mai presus în privinţa curajului, *discordiae civium ferro diiudicatae* VELL. dezbinări între cetăţeni, rezolvate cu sabia, *diiudicata fortuna belli* CAES. soarta războiului fiind decisă; 2 a distinge: *vera et falsa* (sau *vera a falsis*) CIC. a distinge adevărul de neadevăr.

diiugātiō, *ōnis f.* separare ARN.

diiugō, *āre, ātum vt.* a desjuga; (*fig.*) a despărţi ARN.

diiunct... *v.* **disiunct...**

dīlābidus (*3*) *adj.* [*dilabor*] care se uzează repede PLIN.

dīlābor, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* 1 a se scurge (risipindu-se), a se împrăştia, a se topi: *Fibrenus divisus in duas partes, rapide dilapsus in unum confluit* CIC. rîuşorul Fibrenus împărţit în două braţe, dînd pe dinafară cînd curge repede, se uneşte într-o singură albie, *glacies dilapsa* CIC. gheaţa care s-a topit, *dilabitur humor* PL. lichidul se scurge, *dilabente nebula* LIV. negura risipindu-se, *omnis et unā dilapsus calor* VERG. o dată cu aceasta, toată căldura trupului s-a risipit, *dilabens aestus* TAC. refluxul; 2 (*spec. despre mulţime, soldaţi*) a se împrăştia, a o şterge, a fugi: *exercitus eius, amisso duce, dilabitur* SALL. armata lui, după moartea comandantului, se împrăştie, *dilapsi e stationibus* LIV. părăsindu-şi posturile, *dilabi ab signis* LIV. a-şi părăsi unităţile, ~ *in oppida* LIV. a se împrăştia prin oraşe, *nocte in sua dilabi tecta* LIV. şi (că) noaptea se retrage fiecare în sălaşul lui; 3 a se nărui, a se face bucăţi, a se descompune: *aedes vetustate dilapsa* LIV. templu năruit de vechime, *ne vestis situ dilabatur* COL. ca stofa să nu putrezească, *dilapsa cadavera tabo* VERG. cadavre în descompunere, *dilapsa in cineres fax* HOR. torţă făcută cenuşă; 4 (*fig.*) a se nărui, a se risipi, a pieri, a dispărea: *dilapsa esse robora corporum animorumque* LIV. forţele fizice şi sufleteşti s-au năruit, *rem familiarem ~ sinere* CIC. a lăsa să se prăpădească averea, *praeclara facies, divitiae, vis corporis dilabuntur* SALL. frumuseţea chipului, bogăţia, forţa fizică sînt pieritoare, *omnis invidia dilabitur* LIV. orice invidie dispare, *dilabuntur curae* OV. grijile se risipesc.

dīlacerātiō, *ōnis f.* sfîşiere ARN.

dīlacerō (*I*) *vt.* a sfîşia: *dilacerant* (*canes*) *dominum sub imagine cervi* OV. cîinii îl sfîşie pe stăpînul lor, crezînd că este un cerb; (*fig.*) ~ *rem publicam* CIC. a sfîşia statul, ~ *opes* OV. a-şi mînca averile.

dīlāminō, *āre vt.* a despica (în două) OV.

dīlancinō, *āre vt.* a sfîşia AMM.

dīlaniō (*I*) *vt.* a sfîşia, a face bucăţi TAC.

dīlapidātiō, *ōnis* f. risipire COD. TH.

dīlapidō (*I*) *vt.* 1 a arunca în dreapta şi în stînga (*ca şi cum ai arunca pietre*), a risipi, a cheltui, a toca: *priusquam dilapidet nostras triginta minas* TER. înainte de a cheltui cele treizeci de mine ale noastre, ~ *ludis circensibus patrimonium suum* AMBR. a-şi toca averea cu spectacolele de circ; 2 a bate ca şi cu pietre: (*Iupiter*) *grandine dilapidans hominum labores* COL. (Iupiter) bătînd cu grindină truda oamenilor; 3 a pava cu piatră GROM.

dīlapsio, *ōnis f.* descompunere AUG.

dīlargior, *īrī, ītus sum vt. dep.* a da în dreapta şi în stînga, a dărui cu genorizitate: *Sulla qui omnia quibus voluit dilargitus est* CIC. Sulla care a dăruit cui a vrut totul; (*sens. pas.*) *dilargitis proscriptorum bonis* SALL. bunurile proscrişilor fiind date oricui.

dīlātātiō, *ōnis f.* extindere, mărire TERT.

dīlātiō, *ōnis f.* 1 amînare: ~ *comitiorum* CIC. amînarea alegerilor; 2 interval APUL. M. *11, 11.*

dīlātō (*I*) *vt.* a lărgi, a extinde, a mări: ~ *castra* LIV. a lărgi tabăra, ~ *fundum* CIC. a-şi mări proprietatea, ~ *manum* CIC. a desface palma; (*fig.*) ~ *orationem* CIC. a lungi discursul, ~ *argumentum* CIC. a dezvolta subiectul, *valide dilatandis litteris* CIC. prin lungirea prea mare a vocalelor, *quo quis minus ingenio valet, hoc se magis ~ conatur* QUINT. cu cît cineva are mai puţin talent, cu atît încearcă să-şi dea mai mare importanţă („să se umfle").

dīlātor, *ōris m.* cel care tot amînă (*să facă ceva*) HOR.

dīlātōrius (*3*) *adj.* de amînare, dilatoriu GAI., DIG.

dīlātus (*3*) *p. pf. v.* **differo**

dīlaudō, *āre vt.* a lăuda în toate privinţele CIC. Att. *4, 17, 5.*

dīlectiō, *ōnis f.* iubire TERT. ş.a.
dīlector, *ōris m.* iubitor, prieten TERT.
dīlectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **diligo** // **adj.** drag (cuiva) // **dīlectī**, *ōrum m. pl.* favoriţi, preferaţi SUET.
dīlectus[2], *ūs m. v.* **delectus**
dīlīdō, *ere vt.* a sparge, a despica PL.
dīligens, *ntis p. pr.* (*v.* **diligo**) care iubeşte // **adj.** (care se ocupă din toată inima de ceva, în opoziţie cu *neglegens*) zelos, atent, exact, scrupulos, îngrijit, grijuliu: ~ *in philosophia* CIC. zelos în studiul filozofiei, (*cu genit.*) *omnis officii diligentissimus* CIC. cel mai scrupulos în împlinirea oricărei datorii, ~ *veritatis* NEP. scrupulos faţă de adevăr, ~ *compositionis* QUINT. îngrijit în compoziţie, ~ *imperii* NEP. sever la conducere, ~ *ad reportandum* CIC. punctual în restituirea obiectelor, (*cu dat.*) *equis alendis diligentes* CIC. grijulii cu întreţinerea cailor, *ex re familiari cuius diligentissimus erat* SUET. din averea proprie, de care era foarte grijuliu (econom): (*cu nume de lucru*) *diligentes litterae de omnibus rebus* CIC. scrisoare amănunţită despre toate lucrurile, *diligentior notitia* PLIN. o cunoaştere mai exactă.
dīligenter *adv.* atent, cu grijă, exact: *aliquem benigne et* ~ *audire* CIC. a asculta pe cineva cu bunăvoinţă şi atent, *diligentius eam rem cognoscere* CAES. a cunoaşte mai exact acest lucru, *eos diligentissime conservare* CAES. a-i păzi cu foarte mare grijă.
dīligentia, *ae f.* zel, atenţie, conştiinciozitate, grijă, purtare de grijă, preocupare: *cura atque* ~ CIC. grija şi zelul, *pro mea in republica* ~ CIC. în raport cu zelul meu pentru republică, *adhibere dignitatis diligentiam* CIC. a se preocupa de demnitate, ~ *sacrorum* CIC. purtare de grijă a celor sfinte, *res familiaris conservari debet diligentiā et parsimonia* CIC. averea trebuie păstrată cu grijă şi economie.
dīligibilis (*2*) *adj.* recomandabil HIER.
dīligō, *ere, lēxi, lectum vt.* a alege, a aprecia în mod deosebit, a preţui, a ţine (la cineva), a iubi: *non diligi solum, sed etiam amari* CIC. a fi nu numai apreciat, dar chiar şi iubit, *alicuius consilia non maxime* ~ CIC. a nu fi prea încîntat de planurile lui, *auream quisquis mediocritatem diligit* HOR. cine preferă minunata cale de mijloc, *feminarum nulla'st quam aeque diligam* PL. nu e nici una dintre femei la care să ţin mai mult; (*cu nume de lucru*) *valles diligit abies* PLIN. bradul preferă văile.
dīlōrīcō (*I*) *vt.* a sfîşia la piept (*un veşmînt*): ~ *tunicam et cicatrices ostendere* CIC. a sfîşia tunica (acuzatului) şi a-i arăta cicatricele.
dīlōris (*2*) *adj.* cu două benzi VOP.
dīlūceō, *ēre vi.* a se arăta clar, a fi evident: ~ *brevi fraus coepit* LIV. înşelătoria a început repede să se vadă.
dīlūcescō, *ere, luxī vi.* (*despre lumina zilei*) a apărea, a se lumina de ziuă: *omnem crede diem tibi diluxisse supremum* HOR. crede că orice zi care începe să lumineze îţi este ultima: (*impers.*) *cum iam dilucesceret* CIC. pe cînd se lumina de ziuă; (*fig.*) *diluxit, patet* CIC. s-a limpezit, e clar.
dīlūcidē *adv. luminos* PLIN.; (*fig.*) limpede, clar: ~ *expedire* TER. a expune clar, ~ *lex vetat* CIC. legea interzice în mod clar.
dīlūcidō (*I*) *vt.* a limpezi, a clarifica TERT.
dīlūcidus (*3*) *adj.* **1** luminos, strălucitor PLIN.; **2** (*fig.*) limpede, clar: *dilucidis verbis uti* CIC. a folosi cuvinte clare.
dīlūculat *impers.* se crapă de ziuă GELL.
dīlūculum, *ī n.* zori de zi, revărsatul zorilor PL., CIC.
dīlūdium, *iī n.* pauză între două reprize la luptele de gladiatori HOR. *Ep. 1, 19, 47.*
dīluō, *ere, luī, lūtum vt.* **1** a strica (spălînd); a curăţa (spălînd): *ne aqua lateres dilueret* CAES. ca apa să nu strice, spălînd, cărămizile, *aether pluviā ingenti sata diluit* VERG. cerul strică semănăturile, inundîndu-le cu o ploaie mare, ~ *vulnus aceto* PETR. a curăţa rana spălînd-o cu oţet, ~ *colorem* PLIN. a spălăci culoarea; **2** a dizolva, a dilua, a topi (într-un lichid): *favos dilue Baccho* VERG. topeşte miere în vin, *venenum diluit* LIV. dizolvă otrava; **3** (*fig.*) a slăbi, a risipi, a înlătura: ~ *molestias* CIC. a risipi necazurile, ~ *eius auctoritatem* SEN. a slăbi autoritatea acestuia, ~ *crimen* CIC. a respinge învinuirea, ~ *curam mero* OV. a îneca grijile în vin; **4** (*rar*) a lămuri: *mihi quod rogavi, dilue* PL. explică-mi ce te-am întrebat.
dīlūtē *adv.* diluat: *dilutius bibere* CIC. a bea mai diluat (cu apă).
dīlūtiō, *ōnis f.* justificare (*la o învinuire*) HIER.
dīlūtum, *ī n.* infuzie PLIN.
dīlūtus (*3*) *p. pf. v.* **diluo** // **adj.** **1** diluat, slab: *vinum dilutius* CELS. vin mai diluat, ~ *odor* PLIN. miros slab, ~ *rubor* PLIN. roşu deschis; **2** (*oc.*) băut: *paulo dilutior* AUS. puţin cam stropit.
dīluviālis (*2*) *adj.* de inundaţie SOL.
dīluviēs, *ēī f.* inundaţie, potop LUCR., HOR. ş.a.
dīluviō[1], *āre vt.* a inunda LUCR.
dīluviō[2], *ōnis f. v.* **dīluvium** TERT.
dīluvium, *iī n.* **1** potop, inundaţie; potopul lumii: *fatali die diluvii* SEN. în ziua fatală a potopului universal, *ante diluvium* HIER. înainte de potop; **2** (*fig.*) dezastru, prăpăd VERG. Aen. *7, 228.*
dimachae, *ārum m. pl.* soldaţi (macedoni) care luptă şi pedestru, şi călări CURT.
dīmadescō, *ere, maduī vi.* a se topi LUC.
dīmānō (*I*) *vi.* a se răspîndi, a se întinde CIC.
dīmensiō, *ōnis f.* **1 a.** măsurare CIC.; **b.** dimensiune, întindere MACR.; **c.** măsură metrică (*la vers*) QUINT.; **d.** axul pămîntului; **2** raţie dată soldaţilor VEG.
dīmensus (*3*) *p. pf. v.* **dimetior**
dimeter, *tra, trum adj.* de două măsuri (*la vers*) // **dimeter (dimetrus)**, *ī m.* un dimetru (*la vers*) DIOM.
dīmētiens, *ntis f.* diametru PLIN.
dīmētior, *mētīrī, mēnsus sum vt. dep.* **1** a măsura (*luînd dimensiunile*): *studium dimetiendi caeli* CIC. pasiunea de a măsura cerul, ~ *syllabas* QUINT. a măsura silabele // **dimensus** (*3*) *p. pf.* (*frecv. cu sens pas.*) *tigna dimensa ad altitudinem fluminis* CAES. ţăruşi calculaţi după adîncimea fluviului, *opere dimenso* CAES. suprafaţa castrului fiind jalonată; **2** a socoti, a număra: ~ *digitis* CIC. a număra pe degete.
dīmētō (*I*) *vt.* şi **dīmētor**, *ārī vt. dep.* a delimita, a trasa: *locum castris dimetari iussit* LIV. a poruncit să se delimiteze locul pentru castru.
dimetria, *ae f.* poezie în dimetri iambici AUS.

dīmicātiō, *ōnis f.* **a.** încăierare, luptă, bătălie: ~ *proelii* CIC. încăierare la luptă, *universae rei* ~ LIV. sau *universa* ~ LIV. lupta decisivă; **b.** (*cu genit.*) luptă care pune în joc, risc de a pierde: ~ *vitae* CIC. lupta care pune în joc viaţa, ~ *capitis, famae, fortunarum* CIC. risc de a-şi pierde viaţa, numele, bunurile.
dīmicō (*I*) *vi.* **a.** a se încăiera la luptă, a lupta, a se bate: ~ *proelio* CAES. a se încăiera la luptă, ~ *armis* CAES. a se lupta cu armele, ~ *equitatu* NEP. a da o luptă de cavalerie, ~ *pro libertate* CIC. a lupta pentru libertarte; **b.** (cu *de* şi abl. sau numai abl.) a-şi pune în joc..., a-şi risca...: ~ *de capite* CIC. sau *capite suo* LIV. a-şi pune în joc viaţa; [inf. pf. *dimicuisse* OV.].
dīmidia, *ae* (subînţ. **pars**) *f.* jumătate PLIN.
dīmidiātiō, *ōnis f.* înjumătăţire TERT.
dīmidiō, *are, ātum vt.* a împărţi în două // **dimidiatus** *p. pf.* (*3*) (*frecv.*) pe jumătate, jumătate: *dimidiatus mensis* CIC. jumătate de lună, *dies est dimidiatus mortuos* PL. ziua este pe jumătate trecută, *dimidiatum aprum apposuit* SUET. a pus pe masă o jumătate de mistreţ, *procellunt sese in mensam dimidiati* PL. se întind asupra mesei cu jumătate de corp (din lăcomie).
dīmidium, *iī n.* jumătate: *dimidio horae* LUCIL. într-o jumătate de oră, ~ *tributi* LIV. jumătate din tribut, *dimidio plus* CIC. cu o jumătate mai mult, *dimido minor quam Britannia* CAES. cu o jumătate mai mică decît Britannia, (*sens comparat.*) ~ *militum quam quod acceperat* LIV. jumătate dintre soldaţi faţă de ceea ce primise.
dīmidius (*3*) *adj.* (pe) jumătate: *dimidia pars terrae* CIC. o jumătate din pămînt, ~ *patrum, dimidius plebis* LIV. pe jumătate aparţinînd patricienilor, pe jumătate plebei.
dīminuō, *ere vt.* a face bucăţi, a zdrobi: *illi diminuam caput* PL. îi voi zdrobi capul.
dīminūt... *v.* **deminut...**
dīmissiō, *ōnis f.* **1** trimitere (în părţi diferite), lăsare (să plece): *dimissiones libertorum ad diripiendas provincias* CIC. trimitere de liberţi spre a jefui provinciile; **2** (*spec.*) **a.** concediu: *classis inops propter dimissionem propugnatorum* CIC. flotă neputincioasă din cauza concediului dat soldaţilor; **b.** ~ *sanguinis* CELS. lăsare de sînge; **c.** iertare (de păcate) AUG.; **d.** slăbire a febrei, a bolii C. AUR.
dīmissor, *ōris m.* cel care iartă (păcatele) TERT.
dīmissōriae litterae *f. pl.* scrisoare de trimitere la o instanţă superioară DIG.
dīmissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dimitto**
dīmissus[2], *ūs m.* trimitere, expediere DIOM. ş.a.
dīmittō, *ere, mīsī, missum vt.* **1** a trimite (în părţi diferite): *pueros circum amicos dimittit* CIC. trimite sclavii pe la prieteni, ~ *litteras circa municipia* (*litteras per omnes provincias*) CAES. a trimite circulare în municipii (în toate provinciile), ~ *speculatores in omnes partes* CAES. a trimite iscoade în toate părţile, ~ *nuntios ad Ceutrones* CAES. a trimite mesageri la ceutroni, ~ *nuntios tota civitate Aeduorum* CAES. a trimite vestitori în tot ţinutul aeduilor, ~ *aciem in omnes partes* OV. a-şi întoarce privirea în toate părţile; **2** (*despre o adunare*) a ridica, a da drumul: *senatu dimisso* CIC. şedinţa senatului ridicîndu-se, ~ *concilia* CIC. a încheia adunările, ~ *copias, milites, exercitum* CAES. a da drumul trupelor, soldaţilor, armatei; **3 a.** a trimite (de lîngă sine), a lăsa să plece, a lăsa să scape: *eum ~ ab se et amandare in ultimas terras* CIC. a-l lăsa să plece de lîngă sine şi a-l trimite la capătul pămîntului, ~ *aliquem incolumem* CAES. a lăsa pe cineva să plece nevătămat, ~ *impunitum* SALL. a lăsa pe cineva nepedepsit, ~ *uxorem* SUET. a se despărţi de soţie, ~ *creditorem* PLIN. a-l satisface pe creditor (plătind datoria), ~ *equos* TAC. (*despre călăreţi*) a lăsa la o parte caii (luptînd pedestru), ~ *hostem ex manibus* CAES. a lăsa să-i scape duşmanul din mîini, ~ *occasionem* CAES. a lăsa să-i scape ocazia, ~ *arma* SEN. a lăsa să-i cadă armele; **b.** (*frecv. despre lucruri*) a părăsi: ~ *eum locum, quem ceperant* CAES. a părăsi acea poziţie pe care o cuceriseră, ~ *Italiam, ripas, oppida* CAES. a părăsi Italia, malurile, oraşele, ~ *signa* CAES. a părăsi stindardele, *dimisit illas fortunas morte* CIC. a părăsit murind acele bogăţii; **4** a renunţa: ~ *rem saepius frustra tentatam* CAES. a renunţa la un lucru încercat de mai multe ori în zadar, ~ *libertatem, amicitias* CIC. a renunţa la libertate, la prietenii, ~ *fugam* VERG. a înceta de a mai fugi, ~ *curam* CIC. a înceta să se mai preocupe, ~ *coeptum iter* OV. a întrerupe drumul început, (*cu dat. commodi*) ~ *iracundiam suam reipublicae* CIC. a trece peste mînia sa spre binele statului, *his tributa dimittere, alios iuvare* TAC. unora le ierta dările, pe alţii îi ajuta, *dimitte illi* HIER. iartă-i (greşelile).
dīmoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* **1** a da într-o parte şi într-alta, a tăia, a despica; ~ *terram aratro* VERG. a brăzda pămîntul cu plugul, ~ *undas* OV. a despica valurile, ~ *cinerem foco* OV. a scurma cenuşa în vatră, *ubi sol radiis terram dimovit obortis* LUCR. cînd soarele desface pămîntul cu razele care se ivesc; **2** a da la o parte, a îndepărta: (*Regulus*) *dimovit obstantes propinquos* HOR. Regulus a dat la o parte rudele care-i stăteau în cale, *aurora polo dimoverat umbram* VERG. aurora îndepărtase întunericul de pe cer; (*fig.*) *per equites, quos spes societatis a plebe dimoverat* SALL. cu ajutorul acelor cavaleri pe care speranţa unei alianţe (cu nobilimea) îi îndepărtase de popor; **3** (*rar*) a mişca încoace şi încolo (membrele), a pune în mişcare: ~ *manus* CELS. a pune în mişcare mîinile (prin exerciţii), *se ~ inambulatione levi* CELS. a se pune în mişcare printr-o plimbare uşoară.
Dindyma, *ōrum n. pl.* şi **Dindymos (-us)**, *ī m.* Dindymus (*munte în Phrygia, închinat zeiţei Cybele*).
Dindymēne, *ēs* (**Dindymēna**, *ae*) *f.* zeiţa Cybele, venerată pe muntele Dindymus.
Dindymus (*3*) *adj.* al muntelui Dindymus.
dinosco *v.* **dignosco**
dīnumerātiō, *ōnis f.* **1** socoteală, calcul; **2** (*ret.*) enumerare CIC.
dīnumerātor, *ōris m.* socotitor AUG.
dīnumerō (*I*) *vt.* **1** a număra (*unul cîte unul*), a face numărătoarea, a socoti: ~ *stellas, annos, syllabas* CIC. a număra stelele, anii, silabele, ~ *generis gradus* OV.

a socoti gradele de rudenie; 2 a achita, a plăti: ~ *argentum quod debetur* PL. a plăti suma datorată, (*abs.*) *dinumerat* CIC. plătește solda.

dinummium, *iī n.* impozit de doi dinari COD. TH.

diōbolāris (*2*) *adj.* de doi oboli, de două parale.

Diocharēs, *is m.* numele unui libert al lui Caesar // **Diocharīnus** (*3*) *adj.* al lui Diochares.

Dioclētiānus, *ī m.* împărat roman (*284–305*) // **Dioclētiānus** (*3*) *adj.* al lui Diocletianus.

dioecēsānus (*3*) *adj.* de dioceză (*v. dioecēsis*) COD. TH.

dioecēsis, *is f.* 1 dioceză (*mare unitate de guvernămînt*) CIC.; 2 ținut sub autoritatea unui episcop ECCL.

dioecētēs, *ae m.* intendent CIC.

Diogenēs, *is m.* *1*) filozof cinic; *2*) numele altor persoane.

diogmītae, *ārum m. pl.* urmăritori, soldați de la hotare ușor înarmați care puneau pe goană bandele jefuitoare AMM.

Diomēdēs, *is m.* *1*) fiu al lui Tydeus din Kaledon (*erou grec în războiul troian, care a venit apoi în Italia și a întemeiat orașul Arpi, în Apulia*); *Diomedis urbs* VERG. = orașul Arpi, *Diomedis Campi* LIV. Cîmpiile lui Diomede (*o parte a Apuliei*); *2*) rege în Troia; *3*) gramatic latin // **Diomēdēus (-īus)** (*3*) *adj.* al lui Diomedes.

Diōn (Dio), *ōnis m.* *1*) tiran al Syracusei (*discipol al lui Platon, a fost răpus de o conjurație*); *2*) filozof din școala academicilor.

Diōna, *ae* și **Diōnē,** *ēs f.* *1*) fiica Oceanului și a Tethydei (*mama Venerei*); *2*) (*frecv.*) Venus // **Diōnaeus** (*3*) *adj.* coborîtor din Dione: *Dionaea mater* VERG. mama lui Aeneas (fiul Venerei), *Dionaeus Caesar* VERG. Caesar, coborîtor din Iulius (și, prin Aeneas, din Venus), *Dionaeum antrum* HOR. peșteră consacrată Venerei.

Dionȳsēus (*3*) *adj.* bahic.

Dionȳsia, *ōrum n. pl.* Serbările dionysiace (*în cinstea zeului Dionysos, corespunzînd, la romani, cu* Bacchanalia).

Dionȳsiacus (*3*) *adj.* al lui Dionysos (Bacchus).

dionȳsias, *adis f.* o piatră prețioasă despre care se credea că e bună contra beției PLIN.

Dionȳsius, *iī m.* *1*) numele unor tirani ai Syracusei; *2*) numele altor persoane.

Dionȳsus (-os), *ī m.* Dionysos (*zeu grec, la romani Bacchus*).

diopetēs, *is f.* (specie de) broască PLIN.

dioptra, *ae f.* goniometru VITR., PLIN.

diōryx, *ygis f.* canal de aducțiune MEL.

Dios balanos (-us), *ī m.* castană PLIN.

diōta, *ae f.* vas cu două toarte, amforă HOR.

Diovis, *is m.* Iupiter.

Dīphilus, *ī m.* *1*) autor de comedii la Atena; *2*) numele altor persoane.

diphryges, *is n.* zgură de la arama topită de două ori PLIN., CELS.

diphtongos[1], *on* și **diphtongus** (*3*) *adj.* care formează un diftong.

diphtongos[2] **(-us),** *ī f.* diftong GRAMM.

diplasius (*3*) *adj.* dublu // **diplasium (-ion),** *iī n.* raport de 1 la 2 MART. CAP.

diplinthius (*3*) *adj.* (*despre perete*) care are două cărămizi în grosime VITR.

diplois, *idis f.* veșmînt dublu *sau* dublat, pelerină ARN.; haină de bucătărie APIC.

diplōma, *atis n.* act oficial, document (*scris pe două foi îndoite*), recomandație oficială, diplomă; brevet; act de cetățenie; act de salvconduct; pașaport; permis de circulație CIC., SUET. ș.a.

dipodia, *ae f.* dipodie (*grup de două picioare într-un vers*) OV., PLIN.

dipond... *v.* **dupond...**

dipsacos, *ī f.* (*bot.*) varga-ciobanului, scaiete (*Dipsacus silvestris*) (*utilizată în vechime la dărăcit*) PLIN.

dipsas, *adis f.* (specie de) viperă (*ale cărei mușcături provoacă moartea, precedată de febră mare și senzație puternică de sete*).

dipteros (*3*) *adj.* care are două rînduri de coloane VITR.

diptōtos, *on adj.* (*gram.*) care are două cazuri // **diptōta,** *ōrum n. pl.* substantive care n-au decît două cazuri PRISC.

diptycha, *ōrum n. pl.* diptic (*tăblițe duble care se pot închide și deschide, pe care, în epoca imperială, consulii, pretorii etc. își scriau numele și-și puneau portretul, dîndu-le, în ziua în care intrau în funcție, în dar prietenilor*) SYMM.

diptychus (*3*) *adj.* în diptic FORT.

Dipylum (-on), *ī n.* numele unei porți a orașului la Atena.

dipyros, *on adj.* ars de două ori MART. *4, 47, 2.*

Dirae, *ārum f. pl.* Furiile (*divinități infernale*) VERG.

dirae, *ārum f. pl.* semne rău prevestitoare CIC.; blesteme TAC.

dirapiō, *ere vt.* a tîrî după sine APUL.

Dīrcē, *ēs* și **Dīrca,** *ae f.* *1*) soția regelui theban Lycus, metamorfozată într-un izvor; *2*) izvor la nord-vest de Theba // **Dircaeus** (*3*) *adj.* dirceic, theban, beoțian: ~ *cygnus* HOR. lebăda dirceică (poetul Pindar).

dīrē *adv.* crud SEN.

dīrectārius, *iī m.* hoț (care fură din case) DIG.

dīrectē *adv.* 1 în linie dreaptă CIC.; 2 în ordine naturală, firesc CIC.

dīrectiangulus (*3*) *adj.* în unghi drept MART. CAP.

dīrectilīneus (*3*) *adj.* în linie dreaptă MART. CAP.

dīrectim *adv.* direct, în linie dreaptă APUL. ș.a.

dīrectiō, *ōnis f.* 1 aliniere, nivelare VITR.; linie dreaptă APUL.; 2 (*fig.*) direcție QUINT.; îndreptare VULG.

dīrectō *adv.* 1 în linie dreaptă CIC.; 2 (*fig.*) direct, fără înconjur SEN.

dīrectōrium, *iī n.* itinerar fixat COD. TH.

dīrectura, *ae f.* aliniere, nivelare VITR.

dīrectus (dērectus) (*3*) *p. pf. v.* **dirigo** // **adj.** 1 în linie dreaptă, drept: *a derecto itinere averterat* CAES. se abătuse de la drumul cel drept, *in directum* SEN., *per directum* PLIN., *in directo* VARR. în linie dreaptă, *directiores ictus* GELL. lovituri mai directe; 2 în unghi drept: *fossa derectis lateribus* CAES. șanț cu pereții verticali, *locus ex utraque parte* ~ CAES. loc abrupt de ambele părți, *trabes derectae* CAES. grinzi perpendiculare (pe direcția zidului); 3 (*fig.*) direct,

fără ocol: *directa percunctatio* LIV. întrebare precisă, *tristis ac ~ senex* CIC. bătrîn ursuz şi care nu ştie multe.

dirēmī *pf. v.* **dirimo**

diremptiō, *ōnis f.* separare, rupere: ~ *amicitiae* VAL. MAX. ruperea prieteniei.

diremptus[1] *(3) p. pf. v.* **dirimo**

diremptus[2], *us m.* separare CIC. Tusc. *1, 71.*

dīreptiō, *ōnis f.* jefuire, prădare: ~ *bonorum* CIC. jefuirea bunurilor, ~ *urbis* CIC. prădarea oraşului, ~ *aurei velleris* AMM. răpirea lînii de aur.

dīreptor, *ōris m.* jefuitor CIC., TAC.

direptus[1] *(3) p. pf. v.* **diripio**

direptus[2], *ūs m.* jaf, prădare SPART.

diribeō, *ēre, buī, bitum* [*dis + habeo*] **1** a pune de o parte şi de alta, a număra: ~ *tabellas* CIC. (*suffragia* VARR.) a număra voturile; **2** a distribui, a împărţi: *regna diribet* PLIN. distribuie cum vrea regatele.

diribitiō, *ōnis f.* numărare a voturilor CIC. Planc. *14.*

diribitor, *ōris m.* numărător de voturi CIC.; (*fig.*) distribuitor AMM.; (*spec.*) sclav sufragiu care repartizează porţiile musafirilor APUL.

diribitōrium, *iī n.* clădire în care iniţial se făcea numărătoarea voturilor, mai tîrziu distribuţiile acordate poporului şi plata soldei militarilor PLIN., SUET.

dīrigeō, dīrigescō *v.* **derig...**

dīrigō (dērigō) *ere, rexī, rectum vt.* **1 a.** a pune în linie dreaptă, a alinia: *coronam si diviseris, arcus erit; si direxeris virga* SEN. dacă vei împărţi cercul luminos (halo), vei avea un arc; dacă îl vei pune în linie dreaptă, rezultă o vargă luminoasă, ~ *naves ante portum* LIV. a pune în linie corăbiile înaintea portului, ~ *vicos* LIV. a trasa străzi, ~ *aciem* CAES. a pune armata în linie de luptă, ~ *naves in pugnam* LIV. a pune navele în linie de luptă, ~ *frontem* LIV. a forma un front; (*abs.*) *cum legiones contra direxerint* TAC. cînd legiunile se vor alinia contra voastră; **b.** (*spec.*) a determina, a trasa: ~ *regiones lituo* CIC. (*despre auguri*) a trasa cu bastonul augural regiunile pe cer în care se urmăreşte zborul păsărilor, ~ *finem veterem viam regiam* LIV. a fixa ca hotar vechiul drum regal; **2** a da o anume direcţie, a îndrepta: ~ *vela ad castra* CAES. a îndrepta pînzele spre castru, ~ *cursum ad litora* CAES. a-şi îndrepta cursul spre ţărmuri, ~ *equum in consulem* LIV. a-şi îndrepta calul contra consulului, *huc dirige cursum* VERG. ia-o încoace, ~ *tela in corpus Aeacidae* VERG. a îndrepta săgeţile asupra lui Achilles, ~ *vulnera* VERG. a da lovituri sigure, (*poet. cu dat.*) *Ilo derexerat hastam* VERG. îndreptase lancea contra lui Ilus; (*fig.*) ~ *cogitationes ad aliquid* CIC. a-şi îndrepta gîndurile către ceva, *ad illius similitudinem ~ artem et manum* CIC. a-şi conduce talentul şi mîna spre a obţine asemănarea cu acel model, (*abs.*) *ea ad veritatem dirigit* CIC. aceasta duce spre adevăr; **3** a reglementa, a ordona, a conforma, a raporta: ~ *vitam ad certam rationis normam* CIC. a-şi ordona viaţa după principiile sigure ale unei doctrine, *leges humanae ad naturam diriguntur* CIC. legile omeneşti se conformează naturii, ~ *omnia voluptate* CIC. a raporta totul la plăcere, ~ *utilitatem honestate* CIC. a raporta utilul la factorul moral (subordonîndu-l).

dirimō, *ere, ēmī, emptum vt.* [*dis + emo*] **1** a despărţi, a separa: *urbs flumine dirempta* LIV. oraş împărţit în două de un fluviu, *Tiberis Veientem agrum a Crustumino dirimens* PLIN. Tibrul care desparte ţinutul veilor de cel crustumin, *oppida nostra unius diei itinere dirimuntur* PLIN. IUN. oraşele noastre sînt la distanţă între ele de o zi de mers; **2** (*fig.*) a întrerupe, a separa, a pune capăt, a rupe: ~ *colloquium* CAES. a întrerupe convorbirea, ~ *societatem* CIC. a rupe alianţa, *coniunctionem civium dirimere* CIC. a dezbina cetăţenii, ~ *amicitias* CIC. a rupe legăturile de prietenie, ~ *conubium* QUINT. a desface căsătoria, ~ *proelium* CAES. a pune capăt luptei, ~ *litem* OV. a termina procesul, ~ *auspicium* LIV. a anula auspiciile (amînîndu-le).

dīripiō, *ere, ripuī, reptum vt.* [*dis + rapio*] (a trage într-o parte şi într-alta) **1** a sfîşia, a sfîrteca: *membra viri manibus direpta* OV. membrele bărbatului sfîşiate cu mîinile, *diripiunt avidae viscera nostra ferae* OV. fiarele lacome sfîrtecă măruntaiele noastre, *venti diripiunt fretum* STAT. vînturile răscolesc marea; **2** a smulge: *vagina diripit ensem* VERG. smulge sabia din teacă, ~ *ferrum a latere* TAC. a trage sabia de la coapsă, *derepto ex capite regni insigne* CURT. fiindu-i smulse de pe cap însemnele domniei; **3** (*fig.*) a căuta să apuce, a-şi disputa: *talos* (*pueri*) ~ *coeperunt* QUINT. copiii s-au repezit să pună mîna pe zaruri, *diripitur ille toto foro patronus* SEN. în for, toată lumea se bate să-l aibă avocat; **4** a jefui, a prăda: ~ *bona eorum* CAES. a jefui bunurile lor, ~ *urbes* LIV. a prăda oraşele, ~ *provincias* CIC. a jefui provinciile, ~ *magnum numerum frumenti* CAES. a prăda o mare cantitate de grîu, ~ *Eburones* CAES. a-i prăda pe eburoni.

dīritās, *ātis f.* **1** piază-rea, nenoroc, nenorocire: ~ *diei* SUET. piază-rea a unei zile (zi nefavorabilă pentru luarea auspiciilor), ~ *ominis* GELL. prevestire nenorocită, *si qua invecta diritas casu foret* CIC. dacă cumva s-ar întîmpla vreo nenorocire; **2** sălbăticie, caracter nesociabil: *quanta in altero diritas, in altero comitas!* CIC. cîtă sălbăticie la unul, cîtă amabilitate la celălalt!, *Augustum morum eius* (*Tiberii*) *diritatem improbasse* SUET. (că) Augustus blamase caracterul nesociabil al lui Tiberius.

dīrumpō (disrumpō) *ere, rūpī, ruptum vt.* **1** a rupe în bucăţi: *paedagogo disrumpit caput* PL. crapă în bucăţi capul pedagogului, *dirumpunt imagines Galbae* TAC. rup în bucăţi chipurile lui Galba, (*fig.*) ~ *amicitias* CIC. a rupe legăturile de prietenie; **2** (*fig., pas.*) a crăpa (*de mînie, de invidie, de rîs*): *dirumpor dolore* CIC. sînt sfîşiat de durere, *dirumpi risu* APUL. a se strica (a muri) de rîs.

dīruō, *ere, ruī, rutum vt.* a dărîma, a culca la pămînt, a distruge: ~ *templa* SUET. a dărîma templele, ~ *urbem* CIC. a distruge oraşul, ~ *arbusta* VERG. a culca la pămînt arbuştii, ~ *agmina* HOR. a distruge oştile; (*spec.*) *aere dirutus miles* VARR. soldat şters de la plata soldei (ca pedeapsă), *homo dirutus* CIC. individ ruinat de datorii (falit).

dīruptiō, *ōnis f.* rupere, zdrobire SEN.

dīrus (*3*) *adj.* **1** sinistru, rău prevestitor, înspăimîntător: *dirum mortalibus omen* OV. prevestire sinistră pentru bieţii oameni, *dira somnia* VAL. FL. vise rele, *dirae exsecrationes* LIV. blesteme înfricoşătoare // **dīra**, *ōrum n. pl.* prevestiri rele // **Dirae**, *ārum f. pl.* Furiile; **2** crud, groaznic: ~ *Ulixes* VERG. crudul Ulises, ~ *serpens* OV. şarpe îngrozitor, *dirum bellum* VERG. război groaznic.

dīs *adj. m. f.*, **dīte** *n.* (genit. *ditis*, ac. *ditem*, abl. *diti* etc.) bogat (comp. *ditior*, superl. *ditissimus*): *dis esses* TER. ai fi bogat, *dite solum* VAL. FL. sol bogat, *in diti domo* LIV. într-o casă bogată, *regio auro ditissima* IUST. ţinut foarte bogat în aur, *ditissimus agri* VERG. foarte bogat în pămînturi // **dites** *m. pl.* bogaţii.

Dīs (**Dītis**), **Dītis** *m.* Pluton (*zeul Infernului*).

discalceātus (**-ciātus**) (*3*) *adj.* desculţ SUET.

discapēdinō, *āre*, *āvi vt.* a desface APUL.

discēdō, *ere*, *cessī*, *cessum vi.* **1 a.** a pleca (într-o parte şi într-alta), a se împrăştia, a se desface: *populus ex contione discedit* SALL. mulţimea pleacă de la adunare, *nebula ac fumus discedit in auras* LUCR. negura şi fumul se împrăştie în văzduh, *video ~ caelum* VERG. văd că cerul se desface, *cum terra discessisset* CIC. deoarece pămîntul se căscase, *senatus consultum factum est ut sodalitates discederent* CIC. s-a dat o decizie a senatului ca asociaţiile să se dizolve, *in duas partes discedunt Numidae* SALL. numizii se împart în două partide; **b.** (*spec. despre votarea în senat, cînd senatorii, părăsindu-şi locurile, treceau de o parte sau de alta*) a se alătura (unei propuneri): *in alicuius sententiam* ~ LIV. a se alătura părerii cuiva, *in alia omnia discessit* (*senatus*) CIC. senatul a fost cu totul de altă părere, *senatus consultum quo numquam antea discessum est* CAES. hotărîre a senatului la care niciodată nu s-a mai recurs; **2** a se despărţi (de cineva); a se depărta (de ceva), a pleca (undeva): *uxor a Dolabella discessit* CIC. nevastă-sa s-a despărţit de Dolabella, ~ *ab amicis in republica peccantibus* CIC. a rupe legăturile cu prietenii care se fac vinovaţi faţă de interesul public, ~ *a litore* VERG. a se depărta de ţărm, ~ *a senis latere numquam* CIC. a nu se depărta niciodată de bătrîn, ~ *vallo* CAES. a părăsi întăritura, ~ *ab armis* CAES. a depune armele, ~ *ab signis* CEAS. a părăsi steagurile (a dezerta), ~ *templo* OV. a părăsi templul, *milites qui lignationis causă in silvas discessissent* CAES. soldaţii care plecaseră în păduri spre a tăia lemne, ~ *ex castris domum* CAES. a părăsi tabăra întorcîndu-se acasă, (*fig.*) ~ *ab officio* CIC. a-şi părăsi o îndatorire, ~ *a sua sententia* CIC. a renunţa la părerea sa; *cum ab hoc discesseritis* CIC. dacă-l lăsaţi la o parte pe acesta (dacă faceţi abstracţie de acesta); **3** (*spec.*) a ieşi din luptă (învingător sau învins): *superior* (*victor*) *discedit* CAES. iese învingător, *victus discedit* SALL. iese învins, *pari proelio* (*aequo proelio* CAES., *aequo Marte* LIV.) *discesserunt* au terminat lupta fără ca vreunul dintre ei să fie învingător, *ab iudicio capitis maxima discessit gloria* CIC. a ieşit acoperit de glorie dintr-un proces capital; **4** (*fig.*) a dispărea: *ubi sollicitudines discessere* LIV. cînd îngrijorările au dispărut, *numquam ex animo meo discedet illius viri memoria* CIC. niciodată nu se va şterge din mintea mea amintirea acelui om, *hostibus spes potiundi oppidi discessit* CEAS. duşmanilor le-a pierit speranţa cuceririi cetăţii.

discens, *ntis p. pr.* **disco** // **discentes**, *ium m. pl.* şcolarii LIV.

discentia, *ae f.* învăţatul; (*pl.*) ştiinţele TERT.

disceptātiō, *ōnis f.* **1** dezbatere, discuţie: ~ *iuris* CIC. dezbatere a unei chestiuni de drept, *civium disceptationes* CIC. discuţiile dintre cetăţeni; **2** decizie, sentinţă: ~ *arbitrorum* QUINT. decizia arbitrilor.

disceptātor, *ōris m.* arbitru, judecător: ~ *litis* CIC. arbitru într-o neînţelegere, *disceptatores inter… de aliqua re* LIV. arbitri între… în privinţa unui lucru.

disceptātrix, *īcis f.* arbitră, judecătoare: *dialectica ~ veri et falsi* CIC. dialectica, judecătoare între ce e adevăr şi ce nu.

disceptō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a decide, a judeca (o neînţelegere), a pronunţa o hotărîre: *qui haec iuste sapienterque disceptet* CIC. care să decidă asupra acestor lucruri drept şi înţelept, ~ *controversias minimarum rerum* LIV. judeca neînţelegerile despre cele mai mici lucruri, *fetiales bella disceptanto* CIC. feţialii să decidă cu privire la războaie, (*abs.*) *ipso exercitu disceptante* LIV. armata însăşi pronunţînd hotărîrea, ~ *inter populum et regem* LIV. a se pronunţa între popor şi rege; **2** a discuta, a dezbate (*în gener.*, *în justiţie*): *de controversiis iure potius quam armis* ~ SALL. a dezbate neînţelegerile mai degrabă pe cale juridică decît prin forţa armelor, *de foederum iure* ~ LIV. a discuta despre legalitatea tratatelor, (*abl. abs. la n.*) *multum invicem desceptato* TAC. după multe discuţii de o parte şi de cealaltă.

discernibilis (*2*) *adj.* care se poate discerne AUG.

discerniculum, *ī n.* **1** ac de cap (pentru despărţit părul) VARR.; **2** deosebire, diferenţă: *discerniculo caloris insignes* GELL. care se remarcă prin deosebirea de culoare.

discerno, *ere*, *crevi*, *cretum vt.* **1** a separa, a despărţi: ~ *equas, ne inter se pugnare possint* VARR. a despărţi iepele, ca să nu se poată bate între ele, *neque mons erat qui fines eorum discerneret* SALL. nu exista un munte care să despartă ţinuturile lor, *septem discretus in ostia Nilus* OV. Nilul care se desparte în şapte braţe, *velo discreta* TAC. ascunsă după o perdea, *Dido tenui telas discreverat auro* VERG. Dido întreţesuse pînza cu un fir subţire de aur; **2** a distinge, a deosebi: ~ *ius et iniuriam* TAC. a deosebi ce e drept de ce e nedrept, ~ *diem noctemque* VERG. a deosebi lumina de întuneric, ~ *fas atque nefas* HOR. a deosebi ce este legiuit de nelegiuire, *animus discernit quid sit eiusdem generis, quid alterius* CIC. mintea distinge ce aparţine unui gen şi ce altuia, ~ *suos* CAES. a-i recunoaşte pe ai săi, (*impers.*) *non discernitur iussu iniussu imperatoris pugnent* LIV. nu se distinge dacă luptă din ordinul sau fără ordinul generalului.

discerpō, *ere*, *cerpsī*, *cerptum vt.* **1** a face bucăţi, a sfîrteca, a sfîşia: *rex discerptus patrum manibus* LIV. regele sfîrtecat de mîinile patricienilor, *in parvas partes*

discerpitur aurum LUCR. aurul este mărunțit în părticele; (*fig.*) *res ea quasi in membra discerpitur* CIC. acest subiect mărunțit, (divizat,) ca să zic așa, în părțile lui componente; (*oc.*) a forfeca: ~ *infestis dictis* CATUL. a blama cu vorbe dușmănoase; **2** (*despre vînturi*) a irosi, a nimici: *aurae omnia* (*mandata*) *discerpunt* VERG. vînturile irosesc toate spusele încredințate.

discerptiō, *ōnis f.* sfîșiere VULG.

discessiō, *ōnis f.* **1** (*rar*) despărțire: ~ *populi in duas partes* GELL. separarea poporului în două părți; **2** plecare: *desolatus aliorum discessione* TAC. rămas singur prin plecarea altora; **3** (*spec.*) votare în senat prin scularea de la locul său și alăturarea de partea celui cu care ține: *fit discessio* CIC. se face votarea, *senatus consultum per discessionem fecit* CIC. a pus la vot o hotărîre a senatului (fără a o supune dezbaterii), *in sententias alicuius discessionem facere* CIC. a pune la vot propunerile cuiva.

discessus, *ūs m.* **1 a.** separare: *est interitus* ~ *partium* CIC. moartea este separarea elementelor; **b.** (*oc.*) întredeschidere: ~ *caeli* CIC. întredeschidere a cerului; **2** despărțire, plecare: ~ *ab omnibus quae sunt bona in vita* CIC. despărțirea de tot ce-i bun în viață, ~ *ab urbe* plecarea din oraș, ~ *praeclarus e vita* CIC. moarte glorioasă, (*mil.*) *ab Dyrrachio* ~ *exercituum* CIC. retragerea armatelor de la Dyrrachium; (*pl.*) *solis accessus discessusque* OV. perioadele de apropiere și depărtare a Soarelui de Pămînt.

disceus, *ī m.* meteor în formă de disc PLIN.

discidium, *iī n.* despărțire, separare: ~ *corporis atque animi* LUCR. separarea sufletului de corp, *desiderium tui discidii* CIC. durerea despărțirii de tine: (*oc.*) divorț: *civilis discidii specie* TAC. sub aparența unui divorț legal.

discīdō, *ere vt.* a tăia în diferite părți LUCR.

discinctus (*3*) *p. pf. v.* **discingo** // **adj.** nepăsător, indolent; ușuratic, dezmățat, moleșit de plăceri VERG., OV. ș.a.

discindō, *ere, scidi, scissum vt.* a sfîșia, a despica, a sparge; (*fig.*) a rupe: ~ *tunicam* CIC. a sfîșia tunica, ~ *artus* VERG. a sfîrteca membrele, ~ *trabes securibus aut cuneis* TAC. a despica grinzile cu securi sau cu scoabe, (*fig.*) ~ *amicitias* CIC. a rupe brusc prieteniile, *oratio aut continua este aut inter respondentem et interrogantem discissa* SEN. orice vorbire este sau continuă sau întreruptă între cel ce răspunde și cel ce întreabă.

discingō, *ere, cinxī, cinctum vt.* **1** a descinge, a scoate centura: *tunicati et discincti* SUET. numai în tunică și descinși, *centuriones destrictis gladiis discinctos destituit* LIV. pe centurioni i-a lăsat la o parte cu săbiile scoase din teacă și descinși (ca pedeapsă), *discingitur armis* SIL. se descinge de arme, *peltatam Scythico discinxit Amazona nodo* MART. a dezlegat centura scitică a amazoanei purtătoare de scut, *cum tenues discinxerit Africos* IUV. *8, 120* cînd i-a despuiat pe bieții africani; (*fig.*) *discincti ludere soliti* HOR. obișnuiți să se joace cu el cu tunica descinsă (în intimitate); **2** (*fig.*) **a.** a moleși, a vlăgui, a slăbi: *discincti Afri* VERG. africanii moleșiți, *habuit ingenium grande, nisi illud secundis discinxisset* SEN. (Maecena) avea un mare talent natural, dacă nu și l-ar fi moleșit prin binele de care a avut parte; **b.** (*fig.*) a dezlega: ~ *ratione dolos* SIL. a dejuca cu mintea înșelătoriile, ~ *quae veniunt in disceptationem* SID. a decide asupra chestiunilor în dezbatere.

disciplīnā, *ae f.* **I 1** învățătură (*dată sau primită*), instruire: *disciplinae causā multi ad eos concurrunt* CAES. mulți vin la ei pentru a învăța, *in disciplina permanent* CIC. rămîn la învățătură, *adhibere disciplinam puero* LIV. a pune copilul la învățătură, *litterae reliquaeque res quarum est* ~ CIC. literatura și celelalte studii care sînt obiect de învățătură, *disciplinam ab aliquo accipere* CIC. a primi învățătura de la cineva, *pueritiae* ~ CIC. obiectele de studiu în copilărie, *haec est ergo tua disciplina?* CIC. asta-i prin urmare învățătura dată de tine?, ~ *parentum* IUST. învățătura dată de părinți; **2** (*efect pentru cauză*) cunoștințe, știință, artă: *erat Italia tunc plena Graecarum disciplinarum* CIC. pe atunci, Italia era plină de științele grecești, ~ *iuris civilis* CIC. știința dreptului civil, ~ *militaris* NEP. (*militiae, bellica* CIC.) arta militară, ~ *dicendi* CIC. arta de a vorbi, *disciplinae liberales* CIC. științele liberale, ~ *memoriae* CIC. mnemotehnica; **3** metodă de învățătură, sistem, școală, doctrină: *Hermagorae disciplina inops ad ornandum* CIC. metoda lui Hermagoras ineficace la împodobirea stilului, ~ *Stoicorum* CIC. școala soicilor, *tres trium disciplinarum principes* CIC. cei trei șefi ai celor trei doctrine filozofice. **II 1** educație, disciplină: *Cyri vita et* ~ CIC. viața și educația lui Cyrus, ~ *puerilis* CIC. educația copiilor, ~ *militaris* LIV. disciplina militară; **2 a.** fel de viață, obicei, regulă, normă: *avi disciplinam imitari* CIC. a imita felul de viață al strămoșului tău, *haec hic* ~ *pessuma est* PL. aici este acest foarte prost obicei, ~ *sacrificandi* LIV. ritul sacrificării, *liberos ad civitatis disciplinam instituere* CIC. a-i educa pe copii după normele în vigoare ale unui stat; **b.** organizare (politică), formă de stat: *disciplinam Lycurgi tollere* LIV. a îndepărta constituția lui Lycurg, ~ *Lacedaemoniorum* CIC. forma de stat a lacedaemonienilor.

disciplīnāris (*2*) *adj.* științific BOETH.

disciplīnātus (*3*) *adj.* bine instruit TERT.

disciplīnōsus (*3*) *adj.* bine disciplinat, docil CAT.

discipula, *ae f.* discipolă, elevă PL., HOR. ș.a.

discipulātus, *ūs m.* starea de școlar TERT.

discipulīna, *v.* **disciplina**

discipulus, *ī m.* **1** discipol, elev CIC. ș.a.; **2** ajutor, băiat de prăvălie, băiat PL. Aul. *409*.

discīsiō, *ōnis f.* [*discido*] (*gram.*) diereză DIOM.

discissiō, *ōnis f.* [*discindo*] separare, despărțire AUG.

disclūdo, *ere, clūsī, clūsum vt.* a închide (aparte), a separa: *dispares disclusos habere pisces* VARR. a ține peștii pe specii diferite separați, ~ *mundum* LUCR. a închide lumea în limitele ei, *mons qui Arvernos Helviis discludit* CAES. munte care-i separă pe arverni de helvii, *tignis disclusis* CIC. piloții fiind îndepărtați unul de altul, ~ *turres* LUCR. a depărta turnurile; (*poet.*) ~ *morsus roboris* VERG. Aen. *12, 782* a căs-

ca muşcătura lemnului (care-i prinsese lancea), *spiritus officia* ~ APUL. M. *1, 16* a tăia respiraţia.
disclūsiō, *ōnis f.* separare APUL.
discō, *ere, didicī vt.* **1** a învăţa: ~ *litteras Graecas* CIC. a învăţa greceşte, ~ *artem ab aliquo* OV. a învăţa de la cineva arta, *disce virtutem ex me* VERG. învaţă virtutea de la mine, ~ *Latine loqui* SALL. a învăţa să vorbească latineşte, (*cu inf. subînţ.*) ~ *fidibus* CIC. a învăţa să cînte din liră, *qui didicit patriae quid debeat* HOR. cine ştie ce datorează patriei; **2** a afla: *quae didici, dixi omnia* PL. am spus tot ce am aflat, *haec ubi rex didicit* OV. cînd regele a aflat acestea, *discit Litavicum ad sollicitandos Aequos profectum* (*esse*) CEAS. află că Litavicus a plecat spre a şi-i atrage pe aequi, *a quo disceret senatus quantum in Etruria belli esset* LIV. de la care (sol) să afle senatul ce război mare este în Etruria; **3** (*poet.*) a cunoaşte: *crimine ab uno disce omnes* VERG. după crima unuia cunoaşte-i pe toţi, *me peritus discet Iber* HOR. pe mine mă va cunoaşte iberianul civilizat.
discobīnō *v.* **descobino**
discobolos, *ī m.* aruncător de disc, discobol PLIN., QUINT.
discolor, *ōris adj.* **1** de culoare diferită, de diferite culori: ~ *lanae* (= *dat.*) COL. de culoare diferită de a lînii, (*vestis*) *fatis* ~ *alba meis* OV. haină albă de culoare diferită de cea a destinului meu mohorît, *non discolori veste* CURT. nu cu haine împestriţate; **2** (*fig.*) de culoare diferită de a... [cu dat.] HOR.
discolōrius (*3*) *adj.* de culori diferite PETR.
discolōrus (*3*) *v.* **discolor** APUL.
disconcinnus (*3*) *adj.* care nu sînt în acord FRONT.
disconducō, *ere vi.* a fi dezavantajos PL. Trin. *930.*
disconvenientia, *ae f.* nepotrivire, dezacord TERT.
disconveniō, *īre vi.* a fi în dezacord: *aestuat et vitae disconvenit ordine toto* HOR. se agită şi este în dezacord cu tot cursul vieţii lui; (*impers.*) *eo disconvenit inter meque et te* HOR. într-aceasta este nepotrivirea dintre mine şi tine, *est disconveniens Deo* LACT. este nepotrivit cu divinitatea.
discooperiō, *īre, operuī, opertum vt.* a descoperi, a dezveli VULG.
discophorus, *ī m.* cel care poartă farfuriile întinse HIER.
discoquō, *ere, coxī, coctum vt.* a fierbe bine, a face un decoct PLIN.
discordābilis (*2*) *adj.* în dezacord PL.
discordia, *ae f.* **1** neînţelegere, dezbinare, neunire: *discordiā maximae* (*res*) *dilabuntur* SALL. prin dezbinare, cele mai mari lucruri se năruiesc, *tecum mihi* ~ *est* HOR. am o neînţelegere cu tine, *discordiae civium* CIC. neînţelegerile dintre cetăţeni; **2** răzvrătire: *nec deerant in exercitu semina discordiae* TAC. nu lipseau în armată germenii răzvrătirii; (*fig.*) ~ *ponti* LUC. *5, 646* agitaţia valurilor, ~ *incertae mentis* OV. M. *9, 630* frămîntarea unui suflet nehotărît.
Discordia, *ae f.* zeiţa Discordia (*la greci, Eris*) VERG.
discordiōsē *adv.* în dezacord AUG.
discordiōsus (*3*) *adj.* aplecat spre dezbinare SALL.; unde este dezbinare SID.
discordis (*2*) *adj. v.* **discors**
discordō, *āre vi.* **1** a fi în dezacord, a fi în ceartă: ~ *inter se* TER. a fi certaţi între ei, ~ *cum Cheruscis* TAC. a fi în ceartă cu cheruscii, *animus secum discordans* CIC. suflet în dezacord cu sine, (*abs.*) *si discordet eques* HOR. dacă n-ar fi de acord cavalerii; **2** (*fig.*) a se deosebi, a diferi: *ne ab oratione discordet* (*vox*) QUINT. ca tonul să nu fie în dezacord cu cuvintele, *scire quantum discordet parcus avaro* HOR. a şti cît se deosebeşte un om econom de un avar.
discors, *cordis adj.* **1** în dezacord, în conflict, în luptă: *homines non contentione discordes* CIC. oameni nu dezbinaţi prin rivalitate, *civitas secum ipsa* ~ LIV. cetate dezbinată înăuntrul ei, *filius* ~ *patri* VELL. fiu în luptă cu tatăl său, *ad alia discordes, in uno consentiunt* LIV. în dezacord în alte privinţe, se înţeleg într-o singură chestiune; (*cu nume de lucruri*) *discordia inter se responsa* LIV. răspunsuri opuse între ele, *discordes venti* VERG. vînturi care se luptă între ele, *bella discordia* OV. războaie înverşunate, *arma discordia* VERG. arme vrăjmaşe, *rerum concordia* ~ HOR. unitatea contrariilor; **2** diferit: *homines discordes moribus et linguis* CURT. oameni deosebiţi ca moravuri şi limbă, *aestus marini tempore discordes* PLIN. maree diferite ca timp (neregulate).
discrepans, *ntis p. pr. v.* **discrepo** // **adj.** *discrepantissimus* SOL. foarte deosebit.
discrepantia, *ae f.* dezacord, discordanţă: *maior* ~ *rerum quam verborum* CIC. o mai mare discordanţă în conţinut decît în cuvinte.
discrepātiō, *ōnis f.* neînţelegere LIV.
discrepitō, *āre vi.* a diferi LUCR.
discrepō, *āre, avi vi.* **1** (*rar*) a scoate un sunet diferit, a fi o disonanţă: *in fidibus, quamvis paulum discrepent...* CIC. la sunetele unei lire, oricît de puţină disonanţă ar fi...; **2** a fi în dezacord, a diferi: *tres duces discrepantes* LIV. trei şefi care sînt în dezacord, *nec multum discrepat aetas* VERG. vîrsta lor nu e prea diferită, *nulla in re discrepat* CIC. nu e nici o diferenţă în ce spune, *testamentum ab ipsius sententia iudico* ~ CIC. testamentul lui cred că este în dezacord cu ideile lui, *facta cum dictis* ~ CIC. a nu se potrivi faptele cu vorbele, *sibi* ~ CIC. a fi în dezacord cu sine, *ut haec duo verbo inter se* ~ *videantur* CIC. încît aceste două lucruri par că diferă între ele numai ca formă de exprimare; (*impers.*) este un dezacord: *discrepat inter scriptores rerum* LIV. nu este acord între istorici, *de legibus convenit, de latore tantum discrepat* LIV. despre legi toţi sînt de acord, numai în privinţa propunătorului lor există diferenţă de păreri, *nec discrepat quin dictator A. Cornelius fuerit* LIV. nu se contestă de nimeni că dictator a fost A. Cornelius; [pf. *discrepavi* CIC., dar *discrepui* HOR.].
discrescō, *ere, crēvī vi.* a creşte mult LACT.
discrētē şi **discrētim** *adv.* separat, aparte PRISC., APUL.
discrētiō, *ōnis f.* **1** separare DIG.; **2** deosebire PALL. ş.a.
discrētīvus (*3*) *adj.* deosebitor PRISC.
discrētor, *ōris m.* cel care deosebeşte VULG.

discrētōrium, *iī n.* diafragmă C. AUR.
discrētus *p. pf. v.* **discerno**
discrībo, *ere, scripsi, scriptum vt.* 1 a desemna, a afecta (în diferite părţi): *argentum discripsi illis quibus debui* TER. am afectat banii pentru plata celor cărora le eram dator, *discripsisti urbis partes ad incendia* CIC. ai repartizat fiecăruia cartierele oraşului spre a le incendia; 2 a distribui (*în clase, legiuni etc.*) CIC.
discrīmen, *minis n.* 1 spaţiu care separă, interval, distanţă (între): *quos inter et hostem discrimen murus facit* OV. între aceştia şi duşmani, zidul pune un spaţiu despărţitor, *vallum, fossae: leti discrimina parva* VERG. parapet, şanţuri: mic spaţiu despărţitor de moarte, *discrimine aequo* VERG. la distanţă egală, *discrimina agminum* CURT. distanţele dintre trupe, *septem discrimina vocum* VERG. cele şapte intervale ale notelor, *compositum discrimen erit? discrimina lauda* OV. dacă va avea părul pieptănat cu cărare, laudă pieptănătura cu cărare; 2 diferenţă, deosebire: *amabat, omnes, nam ~ non facit* LUCIL. îi iubea pe toţi, căci deosebire nu face, *omni discrimine remoto* CIC. orice diferenţă fiind înlăturată, *sine discrimine liberi servique* SUET. liberi şi sclavi fără deosebire, *~ recti pravique* QUINT. diferenţa dintre bine şi rău, *at nunc dedit vobis discrimina Pallas* OV. dar acum Pallas v-a dat semne prin care să-i deosebiţi unul de altul; *non est in vulgo ~* CIC. mulţimea n-are putere de discernămînt; 3 situaţie în care trebuie să se decidă, moment decisiv: *quoniam res in id ~ adducta est, utrum ille poenas reipublicae luat, an nos serviamus* CIC. fiindcă situaţia a ajuns astfel, încît trebuie să decidem dacă acela îşi va ispăşi vinile faţă de stat, sau noi vom deveni sclavi, *in discrimine est humanum omne genus, utrum vos an Carthaginienses principes terrarum videat* LIV. toată omenirea este în situaţia de a decide dacă vă vede pe voi sau pe cartaginezi drept conducătorii pămîntului, *haud in magno discrimine ponam* LIV. nu voi socoti lucrul ca prea important, *~ ultimum belli* LIV. momentul suprem al războiului; 4 primejdie (mare), moment critic: *in ultimo discrimine esse fortunae et vitae* CURT. a fi în pericolul extrem al sorţii şi al vieţii sale, *rempublicam in ~ committere* LIV. a pune statul în primejdie, *~ capitis* QUINT. primejdie de a-şi pierde viaţa.
discrīminālis (*2*) *adj.* care serveşte la separare HIER. // **discrīmināle**, *is n.* ac de cap (*pentru păr*) VULG.
discrīminātim *adv.* aparte VARR.
discrīminātiō *ōnis f.* separare DIOM.
discrīminātor, *ōris m.* cel care face diferenţă AUG.
discrīminō (*I*) *vt.* 1 a separa: *Etruriam discriminat Cassia* VARR. calea Cassia desparte Etruria, *lucet via longo ordine flammarum et late discriminat agros* VERG. drumul străluceşte de lungul şir de torţe şi taie ca o fişie cîmpiile (neluminate), *vigiliarum somnique nec die nec nocte discriminata tempora* LIV. ceasuri de veghe şi de somn, fără deosebire dacă erau zi sau noapte; 2 a distinge: *~ inter se similia* SEN. a distinge cele ce se aseamănă între ele.
discriptē *adv.* cu orînduială, în (anumită) ordine, sistematic CIC.
discriptiō, *ōnis f.* 1 repartizare, distribuire: *~ equitum* CIC. repartizarea în clasa cavalerilor; 2 organizare: *~ civitatis* CIC. organizarea cetăţii.
discruciātus, *ūs m.* chin, tortură PRUD.
discruciō (*I*) *vt.* a răstigni pe cruce; (*fig.*) a tortura, a chinui: *discruciatos necare* CIC. a omorî, răstignindu-i, (*frecv. fig.*) *sollicitudines quae quemque discruciant* SEN. grijile care-l chinuie pe fiecare, *te discrucias* PL. te chinui, *discrucior* (*animi*) PL., TER. mă chinuiesc (în sufletul meu).
discubitiō, *ōnis f.* culcuş; sală de mîncare HIER.
discubitus, *ūs m.* aşezare la masă VAL. MAX.
discumbo, *ere, cubuī, cubitum vi.* 1 (*rar*) a se întinde la culcare, a se culca (*fiecare în patul său*); 2 (*frecv.*) a se aşeza la masă: *discubuimus omnes praeter illam* CIC. ne-am aşezat la masă, afară de aceea, *discumbitur* VERG. lumea se aşază la masă, *cum aliquo ~* CURT. a se aşeza la masă cu cineva.
discuneātus (*3*) *adj.* deschis ca şi cu o pană, un ic PLIN.
discupiō, *ere vt.* a arde de dorinţă: *quin discupio dicere* PL. ba chiar mor de dorinţa de a-ţi spune.
discurrō, *ere, currī* (*cucurrī*), *cursum vi.* 1 a alerga din (în) părţi diferite: *ut in muris armata civitas discurreret* CAES. încît cetăţenii înarmaţi alergau din toate părţile la ziduri, *plebs tota Urbe discurrit* SUET. mulţimea alergă prin tot oraşul, *~ ad arma, circa delubra* LIV. *per silvas* OV. a alerga la arme, în jurul templelor, prin păduri, *in muros tota discurritur urbe* VERG. din tot oraşul, se aleargă la ziduri; 2 (*fig.*) a se răspîndi, a se prelungi, a se întinde: *fama tota urbe discurrit* CURT. zvonul se răspîndeşte în tot oraşul, (*Nilus*) *septem discurrit in ora* VERG. Nilul curge la vărsare despărţit în şapte braţe, *maculae discurrentes* PLIN. pete care se întind; 3 (*tard.*) a. a parcurge: *discursis magnis itineribus* AMM. mari drumuri fiind parcurse; b. a spune: *pauca discurram* AMM. voi spune cîteva cuvinte.
discursātiō, *ōnis f.* alergare încoace şi încolo, cursă SEN.
discursātor, *ōris m.* cel care aleargă încoace şi încolo AMM.
discursiō, *ōnis f.* (*tard.*) dus şi întors LACT.; (*mil.*) hărţuială, mică încăierare AMM.; parcurgere în grabă AMM.
discursō (*I*) 1 *vi.* a merge încoace şi încolo, a alerga încoace şi încolo: *~ in agendo* QUINT. a merge încoace şi încolo cînd ţii un discurs, *~ per officia* SEN. a alerga de la o treabă la alta; 2 *vt.* (*tard.*) a parcurge: *~ Gallias* AMM. a străbate Galliile.
discursus, *ūs m.* 1 alergare într-o parte şi într-alta, răspîndire: *~ totius diei* QUINT. alergare ziua întreagă (a copiilor), *iste inanis ~* PLIN. IUN. această goană zadarnică (prin oraş), *~ formicarum* SEN. alergarea încoace şi încolo a furnicilor; (*mil.*) *magno discursu* HIRT. într-o mare debandadă, *subito discursu terga cinxerunt equites* TAC. printr-o răspîndire neaşteptată, călăreţii i-au încercuit pe la spate, *lati ~* OV. incursiuni ample, *libero discursu* OV. printr-o trecere liberă (a corăbiei); *~ stellarum* PLIN. cursul aştrilor, *~ macularum* PLIN răspîndire a petelor; 2 (*tard.*) discurs, conferinţă; conversaţie COD. TH.

discus, *ī m.* disc CIC.; platou, taler APUL.; cadran (solar) VITR.
discussē *adv.* cu băgare de seamă MART. CAP.
discussiō, *ōnis f.* 1 scuturare, zguduire SEN.; 2 (*fig.*) discuţie; examen atent, inspecţie, verificare COD. IUST.
discussor, *ōris m.* cercetător MACR.; inspector, controlor SYMM.
discussōrius (*3*) *adj.* dizolvant PLIN.
discutiō, *ere, cussī, cussum vt.* [*dis + quatio*] 1 **a.** a sparge (izbind), a sfărîma, a zdrobi: ~ *aliquantum muri* LIV. a sparge o parte din zid, *columna ad imum fulmine discussa est* LIV. columna a fost sfărîmată de trăsnet pînă la temelii, ~ *ora saxo* OV. a sparge capul de o stîncă, ~ *tempora ictu* OV. a sfărîma tîmplele cu o lovitură; **b.** (*mil.*) a zdrobi: *Cato discutit Etruscos* FLOR. Cato îi zdrobeşte pe etrusci; 2 (*med.*) a descompune, a dizolva, a îndepărta: ~ *ea quae in corpore coierunt* CELS. a dizolva depozitele formate în corp, ~ *morbum, febrem* CELS. a îndepărta (vindecînd) boala, febra; 3 a împrăştia, a risipi: ~ *caliginem* CIC. a risipi ceaţa, ~ *coetus* LIV. a împrăştia adunările, ~ *soporem* CURT. a risipi somnul, ~ *periculum* LIV. a împrăştia primejdia, ~ *captiones* CIC. a dejuca cursele, ~ *disceptationem* LIV. a pune capăt neînţelegerii, ~ *seditionem* VELL. a reprima răscoala; 4 (*tard.*) a discuta AUG.
disdiapāsōn, *n. indecl.* (*muzic.*) dublă octavă VITR.
disdō *v.* **dido**
disēmus pes *m.* (*vers.*) picior în vers format din două silabe scurte MART. CAP.
disertē *adv.* 1 clar, precis: *in foedere ~ additum est* LIV. în tratat s-a adăugat în mod expres; 2 în mod elocvent CIC.
disertim *adv.* clar, răspicat PL.
disertitūdō, *inis f.* (*tard.*) talent al vorbirii HIER.
disertīvus (*3*) *adj.* explicativ PRISC.
disertus (*3*) *adj.* 1 ordonat, bine alcătuit, clar: *epistula disertissima* CIC. scrisoare foarte bine scrisă; 2 (*despre pers.*) bun vorbitor, abil (*în a spune*): *eloquentior et disertior fuit Socrates* CIC. mai elocvent şi mai bun vorbitor a fost Socrate, ~ *leporum* CATUL. *12, 9* priceput la a spune glume.
disglūtinō, *āre vt.* a dezlipi, a despărţi HIER.
disgregō, *āre vt.* a despărţi MART. CAP.
disgregus (*3*) *adj.* diferit MART. CAP.
dishiascō, *ere vi.* a se căsca, a se lărgi CAT.
dīsiciō, *ere, iēci, iectum vt.* 1 a arunca (într-o parte şi într-alta), a împrăştia: ~ *naves in aperta Oceani* TAC. a arunca navele în largul oceanului, ~ *nubes* OV. a împrăştia norii, *securi frontem mediam disicit* VERG. despică în două fruntea cu securea, *disiecta spatio urbs* LIV. oraş împrăştiat pe o mare întindere, *disiecta comas* OV. cu pletele desfăcute, ~ *barbarorum copiam* NEP. a împrăştia mulţimea de barbari, ~ *pecuniam* VAL. MAX. a risipi bani; 2 a răsturna, a dărîma: ~ *statuas* SUET. a răsturna statuile, ~ *arcem a fundamentis* NEP. a dărîma cetăţuia din temelii; (*fig.*) ~ *compositam pacem* VERG. a rupe învoiala făcută, *consilia ducis disiecit* LIV. *25, 14, 3* a zădărnicit planurile generalului, ~ *exspectationem* SUET. Caes. *42* a înşela aşteptarea.
disiectō, *āre vt.* a împrăştia LUCR.
disiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **disicio**
disiectus[2], *ūs m.* împrăştiere LUCR.
disiug... *v.* **diiug...**
disiunctē *adv.* 1 separat DIG.; 2 (*oc. comp.*) *disiunctius* CIC. Phil. *2, 32* în forma unei alternative.
disiunctim *adv.* separat GAI.
disiunctiō, *ōnis f.* 1 separare, despărţire: *in tanta disiunctione meorum* CIC. cînd sînt atît de despărţit de ai mei, ~ *animorum* CIC. diferenţă de sentimente, ~ *sententiae* CIC. divergenţă de opinie; 2 (*spec.*) **a.** propoziţie disjunctivă; **b.** (*gram.*) semn de despărţire între două cuvinte PRISC.; **c.** (*ret.*) disjuncţie (asindeton) RH. HER., CIC.
disiunctīvē *adj.* disjunctiv HIER.
disiunctīvus (*3*) *adj.* disjunctiv GELL.
disiunctus (*3*) *p. pf. v.* **disiungo** // **adj.** 1 depărtat, despărţit: *in locis disiunctissimis* CIC. în locurile cele mai depărtate, *insula a Sicilio mari disiuncta* CIC. insulă despărţită de Sicilia printr-un braţ de mare; 2 (*fig.*) depărtat, diferit: *vita disiuncta a cupiditate* CIC. viaţă străină de dorinţa de acaparare, *quasi natura et genere disiuncti sint* CIC. ca şi cum ar fi diferiţi prin fire şi prin neam, *neque disiuncti doctores erant vivendi atque dicendi* CIC. nici nu erau dascăli distincţi care să te înveţe cum să trăieşti şi cum să vorbeşti, *disiuncta atque contraria* CIC. lucruri diferite şi opuse; 3 **a.** (*în logică*) pus în alternativă CIC.; **b.** (*ret.*) fără coeziune, dezlînat TAC. D. 18.
disiungō (**diiungo**), *ere, iunxī, iunctum vt.* 1 a desjuga, a deshăma: ~ *fessos iuvencos* OV. a desjuga juncanii obosiţi; 2 **a.** a despărţi, a separa: ~ *agnos a mamma* VARR. a înţărca mieii, *quod* (*flumen*) *Iugurthae Bocchique regnum disiungebat* SALL. rîu care despărţea regatul lui Iugurtha de al lui Bocchus, *equitatus a laevo cornu brevi spatio disiunctus* LIV. cavaleria despărţită de aripa stîngă printr-un spaţiu mic, *Italis longe disiungimur oris* VERG. sîntem ţinuţi departe de ţărmurile italice; *populus a senatu disiunctus* CIC. poporul separat de senat, *Pompeium a mea familiaritate disiunxit* CIC. pe Pompeius l-a îndepărtat de prietenia cu mine, ~ *honesta a commodis* CIC. a deosebi ce este moral de ce este util; **b.** (*log.*) a opune: (*duo*) *quae diiunguntur* GELL. *5, 11, 8* două lucruri care se opun.
dispālescō, *ere vi.* a se răspîndi PL.
dispālor, *āri, ātus sum vi.* a rătăci încoace şi încolo NEP.
dispandō, *ere, pandī, pansum vt.* a întinde, a desface: (*vestes dispansae*) *in sole* LUCR. haine întinse la soare, *dispansa palma* SUET. palma desfăcută.
dispār, *paris adj.* neasemănător, diferit, inegal: *dispares mores* CIC. moravuri deosebite, ~ *proelium* CAES. gen de luptă deosebit, *dispares calami* (*avenae*) OV. fluier păstoresc (format din trestii inegale ca lungime şi grosime), *haud dispar habitu oris et corporis* CURT. nu diferit la faţă şi la trup, (*cu dat.*) *sunt his alii dispares* CIC. alţii sînt diferiţi de aceştia, (*oc. cu*

genit.) *habere in se aliquid dispar sui* CIC. a avea în sine ceva eterogen, *haud disparibus verbis ac Vitellius censet* TAC. (Pollio) își exprimă părerea cu cuvinte asemănătoare cu ale lui Vitellius, *fortuna dispar in Murena atque in Sulpicio fuit* CIC. soarta lui Murena a fost alta decît a lui Sulpicius // **subst.** *n. multa disparia* CIC. multe lucruri diferite, *in dispar feri* HOR. Epod. *7, 12* sălbatici cu un animal de altă rasă.

disparātiō, *ōnis f.* separare VITR.

disparātum, *ī n.* (*ret.*) propoziție opusă, antiteză CIC.

dispargō *v.* **dispergo**

disparilis (*2*) *adj. v.* **dispar**

disparilitās, *ātis f.* neasemănare, diferență GELL.

dispariliter *adv.* diferit, inegal VARR.

disparō (*I*) *vt.* **a.** a separa, a despărți: *nos per gentes disparat* PL. ne separă, împărțindu-ne la diferite neamuri; **b.** (*oc.*) a dezvolta în mod diferit: *tot sententias in eamdem rem disparavit* GELL. a dezvolta atîtea idei asupra aceleiași teme.

dispartibilis (*2*) *adj.* divizibil TERT.

dispartio, dispartior *v.* **dispert...**

dispateō, *ēre vi.* a fi deschis din toate părțile LACT.

dispectiō, *ōnis f.* cercetare amănunțită TERT.

dispector, *ōris m.* cel care scrutează, care sondează TERT.

dispectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dispicio**

dispectus[2], *ūs m.* discernere SEN.

dispectus[3] (*3*) *p. pf.* și *adj.* [*dis + paciscor*] rupt: *dispectae disturbataeque nuptiae* APUL. nunta s-a spart și s-a tulburat.

dispectus[4] (*3*) *p. pf.* și *adj.* [*dis + pango*] plantat ici și colo GROM.

dispellō, *ere, pulī, pulsum* **1** a smulge împrăștiind, a împrăștia, a risipi: *dispulsa suo coetu materiaī copia* LUCR. materia fiind smulsă și împrăștiată din închegarea ei, *Teucrorum alios, quos aequore turbo dispulerat* VERG. pe alții dintre troieni, pe care furtuna îi aruncase pe întinsul mării, *ab animo caliginem dispulit* CIC. (filozofia) a împrăștiat ceața de pe minte, ~ *curas* SIL. a risipi grijile; **2** a tăia (valurile) STAT.

dispendiōsus (*3*) *adj.* păgubitor, dăunător COL.

dispendium, *iī n.* cheltuială, pierdere, pagubă: *minore dispendio* PL. cu mai mică cheltuială, ~ *magnum afferre domino* COL. a face stăpînului mare pagubă, (*fig.*) ~ *morae* VEG. pierdere de timp, *dispendia viarum ferre* MART. *9, 100* a suporta drumuri lungi, *dispendia silvae* LUC. drum întortocheat prin pădure.

dispendō[1], *ere, pensum vt.* a cîntări distribuind, a distribui VARR.

dispendō[2] și **dispenno** *v.* **dispando**

dispensātiō, *ōnis f.* **1** distribuire: ~ *annonae* LIV. distribuire de alimente; **2** administrare: ~ *aerarii* CIC. administrare a tezaurului public; **3** funcție de administrator CIC.

dispensātīvē *adv.* ca un bun administrator HIER.

dispensātor, *ōris m.* administrator, intendent, casier VARR., CIC.

dispensātōriē *adv.* cu măsură, cu economie ECCL.

dispensātōrius (*3*) *adj.* privitor la administrare HIER.

dispensātrix, *īcis f.* cea care ține socoteala casei, administratoare.

dispensō (*I*) *vt.* **1** a distribui, a împărți: ~ *nummos* PL. a distribui bani; **2** a administra, a aranja afaceri, a se ocupa (de): *ad dispensandam pecuniam* NEP. pentru a administra fondurile; **3** (*fig.*) a distribui: *fons certis horarum spatiis dispensatur inter incolas* PLIN. apa izvorului se distribuie locuitorilor în ore anumite, *libertas male dispensata* SEN. libertate acordată fără chibzuială; **4** a regula, a orîndui: *lumen candelae cuius dispenso filum* IUV. lumina candelei, a cărei feștilă o potrivesc eu, (*annum*) *intercalaribus mensibus dispensavit* LIV. a orînduit anul prin lunile intercalare, *quae dispensant mortalia fata sorores* OV. surorile (Parcele) care guvernează destinele omenești.

dispercutiō, *ere vt.* a sparge, a sfărîma PL.

disperdō, *ere, didī, ditum vt.* a distruge, a prăpădi: ~ *rem* PL. a risipi averea, ~ *cives* CIC. a-i ruina pe cetățeni, *disperditur color* LUCR. culoarea dispare, ~ *carmen* VERG. a stîlci un cîntec.

dispereō, *ire, periī vi.* a se pierde, a se prăpădi, a pieri (folosit ca pas. al vb. *disperdo*): *fundum pulcherrimum ~ patiemini?* CIC. veți tolera să se prăpădească cel mai frumos domeniu?, *radiorum lumina prima dispereunt* LUCR. razele luminoase de mai înainte pier; (*fam.*) *disperii* PL. m-am dus (sînt pierdut), *dispeream si* (*nisi*) CATUL. să mor dacă (dacă nu).

dispergō, *ere, spersī, spersum vt.* a răspîndi (într-o parte și într-alta), a împrăștia, a arunca (în părți diferite): *mavis cerebrum dispergi hic?* TER. vrei să ți se sfărîme capul aici?, ~ *cerebro viam* TER. a semăna drumul cu sfărîmăturile capului, ~ *fimum* PLIN. a împrăștia bălegarul, *in omnes partes dispersa multitudo* CAES. mulțimea răspîndită în toate părțile, *caprae se dispergunt, oves se congregant* VARR. caprele se împrăștie, oile se adună laolaltă, ~ *bracchia* CELS. a arunca mîinile într-o parte și într-alta, ~ *saxa* LUC. a disloca pietrele zidurilor (cu berbecele), ~ *nubes* LUCR. a împrăștia norii, ~ *rumorem* TAC. a răspîndi un zvon, (*abs.*) *vulgus disperserat accitum in adoptionem* TAC. mulțimea răspîndise zvonul că el fusese adoptat; *vitam dispergit in auras* VERG. își risipește viața în vînt (moare), *partes argumentationis dispersimus* CIC. Inv. *1, 49* am vorbit ici și colea despre părțile argumentării.

dispersē și **dispersim** *adv.* ici și colea CIC., SUET.

dispersiō, *ōnis f.* împrăștiere VEG. ș.a.

dispersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dispergo**

dispersus[2], *ūs m.* împrăștiere CIC.

dispertiō (*IV*) *vt.* **a.** a împărți (în locuri diferite), a repartiza, a distribui: ~ *funditores inter manipulos* SALL. a distribui praștierii între manipule, ~ *exercitum per oppida* LIV. a împărți ostașii armatei prin diferite cetăți, ~ *pecuniam iudicibus* CIC. a da bani judecătorilor, ~ *coniuratos municipiis* CIC. a-i împărți pe conspiratori în diferite municipii; **b.** (*fig.*) a diviza un întreg în părți, a împărți: ~ *coniecturam in quattuor genera* CIC. a împărți o conjectură în patru ge-

nuri, ~ *tempora voluptatis laborisque* CIC. a-şi avea timpul său de plăcere şi de muncă.
dispertior, *īrī vt. dep.* a împărţi: *id in infinita dispertiuntur* CIC. împart aceasta la infinit.
dispertitiō, *ōnis f.* împărţire TERT.
dispescō, *ere, pescuī, pestum vt.* a despărţi: *Nilus Africam ab Aethiopia dispescens* PLIN. Nilul care desparte provincia Africa de Aethiopia.
dispessus (*3*) *p. pf. v.* **dispendo**
dispiciō, *ere, spexī, spectum vi.* şi *vt.* **1** a distinge între lumină şi întuneric, a vedea: *ne quidem ullam ad dispiciendum scintillam reliquerunt* CIC. nu ne-au lăsat nici măcar o scînteie ca să vedem, *tanta caligo est ut ~ non posset* SUET. ceaţa era atît de groasă, încît nu putea vedea, *catuli qui iam dispecturi sunt* CIC. căţeii care sînt gata să facă ochi, *Epaminondas ut primum dispexit* CIC. Epaminonda, de îndată ce a deschis ochii (şi-a revenit); **2** a vedea (cu mintea), a distinge, a discerne: *si verum ~ non possint* CIC. dacă n-ar putea vedea adevărul, *populus Romanus libertatem ex diutina servitute dispiciens* CIC. poporul roman care vede o rază de libertate după o lungă sclavie, ~ *mentem principis in illa cognitione* TAC. a citi intenţiile împăratului în această anchetă, *in ea re Pompeius quid velit non dispicio* CIC. dar nu văd (nu înţeleg) ce vrea Pompeius în această chestiune, *sed ego quod speram non dispicio* CIC. dar nu văd ce mai am de separat; **3** a examina, a lua în seamă: *prius dispiciamus de his quae…* GAI. mai întîi, să examinăm lucrurile care…, *nunc velim dispicias res Romanas* CIC. acum, aş vrea să analizezi întîmplările de la Roma, *dispice, ne sit parum* PLIN. ia seama să nu fie prea puţin.
displānō, *āre vt.* a nivela, a netezi VARR.
displicentia, *ae f.* dezgust, nemulţumire SEN.; (*med.*) indispoziţie C. AUR.
displiceō, *ēre, cuī, citum vi.* a nu plăcea, a displăcea: *id consilium plerisque civitatibus displicebat* NEP. acest plan nu era pe placul multor cetăţi, *non mihi displicet adhibere istam rationem* CIC. nu-mi displace (nu mă opun) să folosească această metodă; (*spec.*) *displicere sibi*; **a.** (*fizic*) a nu se simţi bine, a fi indispus; **b.** (*moral*) a nu fi mulţumit de sine CIC. // **displicitus** (*3*) *p. pf.* neplăcut: *displicita esset* GELL. = *displicuisset*.
displōdō, *ere, plōsi, plōsum vt.* a deschise cu zgomot, a face să explodeze; a deschide larg în părţi: *vesicula displosa* LUCR. o băşică ce se sparge cu zgomot, *displosae nares* ARN. nări larg deschide, *pedes qui ingredientibus displodantur* VARR. picioare care să se deschidă în părţi la mers.
displuviātus (*3*) *adj.* cu scurgere a apei de ploaie în afară VITR.
dispoliō *v.* **despolio**
dispondēus şi **dispondīus**, *ī m.* (*vers.*) dispondeu, picior format din doi spondei DON.
dispōnō, *ere, posuī, positum vt.* **1** a pune distinct, a dispune, a aşeza, a orîndui; *Tyrannio mihi libros disposuit* CIC. Tyrannius mi-a pus în ordine cărţile, ~ *arbores* PLIN. a planta în rînd arborii, ~ *male capillos* OV. a-şi aranja rău părul, *praesidia disponit* CAES. aşeză posturi de apărare, ~ *custodias in muro* CIC. aşeză gărzi pe zid, ~ *naves in litore pluribus locis separatim* CAES. aşeza separat navele pe ţărm în mai multe locuri, ~ *legiones Narbone circumque ea loca* CAES. a aşeza legiunile la Narbo şi în locurile din jur; (*fig.*) *verba disponunt* CIC. orînduiesc cuvintele, *hanc tragoediam disposui iam* TAC. am şi făcut planul acestei tragedii, ~ *diem* PLIN. IUN. a orîndui folosirea zilei; **2** (*trad.*) a stabili, a decide: *arbiter ~ non potest, ut fundus hereditarius…* DIG. arbitrul nu poate decide ca o proprietate moştenită…
disposite *adv.* cu ordine, regulat CIC.
dispositiō, *ōnis f.* **1** dispunere, aranjament: *quamvis angustum pedem ~ habitabilem fecit* SEN. aranjamentul face locuibil un spaţiu oricît de mic ar fi; **2** (*ret.*) dispoziţie, dispunere (*orînduire a materiei în discurs*); **3** orînduire, organizare, ordine; **4** dispoziţie testamentară COD. IUST.
dispositor, *ōris m.* orînduitor SEN.
dispositūra, *ae f.* orînduire LUCR.
dispositus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dispono** // **adj.** bine orînduit, în bună rînduială: *vita disposita* PLIN. IUN. viaţă regulată // **subst.** *n. ex disposito* SEN. în ordine; potrivit ordinului MACR.
dispositus[2], *abl. -ū m.* orînduire TAC.
dispudet, *ere, duit vb. impers.* a-i fi mare ruşine PL.
dispuli *pf. v.* **dispello**
dispulverō, *āre vt.* a preface în praf NAEV.
dispunctiō, *ōnis f.* revizie (de conturi) DIG.
dispunctor, *ōris m.* judecător, examinator, socotitor TERT.
dispungō, *ere, punxī, punctum vt.* **1** a compara conturile, a pune în balanţă: ~ *rationes expensorum et acceptorum* SEN. a compara conturile ieşirilor şi intrărilor; (*fig.*) *dispunge vitae tuae dies* SEN. trece în revistă zilele vieţii tale, *intervalla negotiorum otio dispunxit* VELL. a echilibrat cu socoteală perioadele de muncă cu cele de odihnă; **2** a pune punct, a termina TERT.
dispuō *v.* **despuo**
disputābilis (*2*) *adj.* discutabil SEN.
disputātiō, *ōnis f.* **1** discuţie, dezbatere, disertaţie CIC.; **2** (*rar*) calcul, socoteală COL.
disputātiuncula, *ae f.* mică discuţie SEN., GELL.
disputātor, *ōris m.* argumentator, dialectician: ~ *subtilis* CIC. dialectician subtil, ~ *artis suae* VAL. MAX. susţinător cu argumente al artei sale.
disputātōriē *adv.* în discuţie SID.
disputātrix, *īcis f.* cea care argumentează QUINT.; dialectica QUINT.
disputātus (*3*) *p. pf. v.* **disputo** // **disputāta**, *ōrum n. pl.* părerile (filozofilor) APUL.
disputō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** (*oc.*) a limpezi un cont (după discuţii): *ubi disputata est ratio cum argentario* PL. cînd contul a fost limpezit cu bancherul; **2** a examina, a cîntări (*cu mintea*): *ea quae disputavi disserere malui quam iudicare* CIC. am preferat să expun decît să judec cele ce am reflectat; **3** a expune (*prin vorbe*), a trata, a discuta, a dezbate; a susţine: (*Druides*) *multa de sideribus disputant et inventuti tradunt* CAES. druizii tratează multe chestiuni despre aştri

şi le transmit tineretului, *ut rem vobis exmussim disputem* PL. ca să vă expun exact întîmplarea, *quid ego de hoc plura disputem?* CIC. ce să mai discut mai multe despre acest lucru?, ~ *de omni re in contrarias partes* CIC. a discuta despre orice pro şi contra; *qui disputant horam nullam vacuam voluptate esse debere* CIC. care susţin că nici un ceas nu trebuie să fie lipsit de plăcere, *neque haec in eam sententiam disputo, ut*… CIC. nu susţin aceasta în ideea că..., *qui contra disputat* CIC. care susţin contrariul.

disquīrō, *ere vt.* a cerceta în toate felurile HOR.

disquīsītiō, *ōnis f.* cercetare, anchetă (judiciară): *in disquisitionem venire* LIV. a face obiect de anchetă.

disrāro (dīrārō) (*I*) *vt.* **1** a rări (*un arbore, o plantaţie*) COL.; **2** (*med.*) a dilua (*hrana*); **3** a face să transpire (*corpul*) C. AUR.

disrumpō *v.* **dirumpo**

dissaepiō, *īre, saepsī, saeptum vt.* **1** a despărţi (*ca printr-o îngrăditură*), a mărgini: *parietibus dissaepta loca* LUCR. locuri despărţite prin pereţi, *limitibus dissaepserat omnia certis* OV. mărginise toate lucrurile prin hotare clare; **2** (*oc.*) a răsturna, a distruge: ~ *aggerem* STAT. Th. *10, 880* a sparge întăritura.

dissaeptiō, *ōnis f.* separare VITR.

dissaeptum, *ī n.* **1** îngrădire LUCR.; **2** diafragmă MACR.

dissāvio, *āre vt.* a săruta delicat FRONT.

dissāvior, *āri vt. dep. v.* **dissavio**

dissecō, *āre, secuī, sectum vt.* a tăia (*în părţi, în bucăţi*), a diseca: ~ *unionem* PLIN. a tăia în două o perlă, ~ *multos medios serrā* SUET. a tăia pe mulţi pe mijlocul corpului cu ferăstrăul.

dissēminātiō, *ōnis f.* răspîndire: *malevolorum disseminationes* APUL. bîrfelile răuvoitorilor.

dissēminātor, *ōris m.* propagator AMBR.

dissēminō (*I*) *vt.* (*fig.*) a răspîndi: *latius opinione disseminatum malum* CIC. răul răspîndit mai mult decît se crede, *causas morbi intemperiem ebrietatis disseminaverunt* IUST. au răspîndit vorba că pricina bolii este excesul de băutură.

dissensiō, *ōnis f.* **1** deosebire de păreri, divergenţă: *inter peritissimos homines summa de iure* ~ CIC. o divergenţă de păreri între cei mai mari jurisconsulţi într-o chestiune de drept; **2** neînţelegere, disensiune: ~ *ordinum* TAC. neînţelegerea între clasele sociale, *civiles dissensiones* CAES. discordiile civile; **3** (*despre lucruri*) opoziţie, contradicţie: ~ *utilium cum honestis* CIC. opoziţia dintre ce este util şi ce este moral, ~ *actionum* SEN. contradicţie între acţiuni.

dissensus, *ūs m.* deosebire de păreri, neînţelegere VERG. ş.a.

dissentāneus (*3*) *adj.* care nu concordă, opus, diferit [cu dat.] CIC.

dissentiō, *īre, sensī, sensum vi.* **1** a nu fi de aceeaşi părere, a nu fi de acord; a se deosebi: *soles a me* ~ CIC. de obicei, nu eşti de părere cu mine, ~ *inter se* CIC. a nu fi de acord între ei, *a ceterarum gentium more dissentiunt* CIC. se deosebesc de obiceiul celorlalte neamuri, ~ *sibi* (*secum*) QUINT. a fi în dezacord cu sine, *nisi quid tu dissensis* CIC. afară dacă nu ai cumva altă părere; **2** (*despre abstracte sau lucruri*) a fi în opoziţie, a nu se potrivi: *si gestus ac vultus ab oratione dissentiant* QUINT. dacă gesturile şi faţa nu s-ar potrivi cu vorbirea, *ne orationi vita dissentiat* SEN. felul tău de viaţă să nu fie în opoziţie cu ce spui, *nec dissentit*… (*cu ac. şi inf.*) LUCR. *4, 766* nu se opune să recunoască că…

dissentior, *īrī vi. dep. v.* **dissentio**

dissēparō, *āre vt.* a separa NON.

dissep... *v.* **disaep...**

disserēnascit, *ere, āvit vb. impers.* a se face senin LIV. *39, 46, 4.*

disserēnat **1** *vb. impers.* este senin: *disserenabit* PL. se va însenina; **2** *vt.* **disserēnō**, *āre* a însenina, a potoli AUG.

disserō[1], *ere, sēvī, situm vt.* a semăna ici şi colo, a înfige în pămînt din loc în loc: *taleae disserebantur* CAES. erau înfipţi ţăruşi; (*fig.*) a răspîndi LUCR. *3, 143.*

disserō[2], *ere, seruī, sertum vt.* **a.** a înfăţişa înlănţuit idei, a expune, a discuta, a trata, a vorbi: *de amicitia* ~ CIC. a discuta despre prietenie, ~ *haec subtilius* CIC. a trata aceste chestiuni mai subtil, *pauci bona libertatis disserebant* TAC. cîţiva vorbeau despre avantajele libertăţii, *memini Catonem cum Scipione* ~ CIC. mi-l amintesc pe Cato că discuta cu Scipio, *consuetudo in contrarias partes disserendi* CIC. obişnuinţa de a argumenta pro şi contra, *ratio* (*ars*) *disserendi* CIC. ştiinţa argumentării (dialectica), *prudens in disserendo* CIC. abil în argumentare; **b.** (*cu inf.*) a susţine: *qui haec nuper coeperunt* ~ *animos interire* CIC. care de curînd au început să susţină că sufletele pier, *malunt disserere nihil esse in auspiciis, quam*… CIC. preferă să susţină că nu-i nimic adevărat în auspicii decît…

dissero[3], *āre vt.* a deschide TER. MAUR.

disserpō, *ere vi.* a se răspîndi în jur LUCR.

dissertātiō, *ōnis f.* expunere, tratare GELL.

dissertātor, *ōris m.* cel care dezbate PRUD.

dissertiō, *ōnis f.* **1** (din **dissero**[1]) descompunere, dizolvare LIV.; **2** (din **dissero**[2]) expunere, discuţie GELL.

dissertō (*I*) *vt.* a discuta, a expune, a vorbi: *dic mihi quod vos dissertatis, ut sciam* PL. spune-mi ce discutaţi voi, ca să ştiu, ~ *vim Romanam pacisque bona* TAC. a vorbi pe larg despre puterea romană şi despre avantajele păcii, *de iis coram exercitibus* ~ TAC. a vorbi despre acestea în faţa armatelor.

dissertor, *ōris m. v.* **dissertator**

disseruī *pf. v.* **dissero**[2]

dissēvī *pf. v.* **dissero**[1]

dissiciō *v.* **disicio**

dissicō *v.* **disseco**

dissidentia, *ae f.* opoziţie (*între lucruri*) PLIN.

dissideō, *ēre, sēdi, sessum vi.* **1** (*rar cu sens local*) a fi despărţit, a fi departe: *Hypanis Veneto dissidet Eridano* PROP. (rîul) Hypanis este departe de Padul venet, *ab omni dissidet turba procul* SEN. se ţine departe de orice mulţime; **2** (*fig.*) a fi în dezacord, a nu se înţelege: ~ *a Pompeio in tantis rebus* CIC. a nu fi de acord cu Pompeius în chestiuni atît de mari, *animus a se ipse dissidens* CIC. suflet care nu e în acord cu sine, *leviter inter se dissident* CIC. sînt într-o uşoară neînţelegere, *cum Cleanthe multis rebus*

Chrysippus dissidet CIC. Chrysippus e în dezacord în multe probleme cu Cleanthes, *virtus dissidens plebi* HOR. virtutea care nu face casă bună cu mulţimea, (*abs.*) *dissidet miles* TAC. soldaţii se revoltă, *Medius dissidet armis* HOR, mezii sînt dezbinaţi prin războaie interne, ~ *hostem in Arminium ac Segestem* TAC. (sperau că) duşmanul este dezbinat între Arminius şi Segestes; **3** (*despre lucruri*) a se deosebi, a diferi: *nostra non multum a Peripateticis dissidentia* CIC. scrierile mele care nu diferă prea mult de ale peripateticilor, *sententiae re inter se magis quam verbis dissident* CIC. părerile diferă între ele mai mult ca fond decît ca formă, *si toga dissidet impar* HOR. dacă toga îmi cade neregulat.

dissidiōsus (*3*) *adj.* care desparte AMBR.

dissidium, *ii n.* neînţelegere: ~ *in convivio* PL. neînţelegere la un banchet.

dissīdō, *ere, sēdī vi.* a fi cantonat la o parte SIL.

dissignātiō, *ōnis f.* orînduire, plan CIC.

dissignātor, *ōris m.* plasator într-un teatru PL.; ordonator de pompe funebre HOR. Ep. *1, 7, 6*.

dissignō (*I*) *vt.* **1** a desemna, a ordona, a proiecta: *quae dissignata sunt* CL. cele ce au fost proiectate; **2** a dezsigila, a despecetlui: *quid non ebrietas dissignat?* HOR. ce nu dezvăluie beţia?

dissiliō, *ire, siluī, sultum vi.* **1** a sări (într-o parte şi într-alta), a se sparge, a se face ţăndări, a crăpa: *fit ut diversa dissiliant* LUCR. se întîmplă ca (atomii) să sară în părţi diferite, *haec loca dissiluisse ferunt* VERG. se zice că aceste lucruri s-au despicat, *dissiluit mucro* VERG. sabia s-a făcut ţăndări, *dissilit uva pressa pede* OV. strugurii călcaţi cu picioarele ţîşnesc în toate părţile, *dissilit omne solum* OV. tot pămîntul se cască; (*fig.*) *risu* ~ SEN. a crăpa de rîs, *gratia fratrum dissiluit* HOR. înţelegerea dintre fraţi s-a rupt; **2** (*tard.*) a sări, a se arunca (în).

dissimilis (*2*) *adj.* (comp. *dissimilior*, superl. *dissimillimus*) neasemănător, diferit: ~ *alicuius* sau *alicui* CIC. diferit de cineva, ~ *huius in tribunatu* CIC. diferit de acesta în funcţia de tribun, *dissimile hoc illi* HOR. acest lucru nu se aseamănă cu acela, *et inter se dissimiles et aliorum* CIC. deosebiţi şi între ei, şi faţă de alţii, *dissimilis est causa militum et tua* CIC. cauza soldaţilor este alta decît a ta, *consilia vestra, non dissimilia ac si quis aegro efficiat* LIV. sfaturile voastre, care seamănă ca şi cum cineva ar face unui bolnav..., *formā haud dissimili in dominum erat* TAC. avînd trăsături asemănătoare cu stăpînul lui.

dissimiliter *adv.* în mod diferit, altfel: ~ *atque sub mea custodia sit* DIG. altfel decît dacă ar fi sub paza mea, *haud* ~ *navibus sine gubernaculo* LIV. la fel ca nişte corăbii fără cîrmă.

dissimilitūdō, *inis f.* neasemănare, deosebire, diferenţă: *habere dissimilitudinem ab* (*cum*) *re* CIC. a prezenta o deosebire faţă de (a se deosebi de) un lucru, ~ *morum* CIC. deosebire de obiceiuri, ~ *inter oratores* CIC. deosebire între oratori.

dissimulābiliter *adv.* pe ascuns, în secret PL.

dissimulāmentum, *ī n.* prefacere; ironie APUL.

dissimulanter *adv.* pe neobservate, în secret: *alii* ~ *recedunt* PLIN. IUN. alţii pleacă pe neobservate.

dissimulantia, *ae f.* disimulare, prefacere CIC.

dissimulātiō, *ōnis f.* **1** ascundere, deghizare (*spre a nu fi recunoscut*), tăinuire: *veste servili, in dissimulationem sui, compositus* TAC. îmbrăcat într-un veşmînt de sclav, spre a nu fi recunoscut, *ex omni vita simulatio dissimulatioque tollenda est* CIC. prefăcătoria şi mascarea trebuie să fie eliminate în orice împrejurare din viaţă; **2** ironie socratică CIC.; **3** trecere cu vederea, neglijenţă VEG.

dissimulātor, *ōris m.* cel care ascunde SALL. ş.a.

dissimulō (*I*) *vt.* **1** a ascunde (*spre a nu fi recunoscut*), a deghiza, a se preface: ~ *nomen suum* OV. a-şi ascunde numele, ~ *gaudia* OV. a-şi ascunde sentimentele de bucurie, *nec se dissimulat* OV. şi nu ia altă formă, *tauro dissimulante deum* OV. forma de taur ascunzîndu-l pe zeu, *dissimulabo, hos quasi non videam* PL. am să mă fac că nu-i văd, (*cu prop. inf.*) *dissimulabam me harum sermoni operam dare* PL. mă făceam că nu ascult (la) cele ce vorbeau ele, ~ *de coniuratione* SALL. a se preface că nu ştiu despre conjuraţie, *ex dissimulato* SEN. în ascuns; **2** a trece cu vederea, a nu lua în seamă, a omite: *dissimulata senatus mentione* SUET. fiind omisă menţionarea senatului, *dissimulatus Macri consulatus* TAC. nu s-a ţinut cont de consulatul lui Macer.

dissipābilis (*2*) *adj.* care se risipeşte (se evaporă) uşor CIC.

dissipātiō, *ōnis f.* **1** risipire: ~ *civium* CIC. risipirea cetăţenilor; **2** disoluţie, nimicire CIC.; **3** împărţire: ~ *praedae* CIC. împărţirea prăzii; **4** (*ret.*) descompunere (*a unei idei*), distingere CIC.

dissipātor, *ōris m.* nimicitor PRUD.

dissipātrix, *īcis f.* nimicitoare AUG.

dissipatus (*3*) *p. pf. v.* **dissipo** // **adj.** (*fig.*) risipit, descusut, incoerent CIC.

dissipō (arh. **dissupō**) (*I*) *vt.* **1** a arunca (în părţi diferite), a împrăştia, a risipi: *claras scintillas dissupat ignis* LUCR. focul împrăştie în toate părţile scîntei luminoase, *dissupat in corpus sese cibus* LUCR. hrana se împrăştie în corp; (*fig.*) ~ *curas edaces* HOR. a risipi grijile care ne rod, (*mil.*) ~ *ordines pugnantium* LIV. a rupe şirurile luptătorilor, ~ *aciem* LIV. a rupe frontul, ~ *hostes* CIC. a-i arunca pe duşmani în debandadă, *ex dissipata fuga* LIV. dintr-o fugă în debandadă; **2** a resorbi, a face să dispară: ~ *humorem* CELS. a resorbi lichidul; **3** a face bucăţi, a zdrobi, a nimici: ~ *statuam* CIC. a zdrobi statuia, ~ *turres* VITR. a nărui turnurile, ~ *rem familiarem* CIC. a prăpădi averea; **4** (*fig.*) a răspîndi: ~ *sermonem, famam* CIC. a răspîndi vorba, zvonul, (*abs.*) *dissiparant te periisse* CIC. răspîndiseră zvonul că ai murit.

dissiptum *v.* **disseptum**

dissitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dissero**[1]

dissitus[2] (*3*) *adj.* [*dis situs*] separat; depărtat unul de altul APUL.

dissociābilis (*2*) *adj.* care nu se poate uni, inconciliabil TAC.

dissociālis (*2*) *adj.* care refuză a se atinge (de) [cu dat.] RUTIL. NAM.

dissociātiō, *ōnis f.* separare TAC.; antipatie, repulsie PLIN.

dissociō (*1*) *vt.* a despărţi, a separa, a disocia: *continui montes, ni dissocientur opaca valle* HOR. munţi continui, dacă n-ar fi despărţiţi printr-o vale întunecoasă; (*fig.*) ~ *amicitias* CIC. a desface prieteniile, ~ *barbarorum copias* TAC., a izola trupele barbarilor, ~ *animos civium* NEP. a-i dezbina pe cetăţeni.
dissolūbilis (*2*) *adj.* divizibil, separabil CIC., AUG.
dissolūtē *adv.* 1 (*gram.*) fără particulă de legătură, asindetic: ~ *dicere* CIC. a suprima conjuncţiile în vorbire; 2 uşuratic, neserios CIC.; 3 nepăsător, fără energie CIC.; 4 fără măsură, dezmăţat CIC.
dissolūtiō, *ōnis f.* 1 descompunere, dezagregare (*a părţilor componente*): ~ *naturae* CIC. descompunerea fiinţei omeneşti (moarte), ~ *navigii* TAC. desfacerea părţilor vasului; 2 (*spec.*) **a.** distrugere, năruire, destrămare: ~ *imperii* TAC. destrămarea imperiului, ~ *legum* CIC. năruirea legilor, ~ *iudiciorum* CIC. coruperea judecăţilor, ~ *criminum* CIC. spulberarea învinuirilor, ~ *stomachi* PLIN. slăbirea (atonia) stomacului; **b.** moliciune, lipsă de energie: ~ *animorum* SEN. moliciunea sufletelor; **c.** (*gram.*) suprimare a conjuncţiilor, asindeton CIC.
dissolūtor, *ōris m.* spărgător, violator TAC.
dissolūtrix, *īcis f.* nimicitoare TERT.
dissolūtus (*3*) *p. pf. v.* **dissolvo** // **adj.** 1 (*despre stil*) dezlînat // **dissolūtum**, *ī n.* asindeton RH. HER.; 2 (*despre caracter*) moale, neglijent, nepăsător CIC.; 3 moleşit de plăceri, depravat CIC.
dissolvō, *ere, solvī, solūtum vt.* 1 a desface, a descompune, a dezmembra: ~ *nodos* LUCR. a desface nodurile, ~ *capillum* PLIN. a desface părul, ~ *navigium* CIC. (*navem* PHAEDR.) a desface o corabie în părţile ei, ~ *nubila* LUCR. a împrăştia norii, ~ *pontem* NEP. a rupe un pod, ~ *glaciem* LUCR. a topi gheaţa, ~ *frigus* HOR. a înlătura frigul; 2 **a.** a dizolva, a face să se topească: ~ *resinam oleo* PLIN. a dizolva răşină în ulei, (*med.*) ~ *stomachum* PLIN. a provoca ieşire afară; **b.** (*med.*) a face să dispară: ~ *inflationes, dolorem capitis* PLIN. a înlătura umflăturile, durerea de cap; 3 (*fig.*) a desface, a rupe, a anula, a spulbera: ~ *amicitiam* CIC. a rupe prietenia, ~ *leges, acta Caesaris* CIC. a anula legile, actele lui Caesar, ~ *regiam potestatem* NEP. a răsturna puterea regală, ~ *collegia* SUET. a dizolva asociaţiile, *argentaria dissoluta* CIC. banca ce a dat faliment, *criminatio tota dissoluta est* CIC. întreaga acuzare a fost spulberată; ~ *interrogationes* CIC. a dezlega întrebări insidioase; 4 (*spec.*) a achita (*o datorie*): ~ *aes alienum* CIC. a plăti datoria, *poena quam possem* ~ CIC. amendă pe care aş putea s-o plătesc, ~ *damna* CIC. a plăti valoarea pagubelor; 5 (*fam.*) a elibera, a scăpa: *dissolve me* PL. scapă-mă de necaz, *dissolvi me* TER. m-am descurcat.
dissonanter *adv.* în dezacord AUG.
dissonantia *ae f.* disonanţă, dezacord MAMERT.
dissonō, *āre vi.* a scoate tonuri discordante; (*fig.*) a diferi, a se deosebi (de ceva) COL.
dissonus (*3*) *adj.* 1 disonant, confuz: *dissoni clamores* LIV. strigăte pe toate tonurile; 2 diferit: *gentes dissonae sermone moribusque* LIV. neamuri diferite ca limbă şi moravuri, *dissona carmina* STAT. versuri de măsură diferită (distih elegiac), *nihil apud eos dissonum ab Romana re* LIV. la ei nimic nu diferea de organizarea romană; *dissona corda* SIL. inimi vrăjmaşe.
dissors, *rtis adj.* care nu se împarte cu nimeni: *ab omni milite* ~ *gloria* OV. glorie care nu se împarte cu nici un alt soldat.
dissuadeō, *ēre, suāsī, suāsum vt.* (*polit.*) a vorbi împotrivă, a combate, a se opune: ~ *legem* CIC. a combate o lege, ~ *pacem* LIV. a se opune păcii, *societatem cum Pyrrho inire dissuasit* SUET. s-a opus să se facă alianţă cu Pyrrhus, (*abs.*) *dissuasimus nos* CIC. eu am vorbit împotrivă; (*poet.*) *miserae dissuadet mori* SEN. o convinge pe nenorocită să alunge gîndul morţii.
dissuāsiō, *ōnis f.* opoziţie, combatere: ~ *eius rogationis* CIC. combaterea propunerii acestuia.
dissuāsor, *ōris m.* cel care vorbeşte împotrivă, adversar: ~ *legis* CIC. adversarul unei legi.
dissuav... *v.* **dissav...**
dissuescō *v.* **dessuesco**
dissuētūdō *v.* **dessuetudo**
dissulcō, *āre vt.* a brăzda FORT.
dissultō, *āre vi.* a sări (în părţi diferite), a plesni, a pocni: *dissultant ripae* VERG. malurile se surpă de ambele părţi, *nec fulmine tanti dissultant crepitus* VERG. nici nu plesnesc bubuituri mai mari de trăsnet.
dissuō, *ere, sūtum* a descoase, (*fig.*) a desface: *altera dissuto pectus aperta sinu* OV. alta (nimfă) cu pieptul gol, fiindu-i desfăcute cutele tunicii; (*fig.*) ~ *amicitias* CIC. a desface pe nesimţite prieteniile.
dissupō *v.* **dissipo**
distābescō, *ere, tabuī vi.* a se topi CAT.; (*fig.*) a se bălăci, pîngărindu-se: ~ *in iniquitates* AUG. a se bălăci în nedreptăţi.
distaedet, *ēre, taesum est vb. impers.* a-i fi tare silă: *haud tui me neque domi distaedet* PL. nu mă plictisesc prea mult de tine, nici de casă; [*pf.* arh. *distīsum est*].
distantia, *ae f.* 1 depărtare, distanţă: ~ *intervallorum* VITR. distanţa intervalelor; 2 diferenţă: ~ *caloris* QUINT. diferenţă de căldură, ~ *morum* CIC. deosebirea moravurilor.
distantīvus (*3*) *adj.* care formează o distanţă TERT.
distendō, *ere, tendī, tentum vt.* 1 a întinde (desfăcînd): ~ *brachia* OV. a întinde braţele, ~ *aciem* CAES. a-şi întinde linia de luptă, ~ *copias hostium* LIV. a forţa trupele duşmanilor să se întindă; 2 a umple, a umfla: *ut ipsae ventres distendant* PL. ca ele să-şi umple burţile, *lacte distenta ubera* VERG. ugerele umflate de lapte; (*fig.*) *inani distendi vanitate* ARN. a se umfla de o vanitate goală; 3 a tortura: *ut meri potione oneratos urinae tormento distenderet* SUET. ca pe cei încărcaţi de vin să-i tortureze prin chinul urinării; 4 (*fig.*) a împărţi: *in duo bella distenderant curas hominum* LIV. împărţiseră grijile oamenilor asupra a două războaie, *distendit ea res animos* LIV. acest lucru a făcut nesigure spiritele.
distensiō, *ōnis f.* 1 extindere AUG.; 2 *pl.* (*med.*) convulsii, spasme M. EMP.

distentiō, *ōnis f.* **1** contracţie: ~ *nervorum* CELS. contracţie a muşchilor; **2** umflare SCRIB.
distentus[1] *(3) p. pf. v.* **distendo** // **adj.** umflat, plin: *uber distentius* HOR. uger mai plin.
distentus[2] *(3) p. pf. v.* **distineo** // **adj.** tras într-o parte şi într-alta, ocupat: *negotiis* ~ CIC. tras într-o parte şi într-alta de treburi, *distentissimum esse qua de Buthrotis, qua de Bruto* CIC. a fi foarte ocupat ba cu Buthrotienii, ba cu Brutus, ~ *circa summa scelera* TAC. preocupat de cele mai mari crime.
distentus[3], *abl. -ū, m.* întindere: *distentu cutis* PLIN. prin întinderea pielii.
disterminātor, *ōris m.* delimitator APUL.
disterminō *(I) vt.* a delimita, a separa; a despărţi: *Hispanias Galliasque Pyrenaei montes disterminant* PLIN. munţii Pirinei fac hotarul dintre Hispania şi Gallia, ~ *Asiam ab Europa* LUC. a despărţi Asia de Europa.
disterminus *(3) adj.* separat SIL. // **distermina**, *ae f.* (subînţ. **linea**) linie de separaţie, diametru; diagonală MART. CAP.
disternō, *ere, strāvī, strātum vt.* a întinde (patul), a aşterne APUL.
disterō, *ere, trīvī, tritum vt.* a sfărîma, a freca CAT.
distexō, *ere vt.* a urzi (*pînză*) SID.
distichon, *ī n.* (*vers.*) distih (elegiac: un hexametru şi un pentametru) SUET.
distichus *(3) adj.* cu două rînduri: *distichum hordeum* COL. orz cu două rînduri de grăunţe.
distill... *v.* **destill...**
distimulō, *āre vt.* a ciurui; (*fig.*) a prăpădi: ~ *bona* PL. a risipi averea.
distinctē *adv.* distinct, clar, precis: ~ *dicere* CIC. a vorbi clar, ~ *designare* PLIN. IUN. a desemna precis.
distinctiō, *ōnis f.* **1** distingere, distincţie: ~ *iustorum iniustorumque* CIC. distingere între ceea ce este drept şi nedrept, ~ *veri a falso* CIC. distingerea adevărului de neadevăr; **2** diferenţă, distincţie: *animus diiudicat quae ~ sit inter ea* CIC. spiritul distinge ce diferenţă este între acestea; **3** (*ret.*) reliefare CIC.; separare, pauză; **4** (*gram.*) pauză, punct; **5** distincţie, podoabă, ornament: ~ *civitatis* PLIN. podoaba oraşului.
distinctivē *adv.* distinctiv, determinant PRISC.
distinctor, *ōris m.* cel care distinge, deosebitorul AUG.
distinctus[1] *(3) p. pf. v.* **distinguo** // **adj.** **1** distinct, variat, separat: *concertus ex distinctis sonis* CIC. armonie rezultată din sunete variate, *Romana acies distinctior* LIV. linia de luptă romană este mai variată (decît falanga macedoneană), *urbs delubris distincta* CIC. oraş unde din loc în loc vezi temple; **2** împodobit: *pocula gemmis distincta* CIC. cupe împodobite cu pietre preţioase, *caelum astris distinctum* CIC. cerul spuzit de stele.
distinctus[2], *abl. -ū, m.* diferenţă; diversitate TAC., STAT.
distineō, *ēre, tinuī, tentum vt.* **1** a ţine depărtat unul de altul, a diviza, a despărţi: *haec utraque distinebantur* CAES. aceste perechi (de ţăruşi) erau ţinute la distanţă unele de altele, *duo freta distinet Isthmos* OV. Isthmul desparte două mări, *quem Notus distinet a domo* HOR. pe care vîntul Notus îl ţine departe de casă; (*fig.*) *ne uno tempore duplici bello Romanae vires distinerentur* IUST. ca forţele romane să nu fie divizate prin două războaie în acelaşi timp, *duae factiones senatum distinebant* TAC. două partide dezbinau senatul; **2** a ţine ocupat, a reţine, a împiedica: *novis legibus ita distinemur ut...* CIC. sîntem atît de ocupaţi cu legile noi, încît..., *ne multitudo per me pacem distineri putet* CIC. ca mulţimea să nu creadă că eu împiedic pacea, *quominus strueret crimina novo amore distinebatur* TAC. era împiedicat de noua iubire să mai pună la cale acuzaţii.
distinguō, *ere, tinxī, tinctum vt.* **1** a separa, a despărţi: ~ *caput acu* CLAUD. a-şi despărţi părul cu un ac de cap, ~ *crinem docta manu* SEN. meşteră în a-şi aranja părul cu mîna; **2** (*fig.*) a distinge, a diferenţia: ~ *genera causarum* QUINT. a distinge categoriile de cauze, ~ *fortes ignavosque* TAC. a-i distinge pe cei buni de cei laşi, ~ *artificem ab inscio* CIC. a distinge pe omul priceput de ignorant, *vero ~ falsum* HOR. a distinge neadevărul de adevăr; **3** a distinge printr-o pauză, a separa printr-o pauză: *puer ut sciat quo loco versum* ~ QUINT. ca copilul să ştie în ce loc să facă o pauză la un vers, ~ *oportet ante similitudines* DIOM. trebuie să facem pauză înainte de comparaţii, (*fig.*) ~ *cunctationem* APUL. M. *2, 30* a pune capăt şovăielii; **4** a varia, a nuanţa, a alterna, a împodobi: *distinguet autumnus racemos purpureo colore* HOR. toamna va împodobi ciorchinii cu culori variate, *gladius cuius vagina gemmis distinguitur* SEN. sabie a cărei teacă este împodobită cu pietre scumpe, *orationem ~ verborum sententiarumque insignibus* CIC. a nuanţa stilul prin figuri de vorbire şi de cugetare, ~ *opera lusibus* PLIN. IUN. a alterna eforturile cu distracţiile.
distō, *āre vi.* (a fi despărţit, a fi depărtat unul de altul) **1 a.** (*ca loc*) *turres pedes LXXX inter se distabant* CAES. turnurile erau la distanţă de 80 de picioare între ele, *sol ex aequo meta distabat utraque* OV. soarele era la jumătatea distanţei cursei sale, *terrae ab huius terrae continuatione distantes* CIC. pămînturi depărtate de continentul nostru; **b.** (*ca timp*) *Zeuxis et Parrhasius non multum aetate distantes* QUINT. Zeuxis şi Parrhasius, care au trăit cam în acelaşi timp, *quantum distet ab Inacho Codrus, narras* HOR. ne povesteşti cît timp s-a scurs între Inachus şi Codrus, *haud multum distante tempore* TAC. la mică distanţă în timp; **2** a fi diferit, a se deosebi: *legibus distant* (*civitates*) QUINT. statele se deosebesc prin legi, *multum inter se distant istae facultates* CIC. aceste facultăţi se deosebesc mult între ele, ~ *a cultu bestiarum* CIC. a fi diferit de viaţa animalelor, *scurrae distabit amicus* HOR. un prieten va fi deosebit de un măscărici; (*impers.*) *distat* este deosebire: *distat sumasne an rapias* HOR. e deosebire dacă iei sau smulgi.
distorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* **1** a suci (într-o parte şi într-alta): ~ *oculos* HOR. a-şi întoarce ochii în toate părţile, ~ *ora cachinno* OV. a-şi strîmba gura de rîs, ~ *labra* QUINT. a strîmba buzele; **2** a chinui, a tortura SEN. ş.a.

distorsiō *v.* **distortio**
distortiō, *ōnis f.* răsucire CIC.
distortor, *ōris m.* cel care torturează TER. *apud* PRISC.
distortus (*3*) *p. pf. v.* **distorqueo** // **adj.** răsucit, strîmb, diform CIC.; (*despre stil*) contorsionat CIC.
distractiō, *ōnis f.* **1** smucire (în părţi diferite): ~ *membrorum* GELL. smucirea membrelor; **2** separare, despărţire: ~ *animi corporisque* CIC. separarea sufletului şi a trupului; (*fig.*) opoziţie: *nulla nobis societas cum tyrranis, et potius summa ~ est* CIC. nu avem nici o legătură cu tiranii, ci mai degrabă o totală opoziţie; **3** vînzare cu bucata: ~ *fundi* DIG. parcelarea terenului, ~ *mercium* DIG. comerţ cu bucata.
distractor, *ōris m.* cel care trage în părţi diferite ANTHOL.; (*tard.*) vînzător: ~ *argenti* COD. IUST.; schimbător de bani.
distractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **distraho** // **adj.** *distractior* LUCR. mai împărţit, *distractissimus* VELL. foarte ocupat (tras în toate părţile).
distractus[2], *ūs m.* (*tard.*) rupere (reziliere) a unui contract.
distrahō, *ere, traxī, tractum vt.* **1** a trage (în părţi diferite), a rupe (în bucăţi), a sfîşia, a sfirteca: *materia quae distrahi non potest* CAES. lemn care nu se poate rupe, ~ *corpus passim* LIV. a sfîşia un corp, *distractus equis* VERG. sfîrtecat de cai, ~ *vallum* CAES. a rupe întăritura; **2** (*comerc.*) a vinde bucată cu bucată: *coemendo quaedam, tantum ut pluris distraheret* SUET. cumpărînd unele mărfuri în cantitate mare, numai ca să le vîndă mai scump cu bucata, ~ *fundum* DIG. a vinde o proprietate pe parcele, *aegrius distrahebant* TAC. vindeau mai greu; **3** a diviza, a separa: *Taurus mons mediam Asiam distrahens* PLIN. muntele Taurus care împarte Asia în două, (*fig.*) *fit ut distrahatur in deliberando animus* CIC. se întîmplă ca, deliberînd, spiritul să fie tras în direcţii diferite, *saepe animi in contrarias sententias distrahuntur* CIC. adesea, spiritele sînt împărţite în păreri opuse, *distrahor: tum hoc mihi probabilius videtur, tum illud* CIC. sînt nehotărît: acum acest lucru mi se pare mai judicios, acum celălalt, *cum Tiberium anceps cura distraheret ne... an...* TAC. pe cînd Tiberius şovăia dacă... sau...; **4** (*fig.*) a rupe, a desface, a sfirteca: ~ *matrimonium* DIG. a rupe căsătoria, *omnem societatem distrahit civitatis* CIC. desface orice legături sociale ale cetăţii, ~ *collegia* SUET. a dizolva asociaţiile, ~ *controversias* SUET. a pune capăt neînţelegerilor, *famā distrahi* TAC. Ann. *3, 10* a fi sfîrtecat de zvonuri răutăcioase, ~ *amorem* TER. a rupe legăturile de dragoste; **5** a smulge, a separa, a îndepărta: ~ *aliquem a complexu suorum* CIC. a smulge pe cineva din braţele alor săi, *illam a me distrahit necessitas* TER. nevoia o îndepărtează de mine, *quid ego illum ab eo ~ conarer?* de ce aş încerca eu să-l despart pe acela de acesta?, *quonam modo cum coniuge distractus esset?* cum s-ar fi putut el strica (înduşmăni) cu soţia? CIC. Deiot. *15*.
distribuō, *ere, buī, būtum vt.* **a.** a distribui, a repartiza, a împărţi: *populum distribuit in quinque classes* CIC. a împărţit poporul în cinci clase; ~ *Numidas in hiberna in proximis urbibus* LIV. i-a repartizat pe numizi în tabere de iarnă prin oraşele cele mai apropiate, ~ *pecunias exercitui, equos Germanis* CAES. a distribui bani armatei, cai germanilor; **b.** (*oc.*) a orîndui, a pune în ordine: ~ *vitae opera* SEN. a orîndui ocupaţiile vieţii.
distribūtē *adv.* (*fără superl.*) cu ordine, metodic: *distributius tractare* CIC. a trata mai metodic.
distribūtiō, *ōnis f.* împărţire, repartizare, distribuire CIC.; (*ret.*) distribuţie RH. HER.; (*arhit.*) distribuire (a camerelor) VITR.
distribūtīvus (*3*) *adj.* distributiv PRISC.
distribūtor, *ōris m.* distribuitor APUL., HIER.
distribūtrix, *īcis f.* distribuitoare HIER.
distribūtus *p. pf. v.* **distribuo** // **adj.** ordonat, bine împărţit CIC.
districtē *adv.* riguros, sever DIG.
districtiō, *ōnis f.* dificultate, piedică DIG.
districtīvus (*3*) *adj.* care eliberează; care dizolvă C. AUR.
districtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **distringo** // **adj. 1** strîns (din mai multe părţi), împiedicat, ocupat: *tot bellis districtus* NEP. împiedicat de atîtea războaie, *numquam a causis et iudiciis districtiorem fuisse* CIC. (că) niciodată n-am fost mai ocupat cu procese şi judecăţi; **2** încurcat: ~ *mihi videris esse, quod et bonus civis, et bonus amicus es* CIC. cred că eşti în încurcătură fiindcă eşti şi bun cetăţean, şi bun prieten; [confundat cu *destrictus*].
districtus[2], *abl. -ū, m.* district, teritoriu IUST.
distringō, *ere, strinxī, strictum vt.* **1** a trage (în părţi diferite), a ţine întins, a întinde: *radiis rotarum districti* VERG. întinşi pe spiţele roţilor, *patibulo pendere districtum* SEN. a atîrna întins pe furcă; **2** a ţine ocupat (în mai multe părţi), a provoca o diversiune: *Hannibalem mittere ad distringendos Romanos* LIV. a-l trimite pe Hannibal spre a provoca o diversiune la romani, *populatione maritimae orae copias* ~ LIV. a risipi trupele prin jefuirea coastei maritime, ~ *incendiis urbem* FLOR. a risipi locuitorii oraşului prin incendiile puse în diferite părţi; **3** (*fig.*) a ocupa, a trage (în toate părţile): *distringor officio* PLIN. IUN. sînt împiedicat de o obligaţie, *partim publica partim amicorum officia distringunt* PLIN. IUN. îndatoririle publice şi cele către prieteni ne trag în toate părţile, ~ *Iovem votis* PLIN. IUN. a-l copleşi pe Iupiter cu rugăminţi.
distrīvi *p. pf. v.* **distero**
distruncō, *āre vt.* a tăia în două PL.
distulī *pf. v.* **differo**
disturbātiō, *ōnis f.* distrugere, dărîmare CIC.
disturbō (*I*) *vt.* **1** a împrăştia (învălmăşind): ~ *concionem gladiis* CIC. a împrăştia adunarea cu săbiile, *Auster disturbat freta* SEN. austrul răstoarnă valurile; **2** a dărîma, a distruge: ~ *domum* CIC. a dărîma casa, ~ *urbes* LUCR. a distruge oraşe, *ignis cuncta disturbat* CIC. focul nimiceşte totul; **3** (*fig.*) a distruge: ~ *vitae societatem* CIC. a nimici comunitatea de viaţă, ~ *legem* CIC. a călca în picioare legea, ~ *nuptias* TER. a împiedica o căsătorie.

dissylabus (*3*) *adj.* bisilabic QUINT. // **dissylaba,** *ōrum n. pl.* și **dissylabae,** *ōrum f. pl.* cuvinte bisilabice MART. CAP.
ditātor, *ōris m.* cel care îmbogățește, izvorul îmbogățirii AUG.
dītescō, *ere vi.* a se îmbogăți: *qua ratione queas* ~ HOR. în ce chip ai putea să te îmbogățești; (*fig.*) ~ *partu dulci* LUCR. a avea parte de copii dragi.
dīthalassus (*3*) *adj.* udat de două mări VULG.
dīthyrambicus (*3*) *adj.* ditirambic, coral CIC.
dīthyrambus, *ī m.* ditiramb, poem în cinstea lui Bacchus CIC.
dītiae, *ārum f. pl.* bogății PL.
dītio, *ōnis f. v.* **dicio,** *ōnis*
dītior, dītissimus *comp.* și *superl.* de la **dis** și **dives**
dītis *genit.* de la **dis**
Dītis, *is m. v.* **Dis**
dītius *adv. comp.* (fără pozitiv; superl. *ditissime*) mai bogat.
dītō (*I*) *vt.* a îmbogăți: *castra militem ditavere* LIV. serviciul militar i-a îmbogățit pe soldați; (*pas. refl.*) *ditari* a se îmbogăți LIV.
ditrochaeus, *ī m.* (*metr.*) picior de doi trohei, ditroheu DIOM.
diū[1] *adv.* în timpul zilei: *noctu diuque* PL. ziua și noaptea.
diu[2] *adv.* (comp. *diutius*, superl. *diutissime*) **1** mult timp: ~ *pugnatum est* CAES. lupta a durat mult timp, *parum* ~ CIC. prea puțin timp, *minus* ~ CIC. mai puțin timp; **2** de mult timp [frecv. precedat de *iam*]: *iam* ~ CIC. încă de mult timp, *haud* (*non*) ~ *apud hunc servio* PL. nu de mult timp slujesc la el, *iam* ~ *factum est quom* (*postquam*) PL. e mult timp de cînd s-a întîmplat, *haud sane* ~ *est quom* PL. nu e mult timp de cînd; **3** (*rar*) departe MEL.
diūreticus (*3*) *adj.* diuretic PALL.
diurnārius, *iī m.* cel care ține *sau* transcrie un jurnal COD. TH.
diurnē *adv.* în fiecare zi DRAC.
diurnō, *āre vi.* a trăi mult timp QUADR.
diurnum, *ī n.* **1** rația zilnică a sclavului SEN.; **2** relatare a faptelor zilnice Iuv. *6, 483* // **diurna,** *ōrum n. pl.* **a.** (subînț. **acta**) jurnal TAC.; **b.** = *dies: noctibus diurnis* C. AUR. zile și nopți; **c.** nevoi zilnice ARN.
diurnus (*3*) *adj.* **1** de zi: *labores diurni nocturnique* CIC. eforturi de zi și de noapte, ~ *currus* OV. carul Soarelui, *diurnum lumen* OV. lumina zilei; **2** de fiecare zi, zilnic: ~ *cibus* LIV. (~ *victus* SUET.) rația zilnică de mîncare, *diurna acta* TAC. jurnal oficial (la Roma).
dīus (*3*) *adj.* (arh. și poet. = *divus*) **1** divin; **2** divin, ceresc, dumnezeiesc, nobil: *Romule diē* ENN. divine Romulus, *dia Camilla* VERG. nobila Camilla, *dias in luminis oras* LUCR. pe tărîmurile divine ale luminii; [*sub dio* COL. = *sub divo* sub cerul liber, (*arh.*) *sub diu* PL.].
diusculē *adv.* puțin timp AUG.
diūtinē *adv.* mult timp PL.
diūtinō *adv.* mult timp APUL.
diūtinus (*3*) *adj.* de lungă durată, lung: ~ *morbus* SUET. boală de lungă durată.
diūtius, diūtissimē *v.* **diu**
diūtulē *adv.* puțintel timp GELL.
diūturnē *adv. cu comp.* mult timp SID.
diūturnitās, *ātis f.* lungă durată, lungime în timp: ~ *pacis* CIC. durata lungă a păcii, ~ *belli* CAES. lungimea războiului; (*abs.*) lungă trecere de vreme.
diūturnus (*3*) *adj.* **a.** care durează multă vreme, de lungă durată: *diuturna gloria* CIC. glorie de lungă durată; **b.** (*oc.*) care trăiește mult, care o duce mult: *equae diuturniores* VARR. iepe care trăiesc mai mult, *sit nostris diuturnior annis* OV. o, dacă ar duce-o mai mult decît anii mei de viață, *non potes esse* ~ CIC. nu poți să te menții mult.
dīva, *ae. f.* zeiță VERG. ș.a.
dīvagor, *ārī vi. dep.* a rătăci ici și colo LACT.
dīvālis (*2*) *adj.* (*tard.*) **1** divin SPART.; **2** imperial COD. IUST.
dīvaricō (*I*) *vt.* **1** a desface picioarele: *in ea statua Sopatrum divaricari iussit* CIC. a poruncit ca Sopater să fie pus călare pe acea statuie, *divaricavit pedes omni transeunti* HIER. s-a prostituat cu orice trecător; **2** a se despica: *nec ungulae divaricent* VARR. copitele să nu se despice.
dīvastō, *āre vt.* a nimici ARN.
dīvellō, *ere, velli* (*vulsī*), *vulsum vt.* **1** a sfîșia, a rupe: ~ *agnam* HOR. a sfîșia o mioară, ~ *suos artus morsu* OV. a-și sfîșia membrele mușcîndu-se, (*fig.*) ~ *amicitiam* SEN. a rupe prietenia, ~ *amorem querimoniis* HOR. a nimici iubirea prin reproșuri, *somnos divellit cura* HOR. grija alungă somnul, *divellor dolore* CIC. sînt sfîșiat de durere; **2** a despărți, a forța, a smulge: ~ *liberos a parentum complexu* SALL. a-i smulge pe copii din brațele părinților, *ramum trunco* ~ OV. a smulge o ramură de pe trunchi, *neque ab eo divelli possunt* CIC. nu pot fi despărțiți de el, (*abs.*) *me nec Gyas divellet umquam* HOR. nici uriașul Gyas nu va putea să mă despartă vreodată (de tine), *divellimur inde* VERG. ne despărțim apoi unul de altul.
dīvendō, *ere, venditum vt.* a vinde cu bucata CIC.
dīventilō, *āre, ātum vt.* a răspîndi TERT.
dīverberō, *āre, ātum vt.* **a.** a despica, a spinteca: ~ *aerias undas* LUCR. a despica văzduhul, ~ *fluctus* CURT. a spinteca valurile; **b.** (*oc.*) a rupe în bătăi LACT.
dīverbium, *iī n.* dialog (*al actorilor pe scenă*) LIV.
dīvergium, *iī n.* punct de separare (*al apelor*) GROM.
dīversē (**dīvorsē**) *adv.* **1** în sens opus, în părți diferite, în mod diferit: ~ *discedere* NEP. a pleca în sensuri opuse, *corpora diverse laniata* APUL. corpuri sfîșiate în diferite părți, *de eadem re* ~ *dicere* CIC. a vorbi despre același lucru în mod diferit; **2** la o parte: *pauci paulo divorsius ceciderant* SALL. cîțiva căzuseră puțin mai la o parte, *legionarii diverse tendebant* SUET. legionarii își aveau corturile la oarecare distanță.
dīversiclīnius (*3*) *adj.* eteroclit PRISC.
dīversicolor, *ōris* și **dīversicolōrus** (*3*) *adj.* de culori diferite MART. CAP.
dīversimodē *adv.* în diferite feluri AUG.
dīversio, *ōnis f.* (*tard.*) digresiune, diversiune.

dīversitās, *ātis f.* 1 divergenţă, opoziţie, contradicţie: ~ *inter exercitum imperatoremque* TAC. divergenţă între armată şi comandant, ~ *auctorum* PLIN. divergenţă între autori, ~ *naturae* TAC. contradicţie a naturii; 2 deosebire, varietate: ~ *linguae* QUINT. diversitate de limbă, ~ *ciborum* QUINT. varietatea mîncărurilor.

dīversitor *v.* **deversitor**

dīversor, dīversōrum *v.* **devers...**

dīversus (dīvorsus) *(3) p. pf.* (*v.* **diverto**) şi *adj.* **I 1** în direcţii *sau* locuri diferite, fiecare în altă parte: *ubi diversae semitae plures erant* LIV. unde erau mai multe cărări, ducînd fiecare în altă parte, *diversa urbis itinera* LIV. drumuri ale oraşului în direcţii diferite, *diversa signa statuere* LIV. a aşeza unităţile în locuri diferite, *diversum proelium* CAES. bătălie în locuri diferite; (*predicativ*) *patres diversi discedunt* LIV. senatorii pleacă în direcţii diferite, *diversi pugnabant* CAES. luptau în părţi diferite, *ex diversa fuga in unum collecti* LIV. după o fugă în toate părţile, adunaţi laolaltă, *plebs habitat diversa locis* OV. plebeii locuiesc fiecare în alt loc, *quo diversus abis?* VERG. încotro pleci de-aici?; 2 (*fig.*) *metu ac libidine divorsus agebatur* SALL. era tras în părţi diferite de frică şi de pofte *in diversum auctores trahunt* LIV. autorii nu sînt de acord, *diversus animi modo... modo* TAC. nehotărît în sufletul lui, cînd... cînd...; 3 fiecare în parte, separat: *sive id diversi gerant bellum* LIV. fie că poartă separaţi acest război, *hoc omnes antea divorsi audistis* SALL. acest lucru l-aţi auzit cu toţii fiecare în parte, *legatos alium ex alio divorsos adgreditur* SALL. se adresează solilor luîndu-i la o parte pe fiecare, unul după altul; 4 diferit, felurit: *flumina diversa locis* OV. rîuri diferite după locuri, *diversissimis locis* LIV. în locuri foarte diferite, *diversae formae* OV. forme diferite, *simulacra diversa figuris* OV. statui diferite ca figuri, *diversi mille colores* OV. o mie de culori variate, (*ac. adv.*) *diversa sonare* VERG. a suna în chip felurit, *forma est diversa priori* OV. forma este diferită de cea anterioară. **II 1** în direcţie opusă, opus, contrar: *iter a proposito diversum* CAES. marş în direcţie opusă celui plănuit, *se flectit sinistrorsus diversis ab flumine regionibus* CAES. se întoarce la stînga, spre ţinuturi contrare direcţiei rîului, *in diversa* VERG. în direcţie contrară, *in diversum* TAC. în sens opus, *ex diverso* TAC. din partea opusă, din faţă; (*fig.*) *ab his longe diversas litteras in senatu recitavit* SALL. a citit în senat o scrisoare cu totul opusă acesteia, *sententia priori diversa* QUINT. părere contrară celei de mai înainte, *diversa inter se mala, luxuria atque avaritia* SALL. vicii care se bat cap în cap: dezmăţul şi lăcomia, *alii e diverso...* SUET. alţii dimpotrivă...; 2 (*în altă direcţie*) depărtat: *de Achaiae urbibus, regionis a se diversae, sollicitus* LIV. îngrijorat de oraşele Achaiei, ţinut depărtat de el, *etiam quorum diversa oppida, tamen obvii (erant)* TAC. chiar şi cei ale căror cetăţi erau la mare distanţă îi veneau în întîmpinare, *diverso terrarum distineri* TAC. a fi reţinut la capătul pămîntului; 3 al părţii opuse, duşman, advers: *Armenia diversis praesidiis vacua* TAC. Armenia golită de posturi militare duşmane, ~ *factio* SUET. partidă adversă, *in divorsis subselliis* TAC. pe banca adversarului, *invidiam in diversum transferemus* CIC. vom arunca oprobriul asupra adversarului.

dīverticulum, *ī n.* răscruce GROM.

dīvertium, *iī v.* **divortium**

dīvertō (dīvortō), *ere, rtī, rsum vi.* 1 a se duce care încotro, a se despărţi; (*spec.*) a divorţa: *nullis tunc matrimoniis divertentibus* GELL. neexistînd pe atunci căsătorii care se desfac; 2 (*fig.*) a se deosebi: *divortunt mores virginis ac lupae* PL. moravurile unei fete şi ale unei prostituate diferă; 3 (*vt. tard.*) a lua cu sine, a duce VULG.

dīves, *vitis adj.* (comp. *dīvitior* şi *dītior*, superl. *dīvitissimus* şi *dītissimus*) bogat: ~ *regio* CURT. regiune bogată, ~ *auro* OV. bogat în aur, ~ *pecoris, equum* (= *genit.*) VERG. bogat în turme, în cai, ~ *ab omni armento* VAL. FL. bogat în cirezi de tot felul; [abl. sg. *divite*, genit. pl. *divitum*].

dīvescor *v.* **devescor**

dīvexō (*1*) *vt.* 1 a arunca în toate părţile; a prăda: ~ *agros* CIC. a devasta ogoarele; 2 (*fig.*) a chinui, a persecuta: ~ *matrem* SUET. a-şi chinui mama.

dīvexus (*3*) *adj.* încrucişat AUG.

Diviciacus *v.* **Divitiacus**

dīvidia, *ae f.* 1 discordie ACC.; 2 nelinişte, chin: *illaec res est dividiae* PL. Bacch. *770* acel lucru este un chin pentru mine.

dīvidō, *ere, vīsī, vīsum vt.* 1 a împărţi (un întreg), a tăia în părţi, a diviza: *Gallia est divisa in partes tres* CAES. Gallia este împărţită în trei părţi, ~ *muros* VERG. a face o săpătură în ziduri, *hunc securi divisit medium* HOR. pe acesta l-a tăiat în două cu securea, ~ *unum populum in duas partes* CIC. a diviza un singur popor în două părţi, ~ *bona tripartito* CIC. a diviza (logic) bunurile în trei categorii, *divisa sententia est* CIC. propunerea a fost pusă la vot separat asupra fiecărei chestiuni, (*poet.*) ~ *concentum* HOR. a distruge buna înţelegere, ~ *iram* HOR. a pune capăt mîniei; 2 a împărţi (distribuind), a distribui, a repartiza: ~ *agros viritim civibus* CIC. a împărţi pămînturile pe cap de om cetăţenilor, ~ *praedam militibus* SALL. a împărţi prada soldaţilor, ~ *oscula nulli* OV. a nu da nimănui sărutări, (*mil.*) ~ *equitatum in omnes partes* CAES. a răspîndi cavaleria în toate părţile, ~ *exercitum in hiberna Magnesiam* CAES. a-i repartiza pe ostaşii armatei în tabere de iarnă la Magnesia, ~ *tempora curarum remissionumque* TAC. a-şi fixa momente de lucru şi de repaos, *nos alio mentes, alio divisimus aures* CATUL. gîndurile noastre erau într-un loc, urechile într-altul, *citharā carmina divides* HOR. vei modula cîntece pe cithara ta; 3 **a.** a separa, a despărţi: *flumen Ligeris Biturigos ab Haeduis dividit* CAES. rîul Ligeris îi desparte pe biturigi de haedui, ~ *seniores a iunioribus* CIC. a-i despărţi pe cei mai bătrîni de cei mai tineri, *arx ab urbe muro divisia* LIV. cetăţuie despărţită de oraş printr-un zid, *ante vel a membris dividar ipse meis* OV. mai degrabă m-aş putea despărţi însumi de corpul meu (decît de dragoste), *tuis toto dividor orbe rogis* OV.

pămîntul întreg mă desparte de rugul tău, *quem patria Ardea longe dividit* VERG. pe care acum Ardea strămoşească îl ţine departe de tine; **b.** (*oc.*) a distinge: ~ *legem bonam a mala* CIC. a distinge o lege bună de alta rea, *qualis gemma micat, fulvum quae dividit aurum* VERG. cum străluceşte nestemata încrustată în aur roşcat; [inf.pf. *divisse* HOR. = *divisisse*].

dīviduitās, *ātis f.* putinţa de a fi împărţite (*despre bunuri*) GAI., DIG.

dīviduus (*3*) *adj.* **1** divizibil CIC.; **2** împărţit, despărţit: *dividuum talentum faciam* PL. voi împărţi talantul în două, *dividua coma* OV. părul despărţit în două cu cărare, *dividua aqua* OV. curs de apă care se desparte, *equae dividuos amne sequuntur equos* OV. iepele (în călduri) se ţin după caii despărţiţi de ele printr-un rîu, ~ *labor apium* SEN. munca împărţită a albinelor, *dividui arbores* PLIN. copaci care se bifurcă; **3** (*gram.*) partitiv PRISC.

dīvīna, *ae f.* ghicitoare PETR. *7, 2.*

dīvīnātio, *ōnis f.* **1** arta de a prezice viitorul, prevestire CIC.; **2** dezbatere preliminară (*la un proces pentru desemnarea acuzatorului, cînd sînt mai mulţi solicitanţi*) CIC.

dīvīnātor, *ōris m.* ghicitor FIRM.

dīvīnātrix, *rīcis f.* ghicitoare MART. CAP. // **adj.** *f.* divinatoriu TERT.

dīvīnē *adv.* **1** ca un zeu CIC.; **2** perfect, excelent, divin: ~ *Plato appellat voluptatem…* CIC. excelent Platon numeşte plăcerea…; **3** prin har divin, profetic: ~ *praesensa et praedicta* CIC. presimţiri şi preziceri profetice.

dīvīnitās, *ātis f.* **1** divinitate, natură divină CIC.; **2** perfecţiune, calitate minunată: *divinitate loquendi* CIC. prin perfecţiunea elocvenţei.

dīvīnitus *adv.* **1** prin voinţa zeilor: *seu forte seu* ~ SUET. fie întâmplător, fie din voia zeilor; **2** (*rar*) prin inspiraţie divină CIC. **3** divin, perfect, minunat: ~ *dicta, scripta* CIC. excelent spuse, scrise.

dīvīnō (*I*) *vt.* a ghici, a presimţi, a prevesti, a prezice: *ratio divinandi* CIC. metoda de a ghici, *nihil boni divinat animus* LIV. spiritul meu nu presimte nimic bun, ~ *de exitu* NEP. a prevesti sfîrşitul său.

dīvīnum, *ī n.* **1** ceea ce este divin, divinul SEN.; **2** sacrificiu religios LIV.; **3** prevestire, prezicere ARN.

dīvīnus[1] (*3*) *adj.* **1** divin, al zeilor: *sine ope divina* CAES. fără ajutorul zeilor, *nihil ratione est divinius* CIC. nimic nu este de natură mai divină ca raţiunea, *res divina* CIC. ceremonie religioasă, *res divinae* CIC. cult, religie; (*spec.* natural): *divina humanaque* PL. cele divine şi cele omeneşti (orice lucru), *divina humanaque iura* CIC. legile date de zei (fizice) şi cele făcute de oameni (dreptul pozitiv); *divina scelera* LIV. crime contra zeilor, *divina verba* CAT. formule de ispăşire; **2** care prevesteşte, profetic, inspirat de zei; *animus appropinquante morte multo est divinior* CIC. sufletul, cînd moartea se apropie, prevede mai bine viitorul, *divini pectoris carmina* LUCR. poezii ale unui suflet inspirat de zei, *avis divina imbrium* HOR. pasăre prevestitoare a ploilor; **3** minunat, admirabil, divin: ~ *in dicendo* CIC. divin în arta vorbirii; **4** (*tard.*) divin, imperial: *divina domus* PHAEDR. familia imperială; **5** (*med.*) *divinus morbus* APUL. epilepsie.

dīvīnus[2], *ī m.* ghicitor, profet CIC.

dīvīsē *adv.* împărţind GELL.

dīvīsibilis (*2*) *adj.* divizibil TERT.

dīvīsim *adv.* separat HIER.

dīvīsiō, *ōnis f.* **1** împărţire; distribuire, repartizare: *si* ~ *fieret* IUST. dacă s-ar face o împărţire, *divisiones agrorum* CIC. distribuiri de terenuri; distribuire făcută poporului de către magistraţi DIG.; **2** (*ret.*) diviziune CIC.; **3** (*mat.*) împărţire AUG.

dīvīsor, *ōris m.* **1** împărţitor, distribuitor CIC.; **2** (*spec.*) agent electoral (*care distribuie bani spre a-i cumpăra pe alegători*) CIC.; **3** (*mat.*) divizor BOETH.

dīvīsūra, *ae f.* **1** tăietură, incizie C. AUR.; **2** crăpătură, despicătură (la arbori) PLIN.; **3** (*pl.*) crăcane PLIN.

dīvīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **divido** // **adj.** separat LUCR.; împrăştiat CIC.

dīvīsus[2] *m.* (dat. sg. *-ui*) împărţire: *facilis divisui* LIV. uşor de împărţit, *vectigalia divisui principum erant* LIV. birurile erau obiect de împărţeală între fruntaşi, *clientem divisui habuisse* GELL. a-l fi jefuit pe client.

dīvitia, *ae f.* bogăţie ACC.

Dīvitiacus, *i m.* conducător al haeduilor şi membru al colegiului druizilor (*i-a făcut mari servicii lui Caesar în lupta acestuia cu belgii*) CAES.

dīvitiae, *ārum f. pl.* bogăţie, avere: *superare Crassum divitiis* CIC. a-l întrece pe Crassus în bogăţie, (*fig.*) ~ *ingenii* CIC. fecunditatea talentului, ~ *verborum* QUINT. bogăţie de exprimare.

dīvitiō, *āre vt.* a îmbogăţi TURPIL.

Dīvodūrum, *ī n.* oraş în Gallia belgică (*mai tîrziu, numit Metis*; *azi, Metz*).

dīvolsus (*3*) *p. pf. v.* **divello**

dīvolvō, *ere vt.* a răsuci (în minte): *multa secum divolvens* AMM. răsucind multe gînduri în mintea lui.

dīvorsus, **divorto** *v.* **diver...**

dīvortium, *ii n.* **1** despărţire, ceartă PL.; **2** divorţ: ~ *facere cum aliqua* CIC. a divorţa de o femeie; **3** (*concrt.*) loc de separare (*a drumurilor, a apelor, ţărilor etc.*): ~ *itinerum* LIV. răscrucea drumurilor, *divortia aquarum* CIC. versanţii muntelui unde se separă apele, *artissimo inter Europam Asiamque divortio* TAC. la locul foarte strîmt care desparte Europa de Asia, ~ *hiemis et veris* COL. zilele care separă iarna de vară; (*fig.*) *divortia doctrinarum* CIC. separarea în şcoli filozofice.

dīvulgātiō, *ōnis f.* propagare în mase, popularizare TERT.

dīvulgātus (*3*) *p. pf. v.* **divulgo** // **adj.** banal, comun: *magistratus divulgatissimus* CIC. magistratură foarte comună.

dīvulgō (*I*) *vt.* a răspîndi în public, a face cunoscut tuturor: ~ *librum* CIC. a publica o carte, ~ *opinionem* IUST. a face cunoscută părerea, (*oc.*) *primum tempus aetatis ad omnium libidines divulgatum est* CIC. tinereţea lui a fost la dispoziţia poftelor desfrînate ale tuturor.

dīvulsī *pf. v.* **divello**

dīvulsiō, *ōnis f.* rupere, separare: ~ *familiarium* SEN. despărţirea de cei apropiaţi.

dīvum, *ī n.* cerul liber: *sub divo* CIC. sub cerul liber, (*fig.*) *sub divum rapere* HOR. a aduce la lumina zilei (misterele).

dīvus (*3*) *adj.* divin; titlu dat după moartea împăraţilor divinizaţi; ~ *Augustus* VERG. divinul Augustus // **dīvus**, *ī m.* zeu: *divi divaeque* LIV. zeii şi zeiţele, *hominum divomque voluptas* LUCR. desfătare a oamenilor şi a zeilor; [genit.pl. *divum* şi *divom*].

dō, *are, dedī, datum vt.* **I 1** a da: *ea dona quae Amphitruoni data sunt* PL. acele daruri care i-au fost date lui Amfitruo, *patera quae dono mi data est* PL. cupa care mi-a fost dată în dar, *obsides* ~ CAES. a da ostateci, *ei filiam in matrimonium dat* CAES. îi dă fata în căsătorie, ~ *nuptum* PL. a da în căsătorie (o fată), ~ *litteras ad aliquem* (*alicui*) CIC. a da o scrisoare (curierului) pentru cineva, *litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim* CIC. n-am avut nicicînd pe cineva căruia să-i încredinţez o scrisoare pentru tine, fără să-i fi dat una, *litterae Corcyrae datae* CIC. scrisoare expediată la Corcyra, *Cincius mihi abs te epistulam reddidit, quam tu dederas* CIC. Cincius mi-a adus scrisoarea pe care tu i-o dăduseşi pentru mine; **2** (*fig.*) a da, a acorda: ~ *nomen alicui* CIC. a da cuiva numele, ~ *imperium, potestatem, civitatem alicui* CIC. a da cuiva comanda, puterea, dreptul de cetăţenie, ~ *aditum petentibus* NEP. a acorda celor ce o cer putinţa de a intra la cineva, ~ *senatum* NEP. a acorda audienţă în faţa senatului, ~ *iter alicui per provinciam* CAES. a da cuiva putinţa de a trece prin provincie, *inter se fidem et iusiurandum dant* CAES. îşi dau reciproc jurămînt de credinţă, ~ *libertatem populo* CIC. a acorda libertate poporului, ~ *alicui tempus ut...* CIC. a da cuiva timp să..., *poenas* ~ CIC. a da satisfacţie pentru o vină, a ispăşi, a plăti, *mihi poenarum illi plus quam optarem dederunt* CIC. mie aceia mi-au acordat mai multă satisfacţie decît aş fi dorit, ~ *operam virtuti* CIC. a-şi da silinţa spre virtute, ~ *operam, ne...* CIC. a se strădui să nu..., (*cu gerund.*) *Lycurgus agros locupletium plebi colendos dedit* CIC. Lycurg a dat plebei să cultive ogoarele celor bogaţi, *librum Cossinio ad te preferendum dedi* CIC. i-am dat lui Cossinius cartea să ţi-o aducă. **II** (*spec.*) **1** (*mil.*) ~ *nomina* CIC. a-şi înscrie numele pentru serviciul militar, a se înrola, ~ *manus* NEP. a întinde mîinile spre a fi puse în lanţuri, a fi pus în lanţuri, a se constitui prizonier, (*frecv. fig.*) a se da bătut, a se declara învins: *ad extremum dat manus* CIC. în cele din urmă, se dă bătut, ~ *terga* LIV. a o lua la fugă, *hosti terga* ~ LIV. a o lua la fugă din faţa duşmanului; **2** (*judic.*) *do, dico, addico* = formulă sacramentală pronunţată de pretor într-o acţiune în justiţie: *do* (*iudicem, iudicium*) „acord dreptul de a intenta acţiunea", *dico* „declar" (regula de drept a instanţei care judecă), *addico* „atribui un lucru sau un drept celui care-l reclamă" (confirmînd voinţa părţilor); **3** a pune, a arunca: ~ *corpora tumulo* OV. a arunca trupurile în groapă, ~ *bracchia cervici* HOR. a întinde braţele de gîtul unuia, ~ *ora capistris* a pune boturile în căpestre, *ad terram dabo* PL. îl voi da de pămînt, ~ *hostes in fugam* CAES. a pune duşmanii pe fugă, *in pedes se* ~ PL. a se pune pe fugă, *in viam se* ~ CIC. a se porni la drum, *praeceps se dedit in fluvium* VERG. s-a aruncat cu capul în jos în rîu, (*fig.*) *ambitione praeceps datus est* SALL. a fost dat peste cap din cauza ambiţiei; (*frecv. cu p. pf.*) a face să fie: *te mea dextra defensum dabit* VERG. braţul meu te va apăra, *hostes paene victos dedit* VERG. aproape că i-a răpus pe duşmani, *sic stratas legiones dabo, quemadmodum legatum iacentem videtis* LIV. voi culca legiunile la pămînt, tot aşa cum vedeţi zăcînd pe solul lor, *victoria illum ferocem dabat* LIV. victoria îl făcea să fie crud; **4** *se dare* a se prezenta, a se oferi, a se arăta: *prout se tempus ac res se daret* LIV. după cum s-ar prezenta momentul şi situaţia însăşi, *populo se ac coronae se* ~ CIC. a se prezenta mulţimii şi galeriei, *Romulus se mihi obvium dedit* LIV. Romulus mi-a ieşit în cale, *spumantem dari optat aprum* HOR. doreşte să i se ivească un mistreţ spumegînd, *dies insequens dat hostem in conspectum* LIV. ziua următoare îl aduce înaintea ochilor pe duşman, *det mihi se: faxo, quid cuspide possim, sentiat* OV. numai să-mi vină în cale: îl voi face să simtă ce pot eu cu lancea mea; (*fig.*) ~ *se facilem* TER. a se arăta binevoitor, *ut se initia dederint, perscribat* CIC. să-mi scrie cum s-a prezentat (a fost) începutul; **5** a da afară, a scoate (*ceva ce se aude sau se vede*): *sonum, gemitum, murmura, clamorem* OV., VERG. a scoate un sunet, geamăt, murmure, un strigăt, *haec dicta dedit* VERG. a spus aceste cuvinte, ~ *flammas* OV. a scoate flăcări, *ara dabat fumos* OV. altarul făcea să se ridice fumul; (*fig.*) ~ *documentum* TAC. a da o dovadă; **6** a produce, a pricinui, a face: ~ *vulnera hosti* OV. a provoca răni duşmanului, ~ *dolorem* TER. a provoca durere, ~ *ingentem fugam stragemque* LIV. a provoca o nemaipomenită fugă şi măcel, ~ *spem* OV. a deştepta speranţă, ~ *animos* OV. a da curaj, ~ *motus* LUCR. a imprima mişcări, ~ *leves saltus* OV. a face sărituri uşoare, *longos dat corpore tortus* VERG. (şarpele) face lungi încolăciri cu corpul lui, ~ *impetum in hostem* LIV. a da un atac asupra duşmanului; **7** a lăsa în voie: ~ *ventis comas* VERG. a-şi lăsa pletele în voia vîntului, ~ *vela ventis* VERG. a întinde pînzele în bătaia vînturilor, ~ *frena* VERG. a da frîu liber (calului), ~ *se somno* CIC. a dormi; **8** *se dare alicui* (*alicui rei*) a se dedica, a se consacra, a se robi: *se labori et itineribus dabat* CIC. se punea pe muncă şi pe călătorii, *se* ~ *philosophiae* CIC. a se consacra filozofiei, *se* ~ *totos libidinibus* CIC. a se robi în întregime plăcerilor, *se* ~ *sermonibus vulgi* CIC. a se lăsa condus de vorbele mulţimii, *se ad defendendos homines* ~ CIC. a se dedica apărării oamenilor; **9 a.** a spune, a indica: *paucis dabo* TER. îţi voi spune în puţine cuvinte, *qui deus sit, da nobis?* VERG. spune-mi: ce zeu este?, *unum da nobis ex oratoribus, qui...* CIC. arată-mi un singur orator care...; **b.** (*spec.*) *fabulam* ~ a face să se reprezinte o piesă, a da o piesă de teatru; ~ *verba alicui* CIC. a spune vorbe goale cuiva, a-l înşe-

la, ~ *verba nobis putas?* HOR. crezi că ne înşeli?; **10** a face o favoare (de hatîrul cuiva): *da hoc illi mortuae, da ceteris amicis ac familiaribus* CIC. fă asta pentru acea moartă, fă-o pentru ceilalţi prieteni şi intimi, *date hoc precibus meis* CURT. faceţi această favoare pentru rugăminţile mele, ~ *Caere hospitio Vestalium* LIV. a face o favoare oraşului Caere pentru ospitalitatea acordată vestalelor, *da hunc populo Romano* CIC. fă o favoare acestuia de dragul poporului roman, *dabat et famae* TAC. ţinea cont şi de opinia lumii; **11** a îngădui, a da norocul: *quod nostrae aetatis dii dederunt ut videremus* LIV. zeii au dat generaţiei noastre norocul să vedem acest lucru, *datum hoc nostro generi est, ut...* LIV. i-a fost dat familiei noastre ca..., *si tibi fortuna non dedit, ut patre certo nascerere...* CIC. dacă soarta nu ţi-a hărăzit norocul să te naşti dintr-un anume tată...; **12** a concede, a admite (ca demonstrat): *in geometria prima si dederis, danda sunt omnia* CIC. în geometrie, dacă admiţi primele propoziţii, trebuie să admiţi apoi totul, *dasne manere animos post mortem?* CIC. admiţi că sufletele dăinuie după moarte?; **13** (*cu două dative*) *alicui aliquid laudi, crimini, vitio*: a face un merit, o vină, o crimă din ceva: *iam intelleges summam laudem Roscio vitio et culpae dedisse* CIC. îţi vei da seama că ai făcut din meritul cel mai mare al lui Roscius un păcat şi o vină, *quod Metello laudi datum est* CIC. ceea ce lui Metellus i-a fost atribuit ca un merit.

doceō, *ēre, cuī, ctum vt.* **1** a învăţa (pe cineva): ~ *eum musicam* NEP. a-l învăţa muzica, ~ *pueros elementa* HOR. a-i învăţa pe copii buchiile, ~ *eum Latine* (subînţ. *loqui*) CIC. a-l învăţa pe acesta latineşte, ~ *Socratem fidibus* (subînţ. *canere*) CIC. a-l învăţa pe Socrate să cînte din liră, ~ *aliquem equo, armis* (subînţ. *uti*) LIV. a învăţa pe cineva să călărească, să mînuiască armele, *doctus iter melius* HOR. învăţînd un drum mai bun, *is reliqua frustra docetur* QUINT. în zadar acesta este învăţat despre celelalte, *pueri aequitatem defendere docentur* CIC. copiii sînt învăţaţi să apere echitatea, (*abs.*) *homines dum docent, discunt* SEN. învăţîndu-i pe alţii, oamenii învaţă şi ei; **2** a informa, a încunoştinţa, a arăta: *praemittit qui de suo adventu doceant* CAES. trimite înainte oameni, care să încunoştinţeze de venirea lui, *docui per litteras id nec opus esse nec fieri posse* CIC. am arătat printr-o scrisoare că acest lucru nu e nici necesar, nici posibil, *doceant eum qui vir Roscius fuerit* CIC. să-l informeze ce fel de om a fost Roscius, *te tua fata docebo* VERG. îţi voi împărtăşi ce destin ai; **3** (*spec.*) ~ *fabulam* a-i învăţa pe actori rolurile unei piese, a da o piesă de teatru, *cum Orestem fabulam doceret Euripides* CIC. pe cînd Euripide dădea piesa lui, Oreste, *qui docuere togatas* HOR. care au dat piese cu subiect roman.

dochmius, *iī m.* (*vers.*) dohmiu (*picior compus dintr-un iamb şi un cretic*) CIC., QUINT.

docibilis (*2*) *adj.* care învaţă uşor PRISC.

docilis (*2*) *adj.* (fără *superl.*) care învaţă uşor, aplecat să cunoască, înclinat să deprindă, docil: *operarii ad agriculturam dociles* VARR. lucrători care învaţă uşor agricultura, *faciamus iudicem docilem* CIC. să-l facem pe judecător dispus să se informeze, *lusciniae Graeco sermone dociles* PLIN. privighetori care deprindeau uşor limba greacă, *dociles imitandis turpibus omnes sumus* IUV. sîntem toţi uşori de minte la imitarea ticăloşiilor, (*poet. cu genit.*) *pravi* ~ HOR. care se lasă uşor înclinat la rău, ~ *fallendi* SIL. care învaţă uşor să înşele, ~ *modorum* HOR. care a învăţat versuri; (*despre lucruri*) *dociles capilli* OV. fire de păr uşor de aranjat (suple), *quod docili molliter ore legas* OV. ce să citeşti cu o voce dulce modulată.

docilitās, *ātis f.* **1** uşurinţă de învăţare: ~ *ingenii* NEP. uşurinţa de a învăţa a minţii, ~ *ad omnes artes* SUET. uşurinţa de a învăţa toate artele; **2** dulceaţă a firii, bunătate EUTR.

docis, *idis f.* meteor (*în formă de grindă*) APUL.

doctē *adv.* **1** savant, cu multă ştiinţă, *luctamur doctius* HOR. luptăm mai după regulile artei, *doctissime eruditus* SALL. foarte adînc cultivat; **2** cuminte; după toate regulile, fin PL.

doctificus (*3*) *adj.* care te face învăţat MART. CAP.

doctiloquax, *ācis adj.* care vorbeşte savant DRAC.

doctiloquus (*3*) *adj.* care vorbeşte bine ENN.

doctisonus (*3*) *adj.* care scoate un sunet armonios SID.

doctitanter *adv.* iscusit AUG.

doctiusculē *adv.* cam prea savant GELL.

doctor, *ōris m.* învăţător, maestru: ~ *litterarum Graecorum* NEP. învăţător de literatură greacă, ~ *gladiorum* VAL. MAX. maestru în lupta cu sabia, *eiusdem sapientiae doctores* CIC. maeştri ai aceleiaşi şcoli filozofice.

doctrīna, *ae f.* **1** (*abstr.*) învăţare, învăţătură, studii teoretice: *sine doctrina percipi posse* CIC. a se putea pricepe fără un studiu anume, *non aliquā mihi doctrīnā tradita* CIC. cunoştinţe care nu mi-au fost transmise prin vreo învăţătură; **2** artă, ştiinţă, doctrină, teorie: *Piso, Graecis doctrinis eruditus* CIC. Piso, cultivat în ştiinţele greceşti, ~ *dicendi* CIC. ştiinţa vorbirii (retorica), *studium doctrinae* CIC. studiu ştiinţific, ~ *ac litterae* CIC. studii ştiinţifice şi literare, *auctorem eius doctrinae Pythagoram edunt* LIV. pe Pythagora îl prezintă ca autor al acestei doctrine, *iuvenis ante doctrinam deos spernentem natus* LIV. tînăr născut mai înainte de ivirea doctrinei care dispreţuieşte zeii.

doctrix, *īcis f.* învăţătoare, maestră SERV.

doctus (*3*) *p. pf. v.* **doceo** // **adj. 1** învăţat, cunoscător, priceput: ~ *ex disciplina Stoicorum* CIC. format la şcoala stoicilor, *docti Graecis litteris et Latinis* CIC. cunoscători de literatură greacă şi latină, *doctissima fandi* VERG. foarte pricepută în a vorbi, ~ *legum* GELL. cunoscător de legi, ~ *sermonis utriusque linguae* HOR. cunoscător al ambelor limbi (greacă şi latină), ~ *sagittas tendere* HOR. meşter în a arunca săgeţi; (*despre lucruri*) *docta manus* TIB. mînă meşteră, *doctae frontes* HOR. capete savante, *docta carmina* TIB. poezii rafinate, *docta vox* OV. glas melodios // **docti**, *ōrum m. pl.* învăţaţii, savanţii; cunoscătorii; **2** abil, şiret: *doctum dolum* PL. înşelăciune bine ţesută.

documen, *inis n. v.* **documentum**

documentum, *ī n.* învăţătură, exemplu, probă: *P. Rutilius ~ fuit hominibus nostris virtutis* CIC. P. Rutilius a fost un exemplu de virtute pentru ai noştri, *clementiae eius multa documenta sunt* SUET. sînt multe probe ale clemenţei lui, *grande ~ patientiae dedimus* TAC. am dat o mare probă de răbdare; (*constr.* alicui) *documento* (*documentum*) *esse* a-i fi cuiva de învăţătură: *habeat me ipsum sibi documento, quae vita viros bonos ad honorem perducat* CIC. să mă aibă pe mine de exemplu ce fel de viaţă îi ridică pe cei buni la onoruri, *~ sui dare* LIV. a da o probă de valoarea lui, *documento* sau *documentum esse, ut* (*ne*) a servi de învăţătură să (nu), *ruinae Sagunti documentum illis erunt, ne quis confidat* LIV. ruinele oraşului Saguntum le vor servi de învăţătură ca nimeni să nu se încreadă, *aliena calamitate documentum datum illis cavendae similis iniuriae* LIV. prin nenorocirea altora, li s-a dat un avertisment să se păzească de o asemenea nedreptate.

dōdecaetēris, *idis f.* interval de doisprezece ani CENS.

dōdecatēmorion, *iī n.* a douăsprezecea parte (dintr-o constelaţie) MANIL.

dōdecatheon, *ī n.* (*bot.*) „iarba celor doisprezece zei" (*Primula vulgaris* [?]) PLIN.

Dōdōna, *ae* şi **Dōdōnē,** *ēs f.* **1** localitate în Epir (*renumită prin oracolele pe care le dădea Zeus prin stejarii unei păduri sfinte situate în apropiere*); **2** (*fig.*) **a.** pădure de stejari; *cum victum Dodona negaret* VERG. pe cînd pădurea de stejari nu dădea hrană; **b.** preoţii de la Dodona: *Dodonam adortus est* NEP. s-a adresat preoţilor de la Dodona // **Dōdōnaeus (Dōdōnius)** (*3*) *adj.* de la Dodona // **Dōdōnis,** *idis adj. f.* al Dodonei: *Dodonis terra* OV. pămîntul Dodonei, *Dōdōnidēs nymphae* HYG. nimfele de pe Dodona (*care l-au crescut pe Zeus*).

Dōdōnigena, *ae m.* locuitor al Dodonei; (*fig.*) care se hrăneşte cu ghindă de stejar.

dōdra, *ae f.* băutură compusă din nouă ingrediente diferite AUS.

dōdrans, *ntis m.* nouă douăsprezecimi *sau* trei pătrimi dintr-un întreg: *solvere dodrantem* MART. a plăti trei sferturi (din datorie), *heres ex dodrante* SUET. moştenitor a trei pătrimi din avere, *~ iugeri* COL. trei pătrimi dintr-un iugăr; (*măsură de lungime*) trei pătrimi dintr-un picior; (*măsură de timp*) trei sferturi de ceas.

dōdrantālis (*2*) *adj.* de nouă degete (*adîncime* sau *lărgime*) PLIN.

dōdrantārius (*3*) *adj.* de nouă douăsprezecimi: *dodrantariae tabulae* CIC. registrele de datorii care, prin *lex Valeria feneratoria*, se reduceau cu trei pătrimi.

doga, *ae f.* vas de măsurat lichide VOP.

dogma, *atis n.* principiu, doctrină, precept CIC.; (*ecl.*) dogmă.

dogmaticus (*3*) *adj.* privitor la doctrine filozofice AUS.

dogmatistēs, *ae m.* autor al unei doctrine HIER.

dogmatizō, *āre vi.* a stabili o dogmă *sau* o doctrină AUG.

dolābella, *ae f.* bardă mică, toporişcă COL.

Dolābella, *ae m.* nume al unei ramuri a gintei Cornelia (*de ex., P. Cornelius Dolabella, ginere al lui Cicero*).

dōlābra, *ae f.* unealtă, de obicei militară, cu mîner lung şi cu două feţe, una de topor, alta de tîrnăcop LIV.; bardă, topor COL.

dolābrātus (*3*) *adj.* în formă de *dolabra* PALL.

dolāmen, *inis n.* aşchiere, cioplire GROM.

dolātilis (*2*) *adj.* uşor de cioplit GROM.

dolātiō, *ōnis f. v.* **dolamen**

dolātōrius (*3*) *adj.* de dulgher // **dolātōrium,** *iī n.* ciocan al pietrarului HIER.

dolātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **dolo**

dolatus[2], *ūs m.* tăiatul (pietrelor preţioase) PRUD.

dolens, *ntis p. pr. v.* **doleo** // **adj.** care provoacă durere, dureros SALL., OV.

dolenter *adv.* dureros CIC.

dolentia, *ae f.* durere LAEV. *apud* GELL.

doleō, *ēre, uī, itum vi.* şi *vt.* **1** a durea (fizic), a simţi durere, a avea durere: *dolet dens* PLIN. mă doare dintele, *dolent oculi, caput, latera, pulmones* CIC. mă dor ochii, capul, şalele, plămînii, (*cu dat.*) *mihi dolet, quom ego vapulo* PL. pe mine mă doare cînd sînt lovit, *tuo viro oculi dolent* TER. pe bărbatu-tău îl dor ochii, (*rar ac.*) *~ oculos* FRONT. a durea ochii, *doleo ab oculis* PL. sufăr de ochi, *dolet caput a sole* PLIN. capului îi face rău soarele; (*fig.*) *animus mihi dolet* PL. mă doare sufletul, *mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero* PL. pe mine mă va durea, nu pe tine, dacă voi face vreo prostie; **2** (*moral*) a fi îndurerat (de), a fi întristat (de), a suferi: (*cu ac.*) *meum casum luctumque doluerunt* CIC. au fost îndureraţi de nenorocirea şi jalea mea, (*cu prop. inf.*) *liberos abstractos* (*esse*) *dolent* CAES. sînt îndureraţi că li s-au luat copiii, (cu *quod, quia, si*) *doluisse quod beneficium sibi extorqueretur* CIC. a fost îndurerat că i se răpea binefacerea, *doleo quia doles* CIC. mă doare că eşti îndurerat, *doliturus si placeant* HOR. aş suferi dacă ar plăcea, (*cu abl.*) *~ laude aliena* CIC. a suferi de bunul nume al altuia, *~ dolore alicuius* VERG. a suferi de durerea altcuiva, *~ ex commutatione rerum* CAES. a suferi de pe urma schimbării lucrurilor, *non tantum pro te dolet* SEN. nu suferă numai pentru tine, (*abs.*) *difficile est tacere, cum doleas* CIC. e greu să taci cînd suferi.

dōliāris (*2*) *adj.* **1** de butoi, de butie: *doliare vinum* DIG. vin nou (netras din butoi); **2** (*fig.*) ca o bute: *~ anus* PL. babă groasă ca o bute.

dōliārium, *iī n.* pivniţă de vin GAI., DIG.

dolichodromos, *ī m.* cursă lungă HYG.

dolichos, *ī m.* (*bot.*) bob de baltă (*Vicia faba*) PLIN.

doliolum, *ī n.* **1** butoiaş, bute mică LIV.; **2** caliciu de floare PLIN. // **Doliola,** *ōrum n. pl.* „Butoiaşele" (*cartier din Roma*) VARR.

dolitō, *āre vi.* a durea CAT.

dōlium, *iī n.* vas mare (*de lut* sau *de lemn, în care se păstrau vin, ulei, grîu etc.*), chiup, butoi CAT., COL. ş.a.

dolō[1] (*1*) *vt.* a ciopli cu barda, a tăia: *~ materiam* CAT. a ciopli lemnul, *e robore dolatus* CIC. cioplit (făcut) dintr-o bucată de stejar, (*fig.*) *neque perpolivit opus,*

sed, ut potuit, dolavit CIC. n-a şlefuit lucrarea, ci a cioplit-o cum a putut, ~ *lumbos fuste* HOR. a croi cu băţul peste şale, *hunc dolum dolemus* PL. să croim acest plan înşelător.

dolo[2] **(dolōn)**, *ōnis m.* **1** baston cu o ţepuşă în vîrf, ţeapă VARR.; **2** pumnal, şiş SUET.; **3** ac (*la insecte*) PHAEDR.; **4** cea mai mică pînză de corabie la proră LIV.

Dolopēis, *idis adj. f.* a dolopilor.

Dolopēius (*3*) *adj.* a(l) dolopilor (*v. şi infra*).

Dolopēs, *um m. pl.* (*rar*) **Dolops**, *pis m.* dolopii (*popor pelasgic care locuia în Thessalia sau, după alţii, în Pind*).

Dolopia, *ae f.* parte a Thessaliei locuită de dolopi (*v. supra*).

dolor, *ōris m.* **1** durere: ~ *capitis* LUCR. durere de cap, ~ *pedum* CIC. podagră, ~ *laterum* pleurită, ~ *articulorum* CIC. reumatism, *animi* ~ CIC. durere sufletească, *dolorem accipere* (*capere, percipere*) a suferi o durere, *dolorem alicui afferre* (*commovere, facere*) a pricinui cuiva o durere, ~ *repulsae* OV. durerea pricinuită de o înfrîngere, ~ *coniugis amissae* OV. durerea pricinuită de pierderea soţiei; **2** subiect (motiv) de durere: *tu meus ~ es* OV. tu eşti chinul meu; **3** (*ret.*) emoţie patetică, patetic: *detrahere actionis dolorem* CIC. a îndepărta pateticul dintr-o pledoarie.

dolōrifer, *era, erum adj.* (*tard.*) dureros.

dolōsē *adv.* cu viclenie PL., CIC.

dolōsitās, *ātis f.* viclenie, înşelătorie VULG.

dolōsus (*3*) *adj.* înşelător, şiret, viclean: *dolosa mulier* HOR. femeie şireată, *dolosa consilia* CIC. planuri înşelătoare, ~ *nummus* PERS. monedă falsă, ~ *taurus* HOR. taur înşelător (sub care se ascunde Iupiter), *amici ferre iugum dolosi* HOR. C. *1, 35, 28* prieteni care refuză cu viclenie să ducă jugul.

dōlus, *i m.* **1** (*jur.*) abilitate, isteţime: ~ *malus* CIC. isteţime la rău, *sine dolo malo* CIC. fără înşelătorie; **2** (*frecv.*) înşelătorie, viclenie: *per dolum atque insidias* CAES. prin viclenie şi curse, *dolos consuere* PL. (*nectere* LIV., *versare* VERG.) a urzi înşelătorii, *subterranei doli* FLOR. galerii subterane; **3** (*rar*) vină: *suo dolo* HOR. S. *1, 6, 90* din vina lui.

Dolus, *i m.* Viclenia (*zeiţa*).

dōma, *atis n.* acoperiş, terasă a unei case HIER.

domābilis (*2*) *adj.* (*poet.*) care poate fi supus: *Cantaber non ante* ~ HOR. Cantabrul care mai înainte nu putea fi supus, *nullā domabile flammā* OV. rezistînd la orice flacără.

domefactus (*3*) *adj.* făcut supus, îmblînzit PETR.

domesticātim *adv.* acasă la el SUET.

domesticē *adv.* în particular, în casă ECCL.

domesticī, *ōrum m. pl.* oameni ai casei (*membri ai familiei; prieteni intimi; clienţi, liberţi, sclavi de casă*) CIC. ş.a.; persoane din suita unui demnitar COD. TH.

domesticus (*3*) *adj.* **1** al casei, de casă: *intra domesticos parietes* CIC. între pereţii casei, ~ *vestitus* CIC. îmbrăcăminte de casă, ~ *otior* HOR. stau liniştit acasă; **2** de-al familiei, familiar: *homo prope domesticus* SUET. aproape un om de casă, ~ *maeror* SUET. jale a familiei, *domestica mala* CIC. necazuri familiare, *domestica religio* SUET. cult al familiei; **3** propriu, personal: *ex domestico iudicio* CAES. după judecata proprie, *domesticis opibus* NEP. prin mijloace proprii, *uti exemplis domesticis* CIC. a se folosi de exemple scoase din discursurile proprii; **4** din ţara sa, băştinaş, intern: *domesticae copiae rei frumentariae* CAES. resurse alimentare din propria ţară, *domestici hostes* CIC. duşmanii interni, *domesticum bellum* război civil.

domicēnium, *iī n.* prînz acasă la el MART. *5, 78*.

domicilium, *iī n.* locuinţă proprie, casă; (*fig.*) sediu, sălaş: ~ *Magnesiae sibi constituit* NEP. şi-a fixat locuinţa la Magnesia, *domicilia Gallorum* CAES. casele gallilor; (*fig.*) ~ *imperii* CIC. sediul imperiului, ~ *senectutis* CIC. sălaşul bătrîneţii, *cui verbo* (*fideliter*) ~ *est proprium in officio* CIC. acest cuvînt — *fideliter* — îşi are locul său cel mai potrivit cînd este vorba de îndatorire.

domicoenium *v.* **domicenium**

domina, *ae f.* **1** stăpînă a casei, soţie (a stăpînului casei): *famulae dominaeque* OV. sclave şi stăpîne; **2** (*fig.*) **a.** (*despre o zeiţă*) stăpînă: *dominam potentem* (*Iunonem*) *supera donis* VERG. înduplecă puternica stăpînă (pe Iuno) cu daruri; **b.** soţie: ~ *Ditis* VELG. soţia lui Pluton; **c.** (*poet.*) iubită: *dominae dulces voces* TIB. vorbele dulci ale iubitei; **d.** (*despre subst. abstr.*) stăpînă: *cupiditas dura est* ~ CIC. dorinţa de avere este o stăpînă aspră; **e.** soţie a împăratului SUET.

dominans, *ntis p. pr. v.* **dominor** // **adj.** predominant, însemnat: *tanto mobilior vis et dominantior haec est* LUCR. aceasta este o forţă cu atît mai mobilă şi importantă, *dominantia nomina* HOR. A.P. *234* cuvinte cu sens propriu // **subst.** *m.* stăpîn, despot TAC. ş.a.

dominanter *adv.* ca un stăpîn, despotic DRAC.

dominātiō, *ōnis f.* stăpînire, putere absolută, autoritate suverană, tiranie: *dominationem perpetuam obtinuerat* NEP. avea autoritate suverană, *quod eorum dominationi utile esset* NEP. ceea ce era util puterii lor absolute, *qui dominationem exspectant* CIC. cei care aşteaptă tirania, *dominationes funestae* SEN. tiranii funeste, ~ *rationis in libidinem* CIC. autoritatea raţiunii asupra poftelor lubrice.

dominātor, *ōris m.* stăpînitor, conducător absolut CIC.

dominātrix, *īcis f.* stăpînitoare: ~ *caeca animi cupiditas* CIC. patima, stăpînitoarea oarbă a sufletului.

dominātus, *ūs m.* stăpînire, putere absolută: ~ *unius* CIC. puterea absolută a unui singur om (tiranie), ~ *cupiditatum* CIC. dominaţia patimilor, *civitatem dominatu regio liberavit* CIC. a liberat statul de stăpînirea regală, (cu *genit. obiect.*) *terrenorum commodorum dominatus* CIC. stăpînire asupra bunurilor pămînteşti.

dominicālis (*2*) *adj.* al Domnului; *dies Dominica* TERT. ziua Domnului (duminică).

dominicārius (*3*) *adj.* de duminică AUG.

dominicus (*3*) *adj.* **1** al stăpînului: *dominicae habitationes* COL. locuinţele stăpînului; **2** al împăratului COD. IUST.; **3** al Domnului: *dies* ~ sau *dominica* TERT. ziua Domnului (duminică) // **Dominicum**, *i n.* **a.** o culegere de versuri ale lui Nero; **b.** serviciu divin de duminică CYPR.

dominium, *iī n.* **1 a.** stăpînire (asupra unui lucru), proprietate, drept de proprietate: *omnia ista, in quae ~ casus exercet* SEN. toate acestea, asupra cărora întîmplarea își exercită stăpînirea (care sînt în voia sorții); **b.** (*pl. fig.*) stăpînitorii: *voluptates doloresque, dominia impotentissima* SEN. plăcerile și durerile, stăpînitori nemăsurați; **2** ospăț festiv: *huius argento dominia vestra ornari* CIC. Verr. *2, 3, 9* ca banchetele voastre să fie împodobite cu argintăria acestuia.

dominō, *āre vt.* a învinge FORT. ș.a.

dominor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a domina, a avea cea mai mare putere, a fi stăpîn pe, a domni: *dominandi avidus* TAC. doritor de a domina, *~ in capite fortunisque hominum* CIC. a avea cea mai mare putere asupra vieții și averilor oamenilor, *~ in iudiciis* CIC. a avea mare putere asupra instanțelor, *summa dominarier arce* VERG. a fi stăpîn pe vîrful cetățuii, *~ in suos* CIC. a domni asupra alor săi, *~ in cetera* (*animalia*) OV. a fi mai presus decît celelalte viețuitoare, *ubi libido dominatur…* CIC. unde domnește desfrînarea, *usus dicendi in omni libera civitate dominatur* CIC. în orice stat liber, oratoria are cea mai mare putere, (*rar cu dat. sau genit.*) *toti dominabere mundo* CLAUD. vei domni asupra lumii întregi, *~ omnium rerum* LACT. a fi stăpîn peste toate; (*sens pasiv*) *o, domus, quam dispari dominare domino!* ENN. o, palate, de ce stăpîn nepotrivit ești stăpînit! // **dominans**, *ntis m.* conducător, stăpînitor: *vitia dominantium* TAC. viciile conducătorilor.

dominula, *ae f.* (dim. al lui *domina*) domniță FRONT.

dominulus, *ī m.* (dim. al lui *dominus*) domnișor DIG.

dominus, *ī m.* **1** stăpîn (al casei, al proprietății), proprietar: *nec domo ~, sed domino domus honestanda est* CIC. nu stăpînul să fie ridicat în cinste prin casa lui, ci casa prin stăpînul ei, *servum contra dominum armare* CIC. a înarma sclavul împotriva stăpînului, *~ navigii* NEP. stăpînul corăbiei; **2** căpetenie, șef, arbitru, organizator de jocuri: *populus omnium gentium dominus* CIC. un popor, căpetenie a tuturor neamurilor, *dominus populi, quem Graeci tyrannum appellant* CIC. conducătorul poporului, pe care grecii îl numesc tiran, *~ convivii* PETR. (*epuli* CIC.) cel care dă un banchet, amfitrion; **3** Stăpîn (*nume dat după Augustus și Tiberius împăratului*); **4** domn (*termen de politețe*) SEN.; **5** Domnul (Dumnezeu) ECCL.

domiporta, *ae f.* cel care-și poartă casa (*despre melc*) CIC.

Domitia, *ae f.* nume de femeie (*de ex.*: *Domitia Lepida, mama Messalinei*).

Domitia Via *f.* calea Domitia (*în Gallia*).

Domitiānus[1] (*3*) *adj.* al lui Domitius.

Domitiānus[2], *ī m.* T. Flavius Domitianus (*fiul lui Vespasian și împărat al Romei între anii 81–96*).

domitiō, *ōnis f. v.* **domuitio**

Domitius, *iī m.* numele a două ginte (*care cuprindeau două ramuri*: *Calvini și Ahenobarbi, de ex.*: *Cn. Domitius Calvinus, consul în anul 53 î.e.n., și Cn. Domitius Ahenobarbus, tatăl lui Nero*).

domitō, *āre vt.* a îmblînzi, a supune: *~ boves* VERG. a pune la jug boii, *~ populos* SIL. a supune popoare, *~ vitiferos agros* SIL. a cultiva plantații de vie.

domitor, *ōris m.* **1** cel care îmblînzește, domesticește (animale) CIC.; **2** cel care supune în luptă, învingătorul CIC.

domitrix, *īcis f.* îmblînzitoare (de animale) VERG.

domitūra, *ae f.* domesticire, dresare PLIN.

domitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **domo**

domitus[2], *ūs m. v.* **domitura**

domnaedius, *iī m.* stăpînul casei AUG.

domnus, *ī m. v.* **domnius**

domō, *āre, uī, itum vt.* **1** a face să asculte, a domestici, a îmblînzi (animale): *~ elephantos* PLIN. a îmblînzi elefanți, *~ feras beluas* CIC. a domestici animale sălbatice; **2** (*fig.*) a subjuga, a supune, a răpune, a potoli: *~ Allobroges* CIC. a-i învinge pe allobrogi, *fame domiti Samnites* LIV. samniții răpuși de foamete, *~ fluminis vim* LIV. a răpune furia rîului, *~ terram rastris* VERG. a sparge bolovanii cu greblele, *~ ulmum in burim* VERG. a îndoi trunchiul de ulm făcîndu-l corn de plug, *~ uvam praelo* HOR. a strivi strugurii cu teascul, *~ crines certo ordine* STAT. a potoli într-un fel părul vîlvoi, *mella durum Bacchi domitura saporem* VERG. mierea care poate să-i ia vinului asprimea, *~ invidiam* HOR. a potoli invidia, *~ libidines* CIC. a domina patimile.

domuitiō, *ōnis f.* [*domum itio*] întoarcere acasă CIC.

domuncula, *ae f.* căsuță VITR.

domus, *ūs f.* (locat. *domi*, rar *domui*; dat. *domui*, arh. *domo*; abl. *domo*, rar *domu*; genit. pl. *domorum* și *domuum*; ac. *domos*, rar *domus*) **1** casă, locuință; (*fig.*) lăcaș: *ampla ~* CIC. casă mare, *cum sederem domi tristis* CIC. cum stam acasă întristat, *domi meae, tuae, suae, nostrae*, acasă la mine, la tine, la el, la noi, *domi Caesaris* CIC. acasă la Caesar, *alienae domi* CIC. acasă la altul, *illius domi* CIC. acasă la acela, *in domo mea* SEN. în casa mea, *Caesar domo abditus* SUET. Caesar ascuns în casă, *domo est egressus* CIC. a ieșit din casă, *me domo mea per vim expulistis* CIC. m-ați alungat cu forța din casa mea, *domum se contulit* CIC. s-a dus acasă la el, *in domum alicuius venire* CIC. a veni în casa cuiva, *in domos refugere* LIV. a se refugia în case, *alius alium domos suas invitat* SALL. se invită unul pe altul acasă la ei; (*conv.*) *domi habere aliquid* sau *alicui domi esse aliquid* a avea acasă provizie de…, a nu fi nevoit să recurgă la alții, *domi habet animum falsiloquum* PL. este mincinos din fire, *scribe non ex doctrina, neque ex libris, nam id quidem domi est* CIC. scrie-mi nu din ce-ai învățat și din cărți, căci de asta nu duci lipsă, *domo docta dico* PL. vorbesc după capul meu; (*fig.*) *~ ventorum* VERG. lăcașul vînturilor, *domus avium* VERG. cuiburi de păsări, *~ cornea* PHAEDR. carapacea broaștei țestoase, *~ Volcani* VERG. palatul lui Vulcan; **2** toți cei ai casei, familie, neam: *~ te nostra tota salutat* CIC. casa noastră întreagă te salută, *~ Assaraci* VERG. neamul (urmașii) lui Assaracus (romanii), *origo domus* VERG. obîrșia neamului; **3** (*oc.*) **a.** treburile casei, menaj, gospodărie: *domum regere* CIC. a conduce gospodăria, *domus officia exsequi* TAC. a îndeplini treburile casei; **b.** școală filozofică: *Socratica ~* HOR. școala lui Socrate; **4** patrie, țară proprie, oraș natal: *foris bella, domi seditiones* LIV.

în afară războaie, înăuntru (în ţară) răzvrătiri, *homo domi suae nobilissimus* CIC. omul cel mai de seamă în oraşul lui, *domo emigrare* CAES. a pleca din ţară, *qui genus? unde domo?* VERG. de ce neam este? de unde-i de loc?, *domum reverti* CAES. a se întoarce în ţară; (*expr.*) *domi bellique* CIC. sau *domi belloque* sau *domo bellique* sau *domi militiaeque* sau *militiae et domi* ş.a. în timp de pace şi de război.

domuscula, *ae f. v.* **domuncula**

domūsiō, *ōnis f.* folosirea casei PETR.

dōnābilis (*2*) *adj.* 1 care merită să fie dăruit PL.; 2 (*rel.*) venial, care se poate ierta TERT. AMBR.

dōnāria, *ōrum n. pl.* 1 loc în templu unde se depuneau ofrandele, cămară a templului, tezaur LUC.; 2 templu, sanctuar, altar VERG. G. *3, 533*, OV.

dōnārium, *iī n. v.* **donaria**

dōnāticus (*3*) *adj.* care se dă ca răsplată militară *sau* ca premiu CAT.

dōnātiō, *ōnis f.* dăruire PLIN. IUN.; (*jur.*) donaţie COD. IUST.

Dōnātista, *ae m.* donatist, adept al sectei lui Donatus AUG.

dōnātīvum, *ī n.* gratificaţie în bani (*făcută de împăraţi soldaţilor la anumite ocazii: urcare pe tron, zi de naştere etc.*) TAC. ş.a.

dōnātor, *ōris m.* dăruitor, donator SEN.

dōnātrix, *īcis f.* donatoare COD. IUST.

Dōnātus, *ī m.* 1 Aelius Donatus (*vestit gramatic din secolul IV e.n., preceptor al Sfîntului Ieronim şi comentator al lui Terentius*); 2 Ti. Claudius Donatus (*gramatic, aproximativ în secolul IV e.n., comentator al lui Vergilius*); 3 Donatus (*numele a doi episcopi schismatici din Africa, ai căror adepţi au căpătat numele de donatişti, combătuţi de Augustin: primul a fost episcop în Numidia; cel de al doilea a fost episcopul schismatic al Carthaginei*).

donax, *ācis m.* 1 trestie de Cipru PLIN.; 2 (un soi de) peşte PLIN.

dōnec *conj.* 1 **a.** (*cu ind.*) pînă cînd, pînă ce (nu), pînă ce în sfîrşit: *de comitiis, ~ rediit Marcellus, silentium fuit* LIV. pînă ce s-a întors Marcellus, despre comiţii nu s-a vorbit nimic, *ne quoquam exsurgatis, ~ a me erit signum datum* PL. să nu ieşiţi nicăieri, pînă ce nu vă va fi fost dat un semnal din parte-mi, *legiones diutius sine consulari fuere, ~ A. Vitellius aderat* TAC. legiunile au fost mai multă vreme fără consular, pînă ce în sfîrşit se prezentă A. Vitellius, *usque eo timui... ~ ad reiciendos iudices venimus* CIC. m-am temut pînă în momentul în care am ajuns la recuzarea judecătorilor; **b.** (*cu conjct.*) pînă să, pînă ce (să): *Danubius plures populos adit, ~ in mare erumpat* TAC. Danubius trece pe la mai multe popoare pînă să se verse în mare, *temporibus Augusti dicendis non defuere decora ingenia, ~ deterrerentur* TAC. pentru povestirea vremurilor lui Augustus, n-au lipsit talente valoroase, pînă să fi fost înlăturate; 2 cît timp: *~ eris felix multos numerabis amicos* OV. cît timp vei fi fericit, vei avea mulţi prieteni, *edixit, neu quis militis, ~ in castris esset, bona venderet* LIV. a dat un edict ca nimeni să nu vîndă bunurile unui soldat, cît timp acesta ar fi în tabăra de luptă.

donicum (*arh.*) *v.* **donec**

donificō, *āre vi.* (*tard.*) a face daruri.

donique *conj. v.* **donec**

dōnō (*I*) *vt.* 1 a face daruri, a dărui: *~ candelabrum Iovi* CIC. a-i dărui un candelabru lui Iupiter, *praedam militibus donat* CAES. lasă prada pe seama soldaţilor, *quibus studiis haec tempora donabimus* QUINT. vom hărăzi aceste momente acestor studii, *cadus spes donare novas largus* HOR. C. *4, 12, 19* butoiul generos în a-ţi hărăzi speranţe noi, (*poet., cu inf.*) *divinare magnus mihi donat Apollo* HOR. marele Apollo mă învredniceşte să ghicesc viitorul, *huic loricam donat habere viro* VERG. acestui bărbat îi dă să aibă o platoşă; (*cu nume de pers. ca obiect*) *~ aliquem anulo aureo* CIC. a dărui pe cineva cu un inel de aur, *~ eum libertate* CURT. a-l recompensa dîndu-i libertatea; 2 a sacrifica: *~ amicitias reipublicae* CIC. a sacrifica legăturile de prietenie pentru interesele statului, *~ iram patriae* SIL. a trece peste mînia sa de dragul patriei; 3 a renunţa la un drept, a ierta, a lăsa nepedepsit: *mercedes habitationum annuas conductoribus donavit* CAES. le-a iertat fermierilor chiriile pe timp de un an, *~ causam illi* IUST. a da aceluia cîştig de cauză (dispensîndu-l de a pleda), *~ legem* PETR. a renunţa să urmărească în justiţie, *culpa gravis precibus donatur suorum* OV. o vină grea este iertată de hatîrul rugăminţilor alor săi, *~ patrem filio* IUST. a-l ierta pe tată de obrazul fiului.

dōnum, *ī n.* dar: *dona nuptialia* CIC. daruri de nuntă, *dona militaria* CAES. recompense militare, *dona naturae* CIC. darurile naturii (talente fireşti), *dona Cereris* CIC. darurile Cererei (grînele), *dona ultima* (*suprema*) OV. ultimele ofrande (onoruri) aduse mortului, (*cu genit. obiect.*) *~ Apollinis* LIV. ofrandă adusă lui Apollo, *aliquid dono dare alicui* TER. a da ceva în dar cuiva.

Donūsa, *ae f.* mică insulă în Marea Egee, la răsărit de Naxos.

dorcas, *adis f.* căprioară MART.; (*fig.*) fată zveltă LUCR. *4, 1161.*

dorcus, *ī m.* căprior DIOCL.

Dōres, *um m. pl.* dorienii (*ramură importantă a neamului grecesc, aşezată mai întîi în ţinutul Olimpului, apoi în regiunea Doris din Grecia centrală şi în Pelopones. Coloniile lor s-au răspîndit în Creta, Rhodos, pe coasta Asiei Mici, în Sicilia şi în sudul Italiei*).

Dōricē *adv.* în dialectul doric.

Dōricus (*3*) *adj.* doric, grecesc: *Doricum genus* VITR. stil doric, *Dorica castra* VERG. tabără grecească.

Dōris[1], *idis* (*idos*) *f.* (ac. *-idem* şi *-ida*) Doris: *1*) fiica lui Okeanos şi a Thetidei, soţia lui Nereus cu care a avut cincizeci de fete (Nereidele); (*poet.*) mare VERG. B. *10, 5*; *2*) regiune în Grecia centrală; *3*) regiune în Asia Mică; 4) soţia lui Dionysius, tiranul Siciliei.

Dōris[2], *idis adj. f.* doriană; grecoaică; siciliană.

Dōrius (*3*) *adj.* dorian // **dōrium**, *iī n.* modul dorian (în muzică).

dormiō (*IV*) *vi.* 1 a dormi: *non omnibus dormio* CIC. nu dorm pentru toţi (pot să deschid ochii, cînd vreau), *in dextram aurem ~* PLIN. IUN. a dormi buştean, *ire*

dormitum PL. a se duce la culcare, (*pas.*) *tota mihi dormitur hiems* MART. dorm toată iarna, *nox est perpetua dormienda* CATUL. trebuie să dormim o noapte veşnică; 2 (*fig.*) a nu face nimic, a lîncezi: *dormientibus beneficia deferuntur* CIC. demnităţile le vin fără să facă nimic; [arh. viit. *dormibo* PL.].
dormītātiō, *ōnis f.* somn VULG.
dormītātor, *ōris m.* hoţ de noapte (care doarme ziua) PL. Trin. *862*.
dormītiō, *ōnis f.* somn VARR.; (*rel.*) somnul veşnic ECCL.
dormītō (*I*) *vi.* a dormita, a moţăi de somn; (*fig.*) *dormitanti mihi epistula reddita est* CIC. scrisoarea mi-a fost înmînată cînd moţăiam de somn; (*fig.*) *dormitante lucerna* OV. lampa fiind gata să se stingă, *quandoque bonus dormitat Homerus* HOR. uneori, şi bunul Homer mai moţăie (este mai neglijent).
dormītor, *ōris m.* cel căruia îi place să doarmă mult MART.
dormītōrium, *iī n.* cameră de dormit PLIN.
dormītōrius (*3*) *adj.* de dormit PLIN. IUN.
dōron, *ī n.* 1 dar PLIN.; 2 palmă a mîinii (*măsură de lungime*) PLIN.
dorsuālis (*2*) *adj.* dorsal, de (pe) spate: *dorsuales notae equi* APUL. semne cu fierul înroşit de pe spatele calului // **dorsuālia**, *ium n. pl.* cioltar, valtrap TREB.
dorsum, *ī n.* spate, dos (*la om şi animale*): *dorso onus subire* HOR. a primi pe spate o povară; (*fig.*) *montis* LIV. coama muntelui, ~ *nemoris* VERG. coasta dumbrăvii, ~ *saxeum* PLIN. IUN. dig de piatră, ~ *vadi* VERG. banc de nisip; [la PL. **dorsus**, *ī m.*].
dorsuōsus (*3*) *adj.* care-şi înalţă spatele AMM.
dorx, *rcis m.* (ac. pl. *dorcas*) căprior GRAT.
Dorylaeum, *ī m.* oraş în Phrygia // **Dorylaeī**, *ōrum* şi **Dorylensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Dorylaeum.
doryphorus (*-os*), *ī m.* purtător de lance, dorifor (*numele unei statui a sculptorului Polyctetos*) CIC. ş.a.
dōs, *dōtis f.* 1 zestre, dotă: *uxor sine dote* PL. nevastă fără zestre, *conferre in dotem* PLIN. IUN. a aduce ca zestre, *filiae dotem conficere* CIC. a face zestre fetei, *dicere dotem* CIC. a fixa o dotă, (*fig.*) *dos invitamentumque sceleris* VELL. răsplata şi îndemnul la crimă; 2 (*frecv. pl.*) podoabă, dar, frumuseţe, calitate: *dotes corporis animique* SUET. darurile fizicului şi spiritului, *dotes ingenii* OV. darurile minţii, ~ *oris* OV. frumuseţea feţei, ~ *omnis unionum in candore est* PLIN. toată frumuseţea perlelor stă în strălucire, *praediolum quod commendatur his dotibus* SEN. moşioară care se recomandă prin aceste calităţi; [genit. pl. *dotum* şi *dotium*].
Dossennus (Dossēnus), *ī m.* personaj din atelane (*ghebos, mîncău şi şiret*).
dossuārius (*3*) *adj.* care poartă poveri pe spate, de povară VARR.
dōtālis (*2*) *adj.* de zestre: *dotales aedes* PL. casă de zestre.
dōtātus (*3*) *p. pf. v.* **doto** // adj. înzestrat: *dotatissima formā* OV. înzestrată cu o mare frumuseţe.
dōtō (*I*) *vt.* a înzestra: ~ *filiam* SUET. a înzestra o fată, (*fig.*) *sanguine Troiano dotabere virgo* VERG. vei primi ca zestre sînge troian, fecioară, (*fig.*) *olea dotatur lacrimā* PLIN. măslinul este dotat cu un suc răşinos.
drachma, *ae f.* drahmă: 1 unitate de greutate la atenieni (*a opta parte dintr-o uncie, cam 3,5 gr*); 2 mică monedă ateniană (*egală cu un dinar roman*); [genit. pl. *drachmarum* şi *drachmum*].
drachuma, *ae f. v.* **drachma**
drachumissō, *āre vi.* a lucra pentru o drahmă (PL. Pseud. *808*).
dracō, *ōnis m.* 1 balaur, şarpe mare (*la greci şi romani, îmblînzit şi păstrat în casă de femei sau de către rafinaţi pentru distracţie ori ca paznic al tezaurului*); 2 Constelaţia Balaurului; 3 stindard de cohortă, dragon VEG.; 4 dragon marin (*peşte*) PLIN.; 5 vas prevăzut pe dinafară cu tuburi care se încolăceau ca un şarpe, pentru încălzitul apei SEN.; 6 butuc bătrîn de vie PLIN.
Dracō, *ōnis m.* Dracon (*arhonte al Atenei şi primul ei legislator — anul 624 î.e.n.*).
dracōn, *ōtis m.* balaur ACC.
dracōnārius, *iī m.* portstindard, stegar VEG.
dracōnigena, *ae m.f.* născut dintr-un balaur: *draconigena urbs* OV. oraşul Theba (*fundat de Cadmus, cu oameni născuţi din dinţii unui balaur sădiţi în pămînt*).
dracontārium, *iī n.* coroană de cap *sau* colier în formă de şarpe TERT.
dracontēus (*3*) *adj.* de balaur TERT.
dracontia, *ae f.* piatră preţioasă care se credea că se află în capul balaurului PLIN.
dracontion, *iī n.* (specie de) grîu PLIN.
dracontium (-ion), *iī n.* (*bot.*) răculeţ (*Polygonum bistorta*) PLIN.
dracunculus, *ī m.* 1 şarpe mic LAMPR.; 2 (specie de) peşte veninos PLIN.; 3 (*bot.*) tarhon (*Artemisia dracunculus*) PLIN.
drāma, *atis n.* dramă (acţiune scenică) AUS.
drāmaticus (*3*) şi **drāmaticos**, *on adj.* dramatic DIOM.
Drangiana, *ae f.* provincie din imperiul persan (*avînd la nord Aria, la est Arachosia, la sud Gedrosia, la vest Parthia*) // **Drangae**, *ārum* PLIN. şi **Drangiānī**, *ōrum m. pl.* IUST. drangianii.
drāpeta, *ae m.* sclav fugar PL.
draucus, *ī m.* desfrînat, sodomit MART.
Drepanē, *ēs f.* 1 *v.* **Drepanum**; 2 insula Corcyra.
Drepanītānus (*3*) *adj.* din Drepanum // **Drepanītānī**, *ōrum m. pl.* drepanitanii.
Drepanum, *ī n.* şi **Drepana**, *ōrum n. pl.* oraş pe coasta nord-vestică a Siciliei (*azi, Trapani*).
drino, *ōnis m.* (specie de) ton PLIN.
dromas, *adis m.* dromader (*cămilă cu o singură cocoaşă*) (*Camelus dromedarius*); *cameli quos apellant dromadas* LIV. cămile pe care le numesc dromaderi.
dromedārius, *iī m.* dromader (*cf. şi supra*) VOP.
dromō (dromōn), *ōnis m.* navă lungă şi uşoară COD. IUST.
Dromos, *ī m.* teren de alergări (*stadium*) lîngă Sparta.
drōpax, *acis m.* alifie depilatoare, depilator MART.

Druentia, *ae f.* rîu în Gallia Narboneză (*afluent al fluviului Rhon*; *azi, Durance*).
druidae, *ārum* şi **druidēs,** *um m. pl.* druizi, preoţi ai gallilor CAES.
drungārius, *iī m.* comandantul unei trupe VEG.
drungus, *ī m.* corp de trupă VEG.
drūpa oliva (drūpa şi druppa), *ae f.* măslină coaptă PLIN.
Drūsiānus (Drūsīnus) (*3*) *adj.* al lui Drusus, drusian; *Drusina fossa* TAC. canalul drusian (*construit de Claudius Nero Drusus*).
Drūsilla, *ae f.* numele mai multor femei din familia Drusilor: *1*) Livia Drusilla (*soţia lui Augustus, numită obişnuit Livia*); *2*) Iulia Drusilla (*sora şi iubita lui Caligula*).
Drūsus, *ī m.* cognomen al unei ramuri a familiei Livia şi Claudia: *1*) M. Livius Drusus (*tribun al plebei în anul 122 î.e.n.*); *2*) Claudius Nero Drusus (*fratele împăratului Tiberius*).
Dryadēs, *um f. pl.* (ac. pl. *Dryadas*, dat. pl. *Dryasin*); (*rar sg.*) **Dryas,** *adis* driade (*nimfe ale pădurilor*).
Dryantīdēs, *ae m.* fiu al lui Dryante (*Lycurg, rege în Thracia*).
Dryas, *antis m. 1*) rege în Troia (*tatăl lui Lycurg*); *2*) unul dintre lapiţi; *3*) un tovarăş al lui Meleagru.
Dryopē, *ēs f. 1*) fiica lui Eurytus (*rege al Oechaliei, soră a Iolei, mama lui Amphissus, metamorfozat în lotus*); *2*) numele unei nimfe.
Dryopēs, *um m. pl.* (*rar sg.* **Dryops,** *opis*) *m.* driopii (*popor din Epir*).
duālis (*2*) *adj.* de doi: ~ *numerus* LACT. numărul dual // **duālis,** *is m.* (*gram.*) dualul.
duapondō *n. pl. indecl.* (cîntărind) două livre QUINT.
dubiē *adv.* în chip îndoielnic, nehotărît, nesigur; *haud* (*non* sau *nec*) ~ neîndoielnic, fără îndoială CIC., SALL. ş.a.
dubietās, *ātis f.* îndoială, nesiguranţă AMM.
dubiō *adv.* îndoielnic; *non* ~ APUL. fără îndoială.
dubiōsus (*3*) *adj.* îndoielnic, nesigur GELL.
Dūbis, *is m.* rîu în ţinutul sequanilor (*azi, Doubs*).
dubitābilis (*2*) *adj.* **1** îndoielnic, nesigur OV.; **2** nehotărît PRUD.
dubitanter *adv.* îndoindu-se, şovăind SISENN.
dubitātim *v.* **dubitanter**
dubitātiō, *ōnis f.* **1** îndoială, nesiguranţă: *quod quamquam dubitationem non habet* CIC. deşi chestiunea nu prezintă vreo îndoială (este perfect limpede), *dubitationem afferre* CIC. a provoca îndoială, *dubitationem tollere* CIC. a înlătura îndoiala, *sine ulla dubitatione* CIC. fără nici o îndoială, (*cu genit. subiect.*) *in ea obscuritate ac dubitatione omnium* CIC. în acea orbecăială şi nesiguranţă a tuturor; (*cu genit. obiect.*) *quae res omnem dubitationem adventus legionum expulit* CAES. acest lucru a înlăturat toate îndoielile despre sosirea legiunilor; (cu *de* şi abl.) *Socratica dubitatio de omnibus rebus* CIC. îndoiala socratică privitoare la toate lucrurile; (*cu prop. interog. indir.*) *quaedam dubitatio quidnam esset actum* CIC. o oarecare nesiguranţă asupra a ce s-ar fi întîmplat; (cu *quin*) *nulla* ~ *fuit quin…* LIV. nu a fost nici o îndoială că…, *cum hic locus nihil habet dubitationis quin homines hominibus prosint* CIC. deoarece acest pasaj stabileşte clar că oamenii sînt de folos oamenilor; **2** şovăire, şovăială, nehotărîre; *aluit dubitatione bellum* TAC. prin şovăială a alimentat războiul; (*cu genit. subiect.*) *inter dubitationem senatus* SALL. în timp ce senatul şovăia, (*cu genit. obiect.*) ~ *crucis* CIC. şovăire în folosirea pedepsei cu crucificarea; *sine* (*ulla*) *dubitatione* CIC. fără nici o şovăire, *nulla interposita dubitatione* CAES. fără cea mai mică întîrziere; **3** (*ret.*) ezitare (*gr.* διαπόρησις): *quid primum querar? aut unde potissimum ordiar? aut quod aut a quibus auxilium petam?* CIC. de ce să mă plîng mai întîi? sau de unde să încep mai degrabă? sau ce ajutor să cer sau de la cine să-l cer?
dubitātīvē *adv. v.* **dubitanter**
dubitātīvus (*3*) *adj.* **1** îndoielnic TERT.; **2** (*gram.*) dubitativ PRISC.
dubitātor, *ōris m.* cel care se îndoieşte TERT.
dubitō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a se îndoi, a avea îndoială: *ne dubita, nam vera vides* VERG. nu te îndoi, căci vezi bine, (cu *de* şi abl.) *de eorum fide dubitatis* CAES. vă îndoiţi de lealitatea acestora, (*impers.*) *nihil dubitatum de fide praefecti* TAC. n-a fost nici un fel de îndoială despre buna-credinţă a prefectului; (*cu ac. unui pronume*) *si verum est, quod nemo dubitat* NEP. dacă este adevărat — lucru de care nu se îndoieşte nimeni, (*cu prop. interog. indir.*) *non dubito quid praesentes sentiant* CIC. nu am îndoială asupra a ceea ce gîndesc cei de aici, *dubito num debeam* PLIN. IUN. mă îndoiesc dacă n-ar trebui cumva, *dubito an invaserit* CIC. mă îndoiesc dacă s-a năpustit (sau nu), *desinite dubitare utrum sit utilius… an…* CIC. încetaţi să vă mai îndoiţi dacă este mai util… sau…, *honestumne factu sit an turpe dubitant* CIC. se îndoiesc dacă este un lucru frumos sau urît de făcut, *non dubito quin admiratus sit* CIC. nu mă îndoiesc că s-a minunat, *quis dubitet quin servorum animos oppresserit?* cine se poate îndoi că a exercitat presiuni asupra sufletelor sclavilor?; (*cu inf.*) *non dubito fore plerosque qui…* NEP. nu mă îndoiesc că vor fi mulţi care…; **2** a şovăi, a fi nehotărît, a tînji: *non dubitaverim me obvium ferre* CIC. n-aş şovăi să mă opun, *si venire dubitaret* CURT. dacă ar tînji să vină, *nolite dubitare quin huic uni credatis omnia* CIC. nu şovăiţi să încredinţaţi totul unuia singur; **3** (*vt. la pas.*) a pune la îndoială: *nihil erat quod dubitandum videretur* CIC. nu era nimic care ar fi părut de pus la îndoială, *intravit dubitati tecta parentis* OV. (Phaeton) a intrat în palatul părintelui pus la îndoială.
dubium, *iī n.* **1** îndoială: *sine dubio* CIC. fără îndoială, *procul dubio* LIV. în afară de orice îndoială, ~ *habere* PL. a avea o îndoială, *vocari in* ~ CIC. a fi pus la îndoială (un lucru), *venire in* ~ CIC. a da de bănuit, *nihil dubii est quin…* SEN. nu e îndoială că…, ~ *est uter nostrum sit verecundior* CIC. nu e sigur care dintre noi este mai rezervat; (*abs.*) *dubium* nu se ştie sigur, *codicilli* ~ *ad quem scripti* QUINT. memoriu adresat nu se ştie cui, *exstincto Maximo,* ~ *an quaesita morte* TAC. stingîndu-se Maximus, nu se ştie dacă nu cumva de o moarte voluntară, *quo post-*

quam ~ pius an sceleratus Orestes venerat... OV. după ce Oreste, fiu pios sau scelerat, cine știe?, ajunsese acolo...; 2 situație critică, primejdie: *libertas nostra in dubio est* CIC. libertatea noastră este în primejdie, *fortunas in ~ devocare* CIC. a pune în primejdie averi, *gnatae vita in ~ veniet* TER. viața fetei tale va fi primejduită.

dubius (*3*) *adj.* 1 în îndoială, neștiind bine, nesigur, încurcat: *dubii quinam essent* LIV. neștiind cine sînt, *dictator minime ~ bellum patres iussuros* LIV. dictatorul care știa bine că senatorii vor declara război, *haud ~ quin...* știind bine că..., (*cu genit.*) *nec sum animi ~* VERG. nu sînt nesigur în sufletul meu (știu bine), *~ mentis* OV., *~ consilii* (*sententiae*) LIV. neștiind ce hotărîre să ia; 2 șovăitor (în luarea unei decizii), nehotărît: *hostibus dubiis instare* SALL. îi urmărea pe dușmanii șovăitori, *nutantes et dubiae civitates* SUET. cetăți care se clătinau (în fidelitatea lor) și șovăiau; 3 (*sens pas.*) neprecis, nesigur, îndoielnic, problematic: *dubia victoria* CAES. victorie îndoielnică, *dubia verba* QUINT. cuvinte vagi, *dubio Marte* VERG. într-o luptă indecisă, *~ auctor* OV. autor necunoscut, *dubia lux* OV. mijirea zorilor, *dubia nox* OV. amurg, *dubium caelum* VERG. cer acoperit, *dubia consilia* TAC. proiecte vagi, *haud dubii hostes* LIV. dușmani declarați, *~ pater* OV. presupus tată, (*spec.*) *cena dubia* TER. masă îmbelșugată (la care nu știi ce să alegi mai întîi); 4 care este în pericol, periculos, greu: *res dubiae* SALL. situație periculoasă, *mons erat ascensu ~* PROP. muntele era greu de urcat, *~ aeger* OV. bolnav în stare critică, *dubia pinus* OV. corabie în primejdie.

duc *imper. v.* **duco**

ducālis (*2*) *adj.* imperial VOP.

ducāliter *adv.* ca un bun comandant SID.

ducātiō, *ōnis f.* comandă TERT.

ducātor, *ōris m.* conducător, căpetenie DIG.

ducātrix, *īcis f.* conducătoare; *~ vitiorum* APUL. mama viciilor.

ducātus, *ūs m.* 1 comandant militar; *ducatus et imperia ludere* SUET. a se juca de-a comandanții și împărații; 2 conducere; 3 direcție, curs; *temporum ducatus* TERT. direcțiile (cursul) vremilor.

ducēna, *ae m.* comandant a două sute de oameni COD. IUST.

ducēnāria, *ae f.* funcția de *procurator ducenarius* (v. *ducenarius*).

ducēnārius (*3*) *adj.* de două sute: *ducenarium pondus* PLIN. greutatea de două sute de livre, *ducenarii procuratores* SUET. procuratorii plătiți cu două sute de mii de sesterți anual // **ducēnārius**, *iī m. v.* **ducena**

ducēnī, *ae, a pl. num. distrib.* (genit. *ducenum*) cîte două sute.

ducentēsima, *ae* (subînț. **pars**) *f.* a două suta parte, 0,5 la sută (impozit).

ducentēsimus (*3*) *num. ord.* al două sutelea.

ducentī, *ae, a pl. num. card.* două sute; (*fig.*) un mare număr.

ducentiēs (*-iens*) *num. adv.* de două sute de ori; (*fig.*) de foarte multe ori.

duciānus (*3*) *adj.* de comandant COD. TH. // **duciānus**, *ī m.* ofițer atașat pe lîngă un general COD. TH.

dūcō, *ere, dūxī, ductum vt.* I a trage; 1 a trage după sine; *~ capellam* VERG. a trage după sine o căpriță, *~ aratrum* OV. a trage plugul, *sidera crinem ducunt* VERG. cometele trag după ele o coadă; 2 a trage afară, a scoate; *~ vaginā ferrum* OV. a trage sabia din teacă, *~ sortem* OV. a trage sorțul (din urnă), *sacerdos sorte ductus* VERG. preot ales prin tragere la sorți, (*fig.*) *~ suspiria pectore* OV. a scoate suspine din piept; 3 a trage înăuntru: *~ spiritum naribus* VARR. a trage aerul pe nări, *~ frigus ab umbra* OV. a se răcori la umbră, *~ somnos* VERG. a dormi, *~ pocula Lesbii* HOR. a trage (a da peste cap) pahare de vin de Lesbos; 4 a trage la (către) sine: *~ frena manu* OV. a trage frîul cu mîna, *magnes ducit ferrum* PROP. magnetul atrage fierul, *~ arcus bracchia* VERG. a încorda arcul, *~ remos* OV. a vîsli, *~ alterna bracchia* OV. a înota; 5 a lua, a căpăta: *ducit uva colorem* VERG. strugurele capătă culoare, *~ formam* OV. a lua o formă, *~ cicatricem* LIV. a se cicatriza, *rimam duxerat paries* OV. peretele suferise o crăpătură; 6 (*fig., despre nume, origine, început*) a se trage, a deriva: *ab eundo nomen Iani est ductum* numele lui Ianus provine din verbul „ire“, *~ originem* HOR. a-și trage originea, *~ initium* CIC. a începe, *officia quae ex communitate ducuntur* CIC. datorii care decurg din viața în comun; 7 (*fig.*) a atrage, a ademeni, a determina: *ducit te species* HOR. exteriorul te atrage, *honore aut gloria ducitur* CIC. este mînat de onoruri sau glorie, *quosdam ambitio ducit, ut...* QUINT. pe unii, ambiția îi împinge ca...; 8 a trage un fir, a toarce: *~ lanas* OV. a toarce lînă, *~ stamina* OV. a urzi pînză; 9 (*fig.*) a urzi, a făuri, a forma (poetic și artistic): *~ carmina* OV. a compune poezii, *~ vivos de marmore vultus* VERG. a scoate din marmură priviri vii, *forte epos ducit* HOR. poate compune o epopee; 10 a trage, a trasa; *~ fossam* CAES. (*parietem* CIC., *sulcum* COL.) a trage un șanț, un perete, o brazdă, *~ litteram in pulvere* CIC. a trasa o literă în praf, *~ orbem* OV. a descrie un cerc, *alapam sibi duxit* PHAEDR. și-a dat o palmă, *~ colaphum* QUINT. a trage un pumn; 11 a trage, a întinde: *~ digitulos alicuius* SEN. a trage (frecînd) degetele cuiva; 12 (*fig.*) **a.** a prelungi: *~ bellum in hiemem* CAES. a prelungi războiul pînă-n iarnă, *~ aliquem diem ex die* CAES. a amîna pe cineva zi după zi; **b.** (*spec.*) a-și petrece tot timpul: *~ aetatem in litteris* CIC. a-și petrece viața în studii, *~ noctem ludo* VERG. a-și petrece noaptea la joc, *~ horas flendo* VERG. a-și trece ceasurile plîngînd; 13 a trage într-o parte: *~ os* CIC. a strîmba fața. II 1 a duce, a conduce: *ducente deo* VERG. sub conducerea zeului, *loro ~ equum* LIV. a duce calul de frîu, *quo ducis me nunc?* PL. unde mă duci acum?, *via ducit in* (*ad*) *urbem* VERG. drumul duce în (spre) oraș, (*pop.*) *se ducere* PL. a se duce, a pleca; (*spec.*) *~ aliquem in carcerem* CIC. a duce pe cineva la închisoare, *~ in vincula* SUET. a vîrî în lanțuri, *~ ad mortem* CIC. a pedepsi cu moartea, *in ius duci* LIV. a fi dus în fața judecății, (*abs.*) *iubet duci utrumque* SEN. poruncește să fie condamnați amîn-

doi; **2** a aduce: *equum duci iubet* VERG. porunceşte să se aducă calul, (*Lucifer*) *ducit diem* VERG. luceafărul aduce ziua, ~ *aquam per fundum alicuius* CIC. a aduce un curs de apă prin proprietatea cuiva; **3** a lua (cu sine): *in Hispaniam secum duxit filium* NEP. l-a luat pe fiul său cu el în Hispania, ~ *uxorem in convivium* NEP. a-şi lua nevasta la ospăţ, *mihi ducendus est comes* HOR. trebuie să-mi iau un tovarăş, *duxit sua praemia victor* OV. învingătorul şi-a luat premiile, *iube dona* ~ VERG. lasă-mă să-mi iau darurile; **4** (*spec.*) *ducere uxorem* sau *ducere in matrimonium* a-şi lua ca nevastă, a se căsători: *Orgetorigis filiam in matrimonium duxerat* CAES. o luase în căsătorie pe fata lui Orgetorix, *tibi ducitur uxor* VERG. ţie ţi-e dată ca nevastă, (*abs.*) *duxit C. Albini filiam* CIC. a luat-o pe fata lui Albinus, *dicte ducturum* TER. spune-i că o vei lua (de soţie), ~ *ex plebe* LIV. a se căsători cu o plebee, *qui ducit* OV. mirele; **5** (*mil.*) **a.** a conduce (o armată), a duce (armata) într-o anume direcţie: ~ *exercitum ab Allobrogibus in Segusiavos* CAES. a aduce armata de la allobrogi la segusiavi, ~ *cohortes ad munitiones* CAES. a-şi duce cohortele spre întărituri; **b.** (*abs.*) a înainta în marş, a merge: ~ *ad castra* LIV. a mărşălui spre tabără, *Fabius iugis ducebat* LIV. Fabius mergea cu trupa pe înălţimi; **c.** (*abs.*) a comanda o trupă: ~ *exercitum* CIC. a comanda armata, *superiore anno primum pilum duxerat* CAES. cu un an înainte comandase prima centurie din primul manipul al primei cohorte, ~ *ordinem* CAES. a comanda o centurie; **d.** a merge în frunte: *auxiliariae cohortes ducebant, mox prima legio* TAC. cohortele auxiliare deschideau convoiul, apoi urma prima legiune, *Caesar sex legiones expeditas ducebat, post eas...* CAES. Caesar era în frunte cu şase legiuni, şi după ele...: (*fig.*) ~ *familiam* CIC. a fi în fruntea familiei, ~ *classem* (*discipulorum*) QUINT. a fi în fruntea clasei (de şcolari); **6** (*despre un cortegiu, o procesiune etc.*) a celebra, a face, a conduce: *alicui funus ducitur* CIC. i se orînduieşte cuiva cortegiul de înmormîntare, ~ *pompas* OV. a face procesiuni, *choros ducit* HOR. conduce dansurile; **7** (*fig.*) a mîna, a împinge, a îndemna: *me ad credendum tua ducit oratio* CIC. vorbele tale mă fac să cred, *venio nunc eo, quo me non cupiditas ducit, sed fides* CIC. trec acum la o chestiune la care mă duce nu dorinţa, ci sentimentul datoriei, *quosdam ambitio ducit ut...* QUINT. pe unii, ambiţia îi face să..., *eloquentiae laude ducitur* CIC. este împins de gloria elocvenţei, *duci quaestu et lucro* CIC. a fi atras de dorinţa de cîştig; (*pop.*) ~ *aliquem verbis* TER. a duce pe cineva cu vorba, ~ *aliquem promissis* PROP. a înşela pe cineva cu promisiuni false; **8** (*med.*) ~ *alvum* CELS. a descărca pîntecele, ~ *sanguinem* PLIN. a lua sînge. **III 1** a calcula: *quoniam XC medimnum duximus* CIC. fiindcă am calculat 90 000 de medimne, *non ego duco in hac ratione eos quibus...* CIC. nu-i includ în această socoteală pe aceia cărora...; ~ *rationem alicuius* sau *alicuius rei* a avea în vedere (interesul), *meam duxi rationem* CIC. mi-am făcut socoteala mea, *famae malui cedere quam salutis meae rationem* ~ CIC. am preferat să mă gîndesc la numele meu decît să am în vedere salvarea mea, ~ *rationem officii, non commodi* CIC. a ţine socoteală de datorie, nu de interese; **2** a socoti, a considera: ~ *aliquem in numero hostium* CIC. a socoti pe cineva ca duşman, ~ *aliquid in bonis* CIC. a considera ceva printre bunuri, ~ *aliquid honori* SALL. a privi ceva ca pe o cinste, ~ *innocentiam pro malivolentia* CIC. a considera cinstea drept rea-voinţă, *magni, parvi, pluris* ~ a socoti de mare preţ, de mic preţ, de mai mare preţ, *poenā ille dignus ducitur* NEP. acela este socotit vrednic de pedeapsă, *se regem esse ducebat* CIC. se credea că este rege, *biennium sibi satis esse duxerunt* CAES. au considerat că le sînt de ajuns doi ani.

ductārius (*3*) *adj.* de tras VITR.

ductilis (*2*) *adj.* **1** care se poate conduce, care se poate devia MART.; mobil SERV.; **2** ductil, maleabil PLIN., ISID.

ductim *adv.* **1** trăgînd la sine: ~ *potius quam caesim* COL. mai bine trăgînd la sine (coardele de viţă), decît tăindu-le; **2** dintr-o duşcă (*despre băut*) PL. Curc. *109.*

ductiō, *ōnis f.* ducere, derivare (a apelor) VITR.; (*med.*) ~ *alvi* CELS. uşurare a stomacului, *ius ductionis* DIG. dreptul de a duce un arestat.

ductitō (*1*) *vt.* **1** a aduce deseori: *venalis illic ductitavit* PL. acela este vînzător de sclavi; **2** a aduce la sine (*o femeie*) PL.; **3** a înşela, a trage pe sfoară PL.

ductō (*1*) *vt.* **1** a conduce, a duce încoace şi încolo: ~ *exercitum per saltuosa loca* SALL. a duce armata prin locuri împădurite, *restim ductans* TER. ţinînd un capăt al frînghiei; **2** a-şi aduce acasă o iubită; **3** (*fig.*) a atrage, a ademeni: *labiis ductant eum* PL. îl ademenesc ţuguindu-şi buzele (ca şi cum ar vrea să-l sărute).

ductor, *ōris m.* **1** conducător, călăuză: ~ *leonum* LIV. conducătorul leilor, ~ *itineris* LIV. călăuza drumului; **2** comandant, şef: ~ *classis* VERG. comandantul flotei, ~ *aquarum Tibris* STAT. regele apelor, Tibrul; **3** (*fig.*) ~ *ferreus* cel care prelucrează fierul, meşter fierar PRIAP.

ductus[1] (*3*) *p. pf. v.* **duco**

ductus[2], *ūs m.* **1** tragere, ducere: ~ *remorum* HOR. tragerea vîslelor, *certis ductibus per pectus et clunes* SEN. cu mişcări sigure prin pieptul şi picioarele (păsărilor), (*concrt.*) *ductus aquarum* CIC. apeduct; **2** conducere, comandă: *suo ductu imperioque* CIC. sub conducerea şi comanda lui; **3** traseu, linie, duct, direcţie: ~ *muri* CIC. traseul zidului, *ductus litterarum discere* QUINT. a învăţa forma literelor, ~ *oris* CIC. linia gurii, ~ *macularum* PLIN. direcţia petelor; **4** mod de organizare, construcţie: ~ *rei* QUINT. construcţia unei piese de teatru; (*ret.*) construcţia unei perioade, perioadă QUINT.

dūdum *adv.* **1** de multă vreme: *iam dudum* (*iamdudum*) PL. încă de mult, *hau*(*d*) ~ PL. nu de mult timp (de curînd), *quam* ~ *tu advenisti?* PL. de cît timp ai sosit?, *vide quam* ~ *hic adsto!* PL. vezi de cît timp stau aici!; **2** puţin timp mai înainte, de curînd, adineauri: *eadem verba* ~ *illi dixi omnia* PL. aceleaşi cuvinte

i le-am spus eu adineauri, *narro huic quae tu ~ narrasti mihi* TER. îi povestesc lui cele ce mi-ai povestit tu puţin mai înainte, *ut ~ hinc abii* PL. cum am plecat adineauri de-aici, *qui ~ tecum venit, cum...* PL. cel care a venit adineauri cu tine, în momentul cînd..., *nunc assentatrix est, ~ adversatrix erat* PL. acum ea mă măguleşte, puţin mai înainte mi-era potrivnică; (*rar*) *iam* ~ pe dată, imediat: *iam ~ sumite poenas* VERG. Aen. *2, 103* pedepsiţi-mă imediat.

duellātor, *ōris m.* războinic PL.

duellicus (*3*) *adj.* războinic: *equorum duellica proles* LUCR. a cailor războinică prăsilă, *duellica ars* PL. arta războiului.

duellis, *is m.* duşman înarmat ARN.

duellum, *ī n.* (arh. pt. *bellum*) război; *domi duellique* PL. în timp de pace şi de război.

Duīlius sau **Duillius** (*arh.* **Duēl(l)ius**), *iī m.* C. Duilius, vestitul învingător al cartaginezilor în lupta navală de la Mylae (*anul 260 î.e.n.*).

duim, *duis, duit* (*arh.*) *conjct. prez. vb.* **do**

duis (*arh.*) = **bis** de două ori

Duītae, *arum m. pl.* schismatici care credeau în două divinităţi.

duitor (*arh.*) *imper. pas. vb.* **do**

dulcacidus (*3*) *adj.* acru-dulce SER.

dulcātor, *ōris m.* îndulcitor P. NOL.

dulce *adv.* dulce, plăcut CATUL., HOR.

dulcēdō, *inis f.* **1** dulceaţă, gust dulce: *~ frugum et vini* LIV. dulceaţa fructelor şi a vinului; **2** (*fig.*) atracţie, farmec, plăcere: *~ vocis* CURT. dulceaţa vocii, *~ gloriae* CIC. atracţia gloriei, *~ amoris* VERG. farmecul iubirii, *~ praedandi* LIV. plăcerea de a prăda, (*oc. pl.*) *philologiae dulcedinibus inducti* VITR. atraşi de plăcerile pe care le dă filologia.

dulcescō, *ere vi.* a se face dulce CIC. ş.a.

dulciārius (*3*) *adj.* de dulciuri: *~ pistor* MART. cofetar.

dulciculus (*3*) *adj.* dulcişor CIC.

dulcifer, *era, erum adj.* care conţine dulceaţă PL.

dulcifluus (*3*) *adj.* cu apă dulce DRAC.

dulciloquus (*3*) *adj.* cu sunet dulce, dulce-sunător AUS.

dulcimodus (*3*) *adj.* melodios PRUD.

dulciola, *ōrum n. pl.* dulciuri, prăjiturele APUL.

dulciōreloquus (-locus) (*3*) *adj.* dulce la vorbire NAEV.

dulcis (*2*) *adj.* **1** dulce, plăcut la gust, savuros: *dulce mel* PL. miere dulce, *dulcia poma* LUCR. poame gustoase, *dulce vinum* HOR. vin plăcut la gust // **dulce,** *is n.* băutură dulce // **dulcia,** *ium n. pl.* dulciuri; **2** (*fig.*) dulce, plăcut, scump, iubit: *~ somnus* VERG. somn dulce, *~ sonus* HOR. sunet dulce, *libertatis dulce nomen* CIC. dulcele nume al libertăţii, *~ amicus* HOR. prieten scump, *dulcissime frater* CIC. prea scumpul meu frate, *dulcissime rerum* HOR. tu, cel mai drag din lume.

dulcisonōrus (*3*) *adj. v.* **dulcisonus**

dulcisonus (*3*) *adj.* cu sunet plăcut SER.

dulcitās, *ātis f.* dulceaţă, gust dulce ACC., CAECIL.

dulciter *adv.* dulce, plăcut: *nihil est victoriā dulcius* CIC. nimic nu e mai plăcut decît victoria, *historia scripta dulcissime* CIC. istorie foarte plăcut scrisă.

dulcitūdō, *inis f.* dulceaţă (*la gust*): *gustatus qui dulcitudine commovetur* CIC. simţul gustului care este impresionat de dulceaţă; (*fig.*) *~ usurarum* DIG. moderaţia dobînzilor.

dulcium, *iī n.* preparat dulce (*v. dulcia*) APIC.

dulcō, *āre vt.* a îndulci SID.

dulcor, *ōris m.* gust dulce, dulceaţă TERT.

dulcōrō (*I*) *vt.* a îndulci.

dūlicē *adv.* ca un sclav PL. Mil. *213.*

Dūlichia, *ae f. v.* **Dulichium**

Dūlichium, *iī n.* insulă în Marea Ionică, la sud-est de Ithaca, făcînd parte din regatul lui Ulises // **Dūlichius** (*3*) *adj.* din Dulichium: *~ dux* OV. Ulises, *Dulichiae rates* VERG. navele lui Ulises, *Dulichii proci* STAT. peţitorii Penelopei.

dum I *adv. enclitic* **1** (după *non, haud, nec, neque, nihil, nullus, vix*) încă: *nondum* nu încă, *necdum, nequedum* şi nu încă, *nullusdum, nulladum* etc. nici unul, nici una încă, *nihildum* nimic încă, *vixdum* abia încă; **2** (*după imperative*) haide, numai: *agedum* haide, numai, *circumspicedum te* PL. priveşte numai în jurul tău, *dicdum* TER. haide, spune, *memoradum* PL. aminteşte-mi numai, *tacedum* PL. hai, taci!; **3** (*după interj. şi adv.*): *ehodum* TER. ascultă numai, *quidum?* cum oare?, *primumdum* PL. mai întîi de toate. **II** *conj.* **1** (*arătînd simultaneitatea acţiunilor*) în timp ce, pe cînd: *~ tu sectaris apros, ego retia servo* OV. în timp ce tu urmăreşti mistreţii, eu mă aţin la plase, (*în naraţiuni frecv. prez. se trad. cu impf.*) *~ haec apud Hellespontum geruntur, Perdiccas interficitur* NEP. pe cînd se întîmplau acestea la Hellespont, Perdicas este omorît, *~ ea Romani consultant, iam Saguntum oppugnabatur* LIV. pe cînd romanii se sfătuiau asupra acestor lucruri, oraşul Saguntum era deja asediat, *haec ~ aguntur, interea Cleomenes iam pervenerat* CIC. pe cînd se întîmplau acestea, Cleomenes şi ajunsese; (*rar cu impf.*) *~ is in aliis rebus erat occupatus, erant interea qui...* CIC. pe cînd el era ocupat cu alte lucruri, erau între timp unii care...; **2** (*limita a două acţiuni*) pînă în momentul în care, pînă ce: *Tityre, ~ redeo, pasce capellas* VERG. Tityre, pînă mă întorc, paşte tu căpriţele, *expectabo, ~ venit* TER. te voi aştepta, pînă ce vine el, *mansit... ~ iudices reiecti sunt* CIC. a rămas pînă ce au fost recuzaţi judecătorii; **3** (*egalitatea duratei*) atîta timp cît, cît timp: *~ civitas erit, iudicia fient* CIC. cît timp va exista statul, vor fi şi judecăţi, *Tib. Gracchus tamdiu laudabitur, ~ memoria rerum Romanorum manebit* CIC. Tib. Gracchus va fi lăudat atîta timp cît va stărui amintirea faptelor romanilor; **4** (*explicativ, se trad. participial*) *~ Cyri et Alexandri similis esse voluit, et L. Crassi et multorum Crassorum inventus est dissimilis* CIC. vrînd să fie asemenea lui Cyrus şi lui Alexandru, s-a pomenit că el nu seamănă nici cu L. Crassus, nici cu mulţi alţi Crassus, (*cu conjct.*) *illa quidem, ~ te fugeret per flumina praeceps, hydrum non vidit* VERG. aceea, fugind de tine în goană mare peste ape, n-a văzut şarpele; **5** (*cu conjct.*) pînă să: *exspecta, amabo te, ~ Atticum conveniam* CIC. aşteaptă, fii bun, pînă să-l găsesc pe Atticus, *multa bello passus, ~ conderet urbem* VERG.

care a suferit multe în război, pînă să întemeieze orașul; 6 numai să, cu condiția ca: *oderint, ~ metuant* CIC. urască-mă, numai să se teamă, *~ res maneant, verba fingant arbitratu suo* CIC. pot să inventeze cuvinte după cum vor, numai ideile să rămînă aceleași, *id faciat saepe, ~ ne lassus fiat* CAT. s-o facă de multe ori, numai să nu se obosească.

dūmālis (*2*) *adj.* țepos, zbîrlit MART. CAP.

dūmescō, *ere, vi.* a se acoperi de mărăcini DIOM.

dūmētum, *ī n.* stufiș, mărăciniș CIC., (*poet.*) loc acoperit cu copăcei, desiș: *vepres et dumeta* CIC. mărăcinii și stufișurile, (*poet.*) *tondent dumeta iuvenci* VERG. juncanii golesc de frunze copăceii; (*fig.*) *Stoicorum dumeta* CIC. stufărișul spinos al ideilor stoicilor.

dūmicola, *ae m.* cel care locuiește în tufișuri AVIEN.

dummodo (*dum modo*) *conj. cu conjct.* numai să, *dummodo ne* numai să nu.

Dumnorix, *īgis m.* fruntaș al aeduilor, ostil romanilor.

dūmōsus (*3*) *adj.* acoperit de tufișuri VERG.

dumtaxat *adv.* [din *dum* și conjct. al vb. *taxo*, deziderativ al lui *tango* = pînă ar putea atinge, nici mai mult, nici mai puțin] **1** cel mult, numai: *peditatu ~ ad speciem utitur* CAES. folosește pedestrimea numai de formă, *consules potestatem habent ~ annuam* CIC. consulii au putere numai anuală, *non ~ ..., sed etiam* LIV. nu numai…, ci chiar; **2** cel puțin: *hac in oppressione sermo in circulis ~ et in conviviis est liberior* CIC. în această epocă de opresiune, vorba, cel puțin în cercuri închise și la ospețe, este ceva mai liberă, *valde me Athenae delectarunt, urbs ~ et urbis ornamenta* CIC. Atena mi-a plăcut foarte mult, orașul cel puțin și podoabele orașului; **3** natural, se înțelege: *si ieiunitatem in Attico genere ponit, hoc recte ~* CIC. dacă el consideră stilul sec ca particular genului attic, aceasta e natural, *exceptis ~ iis gentibus* TAC. cu excepția, firește, a acelor neamuri.

dūmus, *ī m.* tufiș CIC., VERG.

duntaxat *v.* **dumtaxat**

duo, *duae, duo num. card.* doi, două: *duo milia* două mii; (*spec.*) cei doi: *cum duobus Rosciis* CIC. cu cei doi Roscii, *duo consules* CIC. cei doi consuli; [genit. arh. *duom* și *duum*; ac. m. adesea *duo*].

duodecaiugum, *ī n.* car cu doisprezece cai AMBR.

duodecas, *adis f.* duzină TERT.

duodecennium, *iī n.* timp de doisprezece ani COD. TH.

duodeciens (duodeciēs) *num. adv.* de douăsprezece ori.

duodecim *num. card.* doisprezece; *duodecim* (subînț. *tabulae*) legile celor XII table CIC. Leg. *2, 61*.

duodēcimānus, *ī m.* care împarte în două (*despre un topograf*) GROM.

duodecimō *adv.* a douăsprezecea oară.

duodecimus (*3*) *num. ord.* al doisprezecelea.

duodēnārius (*3*) *adj.* care are douăsprezece unități: *~ numerus* VARR. numărul doisprezece.

duodēnī, *ae, a num. distr.* **1** cîte doisprezece: *fossa duplex duodenum pedum* CAES. un șanț dublu de cîte douăsprezece picioare; **2** (*poet.*) doisprezece (*laolaltă*): *duodena astra* VERG. cele douăsprezece constelații ale zodiacului; (*sg.*) în număr de doisprezece APUL.

duodēnigena, *ae m.* și *f.* în număr de douăsprezece.

duodennis (*2*) *adj.* în vîrstă de doisprezece ani.

duodēnōnāgintā *num. card.* optzeci și opt.

duodēoctōgintā *num. card.* șaptezeci și opt.

duodēquadrāgēnī, *ae, a num. distr. pl.* de cîte treizeci și opt de ori.

duodēquadrāgēsimus (*3*) *num. ord.* al treizeci și optulea.

duodēquadrāgintā *num. card.* treizeci și opt.

duodēquinquāgēnī, *ae, a num. distr. pl.* de cîte patruzeci și opt de ori.

duodēvīcēsimus (*3*) *num. ord.* al optsprezecelea; (*cu tmeză*) *duo enim devicesima* PLIN.

duodēviginti *num. card.* optsprezece.

duodrantālis *v.* **dodrantalis**

duoetvīcēsimānī, *ōrum m. pl.* soldați din legiunea a XXII-a.

duoetvīcēsimus (*3*) *num. ord.* al douăzeci și doilea.

duovir, duovirālis *v.* **duumvir, duumviralis**

dupla, *ae f.* dublul prețului PL.

duplāris (*2*) *adj.* de încă o dată, dublu: *~ numerus* MACR. număr îndoit, *duplares milites* VEG. soldați cu porție dublă (ca recompensă).

duplātiō, *ōnis f.* dublare DIG.

duplex, *icis adj.* **1 a.** dublu: *~ murus* CAES. zid dublu, *duplicem fossam duxit* CAES. a tras două șanțuri, *mercedes duplices quam* QUINT. răsplăți de două ori mai mari decît…; **b.** (*oc.*) dublat, mare, gros: *duplices tabellae* OV. tăblițe de scris încheiate pe o latură (diptic), *~ pannus* HOR. stofă groasă, *duplices clavi* CAT. piroane groase, *~ fenus* PROP. dobîndă mare; **2** (*poet.*) amîndoi: *duplices oculi* LUCR. amîndoi ochii, *duplices palmae* VERG. amîndouă mîinile; **3** tăiat în două: *duplicia folia* PLIN. frunze bifide, *~ lex* QUINT. lege care are două părți; **4** (*fig.*) șiret, înșelător; ambiguu: *~ Ulixes* HOR. șiretul Ulises, *verba duplicia* QUINT. cuvinte cu dublu sens; [abl. sg. *duplici*, dar și *duplice*].

duplicārius, *iī m.* soldat cu porție dublă LIV.

duplicātiō, *ōnis f.* dublare: *~ radiorum* SEN. refracția razelor; (*spec.*) replică GAI.; (*aritm.*) înmulțire MART. CAP.

duplicātō *adv.* folosind timp dublu PLIN.

duplicātor, *ōris m.* cel care dublează, care exagerează SID.

duplicitās, *ātis f.* pereche: *~ aurium* LACT. cele două urechi; (*fig.*) duplicitate, echivoc AUG.

dupliciter *adv.* dublu, în două moduri CIC. ș.a.

duplicō (*1*) *vt.* **1** a dubla, a îndoi; (*gener.*) a spori, a mări: *~ numerum dierum* CIC. a dubla numărul zilelor, *~ tributa* SUET. a dubla impozitele, *~ modum hastae* NEP. a dubla lungimea lăncii, *~ verba* CIC. a repeta cuvintele (sau LIV. a forma cuvinte compuse), *~ bellum* SALL. a prelungi războiul, *~ sollicitudines* CIC. a spori grijile, *duplicatā gloriā* CIC. cu faimă sporită; **2** a îndoi, a curba: *hasta duplicat virum transfixa dolore* OV. lancea care l-a străpuns pe viteaz îl îndoaie de durere.

dupliō, *ōnis f.* (*arh.*) dublul (unui întreg).

duplō[1] *adv.* dublu VULG.

duplō[2], *āre vt.* a dubla DIG.

duplum, *ī n.* dublu, de două ori pe atît: *dupli poenam subire* CIC. a fi condamnat să plătească dublul valorii, *in ~ ire* CIC. a reclama dublul despăgubirii, *duplo maior* PLIN. de două ori mai mare.

duplus (*3*) *adj.* dublu, de două ori pe atît CIC., LIV.

dupondiārius (*3*) *adj.* 1 de doi aşi: *~ orbiculus* COL. diametrul monedei numite *dupondius*; 2 de doi bani, fără valoare, de nimic: *~ dominus* PETR. domn de două parale // **dupondiārius**, *iī m.* monedă de doi aşi.

dupondius, *iī m.* 1 monedă de doi aşi: *si ~ tuus ageretur* CIC. dacă ar fi vorba de două parale ale tale, (*fig.*) *nemo dupondii evadet* PETR. nu va ieşi de-acolo (din căsuţe) nici un om de doi bani; 2 măsură de două picioare; [VARR. **dupondium**, *iī n.*].

dūrābilis (*2*) *adj.* durabil OV., APUL.

dūrābilitās, *ātis f.* durabilitate; soliditate PALL.

dūracinus (*3*) *adj.* [*durus + acinus*] cu pieliţă tare (*despre fructe*): *duracina uva* CAT. strugure cu pieliţa tare (*bun numai de mîncat*), *duracina cerasa* DIOCL. cireşe cu pieliţa tare.

dūrāmen, *inis n.* 1 întărire: *~ aquarum* LUCR. *6, 530* încremenire a apelor (îngheţare); 2 (*concrt.*) lemn bătrîn al viţei COL.

dūrāmentum, *ī n. v.* **duramen**

dūrateus (*3*) *adj.* de lemn LUCR. *1, 476.*

dūrātrix, *īcis f.* întăritoare PLIN.

dūrē *adv.* 1 aspru, greu, grosolan: *~ dicere* HOR. a pronunţa aspru, *ficta ~* GELL. invenţii grosolane; 2 sever, riguros CIC.; 3 nefericit: *durius cadentibus rebus* SUET. lucrurile mergînd mai rău.

dūreō, *ēre vi.* a fi dur PRISC., SERV.

dūrescō, *ere, ruī vi.* 1 a se întări, a deveni dur, consistent: *durescit humor* CIC. apa se solidifică (îngheaţă), *limus durescit* VERG. argila se întăreşte (*la foc*); 2 (*fig.*) a deveni greoi în exprimare: *pueri durescunt in Gracchorum lectione* QUINT. copiii devin greoi în exprimare citindu-i pe Gracchi.

dūrēta, *ae f.* scăunaş de lemn SUET.

dūrēus şi **dūrius** (*3*) *adj. v.* **durateus**

dūricordia, *ae f.* învîrtoşare a inimii TERT.

dūritās, *atis f.* asprime, duritate (*a stilului*) CIC.

dūriter *adv.* 1 dur, greu: *iuga premunt ~ colla* VITR. jugurile apasă greu grumazurile; 2 (*fig.*) greu, aspru, greoi, grosolan: *vitam ~ agere* TERT. a duce o viaţă grea, *verba ~ translata* RH. HER. metafore forţate.

dūritia, *ae f.* 1 asprime, duritate: *~ pellis* OV. asprimea pielii, *~ vini* PLIN. asprimea vinului, *~ ferri* CATUL. duritatea fierului, (*med.*) *~ alvi* SUET. constipaţie; 2 viaţă aspră: *duritiae et patientiae insuescere* TAC. a se obişnui cu viaţa aspră şi cu răbdarea; 3 (*fig.*) asprime, severitate, duritate; lipsă de simţire: *ut duritiā ferrum superes* OV. încît să întreci fierul în duritate, *~ legum* TAC. asprimea legilor, *~ imperii* TAC. severitatea conducerii, *~ oris* SEN. nesimţire (neruşinare), *~ operum* TAC. greutatea muncilor, *~ caeli* TAC. asprimea climei.

dūritiēs, *ēi f. v.* **duritia**

dūritūdo, *inis f.* brutalitate CAT.

dūrius *v.* **durateus**: *~ equus* AUR. VICT. calul de lemn; (*fig.*) *duria nox* VAL. FL. noaptea în care grecii au ieşit din calul de lemn de la Troia.

Dūrius, *iī m.* fluviu în Hispania (*azi*, *Duero*).

dūriusculus (*3*) *adj.* cam dur PLIN. IUN.

dūrō (*1*) *vt.* şi *vi.* **I** *vt.* 1 **a.** a face tare, a întări: *ferrum duratur ictibus* PLIN. fierul se întăreşte prin lovituri de ciocan, *caementa non calce durata erant* LIV. pietrele nu erau legate prin var, *durata ova in aqua* PLIN. ouă fierte tari în apă, *~ ossa in scopulos* OV. a schimba oasele în stînci, *pontus duratus frigore* OV. marea îngheţată de ger, *~ corpus* CELS. a strînge pîntecele (constipîndu-l); **b.** (*spec.*) a usca: *~ uvam fumo* HOR. a usca strugurii la fum, *pisces sole durati* CURT. peşti uscaţi la soare, *~ terram* VERG. a pîrjoli pămîntul, *Cererem in foco* OV. a coace pîine pe vatră; 2 a întări, a fortifica: *~ membra animumque* HOR. a întări trupul şi sufletul, *~ exercitum expeditionibus* VELL. a întări armata prin expediţii, *~ mentem* TAC. a întări curajul, *vitia durantur* QUINT. viciile prind rădăcini adînci; 3 (*poet.*) a suporta, a rezista (la): *patior quemvis durare laborem* VERG. primesc să sufăr orice chin, *vix durare carinae possunt aequor* HOR. corăbiile de-abia pot rezista valurilor; 4 (*rar*) a face dur, a înăspri: (*Iuppiter*) *dehinc ferro duravit saecula* HOR. Ep. *16, 65* Iupiter a înăsprit epoca următoare prin fier (în locul aramei), *illi ad omne facinus durato* TAC. Hist. *4, 59* aceluia care era călit să săvîrşească orice crimă. **II** *vi.* 1 (*rar*) a se întări: *canebat ut durare solum coeperit* VERG. spunea cum pămîntul începu să se întărească; 2 (*fig.*) a se îndîrji, a merge cu cruzimea pînă la...: *in nullius umquam suorum necem duravit* TAC. n-a împins niciodată cruzimea pînă la uciderea vreunuia dintre ai lui, *non durat* (*pater*) *ultra poenam abdicationis* QUINT. un tată nu merge cu cruzimea dincolo de pedeapsa dezmoştenirii, *cuius tam crudeles manus in hoc supplicium durassent?* PETR. ale cui mîini ar fi putut fi atît de crude, încît să ajungă la acest supliciu? **III** *vi.* 1 a se ţine, a rezista: *durare nequeo in aedibus* PL. nu pot să stau în casă, *~ sub Iove* OV. a sta sub cerul liber, *~ in opere et in labore sub pellibus* LIV. a dura la lucru şi la eforturi stînd în corturi, *nequeo durare quin ego erum accusem* PL. nu pot să mă stăpînesc să nu-l acuz pe stăpînu-meu, *durate et vosmet rebus servate secundis* VERG. fiţi răbdători şi păstraţi-vă pentru vremuri mai bune; 2 a dura, a continua, a exista: *neque post mortem durare videtur* (*corpus*) LUCR. şi se pare că trupul nu poate dura după moarte, *vinum durat per annos* VERG. vinul se păstrează ani întregi, *durant colles* TAC. colinele se prelungesc departe, *durante adhuc iracundia* PETR. mînia nepotolindu-se încă, (*ii*) *qui ad nostram aetatem duraverunt* TAC. (cei) care au trăit pînă în vremea noastră.

Dūrocortorum, *ī n.* capitala remilor în Gallia Belgică (*azi*, *Reims*).

Durrach... *v.* **Dyrrach...**

dūrus (*3*) *adj.* 1 dur, tare, aspru (la pipăit): *~ lapis* PLIN. piatră dură, *dura pellis* LUCR. piele tare (aspră), *dura gallina* OV. găină cu carne tare (la fiert),

durum ovum CELS. ou tare; *dura alvus* CELS. stomac constipat // **durum**, *ī n.* lemnul tare al viţei; **2** aspru (la gust, la auz): *durum vinum* CAT. vin aspru, *~ verbum* CIC. cuvînt aspru, *dura oratio* QUINT. stil aspru; **3** (*fig.*) grosolan, neşlefuit, rudimentar, fără artă: *pictor ~ in coloribus* PLIN. pictor nenuanţat în colorit, *poeta durissimus* CIC. poet neşlefuit, *duriora fecit Callon* QUINT. Callon a făcut statui mai rigide; **4** rezistent (la oboseală), tare: *durum in armis genus* LIV. neam tare în războaie, *~ Hannibal* HOR. neobositul Hannibal, *duri iuvenci* OV. juncanii cei robuşti; **5 a.** aspru, sever, insensibil, neîmblînzit, crud: *animo duro* CIC. cu suflet nesimţitor, *satis pater ~ fui* TER. am fost destul timp un tată sever, *durior iudex* CIC. judecător mai aspru, *gens dura* VERG. neam crud; **b.** (*oc.*) neruşinat: *duri puer oris et audax* OV. copil neruşinat şi îndrăzneţ, *mihi videtur ore durissimo esse* CIC. mi se pare că este foarte neruşinat; **6** (*despre lucruri*) greu (de suportat, de realizat): *dura servitus* CIC. sclavie grea, *durae subvectiones* CAES. transporturi anevoioase, *durissimo tempore anni* CAES. într-un anotimp foarte nefavorabil, *dura valetudo* HOR. stare rea de sănătate, *durum frigus* PL. ger straşnic, *durum* (*est*) HOR. este greu, *hi si quid erat durius, concurrebant* CAES. aceştia, dacă situaţia era mai grea, alergau în ajutor // **dūra**, *ōrum n. pl.* lucruri grele PROP.

dusius, *iī m.* moroi, spirit rău ISID.

dusmus[1], *ī* (*arh.*) *v.* **dumus**

dusmus[2] (*3*) *adj.* = **dusmosus**

duumvir (duovir), *virī m.* (*frecv. n. pl.*) **duumviri** şi **duoviri**, *ōrum*, notat obişnuit *II vir, II viri*, duumviri (două persoane care alcătuiesc o comisie oficială) **a.** *duumviri perduellionis* duumviri care cercetează în procesele de înaltă trădare; **b.** *duumviri navales* duumviri însărcinaţi cu echiparea *sau* conducerea flotei; **c.** *duumviri sacrorum* sau *sacris faciundis* duumviri care păstrau şi interpretau cărţile sibiline; **d.** *duumviri aedi faciendae* sau *locandae* sau *dedicandae* duumviri însărcinaţi cu construcţia unui templu, cu angajarea antreprenorilor şi inaugurarea clădirii; **e.** (în afara Romei) *duumviri municipiorum* primii magistraţi într-un municipiu *sau* colonie, avînd şi sarcina împărţirii dreptăţii (= *II viri iuri dicundo*).

duumvirālicius, *iī m.* fost duumvir (*v. supra*) AUG.

duumvirālis (*2*) *adj.* de duumvir // **duumvirālis**, *is m.* fost duumvir DIG.

duumvirālitās, *ātis v.* **duumviratus**

duumvirātus, *ūs m.* duumvirat, funcţia de duumvir PLIN. IUN.

dux, *ducis m.* **1** călăuză, conducător: *~ locorum* LIV. călăuză a locurilor, *~ bene vivendi* CIC. călăuză în arta de a trăi moral, *~ gregis* OV. capul turmei (berbecul); **2** comandant, general: *~ latronum* VAL. MAX. căpetenia tîlharilor, *aliquo duce* CAES. sub comanda cuiva.

dyas, *adis f.* numărul doi AUG.

Dymaeus (*3*) *adj.* din Dyme // **Dymaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Dyme.

Dymantis, *idis f.* fiica lui Dymas (Hecuba).

Dymās, *antis m.* rege în Thracia, tatăl Hecubei.

Dȳmē, *ēs f.* şi **Dȳmae**, *ārum f. pl.* Dyme (*oraş în Achaia*).

dynamis, *is f.* **1** mare cantitate, abundenţă PL.; **2** pătratul unui număr (putere) ARN.

dynastēs, *ae m.* prinţ, domn, stăpînitor CIC.

dyōdecas, *adis f.* duzină TERT.

Dyrrachium, *iī n.* oraş pe coasta Epirului // **Dyrrachīnus** (*3*) *adj.* din Dyrrachium // **Dyrrachīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Dyrrachium.

dyscolus (*3*) *adj.* ursuz, ciufut VULG.

dysenteria, *ae f.* dizenterie PLIN.

dysentericus (*3*) *adj.* dizenteric; suferind de dizenterie PLIN.

dyserōs, *ōtis m.* nefericit în dragoste AUS.

dyspepsia, *ae f.* dispepsie, digestie grea CAT.

dysphoricus (*3*) *adj.* nefericit FIRM.

dyspnoea, *ae f.* dispnee, greutate la respirat PLIN.

dyspnoicus (*3*) *adj.* care are dispnee, care are greutate la respirat PLIN.

dysūria, *ae f.* greutate la urinat, disurie C. AUR.

dysūriacus (*3*) *adj.* care suferă de disurie, care urinează greu FIRM.

E

E, e *f.* și *n. indecl.* litera E, e; (în abrev. spec. în inscr.): *E.* = *emeritus* sau *evocatus*; *E. M. V.* = *egregiae memoriae vir* „bărbat de ilustră memorie"; *E. P.* = *equo publico* „cu un cal pe spezele statului"; *E. Q. R.* = *eques Romanus* „cavaler roman"; *ER.* = *eres* (pentru *heres*) „moștenitor".

e *prep. v.* **ex**

ea[1] *nom. sg.* și *pl.n.* de la is

eā[2] *adv.* pe aici, pe acolo; (*în corel.*) *ea ... qua* pe acolo ... pe unde.

eadem *adv.* **1** (subînț. viā) pe același drum: ~ *qua ceteri, fugere noluit* CIC. nu a vrut să fugă pe același drum ca și ceilalți (pe același drum pe care au fugit ceilalți); **2** (*fig.*) în același timp, totodată, tot astfel: *eadem ... eadem* ... PL. cînd ..., cînd ...

eāpropter *și* **eā propter** *adv.* (*v. propterea*): ~ ... *quod* TER. pentru motivul că ...

eāpse *și* **eampse** = vechi abl. și ac. f. de la ipse

eātenus *adv.* pînă la punctul ..., pînă într-acolo ..., într-atît ..., în măsura în care ...: (în corel. cu *quatenus* sau *qua* sau *quoad* sau *ut* și *ne*) *ius civile* ~ *exercuerunt, quoad populo praestare voluerunt* CIC. au exercitat dreptul civil atîta timp, cît au vrut să facă servicii poporului, *verba persequens* ~, *ut ea non abhorreant a more nostro* CIC. traducînd cuvintele unul după altul doar într-atîta, încît să nu distoneze cu felul nostru de a vorbi, ~ *interveniebat, ne quid perperam fieret* SUET. intervenea doar în măsura în care să nu se facă ceva rău (atît cît să împiedice vreun abuz).

ebeneus (*3*) *adj.* de abanos MART. CAP.

ebeninus (*3*) *adj.* de abanos HIER.

ebenus, *ī f.* (*bot.*) abanos (*Diospyros*); lemn de abanos OV. ș.a.

ēbibō, *ere, bibī, bibitum vt.* **1** a bea pînă la ultima picătură, a goli; a suge: ~ *sanguinem* PL. a suge sîngele, ~ *poculum* PL. a goli paharul, *invenies illic qui Nestoris ebibat annos* OV. F. *3, 533* vei găsi acolo pe cîte unul care să dea peste cap atîtea pahare cîți ani a avut bătrînul Nestor; **2** (*fig.*) a absorbi, a suge: (*fretum*) *peregrinos ebibit amnes* OV. marea absoarbe (la sine) apele rătăcitoare, *lana ebibit saniem* OV. lîna suge vopseaua; *filius haec ut ebibat custodis?* HOR. strîngi pentru ca fiu-tău să-ți bea toate aceste averi?

eblandior, *īrī, ītus sum vt. dep.* **1** a măguli (spre a obține ceva), a obține (prin măgulire): *enitere, elabora vel potius eblandire* CIC. străduiește-te, trudește-te sau mai degrabă măgulește pentru a obține, *omnia emebat aut eblandiebatur* LIV. cumpăra sau obținea totul prin măguliri // **eblandītus** (*3*) *p. pf.* (*sens pas.*) **a.** obținut prin lingușiri: *eblandita suffragia* CIC. voturi obținute prin măguliri; **b.** încîntat: *aures nostrae eblanditae* GELL. urechile noastre încîntate; **2** a potoli, a îmblînzi: *ut eblandiatur lac igneam saevitiam* COL. pentru ca laptele să potolească furia inflamației; **3** a încînta (cu totul): ~ *omnium visus* VITR. a încînta ochii tuturor.

Eboracum, *ī n.* oraș în Britannia (*azi, York*).

eborārius, *iī m.* lucrător în fildeș COD. IUST.

eborātus *v.* **eburatus**

eboreus (*3*) *adj.* de fildeș, lucrat în fildeș PLIN.

ēbriāmen, *inis n.* băutură îmbătătoare TERT.

ēbrietās, *ātis f.* beție CIC.; (*oc.*) exces de suc (la un fruct), suculență PLIN.

ēbriō, *āre, ātum vt.* a îmbăta; (*fig.*) a face să-și piardă judecata MACR.

ēbriolus (*3*) *adj.* ușor de cherchelit PL.

ēbriōsitas, *ātis f.* viciul beției CIC.

ēbriōsus (*3*) *adj.* **1** bețiv CIC. // **ebriosus,** *ī m.* bețivan CIC.; **2** care înoată în suc (*vorbind despre sîmburii de strugure*) CATUL.

ēbrius (*3*) *adj.* **1 a.** beat, de om beat, de beție: *homo* ~ PL. om beat, *ebria verba* TIB. vorbe de om beat, *ebria nox* MART. noapte de beție, *ebria bruma* MART. iarnă bună de beții; **b.** (*oc.*) bogat (în), încărcat, opulent; îmbibat (cu): *cena ebria* PL. masă bogată, *ebria lana de sanguine Sidoniae conchae* MART. lînă îmbibată de sucul roșu al scoicii sidoniene (de purpură); **2** (*fig.*) beat, îmbătat: *dulci fortuna ebria* HOR. îmbătată de norocul ei, *ebrii ocelli* CATUL. ochișori beți de iubire, *sanguine* ~ PLIN. îmbătat de sînge.

ēbulliō (*IV*) *vi.* și *vt.* **1** a da pe dinafară (clocotind), a clocoti: *risus ebullit* APUL. izbucnesc rîsete; **2 a.** a revărsa (afară), a da (pe-)afară: ~ *animam* SEN. a-și da sufletul, a muri; (*abs.*) *o, si ebulliat patruus!* PERS. o, dacă ar muri unchiu-meu! **b.** (*fig.*) a nu avea în gură altceva decît ..., a vorbi întruna despre ...: ~ *virtutes* CIC. a vorbi întruna despre virtuți, *quod* (*Epicurus*) *solet* ~ CIC. lucru de care Epicur nu încetează să vorbească.

ēbullitiō, *ōnis f.* (*tard.*) **a.** revărsare, dare pe dinafară; țîșnire; **b.** clocot, clocotire.
ebulum, *ī n.* și **ebulus**, *ī f.* (*bot.*) boz (*Sambucus ebulus*) CAT., VERG.
ebur, *oris n.* **1** fildeș: *signum ex ebore* CIC. statuetă de fildeș; **2** (*fig.*) obiect de fildeș *sau* cu incrustații de fildeș: *inlacrimat templis* ~ OV. statuile zeilor lăcrimează în temple, *inflavit* ~ *Tyrrhenus* VERG. etruscul a suflat în flautul de fildeș, ~ *ense vacuum* OV. teacă de fildeș fără sabie, ~ *curule* OV. scaunul curùl (încrustat cu fildeș), *premere* ~ OV. a se așeza pe scaunul curùl, *vult ebore sustineri* SEN. vrea să fie purtat pe o lectică de fildeș; **3** (*oc.*) elefant: *illud* ~ *ducatur ad aras* IUV. *12, 112* acel elefant să fie dus la altar.
eburārius *v.* **eborarius**
eburātus (*3*) *adj.* ornat cu fildeș PL.
Eburīna iuga *n. pl.* înălțimile de la Eburum.
Eburīnī, *ōrum m. pl.* locuitorii din Eburum (*localitate în Lucania*; *azi, Eboli*).
eburneolus (*3*) *adj.* (dim. al lui *eburneus*) din fildeș CIC.
eburneus (*3*) *adj.* **1** de fildeș: ~ *lectus* SUET. pat de fildeș; **2** (*fig.*) ca fildeșul: *eburnea bracchia* OV. brațe albe ca fildeșul; **3** (*oc.*) de elefant: *eburnei dentes* LIV. colții elefantului.
eburnus (*3*) *adj.* **1** de fildeș: *eburnum pecten* VERG. pieptene de fildeș, *eburna lyra* HOR. liră de fildeș, ~ *ensis* VERG. sabie cu mînerul de fildeș; **2** (*fig.*) alb ca fildeșul PROP.
Ebūrōnēs, *um m. pl.* eburonii (*popor din Gallia Belgică*).
Eburovīcēs, *um m. pl.* eburovicii (*trib al aulercilor*).
Ebusus (**-sos**), *ī f.* una dintre insulele Baleare (*azi, Ibiza*) // **Eubusītānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii insulei Ebusus.
ec (*arh.*) = **ex**
ēcastor *interj.* pe Castor!, pe legea mea!, zău (*formulă de jurămînt*) PL.
ēcaudis (*2*) *adj.* scurtat de coadă, trunchiat: *ecaudes versus* DIOM. versuri hexametre cu ultimul picior format din două silabe scurte.
ecbasis, *is f.* digresiune SERV.
Ecbatana, *ōrum n. pl.*, **Ecbatana**, *ae f.* și **Ecbatanae**, *ārum f. pl.* oraș în nordul Mediei (*reședință a regilor perși și capitală a țării*).
ecbibō *arh. v.* **ebibo**
ecca, eccam, eccum = *arh. pentru* **ecce ea, ecce eam, ecce eum** etc.
ecce *adv.* iată, iată că: ~ *me!* PL. iată-mă, (*vb. subînț.*) ~ *tuae litterae de Varrone* CIC. în acel moment, iată că primesc scrisoarea ta despre Varro, ~ *multo maior etiam disensio* CIC. și iată o neînțelegere cu mult mai mare; (*intercalat*) *adspice vultus* ~ *meos* OV. iată, privește la fața mea; (*cu dat. etic*) ~ *tibi consul, praetor ... nova edicta proponunt* CIC. iată că consulul, pretorul … mi-ți publică ordonanțe nemaiauzite; *et* ~ *de improviso* (*subito, repente*) și iată că pe neașteptate, deodată, ~ *autem* iată însă că; (*după conj.*) *cum* ~ … CIC. cînd iată că …, *haec dum agit*, ~ … HOR. pe cînd spune acestea, iată că …, *ubi intravimus*, ~ ... *videmus* ... VERG. după ce intrarăm, iată că vedem …; (*unit cu pron. dem.*): *ecca, eccum, eccam, eccos* = *ecce ea, ecce eum, ecce eam, ecce eos*; *eccilla, eccillam, eccillum* etc. = *ecce illa, ecce illam, ecce illum*; *eccistum, eccistam* = *ecce istum, ecce istam* etc.
eccentros, *on adj.* excentric MART. CAP.
eccerē *adv.* așa e; foarte bine; iată, ~ *autem* ... PL. iată însă că …
eccilla, eccillum, eccistam *v.* **ecce**
ecclēsia, *ae f.* **1** adunare (a poporului) PLIN. IUN. **2** adunare a primilor creștini pentru celebrarea cultului AUG. **3** biserica creștină (*comunitate*) AUG.; **4** biserică (*edificiu*), templu ECCL.
Ecclēsiastēs, *ae m.* Eclesiastul (*titlul uneia dintre cărțile biblice*: *cartea lui Solomon*).
ecclēsiasticus (*3*) *adj.* eclezìastic HIER. // **ecclēsiāsticus**, *ī m.* administratorul unei biserici COD. TH.
Ecclēsiasticus, *ī m.* Eclesiastul (*una dintre cărțile biblice*).
ecclēsiecdicus, *ī m.* avocat al unei biserici COD. TH.
ecclēsiola, *ae f.* (*tard.*) bisericuță.
eccum, eccos *v.* **ecce**
ecdicus, *ī m.* avocatul unui oraș, apărător public CIC., PLIN. IUN.
ēcerē *v.* **eccerē**
Ecetra, *ae f.* oraș al volscilor // **Ecetrānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii orașului Ecetra.
ecf..., *v.* **eff...**
ēchēa, *ōrum n. pl.* vase de aramă (*așezate în teatru pentru a spori sonoritatea*) VITR.
Echecratēs, *is m.* *1*) filozof pitagorician (*contemporan cu Platon*); *2*) rege al Macedoniei.
echenēis, *idis f.* (*iht.*) remora, peștele-ventuză (*Echeneis remora*) PLIN.
echidna, *ae f.* femelă de viperă, șarpe OV.
Echidna, *ae f.* monstru jumătate femeie, jumătate șarpe (*mama Cerberului și a hidrei de la Lerna*) // **Echidnēus** (*3*) *adj.* născut din Echidna.
Echīnadēs, *um f.* (ac. pl. *-as*) Echinade (*nimfe transformate de Neptun în insule*; *insule în Marea Ionică, lîngă coasta de sud-vest a Acarnaniei*).
echīnātus (*3*) *adj.* plin de țepi PLIN.
echīnus, *ī m.* **1** (*zool.*) arici (*Erinaceus Europaeus*) CLAUD.; **2** (*zool.*) arici-de-mare (*Echidus melo*) PL.; **3** capsula țepoasă a castanei; **4** lighean de spălat vase HOR.; **5** (*arhit.*) ornament la capitelul coloanelor dorice și ionice VITR.
Echīōn, *onis m.* *1*) unul dintre cei născuți din dinții balaurului ucis de Cadmus și semănați de el în pămînt, soț al Agavei și tatăl lui Pentheus; *2*) fiul lui Mercur și unul dintre argonauți.
Echīonidēs, *ae m.* Pentheus, fiul lui Echion.
Echīonius (*3*) *adj.* *1*) al lui Echion; *2*) cadmean, theban.
echios, *iī f.* (*bot.*) iarba-șarpelui (*Echium vulgare*) PLIN.
ēchō, *ūs f.* ecou PERS., PLIN.
Echō *f.* nimfă care l-a iubit pe Narcissus OV.
ēchōicus (*3*) *adj.* care face ecou SID.
eclipsis, *is f.* eclipsă (de Soare, de Lună) PLIN.
eclipticus (*3*) *adj.* supus eclipselor: al eclipticii PLIN.

ecloga, *ae f.* 1 culegere VARR.; 2 scurtă compunere în versuri PLIN. IUN.; 3 eglogă, poem pastoral SERV. ş.a.

eclogārium, *ii n.* culegere de mici bucăţi literare AUS.

eclogāriī, *ōrum m. pl.* culegere, bucăţi alese (dintr-o scriere) CIC.

ecnephiās, *ae m.* uragan, vînt furtunos (iscat dintr-un nor) PLIN.

ēcontrā *adv.* în faţă; dimpotrivă AUR. VICT.

ēcontrāriō (e contrario) *adv. v.* **contrarius**

ecphora, *ae f.* ieşitură, proeminenţă VITR.

ecquālis (*2*) *adj.* ce fel de GELL.

ecquandō *adv.* oare vreodată?; (*în interog. indir.*) dacă vreodată CIC., LIV.

ecqui, ecquae *sau* **ecqua, ecquod I** *adj. interog.* care, ce (fel)?: *ecquae seditio umquam fuit in qua non ille princeps?* ce răzvrătire a fost vreodată în care el să nu fi fost fruntaşul?, *ecquod in Sicilia bellum gessimus, quin Syracusanis hostibus uteremur?* ce război am purtat noi în Sicilia fără să-i fi avut pe syracusani ca duşmani?; (cu *nam* enclitic) *ecquinam, ecquaenam, ecquodnam*: *ecquodam modo?* oare în ce fel?; (*în interog. indir.*) ce fel de, dacă vreuna: *quaeris ecqua spes sit* CIC. mă întrebi dacă e vreo speranţă; **II** *pron. interog.* cine?, este vreunul care?

ecquis, ecquid *pron. interog.* 1 oare cine?, oare ce?: *heus, ecquis hic est?* PL. hei, oare cine este aici?, *ecquid habes quod dicas?* CIC. ce ai de spus?; (*interog. indir.*) *percontabor ecquis hunc adulescentem noverit* PL. voi întreba dacă cineva îl cunoaşte pe acest tînăr; (cu enclit. *nam*) *ecquisnam, ecquidnam*: *ecquonam modo misericordiam commovere possim?* în ce chip aş putea să stîrnesc mila?; 2 (*rar adj.*) care; (*interog. indir.*) dacă vreunul, dacă este vreunul care: *velim respondeat ecquis populus defecerit ad nos* LIV. aş vrea să-mi răspundă care popor a trecut de partea noastră?; 3 *ecquid* (*= n. cu sens de adv.*) oare; (*în interog. indir.*) dacă cumva: — *Ecquid placent* (*aedes*)? — Îţi place casa?; — *Ecquid placeant me rogas?* PL. — Mă întrebi dacă cumva îmi place?, *quaesiverunt ab illis ecquid milites paratos haberent* LIV. i-au întrebat dacă au soldaţii pregătiţi.

ecquisnam, ecquidnam *v.* **ecquis, ecquid**

ecquō *adv.* (oare) încotro?: *si tibi ille non tam multa tribuisset ecquo nam te tua virtus provexisset?* CIC. dacă el nu ţi-ar fi acordat atîtea, încotro nu te-ar fi mînat meritele tale?

ecstasis, *is f.* extaz, stare extatică TERT.

ectasis, *is f.* lungire (a unei silabe scurte) SERV.

ecthlipsis, *is f.* eliziune a consoanei *m* finale DIOM.

ectrōma, *atis n.* avort TERT.

ectropa, *ae f.* locantă, han VARR.

ectypus (*3*) *adj.* lucrat în relief SEN.

eculeus, *ī v.* **equuleus**

eculus, *ī v.* **equulus**

edacitās, *ātis f.* lăcomie la mîncare, voracitate. PL., CIC.

edax, *acis adj.* 1 mîncăcios CIC.; 2 (*fig.*) care devorează, care roade, care consumă: *ignis* ~ VERG. focul care mistuie totul, ~ *imber* HOR. ploaia care roade, *curae edaces* HOR. grijile care rod, *tempus ~ rerum* OV. timpul care distruge totul.

ēdecimō (ēdecumō), *āre vt.* a alege (separînd) MACR.

ēdentō (*I*) *vt.* a face să devină fără dinţi: *velim homini malas edentare* PL. aş vrea să-i las ăstuia fălcile fără dinţi (să-i rup dinţii) // **edentātus** MACR. fără dinţi.

ēdentulus (*3*) *adj.* 1 fără dinţi PL.; 2 (*fig.*) care nu mai are forţă, tărie: *edentulum vinum* PL. vin care şi-a pierdut tăria.

edepol *interj.* pe Pollux, pe legea mea! (*formulă de jurămînt*) PL., TER.

eder... *v.* **heder...**

Edessa, *ae f.* *1*) oraş în Macedonia (*veche reşedinţă regală*) // **Edessaeus** (*3*) *adj.* din Edessa (în Macedonia); *2*) capitala provinciei Osroene (*în partea occidentală a Mesopotamiei*) // **Edessēnus** (*3*) *adj.* din Edessa (în Osroene).

ēdicō, *ere, dīxī, dictum vt.* 1 (*ofic.*) a anunţa oficial, a declara public, a decreta, a fixa, a da un edict: ~ *diem comitiis* LIV. a fixa ziua pentru convocarea comiţiilor, ~ *comitia* CIC. a convoca comiţiile, ~ *iustitium* CIC. a decreta întreruperea judecăţilor şi a afacerilor, ~ *delectum* LIV. a decreta înrolarea la oaste, ~ *de caeremoniis* TAC. a da un edict despre ceremonii, *pro contione edixit praedam militibus fore* LIV. a declarat în faţa adunării că prada va fi a soldaţilor, *edixit ut adesset senatus frequens* CIC. a anunţat ca senatorii să fie prezenţi în număr mare, ~ *destinavit ne boves immolarentur* SUET. decise să dea un edict să nu se sacrifice boi, *non proscripta, non edicta die* CIC. ziua nefiind nici afişată, nici anunţată public, (*abl. abs.*) *edicto ut* (*ne*) LIV. dîndu-se un edict să (să nu); 2 (*gener.*) a declara public, a anunţa, a ordona: *dico, edico vobis nostrum esse illum herilem filium* TER. vă spun şi vă declar că acela e fiul stăpînului nostru, *omnibus amicis edico a me ut caveant* PL. îi anunţ pe toţi prietenii mei să se păzească de mine.

ēdictālis (*2*) *adj.* conform unui edict CASSIOD.

ēdictiō, *ōnis f.* ordonanţă, ordin PL.

ēdictō (*I*) *vt.* a declara, a face cunoscut PL.

ēdictum, *ī n.* 1 (*ofic.*) notificare, ordonanţă, dispoziţie oficială, edict, decret: *consul, praetor, tribunus plebis nova edicta proponunt* CIC. consulul, pretorul, tribunul plebei emit noi decrete, *multas res novas in ~ addere* NEP. a adăuga multe dispoziţii noi la ordonanţele predecesorilor; (*spec.*) *edictum* (*praetoris*) edictul dat de pretorul fiecărui an la intrarea în funcţie (*prin care anunţa principiile după care va administra justiţia în anumite cazuri*): *praetoris edictum legem annuam dicunt esse* CIC. afirmă că edictul pretorului este o lege anuală; ~ *perpetuum* edictul perpetuu *sau* permanent (*compilaţie a edictelor pretorului făcută din ordinul împăratului Hadrianus, cu valabilitate generală şi la care noii pretori puteau adăuga numai unele dispoziţii*); 2 (*gener.*) notificare, ordin.

ēdidī *pf. v.* **edo²**

ēdidicī *pf. v.* **edisco**

ēdiscō, *ere, didicī vt.* 1 a învăţa pe de rost: *haec discenda, immo ediscenda sunt* SEN. acestea trebuie să

fie învățate, ba chiar învățate pe de rost, ~ *ad verbum* QUINT. a învăța pe dinafară cuvînt cu cuvînt, ~ *dicta clarorum virorum* QUINT. a memoriza vorbele oamenilor celebri; **2** a învăța bine; (*ca pf. logic*) a cunoaște, a ști: *usu fortiter edisco tristia posse pati* OV. învăț din experiență că necazurile se pot suporta cu curaj, *edidici quid perfida Troia pararet* OV. am aflat ce pregătește perfida Troie, *reor hoc ipsos edidicisse deos* TIB. cred că și zeii știu acest lucru.

ēdisserō, *ere, seruī, sertum vt.* a arăta amănunțit, a expune, a explica: ~ *res gestas* LIV. a expune amănunțit faptele, ~ *cunctandi utilitates* TAC. a explica avantajele întîrzierii, (*abs.*) *quis edisserendo subtilior?* CIC. cine a fost mai clar în explicații?

ēdissertātiō, *ōnis f.* expunere, explicație PLIN.

ēdissertātor, *ōris m.* cel care expune amănunțit AUS.

ēdissertiō, *ōnis f.* expunere, explicație.

ēdissertō (*1*) *vt.* a povesti amănunțit, a expune HIER.

ēdita, *ōrum n. pl.* **1** ordine OV.; **2** locuri înalte TAC.

ēditīcius (*3*) *adj.* [*edo*²] propus: *editicii iudices* CIC. judecătorii aleși de acuzator.

ēditio, *ōnis f.* [*edo*²] (dare la iveală) **a.** publicare (*a unei cărți*), ediție: *maturare libri editionem* TAC. a grăbi publicarea cărții, (*concrt.*) *qui* (*versus*) *in omni editione inveniuntur* QUINT. versuri care se găsesc în orice ediție; **b.** prezentare, relatare: *in tam discrepante editione* LIV. într-o versiune atît de deosebită; **c.** declarare, desemnare, alegere: ~ *consulum* CIC. alegerea consulilor, ~ *iudicum* CIC. desemnarea judecătorilor; (*spec.*) declarare de urmărire în justiție DIG.; **d.** naștere; **e.** prezentare, prestare: ~ *munerum* EUTR. reprezentare a spectacolelor publice, ~ *operum* DIG. executare a lucrărilor, ~ *rationum* DIG. prezentare a conturilor.

ēditor, *ōris m.* cel care dă la iveală, autor, organizator (*de jocuri*) LUC., VOP.

ēditus¹ (*3*) *p. pf. v.* **ēdo**² // **adj. 1** înalt, ridicat: *editi atque asperi colles* CAES. coline înalte și abrupte, *locus editior* CAES. loc mai înalt, *conclave editum* NEP. odaie de la etaj // **editum**, *ī n.* loc înalt, înălțime: *in edito* SUET. în partea superioară (a unei case), *ex edito* PLIN. din înălțime, *edita montium* TAC. vîrfurile munților; **2** (*fig.*) superior: *viribus editior* HOR. superior ca forță.

ēditus², *abl. -ū, m.* excremente: ~ *bubum* DIG. baliga boilor.

edō¹, *ere* (*esse*), *ēdi, esum* (*ind. pr. pers. 2 sg.* **edis** *sau* **es**; *3 sg.* **edit** *sau* **est**; *impf. conjct.* **ederem** *sau* **essem**) *vt.* **1** a mînca: *cum esse cupit quod edat non habet* PL. cînd dorește să mănînce, nu are ce mînca, *de symbolis esse* TER. a mînca plătindu-și fiecare partea, ~ *de patella* CIC. a mînca din talerul cu ofrande aduse zeilor (*semn al nesocotirii superstițiilor religioase*), *estur et potātur incondite* APUL. se bea și se mănîncă fără socoteală; (*fig.*) ~ *pugnos* PL. a mînca (a încasa) pumni, ~ *bona* PL. a mînca averea, *edi sermonem tuum* PL. ți-am savurat cuvintele; **2** (*fig.*) a consuma, a distruge, a roade, a mistui: *si quid est animum* HOR. dacă vreun viciu roade sufletul; [conjct. pr. arh. *edim, edis* etc.].

ēdō², *ere, didi, ditum vt.* **1** a da afară: *forasque per os est editus aer* LUCR. și aerul a fost dat afară pe gură, ~ *urinam* PLIN. a urina, ~ *animam* CIC. a-și da sufletul (a muri), ~ *extremum vitae spiritum* CIC. a-și da ultima suflare, ~ *sonum* CURT. a scoate un sunet, ~ *clamorem* CIC. a scoate un strigăt, ~ *gemitus, latratus, hinnitum, murmur* OV. a scoate gemete, a lătra, a necheza, a scoate un murmur, *Maeander in sinum maris editur* LIV. Maeandrul se varsă într-un golf, *clanculum ex aedibus me edidi foras* PL. m-am strecurat pe furiș afară din casă; **2** a da la lumină: **a.** a naște (copii): *cum Vestalis geminum partum edidisset* LIV. cum Vestala născuse doi gemeni, ~ *aliquem partu* a naște (un copil), *nostro est edita partu* OV. a fost născută de mine, *edita tuo partu* OV. născută de tine, *Electram maximus Atlas edidit* VERG. pe Electra a adus-o pe lume marele Atlas, *Maecenas, edite regibus* HOR. tu, Maecenas, care te tragi din regi; **b.** a da la lumină (*cărți etc.*), a publica: ~ *libros* CIC. a publica cărți, ~ *orationem scriptam* SALL. a da la iveală discursul scris, *libri qui in vulgus editi sunt* NEP. cărțile care au fost publicate; **c.** a răspîndi (*vorbe, păreri*): *edit in vulgus illum profectum esse* NEP. a răspîndit vorba că acela plecase, *ea opinio in vulgus edita erat* CAES. această părere se răspîndise peste tot; **3 a.** a face cunoscut, a da la iveală, a dezvălui, a indica, a arăta, a spune: *editis hostium consiliis* LIV. planurile dușmanilor fiind descoperite, *est auctor necis editus* OV. autorul omorului este cunoscut, *ede tuum nomen et patriam* OV. spune care-ți este numele și țara, *Apollo oraculum edidit Spartam esse perituram* CIC. Apollo a dat un oracol anunțînd că Sparta va pieri, *auctorem doctrinae eius falso Pythagoram edunt* LIV. spun pe nedrept că Pythagora este autorul acestei doctrine, ~ *alicui condiciones pacis* LIV. a notifica cuiva condițiile de pace, *consul ederet quid fieri vellet* LIV. consulul să arate ce vrea, *talia placido edidit ore* OV. astfel de cuvinte spuse cu glas potolit, ~ *arma violentaque bella* OV. a cînta lupte și aprige războaie; **b.** (*jur.*) a anunța oficial, a indica, a desemna: ~ *actionem* DIG. a notifica părții opuse intentarea unei acțiuni, ~ *iudicium* CIC. a desemna tribunalul în fața căruia se judecă o cauză, ~ *verba* CIC. a formula o propunere, ~ *tribus* CIC. a desemna triburile (*într-un proces* de sodalitiis, *acuzatorul propunea patru triburi din care trebuiau să se aleagă judecătorii, cu dreptul pentru acuzat de a recuza unul*), *editi iudices* CIC. judecătorii aleși (*după ce acuzatul a recuzat un trib dintre cele propuse de acuzator*); **4** a produce, a pricinui, a face: ~ *ruinas* CIC. a provoca dezastre, ~ *fructum* CIC. a produce un venit, ~ *scelus* CIC. a săvîrși o crimă, ~ *tumultum* LIV. a pricinui îmbulzeală, ~ *memorabile proelium* CURT. a da o luptă memorabilă, ~ *exemplum patientiae* CURT. a da un exemplu de răbdare, (*spec.*) ~ *ludos* CURT. a da jocuri publice, ~ *munus gladiatorium* a da un spectacol cu gladiatori, ~ *gladiatores* SUET. a oferi spectacole cu gladiatori.

edo³, *ōnis m.* mîncău VARR.

ēdolō (*I*) *vt.* **1** a ciopli COL.; **2** (*fig.*) a executa, a da gata: *quod iusseras, edolavi* CIC. am executat ce-mi porunciseşi.

ēdomō, *āre, uī, itum vt.* a face deplin ascultător, a subjuga, a domestici, a potoli: (*Roma*) *edomito sustulit orbe caput* OV. Roma, subjugînd lumea, şi-a ridicat capul, ~ *ramum oleae curvando* PLIN. a potoli ramura de măslin aplecînd-o în jos, ~ *feritatem* COL. a îmblînzi firea sălbatică, *mos et lex edomuit nefas* HOR. moravurile şi legea au înfrînt nelegiuirea.

Ēdōn, *ōnis m.* munte în Thracia.

Ēdōnī, *ōrum pl.* edonii (*popor din Tracia, vestit prin cultul lui Bacchus*).

Ēdōnis, *idis* **1** *adj.* edoniană; tracă, (femeie) din Thracia; **2** menadă, bacantă.

Ēdōnus (*3*) *adj.* edon, al edonilor; trac.

ēdormiō (*IV*) **1** *vi.* a se deştepta (din somn), a-şi termina somnul CIC.; **2** *vt.* a face să treacă dormind: ~ *crapulam* CIC. a face să treacă beţia dormind, *dimidium ex hoc tempore edormitur* SEN. jumătate din acest timp se pierde dormind, (*poet.*) *Fufius ebrius Ilionam edormit* HOR. S. *2, 3, 61* Fufius beat joacă, dormind de-adevărat, rolul Ilionei adormite.

ēdormiscō, *ere vi.* şi *vt.* a trage un somn: ~ *crapulam* PL. a-şi limpezi, dormind, beţia.

ēducatiō, *ōnis f.* educaţie, creştere: ~ *liberorum* CIC. educaţia copiilor, *pomorum educationes* MACR. feluri de cultivare a pomilor.

ēducātor, *ōris m.* **1** cel care creşte, cel care poartă de grijă: *omnium rerum parens atque* ~ *mundus* CIC. universul, părintele şi purtătorul de grijă al tuturor lucrurilor; **2** educator, preceptor.

ēducātrix, *īcis f.* **1** cea care creşte copii, doică, mamă CIC.; **2** educatoare, maestră TAC., QUINT.

ēducātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ēduco**[1]

ēducatus[2], *abl. -ū, m.* educaţie TERT.

ēduco[1] (*I*) *vt.* **1** a creşte (copii, plante, animale), a face să crească: *parvum tugurium in quo natus educatusque sum* LIV. un mic bordei în care m-am născut şi am fost crescut, *educatus in domo Periclis* NEP. crescut în casa lui Pericle, ~ *mulum* VARR. a creşte un catîr, *quod terra educat* OV. ceea ce produce pămîntul, *vitis mitem educat uvam* CATUL. viţa produce strugurele dulce; **2** a educa, a instrui, a forma: *in his scholis educatur orator* QUINT. în aceste şcoli se formează oratorul, *homo liberaliter educatus* CIC. om care a avut o educaţie aleasă, *educatus ad turpitudinem* CIC. format spre ticăloşii.

ēdūcō[2], *ere, dūxī, ductum vt.* **1** a scoate, a face să iasă: ~ *gladium e vagina* CIC. a scoate sabia din teacă, ~ *corpore telum* VERG. a scoate săgeata din corp, ~ *sortem* CIC. a scoate sorţul din urnă, ~ *tres* (*iudices*) CIC. a scoate din urnă numele a trei judecători, ~ *tribus* CIC. a scoate din urnă numele triburilor, *se* ~ *multitudini* SEN. a se scoate din rîndul gloatei, ~ *legiones ex hibernis* CAES. a scoate legiunile din taberele de iarnă, ~ *naves ex portu* CAES. a scoate navele din port; **2** a duce (făcînd să iasă): ~ *aliquem ad consules* CIC. a duce pe cineva în faţa consulilor, ~ *aliquem in ius* CIC. a duce pe cineva în faţa judecăţii, *educ tecum omnes tuos* ia-i cu tine pe toţi ai tăi, ~ *exercitum ab urbe* LIV. a duce armata afară din oraş, ~ *exercitum in expeditionem* CIC. a duce armata într-o expediţie, ~ *exercitum in aciem* NEP. a pune armata în linie de bătaie, (*abs. despre comandant*) *Tullius in aciem educit* LIV. Tullius pune armata în linie de luptă; (*oc.*) ~ *lacum* CIC. a deriva un lac; **3** a da la iveală, a naşte (copii, pui): *alcedo pullos educit suos* PL. alcionul îşi scoate (din ou) puii săi, *Romulus quem Ilia mater educet* VERG. Romulus pe care-l va naşte o mamă iliacă, (*poet.*) *distinctos educit colores* CATUL. *64, 90* naşte variate culori; **4** a înălţa (*frecv. despre construcţii*): *instar montium eductae pyramides* NEP. piramide înălţate cît nişte munţi, *sub astra educta turris* VERG. turn înălţat pînă aproape de aştri, ~ *aram caelo* VERG. a înălţa un altar pînă la cer, *molem quam eductam in Rheno retulimus* TAC. dig despre care am spus că a fost înălţat pe Rin; (*fig.*) (*Pindarus*) *mores educit in astra* HOR. Pindar înalţă moravurile pînă la cer; **5** a creşte (copii): *in praetorio patris prope natus, certe eductus* LIV. născut aproape, şi cu siguranţă crescut, în cortul de general al tatălui său, (*eum*) *eduxi a parvulo* TER. l-am crescut de mic; **6** (*despre timp*) a petrece, a trece: *si forte pios eduximus annos* PROP. dacă cumva mi-am trăit anii în pietate, ~ *insomnem noctem ludo* STAT. a-şi petrece o noapte fără somn la joc; **7** a da peste cap (un pahar), a bea; [imper. *educ.*, arh. *educe*].

ēductiō, *ōnis f.* **1** ieşire: *tertia* ~ CAT. a treia ieşire; **2** formă alungită PALL.

ēductor, *ōris m.* crescător FRONT.

ēdulcō, *āre vt.* a îndulci *apud* GELL.

Edūlica, *ae v.* **Edusa**

edūlis (*2*) *adj.* bun de mîncat, comestibil HOR. // **edulia**, *ium n. pl.* alimente SUET.

edūlium, *iī n.* aliment; **edūlia**, *ōrum pl.* alimente VARR.

ēdūrescō, *ere vi.* a se face dur C. AUR.

ēdūrō, *āre* **1** *vt.* a învîrtoşa COL.; **2** *vi.* a dura TAC.

ēdūrus (*3*) *adj.* **1** foarte dur VERG.; **2** (*fig.*) aspru, crud OV.

ēdus, *ī v.* **haedus**

Edūsa, *ae f.* divinitate care veghea la alimentarea copiilor.

ēdyllium, *iī v.* **idyllium**

Ēetiōn, *ōnis m.* rege al Thebei din Mysia (*tatăl Andromacăi, ucis de Achilles*) // **Eetiōnēus** (*3*) *adj.* al lui Eetion.

effābilis (*2*) *adj.* care se poate spune (descrie) APUL.

effaecātus (*3*) *adj.* [*e* + *faex*] purificat, curat APUL.

effāmen, *inis n.* vorbire, expresie MART.

effarciō *v.* **effercio**

effāris *v.* **effor**

effascinātio, *ōnis f.* fascinare, fermecare PLIN.

effascinō, *āre vt.* a fermeca PLIN., GELL.

effatio[1], *ōnis f.* vorbire SERV.

effatiō[2], *ōnis f.* stingere a vocii, afonie C. AUR.

effātum, *ī n.* **1** (*rel.*) sentinţă, formulă: *fatidicorum effata* CIC. răspunsurile ghicitorilor; **2** (*în logică*) propoziţie, enunţ CIC.

effātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **effor**

effatus[2], *ūs m.* vorbire, vorbe TERT.

effectē *adv.* real, efectiv, complet MART., AMM.
effectiō, *ōnis f.* 1 efectuare, realizare CIC.; 2 facultatea de a efectua, cauza eficientă CIC.
effectīvus (*3*) *adj.* activ, practic QUINT.; (*gram.*) care exprimă un efect PRISC.
effector, *ōris m.* făcător, creator, autor: ~ *mundi* CIC. creatorul universului, *stilus optimus dicendi* ~ CIC. condeiul, cel mai bun formator al vorbirii.
effectōrius (*3*) *adj.* activ, productiv AUG.
effectrix, *īcis f.* făcătoare, autoare, creatoare CIC.
effectum, *ī n.* efect CIC., QUINT.
effectus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **efficio**) făcut, săvîrşit, terminat QUINT.
effectus[2], *ūs m.* 1 realizare, îndeplinire: ~ *operis* LIV. executarea lucrării, ~ *horum consiliorum* CIC. îndeplinirea acestor planuri, ~ *spei* LIV. realizarea speranţei, *in libidine esse peccatum est, etiam sine effectu* CIC. a te lăsa stăpînit de pofte este un păcat, chiar fără realizarea lor, *opera oppugnationis in effectu erant* LIV. lucrările de asediere erau aproape terminate; 2 putere, eficacitate; 3 rezultat, efect: *sine ullo effectu* LIV. fără nici un rezultat.
effēcundō, *āre vt.* a fecunda, a fertiliza VOP.
effēminātē *adv.* molatic, ca o femeie CIC. ş.a.
effēminātiō, *ōnis* f. slăbiciune, moliciune FIRM.
effēminātus (*3*) *p. pf.* şi *adj.* (*v.* **effemino**) feminizat, moleşit, fără vlagă, nedemn de un bărbat: ~ *histrio* TERT. actor îmbrăcat în costum femeiesc, *effeminata multitudo Cypriorum* VAL. MAX. mulţimea moleşită a ciprioţilor, *effeminatissima vox* SEN. o voce foarte feminizată.
effēminō (*I*) *vt.* 1 (*rar*) a feminiza, a face de sex feminin; 2 a moleşi, a vlăgui de puteri: ~ *animos* CAES. a moleşi sufletele; 3 (*rar*) a dezonora, a pîngări CLAUD.
efferascō, *ere vi.* a deveni sălbatic, a se înfuria AMM.
efferātē *adv.* sălbatic, crud LACT.
efferātus (*3*) *adj.* sălbăticit, sălbatic, crud, feroce: *efferati odio iraque* LIV. exasperaţi de ură şi mînie, *vultu efferato* PETR. cu o înfăţişare feroce, *efferata crudelitas* VAL. MAX. cruzime sălbatică.
efferbuī *pf. v.* **effervesco**
efferciō (**effarciō**), *īre, fersi, fertum vt.* a umple, a îndesa: *intervalla grandibus saxis effarciuntur* CAES. intervalele sînt umplute cu bolovani mari, *bibite, este, effercite vos* PL. beţi, mîncaţi, îndopaţi-vă.
efferitās, *atis f.* sălbăticie CIC.
efferō[1] (*I*) *vt.* [*ex* + *ferus* sau *fera*] a face să devină sălbatic, a sălbătici: *promissa barba et capilli efferaverant speciem oris* LIV. barba crescută şi părul le sălbăticiseră chipul, ~ *animos* LIV. a sălbătici sufletele, ~ *ingenia* CURT. a abrutiza minţile, *equi dolore efferati* CURT. caii deveniţi sălbatici de durere, *efferavit ea caedes Thebanos ad exsecrabile odium Romanorum* LIV. acest măcel i-a învrăjbit pe thebani pînă la o ură de moarte împotriva romanilor, *efferantia se ulcera* PLIN. plăgi care se înrăutăţesc; ~ *aurum* STAT. a transforma aurul în arme fioroase.
efferō[2] (**ecferō**), *efferre, extuli, elātum vt.* [*ex* + *fero*] **I 1** a duce afară, a scoate (afară), a lua (din), a aduce: *vide ex navi efferantur omnia* PL. vezi să se scoată afară toate lucrurile din corabie, ~ *tela ex aedibus Cethegi* CIC. a scoate armele din casa lui Cethegus, *ecfer puerum extra aedes usquam* TER. du copilul undeva afară din casă, ~ *cibaria sibi quemque domo* CAES. a-şi lua fiecare mîncare de acasă, ~ *frumentum ab Ilerda* CAES. a aduce grîu de la Ilerda; 2 (*sens spec.*) **a.** *efferre pedem* sau *se efferre* (a scoate piciorul afară din casă) a ieşi: *pedem porta non efferre* CIC. a nu face un pas dincolo de poartă, *se* ~ *tectis* VERG. a ieşi din casă, (*poet.*) *quā gressum extuleram* VERG. pe unde ieşisem; **b.** (*mil.*) ~ *vexilla, signa, arma* (*e castris*) a scoate steagurile, trupele din lagăr, a porni la luptă: *signa canere ac vexilla efferri e castris iussit* LIV. a poruncit să se dea semnalul şi să se pornească la luptă, ~ *signa extra vallum* LIV. (a scoate steagurile în afara întăriturii) a ieşi la atac; **c.** a scoate mortul din casă, a duce la groapă, a înmormînta: *eum amplo funere extulit* CIC. l-a dus cu un cortegiu funebru măreţ, *qui efferretur vix reliquerat* NEP. de-abia lăsase avere cu ce să fie înmormîntat; (*fig.*) *periculum manet ne libera efferatur respublica* LIV. rămîne pericolul ca statul liber să piară; 3 (*despre sol*) a da rod, a produce, a da: *agri fertiles multo plus efferunt* CIC. ogoarele fertile produc mult mai mult; (*fig.*) *exercitationes virtutum mirificos efferunt fructus* CIC. exercitarea virtuţilor dă roade minunate, *Italia genus acre virum extulit* VERG. Italia a produs rasa viguroasă a vitejilor; 4 a dezvălui, a divulga: *priusquam eorum clandestina consilia efferantur* CAES. mai înainte ca întrunirile lor secrete să se descopere, *elata vox eius in vulgus* TAC. cuvintele lui răspîndite în public, *in vulgus militum elatum est qua arrogantia Ariovistus usus ... interdixisset* CAES. în rîndurile soldaţilor, s-a aflat cu ce aroganţă Ariovistus interzisese ...; 5 a exprima, a enunţa: *si graves sententiae inconditis verbis efferentur* CIC. dacă idei mari vor fi exprimate prin cuvinte rău construite, ~ *aliquid versibus* CIC. a expune ceva în versuri. **II 1** a duce (pe cineva, fără voia lui, dincolo de ţintă): *Furium longius extulit cursus* LIV. pe Furius, fuga l-a dus mai departe decît trebuia, *Messium, impetus per hostes extulit ad castra Volscorum* LIV. pe Messius, năpustirea lui prin mijlocul duşmanilor l-a scos tocmai la tabăra volscilor; 2 (*fig. frecv. pas.*) a împinge, a răpi, a duce: *regem spes vana extulerat* VAL. FL. pe rege îl împinsese o speranţă deşartă, *efferor studio videndi* CIC. sînt dus de dorinţa de a vedea, *elatus vi naturae atque ingenii* CIC. dus de ardoarea firii şi a spiritului lui, *comitia me laetitiā extulerunt* CIC. alegerile m-au transportat de bucurie. **III 1** a ridica, a înălţa: *in murum extulit* CAES. l-a ridicat pe zid, *pars* (*operis*) *in altitudinem turris elata* CAES. o parte a fortificaţiei ridicată la înălţimea turnului, ~ *scuta super capita* TAC. a ridica scuturile deasupra capetelor, (*poet.*) *si nona diem Aurora extulerit* VERG. dacă pentru a noua oară Aurora va fi înălţat pe cer lumina zilei; 2 (*fig.*) a ridica, a înălţa: ~ *pretia* VARR. a ridica preţurile, ~ *aliquem ad summum imperium* CIC. a ridica pe cineva la comanda supremă, ~ *aliquem pecuniā et honore* SALL. a ri-

dica pe cineva prin bani şi onoruri, *fortuna, quem extulerat, demergere est adorta* SALL. norocul a început să-l cufunde pe cel pe care-l ridicase, *eos viros maximis efferunt laudibus* CIC. îi ridică pe aceşti bărbaţi cu cele mai mari laude (îi laudă foarte mult), ~ *aliquem summis laudibus ad caelum* CIC. a ridica pe cineva în slava cerului, ~ *aliquem verbis* CIC. a elogia pe cineva, *id eum in summum odium extulerat* TAC. acest lucru îl făcuse obiectul unei uri extraordinare, ~ *rem in invidiam* QUINT. a face un lucru obiect de invidie; 3 (*frecv. pas. şi refl.* **efferri** *sau* **se efferre**) a deveni mîndru, orgolios: *elatus recenti victoria* CAES. îngîmfat de proaspăta victorie, *scelere ac superbia se efferens* SALL. îngîmfîndu-se de crimă şi mîndrie, *insula opibus elata* NEP. insulă mîndră de bogăţia ei; 4 (*refl.*) *se efferre* a se arăta: *Athenae, qua in urbe primum se orator extulit* CIC. Atena, oraşul în care pentru prima oară s-a ivit un orator, *volo enim se efferat in adolescente fecunditas* CIC. căci vreau ca la un tînăr să se arate fecunditatea spiritului; 5 (*rar*) a suporta, a face faţă: *quemvis ~ laborem suadet* LUCR. *1, 141* mă îndeamnă să suport orice efort.

effertus (*3*) *p. pf. v.* **effercio** // **adj.** plin, bogat: *hereditas effertissima* PL. moştenire foarte bogată.

efferus (*3*) *adj.* sălbatic, înspăimîntător, fioros VERG.

effervens, *ntis p. pr.* şi *adj.* (*v.* **efferveo**): *efferventior gaudio* GELL. mai înfierbîntat de bucurie.

efferveō, *ēre vi.* a clocoti VITR.

effervescō, *ere, ferbui* (*fervī*) *vi.* 1 a da în clocot; a clocoti, a fierbe: *aquae quae effervescunt subditis ignibus* CIC. apa care fierbe în clocot la foc, *effervescit vinum* SEN. fierbe vinul, (*poet.*) *sidera coeperunt toto ~ caelo* OV. stelele au început să scapere pe tot cerul; 2 (*fig.*) a clocoti, a se aprinde: *undae comitiorum effervescunt* CIC. valurile adunărilor populare clocotesc, *iracunda mens facile effervescit in ira* LUCR. o fire iritabilă uşor ajunge să clocotească de mînie, *quanto incautius efferverat* TAC. cu cît se înfuriase mai nesocotit, *effervescit vis pulcherrimae naturae tuae* TAC. firea ta frumoasă se aprinde.

effervō, *ere vi.* 1 a da pe dinafară (în clocot), a se revărsa (în clocot): *effervere in agros vidimus Aetnam* VERG. am văzut Etna dînd pe dinafară peste ogoare; 2 a colcăi (*despre viermi*), a zumzăi (*despre albine*) VERG., LUCR.

effētus (*3*) *adj.* [*ex + fetus*] 1 care a născut, care a fătat: *effeta canis* COL. căţea care a fătat; 2 sleită de puteri prin multe naşteri: *uxor vetula et effeta* APUL. nevastă bătrînă şi sleită în urma naşterilor; 3 (*gener.*) sleit de puteri, slab: *effetum corpus* CIC. trupul slăbit, *agri effeti* VERG. pămînturi sleite de forţă, *verique effeta senectus* VERG. Aen. *7, 440* bătrîneţe care nu mai e în stare să vadă adevărul.

efficācia, *ae f.* putere, energie, proprietate PLIN., AMM.

efficācitās, *ātis f.* putere, energie, eficacitate CIC.

efficāciter *adv.* cu eficacitate, cu deplin succes LIV. ş.a.

efficax, *ācis adj.* 1 (*despre lucruri*) eficace, care dă rezultat, bun (la ceva): *potiones ad id efficaces* CELS. băuturi care fac bine la această suferinţă, *purpura efficacissima ad tingendum* MEL. purpură foarte bună de vopsit, *herba ~ adversus venena* PLIN. buruiană bună contra veninului, *efficacissimum est salem superponere* CELS. face foarte bine să presari deasupra sare; 2 (*despre pers.*) capabil, practic, energic: *nosti quam parum efficax sit* CIC. îl ştii cît de puţin practic este, ~ *Hercules* HOR. energicul Hercules.

efficiens, *ntis p. pr.* (*v.* **efficio**) şi *adj.* care produce un efect, eficient: *causa* ~ CIC. cauză eficientă, *ea quae sunt efficientia voluptatum* CIC. lucruri care sînt izvorul plăcerilor.

efficienter *adv.* cu putere operativă, eficient CIC.

efficientia, *ae f.* eficienţă, putere, eficacitate CIC.

efficiō, *ere, fēci, fectum vt.* a face (ajungînd la un rezultat), a realiza, a săvîrşi, a îndeplini: *male quod mulier facere incepit, nisi id ~ perpetrat, id illi morbi est* PL. ceea ce femeia porneşte să facă rău, dacă nu reuşeşte să facă pînă la capăt, se îmbolnăveşte; 1 a face, a construi: ~ *pontem in flumine* CAES. a construi pod peste fluviu, ~ *fossas* CAES. a face şanţuri, ~ *columnam* CAES. a face o columnă, ~ *civitatem* CIC. a construi o cetate (ideală); 2 a săvîrşi, a duce pînă la capăt, a îndeplini: *si id ~ non posset* CAES. dacă n-ar putea îndeplini acest plan, ~ *mirabilia facinora* CIC. a săvîrşi fapte minunate, ~ *iussa* OV. a executa ordinele, ~ *munus* CIC. a îndeplini însărcinarea, *aliquid prope effectum habere* CAES. a socoti un lucru ca şi îndeplinit; 3 a produce, a pricinui, a da naştere, a face: ~ *caedes, turbas* CIC. a produce masacre, tulburări, *vitrum caeruleum colorem efficit* CAES. drobiţa dă o culoare albăstruie, *id efficiebant angustiae loci* CAES. strîmtimea locului pricinuia această greutate, *haec sunt quae clamores et admirationes in bonis oratoribus efficiunt* CIC. acestea sînt însuşirile care iscă aplauzele şi manifestările de admiraţie faţă de bunii oratori; 4 a realiza, a reuşi să obţină, a face: *quod a Curione effeceram* CIC. ceea ce obţinusem (ca informaţie) de la Curio, *quantum in studiis iam effecerit* QUINT. cît a progresat pînă acum în studii, *effecit ut imperator in Hispaniam mitteretur* NEP. făcu aşa încît să fie trimis în Hispania ca general, *effecit quo magis laetarentur* LIV. a făcut ca prin aceasta să se bucure mai mult, *efficiam posthac ne quemquam voce lacessas* VERG. voi face astfel ca după aceasta să nu mai superi pe nimeni cu glasul tău, *efficit quominus quo missum est veniat* LUCR. face ca (suliţa) să nu ajungă unde a fost trimisă, *si effecero, dabis mihi argentum?* PL. dacă voi reuşi, ai să-mi dai bani?; 5 a face, a forma: ~ *panes ex hoc* (*genere radicis*) CAES. a face pîine din acest soi de rădăcini, ~ *unam legionem ex duabus* CAES. a face o singură legiune din două, *haec insula portum efficit* CAES. această insulă formează un port, ~ *paludes* CURT. a forma mlaştini; 6 a aduna, a strînge, a procura: ~ *multitudinem vasorum* NEP. a strînge o mulţime de vase, ~ *ad duo milia ferme boum* LIV. a strînge aproape două mii de boi; 7 (*despre pămînt*) a produce, a rodi: *ager qui plurimum efficit* CIC. pămînt care produce foarte mult, *ager efficit cum octavo* CIC. Verr. *3, 112* cîmpul dă de opt ori atît (cît s-a semănat); 8 a face (o sumă, un total):

ori atît (cît s-a semănat); 8 a face (o sumă, un total): *ea* (*tributa*) *vix, in faenus Pompei quod satis sunt, efficiunt* CIC. aceste dări fac de-abia cît e de-ajuns spre a-i plăti dobînda lui Pompeius, *maior summa efficitur* LIV. se face (rezultă) o sumă mai mare; 9 (*cu două ac.*) a face (să fie): *id hostes ad pugnam alacriores effecit* CAES. acest lucru i-a făcut pe duşmani mai sprinteni la luptă, ~ *iucundam senectutem* CIC. a face ca bătrîneţea să fie plăcută, ~ *aliquem consulem* CIC. a face pe cineva să fie ales consul, *moles quae paene insulam oppidum effecerat* CAES. un dig care făcuse ca insula să devină aproape o cetate, *quae res immani corporum magnitudine homines efficit* CAES. această ocupaţie (vînătoarea) îi face pe oameni să aibă o statură foarte mare; 10 (*fil.*) a demonstra, a stabili, a trage concluzia, a deduce: *Cato minutis interrogationibus quod proposuit efficit* CIC. Cato probează prin mici întrebări teza lui, *vult* ~ *animos esse mortales* CIC. vrea să dovedească că sufletele sînt pieritoare, *noverit quid efficiatur e quoque* CIC. trebuie să cunoască ce decurge din fiecare principiu; (*impers.*) *ex quo efficitur nihil posse comprehendi* CIC. din care se deduce că nimic nu poate fi conceput, *ita efficitur ut* CIC. rezultă astfel că … [pf. conjct. arh. *effexis* PL.; inf. pr. pas. *effieri* PL.].

effictiō, *ōnis f.* portret, descriere RH. HER.

effictus (*3*) *p. pf. v.* **effingo**

effigia, *ae v.* **effigies**

effigiātus, *abl. -ū, m.* reprezentare, imitare APUL.

effigientia, *ae f.* creaţiune MART. CAP.

effigiēs, *ēi f.* 1 reprezentare, imagine, chip, figură: ~ *spirantis mortui* CIC. chipul unui cadavru viu, *reliquit effigiem probitatis suae filium* CIC. a lăsat după el un fiu, o adevărată imagine vie a cinstei lui, *ad effigiem iusti imperii* CIC. ca model ideal al unei conduceri drepte, *fingere ad* (*in*) *effigiem* … a plăsmui după chipul, în formă de …; 2 (*concrt.*) reprezentare plastică, statuie, portret: *saxea ut effigies bacchantis* CATUL. ca statuia de marmoră a unei bacante, *corripuere sacram effigiem* VERG. au înşfăcat statuia cea sfîntă (paladiul).

effigiō (*I*) *vt.* a reprezenta, a imprima o efigie; a plăsmui PRUD., SID.

effindō, *ere vt.* a spinteca: ~ *fluctus* MANIL. a tăia valurile.

effingō, *ere, finxī, fictum vt.* 1 a reprezenta (plastic), a reproduce, a imita: ~ *in tabula oris lineamenta* CIC. a reproduce într-un tablou trăsăturile feţei, *casus* (*Icari*) ~ *in auro* VERG. a reprezenta în aur căderea (lui Icar); 2 (*fig.*) a reproduce, a reda, a exprima: ~ *reconditos mores* CIC. a exprima trăsăturile ascunse ale caracterului, *per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant* TAC. prin figurile de animale, egiptenii exprimau reprezentările minţii lor, ~ *vim Demosthenis* QUINT. a reda forţa oratorică a lui Demosthene; 3 a concepe, a-şi imagina, a-şi reprezenta: *effinge aliquid et excude* PLIN. IUN. concepe ceva şi plăsmuieşte; 4 (*rar*) a. a freca, a înlătura (frecînd): *fiscinas spongia effingat* CAT. să frece panerele cu un burete, *e foro spongiis* ~ *sanguinem* CIC. a şterge sîngele din for cu bureţi; b. a mîngîia pipăind: ~ *manus* OV. H. *20, 134* a pipăi mîinile cuiva.

efflāgitatiō, *ōnis f.* cerere insistentă, stăruinţă CIC., TAC.

efflāgitātus, *abl. -ū, m.* cerere insistentă, insistenţă CIC.

efflāgitō (*I*) *vt.* 1 a cere (stăruitor): ~ *tribuniciam potestatem* CIC. a cere insistent puterea tribuniciană, ~ *ab aliquo, ut* … CIC. a cere cuiva ca …, ~ *ab aliquo mortem* FLOR. a cere cuiva pedeapsa cu moartea; 2 a ruga (stăruitor), a solicita: *a multis efflagitatus* CIC. rugat insistent de mulţi.

efflammans, *ntis adj.* care aruncă flăcări MART. CAP.

efflātiō, *ōnis f.* răsuflare HIER.

efflātus, *ūs m.* ieşire a unui suflu, suflare SEN.

effleō, *ēre, ēvī, ētum vt.* a-şi seca lacrimile de plîns QUINT.

efflictē *adv. v.* **efflictim**

efflictim *adv.* dîndu-şi sufletul (după cineva), arzător, pătimaş: ~ *cupere* APUL. a muri după cineva (*după o femeie*).

efflīgō, *ere, flīxī, flīctum vt.* a culca la pămînt, a zdrobi, a da gata, a ucide: ~ *canes rabidos* SEN. a ucide cîinii turbaţi, *se* ~ *miseris lamentationibus* APUL. a se zdrobi prin jeluiri nefericite, *quam tu effliges, scio* PL. pe care tu ai s-o dai gata, ştiu eu, *nemo tam efflictis est moribus* GELL. nu e nimeni cu moravuri atît de stricate.

efflō (*I*) 1 *vt.* a da afară (suflînd), a vărsa (suflînd): ~ *faucibus ignes* VERG. a vărsa flăcări din gură, ~ *lucem naribus* VERG. a sufla lumina pe nări, ~ *animam* CIC. a-şi da sufletul, ~ *extremum halitum* CIC. a-şi da ultima suflare, *efflans* CIC. expirînd, ~ *colorem* LUCR. a-şi pierde culoarea, ~ *vina somno* STAT. a exala vinul în somn; 2 *vi.* a se revărsa din: *quibus modis flamma Aetnae fornacibus efflet expediam* LUCR. *6, 681* voi spune în ce chip vîlvătăile de foc se revarsă din cuptoarele Etnei.

efflōreō, *ēre vi.* a fi în floare TERT.

efflōrēscō, *ere, flōruī vi.* (*numai fig.*) a înflori, a creşte, a-şi căpăta strălucirea: *ex rerum cognitione efflorescit oratio* CIC. talentul oratoric înfloreşte din cunoaşterea lucrurilor, *utilitas efflorescit ex amicitia* CIC. folosul se naşte de la sine din prietenie, ~ *laudibus ingenii* CIC. a străluci prin calităţile spiritului.

effluescō, *ere vi.* a se desfăta: ~ *conviviis* AMBR. a o duce în chefuri.

effluō, *ere, flūxī vi.* 1 a curge (din), a se scurge: *copia nimborum facit* ~ *imbres* LUCR. masa norilor face să curgă ploi, *per nares ei sanguis effluxerit* CEL. sîngele i se va scurge pe nas, *uno cum sanguine vita effluit* CIC. o dată cu sîngele, i se scurge şi viaţa; (*despre ape*) a se vărsa: *amnis in oceanum effluit* PLIN. fluviul se varsă în ocean, ~ *uno ostio* MEL. a se vărsa (o apă) printr-o singură gură; (*despre aer*) *aër effluens huc et illuc ventos facit* CIC. curenţii de aer circulînd încolo şi încoace dau naştere vînturilor; 2 a cădea, a se desprinde, a scăpa: *si capilli effluxerint* PLIN. dacă-i va cădea părul, *manibus opus effluit* LUCR. lucrul îi scapă din mîini, *illas Epicuri figuras quas e summis corporibus dicit* ~ QUINT.

acele imagini despre care Epicur zice că se desprind de pe suprafeţele corpurilor; 3 (*fig.*) **a.** a se scurge, a se trece, a dispărea, a pieri: *effluunt vires* LIV. puterile se scurg, *pars vitae effluxit* SEN. o parte din viaţă s-a scurs, *antequam plane ex animo tuo effluo* CIC. înainte de a dispărea din gîndul tău; **b.** (*spec.*) *1*) a scăpa din minte, a uita: *quod totum effluxerat* CIC. Verr. *2*, *4*, *26* ceea ce-mi scăpase cu totul (din minte), *dulces marito effluxēre tori* SIL. soţul meu a uitat dulcele pat conjugal, *ex tempore dicenti effluit mens* CIC. Br. *219* cuiva care vorbeşte pe nepregătite îi scapă firul ideilor; *2*) a scăpa atenţiei: *quo fit ut impropria effluant* QUINT. aşa se face că ne scapă cuvinte improprii; 4 a scăpa în public, a se afla, a se răspîndi: *utrumque hoc falsum est, effluet* şi un lucru, şi celălalt este fals, se va afla; 5 (*vt. rar*) a lăsa să se scurgă: *ne amphorae effluant vinum* PETR. amforele să nu lase să se scurgă vinul.

effluus (*3*) *adj.* care curge, care se scurge AVIEN.

effluvium, *iī n.* scurgere PLIN.; loc de scurgere (*a unui lac*) TAC.

effluxiō, *ōnis f.* scurgere AUG.; canal de scurgere DIG.

effōcō, *āre vt.* a înăbuşi, a sufoca SEN.

effodiō (ecfodiō), *ere, fōdī, fossum vt.* 1 a scoate (săpînd), a extrage, a dezgropa: ~ *aurum, argentum* CIC. a extrage din pămînt aur, argint, ~ *aulam auri plenam* PL. a dezgropa o oală plină cu aur, ~ *corpus mortuum* CIC. a dezgropa un mort, (*oc.*) ~ *oculos alicui* CIC. a-i scoate cuiva ochii; 2 a săpa: ~ *terram altius* QUINT. a săpa pămîntul mai adînc; (*oc.*) a săpa (formînd): ~ *lacum* SUET. a săpa formînd un lac; 3 a răvăşi, a scotoci: ~ *domos* CAES. a răvăşi casele; [arh. inf. pas. *ecfodiri* PL.]

effoedō, *āre vt.* a pîngări AUG.

effor (nefolosit la pers. *1 sg.*), *āri, ātus sum vi. dep.* 1 a vorbi, a spune; (*oc.*) a dezvălui: *incipit effari* VERG. începe să vorbească, (*vt.*) *haec effatus* VERG. după ce a spus acestea, *non ipsi effata est sorori* VERG. nu i-a destăinuit nici surorii ei; 2 (*în vorbirea augurilor*) a fixa, a determina, a consacra: *ad templum effandum* spre consacrarea unui templu; (*effatus* cu sens pas.) *locus templo effatus* LIV. loc consacrat unui templu; 3 (*fil.*) a formula (*o propoziţie*) CIC.

efforō, *āre vt.* a găuri COL.

effossiō, *ōnis f.* săpătură; scoatere AUG.

effrāctarius, *iī m.* hoţ, spărgător SEN.

effractor, *ōris m.* spărgător ULP.

effractūra, *ae f.* spargere, furt prin spargere DIG.

effractus (*3*) *p. pf. v.* **effringo**

effrēgī *pf. v.* **effringo**

effrēnātē *adv.* fără frîu, fără măsură CIC.

effrēnātiō, *ōnis f.* neînfrînare, lipsă de măsură CIC.

effrēnātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **effreno**) şi *adj.* 1 fără frîu: *equi effrenati* LIV. cai fără frîu; 2 (*fig.*) neînfrînat, fără măsură, furios: *libido effrenata* CIC. pasiune neînfrînată, *effrenata multitudo* CIC. mulţimea dezlănţuită.

effrēnis (*2*) *adj. v.* **effrenus**

effrēnō *vt.* 1 a lăsa frîu liber; 2 (*fig.*) a dezlănţui SIL.

effrēnus (*3*) *adj.* 1 fără frîu, fără zăbală (*despre cai*); 2 (*fig.*) neînfrînat, fără măsură, care nu ţine seama de nimic: ~ *amor* OV. iubire nebună, *effrena gens* VERG. neam sălbatic.

effricō, *āre, frixī, fricātum vt.* a înlătura (frecînd, ştergînd): ~ *sudorem equi fronte* APUL. a şterge sudoarea de pe fruntea calului, ~ *calices probe* APUL. a freca bine paharele, (*fig.*) *rubigo animorum effricanda est* SEN. rugina sufletelor trebuie să fie înlăturată.

effringō, *ere, frēgī, fractum* 1 *vt.* a deschide (spărgînd), a sparge, a rupe: ~ *ianuam* CIC. a sparge uşa, ~ *carcerem* TAC. a sparge (deschizînd) temniţa, ~ *cerebrum* VERG. a zdrobi capul, ~ *crura alicui* SUET. a-i rupe cuiva picioarele; 2 *vi.* a se sparge (*despre valuri, vînturi*) APUL.

effrondescō, *ere, frondui vi.* a se acoperi de frunze VOP.

effrons, *ntis adj.* sfruntat, neruşinat VOP.

effruticō, *āre* 1 *vt.* (*fig.*) a produce, a naşte TERT.; 2 *vi.* a se naşte, a creşte TERT.

effūdī *pf. v.* **effundo**

effugiō, *ere, fūgī vi.* şi *vt.* 1 a scăpa (fugind), a fugi: ~ *ex urbe* PL. a fugi din oraş, ~ *de manibus alicuius* CIC. a scăpa din mîinile cuiva, ~ *patriā* PL. a fugi din ţară, ~ *ad regem* CURT. a se refugia la rege, *pisces ne effugiant cavet* PL. ia seama să nu-i scape peştii; 2 (*nume de pers. ca subiect*) a scăpa (de ceva), a se sustrage (*aliquid*): ~ *dolores* CIC. a scăpa de dureri, ~ *equitatum* CAES. a scăpa de atacurile cavaleriei lui, ~ *mortem* CAES. a scăpa de moarte, *haec morte effugiuntur* TAC. acestea sînt evitate prin moarte, *ipsi, ne quid simile paterentur, effugerunt* LIV. ei au scăpat să nu păţească ceva la fel, *parum effugerat, ne dignus crederetur* TAC. H. *3*, *39* prea puţin evitase să nu fie considerat demn (de conducerea imperiului); 3 (*cu nume de lucru ca subiect*) a-i scăpa un lucru (*res*) cuiva (*aliquem*): *nihil te effugiet* CIC. nimic nu-ţi va scăpa, *nullius rei cura Romanos effugiebat* LIV. romanilor nu le scăpa nimic de care să nu se îngrijească.

effugium, *iī n* 1 (*rar*) fugă (din faţa primejdiei): *ob nostra effugia* VERG. din cauza fugii mele; 2 mijloc de fugă, de scăpare; scăpare, posibilitate de a fugi: *peritis nandi dare effugium* LIV. a oferi scăparea celor ştiutori să înoate, ~ *mortis assequi* CIC. a dobîndi un mijloc de a scăpa de moarte (a-şi salva capul), *alias* (*bestias*) *habere effugia pennarum* CIC. alte animale au pene spre a fugi; 3 ieşire, mijloc de ieşire: (*milites*) *qui effugia insederant* TAC. soldaţii care ocupaseră ieşirile, *centurio effugia villae clausit* TAC. centurionul a închis ieşirile vilei, *senile corpus* (*Senecae*) *et tenuatum lenta effugia sanguini praebebat* TAC. Ann. *15*, *63* trupul bătrîn şi slăbit (al lui Seneca) îngăduia o lentă scurgere a sîngelui.

effugius (*3*) *adj.* scăpat SERV.

effugō (*I*) *vt.* a goni, a pune pe fugă AVIEN.

effulgenter *adv.* strălucind M. VICT.

effulgentia, *ae f.* strălucire M. VICT.

effulgeō, *ēre, fulsī vi.* a scînteia, a străluci: *nova lux effulsit oculis* VERG. a nouă lumină îi scînteie în ochi, *sol inter nubes effulget* LIV. soarele străluceşte printre nori, *ductores effulgent decōri auro ostroque* VERG. comandanţii strălucesc împodobiţi cu aur

şi purpură, (*fig.*) *si quis* (*barbarorum*) *audacia aut insignibus effulgens* TAC. dacă cineva dintre barbari se distingea prin îndrăzneală sau podoabe, *nec tantum fama conspectum eum* (*Perseum*) *efficiebat, sed effulgebant Philippus ac Magnus Alexander* LIV. *45, 7, 3* nu numai faima lui îl făcea pe Perseus faimos, ci asupra lui se reflecta strălucirea lui Filip şi a lui Alexandru cel Mare; [inf. pr. *effulgere* VERG. *8, 677*].

effulgurō, *āre vi.* a arunca o lumină vie, a scînteia STAT.

effultus (*3*) *p. pf.* [*ex* + *fulcio*] rezemat (în), întins (pe): ~ *in cubitum* APUL. rezemat în cot, ~ *foliis* VERG. întins pe un pat de frunze.

effūmigātus (*3*) *p. pf.* [*ex* + *fumigo*] gonit cu ajutorul fumului TERT.

effūmō, *āre vi.* a scoate fum AETNA.

effundō (**ecfundō**), *ere, fūdi, fūsum vt.* **1** a vărsa, a revărsa: ~ *lacrimas* CIC. a vărsa lacrimi, ~ *sanguinem* CURT. a vărsa sînge, *Ganges se in Oceanum effundit* PLIN. fluviul Gange se varsă în ocean, *Tiberis effusus super ripas* LIV. Tibrul revărsat peste maluri, *imber effusus nubibus* VERG. ploaia revărsată din nori, *procella imbrem effuderat* CURT. furtuna adusese o ploaie torenţială, (*fig.*) ~ *saccos nummorum* HOR. a revărsa saci de bani (în faţa lui); **2** (*fig.*) **a.** a arunca (o mulţime): ~ *tela* VERG. a arunca o ploaie de săgeţi, *puppis solvitur effunditque viros* VAL. FL. corabia se desface şi-i aruncă pe bărbaţi în mijlocul valurilor, *excutiat Teucros vallo atque effundat in aequor* VERG. să-i scoată pe troieni din întăritură şi să-i arunce (răspîndindu-i) pe cîmpie, ~ *currus in hostes* CURT. a împinge în luptă carele împotriva duşmanilor, ~ *auxilium castris* VERG. a trimite tot timpul ajutor taberei, *omnem equitatum certaminis studium effundit* LIV. dorinţa de întrecere mînă toată cavaleria la luptă; **b.** (*spec.*) a arunca jos (de pe cal), a răsturna: *equus equitem effundit super caput* LIV. calul îl dă pe călăreţ peste cap, ~ *aliquem solo* VERG. a trînti pe cineva la pămînt, *equo effusus* LIV. răsturnat de pe cal, *posito magis rege quam effuso* CURT. regele fiind mai mult coborît lin decît răsturnat; **3** (*fig.*) a revărsa, a produce din belşug: *segetes non solum fruges, verum herbas etiam effundunt* CIC. holdele produc nu numai multe roade, dar şi multe buruieni, *autumnus effundit fruges* HOR. toamna îşi revarsă roadele, *haec aetas effudit hanc copiam* CIC. epoca noastră a produs acest mare număr (de oratori); **4** (*refl.-pas.*) a se răspîndi (în masă), a se revărsa, a porni (în număr mare), a năpădi: *maior frequentia mulierum sese in publicum effudit* LIV. o şi mai mare mulţime de femei a pornit prin oraş, *omnibus portis ad opem ferendam effunduntur* LIV. pornesc prin toate porţile (din tabără) spre a da ajutor, *effusis undique Romanis* TAC. romanii năpădind din toate părţile, *omnes in fugam effunduntur* LIV. toţi se îmbulzeau la fugă, *se* ~ *in Graeciam* LIV. a se revărsa în Grecia, *effusi carcere currus* VERG. carele pornind din boxe, *tam late effusum incendium* LIV. incendiu care se întinsese atît de departe; **5** a desface, a lăsa în voie: *nymphae caesariem effusae* VERG. nimfe cu pletele desfăcute, *iterum sinu effuso* LIV. lăsînd să-i cadă din nou cuta togii, ~ *habenas* VERG. a lăsa în voie hăţurile, (*fig.*) ~ *habenas irarum* VERG. a da frîu liber mîniei; **6 a.** (*despre sentimente*) a da afară, a revărsa: ~ *furorem* (*iram*) *in aliquem* CIC. a-şi vărsa furia (mînia) asupra cuiva, *odium quod ego effudisse me omne arbitrabar* CIC. Fam. *1, 9, 20* toată ura pe care eu credeam că o alungasem din suflet (mă eliberasem de ea); **b.** (*despre sunete, vorbe*) a lăsa să se audă, a scoate; a spune (descărcîndu-se): *tales effundit pectore voces* scoate din piept astfel de cuvinte, ~ *tales questus in aëra* OV. a scoate astfel de gemete în văzduh, *effudi vobis omnia quae sentiebam* CIC. v-am împărtăşit tot ceea ce gîndeam, *effudit omnia quae antea tacuerat* CIC. a destăinuit tot ceea ce mai înainte nu spusese; **7** a consuma, a risipi, a prăpădi, a cheltui: ~ *patrimonium* CIC. a-şi risipi averea, ~ *aerarium* CIC. a prăpădi banii tezaurului, ~ *sumptus* CIC. a cheltui în dreapta şi-n stînga, *quantumcumque virium habuit certamine primo effudit* LIV. ce forţe a avut, le-a prăpădit de la prima ciocnire, ~ *vires in ventum* VERG. a-şi risipi forţele în vînt, *effusus labor* VERG. efort zadarnic, ~ *alicuius gratiam* CIC. a pierde bunăvoinţa cuiva, *supremo auxilio effuso* LIV. fiind pierdută ultima posibilitate de ajutor; (*oc.*) ~ *supremum spiritum* CIC. a-şi da ultima suflare, ~ *animam* VERG. a-şi da duhul (a muri); **8** (*refl.-pas.*) a se lăsa în voia ..., a se lăsa dus (de), a se deda (fără măsură): *se* ~ *in aliqua libidine* CIC. a se afunda într-o patimă, *se* ~ *in omnes libidines* TAC. a se lăsa în voia tuturor plăcerilor, *Maecenati effuso in amorem Bathylli* TAC. lui Maecenas, care se lăsase furat de dragoste pentru Bathyllus, (*Augustus*) *in iocos effusus est* SUET. Augustus s-a pus pe glume, *effusus in cachinos* SUET. izbucnind în hohote de rîs, *in lacrimas* TAC. (*lacrimis* VERG.) *effusus* izbucnind în lacrimi, *effusi in adulationem* TAC. dedîndu-se la linguşiri fără măsură.

effūsē *adv.* **1** în toate părţile, de jur împrejur: *agrum* ~ *vastare* LIV. a devasta ţinutul în lung şi-n lat; **2** (*despre trupe*) în debandadă, în dezordine: ~ *ire* SALL. a merge în dezordine, ~ *fugere* LIV. a fugi care încotro, *effusius praedari* LIV. a prăda mai dezordonat; **3** abundent, larg: ~ *donare* CIC. a dărui generos, ~ *vivere* CIC. a trăi larg; **4** excesiv, fără limită: *effusius flere* CURT. a plînge mai mult decît trebuie, *effusissime diligere* PLIN. IUN. a iubi din tot sufletul.

effūsiō, *ōnis f.* **1** vărsare; curgere: ~ *sanguinis* HIER. vărsare de sînge; ~ *aquae* CIC. curgere a apei; **2** (*fig.*) revărsare: *effusiones hominum ex oppidis* CIC. oamenii care-şi părăsesc în masă cetăţile; **3** risipă: *liberalitatem effusio imitatur* CIC. risipa imită dărnicia, *hae pecuniarum effusiones* CIC. aceşti bani risipiţi; **4** efuziune, exuberanţă; frenezie, manie: *effusio animi in laetitia* CIC. exuberanţa sufletului în momente de veselie; *nondum hac effusione inducta bestiis circum complendi* LIV. *44, 9, 4* cînd nu se introdusese încă această manie de a umple circul cu fiare.

effūsor, *ōris m.* 1 cel care varsă (sînge) AUG.; 2 cel care face risipă AUG.

effūsōriē *adv.* risipindu-se, în lung şi-n lat AMM.

effūsōrium, *ii n.* instrument de turnat (un lichid) HIER.

effūsus (*3*) *p. pf. v.* **effundo** // **adj.** 1 întins, larg: *effusa loca* TAC. locuri întinse, *effusissimus maris sinus* VELL. golf foarte larg al mării; 2 lăsat în voie, liber; în dezordine, în debandadă: *quam potuit effusissimis habenis* LIV. dînd cît mai mult frîu liber, cît se poate de repede, *effusum agmen* LIV. trupe în debandadă, *fuga effusa* LIV. fugă nebună; 3 (*fig.*) larg, risipitor: (*Caesar*) *munificentia effusissimus* VELL. foarte larg în generozitatea lui, *quis in largitione effusior?* CIC. cine a fost mai mînă spartă în risipa lui?; 4 (*despre lucruri*) fără margini, excesiv, exagerat: *effusissimo studio* SUET. cu o pasiune excesivă, *effusissimae laudationes* PETR. laude cu totul exagerate.

effūticius (*3*) *adj.* [*effutio*] ieşit din gură la întîmplare VARR.

effūtiō (*IV*) *vt.* **a.** a trăncăni fără rost: *multa licet effutiat ore* LUCR. multe ar putea trăncăni din gură, ~ *leves indigna tragoedia versus* HOR. tragedia nu se cade să îndruge flecărind versuri uşoare, *operta effutita temere* CIC. răspunsuri îndrugate alandala; **b.** a trăncăni divulgînd TER. Phorm. *746*.

effutuō (ecfutuō), *ere, futui, futūtus vt.* a extenua prin abuz de plăceri sexuale CATUL.; (*fig.*) a risipi în plăcere *apud* SUET.

ēgelidō, *āre vt.* a dezgheţa SID.

ēgelidus (*3*) *adj.* 1 dezmorţit de ger, călduţ CATUL.; 2 rece VERG.

ēgelō, *āre vt.* a încălzi, a face călduţ C. AUR.

egens, *ntis p. pr.* (*v.* **egeo**) care nu are, lipsit (de): ~ *consilii servus* PL. sclav lipsit de minte, *insulae cultorum egentes* LIV. insule lipsite de locuitori // **adj.** care nu are de nici unele, sărac: *eos locupletes ex egentibus fecerat* CAES. îi făcuse bogaţi din săraci ce erau // **subst.** om sărac: *habet dilectum egentium ac perditorum* CAES. îi înrolează la oaste pe săraci şi desperaţi.

egēnus (*3*) *adj.* 1 lipsit (de): ~ *omnium* LIV. lipsit de toate, *egena aquarum regio* TAC. ţinut lipsit de ape, ~ *commeatu* TAC. lipsit de provizii // **egēnus**, *ī m.* săracul // **egēnum**, *i n.* COL. sol sărac; 2 greu, nenorocit: *in rebus egenis* VERG. în situaţie grea.

egeo, *ēre, uī vi.* 1 (*abs.*) a fi sărac, a fi în sărăcie: *egebat? immo locuples erat* CIC. era sărac? Dimpotrivă, era bogat; (*impers.*) *egetur acriter* PL. tragi straşnic mîţa de coadă; 2 a avea nevoie de ... [cu abl. şi genit.]: ~ *medicinā, consilio, copiis* CIC. a avea nevoie de un leac, de un sfat, de trupe, ~ *auxilii* CAES. a avea nevoie de ajutor, ~ *medici* HOR. a avea nevoie de medic; (*cu ac.n.*) *nec quicquam eges* PL. şi n-ai nevoie de nimic, ~ *multa* CAT. a avea nevoie de multe; 3 a fi lipsit de ... (= *careo*): ~ *auctoritate* CIC. a fi lipsit de prestigiu; 4 a dori, a căuta: *fontis egens erro* PROP. rătăcesc, căutînd un izvor, *si plosoris eges* HOR. dacă vrei să te aplaude cineva; 5 (*rar*) a se lipsi: *si non est, egeo* CAT. dacă nu e, mă lipsesc.

Ēgeria, *ea f.* nimfă italică (*sfătuitoare a regelui Numa*).

ēgeriēs, *ēī f.* dejecţii, baligă SOLIN.

Ēgerius, *iī m.* numele unui frate al lui Tarquinius cel Bătrîn.

ēgerminō, *are vi.* a încolţi, a germina COL.

ēgerō, *ere, gessī, gestum vt.* 1 a căra afară, a scoate, a evacua; (*oc.*) a da afară din sine (vărsînd, golind); a goli: ~ *tantum nivis* LIV. a căra atîta zăpadă, ~ *praedam ex tectis* LIV. a căra prada din case, ~ *pecuniam ex aerario* LIV. a fura bani din vistierie, ~ *populos* SEN. a evacua popoare întregi; ~ *aquam vomitu* CURT. a voma apa, ~ *dapes* OV. a voma mîncărurile, ~ *sanguinem* OV. a voma sînge, ~ *urinam* PLIN. a urina, ~ *ventrem* C. AUR. a-şi deşerta pîntecele, ~ *animam* SEN. a-şi da sufletul; *lacus in flumen egeritur* PLIN. lacul se descarcă în fluviu, *Phoebus egessit Dorica castra rogis* PROP. Apollo a golit tabăra grecească prin arderi de morţi, *Aetna cavernas egerit* LUC. Etna îşi goleşte peşterile; 2 (*fig.*) **a.** a descărca (exprimînd): ~ *iras ululatibus* SIL. a-şi descărca furia prin urlete, ~ *querelas* LUC. a vărsa bocete, *expletur lacrimis egeriturque dolor* OV. se satură de plîns şi durerea se risipeşte; **b.** (*pas. despre zi, noapte*) a se trece: *egeritur fletu dies* VAL. FL. ziua se scurge în plîns, *tanto nox egesta metu* VAL. FL. noapte petrecută într-o asemenea frică.

egersimon, *ī n.* excitant MART. CAP.

Egesta, *ae f.* oraş în Sicilia (*mai tîrziu, Segesta*).

egestās, *ātis f.* 1 mizerie, sărăcie: *fuga, exsilium,* ~ SALL. fuga, exilul, mizeria, *istam paupertatem vel potius egestatem obscure tulisti* CIC. ai suportat în tăcere această sărăcie sau mai bine zis mizerie, ~ *patrii sermonis* LUCR. sărăcia limbii noastre; 2 (*cu genit. obiect.*) lipsă: ~ *cibi* TAC. lipsă de hrană; ~ *rationis* LUCR. lipsă de explicaţie raţională, ~ *animi* CIC. lipsă de caracter.

ēgestiō, *ōnis f.* 1 evacuare: ~ *cadaverum* SUET. înlăturarea cadavrelor, ~ *ventris* C. AUR. deşertarea stomacului; 2 delapidare, risipire: ~ *publicarum opum* PLIN. IUN. risipa averii publice.

ēgestīvus (*3*) *adj.* (*tard. med.*) laxativ.

egestōsus (egestuōsus) (*3*) *adj.* nevoiaş, foarte sărac AUR. VICT.

ēgestus[1] (*3*) *p. pf. v.* **egero**

ēgestus[2], *ūs m.* scoatere afară, evacuare: ~ *ventris* SEN. evacuarea stomacului.

ēgignō, *ere vt.* a produce; (*pas.*) a lua naştere, a ieşi din ... LUCR. *2, 703*.

Egnātia, *ae f.* oraş în Apulia.

Egnātiānus (*3*) *adj.* al lui Egnatius (Rufus).

Egnātius, *ī m.* nume de bărbat.

ego *pron. pers. 1 sg.* eu (genit. *mei*, dat. *mihi*, ac. *mē*, abl. *mē*): (*spre a accentua*) ~ *sum ille consul qui* ... CIC. eu sînt acel consul care ..., *ut essemus ruri* ~ *et Brutus* CIC. ca să fim la ţară, eu şi Brutus; (*cu inf. ist.*) ~ *legem recitare, ille furiosus urgere* eu îi citam legea, el furios stăruia ...; (*prov.*) *alter ego* un al doilea eu; (*întărit cu enclit.* **-met**) *egomet* eu însumi, eu din partea mea, *memet ipsum* pe mine însumi, *mihimet ipsi* chiar mie însumi; (*la ac. şi dat. cu* **-pte**) *mepte* PL., *mihipte* CAL. pe mine însumi,

chiar mie; [dat. poet. şi fam. *mi*; arh. genit. *mis*; ac. *mehe* QUINT., *med* PL.; abl. *med* PL.].
egomet *v.* **ego**
ēgredior, *gredī, gressus sum vi.* şi *vt. dep.* **1 a.** a ieşi: ~ *ex oppido* CAES. a ieşi din cetate, ~ *domo* PL. a pleca de acasă, ~ *ab sese* PL. a ieşi de la el de-acasă, ~ *ab urbe* SUET. a se depărta de oraş, ~ *tabernaculo* SUET. a ieşi din cort, ~ *extra munitiones* CAES. a ieşi în afara fortificaţiilor, ~ *obviam* LIV. a ieşi în cale; **b.** (*mil.*) a porni în marş: ~ *e castris* (~ *castris*) CAES. a porni din tabără, ~ *ad proelium* CAES. a porni la luptă; **c.** (*mar.*) a debarca: ~ *e navi* (~ *navi*) CAES. a debarca din corabie, ~ *in terram* CIC. a coborî pe uscat, (*abs.*) *ad egrediendum idoneus locus* CAES. loc potrivit pentru debarcare; (*fig.*) ~ *a proposito* CIC. a se depărta de subiect; **2** a ieşi (urcînd), a ajunge, a se urca: *scalis egressi* SALL. ajungînd în vîrf cu ajutorul scărilor, ~ *in tectum* TAC. a ajunge deasupra, pe acoperiş, ~ *ad summum montis* LIV. a ajunge în vîrful muntelui; **3** a trece dincolo (de); (*fig.*) a depăşi: ~ *flumen Mulucham* SALL. a trece dincolo de rîul Mulucha, ~ *tentoria* TAC. a trece dincolo de pragul corturilor, ~ *quintum annum* QUINT. a trece dincolo de al cincilea an, *arbores solitam altitudinem egressae* SEN. copacii care depăşeau înălţimea obişnuită, ~ *praeturam* TAC. a depăşi rangul de pretor, ~ *modum* TAC. a depăşi măsura.
ēgregiātus, *ūs m.* titlul de *egregius* COD. TH.
ēgregiē *adv.* **1** (*pe lîngă vb.*) excelent, admirabil, foarte bine: ~ *pingere* CIC. a picta admirabil, ~ *loqui* CIC. a vorbi minunat, *oppidum* ~ *naturā munitum* CAES. cetate excelent întărită de natura locului, (*abs.*) ~, *Caesar, quod* ... PLIN. IUN. este foarte bine, Caesar, că ...; **2** (*pe lîngă adj. şi vb.*) deosebit, în mod deosebit: ~ *fortis imperator* CIC. comandant deosebit de energic, ~ *subtilis scriptor* CIC. scriitor deosebit de fin, *uxorem* ~ *diligere* GELL. a-şi iubi în mod deosebit soţia.
ēgregius[1] (*3*) *adj.* [*ex* + *grex*] deosebit, eminent, extraordinar, fără egal, excelent, admirabil: ~ *vir* CIC. om deosebit, ~ *civis* CIC. excelent cetăţean, ~ *poeta* CIC. poet excelent, *egregia forma* TER. frumuseţe fără egal, *egregium corpus* HOR. corp admirabil, *egregia indoles ad dicendum* CIC. talent extraordinar în arta vorbirii, *egregia voluntate in aliquem* CAES. de o deosebită bunăvoinţă faţă de cineva // **ēgregium,** *iī n.* lucru deosebit, onoare; (*pl.*) fapte deosebite, merite: *mihi egregium erat adsciscere* TAC. H. *1, 15* a fi pentru mine o onoare de a introduce ..., *inter multa egregia* LIV. printre multe fapte deosebite, *egregia tua* SALL. meritele tale deosebite.
ēgregius[2], *iī m.* excelenţă (*titlu onorific în epoca imperială*) COD. TH.
ēgressiō, *ōnis f.* **1** ieşire HIER.; **2** (*ret.*) digresiune QUINT. *4, 3, 14*.
ēgressus, *ūs m.* **1 a.** ieşire (în public): *ianitor egressus introitusque videt* OV. portarul vede ieşirile şi intrările (lumii), *rarus egressu* TAC. rar ieşind din casă; **b.** (*oc.*) plecare: ~ *in provinciam* CIC. plecare în provincie; **c.** (*mar.*) debarcare: *optimus* ~ CIC. posibilitate foarte bună de a debarca; **2** (*concrt.*) loc de ieşire: *tenebrosus* ~ PETR. ieşire întunecoasă, ~ *Istri* OV. gurile Dunării; **3** (*ret.*) digresiune.
ēgurgitō, *āre vt.* [*e* + *gurges*] a vărsa afară: ~ *argentum domo* PL. a arunca banii pe fereastră.
ehem *interj.* (*arătînd surpriza*) ei!, uite! PL., TER.
ēheū *interj.* (*arătînd durerea*) vai!, oh!: ~, *me miserum!* SALL. vai, nenorocitul de mine!
eho *interj.* (*spre a interpela pe cineva*) hei, ascultă! TER.; (*pentru a arăta uimirea*) o!, drace! PL., TER.
ehodum *v.* **eho**
ēī (**hēī**) *interj.* (*arătînd durerea*) vai!: ~ *mihi! conclamat* OV. vai de mine! strigă, ~ *misero mihi* TER. vai de mine, nenorocitul!
ēia (**hēia**) *interj.* (*arătînd mirare*) ei!; (*arătînd încurajare*) hai!: *heia age, rumpe moras* VERG. haide, curaj, nu mai sta!
ēiaculō (*1*) *vt.* a azvîrli GELL.
ēiaculor, *ārī, atus sum vt. dep.* a azvîrli (cu forţă), a proiecta: *fistula longas eiaculatur aquas* OV. tubul aruncă afară lungi ţîşnituri de apă, *sanguis se eiaculatus in altum* OV. sîngele ţîşnind în înălţime, ~ *umbram in forum* PLIN. a proiecta umbra asupra forului.
ēiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **1** a arunca afară, a alunga: ~ *ex oppido* CAES. a arunca afară din cetate, ~ *de senatu* LIV. a exclude din senat, ~ *finibus* SALL. a alunga din ţară, ~ *aliquem domo* CIC. a alunga pe cineva de-acasă, ~ *in exsilium* CIC. a alunga în exil; (*oc.*) ~ *sanguinem* PLIN. a scuipa sînge, ~ *fetum* DIG. a da afară fătul (a avorta), *eiectā linguā* CIC. cu limba scoasă; (*spec.*) ~ *cervicem* VEG. a scrînti grumazul; (*fig.*) a alunga: ~ *ex animo curam* PL. a alunga grija din suflet, ~ *superstitionis stirpes omnes* CIC. a stîrpi toate rădăcinile superstiţiei; **2** (*refl.*) *se* ~ a se repezi, a sări (dintr-un loc): *se ex silvis eiecerunt* CAES. s-au repezit din păduri, *se in agros* ~ LIV. a se repezi la fugă peste cîmpii, ~ *sese in terram e navi* CIC. a sări din corabie pe uscat; **3** (*în navigaţie*) ~ *navem* a face să acosteze o corabie: *gubernatorem in terram navem* ~ *cogunt* CAES. îl silesc pe pilot să acosteze corabia la ţărm, *pars velis datis ad Chium naves eiecēre* LIV. unii, întinzînd pînzele, au acostat la Chios; (*frecv. pas.*) a fi aruncat pe ţărm: (*nuntiarunt*) *omnes naves in litus eiectas esse* CAES. au anunţat că toate corăbiile au fost aruncate pe ţărm, *classis ad Baleares eicitur* LIV. flota naufragiază în insulele Baleare; **4** (*fig.*) **a.** a respinge, a dezaproba: *Cynicorum ratio tota est eicienda* CIC. doctrina stoică trebuie să fie în întregime respinsă; **b.** (*la teatru*) a alunga de pe scenă: ~ *et actorem et auctorem* SEN. a-l fluiera şi pe actor, şi pe autor.
ēiectāmentum, *ī n.* ceea ce este aruncat afară TAC. G. *45*.
ēiecticia, *ae adj. f.* care a avortat PLIN.
ēiectiō, *ōnis f.* aruncare afară; (*spec.*) expectorare VITR.; expulzare CIC.; luxaţie C. AUR.
ēiectiuncula, *ae f.* luxaţie uşoară M. EMP.
ēiectō (*1*) *vt.* a arunca afară: ~ *cruorem ore* VERG. a scuipa sînge din gură, *eiecta favilla* OV. cenuşa împrăştiată afară.
ēiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **eicio**

eiectus, *ūs m.* aruncare afară, expulzare LUCR.
eier... *v.* **eiur...**
ēiiciō *v.* **ēiciō**
ēiulābilis (*2*) *adj.* jeluitor APUL.
ēiulātiō, *ōnis f.* bocire, văicăreală PL., CIC. ş.a.
ēiulātus, *ūs m.* văicăreală CIC. ş.a.
ēiulō (*I*) **1** *vi.* a se boci, a se văicări: *quid eiulas?* PL. ce te văicăreşti?; **2** *vt.* a boci, a deplînge: ~ *fortunas suas* APUL. a-şi boci averile.
ēiuncescō, *ere vi.* [*e* + *iuncus*] a se subţia ca o trestie.
ēiuncidus (*3*) *adj.* subţire ca o trestie VARR., PLIN.
ēiūnō *interj.* pe Iunona! (*formulă de jurămînt*) CHARIS.
ēiūrātiō, *ōnis f.* **a.** renunţare oficială, demisie formală: ~ *ignominiosa consulum* VAL. MAX. renunţarea ruşinoasă a consulilor; **b.** renunţare (la): ~ *bonae spei* SEN. renunţare la o speranţă de bine.
ēiūrō (**ēierō**) (*I*) *vt.* **1** a recuza (prin jurămînt), a respinge: ~ *iudicem iniquum sibi* CIC. a recuza un judecător ca fiindu-i duşmănos; **2** (*comerc.*) a jura că nu are: ~ *bonam copiam* CIC. a declara că nu are posibilităţi de plată, a se declara insolvabil (falit); **3** a se demite dintr-o funcţie (jurînd că a îndeplinit-o potrivit cu legea): ~ *imperium* TAC. a depune comanda supremă, ~ *consulatum* PLIN. a depune consulatul; **4** a nu recunoaşte ca al său, a renega: ~ *liberos, patrem* SEN. a-şi renega copiii, tatăl, ~ *suas orationes in Antonium* SEN. RH. a nega că este autorul discursurilor împotriva lui Antonius, ~ *patriam* TAC. a-şi renega patria.
ēiuscemodi *v.* **eiusmodi**
ēiusdemmodī (**ēiusdem modī**) genit. adv. *idem modus* de acelaşi fel, tot aşa GELL.
ēiusmodī (**ēius modī**) genit. adv. *idem modus* de acest fel, astfel CIC.
ēlābor, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* **1** a aluneca (căzînd, scăpînd jos): *anguilla est: elabitur* PL. e un ţipar: îţi alunecă, *elapsae manibus cecidere tabellae* OV. alunecîndu-i din mîini, tăbliţele au căzut pe jos, *elapsus aure lapis* OV. piatra scumpă căzîndu-i din ureche, *sol elabitur* CIC. soarele apune; (*med.*) *articuli elabuntur in priorem partem* CELS. degetele se scrîntesc în partea dinainte, *elapsos in pravum artus posse integrari* TAC. H. *4, 81* mădularele scrîntite pot fi aduse la loc; **2** (*fig.*) a-i scăpa: *mihi est elapsa illa causa* CIC. acel proces mi-a scăpat din mîini, (*dicebat*) *rhetoricos suos libros adolescenti sibi elapsos* QUINT. zicea că acele cărţi de retorică i-au scăpat spre publicare cînd era tînăr (prea devreme), *ore verbum* ~ CIC. a-i scăpa un cuvînt din gură, ~ *e memoriā* QUINT. a-i scăpa din minte; **3** a scăpa (fugind de o primejdie, de o încurcătură etc.): ~ *altera parte villae* SEN. RH. a scăpa prin cealaltă parte a conacului, *iumentum e manibus curantium elapsum* LIV. vita scăpînd din mîinile celor ce o îngrijeau, ~ *e proelio* CAES. a scăpa din luptă, ~ *de caede* VERG. a scăpa de masacru, (*cu dat.*) ~ *telis Achivum* VERG. a scăpa de săgeţile aheilor, (*poet.*) *ignis tectus frondes elapsus in altas* VERG. focul acoperit scăpînd spre frunzişul înalt; (*oc. vt.*) ~ *pugnam aut vincula* TAC. a scăpa de luptă sau de la lanţuri, ~ *custodias* TAC. a scăpa de paznici; (*fig.*) ~ *ex tot criminibus* CIC. a scăpa cu bine din atîtea acuzaţii, ~ *omni suspicione* CIC. a scăpa de orice bănuială; **4** (*fig.*) a cădea, a dispărea: *ruendo ad libertatem in servitutem elapsos* LIV. pe cei care dînd buzna spre libertate au căzut în sclavie, *assensio omnis illa elabitur* CIC. întregul meu asentiment încetează, *ea spes elapsa est* PL. această speranţă a dispărut.
ēlabōrātiō, *ōnis f.* efort neîntrerupt, muncă atentă RH. HER. *4, 32.*
ēlabōrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **elaboro**
ēlabōrātus[2], *abl. -ū, m. v.* **elaboratio**
ēlabōrō (*I*) *vi.* **1** a se strădui (cu), a se ocupa stăruitor (de), a se apleca (la): ~ *in litteris* CIC. a se ocupa stăruitor de literatură, ~ *utroque in genere* CIC. a se strădui în ambele genuri, (rar *in* cu ac.) *ei in omnia elaborandum est* CIC. el trebuie să se ocupe stăruitor de toate, (cu *ut, ne* şi conjct.) ~ *ut ipsi nobis mederi possimus* CIC. a ne strădui, ca să ne putem trata singuri, ~ *ne ea contemnenda videantur* CIC. a se sili ca acestea să nu pară de dispreţuit, (*cu inf.*) ~ *breviores commentarios facere* QUINT. a se strădui să facă însemnările mai scurte; **2** (*vt. frecv. la pas.*) a lucra îngrijit, a elabora (ceva rafinat): ~ *superficiem* PLIN. a şlefui suprafaţa, *nihil nisi elaboratum adferre* CIC. a nu prezenta nimic decît bine cizelat, *ornati elaboratique versus* CIC. versuri împodobite şi bine şlefuite, *elaboratus in verbis* TAC. îngrijit în exprimare, *quicquid ars ulla luxuriae elaboravit* SEN. tot ce a produs vreo artă a luxului rafinat, (*ei*) *non siculae dapes dulcem elaborabunt saporem* HOR. pentru el, bucatele siciliene nu vor reuşi să aibă gust plăcut, *elaborata concinnitas* CIC. armonie prea căutată.
ēlacata, *ae f.* (specie de) ton (*peşte*) COL.
Elaea, *ae f.* oraş din Eolia (*pe coasta Asiei Mici*).
elaeomeli *n. indecl.* ulei care se scurge din măslin PLIN.
elaeōn, *ōnis m.* livadă de măslini TERT.
elaeothesium, *ii n.* cămară la băi în care se păstra uleiul pentru fricţiuni VITR.
Elagabalus, *ī m. v.* **Heliogabalus**
ēlambō, *ere vt.* a linge de tot M. VICT.
ēlāmentābilis (*2*) *adj.* plîngător, foarte jalnic (*despre voce*) CIC. Tusc. *2, 57.*
ēlanguescō, *ere, languī vi.* a lînceezi, a-şi pierde puterile, a se moleşi: *differendo elanguit res* LIV. prin amînare, lucrul şi-a pierdut importanţa, *elanguimus* TAC. ne-am moleşit.
ēlapidātus (*3*) *adj.* curăţat de pietre (*despre un teren*) PLIN.
ēlapsiō, *ōnis f.* fugă, evadare AUG.
ēlapsus (*3*) *p. pf. v.* **elabor**
ēlaqueō (*I*) *vt.* a elibera din laţ, din lanţuri; (*fig.*) a pune în libertate, a descătuşa AMM., SID.
ēlargior, *īrī vt. dep.* a dărui generos PERS. *3, 71.*
ēlātē[1] *adv.* [*elatus*] **1** elevat, cu nobleţe: ~ *dicere* CIC. a vorbi în stil elevat; **2** trufaş: *elatius se gerere* NEP. a se purta mai mîndru.
elatē[2], *ēs f.* denumirea grecească a bradului PLIN.
Elatēa (**Elatīa**), *ae f.* *1*) oraş în Focida; *2*) oraş în Thessalia.
Elatēius (*3*) *adj.* al lui Elatus (*tatăl lui Caeneus*).

elatērium, *iī n.* purgativ violent făcut din suc de castraveţi sălbatici PLIN.
elatīnē, *es f.* (*bot.*) linariţă (*Linaria vulgaris*) PLIN.
ēlātiō, *ōnis f.* 1 ridicare: ~ *onerum* VITR. ridicarea greutăţilor, ~ *mortui* DIG. ridicare a mortului (spre a fi înmormîntat); 2 exaltare, pornire fără margini: ~ *gestientis animi* CIC. avîntul unui suflet transportat; 3 nobleţe, elevaţie: ~ *orationis* CIC. elevaţia vorbirii; 4 grandoare, aroganţă CIC.; 5 exagerare, amplificare, hiperbolă CIC.
ēlātrō, *āre vt.* a spune în gura mare (ca şi cum ar urla) HOR. Ep. *1, 18, 18.*
ēlātus (*3*) *p. pf. v.* **effero** // **adj.** 1 înalt, ridicat: *elatiora clivi* COL. părţile mai înalte ale colinei; 2 (*fig.*) înalt: *tum elatis, tum inferioribus modis opus est* QUINT. este nevoie cînd de tonuri înalte, cînd de altele, mai joase, *verba elata* CIC. expresii nobile (pompoase), *animo elato* CIC. cu un spirit mîndru.
ēlautus (*3*) *p. pf. v.* **elavo**
Elaver, *eris m.* rîu în Gallia centrală (*azi, Allier, afluent al fluviului Loire*).
ēlavō, *āre, lāvī, lautum* (*lātum*) 1 *vt.* a îndepărta (prin spălare): *elōtum in balineis* PL. ceea ce s-a dus pe apă cu băile (banii cheltuiţi cu băile); 2 *vi.* a se îmbăia: *elavi in mare* PL. m-am îmbăiat în mare (*despre cineva care a suferit un naufragiu*); (*fig.*) a se spăla: *elavi bonis* PL. m-am spălat (curăţat) de averea mea.
Elea, *ae f.* Elea *sau* Velia (*oraş în Lucania, locul de naştere al filozofilor Parmenide şi Zenon*).
Eleātēs, *ae m.* din Elea, eleat: *Zenon Eleates* CIC. Zenon din Elea.
Eleātius (*3*) *adj.* eleatic (*despre filozofi aparţinînd şcolii lui Parmenide şi Zenon*).
ēlecebra, *ae f.* momeală (spre a stoarce ceva): *meretrices elecebrae argentariae* PL. curtezanele care, momindu-te, te storc de bani.
ēlectē *adv.* făcînd o alegere CIC., (*fig.*) ales, îngrijit: *electius loqui* GELL. a vorbi mai îngrijit.
ēlectilis (*2*) *adj.* ales, de calitate PL.
ēlectiō, *ōnis f.* alegere: ~ *vitae* TAC. alegerea felului de viaţă, *si detur* ~ SEN. dacă s-ar da posibilitatea de a alege, *electionem auditoribus permittere* PLIN. IUN. a lăsa auditorilor putinţa de a alege.
ēlectīvē *adv.* exprimînd ideea de a alege PRISC.
ēlectīvus (*3*) *adj.* cu ideea de a alege PRISC.
ēlecto[1], *āre vt.* [*elicio*] a trage de limbă (pe cineva) amăgindu-l PL.
ēlectō[2], *are vt.* [*eligo*] a alege PL.
ēlector, *ōris m.* alegător AUG.
Ēlectra, *ae f.* *1*) fiica lui Atlas, mama lui Dardanus; *2*) fiica lui Agamemnon şi a Clytaemnestrei şi sora lui Oreste; *3*) fiica lui Oceanos şi a Tetidei şi mamă a Harpiilor.
ēlectrifer, *fera, ferum adj.* bogat în chihlimbar CLAUD.
ēlectrinus (*3*) *adj.* de chihlimbar DIG.
Ēlectrius (*3*) *adj.* al Electrei (*fiica lui Atlas*).
ēlectrix, *īcis f.* cea care alege VULG.
ēlectrum, *ī n.* 1 chihlimbar galben VERG.; 2 electru (*aliaj din patru părţi aur şi una argint*) PLIN.; 3 boabă de chihlimbar; obiect făcut din chihlimbar OV.
ēlectrus (*3*) *adj.* de electru (*v. supra*) LAMPR.
Ēlectrus, *ī* (**Electryōn**, *ōnis*) *m.* Electrion (*fiul lui Perseu şi tatăl Alcmenei*).
ēlectuārium, *iī n.* preparat farmaceutic (*prafuri amestecate cu sirop, miere, fructe*) PLIN.
ēlectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **eligo** // **adj.** ales, excelent: *viri electissimi civitatis* CIC. oamenii cei mai aleşi ai statului, *electa scripta* CATUL. scrieri excelente // **electa**, *ōrum n. pl.* scrieri alese, extrase PLIN. IUN.
ēlectus[2], *abl. -ū, m.* alegere OV.
eleēmosyna, *ae f.* pomană TERT. ş.a.
eleēmosynārius (*3*) *adj.* (*tard.*) dat de pomană.
ēlegāns, *antis adj.* 1 de bun gust, elegant, fin, ales: *homo elegantissimus* CIC. om de foarte mult bun gust, *mulier formosa et* ~ VAL. MAX. femeie frumoasă şi elegantă, *hoc genus iocandi* ~ CIC. acest gen de a face glume de bun gust, *qui se elegantes dici volunt* CIC. cei care vor să fie numiţi oameni fini, *opus tam* ~ CIC. operă de artă atît de delicată, *elegantissimae familiae* CIC. cele mai alese familii, ~ *in dicendo* CIC. ales în vorbire; 2 (*arh. sens peior.*) năzuros, care face fasoane: *Illam virginem? Non possum, pater. — Heia, ut ~ est* TER. Pe fata aceia? Nu pot, tată (s-o iau). — Uite ce mofturos e!
ēleganter *adv.* **a.** distins, deosebit, elegant: *lautiores ~ accepti* CIC. cei mai înstăriţi au fost primiţi în chip deosebit, ~ *actae aetatis senectus* CIC. bătrîneţea unei vieţi trăite ales, *psallere et saltare elegantius quam* ... SALL. cînta din liră şi dansa mai elegant decît ...; **b.** (*oc.*) potrivit, inteligent (prin simţul alegerii), bine: *quid enim facere potuit elegantius?* ce-ar fi putut face mai bine?, *neminem elegantius loca cepisse* LIV. (că) nimeni nu şi-a ales mai inteligent poziţiile; **c.** (*ret.*) îngrijit, elegant: *elegantissime* CIC. într-o formă foarte îngrijită.
ēlegantia, *ae f.* distincţie, eleganţă: ~ *morum* TAC. distincţia caracterului, *disserendi* ~ CIC. eleganţa argumentării, *nullā elegantiā* CIC. fără pic de bun-gust, ~ *doctrinae* CIC. instrucţiune deosebită, ~ *dicendi* CIC. eleganţa exprimării, (*pl.*) *laudatus propter elegantias dominus* PETR. stăpîn lăudat pentru galanteriile lui, *rhetor veterum elegantiarum multā cura fuit* GELL. a fost un retor preocupat de vechile galanterii de stil.
elegēa (**elegēia**) *v.* **elegia**
elegēion, *i* şi **elegēon**, *ēī n.* inscripţie elegiacă AUS.
elegēus *şi* **elegīus** (*3*) *adj.* de elegie, elegiac DIOM. // **elegēa**, *ōrum n. pl.* distihuri elegiace, elegie AUS.
ēlēgī *pf. v.* **eligo**
elegī, *ōrum m. pl.* versuri elegiace, elegie HOR., OV.
elegīa (**elegēa** *şi* **elegēia**), *ae f.* elegie, poezia elegiacă OV., QUINT.
elegiacus (*3*) *adj.* elegiac (*despre pentametru*) DIOM.
elegiārius (*3*) *adj.* elegiac (*despre un poet*) CENS.
ēlegibilis (*2*) *adj.* de ales, de preferat.
elegīdārion (**elegīdion**), *iī n.* mică elegie PETR., PERS.
elegīon (**elegīum**), *ī n.* 1 distih elegiac M.VICT.; 2 elegie AUS.
elegīus *v.* **elegeus**
ēlēgō, *āre, āvī vt.* a lăsa prin testament (ceva) unuia din afara familiei PETR., DIG.

Ēlēis, *idis adj. f.* al Elidei (*v. Elis*).
Elelēis, *idis f.* menadă, bacantă OV.
Eleleūs, *eī* (*eos*) *m.* unul dintre epitetele lui Bacchus OV.
elementārius (*3*) *adj.* care se ocupă cu abecedarul, începător: ~ *senex* SEN. bătrîn care se ocupă cu ceea ce este elementar.
elementīcius (*3*) *adj.* elementar, primitiv TERT.
elementum, *ī n.* **1** element (*unul dintre cele patru elemente din care se credea că e compus universul*): *elementa quattuor: tellus atque unda ... aër atque ignis* OV. cele patru elemente: pămîntul și apa, aerul și focul; **2** (*pl.*) *elementa* literele alfabetului; primele noțiuni, principiile elementare: *discere elementa* HOR. a învăța buchile, *elementa loquendi* CIC. principiile elementare ale oratoriei; **3** începuturile, originea: *prima elementa Romae* OV. începuturile Romei, *cupidinis pravi elementa* HOR. germenii poftelor rele; **4** (*fil.*) categorii: *elementa Aristotelis* QUINT. categoriile lui Aristotel.
elenchus, *ī m.* **1** perlă în formă de pară (*purtată de femei ca pandantiv*) IUV.; **2** registru, index SUET.
elēogarum, *ī n.* sos cu ulei APIC.
elēozōmus (*3*) *adj.* preparat în sos cu ulei APIC.
elephans, *ntis m. v.* **elephas** PLIN.
elephantiacus (*3*) *adj.* lepros FIRM.
elephantiasis, *is f.* (un fel de) lepră (*în urma căreia pielea se întărește*) PLIN.
elephanticus (*3*) *adj. v.* **elephantiacus**
Elephantīnē, *es f.* insulă pe Nilul superior (*vestită prin fertilitate*).
elephantīnus[1] (*3*) *adj.* de elefant MEL.
elephantinus[2] (*3*) *adj.* de fildeș PLIN.
elephantiōsus (*3*) *adj.* lepros APUL.
Elephantis, *idis f.* *1*) insulă pe Nilul Superior și orașul cu același nume; *2*) numele unei scriitoare.
elephantus, *ī m.* **1** elefant: *elephanto beluarum nulla prudentior* HOR. dintre animale, nici unul nu e mai prudent ca elefantul, ~ *gravida* PL. femela gestantă a elefantului; **2** (*fig.*) fildeș: *auro solidoque elephanto* VERG. din aur și din fildeș masiv; **3** (un fel de) monstru marin PLIN.
ēlephās, *antis m.* **1** elefant; **2** (*med.*) *v. elefantiasis.*
Ēlēus (*3*) *adj.* din Elida // **Ēlēī** (**Ēlīī**), *ōrum m. pl.* locuitorii Elidei.
Eleusin (**Eleusis**), *inis f.* (ac. *Eleusīnem* și *Eleusīna*) Eleusis (*oraș din Attica, vestit prin templul zeiței Demeter* [*Ceres*] *și prin Misterele eleusine*).
Eleusīna, *ae f. v.* **Eleusin**
Eleusīnius (*3*) *adj. v.* **Eleusīnus** // **Eleusīnia**, *ōrum n. pl.* serbările în cinstea zeiței Ceres.
Eleusīnus (*3*) *adj.* de la Eleusis, eleusin: *Eleusina Mater* VERG. zeița Ceres, *Eleusina sacra* SUET. Misterele eleusine.
eleutheria, *ae f.* libertate PL. St. *422*.
Eleutheria, *ōrum n. pl.* Eleuteriile (*serbări în cinstea lui Iupiter Liberatorul*).
Eleutherius, *iī n.* epitet al lui Bacchus.
Eleutherocilicēs, *um m. pl.* eleuterocilicienii (*cilicienii liberi, mic popor din Cilicia orientală*).
ēlevātiō, *ōnis f.* ridicare, înălțare: ~ *manuum* HIER. ridicarea mîinilor; (*fig.*) elogiu ironic, ironie QUINT. *9, 2, 50.*
ēlevātor, *ōris m.* cel care ridică, care susține, susținător, ajutător VULG.
ēlēvī *pf. v.* **elino**
ēlevō (*I*) *vt.* **1** a ridica de la pămînt, a înălța: ~ *contabulationem* CAES. a înălța podeaua unui turn, (*oc.*) ~ *fructum* COL. a ridica de pe jos un fruct, *neve inimica meas elevet aura preces* PROP. *1, 8, 12* ca vîntul hain să nu risipească în văzduh rugămințile mele; **2** a ușura, a micșora, a slăbi: ~ *aegritudinem* CIC. a ușura necazul, *perspicuitas argumentatione elevatur* CIC. claritatea evidentă se micșorează prin argumentare, *causas suspicionum offensionumque* ~ *sapientis est* CIC. a atenua importanța motivelor de bănuieli sau de jigniri este o datorie a înțeleptului; **3** a discredita, a înjosi (valoarea cuiva): *vos elevatis eam* (*auctoritatem*) LIV. voi înșivă discreditați această autoritate a voastră, *elevabatur index indiciumque* LIV. denunțătorul și denunțul său își pierdeau valoarea, *Fabius meas res gestas in Hispania elevavit* LIV. Fabius a micșorat valoarea faptelor săvîrșite de mine în Hispania.
Ēlias, *adis adj. f.* din Elida (*v. Elis*).
Ēlias, *ae m.* Elie (*profet evreu*).
ēliberō[1], *are vt.* [*ex* + *liber*] a jupui (*de scoarță, de piele*) APIC.
ēliberō[2], *are vt.* a elibera.
ēliciō, *ere, licuī, licitum vt.* **1 a.** a face să iasă (ademenind), a atrage: ~ *hostem ex paludibus silvisque* CAES. a-l face pe dușman să iasă din locuri mlăștinoase și păduri, ~ *omnes citra flumen* CAES. a atrage pe toți dușmanii dincoace de rîu, ~ *aliquem ad pugnam, aliquem in proelium* TAC. a atrage pe cineva la luptă, ~ *aliquem praemiis ad subeunda pericula* CIC. a ademeni pe cineva prin răsplăți la înfruntarea pericolelor, *elicuit eam ut fateretur* LIV. a făcut-o să mărturisească; **b.** (*spec.*) a invoca, a chema (prin vrăji, rugăciuni etc.): *cantu manes sepulcris elicit* TIB. prin vrăji cheamă sufletele morților din morminte, *eliciunt caelo te, Iuppiter, unde minores Elicium te vocant* OV. F. *3, 327* te invocă din cer pe tine Iupiter, din care cauză urmașii te și numesc *Elicius*; **2** a scoate afară, a da la iveală, a produce: ~ *ferrum e terrae cavernis* CIC. a scoate fier din măruntaiele pămîntului, ~ *ignem lapidum ictu* CIC. a scoate foc prin ciocnirea pietrelor, ~ *nervorum sonos* CIC. a scoate sunete din liră; (*despre medicamente*) ~ *sudorem* PLIN. a face să asude, ~ *alvum* PLIN. a face purgație; **3** (*fig.*) a scoate, a smulge; a provoca, a produce: *verbum ex eo elicere non potui de via dicendi* CIC. n-am putut scoate un cuvânt de la el despre metoda oratoriei, ~ *veritatem* TAC. a scoate la iveală adevărul (din gura cuiva), ~ *lacrimis misericordiam* TAC. a stoarce prin lacrimi sentimentul de milă, ~ *arcana alicuius* TAC. a smulge secretele cuiva, ~ *iram regis* CURT. a stîrni mînia regelui, ~ *vulgi favorem* TAC. a încerca să obțină favoarea mulțimii, ~ *studia civium* TAC. a cîștiga simpatiile cetățenilor.
ēlicitus (*3*) *p. pf. v.* **elicio**

Ēlicius, *iī m.* epitet al lui Iupiter (*cînd era implorat să dea semne*).

Ēlidensis (*2*) *adj.* din Elida (*v. Elis*).

ēlīdo, *ere, līsī, līsum vt.* **1** a face să iasă (prin izbire *sau* cu forța), a scoate: ~ *ignem velut e silice* PLIN. a face să iasă foc ca dintr-un amnar, *elisi nubibus ignes* OV. fulgerele țîșnite din izbirea norilor, *corpora equorum eodem elisa* TAC. cadavrele cailor azvîrlite de valuri în același loc, *amnis elisus* CURT. rîul ieșit din albia lui, ~ *partus* CELS. a da afară (a lepăda) fătul avortînd, ~ *morbum* HOR. a da afară (a goni) boala, *stridulus äer elisus lituis* LUC. aerul șuierător scos prin trîmbițe, ~ *spiritum* CELS. a strangula respirația, ~ *laqueo vitam* AMM. a strangula cu un laț, *vox elisa in illum sonum* (*gallorum*) *erumpit* QUINT. vocea sugrumată iese cu acel sunet cocoșesc, *imago sic eliditur ut* ... LUCR. imaginea este astfel repercutată încît ..., ~ *sibilum* CELS. a scoate un șuierat; (*fig.*) *magnas sententias elidunt* QUINT. fac să țîșnească idei grandioase, ~ *litteras* GELL. a da afară (elidînd) litere; **2** a zdrobi, a sfărîma, a strivi: ~ *caput saxo* LIV. a zdrobi capul cu o piatră, *tempestate naves eliduntur* CAES. corăbiile sînt sfărîmate de furtună, *vincla galeae elidunt fauces* OV. baierele coifului strîng prea tare beregata, *milia se elidunt* CURT. mii de inși se strivesc între ei, *flumina in angustiorem alveum elisa* CURT. apele înghesuite într-o albie mai strîmtă; (*fig.*) ~ *nervos omnes virtutis* CIC. a zdrobi toate resorturile virtuții, *aegritudine eliditur* CIC. e zdrobit de amărăciuni, (*jur.*) ~ *prius pactum per posterius* DIG. a anula o convenție anterioară printr-o a doua.

ēligō, *ere, lēgī, lectum vt.* **1** a culege (îndepărtînd), a înlătura, a extirpa: ~ *pedes e capite pullorum* VARR. a culege păduchii de pe capul puilor, ~ *herbas steriles* OV. a smulge buruienile, (*fig.*) ~ *superstitionis stirpes* CIC. a extirpa rădăcinile superstiției; **2** (*frecv.*) a alege: *ex malis* ~ *minima* CIC. dintre rele, să le alegi pe cele mai mici, *de tribus Antoniis eligas quem velis* CIC. dintre cei trei Antonius, să-l alegi pe cine-l vrei, (*cu 2 ac.*) ~ *aliquem imperatorem* SUET. a alege pe cineva comandant suprem, (*abs.*) *haud semper errat fama; aliquando et eligit* TAC. zvonul nu greșește totdeauna; cîteodată mai și alege cum trebuie.

ēlīmātē *adv.* șlefuit, îngrijit AMBR.

ēlīmātiō, *ōnis f.* **1** înlăturare C. AUR.; **2** descurcare, limpezire COD. IUST.

ēlīmātor, *ōris m.* curățitor TERT.

ēlīmātus (*3*) *p. pf. v.* **elimo** // *adj.* **1** șlefuit, cultivat GELL.; **2** slăbit, moleșit C. AUR.

ēliminō (*1*) *vt.* **1** a da afară, a goni; (*poet.*) *se eliminare* ENN. și *eliminare gradus* QUINT. a ieși din casă; **2** a divulga: *qui dicta foras eliminet* HOR. care să ducă vorbele afară din casă.

ēlīmō[1] (*1*) [*ex* + *lima*] **1** a lua cu pila, a pili PLIN. **2** a lucra artistic: ~ *ex aere catenas retiaque* OV. a fabrica artistic din aramă lanțuri și plase; (*fig.*) a șlefui, a cizela, a perfecționa: *quam* (*Aeneida*) *nondum satis elimaverat* GELL. pe care (Eneidă) nu o șlefuise destul; **3** a slăbi, a slei: *elimatis viribus* C. AUR. cu forțele sleite.

ēlīmō[2], *are vt.* [*ex.* + *limus*] a curăța: ~ *dentes* OV. a curăța dinții; (*fig.*) *anima contagione vitiorum elimata* MACR. sufletul purificat de atingerea cu viciile.

ēlimpidō, *āre, āvī vt.* a face curat, a șterge bine VEG.

ēlingo, *ere, nxī vt.* a linge, a suge AUG.

ēlinguis (*2*) *adj.* **1** fără grai, mut: *mutus et elinguis* LIV. mut și fără grai, *elinguem reddere* CIC. a-l face pe cineva să nu scoată un cuvînt; **2** fără darul vorbirii: *elinguem videri deforme habebatur* TAC. a părea lipsit de elocință era considerat drept ceva urît.

ēlinguō, *ēre, āvi vt.* a tăia *sau* a smulge (cuiva) limba PL. ș.a.

ēlinguus (*3*) *adj. v.* **elinguis**

ēlinō, *ere, lēvī, litum vt.* a murdări LUCIL.

ēliquescō, *ere vi.* a deveni lichid, a începe să curgă VARR.

ēliquium, *iī n.* **1** scurgere; **2** (*spec.*) descreștere, eclipsă (de Lună) SOLIN.

ēliquō (*1*) *vt.* **1** a limpezi, a strecura: ~ *vinum a faecibus* COL. a limpezi vinul de drojdie; (*fig.*) *eliquata est ista distinctio* AUGUST. această distincție a fost lămurită; **2 a.** a lăsa să curgă curat: *fons fluviales aquas eliquans* APUL. izvor lăsînd să curgă limpezi apele de rîu; **b.** (*fig.*) a lăsa să-i iasă din gură, a articula (ceva): *plorabile si quid eliquat* PERS. *1, 35* dacă lasă să-i iasă din gură ceva jalnic; **3** a scotoci, a cerceta amănunțit PRUD.

Ēlis, *idis f.* (ac. *Eliden* și *Elin*, abl. *Elide* și *Eli*) *1*) Elida (*ținut în vestul Peloponesului, unde se găsea localitatea Olympia, celebră prin jocurile organizate acolo*); *2*) Elis (*capitala Elidei*); [forma *Alis* la PL.].

Elīsa *v.* **Elissa**

Elīsaeus, *eī m.* Eliseu (*profet biblic*).

elīsiō, *ōnis f.* **1** podidire (a lacrimilor) SEN. Ep. *99, 19*; **2** (*gram.*) eliziune PRISC.

Elissa, *ae* alt nume al reginei Dido.

Elissaeus (*3*) *adj. 1*) al Elissei (al Didonei); *2*) (*poet.*) cartaginez.

ēlīsus (*3*) *p. pf. v.* **elido**

Ēlīus (**Ēlēus**) (*3*) *adj.* din Elis *sau* din Elida // **Elīī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Elis *sau* din Elida.

ēlix, *icis m.* [*elicio*] șanț de scurgere a apei COL.

ēlixātūra, *ae f.* fiertură, mîncare fiartă APIC.

ēlixō (*1*) *vt.* a fierbe în apă APIC.

ēlixūra, *ae v.* **elixatura**

ēlixus (*3*) *adj.* fiert în apă, în sos HOR.; bine muiat; umed de apă, de sudoare VARR., MART.

ellam (*arh.*) = **en illam** PL., TER.

ellebor... *v.* **hellebor...**

ellipsis, *is f.* elipsă (*suprimare a unui cuvînt*) QUINT.

ellops, *opis v.* **helops**

ellum (*arh.*) = **en illum** PL.

ellychnium, *iī n.* feștilă, fitil PLIN.

ēlocō (*1*) *vt.* a da cu chirie, a da în arendă: *gens elocata* CIC. neam dat în arendă (publicanilor).

ēlocūtilis (*2*) *adj.* oratoric APUL.

ēlocūtiō, *ōnis f.* 1. vorbire, exprimare prin cuvinte; mod de a se exprima DIG.; 2 (*ret.*) elocuţiune; stil oratoric CIC.
ēlocūtōrius (*3*) *adj.* care priveşte elocuţiunea // **ēlocūtōria**, *ae f.* (subînţ. **ars**) retorica QUINT.
ēlocūtrix, *icis f.* cea care vorbeşte QUINT.
ēlogiō (*I*) *vt.* a expune pe scurt C. AUR.
ēlogium, *iī n.* 1 vorbă, sentinţă, maximă CIC. 2 inscripţie (*pe un mormînt*, *pe un obiect*) CIC.; 3 dispoziţie testamentară, codicil, clauză CIC.; 4 sumar, proces-verbal DIG.; 5 notă conţinînd numele şi delictul unui arestat, registru de predare a arestaţilor SUET.
ēlongātiō, *ōnis f.* îndepărtare BOETH.
ēlongō, *āre, āvī* 1 *vt.* a alungi, a prelungi, a extinde SEN.; 2 *vt.* a îndepărta VULG.; 3 *vt.* a se depărta VULG.
elops, *opis m. v.* **helops**
ēloquens, *ntis adj.* talentat în vorbire, elocvent CIC. ş.a.
ēloquenter *adv.* cu elocvenţă, elocvent PLIN., AUG.
ēloquentia, *ae f.* elocvenţă, talent al vorbirii CIC. ş.a.
ēloquium, *iī n.* 1 vorbire: *quibus pro eloquio nutus est* MEL. aceştia, în loc de vorbire, au semne; 2 talent al vorbirii, elocvenţă: ~ *Demosthenis aut Ciceronis* IUV. elocvenţa lui Demosthene sau a lui Cicero; 3 limbă: *vertere in ~ Latinum* AUG. a traduce în limba latină; 4 conversaţie MAMERT.; 5 (*pl.*) vorbe, cuvinte: *sacra eloquia* HIER. cuvintele Sfintei Scripturi.
ēloquor, *loquī, locūtus sum vt.* şi *vi. dep.* 1 a vorbi, a exprima în cuvinte, a spune, a exprima: *eloquar an sileam?* VERG. să vorbeasc sau să tac?, *facultas eloquendi* CIC. talentul de a vorbi, *id quod sentit ~ non potest* CIC. nu poate exprima ceea ce gîndeşte, ~ *praeclare cogitata mentis* CIC. a exprima admirabil cele gîndite cu mintea, ~ *argumentum tragediae* PL. a expune subiectul unei tragedii, ~ *rem ut facta est* PL. a relata faptul aşa cum s-a întîmplat, ~ *Graecis verbis* TAC. a vorbi (în) greceşte; 2 a conversa.
Elōrīnī (Helōrīnī), *ōrum m. pl.* locuitorii din Elorus.
Elōrius (Helōrius) (*3*) *adj.* elorian, din Elorus.
Elōrum (Helōrum), *ī n.* şi **Elōrus (Helōrus)**, *ī m. 1)* rîu în Sicilia; *2)* oraş în Sicilia.
ēlōtae *v.* **ilotae**
ēlōtus (*3*) *p. pf. v.* **elavo**
ēloviēs, *ēī v.* **eluvies**
Elpēnōr, *ōris m.* unul dintre tovarăşii lui Ulises.
ēluacrum labrum *n.* cadă de spălat CAT.
ēlūceō, *ēre, lūxī vi.* 1 a străluci, a luci: *inter flammas elucens circulus* CIC. un cerc care străluceşte printre stelele care scînteiază, *elucent aliae* (*apes*) VERG. alte albine lucesc; 2 (*fig.*) a se arăta clar, a se vădi: *scintilla ingenii quae iam tum elucebat in puero* CIC. scînteia geniului care scăpăra chiar de pe cînd era copil, *haec* (*benevolentia*) *magis elucet inter aequales* CIC. această bunăvoinţă se vădeşte mai bine între cei de o vîrstă; (*despre pers.*) a străluci, a se remarca: ~ *in causis atque in foro* CIC. a se remarca la procese şi în for, *eluxit virtutibus* NEP. a strălucit prin virtuţile lui.
ēlūcescō, *ere, lūxī vi.* 1 a începe să strălucească, a se arăta: *quotiens* (*sol*) *inter nubila eluxit* SEN. ori de cîte ori soarele se arată printre nori; 2 (*despre pers.*) a se arăta: *sublimius quam sperabatur eluxit* AMM. s-a arătat mai măreţ decît se bănuia; 3 (*impers.*) *elucescit* VULG. se luminează de ziuă.
ēlūcidō, *āre vt.* a descoperi, a anunţa VULG.
ēluctābilis (*2*) *adj.* care se poate birui: *aquae eluctabiles* SEN. ape care se pot trece.
ēluctātiō, *ōnis f.* luptă (spre a scăpa de ceva) LACT.
ēluctor, *ārī, ātus sum vb. dep.* 1 *vi.* a-şi croi cu greu drum, a ieşi cu greu: *compositus et velut eluctantium verborum* TAC. om complicat şi cu cuvinte ce par că ies cu greutate; 2 *vt.* a scăpa (învingînd cu greutate), a învinge: ~ *tot manus* LIV. a scăpa din atîtea mîini, ~ *locorum difficultates* TAC. a învinge greutăţile locurilor.
ēlūcubrō (*I*) *vt.* a pregăti (ceva) lucrînd noaptea tîrziu, a face cu multă străduinţă: *magna noctium parte unum librum elucubravit* TAC. lucrînd mult nopţi întregi, a compus o singură carte.
ēlūcubror, *ārī, ātus sum vt. dep. v.* **elucubro**
ēlūcus (hēlūcus), *ī m.* somnolenţă, amorţire GELL.
ēlūdō, *ere, lūsī, lūsum vt.* şi *vi.* 1 (*rar*) a se juca, a se zbengui: *fluctus eludit* QUINT. valul se zbenguie; 2 a cîştiga (ceva) la joc: (*cu 2 ac.*) *anulus quem parasitus te elusit* PL. inelul pe care ţi l-a cîştigat la joc parazitul, *elusi militem in alea* PL. l-am bătut la zaruri pe soldat; 3 (*în vorbirea gladiatorilor*) a se eschiva în faţa loviturii adversarului, făcîndu-l să izbească în gol, a dejuca o lovitură; a eluda: *callidus emissas eludere hastas* MART. priceput să se eschiveze suliţelor aruncate, ~ *pugnam* LIV. a se eschiva de la luptă; (*gener.*) ~ *mendacio* SUET. a se eschiva printr-o minciună, ~ *minas accusatoris* CIC. a dejuca ameninţările acuzatorului, ~ *vim legis* SUET. a eluda autoritatea legii, ~ *bellum metu* TAC. a evita războiul din teamă, *elusa vulnera* OV. lovituri date în gol; 4 a-şi bate joc, a lua în rîs: *nostros eludebant* CAES. îi luau în rîs pe ai noştri, ~ *artem* (*auguralem*) LIV. a lua în rîs arta augurală, *ab isto nebulone eludimur* CIC. sîntem traşi pe sfoară de acest derbedeu.
ēlūgeō, *ēre, lūxī vt.* a jeli (cît se cuvine): *patriam eluxi diutius quam ulla mater unicum filium* CIC. patria am jelit-o mai mult decît o mamă pe unicul ei fiu, (*abs.*) *cum eluxerunt* LIV. cînd au terminat de jelit.
ēlumbis (*2*) *adj.* deşelat P. FEST.; (*fig.*) fără forţă, fără vigoare TAC. D. 18.
ēlūminātus (*3*) *adj.* lipsit de lumină, orbit SID.
ēluō, *ere, luī, lūtum vt.* 1 a curăţa (spălînd): ~ *corpus* OV. a-şi spăla trupul, ~ *patinas* PL. a spăla farfuriile, ~ *maculas vestium* PL. a curăţa petele de pe haine, ~ *colorem* QUINT. a spăla culoarea, ~ *se asino lacte* CELS. a se spăla cu lapte de măgăriţă; 2 (*fig.*) **a.** a spăla (înlăturînd), a curăţa: ~ *maculas furtorum sanguine* CIC. a spăla în sînge petele furturilor, *in eluendis vitiis difficultas* QUINT. greutate în îndepărtarea defectelor, *cadus amara curarum ~ efficax* HOR. butoiul care e în stare să gonească amarul grijilor; (*oc.*) ~ *stagna Maeotidis* (*avibus*) CIC. a cu-

răţa (a depopula) de păsări mlaştinile rîului Maeotis; b. (*despre bani, avere*) a cheltui, a risipi: *elutum in balneis* PL. averea s-a cheltuit cu băile; (*abs.*) *elui* PL. a se ruina, a se curăţa de bani (prin risipă).

Elusa, *ae f.* oraş în Aquitania // **Elusātēs**, *ium n. pl.* locuitorii din Elusa.

ēlūscō, *āre vt.* a chiorî DIG.

ēlūsī *pf. v.* **eludo**

ēlūtiō, *ōnis f.* spălare C. AUR.

ēlūtriō, *āre, ātum vt.* 1 a spăla, a curăţa (spălînd): ~ *vellus* PLIN. a spăla lîna; 2 (*fig.*) a limpezi, a lămuri PLIN.

ēlūtus (*3*) *p. pf. v.* **eluo** // **adj.** fad, insipid; slab: *nihil est elutius* HOR. nimic nu e mai insipid; *huius* (*spodi*) *vis elutior est* PLIN. puterea acestui oxid de zinc e mai slabă.

ēluviēs, *ēi f.* 1 revărsare a apelor, inundaţie: *eluvie maris crescente undā* TAC. apa crescînd prin revărsarea mării; (*fig.*) *illa* ~ *civitatis* CIC. acea lege care a potopit statul; 2 băltoacă (formată prin revărsarea apei): *in proxima eluvie pueros exponunt* LIV. îi lasă pe copii la o băltoacă din apropiere; 3 scurgere, scursori, lături: *sordium enormis* ~ APUL. o scurgere enormă de murdării, ~ *ventris* AUR. VICT. diaree; 4 surpătură: *torrentes et eluvies iter morabantur* CURT. torenţii şi surpăturile întîrziau mersul.

ēluviō, *ōnis f.* inundaţie CIC.

ēluxī *pf. v.* **eluceo, elucesco** *şi* **elugeo**

ēluxurior, *ārī vi. dep.* a creşte prea mult în … [cu abl.] COL.

elvella, *ae f. v.* **helvella**

Elvīna, *ae f. v.* **Helvina**

Elymāis, *idis f.* Elymaida (*ţinut în Persia*) // **Elymaeus** (*3*) *adj.* din Elymaida // **Elymaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Elymaida.

Elysium, *ii n.* Cîmpiile Elyzee (*lăcaşul sufletelor fericite după moarte*) // **Elysius** (*3*) *adj.* al Elyzeului: *campi Elysii* VERG. Cîmpiile Elyzee, *Elysia puella* MART. = Proserpina // **Elysiī**, *ōrum m. pl.* Cîmpiile Elyzee.

em[1] (*arh.*) = **eum**

em[2] *interj.* iată, uite: *em, illae sunt aedes* PL. iată, aceea e casa mea, *em causam cur* … CIC. iată cauza pentru care …, *em tibi male dictis pro istis* PL. na, pentru bîrfelile astea ale tale.

ēmacerō, *are vt.* a slăbi, a istovi PLIN., SEN.

ēmaciō, *are, atum vt.* a slăbi de puteri, a istovi COL.

ēmācitās, *ātis f.* mania de a cumpăra COL., PLIN. IUN.

ēmacrescō, *ere, macruī vi.* a slăbi SEN. ş.a.

ēmaculō (*I*) *vt.* a curăţa de pete, de murdărie etc.; (*fig.*) a curăţa, a purifica AMM.

ēmadefactus (*3*) bine muiat APIC.

ēmānātiō, *ōnis f.* emanare VULG.

ēmancipātiō, *ōnis f.* 1 emancipare (*eliberarea unui fiu de sub autoritatea părintelui*) QUINT.; 2 act de cesiune a drepturilor asupra unui bun printr-o vînzare fictivă PLIN. IUN. ş.a.

ēmancipātor, *ōris m.* cel care emancipează PRUD.

ēmancipō (*ēmancupō*) (*I*) *vt.* 1 a elibera un fiu de sub autoritatea părintelui CIC.; 2 a scoate un fiu (o fiică) de sub autoritatea părintelui, spre a fi adoptat de cineva CIC.; a ceda, a înstrăina: ~ *filium in adoptionem* CIC. a-şi emancipa fiul în vederea adoptării de altcineva, ~ *agrum* SUET. a înstrăina pămîntul; 3 (*gener.*) a supune, a robi: *mulier, tibi me emancupo* PL. femeie, mă dau sclav ţie, *Romanus emancipatus feminae* HOR. romanul, devenit sclavul unei femei.

ēmancō, *āre, āvī vt.* a face (pe cineva) să devină ciung, a mutila *apud* SEN. RH.

ēmaneō, *ēre, mansī, mansum vi.* 1 a rămîne mult timp afară STAT.; 2 (*mil.*) a depăşi termenul unei permisiuni, a nu se prezenta în termen, a absenta DIG.

ēmānō (*I*) *vi.* 1 (*rar*) a curge (din), a izvorî, a emana: *fons unde emanat aquai* CIC. de unde iese un izvor, *ex quo pestiferum virus emanat* CURT. din care emană o duhoare vătămătoare; 2 (*fig.*) a decurge, a proveni: *istinc mala nostra emanant* CIC. de-aici provin nenorocirile noastre, (*cu inf.*) *multis emanabat indiciis fratrem non visum* (*esse*) *in publico* LIV. *3, 24* din multe dovezi reieşea că fratele lui nu fusese văzut în public; 3 a se răspîndi; (*spec.*) a se răspîndi (vorba) în public, a ajunge la urechile tuturor, a se auzi: *emanabat latius malum* FLOR. răul se întindea mai departe; *oratio mea in vulgus* ~ *non poterit* CIC. vorbele mele nu vor putea ajunge la cunoştinţa tuturor, *quae fama emanaverat quod* … CIC. acest zvon se răspîndise pentru că …, *ut emanaret in vulgus missos* (*esse*) *qui eum strangularent* SULL. încît circula zvonul că au fost trimişi oameni ca să-l stranguleze.

ēmansiō, *ōnis f.* (*mil.*) rămînere peste limita concediului, absenţă de la datorie DIG.

ēmansor, *ōris m.* (*mil.*) soldatul care nu se prezintă în termen DIG.

ēmarcescō, *ere, marcuī vi.* a se veşteji, a se trece PLIN. ş.a.

ēmarcus, *ī m.* (un soi de) viţă din Gallia COL.

ēmarginō, *āre vt.* a lărgi, a deschide (rana) PLIN.

ēmasculātor, *ōris m.* corupător de tineri APUL.

ēmasculō, *āre vt.* a face să-şi piardă bărbăţia, a castra APUL.

Emathia, *ae f. 1*) vechiul nume al unei regiuni din Macedonia şi (*poet.*) al nordului Thessaliei; *2*) (*prin extensiune*) Macedonia; Thessalia // **Emathius** (*3*) *adj.* emathian, al Emathiei; (*poet.*) macedonic *sau* thessalian; *Emathia acies* LUC. = lupta de la Pharsalus // **Emathis**, *idis adj. f.* emathiană, a Emathiei, thessaliană: *Emathia tellus* LUC. pămîntul thessalian // **Emathidēs**, *um f. pl.* Emathienele = Pieridele (*fiicele regelui Pierus al Macedoniei*).

ēmātūrescō, *ere, māturuī vi.* 1 a ajunge la maturitate deplină, a se coace: *ematurescunt segetes* GELL. holdele se coc; 2 (*fig.*) a se îmblînzi cu timpul: *si modo ematuruerit Caesaris ira* OV. Tr. *2, 124* dacă mînia împăratului se va fi îmblînzit.

ēmātūrō, *āre vt.* a face să se coacă, a coace.

emāx, *ācis adj.* a. care are mania de a cumpăra, doritor de a cumpăra: *non esse emacem vectigal est* CIC. a nu avea mania cumpăratului este un venit, *ad dominam veniet emacem* OV. se va prezenta la iubita doritoare de a cumpăra; b. (*fig.*) care se tîrguieşte,

se tocmește: *poscere prece emaci* PERS. a cere printr-o rugăciune care se tocmește.

embadālis (*2*) *adj.* referitor la o arie (suprafață) BOETH.

embadius (*3*) *adj.* care formează o arie (suprafață) GROM.

embadum (embadon), *ī n.* arie, suprafață GROM.

embamma, *atis n.* sos picant PLIN.

embasicoetās, *ae m.* 1 invertit (*v. cinaedus*) PETR.; 2 (un fel de) cupă de băut PETR.

embasis, *is f.* (ac. *-im*, abl. *-i*) baie C. AUR.

embatēs, *is m.* (*arhit.*) modùl VITR.

emblēma, *atis n.* (dat. și abl. pl. *emblematis*) 1 ornament încastrat, motiv *sau* figură ornamentală aplicată: ~ *vermiculatum* CIC. mozaic; 2 ornament în relief, placaj (pe vase) CIC.; 3 (*fig.*) ornament la un discurs QUINT.

embola, *ae f.* încărcătura unei nave COD. IUST.

emboliāria, *ae f.* actriță într-un intermezzo (*v. embolium*) PLIN.

embolimaeus (*3*) *adj.* intercalar AUS.

embolismus[1] (*3*) *adj.* intercalar SOLIN. ș.a.

embolismus[2], *i m.* intercalare ISID.

embolium, *iī n.* intermezzo într-o pantomimă între un act și altul; (*fig.*) episod (*într-o operă literară*); episod scandalos, aventură (*în viața cuiva*) CIC.

embolum, *ī n.* cioc de corabie PETR.

embolus, *i n.* piston la o pompă VITR.

ēmeditātus (*3*) *adj.* studiat, pus la cale: *emeditati fletus* APUL. plînsete prefăcute.

ēmedullātus (*3*) *adj.* căruia i s-a scos măduva PLIN.; (*fig.*) sleit de putere, istovit SID.

ēmendābilis (*2*) *adj.* care se poate corecta, reparabil LIV.

ēmendātē *adv.* fără greșeală, ireproșabil: ~ *loqui* QUINT. a vorbi fără nici o greșeală.

ēmendātiō, *ōnis f.* **a.** corectare: ~ *libri* PLIN. IUN. corectarea unei cărți, *optima* ~ *verecundiae fiducia* QUINT. cea mai bună corectare a timidității e încrederea în sine; **b.** (*oc.*) corecție, mustrare QUINT.

ēmendātor, *ōris m.* corector, îndreptător; reformator CIC. ș.a.

ēmendātōrius (*3*) *adj.* care poate să îndrepte, să purifice AUG.

ēmendātrīx, *īcis f.* îndreptătoare; reformatoare CIC.

ēmendātus (*3*) *p.pf v.* **emendo** // **adj.** fără pată, curat, ireproșabil: *emendati mores* CIC. moravuri ireproșabile, *vir emendatissimus* PLIN. IUN. omul cel mai curat.

ēmendīcō (*1*) *vt.* a cerși, a cere de pomană: ~ *stipitem a populo* SUET. a cerși cîte un bănuț de la lume.

ēmendō (*1*) *vt.* [*e* + *mendum*] 1 **a.** a corecta, a îndrepta: ~ *annales et edere* CIC. a corecta și a publica analele, ~ *res Italas legibus* HOR. a îndrepta societatea romană prin legi; **b.** (*oc.*) a compensa: ~ *vitia adulescentiae magnis virtutibus* NEP. a compensa păcatele tinereții prin mari merite; 2 (*med.*) a remedia, a vindeca: ~ *tussim, dolores capitis* PLIN. a vindeca tusea, durerile de cap; 3 a pedepsi: ~ *uxorem plagis* AUG. a pedepsi nevasta cu bătăi.

ēmensus (*3*) *p. pf. v.* **emetior**

ēmentior, *īrī*, *ītus sum vt. dep.* 1 (*abs.*) a minți, a născoci mințind: *concessum est rhetoribus* ~ *in historiis* CIC. este îngăduit retorilor să altereze adevărul în povestiri, *ementiti sunt in eos quos oderant* CIC. au mințit împotriva acelora pe care-i urau (i-au calomniat); 2 a afirma în chip mincinos, a inventa (spre a înșela); (*cu ac. și inf.*) *multiplices fuisse merces ementiebantur* LIV. spuneau mințind că au fost mărfuri de toate felurile, (*cu 2 ac.*) *auctorem eius doli Sullam ementitur* TAC. îl prezintă fals pe Sulla ca autor al acestei înșelătorii // **ēmentītus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) inventat, simulat, fals: *auspicia ementita* CIC. auspicii inventate, *lassitudo ementita* APUL. oboseală simulată.

ēmentus (*3*) *p. pf. v.* **eminiscor**

ēmeō, *āre* 1 *vi.* a ieși: *aër invenit locum emeandi* AUG. aerul găsește loc de ieșire; 2 *vt.* a traversa: *emeato mari* AMM. marea fiind trecută.

ēmercor, *ārī*, *atus sum vt. dep.* a cumpăra (mituind): ~ *hostes ad exuendam fidem* TAC. a-i cumpăra pe dușmani ca să-și calce jurămîntul, ~ *principis aditum* TAC. a cumpăra intrarea la împărat; *emercari* AMM. *21, 6, 8* (*sens pas.*) a fi cumpărat.

ēmereō, *ēre*, *ui*, *itum vt.* 1 a dobîndi (prin servicii făcute); a merita: *corpus in vulgus dabat pecuniamque emeruerat uberem* GELL. se vindea tuturor și cîștigase astfel mulți bani, *emerui honores* PROP. am dobîndit onoruri, *Ennius emeruit contiguus poni, Scipio, tibi* OV. Ennius a meritat, Scipio, să fie pus alături de tine; (*oc.*) ~ *aliquem* a-și cîștiga favoarea cuiva, *aequantem Superos* ~ *virum* OV. a-și atrage bunăvoința unui om egal în putere cu zeii, *emeritum caelum* SIL. cerul meritat; 2 (*frecv. mil.*) a-și îndeplini (a termina) serviciul militar: *emeritis stipendiis* CIC. serviciul militar fiind terminat, *annuae mihi operae a.d. III Kal. Sext. emerentur* CIC. anul meu de serviciu (în provincie) se termină la 30 iulie.

ēmereor, *ērī*, *itus sum vt.* a termina serviciul militar: *stipendia emeritus* VAL. MAX. care și-a terminat serviciul militar // **emeritus**, *ī m.* soldat care și-a terminat serviciul militar, liberat de la oaste, veteran: *agros emeritis largiri* TAC. a împărți pămînturi celor liberați de la oaste; (*fig.*) *emeriti equi* OV. cai care au ajuns la capătul cursei lor, *emeritum aratrum* OV. plug care și-a terminat treaba (scos din uz), *emeritus acus* IUV. ac ce nu mai e bun de nimic.

ēmergō, *ere*, *mersī*, *mersum* I *vi.* 1 a ieși din ...: *equus emersit e flumine* CIC. calul a ieșit din rîu, *ab infima ara anguis emergit* CIC. din partea de jos a altarului iese un șarpe, *aegre in apertos campos emersit* LIV. a ieșit cu greu la cîmp deschis, *emerseram ex Antiati in Appiam* CIC. ieșisem din Antium în calea Appia, *sol emergens* TAC. soarele care iese din mare; 2 a ieși (dintr-o situație grea), a se elibera, a scăpa: *cum Hannibal de paludibus emersisset* LIV. după ce Hannibal a scăpat de mlaștini; (*fig.*) ~ *ex peculatus iudicio* CIC. a scăpa din procesul de delapidare, ~ *ex ipso vitae discrimine* VAL. MAX. a scăpa dintr-o adevărată primejdie de moarte; 3 a se ridica: ~ *ad summas opes* LUCR. a se ridica la o putere extraordinară, *in quod emersissent fastigium* VELL. la ce

culme ajunseseră, (*abs.*) *incredibile est quantum civitates emerserint* CIC. e de necrezut cît și-au revenit orașele (s-au înviorat); 4 a ieși la iveală, a se arăta, a apărea: *flos ex caule emergit* PLIN. din tijă iese o floare; (*fig.*) *veritas emergit* CIC. adevărul iese la lumină, *tanti sceleris indicium emersit* FLOR. proba unei asemenea crime a ieșit la lumină, *emergit rursum dolor* CIC. durerea apare din nou, *ex quo magis emergit, quale sit illud decorum* CIC. din care se vede și mai mult ce înseamnă acel *decorum*. **II** *vt.* 1 *se* ~ sau *emergi* a ieși la iveală, a se arăta: *serpens se emergit* CIC. un șarpe se arată, *emersus flumine* CIC. ieșit din rîu, *emersus ad ripam* CIC. ieșit la țărm, *profunda emersus palude* LIV. ieșit dintr-o mlaștină adîncă; (*fig.*) *emersus ex diuturnis tenebris* CIC. ieșit dintr-o lungă obscuritate; 2 (*fig.*) a se elibera (de), a scăpa (de): *se* ~ *ex malis* TER. a scăpa de necazuri, *emerso ab admiratione animo* LIV. revenindu-și din uimire.

Emerita, *ae f.* oraș în Lusitania (*azi, Merida*) // **Emeritānus** (*3*) *și* **Emeritensis** (*2*) *adj.* din Emerita // **Emeritensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Emerita.

ēmeritum, *i n.* pensie *sau* răsplată pentru serviciul militar DIG.

ēmeritus (*3*) *p. pf. v.* **emereo** și **emereor**

ēmersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **emergo**

ēmersus[2], *ūs m.* ieșire (dintr-un loc): ~ *serpentium* PLIN. ieșirea șerpilor (din pămînt), ~ *fluminis* PLIN. locul de ieșire al rîului (dintr-un lac străbătut), ~ *stellae* PLIN. răsărirea unei stele, ~ *hostium* VITR. apariția neașteptată a dușmanilor.

Emesa (Emisa, Emissa), *ae f.* și **Emisus**, *i f.* oraș în Syria (*locul de naștere al lui Heliogabalus*) // **Emisēnus** (*3*) *adj.* al Emesei // **Emisēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Emesei.

emeticus (*3*) *adj.* vomitiv APUL.

ēmētior, *mētīrī, mēnsus sum vt. dep.* 1 a măsura (de la un cap la altul): ~ *spatium oculis* VERG. a măsura cu ochii întinderea; 2 **a.** a parcurge, a străbate: ~ *longum iter* LIV. a străbate un drum lung, ~ *maria terrasque* CURT. a străbate mări și țări; (*în timp*) a trăi să vadă, a apuca: *quinque principes emensus* TAC. după ce a trăit sub cinci împărați; **b.** (*oc.*) a îndura: ~ *pelagi terraeque laborem* SIL. a trece prin toate încercările pe mare și pe uscat; 3 a pune la dispoziție, a acorda: *cur non aliquid patriae tanto emetiris acervo?* HOR. pentru ce nu acorzi patriei ceva din atîta avere? *voluntatem emetiar* CIC. îți voi acorda toată bunăvoința mea // **emensus** (*3*) *p. pf.* (*și cu sens pas.*) *toto emenso spatio* CAES. fiind parcursă o atît de mare distanță, *partem itineris emensam cernunt* LIV. văd străbătută o parte din drum.

ēmetō, *ere, messum vt.* a secera, a recolta HOR. Ep. *1, 6, 21.*

ēmicātim *adv.* dintr-o săritură SID.

ēmicātiō, *ōnis f.* înălțare, creștere în înălțime APUL.

ēmicō, *āre, micuī vi.* 1 a sări (în afară), a izbucni, a se repezi, a se avînta, a țîșni, a scăpăra, a zvîcni: ~ *fulgura coeperunt* CURT. fulgerele au început să scapere, *flamma emicat ex oculis* OV. flăcări îi scapără din ochi, *scaturigines turbidae primo* ~ *coeperunt* LIV. mai întîi, începură să țîșnească izvoare tulburi, *sanguis alte emicat* LUCR. sîngele țîșnește în sus, *emicuit nervo telum* OV. săgeata porni în zbor din arc, *saxa tormento emicantia* LIV. pietroaie aruncate din mașina de război, *cor emicat in pectus* PL. inima zvîcnește în piept, *emicuere rosae violaeque* PETR. au răsărit trandafirii și viorelele, *emicant multi calami ex una radice* PLIN. dintr-o singură rădăcină dau mai multe tulpini, *rami emicant in excelsum* PLIN. ramurile se avîntă în sus, *scopulus emicat gurgite* VERG. stînca se înalță din valuri; (*despre ființe*) *iuvenum manus emicat in litus* VERG. un grup de tineri sare pe țărm, *saltu emicat in currum* VERG. dintr-o săritură se reped în car; 2 (*fig.*) a se înălța: *animus in cogitationes divinas emicat* SEN. sufletul se avîntă spre cugetări divine; 3 a se remarca, a ieși în evidență: *Agrippinae is pavor, quamvis vultu premeretur, emicuit ut* ... TAC. la Agrippina se remarca o astfel de frică, oricît se stăpînea, încît ..., *inter ceteros Themistoclis gloria emicuit* IUST. gloria lui Themistocle i-a pus în umbră pe ceilalți; [pf. *emicavi* QUINT., APUL.].

ēmigrātiō, *ōnis f.* emigrare DIG.

ēmigrō (*1*) *vi.* **a.** a pleca (din locuință, din țară), a se retrage; (*abs.*) a emigra: ~ *domo eius* CIC. a pleca din casa lui, ~ *domo* CIC. a emigra din țară, *huc ex illa domo praetoria emigrabat* CIC. aici se retrăgea din acel palat al pretorului, (*abs.*) *qui post hunc casum emigraverunt* SEN. după această nenorocire, aceștia au emigrat; (*fig.*) ~ *e vitā* CIC. a muri; (*oc. vt.*) *sese aedibus* ~ a-și lua tălpășița; **b.** (*tard.*) a se depărta: ~ *scripturas* TER. a se depărta de Sfintele Scripturi.

ēmīna, *ae f. v.* **hemina**

ēminātiō, *ōnis f.* amenințare PL. Capt. *799.*

ēminens, *ntis p. pr. v.* **emineo** // **adj.** 1 ieșit în afară, înalt, proeminent: *trabes paulo eminentiores quam parietes* CAES. grinzi ieșite mai în afară (lungi) decît pereții, *staturā fuit eminenti* SUET. (Caligula) avea o statură înaltă, *oculis eminentibus* CIC. cu ochii bulbucați (ieșiți din orbite), *eminentissimus mons* FLOR. muntele cel mai înalt, *nasus a summo eminentior* SUET. un nas mai proeminent în partea de sus, *alia eminentiora facere* QUINT. a picta unele părți mai în relief // **eminentia**, *ium n. pl.* părțile proeminente: *per inaequaliter eminentia rupis* LIV. prin locurile care se înălțau inegal ale stîncii rîpoase; 2 (*fig.*) eminent, distins, de seamă: *oratoria virtute eminentissimus* QUINT. cel mai de seamă prin calitățile oratorice // **ēminentēs**, *ium m. pl.* oamenii cei mai de seamă // **ēminentia**, *ium n. pl.* părțile cele mai de seamă ale unei opere literare.

ēminentia, *ae f.* 1 înălțare, proeminență, relief; (*oc.*) excrescență: ~ *culminum* APUL. înălțimea culmilor, *eminentiae similes verrucis* PLIN. excrescențe asemănătoare cu niște negi, *in umbris et in eminentiā* QUINT. în umbre și în ce este reliefat; 2 (*fig.*) superioritate, excelență: ~ *formarum* GELL. frumusețe fără pereche, ~ *cuiusque operis* VELL. excelența fiecărei opere.

ēmineō, *ēre, minuī vi.* 1 a se ridica (peste ce este în jur), a ieşi în afară, a se înălţa: *paulum moles aquā eminebat* CURT. digul se ridica puţin din apă, *ut non amplius digitis quattuor ex terra eminerent* CAES. astfel ca (ţăruşii) să nu se ridice din pămînt mai mult de patru degete, *columella e dumis eminens* CIC. o columnă mică ce se ridică din mărăcini, *per costas ferrum eminet* LIV. sabia iese afară printre coaste, *iugum directum eminens in mare* CAES. înălţimi muntoase în linie dreaptă care dau în mare; (*fig.*) *animus inclusus in corpore eminebit foras* CIC. sufletul închis în corp va ieşi afară, *animus in futura eminens* SEN. sufletul avîntîndu-se spre cele viitoare; 2 (*fig.*) a se arăta clar, a ieşi la lumină, a apărea, a se vădi: *quod quo studiosius absconditur, eo magis eminet* CAES. cu cît aceasta se ascunde mai cu grijă, cu atît iese mai mult la lumină, *toto ex ore crudelitas eminebat* CIC. din toată figura se vedea cruzimea, *desperatio in omnium vultu eminet* LIV. desperarea se vede bine pe faţa tuturor; 3 a se distinge, a fi mai presus, a avea întîietate: *Demosthenes unus eminet inter omnes in omni genere dicendi* TAC. singur Demosthene e mai presus decît toţi în orice gen de oratorie, *armis super omnes eminens* CURT. fiind mai presus decît toţi în arta războiului, *libenter de iis detrahunt, quos ~ vident altius* NEP. cu plăcere micşorează meritele celor pe care-i văd că sînt mai presus decît ei.

ēminiscor, *minisci, mentus sum vt. dep.* a născoci RH. HER.

ēminulus (*3*) *adj.* ieşit puţin în afară VARR.

ēminus *adv.* [*e + manus*] de departe, de la distanţă: *~ hastis aut comminus gladiis uti* CAES. a se folosi de departe de lănci sau de aproape de săbii, *fasces ~ iaciebant* CAES. aruncau torţe de la distanţă.

ēmīror, *ārī vt. dep.* a rămîne uimit de: *aspera nigris aequora ventis emirabitur* HOR. C. *1, 5, 8* va rămîne uimit în faţa apelor zbîrlite de vînturile care întunecă cerul.

ēmisceō, *ēre vt.* a vărsa (amestecînd), a amesteca MANIL.

ēmispērion *v.* **hemisphaerium**

ēmissārium, *iī n.* [*emitto*] canal de scurgere, descărcare, scurgere: *~ Fucini lacus* SUET. canal de scurgere a lacului Fucinus.

ēmissārius, *iī m.* [*emitto*] 1 agent, spion CIC.; (*oc.*) asasin plătit VELL.; 2 curier, mesager VULG.; 3 (*fig.*) lăstar lăsat viţei PLIN.; 4 (*tard.*) *equus emissarius* VULG. cal de prăsilă, armăsar; *caper ~* VULG. ţap ispăşitor.

ēmissīcius (*3*) *adj.* trimis să spioneze, iscoditor: *emissicii oculi* PL. ochi iscoditori.

ēmissiō, *ōnis f.* trimitere afară, aruncare; slobozire CIC.

ēmissor, *ōris m.* cel care aruncă în afară AUG.

ēmissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **emitto**

ēmissus[2], *ūs m.* slobozire, emitere LUCR.

ēmītescō, *ere vi.* a se face dulce, a se coace (*despre fructe*) COL.

ēmittō, *ere, mīsī, missūm vt.* 1 a trimite afară, a face să iasă: *~ equitatum pabulandi causa* CAES. a trimite (afară din tabără) cavaleria spre a se aproviziona cu furaje, *~ equites in hostem* CAES. a trimite călăreţi asupra duşmanului; 2 (*despre pers.*) a alunga: *~ aliquem ex domo* CIC. a alunga pe cineva din casă; 3 (*despre lucruri*) a arunca, a slobozi: *~ pila* CAES. (*sagittas* CURT.) a arunca lănci, săgeţi, *~ fulmina* CIC. a arunca fulgere, *~ in naves saxa ingenti pondere* LIV. a arunca asupra corăbiilor bolovani de o mare greutate; 4 **a.** a da afară: *~ aquam ex lacu Albano* LIV. a da afară apa din lacul alban, *emittit nebulam amnis* PLIN. apa rîului dă o negură, *~ folia* PLIN. a da (scoate) frunze, *emittit brachia hedera* PLIN. iedera dă nişte braţe, *ulmi emittuntur in ramos* PLIN. ulmii cresc în ramuri, *emittunt odorem rosae* PLIN. trandafirii emană un miros, *~ vocem* LIV. a scoate un cuvînt, *~ animam* PL. a-şi da sufletul, *~ sanguinem venis* PLIN. a scoate sînge din vine; **b.** (*spec.*) a publica, a da la iveală: *~ librum* SUET. a publica o carte, *~ elegos* HOR. a publica versuri elegiace; 5 a lăsa să plece, a lăsa liber, a elibera: *~ aliquem noctu per vallum* CAES. a-l lăsa să plece pe cineva noaptea străbătînd fortificaţia, *~ (de) carcere* CIC. a elibera din închisoare, *~ ex vinculis* CIC. a elibera din lanţuri, *~ aliquem sub iugum* LIV. a elibera pe cineva trecîndu-l pe sub jug; *manu emittere aliquem = manu mittere* a elibera de sub autoritatea stăpînului, a părintelui: *domini eorum quos Sempronius manu emiserat* LIV. stăpînii acelora pe care Sempronius îi eliberase din sclavie, *filium manu emisit* SUET. Vit. 6 şi-a emancipat fiul; 6 a lăsa să scape, a lăsa să cadă: *~ caseum ore* PHAEDR. a-i scăpa caşul din gură, *~ scutum manu* CAES. a lăsa să-i cadă scutul din mînă; (*fig.*) *~ hostem de (e) manibus* LIV. a lăsa să-i scape duşmanul din mîini, *emissa de manibus res est* LIV. afacerea i-a scăpat din mîini.

emō, *ere, ēmī, emptum vt.* 1 a cumpăra: *~ tabulas, signa* SALL. a cumpăra tablouri, statuete, *empti dentes* MART. dinţi falşi, *~ domum de aliquo* CIC. a cumpăra o casă de la cineva, *~ puellam ab aliquo* TER. a cumpăra o fată de la cineva, *~ agrum sua pecuniā* TAC. a cumpăra un ogor cu banii săi, *~ tanti, quanti, minoris, pluris* CIC. a cumpăra cu atît, cu cît, cu mai puţin, cu mai mult, *~ minimo* CIC. a cumpăra foarte ieftin, *~ parvo, magno* CIC. a cumpăra ieftin, scump, *~ asse panem* PETR. a cumpăra pîine cu un as, *~ tam salubriter* PLIN. IUN. a cumpăra atît de avantajos // **empta**, *ae f.* femeie cumpărată, sclavă // **ementes**, *ium m. pl.* cumpărătorii // **emptum**, *i n.* cumpărare: *constat ex empto et vendito* SEN. (tîrgul) constă din cumpărare şi din vînzare; **b.** (*fig.*) a dobîndi, a cîştiga: *empta dolore voluptas* HOR. plăcerea care se plăteşte cu durere, *aeternum nomen sanguine ~* OV. a-şi dobîndi prin sînge o glorie eternă; 2 a cîştiga de partea sa (*prin bani, daruri*), a cumpăra: *~ sententias (iudicum)* CIC. a cumpăra cu bani sentinţele judecătorilor, *~ animos militum* TAC. a-şi atrage (corupînd) sentimentele soldaţilor, *pax empta* CIC. pace cumpărată, *~ percussorem in aliquem* CURT. a tocmi cu bani un ins care să asasineze pe cineva.

ēmoderor, *ārī vt. dep.* a potoli OV.

ēmodulor, *ārī vt. dep.* a intona, a cînta OV.

ēmōlīmentum, *ī n.* construcţie mare COD. TH.
ēmōlior, *īrī, ītus sum vt. dep.* 1 a ridica morman (de): *infesti (venti) fretum emoliuntur* SEN. Ag. *476* vînturile haine ridică noian de apă; 2 a da afară cu efort COL. *8, 5, 21*; 3 (*fig.*) a duce pînă la capăt; ~ *negotium* PL. a veni de hac unei greutăţi.
ēmolitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **emolo**
ēmōlītus[2] (*3*) *p. pf. v.* **emolior**
ēmollescō, *ere vi.* a se muia RUF.
ēmolliō (*IV*) *vt.* 1 a muia: *umor arcus fundasque emolliverat* LIV. umezeala (ceţii) muiase arcurile şi praştiile; 2 (*fig.*) a îndulci, a îmblînzi: ~ *colores* PLIN. a face culorile mai dulci, ~ *mores* OV. a îmblînzi moravurile; 3 (*peior.*) a moleşi, a slăbi: *hostis emollitus amoenitate Asiae* LIV. duşmanul moleşit de traiul dulce din Asia, ~ *auctoritatem* AUR. VICT. a slăbi autoritatea cuiva.
ēmolō, *ere, ui, itum vt.* a măcina în întregime PERS.; (*fig.*) a produce AMBR.
ēmolumentum, *ī n.* cîştig, avantaj, folos: ~ *pacis* TAC. binefacerile păcii, *emolumenta rerum* CIC. cîştiguri materiale, *emolumento esse alicui* CIC. a fi de folos cuiva; (*oc.*) răsplată: *hiems emolumentum patrati belli contulit* VELL. venirea iernii a adus cu sine răsplata terminării cu bine a războiului.
ēmoneō, *ēre vt.* a avertiza, a preveni CIC.
ēmorior, *morī, mortuus sum vi. dep.* 1 a muri (de-a binelea), a muri: *Iam morior — Haud te sinam emori, nisi argentum mihi reditur* PL. Most. N-am să-ţi dau voie să mori de tot, dacă nu-mi dai banii înapoi, ~ *in alicuius complexu* CIC. a-şi da viaţa în braţele cuiva; (*prov.*) *verba facit emortuo* PL. Poen. *840* vorbeşte cu un mort (de-a surda, în vînt); (*despre lucruri*) *terra emoriens* CURT. pămînt care-şi pierde toată vlaga, *carbo emoriens* PLIN. cărbune care se stinge încet-încet, *membrum emoritur* CELS. un membru paralizează; 2 (*fig.*) a se stinge, a pieri: *quorum laus emori non potest* OV. a căror glorie nu poate pieri, *hoc vocabulum emortuum* AUG. acest cuvînt care a dispărut; [arh. inf. *emorīrī* TER.].
ēmortuālis (*2*) *adj.* de moarte PL.
ēmortuus (*3*) *p. pf. v.* **emorior**
ēmōtus (*3*) *p. pf. v.* **emoveo**
ēmoveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* 1 a ridica (din loc), a scoate, a goni, a îndepărta: ~ *multitudinem e foro* LIV. a îndepărta mulţimea din for, ~ *aliquos senatu* LIV. a-i îndepărta pe unii din senat, ~ *Antiochum ultra iuga Tauri* LIV. -la respinge pe Antiochus dincolo de munţii Taurus, ~ *postes cardine* VERG. a scoate uşile din ţîţîni; (*spec.*) ~ *coxam* VEG. a-şi scrînti coapsa, *mens emota* SEN. minte scrîntită; (*fig.*) ~ *curas* VERG. a alunga grijile; 2 (*oc.*) a răsturna: ~ *solum* COL. a răsturna brazdele (a săpa pămîntul), *emota tridenti fundamenta* VERG. temeliile răsturnate cu tridentul.
Empedoclēs, *is m.* (ac. *-ea* şi *-en*) filozof din Agrigent // **Empedoclēus** (*3*) *adj.* al lui Empedocles // **Empedoclēa** *n. pl.* doctrina lui Empedocles.
emphasis, *is (eos) f.* (ac. *-im* şi *-in*; abl. *-i*) (*ret.*) emfază (*figură prin care cuvintele lasă să se înţeleagă mai mult decît exprimă*) QUINT. *8, 2, 11*.
emphractus (*3*) *adj.* acoperit (*despre nave*) ULP.
emphragma, *atis n.* (*med.*) obstrucţie VEG.
emphyteuma, *atis n.* (*jur.*) teren dat în arendă pe termen lung COD. IUST.
emphyteusis, *is f.* (*jur.*) închiriere emfiteotică (pe termen lung) COD. IUST.
emphyteuta, *ae m.* locatar pe termen lung al unui teren arendat, emfiteot.
emphyteuticālis (*2*) *adj. v.* **emphyteuticus**
emphyteuticārius (*3*) *adj.* emfiteotic (*v. infra*) // **emphyteuticārius,** *iī m.* cel care are o arendă emfiteotică COD. IUST.
emphyteuticus (*3*) *adj.* emfiteotic, pe termen lung COD. IUST.
ēmpīrica, *ae* şi **empīricē,** *ēs f.* medicină empirică (bazată pe experienţă) PLIN.
empīricus, *ī m.* medic empiric CIC. // **empīrica,** *ōrum n. pl.* scrieri de medicină empirică, doctrină empirică PLIN.
emplastrātiō, *ōnis f.* altoi în ochi COL.
emplastrō, *āre, ātum vt.* a altoi în ochi COL. ş.a.
emplastrum, *ī n.* plasture; doctorie de uns CAT., CELS.; bucăţică de scoarţă aplicată pe un altoi în ochi dat cu unsoare COL.
emplecton, *ī n.* zid de umplutură (*mod de construcţie în care spaţiul dintre doi pereţi frontali este umplut cu piatră spartă şi cu mortar*) VITR.
empleuros, *on adj.* cu şolduri largi LUCIL.
emponēma, *atis n.* (*judic.*) îmbunătăţire la o proprietate funciară.
emporētica charta *f.* hîrtie de ambalaj PLIN.
Emporia, *ōrum n. pl.* nume de localităţi din golful Syrta Mică (*pieţe comerciale cartagineze*).
Emporiae, *ārum f. pl.* Emporia (*oraş comercial în colţul nord-estic al Hispaniei Tarraconeze; azi, Ampurias*) // **Emporitānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Emporiae.
emporium, *iī n.* piaţă de mărfuri, tîrg; antrepozit CIC., LIV.
emporos (-us), *ī m.* negustor PL.
empta, *ae f.* sclavă (cumpărată) PROP.
emptīcius (*3*) *adj.* cumpărat, de cumpărat VARR., PETR.
empticus (*3*) *adj.* cumpărat FORT.
emptiō, *ōnis f.* 1 cumpărare: ~ *agrorum* TAC. cumpărarea ogoarelor, ~ *equina* VARR. cumpărare de cai; 2 obiect cumpărat, cumpărătură: ~ *nova* PLIN. IUN. o nouă cumpărătură; 3 (*jur.*) contract de vînzare-cumpărare DIG.
emptitō (*I*) *vt.* a tot cumpăra PLIN. IUN.
emptor, *ōris m.* cumpărător: *emptores bonorum* CIC. cumpărătorii bunurilor; (*jur.*) ~ *familiae* SUET. cumpărător simulat căruia un cetăţean îi lasă prin procedura testamentului *per aes et libram* patrimoniul său şi care trebuie să execute voinţa testatorului.
emptrix, *īcis f.* cumpărătoare COD. IUST.
empturiō, *īre vi.* a arde de dorinţa de a cumpăra VARR.
emptus (*3*) *p. pf. v.* **emo** // **emptum,** *ī n.* cumpărare; contract de cumpărare CIC.
Empusa, *ae f. 1*) fantasmă înfricoşătoare care lua tot felul de forme hidoase, trimisă de Hecate pentru a-i

înspăimînta și pedepsi pe oameni; *2*) zeița Hecate însăși.
empyrius (*3*) *adj.* (*mitol.*) al empireului AUG.
ēmugiō, *īre vt.* a rosti răcnind (ca și cum ar mugi) QUINT.
ēmulceō, *ēre vt.* a îmblînzi de tot, a potoli AMBR.
ēmulgeō, *ēre, mulsum vt.* 1 a mulge pînă la ultima picătură; 2 (*fig.*) a sorbi de tot, a seca; *palus emulsa* CAT. mlaștină secată.
ēmunctiō, *ōnis f.* suflatul nasului QUINT.
ēmunctōria *n. pl.* forfecuțe pentru tăiat mucurile la feștile VULG.
ēmunctus (*3*) *p. pf. v.* **emungo** // **adj.** (cu nasul suflat) cu nas fin, de bun-gust, subtil, inteligent: *senex naris emunctae* PHAEDR. bătrîn cu nasul fin; *Attici emuncti* QUINT. atticii cu gust fin.
ēmundātiō, *ōnis f.* purificare TERT.
ēmundātor, *ōris m.* purificator HILAR.
ēmundō (*I*) *vt.* a curăța; a purifica COL., SEN. ș.a.
ēmungō, *ere, nxī, nctum vt.* 1 a șterge nasul: *se* ~ sau *emungi* a-și șterge nasul, *cubito se* ~ RH. HER. a-și șterge nasul cu cotul; 2 (*fig.*) a escroca (pe cineva de ...): *emunxi argento senes* TER. i-am curățat pe bătrîni de bani, *miserum me auro esse emunctum!* PL. vai de mine, mi-au suflat (șterpelit) aurul!, *emuncto Simone* HOR. A. P. *238* Simon fiind tras pe sfoară.
ēmūniō (*IV*) *vt.* 1 a ridica (o construcție de zid, ca fortificație): *murus supra ceterae modum altitudinis emunitus* LIV. zid ridicat ca fortificație peste nivelul restului înălțimii, *locus arcis in modum emunitus* LIV. loc fortificat ca o cetățuie; 2 (*fig.*) a întări, a pune în siguranță: *emuniit obice postes* VERG. a întărit ușile cu pietre, ~ *vites ab iniuria pecoris caveis* COL. a apăra prin șanțuri vița de paguba produsă de oi, ~ *animum adversus hunc metum* SEN. a-și întări sufletul împotriva acestei temeri; 3 a tăia un drum prin ...: ~ *silvas ac paludes* TAC. a croi un drum prin păduri și mlaștini; 4 a garnisi, a împodobi STAT.
ēmuscō, *āre vt.* a curăța de mușchi (*arborii*) COL.
ēmussitātus (*3*) *adj.* (*v. amussis*) tras la linie, fără cusur; desăvîrșit PL. Mil. *632*.
ēmūtātiō, *ōnis f.* schimbare QUINT.
ēmūtō, *āre* (*āvī*), *ātum vt.* a schimba complet QUINT.
emys, *ydis f.* (specie de) broască-țestoasă (de apă dulce) PLIN.
en *interj.* 1 iată: (*cu nom.*) *en causa cur* ... CIC. iată motivul pentru care ..., *en foederum interpretes* CIC. iată (cine sînt) interpreții tratatelor!, (*rar cu ac.*) *en causam cur* ... CIC. iată motivul pentru care ...; *en quis conserimus agros* VERG. iată pentru cine am semănat ogoarele!; 2 (*part. interog.*) oare: *en umquam aspiciam?* PL. te voi mai vedea oare vreodată?, *en quid ago?* VERG. oare ce fac acum?; 3 (*arh.*) *ellum, ellam* = *en illum, en illam* iată pe acela, iată pe aceea.
enallagē, *ēs* și **enallaxis**, *is f.* (*ret.*) enalagă (*schimbare a părților de vorbire între ele*).
energīa, *ae f.* descriere pitorească, hipotipoză ISID.
ēnārius (*3*) *adj.* fără nas SERV.
enarmonius (*3*) *adj.* (*muzic.*) enarmonic: *enarmonicum genus modulandi* MACR. sistem tonal enarmonic (*în care semitonurile la tetracord erau urmate de două sferturi de ton și o terță mare*).
ēnarrābilis (*2*) *adj.* care se poate exprima, reprezenta, descrie VERG., QUINT.
ēnarrātē *adv.* în amănunt, pe larg GELL.
ēnarrātiō, *ōnis f.* explicare, interpretare (orală), expunere: ~ *poetarum* QUINT. interpretarea poeților, ~ *syllabarum* SEN. explicarea cantității silabelor, ~ *sermonis* LACT. redarea vorbelor cuiva.
ēnarrātīvus (*3*) *adj.* expozitiv DIOM.
ēnarrātor, *ōris m.* cel care explică amănunțit, comentator GELL.
ēnarrō (*I*) *vt.* a expune amănunțit, a explica: ~ *alicui somnum* CIC. a povesti cuiva un vis, ~ *poëmata* QUINT. a explica poeziile.
ēnāscor, *nāscī, nātus sum vi. dep.* a se naște din ..., a crește din ..., a ieși, a apărea: *ex arbore enata suboles* SUET. mlădiță crescută dintr-un copac, *inter enata humo virgulta* TAC. printre arbuști ieșiți din pămînt, *medio alveo enata insula* CURT. insulă care se ridică din mijlocul albiei rîului.
ēnatēr, *eris m.* cel care o ia în căsătorie pe soția fratelui decedat.
ēnatō (*I*) *vi.* a scăpa înotînd, a se salva înotînd: ~ *naufragio* VITR. a scăpa înot dintr-un naufragiu; (*fig.*) a ieși dintr-o încurcătură, a se salva CIC. Tusc. *5, 87*.
ēnātus (*3*) *p. pf. v.* **enascor**
ēnāvigō (*I*) 1 *vi.* a se îmbarca pe o corabie, a-și lua vînt spre: *Rhodum enavigavit* SUET. s-a îmbarcat spre Rhodos; (*fig.*) a scăpa din ..., a se descurca: *tamquam e cotibus enavigavit oratio* CIC. vorbirea și-a luat vînt ca o corabie care a scăpat de niște stînci; 2 *vt.* a străbate o apă cu corabia: *unda omnibus enaviganda* HOR. apa pe care toți trebuie s-o străbatem.
encaenia, *ōrum n. pl.* serbarea sfințirii unui templu AUG.
encaeniō, *āre vt.* a inaugura AUG.
encanthis, *idis f.* excrescență cărnoasă la colțul ochiului CELS.
encarpa, *ōrum n. pl.* (*arhit.*) festoane, ghirlande VITR.
encaustica, *ae f.* encaustică (*arta de a picta cu culori topite la foc în ceară*) PLIN.
encausticus (*3*) *adj.* encaustic PLIN.
encaustum, *ī n.* 1 pictură în ceară topită și culori PLIN.; 2 (*tard.*) *encaustum* sau *encaustum sacrum* cerneală roșie pentru parafă (rezervată împăratului) COD. TH.
encaustus (*3*) *adj.* făcut prin encaust MART. ș.a.
encautārium, *iī n.* arhivă publică COD. TH.
encautum, *ī. v.* **encaustum 2**
Enceladus, *ī m.* gigant trăsnit de Iupiter și vîrît sub muntele Etna.
enchīridion, *iī n.* manual DIG.
enchōrius (*3*) *adj.* indigen AMBR.
enchȳmos *v.* **encymos**
enclima, *atis n.* înclinația ecuatorului pe orizontală VITR.
encliticus (*3*) *adj.* enclitic PRISC. // **encliticum**, *ī n.* particulă enclitică PRISC.

encolpiae, *ārum m. pl.* vînturi care se ridică în golfuri și strîmtori APUL.
encombōma, *atis n.* șorț (*cu pieptar și bretele*) VARR.
encōmiographus, *ī m.* panegirist FRONT.
Encratītae, *ārum m.* sectă gnostică (abstinenți) HIER.
encyclia, *ōrum n. pl.* circulară, scrisoare enciclică CASSIOD.
encyclios, *on adj.* care cuprinde totul, complet, total: ~ *disciplina* VITR. întregul ciclu al științelor, instrucție enciclopedică.
encȳmos, *on adj.* plin de suc PLIN.
encȳtus (enchytus), *ī m.* (un fel de) prăjitură CAT.
endelechīa, *ae f. v.* **entelechia**
endo (*arh.*) = **in**
endoplōrō, *āre* (*arh.*) = **imploro**
endovolō, *āre* (*arh.*) = **involo**
endromidātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu o endromidă (*v. infra*) SID.
endromis, *idis f.* endromidă (*un fel de halat gros de lînă în care se înfășura cineva după baie sau după exerciții gimnastice*) MART., IUV.
Endymiōn, *ōnis m.* tînăr frumos din Caria, iubit de Selene, zeița lunii (*care l-a dus pe muntele Latmos și l-a cufundat într-un somn neîntrerupt*); *Endymionis somnus* CIC. somn veșnic; (*fig.*) tînăr iubit, un Endymion // **Endymiōnēus** (*3*) *adj.* al lui Endymion.
enecātrix, *īcis f.* ucigătoare TERT.
ēnecō (ēnicō), *āre, necuī, nectum vt.* **1** (*propr. mai rar*) a ucide, a răpune: *puer ambos angues enicat* PL. copilul omoară amîndoi șerpii, *praefervidi balnei vapore enecatur* TAC. este omorît în aburii unei băi supraîncălzite; (*despre o plantă*) ~ *ervum* PLIN. a înăbuși lintea în creșterea ei; **2** (*fig. frecv.*) a omorî, a da gata: *enectus fame* CIC. mort de foame, (*abs.*) *pleni enectine simus* CIC. dacă sîntem sătui sau morți de foame, *enectus siti Tantalus* CIC. Tantalus, mort de sete, *bos est enectus arando* HOR. boul e sfîrșit de forțe arînd, ~ *aliquem iurgio* PL. a omorî pe cineva cu mustrările, ~ *aliquem rogando* TER. a da gata pe cineva cu întrebările, *quor me enicas?* TER. de ce mă torturezi?, *vel enica* PL. omoară-mă, dacă vrei; [pf. *enicavi* PL., *enicasso* PL. = *enecavero*].
energēma, *atis n.* lucrare, influență, acțiune (asupra cuiva); (*spec.*) posedare (de către spiritul rău) TERT.
energīa, *ae f.* forță, energie HIER.
energima, *atis v.* **energēma**
energūmenos, *ī m.* posedat de diavol, apucat CASSIAN.
ēnervātiō, *ōnis f.* slăbire a forței, sleire ARN.
ēnervātus (*3*) *p. pf. v.* **enervo** // **adj.** fără vlagă: *homines enervati* CIC. oameni lipsiți de vlagă, *mollis et enervata oratio* CIC. vorbire moale și fără nerv // **ēnervātus**, *ī m.* eunuc CLAUD.; desfrînat AUR. VICT.
ēnervis (*2*) *adj.* fără vlagă, lînced TAC.; (*oc.*) efeminat, moleșit de plăceri CIC.
ēnervō (*1*) *vt.* a tăia tendoanele (vinele); (*fig.*) a slăbi de puteri: ~ *poplites securi* APUL. a tăia (unui animal) vinele de la picioare cu securea, *enervatus* EUTR. castrat; (*fig.*) *non plane me enervavit senectus* CIC. bătrînețea nu mi-a luat toate puterile, ~ *corpora animosque* LIV. a moleși trupurile și sufletele, ~ *incendium belli* CIC. a reduce pîrjolul războiului.
ēnervus (*3*) *v.* **enervis**
Enetī, *ōrum m. pl.* *1*) eneții (*popor din Paphlagonia*); *2*) nume dat de greci veneților.
Engonasi (-sin) *indecl.* constelația „Îngenunchiatului" (a lui Hercules) CIC.
Enguīnus (*3*) *v.* **Engyon**
Engyon, *iī n.* oraș în nordul Siciliei (*vestit printr-un templu al Cybelei*) // **Enguīnus** (*3*) *adj.* din Engyon // **Enguīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Engyon.
enhaemon, *ī n.* hemostatic (*leac pentru oprirea sîngelui*) PLIN.
enharmonicus (*3*) *și* **enharmonios**, *on adj. v.* **enarmonicus**
enhydris, *idis f.* (un fel de) șarpe-de-apă AMM.
ēnicō *v.* **eneco**
enim *adv.* și *conj.* (*în latina clasică, era așezat în mod obișnuit după primul cuvînt al propoziției sau după mai multe legate între ele; la preclasici, de ex. Plautus, Terentius, și izolat la scriitori tîrzii, de ex. Apuleius, era așezat liber*) **1** (*confirmînd o afirmație din prop. precedentă*) da, este adevărat, într-adevăr, desigur: *Te uxor aiebat tua me vocare — Ego ~ vocari iussi* TER. Nevastă-ta îmi spunea că mă chemi — Da, i-am spus să te cheme, *non ~ possum, quin exclamen* PL. într-adevăr, nu pot să nu strig, *in his est ~ aliqua securitas* CIC. aceștia se bucură, într-adevăr, de o oarecare siguranță, *quam pius Aeneas tibi ~, tibi, maxima Iuno, mactat* VERG. pe care Aeneas ție, ție într-adevăr, ți-o jertfește, mărită Iunona; *at ~* da, dar, *sed ~* dar într-adevăr; **2** (*explicînd sau motivînd o afirmație anterioară*) de fapt, în realitate; căci: *vidit magno se fore in periculo; magnam ~ secum pecuniam portabat* NEP. și-a dat seama că va fi într-o mare primejdie; de fapt, avea la el o mare sumă de bani, *Quid tute tecum? Nihil ~* PL. ce tot bodogănești acolo? — Nimic, de fapt; *duo sunt ~ divinandi genera* CIC. în realitate, există două feluri de prevestire a viitorului; (*în paranteză*) *sumus natura, ut antea dixi* (*dicendum est ~ saepius*) *studiosissimi honestatis* CIC. sîntem, prin firea noastră, precum am spus mai înainte (în realitate, ar trebui s-o spun și mai mult), foarte doritori de a săvîrși binele, *quas ut vidisset, exclamavisse ut bono essent animo; videre ~ se hominum vestigia* CIC. pe care (forme geometrice), îndată ce le-a văzut, a strigat să fie liniștiți, căci vede urme omenești; (*arătînd ironie*) *Tu ~ repertu's Philocratem qui superes veriverbio!* Evident, pe tine te-au găsit să-l întreci pe Philocrates în spunerea adevărului!; (*invitînd la desfășurarea argumentării*) *Quid potest esse valentius ...? Audiamus ~ Platonem* CIC. Ce poate fi mai capabil ...? Ei bine, să-l ascultă, pe Platon.
enimvērō (enim vērō) *adv.* **1** (*afirmare*) fără îndoială, de fapt, în realitate: *ita enimvero* PL. da, fără îndoială, ~ *Chremes nimis graviter cruciat adulescentulum* TER. trebuie să spun că Chremes chinuie prea rău băiatul; **2** (*opoziție*) dar adevărat este că, dar în realitate: *quem* (*Augustum*) *metuebat. Enimvero au-*

dita mutatione principis TAC. Augustus de care se temea. Dar de îndată ce a aflat de schimbarea împăratului ..., *verum enimvero* SALL. dar, de fapt.

Enīpeus, *eī m.* (voc. *-eu*) *1*) rîu în Thessalia; *2*) rîu în Macedonia.

ēnīsē *adv. v.* **enixe**

ēnīsus[1] *şi* **ēnīxus** (*3*) *p. pf. v.* **enitor**

ēnīsus[2], *ūs m. v.* **enixus**[2]

ēniteō, *ēre, tuī vi.* **1** a luci, a străluci: *enituit impulso vomere campus* VERG. cîmpul luceşte după ce plugul a intrat în el, *enitet caelum* GELL. înseninat, cerul rîde; **2** (*fig.*) a se arăta în toată strălucirea: *in eis orationibus enituerat Demosthenes* CIC. Demosthene apăruse în culmea strălucirii în aceste cuvîntări (Filipicele).

ēnitescō, *ere, tuī vi.* **1** a începe să strălucească, a luci; a străluci: *ut* (*oculi*) *hilaritate enitescant* QUINT. încît ochii strălucesc de bucurie, *enitescis pulchrior* HOR. eşti şi mai strălucitor de frumoasă; **2** (*fig.*) a străluci: *ubi virtus ~ posset* SALL. unde calităţile lui să se poată manifesta strălucit.

ēnitor, *nītī, nīsus* (*nīxus*) *sum vi.* şi *vt. dep.* **1** a se strădui să iasă, a-şi face drum cu greutate, a ieşi cu mare efort: *per ingruentem multitudinem enituntur* TAC. îşi fac drum cu greu prin mulţimea care se îmbulzeşte, *enisae* (*sunt*) *legiones in aperta et solida* TAC. legiunile au ieşit cu greu la locuri deschise şi uscate; **2** a reuşi să se urce, a răzbi: *~ in verticem montis* CURT. a ajunge urcînd în vîrful muntelui, (*abs.*) *ut non facile eniterentur* CAES. încît răzbeau urcînd cu greutate, (*fig.*) *nihil tam alte quo virtus non posset ~* CURT. nu există culme la care virtutea n-ar putea ajunge; (*vt. rar*) a se urca în vîrf, a escalada: *~ obiectum aggerem* TAC. a escalada întăritura din faţa lor; **3** a se strădui, a-şi da silinţa: *~ ut tueatur dignitatem* CIC. a-şi da silinţa să-şi apere demnitatea, *enitimini ne ego videar* SALL. daţi-vă silinţa să nu se pară că eu ...; *eniti in aliqua re* CIC. a se strădui cu ceva, *~ ad dicendum* CIC. a-şi da toată silinţa la arta vorbirii, (*pas.*) *ab isdem enisum est, ne decretum fieret* SALL. s-a depus efort de către aceiaşi oameni să nu se facă o decizie; **4** (*vt.*) a naşte, a făta: *coniux sex partus enixa* TAC. soţie care a avut şase naşteri, (*abs.*) *Andromache servitio enixa* VERG. Andromache care a născut în sclavie, *ne spatio quidem ad enitendum dato* TAC. fără măcar să-i lase timp să nască, (*sens pas.*) *quod in luco Martis enixi sunt* IUST. fiindcă au fost născuţi în dumbrava lui Marte.

ēnīxē *adv.* cu efort, cu energie, din toate puterile PL., CIC.

ēnixim *adv.* cu efort SISENN.

ēnixus[1] (*3*) *p. pf. v.* **enitor** // **adj.** intens, stăruitor, zelos: *enixo studio* LIV. cu zel neobosit, *opera enixior* SEN. lucrare făcută mai stăruitor.

ēnixus[2], *ūs m.* naştere, fătare PLIN.

Enna, Ennensis *etc. v.* **Henn...**

ennaetēris, *idis f.* perioadă de nouă ani CENS.

enneachordus (*3*) *adj.* cu nouă coarde BOETH.

enneacrūnos, *on adj.* care are nouă izvoare PLIN.

enneadecaetēris, *idis f.* perioadă de nouăsprezece ani AMBR.

enneadicus (*3*) *adj.* din nouă în nouă ani FIRM.

enneapharmacus (*3*) *adj.* (*medicament*) compus din nouă ingrediente CELS.

enneaphtongos, *on adj.* care dă nouă sunete MART. CAP.

enneas, *adis f.* număr de nouă; nouă zile CENS.

Ennensis *v.* **Henn...**

Enniānista, *ae m.* imitator al lui Ennius GELL.

Enniānus (*3*) *adj.* ennian, al lui Ennius SEN.

Ennius, *iī m.* Quintus Ennius (*mare poet din epoca preclasică, născut în anul 239 la Rudiae în Calabria, autor ale epopeii* Annales *în optsprezece cărţi şi a multor tragedii, comedii, satire, poezii filozofice; a introdus hexametrul în poezia latină*).

Ennodius, *iī m.* scriitor eclesiastic (*anii 473–521, episcop de Pavia*).

ennoea, *ae f.* idee, reprezentare TERT.

Ennosigaeus, *ī m.* „Care zguduie pămîntul" (*epitet al lui Neptun*) IUV.

ēnō (*I*) **1** *vi.* a ieşi înot, a se salva înot: *~ in terram* CIC. a ieşi înot la ţărm; (*poet.*) a zbura (tăind văzduhul): *Daedalus enavit ad Arctos* VERG. Daedalus zbură către cele două Urse; **2** *vt.* a străbate (o apă) SIL., VAL. FL.

ēnōdābilis (*2*) *adj.* care se poate descurca, explicabil AMBR.

ēnōdātē *adv.* clar, lămurit: *~ narrare* CIC. a povesti clar.

ēnōdātiō, *ōnis f.* explicare, lămurire CIC.; (*spec.*) explicare etimologică, etimologie CIC. Nat. *3, 62.*

ēnōdātor, *ōris m.* cel care dezleagă, cel care lămureşte TERT.

ēnōdātus (*3*) *p. pf.* şi *adj.* **1** căruia i s-au scos nodurile CAT.; **2** clar, lămurit: *sententiae multo enodatiores* AUG. idei cu mult mai lămurite.

ēnōdis (*2*) *adj.* **1** fără noduri, neted: *enodes trunci* VERG. trunchiuri de copaci netede; **2** (*fig.*) fără încurcături, fără complicaţii, clar, lămurit PLIN. IUN.

ēnōdō (*I*) *vt.* **1** a curăţa de noduri (*arborii, viţa*): *~ vitem* CAT., *~ summas virgas falce* COL. a curăţa viţa, a curăţa capetele nuielelor cu cosorul; **2** a deznoda, a dezlega: *~ arcum* APUL. a dezlega arcul (*deznodîndu-i coarda*); **3** (*fig.*) a lămuri, a explica: *~ scriptorum sententias* GELL. a explica ideile scriitorilor, *~ nomina* CIC. a explica (etimologic) cuvintele.

ēnormis (*2*) *adj.* [*e + norma*] **1** neregulat: *enormes vici* TAC. cartiere neregulate, *~ toga* QUINT. togă demodată; **2** care depăşeşte proporţiile normale, foarte mare, foarte lung, enorm: *enormes hastae* TAC. suliţe enorme, *~ loquacitas* PETR. o locvacitate fără sfîrşit.

ēnormitās, *ātis f.* **1** neregularitate QUINT.; **2** proporţii enorme, mărime, grosime nemăsurată, enormitate SEN. ş.a.

ēnormiter *adv.* **1** neregulat SEN.; **2** nemăsurat, enorm, excesiv PLIN. ş.a.

ēnōtescō, *ere, notuī* a deveni cunoscut, a se face cunoscut: *eloquentia per gentes ~* SEN. a-şi face un nume în lume prin elocinţă, *quod ubi enotuit* TAC. cînd s-a ştiut acest lucru.

ēnotō (*I*) *vt.* a trece în notele sale, a nota: *meditabar aliquid enotabamque* PLIN. IUN. meditam la ceva

și-mi notam (reflecțiile), ~ *figuras* PLIN. IUN. a nota desenînd formele observate.

enrythmicus *și* **enrythmus** (*3*) *adj.* sau **enrythmos**, *on adj.* (*2*) ritmat, ritmic MART. CAP.

ens, *ntis n.* tot ce există, lucru, ființă BOETH. // **entia** *n. pl.* cele ce există QUINT.

ensicula, *ae f.* pumnal CHARIS.

ensiculus, *i m.* șiș PL.

ensifer, *era, erum* și **ensiger**, *era, erum adj.* purtător de sabie OV.; epitet al constelației Orion OV.

ensis, *is m.* **1** sabie, spadă (*termen poetic sinonim cu* gladius) VERG. ș.a.; **2** (*fig.*) **a.** război, lupte: *late vagatus* ~ LUC. războiul întins pînă departe; **b.** puterea supremă, autoritatea regală LUC.; **c.** *Ensis* constelația Orion, nordul VAL. FL.

entelechīa, *ae f.* (*fil.*) entelehie, esență TERT. ș.a.

Entella, *ae f.* oraș în vestul Siciliei (*pe rîul Crimisus*) // **Entellīnus** (*3*) *adj.* din Entella // **Entellīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Entella.

Entellus, *ī m.* vestit pugilist (*fondator al orașului Entella*).

enterocēlē, *ēs f.* (*med.*) enterocel (*un fel de hernie intestinală*) PLIN.

enterocēlicus (*3*) *adj.* suferind de enterocel (*v. supra*) PLIN. ș.a.

entheātus (*3*) *adj.* inspirat de divinitate, posedat MART.

enthēca, *ae f.* **1** rezervă de bani, economii AUG.; **2** utilaje, materiale la o exploatare agricolă DIG.; **3** depozit, grînar public COD. TH.

enthēcātus (*3*) *adj.* pus la păstrare FULG.

entheus (*3*) *adj.* inspirat de o divinitate, posedat MART.; (*oc. act.*) care inspiră: *enthea mater* MART. Cybele, zeița inspiratoare.

enthȳmēma, *atis n.* reflexie, gîndire, raționament SEN. RH., IUV.; (*în logică*) entimemă QUINT.

enthȳmēsis, *is f.* concepție, gîndire TERT.

ēnūbilō (*I*) *vt.* [*e* + *nubilum*] **1** a lumina: ~ *vestibula lucernis* TERT. a lumina vestibulul cu lumînări; **2** (*fig.*) a scoate la lumină TERT., P. NOL.

ēnūbō, *ere, nūpsī, nūptum vi.* a se mărita (cu cineva din afară, din altă clasă socială sau din alt oraș), a ieși prin măritiș din clasa ei socială sau din orașul ei: *Verginiam, patriciam plebeo nuptam, quod e patribus enupsisset, sacris arcuerant* LIV. *10, 23, 4* pe Verginia, patriciană căsătorită cu un plebeu, o îndepărtaseră de la cele sfinte, fiindcă se exclusese prin căsătorie dintre patriciene, *vendere coniuges, extra filias, quae enupsisset* LIV. *26, 34, 3* a le vinde soțiile, în afara tinerelor care se măritaseră cu bărbați din alte orașe (ce nu se răzvrătiseră).

ēnucleātē *adv.* clar și simplu, limpede CIC. ș.a.

ēnucleātus (*3*) *adj.* simplu, curat, sobru: *enucleatum genus dicendi* CIC. stil simplu și clar, *enucleata suffragia* CIC. voturi curate (neinfluențate).

ēnucleō (*I*) *vt.* [*e* + *nucleum*] **1** a scoate sîmburele: *pruna enucleata* APIC. prune cărora li s-au scos sîmburii; **2** (*fig.*) a scormoni, a analiza, a examina: *haec enucleare non necesse est* CIC. nu e nevoie să disecăm atîta aceste chestiuni, *acu enucleata argumenta* CIC. argumente căutate cu acul (șicanare).

ēnūdātiō, *ōnis f.* dezgolire, dezvelire AMBR.

ēnūdō (*I*) *vt.* a despuia, a lăsa gol CASSIOD.

ēnumerātiō, *ōnis f.* **1** enumerare, înșirare: ~ *oratorum* CIC. enumerarea oratorilor, ~ *singulorum argumentorum* CIC. înșirarea tuturor argumentelor; **2** recapitulare, rezumat CIC.

ēnumerō (*I*) *vt.* **1** a număra (făcînd un total), a calcula: ~ *dies* CAES. a calcula zilele; **2** a enumera, trece în revistă, a recapitula: ~ *facta omnia* CIC. a enumera toate faptele, ~ *artium multitudinem* CIC. a trece în revistă mulțimea artelor.

ēnundinō, *āre vt.* a face negoț (cu) TERT.

ēnuntiātiō, *ōnis f.* **1** denunțare: *enuntiationes* AUR. VICT. denunțurile; **2** enunțare, exprimare: *finitio* (*est*) *rei propositae verbis enuntiatio* QUINT. *7, 3, 2* definirea este enunțarea prin cuvinte a chestiunii în cauză; **3** enunț (al unei judecăți) CIC. **4** pronunție M. VICT.

ēnuntiātīvus (*3*) *adj.* care exprimă SEN.; (*gram.*) expozitiv, enunțiativ DIOM.

ēnuntiātor, *ōris m.* cel care enunță, cel care exprimă AUG.

ēnuntiātrix, *īcis f.* cea care exprimă: *ars enuntiatrix* QUINT. arta exprimării (retorica).

ēnuntiātum, *ī n.* enunțare CIC., SEN.

ēnuntiātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **enuntio**

ēnuntiātus[2] abl. *-ū m.* pronunție M. VICT.

ēnuntiō (*I*) *vt.* **1** a aduce la cunoștință (un secret), a destăinui, a dezvălui: ~ *alicuius consilia hostibus* CAES. a dezvălui dușmanilor planurile cuiva, *res est Helvetiis per indicium enuntiata* CAES. lucrul le-a fost destăinuit helveților printr-un denunț, *Pausanias orare coepit non enuntiare* NEP. Pausanias începu să-l roage să nu-l denunțe, (*abs.*) *iure iurando, ne quis enuntiaret, inter se sanxerunt* CAES. s-au legat prin jurămînt ca nimeni să nu scoată o vorbă față de altcineva; **2** a enunța, a exprima prin cuvinte, a expune: *quicquid enuntiatur aut verum est aut falsum* CIC. tot ce se enunță este fie adevărat, fie fals, *sententiae breviter enuntiatae* CIC. maxime exprimate concis; (*oc.*) a pronunța: *litteras* QUINT. a rosti literele.

ēnuptiō, *ōnis f.* dreptul acordat unei femei de a se mărita în afara ginții proprii: ~ *gentis* LIV. părăsirea ginții proprii prin măritiș.

ēnūtriō (*IV*) *vt.* a face să crească (alimentînd): ~ *puerum* OV. a crește un copil, ~ *ingenia* QUINT. a face să progreseze talentele.

ēnūtrītiō, *ōnis f.* nutriment; (*fig.*) formare, cultivare HIER.

Enȳō, *ūs f.* numele grecesc al Bellonei (*zeița războiului*); (*fig.*) bătălie, luptă: *navalis Enyo* MART. luptă navală.

eō[1], *īre, iī* (*īvī*), *itum vi.* **1 a.** a merge: *eo ad forum* PL. merge către for, *i, domum!* PL. du-te acasă!, *i lictor* CIC. haide lictore, *i in crucem* PL. du-te de te spînzură, *i in malam rem!* TER. du-te la naiba!, *via qua Assoro itur Hennam* CIC. drumul prin care se merge de la Assorum la Henna, *ibam forte Viā Sacrā* HOR. mergeam întîmplător pe Via Sacra, ~ *cubitum* CIC. a merge să se culce, ~ *spectatum ludos* NEP. a merge să privească jocurile, *voltisne eamus visere* TER. vreți să mergem s-o vedem?, ~ *pedibus* LIV.

a merge pe jos, ~ *equis* (*in equis*) OV. a merge călare, ~ *curru* OV. a merge într-un car, ~ *puppibus* OV. a merge cu corăbiile, ~ *cum classe Pisas* LIV. a merge cu flota la Pisa, (*poet.*) *ibimus Afros* VERG. vom merge la africani, (*cu dat.*) ~ *viro* PROP. a merge la soț, (*cu ac.*) ~ *exsequias* TER. sau ~ *pompam funeris* OV. a urma un cortegiu funerar, (*cu obiect intern*) *nec meminit notas ire vias* PROP. nu-și mai aduce aminte să urmeze drumurile cunoscute, ~ *longam viam* VERG. a străbate un drum lung, *itque reditque viam* VERG. merge încoace și încolo; (*mil.*) a se îndrepta în marș: ~ *ad hostem* LIV. ~ *contra hostem* CAES. a porni la atac împotriva dușmanului, ~ *ad arma* CIC. sau *ad saga* LIV. a alerga la arme, a se pregăti de luptă, *prima luce ire* CIC. a porni în marș în zorii zilei, ~ *Bibracte* CAES. a porni asupra orașului Bibracte; (*jur.* sau *ofic.*) ~ *ad iudicem* LIV. a se prezenta în fața judecătorului, ~ *in ius* NEP. a se prezenta la judecată, ~ *in possessionem* CIC. a intra în posesiune, ~ *in duplum* CIC. a fi condamnat să plătească dublul sumei, (*pedibus*) ~ *in sententiam alicuius* a adera (a se alătura) la propunerea cuiva, a vota cu cineva, (*pedibus*) ~ *in sententiam aliquam* LIV. a adera la (a vota) o propunere, *ibatur in eam sententiam* LIV. era gata să adere la această propunere, *frequentes ierunt in alia omnia* CIC. cei mai mulți au fost de cu totul altă părere (au votat împotrivă), ~ *in consilium* CIC. a se retrage spre a chibzui; (*cu nume de lucru sau abstract ca subiect*) *ex multo cibo alvus non it* CAT. de multă mîncare, stomacul nu merge (bine), *per artus sudor iit* VERG. sudoarea îi scaldă corpul, *it sanguis naribus* LUCR. sîngele îl podidește pe nas; *it hasta per tempus utrumque* VERG. sulița îi străbate amîndouă tîmplele, *Euphrates ibat iam mollior* VERG. Eufratul curgea acum mai liniștit, *trabes impendent* ~ LUCR. grinzile (caselor) amenință s-o ia la vale (să se prăvălească), *it clamor caelo* VERG. strigătul se înalță pînă la cer, *it rumor per oppida* OV. zvonul se răspîndește prin orașe, *ibit in saecula fuisse principem cui* ... PLIN. IUN. va merge veac după veac vorba că a existat un împărat căruia ...; b. (*oc.*) *1*) a crește, a ajunge să fie ...: *donicum videris in semen ire* (*asparagum*) CAT. pînă ce vezi că sparanghelul dă să încolțească, *sanguis it in succos, in magnos brachia ramos* OV. sîngele se preface în sevă, brațele în ramuri mari; *2*) (*comerc.* = *vēnire*) a se vinde cu un anumit preț; *singulas vehes fimi denario* ~ PLIN. ca fiecare transport de bălegar să se vîndă cu un dinar; (*fig.*) *stultitia maxima haec est me* ~ *in opus alienum* PL. cea mai mare prostie a mea este că mă bag în treaba altuia, *in dubiam imperii servitiique aleam imus* LIV. ne expunem riscului de a suporta tirania și de a deveni sclavi, *in rixam non ibimus* QUINT. nu vom ajunge la ceartă, ~ *iterum in lacrimas cogitur* VERG. e silită să ajungă iarăși la lacrimi, ~ *in poenas* OV. a recurge la pedepse, ~ *per exempla alicuius* OV. a proceda după exemplul cuiva; **2** a se duce, a dispărea, a muri: *it dies* HOR. ziua trece, *eunt anni more fluentis aquae* OV. anii se scurg ca o apă curgătoare, *hominem paulatim cernimus* ~ LUCR. vedem că omul se duce puțin cîte puțin; **3** a lua un anumit curs, a merge (*lucrurile — bine sau rău*): *incipit res melius* ~ CIC. lucrurile încep să meargă mai bine, *prorsus ibat res* CIC. afacerea mergea bine, *postquam omnia fatis Caesaris* ~ *videt* LUC. *4, 144* după ce văzu că totul merge spre norocul lui Caesar, *sic eat, quaecumque Romana lugebit hostem* LUCR. *1, 26, 5* așa să sfîrșească oricare femeie romană care-l va mai jeli pe dușman; **4** (*cu supinul*) a fi gata (să), a porni (să): *neu pertinacia sua gentem universam perditum iret* LIV. ca să nu pornească să distrugă tot neamul cu încăpățînarea lui, ~ *ultum iniurias* QUINT. a porni să răzbune insultele, *bonorum praemia ereptum eunt* SULL. sînt gata să răpească răsplățile celor buni, *non Graecis servitum matribus ibo* VERG. n-am de gînd să mă fac roabă la femeile grecilor.

eō² *adv.* **I 1** (*mișcare către un loc*) acolo: *eo veniebant* CIC. veneau acolo, *eo coloniam deducere* CIC. a porni să întemeieze acolo o colonie; (*fig.*) *eo = ad id: eo accedebat quod* CIC. la aceasta se adaugă faptul că, *eo accessit ut* ... CIC. la acestea s-a adăugat că ..., *eo spectare ut* sau *eo pertinere ut* CIC. a avea ca țintă (scop) să ...; **2** (*grad*) pînă la un asemenea punct, pînă acolo: *universa res et eo deducta, ut spes nulla sit* CIC. situația generală a ajuns la un asemenea punct, încît nu e nici o speranță, *usque eo ... ut* CIC. pînă acolo ..., încît, (*cu genit.*) *eo magnitudinis procedere* SALL. a ajunge la atîta mărime, *eo consuetudinis res est adducta* LIV. lucrul a ajuns să fie atît de obișnuit, *eo rerum ventum erat* ... CURT. se ajunsese atît de departe ...; **3** (*timp*) atîta timp (însoțit de *usque* și urmat de *dum*, *donec*, *quoad*): atîta timp cît, pînă la momentul cînd. **II** (*abl. n. al lui is întrebuințat adverbial*) **1** (*abl. causae*) pentru motivul că, de aceea: *quoniam eo natus sum, ut* ... SALL. fiindcă de aceea m-am născut, ca ..., *eone es ferox, quia ...?* TER. oare de aceea ești crud, fiindcă ...?, *haec non eo profero, quo conferenda sunt* CIC. nu spun acestea pentru că ele ar fi comparabile, *eo scripsi quo plus auctoritatis haberem* SALL. de aceea am scris, ca (prin aceasta) să am mai multă autoritate; **2** (abl. mensurae *urmat de comp.*) *eo magis quod* NEP. cu atît mai mult, cu cît, *eo minus* CIC. cu atît mai puțin, *eo facilius quod* CAES. cu atît mai ușor, deoarece ...; (*corel.*) *eo ... quo ...* cu cît ..., cu atît ...: *eo gravior est dolor, quo culpa maior* CIC. cu atît mai adîncă mi-e durerea, cu cît vina mea este mai mare, *hoc quo minus est credibile, eo magis est vindicandum* CIC. acest lucru cu cît este mai de necrezut, cu atît mai mult trebuie să fie pedepsit; **3** (*expr.*) *eo loci* în acest loc; (*fig.*) într-o asemenea situație: *res erat eo iam loci ut* ... CIC. lucrurile erau într-o asemenea situație, încît ...

eoad = **adeo**: *eoad ... dum* APUL. pînă ce ...

eōdem *adv.* **1** în același loc: *omnes clientes suos* ~ *conduxit* CAES. îi conduse pe toți clienții săi în același loc; ~ *loci esse* TAC. a fi în același loc, a fi împreună; (*fig.*) a fi în aceeași situație; **2** tot acolo, la același scop, la același rezultat: *addendum est* ~ *ut* ... CIC. la aceasta trebuie să mai adăugăm că ..., ~ *in-*

tendere CIC. a tinde spre acelaşi scop, ~ *pervenire* CIC. a duce la acelaşi rezultat.
Eōī, *ōrum m. pl.* oamenii din Orient, orientalii OV.
eōpse = **eo ipso** PL.
Eordaea, *ae f.* oraş şi ţinut în Macedonia // **Eordaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Eordaea.
Eōs *f.* (*numai la nom.*) Aurora OV.; (*fig.*) Orientul, ţinuturile orientale LUC.
Eōus (*3*) *adj.* de răsărit, oriental // **Eōus**, *ī m. 1*) Luceafărul-de-Ziuă; *2*) ţinuturile de răsărit, Orientul; *3*) numele unuia dintre caii de la carul Soarelui.
epagōgē, *ēs f.* inducţie (*în logică*) RUF.
Epamīnōndās, *ae m.* vestit general theban (*aprox. anii 418–362 î.e.n.*).
epanadiplōsis, *is f.* (*ret.*) epanadiploză (*repetarea unui cuvînt sau a unui grup de cuvinte la sfîrşitul şi la începutul unei unităţi sintactice*) RUF.
epanalepsis, *is f.* (*stil.*) epanalepsă (*repetarea întreruptă a aceluiaşi cuvînt sau a unui grup de cuvinte în propoziţie sau vers*) SERV.
epanaphora, *ae f.* (*stil.*) epanaforă (*repetarea unui cuvînt la începutul mai multor versuri, propoziţii sau fraze succesive*) RUF.
epanodos, *ī f.* (*stil.*) epanodă (*reluarea unui cuvînt sau grup de cuvinte la începutul unor unităţi sintactice*) RUF.
epanorthōsis, *is f.* (*ret.*) epanortoză (*retractarea sau reluarea a ceea ce s-a spus în acelaşi enunţ, în scopul corectării enunţului sau a unei noţiuni*), corecţiune RUF.
epaphaeresis, *is f.* micşorare treptată MART.; evacuare repetată VEG.
Epaphrodītus, *ī m.* libert al lui Nero // **Epaphroditiānus** (*3*) *adj.* al lui Epaphroditus.
Epaphus, *ī m.* fiu al lui Iupiter cu Io (*fondatorul oraşului Memphis în Egipt*).
ēpar, *atis n. v.* **hepar**
ēpastus (*3*) *adj.* mîncat în întregime, devorat OV.
ēpaticus (*3*) *adj. v.* **hepaticus**
ependytēs, *ae m.* veşmînt pe deasupra HIER.
epenthesis, *is f.* (*gram.*) epenteză (*intercalarea unei litere sau silabe înăuntrul unui cuvînt*) SERV.
Epēus (Epēos), *ī m.* grec care a construit calul troian.
epexēgēsis, *is f.* (*gram.*) epexegeză (*lămurire, apoziţie*) SERV.
ephēbēum, *ēī* şi **ephebīum**, *iī n.* loc pentru exerciţii de gimnastică ale tinerilor VITR.
ephēbīa, *ae f.* adolescenţă DON.
ephēbicus (*3*) *adj.* de efeb APUL.
ephēbus, *i m.* efeb, adolescent (*între şaisprezece şi douăzeci de ani*): *excedere ex ephebis* TER. a ieşi din adolescenţă (a împlini douăzeci de ani).
ephēlis, *idis f.* pete de roşeaţă a pielii, pîrjolire la soare CELS.
ephēmerida, *ae f. v.* **ephemeris**
ephēmeris, *idis f.* jurnal, carnet de notări zilnice (*de evenimente, socoteli băneşti etc.*) CIC. ş.a.
Ephesus, *i f.* oraş în Ionia, în Asia Mică (*vestit prin templul Dianei*) // **Ephesius** (*3*) *adj.* din Ephesus // **Ephesiī**, *ōrum m. pl.* efesenii, locuitorii oraşului Ephesus.
ephi *n. indecl.* măsură de capacitate la evrei VULG.
ephialtēs, *ae m.* vis urît, coşmar MACR.
Ephialtēs, *ae m. 1*) numele unui uriaş; *2*) numele trădătorului care i-a condus pe perşi la Thermopylae.
ephippiātus (*3*) *adj.* urcat pe un cal care are pe el o pătură CAES.
ephippium, *iī n.* pocladă, pătură de pus pe cal HOR.
ephorus, *ī m.* efor, înalt magistrat la spartani CIC. ş.a.; [genit. pl. *ephorum* NEP.].
Ephorus, *ī m.* istoric grec (*elev al lui Isocrate*).
Ephyra, *ae* şi **Ephyrē**, *ēs f. 1*) vechiul nume al Corintului; *2*) nimfă (fiica lui Oceanos şi a Thetidei) VERG. // **Ephyraeus (-rēus, -rēius)** (*3*) *adj.* de Corint, corintian // **Ephyrēiadēs**, *ae m.* din Corint, corintian // **Ephyrēias**, *adis f.* corintiană.
epibata, *ae* şi **epibatēs**, *ae m.* soldat de marină B. AFRIC., VITR.
epicēdion, *iī n.* poem funebru STAT.
Epicharmus, *ī m.* Epicharmus din Cos (*stabilit apoi la Syracusa, filozof pitagorician şi poet comic, aprox. anii 540–450 î.e.n.*) // **Epicharmius** (*3*) *adj.* al lui Epicharmus.
epichērēma *sau* **epichīrēma**, *atis n.* epicheremă (*silogism în care premisele apar amplificate prin adaosuri de motivări suplimentare*) QUINT.
epichysis, *is f.* ulcică, vas de amestecat PL., VARR.
epicitharisma, *atis n.* bucată muzicală executată la liră la sfîrşitul unei reprezentaţii dramatice TERT.
Epiclērus (-ros), *ī f.* „Moştenitoarea" (*titlul unei comedii a lui Menandru*).
epiclintae, *ārum m. pl.* zguduiri oblice (la cutremurele de pămînt) APUL.
epicoenus (*3*) *adj.* (*gram.*) epicen, comun DON.
epicōpus (*3*) *adj.* cu vîsle CIC.
Epicratēs, *is m. 1*) filozof atenian; *2*) „Preaputernicul" (*epitet dat de Cicero lui Pompeius*) CIC. Att. *2, 3, 1*.
epicrocus (*3*) *adj.* din fire fine, fin, transparent (*despre un veşmînt*) PL.; (*fig.*) subţire, chioară (*despre o zeamă*) PL. // **epicrocum**, *ī n.* veşmînt femeiesc de lînă fină NAEV., VARR.
Epictētus, *i m.* Epictet din Hierapolis (Phrygia) (*filozof stoic de la finele sec. I e.n., mai întîi sclav, apoi libert, alungat de Domitianus din Roma, autor al unui vestit* Encheiridion *„Manual de îndreptare a vieţii"*).
Epicūrus, *ī m.* Epicur (*vestit filozof grec, născut în Samos, anul 342, dar trăind la Atena, fondatorul şcolii epicureice* // **Epicūrēus** (*3*) *adj.* epicureic // **Epicūrēī**, *ōrum m. pl.* epicurei, adepţi ai filozofiei lui Epicur.
epicus (*3*) *adj.* epic: ~ *poeta* CIC. poet epic, *epicum carmen* QUINT. poem epic // **epicī**, *ōrum pl.* poeţii epici QUINT.
epicyclus, *ī m.* (*în astronomie*) epiciclu MART. CAP.
Epidamnus, *ī f.* oraş în Epir (*numit mai tîrziu Dyrrachium*) // **Epidamnius** (*3*) şi **Epidamniensis** (*2*) *adj.* din Epidamnus.
Epidaphna, *ae* şi **Epidaphnēs**, *ae f.* localitate în Syria (*învecinată cu Antiochia*).
Epidaurum, *ī n.* şi **Epidaurus (-ros)**, *ī f. 1*) localitate în Argolida, pe coasta Golfului Saronic (*cu un templu al lui Aesculap, unde acest zeu era venerat în formă de şarpe*); *2*) *Epidaurus Limera* oraş în La-

conia; *3*) oraş în Dalmaţia // **Epidaurēus (-rius, -ricus)** (*3*) *adj.* de la Epidaurus: *Epidaurius serpens* HOR. şarpele epidauric, *Epidaurius deus* PROP. zeul epidauric, Aesculap // **Epidauritānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Epidaurului.

epidēmētica, *ōrum n. pl.* locuinţă pentru ofiţerii veniţi într-un oraş COD. IUST.

epidēmēticī, *ōrum m. pl.* ofiţerii care acordă bilete de încartiruire COD. IUST.

epidēmus (*3*) *adj.* epidemic AMM.

epidermis, *idis f.* epidermă VEG.

epidicticus (*3*) *adj.* (*ret.*) epidictic, demonstrativ, de aparat: *epidicticum genus loquendi* CIC. genul epidictic de elocinţă.

epidipnis, *idis f.* desert PETR., MART.

epidromus, *ī m.* 1 coardă pentru a strînge o plasă PLIN.; 2 sfoară ce ţine ridicat un hamac CAT.

Epigonī, *ōrum m. pl.* Epigonii: *1*) fiii celor şapte eroi ai grecilor (*care au condus prima expediţie împotriva Thebei şi au murit acolo*); *2*) titlul unei tragedii a lui Eschil (*prelucrată în latineşte de Accius*); *3*) nume dat fiilor soldaţilor lui Alexandru cel Mare (*căsătoriţi în Asia*).

epigramma, *atis n.* (genit.pl. *epigrammatum* şi *epigrammaton*; dat. şi abl. pl. *epigrammatis*) 1 inscripţie (*pe pietre tumulare, pe vase de cult*) CIC.; epitaf PETR.; 2 epigramă (*poezie scurtă*) CIC. ş.a.

epigrammatārius, *iī m.* epigramist VOP.

epigrammatīcus (*3*) *adj.* epigramatic SPART.

epigrammation, *iī n.* mică poezie VARR.

epigrammatista, *ae m.* epigramist SID.

epigrus, *ī m.* cui (de lemn) SEN. ş.a.

epilepsia, *ae f.* epilepsie LAMPR. ş.a.

epilepticus, *ī m.* epileptic C. AUR.

epilēus, *ī m.* (*ornit.*) vindereu (*Falco tinnunculus* sau *vesperinus*) PLIN.

epilogus, *ī m.* sfîrşitul unui discurs, epilog, peroraţie CIC. ş.a.

epimēnia, *ōrum n. pl.* raţie de mîncare pe o lună (dată sclavilor) IUV. *7, 120.*

Epimenidēs, *is m.* poet cretan (*prevestitor al viitorului*)

Epimētheūs, *ei* (*eos*) *m.* fratele lui Prometheus.

Epimēthis, *idis f.* Pyrrha (*fiica lui Epimetheus*).

epimetrum, *ī n.* ceea ce se dă pe deasupra COD. TH.

epinīcion (-ium), *iī n.* cîntec de biruinţă SUET. // **epinīcia**, *ōrum n. pl.* serbări ale victoriei VULG.

epinyctis, *idis f.* 1 (*med.*) coş dureros care apare în timpul nopţii PLIN.; 2 fistulă lacrimală PLIN.

epiōnicus versus *m.* vers ionic major PRISC.

epipedonicus (*3*) *adj.* situat între centurii GROM.

epipedos, *on* şi **epipedus** (*3*) *adj.* plan GROM.

Epiphanēa (-īa), *ae f.* oraş în Cilicia // **Epiphanensēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Epiphanea.

Epiphanēs, *is m.* „Ilustrul" (*supranume al unor regi ai Syriei* [*Antiochus*] *şi al unui Ptolemeu al Egiptului*).

epiphanīa[1], *ae f.* suprafaţă.

epiphanīā[2], *ōrum n. pl.* Arătarea Domnului (*sărbătoare*) AMM. ş.a.

Epiphanīa, *ae v.* **Epiphanēa**

epiphanīae, *ārum v.* **epiphania**, *ōrum*

epiphōnēma, *atis n.* epifonem (*exclamaţie sentenţioasă prin care se termină, se rezumă un discurs, o povestire etc.*) QUINT. ş.a.

epiphora, *ae f.* 1 orice fel de fluxiune (*curgerea nasului, diaree etc.*): ~ *oculorum* PLIN. lăcrimarea ochilor; 2 (*ret.*) epiforă (*repetare a aceluiaşi cuvînt la sfîrşitul mai multor membre de frază*) RUF.

Epipolae, *ārum f. pl.* cartier al Syracusei.

epiraedium, *iī n.* 1 şleau (*fiecare dintre curelele, funiile, chingile sau lanţurile care se prind de pieptul hamului şi se leagă de crucea căruţei trase de un animal*) QUINT.; 2 căruţă IUV. *8, 66.*

Epīrus (-os), *ī f.* Epir (*ţinut muntos pe coasta de vest a Greciei, bogat în păşuni*) // **Epīrōtēs**, *ae* şi **Epīrōta**, *ae m.* epirot, locuitor al Epirului // **Epīrensis** (*2*) *şi* **Epīrōtius** (*3*) *adj.* epirotic, al Epirului.

episcēnium, *iī n.* şi **episcēnos**, *ī f.* episceniu (*partea înaltă a scenei*) VITR.

episcopālis (*2*) *adj.* episcopal AMM. ş.a.

episcopāliter *adv.* ca un (adevărat) episcop AUG.

episcopātus, *ūs m.* episcopat TERT.

episcopium, *iī n.* 1 demnitatea de episcop, episcopat AUG.; 2 reşedinţă episcopală CASSIOD.

episcopus, *ī m.* 1 inspector al pieţei DIG.; 2 (*rel.*) episcop AMM.

episcynium, *iī n.* 1 partea frunţii de deasupra sprîncenelor; 2 severitate TERT.

epistalma, *atis n.* depeşă (ordin) a(l) împăratului COD. IUST.

epistatēs, *ae m.* superior, şef CAT. ş.a.

epistola, *ae v.* **epistula**

epistolāris (*2*) *adj.* de scrisori: *charta* ~ MART. hîrtie de scrisori, *epistolare colloquium* AUG. corespondenţă // **epistolāris**, *is m.* mesager MART. CAP. // **epistolārēs**, *ium m. pl.* secretari imperiali COD. TH.

epistolārius (*3*) *adj.* epistolar ENNOD. // **epistolārius**, *iī m.* curier de scrisori SALV.

epistolicus (*3*) *adj. v.* **epistolaris**

epistolium, *iī n.* 1 scrisorică, bilet CATUL.; 2 mică poezie APUL.

epistrophē, *ēs f.* (*ret.*) epistrofă (*terminarea cu aceleaşi cuvinte a mai multor fraze*) RUF.

epistula (epistola), *ae f.* 1 scrisoare, misivă: *epistulam dare alicui* CIC. a da cuiva să ducă o scrisoare, *epistulam reddere alicui* a înmîna cuiva o scrisoare, *epistulam mittere ad aliquem* CIC. a trimite o scrisoare cuiva, *epistulam signare* NEP. a sigila scrisoarea, *vincula epistulae laxare signumque detrahere* NEP. a desface sforile scrisorii şi a-i rupe pecetea, *epistulam solvere* NEP. a deschide scrisoarea, *libertus ab epistulis* SUET. libert însărcinat cu corespondenţa, secretar; 2 (*rar*) trimitere a unei scrisori: *venio nunc ad tuas litteras, quas pluribus epistulis accepi* CIC. vin acum la scrisorile tale pe care le-am primit în mai multe rînduri; 3 rescript imperial PLIN. IUN.

epistȳlium, *iī n.* (*arhit.*) epistil, arhitravă VITR.

episynalīpha, *ae* şi **episynalīphē**, *ēs f.* sinalefă (*pronunţare a două silabe într-una singură*) DIOM. ş.a.

epitaphista, *ae m.* alcătuitor de epitafe SID.

epitaphius, *iī m.* discurs funebru, elogiu funebru CIC. Tusc. *5, 36.*

epitasis, *is f.* epitază (*parte a unei acțiuni dramatice în care se leagă intriga, conflictul*) DON.

epithalamion *și* **epithalamium,** *iī n.* epitalam, cîntec nupțial QUINT.

epithēca, *ae f.* adaos, sporire PL.

epithema, *atis n.* (*med.*) medicament extern cu acțiune locală (*cataplasmă, colir etc.*). MART. CAP.

epithematium, *ii n.* dim. al lui *epithema.*

epithesis, *is f.* falsificare în scris ULP.

epitheton (-um), *ī n.* epitet QUINT.

epithymon (-um), *ī n.* floare de cimbru PLIN.

epitīmia, *ae f.* stimă, considerație DIG.

epitogium, *ii n.* veșmînt pe deasupra togii QUINT.

epitoma, *ae* și **epitomē,** *ēs f.* rezumat, extras CIC.

epitomō (*1*) *vt.* a reda în rezumat TREB., VEG.

epitonion (-um), *ī n.* cui de întins coardele (la un instrument cu coarde); piuliță de strîns (un șurub) VARR., VITR.

epitoxis, *idis f.* cavitate (la catapultă) în care se așază proiectilul; crestătură pe arc în care se fixează săgeata VITR.

epitrapezios, *on* și **epitrapezius** (*3*) *adj.* care se pune pe masă STAT.

Epitrepontes *m. pl.* „Arbitrii" (titlul unei comedii a lui Menandru).

epitritus (*3*) *adj.* care conține un întreg și o treime; care este într-un raport de *4/3* MACR.; (*în metrică*) *epitritus pes* epitrit (*picior compus din trei silabe lungi și una scurtă, numit* primus, secundus, quartus *după locul întîi, al doilea ... al patrulea pe care-l ocupă silaba scurtă*) GRAMM.

epitropē, *ēs f.* (*ret.*) epitropă, concesie

epitropos, *ī m.* intendent, supraveghetor, îngrijitor AUS.

epitȳrum, *ī n.* măsline macerate în ulei și oțet CAT.; salată de măsline PL.

epiūrus, *ī m.* prăjină care proptește un arbust PALL.

epizygis, *idis f.* pivot de răsucire la catapultă VITR.

epodēs, *um m. pl.* pești de mare OV.

epodos, *ī m.* **1** vers mai scurt decît precedentul OV.; **2** poezie lirică în care un vers mai scurt urmează după altul, mai lung QUINT.

epogdous (*3*) *și* **epogdoos,** *on adj.* care cuprinde un întreg și o optime, adică este în raport de *9/8* MACR.

Epona, *ae f.* zeița protectoare a măgarilor și a cailor.

epops, *opis m.* (*ornit.*) pupăză (*Upupa epops*) OV. ș.a.

epopta (epoptēs), *ae m.* cel mai inițiat în misterele eleusine TERT.

Eporedia, *ae f.* colonie romană în Gallia Transalpină.

eporediae, *ārum m. pl.* călăreți buni (*cuvînt gallic*) PLIN.

epos *n.* (*folosit numai la nom. și ac. sg.*) epopee HOR., MART.

ēpōtō, *āre, āvī, pōtum vt.* **1** a bea pînă la capăt: *epoto poculo* CIC. paharul fiind golit, *epoto Sarmata pastus equo* MART. sarmatul care se hrănește cu sînge de cal; **2** (*poet.*) a absorbi, a suge, a înghiți: *Tyron epotavere lacernae* MART. pelerinele au absorbit purpura tyriană, *terreno Lycus est epotus hiatu* OV. Lycus a fost înghițit de crăpătura pămîntului; [p. pf. *ēpōtātus* TREB. și *expōtus* PL.].

epta... *v.* **hepta...**

epulae, *ārum f. pl.* **1** mîncare, bucate: *mensae conquisitissimis epulis exstruebantur* CIC. mesele erau încărcate cu cele mai alese mîncări, *vestis blattarum* ~ HOR. S. *2, 3, 119* cuvertura, hrană a moliilor (roasă de molii); **2** masă mare, ospăț, banchet: *epulas ad mediam noctem protrahere* SUET. a prelungi mesele pînă la miezul nopții, *Saliares* ~ APUL. banchete somptuoase.

epulāris (*2*) *adj.* de (la) masă: ~ *sermo* APUL. conversație de masă, *accubitio* ~ *amicorum* CIC. șederea la ospăț cu prietenii.

epulātiō, *ōnis f.* benchetuire, ospăț CIC., PETR.

epulātor, *ōris m.* benchetuitor AMBR.

epulātōrium, *iī n.* banchet, ospăț AMBR.

epulō[1] *v.* **epulor**

epulō[2], *ōnis m.* **1** epulon (*preot dintr-un colegiu de trei, ulterior de șapte, apoi, sub Caesar, de zece membri, care se îngrijea de banchetele publice organizate pe cheltuiala statului la anumite solemnități religioase*) CIC., LIV.; **2** mîncău, chefliu CIC., APUL.

epulor, *āri, ātus sum vi. dep.* **1** a se ospăta, a benchetui, a participa la un ospăț: ~ *cum sodalibus* NEP. a se ospăta cu prietenii, *paulisper epulatus convivio egreditur* CURT. ospătîndu-se puțin, pleacă de la banchet, ~ *caesis iuvencis* VERG. a se ospăta cu juncanii uciși, ~ *apus aliquem* TAC. a participa la un banchet la cineva acasă; **2** (*oc. vt.*) a mînca: *non potui Ascanium patriis epulandum ponere mensis?* VERG. Aen. *4, 606* nu l-am putut da pe Ascanius de mîncat la masa părintelui său?

epulum, *ī n.* ospăț public (solemn, sacru): ~ *dare populo Romano* CIC. a oferi un banchet solemn în onoarea poporului roman, ~ *Iovis* LIV. ospățul lui Iupiter.

Ēpytidēs, *ae m.* fiul lui Epytes (Periphas).

Epytus, *ī m. 1*) războinic troian; *2*) rege în Alba.

equa, *ae f.* iapă; [dat., abl. pl. și *equabus*].

equārius (*3*) *adj.* de cai: *medicus* ~ VAL. MAX. veterinar // **equārius,** *iī m.* argat la cai SOLIN. // **equāria,** *ae f.* herghelie de cai VARR.

eques, *itis m.* **1** om călare, călăreț; (*mil.*) călăraș: *equites peditesque* CAES. călărași și pedeștri, *equitum turmae* NEP. escadroane de cavalerie, *magister equitum* NEP. comandantul cavaleriei; **2** cetățean din clasa cavalerilor, cavaler; ~ *Romanus* CAES. cavaler roman, *equites* CIC. ordinul cavalerilor, (*colect.*) *senatores, eques, miles, feminae etiam* TAC. senatori, cavaleri, soldați, chiar și femei.

equester, *tris, tre adj.* **1** ecvestru: *statua equestris* CIC. statuie ecvestră; **2** de cavalerie: *pugna equestris* CIC. luptă de cavalerie, *copiae equestres* CIC. trupe de cavalerie; **3** aparținînd ordinului cavalerilor: *equestri loco natus* CIC. născut dintr-o familie din clasa cavalerilor, *equestris nota* LIV. radere din clasa ecvestră, ~ *census* CIC. averea necesară spre a fi cavaler, ~ *anulus* HOR. inel (de aur) pe care-l purtau cavalerii // **equester,** *tris m.* cavaler: *Iulius Densus* ~ TAC. Iulius Densus din clasa cavalerilor // **equestria,** *ium* (subînț. loca) *n. pl.* băncile la teatru (*primele paisprezece rînduri*) pe care ședeau cavalerii SEN. ș.a.; [nom. sg. m. *equestris* LIV.].

equidem *adv.* fără îndoială, desigur, într-adevăr, de fapt: *insanit hic.* ~ PL. fără îndoială, acesta aiurează, *vanum* ~ *hoc consilium est* SALL. acest plan este în realitate iluzoriu; (urmat de *sed, verum, tamen*): *dixi* ~, *sed, si parum intellexisti, dicam denuo* PL. am spus, este adevărat, dar dacă ai înţeles prea puţin, voi spune din nou; (*detaşînd prima persoană*) din partea mea, cît despre mine: *quod* ~ *sciam* ... PL. din partea mea, ceea ce ştiu ...

equiferus, *ī m.* cal sălbatic PLIN.

equila, *ae v.* **equula**

equīle, *is n.* grajd de cai CAT., SUET.

equīmentum, *i n.* plată pentru datul iepei la armăsar VARR.

equimulga, *ae m.* care mulge iepele (trăind din lapte de iapă) SID.

equīnus (*3*) *adj.* de cal *sau* de iapă CIC.

equiō, *īre vi.* a fi în călduri (*despre iepe*) PLIN.

equiria, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* ecvirii (*sărbători instituite de Romulus în onoarea lui Marte, care cuprindeau cu curse de cai organizate în Cîmpul lui Marte*) OV. ş.a.

equisēta, *ae* (**equisētis**, *is*) *f.* şi **equisētum**, *ī n.* (*bot.*) barba-ursului (*Equisetum arvense*) PLIN. ş.a.

equisō, *ōnis m.* dresor de cai de călărie, rîndaş VAL. MAX.; *equiso nauticus* edecar VARR.

equitābilis (*2*) *adj.* pe care se poate călări bine (*despre o cîmpie*).

equitātiō, *ōnis f.* călărie, echitaţie PLIN.

equitātus[1], *ūs m.* 1 călărit PLIN.; 2 a. (*frecv.*) cavalerie: *equitatui Dumnorix praeerat* CAES. Dumnorix comanda cavaleria; b. (*pl.*) unităţi de cavalerie (escadroane): *equitatus hostium propulsare* SALL. a respinge unităţile de cavalerie ale duşmanilor; 3 ordinul cavalerilor, cavalerii CIC. ş.a.

equitātus[2], *ūs m.* faptul de a fi în călduri (*despre iepe*) LUCIL.

equitiārius, *iī m.* mai-marele hergheliei FIRM.

equitium, *iī n.* herghelie de cai COL., ULP.

equitō (*1*) *vi.* 1 a. a călări, a merge călare: (*inf. istoric*) ~, *iaculari* SALL. călărea, arunca cu suliţa, ~ *in arundine longa* ARR. a călări pe o trestie lungă; b. (*fig.*) a trece vîrtej, a se învîrteji: *Eurus per Siculas equitavit undas* HOR. Eurul a trecut vîrtej prin apele siciliene; 2 (*vt. pas.*) a fi trecut călare: *perfidum flumen glacie equitatur* FLOR. rîul perfid este trecut călare pe gheaţă.

equula, *ae f.* iepuşoară PL.

equuleus (**eculeus**), *ī m.* 1 căluţ, mînz VARR.; 2 căluţ de tortură (*cel anchetat era aşezat pe o stinghie tăiată oblic şi foarte ascuţit, iar de picioare îi erau legate greutăţi mari, astfel încît scîndura îi intra în carne*): *in eculeum imponi* (*conici*) CIC. a fi pus pe căluţul de tortură, *eculeo longior factus est* SEN. a fost alungit prin tortura cu căluţul.

equulus (**eculus**), *ī m.* mînz, cîrlan VARR.

equus (**ecūs**), *ī m.* 1 cal: *optime equis uti* CIC. a fi foarte bun călăreţ, *in equum ascendere* CIC. sau *equum conscendere* LIV. a se urca pe cal, *in equum insilire* LIV. a sări pe cal, *ex equo descendere* a coborî de pe cal, *sedere in equo* CIC. a sta pe cal, *quattuor in equis ire* OV. a merge într-o teleagă trasă de patru cai, *ex equo pugnare* LIV. a lupta de pe cal; 2 cal (al cuiva din ordinul cavalerilor): ~ *publicus* LIV. cal dat şi întreţinut de stat (*privilegiu ereditar al unor cavaleri*), ~ *privatus* LIV. cal procurat şi întreţinut de un cavaler, *equum alicui adimere* LIV. a-i lua cuiva (ca pedeapsă) calul întreţinut de stat; 3 cavalerie: *equo merere* CIC. a fi soldat la cavalerie, *ad equum rescribere* CAES. a înrola la cavalerie, *equi virique* călăreţi şi pedeştri (călărime şi pedestrime); (*fig.*) *equis virisque* sau *equis viris* CIC. prin orice mijloc, cu toată puterea; 4 (*sensuri diferite*) a. cal, spărgător de ziduri (*maşină de război asemănătoare cu berbecele*); b. ~ *bipes* VERG. (*iht.*) cal-de-mare (*Hippocampus hippocampus*), ~ *fluvialis* PLIN. (*zool.*) hipopotam (*Hippopotamus amphibius*); c. ~ *ligneus* PL. corabie; d. *Equus* Pegas (*constelaţie*) CIC.

ēr, *ēris m.* (*zool.*) arici (*Erinaceus Europaeus*) NEMES.

era (**hera**), *ae f.* stăpîna casei PL.; (*despre o zeiţă*) stăpînă, regină: *tergemina* ~ VAL. FL. întreita zeiţă (Hecate); (*despre femeia iubită*) stăpînă, doamnă CATUL., OV.

ērādīcātiō, *ōnis f.* extirpare, eradicare TERT., AUG.

ērādīcātor, *ōris m.* extirpator AUG.

ērādīcitus (*arh.* **ēxrādīcitus**) *adv.* din rădăcini; cu rădăcini cu tot PL.

ērādīcō (*arh.* **exrādīcō**) (*1*) *vt.* a smulge cu rădăcină cu tot PL.; (*fig.*) a distruge, a extermina: *di te eradicent!* PL. lua-te-ar zeii de pe faţa pămîntului!

ērādo, *ere, rāsī, rāsum vt.* 1 a rade, a răzui: ~ *aliquem albo senatorio* TAC. a şterge pe cineva de pe lista senatorilor, *erasae genae* PROP. obrajii raşi; 2 (*fig.*) a smulge (îndepărtînd), a extirpa, a distruge: ~ *curam habendi corde* PHAEDR. a smulge din inimă pofta de avuţii, ~ *vitia* SEN. a extirpa viciile.

Erana, *ae f.* oraş în Cilicia.

eranus, *ī m.* societate de ajutor mutual (cu contribuţie voluntară) PLIN. IUN.

Erasīnus, *ī m.* rîu în Argolida.

Erasistratus, *ī m.* medic vestit (*fondator al unei şcoli de medicină*).

erastēs, *ae m.* amant FRONT.

Eratō, *ūs f.* muza poeziei erotice OV.; muză (*în general*) VERG.

Eratosthenēs, *is m.* Eratosthene din Cyrene (*vestit matematician, astronom, geograf, filozof şi filolog grec, şeful bibliotecii din Alexandria*).

ercīscō *v.* **hercisco**

erctum *v.* **herctum**

Erebus, *ī m.* divinitate a Infernului (*fiul Haosului şi fratele Nopţii*); (*gener.*) întunericul Infernului, Infernul VERG. // **Erebēus** (*3*) *adj.* al Infernului OV.

Erechteūs, *eī m.* rege legendar al Atenei (*fiu al Pămîntului, crescut de zeiţa Atena, tată al mai multor copii care s-au sacrificat pentru patrie*) // **Erechtēus** (*3*) *adj.* al lui Erechteus, atenian: *Erechtea domus* OV. casa lui Erechteus, ~ *portus* CATUL. = portul Atenei // **Erechtīdae**, *ārum m. pl.* atenienii // **Erechtis**, *idis f.* fiica lui Erechteus (Orythia *sau* Procris) OV.

ērectē *adv.* (*numai la comp.*) *erectius* cu mai multă îndrăzneală, mai liber GELL., AMM.

ērectiō, *ōnis f.* ridicare, înălţare VITR. ş.a.
ērector, *ōris m.* cel care ridică, cel care construieşte AUG.
ērectus (*3*) *p. pf.* **erigo** // **adj. 1** ridicat în sus, drept, vertical: ~ *status* OV. poziţie verticală; **2** (*fig.*) **a.** înalt, nobil: *erectum ingenium* TAC. spirit nobil; **b.** cu capul sus, mîndru, trufaş: ~ *et celsus* CIC. cu capul sus şi ţeapăn; **c.** încordat, atent: *erecti iudices* CIC. judecători încordaţi (să asculte); **d.** doritor, zelos: *erecti ad libertatem recuperandam* CIC. doritori să-şi recîştige libertatea; **e.** încrezător, curajos: *nunc vero multo sum erectior* CIC. acum însă sînt mult mai încrezător.
ērēmigō (*I*) *vt.* a străbate vîslind, navigînd SIL.
erēmīta, *ae m.* sihastru, eremit SULP. SEV. ş.a.
erēmīticius (*3*) *adj.* de sihastru CASSIAN.
erēmītis, *idis f.* de sihastră SID.
erēmodicium, *iī n.* judecată *sau* condamnare în lipsă ULP.
erēmus, *ī m.* pustietate, singurătate, sihăstrie PRUD. ş.a.// **erēmus** (*3*) *adj.* pustiu, singuratic PRUD.
ērēpō, *ere, psī, ptum vi.* **1** a ieşi (tîrîndu-se din), a se strecura (din), a ieşi pe furiş: ~ *e ruinis domus* SEN. a ieşi pe brînci dintre ruinele casei, ~ *castris* SIL. a se furişa din lagăr; **2** a se urca (căţărîndu-se) prin locuri grele şi neumblate; (*fig.*) ~ *ex paupertate* SEN. a ieşi încet din sărăcie; **3** (*vt.*) a străbate cu greu (tîrîndu-se *sau* căţărîndu-se): ~ *totum agrum cruentis genibus* IUV. a străbate tot cîmpul cu genunchii însîngeraţi, *montes quos numquam erepsemus* (= *erepsissemus*) HOR. munţi pe care niciodată nu ne-am fi căţărat.
ēreptīcius (*3*) *adj.* luat printr-o penalizare ULP.
ēreptiō, *ōnis f.* răpire, prădare CIC.
ēreptor, *ōris m.* răpitor, prădător: ~ *bonorum* CIC. jefuitor al bunurilor, ~ *libertatis* CIC. răpitor al libertăţii.
ērēs, *ēdis v.* **heres**
Eresichthōn *v.* **Erisichthōn**
Eressos (-esos, -essus), *ī f.* oraş în insula Lesbos.
Erētīnus (*3*) *adj.* din Eretum.
Eretria, *ae f. 1*) oraş în insula Euboea (*locul de naştere al filozofului Menedemus, unul din discipolii lui Platon şi fondatorul şcolii eretreice*) // **Eretrius** (*3*) *şi* **Eretriensis** (*2*) *adj.* din Eretria // **Eretriacī**, *ōrum m. pl.* eretriaci, discipolii lui Menedemus // **Eretriensēs**, *ium m. pl.* eretrieni, locuitorii din Eretria; *2*) oraş în Thessalia.
Erētum, *ī n.* oraş în ţara sabină (*pe Tibru*).
ērexī *pf. v.* **erigo**
ergā *prep. cu ac.* **1** (*rar*) în faţa: *quae med* ~ *aedem habet* PL. care îşi are casa în faţa casei noastre; **2** (*fig.*) faţă de ..., privitor la ...: *benignus* ~ *aliquem* PL. binevoitor faţă de cineva, *odium* ~ *Romanos* NEP. ura contra romanilor.
ergastērium, *iī n.* atelier, prăvălie COD. TH.
ergasticus (*3*) *adj.* care pune în practică, aplicativ MART. CAP.
ergastulāris (*2*) *adj.* de închisoare de sclavi SID.
ergastulārius (*3*) *adj.* de închisoare de sclavi AMM. // **ergastulārius**, *iī m.* paznic al închisorii de sclavi COL.
ergastulum, *ī n.* închisoare (unde erau închişi noaptea, ca să nu fugă, sclavii pedepsiţi la muncile cele mai grele ziua) CIC., LIV. // **ergastula**, *ōrum n. pl.* sclavi deţinuţi PLIN.
ergastulus, *ī m.* sclav deţinut LUCIL.
ergata, *ae f.* scripete, macara VITR.
ergō I (*rar*) *prep.* (*precedată de genit.*) pentru, ca urmare: *huius rei* ~ CAT. pentru acest motiv, ~ *illius venimus* VERG. pentru el (Anchises) am venit noi, *formidinis* ~ LUCR. de frică, *virtutis* ~ LIV. ca urmare a vitejiei lui. **II** *conj.* **1** pentru aceasta, ca urmare a, astfel: *unus homo nobis restituit rem*; ~ *viri nunc gloria claret* ENN. un singur om ne-a scos iarăşi deasupra; pentru aceasta, gloria lui străluceşte şi astăzi, *ei non plus animi quam fidei erat; nec manere* ~, *nec transire aperte ausus* LIV. curajul nu-i era mai mare ca lealitatea; ca urmare, neîndrăznind nici să rămînă, nici să treacă făţiş de cealaltă parte ...; **2** (*frecv.*) prin urmare, aşadar, deci: *negat haec filiam me suam esse: non* ~ *haec mater mea est* PL. ea spune că eu nu-i sînt fiică; aşadar, ea nu este mama mea; (*în argumentări de formă interogativă*) atunci, oare; în acest fel, oare: *dedemus* ~ *Hannibalem? dicet aliquis* LIC. îl vom preda oare pe Hannibal? va zice cineva, *Istuc ego iam satis scio. — Cur* ~ *quod scis me rogas?* PL. Asta o ştiu eu foarte bine — Atunci de ce mă întrebi ceea ce ştii? *quid ergo?* de ce oare?, cum oare?
ergolabus, *ī m.* antreprenor COD. IUST.
erīcaeus (*3*) *adj.* făcut din buruieni mari, din bălării PLIN.
erīcē, *ēs f.* bălării mari PLIN.
Erichtō, *ūs f.* numele unei vrăjitoare thessaliene OV.
Erichtonius, *iī m. 1*) fiul lui Vulcan şi rege al Atenei (inventatorul cvadrigei şi al aratului cu plugul; transformat după moarte în constelaţia Bootes); *2*) fiul lui Dardanus şi tatăl lui Tros // **Erichtonius** (*3*) *adj.* atenian: ~ *populus* OV. poporul Atenei; troian, al Troiei VERG.
ērīcīnus (*3*) *adj.* de arici AUG.
ēricius, *iī m.* **1** (*zool.*) arici (*Erinaceus Europaeus*) VARR.; **2** (*mil.*) grindă rezistentă prevăzută cu ţepi de fier: *erat obiectus portae* ~ CAES. B. C. *3, 67, 5* în faţa porţii era pusă de-a curmezişul o grindă cu ţepi de fier.
Ēridanus, *ī m. 1*) (*poet.*) numele rîului Pad; *2*) constelaţia Eridanus.
erifuga, *ae m.* care fuge de stăpîn, (sclav) fugar CATUL.
ērigerōn, *ontis f.* (*bot.*) bătătarnică, cruciuliţă (*Senecia vulgaris*) PLIN.
ērigō, *ere, rēxī, rectum vt.* **1** a ridica drept, a înălţa: ~ *caput*, ~ *oculos*, ~ *digitum* QUINT. a ridica în sus capul, ochii, degetul, ~ *aures* CIC. a ciuli urechile, *se* ~ sau *erigi* a se ridica, *fumus erigitur ad sidera* VERG. fumul se înalţă la cer, *pueri connituntur ut sese erigant* CIC. copiii se forţează să se ridice în picioare, *staturā breves in digitos eriguntur* QUINT.

cei scunzi de felul lor se înalţă în degete, *insula erigitur* VERG. se ridică (din mare) insula; (*oc.*) a construi: ~ *turres cum ternis tabulatis* CAES. a ridica turnuri cu trei podele, ~ *aras* IUV. a înălţa altare, ~ *pontem* CURT. a face un pod, ~ *viam in arcem* TAC. a face un drum în pantă spre cetăţuie; (*mil.*) a face să urce (o trupă), a conduce: *in clivum Capitolinum erigunt aciem* LIV. fac să urce armata pe colina Capitoliului, *erigentibus in primos agmen clivos apparuerunt montani* LIV. celor care conduceau în urcuş coloana le-au apărut de la primele coline muntenii; 2 (*fig.*) a trezi atenţia, interesul, a înviora: ~ *animos ad audiendum* CIC. a trezi atenţia ca să-l asculte, *statim homo se erexit* CIC. pe dată omul s-a trezit, *cum senatum erexisset* LIV. după ce a trezit interesul senatorilor; 3 a îmbărbăta, a înviora: *populus Romanus se erexit* CIC. poporul roman şi-a recăpătat curajul, *se* ~ *in spem* ... TAC. a se înviora la speranţa ..., *illam tu provinciam afflictam erexisti* CIC. acea provincie, doborîtă la pămînt, tu ai înviorat-o; (*oc.*) a ridica la luptă: ~ *Lusitanos* FLOR. a-i ridica pe lusitani.

Erigonē, *ēs f.* fiica lui Icarus (*preschimbată în constelaţia Fecioarei*) // **Erigonēius** (*3*) *adj.* al Erigonei: *canis Erigoneius* OV. constelaţia Sirius (a Caniculei).

erilis (*2*) *adj.* a(l) stăpînului (stăpînei) casei: ~ *filius* TER. băiatul stăpînului casei, *filia* ~ TER. fata stăpînului, *ad eriles nutus* HOR. după ordinele stăpînului, ~ *metus* PL. frica de stăpîn.

Erillus (Herillus), *ī m.* Erillus din Carthagina (*filozof grec, sec. III. î.e.n.*) // **Erilīī**, *ōrum m. pl.* discipolii lui Erillus.

ērināceus (-ācius), *iī m.* (*zool.*) arici (*Erinaceus Europaeus*) VULG.

Ērinna, *ae* şi **Ērinnē**, *is f.* poetă din Lesbos (*contemporană cu Sappho*).

Erīnȳs *şi* **Erinnȳs**, *yos f.* (ac. *-yn*) Erinie (*una dintre Furii — divinităţi ale răzbunării*); (*fig.*) urgie, pacoste: (*Helena*) *patriae communis* ~ VERG. (Helena) pacostea ţării noastre, ~ *civilis* VERG. urgia războiului civil.

erioxylon, *ī n.* (fir de) bumbac ULP.

Eriphȳla, *ae* şi **Eriphȳlē**, *ēs f.* soţia lui Amphiarus (*pe care l-a predat lui Polynices pentru un colier de aur, din care cauză a fost ucisă de fiul ei, Alcmeon*) // **Eriphylaeus** (*3*) *adj.* al Eriphylei.

eripiō, *ere, ripuī, reptum vt.* 1 a smulge, a scoate cu forţa: ~ *ensem vagină* VERG. a scoate sabia din teacă, ~ *torrem ab igne* OV. a scoate un tăciune din foc, ~ *oculum alicui* PL. a-i scoate cuiva ochiul; 2 **a.** a răpi, a lua: ~ *aliena bona* PL. a răpi bunurile altora, ~ *alicui praedam ex manibus* CIC. a-i răpi cuiva prada din mîini, ~ *concubinam alicui* PL. a-i lua cuiva ibovnica, ~ *ab aliquo duas legiones* CAES. a-i lua cuiva două legiuni; (*fig.*) ~ *vitam alicui* SALL. a-i lua cuiva viaţa, ~ *alicui ius suum, libertatem* PL. a-i lua cuiva dreptul său, libertatea, ~ *omnem usum navium* CAES. a-i lua orice putinţă de folosire a corăbiilor, ~ *alicui errorem* CIC. a scoate pe cineva din greşeală, ~ *alicui timorem* CIC. a risipi temerile cuiva, ~ *orationem ex ore* PL. a-i lua cuiva vorba din gură, *anni eripuere iocos, venerem* HOR. anii au luat cu ei glumele, dragostea; **b.** (*spec. pas.*) *eripi* a fi răpit de soartă, a se prăpădi, a muri: *si fatis erepta fuisses* OV. dacă mi-ai fi fost răpită de soartă, *in flore aetatis ereptus rebus humanis* CURT. răpit lumii în floarea vîrstei, (*abs.*) *primis coniux ereptus in annis* VAL. FL. soţul care s-a prăpădit în primii ani, *erepto patre* CURT. după ce tată-său s-a prăpădit, *mihi Scipio, quamquam est ereptus, vivit tamen* CIC. pentru mine, Scipio, deşi s-a prăpădit, trăieşte totuşi; 3 a scăpa, a salva: ~ *aliquem ex manibus hostium* CAES. a scăpa pe cineva din mîinile duşmanilor, ~ *filium a morte* CIC. a-l scăpa pe fiu de la moarte; *se* ~ a se smulge, a se sustrage, a se salva: *se* ~ *ex manibus militum* CIC. a se smulge din mîinile soldaţilor, (*cu dat.*) *se* ~ *leto* VERG. a se salva de la moarte, *se* ~ *sequentibus* LIV. a scăpa de urmăritori, *eripe te morae* HOR. lasă la o parte orice întîrziere, *eripe fugam* VERG. caută un mijloc de salvare, (*cu prop. la conjct.*) *per eos, ne causam diceret, se eripuit* CAES. prin aceştia a reuşit să se sustragă obligaţiei de a-şi apăra cauza, *ab iis se ereptum, ne de ambitu causam diceret, praedicabat* CIC. spunea în gura mare că aceştia l-au salvat de procesul de corupţie electorală.

Erisichthōn *v.* **Erysichthon**

erīsisceptrum, *i n. v.* **erysisceptrum**

erisma, *ae f.* şi **erisma**, *atis n.* (*arhit.*) stîlp de sprijin (terminat în jumătate de arc) VITR.

erithacē, *ēs f.* hrană a albinelor; păstură (*materie cleioasă cu care albinele căptuşesc crăpăturile ştiubeelor*) VARR., PLIN.

ērivō, *āre vt.* a face să se scurgă afară PLIN.

erneum, *ī n.* (un fel de) prăjitură coaptă în oală CAT.

ēro, *ōnis m.* paner de răchită VITR.

ērōdō, *ere, rōsī, rōsum vt.* a roade, a mînca: ~ *teneras frondes* COL. (*despre animale*) a roade frunzele fragede, *aqua ferrum erodit* PLIN. apa mănîncă fierul, *ignis colles erosit* SEN. focul a mîncat colinele // **erodentia**, *ium n. pl.* (subînţ. **medicamenta**) substanţe corozive CELS.

ērogātiō, *ōnis f.* 1 cheltuială, plată, distribuţie: ~ *pecuniae* CIC. plată în bani, ~ *aquarum* FRONT. distribuirea apei (prin conducte); 2 abrogare (*a unei legi*) TERT.

ērogātor, *ōris m.* plătitor, distribuitor (*al soldei şi alimentelor soldaţilor*): ~ *virginis* TERT. cel care dă în căsătorie o fată.

ērogātōrius (*3*) *adj.* care serveşte la distribuire FRONTIN.

ērogitō, *āre vt.* a întreba stăruitor PL., SIL.

ērogō (*I*) *vt.* 1 **a.** a scoate de la păstrare (din tezaur) bani spre a plăti, a plăti, a cheltui, a furniza: ~ *pecuniam ex aerario* CIC. a scoate bani din tezaurul public, ~ *pecuniam in classem* CIC. a investi bani în construirea flotei, ~ *bona sua in fraudem futurae actionis* GAI. a-şi risipi bunurile spre a le sustrage unei acţiuni judiciare, ~ *grandem pecuniam in aliquem* TAC. a lăsa cuiva prin testament o mare sumă, ~ *odores ad funus* DIG. a furniza miresme pentru înmormîntare; **b.** (*oc.*) a furniza pentru sacrificii: *tot*

innocentes erogamur TERT. atîția nevinovați sîntem sacrificați; **2** a îndupleca: *precibus erogatus* APUL. care s-a lăsat înduplecat de rugăminți.

Erōs, *ōtis m. 1*) Eros, Cupidon; *2*) numele mai multor sclavi, liberți; *3*) numele unui actor contemporan cu Roscius.

ērōsiō, *ōnis f.* roadere, eroziune PLIN.

ērōtēma, *atis n.* (*ret.*) întrebare MART. CAP.

erōticus (*3*) *adj.* erotic GELL.

erōtopaegnia, *ōn n. pl.* poezii erotice AUS.

ērotundātus (*3*) *adj.* rotunjit SID.

errābilis (*2*) *adj.* supus greșelii LACT.

errābundus (*3*) *adj.* rătăcitor LUCR., VERG. ș.a.

errans, *ntis p. pr. v.* **erro** // **adj.** rătăcitor: *errantes stellae* CIC. planete; (*fig.*) ~ *sententia* CIC. părere șovăitoare.

errantia, *ae f.* rătăcire, eroare ACC.

errātīcius (*3*) *adj.* care greșește des FRONT.

errāticus (*3*) *adj.* rătăcitor: ~ *homo* GELL. vagabond; (*despre plante*) care se întind peste tot, sălbatice: *erratica brassica* CAT. varză sălbatică.

errātiō, *ōnis f.* rătăcire din drumul drept PL.; (*fig.*) greșeală LACT.

errātor, *ōris m.* cel care merge rătăcitor, vagabond OV.

errātrix, *īcis f.* cea care rătăcește FRONT.

errātum, *ī n.* greșeală, eroare: *errata aetatis meae* CIC. greșelile vîrstei mele (tinere), *Democriti errata* CIC. erorile lui Democrit.

errātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **erro**

errātus[2] , *ūs m.* rătăcire OV.

errō (*I*) *vi.* **1** a rătăci, a merge încoace și încolo, a merge la întîmplare: *inter audaces lupus errat agnos* HOR. lupul merge încoace și încolo printre mieii curajoși, *circum villulas nostras* ~ *volo* CIC. vreau să dau o raită pe la căsuțele mele de la țară, *ignari locorum hominumque erramus, vento huc et fluctibus acti* VERG. neștiind locurile și oamenii, rătăcim mînați aici de vînt și de valuri, *cum exsul erraret* ... CIC. pe cînd rătăcea fiind exilat, *Cocytus errans flumine languido* HOR. Cocytul care n-are un curs hotărît cu apa lui lîncedă, *ubi nunc fora sunt, lintres* ~ *videres* OV. unde acum sînt foruri, puteai să vezi plutind luntre; **2** (*fig.*) a nu fi sigur, a șovăi: *ne vagari et* ~ *cogatur oratio* CIC. ca vorbirea noastră să nu fie obligată să bată cîmpii și să curgă la întîmplare, *erro quam insistas viam* PL. nu știu bine pe ce drum să pornești, *inter recens et vetus sacramentum errabitis?* TAC. veți șovăi între noul și vechiul jurămînt?; **3** a se depărta din drumul drept, a se rătăci: *erranti monstrat viam* ENN. arată drumul celui ce se rătăcește, *erravitne viā seu lassa resedit incertum* VERG. nu se știe dacă a rătăcit drumul sau s-a oprit locului obosită; **4** (*fig.*) a greși, a se înșela: *erras si id credis* TER. te înșeli, dacă crezi aceasta, ~ *in aliqua re* QUINT. a se înșela într-o chestiune, *non tu re, sed temporibus errasti* CIC. tu n-ai greșit în ce privește faptul, ci epocile, *errant probe* PL. se înșală profund, ~ *longe* TER., ~ *procul* SALL., ~ *valde* CIC. a se înșela rău, foarte mult; (*cu ac. n.*) *hoc tu errasti* TER. într-aceasta te-ai înșelat, *mone quaeso, si quid erro* PL. atrage-mi, te rog, atenția dacă greșesc cumva, *errabant tempora* OV. greșeau în privința epocilor, *si erratur in nomine* CIC. dacă se face o greșeală de nume, *si nihil esset erratum* QUINT. dacă nu s-ar fi făcut nici o greșeală; **5** (*vt. poet. p. pf.*) a străbate rătăcind: *errata litora* VERG. țărmuri străbătute în rătăcirea lor, *immensum est erratas dicere terras* OV. ar fi prea lung să arăt ținuturile străbătute în rătăcirea lor.

errō, *ōnis m.* **1** vagabond, care bate drumurile HOR.; **2** (*despre planete*) *v.* **erraticus.**

errōneus (*3*) *adj.* **1** rătăcitor SEN., COL.; **2** care se înșală CASSIOD.

error, *ōris m.* **1 a.** mers încoace și încolo, călătorie rătăcitoare, vagabondaj: *dic nobis errores tuos* VERG. spune-ne rătăcirile tale, *ad quos Ceres in suo errore venit* CIC. la care a venit Ceres în călătoria ei rătăcitoare; **b.** (*concrt.*) întortochere: *Daedalus implet innumeras errore vias* OV. Daedalus face nenumărate drumuri cu întortocheri (ale labirintului), *amnes in mare deducunt fessas erroribus undas* OV. rîurile cară spre mare apele obosite de întortocheri; **2** îndoială, nesiguranță, necunoaștere: *in summo errore esse* CIC. a fi în cea mai mare nesiguranță, *sine ullo errore* CIC. fără nici o îndoială, ~ *viarum* LIV. necunoașterea drumurilor, *nominum* ~ *manet* LIV. rămîne nesiguranță asupra numelor; **3** rătăcire a drumului; (*fig.*) eroare, rătăcire, greșeală: *opinionibus vulgi rapimur in errorem* CIC. sîntem duși în eroare de părerile mulțimii, *errorem facere alicui* CIC. a induce pe cineva în eroare, *alicui errorem tollere* CIC. a îndepărta eroarea cuiva, *errorem suum deponere* CIC. a-și reveni din eroare, a deschide ochii, *errore nominis servatus est* CIC. a fost salvat printr-o eroare de nume, ~ *mentis* CIC. rătăcire a minții (nebunie), *malus* ~ VERG. nefericita nebunie (a dragostei), *quoniam novus incidit* ~ PROP. fiindcă pe capul lui a căzut o altă nebunie, *fanaticus* ~ HOR. delir superstițios, frenezie, *non possum utriusque vestrum errorem reticere* CIC. nu pot să trec sub tăcere greșeala voastră, a amîndurora, *cuius errore eo deducta est res* ... NEP. prin greșeala lui, lucrurile au ajuns aici; **4** înșelătorie: *aut aliquis latet* ~ VERG. sau se ascunde aici vreo înșelătorie (cursă); **5** (*personificat*) *Error* orbire a minții, rătăcire.

ērubescentia, *ae f.* roșire (de rușine), rușine.

ērubescō, *ere, buī vi.* **1** a se face roșu: *saxa roratis erubuisse rosis* OV. că stîncile s-au făcut roșii de trandafirii rourați, *vidi te totis erubuisse genis* OV. te-am văzut împurpurîndu-te toată în obraji; **2** (*fig.*) a roși (de rușine), a-i fi rușine, a se rușina: ~ *in aliqua re* CIC. a se rușina de ceva, *non est res, quā erubescam* LIV. nu este un lucru de care să-mi fie rușine, ~ *viro* OV. a-i fi rușine cu bărbatul ei, *erubui mecastor propter clamorem tuum* PL. mi-a fost rușine, zău, de strigătele tale; **3** (*vt. poet.*) a se sfii (de), a respecta: *erubuit iura supplicis* VERG. Aen. *2, 542* s-a sfiit să calce drepturile celui ce-l implora, *Helene fertur nec fratres erubuisse* PROP. *3, 14, 20* și Helena nu s-a sfiit, zice-se, de frații ei, *noli* ~ *eum, collegam in sacerdotio habere* LIV. nu te rușina să-l ai coleg

în funcţia de preot // **erubescendus** (*3*) *adj.* de care trebuie să te ruşinezi, de ruşine, ruşinos.

ērūca, *ae f.* **1** omidă COL.; **2** (un fel de) varză sălbatică HOR.

ēructātiō, *ōnis f.* revărsare; vomitare APUL.

ēructō (*I*) *vt.* **1** a vărsa pe gură; a voma, a da afară: *saniem eructans* VERG. vărsînd pe gură sînge, *Acheron omnem Cocyto eructat harenam* VERG. Acheronul îşi varsă tot noroiul în Cocytus; (*fig.*) *eructant sermonibus suis caedem bonorum* CIC. în conversaţiile lor nu vorbesc decît de asasinarea oamenilor cinstiţi; **2** (*vi.*) a izbucni, a se revărsa valuri-valuri: *ignis de terra per vertices montium eructans* TER. focul care izbucneşte în valuri din pămînt pe culmile munţilor.

ēructuō (*I*) *v.* **eructo**

ēructus (*3*) *p. pf. v.* **erugo** // **adj.** stricat: *eructum vinum* GELL. vin oţetit.

ēruderō (*I*) *vt.* a curăţa de dărîmături, de moloz, pietre (*un teren*) VARR.; (*fig.*) a curăţa SID.

ērudibilis (*2*) *adj.* care poate fi instruit FULG.

ērudiō (*IV*) *vt.* **1** a instrui, a învăţa, a forma: ~ *oratorem in iure civili* CIC. a instrui un orator în dreptul civil, ~ *principum filios liberalibus artibus* TAC. a-i forma pe fiii conducătorilor prin artele liberale, ~ *filios ad maiorum instituta* CIC. a-i forma pe băieţi potrivit cu tradiţia strămoşească, (*cu 2 ac.*) ~ *aliquem leges* STAT. a-l învăţa pe cineva legile, *eruditus utilia miscere honestis* TAC. ştiind bine (meşter) să combine utilul cu moralul, *ut flerent erudiēre oculos* OV. şi-au învăţat ochii să plîngă; **2** (*rar*) a informa, a pune la curent: *litterae quae me erudiant de omni republica* CIC. scrisoare care să mă informeze despre toată viaţa politică; **3** (*rar*) a perfecţiona: ~ *toreuticen* PLIN. a perfecţiona arta cizelării.

ērudītē *adv.* cu multe cunoştinţe, ca om instruit, doct: *eruditius disputare* CIC. a discuta cu un om mai învăţat, *eruditissime simul et facetissime dicere* PLIN. IUN. a vorbi foarte bine informat şi totodată foarte spiritual.

ērudītiō, *ōnis f.* **1** instrucţiune, învăţătură, cultură, ştiinţă: *de eius eruditione laborare* CIC. a-şi face griji din cauza învăţăturii acestuia, *praeclara eruditione atque doctrina ornati* CIC. înzestraţi cu o cultură şi o ştiinţă deosebită; **2** (*pl.*) cunoştinţe ştiinţifice.

ērudītor, *ōris m.* învăţător, preceptor TERT.

ērudītrix, *icis f.* învăţătoare, educatoare FLOR.

ērudītulus (*3*) *adj.* avînd o spoială de cultură CATUL. *57, 7*

ērudītus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **erudio**) şi *adj.* **1** învăţat, cultivat, priceput: *semper mihi et doctrina et eruditi homines placuerunt* CIC. mi-au plăcut totdeauna şi ştiinţa, şi oamenii învăţaţi, *eruditi optimarum artium studiis* CIC. cultivaţi în studiile artelor frumoase, ~ *artificio simulationis* CIC. priceput în arta prefăcătoriei; **2** (*despre lucruri*) de om cultivat, rafinat: *erudita saecula* sau *tempora* CIC. timpuri (secole) luminate, *oratio erudita* CIC. vorbire de om cultivat, *eruditae aures* CIC. urechi de oameni rafinaţi, ~ *gustus* TAC. gust fin, *eruditum est* ... [cu inf.] e semn de cultură ...

ērudītus[2], *ūs m.* învăţătură, ştiinţă TERT.

ērūgātiō, *ōnis f.* îndepărtare a zbîrciturilor PLIN.

ērūgō, *ere, ructum vi.* a izbucni revărsîndu-se (*despre izvoare*) ENN.

Erulī *v.* **Heruli**

ērumpō, *ere, rūpī, ruptum vi.* şi *vt.* **1** a ieşi afară (cu forţa), a izbucni (în afară), a se repezi, a se năpusti: *pedes erupit* TAC. infanteria porni la atac, *dato signo ex castris erumpunt* CIC. la semnalul dat, se năpustesc din tabără, ~ *inter tela hostium* SALL. a năvăli printre săgeţile duşmanilor; (*fig.*) *lacrimae erumpunt dolore* QUINT. izbucnesc lacrimile de durere, *risus erumpit* CIC. izbucneşte rîsul; **2** a ieşi la lumină, a se ivi: *parva erumpunt cornua fronte* SIL. îi ies două coarne mici pe frunte, ~ *folium* PLIN. a-i da frunza, *erumpunt dentes* PLIN. îi ies dinţii; **3** (*fig.*) **a.** a ieşi la iveală (izbucnind): *illa coniuratio ex latebris erupit* CIC. din ascunzişurile ei acea conjuraţie a ieşit la lumină, *si erumpunt omnia* CIC. dacă toate se dau pe faţă, *odia in fortunas optimi cuiusque erumpunt* CIC. se dau pe faţă urile împotriva celor mai de vază cetăţeni, *erumpunt saepe vitia amicorum in ipsos amicos* CIC. viciile prietenilor cad adesea asupra prietenilor înşişi; **b.** (*oc*) a se ridica la o răscoală: *erupere primi Andecavi* TAC. cei dintîi s-au ridicat răsculîndu-se andecavii, *initium erumpendi* TAC. începutul răscoalei; **c.** a izbucni (în), a trece cu violenţă la ... [cu *in* şi *ad*]: ~ *ad minas* TAC. a trece la ameninţări, ~ *in omne genus crudelitatis* SUET. a trece la orice fel de cruzime; **d.** a sfîrşi, a duce la, a avea ca rezultat: *haec quo sint eruptura timeo* CIC. mă tem unde au să ducă aceste lucruri, ~ *in omnium perniciem* CIC. a duce la pieirea tuturor, *nox in scelus eruptura* TAC. o noapte care avea să sfîrşească într-o crimă; **4** a repezi; a vărsa: *portis se foras erumpunt* LUCR. se reped afară pe porţi, *caput unde se erumpit Enipeus* VERG. izvorul din care porneşte năvalnic rîul Enipeus, *faucibus ignes erupti* LUCR. focuri vărsate din gîtlejul ei (Etnei); (*fig.*) ~ *stomachum in aliquem* CIC. a-şi vărsa necazul pe cineva, ~ *iram in hostes* LIV. a-şi descărca mînia pe duşmani, *iamne ~ hoc mihi licet gaudium?* TER. pot acum să-mi descarc această bucurie?

ēruncō, *āre vt.* a smulge (buruienile), a curăţa de buruieni COL.

ēruō, *ere, ruī, rutum vt.* **1** a scoate (din pămînt), a scoate: *radicibus eruta pinus* VERG. pin scos din pămînt cu rădăcini cu tot, ~ *mortuum* CIC. a dezgropa un mort, ~ *aurum terrā* OV. a scoate aur din pămînt, *eruta gemma vadis* MART. perla pescuită din fundul mării, ~ *alicui oculum* SEN. a-i scoate cuiva ochiul; (*cu ac. grec.*) *eruitur oculos* OV. i se scot ochii; **2** a răscoli, a scormoni: *sata eruta ore suis* OV. semănături răscolite de rîtul porcului, *aqua remis eruta* OV. apa răscolită de vîsle, ~ *alicui latus hastā* OV. a străpunge cuiva coapsa cu suliţa; **3** a face una cu pămîntul, a distruge: ~ *urbem* VERG. a distruge oraşul, *regnum* (*Priami*) *eruerunt Danai* VERG. grecii au culcat la pămînt regatul lui Priam; **4** (*fig.*) a scoate, a scoate la lumină, a descoperi: (*servum*) *et inde tamen aliquando eruam* CIC. am să-l scot totuşi pe

sclav şi de acolo, *ex quibus argumenta eruamus* CIC. din care să scoatem argumente, *ex annalium vetustate eruenda memoria est nobilitatis tuae* CIC. amintirea nobleţei tale trebuie să fie scoasă din vechile anale, ~ *memoriam hac exercitatione* CIC. a dezgropa o amintire prin acest exerciţiu, *mihi, sicunde potes, erues, qui decem legati fuerint* CIC. ai să-mi descoperi, de unde poţi, care au fost cei zece legaţi.

ēruptiō, *ōnis f.* 1 ieşire violentă, erupţie: *universi eruptionem tentavere* PLIN. toţi (elefanţii) au încercat o ieşire, (*mil.*) *ex oppido eruptionem facere* CAES. a face o ieşire din cetate, *eruptionem facere in provinciam* CAES. a face o incursiune în provincia (romană); (*med.*) ~ *sanguinis* PLIN. hemoragie, *papularum* PLIN. erupţie de pustule; 2 (*fig.*) izbucnire, potopire: ~ *vitiorum* SEN. RH. revărsare a viciilor.

ēruptor, *ōris m.* (*mil.*) cel care iese la luptă spre a-l încerca pe duşman AMM.

erus, *ī m.* stăpînul casei, patronul, proprietarul PL.; (*oc.*) soţ CATUL.; *caelestes eri* CATUL. stăpînii din cer, zeii.

ērutor, *ōris m.* liberator AUG.

ervilia (ervilla), *ae f.* (*bot.*) măzăriche (*Vicia*) COL.

ervum, *ī n.* (*bot.*) linte (*Lens culinaris*) PL., HOR. ş.a.

Erycīnus (*3*) *adj. v.* **Eryx**

Erycus mons *m.* muntele Eryx (*în Sicilia*).

Erymanthus (-thos), *ī m.* 1 munte în Arcadia (*unde Hercules a ucis mistreţul erymanthic*) // **Erimanthēus** *şi* **Erimanthius** (*3*) *adj.* şi **Erimanthis**, *idis f.* a(l) muntelui Erymanthus, erymanthic(ă): *Erymanthia belua* CIC. fiara (mistreţul) de pe Erymanthus, *Erymanthides silvae* OV. pădurile erymanthice, *Erymanthis ursa* OV. ursoaica erymanthică (*arcadiana Callisto, pe care Iupiter a metamorfozat-o în ursoaică şi a transformat-o apoi în constelaţie*); 2 rîu în Elida.

ēryngē, *ēs f.* şi **eryngium**, **(-on)**, *iī n.* (*bot.*) scaiul-dracului (*Eryngium campestre*) PLIN.

Erysichthōn, *onis m.* fiul regelui thessalian Triopas (*doborînd un stejar consacrat zeiţei Ceres, a fost pedepsit de ea să fie chinuit de o nesfîrşită foame, aşa încît pînă la urmă şi-a devorat propriile membre*).

erysimum, *ī n.* (*bot.*) hreniţă, creson (*Lepidium sativum*) PLIN.

erysipelas, *atis n.* (*med.*) erizipel, brîncă CELS.

erysisceptrum (-on), *ī n.* (*bot.*) aspalat (*Aspalathus L.*) (*arbust odoriferant cu spini, originar din insula Rhodos*) PLIN.

Erythēa (-thia), *ae f.* insuliţă în golful oraşului Gades (*unde locuia uriaşul Geryon*).

Erythēus (-ius) (*3*) *adj.* al insulei Erythea // **Erytheis**, *idis adj. f.* a Erytheii; a lui Geryon.

erythīnus, *ī m.* (*iht.*) roşioară (*Scardinius erythrophthalmus*) PLIN.

Erythrae, *ārum f. pl.* *1*) oraş în Beoţia; *2*) unul dintre cele douăsprezece oraşe principale ale Ioniei în Asia Mică; *3*) port în golful Corint; *4*) oraş în India // **Erythraeus** (*3*) din Erythrae, erythraeic (*din Beoţia şi din India*): *Erythraeum mare* MEL. Marea Erythraeică *sau* Marea Roşie (şi o parte din Oceanul Indian), *dens Erythraeus* MART. = fildeşul // **Erythraea**, *ae f.* teritoriul Erythraei (*din Beoţia*) // **Erythraeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Erythraei (*din Beoţia*).

erythraeus (*3*) *adj.* roşu COL.

erythranos, *on* (*-um*) *adj.* cu boabe roşii PLIN.

Erythras, *ae m.* rege indian legendar.

erythrocomos, *on adj.* cu frunze roşii PLIN.

erythrodanus (*-os*), *ī m.* (*bot.*) roibă, garanţă (*Rubia tinctorum*) PLIN.

erythros, *on adj.* roşu.

Erythros (*-us*), *ī m. v.* **Erythrae** *4*

Erythrus (Erythros), *ī v.* **Erythras**

Eryx, *ycis m.* *1*) fiul zeiţei Venus (*ucis de Hercules şi îngropat pe muntele Eryx*); *2*) munte şi oraş pe coasta de vest a Siciliei (*în apropiere de Drepanum, unde Venus avea un templu celebru*) // **Erycīnus** (*3*) *adj.* erycin: *Erycinum litus* VERG. ţărmul erycin, *Venus Erycīna* LIV. sau numai *Erycīna* HOR. Venus Erycina // **Erycīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii oraşului Eryx.

Esāiās, *ae m. v.* **Isaias**

esca, *ae f.* 1 mîncare, hrană: *escae et potiones* CIC. mîncăruri şi băuturi; 2 momeală de prins peşte sau păsări; (*fig.*) momeală: *voluptas esca malorum* CIC. plăcerea, momeala nenorocirilor.

escālis (*2*) *adj.* 1 de servit masa : *escale argentum* DIG. veselă de argint; 2 de nadă, de momeală ANTHOL.

escārius (*3*) *adj.* 1 de mîncat: *escaria mensa* VARR. masă de mîncat pe ea, *escaria vasa* PLIN. veselă // **escāria**, *ōrum n. pl.* veselă; 2 de momeală.

escātilis (*2*) *adj.* bun de mîncare, comestibil IUV.

ēscendō, *ere, scendi, scensum vi.* şi *vt.* **a.** a se urca, a se sui: ~ *in currum* CIC. a se urca în teleagă, ~ *in rostra* CIC. a se urca la tribună, ~ *in equum* LIV. a se urca pe cal, *pars equos escendēre* SALL. unii se urcară pe cai, ~ *rostra* TAC. a se urca la tribună; **b.** (*spec.*) a înainta de la locul de debarcare spre interior: ~ *Ilium a mari* LIV. a urca de la ţărmul mării spre Ilion, ~ *Pergamum* LIV. a înainta spre Pergam.

ēscensiō, *ōnis f.* debarcare: *escensionem facere ab navibus in terram* LIV. a debarca de pe corăbii pe uscat.

ēscensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **escendo**

ēscensus[2], *abl. -ū, m.* escaladare, asalt: *capta escensu munimenta* TAC. Ann. *13, 39* fortificaţii cucerite prin escaladare.

eschara, *ae f.* 1 (*med.*) escară (*crustă a unui ţesut mortificat*) C. AUR.; 2 bază a unei baliste VITR.

eschatocolion, *iī n.* ultimul vers MART.

escifer, *era, erum adj.* care aduce de mîncare P. NOL.

escō, *āre vt.* a mînca SOL.

esculentia, *ae f.* mîncare gustoasă HIER.

esculentus (*3*) *adj.* 1 de mîncare: *frusta esculenta* CIC. bucatele de carne (mîncate) // **esculenta**, *ōrum n. pl.* mîncăruri, alimente CIC.; 2 bun de mîncare, comestibil: *esculenta animalia* PLIN. animale bune de mîncare; 3 gustos, suculent, savuros: *esculentioribus cibis abstinere* HIER. a se abţine de la mîncăruri gustoase; 4 plin de mîncare: *esculento ore* PLIN. cu gura plină de mîncare.

esculētum, escul... *v.* **aesculetum, aescul...**

escunt *v.* **sum**

Esern... *v.* **Aesern...**
ēsitō (*1*) *vt.* a mînca des PL., CAT. ş.a.
ēsor, *ōris m.* mîncător FRONT.
esox, *ocis m.* (un fel de) ştiucă (de Rin) PLIN.
Esquiliae, *ārum f. pl.* Esquilinul (*cartierul de pe colina Esquilină*).
Esquilīnus mons *m.* Colina esquilină (*cea mai mare dintre cele şapte coline ale Romei*) // **Esquilīnus** (*3*) *adj.* al Esquilinului, esquilin: *Esquilina* (*porta*) CIC. poarta esquilină, *Esquilinus campus* HOR. cîmpul esquilin (loc de îngropăciune).
Esquilius (*3*) *adj.* esquilin.
esseda, *ae f.* car, căruţă SEN. Ep. *56, 4*
essedāria, *ae f.* femeie care conduce o brişcă PETR.
essedārius, *iī m.* 1 (*la galli sau britanni*) soldat care luptă dintr-un car de luptă (*essedum*) CAES.; 2 gladiator care luptă dintr-o caretă SEN., SUET.
Essēdonēs, *um m. pl.* essedonii (*popor din Sciţia*) // **Essedonius** (*3*) *adj.* essedonian.
essedum, *ī n.* 1 car de luptă cu două roţi (*la galli şi britanni*) CAES.; 2 caretă descoperită folosită de romani la călătorii, sau de gladiatori CIC.
Essēnī, *ōrum m. pl.* essenieni (*sectă iudaică*).
essentia, *ae f.* esenţă, natura unui lucru QUINT., SEN.
essentiālis (*2*) *adj.* esenţial ISID.
essentiālitās, *ātis f.* esenţialitate M. VICT.
essentiāliter *adv.* esenţial AUG.
essitō *v.* **esito**
ēssuriō *v.* **esurio**
Esthēr *f. indecl.* Estera.
estrix, *īcis f.* mare mîncăcioasă PL. Cas. *778.*
estur (*a treia pers. ind. pr. pas.*) *v.* **edo**[1]
ēsu *supin v.* **edo**[1]
ēsūd... *v.* **exsud...**
ēsuriālis (*2*) *adj.* al foamei PL. Capt. *468.*
ēsuriens, *ntis p. pr. v.* **esurio** // **adj.** înfometat HOR.
ēsurienter *adv.* ca un înfometat, lacom APUL.
ēsuriēs, *ēi f.* foame, poftă de mîncare HIER.
ēsurīgō, *inis f.* foame VARR.
ēsuriō[1], *īre, īvī* (*iī*) 1 *vi.* şi *vt.* a pofti să mănînce, a-i fi foame, a fi înfometat: (*cu ac. n.*) *qui sciunt quid illo die* (*dominus*) *esuriat* SEN. cei care ştiu ce-i e poftă stăpînului să mănînce în acea zi, (*pas.*) *nil ibi, quod nobis esuriatur, erit* OV. nu va fi nimic acolo ce ne-ar fi poftă să mîncăm, (*cu genit.*) *verae beatitudinis esurit* APUL. este înfometat de adevărata fericire, *arbores fetu exinanitas naturale est avide esurire* PLIN. e firesc ca pomii secătuiţi de rodul dat să aibă nevoie să fie hrăniţi, *vellera esuriunt* PLIN. lînurile absorb cu lăcomie (vopseaua); 2 (*vt. tard.*) a pofti: ~ *aurum Persarum* PLIN. a pofti aurul perşilor; [viit. arh. *esuribo*].
ēsuriō[2], *ōnis m.* înfometat PL.
ēsurītiō, *ōnis f.* foame CATUL.
ēsurītor, *ōris m.* om înfometat MART.
ēsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **edo**[1]
ēsus[2], *ūs m.* mîncatul: *esui dare alicui* PL. a-i da cuiva de mîncat.
Esus, *ī m.* numele zeului războiului la galli.
et *conj. copulativă* 1 şi (*legînd cuvinte şi prop.*); şi pe deasupra, şi de asemenea (*adăugînd*): *patri et matri* TER. tatei şi mamei, *socii veteres et novi* PL. tovarăşii vechi şi noi, *valetudo efficit ut dolore careamus et muneribus corporis fungamur* CIC. sănătatea face să nu avem dureri şi pe deasupra să ne bucurăm de funcţiile corpului, *Salvus sis — Et tu salve* PL. Să fii sănătos — Şi tu de asemenea; (*în enumerări*) *at sunt morosi et anxii et iracundi et difficiles senes* CIC. dar, zice-se, bătrînii sînt ursuzi, neliniştiţi, irascibili şi încăpăţînaţi; 2 (*în corel.*) *et ... et* şi ... şi, atît ... cît şi, pe de-o parte ... pe de alta: *et ex urbe ... et ex agris* CIC. atît din oraş, cît şi de la ţară, *ille et terris iactatus et alto* VERG. alungat şi pe pămînt, şi pe întinsul mării, *legatique et tribuni* LIV. atît legaţii, cît şi tribunii; *nec* (*neque*) ... *et* nu numai nu ..., dar; *nec miror ... et gaudeo* CIC. nu numai că nu mă mir ... dar mă bucur, *ego vero et exspectabo ... neque exigam* CIC. eu nu numai că voi aştepta ..., dar nici nu voi cere; 3 (*întărind o afirmaţie*) *et quidem, et vero* sau numai *et* şi într-adevăr: *et quidem duo fuerunt per idem tempus* CIC. şi într-adevăr doi au fost (oratorii) în acelaşi timp, *et fuit vir haud dubie dignus omni laude* CIC. şi într-adevăr a fost un om demn de orice laudă; (*într-o reluare*) *errabas, Verres, et vehementer errabas* CIC. te înşelai, Verres, şi, mai mult, te înşelai amarnic, *scripsere et luculente quidem scripserunt* CIC. au scris şi, mai mult, au scris clar; 4 = *etiam* şi chiar, încă: *et ille* CIC. chiar el, *timeo Danaos et dona ferentes* VERG. mă tem de danai, chiar şi cînd aduc daruri; 5 = *et tamen* şi totuşi: *magister summa iam senectute est et cotidie commentatur* CIC. este un dascăl foarte bătrîn acum, şi totuşi face comentarii zilnic, *canorum illud in voce non amisi et videtis annos* CIC. n-am pierdut acea limpezime a glasului, şi totuşi vedeţi cîţi ani am; 6 (*după negaţii, adversativ*) ci: *animo non deficiam et id quod suscepi perferam* CIC. n-am să mă las abătut, ci am să duc la capăt ce m-am obligat să fac, *non suspicionibus oportere iudicari et exspectandum* NEP. nu trebuie să se judece pe simple bănuieli, ci trebuie să aşteptăm; 7 (*în silogisme, introducînd premisa minoră*) = *atqui* dar: *eorum quae videntur, alia vera, alia falsa; et quod falsum, percipi non potest; igitur* ... CIC. dintre cele ce ni se par, unele sînt adevărate, altele false; dar ceea ce este fals nu se poate percepe; aşadar ...; (*în unele răspunsuri*) dar: *nullane habes vitia? — immo, alia et fortasse minora* HOR. tu n-ai nici un fel de vicii? — dimpotrivă, am şi eu altele, dar poate mai mici, *Multa quae non volt videt. Et multa fortasse quae volt!* CIC. Vede multe lucruri pe care nu vrea să le vadă. Dar poate şi multe pe care vrea!; 8 (*comparativ, după cuvinte arătînd egalitate sau asemănare ca*: idem, par, similis, aeque *sau* alius, dispar, aliter *etc.*) ca: *nisi aeque amicos et nos ipsos diligamus* CIC. dacă nu ne-am iubi prietenii ca pe noi înşine, *non eadem nobis et illis necessitudo impendet* SALL. nu aceeaşi nevoie apasă asupra noastră ca asupra lor; 9 (*temporal*) că: *vix prima inceperat aestas et Anchises dare vela iubebat* VERG. abia începuse vara, că Anchises poruncea să se întindă pînzele.

etenim *adv.* (*la început de frază*) într-adevăr, de fapt; de altminteri.

Eteoclēs, *is m.* fiul mai mare al lui Oedip și al Iocastei și frate cu Polynices, Antigona și Ismena (*după izgonirea lui Oedip, Eteocles și Polynices au hotărît să domnească la Theba cîte un an alternativ; Eteocles a urcat pe tron primul, dar, după trecerea anului, n-a vrut să mai renunțe la domnie, astfel încît între cei doi frați au pornit război unul împotriva celuilalt, ucigîndu-se în luptă. Poetul roman Statius a descris luptele în epopeea* Thebais *„Thebaida" în douăsprezece cărți*) // **Eteoclēus** (*3*) *adj.* al lui Eteocles.

etēsiae, *ārum m. pl.* vînturi care suflă vara în vremea caniculei CAES. ș.a.

etēsiās, *ae m.* vînt etesian CAES., CIC.

etēsius (*3*) *adj.* anual, periodic LUCR.

ēthica, *ae* și **ēthicē**, *ēs f.* etică, filozofie morală QUINT., LACT.

ēthicōs *adv.* etic, moral SEN. RH.

ēthicus (*3*) *adj.* etic, moral SEN. RH., GELL.

ethnicālis (*2*) *adj.* păgîn TERT.

ethnicē *adv.* păgînește TERT.

ethnicus (*3*) *adj.* păgîn ECCL. // **ethnicī**, *ōrum m. pl.* păgînii, păgînismul TERT.

ēthologia, *ae f.* etologie (*în Antichitate, descrierea moravurilor și a caracterului unei persoane*) SEN., QUINT.

ēthologus, *ī m.* (cel care imită caracterele) mim, comediant CIC.

ēthopoeia, *ae f.* (*ret.*) etopee, portret (psihic sau moral), caracter RUTIL.

ēthopoeiacus (*3*) *adj.* care slujește la descrierea unui caracter FIRM.

ēthos, *eos n.* caracter, moravuri VARR.; morală, etică SID.

Ethra, *ae f.* fiica lui Pittheus, rege în Troezen (*sedusă de Aegeus, regele Atenei, cu care l-a zămislit pe Theseus*).

etiam *conj.* și *adv.* **1** (*temporal*) încă: ~ *consulis?* PL. încă te mai gîndești?, *nostrā ~ memoriā* CAES. încă în timpul nostru, *etiamne perferetis?* CIC. încă veți mai suporta?, *ad multam noctem ~ pugnare* CAES. a continua încă să lupte pînă noaptea tîrziu, *etiam tum* (*tunc*) CIC. încă atunci, *etiam non* PL. încă nu, *nec plane etiam* CAES. încă nu complet, *nondum etiam scio* TER. nu știu încă, *quamdiu etiam?* CIC. cîtă vreme încă? *vixdum etiam* CIC. aproape imediat, abia; **2** (*repetare*) încă o dată, iarăși, din nou: *circumspice* ~ privește încă o dată în jurul tău; *etiam atque etiam* tot timpul, fără încetare, necontenit; *etiam atque etiam argumenta tum argumentis comparemus* CIC. să comparăm necontenit argumentele, ~ *curare ut* ... LIV. a veghea necontenit ca ...; **3** (*adăugînd ceva la ceea ce precedă*) în afară de aceasta, în plus, încă: *accesit ~ quod* ... s-a mai adăugat încă faptul că ..., *magis etiam* NEP. mai mult încă, ~ *quoque* ... LUCR. pe deasupra și ..., *non solum* (*non modo, non tantum*) ... *sed* (*verum*) *etiam* ... CIC. nu numai ... dar în plus și ...; **4** (*întărind printr-o idee mai importantă*) chiar (și): ~ *pecudes, si loqui possent* CIC. chiar și animalele, dacă ar putea vorbi, *improba antea non erat, ~ erat inimica improborum* CIC. nu era înainte ticăloșită; ea era chiar dușmanca ticăloșilor, *nos enim defendimus ~ insipientem multa comprehendere* CIC. într-adevăr, noi susținem că pînă și cel neînțelept înțelege multe, *quin etiam, immo etiam* ba chiar, *non solum ... sed etiam* ... CAES. nu numai ..., dar chiar și ...; **5** (*în răspunsuri*) da, așa e, sigur, fără îndoială: *aut etiam aut non respondere* CIC. a răspunde sau „da", sau „nu", *Numquid vis? — Etiam* PL. Vrei ceva? — Da, *Quid Anthiocus? Etiam, inquit, beatam* (*esse*), *sed non beatissimam* CIC. Ce spune Antiochus? Desigur, zice el, este fericită (viața virtuoasă), dar nu cea mai fericită, *etiam mehercule, inquit, ut opinor, ex Africa* CIC. a, da! — zice — din Africa, dacă nu mă înșel; **6** (*în întrebări*) ~ *aperis?* deschizi odată? (deschide odată!), ~ *taces?* TER. taci odată?, ~ *tu hinc abis?* PL. nu pleci odată de aici? (pleacă odată de-aici).

etiamdum (**etiam dum**) *adv.* încă și acum PL., TER.

etiamnum *și* **etiamnunc** *adv.* **1** încă și acum, încă: *vos cunctamini etiamnunc?* voi șovăiți încă și acum?; **2** mai mult: *quo de homine nihil etiamnunc dicere nobis necesse est* CIC. despre acest om nu e nevoie să vorbim mai mult.

etiamsi (**etiam si**) *conj.* chiar dacă (*în corel. cu* tamen, certe, nihilominus): *ista veritas etiamsi iucunda non est, mihi tamen grata est* CIC. acest adevăr, deși nu e îmbucurător, mie totuși mi-e plăcut.

etiam tum *și* **etiam tunc** *adv.* încă atunci, încă, pînă atunci: *manebant etiam tum vestigia morientis libertatis* TAC. stăruiau încă urmele unei libertăți muribunde, *narratque ut virgo ab se integra etiamtum siet* TER. și-mi spune că pînă atunci fata este intactă.

Etrūria, *ae f.* ținutul de pe coasta de vest a Italiei (*între Tibru, Apenini și Marea Tireniană; azi, Toscana*).

Etrūscus (*3*) *adj.* etrusc: *Etruscum bellum* LIV. războiul cu etruscii // **Etrūscī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Etruriei, etruscii.

etsi *conj.* **1** (*de subord.*) deși, cu toate că: *Caesar, ~ hostium consilium non cognoverat, tamen suspicabatur* ... CAES. deși Caesar nu cunoștea planul dușmanilor, totuși bănuia, (*cu vb. subînț.*) *de nobis ~ non iniquum triste senatus consultum factum est* LIV. în privința noastră, s-a luat o grea decizie senatorială, deși nu nedreaptă, ~ *adiectum aliquid numero sit, magna certe caedes fuit* LIV. măcar că s-o fi exagerat întrucîtva în privința numărului, cu siguranță a fost acolo un mare măcel; **2** (*de coord., rectificînd*) deși, de fapt, de altminteri: *vale et salve; ~ aliter ut dicam meres* PL. cu bine și cu sănătate; de fapt, altfel ai merita să-ți zic, *do poenas temeritatis meae. Etsi quae fuit illa temeritas?* CIC. îmi ispășesc imprudența. De fapt ce imprudență a fost aceea?

ētussiō *v.* **extussio**

etymologia, *ae f.* etimologie (*originea unui cuvînt*) QUINT.

etymologicē, *ēs f.* știința etimologiei VARR.

etymologicus (*3*) *adj.* etimologic GELL.

etymologus, *ī m.* etimologist VARR.

etymon, *ī n.* etimologie, etimon VARR., GELL.

eu *interj.* foarte bine!, bravo!, minunat! PL. ş.a.
Euadnē, *ēs f.* soţia lui Capaneus (*unul dintre cei şapte comandanţi împotriva Tebei*), s-a aruncat pe rugul soţului ucis.
Euagorās, *ae m.* rege al Ciprului.
euān (**euhān**) *interj.* strigăt al bacantelor ENN. // **Euān** (**Euhān**) epitet al zeului Bacchus LUCR., OV.
Euander, *drī* şi **Euandrus**, *ī m.* rege în Arcadia (*venind în Italia, a fondat o colonie în Latium şi un oraş pe Palatin*) // **Euandrius** (*3*) *adj.* al lui Euandrus: *Euandrius ensis* VERG. spada lui Pallas, fiul lui Euandrus.
euangelicus (*3*) *adj.* evanghelic ECCL.
euangelista, *ae m.* evanghelist PRUD.
euangelium, *iī n.* evanghelie ECCL.
euangelizātor, *ōris m.* propovăduitor al evangheliei TERT.
euangelizō, *āre vi.* şi *vt.* a predica evanghelia ISID.
Euangelus *m.* „Binevestitorul“ (*nume de persoană*) VITR.
euans, *ntis v.* **euhans**
euax *interj.* bravo! PL.
Euboea, *ae f.* Eubeea (*insulă în Marea Egee, în dreptul Beoţiei şi Atticii*) // **Euboeus** (*3*) *adj.* euboic // **Euboicus** (*3*) *adj.* *1*) al Eubeii, eubeic; *2*) aşezat în faţa Eubeii (*în Beoţia*); *3*) de la Cumae (*colonie a Eubeii*): *Euboica urbis* OV. oraşul Cumae, *carmen Euboicum* OV. răspunsul Sibyllei de la Cumae (*numită şi Sibylla euboică*) // **Eubois**, *idis adj. f.* eubeică.
Eubūleūs, *ēi m.* unul dintre dioscuri (*născut din Iupiter şi Proserpina*).
eucharis, *is adj. m.* şi *f.* graţios, elegant VULG.
eucharistia, *ae f.* **1** mulţumiri (adresate cuiva); **2** rugăciune de mulţumire (pentru pîine şi vin), cuminecătură, împărtăşanie TERT.
eucharisticon, *ī n.* mulţumire (adresată cuiva) TERT.; titlul unui poem de mulţumiri adresate de poetul Statius împăratului Domitianus STAT.
Euclīdēs, *īs m.* *1*) filozof din Megara, discipol al lui Socrate; *2*) vestit matematician din Alexandria.
eucnēmos, *on adj.* cu pulpe frumoase PLIN.
Eudaemōn, *onis adj.* „Ferice“ (*supranume al părţii fertile a Arabiei*: *Arabia Ferice*) // **Eudaemonēs**, *um m. pl.* locuitorii Arabiei Ferice (*cf.* **felix**[1] 1).
Eudēmus, *ī m.* Eudemus din Cipru (*prieten al lui Aristotel*).
Eudoxus, *ī m.* Eudoxus din Cnidos (*astronom vestit, elev al lui Platon*).
Euēnos (**-us**), *ī m.* rege al Etoliei (*a dat numele său rîului Evenos, numit mai înainte Lycormas*) // **Euēnīnus** (*3*) *adj.* al rîului Evenus.
euergāneus (*3*) *adj.* bine întocmit VITR.
Euergetēs, *ae m.* „Binefăcătorul“ (*supranumele mai multor regi ai Macedoniei*).
euēthēs, *adj. m.* şi *f.* prost, nătîng AMM.
Euganeī, *ōrum m. pl.* euganeii (*populaţie venetă din jurul Padovei şi Veronei*) // **Euganeus** (*3*) *adj.* al euganeilor, euganic.
euge *interj.* foarte bine!, bravo!, minunat! (*ironic*) PL., TER.
eugeneus *şi* **eugenius** (*3*) *adj.* de rasă bună, de bună calitate CAT., VARR.
eugepae *interj. v.* **euge** PL.
euglyphus (*3*) *adj.* bine cizelat, bine gravat AMBR.
euhān *v.* **euan**
euhans, *ntis p. pr.* şi *adj.* de la **euho** (*nefolosit*) strigînd „evans“ sau „evoe“ (*despre bacante cînd îl celebrează pe Bacchus*): *euhantes orgia* VERG. celebrînd orgiile bahice şi strigînd *evoe*.
Euhēmerus, *ī m.* filozof şi istoric grec.
euhias, *adis f.* bacantă HOR.
Euhius, *iī m.* supranume al lui Bacchus // **Euhius** (*3*) *adj.* al lui Bacchus.
euhoe (**euoe**) *interj.* evoe (*strigătul bacantelor*) CATUL.
euias, *adis f. v.* **euhias**
Euius *v.* **Euhius**
eulogia, *ae f.* **1** dar AUG.; **2** pîine sfinţită AUG.
Eumaeus, *ī m.* slujitor al lui Ulises.
Eumenēs, *is m.* *1*) general al lui Alexandru cel Mare; *2*) numele mai multor regi ai Pergamului.
Eumenidēs, *um f. pl.* Eumenidele (Furiile) // (*sg.*) **Eumenis**, *idis f.* Furie.
eumetria, *ae f.* simetrie, proporţie VEG.
Eumolpus, *ī m.* preot din Thracia (*care a introdus în Attica misterele eleusine*) // **Eumolpidae**, *ōrum m. pl.* familie preoţească ateniană (*descendentă din Eumolpus, însărcinată cu cultul Demetrei*).
eunūchīnus (*3*) *adj.* de eunuc, de castrat HIER.
eunūchismus, *ī m.* castrare C. AUR.
eunuchīzo, *āre vt.* a castra, a face eunuc ECCL.
eunūchus, *ī m.* eunuc CIC. ş.a.
euoe *interj. v.* **euhoe**
euōnymos, *ī m.* (*bot.*) salbă-moale (*Euonymus latifolius*) PLIN.
Eupatereia, *ae f.* „Fiică a unui tată nobil“ (*epitet al Helenei*) LUCIL.
Eupatōr, *oris m.* supranume al unor regi ai Syriei şi ai Pontului (*între care şi Mithridates cel Mare*).
eupatoria, *ae f.* şi **eupatorium**, *iī n.* (*bot.*) turiţă-mare (*Agrimonia eupatoria*) PLIN.
euphorbea, *ae f. v.* **euphorbia**
euphorbeum, *ī n. v.* **euphorbia**
euphorbia, *ae f.* (*bot.*) laptele-cucului, alior (*Euphorbia cyparissias*) PLIN.
Euphorbus, *ī m.* troian, fiul lui Pantus (*a fost ucis de Menelaus. Pythagoras şi-a susţinut doctrina metempsihozei, afirmînd că el trăise anterior sub numele de Euphorbus*).
Euphoriōn, *ōnis m.* Euphorion din Chalcis (Eubeea) (*poet epic alexandrin*).
Euphrānōr, *oris m.* *1*) sculptor şi pictor grec (*contemporan cu Praxiteles*); *2*) arhitect; *3*) general al lui Perseus.
Euphrātēs, *ae* (sau *-is*, sau *-i*) *m.* (ac. *-en*) Eufrat (*fluviu în sud-vestul Asiei, care izvorăşte din Podişul Armeniei, se uneşte cu Tigrul şi se varsă în Golful Persic*) // **Euphrāteus** (*3*) *adj.* al Eufratului // **Euphrātis**, *idis adj. f.* a Eufratului.
euphronē, *ēs f.* „binefăcătoarea“ (*epitet grecesc al nopţii*) AMM.

Euphrosyna, *ae* şi **Euphrosynē,** *ēs f.* una dintre cele trei Graţii.
euphrosynum, *ī n.* (*bot.*) limba-boului (*Anchusa officinalis*) PLIN.
Eupīlis, *is m.* lac în Gallia Transpadană.
euplocamus (*3*) *adj.* cu bucle frumoase LUCIL.
Eupolis, *idis m.* (ac. *-polin* şi *-polidem*) autor de comedii la Atena (*contemporan cu Aristofan*).
eurhythmia, *ae f.* euritmie (*armonie de sunete, de linii, de mişcări etc.*) VITR.
eurinus (*3*) *adj.* de răsărit (*despre vînt*) COL.
Eurīpidēs, *is* şi *i* (ac. *-em* şi *-en*) autor tragic grec (*născut la Atena în 480 şi mort în 406 la Pella, la curtea regelui Archelaus al Macedoniei*) // **Eurīpidēus** (*3*) *adj.* al lui Euripide.
Eurīpus, *ī m.* strîmtoarea dintre insula Eubeea şi Beoţia.
eurīpus (-pos), *ī m.* 1 braţ de mare, strîmtoare CIC.; 2 apeduct, canal, şanţ CIC.; 3 (*spec.*) şanţul plin cu apă care înconjura Circus Maximus de la Roma PLIN., SUET.
euroaquilō, *ōnis m.* vînt de nord-est VULG.
euroborus, *ī m.* vînt de sud-est VEG.
eurocirciās, *ae m.* vînt de est şi sud-est VITR.
euronotus, *ī m.* vînt de sud şi sud-est PLIN. ş.a.
Eurōpa, *ae* şi **Eurōpē,** *ēs f.* fiica regelui frigian Agenor (*răpită din Sidon şi dusă în Creta de către Iupiter, metamorfozat în taur, cu care i-a născut pe Minos, Rhadamanthus şi Sarpedon*).
Eurōpaeus (*3*) *adj.* a. născut din Europa: ~ *dux* OV. = Minos; b. european, al Europei (*continentul*) NEP.
Eurōpensis (*2*) *adj.* european, al Europei VOP.
Eurōtās, *ae m.* rîu în Laconia.
eurōus (*3*) *adj.* de răsărit VERG. Aen. *3, 533.*
eurus, *ī m.* 1 vînt de sud-est HOR.; 2 (*poet.*) răsăritul VAL. FL.; 3 vînt (*în general*) VERG.
Euryalē, *ēs f. 1*) fiica lui Minos, mama lui Orion; *2*) una dintre Gorgone; *3*) regină a amazoanelor.
Euryalus[1], *ī m. 1*) tînăr troian (*prieten al lui Nisus*) VERG.; *2*) fiul lui Io.
Euryālus[2], *ī m.* fortăreaţă în apropiere de Syracusa.
Eurybatēs, *ae m.* crainic al grecilor la asediul Troiei.
Euryclēa (-clīa), *ae f.* doica lui Ulises.
Eurydicē, *es f. 1*) soţia lui Orpheus; *2*) nume de femeie.
Eurylochus, *ī m.* tovarăş al lui Ulises (*şi singurul care nu a băut din băutura fermecată a Circei*).
Eurymedōn, *ontis m. 1*) rîu în Pamphylia; *2*) general atenian.
Eurymidēs, *ae m.* Telemus (*fiul prevestitorului Eurymus*).
Eurynomē, *ēs f.* nimfă (*fiică a Oceanului şi a zeiţei Thetis*).
Eurypilus, *ī m. 1*) fiul lui Hercules (*şi rege în Cos*); *2*) ghicitor (*fiul lui Evemon*).
Eurysthenēs, *ae m.* unul dintre Heraclizi (*rege în Sparta*).
Eurystheus, *ei* şi *eos m.* (ac. *-eum* şi *-ea*) rege al Micenei (*care, la îndemnul Iunonei, l-a supus pe Hercules la douăsprezece grele încercări, cunoscute sub numele de „munci"*) // **Eurysthēus** (*3*) *adj.* al lui Eurystheus.
Eurytus, *ī m.* rege în Oechalia (*şi tată al Iolei şi al Dryopei, metamorfozată în lotus*) // **Eurytis,** *idis f.* fiica lui Eurytus (Iole).
euschēmē *adv.* cu graţie, elegant, bine PL.
eustylos, *on adj.* cu coloane la intervale regulate VITR.
Euterpē, *ēs f.* „Desfătătoarea" (*muza muzicii*).
euthia, *ae f.* linie dreaptă MART. CAP.
euthygrammos, *on adj.* făcut cu echerul, drept, regulat GROM. // **euthygrammum,** *ī n.* riglă, echer VITR.
Eutropius, *iī m. 1*) Flavius Eutropius (*istoric latin din sec. al IV-lea e.n., autor al unui* Breviarium historiae Romanae); *2*) numele altor persoane.
Euxīnus (*3*) *adj.* „ospitalier": *Pontus Euxinus* şi numai *Euxīnus* OV. Marea Neagră, *Euxinae undae* (*aquae*) OV. apele Mării Negre.
euzōmon, *ī n.* (*bot.*) varză sălbatică (*Brassica eruca*) PLIN.
Eva, *ae f.* Eva (*prima femeie*).
ēvacuātiō, *ōnis f.* 1 evacuare C. AUR.; 2 slăbire, distrugere: ~ *fidei* TERT. înlăturarea credinţei.
ēvacuō (*I*) *vt.* 1 a goli, a deşerta PLIN.; 2 (*fig.*) a suprima, a anula COD. IUST.
Evadnē, *ēs v.* **Euadne**
ēvādō, *ere, vāsi, vāsum vi.* şi *vt.* **I** *vi.* 1 a ieşi din ...: ~ *ex aqua* PL. a ieşi din apă, ~ *oppido* SALL. a ieşi din cetate, ~ *per praeruptum saxum in Capitolium* LIV. a ieşi printr-o stîncă prăpăstioasă pe Capitoliu, ~ *in terram* LIV. a debarca la ţărm, (*abs.*) *naves evadunt* CURT. corăbiile ajung la ţărm; 2 a urca: ~ *in muros* LIV. a urca pe ziduri, ~ *in cacumen* CURT. a urca în vîrf, ~ *ad summi fastigia culminis* VERG. a urca pe locul cel mai înalt al clădirii; 3 a reuşi să scape (de), a scăpa (din): ~ *e morbo*, ~ *e periculo*, ~ *ex insidiis* CIC. a scăpa de boală, de primejdie, de curse întinse, ~ *e manibus hostium* LIV. a scăpa din mîinile duşmanilor, ~ *pugnae* VERG. a se sustrage de la luptă, (*abs.*) *dum ~ tendunt* LIV. în timp ce încearcă să scape; 4 (*fig.*) a ajunge (*lucrurile*), a sfîrşi, a duce: *cum, quorsum* (*haec*) *evaderent, timeret* NEP. fiindcă se temea, neştiind unde au să ajungă acestea, *hucine beneficia tua evasere?* SALL. la asta au dus binefacerile tale?; 5 a ajunge (să fie), a deveni, a se dovedi: *iuvenis evasit vere indolis regiae* LIV. tînărul a ajuns să aibă într-adevăr un caracter regal, *quos indicabat non posse oratores ~* CIC. pe care-i socotea că nu-s în stare să ajungă oratori, *vereor ne haec quoque laetitia vana evadat* LIV. mi-e teamă ca şi această bucurie să nu se dovedească deşartă, *quoniam primum inceptum vanum evasisset* LIV. fiindcă prima încercare se dovedise zadarnică. **II** *vt.* 1 a trece (dincolo de), a străbate, a lăsa în urmă: ~ *amnem* TAC. a trece rîul, ~ *tot urbes* VERG. a străbate atîtea oraşe; 2 a urca: ~ *gradus altos* VERG. a urca treptele înalte, ~ *ardua* LIV. a urca înălţimile (depăşindu-le); 3 a scăpa (de): ~ *angustias* LIV. a scăpa (ieşind) din defileu, ~ *insidias* SUET. a scăpa de cursele întinse, ~ *pestem belli* VERG. a scăpa de prăpădul războiului, ~ *sermones malignorum* PLIN. IUN. a evita bîrfelile răuvoitorilor.

ēvagātiō, *ōnis f.* 1 rătăcire, curs rătăcitor; 2 evadare: *haec libertas eius est, haec* ~ SEN. aceasta e libertatea lui (a sufletului), această evadare.
ēvāgīnātiō[1], *ōnis f.* scoatere din teacă ARN.
ēvaginātiō[2], *v.* **evagatio**
ēvagor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a umbla rătăcind, a hoinări, a se răspîndi încoace şi încolo: *ne longius evagatae (gallinae) refrigerent ova* COL. ca găinile (clocitoare), rătăcind prea departe, să nu răcească ouăle, *felis evagatur noctu* PHAEDR. pisica hoinăreşte noaptea, *Nili aquae evagatae stagnant* PLIN. apele Nilului, revărsîndu-se în toate părţile, băltesc, (*mil.*) *nullo circa ad evagandum relicto spatio* LIV. (soldaţii) nemaiavînd nici un spaţiu în jur, ca să se poată manevra răspîndiţi; (*fig*) *appetitus evagantur* CIC. poftele o iau razna, (*ret.*) *ne longius evager* VAL. MAX. ca să nu mă abat prea mult de la subiect; 2 (*vt.*) a se depărta (de la), a depăşi (limitele): *et ordinem rectum evaganti frena licentiae iniecit* HOR. C. *4, 15, 10* şi a pus frîu dezmăţului care depăşea ordinea morală.
ēvalescō, *ere, valuī vi.* 1 **a.** a prinde puteri, a se dezvolta: *adiuta cura natura magis evalescit* QUINT. calităţile naturale ajutate prin educaţie se dezvoltă mai bine, *multa secutura, quae adusque bellum evalescerent* TAC. se puteau întîmpla multe, care să ia proporţii de război, *tempus in suspicionem evaluit* TAC. momentul ales a dus la bănuieli; **b.** (*la pf. urmat de inf.*) a fi în stare, a putea: *non evaluit medicari cuspidis ictum* VERG. n-a fost în stare să vindece lovitura suliţei; 2 a valora, a costa: *margarita centies sestertium evaluisset* MACR. mărgăritarul ar fi valorat zece milioane de sesterţi; 3 (*despre o expresie, un cuvînt*) a prevala.
ēvalidus (*3*) *adj.* foarte puternic, robust CIC.
ēvallō[1], *āre vt.* [*e + vallum*] a respinge, a izgoni VARR. ş.a.
ēvallō[2], *ere vt.* a cerne prin ciur, a curăţa PLIN.
evān *v.* **euan**
Evander, *drī v.* **Euander**
ēvānescō, *ere, vānuī vi.* a se pierde, a se risipi, a se evapora, a pieri: *Bacchi flos evanuit* LUCR. buchetul vinului s-a pierdut, *evanescit paulatim color* LUCR. culoarea păleşte puţin cîte puţin, *aquae evanescunt* SEN. apele se evaporă, (*fig.*) *omnis memoria evanuit* CIC. orice amintire s-a şters, *ne cum poeta scriptura evanesceret* TER. ca opera să nu piară o dată cu poetul; (*jur.*) *donatio evanescit* DIG. donaţia îşi pierde valoarea (devine nulă).
evangel... *v.* **euangel...**
ēvānidus (*3*) *adj.* 1 fără putere, care lînceezeşte, slăbit: *ignis* ~ SEN. foc care se stinge, *oleae evanidae* COL. măslini cărora le merge rău, *evanida. calx* VITR. var stins, *pectoraque in tenues abeunt evanida rivos* OV. M. *5, 435* şi pieptul se transformă, topindu-se în unde uşoare de rîu; 2 (*fig.*) efemer, trecător: *gaudium evanidum* SEN. bucurie trecătoare.
ēvānitūrus (*3*) *p. viit. v.* **evanesco**
evannō, *ere vt.* a vîntura, a îndepărta (prin vînturat) VARR.; (*fig.*) a îndepărta POMPON.
evans *v.* **euhans**
ēvapōrātiō, *ōnis f.* evaporare SEN., GELL.
ēvapōrātīvus (*3*) *adj.* care produce evaporarea C. AUR.
ēvapōrō (*I*) *vt.* a evapora, a risipi în vapori SOL., GELL.
ēvāsio, *ōnis f.* scăpare, liberare VULG.
ēvastō (*I*) *vt.* a devasta, a pustii de tot LIV.
ēvax *v.* **euax**
ēvectātiō, *ōnis f.* călătorie cu corabia AUG.
ēvectiō, *ōnis f.* 1 ridicare (pe sus), ascensiune aeriană APUL. M. *5, 24*; 2 permisiune de a folosi poşta imperială; 3 exportare.
ēvectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **eveho**
ēvectus[2], *ūs m.* transport; [ac. pl. *evectos* VARR.].
ēvehō, *ere, vexī, vectum vt.* 1 a duce afară (*cu un mijloc de transport*: *car, corabie, cal*), a transporta: *omnia (signa) ex fanis plaustris evecta* CIC. toate statuile din temple transportate pe care, ~ *merces* VARR. a exporta mărfuri, ~ *naves in altum* LIV. a duce corăbiile în larg; 2 (*direcţia de jos în sus*) a ridica, a înălţa: *quos evexit ad aethera virtus* VERG. pe care virtutea i-a ridicat pînă la cer, ~ *urbem ad tantum fastigium* CURT. a ridica oraşul la o culme atît de mare, *illos evexerunt pericula sua ad consulatum* TAC. primejdiile la care s-au expus i-au ridicat la consulat, *ad tantos honores evectus* LIV. înălţat la demnităţi aşa de mari; 3 (*refl.*) *se evehere* şi (*pas.-refl.*) *evehi* a înainta, a se avînta (*cu calul, cu corabia etc.*); *equites in hostem evecti sunt* LIV. călăreţii s-au repezit asupra duşmanului, *princeps calcaribus subditis evectus effreno equo* LIV. comandantul, dînd pinteni, repezindu-se cu calul nestrunit în frîu, *ubi in altum evecti sunt* LIV. după ce au înaintat în largul mării, *se incaute evexit* LIV. s-a avîntat temerar (cu calul), *flumen evehitur ad mare* CURT. fluviul curge spre mare; (*oc.*) a-şi lua vînt; (*vt.*) a depăşi: *ut semel e Piraeo eloquentia evecta est* CIC. de îndată ce elocvenţa şi-a luat vînt de la Piraeus, *os amnis evectus* CURT. depăşind gura rîului; (*fig.*) *fama eius evecta insulas* TAC. faima lui a trecut dincolo de insule, *opes privatum modum evectae* TAC. bogăţii depăşind limita unui particular, *spe vana evectus* LIV. lăsîndu-se dus de o speranţă deşartă.
ēvellō, *ere, vellī* (rar *vulsī*), *vulsum vt.* 1 a smulge: ~ *linguam alicui* CAT. a-i smulge cuiva limba, ~ *poma ex arboribus* CIC. a rupe poame din pomi, ~ *spinas agro* HOR. a smulge spinii de pe ogor; 2 (*fig.*) a dezrădăcina, a îndepărta, a alunga: ~ *radicitus mala* LUCR. a stîrpi viciile din rădăcini, ~ *suspicionem ex animo* CIC. a alunga bănuiala din suflet, ~ *consules ex fastis* CIC. a rade numele consulilor din faste; 3 (*oc.*) a elibera: ~ *castra obsessa* SIL. a elibera tabăra asediată.
ēveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* 1 (*rar*) a ieşi la lumină: *profundo pulchrior evenit* HOR. iese la suprafaţă din mare şi mai frumos, ~ *Capuam* PL. a ajunge la Capua, *arundo serius evenit* COL. trestia apare mai tîrziu; 2 a se întîmpla, a avea loc, a urma (ceva): *quod plerumque evenit* CIC. ceea ce se întîmplă de foarte multe ori, *quod ferme evenit* CIC. ceea ce se întîmplă de obicei, *vereor ne idem eveniat* CIC. mă tem să nu se întîmple acelaşi lucru, *ubi pax evenerat*

SALL. ori de cîte ori se întîmpla să fie pace (era pace); 3 (*fig.*) a-i cădea asupra (cuiva ceva) [cu dat.]: *L. Genucio consuli ea provincia sorte evenit* LIV. lui L. Genucius consulul i-a căzut la sorţi această provincie, *incommoda quae eveniunt improbis* CIC. nenorocirile care cad asupra ticăloşilor; 4 (*cu întregire predicat.*) a avea un rezultat (*bun* sau *rău*), a ieşi (*bine* sau *rău*): *cuncta prospera eventura* SALL. (că) toate vor avea un rezultat bun, *obtestatus est deos, ut ea res legioni feliciter eveniret* LIV. a implorat zeii ca acţiunea să iasă bine pentru legiune, *vides omnia fere contra ac dicta sunt evenisse* CIC. vezi că aproape toate au ieşit altfel decît s-a spus, *haec evenerunt nostra ex sententia* PL. acestea au ieşit după gîndul nostru, *male istis eveniat!* PL. să le fie de cap!; [arh. conjct.pr. *evenant* PL., *evenat* ENN.].

Ēvēnos (Ēvēnus) *ī m. v.* **Euenos**

ēventilō (*I*) *vt.* 1 a vîntura (curăţind): ~ *aerem* PL. a ventila aerul, ~ *frumenta* COL. a vîntura grîul; 2 (*fig.*) a risipi în vînt: ~ *opes* SID. a risipi bogăţiile; 3 (*fig.*) a trece prin ciur, a critica HIER.

ēventum, *ī n.* (obişnuit *pl.* **eventa,** *ōrum*) 1 cele întîmplate, evenimente: *eventorum memoriam litteris continet* CIC. păstrează în scrierile lor amintirea evenimentelor; 2 rezultate, efecte: *consilia eventis ponderare* CIC. a pune în balanţă planurile cu rezultatele, *causarum cognitio cognitionem eventi facit* CIC. cunoaşterea cauzelor te face să cunoşti efectul.

ēventus, *ūs m.* 1 rezultat, sfîrşit, efect (*bun* sau *rău*): ~ *belli* LIV. sfîrşitul războiului, *pugnare dubio eventu* LIV. a lupta cu rezultat îndoielnic, ~ *felix* VELL. rezultat fericit, *agere pro aliquo non sine eventu* PLIN. IUN. a pleda pentru cineva nu fără succes, (*poeta*) *semper ad eventum festinat* HOR. poetul se grăbeşte tot timpul spre deznodămînt; 2 întîmplare, soartă: *cogitans incertos eventus valetudinis* CIC. gîndindu-se la vicisitudinile nesigure ale sănătăţii, *eius eventum miserari* CIC. a se înduioşa de soarta acestuia, ~ *navium suarum* CAES. soarta corăbiilor sale.

Evēnus, *ī m. v.* **Euenos**

ēverberō (*I*) *vt.* 1 a lovi cu putere, a bate întruna: ~ *pectus suis armis* VAL. FL. a-şi lovi pieptul cu mîinile, ~ *clipeum alis* VERG. a lovi scutul cu aripile, ~ *mare remis* CURT. a bate apa mării cu vîslele; 2 (*fig.*) a biciui, a întărîta, a aţîţa: *animum eius ad inquirendum everberat* GELL. întărîtă sufletul acelei femei să cerceteze.

ēvergō, *ere vt.* a face să ţîşnească LIV.

ēverriculum, *ī n.* 1 mătură, măturoi: (*fig.*) *quod umquam huiuscemodi everriculum ulla in provincia fuit?* CIC. ce astfel de măturoi (*om care să fure totul — joc de cuvinte asupra lui Verres*) fost-a vreodată în vreo provincie?; 2 plasă, năvod VARR.

ēverrō, *ere, verrī, versum vt.* 1 a mătura (dînd afară), a curăţa de murdării: ~ *stercus ex aede* VARR. a curăţa băligarul din lăcaş, ~ *aequor retibus* MANIL. a curăţa apa cu plasele; 2 a scoate afară cu plasa, a pescui APUL.; 3 (*fig.*) a jefui: *paratus ad everrendam provinciam* CIC. gata să „cureţe" provincia.

ēversiō, *ōnis f.* 1 răsturnare: ~ *columnae* CIC. răsturnarea columnei; (*fig.*) *rerum publicarum eversiones* CIC. răsturnările statelor, ~ *omnis vitae* TAC. răsturnarea întregii vieţi; 2 distrugere, ruinare: ~ *templorum* QUINT. distrugerea templelor; (*fig.*) ~ *rei familiaris* TAC. ruinarea averii; 3 deposedare, expropriere: ~ *possidentium* FLOR. exproprierea posesorilor unei proprietăţi.

ēversor, *ōris m.* 1 distrugător, răsturnător: ~ *Carthaginis et Numantiae* QUINT. distrugătorul Carthaginei şi Numantiei, ~ *iuris humani* PLIN. cel care calcă în picioare drepturile de om; 2 risipitor (*de bani*) COD. TH.

ēversus[1] (*3*) *p. pf.* al *vb.* **everro** *şi* **everto**

ēversus[2] , *abl.* -*ū m.* respingere AUG.

ēvertō, *ere, vertī, versum vt.* 1 a răsturna, a da peste cap: ~ *navem* CIC. a răsturna o corabie, ~ *arborem* VERG. a culca la pămînt un copac, ~ *equum* PROP. a răsturna calul, *eversi* PLIN. cei răsturnaţi de pe cal; 2 (*oc.*) a răscoli, a frămînta: (*Pallas*) *evertit aequora ventis* VERG. (Pallas) răscoleşte apele cu ajutorul vînturilor, ~ *mare* SEN. a răscoli marea, ~ *campum* VAL. FL. a răsturna brazdele cîmpului (arînd); 3 a dărîma: ~ *domum* CIC. (*aedificia* LIV., *Troiam* OV.) a dărîma casa, clădirile, Troia; 4 (*fig.*) a distruge, a nimici: ~ *funditus amicitiam* CIC. a distruge din temelii prietenia, ~ *leges* CIC. a aboli legile, ~ *testamenta* CIC. a anula testamentele, ~ *aliquem* CIC. a ruina cariera politică a cuiva; 5 a alunga din proprietatea sa: ~ *aliquem aedibus* PL. a alunga pe cineva din casa lui, ~ *aliquem suis bonis* CIC. a deposeda pe cineva de bunurile sale.

ēvestīgātus (*3*) *p. pf.* şi *adj.* descoperit (prin cercetări): *magna nec ingeniis evestigata priorum* OV. lucruri mari rămase necunoscute minţilor oamenilor de mai înainte.

ēvexus (*3*) *p. pf.* şi *adj.* alungit în formă rotundă MART. CAP.

Evhēmerus, *ī v.* **Euhemerus**

evhoe *v.* **euhoe**

ēvibrō, *āre vt.* 1 a azvîrli, a arunca (un proiectil) AMM.; 2 (*fig.*) a întărîta: ~ *aliquem ad rabiem* AMM. a-l face pe cineva furios.

ēvīcī *pf. v.* **evinco**

ēvictiō, *ōnis f.* (*jur.*) evicţiune (*redobîndire a unei proprietăţi prin judecată*) COD. IUST.

ēvictus (*3*) *p. pf. v.* **evinco**

ēvidens, *ntis adj.* 1 care se vede, vizibil, aparent: *flos non* ~ *, sed intus occultus* PLIN. o floare care nu se vede, ci este ascunsă înăuntru; 2 clar, evident: *causae evidentes* CELS. cauze clare, *quod in homine multo est evidentius* CIC. (instinct) care la om este mult mai evident; 3 de vază, ilustru: *evidentissimi auctores* PLIN. autorii cei mai iluştri.

ēvidenter *adv.* evident, clar LIV.

ēvidentia, *ae f.* 1 posibilitatea de a vedea APUL.; 2 limpezime, transparenţă IUL. VAL.; 3 claritate (în vorbire), expunere clară; reprezentare vie (*a unui lucru*) CIC., QUINT. ş.a.

ēvideor, *ērī vi. dep.* a apărea în întregime ARN.

ēvigescō, *ere vi.* a-şi pierde puterile TERT.

ēvigilātiō, *ōnis f.* deșteptare, trezire AUG.

ēvigilō (*I*) **I** *vi.* **1** a se deștepta, a se trezi din somn: ~ *maturius* SUET. a se trezi mai devreme: **2** a sta noaptea de veghe, a se strădui noaptea: *in quo evigilaverunt curae et cogitationes meae?* CIC. pentru ce au mai stat noaptea de veghe grijile și gîndurile mele?, *tanta industria evigilat in studio, ut ...* CIC. se străduiește noaptea la studiu cu atîta hărnicie, încît ... **II** *vt.* **1** a petrece în veghere: *nox evigilanda* TIB. noaptea trebuie să fie petrecută veghind; **2** a elabora (veghind nopți întregi): ~ *libros* OV. a-și consacra nopțile scrierii de cărți, *consilia evigilata tuis cogitationibus* CIC. planurile alcătuite prin gîndurile tale de veghe noaptea.

ēvigōrātus (*3*) *p. pf.* și *adj.* sleit de puteri TERT.

ēvīlescō, *ere, vīluī vi.* a-și pierde valoarea, a se deprecia TAC.

ēvinciō, *īre, vinxī, vinctum vt.* a încinge, a lega: *diademate caput evinxit* TAC. i-a încins capul cu o diademă, (*frecv. p. pf.*) *viridi evinctus oliva* VERG. cu fruntea încinsă de o cunună verde de măslin, *evinctae palmae* VERG. palmele înfășurate de cest, (*cu ac. gr.*) *populeis evincti tempora ramis* VERG. cu tîmplele încinse cu ramuri de plop, *puniceo suras evincta cothurno* VERG. cu pulpele legate cu curelele unui coturn roșu purpuriu.

ēvincō, *ere, vīcī, victum vi.* **1 a.** a învinge complet (trecînd peste orice rezistență), a birui; (*rar cu nume de ființă*) ~ *imbelles Aeduos* TAC. a-i birui pe aeduii nevolnici la luptă; (*cu nume de lucru*) ~ *morbos* COL. a învinge bolile, *sed evicit omnia miles* LIV. dar soldatul a trecut biruitor peste toate, *amnis oppositas evicit gurgite moles* VERG. rîul a trecut cu vîltoarea lui peste digurile ce-i stăteau în față, *ille pugnat ~ somnos* OV. acela se luptă să biruie somnul, *avidam Charybdim evicēre rates* OV. corăbiile au trecut peste lacoma Charybdis, *oppositas nitidissima solis imago evicit nubes* OV. apariția strălucitoare a soarelui a biruit norii ce-i ședeau în cale, *platanus evincet ulmos* HOR. platanul va birui ulmii (înlocuindu-i), *evincit herbas lupinum* PLIN. lupinul copleșește ierburile, *arbor celso vertice evincit nemus* SEN. arborele cu vîrful înalt domină dumbrava; **b.** (*pas.*) *evinci* (frecv. p. pf. *evictus*) a se lăsa învins, mișcat, înduplecat: *evicta dolore* VERG. învinsă de durere, *blandimentis vitae evicta* TAC. înduplecată de ademenirile vieții, *donis eius evictus* TAC. atras de darurile aceluia, *supremis eius necessitatibus ad miserationem evicta erat* TAC. în cea mai grea cumpănă a vieții aceleia era înduplecată spre milă; **2** a obține (cu eforturi): *patres summa ope evicerunt, ut Furius Camillus crearetur* LIV. senatorii au obținut cu foarte mari sforțări să fie ales Furius Camillus; **3** a demonstra, a dovedi (*cu ac. și inf.*): *si puerilius his ratio esse evincet amare* HOR. S. *2, 3, 250* dacă judecata îți va dovedi că a iubi este ceva mai copilăresc decît acestea toate; **4** (*jur.*) a redobîndi o proprietate prin judecată (deposedîndu-l pe posesorul nelegitim).

ēvinctus (*3*) *p. pf. v.* **evinco**

ēvirātiō, *ōnis f.* scopire; (*fig.*) depilare PLIN.

ēvirātus (*3*) *p. pf. v.* **eviro** // **adj.** moleșit: *spadone eviratior* MART. mai moleșit ca un eunuc.

ēvirescō, *ere vi.* a păli VARR.

ēvirō (*I*) *vt.* a scopi, a castra; (*fig.*) a slăbi, a moleși VEG.

ēviscerō (*I*) *vt.* **1** a scoate măruntaiele; (*gener.*) a sfîșia, a face bucăți; *columbam eviscerat* (*accipiter*) VERG. uliul sfîșie porumbelul; (*fig.*) *cum ego curis eviscerarer* AUG. pe cînd eu eram sfîșiat de griji; **2** a scoate din măruntaie, din trup; **3** a risipi, a cheltui, a prăpădi: ~ *opes suas* COD. IUST. a-și cheltui averea; (*fig.*) *cum ceteri amnes abluant terras et eviscerent* SEN. pe cînd celelalte ape spală pămîntul și-l mănîncă.

ēvītābilis (*2*) *adj.* de care te poți feri, evitabil OV., SEN.

ēvītātiō, *ōnis f.* evitare QUINT. ș.a.

ēvītō[1] (*I*) *vt.* a se feri (de), a evita: ~ *metam rotis* HOR. a se feri să atingă borna cu roțile (*la curse de care*), ~ *suspicionem* CIC. a evita bănuiala.

ēvītō[2], *āre vt.* [*e* + *vita*] a lua viața (cuiva), a omorî: *iuvenes* APUL. a omorî niște tineri, ~ *vitam alicui* ENN. a-i lua cuiva viața.

ēvocātiō, *ōnis f.* **1** chemare (spre a se prezenta), citație; **2** (*mil.*) chemare la arme în caz de primejdie neașteptată RH. HER.; **3** evocare: ~ *inferorum* PLIN. evocare a zeilor Infernului.

ēvocātor, *ōris m.* **1** cel care cheamă la arme CIC.; (*peior.*) răzvrătitor: ~ *servorum* CIC. răzvrătitorul sclavilor; **2** evocator TERT.

ēvocātōrius (*3*) *adj.* care cheamă, care invită (să se prezinte) SID. // **ēvocātōria**, *ae f.* invitație (de a se prezenta), citație COD. IUST.

ēvocātus (*3*) *p. pf. v.* **evoco** // **ēvocātī**, *ōrum m. pl.* veterani rechemați în serviciul militar, reangajați CAES., CIC.

ēvocō (*I*) *vt.* **1 a.** a chema afară, a chema să vină, a scoate afară: *evocavit virum e curia* LIV. l-a chemat afară pe soțul ei din senat, ~ *aliquem ante ostium* PL. a chema pe cineva să vină înaintea ușii, ~ *mercatores undique ad se* CAES. a chema la el negustori din toate părțile, ~ *aliquem ad colloquium* CAES. a chema pe cineva la o convorbire, *sic te iis litteris evocabam, ut* CIC. prin acea scrisoare, te chemam atît de mult să vii, încît, *nostros ad pugnam evocant* CAES. îi provoacă pe ai noștri la luptă, ~ *deos* LIV. a chema zeii (rugîndu-i să părăsească o cetate asediată), ~ *familiam e tenebris in lucem* CIC. a scoate familia din întuneric la lumină; **b.** (*despre lucruri*) a atrage, a aduce: ~ *sucum* COL. a pompa sucul, ~ *vomitationes* PLIN. a provoca vărsături, *vitis evocata ad fructum eiuncescit* PLIN. vița ajunsă la rod se subțiază ca o trestie; **2** (*ofic.*) **a.** a convoca: *evocat ad se magistratus* CIC. îi convoacă la el pe demnitari; **b.** (*mil.*) a chema la arme: (*spec.*) a rechema veterani în serviciul militar: ~ *multos fortes viros nominatim* CAES. a convoca mulți oameni valoroși individual, *oppidani, quorum magna pars erat ad bellum evocata* CAES. orășenii dintre care un mare număr fusese chemat la război; *evocati* veteranii rechemați în serviciul militar, reangajați de bunăvoie: *equitibus Romanis atque evocatis equos*

sumit CIC. cavalerilor romani şi veteranilor reangajaţi le ia caii; **3** (*fig.*) a atrage, a provoca, a aduce: ~ *iram alicuius* SEN. a stîrni mînia cuiva, *meam memoriam evocavit* SEN. mi-a deşteptat amintirea, ~ *aliquem in saevitiam ac violentiam* SEN. a aduce pe cineva la sălbăticie şi violenţă, ~ *aliquem praemiis* QUINT. a atrage pe cineva prin recompense.

ēvoe *v.* **euhoe**

ēvolātiō, *ōnis f.* zbor, fugă în mare grabă HIER.

ēvolitō, *āre vi.* a ieşi mereu în zbor COL.

ēvolō (*I*) *vi.* **1** a zbura (de undeva), a-şi lua zborul: *quercus ex qua evolavit nuntia Iovis* CIC. stejarul din care şi-a luat zborul vestitorul lui Iupiter (vulturul), *ne evolandi sit potestas avibus domesticis* COL. ca păsările domestice să nu poată zbura de acolo; **2** (*fig.*) a-şi lua zborul, a ieşi în goană, a fugi afară: *evolat e senatu* CIC. iese în goană din senat, *rus ex urbe* ~ CIC. a-şi lua zborul din oraş la ţară; **3** a scăpa de: ~ *ex poena* CIC. a scăpa de pedeapsă; **4** a se înălţa: ~ (*eum*) *altius certe noluerunt* CIC. n-au voit ca el să se înalţe mai sus (în rang), *sic evolavit oratio* CIC. discursul s-a avîntat într-atît.

ēvolsus (*3*) *adj. v.* **evulsus**

ēvolūtē *adv.* amănunţit, clar BOETH.

ēvolūtiō, *ōnis f.* (desfăşurarea sulului unui volum), lectură: *poetarum* ~ CIC. lectura poeţilor.

ēvolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* **1 a.** a prăvăli, a răsturna, a rostogoli: *arbusta evolvens* LUCR. prăvălind arbuşti, *nudis* ~ *saxa lacertis* LUCR. a rostogoli stîncile numai cu mîinile, *amnis prorutam in mare evolvendo terram* LIV. apa rîului rostogolind în mare pămîntul prăvălit; (*pas.-refl.*: evolvi) *per humum evolvuntur* TAC. se rostogolesc pe pămînt; (*despre ape*) *Araxes multorum aquas torrentium evolvit in Medum* CURT. Araxes rostogoleşte (face să se verse) în Eufrat apele multor şuvoaie, *fretum fluctus in litus evolvit* CURT. braţul de mare rostogoleşte valurile spre ţărm; **b.** (*pas.-refl.*) a se vărsa: *in mare se Xanthus evolvit* VERG. Xanthus se varsă în mare, *Danubius in Pontum vastis sex fluminibus evolvitur* PLIN. Dunărea se varsă în Marea Neagră prin şase braţe foarte largi; (*despre fum*) *evolvi* a se răspîndi în rotocoale: *fumus ex tuguriis evolutus* CURT. fumul care se răspîndeşte valuri-valuri din colibe; (*fig.*) *ad aures quoque militum dicta ferocia evolvebantur* LIV. aceste vorbe trufaşe se răspîndeau (ajungeau) şi la urechile soldaţilor; **2** (*fig.*) a da peste cap, a scoate (izgonind pe cineva): ~ *aliquem ex praeda* LIV. a scoate pe cineva din posesia unei prăzi, *evolutus sede patria rebusque summis* TAC. alungat din sălaşul părintesc şi dintr-o poziţie socială înaltă; **3 a.** a desfăşura, a deşira, a desface: *evolvit vestes matrona* OV. soţia desfăşură pînza, ~ *volumen epistularum* CIC. a desfăşura sulul de scrisori; **b.** (*spec.*) *1*) a citi o carte (*desfăşurînd sulul de foi*): *evolve diligenter eius librum* CIC. citeşte-i atent cartea, ~ *poetas* CIC. a-i citi pe poeţi, ~ *fastos* HOR. a parcurge fastele; *2*) a desfăşura, a toarce fire (*despre Parce, care torc firul sorţii omului*): *tunc debuerant fusos evolvisse meos* OV. atunci (Parcele) ar fi trebuit să fi sfîrşit de tors firul vieţii mele (să fi pus capăt zilelor mele), *quod nolim nostros evolvisse deos* PROP. ceea ce n-aş vrea să fi predestinat zeii noştri; **4** a descotorosi, a descurca, a elibera: *panicum evolutum furfure* COL. mei căruia i s-a scos tăriţa, *evolutus integumentis dissimulationis* CIC. descotorosit de vălurile disimulării, *se* ~ *omni turba* TER. a se elibera de orice plictiseală; **5** (*fig.*) a desfăşura, a lămuri, a explica, a înfăţişa, a povesti: ~ *complicatam notionem* CIC. a lămuri o idee complicată, ~ *naturam rerum omnium* CIC. a explica natura tuturor lucrurilor, ~ *seriem fati* LUCR. a desfăşura lanţul destinelor, ~ *causas belli* ENN. a expune cauzele războiului; **6** a desfăşura (în minte), a reflecta (la): ~ *secum femineos dolos* SEN. a cugeta în sine la viclenia femeiască; **7** (*tard.*) a parcurge: *multi anni evoluti sunt* AUG. mulţi ani s-au scurs.

ēvomō, *ere, vomuī, vomitum vt.* **1** a vărsa pe gură: ~ *haustum venenum* SUET. a voma otrava înghiţită, *ille faucibus ingentem fumum evomit* VERG. acela (Cacus) varsă din gură un fum mare; **2** a arunca afară: *mare evomit arenam* CURT. marea aruncă afară nisipul, *Nilus in Aegyptium mare se evomit* PLIN. Nilul se varsă în marea Egiptului; **3** (*fig.*) a vărsa (afară): ~ *iram in aliquem* TAC. a-şi vărsa mînia pe cineva, ~ *pecuniam devoratam* CIC. a vărsa (a restitui) banii înghiţiţi.

ēvulgō (*I*) *vt.* **1** a face cunoscut tuturor, a publica: ~ *civile ius repositum in penetralibus pontificum* LIV. a face cunoscut public dreptul civil păstrat în sanctuarul preoţilor, ~ *arcanum* TAC. a divulga secretul, *se evulgari iussit* TAC. a poruncit să se facă cunoscut că ...; **2** (*oc.*) a lăsa la o parte: *evulgatus pudor* TAC. Ann. *14, 14* simţul ruşinii (fiind) lăsat la o parte (*de dragul aplauzelor mulţimii*).

ēvulsī *pf. v.* **evello**

ēvulsiō, *ōnis f.* **1** smulgere, scoatere CIC.; **2** extirpare VULG.

ex şi **e** *prep. cu abl.* (**ex** *şi* **e** — *înaintea tuturor cuvintelor care încep cu consoană*; **e** — *niciodată înaintea cuvintelor care încep cu vocală*) **I** (sens local) **1** (*arătînd locul de pornire dinăuntru a mişcării, cu verbe care înseamnă „a lua, a ieşi, a pleca, a scoate, a goni" ş.a. sau, la fig., „a afla, a auzi, a întreba" ş.a.*) din, de pe, de la: *exire ex navi* CIC. a debarca din corabie, *pellere ex foro* CIC. a goni din for, *fugere ex patria* NEP. a fugi din ţară, *frumentum ex agris comportatur* CAES. grîul e cărat de pe ogoare, *audire ex aliquo* CIC. a auzi de la cineva, *quarere ex aliquo* CIC. a întreba pe cineva, (*precl.*) *ex Epheso* PL. venind din Ephes, *ex Andro* TER. de la Andros; **2** (*direcţia de sus în jos şi de jos în sus*) de pe, din: *cadere ex equo* CIC. a cădea de pe cal, *ex loco superiore* CAES. de pe un loc mai înalt, *ex inferiore loco* CAES. de mai jos, *collis paululum ex planitie editus* CAES. colină care se ridică puţintel din şes; **3** (*indicînd poziţia*) de pe, din: *ex equis pugnare* CAES. a lupta de pe cai (de-a călare), *ex alto* ENN. din înaltul cerului, *ex vinculis* CAES. din lanţuri (în stare de arest), *ex cruce Italiam cernere posse* CIC. a putea vedea de pe cruce Italia, *ex itinere* CIC. din drum, *ex adverso* din faţă, *ex contrario* din

partea opusă, *e regione* în linie dreaptă; 4 (*distanța*) de: *non longe ex eo loco abesse* CAES. a nu fi departe de acel loc. **II** (sens temporal) **1** (*arătînd momentul de cînd începe o acțiune*) din: *ex eo tempore* CIC. din acel moment, *ex eo die, quo* ... CIC. din ziua în care ..., *ex hoc die* PL. începînd de astăzi, *ex Kal. Ianuariis ad hanc horam* CIC. de la calendele lui ianuarie pînă în acest ceas, *ex Metello consule* HOR. începînd cu consulatul lui Metellus, *sextus mensis est ex quo* CURT. este a şasea lună de cînd; (*în viitor*) *ex Kalendis Ianuariis non iudicabunt* CIC. începînd cu 1 ianuarie, ei nu vor mai fi judecători; **2** (*arătînd succesiune*) îndată după, după: *ex consulatu* CIC. îndată după consulat, *ex ipsa caede* CIC. îndată după ucidere, *statim e somno* TAC. îndată după deşteptarea din somn, *diem ex die exspectare* CIC. a aştepta zi după zi, *me aliud ex alio impedit* CIC. una după alta mă împiedică; (*tard.*) *ex consule, ex quaestore* COD. IUST. fost consul, fost cvestor. **III** (raporturi variate) **1** (*arătînd originea, proveniența, apartenența*) din, de la: *erat ex eodem municipio* CIC. era din acelaşi municipiu; (*frecv. fără vb.*) *Q. Iunius ex Hispania quidam* CAES. un oarecare Q. Iunius din Hispania, *meretrix e proxumo* PL. curtezana din vecinătate, *cortex ex arboribus* CAES. scoarța copacilor; (*arătînd etimologia*) *appellata est ex viro virtus* CIC. din cuvîntul *vir* a derivat cuvîntul *virtus*; **2** (*partitiv*) din, dintre: *unus ex illis decemviris* CIC. unul dintre acei decemviri, *aliquis ex vobis* CIC. unul dintre voi, *homo ex numero disertorum* CIC. unul dintre vorbitorii noştri, *nihil ex pristina voluntate mutaverat* CURT. nu schimbase nimic din vechea hotărîre, *acerrimus ex omnibus sensibus* CIC. cel mai ager dintre toate simțurile; **3 a.** (*materia*) din, de: *statua ex aere facta* CIC. statuie de aramă, *pocula ex auro* CIC. cupe de aur, *monilia e gemmis* SUET. coliere de pietre prețioase, *farina ex faba* CELS. făină de bob; *virgines ex sacerdotio Vestae* FLOR. fecioare din ordinul vestalelor; **b.** (*spec.*) muiat (în): *resina ex melle* PL. răşina muiată în miere, *panem ex vino esse* CELS. a mînca pîine muiată în vin, *aqua calida, vel salsa, vel ex lauro decocta* CELS. apă caldă sau sărată sau un decoct de laur; (*despre amestec de culori*) *bacae e viridi rubentes* PLIN. fructe de un verde bătînd în roşu, *e viridi pallens* PLIN. de un verde palid; **4** (*cauza*) de pe urma, din cauza, datorită: *Liger ex nivibus creverat* CAES. Loara crescuse de pe urma topirii zăpezilor, *ex vulnere aeger* CIC. bolnav de pe urma rănilor, *ex renibus laborare* CIC. a suferi de rinichi, *ex vino vacillantes* QUINT. clătinîndu-se de mult vin ce băuse, *ex me doluisti* CIC. ai suferit de pe urma mea, *ex eo quod* ... CIC. din aceea că ..., *qua ex causa* CIC. pentru acest motiv, *ex quo fit, ut* ... CIC. de aceea se întîmplă ca ...; **5** (*trecere dintr-o stare într-alta*) din: *dii ex hominibus facti* CIC. deveniți zei din oameni, *nihil est tam miserabile quam ex beato miser* CIC. nimic nu e mai jalnic decît să devii din fericit nefericit; **6** (*conformitate cu ceva*) după, potrivit cu: *ex mea sententia* NEP. după părerea mea, *ex senatus consulto* CIC. conform cu decizia senatului, *ex foedere* LIV. conform cu tratatul, *ex lege* CIC. potrivit cu legea, *ex more Persarum* NEP. după obiceiul perşilor, *ex composito* CIC. după învoială; *e meā* (*tuā, suā, alicuius*) *re* sau *ex usu* sau *ex iniuriā* în interesul meu (al tău, al său, al cuiva) *sau* în dezavantajul: *ex tua re non est, ut ego moriar* PL. nu este în interesul tău ca eu să mor, *verum non ex usu nostro est* PL. dar nu e în folosul nostru, *ex nullius iniuria* LIV. nepăgubind pe nimeni, *e republica facere aliquid* CIC. a face ceva în interesul statului, *e republica esse* LIV. a fi în interesul statului; **7** (*expresii adverbiale*) *ex memoria* CIC. din amintire, *ex industria* anume, *ex parte* în parte, parțial, *ex tempore* pe neaşteptate, *e vestigio* imediat, *ex improviso* pe neaşteptate, *e contrario* dimpotrivă, *ex insperato* împotriva aşteptărilor, *ex integro* din nou, *ex vero* adevărat, *ex facili* uşor, *ex continenti* numaidecît etc.

exabūtor, *ūtī, ūsus sum vi. dep.* a abuza peste măsură AMM.

exacerbātiō, *ōnis f.* iritare, amărîre; (*ret.*) glumă amară, sarcasm RUF.

exacerbescō, *ere vi.* a se irita, a se amărî APUL.

exacerbō (*I*) *vt.* **1** a amărî, a îndurera, a irita; **2** (*jur.*) a înăspri, a agrava pedeapsa DIG.

exacervō, *āre, āvī* **1** *vt.* a îngrămădi BOETH.; **2** *vi.* a se îngrămădi AMM.

exacescō, *ere, acui vi.* a se face acru, a se acri COL.

exactē *adv.* exact, corect, îngrijit GELL.

exactiō, *ōnis f.* **1** scoatere (cu forța), izgonire: ~ *regum* CIC. izgonirea regilor; **2** încasare de bani, percepere a dărilor, impozit: *alia exactionibus illicitis nomina invenere* TAC. au inventat alte numiri perceperilor ilegale de dări; (*concrt.*) venituri, intrări: *superior* ~ CIC. veniturile anterioare; **3** supraveghere: ~ *operis* COL. supravegherea sarcinii de executare a lucrării; **4** desăvîrşire VITR.

exactor, *ōris m.* **1** izgonitor LIV.; **2** (cel care veghează la executarea conştiincioasă) supraveghetor sever, executor: ~ *operis* COL. supraveghetorul lucrării, ~ *asper recte loquendi* QUINT. cel care cere riguros corectitudinea în exprimare, ~ *supplicii* LIV. cel care aplică torturile: **3** perceptor de impozite, colector de dări: *provincia differta exactoribus* CAES. provincia plină de colectori de dări.

exactrix, *īcis f.* cea care cere AUG.

exactus (*3*) *p. pf. v.* **exigo** // **adj.** precis, exact, desăvîrşit: *exacto affirmare numero* LIV. a spune cu numărul exact, *exacta fides* OV. bună-credință desăvîrşită, *exactior cura* SUET. o mai conştiincioasă grijă, *morum fabraene exactior artis* OV. F. *3, 383* (greu de spus) dacă era mai desăvîrşit în moravuri sau în arta plăsmuirii artistice.

exactus, *ūs m.* descotorosire de ..., vînzare PS. QUINT.

exacuō, *ere, acui, acūtum vt.* **1** a face ascuțit, a ascuți: ~ *vallos* VERG. a ascuți țăruşii, *dentes exacuit sus* VERG. mistrețul şi-a ascuțit dinții; (*fig.*) ~ *visum* PLIN. a ascuți vederea, ~ *ut oculorum, sic ingenii aciem* CIC. a ascuți puterea de pătrundere a ochilor la fel ca şi cea a spiritului, ~ *morbos* COL. a agrava bolile; **2** (*despre pers.*) a ațîța, a stimula, a întărîta: *velim exacuas Cluatium* CIC. aş vrea să-l imboldeşti

pe Cluatius, ~ *animos in bella* HOR. a înflăcăra sufletele la războaie, *plurimi ira exacuebantur* NEP. cei mai mulţi erau întărîtaţi de mînie, *sapor exacuit palatum* OV. mirosul i-a deşteptat pofta.

exacūtiō, *ōnis f.* ascuţire PLIN.

exacūtus (*3*) *p. pf.* (*v.* **exacuo**) şi *adj.* ascuţit PLIN.

exadversum *şi* **exadversus I** *adv.* în faţă, din faţă: *sese quisque ~ quam proxime collocat* APUL. fiecare se aşeză cît mai aproape în faţă. **II** *prep. cu ac.* în faţa: *~ Athenas, apud Salamina classem suam constituere* NEP. a-şi aşeza flota în faţa Atenei, la Salamina.

exaedificātiō, *ōnis f.* construire, construcţie CAPIT.

exaedificō (*I*) *vt.* **1** a construi, a termina de construit: *~ oppidum sua pecuniā* CAES. a construi un oraş cu banii săi, ~ *Capitolium* LIV. a termina de construit Capitoliul, ~ *navem* CIC. a construi o corabie; (*fig.*) *~ id opus, quod instituisti* CIC. a duce la capăt această operă pe care ai început-o, *qui exaedificaret suam inchoatam ignaviam* PL. cum să ducă pînă la capăt viaţa de pierde-vară pe care o începuse; **2** (*joc de cuvinte*) a arunca afară din casă: *~ aliquem ex aedibus* PL. a da pe cineva afară din casă.

exaequātiō, *ōnis f.* **1** nivelare; **2** (*concrt.*) suprafaţă plană, loc neted: *insuper eam exaequationem pila struatur* VITR. pe această suprafaţă plană să se înalţe stîlpul; **3** egalizare: împărţire egală: *hanc ipsam exaequationem non fero* LIV. tocmai această egalizare n-o suport eu.

exaequō (*I*) *vt.* **1** a face egal, a nivela: *inferior pars exaequanda est* VITR. partea mai joasă trebuie să fie adusă la acelaşi nivel; **2** (*fig.*) a face egal; a egala, a pune la acelaşi nivel, a pune în acelaşi rînd: *ut militibus exaequatus cum imperatore labos esset* SALL. ca eforturile soldaţilor să fie făcute egale cu ale comandantului, *nos exaequat victoria caelo* VERG. pe noi, victoria ne pune în rîndul zeilor, *~ se cum inferioribus debent* CIC. trebuie să se facă egali cu cei mai prejos, *Pompeius neminem dignitate secum exaequari volebat* CAES. Pompeius nu admitea să fie pus cineva pe aceeaşi treaptă cu el, *facta dictis exaequanda sunt* SALL. faptele trebuie redate cu cuvintele adecvate (într-un stil potrivit cu importanţa lor), *~ omnia iura pretio* CIC. a face deopotrivă toate drepturile prin punerea lor în vînzare; **3** a fi egal (la fel) cu ...: *exaequet taetricas licet illa Sabinas* OV. chiar dacă aceea ar fi la fel cu sabinele severe.

exaestuātiō, *ōnis f.* clocotire, fierbere SOLIN.; (*fig.*) frămîntare NON.

exaestuō (*I*) *vi.* **1** a se revărsa clocotind, a clocoti: *Aetna fundo exaestuat imo* VERG. Etna se revarsă clocotind din adîncuri; **2** a fi înfierbîntat (de căldură): *ut exaestuarat, afflatus aura, in morbum recidit* SUET. cum se înfierbîntase, prins de curent, s-a îmbolnăvit din nou; **3** (*fig.*) a clocoti, a fremăta: *mens exaestuat irā* VERG. sufletul îi clocoteşte de mînie; **4** (*vt.*) a da afară în clocote.

exaggeranter *adv.* în chip exagerat TERT.

exaggerātiō, *ōnis f.* **1** grămădire (de pămînt) IUST.; **2** (*fig.*) înălţare: *~ animi* CIC. înălţare sufletească; **3** (*ret.*) amplificare, exageraţie GELL., AUG.

exaggerātor, *ōris m.* cel care exagerează HIER.

exaggerō (*I*) *vt.* **1** a înălţa (un teren prin pămînt cărat): *~ planitiem* CURT. a înălţa cîmpia; **2** a spori, a mări (acumulînd): *~ rem familiarem* CIC. a-şi spori averea, *~ magnas opes* PHAEDR. a acumula mari bogăţii; **3** (*fig. frecv.*) a da amploare, a amplifica, a da proporţii mari, a înălţa: *~ artem oratione* CIC. a pune în valoare arta prin cuvinte, *~ immanitatem parricidii vi orationis* QUINT. a face să reiasă puternic prin forţa oratorică grozăvia paricidului, *animo virtutibus exaggerato sumus* CIC. avem un suflet înălţat prin virtuţi, *oratio nimis alta et exaggerata* CIC. stil prea înalt şi amplificat.

exagitātiō, *ōnis f.* prigonire AUG.

exagitātor, *ōris m.* critic neobosit, cenzor aspru CIC. ş.a.

exagitō (*I*) *vt.* **1** a pune în mişcare (scoţînd din starea liniştită): *~ leporem* OV. a hăitui iepurele, *~ faecem* COL. a scutura drojdia de la fundul vasului; **2** (*fig.*) a nu da pace, a urmări, a hărţui, a chinui: *confugi ad te exagitatus a cuncta Graecia* NEP. m-am refugiat la tine, hărţuit de întreaga Grecie, *ab Suevis exagitati bello* CAES. hărţuiţi cu război de către suebi, *omnes di exagitent me!* HOR. să mă bată toţi zeii!; **3** a ataca (cu asprime), a critica, a lua la refec: *cum etiam Demosthenes exagitetur ut putidus?* CIC. cînd chiar şi Demosthene e criticat ca fiind afectat?, *~ hanc dicendi exercitationem* CIC. a critica aceste exerciţii oratorice, *totus eius consulatus exagitatur* CIC. întregul lui consulat e scuturat bine; **4** a aţîţa, a agita, a tulbura: *~ plebem* SALL. a răzvrăti plebea, *~ rem publicam seditionibus* SALL. a tulbura statul prin revolte, *tanta vis hominis magis leniunda quam exagitanda videbatur* SALL. se părea că un om atît de puternic (Crassus) trebuie să fie mai degrabă potolit decît iritat; (*despre sentimente*) *ne meum dolorem exagitem* CIC. ca să nu-mi redeştept durerea, *~ vetus odium* TAC. a reaprinde vechea ură, *~ tristes curas* LUC. a redeştepta amare griji.

exagōga, *ae f.* export de mărfuri, transport PL. ş.a.

exalapō, *āre vt.* a pălmui AUG.

exalbescō, *ere, albuī vi.* a se face alb GELL.; a se face palid (de frică) CIC.

exalbidus (*3*) *adj.* albicios TERT.

exalbō (*I*) *vt.* a face alb, a albi TERT.

exalbuī *pf. v.* **exalbesco**

exalburnātus (*3*) *adj.* căruia i s-a scos alburnul (*straturile tinere situate între scoarţa şi inima trunchiului unui copac*) PLIN.

exālō *v.* **exhalo**

exaltātiō, *ōnis f.* înălţare VULG.; orgoliu VULG.; aroganţă TERT. ş.a.

exaltātor, *ōris m.* cel care înalţă AUG.

exaltō (*I*) *vt.* **1** a înălţa, a ridica; **2** a adînci: *~ sulcos in tres pedes* COL. a da brazdelor o adîncime de trei picioare.

exalūminātus (*3*) *adj.* asemănător la culoare cu alaunul PLIN.

exambiō (*IV*) 1 *vi.* a da tîrcoale (spre a obține ceva) CYPR.; 2 *vt.* a solicita prin rugăminți SYMM., AMM. ș.a.
exambulō, *āre vi.* a ieși la plimbare PL.
exāmen, *inis n.* 1 roi (de albine); 2 număr mare, mulțime: ~ *locustarum* LIV. nori de lăcuste, ~ *piscium* LIV. puzderie de pești, ~ *iuvenum* HOR. ceată de tineri, ~ *malorum* ARN. potop de nenorociri; 3 limbă la balanță: *Iupiter duas aequato examine lances sustinet et fata imponit duorum* VERG. Iupiter ține cele două talere ale balanței cu limba drept la mijloc și pune în ele destinele celor doi; 4 (*fig.*) balanță justă, cîntărire dreaptă, cercetare: *legum examina servent* OV. să păstreze balanța justă a legilor, *meritorum facere examen* LACT. a face o dreaptă cîntărire a meritelor.
exāminātē *adv.* cu o cercetare atentă, cu judecată.
exāminātiō, *ōnis f.* 1 cîntărire, cumpănire VITR.; 2 (*fig.*) cercetare, examinare TERT. ș.a.
exāminātor, *ōris m.* 1 cel care cîntărește CASSIOD.; 2 cel care examinează, care judecă TERT. ș.a.
exāminātōrius (*3*) *adj.* care servește spre a dovedi TERT.
exāminātrix, *īcis f.* cea care pune la probă AUG.
exāminātus (*3*) *p. pf. v.* **examino** // **adj.** scrupulos AUG.
exāminō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 (*despre albine*) a roi; 2 a cîntări (cumpănind cu greutăți determinate puse în balanță); a cumpăni, a echilibra: *utuntur taleis ferreis ad certum pondus examinatis pro nummo* CAES. ca monedă, folosesc mici vergele de fier cu greutate precis determinată, (*animus*) *tamquam paribus examinatus ponderibus nullam in partem movetur* CIC. sufletul, ca și cum ar fi echilibrat prin greutăți egale, nu se apleacă în nici o parte; 3 (*fig.*) a cîntări, a aprecia, a examina, a judeca: *diligenter ~ verborum pondera* CIC. a cîntări bine valoarea cuvintelor, *haec meis ponderibus examinabo* CIC. voi aprecia acestea după propria mea judecată, *male verum examinat corruptus iudex* HOR. judecătorul cumpărat cumpănește rău adevărul.
examplexor, *ārī vt. dep.* a îmbrățișa cu foc RH. HER.
examurcō, *āre vt.* a usca APUL.
examussim *adv.* [*ex* + *amussis*] la linie, exact, precis, perfect PL., APUL.
exancillātus (*3*) *adj.* supus ca un sclav, devenit sclav [cu dat.] TERT.
exanclo (**exantlō**) (*I*) *vt.* 1 a sorbi (de tot), a goli (de un lichid): ~ *vinum* PL. a scurge tot vinul; 2 (*fig.*) a suferi, a îndura: ~ *tot belli annos* CIC. a îndura atîția ani de război.
exanguis *v.* **exsanguis**
exanimābiliter *adv.* cu sufletul la gură (de frică) NAEV.
exanimālis (*2*) *adj.* 1 lipsit de viață, mort: *ni exanimalem faxo* PL. dacă nu-l voi omorî; 2 care omoară: *exanimales curae* PL. griji care te omoară.
exanimātiō, *ōnis f.* 1 sufocare PLIN.; 2 (*fig.*) consternare, deprimare, pierdere de sine CIC.
exanimis (*2*) *adj.* 1 fără suflare, mort: *decidit ~ columba* VERG. porumbelul cade mort la pămînt, *exanima corpora* TAC. cadavre, (*poet.*) *exanimes favillae* STAT. cenușa fără viață (rece), *exanimis hiems* STAT. furtună care nu mai suflă (potolită) // **exanima**, *ōrum n. pl.* cele neînsuflețite; 2 (*fig.*) mort de frică, îngrozit: *audiit ~ soror* VERG. sora află îngrozită.
exanimō (*I*) *vt.* 1 a lua suflul, a tăia respirația: *oratio haec me exanimavit metu* TER. vorbele acestea m-au înghețat de frică; (*frecv. pas.*) *exanimari* a fi sfîrșit, a fi cu sufletul la gură; *milites cursu ac lassitudine exanimati* CAES. soldații sfîrșiți de alergare și de oboseală, *quid, illuc quod exanimatus currit hic Leonida* PL. ce înseamnă asta că Leonida vine în goană cu sufletul la gură?; (*fig.*) *nolo verba exanimata exire* CIC. nu vreau ca vorbele să iasă leșinate; 2 a lua viața, a omorî; (*pas.*) *exanimari* a-și da duhul, a muri: *telum saepe exanimat indignos* LUCR. adesea, săgeata îi omoară pe cei nevinovați, *taxo se exanimavit* CAES. s-a omorît otrăvindu-se cu tisă, *ferro extracto, confestim exanimatus est* NEP. după ce i s-a extras săgeata, îndată a murit; 3 (*fig.*) a ucide (*de groază, de griji, de durere etc.*): *Tulliae meae morbus me exanimat* CIC. boala Tulliei mele mă ucide, *illam miseram, quam scio exanimatam metu, consolare* TER. mîngîie pe acea nefericită pe care o știu pierită de frică, *initio accusationis sic exanimatus sum, ut ...* CIC. la începutul discursului meu de acuzare m-am pierdut în așa fel, încît ...; 4 a dezumfla AETNA.
exanimus (*3*) *adj. v.* **exanimis**
exanthēmata, *um n. pl.* pustule, erupții cutanate M. EMP.
exantlo *v.* **exanclo**
exaperiō, *īre vt.* a descurca, a dezlega (o încurcătură) AUG.
exaptō, *āre vt.* a potrivi, a pune APUL.
exaptus (*3*) *adj.* atîrnat, aplicat: *exapta catenis tintinnabula* LUCIL. clopoței atîrnați cu un lănțuc.
exaquescō, *ere vi.* a se lichefia CENS.
exarātiō, *ōnis f.* 1 dezgropare prin arat MART. CAP.; 2 scriere (a unei opere) SID.
exarchus, *ī m.* (*tard.*) exarh, cap, șef.
exarcio *v.* **exsarcio**
exardeō, *ēre vi.* a arde cu flăcări VULG.
exardescō, *ere, arsī, arsum vi.* 1 a lua foc, a se aprinde: *materies facilis ad exardescendum* CIC. materie ușor inflamabilă; 2 a se înfierbînta: *exarsit dies* MART. ziua s-a înfierbîntat, *solis radiis exarsit tempus* AMM. timpul s-a înfierbîntat de razele soarelui; 3 (*fig.*) **a.** (*despre pers.*) a se aprinde, a se înflăcăra, a se pasiona: ~ *desiderio libertatis* CIC. a se aprinde de dorința de libertate, *indignatione exarsit* LIV. s-a aprins de indignare, ~ *ira* CIC. a se aprinde de mînie, *Socratis responso iudices exarserunt* CIC. la răspunsul lui Socrate, judecătorii au luat foc (s-au înfuriat), *ad quod exarsit adeo, ut ...* TAC. la aceasta, el s-a înfuriat într-atît, că ...; **b.** (*oc.*) a se aprinde de iubire: *in C. Silium ita exarserat, ut ...* TAC. se îndrăgostise atît de arzător de C. Silius, încît ..., *imis tota exarsit medullis* CATUL. s-a aprins toată de dragoste; **c.** (*despre subst. abstr.*) a se aprinde, a lua naștere, a izbucni: *ex quo exardescit sive amor, sive amicitia* CIC. din care se aprinde fie iubire, fie

prietenie, *novum proelium exarsit* LIV. s-a aprins o nouă bătălie, *exarserunt certamina inter patres plebemque* TAC. au izbucnit luptele între patricieni şi plebei; (cu *in* şi *ac.*) a se aprinde ajungînd pînă la: *brevis altercatio ex iracundia muliebri in contestationem animorum exarsit* LIV. un scurt schimb de cuvinte de pe urma unei iritări femeieşti a ajuns pînă la duşmănie; **d.** (*spec.*) a creşte: *Corinthiorum vasorum pretia in immensum exarsere* SUET. preţurile vaselor de Corint s-au ridicat enorm, *quibus originibus in tantam admiratio haec exarserit* ... PLIN. din ce motive a crescut atîta admiraţia aceasta (pentru perle).

exārefīo, *fieri* (*pas.*) a fi complet uscat, a se usca de tot PLIN.

exarēnō (exharēnō), *āre vt.* a curăţi de nisip PLIN.

exārescō, *ere, aruī vi.* **1** a seca de tot, a se usca: *fontes aestibus exarescunt* CAES. izvoarele seacă de călduri, *siti exarescunt fauces* CIC. gîtlejul mi se usucă de sete; **2** (*fig.*) a seca, a dispărea: *exustus siti flos veteris ubertatis exaruit* CIC. pîrjolită de arşiţă, floarea vechii mele fecundităţi a spiritului s-a stins.

exāridus (*3*) *adj.* complet uscat TERT.

exarmātiō, *ōnis f.* dezarmare PS. CYPR.

exarmō (*I*) *vt.* **1** a dezarma: ~ *cohortes* TAC. a dezarma cohortele, ~ *serpentem veneno* SIL. a lua şarpelui puterea de a face rău prin veninul lui; (*spec.*) *exarmare navem* a lua unei corăbii pînzele, funiile, (*abs.*) şi *exarmavit* SEN. dacă a luat corăbiei pînzele; **2** (*fig.*) a dezarma: *filium Veturia lacrimis exarmavit* FLOR. Veturia l-a înduplecat pe fiul ei prin lacrimi, ~ *accusationem* PLIN. IUN. a nărui acuzaţia.

exarō (*I*) *vt.* **1** a scoate din pămînt (săpînd), a dezgropa: ~ *radices* CAT. a scoate săpînd rădăcinile, ~ *sepulcra* CIC. a dezgropa mormintele; **2** (*fig.*) a obţine din lucrarea pămîntului: *aratores tantum labore suo frumenti exarabant, ut* ... CIC. plugarii scoteau cu munca lor atîta grîu, încît ...; **3** a ara adînc, (*fig.*) a brăzda: ~ *locum de integro* COL. a săpa adînc locul din nou, *rugis frontem senectus exarat* HOR. bătrîneţea brăzdează fruntea cu zbîrcituri; **4** (a trasa cu stilul pe tăbliţa de ceară) a scrie, a redacta: *hoc litterarum exaravi* CIC. am scris scrisoarea asta, *novum prooemium exaravi; tibi misi* CIC. am redactat o nouă introducere; ţi-am trimis-o.

exarsī *pf. v.* **exardesco**

exarticulātus (*3*) *adj.* nearticulat TERT.

exartus (*3*) *adj.* foarte strîmt APUL.

exāruī *pf. v.* **exaresco**

exasciō, *āre vt.* a ciopli cu barda, a aşchia: (*fig.*) a şlefui PL.

exasperātiō, *ōnis f.* iritare TERT.; (*med.*) iritaţie, inflamaţie VEG.

exasperātrix, *īcis f.* cea care irită, care exasperează.

exasperō (*I*) *vt.* **1** a înăspri, a irita: ~ *palpebras* CELS. a irita pleoapele, *auster, qui pelagus exasperat* SEN. austrul care zbîrleşte valurile mării, *exasperato fluctibus mari* LIV. marea fiind înfuriată de valuri, *faucium vitio vox exasperatur* QUINT. din cauza inflamării gîtlejului, vocea răguşeşte, ~ *morbum* CELS. a înrăutăţi boala, ~ *canes* APUL. a întărîta cîinii; (*fig.*) ~ *animos* LIV. a exaspera spiritele, *rem verbis exasperavit* QUINT. a înrăutăţit lucrurile prin cuvintele sale; **2** a ascuţi: ~ *saxo ensem* SIL. a ascuţi sabia cu o piatră.

exauctōritās, *ātis f.* concediere, reformare (a unui militar) COD. TH.

exauctōrō (*I*) *vt.* **1** a libera de serviciul militar, a concedia: *omnes milites exauctorati domum dimitterentur* LIV. toţi soldaţii eliberaţi să fie trimişi la vatră, *immemores sacramenti se exauctorant* LIV. uitînd de jurămînt, părăsesc slujba la oaste; **2** a destitui: *exauctorati* (*sunt*) *tribuni* TAC. tribunii au fost destituiţi; (*fig.*) *exauctorata verba* MACR. cuvinte scoase din uz.

exaudībilis (*2*) *adj.* demn de a fi ascultat AUG.

exaudiō (*IV*) *vt.* **1** a auzi de departe, a distinge cu auzul, a auzi: *fit strepitus adeo, ut exaudiri posset foris* NEP. se face o astfel de gălăgie, încît se putea auzi de afară, *subito exaudivit hinnitum* CIC. a auzit deodată un nechezat, *haec quassa voce, vix proximis exaudientibus dixerat* CURT. spusese acestea cu un glas stins, încît cu greu le auzeau cei mai de aproape, *verba non exaudita Cethegis* (= *dat.*) HOR. cuvinte nemaiauzite de cethegi; **2** a asculta, a asculta favorabil: *monitor non exauditus* HOR. sfătuitor neascultat, *miserere precesque supplicis exaudi* OV. fie-ţi milă şi ascultă rugăciunile celui ce te imploră; **3** a înţelege: *ex communi usu nomina exaudiri debent* CELS. cuvintele trebuie să fie înţelese după uzul general.

exaudītiō, *ōnis f.* ascultare binevoitoare, împlinire (a unei rugăminţi) AUG.

exaudītor, *ōris m.* cel care-şi apleacă binevoitor urechea, cel care ascultă cu bunăvoinţă AUG.

exaugeō, *ēre vt.* a spori, a întări PL., TER., LUCR.

exaugurātiō, *ōnis f.* pîngărire, profanare LIV. *1, 55, 3*.

exaugurō (*I*) *vt.* a lua (unui lucru sau unei persoane) caracterul sacru: *ea fana exauguravit* CAT. a luat acestor capele caracterul de locaşuri sfinte, *ius ei potestasque exaugurandi atque nubendi facta est* GELL. i s-a acordat (vestalei) dreptul şi posibilitatea de a-şi pierde caracterul sacru şi de a se căsători.

exauspicō, *āre, āvi vi.* a scăpa cu bune auspicii (din) PL.

exballistō, *āre vt.* a răsturna printr-o lovitură de balistă; (*fig.*) a scoate din luptă PL. Ps. *585*.

exbibō *v.* **ebibo**

exbolus (*3*) *adj.* de respins, de rebut NAEV.

exbrōmō, *āre vt.* a curăţi de miros urît prin spălare APIC.

excaecatiō, *ōnis f.* orbire AUG.

excaecātor, *ōris m.* cel care orbeşte pe cineva AUG.

excaecō (*I*) *vt.* **1** a orbi: *is excaecat nos?* PL. acesta ne orbeşte?; **2** (*despre plante, copaci*) a rupe mugurii COL.; **3** (*despre un curs de apă*) a astupa, a înfunda: *limus venas excaecat in undis* OV. nămolul astupă vinele izvoarelor; **4** (*despre culori*) a lua strălucirea, a întuneca: *fulgor* (*argenti*) *excaecatus* PLIN. strălucirea argintului întunecată; **5** (*fig.*) a orbi, a lua minţile: *opes excaecant populum* SEN. bogăţiile iau ochii mulţimii.

excalceātus (*3*) *p. pf. v.* **excalceo** // **excalceāti**, *ōrum m. pl.* actori comici, mimi (*care nu sînt încălțați cu coturni*) SEN.
excalceō (excalciō) (*I*) *vt.* a descălța, a scoate încălțămintea: ~ *pedes* SUET. a descălța picioarele, *iussit excalciatos cursitare* SUET. a poruncit să alerge desculți; (*pas.-refl.*) *excalceari* a se descălța; (*oc.*) a se descălța de coturni SUET.
excalceor, *ārī vt. dep. v.* **excalceo**
excalceus (*3*) *adj.* descălțat SALV.
excalciō *v.* **excalceo**
excaldātiō, *ōnis f.* baie caldă CAPIT.
excaldō, *āre, ātum vt.* a scălda (a spăla) în apă caldă M. EMP.
excalfaciō, *ere vt.* a încălzi, a înfierbînta // (*pas.*) **excalfiō**, *fierī, factus sum* a fi încălzit, înfierbîntat PLIN.
excalfactiō, *ōnis f.* încălzire, încingere PLIN.
excalfactōrius (*3*) *adj.* care înfierbîntă PLIN.
excalfiō, *v.* **excalfacio**
excandefaciō, *ēre, fēcī, factum* **1** a face să ardă: (*prin tmeză*) *excande me fecerunt cupiditate* VARR. m-au aprins de dorință; **2** (*fig.*) ~ *annonam macelli* VARR. a face să urce prețul alimentelor pe piață.
excandescentia, *ae f.* aprindere a mîniei CIC.; iritabilitate APUL.
excandescō, *ere, canduī vi.* **1** a lua foc, a se aprinde; (*despre o rană*) a se inflama CAT.; **2** (*fig.*) a se aprinde de mînie, a se înfuria: *id postquam resciit, excanduit* CIC. după ce a aflat aceasta, s-a înfuriat, *populus in ultionem excanduit* FLOR. poporul s-a aprins de dorința răzbunării.
excantātor, *ōris m.* vindecător prin descîntece HIER.
excantō (*I*) *vt.* a atrage prin descîntece, a chema prin vrăji: *qui fruges excantassit* (= *excantaverit*) LEG. XII TAB. cel care va fi atras prin vrăji recolta de pe cîmpul altuia, ~ *clausas puellas* PROP. a chema afară prin descîntece fetele zăvorîte în casă.
excarnificō *vt.* a sfîșia corpul prin lovituri, a supune la torturi CIC.; (*fig.*) a tortura, a chinui SEN.
excastrātus (*3*) *adj.* castrat GELL.; (*fig.*) descojit SCRIB.
excatarrissō, *āre vt.* a curăța bine; (*fig.*) a ușura de bani la sînge PETR.
excavātiō, *ōnis f.* găurire, gaură SEN.
excavō (*I*) *vt.* a scobi, a săpa: *ex gemma trulla excavata* CIC. lingură scobită într-o piatră prețioasă.
excēdō, *ere, cessī, cessum* **I** *vi.* **1** a ieși (dintr-un loc), a se retrage, a pleca: (cu *ex* și *abl.*) ~ *ex Italia, ex finibus, ex proelio* CIC., CAES. a se retrage din Italia, din ținut, din bătălie, (numai cu *abl.*) ~ *Galliā, proelio, pugnā* CAES. a se retrage din Gallia, din bătălie, din luptă, ~ *domo* CAES. a pleca din țară, ~ *agro hostium in Boeotiam* LIV. a pleca din ținutul dușmanilor în Beoția, ~ *extra vallum* LIV. a ieși în afara fortificației; **2** (*fig.*) **a.** a ieși: ~ *ex* (*e*) *vita*, ~ *vitā* CIC. a ieși din viață (a muri), (*abs.*) *excessisse Augustum fama tulit* TAC. s-a auzit că a murit Augustus, ~ *ex pueris* CIC. a ieșit din vîrsta copilăriei, *animus ex corpore excessit* CIC. sufletul a ieșit din trup; **b.** (*oc.*) a dispărea: *cura ex corde excessit* TER. grija a dispărut din suflet, *e memoria excessit* LIV. v-a ieșit din minte (ați uitat), *ubi reverentia excessit animis* CURT. de îndată ce respectul a dispărut din suflete, (*abs.*) *cum cupiditatum dominatus excessit* CIC. cînd tirania poftelor a dispărut; **3** a ieși (dincolo de o limită), a se întinde (în afară): *excedit os* CELS. gura iese în afară, *alter usque Aegyptum excessit* IUST. celălalt (rege) s-a întins pînă în Egipt; **4** (*fig.*) **a.** a ieși în afara subiectului, a face o digresiune: ~ *paulum ad enarrandum* LIV. a face o mică digresiune spre a povesti amănunțit, *si longior fuero in hoc in quod excessi* PLIN. IUN. dacă mă voi întinde mai mult în această digresiune a mea; **b.** a se întinde (în timp, depășind) asupra ... [cu *in* și *ac.*]: *haec eo anno gesta; insequentia excedunt in annum quo* ... LIV. acestea s-au întîmplat în acest an; cele ce urmează se întind asupra anului în care ...; **c.** a se întinde (pînă la), a ajunge (la), a sfîrși (cu) [cu *in* și *ad* cu *ac.*]: *ne in altercationem excederet res* LIV. ca lucrurile să nu ajungă la o altercație, *quae* (*res*) *studiis in magnum certamen excessit* LIV. care lucru, din cauza pasiunilor, a dus la o mare luptă; **d.** a se ridica: *quanto violentior cetero mari Oceanus, tantum illa clades novitate et magnitudine excessit* TAC. cu cît este mai violent oceanul decît restul mărilor, cu atît acel dezastru le-a depășit pe toate celelalte prin noutatea și mărimea lui, ~ *eo laudis* TAC. a se ridica pînă la asemenea glorie. **II** *vt.* **1** a ieși, a părăsi: ~ *urbem* LIV. a părăsi orașul; **2** a depăși: *Tiberis alveum excessit* PLIN. IUN. Tibrul și-a ieșit din albie, ~ *modum* LIV. a depăși măsura, ~ *annos decem* COL. a depăși zece ani, ~ *equestre fastigium* TAC. a depăși rangul de cavaler, ~ *fidem* VELL. a depăși tot ce se poate crede.
excellens, *ntis p. pr. v.* **excello** //**adj. 1** înalt, ridicat: *oppida excellentibus locis constituta* B. HISP. cetăți clădite pe locuri ridicate, *corpore excellens* VELL. înalt de statură; **2** (*fig.*) superior, deosebit, ales, minunat: *excellens in re militari gloria* CIC. glorie deosebită în arta militară, *vir excellenti providentia* CIC. om de o prevedere excepțională, *excellens studium* CAES. extraordinar zel.
excellenter *adv.* în chip excelent, deosebit, ales: *excellentius se gerere* CIC. a se purta și mai frumos.
excellentia, *ae f.* superioritate, calitate excepțională: *animi excellentia* CIC. superioritatea morală, ~ *picturae* PLIN. excelența tabloului, *propter excellentiam* CIC. din cauza superiorității sale, *per excellentiam* SEN. prin excelență, (*pl.*) *excellentiae quaedam* CIC. unele cazuri de superioritate.
excellō, *ere vi.* **1** a se distinge, a fi superior, a excela: ~ *aliqua re* (= *abl. instr.*) sau ~ *in aliqua re* a excela (în ceva), a se distinge (prin ceva); ~ *pulchritudine et viribus* CIC. a se distinge prin frumusețe și forță fizică, ~ *in aliqua arte et facultate* CIC. a se distinge printr-o oarecare măiestrie și talent; (*numele de pers. față de care cineva se distinge*) ~ *in quibus* (*iocis*) *tu longe aliis* (= *dat.*), *Caesar, excellis* CIC. spirite în care tu, Caesar, ești cu mult superior altora, ~ *inter omnes* CIC. a fi superior tuturor, ~ *praeter ceteros* CIC. sau *super ceteros* LIV. a excela față de ceilalți; **2** (*rar*) a se îngîmfa; [forme de conj.

a II-a ind. pr. *excellet* CURT., conjct. pr. *excelleas* CIC., ind. pf. *excellui* GELL.].

excelsē *adv.* **1** înalt, sus: *si vitis scandit excelsius* COL. dacă vița se urcă mai sus; **2** (*fig.*) elevat, în mod superior, distins: *excelsius dicere* CIC. a vorbi mai ales.

excelsitās, *ātis f.* **1** înălțime mare: ~ *montium* PLIN. înălțimea munților; **2** (*fig.*) superioritate, elevație: ~ *animi* CIC. elevație sufletească.

excelsus (*3*) *adj.* **1** înalt: ~ *mons* CAES. munte înalt, *in excelsiore loco* CIC. într-un loc mai ridicat, *excelsā staturā* SUET. de statură înaltă // **subst.** *n.* loc înalt, înălțime: *simulacrum in excelso collocare* CIC. a așeza statuia pe un piedestal înalt, *Phoebus ab excelso adspicit* OV. Phoebus privește din înălțime, ~ *in excelsum* PLIN. în înălțime, (*pl.*) *excelsa urbis* PLIN. partea ridicată a orașului; **2** (*fig.*) distins, superior, nobil: ~ *animus* CIC. suflet mare // **subst.** *n.* rang mare: *in excelso aetatem agunt* SALL. au o poziție socială înaltă.

exceptāculum, *ī n.* receptacul TERT.

exceptīcius (*3*) *adj.* dat la o parte PLIN.

exceptiō, *ōnis f.* **1** excepție, limitare, restricție: *sine* (*ulla*) *exceptione* CIC. fără (nici o) excepție, *cum exceptione laudare* CIC.a lăuda cu o rezervă; **2** (*jur.*) condiție, rezervă, clauză: *vita cum exceptione mortis data est* SEN. viața ne-a fost dată cu condiția de a muri.

exceptiuncula, *ae f.* mică excepție SEN.

exceptō, *āre vt.* a trage (la sine de repetate ori): *mullos exceptans de piscina* CIC. scoțînd mereu barbuni din bazin, *hos rursus singulos exceptans in murum extulit* CAES. pe aceștia, la rîndul lui prinzîndu-i și el de mînă, i-a urcat pe zid, (*equae*) *stant rupibus altis exceptantque auras* VERG. iepele stau pe stîncile înalte și trag în piept aerul.

exceptor, *ōris m.* (cel care înregistrează) grefier, secretar, copist COD. IUST.

exceptōrium, *iī n.* recipient, rezervor AUG.

exceptōrius (*3*) *adj.* servind ca recipient, destinat să primească ULP.

exceptus (*3*) *p. pf. v.* **excipio**

excerebrō (*I*) *vt.* a lua creierii, a tăia capul VULG.; (*fig.*) a lua mințile: *excerebratus ex vino* TERT. ți-ai pierdut mințile cu vin.

excernō, *ere, crēvī, crētum vt.* **1** a alege de o parte, a separa; a trece prin ciur, a cerne: *ex captivorum numero excretos Saguntinos in patriam remisit* LIV. pe saguntinii aleși de o parte dintre prizonieri i-a trimis acasă la ei, *forensem turbam excretam in quattuor tribus coniecit* LIV. gloata din for strînsă deoparte a vîrît-o în patru triburi, ~ *furfures a farina* COL. a separa tărîța de făină, ~ *frumenta* COL. a trece prin ciur grîul, *excreta tritici* COL. pleava grîului; **2** a evacua (excremente): *venter excernit mollia* CELS. scaunele sînt moi.

excerpō, *ere, psī, ptum vt.* **1** a extrage, a scoate afară: ~ *semina pomis* HOR. a scoate sîmburii din poame; **2 a.** (*fig.*) a alege, a culege: ~ *ex ipsis si quid inest boni* CIC. a alege din ele ceea ce au într-însele bun; **b.** (*spec.*) a face extrase, a excerpta: *nihil umquam legit, quod non excerperet* PLIN. IUN. nu citea nimic, fără a-și face extrase, *ea* (*verba*) *Sallustius ex Originibus Catonis excerpsit* SUET. aceste cuvinte Sallustius le-a cules din „Originile" lui Cato; **3** a da la o parte, a scoate, a excepta: *de numero est excerpendum* CIC. trebuie să fie scos din număr, *ego me illorum numero excerpam* HOR. eu am să mă scot din numărul acelora, *quid, si nos hominum consuetudini coeperimus* ~ *?* SEN. ce-ar mai fi, dacă vom începe să ne sustragem vieții obișnuite a oamenilor?, (*abs.*) *non* ~ *se* SEN. a nu se singulariza.

excerptiō, *ōnis f.* culegere, extras GELL.

excerptum, *ī n.* extras, bucată aleasă QUINT., SEN.

excervīcātiō, *ōnis f.* încăpățînare, neascultare HIER.

excessiō, *ōnis f.* moarte HIER.

excessus[1] (*3*) *p. pf. v.* **excedo**

excessus[2], *ūs m.* **1** ieșire, retragere: *post excessum eius* VELL. după ieșirea lui (Hannibal) din Italia, ~ *e vita* (~ *vitae*) CIC. retragere din viață, moarte, (*abs.*) *post excessum Romuli* CIC. după dispariția lui Romulus, *laeti excessu principis* TAC. veseli de moartea împăratului; **2** (*concrt.*) ieșitură, proeminență: *os calcis quadam parte excessus habet* CELS. osul călcîiului are într-o parte niște ieșituri; **3** (*fig.*) digresiune: *otiosus circa excessus* TAC. (Cicero) lent în digresiuni; **4** abatere morală: *a pudore excessus* VAL. MAX. abaterile de la cuviință; **5** (*tard.*) transportare, extaz.

excetra, *ae f.* șarpe, hidră PL., CIC.; (*fig.*) viperă (*vorbind despre o femeie*) PL., LIV.

excidī[1] *pf. v.* **excidō**

excīdī[2] *pf. v.* **excīdō**

excidiō, *ōnis f.* distrugere PL.

excidium[1], *iī n.* [*excidō*] **1** cădere; **2** apus (al soarelui) PRUD.

excīdium[2], *iī n.* [*excīdō*] distrugere, exterminare: ~ *urbis* LIV. distrugerea orașului, ~ *legionum* TAC. exterminarea legiunilor; (*oc. concrt.*) *fumantia excidia Troiae* VERG. ruinele fumegînde ale Troiei.

excidō[1], *ere, cidī vi.* [*ex* + *cado*] **1 a.** a cădea (din), a scăpa (din): *gladii de manibus exciderunt* CIC. săbiile le-au căzut din mîini, ~ *equo* SEN. a cădea de pe cal, ~ *vinclis* VERG. a scăpa din legături, *excidēre quidam* (*elephanti*) *in flumen* LIV. unii elefanți au căzut în fluviu, *dentes exciderunt* PL. iau căzut dinții; **b.** (*spec.*) a cădea la sorți: *ut cuiusque sors exciderat* LIV. după cum căzuse sorțul la fiecare, *quod primum sorte nomen excidit* LIV. care nume a ieșit primul la sorți; **2** (*fig.*) a scăpa: *quod verbum tibi non excidit fortuito* CIC. acest cuvînt nu ți-a scăpat întîmplător, *et vox excidit ore* VERG. și aceste cuvinte i-au ieșit din gură, *libellus me imprudente et invito excidit* CIC. volumașul a ieșit la lumină (s-a publicat) fără știința și fără voia mea; **3** (*spec.*) (cu *in* și *ac.*) a se termina, a sfîrși: *pedes qui in breves excidunt* QUINT. picioarele care se termină cu silabe scurte, *in vitium libertas excidit* HOR. libertatea a degenerat în dezmăț; **4 a.** a se pierde, a pieri, a dispărea: *omnia haec exciderunt* TER. toate acestea au dispărut, *vera virtus, cum semel excidit* HOR. adevăratul curaj, o dată ce a pierit, *non ingenio quaesitum nomen ab aevo excidet* PROP. gloria dobîndită prin puterea minții nu va dispărea din lume, (*oc.*) *ex-*

cidit illa metu OV. aceea a pierit de frică (s-a pierdut), *non ~ sibi* SEN. a nu-și pierde firea; **b.** (*spec.*) a-i ieși (cuiva) un lucru din minte, a se uita ceva: *necdum causae irarum exciderant animo* VERG. pricinile mîniei nu-i ieșiseră încă din minte (nu le uitase), *Carthaginem excidisse de memoria* LIV. de Carthagina au uitat, (*abs.*) *at mihi ista exciderant* CIC. dar mie astea îmi scăpaseră (le uitasem), *excidit mihi nomen tuum* OV. ți-am uitat numele, (*cu inf.*) *non excidit mihi scripsisse me in libro* CIC. nu-mi scapă (n-am uitat) că eu am scris într-o carte, *non haec varietas mira est, ~ proxima, vetera inhaerere* QUINT. această schimbare — că ce este recent se uită și ce este de demult stăruie în minte — nu este de mirare, (*cu conjct.*) *excidit ut peterem iuvenes annos* OV. am uitat să cer anii cei tineri // **excidens** QUINT. uituc; **5** (*despre pers.*) *excidere* (*ex*) *aliqua re*: a fi deposedat (de ceva); a nu reuși (în ceva), a eșua: ~ *regno* CURT. a fi deposedat de domnie, ~ *uxore* TER. a nu reuși să o ia ca soție, *magnis tamen excidit ausis* OV. totuși a eșuat într-o acțiune de mare îndrăzneală, *formulā* ~ SUET. a nu reuși într-un proces.

excīdō[1], *ere, cīdī, cīsum vt.* [*ex* + *caedo*] **1** a scoate (tăind, lovind), a tăia: ~ *lapides ex terra* CIC. a scoate blocuri de piatră din pămînt, ~ *omnes arbores longe lateque* CAES. a tăia toți copacii în lung și în lat, ~ *columnas rupibus* VERG. a tăia columne în stînci; **2** a săpa, a scobi: *latus rupis excisum in antrum* VERG. malul stîncii săpat ca o peșteră, ~ *vias per montes* PLIN. a tăia drumuri printre munți, ~ *vasa* PLIN. a cizela vase în relief; **3** a face bucăți, a sparge, a sfărîma, a distruge: ~ *portas* CAES. a sparge porțile, ~ *murum* HOR. a sparge zidul, ~ *urbem* CIC. a distruge orașul, ~ *Troiam* VERG. a dărîma Troia, ~ *exercitum* VELL. a nimici armata; **4** (*fig.*) a scoate, a îndepărta, a alunga: ~ *aliquid ex animo* CIC. a scoate ceva din suflet, *iram ~ animis* SEN. a alunga mînia din suflete, ~ *aliquem ex numero civium* PLIN. IUN. a exclude pe cineva din rîndul cetățenilor, ~ *causas bellorum* TAC. a stîrpi cauzele războaielor.

excieō, *ēre, īvī* (*iī*), *itum v.* **excio**

excindo *v.* **exscindo**

exciō (*IV*) *vt.* **1** a face să iasă, a scoate: ~ *suem latebris* OV. a scoate mistrețul din vizuină, *homines qui sequi possent sedibus excibat* LIV. îi scotea din casele lor pe oamenii care puteau să-l urmeze, *ea res ab stativis excivit Mettium* LIV. acest lucru l-a silit pe Mettius să iasă din tabără; (*spec.*) ~ (*ex*) *somno* a deștepta din somn, (*pas., frecv. p. pf.*) *exciri* a se deștepta din somn: *clamor dictatorem ex somno excivit* LIV. strigătele l-au deșteptat pe dictator din somn, *horribili sonitu repente exciti* SALL. treziți deodată din somn de un sunet îngrozitor; **2 a.** a chema (la sine), a face să vină: ~ *aliquem foras* PL. a chema pe cineva afară, *quid est quod me excivisti ante aedes?* PL. de ce m-ai chemat în fața casei?, ~ *artifices e Graecia* CURT. a chema artiști din Grecia, ~ *Romanos ad auxilium urbis* LIV. a-i chema pe romani în ajutorul orașului, *principibus Romam excitis* LIV. fruntașii fiind chemați la Roma, ~ *animas imis sepulcris* VERG. a chema sufletele din fundul mormintelor; **b.** (*spec.*) a provoca: ~ *hostem ad dimicandum acie* LIV. a provoca dușmanul să lupte în linie de bătaie; **3** a produce, a provoca: *excitur pedibus sonitus* LUCR. un tropot de picioare se ridică, *ubi aliqua est vis excita morbi* LUCR. cînd vine vreo boală grea, *tu testis in undis quam molem excierit* VERG. Aen. *5, 790* tu ești martor ce furtună a stîrnit ea pe întinsul apelor, ~ *lacrimas alicui* PL. a scoate lacrimi cuiva, ~ *tumultum*, ~ *terrorem* LIV. a provoca zarvă, groază; **4** a ațîța, a agita, a zdruncina, a tulbura (sufletește): *commotis excita sacris Thyas* VERG. bacantă agitată prin punerea în mișcare a odoarelor, *iuventus largitionibus excita* SALL. tineretul ațîțat prin daruri, *mens excita* SALL. suflet chinuit, (*poet.*) *excita tellus* VERG. pămîntul zguduit.

excipiābulum, *ī n.* țepușă de vînătoare SERV.

excipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* [*ex* + *capio*] **I** (a lua din) **1** (*rar*) a scoate (afară din): ~ *telum e vulnere* CELS. a scoate săgeata din rană, *dens forcipe excipiendus est* CELS. dintele trebuie să fie scos cu cleștele; (*fig.*) a scoate în afară, a pune la adăpost de: *sapiens iniuriae excipitur* SEN. înțeleptul este în afara insultelor, *nihil iam cupiditati, nihil libidini exceptum* TAC. nimic n-a fost în afara lăcomiei și capriciului lor (n-a scăpat neatins); **2 a.** a scoate (dintr-un număr), a excepta, a face o excepție pentru ...: *hosce ego homines excipio* CIC. pe acești oameni eu îi scot din numărul celorlalți, *senex me excepit* PL. bătrînul a făcut o excepție pentru mine, *exceptis duobus Carthaginiensibus* NEP. afară de doi cartaginezi, *ea excepta, nihil praestabilius esse putetis* CIC. afară de ea (virtutea), să nu considerați nimic mai de seamă, *excepto quod* HOR. afară de faptul că, *excepto si* QUINT. afară de cazul cînd, *lex aliquem excipit, ne* ... CIC. legea făcînd o excepție pentru cineva, oprește ca ...; **b.** (*spec.*) a stabili anume, a dispune printr-o clauză specială: *lex excipit ut* ... CIC. legea stabilește anume ca ..., *exceptum est foedere* CIC. prin tratat s-a dispus printr-o clauză să nu ..., *foedere non exceptum est quominus* CIC. nu s-a stabilit prin tratat că este oprit ca; **c.** (*la o vînzare de sclavi, vînzătorul fiind obligat să menționeze defectele sclavului*) a menționa în special defectele: *sanus; mentem exciperet dominus* HOR. S. *2, 3, 285* sănătos altminteri; stăpînul ar declara doar că (sclavul) e stricat la cap; **d.** (*jur.*) a face o opoziție. **II** (a prinde) **1** a prinde, a lua: *favi subiectis duobus bracchiis excipiendi atque ita promendi* COL. fagurii trebuie să fie prinși pe dedesubt cu ambele brațe și astfel să fie scoși, ~ *sanguinem paterā* CIC. a strînge sîngele (animalului jertfit) într-o cupă, *filiorum extremum spiritum ore* ~ CIC. a sorbi cu gura ultima suflare a băieților lor; (*oc.*) ~ *se in pedes* (*in pedibus* sau *pedibus*) LIV. a se ridica în picioare, *se ~ in genua* SEN. a se înălța pe genunchi; **2 a.** a prinde, a captura: *multos ex fuga dispersos excipiunt* CAES. pe mulți, care se împrăștiaseră în fuga lor, îi fac prizonieri, ~ *servos in pabulatione* CAES. a prinde sclavii cînd strîngeau furaj, ~ *duas*

naves CAES. a captura două corăbii, ~ *aprum latitantem* HOR. a prinde mistrețul care stă ascuns; **b.** (*fig.*) a prinde cu urechea, a surprinde, a asculta, a-și nota: ~ *rumores* CIC. a prinde zvonurile, *ad has excipiendas voces speculator missus* LIV. spion trimis să prindă aceste cuvinte, ~ *sermonem eorum* LIV. a asculta pe furiș conversația lor, ~ *furtivas notas* OV. a surprinde semne pe furiș; 3 (*fig.*) a prinde din urmă, a veni îndată după ..., a urma imediat: *linguam ad radices eius haerens excipit stomachus* CIC. esofagul vine îndată după limbă, prins de partea ei anterioară, *uterque suis renuntiat inde excipere loca aspera et montuosa* CAES. amîndoi anunță alor lor că după aceea urmează locuri aspre și muntoase, *alios alii deinceps excipiebant* CAES. rînd pe rînd, unii luau locul altora (*succesiune în timp*) *tristem hiemem pestilens aestas excepit* LIV. după o iarnă aspră, urmă o vară de epidemii, *excipit Numam Tullus Hostilius* FLOR. după Numa, urmă Tullus Hostilius, *Herculis virtutem immortalitas excepisse dicitur* CIC. se spune că nemurirea a încoronat apoi virtuțile lui Hercules, (*abs.*) *turbulentior inde annus excepit* LIV. urmă apoi un an mai agitat; (*oc.*) a lua imediat cuvîntul: *tum sic excepit Iuno* VERG. apoi, Iuno urmă astfel; 4 a continua, a prelungi: ~ *pugnam* LIV. a continua lupta, *memoriam illius viri excipient omnes anni consequentes* LIV. toți anii următori vor păstra amintirea acelui bărbat; 5 (*despre întîmplări în viitor*) a cădea pe capul cuiva (după aceea); *qui quosque eventus exciperent* CAES. (întrebîndu-se) ce întîmplări ar mai putea cădea pe capul fiecăruia, *excepit eum lentius spe bellum* LIV. s-a văzut prins apoi într-un război mai lung decît prevăzuse. **III** (a primi) 1 a primi (asupra sa): ~ *omnium tela* CIC. a încasa loviturile tuturora, ~ *vulnera* CIC. a primi răni, ~ *laudem ex eo, quod* ... CIC. a primi laude din faptul că ...; 2 a primi (la sine): ~ *aliquem benigno vultu* CIC. a primi pe cineva cu fața binevoitoare, ~ *aliquem clamore* CIC. a primi pe cineva cu strigăte, (*poet.*) *nulla porticus excipiebat Arcton* HOR. C. *2, 15, 16* nici un portic nu primea suflul Ursei Mari (nu era orientat spre nord); (*spec.*) a primi găzduind, ospătînd: ~ *aliquem hospitio* LIV. a găzdui pe cineva, *Mithrydatem in timore et fuga Tigranes excepit* CIC. pe Mithrydates înfricoșat și fugărit, Tigranes l-a primit la el, *quisque apparatis epulis excipit* TAC. fiecare îi primește cu mese întinse; 3 a susține, a suporta, a înfrunta: ~ *impetus* CAES. a susține atacurile, ~ *vim frigorum* CIC. a înfrunta asprimea gerurilor, *quae (sublicae) vim fluminis exciperent* CAES. care (piloți) să poată susține năvala curentului apei, (*fig.*) ~ *invidiam alicuius* NEP. a-și atrage invidia cuiva, ~ *pericula* CIC. a înfrunta primejdii, ~ *rempublicam* LIV. a lua asupră-și conducerea statului; 4 (*med.*) a amesteca (o substanță cu alta), a face dintr-un lucru excipientul altuia: ~ *crocum albo ovi* CELS. a amesteca șofran cu albuș de ou.

excipulum, *ī n.* vas, recipient PLIN.

excisiō, *ōnis f.* 1 incizie, tăietură PALL.; 2 distrugere: ~ *tectorum* CIC. dărîmarea caselor.

excisōrius (*3*) *adj.* de tăiat CELS.

excissātus (*3*) *adj.* sfîșiat PL.

excīsūra, *ae f.* tăietură, cupon (*dintr-o stofă*) DIOCL.

excīsus (*3*) *p. pf. v.* **excīdo**

excitābilis (*2*) *adj.* înviorător, însuflețitor C.AUR.

excitātē *adv.* viu, însuflețit PLIN., AMM.

excitātiō, *ōnis f.* 1 deșteptare, trezire ARN.; 2 stimulare, încurajare PRUD. ș.a.

excitātor, *ōris m.* cel care trezește; cel care aprinde, care însuflețește PRUD.

excitātōrius (*3*) *adj.* care excită, excitant AUG.

excitātus (*3*) *p. pf. v.* **excito** // **adj.** violent, intens, viu: *clamor excitatior* LIV. strigăt mai puternic, *odor excitatissimus* PLIN. miros foarte puternic, (*ret.*) *excitatiora lumina* QUINT. ornamente retorice mai vii.

excitō (*1*) *vt.* 1 a face să iasă, a face să vină (*de la locul său sau dintr-o stare de repaus*): (*prov.*) ~ *aliis leporem* PETR. a scoate pentru alții iepurele din culcuș, *cervus excitatus latibulis* PHAEDR. cerbul scos din ascunzătoare, *vox precantum me huc foras excitavit* PL. glasul celor ce mă roagă m-a făcut să vin aici afară, *servus excitat Simonidem* PHAEDR. sclavul îl cheamă afară pe Simonide, ~ *aliquem ab inferis* (*a mortuis*) CIC. a învia pe cineva din Infern, din morți, ~ *testes* CIC. a chema ca martori, *non dubitavit* ~ *reum consularem* CIC. n-a șovăit să cheme ca acuzat un fost consul, *ego primus excitatus iussusque* (*sum*) *dicere* LIV. eu am fost chemat primul și mie mi s-a ordonat să vorbesc mai întîi, ~ *spectaculo gregarium militem in XIV ordinibus sedentem* SUET. a-l scoate de pe un loc la teatru pe un soldat de rînd care ședea în primele paisprezece rînduri de bănci (rezervate cavalerilor); (*spec.*) ~ *aliquem somno* (*de somno, e somno*) a deștepta pe cineva din somn: *dormientes spectatores metui ne e somno excites* PL. te temi să nu deștepți din somn pe spectatorii care dorm; 2 a stîrni, a trezi, a provoca: *res quibus ignis excitari potest* CAES. substanțe prin care se poate stîrni focul, ~ *incendium* CIC. a provoca un incendiu, ~ *nova sarmenta* CIC. a produce noi ramuri, *ut ne canes quidem excitarent* LIV. să nu stîrnească nici cîinii, ~ *risus*, ~ *plausum*, ~ *fletum*, ~ *suspicionem* CIC. a stîrni rîsete, aplauze, plînset, bănuială; 3 a ridica, a înălța, a construi: ~ *turres* CAES. a înălța turnuri, ~ *aedificium* SEN. a ridica o clădire, ~ *urbem* FLOR. a construi un oraș, ~ *caput altius* CERL. a înălța capul mai sus, *vapores qui a sole ex aquis excitantur* CIC. vaporii care se înalță din apă sub acțiunea soarelui; 4 (*fig.*) a pune în mișcare, a stimula, a îmboldi: ~ *amici animum iacentem* CIC. a stimula curajul scăzut al prietenului, *liberes ad laborem excitare* CIC. a stimula copiii la muncă, ~ *aliquem ab bellum* CAES. a îndemna pe cineva la război; 5 (*ret.*) a pronunța pe un ton mai ridicat, a accentua: *hi soni excitandi* QUINT. aceste sunete care trebuie scoase în evidență prin accentuare.

excitūs[1] (*3*) *p. pf. v.* **excieo**

excītus[2] (*3*) *p. pf. v.* **excio**

excitus[3], *abl. -ū, m.* chemare.

excīvī *pf. v.* **excieo** *și* **excio**

exclāmātiō, *ōnis f.* strigăt, exclamație QUINT.; (*ret.*) exclamație (*ca figură retorică*) CIC. ș.a.

exclāmō (*I*) 1 *vi.* a scoate un strigăt, a striga, a exclama: *in stadio cursores exclamant quam maxime possunt* CIC. pe stadion, alergătorii strigă cît pot mai tare, ~ *maius* CIC. a striga mai tare, ~ *maximum* PL. a striga foarte tare; 2 *vi.* (*despre lucruri*) a face zgomot, a răsuna tare: *ne gravius exclamet portae mugitus* STAT. ca să nu scîrţîie prea tare uşa, *in frondibus ignis exclamat* STAT. focul pîrîie în frunze; 3 *vt.* a spune cu glas tare, a striga: *„me miserum" exclamat* OV. „vai de mine nenorocitul", strigă el, *exclamavit ut equis desilirent* LIV. le strigă să coboare de pe cai, *bis exclamavit se videre* CIC. a strigat de două ori că vede; 4 *vt.* a striga pe nume, a chema cu glas tare: *exclamat uxorem tuam* PL. îţi cheamă nevasta, strigînd-o pe nume, *Brutus Ciceronem nominatim exclamavit* CIC. Brutus a rostit cu glas tare numele lui Cicero.

exclārō, *āre vt.* a lumina VITR.

exclūdō, *ere, clūsī, clūsum vt.* 1 a nu lăsa să intre: *Gaditani Poenos moenibus excluserunt* CIC. gaditanii nu i-au lăsat pe puni să intre în cetatea lor, *eicere nos magnum fuit, ~ facile est* CIC. greu le-a fost să mă alunge (din Roma), să nu mă lase să intru le e uşor, 2 a da afară, a îndepărta, a exclude: *mulierem ~ foras* PL. a da pe uşă afară o femeie, *excludito mihi hercle oculum, si dedero* PL. să-mi scoţi, pe Hercules, un ochi, dacă-ţi dau, *gallinae cum ex ovis pullos excluserint* CIC. după ce găinile au scos pui din ouă, *ne ab hereditate excluderetur* CIC. ca să nu fie exclus de la moştenire, *exclusit illum a republica* CIC. l-a îndepărtat de la viaţa politică; 3 (*rar*) a separa: *Euphrates Armeniae regiones a Cappadocia excludens* PLIN. Eufratul care separă Armenia de Cappadocia; 4 a împiedica, a ţine departe: ~ *aliquem a re frumentaria* CAES. a împiedica pe cineva de la aprovizionarea cu grîu, *spissa ramis laurea fervidos excludet ictus* (*solis*) HOR. laurul des va izgoni cu ramurile lui razele arzătoare ale soarelui, *tempore exclusus* CAES. împiedicat de lipsa de timp, *angustiis temporis excluduntur omnes* CIC. toţi sînt împiedicaţi de scurtimea timpului; 5 (*rar*) a încheia, a termina de citit: *excludit volumen Lucani* STAT. termină cartea lui Lucanus.

exclūsiō, *ōnis f.* îndepărtare, excludere; TER.; (*jur.*) excepţie ULP.

exclūsor, *ōris m.* cel care goneşte: ~ *daemoniorum* AUG. cel care goneşte demonii.

exclūsōrius (*3*) *adj.* exclusiv ULP.

exclūsus (*3*) *p. pf. v.* **excludo** // **adj.** *exclusissimus* PL. lăsat cu totul afară.

excoctiō, *ōnis f.* coacere, fierbere COD. IUST.

excoctus (*3*) *p. pf. v.* **excoquo**

excōdicō (**excaudicō**), *āre vt.* a tăia rădăcinile (la viţă) PALL.; (*fig.*) a stîrpi: ~ *silvam libidinum* TERT. a stîrpi stufărişul poftelor.

excōgitātiō, *ōnis f.* efort de imaginaţie, imaginare (a ceva nou), forţă imaginativă: *excogitationem non habent difficilem* CIC. nu presupun un efort greu de imaginaţie.

excōgitātor, *ōris m.* cel care imaginează ceva nou, inventator QUINT. ş.a.

excōgitō (*I*) *vt.* a închipui, a născoci, a descoperi: *mira ~ genera furandi* CIC. a născoci moduri extraordinare de a fura, *res ab illis dicta, non a nobis excogitata* CIC. lucru afirmat de ei, nu inventat de noi, *cur me ipse audire noluerit, non excogito* CURT. de ce n-a vrut să mă asculte el însuşi, nu-mi dau seama, *excogitatum a quibusdam est ut* ...CIC. s-a născocit de către unii că ..., *ad haec igitur cogita, mi Attice, vel potius excogita* CIC. gîndeşte-te la toate acestea, dragă Atticus, sau mai degrabă găseşte o soluţie.

excōlō[1], *āre vt.* a strecura PALL.; a înlătura strecurînd VULG.

excōlō[2], *ere, coluī, cultum vt.* 1 a lucra cu grijă: ~ *vineas* PLIN. a lucra cum trebuie viile, ~ *lanas rudes* OV. a toarce fin lîna aspră; 2 a împodobi, a înfrumuseţa: *marmora quibus parietes excolantur* PLIN. IUN. lespezi de marmură cu care să se împodobească pereţii, ~ *urbem* SUET. a înfrumuseţa oraşul; 3 (*fig.*) a şlefui, a rafina, a cultiva, a perfecţiona: ~ *animos doctrinā* CIC. a cultiva spiritul prin învăţătură, *ingenia disciplinā exculta* CIC. talente perfecţionate prin învăţătură, ~ *mores* QUINT. a şlefui moravurile; 4 (*rar*) a onora, a venera: *excolit pietas deos* PHAEDR. pietatea îi onorează pe zei.

excomedō, *ere vt.* a mînca în întregime APUL.

excommūnicātiō, *ōnis f.* excomunicare AUG. ş.a.

excommūnicō, *āre vt.* a excomunica HIER.

exconcinnō, *āre vt.* a aranja bine PL.

excondō, *ere vt.* a da la iveală TERT.

excongruus (*3*) *adj.* nepotrivit SYMM.

excoquō, *ere, coxī, coctum vt.* 1 a reduce prin fierbere, a topi: *usque coquito dum dimidium excoquas* CAT. fierbe-o pînă ce reduci lichidul la jumătate, ~ *testudinem in vino* PLIN. a topi fierbînd în vin o broască ţestoasă, *imagines excoctae flammis* PLIN. IUN. statui topite prin foc; 2 a curăţi de impurităţi prin foc: *ignis vitium metallis excoquit* VERG. focul scoate metalelor orice impurităţi, *excoctum argentum* GELL. argint purificat; 3 a preschimba prin foc (*in aliquid*): ~ *arenas admixto nitro in vitrum* TAC. a transforma prin foc nisipul, ca un amestec de nitru, în sticlă, ~ *lapidem in rubricam* PLIN. a transforma prin ardere piatra în cretă roşie; 4 a arde, a pîrjoli: *terram sol excoquit* LUCR. soarele pîrjoleşte pămîntul; 5 (*fig.*) **a.** a plănui (ceva), a coace (ceva) în minte: ~ *lenoni malum* PL. a-i coace codoşului una bună; **b.** a chinui: ~ *mentem* SEN. a chinui mintea.

excoriō (*I*) *vt.* a jupui de piele VULG.

excornis (*2*) *adj.* fără coarne TERT.

excors, *rdis adj.* lipsit de minte, prost: *hoc qui non videt ~ est* CIC. cine nu vede aceasta e un prost.

excorticō, *āre vt.* a jupui de scoarţă AUG.

excrēmentum[1], *ī n.* [*excresco*] 1 (ceea ce rămîne după ciuruit) pleavă COL.; 2 excreţie, secreţie: ~ *oris* TAC. salivă, ~ *narium* TAC. guturai; 3 excremente PLIN.

excrēmentum[2], *ī n.* 1 excrescenţă SID.; 2 creştere, mărire MART. CAP.

excremō, *āre vt.* a arde de tot, a mistui TERT.

excreō *v.* **exscreo**

excrepō, *āre vt.* a scoate un zgomot (geamăt, urlet) ARN.

excrescentia, *ium n. pl.* excrescenţă PLIN.

excrescō, *ere, crēvi, crētum vi.* a creşte, a se mări, a se dezvolta: *in longitudinem excrescit abies* PLIN. bradul creşte în înălţime, *in haec corpora, quae miramur, excrescunt* TAC. ei ajung la aceste corpuri de care ne mirăm, *excreverat in dexteriore latere eius caro* SUET. în partea dreaptă avea o excrescenţă cărnoasă, (*fig.*) *litium series ubique excreverant* SUET. numărul proceselor crescuse pretutindeni.

excrētiō, *ōnis f.* creştere, mărire ECCL.

excrētus[1] (*3*) *p. pf. v.* **excerno** // **excrēta**, *ōrum n. pl.* pleavă COL.

excrētus[2] (*3*) *p. pf.* (*v.* **excresco**) crescut, devenit mare LACT.

excrēvi *pf. v.* **excerno** *şi* **excresco**

excrībellō, *āre vt.* a cerne prin ciur APIC.

excruciābilis (*2*) *adj.* **1** care merită să fie torturat PL.; **2** (*tard.*) chinuitor PRUD.

excruciātiō, *ōnis f.* tortură, chin AUG.

excruciātor, *ōris m.* torturator, cel care supune la cazne AUG.

excruciātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **excrucio**

excruciātus[2], *ūs m.* tortură, cazně PRUD.

excruciō (*I*) *vt.* **1** a supune la chinuri, a tortura, a chinui (fizic): *producit servos, quos fame vinculisque excruciaverat* CAES. prezintă sclavii pe care-i supusese la chinuri prin foame şi lanţuri; **2** (*moral*) a tortura, a chinui: *non loquor plura, ne te quoque excruciem* CIC. nu spun mai multe, ca să nu te chinui şi pe tine, *se ~* şi *excruciari* a se chinui; *consolor eam, ne se sic excruciet animi* PL. o mîngîi, ca să nu se chinuie atîta în sufletul ei, *id ego excrucior* PL. de asta mă chinui eu.

excubātiō, *ōnis f.* **1** serviciu de strajă; **2** (*fig.*) grijă veghetoare: *~ pro amicorum salute* VAL. MAX. grija neadormită pentru salvarea prietenilor.

excubiae, *ārum f. pl.* **1** (*rar*) culcatul în pat străin: *sperat sibi fore paratas clam uxorem excubias foris* PL. Cas. *54* speră că va avea putinţa să-şi petreacă nopţile în patul alteia fără ştirea nevestei; **2** (*frecv.*) strajă, santinelă, gardă: *excubias agere circum cubiculum* SUET. a face de strajă în jurul dormitorului, *excubias agere alicui* SUET. a face de gardă pentru cineva, *excubias per urbem indixit* SUET. a fixat străji în tot oraşul, *vigilum canum tristes ~* HOR. paza severă a cîinilor de veghe; **3** oameni de gardă: *~ regis* VARR. oamenii de gardă ai regelui, *inter excubias pernoctavit* SUET. a petrecut noaptea printre oamenii de strajă.

excubiālis (*2*) *adj.* de strajă, de gardă SID.

excubitor, *ōris m.* cel care face de gardă, străjuitor, gardian CAES., COL.

excubitrix, *īcis f.* cea care veghează SEN.

excubitus, *ūs m.* serviciu de gardă B. HISP.

excubō, *āre, cubui, cubitum vi.* **1** (*rar*) a dormi afară (din casă): *moniti Lacedaemonii ut tecta relinquerent armatique in agro excubarent* CIC. spartanii fură avertizaţi să părăsească casele şi să doarmă înarmaţi pe cîmp; **2 a.** a face de strajă: *~ pro castris* CAES. a face de strajă înaintea taberei, *naves ad portum excubabant* CAES. navele patrulau în apropiere de port; **b.** (*fig.*) a veghea, a sta de veghe (la), a fi atent (la): *excubabo pro vobis* CIC. voi veghea pentru voi, *~ ad opus* CAES. a supraveghea lucrările, *sola laurus excubat ante limina* PLIN. singur laurul stă de veghe înaintea porţii, *in actus suos excubant* SEN. au ochiul treaz la acţiunile lor, *omnis ars urbibus excubabat* PLIN. toată arta lor era în serviciul oraşelor.

excucurrī *pf. v.* **excurro**

excūdō, *ere, cūdi, cūsum vt.* **1** a scoate (izbind): *silici scintillam excudit* VERG. scoase o scînteie dintr-o cremene, (*spec.*) *~ pullos ex ovis* CIC. a scoate pui din ouă (izbind găoacea); *anseres aliena ova non excudunt* VARR. gîştele nu clocesc ouă de alt fel; **2** a bate pe nicovală (meşterind), a da o formă, a executa artistic: *~ spirantia aera* VERG. a lucra statui expresive din bronz; (*fig.*) (*apes*) *arte recentes excudunt ceras* VERG. albinele meşteresc faguri din ceara proaspătă, *~ unum librum* TAC. a compune o singură carte.

exculcātor, *ōris m.* soldat din avangardă VEG.

exculcātus (*3*) *p. pf. v.* **exculco** // **adj.** ieşit din uz, demodat: *verba exculcata* GELL. cuvinte ieşite din uz.

exculcō (*I*) *vt.* **1** a scoate afară (lovind): *ex ipsis pugnis exculcabo furfures* PL. am să scot cu pumnii tărîţe din ei; **2** a umple îndesînd cu picioarele, a bătuci CAES. B. G. *7, 73, 7*.

exculpō *v.* **exsculpo**

excultor, *ōris m.* cultivator TER.

excultus (*3*) *p. pf. v.* **excolo**

excuneātus (*3*) *adj.* [*ex + cuneus*] scos de pe şirul lui de bănci (la teatru), rămas fără loc APUL.

excūrātor, *ōris m.* fost *curator* AUG.

excūrātus (*3*) *adj.* îngrijit, bine făcut PL.

excūriō, *āre vt.* a îndepărta dintr-o curie (v. *curia*) VARR.

excurrō, *ere, cucurrī* şi *currī, cursum vi.* **1 a.** a alerga (afară), a porni în grabă, a se repezi: *excurrat aliquis, qui hoc nuntiet* CIC. să alerge cineva, ca să anunţe aceasta, *excurristi a Neapoli* CAES. ai plecat în grabă din Neapole, *ego, dum cetera parantur, excurro in Pompeianum* CIC. în vreme ce se pregătesc celelalte, eu mă reped la vila mea din Pompei; **b.** (*spec.*) *1*) (*mil.*) a se repezi (din), a năvăli: *ne omnibus portis excurrerent* LIV. de frică să nu se repeadă prin toate porţile, *~ in fines Romanos* LIV. a năvăli asupra teritoriului roman; *2*) (*despre ape etc.*) a porni: *fons ex summo montis cacumine excurrens* CURT. un izvor pornind din vîrful cel mai înalt al muntelui; **2 a.** a se întinde (în afară), a înainta: *ab intimo sinu paeninsula excurrit* LIV. din fundul golfului porneşte în afară o peninsulă, *Sicania tribus excurrit in aequora linguis* OV. Sicilia înaintează în mare prin trei limbi de pămînt, *promuntorium in altum excurrens* LIV. un promontoriu care înaintează în largul mării; **b.** (*fig.*) a se desfăşura: *oratio cum sententia pariter excurrit* CIC. vorbirea se desfăşoară în mod egal cu gîndirea, *ne oratio excurrat longius* CIC. ca discursul să nu depăşească limitele, *campus in quo*

virtus ~ possit CIC. cîmpul pe care calitățile să se poată desfășura în voie; **c.** (*cu num.*) a depăși, a fi mai mult: *decem et quod excurrit* DIG. zece și tot ce depășește; **3** a se termina, a sfîrși [cu *in* și *ac.*]: *~ in quattuor syllabas* QUINT. a se termina în patru silabe; **4** (*rar vt.*) a parcurge: *prope iam excurso spatio* TER. după ce am străbătut aproape toată durata (vieții).

excursātor, *ōris m.* (*mil.*) alergător, cercetaș AMM.

excursiō, *ōnis f.* **1** excursie, călătorie (la țară); **2** mișcare de la locul său (a vorbitorului la tribună): *~ moderata* (*sit*) CIC. mișcarea din loc a oratorului să fie moderată; **3** (*mil. frecv.*) ieșire, năvălire (din): *exercitus nostri crebras ex oppido excursiones faciebant* CAES. armatele noastre făceau dese ieșiri din cetate, *~ equitatus* CIC. atac al cavaleriei; **4** (*fig.*) **a.** putința de a se întinde, spațiu liber (de scris): *vacuae tabellae, in quibus libera adiciendi sit ~* QUINT. *10, 3, 32* pagini libere în care să se poată adăuga orice ; **b.** digresiune: *ne qua ex narratione fiat ~* QUINT. să nu se facă nici o digresiune de la povestire.

excursō, *āre vi.* a se repezi deseori STAT.

excursor, *ōris m.* alergător, cercetaș, iscoadă VAL. MAX., CIC.

excursus¹ (*3*) *p. pf. v.* **excurro**

excursus², *ūs m.* **1** ieșire, cursă: (*apes*) *excursus breves faciunt* VERG. albinele fac scurte ieșiri (din stiubei); **2** (*frecv. mil.*) ieșire, atac: *subiti excursus* TAC. atacuri neașteptate; **3** (*concrt.*) ieșitură, proeminență: *promuntorium vasto excursu* PLIN. promontoriu cu o mare proeminență; **4** (*fig.*) abatere; digresiune.

excūsābilis (*2*) *adj.* scuzabil, de iertat: *excusabilior est error* VAL. MAX. greșeala este mai scuzabilă.

excūsābiliter *adv.* în chip scuzabil AUG.

excūsābundus (*3*) *adj.* care se scuză, se justifică APUL.

excūsāmentum, *ī n.* scuză MART. CAP.

excūsātē *adv.* scuzabil QUINT. ș.a.

excūsātiō, *ōnis f.* **1** scuză, justificare: *ea vitia habent ~ aliquid excusationis* CIC. aceste defecte au o oarecare scuză, (*cu genit. obiect.*) *nulla est excusatio peccati* CIC. nu există nici o scuză a vinei, (*cu genit. subiect.*) *accipere excusationem alicuius* CIC. a primi scuza cuiva; **2** motiv de scuză, pretext: *~ aetatis* CIC. scuză din cauza vîrstei, *~ valetudinis* CIC. pretext al stării proaste de sănătate; **3** motivare a sustragerii: *~ Sulpici legationis obeundae* CIC. motivarea lui Sulpicius pentru a se eschiva de la o solie; **4** (*jur.*) scutire, dispensă ULP.

excūsātor, *ōris m.* cel care scuză AUG.

excūsātōrius (*3*) *adj.* de scuză AUG.

excūsātus (*3*) *pf. v.* **excuso** și *adj.*: *excusatissimus essem* SEN. aș avea toate scuzele.

excūsō (*1*) *vt.* **1 a.** a scuza, a justifica, a disculpa: *~ aliquem alicui* sau *~ aliquem apud aliquem* CIC. a scuza pe cineva față de cineva, *collegae mandasti ut te mihi per litteras excusarem* CIC. ai recomandat colegului tău să te scuze față de mine printr-o scrisoare, *se ~ apud aliquem* sau *alicui* a se scuza față de cineva, *qui se de consilio superioris temporis excusarent* CAES. care să se disculpe de planul lor de mai înainte, *excusat Bibulum, quod is* ... îl scuză pe Bibulus pentru faptul că acesta ..., *primum me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso* CIC. mai întîi, mă scuz față de tine tocmai de faptul de care te acuz, *volo me excusatum alicui* CIC. vreau să fiu scuzat față de cineva, *Varroni ~ tarditatem litterarum mearum* CIC. a scuza față de Varro întîrzierea scrisorii mele, (*pas.*) *cura ut excuser morbi causā* CIC. ai grijă să fiu scuzat din motiv de boală; **b.** (*spec.*) a compensa, a contrabalansa: *~ crimen lacrimis* STAT. a compensa vina cu plînsul; **2** a aduce ca scuză, a da ca motiv: *~ inopiam* CAES. a aduce ca scuză sărăcia, *ille Philippo ~ laborem* HOR. acela începu să aducă drept scuză treburile, *si prehensi sumus, excusemus nos ebrios fecisse* PL. dacă sîntem prinși, să zicem că am făcut-o fiind beți, *si excusetur Areopagites esse* CIC. dacă s-ar aduce ca motiv că este membru al Areopagului; **3** a justifica, scuzîndu-se, un refuz; a refuza dînd ca motiv, pretextînd: *reditum Agrippinae excusavit ob imminentem partum* TAC. a refuzat să admită revenirea Agrippinei, dînd ca motiv că e aproape să nască, *excusari alicui rei* a se eschiva scuzîndu-se de la ...; **4** *excusari aliqua re* (*ab aliqua re*) a fi dispensat de ceva: *filiorum tutelā excusabitur* DIG. va fi scutit de tutela copiilor, *legere aliquid ex eo, cui in universum excusari mallet* TAC. a alege o parte dintr-o sarcină, de care ar prefera să fie dispensat în întregime.

excūsor, *ōris m.* [*excudo*] lucrător în aramă; căldărar QUINT.

excussē *adv.* aruncînd cu toată forța SEN. Ben. *2, 17, 4.*

excussī *pf. v.* **excutio**

excussiō, *ōnis f.* scuturare VULG.

excussōrius (*3*) care servește la scuturat, la cernut PLIN.

excussus¹ (*3*) *p. pf. v.* **excutio** // **adj. 1** întins: *excusso lacerto* SEN. cu brațul întins, *excussis manibus* SEN. cu mîinile goale; **2** bine examinat, bine studiat (*despre un plan*) VAL. MAX.

excussus², *ūs m.* aruncare PRUD.

excūsus (*3*) *p. pf. v.* **excudo**

excutiō, *cutere, cussī, cussum vt.* **1** a face să cadă (scuturînd), a arunca jos; a scutura: *equus excussit equitem* LIV. calul îl aruncă la pămînt pe călăreț, *excussus curru* VERG. aruncat jos din car, *tremor excutit poculum e manibus* PERS. tremurul face să-i cadă paharul din mîini, *poma nec excutiant venti* OV. și vînturile să nu scuture poamele, *pulvis digitis excutiendus erit* OV. praful să fie scuturat cu degetele; (*spec.*) a scutura: *~ caesariem* OV. a-și scutura pletele, *~ pennas* OV. a scutura penele, *~ habenas* OV. a scutura hățurile, *gallinae se excutiunt* PLIN. găinile se scutură; (*spec.*) a slobozi, a arunca: *~ tela* TAC. (*fulmen* SEN.) a arunca săgeți, fulgerul; **2** a face să iasă, a scoate, a goni: *~ oculum alicui* PERS. a-i scoate cuiva ochiul, *~ Teucros vallo* VERG. a-i scoate pe troieni din întăritură, *~ agnam ore lupi* OV. a smulge mielul din gura lupului, *excussus patriā* VERG. gonit din țara lui, *flava excutitur Chloe* HOR. blonda Chloe e scoasă de la suflet; (*spec.*) a produce, a isca: *āer excussit flammis velocibus ignem* LUCR.

aerul a provocat focul cu flăcări repezi, ~ *lacrimas alicui* PL. a provoca plînsul cuiva, ~ *sudorem* NEP. a provoca sudoare; (*fig.*) a îndepărta, a alunga, a smulge: ~ *soporem* (*somnos*) OV. a alunga somnul, ~ *corde* (*de corde*) *metum* OV. a alunga teama din inimă, ~ *alicui verborum iactationem* CIC. a lua cuiva aroganța vorbirii, *hanc ~ opinionem radicitus* CIC. a smulge din rădăcini această părere, ~ *Senecam* QUINT. a-l smulge pe Seneca din mîinile admiratorilor; 3 a scutura, a scotoci, a percheziționa: *excute pallium* PL. scutură mantaua, *non excutio te si quid ferri habuisti* CIC. nu te scotocesc să văd dacă ai avut vreo armă, *a ianitore semper excussa* PLIN. totdeauna percheziționată de portar; 4 (*fig.*) a cerceta, a examina: *totum excutiamus locum* CIC. să cercetăm întreaga chestiune, ~ *rationem* PLIN. a verifica un cont; [arh. *excussit* PL. = *excusserit*].

exdorsuō, *āre vt.* a lua osul dorsal unui pește, a lua solzii PL. Aul. *399*; (*fig.*) a rupe șalele P. FEST.

exduumvir, *irī m.* fost duumvir AUG.

exebenus, *i f.* piatră de șlefuit aurul PLIN.

exec... *v.* **exsec...**

exedō, *ere, ēdī, ēsum vt.* a mînca (de tot), a roade, a distruge: *frumentum quod curculiones exesse incipiunt* VARR. grîul pe care gărgărițele încep să-l mănînce, *exesa rubigine pila* VERG. lănci roase de rugină, *flammeus ardor silvas exederat* LUCR. vîlvătaia flăcărilor mistuise pădurile, *epigramma exesis partibus versiculorum* CIC. inscripție cu părți din rînduri mîncate, ~ *urbem odiis* VERG. a distruge orașul prin uri; (*fig.*) *aegritudo exest animum* mîhnirea roade sufletul; [conjct.pr. *exedint* PL.; supin arh. *exessum*; forme duble *v.* **edo**].

exedra, *ae f.* 1 rotondă cu bănci în jur (*la un gimnaziu grec*) VITR.; 2 (*la romani*) sală de primire *sau* de conversație, exedră CIC.; 3 (*tard.*) cor (*într-o biserică*) AUG.

exedrium, *iī n.* mică sală de reuniune CIC.

exēdurātus (*3*) *adj.* care și-a pierdut duritatea, muiat TERT.

exēgēticē, *ēs f.* exegetică, arta de a explica DIOM.

exemplar, *āris n.* 1 **a.** copie, exemplar: *liber in exemplaria transcriptus mille* PLIN. IUN. carte reprodusă într-o mie de copii, ~ *testamenti* PLIN. IUN. copie a testamentului; **b.** (*fig.*) portret, chip: *tamquam ~ aliquod sui intuetur* CIC. îl va privi ca pe un eu al său; 2 (*frecv.*) model: ~ *antiquae religionis* CIC. model de veche pietate, *ad ~ primi libri* QUINT. după modelul primei cărți, *exemplaria Graeca* HOR. modelele grecești (operele exemplare ale grecilor).

exemplāre, *is n.* (*arh.*) *v.* **exemplar**

exemplāris (*2*) *adj.* care servește ca model MACR. // **exemplārēs**, *ium m. pl.* exemplare, copii (ale unei scrieri) TAC.

exemplārium, *iī n.* 1 copie HIER.; 2 model, exemplar ARN. ș.a.

exemplātus (*3*) *adj.* transcris, copiat SID.

exemplō, *āre, āvī vt.* a da ca exemplu AUG.

exemplum, *ī n.* [*eximo*] 1 probă, mostră, eșantion (*scos dintr-o marfă*) RH. HER. *4, 9*; 2 copie, reproducere, exemplar: ~ *Pompei litterarum ad consulem attulit* CIC. a adus consulului o copie a scrisorii lui Pompeius, ~ *epistolae quod ego ad te miseram* CIC. copia scrisorii pe care ți-o trimisesem; 3 conținut, cuprins, schemă (*a unei scrieri*): *testamentum duplex sed eodem exemplo* SUET. testament dublu, dar cu același cuprins, *litterae sunt allatae hoc exemplo: Pompeius mare transiit* ... CIC. am primit o scrisoare cu acest cuprins: Pompeius a traversat marea ..., *litterarum ~ componere* CIC. a face schema unei scrisori; 4 model: ~ *ad imitandum* CIC. model de imitat, ~ *probitatis* CIC. model de cinste; 5 exemplu, probă: ~ *bonitatis alicuius* NEP. o dovadă a bunătății cuiva, *magna exempla casuum humanarum* LIV. dovezi puternice ale nenorocirilor omenești, *hisce ego rebus exempla adiungerem, nisi* ... CIC. la aceste fapte aș adăuga și dovezi, dacă nu ..., *exempli causā* sau *exempli gratiā* CIC. ca exemplu, *ad ~ alicuius rei* CIC. ca probă a unui lucru; 6 exemplu, fel de a proceda, mod de a se purta: *multi more isto atque exemplo vivunt* PL. mulți trăiesc după felul și moda asta, *more et exemplo populi Romani* CAES. după obiceiul și modul de a proceda al poporului roman; 7 exemplu (de care să se țină seama): ~ *bonum, utile* TAC. un exemplu bun, folositor: *dare ultionis ~* TAC. a da un exemplu de pedeapsă (a pedepsi exemplar), *exemplo territus huius* OV. îngrozit de exemplul aceluia, *exemplo alicui esse* HOR. a-i fi cuiva de învățătură, *Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellae* OV. Byblis servește de învățătură ca fetele să nu îndrăgească decît ce e permis; 8 pedeapsă exemplară: *aliquem exemplis pessimis cruciare* PL. a chinui pe cineva cu cele mai strașnice pedepse, *in eos omnia exempla cruciatusque edere* CAES. a aplica acestora toate pedepsele exemplare și torturile, *statuite impudenti ~, date pudori praemium* PL. hotărîți o pedeapsă exemplară contra nerușinatului, răsplătiți cinstea, *mereri novissima exempla* TAC. a merita pedeapsa supremă; 9 (*expr. adv.*) fel, mod: *uno exemplo vivunt omnes* PL. toți trăiesc la fel, *eodem exemplo* CAES. în același fel, *exemplo nubis* OV. ca un nor.

exemptilis (*2*) *adj.* [*eximo*] care se poate îndepărta (scoate) COL., DIG.

exemptiō, *ōnis f.* 1 îndepărtare, scoatere VARR.; 2 (*jur.*) împiedicarea (cuiva) de a se prezenta la judecată DIG.

exemptor, *ōris m.* cel care scoate (pietre dintr-o carieră) PLIN.

exemptus (*3*) *p. pf. v.* **eximo**

exemptus, *ūs m.* scoatere afară VITR.

exenia, *ōrum n. pl.* daruri AUG.

exenterō (**exinterō**), *āre vt.* 1 a scoate mațele; *epistula exenterato lepori inseritur* IUST. scrisoarea e vîrîtă într-un iepure golit de mațe; 2 (*fig.*) a goli: ~ *senis marsupium* PL. a goli de bani punga bătrînului; 3 a chinui, a sfîșia PL.

exeō, *īre, iī* (*rar īvī*), *itum vi.* 1 a ieși (din), a pleca: ~ *foras* PL. a ieși din casă, ~ *ex urbe* PL. a ieși din oraș, ~ *e finibus suis* CAES. a pleca din țara lor, ~ *de cubiculo* CIC. a ieși din camera de culcare, ~ *ab aliquo* TER. a ieși din casa cuiva, ~ *castris* CAES. a

ieşi din tabără, *nuntiavit Laelium domo exisse* CIC. a anunţat că Laelius a plecat de-acasă, *quibus itineribus domo ~ possent* CAES. drumuri pe care ar fi putut pleca din ţara lor, ~ *in provinciam* CAES. a pleca în provincia sa, ~ *ad pugnam* LIV. a ieşi la luptă, ~ *ad aliquem* TER. a se duce să viziteze pe cineva, ~ *in terram* CIC. a debarca, ~ *in Piraeea* CIC. a debarca în Piraeeus, ~ *Ostiae* CIC. a debarca la Ostia; (*mil.*) a se pune în marş, a porni la luptă: *de tertia vigilia* ~ CAES. a porni din tabără pe la veghea a treia, ~ *in provinciam* CAES. a năvăli în provincie; **2** (*despre lucruri*) **a.** a ieşi din urnă: *mea prima sors exiit* CIC. sorţul meu a ieşit primul, ~ *nomen* CIC. a ieşi la sorţi un nume; **b.** (*despre ape*) a se (re)vărsa: *amnis exiit* VERG. rîul a dat peste maluri, *in maris exit aquas Nilus* OV. Nilul se varsă în apele mării; **c.** (*despre plante*) a răsări, a încolţi, a creşte: *primum e terra exit hordeum* VARR. cel dintîi iese din pămînt orzul, ~ *in altitudinem* PLIN. a creşte în înălţime; **d.** a proveni: *nummi qui ab isto exierant* CIC. bani care proveniseră de la acesta; **e.** a ieşi pînă la urmă, a rezulta: *currente rota cur urceus exit?* HOR. pentru ce, roata învîrtindu-se, iese doar un ulcior?, *libri ita exierunt, ut ...* CIC. cărţile mi-au ieşit astfel, încît ...; **3** a se înălţa: *exit curribus in auras* OV. se înalţă cu carul în văzduh, *exit ad caelum arbor* VERG. copacul se înalţă spre cer, *ignis exit in auras* LUCR. focul se înalţă în sus: (*fig.*) ~ *in immensum* SEN. a se dezvolta la infinit; **4** (*fig.*) **a.** a ieşi: ~ *de vita* (*ex vita*) CIC. a ieşi din viaţă, a muri, ~ *ex potestate* (*de potestate*) CIC. a-şi pierde stăpînirea de sine, a-şi ieşi din minţi, *itaque iratos dicimus exisse de potestate* CIC. şi astfel zicem că furioşii şi-au ieşit din minţi, *quotiescumque coeperis a te* ~ PETR. ori de cîte ori vei începe să-ţi ieşi din fire; ~ *memoriā* LIV. a-i ieşi din minte, a uita, ~ *ex patriciis* CIC. a ieşi din clasa patricienilor; ~ *servitio* VERG. a ieşi din sclavie; ~ *aere alieno* a scăpa de datorii; **b.** a ieşi vorba (zvonul), a se răspîndi: *ea res in vulgus exivit* GELL. acest lucru s-a răspîndit în public, *exiit opinio descensurum eum* SUET. s-a răspîndit părerea că el va coborî, *exierat in vulgus respondisse eum* ... SUET. se răspîndise zvonul că el răspunsese ...; **c.** (*oc.*) a se întinde într-o digresiune; **5** (*despre timp*) **a.** a trece, a se sfîrşi: *quinto anno exeunte* CIC. la finele anului al cincilea, *indutiarum dies exierat* LIV. termenul armistiţiului trecuse, *laetus dies exit* PLIN. IUN. ziua trece cu voie bună, *nullus mihi per otium dies exit* SEN. nu am o zi de odihnă; **b.** (*oc.*) a cădea: *aliquid in hunc mensem exit* OV. ceva cade luna aceasta; **6** a se sfîrşi, a se termina [cu *in* şi *ac.*]: *folia in angulos exeunt* PLIN. frunzele se termină în unghiuri, *in a atque s litteras exeuntia nomina* QUINT. numele care se termină în literele *a* şi *s*; **7** (*vt.*) a trece dincolo, a depăşi: ~ *limen* TER. a trece pragul, ~ *Avernas valles* OV. a trece de văile Avernului, ~ *modum* OV. a depăşi măsura; **8** a evita, a se feri (de): *corpore tela exit* VERG. se fereşte de săgeţi cu o mişcare a corpului, *ut acrem exiret odorem* LUCR. pentru a evita mirosul acru; [pf. *exit* PL. = *exiit* ; *viit.* exiet SEN. = *exibit*].

exequ... *v.* **exsequ...**

exerceō, *ēre, cuī, citum vt.* [*ex* + *arceo*] **1** a pune în mişcare tot timpul: *corpora adsiduo exercita motu* LUCR. atomii agitaţi de o mişcare necontenită, *exercita cursu flumina* VERG. apele gonite de curentul lor, *Maeandros incertas exercet aquas* OV. Maeandrul mînă apele lui rătăcitoare, ~ *feras* DIG. a pune pe goană fiarele, *ego te exercebo hodie, ut dignus es* TER. am să te gonesc astăzi, cum meriţi, *homines qui agros colunt et qui eos exercent* DIG. cei care cultivă ogoarele şi cei care îi pun la treabă; **2** a lucra fără odihnă: *paterna rura bobus exercet suis* HOR. lucrează neobosit ogoarele părinteşti cu boii lui, *exercent vomere colles* VERG. ară colinele cu plugul, *ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro* VERG. ciclopii lucrau neobosit fierul în peştera largă, *exercet aranea telas* OV. păianjenul ţese întruna pînze, (*poet.*) *ut possint sole reducto ~ diem* VERG. Aen. *10, 807* ca să poată, de îndată ce iese iarăşi soarele, să-şi facă muncile din acea zi; **3** (*fig.*) a ţine încordat, a ocupa îndeosebi, a munci, a chinui: *ambitio animos hominum exercebat* SALL. ambiţia stăpînea îndeosebi sufletele oamenilor, *me fortuna vehementer exercuit* VERG. pe mine soarta m-a încercat greu, *Hortensius me adulescentem in studio eiusdem laudis exercuit* CIC. cînd eram tînăr, Hortensius m-a robit sforţării de a atinge aceeaşi glorie, *aurum et purpura curis exercent animos* LUCR. aurul şi purpura umplu de griji sufletele, *genus omne futurum exercete odiis* VERG. nu slăbiţi cu urile voastre tot neamul lor viitor, *candidati exerciti omnibus iniquitatibus* CIC. candidaţii care au de suferit toate nedreptăţile; **4** a forma prin exerciţii, a exersa: ~ *corpus, memoriam* CIC. a-şi exersa corpul, memoria, ~ *ingenium multiplici materia* QUINT. a forma spiritul prin studii de multe feluri, ~ *facultatem dicendi* QUINT. a exersa talentul vorbirii, ~ *aliquem in labore* CIC. a învăţa pe cineva cu munca, *virgines non otio, sed armis* ~ IUST. a le învăţa pe tinere nu cu şederea, ci cu meşteşugul armelor; *se* ~ sau *exerceri* a se forma prin exerciţii: *se ~ in his subitis dictionibus* CIC. a se exersa în aceste discursuri improvizate, *se ~ ad cursuram* PL. a se exersa în alergări, ~ *se genere pugnae* CAES. a se exersa într-un gen de luptă, *ut exerceamur in venando* CIC. ca să ne exersăm în vînătoare; **5** a exercita (o profesiune), a practica, a se ocupa cu: ~ *medicinam* CIC. a profesa medicina, ~ *rhetoricen* QUINT. a fi retor, ~ *artem* HOR. a practica o artă, *non arma iuventus exercet* VERG. tineretul nu se mai ocupă cu armele, ~ *regnum* PLIN. a domni, ~ *imperia* VERG. a avea comandamente, ~ *iudicium* CIC. a prezida tribunalul, ~ *vectigalia* CIC. a avea arenda dărilor, ~ *cauponam* DIG. a ţine cîrciumă, ~ *navem* DIG. a fi armator, ~ *argenti fodines* PLIN. a exploata mine de argint, ~ *commercium turis* PLIN. a face comerţ cu tămîie; **6** a exercita, a manifesta, a face să se simtă, a aplica: ~ *vocem* PL. a-şi da drumul vocii (*despre crainic*); ~ *balatum* VERG. a behăi, *exercet cantus* VERG. repetă neîntrerupt cîntul său, ~ *pacem* VERG. a menţine pacea, ~ *victoriam in aliquem* SALL. a-şi exercita

victoria asupra cuiva (abuzînd), ~ *legem* LIV. a pune în aplicare legea, ~ *crudelitatem in aliquo* CIC. a-și exercita cruzimea față de cineva; ~ *odium in aliquo* OV. a urî pe cineva, ~ *iustitiam* PLIN. IUN. a practica dreptatea, ~ *graves inimicitias cum aliquo* SALL. a fi în mare dușmănie cu cineva, ~ *iuris aequabilitatem* PLIN. IUN. a se arăta imparțial la judecată, ~ *libidinem et avaritiam in socios* LIV. a dovedi bun-plac și lăcomie față de aliați.

exercibilis (*2*) *adj.* practicabil C. AUR.

exercitāmentum, *ī n.* exercițiu APUL.

exercitātē *adv.* (*fără pozitiv*) cu practică, cu experiență: *fieri aut peritius aut exercitatius* SEN. a fi făcut fie cu mai multă știință, fie cu mai multă practică.

exercitātiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) mișcare: ~ *aeris* VITR. mișcarea aerului; 2 mișcare (*ca exercițiu*), exercițiu: *corpora exercitatione recalescunt* CIC. corpurile se încălzesc prin exercițiu, *navales exercitationes* VELL. exerciții navale, ~ *dicendi* CIC. exerciții în arta vorbirii; 3 experiență, practică, măiestrie (căpătată): *incredibili exercitatione in armis esse* CAES. a fi de o extraordinară experiență în mînuirea armelor, *factum est superiorum pugnarum exercitatione ut ...* CAES. s-a întîmplat, datorită experienței căpătate în luptele anterioare, ca ...; 4 practicare: ~ *stuprorum et scelerum* CIC. practicarea actelor de desfrîu și a crimelor, ~ *virtutis* CIC. practicarea virtuții.

exercitātor, *ōris m.* instructor, maestru PLIN.

exercitātōrius (*3*) *adj.* care servește ca exercițiu AUG.

exercitātrix, *īcis f.* gimnastică QUINT.

exercitātus (*3*) *p. pf.* și *adj.* (*v.* **exercito**) 1 muncit, frămîntat, chinuit: *Syrtes exercitatae Noto* HOR. Syrtele frămîntate de vîntul Notus, *non alias exercitatior Britannia fuit* TAC. niciodată Britannia n-a fost mai frămîntată; 2 instruit, experimentat, priceput, iscusit: *exercitatissimum habere exercitum* CIC. a avea o armată foarte instruită, ~ *in armis* CIC. priceput în arta războiului, ~ *in arithmeticis* CIC. priceput la aritmetică, *exercitatiores ad bene de multis promerendum* CIC. mai pricepuți să facă servicii altora, *ostentorum exercitatissimi interpretes* CIC. (etruscii) cei mai iscusiți tălmăcitori ai semnelor minunate.

exercitē *adv.* (*numai la comp.*) fără întrerupere APUL. M. *11*, *29*.

exercitiō, *ōnis f.* 1 exercițiu CAT.; activitate; 2 administrare ULP.

exercitium, *iī n.* 1 ocupație GELL.; exercițiu (militar); 2 practicare.

exercitō (*I*) *vt.* a exersa (mult): *se* ~ *cursu* MEL. a se exersa în alergări.

exercitor, *ōris m.* 1 cel care instruiește, instructor, maestru (*de gladiatori, de gimnastică*) PL.; 2 cel care exercită o profesie: ~ *cauponae* DIG. cîrciumar, ~ *navis* DIG. armator de corabie.

exercitōrius (*3*) *adj.* 1 de exercițiu TERT. 2 de închiriere de corăbii DIG.

exercituālis (*2*) *adj.* de armată CASSIOD.

exercitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **exerceo** // **adj.** 1 muncit, încercat: *nate Iliacis exercite fatis* VERG. fiule greu încercat de destinul Troiei; 2 greu, chinuitor: *exercita aestas* PLIN. IUN. vară chinuitoare; 3 exersat, versat: *metus qui exercitam eloquentiam debilitat* TAC. frica ce slăbește și o elocință versată, *exercita ad omne flagitium* TAC. pricepută la orice ticăloșie, ~ *velare odia blanditiis* TAC. versat să-și ascundă urile prin măguliri; 4 (*despre medicamente*) energizant C. AUR.

exercitus[2], *ūs m.* 1 **a.** armată, trupă organizată, disciplinată: *exercitum scribere* (*conscribere*) LIV. a înrola o armată, *exercitum conficere* (*comparare, facere, conflare* CIC., *parare* NEP.) a pregăti o armată, *exercitui praeficere* NEP. a pune la conducerea armatei, (*pl.*) *Pannonici exercitus* TAC. legiunile din Pannonia, ~ *equitatusque* CIC. infanteria și cavaleria; **b.** (*fig.*) adunarea poporului în comiții centuriate; 2 (*fig.*) stol, turmă, mulțime: ~ *corvorum* VERG. stol de corbi, ~ *meretricum* HIER. mulțime de prostituate; 3 exercițiu: *pro exercitu gymnastico* PL. drept exercițiu gimnastic; 4 chin, neliniște; [arh. genit. *exerciti* VARR., genit.pl. *exercitum*].

exerō *v.* **exsero**

exerrō, *āre vi.* a ieși de pe drumul său, a devia STAT.; (*fig.*) a se abate de la calea cea dreaptă VULG.

exert... *v.* **exsert...**

exēsor, *ōris m.* cel care roade: *aestus* ~ *moerorum* LUCR. valurile care rod zidurile.

exfāfillātus (*3*) *adj. v.* **expapillatus**

exfibulō, *āre vt.* [*ex* + *fibula*] a descheia (scoțînd agrafa) PRUD.

exfoliō, *āre vt.* a desfrunzi, a rupe foile APIC.

exfornicor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se lăsa dus de desfrîu VULG.

exfundātus (*3*) *adj.* distrus din temelii *apud* NON.

exgignō *v.* **egigno**

exgurgitō *v.* **egurgito**

exhaered... *v.* **exhered...**

exhaeresimus (*3*) *adj.* de scos afară, de suprimat CIC.

exhālātiō, *ōnis f.* exalare, duhoare; expirare CIC., SEN. ș.a.

exhālātus[1] (*3*) *p.pf v.* **exhalo**

exhālātus[2], *abl. -ū, m.* exalație

exhālō (*I*) 1 *vt.* a da afară (prin suflu), a exala: *exhalant lacus nebulam* LUCR. lacurile ridică nori de ceață, ~ *crapulam* CIC. a duhni a băutură, ~ *animam* (*vitam*) VERG. a-și da duhul (a muri); 2 *vi.* a scoate aburi, a se evapora OV.

exharēnō *v.* **exareno**

exhauriō, *īre, hausī, haustum vt.* 1 (*despre lichide*) a goli, a seca: ~ *poculum* CIC. a goli paharul, *tantum vini exhauseras, ut ...* CIC. ai supt atîta vin, încît ..., *tacent exhausti solibus amnes* STAT. rîurile secate de arșiță tac, ~ *fossas* LIV. a seca șanțurile, (*gener.*) ~ *aerarium* CIC. a goli tezaurul, *exhaustis tectis ignem iniecit* LIV. după ce casele au fost golite (jefuite), le-a dat foc, *urbs assiduis exhausta est funeribus* LIV. orașul a fost depopulat prin atîtea înmormîntări; 2 a scoate afară: ~ *sentinam* CIC. a da afară mîlul, ~ *aquam* COL. a scoate apă, *manibus terram* ~ CAES. a scoate pămînt cu mîinile; 3 a lua, a răpi; ~ *omnem pecuniam ex aerario* CIC. a lua toți banii din vistierie, ~ *praedam ex urbibus sociorum* CIC. a lua pradă din orașele aliaților, ~ *alicui dolorem* CIC. a-i

lua cuiva durerea, *quae (plaga) si accessisset, reliquum spiritum exhausisset* CIC. dacă ar mai fi fost şi această rană, ea i-ar fi luat ultima suflare, ~ *sibi vitam manu* CIC. a-şi lua viaţa cu mîna sa (a se sinucide), *absistamus ait, ... poenarum exhaustum satis est* VERG. Aen. *9, 356* să ne oprim, zise ..., ne-am răzbunat destul; **4** (*fig.*) a secătui (de puteri): ~ *vires* PLIN. IUN. a secătui forţele, *corpora exhausta* CURT. corpuri sleite de puteri, ~ *provinciam sumptibus* CIC. a secătui provincia prin cheltuieli, ~ *socios commeatibus* LIV. a-i ruina pe aliaţi prin aprovizionări; **5** a seca, a pune capăt, a termina: *tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria* CIC. iubirea mea era atît de mare, încît nu s-ar fi putut stinge prin nici o ofensă, *exhaustus est sermo hominum* CIC. flecărelile oamenilor s-au termiat, ~ *vim aeris alieni* LIV. a stinge multe datorii, ~ *mandata* CIC. a executa ordinele; **6** a îndura pînă la capăt: *bella exhausta* VERG. războaie îndurate, ~ *pericula maris* VERG. a suporta primejdiile mării.

exhaustiō, *ōnis f.* **1** golire AUG.; **2** scoatere (afară), îndepărtare P. NOL. **3** (*fig.*) îndeplinire SERV.

exhebenus *v.* **exebenus**

exhedra *v.* **exedra**

exherbō, *āre vt.* a curăţa de ierburi COL.

exhērēdātiō, *ōnis f.* dezmoştenire QUINT., DIG.

exhērēdō (*I*) *vt.* a dezmoşteni CIC., PLIN. ş.a.

exhērēs, *ēdis m.* **a.** dezmoştenit, cel care nu moşteneşte: ~ *bonorum paternorum* CIC. lipsit de calitatea de moştenitor al averii părinteşti; **b.** (*fig.*) deposedat, lipsit: *ni exheredem fecero vitae* PL. dacă nu-l voi omorî.

exhibeō, *ēre, hibuī, hibitum vt.* **1** (*jur.*) **a.** a prezenta în faţa judecăţii, a produce (un motiv, un document, o dovadă): ~ *testem* CURT. a aduce un martor, *exhibe saltem fratres* CIC. prezintă-i cel puţin pe fraţi, ~ *tabulas testamenti* SUET. a prezenta testamentul, ~ *rationes* DIG. a produce conturile, ~ *debitorem in iudicium* DIG. a-l aduce pe debitor în faţa judecăţii, *exhibe librarium illud legum vestrorum* CIC. adu aici acea casetă cu legile voastre; **b.** a restitui: *alicui omnia integra* CIC. a restitui cuiva totul neatins; **2** a prezenta vederii, a lăsa să se vadă (audă), a lăsa să apară: *memorabile populi Romani oculis spectaculum exhibuit funus V. Rufi* PLIN. IUN. înmormîntarea lui V. Rufus a prezentat publicului roman un spectacol memorabil, *exhibuit querulos ore gemente sonos* OV. a lăsat să se audă sunete jalnice din gura sa gemîndă, *dea formam removit anilem Palladaque exhibuit* OV. zeiţa îndepărtă chipul de babă şi lăsă să apară pe Pallas (apăru ca Pallas), *se ~ adorandum adeuntibus* SUET. a se oferi adoraţiilor celor ce veneau acolo, *se ~ nudas alicui* OV. a se arăta goale cuiva; **3** a arăta, a dovedi, a face dovadă de: *virtutem ~ cupientes* IUST. dorind să dea dovadă de virtute, ~ *domino fidem* COL. a-i arăta stăpînului credinţă, *se ~ admirabilem* VAL. MAX. a se dovedi admirabil; **4** a crea, a pricinui: ~ *mihi molestiam destiterunt* CIC. au încetat să-mi provoace neplăceri, ~ *negotium alicui* PL. a crea greutăţi cuiva, ~ *vias tutas* OV. a face ca drumurile să fie sigure; **5** a acorda: ~ *gladiatoria munera* SUET. a acorda spectacole cu gladiatori; **6** (*tard.*) a întreţine, a susţine: ~ *uxorem* DIG. a o întreţine pe soţie, ~ *aliquem alimentis* a întreţine pe cineva cu hrană.

exhibitiō, *ōnis f.* **1** prezentare, arătare (*a unui act*): ~ *chirographi* GELL. prezentarea unei chitanţe; **2** întreţinere, hrană: *exhibitioni sufficit* DIG. este suficient pentru întreţinere; **3** întreţinere, îngrijire: ~ *thermarum* COD. TH. îngrijirea termelor.

exhibitor, *ōris m.* cel care oferă: ~ *ludorum* ARN. cel care dă jocuri publice.

exhibitōrius (*3*) *adj.* (*jur.*) exhibitor, privind prezentarea ULP.

exhilarātiō, *ōnis f.* înveselire, amuzare AUG.

exhilarō (*I*) *vt.* **1** a înveseli: *exhilarant gaudia nostra deos* MART. bucuriile noastre îi înveselesc pe zei; **2** (*spec.*) a da culoare vie; a înfrumuseţa: *colorem hominis lupini exhilarant* PLIN. lupinul înviorează culorile feţei, *ilex, pinus nullo flore exhilarantur* PLIN. bradul, pinul nu sînt înfrumuseţaţi de nici o floare.

exhinc *adv.* de atunci APUL.

exhodium *v.* **exodium**

exhonōrātiō, *ōnis f.* dezonoare AUG.

exhonōrō, *āre vt.* a dezonora AUG.

exhorreō, *ēre vi.* a avea groază de ... COL., AUG.

exhorrescō, *ere, horruī* **1** *vi.* a se îngrozi, a se înfiora, a tremura: ~ *metu* CIC. a tremura de frică, *exhorruit aequoris instar* OV. s-a înfiorat ca suprafaţa mării, *in quo homines exhorrescunt?* CIC. în faţa cui au oamenii fiori de admiraţie?; **2** (*vt. poet.*) a se înspăimînta: *vultus neve exhorrescat amicos* VERG. să nu se teamă de priviri prietenoase.

exhortātiō, *ōnis f.* încurajare, îndemn CIC., QUINT. ş.a.

exhortātīvus (*3*) *adj.* de încurajare, exortativ QUINT.

exhortātor, *ōris m.* încurajator AUG.

exhortātōrius (*3*) *adj.* de încurajare AUG.

exhortātus (*3*) *p. pf. v.* **exhortor**

exhortor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a încuraja, a îndemna, a stimula, a întărîta: *cives exhortor in hostem* OV. îi îndemn pe concetăţeni să pornească asupra duşmanului, ~ *tauros in illum* OV. a întărîta taurii împotriva lui, *sese ~ in arma* VERG. a se îndemna la luptă, ~ *milites ad ultionem* PLIN. a-i îndemna pe soldaţi la răzbunare; (*cu nume de lucru*) *virtutes exhortabor* SEN. voi stimula virtuţile; [sens pas. *exhortantur* AUG., *exhortatus est* APUL., *exhortatus* TERT.].

exhydriae, *ārum m. pl.* vînturi ploioase APUL.

exicō *v.* **exseco**

exignescō, *ere vi.* a se aprinde CENS.

exigō, *ere, ēgī, actum vt.* [*ex* + *ago*] **I** (a scoate afară) **1** a scoate afară (de undeva), a goni: ~ *cervam e montibus* LIV. a scoate căprioara din munţii ei, ~ *reges e civitate* LIV. a goni regii de la domnie, ~ *aliquem domo* LIV. a scoate pe cineva din casa lui, ~ *omnes foras* PL. a-i da pe toţi afară, ~ *pastum sues* VARR. a scoate porcii la păscut, ~ *e stratis corpus* STAT. a scoate corpul din aşternut, *exactus furiis* OV. gonit de furii; **2** (*spec.*) **a.** (*despre soţie, soţ*) ~ *uxorem* TER. a-şi goni soţia, *tuā causā exegit virum a se* PL. din

cauza ta şi-a lăsat bărbatul; **b.** a exporta mărfuri, a vinde: *mercari quae externa navibus inveherentur et agrorum ~ fructus volebant* LIV. voiau să cumpere cele care se importau din afară cu corăbiile şi să exporte roadele ogoarelor lor; **c.** a scoate de pe scenă o piesă de teatru (*bătînd din picioare, fluierînd*): *quas faciet comoedias spectandae an exigendae sint vobis* TER. dacă comediile pe care autorul le va face trebuie privite sau respinse de voi, *partim sum eorum exactus* TER. cu o parte dintre aceste comedii am fost scos din scenă; **d.** (*despre ape*) a vărsa în: *qua exigit Hebrus aquas* OV. pe unde Ebrul îşi varsă apele în mare; **e.** (*despre plante etc.*) a scoate: *vitis fecunda uvas duplices exigit* COL. o viţă roditoare scoate ciorchini dubli, *vertebrae ab utroque latere processus duos exigunt* CELS. vertebrele scot de ambele părţi două proeminenţe; **f.** (*fig.*) a scoate, a alunga: ~ *lassitudinem ex corpore* PL. a scoate oboseala din corp, *vis exiget otium* HOR. violenţa va izgoni liniştea, ~ *morbos* MACR. a alunga bolile; **3** (*poet.*) a înfige (făcînd să iasă), a vîrî: ~ *ensem per medium iuvenem* VERG. a vîrî sabia prin pieptul tînărului, ~ *aliquem hastā* VAL. MAX. a străpunge pe cineva cu lancea. **II** (a scoate de la cineva) **1** a face să plătească, a încasa, a rechiziţiona: *ad eas pecunias exigendas* CIC. pentru a încasa aceste sume de bani, ~ *tributa, vectigalia* CIC. a încasa tributurile, dările, ~ *nomina* CIC. a încasa creanţele, (*pas.*) *exigor portorium* GELL. mi se cere să plătesc vama; ~ *nautas, remiges a civitatibus* CAES. a rechiziţiona corăbieri, vîslaşi de la tribuni; (*fig.*) ~ *poenas* (*poenam supplicium*) *ab aliquo* (*de aliquo, alicui*) OV. a pedepsi pe cineva; **2 a.** a cere, a pretinde: ~ *mercedem* CIC. a cere răsplată, ~ *obsides* CAES. a cere ostateci, ~ *viam* CIC. a cere construirea unui drum, (*abs.*) *ut res exiget* QUINT. după cum va cere situaţia; **b.** (*spec. despre censor*) a supraveghea clădiri, a asigura: ~ *sarta tecta sacris publicis* LIV. a asigura locaşuri în bună stare pentru ceremoniile religioase publice; **3** (*oc.*) a voi să ştie, a întreba (despre), a cerceta: ~ *rei causam* CURT. a întreba despre cauza lucrului, *sociis exacta referre* VERG. a împărtăşi tovarăşilor cele cercetate (rezultatul cercetărilor), *exactum est a Labeone cur* ... TAC. i s-a pus lui Labeo întrebarea pentru ce ...; **4** a măsura, a cîntări: (*fig.*) a judeca: ~ *pondus margaritarum sua manu* SUET. a cîntări greutatea mărgăritarelor cu mîna, *ad vestra instituta ~ ea quae Lacaedemone fiunt* CIC. a aprecia după orînduielile voastre cele ce se fac la Sparta, *illa non nisi aure exiguntur* QUINT. acelea nu se judecă decît cu urechea; **5** a discuta, a trata, a stabili, a decide (*de aliqua re cum aliquo*): *de his rebus ut exigeret cum eo Fanio mandavi* CIC. i-am dat mandat lui Fanius să trateze cu acela despre aceste lucruri, *tempus secum exigit* VERG. hotărăşte în inima ei momentul, *non habet exactum, quid agat* OV. nu e hotărîtă ce să facă. **III** (a duce pînă la capăt) **1** a parcurge, a lăsa în urmă (*un loc*): *equis exegit Phoebus Athon* VAL. FL. Phoebus a lăsat în urmă cu caii săi muntele Athos, *Troglodytae hibernum mare exigunt* PLIN. troglodiţii trec marea iarna; **2** (*fig.*) a termina, a desăvîrşi: *iam opus exegi* OV. am terminat o lucrare, *exegi monumentum aere perennius* HOR. am înălţat un monument mai trainic decît arama, *commentarii ita sunt exacti, ut* ... QUINT. notele sînt atît de desăvîrşite, încît ..., *forma exacta* OV. formă desăvîrşită, *eandem gracilitatem stilo ~ condiscant* QUINT. să înveţe să atingă aceeaşi desăvîrşită simplitate în scris; **3** (*despre timp*) **a.** a trece, a se sfîrşi (*la pas.*): *iam dies exactus erat* OV. ziua trecuse, *aestatibus tribus exactis* VERG. după trei veri, *ante exactam hiemem* CAES. înainte de sfîrşitul iernii; **b.** a trăi, a petrece: *ut tecum annos exigat omnes* VERG. ca să trăiască cu tine toată viaţa, ~ *vitam in peregrinatione* SEN. a-şi petrece viaţa în călătorii, ~ *triginta dies in exspectatione mortis* TAC. a trăi treizeci de zile în aşteptarea morţii, ~ *hanc aerumnam* PL. a suferi acest necaz.

exiguē *adv.* **1** strict măsurat, abia; pe scurt: ~ *sumptum praebent* TER. îi dau cu economie de cheltuială, *frumentum ~ XXX dierum habere* CAES. a avea grîu abia pentru treizeci de zile, *celeriter exigueque dicere* CIC. a vorbi repede şi pe scurt; **2** zgîrcit, meschin: ~ *atque frigide laudari* GELL. a fi lăudat cu zgîrcenie şi cu răceală.

exiguitās, *ātis f.* micime, puţinătate, număr mic, proporţii restrînse.

exiguō (*abl.* cu sens *adv.*) puţin: ~ *post* PLIN. puţin după aceea.

exiguus (*3*) *adj.* redus, mic, scurt, strîmt, slab, puţin, neînsemnat: *exigua castra* CAES. tabără mică, ~ *numerus oratorum* CIC. un mic număr de oratori, *me exigui corporis* HOR. pe mine de talie scurtă, *exigua vox* QUINT. voce slabă, *exiguum tempus* CIC. puţin timp // **exiguum**, *ī n.* (*cu genit. part.*) o mică parte (cantitate): ~ *campi ante castra* LIV. puţin cîmp în faţa taberei, ~ *aquae* OV. puţină apă, ~ *temporis* PLIN. puţin timp, (*la abl.*) *exiguo post obitum eius* PLIN. cu puţin timp după moartea lui, (*ac.*) *exiguum dormire* PLIN. a dormi puţin.

exīlis (*2*) *adj.* slab, descărnat, mic, sărac, nevoiaş: *femur exile* HOR. coapsă slabă (descărnată), *iecur horridum et exile* CIC. ficat aspru şi mic, *digiti exiles* OV. degete slabe, *legiones exiles* legiuni slabe (incomplete), *solum exile* CIC. sol fără sevă, ~ *vox* QUINT. voce slabă, ~ *domus* HOR. casă nevoiaşă, ~ *hereditas* PLIN. moştenire mică, *exiles res* NEP. mijloace slabe, *oratio* ~ CIC. stil arid, *exilior caro prunorum* PLIN. carnea mai slabă a prunelor, ~ *via* OV. cale mică, *domus ~ Plutonia* HOR. palatul lui Pluton populat de umbre.

exilitās, *ātis f.* micime, sărăcie, subţirime, ariditate: ~ *aculei apum* PLIN. fineţea acului albinelor, ~ *soli* COL. sărăcie a solului, ~ *femineae vocis* QUINT. subţirimea vocii femeieşti, ~ *foliorum* PLIN. uscăţimea frunzelor, ~ *orationis* CIC. ariditatea stilului.

exiliter *adv.* **1** slăbuţ, stins: *verba ~ exire* CIC. a-i ieşi vorbele stins; **2** (*ret.*) sărac, uscat, arid: *annales ~ scripti* CIC. anale scrise arid; **3** pe scurt, concis: *exilius dicam* VARR. voi vorbi mai pe scurt.

exilium *v.* **exsilium**

exim *adv. v.* **exinde**

eximiē *adv.* ieşit din comun, excepţional, extraordinar: ~ *aliquem diligere* CIC. a iubi pe cineva mai mult ca pe oricine, ~ *cenare* IUV. a cina excelent.

eximietās, *ātis f.* superioritate, excelenţă SYMM., AUG.

eximius (*3*) *adj.* 1 exceptat, privilegiat: *utin eximium habeam neminem?* TER. oare să nu exceptez pe nimeni?, *tu unus ~ es qui ...* LIV. tu eşti unicul care ...; 2 ales, deosebit, admirabil, extraordinar, rar: *eximium ingenium* CIC. talent extraordinar, *eximia pulchritudine femina* OV. femeie de o rară frumuseţe, *herba eximii usus ad vulnera* PLIN. buruiană de o eficacitate extraordinară la răni.

eximō, *ere*, *ēmī*, *emptum vt.* 1 a scoate: ~ *acina de dolio* CAT. a scoate boabele de struguri din butoi, ~ *digito anulum* IUST. a scoate inelul din deget, ~ *aliquem ex* (*de*) *reis* CIC. a scoate pe cineva din numărul acuzaţilor, ~ *aliquem de proscriptorum numero* NEP. a scoate pe cineva din numărul proscrişilor, ~ *dentem alicui* PLIN. a-i scoate cuiva un dinte; 2 (*fig.*) a scoate, a elibera, a scăpa, a salva: ~ *aliquem e vinculis* CIC. a elibera pe cineva din lanţuri, ~ *aliquem ex hoc metu* PL. a scăpa pe cineva de această frică, ~ *urbem* (*ex*) *obsidione* LIV. a scăpa oraşul de asediu, ~ *agrum de vectigalibus* CIC. a scuti un pămînt de dări, ~ *aliquem morti* TAC. a-l scăpa pe cineva de la moarte, ~ *cives servitio* CIC. a-şi salva concetăţenii de sclavie; 3 a îndepărta, a face să dispară: ~ *ex rerum natura benevolentiae coniunctionem* CIC. a îndepărta din lume legăturile de prietenie, *hic dies mihi eximet curas* HOR. această zi îmi va alunga grijile, ~ *onus sollicitis animis* HOR. a îndepărta povara ce apasă sufletele îngrijorate, ~ *aliquid memoriā* SUET. a îndepărta ceva din minte, (*abs.*) *plurimis mortalium non eximitur, quin* TAC. celor mai mulţi dintre oameni nu li se poate scoate din minte ideea că ...; 4 a consuma, a face să treacă (*timpul*): *ea res exemit diem* LIV. această afacere ne-a luat ziua, *Metellus calumnia dicendi tempus exemit* CIC. Metellus şi-a consumat timpul de vorbire prin subterfugii calculate; 5 (*oc.*) a excepta: *si maiestatis quaestio eximeretur* TAC. făcînd excepţie pentru cazurile de lezmaiestate.

exin *adv. v.* **exinde**

exinānīō (*IV*) *vt.* a goli: ~ *domos* CIC. a goli casele (prădîndu-le), ~ *navem* CIC. a descărca o corabie, (*fig.*) *civitates exinanitae* CAES. cetăţi deposedate (de grîu), *regibus omnibus gentibus exinanitis* CIC. regii şi toate regiunile fiind secătuite de tot ce aveau, ~ *patrimonium suum donationibus* DIG. a-şi prăpădi averea prin donaţii, ~ *aciem* CURT. a subţia linia de luptă, ~ *alvum, bilem* PLIN. a-şi descărca stomacul, fierea.

exinānītiō, *ōnis f.* 1 golire: ~ *alvi* PLIN. evacuarea stomacului; 2 secătuire PLIN.

exinde (**exin, exim**) *adv.* 1 (*de loc, rar*) de acolo; 2 (*de timp*) după aceea, după aceasta, apoi; 3 (*alte raporturi*) dintr-asta, de acolo, de aceea; 4 (*tard.*) de atunci, *exinde ut* (*cum, ex quo*) din moment ce PL.

exinterō *v.* **exentero**

existimābilis (*2*) *adj.* probabil C. AUR.

existimātiō, *ōnis f.* 1 părere, judecată: *vestra ~ est* LIV. aceasta e părerea voastră, *non militis de imperatore ~ est* LIV. soldatul n-are să-şi dea părerea despre general; 2 nume bun, faimă, reputaţie: *nullum detrimentum existimationis fecit* NEP. n-a suferit nici o atingere a reputaţiei sale, *eius ~ agitur* NEP. este în joc onoarea lui, *homo egens, sordidus, sine existimatione* CIC. om sărac, de rînd, fără reputaţie; 3 (*oc.*) credit: *debitorum existimationem tueri* CAES. a apăra creditul datornicilor.

existimātor, *ōris m.* cunoscător, judecător, apreciator: *ut existimatores videamur loqui, non magistri* CIC. ca să părem că vorbim ca nişte cunoscători, nu ca maeştri, ~ *intelligens dicendi* CIC. judecător inteligent în arta vorbirii.

existimō (*arh.* **existumō**) *vt.* şi *vi.* [*ex* + *aestimo*] 1 a socoti, a considera, a aprecia, a judeca: ~ *aliquem avarum* CIC. a socoti pe cineva avar, *magni eius opera existimata est in proelio* NEP. ajutorul lui în luptă a fost socotit de mare preţ, *innocentes existimari volumus* CIC. vrem să fim socotiţi oameni cinstiţi, *in hostium numero existimati* CIC. consideraţi ca duşmani, *homo, ut existimabatur, avarus et furax* CIC. un om, după părerea tuturor, lacom şi hoţ, *ego sic existimo hos oratores maximos fuisse* CIC. părerea mea este că aceştia au fost cei mai mari oratori, *Themistocles suasisse existimatur Atheniensibus, ut ...* QUINT. se crede că Themistocle i-a îndemnat pe atenieni ca, *num vos existimate facta an dicta pluris sunt* SALL. acum voi judecaţi: vorbele sau faptele valorează mai mult?; 2 a avea o părere (*de aliquo*): *de scriptoribus, qui nondum ediderunt, existimare non possumus* CIC. despre scriitorii care încă n-au publicat ceva, nu putem avea o părere, *de iis male* (*bene*) *existimant* CIC. despre aceştia, au o părere proastă (bună) // **existimantes** *m. pl.* criticii CIC.

existo *v.* **exsisto**

exitiābilis (*2*) *adj.* mortal, fatal, funest, dezastruos: *exitiabile telum* OV. săgeată mortală, *bellum civibus exitiabile* CIC. război funest concetăţenilor, *animus in suos exitiabilis* TAC. suflet duşmănind de moarte pe ai lui.

exitiābiliter *adv.* în mod primejdios, funest AUG.

exitiālis (*2*) *adj. v.* **exitiabilis**

exitiāliter *adv. v.* **exitiabiliter**

exitiō, *ōnis f.* ieşire PL.

exitiōsē *adv.* (*numai la superl.*) în mod funest AUG.

exitiōsus (*3*) *adj.* funest, vătămător, primejdios: *exitiosa coniuratio* CIC. o conspiraţie primejdioasă, *Otho exitiosor reipublicae ducebatur* TAC. Otho era considerat mai funest statului.

exitium, *iī n.* pieire, moarte, distrugere, dezastru: *paene ad exitium sui belligeraverunt* SUET. au luptat aproape pînă la pieirea lor, *exitio alicui esse* SUET. a pricinui moartea cuiva, *omnibus exitiis* CIC. prin tot felul de dezastre.

exitus, *ūs m.* 1 ieşire: *singulorum hominum exitus observare* CAES. a pîndi ieşirile fiecărui om, *omni exitu interclusi* CAES. lipsiţi de orice posibilitate de ieşire, ~ *amnis* LUCR. vărsarea rîului, *exitus ut felix classi daretur* LUCR. ca flota să aibă parte de o

ieşire din port fericită; 2 (*concrt.*) ieşire, loc de ieşire, trecere: *in omnibus partibus aedificii exitus habebat* NEP. în toate părţile clădirii avea ieşiri, *angustus portarum* ~ CAES. loc strîmt de trecere la porţi, *septem exitus Istri* VAL. FL. cele şapte guri ale Istrului; 3 (*fig.*) sfîrşit, capăt, încheiere: *huius diei* ~ CIC. sfîrşitul acestei zile, ~ *orationis* CIC. sfîrşitul discursului, *hic fuit exitus oppugnationis* CAES. acesta a fost sfîrşitul asediului, *in exitu est meus consulatus* CIC. consulatul meu e pe sfîrşite, *exitu superioris anni* LIV. la sfîrşitul anului anterior, *talem habuit exitum vitae* NEP. astfel de sfîrşit al vieţii avu; 4 (*spec.*) **a.** deznodămînt (al unei piese de teatru); **b.** (*gram.*) terminaţie, desinenţă; 5 sfîrşit al vieţii, moarte: *usque ad Seiani exitum* PLIN. pînă la moartea lui Seianus, *hunc exitum plerique clari viri habuerunt* NEP. cei mai mulţi bărbaţi străluciţi au avut această moarte; 6 rezultat, efect: *exitus rerum* CIC. rezultatele, *incerto etiam nunc exitu victoriae* CAES. soarta victoriei fiind încă nesigură, *haec omnia meliores habebunt exitus* CIC. toate acestea vor avea rezultate mai bune.

exiurō, *āre v.* **eiuro**

exlecebra, *ae f. v.* **elecebra**

exlex, *lēgis adj.* în afară de lege VARR.; care nu ţine seama de nimic, dezmăţat CIC., HOR.

exnunc *adv.* de acum înainte.

exobrutus (*3*) *p. pf.–adj.* scos de la locul lui, dezgropat APUL.

exobsecrō, *āre vi.* a ruga insistent, a conjura PL.

exochadium, *iī m.* şi **exochas**, *adis f.* hemoroid M. EMP., AUG.

exoculātus (*3*) *p. pf.–adj.* fără ochi, orb (*despre noroc*) APUL.

exoculō, *āre, ātum vt.* a lipsi de ochi: *ni ei caput exoculassitis* (*exoculaveritis*) PL. Rud. *731* dacă nu-i veţi scoate ochii din cap.

exodiārius, *iī m.* actor de sfîrşit de piese, bufon AMM.

exodium, *iī n.* 1 sfîrşit, încheiere VARR.; 2 (*spec.*) mică piesă comică, farsă, care se joacă la sfîrşitul unui spectacol, mai ales de atelane LIV., IUV.

exodorātus (*3*) *adj.* căruia i s-a luat mirosul urît TERT.

Exodus, *ī f.* „Ieşirea *sau* Exodul" (*a doua carte a Vechiului Testament*) TERT.

exolescō, *ere, olēvi, olētum vi.* 1 a înceta să crească, a deveni adult // numai *p.pf* **exoletus** (*3*) copt: *exoleta virgo* PL. fată de măritat // **exolētī**, *ōrum m. pl.* băieţi care se prostituează, stricaţi; 2 (*frecv.*) a se trece, a se veşteji, a se stinge, a dispărea, a ieşi din uz: *ne disciplina per desidiam exolesceret* TAC. ca o artă (a haruspicilor) să nu dispară din nepăsare, *nondum memoria exolevit* CURT. amintirea încă nu s-a stins, *exoletum iam vetustate odium* LIV. ură care s-a stins cu trecerea timpului, *vetus exoletusque mos* SUET. obicei vechi şi căzut în desuetudine, *exolescunt Graeci amictus* TAC. veşmintele greceşti nu mai sînt la modă, *exoletae voces* SUET. cuvinte ieşite din uz, *exoleta revocavit* SUET. a reînviat uzanţe dispărute.

exolētus (*3*) *v.* **exolesco**

exolvo *v.* **exsolvo**

exomologēsis, *is f.* spovedanie TERT.

exonerātiō, *ōnis f.* descărcare, eliberare DIG.

exonerō (*I*) *vt.* 1 a descărca: ~ *navem* PL. a descărca o corabie, ~ *alvum* PLIN. (*ventrem* SUET.) a-şi descărca pîntecele, ~ *stomachum* PETR. a voma, *amnes in Padum se exonerantes* PLIN. rîuri care se varsă în Pad, *puellae discant plenas* ~ *colos* OV. fetele să înveţe să golească de lînă (să toarcă) furcile pline, *exonerata plebe coloniis deductis* LIV. prisosul de plebe fiind dus în coloniile create; 2 (*fig.*) a despovăra, a elibera, a descărca (de): *exonera civitatem metu* LIV. eliberează statul de frică, ~ *animum sollicitudine* CURT. a despovăra sufletul de îngrijorare, ~ *conscientiam suam* (*fidem suam* LIV.) a-şi elibera conştiinţa, ~ *dolorem convicio* PETR. a-şi descărca durerea înjurînd, ~ *fastos adulatione temporum foedatos* TAC. a corecta fastele mînjite de linguşirea care domnea în acele vremi.

exopīnissō, *āre vt.* a gîndi, a judeca PETR. *62, 14.*

exoptābilis (*2*) *adj.* de dorit PL.

exoptātiō, *ōnis f.* dorinţă DON.

exoptātus (*3*) *p. pf. v.* **exopto** // **adj.** (mult) dorit PL.

exoptō (*I*) *vt.* 1 (*rar*) a prefera, a alege: *illum exoptavit potius? habeat* PL. Pe acela l-a ales ea? Să-l aibă; 2 a dori (mult): ~ *bellum* SALL. a dori război, *sibi* ~ *gloriam* SALL. a-şi dori glorie, *te exopto videre* CIC. doresc să te văd, *ut laudi tibi sit tribunatus exopto* CIC. îţi urez ca tribunatul să-ţi aducă glorie.

exōrābilis (*2*) *adj.* 1 care se poate îndupleca (prin rugăminţi), sensibil: *non* ~ *auro* HOR. care nu se poate îndupleca cu aur, *se exorabilem praebere* CIC. a se arăta binevoitor, *vir exorabilior* TAC. un om mai puţin sever; 2 (*sens act.*) care poate îndupleca VAL. FL.

exōrābulum, *ī n.* mijloc de a îndupleca, rugăminte PL., APUL.

exōrātiō, *ōnis f.* rugăminte, implorare VULG.

exōrātor, *ōris m.* cel care cere, cel care încearcă să înduplece TER., TERT.

exōrātōrium, *iī n.* mijloc de a îndupleca, de a face (pe cineva) binevoitor AUG.

exorbitātiō, *ōnis f.* deviere, abatere TERT.

exorbitātor, *ōris m.* cel care deviază TERT.

exorbitō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a devia, a ieşi din drumul drept, a se abate LACT. 2 a face să se abată SID.

exorcismus, *ī m.* exorcism, vrajă pentru gonirea duhurilor rele TERT.

exorcisō *v.* **exorcizo**

exorcista, *ae m.* cel care goneşte duhurile rele COD. IUST.

exorcīzō, *āre vt.* a goni spiritul rău ULP.

exordior, *īrī, orsus sum vt. dep.* 1 a începe să urzească, a urzi (*o ţesătură*): *exorsa tela* PL. pînză urzită, *pertexe, quod exorsus es* CIC. ţese pînă la capăt ceea ce ai urzit; 2 (*fig.*) **a.** a urzi, a începe: ~ *facinus* PL. a urzi o crimă, ~ *argutias adversus aliquem* PL. a urzi înşelătorii contra cuiva, ~ *tragoediam magno impetu* SUET. a începe o tragedie cu mare entuziasm, *a causa tam nefanda bellum exorsi* LIV. pornind războiul dintr-un motiv atît de nelegiuit, ~ *parricidia et caedes a Claudio* SUET. a-şi începe paricidele şi crimele pornind cu Claudius; **b.** (*spec.*) a începe să

vorbească: ~ *his verbis* TAC. a începe să vorbească cu aceste cuvinte, *Lepidus in hunc modum exorsus est* TAC. astfel şi-a început Lepidus discursul; [**exorsus** (*3*) *p. pf.* cu sens pas. PL.].

exordium, *ii n.* 1 (*rar*) urzeală; 2 **a.** început: *paene ab exordio Urbis* SUET. aproape de la întemeierea Romei, *cunctarum exordia rerum* LUCR. începuturile tuturor lucrurilor; **b.** (*spec.*) începutul discursului, exordiu: *in exordio Pro Milone* QUINT. în exordiul discursului „Pentru Milo", *quae prima exordia sumat?* VERG. cu ce vorbe să înceapă?; 3 (*rar*) operă, scriere, încercare COL.

exoriens, *ntis m.* răsăritul COL.

exorior, *īrī, ortus sum vi. dep.* 1 a se ridica: *post solstitium Canicula exoritur* CIC. după solstiţiu, se ridică constelaţia Caniculei, *tu sola exorere, quae perturbes haec* TER. numai tu te ridici, ca să tulburi totul, *exortus est servus, qui eum accuset* CIC. s-a ridicat un sclav care să-l acuze, *iubare exorto* VERG. după răsăritul soarelui; 2 a apărea, a lua naştere, a se isca, a se ivi, a începe, a proveni: *amnis exoriens penitus media ab regione diei* LUCR. fluviu (Nilul) care ia naştere departe, în regiunile răsăritului, *repentinus Sulla nobis exoritur* CIC. ne apare deodată un nou Sulla, *exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor* VERG. ridică-te din oasele mele, un răzbunător, *exoritur clamor* VERG. se înalţă un strigăt, *exoritur discordia inter cives* VERG. se iscă neînţelegerea între cetăţeni, *a Myrrhina haec sunt exorta omnia* TER. de la Myrrhina au provenit acestea toate, *honestum quod ex virtutibus exoritur* CIC. actul moral care derivă din virtuţi; [ind. prez. după conj. a III-a: *exorere* TER., *exoritur* VERG.; impf.conjct. *exoreretur* LUCR., *exorerentur* LIV. = *exoriretur, exorirentur*; part.viit. *exorturus* AUG. = *exoriturus*].

exornātiō, *ōnis f.* 1 găteală, înfrumuseţare COL.; 2 (*ret.*) ornament: *exornationes sententiarum aut verborum* RH. HER. figuri de cugetare sau de vorbire; 3 (*ret.*) genul epidictic (de aparat, pompos). CIC.

exornātor, *ōris m.* împodobitor: *non exornatores rerum, sed tantummodo narratores* CIC. nu împodobitori ai lucrurilor, ci numai povestitori.

exornātus (*3*) *p. pf. v.* **exorno** // **adj.** gătit, împodobit RH. HER.

exornō (*1*) *vt.* 1 a prepara, a îngriji (cu cele necesare), a echipa, a prevedea cu ...: ~ *convivium* SALL. a pregăti un ospăţ, ~ *classem* IUST. a echipa o flotă, ~ *aliquem veste, nummis, familia* PHAEDR. a prevedea pe cineva cu haine, bani, servitori, *exornatis nuptiis* PL. pregătirile de nuntă fiind făcute, *dum vicinitatem armis exornat* SALL. în timp ce-i înarmează pe cei din partea locului, ~ *aciem* SALL. a dispune trupele în linie de luptă; 2 a găti, a împodobi, a înfrumuseţa: *tibi me exorno, ut placeam* PL. pentru tine mă gătesc, ca să-ţi plac, ~ *domum* CIC. a împodobi casa, ~ *orationem* CIC. a împodobi stilul, *ne philosophiam falsa gloria exornes* CIC. ca să nu acorzi filozofiei o glorie falsă.

exōrō (*1*) *vt.* 1 a cere (rugîndu-se), a se ruga, a implora: ~ *supplice voce deos* OV. a-i implora cu glas rugător pe zei, ~ *pacem divum* VERG. a implora bunăvoinţa zeilor, (*cu 2 ac.*) ~ *Iovem aquam* PETR. a-i cere prin rugăciuni lui Iupiter ploaie, *exoravit tyranum ut abire liceret* CIC. l-a rugat pe tiran să-i permită să plece; 2 a îndupleca: *exorant carmina saepe deos* OV. adesea poeziile îi înduplecă pe zei, *officii duxit* ~ *filiae patrem* SUET. a socotit de datoria sa să-l îndupleце pe tată faţă de fiica lui, ~ *aliquem a filii caede precibus* IUST. a-l îndupleca pe cineva prin rugăminţi să renunţe la uciderea fiului; 3 a obţine prin rugăminţi: *gnatam ut det oro, vixque id exoro* TER. îl rog să-şi dea fata şi cu greu obţin aceasta prin rugăminţi, *res quaedam est, quam volo abs te* ~ PL. este un lucru pe care aş vrea să-l obţin de la tine, (*cu 2 ac.*) *hanc veniam illis sine te exorem* PL. îngăduie să obţin de la tine această favoare pentru ei.

exors *v.* **exsors**

exorsa, *ōrum n. pl.* [*exordior*] 1 începuturi, preliminarii; 2 (*rar*) faptă, ispravă VERG., STAT.

exorsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **exordior** şi în sens pas.: *exorsa tela* PL. pînză începută.

exorsus[2], *ūs m.* exordiu (la un discurs), început (al unei demonstraţii) CIC.

exortīvus (*3*) *adj.* 1 de răsărire a aştrilor PLIN.; 2 de răsărit, oriental; *exortiva pars* PLIN. partea de răsărit // **exortīva**, *ōrum n. pl.* partea răsăriteană: *Narbonensis Galliae exortiva* PLIN. partea răsăriteană a Galliei Narboneze.

exortus[1] (*3*) *p. pf. v.* **exorior**

exortus[2], *ūs m.* 1 răsărit; ~ *stellarum* PLIN. răsăritul stelelor, *sub lucis exortum* CURT. către dimineaţă; 2 început, izvor PL.; 3 ridicare (pe tron) PLIN.

exos, *ossis adj.* fără oase LUCR.

exosculātiō, *ōnis f.* giugiulire, sărutare PLIN.

exosculor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a săruta cu foc, a acoperi cu sărutări: *exosculatus adulescentem* PLIN. IUN. acoperindu-l de sărutări pe tînăr; 2 a lăuda (peste măsură): ~ *verborum eius elegantiam* GELL. a lăuda foarte mult eleganţa cuvintelor lui [*exosculatus* şi cu sens pas. APUL.].

exossis (*2*) *adj.* 1 fără oase; 2 care se îndoaie, flexibil APUL.; 3 (*fig.*) fără vlagă, care se bălăbăneşte SID.

exossō (*1*) *vt.* a scoate oasele: ~ *piscem* TER. a curăţa de oase peştele // **exossatus** (*3*) *p. pf.* (*fig.*) ca fără oase: *exossato pectore* LUCR. cu un bust flexibil (ca fără oase), *exossatus ager* PERS. ogor vlăguit pînă la os (sau curăţit de pietre).

exossus (*3*) *adj. v.* **exossis**

exōstra, *ōrum m. pl.* 1 maşinărie utilizată la teatru pentru rotirea scenei CIC.; 2 pod de lemn suspendat care se coboară de pe un turn mobil pe zidul unui oraş asediat VEG.

exōsus (*3*) *adj.* 1 (*act.*) care urăşte puternic, înverşunat de ură, plin de ură: *nondum miseros exosa parentes* VAL. FL. care nu-i ura încă pe nefericiţii părinţi; (cu vb. *esse*) *si nondum exosus (es) ad unum Troianos* VERG. dacă nu eşti înverşunat de ură pe toţi troienii pînă la unul, *patrios mores exosus es* CURT. urăşti cu înverşunare moravurile ţării tale; 2 (*pas.*) urît, odios: ~ *universis* EUTR. urît de toţi.

exōtericus (*3*) *adj.* care se adresează publicului obişnuit CIC.

exōticus (*3*) *adj.* străin, din afară, exotic PL. // **exōticum,** *ī n.* îmbrăcăminte străină PL.
expallescō, *ere, palluī vi.* și *vt.* 1 a deveni palid, a păli la față; 2 a se înfricoșa, a se teme: *Pindarici fontis qui non expalluit haustus* HOR. care nu s-a temut să soarbă din izvorul pindaric; [folosit numai la pf.].
expalliātus (*3*) *adj.* jefuit de manta PL.
expallidus (*3*) *adj.* peste măsură de palid TERT.
expalmō, *āre, ātum vt.* a pălmui AUG.
expalpō, *āre vt.* 1 a mîngîia cu mîna (*spre a obține ceva*) PL.; 2 a obține (ceva) prin mîngîieri: *se quid ~ possim ab illo* PL. dacă aș putea obține ceva de la el.
expalpor, *ārī vt. dep.* a obține prin mîngîieri PL.
expandō, *ere, pandī, pansum* (*passum*) *vt.* 1 a întinde, a desface: *~ alas* PLIN. a întinde aripile, *~ ficus in sole* COL. a întinde smochine la soare, *expassae delubri fores* TAC. ușile templului larg deschise; (*pas.-refl.*) a se întinde, a se revărsa: *cum expanditur amnis* PLIN. IUN. cînd fluviul se revarsă; 2 (*fig.*) a expune, a explica LUCR.
expansiō, *ōnis f.* întindere în afară C. AUR.
expapillātus (*3*) *adj.* gol pînă la sîn, gol PL.
expartus (*3*) *adj.* [*ex + pario*] care a încetat să mai fete VARR.
expassus (*3*) *p. pf. v.* **expando**
expatricius, *iī m.* fost patrician COD. IUST.
expatrō, *āre, āvi vt.* a risipi în plăceri desfrînate CATUL. *29, 16.*
expausātus (*3*) *adj.* desjugat VEG.
expavefactus (*3*) *p. pf.* înspăimîntat AUG.
expaveō, *ēre vt.* a se înfricoșa (de): *~ audaciam stili nostri* STAT. a se înspăimînta de îndrăzneala condeiului nostru.
expavescō, *ere, pāvī vi.* și *vt.* 1 a se retrage speriat, a se speria: *~ ad tumultum aliquid* PLIN. a se speria la cel mai mic zgomot; 2 a se speria de, a se teme de: *~ tonitrua praeter modum* SUET. a se speria de tunete peste măsură, *nec expavit ensem* HOR. nu s-a înfricoșat de sabie, *~ insidias* SUET. a se teme de curse.
expavidus (*3*) *adj.* înspăimîntat GELL.
expectat... *v.* **exspectat...**
expectō, *ere vt.* a pieptăna cu grijă QUINT. *1, 7, 4.*
expectorō, *āre vt.* a da afară din piept, a alunga din suflet ACC., ENN.
expeculiātus (*3*) *adj.* jefuit pînă la ultimul ban PL.
expedīmentum, *ī n.* rezolvare a unei dificultăți TERT.
expediō (*IV*) *vt.* 1 a descurca, a dezlega: *~ nodum* CIC. a dezlega nodul, *sese expedire ex laqueis* CIC. a se descurca din lațuri; 2 (*fig.*) a scoate din încurcătură, a salva, a elibera, a scăpa (de ceva): *~ filium ex servitute* PL. a-și elibera fiul din sclavie, *se ~ ab omni occupatione* CIC. a se elibera de orice ocupație, *expedit errantem nemori coniux* OV. soția îl scoate din încurcătură pe cel ce rătăcea prin pădure, *hinc tamen se expedivit* NEP. de aici totuși s-a salvat, *flammam inter et hostes expedior* VERG. mă salvez (scap) printre flăcări și dușmani; 3 (*fig.*) a descurca, a duce la bun sfîrșit, a lămuri, a rezolva, a aranja: *cum Antonio loquare velim et rem expedias* CIC. aș vrea să vorbești cu Antonius și să aranjezi afacerea, *~ nomina* a lichida polițele, *~ exitum orationis* CIC. a găsi un sfîrșit al discursului, *~ sua consilia* TAC. a-și lămuri ideile, *~ iter fugae* LIV. a găsi o cale de salvare; 4 a scoate din, a desface, a pregăti, a aranja, a pune în ordine: *virgas expedire iubet* CIC. ordonă să se aducă vergile (desfăcînd mănunchiul), *institor expediet merces suas* OV. vînzătorul își va desface (etala) mărfurile sale, *famuli Cererem canistris expediunt* VERG. slujitorii scot pîinea din coșulețe, *~ pecuniam* CIC. a procura bani, *~ copias* TAC. a desfășura trupele, *~ naves* CAES. a pune în linie corăbiile, *se ~ ad pugnam* CAES. a se pregăti de luptă, *Valentem expediri ad bellum iubet* TAC. poruncește ca Valens să se pregătească de război, (*abs.*) *expedire* TAC. H. *2, 99* a face pregătirile necesare; 5 (*arh.*) *se expedire* sau *expedire* a se desfășura, a decurge, a avea un rezultat: *omnium primum amoris artes eloquar quemadmodum expediant* PL. întîi de toate, am să vă spun ce rezultat au metodele amorului, *nequiter paene expedivit prima parasitatio* PL. prima mea încercare de parazit nu prea a reușit; 6 a fi convenabil, avantajos, util: *aliis aliud expedit* CIC. un lucru e avantajos unora, altul altora, (*impers.*) *omnibus expedit salvam esse rempublicam* CIC. este în interesul tuturor ca statul să fie nevătămat, *ubi vinci necesse est, expedit cedere* QUINT. cînd înfrîngerea este inevitabilă, e mai bine să cedezi, *expedit alicui ut* (*ne*) ... CIC. este în folosul cuiva ca (să nu ...); [arh. viit. *expedibo*].
expeditē *adv.* lesnicios, ușor CIC. ș.a.
expedītiō, *ōnis f.* 1 (*mil.*) ieșire împotriva dușmanului, expediție, campanie: *adsuetus expeditionibus miles* TAC. soldați obișnuiți cu expedițiile; (*fig.*) *apes noctu deprehensae in expeditione* PLIN. albinele surprinse noaptea afară din stup; 2 (*ret.*) a. expunere clară RH. HER.; b. figura numită „expediere" (*adică eliminarea pe rînd a motivelor presupuse, pentru a se opri la unul care este dezvoltat de orator*) RH. HER.; 3 (*arhit.*) dispoziție, distribuție VITR.; 4 unelte, aparatură ARN.
expedītiōnālis (*2*) *adj.* de expediție AMM. ș.a.
expedītus (*3*) *p. pf. v.* **expedio// adj.** 1 neîmpovărat, liber în mișcări, degajat: *obviam fit ei Clodius, expeditus* CIC. îi iese în cale Clodius, neîmpovărat de nimic; 2 (*mil.*) fără bagaje, ușor înarmat, ușor echipat: *expediti pedites* SALL. pedestrași ușor înarmați; 3 ușor, lesnicios, degajat: *via expeditior ad honores* CIC. cale mai ușoară spre demnități, *ut in Galliam proficisci posset* CIC. ca să poată pleca degajat de griji în Gallia, *facilis et ~ ad dicendum* CIC. orator care are vorbire ușoară și degajată; 4 gata (de), pregătit, decis: *homo ~ et paratus* CIC. om decis și pregătit, *manus ad dimicandum expedita* NEP. trupă gata de luptă; 5 disponibil, la îndemînă: *pecunia expeditissima quae erat* CIC. bani care erau mai disponibili, *in expedito esse* SEN. a fi la îndemînă, *in expedito habere copias* LIV. a avea la îndemînă trupe, *prope iam expedita victoria* CAES. victorie aproape sigură.
expēiūrō *v.* **experiuro**
expellō, *ere, pulī, pulsum vt.* 1 a împinge (afară), a arunca, a respinge, a alunga, a izgoni: *~ ab litore naves*

in altum LIV. a împinge navele de pe ţărm în larg, ~ *plebem ex agris* CIC. a izgoni plebea de pe ogoare, ~ *aliquos agris* CAES. a goni pe unii de pe ogoare, ~ *hostes finibus* CAES. a alunga duşmanii de pe teritoriu, ~ *aliquem patriā* CIC. a alunga pe cineva din patrie, ~ *regno* CAES. a alunga de la domnie, ~ *in exsilium* LIV. a izgoni în exil, ~ *sagittam arcu* OV. a trage cu arcul o săgeată, ~ *uxorem* IUST. a-şi izgoni soţia; **2** (*fig.*) a alunga: ~ *somnos* OV. a alunga somnul, ~ *omnem dubitationem* CAES. a îndepărta orice îndoială, ~ *aliquem vitā* CIC. a elimina pe cineva din viaţă (a-l ucide), ~ *vitam* TAC. a se sinucide, ~ *curas pectore* LUC. a alunga grijile din suflet, *cum (corpus) expellitur aevo* LUCR. *3, 359* cînd corpul moare, *me illo expuli periculo* PL. m-am pus în afara acelui pericol; **3** (*rar*) a scoate (afară), a expune: *uvas expellito* CAT. expuneţi afară strugurii, *se in auras* ~ OV. a ieşi la lumină.

expendō, *ere, pendī, pensum vt.* **1** (*rar*) a cîntări (cu grijă): *tanti acervi nummorum, ut iam expendatur, non numerentur pecuniae* CIC. atît de mari grămezi de bani, încît acum sumele se cîntăresc, nu se numără, *expenso gradu* PROP. cu pas măsurat; **2** (*fig.*) a cîntări cu mintea, a examina, a aprecia, a judeca: *non tam numerare soleo quam ~ argumenta causarum* CIC. obişnuiesc nu doar să număr, ci să şi cîntăresc argumentele unei cauze, ~ *testem* CIC. a cîntări valoarea unui martor, ~ *belli consilia* TAC. a cîntări planurile de război; **3** (a cîntări aurul şi argintul spre a face o plată) a plăti: *ante pedes praetoris in foro expensum est auri pondo centum* CIC. în faţa pretorului s-au plătit în for o sută de livre de aur, ~ *viginti milia talenta in hos sumptus* IUST. a plăti douăzeci de mii de talanţi pentru aceste cheltuieli; (*spec.*) *pecuniam expensam ferre alicui* sau *expensum ferre alicui* a înscrie o plată ca fiind avansată în contul cuiva, a da cu împrumut o sumă: *homines quibus sine fenore pecunias expensas tulisset* LIV. oameni cărora le-ar fi împrumutat bani fără dobîndă, *quid proderat tibi te expensum illis non tulisse?* la ce-ţi folosea de a nu fi înscris această sumă importantă în contul lor?, *legio, quam expensam tulit C. Caesari Pompeius* CIC. legiune pe care Pompeius i-a împrumutat-o lui C. Caesar, (*fig.*) *ipsam facilitati suae expensum ferre debere* DIG. aceasta trebuie s-o pună în contul uşurinţei lui; **4** a plăti o vină, a ispăşi: ~ *poenas capite* TAC. a plăti cu capul, *scelerum poenas expendimus omnes* VERG. ispăşim cu toţi crimele, ~ *scelus* VERG. a ispăşi o crimă.

expensa, *ae f.* cheltuială, speze DIG.

expensiō, *ōnis f.* cheltuială, speze SYMM. ş.a.

expensō (*1*) *vt.* **1** a plăti, a achita DIG.; **2** a compensa, a egala MACR.

expensum, *ī n.* cheltuială, plată: *ratio accepti et expensi* PL. contul încasărilor şi al plăţilor, *expensum ferre alicui* CIC. a trece ca plată în contul cuiva: (*fig.*) *suae neglegentiae expensum ferre* DIG. a pune în seama neglijenţei proprii.

expensus (*3*) *p. pf. v.* **expendo**

expergēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* **1** a trezi: *expergefactus e somno est* SUET. a fost trezit din somn; **2** (*fig.*) a trezi: *si forte expergefacere te posses* CIC. dacă poate ai fi capabil să te trezeşti, *hic Italiam tumultus expergefecit* RH. HER. această răzvrătire a dezmorţit din nepăsare Italia, ~ *flagitium* PL. a da naştere (a trezi) un(ui) scandal.

expergēfactiō, *ōnis f.* trezire AUG.

expergēfīō, *fierī, factus sum pas. vb.* **expergefacio**

expergificō, *āre vt.* a trezi, a deştepta; a înviora, a stimula GELL.

expergificus (*3*) *adj.* care trezeşte, care înviorează APUL.

expergiscō, *ere vi.* a se trezi POMPON.

expergiscor, *pergiscī, perrectus sum vi. dep.* **1** a se trezi, a se deştepta: *simul ut experrecti sumus* CIC. de îndată ce ne-am deşteptat din somn; **2** (*fig.*) a se trezi din amorţeală: *experrecta nobilitas ferro rempublicam recuperavit* CIC. nobilimea trezită din amorţeală a redobîndit cu sabia puterea în stat.

expergitē *adv.* atent, cu luare-aminte: ~ *mi ausculta* APUL. ascultă-mă atent.

expergitus (*3*) *p. pf. v.* **expergo**

expergo, *ere, rgī, rgitum vt.* a trezi, a deştepta LUCR., ARN. ş.a.

experiens, *ntis p. pr. v.* **experior // adj. 1** activ, întreprinzător: *experientissimus arator* CIC. plugar foarte întreprinzător; **2** deprins, încercat, cunoscător: *genus durum experiensque laborum* OV. neam tare şi deprins cu eforturile, *rei militaris experientissimi* ARN. cei mai pricepuţi în arta războiului.

experientia, *ae f.* **1** încercare, căutare: *experientiā tentare quaedam* VARR. a întreprinde unele lucruri (noi) ca o încercare, ~ *veri* OV. căutarea adevărului; **2** experienţă (căpătată), cunoaştere practică: *experientia rerum* TAC. experienţă, practică, *multarum rerum experientiā cognitus* TAC. cunoscut prin bogata lui experienţă.

experimentō, *āre vt.* a încerca, a experimenta M. EMP.

experīmentum, *ī n.* **1** experienţă, încercare, probă bazată pe experienţă, dovadă: *ne primus ipse ~ veneni esset* LIV. ca să nu fie el cel dintîi mijlocul de încercare a otrăvii, *dare experimenta virtutis* VELL. a da dovezi de virtute; **2** experienţă (căpătată), practică: *experimento meo* QUINT. prin experienţa mea, *nullis castrorum experimentis* TAC. fără nici o experienţă a vieţii în lagăr.

experior, *īrī, pertus sum vt. dep.* **1 a.** a pune la încercare, a încerca, a proba: ~ *vim veneni in servo* CIC. a încerca puterea otrăvii asupra unui sclav, ~ *iudicium discipulorum* QUINT. a proba puterea de judecată a şcolarilor, ~ *imperium* LIV. a-şi pune în joc autoritatea, *se ~ variis studiorum generibus* PLIN. IUN. a se încerca în diverse genuri de studii, *experiri libet quantum audeatis* LIV. vreau să văd cît de mare vă este îndrăzneala; **b.** (*abs.*) a experimenta: *quod experiendo magis quam discendo cognovi* CIC. ceea ce am aflat mai mult din experienţă decît din cărţi, *experiendum est in ipsa amicitia* CIC. trebuie să faci experienţă (asupra oamenilor) chiar în cursul prieteniei; **2** (*spec.*) **a.** (*mil.*) a-şi încerca forţele, a se măsura în luptă: *Hannibal eo est perductus, ut interire quam Romanos non ~ mallet* NEP. Hannibal

a ajuns pînă acolo, încît ar fi dorit mai bine să moară decît să nu-şi încerce forţele cu romanii, *Turnum experiatur in armis* VERG. să se măsoare în luptă cu Turnus, *si iterum ~ velint, se iterum paratum esse decertare* CAES. dacă (romanii) vor să se măsoare din nou în luptă cu el, el este gata să se bată din nou; **b.** (*jurid.*) a-şi susţine drepturile în justiţie, a se lupta în justiţie, a se judeca: *si quod ius se habere existimaret, experiretur* LIV. dacă ar fi convins că are vreun drept, s-ar prezenta în justiţie, *aut intra parietes aut summo iure ~* CIC. a încheia diferendul sau de la om la om, sau prin justiţie conform dreptului strict, (*abs.*) *a me diem petivit; ego ~ non potui: latitavit* CIC. mi-a cerut un termen, dar n-am putut să mă judec: s-a ascuns; **3** a încerca (să facă ceva cu speranţă de succes): *omnia experiri certum est, priusquam pereo* TER. mai înainte de a pieri, sînt decis să încerc totul, *sese omnia de pace expertum* CAES. el a încercat totul ca să ajungă la pace, *quod aggrediar non tam perficiendi spe, quam experiundi voluntate* CIC. voi porni la aceasta nu atît în speranţa că voi reuşi, cît din voinţa de a încerca, *hos multis saepe bellis experti finibus expellere* CAES. după ce au încercat adesea prin multe războaie să-i gonească din ţară; **4 a.** a cunoaşte din experienţă, a face proba [*frecv. la pf. şi timpuri derivate, spec. la p. pf.*]: *experto credite* VERG. daţi crezare unuia care cunoaşte din experienţă, *omnia quae dico, dico expertus* CIC. tot ce spun, spun fiindcă o ştiu din experienţă, *puella iam virum experta* HOR. fata care a cunoscut bărbat, *expertus sum prodesse* QUINT. mi-am dat seama că foloseşte; **b.** (*spec.*) a încerca, a trăi (*frecv. ceva neplăcut*), a trece prin …, a suferi *adversum casum expertus* SUET. suferind o nenorocire, *ego expertus accusandi molestiam* CIC. eu, care am încercat neplăcerea de a fi acuzator; *expertus* (*cu sens pas.*): *libertatis dulcedine nondum expertā PL. nefiind încă încercată dulceaţa libertăţii.*

expēriūrō, *āre vi.* a jura fals AFRAN.

experrectus (*3*) *p. pf. v.* **expergiscor** // **adj.** treaz, vioi, activ: *apes experrectiores* COL. albine mai vioaie.

expers, *rtis adj.* **1** care nu participă (la), exclus (de la): *in regnis expertes sunt ceteri communis iuris* CIC. în regimurile monarhice, ceilalţi sînt excluşi de la drepturile comune, *aliquem expertem amoris nati habere* PL. a ţine pe cineva în necunoştinţă de iubirea fiului lui; **2** lipsit (de), fără (de): (*cu genit.*) *~ rationis* CIC. lipsit de judecată, *vis consilii ~* HOR. forţa lipsită de chibzuială, (*cu abl.*) *famā atque fortunis expertes* SALL. fără reputaţie şi fără averi; **3** neatins, de care nu s-a lipit (ceva): *Chium* (*vinum*) *~ maris* HOR. vin de Chios care n-a străbătut marea, *~ periculi* NEP. neatins de pericol, *turpitudinis ~* CIC. nepătat de infamie.

expertiō, *ōnis f.* încercare, probă VITR.

expertus (*3*) *p. pf. v.* **experior** // **adj.** încercat, experimentat: *~ belli* TAC. încercat în război, *per omnia expertus* LIV. om trecut prin toate (experimentat).

expetens, *ntis p. pf. v.* **expeto** // **adj.** doritor, pradă dorinţelor CIC.

expetessō, *ere vt.* a dori arzător, a rîvni (după): *quae tuam expetessit pulchritudinem* PL. care este moartă după frumuseţea ta, *qui a patrona preces expetessunt* PL. care rîvnesc îndeplinirea dorinţelor de la patroana mea.

expetisso *v.* **expetesso**

expetībilis (*2*) *adj.* de dorit SEN. ş.a.

expetītiō, *ōnis f.* dorinţă vie ARN.

expetītor, *ōris m.* cel care doreşte cu ardoare SYMM.

expetō, *ere, petīvī, petītum vt.* şi *vi.* **1** a cere insistent, a căuta, a reclama: *~ auxilium ab aliquo* CIC. a cere cuiva ajutor, *~ poenas ab aliquo* CIC. a cere pedepsirea cuiva, *~ ius* LIV. a revendica drepturile, (*oc.*) *mare medium terrae expetens* CIC. marea tinzînd către centrul pămîntului; **2** a dori arzător, a urmări (să obţină): *~ caedem civium* CIC. a dori asasinarea concetăţenilor, *si pecunia tanto opere expetitur, quanto gloria magis est expetenda!* CIC. dacă banii sînt atît de doriţi, cu cît mai mult n-ar fi de dorit gloria!, *videre expeto te* PL. doresc mult să te văd; **3** a cădea asupra (cuiva), a se întîmpla (ceva rău): *in eum omnes expetant huiusce belli clades* LIV. asupra lui să cadă toate nenorocirile acestui război, *mihi illius ira et maledicta expetent* PL. mînia lui şi insultele vor cădea asupra mea, (*abs.*) *in servitute expetunt multa iniqua* PL. cînd eşti sclav, multe nedreptăţi îţi cad pe cap.

expiātiō, *ōnis f.* ispăşire, izbăvire de păcate CIC. ş.a.

expiātor, *ōris m.* ispăşitor TERT.

expiātōrius (*3*) *adj.* ispăşitor, expiator AUG.

expiātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **expio**

expiātus[2], *ūs m.* ispăşire TERT.

expictus (*3*) *p. pf. v.* **expingo**

expīlātiō, *ōnis f.* jefuire, prădăciune APUL.

expīlātor, *ōris m.* jefuitor, tîlhar CIC., DIG.

expīlō (*I*) *vt.* a jefui, a prăda CIC., OV.; (*fig.*) a smulge OV.

expingō, *ere, pinxī, pictum vt.* a picta, a zugrăvi PLIN.; a farda MART.; (*fig.*) a descrie CIC.

expinsō, *ere vt.* a rîşni, a măcina CAT.

expiō (*I*) *vt.* **1** a curăţi de pîngărire, a izbăvi: *~ forum a nefarii sceleris vestigiis* CIC. a curăţi forul de urmele unei crime blestemate, *~ fani religionem istius supplicio* CIC. a curăţi pîngărirea sfinţeniei templului prin pedepsirea acestei persoane, *~ filium pecuniā publicā* LIV. a-l izbăvi de vină pe fiu pe cheltuiala statului, *in iis sine illius suffimentis expiati sumus* CIC. de acestea am fost izbăviţi fără fumul purificator (al sacrificiilor) aceluia; **2** a ispăşi: *~ scelus* HOR. a ispăşi crima, *~ legatorum iniurias* LIV. a ispăşi insultele aduse solilor, *virtute eorum expiato incommodo* CAES. înfrîngerea fiind ispăşită prin actele lor de vitejie, (*oc.*) a abate pedeapsa ispăşirii: *tua scelera di in nostros milites expiaverunt* CIC. zeii au răzbunat crimele tale, făcînd să cadă pedeapsa asupra soldaţilor noştri; **3** a abate prin ceremonii religioase, a face favorabil prin ceremonii de expiere, a împăca, a potoli: *dira detestatio nullā expiatur victimā* HOR. blestemul groaznic nu este alungat prin nici o jertfă, *~ prodigium* LIV. a face favorabilă o minune cerească, *~ manes mortuorum* CIC. a îmblînzi spi-

ritele celor morți, ~ *suum dolorem* CAES. a-și răzbuna durerea.

expir... *v.* **exspir...**

expiscor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a pescui; (*fig.*) a afla trăgînd de limbă (un secret), a sonda (pe cineva): *nescis me ab illo omnia expiscatum?* CIC. nu știi că l-am tras de limbă aflînd totul?

explānābilis (*2*) *adj.* lămurit, distinct SEN.

explānātē *adv.* clar, inteligibil CIC., GELL.

explānātiō, *ōnis f.* **1** explicare, lămurire: *explanationes interpretum* CIC. explicațiile tălmăcitorilor, ~ *aequitatis* CIC. explicarea a ceea ce este drept; **2** claritate a stilului RH. HER. **3** pronunție clară QUINT. **4** descriere vie, hipotipoză (*figură retorică*) CIC., QUINT.

explānātīvus (*3*) *adj.* lămurit, distinct M. VICT.

explānātor, *ōris m.* interpret, comentator CIC. ș.a.

explānātōrius (*3*) *adj.* explicativ C. AUR.

explānātus (*3*) *p. pf. v.* **explano** // **adj.** clar, distinct CIC.

explānō (*I*) *vt.* **1** (*rar*) a întinde pe o suprafață plană: *suberi cortex in denos pedes explanatus* PLIN. scoarță de plută întinsă pe o suprafață plană de zece picioare; **2** (*fig.*) a explica, a lămuri, a expune: *ille tibi omnia explanabit* CIC. acela îți va lămuri totul, *de eius moribus pauca prius explananda sunt* CIC. despre moravurile acestui om trebuie să spun mai întîi cîteva cuvinte, ~ *carmen* LIV. a interpreta o poezie; **3** a pronunța clar PLIN. IUN.

explantō, *āre vt.* a dezrădăcina, a smulge din rădăcini COL.

explaudo *v.* **explodo**

explēmentum, *ī n.* **1** mijloc de a umple, mijloc de săturare: ~ *ventris* SEN. mijloc de săturare a pîntecelui; **2** (*stil.*) umplutură, adaos, SEN. RH.

explendescō *v.* **exsplendesco**

expleō, *ēre, plēvī, plētum vt.* **1** a umple (complet): ~ *fossas* CAES. a umple gropile, ~ *rimas* CIC. a umple crăpăturile, *se* ~ PL. a se umple cu mîncare, *ut milites omnes munitionem expleant* CAES. ca soldații să ocupe complet toată fortificația, (*fig.*) ~ *animum gaudio* TER. a umple sufletul de bucurie, ~ *amicos muneribus* SALL. a copleși prietenii cu daruri; **2 a.** a completa, a împlini (*un număr, măsură, cantitate*): ~ *numerum nautarum* CIC. a completa numărul corăbierilor, ~ *legiones* LIV. a completa legiunile; **b.** (*oc.*) a ajunge pînă la ...: *ducenta milia* ~ CURT. a ajunge pînă la două sute de mii, *summam talenti Attici* ~ LIV. a ajunge la suma de un talant attic, ~ *iustam muri altitudinem* CAES. a ajunge pînă la înălțimea normală a zidului; (*fig.*) *partem relictam explebimus* CIC. vom completa partea netratată de alții, ~ *damna* LIV. a repara pagubele, *ad explendam damnationem praesto fuisse* CIC. a fost prezent pentru a asigura condamnarea (împlinind numărul de judecători spre a o pronunța), *aptius explet concluditque sententias* CIC. împlinește și încheie mai bine ideile, ~ *sententias mollioribus numeris* CIC. a da plinătate ideilor prin ritmuri mai suple, (*spec.*) ~ *tribus* (*centurias*) LIV. a împlini numărul de voturi în comițiile tribute sau centuriate spre a fi ales; **3** a sătura, a potoli, a satisface: ~ *sitim* CIC., ~ *famem* PHAEDR. a-și potoli setea, foamea; (*fig.*) ~ *avaritiam pecuniā* CIC. a-și potoli lăcomia cu bani, ~ *odium* LIV. a-și satisface ura, ~ *spem omnium* IUST. a satisface toate speranțele; **4** a împlini (ducînd pînă la capăt): **a.** (*o obligație*) a îndeplini: ~ *amicitiae munus* CIC. a împlini îndatorirea prieteniei; **b.** (*despre timp, spațiu*) a ajunge la capăt, a împlini: ~ *triginta annos vitae* TAC. a împlini treizeci de ani de viață, *fatales* ~ *annos* TIB. a împlini anii hărăziți de soartă, ~ *mortalitatem* TAC. a ajunge la capătul vieții omului, ~ *quinque orbes cursu* VERG. a parcurge cinci circuite întregi.

explētiō, *ōnis f.* împlinire, satisfacere CIC., AUG.

explētīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) expletiv PRISC. ș.a.

explētor, *ōris m.* împlinitor HIER.

explētus (*3*) *adj.* împlinit, complet, perfect CIC., QUINT.

explicābilis (*2*) *adj.* care se poate descurca; explicabil PLIN.; MEL.

explicābiliter *adv.* în mod explicabil DIOM.

explicātē *adv.* lămurit, clar CIC. ș.a.

explicātiō, *ōnis f.* **1** desfășurare: ~ *rudentis* CIC. desfășurarea odgonului; **2** (*fig.*) lămurire, explicație: *multum* ~ *tua profecerit* CIC. explicația ta ne va fi folosit mult, ~ *naturae* CIC. explicație după legile naturii, ~ *verborum* CIC. explicarea cuvintelor (etimologie); **3** expunere: *inflata* ~ SEN. expunere emfatică, *in disserendo mira* ~ CIC. o minunat de clară expunere în vorbire.

explicātor, *ōris m.* expunător, lămuritor CIC.

explicātrix, *īcis f.* expunătoare CIC.

explicātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **explico** // **adj. 1** descurcat, în bună ordine: *provincia quam maxime explicata* CIC. provincie în cea mai bună ordine posibilă; **2** bine expus; lămurit, clar: *explicata sententia* CIC. părere clar formulată, *aliquid explicatum habere* CIC. a vedea clar un lucru.

explicātus[2], *ūs m.* **1** desfacere, întindere PLIN.; **2** (*fig.*) lămurire, explicație CIC.

explicit liber = explicitus est liber cartea s-a terminat, sfîrșitul cărții HIER.

explicitus (*3*) *p. pf. v.* **explico** // **adj.** ușor, simplu: *consilium explicitius* CAES. plan mai ușor de îndeplinit.

explicō, *āre, āvī* (*uī*), *ātum* (*itum*) *vt.* **1** a desfășura, a desface: ~ *volumen* CIC. a desface sulul (cartea), *non explicata veste* CIC. macaturile nefiind desfășurate, ~ *frontem* HOR. a descreți fruntea, ~ *mercem* PETR. a desface marfa la vedere, *frondes explicat omnes* VERG. își desface toate frunzele; **2** a desfășura (alungind), a întinde, a alungi: *ad explicandam aciem locus* LIV. loc pentru desfășurarea frontului, *se* ~ *turmatim* CAES. a se desfășura (călăreții) pe escadroane, *priusquam legiones explicari possent* CAES. mai înainte ca legiunile să se poată desfășura, *forum* ~ CIC. a prelungi forul, *montes se explicant* PLIN. munții se prelungesc; **3** a descurca, a scăpa, a elibera: ~ *capillum pectine* VARR. a descurca părul cu pieptenele, *se* ~ *laqueis* CIC. a se descurca din lanțuri, *explicitus ex gravi valetudine* SEN. scăpat dintr-o boală grea, *animus gravi sarcina pressus ex-*

plicari cupit SEN. sufletul apăsat de o grea povară dorește să se elibereze; 4 (*fig.*) a descurca, a aranja, a lămuri, a pune la punct, a termina, a realiza: ~ *rem frumentariam* HIRT. a pune la punct aprovizionarea cu grîu, ~ *negotia* CIC. a aranja afacerile, ~ *nomen* CIC. a achita o poliță, ~ *pecuniam* CIC. (*despre debitori*) a plăti datoria, *reliquum consilium explicaturos confidebant* CAES. gîndeau că-și vor putea realiza restul planului, *iter commode explicui* PLIN. IUN. am călătorit bine, ~ *fugam* PHAEDR. a fugi, *nihilo plus explicet ac si insanire paret* HOR. n-ar realiza mai mult decît dacă ar vrea să aiureze; 5 a desfășura (prin cuvinte), a dezvolta, a expune, a explica: *quae* (*Crassus*) *coartavit, dilatet atque explicet* CIC. cele ce Crassus a prezentat strîns să le lărgească și să le dezvolte, ~ *vitam alterius totam* CIC. a expune viața celuilalt în întregime, ~ *philosophiam Graecis litteris* CIC. a expune filozofia în grecește, *de omni animi perturbatione explicabo* CIC. voi vorbi despre orice tulburare sufletească, ~ *verbum* CIC. a explica sensul unui cuvînt, ~ *summorum oratorum Graecas orationes* CIC. a reda liber (în latină) cuvîntările grecești ale celor mai mari oratori.

explōdō (explaudō), *ere, plōsī, plōsum vt.* 1 (*spec.*) a alunga un actor de pe scenă (prin huiduieli etc.): *histrio exsibilatur et exploditur* CIC. actorul este fluierat și scos de pe scenă în huiduieli; 2 (*gener.*) a arunca, a alunga: ~ *aliquem in arenam aut litus* SEN. a arunca pe cineva pe nisip sau pe țărm, *noctem explodentibus alis Auroram vocare* LUCR. a chema aurora, aripile (cocoșului) alungînd noaptea; 3 (*fig.*) a respinge, a dezaproba, a condamna: *Aristonis iam pridem explosa sententia est* CIC. părerea lui Ariston a fost de mult timp condamnată.

explōrātē *adv.* în cunoștință de cauză, luîndu-și toate măsurile, în mod sigur: *ne naviges, nisi* ~ CIC. să nu pornești pe mare, decît luîndu-ți măsurile de precauție, *res satis* ~ *percepta et cognita* CIC. lucru aflat și cunoscut în mod sigur.

explōrātiō, *ōnis f.* 1 cercetare, investigare: ~ *occulta* TAC. spionaj; 2 (*mil.*) acțiune de recunoaștere DIG.

explōrātōr, *ōris m.* iscoadă, cercetaș, observator: (*mil.*) *per exploratores certior factus est* CAES. a fost informat prin soldații trimiși în recunoaștere: ~ *viae* SUET. slujitorul din suita împăratului trimis înainte ca să cerceteze dacă drumul e liber; *Thales naturae rerum explorator* APUL. Thales, cercetătorul naturii // **adj.** care pune la probă: *nec odit exploratores focos* MART. *8, 51, 4* și (vasul) nu se teme de focul care îl pune la probă.

explōrātōrius (*3*) *adj.* de cercetare, de cercetaș, de explorare: *exploratoria navis* VEG. navă de explorare, *exploratoria corona* SUET. coroană militară dată unor exploratori.

explōrātus (*3*) *p. pf. v.* **exploro** // **adj.** sigur, neîndoielnic, asigurat: *ut ei iam exploratus consulatus videretur* CIC. încît consulatul se părea asigurat, *prope explorată victoriā* CAES. victoria fiind aproape sigură, *litteras attulerunt non tam exploratas a timore, quam* ... CIC. mi-au adus o scrisoare nu tot atît de asiguratoare de temeri pe cît ..., *mihi exploratum est ita esse* CIC. pentru mine, e sigur că este așa, *cui possit esse exploratum de sua sanitate?* cine poate fi sigur de sănătatea lui?, *nihil exploratum habere* CIC. a nu avea nici o siguranță, *poteritis igitur exploratam habere pacem?* CIC. veți putea fi așadar siguri de pace?, *pro explorato habebat Ambiorigem non esse concertaturum* CAES. știa sigur că Ambiorix nu va înfrunta lupta.

explōrō (*I*) *vt.* 1 a cerceta, a căuta să afle: *explora rem totam* CIC. cercetează bine toată afacerea asta, ~ *fugam domini* CIC. a căuta să găsească un mjloc de fugă a stăpînului, *ad explorandum idoneum locum castris* CAES. ca să caute un loc bun pentru lagăr; 2 (*mil.*) a face o recunoaștere, a explora, a spiona: ~ *itinera* CAES. a spiona drumurile, *explorans quid hostes agerent* SALL. iscodind ce fac dușmanii, ~ *locum* CAES. a face o recunoaștere asupra locului, *ante explorato* (= abl. abs.) LIV. făcînd mai înainte o recunoaștere; 3 a încerca, a pune la probă: ~ *gustu epulas* TAC. a încerca bucatele gustîndu-le, *taurus in adversis explorat cornua truncis* VERG. taurul își pune la încercare coarnele pe copacii din fața lui, ~ *animos* TAC. a pune la încercare sufletele.

explōsiō, *ōnis f.* alungare (prin huiduieli, fluierături), huiduieli CIC.

expoliātiō *v.* **exspoliatio**

expoliō[1], *āre v.* **exspolio**

expoliō[2] (*IV*) *vt.* 1 a șlefui bine, a netezi, a nivela: *libellus arida pumice expolitus* CATUL. volumaș netezit cu piatră ponce, *expolitus paries* VITR. perete netezit; 2 (*fig.*) a șlefui, a instrui, a cultiva: *Dionem Plato omnibus doctrinis expolivit* CIC. Platon l-a instruit pe Dion în toate științele, *Graeca doctrina expolitus* GELL. cultivat în literatura greacă, ~ *orationem* QUINT. a șlefui stilul.

expolītiō, *ōnis f.* șlefuire, netezire, lustruire CIC. (*fig.*) înfrumusețare, rafinare, perfecționare CIC.; (*ret.*) amplificare RH. HER. *4, 55*.

expolitor, *ōris m.* șlefuitor.

expolītus (*3*) *p. pf. v.* **expolio** // **adj.** șlefuit, curat, cizelat, îngrijit PL., CATUL.

expōnō, *ere, posuī, positum vt.* 1 a pune la vedere, a expune: ~ *argentum* CIC. a expune argintăria, ~ *herbam in sole* COL. a expune iarba la soare, ~ *actiones* CIC. a da în vileag formulele judiciare, (*oc.*) *Romulus dicitur ab Amulio ad Tiberim exponi iussus esse* LIV. se zice că s-a dat ordin de către Amulius ca Romulus să fie depus pe malul Tibrului, ~ *puerum* LIV. a părăsi un copil; *paene exposivit cubito* PL. era să mă culce la pămînt cu un cot; 2 a depune pe uscat, a debarca: ~ *exercitum* CAES. a debarca armata, *ex navibus expositi milites* CAES. soldați debarcați de pe corăbii, *militibus expositis in terram* CAES. soldații fiind debarcați pe uscat, *quarta demum exponimur horā* HOR. debarcăm în sfîrșit pe la al patrulea ceas, *exposui frumentum* CIC. am descărcat grîul; 3 a pune (cuiva) la dispoziție: ~ *colores ei ad variandum* CIC. a-i pune la dispoziție culori pentru a varia, *ei DCCC exposuisti* CIC. i-ai pus la dispoziție opt sute de mii de sesterți; 4 (*pas.*) *exponi* sau *expositum esse* a fi expus, a fi lăsat în voie: *ager ex-*

positus ventis PLIN. pămînt expus vînturilor, *locus expositus solibus* PLIN. loc expus la soare, *ad ictus expositus* LIV. expus la lovituri, *ne inermes provinciae barbaris nationibus exponerentur* TAC. ca provinciile neînarmate să nu fie lăsate la bunul plac al neamurilor barbare, *ut minus ad iniurias fortunae expositi simus* SEN. ca să fim mai puţin expuşi loviturilor sorţii; 5 a expune (în scris sau oral), a trata, a povesti, a face cunoscut; a raporta, a reproduce: *haec, quae adhuc exposui* CIC. aceste (forme) pe care le-am expus pînă acum, ~ *rem pluribus verbis* CIC. a expune chestiunea mai pe larg, *ex memoria* ~ CIC. a reproduce din amintire, *hoc de quo modo exposuit Antonius* CIC. acest lucru despre care a vorbit adineauri Antonius, *Sisenna exponit deorum simulacra sudavisse* CIC. Sisenna povesteşte că chipurile zeilor au asudat, ~ *mandata in senatu* CIC. a raporta în senat asupra însărcinărilor primite, *quam orationem in Originibus suis exposuit* CIC. cuvîntare pe care el a reprodus-o în „Originile" sale, (*abl. abs.*) *exposito, quod nuntiatum esset* CURT. după ce a raportat ce i se comunicase; [pf. arh. *exposivit*; p. pf. sincopat *expostus* VERG. = *expositus*].

expoposcī *pf. v.* **exposco**

exporgō, *ere v.* **exporrigo**

exporrectus (*3*) *p. pf. v.* **exporrigo**

exporrigō (exporgō), *ere, porrexī, porrectum vt.* 1 a întinde: ~ *lumbos* PL. a întinde şalele, ~ *sesamen in sole* PLIN. a întinde seminţe de susan la soare, *montes longo se iugo exporrigunt* MEL. munţii se întind într-un lung lanţ, *exporge frontem* TER. descreţeşte fruntea; 2 (*fig.*) a întinde (în timp): *menses tibi et annos exporrigis* SEN. lungeşti pentru tine lunile şi anii (înşelîndu-te asupra scurtimii lor).

exportātiō, *ōnis v.* 1 export CIC.; 2 deportare SEN.

exportō (*1*) *vt.* 1 a duce afară, a scoate, a exporta, a lua, a transporta în altă parte: ~ *simulacrum Dianae ex oppido* CIC. a lua ducînd cu sine statuia Dianei din oraş, ~ *magnum numerum frumenti Syracusis* CIC. a exporta din Syracusa o mare cantitate de grîu, *suaque omnia exportaverant* CAES. îşi transportaseră în altă parte toate ale lor, *ne quis manus gravidas foras exportet* PL. ca să nu-şi scoată cineva mîinile pline (de cele furate); (*spec.*) a duce spre a înmormînta: *corpora luce carentum exportant tectis* VERG. scot din case spre a înmormînta corpurile celor lipsiţi de viaţă, *corpus per vespillones exportatum* SUET. trupul dus la groapă de ciocli; 2 a izgoni: ~ *portentum in ultimas terras* CIC. a izgoni monstrul la capătul pămîntului.

exposcō, *ere, poposcī, poscitum vt.* 1 a cere (stăruitor), a implora: ~ *misericordiam* CIC. a cere stăruitor milă, *exposcentibus militibus* CAES. la stăruinţele soldaţilor, ~ *victoriam ab diis* CAES. a implora zeilor victoria, (*cu 2 ac.*) *quod deos immortales expoposci* LIV. ceea ce am cerut zeilor nemuritori, *Iliacos iterum audire labores exposcit* VERG. cere să asculte din nou chinurile troienilor; 2 a reclama (predarea, pedepsirea cuiva): *ad exposcendos eos legati missi sunt* LIV. au fost trimişi soli spre a cere extrădarea lor, ~ *aliquem ad poenam* TAC. a reclama predarea cuiva spre a fi pedepsit.

exposite *adv.* clar, lămurit GELL.

expositīcius (*3*) *adj.* expus, abandonat PL.

expositiō, *ōnis f.* 1 părăsire, abandonare (a unui copil) IUST.; (*fig.*) abandonare, delăsare HIER.; 2 expunere a unui subiect, expoziţie, povestire CIC., QUINT.; 3 definiţie, explicare CIC.; 4 (*ret.*) expoziţie, premisa majoră a unui silogism RH. HER.; 5 evacuare (a stomacului) TH. PRISC.

expositiuncula, *ae f.* scurtă expunere.

expositor, *ōris m.* 1 cel care expune, depune (părăsind un copil) PS. QUINT.; 2 comentator, tălmăcitor AUG. ş.a.

expositus (*3*) *p. pf. v.* **expono // adj.** 1 larg deschis: *expositum limen* STAT. uşă larg deschisă // **exposita**, *ōrum n. pl.* părţile unei case expuse vederii, exteriorul; 2 (*fig.*) la dispoziţie, la îndemînă, accesibil: *fidem suam populo Romano promptam expositamque praebere* CIC. a pune buna sa credinţă în serviciul şi la dispoziţia poporului roman, *vir* ~ PLIN. IUN. persoană uşor accesibilă: (*scriptor*) *maxime* ~ QUINT. scriitorul cel mai uşor de înţeles; 3 comun, banal: *voluptatem expositis dare* QUINT. *10, 5, 11* (o calitate a talentului este de) a face agreabil ceea ce este comun.

expostulātiō, *ōnis f.* 1 cerere stăruitoare, stăruinţă: *fessus expostulatione singulorum flexit paulatim* TAC. obosit de stăruinţele fiecăruia, a cedat puţin cîte puţin; 2 reclamaţie, plîngere: *expostulationes cum absente Pompeio* CIC. plîngeri contra lui Pompeius, care era absent.

expostulātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **expostulo**

expostulātus[2], *ūs m.* reclamaţie, plîngere SYMM.

expostulō (*1*) *vt.* şi *vi.* 1 **a.** a cere insistent, a pretinde: ~ *primas sibi partes* TAC. a cere insistent primul rol, *ut Hiberi obsidio decedant expostulat* TAC. cere insistent ca hiberii să părăsească asediul, *tarda sunt quae in commune expostulantur* TAC. cele cerute împreună cu toată lumea suferă întîrzieri; **b.** (*oc.*) a reclama pe cineva spre a fi pedepsit: *Marium Celsum ad supplicium expostulabant* TAC. cereau să li-l dea pe mînă pe Marius Celsus spre a-l supune la chinuri; **2 a.** a se plînge (de ceva *sau* de cineva) (*aliquid* sau *aliquem*), a se plînge faţă de cineva (*cum aliquo*), a cere socoteală: *et cum eo iniuriam hanc expostulem?* TER. şi să-i cer cu socoteală pentru această insultă?, *Iuventium tecum non expostulavi* TER. nu m-am plîns ţie de Iuventius, *ne expostulent se a beata vita esse relictas* CIC. să nu se plîngă că au fost părăsite de fericirea vieţii; **b.** (*vi.*) ~ *de aliqua re cum aliquo* a se plînge de un lucru faţă de cineva: *de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi* CIC. pentru mine, nu e momentul să mă plîng de tine pentru acest lucru, *omnes populi de nostris iniuriis expostulant* CIC. toate popoarele se plîng de nedreptăţile noastre.

expostus (*3*) *p. pf. v.* **expono**

expōtus (*3*) *adj.* băut în întregime: (*fig.*) *expotum argentum* PL. bani cheltuiţi numai pe băutură.

expressē *adv.* 1 apăsînd, cu energie: *artus expressius fricare* SCRIB. a freca mădularele mai apăsat; 2 (*fig.*) clar, distinct (ca pronunțare) VAL. MAX.; 3 expresiv, viu: ~ *conscripta exempla* RH. HER. exemple expresiv redactate.
expressī *pf. v.* **exprimo**
expressim *adv.* (*tard.*) clar, expres MODEST.
expressiō, *ōnis f.* 1 presare, ieșire prin presare: ~ *spiritus* VITR. ieșirea aerului prin compresiune; 2 urcare a apei în apeduct; jet de apă; 3 (*arhit.*) relief, ieșitură; 4 (*gram.*) exprimare, expresie; descriere vie.
expressor, *ōris m.* cel care expune, cel care exprimă TERT. ș.a.
expressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **exprimo** // **adj.** 1 în relief, bine reliefat: *corpora lacertis expressa* QUINT. corpuri bine reliefate prin mușchi, *nihil solidi, nihil expressi habet* CIC. nu are nimic solid, nimic reliefat; 2 evident, clar: *indicia solida et expressa* CIC. indicii puternice și evidente, *sensus non satis dilucidus et* ~ SEN. sens nu prea limpede și precis; 3 pronunțat clar, bine articulat: *expressa sint verba* QUINT. cuvintele să fie bine articulate, *expressior sermo* QUINT. vorbire mai bine articulată, *litterae neque expressae neque obscurae* CIC. literele nu erau nici prea articulat pronunțate, nici bolborosite.
expressus[2], *ūs m.* propulsie (a apei în apeducte) VITR.
exprimō, *ere, pressī, pressum vt.* 1 a face să iasă prin apăsare, a extrage: ~ *oleum amygdalis* PLIN. a extrage ulei din migdale, ~ *lacrimulam oculos terendo* TER. a scoate o lăcrimioară frecînd ochii, *vinclo fasciae tenuem iam spiritum expressit* TAC. a făcut să iasă firul slab de viață prin lațul unei fașe (s-a spînzurat); (*spec.*) a stoarce: ~ *lanam ex vino vel aceto* PLIN. a stoarce lînă care a fost îmbibată în vin sau oțet, *Venus madidas exprimit imbre comas* OV. Venus își stoarce părul udat de ploaie; 2 (*fig.*) a face să iasă cu greu, a stoarce, a scoate, a smulge; a obține cu forța sau cu greutate: ~ *blanditiis a Sicyoniis nummulorum aliquid* CIC. a stoarce cîteva părăluțe de la sicyonieni prin ademeneli, *neque ullam vocem ab iis* ~ *posse* CAES. a nu putea scoate un cuvînt de la ei, ~ *confessionem cruciatu* SUET. a stoarce mărturisirea prin torturi, ~ *risum, gemitum* PLIN. IUN. a face să rîdă, să geamă, *expressit ut polliceretur* CURT. a obținut de la el să promită; 3 a face să se urce, a înălța: *quantum has* (*turres*) *cotidianus agger expresserat* CIC. pe cît terasamentul la care se lucra zilnic înălțase aceste turnuri, *expressis aera pulsare aquis* OV. a izbi aerul cu ape țîșnitoare; 4 a reproduce, a reda: **a.** (*plastic*) *faber ungues exprimet* HOR. un meșter va reproduce și unghiile, *expressa in cera imago* PL. chipul lui reprodus în ceară, *vestis exprimens singulos artus* TAC. o haină prin care vezi toate formele; **b.** (*prin cuvinte*) a reprezenta, a reda, a descrie, a exprima: *hanc speciem noster expressit Archias versibus* CIC. această scenă a descris-o în versuri Archias, amicul meu, *alicuius mores exprimere oratione* CIC. a înfățișa prin cuvinte portretul moral al cuiva, *in Platonis libris omnibus fere Socrates exprimitur* CIC. în aproape toate cărțile lui Platon este reprezentat Socrate, *vix verbis exprimi potest* VELL. cu greu se poate exprima prin cuvinte; **c.** a traduce, a reda: *fabellae ad verbum de Graecis expressae* PLIN. IUN. piese traduse din grecește cuvînt cu cuvînt, *verbum e verbo exprimentes* CIC. traducînd cuvînt cu cuvînt; **d.** a pronunța, a articula: ~ *litteras putidius* CIC. a pronunța prea afectat silabele; **e.** a imita: *cum magnitudine animi tum liberalitate vitam patris et consuetudinem expresserat* CIC. prin măreția sufletească și prin generozitate, era leit tatăl său în privința felului obișnuit de viață.
exprobrābilis (*2*) *adj.* blamabil, demn de reproș VULG.
exprobranter *adv.* în ton mustrător CYPR.
exprobrātiō, *ōnis f.* imputare: ~ *cuiquam veteris fortunae* LIV. imputarea vechii situații făcută cuiva.
exprobrātor, *ōris m.* cel care face reproșuri SEN.
exprobrātrix, *īcis f.* cea care face reproșuri SEN.
exprobrō (*I*) *vt.* 1 a imputa (ca vină), a reproșa: ~ *alicui casus bellicos* CIC. a imputa cuiva accidentele războiului, ~ *vitia in adversariis* CIC. a reproșa vicii la adversarii săi, ~ *alicui de muliere* NEP. a face reproșuri cuiva cu privire la nevasta lui, *exprobrantibus consulibus, nihilo plus sanitatis ... esse* LIV. consulii plîngîndu-se că nu există întru nimic mai multă cumințenie; 2 a pune în față (cu reproșuri), a aminti (cu reproșuri), a arăta în semn de reproș: ~ *beneficia* LIV. a aminti cu reproșuri binele făcut, ~ *alicui vitam a semet ipso datam* CURT. a arunca în fața cuiva că viața i-a fost salvată de el, *nudant corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant* TAC. își dezgolesc corpurile, arătîndu-și cicatricele de pe urma rănilor și semnele vergilor.
expromissor, *ōris m.* chezaș, garant DIG.
expromittō, *ere, misī, missum vt.* a garanta DIG.
exprōmō, *ere, prompsī* (*promsi*), *promptum* (*promtum*) *vt.* 1 a scoate: *heminas octo* ~ *in urceum* PL. a scoate opt măsuri de vin într-un ulcior, *maestas expromere voces* VERG. a scoate triste cuvinte; 2 a da la iveală, a arăta, a manifesta *in meo inimico crudelitatem exprompsisti tuam* CIC. ți-ai arătat cruzimea față de vrăjmașul meu, *exprome benignum ex te ingenium* PL. arată-ți sufletul tău generos (arată-te generos); 3 a spune, a arăta, a expune prin cuvinte: ~ *causas belli* LIV. a expune cauzele războiului, ~ *sententiam* TAC. a-și arăta părerea, *expromit repertum* (*esse*) *in agro suo specus* TAC. spune că pe ogorul lui s-a găsit o peșteră, *expromerent quid sentirent* LIV. să spună ce gîndesc.
expromptus (*3*) *p. pf. v.* **expromo** // **adj.** prompt: *expromptā memoriā mihi opus est* TER. am nevoie de o memorie promptă.
expudorātus (*3*) *adj.* nerușinat PETR.
expugnābilis (*2*) *adj.* 1 care se poate lua cu asalt, care se poate cuceri *sau* învinge: *arx ne magnis quidem exercitibus* (= *dat.*) *expugnabilis* TAC. cetățuie care nu se poate cuceri nici de armate mari; 2 (*fig.*) ușor de respins C. AUR.
expugnātiō, *ōnis f.* luare cu asalt, cucerire: *de expugnatione* (*urbis*) *desperavit* CAES. pierdu speranța luării cu asalt a cetății, ~ *direptioque oppidi* SUET. cucerirea și jefuirea cetății.

expugnātor, *ōris m.* cel care ia cu asalt, cel care asaltează: ~ *urbis* CIC. cel care ia cu asalt orașul; (*fig.*) *expugnator pudicitiae* CIC. un corupător.

expugnātōrius (*3*) *adj.* care forțează, violent TERT.

expugnātrix, *īcis f.* cea care învinge cu forța CASSIOD.

expugnax, *ācis adj.* (*numai comp.*) care biruie: *expugnacior herba* OV. o buruiană mai eficace.

expugnō (*I*) *vt.* **1 a.** (*mil.*) a lua cu asalt, a cuceri: *ex itinere id* (*oppidum*) *oppugnare conatus, ~ non potuit* CAES. încercînd să asedieze în trecere această cetate, nu a putut-o cuceri, *expugnatis compluribus navibus* CAES. fiind capturate mai multe corăbii; **b.** (*gener.*) a lua cu forța, a forța, a supune, a veni de hac: ~ *carcerem* PL. a pune stăpînire pe închisoare, *fames obsessos expugnavit* LIV. foamea i-a silit pe asediați să se predea, *Euphrates Taurum montem expugnavit* PLIN. Eufratul a reușit să străbată muntele Taurus, *lacte equino venena expugnantur* PLIN. cu laptele de iapă vii de hac otrăvurilor, *nosmet ipsi nos expugnaverimus* NEP. ne vom fi distrus noi înșine; **2** (*fig.*) a reuși să obțină (cu sforțări, înșelăciuni): *nihil tam sanctum quod non expugnari pecunia possit* CIC. nu e nimic atît de sfînt, încît să nu poată fi obținut cu bani, *sperare coepit fortunas eius patrias ~ posse* CIC. a început să spere că ar putea pune mîna pe averile lui părintești, *illam sibi legationem expugnavit* CIC. a pus mîna pe acea solie, *aegre expugnavit ut ...* PETR. cu greu a reușit ca ...; **3** (*fig.*) a învinge, a da gata: ~ *pertinaciam legatorum* LIV. a învinge încăpățînarea solilor, *expugnatus precibus uxoris* SUET. învins de rugămințile soției, *expugnatus tandem* SUET. în sfîrșit înduplecat.

expuitiō, *ōnis v.* **exspuitio**

expulī *pf. v.* **expello**

expulsim *adv.* aruncînd VARR.

expulsiō, *ōnis f.* alungare, expulzare: ~ *civium* CIC. expulzarea cetățenilor.

expulsō (*I*) *vt.* a arunca: ~ *pilam* MART. a arunca o minge; (*fig.*) a doborî din rangul său AMM.

expulsor, *ōris m.* izgonitor: ~ *tyranni* NEP. izgonitor al tiranului, ~ *bonorum* CIC. izgonitor al cuiva din averea lui.

expulsus (*3*) *p. pf. v.* **expello**

expultrix, *īcis f.* izgonitoare: ~ *vitiorum* CIC. izgonitoare a viciilor.

expūmicō, *āre vt.* a curăța, a purifica TERT.

expunctiō, *ōnis f.* terminare, desăvîrșire TERT.

expunctor, *ōris m.* cel care șterge, care suprimă, care nimicește.

expunctrix, *īcis f.* cea care șterge, care suprimă, care distruge AUG.

expungō, *ere, punxī, punctum v.* **1** a șterge (de pe o listă), a anula, a lichida: ~ *nomen* PL. a lichida o datorie, ~ *manipulum* PL. a licenția un manipul, *munus munere* ~ SEN. a anula un dar cu un alt dar; **2** a verifica (socoteli), a controla: ~ *decurias iudicum* SUET. a controla decuriile de judecători (spre a-i șterge de pe listă pe cei decedați sau nedemni); **3** a produce, a realiza: ~ *effectum* TERT. a produce un efect; **4** a exprima: ~ *vota et gaudia Caesarum* TERT. a-și exprima urările și sentimentele de bucurie la adresa cezarilor.

expuō *v.* **exspuo**

expurgātiō, *ōnis f.* justificare, scuză PL. ș.a.

expurgō (*I*) *vt.* **1** a curăța (înlăturînd ceva): *dolabellā conveniet ~ quicquid emortuum est* COL. va trebui să cureți cu bărdița toate uscăturile, ~ *sordida ulcera* PLIN. a curăța buboaiele infectate; (*fig.*) *expurgandus est sermo* CIC. vorbirea trebuie să fie cizelată; **2** a curăța printr-un purgativ (vindecînd): *quae* (*me*) *poterunt expurgare cicutae?* HOR. ce cucută m-ar putea vindeca (de mania de a scrie versuri)?; **3** a disculpa, a arăta nevinovăția, a justifica: *me ~ tibi volo* PL. vreau să mă justific în ochii tăi.

expurig... *v.* **expurg...**

expūtescō, *ere vi.* a se împuți PL.

exputō (*I*) *vt.* **1** a curăța arborii (îndepărtînd ce e de prisos): ~ *vitem veteranam* COL. a curăța o viță bătrînă; **2** (*fig.*) a cîntări bine, a judeca, a-și da seama PL. ș.a.

exquaerō *arh. v.* **exquiro**

Exquiliae, *ārum f. pl. v.* **Esquiliae**

exquīrō, *ere, quīsīvī, quīsītum vt.* **1** a căuta să descopere, a căuta: ~ *antiquam matrem* VERG. a căuta să descopere străvechea mumă, ~ *verum* CIC. a căuta adevărul, ~ *iter per aliquem* CAES. a căuta să descopere un drum prin cineva, ~ *ab aliquo consilia imperatoria* LIV. a căuta să afle de la cineva planurile comandantului, ~ *quid in omni genere vitae optimum sit* CIC. a căuta să descopere care este cel mai bun lucru în orice gen de viață; **2 a.** a întreba (de cineva pe cineva), a se informa: *exquire quidvis* PL. întreabă-mă orice vrei, ~ *pretia ab aliquo* LIV. a întreba de prețuri pe cineva, ~ *ex aliquo causas rei* CIC. a se informa de la cineva despre cauzele întîmplării, ~ *sententiam alicuius* SALL. a întreba pe cineva care-i este părerea, *salutavi et valuissetne exquisivi semel* PL. l-am salutat și totodată l-am întrebat dacă e sănătos; **b.** (*oc.*) a chestiona prin torturi: *ancillas dedo, quolibet cruciatu per me exquire* TER. îți pun la dispoziție slujnicele; chestionează-le cu voia mea prin orice chin; **3** a căuta (spre a alege), a alege: *exquisiti e Graecia magistri* CIC. profesori aleși unul și unul din Grecia, *exquaere ex illis multis unum, qui certus siet* PL. alege-ți dintre acei mulți prieteni pe unul care să fie sigur; **4** a cerceta, a examina, a verifica: ~ *eorum tabulas* CIC. a cerceta registrele acestora, ~ *alicuius facta ad antiquae religionis rationem* CIC. a examina faptele cuiva după criteriul sever al celor vechi; **5** a cere (rugîndu-se): ~ *alicuius consilium* CIC. a cere sfatul cuiva, *pacemque per aras exquirunt* VERG. cer din altar în altar favoarea zeilor.

exquīsītē *adv.* cu deosebită grijă, îngrijit, deosebit; minuțios, aprofundat CIC. ș.a.

exquīsītim *adv.* făcînd multe cercetări VARR.

exquīsītiō, *ōnis f.* cercetare, anchetă COD. IUST.

exquīsītor, *ōris m.* cercetător, căutător VULG.

exquīsītus (*3*) *adj.* căutat, ales, îngrijit, deosebit, rafinat: *nihil apud eos exquisitum* CIC. la ei nu era nimic căutat, *reconditae exquisitaeque sententiae* CIC. idei adînci și originale, *exquisita doctrina* CIC. ști-

ință deosebită, *exquisita supplicia* CIC. torturi rafinate, *ad exquisitissimam consuetudinem* CIC. după cel mai ales mod.
exrādīcitus (*3*) *adj. v.* **eradicitus**
exrādīcō (*I*) *v.* **eradico**
exsacrificō, *āre vi.* a aduce sacrificii CIC.
exsaeviō, *īre vi.* a se potoli LIV.
exsalātus (*3*) *adj.* desărat M. EMP.
exsanguinātus (*3*) *adj.* care nu mai are sînge VITR.
exsanguis (*2*) *adj.* **1** fără sînge: *animantum copia exos et* ~ LUCR. mulțime de ființe fără oase și fără sînge; **2** scăldat în sînge: *prope exsanguem relinquunt* LIV. îl lasă aproape scăldat în sînge; **3** palid, decolorat: ~ *metu* OV. galben de frică; (*oc.*) care face palid: *exsangue cuminum* HOR. chimionul care te face palid; **4** (*fig.*) fără viață, fără forță: *aridum et exsangue genus orationis* CIC. un stil oratoric sec și fără vigoare.
exsaniō, *āre vt.* a face să iasă puroiul, sucul: (*sal aridus*) *exsaniat vulnus* COL. sarea uscată face să iasă puroiul din rană, *veterani exsaniari patiuntur* SEN. veteranii rabdă să li se stoarcă de puroi rănile, ~ *pressam baccam* COL. a stoarce prin apăsare sucul din boabă, *multa sudatione exsaniata corpora* SEN. trupurile stoarse printr-o sudație puternică, (*fig.*) ~ *omnem amaritudinem* COL. a scoate tot gustul amar.
exsarciō (**exserciō**), *īre vt.* a cîrpi; (*fig.*) a repara, a compensa CIC.
exsarturus (*3*) *p. viit. v.* **exsarcio**
exsatiō (*I*) *vt.* a sătura deplin: *exsatiati cibo vinoque* LIV. săturați de mîncare și băutură; (*fig.*) a sătura, a satisface: ~ *patruum sanguine miserrimae domus* TAC. a-și sătura unchiul cu sîngele unei familii nefericite.
exsaturābilis (*2*) *adj.* care se poate sătura, potoli: *neque exsaturabile pectus* VERG. inimă care nu se poate potoli.
exsaturō (*I*) *vt.* a sătura deplin OV.; (*fig.*) a mulțumi CIC.
exscalpō *v.* **exsculpo**
exscen... *v.* **escen...**
exscidī *pf. v.* **exscindo**
exscindō, *ere, scidī, scissum vt.* a face bucăți, a distruge, a nimici: ~ *hostem* TAC. a măcelări dușmanii, ~ *alienos fines* LIV. a devasta țara străină; (*fig.*) ~ *virtutem ipsam* TAC. a nimici virtutea însăși.
exscissātus (*3*) *p. pf.* smuls PL.
exscissus (*3*) *p. pf. v.* **exscindo**
exscreābilis (*2*) *adj.* care se poate expectora PLIN.
exscreātiō, *ōnis f.* scuipare, expectorare: ~ *sanguinis* PLIN. expectorare de sînge.
exscreātus *ūs m. v.* **exscreatio**
exscreō (*I*) *vi.* și *vt.* **1** a scuipa OV.; **2** a expectora, a scuipa CELS.
exscrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* **1** a transcrie, a copia: *complura exscripta de Magonis libris* VARR. multe lucruri transcrise din cărțile lui Magon, ~ *tabulas* CIC. a face còpii de pe registre; **2** (*fig.*) a reproduce trăsăturile cuiva: *filia quae patrem mira similitudine exscripserat* PLIN. IUN. fată care semăna extraordinar cu tatăl său; **3** a înscrie, a nota: ~ *bonos in aliis tabulis* PL. a-i înscrie pe cei buni în alte liste.
exsculpō, *ere, sculpsī, sculptum vt.* **1** a scoate (săpînd): ~ *terram* VARR. a scoate săpînd pămîntul, *hos versus Lacedaemonii exculpserunt* NEP. aceste versuri spartanii le-au răzuit cu dalta; **2** a sculpta (scobind): *nescio quid e quercu exculpseram* CIC. scobisem nu știu ce dintr-un lemn de stejar, ~ *signum ex molari lapide* QUINT. a tăia o statuie dintr-o piatră de moară; **3** a scoate cu greutate, a smulge: *leoni ex ore* ~ *praedam* LUCIL. a-i smulge leului prada din gură, (*fig.*) *in quaestione vix exsculpsi ut diceret* PL. la întrebare, cu greu i-am scos vorbele din gură.
exsculptiō, *ōnis f.* sculptare (prin scobire), gravare AUG.
exsecātiō, *ōnis f. v.* **exsectio**
exsecō (**execo, exico**), *āre, secuī* (*secāvī*), *sectum vt.* **1** a tăia (înlăturînd, scoțînd), a tăia: ~ *vitiosas partes* CIC. a tăia înlăturînd părțile bolnave, ~ *linguam* CIC. a tăia limba, ~ *serrā arborem* COR. a tăia copacul cu ferăstrăul, ~ *fetum ventri* PLIN. a practica operația cezariană, ~ *genitalia* APUL. a tăia testiculele, *exsectus* CIC. castrat, *rimae magis quam fenestrae muro lapideo exsectae* SEN. crăpături mai degrabă decît ferestre practicate într-un zid de piatră, (*fig.*) *quinas hic capiti mercedes exsecat* HOR. S. *1, 2, 14* acesta scoate din capitalul său cinci la sută pe lună; **2** (*fig.*) a amputa, a priva (de ceva): *exsectus et exemptus honoribus* PLIN. IUN. amputat și lipsit de onoruri.
exsecrābilis (*2*) *adj.* **1** execrabil, blestemat: *exsecrabile solum* VAL. MAX. pămînt blestemat, *nihil exsecrabilius* PLIN. nimic mai îngrozitor; **2** de blestem: *exsecrabile carmen* LIV. formulă de blestem, *odium quod exsecrabile in bis captos erat* LIV. ură care era mortală față de cei prinși de două ori.
exsecrābilitās, *ātis f.* stare blestemată APUL.
exsecrābiliter *adv.* îngrozitor, implacabil AUG.
exsecrāmentum, *ī n.* blestemare TERT. ș.a.
exsecrandus (*3*) *adj.* execrabil, blestemat, îngrozitor: *exsecrandum nefas* SEN. nelegiuire îngrozitoare, *exsecrandum metallum* APUL. metalul blestemat (aurul).
exsecrātiō, *ōnis f.* **1** jurămînt (*însoțit de blesteme în cazul călcării celor jurate*): *gravissima se exsecratione obstringere* CIC. a se lega printr-un foarte greu jurămînt CIC.; **2** blestem, blestemare VAL. MAX.
exsecrātivē *adv.* în blesteme.
exsecrātor, *ōris m.* cel care blestemă, cel care urăște TERT., AUG.
exsecrātus (*3*) *p. pf. v.* **exsecro** *și* **exsecror** // **adj.** blestemat, sinistru, odios, îngrozitor: *exsecratissima auspicia* PLIN. auspiciile cele mai sinistre, ~ *populo Romano* CIC. odios poporului roman.
exsecrō *v.* **exsecror**
exsecror, *ārī, ātus sum vt.* și *vi. dep.* **1** a blestema, a arunca blesteme: *te exsecrantur* CIC. pe tine te blestemă, ~ *bellum* VERG. a blestema războiul, *exsecratur Thyestes ut naufragio pereat Atreus* CIC. Thyestes aruncă blesteme ca Atreus să piară în naufragiu, *exsecratus deinde in caput regnumque Prusiae* LIV. aruncînd blesteme asupra capului lui

Prusias şi a regatului său; **2** (*oc.*) a jura cu blesteme (*în cazul călcării jurămîntului*): *haec omnis exsecrata civitas* HOR. toată cetatea blestemîndu-se dacă ar călca acestea.

exsectiō, *ōnis f.* tăiere, scoatere (prin tăiere): ~ *linguae* CIC. tăierea limbii, ~ *fundi in armario* CIC. tăierea fundului la dulap.

exsector, *ōris m.* cel care taie, care amputează: ~ *virilitatis* APUL. cel ce castrează.

exsecūtiō, *ōnis f.* **1** îndeplinire: ~ *instituti operis* PLIN. terminarea lucrării începute; **2** administrare: ~ *Syriae* TAC. administrarea Syriei; **3** (*jur.*) executare a unei legi; urmărire a unui delict; **4** expunere: *hoc desiderat longam exsecutionem* SEN. aceasta cere o lungă expunere.

exsecūtor, *ōris m.* **1** cel care execută: ~ *malorum propositorum* VELL. cel care-şi realizează planurile rele; **2** (*jur.*) executor: ~ *sententiae* APUL. executorul sentinţei; **3** urmăritor, răzbunător: ~ *offensarum* SUET. răzbunătorul ofenselor.

exsecūtōrius (*3*) *adj.* executiv AUG.

exsecūtus (*3*) *p. pf. v.* **exsequor**

exsequens, *ntis p. pr. v.* **exsequor** // **adj.** *exsequentissimus* GELL. care urmăreşte cu cea mai mare grijă.

exsequiae, *ārum f. pl.* **1** cortegiu funebru, funeralii: *exsequias ire* TER. a merge la o înmormîntare, *mater illius exsequias prosecuta* CIC. mama urmînd cortegiul mortuar, *exsequiis rite solutis* VERG. funeraliile fiind făcute după datină, *iustis exsequiis caruerunt* CIC. au fost lipsiţi de onorurile funebre; **2** (*tard.*) rămăşiţe pămînteşti, cadavru: *exsequias Neronis honoravit* EUTR. a cinstit rămăşiţele pămînteşti ale lui Nero.

exsequiālis (*2*) *adj.* de funeralii, funebru: *exsequialia carmina* OV. cîntece de înmormîntare // **exsequiālia**, *ium n. pl.* funeralii STAT.

exsequior, *ārī vi. dep.* a asista la funeralii VARR.

exsequor, *sequī, secūtus sum vt. dep.* **1** (*rar*) a urma, a însoţi un mort la groapă: ~ *uxorem* PL. a însoţi convoiul funebru al soţiei; **2** a urma, a împărtăşi, a suferi: *cur non omnes fatum illius executi sumus?* CIC. pentru ce n-am împărtăşit toţi destinul aceluia?, *omnes cladem illam fugamque* ~ *potuissent* CIC. toţi ar fi putut împărtăşi acel dezastru şi acea fugă, ~ *egestatem* PL. a suferi lipsuri, ~ *supplicia* SEN. a suferi torturi; **3** a urmări: **a.** (spre a şti) a căuta să ştie, a cerceta: ~ *veram rationem* CIC. a căuta adevăratul motiv, *quem locum ipse capturus esset, cogitando aut quaerendo exsequebatur* LIV. căuta să afle gîndindu-se şi întrebînd ce poziţie va ocupa el însuşi; **b.** a urmări (să obţină), a căuta: *exanimata exsequitur aspectum tuum* PL. umblă moartă să te vadă, ~ *ius suum armis* CAES. a-şi urmări dreptatea cu armele; **c.** a urmări să răzbune, a pedepsi, a răzbuna: ~ *delicta* SUET. a pedepsi delictele, *deorum hominumque iura exsequemur* LIV. vom răzbuna violarea dreptăţii divine şi omeneşti, *doloris exsequendi ius* LIV. dreptul de a-şi răzbuna durerea, (*abs.*) *pater caesus est? exsequar* SEN. tată-meu a fost omorît? îl voi răzbuna; **4** a duce pînă la capăt, a îndeplini, a executa: ~ *imperium* TER. a îndeplini porunca, ~ *mandata vestra* CIC. a executa însărcinările voastre, ~ *scelus* CURT. a săvîrşi o crimă, ~ *incepta* LIV. a termina cele începute; **5** a expune, a trece în revistă, a povesti: *perge* ~ PL. continuă să povesteşti, ~ *haec omnia copiosius* QUINT. a trata toate acestea mai pe larg, ~ *sententias* TAC. a trece în revistă toate părerile, *quae M. Tullius in Oratore exsequitur* QUINT. idei pe care Cicero le tratează în „Oratorul" său, *mellis caelestia dona exsequar* VERG. voi cînta darurile divine ale mierii; [**exsecutus** *p. pf.* şi cu sens pas.: *exsecuto regis imperio* IUST. fiind îndeplinită porunca regelui].

exserciō *v.* **exsarcio**

exserō, *ere, seruī, sertum vt.* **1** a scoate afară, a ridica: ~ *caput ponto* OV. a scoate capul din valurile mării, *herba cacumen exserit ex humo* OV. iarba-şi scoate colţul din pămînt, ~ *manum subter togam ad mentum* LIV. a ridica mîna pe sub togă la bărbie; **2** a dezgoli (o parte a corpului), a descoperi: *dextris humeris exsertis* CAES. cu umărul drept dezgolit, *exserta mamma* VERG. sînul gol, (*cu ac. gr.*) *frena tenent exserti ingentes humeros* STAT. ţin frîiele arătînd umerii lor mari goi; **3** a da la iveală, a descoperi, a arăta: ~ *secreta mentis* SEN. a scoate la iveală secretele sufletului, *paulatim principem exseruit* SUET. puţin cîte puţin, a lăsat să se simtă în el împăratul (să-şi arate puterea), *haec exserit oratio saepe inveniri utiliora quae contempseris* PHAEDR. această povestire arată că adesea se dovedesc mai folositoare lucrurile pe care le-ai dispreţuit.

exsertē *adv.* deschis, energic: ~ *clamitans* APUL. strigînd în gura mare, *exsertius consurgere* AMM. a se ridica mai energic.

exsertō (*I*) *vt.* (*v. şi* **exsero**) **1** a scoate: ~ *gladios* AMM. a scoate săbiile; **2** a dezgoli: ~ *lacertos* AMM. a dezgoli braţele.

exsertus (*3*) *p. pf. v.* **exsero** // **adj. 1** scos în afară, proeminent: *dentes exserti apro* PLIN. mistreţul are dinţii scoşi în afară; (*oc.*) deschis: *manus exsertiores* QUINT. gesturi mai largi; **2** tare, energic: *exserto cachinno* APUL. cu un hohot de rîs.

exsībilō (*I*) *vt.* **a.** a şuiera, a face să se audă un şuierat, a fluiera: *labra dirum quiddam exsibilantia* SEN. buze care scot un sunet şuierător; **b.** (*spec.*) a fluiera un actor, a goni prin fluierături: *histrio, si paulum se movit extra ordinem, exsibilatur* CIC. actorul, dacă iese cît de puţin din tact, e fluierat.

exsiccātiō, *ōnis f.* uscare AMBR.

exsiccātus (*3*) *p. pf. v.* **exsicco** // **adj.** (*fig.*) uscat, sec, simplu: *exsiccatum genus orationis* CIC. un gen simplu de vorbire.

exsiccescō, *ere vi.* a se usca VITR.

exsiccō (*I*) *vt.* **1** a usca de tot, a face să-şi piardă seva: *arbores hiemali tempore exsiccatae* CIC. copaci complet uscaţi iarna, *sicut ignis agrum exsiccat* AMBR. precum focul usucă de sevă pămîntul; (*fig.*) *ebrietas, donec exsiccetur, dementia est* SEN. beţia, pînă să-şi piardă damful, este curată nebunie; **2** a bea pînă la ultima picătură, a goli pînă la fund: *qui amphoram exsiccat* SEN. care-ţi usucă bînd o amforă, *dives aureis mercator exsiccet culillis vina* HOR.

negustorul bogat beie-şi vinurile în cupele de aur golite pînă la fund.
exsicō *v.* **exseco**
exsignō (*1*) *vt.* a nota minuţios, a însemna: *omnia istaec, quae tu dixisti, scio vel exsignavero* PL. tot ce mi-ai spus ştiu sau îmi voi însemna punct cu punct.
ex(s)iliō, *īre*, (*s*)*iluī*, (*s*)*ultum vi.* **1 a.** a sări (afară *sau* în sus): *anguis exsilit in siccum* VERG. şarpele-de-apă sare pe uscat, *puer e cunis exsilit* PL. copilul sare din leagăn, (*mus*) *domo levis exsilit* HOR. şoarecele sare sprinten din vizuina lui; (*fig.*) *exsiluere oculi* OV. i-au sărit ochii din cap, *litteris perlectis exsilui gaudio* CIC. după citirea scrisorii, am sărit în sus de bucurie, *de sella exsiluit* CIC. a sărit în sus de pe scaun, ~ *stratis* OV. a sări din aşternut; (*despre ape, fulgere etc.*) a ţîşni, a scăpăra: *exsiliuntque elisi nubibus ignes* OV. scapără fulgere din ciocnirea norilor, *exsilient sub montibus flumina* SEN. la poalele munţilor vor ţîşni ape; **b.** (*poet.*) a apărea pe neaşteptate: *tum subitum nemus exsiluit* SIL. atunci ni se ivi pe neaşteptate o dumbravă; **2** a se repezi: ~ *de nocte ad molam* PL. a se repezi de cu noapte la moară, *illico cognovi: ad te exsilui* TER. te-am recunoscut pe dată şi m-am repezit la tine, *in obvia arma exsilit* STAT. se repede în armele dimpotrivă, *arbos exsilit ad caelum* VERG. arborele se înalţă spre cer; **3** (*fig.*) a-şi lua zborul: *Cicero, a quo Romana eloquentia exsiluit* SEN. Cicero, cu care şi-a luat zborul elocinţa romană.
exsilium (exilium), *iī n.* **1** exil: *aliquem in* ~ *pellere* (*expellere, eicere*) a alunga pe cineva în exil, *in exsilio vivere* CIC. a trăi în exil, *aliquem exsilio multare* (*afficere*) a pedepsi pe cineva cu exilul, *ab* (*ex*) *exsilio revocare* LIV. a chema din exil, *in* ~ *exactus* CIC. alungat în exil; **2** loc de exil, loc de refigiu: *tutum* ~ *orabant* TAC. cereau un loc sigur de exil, *diversa exsilia quaerere agimur* VERG. sîntem mînaţi spre căutarea a diferite locuri de refugiu; (*oc. pl.*) *exsilia = exsules: plenum exsiliis mare* TAC. H. *1, 2, 2* marea e plină de exilaţi.
exsimulō, *āre v.* **simulo**
exsinuō (*1*) *vt.* a întinde, a desface, a desfăşura AUS.
exsistentiālis (*2*) *adj.* de existenţă, existenţial M. VICT.
exsistō, *ere, stitī vi.* **1** a ieşi din ...: ~ *e latebris* LIV. a ieşit din ascunzătoare, *si exsistat hodie ab inferis Lycurgus* LIV. dacă ar ieşi azi din Infern Lycurg; **2** a lua naştere, a se ivi: *genera beluarum, quae terra, mari, paludibus existunt* CIC. specii de animale care se nasc pe uscat, în mare, în mlaştini, *vivos* ~ *vermes stercore de taetro* LUCR. (că) se nasc viermii vii din bălegar scîrbos, *ne ex ipsa Sicilia bellum posset* ~ CIC. ca să nu se poată naşte un război tocmai din Sicilia, *intolerabilis aestus exsistit* CURT. se naşte o arşiţă intolerabilă, *ex luxuria exsistat avaritia necesse est* CIC. din dezmăţ e fatal să se nască lăcomia, *exsistit hoc loco quaestio subdifficilis* CIC. se naşte aici o întrebare mai delicată; **3** a urma, a rezulta: *eo exsistet recti etiam ratio atque honesti* CIC. dintr-asta va rezulta şi concepţia despre ce e drept şi cinstit, *ex quo exsistit ut de nihilo quippiam fiat* CIC. din care urmează că nu se face nimic din nimic, *exsistit illud multa esse probabilia* CIC. urmează faptul că multe sînt probabile; **4** a apărea, a se arăta [frecv. cu întregire pred.]: a fi (*la pf. logic*), a exista: *eo magis timeo, ne in eum existam crudelior* CIC. cu atît mai mult mă tem să nu mă arăt prea crud faţă de el, *magnus hic vir exstitit* NEP. acesta s-a arătat mare bărbat, *harum rerum Torquatus particeps exstitit* CIC. la acestea Torquatus a fost părtaş, *cuius pater singulari exstiterit fide* CIC. al cărui tată a fost de o lealitate unică, *nisi Ilias illa exstitisset* CIC. dacă n-ar fi existat acea Iliadă, *in animis exsistant maiores etiam varietates* CIC. în suflete apar varietăţi şi mai mari.
exsolesco, *exsoletus v.* **exolesco**, *exoletus*
exsolūtiō, *ōnis f.* **1** dezlegare, eliberare: *mors dolorum omnium* ~ *est* SEN. moartea este dezlegarea de toate durerile; **2** plată (integrală), achitare (a unei datorii) DIG.
exsolvō, *ere, solvī, solūtum vt.* **1** a dezlega, a desface: ~ *catenas* TAC. a dezlega cătuşele, ~ *pugionem a latere* TAC. a desface pumnalul de la şold, *eam exsolve cistam* PL. deschide acest coşuleţ, (*ignis*) *exsolvit glaciem* LUCR. focul topeşte gheaţa; **2 a.** a elibera: *exsolutus vinculis* SUET. eliberat din lanţuri: (*fig.*) *religionum animos nodis* ~ *pergo* LUCR. voiesc să eliberez sufletele din lanţurile superstiţiilor, ~ *plebem aere alieno* LIV. a elibera plebea de datorii, *tum* (*Camilla*) *paulatim exsolvit se corpore* VERG. atunci Camilla s-a eliberat puţin cîte puţin de trup, *illas errore et suspicione exsolves* TER. le vei scoate din greşeală şi le vei elibera de bănuieli, ~ *aliquem poenā* TAC. a scuti pe cineva de pedeapsă; **b.** (*oc.*) a îndepărta: *ipsa metus exsolverat turba* LUC. gloata însăşi îşi risipise temerile, ~ *pudorem* STAT. a îndepărta scrupulele ruşinii, *robur peditum ad exsolvendum obsidium ducit* TAC. îşi conduce grosul pedestraşilor la spargerea încercuirii; **3** a se achita (de), a plăti (o datorie): *nomina mea per deos exsolve* CIC. achită-mi, te conjur, poliţele, ~ *legata* TAC. a achita legatele, ~ *stipendium praeteritum* LIV. a plăti solda pe perioada trecută; (*fig.*) a se achita de o obligaţie: *nec exsolvit quod promiserat* CIC. şi n-a ţinut (respectat) ceea ce promisese, ~ *iusiurandum*, ~ *fidem* LIV. a-şi ţine jurămîntul, cuvîntul dat, ~ *suis recte factis gratiam* LIV. a-şi arăta recunoştinţa pentru meritele lor, ~ *beneficia* TAC. a răsplăti binefacerile, ~ *poenas morte* TAC. a plăti cu viaţa (o vină), *grates* ~ TAC. a aduce mulţumiri.
exsomnis (*2*) *adj.* fără somn, mereu treaz; (*fig.*) fără odihnă: *Tisiphone vestibulum exsomnis servat* VERG. Tisiphone păzeşte neadormită intrarea, *vultu tranquillus, animo* ~ VELL. la faţă liniştit, în suflet fără odihnă.
exsonō, *āre, uī vt.* a face zgomot, a răsuna PETR.
exsorbeō, *ēre, uī vt.* a suge (complet), a bea, a înghiţi: ~ *omnem sanguinem* CIC. a suge tot sîngele, *faecem quoque exsorbet* SEN. va bea şi drojdia, ~ *magnas arbores cum magna soli parte* CURT. (apa) a lua cu sine copaci mari, cu o parte bună de pămînt; (*fig.*) ~ *praedas* CIC. a răpi prăzi, *multorum stultitiam perpessus est, difficultatem exsorbuit* CIC. a su-

portat prostia multora şi le-a înghiţit încăpăţînarea, *quod viros exsorbet Maura* IUV. cîţi bărbaţi dă gata Maura.

exsordescō, *ere vi.* a se murdări; (*fig.*) a se înjosi GELL.

exsors, *rtis adj.* **1** (nu tras la sorţi) anume ales, extraordinar: *ducunt exsortem* (*equum*) *Aeneae* VERG. aleg pentru Aeneas un cal de soi; **2** nepărtaş (la), în afară de ..., exclus, lipsit de ... [cu genit. obiect.]: *omnis culpae* ~ LIV. lipsit de orice vină, *ne feminae quidem exsortes periculi* TAC. nici femeile nu erau în afara primejdiei, *dulcis vitae exsortes* VERG. lipsiţi de viaţa cea dulce, ~ *amicitiae et foederis* LIV. exclus de la alianţă şi tratat, *fungar vice cotis, ~ ipsa secandi* HOR. voi îndeplini rolul unei cute, care n-are a tăia (ci numai a ascuţi) fierul.

exspatior, *ārī, ātus sum vi.* **1** a ieşi din drumul său, a se întinde (dincolo de margini): *exspatiantur equi* OV. caii o iau razna, *exspatiata ruunt flumina per campos* OV. rîurile ieşindu-şi din matcă se revarsă pe cîmpii, *rami latissimā exspatiantes umbrā* PLIN. ramuri care se întind prea mult cu umbra lor mare; **2** (*fig.*) a se întinde în tratarea unui subiect, a unei teme: *finis non erit, si ~ parte in hac velim* QUINT. n-aş mai sfîrşi, dacă aş vrea să mă întind asupra acestei chestiuni, *iuvenibus permittemus ut exspatientur* QUINT. să permitem tinerilor să-şi dea frîu liber.

exspectābilis (*2*) *adj.* de aşteptat, aşteptat TERT.

exspectātiō, *ōnis f.* aşteptare, curiozitate, nerăbdare: *vide ne sis in exspectatione* PL. cată să nu te laşi prea mult aşteptat, *ut etiam maiorem exspectationem mei faciam, quam* ... CIC. ca să trezesc mai mari aşteptări despre mine decît, *Varronis sermo facit exspectationem Caesaris* CIC. vorbele lui Varro mă fac să aştept ceva de la Caesar, *quantam tu mihi moves exspectationem de sermone Bibuli!* CIC. cît de mare curiozitate îmi stîrneşti despre conversaţia cu Bibulus!, *cum magna audiendi ~ considitur* CIC. toată lumea se aşază cu o mare nerăbdare de a asculta, *pendeo animi exspectatione Corfinensi* CIC. aştept cu îngrijorare ce se va întîmpla la Corfinium, *praeter exspectationem* CIC. contrar aşteptărilor, *contra omnium expectationem* CIC. contrar aşteptării tuturor, *pro exspectatione omnium* CIC. aşa cum toţi se aşteptau, *exspectatione minor* QUINT. inferior aşteptărilor.

exspectātor, *ōris m.* cel care aşteaptă, cel care speră ECCL.

exspectātrix, *īcis f.* cea care aşteaptă TERT.

exspectātus (*3*) *pf. adj.* (*v.* **exspecto**) aşteptat, mult aşteptat, dorit: *venire* ~ CIC. a fi bine venit, *nimio edepol ille potuit exspectatior venire, qui* ... PL. putea fi cu mult mai bine venit acela care ..., *litterae exspectatae* CIC. scrisori mult aşteptate; *ante exspectatum* mai înainte decît se aştepta, *Romanus hosti ante exspectatum stat in agmine* VERG. romanul stă în coloană de luptă mai înainte decît se aştepta duşmanul.

exspectō (*I*) *vt.* **1** a aştepta: ~ *alicuius adventum* CAES. a aştepta sosirea cuiva, *eventum pugnae exspectabat* CAES. aştepta să vadă sfîrşitul luptei, (*abs.*) *ad portam ~ dicunt* CIC. zic că aşteaptă la poartă, *paulum exspecta* SEN. aşteaptă puţin, (*abl. abs.*) *nec ultra exspectato* TAC. şi neaşteptîndu-se mai mult; (*cu prop. inter. ind.*) *quid hostes consilii caperent, exspectabat* CAES. aştepta să vadă ce hotărîre vor lua duşmanii, *exspecto quid tribunus plebis excogitat* CIC. aştept să văd ce mai născoceşte tribunul plebei; (cu *dum, donec, quoad*) *exspectas fortasse dum dicat* ... CIC. aştepţi poate ca el să spună ..., *rusticus exspectat dum defluat amnis* HOR. ţăranul aşteaptă să se scurgă apa; (cu *si*) *iamdudum exspecto si tuum officium scias* PL. de mult aştept să văd dacă-ţi ştii meseria; (cu *ut*) *exspectantes ut pugna inciperet* LIV. aşteptînd să înceapă lupta, (cu *quin* după negaţie) *exspectari diutius non oportere, quin ad castra iretur* CAES. nu trebuie să se aştepte mai mult de a merge spre tabără; (*oc. cu subiect abstr.*) a aştepta, a-i fi rezervat: *ubi nos uberrima victoriae praemia exspectant* CURT. unde pe noi ne aşteaptă cele mai bogate recompense ale victoriei, *seu me tranquilla senectus exspectat, seu* ... HOR. fie că mă aşteaptă o bătrîneţe liniştită, fie că ...; **2** a aştepta (ceva dorit sau temut), a dori, a se teme; a se aştepta: *quam rem avidissime civitas exspectat* CIC. lucru pe care toţi cetăţenii îl aşteaptă cu toată nerăbdarea, ~ *finem laborum omnium* CAES. a aştepta sfîrşitul tuturor chinurilor, *Caesar maiorem Galliae motum exspectans* CAES. Caesar, temîndu-se de o mai mare răscoală a Galliei, *ubi minime exspectavimus* QUINT. tocmai cînd ne aşteptam mai puţin, *exspecto vitia reditura* SEN. mă aştept că viciile vor reveni, *a te hoc omnes gentes non exspectant solum, sed etiam postulant* CIC. de la tine nu numai că toate neamurile se aşteaptă la aceasta, dar ţi-o şi cer; **3** (*rar, cu subiect nume de lucru*) a cere, a avea nevoie: *neque illae* (*oleae*) *procurvam exspectant falcem rastrosque* VERG. măslinii nu cer nici cosor îndoit, nici săpăligă (n-au nevoie să fie curăţaţi sau săpaţi la rădăcină).

exspergō, *ere vt.* **1** a răspîndi, a risipi LUCR.; **2** a stropi, a scălda VERG.

exspēs *adj.* (*numai nom.*) fără speranţă: *solus, inops,* ~ OV. singur, sărac, fără speranţă, *ubi ~ vitae fuit* TAC. cînd a pierdut speranţa de a trăi.

exspīrātiō, *ōnis f.* **1** duhoare, exalaţie CIC.; **2** expirare HIER. ş.a.

exspīrō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a da afară (prin suflu), a exala, a vărsa: ~ *animam* OV. a-şi da sufletul, ~ *flumen sanguinis de pectore* LUCR. a vărsa valuri de sînge din piept, ~ *acrem odorem de corpore* LUCR. a exala un miros acru din corp, (*poet.*) *cadavera rancenti iam viscere vermes exspirant* LUCR. din măruntaiele care încep să putrezească, leşurile revarsă (produc) viermi; **2** a ieşi (prin suflu): *vis ventorum ~ aliquā cupiens* OV. furia vînturilor căutînd să iasă pe undeva, *per fauces montis Aetnae exspirant ignes* LUCR. prin craterele muntelui Etna se varsă văpăi de foc; **3 a.** a-şi da sufletul, a muri: *ubi exspiravero* HOR. cînd îmi voi fi dat sufletul, ~ *inter verbera et vincula* LIV. a muri în bătăi şi lanţuri, *extremus exspirantis halitus* QUINT. ultima suflare a celui ce moare: **b.** (*fig.*) a dispărea: *mecum exspiratura respublica*

est LIV. republica va muri o dată cu mine, *libertate iam exspirante* PLIN. IUN. libertatea dispărînd, *prior obligatio exspirat* PAUL. obligaţia anterioară încetează.

exsplendescō, *ere, nduī vi.* a străluci PLIN.; (*fig.*) a străluci, a se distinge NEP. ş.a.

exspoliātiō, *ōnis f.* jefuire AUG.

exspoliātor, *ōris m.* jefuitor AUG. ş.a.

exspoliō (*I*) *vt.* **1** a jefui, a prăda: ~ *fana atque domos* SALL. a jefui templele şi casele; **2** a lipsi (pe cineva de ceva): ~ *exercitu et provinciā Pompeium* CIC. a-l lipsi pe Pompeius de armată şi de provincia sa, *hos vestro auxilio* ~ CAES. a-i lipsi pe aceştia de ajutorul vostru.

exsprētus (*3*) *adj.* dispreţuit, batjocorit PL.

exspuitiō, *ōnis f.* scuipare PLIN.

exspūmō, *āre vi.* a ieşi supurînd, a supura CELS.

exspuō, *ere, spuī, spūtum vt.* **1** a scuipa: (*abs.*) *cum ille gustasset et exspuisset* VARR. după ce a gustat şi a scuipat, ~ *sanguinem* PLIN. a scuipa sînge; **2** a vărsa (ceva); (*fig.*) a arunca, a alunga: ~ *lacrimam unam* PL. a vărsa o singură lacrimă, *quod mare* (*te*) *spumantibus exspuit undis?* CATUL. ce mare te-a vărsat afară cu valurile ei spumegînde?; (*fig.*) ~ *miseriam ex animo* LUCR. a-şi alunga nenorocirea din suflet, ~ *vitam* SEN. a-şi da sufletul, *desine* ~ *ex animo rationem* LUCR. nu lepăda a mea învăţătură.

exstans, *ntis p. pr. v.* **exsto** // **adj.** proeminent // **exstantia**, *ium n. pl.* părţile proeminente C. AUR.

exstantia, *ae f.* **1** ieşitură, proeminenţă COL.; **2** (*fil.*) existenţă, esenţă BOETH.

exstasis (ecstasis), *is f.* (abl. *-i*) extaz; cutremurare, groază ECCL.

exsternō (*I*) *vt.* a scoate din minţi, a năuci, a tulbura, a îngrozi: *exsternata malo* OV. consternată de nenorocire.

exstillescō, *ere v.* **exstillo**

exstillō, *āre vi.* a se scurge picătură cu picătură, a picura: *sinapis, oculi ut exstillent, facit* PL. muştarul face ca ochii să lăcrimeze, ~ *lacrimis* TER. a se topi în lacrimi.

exstimulātor, *ōris m.* instigator: *acerrimus* ~ *rebellionis* TAC. cel mai activ instigator al răzvrătirii.

exstimulō (*I*) *vt.* **1** a înţepa tare: (*conchae*) *aculeo exstimulatae claudunt sese* PLIN. scoicile înţepate cu un ghimpe se închid; **2** a aţîţa, a stimula, a înflăcăra, a încuraja: ~ *libidinem* COL. a aţîţa patima, ~ *corda furore bellandi* COL. a înflăcăra inimile cu furia războinică, *exstimulatur a libertis ut* ... TAC. este încurajat de liberţi ca ..., *di, exstimulate, precor, cessantia fata* OV. o zei, grăbiţi, rogu-vă, sfîrşitul meu care vine greu.

exstinctiō, *ōnis f.* stingere completă; (*fig.*) pieire, moarte CIC.

exstinctor, *ōris m.* **1** cel care stinge, stingătorul: *non* ~ *sed auctor incendii* CIC. nu (erai) stingător, ci autor al incendiului; **2** (*fig.*) nimicitor, distrugător: ~ *coniurationis* CIC. înăbuşitorul conspiraţiei, ~ *stirpis tuae* SALL. cel care ţi-a stins neamul.

exstinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **exstinguo** // **exstincti**, *ōrum m. pl.* cei care au pierit, morţii OV., SEN.

exstinctus[2], abl.*-ū*, *m.* stingere PLIN.

exstinguibilis (*2*) *adj.* pieritor, muritor.

exstinguō, *ere, stinxī, stinctum vt.* **1** a stinge: ~ *incendium* CIC. a stinge un foc, ~ *lumen* LUCR. a stinge lumina, *sol hominibus exstingui visus est* CIC. oamenilor li s-a părut că se stinge soarele, ~ *sitim* OV. a potoli setea, *calx exstincta* VITR. var stins, *ignis exstinguitur* SEN. focul se stinge; **2** a seca, a usca: ~ *aquam rivis* CURT. a seca apa în canale de irigaţie, ~ *mammas* PL., PLIN. a face să sece laptele; (*oc.*) a lua forţa: ~ *venena* PLIN. a lua forţa otrăvurilor; **3** a lua viaţa (cuiva), a omorî; (*pas.-refl.*) a se stinge, a muri: ~ *puerum* TAC. a omorî copilul, *iuvenem fortuna morbo exstinxit* LIV: soarta a luat zilele tînărului printr-o boală, *vir egregius alienissimo reipublicae tempore exstinctus* CIC. bărbat de seamă care s-a prăpădit la cel mai nepotrivit moment pentru stat, *Dareo exstincto* NEP. Darius murind, *si Pompeius tum esset exstinctus* CIC. dacă Pompeius ar fi murit atunci; **4** (*fig.*) a face să înceteze, a stinge, a nimici; (*pas.-refl.*) a stinge, a înceta: ~ *externa bella* CIC. a pune capăt războaielor în afară, ~ *sanguine nomen Romanum* OV. a face să dispară în sînge numele de roman, ~ *seditionem* LIV. a stinge răscoala, ~ *egregii facti memoriam* VAL. MAX. a stinge amintirea unei fapte strălucite, *exstinctis rumoribus* CAES. zvonurile încetînd, *in quo Scaurorum familia exstincta est* SEN. RH. cu care s-a stins familia Scaurilor; [forme sincop.: *exstinxti* PACUV., VERG. = *exstinxisti* ; exstinxit PL. = *exstinxerit* ; exstinxem VERG. = *exstinxissem*].

exstirpātiō, *ōnis f.* smulgere din rădăcină, eradicare, extirpare COL.

exstirpō (*I*) *vt.* **1 a.** a dezrădăcina, a smulge din rădăcini: ~ *arbores* COL. a dezrădăcina arbori, ~ *pilos de corpore* MART. a smulge firele de păr de pe corp; **b.** (*oc.*) a curăţa un teren de cioturi, rădăcini etc.; **2** (*fig.*) a extirpa: ~ *vitia* CIC. a extirpa viciile.

exstitī *pf. v.* **exsisto**

exstō, *āre vi.* **1** a fi ridicat deasupra nivelului, a sta în afară, a ieşi în afară: *milites capite solo ex aqua exstabant* CAES. soldaţii numai cu capul erau deasupra nivelului apei, *scopulus exstat aquis* OV. o stîncă se ridică din apă, *exstabat ferrum de pectore* OV. fierul (săgeata) îi ieşea din piept, *aedificia modice ab humo exstantia* PLIN. clădiri care se ridică puţin deasupra solului, *exstantibus rigentibusque oculis* SUET. cu ochii ieşiţi din orbite şi ficşi, *signis exstantibus antiquus crater* OV. un vas vechi cu figuri sculptate în relief; (*oc.*) a se înălţa, a se ridica peste: *seu latet Phoebus seu terris altior exstat* OV. fie că soarele stă ascuns, fie că se ridică deasupra pămînturilor, *vox et tua noctibus exstet* VAL. FL. şi vocea ta să se audă în mijlocul nopţilor; **2** a se vedea, a se găsi, a exista: *dolus malus exstat* CIC. frauda este evidentă, *auctorem doctrinae, quia non exstat alius, Pythagoram edunt* LIV. autor al doctrinei, fiindcă nu se vede altul, zic că este Pythagora, *sine oculis non potest* ~ *officium oculorum* CIC. fără ochi nu poate exista funcţia ochilor, *exstat testimonium* CIC. există o mărturie, *dum populi Romani nomen exstabit*

CIC. cît timp va exista numele poporului roman; (*impers.*) *exstat* este clar, este evident: *exstat utrum simus earum* (*artium*) *rudes, an didicerimus* CIC. se vede clar dacă sîntem nepricepuţi în acele discipline sau le-am cultivat; 3 a exista încă, a dăinui (pînă în prezent): *exstant epistulae Philippi* CIC. avem scrisorile lui Filip, *cuius tres orationes exstant* QUINT. de la care ni s-au păstrat trei discursuri, *domina exstat* HOR. stăpîna lui trăieşte încă.

exstructiō, *ōnis f.* construire, construcţie; (*fig.*) podoabă: *exstructiones tectorum* CIC. construiri de locuinţe, *exstructione quae sit* ... CIC. printr-o construcţie care să fie ...

exstructor, *ōris m.* constructor HIER.

exstructōrius (*3*) *adj.* care serveşte la construire; (*fig.*) care înalţă TERT.

exstructus (*3*) *p. pf. v.* **exstruo**

exstruō, *ere, struxi, structum vt.* 1 a înălţa rînduri rînduri, a ridica mormane, a îngrămădi, a încărca: *magnum acervum* (*librorum*) *mihi ante pedes exstruxeram* CIC. îmi ridicasem la picioare o mare grămadă de cărţi, *mensae conquisitissimis epulis exstruebantur* CIC. mesele erau încărcate cu cele mai alese mîncăruri, ~ *lignis focum* HOR. a umple vatra cu lemne, ~ *divitias in altum* HOR. a îngrămădi averi peste averi; 2 a ridica (construind), a construi: ~ *theatrum* TAC. a înălţa un teatru, ~ *turres* CAES. a înălţa turnuri, ~ *monumentum* CIC. a înălţa un monument, ~ *rogum* CIC. a înălţa un rug, *divitias profundere in exstruendo mari* SALL. a risipi bogăţii în construirea de palate în mare; 3 (*fig.*) a construi, a alcătui: *verba ad poeticum quemdam numerum exstructa* RH. HER. cuvinte orînduite după un ritm oarecum poetic, *exstrue animo altitudinem virtutum* CIC. ridică în sufletul tău o construcţie înaltă de virtuţi, ~ *poema* PETR. a alcătui o poezie.

exsūcidus (*3*) *adj. v.* **exsūcus**

exsūco (**exsuccō, exūcō**), *are vt.* a stoarce sucul, seva VITR., PALL.

exsuctus (*3*) *p. pf. v.* **exsugo** // **adj.** slab, fără vlagă, fără suc: *corporis exsucti esse* SEN. a avea un trup fără vlagă, *ostrea exsucta* GELL. scoică fără suc (fadă).

exsūcus (**exsuccus**) (*3*) *adj.* fără suc, fără sevă; (*fig.*) uscat, sec: *oratores exsuci* QUINT. oratori fără sevă.

exsūdātiō, *ōnis f.* asudare MART. CAP. ş.a.

exsūdō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a se evapora, a se zvînta: *si quis humor herbis inest, exsudet* COL. dacă iarba a prins ceva umezeală, să se zvînte, *rapa sale aspersa triduo sinito, dum exsudent* COL. lasă napii presăraţi cu sare trei zile, pînă ce se zvîntă; 2 a da afară prin picurare, asudare: *cum oliva, quicquid habuit amurcae, exsudavit* COL. cînd măslina îşi lasă toată drojdia, *caseus acidum liquorem exsudat* PLIN. caşul îşi lasă zerul acru; 3 (*fig.*) a vărsa sudori (luptînd cu), a se strădui din greu (cu): ~ *causas* HOR. a-l trece sudorile cu procesele, ~ *ingens certamen* LIV. a susţine o luptă mare.

exsufflātiō, *ōnis f.* gonire a duhului tău prin suflare (asupra cuiva) AUG.

exsufflātor, *ōris m.* cel care goneşte duhul rău AUG.

exsufflō, *āre vt.* a sufla asupra: ~ *infantes* AUG. a sufla asupra copiilor spre a goni duhul rău; a goni suflînd (pe diavol), a afurisi AUG.

exsūgeō, *ēre v.* **exsugo**

exsūgō, *ere, suxī, suctum vt.* 1 a suge (de tot): ~ *humorem* VARR. a suge apa, ~ *sanguinem alicui* PL. a-i suge cuiva sîngele; 2 a usca, a seca: ~ *vulnus* CELS. a usca rana, ~ *vitem* COL. a secătui viţa // **exsuctus** (*3*) *p. pf.* şi *adj.* sleit de vigoare, slab: *infirmum corpus et exsuctum* SEN. corp slab şi sleit, *segetes exsuctiores* VARR. recolte mai slabe.

exsul (**exul**), *ulis m.* şi *f.* exilat, alungat din ţară: *multi capitis damnati exsulesque* CAES. mulţi condamnaţi la moarte şi mulţi exilaţi, (*cu abl.*) ~ *patriā* SALL. exilat din ţară, (*cu genit.*) ~ *domus suae* QUINT. alungat din casa sa, ~ *patriae* HOR. alungat din ţară, (*f.*) *alia exsul* TAC. altă exilată, (*Latona*) ~ *erat mundi* OV. Latona era alungată din lume; (*fig.*) ~ *mentis* OV. lipsit de minte.

exsulāris (*2*) *adj.* de exilat FLOR.

exsulātiō, *ōnis f.* exil FLOR.

exsulātus, *ūs m.* exil COMMOD.

exsulō (**exulo**) (*I*) *vi.* 1 a trăi în exil, a fi exilat: *in Volscos exsilatum abiit* LIV. s-a exilat la volsci, *pulsus patria, exsulans atque egens* CIC. gonit din patrie, trăind în exil şi în sărăcie, *Hannibal apud Prusiam regem exulans* CIC. Hannibal trăind ca exilat pe lîngă regele Prusias; (*fig.*) *domo exsulo nunc: metuo fratrem ne intus sit* TER. sînt dat afară din casa mea: mă tem să nu fie frate-meu înăuntru, *perfidia ex urbe et avaritia si exolant* PL. dacă perfidia şi lăcomia sînt date afară din oraşul nostru; 2 (*vt. tard.*) a exila; [arh. *exsolare* (*exolare*) PL.].

exsulor, *ārī v.* **exsulo**

exsultābundus (*3*) *adj.* sărind de bucurie SOLIN.

exsultans, *ntis p. pr. v.* **exsulto** // **adj.** săltăreţ: *exsultantissimum verbum* QUINT. cuvînt foarte săltăreţ (format din multe silabe scurte), *exsultantia coercere* TAC. a reduce ceea ce este prea exuberant, fără măsură.

exsultanter *adv.* fără măsură, exuberant: *quae quasi exsultantius scripsi* PLIN. IUN. cele scrise de mine cam prea exuberant.

exsultantia, *ae f.* sărire (la cineva), atac, asalt P. NOL.

exsultātiō, *ōnis f.* 1 sărit: *ne nimia exsultatione* (*agnus*) *macescat* COL. ca mielul să nu slăbească de atîta zburdat; 2 bucurie fără măsură, veselie exuberantă: *par* ~ *impetrato Tigellini exitio* TAC. aceeaşi veselie exuberantă cînd s-a obţinut căderea lui Tigellinus.

exsultim *adv.* sărind, săltăreţ HOR.

exsultō (**exulto**) (*I*) *vt.* 1 a sări în sus: *equi ferocitate exsultantes* CIC. cai sărind în două picioare de nărăvaşi ce sînt, *taurus exsultat in herba* OV. taurul zburdă prin iarbă, *curetes in numerum exsultant* LUCR. cureţii joacă în cadenţă; (*cu nume de lucru*) *pilae more, quae cum cecidit, exsultat* SEN. ca o minge care, de îndată de cade, sare în sus, *nitrum uritur in testa opertum, ne exsultet* PLIN. silitra se arde acoperită într-un vas, ca să nu sară, *exsultant aestu latices* VERG. apa clocoteşte la foc, *exsultant vada*

VERG. fundul mării clocotește, *breves* (*syllabae*) *si continuantur exsultant* QUINT. silabele scurte, dacă vin în șir una după alta, au ceva săltăreț; 2 a-și da frîu liber , a nu mai cunoaște măsura: *hic* (*in pectore*) *exsultat enim pavor ac metus* LUCR. căci aici (în inimă) se agită în voie frica și teama, *campus in quo ~ possit oratio* CIC. cîmp în care talentul vorbirii poate să-și dea drumul în voie, *in reliquis* (*orationibus*) *exsultavit audacius* CIC. în celelalte discursuri și-a dat frîu mai liber, *rex, victoriis divitiisque subnixus, exsultabat insolentiā* CIC. regele, bizuindu-se pe victorii și bogății, nu mai cunoștea măsură în aroganța lui, *qui aliqua ex parte eius furorem exsultantem repressit* CIC. care întrucîtva a reprimat furia lui fără măsură, 3 (*spec.*) a sări în sus de bucurie, a jubila: *~ laetitiā* (*gaudio*) CIC. a fi transportat de veselie (bucurie), *Graeci exsultant quod peregrinis iudicibus utuntur* CIC. grecii jubilează că au judecători străini; 4 a fi mîndru, a deveni semeț: *quisque secundis rebus exsultat nimis* SEN. fiecare se semețește prea mult în situațiile fericite, *successu exsultans Coroebus* VERG. Coroebus, semețindu-se de succesul lui, *numquam Agricola gestis exsultavit* TAC. niciodată Agricola nu s-a fălit cu faptele sale.

exsuperābilis (*2*) *adj.* 1 care poate fi biruit: *non exsuperabile saxum* VERG. stînca ce nu poate fi biruită (de Sisyphus); 2 victorios.

exsuperans, *ntis p. pr. v.* **exsupero // adj.** superior, deosebit, extraordinar: *mulier exsuperanti forma* GELL. femeie de o frumusețe deosebită, *uter esset exsuperantior certabatur* GELL. era discuție care dintre doi era superior, (*deus*) *viribus exsuperantissimis* APUL. zeu cu puteri cu totul extraordinare.

exsuperantia, *ae f.* superioritate CIC., GELL.

exsuperātiō, *ōnis f.* hiperbolă (*figură retorică*) RH. HER.

exsuperātōrius (*3*) *adj.* al victoriei, dedicat victoriei LAMPR.

exsuperō (*1*) *vi.* și *vt.* **I** *vi.* 1 (*rar*) a se ridica mai sus: *exsuperant flammae* VERG. flăcările se ridică mai sus; 2 (*fig.*) a avea superioritate, a fi superior: *praesens dolor exsuperabat* LUCR. durerea prezentă era covîrșitoaare, *Hannibal exsuperans astu* SIL. Hannibal fiind superior prin viclenie. **II** *vt.* 1 a depăși: *vites exsuperant ulmos* PLIN. vița se ridică mai sus decît ulmii, *Aeneas exsuperat iugum* VERG. Aeneas trece muntele, *~ amnem* PLIN. a trece un rîu, *~ collem* SEN. a se urca pe o colină, *binas libras ponderis raro exsuperant* PLIN. rar depășesc în greutate două livre, *vive et me quoque exsupera* VAL. MAX. trăiește și mă depășește chiar; 2 a întrece, a fi superior: *~ vires meas* OV. a întrece puterile mele, *~ omnes Tarquinios superbiā* LIV. a-i întrece pe toți Tarquinii prin trufie, *magnitudo sceleris omnium ingenia exsuperat* SALL. grozăvia crimei întrece închipuirea tuturor.

exsuppūrō, *āre vt.* a face să iasă (puroiul) TER.

exsurdō, *āre, ātum vt.* 1 a face surd; a asurzi: *~ aures curiae* VAL. MAX. a asurzi urechile senatorilor; 2 (*fig.*) a face nesimțitor: *fervida quod subtile exsurdant vina palatum* HOR. fiindcă vinurile prea tari amorțesc simțul fin al gustului.

exsurgō, *ere, surrexī, surrectum vi.* 1 a se scula (de jos), a se ridica (în picioare): *exsurgite a genibus ambae* PL. ridicați-vă din genunchi amîndouă, *de nocte multa exsurrexi* PL. m-am sculat cu noaptea în cap, *qui auscultare nolit, exsurgat foras* PL. cine nu vrea să asculte să se scoale și să iasă afară, *~ in plantas* SEN. a se înălța pe vîrful picioarelor; 2 (*despre lucruri*): *ubi Taurus ab Indico mari exsurgit* PLIN. unde muntele Taurus se înalță din Marea Indiei, *sol exsurgit aureus* APUL. se ridică un soare de aur, *scopulosi colles exsurgunt* SIL. se ridică niște coline stîncoase; 3 (*fig.*) a căpăta puteri, a se ridica: *auctoritate vestra respublica exsurget* CIC. prin autoritatea voastră, statul se va ridica, *grandis oratio naturali pulchritudine exsurgit* PETR. stilul sublim se înalță prin frumusețe naturală.

exsurrectiō, *ōnis f.* ridicare; (*fig.*) răscoală VULG.

exsuscitātiō, *ōnis f.* stîrnire a interesului, deșteptare a atenției RH. HER.

exsuscitō (*1*) *vt.* 1 a deștepta, a trezi: *te gallorum cantus exsuscitat* CIC. pe tine te trezește din somn cîntatul cocoșilor; (despre foc) a stîrni: *ne parvus ignis ingens incendium exsuscitet* LIV. ca un focușor să nu stîrnească un incendiu uriaș, *genu posito flammas exsuscitat aurā* OV. îngenunchind, ațîță focul suflînd; 2 (*fig.*) a trezi, a aprinde: *~ animos* CIC. a aprinde curajul, *~ memoriam* RH. HER. a trezi memoria.

exta, *ōrum n. pl.* 1 organe (*inimă, plămîni, ficat, splină*); organe de animale jertfite (după care haruspicii ghiceau viitorul): *~ homini ab inferiore viscerum parte separantur membrana* PL. la om, organele sînt despărțite de partea de jos a viscerelor printr-o membrană; *~ dare Iovi* MART. a sacrifica lui Iupiter organele, *~ felicia* TIB. (*laeta* LIV.) măruntaie care prevestesc de bine, *~ tristia* CIC. măruntaie rău prevestitoare, *~ irata* STAT. măruntaie nefavorabile, *exta perperam dare* LIV. *26, 23, 8* a oferi măruntaiele la altar fără îndeplinirea corectă a ritualului; 2 praznic, prînz (dat ca ofrandă).

extabescō, *ere, tabuī vi.* a se usca, a se prăpădi; (*fig.*) a pieri: *corpus macie extabuit* CIC. corpul i s-a uscat de slăbiciune, *fame extabuit* SUET. a murit de foame; *videmus ceteras opiniones extabuisse* CIC. vedem că celelalte păreri au dispărut.

extālis, *is m.* rect VEG. ș.a.

extantia *v.* **exstantia**

extāris (*2*) *adj.* de fiert măruntaiele de jertfă PL.

extasis *v.* **exstasis**

extemplō *adv.* pe dată, imediat: *quin occidisti ~?* PL. de ce nu l-ai ucis pe dată?, *quid fingat ~ non habet* CIC. n-are ce să inventeze la moment, (*împreună cu conj. de timp*) *postquam introii ~ cognovi* TER. după ce-am intrat, imediat am cunoscut; *cum ~* sau *extemplo ubi* PL. de îndată ce: *cum ~ forum advenero, omnes loquentur: hic ille est* PL. de îndată ce voi ajunge în piață, toți vor zice: acesta e ăla; [arh. *extempulo*].

extemporālis (*2*) *adj.* pe nepregătite, improvizat: *~ oratio* QUINT. discurs pe nepregătite, *iucunditas extemporalis audaciae* TAC. plăcerea unei îndrăzneli de

a improviza, ~ *facultas* SEN. capacitatea improvizării, ~ *rhetor* MART. vorbitor pe nepregătite.

extemporālitās, *ātis f.* talentul de a improviza SUET.

extemporāliter *adv.* fără pregătire, improvizînd PL.

extempulo *v.* **extemplo**

extendō, *ere, tendī, tensum* (*tentum*) *vt.* 1 a întinde (desfăcînd): *extentis digitis* CIC. cu degetele întinse, *extento bracchio* CIC. întinzînd braţul, ~ *cutem* PLIN. a întinde pielea, ~ *maiores pinnas* a întinde aripi mai mari (decît cuibul); ~ *agmen ad mare* CURT. a-şi întinde trupele pînă la mare, ~ *cornua aciei* CURT. a întinde aripile frontului, (*pas.-refl.*) *iussit extendi campos* OV. porunci să se întindă cîmpii, *ignis per campos extenditur* VERG. focul se întinde peste cîmpii, *ad summum palum vitis extenta est* COL. viţa s-a întins pînă în vîrful aracilor, (*mil.*) *itineribus extentis ire* LIV. a merge în etape largi, în marş forţat, *cum se magnis itineribus extenderet* CAES. cum înainta în marş forţat; *se* ~ *supra vires* LIV. a se întinde mai mult decît îi permit puterile; 2 (*fig.*) a extinde: ~ *agros* HOR. a-şi extinde teritoriul, ~ *famam factis* VERG. a-şi extinde faima prin fapte, ~ *spem in Africam quoque* LIV. a-şi extinde planurile şi asupra Africii, ~ *civitatem* VELL. a extinde dreptul de cetăţenie, *se* ~ *epistulā* PLIN. IUN. a se extinde în scrisoarea sa, ~ *epistulam* PLIN. IUN. a da proporţii scrisorii; 3 (*geogr.*) *se* ~ sau *extendi* a se întinde: *Asia ad Hellesponticum fretum se extendit* MEL. Asia se întinde pînă la strîmtoarea Hellespontului, *Africa extenditur inter duas Syrtes* SOLIN. Africa se întinde între cele două Syrte; 4 **a.** (*timp*) a prelungi: *pugnam ad noctem extendere* LIV. a prelungi lupta pînă noaptea, ~ *vitam* SEN. a prelungi viaţa, *vivet extento aevo* HOR. va trăi foarte multă vreme; **b.** (*în versificaţie*) a lungi o silabă.

extensē *adv.* larg TERT.

extensiō, *ōnis f.* 1 întindere AUG.; 2 (*în metrică*) lungire a unei silabe DIOM.

extensipēs, *pedis m.* (*în metrică*) molos (*picior format din trei silabe lungi*) DIOM.

extensīvus (*3*) *adj.* extensibil DIG.

extensor, *ōris m.* torturator (care întinde membrele); schingiuitor AMBR.

extensus (*3*) *p. pf. v.* **extendo**

extentē *adv.* larg întins AMM. ş.a.

extentiō, *ōnis f.* 1 întindere, extindere VITR.; dilatare C. AUR.; 2 tumoare VEG.; 3 (*metr.*) lungire (a unei silabe) M. VICT.

extentō, *āre, ātum vi.* a întinde cu putere LUCR.; (*fig. pas.-refl.*) a se grozăvi PL.

extentus[1] (*3*) *p. pf. adj.* (*v. extendo*) întins: *oculi extenti* QUINT. ochii larg deschişi, *sonus* ~ PLIN. sunet susţinut, *quam extentissima potest valle* LIV. într-o vale cît mai largă cu putinţă.

extensus[2], *ūs m.* întindere SIL.

extenuātiō, *ōnis f.* 1 micşorare, diminuare, rarefiere: ~ *vitium* PLIN. tăierea viţei, ~ *aëris* SEN. rarefierea aerului; 2 (*ret.*) atenuare.

extenuātus (*3*) *p. pf. adj.* (*v. extenuo*) slăbit, extenuat; redus, slab: (*meae copiolae*) *sunt extenuatissime* CIC. (bietele mele trupe) sînt cu totul slabe, ~ *aër sublime fertur* CIC. aerul mai puţin dens se ridică în sus.

extenuō (*I*) *vt.* 1 a subţia, a micşora, a rări, a slăbi, a reduce: ~ *crassitudines columnarum* VITR. a micşora grosimea coloanelor, *dentibus extenuatur cibus* CIC. mîncarea e mărunţită cu dinţii, *aër extenuatus* CIC. aerul rărit, *arescit et in pulverem extenuatur* PLIN. se usucă şi se face o pulbere, *Cyane in illas extenuatur aquas* OV. nimfa Cyane se preface în acele ape, (*med.*) ~ *corpus fame* CELS. a slăbi (a extenua) corpul prin foame, ~ *raucitatem* PLIN. a atenua răguşeala, (*mil.*) ~ *mediam aciem* LIV. a subţia centrul liniei de luptă; 2 (*fig.*) a diminua, a micşora: *spes nostra extenuatur* CIC. speranţa noastră se micşorează, ~ *vires* HOR. a slăbi puterile, *extenua forti mala corde ferendo* OV. uşurează-ţi nenorocirea suportînd-o cu inimă tare, ~ *famam belli* LIV. a diminua importanţa războiului, ~ *crimen* CIC. a atenua acuzaţia.

exter, *era, erum adj.* din afară, exterior; străin: *vis extera* LUCR. forţă din afară; *exterarum gentium multitudo* SUET. mulţimea neamurilor străine, *exterum mare* SEN. Oceanul Atlantic // **exterī**, *ōrum m. pl.* străinii: *apud exteros* PLIN. la străini // **extera**, *ōrum n. pl.* regiuni străine: *ad extera Europae cognoscenda missus* PL. trimis să cunoască regiunile străine Europei.

exterebrō, *āre, ātum vt.* a scoate sfredelind CIC.; (*fig.*) a reuşi storcîndu-şi mintea PL.

extergeō, *ēre, tersi, tersum vt.* **a.** a curăţi (ştergînd), a şterge: *exterge tibi manus!* PL. şterge-ţi mîinile; **b.** (*fig.*) a curăţa, a prăda: ~ *fanum* CIC. a prăda templul de obiectele de preţ; [tard. *extergo, ere*].

exterior, *ius adj. comp.* (*v. exter*) mai din afară, exterior: *exteriores munitiones* CAES. fortificaţiile exterioare, *ne tamen illi tu comes* ~ *ire recuses* HOR. să nu refuzi să-l însoţeşti mergînd în stînga lui (cedîndu-i locul de cinste) // **exteriora**, *um n. pl.* lucrurile exterioare, bunurile materiale.

exterius *adv. comp.* (*v.* **extra**) în afară: *urbes* ~ *sitae* OV. oraşele situate în afară.

extermentārium, *iī n.* cîrpă de şters VARR.

exterminātiō, *ōnis f.* izgonire, nimicire AUG.

exterminātor, *ōris m.* cel care izgoneşte; exterminator HIER.

exterminium, *iī n.* exterminare, ucidere; distrugere TERT. ş.a.

exterminō (*I*) *vt.* [*ex* + *terminus*] a izgoni, a îndepărta: *regibus exterminatis* CIC. regii fiind izgoniţi, ~ *aliquem ex urbe* CIC. a izgoni pe cineva din oraş, *hoc genus hominum ex hominum communitate exterminandum est* CIC. acest soi de oameni ar trebui îndepărtat din societatea omenească, ~ *aliquem de civitate* CIC., ~ *a suis diis penatibus* CIC. a exila pe cineva, ~ *urbe* CIC. a goni din oraş; (*fig.*) *neque tamen istas quaestiones physicorum exterminandas puto* CIC. nu cred totuşi că ar trebui interzise aceste probleme ale cercetătorilor naturii, *exterminatus animi* APUL. neştiind de sine.

externus (*3*) *adj.* 1 din afară, exterior, extern: *inanimum est quod pulsu agitatur externo* CIC. ceea ce

e pus în mişcare printr-un impuls din afară este neînsufleţit, *externa commoda* CIC. bunurile exterioare // **subst.** *n. externi ne quid valeat per leve morari* HOR. ca nimic din afară să nu se poată fixa pe o suprafaţă netedă, *illa externa* CIC. lucrurile din afară; **2** din afară (*de familie, de ţară*), străin: *homines externi* CIC. străinii, *apud externos populos* VERG. la popoarele străine, *externo hoste deleto* CAES. duşmanul din afară fiind nimicit, ~ *amor* OV. iubire pentru un străin, *odium in externos* CIC. ura faţă de străini // **externa,** *ōrum* TAC. lucrurile (planurile) străinilor: *externa libentius recordor* CIC. amintesc mai bucuros exemple străine, *neve externa armis falsis velaret* TAC. şi să nu ascundă planurile ostile printr-un război de formă.

exterō, *ere, trīvī, trītum vt.* a scoate (pisînd, frecînd, bătînd, zdrobind): *exprimitur validis extritus viribus ignis* LUCR. printr-o frecare puternică scapără focul, *iumentorum ungulis e spica exteruntur grana* VARR. grăunţele ies din spic călcate de copitele vitelor, ~ *messem* PLIN. a bate grîul, ~ *rubiginem ferro* PLIN. a freca rugina de pe fier, *congestas exteret ille nives* OV. acela va călca în picioare mormane de zăpadă, ~ *litteram* VARR. a elida o literă, *opus poliat lima, non exterat* QUINT. pila să şlefuiască o lucrare, nu s-o facă praf şi pulbere.

exterreō, *ēre, uī, itum vt.* a speria, a înspăimînta [frecv. pas. cu sens refl.]: *quo aspectu exterrita clamorem sustulit* CIC. speriindu-se de ce vedea, începu să ţipe, *repentino periculo exterriti* CAES. speriindu-se de atacul neaşteptat, *legiones exterruit vultu* TAC. a băgat groaza în ostaşii legiunilor numai cu privirea.

extersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **extergeo**

extersus[2], *ūs m.* şters PL.

exterus (*3*) *adj.* din afară, exterior, străin: *vis extera* LUCR. forţă din afară; *exterarum gentium multitudo* SUET. mulţimea neamurilor străine, *exterum mare* SEN. Oceanul Atlantic // **exterī,** *ōrum m. pl.* străinii: *apud exteros* PLIN. la străini // **extera,** *ōrum n. pl.* regiuni străine: *ad extera Europae cognoscenda missus* PLIN. trimis spre a cunoaşte regiunile străine Europei.

extexō, *ere vt.* a desţese, a deşira; (*fig.*) a lua banii, a jupui: *extexam ego illum pulchre* PL. am să-l jupoi frumuşel.

extillesco, extillo *v.* **exsti...**

extimātiō[1] *v.* **existimatio**

extimātiō[2], *ōnis f.* [*extimus*] extremitate TERT.

extimescō, *ere, timuī vi.* şi *vt.* a se speria, a se teme: *extimui illico* TERT. m-am speriat imediat, *cur tantopere extimueras?* de ce te speriaseşi atît?, ~ *magistrum* HOR. a avea frică de profesor, ~ *adventum nostrum* CIC. a avea frică de venirea noastră, ~ *ne id eveniret* CIC. a se teme ca aceasta să nu se întîmple.

extimō[1], *āre v.* **exstimo**

extimō[2], *āre vt.* [*extimus*] a aşeza la capăt TERT.

extimus (extumus) (*3*) *adj. superl.* (*v. exter*) aşezat la capăt, ultim, cel mai îndepărtat: *extimus orbis, qui reliquos omnes complectitur* CIC. ultimul cerc, care le cuprinde pe toate celelalte // **extima,** *ōrum n. pl.* ultimele părţi, extremitate: *extima Apuliae* PLIN. extremitatea Apuliei.

extinguo *v.* **exstinguo**

extispex, *spicis m.* [*exta + spicio*] haruspiciu VARR., CIC.

extispicium, *iī n.* observarea organelor animalelor de jertfă (spre a descifra viitorul) PLIN., SUET.

extō *v.* **exsto**

extollentia, *ae f.* mîndrie, trufie ECCL.

extollō, *ere, extulī vt.* **1** a ridica, a înălţa: ~ *operculum* VITR. a scoate capacul, *cruentum alte ~ pugionem* CIC. a ridica în sus pumnalul însîngerat, ~ *onera in iumenta* VARR. a ridica poverile spre a le pune pe spatele vitelor, *se* ~ sau *extolli* a se înălţa; **2** a da la iveală: *e tenebris tantis tam clarum ~ lumen potuisti* LUCR. ai putut da la iveală din atîta întuneric o lumină atît de clară, ~ *cachinnum* APUL. a scoate un hohot de rîs; **3** (*fig.*) **a.** a ridica, a înălţa: ~ *aliquem ad caelum* CIC. a ridica pe cineva la cer (lăudîndu-l), ~ *meritum alicuius verbis* CIC. a lăuda serviciile cuiva prin elogii, ~ *animos* CIC. a stimula curajul (a îmbărbăta inimile), ~ *aliquem pecunia aut honore* TAC. a înălţa pe cineva prin daruri în bani sau printr-o demnitate, ~ *liberos* PL. a creşte copii; **b.** (*oc.*) a înfrumuseţa: ~ *piscinas* TAC. a înfrumuseţa piscinele, ~ *hortos* TAC. a înfrumuseţa grădinile; **4** (*precl.*) a amîna: *res serias omnes extollo ex hoc die in alium diem* PL. toate ocupaţiile serioase le amîn de azi pe altă zi.

extorpescō, *ere, torpuī vi.* a rămîne încremenit FORT.

extorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* **1** a suci (membrele); a tortura: ~ *talum* SEN. a-şi suci glezna, *omnibus membris extortus* PLIN. IUN. estropiat, *in servilem modum extorti* LIV. torturaţi ca sclavii; **2** a lua din mîini cu forţa, a smulge: ~ *alicui sicam de manibus* CIC. a-i smulge cuiva pumnalul din mînă, ~ *capturam* PLIN. a smulge prada; **3** (*fig.*) a smulge, a stoarce (cu forţa *sau* înşelînd), a obţine ca ...: ~ *alicui regnum* LIV. a smulge cuiva domnia, *ab aliquo pecuniam* ~ CIC. a stoarce bani de la cineva, *ex ore eius confessionem* ~ TERT. a stoarce mărturisirea din gura lui, *filius a patre* extorsit, ut mitteretur ... VAL. MAX. fiul a obţinut în fine de la tatăl său să fie trimis ..., *extorquet a marito, cupitis adnuat* APUL. obţine prin stăruinţe de la bărbat să-i satisfacă dorinţele.

extorreō, *ēre vi.* a arde tare, a pîrli CELS.

extorris (*2*) *adj.* izgonit (de pe pămîntul său, din ţară): ~ *agro Romano* LIV. izgonit de pe teritoriul roman, ~ *ab solo patrio ac diis Penatibus* LIV. izgonit de pe pămîntul strămoşesc şi de la căminele sale, *brevi extorre hinc omne Punicum nomen* LIV. în scurt timp întregul neam punic izgonit de aici; (*fig.*) *a consilio patris extorris* HIER. lipsit de sfatul părintelui său.

extorsī *pf. v.* **extorqueo**

extorsiō, *ōnis f.* stoarcere HIER.

extortor, *ōris m.* cel care smulge, prădător: ~ *bonorum* TER. jefuitor al bunurilor.

extortus (*3*) *p. pf. v.* **extorqueo**

extrā I *adv.* **1** în afară: *animo, ea quae ~ sunt, percipimus* CIC. percepem cu mintea cele ce sînt în afa-

ră, ~ *et intus hostem habere* CAES. a avea duşmani şi în afară, şi înăuntru, ~ *fulgorem spargunt* PLIN. îşi răspîndesc strălucirea în afară, *tota maceries levigatur ~ intraque* COL. tot zidul este tencuit şi pe dinafară, şi pe dinăuntru; (*comp.*) *exterius* (acelaşi sens): *vasa intrinsecus et exterius picari iubebat* COL. poruncea ca vasele să fie smolite pe dinăuntru şi pe dinafară; **2** (*expr.*) *extra quam* afară doar: ~ *quam si qua navis pecuniam portabit* LIV. afară doar dacă vreo corabie va transporta sume de bani, *Campanos omnes, ~ quam qui apud hostes essent, liberos esse iusserunt* LIV. au hotărît ca toţi campanienii, cu excepţia celor care erau în mîna duşmanilor, să fie liberi; **3** pe deasupra: *aliquid mihi ~ pro illis debes* SEN. îmi datorezi ceva pe deasupra pentru ele. **II** *prep. cu ac.* **1** în afara: *intra extraque munitiones* CAES. înăuntrul şi în afara fortificaţiilor, *fines ~ quos egredi non possim* CIC. limite pe care nu le-aş putea depăşi, *urbem* ~ TAC. în afara oraşului; **2** (*fig.*) în afara, fără de: *id est ~ causam* CIC. aceasta e în afara chestiunii, ~ *noxam* LIV. în afară de orice vină, *esse ~ periculum* CIC. a fi în afara pericolului, ~ *modum* CIC. peste măsură, ~ *iocum* CIC. fără glumă, *medium ingenium magis ~ vitia quam cum virtutibus* TAC. spirit mediocru, mai mult fără vicii decît cu calităţi; **3** în afară de, cu excepţia: *neque notus neque cognatus, ~ unam aniculam aderat* TER. nu era de faţă nici cunoscut, nici rudă, în afară de o bătrînă, *ad haec responde: ~ ea cave vocem mittas* răspunde la acestea: afară de asta să nu scoţi un cuvînt.

extrāclūsus (*3*) *adj.* aflat în afară; exclus GROM.

extrahō, *ere, traxī, tractum vt.* **1** a trage afară, a scoate (din): *prius ... quam rete extraxi ex aqua* PL. înainte ... de a scoate plasa din apă, ~ *telum e corpore* CIC. (*telum de vulnere* OV.) a scoate săgeata din corp (din rană), ~ *alicui anulum* SUET. a-i smulge cuiva inelul (din deget), ~ *venena corpori* PLIN. a scoate otrăvurile din corp, ~ *aliquem domo* CIC. a scoate pe cineva din casă, ~ *hostes invitos in aciem* LIV. a-i sili pe duşmani să iasă la lupte fără voia lor; **2** (*fig.*) **a.** a scoate: *nescis ex qua aerumna* (*me*) *extraxeris* PL. nu ştii din ce necaz m-ai scos, ~ *urbem ex periculis maximis* CIC. a scoate oraşul din cele mai mari primejdii, *Epicurus ex animis extraxit radicitus religionem* CIC. Epicur a scos din rădăcini superstiţia din suflete, ~ *aliquem poenae* SEN. a sustrage pe cineva pedepsei, *imbecilliores malis opinionibus extrahet* SEN. îi va pune la adăpost de falsele păreri pe cei mai slabi; **b.** (*oc.*) a înălţa, a ridica (la o demnitate): *extractum* (*esse*) *ad tantum honorem* LIV. (că) a fost înălţat la o asemenea demnitate, ~ *candidatos* a-i ajuta pe candidaţi să reuşească; **3 a.** a prelungi (în timp): ~ *rem varris calumniis* CIC. a prelungi dezbaterea prin felurite şicane, *extractum in tertium annum bellum est* LIV. războiul s-a prelungit pentru al treilea an, ~ *proelium ad noctem* LIV. a prelungi bătălia pînă noaptea; **b.** a ţine cu vorba (amînînd), a amîna: *eludi atque extrahi se multitudo putare* LIV. mulţimea începu să creadă că este înşelată şi că e dusă cu vorba, *aliquem extrahere biduum* CURT. a duce pe cineva cu vorba două zile, ~ *diem de die* SEN. a amîna zi după zi; **c.** a face să treacă (timpul) fără rezultat: *Catone dicendi mora dies extrahente* CAES. Cato făcînd să se consume zile întregi prin discursurile lui nesfîrşite, *ne aestas extraheretur* LIV. ca vara să nu se piardă degeaba, *Fabius cunctando extraxerat diem* LIV. Fabius pierduse timpul şovăind.

extrāmundānus (*3*) *adj.* supraomenesc MART. CAP.

extrāmurānus (*3*) *adj.* în afara zidurilor cetăţii AMBR.

extrānātūrālis (*2*) *adj.* supranatural TERT.

extrāneus (*2*) *adj.* **1** din afară: *propter extraneam causam* RH. HER. pentru un motiv din afară, *non sua vi, sed extranea sublevantur* CIC. sînt susţinute nu prin forţa proprie, ci printr-una din afară; **2** străin (*care nu e din familie sau din ţară*): ~ *heres* PLIN. IUN. moştenitor străin, *per extraneam personam* GAI. printr-o persoană străină.

extraordināriē *adv.* extraordinar HIER.

extraordinārius (*3*) *adj.* **1** neobişnuit, extraordinar: *extraordinariae cupiditates* CIC. pofte nenaturale, *extraordinariae potestates* CIC. puteri extraordinare; **2** (*oc.*) ales (dintre trupele auxiliare), de elită: *extraordinarii equites sinistrae alae* LIV. călăreţii de elită ai aripii drepte, *extraordinariae cohortes* LIV. cohorte alese, *extraordinaria porta* LIV. (= *porta praetoria*) poarta unui lagăr lîngă care-şi aveau corturile *milites extraordinarii*.

extrāquam *v.* **extra 2**

extrārius (*3*) *adj.* **1** din afară: *utilitas posita in extrariis rebus* CIC. folos constînd în lucrurile din afară, *in extrariam voluntatem* QUINT. într-o voinţă din afară; **2** străin (*de familie*): *hanc conditionem si sui extrario tulero* TER. dacă voi face această propunere vreunui străin (de familie), *libertus praeterito patrono extrarios reliquit heredes* DIG. libertul, trecînd peste patronul său, a lăsat moştenitori străini.

extrēmitās, *ātis f.* **1** extremitate, capăt: *nulla in extremitate consistere* CIC. a nu se opri la nici o limită; **2** suprafaţă; circumferinţă, perimetru, contur: *spherae* ~ CIC. suprafaţa sferei, ~ *circuli* PLIN. circumferinţa cercului, ~ *picturae* PLIN. conturul picturii; (*pl.*) extremităţi; **3** (*gram.*) terminaţie, desinenţă GRAMM.

extrēmus (*3*) *adj. superl.* (*v. exter* sau *exterus*) **1** cel mai din afară, extrem: *extremum oppidum Allobrogum est Genava* CAES. oraşul cel mai din afară din ţara allobrogilor este Genava, *caelum, quod extremum atque ultimum mundi est* CIC. cerul, care este partea cea mai din afară şi ultimă a universului; **2** ultimul: *extrema pars epistulae* CIC. ultima parte a scrisorii, *mensis ~ anni* CIC. ultima lună a anului, *extrema parte diei* CAES. în ultima parte a zilei, *extremum, illud est, ut te orem ...* CIC. ca să sfîrşesc, te rog să ... // **extremum**, *ī n.* şi **extrema**, *ōrum n. pl.* capăt, sfîrşit: *provinciae extremum* CAES. capătul provinciei, *extremum aestatis* SALL. sfîrşitul verii, *extrema agminis* LIV. ariergarda, *extrema Africae* PL. extremităţile Africii // **extremi**, *ōrum m. pl.* cei din urmă: *temnens extremos inter euntem* HOR. dispreţuindu-l pe cel care aleargă printre ultimii (cai), *extremi* CAES. soldaţii din ariergardă; (*indicînd ultima parte a ceva*): *in extrema oratione* CIC. la ca-

pătul discursului, *in extremo libro tertio* CIC. la finele cărţii a treia, *extrema hieme* CIC. la sfîrşitul iernii, *epistulam attulit, in qua extrema scriptum erat* ... CIC. mi-a adus o scrisoare, la sfîrşitul căreia scria că ..., *extremis digitis attingere* CIC. a atinge cu vîrful degetelor, *in extrema Cappadocia* CIC. la capătul Cappadociei, *extremum agmen* CAES. ariergarda; (*adv.*) *ad extremum* CIC. pînă la urmă, în sfîrşit; *extremum* OV. pentru ultima oară; în sfîrşit; *extremo* OV. în cele din urmă; 3 suprem, extrem, cel mai rău, foarte greu, desperat: *extremum ius* CAES. dreptul suprem, *odium quaerere, extremae dementiae est* SALL. a căuta ura este culmea nebuniei, *extremam famem sustentare* CAES. a suporta o foame extraordinară, *in extrema spe salutis* CAES. nemaiavînd decît o foarte mică speranţă de salvare; *ad extrema descensurum* CIC. va recurge la mijloace extreme, *vita in extremum adducta* TAC. viaţă pusă într-o primejdie extremă, *respublica in extremo sita est* SALL. statul se află într-o situaţie foarte critică, *extrema pati* VERG. a muri; 4 cel mai de jos: *extrema mancipia* SEN. sclavii cei mai ticăloşi, *extremi ingenii est* LIV. este un spirit foarte mic, *extremi latrones* APUL. cei mai nenorociţi bandiţi.

extrīcō (*I*) *vt.* a descurca; (*fig.*) a reuşi să scoată: *extricata densis cerva plagis* HOR. ciuta descurcată cu greu din reţelele dense, *ager, etiamsi arboribus obsessus est, facile extricatur* COL. ogorul, chiar dacă e acoperit de arbori, este defrişat cu uşurinţă, *nisi mercedem aut nummos unde unde extricat* HOR. dacă nu reuşeşte să scoată, de unde, de neunde dobînda sau banii (capitalul), *de Dionysio tuo adhuc nihil extrico* CIC. despre Dionysius al tău n-am putut afla nimic, *magna cum minaris, nihil extricas* PHAEDR. cu toate ameninţările, nu obţii nimic; [vb. dep. *extricor*: *extricabor aliquā* PL. voi obţine cumva].

extrinsecus *adv.* 1 venind din afară, de afară: *metus ~ imminentis belli* LIV. teama unui război care ameninţă să vină din afară, *pulmones ~ spiritum adducunt* CIC. plămînii trag aerul din afară; 2 pe dinafară: *columna ~ aurata* CIC. columnă aurită doar pe dinafară, *iecur intrinsecus cavum, ~ gibberum est* CELS. ficatul, gol pe dinăuntru, pe dinafară este bombat; 3 pe deasupra, pe lîngă aceasta EUTR.; 4 fără legătură cu subiectul COL.

extrītus (*3*) *p. pf. v.* **extero**

extrō, *āre vt.* a trece pragul (spre a ieşi) AFRAN.

extrorsum (extrorsus) *adv.* spre exterior, în afară PRUD.

extrūdō, *ere, trūsī, trūsum vt.* 1 a da afară, a alunga (cu forţa), a azvîrli: *~ aliquem ex aedibus* PL. a da pe cineva afară din casă, *~ in viam* CIC. a azvîrli în drum, (*ventus*) *extrudit mirando pondere saxa* LUCR. vîntul aruncă afară pietroaie mari şi grele, *extruso mari aggere ac molibus* CAES. apele mării fiind ţinute departe prin rambleuri şi diguri, *qui vult extrudere venales merces* HOR. cel care vrea să scape de mărfurile de vînzare; (*fig.*) *rerum novitate extrusa vetustas* LUCR. lumea veche alungată de cea nouă; 2 a împinge înainte: *Euboea promuntorium extrudit* MEL. Euboea scoate înainte un promontoriu.

extruō *v.* **exstruo**

extūberātiō, *ōnis f.* (*med.*) umflătură PLIN.

extūberō (*I*) 1 *vi.* a se umfla, a se bomba SEN.; 2 *vt.* a umfla, a bomba: *valles extuberat* SEN. face să se ridice văile, *extuberatus venter* AMM. pîntece umflat.

extudī *pf. v.* **extundo**

extulī *pf.* de la **effero** şi de la **extollo**

extumeō, *ēre vi.* a fi umflat PL.

extumescō, *ere, tumuī vi.* a se umfla APUL.

extumidus (*3*) *adj.* umflat, bombat VARR. ş.a.

extumus (*3*) *v.* **extimus**

extundō, *ere, tudī, tūsum vt.* 1 a scoate în relief (bătînd fierul), a cizela: *lapsa ancilia caelo extuderat* VERG. cizelase scuturile căzute din cer; 2 (*fig.*) a scoate (cu efort), a făuri, a forma, a obţine (cu efort): *quis deus hanc, Musae, extudit artem?* VERG. ce zeu, muze, ne-a creat această artă?, *alios continuatio extundit, in aliis plus impetus facit* QUINT. pe unii (şcolari) îi formează munca neîntreruptă, la alţii elanul are mai mult efect, *vix extuderunt ut domum rediret* VAL. MAX. cu greu au obţinut de la el să se întoarcă acasă; 3 a izbi: *~ calcibus frontem* PHAEDR. a izbi fruntea cu copitele; 4 a face să iasă; a alunga: *frequens tussis sanguinem extundit* CELS. o tuse îndărătnică îl face să verse sînge; *cum labor extuderit fastidia* HOR. cînd munca va fi alungat orice dezgust.

exturbō (*I*) *vt.* 1 a da afară (cu forţa), a alunga, a scoate: *eum exturbasti ex aedibus* PL. l-ai dat afară din casă, *~ aliquem urbe* VELL. a alunga pe cineva din oraş, *exturbari fortunis omnibus* CIC. a fi scos din toate averile, *exturbo oculos atque dentes* PL. îi scot ochii şi dinţii, *pinus radicibus exturbata* CATUL. pin scos din rădăcini; 2 (*fig.*) a alunga: *~ ex animo aegritudinem* PL. a alunga chinul din suflet, *~ spem pacis* LIV. a alunga speranţa de pace; 3 a tulbura: *~ mentem* CIC. a tulbura mintea, *~ silentia noctis* STAT. a tulbura liniştea nopţii.

extussiō, *īre, ītum vt.* a scuipa (tuşind), a expectora CELS. ş.a.

exūberans, *ntis p.pr v.* **exubero** // **adj.** extraordinar AMM.

exūberantia, *ae f.* abundenţă GELL. ş.a.

exūberātiō, *ōnis f.* exuberanţă, exces, supraabundenţă VITR. ş.a.

exūberō (*I*) 1 *vi.* a fi prea plin, a abunda, a se revărsa: *spumis exuberat amnis* VERG. rîul se revarsă în spume, *pomis exuberat annus* VERG. anul abundă în poame, *lucrum abundabat* SUET. cîştigul era din destul; 2 *vt.* a face abundent: *favorum ceras exuberant* COL. sporesc ceara fagurilor. 3 *vt.* a covîrşi (în număr): *Scytae exuberant Persas* TERT. sciţii îi covîrşesc ca număr pe perşi.

exucō, exūcus *v.* **exsuc...**

exūd... *v.* **exsud...**

exūgo *v.* **exsugo**

exūl *v.* **exsul**

exulcerātiō, *ōnis f.* 1 ulcerare, spargere a unui buboi; 2 (*fig.*) iritaţie: *verebar ne haec non consolatio, sed ~ esset* SEN. mă temeam ca aceasta să fie nu o consolare, ci o iritare a durerii.

exulcerātōrius (*3*) *adj.* care face rană PLIN.
exulcerātrix, *īcis adj. f.* care face rană PLIN.
exulcerō (*I*) *vt.* 1 a face să ulcereze, a produce iritație, a inflama: ~ *cutem* CELS. a irita pielea, *exulceratam in fronte verrucam vehementius scalpit* SUET. scarpină prea mult un neg iritat de pe frunte; 2 (*fig.*) a înrăutăți, a înverșuna, a ațîța, a învenina: *ea quae sanare nequeunt, exulcerant* CIC. înrăutățesc ceea ce nu pot tămădui, ~ *dolorem* PLIN. IUN. a ațîța durerea, *in exulcerato animo* CIC. într-un suflet rănit, *in rebus ab ipso rege clam exsulceratis* CIC. într-o situație înveninată pe ascuns de regele însuși.
exulo, exulto *v.* **exsulo, exsulto**
exululō (*I*) 1 *vi.* a scoate urlete, a urla: *exululat frustraque loqui conatur* OV. scoate urlete și în zadar încearcă să vorbească, *solutis crinibus exululant matres* SIL. cu părul despletit, mamele urlă; 2 *vt.* a invoca cu urlete: *Cybeleia mater Phrygiis exululata modis* OV. mama Cybele invocată prin urlete în modul frigian, (*p. pf. dep.*) *exululata* OV. Tr. *4*, *1*, *42* după ce a urlat.
exunctus *p. pf. v.* **exungo**
exundanter *adv.* supraabundent AUG.
exundantia, *ae f.* revărsare AMBR.; (*fig.*) exces AUG.
exundātiō, *ōnis f.* revărsare, inundație.
exundō (*I*) 1 *vi.* a curge abundent, a se revărsa, a da pe dinafară: *Nilus aestivo sidere exundans* MEL. Nilul revărsîndu-se vara, *oceanus exundat* SEN. oceanul se revarsă (din cauza mareei), *trunco cruor exundat* SEN. valuri de sînge se revarsă din trunchi, *flamma exundat in agros* AETNA. flăcări se revarsă în valuri asupra ogoarelor; (*fig.*) *exundans ingenii fons* IUV. izvorul abundent al talentului, *eo detracto quod exundat* SEN. îndepărtînd ceea ce este excesiv (în mînie); 2 *vt.* a vărsa, a răspîndi în valuri: ~ *fumum* SIL. a vărsa valuri valuri de fum.
exungō, *ere*, *unctum vt.* a unge; *exungi* a se pomăda; (*oc.*) a cheltui pe pomezi (parfumuri): *ea vos estis, exunguimini, ebibitis* PL. aceste bunuri voi le mîncați, le cheltuiți pe parfumuri, le beți.
exunguis (*2*) *adj.* fără unghii TERT.
exungulō, *āre*, *āvi vi.* a-și pierde copitele VEG.
exuō, *ere*, *uī*, *ūtum vt.* 1 a scoate, a depune: *serpens exuit in spinis vestem* LUCR. șarpele își lasă pielea în spini, ~ *tunicas* VELL. a scoate tunicile, *umero exuit ensem* VERG. a scos sabia de pe umăr, ~ *galeam* SIL. a scoate coiful, ~ *ensem vaginā* SUET. a scoate sabia din teacă; 2 (*fig.*) a lepăda, a se descotorosi, a se dezlega (de), a renunța (la): ~ *aegritudinem* CIC. a alunga mîhnirea, *istam exue mentem* VERG. alungă acest gînd, ~ *iugum* LIV. a scutura jugul sclaviei, ~ *servitium* TAC. a se libera de sclavie, ~ *mores antiquos* LIV. a renunța la vechile moravuri, ~ *amicitiam* TAC. a înceta să fie prieten, *exuit patrem, ut consulem ageret* VAL. MAX. a uitat de sentimentul de părinte, ca să fie consul, ~ *promissa* TAC. a nu-și ține promisiunile, ~ *pacem* TAC. a călca pacea; 3 a dezbrăca, a dezgoli, a descurca, a dezlega: *membra exuēre pellibus* HOR. au dezbrăcat brațele de piei, ~ *ossa lacertosque* VERG. a dezgoli membrele mușchiuloase, *exutas vinclis palmas sustulit* VERG. a ridicat palmele eliberate din lanțuri, *unum exuta pedem vinclis* VERG. cu un picior descălțat, (*fig.*) *se* ~ *omnibus vitiis* SEN. a se libera de toate păcatele, *exutus omni metu* AMM. liberat de orice griji; 4 a deposeda, a lipsi: ~ *omnes* (*hostes*) *armis* CAES. a-i deposeda de arme pe toți dușmanii, ~ *Romanos impedimentis* CAES. a-i lipsi pe romani de bagaje, *exutus omnibus fortunis* TAC. deposedat de toate bunurile, *aes alienum eos agro paterno exuit* LIV. datoriile i-au făcut să piardă ogorul părintesc, (*abs.*) *exuto Lepido* TAC. după ce Lepidus a fost deposedat de orice putere.
exup... *v.* **exsup...**
exurgeō, *ēre vt.* a stoarce PL.; a scoate (storcînd) CAT.
exurgo *v.* **exsurgo**
exūrō, *ere*, *ussī*, *ustum vt.* 1 a nimici prin foc: *vivus exustus est* CIC. a fost ars de viu, ~ *vicos complures* CIC. a incendia mai multe cartiere, ~ *classem* VERG. a arde flota; 2 a usca, a seca, a consuma: *sol exurit lacus* PHAEDR. soarele seacă lacurile, *loca exusta solis ardoribus* SALL. locuri pîrjolite de arșiță, *exustus ager* VERG. ogorul ars de secetă, *vis veneni exurit ferrum* CURT. puterea otrăvii roade fierul, *sitis exurit miseros* LUCR. setea îi prăpădește pe ei, nenorociții; 3 (*fig.*) a înfierbînta (de dragoste), a încinge, a chinui SEN.
exustiō, *ōnis f.* 1 a aprinde, consumare prin ardere CIC.; 2 căldură arzătoare PLIN.
exustus (*3*) *p. pf. v.* **exuro**
exūtiō, *ōnis f.* [*exuo*] alungare, excludere AMBR.; (*fig.*) cei excluși.
exūtus (*3*) *p. pf. v.* **exuo**
exuviae, *ārum f. pl.* [*exuo*] lucruri luate (rămase) de la cineva (*veșminte*, *arme*, *podoabe*, *piei de animale*, *prăzi de război etc.*): *has exuvias mihi perfidus ille reliquit* VERG. aceste lucruri mi-a lăsat acel perfid (Aeneas), *induviae tuae atque uxoris* ~ PL. îmbrăcăminte pentru tine, ce am luat-o de la nevastă-mea, (*coluber*) *positis novus exuviis* VERG. năpîrca, renăscută după ce și-a dat jos pielea, *exuvias indutus Achilli* VERG. avînd pe el armura lui Achilles, ~ *nauticae* CIC. prăzile de război naval (rostrele de corăbii).
exuvium, *iī n. v.* **exuviae**
exvapōrō *v.* **evaporo**
exvehō *v.* **eveho**

F

F, f *f.* şi *n. indecl.* litera F, f; (în abrev.): *F = filius*; *fecit*; *fidelis*; *felix*; *F. C. = faciendum curavit*; *FF = fecērunt*; *F. F. = Flavia fidelis*; *F. I. = fieri iussit*; *FL = Flavius* sau *Flavia tribus*; *FL. P. = flamen perpetuus*; *F. M. = fecit monumentum*.

faba, *ae f.* (*bot.*) bob (*Vicia faba*) (*legumă de care nu se atingeau nici pitagoreicii, şi nici flamen Dialis*): ~ *vitrea* PETR. perlă de sticlă; (*prov.*) *istaec in me cudetur* ~ TER. oalele sparte le voi plăti cu (*literal*: bobul ăsta [păstăile] se va bate pe spinarea mea).

fabāceus *şi* **fabācius** (*3*) *adj.* de bob PALL. // **fabāciae**, *ārum f. pl.* păstăi de bob APIC.

fabāginus (*3*) *adj.* de bob: *acus fabaginum* CAT. păstaie de bob.

fabālis (*2*) *adj.* de bob // **fabālia**, *ium n. pl.* lujere de bob CAT.; cîmp semănat cu bob PLIN.

Fabaris, *is m.* rîu în ţinutul sabin, afluent al Tibrului (*azi*, *Farfa*).

fabārius (*3*) *adj.* de bob: *pilum fabarium* CAT. mai de bătut bobul, *Kalendae fabariae* MACR. calende de iunie (cînd se aduceau zeilor ofrande din bobul nou) // **fabāria**, *ae f.* vînzătoare de bob // **Fabāria insula** *f.* insula Fabaria (*azi*, *insula Borkum*, *în Marea Nordului*).

fabātārium, *ii n.* vas în care se servea bob fiert LAMPR.

fabātus (*3*) *adj.* de bob FEST. // **fabāta**, *ae f.* supă de bob PLIN. // **Fabātus**, *ī m.* cognomen roman.

fābella, *ae f.* mică povestire, anecdotă CIC.; fabulă TIB.; mică piesă de teatru CIC.

faber[1], *bra*, *brum adj.* artistic, cu mult meşteşug, ingenios OV., APUL.

faber[2], *bri m.* (genit.pl. *fabrum*, rar *fabrorum*) **1 a.** meşteşugar, lucrător, meşter: ~ *aerarius* PLIN. lucrător de obiecte de bronz, cizelator, ~ *ferrarius* PL. fierar, ~ *tignarius* CIC. dulgher, (*mil.*) *praefectus fabrum* CAES. şeful trupelor de geniu; **b.** (*fig.*) creator, meşter: (*prov.*) ~ *est quisque suae fortunae* fiecare este făuritorul propriului său destin; **2** (specie de) peşte de mare PLIN.

Faberius, *ii m.* nume de bărbat // **Faberiānus** (*3*) *adj.* al lui Faberius.

Fabiānus (*3*) *adj.* al lui Fabius: *fornix Fabianus* CIC. bolta fabiană (arcul lui Fabius) (*construită de Q. Fabius Maximus Allobrogicus*) // **Fabiānī**, *ōrum m. pl.* cei din tribul Fabia.

Fabius (*3*) *adj.* nume al unei vestite familii (*gens Fabia*) (*Fabius Pictor* analist roman; *Q. Fabius Maximus Cunctator* celebrul consul din al doilea război punic; *Q. Fabius Maximus Allobrogicus*, învingătorul allobrogilor [anul 121 î.e.n.] în Gallia; *Paulus Fabius Maximus* consul în anul 11, intim al lui Augustus).

Fabrāteria, *ae f.* orăşel volsc în Latium // **Fabrāternī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Fabrateria.

fabrē *adv.* cu mult meşteşug, artistic PL. ş.a.

fabrēfaciō, *ere*, *fēcī*, *factum vt.* a construi cu mult meşteşug, a lucra meşteşugit: *levioribus et ad id fabrefactis navigiis* LIV. cu vase mai uşoare şi meşteşugit lucrate în acest scop, *argenti aerisque fabrefacti vis* LIV. multe obiecte de argint şi bronz artistic lucrate; [pas. *fabrēfiō*].

fabrica, *ae f.* **1 a.** meşteşug, artă: ~ *aeraria* PLIN. arta de a lucra bronzul; **b.** (*spec.*) arhitectură: *pictura et fabrica ceteraeque artes* CIC. pictura şi arhitectura şi celelalte arte; **2** meşteşugul de a lucra artistic, arta de a construi, de a prelucra: *admirabilis fabrica membranorum* CIC. minunata îmbinare a membrelor, *materia quid iuvaret, nisi consectionis eius fabricam haberemus?* CIC. la ce ne-ar folosi lemnul, dacă n-am avea arta de a-l lucra (dulgheria)?, *fanum sollerti fabrica structum* APUL. sanctuar construit cu o artă ingenioasă; **3** (*fig.*) maşinaţie, lucrătură, înşelătorie: *hanc fabricam apparare* PL. a pune la cale această înşelătorie; **4** atelier, făurărie: ~ *armorum* VEG. făurărie de arme, *Vulcanus Lemni fabricae traditur praefuisse* CIC. zice-se că Vulcan era meşterul făurăriei la Lemnos; (*oc.*) atelier de dulgherie.

fabricābilis (*2*) *adj.* care poate fi lucrat AUG.

fabricātiō, *ōnis f.* **1** construcţie, creaţie; alcătuire armonioasă, structură: *e fabricationibus aedificiorum progressi* VITR. pornind de la construcţiile de locuinţe, ~ *mundi* LACT. crearea lumii; *si erit tota hominis* ~ *perspecta* CIC. dacă vom lua în seamă structura omului; **2** (*ret.*) transformare, modificare: *in verbo quandam fabricationem habet* CIC. implică vreo modificare asupra cuvîntului.

fabricātor, *ōris m.* constructor, făuritor, creator: ~ *tauri aenei* OV. constructorul taurului de aramă, ~ *mundi* QUINT. creatorul lumii; (*fig.*) *doli* ~ VERG. autorul înşelătoriei, *morbus* ~ *leti* LUCR. boala, cauzatoare a morţii.

fabricātōrius (*3*) *adj.* făuritor, creator AUG.
fabricātrix, *īcis f.* cauzatoare LACT.
fabricātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **fabrico** și **fabricor**
fabricātus[2], *abl. -ū, m.* operă SID.; (*fig.*) iscodire abilă.
fabricensis, *is m.* armurier COD. IUST.
Fabricius, *iī m.* nume de familie roman (*cel mai cunoscut este* C. Fabricius Luscinus, *model de moderație și cinste, consul în 282 î.e.n., învingător al lui Pyrrhus*) // **Fabricius** și **Fabricianus** (*3*) *adj.* al lui Fabricius.
fabricō (*I*) *vt.* a construi, a făuri, a face: *simulacra ex auro vel argento fabricata* SUET. statui făurite din aur sau argint, *fabricata fago pocula* OV. cupe lucrate din lemn de fag, *tela manibus Cyclopum fabricata* OV. săgeți făurite de mîinile ciclopilor; *moenia Troiae Neptuni manu fabricata* VERG. zidurile Troiei construite de mîna lui Neptun, *classe fabricata* VELL. fiind construită o flotă; (*fig.*) *philosophia animum format et fabricat* SEN. filozofia formează și cizelează sufletul.
fabricor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a făuri, a construi, a crea: *hoc natura est ipsa fabricata* CIC. acest lucru l-a făurit natura însăși, *signa* ~ CIC. a făuri statui, *natura fabricata est hominem* CIC. natura l-a creat pe om, *prandium fabricatur opipare* APUL. pregătește un prînz strașnic, *fabricemurque, si opus erit, verba* CIC. dacă trebuie, să creăm cuvinte noi; (*fig.*) *fabricare, finge quod lubet, ut senem fallas* PL. ticluiește, închipuie tot ce poftești, ca să-l înșeli pe bătrîn.
fabrīlis (*2*) *adj.* **1** de meșter (în lemn, piatră, metal), de fierar: *scalprum fabrile cum malleolo habebant* LIV. aveau o daltă de fierar și un ciocan, *opera ad fabrilia surgit* VERG. se scoală la muncile lui de fierărie, (*fig.*) ~ *dextra* OV. mînă de meșter (artist) // **fabrilia,** *ium n. pl.* lucrări de fierărie HOR.; **2** (*spec.*) uscat la fumul cuptorului de fierărie APIC.
fabrīliter *adv.* cu artă, cu măiestrie PRUD.
fābula[1], *ae f.* **1** vorbe ale lumii; conversație: *habes omnes fabulas urbis* PLIN. IUN. iată ce se vorbește în oraș, *heu me, per urbem* ~ *quanta fui* HOR. vai de mine, cît am mai dat de vorbă în tot orașul, *caena eius secretior fuit in fabulis* SUET. s-a vorbit mult și despre o masă mai secretă pe care o dădu; *praeceptores cum auditoribus suis fabulas habent* TAC. învățătorii au conversații cu școlarii lor, *fabulas excipere* CIC. a prinde conversațiile lor; **2** poveste (imaginată), legendă: *non longa est* ~ HOR. povestea nu e lungă, *ut iam a fabulis ad facta veniamus* CIC. ca să trecem în fine de la povești la fapte reale, *fabulae!* TER. povești!; **3** piesă de teatru: *Livianae fabulae* CIC. piesele lui Livius Andronicus, *fabulam dare* (*docere, agere*) CIC. a da o piesă de teatru, (*fig.*) *quae haec est* ~? TER. ce e comedia asta?; **4** fabulă: *Aesopi fabula* PHAEDR. fabula lui Esop.
fabula[2], *ae f.* (dim. al lui *faba*) bob mic PL.
fābulāris (*2*) *adj.* fabulos, legendar: *historia fabularis* SUET. mitologie.
fābulātiō, *ōnis f.* convorbire, povestire, poveste PALL., MART. CAP.
fābulātor, *ōris m.* povestitor SEN.; fabulist GELL.
Fābulīnus, *i m.* zeul protector al copiilor care încep să vorbească.
fābulō, *ōnis m.* cel care inventează povești mincinoase AUG.
fābulor, *ārī, ātus sum vt.* și *vi. dep.* **a.** a vorbi: *clare advorsum fabulor* PL. îi vorbesc clar în față, *ut aperte tibi nunc fabuler* PL. ca să-ți spun acum sincer, *quod omnes homines fabulantur per vias* PL. lucru de care toți oamenii trăncănesc pe stradă; ~ *inter sese* PL. a vorbi între ele (femeile), ~ *cum Iove* SUET. a vorbi cu Iupiter; **b.** (*oc.*) a povesti [cu ac. și inf.]: *quod corvo suo evenisse Aesopus fabulatur* APUL. ceea ce Esop spune că i s-a întîmplat corbului său.
fābulōse *adv.* în chip fabulos COL.
fābulōsitās, *ātis f.* născocire fabuloasă; povești, palavre.
fābulōsus (*3*) *adj.* fabulos, legendar.
fabulus, *ī m.* (dim. al lui *faba*) bob mic CAT.
fac *imper. v.* **facio**
facēs (*arh.*) = **fax**
facessō, *ere, ī* (*īvī*), *ītum vt.* și *vi.* **1** a îndeplini (cu zel): ~ *iussa* VERG. a zori să îndeplinească poruncile, *continuo matris praecepta facessit* VERG. pe dată îndeplinește povețele mamei; **2** (*peior.*) a cășuna, a crea: ~ *nulli umquam periculum* TAC. a nu-i cășuna niciodată o primejdie cuiva, ~ *negotium alicui* CIC. a-i da bătaie de cap cuiva; **3** a pleca (în grabă), a se retrage: ~ *propere ex urbe* LIV. a pleca repede din oraș, *facessite hinc omnes* PACUV. ștergeți-o de-aici cu toții, ~ *ab omni societate reipublicae* CIC. a renunța la orice participare la viața politică.
facētē *adv.* **1** (*rar*) bun, bine: *Te vocari ad caenam volo. — Facete dictum* PLIN. Vreau să te invit la masă. — Bine spus; **2** spiritual, glumeț: *aliquid* ~ *dicere* CIC. a spune ceva spiritual.
facētia, *ae f.* poznă, glumă PL.
facētiae, *ārum f. pl.* spirite, glume, vorbe de duh: *politissimae* ~ CIC. spirite foarte fine, *asperae* ~ TAC. glume mușcătoare.
facētior, *ārī vi. dep.* a glumi SID.
facētō, *āre vt.* a împodobi FORT.
facētus (*3*) *adj.* **1** (*rar*) bine făcut, bun de tot: *pedes faceti* QUINT. picioare frumoase, *faceti victus* PL. mîncăruri alese; (*fig.*) elegant, fin: *uberior oratio Crassi nec minus faceta* CIC. discursul lui Crassus era mai bogat, dar nu mai puțin elegant, ~ *sermo* CIC. vorbire elegantă; **2** spiritual, amuzant, glumeț: *narratores faceti* CIC. povestitori spirituali.
faciālia, *ium n. pl.* ștergătoare (*de șters fața de sudoare*) DIOCL.
faciēs, *ēi f.* [*facio*] **1** înfățișare, aspect: *non est formosa, cuius crus laudatur aut bracchium, sed illa cuius universa* ~ *admirationem abstulit* SEN. frumoasă nu este femeia pe-al cărei picior sau braț îl lauzi, ci aceea a cărei întreagă înfățișare răpește admirația, *faciem traxere virorum* OV. luară formă de bărbați, *antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret* TAC. înainte ca muntele Vezuviu în flăcări să schimbe aspectul locului, *haec* ~ *Troiae, cum caperetur erat* OV. acesta era aspectul Troiei în momentul cuceririi ei; **2** (*oc.*) **a.** fel, chip: *laborum nova* ~ VERG.

un nou fel de chinuri, *qua facie sunt (crepundia)?* PL. ce fel sînt jucăriile de copii?, *in faciem haederae frondescere* OV. a înflori ca iedera, *plures eloquentiae facies* QUINT. mai multe feluri de elocinţă; b. aparenţă, chip (aparent): *publici consilii facie* SEN. în chip de decizie oficială; 3 faţă, figură (*a unei persoane*): *matronae praeter faciem nihil cernere possis* HOR. la o matroană n-ai putea vedea decît faţa, *homo liberali facie* TER. om cu o faţă distinsă, *quam ne de facie quidem nosti* CIC. pe care nici după faţă nu o cunoşti, ~ *cicatricosa* QUINT. faţă plină de cicatrice; (*oc.*) faţă frumoasă, frumuseţe: *iuvenis insignis facie* OV. tînăr deosebit prin faţa lui frumoasă, *cura dabit faciem, facies neglecta peribit* OV. îngrijirea îţi va da o faţă frumoasă, frumuseţea feţei, dacă nu e întreţinută, va dispărea; (*prov.*) *perfricare faciem* (~ *os* sau *frontem*) a alunga orice ruşine; *perfricui frontem nec tamen profeci* PLIN. am lăsat la o parte orice ruşine, şi totuşi n-am înaintat mai mult; (*fig.*) chip, imagine: *senatus faciem legatus secum attulerat* CIC. solul exprima o imagine a senatului, *formam et tamquam faciem honesti vides* CIC. vezi forma şi oarecum imaginea vie a onestităţii; 4 (*rar*) spectacol: *decora ~!* PLIN. frumos spectacol!; [arh. genit. sg. *facies* şi *facii*].

facile *adv.* (comp. *facilius*, superl. *facillime*) 1 uşor, lesne: ~ *ediscere* CIC. a învăţa uşor, *quo facilius hunc condemnare possitis* CIC. ca să-l puteţi mai uşor condamna, *facillime potestis iudicare* CIC. foarte uşor vă puteţi da seama; *haud facile, non facile* cu greu; *animus haud ~ libidinibus carebat* CIC. sufletul lui cu greu se lipsea de plăceri desfrînate; 2 (*pe lîngă adj. sau vb. însemnînd „a întrece"*) fără îndoială, indiscutabil, cu siguranţă: *eius vicinitatis ~ primus* CIC. fără îndoială, cel dintîi din acel ţinut, *nobilitate ~ princeps* CIC. indiscutabil, cel dintîi ca nobleţe, *Sisenna omnes adhuc nostros scriptores ~ superavit* CIC. Sisenna i-a întrecut cu siguranţă pe toţi scriitorii noştri de pînă atunci, *Thucydides omnes dicendi artificio ~ vicit* CIC. Thucydides i-a întrecut fără îndoială pe toţi prin arta oratorică; (*cu num.*) pe puţin: *quo in fundo ~ hominum mille versabatur* CIC. pe care moşie trăiau pe puţin o mie de oameni, *huic hereditas ~ ad HS tricies venit testamento propinqui sui* CIC. prin testamentul rudei sale, acestuia i-a venit o moştenire de cel puţin 300 000 de sesterţi; 3 bucuros: *verum dicentibus ~ cedam* CIC. voi ceda bucuros celor ce spun adevărul, *quod ~ patior sileri* CIC. lucru pe care îl las bucuros să fie trecut sub tăcere; 4 comod, bine: *propter eas facilius vivo* PL. graţie lor, trăiesc mai bine, *ubi facilius esse possim?* CIC. unde m-aş putea simţi mai bine?, *facillime agere* TER. (*agitare* SUET.) a trăi foarte bine; [arh. *facul*].

facilis (*2*) *adj.* [*facio*] 1 uşor (de făcut, de găsit, de suportat, de lucrat etc.): *id homini ingenioso facile fuit* CIC. aceasta pentru un om inventiv a fost uşor de făcut, *harum rerum ~ est distinctio* CIC. distincţie între aceste lucruri e uşor de făcut, ~ *victus* VERG. hrană uşor de procurat, *facile iugum* PROP. munte uşor de urcat, ~ *ascensus, descensus, aditus* CAES. urcuş, coborîş, acces uşor, ~ *cibus* HOR. mîncare uşor de mistuit, ~ *somnus* HOR. somn care vine uşor, ~ *iactura* VERG. pierdere uşor de suportat, ~ *humus* CURT. pămînt uşor de săpat, ~ *fagus* PLIN. fag uşor de lucrat, ~ *arcus* VAL. FL. arc uşor de încordat, *faciles irae* LUC. mînii care se aprind uşor, *facilior ad honores via* CIC. cale mai uşoară spre onoruri, *nulla materia tam ~ est ad exardescendum* CIC. nu este lemn atît de uşor inflamabil, *facile factu, scitu, dictu* TER. lucru uşor de făcut, de ştiut, de spus, ~ *corrumpi* TAC. uşor de corupt, *Roma ~ capi* LUC. Roma uşor de cucerit, *neque facile erat nostris propugnare* CAES. nu le era uşor alor noştri să respingă asalturile, *stulta reprehendere facillimum est* QUINT. este foarte uşor să subliniezi prostiile, *facillimum fuit, ut procederet* CIC. a fost foarte uşor să înainteze; (*expr.*) *in facili esse* LIV. a fi uşor, *ex facili* TAC. uşor; 2 (*sens act.*) care se mişcă uşor: *facili manu* OV. cu o mînă îndemînatică, *faciles oculi* VERG. ochi care se mişcă în toate părţile, *facili corpore* OV. cu un corp sprinten, ~ *ad dicendum* CIC. care vorbeşte cu uşurinţă, *Latine Graeceque ~ ad extemporalitatem* SUET. avînd uşurinţă de improvizare în latineşte şi greceşte; 3 potrivit, propice, favorabil: *dies ~* CIC. zi bună, (*cu dat.*) *terra ~ pecori* VERG. pămînt bun pentru turme, *campus operi ~* LIV. cîmp potrivit pentru fortificaţii militare, *faciles ad receptum angustiae* LIV. strîmtoare potrivită pentru o retragere; 4 aplecat, înclinat, dispus: *iuvenis ~ inanibus* TAC. tînăr înclinat spre fleacuri, *homines bello faciles* TAC. oameni înclinaţi spre război, *commercio faciles* LIV. dispuşi să facă comerţ, *civitas ~ ad omnia credenda* TAC. oraş înclinat să creadă orice; 5 indulgent, binevoitor, afabil, prietenos: ~ *pater* CIC. tată indulgent, *facilem populum habere* CIC. a se bucura de bunăvoinţa poporului, *nimium faciles aurem praebere puellae* OV. fete prea binevoitoare în a-şi apleca urechea, *rex alloquii ~* VAL. FL. rege accesibil cui vrea să-i vorbească, *quid dicam de moribus facillimis?* CIC. ce să mai vorbesc de amabilitatea lui?

facilitās, *ātis f.* 1 uşurinţă: ~ *nandi* SUET. uşurinţa de a înota, ~ *oris* QUINT. uşurinţa pronunţării; (*spec.*) uşurinţa vorbirii: *extemporalis ~* QUINT. uşurinţa de a vorbi improvizînd; 2 afabilitate, amabilitate, bunătate, indulgenţă: *ut is facilitate par infimis esse videatur* CIC. ca acesta să pară, prin afabilitatea lui, egal cu cei mai de jos, ~ *in audiendo, lenitas in decernendo* CIC. bunăvoinţă în a-i asculta pe alţii, blîndeţe în a da hotărîri, *amicitia ad omnem comitatem facilitatemque proclivior esse debet* CIC. prietenia trebuie să fie mai înclinată spre orice blîndeţe şi indulgenţă; 2 (*peior.*) prea mare blîndeţe, indulgenţă excesivă.

facinorōsē *adv.* în chip vicios, ticălos AUG.

facinorōsus (*3*) *adj.* ticălos, criminal, nelegiuit: *quintum genus est parricidarum, sicariorum denique omnium facinorosorum* CIC. a cincea categorie este cea a paricizilor, a asasinilor, în fine a tuturor criminalilor, *respublica a facinorosissimis oppressa* CIC. statul dominat de cei mai ticăloşi asasini.

facinus, *oris n.* [*facio*] 1 faptă, act: ~ *nefarium* CAES. faptă nelegiuită, ~ *pulcherrimum* CIC. faptă foarte

frumoasă, *facinora audaciae, perfidiae* CIC. acte de îndrăzneală, de perfidie, *rarum ea tempestate facinus* TAC. faptă rară pe acea vreme; (*oc.*) lucru: *nimis mirum est ~, quomodo...* PL. este extraordinar lucru, cum..., *quod ~ video?* PL. ce-mi văd ochii?; **2** (*frecv.*) faptă urîtă, nelegiuire, crimă: *vide ne facinus facias* CIC. vezi să nu faci o faptă urîtă, *~ facere* (*obire, committere*) CIC. a comite o crimă, *~ in se admittere* CAES. a se face vinovat de crimă; **3** (*concrt.*) **a.** răufăcător: *facinorum catervae* SALL. cetele de răufăcători; **b.** (*poet.*) instrument al crimei: *facinusque excussit ab ore* OV. şi a îndepărtat de la gură cupa otrăvită.

faciō, *ere, fēcī, factum vt.* **A 1** a face (*un lucru anumit*): *~ pontem* CAES. a face un pod, *~ signum* CIC. a face o statuie, *candelabrum factum e gemmis* CIC. candelabru făcut din pietre scumpe, *~ navem* CIC. a construi o corabie, *~ templum* OV. a face un templu, *~ poema* CIC. a face un poem, *~ orationem* CIC. a face un discurs, *~ testamentum* CIC. a face un testament, *in versu faciendo* HOR. la facerea versurilor, *pocula summo artificio facta* CIC. pahare lucrate cu multă artă, *argentum factum* CIC. argint lucrat (argintărie); **2** a face, a constitui: *~ exercitum* CAES. a-şi alcătui o armată, *~ auxilia mercede* TAC. a-şi strînge trupe auxiliare pe bani, *~ cohortes* CAES. a-şi aduna cohorte; **3** a face (*născînd, producînd*): *~ pullos* VARR. a face pui, *~ ignem ex lignis viridibus* CIC. a face un foc din lemne verzi, *~ minus bonum vinum* VARR. a face un vin mai puţin bun, *~ pecuniam* CIC. a face bani, *rem facias* HOR. să faci avere; **4** a face, a săvîrşi, a îndeplini, a organiza: *~ impetum in hostem* CAES. a săvîrşi un atac contra duşmanului, *~ furtum* CIC. a comite un furt, *~ nefas, scelus* OV. a comite o nelegiuire, o crimă, *~ insidias alicui* CIC. a întinde curse cuiva, *~ sacrificium* CIC. a săvîrşi un sacrificiu, *~ bellum* CAES. a face război, *proelio facto* CIC. după ce s-a dat lupta, *~ pacem* LIV. a încheia pace, *~ promissa* CIC. a îndeplini promisiunile, *~ imperata* CAES. a executa ordinele, *~ fugam* CIC. a fugi, *~ indutias* CAES. a face armistiţiu, *~ finem* CAES. a pune capăt, *~ verba* CIC. a vorbi, *~ mutationem* CIC. a face o schimbare, *sermonem ~* CIC. a discuta, a conversa, *~ vim* CIC. a săvîrşi un act de forţă, *~ modum* LIV. a modera, *~ moram* CIC. a amîna; *~ ludos, cenas* CIC. a organiza jocuri publice, a da mese; **5** a suferi: *~ naufragium* CIC. a suferi un naufragiu, *~ damnum* CIC. a suferi o pagubă, *iacturam facere* CIC. a arunca peste bord, a sacrifica, *vitium ~* CIC. a se deteriora; **6** a provoca, a crea (*stări, sentimente*): *~ ei dolorem* OV. a-i pricinui durere, *~ somnos* OV. a provoca somn, *~ alicui timorem, taedium* CIC. a pricinui cuiva frică, silă, *~ suspicionem* CIC. a provoca bănuială, *~ alicui fidem* CIC. a convinge pe cineva, *~ admirationem* CIC. a stîrni admiraţie, *~ vulnera* OV. a provoca răni; **7** a acorda, a da: *~ alicui facultatem iudicandi* CIC. a da cuiva putinţa de a judeca, *~ alicui favorem* LIV. a acorda cuiva o favoare, *~ alicui potestatem* CIC. a da cuiva puterea, *~ negotium alicui* CIC. a-i produce cuiva bătaie de cap, *deus nobis haec otia fecit* VERG. un zeu ne-a dat această viaţă liniştită; **8** a exercita o profesie, a practica: *~ medicinam* PHAEDR. a face pe doctorul, *~ argentariam* CIC. a face meseria de zaraf, *~ naviculariam* CIC. a fi armator, *~ topiariam* CIC. a practica horticultura; **9** (*gram.*) a face: *cur aper apri et pater patris facit?* QUINT. de ce *aper* face (la genitiv) *apri*, iar *pater* (face) *patris?*; (*aritm.*) *hoc duplicatum facit iugerum* COL. acesta dublat face un iugăr; **10** (*cu conjct.*) a face în aşa fel ca...: *haec fecit ut essent nota nostris* CIC. făcu în aşa fel, ca acestea să fie cunoscute alor noştri, *tu facito sis memor* VERG. fă în aşa fel să-ţi aduci aminte, *fac cogites* CIC. dă-ţi silinţa să te gîndeşti, *fac ne quid aliud cures* CIC. fă aşa, încît să nu te mai îngrijeşti de altceva, *~ non potui quin tibi voluntatem declararem meam* CIC. nu m-am putut împiedica să nu-ţi arăt limpede dorinţa mea, *tales oratores videri facit, quales ipsi se videri volunt* CIC. (acţiunea oratorică) face ca oratorii să pară aşa cum ei înşişi vor să pară; **11** a presupune, a imagina [cu prop. infinit.]: *fac animos non remanere post mortem* CIC. presupune că sufletele nu trăiesc după moarte, *fac potuisse* CIC. presupune că ar fi putut, *feci sermonem inter nos habitum* CIC. am imaginat o convorbire pe care am fi avut-o noi doi. **B** (*cu întregire predicat.*) **1** a face (să fie...): *fecit senatum firmiorem* CIC. a făcut senatul mai puternic, *quaestor* (*consul, aedilis, praetor*) *sum factus* CIC. am fost făcut cvestor (consul, edil, pretor), *consulem* (*praetorem*) *aliquem ~* CIC. a alege pe cineva consul (pretor), *eum parentem fecit* VERG. l-a făcut tată, *Circe Picum fecit avem* VERG. Circe l-a metamorfozat pe Picus în pasăre, *locupletes ex egentibus eos fecerat* CAES. îi făcuse bogaţi din săraci, *te improbum fecit ea audacia* CIC. pe tine te-a stricat această îndrăzneală, *eam terram suam fecit* CAES. a pus sub stăpînirea sa acest pămînt, *totam oram dicionis Romanorum fecit* LIV. a pus tot ţărmul sub stăpînirea romanilor, *~ aliquem sui iuris* IUST. a-l face pe cineva independent, *aliquem certiorem* (*certum*) *~* CAES. a informa pe cineva, *~ aliquem reum* CIC. a acuza pe cineva; **2** a preţui, a considera (*pe cineva* sau *ceva de o anume valoare*) [cu genit. preţului: *magni, parvi, nihili, plurimi, tanti* etc.]: *voluptatem virtus minimi facit* CIC. virtutea consideră plăcerea de foarte mică valoare, *nihili facio scire* PL. nu ţin să ştiu, *quos plurimi faciunt* CIC. pe care îi preţuiesc foarte mult, *tibi videtur minoris ~ filium rusticum?* CIC. ţie ţi se pare că-l preţuieşte mai puţin pe fiul lui de la ţară?; **3** a reprezenta: *Xenophon facit Socratem disputantem* CIC. Xenophon ni-l înfăţişează pe Socrate discutînd, *in eo libro ubi se exeuntem e senatu et cum Pansa colloquentem facit* CIC. în acea carte în care el se înfăţişează ca ieşind din senat şi discutînd cu Pansa, *Plato Isocratem laudari fecit a Socrate* CIC. Platon ni-l prezintă pe Isocrate ca fiind lăudat de Socrate, *poetae impendere saxum Tantalo faciunt* CIC. poeţii ne reprezintă o stîncă atîrnînd deasupra capului lui Tantal; **4** *se facere* a se face, a se preface: *facio me alias res agere* CIC. mă fac că fac altceva, *destiti stomachari et me unum ex iis feci, qui...* CIC. am încetat să mă mai supăr şi m-am

făcut că sînt unul dintre cei care... C (*abs.*) 1 a face, a proceda: *faciam, ut potero* CIC. am să fac cum oi putea, *quid faciam?* CIC. ce să fac?, *quid facerem?* CIC. ce puteam să fac?, *quid hoc homine facias?* CIC. ce să faci cu omul ăsta?, *nescit quid faciat auro* PL. nu ştie ce să facă cu aurul, *nec quid deinde iis factum sit auctores explicant* PLIN. autorii nu explică ce s-a întîmplat apoi cu aceştia, *dum se uxor, ut fit, comparat* CIC. cît timp nevastă-mea, cum se întîmplă, se găteşte; (*cu adv.*) *neque vere neque recte adhuc fecisti* PL. pînă acum, n-ai procedat nici sincer, nici cinstit, *fecit humaniter Licinius quod ad me venit* CIC. Licinius a fost politicos că a venit pe la mine, *facis iniuste, si putas* CIC. faci o nedreptate, dacă socoteşti..., ~ *imperite* CIC. a dovedi puţină experienţă, *bene fecit Silius, qui...* CIC. bine a făcut Silius, care..., *alicui bene, male* ~ TER. a se purta bine, rău cu cineva, ~ *arroganter* CAES. a se purta arogant; 2 *facere cum aliquo* (*ab aliquo*) a fi de partea cuiva, a ţine cu...: *cum veritas cum hoc faciat* CIC. deoarece adevărul este de partea acestuia, *commune est quod nihilo magis ab adversariis quam a nobis facit* CIC. ceea ce este în egală măsură de partea adversarilor şi de partea noastră este comun, *si respondisset secum ~ Sullam* CIC. dacă ar fi răspuns că Sulla ţine cu el; ~ *adversus* (*contra*) *aliquem* a fi împotriva cuiva: *quae res in civitate duae plurimum possunt, contra nos ambae faciunt* CIC. cei doi factori care au mai multă putere în stat sînt împotriva noastră, ~ *adversus rempublicam* CAES. a fi împotriva statului; 3 (*rel.*) a aduce unei divinităţi (*alicui*) un sacrificiu cu ceva (*aliqua re*), a îndeplini datoriile religioase: *cum faciam vitulā pro frugibus* VERG. cînd voi face slujba pentru holde sacrificînd o viţea, *cum pro populo fieret* CIC. pe cînd se făcea un sacrificiu pentru popor, *quibus diis decemviri ex libris ut fieret ediderunt* LIV. căror zei au anunţat decemvirii, consultînd cărţile sfinte, să li se facă un sacrificiu; 4 (*med.*) a face bine, a ajuta [cu *ad* şi ac. sau cu dat.]: *ad coli dolorem faciunt* SCRIB. fac bine la durere de intestin, *radix coeliacis praeclare facit* PLIN. rădăcina face bine celor bolnavi de intestine; 5 a fi potrivit, a veni bine: *ad talem formam non facit iste locus* OV. unei asemenea frumuseţi nu i se potriveşte acest loc, *non faciet capiti dura corona mea* PROP. o coroană grea nu va sta bine capului meu, *haec aetas optime facit ad haec studia* SEN. această vîrstă e foarte potrivită acestor studii; 6 (*postclas.*) (*se*) *facere aliquo* a o lua spre un loc: *et paulo fidentior intra limen sese facit* APUL. şi puţin mai curajoasă o ia trecînd pragul; 7 (*sens obscen*): *homo meus coepit ad stellas* ~ PETR. omul meu începu să-şi facă treaba sub cerul înstelat, *quare non facimus?* PETR. de ce nu facem dragoste?; [forme arh.: imperat. *face* = *fac*; conjct. *faxim, faxis, faxit*; *faxitur* = *factum erit*; în inscripţii *feced* = *fecit*].

facitergium, *iī n.* ştergar de faţă ISID.

facteon (*formă creată de Cicero*) = *faciendum.*

facticius (*3*) *adj.* artificial, făcut: ~ *color* PLIN. culoare artificială, *nomen facticium* PRISC. nume imitativ (cuvînt onomatopeic).

factiō, *ōnis f.* [*facio*] 1 dreptul de a face: *factionem testamenti non habere* CIC. a nu avea dreptul de a face un testament; 2 comportare, conduită: *quae haec factio est?* ce înseamnă această comportare?; 3 partidă, corp, corporaţie, categorie, societate (de persoane de aceeaşi profesie), asociaţie; (*peior.*) cîrdăşie: *in Gallia paene in singulis domibus factiones sunt* CAES. în Gallia, în aproape fiecare familie sînt facţiuni, *iudicum et accusatorum factio* CIC. corpul judecătorilor şi acuzatorilor, *populus Romanus paucorum factione oppressus* CAES. poporul roman oprimat de cîrdăşia oligarhică, *haec inter bonos amicitia, inter malos ~ est* SALL. între cei buni, aceasta se cheamă prietenie, între cei răi — cîrdăşie; (*spec.*) asociaţie, partidă a vizitiilor de la circ (*erau patru, numite, după culoarea veşmintelor*: *albata* „îmbrăcată în alb“, *prasina* „îmbrăcată în verde“, *russata* „îmbrăcată în roşu“, *veneta* „îmbrăcată în albastru“); ~ *militaris* EUTR. conspiraţie militară; 4 intrigă, cabală, spirit partizan: *officia amicis praestanda sine factione existimavit* NEP. a socotit că prietenilor trebuie făcute servicii fără spirit partizan, *per vim ac factionem* CIC. cu forţa şi prin intrigi.

factiōnārius, *iī m.* şeful unei partide la circ COD. TH.

factiōsē *adv.* puternic legat.

factiōsus (*3*) *adj.* 1 activ, întreprinzător, fără pic de odihnă: *amici linguā factiosi* PL. prieteni harnici la vorbă; (*peior.*) intrigant; 2 care are partizani mulţi, cu multe relaţii: *homo dives,* ~ PL. om bogat şi puternic; 3 care se zbate să cîştige partizani, doritor de putere, demagog: *adulescens nobilis, egens, factiosus* SALL. un tînăr de neam, sărac, însetat de putere.

factitāmentum, *ī n.* creaţie, operă TERT.

factitātiō, *ōnis f.* structură TERT. ş.a.

factitātor, *ōris m.* făcător TERT.

factitō (*I*) *vt.* (frecvent. al vb. *facio*) 1 a face în mod obişnuit, a avea obiceiul să facă: *quod ne Graeci quidem veteres factitaverunt* CIC. ceea ce nici vechii greci nu aveau obiceiul să facă, *alterum factitatum est, alterum novum* CIC. unul este un lucru des practicat, celălalt este nou; 2 a profesa, a exercita (o meserie): ~ *medicinam* QUINT. a profesa medicina, *accusationem factitavit* CIC. şi-a făcut o meserie din a acuza, ~ *delationes* TAC. a face meseria de delator.

factō, *āre vt.* (frecvent. al vb. *facio*) a face PL.

factor, *ōris m.* 1 făcător, creator, autor, fabricant: *caeli et terrae factor* HIER. făcătorul cerului şi al pămîntului, ~ *doliorum* PALL. fabricant de butoaie; 2 (*spec.*) **a.** tescuitor al strugurilor CAT.; **b.** cel care „face“ mingea (opus lui *dator*) PL.

factōrium, *iī n.* teasc de făcut ulei PALL.

factum, *ī n.* **a.** faptă, lucrare: ~ *praeclarum atque divinum* CIC. faptă strălucită şi divină, *dimidium facti, qui coepit, habet* HOR. cine a început are gata o jumătate din lucrare; **b.** (*spec.*) *bonum factum* (prescurtat: B.F.) formula din fruntea unui edict sau ordin = la toţi sănătate SUET.

factūra, *ae f.* fabricaţie, lucrare; operă: *aliubi vena bonitatem hanc praestat, aliubi* ~ PLIN. în unele locuri, filonul (de fier) îi dă această calitate, în altele felul cum e lucrat.

factus[1] (*3*) *p. pf. v.* **facio**
factus[2], *ūs m.* facere, construire VARR.; (*spec.*) cantitatea de ulei obţinută dintr-o tescuire COL.
facul *v.* **facile**
facula, *ae f.* (dim. al lui *fax*) mică făclie // **faculae**, *ārum* (*pl.*) aşchii de aprins focul PL.
facultās, *ātis f.* **1 a.** uşurinţă (de a face ceva), posibilitate, capacitate: *cui summam facultatem dicendi natura dederat* CIC. căruia natura îi dăduse un extraordinar talent de vorbire, *si ~ erit* CIC. dacă va exista posibilitatea, *hinc abite, dum est ~* CAES. plecaţi de-aici, cît mai e posibil, *facere alicui facultatem iudicandi* CIC. a da cuiva posibilitatea de a judeca, *~ fugae* CAES. putinţa de a fugi, *~ ad ducendum bellum* CAES. posibilitatea de a prelungi războiul, *facultates ingenii* NEP. posibilităţile (aptitudinile) intelectuale, *multae mihi ad satis faciendum facultates dabuntur* CIC. mi se vor oferi multe ocazii de a te satisface, *L. Quinctius oblatem sibi facultatem putavit, ut...* CIC. L. Quinctius a crezut că i s-a oferit ocazia ca..., *~ gerendae reipublicae* CIC. capacitatea conducerii statului; **b.** (*spec.*) capacitate oratorică, talent oratoric: *modica in dicendo ~* SUET. modest talent oratoric, *Gracchi aut Crassi consequi facultatem* RH. HER. a dobîndi talentul oratoric al lui Gracchus sau Crassus; **2** (concrt. = *copia*, *opes*) abundenţă; (*pl.*) mijloace materiale, averi: *Romae sibi nummorum facultatem esse* CIC. (că) la Roma au mulţi bani, *omnium rerum, quae ad bellum usui erant, summa erat in eo oppido ~* CAES. în acel oraş, exista o mare abundenţă a tuturor celor necesare războiului, *videndum est ne maior benignitas sit quam facultates* CIC. trebuie să luăm seama ca generozitatea noastră să nu fie mai mare decît mijloacele noastre materiale, *attritis facultatibus urbe cessit* SUET. după ce şi-a risipit averile, a părăsit Roma, *omnes spes in facultatibus matris erant* APUL. toate speranţele erau în averea mamei lor; [genit.pl. *facultatum* şi *facultatium* DIG].
facultātula (facultāticula), *ae f.* mijloace modeste, resurse mici HIER.
faculter *adv.* (*arh.*) = **facile**
fācundē *adv.* elocvent: *facundissime describere locum* SEN. RH. a descrie locul cu foarte mult talent.
fācundia, *ae f.* uşurinţă a vorbirii, talent al vorbirii, elocvenţă: *facundiā Graecos ante Romanos fuisse* SALL. grecii i-au întrecut pe romani în elocinţă.
fācundiōsus (*3*) *adj.* elocvent ASELLIO *ap.* GELL.
fācunditās *v.* **facundia** PL.
fācundus (*3*) *adj.* meşter la vorbă, talentat în vorbire, elocvent: *~ Ulixes* OV. Ulises cel meşter la vorbă, *magis loquax quam ~* SALL. mai mult flecar decît meşter la vorbă, *vir ~* TAC. bărbat elocvent, *facunda lingua* HOR. vorbire meşteşugită, *oratio facunda* SALL. discurs curgător.
Fadius, *iī m.* nume de familie roman.
faecārius (*3*) *adj.* [*faex*] cu drojdie (de struguri) CAT.
faecātus (*3*) *adj.* făcut din drojdie (de struguri) (*despre vin*) CAT.
faeceus (*3*) *adj.* acoperit de noroi, murdar: *mores faecei* PL. obiceiuri murdare.
faecinius (*3*) *adj.* care depune multă drojdie COL.
faecula, *ae f.* drojdie depusă de vin la fundul vasului (*folosită drept condiment* sau *ca medicament*) LUCR., PLIN.
faeculentia, *ae f.* drojdie, nămol SID.; (*fig.*) murdărie FULG.
faeculentus (*3*) *adj.* plin de drojdie, de depuneri, tulbure; (*fig.*) urît: *vinum faeculentum* COL. vin tulbure, *pus faeculentum* CELS. puroi fetid, *sardonyches faeculentae* PLIN. agate de culoarea drojdiei de vin; (*fig.*) *hilaritas faeculenta* ARN. veselie vulgară.
faeles *v.* **feles**
faen... *v.* **fen...**
Faesulae, *ārum f. pl.* (rar, **Faesula**, *ae*) orăşel în Etruria (*azi*, *Fiesole*) // **Faesulānus** (*3*) *adj.* din Faesulae.
faet... *v.* **foet...**
faex, *faecis f.* **1 a.** drojdie, sediment, reziduuri, depuneri (*ale unui lichid*); (*spec.*) sos de vin: *~ vini* CELS. drojdie de vin, *~ salis* PLIN. depuneri de sare; **b.** (*fig.*) resturi: *si quid adhuc superest in nostri faece locelli* MART. *14, 13, 1* dacă mai rămîne ceva în fundul cutioarei mele; **2** (*fig.*) impuritate; drojdie a societăţii, lepădături: *sine faece dies* MART. zi neacoperită de nori (senină); *~ populi* CIC. drojdia poporului.
fāgeus (*3*) *adj.* de fag: *lucus ~* PLIN. dumbravă de fagi.
fāgineus (*3*) *adj.* de lemn de fag, de fag CAT., PLIN.
fāginus (*3*) *adj.* de fag VERG. ş.a.
fāgum, *ī n.* jir PLIN.
fāgus, *ī f.* fag CAES. ş.a.; [rar, ac.nom. pl. *fāgūs*].
Fāgūtal, *ālis n.* sanctuar pe Esquilin (*situat lîngă un fag şi închinat lui Iupiter*).
Fāgūtālis (*2*) *adj.* al sanctuarului Fagutal (*v. supra*).
falae, *ārum f. pl.* **1** turnuri de lemn cu mai multe niveluri de pe care, la asedii, se aruncau proiectile: (*prov.*) *hosticas trium nummorum causa subire sub falas* PL. pentru trei parale, a ataca turnurile duşmane (expunîndu-se); **2** şapte construcţii piramidale din lemn la circ, care formau *spina* terenului de curse ale carelor IUV.
Falācer, *cris m.* numele unui erou legendar italic; *flamen Falacer* = unul dintre cei cincisprezece flamini.
falang... *v.* **phalang...**
falārica, *ae f.* falarică (*armă de aruncat în formă de săgeată, lansate de obicei din turnurile de asediu* [falae]; *erau de două feluri*: *unele mici, aruncate cu mîna, altele mai mari, înfăşurate în cîlţi, smoală sau alte materiale inflamabile şi proiectate de o catapultă*) LIV.
falcārius, *iī m.* meşter care fabrică coase şi seceri: *inter falcarios* CIC. în cartierul fabricanţilor de coase.
falcātus (*3*) *adj.* **1** în formă de seceră, curbat, încovoiat: *falcata novissima cauda est* OV. capătul cozii este îndoit ca o seceră; **2** înarmat cu seceri (coase): *falcati currus* CURT. care ale căror roţi sînt prevăzute cu seceri.
falcicula, *ae f.* seceră mică.
Falcidius, *iī m.* nume de familie roman (*C. Falcidius, tribun al plebei, contemporan cu Cicero* // **adj.** *lex Falcidia* legea Falcidia (*privind succesiunile, lege după care moştenitorului îi revenea cel puţin o pătrime din moştenirea lăsată*) // **Falcidiānus** (*3*) *adj.* al lui Falcidius.

falcifer, *era, erum adj.* [*falx + fero*] purtător de coasă: *currus falciferi* LUCR. care de luptă prevăzute cu coase, ~ *senex* OV. Saturn („bătrînul care poartă coasa").
falciger, *era, erum adj. v.* **falcifer**
falco, *ōnis m.* şoim SERV.
falcula, *ae f.* coasă mică CAT.; gheară (*a animalelor de pradă*) PLIN.
falerae *v.* **phalerae**
falēre, *is n.* piedestal VARR.
Falerii, *ōrum m. pl.* oraş în Etruria la nord de Roma, capitala faliscilor (*azi*, *Civita Castellana*).
Falerīnus (*3*) *adj. v.* **Falernus**
Falernus (*3*) *adj.* al Falernului, de Falern (*teritoriu deluros din Campania, la poalele muntelui Massicus, vestit prin vinurile sale*): *uvae Falernae* HOR. struguri de Falern, *mons Falernus* FLOR. = muntele Massicus // **Falernum**, *ī n.* **a.** vin de Falern; **b.** proprietate a lui Pompeius în ţinutul Falern.
falisca, *ae f.* iesle de fîn pentru cai CAT.
Faliscus (*3*) *adj.* falisc, al ţinutului din jurul oraşului Falerii: *ager* ~ VARR. ţinutul falisc, *venter* ~ VARR. burtă de porc umplută după obiceiul falisc // **Faliscī**, *ōrum m. pl.* faliscii (*popor din Etruria*: *locuitorii oraşului Falerii*) // **Faliscum**, *ī n.* teritoriul falisc.
falla, *ae f. v.* **fallacia**
fallācia, *ae f.* înşelătorie, şmecherie: *fallaciam* (*fallacias*) *fingere* PL. a inventa şiretlicuri, *fallaciam alicui ferre* PL. a înşela pe cineva, *simulatione et fallaciis* CIC. prin prefăcătorie şi înşelătorii, *vestis* ~ OV. travestire, *deductae* ~ *lunae* PROP. vraja aducerii lunii de pe cer.
fallāciēs, *ēi v.* **fallacia**
fallāciloquus (*3*) *adj.* înşelător prin vorbe ACC.
fallāciōsus (*3*) *adj.* înşelător, viclean APUL., GELL.
fallāciter *adv.* înşelător CIC.
fallax, *ācis adj.* [*fallo*] înşelător, fals: *leves homines atque fallaces* CIC. oameni neserioşi şi înşelători, *spes fallaces* CIC. speranţe înşelătoare, *posita fallacis imagine tauri* OV. părăsind chipul taurului prefăcut, *fallaces merces* CIC. mărfuri falsificate, *fallaces et captiosae interrogationes* CIC. întrebări perfide şi amăgitoare, (*cu genit.*) *homines amicitiae fallaces* TAC. oameni înşelători în prietenie, *fallacior undis* OV. mai înşelătoare decît apa mării.
fallō, *ere, fefellī, falsum vt.* **1** (*rar*) a face să alunece, să scape: *via lubrica glacie in prono pedes fallente* LIV. *21, 36, 7* drumul lunecos din cauza gheţii făcînd să le scape picioarele la vale, *cum saxa lubrica vestigium fallerent* CURT. *4, 9, 38* fiindcă pietrele lunecoase făceau să le alunece piciorul; **2** a induce în eroare, a înşela: ~ *socium* CIC. a înşela un tovarăş, ~ *alicuius opinionem* CIC. a înşela părerea cuiva, *spes eum fefellit* CIC. speranţa l-a indus în eroare, *spem nostram fefellit* SEN. a înşelat speranţele noastre, *nisi memoria me fallit* GELL. dacă nu mă înşală memoria, *nisi me animus fallit* CIC. dacă nu mă înşel, *nisi me omnia fallunt* dacă nu mă înşel întru totul, *volucrem viscatā* ~ *virgā* VERG. a prinde pasărea cu o nuia unsă cu clei, *nec nos via fallet euntes* VERG. drumul nu ne va duce în eroare; (*impers.*) *me fallit* mă înşel, *nunc, nisi me fallit, in eo statu civitas est* CIC. acum, dacă nu mă înşel, statul se află într-o asemenea situaţie; *nec eum fefellit* CIC. şi el nu s-a înşelat, *tantumne te fefellit?* CIC. te-ai înşelat într-atît?; (*pas. cu sens refl.*) *iamque dies, nisi fallor, adest* VERG. iată, dacă nu mă înşel, ziua, *quod me Agamemnonem aemulari putas, falleris* NEP. te înşeli crezînd că aş vrea să rivalizez cu Agamemnon, *in hoc nos fallimur, quod...* SEN. într-asta ne înşelam, anume că...; (*p. pf.*) *haud falsa sum nos odiosa haberi* PL. nu mă înşel spunînd că sîntem nesuferite, *neque ea res me falsum habuit* TER. şi, în această chestiune, nu m-am înşelat, *ut falsus animi est!* TER. cît de mult se înşală!; (*spec.*) a nu îndeplini, a nu-şi ţine cuvîntul (jurămîntul etc.): ~ *fidem datam* CIC. a-şi călca cuvîntul dat, *si sciens fallo* CIC. dacă-mi calc cu bună ştiinţă jurămîntul, *iuro...; si fallo, vipera nostris sibilet in tumulis* PROP. jur...; dacă îmi calc jurămîntul, o viperă să şuiere pe mormîntul meu, *expedit matris cineres opertos* ~ HOR. îţi convine să-ţi calci jurămîntul făcut pe urna cu cenuşa (închisă în ea) a mamei tale, *mandata falle mariti* OV. nu îndeplini ordinele soţului, ~ *imperium* PLIN. a nu executa porunca; **3** a scăpa atenţiei, a scăpa neobservat: *tanto silentio, ut non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem excitarent* CIC. într-o tăcere atît de mare, încît nu numai că au scăpat atenţiei paznicilor, dar nici măcar n-au trezit cîinii, *Atridas duce te Priamus fefellit* HOR. sub conducerea ta, Priam a trecut neobservat de Atrizi, *nec quicquam eos, quae terra marique agerentur, fallebat* LIV. nu le scăpa nimic din cele ce se întîmplau pe mare şi pe uscat, *tanta celeritate ut visum fallant* PLIN. cu atîta iuţeală, încît scapă vederii; (*impers.*) *neutros fefellit hostes appropinquare* LIV. nici unuia dintre cei doi nu i-a scăpat că duşmanii se apropie; *neque Caesarem fefellit, quin...* CELS. lui Caesar nu i-a scăpat că...; (*cu p. pr. sau pf. tradus ca vb. predicat. şi* **fallere** *cu adv. = fără a fi cunoscut, pe ascuns*) *ne alio itinere hostis falleret ad urbem incedens* LIV. ca duşmanul să nu vină pe alt drum pe ascuns asupra oraşului, *Pan te fefellit vocans* VERG. Pan te-a ademenit într-ascuns, *nec fefellit veniens ducem* LIV. venirea lui n-a rămas necunoscută comandantului; (*abs.*) a rămîne necunoscut, a sta ascuns: *speculator Carthaginiensium, qui per biennium fefellerat, Romae deprehensus est* LIV. un spion al cartaginezilor, care doi ani stătuse ascuns, a fost prins la Roma; **4** a face neobservat: *iam vino quaerens, iam somno fallere curam* HOR. căutînd să-şi alunge grijile cînd prin vin, cînd prin somn, *studio fallente laborem* HOR. pasiunea făcînd să uite efortul, *medias fallunt sermonibus horas* OV. fac să treacă plăcut ceasurile lungi prin conversaţii; **5** (*poet.*) a simula, a se deghiza: *faciem illius falle dolo* VERG. împrumută printr-o viclenie chipul lui, *audax sua nocturno* ~ *terga lupo* PROP. îndrăznind a lua forma unui lup noaptea; [inf. pas. *fallier* PERS. p. pf. *fefellitus* PETR.].
falsārius[1] (*3*) *adj.* fals TERT.
falsārius[2], *iī m.* falsificator (*de documente*) SUET.
falsātiō, *ōnis f.* falsificare HIER.
falsātor, *ōris m.* falsificator HIER.

falsē *v.* **falsō**
falsidicus (*3*) *adj.* mincinos, înșelător PL.
falsificus (*3*) *adj.* înșelător PL.
falsiiūrius (*3*) *adj.* sperjur PL.
falsiloquus (*3*) *adj.* mincinos PL.
falsimōnia, *ae f.* înșelătorie, minciună PL.
falsiparens, *ntis adj.* care are în aparență un anume tată CATUL.
falsitās, *ātis f.* falsitate, minciună ARN.; falsificare HIER.
falsō[1] *adv.* pe nedrept, fără motiv; greșit: ~ *insimulata* PL. acuzată pe nedrept, *ut quidam ~ putant* CIC. cum greșit socotesc unii; (*eliptic*) *falso, nam...* CIC. greșit, căci...
falsō[2] (*1*) *vt.* a falsifica HIER., DIG.
falsum, *ī n.* neadevăr, lucru neadevărat; fals, falsificare: *non poterit vero distinguere falsum* HOR. nu va putea distinge neadevărul de adevăr, *crimine falsi* PLIN. IUN. sub acuzația de fals, *falsi damnatus* TAC. condamnat pentru fals, ~ *scribere* CIC. a scrie ceea ce nu e adevărat; (*oc.*) *in* ~ în gol, în van: *tela non in falsum iacere* TAC. An. *4, 50* a nu arunca săgețile degeaba.
falsus (*3*) *p. pf. v.* **fallo** // **adj. 1** fals, neadevărat, falsificat: *falsi rumores* CAES. zvonuri false, *falsum testimonium* CIC. mărturie falsă, *pater* ~ OV. tată neadevărat, *aurum falsum* OV. aur falsificat, *chirographa falsa* CIC. acte falsificate, ~ *accusator* CIC. acuzator de formă, ~ *Philocrates* PL. un fals Philocrates; (*ac. n. adv.*) *falsum renidens vultu* TAC. cu o față fals surîzătoare; **2** (*sens act.*) înșelător, mincinos: *falsa imago* OV. imagine înșelătoare, ~ *in amore* OV. înșelător în iubire, *falsa verba* OV. cuvinte mincinoase (minciuni).
falx, *falcis f.* **1** (unealtă de tăiat arcuită) coasă, seceră, cosor; toporișcă de tăiat lemne: ~ *foenaria* CAT. coasă de tăiat fînul, ~ *messoria* PALL. seceră, *falce vitem premere* HOR. a tăia vița cu cosorul, ~ *arboria* VARR. cosor de curățat pomii; **2** (*mil.*) cange cu vîrful încovoiat pentru spargerea zidurilor (*falces murales*); seceri (*falces*) cu care erau prevăzute roțile carelor de luptă.
fāma, *ae f.* **1** vorba lumii, zvon, veste; tradiție: ~ *ad Labienum incredibili celeritate de victoria Caesaris perfertur* CAES. vestea despre victoria lui Caesar ajunge cu o extraordinară iuțeală la Labienus, *reliquos* (*deos*) *ne famā quidem acceperunt* CAES. despre ceilalți zei, n-au aflat nici din auzite, *at fuit fama* CIC. dar s-a vorbit despre asta, ~ *per orbem terrarum percrebuit illum a Caesare obsideri* CAES. s-a răspîndit pretutindeni zvonul că acela este asediat de Caesar, ~ *fert* (*est, nuntiat*) se zice: ~ *nuntiabat te esse in Syria* CIC. se zicea că tu ești în Syria, *Daedalus, ut ~ est, fugiens Minoia regna* VERG. Daedalus, cum spune legenda, fugind din regatul lui Minos, ~ *rerum* TAC. tradiție istorică, (*rar pl.*) *ingentes esse famas de Regulo* SEN. Ep. *114, 19* sînt extraordinare legendele despre Regulus; **2** (*personif.*) *Fama* Zvonul (*divinitate înaripată, care prinde puteri pe măsură ce aleargă*); **3** părere generală, faimă (*bună* sau *rea*), reputație: *contra opinionem famamque militum* CAES. împotriva așteptării și părerii generale a soldaților, *dare aliquid et famae* SEN. a ține seama și de opinia publică, *bona* ~ CIC. reputație bună, ~ *dubia* LIV. reputație suspectă, ~ *bene loquendi* CIC. reputația de a vorbi corect, *famae consulere* CIC. a ține seama de bunul său nume, *famam alicuius lacerare* LIV. a ataca reputația cuiva.
fāmātus (*3*) *adj.* rău famat HOR.
famēlicus (*3*) *adj.* înfometat: *lassus et* ~ PL. ostenit și înfometat, *famelicum convivium* APUL. o masă de calic (slabă).
famēs, *is f.* **1** foame: *famem aliqua re tolerare* CAES. a-și ține de foame cu ceva, *fame confectus* CIC. sleit de foame, *famem depellere* CIC. a-și potoli foamea, a se sătura; **2** (*personif.*) *Fames* Foamea (*divinitate*); **3** foamete: ~ *esse coepit* CURT. începu foametea, *in fame frumentum exportare erat ausus* CIC. îndrăznise să exporte grîu în timp de foamete; **4** (*fig.*) dorință aprigă, sete, poftă: *auri sacra* ~ VERG. blestemata sete de aur, *inexplebilis honorum* ~ FLOR. sete nepotolită de onoruri; **5** (*ret.*) sărăcie a stilului; [nom.sg. *famis* VARR.; genit. *fami* CATUL., abl. *fame* și (*oc.*) *fami*].
famex (famix), *icis m.* abces, tumoare COL.
fāmigerābilis (*2*) *adj.* faimos, celebru VARR., APUL.
fāmigerātiō, *ōnis f.* divulgare a unei vești PL.
fāmigerātor, *ōris m.* răspînditor de zvonuri PL.
fāmigerātus (*3*) *adj.* devenit faimos, celebru MEL.
fāmigerulus (*3*) *adj.* celebru, renumit AUG.
familia, *ae f.* **1** totalitatea sclavilor unei case: *Petreius armat familiam* CAES. Petreius înarmează sclavii de casă, ~ *societatis* CIC. personalul domestic al companiei, ~ *publica* INSCR. sclavii pentru servicii publice; (*oc.*) dependenții casei unui personaj, oamenii casei: *Orgetorix ad iudicium omnem suam familiam, ad hominum milia decem, undique coegit* CAES. Orgetorix și-a strîns de pretutindeni toți oamenii la judecată, în număr de vreo zece mii; **2** familie, casă (*totalitatea membrilor ei*): *antiquissima familiā natus* CAES. provenind dintr-o foarte veche familie, *nubere in claram familiam* CIC. a se mărita cu un bărbat dintr-o familie strălucită, *pater familias* (*familiae*) CIC. capul familiei, *mater familias* CIC. matroana casei, *filii familias* GAI. fii supuși autorității tatălui, *familiam ducere* CIC. a fi capul familiei; (*oc.*) *familia = gens* (neam): *Aemiliorum et Fabiorum familiae* NEP. neamurile Emiliilor și Fabiilor, *Iunia* ~ NEP. neamul Iunia; **3** (*spec.*) bunurile unei case, patrimoniu; mijloace de trai: *herciscundae familiae causam agere* CIC. a pleda un proces de partaj; *decem dierum mihi vix est* ~ TER. acum abia am cu ce trăi zece zile; **4** (*fig.*) corp, trupă, ceată, școală, sectă: *gladiatorum* ~ CIC. trupă de gladiatori, ~ *tota Peripateticorum* CIC. toată școala peripateticilor.
familiārescō, *ere vi.* a deveni familiar, a se familiariza SID.
familiāricus (*3*) *adj.* **1** de sclav: *familiarica cella* VITR. cămară de sclav; **2** al casei: *familiaricae sellae* VARR. closete.
familiāris[1] (*2*) *adj.* **1** (*f. rar*) care face parte dintre sclavii casei; **2** al casei, de familie, familial: *fundum alienum arat, incultum familiarem deserit* PL. pămîntul

altuia îl ară, pe al familiei lui îl lasă nelucrat, *res domesticae ac familiares* CIC. treburi de casă şi de familie; *familiares curae* TAC. griji familiale, *in funere familiari* CIC. la înmormîntarea cuiva din familie; *res* ~ PL. avere personală: *curate rem familiarem, ut potestis optime* PL. îngrijiţi-vă de averea voastră cît puteţi mai bine; 3 (*fig.*) intim, amical, familiar: *familiares amici* PLIN. IUN. prieteni intimi, *familiares sermones* CIC. conversaţii intime, *vultu familiari* SUET. cu o privire prietenească, *vir optimus mihique familiarissimus* CIC. omul cel mai de treabă şi foarte bun prieten cu mine; 4 cunoscut, obişnuit, familiar: *vox auribus meis* ~ PETR. voce cunoscută (familiară) urechilor mele, (*Demosthenes*) *qui familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est* CIC. (Demosthene) care ne este mai cunoscut din pricina multelor sale scrieri, *mihi familiare est omnes cogitationes meas tecum communicare* PLIN. IUN. e lucru obişnuit pentru mine să-ţi împărtăşesc toate gîndurile mele; 5 (*în vorbirea haruspiciilor*) care, în ghicirea viitorului prin poziţia unei părţi a măruntaielor, priveşte statul sau familia proprie (*pars familiaris*): *Decio caput iecinoris a familiari parte caesum haruspex dicitur ostendisse* LIV. *8, 9, 1* se zice că haruspicele i-a arătat lui Decius protuberanţa ficatului tăiată din partea care-i priveşte pe romani (din dreapta, semn norocos).

familiāris[2], *is m.* 1 sclav de casă, om de casă: *maiores nostri dominum patrem familiae apellaverunt, servos familiares* SEN. strămoşii noştri l-au numit pe stăpîn „capul familiei", iar pe sclavi „oameni de-ai casei", *familiares* SEN. sclavii de casă; 2 prieten intim: *cum ego essem una et pauci admodum familiares* CIC. pe cînd eram împreună eu şi doar cîţiva prieteni intimi, *unus ex meis familiarissimis* CIC. unul dintre cei mai buni prieteni ai mei.

familiāritās, *ātis f.* 1 a. prietenie, intimitate: *summa* ~ CIC. prietenie intimă, (*pl.*) *familiaritates* CIC. legături de prietenie; b. (*fig.*) prieteni intimi: *Senecio, ex praecipua familiaritate Neronis* TAC. Senecio, unul dintre cei mai de seamă prieteni intimi ai lui Nero, *omnes amicitias et familiaritates eius intra breve tempus afflixit* SUET. în scurt timp, el (Tiberius) a izbit în toţi prietenii şi intimii Liviei; 2 familiaritate: ~ *cum lingua divinarum scripturarum* AUG. familiarizare cu limba Sfintelor Scripturi.

familiāriter *adv.* prieteneşte, intim: ~ *aliquo uti* NEP. a avea raporturi de prietenie intimă cu cineva, ~ *nosse causas* QUINT. a cunoaşte foarte bine pricinile, *familiarius cum domina vivere* a avea raporturi mai intime decît se cuvine cu stăpîna.

familiola, *ae f.* personal domestic restrîns HIER.

famis *v.* **fames**

famix *v.* **famex**

fāmōsē *adv.* faimos TERT.

fāmōsus (*3*) *adj.* 1 faimos, celebru; (*peior.*) rău famat, deocheat: *famosa victoria* FLOR. faimoasa victorie, *ponet famosae mortis amorem* HOR. va părăsi gîndul unei morţi glorioase; *si qua famosa erat* CIC. dacă vreuna era deocheată (ca moravuri); 2 (*act.*) infamant, defăimător: *famosum carmen* HOR. poezie defăimătoare, *de famosis libellis* TAC. despre broşurile infamante.

famul *v.* **famulus**[2]

famula, *ae f.* sclavă, slujnică: *quinquaginta intus famulae* VERG. înăuntru sînt cincizeci de slujnice, *si virtus* ~ *fortunae est* CIC. dacă virtutea este sclava norocului; [abl. pl. *famulabus* AUG.].

famulābundus (*3*) *adj.* care slujeşte cu zel (pe cineva), îndatoritor TERT.

famulanter *adv.* gata să facă un serviciu, servil ACC.

famulāris (*2*) *adj.* de sclav: *famulari veste* CIC. într-o haină de sclav, *famulare iugum* SEN. jug al sclaviei; (*ac. n. cu sens adv.*): *nec famulare timens* STAT. netemîndu-se ca un sclav.

famulātiō, *ōnis f.* masă de sclavi, de slujitori CASSIOD.

famulātōrius (*3*) *adj.* care slujeşte, servil: *animalia famulatoria* TERT. animale domestice, *mendicitas famulatoria* TERT. sărăcie servilă.

famulātrix, *īcis f.* sclavă, slujitoare DON.

famulātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **famulor**

famulātus[2], *ūs m.* stare de sclavie; totalitatea sclavilor: *in famulatu esse* CIC. a fi sclav; ~ *orbis terrarum* TAC. sclavii de pe suprafaţa pămîntului.

famulitās, *ātis f.* sclavie PACUV.

famulitiō, *ōnis f.* trupă de sclavi APUL.

famulitium (famuletium), *iī n.* sclavie; slujitorime: *famulitii paucitas* APUL. numărul mic al sclavilor.

famulō (*I*) 1 *vt.* a-şi face sclav, a aservi TERT.; 2 *vi. v.* **famulor**

famulor, *ārī, ātus sum vi.* a sluji, a se face sclav (cuiva), a se pune sub ascultarea cuiva [cu dat.]: *captae indigno* ~ *amore* VAL. FL. a se face sclavul unei prizoniere printr-o iubire nedemnă, *fortuna famulante* CLAUD. norocul slujindu-l.

famulus[1] (*3*) *adj.* în slujba cuiva, aservit, supus: *Venus famula* OV. o slujnică drept iubită, *tradiderat famulas iam tibi Rhenus aquas* OV. fluviul Rhenus îţi pusese la picioare apele lui.

famulus[2] (arh. *famul*), *ī m.* servitor, slujitor, sclav: *famul infimus* LUCR. sclav de rînd, *Idaeae matris famuli* CIC. slujitori (preoţi) ai zeiţei de pe Ida (Cybele).

fānāticē *adv.* în delir, nebuneşte APUL.

fānāticus (*3*) *adj.* exaltat (prin acţiunea unui zeu), în delir, frenetic: *ut fanaticus, oestro percussus, Bellona, tuo* IUV. ca exaltatul, cuprins, Bellona, de delirul tău, *Galli Matrix Magnae vaticinantes fanatico carmine* LIV. preoţii Cybelei, prevestind printr-o profeţie inspirată de zeiţă, *multitudo velut fanatico instincta cursu* LIV. mulţimea mînată ca într-o goană frenetică; (*fig.*) *isti philosophi paene fanatici* CIC. aceşti filozofi aproape apucaţi, *error* ~ HOR. rătăcire dementă, *fanaticum est* QUINT. e treabă de om apucat.

fandus (*3*) *p. viit.* (*v.* **for**) 1 care se poate exprima în cuvinte: *non fanda* LUCR. lucruri fără nume; 2 permis, legiuit: *respersae fando nefandoque sanguine arae* VERG. altarele stropite de sînge legiuit şi nelegiuit, *dei memores fandi atque nefandi* VERG. zei care nu uită ce e drept şi ce e nelegiuit.

Fānestris *v.* **Fanum**

Fannius, *iī m.* nume de familie roman (*C. Fannius Strabo*, ginere al lui C. Laelius și interlocutor al lui în „De amicitia" a lui Cicero) // **Fannius** (*3*) *adj.* al lui Fannius: *Lex Fannia* GELL. Legea Fannia (împotriva luxului) // **Fanniānus** (*3*) *adj.* al unui Fannius.
fānō, *āre vt.* [*fanum*] a consacra, a dedica VARR.
fānor, *ārī vi.* a umbla ca un apucat *apud* SEN. Ep. *114, 5.*
fans, *ntis p. pr. v.* **for**
fānum, *ī n.* 1 (*rar*) loc consacrat solemn de către pontifice unei divinități: *sed ~ tantum, id est locus templo effatus, sacratus fuerat* LIV. dar numai *fanum*, adică locul consacrat pentru templu, fusese sfințit; 2 lăcaș sfînt, sanctuar, templu: *fana templaque expilavit* SUET. a jefuit sanctuarele și templele, *sacerdotes fani Iovis Hammonis* NEP. preoții templului lui Iupiter Hammon.
Fānum Fortūnae (sau simplu: **Fānum,** *ī n.*) Fanum (*azi, Fano; localitate în Umbria, la vărsarea în Marea Adriatică a rîului Metaurus*) // **Fanestris** (*2*) *adj.* din Fanum: *Fanestris colonia* VITR. colonia din Fanum.
fār, *farris n.* 1 (*bot.*) alac (*Triticum monococcum*), grîu: *farris seges* LIV. holdă de grîu, (*gener.*) *flava farra* VERG. grăunțele roșcate de grîu; 2 făină: *~ triticum* COL. făină de grîu, *~ hordeaceum* COL. făină de orz; (*spec.*) turtă din făină de grîu: *far pium* VEG. turtă de grîu sfințită; IUV. pîine.
farcīmen, *minis n.* cîrnat, caltaboș VARR.
farcīminōsus (*3*) *adj.* care are răpciugă VEG.
farcīminum, *ī n.* răpciugă (*boală a cailor*) VEG.
farcinō, *āre, ātum vt.* **a.** a îndesa, a îndopa: *divinis dogmatibus farcinatus* CASS. îndopat cu învățături sfinte; **b.** a vîrî printre, a amesteca.
farciō, *īre, farsī, fartum vt.* 1 **a.** a umple: *pulvinus Melitensi rosa fartus*, CIC. pernă umplută cu trandafiri de Malta, *~ intestinum* APIC. a face cîrnați; **b.** (*spec.*) a îndopa (păsări): *~ gallinas et anseres* CAT. a îndopa găini și gîște, (*gener.*) *edaces et se ultra quam capiunt farcientes* SEN. lacomi la mîncare și îndopîndu-se mai mult decît îi încape // **fartus** (*3*) *p. pf.* plin: *fartum totum theatrum* APUL. tot teatrul înțesat, *infinitis vectigalibus erat fartus* VITR. era îndopat de tributurile nesfîrșite; 2 a îndesa, a vîrî: *lignum totum in gulam farsit* SEN. și-a îndesat tot lemnul pe gît; [p. pf. și *farsus* PETR., *farcitus* CASS.].
farfarus (farferus), *ī m.* (*bot.*) podbal (*Tussilago farfara*) PL.
Farfarus *v.* **Fabaris**
farīna, *ae f.* făină (de grîu); pulbere, praf: *~ candida* CELS. făină albă, *~ hordeacea* PLIN. făină de orz; *folia siccantur in farinam* PLIN. frunzele se usucă pînă se fac o pulbere, *~ marmoris* PLIN. pulbere de marmură; (*fig.*) *facis farinam* MART. faci praf totul (cheltuiești), *homo nostrae farinae* PERS. om de aceeași pastă (teapă) cu noi.
farīnāceus (*3*) *adj.* de (din) făină AMBR.
farīnārius (*3*) *adj.* de făină: *cribrum farinarium* CAT. ciur de făină.
farīnātus (*3*) *adj.* amestecat cu făină HIER.
farīnōsus (*3*) *adj.* făinos VEG.
farīnula, *ae f.* (dim. al lui *farina*) un pic de făină VULG.
farīnulentus (*3*) *adj.* ca praful de făină APUL.
fariō, *ōnis m.* (specie de) pește care se află în Mosella (păstrăv [?]) AUS.
fārior, *ārī* (*arh.*) *vt. dep.* a zice *apud* GELL.
farneus (*3*) *adj.* de frasin APIC.
farnus, *ī f.* frasin VITR., PALL.
farrāceus (*3*) *adj. v.* **farreus** PLIN.
farrāgō, *inis f.* 1 amestec de diferite nutrețuri pentru hrana vitelor; 2 (*fig.*) **a.** conținut variat: *quidquid agunt homines... nostri ~ libelli est* IUV. tot ce fac oamenii este materia variată a volumașului meu; **b.** nimicuri, fleacuri: *in tenui farragine mendax* PERS. mincinos în lucruri de doi bani.
farrārius (*3*) *adj.* de grăunțe de grîu: *fistula farraria* CAT. rîșniță de grîu.
farrāria, *ōrum n. pl.* hambar VITR.
farrātus (*3*) *adj.* de făină, cu făină: *farrata olla* PERS. o oală cu fiertură de făină // **farrāta,** *ōrum n. pl.* coleașă de făină de grîu: *ponebant Tusco farrata catino* IUV. *11, 108* (vechii romani) puneau la masă o coleașă de grîu pe o farfurie etruscă.
farreārius (*3*) *adj.* de grîu: *pilum farrearium* CAT. piulița de pisat grîul.
farreātiō, *ōnis f.* căsătorie religioasă prin *conferreatio* (*care se celebra în prezența marelui pontif și a zece cetățeni; viitorii soți gustau dintr-o turtă de făină sfințită*).
farreātus (*3*) *adj.* (*despre căsătorie*) celebrat prin *conferreatio* APUL.
farreus (*3*) *adj.* de alac, de grîu: *canes farreo vel triticeo pane satiandi sunt* COL. cîinii trebuie să fie săturați cu pîine de făină de alac sau de grîu // **farreum,** *ī n.* turtă de făină de grîu PLIN.
farrīculum, *ī n.* turtiță din făină de grîu PALL.
farsilis (*2*) *adj.* umplut: *~ porcellus* APIC. purcel umplut.
farsūra, *ae f.* umplutură TERT.
farsus (*3*) *p. pf.* = **fartus** (*v.* **farcio**)
farticulum, *ī n.* puțină umplutură TITIN.
fartilis (*2*) *adj.* îndopat, umplut // **fartilia,** *ium n. pl.* amestec, talmeș-balmeș TERT.
fartim, *adv.* grămadă, talmeș-balmeș APUL., AUS.
fartor, *ōris m.* cel care îndoapă (păsări) COL.; cîrnățar DON.; (*fig.*) sclav nomenclator (*care la orice pas îi șoptește stăpînului la ureche numele celor pe care-i salută*) P. FEST.
fartum, *ī n.* umplutură, conținut: *vestis ~* (*mulieris*) PL. ceea ce este sub haina femeii (trupul).
fartūra, *ae f.* îndopare (*a păsărilor*) COL.; umplere (*a spațiului gol la ziduri*) VITR.
fartus[1] (*3*) *p. pf. v.* **farcio**
fartus[2], *ūs m. v.* **fartum**
Farus *v.* **Pharos**
fās *indecl.* 1 ceea ce este hotărît de zei, lege divină, hotărîre divină: *ius ac ~ omne delere* CIC. a distruge toate legile omenești și divine, *~ et iura sinunt* VERG. legile divine și cele omenești o permit, *fas obstat* VERG. legile divine se opun; 2 ceea ce este legiuit, ceea ce este permis de legile divine: *ubi ~ versum atque nefas* VERG. cînd ceea ce este legiuit și nelegiuit s-a răsturnat, *~ omne abrumpit* VERG. călca tot ce-i legiuit, *~ gentium* TAC. dreptul ginților, *lepo-*

rem et anserem gustare ~ non putant CAES. socotesc că nu este permis să guste carne de iepure sau de gîscă; (*expr.*) *fas est* este permis (de zei), se cade: *quoad posset, quoad ~ esset, quoad liceret* CIC. pe cît e posibil, pe cît e permis de zei sau îngăduit de legi, *cives, si eos hoc nomine appellari ~ est* CIC. cetăţeni, dacă îmi este permis (dacă nu comit un sacrilegiu) să-i numesc cu acest nume, *si hoc ~ est dictu* CIC. dacă acesta este un lucru permis de zei să-l spun; 3 (*rar*) zi fastă (*în care era permis să se ţină judecăţi şi să se facă adunări publice*) VARR.

fasceola *v.* **fasciola**

fascia, *ae f.* faşă, fîşie, bandă: *devinctus erat fasciis* CIC. era înfăşurat cu feşe (bandaje), *barbatus ingens fasciis cruralibus alligatus* PETR. un bărbos legat cu feşe peste pulpe, *~ pectoralis* MART. bandă care leagă sînul unei femei, *fasciam solve* SEN. desfă-i banda de purpură (regală), *puero fasciis opus est* PL. copilul are nevoie de feşe, *fascia lecti cubicularis* CIC. chinga patului de dormit, *uvas sole siccatas iunci fasciis involvit* PLIN. înfăşoară strugurii uscaţi de soare cu împletituri de trestie; (*prov.*) *non es nostrae fasciae* PETR. nu eşti din tagma noastră, *orbis terrae in quinque zonas, sive melius in fascias dico, discernitur* MART. CAP. suprafaţa pămîntului se împarte în cinci zone, sau mai bine zis în benzi, *fascia nigra* IUV. bandă (fîşie) neagră de nori, (*arhit.*) *fasciae* VITR. benzi ale arhitravei; (*fig.*) *fasciae divitiarum* HIER. laţurile bogăţiilor.

fasciātim *adv.* [*fascis*] în mănunchi QUINT.

fasciculāria, *ōrum n. pl.* legături (*cu lucruri purtate la cîmp de soldaţi*) VEG.

fasciculus, *ī m.* (dim. al lui *fascis*) legătură, mănunchi: *harundinum fasciculi* COL. mănunchiuri de trestie, *~ florum* CIC. buchet de flori, *~ epistolarum* CIC. pachet de scrisori.

fasciger, *era, erum adj.* purtător de fasce, consular: *honos fasciger* P. NOL. demnitate consulară.

fascīna, *ae f.* mănunchi de nuiele, fascină CAT.

fascinātiō, *ōnis f.* fermecare, vrăjire, făcătură PLIN. ş.a.

fascinātor, *ōris m.* cel care deoache, cel care face farmece HIER.

fascinātōrius (*3*) *adj.* care face farmece SERV.

fascinō (*I*) *vt.* a descînta, a deochea, a vrăji: *teneros oculus mihi fascinat agnos* VERG. un ochi îmi deoache mieii fragezi, *malā ~ linguā* CATUL. a deochea cu vorbe ticăloase, *contra fascinantes* PLIN. contra celor care fac vrăji.

fascinōsus (*3*) *adj.* cel care poate face farmece PRIAP.

fascinum, *ī m.* fermecătură, deochi; (*spec.*) membru viril, falus (*fiindcă copiii purtau la gît o amuletă asemănătoare ca să gonească farmecele*) VARR., HOR. // **Fascinus**, *ī n.* = (*personif.*) **Phallus**.

fasciō, *āre, ātum vt.* a înfăşura, a lega cu fîşii MART. ş.a.

fasciola, *ae f.* faşă mică, bandă mică HOR. ş.a.

fascis, *is m.* 1 mănunchi, snop, smoc, legăturică: *~ stramentorum* CAES. snop de paie, *~ lignorum* TAC. legătură de lemne, *~ herbae* PLIN. smoc de iarbă; 2 sarcină, povară; (*mil.*) legătură cu lucruri personale ale soldatului, bagaj: *ego hoc te fasce liberabo* VERG. eu te voi elibera de această povară, *Romanus iniusto sub fasce viam carpit* VERG. soldatul mărşăluieşte sub o sarcină excesivă, *apes animam sub fasce dedere* VERG. albinele şi-au dat sufletul sub sarcina lor; (*fig.*) *tot crimina uno velut fasce complecti* PLIN. IUN. a strînge la un loc toate acuzaţiile ca într-un mănunchi; 3 (*pl.*) **a. fasces**, *ium* fasce (*snop de nuiele înmănuncheate în care era înfiptă o secure, purtat de lictorii care mergeau înaintea marilor demnitari, ca semn al dreptului lor de a pedepsi*): *demittere* (*summittere*) *populo fasces* CIC. a apleca fascele în faţa poporului (în semn de respect), *fasces versi* PLIN. IUN. fascele întoarse în jos (în semn de doliu), *fasces laureati* CIC. fasce încinse cu lauri (semn al victoriei); **b.** (*fig.*) funcţie înaltă; (*spec.*) consulat: *illum non populi fasces flexit* VERG. pe acela nu l-au înduplecat onorurile date de popor, *fasces a populo petere* LUCR. a cere poporului consulatul, *cuius tum fasces erant* LIV. care avea atunci puterea.

fasel... faseol... *v.* **phasel... phaseol...**

fāsiānus *v.* **phasianus**

fastī, *ōrum v.* **fastus**

fastīdībilis (*2*) *adj.* care scîrbeşte, dezgustător TERT.

fastīdienter *adv.* dispreţuitor APUL.

fastīdiliter *adv.* cu scîrbă VARR.

fastīdiō (*IV*) *vt.* şi *vi.* 1 a-i fi silă (de), a fi dezgustat, a nu suporta: *non esuriens fastidis omnia* HOR. nefiindu-ţi foame, ţi-e silă de toate, *aures redundantia ac nimia fastidiunt* QUINT. urechile nu suportă ce este prea bogat şi exagerat; *quid hic fastidis?* PL. ce-ţi face silă aici?, *fastidientis stomachi est multa degustare* SEN. este semnul unui stomac dezgustat să guste din toate; 2 (*fig.*) a respinge (cu dispreţ), a dispreţui: *~ preces alicuius* LIV. a respinge dispreţuitor rugăminţile cuiva, *invenies alium, si te hic fastidit, Alexin* VERG. vei găsi un alt Alexis, dacă acesta te respinge cu dispreţ, (*cu nume de lucru*) *somnus agrestium levis virorum non humiles domos fastidit* HOR. somnul uşor al oamenilor de la ţară nu dispreţuieşte casele modeste, *segnis et dominationibus aliis fastiditus* TAC. om indolent şi dispreţuit de alte stăpîniri, (*cu inf.*) *a me fastidit amari* OV. nu vrea să fie iubită de mine; (*vi.*) *fastidit mei* PL. mă dispreţuieşte (nu mă ia în seamă), *vide ut fastidit, simia!* PL. vezi ce dispreţuitor e, maimuţoiul!, (*cives*) *etiam in recte factis fastidiunt* CIC. (cetăţenii) chiar şi la faptele noastre bune strîmbă din nas; *fastiditus* (*dep.*) PETR. care dispreţuieşte.

fastīdiōsē *adv.* cu dispreţ, dispreţuitor; cu severitate, dificil, cu greu: *ego iam stomachans, ~ inquam...* CIC. eu înfuriindu-mă, îi răspund dispreţuitor...; *quam ~ iudicamus* CIC. cît de scrupulos (găsind nod în papură) judecăm, *~ in caelum recipi* PL. a fi primit cu greu în cer.

fastīdiōsus (*3*) *adj.* 1 care simte silă, năzuros, dispreţuitor, pretenţios: *fastidiosae enim vaccae fiunt* VARR. căci vacile devin năzuroase, *~ Latinarum litterarum* CIC. dispreţuitor al literaturii latine, *fastidiosus aedilis: merces iactat omnes* PL. un edil greţos: îţi aruncă toate mărfurile, *Antonius facilis in causis recipiendis erat, fastidiosior Crassus* CIC. Antonius se angaja

ușor la procese, Crassus era mai dificil, *fastidiosissimum mancipium* PL. sclavul cel mai arogant; 2 (*rar*) care produce scîrbă, dezgustător: *copia fastidiosa* HOR. abundență care-ți face silă.

fastīdium, *iī n.* 1 greață, scîrbă: *mel stomachum inflat, ~ creat* PL. mierea umflă stomacul și face greață, (*pl.*) *magna movet stomacho fastidia* HOR. provoacă o mare greață stomacului, *~ auferre* (*abigere, detrahere, discutere*) PLIN. a îndepărta greața, *~ oculorum* CIC. scîrba pe care o simt ochii; 2 (*fig.*) dezgust, silă: *~ sui* SEN. silă de sine, *nulla voluptas est, quae non assiduitate ~ pariat* PLIN. nu există plăcere care să nu ducă cu timpul la dezgust, *ne sit fastidio Graecos sequi* PLIN. să nu-ți fie silă să-i imiți pe greci; 3 dispreț, aroganță: *intelligentiam ponunt in audiendi fastidio* CIC. cred că sînt superiori prin disprețul de a asculta, *insolens rerum domesticarum ~* CIC. dispreț insolent a tot ce este național, *superbia et fastidio honores repudiare* PLIN. IUN. a respinge din trufie și aroganță demnitățile; (*pl. poet.*) *superba fastidia pati* VEG. a suporta disprețul trufaș; 4 gust dificil, pretențios; *mirabamur tantum illis inesse ~, ut...* SEN. N.Q. *3, 18* ne miram că au un gust atît de dificil, încît..., *est fastidii delicatissimi* CIC. este de un gust prea pretențios.

fastigātē *adv.* în pantă; oblic, pieziș CAES.

fastīgātiō, *ōnis f.* înălțare în pantă; pantă PLIN., APUL.

fastīgātus (*3*) *adj., p. pf. v.* **fastigo** // **adj.** înălțat: *collis leniter ~* CAES. o colină care se înalță ușor; (*fig.*) *fastigatissima felicitas* SID. culmea fericirii.

fastīgium, *iī n.* 1 vîrful unui acoperiș, coama unei clădiri; fronton (împodobit cu statui): *fastigia aliquot templorum a culminibus abrupta* LIV. frontoanele cîtorva temple smulse (de furtună) din vîrf, *fastigia urbis* LIV. acoperișurile caselor orașului; (*fig.*) capăt: *operi inchoato ~ imponere* CIC. a duce la capăt opera începută; 2 ridicare, înălțare; (*concrt.*) nivel superior, înălțime, vîrf: *has* (*trabes*) *inter se capreolis molli fastigio coniungunt* CAES. B.C. *2, 10, 3* pe acestea (grinzile) le leagă între ele cu căpriori printr-o ușoară înălțare; *colles pari altitudinis fastigio oppidum cingebant* CAES. coline de un nivel egal ca înălțime încingeau cetatea, *opus nondum aquae ~ aequabat* CURT. lucrarea nu atingea încă înălțimea apei, *summum munimenti ~* CURT. cea mai mare înălțime a fortificației, *fastigia surarum ac feminum* LUCR. extremitățile pulpelor și a coapselor; 3 coborîre, înclinare, pantă; adîncime: *ab oppido locus tenui fastigio vergebat* CAES. dinspre cetate, terenul cobora într-o pantă ușoară, *quicquid incidit, fastigio musculi elabitur* CAES. tot ce cade de sus alunecă pe panta acoperișului barăcii, *forsitan et scrobibus quae sint fastigia, quaeras* VERG. poate că ai să întrebi și care să fie adîncimea gropilor; 4 (*spec.*) semn de accentuare (*numit așa, fiindcă se punea deasupra literelor*); 5 (*fig.*) **a.** culme, rang, mărire: *in fastigio eloquentiae* QUINT. în culmea elocinței, *sic fit ut dei summum inter homines ~ servent* PLIN. IUN. așa se face că zeii au cel mai înalt grad printre oameni, *ad regium ~ evehere aliquem* VAL. MAX. a ridica pe cineva la rangul de rege, *vir eiusdem fastigii* TAC. om de același rang; **b.** (*oc. pl.*) punctele principale, formele de bază: *summa sequar fastigia rerum* VERG. voi urmări momentele principale ale întîmplării, *tria fastigia agri* VARR. cele trei forme principale de terenuri agricole.

fastīgō (*I*) *vt.* 1 a face vîrf, a alungi (făcînd vîrf): *frumenta verno tempora fastigantur in stipulam* PLIN. grînele primăvara se alungesc în spice, (*milites*) *fastigatam testudinem faciebant* LIV. soldații făceau o „carapace de broască țestoasă", *terra paullatim se fastigat* MEL. pămîntul se alungește cu încetul într-un vîrf; (*gram.*) *fastigari* a fi accentuat; 2 (*fig.*) a ridica în rang: *duo fastigatissimi consulares* SID. doi consulari de cel mai înalt grad.

fastōsus (*3*) *adj.* trufaș, arogant; (*fig.*) excelent, superb: *iaces ad fastosae limina moechae* MART. zaci la ușa curtezanei trufașe; (*fig.*) *fastosum garum* MART. saramură excelentă.

fastuōsus (*3*) *v.* **fastosus**

fastus (*3*) *adj.* (totdeauna pe lîngă *dies*, frecv. pl. *dies fasti*) în care este permis să se țină judecăți // **fastī,** *ōrum m. pl.* faste (*registru ținut de pontifi în care se enumerau zilele anului, notîndu-se zilele de sărbătoare, de ținere a judecăților, evenimentele cele mai importante din timpul anului — calendar roman și, în același timp, anale*): *si fastos velis evolvere* HOR. dacă ai vrea să răsfoiești analele (istoria); *fasti consulares* registru cu numele consulilor și înalților demnitari, *fasti triumphales* liste cuprinzînd numele comandanților care au obținut triumful; *Fasti*: opera lui Ovidius, avînd ca subiect sărbătorile romanilor; [ac. pl. *fastūs* HOR.; abl. pl. *fastibus* LUCR.].

fastus, *ūs m.* trufie, îngîmfare, dispreț: *fastus inest pulchris* OV. femeile frumoase sînt pline de îngîmfare, *fastu erga patrias epulas* TAC. din dispreț față de ospețele din țara lui, *fastum facere alicui* PETR. a disprețui pe cineva, *fastus ianitorum perpeti* TAC. a suporta aerele trufașe ale portarilor, *ponere fastus* OV. a lăsa la o parte nazurile.

fātālis (*2*) *adj.* [*fatum*] 1 al destinului, conținînd destinele, profetic: *fatalia stamina* TIB. firele destinului, *deae fatales* OV. Parcele, *libri fatales* LIV. cărțile de profeții (sibiline), *fatalia verba* OV. cuvinte profetice; 2 hotărît de destin, predestinat: *~ hora* SUET. ceasul morții (hotărît de destin), *~ mors* PLIN. moarte naturală, *~ Scipionibus gloria* SEN. gloria predestinată Scipionilor, *dux ~ ad excidium urbis* LIV. generalul predestinat la distrugerea orașului, *quasi fatale esset non posse Gallias debellari* SUET. ca și cum ar fi fost hotărît de destin ca Galliile să nu poată fi învinse // **fātālēs,** *ium m. pl.* muritorii // **fatale,** *is n.* destin; 3 fatal, aducător de nenorocire, funest, mortal: *fatale aurum* OV. aurul fatal, *telum fatale* VEG. lancea aducătoare de moarte.

fātālitās, *ātis f.* necesitate fatală, fatalitate COD. IUST.

fātāliter *adv.* din voința zeilor: *~ mori* EUTR. a muri de moarte naturală.

fateor, *ērī, fassus sum vt. dep.* 1 a mărturisi, a recunoaște, a declara, a admite: *si verum mihi eritis fassae, vinclis exsolvemini* PL. dacă-mi veți mărturisi adevărul, veți fi dezlegate din lanțuri, *~ culpam* QUINT.

a-şi recunoaşte vina, *fateor peccavisse* PL. recunosc că am greşit, *si quis se amici causa fecisse fateatur* CIC. dacă cineva ar declara că a făcut-o de dragul unui prieten, *iura inventa metu iniusti fateare necesse est* HOR. trebuie să admiţi că legile au fost create din frica de nedreptate, *Est tibi nomen Menaechmo? — Fateor* PL. numele tău este Menaechmus? — Aşa e; **2** a face cunoscut, a arăta, a exprima: *Laterensis animum in rempublicam semper fatebor* CIC. voi face cunoscut neîncetat sentimentele lui Laterensis faţă de stat, *mors sola fatetur quantula sint hominum corpuscula* IUV. numai moartea arată ce mici sîntem, ~ *iram vultu* OV. a-şi trăda mînia prin priviri, *fassus ab ore pudor* OV. ruşinea exprimată de faţa lui, *fassus deum* OV. descoperindu-se ca zeu.

fāticanus şi **fāticinus** (*3*) *adj.* care prezice destinul, profetic OV.

fātidicus (*3*) *adj.* prezicător al destinului, profetic: *vatis fatidica* VERG. preoteasă prezicătoare a destinului, ~ *deus* OV. zeul prevestitor al destinului (Apollo), *fulmina fatidica* PLIN. fugerele prevestitoare, *libri fatidici* SUET. cărţile sibiline // **fātidicus**, *ī m.* prezicător.

fātifer, *era, erum adj.* aducător de moarte, fatal VERG.

fatīgābilis (*2*) *adj.* care poate obosi TERT.

fatīgātiō, *ōnis f.* **1** oboseală mare, istovire: *exercitationis finis esse debet lassitudo quae citra fatigationem est* CIC. limita exerciţiului trebuie să fie oboseala, care e mai puţin decît extenuarea, *cum fatigatione equorum atque hominum* LIV. cu istovirea cailor şi oamenilor, *illum fatigatione resolutum somnus oppresserat* CURT. pe acela, rupt de oboseală, îl copleşise somnul; **2** sîcîială înţepătoare, glume muşcătoare.

fatīgātor, *ōris m.* cel care sleieşte de puteri AUG.

fatīgātōrius (*3*) *adj.* sarcastic, muşcător, supărător (*despre cuvinte*) SID.

fatīgō (*I*) *vt.* **1** a obosi, a istovi: *in iactando membra fatigant* LUCR. îşi obosesc membrele agitîndu-le, *quos nulla proelia fatigant* VERG. pe care nu-i istovesc nici un fel de lupte, *lolium tribulique fatigant trítices messes* OV. neghina şi pălămida istovesc semănăturile de grîu, *verberibus fatigati* SALL. istoviţi de bătăi; **2** a nu da pace, a chinui, a frămînta, a necăji, a plictisi, a hărţui, a cicăli; a zori: *die noctuque ~ animum* SALL. a-şi frămînta zi şi noapte mintea, *pueri silvas fatigant* VEG. copiii răscolesc pădurile, ~ *aliquem precibus* LIV. a cicăli pe cineva cu rugăminţi, *Galba fatigabat deos* TAC. Galba căuta să înduplece zeii, *olli remigio noctemque diemque fatigant* VEG. aceia se istovesc ziua şi noaptea vîslind, ~ *dextram osculis* TAC. a copleşi mîna cu sărutări, *corripit e somno corpus sociosque fatigat* VERG. sare din somn şi-şi zoreşte tovarăşii, *saepius fatigatus lenitur* CIC. după multe insistenţe (bătut la cap), se înduplecă, *argutiis* ~ SID. a nu da pace, împungînd pe cineva cu ironii.

fātilegus (*3*) *adj.* care caută moartea LUC. *9, 821*.

fātiloquium, *iī n.* profeţie, prezicere APUL.

fātiloquus (*3*) *adj.* prezicător al viitorului LIV.

fatim *adv.* din plin, abundent SERV.

fatiscō, *ere vi.* şi **fatiscor**, *ī vi. dep.* **1** a se căsca, a se crăpa, a se desface: *naves accipiunt imbrem rimisque fatiscunt* VERG. corăbiile iau apă şi se desfac prin spărturile făcute, *camelo ungues in longiore itinere fatiscunt* PLIN. copitele cămilei la drum mai lung crapă; **2** a obosi, a se istovi, a-şi pierde puterile: *scrofa celerrime fatiscit, quae plures educat* COL. scroafa care hrăneşte mai mulţi purcei foarte repede se istoveşte, *ipse exercitusque per inopiam et labores fatiscebant* TAC. şi el, şi armata se istoveau din cauza lipsurilor şi eforturilor, *a plerisque scriptoribus ommissa, dum copiā fatiscunt* TAC. întîmplări omise de mulţi istorici, fiind copleşiţi de abundenţa lor, *donec fatisceret seditio* TAC. pînă să se potolească răscoala, *haut fatiscar quin...*, ACC. nu voi înceta să...

fatua, *ae v.* **fatuus**

Fatua, *ae f.* „Prezicătoarea“ (*divinitate, soţie sau soră a lui Faunus, numit şi Fatuus*).

fatuē *adv.* prosteşte TERT.

Fatuellus, *ī m. v.* **Fatuus**

fatuitās, *ātis f.* prostie CIC.

fatuitō[1] *āre vi.* a spune prostii ARN.

fātuitō[2] *adv.* în chip fatal PRISC.

fātum, *ī n.* **1** profeţie, prezicere, oracol: *Aeneas oblitus fatorum* VERG. Aeneas uitînd de preziceri, *ex fatis Sibyllinis* CIC. după oracolele sibiline; **2** destin, soartă: *stoici omnia fata fieri dicunt* CIC. stoicii susţin că totul se întîmplă după cum e scris, *triste fatum* HOR. soartă tristă, *quo fata trahunt, sequamur* VERG. să mergem încotro ne mînă soarta, *si ~ tibi est ex hoc morbo convalescere* CIC. dacă ţi-e scris să te însănătoşeşti din această boală, *qui hoc fato natus est, ut...* CIC. care (Milo) s-a născut cu acest destin ca..., *sunt fata mihi ferro exscindere gentem* VERG. destinul meu este să distrug neamul cu sabia; (*oc.*) voinţa zeilor: *sic fata Iovis poscunt* VEG. astfel cere voinţa lui Iupiter, *huic fato divum proles nulla fuit* VERG. din voinţa zeilor, acesta n-avea urmaşi; **3** destin nefericit, nenorocire, dezastru, calamitate: *abditi in tabernaculis suum ~ querebantur* CAES. neieşind din corturi, deplîngeau soarta lor tristă, *quibus ego confido impendere ~ aliquid* CIC. asupra capetelor cărora cred că atîrnă o nenorocire, *urbem ex faucibus fati eripere* CIC. a scăpa oraşul la limita dezastrului; (*personif.*) *duo illa reipublicae fata* (*Gabinium et Pansam*) CIC. pe cele două pacoste ale statului, Gabinius şi Pansa; **4** destin comun al oamenilor, moarte (naturală): *sic Hortensii vox exstincta fato suo, nostra publico* CIC. astfel, glasul lui Hortensius s-a stins prin moartea sa, al nostru prin nefericirea vremilor, *qui fato sunt functi* QUINT. cei care şi-au împlinit veleatul (au murit), *fato cedere* (*concedere, obire*) a muri, *electo successore fato concessit* PLIN. IUN. după alegerea succesorului, a murit, *L. Piso in tanta claritudine ~ obiit* TAC. L. Piso a murit de moarte naturală într-o astfel de strălucire, *si me praeceperit* ~ CURT. dacă moartea mă va lua înainte de vreme, *si me fata intercepissent* QUINT. dacă moartea m-ar fi luat pe neaşteptate (întrerupîndu-mi cariera); // **Fata**, *ōrum n. pl.* Parcele PROP. *4, 7, 51* soartă rea.

fātuor[1], *ārī vi. dep.* a face pe prostul SEN.
fātuor[2], *ārī vi. dep.* a fi inspirat, a fi pradă delirului profetic IUST.
fātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **for**
fātus[2], *ūs m.* 1 vorbe PRUD.; vorbe ale oracolului, oracol SID.; 2 = *fatum*: ~ *malus* PETR. *71, 1* soartă rea.
fatuus (*3*) *adj.* 1 prost, idiot, smintit: *non modo nequam et improbus, sed etiam ~ et amens* CIC. nu numai om de nimic şi ticălos, dar şi prost şi nebun, *aut regem aut fatuum nasci oportere* SEN. trebuie să te naşti ori idiot, ori rege // **fatuus**, *ī m.* şi **fatua**, *ae f.* idiot, idioată pe care romanii bogaţi îi ţineau pe lîngă casă pentru a se distra pe seama lor; 2 insipid, fad, fără gust: *fatua placenta* MART. plăcintă fără gust.
Fātuus, *ī m.* „Ghicitorul" (*numele mitic al lui* Faunus, *numit şi* Fatuellus).
Faucius, *iī m.* nume de familie roman.
Fauna, *ae f.* divinitate, soţia sau sora zeului Faunus, numită şi *Fatua* sau *Bona Dea*.
Faunālia, *ium n. pl.* sărbători în cinstea lui Faunus (*vechiul zeu al agriculturii şi creşterii animalelor, celebrate la nonele lui decembrie*).
Faunigena, *ae m.* „născut din Faunus" (*fiu sau descendent*) // **Faunigenae**, *ārum m. pl.* neamurile din Latium.
Faunius (*3*) *adj.* al lui Faunus.
Faunus, *ī m.* străvechi rege în Latium (*fiu al lui Picus, nepot al lui Saturn şi tată al lui Latinus, care cel dintîi i-a învăţat pe latini agricultura şi creşterea vitelor; după moarte, devenit zeu al agricultorilor şi al păstorilor şi prezicător al viitorului; mai tîrziu, identificat cu zeul grec Pan şi reprezentat de aceea cu corniţe şi picioare de capră*) // **Faunī**, *ōrum m. pl.* fauni (*mici divinităţi cîmpeneşti*).
faustē *adv.* cu noroc, favorabil CIC.
Faustiānus (*3*) *adj.* al lui Faustus Sulla.
Faustīna, *ae f.* soţia împăratului Antoninus Pius // **Faustiniānus** (*3*) *adj.* al Faustinei.
Faustitās, *ātis f.* [*faustus*] divinitate a fertilităţii ogoarelor HOR.
Faustulus, *ī m.* păstorul din Latium care i-a salvat şi i-a crescut pe Romulus şi Remus.
faustus (*3*) *adj.* [*faveo*] norocos, de bun augur LUCR., HOR. ş.a.
Faustus, *ī m.* cognomen roman („Fericitul") (*L. Cornelius Sulla Faustus*, fiul dictatorului) // **Fausta**, *ae f.* fiica dictatorului şi soţia lui Milo.
fautor (arh. *favitor*), *ōris m.* apărător, susţinător, partizan: ~ *dignitatis* CIC. susţinător al prestigiului cuiva, ~ *nobilitatis* CIC. partizan al nobilimii, ~ *veterum* HOR. partizan al scriitorilor vechi, ~ *flagitii* CIC. complice al ticăloşiei; (*abs.*) ~ aplaudator (plătit) la o piesă de teatru.
fautrix, *īcis f.* favorizatoare, susţinătoare CIC. ş.a.
faux, *cis f.* (obişnuit *pl.* **fauces**, *ium*) 1 gîtlej, gît, gură: *sitis fauces urit* HOR. setea îi arde gîtlejul, *illi fauces prehendam* PL. am s-o strîng de gît, *propino tibi salutem faucibus plenis* PL. beau în sănătatea ta cu gura plină; (*fig.*) *eripite nos ex faucibus eorum* CIC. scăpaţi-ne din gura lor, *lupus fauce improba incitatus* PHAEDR. lupul împins de lăcomia lui păcătoasă; 2 (*fig.*) trecere strîmtă, strîmtoare, defileu; strîmtoare în mare, istm; intrare strîmtă, gură, coridor, gură (a unui rîu); crater, prăpastie, grotă: *in Ciliciae augustissimis faucibus* CIC. în pasurile foarte strîmte ale Ciliciei, *eum in valle arta, faucibus utrimque obsessis, inclusit* LIV. l-a închis într-o vale strîmtă, ocupînd defileul de ambele părţi, *fauces Bospori* PLIN. strîmtoarea Bosforului; *in faucibus macelli sedens* CIC. şezînd în gura pieţei, ~ *portus* CAES. intrarea în port; *Nilus multis faucibus in Aegyptium mare se evomit* PLIN. Nilul se varsă în marea Egiptului prin multe guri; *fauces Aetnae* LUCR. craterul Etnei, *patefactis terrae faucibus* CIC. fiind deschise prăpăstiile pămîntului.
favea, *ae f.* sclavă favorită [?] PL.
faventia, *ae f.* [*faveo*] 1 tăcere la ceremoniile religioase ACC.; 2 favoare, bunăvoinţă CYPR.
Faventia, *ae f.* oraş în Gallia Cispadană (*azi, Faenza*) // **Faventīnus** (*3*) *adj.* din Faventia // **Faventīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Faventia.
faveō, *ēre, fāvī, fautum vi.* 1 a favoriza (creşterea, sporirea), a fi favorabil, a fi de partea cuiva, a purta interes cuiva: (*în gener. cu dat.*) *terra quae favet frumentis* VERG. pămîntul care e bun pentru grîne, ~ *Sullanis partibus* NEP. a ţine cu partidul lui Sulla, *nostrae laudi dignitatique favisti* CIC. ai purtat interes gloriei şi carierei mele, *huic meae voluntati ut faveas, te rogo* CIC. te rog să sprijini această dorinţă a mea, ~ *sententiae* CIC. a aproba o părere, *et verbis favet ipsa suis* OV. şi aprobă ea însăşi cuvintele ei, *suo ~ dolori* OV. a se complăcea în durerea sa; (*abs.*) *iudices, ut faveant, rogamus* CIC. ne rugăm ca judecătorii să ne fie binevoitori, *si favet alma Pales* OV. dacă dalba Pales este binevoitoare, *ventis faventibus* OV. vînturile fiind favorabile; 2 (*rel.*) *favere linguis* (*linguā, ore, animis*) a face să fie favorabile ceremoniile sau prevestirile, netulburîndu-le cu vreo vorbă sau gînd de rău augur, a se păzi de orice vorbă sau gînd rău, a păstra tăcere religioasă: *en deus est, deus est!... linguis animisque favete* OV. iată zeul, iată zeul!... păziţi-vă vorba şi cugetul, *ore favete omnes et cingite tempora ramis* VERG. păstraţi cu toţii tăcere şi încingeţi tîmplele cu ramuri, *quisquis ades, lingua, vir mulierque fave!* TIB. oricine eşti de faţă, bărbat sau femeie, păstrează tăcere!; 3 a ura, a dori: *faveo enim saeculo ne sit sterile* PLIN. IUN. urez generaţiei mele să nu fie sterilă, *matronae maeros* (*muros*) *complent, spectare faventes* ENN. femeile umplu zidurile, dorind să privească; 4 a-şi arăta aprobarea prin aclamaţii, aplauze, a aplauda: *turba faventium* HOR. mulţimea celor ce aplaudă.
favilla, *ae f.* 1 cenuşă caldă (care arde acoperit), tăciune nestins: *scintillas agere et late diffudere favillam* LUCR. a face scîntei şi a răspîndi tăciuni pînă departe, *e carbone exstincto ~ digito sublata* PLIN. un tăciune luat cu degetul din cărbunele stins; (*fig.*) ~ *salis* PLIN. un praf de sare; 2 (*fig.*) sămînţă, germene: *haec est prima ~ mali* PROP. aceasta e prima sămînţă a răului.

favillāceus (*3*) *adj.* precum cenuşa SOLIN.
favīs(s)ae, *ārum f. pl.* camere subterane la temple, unde se păstrau vase de sacrificiu, statui stricate, alte materiale GELL.
favitor, *ōris v.* **fautor**
Favōniānus (*3*) *adj.* favonian (*nume dat unui soi de pere*).
favōnius, *iī m.* [*faveo*] zefirul (*vînt călduț de primăvară care favorizează vegetația*) CIC., HOR. ş.a.
Favōnius, *iī m.* nume de bărbat.
favor, *ōris m.* [*faveo*] **1** simpatie, afecţiune, iubire: *Iugurtha ex invidia in favorem nobilitatis venit* SAL. Iugurtha, din urît ce era de nobilime, ajunse în simpatia acesteia, *magno favore plebis* LIV. cu o mare simpatie a plebei, ~ *militaris* CURT. iubire din partea soldaţilor, *sibi favorem apud aliquem conciliare* CURT. a-şi cîştiga simpatia cuiva; **2** semne de favoare, aplauze, aclamaţii, entuziasm: *cum favore ingenti populi domum est reductus* LIV. a fost condus acasă cu mari aclamaţii ale mulţimii.
favōrābilis (*2*) *adj.* (*fără superl.*) care se bucură de simpatie, bine văzut, plăcut, iubit: *favorabile nomen eius apud Parthos fuit* SUET. numele lui era bine văzut de parţi, *nulli non ~ erit, si...* SEN. oricui îi va fi agreabil, dacă...; *id enim favorabilius et tutius* PLIN. IUN. căci acest lucru este mai plăcut şi mai sigur.
favōrābiliter *adv.* cu succes QUINT.
favus, *ī m.* **1** fagure de miere: *cogere pressis mella favis* VERG. a strînge mierea storcînd fagurii; (*poet.*) miere: *lacte favos et dilue Baccho* VERG. topeşte miere în lapte şi în vin, (*prov.*) *crescere tamquam favus* PETR. a creşte văzînd cu ochii; **2** dală de piatră de formă hexagonală.
fax, *facis f.* **1** despicătură de lemn răşinos pentru torţe: *pervigilat ferroque faces inspicat acuto* VERG. stă noaptea şi taie cu fierul ascuţit despicături de lemn; **2 a.** torţă, făclie: *cum facibus ad curiam cucurrerunt* CIC. au alergat cu torţe spre clădirea senatului, *faces tectis inferre* CIC. a da foc caselor, *saevit quod filius ebrius ambulet ante noctem cum facibus* HOR. (tatăl) e furios că fiu-său umblă beat cu torţe înainte de căderea nopţii (*obicei al chefliilor*); **b.** atribut al unor divinităţi: Apollon, Diana, Demeter, Cupidon, Furiile: *facibus armata Megaera* PETR. Megaera înarmată cu torţe, *sinistra manu* (*Diana*) *retinebat arcum, dextra ardentem facem* CIC. statuia Dianei avea în mîna stîngă arcul, în dreapta o torţă arzătoare; **c.** torţă nupţială (*mireasa era condusă la locuinţa soţului într-un alai cu torţe*): *faces maritae* OV. torţele miresei, *Mopse novas incide faces, tibi ducitur uxor* VERG. Mopsus taie noi aşchii pentru torţe: ţi se aduce nevastă; **d.** (*fig.*) căsătorie: *te face sollemni iunget sibi* OV. te va uni cu el prin căsătorie solemnă; **e.** torţe la cortegiul de înmormîntare sau la aprinderea rugului: *funera cum facibus* MANIL. înmormîntare cu torţe, *Arcades funestas rapuere faces* VERG. arcazii au înşfăcat torţele funebre de pe rug; **f.** (*fig.*) moarte: *viximus insignes inter utramque facem* PROP. *4, 11, 46* am trăit cu cinste de la căsătorie pînă la moarte; **3** (*oc.*) lumină, astru, meteor, stea căzătoare: *Phoebi fax* LUCR. lumina Soarelui, *noctivagaeque faces caeli* LUCR. aştri strălucitori ai nopţii; (*fig.*) *me torret face mutua Calais* HOR. Calais mă prăpădeşte cu dragostea de care mă înfierbîntă, *neque in parvis rebus adhibendae sunt dicendi faces* CIC. elocinţa înflăcărată nu trebuie folosită în lucruri mici, *quasi quasdam verborum faces admovisset* CIC. ca şi cum i-ai fi dat foc cu vorbele lui, *id nobis ad studia dicendi faces subdidisse* QUINT. aceasta ne-a aprins zelul la studiul elocinţei, *Sertorius belli* ~ VELL. Sertorius, instigatorul războiului, *principes, faces generis humani* PLIN. nişte împăraţi, pîrjol pe capul tuturor.
faxim, faxo *v.* **facio**
Febrārius *v.* **Februarius**
febrescē, *ere vi.* a căpăta friguri SOLIN.
febricitō (*I*) *vi.* a avea febră COL.; (*fig.*) a aiura, a delira TERT.
febricōsus (*3*) *adj.* care are febră VEG.
febricula, *ae f.* febră uşoară CIC.
febrīculentus (*3*) *adj.* cuprins de febră M. EMP.
febriculōsus (*3*) *adj.* **1** care are febră CATUL.; **2** care produce febră FRONT.
febriō, *īre vi.* a avea febră COL.; (*fig.*) a aiura CYPR.
febris, *is f.* febră, friguri: *febrim habere* CIC. a avea febră, *febrem curare* CELS. a trata frigurile, *cum febri domum rediit* CIC. s-a întors acasă cu febră, *febre liberari* CIC. a scăpa de friguri, *febre corripi* CELS. a fi prins de friguri, *tertianae febres et quartanae* CIC. febre din trei în trei şi din patru în patru zile // **Febris**, *is f.* Febra (*divinitate*).
februa, *ōrum n. pl.* sărbători de purificare (*celebrate în luna februarie*): *februa Numa instituit* AUS. Numa a instituit purificările.
Februālis (*2*) *adj.* „purificator“ (*epitet al Iunonei*).
februāmentum, *ī n.* purificare CENS.
Februārius (*3*) *adj.* de februarie: *Kal. Februariae* CIC. calendele lui februarie, ~ *mensis* PLIN. luna februarie // **Februārius**, *iī m.* februarie (*luna*).
Februāta, *ae f. v.* **Februalis**
februātiō, *ōnis f.* purificare, ceremonie expiatorie VARR.
Februlis (*2*) *adj. v.* **Februalis**
februō, *āre, ātum vt.* a purifica de păcate VARR.
februum, *ī n.* mijloc de purificare VARR.
Februus, *ī m.* numele unei divinităţi etrusce a Infernului.
fēciālis, *is v.* **fetialis**
fecula *v.* **faecula**
fēcundātor, *ōris m.* cel care fecundează FULG.
fēcundē *adv.* din belşug PLIN.
fēcunditās, *ātis f.* fecunditate, fertilitate: ~ *feminarum* PLIN. fecunditatea femeilor, ~ *agrorum* CIC. fertilitatea ogoarelor; (*fig.*) abundenţă, bogăţie: ~ *voluminum* PLIN. număr mare de volume, *volo se efferat in adulescente* ~ QUINT. doresc să se vadă la un tînăr bogăţia ideilor // **Fēcunditās**, *ātis f.* zeiţa fecundităţii.
fēcundō (*I*) *vt.* a fertiliza, a fecunda VERG., PALL.
fēcundus (*3*) *adj.* **1** fertil, fecund: *fit terra multo fecundior* CIC. pămîntul devine mult mai rodnic, *regio fecunda* PLIN. ţinut fertil, *fecunda uxor* HOR. soţie care face copii mulţi; **2** bogat, abundent, plin:

amor et melle et felle fecundissimus PL. dragostea te hrăneşte din destul şi cu miere, şi cu fiere, *Aemilium genus fecundum bonorum civium* TAC. neamul Aemiliilor, bogat în cetăţeni devotaţi, *fecundi calices* HOR. paharele pline, *quaestus* ~ CIC. cîştig bogat; 3 care fertilizează: *fecundi imbres* VERG. ploile care fac să rodească pămîntul.

fēdus, *ī m. v.* **haedus**

fefellī *pf. v.* **fallo**

fel, *fellis n.* 1 fiere, (*gener.*) venin; (*fig.*) răutate; amărăciune; mînie: ~ *taurinum* CELS. fiere de taur, ~ *vipereum* OV. venin de viperă, *spicula* (*amoris*) *felle madent* TIB. săgeţile amorului sînt îmbibate cu venin; (*fig.*) *corda felle sunt lita* PL. inimile vă sînt pline de răutate, *omnia tristi tempora felle madent* TIB. toate clipele-mi sînt înveninate de o jalnică amărăciune; 2 (*bot.*) *fel terrae* fumăriţă (*Fumaria officinalis*).

fēlēs (faelēs) şi **fēlis (faelis)**, *is f.* 1 (*zool.*) pisică (*Felis domestica*) CIC.; 2 (*zool.*) dihor (*Mustela putorius*) *sau* jder (*Martes martes*) COL.; 3 (*fig.*) răpitor: ~ *virginalis* PL. răpitor de fete.

felicātus (*3*) *adj. v.* **filicatus**

fēlīcitās, *ātis f.* 1 fericire: *fuit felix si potest ulla in scelere esse felicitas* CIC. a fost fericit, dacă poate fi vreo fericire în crimă, *perpetuae felicitatis praemium* AUG. răsplata fericirii veşnice, (*pl.*) *incredibiles huic urbi felicitates attulit* CIC. a adus acestui oraş nenumărate ocazii de fericire; 2 *Felicitas* divinitate onorată printr-un templu la Roma; 3 noroc, succes: *incredibili felicitate Auster in Africum se vertit* CAES. printr-un noroc de necrezut, austrul s-a schimbat în vînt african, ~ *rerum gestarum exercitus benevolentiam imperatoribus conciliat* CAES. succesul în acţiunile lor atrage generalilor dragostea armatei, *laetatus sum felicitate navigationis tuae* CIC. m-am bucurat de succesul călătoriei tale pe mare; 3 (*rar*) rodnicie, fertilitate: ~ *terrae* PLIN. fertilitatea pămîntului.

fēlīciter *adv.* 1 fericit, cu rezultat fericit, cu noroc: ~ *vivere* CIC. a trăi fericit, *quae res tibi bene feliciterque vortat* PL. care lucru să-ţi fie de bine şi cu noroc, *multa bella felicissime gessit* CIC. a purtat multe războaie cu cel mai fericit rezultat, *feliciter! succlamant* PHAEDR. „să fie cu noroc!" strigă ei, *feliciter quod agis!* SEN. să fie cu noroc ce faci!; 2 abundent: *illic veniunt felicius uvae* VERG. acolo, strugurilor le merge mai bine.

felicula, *ae v.* **filicula**

fēlīculus (*3*) *adj.* oarecum fericit TERT.

fēlīneus (*3*) *adj.* de pisică SERV.

fēlīnus (*3*) *adv.* de pisică; de jder CELS.

fēlīō, *īre vi.* a miorlăi, a ţipa SUET.

fēlis *v.* **feles**

felix[1], *īcis adj.* 1 roditor: ~ *arbor* LIV. pom roditor, *ramos feliciores inserit* VERG. altoieşte ramuri mai roditoare, *felicior regio* OV. regiune mai roditoare, *Arabia Felix*, partea fertilă a Arabiei; 2 cu succes, încununat de succes, căruia îi reuşeşte totul: *Praxiteles marmore felicior* PLIN. Praxiteles, care a avut mai mult succes în sculptura în marmură, ~ *seditio* LIV. răzvrătire încununată de succes, *Amycum quo non felicior alter ferrum armare veneno* VERG. pe Amycus, de cît care nimeni nu reuşeşte mai bine a învenina săgeţile, *tribunus plebis* ~ *in evertenda republica fuit* CIC. tribunul plebei a reuşit să răstoarne ordinea statului; 3 fericit, norocos: *felicissima matrum* OV. cea mai fericită dintre mame, *felicior aetas* OV. vîrsta mai fericită, *O, te, Bolane, cerebri felicem!* o, tu, Bolanus, ferice de tine cu firea ta repede la mînie!, *multi dubitavere fortior an felicior esset* SALL. mulţi s-au întrebat dacă era mai mult viteaz decît norocos; 4 aducător de noroc, propice, de bun augur, salutar: *quod tibi mihique sit* ~ LIV. care lucru să fie cu noroc pentru mine şi pentru tine, *o, dea, sis* ~ VERG. o, zeiţă, fii binevoitoare, *non felicia tela* săgeţi nefericite, ~ *omen* OV. prevestire de bun augur; 5 care te fericeşte, delicios, încîntător: *felicia poma* OV. poame delicioase, *felicissimus sermo* QUINT. discurs încîntător, ~ *sopor* OV. somn fericit.

felix[2] *v.* **filix**

fellātor, *ōris m.* cel care suge MART.

fellātrīx, *īcis f.* cea care suge MART.

felleus (*3*) *adj.* de fiere PLIN.

fellītus (*3*) *adj.* ca fierea, amar PLIN.; (*fig.*) plin de fiere CASSIOD.

fellō, *āre, āvī vt.* a suge CAPUL., MART.

fellōsus (*3*) *adj.* cu fiere multă; irascibil, coleric C. AUR.

Felsina, *ae f.* vechiul nume al oraşului Bononia (*azi, Bologna*).

fēmella, *ae f.* (dim. al lui *femina*) femeie tînără, fată CATUL.

fēmellārius, *iī m.* muieratic ISID.

femen *v.* **femur**

fēmina, *ae f.* 1 femeie; femelă, parte femeiască: *praestantissima omnium feminarum uxor tua* CIC. soţia ta, cea mai aleasă femeie dintre toate, *et mares deos et feminas esse dicitis* CIC. spuneţi că zeii sînt unii bărbaţi, alţii femei, *bestiarum aliae mares, aliae feminae* CIC. unele dintre animale sînt de parte bărbătească, altele de parte femeiască, ~ *sus* COL. scroafă, ~ *anguis* CIC. şarpe de parte femeiască, *canis femina* VARR. căţea, *pistacia mas et femina* PALL. fisticul (planta) de parte bărbătească şi femeiască; (*fig.*) (*despre pietre preţioase*) *carbunculorum masculi appellati acrius, at feminae languidius refulgentes* PLIN. dintre rubine, au fost numite de parte bărbătească cele care strălucesc mai viu, de parte femeiască cele care strălucesc mai slab; (*spec.*) *cardo femina* VITR. scobitură circulară în care se învîrte pivotul uşii; 2 (*gram.*) genul feminin.

fēminal, *ālis n.* sexul femeii APUL.

feminālia, *ium. n. pl.* feşe de înfăşurat coapsele; pantalonaşi.

fēminamas, *aris m.* androgin, hermafrodit TERT.

fēmineus (*3*) *adj.* de femeie, femeiesc; (*fig.*) feminin, slab: *femineae voces* QUINT. glasuri de femei, *femineo Marte cadere* OV. a cădea de o mînă de femeie, ~ *amor* OV. iubirea pentru o femeie, *femineae Kalendae* IUV. *9, 53* calendele lui martie (= 1 martie) cînd se celebra sărbătoarea femeilor (Matronalia); (*fig.*) *femineo stant corde timores* SIL. în inima slabă sînt temeri.

fēminīnē *adv.* la genul feminin ARN.

fēminīnus (*3*) *adj.* de femeie, feminin: *feminini calcei* APUL. pantofi de femeie, *femininum nomen* VARR. nume de genul feminin // **fēminīnum,** *ī n.* cuvînt feminin, genul feminin QUINT.

femorālis (*2*) *adj.* de coapsă // **femorālia,** *ium n. pl.* feşe pentru înfăşurarea coapselor VULG.

femur, *oris* şi **femen,** *inis n.* **1** coapsă: ~ *caedere* (*percutere*) CIC. a-şi bate coapsele cu mîinile (*semn de mirare sau dispreț*), *eripit ensem a femine* VERG. trage sabia de la coapsă; (*arhit.*) *femur trygliphi* VITR. spaţiul dintre canelurile triglifelor la o coloană dorică; **2** *femur bubulum* plantă (neidentificată) PLIN.

femus *v.* **femur**

fēnārius (*3*) *adj.* de fîn VARR. // **fēnārius,** *iī m.* vînzător de fîn.

fendicae, *ārum f. pl.* maţe de vită ARN.

fēnebris (*2*) *adj.* care se referă la camătă: *legibus fenebribus constricta avaritia* LIV. lăcomia stăvilită prin legi privitoare la camătă, *fenebrem rem levare* LIV. a uşura camăta, *pecunia fenebris* SUET. bani daţi cu camătă.

Fenectānus (*3*) *adj.* de Fenectum (localitate în Latium, necunoscută).

fēnerārius, *iī m.* cămătar FIRM.

fēnerāticius (*3*) *adj.* care priveşte camăta COD. IUST.

fēnerātiō, *ōnis f.* împrumutare de bani cu camătă, cămătărie CIC.

fēnerātō *adv.* cu camătă mare (păgubind mult) PL.

fēnerātor, *ōris m.* **1** cămătar: ~ *acerbissimus* CIC. cămătarul cel mai nemilos; **2** (*tard.*) administrator, intendent AMBR.

fēnerātōrius (*3*) *adj.* de cămătar VAL. MAX.

fēnerātrix, *īcis f.* cămătăreasă VAL. MAX.

fēnerātus (*3*) *p. pf. v.* **fenero**: *pecunia fenerata* CIC. bani daţi cu camătă // **adj.** (*fig.*) cu înmulţită măsură: *feneratior redit gratia* AMBR. mulţumirea se reîntoarce şi mai bogată.

fēnerō (*I*) *vt.* şi **fēneror,** *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a da împrumut cu camătă: ~ *pecuniam binis centesimis* CIC. a da cu împrumut bani cu camătă de 2% pe lună, *nil debet: fenerat immo magis* MART. nu datorează nimic: dimpotrivă, dă bani cu camătă, *Minerva omnes deos fenerat* MART. Minerva speculează, dîndu-le împrumut, pe toţi zeii, *neque enim beneficium feneramur* CIC. nu speculăm binele făcut de noi; **2** *fenerari* **a.** a da înapoi cu dobîndă: *feneratum istuc beneficium tibi pulchre dices* TER. vei spune că acest bine ţi-a fost dat înapoi cu o frumoasă dobîndă; **b.** a lua cu împrumut: *si quis pecuniam dominicam a servo feneratus esset* DIG. dacă cineva ar fi luat cu împrumut de la un sclav bani de-ai stăpînului acestuia; **3** (*fig.*) a da, a împrumuta, a plăti: (*sol*) *suum lumen ceteris quoque sideribus fenerat* PLIN. soarele îşi împrumută lumina şi celorlalţi aştri, *fenerat malum malo* TERT. plăteşte răul cu un rău mai mare.

fenestella[1], *ae f.* ferăstruică // **Fenestella,** *ae f.* numele unei porţi mici în Roma, pe colina Palatinului.

Fenestella[2], *ae m.* istoric roman din timpul lui Augustus şi Tiberius.

fenestra, *ae f.* fereastră, deschizătură în zid spre a lăsa să intre lumina (*închisă cu obloane, perdele sau prevăzută cu zăbrele pînă în vremea imperiului, cînd apar geamurile*); (*gener.*) gaură, spărtură: *per fenestram gladium dedit* NEP. i-a dat sabia pe fereastră, *iunctas quatiunt fenestras* HOR. zgîlţîie obloanele închise, *bifores intrabat luna fenestras* OV. luna pătrundea prin ferestrele cu două obloane; *ingentem lato dedit ore fenestram* VERG. Aen. *2, 482* făcu o groaznică spărtură, cu o gură largă de tot, (*in turri*) *fenestras ad tormenta mittenda in struendo reliquerunt* CAES. B.C. *2, 9, 8* la turn au lăsat, cînd l-au construit, deschizături pentru aruncarea proiectilelor, *in aure fenestrae* IUV. *1, 104* găurile în lobul urechii (*prin care treceau cerceii*).

fenestrō (*I*) *vt.* a prevedea cu ferestre: *fenestrata triclinia* VARR. sală de mîncare cu ferestre; (*fig.*) *pectora fenestrata* VITR. inimi deschise.

fenestrula, *ae f.* ferăstruică, mică deschizătură APUL.

fēneus (*3*) *adj.* [*fenum*] de fîn: *homines fenei* CIC. manechine (*pentru întărîtarea taurilor la circ*); (*fig.*) de nimic: *fenea felicitas* AUG. fericire vană.

fēniculārius (*3*) *adj.* care produce mult fîn // *Fenicularius campus* Cîmpul de fîneţe (*cîmpie în Hispania Tarraconeză*).

fēniculīnus (*3*) *adj.* făcut din molură (*v. feniculum*) PLIN.

fēniculum, *ī n.* (*bot.*) molură, anason (*Foeniculum vulgare*) CAT.

fēnīle, *is n.* (frecv. **fēnīlia,** *ium n. pl.*) pod de păstrat fînul COL.

fēniseca, *ae m.* cosaş (de fîn) COL.

fēnisecta, *ōrum n. pl.* fîn cosit VARR.

fēnisex, *icis m.* cosaş (de fîn) PLIN.

fēnisicia, *ae f.* şi **fēnisicia,** *ōrum n. pl.* fînul cosit, fînaţul, recolta de fîn VARR.

Fēnius, *iī m.* nume de familie roman.

Fennī (Finnī), *ōrum n. pl.* finezii (*popor din Scandinavia*).

fenograecum şi **fenugraecum** *v.* **fenum 2**

fēnum (faen..., foen...), *ī n.* **1** fîn: *fenum convertere* COL. a întoarce fînul, *fenum habet in cornu* HOR. S. *1, 4, 34* are fîn în coarne (*ca boul furios, căruia i se legă fîn între coarne, ca să fugă toţi de el*), *fenum alios* (*oratores*) *aiebat esse oportere* CIC. zicea că alţi oratori ar trebui să mănînce fîn (ca dobitoacele); (*fig.*) iarbă seacă; **2** (*bot.*) *fenum graecum* (*fenograecum* şi *fenugraecum*) schinduf (*Trigonella Foenum graecum*) *sau* molotru (*Trigonella besseriana*) CAT.

fēnus (faen...), *oris n.* **1** camătă, dobîndă: *pecunia a publicanis fenore accepta* CIC. bani luaţi cu dobîndă de la publicani, *pecunias his fenori dabat* CIC. le împrumuta bani cu camătă, *iniquissimo fenore* CIC. cu o dobîndă foarte mare, *pecuniam occupare grandi fenore* CIC. a-şi plasa bani cu mare dobîndă, *positi in fenore nummi* HOR. bani daţi cu dobîndă, (*fig.*) *terra quod accepit reddit cum fenore* CIC. ceea ce pămîntul primeşte înapoiază cu dobîndă, *exspecto cum magno fenore vitia reditura* SEN. mă aştept că viciile vor reveni cu şi mai mare putere; **2** (*fig.*) datorii, povara datoriilor: *fenore obrui* (*laborare, mersum esse*) LIV. a fi doborît de povara datoriilor; **3** bani daţi cu împrumut, capital investit: *horti et fenus et villae* TAC. parcuri, bani daţi cu împrumut, ferme,

duas fenoris partes in agris collocare TAC. a investi două părţi din capital în pămînturi; 4 cămătărie, meseria de cămătar: ~ *exercere* SUET. a face cămătărie.

fēnusculum, *ī m.* mică dobîndă PL.

fera, *ae f.* animal sălbatic, fiară; (*poet.*) animal: *feras agitare* LIV. (*venari* SEN.) a vîna fiare, *in feri alvum* VERG. în pîntecele calului troian, *terra feras cepit* OV. pămîntul a primit animalele; (*fig.*) *magna minorque ferae* OV. cele două Urse.

ferācitās, *ātis f.* fertilitate, fecunditate COL.

ferāciter *adv.* rodnic, îmbelşugat LIV.

Fērālia, *ium n. pl.* sărbătoarea tuturor morţilor (*în februarie*) OV.

fērālis[1] (*2*) *adj.* 1 de sufletul morţilor, dedicat morţilor, funebru: ~ *vestis* QUINT. haină de doliu, ~ *cena* IUV. masă de sufletul morţilor, ~ *mensis* COL. luna februarie, *feralia munera* OV. prinoase de sufletul mortului, ~ *cupressus* OV. chiparosul funebru; 2 (*fig.*) lugubru, fatal, funest, aducător de moarte, îngrozitor: *ferali carmine bubo* VERG. bufniţa cu cîntecul ei lugubru, *feralia dona tulisti* OV. mi-ai adus daruri fatale, ~ *annus* TAC. an dezastruos, *ferale bellum* TAC. război aducător de moarte, *ferales tenebrae* TAC. întuneric îngrozitor.

ferālis[2] (*2*) *adj.* de animal sălbatic, sălbatic: ~ *crudelitas* AUG. cruzime sălbatică.

fērāliter[1] *adv.* lugubru, fatal FULG.

ferāliter[2] *adv.* sălbatic: ~ *agros vastare* RUF. a pustii sălbatic ogoarele.

ferax, *ācis adj.* [*fero*] producător din belşug, fertil, fecund, bogat: *agri feracissimi* CAES. pămînturi foarte roditoare, (*cu genit.*) *terra lini ferax* CURT. pămînt care produce mult in, ~ *venenorum* HOR. care produce multe otrăvuri, (*cu abl.*) *terra* ~ *Cereris multoque feracior uvis* OV. pămînt fertil în grîne, dar cu mult mai bogat în vii; (*fig.*) *nulla aetas feracior virtutum fuit* LIV. nici o epocă n-a fost mai bogată în virtuţi, ~ *saeculum bonis artibus* PLIN. IUN. secol fertil în oameni de valoare.

ferctum *v.* **fertum**

ferculum (fericulum), *ī n.* 1 targă (*de purtat trofee de război, chipuri de zei etc. la procesiuni*): *spolia ducis hostium caesi ferculo gerens* LIV. purtînd spoliile comandantului duşmanilor ucis atîrnate de o brancardă; (*gener.*) tot ce se poartă la o procesiune: *inter pompae fercula trium verborum praetulit titulum: veni, vidi, vici* SUET. între cele ce se purtau în convoiul triumfal, a pus înainte o pancartă cu trei cuvinte: „am venit, am văzut, am învins"; 2 tavă mare pe care se aduc mîncările; (*fig.*) ceea ce se aduce la masă, rînd de bucate, mîncare: *quotiens fericula mutantur* SEN. Ep. *90, 15* de cîte ori se aduce alt fel de mîncare la masă, *fercula mentis* AUG. hrană spirituală.

ferē *adv.* (*adesea postpus cuvîntului la care se referă*) 1 cam, aproape: *hora* ~ *tertia* CIC. cam pe la ora a treia, *nemo* ~ aproape nimeni, *nullus* ~ aproape nici unul, *nihil* ~ aproape nimic, *numquam* ~ aproape niciodată, *Cato qui fuit eius* ~ *aequalis* CIC. Cato care a fost aproape contemporanul lui, *totius* ~ *Galliae* CAES. (soli) din aproape toată Gallia; 2 de obicei, în general, de cele mai multe ori: *cum hoc, ut* ~ *fit, in via sermonem contulit* CIC. cu acesta, aşa cum se întîmplă de obicei, a conversat în timpul drumului, *ruri* ~ *se continebat* TER. era mai tot timpul la ţară, *omnia nimia in contraria* ~ *convertuntur* CIC. tot ce este excesiv se schimbă în general în contrariul său.

ferentārius, *iī m.* a. soldat uşor înarmat, tiralior: *eo quoque irrupere ferentarius gravisque miles* TAC. şi acolo (în munţi) au năvălit soldaţii uşor înarmaţi şi cei greu înarmaţi, *ferentarii equites* VARR. cavaleria uşoară; b. (*fig.*) săritor la nevoie: ~ *amicus* PL. prieten săritor.

Ferentīnum, *ī n.* oraş al hernicilor în Latium // **Ferentīnus** (*3*) *adj.* din Ferentinum; *caput aquae Ferentinae* LIV. sau *caput Ferentinum* LIV. izvorul unui rîuşor din apropiere de Ferentinum // **Ferentīna,** *ae f.* zeiţa Ferentina (*avînd un templu în apropiere de Ferentinum*) // **Ferentīnī,** *ōrum* şi **Ferentīnātes,** *ium m. pl.* ferentinii // **Ferentīnās,** *ātis adj. m.* din Ferentinum.

Ferentis *indecl.* sau **Ferentium,** *iī* şi **Ferentīnum,** *ī n.* numele unui oraş etrusc.

fereola vītis (un fel de) viţă COL.

Feretrius, *iī m.* „feretrianul" (*epitet al lui Iupiter, căruia i se dedicau prăzile învinşilor*).

feretrum, *ī n.* targă (*pe care se purtau trofeele duşmanilor, ofrande zeilor*); năsălie: *dona Iovi portare feretro* SIL. a purta daruri lui Iupiter pe o targă; *alii molle feretrum arbuteis texunt virgis* VERG. alţii împletesc o năsălie moale din nuiele de arbuşti.

fēriae, *ārum f. pl.* 1 zile de sărbătoare, sărbători (*existau* feriae publicae *şi* feriae privatae; *cele dintîi, erau fixe* — feriae statae — *şi mobile* — conceptivae; *pe acestea din urmă le fixau pontifii. Deosebit, se puteau proclama zile de sărbătorire a unor evenimente excepţionale* — feriae imperativae): ~ *Latinae* sărbători în cinstea lui Iupiter Latiaris, *ferias induxit in triduum* LIV. a proclamat o sărbătoare de trei zile; 2 repaus, odihnă: ~ *forenses* CIC. vacanţă a instanţelor de judecată, ~ *belli* GELL. suspendarea acţiunilor militare, *praestare Hesperiae longas ferias* HOR. a acorda Italiei o lungă perioadă de pace, *sine ullis feriis* ARN. fără încetare.

fēriāticus (*3*) *adj.* de sărbătoare: ~ *dies* DIG. zi de sărbătoare.

fēriātus (*3*) *p. pf., adj.* (*v.* **ferior**) a. care este în sărbătoare, nefăcînd nimic, fără nici o treabă, liber de ocupaţii: *ne familia profestis diebus ambulet feriata* VARR. ca sclavii să nu se plimbe nefăcînd nimic în zilele de lucru, *ne putes in Asia feriatum illum ab his studiis futurum* CIC. să nu crezi că în Asia el va sta degeaba cît priveşte aceste studii; b. (*oc.*) calm, liniştit.

fericulum *v.* **ferculum**

fericulus, *ī m.* tavă pentru mîncăruri.

ferīnus (*3*) *adj.* [*fera*] 1 de animal sălbatic: *pellis ferina* SALL. piele de animal sălbatic, *sum studiosus caedis ferinae* OV. îmi place să vînez fiare // **ferīna,** *ae f.* (subînţ. **caro**) carne de animal sălbatic, vînat mare; 2 bestial, sălbatic: *voluptates ferinae* GELL. plăceri bestiale.

feriō, *īre vt.* 1 a izbi, a lovi, a bate: ~ *adversarium* SALL. a-l izbi pe adversar, ~ *parietem* CIC. a bate în pere-

te, ~ *uvas pede* TIB. a călca strugurii cu piciorul, *feriri a serpente* PLIN. a fi muşcat de şarpe, *socii feriunt mare* VERG. tovarăşii bat (cu vîslele) apa mării, *ferit aethera clamor* VERG. strigătele ajung pînă la cer, ~ *sidera vertice* HOR. a atinge aştrii cu capul, (*abs.*) *cornu ferit ille, caveto!* VERG. acel ţap loveşte cu cornul, păzeşte!, *nec semper feriet arcus* HOR. arcul nu va nimeri totdeauna, *res quae feriunt oculorum acies* LUCR. lucruri care izbesc ochii, ~ *aures* QUINT. a izbi urechea, *feriunt animum* (*sententiae*) QUINT. ideile izbesc spiritul, *accidit ut ictu simili ferirer* CIC. s-a întîmplat să fiu lovit de o nenorocire asemănătoare; 2 (*spec.*) **a.** a lovi (doborînd la pămînt), a omorî; (*rel.*) a sacrifica un animal: ~ *hostem* SALL. a-l doborî pe duşman, ~ *aprum* OV. a ucide un mistreţ, ~ *vaccam Proserpinae* VERG. a jertfi o vacă Proserpinei; **b.** *foedus ferire* a încheia o alianţă (*cînd se pronunţa o formulă şi se sacrifica un porc*): *Tarcho iungit opes foedusque ferit* VERG. Tarcho îşi uneşte forţele (cu ale troienilor) şi încheie o alianţă; **c.** a bate monedă: ~ *asses* PLIN. a bate aşi noi, (*fig.*) ~ *carmen* IUV. *7, 54* a făuri un poem; **d.** a bate un drum: *in medium* ~ CIC. a o ţine prin mijloc; **e.** a înşela: *ferit astutos comica moecha Getas* PROP. curtezana asta din comedii îi duce de nas pe şireţii geţi; [impf. *feribant*, ind. pr. arh. *ferinunt* = *feriunt*].

fērior, *āvī, ātus sum vi. dep.* [*feriae*] a fi în sărbătoare, a fi în repaus, a sta degeaba: *Achilles ab armis feriabatur* MACR. Achilles se odihnea de oboseala luptelor; [p. pf. *v.* **feriatus**].

feritās, *ātis f.* stare de sălbăticie, ferocitate, barbarie: *ex feritate ad mansuetudinem traduxere* CIC. i-a făcut să treacă din starea de barbarie la civilizaţie, ~ *tauri* OV. ferocitatea taurului, *possumus dicere non esse hanc crudelitatem, sed feritatem* SEN. putem spune că aceasta nu este cruzime, ci sălbăticie, ~ *Scythici loci* OV. sălbăticia regiunii scitice; ~ *musti* PLIN. asprimea mustului.

fermē *adv.* (superl. de la *fere*) 1 cam, aproape: *hoc factum est* ~ *abhinc biennium* PL. aceasta s-a întîmplat cam acum doi ani, *nemo* ~ PL. aproape nimeni, *mille* ~ *delecti propugnatores* LIV. aproape o mie de soldaţi de elită; 2 aproape totdeauna, de obicei: *quod* ~ *evenit* CIC. ceea ce se întîmplă aproape totdeauna, *nocte* ~ *proficiscebantur* LIV. de obicei, plecau noaptea.

fermēmodum *adv.* aproape GELL.

fermentātiō, *ōnis f.* fermentare, dospire TERT.; (*fig.*) amestec AUG.

fermentātus *p. pf. v.* **fermento**

fermentescō, *ere vi.* a intra în fermentaţie, a dospi: *tellus quoque illo modo fermentescit* PLIN. chiar şi pămîntul dospeşte astfel (*din cauza zăpezii îndelungate*).

fermentō (*I*) *vt.* 1 a face să fermenteze; (*pas.*) a dospi: *panis fermentatus* CELS. pîine dospită, *ficus viridis in amphoras conditur et ibi sinitur fermentari* COL. smochinele verzi sînt puse în amfore şi lăsate să dospească acolo; (*despre pămînt*) ~ *terram* VARR. a face moale pămîntul; 2 (*fig.*) a acri, a strica: ~ *iocos dulces satirae aceto* P. NOL. a strica glumele plăcute cu oţetul satirei.

fermentum, *ī n.* [*fervimentum* v. *ferveo*] 1 dospire, fermentare: *repastinata humus velut fermento quodam intumescit* COL. pămîntul prăşit se umflă ca printr-un fel de dospire; 2 (*concrt.*) drojdie de bere: *panis sine fermento* CELS. pîine fără drojdie de bere; 3 băutură fermentată din cereale, bere; 4 îngrăşăminte ale solului; 5 (*fig.*) **a.** fierbere, frămîntare, mînie: (*uxor*) *nunc in fermento tota est* PL. acum, nevastă-mea e toată în fierbere; **b.** motiv de mînie IUV. *3, 188.*

ferō, *ferre, tulī, lātum vt.* **I** (a purta) 1 a purta, a aduce (în braţe, în mînă, pe umeri, în spate): ~ *aliquid humeris* HOR. a purta ceva pe umeri, *lecticā in Capitolium latus est* SUET. a fost dus cu o lectică pe Capitoliu, *qui arma* ~ *possent* CAES. cei care erau capabili să poarte armele (să lupte), *arma* ~ *contra aliquem* OV. a purta armele (a lupta) împotriva cuiva: (*fig.*) ~ *nomen alicuius* CIC. a purta numele cuiva, ~ *alicui opem auxiliumque* CIC. a da cuiva ajutor şi sprijin, ~ *matri complexum* LIV. a da o îmbrăţişare mamei sale; (*spec.*) *ventrem ferre* a fi însărcinată: *ignorans nurum ventrem ferre* LIV. neştiind că noră-sa este gravidă, *equa ventrem fert duodecim menses* VARR. iapa ţine sarcina douăsprezece luni; 2 *prae se ferre* a) a purta înaintea sa; b) (*fig.*) a arăta clar, a lăsa să se vadă: *hanc virtutem prae se ferunt* QUINT. ei etalează (fălindu-se) această virtute, *noli, quaeso, prae te* ~ *vos plane expertes esse doctrinae* CIC. nu lăsa să se vadă, rogu-te, că voi sînteţi cu totul lipsiţi de învăţătură, *nec prae se fert aut qui sit, aut unde veniat* CIC. nu lasă să se vadă nici cine este, nici de unde vine; 3 a suporta: ~ *frigus, sitim, famem* CIC. a răbda de frig, de sete, de foame, *optimates quis ferat?* cine i-ar putea suporta pe nobili?, *impetum hostium non* ~ CAES. a nu putea ţine piept atacului duşmanilor, *aegre* (*moleste, acerbe*) ~ CIC. a suporta greu, *homo non ferendus* CIC. om insuportabil, *potentia vix ferenda* CIC. puterea greu de suportat; 4 a considera, a-şi face o părere, a avea o atitudine: *ut tu fortunam, sic nos te feremus* HOR. cum vei considera tu situaţia ta fericită, aşa vom gîndi şi noi despre tine, *utcumque ferent ea facta minores* VERG. oricum vor considera aceste fapte urmaşii, *de Lentulo sic fero, ut debeo* CIC. în privinţa lui Lentulus, sînt afectat, aşa cum şi trebuie, *nondum satis huc erat allatum, quomodo Caesar ferret de auctoritate* CIC. nu s-a aflat precis aici cum va lua Caesar lucrurile în privinţa autorităţii; 5 **a.** a purta vorba în toate părţile, a răspîndi (*oral* sau *scris*), a colporta, a povesti, a spune: *eius scripta quaedam feruntur* CIC. unele cărţi ale acestuia circulă, *ita ferebat fama* OV. aşa circula zvonul, *haec omnibus ferebat sermonibus* CAES. aceste vorbe le răspîndea în toate conversaţiile, *regnum eum adfectare fama ferebat* LIV. se zvonea că el dorea domnia, *multa eius ferebantur* CIC. multe vorbe de-ale lui erau citate, *Mercurium* (*Galli*) *omnium artium inventorem ferunt* CAES. pe Mercur, (gallii) îl consideră născocitorul tuturor meşteşugurilor, *felix et dis cara ferar* OV. voi fi numită fericită şi iubită de zei, *memini ita* ~ *senes* VERG. îmi amintesc că bătrînii povesteau aşa, *sicut fama fert* CURT. precum merge vorba; (*sens impers.*) *ferunt,*

fertur, feruntur se zice, se povestește: *Xenocratem ferunt, cum quaereretur ab eo... respondisse* CIC. se zice că Xenocrate, fiind întrebat..., a răspuns, *homo omnium in dicendo, ut ferebant, acerrimus* CIC. omul, după cum se spunea, cel mai aprig dintre toți, în discursurile lui, *in Sicilia quoque fertur locus esse...* CIC. și în Sicilia se spune că exista un loc...; **b.** (*oc.*) a lăuda: *praecipua laude fertur* NEP. este citat cu laude deosebite, *nostra semper feretur pugna illa* CIC. acea luptă a noastră va fi mereu lăudată; **6** a lua (purtînd) cu sine, a duce cu sine: ~ *cibaria* CURT. a lua cu sine provizii, ~ *arcum pharetramque* OV. a lua cu sine arcul și tolba; (*fig.*) *hanc sine me spem ~ tui* VERG. permite-mi să iau cu mine această speranță despre tine; (*spec.*) a lua (cu sine) cu forța, a răpi: *armenta fert aqua* VERG. apa ia cu sine cirezile, ~ *trabes solidas* (*undae*) *solent* OV. valurile iau de obicei cu ele grinzi solide, *res sociorum ferri agique vidit* LIV. a văzut că bunurile aliaților sînt răpite și duse cu ei; (*fig.*) *omnia fert aetas* VERG. timpul ia totul cu sine, *Daphnin fata tulerunt* VERG. pe Dafnis l-a răpit moartea; **7** a primi, a obține: ~ *praemium* CURT. a primi răsplata, ~ *victoriam ex inermi* LIV. a obține victoria asupra unui dușman dezarmat, *ab eo partem praedae tulerunt* CIC. au primit din partea lui o parte din pradă, ~ *responsum ab aliquo* CIC. a primi un răspuns de la cineva, ~ *suffragia* CIC. a cîștiga voturile, *tribus plerasque tulit Plancius* CIC. voturile celor mai multe triburi le-a obținut Plancius, ~ *repulsam* CIC. a suferi o înfrîngere la alegeri, *damna feres* OV. vei plăti daune; **8** (*comerc.*) a înscrie în registrul de conturi, a înregistra: *alicui expensum* ~ CIC. a înscrie ca plătit cuiva. **II** (a aduce) **1 a.** a aduce: ~ *dona ad naves* VERG. a aduce darurile la corăbii, ~ *alicui epistulam* CURT. a aduce cuiva o scrisoare, ~ *opem* CIC. (*auxilium* OV., *subsidium* CAES.) a da cuiva ajutor, *ea vox multis salutem tulit* CIC. acest glas multora le-a adus salvarea, ~ *alicui oscula* OV. a da sărutări cuiva, ~ *matri complexum* LIV. a veni să-și îmbrățișeze mama, *clausae vim tulit* OV. a comis un act de violență asupra celei întemnițate, *hanc conditionem misero ferunt* CIC. îi pun în fața nenorocitului această condiție, *ea vox laborum tulit finem* VERG. acest cuvînt a pus capăt chinurilor; **b.** (*spec.*) a aduce (*ceva datorat, cuvenit*): ~ *vectigalia populo Romano* CIC. a plăti dări poporului roman, ~ *munera templis* VERG. a aduce prinoase la temple, ~ *sacra divis* VERG. a aduce sacrificii zeilor, ~ *crinem Diti* VERG. a consacra șuvița de păr lui Pluton, ~ *suprema cineri* VERG. a aduce cenușii mortului ultimele onoruri; **2** a aduce (oral), a vesti, a anunța: *Ascanio ferat haec* VERG. să-i vestească acestea lui Ascanius, *si vera feram* VERG. dacă voi anunța lucruri adevărate, *mihi fama tulit te procubuisse* VERG. zvonul mi-a adus vestea că tu ai căzut, ~ *sententiam* CIC. a-și spune părerea; **3** a propune, a prezenta (în senat, în adunarea poporului): ~ *legem* CIC. a propune o lege, *rogatio lata est* CIC. a fost făcută o propunere de lege, *eum iudicem fero* LIV. pe acesta îl propun ca judecător, (*abs.*) *nihil de iudicio ferebat* CIC. despre judecată, nu propunea nimic, *ipse ad populum tulisti, ut...* CIC. tu însuți ai făcut propunerea în fața poporului ca..., *de capite ferri non potest nisi comitiis centuriatis* CIC. în privința pedepsei capitale, nu se poate face o propunere decît în comițiile centuriate, (*abl.abs.*) *lato ad populum, ut...* LIV. făcîndu-se propunerea în fața poporului ca...; **4** (*fig.*) (a aduce cu sine) a cere, a voi, a permite: *Troiae sic fata ferebant* VERG. astfel cereau destinele Troiei, *ita sui periculi rationes* ~ CIC. (că) astfel cer interesele situației sale, *prout Thermitani hominis facultates ferebant* CIC. așa cum permiteau mijloacele materiale ale unui thermitan, *si occasio tulerit* CIC. dacă ocazia îi va permite, *ut mea fert opinio* CIC. după părerea mea, *quid res, quid tempus ferat, tu facillime perspicies* CIC. vei vedea foarte ușor ce reclamă situația și momentul; **5** a produce: *terra fruges fert* CIC. pămîntul produce roade, *olea fructum feret* QUINT. măslinul va produce fructe, *ferens arbor* VERG. arbore fructifer; (*fig.*) *haec aetas oratorem prope perfectum tulit* CIC. această epocă a produs un orator aproape perfect, *tulit Sicilia tyrannos* CIC. Sicilia a produs tirani; **6** a pricinui, a provoca: ~ *alicui luctum lacrimasque* LIV. a pricinui cuiva jale și lacrimi, ~ *perniciem alicui* LIV. a provoca cuiva o primejdie de moarte, ~ *sitim morbosque* VERG. a provoca secetă și boli, ~ *alicui animos et pectora* VERG. a da curaj cuiva, ~ *alicui fastidia* VERG. a face silă cuiva. **III** (a pune în mișcare) **1** ~ *pedem domum* VERG. a-și îndrepta pașii spre casă, *si id scissem, numquam huc tetulissem pedem* TER. dacă aș fi știut asta, niciodată n-aș fi pus piciorul aici, ~ *vagos gradus* OV. a-și purta pașii rătăcitori, (*mil.*) ~ *signa* CAES. a porni la luptă, ~ *caelo manus* HOR. a-și înălța mîinile spre cer; **2** a duce, a mîna: *in eam partem qua ventus fert* CAES. în partea în care ne duce vîntul, *itinera duo ad portum ferebant* CAES. două drumuri duceau spre port, *incerti* (*sumus*) *quo fata ferant* VERG. nu știm încotro ne mînă soarta, *venti ferentes* PLIN. IUN. vînturi favorabile; (*fig.*) *in nova fert animus mutatas dicere formas corpora* OV. sufletul mă îndeamnă să cînt formele schimbate în trupuri noi; *se ferre* și *ferri* a se duce, a se îndrepta, a se repezi: *domum se nocte ferebat* VERG. se ducea noaptea spre casă, *se obviam* ~ *alicui* CIC. a ieși cuiva în întîmpinare, *alii aliam in partem perterriti ferebantur* CAES. înspăimîntați, unii fugeau într-o parte, alții într-alta, *aper violentus in hostes fertur* OV. mistrețul înfuriat se repede asupra dușmanilor, *Rhenus per fines Nantuatium citatus fertur* CAES. Rhenus curge repede prin ținutul nantuaților, *nubes pulveris ad caelum fertur* CURT. un nor de praf se înalță pînă la cer; [arh. pl. *tetuli*].

ferōcia, *ae f.* **1** fire violentă, semeție, curaj: ~ *iuvenum* CIC. firea violentă a tinerilor, *ferociam animi voltu retinens* SALL. păstrînd pe față semeția sufletului lui, *plus ferociae Britanni praeferunt* TAC. britannii dovedesc mai multă bravură; **2** sălbăticie, trufie: *ferociam exuere* TAC. a lepăda trufia; **3** (*spec. despre vin*) asprime PLIN.

ferōciō, *īre, īvī* (*iī*) *vi.* a se porni cu violență: *reperietis primum Neronem in hanc sectam ferocisse* TERT. veți afla că Nero cel dintîi s-a pornit violent împotriva

acestei tagme, *oratio ferociens* GELL. vorbire pasionată.

ferōcitās, *ātis f.* 1 curaj fără margini, impetuozitate: *Romulus perhibetur animi ferocitate tantum caeteris praestitisse, ut...* CIC. se zice că Romulus îi întrecea într-atît pe ceilalți prin curajul lui fără seamăn, încît...; 2 sălbăticie, violență, insolență, aroganță: *ut ferocitatem istam comprimerem* CIC. ca să retez această insolență a ta.

ferōciter *adv.* 1 cu curaj: ~ *facta in bello* LIV. fapte săvîrșite cu curaj în război, *ferocius adequitare vallo* LIV. a porni călare mai curajos spre întăritură, *ferocissime stetit adversus Punicum foedus* LIV. s-a pronunțat cu foarte mult curaj împotriva tratatului cu punii; 2 aspru, dur; îndrăzneț, insolent: ~ *increpare* PL. a dojeni aspru, ~ *respondere* CIC. a răspunde insolent.

ferōculus (*3*) *adj.* puțin cam îndrăzneț B. AFRIC.

Fērōnia, *ae f.* veche divinitate italică, protectoare a vegetației și a sclavilor liberați, al cărei cult se celebra într-un crîng (*Feroniae lucus*).

ferox, *ōcis adj.* 1 sălbatic, pornit, nestăpînit, focos: *leones feroces* LUCR. lei sălbatici, ~ *equus* VERG. cal focos, *Cethegus naturā ferox* CIC. Cethegus impetuos prin firea lui, *tribuni iam per se ferocem plebem instigabant in primores civitatis* LIV. tribunii instigau împotriva fruntașilor cetății plebea, pornită și așa împotriva lor; 2 mîndru, orgolios: *qui formā est* ~ PL. care este mîndru de frumusețea lui, *Numidae secundis rebus feroces* SALL. numizii îmbătați de succesele lor, *consul patribus quoque* ~, *non solum plebi* LIV. consul arogant chiar și față de senatori, nu numai față de plebe, (*cu genit.*) ~ *scelerum* TAC. îmbătat de succesele crimelor; 3 curajos, neînfricat, viteaz: ~ *bello* OV. curajos în război, *miles adversus pericula* ~ TAC. soldat neînfricat în fața primejdiilor, (*cu genit.*) *ignavissimus quisque linguae feroces* TAC. cei mai nevolnici, deveniți grozavi în vorbe.

ferrāmentārius, *iī m.* fierar, lăcătuș FIRM.

ferrāmentum, *ī n.* instrument de fier: *ferramenta agrestia* VARR. unelte de fier ale țăranului; (*mil.*) arme de fier (*săbii, pumnale etc.*): *ferramenta pugnantium* SUET. armele combatanților; *ferramenta tonsoria* MART. brice; *ferramenta medici* TERT. instrumente chirurgicale.

ferrāria, *ae f.* mină de fier CAES., LIV.

Ferrāria, *ae f.* promontoriu în Hispania (*azi, Cabo de San Martin*).

ferrārius (*3*) *adj.* de fier: ~ *faber* PL. lucrător în fier, *ferraria metalla* PLIN. mine de fier // **ferrāria,** *ae* (subînț. **fodina**) mînă de fier CAES.

ferrārius, *iī m.* fierar SEN.

ferrātilis (*2*) *adj.* încătușat în fiare PL.

ferrātus (*3*) *adj.* cu fier pe el, garnisit cu fier, acoperit cu fier: *ferrata hasta* LIV. lance cu capătul de fier, *ferrati orbes rotarum* LIV. obezi legate cu șine de fier ale roților, *postes ferrati* HOR. porți bătute în fier, *ferrati servi* PL. sclavi puși în fiare, *ferratae aquae* SEN. ape feruginoase, *agmina ferrata* HOR. șiruri de soldați înarmați // **ferrātī,** *ōrum m. pl.* soldați cu platoșe de fier: *in fronte statuerat ferratos* TAC. în frunte, pusese soldați împlătoșați în fier.

ferreus (*3*) *adj.* 1 de fier: *clavi ferrei* CAES piroane de fier, ~ *ensis* LUCR. sabie de fier, *ferreae catenae* VAL. MAX. lanțuri de fier, *manus ferreae* CAES. căngi legate de un cablu *sau* lanțuri pentru prinderea corăbiilor dușmane, ∸ *color* PLIN. culoarea fierului (ruginiu), (*poet.*) *spargunt hastas, fit* ~ *imber* VERG. azvîrlă lăncile, o adevărată ploaie de fier; 2 (*fig.*) dur, fără simțire, inuman, crud: *quam ferus et vere* ~ *ille fuit!* TIB. cît de sălbatic și, de fapt, fără simțire a fost acela!, *quis tam esset ferreus, qui eam vitam ferre posset* CIC. cine ar fi fost atît de lipsit de simțire, încît să poată suporta această viață?, *ferrea bella* OV. războaie crude, *os tuum ferreum* CIC. fața ta nerușinată 3 **a.** tare (ca fierul), robust; **b.** de neclintit: (*Cato*) *ferrei corporis animique* LIV. (Cato) cu trup și suflet tari ca fierul, *ferrea iura* VERG. legi de neclintit, *ferrea decreta sororum* OV. hotărîrile de neclintit ale surorilor (Parcelor); (*spec.*) *olli oculos ferreus urget somnus* VERG. somnul greu (al morții) îi închide ochii // **ferrea,** *ae f.* cazma.

ferricrepinus (*3*) *adj.* unde se aude zornăitul cătușelor: *insulae ferricrepinae* PL. Asin. *33* = *ergastula* temnițe.

ferrifodīna, *ae f.* mină de fier VARR.

ferriterium, *iī n.* închisoare („loc în care se freacă unul de altul fiarele cătușelor") PL. Most. *744*.

ferriterus, *ī m.* [*ferrum* + *tero*] sclav încătușat („freacă-fiare") PL.

feritrībax, *ācis m. v.* **ferriterus**

ferrūginans, *antis adj.* cu gust feruginos TERT.

ferrūgineus (*3*) *adj.* 1 de culoare ruginie, ruginiu; întunecat: *ferrugineae maculae* PLIN. pete ruginii, *ferrugineum* (*Inferorum*) *nemus* STAT. pădurea întunecată a zeilor Infernului; 2 cu gust feruginos: *fons ferruginei saporis* PLIN. izvor cu gust feruginos.

ferrūginus și **ferruginōsus** (*3*) *adj. v.* **ferrugineus**

ferrūgō, *inis f.* 1 rugină (a fierului); 2 (*frecv.*) culoare ruginie, brun-închis *sau* verde-închis (culoarea coclelii): *vultum ferrugine Lucifer atra sparsus erat* OV. Luceafărul are fața pătată în culoare neagră-ruginie, *sol caput obscura nitidum ferrugine texit* VERG. soarele și-a acoperit capul strălucitor într-un văl verde-închis; *ferrugine clarus Hibera* VERG. strălucind de purpura iberică (închisă); 2 (*fig.*) invidie, gelozie.

ferrum, *ī n.* 1 fier: *nascitur ibi* ~ CAES. acolo se află fier; (*fig.*) duritate, nesimțire, cruzime: *in pectore ferrum gerere* OV. a avea inimă nesimțitoare; 2 (diferite unelte sau arme de fier) fierul plugului, greblă, secure, cosor, foarfece, fier de frezat, condei; sabie, lance, săgeată; (*gener.*) arme: *ferro scindimus aequor* VERG. tăiem întinsul cîmpului cu fierul plugului, *ferro mitiget agrum* HOR. să grebleze ogorul, *icta ferro pinus* HOR. pinul izbit cu securea, *longos ferro resecare capillos* OV. a tăia părul lung cu foarfecele, *ferro torquere capillos* OV. a-și face părul cu fierul, *dextra tenet* ~, *vacuam tenet altera ceram* OV. cu mîna dreaptă ține stilul, cu cealaltă tăblița cerată neatinsă: *in aliquem cum ferro invadere* CIC. a se repezi la cineva cu sabia în mînă, *petita belua ferro* HOR. ani-

malul atacat cu sulița, *avem contingere ferro* VERG. a atinge pasărea cu săgeata, (*gener.*) *urbes ferro atque igni vastare* CAES. a pustii orașele prin foc și sabie, *mecum decernere ferro* CIC. a se bate cu mine cu armele.

ferrūmen (**fērūmen**), *minis n.* **1 a.** lipitură, sudură, materie care sudează: *sine ferrumine suo caementa componuntur* PLIN. pietrele de zidit sînt întocmite fără substanța care trebuie să le sudeze; **b.** (*fig.*) sudură a cuvintelor în vers GELL.; **2** rugină, culoare închisă PLIN.

ferrūminō (**fērūminō**) (*1*) *vt.* a lipi, a suda, a uni PLIN.

fertilis (*2*) *adj.* **1** capabil să dea roade, roditor; rodnic, fertil, bogat: *ager quamvis ~ sine cultura fructuosus esse non potest* CIC. ogorul, oricît de roditor ar fi, fără îngrijire nu poate da roade, *~ annus* PROP. an îmbelșugat, *fertilior seges* OV. holdă mai bogată, *fertilissima loca* CAES. locurile cele mai roditoare, (*cu genit.*) *Gallia fertilis hominum frugumque* LIV. Gallia bogată în oameni și în roade, (*fig.*) *fertile pectus* OV. spirit fecund; **2** (*rar*) care face fertil: *~ Nilus* TIB. Nilul care aduce roade, *~ dea* OV. zeița fertilității (Ceres).

fertilitās, *ātis f.* fertilitate, rodnicie; bogăție: (*cu genit. subiect.*) *~ terrae* QUINT. fertilitatea pămîntului, (*cu genit. obiect.*) *tanta ~ frugum vitiumque et olearum* PLIN. atît de mare rodnicie în grîne, viță de vie și măslini, *mater indoluit fertilitate sua* OV. mama s-a întristat de graviditatea ei; (*fig.*) *~ artis* PLIN. fecunditate în arta sa.

fertiliter *adv.* (*numai comp.*) *fertilius* mai bogat PLIN.

Fertinātēs, *ium* (*-um*) *m. pl.* locuitorii insulei Fertina (*aflată în apropierea coastelor Liburniei* [?]).

fertor, *ōris m.* cel care aduce zeilor turta sfințită (v. *fertum*) VARR.

fertōrius (*3*) *adj.* [*fero*] de purtat, de transportat C. AUR. // **fertōrium**, *ii n.* lectică, brancardă C. AUR.

fertum (**ferctum**), *ī n.* (un fel de) turtă sfințită CAT., PERS.

fertus (*3*) *adj.* fertil, roditor AVIEN.

ferula, *ae f.* **1** (*bot.*) trestie (*Ferula glauca — plantă umbeliferă cu tulpina înaltă, cu noduri, foarte inflamabilă; de ea s-ar fi servit Prometeu spre a aduce pe pămînt focul răpit din cer*); vargă, nuia, jordie, băț; (*pl.*) atele pentru fracturi: *venit et Silvanus florentes ferulas et grandia lilia quassans* VERG. vine și Silvanus, clătinînd capul împodobit cu trestii verzi și crini mari: *ferulae tristes, scaeptra paedagogorum* MART. vergile nesuferite, sceptrele pedagogilor, *senex ferulā titubantes artus sustinet* OV. bătrînul își sprijină cu un băț picioarele care se clatină (de beție); **2** primele ramuri ale coarnelor la cerb PLIN.

ferulāceus (*3*) *adj.* ca trestia, de trestie PLIN.

ferulāgō, *inis f.* mică trestie (*plantă*) C. AUR.

feruleus (*3*) *adj.* de trestie C. AUR.; ca tulpina trestiei PLIN.

fērūm... *v.* **ferrum...**

ferus[1] (*3*) *adj.* sălbatic: *genera bestiarum vel cicurum vel ferarum* CIC. soiuri de animale fie domestice, fie sălbatice, *ferae caprae* VERG. capre sălbatice; (*fig.*) *gens fera* CIC. neam crud, *fera hiems* OV. iarnă aspră.

ferus[2], *ī m.* animal VERG., PHAEDR.

fervēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a face să clocotească, a fierbe, a înflăcăra: *eodem addito et oleum, postea fervefacito* CAT. adaugă și ulei și apoi lasă-l să clocotească, *pix fervefacta* CAES. smoală topită, *iacula fervefacta* PLIN. săgeți în flăcări.

fervens, *entis p. pr.* (*v. ferveo*) și *adj.* înfierbîntat, fierbinte, clocotitor, aprins, arzător: *aqua ferventissima* COL. apă foarte fierbinte, *vulnus ~* OV. rană caldă încă (proaspătă), *ferventes horae diei* PLIN. orele arzătoare ale zilei; (*fig.*) *animus ferventior* CIC. suflet mai aprins, *rapido ferventius amni ingenium* talent mai năvalnic decît un torent, *mero ~* IUV. aprins de băutură.

ferventer *adv.* cu căldură, aprins, fervent: *~ loqui* CIC. a vorbi cu căldură.

ferveō, *ēre, ferbuī* și **fervō**, *ere, fervī vi.* **1** a fierbe, a clocoti: *medicamen aëno fervet* OV. leacul fierbe în căldarea de aramă; (*fig.*) *sanguen illi fervet* PETR. îi fierbe sîngele în vine, *pectus fervet avaritiā* HOR. inima îi e în fierbere de lăcomie, *animus fervebat ab ira* OV. sufletul îi clocotea de furie; **2** a arde, a fi încins: *sol fervit* GELL. soarele e încins, *solis vapore fervebant bracchia Cancri* OV. de văpăile soarelui erau încinse brațele Racului; **3** (*fig.*) a fi în fierbere mare, a fi în agitație, a clocoti: *omnia vento videbis ~* VERG. vei vedea totul răscolit de vînt, *fervet opus* VERG. munca e în fierbere, *opere omnis semita fervet* VERG. orice cărare clocotește de zor la treabă.

fervescō, *ere vi.* a începe să fiarbă, a se înfierbînta, a clocoti: *saxa velut igni fervescunt* SEN. bolovanii se înfierbîntă ca de foc, *ventorum validis fervescunt viribus undae* LUCR. apele clocotesc de suflarea puternică a vînturilor; *viscera fervescunt verminibus* ARN. măruntaiele colcăie de viermi; (*fig.*) *irā animus fervescit* LUCR. sufletul clocotește de mînie.

fervidus (*3*) *adj.* **1** care fierbe: *fervida aqua* CURT. apă care fierbe; (*despre mare, fluvii*) care spumegă, care clocotește: *venti aequore fervido deproeliantes* HOR. vînturile care se luptă cu marea în clocotire, *fervidi ictus* (*solis*) HOR. razele arzătoare ale soarelui, *~ ventus* HOR. vînt fierbinte, *fervidissimum tempus diei* CURT. timpul cel mai arzător al zilei, *ante sidus fervidum* TAC. înaintea anotimpului Caniculei; **2** (*fig.*) focos, înfocat, înflăcărat: *fervidi animi vir* LIV. om cu spirit înflăcărat, *~ irā* VERG. clocotind de mînie, *~ subita spe* VERG. înflăcărat de o speranță neașteptată.

fervō *v.* **ferveo**

fervor, *ōris m.* **1 a.** fierbere, căldură mare, arșiță: *~ musti* VARR. fierberea mustului, *~ solis* IUST. arșița soarelui, *mediis fervoribus* VERG. pe căldurile de la amiază, *aer fervoribus ustus* OV. aerul încins de călduri; **b.** (*despre ape*) clocot: *~ maris* CIC. clocotul apelor mării, *vis venti fervorem concinnat in undis* LUCR. vîntul năprasnic face să clocotească valurile; (*despre febră*) *accepit calido febrim fervore coortam* LUCR. l-a prins febra care a început printr-o căldură mare, *fervores capitis refrigerare* PLIN. a răcori căldurile la cap; **2** (*fig.*) agitație, ardoare, fervoare, entuziasm:

~ *mentis* CIC. tulburare a minții, ~ *aetatis* CIC. entuziasm al vîrstei, ~ *amoris* OV. focul iubirii.
fervunculus, *ī m. v.* **furunculus**
fervūra, *ae f.* arsură TERT.
Fescennia[1], *ae f.* și **Fescennium**, *iī n.* orășel în Etruria // **Fescennīnus** (*3*) *adj.* de la Fescennium, fescennin: *Fescenninae acies* VERG. trupele fescennine, *Fescennini versus* LIV. versuri fescenine (licențioase) // **Fescennīnī**, *ōrum m. pl.* cîntece fescennine (deocheate): ~ *nuptiales* SEN. cîntece de nuntă licențioase // **Fescennīnus**, *ī m.* un nerușinat CAT.
Fescennia[2], *ae f.* nume de femeie.
fescennīnicola, *ae m.* iubitor de poezii fescennine SID.
fessulus (*3*) *adj.* cam obosit DRAC.
fessus (*3*) *adj.* rupt de oboseală, ostenit, sleit de puteri, frînt: *Romani fessi itinere et proelio* LIV. romanii osteniți de drum și de luptă, *bello fessi legatos mittunt* CIC. sfîrșiți de forțe din cauza războiului, trimit soli, ~ *annis* OV. copleșit de ani, ~ *aetate* VERG. doborît de vîrstă, *plorando fessus sum* CIC. am obosit plîngînd, (*grecism*) *fessi rerum* VERG. sleiți de atîtea încercări; (*spec.*) *naves fessae* VERG. navele zdrobite (de furtună), *simulacra fessa* LUCR. statui ruinate, *dies fessa est* STAT. ziua e pe sfîrșite.
festē *adv.* în sărbătoare AUG.
festīnābundus (*3*) *adj.* care se grăbește VAL. MAX.
festīnanter *adv.* la repezeală, în grabă CIC.
festīnantia, *ae f.* grabă, zor P. NOL.
festīnātē *v.* **festinato**
festīnātim *adv.* la repezeală POMPON.
festīnātiō, *ōnis f.* grabă, zor mare: ~ *adipiscendi honoris* CIC. graba de a dobîndi o demnitate.
festīnātō *adv.* în grabă QUINT.
festīnis (*2*) *adj. v.* **festinus**
festīnō (*I*) *vi.* 1 a se pripi, a fi grăbit, a se grăbi: *quid festinas?* ce te pripești?, *plura scripsissem, nisi tui festinarent* CIC. ți-aș fi scris mai multe, dacă oamenii tăi nu ar fi grăbiți, ~ *in Italiam* VELL. a se grăbi să ajungă în Italia, ~ *ad portas* SALL. a se grăbi spre porți; 2 (*vt.*) a se grăbi, a grăbi, a zori: (*cu inf.*) *finem imponere festino* QUINT. mă grăbesc să pun capăt, (*cu ac.*) ~ *fugam* VERG. a grăbi fuga, ~ *poenas* HOR. a grăbi pedepsirea cuiva, ~ *vestes* STAT. a grăbi facerea hainelor, ~ *mortem in se* TAC. a-și grăbi sfîrșitul (a se sinucide); *animo cupienti nihil satis festinatur* SALL. pentru cine dorește nimic nu e suficient de grăbit, *haec cuncta per idoneos ministros festinabantur* TAC. toate acestea erau repede executate prin slujitori capabili, *nec virgines festinantur* TAC. fetele nu sînt zorite (de ai lor) să se mărite, *festinata missio* TAC. eliberare înainte de termen; (*p. pr.*) *festinans* în grabă: *haec festinans scripsi* CIC. acestea le-am scris în grabă.
festīnus (*3*) *adj.* care dă zor, grăbit; (*poet.*) prematur, precoce: *veste tegens, tibi quam noctes festina diesque urgebam* VERG. Aen. *9, 488* acoperindu-te cu veșmîntul pe care ziua și noaptea dam zor să-l termin pentru tine, *festina taedia vitae* VAL. FL. dezgust prea rapid de viață, *festina virtus* STAT. virtute precoce, (*cu genit.*) *laudum festinus* STAT. prea repede doritor de laude.
festīvē *adv.* încîntător, drăguț, minunat: ~ *accepti* PL. primiți frumos, *actam fabellam video esse* ~ CIC. văd că piesa a fost jucată minunat, *festive crimen contexitur* CIC. acuzația se urzește cu mare abilitate.
festīvitās, *ātis f.* 1 bună dispoziție, bucurie: *mea vita, mea festivitas!* PL. viața mea, bucuria mea!; 2 (*despre caracter*) gentilețe, bunătate: *mei patris festivitas* TAC. amabilitatea tatălui meu; 3 (*în conversație*) veselie, jovialitate, pornire spre glumă, vervă în a face spirite: *dicendi vis egregia, summa festivitate et venustate coniuncta* CIC. o mare energie oratorică, unită cu o vervă în spirite și o grație extraordinară; 4 (*pl. ret.*) zorzoane de stil: *istis festivitatibus insolentius abutitur!* CIC. abuzează prea mult de zorzoanele astea de stil!; 5 (*tard.*) festivitate.
festīviter *adv.* drăguț, plăcut GELL.
festīvus (*3*) *adj.* 1 plăcut, drăguț, încîntător, minunat: *festiva femina* PL. o femeie încîntătoare, *aedes festivissimae* PL. o locuință foarte drăguță, ~ *filius* CIC. un fiu excelent, *libris me delecto, quorum habeo festivam copiam* CIC. mă desfăt cu cărți, din care am o bunișoară colecție; 2 agreabil, plăcut, spiritual, fin: *sermo* ~ CIC. conversație agreabilă, *homo* ~ CIC. om spiritual.
festra, *ae f.* (*sincopat*) *v.* **fenestra** ENN.
festūca[1], *ae f.* 1 fir de pai, lujer; (*spec.*) nuielușă cu care pretorul atingea capul unui sclav cînd îl elibera: (*hirundo*) *legit festucas ore* AMBR. rîndunica culege cu ciocul fire de pai, *ingenuan', an festuca facta e serva liberast?* PL. e născută liberă sau a fost făcută liberă din sclavă prin nuiaua pretorului?; 2 (*bot.*) iarbă din genul gramineelor care crește pe pășuni (*Festuca*) PLIN.
festūca[2], *ae f.* mai (*de bătut pămîntul*).
festūcārius (*3*) *adj.* de eliberare a unui sclav GELL.
festūcātiō, *ōnis f.* bătătorire a pămîntului, nivelare VITR.
festūcō, *āre vt.* a nivela, a netezi CAT.
festūcula[1], *ae f.* mic fir de pai PALL.
festūcula[2], *ae f.* mai mic (*de bătut pămîntul*).
festum, *ī n.* sărbătoare, zi de sărbătoare: ~ *Veneris* OV. sărbătorirea Venerei.
festus (*3*) *adj.* 1 de sărbătoare, de zi de sărbătoare, solemn: *dies* ~ CIC. zi de sărbătoare, *natalem diem festum habere* NEP. a sărbători ziua de naștere, *Syracusani festos dies anniversarios agunt* CIC. syracusanii țin sărbători anuale, ~ *vestitus* TAC. îmbrăcăminte de zi de sărbătoare, *fronde festa* VERG. cu ghirlande de zile de sărbătoare, *festa urbs* SIL. orașul în sărbătoare; 2 vesel: *festi clamores* PLIN. IUN. strigăte de bucurie.
Festus, *ī m.* nume roman (*Sextus Pompeius Festus*, gramatic latin de la sfîrșitul secolului al IV-lea, autor al lucrării *De verborum significatione*).
Fēsulae *v.* **Faesulae**
fētalia, *ium n. pl.* sărbătoare a nașterii AUG.
fēteō *v.* **foeteo**
fētiālis[1], *is m.* fețial (*membru al unui colegiu de douăzeci de preoți la Roma, care se ocupau de tot ce privește raporturile internaționale: declarațiile de război, redactarea tratatelor de pace, încheierea alianțelor, a armistițiilor, organizarea soliilor la alte popoare*;

în acest ultim caz, erau trimiși în general ca ambasadori patru fețiali — fetiales legati —, *în numele cărora vorbea* pater patratus *„șeful fețialilor“*).

fētiālis[2] (*2*) *adj.* fețial (*v.* **fetialis**[1]): *fetiale ius* CIC. dreptul fețial.

fētidus *v.* **foetidus**

fētifer, *era, erum adj.* [*fetus + fero*] aducător de roade PLIN.

fētificō, *āre vi.* a scoate pui, a cloci; a depune ouăle PLIN.

fētificus (*3*) *adj.* care fecundează PLIN.

fētō, *āre vi.* 1 a scoate pui, a cloci, a făta COL.; 2 (*vt.*) a fecunda: ~ *armenta* AUG. a fecunda vitele.

fētor, *ōris m. v.* **foetor**

fētōsus (*3*) *adj.* care fată mult VULG.

fētuōsus (*3*) *adj.* fecund HIER.

fētūra, *ae f.* 1 timpul de gestație VARR.; 2 fătare, reproducere: *aetas feturae habilis* VERG. vîrsta potrivită pentru reproducere; 3 (*concrt.*) a. prăsilă, nou-născuți, produs (al pămîntului), vlăstar (la viță) PLIN. ș.a. b. (*fig.*) producție literară PLIN.

fētūrātus (*3*) *adj.* făcut să rodească TERT.

fētus[1] (**foetus**) (*3*) *adj.* 1 (*despre o femelă*) însărcinată, grea, gravidă: *mulier fēta* AUG. femeie însărcinată, *feta vulpes* HOR. vulpe borțoasă // **fēta**, *ae f.* care a născut, care a fătat: *ovis feta* VERG. oaie care a fătat; 2 (*despre ogoare*) fecundat, spornic, fertil: *terra feta parit nitidas fruges* LUCR. pămîntul însămînțat dă grînele aurite, *regio nec pomo feta nec uvis* OV. regiune care nu dă nici fructe, nici struguri; 3 (*fig.*) plin: *colla serpentis feta veneno* SIL. gîtul șarpelui plin de venin, *loca feta furentibus austris* VERG. locuri pline de vînturi furioase, *machina feta armis* VERG. construcție ce poartă în pîntecele ei ostași înarmați (calul troian).

fētus[2] (**foetus**), *ūs m.* 1 fătat, naștere; procreație, ouat: *primus, secundus, novissimus* ~ COL. primul, al doilea, ultimul fătat, *fetus tempore* PLIN. la vremea ouatului, *discors concordia fetibus apta est* OV. armonia unită cu neînțelegeri e bună pentru procreare, (*fig.*) *nec ulla aetate uberior oratorum ~ fuit* CIC. în nici o epocă n-a fost o producție mai mare de oratori; 2 (*concrt.*) a. (*despre animale, oameni*) făt, rod al pîntecelui, nou-născut, copil: ~ *geminus* OV. copii gemeni, *quis paveat Germania quos parturit fetus?* HOR. cine se poate teme de prăsila pe care o dă Germania?, *ovium fetus* VERG. mieii, ~ *avium* VERG. păsărele, *fetum ad imam quercum sus posuit* PHAEDR. o purcea a fătat la rădăcina unui stejar; b. (*despre plante*) fruct, rod; vlăstar, mlădiță, ramură: *quo* (*ager*) *meliores fetus possit edere* CIC. ca ogorul să poată da o recoltă mai bună, *arbores crescunt fetuque gravantur* LUCR. arborii cresc și sînt încărcați de rod, *fetus arborei* OV. fructele pomilor; ~ *olivae* OV. măslin tînăr, *auricomos decerpere arbore fetus* VERG. a rupe dintr-un copac mlădițele cu frunze de aur, (*fig.*) *dulces Musarum fetus* CATUL. dulcile roade ale muzelor.

fētūtinae *v.* **foetutinae**

fex *v.* **faex**

fiber, *brī m.* (*zool.*) castor, biber (*Castor canadensis*) PLIN.

fibla *v.* **fibula**

fiblātorius *v.* **fibulatorius**

fiblō *v.* **fibulo**

fibra, *ae f.* 1 fibră, firișor, filament (*la plante*): *fibras radicum evellere* CIC. a smulge firișoarele rădăcinilor; 2 lob (*la plămîni* și *ficat*); (*gener.*) măruntaie: *pulmo in duas fibras, iecur in quattuor fibras dividitur* CELS. plămînul e împărțit în doi lobi, ficatul în patru: *caesorum boum fibris de more crematis* OV. măruntaiele boilor fiind arse după obicei, *conscia ~ deorum* TIB. măruntaiele care cunosc tainele zeilor, (*fig.*) *neque mihi cornea ~ est* PERS. nu sînt nesimțitor; 3 (*tard.*) coardă vocală *sau* a unui instrument.

fibrātus (*3*) *adj.* fibros PLIN.

Fibrēnus, *ī m.* rîușor în Latium (*aflat în apropiere de Arpinum, trecea prin proprietatea lui Cicero și se vărsa în Liris; azi, Fibreno*).

fibrīnus (*3*) *adj.* de biber, de castor PLIN. // **fibrīnum**, *ī n.* păr de biber ISID.

fibula, *ae f.* agrafă, copcă, cheutoare; fibulă; scoabă; (*fig.*) încheiere, legătură, piedică: *aurea subnectit ~ vestem* VERG. o copcă de aur leagă marginile veșmîntului, ~ *crinem internectit* VERG. o agrafă leagă părul, *trabes binis fibulis distinebantur* CAES. grinzile erau ținute cu două scoabe, (*în chirurgie*) *imponendae fibulae sunt, quae oras* (*vulneris*) *contrahant* CELS. să fie puse niște copci, care să strîngă marginile rănii; (*spec.*) instrument de încopciere a organului sexual ca măsură de castitate; (*fig.*) *in epigramma sententia fibulā terminanda est* FRONT. în epigramă, ideea trebuie să se termine cu o încheiere neașteptată, *carni fibulam imponere* TERT. a pune piedică plăcerilor cărnii.

fibulātiō, *ōnis f.* unire (prindere) prin agrafe VITR.

fibulātōrius (*3*) *adj.* care are copci, care se prinde cu agrafe TREB.

fibulō (*I*) *vt.* a uni între ele, a încopcia VOP. // **fibulātus** (*3*) *p. pf.* prevăzut cu agrafe COL.

Fīcāna, *ae f.* orășel în Latium (*în apropiere de Ostia*).

Fīcāria insula *f.* insulă mică în partea sudică a coastelor Sardiniei (*azi, Cavoli*).

fīcārius (*3*) *adj.* de smochini, de smochine CAT. // **fīcārius**, *iī m.* vînzător de smochine AUG. // **fīcāria**, *ae f.* loc plantat cu smochini PALL.

fīcātum, *ī n.* ficat de gîscă umplut cu smochine APIC.; (*gener.*) ficat M. EMP.

fīcēdula, *ae f.* (*ornit.*) pitulice (*Phylloscopus collybita* sau *Troglodytes troglodytes*) VARR. ș.a.

Fīcēdulensēs, *ium m. pl.* nume glumeț creat de PL. Capt. *163*, atribuit unor soldați.

Fīceliae, *ārum f. pl.* cartier pe colina Quirinalului.

fīcētum, *ī n.* plantație de smochini PLIN.

fīcitās, *ātis f.* [*ficus*] abundență de smochine NOV.

fīcitor, *ōris m.* cultivator de smochine NON.

fīcōsus (*3*) *adj.* plin de negi (de polipi *sau* tumori) MART.

fictē *adv.* prefăcut, de formă, aparent CIC.

fictīcius (*3*) *adj.* nenatural, artificial, imitat, de formă: *ficticium vinum* PLIN. vin nenatural; *actiones ficticiae* ULP. acțiuni de formă.

fictile, *is n.* vas de lut: *fictilibus cenare pudet* IUV. se rușinează să mănînce din vase de pămînt.
fictilis (*2*) *adj.* 1 de lut ars, de pămînt: ~ *olla* COL. oală de pămînt // **fictile**, *is n.* (*frecv.* **fictilia**, *ium pl.*) vas de pămînt: *balsamum novo fictili conditur* PLIN. balsamul se pune într-un vas de pămînt nou, *omnia fictilibus ponuntur* OV. totul e pus în vase de pămînt; 2 închipuit, simulat PRISC.
fictiō, *ōnis f.* 1 plăsmuire, creare, formare: ~ *hominis* LACT. plăsmuirea omului, ~ *nominum* QUINT. creare a cuvintelor, ~ *nominis* QUINT. onomatopee; 2 închipuire, simulare, ficțiune: *fictionibus poetarum credere* LACT. a da crezare închipuirilor poeților, *fictiones personarum* QUINT. prosopopei, ~ *voluntatis* QUINT. simularea intenției; 3 supoziție, ipoteză: *fictione uti* QUINT. a folosi o supoziție; 4 (*jur.*) ficțiune legală DIG.
fictor, *ōris m.* plăsmuitor, creator, autor, meșter: *pictores fictoresque* CIC. pictorii și sculptorii, ~ *hominis Prometheus* LACT. Prometeu, plăsmuitorul omului, *fandi fictor Ulixes* VERG. Ulise meșter în vorbire (înșelătoare); (*spec.*) cel care face turte sfințite VARR.
fictrix, *īcis f.* plăsmuitoare CIC. ș.a.
fictum, *ī n.* minciună VERG.
fictūra, *ae f.* plăsmuire, compunere, formare; travestire PL., GELL.
fictus (*3*) *p. pf. v.* **fingo** sau (*rar*) **figo** (*fictus* = *fixus*)
ficula, *ae f.* smochină mică PL.
Ficulea (Ficulnea), *ae f.* oraș al sabinilor // **Ficuleātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Ficulea // **Ficulensis** (*2*) *adj.* din Ficulea: *in Ficulensi* CIC. pe proprietatea din împrejurimile orașului Ficulea // **Ficulensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Ficulea.
ficulneus (*3*) *adj.* de smochin HOR. // **ficulnea**, *ae f.* smochinul VULG.
ficulnus (*3*) *adj. v.* **ficulneus**
ficum, *ī n.* smochină C. AUR.
ficus, *ī* și (*-us*) *f.* (rar *m.*) 1 smochin; smochină: *arbor fici* LIC. smochinul, *sub una ficu* PLIN. sub un singur smochin, *ficis victitamus aridis* PL. ne ducem zilele cu smochine uscate; 2 (*med.*) hemoroizi MART. *1, 65, 4*; [gener. la sg. genit. *-i*, dat. *-o*, abl. *-u*; pl. genit. *-orum*, dat. și abl. *-is*].
fidāmen, *inis n.* credință religioasă TERT.
fidē *adv.* fidel: *fidissime* CIC. cu deplină încredere.
fideicommissārius (*3*) *adj.* de fideicomis (*v. infra*): *fideicommissaria libertas* DIG. libertate acordată prin fideicomis, ~ *praetor* ULP. pretor care judecă în materie de fideicomis // **fidei commissārius**, *iī m.* moștenitor prin fideicomis DIG.
fideicommissum, *ī n.* fideicomis (*dispoziție testamentară prin care o persoană care primește o moștenire este obligată să o restituie altei persoane, în conformitate cu voința testatorului*).
fideicommittō, *ere, mīsī, missum vt.* a încredința un bun prin fideicomis (*v. supra*) DIG.
fideipromissor *v.* **fidepromissor**
fidēiubeō, *ēre, iussī, iussum vi.* a se face garant DIG.
fidēiussiō, *ōnis f.* garanție DIG.
fidēiussor, *ōris m.* chezaș, garant DIG.
fidēiussōrius (*3*) *adj.* de cauțiune, de garanție DIG.
fidēle *adv.* cu credință, fidel PL.
fidēlia, *ae f.* vas mare de pămînt; (*prov.*) *duo parietes de eadem fidelia dealbare* CIC. a vărui doi pereți din aceeași oală (a împușca doi iepuri dintr-o dată).
fidēlis (*2*) *adj.* 1 **a.** de încredere, credincios, fidel, devotat, sincer: ~ *amicus* CIC. prieten de încredere, *fidelissima coniux* CIC. soție foarte credincioasă, *opera forti fidelique uti* CIC. a se bucura de un sprijin curajos și devotat, *lacrimae fideles* OV. lacrimi sincere, ~ *populo Romano* CIC. credincios poporului roman; **b.** (*relig.*) credincios: *qui credunt in eum vocantur fideles* LACT. cei ce cred în el se numesc credincioși; 2 (*despre lucruri*) de nădejde, sigur, rezistent, solid: *lorica* ~ VERG. platoșă rezistentă, *navis* ~ CIC. corabie solidă, ~ *portus* OV. port sigur, *memoria* ~ QUINT. memorie fidelă.
fidēlitās, *ātis f.* fidelitate, devotament: ~ *erga amicum* CIC. fidelitate față de prieten.
fidēliter *adv.* 1 fidel, cu devotament, sincer: *sua antea* ~ *acta* SALL. faptele sale anterioare cu lealitate săvîrșite, *respondit mihi* ~ PL. mi-a răspuns sincer; 2 sigur, solid, bine: *per quorum loca* ~ *mihi patet iter* CIC. prin regiunile cărora drumul îmi este sigur, *fundamenta* ~ *iacere* QUINT. a pune solid bazele.
Fidēna, *ae f.* și **Fidēnae**, *ārum f. pl.* oraș al sabinilor (*pe Tibru, la nord de Roma*) // **Fidēnas**, *ātis adj.* din Fidenae // **Fidēnātes**, *ium m. pl.* locuitorii din Fidenae.
fīdens, *ntis p. pr.* (*v.* **fido**) și *adj.* încrezător, curajos: *fidenti animo gradietur ad mortem* CIC. va înfrunta moartea cu curaj, ~ *armorum* LUCR. încrezător în armele sale, ~ *et animo et viribus* LIV. încrezător în sufletul și forțele sale // **fīdentēs**, *ium m. pl.* (*rel.*) credincioșii.
fīdenter *adv.* cu încredere, cu curaj, hotărît: ~ *confirmare* CIC. a confirma în mod hotărît, *vellem fidentius te illi respondisse* CIC. aș vrea să-i fi răspuns mai curajos, *fidentissime accedere* AMM. a se apropia cu mult curaj.
fīdentia, *ae f.* încredere în sine, curaj.
Fidentia, *ae f.* oraș în Gallia Cispadană // **Fidentīni**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Fidentia.
fidēpromissor, *ōris m.* garant GAI.
fidēprōmittō, *ere vi.* a da garanție, a garanta GAI.
fidēs[1], *ei f.* 1 credință, crezare, încredere (*în cineva* sau *în ceva*): *nec vana* ~ *genus esse deorum* VERG. nu e o credință deșartă că este neam de zei, *res fidem habuit* OV. lucrul a găsit crezare, *fidem habere* (*tribuere*) *alicui rei* a da crezare unui lucru, *cum minor fabulis haberetur fides* CIC. pe cînd se dădea mai puțină crezare poveștilor, *testimonio fidem tribuere* CIC. a da crezare mărturiei, *fidem habere alicui* a avea încredere în cineva, *ex aliis ei maximam fidem habebat* CAES. dintre toți, în el avea cea mai mare încredere, *fidem maiorem tibi habui quam paene ipsi mihi* CIC. am avut mai multă încredere în tine decît aproape în mine însumi, *fidem facere* (*ferre, addere*) a crea convingerea, a convinge: *fidem facit oratio* CIC. discursul e convingător, *quoniam propter magnitudinem sceleris minorem fidem faceret oratio mea* CIC. fiindcă, din cauza enormității crimei, cuvîntarea mea v-ar

inspira mai puţină încredere (nu v-ar convinge suficient); (*cu ac. şi inf.*) *fac fidem te nihil nisi populi utilitatem quaerere* CIC. reuşeşte să ne convingi că nu urmăreşti altceva decît interesul poporului, *~ fieri non poterat* CAES. nu se putea da crezare, *hoc est extra fidem* CIC. aceasta nu e de crezut, *vix fides est* cu greu se poate crede, *vix ~ fit eas res homines passos esse* LIV. cu greu este de crezut că oamenii au îndurat acestea, *abrogare fidem* CIC. a nu da crezămînt, *multa fidem promissa levant* HOR. prea multe promisiuni provoacă neîncredere; (*relig.*) *~ Dei* AUG. credinţa în Dumnezeu; 2 (*comerc.*) credit: *scimus Romae fidem concidisse* CIC. ştim că la Roma creditul a căzut la pămînt, *~ de foro sublata est* CIC. creditul a dispărut de pe piaţă, *pecunia aut sua aut amicorum fide sumpta* SALL. bani luaţi pe creditul său sau pe al prietenilor, *fidem revocare* CIC. a reînvia creditul; (*poet.*) *segetis certa ~ meae* HOR. speranţa sigură a recoltei de pe pămîntul meu; 3 (*cauză pt. efect*) bună-credinţă, fidelitate, lealitate, cinste, probitate; (*despre lucruri*) autenticitate, realitate: *~ erga populum Romanum* fidelitate faţă de poporul roman, *obtestatur ut in fide maneant* CAES. îi conjură să rămînă fideli, *vir singulari fide* CIC. om de o lealitate rară, *incerti de fide sociorum* LIV. nefiind siguri de buna-credinţă a aliaţilor, *ex accusatione ipsa accusatoris ~ aestimatur* CIC. din acuzare se poate cîntări probitatea acuzatorului; (*despre lucruri*) *~ tabularum* CIC. autenticitatea registrelor, *non speciem expositionis, sed fidem quaerit* QUINT. nu caută frumuseţea expunerii, ci adevărul ei, (*poet.*) *vota sequitur fides* OV. realizarea urmează dorinţelor (dorinţele sînt realizate); (*jur.*) *ex bona fide* sau *bona fide* cu bună-credinţă, *sufficit me bonae fidei fuisse* DIG. este suficient că eu am fost de bună-credinţă, *inde tot iudicia de fide mala* CIC. de aici atîtea judecăţi privind reaua-credinţă, (*gener.*) *dic bona fide* PL. spune-mi sincer, *neque de pace cum fide Philippum agere* LIV. Filip nu duce sincer tratative de pace; 4 (*doc.*) confirmare, dovadă, probă: *dant verbo signa fidem* OV. semnele aduc confirmare cuvîntului, *in* (*ad*) *fidem rei* LIV. spre confirmarea lucrului, *tum manifesta ~* VERG. atunci a fost o probă clară, *sumque ~ huius maxima vocis ego* OV. eu sînt proba cea mai bună a acestei afirmaţii; 5 (asigurare verbală care produce încredere) cuvînt dat, promisiune, angajament: *redire maluit quam fidem hosti datam fallere* CIC. a preferat să se întoarcă (la puni) decît să calce cuvîntul dat duşmanului, *inter se fidem et iusiurandum dant* CAES. îşi dau reciproc cuvîntul şi-l întăresc prin jurămînt, *fide meo spondeo futurum ut*... PLIN. IUN. îmi dau cuvîntul că se va face ca..., *fidem liberare* CIC. (*exsolvere* LIV.) a-şi împlini (achita) promisiunea, *fidem frangere* (*violare*) CIC. a-şi călca angajamentul; (*spec.*) *fides publica* sau *fides* garanţie oficială de imunitate, garantare a siguranţei personale, asigurare solemnă: *fidem ei publicam iussu senatus dedi* CIC. i-am dat garanţii de siguranţă personală după decizia senatului, *Bomilcar Romam fide publica venerat* SALL. Bomilcar venise la Roma cu asigurare solemnă a persoanei sale, *Lusitani contra interpositam fidem interfecti* CIC. lusitanii, ucişi în pofida asigurării oficiale date; 6 protecţie, ajutor: *ut eum in vestram fidem accipiatis* CIC. ca să-l primiţi sub protecţia voastră, *in eius fidem ac potestatem venire* CAES. a se pune sub protecţia şi autoritatea lui, *universa societas in mea fide est* CIC. toată asociaţia este sub protecţia mea, *deorum immortalium fidem implorare* CIC. a implora ajutorul zeilor nemuritori, *di obsecro vestram fidem!* PL. zei, implor ajutorul vostru!, *di vestram fidem!* cu ajutorul vostru, zeilor!, *tuam fidem Venus!* PL. te iau ca martoră, Venus!, *pro deum* (*deorum*) *atque hominum fidem* PL. iau ca martori oamenii şi zeii (în numele zeilor şi al oamenilor), *per fidem!* PETR. pe legea mea!; [genit. sg. *fidēi* LUCR.; genit. şi dat. sg. arh. *fidē* PL., TER., HOR., OV.].

fidēs[2], (**fidis**), *is f.* 1 coardă (*la un instrument muzical*) HOR.; 2 (*frecv. pl.*) liră, lăută: *fidibus discere* CIC. a învăţa să cînte din liră, *docere aliquem fidibus* CIC. a învăţa pe cineva să cînte din liră, *canere fidibus* CIC. a cînta din liră, (*sg.*) *sume fidem et pharetram* OV. ia lira şi tolba, *fide Teia dices* HOR. vei cînta pe lira lui Anacreon (născut în Teos); 3 constelaţia Lira CIC., COL.

Fidēs, *eī f.* Buna-Credinţă (divinizată) CIC.

fidicen, *inis m.* cîntăreţ din liră; (*fig.*) poet: *~ Romanae lyrae* HOR. poet liric roman.

fidicina, *ae f.* cîntăreaţă din liră PL., TER.

fidicinō, *āre vi.* a cînta din liră MART. CAP.

fidicinus (*3*) *adj.* de cîntăreţ din liră: *ire e ludo fidicino domum* PL. a merge de la şcoala de muzică acasă.

fidicula, *ae f.* şi **fidiculae**, *ārum f. pl.* 1 liră mică GELL.; 2 constelaţia Lira PLIN.; 3 instrument de tortură (*corzi cu care se întindeau membrele celui aşezat pe un* eculeus) SEN. ş.a.

Fidiculānius, *iī m.* nume de familie roman.

fidiculārius (*3*) *adj.* împletit cu artă; (*fig.*) înşelător, care prinde în mreje FRONT.

fidis, *is v.* **fides**[2]

Fidius, *iī m.* Dius Fidius (*fiu al lui Iupiter, identificat cu divinitatea sabină Semo Sancus, invocat ca zeu al bunei-credinţe*): *me Dius Fidius* (*medius Fidius*) aşa să-mi ajute zeul Fidius!, pe legea mea!

fīdō, *ere, fīsus sum vi. semidep.* 1 a se încrede, a-şi pune nădejdea (în): *~ nocte* VERG. a-şi pune nădejdea în întunericul nopţii, *qui sibi fidit, dux regit examen* HOR. cine are încredere în el, conduce şi comandă roiul, (*cu abl.*) *~ cursu* OV. a-şi pune nădejdea în fugă, *hic arcu fisos terruit ense Getas* OV. acesta i-a îngrozit cu sabia pe geţii care-şi puneau nădejdea în arc; 2 a fi convins, a crede: *fidis enim manare poetica mella te solum?* HOR. Ep. *1, 19, 44* eşti convins că tu singurul faci să curgă mierea poeziei?, *fisus cuncta sibi cessura pericula* LUC. fiind sigur că toate primejdiile vor dispărea din faţa lui; [p. pr. *v. fidens*; viit. *fidebo* NOV.].

fīdūcia, *ae f.* 1 încredere (*în ceva, în cineva*): (*cu genit.*) *falsa est ista, mulier, ~ formae* PROP. este deşartă, femeie, încrederea asta în frumuseţea ta, *~ loci* CAES. încredere în tăria poziţiei lor, *nihil est quod fiduciā mei dormias* PLIN. n-ai de ce să dormi contînd pe mine, *unde tanta ~ sui victis ac fugatis?* LIV. de unde

atîta încredere în ei la nişte învinşi şi puşi pe fugă?, (*rar cu abl.*) *ea tua se fiducia facere dicebat* CIC. spunea că face aşa contînd pe tine; (*oc.*) *fiducia = fiducia sui* încredere în sine: *omnes alacres et fiduciae pleni ad Alesiam proficiscuntur* CAES. toţi pleacă spre Alesia voioşi şi plini de încredere în ei, *prodiit tantā fiduciā* SUET. s-a înfăţişat cu atîta încredere în el; 2 (*arh.*) fidelitate; 3 (*jur.*) încredinţare a unui bun pe încredere: *per fiduciae rationem fraudare aliquem* CIC. a înşela pe cineva într-o cesiune fiduciară, *iudicium fiduciae* CIC. proces pentru nerespectarea unui contract fiduciar.

fīdūciāliter *adv.* cu încredere AUG.

fīdūciārius (*3*) *adj.* 1 (*judic.*): ~ *heres* DIG. moştenitor fiduciar (*pe încrederea că va transmite moştenirea altei persoane*); *fiduciaria coemptio* GAI. vindere fictivă; 2 (*gener.*) încredinţat provizoriu, temporar: *eam urbem Nabidi velut fiduciariam dare* LIV. a da acest oraş ca un amanet lui Nabis, *fiduciarium imperium* CURT. comandă temporară.

fīdūciō, *āre, ātum vt.* a ipoteca, a pune ca amanet TERT.

fīdus[1] (*3*) *adj.* 1 de încredere, credincios, fidel, devotat: *fidi amici* HOR. prieteni de încredere, *fidissima coniux* HOR. soţia cea mai credincioasă, *servus fidissimus domino* LIV. sclav foarte credincios stăpînului, *in amicos fidissimus* EUTR. devotat faţă de prieteni, *regina tui fidissima* VERG. regina care ţi-e foarte devotată; 2 (*despre lucruri*) sigur, de nădejde: *pontem validum et fidum intellexere* TAC. au înţeles că podul e tare şi sigur, *statio male fida carinis* VERG. adăpost nesigur pentru corăbii, *spes, o, fidissima Teucris* VERG. tu, speranţa cea tare a troienilor, *murmura fidas nutricis ad aures pervenerunt* OV. şoaptele ajunseseră la urechile discrete ale doicii, *nox arcanis fidissima* OV. noaptea, păstrătoarea sigură a secretelor, *mons* ~ *nivibus* TAC. muntele, sigur adăpost al zăpezilor.

fīdus[2] *v.* **foedus**

Fīdustius, *ii m.* nume bărbătesc.

figlīna (**figulīna**), *ae f.* 1 (subînţ. **ars**) meşteşugul olăriei LACT.; 2 (subînţ. **officina**) atelierul olarului, olărie PLIN.; 3 carieră de argilă VARR.

figlīnus şi **figulīnus** (*3*) *adj.* de pămînt, de olar: *figlina opera* PLIN. lucrări de olărie // **figlīnum**, *ī n.* vas de pămînt PLIN.

figmen, *inis n.* plăsmuire, creare, formare PRUD. ş.a.

figmentum, *ī n.* 1 chip, imagine, reprezentare: *tanquam figmentum hominis* AMM. ca statuia unui om; 2 creaţie, plăsmuire, ficţiune: *figmenta poetarum* LACT. plăsmuiri ale poeţilor.

figō, *ere, fixī, fixum vt.* 1 a înfige, a pironi, a fixa, a aplica: ~ *palum in parietem* PL. a înfige un ţăruş în perete, *frusta veribus figunt* VERG. înfig hălcile în frigări, ~ *hominem in cruce* CIC. a pironi un om pe cruce, *fixus cruci* QUINT. crucificat, ~ *cristas vertice* VERG. a pune panaşe în vîrful coifurilor, (*fig.*) *fixus manebat* VERG. rămînea pironit locului, *figit in virgine vultus* VERG. îşi aţinteşte privirile asupra fetei, ~ *oculos in terram* SEN. şi ~ *oculos solo* VERG. a-şi pironi ochii în pămînt, *paribus curis vestigia figit* VERG. calcă apăsat, muncit de aceleaşi griji, *oscula dulcia figet* VERG. îţi va da (apăsat) sărutări dulci, *foribus miser oscula figit* LUCR. nefericitul sărută cu foc uşa (iubitei), ~ *notas in collo dente* TIB. a imprima pe gîtul iubitei semnele muşcăturilor, ~ *vulnera* MART. a da lovituri (rănind), ~ *sedem Cumis* IUV. a-şi fixa locuinţa la Cumae, *penitus malum se fixit* SEN. răul s-a înrădăcinat adînc, *animis haec mea figite dicta* VERG. întipăriţi-vă în minte cuvintele mele, *fixum est hoc facere* CIC. este pentru mine lucru stabilit să fac aceasta, *nequitiae fige modum tuae* HOR. pune o măsură la dezmăţul tău; 2 (*oc.*) **a.** a fixa (atîrnînd) o tablă de aramă pe un zid spre a face cunoscut un decret, o lege; a afişa, a publica: *ne qua tabula post Idus Martias ullius decreti figeretur* CIC. ca să nu se afişeze nici o tablă a vreunui decret după idele lui martie, ~ *legem* CIC. a publica o lege, *decretum in Capitolio fixum* CIC. decret afişat pe Capitoliu; **b.** a închina ca dar zeilor (atîrnînd): *clipeum postibus adversis figo* VERG. atîrn scutul la poarta templului dinaintea noastră; *armis Herculis ad postem fixis* HOR. depunînd armele la uşa templului lui Hercules (punînd capăt carierei armelor); 3 a străpunge: *hunc figit telo* VERG. pe acesta îl străpunge cu lancea, ~ *cervas* VERG. a vîna ciute, (*fig.*) ~ *aliquem maledictis* CIC. a sfîşia pe cineva cu vorbe insultătoare; [p. pf. şi *fictus* LUCR.].

figulāris (*2*) *adj.* de olar PL. // **figulāre**, *is n.* argilă de olărie COL.

figulātio, *ōnis f.* plăsmuire TERT.

figulātus (*3*) *adj.* plăsmuit din pămînt TERT.

Figulātus (*3*) *adj.* transformat în Figulus.

figulīnus *v.* **figlīnus**

figulō (*I*) *vt.* a plăsmui, a forma TERT.

figulus, *ī m.* olar: *figuli rota* SEN. roata olarului.

figūra, *ae f.* (*v. fingo*) 1 alcătuire, structură, configuraţie, formă: *corporis nostri* ~ *et forma* CIC. structura şi forma corpului nostru, *formae servare figuram* LUCR. a păstra configuraţia formei, *navium figura permoti* CAES. impresionaţi de forma corăbiilor, *specie et figura* CIC. ca aspect general şi ca figură, ~ *triquetra* PLIN. figură geometrică triunghiulară, (*oc.*) figură frumoasă, chip frumos: *eum multo magis figuram hospitae delectabat* CIC. pe el îl încînta mult mai mult chipul frumos al străinei, *confisa figurae* OV. încrezătoare în frumuseţea ei; 2 (*concrt.*) figură, chip: **a.** *fictiles figurae* CIC. chipuri de lut ars; **b.** (*fil.*) atom: *illas figuras Epicuri, quas e summis corporibus dicit effluere* QUINT. acei atomi ai lui Epicur, despre care el zice că emană de pe suprafaţa corpurilor; **c.** umbră, fantomă: *in somnis saepe figuras contuimur miras* LUCR. în vise, vedem adesea fantome curioase ale morţilor; 3 mod de a fi, fel, gen: ~ *orationis* CIC. gen de oratorie, *occurrunt animo pereundi mille figurae* OV. îmi vin în minte o mie de feluri de a muri; 4 (*ret.*) figură de stil, formă de exprimare: *per figuram* TERT. în sens figurat; 5 (*gram.*) formă gramaticală, formă a cuvîntului: *tertiae personae* ~ QUINT. formă de persoana a III-a, *alia nomina, quod quinque habent figuras habent, quinque casus* VARR. alte nume, fiindcă au cinci forme, au cinci cazuri.

figūrāliter *adv.* în mod figurat, alegoric HIER.

figūrātē *adv.* în mod figurat AUG.
figūrātiō, *ōnis f.* 1 configurație, aspect, formă: ~ *humani corporis* AUG. configurația corpului omenesc; 2 reprezentare, închipuire: *figurationes vanae* QUINT. credințe deșarte; 3 formare, formă (*a cuvintelor*) GELL.; 4 figură retorică FRONT.
figūrātīvus (*3*) *adj.* în sens figurat, alegoric, simbolic // **figūrātiva**, *ōrum n. pl.* reprezentare CASSIOD.
figūrātō *v.* **figurate**
figūrātor, *ōris m.* cel care dă o formă AUG.
figūrātus (*3*) *p. pf.* (*v. figuro*) // **adj.** 1 imaginat, fictiv: *figuratae controversiae* QUINT. dispute închipuite; 2 (*ret.*) figurat, alegoric: *interpretatio figurata* TERT. interpretare alegorică.
figūrō (*I*) *vt.* 1 a da formă, a fasona, a modela: ~ *aes in habitum statuae* SEN. a lucra arama în forma unei statui, ~ *barbam peregrina ratione* PETR. a-și tăia barba ca străinii, ~ *caseum* COL. a modela cu mîna cașul, ~ *in volucres anus* OV. a transforma babele în păsări, *acies in rotundo habitu figurata* AMM. armata dispusă în cerc; (*fig.*) *os pueri poeta figurat* HOR. poetul formează vorbirea copilului; 2 a reprezenta, a imagina: *Libra atque Aries autumnum verque figurant* LUC. Balanța și Berbecele reprezintă toamna și primăvara, *talem nobis iram figuremus* SEN. așa să ne reprezentăm noi mînia; 3 (*ret.*) a folosi figuri retorice: *figurabat egregie* SEN. RH. folosea admirabil figurile retorice, *plurima mutatione figuramus* QUINT. exprimăm cele mai multe idei prin metafore.
fīlāmentum, *ī n.* țesătură în fir.
fīlātim *adv.* fir de fir LUCR.
filex, *icis v.* **filix**
fīlia, *ae f.* fiică: *erilis* ~ PL. fata stăpînului casei, *virgo* ~ CIC. fiică fecioară, ~ *familias* DIG. fată sub autoritatea tatălui; [dat., abl. pl. și *filiabus*].
fīliālis (*2*) *adj.* filial AUG.
fīliātiō, *ōnis f.* filiație CASSIOD.
filicātus și **felicātus** (*3*) *adj.* împodobit cu desene ce seamănă cu frunza de ferigă CIC.
filicō (**felicō**) *ōnis m.* om care nu e bun de nimic P. FEST.
filictum (**filectum**), *ī n.* loc plin de ferigă PALL.
filicula (**felicula**), *ae f.* (*bot.*) fereguță (*Polypodium vulgare*) PLIN.
fīliola, *ae f.* fetiță; (*fig.*) băiat (bărbat) cu caracter femeiesc: ~ *Curionis* CIC. fetița (băiatul) lui Curio; *Cadmi filiolae* AUS. literele aduse în Grecia de Cadmus.
fīliolus, *ī m.* fiu mic, băiețaș, copil PL., CIC.
fīlius, *iī m.* fiu: ~ *familias* CIC. fiu (*supus autorității părintești*), (*fig.*) ~ *terrae* PERS. fiul nimănui (*necunoscut sau cu origine necunoscută*): *terrae filio committere epistolam non audeo* CIC. nu îndrăznesc să încredințez scrisoarea unui necunoscut, ~ *fortunae* HOR. copilul norocului (om norocos), *galinae filius albae* IUV. *13, 141* om norocos // **fīliī**, *ōrum pl.* **a.** copiii (*de ambe sexe*) CIC.; descendenții DIG.; (*zool.*) pui de animale COL.
filix (**felix**), *icis f.* (*bot.*) ferigă (*Aspidium*) VERG.; (*fig.*) păr PERS.
fīlum, *ī n.* 1 fir: ~ *in acum conicere* CELS. a băga firul în ac, *famula deducens pollice* ~ OV. sclavă torcînd firul, *vestis intexta filis aureis* APUL. haină țesută în fire de aur, (*poet.*) *sororum fila trium* HOR. firele celor trei surori (Parcele), firul vieții, *aranei tenuia fila* LUCR. firele subțiri ale pînzei păianjenului, *fila croci* OV. fire de șofran; (*spec.*) firul de lînă care înconjura boneta flaminului, bandă de lînă: *capite velato filo* LIV. capul fiind acoperit cu o bandă de lînă; (*prov.*) *pendere filo* ENN. a atîrna de un fir (a fi în mare primejdie), *filo suspensa reipublicae salus* VAL. MAX. salvarea statului atîrnînd de un fir de păr; (*fig.*) *fila venarum* MART. firișoarele vinelor, *fila sonantia movit* OV. (Orpheus) atinse coardele răsunătoare (ale lirei), *tractat inauratae fila lyrae* OV. atinge coardele lirei aurite; 2 țesătură: *toga filo tenuissima* OV. o togă foarte fină ca țesătură, *incepta fila relinquit* OV. lasă pînza începută; 3 (*fig.*) structură, calitate, gen, fel: *ingeniosus est et bono filo* PETR. e deștept și de o stofă bună, *satis scitum filum mulieris* PL. e femeie de o stofă fină, *munusculum crasso filo* CIC. un dar mic de calitate inferioară, *sed aliud quoddam* ~ *orationis tuae* CIC. dar alta este stofa (calitatea) stilului tău.
fīlus, *ī v.* **filum** LUC.
fimbria, *ae f.* 1 tiv la o haină, franjuri, ciucuri PLIN., APUL.; cîrlionț (*la păr*) CIC.; coamă (*a leului*) AUG.; 2 (*fig.*) fir, legătură, AMBR.
Fimbria, *ae m.* cognomen în familia Flavia (*C. Flavius Fimbria, partizan al lui Marius*).
fimbriātus (*3*) *adj.* cu franjuri, dantelat: *usus est lato clavo fimbriato* SUET. purta o laticlavă cu franjuri; (*despre ierburi*) cu filamente PLIN.
Fimbriātus (*3*) *adj.* transformat într-un Fimbria (*v. Fimbria*).
fimētum, *ī m.* morman de băligar; groapă de băligar PLIN.
fimus, *ī n.* și **fimum**, *ī n.* băligar LIV.; (*poet.*) noroi, murdărie VERG.
fīnālis (*2*) *adj.* 1 de hotar, de margine: *circulus* ~ MACR. orizontul; 2 final, ultim: *finale bonum* AUG. binele extrem, ~ *syllaba* M.VICT. silaba finală.
fīnālitās, *ātis f.* desinență, terminație SERV.
finctor *v.* **fictor**
findō, *ere, fidī, fissum vt.* a despica, a crăpa: ~ *lignum* VERG. a crăpa lemnul, ~ *terras vomere* OV. a brăzda pămînturile cu fierul plugului, ~ *mare carinā* PROP. a despica apa mării cu corabia, *findit Canis aestrifer arva* VERG. canicula verii face să crape ogoarele, *partes ubi se via findit in ambas* VERG. locul unde drumul se bifurcă, *finditur illic Euphrates* PLIN. acolo, Eufratul se împarte în două ramuri, *fissa ferarum ungula* LUCR. copita despicată a animalelor; (*fig.*) *cor meum et cerebrum finditur* PL. inima și capul îmi crapă; (*poet.*) *qui dies findit Aprilem* HOR. această zi împarte în două luna lui Aprilie.
fingibilis (*2*) *adj.* imaginar C. AUR.
fingō, *ere, finxī, fictum vt.* **I** 1 a plăsmui (*în lut, ceară, piatră etc.*), a modela, a sculpta: *ex argilla et luto fictus* CIC. plăsmuit din argilă și din lut, (*volucres*) *fingunt nidos* CIC. păsările își fac cuiburi, ~ *simula-*

cra OV. a plăsmui statui, ~ *pocula de humo* OV. a face pocale de pămînt, *ars fingendi* CIC. arta sculpturii, ~ *Herculem* CIC. a sculpta statuia lui Hercules, *imago ficta* CIC. chip sculptat (statuie), *pauci pingere egregie possunt aut* ~ CIC. puţini pot picta sau sculpta deosebit; **2** a aranja, a ajusta, a găti: *crinem fingens* VERG. aranjîndu-şi părul, *istos fictos cincinnos tuos expellam* PL. am să-ţi smulg buclele astea aranjate ale tale, *se non ~ ulli* OV. a nu se găti pentru vreun ins, (*poet.*) *vitem fingit putando* VERG. ajustează viţa, tăind-o; **3** (*rar*) a atinge (mîngîind), a pipăi: *saepe manus aegras manibus fingebat amicis* OV. adesea pipăia mîngîietor mîinile bolnave cu mîini prieteneşti; **4** (*fig.*) a plăsmui, a forma, a crea, a face: *sui cuique mores fingunt fortunam hominibus* NEP. purtările proprii ale fiecăruia îi creează omului destinul, ~ *versus* HOR. a face versuri, ~ *nova verba* CIC. a crea cuvinte noi; (*cu nume predicat.*) *miserum fortuna Sinonem finxit* VERG. pe Sinon soarta l-a făcut un nenorocit, *di bene fecerunt me quod pusilli finxerunt animi* HOR. zeii au făcut bine că m-au creat cu un suflet timid, *finxit te ipsa natura ad omnes virtutes magnum hominem et excelsum* CIC. natura însăşi a făcut din tine un om mare şi la nivelul celor mai înalte virtuţi; **5** a modela; a dresa, a instrui: ~ *se totum ad aliorum arbitrium* CIC. a se conforma deplin bunului-plac al altora, *vultum* ~ CAES. a-şi compune o faţă, *Syrus tuus mire finxit filium* TER. Syrus al tău şi-a educat minunat fiul, *voce paterna fingeris ad rectum* HOR. prin lecţiile tatălui tău, eşti format la tot ce este frumos, *fingit equum magister ire viam, qua monstret eques* HOR. dresorul învaţă calul să meargă pe calea pe care i-o arată călăreţul. **II 1** a-şi închipui, a-şi reprezenta: *fingite animis, fingite cogitatione imaginem conditionis meae* CIC. reprezentaţi-vă în sufletele voastre, reprezentaţi-vă cu mintea imaginea stării mele, *ex sua natura ceteros* ~ CIC. a şi-i închipui pe ceilalţi după firea sa proprie, ~ *inanes sibi metus* PLIN. a-şi face temeri fără rost, *Tiresiam sapientem fingunt poetae* CIC. poeţii îl reprezintă pe Tiresias ca pe un înţelept; (*cu prop. inf.*) a presupune: *finge aliquem nunc fieri sapientem* CIC. presupune că cineva devine înţelept în acest moment, *fingamus Alexandrum dari nobis* QUINT. să presupunem că ni se dă Alexander; **2** a născoci, a inventa; a plănui: *argento comparando ~ fallaciam* PL. a născoci o înşelătorie ca să facă parale, *fingit causas, ne det* TER. născoceşte pretexte ca să nu dea, ~ *crimina in aliquem* CIC. a inventa acuzaţii împotriva cuiva; ~ *fugam* PL. a plănui fuga, ~ *profectionem* IUST. a pune la cale plecarea; **3** a simula: *se rudem* ~ CIC. a se face că e necioplit, *fictus amor* LUCR. iubire prefăcută, *bonos ac liberales fingunt* SEN. fac pe oamenii buni şi generoşi, *ficto non modo sermone, sed vultu* CIC. nu numai cu vorbă, dar şi cu faţă prefăcută, *ficta cunctatio* TAC. şovăială calculată.

finiens orbis *m.* orizontul CIC.

finiō (*IV*) *vt.* **1** a limita, a mărgini: *populi Romani imperium Rhenum* ~ CAES. (că) fluviul Rhenus mărgineşte stăpînirea poporului roman, ~ *cupiditates* CIC. a limita poftele, *finiens orbis* CIC. cercul care limitează, orizontul; **2 a.** a sfîrşi, a termina, a pune capăt: ~ *bellum* CAES. a pune capăt războiului, ~ *sitim* HOR. (*famem* OV.) a-şi potoli setea, foamea, ~ *vitam ferro* SUET. a-şi sfîrşi viaţa prin sabie; (*abs.*) *sic Tiberius finivit* TAC. astfel a sfîrşit (a murit) Tiberius, *ut semel finiam* QUINT. ca să închei o dată (de vorbit, de scris); (*pas. refl.*) *meminerit dolores maximos morte finiri* CIC. să nu uite că moartea pune capăt celor mai mari dureri, *nec solum componentur verba ratione, sed etiam finientur* CIC. cuvintele nu numai să fie orînduite între ele, ci să se şi termine după regulile artei, *finito Marte* OV. războiul terminîndu-se, *Latinum* (*verbum*) *quod o et n litteris finiretur*... QUINT. cuvintele latineşti care se termină în *o* şi *n*...; **3** a stabili, a determina; (*spec.*) a defini: *sepulcris novis finivit modum* CIC. a determinat proporţiile noilor morminte, *spatia temporis non numero dierum, sed noctium finiunt* CAES. (gallii) determină durata timpului nu prin numărul zilelor, ci printr-al nopţilor, *mors est omnibus finita* moartea este fixată tuturor, *modus finiendi* QUINT. modul indicativ, *potuisse finire senatus consulto, ne*... LIV. s-ar fi putut stabili printr-o decizie a senatului să nu..., *de pecunia finitur, ne maior... consumatur quam*... LIV. în privinţa banilor, se stabileşte să nu se cheltuiască mai mulţi decît...; *sapientiam quidam ita finierunt* CIC. unii au definit astfel înţelepciunea, *rhetorice finitur varie* QUINT. retorica se defineşte în mod felurit.

finis, *is m.* (sg. uneori şi *f.*) **1 a.** hotar, graniţă: *eis ad finem legatio Veientium obviam fuit* LIV. acestora le-a ieşit în întîmpinare la hotar solia veilor, *vicini nostri hic ambigunt de finibus* TER. vecinii noştri au aici o neînţelegere despre hotare, *fines regere* CIC. a stabili hotarele, *fines proffere* (*prorogare*) CIC. a lărgi hotarele; **b.** (*adv.*) *fine* sau *fini* [cu genit. şi abl.] pînă la: *fine genus* OV. pînă la genunchi, *osse fini* PL. pînă la os; **2** (*pl.*) teritoriu, ţinut, ţară; teren propriu: *Helvetii in Haeduorum fines pervenerant* CAES. helveţii ajunseseră în ţinutul haeduilor, *fines vastare* (*populari*) CAES. a devasta ţara, *in eorum finibus bellum gerunt* CAES. poartă război pe teritoriul acelora; *neque quisquam fines habet proprios* CAES. nimeni nu are vreun teren propriu; **3** (*fig.*) limită: *certos mihi fines terminosque constituam* CIC. am să-mi pun anumite limite şi hotare, *est modus in rebus sunt certi denique fines* HOR. este o măsură în toate, sînt în sfîrşit anumite limite, *intra naturae fines viventi* HOR. celui care trăieşte în limitele naturii omeneşti; **4** sfîrşit, încetare, capăt: *dicendi finem facere* CIC. a pune capăt discursului, *res ad finem venit* LIV. afacerea s-a terminat, ~ *aequi iuris* TAC. sfîrşitul egalităţii în drepturi, *usque ad finem anni* CIC. pînă la sfîrşitul anului, *nullo fine* PLIN. fără încetare, *idem dies victis finem vitae fecit* CIC. aceeaşi zi le-a adus învinşilor sfîrşitul vieţii, *quem ad finem?* CIC. pînă cînd?, *usque ad eum finem, dum*... CIC. pînă în momentul în care..., pînă ce...; *mansit in ea conditione usque ad eum finem, dum iudices reiecti sunt* CIC. a rămas la fel ca înainte, pînă în momentul în care au fost recuzaţi judecătorii; (*oc.*) *finis* = sfîrşitul vieţii, moar-

te: *haec finis Priami* VERG. acest sfîrşit al lui Priam, *septem a Neronis fine menses sunt* TAC. sînt şapte luni de la moartea lui Nero; 5 punctul cel mai înalt, culme: *fines bonorum et malorum* CIC. punctul extrem al binelui şi răului, *honorum populi ~ est consulatus* CIC. cea mai înaltă demnitate conferită de popor este consulatul; 6 scop, ţintă: *omnes artes habere finem aliquem propositum, ad quem tendunt* QUINT. toate artele îşi propun un scop spre care tind, *quod ad eum finem memoravi, ut...* TAC. lucru pe care l-am amintit cu acest scop, anume ca...; 7 definiţie: *est frequentissimus ~ rhetoricem esse vim persuadendi* QUINT. este o definiţie foarte des folosită că retorica este puterea de convingere; 8 (*tard. jurid.*) măsură, proporţie: *fini legitimae usurae* DIG. în măsura unei dobînzi legitime; [abl.sg. *fine* şi *fini*].

fīnītē *adv.* 1 în chip moderat CIC.; 2 precis GELL.

finitimus (-tumus) (*3*) *adj.* 1 vecin, învecinat: *civitates finitimae* LIV. cetăţile vecine // **finitimī**, *ōrum m. pl.* vecinii // **finitima**, *ōrum n. pl.* regiunile vecine: *finitima provinciae Romanae* LIV. regiunile învecinate cu provincia romană; 2 (*fig.*) apropiat, asemănător [cu dat.]: *pertinacia, quae perseverantiae finitima est* CIC. încăpăţînarea care este asemănătoare cu stăruinţa, *est enim finitimus oratori poeta* CIC. căci poetul este foarte asemănător cu oratorul.

fīnītiō, *ōnis f.* 1 delimitare VITR.; (*concrt.*) parte; 2 explicare, definiţie QUINT.; 3 regulă, principiu COL.; 4 terminare VITR.; săvîrşire, moarte VULG.

fīnītīvus (*3*) *adj.* 1 final MART. CAP.; 2 a. determinat: *~ status* QUINT. poziţie care se bazează pe o determinare; b. (*gram.*) definit: *~ modus* DIOM. modul indicativ.

fīnītor, *ōris m.* 1 cel care determină hotarele, agrimensor: *finitorem mittere* CIC. a trimite un hotarnic; (*oc.*) *finitor circulus* SEN. orizont; 2 cel care pune capăt, care distruge: *~ rerum* STAT. cel care pune capăt tuturor lucrurilor (Pluton).

finitumus (*3*) *adj. v.* **finitimus**

fīnītus (*3*) *p. pf. v.* **finio** // **adj.** (*gram.*) definit: *~ modus* DIOM. modul indicativ.

fīō, *fierī, factum sum* (pas. al vb. *facio*) 1 a fi făcut, a se face, a se produce; (*impers.*) a se întîmpla: *statuam sibi ~ voluit* CAES. a vrut să i se facă o statuie, *Themistocles a populo praetor factus est* NEP. Themistocle a fost ales de popor comandant, *tantus clamor factus est ut...* CIC. s-au produs atît de mari strigăte, încît..., *quid eo argentum factum est?* PL. ce s-a întîmplat cu acei bani?, *quid de Tulliola mea fiet?* CIC. ce se va întîmpla cu Tulliola mea?, *ut fit plerumque* CIC. cum se întîmplă deseori, *fieri potest, ut...* CIC. se poate întîmpla ca..., *certior fit* CAES. este încunoştinţat; 2 a deveni: *si orbus fieres* OV. dacă ai deveni orfan, *e deo fies corpus exsangue* OV. din zeu, vei deveni un trup fără sînge; 3 a se întîlni, a exista, a fi: *nihil te ~ posse iucundius* CIC. (că) nu poate exista ceva mai plăcut decît tine; 4 (*v.* **facio B 2**) a fi preţuit: *magni ~* CIC. a fi mult preţuit, *illum pluris quam se ~ videbant* NEP. vedeau că acela este mai mult preţuit decît el; 5 (*v.* **facio C 3**) a se face un sacrificiu, a se aduce ofrandă zeilor: *dis lacte fit, non vino* VARR. zeilor li se aduce ca ofrandă lapte, nu vin.

Fircellius, *iī m.* nume de bărbat // **Fircellīnus** (*3*) *adj.* al lui Fircellius.

fircus, *ī m.* (*cuvînt sabin*) *v.* **hircus**

firmāmen, *minis n.* [*firmo*] sprijin, suport OV.

firmāmentum, *ī n.* 1 sprijin, suport, susţinere; (*fig.*) mijloc de susţinere: *tigna, quae firmamento esse possint* CAES. grinzi care să poată servi la susţinere, *~ reipublicae publicanorum ordine continetur* CIC. coloana de susţinere a statului o constituie categoria publicanilor; 2 (*ret.*) probă esenţială, bază: *~ accusationis* CIC. baza acuzării; 3 (*ecl.*) bolta cerului, firmament, tărie TERT.

Firmānus *v.* **Firmum**

firmātor, *ōris m.* cel care consolidează: *paci firmator* TAC. consolidator al păcii.

firmātrix, *īcis f.* (*tard.*) cea care consolidează.

firmātus *p. pf. v.* **firmo**

firmē *adv.* hotărît, ferm, tare, puternic: *quo firme insisterent* SUET. ca să reziste hotărît, *graviter et ~ respondere* PLIN. IUN. a răspunde grav şi ferm.

firmitās, *ātis f.* 1 soliditate, tărie: *postes quanta firmitate facti!* PL. uşi cu cîtă soliditate lucrate!, *~ corporis* NEP. robusteţea trupului; 2 (*fig.*) fermitate, forţă, stabilitate: *~ animi* CIC. fermitate, *ea (amicitia) non satis habet firmitatis* CIC. această prietenie nu are atîta soliditate, *~ imperii* SUET. stabilitatea conducerii.

firmiter *adv.* cu putere, solid; ferm: *~ insistere* CAES. a se fixa solid, *~ promittere* PL. a promite ferm, *~ meminisse* GELL. a-şi aminti bine.

firmitūdō, *inis f.* 1 soliditate, tărie: *~ operis* CAES. soliditatea lucrării; 2 (*fig.*) fermitate, tărie, putere: *~ animi* CIC. fermitate.

firmō (*I*) *vt.* 1 a întări: *~ corpora* CIC. a întări trupurile, *~ locum munitionibus* CAES. a întări locul prin fortificaţii, *~ rempublicam* CIC. a întări statul, *~ imperium* SALL. a-şi întări puterea, *~ pacem amicitiamque* LIV. a stabili o pace şi o prietenie solidă, *animus adolescentis nondum consilio et ratione firmatus* CIC. mintea tînărului care nu e încă fortificată prin chibzuială şi raţiune: *tamen non pro firmato stetit ius* LIV. totuşi, dreptul nu s-a menţinut solid; 2 a încuraja, a îmbărbăta: *eius adventus nostros firmavit* CAES. sosirea acestuia i-a încurajat pe ai noştri, *firmatus animi* SALL. cu toată hotărîrea; 3 a confirma, a asigura, a garanta, a afirma: *~ fidem invicem* a-şi da reciproc garanţii de credinţă, *vix quicquam ~ ausim* TAC. cu greu aş îndrăzni să afirm ceva, *paratis omnium animis reversuros firmaverunt* TAC. au dat asigurări că se vor reîntoarce după ce spiritele tuturor vor fi pregătite.

Firmum, *ī n.* oraş în ţinutul picen (*azi, Fermo*) // **Firmānus** (*3*) *adj.* din Firmum // **Firmanī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Firmum.

firmus (*3*) *adj.* 1 tare, solid, rezistent: *firma carina* OV. corabie solidă, *firmi rami* CAES. ramuri rezistente, *firmo cibo* VARR. cu mîncare substanţială, *~ ac valens* CIC. tare şi sănătos, *nondum satis firmo corpore* CIC. încă nu destul de vîrtos, *firmissima vina*

VERG. vinuri foarte rezistente; 2 (*fig.*) puternic, solid; ferm, neclintit, statornic: *firma civitas* CIC. stat puternic, *exercitus satis* ~ armată destul de puternică, *spem firmissimam habere* CIC. a avea o speranță puternică, *firmiores in sententia* CIC. mai fermi în părerile lor, *firmus proposito* VALL. neclintit în planurile lui, *firmi amici* CIC. prieteni de nădejde, *firmior candidatus* CIC. candidat mai serios.

fiscālis (*2*) *adj.* fiscal, de fisc: *fiscales calumniae* SUET. denunțuri de fraudare a fiscului, *fiscales molestiae* AUR. VICT. neplăceri cu fiscul, *fiscales cursus* SPART. poșta publică (întreținută de fisc) // **fiscālia**, *ium n. pl.* drepturile fiscului, impozite COD. TH.

fiscārius, *iī m.* debitor la fisc FIRM.

fiscella, *ae f.* coșuleț, paneraș (*împletit din papură sau răchită, pentru cărat fructe sau scurs brînza; servea și ca botniță la boi*) VERG., CAT.

fiscellus, *ī v.* **fiscella**

Fiscellus, *ī m.* masiv în Apeninii centrali (*azi, Monti Sibillini*).

fiscina, *ae f.* paneraș de trestie PL.; botniță la animale PL.

fiscus, *ī m.* 1 (*rar*) coș, paner (*de nuiele* sau *răchită*) COL.; 2 ladă de bani, casetă: *mulus ferebat fiscos cum pecunia* PHAEDR. măgarul purta niște lăzi cu bani; 3 casă de bani, finanțe publice; (*în timpul imperiului*) caseta particulară a împăratului (*opus lui* aerarium): *quantum pecuniae in aerario et fiscis et vectigaliorum residuis* SUET. cîți bani se aflau în casa de bani a statului, în caseta sa (a lui Augustus) și rămășițele impozitelor, *Otho promisit fiscum suum vacationes annuas exsoluturum esse* TAC. Otho promise că scutirile anuale de serviciu le va plăti casa sa de bani; (*spec.*) ~ *Iudaicus* SUET. impozitul plătit de evrei casei de bani imperiale.

fissiculō, *āre, ātum vt.* a tăia în fîșii APUL.

fissilis (*2*) *adj.* [*findo*] care poate fi crăpat, ușor de despicat: *fissile lignum* PLIN. lemn ușor de crăpat.

fissiō, *ōnis f.* crăpare, despicare: ~ *glebarum* CIC. despicarea brazdelor.

fissipēs, *pedis adj.* care are copita despicată AUS.; (*fig.*) ~ *calamus* AUS. pană de scris.

fissum, *ī n.* crăpătură, despicătură, plesnitură CIC.

fissūra, *ae f.* crăpătură, despicătură: *efficax asini sebum labrorum fissuris* PLIN. pentru crăpăturile la buze e bun seul de măgar.

fissus (*3*) *p. pf. v.* **findo**

fistūca, *ae v.* **festuca**[2]

fistūcātiō, *ōnis v.* **festucatio**

fistūcō *v.* **festuco**

fistula, *ae f.* **I** 1 țeavă, tub, conductă de apă (*confecționată în mod obișnuit din plumb*): *vitiato ~ plumbo scinditur* OV. plumbul mîncîndu-se, țeava se sparge, ~ *ferrea* LIV. țeavă de fier; 2 porii unui burete; porii pielii; 3 fanoane la balenă (*lamelele fălcii superioare prin care țîșnește apa*); 4 fistulă, ulcerație: *ut per lumbos fistulae puris eruperint* NEP. încît pe șale au erupt fistule cu puroi; 5 sondă de urinat (= *fistula urinae* CELS.); 6 tub al esofagului (*sau al altor organe*). **II** 1 tulpină goală de trestie, tub de trestie; 2 (*fig.*) nai de păstor (naiul lui Pan): ~, *cui semper decrescit arundinis ordo* TIB. nai cu tuburile de trestie în ordine descrescîndă, *septenis fistula cannis* OV. nai cu șapte tuburi de trestie; 3 pană de scris; 4 sulă a cizmarului (= *fistula sutoria* PLIN.); 5 sucitor (pentru cocă); 6 morișcă de mînă pentru grîu (= *fistula farraria* CAT.)

fistulāris (*2*) *adj.* 1 ca un nai: ~ *versus* DIOM. vers care crește de fiecare dată cu o silabă față de cel precedent; 2 bun contra fistulelor (*despre medicamente*) VEG.

fistulātim *adv.* ca prin niște tuburi APUL.

fistulātor, *ōris m.* cîntăreț din nai *sau* din flaut CIC.

fistulātōrius (*3*) de flautist ARN.

fistulātus (*3*) *adj.* 1 care are tuburi SUET.; 2 tubular ARN.

fistulōsus (*3*) *adj.* tubular, gol în interior, poros CAT.; (*med.*) fistulos: ~ *lapis* PLIN. piatră poroasă, ~ *caseus* COL. brînza dospită.

fīsus (*2*) *p. pf. v.* **fido**

fitilla, *ae f.* coleașă pentru sacrificii SEN.

fixē *adv.* fix, neschimbat AUG.

fixiō, *ōnis f.* pironire HIER.

fixūra, *ae f.* înfigere HIER.

fixus (*3*) *p. pf. v.* **figo** // **adj.** fix, neclintit: *fixum consilium* CIC. hotărîre neclintită, *iam fixum et statutum est* CIC. este ceva hotărît irevocabil, *quis* (*quibus*) *dominos depellere fixum est* SIL. care sînt ferm hotărîți să-i izgonească pe stăpîni.

flābelifera, *ae f.* sclava care ține evantaiul PL.

flābellō, *āre vt.* a face vînt, a ventila TERT.

flābellulum, *ī n.* evantai mic TER.

flābellum, *ī n.* evantai TER.; (*fig.*) *lingua quasi flabellum seditionis* CIC. limba (cuiva) ca niște foale la flăcările răzvrătirii.

flābilis (*2*) *adj.* ca un suflu de aer, aerian, ușor CIC.; (*fig.*) spiritual PRUD.

flābrālis (*2*) *adj.* de vînt PRUD.

flābrum, *ī n.* suflu, suflare: *flabra ventorum* LUCR. suflările vînturilor; (*concrt.*) vînt: *freta spirantibus incita flabris* LUCR. valurile frămîntate de vînturi șuierătoare.

flacceō, *ēre vi.* a fi moale, a fi fără putere CIC. ș.a.

flaccescō (-ciscō), *ere, flaccuī vi.* a se muia, a se veșteji, a se fleșcăi, a deveni flasc: *flaccescente fronde* VITR. frunza veștejindu-se, *stercus flaccuit* VARR. băligarul s-a fleșcăit; (*fig.*) *flaccescebat oratio* CIC. discursul lui își pierdea avîntul.

Flacciānus *v.* **Flaccus**

flaccidus (*3*) *adj.* moale, bleg: *flaccidae aures* COL. urechi blege, (*fig.*) *argumentatio flaccida* ARN. argumentare lîncedă.

flacciscō *v.* **flaccesco**

flaccus (*3*) *adj.* bleg (*despre urechi*) VARR.

Flaccus, *ī m.* cognomen roman (*Q. Horatius Flaccus*) // **Flacciānus** (*3*) *adj.* al lui Flaccus.

flagellātiō, *ōnis f.* flagelare TERT.

flagellō (*1*) *vt.* a biciui, a bate, a lovi: ~ *aliquem sua manu* SUET. a biciui pe cineva cu mîna sa, ~ *terga cauda* PLIN. a-și bate șoldurile cu coada (despre leu), ~ *messem perticis* PLIN. a bate grîul cu prăjini, *flagellent colla comae* MART. să-i bată pletele gîtul, (*fig.*) *con-*

scientia flagellari SEN. a fi muncit de conştiinţă, *praevalens manceps annonam flagellat* PLIN. un cumpărător mai bogat urcă artificial preţul grîului (acaparîndu-l).

flagellum, *ī n.* **1** bici, harapnic (*de bătut oameni, cu mîner scurt şi mai multe curele, prevăzute uneori cu bumbi mari de metal sau cu arşice de berbec*), biciuşcă (*de mînat animalele*): *ille flagellis ad mortem caesus* CIC. acela bătut cu harapnicele pînă a fost lăsat mort, *ne scutica dignum horribili sectere flagello* HOR. ca pe cel ce e vrednic doar de-o lovitură de curea să nu-l pedepseşti cu groaznicul harapnic, *flagello excitare iumentum* VEGET. a mîna vita cu biciul; **2** îmblăciu; **3** curea ataşată la lance (*spre a fi trasă înapoi, după ce a fost aruncată*); **4** (*fig.*) rămurea, mlădiţă, cîrcel: *summa flagella* VERG. G. *2, 299* mlădiţele cele mai de sus; **5** braţ al polipului: *polypus hostem continet ex omni demissis parte flagellis* OV. M. *4, 367* hidra îşi înlănţuie duşmanul, aruncîndu-şi braţele din toate părţile; **6** şuviţă de păr SID.

flāgitātiō, *ōnis f.* cerere (stăruitoare), insistenţă CIC., TAC.

flāgitātor, *ōris m.* cel care cere cu insistenţă: ~ *triumphi* LIV. solicitatorul triumfului; (*spec.*) creditor; perceptor al dărilor AMM.: *ne quis formidet flagitatorem suum* PL. să nu se mai teamă nimeni de creditorul lui.

flāgitātrix, *īcis f.* solicitatoare AUG.

flāgitiōsē *adv.* scandalos, ruşinos, nedemn: *sumus* ~ *imparati* CIC. sîntem scandalos de nepregătiţi, ~ *vivere* CIC. a trăi fără ruşine.

flāgitiōsus (*3*) *adj.* scandalos, neruşinat, josnic, dezmăţat: *flagitiosae libidines* CIC. plăceri josnice, *factum flagitiosissimum* fapta cea mai ruşinoasă, *civitas flagitiosa* SALL. oraş dezmăţat, *regem armis vinci flagitiosum est* SALL. este ruşinos ca un rege să fie înfrînt în luptă, *viro flagitiosissimum existimo impune iniuriam accepisse* SALL. socot cu totul dezonorant pentru un bărbat de a fi suferit o insultă fără să se răzbune.

flagitium, *iī n.* **1** faptă scandaloasă, ticăloşie, infamie: *homo sceleribus flagitiisque contaminatus* CIC. ins mînjit de crime şi ticăloşii, (*pop.*) *flagitium illud hominis!* PL. scîrba aceea de om!; **2 a.** ruşine, dezonoare: (*vos*) *qui non gloria movemini neque flagitio* SALL. voi, care nu sînteţi impresionaţi nici de glorie, nici de ruşine, *praeesse agro colendo* ~ *putas* CIC. a conduce munca cîmpului o socoteşti o ruşine; **b.** (*precl.*) scandal, tărăboi: *neque propter eam quicquam eveniet nostris foribus flagitii* PL. şi din cauza ei nu se va face nici un scandal în faţa porţii mele.

flagito (*I*) *vt.* **1** a cere stăruitor, a reclama: *poscere et* ~ CIC. a cere şi a reclama insistent, *ea quae tempus et necessitas flagitat* CIC. ceea ce reclamă împrejurările şi nevoia, *sed flagitat tabellarius; valebis igitur* CIC. dar curierul mă presează; aşadar, cu bine, ~ *id ab eo* CAES. a cere acest lucru de la acela, *unicum miser abs te filium flagitat* CIC. nenorocitul îţi cere să-i dai unicul fiu, *a te tua promissa per litteras flagitabam* CIC. îţi ceream stăruitor prin scrisori îndeplinirea promisiunilor date, *id ex omnibus partibus ab eo flagitabatur* CAES. aceasta i se cerea stăruitor din toate părţile, (*cu ac. persoanei*) *cotidie Caesar Haeduos frumentum* ~ CAES. în fiecare zi, Caesar cerea stăruitor haeduilor grîul, *nec potentem amicum largiora flagito* HOR. nu cer nimic mai mult puternicului meu prieten, *semper flagitavi, ut convocaremur* CIC. am insistat mereu să fim convocaţi; **2** (*oc.*) a chema în judecată: *ut peculatorem flagitari iussit* TAC. H. *1, 53* a poruncit ca acesta să fie chemat în judecată ca vinovat de însuşire a banului public; **3** (*tard.*) a încerca să seducă: ~ *ancillam alienam* DIG. a încerca să seducă sclava altcuiva.

flagrans, *ntis p. pr., adj.* (*v.* **flagro**) arzător, înflăcărat: *flagrantissimo aestu* LIV. pe arşiţa cea mai arzătoare, *flagrantis hora caniculae* HOR. ceasul arzător al caniculei; (*fig.*) ~ *studium* CIC. zel arzător, *flagrantior aequo non debet dolor esse viri* IUV. durerea unui bărbat nu trebuie să fie mai arzătoare decît se cade; (*jur.*) *flagranti crimine comprehensi* COD. IUST. prinşi asupra faptului.

flagranter *adv.* arzător, cu ardoare AUG.

flagrantia, *ae f.* căldură arzătoare, foc arzător; (*fig.*) ardoare: ~ *solis* APUL. căldura arzătoare a soarelui, ~ *oculorum* CIC. focul ochilor lui; (*fig.*) *vigor maternae flagrantiae* GELL. puterea iubirii de mamă, (*concrt.*) *flagitii flagrantia* PL. tu, culmea neruşinării.

flagrifer, *era, erum adj.* care poartă un bici, înarmat cu un bici AUS.

flagriō, *ōnis m.* sclav supus biciuirii AFRAN.

flagritrība, *ae m.* care mănîncă bătaie cu biciul PL.

flagrō (*I*) *vi.* **1** a arde, a fi în flăcări: *flagrantes onerarias videbatis* CIC. vedeaţi navele arzînd în flăcări, *crinem flagrantem excutere* VERG. a scutura pletele în flăcări; (*despre ochi*) a scînteia: *oculi vivido igne flagrantes* SEN. ochii scînteind de un foc viu; **2** (*fig. frecv.*) a arde (*de o pasiune, un sentiment*), a fi înflăcărat, a se mistui (de): ~ *cupidine* OV. a arde de dorinţă, ~ *amore* CIC. a se mistui de iubire, ~ *odio* CIC. a fi înflăcărat de ură, ~ *desiderio urbis* CIC. a arde de dorinţa revederii oraşului, (*milites*) *ire in aciem flagrabant* TAC. soldaţii ardeau de dorinţa de a intra în luptă; (*oc.*) a fi în toiul înflăcărării: *flagrante Poenorum bello* TAC. războiul cu punii fiind în toi, *flagrante etiamtum libertate* TAC. cînd spiritul libertăţii era încă viu, *flagrabant vitia libidinis apud illum* CIC. în el ardeau vii poftele dragostei; **3** (*cu abl.*) a fi pradă, a fi obiect de: ~ *invidiā propter interitum C. Gracchi* CIC. a fi obiect de ură din cauza morţii lui C. Gracchus, *flagret rumore malo cum hic atque ille* HOR. S. *1, 4, 125* cînd cutare şi cutare e vorbit de rău de toţi; **4** (*vt.*) a înflăcăra de iubire: *Ascanius miseram patri flagrabat Elissam* STAT. Ascanius o înflăcăra de iubire pentru tatăl lui pe nefericita Elissa.

flagrum, *ī n.* bici (*cu care se băteau mai ales sclavii*): *flagro caedi* LIV. a fi bătut cu biciul; (*prov.*) *ad sua flagra deducere Quirites* IUV. a-i reduce în sclavie pe cetăţeni; *gymnasium flagris, salve!* PL. să trăieşti, toba bătăilor!

flāmen[1], *inis m.* flamin (*preot al cultului unei anumite divinităţi, al cărei nume îl purtau*: ~ Dialis „*flaminul lui Iupiter*", ~ Quirinalis „*flaminul lui Quirinus*

[*Romulus*]" *şi* ~ Martialis „*flaminul lui Marte*" *erau cei trei* flamines maiores, *aleşi dintre patricieni*; *ceilalţi*, flamines minores, *doisprezece la număr, se alegeau dintre plebei*: flamines Vulcani „*flaminii lui Vulcan*", flamines Florae „*flaminii Florei*" etc.; *sub imperiu, existau flamini ai împăratului*).

flāmen[2], *inis n.* 1 suflu, suflare: *Aquilo suo cum flamine* ENN. acvilonul cu suflarea lui, *non moti flamine rami* OV. ramuri nemişcate de vreun suflu; (*poet.*) *Berecyntiae cessant flamina tibiae* HOR. C. *3*, *19*, *19* sunetele flautului frigian încetează; 2 (*concrt.*) vînt: *ferunt sua flamina classem* VERG. vînturi favorabile le mînă flota.

Flāmen, *inis m.* supranume roman (*Q. Claudius Flamen*).

flāminea *v.* **flaminia**

flāminia, *ae f.* 1 casa flaminului (*v. flamen*[1]) lui Iupiter GELL.; 2 soţia flaminului HIER.; 3 preoteasă slujitoare a soţiei flaminului P. FEST.

Flāminiānus *v.* **Flaminius**

flāminica, *ae f.* soţia flaminului (*v. flamen*[1]) TAC.

Flāminīnus, *i m.* cognomen roman (*T. Quinctius Flamininus*).

flāminium *v.* **flamonium**

flāminius (*3*) *adj.* de flamin, al flaminului (*v.* **flamen**[1] şi **flamonium**).

Flāminius, *ii m.* nume de familie roman (*C. Flaminius Nepos, consulul învins de Hannibal la lacul Trasimenus*) // **Flāminius** (*3*) *adj.* al lui Flaminius: (*via*) *Flaminia* calea Flaminia (de la Roma la Rimini) // **Flāminiānus** (*3*) *adj.* al lui Flaminius.

flamma, *ae f.* 1 flacără, foc: *flammam concipere* CAES. a lua foc, *tectis flammas inicere* CURT. a da foc caselor, *flammis corripi* OV. a fi cuprins de flăcări, *flammā ferroque* LIV. prin foc şi sabie; 2 (*oc.*) stea, lumină; fulger; torţă; strălucire; căldură: *polo fixae flammae* OV. stele fixate pe cer, *vindice flammā evertit Iuppiter tecta* OV. Iupiter dărîmă casele cu fulgerul răzbunător, *flammam ipsa tenebat ingentem* VERG. ea însăşi ţinea o torţă foarte mare, ~ *solis* LUCR. lumina soarelui, ~ *purpurae* PLIN. strălucirea purpurii, *mixta cum frigore* ~ OV. căldura amestecată cu frigul; 3 (*fig.*) flăcări, foc: ~ *belli* CIC. flăcările războiului, *Sulpicius, qui in eadem invidiae flamma fuisset* CIC. Sulpicius care fusese victima aceloraşi flăcări ale invidiei, *is se eripuit flammā propter pueros* CIC. acesta s-a salvat din primejdie datorită copiilor, *amoris flammā conflagrabat* CIC. ardea de focul iubirii, *excute conceptas pectore flammas* OV. alungă dragostea ce ţi-a încolţit în inimă, *digne puer meliore flamma* HOR. copile, care meritai o iubită mai bună, ~ *oratoris* CIC. înflăcărarea oratorului, ~ *gulae* OV. gîtlej hămesit de foame; [arh. genit. *flammai* LUCR.].

Flamma, *ae m.* supranume roman.

flammābundus (*3*) *adj.* arzător MART. CAP.

flammans *p. pr. v.* **flammo**

flammārius, *ii m.* cel care vopseşte în culoarea flăcării PL.

flammātrix, *īcis f.* cea care înflăcărează MART. CAP.

flammeolus (*3*) *adj.* de culoarea flăcării COL.

flammescō, *ere vi.* a arde în flăcări; (*fig.*) a se înflăcăra: *caelum flammescere* LUCR. *6*, *669* cerul este în flăcări.

flammeum, *i n.* 1 voal de mireasă (*roşu-portocaliu*) CATUL. (*oc.*) voal de călugăriţă HIER.; 2 (*bot.*) brumărea (*Phlox paniculata* şi *drummondi*) PLIN.

flammeus (*3*) *adj.* cu flăcări, înflăcărat, de foc: *sunt stellae natura flammeae* CIC. sînt stele prin natura lor de foc, *lumina flammea* OV. ochi de foc, (*fig.*) *flammei versus* ENN. versuri de foc, *flammei viri* SID. oameni plini de ardoare, *viola flammea* PLIN. viorea de culoarea focului.

flammicomans, *ntis adj. v.* **flammicomus**

flammicomus (*3*) *adj.* cu un moţ de flăcări PRUD.

flammidus (*3*) *adj.* arzător, înflăcărat APUL. // **flammida**, *ōrum n. pl.* regiunile arse de soare APUL.

flammifer, *era*, *erum adj.* care poartă *sau* care produce flăcări, arzător, înflăcărat: *flammifera Erinys* SEN. Furia purtătoare de faclă, *flammifera fax* OV. faclă care arde, ~ *currus solis* SIL. carul arzător al soarelui, *flammifera nox* LUC. noaptea luminată de torţe.

flammifluus (*3*) *adj.* care aruncă flăcări, care răspîndeşte lumină AUG.

flammigena, *ae m.* fiul focului (Vulcan) SID.

flammiger, *era*, *erum adj.* purtător de flăcări (*fulgerul*), arzător, înflăcărat: ~ *ales* STAT. pasărea purtătoare a fulgerului lui Iupiter (*vulturul*), ~ *sol* VAL. FL. soare arzător.

flammigerō, *āre vi.* a vărsa flăcări HIER.

flammigō, *āre v.* **flammigero**

flammipēs, *edis adj.* repede ca flacăra IUVENC.

Flammipotens, *ntis adj.* stăpîn al focului (*despre Vulcan*).

flammivomus (*3*) *adj.* care varsă flăcări IUV.

flammō (*I*) *vt.* 1 **a.** a aprinde, a cuprinde de flăcări, a înflăcăra, a înfierbînta cu flăcări: *quaecumque igni flammata cremantur* LUCR. toate care, cuprinse de flăcările focului, sînt arse, *fax nubila flammans* VAL. FL. făclie care înflăcărează norii; *sol flammabat aquas* VAL. FL. soarele înfierbînta apele; **b.** (*oc.*) a colora în roşu (*culoarea flăcării*): *flammata toga* MART. togă colorată în roşu, *flammata pudore iuventus* VAL. FL. tineretul cu obrajii înroşiţi de ruşine; 2 (*fig.*) a înflăcăra, a înfierbînta, a înfuria, a întărîta: ~ *vulgum cupidine laudum* SIL. a înflăcăra mulţimea prin dorinţa de laude, *omnes exercitus flammaverat arrogantia militum* TAC. aroganţa soldaţilor (lui Vitellius) înfuriase toate armatele, *flammantur in hostem cornipedes* STAT. se întărîtă caii împotriva duşmanilor, *sponsae flammatus amore* VAL. FL. înflăcărat de iubire pentru logodnică; 3 (*vi. poet.*) a arde, a vărsa flăcări: *flammantia moenia mundi* LUCR. zidurile în flăcări ale universului, *os tauri ferocis flammans* SEN. gura taurului sălbatic vărsînd flăcări, *flamantia lumina torquens* (*anguis*) VERG. (şarpele) răsucind ochii în flăcări.

flammōsus (*3*) *adj.* cu flăcări, care arde C. AUR.

flammula, *ae f.* flăcăruie CIC.; (*pl. tard.*) mic stindard de cavalerie VEG.

flāmōnium, *ii n.* funcţia de flamin (*v. flamen*[1]).

Flanātēs, *um (-ium) m. pl.* flanaţii (*popor din Liburnia — provincie pe coasta Dalmaţiei*) // **Flanāticus** (*3*) *adj.* al flanaţilor.

Flanōna, *ae f.* capitala flanaţilor (*v. Flanates*).

flātilis (*2*) *adj.* **1** produs de suflu, de suflu: ~ *sonitus* AMM. sunetul produs de suflu; **2** turnat, topit la foc: *flatiles laminae* ARN. lame de metal topite la foc.

flātiō, *ōnis f.* suflat APIC.

flātō, *āre vi.* (frecvent. al vb. *flo*) a sufla: *cantores tuba flatantes* ARN. muzicanţii care suflă cu trompeta, (*fig.*) *ad ignem amoris flatandum* AUG. spre a înteţi focul iubirii.

flātor, *ōris m.* **1** muzicant la un instrument de suflat P. FEST.; **2** topitor de metale, turnător: ~ *argenti, auri* DIG. turnător de argint, de aur.

flātūra, *ae f.* **1** suflu ARN.; **2** topire a metalelor PLIN.

flātūrālis (*2*) *adj.* de respirat TERT.

flātūrārius, *iī m.* topitor de metale COD. TH.

flātus, *ūs m.* **1** suflare, suflat, suflu; (*spec.*) suflare a vîntului, vînt: *flatu figuratur vitrum* PL. sticla capătă formă prin suflare, *flatu calidiore ventorum* AMM. printr-o suflare mai caldă a vînturilor, *flatuque secundo carbasa mota* OV. pînzele puse în mişcare de un vînt favorabil, *carbo desinente flatu emoriens* PLIN. cărbunele stingîndu-se fiindcă încetase suflatul; (*fig.*) *cum prospero flatu fortunae utimur...* CIC. cînd avem parte de un vînt favorabil al norocului, *ad id, unde aliquis ~ ostenditur, vela do* CIC. întind pînzele către locul de unde se arată o oarecare şansă; (*oc.*) respiraţie, sforăit, rîgîit, fîsîit, sunet al unui instrument de suflat: *ipsa sui ~ ne sonet aura cavet* OV. se păzeşte ca nici propria respiraţie să nu se simtă: *flatum emittere* SUET. a da un vînt, *implere sedilia flatu* HOR. (*despre flaut*) a umple teatrul cu sunetele lui; **2** (*poet.*) îngîmfare, aere: *flatus remittat* VERG. să-şi lase aerele.

flaveō, *ēre vi.* a fi galben: *cum maturis flavebit messis aristis* COL. cînd recolta va fi aurie de spicele coapte, *crine flaventi* SEN. cu părul bălai.

flavescō, *ere vi.* a se îngălbeni: *molli flavescet campus arista* VERG. cîmpul se va îngălbeni de spicele coapte, *folium fagi celerrime flavescens* PLIN. frunza de fag îngălbenindu-se foarte repede.

Flāviālis (*2*) *adj. v.* **Flāvius**

Flāviānus (*3*) *adj. v.* **Flāvius**

flāvicomans, *ntis adj.* cu părul bălai PRUD.

flāvicomus (*3*) *adj.* cu părul bălai CLAUD.

flāvidus (*3*) *adj.* gălbui, auriu C. AUR., PLIN.

Flāvīna, *ae f.* oraş din Etruria // **Flāvīnius** (*3*) *adj.* din Flavina.

Flāviobriga, *ae f.* colonie romană în Hispania Tarraconeză (*azi, Bilbao*).

Flāviopolis, *is f.* numele mai multor oraşe din Asia Mică, Thracia etc.

Flāvius (*3*) *adj.* nume de familie roman (*din care făceau parte împăraţii Vespasianus, Titus, Domitianus*): *gens Flavia* MART. familia Flavia, *templa Flavia* MART. temple închinate Flaviilor // **Flāviālis** (*2*) *adj.* din colegiul preoţilor instituit de Domitianus în cinstea familiei Flavia // **Flāviānus** (*3*) *adj.* flavian: *Flavianae partes* TAC. partidul flavian (al lui Vespasianus).

flāvus (*3*) *adj.* galben, blond, auriu, galben-roşcat: *flava arva* VERG. cîmpiile aurii, *flavi crines* VERG. părul bălai, ~ *pudor* SEN. roşeaţa feţei ruşinoase // **flāvus**, *ī m.* monedă de aur MART. *12, 65, 6*.

flēbilis (*2*) *adj.* [*fleo*] **1** (*pas.*) demn de plîns, demn de compătimit, nefericit: ~ *Hector* OV. nefericitul Hector, *nulli flebilior quam tibi, Vergili* HOR. nimănui mai demn de plîns decît ţie, Vergilius; **2** (*act.*) care te face să lăcrimezi: *flebile cepe* LUCIL. usturoiul care te face să lăcrimezi; **3** plîngător, jalnic, trist: ~ *vox* OV. glas plîngător, ~ *elegia* OV. jalnica elegie, *sit Medea ferox, ~ Ino* HOR. Medea să fie violentă, Ino să fie plîngătoare.

flēbiliter *adv.* lăcrimînd, plîngător, jalnic: ~ *gemere* HOR. a geme plîngător.

flectō, *ere, flexī, flexum vt.* **1** a îndoi, a încovoia: ~ *ramos manu* CURT. a îndoi ramuri cu mîna, ~ *ulmum in burim* VERG. a încovoia ulmul în formă de corn al plugului, *flexum genu* OV. genunchi îndoit, *flexi crines* MART. păr ondulat, *flexum mare* TAC. sinuozitate a ţărmului mării, mic golf, (*anguis*) *flectit sinus* OV. şarpele îşi îndoaie inelele, ~ *arcum* OV. a încorda arcul, *flectens cornua nervo* OV. încordînd coarnele arcului cu vîna: **2** a întoarce (*în altă direcţie*), a îndrepta: ~ *vultus ad illum* OV. a-şi întoarce privirile spre acela, ~ *ora retro* OV. a-şi întoarce faţa înapoi, *de foro in Capitolium currum ~* CIC. a îndrepta carul de la for spre Capitoliu, ~ *cursus in laevum* OV. a-şi îndrepta mersul la stînga, ~ *iter* LIV. a schimba direcţia marşului, *flecte viam velis* VERG. pluteşte cu corabia în altă direcţie, *hinc se flectit sinistrorsus* CAES. de aici, se îndreaptă spre stînga, (*pas., refl.*) *avis flectitur in gyrum* OV. pasărea se întoarce în cerc, *flexo in meridiem die* TAC. ziua înclinînd spre amiază; (*fig.*) ~ *animos audientium quocumque res postulet modo* CIC. a îndrepta spiritele ascultătorilor aşa cum cere împrejurarea, *animus ab aliqua opinione flectendus* QUINT. spiritul trebuie să fie abătut de la o părere, *quod procul a nobis flectat Fortuna!* LUCR. nenorocire pe care soarta s-o alunge departe de noi!; *versus qui in Tiberium flecterentur* TAC. versuri care s-ar putea întoarce contra lui Tiberius; **3** (*gram.*) a deriva: *vocabulum e Graeco flexum* GELL. cuvînt luat din greceşte; **4** (*vi. cu sens refl.*) a se întoarce, a se îndrepta: *ex Gabino in Tusculanos colles flexēre* LIV. din ţinutul gabin, o luară spre colinele de la Tusculum, (*fig.*) *postquam ad sapientiam flexit, nemo risui temperare* TAC. după ce (Nero) a trecut (în discursul său) la înţelepciunea lui Claudius, nimeni nu se mai stăpîni de rîs, *arguebatur in ambitionem flexisse* TAC. era acuzat că a căzut în păcatul vanităţii; **5** (*în navigaţie*) a ocoli (*un cap, un promontoriu*): *in flectendis promuntoriis* CIC. în ocolirea promontoriilor; **6** (*fig.*) a îndupleca, a potoli, a emoţiona: ~ *si nequeo superos, Acheronta movebo* VERG. dacă nu pot îndupleca zeii de sus, voi răscoli Infernul, ~ *fata precando* VERG. a îndupleca destinul prin rugăciuni, ~ *ingenium alicuius aversum* SALL. a potoli

aversiunea cuiva; **7 a.** a modela (spiritul); a modula: *haec dulce canit flectitque facillima vocem* OV. aceasta cîntă dulce și-și modulează cu mare ușurință vocea, ~ *cantus* LUCR. a modula cîntările; **b.** (*gram.*) a pronunța cu accent circumflex o silabă QUINT. *1, 5, 23.*
flegma *v.* **phlegma**
flēmina, *um n. pl.* umflături la picioare; varice [?] PL., PLIN.
fleō, *ēre, ēvi, ētum* **1** *vi.* a plînge: *ne fle, mulier* PL. nu plînge, femeie!, *flebat pater de filii morte* CIC. tatăl plîngea de moartea fiului lui, ~ *alicui* a plînge în fața cuiva, *felix qui potuit praesenti ~ puellae* PROP. fericit cel care a putut plînge în fața unei fete; (*fig.*) *in speluncis uberibus flent omnia guttis* LUCR. în peșteri, totul picură în picături necontenite, *flevit in templis ebur* SEN. în temple, fildeșul a asudat, picurînd; **2** *vt.* a plînge, a jeli, a deplînge: ~ *servitutem tristem* PHAEDR. a deplînge trista sclavie, ~ *filii necem* TAC. a jeli moartea fiului, ~ *amorem testudine* HOR. a-și plînge cu lira iubirea; [forme sincop.: pf. *flesti* OV. = *flevisti*; *flerunt* VERG. = *fleverunt*; *flesset* STAT. = *flevisset*; *flesse* LIV. = *flevisse*].
flētifer, *era, erum adj.* care picură AUS.
flētus[1] (*3*) *p. pf. v.* **fleo**
flētus[2], *ūs m.* plîns, lacrimi: *clamore et fletu omnia complentur* CAES. totul e plin de strigăte și plînset, *fletibus ora rigare* OV. a-și uda fața de lacrimi, *fletus fundere* OV. a vărsa lacrimi [dat. sg. *fletu* VERG.].
Flēvō, *ōnis m.* lac la nord de vărsarea Rinului (*azi, Zuydersse*).
Flēvum, *ī n.* fortăreață la vărsarea Rinului.
flexanimus (*3*) *adj.* [*flecto + animus*] **1** îmblînzitor de suflete: *flexanima atque omnium regina rerum oratio* CIC. elocința, îmblînzitoarea sufletelor și regina tuturor lucrurilor; **2** în extaz, în delir PACUV. *apud* CIC.
flexibilis (*2*) *adj.* **1** mlădios, flexibil, docil: ~ *arcus* OV. arc flexibil, *oratio ita ~ ut sequatur quocumque torqueas* CIC. vorbirea este atît de mlădioasă, că te ascultă oricum ai întoarce-o, *flexibile ingenium* CIC. spirit docil; **2** (*peior.*) nestatornic CIC.
flexibiliter *adv.* docil AUG.
flexilis (*2*) *adj.* flexibil, care nu e țeapăn; mlădios: ~ *ulmus et fraxinus* PLIN. ulmul și frasinul flexibil, *natura caput collo flexili imposuit* SEN. natura i-a așezat capul pe un gît care se întoarce într-o parte și alta, ~ *obtorti per collum circulus auri* VERG. în jurul gîtului, un lănțuc flexibil de aur împletit.
flexiloquus (*3*) *adj.* ambiguu, echivoc (*despre oracole*) CIC.
flexiō, *ōnis f.* **1** îndoire, curbare, flexiune: *virili laterum flexione* cu o flexiune bărbătească a bustului; **2** (*fig.*) inflexiune (a vocii), modulație: *alter alteri obicit vocis flexiones* CIC. unul (Eschine) altuia (Demosthene) își obiectează inflexiunile vocii; **3** drum întortocheat: *quae deverticula flexionesque quaesisti!* CIC. ce drumuri lăturalnice și întortocheate ai mai căutat!
flexipēs, *pedis adj.* care se cațără răsucindu-se dezordonat (*despre iederă*).
flexō, *āre vt.* a îndoi CAT.
flexuntēs *m. pl.* vechi nume al cavalerilor romani în serviciul activ, numiți mai tîrziu *trossuli*.
flexuōsē *adv.* întortocheat, sinuos ENNOD.
flexuōsus (*3*) *adj.* întortocheat, sinuos: *flexuosum iter* CIC. drum întortocheat, ~ *volatus* PLIN. zbor sinuos, (*fig.*) *flexuosae fraudes* PRUD. înșelătorii întortocheate.
flexūra, *ae f.* **1** îndoire, curbură, întortochere: *offensus flexuris vicorum incendit urbem* SUET. izbit de întortocherile străzilor, (Nero) a incendiat orașul; (*fig.*) *virtus flexuram non recipit* SEN. virtutea nu admite întortocheri; **2** (*gram.*) flexiune VARR.
flexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **flecto** // **flexa,** *ōrum n. pl.* curburi, pante: ~ *collium* MIN. FEL. pantele colinelor.
flexus[2], *ūs m.* **1** flexiune, curbare, mlădiere, încovoiere, cotire, întorsătură: ~ *corporis* CIC. mlădiere a corpului, ~ *cervicis* OV. aplecare a capului, ~ *manus* SEN. îndoire a mîinii, *pons in quo flexus est ad iter Arpinas* CIC. podul pe unde o cotești spre drumul către Arpinum, *ut qui cursu parum valent, flexu eludunt* QUINT. ca aceia care nu-s tari la fugă și scapă de urmăritori printr-o flexiune a corpului; **2** (*spec.*) **a.** inflexiune a vocii: *quid quoque flexu dicendum* QUINT. ce și cu ce inflexiune trebuie să fie spus un lucru; **b.** (*pl.*) întorsături ale evenimentelor: *videre itinera flexusque rerum publicarum* CIC. a vedea direcțiile și transformările în viața publică; **c.** ocolire, la cursele de care, a stîlpului de la capetele pistei (*meta*): *aut metae qua mollis flexus* PERS. *3, 68* sau pe unde putem face o ocolire ușoară a stîlpului; **d.** (*fig.*) momentul de trecere de la o stare la alta, momentul critic, începutul declinului: *in hoc flexu quasi aetatis fama adulescentis paululum haesit* CIC. la acest moment de cotitură, să-i zic, al vieții lui, reputația tînărului a fost puțin știrbită, *autumni flexu* TAC. în partea ultimă a toamnei; **3** (*sens pas. și concrt.*) **a.** cotitură; drum cotit: *Labyrinthei flexus* CATUL. cotiturile labirintului, *in aliquo flexu viae* LIV. la o cotitură a drumului, *Rhenus modico flexu occidentem versus* TAC. Rhenus, printr-o cotitură ușoară către apus, *aures duros habent introitus multis cum flexibus* CIC. urechile au intrarea dificilă, cu multe întortocheri; **b.** curbură: *modico flexu sinum faciunt* CURT. printr-o ușoară curbură, fac un golf; **c.** ondulație (la păr): *capilli dociles et centum flexibus apti* OV. fire de păr docile și care pot fi ondulate oricum; **d.** (*gram.*) flexiune; forme derivate QUINT.; **e.** (*ret.*) artificiu întortocheat QUINT.
flictō, *āre vt.* a lovi, a izbi ARN.
flictus, *ūs m.* ciocnire, izbire SIL.
flīgō, *ere, flixī, flictum vt.* a lovi, a izbi ANDR.
flō (*1*) **1** *vi.* a sufla: *qui ventus in his locis ~ consuevit* CAES. vînt care suflă de obicei prin aceste locuri; **2** *vt.* **a.** a da afară (prin suflu), a sufla: *hieme, anima quae flatur apparet* VARR. iarna, aerul care este dat afară din gură se vede, ~ *ore flammam* LUCR. a vărsa flăcări pe gură, *tibia flatur* OV. flautul răsună, (*poet.*) *Pieriā proelia ~ tubā* MART. a trîmbița luptele cu flautul poeziei; **b.** a turna metale prin topire; a bate monedă: *flata signataque pecunia* GELL. bani bă-

tuţi şi marcaţi; **c.** (*fig.*) ~ *magna* QUINT. *12, 6, 5* a vorbi sforăitor.

floccēs (floces), *um f. pl.* drojdie de vin GELL.

floccōsus (*3*) *adj.* flocos APUL.

flocculus, *ī m.* smoc mic de lînă TERT.

floccus, *ī m.* floc de lînă, părul unei stofe; (*expr.*) *non flocci facere* (*pendere*) a nu preţui nici cît un floc de lînă, a nu da doi bani pe ceva, *is leno flocci non fecit fidem* PL. acest codoş n-a dat doi bani pe cuvîntul lui, *invidere omnes mihi, ego non flocci pendere* TER. toţi mă invidiau; eu nici nu mă sinchiseam.

Flōra, *ae f.* zeiţa florilor, a înfloririi, a primăverii // **Flōrius** (*3*) şi **Flōrālis** (*2*) *adj.* al Florei // **Flōrālia**, *ium* (*-iorum*) *n. pl.* Floraliile (*sărbătoare celebrată între 27 aprilie şi 3 mai în cinstea Florei*): *incipis Aprili, transis in tempora Mai* OV. F. *5, 185* începi în aprilie şi treci şi în mai // **Flōrālicius** (*3*) *adj.* hărăzit serbărilor Florei: *et Floralicias lasset harena feras* MART. *8, 67* şi arena să obosească fiarele destinate jocurilor florale.

flōrens, *ntis p. pr. v.* **floreo** // **adj. 1** în floare, înfloritor (ca vîrstă, frumuseţe, putere, prosperitate, bogăţie): *Berenice ~ aetate formaque* TAC. Berenice în floarea vîrstei şi a frumuseţii, *ambo florentes aetatibus* VERG. amîndoi în floarea vîrstei; (*abs.*) *quos ego florentes atque integros viceram* CIC. pe care eu îi învinsesem cînd erau în puterea vîrstei şi neîncercaţi de bătrîneţe, *respublica florentissima* CIC. statul cel mai înfloritor, *Sulla florentissima castra cepit* CIC. Sulla a cucerit tabăra deosebit de bogată, *ab afflicta amicitia ad florentem aliam devolare* CIC. a părăsi o prietenie nefericită, zburînd către alta, plină de strălucire; **2** strălucitor: *Camilla agens florentes aere catervas* VERG. Camilla conducînd cetele scăpărînd de scînteierea aramei, *florentes smaragdi arcano igni* STAT. smaragdele scînteind de focul lor misterios; **3** (*ret.*) înflorit, împodobit; strălucitor: *oratio florentissima* GELL. vorbire foarte înflorită, *florentis facundiae homo* GELL. om de o elocvenţă strălucitoare.

florenter *adv.* strălucitor RUF.

Flōrentia, *ae f.* oraş în Etruria (*azi, Firenze/Florenţa*) // **Flōrentīnus** (*3*) *adj.* din Florentia // **Florentīnī**, *ōrum m. pl.* florentinii.

flōreō, *ēre*, *uī vi.* **1** a înflori: *haec arbor ter floret* CIC. acest pom înfloreşte de trei ori, *florent segetes, vinea* OV. înfloresc semănăturile, viţa de vie; (*spec. despre vin*) a face floare: *si vinum florere incipiet...* COL. dacă vinul va începe să prindă floare; **2** (*fig.*) **a.** a fi în situaţie înfloritoare, a avea rangul cel mai înalt, a fi în mare cinste, a străluci, a excela, a se distinge: ~ *aetate* LIV. a fi în floarea vîrstei, *ingenii laude floruit* CIC. s-a distins prin faima talentului, *cum Sicilia florebat opibus et copiis* CIC. cînd Sicilia era în culmea puterii prin mijloacele şi bogăţiile ei, ~ *gratia, auctoritate, gloria* CIC. a fi puternic prin trecere, autoritate, faimă, *in Graecia musici floruerunt* CIC. în Grecia, cîntăreţii erau în mare cinste, *qui inter illos florebas* QUINT. care te distingeai printre ei; **b.** a fi plin: *urbes pueris ~ videmus* LUCR. *1, 255* vedem că oraşele sînt pline de copii.

flōrescō, *ere vi.* **1** a începe să înflorească, a înflori: *florescunt tempore certo arbusta* LUCR. arbuştii înfloresc la o dată anumită; **2** (*fig.*) a înflori, a se înălţa, a căpăta faimă: *Hortensio florescente Crassus mortuus est* CIC. Crassus a murit pe vremea cînd Hortensius începea să se înalţe, *patria nostra florescit* PLIN. IUN. patria noastră înfloreşte.

flōreus (*3*) *adj.* de flori, acoperit cu flori, înflorit: *coronae floreae* PL. cununi de flori, *florea rura* VERG. cîmpiile înflorite.

Flōriānus, *ī m.* împărat roman (*Marius Antonius Florianus, care a domnit două luni, în anul 276*).

flōricolor, *ōris adj.* care are culoarea vie a unei flori ANTHOL.

flōricomus (*3*) *adj.* cu părul încununat de flori AUS.

flōridē *adv.* înflorat; viu, strălucitor APUL.

flōridulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *floridus*) destul de, cam înfloritor CATUL.

flōridus (*3*) *adj.* **1** de flori, acoperit de flori: *florida serta* TIB. ghirlande de flori, *floridis enitens myrtus ramulis* CATUL. mirtul strălucind de rămurele înflorite; **2** (*fig.*) în floare; strălucitor, viu; (*ret.*) înflorit: *florida puellula* CATUL. fată în floarea frumuseţii, *florida aetas* CATUL. floarea vîrstei, *floridi colores* PLIN. culori vii; (*despre stil*) *florida oratio* CIC. vorbire înflorită, *Demetrius Phalereus est floridior quam Hyperides* CIC. Demetrius din Phalera este mai înflorit decît Hyperides.

flōrifer, *era*, *erum adj.* cu flori, înflorit: *floriferis in saltibus* LUCR. prin plaiurile înflorite.

flōriger, *era*, *erum adj. v.* **florifer**

flōrilegus (*3*) *adj.* care culege sucul florilor (*despre albine*) OV.

flōriō, *īre v.* **floreo**

flōriparus (*3*) *adj.* care produce flori AUS.

flōrītiō, *ōnis f.* înflorire HIER.

Flōrius[1], (*3*) *adj.* al Florei.

Flōrius[2], *iī m.* rîu în Asturia.

flōrōsus (*3*) *adj.* plin de flori FORT.

flōrulentus (*3*) *adj.* de flori, acoperit cu flori AMBR.; (*fig.*) viu, strălucitor PRUD.

flōrus (*3*) *adj.* înflorit, frumos VERG. ş.a.

Flōrus, *ī m.* nume de persoană (*L. Annaeus Florus, istoric roman de la sfîrşitul secolului I e.n.*).

flōs, *ōris m.* **1** floare: ~ *rosae* (*rosarum*) HOR. trandafir, *flores verni* HOR. florile primăverii, *flores legere* (*carpere*) OV. a culege flori, *florem purpureum mittere* PLIN. a face o floare purpurie; (*poet.*) sucul florilor: *flores apis ingerit alveo* TIB. albina strînge sucul florilor în stup; **2** (*spec.*) **a.** (ceea ce dă în afară) puful bărbii, tuleie: *prima genas vestibat flore iuventas* VERG. prima tinereţe îmi acoperea obrajii cu tuleie, *cacumina flammai fulserunt flore coorto* LUCR. vîrfurile (copacilor) s-au aprins dintr-o scăpărare de flacără, ~ *vini* PLIN. floare la vin; **b.** partea cea mai bună: *flos farinae*, ~ *olei*, ~ *salis* PLIN. făină, ulei, sare de prima calitate („fruntea"), ~ *Bacchi* LUCR. buchetul vinului; **c.** (*arhit.*) floarea de la mijlocul capitelului corintic; (floare, ca ornament pe cupolă); **3** (*fig.*) partea cea mai frumoasă, cea mai aleasă, cea mai nobilă; floare, elită, podoabă: ~ *aetatis* LIV. floa-

rea vîrstei, *in flore primo tantae indolis iuvenis exstinctus est* PLIN. IUN. tînărul s-a stins la începutul înfloririi unui mare caracter, ~ *nobilitatis* CIC. floarea nobilimii, *provincia Galliae, illa ~ Italiae* CIC. provincia Gallia, acea podoabă a Italiei, *in ipso Graeciae flore* CIC. chiar în timpul înfloririi Greciei, *quod floris, quod roboris in iuventute fuerat amiserant* LIV. pierduseră tot ce fusese mai strălucit şi mai viguros în tinereţea lor; **4** (*ret.*) ornament stilistic, floricele: *flores verborum sententiarumque* CIC. figurile de vorbire şi de cugetare, *in eius oratione nullus ~ (erat)* CIC. în vorbirea lui, nu era nici un ornament stilistic.

flōsculus, *ī m.* **a.** floricică: *tamquam flosculi cadunt* CIC. cad ca nişte floricele; (*fig.*) *o, qui ~ es inventiorum!* CATUL. o tu, floarea gingaşă a tineretului!; (*stil.*) *genus dicendi quod casuris flosculis nitet* QUINT. gen de stil care străluceşte de floricele trecătoare; **b.** (*oc.*) sentinţe, cuvinte celebre (*extrase dintr-o operă*).

flucticola, *ae m.* care locuieşte în mijlocul valurilor SID.

flucticolor, *ōris m.* de culoarea mării MART. CAP.

flucticulus, *ī m.* val mic APUL.

fluctifragus (*3*) *adj.* care sparge valurile LUCR.

fluctigena, *ae m.* şi *f.* născut din valuri MART. CAP. // **fluctigenae,** *ārum m. pl.* divinităţi mai mici ale mării MART. CAP.

fluctigenus (*3*) *adj.* născut din valuri AVIEN.

fluctiger, *era, erum adj.* care poartă după sine valuri *sau* care respinge valuri CIC.

fluctiō, *ōnis f.* scurgere PLIN.

fluctisonus (*3*) *adj.* care răsună de vuietul valurilor SIL.

fluctivagus (*3*) *adj.* rătăcitor pe valuri STAT.

fluctuābundus (*3*) *adj.* unduind, oscilant AUG.; (*fig.*) nesigur, şovăitor HIER.

fluctuans *v.* **fluctuo**

fluctuātim *adv.* unduind AFRAN.

fluctuātiō, *ōnis f.* agitaţie: ~ *totius corporis* SEN. neastîmpărul trupului întreg; (*fig.*) nehotărîre, nestatornicie, instabilitate: ~ *animorum* LIV. oscilaţie a sentimentelor, ~ *malae mentis* SEN. nestatornicia unei conştiinţe vinovate.

fluctuō (*I*) *vi.* şi **fluctuor,** *ārī, ātus sum vi. dep.* **1** a fi bătut de valuri, a se mişca în valuri: *nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est* PL. acum, marea este tare agitată, n-avem nici o speranţă, *aer fluctuat* LUCR. aerul se mişcă în valuri, *fluctuat Zephyro seges* SEN. holda unduieşte de suflarea zefirului, *ac late fluctuat aere renidenti tellus* VERG. şi pămîntul vălureşte pînă departe de mişcarea trupelor în aramă strălucitoare, *lignum in longitudinem fluctuatur* PLIN. lemnul este dus de valuri (pluteşte) în lungime; **2** (*fig.*) a fi agitat, a oscila: *animo nunc huc, nunc fluctuat illuc* VERG. (Turnus) e bătut de gînduri cînd într-o parte, cînd într-alta, *fluctuante rege inter spem metumque* LIV. regele oscilînd între speranţă şi teamă, *irarum fluctuat aestu* VERG. e răscolită de clocotul mîniei, *magnis curarum fluctuat undis* CATUL. e răscolit de valurile marii pasiuni, ~ *inter varia consilia* SEN. a şovăi între planuri diferite, *quid responderem diu fluctuavi* AUGUST. m-am întrebat multă vreme ce să răspund.

fluctuōsus (*3*) *adj.* **1** bătut de valuri; *in mari fluctuoso* PL. pe o mare furioasă; **2** (*despre smarald*) care face ape PLIN.

fluctus, *ūs m.* val; (*fig.*) agitaţie, tulburare; *procella fluctus ad sidera tollit* VERG. furtuna ridică valurile mării pînă la cer, *excitatis maximis fluctibus* CIC. cînd s-au stîrnit cele mai mari valuri, *sedare fluctus* CIC. a potoli valurile; (*prov.*) *excitare fluctus in simpulo* CIC. a stîrni o furtună într-un pahar cu apă („mult zgomot pentru nimic"), (*sg. colect.*) *iam medio apparet fluctu Zacynthos* VERG. în mijlocul valurilor mării, iată, apare insula Zacynthos, *ad fluctum aiunt declamare solitum Demosthenem* CIC. se spune că Demosthene obişnuia să declame în faţa valurilor mării; (*fig., frecv. pl.*) *fluctus civiles* NEP. agitaţiile politice, *fluctus belli* LUCR. valurile războiului, *fluctus fortunae* PLIN. valurile sorţii, *irarum fluctus* LUCR. valurile mîniei; [arh. genit. sg. *fluctuis* VARR.; nom. pl. *fluctui* PACUV.].

fluens, *ntis p. pr. v.* **fluo** // **adj.** **1** moale, flasc, fără consistenţă: *buccae fluentes* CIC. obrajii căzuţi; (*fig.*) moleşit, fără energie: *fluentibus membris* AUG. cu membre moleşite, *incessu ipso ultra muliebrem mollitiem fluentes* SEN. prin mersul lor lînced, depăşind moliciunea femeiască; **2** (*stil.*) **a.** curgător, uşor, fluent, natural: ~ *oratio* CIC. stil curgător; **b.** prea uniform (fără cadenţe ritmice), curgînd la întîmplare, lăbărţat: *nihil est propositum nisi ut ne dissoluta aut ~ sit oratio* CIC. Or. *58, 195* (în proză) nu se cere nimic, decît ca stilul să nu fie dezlînat sau prea uniform, *dissipata et inculta et ~ est oratio* CIC. vorbirea este împrăştiată, neîngrijită şi lipsită de formă.

fluenter *adv.* curgînd.

fluentia, *ae f.* curgere, flux, revărsare: ~ *loquendi* AMM. revărsare de vorbe.

fluentisonus (*3*) *adj.* răsunînd de vuietul valurilor CATUL.

fluentum, *ī n.* apă, rîu, val: *fluenta Tiberina* VERG. apa Tibrului, *fluenta mammarum* ARN. laptele ţîţelor, (*fig.*) *fluenta flammarum* APUL. valuri de flăcări, *fluenta eloquentiae* HIER. valurile elocinţei.

fluescō (*fluiscō*), *ere vi.* a se face fluid, a se topi AUG.

fluibundus (*3*) *adj.* care şiroieşte (de), care abundă (în) [cu abl.].

fluidō, *āre vt.* a muia, a stropi C. AUR.

fluidus (*3*) *adj.* care curge, fluid: *fluidum lavit cruorem* VERG. şi-a spălat sîngele care curgea, *fluidi humano sanguine rictus* VERG. gura şiroindu-i de sînge omenesc; (*oc.*) *fluida vestis* IUST. haina care atîrnă în jos; **2** (*fig.*) **a.** moale, fără vlagă: *fluidas frondes praebere generi ferarum* LUCR. (*despre pămînt*) a oferi culcuş de frunze moi fiarelor, *fluida Gallorum corpora* LIV. trupurile moleşite (de arşiţă) ale gallilor, *fluidi lacerti* OV. braţele fără vlagă; **b.** (*oc.*) fără consistenţă, efemer: *fluida, mortalia* SEN. bunuri efemere, pieritoare; (*sens act.*) *fluido calore* OV. prin căldura care dizolvă.

fluitō (*I*) *vi.* **1** a curge în valuri: *fluitans circum aequor Ionium* LUCR. Marea Ionică curgînd în jurul ei, *fu-*

sile per rictus aurum ~ videres OV. a-i fi putut vedea aurul topit curgîndu-i în valuri pe gură; 2 a fi dus de valuri, a pluti: *fluitans alveus in quo expositi erant pueri* LIV. albia purtată de valuri în care fuseseră părăsiţi copiii (Romulus şi Remus), *fluitantes insulae* PLIN. insule plutitoare; 3 a atîrna lăbărţat în jos, a face valuri-valuri: *vestis non fluitans, sed stricta* OV., TAC. haină care nu curge pe ei, ci strînsă pe corp, *fluitantia lora* OV. hăţurile lăsate libere, *vela summo fluitantia malo* OV. pînzele care atîrnă în vîrful catargului, făcînd valuri-valuri; 4 (*fig.*) a oscila, a şovăi: *neu fluitem dubiae spe pendulus horae* HOR. ca să nu stau atîrnat de speranţa ceasului nesigur, *creditur Caecinae fides fluitasse* TAC. se crede că lealitatea lui Caecina a şovăit.

flūmen, *minis n.* [*fluo*] 1 apă (curgătoare): (*spec.*) rîu, fluviu: *flumine perpetuo torrens solet acrius ire* OV. un torent e mai năvalnic decît o apă continuă, *visendus ater flumine languido Cocytus* HOR. trebuie să dăm ochii cu Cocytul cu apa lui leneşă; (*pl. concrt.*) *Tantalus a labris fugientia captat flumina* HOR. Tantal caută să prindă apa care-i scapă de la gură, *flumina fontis* OV. apa izvorului, *flumina limosa* OV. apă mocirloasă; (*spec.*) *una pars initium capit a flumine Rhodano* CAES. o parte (a Galliei) începe de la fluviul Rhodanus, *~ est Arar, quod in Rhodanum influit* CAES. există un rîu Arar, care se varsă în Rhodanus, *Garumna ~* CAES. fluviul Garumna, *secundo flumine ad Lutetiam iter fecit* CAES. urmînd cursul apei, s-a îndreptat spre Lutetia, *flumine adverso ire* CAES. a merge în susul apei; 2 (*fig.*) potop, torent, revărsare: *~ sanguinis de pectore* LUCR. un rîu de sînge din piept, *~ lacrimarum* VERG. potop de lacrimi, *~ verborum* CIC. potop de vorbe, *~ orationis* CIC. torentul vorbirii.

Flūmentana porta *f.* Poarta flumentană (*situată lîngă Tibru şi care ducea la Cîmpul lui Marte*).

flūminālis (*2*) *adj.* fluvial C. AUR.

flūmineus (*3*) *adj.* de rîu, de fluviu: *fluminea aqua* OV. apă de rîu, *fluminea avis* OV. lebădă.

fluō, *ere, fluxī, fluxum vi.* 1 a curge: *flumen inter eum et Domitii castra fluebat* CIC. un rîu curgea între el şi tabăra lui Domitius, *fluunt lacrimae* VERG. curg lacrimile, *fluit de corpore sudor* OV. sudoarea îi curge de pe trup, *fluit aes rivis* VERG. arama curge rîuri-rîuri; (*fig.*) *ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio* CIC. din gura lui, vorbele curgeau mai dulci decît mierea; 2 (*despre stil*) **a.** a fi curgător: *eius oratio ita libere fluebat, ut nusquam adhaeresceret* CIC. discursul lui curgea atît de liber, că nicăieri nu se împiedica, (*Lucilius*) *cum flueret lutulentus*... HOR. cum stilul lui Lucilius era ca un şuvoi noroios...; **b.** (*peior.*) a curge la întîmplare: *ne fluat oratio, ne vagetur* QUINT. vorbirea să nu curgă la întîmplare, să nu bată cîmpii; 3 (*cu abl.*) a şiroi (de), a fi scăldat (de): *ille cruore fluens, tamen allevat artus* OV. acela, şiroind de sînge, îşi ridică totuşi trupul, *sudore fluentia bracchia* OV. braţele şiroind de sudoare, (*abs.*) *madidaque fluens in veste Menoetes* VERG. Menoetes, şiroind (de apă) în hainele ude, *fluentes cerussataeque buccae* CIC. obrajii inundaţi de pomezi şi pudraţi; 4 a se răspîndi în valuri: *omnibus a rebus perpetuo ~ necesse est corpora* LUCR. din toate corpurile trebuie să emane continuu atomi, *fluunt certis ab rebus odores* LUCR. de la anumite lucruri, emană mirosuri, *fluunt venti* LUCR. vînturile suflă, *fluit undique victor Mulciber* SIL. victorios, focul se răspîndeşte în valuri pretutindeni, *comae per colla fluentes* PROP. părul care-i cade ondulat pe gît, *turba fluit castris* VERG. mulţimea se revarsă în valuri din tabără; 5 a fi prea larg: *balteus nec strangulet nec fluat* QUINT. cingătoarea nici să nu strîngă, nici să nu joace, *nodo sinus collecta fluentes* VERG. strîngînd cu un nod faldurile vălurind ale hainei, *ramos compesce fluentes* VERG. potoleşte (retezînd) ramurile care se întind prea mult; 6 (*fig.*) **a.** a se răspîndi: *Pythagorae doctrina cum longe lateque flueret* CIC. cum învăţătura lui Pythagora se răspîndea în lung şi-n lat; **b.** a decurge, a proveni: *rebus prospere fluentibus* TAC. lucrurile decurgînd bine, *unde id quoque vitium fluit* QUINT. de unde derivă şi acest defect, *nomen ex Graeco fluxisse* CIC. (că) numele a provenit din greceşte; **c.** a tinde: *res fluit ad interregnum* CIC. situaţia tinde spre un interregn, *cuncta in Mithridatem fluxere* TAC. totul a trecut sub stăpînirea lui Mithridate; 7 **a.** a aluneca în jos, a cădea: *fluent arma de manibus* CIC. armele le vor aluneca din mîini, *poma sponte fluent matura sua* OV. poamele coapte vor cădea de la sine, *buccis fluentibus* CIC. cu obrajii căzuţi; **b.** (*fig.*) a se trece, a se scurge, a pieri: *tarda fluunt tempora* HOR. clipele se scurg cu greu, *cuncta fluunt* OV. toate pier; 8 a se topi, a se moleşi: *fluunt lassitudine vires* LIV. forţele li se topesc de oboseală, *~ luxu* CIC. a se moleşi de lux; 9 (*vt. tard.*) a face să curgă: *flumina dulce nectar fluunt* AUG. apele fac să curgă nectar dulce, *litterae fluentes lac et mel* AUG. scrisoarea care face să curgă lapte şi miere.

Fluōnia, *ae f.* supranume al Iunonei.

fluor, *ōris m.* **a.** curgere, scurgere; curent: *fluores amnium* APUL. curenţii rîurilor, *omnes ventos aeris esse fluorem* ARN. (că) toate vînturile sînt curenţi de aer; (*med.*) *~ ventris* CELS. diaree, *fluore aeger* CELS. bolnav de diaree; **b.** menstruaţie AUG.

flustra, *ōrum n. pl.* calmul mării TERT.

flūta, *ae f.* (*iht.*) (specie de) ţipar de mare (*Petromyzon marinus*) COL.

flūtō, *āre v.* **fluito**

fluvia, *ae f. v.* **fluvius** SISENN.

fluviālis (*2*) *adj.* de rîu, de fluviu, fluvial: *~ arundo* VERG. trestie de rîu.

fluviāticus (*3*) *adj. v.* **fluvialis** VITR.

fluviātilis (*2*) *adj. v.* **fluvialis** CIC.

fluviātus (*3*) *adj.* scăldat în apă PLIN.

flūvidus (*3*) *adj.* (*arh.*) *v.* **fluidus**

fluvius, *iī m.* **a.** fluviu, rîu (= **flumen**, *dar mult mai rar folosit*): *per maria ac montis fluviosque* LUCR. prin mări, prin munţi şi prin fluvii, *fluvio secundo* VERG. în cursul rîului; **b.** (*gener.*) apă: *florentes secant herbas fluviosque ministrant farraque* VERG. le taie ierburi înflorite şi le dau apă şi grăunţe; (*fig.*) *~ cruoris* LUC. fluviu de sînge.

fluxē *adv.* încet, neglijent AMM.
fluxibilis (*2*) *adj.* lichid, fluid IREN.
fluxilis (*2*) *adj.* fluid TERT.
fluxiō, *ōnis f.* scurgere ISID.
fluxūra, *ae f.* scursură; (*spec.*) must COL.; (*fig.*) senzualitate, luxurie PS. CYPR.
fluxus[1] (*3*) *p. pf. v.* **fluo** // **adj. 1 a.** fluid, lichid: *alimenta solida et fluxa* AUG. alimente solide şi lichide; **b.** (*oc.*) care curge: *fluxum vas* LUCR. *6, 20* un vas care curge; **2** care nu e strîns bine, slab, lăbărţat: *fluxiore centura* SUET. cu o cingătoare prea largă, *fluxa carbasa* LUCR. pînzele de corăbii făcînd valuri, *crine fluxo* TAC. cu părul despletit; **3** puţin solid, nerezistent: (*murorum*) *neglecta aut aevo fluxa* TAC. locurile zidurilor nesupravegheate (de duşmani) sau slăbite prin trecerea timpului, *Germani fluxis corporibus* TAC. germanii cu trupurile lor nerezistente; **4** (*fig.*) slăbit, moleşit: *animi molles et aetate fluxi* SALL. suflete slabe şi moleşite de vîrstă, *Drusus animi fluxioris erat* SUET. Drusus avea un suflet mai moale; **5** trecător, efemer, nesigur, fragil: *gloria fluxa et fragilis est* SALL. gloria e schimbătoare şi nesigură, *fluxa auctoritas* TAC. autoritate instabilă, *fluxa fides* SALL. credinţă puţin sigură.
fluxus[2], *ūs m.* **a.** scurgere, curent; curs: ~ *sanguinis* IUST. scurgere de sînge (hemoragie), *ventus, fluxus aeris* PLIN. vîntul, (care este) un curent de aer, ~ *consuetudinis* AUG. curentul obişnuinţei; **b.** (*oc.*) fald, trenă: *meandrico fluxu vestis* TERT. veşmînt cu multe falduri.
focācius (*3*) *adj.* copt în cenuşă (*despre pîine*) ISID.
fōcāle, *is n.* [*fauces*] legătoare la gît, fular QUINT.
fōcāneus palmes *m.* vlăstar de viţă care iese între alte două COL.
focāria, *ae f.* [*focus*] fată la bucătărie DIG.; (*tard.*) femeie care îngrijeşte de casa unui soldat COD. TH.
focārius, *iī m.* [*focus*] bucătar DIG.
focilātiō, *ōnis f.* oblojeală P. FEST.
focilō (**foculō, focillō**), *āre, ātum vt.* a obloji; (*fig.*) a înviora, a pune pe picioare: *aegre focillatus* PLIN. IUN. cu greu pus pe picioare, *societas reconciliationibus variis male focilata* SUET. alianţă (cu Antonius) rău dreasă prin variate reconcilieri.
focilor, *ārī vt. dep.* a se îngriji numai de: *suum quisque commodum focilantur* VARR. îşi văd fiecare numai de interesul lor.
foculum, *ī* şi **focula**, *ōrum n. pl.* cuptor (portativ) de încălzit mîncarea PL.
foculus, *ī m.* **a.** vatră mică; maşină mică de încălzit; vas cu jăratic (*pentru jertfe*), jertfelnic: *hostia ante foculum cecidit* VAL. MAX. victima căzu înaintea vetrei mici, *dextram accenso ad sacrificium foculo iniecit* LIV. îşi întinse braţul pe un jertfelnic aprins pentru sacrificiu; **b.** (*oc.*) foc *bucca foculum excitat* IUV. aţîţă focul suflînd în el.
focus, *ī m.* **1** vatră, cămin: *dum meus adsiduo luceat igne* ~ TIB. numai să-mi lucească vatra de un foc nestins; **2** (*oc.*) **a.** cămin, casă, familie: *agellus habitatus quinque focis* HOR. mică proprietate locuită de cinci familii, *pro aris focisque pugnare* LIV. a lupta pentru altarele şi căminele proprii; **b.** rug VERG.; altar PROP.; **3** cuptor, maşină de încălzit mîncarea SEN.; **4** foc: *mittere in focum* HIER. a pune pe foc.
fodicō, *āre, ātum vt.* **1** a înghionti, a izbi mereu cu cotul: ~ *latus* HOR. a da cu cotul în coaste; **2** a chinui, a roade: *animum fodicant* PL. ne rod sufletul.
fodīna, *ae f.* mină (de metal): ~ *argenti* VARR. mină de argint; (*oc.*) săpare: *quibus cuniculorum erant fodinae mandatae* AMM. cărora li se încredinţase săparea galeriilor.
fodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* **1** a săpa: (*abs.*) *in fundo ~ aut arare* TER. a săpa sau a ara pe pămîntul său; ~ *arva* OV. a săpa ogoarele, ~ *vites* QUINT. a săpa viţa; ~ *puteos* CAES. a face (săpînd) puţuri, ~ *scrobes* CAES. a face gropi, ~ *fundamenta* PLIN. a săpa temeliile, (*poet.*) ~ *aequora remis* SIL. a răscoli apele cu vîslele; **2** a extrage (săpînd), a scoate: ~ *argentum* LIV. a extrage argint, ~ *gypsum e terra* PLIN. a scoate ghips din pămînt, ~ *lumina* OV. a scoate ochii; **3** a împunge, a străpunge: ~ *equi armos calcaribus* VERG. a împunge şoldurile calului cu pintenii, (*abs.*) *noli* ~ TER. nu mă împunge cu cotul, *multos pugionibus* ~ TAC. pe mulţi îi străpungeau cu pumnalele, ~ *ora hastis* LIV. a sfîrteca feţele cu lăncile; (*fig.*) *pungit dolor; vel fodiat sane* CIC. durerea ne împunge; poate să ne sfîrtece, dacă vrea; **4** (*fig.*) a îmboldi, a aţîţa: ~ *pectus in iras* SIL. a aţîţa inima la mînie, *Saturnia mentes invidiae stimulo fodit* SIL. Iunona aţîţă sufletele cu boldul invidiei; [arh. inf. pas. *fodiri* CAT.].
fodo (*arh.*) *v.* **fodio**
foecund... *v.* **fecund...**
foedē *adv.* groaznic, urît, ruşinos: *saeculum cruore ~ maculatum* VAL. MAX. secol mînjit groaznic de sînge, ~ *perire* SALL. a pieri nedemn, *causa agetur foedissime* CIC. cauza va fi oribil pledată.
foederāticus (*3*) *adj.* (*tard.*) privitor la federaţi.
foederātiō, *ōnis f.* alianţă, uniune HIER.
foederātus (*3*) *p. pf. v.* **foedero** // **adj.** aliat, confederat, asociat: *civitas libera et foederata* PLIN. IUN. cetate liberă şi aliată // **foederātī**, *ōrum m. pl.* aliaţi, soldaţi auxiliari SID.
foederifragus (*3*) *adj. v.* **foedifragus.**
foederō (*I*) *vt.* a uni printr-un pact, a încheia, a cimenta: ~ *pacem* AMM. a încheia pacea, ~ *amicitiam* FLOR. a cimenta prietenia, ~ *sponsum sponsae* TERT. a împăca logodnicul cu logodnica // **foederari** (*pas.-refl.*) a se uni HIER.
foedifragus (*3*) *adj.* care violează tratatele CIC.
foeditās, *ātis f.* urîţenie, fel dezgustător, grozăvie: *foeditates cicatricum* PLIN. cicatricele respingătoare, ~ *odoris* CIC. mirosul respingător, *Alpium foeditas* LIV. grozăvia Alpilor, ~ *animi* CIC. urîţenie sufletească, ~ *barbarismi* QUINT. barbarism odios.
foedō (*I*) *vt.* **1** a face respingător, a mînji, a murdări, a desfigura, a sluţi, a strica: ~ *in pulvere crines* VERG. a murdări pletele prin praf, ~ *tellurem sanguine* OV. a mînji pămîntul cu sînge, ~ *ora unguibus* VERG. a sfîşia obrajii cu unghiile, *foedant hostium copias* PL. măcelăresc trupele duşmanilor; *foedati agri* LIV. ogoare devastate, *nubes foedavere lumen* SALL. norii au întunecat lumina; **2** (*fig.*) a murdări, a pîngări, a

degrada, a dezonora: *Romam ipsam foedavit adventus tuus* CIC. venirea ta a pîngărit chiar şi Roma, *decretum ne vestis serica viros foedaret* TAC. s-a hotărît ca bărbaţii să nu se degradeze purtînd veşminte de mătase.

foedus[1] (*3*) *adj.* 1 respingător, dezgustător, urît, groaznic: *cimices foedissimum animal* PLIN. ploşniţele, insecta cea mai dezgustătoare, *herba odoris foedi* PLIN. iarbă cu miros urît, *foeda cicatrix* HOR. cicatrice respingătoare, *foedo eventu* LIV. cu un rezultat nefericit; 2 (*fig.*) ruşinos (*moral*), nedemn, urît: *conditiones foedae* HOR. condiţii ruşinoase, *foedum facinus* TER. faptă urîtă, *ludos non facere, quid foedius?* CIC. ce e mai ruşinos decît a nu da jocuri publice?

foedus[2], *eris n.* **a.** tratat, pact, convenţie, alianţă: *in eo foedere, quod factum est cum Samnitibus* CIC. în acel tratat care s-a încheiat cu samniţii, *~ ferire, pangere, icere* CIC. a încheia un tratat, *~ rumpere, violare* CIC. *solvere* VERG. a călca un tratat; **b.** (*fig.*) legături: *~ amicitiae* OV. legăturile de prietenie, *~ thalami* OV. legătură conjugală; **c.** (*gener.*) lege: *foedere naturae* LUCR. după legile naturii; [arh. genit.pl. *foedesum* VARR. = *foederum*].

foedus, *ī m.* (*arh.*) = **haedus**

foemina *v.* **femina**

foenerō *v.* **fenero**

foeteō (**fēteō**), *ēre, vi.* a avea miros urît, a puţi: *fetere multo Myrtale solet vino* MART. Myrtale duhneşte obişnuit de cît vin bea, (*fig.*) *foetet tuus mihi sermo* PL. vorbirea ta mă dezgustă.

foetidus (**fētidus**) (*3*) *adj.* care pute, împuţit, fetid: *praebent populo pisces foetidos* PL. ei dau poporului peşte împuţit; (*fig.*) *foetida libido* PRUD. patimă scîrboasă.

foetō, foetus *v.* **feto, fetus**

foetor (**fētor**), *ōris m.* miros urît, putoare: *~ oris* CELS. mirosul urît al gurii; (*fig.*) *vitare reconditorum verborum foetores* SUET. a evita mirosul urît al cuvintelor mucegăite.

foetulentus (*3*) *adj.* împuţit, care pute APUL., ARN.

foetūra, *ae v.* **fetura**

foetūtīna, *ae f.* loc murdar NON.; murdărie, împuţiciune APUL.

foliāceus (*3*) *adj.* în formă de frunză, foliaceu PLIN.

foliātilis (*2*) *adj.* de frunze FORT.

foliātum, *ī n.* pomadă (*extrasă din frunze*), nard PLIN.

foliātūra, *ae f.* frunziş, frunze: *cupressae foliaturae* VITR. frunze de chiparos.

foliātus (*3*) *adj.* cu frunze: *arbores in lauri faciem foliatae* APUL. arbori cu frunzele ca de laur.

foliolum, *ī n.* frunzuliţă APUL.

foliōsus (*3*) *adj.* plin de frunze, frunzos PLIN.

folium, *iī n.* 1 frunză: *latissima folia fico, angusta myrto* PLIN. smochinul are frunzele foarte late, mirtul înguste; (*spec.*) frunză de palmier pe care Sibylla îşi scria oracolele: *fata canit foliisque notas et nomina mandat* VERG. (Sibylla) prezice destinul, încredinţînd frunzelor slove şi cuvinte, *folium Sibyllae* IUV. *8, 126* oracolul Sibyllei; (*arhit.*) frunze de acant la capitelul corintic VITR.; 2 foaie de hîrtie MACR.; 3 (*fig.*) lucru de nimic; (*pl.*) nimicuri, fleacuri APUL.

folleō, *ēre vi.* [*follis*] a se mişca încoace şi încolo HIER.

follicō, *āre vi.* a gîfîi (*ca nişte foale*) VEG.; a se umfla şi dezumfla; (*despre încălţăminte*) *follicantes caligae* HIER. încălţăminte prea largă.

folliculāre, *is n.* porţiunea vîslei acoperită cu piele P. FEST.

folliculōsus (*3*) *adj.* plin de pieliţe APUL.

folliculus, *ī m.* (dim. al lui *follis*) 1 sac mic de piele LIV.; balon, minge, băşică SUET.; (*anat.*) vezică urinară C. AUR.; scrot; foale (*de suflat în foc*); (*anat.*) foale (*abdomen, pîntece, burtă, stomac*) C. AUR.; înveliş (*la bobul de grîu, legume, fructe*), coajă, păstaie, pieliţă PLIN.; (*fig.*) corp (*ca înveliş al sufletului*) LUCIL., ARN.

folligena, *ae m. f.* produs de foale ANTHOL.

follis, *is m.* 1 foale (*de suflat în foc*), burduf: *scintillam folle fabrili flando accenderunt* LIV. au aprins suflînd cu nişte foale de fierărie o scînteie, *folles taurini* VERG. foale din piele de taur, *~ pugilatorius* PL. burduf umflat pe care se antrenau pugiliştii; 2 balon, minge (*făcută dintr-o băşică*); 3 **a.** pungă (din piele) pentru ţinut bani: *tenso folle reverti domum* IUV. a se întoarce acasă cu punga plină; **b.** (*tard.*) ban, monedă mică; 4. pernă cu aer; 5 foale (*abdomen, pîntece, burtă, stomac*): *devorata in follem ventris recondere* MACR. a pune bine cele înghiţite în foalele pîntecelui, *tunc immensa cavi spirant mendacia folles* IUV. *7, 111* atunci bojocii lui găunoşi scot pe gură nişte minciuni gogonate.

follītus (*3*) *adj.* avînd o pungă PL.

fōmentātiō, *ōnis f. v.* **fomentum** DIG.

fōmentō (*1*) *vt.* a obloji VEG.; (*fig.*) a înviora CASSIAN.

fōmentum, *ī n.* (frecv. pl. *fomenta*) 1 oblojeală, cataplasmă; (*oc.*) pansament: *fomenta calida* CELS. oblojeli calde, *fomenta vulneribus nulla* TAC. nu existau feşe pentru răni; 2 (*fig.*) calmant, mijloc de uşurare: *paupertati suae fomenta conquirere* APUL. a-şi căuta o uşurare a mizeriei, *haec* (*sunt*) *fomenta summorum malorum* CIC. acestea sînt mijloacele de uşurare a celor mai mari necazuri; 3 (*oc.*) mijloc de întreţinere: *~ ignium* AMM. material de aprins focul, *fomenta curarum* HOR. nutrimente ale grijilor.

fōmes, *itis m.* 1 (material de aprins şi întreţinut focul) iască, surcele, aşchii, ramuri: *excitat admoto fomite flammas* LUC. alimentează flăcările punînd nişte aşchii; 2 (*fig.*) stimul, imbold; imbold al păcatului PRUD.

fōnēma *v.* **phonema**

fons, *ntis m.* 1 izvor: *~ dulcis aquae* LUCR. izvor de apă dulce, *medicatorum fontium vis* PLIN. puterea izvoarelor medicinale; (*poet.*) apă de izvor, apă: *restinguere fontibus ignes* VERG. a stinge focul cu apă; 2 (*fig.*) izvor, origine, obîrşie: *hic ~, hoc principium movendi* CIC. aceasta este originea, acesta începutul mişcării, *omnia ex eodem fonte fluxerunt* CIC. toate au derivat din aceeaşi sursă, *philosophiae fontes aperiemus* CIC. vom înfăţişa sursele filozofiei, *is ~ mali huiusce fuit* LIV. asta a fost originea acestei nenorociri.

Fons, *ntis* şi **Fontus**, *ī m.* zeul izvoarelor (*fiul lui Ianus*).
fontālis (*2*) *adj.* de izvor VITR.
fontāna, *ae f.* izvor; (*tard.*) fîntînă GROM.
fontanālis *v.* **fontinalis**
fontānus (*3*) *adj.* de izvor: *aqua fontana* OV. apă de izvor.
Fontēius (*3*) *adj.* nume de familie roman // **Fonteia**, *ae f.* nume de femeie din neamul Fonteilor // **Fontēiānus** (*3*) *adj.* al lui Fonteius.
fonticola, *ae m.* locuind în izvoare AUG.
fonticulus (fonticlus), *ī m.* izvoraş HOR. ş.a.
fontigena, *ae m.* „născut dintr-un izvor" (*epitet al Muzelor*) MART. CAP.
fontinālis (fontanālis) (*2*) *adj.* de izvor: ~ *aqua* VITR. apă de izvor // **Fontinalis porta** *f.* una dintre porţile Romei // **Fontinālia**, *ium n. pl.* serbare a izvoarelor, celebrată la 13 octombrie.
Fontus *v.* **Fons**
(for), *fārī*, *fatus sum vt.dep. def.* a vorbi, a spune; (*poet.*) a cînta: *tum ita farier incipit* VERG. atunci începe să vorbească astfel, *sic fatus... hastam contorsit* VERG. astfel vorbind..., răsuci suliţa, *copia fandi* VERG. posibilitatea de a vorbi, *fandi doctissima Cymodocea* VERG. Cymodocea, cea mai bună vorbitoare dintre ele, *quid fando tua tela demoror?* STAT. ce ţin în loc armele tale cu vorba mea?, *ne fando quidem auditum est* CIC. aceasta nici din zvon nu s-a auzit // **fandus** (*3*) *adj.* despre care se poate vorbi, drept, legiuit (opus lui **nefandus** *[3]* blestemat, nelegiuit): *omnia fanda, nefanda malo permixta furore* CATUL. toate cele legiuite şi nelegiuite, amestecate la un loc printr-o nebunie blestemată, *memores fandi* VERG. care nu uită de ce este drept; [arh. inf. *farier* = *fari*].
forābilis (*2*) *adj.* care se poate perfora PLIN.; (*fig.*) vulnerabil: *nullo* ~ *ictu* OV. care nu e vulnerabil prin nici o lovitură.
forāgō, *inis f.* fir colorat (pentru lucrul cu acul) P. FEST.
forāmen, *inis n.* deschizătură, gaură, spărtură: *foramina fenestrarum* COL. spărturi (în zid) ale ferestrelor, *tibia foramine pauco* HOR. flautul cu puţine găuri, *foramina terrae* LUCR. fisuri ale pămîntului.
forāminātus (*2*) *adj.* cu spărturi, cu găuri SID.
forāminōsus (*3*) *adj.* poros TERT.
forās I *adv.* (*ac. pl. locat. după vb. de mişcare, în timp ce* **foris** = *abl. pl. locat.*) afară (din casă): *crepuit foris: Amphytrio exit foras* PL. afară a scîrţîit poarta: iese Amphytrio afară, *quid tu* ~ *egressa es?* PL. de ce-ai ieşit afară?; ~ *efferre* (*perferre*, *dare*) a divulga, a răspîndi în public: *an pro nihilo putas efferri hoc* ~ *?* CIC oare socoţi fără importanţă ca lucrul să se răspîndească în public?, *vides tuum peccatum esse elatum* ~ TER. vezi că greşeala ta a ajuns la cunoştinţa tuturor. **II** *prep.* (*postcl.*) în afară: (*cu genit.*) ~ *corporis* APUL. în afara trupului; (*cu ac.*) ~ *portas* HIER. în afara porţilor.
forātūra, *ae f.* găurire, gaură AUG.
forātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **foro**
forātus[2], *ūs m.* perforare LACT.

forceps, *cipis m.* şi *f.* cleşte (de fierărie) VERG.; cleşte de scos dinţii; cleşte chirurgical CELS.; instrument de tortură OV.; maşină de ridicat pietre VITR.; cleştele racului PLIN.; (*fig.*) linie de luptă în cleşte CAT.; [genit.pl. şi *forcipium* LUCIL.].
Forculus, *ī m.* divinitate romană a canaturilor uşii.
forda, *ae f.* (subînţ. **bos**) vacă gestantă VARR.
fordeum *v.* **hordeum**
fordicīdia, *ōrum n. pl.* sărbătoarea zeiţei Tellus (*în cinstea căreia se jertfea o vacă gravidă* [*16 aprilie*]) VARR.
fore *inf. viit.* (*arh.*) *vb.* **sum**
forem, *fores*, *foret*; *forent impf. conjct.* (*arh.*) *vb.* **sum**
forensis[1] (*2*) *adj.* [*forum*] din for, politic, public: ~ *labor* CIC. activitatea din for, *in omnibus forensibus, domesticis negotiis* CIC. în toate treburile publice şi particulare, *in oratione iudiciali et forensi* CIC. într-un discurs judiciar şi într-unul politic, *Marte forensi florere* OV. a străluci în luptele oratorice din for; (*peior.*) *forensis factio* LIV. partida oamenilor de rînd; *vestitu forensi egressus est* LIV. a ieşit în îmbrăcăminte de oraş, *sententiam habeas aliam domesticam, aliam forensem* CIC. să ai o părere între patru pereţi şi alta în public // **forensis**, *is m.* avocat QUINT. // **forensia**, *ium n. pl.* haine de ieşit în lume SUET.
forensis[2] (*2*) *adj.* [*foris*] străin, din afară APUL. ş.a.
Forentum, *ī n.* oraş în Apulia (*azi*, *Forenzo*) // **Forentānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Forentum.
Forētii, *ōrum m. pl.* populaţie din Latium.
forfex, *icis m.* şi *f.* foarfece: *grana vitiosa forficibus amputant* PLIN. taie boabele stricate cu foarfecele, (*barbam*) *metit forficibus tonsor* MART. frizerul retează barba cu foarfecele; (*spec.*) cleştele racului PLIN.; linie de luptă în cleşte VEG.
forficula, *ae f.* forfecuţă PLIN.; (*spec.*) cleştele racului PLIN.
foria, *ae f.* diaree VARR.
forica, *ae f.* latrină publică IUV.
foricārius, *iī m.* păzitor la latrina publică DIG.
foricula, *ae f.* oblon cu deschizături VARR.
forinsecus *adv.* pe dinafară; în afară (exterior); (*postcl.*) afară (= *foras*): ~ *fenestellis scandulae iniungantur* COL. pe dinafară, ferăstruicilor să li se pună nişte scînduri; *actio quae est* ~ *expedita* SID. acţiune desfăşurată în afară (în public); ~ *aliquem abicere* APUL. a arunca pe cineva afară.
foriolus (*3*) *adj.* care are diaree LABER.
foris[1], *is f.* **1** canat al uşii, uşă; (*frecv. pl.*) *fores* uşă cu două canaturi: *forem virgā percutere* LIV. a bate în uşă cu varga, *fores aperire* TER. a deschide uşa, *fores moliri* LIV. a forţa uşa, *fores effringere* CIC. a sparge uşa, *fores portarum* LIV. canaturile porţilor; **2** intrare, deschizătură: *fores antri* OV. intrarea peşterii, ~ *nassarum* PLIN. deschizăturile vîrşelor.
foris[2] **I** *adv.* (*abl.*) **1** (întrebarea *ubi*) afară (*din casă, oraş, ţară*); (*oc.*) în afară, la străini: *ille relictus intus et exspectatus* ~ CIC. acela lăsat înăuntru şi aşteptat afară, ~ *cenare* CIC. a lua masa în oraş, *haec studia non impediunt* ~ CIC. aceste preocupări nu te împiedică în viaţa publică, *parvi sunt* ~ *arma, nisi est consilium domi* CIC. puţin preţ au armele în afară, dacă

nu este înțelepciune în interior, *fuit ille vir ~ clarus, domi admirandus* CIC. a fost un om ilustru în străinătate și vrednic de admirat în țară; **2** (întrebarea *unde*) din (de) afară; (*oc.*) de la străini: *quaecumque ~ veniunt* LUCR. cele ce vin din afară, *verba petita ~* HOR. cuvinte împrumutate de la străini; **II** *prep.* (*tard.*) *~ templum* VULG. afară din templu.

forma, *ae f.* **1.** formă (exterioară), aspect, configurație, chip: *~ manebat* LUCR. forma rămînea aceeași, *corporis partes totaque figura et ~ et statura* CIC. părțile trupului și întreaga conformație, chip și statură, *~ liberalis* PL. aer de om liber, *muliebris ~* CIC. fizic de femeie, *~ virginea* OV. chip de fată, *~ aratri* VERG. forma plugului, *~ oris* VERG. forma gurii, *~ et situs agri* HOR. configurația și așezarea terenului, *in tori formam* OV. ca un pat, *ad formam camini* PLIN. în formă de vatră, (*pl.*) *ursi ac formae magnorum luporum* VERG. urși și ditamai lupii, *per insidias iter est formasque ferarum* OV. trebuie să treci prin curse și printre constelații grozave (*figurate în zodiac prin imagini de animale*), *formae igneae* CIC. corpurile cerești; **2** chip frumos, frumusețe: *virginem maxime formā notam* LIV. pe o fată cunoscută mai ales prin chipul ei frumos, *nulli tua ~ secunda est* OV. frumusețea ta nu e inferioară nici uneia, *in virginis formā, dimidium dotis est* PL. în frumusețea fetei stă jumătate din dotă, *et genus, et formam regina pecunia donat* HOR. măria sa banul îți dă și noblețe a originii, și frumusețe, *~ regionum* CIC. frumusețea regiunilor; **3** (*concrt.*) **a.** figură (reprodusă), reproducere, imagine, portret, statuie; plan: *pictae, fictae caelataeque formae* CIC. figuri pictate, sculptate și gravate, *clarissimorum virorum formae* CIC. chipurile celor mai iluștri oameni, *ille artifex cum faceret Iovis formam* CIC. pe cînd acel artist sculpta statuia lui Iupiter; *~ nova aedificiorum Urbis* SUET. un nou plan al construcțiilor Romei, *~ Aethiopiae* PLIN. harta Aethiopiei; **b.** (*spec.*) *1*) figură geometrică: (*Archimedes*) *intentus formis, quas in pulvere descripserat* LIV. (Archimedes) concentrat asupra figurilor geometrice pe care le desenase în praf; *2*) apariție, fantasmă: *terribiles visu formae Letumque Labosque* VERG. apariții grozave la vedere: moartea și chinul, *formae deorum* CIC. aparițiile zeilor; **4** (*oc.*) formă (aplicată), tipar, calapod, ștanță, cadră: *formae in quibus aera funduntur* PLIN. forme în care se toarnă bronzul, *si scalpra et formas non sutor* (*emat*) HOR. dacă, nefiind cizmar, ar cumpăra cuțite și calapoade, *utendum sermone, ut nummo, cui publica ~ est* QUINT. să te folosești de cuvinte, ca de banii care poartă pecetea statului, *opus ligneis formis inclusum Romam deportavere* PLIN. au transportat la Roma opera introdusă în cadru de lemn, *formae rivarum* FRONT. canale de scurgere a apei; **5** (*fig.*) formă, fel, tip, gen, model: *reipublicae ~* CIC. formă de guvernămînt, *~ vitae* SEN. fel de viață, *omnes formae scelerum* VERG. toate soiurile de crime, *~ honesti* CIC. model de onestitate, *ut ad officii formam revertamur* CIC. ca să ne întoarcem la ideea de îndatorire, *rerum formas, quas ideas Plato vocat* APUL. modelele lucrurilor pe care Platon le numește „idei"; **6** (*spec.*) **a.** (*fil.*) specie: *Cicero genus et speciem, quam eamdem formam vocat, diducit* QUINT. *5, 10, 62* Cicero desparte genul de specie, pe care el o numește și „formă"; **b.** (*ret.*) figură, mod deosebit: *sententiarum orationisque formae* CIC. figuri de cugetare și de vorbire; *formae orationis* CIC. Or. *220* întorsături de frază; *forma verborum* CIC. Or. *206* grupare armonioasă a cuvintelor; **c.** (*gram.*) formă gramaticală (a unui cuvînt); **d.** (*jur.*) normă, regulă: *adversum formam* TERT. contrar normelor, *ex forma* APUL. potrivit regulilor.

formābilis (*2*) *adj.* care poate fi format AUG., PRUD.

formābilitās, *ātis f.* proprietatea de a lua o formă AUG.

formāceus (*3*) *adj.* făcut prin aplicarea unor tipare: *parietes formacei* PLIN. pereți de lut.

formālis (*2*) *adj.* **1** care se referă la un tipar: *~ temperatura aeris* PLIN. temperatura la care, topindu-se, arama se poate modela; **2** formal, oficial, circular: *epistulam formalem dictare* SUET. a dicta o scrisoare circulară, *formalia verba* COD. IUST. termenii formali, *formale pretium* DIG. cursul oficial.

formāmentum, *ī n.* formă: *formamenta principiorum* LUCR. *2, 819* formații atomice.

formaster, *tri m.* turtă TITIN.

formātilis (*2*) *adj. v.* **formabilis**

formātiō, *ōnis f.* **1** fel de a fi format, formă, plan; formare: *formationes columnarum* VITR. formele coloanelor, *~ oblonga fori* VITR. forma oblongă a pieței, *~ morum* SEN. formarea moravurilor.

formātor, *ōris m.* plăsmuitor, creator, autor: *~ universi* SEN. creator al universului, *~ imperii* TERT. fondator al imperiului, *~ morum* PLIN. formator al moravurilor.

formātrix, *īcis f.* formatoare, creatoare TERT.

formātūra, *ae f.* conformație: *~ labrorum* LUCR. *4, 552* conformația buzelor.

formātus (*3*) *p. pf. v.* **formo**

formella, *ae f.* formă mică (*de prăjit pește, de făcut caș etc.*) VULG.

Formiae, *ārum f. pl.* vechi oraș pe coasta Latiumului (*către hotarul cu Campania, într-un ținut bogat în vii; azi, Formia*) // **Formiānus** (*3*) *adj.* formian // **Formiānī**, *ōrum m. pl.* formienii // **Formiānum**, *ī n.* proprietatea lui Cicero de lîngă Formiae (*în apropierea căreia a fost asasinat*).

Formiānus, *ī m.* numele unui gramatic latin.

formīca, *ae f.* furnică CIC. ș.a.

formīcābilis (*2*) *adj.* furnicător; slab și des (*despre puls*) C. AUR.

formīcātiō, *ōnis f.* furnicare, mîncărime PLIN.

formīcīnus (*3*) *adj.* de furnică (*despre pas*) PL.

formīcō, *āre vi.* a furnica (*despre piele*) PLIN.; a bate des și slab (*despre puls*) PLIN.

formīcōsus (*3*) *adj.* plin de furnici, furnicos PLIN.

formīcula, *ae f.* furnicuță APUL.

formīdābilis (*2*) *adj.* de temut, înspăimîntător: *formidabiles res* SEN. lucruri de temut, *nec formidabilis ulli* OV. care nu e de temut pentru nimeni, *~ sonus* OV. sunet înspăimîntător; (*adv.*) *formidabile ridens* STAT. rîzînd înspăimîntător.

formīdāmen, *inis f.* spaimă APUL.

formīdātor, *ōris f.* cel care se înspăimîntă de ceva [cu genit.] AUG.

formīdō[1] (*I*) *vt.* a avea frică, a se teme: ~ *fures* HOR. a avea frică de hoţi, *formidata Parthis Roma* HOR. Roma, temută de parţi, *satietas formidanda est magis* CIC. saţul e mai cu seamă de temut, *ad haec ego naribus uti formido* HOR. la acestea eu mă tem să strîmb (dispreţuitor) din nas, ~ *ne*... PL. a se teme ca nu cumva...; (*vi.*) ~ *alicui* PL. a se teme pentru cineva.

formīdō[2], *inis f.* **1** frică, spaimă: ~ *mortis, poenae* HOR. frica de moarte, de pedeapsă, ~ *fustis* HOR. frica de băţ, *formidinem alicui facere* TAC. (*inicere, inferre* CIC.) a băga frica în cineva; **2** (*spec.*) sperietoare (*coardă prevăzută cu pene de diferite culori pentru a speria animalele şi a le mîna spre cursa întinsă*) HOR. ş.a.

formīdolōsē (formīdulōsē) *adv.* înspăimîntător, înfricoşător CAT., CIC.

formīdolōsus (formīdulōsus) (*3*) *adj.* **1** înfricoşător, înspăimîntător, îngrozitor: *formidolosae ferae* HOR. fiare înspăimîntătoare, *formidolosa tempora* CIC. vremuri îngrozitoare; **2** (*rar*) fricos, sperios: *num ~ es?* PL. eşti oare fricos?, *equus fiet ~ et contumax* SEN. calul va deveni sperios şi nărăvaş.

formiō, *ōnis m.* mică împletitură de papură, rogojină DIG.; coşuleţ DON.

Formiō[1], *ōnis m.* rîu în nord-vestul Istriei.

Formiō[2], *ōnis v.* **Phormio**

formō (*I*) *vt.* **1** a da o formă, a aranja, a orîndui: ~ *comam in gradus* SUET. a-şi ondula părul, *mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus* CIC. modelăm ceara foarte moale după plac, ~ *lapsos capillos* PROP. a-şi aranja firele de păr căzute, *oratoris est formare orationem* CIC. este datoria oratorului să dea o formă vorbirii lui, ~ *verba* CIC. a orîndui cuvintele în frază, ~ *studia alicuius* QUINT. a organiza studiile cuiva; **2** (*fig.*) a forma, a educa, a instrui, a dresa: ~ *vitam moresque iuventutis* PLIN. IUN. a forma felul de viaţă şi moravurile tineretului, ~ *puerum praeceptis* HOR. a forma un copil prin învăţături, ~ *ingenia legibus institutisque* IUST. a forma spiritele prin legi şi aşezăminte, ~ *boves ad usum agrestem* VERG. a obişnui boii cu munca cîmpului, ~ *iudicum animos in eum quem volumus habitum* QUINT. a influenţa sentimentele judecătorilor dispunîndu-le cum dorim, ~ *se in regis mores* LIV. a se modela după caracterul regelui, *in admirationem formata* SUET. prefăcîndu-se uimită; **3** a face, a crea, a compune, a închipui: *e Pario formatum marmore signum* OV. statuie făcută din marmură de Paros, *nondum formaverat moenia urbis* TIB. nu ridicase încă zidurile oraşului, ~ *classem* VERG. a-şi alcătui o flotă, *Ammon formatus cum cornibus* OV. Ammon reprezentat cu coarne, *epistulas orationesque alieno formabat ingenio* SUET. compunea scrisorile şi discursurile cu mintea altuia, *etsi quid res exigeret, latina formabat* SUET. chiar dacă situaţia îi impunea (să scrie greceşte), Augustus scria în latineşte, *si audes personam ~ novam* HOR. dacă îndrăzneşti să creezi un personaj nou, *tacita formavi gaudia mente* OV. în adîncul inimii, mi-am imaginat bucurii.

formonsus *v.* **formosus**

formōsē *adv.* frumos (la vedere), graţios, elegant PROP., APUL.

formōsitās, *ātis f.* (*rar*) frumuseţe: *uxor eximia formositate praedita* APUL. soţie înzestrată cu o mare frumuseţe.

formōsulus (*3*) *adj.* frumuşel, bine făcut VARR. // **formōsulus**, *ī m.* domnişor, filfizon HIER.

formōsus (*3*) *adj.* frumos: *Galathea hederā formosior albā* VERG. Galathea mai frumoasă decît iedera albă, *nunc formosissimus annus* VERG. acum e cel mai frumos anotimp al anului, *tempus formosum* OV. timp frumos (de primăvară), *virtute nihil est formosius* CIC. nimic nu e mai frumos ca virtutea // **formōsus**, *ī m.* băiat frumos TIB. // **formōsa**, *ae f.* fată frumoasă: *carmine formosae capiuntur* LYGD. fetele frumoase sînt cucerite prin versuri.

formula, *ae f.* (dim. al lui *forma*) **I 1** regulă, normă, principiu: ~ *quaedam constituenda est* CIC. trebuie să stabilim o normă, *et observavit illum an ex sua formulā viveret* SEN. l-a observat dacă trăieşte după principiile lui, ~ *scribendi* SUET. sistem de scriere, *ad certam stipendiorum praemiorumque formulam* (*milites*) *adstrinxit* SUET. i-a supus pe soldaţi la o regulă strictă a stipendiilor şi recompenselor; **2** convenţie, pact, condiţie, calitate de...: *quaesiverunt ab iis ecquid milites ex formula paratos haberent* LIV. i-a întrebat dacă aveau soldaţi pregătiţi potrivit tratatului, *Africam in provinciae formulam redigere* VELL. a aduce Africa în situaţie de provincie, *Lampsacenos in sociorum formulam referre iussit* LIV. a poruncit să-i înscrie pe lampsaceni ca aliaţi; **3** (*jur.*) **a.** formulă: *testamentorum formulae* CIC. formule de testamente, *formulae postulationum* CIC. formulele cererilor, ~ *fiduciae* CIC. formula de *fideicomis*; **b.** (*gener.*) procedură, proces: *formulā cadere* SUET. (*excidere* QUINT.) a pierde procesul, *formulam remittere* SUET. a face să înceteze o acţiune judiciară; **4** frumuseţe PL. Pers. *299*. **II** (*concrt.*) (formă mică, model, tipar) **a.** calapod de cizmar AMM.; **b.** formă mică de făcut caş PALL.; **c.** conductă de apă FRONTIN.

formulāria, *ae f.* arta de a mînui formule juridice SPART.

formulārius (*3*) *adj.* privind formulele juridice SPART. // **formulārius**, *iī m.* avocat priceput în formule juridice, chiţibuşar QUINT.

fornācālis (*2*) *adj.* de cuptor: ~ *dea* OV. zeiţa cuptoarelor (Fornax) // **fornācālia**, *ium n. pl.* serbări în onoarea zeiţei Fornax, protectoarea cuptoarelor VARR., OV. ş.a.

fornācārius (*3*) *adj.* de cuptor: ~ *servus* DIG. sclavul care îngrijeşte de cuptor.

fornācātor, *ōris m.* încălzitorul băii DIG.

fornācula, *ae f.* cuptor mic VITR.; (*fig.*) ~ *calumniae* APUL. aţîţătorul calomniei.

fornax, *ācis f.* cuptor, furnal: *recoquunt fornacibus enses* VERG. retopesc săbiile în cuptoare, ~ *calcaria* CAP. cuptor de var, *in aerariis fornacibus* PLIN. în cuptoarele de topit aramă, *quae sulphureis ardet for-*

nacibus Aetne OV. Aetna care arde de furnalele ei de sulf.
Fornax, *ācis f.* zeiţa cuptoarelor.
fornicārius (*3*) *adj.* care se prostituează ECCL. // **fornicāria,** *ae f.* curvă TERT. // **fornicārius,** *iī m.* curvar TERT.
fornicātim *adv.* în formă de boltă PLIN.
fornicātio[1], *ōnis f.* [*fornix*] boltă, construcţie în boltă: *societas nostra lapidum fornicationi similis est* SEN. societatea noastră se aseamănă cu o construcţie boltită de piatră.
fornicātiō[2], *ōnis f.* prostituţie DIG.
fornicātor, *ōris m.* om desfrînat.
fornicātus (*3*) *adj.* boltit, arcuit: *paries fornicatus* CIC. perete arcuit, *Via Fornicata* LIV. = Strada Arcadelor, la Roma (*care ducea în Cîmpul lui Marte*).
fornicō[1], *āre vt.* a construi în boltă SID.
fornicō[2], *āre vi.* şi **fornicor,** *ārī vi. dep.* a curvăsări, a se prostitua TERT.; (*spec.*) a se deda idolatriei VULG.
fornix, *īcis m.* **1** boltă, arc, arcadă: *fornices aedificiorum* PLIN. bolţile clădirilor, *aqua fornicibus perducta* PLIN. apă adusă printr-un apeduct boltit, *duos fornices in foro boario fecit* LIV. a făcut două pasaje boltite în piaţa de vite, ~ *Fabii* CIC. = arcul de triumf al lui Quintus Fabius Allobrogicus (*pe Via Sacra*); **2** lupanar, casă de prostituţie PETR.
fornus *v.* **furnus**
forō (*I*) *vt.* a găuri, a perfora: ~ *aurem* MACR. a găuri urechea, (*fig.*) *forati animi* SEN. suflete care nu păstrează nimic.
Forōiūliensis (= *Forum Iulii*) *v.* **forum**
forpex, *icis f.* cleşte CAT., SUET.
fors, *fortis* **I** *f.* (abl. *forte*) (*folosit numai la nom. şi abl.sg.*) **1** întîmplare, soartă: *quod ~ feret, feremus aequo animo* TER. vom suporta calm tot ce va aduce soarta, *quam sibi sortem seu ratio dederit seu ~ obiecerit* HOR. ce soartă i-a dat fie raţiunea, fie i-a scos înainte întîmplarea, ~ *fuit ut apud eandem mensam illi iuncti locarentur* GELL. întîmplarea a făcut ca ei să fie aşezaţi alături la aceeaşi masă, *sed haec, ut ~ tulerit* CIC. dar acestea, cum va voi soarta (la noroc!), *fors fuat* (= *sit*) să fie cu noroc!; **2** *Fors* (sau *Fors Fortuna*) = divinitate care avea două temple la Roma şi a cărei sărbătoare, la care luau parte şi sclavii, era celebrată la 24 iunie; Soarta cea bună, Norocul: *quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!* OV. F. *6, 773* ce repede a mai venit şi sărbătoarea Sorţii celei bune! **II** *adv.* **1** (*fors = fortasse*) poate, *fors et...* poate chiar că...: *quos illi ~ et poenas ob nostra reposcent effugia* VERG. poate chiar că grecii se vor răzbuna pe aceia pentru dezertatea mea, ~ *et debita iura vicosque superbae te maneant ipsum* HOR. poate să te aştepte chiar pe tine răsplata şi schimbările nemiloase ale sorţii; **2** (*fors = forte*) din întîmplare, întîmplător [urmat uneori de *fortuna, temere, casu*]: *seu forte, seu tentandi causa* SUET. fie din întîmplare, fie spre a face o încercare, *in incerto iudicium est fatone res mortalium et necessitate immutabili, an forte volvantur* TAC. n-aş şti să spun dacă lucrurile omeneşti se petrec printr-o hotărîre a destinului şi printr-o lege neschimbătoare sau întîmplător, *erat forte brumae tempus* LIV. era întîmplător solstiţiul de iarnă, *forte fortuna adfuit hic meus amicus* TER. din fericire, era la mine prietenul meu, *nisi ista casu nonnumquam, forte temere concurrerent* LIV. dacă acestea n-ar veni uneori printr-un accident, din întîmplare, *nec quicquam raptim aut forte temere egeritis* LIV. să nu faceţi nimic în grabă sau la întîmplare; *si forte* dacă cumva, *nisi forte* afară doar dacă, *ne forte* ca nu cumva să: *si te Latina forte deficient* CIC. dacă cumva îţi vor lipsi cuvintele latineşti, *irae si quae forte eveniunt huius modi* PL. dacă se ivesc cumva unele certuri de acest fel, *nemo fere saltat sobrius, nisi forte insanit* CIC. nimeni nu dansează pe nebăute, afară doar dacă e nebun, *qui metuo, ne te forte flagitent* CIC. mă tem ca nu cumva aceştia să te întrebe; **3** (*rar*) *forte* = poate: *sed forte nonnulli putant...* VITR. dar poate că unii socotesc...
forsan *adv.* (= *fors sit an*) poate să fie cazul ca..., poate că...: ~ *hic mihi habeat fidem* TER. poate că el are puţină încredere în mine, ~ *aliquem verum auctores tradiderint* LIV. poate că autorii ne-au transmis unul adevărat, ~ *et haec olim meminisse iuvabit* HOR. poate că îţi va părea o dată bine să-ţi aminteşti aceasta.
forsit *adv.* [*fors sit*] poate, să punem cazul că...: ~ *honorem mihi invideat quivis* HOR. S. *1, 6, 50* să punem cazul că cineva mi-ar invidia funcţia.
forsitan *adv.* [*fors sit an*] poate că: (*cu conjct.*) ~ *quaeratis...* CIC. poate că veţi întreba..., ~ *hic mihi parvam habeat fidem* TER. poate că acesta va avea puţină încredere în mine, *neque id facio, ut ~ quibusdam videar, simulatione* CIC. şi aceasta n-o fac, cum le-oi fi părînd poate unora, de formă, (*eliptic*) *spe ~ recuperandae libertatis* CIC. în speranţa, poate, a redobîndirii libertăţii, (*cu ind. rar*) *cum ~ necessariae erunt* LIV. cînd poate că vor fi necesare.
fortasse *adv.* (*frecv. cu ind.*) poate: *longiora ~ fuerunt, quam necesse fuit* CIC. au fost poate mai lungi decît trebuia, *incondite ~* (*dicam*), *sed tamen ut res possit intelligi* CIC. le voi înfăţişa nu prea elegant poate, totuşi în aşa fel, încît lucrul să poată fi înţeles, (*ironic*) *qui scis? an tu ~ fuisti meae matri obstetrix?* PL. de unde ştii? ai fost cumva moaşa mamei mele?; (*rar pe lîngă numerale*) cam: *Q. Pompeius biennio quam nos ~ maior* CIC. Q. Pompeius mai mare decît mine cu vreo doi ani, *elegit triginta versus ~* CIC. a ales treizeci de versuri poate.
fortassean *v.* **fortasse**
fortassis *adv.* = **fortasse** (*dar mult mai rar folosit*).
fortāx, *ācis m.* baza cuptorului CAT.
forte *adv. v.* **fors** (**II, 2, 3**).
fortescō, *ere vi.* a deveni tare GELL.
forticulus (*3*) *adj.* destul de curajos, destul de energic: *quamvis* (*Epicurus*) *forticulum in torminibus se praebeat* CIC. oricît de curajos s-ar arăta Epicur în colicile lui de stomac.
fortificātiō, *ōnis f.* fortificare C. AUR.
fortificō, *āre, ātum vt.* a fortifica C. AUR.
fortis (*2*) *adj.* **1** (*mai rar*) tare (*fizic*), solid, viguros, rezistent: *terrae solum fortes invertant tauri* VERG. taurii puternici să răstoarne pămîntul, *contingat modo te filiamque tuam fortes invenire* PLIN. IUN. de mi-ar

fi dat să vă găsesc voinici pe tine şi pe fie-ta!, *facta ex fortissimis lignis* CAES. (baracă) făcută din lemnele cele mai tari, *fortia vincula* SEN. lanţuri solide, *sol* ~ SEN. soare arzător, *fortiores stomachi* PLIN. stomacuri mai tari, *fortes venti* OV. vînturi puternice; **2** (*frecv.*) tare (*moral*), curajos, neînfricat, energic: *fortior in dolore* CIC. mai tare în durere, *rebus angustis animosus atque* ~ *appare* HOR. arată-te în situaţiile grele curajos şi tare, *ut virum fortem decet* TER. cum stă bine unui om de curaj, *fortissimi milites* CIC. cei mai buni soldaţi, *vir ad pericula* ~ CIC. bărbat neînfricat în faţa pericolelor, *oculis fortibus* CIC. cu ochi neînfricaţi, *oratio* ~ CIC. discurs energic, *fortia facta patrum* VERG. faptele eroice ale strămoşilor, (*poet. cu inf.*) (*sapiens*) *responsare cupidinibus* ~ HOR. înţeleptul avînd curajul să reziste patimilor, (*Roma*) *aurum spernere fortior, quam cogere* HOR. Roma mai capabilă să dispreţuiască decît să strîngă aurul // **fortis**, *is m.* omul viteaz, brav, curajos: (*prov.*) *fortes fortuna adiuvat* pe cei curajoşi îi ajută şi norocul // **fortia**, *ium n. pl.* fapte de curaj: *fortem ad fortia misi* OV. am trimis un om de curaj la fapte de curaj, *tempus fortia audendi* SEN. timpul de a îndrăzni fapte eroice.

fortiter *adv.* **1** cu forţă, tare: *hunc adstringite* ~ *ad columnam* PL. legaţi-l bine de columnă; **2** cu curaj, vitejeşte: ~ *sustinere impetum hostium* CAES. a rezista cu curaj la atacul duşmanilor, ~ *perire* HOR. a muri vitejeşte.

fortitūdō, *inis f.* **1** (*f. rar*) forţă (fizică), tărie, rezistenţă: ~ *corporis* MACR. forţa fizică, ~ *vini* MACR. tăria vinului; **2** (*frecv.*) tărie sufletească, curaj, vitejie: ~ *in periculis* CIC. curajul în primejdii; (*pl.*) *fortitudines* CIC. acte de curaj.

fortuītō (fortuītū) *adv.* la întîmplare, întîmplător: *partitio non est temere et* ~ *facta* CIC. împărţirea n-a fost făcută orbeşte şi la întîmplare, *casu et* ~ CIC. prin accident şi la întîmplare.

fortuītus (*3*) *adj.* întîmplător, ocazional, accidental: (*atomorum*) *concursu quodam fortuito* LUCR. printr-o aglomerare întîmplătoare de atomi, *fortuitum feles contubernium evertit* PHAEDR. pisica a răsturnat culcuşul de ocazie // **fortuita**, *ōrum n. pl.* accidente.

fortūna, *ae f.* **1** soartă: ~ *secunda, prospera* CIC. soartă bună, noroc, ~ *adversa* CIC. nenorocire, ~ *misera* CIC. soartă nenorocită, *reipublicae* ~ *fatalis* CIC. soarta fatală a statului, ~ *belli* CAES. soarta războiului, *fortunae se committere* LIV. a se lăsa în voia sorţii, (*pl.*) *secundas fortunas amittere* CIC. a-şi pierde situaţia fericită; **2** (*fără epitet*) **a.** noroc: *eum* ~ *ex hostium telis eripuit* CIC. pe acesta norocul l-a salvat de armele duşmanilor, *venimus ad summum fortunae* HOR. am ajuns în culmea fericirii, *per fortunas!* CIC. pe ce ai mai scump!; **b.** (*mai rar*) nenorocire: *commiserari fortunam Graeciae* NEP. a deplînge soarta nenorocită a Greciei; **c.** (*pl.*) împrejurări fericite *sau* nenorocite, situaţie fericită *sau* nenorocită: *omnes laudare fortunas meas, qui natum haberem* TER. toţi lăudau situaţia mea fericită, căci aveam un copil; **3** Fortuna (*divinitate a sorţii*): *Fortunae fanum antiquum* CIC. un sanctuar vechi al Sorţii, *heu Fortuna, quis est crudelior in nos te deus?* HOR. O, Soartă, ce zeu e mai crud cu noi decît tine?, *Bona Fortuna, Mala Fortuna* CIC. Soarta bună, Soarta cea rea, *Fors Fortuna* OV. Norocul, *ludus Fortunae* HOR. jucăria Sorţii, *filius Fortunae* HOR. fiul Norocului; **4** condiţie, stare: *homines omnis fortunae* LIV. oameni de orice condiţie, *humili fortunā ortus* LIV. născut dintr-o clasă umilă de oameni, ~ *corporis* CIC. stare a sănătăţii; **5** (*frecv. pl.*) bunuri, averi: *nunc omnium fortunae sunt certae* CIC. acum, bunurile tuturor sînt în siguranţă, *fortunas omnes perdidit* CIC. şi-a pierdut toată averea, *honore et auctoritate et fortunis civitatis suae princeps* CIC. cel dintîi din cetatea lui prin rangul, autoritatea şi averea lui, (*sg. rar*) *quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* HOR. la ce mi-e bună averea, dacă nu mă pot folosi de ea?

Fortūnātae insulae *f. pl.* („insulele fericite") Cîmpiile Elisee (*unde trăiau cei fericiţi*).

fortūnātē (fortūnātim) *adv.* în chip fericit: ~ *vivere* CIC. a trăi fericit.

fortūnātus (*3*) *adj.* **1** favorizat de soartă, norocos, fericit: *laudat senem et fortunatum esse dicit, quod...* îl laudă pe bătrîn şi zice că e fericit pentru că..., *o, fortunatam rempublicam, si hanc sentinam urbis eiecerit!* o, ce noroc pe statul nostru, dacă va fi alungat această drojdie a oraşului!; **2** bogat: *coenabat apud Scopam, fortunatum hominem et nobilem* CIC. lua masa la Scopas, un om bogat şi ales, *quid vos hanc miseram sectamini praedam, quibus licet esse fortunatissimis?* CAES. pentru ce urmăriţi această neînsemnată pradă, voi care aţi putut fi foarte bogaţi? // **fortūnātus**, *ī m.* om bogat.

fortūnō (*I*) *vt.* **1** a face să reuşească, a face prosper: *di fortunabunt vostra consilia* PL. zeii vor face să vă reuşească planurile, *eum honorem tibi deos* ~ *volo* PL. doresc ca zeii să-ţi binecuvînteze această demnitate; **2** a hărăzi: *tu, quemcumque deus tibi fortunaverit horam, grata sume manu* HOR. orice ceas fericit îţi va fi hărăzit zeul, pune mîna pe el cu recunoştinţă.

forulī, *ōrum m. pl.* **1** raft, casetă SUET.; **2** şir de bănci la teatru P. FEST.

Forulī, *ōrum m. pl.* sat în ţara sabină.

forum, *ī n.* **1** (*gener.*) piaţă: *constituitur in foro Laodiceae spectaculum* CIC. spectacolul se organizează în piaţa Laodiceii, (*la Roma*) ~ *boarium* LIV. tîrgul de vite, ~ *olitorium* LIV. piaţă de legume, ~ *piscarium* LIV. piaţă de peşte, ~ *cupedinis* VARR. piaţă de delicatese; **2** tîrg, oraş: *Vaga,* ~ *rerum venalium totius regni maxime celebratum* SALL. Vaga, tîrgul cel mai frecventat din tot regatul, *circum omnia provinciae fora rapiebat* CIC. jefuia jur împrejur toate tîrgurile provinciei; (*numele unor tîrguri sau oraşe*): *Forum Appii* (în Latium, la sud-est de Roma); *Forum Aurelium* (pe via Aurelia, în Etruria); *Forum Cornelii* (în Gallia Cispadană — azi, Imola [între Bologna şi Faenza]), *Forum Gallorum* (orăşel lîngă Modena — azi, Castelfranco), *Forum Allieni* (în Gallia Transpadană — azi, Ferrara), *Forum Iulii* (*Iulium*) sau *colonia Foroiuliensis* sau *Foroiuliensium colonia* (oraş în Gallia Narboneză, numit astfel după numele lui

Iul. Caesar — azi, Fréjus [la nord-est de Marsilia]) etc. // **Forōiūliensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Foroiuliensium colonia; **3** (*spec.*) *forum Romanum* sau *forum* = forul roman (*centrul vieții politice și sociale din Roma, așezat între Capitoliu și Palatin; în vremea lui Caesar și a imperiului, s-au construit și alte foruri*: forum Iulium, forum Augusti, forum Pacis [*clădit de Vespasianus*], forum Traiani); **4** (*fig.*) viață publică, carieră politică, activitate judiciară, afaceri: *de foro decedere* NEP. a se retrage din viața politică, *duas sibi res quominus in foro diceret, confidentiam et vocem defuisse* CIC. două lucruri i-au lipsit ca să poată vorbi în for, încrederea în sine și vocea, ~ *attingere* CIC. a intra în cariera de avocat, *quod* (*tempus*) *iudiciis et foro datur* QUID. timpul care se cheltuiește în judecăți și în for, *annos iam triginta in foro versaris* CIC. sînt treizeci de ani de cînd te ocupi de afaceri, *sublata erat de foro fides* TAC. creditul dispăruse de pe piață, *foro mersus* SEN. falit; **5 a.** spațiu la stînga pretoriului, de unde comandantul vorbea trupelor în castru; **b.** *forum vinarium* = spațiu liber la teasc, unde se pun ciorchinii culeși înainte de a fi storși; **c.** vestibul la un mormînt.

forus, *ī m.* (*frecv. pl.*) (loc liber de trecere) **1** punte de corabie; spațiu între rînduri de bănci: *cum alii malos scandant, alii per foros cursent* CIC. pe cînd unii se urcă pe catarge, alții aleargă pe punți, (*Charon*) *laxatque foros simul accipit alveo Aenean* VERG. Aen. *6, 412* Charon face cărare și-n luntre-l primește pe Aeneas; **2** șiruri de bănci la circ: *loca divisa patribus equitibusque: fori appellati* LIV. *1, 35, 8* au fost repartizate locuri senatorilor și cavalerilor: li s-a dat numele de „fori"; **3** cărare printre straturi (în grădină) COL.; **4** celule ale fagurelui VERG.; **5** tablă de joc: ~ *aleatorius* SUET. tablă de joc cu zarurile.

Fosī, *ōrum m. pl.* popor germanic.

fossa, *ae f.* [*fodio*] șanț, groapă, canal: *fossam ducere* CAES. a săpa un șanț, *castra vallo fossaque munire* CAES. a întări tabăra cu un parapet și cu un șanț, *ipse humili designat moenia fossā* VERG. el însuși însemnă circuitul zidurilor printr-o brazdă mică, ~ *Rheni* CIC. albia Rinului, *fossae navigabiles ab lacu Averno usque ad ostia Tiberina* TAC. canal navigabil de la lacul Avernus pînă la gurile Tibrului, *Fossa Clodia* PLIN. canalul lui Clodius (*la gurile Padului*), *Fossae Marianae* PLIN. conducta lui Marius (*pe Ron*) *cruor in fossam confusus* HOR. sîngele fu vărsat într-o groapă; (*sens obscen*) gaură IUV.

fossīcius (*3*) *adj.* scos din pămînt, fosil VARR., PLIN. ș.a.

fossilis (*2*) *adj.* prin săpare, scos din pămînt: *sal* ~ VARR. sare scoasă din pămînt (*în opoziție cu cea obținută din apa de mare*), *flumen fosile* AMM. canal.

fossiō, *ōnis f.* săpare, săpat, săpătură: *in puteorum fossionibus* VITR. la săparea puțurilor, ~ *vinearum* COL. săpatul viței de vie.

fossō, *āre*, *ātum vt.* a săpa; (*fig.*) a străpunge: *fossari corpora telis* ENN. a fi străpunse corpurile de săgeți.

fossor, *ōris m.* [*fodio*] **1** săpător, plugar, țăran: *movens robustus iugera* ~ VERG. plugarul robust răsturnînd iugăre întregi de pămînt; (*spec.*) miner VITR.; (*mil.*) pionier STAT.; (*tard.*) gropar, cioclu; (*peior.*) bădăran: *ille Suffenus caprimulgus aut fossor videtur* CATUL. acel Suffenus mi se pare un mulgător de capre sau un bădăran; **2** (*sens obscen*) curvar AUS.

fossōrius (*3*) *adj.* care slujește la săpat ISID. // **fossōrium**, *iī m.* (unealtă de săpat) cazma, tîrnăcop ISID.

fossula, *ae f.* șanț mic CAT., COL.

fossūra, *ae f.* săpare, săpătură VITR.; (*concrt.*) șanț, groapă VITR., VULG.

fossus (*3*) *p. pf. v.* **fodio**

fōtor, *ōris m.* cel care îngrijește de cineva AUG.

fōtus[1], (*3*) *p. pf. v.* **foveo**

fōtus[2], *ūs m.* (*obișnuit la abl.*) încălzire, oblojire LACT.; (*concrt.*) căldură LACT.; (*fig.*) giugiuleală; încurajare MART. CAP.

fovea, *ae f.* **1** groapă, gaură: *donec humo tegere ac foveis abscondere discunt* (*cadavera*) VERG. G. *3, 558* pînă ce învățară să acopere cadavrele cu pămînt aruncîndu-le în gropi, *solent foveis exire serpentes* AMM. șerpii ies de obicei din găuri, *fossae genitales feminae* TERT. pîntecele mamei; **2** (*frecv.*) **a.** groapă servind de capcană animalelor urmărite; (*fig.*) cursă: *ursi foveis capti* CAES. urși prinși în capcane, (*fig.*) *in foveam incidere* CIC. a cădea într-o cursă; **b.** (*tard.*) prăpastie, abis AUG.

fovēla, *ae f. v.* **fomentum** TERT.

foveō, *ēre*, *fōvī*, *fōtum vt.* **1** a încălzi, a ține la căldură: (*aves*) *pullos quam excluserunt pennis fovent, ne frigore laedantur* CIC. păsările țin la căldură în penele lor puii pe care i-au scos, ~ *fetus rigentes apprimendo pectori* PLIN. a încălzi puii înghețați strîngîndu-i la piept, ~ *ova* PLIN. a cloci ouăle, *fovet ignibus aras* OV. ține cald altarul prin focul jertfelor; **2** (*med.*) a obloji, a spăla, a îngriji, a ușura: *si genua intumuerint, calido aceto fovenda sunt* CELS. dacă s-au umflat genunchii, să fie oblojiți cu oțet cald, ~ *vulnus lymphā* VERG. a spăla rana cu apă, ~ *nares exulcerates vapore calido* CELS. a face pentru ulcerațiile la nas inhalații cu vapori calzi; **3** (*poet.*) a ține lipit la sîn, a îmbrățișa cu căldură: *gremio fovet Dido* (*puerum*) VERG. Dido îl ține la sîn pe copil, *diva lacertis* (*eum*) *cunctantem amplexu molli fovet* VERG. zeița (Venus) îl cuprinde într-o dulce îmbrățișare pe cel care șovăie (Vulcan); **4** (*poet.*) (a ține locul cald) a sta lipit locului, a nu părăsi nici o clipă; (*despre timp*) a petrece: *non ferre arma viros sed castra* ~ VERG. bărbații nu mai pornesc la lupte, ci nu se mai dezlipesc de tabără, *coluber fovit humum* VERG. năpîrca sta lipită de pămînt; *nunc hiemem inter se luxu* ~ VERG. acum își petrec iarna în plăceri; **5** (*fig.*) a menține viu, a întreține, a se îngriji (de), a sprijini, a favoriza; a măguli, a cultiva: *Caesaris in nos amorem fovebis* CIC. menține vie dragostea lui Caesar față de mine, ~ *voluntatem patrum* LIV. a sprijini decizia patricienilor, ~ *adulescentiam alicuius exhortationibus* PLIN. IUN. a ajuta tinerețea cuiva prin îndemnuri, ~ *ingenia et artes* SUET. a susține talentele și artele, *tamquam alias partes fovissent* TAC. ca și cum ar fi sprijinit alt partid, ~ *poetas* OV. a sprijini poeții, *illos clamore et plausu fovebant* TAC. îi încurajau pe aceia prin aclamații și aplauze, *guber-*

nacula reipublicae petas fovendis hominum sensibus CIC. să candidezi la conducerea statului prin măgulirea sentimentelor oamenilor, *inimicum meum sic amplexabantur, sic fovebant* CIC. pe duşmanul meu atîta îl îmbrăţişau, atîta îl giugiuleau, ~ *spem* MART. a nutri o speranţă, ~ *vota animo* OV. a nutri dorinţe în sufletul său.

fraceō, *ēre vi.* a fi rînced, a puţi P. FEST.

fraces, *abl. fracibus f. pl.* resturi de măsline stoarse, reziduuri CAT.

fracescō, *ere, fracuī vi.* a rîncezi, a putrezi: *olea caldore fracescit* VARR. măslinele rîncezesc de căldură, *terra fracescit* CAT. pămîntul putrezeşte (devine moale).

fracidus (*3*) *adj.* rînced, stricat CAT.

fractāmentum, *ī n.* frîntură, bucată VULG.

fractāria, *ae f.* [*frango*] ciocan al minerului PLIN.

fractē *adv.* deşelat PHAEDR.

fractiō, *ōnis f.* frîngere, rupere: ~ *panis* HIER. frîngerea pîinii, (*fig.*) ~ *cordis* HIER. descurajare.

fractōr, *ōris m.* cel care sparge, care rupe AUG., SID.

fractūra, *ae f.* **1** spargere, fractură (*a unui membru*): *ad luxum aut ad fracturam alliga* CAT. la scrîntire sau la fractură, leagă (locul); **2** (*concrt.*) ţandără, schijă, fragment CAT.

fractus (*3*) *p. pf. v.* **frango** // **adj. 1** fără putere, slăbit, abătut: *fractum murmur* TAC. murmur stins, *fractior animo* CIC. mai abătut sufleteşte, *spes amplificandae fortunae fractior* CIC. speranţa mai slabă a sporirii stării sale, *fractus opum* SIL. nemaiavînd trecere; **2** molatic, fără energie, lînced: *fracta vox* IUV. voce nebărbătească, ~ *gressus* PETR. mers molatic (de femeie); **3** (*ret.*) *fractum dicendi genus* QUINT. stil abrupt // **fracta**, *ōrum n. pl.* membre frînte.

fraen... *v.* **fren...**

frāga, *ōrum n. pl.* fragi (*fructul*) PLIN.

fragescō, *ere vi.* a fi domolit, a fi supus ACC.

fragilis (*2*) *adj.* [*frango*] **1** care se frînge uşor, fragil, firav: *rami fragiles* VERG. ramuri fragile; **2** (*fig.*) şubred, efemer, nestatornic: *anni fragiles* OV. anii bătrîneţii şubrede, *nihil tam fragile quam voluntas civium* CIC. nimic mai nestatornic ca voinţa cetăţenilor, *res humanae fragiles sunt* CIC. lucrurile omeneşti sînt efemere; **3** (*poet. v.* fragor) care scoate un zgomot (pîrîit, plesnet, fîşîit): *fragiles aquae* OV. gheaţa care pîrîie, *fragile sonitus chartorum* LUCR. fîşîitul hîrtiei.

fragilitās, *ātis f.* **1** fragilitate: *tus probatur candore, fragilitate* PLIN. tămîia se probează prin albime şi fragilitate; **2** (*fig.*) fragilitate, slăbiciune, nestatornicie, scurtă durată CIC., SEN. ş.a.

fragium, *iī n.* fractură APUL.

fragmen, *inis n.* (*frecv. pl.*) bucată ruptă, frîntură, resturi: *fragmina panis* SUET. bucăţi de pîine, ~ *ramorum* VERG. frînturi de vîsle, ~ *navigii* OV. resturile navei, *fragmina poni imperat* OV. porunceşte să se pună lemne sparte (pe foc); (*sg.*) *ingenti fragmine montis eum sternit* VERG. îl culcă la pămînt cu un bolovan uriaş de stîncă; (*fig.*) *linguae fragmen* MIN. FEL. stropşire a cuvintelor.

fragmentum, *ī n.* bucată ruptă, ţandără, frîntură, ciob, resturi: *tribunum adoriuntur fragmentis saeptorum et fustibus* LIV. îl atacă pe tribun cu frînturi de bănci şi de beţe, *fragmenta tegularum* LIV. cioburi de ţiglă, (*sg.*) ~ *lapidis* CIC. ţandără de piatră; (*poet.*) *Emathiae fragmenta ruinae* LUCR. resturile dezastrului armatei din Macedonia.

fragor, *ōris m.* [*frango*] **1** (*rar*) spargere, fărîmiţare: *neque pausam stare fragori* LUCR. *1, 747* şi că nu există limită a fracţionării (atomilor); **2** (*frecv.*) zgomot (*produs de o spargere, rupere etc.*): ~ *ruentium tectorum* QUINT. uruitul acoperişurilor ce se prăbuşesc, *dant rami fragorem* LUCR. ramurile pîrîie (de vînt), ~ *pelagi* VERG. urletul valurilor mării, *subito fragore intonuit laevum* PLIN. IUN. printr-un bubuit neaşteptat, a tunat la stînga, ~ *aequoris* OV. vuietul apei; (*gener.*) *in tectis* ~ VERG. larma bocetelor prin case, *cum scholasticorum fragore* SEN. RH. cu aplauzele retorilor, ~ *gloriae* VAL. MAX. zvonul gloriei, *inter fragores bellorum civilium* SEN. în larma războaielor civile.

fragōsē *adv.* cu zgomot PLIN.

fragōsus (*3*) *adj.* **1** (*rar*) fărîmicios; **2** abrupt, stîncos; colţuros, aspru: *silvae fragosae* OV. păduri rîpoase, *aures fragosis offenduntur* QUINT. urechile sînt rănite de tot ce e colţuros (în exprimare); **3** zgomotos, care huieşte, care bubuie: ~ *torrens* VERG. torent care urlă, *fragosa lux* VAL. FL. trăsnetul, *murmura fragosa leonum* CLAUD. răgetele leilor.

frāgrans, *ntis p. pr. v.* **fragro** // **adj.** parfumat: *fragrantia mella* VERG. mierea cu miros plăcut, *fragrantissimum unguentum* APUL. pomadă foarte parfumată.

frāgranter *adv.* cu miros plăcut SOLIN.

frāgrantia, *ae f.* miros plăcut, parfum VAL. MAX.

frāgrō, *āre vi.* a avea un miros (*frecv. plăcut*), a mirosi [cu abl.]: *hoc* (*nardo*) *tua basia fragrant* MART. sărutările tale au miros de nard, *fragrantes thymo colles* QUINT. colinele mirosind a cimbru, *ne hesterno fragres vino* MART. ca să nu duhneşti a vinul băut ieri, (*cu ac.*) ~ *amomum* SIL. a mirosi a amom.

fragum *v.* **fraga**

framea, *ae f.* framea (*suliţă cu vîrful de fier scurt şi îngust, proprie germanilor*) TAC.

Francī, *ōrum m. pl.* francii (*popor germanic*) // **Francia**, *ae f.* ţara locuită de franci // **Francicus** (*3*) *adj.* al francilor, francic // **Francus** (*3*) *adj.* al francilor.

frangō, *ere, fregī, fractum vt.* **1** a frînge, a sparge, a rupe, a sfărîma, a zdrobi: *frangitur fraxinus* ENN. frasinul se frînge, *franguntur remi* VERG. vîslele se frîng, ~ *bracchium* TER. a-şi frînge braţul, *capra fregit cornu in arbore* OV. capra şi-a frînt cornul într-un copac, ~ *ova* CIC. a sparge ouă, ~ *patinam* HOR. a sparge o farfurie, ~ *glebas* VERG. a sfărîma brazdele, *scopulus frangit fluctus* LUC. stînca sparge valurile, *compluribus navibus fractis* CAES. mai multe corăbii sfărîmîndu-se, ~ *amnem nando* LUC. a tăia rîul înot, *glandem sues fregere* VERG. porcii sfărîmă ghinda cu dinţii (mănîncă), ~ *farra saxo* VARR. a sfărîma boabele de grîu cu piatra, ~ *hordeum molis* PLIN. a măcina orzul, *laqueo gulam fregere* SALL. i-au gîtuit cu un laţ, ~ *senile guttur parentis* HOR. a-şi sugruma părintele bătrîn, *non ego te, ut leo,* ~ *persequor* HOR. nu caut să te sfîşii cu dinţii, ca leul;

2 (*fig.*) a frînge, a înfrînge, a doborî; a muia, a abate, a descuraja, a scădea, a slăbi, a înfrîna; a veni de hac, a răsturna; a rupe; a călca: *proeliis calamitatibusque fracti* CAES. frînţi de lupte şi nenorociri, ~ *vi vim oblatam* CIC. a respinge un act de forţă cu forţa, *fractus morbo fameque* OV. frînt de boală şi de foame, *fractus membra labore* HOR. cu corpul frînt de muncă; *fractus pudore* CIC. copleşit de ruşine, *fletus fregere virum* LIV. bocetele l-au înduplecat pe bărbat, *te ut ulla res frangat?* CIC. e posibil să te înduplece pe tine ceva?, *hoc non fregit eum* NEP. aceasta nu l-a descurajat; *frangi animo* a fi descurajat, *quibus rebus ita animo frangebar* CIC. eram atît de descurajat de aceste lucruri; ~ *libidines* CIC. a înfrîna patimile, ~ *iras* CIC. a-şi înfrîna pornirile mînici; *venus et vinum sublima pectora frangit* OV. amorul şi vinul slăbesc inimile avîntate, *quiescit, dum se calor frangat* CIC. se odihneşte, pînă să se moaie căldura, ~ *vina* MART. a lua asprimea vinului (a-l îndulci), ~ *diem morantem mero* HOR. a îndulci cu băutura timpul care trece greu; *fregi praedonis audaciam* CIC. am venit de hac îndrăznelii banditului; ~ *consilium alicuius* CIC. a răsturna planul cuiva; ~ *foedus* CIC. a călca tratatul, ~ *fidem* CIC. a călca cuvîntul dat, *ut nec frangam dignitatem meam* CIC. ca nici să nu-mi calc demnitatea.

frāter, *tris m.* frate: *fratres gemini* CIC. (*gemelli* OV.) fraţi gemeni, ~ *germanus* CIC. frate bun (*şi după tată, şi după mamă*), *fratres uterini* COD. IUST. fraţi numai după mamă, ~ (*patruelis*) CIC. văr bun după tată, *Lucius et Titia fratres* DIG. Lucius şi Titia frate şi soră, (*fam.*) *salve, ~!* PHAEDR. să trăieşti, prietene!, *sceleris pudet fratrum* HOR. mi-e ruşine de crima concetăţenilor mei, (*despre popoare*) *fratres nostri Haedui* CIC. aliaţii noştri, haeduii; *fratres Arvales* VARR. = preoţii arvali (*ce formează un colegiu*), *dii fratres* OV. = zeii Castor şi Pollux, ~ *Solis et Lunae* AMM. fratele Soarelui şi Lunii (*titlu al regilor Persiei*); (*ecl.*) *frater* HIER. monah.

frāterculō, *āre vi.* a creşte împreună ca doi fraţi PL.

frāterculus, *ī m.* frăţior IUV.

frāternē *adv.* frăţeşte CIC.

frāternitas, *ātis f.* frăţie; frăţietate: *fraternitatis vinculum* LACT. legătura frăţiei, *Haedui soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant* TAC. dintre galli, numai haeduii poartă numele de fraţi ai poporului roman, *fraternitates* TERT. comunităţile creştine, frăţii.

frāternus (*3*) *adj.* 1 frăţesc, de frate: ~ *amor* CAES. iubire de frate; 2 de văr bun: *frater erat, fraterna peto* OV. îmi era văr bun, cer armele vărului meu (Achilles).

frātricīda, *ae m.* ucigaş al fratelui, fratricid CIC.

frātricīdium, *iī n.* ucidere a fratelui TERT.

frātruēlis, *is m.* văr HIER.

fraudātiō, *ōnis f.* înşelătorie, rea-credinţă CIC.

fraudātor, *ōris m.* înşelător, fraudator, escroc CIC.

fraudātōrius (*3*) *adj.* de înşelătorii DIG.

fraudātrix, *īcis f.* cea care înşală TERT.

fraudiger, *era, erum adj.* înşelător PS. CYPR.

fraudō (*I*) *vt.* 1 a înşela, a păgubi (pe cineva) prin înşelătorie, a frustra: ~ *socium* CIC. a înşela un tovarăş, ~ *milites stipendio* IUST. a-i frustra pe soldaţi de soldă, (*gener.*) ~ *amantem spe* OV. a lua orice speranţă îndrăgostitului, ~ *praeclarum factum memoriā* VELL. a trece sub tăcere o faptă strălucită, *se quisque victu suo fraudans* LIV. fiecare lipsindu-se de hrana lui; 2 (*cu ac. lucrului*) a-şi însuşi pe nedrept: *freti amicitiā Caesaris stipendium equitum fraudabant* CAES. bizuindu-se pe prietenia cu Caesar, îşi însuşeau solda călăreţilor, *fraudata restituere* CAES. a restitui sumele sustrase; [arh. pr. *frudo* = *fraudo*; pf. conjct. *fraudassis* PL.].

fraudulenter *adv.* fraudulos, înşelător COL.

fraudulentia, *ae f.* înşelătorie PL., HIER.

fraudulentus (*3*) *adj.* înşelător, şiret, fraudulos: *Carthaginienses fraudulenti et mendaces* CIC. cartaginezii şireţi şi mincinoşi, *fraudulentae venditiones* CIC. vînzări frauduloase, *magice, fraudulentissima artium* PLIN. magia, cea mai înşelătoare dintre arte.

fraudulōsus (*3*) *adj.* (*tard.*) fraudulos.

fraus, *fraudis f.* 1 înşelare, înşelătorie, rea-credinţă, perfidie: *hostes occasionem fraudis quaerunt* CAES. duşmanii caută o ocazie de înşelătorie, ~ *enim legi fit* DIG. are loc o eludare a legii, *quod emancipando filium fraudem legi fecisset* LIV. fiindcă emancipîndu-se fiul, ar fi eludat legea, *sine fraude* în mod loial, *sese dedere sine fraude constituunt* CAES. hotărăsc să se predea în mod cinstit, (*pl.*) *noctem peccatis et fraudibus obice nubem* HOR. pune un văl păcatelor şi înşelătoriilor mele; (*personif.*) pungaş; (*fig.*) (*Euryalus*) *fraude loci et noctis oppressus* VERG. Euryalus, copleşit de perfidia locului şi a nopţii, *caeli sereni fraude deceptus* VERG. amăgit de seninul înşelător, *fraude locorum prior* TAC. superior prin aspectul înşelător al terenului; 2 greşeală; eroare (*din neştiinţă* sau *prin înşelătorie*): *haec te opinio falsa in istam fraudem impulit* CIC. această idee falsă te-a împins în greşeală, *in fraudem incidere* (*delabi*) CIC. a cădea în eroare, *quis deus in fraudem egit?* ce zeu te-a indus în eroare?; 3 pagubă, daună, prejudiciu, *id mihi fraudem tulit* CIC. aceasta mi-a pricinuit o pagubă, *quae res nemini umquam fraudi fuit* CIC. care lucru n-a produs nimănui vreodată un prejudiciu; *sine fraude* (arh. *se fraude*) fără păgubirea cuiva, fără primejdie: *edictum, ut qui civis Campanus ante certam diem transisset, sine fraude esset* LIV. edictul ca, dacă vreun cetăţean campanian va trece (la romani) pînă la o anumită dată, să nu păţească nimic, *si plus minusve secuerunt, se fraude esto* LEG. XII TAB. dacă au tăiat mai mult sau mai puţin, să nu fie caz de păgubire; 4 crimă, delict: *fraudem capitalem admisit* CIC. a comis o crimă capitală, *suscepta* ~ CIC. crima comisă, *fraudes inexpiabiles concipere* CIC. a concepe crime de neispăşit; [arh. dat. sg. *frudi*, ac. sg. *frudem*; genit. pl. şi *fraudium* CIC.].

fraussus (*3*) *adj.* care a comis un delict PL.

fraxineus (*3*) *adj.* din lemn de frasin VERG., COL. ş.a.

fraxinus, *ī f.* (*bot.*) frasin (*Fraxinus excelsior*): ~ *pulcherrima* VERG. frasin foarte frumos; (*fig.*) săgeată (de frasin) OV.

fraxinus (*3*) *adj.* de frasin: *fraxina virga* OV. nuia de frasin.

fraxō, *āre vi.* a face de pază P. FEST.

Fregellae, *ārum f. pl.* vechi oraş al volscilor pe rîul Liris (*azi, Ceprano*); cartier din Roma locuit de fregellani // **Fregellānus** (*3*) *adj.* din Fregellae // **Fregellānī**, *ōrum m. pl.* fregellani.

Fregēnae, *ārum f. pl.* orăşel etrusc.

frēgī *pf. v.* **frango**

fremebundus (*3*) *adj.* cu un sunet surd, cu larmă OV.; fremătînd de mînie: *Achilles curru ~ ab alto desilit* OV. Achilles sări fremătînd de furie din carul cel înalt.

fremidus (*3*) *adj.* fremătător OV.

fremitus, *ūs m.* zgomot surd şi continuu, freamăt: ~ *silvae* ENN. freamătul pădurii, ~ *indignantium* CURT. freamătul celor indignaţi, ~ *invidiae* VAL. MAX. murmur de invidie, ~ *contionum* QUINT. larma adunărilor publice, ~ *aequoris* HOR. vuietul mării, ~ *equorum* VERG. nechezatul cailor, ~ *leonum* VAL. FL. răgetele leilor, ~ *tigris* PLIN. mîrîitul tigrului, ~ *canis* COL. lătratul cîinelui, ~ *apum* VERG. zumzetul albinelor.

fremō, *ere, uī, itum* **1** *vi.* (a scoate un zgomot surd şi continuu) a fremăta, a murmura, a mugi, a urla, a geme, a hui, a vîjîi, a fîşîi etc.: *fremunt venti* OV. vînturile şuieră, *lupus fremit* VERG. urlă lupul, *fremit equus* VERG. calul nechează, *fremit mare* VAL. FL. marea urlă, *fremunt ripae* VERG. huiesc malurile, *fremit tota domus* OV. toată casa huieşte, *omnes magno circum ore fremebant* VERG. toţi se văitau în gura mare, *adversus iniuriam decreti* ~ LIV. a murmura contra nedreptăţii decretului, *fremant omnes licet, dicam quod sentio* CIC. pot să murmure toţi, eu voi spune ce cred, *laetitiā fremunt* VERG. freamătă de bucurie, *cuncti simul ore fremebant Dardanidae* VERG. troienii toţi însoţeau cu un murmur de aprobare vorbele (lui Ilioneus), *rumor de tibicine fremit in theatro* PHAEDR. un zvon despre flautist se răspîndeşte în şoaptă în teatru; (*cu abl.*) a răsuna de...: *festis fremunt ululatibus agri* OV. cîmpiile răsună de strigăte de sărbătoare; **2** *vt.* a spune fremătînd: *arma amens fremit* VERG. spune scos din minţi şi fremătînd: „arme", *unoque omnes eadem ore fremebant* VERG. toţi încuviinţau printr-un freamăt de glasuri aceleaşi spuse, *fremebant litteras falsas esse* LIV. spuneau fremătînd că scrisorile sînt false, *Arrius consulatum sibi ereptum fremit* CIC. Arius freamătă de mînie, spunînd că i-a fost răpit consulatul, *quae ipsi inter se ~ occulti soliti erant* LIV. ceea ce obişnuiseră să-şi împărtăşească pe ascuns, fremătînd de mînie, *populus ~, ne tanta amitteretur praeda* LIV. poporul fremăta strigînd să nu se piardă o pradă atît de mare.

fremor, *ōris m.* freamăt, murmur VERG.; zornăit (de arme) VARR.; muget (al leului) APUL.

frēnātiō, *ōnis f.* (*fig.*) înfrînare AUG.

frēnātor, *ōris m.* cel care ţine în frîu, conducător: ~ *equorum* STAT. conducătorul cailor, (*poet.*) ~ *conti* VAL. FL. cel care dă frîu liber, aruncătorul suliţei (*prevăzută cu o curea*); (*fig.*) moderator: *infinitae potestatis ~ animus* PLIN. sufletul moderatorul unei puteri infinite.

frendeo *v.* **frendo**

frendō, *ere, fressum* (*frēsum*) **1** *vi.* a scrîşni din dinţi: *Hannibal frendens gemensque* LIV. Hannibal scrîşnind din dinţi şi gemînd, (*fig.*) *frendente Alexandro eripi sibi victoriam e manibus* CURT. Alexandru scrîşnind din dinţi că-i scapă victoria din mîini; **2** *vt.* a zdrobi, a măcina: *fresa cicera* COL. năut măcinat.

frendor, *ōris m.* scrîşnet de dinţi TERT.

frēnī, *ōrum v.* **frenum**

frēniger, *era, erum adj.* prevăzut cu frîu: *frenigera ala* STAT. corp de cavalerie.

frēnō (*I*) *vt.* **1** a pune în frîu: *frenatis in equis* VERG. pe caii înfrînaţi; **2** (*fig.*) a ţine în frîu, a înfrîna: ~ *gentes superbas iustitia* VERG. a ţine în frîu neamuri trufaşe prin dreptate, ~ *spes avidas* SIL. a-şi înfrîna speranţele fără limită.

Frentānus (*3*) *adj.* al frentanilor // **Frentānī**, *ōrum m. pl.* populaţie italică de pe coasta Adriaticii, în nordul Apuliei.

Frentō, *ōnis m.* rîu în nordul Apuliei (*azi, Fortore*).

frēnum, *ī n.* (*pl.* **frēna**, *ōrum* şi **frēnī**, *ōrum*) **1** frîu, hăţuri, căpăstru; zăbală: *donec* (*equus*) *imploravit opes hominis frenumque recepit* HOR. pînă ce calul a implorat ajutorul omului şi a primit frîul, *sonipes frena spumantia mandit* VERG. calul muşcă zăbala înspumată; (*fig.*) *frena imperii* OV. frînele conducerii, *dicit alteri se calcaria adhibere, alteri frenos* CIC. zice că la unul el foloseşte pintenii, la altul frîul, *date frenos impotenti naturae* LIV. puneţi frîul pe acest gen de fiinţe nestăpînite, *temeritati inicere frenos* SEN. a pune frîu nesocotinţei, *libidinibus frena permittere* LACT. a lăsa frîu liber pasiunilor, *impone felicitati tuae frenos* CURT. pune-ţi frîu fericirii tale, ~ *mordere* a-şi muşca frîul (a-şi arăta dinţii, a se înfuria): *sed, ut mones ~ momordi* CIC. dar, aşa cum mă sfătuieşti, mi-am arătat şi eu dinţii (nu m-am lăsat), *frena momordit* STAT. de nevoie, s-a supus; **2 a.** legătură: *tecti saxea frena* STAT. încheieturile de piatră ale casei; **b.** (*anat.*) pieliţa prepuţului CELS.

frequens, *ntis adj.* **I** (ca timp) **1** (*despre pers.*) care se află adesea undeva, care face obişnuit ceva, frecvent, obişnuit: *erat ille Romae frequens* CIC. acela era adesea la Roma, ~ *Platonis auditor* CIC. auditor obişnuit al lui Platon, *in ore ~ posteritatis eris* OV. numele tău va fi des pomenit de urmaşi, *medicus specie artis ~ secretis* TAC. medicul, sub aparenţa obligaţiilor profesiei, părtaş obişnuit al secretelor, ~ *ad signa sine ullo commeatu* LIV. mai tot timpul la oaste, fără nici un concediu; (*poet. cu inf.*) *hic ~ hominum casus lenire* STAT. acesta era asiduu în potolirea nenorocirilor oamenilor; **2** (*despre lucruri*) frecvent, repetat, des folosit, obişnuit: *frequentia pocula* CIC. paharele unul după altul, *exorare filiae patrem frequentibus litteris* SUET. a-l ruga pe tatăl fetei prin repetate scrisori, ~ *apud Graecos adagium est* GELL. este un proverb des folosit la greci, *id frequentius est quam ut exemplis confirmandum sit* QUINT. acesta

e un lucru prea cunoscut ca să trebuiască să fie confirmat prin exemple, *illud ~ est, ut...* QUINT. se întîmplă de multe ori ca... **II** (ca număr) **1** (*despre pers.*) în număr mare, numeros: *senatus est continuo convocatus frequensque convenit* CIC. senatul a fost pe dată convocat şi s-a adunat în număr mare, *sane frequentes fuimus, omnino ad ducentos* CIC. am fost destul de mulţi, în total cam două sute; (*fig.*) *~ sententia* PLIN. IUN. părere care are mulţi partizani; **2** (*despre locuri*) **a.** plin de lume, populat, frecventat: *~ municipium* CIC. municipiu care are mulţi locuitori, *~ via* OV. drum frecventat; **b.** (*oc.*) plin de... [cu abl.]: *loca frequentia aedificiis* LIV. locuri pline de clădiri, *~ terra colubris* OV. pămînt plin de năpîrci, *Nilus feris et beluis ~* PLIN. Nilul plin de fiare şi de monştri, *vivarium ~ piscibus* COL. bazin plin de peşti, (*rar cu genit.*) *mons talis silvae ~ fecundusque* TAC. munte plin şi roditor în astfel de arbori.

frequentābilis (*2*) *adj.* accesibil HILAR.

frequentāmentum, *ī n.* repetare frecventă GELL.

frequentātiō, *ōnis f.* **a.** număr mare: *~ matrimoniorum* GELL. numărul mare de căsătorii; **b.** (*ret.*) reunire; recapitulare: *~ densa verborum* RH. HER. reunire strînsă a cuvintelor (în frază), *~ argumentorum* CIC. recapitulare a argumentelor.

frequentātīvus (*3*) *adj.* care arată repetarea, frecventativ (*despre un verb*) CHARIS.

frequentātō *adv.* frecvent APUL.

frequentātor, *ōris m.* cel care frecventează; împrospătător (repetat): *~ prandiorum* TERT. frecventator al meselor, *~ totius vivacitatis* APUL. împrospătător a tot ce vieţuieşte (*despre soare*).

frequentātus (*3*) *p. pf. v.* **frequento** // **adj. 1** folosit obişnuit: *frequentata pavimenta* PLIN. pardoseli obişnuite; **2** bogat în..., plin de... [cu abl.]: *genus sententiis frequentatum* CIC. gen de oratorie bogat în idei.

frequenter *adv.* **1** deseori, frecvent: *~ ventitare* CIC. a vizita des, *ne plebs frequentius a negotiis avocaretur* SUET. ca plebea să nu fie abătută prea des de la treburi, *translatione frequentissime sermo utitur* CIC. vorbirea se foloseşte de foarte multe ori de metafore; **2** în număr mare: *Romam ~ migratum est* LIV. au emigrat în număr mare la Roma, *colitur ea pars urbis frequentissime* LIV. acea parte a oraşului e locuită de foarte multă lume.

frequentia, *ae f.* număr mare, abundenţă; (*abs.*) mulţime de oameni, afluenţă: *~ civium* CIC. număr mare de cetăţeni, *~ rerum* CIC. abundenţa ideilor cuprinse (abundenţa conţinutului), *~ caeli* VITR. densitatea aerului, (*abs.*) *non usitata frequentiā stipati sumus* CIC. nu sîntem înghesuiţi de mulţimea obişnuită de oameni, *qua ex frequentiā T. Labienus prodit* CAES. din mijlocul acestei mulţimi iese în faţă Labienus, *Roma frequentiā crevit* LIV. Roma a crescut ca populaţie.

frequentō (*1*) *vt.* **I** (*v. frequens* **I**) **1** a frecventa (des), a cerceta (des), a veni să vadă: *iuventus, quae domum Catilinae frequentabat* CIC. tineretul care frecventa casa lui Catilina, *princeps* (*Vespasianus*) *locum incunabulorum assidue frequentavit* SUET. împăratul (Vespasianus) vizita des locul primei sale copilării, *denique plebes sic accensa, ut opifices agrestesque relictis operibus frequentarent Marium* SALL. în sfîrşit, plebea era atît de înflăcărată, încît lucrătorii şi ţăranii, lăsîndu-şi treburile, veneau să-l vadă pe Marius, *ne coetu salutantium frequentaretur* (*Agrippina*) TAC. ca (Agrippina) să nu fie vizitată de mulţimea celor ce veneau s-o salute; **2** a repeta, a practica, a folosi des: *Hymen clamant, Hymenaee frequentant* OV. strigă o! „Himen“ şi repetă o! „Himenee“, *~ memoriam alicuius* SEN. a se gîndi des la cineva, *verbi translatio instituta est inopiae causā, frequentata delectationis* CIC. metafora a fost inventată de nevoie şi a fost practicată de plăcere, *exempla frequentata apud illos* CIC. exemple des folosite de ei. **II** (*v. frequens* **II**) **1** a popula: *urbes sine hominum coetu non potuissent nec aedificari nec frequentari* CIC. oraşele nu s-ar fi putut nici clădi, nici popula fără unire între oameni, *Italiam duodetriginta coloniarum numero frequentavit* SUET. a populat Italia cu douăzeci şi opt de colonii, *~ piscinas* COL. a popula piscinele, *~ vineam* COL. a planta vie, *~ contiones legibus agrariis* LIV. a popula întrunirile lor prin discutarea legilor agrare, (*fig.*) *luminibus distinguenda et frequentanda oratio sententiarum atque verborum* CIC. stilul trebuie să fie smălţat şi bogat luminat cu figuri de cugetare şi de vorbire; **2** a aduna (în număr mare), a reuni: *casu hic dies scribas ad aerarium frequentarat* CIC. întîmplător, această zi îi adunase pe scribi la vistierie, *~ populum* CIC. a aduna poporul în masă; **3** a sărbători, a onora cu prezenţa, a asista: *~ festos dies apud Baias* TAC. a celebra zilele de sărbătoare la Baiae, *~ sacra* OV. a celebra sacrificiile, *~ nuptias* PLIN. IUN. a asista la nunţi, *quorundam illustrium exsequias usque ad rogum frequentavit* SUET. (Tiberius) a însoţit pînă la rug convoiul funebru al cîtorva cetăţeni de seamă.

Fresilia, *ae f.* cetate a marsilor.

fressus (fresus) *p. pf. v.* **frendo**

fretāle, *is n.* tigaie APIC.

fretālis (*2*) *adj.* de strîmtoare: *adusque fretalem Oceanum* AMM. pînă la Canalul Mînecii.

fretensis (*2*) *adj.* de strîmtoare: *fretense mare* CIC. strîmtoarea Messina.

fretum, *ī n.* **1 a.** strîmtoare în mare (*cu apa agitată*), braţ de mare: *~ Siciliae* CIC. = strîmtoarea Messina, *~ Gaditanum* PLIN. = strîmtoarea Gibraltarului; **b.** (*fără determinare*) strîmtoarea Messina: *Claudius Caudex, primus freto classe traiecto, Poenos Sicilia expulit* SUET. Claudius Caudex, trecînd cel dintîi cu flota strîmtoarea Messina, i-a gonit pe puni din Sicilia, *actus freto Neptunius dux fugit, ustis navibus* HOR. împins în strîmtoarea Messina, generalul mărilor (Sext. Pompeius), după ce corăbiile i-au ars, a luat-o la fugă; **2** (*poet.*) mare, val: *in freta dum fluvii current* VERG. cît timp fluviile se vor vărsa în mare, *~ Euxinum* OV. = Marea Neagră, *~ Libycum* OV. Marea Libycă, *Myrtale fretis acrior Hadriae* HOR. Myrtale, mai amarnică decît valurile Adriaticii; (*fig.*) *aetatis freta* LUCR. clocotul vîrstei tinere.

frētus[1] (*3*) *adj.* încrezător (în), bizuindu-se (pe) [frecv. cu abl.]: *freti ingenio* CIC. bizuindu-se pe talentul lor, *quod vobis fretus huic saepe promisi* CIC. lucru pe care, bizuindu-mă pe voi, l-am promis adesea acestuia, (*rar cu dat.*) *fortunae fretus* LIV. bizuindu-se pe noroc, (*cu inf. și ac. cu inf.*) *fretus excipi posse* (*hostem*) CURT. fiind convins că dușmanul poate fi surprins.

frētus[2], *abl. -ū, m.* (*tard.*) sprijin: *sancti animi fretu* SYMM. cu sprijinul Sfîntului Duh.

fretus, *ūs m.* (*rar* = **fretum**) strîmtoare; (*fig.*) *fretus anni* LUCR. *6, 364* epocile de tranziție ale anului („cumpenele anului").

friābilis (*2*) *adj.* sfărîmicios, friabil PLIN.

friātus (*3*) *p. pf. v.* **frio**

fricābilis (*2*) *v.* **friabilis**

fricātiō, *ōnis f.* frecare; (*med.*) fricție CELS.

fricātor, *ōris m.* (*tard.*) cel care fricționează C. AUR.

fricātūra, *ae f.* frecătură VITR.

fricātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **frico**

fricātus[2], *abl. -ū, m.* frecare: *dentium crebro fricatu* PLIN. prin frecarea deasă a dinților.

fricō, *āre, fricui, fricātum* și *frictum vt.* a freca: ~ *corpus oleo* MART. a-și freca trupul cu ulei, *sus fricat arbore costas* VERG. porcul își freacă coastele de copac, *mulos* ~ GELL. a țesăla catîrii.

frictiō, *ōnis f.* frecare ARN.; fricție CELS.

frictōrium, *iī v.* **frixorium**

frictrix, *īcis f.* cea care freacă; (*sens obscen*) prostituată TERT.

frictūra[1], *ae f.* frecare APUL.

frictūra[2], *ae v.* **frixura**

frictus[1] (*3*) *p. pf. v.* **frico** și **frigo**

frictus[2], *abl. -ū, m.* frecare MART. CAP.

frīgdārium, *iī n. v.* **frigidārium**

frīgēdō, *inis f.* frigăraie, frig VARR.

frīgēfaciō, *ere vt.* a răci (ceva) BOETH.

frīgēfactō, *āre vt.* a răci (ceva) PL.

frīgeō, *ēre, frixī* (*frigui*) *vi.* **1** a fi rece, a fi înghețat: *si non totus friget, enica* TER. dacă nu e complet rece, omoară-mă, *corpus lavant frigentis* VERG. ei spală corpul mortului; **2** (*fig.*) a încremeni, a lîncezi, a stagna: (*prov.*) *sine Cerere et Libero friget Venus* TER. fără mîncare și băutură dragostea lîncezește, *frigent iudicia* SALL. judecățile stagnează, *valde metuo ne frigeas in hibernis* CIC. tare mă tem să nu încremenești nefăcînd nimic în tabăra ta de iarnă; **3** a nu avea trecere, a fi fără efect, a nu mai face parale: *Antigenidas dixit discipulo frigenti ad populum: „mihi cane et Musis"* CIC. Antigenidas îi spune unui școlar al lui care nu avea succes la public: „cîntă pentru mine și pentru muze", *friget patronus Antonius* CIC. patronajul lui Antonius nu mai face parale.

frīgerō, *āre vt.* a răcori: *frigerans Aganippe* CATUL. răcoritorul izvor Aganippe (*pe Helicon*).

frīgescō, *ere, frixī vi.* a se răci: *frigescit terra* LUCR. pămîntul se răcește, *ubi* ~ *pedes manusque intelligit* TAC. dîndu-și seama că picioarele și mîinile i se răcesc, (*fig.*) *frigescit affectus* QUINT. simțirea se răcește, *oboedientia in corde nostra frigescit* AUG. ascultarea slăbește în inima noastră.

frīgida, *ae f.* apă rece: *frigidam aegro dare* SUET. a da bolnavului apă rece.

frīgidārium (**frīgdārium**), *iī n.* **1** cameră foarte rece: *mercem in frigidaria ferre* LUCIL. a duce alimentele în camere reci; **2** sală de baie cu apă rece, loc de răcorire VITR.

frīgidārius (*3*) *adj.* de apă rece, de răcit: *balnei cella frigidaria* PLIN. IUN. camera de baie cu apă rece // **frigidaria**, *ae f.* cameră pentru baie rece SID.

frīgidē *adv.* rece, moale, fără energie, fără căldură; fad, insipid (*despre glume*): ~ *agunt ut nolle existimentur* CIC. acționează moale, încît au aerul că nu vor, ~ *laudare aliquem* CIC. a lăuda fără căldură pe cineva; *illa quae sunt dicta frigidius* (*a Cicerone*) QUINT. glumele mai fade (ale lui Cicero).

frīgidefactō, *āre vt. v.* **frigefacto**

frīgiditās, *ātis f.* răceală C. AUR.; lîncezeală ECCL.

frīgidiusculus (*3*) *adj.* (*fig.*) destul de fad GELL.

frīgidō, *āre vt.* a răci C. AUR.

frīgidulus (*3*) *adj.* cam rece; (*fig.*) slab CATUL.

frīgidum, *ī n.* temperatură rece, frig SEN.

frīgidus (*3*) *adj.* [*frigeo*] **1** rece: ~ *fons* LUCR. izvor rece, *locis frigidissimis* CAES. în locuri foarte reci, *frigida bruma* VERG. iarnă rece, ~ *annus* VERG. anotimpul rece (iarna), *sub Iove frigido* HOR. sub cerul rece; (*oc.*) răcoros: *frigida umbra noctis* VERG. umbra răcoroasă a nopții, ~ *vesper* VERG. seară răcoroasă, *frigida Tempe* VERG. o vale răcoroasă (ca Tempe); **2** (*spec.*) rece, de gheață, înghețat (*de moarte* sau *de frică*): *frigida membra nati* OV. corpul rece al copilului mort, *frigida leto lumina* VERG. ochii înghețați de moarte, *formidine turpi frigida corda tremunt* SIL. inimile înghețate de o frică rușinoasă tremură, *miles nec* ~ *aspicit hostem* SIL. nici soldatul nu-l privește pierit de frică pe dușman; (*act.*) care aduce frig: ~ *aquilo* VERG. acvilonul cel rece, ~ *rumor manat* HOR. se răspîndește un zvon care îngheață de groază lumea, *frigida Saturni stella* VERG. constelația lui Saturn aducătoare de frig; **3** (*fig.*) **a.** rece, moale, lînced, fără energie: *lentus in dicendo et* ~ CIC. orator lent în vorbire și fără căldură, (*equus*) ~ *in Venerem senior* VERG. cal mai bătrîn, lînced la dragoste, *frigida solatia* OV. mîngîieri slabe, *frigida bello dextera* VERG. braț moale în război; **b.** (*despre vorbe, idei etc.*) fad, insipid, fără efect, prostesc: *frigidi et arcessiti ioci* SUET. glume fade și căutate, *in salibus aliquando* ~ QUINT. uneori nesărat în vorbele de duh, *quid est iracundia in supervacuum tumultuante frigidius?* SEN. ce este mai stupid decît o iritabilitate care se pornește degeaba?; **c.** (*despre acțiuni*) fără importanță, fără rost: *quot dies, quam frigidis rebus absumpti* PLIN. IUN. cîte zile pierdute cu cît de neimportante lucruri, *frigida negotia* PLIN. IUN. treburi fără importanță, *leve et frigidum sit addere...* SUET. ar fi ușuratic și fără rost să mai adaug...

frīgilla, *ae v.* **fringilla**

frīgō[1], *ere, frixi, frixum* (*frictum*) *vt.* a frige, a prăji: *frigunt hordeum* PLIN. prăjesc orzul, *ova fricta ex oleo* PLIN. ouă prăjite în ulei, (*fig.*) *frictum ego illum reddam* PL. am să mi ți-l frig (chinuiesc).

frigō[2], *ere vi.* a scînci; a sări scîncind ACC.
frīgor (frīgdor), *ōris m.* frig; fior de febră FORT.
frīgorificus *(3) adj.* care produce frig, care răcește GELL.
frīgus, *oris n.* **1** frig: *vis frigoris atque caloris* CIC. puterea frigului și a căldurii, *nudus in imbri, in frigore* CIC. gol în ploaie și în frig, *patientia frigoris* CIC. rezistență la frig, *frigus colligere* HOR. a se înfrigura, *matutinis temporibus ~ est* CELS. dimineața le este rece; (*pl. sens gener.*) *non aestus, non frigora pati posse* LIV. a nu putea suporta nici frigul, nici căldura, *propter frigora* (*Galliae*) CAES. din cauza climei reci a Galliei; **2** (*poet.*) **a.** frigul iernii, iarnă: *lac mihi non aestate, non frigore defit* VERG. laptele nu lipsește nici vara, nici iarna, *frigoribus parto agricolae fruuntur* VERG. iarna, plugarii se folosesc de ceea ce au agonisit; **b.** răcoare: *amabile ~* HOR. răcoare plăcută, *frigora dant rami* OV. ramurile fac răcoare; **c.** (*med.*) frig, friguri: *āliae* (*febres*) *a calore incipiunt, aliae a frigore* CELS. unele febre încep cu căldură, altele cu frig, *temptatum frigore corpus* HOR. corpul încercat de friguri; **3** fior de frică, fiorul morții: *Aeneae solvuntur frigore membra* VER. Aen. *1, 92* un fior rece înmoaie trupul lui Aeneas, *~ letale* OV. fior de moarte, *ast illi* (*Turno*) *solvuntur frigore membra, vitaque cum gemitu fugit* VERG. Aen. *12, 952* dar lui Turnus i se moaie trupul de fiorul înghețat al morții și viața încetează cu un geamăt; **4** (*fig.*) **a.** răceală, lipsă de interes, indiferență: *tuo Tereus frigore laetus erit* OV. Tereus va fi vesel de indiferența ta, *imperitia et rusticitas afferunt ~* QUINT. nepriceperea și stîngăcia produc lipsă de interes (față de împricinat); **b.** primire rece, răceală (a raporturilor): *metuo maiorum ne quis amicus frigore te feriat* HOR. mă tem ca vreun prieten dintre cei sus-puși să nu te înghețe cu răceala lui, *poeta et amicitia Tiberii notus et frigore* SEN. poet cunoscut atît prin prietenia lui cu Tiberius, cît și prin dizgrația din partea aceluia.
frīgusculum, *ī n.* friguleț TERT.
frigūtiō (fringuttiō, frigultiō, fringultiō), *īre vi.* (*despre păsări*) a ciripi APUL.; (*despre oameni*) a trăncăni PL.; a gîngăvi, a bîlbîi FULG.
fringilla, *ae* și **fringillus**, *i m.* cinteză *și* cintezoi, scatiu VARR., MART.
fringulio (fringulitio) *v.* **frigutio**
Friniātes, *um (-ium) m. pl.* popor din Liguria.
friō *(I) vt.* a fărîmița: *glebis terrarum fritias* LUCR. brazdele de pămînt fiind fărîmițate.
Frīsiī, *ōrum m. pl.* frisii (*locuitorii Frisiei, regiune din nordul Germaniei*) // **Frīsius** *(3) adj.* al frisilor.
fritilla, *ae v.* **fitilla**
fritillus, *ī m.* cornet din care se aruncau zarurile SEN.
fritinniō, *īre vi.* a ciripi, a cînta (*despre păsări*); a gînguri (*despre copii*) VAR.
frīvolē *adv.* ușuratic HIER.
frīvolus *(3) adj.* fără valoare, de nimic, neserios, ușuratic, nerod; *pisces frivoli* APUL. pești fără nici o valoare, *frivole opus* PLIN. lucrare fără importanță, *nescio quid frivoli ducentis milibus tradere* SUET. să-i dea nu știu ce fleac pe două sute de mii de sesterți, *frivola insolentia* PHAEDR. insolență prostească // **frivola**, *ōrum n. pl.* cioburi, boarfe SEN.; fleacuri, nimicuri SUET.
frīvusculum, *ī n.* mică neînțelegere (între soți) DIG.
frixi *pf. v.* **frigeo** și **frigo**
frixō *āre vt.* a frige bine C. AUR.
frixōrium *iī n.* tigaie de prăjit PLIN. ș.a.
frixūra, *ae f.* tigaie de fript FORT.; (*fig.*) tortură HIER.
frondārius *(3) adj.* de frunte PLIN.
frondātiō, *ōnis f.* curățirea de crengile de prisos (*a pomilor*) COL.
frondātor, *ōris m.* cel care curăță pomii de crengi inutile CATUL., VERG., OV.
frondeō, *ēre vi.* a avea frunze, a se acoperi de frunze: *nunc frondent silvae* VERG. acum, pădurile înfrunzesc, *frondere Philemona Baucis conspexit* OV. Baucis văzu că Philemon se acoperă cu frunze // **frondens** *p. pr. — adj.* frunzos: *examen ramo frondente pependit* VERG. un roi a atîrnat de o ramură frunzoasă.
frondescō, *ere vi.* **a.** a se acoperi de frunze, a înfrunzi: *arbores et vites verno tempore frondescunt* CIC. arborii și vița de vie primăvara înfrunzesc; **b.** (*fig.*) a se împodobi: *oratio frondescat* HIER. vorbirea să se împodobească.
frondeus *(3) adj.* frunzos, acoperit cu frunze: *nemora frondea* VERG. crînguri frunzoase, (*poet.*) *tecta frondea* VERG. adăposturi frunzoase, umbrar, *frondea casa* OV. colibă acoperită cu tufe; *~ cuspis* MART. scobitoare de dinți (*făcută dintr-o rămurea ascuțită*).
frondicomus *(3) adj.* bogat în frunze, frunzos PRUD.
frondifer, *era, erum adj.* frunzos LUCR.
frondifluus *(3) adj.* care face să cadă frunzele BOETH.
frondōsitās, *ātis f.* stufăriș HIER.
frondōsus *(3) adj.* frunzos, plin de frunze VERG., COL.
frons[1], *ndis f.* **1** frunziș, frunze, ramuri verzi; *continenti fronde tectae arbores conspicere prohibebant* CURT. copacii acoperiți de frunziș continuu împiedicau vederea, *rarescunt frondes* ENN. frunzișul se rărește, *struxere pyram, cui frondibus intexunt latera* VERG. ridicară un rug ale cărui laturi le împletesc cu ramuri înfrunzite; **2** (*fig.*) cunună de ramuri verzi împletite: (*sg.*) *alterutrum Victoria fronde coronat* HOR. Victoria îl încunună cu coroană pe unul dintre cei doi, (*pl.*) *tempora frondibus ornare* OV. a împodobi tîmplele cu ghirlande de ramuri verzi; [arh. *fros* VARR.; *frus, frundis* ENN.; pl. *frundes* ENN.].
frons[2], *ntis f.* (rar *m.*) **1** frunte: *frontem contrahere* CIC. (*adducere, trahere* SEN.) a încreți fruntea, *frontem explicare* HOR. (*remittere* PLIN. IUN.) a descreți fruntea, *frontem ferire* CIC. a-și lovi fruntea cu palma, *adversis frontibus pugnantia secum* HOR. lucruri care se bat cap în cap; **2** față, înfățișare, aer: *~, oculi, vultus saepe mentiuntur* CIC. înfățișarea (cuiva), ochii, privirea adesea înșală, *homines fronte et oratione magis quam ipso beneficio capiuntur* CIC. oamenii sînt cîștigați mai mult prin înfățișarea și vorba ta decît prin binele pe care li-l faci, *~ tristis* TIB. înfățișare tristă, *~ sollicita* HOR. aer îngrijorat, *~ urbana* HOR. aer de orășean (*îndrăzneț, insolent*), *fronte occultare sententiam* CIC. a-și ascunde gîndurile printr-o înfățișare simulată; **3** (*fig.*) **a.** partea dinainte, față, fațadă, frontispiciu; (*mil.*) front, (*rar*) aripă: *copias ante*

frontem castrorum struit CAES. aşază trupele în faţa taberei, *a tergo, a fronte, a lateribus tenebitur* CIC. va fi prins în cleşte din spate, din faţă, din părţi, ~ *aedium* VITR. faţada casei, *mille pedes in fronte* HOR. o mie de paşi în lăţime, *una fronte contra hostem castra muniunt* CAES. fortifică tabăra numai în latura către duşman, *aequa fronte ad pugnam procedebat* LIV. înainta la luptă în front egal, *pugnare simul in frontem et latera* TAC. a lupta în acelaşi timp şi frontal, şi în părţi, *dextra fronţe prima legio incessit* TAC. la aripa dreaptă, mergea legiunea I; **b.** (*oc.*) capătul sulului unei cărţi, margine: *nec geminae poliantur pumice frontes* OV. şi cele două margini (de sus şi de jos) ale sulului să nu fie şlefuite cu piatră ponce: *prima ~ libelli* OB. prima pagină a sulului (desfăşurat); **4** (*fig.*) aspect, aparenţă; exteriorul lucrurilor: *fronte laetus* TIB. vesel în aparenţă, *decipit ~ prima multos* PHAEDR. aparenţa îi înşală pe mulţi, *dura prima fronte quaestio* QUINT. întrebare grea la prima vedere, *plus habet, quam fronte promittit* QUINT. este mai important decît promite în aparenţă, *utrum fronte an mente dubitatur* CIC. nu se ştie dacă de ochii lumii sau sincer.

frontālia, *um n.pl.* bandă *sau* placă de metal (aplicată, ca ornament *sau* apărare, pe fruntea cailor, elefanţilor) LIV.; **2** (*fig.*) părţile anterioare AMM.

frontātī, *ōrum* (subînţ. **lapides**) *m. pl.* (*arhit.*) pietre de căptuşit zidurile VITR.

Frontīnus, *ī m.* Sext. Iul. Frontinus (*sfîrşitul secolului I e.n., autor de scrieri variate*).

frontispicium, *iī n.* frontispiciu ECCL.

frontō, *ōnis m.* ins cu fruntea mare CIC.

Frontō, *ōnis m.* M. Cornelius Fronto (*retor şi scriitor latin, preceptor al lui Marcus Aurelius*) // **Frontōniānus** (*3*) *adj.* frontonian.

frontōsus (*3*) *adj.* (*despre Ianus*) care are mai multe frunţi AUG.; (*fig.*) îndrăzneţ, obraznic AUG.

fructifer, *era, erum adj.* care are fructe; fructifer COL. ş.a.

fructiferātiō, *ōnis f. v.* **fructificatio**

fructiferō, *āre vi.* a da roade VULG.

fructificātiō, *ōnis f.* fructificare, rodire TERT.; (*fig.*) roadă, folos AUG.

fructificō, *āre* **1** *vi.* a da rod, a rodi CALP.; **2** *vt.* a produce, a procrea VULG.

fructuārius (*3*) *adj.* **1** fructifer; de fructe; (*fig.*) care aduce venit: *fructuarii rami oleae* COL. ramurile roditoare ale măslinului; *fructuaria cella* COL. cămara de păstrat fructe; *agri fructuarii* CIC. pămînturi producătoare de venit; **2** (*jur.*) de uzufruct: ~ *servus* DIG. sclav asupra căruia cineva n-are decît uzufructul // **fructuārius**, *iī m.* (*jur.*) uzufructuar // **fructuāria**, *ae f.* (*jur.*) uzufructuară.

fructuōsē *adv.* fructuos, avantajos, folositor AUG.

fructuōsus (*3*) *adj.* **1** roditor: *ager quamvis fertilis sine cultura ~ esse non potest* CIC. pămîntul, oricît de fertil, fără îngrijire nu poate fi roditor; **2** rentabil, producător de venit; profitabil, util: *Falerna, quanto plures annos habuerunt, tanto sunt fructuosiora* VARR. vinurile de Falern cu cît au mai mulţi ani cu atît sînt mai rentabile; (*fig.*) *omnes hae virtutes generi hominum fructuosae putantur* CIC. toate aceste virtuţi sînt socotite ca profitabile tuturor oamenilor.

fructus, *ūs m.* [*fruor*] **1** (*rar*) posibilitate de a se bucura (de ceva), plăcere; (*oc.*) uzufruct: *neque nobis ~ otii datus est* CIC. nici nu mi s-a dat posibilitatea de a mă bucura de linişte, *ad animi mei fructum* CIC. spre plăcerea mea sufletească, *qui propter odium fructum oculis ex eius casu capere vellent* NEP. care, din cauză că-l urau, voiau să-şi bucure ochii cu spectacolul căderii lui; *meus est ~ prior* PL. am întîietatea uzufructului; **2** (*concrt.*) produs, rod, fruct; venit: *si habitas ruri, fundus melior erit, fructi plus capies* CAT. dacă locuieşti la ţară, pămîntul va fi mai bun, vei căpăta mai multă roadă, *fruges reliquaeque ~* CIC. cerealele şi celelalte roade, *fructum ramis pluribus feret* (*olea*) QUINT. măslinul va avea fructe pe foarte multe ramuri, ~ *agrorum* LIV. produsele ogoarelor, (*vacca*) *a bima aut trima fructum ferre incipit* VARR. după doi sau trei ani, vaca începe să fete viţel, *gallinarum ~ erant ova et pulli* VARR. produsele găinilor erau ouăle şi puii, ~ *metallorum* LIV. produsul minelor, ~ *provinciae* CIC. veniturile provinciei, ~ *pecuniae* CAES. dobînda banilor; **3** (*fig.*) rod, recompensă, folos, efect: ~ *laboris* QUINT. rodul muncii, *fructum diligentiae capere* CIC. a dobîndi răsplata zelului său, *fructum pietatis a populo Romano ferre* CIC. a primi de la poporul roman răsplata pietăţii sale, *magno fructui esse alicui* LIV. a fi de mare folos cuiva, *sine fructu* TAC. fără nici un folos, *in fructu esse* TAC. a fi avantajos, *invidiae ~ maximus ille fuit* OV. rezultatul cel mai important al invidiei acela a fost, ~ *irae* TER. efectul mîniei; [arh. genit.sg. *fructi* CAT., TER., dat.pl. *fructuis*].

frūgālis (*2*) *adj.* **1** al grînelor: ~ *maturitas* APUL. coacerea grînelor; **2** (*numai comp. şi superl.*) cumsecade, rînduit, simplu, econom: *Lesbonicus factus est frugalior* PL. Lesbonicus a devenit mai cumsecade, *villa frugalior* VARR. o fermă mai simplă, *homines frugalissimi* CIC. oamenii cei mai rînduiţi.

frūgālitās, *ātis f.* **1** (*rar*) roade ale pămîntului, recoltă: *tota frugalitate spoliatus* APUL. M. *9, 35* jefuit de toată recolta; **2** (*moral*) sobrietate, simplitate, cumpătare: *in illo rege admiranda frugalitas* CIC. o admirabilă sobrietate la acel rege, *quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur* PLIN. IUN. cît scade din venit se compensează prin cumpătare, ~ *eloquentiae* QUINT. simplitatea elocvenţei.

frūgāliter *adv.* sobru, cumpătat; dezinteresat, cinstit: ~ *vivere* SEN. a trăi sobru, *ille eam rem sobrie et ~ accuravit* PL. acela s-a achitat de acea însărcinare chibzuit şi dezinteresat.

frūges *v.* **frux**

Frūges *v.* **Phryges**

frūgescō, *ere vi.* a rodi PRUD.

frūgī *adj. indecl.* cumsecade, cumpătat, sobru, simplu, dezinteresat, cinstit: ~ *vita* SEN. viaţă cumpătată, *atrium ~, nec tamen sordidum* PLIN. IUN. un atriu simplu, dar nu sărăcăcios, ~ *cena* IUV. masă sobră, *Penelope tam ~ tamque pudica* HOR. Penelopa atît de cinstită şi atît de castă, ~ *hominem dici non mul-*

tum habet laudis in rege CIC. a fi numit dezinteresat nu e cine știe ce laudă la un rege; (*v. frux*).

frūgifer, *era*, *erum adj.* **a.** aducător de roade: ~ *ager* LIV. pămînt roditor, *frugiferum numen* OV. divinitate aducătoare de roade (zeița Ceres); **b.** (*fig.*) fructuos, folositor: *hoc illud est praecipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum…* LIV. acesta e lucrul cu deosebire salutar și folositor în istorie.

frūgiferens, *ntis adj.* (genit.pl. *frugiferentum*) aducător de roade LUCR.

frūgilegus (*3*) *adj.* culegător de grăunțe (*despre furnică*) OV. M. *7*, *624*.

frūgiparus (*3*) *adj.* roditor LUCR.

frūgiperdia , *ae adj.f.* care-și pierde fructul PLIN.

frūgis *v.* **frux**

fruiscor *v.* **fruniscor**

fruitiō, *ōnis f.* (*v. fruor*) plăcere, bucurie HIER.

fruitus (*3*) *p. pf. v.* **fruor**

frūmen[1], *inis n.* gîtlej SERV.

frūmen[2], *inis n.* turtă de grîu pentru sacrificii ARN.

frūmentāceus (*3*) *adj.* de grîu HIER.

frūmentārius (*3*) *adj.* de grîu: ~ *ager* VARR. ogor semănat cu grîu, *frumentaria loca* CAES. locuri bogate în grîu, *frumentaria navis* CAES. corabie de transportat grîu, *frumentaria res* CAES. aprovizionarea cu grîu, *frumentaria lex* CIC. = legea privind distribuția grîului la preț scăzut // **frūmentārius**, *iī m.* negustor de grîu, furnizor de grîu HIRT.; (*sub imperiu*) agent de supraveghere, informator TREB.

frūmentātiō, *ōnis f.* **1** aprovizionare cu grîu: *frumentationibus Romanos prohibere* CAES. i-a împiedicat pe romani de la aprovizionările cu grîu; **2** distribuție de grîu făcută poporului: *frumentationes publicas in perpetuum abolere* SUET. a desființa pentru totdeauna distribuțiile de grîu către popor.

frūmentātor, *ōris m.* **1** negustor de grîne LIV.: **2** (*mil.*) soldat însărcinat cu aprovizionarea cu furaje LIV.

frūmenticius (*3*) *adj.* de grîu HIER.

frūmentor, *ārī*, *ātus sum* **1** *vi. dep.* a se aproviziona cu grîne: *legione una frumentatum missa* LIV. o legiune singură fiind trimisă la aprovizionare cu furaje. **2** *vt.* (*postcl.*) a aproviziona cu grîne TERT.

frūmentum, *ī n.* [*fruor*] grîu; (*pl.*) grîne, cereale: *frumentum militibus metiri* CAES. a distribui soldaților rația de grîu, *frumenta imbribus procubuerunt* CAES. grînele au căzut la pămînt de ploi, *frumenta in agris matura non erant* CAES. grînele nu erau coapte pe ogoare; (*oc.*) *frumenta* PLIN. semințe (în smochine).

frundifer *v.* **frondifer**

frūniscor, *niscī*, *nītus sum vi. dep.* a se bucura CAT., GELL.

fruor, *fruī*, *fruitus* (*fructus*) *sum vi. dep.* **1** a se bucura de… [cu abl.], a-și face o plăcere din …: *Hannibal cum victoria posset uti, frui maluit, relictaque Roma Campaniam peragrare* FLOR. Hannibal, deși ar fi putut exploata victoria, a preferat să-i guste plăcerea și, lăsînd Roma, să cutreiere Campania, *tu voluptate frueris, ego utor* SEN. tu guști plăcerea, eu mă folosesc de ea; (*oc. despre pers.*) a avea parte de prezența cuiva: *neque te fruimur et tu nobis cares* CIC. n-avem parte de prezența ta și ne lipsești; (*arh. cu ac.*) *pabulum frui occipito ex Kal. Sept.* CAT. de la 1 septembrie, începe să consumi furajul recoltat, *ea quae fructus cumque es periere* LUCR. toate celea de care te-ai bucurat au pierit; **2** a avea în uzufruct: *agrum Campanum fruendum locare* LIV. a arenda teritoriul campanian; [p.viit. *fruiturus*].

frūs *v.* **fraus** și **frons**[1]

Frusinās, *ātis adj.* al orașului Frusino // **Frusinātēs**, *ium m. pl.* locuitorii orașului Frusino.

Frusinō, *ōnis m.* oraș al volscilor, în Latium (*azi, Frosinone*).

frustātim *adv.* în bucăți, bucată cu bucată PLIN.

frustillātim *adv.* în bucățele PL.

frustillum, *ī n.* bucățică ARN.

frustrā *adv.* **1** (*în gener. precl.*) în eroare: *hi ambo et servus et hera ~ sunt duo* PL. aceștia amîndoi, și sclavul, și stăpîna, se înșală, *ut neque vos capiamini, el illi ~ sint* SALL. ca voi să nu vă prindeți în cursă, iar aceia să fie dezamăgiți, ~ *habitus* TAC. indus în eroare; **2** (*frecv.*) fără rezultat, în zadar, degeaba; fără motiv, fără rost: *multum frustraque rogatus* LUC. după ce s-a rugat mult și în zadar, ~ *id inceptum Volscis fuit* LIV. această încercare a volscilor a fost fără rezultat, *intellexit ~ tantum laborem sumi* CAES. a înțeles că degeaba se cheltuiește atîta efort, ~ *tempus contero* CRC. pierd timpul fără rost, *ut multi, nec ~, opinantur* SUET. după cum, și nu fără motiv, socotesc mulți, *non igitur ~ Plato credidit…* QUINT. așadar, nu fără motiv Platon a crezut…

frustrābilis (*2*) *adj.* înșelător, van ARN.

frustrāmen, *inis n.* amăgire, eroare LUCR.

frustrātim *v.* **frustatim**

frustrātiō, *ōnis f.* **1** înșelătorie, păcăleală; stratagemă, subterfugiu: *in horum familiam frustrationem iniciam maximam* PL. voi trage o păcăleală nemaipomenită familiei acestora, *frustratio Gallorum eo spectabat ut tererent tempus* LIV. stratagema gallilor avea ca scop să piardă timpul, *clamant frustrationem eam legis tollendae esse* LIV. strigă că aceasta este un subterfugiu pentru eludarea legii; **2** dezamăgire; eșec: *tanto maiorem iis ~ dolorem attulit* CIC. cu atît mai mult dezamăgirea le-a provocat mai mare durere, *continuo et sine frustratione* QUINT. tot timpul și fără greș.

frustrātor, *ōris m.* cel care înșală buna-credință, înșelător SYMM.

frustrātorius (*3*) *adj.* înșelător; (*jur.*) dilatoriu: *frustratoria somnia* TERT. visuri înșelătoare.

frustrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **frustro** și **frustror**

frustrātus[2], *ūs m.* înșelare PL.

frustrō (*1*) *vt.* (*arh.*) a înșela: *ego me frustro* PL. eu mă înșel, *pauci in pluribus minus frustrari* SALL. fiind puțin și aruncînd săgețile în mai mulți, se înșelau (greșeau ținta) mai rar, *frustratus spe continuandi consulatus* VELL. înșelat în speranța prelungirii consulatului.

frustror, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* **1** a înșela (*simțurile*, *facultățile*, *buna-credință*, *așteptările*), a amăgi, a trage pe sfoară: *nescio quis praestigiator hanc frustratur mulierculam* PL. nu știu ce scamator ia mințile aces-

tei femei, *Cloelia frustrata custodes* LIV. Cloelia înşelînd vigilenţa paznicilor, *ne te frustrare* HOR. nu te amăgi singur, *saepe me spes frustrata est* TER. de multe ori, speranţa m-a înşelat, ~ *exspectationem* PLIN. IUN. a înşela aşteptarea; (*poet.*) *inceptus clamor frustratur hiantes* VERG. strigătul pornit se stinge în gura căscată; **2** (*oc.*) a face să fie zadarnic: *imprudenter facta opera frustrantur impensas* COL. lucrările făcute fără socoteală fac să fie zadarnice cheltuielile.

frustulentus (*3*) *adj.* plin de bucăţele PL.

frustulum, *ī n.* bucăţică: ~ *panis* APUL. bucăţică de pîine.

frustum, *ī n.* bucată (*propr.*: *dintr-un aliment*); (*gener.*) fragment, bucată: ~ *panis* COL. bucată de pîine, *pars in frusta secant veribusque figunt* VERG. unii taie cărnurile şi le înfig în frigări; *philosophiam in partes non in frusta decidam* SEN. filozofia o voi împărţi în părţi, nu în bucăţi; ~ *pueri* PL. o fărîmă de om.

frutectōsus (**frutētōsus**) (*3*) *adj.* plin de tufe, plin de ramuri PLIN.

frutectum (**frutētum**), *ī n.* tufăriş, tufiş COL.; (*oc.*) arbust SOL.

frutescō, *ere vi.* a da ramuri AMBR.; (*fig.*) a se dezvolta AMBR.

frutētōsus (*3*) *v.* **frutectosus**

frutex, *icis m.* **1** tufă, tufiş; (*colect.*) crengi: *ex surculo vel arbor procedit, ut olea, pirus, vel ~, ut rosae, arundines* COL. dintr-o mlădiţă creşte ori vreun pom, ca măslinul, părul, ori o tufă, ca trandafirul, trestiile, (*leo*) *contexit illum frutice* PHAEDR. leul l-a acoperit pe măgar cu crengi; (*oc.*) tulpină: *quercus singulos ramos, per tres Vespasiae partus, a frutice dedit* SUET. stejarul a dat cîte o ramură din tulpină de fiecare dată cînd năştea Vespasia; **2** (*fig. peior.*) om prost, tufă PL.

fruticātiō, *ōnis f.* încolţire de vlăstare (ramuri) numeroase PLIN.

fruticescō, *ere vi.* a încolţi (ramuri, vlăstare) PLIN.

fruticētum, *ī n. v.* **frutectum**

fruticō (*I*) *vi.* şi **fruticor**, *āri vi. dep.* a da ramuri, a lăstări, a se ridica în fir: *salix fruticat e trunco* COL. salcia dă ramuri din trunchi, *ex uno semine pluribus culmis fruticavit* (*triticum*) COL. dintr-o singură sămînţă, grîul a dat mai multe fire, (*fig.*) *fruticante pilo squalida crura* IUV. picioare dezgustătoare prin părul ţepos de pe ele.

fruticōsus (*3*) *adj.* plin de ramuri; plin de tufe (tufişuri): *arbor fruticosa* PLIN. copac care dă multe ramuri, *fruticosa litora* OV. ţărmuri pline de tufişuri.

frux, *frūgis f.* (*frecv. pl.* **frūgēs**, *um*) **1** roade ale pămîntului, grîne, legume, (*mai rar*) fructe, poame: *ubertas frugum et fructuum* CIC. bogăţia roadelor pămîntului şi a poamelor, *ager fertilis frugum* SALL. pămînt fertil în roade, *terra feta frugibus et vario genere leguminum* CIC. pămînt fertil în grîne şi în tot felul de legume, *arbor curvatur frugibus* COL. pomul se îndoaie de fructe, (*sg.*) *ut non omnem frugem in omni agro reperire possis* CIC. încît nu poţi găsi orice fel de roade în orice ogor, *quercus multa fruge pecus iuvat* HOR. stejarul dă porcilor multă ghindă; **2** (*fig.*) **a.** rezultat bun, ispravă (bună): *herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet* PL. dacă stăpînul tău vrea să facă o treabă bună, să-l ducă de rîpă pe al meu, *illud ingeniorum precox genus non temere umquam pervenit ad frugem* QUINT. acel gen precoce de talente mai niciodată nu ajunge la rezultat, (*carmina*) *expertia frugis* HOR. versuri lipsite de conţinut; **b.** (*moral*) fel de viaţă moral, cumsecădenie: *aliquem ad frugem corrigere* PL. a aduce pe cineva la un fel de viaţă moral, *ad frugem bonam se recipere* CIC. a se îndrepta, (*cu dat. final*) *nec probus est nec bonae frugi* PL. nici cinstit nu e şi nici de vreo treabă cumsecade, *permodestus ac bonae frugi* CIC. foarte modest şi de treabă; (*adj. indecl.*) *homo frugi* CIC. om cumsecade, *frugi es!* TER. bravo ţie!; [arh. nom. sg. *frux* ENN.; *frugis* VARR].

Fryg... *v.* **Phryg...**

fū *v.* **phū**

fuam, *fuās*, *fuat* (*arh.*) *conjct. pr. vb.* **sum**

fūcātē *adv.* (*numai comp.*) artificios AUS.

fūcātiō, *ōnis f.* spoială COD. TH.; (*fig.*) artificiu înşelător ENNOD.

fūcātus (*3*) *p. pf. v.* **fuco** // **adj. 1** artificial: ~ *candor et rubor* CIC. alb şi roşu artificial; **2** (*fig.*) simulat, artificial, fals: *fucata a sinceris secernere* CIC. a distinge ce este fals de ce este adevărat.

fūcinus (*3*) *adj.* vopsit în roşu-violet (*cu un anume lichen*) // **fūcina**, *ōrum* QUINT. stofe vopsite în roşu-violet.

Fūcinus lacus şi **Fūcinus**, *ī m.* lacul Fucinus (*în ţinutul marsilor, azi secat*).

fūcō (*I*) *vt.* a vopsi, a colora; a sulimeni, a farda: *alba nec Assyrio fucatur lana veneno* VERG. lîna albă nu este vopsită cu purpură assyriană, *cura fucandi* OV. grija de a se sulimeni; (*fig.*) *unumquodque genus dicendi, cum fucatur, fit praestigiosum* GELL. orice gen de oratorie, cînd e fardat, ia doar ochii.

fūcus[1], *ī m.* **1 a.** un fel de lichen din care se extrage o nuanţă de culoare roşie (*ce înlocuieşte purpura*); culoare purpurie: *neque amissos colores lana refert medicata fuco* HOR. nici lîna (albă) boită cu roşu nu-şi mai recapătă culoarea pierdută, *qui Sidonio contendere ostro nescit Aquinatem potantia vellera fucum* HOR. cel care nu ştie să distingă lînurile vopsite în roşu de Aquinum (= în Latium) de roşul-purpuriu (de Sidon); **b.** (*spec.*) roşeală, suliman roşu: *vetulae quae vitia corporis fuco occulunt* PL. babele care-şi ascund avariile fizicului cu suliman; **c.** (*oc.*) păstură (*substanţă răşinoasă culeasă de albine de pe arbori pentru astupatul crăpăturilor din ştiubei*): (*apes*) *fucoque et floribus oras explent* VERG. G. *4, 39* (albinele) umplu cu păstură şi cu flori crăpăturile; **2** (*fig.*) măsluire, făţărie, prefăcătorie: *sententiae verae, sine fuco puerili* CIC. idei adevărate, fără lustru copilăresc, *mercem sine fucis gestat* HOR. duce o marfă fără aspect înşelător, *si eum, qui promiserit, audieris fucum facere velle* CIC. dacă vei auzi că cel care ţi-a promis vrea să prezinte lucrurile altfel decît sînt.

fūcus[2], *i m.* (*la albine*) trîntor VERG.

fūdī *pf. v.* **fundo**

fūfae *interj.* (*arătînd dezgust*) pfui PL.

Fūfētius, *iī m. v.* **Mettius**

Fūfidius, *iī m.* nume de familie roman // **Fūfidiānus** (*3*) *adj.* al lui Fufidius.

Fūfius, *iī m.* nume de familie roman (*Q. Fufius Calenus, tribun al poporului și partizan al lui Caesar*) // **Fūfius** (*3*) *adj.* al lui Fufius: *lex Fufia* CIC. legea propusă de Fufius.

fuga, *ae f.* **1** fugă: ~ *equi* IUST. fuga calului, ~ *Antonii a Mutina* VELL. fuga lui Antonius de la Mutina, *fugā salutem petere* NEP. a-și căuta salvarea prin fugă, *ex fugā se recipere* CAES. a-și reveni din fugă, *in fugam se dare* (*se conicere, se conferre*) CIC. *fugam capere* CAES. a o lua la fugă, *Numidae fugam faciunt* SALL. numizii fug, *Latinorum fugam late fecerunt* LIV. i-au fugărit pe latini în toate părțile, *fugam reprimere* CAES. a opri fuga; (*pl.*) *fugae servorum* HOR. cazurile de fugă a sclavilor; (*fig.*) posibilitatea de a fugi: *alicui fugam dare* VERG. a da cuiva putința de a fugi, *alicui fugam claudere* OV. a lua cuiva putința de a fugi, *fugam reperire* VERG. a-și găsi scăparea; **2** plecare din țară, exil: *tot nobilissimarum feminarum exsilia et fugas vidit* TAC. a văzut exilările și plecările din țară ale atîtor femei nobile, *patuit quibusdam volentibus fuga aut in exsilium acti sunt* LIV. unii au avut putința să plece de voie sau au fost izgoniți în exil, *quoties fugas et caedes iussit princeps* TAC. de cîte ori împăratul a poruncit exilări și asasinate, (*poet.*) *propior patriae sit ~ nostra* OV. locul exilului meu să fie mai aproape de patrie; **3** repeziciune, alergare (repede), curs repede: *Harpalyce volucrem fuga pravertitur Eurum* VERG. Harpalyce întrece (cu caii ei) vîntul Eurus în zborul său, *ardet abire fugā* VERG. arde să plece în goana mare, ~ *temporum* HOR. goana timpului, ~ *signorum* LUCR. cursul stelelor; **4** (*cu genit. obiect.*) fugă (de ceva), evitare: ~ *pericli* VERG. evitarea primejdiei, ~ *laborum et dolorum* CIC. fuga de eforturi și dureri, ~ *culpae* HOR. dorința de a evita greșeala; [arh. genit. sg. *fugai* LUCR.].

fugāciter *adv.* (*numai la comp.*) *fugacius* LIV. mai degrabă aplecat spre fugă.

Fugālia, *ium n. pl.* sărbători celebrate la Roma la 24 februarie (*care aminteau de izgonirea regilor*).

fugātor, *ōris m.* cel care pune pe fugă, fugăritor TERT.

fugātrix, *īcis f.* cea care pune pe fugă, fugăritoare TERT.

fugāx, *ācis adj.* **1** pornit spre fugă, iute la fugă, repede; ~ *Parthus* OV. partul iute de picior, *fugacissimus hostis* LIV. dușmanul cel mai gata de fugă, *fugaces ferae* VERG. fiarele repezi la fugă, *fugacior aurā* OV. mai repede ca boarea vîntului; **2** (*fig.*) care se trece repede, trecător: *non aliud pomum fugacius* PLIN. nu este fruct care se trece mai repede, *fugacia bona* SEN. bunuri efemere; **3** (*cu genit. obiect.*) care evită: *sollicitae ~ ambitionis eram* OV. fugeam de ambiția plină de griji.

fugēla, *ae f.* fugă APUL.

fugibilis (*2*) *adv.* evitabil BOETH.

fugiens, *ntis p. pr. v.* **fugio** // **adj.** care fuge: (*fig.*) care se trece: ~ *laboris* CAES. care fuge de oboseală, *vinum ~ vendere* CIC. a vinde un vin care se trece, *fugientes pressit ocellos mater* (*Tibulli*) OV. Am. *3, 9, 49* mama lui Tibullus i-a închis ochii, care se încețoșau (de venirea morții) // **subst.** (*judic.*) acuzat, prevenit COD. IUST.

fugiō, *ere, fūgī, fugitum* **I** *vi.* **1** a fugi: *senex exit foras; ego fugio* TER. bătrînul iese afară; eu o iau la fugă, *fugiens a Troia* CIC. fugind de la Troia, ~ *ex patria* NEP. a fugi din țară, ~ *oppido* CAES. a fugi din cetate, ~ *ad hostes* CAES. a fugi la dușmani, ~ *domum* PL. a fugi în casă, ~ *Arpinum* CIC. a se refugia la Arpinum, (*fig.*) *omne animal fugit a quibusdam* CIC. orice animal fuge de unele lucruri, *ad verba, magis quae poterant nocere, fugi* PETR. am recurs la cuvinte care puteau dăuna mai mult; **2** (*poet.*) **a.** a fugi, a alerga, a zbura: *fugiens per gramina rivus* VERG. rîu care aleargă prin pajiști, *fugiunt nubes* HOR. norii trec, *nullum sine vulnere missile fugit* STAT. nici o suliță nu zboară fără a răni, ~ *ad puppim colles campique videntur* LUCR. colinele și cîmpiile par că fug (rămînînd în urmă) spre pupă; **b.** a dispărea, a se trece: *e pratis pruina fugit* OV. chiciura se topește de pe pajiști, *fugerat ore color* OV. de pe obraz dispăruse culoarea, *fugit annus, hora* HOR. zboară anul, ceasul, *fugit amor* PROP. dispare iubirea. **II** *vt.* **1** a fugi (de cineva, ceva) : *vesanum fugiunt poetam qui sapiunt* HOR. cei cu mintea sănătoasă fug de un poet smintit, *lupus me fugit* HOR. lupul a fugit de mine, *nos patriam fugimus* VERG. noi părăsim patria; **2** (*fig.*) a evita, a se feri (de), a se păzi (de): ~ *conspectum multitudinis* CAES. a se feri de privirile mulțimii, ~ *maioris opprobria culpae* HOR. a se feri de blamul unei vini și mai mari, *fugiendas esse nimias amicitias* CIC. trebuie să fie evitate prieteniile prea mari; (*cu inf.*) *quid sit futurum cras fuge quaerere* HOR. nu întreba ce va fi ziua de mîine, *mene socium adiungere rebus fugis* VERG. te temi să mă iei tovarăș la nobilele tale acțiuni?, *neque illud fugerim dicere* CIC. n-aș ezita să spun aceasta; **3** (*efect pt. cauză*) **a.** a scăpa: *hac Quirinus Martis equis Acheronta fugit* HOR. astfel, Quirinus a scăpat de Acheron pe caii lui Marte, ~ *iudicium* HOR. a scăpa de judecată; **b.** (*fig.*) a scăpa, a nu fi văzut, observat, înțeles, cunoscut: *quae res eius scientiam ~ possit?* ce lucru ar putea scăpa cunoașterii lui?, *non fugisset hoc Graecos homines, si ita necesse esse arbitrati essent* CIC. nu le-ar fi scăpat aceasta grecilor, dacă ar fi socotit că este atît de necesar, *neminem haec utilitas fugit* QUINT. acest folos nu scapă nimănui, *me fugit* CIC. îmi scapă, *illud alterum quam sit difficile, te non fugit* CIC. îți dai bine seama cît de greu este cel de-al doilea lucru, (*cu inf.*) *de Dionysio fugit me ad te antea scribere* CIC. despre Dionysius am uitat pînă acum să-ți scriu.

fugitans, *ntis p. pr. v.* **fugito**: care fuge; (*cu genit.*) care se păzește: ~ *litium* TER. care se păzește de procese.

fugitivārius, *iī m.* **1** căutător de sclavi fugari FLOR.; **2** găzduitor de sclavi fugari COD. TH.

fugitīvus (*3*) *adj.* care fuge de cineva, fugar: *servus* ~ CIC. sclav fugit de la stăpîn, ~ *canis* PL. cîine vagabond, ~ *loci* PLIN. care-și părăsește locul, *polliceris futurum te fugitivum rei familiaris* PLIN. IUN. ne promiți că-ți vei lăsa baltă treburile // **fugitivus**, *ī m.* sclav fugar; (*mil.*) dezertor, transfug: *vivebat cum*

fugitivis CIC. trăia la un loc cu sclavii fugari; *ea res per fugitivos hostibus nuntiatur* CAES. acest lucru este vestit duşmanilor prin dezertori.

fugitō (*I*) *vt.* a fugi cît poţi; a se feri, a evita: *illum amant, me fugitant* TER. pe acela îl iubesc, de mine fug cît pot, *si te fugitat aut oculos tuos* PL. dacă se fereşte de tine sau de ochii tăi, *id quod aliae meretrices facere fugitant* TER. ceea ce alte curtezane se feresc să facă.

fugitor, *ōris m.* fugar PL.

fugō (*I*) *vt.* a pune pe fugă, a alunga, a îndepărta: ~ *hostes* SALL. a pune duşmanii pe fugă, *indoctum doctumque fugat recitator acerbus* HOR. un recitator înverşunat îl pune pe fugă şi pe omul ignorant, şi pe cel învăţat, *fugat astra Phoebus* HOR. Phoebus alungă stelele, *nisi me mea Musa fugasset* OV. dacă Muza mea nu m-ar fi exilat, ~ *maculas ore* OV. a îndepărta petele de pe faţă, *ea res emptorem fugat* OV. acest lucru îndepărtează cumpărătorul, (*poet.*) *tela sonante fugat nervo* SIL. aruncă săgeţile din coarda zbîrnîitoare a arcului.

fulcīmen, *inis v.* **fulcimentum** OV.

fulcīmentum, *ī n.* proptea, sprijin: *pede altero fulcimentum repello* APUL. cu celălalt picior îndepărtez propteaua, ~ *infirmitatis* AUG. sprijinul bătrîneţii.

Fulcinius, *iī m.* nume de familie roman.

fulciō, *īre, fulsī, fultum vt.* a propti, a sprijini; (*oc.*) a întări; (*fig.*) a susţine, a ajuta: *vitis, nisi fulta est, fertur ad terram* CIC. viţa, dacă nu e proptită, se lasă la pămînt, *domus fulta columnis* PROP. casă susţinută de coloane, ~ *venas cadentes vino* SEN. a susţine pulsul care scade cu vin, *ianua fulta sera* OV. uşă întărită cu un drug, *bos, cum partum edidit, cibis fulta est* COL. vaca, după ce a născut, e revigorată cu hrană; (*fig.*) ~ *amicum suum labantem* CIC. a-şi susţine prietenul care se clatină, *magnis subsidiis fulta res publica est* CIC. statul este susţinut prin mari resurse.

fulcipedia, *ae f.* femeie cu picioare strîmbe [?] PETR.

fulcrum, *ī n.* (*v. fulcio*) rezemătoare; (*concrt.*) piciorul patului *sau* pat, sofa; pernă: *Amor fulcra tenens acerna* OV. Cupidon ţinînd în mînă (spre a se sprijini) un toiag de arţar, *luceat genialibus toris aurea fulcra* VERG. să strălucească la paturile de sărbătoare picioare de aur, *ad fulcra lectorum sedentes* SUET. şezînd la capetele sofalelor (*de pe care se mînca*), *nobile fulcrum* IUV. pat vestit, *Cynthia namque meo visa est incumbere fulcro* PROP. căci mi s-a părut că Cynthia se lasă pe perna mea.

fulctūra *v.* **fultura**

Fulfulae, *ārum f. pl.* oraş din ţinutul samniţilor.

fulgens, *ntis p. pr. v.* **fulgeo** // **adj.** strălucitor; (*fig.*) ilustru, ales: *facies fulgentior* SEN. faţa mai luminoasă, *fulgentissimus iuvenis* VELL. tînărul cel mai distins.

fulgenter *adv.* strălucitor PLIN.

fulgeō, *ēre, fulsī vi.* 1 a scăpăra, a fulgera: *Iove* (*caelo*) *fulgente* CIC. cerul fulgerînd, *si fulserit, si tonuerit...* CIC. dacă va fi fulgerat sau tunat...; 2 a străluci: *qui fulgent purpura* CIC. care strălucesc de purpura de pe ei, *caelo fulgebat luna sereno* HOR. luna strălucea pe cerul senin, *felium in tenebris fulgent oculi* PLIN. ochii pisicilor strălucesc la întuneric, *fulgentes Cycladae* HOR. strălucitoarele (de marmură) Ciclade; 3 (*fig.*) a se arăta strălucitor, a fi strălucitor, a fi faimos, ilustru: *fulgebat in adulescentulo indoles virtutis* NEP. i se arăta strălucitor, de pe cînd era un băieţandru, înclinaţia spre virtute, *nobili fulsi patre* SEN. am fost faimos prin ilustrul meu tată.

fulgerātor *v.* **fulgurator**

fulgerō *v.* **fulguro**

fulgescō, *ere vi.* a deveni strălucitor, a străluci FIRM.

fulgētrum, *ī n.* şi **fulgētra,** *ae f.* fulger, scăpărare PLIN.

fulgidus (*3*) *adj.* scăpărător, strălucitor FIRM.

Fulginia, *ae f.* oraş în Umbria (*azi, Foligno*) // **Fulginiātēs,** *um* (*-ium*) *m. pl.* locuitorii din Fulginia // **Fulginās,** *ātis adj.* al Fulginiei.

fulgitrua, *uum n. pl.* scăpărări.

fulgō, *ere v.* **fulgeo**

fulgor, *ōris m.* 1 fulger: *fulgores et tonitrua* CIC. fulgere şi tunete; 2 scăpărare, lumină strălucitoare; strălucire: ~ *solis* PLIN. lumina strălucitoare a soarelui, ~ *armorum* LIV. scăpărarea armelor, ~ *oculorum* OV. strălucirea ochilor; 3 (*fig.*) glorie, faimă, celebritate: ~ *nominis* OV. gloria numelui, ~ *avitus* VELL. gloria strămoşească.

Fulgora, *ae f.* zeiţa fulgerelor SEN.

fulgoreus (*3*) *adj. v.* **fulgureus**

fulgur, *uris n.* 1 scăpărare a fulgerului; fulger: ~ *quod tantum splendet et fulmen quod mittitur* SEN. fulger care străluceşte numai şi fulgerul care este aruncat (din cer), *ad omnia fulgura pallent* IUV. la orice scăpărare de fulger, se fac palizi; *feriunt summos fulgura montes* HOR. fulgerele izbesc crestele munţilor; (*spec.*) *fulgura condere* IUV. a îngropa obiectele fulgerate; 2 (*rar*) strălucire: ~ *solis* LUCR. strălucirea soarelui, ~ *flammai* LUCR. scăpărarea flăcării.

fulgurālis (*2*) *adj.* de fulgere: *fulgurales libri* CIC. cărţi de interpretare a scăpărării fulgerelor.

fulgurat *v.* **fulguro**

fulgurātiō, *ōnis f.* scăpărare, fulgerare: *nubes mediocriter collisae fulgurationes faciunt* SEN. norii care se izbesc mai uşor produc scăpărări.

fulgurātor, *ōris m.* 1 preot care interpretează fulgerăturile CIC.; 2 „Fulgerătorul" (*epitet al unor divinităţi*) APUL.

fulgurātūra, *ae f.* interpretare a fulgerăturilor SERV.

fulgurātus (*3*) *p. pf. v.* **fulguro** // **fulgurāta,** *ōrum n. pl.* obiecte lovite de fulger SEN.

fulgureus (*3*) *adj.* de fulgerare, de fulger MART. CAP.; (*fig.*) strălucitor, luminos CASSIOD.

fulguriātor *v.* **fulgurator**

fulguriō (*IV*) 1 *vi.* a fulgera, a arunca fulgere NAEV.; 2 *vt.* a lovi cu fulgere: *fulguritae arbores* PL. copaci fulgeraţi // **fulgurītum,** *ī n.* obiect (loc) lovit de fulger ARN.

fulgurō (*I*) *vi.* 1 a fulgera: *Iove tonante, fulgurante* CIC. cînd Iupiter tună sau cînd fulgeră, (*impers.*) *noctu magis quam interdiu fulgurat* PLIN. în timpul nopţii, fulgeră mai mult decît ziua; 2 (*fig.*) a scăpăra, a străluci, a fulgera: *domus iam fulgurat auro* STAT. casa străluceşte de aur, *ignis fulgurat* SIL. focul scapără, *oratio fulgurat* PLIN. IUN. elocvenţa aruncă fulgere.

fulica, *ae f.* (*ornit.*) lişiţă (*Fulica atra*) VERG.
fūlīginātus (*3*) *adj.* acoperit de funingine HIER.
fūlīgineus (*3*) *adj.* de culoarea funinginei PETR.
fūlīginōsus (*3*) *adj.* înnegrit de funingine PRUD.
fūligō, *inis f.* **1** funingine: *os oblitum fuligine* PL. faţa mînjită de funingine; **2** fum gros: ~ *lucubrationum bibenda est* QUINT. trebuie să înghiţi fumul gros al opaiţelor (studiind noaptea); **3** negru de făcut sprîncenele: *supercilium nigra fuligine tactum* IUV. sprînceana creionată cu negru; **4** (*fig.*) întuneric GELL.
fulix, *icis f. v.* **fulica**
fullō, *ōnis m.* **1** piuar HIER.; **2** cel care spală hainele, le calcă, la albeşte cu cretă PL.; curăţitor de haine VITR.; **3** specie de cărăbuş PLIN.
fullōnica, *ae f.* **1** meseria de curăţitor de haine VITR.; **2** spălătorie de haine FRONTIN.
fullōnica, *ōrum n. pl.* spălătorie de haine DIG.
fullōnicus (*3*) *adj.* de spălător de haine CAT.
fullōnius (*3*) *adj.* de spălător de haine PLIN. // **fullōnia**, *ae f.* meseria de spălător de haine PL. // **fullōnium**, *iī n.* spălătorie de haine AMM.
fulmen, *inis n.* **1** trăsnet; tunet: *fulmina iactare* (*mittere*, *spargere*) *in terras* OV. a trimite trăsnete asupra pămîntului, *fulmine percussus* (*ictus*) CIC. lovit de trăsnet; **2** (*fig.*) lovitură, nenorocire; violenţă, furie etc.: *fortunae fulmina* CIC. loviturile sorţii, *fulmina verborum* CIC. violenţa cuvintelor (*despre comandanţi*), *fulmina belli* VERG. violenţele războiului, *fulmina oculorum* SIL. fulgerele ochilor.
fulmenta, *ae f.* (*v. fulcio*) suport, proptea CAT.; (*spec.*) toc de încălţăminte PL.
fulmentum, *ī n.* (*gener.*) suport CELS. ş.a.; (*spec.*) coloane ale unui portic SID.; suport la piciorul patului VARR.
fulminātiō, *ōnis f.* fulgerare SEN.
fulminātor, *ōris m.* „aruncător de fulgere" (*epitet al lui Iupiter*) ARN.
fulminātus (*3*) *p. pf. v.* **fulmino** // **adj. 1** care are strălucirea fulgerului; **2** „asemănător cu fulgerul" (*epitet al unei legiuni*) // **Fulminata**, *ae f.* legiunea a XII-a Fulminata.
fulmineus (*3*) *adj.* **1** de fulger: ~ *ictus* HOR. lovitură a fulgerului; **2** (*fig.*) ca fulgerul, fulgerător, care ucide, violent: *fulminea dextra* VAL. FL. braţ fulgerător, *fulminea ira* SIL. mînie violentă.
fulminō (*I*) **1.** *vi.* a fulgera, a arunca fulgere: *fulminantis magna manus Iovis* HOR. braţul puternic al lui Iupiter fulgerătorul; (*impers.*) *cum fulminat et tonat* VERG. cînd fulgeră şi tună; (*fig.*) *Caesar ad altum fulminat Euphratem bello* VERG. în timp ce Caesar Octavianus fulgeră cu război la adîncul Eufrat, *fulminat illa oculis* PROP. aceea aruncă fulgere din ochi; **2** *vt.* a fulgera, a trăsni: *caelestis flamma annosas fulminat ornos* CLAUD. focul ceresc trăsneşte ulmii bătrîni, (*fig.*) *fulminatus hac pronuntiatione* PETR. trăsnit de această declaraţie.
fulsī *pf. v.* **fulcio şi fulgeo**
fultor, *ōris m.* sprijinitor FORT.
fultūra, *ae f.* sprijinire, proptire SEN. ş.a.; (*fig.*) susţinere PLIN. IUN.; hrană HOR.
fultus (*3*) *p. pf. v.* **fulcio**
fulvaster, *tra*, *trum adj.* roşcat APUL.
Fulvia, *ae f.* nume de femeie (*Fulvia, soţia lui Claudius şi apoi a lui Marcus Antonius triumvirul*).
Fulvius, *iī m.* nume de familie roman (*M. Fulvius Flaccus, partizan al lui C. Gracchus*) // **Fulviānus** (*3*) *adj.* al lui Fulvius, al Fulviei.
fulvus (*3*) *adj.* arămiu, roşcat, roşu-gălbui: *fulva caesaries* VERG. păr arămiu, *fulvum aurum* VERG. aurul gălbui.
fūmābundus (*3*) *adj.* fumegînd VULG.
fūmāriolum, *ī n.* horn mic TERT.
fūmārium, *ī n.* afumător (*cameră de afumat, de obicei vinul*) COL.
fūmeus (*3*) *adj.* fumegînd, plin de fum VERG.; afumat (*expus la fum, despre vinuri*) MART.; (*fig.*) inconsistent, ca un fum AUG.
fūmidus (*3*) *adj.* care fumegă, de fum; care are culoarea *sau* mirosul fumului: *fumida taeda* VERG. făclie de brad care fumegă: *fumida caligo* PLIN. ceaţă (nor) de fum; ~ *topazius* PLIN. topazul fumuriu.
fūmifer, *era*, *erum adj.* care răspîndeşte fum VERG.
fūmificō, *āre vi.* a face fum arzînd mirodenii (tămîie): ~ *Ephesiae Dianae* PL. a arde tămîie în cinstea Dianei din Ephes.
fūmificus (*3*) *adj.* care scoate fum VERR.
fūmigābundus (*3*) *adj.* care fumegă VULG.
fūmigō (*I*) **1** *vt.* a afuma: ~ *gallinaria* COL. a afuma coteţele; **2** *vi.* a fumega GELL.
fūmō (*I*) *vi.* a scoate fum, a fumega: *fumant altaria donis* VERG. altarele fumegă de ofrandele care ard pe ele, *tepidus cruor fumabat ad aras* VERG. sîngele călduţ înălţa aburi către altare, *equi fumantes sudore* VERG. caii fumegînd de sudoare; (*vt.*) ~ *vaporem* C. AUR. a scoate aburi.
fūmōsus (*3*) *adj.* **1** care scoate fum: *fumosa fax* PETR. făclie care scoate fum; **2** afumat: ~ *paries* PETR. perete afumat, ~ *caseus* MART. caş afumat, *fumosi Falerni* TIB. vinuri de Falern expuse la fum (*ca să le îndulcească*); **3** care miroase a fum; **4** (*fig.*) înfumurat.
fūmus, *ī m.* fum: *fumo excruciatus* CIC. torturat prin fum: *fumi Massiliae* MART. vinuri dulci de Massilia (îndulcite la fum), *intervenerant quidam amici, propter quos maior ~ fieret* SEN. veniseră întîmplător cîţiva amici, de aceea trebuie să se gătească mai multe bucate; (*prov.*) *flamma fumo est proxima* PL. după fum, vine repede şi flacăra (o greşeală mică aduce repede o alta, mai mare), (*expr.*) *de fumo in flammam* AMM. din lac în puţ, *fumum* (*fumos*) *vendere* APUL. a vinde fum (a face promisiuni goale).
fūnāle, *is n.* **1** torţă, făclie CIC.; **2** candelabru OV.
fūnālis (*2*) *adj.* de funie, de sfoară: ~ *equus* SUET. cal lăturaş (*legat cu o funie alături de cei înjugaţi*) // **fūnālis**, *is m.* sfoară: ~ *cereus* VAL. MAX. lumînare de ceară.
fūnambulus, *ī m.* funambul, dansator pe funie TER.; (*fig.*) cel care-şi bate joc (de) TERT.
Fūnārius, *iī m.* poreclă a împăratului Gratianus (*fiindcă cinci oameni nu-i puteau smulge o frînghie din mîini*).

functiō, *ōnis f.* [*fungor*] **a.** îndeplinire, executare, achitare: ~ *illius muneris* CIC. îndeplinirea acelei sarcini; **b.** (*spec.*) moarte: *post hominis functionem* ARN. după moartea omului; **c.** achitare a unei sume, plată: *functiones tributariae* SID. plata dărilor; (*jur.*) *res quae functionem recipiunt* DIG. lucruri fungibile (*care se consumă prin întrebuinţare şi nu pot fi restituite în natură*).

functus *p. pf. v.* **fungor**

funda, *ae f.* **1** praştie: *eminus fundis pugnare* CAES. a se lupta de la distanţă cu prăştii; **2** (*fig.*) proiectil (*de plumb sau piatră, aruncat cu praştia*); plasă cu plumbi (*spre a se afunda uşor în apă*); golul inelului (*unde se montează o piatră preţioasă*); punguţă.

fundāmen, *inis n.* (*poet.*) temelie, fundament VERG.

fundāmentālis (*2*) *adj.* fundamental HIER.

fundāmentāliter *adv.* din temelii SID.

fundāmentum, *ī n.* temelie, fundament, bază: *fundamenta urbi iacere* LIV. a pune temeliile oraşului, *fundamenta Carthaginis locare* VERG. a pune temeliile Carthaginei, *movere mare a fundamento* PL. a frămînta marea de la fundul ei, (*fig.*) *pietas* ~ *est omnium virtutum* CIC. pietatea este fundamentul tuturor virtuţilor, *fundamenta pacis iacere* CIC. a pune bazele păcii.

Fundānia, *ae f.* numele soţiei lui Varro.

Fundāniānus (*3*) *adj.* privitor la Fundanius // **Fundāniāna**, *ae f.* discursul „Pro Fundanio" al lui Cicero.

Fundānius, *iī m.* nume de familie roman (*C. Fundanius, prieten al lui Cicero, apărat într-un proces*).

Fundānus (*3*) *adj. v.* **Fundi**

fundātiō, *ōnis f.* (*frecv. pl.*) **fundātiōnēs**, *um* temelii, fundaţii: *fundationes aedium* VITR. fundaţiile clădirilor.

fundātor, *ōris m.* întemeietor, fundator VERG.

fundātus (*3*) *p. pf. v.* **fundo**[1]

Fundī, *ōrum m. pl.* oraş în sudul Latiumului (*renumit prin vii; azi, Fondi*) // **Fundānus** (*3*) *adj.* al oraşului Fundi // **Fundānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii oraşului Fundi.

fundibalārius (fundibulārius), *iī m.* prăştier VULG.

fundibalus, *ī m.* maşinărie de război pentru aruncatul proiectilelor ISID.; praştie AMBR.

fundibulātor, *ōris m.* prăştier VEG.

fundibulum, *ī n.* praştie VULG.

funditō, *āre vt.* (frecvent. al vb. *fundo*[2]) a arunca (în mare cantitate), a revărsa: ~ *creberrima spicula* AMM. a arunca ploaia de săgeţi, *tantilla tanta verba funditat* PL. o femeie numai atîtica, şi-ţi toarnă atîtea cuvinte!, *se* ~ AMM. a se lăţi, a se întinde (*ca putere*).

funditor, *ōris m.* prăştier CAES.

funditus *adv.* **a.** din temelie, de la rădăcină; (*fig.*) de tot, complet: *Carthaginem* ~ *sustulerunt* CIC. au distrus Carthagina din temelie, ~ *canos* (*capillos*) *puella evellerat* PHAEDR. copila îi smulsese din rădăcină perii albi, (*fig.*) *tollit* ~ *veritatem et fidem* CIC. anulează complet adevărul şi buna-credinţă; **b.** (*rar*) la fund: *subsedit* ~, *ut faex* LUCR. s-a depus la fund, ca drojdia.

fundō[1] (*I*) *vt.* **1** a aşeza solid: *dum mea puppis erat validā fundata carinā* OV. cît timp corabia mea era solid aşezată pe o tălpice tare, *fundatura citas flectuntur robora naves* OV. se curbează scîndurile de stejar care vor face tălpicea la corăbiile repezi, *sedes saxo fundata vetusto* VERG. oraş aşezat temeinic pe o veche stîncă, *in vertice sedes fundatur Veneri* VERG. în vîrf, se durează un locaş Venerei; (*poet.*) a fixa bine: *dente tenaci ancora fundabat naves* VERG. ancora cu dintele ei bine înfipt ţinea locului corăbiile; **2** (*fig.*) a funda, a da o bază sigură, a consolida: *primus qui legibus urbem fundavait* VERG. care cel dintîi a consolidat oraşul prin legi, ~ *libertatem, salutem, securitatem* PLIN. IUN. a da o bază sigură libertăţii, vieţii şi siguranţei noastre, *nitidis fundata pecunia villis* HOR. bani bine plasaţi în ferme frumoase.

fundō[2], *ere, fūdī, fūsum vt.* **1** (*despre lichide*) a face să curgă, a vărsa: ~ *vinum inter cornua* OV. a vărsa vin între coarnele victimei (de jertfit), ~ *lacrimas* OV. a vărsa lacrimi, ~ *sanguinem* VERG. a vărsa sînge; (*pas. sens refl.*) a se vărsa, a curge în valuri, a şiroi: *Strymon funditur in septem lacus* PLIN. Strymonul se varsă în şapte lacuri, *nimbi funduntur ab aethere* OV. se varsă norii din înaltul cerului, *cruor fusus* OV. sîngele care s-a vărsat, *sanguis corporibus fusus* CIC. sîngele care curge din trup; (*fig.*) *agmina portis funduntur* LIV. cetele se revarsă prin porţi; **2** (*spec.*) a topi, a turna (metalul topit): *ea statua indicavit interisse fundendi aeris scentiam* PLIN. această statuie a dovedit că arta de a topi bronzul a pierit, *vitro fundendo utilis* PLIN. util la fabricarea sticlei, *fusis omnibus membris* QUINT. fiind turnate toate membrele (unei statui); (*med.*) *si compresserit aliquem morbus aut fuderit* CELS. dacă boala l-a constipat pe cineva sau l-a descuiat la stomac; **3** (*despre nelichide*) a arunca jos (împrăştiind): *homines segetem corbibus fudēre in Tiberim* LIV. oamenii au aruncat cu coşurile recolta în Tibru, *de muro picem reliquasque res, quibus ignis excitari potest, fundebant* CAES. aruncau de pe zid smoală şi celelalte materii inflamabile, cu care se poate întreţine focul, ~ *tela* VERG. a arunca ploaie de săgeţi; **4** a naşte (pui), a produce: *terra genus humanum fudit* LUCR. pămîntul a produs rasa umană, ~ *flores aut fruges* CIC. a produce flori sau grîne, *fudit equum magno tellus percussa tridenti* VERG. pămîntul, izbit de tridentul enorm, a născut un cal, *Mercurius quem Maia fudit* VERG. Mercur pe care l-a născut Maia; **5** a culca la pămînt, a doborî: *nec prius abstitit quam septem corpora* (*cervorum*) *fundat* VERG. şi nu s-a oprit pînă ce n-a doborît şapte cerbi mari, *duos diverso vulnere fudit* OV. pe doi i-a doborît rănindu-i în chip felurit, *dicitur* (*Ascanius*) *manu fudisse Numanum* VERG. zice-se că pe Numanus l-a doborît Ascanius cu mîna lui; **6** (*mil.*) a arunca de pe poziţie (duşmanul), a pune pe fugă, a împrăştia: *hostes de iugis funduntur* LIV. duşmanii sînt aruncaţi de pe înălţimi, ~ *hostium copias* CIC. a pune pe fugă trupele duşmanilor, *exercitum fundit fugatque* SALL. risipeşte armata şi o fugăreşte, *hostium exercitum caesum fusumque cognovi* CIC. am aflat că armata duşmanilor a fost măcelărită şi risipită, *quo proelio Mardonius fusus est* NEP. în care luptă Mardonius a fost pus pe fugă; **7** a

răspîndi, a împrăştia, a revărsa, a întinde: ~ *late incendium* CURT. a împrăştia focul pe o mare întindere, *ne in omnes partes (vitis) nimia fundatur* CIC. ca viţa să nu se întindă prea mult în toate părţile, *homines fusi per agros vagabantur* CIC. oamenii risipiţi pe ogoare erau rătăcitori, *agmina se fundunt portis* LIV. cetele se revarsă prin porţi, *luna se fundebat per fenestras* VERG. luna se revărsa prin ferestre, ~ *comam* SIL. a-şi desface pletele, *fusus in pectore barbam* VERG. cu barba răsfirată larg pe piept, ~ *opes* HOR. a revărsa bogăţiile, *Cicero hanc famam latius fudit* QUINT. Cicero a întins mai departe această faimă // **fusus** (*3*) *p. pf. pas.* întins în voie, tolănit: *fusus in herba* OV. întins pe iarbă, *fusa membra toro* OV. trupul întins pe pat; **8** a irosi, a risipi, a da gata: *fundit patrimonium* APUL. risipeşte averea părintească, *fudit apothecas Antonius* CIC. Antonius a zvîntat cămările cu vin; **9** a da afară; (*despre vorbe*) a spune, a rosti, a pronunţa: *animam moribundo corpore fudit* LUCR. şi-a dat sufletul din trupul pe moarte, *multo vitam cum sanguine fudit* VERG. cu un val de sînge, şi-a dat sfîrşitul; *verba* ~ CIC. a debita vorbe goale, ~ *preces pectore ab imo* VERG. a rosti rugăminţi din adîncul sufletului, ~ *convicia in aliquem* OV. a profera ocări împotriva cuiva.

fundula, *ae f.* fundătură VARR.

fundulus, *ī m.* şi **fundulum**, *ī n.* cecum (*la intestinul gros*) VARR.; piston VITR.

fundus, *ī m.* **1 a.** fund: ~ *ollae* PLIN. fundul oalei, *Aetna fundo exaestuat imo* VERG. Aetna clocoteşte din străfunduri, *res vertere fundo conamur* VERG. încercăm să răsturnăm lucrurile pe de-a-ntregul; (*prov.*) *largitio fundum non habet* CIC. dărnicia e fără fund (limită); **b.** (*fig.*) bază: ~ *caenae* GELL. felul principal de mîncare; **2** proprietate, domeniu, fermă: *ager cum aedificio ~ dicitur* DIG. pămînul împreună cu clădirea se numeşte domeniu, *nostri fundi calamitas* TER. prăpădul care a căzut asupra proprietăţii noastre, *fundis exornatae multae (mulieres) incedunt per vias* PL. multe femei umblă pe străzi cu podoabe care fac cît domenii întregi; **3** cel care autorizează, confirmă, garantează: *neque ulla populi Romani lege astricti sunt, nisi populus eorum ~ factus est* GELL. nu sînt supuşi nici unei legi romane, decît dacă poporul lor (al municipiilor) a autorizat aceasta, *ut, quae cum eius filio egi, ei rei ~ pater sit potior* PL. pentru ca, la o afacere pe care am tratat-o cu fiu-său, tatăl lui să fie un garant mai serios.

fūnebris (*2*) *adj.* **1** funebru, de funeralii: *vestimentum funebre* CIC. veşmînt de doliu, ~ *pompa* TAC. cortegiu funerar // **funebria**, *ium n. pl.* convoi funerar, funeralii; **2** (*fig.*) blestemat, funest, ucigător: *funebre bellum* HOR. război funest.

fūnerālis (*2*) *adj.* funebru, funerar, de funeralii AUG.

fūnerārius (*3*) *adj.* de funeralii, funerar DIG. // **fūnerārius**, *iī m.* cel care îngrijeşte de pompe funebre FIRM.

fūnerāticius (*3*) *adj.* de funeralii // **fūnerāticium**, *iī n.* cheltuieli de înmormîntare.

fūnerātiō, *ōnis f.* înmormîntare MART. CAP.

fūnerēpus *v.* **funirepus**

fūnēreus (*3*) *adj.* **1** funebru: *funereae faces* VERG. torţe de funeralii; **2** (*fig.*) funest, ucigător, sinistru: ~ *bubo* OV. bufniţa sinistră.

fūnerō (*I*) *vt.* a face funeraliile, a înmormînta cu pompă: *funerari collato aere* SEN. a fi înmormîntat prin colectă publică, (*fig.*) *prope funeratus arboris ictu* HOR. aproape ucis de căderea unui copac.

fūneror, *āri vt. dep. v.* **funero**

fūnestō (*I*) *vt.* a pîngări (prin omor): *qui humanis hostiis eorum (deorum) templa funestant* CIC. care pîngăresc prin jertfire de oameni templele acestor zei.

fūnestus (*3*) *adj.* [*funus*] **1** de morţi; pîngărit de un cadavru; îndoliat: *annales velut funesti* LIV. ca nişte anale cuprinzînd nume de morţi, *utque manus funestas arceat aris* OV. ca să izgonească de la altare mîinile pline de sînge, *agros funestos reddere* LUCR. a pîngări ogoarele, *funesta familia* OV. familia îndoliată; **2** aducător de moarte, ucigător, funest, fatal, sinistru: *arma funesta* OV. arme ucigătoare, *funesta reipublicae pestis* CIC. molimă funestă statului, *funestum omen* PROP. profeţie sinistră, *funesta taeda* VERG. torţa fatală, *funestum venenum* OV. otravă fatală.

fūnētum, *ī n.* (*v. funis*) pergolă din curpen încolăcit ca o frînghie PLIN.

fungīnus (*3*) *adj.* de ciupercă: *hic quidem fungino genere est: capite se totum tegit* PL. acesta e din neamul ciupercilor: îşi acoperă tot capul.

fungor, *fungī, functus sum vi. dep.* **a.** a se achita, a duce pînă la capăt, a împlini, a îndeplini [cu abl., rar cu ac.]: ~ *munere* CIC. a îndeplini o funcţie publică, *funguntur officio* CIC. îşi fac datoria, ~ *oppugnationibus et acie feliciter* VELL. a duce cu bine la capăt asedieri şi lupte, ~ *periculis* IUST. a ieşi cu bine din primejdii, *fungi morte (fato)* OV. a-şi face datoria de muritor (a muri), ~ *vitā* DIG. a muri, *fungar vice cotis* HOR. voi îndeplini rolul cutei, ~ *indicis partibus* PLIN. IUN. a juca rolul de indicator (al greşelilor), *nos virtute functos, more patrum, duces canemus* HOR. noi vom cînta vitejii care şi-au arătat, după obiceiul strămoşilor, vrednicia; (*cu ac.*) *militare munus fungens* NEP. pe cînd îşi îndeplinea serviciul militar, *muneris fungendi gratia* CIC. pentru a se achita de misiunea sa; *fungi diem* a-şi împlini ziua fixată de destin, a muri: *Mago diem fungitur relictis duobus filiis* IUST. Mago moare, lăsînd doi fii; **b.** (*oc.*) a suporta: *et mala cuncta animus contage fungitur eius* LUCR. şi sufletul suportă toate suferinţele de pe urma raporturilor cu acesta (cu corpul), *facere et fungi* LUCR. a fi activ şi pasiv; [arh. inf. *fungier* PL.]

fungōsus (*3*) *adj.* (*v. fungus*) poros, spongios COL.

fungulus, *ī m.* ciupercuţă APIC.

fungus, *ī m.* (*bot.*) ciupercă, sbîrciog (*Agaricus*) PLIN., HOR.; (*fig.*) om prost, nătăfleaţă PL.; (*med.*) excrescenţă de carne spongioasă CELS.; muc de feştilă PLIN.

fūniculus, *ī m.* frînghie mică, sfoară PLIN.; (*fig.*) sfoară de loc, de pămînt (*la o moştenire*) HIER.; sfoară de drum (porţiune de drum) HIER.; fişie de ţărm al mării VULG.

fūnirēpus, *ī m.* dansator pe funie APUL.

fūnis, *is f.* funie: (*prov.*) *colecta pecunia, digna sequi potius quam ducere funem* HOR. banul adunat, care trebuie mai degrabă să fie dus de funie, decît s-o tragă el (să-ţi fie sclav, nu stăpîn), *reducere funem* PERS. a-şi retrage cuvîntul, *ex arena funem efficere* COL. a face din nisip funie (a încerca imposibilul).

funs (*arh.*) *v.* **fons**

fūnus, *eris n.* **1** cortegiu funebru, funeralii, înmormîntare: ~ *triumphali porta ducendum* SUET. convoiul funerar trebuie dus prin poarta triumfală, ~ *ornare* CIC. a pregăti funeraliile, ~ *celebrare* LIV. a organiza funeraliile, *funeri operam dare* CIC. a se ocupa de înmormîntarea cuiva, ~ *imagines ducant triumphales tuum* HOR. convoiul tău de înmormîntare să aibă în frunte chipurile triumfale; **2** (*rar şi poet.*) leş, cadavru: ~ *lacerum* VERG. leşul sfîşiat, *mixta senum ac iuvenum densentur funera* HOR. se înmulţesc amestecate leşuri de bătrîni şi de tineri; **3** moarte: *propior desine funeri inter ludere virgines* HOR. cînd eşti cu un picior în groapă, încetează să joci printre fete, *exstinctum Nymphae crudeli funere Daphnin flebant* VERG. nimfele îl plîngeau pe Daphnis, răpus de o moarte crudă, *nati patrios foedasti funere vultus* VERG. prin uciderea fiului meu, ai pîngărit privirile tatălui; **4** (*fig.*) distrugere, pieire: *dixit graviter casum illum meum ~ esse reipublicae* CIC. a spus grav că nenorocirea aceea a mea înseamnă pieirea statului, *sub lacrimosa Troiae funera* HER. îndată după distrugerea jalnică a Troiei, (*despre pers.*) *duo reipublicae funera* CIC. două pacoste ale statului.

fūr, *fūris m.* şi *f.* **1** hoţ, tîlhar: *fures publici in auro atque purpura aetatem agunt* CAT. hoţii banului public îşi duc viaţa în aur şi purpură, (*f.*) *fures estis ambae* PL. sînteţi hoaţe amîndouă; (*epitet injurios adresat sclavilor*) *non ~, sed trifur* PL. nu hoţ, ci triplu hoţ; **2** trîntor la albine VARR.

fūrācitās, *ātis f.* înclinare spre furt PLIN.

fūrāciter *adv.* (*la superl.*) *furacissime* CIC. ca nişte mari hoţi.

fūrans, *ntis p. pr. v.* **furor** // **subst.** hoţ PLIN.

fūranter *adv.* ca hoţii CHARIS.

fūrātor, *ōris m.* tîlhar TERT.

fūrātrīna, *ae f.* hoţie APUL.; adulter APUL.

fūrātrīnus (*3*) *adj.* al hoţilor: ~ *deus* FULG. zeul hoţilor.

fūrāx, *ācis adj.* înclinat spre furt, rapace: *furacissimae manus* CIC. mîinile cele mai rapace.

furca, *ae f.* **1** furcă (cu două coarne): *naturam expelles furcā, tamen usque recurret* HOR. chiar de-ai goni natura cu furca, ea totuşi revine; **2** (diferite obiecte asemănătoare cu furca): proptea de sprijinit viţa; ţăpoi cu doi dinţi pentru fript carne; stîlpii groşi susţinători ai unei case de ţară (*de care se fixează pereţii, iar deasupra cosoroabele, pe care se sprijină căpriorii*); furcă de pedepsit sclavii (*instrument în forma de Λ, pus pe grumazul sclavului, ale cărui mîini se legau de extremităţile crăcanei, după care era biciuit*); spînzurătoare; jug (*la care erau puşi taurii tineri*); trecătoare strîmtă; cleştele racului: *furcas subdere vitibus* PLIN. a pune proptele viţei, *retia furcis sublevare* PLIN. a înălţa plasele de pescuit cu proptele; *furcā levat ille bicorni terga suis* OV. acela ridică cu un ţăpoi cu doi dinţi spatele unui porc; *furcae fulciebant casam* SEN. stîlpii sprijineau bordeiul, *furcas subiere columnae* OV. locul stîlpilor bordeiului îl luară coloanele; *servum pater familiae sub furca caesum medio egerat Circo* LIV. un şef de familie îl purtase pe sclavul pus sub furcă şi biciuit prin mijlocul circului, *in furcam suspendere* DIG. a spînzura în furcă; *cancrorum furcae* APUL. cleştele racilor; *furcae Caudinae* VAL. MAX. defileul de la Caudium.

furcifer, *eri m.* (*term. injurios aplicat sclavilor*) blestemat, ticălos PL.

furcifera, *ae f.* ticăloasă (*sens obscen*) PETR.

furcila, *ae. f.* furcă mică VARR.

furcillātus (*3*) *adj.* despicat (*ca o furcă cu doi dinţi*) VARR.

furcillō, *āre vt.* a propti PL.

furcōsus (*3*) *adj.* ca o furcă APUL.

furcula, *ae f.* furcă mică; proptea; *furculae Caudinae* LIV. Furcile Caudine (*două defilee în formă de V, din apropiere de Caudium, unde armata romană a fost prinsă de samniţi în anul 321 î.e.n.*).

furens, *ntis p. pr. v.* **furo** // **adj.** furios, înfuriat, ieşit din minţi; violent: *homo ~ et violentus* CIC. om furios şi violent, *furentes flammae* VERG. flăcări violente.

furenter *adv.* furios CIC.

furfur, *uris m.* **1** tărîţă; *alunt furfure sues* PL. hrănesc porcii cu tărîţă, *furfures triticei* VARR. tărîţe de grîu; **2** mătreaţă; pieliţe care se cojesc (*de pe faţă, corp*) PLIN.

furfurāceus (*3*) *adj.* ca tărîţa FULG.

furfurāculum, *i n.* sfredel ARN.

furfureus (*3*) *adj.* de tărîţe: ~ *panis* GELL. pîine din tărîţe de grîu.

furfuriculae, *ārum f. pl.* pielicele descuamate; mătreaţă M. EMP.

furfurōsus (*3*) *adj.* de culoarea tărîţei PLIN.

furia, *ae f.* **a.** furie, delir, nebunie, turbare, dezlănţuire: *ubi concepit furias* VERG. cînd au apucat-o furiile, ~ *auri* SIL. setea turbată de aur, ~ *ventorum* VERG. furia vînturilor, *in furiis agitantur equae* VERG. iepele sînt muncite de călduri // **Furiae**, *ārum f. pl.* Furiile *sau* Eriniile (*Allecto*, *Megaera* şi *Tisiphone*), divinităţi ale răzbunării: *scelerum suorum furiis agitatus* RUF. muncit de remuşcările crimelor sale; (*despre o pers.*) spiritul rău, om nebun: *hunc iuvenem tamquam furiam huius belli odi* LIV. îl urăsc pe acest tînăr (pe Hannibal) ca pe spiritul rău al acestui război, *producti in concionem ab illa furia* CIC. aduşi în adunare de acel om nebun.

furiālis (*2*) *adj.* **1** de Furie: *Allecto furialia membra exuit* VERG. Allecto a părăsit corpul de Furie, *furialis illa vox* CIC. acel glas ca de Furie, *furialia arma* OV. armele bacantelor în delir; **2** groaznic, turbat, furios: *furialia bella* SIL. războaie îngrozitoare, *turbine furiali* SIL. într-un vîrtej nebun; **3** înnebunitor, care înnebuneşte pe cineva: *aurum furiale* VAL. FL. aurul înnebunitor // **furiāle** *ac.n.* (*adv.*) furios: *aurigae furiale minatur efferus* STAT. scos din minţi, ameninţă cu furie vizitiul.

furiāliter *adv.* cu furie OV.
Furiānus (*3*) *adj. v.* **Furius**
furibundē *adv.* cu furie HIER.
furibundus (*3*) *adj.* în delir, muncit de furii, scos din minţi: ~ *taurus* OV. taur înfuriat, *conscendit furibunda rogas* (*Dido*) VERG. ieşită din minţi, Dido urcă pe rug: (*oc.*) inspirat (de zei): *vatum furibundae praedictiones* CIC. prezicerile inspirate de zei ale ghicitorilor.
Fūrīna (Furrīna), *ae f.* zeiţă italică (*necunoscută altfel decît după nume*) // **Fūrīnālis** (*2*) *adj.* al zeiţei Furina // **Fūrīnālia**, *ium n. pl.* sărbătoarea Furinei (*celebrată la 25 iulie*).
fūrīnus (*3*) *adj.* de hoţ (*cuvînt creat de* PL).
furiō[1] (*1*) *vt.* a înfuria, a scoate din minţi: *mente furiata* VERG. cu mintea rătăcită de furie, ~ *mentes in iram* SIL. a ridica mînia în suflete, *libido solet matres furiare equarum* HOR. pofta împreunării scoate iepele din minţi.
furiō[2], *īre vi.* a fi în delir, a fi nebun SID.
furiōsē *adv.* furios, nebuneşte CIC.
furiōsus (*3*) *adj.* nebun, smintit, furios: *furiosorum bona in agnatorum possessione sint* CIC. bunurile nebunilor să fie în posesia rudelor după tată, *mulier non morbo sed scelere furiosa* CIC. femeie smintită nu dintr-o boală, ci din cauza crimei, ~ *vultus* LUCR. privire furioasă, ~ *amor* OV. iubire nebună.
Fūrius, *iī m.* nume de familie roman (*M. Furius Bibaculus, poet contemporan cu Cicero*) // **Fūriānus** (*3*) *adj.* al lui M. Furius Camillus.
furnācātor *v.* **fornacator**
furnāceus (*3*) *adj.* copt în cuptor PLIN.
furnāria, *ae f.* brutărie; meserie de brutar: *exercere furnariam* SUET. a avea meseria de brutar.
furnārius, *iī m.* brutar DIG.
furnus (fornus), *ī m.* cuptor: *furnis torrere farra* OV. a usca grăunţele în cuptoare; *a furno redeuntes* HOR. cei care se întorc de la cuptorul de pîine (*unde oamenii se mai încălzesc sau flecăresc*).
furō, *ere vi.* **1** (*despre pers.*) a-şi ieşi din minţi, a delira, a fi nebun, a fi furios: *si pater furit, avus sapiat, sufficit avi voluntas* DIG. dacă tatăl cuiva e nebun, dar bunicul lui e în toate minţile, e suficient (în cazul unei căsătorii) consimţămîntul bunicului, *furit ille dolore* OV. acela este nebun de durere, *ex quo destiti* ~ *Inachia* HOR. de cînd am încetat să fiu nebun (de dragoste) după Inachia, *furens Sibylla* CIC. Sibylla în delir, ~ *se simulavit* CIC. s-a prefăcut că este nebun, *sed furit vinci dominus profundi* SEN. stăpînul mării e furios că este învins, *furens animi* VERG. nebun de furie, (*cu ac. intern*) *hunc sine me furere ante furorem* VERG. lasă-mă să-mi vărs mai întîi furia, (*cu inf.*) *Antonius praelatum sibi Octavium furens* FLOR. Antonius furios că i-a fost preferat Octavius, *ecce furit te reperire Tydides* HOR. iată că Tydides fierbe de furie să te găsească; **2** a se dezlănţui nebuneşte, a se năpusti: *virgo furit lymphata per urbem* VERG. fecioare se năpusteşte nebună prin oraş, *pars pedes ire parat, pars equis furit* VERG. o parte se pregăteşte să meargă pe jos, alta se repede de pe cai, *fera contra tela furit* VERG. fiara se aruncă împotriva săgeţilor; (*poet.*) *furit tempestas* VERG. furtuna se dezlănţuie, *furit immissis Volcanus habenis* VERG. focul se dezlănţuie furios, *furit ventus* LUCR. vîntul suflă nebun, *fretum furit* CURT. apa urlă furioasă, *furens Neptunus* HOR. marea furioasă, *furit ardor edendi* OV. dorinţa de a mînca e cumplită, (*cu inf.*) *fama furit versos hostes* SIL. aleargă nebuneşte zvonul că duşmanii au fost puşi pe fugă.
fūror[1], *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a fura: ~ *pecuniam ex templo* QUINT. a fura bani dintr-un templu; **2** (*fig.*) **a.** a sustrage, a lua (înşelînd): *vultus veste furabor tuos* SEN. voi lua înfăţişarea ta, îmbrăcîndu-mă în hainele tale, ~ *civitatem* CIC. a-şi apropria ilegal calitatea de cetăţean, *cinge caput mitra: speciem furabor Phoebi* PROP. încinge-mi capul cu o mitră: ai să zici că sînt Phoebus, *fessos oculos furare labori* VERG. sustrage efortului ochii obosiţi (fură un pic de somn, odihnindu-ţi ochii); **b.** (*oc.*) a ataca prin surprindere: *robore exercitus impar, furandi melior* TAC. armată inferioară ca soliditate, dar superioară la lovituri executate prin surprindere; [p. pf. *furatus* APUL. sens pasiv].
fūror[2], *ōris m.* **1** furie, nebunie, pornire furioasă, patimă arzătoare: *in furorem verti* LIV. a se lăsa dus de furie, *aliquem in furorem agere* QUINT. a înfuria pe cineva, *ira* ~ *brevis est* HOR. mînia este un scurt acces de nebunie, *quis* ~ *est census corpore ferre suos?* OV. ce nebunie este să porţi pe tine toată averea?, ~ *igneus* OV. patima arzătoare a iubirii, *amenti caeca furore* CATUL. orbită de o iubire nebună, *Dido traxit per ossa furorem* VERG. Dido s-a încins pînă la oase de patima iubirii; **2** delir profetic, inspiraţie poetică: *ille* ~ (*Cassandrae*) *patriae fuit utilis* PROP. acel delir profetic al Cassandrei a fost folositor patriei, *fatidicos concepit mente furores* OV. mintea i-a fost cuprinsă de inspiraţia profetică, *negat sine furore quemquam poetam magnum esse posse* CIC. (Democrit) spune că fără inspiraţie cineva nu poate să fie poet mare.
Furrīna *v.* **Furina**
furtificus (*3*) *adj.* pornit să fure într-ascuns PL.
furtim *adv.* într-ascuns, pe furiş, în secret: ~ *proficisci* LIV. a pleca pe ascuns.
furtīvē *adv.* în secret, pe furiş OV.
furtīvus (*3*) *adj.* [*furtum*] **1** furat, răpit: *furtivae atque ingenuae virgines* PL. fete răpite şi născute libere, *furtivae lanae glomus* HOR. un ghem de lînă de furat, *cornicula furtivis nudata coloribus* HOR. cioara, lipsită de penele (colorate) de furat; **2 a.** (*fig.*) ascuns, secret: *furtivum iter* CIC. călătorie secretă, *furtivi amores* CATUL. amoruri tăinuite, ~ *infans* TER. copil născut în secret; **b.** (*oc.*) discret: *furtiva nox* OV. noaptea tainică.
furtum, *ī n.* **1** furt: ~ *facere alicuius rei* CIC. a fura ceva, *alicui* ~ *facere* SEN. a-l fura pe cineva, *furti damnare* CIC. a condamna pentru furt, *furti reus* QUINT. acuzat de furt; **2** obiecte furate: *furta reddere* CIC. a înapoia obiectele furate, *navis onusta furtis* CIC. nava încărcată cu obiecte de furat, *puer dum*

furta ligurrit HOR. în timp ce sclavul linge ce a furat; 3 (*fig.*) înşelătorie: **a.** (*în dragoste*): *celari vult sua furta Venus* TIB. Venus vrea ca înşelăciunile ei în dragoste (amorurile secrete) să rămînă necunoscute, *hoc certe ~ coniunx mea nesciet* OV. cu siguranţă, soţia mea nu va şti de acest amor al meu; **b.** (*în război*) *furto, non proelio opus est* CURT. nu de luptă e nevoie, ci de o stratagemă, *parva furta per occasionem temptantes* LIV. încercînd, cînd aveau ocazia, mici atacuri prin surprindere // **furtō** *abl.* (*cu valoare de adv.*) pe furiş; printr-o înşelătorie: *hyenae gravidae parere furto cupiunt* PLIN. hienele gravide doresc să nască nevăzute de nimeni.

furtus, *ūs v.* **furtum**

fūrunculus, *ī m.* 1 hoţ mic CIC.; 2 nodul din care iese un lăstar COL.; (*med.*) furuncul CELS.

furvescens, *ntis adj.* care se întunecă MART. CAP.

furvus (*3*) *adj.* întunecat, negru: *furva nubes* LUCR. un nor negru, *furvae regna Proserpinae* HOR. regatul întunecatei Proserpina.

fuscātiō, *ōnis f.* (*tard.*) întunecare.

fuscātor, *ōris m.* cel care întunecă: *~ caeli Corus* LUC. vîntul Corus, care întunecă cerul (cu nori).

fuscina, *ae f.* furcă cu trei dinţi (*la gladiatori, la pescari*) PETR., SUET.; trident al lui Neptun CIC.

fuscinula, *ae f.* mică furcă, trident mic HIER.

Fuscīnus (*3*) *adj.* prieten al lui Iuvenal // **adj.** *v.* **Fuscus**

fuscitās, *ātis f.* întunecare APUL.

fuscō (*I*) *vt.* 1 **a.** a înnegri, a întuneca: *ne fuscet inertia dentes* OV. lenea să nu înnegrească dinţii, *fuscentur corpora Campo* OV. trupurile să se pîrlească de soare în Cîmpul lui Marte, *~ diem nube* VAL. FL. a întuneca lumina zilei cu un nor; **b.** (*fig.*) a dezonora, a pîngări; 2 *vi.* (*rar*) a se înnegri STAT.

fuscus (*3*) *adj.* negru, brun, întunecat; (*despre voce*) surd, înfundat: *nubila fusca* OV. nori negri, *purpura plebeia ac paene fusca* CIC. purpură plebeiană aproape închisă, *est* (*vox*) *et candida et fusca, et plena et exilis* QUINT. există voce şi limpede şi înfundată, şi puternică şi slabă; (*fig.*) *fuscis avibus* APUL. sub auspicii negre.

Fuscus, *ī m.* nume de persoană (*Aristius Fuscus, prieten al lui Horatius*) // **Fuscīnus** (*3*) *adj.* al lui Fuscus.

fūsē *adv.* (*fără superl.*) larg, bogat CIC., QUINT.

fūsilis (*2*) *adj.* care se topeşte, topit: *fusile per rictus aurum fluitare videres* OV. ai fi putut vedea cum curge aurul topit pe gura larg deschisă, *fusile numen* PRUD. statuie din metal topit a divinităţii.

fūsiō, *ōnis f.* (*v. fundo*) 1 împrăştiere: *~ stellarum* VITR. stele împrăştiate, *Chrysippus mundum deum dicit esse et eius animi fusionem universam* CIC. Chrysippus zice că universul este divinitate şi diviziune universală a spiritului ei; 2 topire (*a metalelor*) COD. TH.

Fūsius (*arh.*) = **Furius**

fūsor, *ōris m.* topitor de metal CASSIOD.; vărsător de lichide (*tard.*); Constelaţia Vărsătorului ANTHOL.

fūsōrius (*3*) *adj.* de topit (metale); de distribuit apă VULG. // **fūsōrium,** *iī n.* canal, tub PALL.

fusterna, *ae f.* vîrf de brad (*ca lemn de lucru*) VITR.

fustibalus, *ī m.* praştie mare de aruncat pietre, prinsă de un băţ gros VEG.

fusticulus, *ī m.* beţişor; bucăţică de lemn: *~ alii* PALL. tulpină de usturoi.

fustīgō, *āre vt.* a bate cu băţul, a ciomăgi COD. TH.

fustis, *is m.* (lemn rotund) par; hădărag; băţ, ciomag, bîtă: *recisos portare fustes* HOR. a aduce (din pădure) lemne tăiate, *spicae fustibus cuduntur* COL. spicele sînt bătute cu hădăragele; *non opus est verbis, sed fustibus* CIC. cu ăştia nu e nevoie de vorbe, ci de ciomege, *formidine fustis* HOR. de frica băţului, *caput fuste dolat* HOR. îi sparge capul cu ciomagul, *cum fusti est ambulandum* PL. trebuie să merg sprijinit în baston, *decimum quemque cohortis sorte ductos fusti necat* TAC. omoară în bătăi cu ciomagul cîte unul la zece soldaţi ai cohortei, traşi la sorţi; [abl. sg. *fusti* şi *fuste*].

fustitudinus (*3*) *adj.* care te loveşte cu băţul PL.

fustuārium, *iī n.* bătaie cu ciomagul (*pedeapsă militară*): *~ meruerunt legiones, quae consulem reliquerunt* CIC. legiunile care l-au părăsit pe consul au meritat pedeapsa bătăii cu ciomagul.

fūsum, *ī v.* **fūsus**[3]

fūsūra, *ae f.* topire a metalului PLIN.; scurgere a apei PALL.

fūsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **fundo** // **adj. a.** larg răspîndit; *aër ~* CIC. aer difuz, *toga fusa* SUET. togă largă, *fusa corpora* LIV. trupuri mari, *campi fusi in omnem partem* VERG. cîmpii care se întind mult în toate părţile; **b.** (*fig.*) amplu, abundent, bogat: *genus sermonis fusum* CIC. stil amplu, *fusiores numeri* QUINT. ritmuri mai libere, *dulcis et candidus et ~ Herodotus* QUINT. Herodot este un scriitor plăcut, limpede şi abundent, *plenior Aeschines et magis ~* QUINT. Aeschines este mai plin şi mai revărsat.

fūsus[2], *ūs m.* vărsare, împrăştiere VARR.

fūsus[3], *ī m.* 1 fus: *fusum torquere* PLIN. (*versare* OV.) a răsuci fusul; 2 atribut al Parcelor (care torc firul vieţii): *tunc sorores debuerant fusos evolvisse meos* OV. atunci ar fi trebuit Parcele surori să fi pus capăt vieţii mele; 3 fus la un scripete.

fūtile[1] *adv.* zadarnic, inutil SERV.

fūtile[2], *is n.* vas de turnat apă, ibric SERV.

fūtilis (*2*) *adj.* 1 (*rar*) care nu ţine: *~ glacies* VERG. gheaţă care se sparge, *canes futiles* PHAEDR. cîinii care se scapă de frică; 2 (*fig.*) fără importanţă, de nimic, neserios: *futiles competitores* GELL. adversari nepericuloşi, *~ lingua* PHAEDR. limbă care trăncăneşte fleacuri, *futiles laetitiae* PLIN. IUN. bucurii fără rost, *servo futili committere fortunas* TER. a-şi încredinţa averea unui sclav de nimic.

fūtilitās, *ātis f.* lipsă de importanţă CIC.

fūtiliter *adv.* inutil NON.

fūtō[1], *āre vt. v.* **confuto**

fūtō[2], *āre vt.* a învinui P. FEST.

fūtō[3], *āre vi.* a fi deseori CAT. *ap.* FEST.

futtile, futtilis, futtilitas ... *v.* **futile, futilis, futilitas** ...

futuō, *ere*, *ui*, *ūtum vt.* a avea raporturi sexuale cu o femeie: *hic futuit multas* CATUL. acesta a avut multe femei.

futūrus (*3*) *p. viit. v.* **sum** // **adj.** viitor: *signa rerum futurarum* CIC. semne ale evenimentelor ce vor urma, *futuri homines* CIC. oamenii ce vor veni după noi (urmașii) // **futūrum**, *ī n.* viitorul: *securus futuri* OV. neîngrijorat de viitor, *videre in futurum* LIV. a vedea în viitor, *futura prospicere* CIC. a prevedea viitorul.

futūtiō, *ōnis f.* act sexual CATUL.

futūtor, *ōris m.* cel care se culcă cu o femeie MART.

futūtrix, *īcis f.* cea care se culcă cu un bărbat MART.

fūvī sau **fūī** (*arh.*) = **fuī**

G

G, g *f.* şi *n. indecl.* litera G, g; (în abrev., în spec. în inscr.) *G. I. = Germania inferior*; *G. L. = genio loci* „spiritului locului" (*v.* **genius**); *G. P. R. F. = Genio populi Romani feliciter* „spiritului poporului roman spre fericire"; *G. S. = Germania superior*.
Gabalī, *ōrum* şi **Gabalēs**, *um m. pl.* gabalii (*popor gallic din Aquitania*) // **Gabalicus** (*3*) *adj.* gabalic.
gabalus, *ī m.* **1** cruce, furcă de spînzurat VARR.; **2** (*fig.*) ticălos CAPIT.
gabata, *ae f.* strachină, castron MART. *7, 47, 3*.
gabbarae, *ārum f. pl.* mumii AUG.
Gabiī, *ōrum m. pl.* oraş în Latium // **Gabiensis** (*2*) şi **Gabīnus** (*3*) *adj.* din Gabii: *Gabina via* LIV. = drumul de la Gabii la Roma // **Gabīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Gabii.
Gabīnius, *iī m.* nume de familie roman (*A. Gabinius, care a propus în anul 67 î.e.n, ca tribun al plebei, o lege care îi acorda lui Pompeius puteri excepţionale* (lex Gabinia) *pentru stîrpirea piraţilor; apoi, a devenit consul şi partizan al lui Caesar*) // **Gabīniānus** (*3*) *adj.* al consulului Gabinius // **Gabīnius** (*3*) *adj.* din familia Gabinia.
Gādēs, *ium f. pl.* (*azi, Cadiz*) veche colonie feniciană pe coasta de sud–sud-vest a Hispaniei // **Gāditānus** (*3*) *adj.* gaditan // **Gāditānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Gades.
gaesātī, *ōrum m. pl.* soldaţi înarmaţi cu *gaesum* (*v. urm.*).
gaesum, *ī n.* suliţă de fier lungă şi grea (*folosită mai ales de popoarele alpine şi de galli*) CAES. ş.a.
Gaetūlia, *ae f.* regiune întinsă în Africa de nord // **Gaetūlicus (Gaetūlus)** (*3*) *adj.* gaetulic; (*poet.*) african // **Gaetūlī**, *ōrum m. pl.* gaetulii, locuitorii Gaetuliei // **Gaetūlicus**, *ī m.* „Gaetulicul" (*supranume*), învingătorul gaetulilor.
Gāia *v.* **Gaius**
Gāiānus (*3*) *adj.* al lui Gaius; al lui Caligula.
Gāipor, *ōris m.* [*Gai puer*] sclavul lui Gaius.
Gāius, Gāī *m.* şi **Gāia**, *ae f.* prenume romane (*în scrierea veche*: *Caia, de unde abrev.* C. = Gaius); nume nedeterminate (ca în formula): *ubi tu Gaius, ego Gaia* dacă tu eşti logodnicul meu, eu sînt logodnica ta, *putarunt omnes mulieres quae coemptionem facerent Caias vocari* CIC. Mur. *27* au hotărît ca toate femeile care ar face o căsătorie (prin cumpărarea lor formală în prezenţa martorilor) să se cheme Caiae.
Galaesus (Galēsus), *ī m.* mic rîu în Calabria (*din apropierea oraşului Tarentum; azi, Galeso*).
Galatae, *ārum m. pl.* galaţii (*locuitorii Galatiei*) // **Galatia**, *ae f.* Galatia (*numită şi* Gallograecia, *provincie în Asia Mică*) // **Galaticus** (*3*) *adj.* al Galatiei.
Galatēa, *ae f.* nimfă marină (*de care se îndrăgosteşte ciclopul Polifem*).
galaticor, *ārī vi. dep.* a-i imita pe galaţi (*v. Galatae*) TERT.
galaxiās, *ae f.* Calea Lactee MART. CAP.
galba, *ae* **1** *m.* „Grasul" (*poreclă în familia Sulpicia*); **2** *f.* larvă care trăieşte în stejar SUET.
galbaneus (*3*) *adj.* de *galbanum* (*v. urm.*).
galbanum, *ī n.* galbanum (*răşină extrasă din rădăcina plantei* Bubon galbanum *ce creşte în Syria, Persia şi Africa*) PLIN.
galbeus, *ī m.* plasture (*aplicat la o bandă de lînă ce înfăşoară braţul*) SUET. [şi **galbeum**, *ī n.*]
Galbiānī, *ōrum m. pl.* galbieni (*partizani ai împăratului Galba*).
galbinātus (*3*) *adj.* (*v.* **galbinum**) cu o haină verde-deschis MART.
galbineus (*3*) *adj.* verde spălăcit VEG.
galbinum, *ī adj.* îmbrăcăminte de culoare verde-gălbuie pe care o purtau femeile şi bărbaţii efeminaţi IUV.
galbinus (*3*) *adj.* **1** verde spălăcit, gălbui; **2** (*fig.*) moleşit de plăceri MART.
galbulus, *ī m.* **1** (*ornit.*) grangur (*Oriolus oriolus*) MART.; **2** fruct de chiparos VARR.
galbus (*3*) *adj.* verde-gălbui, galben PLIN.
galea, *ae f.* **1** coif, cască (*mai întîi de piele, apoi de metal*) CAES.; **2** moţ (*la găină*) COL.
galear, *āris n.* perucă VARR.
galeāriī, *ōrum m.* soldaţi de corvoadă şi alte servicii VEG.
galeāris (*2*) *adj.* de coif QUADR.
galēna, *ae f.* **1** galenă (*sulfură de plumb*) **2** reziduu pe pereţii cuptoarelor PLIN.
Galēnus, *ī m.* Galenus din Pergam (*vestitul medic al împăraţilor Marcus Aurelius, Verus şi Commodus*).
galeō (*1*) *vt.* a pune coiful: *milites iubet galeari* B. AFRIC. porunceşte ca soldaţii să-şi pună coifurile, *galeata Minerva* CIC. Minerva cu coif // **galeātus**, *ī m.* soldat cu cască IUV.; (*fig.*) *galeatus prologus* HIER. prolog destinat apărării.

galeola, *ae f.* mic coif DIOM.; vas de vin în formă de cască VARR.
galeolus, *ī m.* (*ornit.*) piţigoi (*Parus maior*) [?] SUET.
galeos, *ī m.* (specie de) rechin PLIN.
Galeōtae, *ārum m. pl.* galeoţi (*nume dat în Sicilia tîlcuitorilor de întîmplări miraculoase*).
galeōtēs, *ae m.* (specie de) şopîrlă PLIN.
Galēria, *ae f.* 1 numele unui trib LIV., PLIN.; 2 numele soţiei lui Vitellius TAC.
galēriculum, *ī n.* 1 (un fel de) bonetă de piele MART.; 2 perucă SUET.; 3 coif mic FRONTIN.
galērītus (*3*) *adj.* avînd o bonetă de piele: *galerita avis* PLIN. ciocîrlia moţată // **galērītus**, *ī m.* (*ornit.*) ciocîrlia moţată (*Alauda arvensis*) VARR.
galērum, *ī v.* **galerus**
galērus, *ī m.* **a.** bonetă de blană la vechii latini, folosită şi drept coif; bonetă de piele a preoţilor; perucă; *nigrum flavo crinem abscondente galero* IUV. peruca blondă ascunzîndu-i părul negru; **b.** petas (*pălărie cu calotă joasă, boruri largi şi bridă pe sub bărbie, pe care o purtau grecii*); **c.** (*fig.*) caliciu (de floare) AUS.
galgulus, *ī m. v.* **galbulus**
Galilaea, *ae f.* Galileea (*partea de nord a Palaestinei*) // **Galilaeī**, *ōrum m. pl.* galileeni.
galla, *ae f.* 1 umflătură pe frunzele sau pe ramurile arborilor glandiferi, gogoaşă; 2 gogoaşă de ristic PLIN.; 3 vin prost, aspru LUCIL.
Galla, *ae f.* femeie gallică.
Gallae, *ārum f. pl.* Galli (*preoţii castraţi ai Cybelei, îmbrăcaţi femeieşte*).
Gallaecī, *ōrum m. pl.* gallaecii (*locuitorii Gallaeciei*) (*v. urm.*).
Gallaecia, *ae f.* provincie în nord-vestul Spaniei.
Gallaecus (*3*) *adj.* gallaecian (*v. supra*).
Gallī, *ōrum m. pl.* Galli (*preoţi ai Cybelei*).
Gallia, *ae f.* Gallia, ţara gallilor, pe care romanii o divizau în *Gallia Cisalpina* (*citerior* sau *togata*) (*ce cuprindea partea septentrională a Italiei de azi*) şi *Gallia Transalpina* (*ulterior* sau *comata*) (*ce cuprindea aproape în întregime teritoriul Franţei actuale şi al Belgiei*); *Galliae duae* CAES. cele două Gallii (*Cisalpină* şi *Transalpină*).
galliambus (galliambos), *ī m.* galiamb (*cîntec al preoţilor Cybelei*) MART. // **galliiambus (galliiambicus)** (*3*) *adj.* galiiambic DIOM.
gallica, *ae f.* încălţăminte cu talpă de lemn, fără toc, folosită de galli CIC.
Gallicānus (*3*) *adj.* gallican, din Gallia romană (*Gallia Provincia* [numită astfel, pentru că a fost, pentru multă vreme, singura parte a Galliei supusă de armata romană]; *azi, Provence şi o parte din Languedoc*): *legiones Gallicanae* SUET. legiunile gallicane (din provincia gallicană) // **Gallicānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Gallia Provincia.
gallicārius, *iī m.* meşteşugar care confecţiona încălţăminte gallică (*v. gallica*) HIER.
Gallicē *adv.* în felul gallilor; pe limba gallilor.
gallicinium, *iī n.* [*gallus* + *cano*] 1 cîntatul cocoşilor MACR.; 2 (*fig.*) crăpatul de ziuă, zori PETR., AMM.
gallicula, *ae f.* (dim. al lui *gallica*) încălţăminte gallică de mici dimensiuni HIER.
Gallicus (*3*) *adj.* 1 gallic: *ager* ~ CAES. teritoriul gallilor, ~ *sinus* PLIN. = golful Lion (*din sudul Franţei*); 2 al Gallilor (*al preoţilor Cybelei*); 3 al rîului Gallus din Phrygia; (*fig.*) frigian, troian PROP. *2, 13, 48.*
gallīna, *ae f.* găină CIC.; (*prov.*) *gallinae filius albae* IUV. *13, 141* om norocos.
gallīnāceus (*3*) *adj.* de găină: *pullus* ~ PL. pui de găină, ~ *gallus* CIC. ~ *mas* COL. ~ PLIN. cocoş domestic; (*prov.*) *lactis gallinacei haustum sperare* PLIN. a umbla după lapte de cocoş (a spera imposibilul).
gallīnārium, *i n.* coteţ de găini CELS.
gallīnārius (*3*) *adj.* de coteţ de găini CELS. // **gallīnārius**, *ī m.* cel care îngrijeşte de găini CIC.
gallīnula, *ae f.* găinuşă ARN.
Gallograecia, *ae f.* Galatia (*v. Galatae*) // **Gallograecī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Galatiei.
gallor, *ārī vi.* a se dezlănţui frenetic (*ca Gallii — preoţii Cybelei*) VARR.
gallula, *ae f.* mică gogoaşă de ristic VEG.
gallulascō, *ere vi.* a deveni cocoşel (*despre băieţandrii cu vocea în schimbare*).
Gallulus (*3*) *adj.* mic gal.
gallus, *ī m.* cocoş: (*prov.*) ~ *in sterquilinio suo plurimum potest* SEN. cocoşul e rege pe gunoiştea lui (printre găinile lui).
Gallus[1], *ī m.* gal, om de neam gallic.
Gallus[2], *ī m.* preot al Cybelei.
Gallus[3], *ī m.* rîu în Phrygia.
Gallus[4], *ī m.* cognomen roman (*C. Cornelius Gallus, poet roman şi prieten al lui Vergilius*).
gamba, *ae f.* (*la patrupede*) partea dinapoi a genunchiului VEG.
gambōsus (*3*) *adj.* care are vinele genunchiului umflate VEG.
gamēliōn, *ōnis m.* luna a şaptea la atenieni (*care corespundea unei părţi din ianuarie şi a uneia din februarie*) CIC.
gamma *indecl.* literă în alfabetul grecesc (γ).
gammarus, *ī v.* **cammarus**
gammātus (*3*) *adj.* de forma unui gamma (Γ) GROMM.
gānea, *ae f.* cîrciumă murdară, tavernă CIC.; (*fig.*) destrăbălare TAC.
gāneārius (*3*) *adj.* de tavernă VARR.
gāneō, *ōnis m.* om care bate crîşmele CIC.
gāneum, *ī v.* **ganea**
gangaba, *ae m.* hamal CURT.
Gangaridae, *ārum* (**Gangaridēs**, *um*) *m. pl.* popor indian, în partea inferioară a Gangelui.
Gangēs, *is m.* fluviul Gange // **Gangēticus** (*3*) *adj.* al Gangelui // **Gangētis**, *idis f.* al Gangelui, indian.
ganglion, *iī n.* umflătură VEG.
gangraena, *ae f.* gangrenă CELS.
ganniō, *īre vi.* (*despre animale*) a chelălăi, a scheuna VARR.; (*despre oameni*) a mormăi, a godogăni, a flecări PL. ş.a.; a geme de plăcere APUL.
gannītus, *ūs m.* chelălăit, scheunat, ciripit, piuit; (*fig.*) strigăt, bocet; bodogăneală, trăncăneală (*la om*) LUCR., MART., APUL.

Ganymēdēs, *is m.* paharnicul zeilor (*fiul regelui Tros al Troiei; după alţii — al lui Laomedeon; răpit, datorită frumuseţii şi tinereţii lui, de vulturul lui Iupiter şi dus în cer, a devenit paharnicul zeilor în locul Hebei, fiica Iunonei şi zeiţă a tinereţii*): *rex superum quondam Ganymedis amore arsit* OV. regele zeilor s-a aprins odată de dragoste pentru Ganymedes // **Ganymedēus** (*3*) *adj.* al lui Ganymedes.

Garamantēs, *um m. pl.* garamanţii (*poporul cel mai meridional pe care romanii l-au cunoscut în Africa, care locuia între munţii Atlas şi Sahara, în regiunea numită azi Fessan*) // **Garamans,** *ntis m.* garamant // **Garamanticus** (*3*) *adj.* garamantic, al garamanţilor // **Garamantis,** *ntidis adj. f.* garamantică; (*poet.*) africană: *natus Garamantide nympha* VERG. (Iarbas) cel născut din nimfă garamantică.

garātus (*3*) *adj.* preparat cu sos de peşte (*v. garum*) APIC.

Gargānus, *ī m.* promontoriu în Apulia (*azi, Monte Gargano*) // **Gargānus** (*3*) *adj.* al Garganului.

Gargaphiē, *ēs f.* vale şi izvor în Beoţia, în apropiere de Plateea.

Gargara, *ōrum n. pl.* vîrful cel mai înalt al muntelui Ida în Mysia; oraşul aşezat la poalele muntelui // **Gargaricus** (*3*) *adj.* al muntelui Gargara.

gargarīdiō *v.* **gargarizo**

gargarissō *v.* **gargarizo**

gargarizātiō, *ōnis f.* gargară PLIN.

gargarizō (*I*) *vi.* a face gargară, a se gargarisi: ~ *aliqua re* sau *ex aliqua re* CELS. a se gargarisi cu ceva; (*vt.*) a gargarisi (ceva) PLIN.; (*fig.*) a pronunţa ca şi cum ai gargarisi VARR.

Gargettius (*3*) *adj.* al Gargetului (*demos al Atenei, locul de naştere al lui Epicur*).

garoenum, *ī n.* sos de peşte şi de vin APIC.

garon, *ī v.* **garum**

garos, *ī v.* **garus**

garriō (*IV*) *vi.* şi *vt.* a trăncăni, a flecări: *philosophi* ~ *coeperunt* CIC. filozofii au început să trăncănească, *cupiebam etiam plura* ~, *sed lucet* CIC. doream să trăncănesc şi mai multe, dar se face ziuă, *nescio quid dominae garrit in aurem* OV. nu ştiu ce fleacuri şuşoteşte la ureche iubitei; (*oc.*) a orăcăi (*despre broaşte*) MART.; a ciripi (*despre păsări*) APUL.

garrītor, *ōris m.* guraliv, trăncănitor AMM.

garrītus, *ūs m.* trăncăneală, flecăreală SID.

garrulitās, *ātis f.* pălăvrăgeală, trăncăneală, vorbărie OV.; (*despre păsări*) ciripit; croncănit, cîrîit OV., PLIN.

garrulus (*3*) *adj.* (*despre om*) guraliv, vorbăreţ; (*despre păsări*) ciripitor, cîrîitor; (*despre lucruri*) care murmură, care fîşîie, care nu mai tace, asurzitor: *percontatorem fugito, nam idem* ~ *est* HOR. fugi de iscoditor, căci el este şi trăncănitor, *garrula hirundo* VERG. rîndunica ce ciripeşte întruna, ~ *cantus lusciniae* PLIN. cîntatul neîncetat al privighetorii, *garrula cornix* OV. cioară care cîrîie; ~ *rivus* OV. rîu care murmură, *garrula fistula* TIB. cimpoiul care ţiuie fără încetare, *garrula sistra* MART. timpanele care te asurzesc.

garum, *ī n.* un fel de saramură de peşti de diferite soiuri (*pregătită prin adunarea lichidului scurs din peştii săraţi şi pe jumătate putreziţi şi apoi puternic aromatizat; era un produs culinar de lux şi un apreciat stimulent al poftei de mîncare*) HOR. ş.a.

Garumna, *ae f.* fluviu din sud-vestul Galliei care se varsă în ocean (*azi, Garonne*) // **Garumnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din zona aflată de-a lungul fluviului Garumna PLIN.

garus, *ī m.* (*iht.*) sardea (*Engraulis encrassicholus*) [?] (*peşte folosit în mai mare măsură la saramura numită* garum) PLIN.

gastēr, *eris f.* burtă C. AUR.

gastrimargia, *ae f.* lăcomie la mîncare CASSIAN.

gastrimargus, *ī m.* mîncău CASSIAN.

gastrum, *ī n.* şi **gastra,** *ae f.* vas pîntecos PETR.

Gatēs, *ium m. pl.* gaţii (*neam din Aquintania*).

gau = gaudium (la ENN.).

gaudenter *adv.* cu bucurie AUG.

gaudeō, *ēre, gāvīsus sum vi. semidep.*, (*rar vt.*) a se bucura (lăuntric), a fi bucuros, a-şi găsi plăcerea: ~ *decet, laetari non decet* CIC. a te bucura înlăuntrul tău este frumos, a te veseli (în văzul lumii) nu şade bine, (*cu abl.*) ~ *aliorum incommodis* CIC. a se bucura de necazurile altora, *gaudet mutata sorte* HOR. se bucură de schimbarea sorţii lui, *Castor gaudet equis* HOR. Castor iubeşte caii, *gaudentes rure Camenae* VERG. muzele care iubesc viaţa de la ţară, ~ *in puero* PROP. a-şi găsi bucuria în copil, (*rar genit.*) ~ *voti* APUL. a se bucura de realizarea dorinţei, (*cu inf. sau prop. inf.*) *laudari in bonis gaudent* QUINT. se bucură că sînt lăudaţi de cîte ori fac o faptă bună, *laedere gaudes* HOR. îţi place să faci rău, *venire tu me gaudes?* PL. eşti bucuros că eu vin?, (cu *quod*, mai rar *quia, si*) *gaudeo quod te interpellavi* CIC. mă bucur că te-am întrerupt, *gaude quod spectant oculi te mille loquentem* HOR. bucură-te că te privesc mii de ochi cînd vorbeşti, (*cu p. pr. grecism*) *leo gaudet excutiens iubam* VERG. leul îşi scutură bucuros coama, *gaudet nivali vertice se attollens Appenninus* VERG. Apeninul se înalţă voios, cu vîrful acoperit de zăpadă; (*despre plante etc.*) a prii: *humore omnia hortensia gaudent* PLIN. tuturor plantelor de grădină le prieşte umezeala, *stilus secreto gaudet* QUINT. scrisului îi place singurătatea; (*rar vt.*) *id gaudeo* TER. mă bucur de acest lucru, ~ *alicuius dolorem* CIC. a se bucura de durerea cuiva, *in theatrum introiit, ut suum gaudium gauderemus* CIC. a intrat în teatru, ca să ne bucurăm de bucuria lui; (*ca formulă de salut* = salvere): *Celso* ~ *Albinovano Musa rogata refer* HOR. Muză, te rog transmite-i salutările mele lui Celsus Albinovanus.

gaudiālis (*2*) *adj.* îmbucurător, vesel APUL.

gaudibundus (*3*) *adj.* plin de bucurie APUL. ş.a.

gaudimōnium, *iī n.* bucurie PETR. *61, 3.*

gaudium, *iī n.* 1 bucurie, mulţumire sufletească, satisfacţie: *veluti ex servitute erepta* (*plebs*) ~ *atque laetitiam agitabat* SALL. ca şi cum ar fi fost salvată de sclavie, plebea era bucuroasă şi plină de veselie, *tuis litteris perlectis exsilui gaudio* CIC. la citirea scrisorilor tale, am sărit în sus de bucurie, *gaudio elatus* CIC. cuprins de bucurie, *missa legatio, quae gaudio fungeretur* TAC. H. *2, 55* solie trimisă să exprime

bucuria; (*pl.*) *o, qui complexus et gaudia quanta fuerunt* HOR. o, ce îmbrăţişări şi ce manifestaţii de bucurie au fost; 2 plăcere: *gaudia Veneris* OV. plăcerile dragostei, *dediti corporis gaudiis* SALL. robiţi plăcerilor trupului; 3 (*fig.*) **a.** (persoana care este) bucuria vieţii, iubitul: *fugiunt tua gaudia* OV. iubitul tău fuge, *iamne putas exisse domo mea gaudia* OV. H. *19, 41* crezi oare că iubitul meu (Leandru) a ieşit din casa lui?; **b.** *flos est ~ arborum* PLIN. floarea este bucuria arborilor, *gaudia annorum* PLIN. primăvara.

Gaugamēla, *ōrum n. pl.* sat în Assyria (*unde Alexandru cel Mare l-a învins pe Darius în anul 331 î.e.n.*).

gaulus, *ī m.* 1 vas rotund de pămînt PL.; 2 corabie feniciană de transport (de formă ovală) GELL.

gaunacum, *ī n.* pielicică de nevăstuică *sau* de şoarece VARR.

Gaurus, *ī m.* deal în Campania (*situat între Neapolis şi Cumae, renumit pentru viile sale*) // **Gaurānus** (*3*) *adj.* al dealului Gaurus: *mons Gauranus* STAT. dealul gauran.

gausapātus (*3*) *adj.* 1 îmbrăcat în pănură groasă SEN.; (*fig.*) *apri gausapati* PETR. mistreţii cu blana lor aspră.

gausape, *is n.* şi **gausapum**, *ī n.* ţesătură groasă, lucioasă pe o parte şi miţoasă pe cealaltă, din care se făceau haine, pături etc.; (*fig.*) barbă stufoasă PERS. *4, 37.*

gausapinus (*3*) *adj.* de *gausapum* // **gausapina**, *ae f.* îmbrăcăminte de *gausapum.*

gāvīsus (*3*) *p. pf. v.* **gaudeo**

gāza, *ae f.* (*cuvînt persan*) vistierie regală, comoară; (*fig.*) bogăţii: *~ regia in potestatem venit* LIV. tezaurul regal a căzut în mîna lor, *nil nostro in corpore gazae proficiunt* LUCR. la nimic nu ajută corpului nostru bogăţiile adunate, *gaza agrestis* VERG. proviziile ţăranului.

Gāza, *ae f.* oraş în Palaestina // **Gāzaeus** (**Gāzaeticus**) (*3*) *adj.* din Gaza.

gāzophylacium, *iī n.* sala tezaurului HIER.

gāzum, *ī n.* şi **gāza**, *ōrum n. pl.* tezaurul unei biserici COMMOD.

Gebenna (**Cebenna, Cevenna**) *f.* lanţ muntos în nord-estul Galliei Narbonensis (*azi, munţii Cévennes din sud-estul Franţei*) // **Gebennicus** (*3*) *adj.* al munţilor Cevenna.

Gedrosia, *ae f.* provincie din Asia meridională (*situată la nordul Mării Erythreene*) PLIN.

gehenna, *ae f.* (*cuvînt ebraic*) gheena, iadul TERT. // **gehennālis** (*2*) *adj.* al gheenei ECCL.

Gela, *ae f.* oraş pe coasta de sud a Siciliei // **Gelās**, *ae f.* rîu din apropierea oraşului Gela // **Gelōus** (*3*) *adj.* din Gela: *Geloi campi* VERG. cîmpiile (bogate în grîne) din ţinutul udat de rîul Gelas // **Gelensēs**, *ium* şi **Gelānī**, *ōrum n. pl.* locuitorii oraşului Gela.

gelascō, *ere vi.* a îngheţa PLIN.

gelasīnus, *ī m.* gropiţe în obraz (*cînd cineva rîde*) MART. *7, 24, 6.*

gelātiō, *ōnis f.* îngheţ PLIN.

gelescō, *ere vi.* a îngheţa TERT.

gelicidium, *iī n.* chiciură, promoroacă CAT., VARR.

gelida, *ae f.* (subînţ. **aqua**) apă foarte rece HOR.

gelidē *adv.* rece; (*fig.*) fără elan HOR.

gelidus (*3*) *adj.* 1 rece ca gheaţa, foarte rece; (*fig.*) îngheţat: *~ sudor* VERG. sudoare rece ca gheaţa, *~ focus* OV. vatră rece (în care nu e foc), *loca gelida propinquitate montis* LIV. locuri foarte reci prin apropierea muntelui; *pavidus gelidusque* OV. înfricoşat şi îngheţat de groază, (*Niobe*) *corporibus gelidis incumbit* OV. (Niobe) se apleacă asupra corpurilor îngheţate (de moarte), *gelidi vultus* VERG. privirile sticloase ale mortului; 2 răcoros, rece: *gelidae valles* VERG. văi răcoroase, *gelida nox* VERG. noapte rece; 3 care te îngheaţă: *~ tremor* VERG. fior de îngheaţă, *~ metus* OV. frică ce îngheaţă.

Gellius, *iī m.* nume de familie (*Aulus Gellius, scriitor din sec. II e.n., autor al operei* Noctes Atticae).

gelō (*I*) *vt.* şi *vi.* a face să îngheţe, a îngheţa: (*fluvius*) *qui ferrum gelat* MART. apa care îngheaţă fierul, *amnes gelati lacusque* PLIN. rîuri şi lacuri îngheţate, *manus aquilone gelatae* MART. mîinile îngheţate de crivăţ; (*fig.*) *gelat ora pavor* STAT. frica îi îngheaţă privirile; (*vi.*) *gelant vultus* LUC. privirile îngheaţă, (*impers.*) *ante quam gelaverit* PLIN. înainte de a fi dat îngheţul.

Gelōnī, *ōrum m. pl.* popor scit din preajma Niprului // **Gelōnus**, *ī m.* gelonul // **Gelōnus** (*3*) *adj.* gelon.

Gelōus (*3*) *adj. v.* **Gela**

gelū, *ūs m.* (*obişnuit la abl. sg.*) **a.** ger, gheaţă, îngheţ: *geluque flumina constiterint acuto* HOR. apele au încremenit de gerul aspru; **b.** (*fig.*) răceală provocată de groază, de moarte, de bătrîneţe: *pectora stricta gelu* LUC. inima încremenită de frigul morţii, *tarda gelu senectus* VERG. bătrîneţea greoaie de înlemnirea membrelor; [nom. sg. *gelum* LUCR. şi *gelus* CAT.; genit. sg. *geli* LUCR.; abl. sg. *gelo* VARR.]

gemebundus (*3*) *adj.* gemînd OV.

gemellar, *āris n.* sau **gemellārium**, *iī n.* sau **gemellāria**, *ae f.* recipient pentru untdelemn, format din două vase împreunate COL. ş.a.

gemellipara, *ae f.* care a născut doi gemeni: *~ dea* (*diva*) OV. = zeiţa Latona , mamă a doi gemeni (*Apollo şi Diana*).

gemellus (*3*) *adj.* 1 **a.** geamăn: *gemella proles* OV. odrasle gemene // **gemellus**, *ī m.* frate geamăn: *~ Castoris* CATUL. fratele geamăn al lui Castor (Pollux), *gemellos connixa* VERG. (capră) care a născut doi gemeni; **b.** (*poet.*) la fel, totuna: *at cetera paene gemelli* HOR. în rest, aproape la fel; 2 (*fig.*) dublu, pereche; *gemella poma* PLIN. două poame care atîrnă de aceeaşi codiţă, *gemellae vites* PLIN. doi ciorchini dintr-acelaşi pedicul, *gemella legio* CAES. legiune formată din alte două, amestecate.

gemibilis (*2*) *adj.* de plîns HIER.

geminātiō, *ōnis f.* dublare, repetare (*de cuvinte, de vocale*).

gemīnātus (*3*) *p. pf.* (*v. gemino*) repetat, dublu, consecutiv, învecinat: *geminata verba* CIC. cuvinte repetate, *geminata victoria* LIV. victorie dublă, *~ sol* CIC. soare care pare dublu, *geminatis consulatibus* TAC. prin două consulate consecutive, *geminata cacumina* LIV. vîrfuri de munte făcînd pereche.

geminitūdō, *inis f.* asemănare a gemenilor PACUV.

geminō (*1*) *vt.* 1 a dubla: *labor geminaverat aestum* OV. oboseala dublase căldura, *decem vitae frater geminaverat annos* OV. frate-meu împlinise douăzeci de ani; 2 a uni, a face una, a pune la un loc: *geminari legionum castra prohibuit* SUET. a interzis ca taberele celor două legiuni să fie puse împreună, *non ut serpentes avibus geminentur, tigribus agni* HOR. nu așa încît să fie puși laolaltă șerpii cu păsările și mieii cu tigrii, *non acuta sic geminant Corybantes aera* HOR. nici coribanții nu fac atîta hărmălaie, lovind unul de altul timpanele de aramă cu sunet ascuțit; 3 (*vi.*) a se dubla LUCR. *4, 451*.

geminus (*3*) *adj.* 1 geamăn: *fratres gemini* CIC. frați gemeni, *soror gemina* PL. soră geamănă, ~ *Castor* OV. = Castor și Pollux (Dioscurii), ~ *Pollux* HOR. Pollux împreună cu fratele său geamăn, Castor // **geminī**, *ōrum m. pl.* copii gemeni: *Latona geminos edidit* OV. Latona a născut doi gemeni // **Geminī**, *ōrum m. pl.* Constelația Gemenilor (Castor și Pollux) // (*fig.*) **gemina**, *ae f.* soră geamănă: *memoria est gemina litterarum* CIC. memoria este sora geamănă a scrisului // **geminī**, *ōrum m. pl.* (*tard.*) testicule; 2 dublu, îndoit: *M gemina* QUINT. dublu M, *hydra geminas resumpsit vires* OV. hidra a căpătat îndoite forțe; (*oc.*) cu formă dublă: *gemini Chironis in antrum* OV. în peștera lui Chiron cel cu două forme (jumătate om, jumătate cal), ~ *Cecrops* OV. Cecrops jumătate om, jumătate șarpe, *geminum corpus Tritonis* STAT. corpul dublu (om și pește) al lui Triton; 3 doi, amîndoi: *sunt geminae Somni portae, quarum altera...* VERG. sînt două porți ale Somnului, dintre care una..., *huc geminas nunc flecte acies* VERG. întoarce-ți acum amîndoi ochii încoace, *geminae manus* MART. amîndouă mîinile, *geminae nares* VERG. amîndouă nările, *gemini pedes* OV. ambele picioare, (*sg.*) *in gemino pede* OV. la ambele picioare; 4 la fel, egal, asemănător: *Dolabella et Antonius, geminum in scelere par* CIC. Dolabella și Antonius, pereche de o asemănare perfectă la crime, *par est avaritia, similis improbitas, eadem impudentia, gemina audacia* CIC. lăcomia le este egală, ticăloșia asemănătoare, nerușinarea aceeași, îndrăzneala la fel, *illud vero geminum consiliis Catilinae et Lentuli* CIC. iar acel lucru este ceva la fel cu proiectele lui Catilina și Lentulus.

gemiscō, *ere vi.* a geme CLAUD.

gemitōrius (*3*) *adj.* al gemetelor PLIN.

gemitus, *ūs m.* 1 geamăt, vaiet: *gemitum dare* (*edere, tollere*) OV. a scoate un geamăt, *gemitum de pectore ducere* (*ciere*) VERG. a scoate un geamăt din piept, *sine gemitu* CIC. fără un geamăt, (*cu genit. subiect.*) ~ *mulierum et virorum* CIC. gemetele femeilor și bărbaților, (*cu genit. obiect.*) ~ *vulnerum* LIV. geamătul pentru rănile primite; (*poet. despre lucruri*) zgomot surd, vaier, muget: *gemitum dedere cavernae* VERG. scorburile peșterii scoaseră un zgomot surd (ca un vaier), *gemitum ingentem pelagi audimus* VERG. auzim mugetul năprasnic al mării, *dat tellus gemitum* VERG. pămîntul geme; 2 (*fig.*) durere, jale: ~ *ereptae virginis* VERG. durerea pentru fecioara răpită.

gemma, *ae f.* 1 mugur, ochi (*la plante*): (*palmes*) *trudit gemmas* VERG. lăstarul dă muguri, *gemmas agere* OV. a da muguri; 2 (*frecv.*) **a.** piatră prețioasă transparentă și strălucitoare, piatră nestemată; (*oc.*) perlă: *pocula ex auro gemmis distincta clarissimis* CIC. cupe de aur încrustate cu nestemate foarte strălucitoare, *otium non gemmis neque purpura venale, nec auro* HOR. liniștea, care nu se poate cumpăra nici cu pietre nestemate, nici cu purpură, nici cu aur; (*oc.*) *Erythreis eruta* ~ *vadis* MART. perla scoasă din valurile eritreice (ale Mării Roșii); **b.** (*fig.*) ornament: *plures in carmine gemmas invenies* MART. vei găsi și mai multe giuvaieruri în poezia lui; 3 obiect făcut cu (din) piatră prețioasă: *in gemma posuere merum* OV. într-o cupă încrustată cu pietre prețioase au turnat vin; *ut gemmā bibat* VERG. ca să bea dintr-o cupă făcută dintr-o piatră prețioasă; *imprimere gemmam* OV. a imprima inelul cu sigiliu, *gemma signari* OV. a fi însemnate (scrisorile) cu sigiliul.

gemmārius (*3*) *adj.* de pietre prețioase // **gemmārius**, *iī m.* giuvaiergiu VULG.

gemmascō, *ere vi.* a înmuguri COL., PLIN.

gemmātus (*3*) *adj.* 1 căruia i-au dat muguri (*despre arbori*) PALL.; 2 împodobit cu pietre scumpe LIV.

gemmescō, *ere vi.* a deveni piatră scumpă PLIN.

gemmeus (*3*) *adj.* [*gemma*] 1 din piatră scumpă: *trulla gemmea* CIC. polonic dintr-o piatră scumpă; 2 împodobit cu pietre scumpe: *gemmea iuga demit equis* OV. ia de pe cai jugurile împodobite cu pietre scumpe; 3 (*fig*) ca o piatră prețioasă: *prata florida et gemmea* PLIN. IUN. pajiștile smălțate de flori, *Euripus viridis et* ~ PLIN. IUN. apa verde și străvezie a canalului, *radix gemmeae rotunditatis* PLIN. rădăcina de o rotunjime de piatră scumpă, (*despre păun*) *gemmeam caudam explicas* PHAEDR. desfaci o coadă cu ochi scînteietori ca nestematele, *gemmei pavones* MART. păunii cu coada scînteind în culori de nestemate.

gemmifer, *era, erum adj.* care are pietre scumpe: *gemmiferum mare* PROP. marea plină de perle (Marea Roșie), *gemmiferae aures* SEN. urechile împodobite cu nestemate (cu cercei).

gemmō (*1*) *vi.* 1 a da muguri, a înmuguri: *„gemmare vites" etiam rustici dicunt* CIC. și țăranii zic că „vița dă muguri", *ne gemmantem caecet oculum* COL. ca (tăietura) să nu atingă vreun ochi (la vița) care înmugurește: 2 (*fig.*) a fi împodobit cu pietre prețioase, a străluci de pietre scumpe: *gemmantia sceptra* OV. sceptrul îmbodobit cu nestemate, *invitant herbae gemmantes rore recenti* LUCR. ne invită iarba, care scînteiază de roua ei proaspătă ca diamantul, *gemmantes alae* MART. aripile (păunului), numai ochi scînteietori ca nestematele.

gemmōsus (*3*) *adj.* bătut în pietre scumpe: *gemmosis monilibus onustae* APUL. M. *5, 8* încărcate cu coliere bătute în nestemate.

gemmula, *ae f.* 1 mugurаș APUL.; 2 mică piatră scumpă FRONT.; 3 (*fig.*) pupila ochiului APUL.

gemō, *ere, uī, itum vi.* și *vt.* 1 a geme: *uxorem tuam neque gementem, neque plorantem audivimus* PL. n-am auzit-o pe soția ta nici gemînd, nici plîngînd, *hos pro*

me ~ videbam CIC. pe aceştia îi vedeam că gem pentru mine, *leones gementes* LUCR. lei gemînd, *gemuit noctua* PROP. a ţipat cucuveaua, *nec ~ cessabit turtur* VERG. şi turturica nu va înceta să guruie; 2 (*fig. despre lucruri*) (a scoate un zgomot surd) a vui, a trosni, a scîrţîi, a pîrîi: *gementis litora Bospori* HOR. ţărmurile Bosforului care vuieşte (de valuri), *gemuit sub pondere cymba* VERG. barca a pîrîit sub greutatea eroului, *gemuit fenestra* OV. fereastra a scîrţîit; 3 a deplînge, a plînge, a se plînge (de): *~ tacite tristem fortunae vicem* PHAEDR. a deplînge în tăcere trista schimbare a sorţii, *~ Ityn* HOR. a-l plînge pe Itys, *hic status una voce omnium gemitur* CIC. această stare este deplînsă de toţi într-un glas, *paucis ostendi gemis* HOR. te plîngi (carte) că eşti arătată doar cîtorva.

Gemōniae, *ārum f. pl.* sau **Gemōniae scalae** Gemoniile (*scările în pantă de la Capitoliu spre Tibru, pe care erau tîrîte cu căngile cadavrele celor executaţi în închisoare, spre a fi aruncate în fluviu*).

gemulus (*3*) *adj.* de jale APUL.

gemursa, *ae f.* bătătură între degetele de la picioare PLIN.

gena, *ae f.* (*frecv. pl.* **genae**, *ārum*) 1 umerii obrajilor, obraji: *genae oculos ab inferiore parte tutantur* CIC. umerii obrajilor apără ochii dinspre partea de jos, *manat rara meas lacrima per genas* HOR. lacrimi rare îmi curg pe obraji, *erubuere genae* OV. mi-a roşit obrazul; 2 pleoape: *oculis rigentibus et genis stantibus* PLIN. cu ochii îngheţaţi şi cu pleoapele deschise; 3 orbita ochiului: *expilat genis oculos* OV. smulge ochii din orbite; 4 (*poet.*) ochi: *fixis in tua membra genis* OV. cu ochii pironiţi asupra ta.

Genabum, *ī n.* oraş în Gallia (*azi, Orléans*) // **Genabensis** (*2*) *adj.* din Genabum // **Genabensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Genabum.

Genaunī, *ōrum* şi **Genaunēs**, *ium m. pl.* neam alpin din Vindelicia.

Genāva, *ae f.* oraş al allobrogilor (*azi, Geneva*).

geneālogia, *ae f.* genealogie VULG.

geneālogus, *ī m.* 1 autor de genealogii CIC.; 2 autorul Cărţii Facerii (Moise) PRUD.

gener, *erī m.* 1 ginere, soţ al fiicei CIC.; 2 logodnic, viitor ginere HOR.; 3 soţul nepoatei *sau* strănepoatei; 4 soţul surorii, cumnat IUST.

generābilis (*2*) *adj.* 1 creator, generator PLIN.; 2 care poate fi produs.

generālis (*2*) *adj.* [*genus*] 1 după neam, potrivit cu specia: *variae volucres in ordine cunctae ostendunt maculas generalis corpore inesse* LUCR. diferitele păsări, toate în şir, arată că pe corpul lor sînt culori care le disting, potrivit cu specia lor; 2 care priveşte genul, natura: *cum qualis sit res quaeritur, constitutio ~ vocatur* CIC. cînd este vorba să se califice un lucru, aceasta se cheamă stabilirea genului său; 3 general, universal (*opus lui particular, special*): *de re et generales quaestiones sunt et definitae* DIG. despre orice lucru, se pot ridica întrebări fie generale, fie particulare, *omnis ~ quaestio speciali potentior* QUINT. orice chestiune generală este mai importantă decît una specială.

generāliter *adv.* în mod general CIC.

generascō, *ere vi.* a se naşte: *omnia membris ex ineunte aevo generascunt ingenioque* LUCR. *3, 745* toate însuşirile se ivesc în trupul şi-n spiritul lor de cînd se nasc.

generātim *adv.* 1 după neam, după categorie, după clase: *Germani copias castris eduxerunt generatimque constituerunt: Harudes, Marcomanos, Suebos...* CAES. germanii şi-au scos trupele din tabără şi le-au orînduit după neam (trib): haruzi, marcomani, suebi..., *~ homines, ut aratores, ut mercatores, ut navicularii* CIC. oamenii pe categorii, precum plugarii, neguţătorii, armatorii; 2 în masă, în bloc, laolaltă: *quid ego de suppliciis singillatim potius quam ~ loquar?* de ce să vorbesc caz de caz despre torturi şi nu, mai degrabă, în bloc?, *ut omnia ~ amplectamur* CIC. ca să cuprind toate motivele laolaltă, *non nominatim, sed ~ informata proscriptio* CIC. o proscripţiune nu pe indivizi desemnaţi nominal, ci în masă.

generātiō, *ōnis f.* 1 naştere, capacitatea de a naşte, reproducere: *cibo rutae generationes impediri* PLIN. mîncînd rută (*plantă cu gust foarte amar*), se împiedică naşterile; 2 generaţie de oameni AMBR.

generātor, *ōris m.* născător; producător: *nosse generatores suos optime poterant* CIC. puteau să-şi cunoască foarte bine strămoşii, *Acragas magnanimum ~ equorum* VERG. Acragas (Agrigentul) producător de cai focoşi.

generātōrius (*3*) *adj.* privind naşterea TERT. // **generātōrium**, *iī n.* mijloc de a produce AMBR.

generātrix, *īcis f.* născătoare; producătoare MEL. ş.a.

generō (*1*) *vt.* 1 a da naştere, a zămisli, a odrăsli: *ita generati a natura sumus* CIC. astfel am fost zămisliţi de natură, *quale portentum nec Iubae tellus generat* HOR. monstru cum nici pămîntul lui Iuba nu zămisleşte, *Troia generatus Acestes* VERG. Acestes odrăslit de Troia; 2 a produce, a crea: *generandi gloria mellis* VERG. faima de a produce miere, *~ virtutes* QUINT. a fi izvor de virtuţi; *~ poema* QUINT. a crea un poem.

generōsē *adv.* demn, nobil: *generosius perire* HOR. a muri mai demn.

generōsitās, *ātis f.* 1 rasă bună, soi bun: *in ove satis generositatis ostenditur brevitate crurum* PLIN. la oaie se cunoaşte destul de bine rasa bună după scurtimea picioarelor, *antea Caecubo erat ~ celeberrima* COL. înainte, calitatea vinului de Caecubum era cea mai renumită; 2 nobleţe, mărinimie, generozitate PLIN.

generōsus (*3*) *adj.* 1 de origine nobilă, de bun neam, de soi, de calitate, ales: *generosissima femina* SUET. femeie de foarte bună familie, *contemnunt novitatem meam, sed ego existumo fortissimum quemque generosissimum* SALL. (nobilii) dispreţuiesc proaspăta mea înălţare, dar eu socot că acela este cel mai nobil care este cel mai brav, *~ equus* QUINT. cal de rasă, *generosa vitis* COL. viţă nobilă, *generosum vinum* HOR. vin de calitate, *forma dicendi generosa* CIC. elocvenţă de calitate excelentă, *hunc* (*hortum*) *implevit generoso flore maritus* OV. această grădină soţul a umplut-o cu florile cele mai alese, (*poet.*) *insula generosa metallis* VERG. insulă vestită prin

minele ei; 2 (*fig.*) nobil, ales (sufletește), generos, cu suflet mare: *Alexander generosi spiritus imperator* PLIN. Alexandru, comandant cu un spirit mare, *generosa virtus* CIC. virtute nobilă, *generosi conatus* QUINT. încercări însuflețite de intenții mari.

genesis, *is f.* 1 naștere, creațiune PLIN.; 2 poziția astrelor (la nașterea cuiva), horoscop, steaua (cuiva): *inspecta genesi* IUV. după ce și-a consultat horoscopul, *quod crederetur habere genesim imperatoriam* SUET. fiindcă se credea că steaua lui îl menește să ajungă împărat.

genethliacē, *ēs f.* astrologie MART. CAP.

genethliacus (*3*) *adj.* de horoscop ARN. // **genethliacus**, *ī m.* astrolog GELL. // **genethliacon**, *ī n.* horoscop STAT.

genethlialogia, *ae f.* astrologie VITR.

genetīvus (genitīvus) (*3*) *adj.* 1 din naștere, natural: *genetivae notae* SUET. semne (corporale) din naștere, *genetiva nomina* OV. nume de familie; 2 „Zămislitor" (*epitet al lui Apollo*); 3 (*gram.*) *genitivus* (*casus*) QUINT. cazul genitiv.

genetrix, *īcis f.* născătoare, mamă: *Aeneadum ~, alma Venus* LUCR. dalbă Venus, mamă a eneazilor (romanilor), *magna deum genetrix* VERG. = Cybele (Magna Mater), *ferro ut demens genetricem occidis Orestes* HOR. îți omori mama ca nebunul Oreste, *~ frugum* OV. producătoare a grînelor (Ceres), *Aegyptus vitiorum ~* OV. Egiptul, izvorul viciilor.

geniālis[1] (*2*) *adj.* 1 de nuntă, nupțial: *~ lectus* CIC. (*~ torus* VERG.) pat nupțial (*care se așeza în atrium și era consacrat geniului tutelar al celor doi căsătoriți*), *ducuntur raptae, ~ praeda, puellae* OV. A.A. *1, 125* fetele (sabine) răpite, pradă nupțială, sînt duse cu ei; 2 consacrat plăcerilor *sau* petrecerilor, care bucură sufletul, desfătător, încîntător: *~ agatur iste dies* IUV. *4, 66* ziua asta să fie închinată sufletelului tău, *~ hiems* VERG. iarna desfătătoare (pentru țărani), *geniales divi* STAT. zei care desfată inima (Ceres și Bacchus), *genialia serta* OV. = cununile pe care și le pun convivii la petreceri, *genialia arva Canopi* OV. ogoarele bogate ale Canopului, *geniale litus* STAT. țărm încîntător, *~ Musa* OV. muza dragostei.

geniālis[2], *is m.* pat nupțial IUV. *10, 334*.

geniālitās, *ātis f.* desfătare, plăcere: *~ mensae* AMM. plăcerea mesei.

geniāliter *adv.* cu veselie OV., APUL.

geniculātim *adv.* la fiecare nod (al tulpinii plantei) PLIN.

geniculātiō, *ōnis f.* genuflexiune, îngenunchere TERT.

geniculātus (*3*) *adj.* 1 care are noduri: *culmo erecta geniculato* CIC. înălțîndu-se pe o tulpină cu noduri; 2 care face un cot, curbat // **Geniculātus**, *ī m.* Îngenuncheatul (*constelație*) VITR.

geniculō, *āre vi.* și **geniculor**, *āri vi. dep.* a îngenunchea (în fața cuiva) CHARIS., DIOM.

geniculōsus (*3*) *adj.* cu noduri, noduros APUL.

geniculum, *ī n.* (dim. al lui *genu*) 1 genunchi VARR.; 2 nod (la lujerul unei plante) PLIN.

geniculus, *ī m.* cot (la îmbinarea a două tuburi) VITR.

genimen, *inis n.* rod, fruct, progenitură VULG.

genista, *ae f.* (*bot.*) grozamă, drobiță (*Genista sagittalis*) VERG. ș.a.

Genita Māna divinitate a regulilor la femei.

genitābilis (*2*) *adj.* care face să fecundeze: *~ aura Favoni* LUCR. suflarea zefirului, priitoare rodniciei.

genitālia, *ium n. pl.* și **genitāle**, *is n.* organele genitale PLIN. ș.a.

genitālicii (ludi), *ōrum m. pl.* jocuri în onoarea zilei de naștere a împăratului CAPIT.

genitālis (*2*) *adj.* 1 dătător de viață, care procreează, care fecundează: *genitalia materiai corpora* LUCR. elementele care dau naștere lucrurilor (atomii), *genitalia corpora quattuor* OV. cele patru elemente ale naturii (pămîntul, apa, aerul, focul), *genitalia semina* VERG. semințele dătătoare de rod, *genitalia semina* LUCR. *5, 849* lichidul seminal, *genitales partes* LUCR. organele genitale, *genitalis hora anni* PLIN. anotimpul procreării (primăvara), *dii genitales* ENN. zeii zămislitori ai lumii; 2 de naștere: *genitale solum* VELL. locul de naștere (pămîntul natal), *~ dies* (*lux*) TAC. ziua de naștere // **Genitālis**, *is f.* „Protectoare a nașterilor" (*epitet al Dianei*).

genitāliter *adv.* astfel încît să poată fecunda: *semina ~ apta* LUCR. semințe apte de fecundare.

genitīvus *v.* **genetivus**

genitor, *ōris m.* născător, procreator, tată: *dubio genitore creatus* OV. născut dintr-un tată necunoscut, *~ deum* OV. tatăl zeilor (Iupiter); (*fig.*) *~ urbis, Quirinus* OV. fondatorul Romei, Quirinus, *vitiorum genitores* PLIN. născocitorii viciilor.

genitrix *v.* **genetrix**

genitūra, *ae f.* 1 naștere, procreare: *~ alitum quadrupedumque* PLIN. nașterea păsărilor și a patrupedelor; 2 sămînță: *profluvia geniturae viris* PLIN. scurgerile de lichid seminal la bărbați; 3 creatură, ființă, progenitură; 4 steaua sub care s-a născut cineva, ziua de naștere, horoscop: *reticere genituram suam perseverabat* SUET. (Augustus) stăruia să nu-și declare ziua de naștere, *fatorum per genituras interpres* AMM. tălmăcitor al destinului după ziua de naștere a oamenilor.

genitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **gigno**

genitus[2], *ūs m.* naștere APUL.

genius, *iī m.* (*v. geno*) geniu (*spiritul divin particular fiecărui om, care-l însoțește în tot ce trăiește de la naștere pînă la moarte, împărtășindu-i destinul; spiritul unui loc, lucru, acțiuni, divinități văzute ca forță de influențare; geniul unei divinități mijlocește legătura dintre om și zeu*): *genium dicebant antiqui naturalem deum unius cuiusque loci vel rei vel hominis* SERV., VERG. G. *1, 302* cei vechi numeau „geniu" divinitatea proprie naturii fiecărui loc, lucru sau om, *te per genium obsecro* HOR. te conjur pe geniul tău, *genium loci precatur* VERG. roagă geniul locului, *cras genium mero curabis et porco bimestri* HOR. mîine cinstește-ți geniul cu un vin curat și cu un purcel de două luni, *indulge genio* PERS. vezi-ți de sufletel (petrecînd), *genio meo multa bona faciam* PL. am să-mi mulțumesc sufletelul, *suum defraudans genium, comparsit miser* TER. a strîns ban cu ban nefericitul, strîngînd cureaua (lipsindu-și su-

flețelul de orice plăcere), *habes nec cor, nec genium* MART. nici nu ești inteligent, nici nu știi să trăiești, *sapis ad genium* PL. n-ai gust prost într-ale burții, *victurus genium debet habere liber* MART. spre a înfrunta timpul, o carte trebuie să aibă cu ce-ți încînta sufletelul.

genō, *ere, uī, ītum vt.* (*arh. pt.* **gigno**) a naște LUCR., CIC. ș.a.

gens, *ntis f.* **1** neam, familie (*în înțeles larg, cuprinzînd mai multe familii înrudite ca origine și avînd nume și cult religios comune*), gintă: ~ *Cornelia* neamul Corneliilor (căruia îi aparțineau familiile Scipionilor, ale Lentulilor etc.), *exsulem regem ipsum* (*Tarquinium*) *et liberos eius et gentem Tarquiniorum esse iussit* CIC. a poruncit să plece în exil regele însuși (Tarquinius) și copiii lui și tot neamul Tarquinilor, *L. Tarquinius duplicavit patrum numerum et antiquos patres maiorum gentium appellavit, a se ascitos minorum* CIC. L. Tarquinius a dublat numărul senatorilor și pe cei mai dinainte i-a numit senatori de primul rang, pe cei introduși de el, de rang inferior, *vir patriciae gentis* CIC. bărbat de neam patrician, *quamvis periurus erit, sine gente, cruentus* HOR. oricît ar fi el de sperjur, de neam prost, de criminal, *vos solos gentem habere* LIV. numai voi sînteți de neam, (*prin analogie*) *dii maiorum et minorum gentium* CIC. (cei doisprezece) zei de rang superior și zei inferiori, *Cleanthes quasi maiorum gentium stoicus* CIC. Cleanthes stoic, ca să zic așa, de mare rasă; (*spec.*) rasă, speță: ~ *humana* CIC. speța umană, *ut luat poenas ~ haec* OV. ca această speță de animale (vulpile) să-și ia pedeapsa; (*oc.*) odraslă: *vigilasne, deum ~, Aenea?* VERG. veghezi, Aeneas, odraslă de zei?; **2** (*sens mai larg*) neam, popor: *omnes gentes ac nationes* CIC. toate neamurile și triburile, ~ *Allobrogum* CIC. neamul allobrogilor, *nationis nomen non gentis evaluisse paulatim* TAC. numele unui trib, nu al neamului s-a impus încet încet; (*rar*) locuitorii unei cetăți; (după adv. la genit.pl. *gentium*) loc din lume: *ubinam gentium sumus* CIC. în ce loc din lume ne aflăm?, *fratrem nusquam invenio gentium* TER. nu-l găsesc nicăieri pe fratele meu, *tu abes longe gentium* CIC. tu ești departe de tot, *minime gentium, non faciam* TER. n-am s-o fac pentru nimic în lume; **3** străini, barbari; (*ecl.*) păgîni: *duret gentibus odium sui* TAC. de-ar dura la străini ura dintre ei, *Adversus gentes* ARN. împotriva păgînilor.

gentiāna, *ae f.* (*bot.*) gențiană (*Gentiana lutea*) PLIN.

genticus (*3*) *adj.* al unui ținut, al unei țări: *more gentico* TAC. după obiceiul țării.

gentilicius (*3*) *adj.* **1** gentilic, al unui *gens*: *genticilia sacra* LIV. îndatoririle religioase ale unei ginți (opus lui *publica sacra*), *in Seranorum familia gentilicum est, ne...* PLIN. în familia Seranilor, este o tradiție a neamului lor să nu...; **2** din țara de baștină: *gentilicio vocabulo Chaldeos dicere oportet* GELL. după numele țării lor de baștină, ar trebui să-i numească caldeeni (nu astrologi).

gentilis (*2*) *adj.* [*gens*] **1** din aceeași familie, de familie: *gentile nomen* SUET. nume de familie, *gentile monumentum Domitiorum* SUET. monumentul familiei Domițiilor, *quod gentile in eo videbatur* SUET. ceea ce părea la el o particularitate a familiei lui // **gentilēs**, *ium m. pl.* rude (în linie colaterală): *si furiosus est, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque eius potestas esto* LEG. XII TAB. dacă cineva este nebun, rudele în linie directă și cele în linie colaterală să aibă tutelă asupra lui și asupra averii lui, *tuus ~ Brute* CIC. ruda ta, Brutus; *non gentilia poma* COL. poame de alt soi; **2** (*sens larg*) de același neam, propriu unui neam, strămoșesc: ~ *religio* TAC. legămînt sfînt la neamul lor, *gentile solum* TAC. pămîntul patriei, *levitate gentili* TAC. printr-o ușurătate proprie neamului lor, ~ *utilitas praevaluit* TAC. interesul obștesc a precumpănit // **gentiles**, *ium m. pl.* (*tard.*) străini, barbari; (*ecl.*) păgîni.

gentīlitās, *ātis f.* **1** legătură de familie, rudenie: *de iure gentilitatis* CIC. despre normele de drept privind legăturile de familie; **2** (*concrt.*) rude: *sparsas gentilitates colligere* PLIN. IUN. a-i aduna pe membrii familiei risipiți; **3** asemănare de nume PLIN.; **4** (*tard.*) păgînătate, păgîni PRUD.

gentīliter *adv.* **1** după obiceiul neamului; în limba țării SOLIN.; **2** ca păgînii VULG.

gentīlitus *adv.* după obiceiul țării TERT.

genū, *ūs n.* **1** genunchi: *per aquam genu tenus altam* LIV. prin apa pînă la genunchi, *offendere genu* PL. a lovi cu genunchiul, *dum virent genua* HOR. cît timp genunchii îmi sînt tari, *genuum iunctura riget* OV. articulațiile genunchilor înțepenesc, *genuum orbis* OV. rotula genunchilor, *alicuius genibus advolvi* (*provolvi*) sau *se advolvere* (*se submittere*) LIV., TAC. a se arunca la genunchii cuiva, *genu submittere* CURT. a îngenunchea, *cum* (*Haterius*) *Tiberii genua advolveretur* TAC. Ann. *1, 13* pe cînd Haterius se arunca la genunchii lui Tiberius, *submissis genibus orare aliquem, ut...* LACT. a ruga pe cineva în genunchi ca..., *submissa genibus* LUCR. căzută în genunchi; **2** nod (la plante) ~ *ferulae* PLIN. nodul ramurii; [alte forme: nom. sg. *genus* LUCIL.; ac. sg. *genus* CIC.; genit. pl. *genum* FRONT.].

Genua, *ae f.* oraș în golful Liguriei (*azi, Genova*).

genuāle, *is n.* genuncher OV.

genuī *pf. v.* **gigno**

genuīnē *adv.* sincer, deschis CIC.

genuīnus[1] (*3*) *adj.* [*geno*] **1** din naștere, natural: *genuinae virtutes* CIC. calități din naștere; **2** (*fig.*) autentic, veritabil GELL.

genuīnus[2] (*3*) *adj.* [*genae*] molar: ~ *dens* CIC. dintele molar // **genuīnus**, *ī m.* dinte molar; (*prov.*) *genuinum frangere in aliquo* PERS. a-și rupe dinții sfîșiind pe cineva (a critica violent).

genus[1], *eris n.* **1** origine, obîrșie: ~ *patricium, plebeium* LIV. origine patriciană, plebee, ~ *paternum* CIC. obîrșia dinspre tată, *genus trahere ab aliquo* PLIN. a-și trage originea din cineva, *fortuna non mutat genus* HOR. norocul nu-ți schimbă originea; (*oc.*) origine ilustră: *certi propter divitias aut genus rempublicam tenent* CIC. anumiți oameni, datorită bogăției și originii nobile, stăpînesc statul, *et ~ et virtus, nisi cum re, vilior algā est* HOR. fără avere, atît originea ilustră, cît și virtutea nu fac nici cît o algă; **2 a.**

neam, familie: *nobili genere nati* CIC. născuţi dintr-un neam nobil, *malo genere natus* CIC. născut din neam de jos, ~ *Fabium* LIV. familia Fabia, ~ *Marcellorum* CIC. neamul Marcelilor, *genera falsa* CIC. false genealogii; **b.** (*poet.*) odraslă, descendent: ~ *audax Iapeti* HOR. îndrăzneţul fiu al lui Iapet (Prometeu), ~ *Adrasti* OV. nepotul lui Adrastes (Diomede), *credo equidem genus esse deorum* VERG. sînt încredinţată că (Aeneas) este odraslă de zei; **3** (*sens larg*) neam, rasă, specie: ~ *Hispanum* LIV. neam hispanic, *Italici generis multi mortales* SAL. mulţi oameni de neam italic, *humanum* ~ HOR. rasa omenească, ~ *hominum ferum* SALL. neam sălbatic de oameni, *propagare* ~ *vitamque tueri* HOR. a propaga rasa şi a conserva viaţa, *genera piscium* QUINT. specii de peşte; **4** specie, fel, soi, gen: ~ *aliud tyrannorum* CIC. alt soi de tirani, *omne* ~ *armorum* CAES. tot felul de arme, *cibi genere* CAES. prin felul de hrană, *tria genera furtorum* CIC. trei genuri de furturi; *tormenta cuiusque generis* CAES. maşini de război de orice fel; *in omni genere* în orice privinţă: *incredibile est quam me in omni genere delectarit* CIC. este de necrezut cît m-a încîntat în toate privinţele, *tua prudentia, quam in omni genere iudico singularem* CIC. înţelepciunea ta, pe care o consider extraordinară în orice privinţă; (*la ac., adverbial*) *omne genus, hoc genus, id genus, quod genus = omnis generis, huius generis, eius generis, cuius generis*: *omne* ~ *simulacra* LUCR. statui de tot felul, *hoc* ~ *in rebus* LUCR. în lucrurile de acest fel, *aliquid id genus scribere* CIC. a scrie ceva de acest fel, *quod* ~ *virtus est* CIC. cum, de exemplu, este virtutea; **5** (*fil.*) gen: ~ *plures partes amplectitur* CIC. genul cuprinde mai multe specii, *genus et speciem cuiusque rei cernere* CIC. a distinge genul şi specia fiecărui lucru; **6** (*gram.*) *in nominibus tria genera* QUINT. la substantive sînt trei genuri (substantivele au trei genuri).

genus[2], *ūs m. v.* **genu**

Genusus, *ī m.* fluviu în Illyria, la nord de Apollonia.

geōgraphia, *ae f.* descriere a locurilor, geografie CIC.

geōgraphicus (*3*) *adj.* al geografului, geografic AMM.

geōgraphus, *ī m.* geograf AMM.

geōmetrēs (**geōmetra**), *ae m.* măsurător al cîmpurilor; geometru CIC.

geōmetria, *ae f.* măsurare a pămînturilor; geometrie CIC., QUINT.

geōmetricē *adv.* geometric VITR.

geōmetricus (*3*) *adj.* geometric; de măsurare a pămîntului // **geōmetrica**, *ōrum n. pl.* geometrie // **geōmetricus**, *ī m.* geometru CIC.

georgica, *ae f.* lucrare a pămîntului, agricultură SERV.

georgicus (*3*) *adj.* privind agricultura COL. // **georgicon**, *ī n.* tratat de agricultură COL. // **Georgica**, *ōn* (*-ōrum*) *n. pl.* Georgice (*poemul lui Vergilius*).

geranion, *iī n.* (*bot.*) indruşaim (*Lathyrus odoratus*) PLIN.

gerdius, *iī m.* ţesător LUCIL.

Gergovia, *ae f.* oraş al arvernilor, în Aquitania.

Germalus, *ī m.* colină mică în partea de jos a Palatinului.

germāna, *ae f.* soră bună OV.

germānē *adv.* veritabil, real AUG.

Germānī, *ōrum m. pl.* germanii // **Germānia**, *ae f.* teritoriul dintre Rin–Vistula şi Dunăre–Marea Nordului, ocupat de triburile germanice // **Germaniae**, *ārum* TAC. cele două Germanii din stînga Rinului (Inferioară şi Superioară), devenite provincii romane.

Germāniciānus (*3*) *adj.* aflîndu-se cu serviciul în Germania SUET.

Germānicus (*3*) *adj.* germanic: *bellum Germanicum* CAES. războiul cu germanii // **Germānicus**, *ī m.* supranume al lui Drusus (*nepot şi fiu al lui Tiberius, pe care l-a obţinut ca urmare a victoriilor lui asupra germanilor*).

germānitās, *ātis f.* **1** frăţie, legătură de sînge între fraţi; **2** (*fig.*) înrudire (*despre colonii*) LIV.; înfrăţire: ~ *vini* PLIN. înfrăţirea vinului.

germānitus *adv.* frăţeşte AUG.

germānus (*3*) *adj.* **1** (*despre fraţi, surori*) din aceiaşi părinţi, din acelaşi tată, (*rar*) din aceeaşi mamă: *frater* ~ CIC. frate bun // **germanus**, *ī m.* şi **germana**, *ae f.* frate (bun), soră (bună): *ubi sit germana, rogat* OV. întreabă unde este sora lui, *germana Iovis* sora lui Iupiter (Iuno); (*joc de cuvinte*) *de germanis, non de Gallis duo trimphant consules* VELL. cei doi consuli triumfă asupra fraţilor lor, nu asupra gallilor; **2** (*fig.*) veritabil, autentic: *germanos se putant esse Thucydidos* CIC. se cred că sînt adevăraţi Thucydizi, *erat quidem germanissimus Stoicus* CIC. era, de fapt, cel mai veritabil stoic.

Germānus (*3*) *adj.* din Germania.

germen, *inis n.* **1** sămînţă, germen, mugur, mlădiţă: *in novos soles audent se germina tuto credere* VERG. seminţele cutează să se încreadă fără grijă în noile zile cu soare, *aliena ex arbore* ~ VERG. mlădiţă dintr-un pom diferit (pentru altoit), *implere uterum generoso germine* OV. a umple pîntecul (unei femei) cu îmbelşugată sămînţă; **2** (*fig.*) sămînţa, începutul: *rabies* (= *genit.*) *germina* LUCR. pornirile furiei; **3** odraslă, copil: *Tonantis germina* CLAUD. = fiicele lui Iupiter Tonans; **4** produs, rod: *germina autumni* CLAUD. roadele toamnei, ~ *frontis* CLAUD. coarnele cerbului.

germinascō, *ere vi.* a odrăsli AMBR.

germinātiō, *ōnis f.* şi **germinātus**, *abl. -ū, m.* **1** germinare, înmugurire: ~ *palmitis* COL. înmugurirea lăstarului; **2** (*concrt.*) vlăstar PLIN.

germiniseca, *ae m.* cel care taie vlăstarele VARR.

germinō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a încolţi, a înmuguri; **2** a produce, a da PLIN.

gerō, *ere, gessī, gestum vt.* **I** (a purta) **1** (*rar*) a purta (cărînd): ~ *saxa in muros* LIV. a căra pietroaie la ziduri, (*prov.*) *imbrem in cribrum* ~ PL. a căra apă de ploaie în ciur; **2** a purta (ţinînd, avînd), a avea: ~ *in capite galeam* NEP. a purta un coif pe cap, *ornamenta sua quae gerebant iniecere flammis* SUET. au aruncat în flăcări podoabele pe care le purtau, ~ *ramum* OV. a ţine în mînă o ramură, ~ *vincla* OV. a purta lanţuri (a fi în lanţuri), *centum fronte oculos, centum cervice gerebat Argus* OV. Argus avea o sută de ochi în frunte şi o sută în ceafă, *virginis os habitumque gerens* VERG. avînd faţa şi înfăţişarea unei

fete, *squalentem barbam gerens* VERG. avînd barba năclăită de sînge; **3** a da la iveală, a produce: *violam nullo terra serente gerit* TIB. pămîntul face să răsară vioreaua fără s-o sădească nimeni, *terra viros urbesque gerit silvasque ferasque* OV. pămîntul aduce pe lume oameni şi oraşe, păduri şi sălbăticiuni; **4** (*fig.*) a avea: *suos hortatur, ut fortem animum gererent* SALL. îi îndeamnă pe ai săi să aibă curaj, *mores quos ante gerebant, nunc quoque habent* OV. moravurile de care dădeau dovadă mai înainte le au şi acum, ~ *mixtum gaudio ac metu animum* LIV. a vădi un suflet în care se amestecă bucuria cu teama, *iras gerunt* PL. ţin mînia, *in dextris vestris libertatem, spem futuri temporis geritis* CURT. în mîinile voastre ţineţi libertatea şi speranţele de viitor, ~ *veteres inimicitias cum Caesare* CAES. a avea vechi duşmănii cu Caesar, *pro me curam geris* VERG. îmi porţi de grijă, ~ *amicitiam* NEP. a avea prietenie cu cineva, *praecipuum in Romanos gerebant odium* LIV. ura cea mai mare o purtau romanilor, *aliter quam animo gerebat respondit* SALL. a răspuns altfel decît avea în gînd (decît gîndea), ~ *personam* CIC. a juca un rol, ~ *personam civitatis* CIC. a reprezenta statul; **5** (*spec.*) **a.** *se* ~ *aliquo modo* a se purta într-un fel: *se* ~ *inconsultius* LIV. a se purta cam nesocotit, *quanto superiores sumus, tanto nos geramus summissius* CIC. cu cît sîntem mai sus, cu atît să ne purtăm mai modest, *sic in provincia nos gerimus, ut...* CIC. ne purtăm în provincie astfel, încît..., ~ *se medium* LIV. a se ţine neutru, *dis te minorem quod geris, imperas* HOR. conduci, fiindcă te arăţi mai prejos decît zeii; (*postclas.*) ~ *aliquem* a se arăta, a se purta: *ned heredem regni, sed regem gerebat* IUST. nu se purta ca moştenitor la domnie, ci ca rege; **b.** *alicui morem* ~ a-i face pe voie cuiva, a-i îndeplini dorinţa: *geram tibi morem* CIC. am să-ţi fac pe plac, *gestus est mos voluntati tuae* CIC. ţi s-a îndeplinit voia; **c.** ~ *prae se aliquid* a prezenta, a oferi ceva: *prae se quandam gerit utilitatem* CIC. prezintă o oarecare utilitate. **II 1** a face, a se ocupa (de), a săvîrşi, a îndeplini: *omnia nostra, quoad eris Romae, gerito* CIC. ocupă-te de toate ale mele, cît vei fi la Roma, *rem bene, prospere, male* ~ CIC. a se ocupa de o treabă bine, cu succes, rău, ~ *rem publicam* CIC. a se ocupa de treburile publice, *quae gessi in consulatu* CIC. lucrurile pe care le-am făcut în vremea consulatului, *rem* ~ PL. a-şi administra averea, ~ *res magnas* NEP. a face fapte mari, *a rebus gerendis senectus abstrahit* CIC. bătrîneţea ne opreşte de la treburi; (*mil.*) *bellum* ~ CAES. a purta război, *Romulus bella cum finitimis felicissime gessit* CIC. Romulus a purtat cu vecinii războaie încununate de succes, *res gestae* sau **gesta**, *ōrum* faptele (de război) săvîrşite, *gladiis geri res coepta est* LIV. lupta a început să se dea cu săbiile, *rem comminus* (*eminus*) ~ LIV. a lupta de aproape, de departe, (*despre comandant*) *Gnaeus terrā, Publius navibus rem gerit* LIV. Gnaeus conduce acţiunea pe uscat, Publius pe mare; (*despre funcţii civile*) ~ *consulatum, praeturam, tribunatum* CIC. a exercita consulatul, pretura, tribunatul; **2** (*pas.*) *geri* a se întîmpla, a se petrece: *haec dum Romae geruntur* CIC. în timp ce acestea se întîmplau la Roma, *quatriduo quo haec gesta sunt* CIC. în răstimpul de patru zile în care s-au petrecut acestea; **3** (*despre timp*) a-şi trece, a-şi trăi: *adulescentiae tempus tanta inopia gessisse fertur* SUET. se zice că şi-a petrecut adolescenţa în atît de mari lipsuri, ~ *aetatem* CIC. a-şi petrece viaţa, *annum gerens aetatis sexagesimum et nonum* SUET. în vîrstă de şaizeci şi nouă de ani.

Gerōnium (Gerūnium), *iī n.* oraş în Apulia.

gerontocomīum, *iī n.* azil de bătrîni COD. IUST.

gerrae, *ārum f. pl.* împletituri de nuiele VARR.; (*fig.*) fleacuri, nimicuri PL. AS. *600*.

gerrēs, *is m.* (*iht.*) ghiborţ (*Acerina cernua*) PLIN. ş.a.

gerricula, *ae f.* ghiborţ mic PLIN.

gerrō, *ōnis m.* nătărău, prostovan PL., TER.

gerula, *ae f.* purtătoare APUL.

gerulifigulus, *ī m.* [*gerulus* + *figulus*] („cel care în acelaşi timp face şi suferă ceva" [*cuvînt creat de PL.*]): ~ *flagitii* PL. Bacch. *381* complice al ticăloşiei.

gerulus (*3*) *adj.* cel care poartă // **gerulus,** *ī m.* purtător, hamal HOR.

gerundium, *iī n.* gerunziu DIOM.

gerūsia, *ae f.* **1** sala în care se reunea sfatul bătrînilor (*în vechea Spartă*) VARR.; **2** casă în care îşi petreceau ultimii ani bătrînii care aduseseră servicii patriei PLIN.

Gēryōn, *onis m.* şi **Gēryonēs,** *ae m.* rege uriaş (cu trei trupuri) în insula Erythrea, din apropiere de Gades (*căruia Hercule i-a răpit vitele*) // **Gēryonāceus** (*3*) şi **Gēryonēus** (*3*) *adj.* al lui Geryon.

geseorēta, *ae f.* (un fel de) navă GELL.

gessī *pf. v.* **gero**

gesta, *ōrum n. pl.* fapte de vitejie.

gestāmen, *minis n.* **1** obiect purtat (*de cineva ca povară, veşmînt, podoabă, armă etc.*): *clipeus, magni* ~ *Abantis* VERG. scutul purtat de uriaşul Abas, ~ *in cervice ac digitis* PLIN. piatră scumpă purtată ca podoabă la gît sau pe degete; **2** (mijloc de transport) scaun purtat de sclavi, lectică, targă, vehicul: *Agrippina gestamine sellae Baias pervecta* TAC. Agrippina dusă la Baiae cu un scaun purtat de sclavi, *lecticae gestamine* TAC. într-o lectică.

gestātiō, *ōnis f.* **1** (*pas.*) plimbare (făcută cu un mijloc de transport: lectică, corabie, vehicul): ~ *longis et iam inclinatis morbis aptissima est* CELS. plimbarea (bolnavului) la bolile lungi şi care se apropie de sfîrşit este foarte indicată, *solitus etiam in gestatione ludere* (*aleam*) SUET. obişnuind să joace zaruri chiar cînd era dus să se plimbe; **2** (*act.*) purtatul cuiva (în braţe, în cîrcă): *infantium gestationes* LACT. plimbatul (în braţe) al pruncilor; **3** (*concrt.*) loc de plimbare, alee, promenadă: ~ *buxo aut rore marino ambitur* PLIN. IUN. aleea este mărginită de o parte şi de alta cu merişor sau cu rozmarin.

gestātor, *ōris m.* **1** purtător: *delphinus* ~ *collusorque puerorum* PLIN. IUN. delfinul purtător şi camarad de joacă al copiilor; **2** cel care se plimbă (în lectică, trăsură etc.).

gestātōrius (*3*) *adj.* de purtat: *gestatoria sella* SUET. scaun de purtat o persoană.

gestātrix, *īcis f.* purtătoare VAL. FL.

gestātus[1], *ūs m.* transport PLIN.
gestātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **gesto**
gesticulāria, *ae f.* actriță pantomimă, dansatoare GELL.
gesticulārius, *iī m.* pantomim, dansator AMM.
gesticulātiō, *ōnis f.* gesticulație, gesturi de pantomimă SUET., QUINT.
gesticulātor, *ōris m.* cel care face mișcări de pantomim: ~ *corporis* COL. pantomim.
gesticulor, *āri, ātus sum vi.* și *vt. dep.* **1** a face gesturi de pantomimă: *gesticulandi saltandique studium* SUET. pasiunea pantomimei și a dansului; **2** a acompania cu gesturi de pantomimă: *carmina etiam gesticulatus est* SUET. a însoțit versurile cu mișcări de pantomimă.
gesticulus, *ī m.* mișcare ușoară TERT.
gestiō[1], *ōnis f.* **1** îndeplinire: ~ *negotii* CIC. îndeplinire a unei treburi; **2** (*tard.*) comportare ULP.
gestiō[2] (*IV*) *vi.* și *vt.* (*v. gestus*) **1** a nu mai putea de bucurie (făcînd gesturi, sărind în sus), a fi îmbătat, a fi încîntat peste măsură, a fi cuprins de euforie... [cu abl.]: *alter laetitiā gestit, alter dolore cruciatur* CIC. unul tresaltă de veselie, celălalt e sfîșiat de durere, *apricitate diei gestiunt aves* COL. păsările sînt îmbătate de aerul călduț al zilei, (*fig.*) *dialogorum libertate gestiendum* QUINT. trebuie să ne lăsăm duși de libertatea dialogurilor; **2** (*cu inf. sau, rar, abl.*) a dori arzător, a arde de dorința de...: *gestio scire ista omnia* CIC. doresc arzător să știu toate astea, *studio ~ lavandi* VERG. a arde de dorința de a se scălda, (*abs.*) *dudum scapulae gestiebant mihi* PL. de mult mă mînca pe mine spinarea; **3** a face gesturi de pantomimă.
gestitō, *āre vt.* (frecvent. al lui *gesto*) a purta obișnuit, a obișnui să poarte, a avea PL., ENN.
gestō (*I*) *vt.* (frecvent. al lui *gero*) **1** a purta: ~ *coronam lauream capite* SUET. a purta cunună de lauri pe cap, *quem ego puerum in manibus gestavi meis* TER. pe care l-am purtat, cînd era copil, în brațele mele; (*poet.*) a avea: *non obtusa adeo gestamus pectora* VERG. nu avem inimi atît de nesimțitoare; **2** (*spec.*) **a.** (*despre femele*) a purta în pîntece, a purta sarcina PLIN.; **b.** a purta dintr-o parte într-alta: *ex urbe irritamenta gulae gestabantur* TAC. din Roma i se aduceau bucate care să-i ațîțe pofta de mîncare; (*fig.*) a purta vorba, a colporta: ~ *crimina* PL. a colporta învinuirile; **c.** *gestari* a fi purtat (în lectică, trăsură etc.), a călători, a circula, a se plimba: *porticus in qua gestetur dominus, quotiens pluit* IUV. un portic în care să se plimbe (în lectică sau trăsură) stăpînul de cîte ori plouă; (*vi. rar*) a se plimba: *simul gestanti, vis, inquit, hunc servum audiamus?* SUET. celui care se plimba cu el în lectică îi zise: „Vrei să-l ascultăm pe acest sclav?".
gestor, *ōris m.* cel care poartă vorba de colo pînă colo PL. Ps. *429*.
gestus[1] (*3*) *p. pf. v.* **gero**
gestus[2], *ūs m.* **1** mișcare a corpului (a mîinii, a brațului), gest, gesticulație: *in gestu motuque* CIC. în gesturi și mișcări, ~ *mihi vultusque capiendus est novus* TER. trebuie să iau alte mișcări și alt chip, ~ *comicus magis quam oratorius* QUINT. gesticulație mai mult de actor decît de orator, *in gestu peccare* CIC. a greși în gesticulație, *per gestum res significanda mihi* OV. trebuie să arăt lucrul prin semne, ~ *avium* SUET. bătutul din aripi al păsărilor; **2** gestiune DIG.
Geta, *ae m.* și **Getēs**, *ae m.* **1** get, locuitor din țara geților // **Getae**, *ārum m. pl.* geții; **2** supranume *sau* nume roman (*C. Licinius Geta*, consul roman; *Antonius Geta*, împărat roman; *Geta*, nume de sclav) // **Getēs**, *ae adj. m.* getic: *paene poeta Getes* OV. poet aproape getic // **Geticus** (*3*) *adj.*: ~ *sermo* OV. limba getică, *Getica lyra* STAT. lira lui Orpheus (din Thracia) // **Geticē** *adv.* ca geții: ~ *loqui* OV. a vorbi în limba getică.
Gētūlia, Gētūlus *v.* **Gaetūlia, Gaetūlus**
gibba, *ae f.* gheb, cocoașă SUET.
gibber[1], *era, erum adj.* cocoșat, ghebos VARR.
gibber[2], *eris n.* gheb, cocoașă PLIN.
gibberōsus (*3*) *adj.* ghebos, cocoșat *apud* SUET.
gibbus[1] (*3*) *adj.* convex CELS.
gibbus[2], *ī m.* cocoașă IUV. *10, 294*; protuberanță AMM.
Gigantēs, gigantēus *v.* **Gigas**
gigantomachia, *ae f.* lupta giganților cu zeii.
Gigās, *antis m.* gigant; (*frecv. pl.*) **Gigantēs**, *um* giganții (*neam legendar de uriași cu picioare de șerpi, fii ai pămîntului, care au atacat Olimpul, dar au fost fulgerați de Iupiter și uciși*) // **Gigantēus** (*3*) *adj.* **a.** al giganților: ~ *trimphus* HOR. triumful asupra giganților; **b.** (*fig.*) gigantic SIL.
gigēria, *ōrum n. pl.* măruntaie (ale păsărilor) LUCIL. ș.a.
gignentia, *ium n. pl.* (*v. gigno*) **1** vegetale, plante: *loca nuda gignentium* SALL. locuri lipsite de vegetație; **2** corpuri organice APUL.
gignibilis (*2*) *adj.* putînd să fie creat M. VICT.
gignō, *ere, genuī, genitum vt.* **1** a naște, a crea, a produce: *Hecuba Alexandrum genuit* CIC. Hecuba l-a născut pe Alexander, *Hercules quem Iupiter genuit* CIC. Hercule, fiul lui Iupiter, *dis genite* VERG. tu, născutule din zei (fiu de zei), *maiorem de duobus Fulvia genitis interemit* SUET. Fulvia l-a ucis pe cel mai mare dintre fiii ei, *ad maiora natura nos genuit* CIC. natura ne-a creat pentru lucruri mai mari, *ea quae terra gignit* CIC. cele pe care le produce pămîntul, *India eos* (*beryllos*) *gignit* PLIN. India produce aceste smaragde verzi-albăstrui; **2** a da naștere: *ira inimicitias genuit* HOR. mînia a dat naștere dușmăniilor, *ex hac maxima libertate tyrannus gignitur* CIC. dintr-o libertate nemărginită, ia naștere tirania.
gilvus (*3*) *adj.* galben-deschis, șarg (*culoare la cai*) VARR., VERG. G. *3, 83*.
gingiber *v.* **zingiber**
gingiliphus, *ī m.* hohot de rîs PETR. *73, 4*.
gingīva, *ae f.* gingie CELS., PLIN.
gingīvula, *ae f.* gingie mică VEG.
gingrīna, *ae f.* flaut mic P. FEST.
gingriō, *īre vi.* a gîgîi (*despre gîște*) P. FEST.
gingrītus, *ūs m.* gîgîit ARN.
ginnus, *ī v.* **hinnus**
girres *v.* **gerres**
gīrus *v.* **gyrus**
git *n. indecl.* mălură, tăciune CELS., PLIN.

gizēria, *ōrum v.* **gigeria**
glabellus (*3*) *adj.* cam chel, cam pleşuv APUL.
glaber, *bra, brum adj.* fără păr, chel, pleşuv. PL.; depilat SEN. // **glaber**, *brī m.* sclav tînăr depilat, drăguţ al unui bărbat CATUL.
glabrāria, *ae f.* femeie îndrăgostită de un sclav depilat, jecmănită de acesta de toată averea MART. *4, 28, 7.*
glabrescō, *ere vi.* a-şi pierde părul, a cheli; (*despre pămînt*) a-şi pierde vegetaţia COL.
glabrēta, *ōrum n. pl.* locuri sterpe COL.
glabritās, *ātis f.* netezime a pielii depilate ARN.
glabrō, *āre vt.* a lua părul de pe pielea unui animal (*prin opărire* sau *pîrlire*): ~ *sues* a curăţi de păr porcii tăiaţi COL.
glaciālis (*2*) *adj.* de gheaţă, ca gheaţa, îngheţat: *glaciale frigus* frig ca gheaţa, ~ *oceanus* IUV. oceanul îngheţat.
glaciēs, *ēī f.* **a.** gheaţă: ~ *dura et alte concreta* LIV. gheaţa tare şi groasă, *glaciem cum flumina trudunt* VERG. cînd apele mînă sloiurile de gheaţă; **b.** (*fig*) tărie, duritate: ~ *aeris flamma liquescit* LUCR. *1, 493* bronzul cel tare se topeşte de flăcări.
glaciescō, *ere vi.* a (se) îngheţa PLIN.
glaciō (*1*) *vt.* şi *vi.* **1** a îngheţa: *Iupiter nives glaciat* HOR. Iupiter îngheaţă zăpezile, (*fig.*) *metus corda glaciat* STAT. frica îngheaţă inimile; **2** a închega, a solidifica: *glaciatus caseus* COL. caş închegat, *humor glaciatur* PLIN. lichidul se solidifică; **3** a se prinde, a se închega PLIN.
gladiātor, *ōris m.* **1** gladiator (*în general, sclav sau captiv de război exersat în cazărmi anume* — ludi gladiatorii — *pentru lupta cu spada la circ*): *crudele gladiatorum spectaculum* CIC. spectacol crud de gladiatori; (*fig., term. injurios*) bandit, asasin; **2** (*pl.*) lupte de gladiatori: *gladiatores dare* CIC. sau *edere* SUET. a da un spectacol cu gladiatori, *rumor venit datum iri gladiatores* TER. se răspîndeşte zvonul că se va da un spectacol cu gladiatori, *nam gladiatoribus sibilis conscissi* CIC. căci la spectacolul cu gladiatori (Caesar şi ai lui) au fost straşnic fluieraţi; **3** (*tard.*) fabricant de săbii.
gladiātōrium, *iī n.* preţul cu care un om liber se angaja ca gladiator LIV.
gladiātōrius (*3*) *adj.* de gladiator: *gladiatorium munus* LIV. spectacol de gladiatori, ~ *ludus* şcoală de gladiatori, *certamen gladiatorium* CIC. luptă de gladiatori, *gladiatoria familia* SALL. trupă de gladiatori, ~ *locus* CIC. loc spre a privi lupte de gladiatori, ~ *consessus* CIC. mulţimea care asistă la un spectacol de gladiatori, *id quidem gladiatorium est* CIC. asta e purtare de gladiator.
gladiātrix, *īcis f.* femeie care se poartă ca un gladiator.
gladiātūra, *ae f.* meseria de gladiator; lupte cu gladiatori TAC.
gladiātus (*3*) *adj.* înarmat cu o spadă PRISC.
gladiolum, *ī n.* pumnal *apud* QUINT.
gladiolus, *ī m.* **1** sabie scurtă, pumnal APUL.; **2** (*bot.*) gladiolă (*Gladiolus gandavensis*); săbiuţă (*Gladiolus imbricatus*) PLIN.
gladium, *iī v.* **gladius**
gladius, *iī m.* sabie (scurtă), spadă: *gladium stringere* CIC. (*destringere, educere* CAES., *nudare* OV.) a scoate sabia din teacă, *gladium condere* QUINT. (*recondere in vaginam* CIC.) a vîrî sabia în teacă, *gladiis rem gerere* CAES. a se lupta în săbii, *plumbeo gladio iugulare* CIC. a ucide cu o sabie de plumb (fără nici o greutate); **2** (*fig.*) forţă brutală, acte de omor: *gladiorum impunitas* CIC. nepedepsirea asasinatelor, *ius gladii* DIG. drept de viaţă şi de moarte, *iusque datum gladio* LUC. violenţa transformată în drept; **3** meseria de gladiator, *se ad gladium locare* SEN. a se angaja ca gladiator, *servus ad gladium damnatus* DIG. sclav condamnat la lupte de gladiatori în circ; **4** fierul plugului; **5** (*iht.*) peşte-sabie (*Xiphias gladius*).
glaeba, glaebula ... *v.* **gleba** ...
glaesārius (*3*) care produce chihlimbar galben PLIN.
glaesum, *ī n.* chihlimbar galben, ambră TAC., PLIN.
glandārius (*3*) *adj.* de ghindă CAT., VARR.
glandicula, *ae v.* **glandula**
glandifer, *fera, ferum adj.* care poartă ghindă OV.
glandiōnida, *ae f.* carne de la gîtul porcului: ~ *suilla* PL. Men. *2, 10* mure de porc (*glande, ganglioni de la gîtul porcului*).
glandium, *iī n.* limbă şi gît de porc afumat PL., PLIN.
glandō, *inis f.* ghindă AVIEN.
glandula, *ae f.* (frecv. pl. **glandulae**) **1** ghinduri, amigdale, gîlci: *glandulae quae cum dolore intumescunt* CELS. ganglionii care se umflă dureros; **2** mure (*ghinduri, ganglioni de la pieptul sau de la gîtul unor animale*): ~ *apri* MART. mure de porc mistreţ.
glandulōsus (*3*) *adj.* plin de mure (*v.* **glandula 2**) (*despre capul porcului*) COL.
glans, *ndis f.* **1** ghindă (*şi orice fruct care seamănă cu ghinda*: castană, nucă, curmală): ~ *querna* TIB. ghindă de stejar, *sic odium coepit glandis* LUCR. astfel, omului începu să nu-i mai placă ghinda; **2** (*fig.*) proiectil sferic de pămînt ars sau de plumb, care se arunca cu praştia asupra duşmanului: *eminus glandibus aut lapidibus pugnare* SALL. a se lupta de departe cu plumbi sau cu pietre; **3** (*anat.*) capul membrului viril, gland.
glārea, *ae f.* pietriş, nisip mare, prund CIC., VERG.
glāreōsus (*3*) *adj.* cu pietriş VARR.
glastum, *ī n.* (*bot.*) drobuşor (*Isatis tinctoria*) PLIN.
glattiō, *īre vi.* a chelălăi, a ţipa SUET.
glattitō, *āre vi.* a chelălăi ANTHOL.
glaucina, *ōrum n. pl.* esenţă de *glaucium* (*v. urm.*).
Glaucia şi **Glaucias**, *ae m.* nume bărbătesc CIC., LIV., MART.
glaucion (glaucium), *iī n.* şi **glaucea**, *ōrum n. pl.* (*bot.*) mac-cornut (*Glaucium corniculatum*) PLIN.
glauciscus, *ī m.* (specie de) peşte PLIN.
glaucōma (glaucūma), *atis n.* glaucom (*boală de ochi*) PLIN.
glaucus[1] (*3*) *adj.* **1** albastru-verzui, verzui, azuriu: *oculos intorsit lumine glauco* VERG. îşi întoarse ochii albaştri-verzui, *glaucae sorores* STAT. = Nereidele; **2** cenuşiu-deschis, sur: ~ *equus* VERG. cal sur.
glaucus[2], *ī m.* (specie de) peşte de mare (de culoare albăstruie) PLIN.

Glaucus, *ī m. 1*) fiul lui Sisyphos (*sfîşiat de iepele sale*) VERG. G. *3, 267*; *2*) pescar din Anthedon, în Beoţia (*transformat în divinitate marină înzestrată cu darul prorocirii*) OV. M. *13, 905*; *3*) şeful lycienilor în războiul troian (*prieten al lui Diomede*) HOR. S. *1, 7, 17*.

glēba, *ae f.* **1** bulgăre de pămînt, brazdă: *glebis aut saxis aliquem fundo agere* CIC. a goni pe cineva de pe proprietatea lui cu bulgări de pămînt sau cu pietre, *vertentes vomere glebas* VERG. răsturnînd cu plugul brazdele; **2** pămînt, sol, bucată de pămînt: *qui ullam agri glebam possiderent* CIC. cei care ar avea o bucată de pămînt, *terra potens armis atque ubere glebae* VERG. ţinut puternic prin armele şi prin rodnicia pămîntului lui; **3** (*tard.*) taxă asupra unei suprafeţe de pămînt; **4** masă, bulgăre, bloc, bucată: ~ *marmoris* PLIN. bloc de marmură, ~ *sebi ac picis* CAES. bulgăre de seu şi de smoală.

glēbālis (*2*) *adj.* **1** de bulgăre de pămînt: ~ *agger* AMM. terasament de bulgări de pămînt; **2** (*tard.*) de pămînt: ~ *collatio* COD. TH. impozit funciar.

glēbārius (*3*) *adj.* (*despre boi*) care sparge uşor bulgării de pămînt VARR.

glēbātim *adv.* pe brazde LACT.

glēbātiō, *ōnis f.* (*tard.*) impozit asupra unei suprafeţe de pămînt COD. IUST.

glēbōsus (*3*) *adj.* bolovănos, cu bulgări mari de pămînt // **glēbōsa**, *ōrum n. pl.* cîmpuri brăzdate, arături APUL.

glēbula, *ae f.* **1** brazdă mică, bulgăre mic de pămînt COL.; **2** bucată mică de pămînt IUV.; **3** bulgăraş, bucăţică VITR.

glēbulentus (*3*) *adj.* format din bolovani de pămînt APUL.

glēchōn, *ōnis m.* (*bot.*) busuiocul-cerbilor (*Mentha pulegium*) APUL.

glēchōnītēs, *ae m.* vin aromat cu busuiocul-cerbilor COL.

gles... *v.* **glaes...**

gleucinus (*3*) *adj.* amestecat cu vin dulce (sau cu must) COL., PLIN.

glicciō, *īre vi.* (*despre gîşte*) a gîgîi SUET.

glīnon, *ī n.* (specie de) arţar PLIN.

glīrārium, *iī n.* loc unde se cresc şi se îngraşă hîrciogii VARR.

glis, *glīris m.* (*zool.*) pîrş (*Glis glis*) VARR.

gliscō, *ere vi.* **1** a creşte, a se îngroşa, a se îngrăşa, a se mări, a spori: *asinus paleis etiam gliscit* COL. măgarul se îngraşă şi cu paie, *seditio gliscit in dies* LIV. răscoala se îngroaşă pe zi ce trece, *gliscentibus negotiis duo praetores additi sunt* TAC. afacerile sporind, s-au mai adăugat doi pretori, *postquam eo magnificentiae venerit (respublica), gliscere singulos* TAC. (zicea că) statul ajungînd la atîta strălucire, particularii fac avere; **2** a arde de dorinţa...: *gliscis regnare* STAT. doreşti arzător să domneşti.

glissomarga, *ae f.* marnă albă PLIN.

glittus (*3*) *adj.* compact CAT.

globātim *adv.* cu grămada, în cete AMM.

globō (*I*) *vt.* (*folosit doar la pas. în sens refl.* **globari**) **1** a se rotunji (în formă de sferă): *dependentes guttae parvis globantur orbibus* PLIN. picăturile care atîrnă se rotunjesc în mici sfere; **2** a se aduna grămadă: *nubes globabuntur* PLIN. norii se vor aduna grămadă, *totum examen circa eum globatur* COL. tot roiul de albine se adună grămadă în jurul trîntorului.

globōsitās, *ātis f.* sfericitate MACR.

globōsus (*3*) *adj.* sferic, rotund CIC.

globulus, *ī m.* **1** glob PLIN.; **2** prăjitură în formă de găluşcă CAT.; **3** (*fig.*) *globuli melliti verborum* PETR. *1, 3* mici perioade rotunjite şi moi, ca unse cu miere.

globus, *ī m.* **1** glob, sferă: ~ *solis et lunae* LUCR. globul Soarelui şi al Lunii, (*poet.*) ~ *cordis* LUCR. inimă; **2 a.** masă, grămadă [frecv. pl.]: *globi flammarum* VERG. pălălaie de flăcări, *globi sanguinis* OV. valuri de sînge, ~ *nubium* LUC. grămadă de nori; **b.** (*mil.*) grupă (de soldaţi): *globi militum* TAC. grupe de soldaţi; **c.** (*peior.*) ceată, clică: *aliquis ex illo globo nobilitatis* SALL. cineva din acea clică a nobilimii.

glociō, *īre vi.* (*despre găini*) a cloncăni COL.

glomerābilis (*2*) *adj.* rotunjit, rotund: ~ *orbis lunae* MANIL. cercul rotunjit al Lunii.

glomerāmen, *inis n.* **a.** grămadă sferică, glob: *dissimiles formae glomeramen in unum conveniunt* LUCR. forme diferite se adună într-un agregat sferic, ~ *lunae* LUCR. globul Lunii; **b.** (*pl.*) atomi rotunzi LUCR.

glomerātē *adv.* (*numai comp.*) *glomeratius* AUS. mai condensat.

glomerātim *adv.* în masă, cu grămada CYPR.

glomerātiō, *ōnis f.* mersul calului la trap *sau* în buiestru PLIN.

glomerō (*I*) *vt.* **1** a face ghem, a aduna grămadă, a învîrteji: *lanam glomerabat in orbes* OV. făcea lîna gheme-gheme, *offae glomerantur ex ficis et farre mixto* VARR. se fac găluşti din amestec de smochine şi făină, *venae inter se implicatae glomerantur* CELS. vinele încolăcite între ele se fac un ghem varicos, *glomeratae turbine nives* SIL. zăpezile învîrtejite şi adunate de furtună, *glomeratus pulvis* LUC. vîrtej de praf, *gressus* ~ *superbos* VERG. a alerga într-un trap superb; **2** (*fig.*) a concentra, a aduna (la un loc), a aglomera: *glomeratque ferens incendia ventus* VERG. vîntul purtînd incendiile le adună la un loc, ~ *manum bello* VERG. a aduna o trupă pentru război, *collecti Troes glomerantur eodem* VERG. troienii strînşi se concentrează (aglomerează) acolo, *legiones in testudinem glomerabantur* TAC. legiunile îşi strîngeau rîndurile formînd „broasca ţestoasă", (*Aetna*) *liquefacta saxa sub auras glomerat* VERG. (Aetna) varsă întruna în văzduh bolovani de piatră topită, (*Cacus*) *glomerat sub antro fumiferam noctem* VERG. (Cacus) varsă valuri-valuri de fum care întunecă peştera, *agmina cervi purverulenta fugā glomerant* VERG. cerbii fug şiruri-şiruri, ridicînd un nor de praf.

glomerōsus (*3*) *adj.* în formă de glob COL.

glomus, *eris n.* ghem LUCR. *1, 360*, HOR.

glōria, *ae f.* **1** glorie, fală, bun nume, faimă, reputaţie: *magisque viri nunc* ~ *claret* ENN. gloria bărbatului străluceşte din zi în zi mai mult, *mihi illa omnia immortalem gloriam dederint* CIC. mie toate acelea îmi vor fi dat o glorie nemuritoare, *militavi non sine glo-*

riā HOR. am luptat nu fără glorie, (*cu genit. obiect.*) *fortitudinis* ~ CIC. gloria de om curajos, ~ *rei militaris* CAES. gloria militară, *maiorem dicendi gloriam habuisset* CIC. ar fi avut o mai mare glorie oratorică; (*apoziție*) fală, mîndrie: *candidus, armenti* ~, *taurus* OV. un taur alb, fala cirezii; (*pl.*) titluri de glorie, fapte glorioase: *memorare veteres Gallorum glorias* TAC. a aminti vechile fapte glorioase ale gallilor; **2** dorință de glorie, ambiție, dorință de a se distinge: *quae tua* ~ *est, puto malle*... CIC. ținînd seama de dorința ta de glorie, cred că ai prefera..., *tollens vacuum plus nimio* ~ *verticem* HOR. dorința de glorie care-și înalță capul peste măsură de mult, ~ *lautae mensae* LUC. ambiția de a da o masă aleasă; **3** (*pl.*) vorbe lăudăroase, lăudăroșenie, fanfaronadă: *has ille inanes cum flaret glorias* GELL. pe cînd acela sporovăia aceste baliverne pline de lăudăroșenie.

glōriābundus (*3*) *adj.* fălos, foarte mîndru GELL.

glōriātiō, *ōnis f.* fălire CIC.

glōriātor, *ōris m.* cel care se fălește (cu ceva) APUL.

glōrificātiō, *ōnis f.* glorificare AUG.

glōrificō (*I*) *vt.* a glorifica TERT.

glōrificus (*3*) *adj.* plin de glorie, glorios COD. IUST.

glōriola, *ae f.* glorie slabă, onoare neînsemnată CIC.; *insignia gloriolae* CIC. însemnele unei funcții puțin însemnate.

glōrior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se făli, a se lăuda: ~ *suā victoriā* CAES. a se făli cu victoria lui, ~ *de suis divitiis* CIC. a se făli cu bogățiile sale, *nobis quoque licet in hoc* ~ CIC. putem și noi să ne fălim cu acest lucru, *cum omnes provincias se peragrasse gloriaretur* CIC. cum el se lăuda că străbătuse toate provinciile, *licet mihi apud te* ~ CIC. îmi este permis să mă laud în fața ta; (*cu ac. pron. n.*) *in eum haec gloriantem impetum facit* LIV. se repede asupra lui, care spunea cu fală aceste cuvinte, *vellem idem posse* ~ *quod Cyrus* CIC.; aș vrea să mă pot lăuda cu același lucru ca și Cyrus, (*la p. viit. pas.*) *quod si est, beata vita glorianda est* CIC. dacă este așa, viața fericită este de glorificat.

glōriōsē *adv.* **1** cu glorie, glorios: ~ *triumphare* CIC. a triumfa glorios; **2** fălos, din lăudăroșenie: ~ *mentiri* PL. a minți din lăudăroșenie.

glōriōsus (*3*) *adj.* **1** glorios, faimos, de fală: *de factis illustribus et gloriosis* CIC. despre faptele strălucite și glorioase, *illud etiam Romanis hominibus gloriosum est* CIC. acel lucru e de fală chiar și romanilor; **2** doritor de glorie; (*peior.*) lăudăros, fanfaron, vanitos: ~ *animus* SUET. suflet doritor de glorie: *gloriosae epistulae* PLIN. IUN. scrisoare lăudăroasă, *miles gloriosus* PL. soldatul fanfaron, *pavo gloriosum animal* PLIN. păunul, animal fălos.

glōs, *glōris f.* cumnată AUS.

glossa (glōsa), *ae f.* glosă (explicarea unui cuvînt rar) AUS.; (*pl.*) glosar VARR.

glossārium (glōsārium), *iī n.* glosar GELL.

glossēma, *atis n.* cuvînt rar *sau* străin care are nevoie de explicație QUINT.

glottorō (gloctorō), *āre vi.* (*despre sunetul scos de barză*) a toca, a păcăni ANTHOL.

glūbō, *ere, glupsī, gluptum vt.* a jupui de coajă, a beli CAT., CATUL.; (*vi.*) a se coji CAT.

glūma, *ae f.* pleavă (*a grăunțelor*) VARR.

glūs, *ūtis f. v.* **glutinum**

glūten, *inis n. v.* **glutinum**

glūtināmentum, *ī n.* lipire, locul unde se lipește PLIN.

glūtinātiō, *ōnis f.* lipire a marginilor unei răni, cicatrizare CELS.

glūtinātīvus (*3*) *adj.* de lipire, aglutinant APUL.

glūtinātor, *ōris m.* legător (*cel care lipește foile*) CIC.

glūtineus (*3*) *adj.* cleios, lipicios RUTIL.

glūtinō (*I*) *vt.* a lipi: ~ *fragmenta vitri* PLIN. a lipi cioburi de geam: (*med.*) a lipi, apropiind, marginile unei plăgi: *orae vulneris se glutinarunt* CELS. marginile rănii s-au prins.

glūtinōsus (*3*) *adj.* cleios, vîscos CELS. ș.a.

glūtinum, *ī n.* clei VARR.; (*fig.*) legătură, lanț APUL.

glūtiō (gluttiō) (*IV*) *vt.* **1** a înghiți: ~ *epulas* IUV. a înghiți mîncăruri; **2** (*fig.*) a înăbuși (glasul) PLIN.

gluttō (glūtō), *ōnis m.* mîncăcios, mîncău ANTHOL.

gluttus[1] **(glūtus)** (*3*) *adj.* care se ține bine, compact (*despre pămînt, contrar lui „fărîmicios“*) CAT., PLIN.

gluttus[2] **(glūtus)**, *ī* sau **gluttus**, *ūs m.* înghițitură PERS.

Glycera, *ae f.* nume de femeie HOR. ș.a.

Glycerium, *iī n.* (dim. al lui *Glycera*) nume de femeie TER.

glycyrrhiza, *ae f.* (*bot.*) lemn-dulce (*Glycyrrhiza echinata*) PLIN.

glycysīdē, *ēs f.* și **glycysis**, *idis f.* (*bot.*) bujor (*Paeonia*) PLIN.

Gnaeus sau **Cnaeus** sau **Cneus**, *ī m.* (*prescurtat*: Cn.) prenume roman.

gnārigō, *āre, āvī vt.* a povesti ANDR.

gnāritās, *ātis f.* cunoaștere: ~ *locorum* AMM. cunoașterea locurilor.

gnāruris (*2*) *adj.* cunoscător: *gnarures vos volo esse hanc rem* PL. Most. *100* vreau ca voi să cunoașteți acest lucru.

gnārus (*3*) *adj.* **1** care știe, cunoscător, știind bine, informat: ~ *loci* PL. cunoscător al locului, ~ *sub Nerone temporum* TAC. cunoscător al moravurilor din timpul lui Nero, *nemine gnaro quidnam coepturus esset* SUET. neștiind nimeni ce are de gînd să întreprindă, *satis* ~ *iam in Thessalia regem esse* TAC. știind bine că regele ajunsese în Thessalia; **2** (*rar pas.*) cunoscut: *id nulli magis gnarum quam Neroni* TAC. acest lucru nu-i era nimănui mai cunoscut decît lui Nero.

gnāta, *ae f.* (*arh.*) = **nata** fiică HOR. S. *2, 3, 219.*

Gnathō, *ōnis m.* numele unui parazit // **Gnathōnicī**, *ōrum m. pl.* TER. Eun. *264* discipolii lui Gnatho, paraziții.

Gnātia, *ae f.* (*pop.*) = **Egnatia** oraș în Apulia (*azi, Egnazia*).

gnātus, *ī m.* (*arh.*) = **natus** fiu.

gnāvitās, *ātis*, **gnaviter**, **gnavus** *v.* **navitas, naviter, navus**

Gnēus *v.* **Gnaeus (Cnaeus)**

Gnidius, Gnidus *v.* **Cnid...**

gnōmē, *ēs f.* sentință, maximă FRONT.

gnōmōn, *onis m.* **1** acul cadranului solar; **2** echer VITR.

gnōmonica, *ae* și **gnōmonicē**, *ēs f.* gnomonică (*arta de a construi sau de a proba cadrane solare* [*orologii după soare*]) VITR., GELL.
gnōmonicus (*3*) *adj.* gnomonic (*v. gnomonica*) // **gnōmonicī**, *orum m. pl.* cunoscătorii de gnomonică SOL.
gnoscō *v.* **nosco**
gnosticī, *ōrum m. pl.* gnostici (*sectă religioasă din sec. II e.n.*) ISID.
Gnōsus (Gnossos, Gnōsos), *ī f.* oraș pe coasta de nord a insulei Creta (*reședința regelui Minos*) // **Gnōsiacus** (*3*) *adj.* cretan // **Gnōsias**, *adis* și **Gnōsis**, *idis adj. f.* cretană // **Gnōsius (Gnossius)** *adj.* din Gnosos // **Gnōsiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Gnosos // **Gnōsia**, *ae f.* Ariadna OV.
gōbiō, *ōnis m.* (*iht.*) porcușorul-comun, pietroșel, murgoi, petroc (*Gobio gobio*), COL., IUV. ș.a.
gōbius, *iī m. v. gobio* OV. ș.a.
goētīa, *ae f.* magie, farmece, fermecătură AUG.
Golgī, *ōrum m. pl.* oraș în insula Cipru (*unde era adorată Venus*).
Gomphī, *ōrum m. pl.* oraș în Thessalia (*la poalele Pindului*) // **Gomphensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Gomphi.
gomphus, *ī m.* piron, cui TERT.; încheietură, legătură STAT.
gonger *v.* **conger**
gongylis, *idis f.* (*bot.*) ridiche (*Raphanus*) COL.
Gordiānus, *ī m.* numele a trei împărați romani (*Marcus Antoninus Gordianus Africanus cel Bătrîn* [*Gordianus I*], *împărat timp de șase săptămîni în anul 237 e.n.*; *Gordianus II cel Tînăr, 237 e.n.* [*fiul și asociatul celui dintîi la conducerea imperiului, ucis în același an*]; *Marcus Antoninus Gordianus cel Pios* [*Gordianus III, nepotul lui Gordianus I*], *238–244*).
Gordium, *iī* oraș în Phrygia.
Gordius, *iī m.* rege în Phrygia // **Gordius** (*3*) *adj.* gordian: *nodus Gordius* AMM. nodul gordian.
Gordyaeī, *ōrum m. pl.* gordieii (*popor din Armenia*).
Gorgiās, *ae m. 1*) Gorgias din Leontini (*sofist și retor grec, contemporan cu Socrate*); *2*) retor atenian (*profesor al fiului lui Cicero*).
Gorgō, *onis f.* (ac. sg. *Gorgona*) Gorgona (*una dintre cele trei fiice ale lui Forcys*; *v. urm.*).
Gorgonēs, *um f. pl.* (ac. pl. *Gorgonas*) Gorgonele (*Sthe*[*i*]*no, Euryale și Medusa, cele trei fiice ale lui Phorcus*: *tinere cu șerpi încolăciți în loc de plete, avînd puterea să pietrifice pe cel care le privea*; *cea mai înspăimîntătoare dintre ele era Medusa — Gorgona prin excelență —, căreia Perseus i-a tăiat capul și i l-a dat zeiței Pallas, care l-a fixat în centrul scutului său*; *din sîngele ei, s-a născut Pegasus, calul înaripat*) // **Gorgoneus** (*3*) *adj.* de Gorgonă, de Medusă; *Gorgoneum caput* OV. capul Medusei, *Gorgoneus equus* OV. calul Pegasus, *Gorgoneus locus* PROP. izvorul Hippocrene (*care a țîșnit dintr-o lovitură de copită a calului Pegasus*).
gorgonia, *ae f.* coral, mărgean PLIN.
Gortyna, *ae* (**Gortyn**, *ýnos*, **Gortȳna**, *ae* și **Gortȳnia**, *ae*) *f.* oraș mare în Creta (*în apropierea căruia se află labirintul*) // **Gortȳnius** (*3*) *adj.* și **Gortȳniacus** (*3*) *adj.* gortynian, cretan: *Gortynius arbiter* STAT. = regele Minos al Cretei, *Gortyniacus arcus* OV. arcul cretan // **Gortȳnis**, *idis adj. f.* cretană: ~ *arundo* LUC. săgeată cretană // **Gortȳniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Gortyna.
gōrȳtus *v.* **corȳtus**
Gothī, *ōrum m. pl.* goții (*popor germanic*) // **Gothicus** (*3*) *adj.* al goților // **Gothia**, *ae f.* țara goților.
grabātulus, *ī m.* (dim. al lui *grabatus*) pătuc APUL.
grabātus, *ī m.* pat scund, pat de om sărac CIC.
Gracchānus (*3*) *adj.* al Gracchilor, al lui Gracchus.
Gracchus, *ī m.* cognomen al familiei Sempronia // **Gracchī**, *ōrum m. pl.* Tiberius și Caius Gracchus, vestiți tribuni ai plebei.
grac(c)itō *āre vi.* a gîgîi (*despre gîște*) ANTHOL.
gracilens (gracilans), *ntis* = **gracilis**
gracilentus (*3*) *adj.* = **gracilis**
gracilescō, *ere vi.* a se subția AMM.
gracilipēs, *pedis adj.* cu picioare subțiri *ap.* PETR.
gracilis (*2*) *adj.* **1** înalt și subțire, zvelt; fin, delicat: *gracile cacumen* OV. pisc înalt de munte, *gracillima crura* SUET. picioare foarte subțiri, *graciles capellae* OV. căprițe zvelte, *graciles comae* OV. fire fine de păr, ~ *puer* HOR. băiat delicat; **2** sărac, slab, prăpădit: *vindemiae graciles* PLIN. IUN. recoltă slabă de struguri, *gracili Lare vivere* APUL. a trăi într-o odaie prăpădită; **3** (*despre stil*) simplu, sobru: *materiae gracili sufficit ingenium* OV. talentul mi-e de-ajuns pentru un subiect simplu, *gracili orationi venustas et subtilitas est* GELL. stilul simplu are grație și finețe.
gracilitās, *ātis f.* **1** subțirime, zveltețe: ~ *cervicis et crurum* SUET. subțirimea gîtului și a picioarelor; **2** (*despre stil*) simplitate, eleganță simplă: ~ *narrationis* QUINT. simplitatea elegantă a povestirii.
graciliter *adv.* **1** subțire, alungit APUL.; **2** (*despre stil*) simplu, fără ornamente: *alia gracilius esse dicenda* CIC. (că) unele trebuie înfățișate mai simplu.
gracilitūdō, *inis f.* slăbiciune ACC.
gracilus (*3*) *adj. v.* **gracilis** TER. ș.a.
grāculus, *ī m.* (*ornit.*) gaiță (*Garrulus glandarius*); stăncuță-alpină (*Phyrrhocorrax graculus*) PHAEDR.; (*prov.*) *nihil fidibus graculo* GELL. gaița nu are nimic comun cu lira.
gradābilis (*2*) *adj.* prin care se poate trece cu piciorul (*despre un rîu*).
gradālis (*2*) *adj.* care merge pas cu pas DIOM.; (*fig.*) care procedează calm.
gradātim *adv.* **1** pas cu pas, treptat, gradat: ~ *ascendere vocem* CIC. a ridica treptat tonul; **2** din distanță în distanță: *transversae* ~ *modicis intervallis perticae* VARR. prăjini transversale, din distanță în distanță, la mici intervale; **3** (*fig.*) după rang: *quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte gradatimque tractavi* PLIN. IUN. pe care nu i-am tratat măsurîndu-i pe toți cu aceeași prăjină, cum se zice, ci în mod diferit și după rang.
gradātio, *ōnis f.* **1** (*rar*) construcție în trepte (*într-un teatru*) VITR.; **2** (*ret.*) gradație (*figura prin care se adaugă treptat un cuvînt mai puternic, reluînd termenul anterior*): *illis quod libet, licet; et quod licet,*

possunt; et quod possunt, audent; et quod audent, faciunt RH. HER. *4, 25, 34* ceea ce lor le place le este permis; ceea ce le este permis pot; ceea ce pot, îndrăznesc; şi ceea ce îndrăznesc, fac.

gradātus (*3*) *adj.* dispus în trepte PLIN.

gradilis (*2*) *adj.* care are trepte multe (*despre un templu*) AMM.; (*spec.*) *panis* ~ COD. TH. pîine distribuită săracilor de pe un loc mai înalt.

gradior, *gradī, gressus sum vi. dep.* a păşi, a înainta, a merge: *longe gradientem ut videre* VERG. cînd l-au văzut înaintînd cu paşi mari, *graditur per aequor medium* (*Polyphemus*) VERG. (Polifem) merge prin mijlocul mării; (*cu ac. intern*) *viam graditur* COL. o ia înainte pe drum.

grādīvicola, *ae m.* care-l cinsteşte pe Marte; (*fig.*) războinic SIL.

Grādīvus, *ī m.* epitet al zeului Marte; (*abs.*) zeul Marte VERG., LIV. ş.a.

gradus, *ūs m.* **1** pas, mers: *quotienscumque gradum facies, veniat in mentem* CIC. la fiecare pas pe care-l vei face, gîndeşte-te…, *ingentes ferre gradus* OV. a face paşi mari, *gradum celerare* VERG. a grăbi pasul, *gradum corripere* HOR. a grăbi mersul, *gradum addere* LIV. a dubla pasul, *gradum sistere* VERG. *continere* VERG. sau *sustinere* OV. a se opri din mers, *iuvat conferre gradum* VERG. vreau să se apropie unele de altele, *gradum revocare* VERG. sau *referre* OV. a face cale întoarsă, *gradum inferre in hostem* LIV. a porni împotriva duşmanului, *citato gradu* LIV. în marş forţat, *pleno gradu* SALL. mergînd voiniceşte, *suspenso gradu* TER. cu pas prudent (tiptil); (*fig.*) *ex aedilitate gradum ad censuram fecit* LIV. de la edilitate a păşit direct la cenzură, ~ *mei reditus* CIC. un pas spre revenirea mea (din exil), *gradu eo iam via facta ad consulatum videbatur* LIV. se părea că prin acest pas şi-a deschis calea către consulat; *gradum mortis timere* HOR. a se teme de apropierea morţii; **2** (*despre luptători*) poziţie, post: *stabili gradu impetum hostium excipere* LIV. a primi atacul duşman fără a se clinti de pe poziţie, *gradu movere* (*demovere*) LIV. a scoate de pe poziţie, *de gradu deicere* CIC. a arunca de pe poziţie, *in gradu stetimus, certi non cedere* OV. am stat pe poziţie, hotărîţi să nu dăm înapoi; (*fig.*) *corda virum mansere gradu* STAT. curajul vitejilor nu s-a clătinat; **3 a.** treaptă, scară [frecv. pl.]: *scalarum gradus* CIC. treptele scărilor, *gradus templorum ab infima plebe completi erant* CIC. treptele templelor erau înţesate de plebea cea mai de jos, (*spec.*) *comam in gradus frangere* (*formare*) SUET. a-şi ondula părul în scări; **b.** grad la o circumferinţă MANIL.; cercuri în cerul gurii la cal VEG.; trepte la o săpătură COL.; **4** (*fig.*) treaptă, rang, grad, ordine: ~ *sonorum* CIC. treptele sunetelor (scara sunetelor), ~ *temporum* CIC. ordine cronologică, ~ *honorum* (*magistratuum*) CIC. treptele demnităţilor, ~ *senatorius* CIC. rangul de senator, *in altissimo gradu dignitatis* CIC. în cel mai înalt grad al unei demnităţi, ~ *officiorum* CIC. ierarhia îndatoririlor, *civis hoc gradu* CIC. un cetăţean de asemenea rang, *nullo gradu contingens Caesarum domum* SUET. neînrudindu-se în nici un grad (neavînd nici o legătură de rudenie) cu familia imperială, *a matre Magnum Pompeium artissimo contingebat gradu* SUET. dinspre mamă, se înrudea foarte îndeaproape cu marele Pompeius; **5** (*gram.*) grad de comparaţie; [arh. genit. sg. *graduis*, dat. sg. *gradu*, ac. pl. *grados*].

Graecālis (*2*) *adj.* grecesc GROM.

Graecānicē *adv.* în greceşte VARR.

Graecānicus (*3*) *adj.* împrumutat de la greci, de tip grecesc, grecesc; *Graecanica toga* SUET. îmbrăcăminte cum poartă grecii, *Graecanicum pavimentum* SUET. pardoseală de modă grecească.

Graecātim *adv.* ca grecii TERT.

graecātus (*3*) *p. pf.* — *adj.* care-i imită pe greci: *epistula graecatior* APUL. scrisoare scrisă într-o greacă mai bună.

Graecē *adv.* în limba greacă, greceşte: *optimum* ~ *scire* CIC. a şti foarte bine greceşte.

Graecī, *ōrum m. pl.* greci // **Graecus**, *ī m.* grec: *Graecus apud Graecos non de culpa sua dixit* CIC. un grec în faţa altor greci n-a vorbit de vina lui // **Graeca**, *ae f.* o grecoaică.

Graecia, *ae f.* Grecia (dintre Marea Ionică şi Marea Egee); *Magna Graecia* sau *Maior Graecia* sau, simplu, *Graecia*, iar, din punctul de vedere al unui grec, *Graecia exotica* PL. Grecia mare (*coloniile greceşti din Italia de sud*).

Graeciensis (*2*) *adj.* din Grecia, grec(esc) PLIN., GELL.

graecissō, *āre vi.* a împrumuta de la greci, a greciza PL.

graecor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a duce o viaţă moleşită (ca grecii): *Romana fatigat militia assuetum graecari* HOR. S. *2, 2, 11* exerciţiile militare romane îl obosesc pe cine este obişnuit să trăiască după moda grecească.

Graecostadium, *iī n.* şi **Graecostasis**, *is f.* la Roma, loc în apropierea clădirii senatului unde erau ţinuţi solii grecilor şi ai altor popoare înainte de a se prezenta în faţa senatului CIC.

Graeculiō, *ōnis m. v.* **Graeculus**

Graeculus (*3*) *adj.* (*peior.*) de grecotei // **Graeculus**, *ī m.* grecotei CIC. ş.a.

Graecus (*3*) *adj.* grec, grecesc: *Graecae litterae* CIC. literatură greacă, *Graeci homines* CIC. grecii, *Graeco more bibere* CIC. a bea după moda grecească (rostind toasturi) // **Graecum**, *ī n.* limba greacă: *e Graeco in Latino convertere* CIC. a traduce din greacă în latină.

grāgulus, *ī m. v.* **graculus**

Grāiī (**Grāī**), *ōrum m. pl.* (*poet.*) grecii // **Grāius** (*3*) *adj.* grec, grecesc: *Graias regnare per urbes* VERG. a domni asupra oraşelor greceşti // **Grāius**, *ī m.* un grec CIC.

Grāiocelī, *ōrum m. pl.* graiocelii (*neam din Gallia*).

Grāiugena, *ae m.* grec (de neam): *Graiugenumque domos linquimus* VERG. părăsim locuinţele grecilor.

grallae, *ārum f. pl.* catalige, picioroange VARR.

grallātor, *ōris m.* cel care umblă pe catalige PL., VARR.

grāmen, *inis n.* **1** pajişte, iarbă: *prostrati in gramine molli* LUCR. tolăniţi în iarba moale, *graminis herba*

VERG. fir de iarbă, ~ *desectum* OV. fîn; 2 plantă, buruiană: *mala gramina* VERG. plante otrăvitoare.
grāmiae, *ārum f. pl.* urdori PLIN. ş.a.
grāmineus (*3*) *adj.* de iarbă, acoperit cu iarbă: *campus* ~ VERG. cîmp acoperit cu iarbă, *corona graminea* (*obsidionalis*) LIV. cunună de iarbă oferită de cei asediaţi eliberatorului lor; (*spec.*) de bambus CIC., Verr. *4, 125.*
grāminōsus (*3*) *adj.* ierbos, cu multă iarbă COL.
gramma, *ae f.* (*geom.*) linie MACR.; (*pl.*) litere, caractere PRISC.
grammateūs, *ei m.* copist, scrib APUL. M. *11, 17.*
grammatica, *ae* şi **grammaticē**, *ēs f.* gramatică, ştiinţa gramaticii CIC.
grammāticē *adv.* gramatical QUINT.
grammaticomastix, *igis m.* biciul grămăticilor AUS.
grammaticus (*3*) *adj.* al gramaticii, de grămătic, de critic: *ars grammatica* QUINT. ştiinţa gramaticii, *non ego grammaticas ambire tribus dignor* HOR. eu nu vreau să fac curte clicilor de grămătici // **grammatica**, *ōrum n. pl.* gramatica CIC. // **grammaticus**, *ī m.* dascăl de literatură, erudit, filolog, critic CIC. ş.a.
grammatista, *as m.* învăţător de şcoală elementară SUET.
grammatophylacium, *iī n.* arhivă ULP.
grammicus (*3*) *adj.* linear VITR.
grammo(n)sus (*3*) *adj.* urduros CAECIL.
grānārium, *iī n.* (*frecv. pl.*) hambar de grîu PL., CIC. ş.a.
grānascō, *ere vi.* a da sămînţă; (*fig.*) a rodi AUG.
grānātim *adv.* bob cu bob APUL.
grānātum, *ī n.* rodie, granat COL., PLIN.
grānātus[1] (*3*) *adj.* cu mulţi sîmburi: *mala granata* COL. rodii.
grānātus[2], *ūs m.* adunare a grăunţelor CAT.
grandaevitās, *ātis f.* vîrstă înaintată; bătrîneţe PACUV.
grandaevus (*3*) *adj.* încărcat de ani, bătrîn VERG., TAC.
grandescō, *ere vi.* a se mări, a creşte LUCR., COL.
grandiculus (*3*) groscior, mărişor PL., TER.
grandifer, *era, erum adj.* care aduce mult venit, mănos, fertil CIC.
grandificus (*3*) *adj.* mare, nobil AMM.
grandiloquus (*3*) *adj.* elevat în vorbire CIC.; (*peior.*) emfatic, fanfaron CIC.
grandinat *vb. impers.* bate grindina PACUV.
grandinātus (*3*) *p. pf.* [*grandino*] (*inuz.*) bătut de grindină AUG.
grandinōsus (*3*) *adj.* plin de grindină COL.
grandiō, *īre vt.* şi *vi.* 1 a face să crească, a mări: *istum tibi grandibo gradum* PL. am să-ţi lungesc eu pasul ăsta; 2 a creşte, a se dezvolta CAT.
grandis (*2*) *adj.* 1 mare, de mari proporţii: *meliores fetus et grandiores* CIC. fructe mai bune şi mai mari, *grandia et antiqua robora* QUINT. stejari mari şi bătrîni, *grandia membra* OV. membre uriaşe, *grande vas* CIC. vas mare, ~ *liber* NEP. carte voluminoasă, ~ *epistula* CIC. scrisoare lungă, ~ *pecunia* CIC. sumă considerabilă, *grande aes alienum* SALL. datorii imense, *grande onus* OV. povară enormă, *grandior vox* CIC. voce mai puternică, *grande malum* HOR. o nenorocire gravă; (*despre vîrstă*) înaintat în vîrstă, mare [uneori, urmat de *natu, aevo*]: *puer iam* ~ CIC. băiat mare acum, ~ *suspirat arator* LUCR. plugarul bătrîn suspină, ~ *aevo parens* TAC. părintele încărcat de ani, *consideratur natu grandior an senex* CIC. se are în vedere dacă cineva este mai înaintat în vîrstă sau deja bătrîn; (*ac. adv.*) *grandia incedens* AMM. (*ingrediens* GELL.) călcînd cu paşi mari, *grande fremens* STAT. strigînd cu glas mare; 2 (*fig.*) important, însemnat, deosebit: *res grandiores* CIC. fapte mai însemnate, *grande opus* OV. operă grandioasă, *grandioribus exemplis uti* CIC. a se servi de exemple mai deosebite; 3 (*despre stil şi idei*) elevat, solemn, nobil: (*oratores*) *grandes erant verbis* CIC. oratorii erau nobili în exprimare, *fiunt pro grandibus tumidi* QUINT. vrînd să fie elevaţi în vorbire, devin emfatici.
grandiscāpius (*3*) *adj.* (*despre arbori*) cu trunchiul înalt SEN. Ep. *86, 21.*
granditās, *ātis f.* mărime (a vîrstei) SISENN.; (*fig.*) elevaţie, nobleţe (în exprimare) CIC.
granditer *adv.* mult, puternic: ~ *frugi pater* AUG. tată foarte cumsecade, *quamvis grandius ille sonet* OV. deşi cîntecul lui este mai măreţ.
grandiusculus (*3*) *adj.* mărişor AUG.
grandō, *inis f.* a. grindină: *verberatae grandine vineae* HOR. viile bătute de grindină, (*pl.*) *nives, grandines* CIC. zăpezile, căderile de grindină; (*fig.*) mulţime, ploaie: ~ *saxorum* SIL. o ploaie de pietre; (*stil.*) *grandines Ulixei* AUS. vorbirea impetuoasă a lui Ulises.
grānea, *ae f.* fiertură de grăunţe de grîu CAT.
Grānīcus, *ī m.* rîu în Phrygia minor.
grānifer, *era, erum adj.* „care cară grăunţe" (*epitet al furnicii*) OV.
grānōsus (*3*) *adj.* care are multe grăunţe, grăunţos PLIN.
grānum, *ī n.* 1 grăunte, grăunţă: ~ *hordei* OV. grăunţe de orz, ~ *salis* PLIN. grăunte de sare; 2 sîmbure: ~ *uvae* OV. sîmbure de strugure.
graphiārium, *iī n.* cutie de ţinut condeiele (metalice) MART.
graphiārius (*3*) *adj.* de condei (metalic) SUET.
graphicē[1] *adv.* desăvîrşit, perfect PL. Trin. *767.*
graphicē[2], *es f.* arta desenului PLIN.
graphicus (*3*) *adj.* desenat cu mînă de maestru; (*fig.*) desăvîrşit, perfect, fără seamăn: ~ *fur* PL. Trin. *1024* hoţ de mare clasă.
graphis, *idis* (*-idos*) *f.* creion de desenat: *graphidos scientia* VITR. arta desenului, *graphidis vestigia* PLIN. schiţe, desene.
graphium, *iī n.* condei, stil (metalic, de scris pe tăbliţe cerate) OV. ş.a.
grassātiō, *ōnis f.* brigandaj: *grassationes nocturnae* PLIN. atacuri de noapte ale vagabonzilor.
grassātor, *ōris m.* 1 pierde-vară, hoinar CAT.; 2 răufăcător, pungaş, hoţ CIC. ş.a.
grassātūra, *ae f.* tîlhărie, hoţie la drumul mare SUET.
grassor, *ārī, ātus sum vi. dep.* [*gradior*] 1 a merge, a umbla: ~ *hoc gradu* PL. a merge într-un astfel de pas, *cum uvida veste grassabimur* PL. vom umbla cu hainele umede, *per omnes nervos humore pestifero grassante* IUST. lichidul otrăvitor circulînd prin toate tendoanele, ~ *in aliquem* PL. a înainta asupra cui-

va; 2 a hoinări, a vagabonda: *iuventus grassans in Subura* LIV. tineret care hoinărea prin Subura; 3 (*despre tîlhari*) a ataca (la drumul mare): *quicquid Lycurgi villa grassantibus praebuisset* PETR. tot ce ferma lui Lycurg ar fi oferit briganzilor; (*rar vt.*) *grassatus cuspide turmas* STAT. atacînd cu lancea escadroanele; 4 (*fig.*) a porni, a proceda la…: *animus ad gloriam virtutis viā grassatur* SALL. sufletul porneşte spre glorie pe drumul virtuţii, *coniuravimus ut in te hac via grassaremur* LIV. am jurat să pornim asupra ta pe această cale, *iure ~, non vi* LIV. a proceda după lege, nu cu forţa, *superbe avareque in provincia grassatos* SUET. care s-au purtat cu trufie şi lăcomie în provincie, *accusatorum maior in dies vis sine levamento grassabatur* TAC. furia acuzatorilor, mai mare din zi în zi, se dezlănţuia fără încetare.

grātanter *adv.* felicitîndu-se bucuros AMM.

grātātōrius (*3*) *adj.* de felicitare SID.

grātē adv. 1 cu plăcere, bucuros; *praeterita ~ meminit* CIC. îşi aminteşte cu plăcere cele din trecut; 2 cu recunoştinţă: *aliquid ~ et pie facere* CIC. a face ceva din recunoştinţă şi din iubire.

grātēs *f. pl.* (*obişnuit la* nom. *şi* ac.; abl. *gratibus*) mulţumiri (*aduse mai ales zeilor*), recunoştinţă: *Dianae laudes gratesque agam* PL. voi aduce laude şi mulţumiri Dianei, *dicere grates* VERG. a-şi exprima recunoştinţa, *grates diis immortalibus agere habereque* LIV. a aduce mulţumiri zeilor nemuritori şi a le fi recunoscători, *grates habere legionibus* TAC. a mulţumi cu recunoştinţă legiunilor, *grates persolvere* (*rependere*) VERG. a-şi arăta recunoştinţa (plătindu-se de binele făcut), (*ironic*) *pro talibus ausis di persolvant grates dignas* VERG. pentru astfel de nelegiuiri, să-ţi răsplătească zeii la fel; *illi Agrippinam iisdem quibus principem laudibus gratibusque venerati sunt* TAC. aceia au venerat-o pe Agrippina cu aceleaşi laude şi mulţumiri ca pe împărat.

grātia, *ae. f.* [*gratus*] **I** (favoare de care se bucură cineva) 1 favoare, raporturi de prietenie, afecţiune, simpatie: *magnā gratiā esse apud aliquem* CAES. a fi în mare graţie la cineva, *magnam inire gratiam* CIC. a ajunge la mare favoare, *cum aliquo in gratia esse* CIC. a fi în bune raporturi cu cineva, *gratiam alicuius sibi conciliare* CIC. a-şi cîştiga simpatia cuiva, *si suam gratiam Romani velint* CAES. dacă romanii vor prietenia lor, *cum aliquo in gratiam redire* (*reverti*) LIV. a se împăca cu cineva (a restabili bunele raporturi), *in gratia aliquem ponere apud aliquem* CIC. a pune în bune raporturi pe cineva faţă de altcineva, *apud Lentulum ponam te in gratia* CIC. am să te fac să fii în graţia lui Lentulus, *restituere* (*reducere*) *aliquem in gratiam cum aliquo* CIC. a împăca pe cineva cu altcineva, *mihi cum hominibus his gratia est* CIC. cu aceşti oameni, eu am bune raporturi, *ut haec potius cum bona componantur gratia quam cum mala* TER. acestea să se aranjeze mai degrabă cu binele (în mod amical) decît cu răul, *plerique* (*in divortio*) *cum bona gratia discedunt* DIG. într-un divorţ, mulţi se despart în mod amical, *quod postulo, impetro cum gratia* TER. obţin cu bunăvoinţă ceea ce cer, *volo tibi cum sponso tuo malam gratiam facere* SEN. vreau să vîr zîzanie între tine şi logodnicul tău; 2 trecere, influenţă: *id gratiā Luculli ab Heracliensibus impetravit* CIC. a obţinut aceasta prin trecerea pe care o avea Lucullus la heracleeni, *gratiā plurimum posse* CAES. a avea foarte mare putere prin influenţa lui, *gratiā, auctoritate pecuniā valent* CAES. sînt puternici prin trecerea de care se bucură, prin autoritate şi bani; 3 farmec, frumuseţe, graţie: *~ formae, corporis* OV. frumuseţea chipului, graţia corpului, *~ dicendi* QUINT. farmecul vorbirii, (*Horatius*) *plenus est incunditatis et gratiae* QUINT. Horatius e plin de încîntare şi de farmec, *vinis gratiam affert fumus* PLIN. fumul dă vinurilor savoare // **Gratiae**, *ārum f. pl.* Graţiile (Euphrosyne, Aglaia, Thalia), fiicele lui Iupiter şi ale Eurynomei, zeiţe ale plăcerilor ce fac viaţa încîntătoare (iubire, cîntec, dans etc.). **II** (favoare făcută cuiva) 1 favor, serviciu: *petivit in beneficii loco et gratiae, ut sibi liceret…* CIC. a cerut, ca pe o binefacere şi ca pe un favor, să i se îngăduie…, *facta Valerio gratia dicendi quae vellet* LIV. i s-a făcut lui Valeriu favoarea de a spune ce vrea, *in gratiam alicuius* LIV. de hatîrul cuiva; (*oc.*) *gratiam facere* a trece cu vederea, a ierta: *Boccho, quoniam poenitet, delicti gratiam facit* SALL. lui Bocchus, fiindcă se căieşte, îi trece cu vederea greşeala, *omnium tibi, quae nefarie es ausus, gratiam facio* LIV. trec peste toate fărădelegile pe care ai îndrăznit să le săvîrşeşti; (*spec. la abl. precedat de genit.*) *gratiā* în vederea, în scopul, spre a: *nuptiarum gratiā haec sunt ficta* TER. acestea au fost scornite în vederea căsătoriei, *brevitatis gratiā* QUINT. pentru a scurta, *commonendi gratiā dicam* CIC. voi spune spre a atrage atenţia, *vitandae similitudinis gratiā* QUINT. pentru a evita asemănarea, *exempli gratiā* (*verbi gratiā*) CIC. de exemplu; (*pron. la abl. f. în loc de genit.*): *meā, tuā, nostrā gratiā* pentru mine, de hatîrul meu, al tău, al nostru, *ea gratiā ut…* ENN. pentru aceasta, ca…, *ego excludor, ille recipitur: qua gratiā?* TER. eu sînt dat afară, el este primit: pentru ce?; 2 mulţumire, recunoştinţă: *gratia dis* (subînţ. *sit*) OV. mulţumesc zeilor, *dis immortalibus gratiam persolvere* CIC. a aduce mulţumire zeilor nemuritori, *gratias agere* a aduce mulţumiri, a mulţumi, *Lentulo egi per litteras tuo nomine gratias* CIC. i-am mulţumit lui Lentulus în numele tău, *gratiarum actio* CIC. adresare de mulţumiri, *gratias habere* a avea recunoştinţă, a se declara recunoscător, *gratiam referre* (*rependere, reddere*) a-şi plăti datoria de recunoştinţă: *bonus vir, si referre gratiam non potest, habere certe potest* CIC. un om cumsecade, chiar dacă nu-şi poate plăti datoria de recunoştinţă, dar să se arate recunoscător poate, *praeclaram vero populo Romano refers gratiam* CIC. frumoasă răsplată de recunoştinţă aduci poporului roman, *veteris stat ~ facti* VERG. recunoştinţa vechii binefaceri stăruie, *gratia est!* PL. mulţumesc! // **gratiis** (contras **gratis**) *abl. pl.* pe degeaba, fără bani, de pomană, gratis, gratuit: *tibi gratiis stare navem* CIC. că ai la îndemînă o corabie fără să te coste nimic, *is gratis praetor factus est* CIC. aceasta a fost făcut pretor fără să cheltuiască nici un ban, *ne gra-*

tis in provincia male audires CIC. ca să nu-ţi auzi de rău în provincie de pomană.
grātificātiō, *ōnis f.* binefacere, generozitate, gentileţe CIC.
grātificor, *ārī, ātus sum vb. dep.* 1 *vi.* a face plăcere (cuiva), a face (cuiva) un serviciu: *Pompeio se ~ volunt* CIC. vor să-i facă plăcere lui Pompeius, *cur tibi hoc non gratificer, nescio* CIC. nu ştiu pentru ce nu ţi-aş face această plăcere, *odiis Seiani per dedecus suum gratificabantur* TAC. prin ticăloşia lor, slujeau urilor lui Seianus; 2 *vt.* a da în dar, a face cadou, a sacrifica: *potentiae paucorum libertatem suam gratificari* SALL. a sacrifica puterii oligarhilor libertatea proprie.
grātiis *adv. v.* **gratis**
grātilla, *ae f.* (un fel de) turtă sfinţită ARN.
grātiōsē *adv. f.* din amabilitate ULP.
grātiōsitās, *ātis f.* atracţie, farmec TERT.
grātiōsus (*3*) *adj.* 1 cu trecere, influent, în graţiile (cuiva): *ut argentarius, apud omnes ordines ~* CIC. în calitatea lui de bancher, avînd trecere în toate clasele sociale, *gratiosissimus in provincia fuit* CIC. s-a bucurat de mare trecere în provincie // **grātiōsī**, *ōrum m. pl.* persoanele influente CIC. ş.a. 2 obţinut printr-o favoare: *gratiosa missio* DIG. concediu obţinut printr-o favoare; 3 gata de a face un serviciu, gentil: *gratiosi in cedendo loco* CIC. gentili în a-şi ceda locul.
grātīs *adv.* pe degeaba, gratuit, gratis CIC. ş.a.
grātor, *ārī, ātus sum vi.* a felicita: *gratare sorori* VERG. felicit-o pe sora ta, *inter se gratantes* LIV. felicitîndu-se reciproc, *toto mihi pectore grator* CIC. mă felicit din toată inima, *gratatur reduces* (subînţ. *esse*) VERG. îi felicită că s-au întors, *quid tibi grataris?* OV. ce te bucuri atît?
grātuītō *adv.* pe degeaba, gratuit (fără bani; fără motiv): *Athenis porticum ~ pinxit* PLIN. la Atena, (Polignot) a pictat porticul gratuit, *~ malus atque crudelis erat* SALL. era rău şi crud fără motiv.
grātuītus (*3*) *adj.* 1 dezinteresat, fără recompensă, fără bani, gratuit: *liberalitas gratuita est, an mercenaria?* CIC. generozitatea este dezinteresată, sau profitabilă?, *probitas gratuita* CIC. cinste dezinteresată, *milites gratuitam et sine frumento stipendioque operam obtulerunt* CAES. soldaţii şi-au oferit serviciul gratuit, fără grîu şi fără soldă, *gratuita comitia* CIC. alegeri necumpărate cu bani, *gratuitam pecuniam dare* PLIN. IUN. a împrumuta bani fără dobîndă, *satis superque gratuiti furoris in multitudine* LIV. e destulă şi prea destulă nebunia naturală la o gloată; 2 fără motiv, fără rost, gratuit: *gratuitum odium* SEN. ură fără motiv, *verbis parcam: gratuita sunt* SEN. am să-mi cruţ vorbele: sînt degeaba.
grātulābilis (*2*) *adj.* care urează fericire AUG.
grātulābundus (*3*) *adj.* care felicită, felicitînd: *se multitudo gratulabunda effudit* LIV. mulţimea s-a revărsat, aducînd felicitări, *~ patriae exspiravit* IUST. s-a sfîrşit felicitîndu-şi patria.
grātulātiō, *ōnis f.* 1 **a.** bucurie, manifestări de bucurie: *neque de tanta voluptate et gratulatione Fortuna deminuerat* CAES. soarta nu-i ştirbise nimic din atîta plăcere şi bucurie, *laudis nostrae ~* CIC. manifestări de bucurie pentru laudele aduse mie; **b.** (*spec.*) mulţumiri publice: *gratulationem facere ad omnia deorum templa* CIC. a aduce mulţumiri publice la toate templele zeilor, *mihi conservatae reipublicae gratulationem decrevistis,* CIC. aţi decretat în cinstea mea mulţumiri publice pentru salvarea statului; 2 felicitare: *mutua gratulatione fungi* CURT. a se felicita reciproc, *in sua gratulatione* CIC. în momentul cînd i se adresau felicitări (pentru intrarea în funcţiune), *inter gratulationes amicorum* SUET. în vreme ce prietenii îl felicitau.
grātulātor, *ōris m.* cel care felicită MART.
grātulātōriē *adv.* felicitînd AUG.
grātulātōrius (*3*) *adj.* de felicitare AUG.
grātulor, *ārī, ātus sum vi.* şi (*rar*) *vt. dep.* 1 a felicita: *~ alicui de aliqua re* (mai rar *pro* [*in*] *aliqua re*) a felicita pe cineva pentru ceva: *gratulor tibi* CIC. te felicit, *quod mihi de filia gratularis…* CIC. cît despre faptul că mă feliciţi pentru căsătoria fiicei mele…, *tibi pro rerum magnitudine, quas gessisti, gratulor* SUET. te felicit pentru faptele măreţe pe care le-ai săvîrşit, *tibi etiam in hoc ~* CIC. te felicit şi pentru aceasta, *inter se cives gratulabantur* CIC. cetăţenii se felicitau între ei, *tamen, quod abes, gratulor* CIC. totuşi, te felicit că nu eşti de faţă, (*cu ac. şi inf.*) *ego me nunc natum* (*esse*) *gratulor* OV. eu mă bucur că m-am născut în această epocă; (*rar cu ac. obiectului*) *ei victoriam gratulatur* CIC. îl felicită pentru victorie; 2 a aduce mulţumiri (*de obicei zeilor*): *eamus Iovi Maximo gratulatum* GELL. haidem să aducem mulţumiri Marelui Iupiter, *~ eius iudicio* PHAEDR. a mulţumi judecăţii acestuia.
grātus (*3*) *adj.* 1 plăcut, agreabil, atrăgător: *grata loca* OV. locuri plăcute, *gratior it dies* HOR. ziua trece mai plăcută, *nobis gratum omnibus* CIC. un lucru plăcut nouă tuturor; (*despre pers.*) drag, iubit: *donec eram ~ tibi* HOR. cît timp îţi eram drag, *iuvenum gratissime* OV. tu, cel mai drag dintre tineri, *~ Alexandro Magno fuit ille* HOR. acela a fost favoritul lui Alexandru cel Mare, *classis non amicorum, sed gratorum* SUET. o flotă compusă nu din prieteni, ci din favoriţi; 2 (pentru care cineva are recunoştinţă) preţios: *ista virtus etiam si iucunda non est, mihi tamen est grata* CIC. această virtute, deşi nu este atrăgătoare, mie totuşi mi-e preţioasă, *eius officia iucundiora saepe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora* CIC. serviciile lui mi-au produs adesea mai multă plăcere, totuşi niciodată nu mi-au fost mai preţioase; 3 recunoscător: *gratum se praebere alicui* CIC. a se arăta recunoscător cuiva, *grato animo* CIC. cu recunoştinţă, *~ erga* (*in, adversus*) *aliquem* CIC. recunoscător faţă de cineva.
gravābilis (*2*) *adj.* împovărător C. AUR.
gravanter *adv.* în silă, fără plăcere LIV. *21, 24, 5.*
gravastellus (*3*) *adj.* încărcat de ani PL. Ep. *620* (alţii: *ravistellus*)
gravātē *adv.* cu greu, în silă: *non* (*haud*) *~* CIC. bucuros.
gravātim *adv.* cu greutate, încet: *~ cadunt* LUCR. *3, 387* cad cu greu.

gravātiō, *ōnis f.* îngreunare C. AUR.
gravēdinōsus (*3*) *adj.* 1 care are deseori dureri de cap, guturai, reumatism CIC.; 2 care dă guturai PLIN.
gravēdō, *inis f.* 1 greutate în trup, la cap, răceală CELS., CIC.; 2 graviditate (a femeii) NEMES.
graveolens, *ntis adj.* 1 cu miros tare: *thymum et graveolentia centaurea* VERG. cimbrul şi ţintaurul cu miros pătrunzător; 2 cu miros urît, greu mirositor: *fauces graveolentis Averni* VERG. gura greu mirositorului Avern.
graveolentia, *ae f.* miros urît PLIN.
gravescō, *ere vi.* 1 a se încărca, a se îngreuna: *fetu nemus omne gravescit* VERG. toţi arborii se încarcă de rod, *donec iterum gravescant* PLIN. pînă ce devin din nou gravide; 2 (*fig.*) a se agrava, a se înrăutăţi: ~ *valetudo Augusti* TAC. starea sănătăţii lui August se înrăutăţea.
graviditās, *ātis f.* graviditate CIC.
gravidō[1] (*1*) *vt.* a lăsa grea (o femeie); a fecunda: *ne ex eo gravidaretur* AUR. VICT. să nu fie lăsată gravidă, *terra gravidata seminibus* PLIN. pămîntul fecundat de seminţe.
gravīdo[2], *inis v.* **gravedo**
gravidula, *ae adj. f.* (scoică) fecundată (care are perle) AMM.
gravidus (*3*) *adj.* 1 (*despre o femelă*) însărcinată, gravidă: *utrimque est gravida, et ex viro et ex Iove* TER. a rămas grea din ambele părţi, şi cu bărbatu-său, şi cu Iupiter, *equae gravidae* VERG. iepe borţoase; 2 (*fig.*) greu, încărcat, plin (de): *gravidae aristae* OV. spice grele, *gravidae nubes* OV. nori grei, (*cu abl.*) ~ *alvus* (*serpentis*) *venenis* LUCR. pîntecele (şarpelui) umflat de otrăvuri, ~ *stipes nodis* VERG. trunchiul copacului plin de noduri, *gravidum pectus curis* LUC. sufletul apăsat de griji.
gravis (*2*) *adj.* 1 greu: *graves catenae* OV. lanţuri grele, *gravius pondus* CIC. sarcină mai grea, ~ *hasta* OV. suliţă grea; (*spec.*) *grave aes* LIV. armă masivă (nelucrată); (*despre teren*) ~ *terra* HOR. pămînt gras; (*despre mîncare*) ~ *cibus* CIC. mîncare grea (care cade greu), ~ *miles* LIV. soldat greu înarmat; 2 (*fig.*) **a.** (*în sens bun*) cu greutate, important, însemnat; grav, sever, serios, respectabil: *gravissimi historici* NEP. istorici de mare autoritate, ~ *testis* CIC. martor de încredere, ~ *victoria* CIC. victorie importantă, *gravissimae causae* CIC. motive foarte puternice, *adulescens gravis* CIC. tînăr serios, *gravior oratio* CIC. discurs mai impozant, *ordo gravissimus* CIC. clasa cea mai demnă de cinste; **b.** (*peior.*) greu de suportat, greu, grav, apăsător, aspru, dureros, violent, nesănătos; (*despre sunete*) grav, înfundat: ~ *aestus* HOR. arşiţă insuportabilă, ~ *tempestas* CIC. furtună grea, ~ *sopor* (*somnus*) CURT. somn greu, *grave vulnus* CAES. rană grea, *grave bellum* SALL. război greu, *grave pretium* SALL. preţ foarte ridicat, *grave fenus* SUET. dobîndă apăsătoare, ~ *annona* SUET. preţ ridicat al alimentelor, *grave fatum* OV. soarta rea, *graves inimicitiae* SALL. duşmănii grave, *graviore verbo* CIC. cu un cuvînt mai aspru, ~ *locus* LIV. loc nesănătos, *grave solum caelumque* TAC. pămînt şi climă nesănătoase, ~ *odor* VERG. miros greu; ~ *sonus* CIC. sunet grav, ~ *vox* QUINT. voce înfundată, ~ *syllaba* QUINT. silabă neaccentuată, *si tibi grave non erit* CIC. dacă nu va fi greu pentru tine; 3 (*pas.*) **a.** încărcat, îngreunat, împovărat [obişnuit cu abl.]: *agmen praeda grave* LIV. trupă încărcată de pradă, *graves crapula* CURT. îngreunaţi de chef, ~ *morbo* VERG. împovărat de boală, ~ *annis* TAC. încărcat de ani, ~ *senectute* TAC. împovărat de bătrîneţe, *grave corpus* VERG. trupul slăbit; **b.** (*spec. despre o femelă*) însărcinată: *sacerdos Marte* ~ VERG. preoteasa lăsată grea de Marte, ~ *uterus* OV. pîntecele însărcinat.
Graviscae, *ārum f. pl.* şi **Gravisca**, *ae f.* oraş în Etruria // **Graviscānus** (*3*) *adj.* graviscan // **Graviscānī**, *ōrum m. pl.* graviscanii.
gravitās, *ātis f.* 1 greutate: *propter gravitatem armorum* CAES. din cauza greutăţii armelor, *gravitate navum impediebantur* CAES. erau împiedicaţi de greutatea corăbiilor; 2 (*fig.*) **a.** gravitate, profunzime, importanţă, seriozitate, demnitate: *gravitate mixtus lepos* CIC. graţie amestecată cu gravitate, *gravitatem in congressu nostro tenui quam debui* CIC. în întîlnirea noastră, am păstrat gravitatea care trebuia, ~ *huius sententiae* CIC. profunzimea acestei idei, *cum gravitate facetiae* CIC. glume care nu-s lipsite de demnitate, ~ *dicendi* CIC. seriozitatea vorbirii, ~ *provinciae* CAES. importanţa provinciei, ~ *oris* LIV. nobleţea chipului; **b.** greutate, dificultate, slăbire, neputinţă; scumpete: ~ *odorum* PLIN. greutatea mirosurilor (mirosuri urîte), *pressus gravitate soporis* OV. copleşit de greutatea somnului (de somn greu), ~ *loci*, *caeli* CIC. loc, climă nesănătoasă, ~ *membrorum* CIC. greutate în membre, ~ *capitis* PLIN. greutate simţită la cap, ~ *spiritus* CELS. dificultate în respiraţie, ~ *aurium* PLIN. surzenie, ~ *linguae* CIC. împleticire la vorbire, ~ *mentis* SEN. indispoziţie, ~ *temporum* CAES. greutatea timpurilor, ~ *morbi* CIC. greutatea bolii, ~ *annonae* TAC. greutatea alimentării (preţul ridicat al alimentelor); 3 (*spec.*) gravitate OV.
graviter *adv.* 1 (*propr. rar*) greu: ~ *cadere* LUCR. a cădea greu; (*despre sunete*) grav, profund; 2 (*fig.*) grav, greu, tare, aspru, sever, cu gravitate, cu demnitate: ~ *aegrotare* CIC. a fi grav bolnav, ~ *se habere* CIC. a se simţi rău, *gravissime dolebant* CIC. erau foarte îndureraţi, ~ *ferre* CIC. a suporta greu, ~ *amare* TER. a iubi foarte tare, *nolo in illum gravius dicere* CIC. nu vreau să spun ceva mai aspru împotriva lui, *de amplissimis viris gravissime decernitur* CAES. despre cei mai însemnaţi oameni, se hotărăşte cu cea mai mare severitate, ~ *accipere aliquid* TAC. a afla ceva cu mare neplăcere (a fi rău impresionat); *Thucydides res gestas et bella narrat* ~ CIC. Thucydides povesteşte cu gravitate evenimentele şi războaiele, *utrumque egit* ~ CIC. în amîndouă cazurile, s-a purtat cu demnitate.
gravitūdō, *inis f. v.* **gravedo** VITR., APIC.
graviusculus (*3*) *adj.* destul de grav (*despre sunet*) GELL.
gravō (*1*) *vt.* 1 a îngreuna, a încărca: *ne unda gravet pennas* OV. ca apa să ne îngreuneze penele, *praefectum sarcinis gravant* TAC. îl împovărează pe prefect cu bagaje, *gravantur arbores fetu* LIV. pomii sînt

încărcați de fructe; 2 a face mai greu, a agrava, a spori (în rău): *faenore gravatum aes alienum* TAC. datorie sporită prin dobînzi, ~ *invidiam matris* TAC. a spori invidia mamei, *fortunam parce* ~ OV. nu-mi înrăutăți soarta; 3 a împovăra, a copleși: *me labor non gravabit* VERG. sforțarea nu mă va împovăra, *gravati omnes vino somnoque* VERG. toți copleșiți de băutură și somn, *gravati militia* LIV. sătui de militărie.

gravor, *ārī, ātus sum vb. dep.* 1 *vi.* a găsi pricină, a se lăsa greu, a refuza, a tînji: *primo ~ coepit, quod dicebat...* CIC. mai întîi, a început să găsească pricină, zicînd că..., (*cu inf.*) *rogo ut ne graveris exaedificare id opus* CIC. îți cer să nu tînjești să înalți acest edificiu, *in colloquium venire invitatus gravatur* CAES. invitat să vină la o convorbire, refuză; 2 *vt.* (*rar*) a suporta cu greu; *aspectum civium* ~ TAC a-i fi silă să-i vadă pe cetățeni, *matrem gravabatur* SUET. o suporta greu pe maică-sa.

gregālis (*2*) *adj.* 1 de turmă, care trăiește în turmă: *equi gregales* VERG. cai (sălbatici) trăind în turmă; 2 (*fig.*) de rînd, grosolan: *gregali sagulo amictus* LIV. învelit cu o manta de soldat, *gregalia poma* SEN. poame de rînd // **gregāles**, *ium m. pl.* **a.** animale din aceeași turmă VARR.; **b.** prieteni, tovarăși; (*peior.*) complici CIC. ș.a.

gregārius (*3*) *adj.* 1 de turme: *gregarii pastores* COL. păstori de turme // **gregārius**, *iī m.* păstor APUL.; 2 (*fig.*) de rînd: *miles* ~ SALL. soldat de rînd.

gregātim *adv.* 1 în turmă; (*fig.*) în masă: *elephanti ~ ingrediuntur* PLIN. elefanții merg în turmă, *homines ~ profugiebant* IUST. oamenii se refugiau în masă; 2 în lumea de jos PLIN.

gregiculus, *ī m.* turmă mică AUG.

gregō (*I*) *vt.* a aduna la un loc; (*pas.-refl.*) a se aduna laolaltă STAT.

gremia, gremiālis *v.* **crem...**

gremium, *iī n.* 1 poală, sîn, piept: *puer Fortunae in gremio sedens* TER. copil șezînd în poala norocului, *Septimius suos amores tenens in gremio* CATUL. Septimius ținîndu-și în brațe iubita; 2 (*fig.*) **a.** sîn: *e gremio patriae abstrahi* CIC. a fi smuls de la sînul patriei, *terra gremio semen excipit* CIC. pămîntul primește în sînul lui sămînța; **b.** centrul, interiorul, inima, adîncul: *Padus gremio montis profluens* PLIN. Padul izvorînd din inima unui munte, *medio gremio Graeciae* CIC. în centrul Greciei, ~ *arenosum fluminis* SIL. albia nisipoasă a rîului, *excusso gremio togae* FLOR. scuturînd cutele togei; **c.** brațele, protecția, supravegherea; *in vestris pono gremiis* VERG. o pun sub protecția voastră, *ad gremium praeceptoris* QUINT. sub ochii profesorului.

gressiō, *ōnis f.* mers, pas PACUV.

gressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **gradior**

gressus[2], *ūs m.* 1 mers, pas; ~ *delicatus et languidus* PHAEDR. mers delicat și leneș, *presso gressu* OV. cu pas reținut, *gressum tendere ad moenia* VERG. a porni spre ziduri, *gressum ferre* MART. a porni, a merge, *gressum anteferre* VERG. a merge înainte, *gressum comprimere* VERG. a se opri din mers, *gressum recipere* VERG. a lua drumul înapoi, *gressum maturare* VAL., MAX. a grăbi pasul; (*fig.*) *huc dirige gressum* VERG. îndreaptă încoace mersul corăbiei, ~ *orationis* GELL. mersul discursului, *gressibus maria transire* ARN. a trece mările cu picioarele; 2 picior (*unitate de lungime*).

grex, *gregis m.* **a.** turmă, cireadă, ciurdă, stol, cîrd: *greges pecorum* VERG. turme de oi, *greges porcorum* IUV. ciurde de porci, *greges equarum* VARR. herghelii de iepe, ~ *avium* HOR. stol de păsări, ~ *anserum* HOR. cîrd de gîște; **b.** (*fig., despre oameni*) gloată, ceată, grămadă, mulțime: *stipati gregibus amicorum* CIC. însoțiți de cîrduri de prieteni, *grege facto* SALL. adunîndu-se grămadă, *Epicuri de grege porcus* HOR. porc din turma lui Epicur (partizan al lui Epicur); (*oc.*) *greges virgarum* PL. Ps. *333* mănunchiuri de vergi; [**grex** *f.* LUCR. *2, 663* ș.a.: *buceriaeque greges*].

grillus (gryllus), *ī m.* greiere PLIN. ș.a.

grīphus, *ī m.* enigmă GELL.

grōciō *v.* **crocio**

grōma *v.* **gruma**

grōmaticus (*3*) *adj.* de agrimensură CASSIOD. // **grōmaticī**, *ōrum m. pl.* autori de scrieri privind agrimensura; agrimensori.

gromphaena, *ae f.* (*bot.*) (un fel de) știr (*Amaranthus*) PLIN.

gromphēna, *ae f.* specie de cocor PLIN.

gronger *v.* **conger**

grosa, *ae f.* răzuitoare, pilă ARN.

grossitūdō, *inis f.* grosime VULG.

grossulus, *ī m.* smochină mică necoaptă COL.

grossus[1] (*3*) *adj.* gros, grosolan SER.

grossus[2], *ī m.* smochină tîrzie (care nu se coace) CAT.

gruis, *is f.* (*ornit.*) cocor (*Grus cinerea*) PHAEDR.

grūma, *ae f.* 1 alidadă (*instrument de măsurat unghiurile în agrimensură*) NON.; 2 centrul unui cîmp unde se întîlneau patru drumuri drepte HYG.

grūmula, *ae f.* coajă, găoace AMBR.

grūmulus, *ī m.* grămăjoară, movilița PLIN. ș.a.

grūmus, *ī m.* mică movilă de pămînt B. HISP., VITR.

grundiō *v.* **grunnio**

grundītus, *ūs m.* grohăit (*al porcului*) CIC.

grunniō (*IV*) *vi.* a grohăi IUV. ș.a.

grunnītus, *ūs m.* grohăit AUG.

grūs, *gruis f.* 1 *v.* **gruis** LUCR.; 2 cocor (*mașină de război, numită și* corvus, *folosită la dărîmarea zidurilor*) VITR.

gryllus *v.* **grillus**

Grȳnia, *ae f.* și **Grȳnium**, *iī n.* oraș în Mysia (*renumit printr-un templu al lui Apollo*) // **Grȳnēus** (*3*) *adj.* din Grynia.

gryps, *grȳpis m.* (ac. pl. *grypas*) grifon (*animal fabulos înaripat, cu trup de leu și cap de vultur*): *iungentur iam grypes equis* VERG. iată, grifonii vor fi înjugați la un loc cu iepele (ce părea cu neputință se întîmplă).

grypus, *ī m.* 1 grifon MEL.; 2 cu nasul coroiat (*poreclă*), coroi IUST.

gubernābilis (*2*) *adj.* care poate fi condus SEN.

gubernāculum, *ī n.* 1 bara de cîrmă a corăbiei, cîrmă [frecv. pl.]: *additis a tergo gubernaculis, quae huc at-*

que illuc cursum navigii torqueant, exemplum piscibus tractum qui cauda reguntur SEN. adăugîndu-se la proră bare de cîrmă (vîsle) care să cîrmească într-o parte sau alta înaintarea navei, după exemplul peştilor care se conduc cu coada, *ipse gubernaculo rector subit* VERG. el însuşi trece la cîrmă; 2 (*fig.*) conducere: *ad gubernacula reipublicae sedere* CIC. a sta la cîrma statului, *repelli a gubernaculis civitatum* CIC. a fi goniţi de la conducerea statelor, *recedere a gubernaculis* CIC. a se retrage de la conducere.

gubernātiō, *ōnis f.* 1 conducere a unei corăbii CIC., SEN.; 2 (*fig.*) conducere, guvernare: ~ *civitatis* CIC. conducerea statului.

gubernātor, *ōris m.* 1 cîrmaci de corabie, pilot: *tranquillo quilibet* ~ *est* SEN. cînd marea e liniştită, oricine este cîrmaci; 2 (*fig.*) conducător: ~ *civitatis* CIC. conducător al statului.

gubernātrix, *īcis f.* cîrmuitoare: *istā praeclarā gubernatrice civitatum eloquentiā rempublicam dissipaverunt* CIC. prin această elocvenţă, faimoasă cîrmuitoare a statului, au distrus republica.

gubernō (*I*) *vt.* a conduce corabia LIV. ş.a.; (*fig.*) a conduce, a cîrmui: *ars gubernandi* CIC. arta de a conduce corabia, ~ *tranquillo mare* CIC. a conduce corabia pe o mare liniştită; (*prov.*) ~ *e terra* LIV. a conduce corabia de pe uscat (a vrea să conduci fără a te primejdui); (*fig.*) *iter meum ratio gubernabit* CIC. raţiunea va conduce drumul meu (în viaţa politică), ~ *vitam* CIC. a-şi conduce felul de viaţă, ~ *patrimonium suum* CIC. a-şi administra averea.

gubia, *ae, f.* daltă VEG., ISID.

gula, *ae f.* 1 gîtlej, beregată, gît: *quem obtorta gulā in vincula abripi iussit* CIC. pe care, sucindu-i gîtul, porunci să fie azvîrlit în lanţuri, *laqueo gulam fregēre* SALL. i-au sugrumat cu un laţ gîtul; 2 (*fig.*) poftă de mîncare, lăcomie (la mîncare); gust fin (*la mîncăruri*): *irritamenta gulae* SALL. stimulente ale poftei de mîncare, *gulae parens* HOR. robit stomacului, *temperare gulae* PLIN. IUN. a-şi înfrîna lăcomia la mîncare, *proceres gulae* PLIN. maeştri în gastronomie, *o, gulam insulsam!* CIC. ce om fără gust!

gulō, *ōnis m.* mîncău, pofticios la mîncare APUL. ş.a.

gulōsē *adv.* gustos, delicios: *gulosius condire cibos* COL. a găti mai gustos mîncărurile.

gulōsus (*3*) *adj.* pofticios (la mîncare), mîncăcios: *oculis quoque gulosi sunt* SEN. sînt lacomi la mîncare şi cu ochii, *lector* ~ MART. cititor care înghite dintr-o dată pagina întreagă; *gulosum fictile* IUV. *11, 19* vas de pămînt cu mîncăruri delicioase.

gūmen, *inis n.* gumă PALL. ş.a.

gumia, *ae m.* mîncău LUCIL., APUL.

guminasium *v.* **gymnasium**

guminasticus *v.* **gymnasticus**

gumm... *v.* **cumm...**

gumnasium *v.* **gymnasium**

gunaecēum *v.* **gynaeceum**

gupsum *v.* **gypsum**

gurdōnicus (*3*) *adj. v.* **gurdus**

gurdus (*3*) *adj.* prostovan, nătărău LABER., QUINT.

gurges, *itis m.* 1 vîltoare, bulboană (unde fierbe apa), curent de apă: *trahens sub gurgite arenam Volturnus* OV. Volturnul cărînd nisipul în bulboana lui, *alterno procurrens gurgite pontus* VERG. marea înaintînd şi retrăgîndu-se cu vîltoarea apelor ei; 2 (*gener.*) hău de ape, mare: *gurgite ab alto* VERG. din largul mării, ~ *Euboicus* OV. braţul de mare eubeic, *fessos iam gurgite Phoebus Hibero tingit equos* VERG. Phoebus îşi scaldă caii obosiţi în apele mării iberice, *nautes in gurgite vasto* VERG. înotători prin hăul de ape în furtună; 3 (*fig.*) baltă, abis (care înghite totul); *divitias in libidinum suarum gurgitem profundere* CIC. a-şi vărsa averile în băltoaca viciilor sale, *ille* ~ *atque heluo, natus abdomini suo* CIC. acel sac fără fund şi mîncău, născut pentru burta lui.

gurguliō[1], *ōnis m.* esofag, gîtlej PL. Trin. *1016*.

gurguliō[2], *ōnis v.* **curculio**

gurgustiolum, *ī n.* bordei APUL.

gurgustium, *iī n.* 1 colibă, bordei CIC.; 2 tavernă, birt ordinar CIC.

gustābilis (*2*) *adj.* care se poate gusta AMBR.

gustātiō, *ōnis f.* 1 gustare SERV.; 2 (*concrt.*) gustare, aperitiv PETR.

gustātor, *ōris m.* cel care gustă; cel care încearcă mai înainte (gustînd) HIER.

gustātōrium, *iī n.* tavă cu aperitive PLIN. IUN.

gustātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **gusto**

gustātus[2], *ūs m.* 1 simţul gustului: ~ *eorum quibus vescimur* CIC. simţul gustului acelor alimente cu care ne hrănim; 2 gust: *iucundus* ~ CIC. gust plăcut; 3 (*fig.*) gust, simţ, sentiment: *verae laudis gustatum non habent* CIC. nu au simţul adevăratei glorii (nu ştiu ce este gloria).

gustō (*I*) *vt.* a gusta: *leporem et gallinam* ~ *fas non putant* CAES. socotesc că nu e îngăduit să guste iepure sau găină, ~ *de potione* SUET. a gusta dintr-o băutură; (*fig.*) ~ *civilem sanguinem* CIC. a gusta din sîngele concetăţenilor, *de actione et memoria quaedam brevia praecepta gustaram* CIC. despre acţiune şi memorie, prinsesem în treacăt cîteva scurte precepte, ~ *amorem vitae* LUCR. a încerca gustînd dragostea de viaţă, *primis labris* ~ *physiologiam* CIC. a se atinge cu vîrful buzelor de ştiinţele naturii.

gustulum, *ī n.* mic aperitiv APUL. M. *9, 33*.

gustum, *ī n.* aperitiv APIC.

gustus, *ūs m.* 1 gustat, degustare: *minister epulas explorare gustu solitus* TAC. sclav care obişnuia să încerce bucatele prin gustat, *cum ille ad primum gustum concidisset...* IUV. cum acela, de îndată ce-a gustat, a căzut jos...; 2 gust (al unui lucru): *donec in ore gustus eius sentiatur* CELS. pînă ce se simte în gură gustul acestuia; 3 probă de gust, sorbitură: *gustum tibi dare volui* SEN. am vrut să-ţi dau o probă de gust; 4 aperitiv: *gustu has edes in ipso* MART. pe acestea le vei mînca chiar la aperitiv.

gutta, *ae f.* 1 picătură; lacrimă: *guttae imbrium* CIC. picături de ploaie, *labitur ex oculis* ~ *meis* OV. o lacrimă îmi picură din ochi; *sucina gutta* MART. şi *Phaetontis gutta* MART. picătură de ambră; 2 picătură, pată naturală (*la animale, pietre*), strop: *lacertus variis stellatus corpora guttis* OV. (şopîrla) cu pielea stropită cu puncte felurite, *lapis interstinctus aureis guttis* PLIN. piatră stropită cu picături de aur;

3 (*arhit.*) picătură (*ornament ca o picătură ce se scurge*), triglife; 4 pic de..., puţin: ~ *dulcedinis* LUCR. un pic de plăcere.

guttātim *adv.* picătură cu picătură ENN.; (*fig.*) puţin cîte puţin PL.

guttātus (*3*) *adj.* stropit, pătat MART.

guttula, *ae f.* picăturică PL.

guttur, *uris n.* 1 gîtlej, gît, guşă (la păsări): *parentis guttur frangere* HOR. a-l sugruma pe tată-său, *fodere guttura cultro* OV. a băga cuţitul în gîtul cuiva, *guttur rumpere ferro* OV. a străpunge gîtul cu sabia, *liquidum tenui gutture cantat avis* OV. pasărea cîntă limpede din guşa ei mică; 2 (*fig.*) lăcomie: *magni gutturis exemplum* IUV. *2, 114* exemplu de mare lăcomie; [ac. sg. *gutturem* PL. ş.a.]

gutturōsus (*3*) *adj.* guşat ULP.

guttus (gūtus), *ī m.* [*gutta*] vas cu gîtul strîmt (prin care lichidul iese picătură cu picătură), şip VARR., HOR.

guvia *v.* **gubia**

Gyara, *ae f.*, **Gyaros**, *ī f.* şi **Gyara**, *ōrum n.pl.* una dintre insulele Ciclade (*aridă şi neospitalieră, loc de deportare în timpul împăraţilor romani*).

Gyās şi **Gyēs**, *ae m. 1*) gigant cu o sută de braţe; *2*) un tovarăş al lui Aeneas.

Gȳgēs, *is* sau *ae m.* (ac. *-en*) *1*) favorit al lui Candaules, regele Lydiei, şi, după uciderea acestuia, devenit rege (*celebru prin inelul care-l făcea invizibil pe cel care-l purta*) // **Gȳgaeus** (*3*) *adj.* al lui Gyges; (*poet.*) lydian; *2*) numele unui tînăr HOR.; *3*) troian ucis de Turnus VERG.

gymnas, *adis f.* luptă; exerciţiu de luptă STAT.

gymnasiarchus, *ī m.* gimnasiarh, conducător de gimnaziu CIC.

gymnasium, *iī n.* 1 gimnaziu, palestră (*loc public la greci, unde tinerii făceau, goi, exerciţii gimnastice*); ~ *virgineum* PROP. palestră de fete (la Sparta), *me iste habuit senex gymnasium* PL. Aul. *410* bătrînul ăsta m-a făcut şcoală de lupte cu pumnii (toba bătăilor); 2 loc de întîlnire al filozofilor; şcoală filozofică; încăpere pentru conversaţii filozofice CIC.

gymnasticus (*3*) *adj.* gimnastic PL.

gymnicus (*3*) *adj.* de luptă: *gymnici ludi* PLIN. jocuri gimnastice.

gymnosophistae, *ārum m. pl.* gimnosofişti, filozofi indieni PLIN.

gynaecēum (-cīum), *ī n.* 1 gineceu (*apartament al femeilor la greci, aşezat în partea cea mai dinăuntru a casei*) PL., TER.; 2 serai LACT.; 3 atelier de lucru pentru femei VEG.

gynaeceārius, *iī m.* şeful unui atelier de lucrătoare COD. IUST.

gynaecōnītis, *idis f.* gineceu NEP.

Gyndēs, *ae m.* rîu în Assyria (*azi, Karasu*).

gypsātus (*3*) *p. pf. v.* gypso: *manibus gypsatissimis* CIC. cu mîinile complet albite cu cretă (*cum făceau actorii care jucau roluri feminine*), *gypsati pedes* TIB. picioare frecate cu cretă (*ale captivilor care erau vînduţi ca sclavi*).

gypseus (*3*) *adj.* 1 de ghips; 2 fardat cu cretă: *gypsata facies* (*mulierum*) HIER. faţa femeilor fardată cu cretă.

gypsō (*I*) *vt.* a da cu ghips, a tencui cu ghips COL.

gypsum, *ī m.* ghips CAT.; statuie *sau* chip lucrat în ghips IUV. *2, 4*.

gyrīnus, *ī m.* mormoloc (de broască) PLIN.

gȳrō (*I*) *vt.* a întoarce în cerc; *se* ~ VERG. (*despre un cal*) a face volte, *orbe gyrato* PLIN. cu marginile rotunjite; (*vi.*) a se întoarce AMBR.

gȳrus, *ī m.* 1 cerc, spirală, încolăcitură; (*despre cai*) rond, voltă: *aves gyros per aëra ducunt* OV. păsările se rotesc prin aer, *anguis septem ingens gyros traxit* VERG. balaurul făcu şapte spirale, *in gyrum Euripo addito* SUET. adăugîndu-se un şanţ cu apă în jur, *trochum pueri magno in gyro exercent* VERG. copiii mînă titirezul într-un cerc mare; (*despre cai*) *equi gyros dant* VERG. caii fac volte, *nec equi variare gyros docentur* TAC. caii lor nu sînt dresaţi să facă volte, *gyros carpere* (*ire*) a alerga în cerc VERG.; (*spec.*) manej, pistă: *gyrum pulsat equis* PROP. (fata spartană) face să răsune pista de copitele cailor; 2 (*fig.*) cerc, curs, sferă; *angustissimum habet dies gyrum* SEN. ziua are un arc foarte mic (iarna), *homines tamquam in gyrum rationis duci oportet* CIC. oamenii trebuie să fie conduşi pe pista raţiunii (ca şi caii la circ), *ex ingenti quodam oratorem campo in exiguum gyrum compellitis* CIC. constrîngeţi-l pe orator ca dintr-un cîmp imens să se restrîngă la un cerc (de preocupări) îngust; 3 (*pl.*) întortocheri, subtilităţi: *in illis dialecticae gyris* GELL. în acele subtilităţi întortocheate.

Gythēum (Gythium), *ī n.* oraş şi port în golful Laconiei (*arsenalul Spartei*).

H

H, h *f.* și *n. indecl.* litera H, h; (în abrev.): *H* = *1*) *hic, haec..., huius* etc.; *2*) *habet, hastata* (*cohors*); *heres*; *honos*; *hora* ș.a; *H. C.* = *Hispania Citerior*; *H. E. T.* = *heredes ex testamento* „moștenitori testamentari“; *HH* = *heredes* „moștenitori“; *H. N. S.* = *heredem non sequitur* „nu revine moștenitorului“; *HS* = *sestertium* (*v.* **sestertius**), din *semis tertius* „al treilea pe jumătate“ (deci avînd valoarea de 2 1/2 ași — *asses* —, care era notat prin S sau tăiat cu o linie transversală H—S, HS = *duo et semis*, deci 2 1/2); *H. S.* (*E.*) = *hic situs* (*est*).

ha *interj.* ah!, oh!

habēna, *ae f.* curea (*cu care se ține* sau *se lasă liber ceva*); (*spec.*) curea de praștie, praștie; curea prinsă la o suliță; șnur de legat încălțămintea; curea de prins coiful; curea de bici, bici; fîșie de piele: *fundam egit ter adductā circum caput habenā* VEG. slobozi praștia, după ce-i învîrti de trei ori cureaua în jurul capului lui, *scuticae habenae* HOR. curelele harapnicului, *metuens pendentis habenae* HOR. temîndu-se de biciul din cui, *turbo actus habena* VERG. titirezul mînat cu biciușca, *iaculum amentavit parvā habenā* LUC. și-a prevăzut sulița cu o mică curea; (*med.*) *tenuis excidenda* ~ *est* CELS. trebuie să se taie o fîșie mică de piele (în jurul rănii); **2** (*pl.*) **a.** hățuri, frîie; frîu: *habenas dare* (*effundere* VERG. *remittere, laxare* CIC.) a *da* (a lăsa) frîu liber cailor, *habenas premere* (*adducere*) VERG. a strînge hățurile; *conversis habenis* VERG. sucind hățurile, *efusissimis habenis* LIV. cu frîiele de tot slobode; (*fig.*) *classi immittit habenas* VERG. dă frîu liber flotei (desface pînzele), *furit immissis Vulcanus habenis* VERG. focul se năpustește nestînjenit, *irarum effundit habenas* VERG. dă frîu liber mîniei, *legum habenae* CIC. frîul legilor; **b.** (*spec.*) conducere, guvernare: *accipere populi Latialis habenas* OV. a primi să conducă poporul latin, *rerum reliquit habenas* VERG. a părăsit conducerea, (*oc. sg.*) *Latiae diffisus habenae* SIL. neavînd încredere în stăpînirea romană.

habentia, *ae f.* avut PL. Truc. *21*.

habēnula, *ae f.* fîșioară (*de piele, carne*) CELS.

habeō, *ēre, ui, itum vt.* **I** (a avea) **1** a avea în posesie, a poseda; ~ *pecuniam* CIC. a avea bani, ~ *fundum in agro Thurino* CIC. a avea o proprietate în ținutul Thurii, ~ *decem servos* HOR. a avea zece sclavi, ~ *naves* CIC. a avea corăbii, ~ *uxorem ex Helvetiis* CAES. a avea soție din neamul helveților, ~ *filium delicatiorem* CIC. a avea un băiat mai firav, ~ *patrem clarissimum* CIC. a avea un tată ilustru, *ea legione quam secum habebat* CAES. cu acea legiune pe care o avea cu sine, *magnum numerum circum se* ~ CAES. a avea în jurul lui un mare număr (de călăreți), *sibi hereditatem* ~ CIC. a-și lua pe seama lui moștenirea (*formulă de divorț*); *res tu tuas tibi habeas* PL. ia-ți lucrurile și du-te; (*abs.*) *qui habet, appetitur* CIC. cel care are e asaltat de toți, ~ *in Salentinis et in Bruttiis* CIC. a avea proprietăți în ținutul salentinilor și în Bruttii, *habet in nummis, habet in urbanis praediis* CIC. are averi în bani și în proprietăți la Roma, *amor habendi* VERG. setea de avere, *habens et inops* VERG. bogatul și săracul; (*rar*) a purta, a folosi: *anulus subtertenuatur habendo* LUCR. inelul din deget se subțiază purtîndu-l, *vestis bona quaerit haberi* OV. o haină bună dorește să fie purtată, *magnae opes modeste habitae* TAC. averi mari folosite cu măsură, *qui cultus habendo sit pecori expediam* VERG. voi spune ce îngrijire cere întreținerea turmei; **2** a avea în stăpînire, a stăpîni; a conduce: *hostis habet muros* VERG. dușmanul e stăpîn pe ziduri, *urbem Romam a principio reges habuere* TAC. regii au condus la început orașul Roma, *animus habet cuncta neque habetur* SALL. spiritul stăpînește totul și el nu are stăpîn; (*precl.* = **habitare**) a locui: *ille qui Syracusis habet* PL. acela care locuiește la Syracusa, *ubi nunc adulescens habet?* PL. unde locuiește acum tînărul?; (*fig.*) *ira habet mentes* VERG. mînia stăpînește mințile, *habet pectora terror* VERG. groaza stăpînește inimile, *terris animalia somnus habebat* VERG. pe pămînt, somnul stăpînea viețuitoarele, *non me impia Tartara habent* VERG. nu Tartarul blestemat mă înlănțuie; **3** (*fig.*) **a.** (*cu compl. făcînd parte integrantă cu vb.*); (*rar concrt.*) ~ *vulnus* OV. a avea o rană, ~ *aes alienum* CIC. a avea datorii, (*frecv. cu nume abstr.*) ~ *capitis dolorem* QUINT. a avea dureri de cap, ~ *talem vitae exitum* CIC. a avea un astfel de sfîrșit al vieții, ~ *suspicionem adulterii* a fi bănuit de adulter, ~ *infamiam* CIC. a avea nume rău, ~ *summam vim dicendi* CIC. a avea o forță extraordinară de vorbire, ~ *spem in fide alicuius* CIC. a-și pune nădejdea în vorba cuiva, *res fidem habuit* OV. lucrul a fost crezut, ~ *fiduciam alicui* CIC. a avea încredere în cineva, ~ *odium in aliquem* CIC. a avea

ură pe cineva, *finem non habere* OV. a nu mai sfîrşi, ~ *potestatem* (*facultatem*) CAES. a avea posibilitatea, *in animo* (*animo*) ~ [cu inf.] a avea de gînd, *habent in animo Capitolium ornare* CIC. au de gînd să orneze Capitoliul, *in manibus aliquid* ~ a fi aproape sigur de: *victoriam in manibus habent* LIV. au victoria ca în palmă; **b.** (*cu dublu ac.*) *habuit Flaccum in consulatu collegam* NEP. l-a avut pe Flaccus coleg la consulat, ~ *eum omnium rerum participem* NEP. a-l avea pe acesta părtaş la toate acţiunile; *obvium habuerunt patrem* QUINT. ei se întîlniră cu tatăl lor; **c.** (*cu p. pf.*) a avea într-o anume stare: *eam possessionem habet a vobis emptam* CIC. acest bun îl are cumpărat (l-a cumpărat) de la voi, *si nondum eum satis habes cognitum* CIC. dacă el nu ţi-e încă destul de bine cunoscut, *mea fides, quam Siculi habent spectatam* CIC. buna mea credinţă pe care sicilienii au văzut-o, *sibi persuasum habet* CAES. el este convins, *omnia pericula consueta habeo* SAL. sînt obişnuit cu toate primejdiile, *innumerabilia* (*exempla*), *quae collecta habent Stoici* CIC. nenumărate exemple pe care stoicii le-au adunat; **d.** (*expr. la luptele de gladiatori*) *hoc habet* sau *habet* (este) atins! lovit!, *graviter ferit atque ita fatur: „hoc habet; haec melior data victima divis“* VERG. îl izbeşte greu şi astfel vorbeşte: „(este) atins; această victimă e mai plăcută zeilor“, (*fig.*) *certe captus est; habet!* PL. s-a prins la sigur (în laţurile amorului); este dat gata; **4** a avea ca însuşire caracteristică: *habebat Tigellius hoc*... HOR. Tigellius avea acest obicei..., *res maritimae instabilem motum habent* CAES. un război naval înseamnă schimbări bruşte de situaţie, *habet hoc virtus, ut*... CIC. virtutea are această însuşire că...; **5** a avea în sine, a prezenta, a pricinui: *pax, quae nihil habitura sit insidiarum* CIC. o pace care nu va avea în sine nici un fel de curse, *nihit utilitatis habet* CIC. nu prezintă nici un folos, *aliquid offensionis habet* CIC. are ceva izbitor, *habet nomen invidiam* CIC. termenul este nesuferit, *habet magnum dolorem reverti* CIC. este foarte dureros să te întorci, *habet dubitationem, iniquitatem, difficultatem* CIC. este îndoielnic, este nedrept, este greu; **6** a cunoaşte, a şti: *de me sic habetote* CIC. despre mine să ştiţi (aflaţi) acest lucru, *sic habeto non esse te mortalem* CIC. fii convins că tu nu eşti muritor, *habendum est nullam in amicitiis pestem esse maiorem* CIC. trebuie să fim convinşi că nu există pacoste mai mare în legăturile de prietenie, *habes meum de oratore iudicium* CIC. iată care este concepţia mea despre un orator; *habes nostras sententias* SUET. ştii acum (iată) ideile mele, *istius regem matrem habemus, ignoramus patrem* CIC. ştim cine a fost mama acestui rege, dar tatăl lui ne este necunoscut; **7** (*în constr. cu inf., prop. interog. ind., prop. relat. etc.*) a fi în măsură, a putea, a şti, a avea de...: *haec fere dicere habui* CIC. cam acestea am avut de spus, *de republica nihil habeo ad te scribere* CIC. despre situaţia politică, n-am nimic să-ţi scriu, *nil habeo quod agam* HOR. n-am nimic de făcut, *quid responderet non habebat* CIC. nu ştia ce să răspundă, *de pueris quid agam, non habeo* CIC. despre sclavi, ce să fac, nu ştiu, *quo se reciperent, non habebant* CIC. nu ştiau unde să se retragă, *pugnandum* ~ SEN. a avea de luptat, *dicendum* ~ TAC. a trebui să vorbească. **II** (a ţine) **1** a ţine (pe cineva, ceva) într-o anume stare: ~ *aliquem in vinculis* SALL. a ţine pe cineva în lanţuri, *in custodiam habiti* LIV. ţinuţi în închisoare, ~ *aegros in tenebris* CELS. a ţine bolnavii la întuneric, *quo facilius mare in potestatem haberent* CAES. ca să poată mai uşor ţine marea sub dominaţia lor, *legiones habebantur per otium* TAC. legiunile erau ţinute în nelucrare, ~ *aliquem sollicitum* CIC. a ţine pe cineva în nelinişte, *quos praecipuo honore Caesar habuit* CAES. pe care Caesar i-a ţinut în mare cinste; **2** (*fig.*) a trata [cu determinare adv.]: ~ *aliquem bene* PL. (*male* CAES.) a trata bine (rău) pe cineva, *quae Tiberius civiliter habuit* TAC. lucruri faţă de care Tiberius a avut o atitudine de simplu cetăţean, ~ *milites laxiore imperio* SALL. a trata soldaţii cu o autoritate mai puţin riguroasă, *eos* ~ *necessarios* CIC. a-i trata ca prieteni intimi; **3** a ţine drept, a privi, a socoti [cu determinare pred.]: ~ *deos aeternos et beatos* CIC. a-i socoti pe zei ca veşnici şi fericiţi, *eum nos ut perveterem habemus, nec vero habeo quemquam antiquiorem* CIC. pe acesta, noi îl socotim foarte vechi şi nici nu cunosc pe altul mai înaintea lui, *Bias sapiens habitus est* CIC. Bias a fost privit ca un înţelept, *magnae habitus auctoritatis* CAES. socotit ca un om cu mare autoritate, ~ *aliquem pro amico, pro hoste* CAES. a privi pe cineva ca prieten, ca duşman, *pro certo* (*explorato*) ~ CIC. a considera drept lucru sigur, *pro facto habeo* CIC. socotesc ca lucru făcut, ~ *aliquem in numero* (*numero* sau *loco*) *hostium* CIC. a socoti pe cineva în rîndul duşmanilor, *in summis ducibus habitus* NEP. socotit printre cei mai mari generali, *inter fideles socios habebatur* CURT. era socotit printre aliaţii credincioşi, *multi eas gravius aequo habuere* SALL. mulţi le-au socotit mai grav decît erau, (*cu inf.*) *Caesar satis habet hostem a rapinis prohibere* CAES. se mulţumeşte doar să-l oprească pe duşman de la prădăciuni, *talia facinora suscepisse parum habuere* SALL. nu s-au mulţumit doar cu săvîrşirea unor astfel de isprăvi, (*cu dat.*) *paupertas probro haberi coepit* SALL. sărăcia a început să fie considerată ca o ruşine; **4** a ţine, a face (*adunări, discurs, treburi*): ~ *senatum, comitia, contionem, dilectum* CAES. a ţine o şedinţă a senatului, alegeri, întrunire, a face recrutare de soldaţi, ~ *auspicia* CIC. a lua auspiciile, ~ *quaestionem* CIC. a face cercetare, ~ *orationem* CIC. a ţine un discurs, ~ *iter* CIC. a face un drum, ~ *sermonem cum aliquo* CIC. a avea o conversaţie cu cineva, ~ *querelam de aliquo* CIC. a face plîngere împotriva cuiva, ~ *verba* CIC. a vorbi; **5** *se habere* sau *habere* a se ţine, a fi într-o anume situaţie, a sta: *graviter se* ~ CIC. a fi greu bolnav, *ego me bene habeo* TAC. eu mă simt bine, *Terentia minus belle habuit* CIC. Terentia s-a simţit mai puţin bine, *res se male habet* CIC. lucrurile stau prost, *res ita* (*sic*) *se habet* CIC. lucrurile stau aşa, *ut nunc se res habet* LIV. după cum stau lucrurile în prezent, *bene habet* CIC. este bine, *atqui sic habet* HOR. totuşi aşa este, *praeclare res ha-*

beat, si ... lucrurile ar sta excelent, dacă ...; (*pas.*) *sicuti pleraque mortalium habentur* SALL. precum se întîmplă cu cele mai multe lucruri omeneşti: [*haben* PL. = *habesne*; (arh.) *habessit* CIC. = *habuerit*].

habilis (*2*) *adj.* **1** uşor de mînuit, uşor de purtat, comod: *naves velis habiles* TAC. corăbii uşor de condus cu pînzele, *brevitate habiles gladii* LIV. săbii uşor de purtat prin scurtimea lor, *calcei habiles* CIC. încălţăminte comodă; **2** care se adaptează bine, potrivit: *vites pinguibus terris habiles* VERG. viţă căreia îi merge bine în pămînturile grase, *bos feturae* ~ VERG. vacă bună de reproducţie, *Numidarum gens equis tantum* ~ LIV. neamul numizilor buni numai la lupte de cavalerie, *vicina seni non* ~ *Lyco* HOR. vecina care nu se potriveşte cu bătrînul Lycus, *numquam ingenium idem ad res diversissimas habilius fuit* LIV. niciodată un acelaşi spirit n-a fost mai adaptabil la lucrurile cele mai diferite.

habilitās, *ātis f.* aptitudine, facultate CIC.

habiliter *adv.* comod, uşor MEL.

habitābilis (*2*) *adj.* care poate fi locuit, unde se poate locui: *habitabiles regiones* CIC. ţinuturi unde se poate locui; (*poet.*) locuit SIL. *1, 541.*

habitāculum, *ī n.* locuinţă: ~ *leonis* GELL. peştera leului; (*fig.*) lăcaş PRUD.

habitātiō, *ōnis f.* **1** lăcaş; locuinţă: ~ *bona* TER. locuinţă bună, *sumptus habitationis* CIC. cheltuieli cu locuinţa; **2** chirie: *annua* ~ SUET. chirie anuală.

habitātiuncula, *ae f.* locuinţă modestă, căsuţă ECCL.

habitātor, *ōris m.* cel care locuieşte (într-o casă), locuitor (al unei ţări) CIC. AMM.

habitātrix, *icis f.* locuitoare AUS. ş.a.

habitiō, *ōnis f.* [*habeo*] faptul de a avea: ~ *gratiae* GELL. recunoştinţă.

habitīvus (*3*) *adj.* care arată starea (*despre un verb*) CHARIS.

habitō (*I*) *vt.* şi *vi.* (frecvent. al lui *habeo*) **1** a avea în mod obişnuit, a purta obişnuit; **2** a locui, a ocupa: *centum urbes habitant magnas* VERG. locuiesc o sută de oraşe mari, *ea pars habitatur frequentissime* CIC. această parte (a oraşului) este foarte populată, *agellus habitatus quinque focis* HOR. bucată de pămînt locuită de cinci familii; **3** a-şi avea locuinţa, a locui: *aves in arboribus habitant* PLIN. păsările îşi au cuiburile în pomi, ~ *in Sicilia, Lilybaei, apud aliquem* CIC. a locui în Sicilia, la Lilybaeum, la cineva, ~ *cum patre* CIC. a locui cu tatăl ei, ~ *bene* NEP. a avea o locuinţă bună, *triginta milibus* ~ CIC. a plăti chirie treizeci de mii de sesterţi, *habitari ait Xenophanes in luna* CIC. Xenophanes susţine că Luna e locuită, *vicorum quibus frequenter habitabatur* LIV. ale celor mai populate sate // **habitantes**, *um*, (*-ium*) *m. pl.* locuitori; **4** (*fig.*) a-şi face sălaşul, a-şi fixa cartierul, a se cantona: ~ *in foro, in rostris* CIC. a nu se mişca din for, de la tribună, *habitavi in oculis* CIC. mi-am dus viaţa în afară (sub ochii publicului), *illi habitarunt in hac una ratione tractanda* CIC. aceia s-au cantonat (concentrat) doar la acest studiu, *fautores Antonii quorum in vultum habitant oculi mei* CIC. partizanii lui Antonius, ale căror feţe nu le slăbesc o clipă din ochi.

habitūdō, *inis f.* formă, exterior, aspect: *habitudines corporis* APUL. aspecte fizice.

habituor, *ārī vi. dep.* a se prezenta (ca fel de a fi) C. AUR.

habitūriō, *ire vt.* a dori să aibă PL.

habitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **habeo**: ţinut, hrănit // **adj.** corpolent, trupeş; (*virgo*) *habitior paulo* TER. fată puţin cam corpolentă.

habitus[2], *ūs m.* **1** aspect exterior, înfăţişare, fel, formă, conformaţie, poziţie: *habitus oris* CIC. trăsăturile feţei, *optimo habitu* (*corporis*) CIC. de un aspect exterior excelent, *virginis os habitumque gerens* VERG. avînd faţa şi înfăţişarea de fată, *habitu corporis brevis fuit* (*Horatius*) SUET. (Horatius) a fost scurt la trup, ~ *corporum idem omnibus* TAC. aspectul fizic e acelaşi la toţi, ~ *locorum* VEG. felul locurilor, *diversus et ascendentium* ~ *et descendentium* SEN. poziţia (corpului) cînd urci e alta decît cînd cobori, *moderati habitus* CIC. moduri de prezentare rezervate; **2** fel de a se îmbrăca; (*concrt.*) îmbrăcăminte, haină: ~ *vestis* LIV. felul îmbrăcăminţii, ~ *atque vestitus* sau ~ *cultusque* CIC. felul îmbrăcăminţii, *permutato cum uxore habitu* QUINT. schimbîndu-şi hainele cu ale soţiei lui, *habitu Romano* HOR. sub o îmbrăcăminte romană, ~ *pastorum* LIV. haine de păstori, *habitu scaenico* SUET. în costum de actor; **3** (*fig.*) fel de a fi, stare, natură, caracter propriu, dispoziţie: *prudentem ex ipsius habitu non ex aliqua re externa iudicet* CIC. să-l judece pe înţelept după felul lui propriu de a fi, nu după vreun lucru exterior, *ad rationis habitum perduxit* CIC. l-a adus pe om la o natură raţională, ~ *orationis* CIC. caracterul propriu al stilului, ~ *animi* CIC. dispoziţie naturală, *habitus animorum* TAC. dispoziţiile sufleteşti, ~ *provinciarum* TAC. starea de spirit a provinciilor.

habrodiaetus, *ī m.* om răsfăţat de plăceri PLIN.

habrotonum (-onus) *v.* **abrotonum**

hāc[1] *abl. f. v.* **hic**

hāc[2] *adv.* pe aici: *i* ~ *mecum* PL. hai pe-aici cu mine, ~ *an illac eam incerta sum* PL. nu ştiu dacă să merg pe-aici sau pe-acolo, ~ *illac* TER. pe-aici şi pe-acolo, în toate părţile, *Iupiter* ~ *stat* VERG. Iupiter e de partea noastră.

hācpropter *adv.* din cauza aceasta, de aceea VARR.

hactenus *adv.* [*hac* + *tenus*] **1** pînă în acest loc, numai pînă aici: ~ *dominum est illa secuta suum* OV. numai pînă aici ea şi-a urmat stăpînul; **2** (*fig.*) pînă la această limită, doar atît: ~ *fuit, quod caute a me scribi posset* CIC. iată tot ceea ce puteam să-ţi scriu fără a comite o imprudenţă, *verum* ~ *evagari satis fuerit* QUINT. dar să pun capăt digresiunii mele; (*eliptic*) *sed haec* ~; *nunc ad ostenta veniamus* CIC. dar despre acestea, de-ajuns (nu mai continuu); acum să trecem la apariţii, *si placet, in hunc diem* ~, *reliqua differamus in crastinum* CIC. dacă sînteţi de acord, pentru azi e destul; să lăsăm restul pentru mîine, *nunc* ~ CIC. pentru moment, e destul, ~ *de soloecismo* QUINT. despre solecism, ajunge, ~ *ergo de studiis...; proximus liber...* QUINT. pînă aici, am tratat deci despre studii...; cartea următoare..., ~ *haec* HOR. mă opresc aici; (*spec.*) doar atît: ~ *et pariter vitam cum sangui-*

ne fudit OV. (zise) doar atît şi, o dată cu sîngele, îşi dădu şi duhul, *hac Arethusa tenus* OV. doar atît spuse Arethusa, *quare tibi ~ mando* CIC. de aceea, îţi recomand doar atît: (*corel.*) *hactenus... quatenus* (*quoad, quod, si, ut, ne*) în aşa măsură...: *patrem familiae ~ ago, quod aliquam partem praediorum percurro* PLIN. IUN. fac pe şeful de familie, în sensul că străbat o parte din moşiile mele, *officia ~ utilia, si praeparant ingenium* SEN. îndatoriri numai într-aceasta utile, dacă pregătesc spiritul; **3** (*timp*) pînă în acest (acel) moment: *~ pro libertate, mox de finibus pugnatum est* FLOR. pînă atunci, s-a dat lupta pentru libertate, apoi pentru teritoriu, *~ Nero flagitiis velamenta quaesivit* TAC. pînă în acest moment, Nero căuta să-şi ascundă ticăloşiile.

Hadria (Adria), *ae f. 1*) Marea Adriatică; *2*) oraş în Picenum; *3*) oraş între Pad şi Adige // **Hadriacus (Hadriāticus)** (*3*) *adj.* al Mării Adriatice.

Hadriāticum (Adriāticum), *ī n.* Marea Adriatică CATUL. *4, 6.*

Hadriānus[1] (*3*) *adj.* **1** al oraşului Hadria; **2** al Mării Adriatice // **Hadriānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Hadria.

Hadriānus[2], *ī m.* împăratul Publius Aelius Hadrianus (*117–138*).

Hadrūmētum, *ī m.* oraş-port pe coasta nordică a Africii, colonie romană (*întemeiat de fenicieni la 130 km sud de Carthagina*) // **Hadrūmētīnus** (*3*) *adj.* din Hadrumetum.

haediliae, *ārum f. pl.* iezii HOR. C. *1, 17, 9.*

haedillus, *ī m.* ieduţ PL.

haedīna, *ae f.* carne de ied, de capră C. AUR.

haedīnus (*3*) *adj.* de ied, de capră: *haedinum coagulum* VARR. caş de capră.

Haedues *v.* **Aedui**

haedulus, *ī m.* ieduţ IUV.

haedus, *ī m.* ied, căprior: *tenero lascivior haedo* OV. mai jucăuş ca un ied tînăr // **Haedi** *pl.* Iezii (*constelaţie aducătoare de ploi*): *~ pluviales* VERG. *nimbosi Haedi* OV.; (*oc.* şi *sg.*) *purus et Haedus erit* PROP. steaua Iedului va fi neînnourată; [arh. **aedus** şi **edus**]

haemachātēs, *ae m.* agată cu vine roşii PLIN.

haematinon vitrum *n.* sticlă de culoare roşu-închis, sticlă opacă PLIN.

haematītēs, *ae m.* hematită (*minereu de fier de culoare roşu-închis*).

Haemōn, *onis m.* fiul lui Creon (*regele Thebei*).

Haemonia (Aemonia), *ae f.* vechiul nume al Thessaliei // **Haemonis**, *idis f.* haemoniana, thessaliana // **Haemonidēs**, *ae m.* haemonianul, thessalianul // **Haemonidae**, *ārum m. pl.* argonauţii // **Haemonius** (*3*) *adj.* haemonian, thessalian: *Haemonia gens* OV. neamul haemonian, thessalian, *Haemonia puppis* OV. = corabia Argo, *Haemonius iuvenis* OV. = Iason, *Haemonius heros* (*puer*) = Achilles, *Haemonii equi* OV. caii lui Achilles, *Haemonius arcus* = arcul Constelaţiei Săgetătorului (*închipuit ca un centaur thessalian*), *Haemoniae artes* OV. = meşteşugurile vrăjitoreşti (*Thessalia fiind considerată ca ţară a vrăjitoriei*).

haemoptois, *idis f.* scuipare de sînge ISID. // **haemopticus** (*3*) *adj.* care scuipă sînge C. AUR.

haemorrhagia, *ae f.* hemoragie PLIN.

haemorrhoicus (*3*) *adj.* suferind de hemoroizi FIRM.

haemorrhoida, *ae f.* hemoroid PLIN.

haemorrhois, *idis f.* **1** hemoroid C. AUR.; **2** (un fel de) şarpe veninos PLIN.

haemorrhoissa (haemorrhoūsa), *ae f.* femeie suferind de hemoroizi AUG.

haemostasis, *is f.* (*bot.*) tătăneasă (*Symphytum officinale*) APUL.

Haemus, *ī m. 1*) fiul lui Boreas şi al Orithyiei, metamorfozat în munte; *2*) muntele Haemus (*azi, munţii Balcani*); *3*) nume de persoană.

haereō, *ēre, haesī, haesum vi.* **1** a fi prins, a sta fixat, a se ţine prins [cu abl., *in* şi *abl.*, cu *dat.*, cu *ad, ex*]: *graves currus illuvie haerebant* CURT. carele grele erau împotmolite în mocirlă, *gremio in Iasonis haerens* OV. lipit la sînul lui Iason, *haeret in complexu liberorum* QUINT. e strîns îmbrăţişat de copiii săi, *haerens capiti corona* OV. coroană aşezată pe cap, *ad radices linguae haerens stomachus* CIC. esofagul prins de baza limbii, *haeret pede pes densusque viro vir* VERG. picior de picior se prinde şi om de om, cu duiumul; (*prov.*) *~ in luto* a fi în încurcătură: *nunc homo in medio luto haeret* PL. acum, omul e la o mare ananghie; **2 a.** a rămîne pe loc, a se opri: *metui ne haereret hic* TER. m-am temut să nu rămînă locului aici, *~ in obsidione castelli exigui* CURT. a rămîne pe loc ocupat cu asedierea unei mici redute, *territus haesit* VERG. rămase locului îngrozit, *lingua haeret metu* TER. limba rămîne mută de frică, *vox faucibus haesit* VERG. glasul i s-a oprit în gît; (*prov.*) *aqua haeret* CIC. apa din clepsidră se opreşte (ceva nu merge, nu se potriveşte): *dicit ille* (*Epicurus*) *multa multis locis, sed aqua haeret, ut aiunt* CIC. multe spune Epicur în multe locuri, dar, cum se zice, nu merge; **b.** (*fig.*) a rămîne fixat, a stărui: *infixus animo haeret dolor* CIC. durerea stăruie adînc înfiptă în suflet, *haerebant* (*ei*) *in memoria quae audiverat* CIC. tot ce auzise îi rămînea în minte, *tu, qui mihi haeres in medullis* CIC. tu, pe care te port în adîncul inimii mele, *in te omnis haeret culpa* TER. asupra ta apasă toată vina, *potest hoc homini huic haerere peccatum?* CIC. este posibil ca o asemenea bănuială să stăruie asupra acestui om?, *in quo crimen non haerebat* CIC. acuzaţia nu era compatibilă cu acest om, *neque possit ~ in tam bonis civibus tam acerba iniuria* CIC. o atît de grea injurie nu se potriveşte cu nişte cetăţeni atît de buni, *nec dubie, repetundarum criminibus haerebant* TAC. şi fără îndoială nu se puteau descurca uşor de învinuirile de concusiune, (*Clodius*) *haesit in iis poenis, quas...* CIC. (Clodius) s-a prins în laţ, primind pedeapsa pe care...; **3** a fi mereu în jurul (cuiva), a se alipi (de cineva): *Nicias haesit Cn. Pompeio* SUET. Nicias s-a alipit pe lîngă Cn. Pompeius, *perfice precibus, pretio ut haeream apud Thaidem* TER. prin rugăminţi, prin bani fă aşa, încît să fiu în preajma Thaidei; **4** a fi în mare încurcătură, a nu şti: *quid machiner, quid comminiscar? Haereo* PL. ce să pun la cale, ce să inventez? Nu ştiu,

(*puer*) *haesit circa formas litterarum* QUINT. copilul s-a încurcat la pronunțarea literelor, *si me haerentem videbis* CIC. dacă mă vei vedea șovăind, *haeret haec res* PL. treaba e încurcată rău.
haerēs, *ēdis v.* **heres**
haerescō, *ere vi.* a se prinde, a se lega împreună LUCR.
haeresiarcha (-archēs), *ae m.* ereziarh, șef al unei secte SID.
haeresis, *is f.* 1 școală filozofică, doctrină, sectă: *Pythagorae haeresim sequi* VITR. a urma doctrina lui Pythagora; 2 profesie CIC.; 3 erezie ECCL.
haereticus (*3*) *adj.* de eretic // **haereticus**, *ī m.* eretic TERT.
haesī *pf. v.* **haereo**
haesitābundus (*3*) *adj.* foarte încurcat, foarte șovăitor PLIN. IUN.
haesitanter *adv.* nehotărît AUG.
haesitantia, *ae f.* împiedicare: ~ *linguae* CIC. împiedicare în pronunțare, bîlbîială.
haesitātiō, *ōnis f.* 1 împiedicare în vorbire, bîlbîială CIC.; 2 ezitare, șovăială CIC.
haesitātor, *ōris m.* șovăitor PLIN. IUN.
haesitō (*I*) *vi.* (frecvent. al lui *haereo*) 1 a fi împotmolit: *ut haesitantes* (*in palude*) *premerent ex loco superiore* CAES. ca să-i poată dintr-un loc mai înalt înfrînge pe soldații împotmoliți în băltoacă, *in vadis haesitantis frumenti acervi* LIV. grămezi de grîu împotmolit în vaduri; 2 a fi încurcat: *lingua haesitantes* CIC. cei încurcați la limbă; 3 (*fig.*) a fi încurcat, a șovăi, a sta la îndoială, a ezita: *non haesitans respondebo* CIC. voi răspunde fără să șovăi, ~ *inter laetitiam et metum* VAL. MAX. a fi împărțit între bucurie și teamă, *multumque haesitavi, quid facere deberem* PLIN. IUN. mult timp am stat la îndoială ce ar trebui să fac.
hāgētēr, *ēris m.* „călăuză" (*epitet al lui Hercules*) PLIN.
Hagiographa, *ōrum n. pl.* cărțile hagiografice (ale Bibliei) CASSIOD.
hahae, hahahae *interj.* aha! în sfîrșit! (*satisfacție pentru atingerea unui scop*); ha, ha, ha (*hohot de rîs*).
halagora, *ae f.* piață de sare PL. Poen. *1313* (*termen injurios*).
hālātus, *ūs n.* adiere plăcută, parfum MART. CAP.
halc... *v.* **alc...**
hālec *v.* **allec**
Hales, *ētis m.* rîu în Lucania (*azi, Alento*).
Halēsa (Halaesa), *ae f.* oraș pe coasta de sud a Siciliei // **Halēsīnus** (*3*) *adj.* halesin, al Halesei // **Halēsīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Halesa.
Halēsus (Halaesus), *ī m. 1*) fiu sau urmaș al lui Agamemnon; *2*) numele unui lapit; *3*) numele unui munte și al unui rîu în Sicilia.
hālex *v.* **allec**
Haliacmōn (Aliacmōn), *onis m.* rîu în sudul vechii Macedonii.
haliaeetos (-tus) și **haliāetos (-tus)**, *ī m.* (*ornit.*) specie de vultur (*Falco haliaetus*) PLIN.
Haliartus, *ī m.* oraș în Beoția (*pe malul sudic al marelui lac Copais de odinioară, azi secat*).
halica *v.* **alica**
halicācabum, *ī n.* și **halicācabus**, *ī f.* (*bot.*) păpălău *sau* iarba-bubei (*Physalis Alkekengi*) CELS.
Halicarnassus (-os), *ī* și **Halicarnāsus**, *ī f.* oraș în Caria (*locul de naștere al lui Herodot, al istoricului Dionysius, al poetului Kallimachos*) // **Halicarnasseus**, *eī m.* din Halicarnassus // **Halicarnassii**, *ōrum* și **Halicarnassensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Halicarnas.
halicastrum, *ī n. v.* **alicastrum**
Halicyae, *ārum f. pl.* orășel în Sicilia (*la est de Lilybaeum*) // **Halicyensis** (*2*) *adj.* al Halicyaei, din Halicyae // **Halicyensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Halicyae.
halieūs, *eī m.* „Pescar" (*titlul cărții a X-a a lucrării* De opsoniis et condimentis *a lui Apicius*) APIC.
halieuticus (*3*) *adj.* de pescuit // **Halieutica**, *on* (*-ōrum*) *n. pl.* „Halieutice" (*titlul unei opere a lui Ovidiu despre pescuit*) PLIN.
haliphloeos, *ī f.* (*bot.*) specie de stejar (*Quercus*) PLIN.
hālitō, *āre vt.* (frecvent. al lui *halo*) a exala, a da afară ENN.
hālitus, *ūs m.* 1 suflu, suflare, exalare, duhoare, năduf: *efflavit extremum halitum* CIC. și-a dat duhul, ~ *graveolentia* PLIN. duhoarea respirației, ~ *cadi* PLIN. duhneală de butoi (de vin), ~ *solis* COL. arșiță.
hallec *v.* **allec**
hallelūia *interj.* (*cuvînt ebraic*) Domnul fie lăudat, aleluia ECCL.
hallex *v.* **hallec**
hallūcinātiō (halūcinātiō, alūcinātiō), *ōnis f.* halucinație, aiureală SEN.
hallucinor (halucinor, alucinor), *ārī, ātus sum vi. dep.* a delira, a aiura; a bate cîmpii, a vorbi fără sens, a spune lucruri absurde: *epistulae nostrae debent* ~ CIC. scrisorile noastre ar trebui să mai bată cîmpii, *ego tamen suspicor hunc halucinari* CIC. eu totuși bănuiesc că acesta e într-o ureche, (*cu ac. pron.*) *quae Epicurus halucinatus est* CIC. toate aiurelile care i-au trecut prin cap lui Epicur.
hallucita, *ae m. v.* **alucita**
hallus (allus), *ī m.* degetul mare de la picior P. FEST.
halmyridion (-ium), *iī n.* (*bot.*) odolean (*Crambe tatarica*) PLIN.
halmyrrhax, *agis m.* un fel de sàlpetru PLIN.
hālō (*I*) 1 *vi.* a răspîndi un miros: *halantes floribus horti* VERG. grădini care îmbălsămează aerul cu mireasma florilor; 2 *vt.* a exala: *notae halantes sulpuris auras* LUCR. *6, 221* urme (ale trăsnetului) care scot aburi de sulf.
halophanta, *ae m.* (*cuvînt creat după* sycofantes) impostor PL. Curc. *463*.
halōs *f.* (genit. și ac. *halō*) halo (*cercul luminos și colorat care se vede uneori în jurul Soarelui și al Lunii*) SEN.
halōsis, *is f.* cucerire PETR. *89, 1*.
haltēr, *ēris m.* (ac. pl. *haltēras*) halteră (*de gimnastică*) MART.
hālūc... *v.* **halluc...**
Haluntium *v.* **Aluntium**
hālus, *ī f. v.* **alus**
Halyattes *v.* **Alyattes**
Halys, *yos m.* fluviul Halys (*de la vechiul hotar dintre Paphlagonia și Pontus; azi, Kizilirmak*).

halysis, *is f. v.* **halos**
hama (ama), *ae f.* găleată folosită la incendii IUV. *14, 305.*
hamādryadēs, *um f. pl.* hamadriade (*nimfe ale arborilor, personificări ale vieţii copacilor, cu care trăiesc şi mor împreună*); (*rar sg.*) *hamadryas* [dat. pl. grecesc *hamadryasin*; ac. pl. *hamadryadas*].
Hamartigēnia, *ae f.* „Originea păcatului" (*titlul unui poem al lui Prudentius*).
hāmātilis (*2*) *adj.* de undiţă; ca undiţa: ~ *piscatus* PL. pescuit cu undiţa, *hamatile spiculum* TERT. vîrf de săgeată îndoit ca undiţa.
hāmātus (*3*) *adj.* [*hamus*] 1 încîrligat: *ensis* ~ OV. harpon, *hamata corpora* CIC. atomi încîrligaţi; (*fig.*) *hamata munera* PLIN. IUN. daruri momitoare (interesate).
hamaxa, *ae f.* car mare CAPIT.
hamaxopodēs, *um m. pl.* roţi de car VITR.
Hamilcar, *aris m.* nume de cartaginezi (*Hamilcar Barcas, tatăl lui Hannibal*).
hāmiōta, *ae m.* pescar cu undiţa PL.
Hammōn (Ammon), *ōnis m.* zeul Amon (*divinitate libyc-egipteană, cu un templu vestit în oaza care-i purta numele — azi, oaza Siwah; identificat la greci cu Zeus, iar la romani cu Iupiter —* Iuppiter Ammon *— şi reprezentat printr-un berbec sau printr-un om cu cap de berbec şi coarnele răsucite*) // **Hammoniacus** (*3*) *adj.* al lui Amon: *sal Hammoniacum* PLIN. = sare care se găsea în nisipul oazei lui Amon // **Hammonium**, *iī n.* răşină ce picura dintr-un arbore din oaza lui Amon.
hamula, *ae f.* (dim. al lui *hama*) găleţuşă COL.
hamulus, *ī m.* (dim. al lui *hamus*) 1 undiţă mică CAES.; 2 pensetă (*instrument chirurgical*) CELS.
hamus, *ī m.* 1 cîrlig: *lorica conserta hamis* VERG. platoşă cu zale unite prin cîrlige; 2 undiţă: *capiuntur, ut pisces hamo* CIC. sînt prinşi cu peştii în undiţă, (*fig.*) *meus hic est: hamum vorat* PL. este al meu: înghite undiţa; 3 pensă (*instrument chirurgical*): *diductis per hamos oris cutis* CELS. fiind prinse în afară prin pense marginile pielii; 4 pieptene pentru dărăcit PLIN.; 5 (orice obiect încîrligat): *curvos dedit unguibus hamos* OV. a dat unghiilor gheare încîrligate // **hami**, *ōrum m. pl.* un fel de dulciuri (cornuleţe [?]) din aluat APUL. M. *10, 13.*
Hannibal, *alis m. 1*) general şi om politic cartaginez (247–183 î.e.n.) (*fiul lui Hamilcar Barcas*); (*prov.*) ~ *ad portas* CIC. Hannibal la porţile noastre (primejdie de moarte); *2*) numele altor fruntaşi cartaginezi.
Hanno (Hannōn), *ōnis m. 1*) numele unui vestit navigator cartaginez (*care a descoperit, prin secolul al V-lea î.e.n., coasta de sud-vest a Africii*); *2*) Hannon (cel Mare), general şi om politic cartaginez, adversar al familiei Barcinilor.
hapalopsis, *idis f.* (un fel de) condiment PL.
haphē, *ēs f.* praf cu care atleţii se frecau pe corp înainte de luptă MART.; praf (*în general*) SEN.
hapsis *v.* **apsis**
hapsus, *ī m.* (*med.*) bandaj: ~ *lanae* CELS. bandaj de lînă.
hara, *ae f.* cocină de porci CAT.; curte de păsări VARR.
harēna *v.* **arena**
hariola, *ae f.* ghicitoare (*persoană*) PL.
hariolātiō, *ōnis f.* ghicitorie, prezicere ENN., GELL.
hariolor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a ghici viitorul, a prezice: *ii qui quaestus causa hariolantur* CIC. cei care ghicesc altora pe bani; 2 (*fig.*) a bate cîmpii, a vorbi fără sens PL., TER.
hariolus, *ī m.* ghicitor, prezicător PL., TER.
harmamaxa *v.* **armamaxa**
Harmodius, *iī m.* tînăr atenian (*care, împreună cu Aristogiton, l-a ucis, în 514 î.e.n., pe tiranul Hipparchus*) // **Harmodii**, *ōrum m. pl.* ucigători de tirani.
harmogē, *ēs f.* armonie de culori, de sunete VARR., PLIN.
harmonia, *ae f.* 1 armonie (a sunetelor) LUCR.; 2 (*gener.*) armonie, acord CIC.
Harmonia, *ae f.* zeiţa Armonia (*fiica lui Marte şi a Venerei*).
harmonicē, *ēs f.* şi **harmonica**, *ae f.* ştiinţa armoniei VITR. ş.a.
harmonicus (*3*) *adj.* armonios, bine proporţionat PLIN.
harpa, *ae f.* harfă FORT.
harpaga, *ae f.* cange, harpon, gheară (*instrument*) SISENN.
harpagō[1] (*I*) *vt.* a fura: *aurum mihi harpagatum est* PL. mi s-a furat aurul.
harpagō[2], *ōnis m.* 1 harpon, gheară de fier CAES., LIV.; 2 hoţ, tîlhar PL.
harpastum, *ī n.* minge MART.
harpax, *agis m.* care atrage la sine obiecte PLIN.
harpē, *ēs f.* sabie curbată, iatagan OV.; seceră VAL. FL.; (*fig.*) o pasăre de pradă PLIN.
Harpocratēs, *is m.* zeul egiptean al tăcerii: *patruum reddidit Harpocratem* CATUL. *74, 4* pe unchiu-său l-a făcut Harpocrate (reducîndu-l la tăcere).
Harpȳia, *ae f.* (*obişnuit la pl.*) **Harpȳiae**, *ārum* harpiile (*monştri răpitori, jumătate pasăre, jumătate femeie*) (*v. descrierea la* VERG. Aen. *3, 226*).
harund... *v.* **arund...**
haruspex (aru...), *icis m.* haruspiciu (*prezicător al viitorului şi tălmăcitor al fenomenelor extraordinare — trăsnete, cutremure etc. — după măruntaiele păsărilor*) CIC. ş.a.
haruspica, *ae f.* ghicitoare (*persoană*) PL.
haruspicia, *ae f. v.* **haruspicium** PLIN.
haruspicīna, *ae f.* arta prezicerii (după măruntaiele victimelor) CIC.
haruspicīnus (*3*) *adj.* privitor la haruspicii: *haruspicini libri* CIC. cărţi despre ştiinţa haruspiciilor CATUL. ş.a.
haruspicium, *iī n.* prezicerea viitorului după măruntaiele animalelor, ştiinţa haruspiciilor.
Hasdrubal, *balis m. 1*) fratele lui Hannibal; *2*) numele mai multor generali cartaginezi.
hasta, *ae f.* suliţă, lance: *eminus hastis comminus gladiis uti* CIC. a lupta de la distanţă cu suliţele, de aproape cu săbiile, *hastam iacere, proicere* OV., NEP. a arunca suliţa, ~ *pura* SUET. lance fără vîrf de fier (*recompensă oferită soldaţilor pentru acte de bravură*); (*prov.*) *abicere hastas* CIC. a părăsi lupta, a se recunoaşte învins; 2 vînzare publică, licitaţie publică (*vestită prin înfigerea unei suliţe în pămînt,*

semn al autorității ce vindea prada de război sau bunurile confiscate): *hastam ponere* CIC. a înfige sulița (a anunța o vînzare la licitație), *quos non illa infinita ~ satiavit* CIC. pe care acele imense confiscări nu i-au săturat, *emptio ab hasta* CIC. cumpărare la licitație, *sub hasta vendere* LIV. a vinde la licitație, *ad hastam publicam accedere* NEP. a se prezenta la licitații publice, *hastae eius generis assueverant* LIV. aveau obiceiul să ia parte la astfel de licitații, *ius hastae* TAC. dreptul de a vinde la licitație; **3 a.** băț lung, baston: *gramineae hastae* CIC. bețe de bambus; *hasta pampinea* sau, simplu, *hasta* VERG. = tirs (*sceptrul lui Bacchus, purtat de bacante la serbările zeului*); **b.** bastonul centumvirului (*semn al autorității*): *hastam centumviralem cogere* SUET. a-i aduna pe cei cu bastonul de centumvir (tribunalul centumviral); **c.** bețigaș îndoit cu care se bucla părul miresei la căsătorie OV. F. *2, 560.*

hastārium, *iī n.* locul de vînzare la licitație; licitație publică TERT.

hastātus (*3*) *adj.* înarmat cu suliță: *prima acies hastata* TAC. prima linie înarmată cu sulițe // **hastātī**, *ōrum m. pl.* soldați înarmați cu sulițe (*care luptau în linia întîi a legiunii, linie formată din 1 200 de oameni și împărțită în zece manipule* — ordines — *de 120 oameni fiecare*) // *hastatus* (*ordo*) manipul de lăncieri: *primus ~ legionis XIII* CAES. primul manipul al legiunii a XIII-a, *signifer secundi hastati* LIV. stegarul manipulului al doilea; *primus, secundus ~* (*centurio*) VEG. centurionul celei dintîi, celei de a doua etc. companii de lăncieri.

hastīle, *is n.* **1** lemnul suliței: *ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat* NEP. fierul de la prăjina suliței care-i rămăsese în trup, *hastili nixus* CIC. sprijinindu-se în prăjina suliței; **2** (*poet.*) suliță, lance: *torquere hastilia* OV. a arunca sulițe, *bina manu lato crispans hastilia ferro* VERG. ținînd în mînă și clătinînd (în mers) două sulițe cu vîrf lat de fier; **3** (*gener.*) prăjină, par; ramură: *densis hastilibus horrida myrtus* VERG. mirtul țepos, cu ramurile lui dese ca niște lănci, *rasae hastilia virgae* VERG. proptele de nuiele jupuite de coajă.

hastula, *ae f.* **1** mică lance FRONT.; **2** *~ regia* PLIN. (*bot.*) crin-de-pădure, asfodelă (*Lilium martagon*); **3** așchie, țandără SEN.

hau[1] *interj. v.* **au**

hau[2] = **haud**

haud (**haut**; *arh.* **hau**) nu, nu tocmai, deloc (*neagă în general un cuvînt, nu o propoziție, și e frecv. folosit înainte de adv. și adj. în litote*): *~ longe* nu prea departe, *res ~ sane difficilis* SEN. un lucru care nu e atît de greu, *~ facile* PL. nu tocmai ușor, *~ ita est* PL. nu este deloc așa, *~ aliter* (*secus*) TER., LIV. nu altfel, la fel; *scies ~ multo post* PL. ai să afli nu mult după aceea, *~ stulte sapis* TER. nu te gîndești tocmai prost, *Vergilius ~ dubie proximus* QUINT. Vergilius, fără îndoială cel mai apropiat; *~ usquam* OV. nicăieri, *~ pauci* LIV. nu puțini (destul de mulți), *~ magnus* PL. nu prea mare, *~ ullus* LIV. nimeni, *~ quisquam* LIV. cu greu cineva, cu siguranță nimeni, *~ scio quid eo opus sit* PL. nu prea știu la ce e nevoie de asta, *~ scio an...* CIC. nu știu dacă...

hauddum (**haut dum**) *adv.* nu încă: *~ quisquam hostium senserat* LIV. nici unul dintre dușmani nu simțise încă.

haudquāquam (**haud quaquam**) *adv.* întru nimic, în nici un fel, absolut deloc: *homo prudens et gravis, ~ eloquens* CIC. om cuminte și serios, dar absolut deloc elocvent, *~ mediocre condimentum amicitiae* CIC. condiment deosebit de savuros al prieteniei, *~ idem animus* LIV. o stare de spirit cu totul alta.

hauriō, *īre, hausī, haustum vt.* **1** a scoate (*despre lichide*); *~ aquam ex* (*de*) *puteo* CIC. a scoate apă din puț, *manus hausta abluit unda* OV. își spală mîinile cu apa scoasă; (*prov.*) *tu de faece hauris* CIC. îmi aduci exemple (de oratori) din ce e mai rău (drojdia oratorilor); **2 a.** a scoate (afară): (*ventus*) *alta arbusta radicibus haurit ab imis* LUCR. vîntul scoate copacii înalți din rădăcinile cele mai adînci, *terra hausta* OV. pămîntul scos, (*fig.*) *sumptum haurit ex aerario* CIC. își scoate cheltuielile din tezaurul public; **b.** (*oc.*) *1*) a scoate (adunînd), a aduna: *ille hausto spargit me pulvere palmis* OV. acela mă împroșcă cu praful adunat în palme, *cineres haustos ad pectora pressant* OV. strîng la piept cenușa adunată; *2*) (*despre părți ale corpului*) a deschide, a străpunge: *~ ventrem uno ictu* LIV. a deschide pîntecele cu o singură lovitură, *~ latus gladio* VERG. a străpunge coapsa cu sabia, *Eurytidae rostro femur hausit adunco* OV. (mistrețul) sfîșie cu botul încovoiat coapsa lui Eurytides; **3** a goli, a bea, a sorbi, a înghiți: *~ poculum* VERG. a goli pocalul, *~ spumantem pateram* VERG. a goli cupa înspumată, *~ venenum* AUR. VICT. a bea otravă, *non respirare in hauriendo* PLIN. a nu respira cînd înghiți, *in India serpentes solidos hauriunt cervos taurosque* PLIN. în India, șerpii înghit cerbi și tauri întregi, (*poet.*) *~ lucem* VERG. a sorbi lumina (a se naște), *~ auras* VERG. a respira, *~ suspiratus* OV. a ofta adînc; **4** (*fig.*) **a.** a înghiți: *alveus haurit aquas* OV. pîntecele corăbiei ia apă, *hauriuntur gurgitibus* TAC. (oamenii) sînt înghițiți de valuri, *altitudine nivis hauriebantur* TAC. erau înghițiți de nămeții de zăpadă, *arbores in profundum haustae* LIV. copaci prăvăliți în prăpastie, *urbes hauriuntur terrae hiatibus* PLIN. orașele sînt înghițite de crăpăturile pămîntului; **b.** a prăpădi, a mistui, a secătui: *cunctos incendium hausit* TAC. pe toți i-a mistuit focul, *Pompei theatrum igni haustum* TAC. teatrul lui Pompeius mistuit de foc, *ut plerique sua haurientium* TAC. ca majoritatea dintre cei ce-și irosesc averea, *Italiam et provincias immenso fenore hauriri* TAC. (zicea că) Italia și provinciile sînt stoarse prin dobînzi nemăsurate; **c.** (*despre bucurie, durere etc.*) a bea întreaga cupă a ..., a îndura: *voluptates undique haurit* CIC. se adapă din tot felul de plăceri, *~ dolorem, luctum* CIC. a îndura durerea, jalea; **d.** a percepe (cu simțurile); a-și însuși (cu mintea), a concepe: *vocem his auribus hausi* VERG. i-am auzit glasul cu urechile mele, *hauriat hunc oculis ignem crudelis Dardanus* VERG. crudul dardan să vadă cu ochii lui acest foc (al rugului), *strepitumque exter-*

ritus hausit VERG. şi auzi îngrozit forfota, ~ *praecepta vitae beatae* HOR. a sorbi învăţăturile despre fericirea vieţii, ~ *animo spem inanem* VERG. a concepe cu închipuirea o speranţă deşartă, *expugnationes urbium, populationes agrorum hauserant animo* TAC. concepuseră în gîndurile lor cuceriri de oraşe şi jefuiri de ogoare; ~ *artes* CIC. a-şi însuşi artele; e. a duce la capăt, a termina: ~ *vastum iter* STAT. a termina un drum lung, *caelo medium sol igneus orbem hauserat* VERG. G. *4, 427* pe cer, soarele arzător terminase jumătate din circuitul drumului său [impf. arh. *hauribant* LUCR.; pf. conjct. *haurierint* VARR.; supin *hauritu* APUL.; p. viit. *hausurus* VERG.].

hausī *pf. v.* **haurio**

hausciō = haud scio

haustor, *ōris m.* cel care scoate (*un lichid*) FIRM.; cel care bea LUC.

haustra, *ōrum n. pl.* găleţile unei roţi de scos apă LUCR.

haustus[1] (*3*) *p. pf. v.* **haurio**

haustus[2], *ūs m.* 1 scoatere a apei COL.; 2 dreptul de a scoate apă CIC.; 3 (*frecv.*) sorbire, băut, înghiţire; (*concrt.*) sorbitură, înghiţitură: *ignis haustu* FLOR. prin înghiţire de foc, *suspensis teneros imitantur dentibus haustus* LUCR. *5, 1069* (căţelele) imită cu dinţii, pe care nu-i înfig, înghiţiri drăgăstoase (se fac că vor să înghită căţeluşii); ~ *aquae* OV. o gură de apă; (*oc.*) ~ *harenae* OV. un pumn de nisip; (*fig.*) *fontis Pindarici haustus non expallescere* HOR. a nu se teme de a sorbi din izvorul pindaric (a-l imita pe Pindar), *alium domi esse caeli haustum* CURT. altul este aerul în ţara ta, *hinc iustitiae haustus bibat* QUINT. de aici să soarbă simţul dreptăţii.

haut *v.* **haud**

hautdum *v.* **hauddum**

haveō *v.* **aveo**

Heautontīmōrūmenos, *ī m.* („cel care se pedepseşte singur") titlul unei comedii a lui Terentius.

hebdomada, *ae f.* numărul şapte; şapte zile, săptămînă GELL.

hebdomadālis (*2*) *adj.* de o săptămînă SID.

hebdomas, *adis f.* **a.** zi — din şapte în şapte — de criză la o boală: *ne in quartam hebdomada incideres* CIC. ca să nu dai peste a patra criză (a 28-a zi de boală), *septima fere hebdomade* VARR. de obicei, în a patruzeci şi noua zi; **b.** săptămîna ECCL.

hebdomaticus (*3*) *adj.* (*med.*) septenar, critic FIRM.

Hēbē, *ēs f.* zeiţa tinereţii.

hebem *ac. arh. v.* **hebes**

heben... *v.* **eben...**

hebeō, *ēre vi.* 1 a fi tocit: *ferrum nunc hebet?* LIV. fierul sabiei vă e acum tocit?; 2 (*fig.*) a lîncezi, a se muia, a fi amorţit, a sta în nelucrare: *sanguis hebet* VIG. sîngele lînceezeşte, *hebent irae* SEN. mîniile se topesc, *delegata domus cura feminis senibusque, ipsi hebent* TAC. grija casei e lăsată femeilor şi bătrînilor; ei stau degeaba, *hebet sensus* OV. simţirea amorţeşte.

hebes, *etis adj.* (abl. *hebetī*) 1 tocit, bont; teşit, obtuz: ~ *gladius* OV. sabie tocită, *lunae hebetiora videntur cornua* CIC. coarnele lunii par mai teşite, ~ *angulus* FRONTIN. unghi obtuz; 2 (*fig.*) **a.** (*în privinţa simţurilor şi senzaţiilor*): slab, stins, şters, fad, amorţit: *oculi hebetes* COL. ochi slabi (care nu văd bine), *aures hebetiores* CIC. urechi mai surde, *carbunculi hebetiores* PLIN. cărbuni mai stinşi, *flos hebeti colore* OV. floare de o culoare ştearsă, *uva gustu* ~ COL. strugure cu un gust fad, ~ *genus croci* PLIN. un fel de şofran fără miros; **b.** (*despre mişcări*) greoi, lînced, moale, fără elan: *corpus obesum* ~ *est* CELS. trupul gras este greoi, *exercitus* ~ SALL. armată greoaie, ~ *ad sustinendum laborem miles* TAC. soldat care nu duce la efort; **c.** (*despre minte, spirit*) tîmp, prost, tont: *mens* ~ SEN. minte proastă, *hebeti ingenio esse* CIC. a fi prost, *me hebetem molestiae reddiderunt* CIC. necazurile m-au prostit, *rhetorica forensis paulo hebetior* CIC. retorica din for, mai puţin subtilă.

hebescō, *ere vi.* 1 a se toci: *acumina hebescebant* AMM. vîrfurile spadelor se toceau; 2 (*fig.*) a slăbi: *hebescebant oculi* SUET. ochii îi slăbeau, *acies mentis hebescit* CIC. ascuţimea minţii se toceşte, *hebescunt sidera* TAC. stelele pălesc.

hebetātiō, *ōnis f.* slăbire; întunecare: ~ *oculorum* PLIN. slăbire a ochilor, ~ *animorum* SEN. întunecare a minţilor.

habetātrix, *īcis f.* cea care întunecă PLIN.

hebetescō, *ere vi.* a se toci CELS., PLIN.

hebetō (*1*) *vt.* 1 a toci: ~ *hastas* LIV. a toci suliţele; 2 (*fig.*) a slăbi, a întuneca, a amorţi: ~ *aciem oculorum* PLIN. a slăbi vederea, ~ *aures* CELS. a slăbi auzul, *dies hebetarat sidera* OV. lumina zilei făcuse să pălească stelele, ~ *flammas* OV. a amorţi flăcările, *vino tristitia hebetatur* PLIN. vinul amorţeşte mîhnirea, *ingenium hebetatum* PLIN. IUN. spirit obtuz.

hebetūdō, *inis f.* slăbire, amorţire, întunecare MACR.; prostie AUG.

Hebraeī, *ōrum m. pl.* evrei // (**Hebraeus**) **Hebraicus** (*3*) *adj.* evreiesc, al evreilor // **Hebraicē** *adv.* în limba ebraică.

Hebrus, *ī m. 1*) rîu în Thracia (*azi, Mariţa/Hévros/Mariç*); *2*) nume de persoană.

Hecabē, *ēs f.* numele uneia dintre Danaide.

Hecatē, *ēs f.* şi **Hecata,** *ae f.* divinitate tracă a magiei, a fantomelor şi a evocărilor din Infern (*fiică a lui Iupiter şi a Latonei, îndeplinea trei roluri diferite: pe cer luna acoperită de nori, pe pămînt Diana, iar în Infern Proserpina; reprezentată ca o fiinţă cu trei capete; îi erau consacraţi numărul trei şi cîinele de culoare neagră; trimitea pe pămînt fantome respingătoare, între altele* Empusa *şi* Larvele) // **Hecatēius** (*3*) *adj.* al Hecatei: *Hecateia carmina* OV. formule de farmece // **Hecatēis,** *idos adj. f.* al Hecatei, magic: ~ *herba* OV. buruiană de farmece.

hecatombē, *ēs f.* hecatombă (*sacrificiu de o sută de animale*) IUV. ş.a.

hecatombion, *iī n. v.* **hecatombe** SID.

hecatompylos, *ī f.* „cea cu o sută de porţi" (*epitet al oraşului egiptean Theba*) HIER.

hecatonstȳlos, *on adj.* cu o sută de coloane HIER.

hecatontas, *adis f.* sută HIER.

Hector, *oris m.* fiul lui Priam şi al Hecubei, apărătorul Troiei (*ucis de Achilles*) // **Hectoreus** (*3*) *adj.* al lui

Hector: (*gener.*) al troienilor, troian: *Hectorea hasta* OV. sulița lui Hector, *Hectorea gens* VERG. neamul troian.
Hecuba, *ae f.* și **Hecubē**, *ēs f.* soția lui Priam (*mamă a nouăsprezece fii, între care Hector și Paris; după cucerirea Troiei, sclavă a lui Ulises; metamorfozată — după ce a răzbunat în mod înspăimîntător uciderea ultimului ei fiu, Polydorus, de către regele trac Polymestor — în cățea*).
Hecyra, *ae f.* „Soacra" (*titlul unei comedii a lui Terentius*).
hedera (edera), *ae f.* iederă (*cu care se împodobea tirsul lui Bacchus și se încununau poeții și oaspeții la un banchet*) OV., VERG. ș.a.
hederāceus și **hederācius** (*3*) *adj.* 1 de iederă CAT.; 2 de culoare verde ca iedera VOP.
hederātus (*3*) *adj.* împodobit cu iederă NEMES.
hederiger, *era*, *erum adj.* care poartă iederă CATUL.
hederōsus (*3*) *adj.* acoperit de iederă PROP.
Hedessa *v.* **Edessa**
Hēduī *v.* **Aedui**
hēdychrum, *ī n.* pomadă parfumată CIC.
hēdyosmos, *ī m.* (*bot.*) izmă creață (*Mentha crispa*) PLIN.
Hēdyphagētica, *ōrum n. pl.* „Delicatese", „Dulciuri" (*titlul unei opere a lui Ennius*) APUL.
hēdypnois, *idis f.* (*bot.*) păpădie (*Taraxacum officinale*) PLIN.
hēdysma, *atis n.* esență de flori PLIN.
hēgemōn, *onis m.* („cel care merge înainte") (*vers.*) pirichiu (*picior format din două silabe scurte*) DIOM.
hēgemonicon, *ī n.* principiu călăuzitor în viață TERT. ș.a.
hēgemoscholius pēs *m.* (*vers.*) picior format dintr-un pirichiu și un amfibrah DIOM.
hehae *interj. v.* **hahae** ENN.
hei (ei) *interj.* (*arătînd durerea*) vai! [frecv. urmat de *mihi*]: ~ *misero mihi!* PL. vai de mine, nenorocitul!
hęia *interj. v.* **eia**
heic *v.* **hic**
helciārius, *iī m.* edecar MART. *4*, *64*, *22*.
helcium, *iī n.* gura hamului la animale de tracțiune APUL. M. *9*, *12*.
helcysma, *atis n.* reziduu (la argint), impurități, scorii PLIN.
Helena, *ae f.* și **Helenē**, *ēs f.* *1*) fiica lui Iupiter și a Ledei (*soră a lui Castor, Pollux și a Clytaemnestrei, vestită pentru frumusețea ei; răpită în tinerețe de Theseus și eliberată de frații ei; soție a lui Menelau, regele Spartei, și răpită la Troia de către Paris, fapt care determinat izbucnirea războiului troian*); *2*) numele unei stele (*periculoasă pentru navigatori*).
helenium (elenium), *iī n.* (*bot.*) iarbă-mare, omag (*Aconitum*) PLIN., APIC.
Helenus, *ī m.* fiu al lui Priam, prezicător.
helēoselīnon (helīoselīnon), *ī n.* (*bot.*) țelină (*Apium graveolens*) PLIN.
helepolis, *is f.* mașină de război folosită la asedierea orașelor VITR., AMM.
Hēliades, *um f. pl.* Heliadele (*fiicele Soarelui și ale Clymenei, surorile lui Phaeton, metamorfozate în plopi, iar lacrimile lor, vărsate la moartea fratelui, preschimbate în chihlimbar*): *nemus Heliadum* OV. pădure de plopi, *Heliadum lacrimae* OV. sau *Heliadum gemma* MART. chihlimbar.
Hēliās *v.* **Elias**
helica, *ae f.* spirală a găoacei melcului CIC.
Helicāon, *onis m.* fiul lui Antenor (*fruntașul troian care a întemeiat orașul Patavium*): *Helicaonis orae* MART. ținutul orașului Patavium // **Helicāonius** (*3*) *adj.* patavian.
Helicē, *ēs f.* *1*) oraș în Achaia (înghițit de mare); *2*) Ursa-Mare (*constelație*); (*fig.*) ținuturile nordice, nordul.
helichrȳsos (-us), *ī m.* (*bot.*) siminoc (*Helichrysum arenarium*) PLIN.
Helicōn, *ōnis m.* munte împădurit și bogat în izvoare, în Beoția de sud (*consacrat lui Apollo și muzelor*): *deae Helicona colentes* OV. zeițe care locuiți Heliconul (muze), *Heliconis alumnae* OV. fiicele Heliconului (muze), *virgineus* ~ OV. Heliconul fecioarelor (al muzelor), *totus* ~ OV. arta celor nouă muze laolaltă // **Helicōnius** (*3*) *adj.* al Heliconului // **Helicōnis**, *idis adj. f.* heliconian // **Helicōniades (Helicōnides)**, *um f. pl.* muze.
hēliocamīnus, *ī m.* cameră expusă la soare PLIN. IUN.
heliochrȳson, *ī n. v.* **helichrysos**
Hēliodōrus, *ī m.* *1*) numele unui învățat retor din epoca lui Augustus; *2*) numele unui chirurg IUV.; *3*) numele unui sculptor PLIN.
Hēliogabalus, *ī m.* împărat roman (218–222).
Hēliopolis, *is f.* oraș în Egiptul de Jos // **Heliopolītēs** *adj. m.* al orașului Heliopolis // **Heliopolītae**, *ārum m. pl.* și **Heliopolītānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Heliopolis // **Heliopolītānus** (*3*) *adj.* heliopolitan.
Hēlios (-ius), *iī m.* Soarele AUG.
hēliotropion (-pium), *iī n.* 1 (bot.) floarea-soarelui (*Helianthus annuus*) PLIN.; 2 o piatră prețioasă PLIN.
helix, *icis f.* 1 (*bot.*) iederă (*Hedera helix*) PLIN.; 2 (o specie de) răchită PLIN.; 3 (*arhit.*) volută la capitelul corintic VITR.
Helladicus (*3*) *adj.* din Elada, grec PLIN.
Hellas, *adis* (*ados*) *f.* Elada, Grecia HOR., PLIN.
Hellē, *ēs f.* fiica lui Athamas și a Nephelei (*spre a scăpa de persecuțiile mamei ei vitrege, Ino, zboară, împreună cu fratele ei Phryxus, pe un berbec cu lîna de aur, spre Colhida, dar cade și se îneacă în apele strîmtorii care-i poartă numele: Hellespont; azi, Dardanele*).
helleborītēs, *ae* (subînț. **vinum**) *m.* vin de elebor PLIN.
helleborōsus (*3*) *adj.* care face cură de elebor, nebun PL. Rud. *1006*.
helleborum (elleborum), *ī n.* și **helleborus (elleborus)**, *ī m.* (*bot.*) elebor, spînz, iarba nebunilor (*Helleborus*) (*plantă folosită ca leac împotriva nebuniei și epilepsiei*) PL., HOR.
Hellespontiās, *ae m.* (ac. *-an*) vînt de nord-est PLIN.
Hellespontus, *ī m.* Hellespont (*azi, strîmtoarea Dardanele*) // **Hellespontius (Hellespontiacus, Hellesponticus)** (*3*) *adj.* al Hellespontului, hellespontic // **Hellespontius**, *iī m.* locuitor de pe malurile Hellespontului.

helluātiō, *ōnis f.* lăcomie la mîncare, îmbuibare; desfrînare CIC.
hellūcus (hēlūcus) *v.* **elucus**
helluō (hēluō), *ōnis m.* mîncău: *ille ~ natus abdomini suo* CIC. acel mîncău, menit să trăiască pentru burta lui; (*fig.*) *~ patriae* CIC. jefuitor al țării.
helluor (hēluor), *ārī, ātus sum vi. dep.* [cu abl.] a se îndopa; (*fig.*) a-și face cheful, *~ libris* CIC. a se îndopa cu cărți; [p. pf. *helluatus* cu sens pas. VERG.]
helops (elops), *opis m.* (*iht.*) nisetru (*Acipenser güldenstädti*) PLIN.
Helor... *v.* **Elor...**
hēluātiō, hēluō, hēluor *v.* **helluatio, helluo, helluor**
helvella, *ae f.* verdeață, zarzavat (de gătit) CIC.
helvenāca vītis *f.* și **helvenācia vitis** *f.* viță cu coarde gălbui PLIN., COL.
helveolus *v.* **helvolus**
Helvetiī, *ōrum m. pl.* helveții (*neam celtic ce locuia pe teritoriul Elveției actuale*) // **Helvēticus (Helvētius)** (*3*) *adj.* helvetic.
Helvi (Helviī), *ōrum m. pl.* helvii (*neam din Gallia Narboneză, care aveau drept capitală Alba Helvorum — azi, Alps*) // **Helvicus** (*3*) *adj.* helvic.
helvius (*3*) *adj. v.* **helvolus**
helvolus (elvolus) (*3*) *adj.* de culoare gălbui-închis (*despre struguri*) COL.
helvus (*3*) *adj.* gălbui-închis VARR., COL.
hem *interj.* (*arătînd mirare, dispreț, indignare etc.*) hm!
hēmerēsios *adj. m. f.* care se face într-o singură zi PLIN.
hēmeris, *idis f.* (*bot.*) gorun (*Quercus petraea*) PLIN.
hēmerobion, *iī n.* insectă care trăiește o singură zi PLIN.
hēmerodromos, *ī m.* (nom. pl. *hemerodromoe*) curier care străbate o distanță lungă într-o singură zi NEP., LIV.
hēmicrānia, *ae f.* și **hemicranium**, *iī n.* durere a unei jumătăți a capului, hemicranie, migrenă AMBR. ș.a.
hēmicyclium, *iī n.* (semicerc) **1** jilț semicircular CIC.; **2** sală publică semicirculară, amfiteatru PLIN. IUN.; **3** cadran solar VITR.
hēmicylindrus, *ī m.* jumătate de cilindru VITR.
hēmīna (ēmīna), *ae f.* hemină (*măsură pentru lichide, egală cu 1/2 de sextar, puțin mai mică decît o jumătate de litru*) CAT. ș.a.
hēmīnārium, *iī n.* (dar care are capacitatea unei hemine — *v. supra*) dar mic QUINT.
hēmiolios, *on* și **hemiolius** (*3*) *adj.* de o dată și jumătate GELL.
hēmisphaerium (-on), *iī n.* emisferă VARR.; (*arhit.*) cupolă, dom VITR.
hēmistichium, *iī n.* emistih (jumătate de vers) GRAMM.
hēmitonion (-ium), *iī n.* semiton VITR.
hēmitriglyphus, *ī m.* (*arhit.*) semitriglif VITR.
hēmitritaeus, *ī m.* **1** febră care revine la interval de o zi și jumătate, febră hemitritee; **2** cel care are febră hemitritee MART.
hemō, *ōnis v.* **homo**
hemōnus *v.* **humanus**
hēmorr... *v.* **haemorr...**
hendecachordus (*3*) *adj.* cu unsprezece coarde BOETH.
hendecagōnus, *ī m.* poligon cu unsprezece laturi BOETH.
hendecasyllabos (-us), *ī m.* endecasilab (*vers de unsprezece silabe*) CATUL. ș.a.
Henetī, *ōrum v.* **Veneti**
Hēniochī, *ōrum m. pl.* eniochii (*neam sarmat pe coasta de nord-est a Pontului Euxin*) // **Heniochius (-chus)** (*3*) *adj.* al eniochilor.
Heniochus, *ī m.* Surugiul (*numele unei constelații în care a fost metamorfozat Erisichton*).
Henna (Enna), *ae f.* oraș din centrul Siciliei (*cu un vestit templu al zeiței Ceres, locul în care, după legendă, a fost răpită Proserpina*) // **Hennaeus** (*3*) *adj.* al Hennei // **Hennea**, *ae f.* = Proserpina // **Hennensis** (*2*) *adj.* din Henna // **Hennensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Henna.
henōsis, *is f.* unificare TERT.
henōtēs, *tētos f.* unitate TERT.
hēpār (ēpar), *hepatis n.* **1** ficat M. EMP.; **2** (specie de) pește PLIN.
hēpatia, *ōrum n. pl.* ficăței, măruntaie LUCIL., PETR.
hēpatiārius (*3*) *adj.* de ficat (*despre boală*) PL.
hēpaticus (*3*) *adj.* de ficat PL.; de culoarea ficatului PALL. // **hēpaticus**, *ī m.* bolnav de ficat, hepatic PLIN.
hēpatītes, *ae m.* piatră prețioasă (necunoscută) PLIN.
hēpatītis, *idis adj. f.* **1** ca ficatul M. EMP.; **2** **subst.** piatră prețioasă PLIN.
hēpatizon, *ontis adj. n.* verzui (ca ficatul) PLIN.
hephthēmimerēs, *is f.* (*vers.*) cezură heftemimeră (*după a șaptea jumătate de picior, la jumătatea piciorului al patrulea*) DIOM.
hepsēma, *atis m.* must fiert PLIN.
hetpabolus (*3*) *adj.* cu șapte guri VITR.
heptachordus (*3*) *adj.* cu șapte coarde BOETH.
heptagōnus (*3*) *adj.* cu șapte unghiuri BOETH.
heptamyxos, *on adj.* cu șapte ciocuri AMBR.
heptaphōnos, *on adj.* cu ecou repetat de șapte ori PLIN.
heptapylae Thebae *f. pl.* Theba cea cu șapte porți APUL.
heptās, *adis f.* numărul șapte MART. CAP.
heptasēmos, *on* și **heptasēmus** (*3*) *adj.* care are șapte timpi (*în metrică*) DIOM.
heptastadium, *iī n.* dig de șapte stadii AMM.
heptēris, *is f.* corabie cu șapte rînduri de vîsle LIV.
her *v.* **er**
hera *v.* **era**
Hēra, *ae f.* zeița Hera (*Iunona la romani*).
Hērāclēa (-clīa), *ae f.* numele mai multor cetăți (*în Lucania, în Sicilia, în Thessalia, în Macedonia, în Pont, al căror fondator, după o legendă, ar fi fost Hercules*) // **Hēracleensis (-iensis)** (*2*) *adj.* din Heraclea // **Hērāclēensēs (-iensis)**, *ium m. pl.* locuitorii Heracleii.
Hērācleōtēs, *ae m.* heracleot, din Heraclea // **Hērāclēōtae**, *ārum m. pl.* locuitorii din Heraclea // **Hērāclēoticus** (*3*) *adj.* din Heraclea.
Hērāclēum, *ī n.* oraș în Macedonia.

Hērăclēus (-īus *sau* īos) (*3*) *adj.* al lui Hercules: *Heraclius lapis* PLIN. piatră de încercare a aurului; magnet.
Hērăclīdēs, *ae m. 1*) Heraclid din Pont (*filozof, discipol al lui Aristotel*); *2*) nume al mai multor persoane.
Hērăclītus, *ī m. 1*) Heraclit din Efes (*filozof*); *2*) numele altor persoane // **Hērăclītei**, *ōrum m. pl.* discipolii lui Heraclit.
Hēraea[1], *ōrum n. pl.* serbări la Argos în cinstea zeiţei Hera (Iunona).
Hēraea[2], *ae f.* oraş în Arcadia.
herba, *ae f.* **1 a.** iarbă; iarbă verde, pajişte: *herbae gemmantes rore recenti* LUCR. firele de iarbă scînteind de roua proaspătă, *in molli consedimus herba* VERG. ne aşezarăm în iarba moale, *fusus per herbam* VERG. întins pe iarbă; **b.** (*oc., frecv. pl.*) *1*) ierburi, buruieni: *officiant laetis ne frugibus herbae* VERG. ca buruienile să nu strice grînele bogate, *segetem obducunt herbae* VERG. buruienile acoperă holda, *revocatur herbis et amore Dianae* VERG. e reînviat prin buruieni de farmece şi prin iubirea Dianei, *herbis curare vulnus* PLIN. a vindeca rana cu buruieni, ~ *veneni* VEG. buruiană otrăvitoare; *2*) verdeţuri, zarzavat (de gătit): *herbas ita condiunt, ut nihil possit esse suavius* CIC. prepară verdeţurile atît de bine, încît nimic nu poate fi mai gustos; **2** pai (verde) al grînelor: *aream viridem faciebant graminis herbae* OV. paiele de grîu înverzeau cîmpia, *primis segetes moriuntur in herbis* OV. holdele mor de îndată ce-a dat paiul, *frumenta in herbis sunt* LIV. grînele sînt verzi (nu s-au copt), (*prov.*) *tua messis in herba est* OV. recolta ta e doar în pai (e prea devreme); *herbam dare* a se recunoaşte învins (*culegînd şi dînd adversarului ierburile cu care i se împletea cununa*)
herbāceus (*3*) *adj.* de culoarea ierbii verzi PLIN.
herbāria, *ae f.* (subînţ. ars) ştiinţa plantelor, botanica PLIN.
herbārius, *iī m.* botanist PLIN.
herbāticus (*3*) *adj.* erbivor SOLIN.
herbeō *v.* **herbo**
herbescō, *ere vi.* a deveni iarbă: *herbescens viriditas* CIC. un verde al ierbii care dă colţ.
herbeus (*3*) *adj.* de culoarea ierbii, verde PL.
herbidō, *āre vt.* a acoperi de verdeaţă MART. CAP.
herbidus (*3*) *adj.* **1** acoperit de iarbă: *herbidi campi* VARR. cîmpii bogate în pajişti; **2** plin de buruieni: *herbidae segetes* COL. holde pline de buruieni; **3** extras din plante PLIN.; **4** verde (ca iarba) PRUD.
herbifer, *era, erum adj.* acoperit de iarbă, bogat în iarbă: *colles herbiferi* OV. colinele acoperite de iarbă.
herbigradus (*3*) *adj.* „care merge prin iarbă" (*epitet al melcului*) CIC.
herbilia, *ae f. v.* **ervilia**
herbilis (*2*) *adj.* hrănit cu iarbă LUCIL.
herbipotens, *ntis adj.* care cunoaşte virtutea plantelor medicinale BOETH.
Herbita, *ae f.* oraş în Sicilia, la nord-est de Henna // **Herbitensis** (*2*) *adj.* din Herbita // **Herbitensēs**, *ium n. pl.* locuitorii din Herbita.
herbō, *āre vi.* a deveni ierbos APUL. M. *7, 15.*
herbōsus (*3*) *adj.* **1** ierbos, cu multă iarbă: ~ *campus* HOR. cîmp cu multă iarbă, *herbosum flumen* VERG. rîu cu malurile acoperite de multă iarbă; **2** preparat cu diferite plante: *moretum herbosum* OV. turtă din diferite plante; **3** de culoarea ierbii, verde MART. CAP.
herbula, *ae f.* ierbuşoară, fir de iarbă CIC.
herbuscula, *ae f. v.* **herbula**
Hercēus (**Hercīus**), *ī m.* („care păzeşte împrejmuirile") Hercianul (*epitet al lui Iupiter ca protector al casei*) // **Hercēus** (*3*) *adj.* al lui Iupiter Hercianul.
herciscō (**erciscō**), *ere vt.* a împărţi (o moştenire): (*în formula juridică*) *herciscundae familiae* (*rei familiaris*) *causa* CIC. o cauză de împărţire a averii (rămase moştenire); (*fig.*) *nos viae herciscundae contendentes* APUL. noi dezbătînd ce drum să apucăm.
hercle *v.* **Hercules**
herctum (**erctum**), *ī n.* partaj: (*formulă juridică*) *herctum ciere* CIC. a proceda la o acţiune de succesiune; *hercto non cito* GELL. prin moştenire în indiviziune.
Herculānensis *v.* **Herculaneum**
Herculāneum, *ī n. 1*) oraş în Campania (*situat la 7 km sud-est de Neapole, îngropat de lavă în erupţia Vezuviului din anul 79*) // **Herculānensis** (*2*) *adj.* din Herculaneum, *in Herculanensi* (subînţ. *agro*) pe teritoriul oraşului Herculaneum; *2*) oraş în ţara samnită.
Herculāneus[1] (*3*) şi **Herculānus** (*3*) *adj.* al lui Hercules; (*fig.*) herculean: *Herculana pars* PL. dijma consacrată lui Hercules, *Herculaneae formicae* PLIN. furnici de o mărime colosală, ~ *nodus* SEN. nod greu de dezlegat.
Herculāneus[2] (*3*) şi **Herculānius** (*3*) *adj.* al oraşului Herculaneum, de Herculaneum: *Herculanea ficus* CAT. smochin de Herculaneum, *Herculanea via* CIC. drumul spre Herculaneum.
Herculānium *v.* **Herculaneum**
Herculānus *v.* **Herculāneus**
hercule *v. urm.*
Herculēs, *is* (rar *-i*) *m.* (voc. *Hercules* sau *Hercules*) Hercules (*erou grec, fiul lui Iupiter şi al Alcmenei, vestit prin forţa şi curajul cu care, urmărit de ura Iunonei, a ieşit învingător din cele douăsprezece încercări* — labores — *impuse lui de Eurystheus*): *aerumnae Herculis* PL. muncile lui Hercules, *Herculis columnae* LIV. coloanele lui Hercules (Gibraltarul) // **hercle, hercule, Hercule, Hercules, mehercle, me hercule, mehercule, mehercules**, *interj.* pe Hercules!, pe legea mea!, într-adevăr!
Herculeus (*3*) *adj.* al lui Hercules: *Herculeum astrum* MART. constelaţia lui Hercules (a Leului); *Herculeae metae* LUC. coloanele lui Hercules (Gibraltarul), *Herculea arbor* VERG. plopul; *Herculea gens* OV. neamul Fabiilor, *Herculea urbs* OV. oraşul Herculaneum.
Herculiānī, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiunea de onoare a împăratului Maximianus (*legiunea herculiană*).
Herculius, *iī m.* supranume (*al împăratului Maximianus şi al altor împăraţi romani*).
Hercynia silva *f.* sau **Hercynia**, *ae f.* Pădurea Hercyniană (*azi, Schwarzwald* [*munţii Pădurea Neagră*]).

Hercynius (*3*) *adj.* hercynian.
here *v.* **heri**
hērēdiolum, *ī n.* și **hērēdiolus,** *ī m.* moștenire mică GELL. ș.a.
hērēdipeta, *ae m.* vînător de moșteniri PETR.
hērēditāriē *adv.* pe cale de moștenire VULG.
hērēditārius (*3*) *adj.* **1** privitor la moștenire: *in hereditariis litibus* QUINT. în procesele de moștenire; **2** ereditar, lăsat moștenire: *hereditarium regnum* PLIN. domnie ereditară.
hērēditās, *ātis f.* **1** moștenire, drept de moștenire: *domus quae mihi hereditate obvenit* PLIN. casa care mi-a revenit ca moștenire; **2** (*concrt.*) moștenire, bun moștenit: ~ *magna* PLIN. o moștenire mare, *adire hereditatem* CIC. a accepta o moștenire, *capere hereditatem ab aliquo* CIC. a primi o moștenire de la cineva.
hērēditō, *āre vt.* a moșteni AUG.
hērēdium, *iī n.* bun moștenit NEP.
Herennius, *iī m.* nume de familie roman // **Herenniānus** (*3*) *adj.* herennian.
hērēs, *ēdis m.* **1** moștenitor: *heredem aliquem facere* (*relinquere, instituere*) CIC. a lăsa pe cineva moștenitor, ~ *ex parte dimidia et tertia est Capito* CIC. Capito este moștenitor a o jumătate plus o treime din avere, ~ *ex asse* QUINT. moștenitor universal, ~ *secundus* CIC. al doilea moștenitor (*în cazul că primul nu poate primi moștenirea*); **2** (*fig.*) **a.** urmaș, moștenitor: *artis* ~ PLIN. urmaș al meșteșugului artistic, ~ *laudis tuae* OV. moștenitoare a gloriei tale; **b.** vlăstar (al unui arbore); **c.** (*arh.*) stăpîn; [ac. sg. *herem*].
hēresis *v.* **haeresis**
herī (**here**) *adv.* ieri; (*fig.*) mai ieri, de curînd CATUL.
hēricīnus (**ēricīnus**) (*3*) *adj.* de arici AUG.
hēricius (**ēricius**), *iī m.* arici VARR.; (*mil.*) bară transversală cu țepi de fier (*spre a apăra o intrare*) CAES.
herifuga, *ae m.* sclav fugit de la stăpîn CATUL.
herīlis (**erīlis**) (*2*) *adj.* al stăpînului, al stăpînei, al șefului familiei, al matroanei: ~ *filius, filia* PL. băiatul, fata capului familiei.
Hērillus (**Ērillus**), *ī m.* filozof stoic (*discipol al lui Zenon*) // **Hērilliī,** *ōrum m. pl.* discipolii lui Herillus.
Herma, *ae v.* **Hermes**
hermaeum[1], *ī n.* sală împodobită cu hermeși (busturi) SUET.
Hermaeum[2], *ī n.* localitate în Beoția.
hermafroditus *v.* **hermaphroditus**
Hermagorās, *ae m.* *1*) Hermagoras din Rhodos (*retor vestit din a doua jumătate a secolului II-lea î.e.n., autorul unui sistem de retorică*); *2*) alt retor, în epoca împăraților Augustus și Tiberius // **Hermagorēī,** *ōrum m. pl.* discipolul lui Hermagoras din Rhodos.
hermaphrodītus, *ī m.* hermafrodit, de ambele sexe PLIN.
Hermaphrodītus, *ī m.* Hermafrodit (*fiul lui Hermes — Mercur — și al Afroditei — Venus*).
Hermathēna, *ae f.* bust dublu — al lui Hermes și al Athenei — pe același piedestal.
hermēneuma, *matis n.* interpretare, explicație SEN. RH.
Hermērāclēs, *is m.* bust dublu — al lui Hermes și al lui Hercules — pe un singur piedestal.
Hermēs, *ae m.* zeul Hermes (Mercur) // **Hermae,** *ārum m. pl.* busturi ale lui Hermes, așezate pe o coloană sau un piedestal pătrat, herme; (*gener.*) busturi; ~ *Trismegistus* sau ~ *Trimaximus* („Hermes cel de trei ori mare“) numele dat în epoca elenistică zeului Hermes, identificat cu zeul egiptean Thot (*i s-au atribuit mai tîrziu un mare număr de cărți mistico-filozofice, de magie și alchimie [cărți sau texte hermetice], fiind considerat în Evul Mediu părintele alchimiei și al magiei*).
Hermionē, *ēs f.* și **Hermiona,** *ae f.* *1*) fiica lui Menelau și a Helenei; *2*) oraș în Argolida // **Hermionēus** (**Hermionicus, Hermionius**) (*3*) *adj.* al orașului Hermione.
hermūbotanē, *ēs f.* și **hermūpoa,** *ae f.* (*bot.*) brei, trepădătoare (*Mercurialis annua*) PLIN.
Hermundūrī, *ōrum m. pl.* neam germanic care locuia pe la izvoarele Elbei.
Hermus, *ī m.* rîu în Lydia (*azi, Gediz*).
herneum *v.* **erneum**
hernia, *ae f.* hernie CELS.
Hernicī, *ōrum m. pl.* neam din Latium // **Hernicus** (*3*) *adj.* al hernicilor // **Hernicum,** *ī n.* teritoriul hernicilor.
herniōsus (*3*) *adj.* care are hernie M. EMP.
hērō, *ōnis v.* **ero**
Hērō, *ūs f.* *1*) tînără preoteasă a Venerei de la Sestos și iubită a lui Leandru din Abydos (*care, trecînd în fiecare noapte Hellespontul s-o întîlnească, a pierit în furtună; disperată, Hero s-a aruncat în mare și s-a înecat*); *2*) o fiică a lui Priam; *3*) una dintre Danaide.
Hērōdēs, *is m.* *1*) Irod cel Mare *sau* Ascalonitul (*regele Iudeii între anii 40 î.e.n.–2 e.n.*); *2*) Herodes Atticus (*vestit și bogat sofist grec de la Atena din epoca lui Antoninus Pius*); *3*) libert al lui Atticus // **Hērōdiānus** (*3*) *adj.* al lui Irod.
herōdiō, *ōnis* și **herōdius,** *iī m.* bîtlan VULG.
Hērodotus, *ī m.* Herodot din Halicarnas (*vestit istoric grec din secolul al V-lea î.e.n.*).
hērōicē *adv.* în genul epic MACR.
hērōicus (*3*) *adj.* **1** al eroilor (semizeilor) din vremurile mitice: *heroica tempora* CIC. vremile eroilor mitici; **2** de epopee, epic: *heroicum carmen* TAC. poem epic, ~ *versus* AMM. hexametru dactilic.
hērōinē, *ēs f.* semizeiță, eroină PROP.
hērōis, *idis f.* (ac. sg. *-ida*, ac. pl. *-idas*) semizeiță, eroină SUET. // „Heroides“ (*titlul unei lucrări a lui Ovidius*); [dat. pl. *heroisin*].
Hērophilē, *ēs f.* numele unei preotese a lui Apollo.
hērōs, *hērōis m.* (ac. sg. *heroa*, ac. pl. *heroas*) **1** erou, semizeu (*de origine pe jumătate omenească, pe jumătate divină, devenit după moarte — prin faptele sale mari — zeu*): ~ *Neptunius* OV. Theseu, ~ *Laertius* OV. Ulise, ~ *Cythereius* (*Troius*) VERG. Aeneas; **2** (*fig.*) erou, om de seamă CIC.
Hērostrātus, *ī m.* Herostrat (*locuitor din Ephes care, pentru a deveni celebru, a incendiat vestitul templu din oraș al Dianei*).

hērōum, *ī n.* mormînt al unui erou PLIN.
hērōus (*3*) *adj.* de epopee, epic: *heroum carmen* PROP. epopee, ~ *versus* CIC. hexametru dactilic // **hērōus**, *ī m.* (*vers.*) hexametru dactilic: *in herois* QUINT. în versuri eroice (hexametre dactilice).
herpēs, *ētis m.* 1 herpes (*boală de piele*) PLIN.; 2 animal necunoscut PLIN.
herpesticus (*3*) *adj.* care se întinde (*despre o boală de piele*) LUCIL.
Hersilia, *ae f.* numele soției lui Romulus.
hērūca, *ae v.* **eruca**
Herulī, *ōrum m. pl.* herulii (*neam scitic din nordul Mării Negre, amintit pentru prima oară în secolul al III-lea e.n.; aliați cu alte trei popoare, au dat, în anul 476, lovitura de grație Imperiului Roman de Apus*).
herus (erus), *ī m.* 1 stăpîn, șef al familiei PL. ș.a.; proprietar HOR.; 2 (*poet.*) suveran CATUL. *68, 76.*
hervum *v.* **ervum**
Hēsiodus, *ī m.* Hesiod din Ascra (Beoția) (*poet grec*) // **Hēsiodēus (Hēsiodicus, Hēsiodīus)** (*3*) *adj.* a lui Hesiod.
Hēsiona, *ae* și **Hēsionē**, *ēs f.* (ac. sg. *-en*) fiica regelui Laomedon al Troiei.
Hesperia, *ae f.* „țara dinspre apus“ (*pentru greci = Italia; pentru romani, uneori = Spania*).
Hesperides, *um f. pl.* *1*) nimfele Hesperide (*fiice ale lui Hesperus și ale Nopții — Aegle, Arethusa și Hyperethusa —, ce locuiau în Insulele Fericite sau Hesperide de pe coasta nord-vestică a Africii [după alții, la poalele munților Atlas; în Cirenaica, unde exista un oraș cu numele Hesperis; în Hispania, în apropiere de Gades], unde aveau o grădină cu mere de aur, păzită de un balaur neadormit, cu o sută de capete*); *2*) Insulele Fericite din Oceanul Atlantic, în apropierea coastei africane (*azi, insulele Canare*).
Hesperis, *idis adj. f.* occidental, dinspre apus: *Hesperides aquae* VERG. apele Italiei // **subst.** *f.* (*bot.*) viorea de noapte, nopticoasă (*Hesperis matronalis*) PLIN.
Hesperius (*3*) *adj.* occidental, de apus: *Hesperia terra* VERG. Italia, *Hesperii fluctus* HOR. Marea Tireniană, *Hesperius axis* OV. occidentul.
hesperūgō, *inis f.* luceafărul de seară SEN.
Hesperus (*-os*), *ī m.* *1*) fiul lui Atlas și al Aurorei (*metamorfozat într-o stea strălucitoare*) OV.; *2*) luceafărul-de-seară CIC.
hesternō *adv.* ieri SISENN.
hesternus (*3*) *adj.* de ieri, din ajun: ~ *dies* CIC. ziua de ieri, *hesterna nocte* OV. (în) noaptea trecută, *hesterni crines* (*hesterna coma*) PROP. părul nepieptănat de ieri (în dezordine) // **hesterna**, *ōrum n. pl.* întîmplările din ajun QUINT.
Hestiaeōtis, *idis f.* Hestiaeotida (*mic ținut din Thessalia*).
Hēsus *v.* **Esus**
hetaeria, *ae f.* asociație, colegiu PLIN. IUN.
hetaericē, *ēs f.* gardă personală a regelui (*la macedoneni*) NEP.
heteroclitos, *on adj.* neregulat GRAMM.
heterocrānia, *ae f.* migrenă PLIN.
Hetrūr... *v.* **Etrur...**
heu *interj.* (*arătînd durerea și, rar, mirarea*) vai!: ~ *me miserum!* vai de mine, nenorocitul!
heuretēs, *ae m.* om care găsește PL.
heus *interj.* (*pentru a chema pe cineva*) hei!, ascultă!: ~, *ubi estis?* PL. hei, unde sînteți?
Hēva *v.* **Eva**
hexachordos, *on adj.* cu șase coarde.
hexaclīnon, *ī n.* sofa lată (*pe care încăpeau, cînd stăteau întinși la masă, șase inși, în loc de trei, cum se obișnuia*) MART. *9, 59, 9.*
Hexaēmeron, *ī n.* „Cele șase zile (ale creațiunii)“ (*titlul unei lucrări a lui Ambrosius*).
hexagōnum (-gōnium), *iī n.* hexagon COL.
hexameter, *tra, trum adj.* (*vers.*) de șase picioare, hexametru: *versus hexametri* CIC. versuri hexametre // **hexameter (-metrus)**, *trī m.* hexametru QUINT.
hexaphorī, *ōrum m. pl.* șase purtători (ai aceleiași poveri) VITR.
hexaphoron (-rum), *ī n.* lectică purtată de șase inși MART.
hexaptōtos, *on adj.* care are șase cazuri // **hexaptōta** *n. pl.* cuvinte care au cele șase cazuri GRAMM.
hexapylon, *ī n.* poartă cu șase intrări una după alta, la Syracusa LIV.
hexas, *adis f.* numărul șase MART. CAP.
hexasēmus (*3*) *adj.* (*metr.*) care are șase timpi M. VICT.
hexastichus (*3*) *adj.* care are șase rînduri COL. ș.a.
hexastȳlos, *on adj.* (*arhit.*) cu șase coloane VITR.
hexasyllabus (*3*) *adj.* cu șase silabe M. VICT.
hexēris, *is f.* navă cu șase rînduri de vîsle LIV. ș.a.
hexis, *is f.* (*ret.*) aptitudine (de a vorbi), promptitudine SEN. RH.
hiascō, *ere vi.* a se deschide, a se crăpa CAT.
hiaspis *v.* **iaspis**
hiātiō, *ōnis f.* căscătură APUL.
hiātus, *ūs m.* 1 deschizătură, căscare, căscătură, crăpătură: *descendit in illum hiatum* CIC. a coborît în acea crăpătură de pămînt, *repentini terrarum* ~ CIC. crăpături subite de pămînt (la cutremur), ~ *caeli* LUCR. hăul cerului, *cibum oris hiatu capessunt* CIC. apucă hrana prin căscarea gurii, ~ *extremus exspirantis* QUINT. ultima căscare de gură a celui ce moare; (*oc.*) gură larg căscată: *quinquaginta atris immanis hiatibus hydra* VERG. hidra îngrozitoare cu cele cincizeci de guri negre larg căscate, *auraeque graves captantur hiatu* OV. și gura larg deschisă caută să prindă o boare de aer greu; (*fig.*) *quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?* HOR. ce lucru vrednic de o gură atît de mare va produce o asemenea promisiune?, *Sophocleo carmen hiatu* IUV. cîntec de o emfază sofocleană; 2 (*gram.*) hiat CIC.; 3 (*fig.*) poftă lacomă, sete: ~ *praemiorum* TAC. setea de răsplăți.
Hibēr, *ēris m.* iber, spaniol.
Hibērī, *ōrum* și **Hibērēs**, *um m. pl.* *1*) iberii (*popor ce locuia în ținutul străbătut de rîul Hiberus din Peninsula Iberică*); (*gener.*) spanioli; *2*) locuitorii Iberiei (*din sudul Caucazului*) // **Hibērus** (*3*) *adj.* iberic, spaniol: *gurgite Hibero* VERG. în hăul de ape al Oceanului Atlantic, *lorica Hibera* HOR. platoșă făcută din aramă iberică, *Hiberus piscis* HOR. peștele care se pescuia pe coastele Peninsulei Iberice,

forma triplex pastoris Hiberi OV. întreitul chip al păstorului iberian (uriaşul Geryon), *vaccae Hiberae* OV. vacile lui Geryon // **Hibērus,** *ī m.* fluviul Ebru // **Hibēricus** (*3*) *adj.* şi **Hibēriăcus** (*3*) *adj.* iberic, spaniol // **Hibēria,** *ae f.* **a.** Iberia (*Peninsula Iberică*); **b.** Iberia (*ţară situată între Marea Neagră şi Marea Caspică, avînd la nord munţii Caucaz, la est Albania, la sud Armenia, iar la vest Colchida; azi, partea de est a Georgiei, de vest a Azerbaidjanului şi de nord a Armeniei*).

hibēris, *idis f.* (*bot.*) hreniţă, creson (*Lepidium*) PLIN.

hībema, *ōrum* (subînţ. **castra**) *n. pl.* tabără de iarnă: *cohortes in hiberna misit* CIC. şi-a trimis cohortele în tabăra de iarnă.

hībernāculum, *ī n.* locuinţă de iarnă PLIN. IUN.; (*mil.*) baracă de iarnă CAES.

hibernālis (*2*) *adj.* de iarnă VULG.

Hibernia (Iuvernia, Bernia), *ae f.* şi **Iernē,** *ēs f.* denumirea romană a Irlandei.

hībernō[1] *adv.* în timpul iernii, iarna C. AUR.

hībernō[2] (*I*) *vi.* a ierna, a petrece iarna CIC.; (*poet.*) a fi liniştit PERS.

hībernus (*3*) *adj.* **1** de iarnă: *hiberno tempore* LUCR. pe timp de iarnă, *hiberna navigatio* CIC. navigaţie în timpul iernii, ~ *annus* HOR. iarna, *hibernae Alpes* HOR. Alpii cu ierni veşnice; *hibernae legiones* SUET. legiuni aflate în tabăra de iarnă; **2** (*poet.*) vijelios, furtunos: *hibernum mare* HOR. mare furtunoasă, ~ *ventus* VERG. vînt vijelios, *increpui hibernum* PL. am suflat ca o furtună.

hibiscum, *ī n.* (*bot.*) nalbă (*Malva silvestris*) VERG., PLIN.

hibrida, *ae v.* **hybrida**

hic[1], **haec, hoc** *pron. dem.* acesta (de lîngă mine), aceasta (de lîngă mine), acest lucru (de lîngă mine) (*se referă la ce este foarte apropiat în spaţiu, ca loc sau ca interes, de persoana care vorbeşte*): *hic avunculus* CIC. acest unchi al meu, *haec civitas* CIC. statul nostru, *hic dies* CIC. ziua de azi, *hic Sextus Roscius* CIC. Sextus Roscius, clientul meu; (*emfatic*) *hic homo* = *ego*; *hunc hominem* = *me*; *hunc hominem si velles tradere* HOR. dacă ai vrea să mă prezinţi (lui Maecena); *huic homini* = *mihi*; (*cu alte pron.*) *hoc idem fit in omnibus civitatibus* CAES. tot aşa se procedează la toate neamurile, *hoc ipsum civile ius* CIC. tocmai acest drept civil; *hi mores* CIC. moravurile actuale, *his annis viginti* SALL. în ultimii douăzeci de ani; (*în opoziţie*: hic... ille *sau* iste; alter, hic — **hic** *se raportează în general la cuvîntul cel mai apropiat,* **ille** *la cel mai depărtat*): *si deerunt haec remedia, ad illa declinandum est* QUINT. dacă aceste remedii (de care vorbesc) ne vor lipsi, trebuie să recurgem la acelea; (*dar şi invers — dacă* **hic** *se raportează la ce e mai important în mintea vorbitorului*): *cave Catoni anteponas Socratem: huius enim facta, illius dicta laudantur* CIC. să nu i-l preferi lui Cato pe Socrate: căci la acela (Cato) lăudăm faptele, la acesta (Socrate) vorbele; *ego hoc dico, adversarius hoc* QUINT. eu spun una, adversarul alta, *quid responsuri sunt adversarii his et his* QUINT. ce vor răspunde adversarii la cutare sau la cutare afirmaţii, *quaeritur hoc an hoc? furtum an sacrilegium?* CIC. se pune întrebarea dacă e una sau alta: furt sau sacrilegiu? // **hoc** *n.* [urmat de genit.]: *hoc noctis solus ambulo* PL. umblu singur la acest ceas din noapte, *hoc aetatis* PL. la o astfel de vîrstă, *hoc fructi pro labore ab his fero* CIC. asta-i răsplata pe care-o primesc de la ăştia pentru efortul meu; (*cu abl. măsurii, pe lîngă comp.*) *hoc... quo* (*quod*), *quo... hoc* cu atît... cu cît, cu cît... cu atît: *de quo hoc plura referemus, quod...* NEP. despre acesta vom vorbi cu atît mai mult cu cît...; (*anticipînd o idee care este apoi explicată prin inf., ac. cu inf., prop. cu* **quod** *şi* **quia, ut** *sau* **ne** *cu conjct.*) *haec est sapientia, nihil admirari* CIC. aceasta înseamnă înţelepciune, a nu te mira de nimic, *unum hoc definio: tantam esse necessitatem virtutis...* CIC. un singur lucru vreau să precizez: că necesitatea virtuţii este atît de mare..., *maxime hoc mihi mirum videtur, quod...*CIC. ce mi se pare mai mult de mirare este că...; *hoc est* = adică: *honor agebatur amplissimus, hoc est consulatus* CIC. era în joc magistratura cea mai înaltă, adică consulatul, *ad praeturam gerendam, hoc est ad evertendam rempublicam* CIC. pentru exercitarea preturii, asta înseamnă pentru răsturnarea ordinii statului; *hoc est* (*erat*) *quod...* = acesta e deci motivul pentru care..., iată de ce...: *hoc erat, quod me per ignes eripis* VERG. acesta era deci motivul pentru care mă scapi trecînd prin flăcări; [arh. dat. sg. f. *hae* CAT.; nom. pl. m. *hic* şi *heis ; nom. pl. f.* haec ; dat. şi abl. pl. *hibus*].

hic[2] (*arh.* **heic**) *adv.* **1** (*loc*) aici: *senex qui ~ habitat* PL. bătrînul care locuieşte aici, ~ *tui omnes valent* CIC. aici, toţi ai tăi sînt sănătoşi; *hic... illic* PL. aici... acolo, ~ *illic, ubi mors deprenderat* OV. ici, colo, unde moartea îi surprinsese, *Philocomasium hicne etiam nunc?* PL. Philocomasia este încă aici?; ~ *viciniae* TER. aici, în vecini; **2** (*timp*) în acest moment, atunci: *hic regina implevit mero pateram* VERG. atunci, regina umplu o cupă de vin; **3** (*fig.*) în asemenea împrejurări: ~ *dubitatis iudices?* CIC. după cîte v-am spus mai staţi la îndoială, judecători?, ~ *miramur hunc hominem tantum excellere ceteris?* după toate astea, ne mai mirăm că acest om îi întrece atîta pe alţii?, ~ *iam plura non dicam* CIC. la acestea, mai multe nu voi spune.

hice, haece, hōce *pron. dem.* (*întărit prin* **-ce**) acesta, aceasta, acest lucru (de aici): *quod dicam hisce, incertus sum* TER. ce-am să le spun ăstora, nu ştiu, *quid apud hasce aedes negoti est tibi?* PL. ce treabă ai în casa asta?, *tu hosce instrue* TER. tu aranjează-i pe ăştia, *haec' sunt atque aliae multae incommoditates* PL. acestea şi altele multe sînt neplăcerile, *nihil di horunc' facere possunt* PL. zeii acestora nu pot face nimic; [arh. nom. pl. *hisce*; genit. pl. *horunc, harunc*].

Hicetāōn, *onis m.* fiul lui Laomedon, regele Troiei // **Hicetāonius** (*3*) *adj.* al lui Hicetaon (fiu).

Hicetās, *ae m.* Hicetas din Syracusa (*filozof pitagorician*).

hicine, haecine, hocine [*hice* + *ne*] *pron.* oare acesta?: *hicine vir usquam nisi in patria morietur?* CIC. oare acest bărbat va muri într-alt loc decît în patria

lui?; (*exclamaţie*) *huncine hominem, hancine imprudentiam!* CIC. poate exista un astfel de om? o astfel de neruşinare? (ce om! ce neruşinare!), *O, Iupiter, hoscine mores!* TER. O, Iupiter, ce moravuri!; [alte forme: *hicne, ex hocne, cum hocne* etc.].

hictericus *v.* **ictericus**

hiemālis (*2*) *adj.* de iarnă, de timp rău: ~ *dies* COL. zi de iarnă, *hiemalibus provinciis* PLIN. în ţinuturile friguroase // (*tard.*) **hiemālia**, *ium n. pl.* = **hiberna**, *ōrum* tabără de iarnă VOP.

hiemātiō, *ōnis f.* iernat VARR.

hiemō (*I*) *vi.* 1 a ierna, a petrece iarna: *in eis locis legionem hiemandi causa collocare* CAES. a-şi aşeza legiunea în acele locuri pentru iernat, *cupio scire ubi sis hiematurus* CIC. doresc să ştiu unde ai de gînd să-ţi petreci iarna; 2 (*impers.*) a fi frig de iarnă, a gerui: *vehementer hiemat* COL. geruieşte straşnic; 3 a fi furtunos: *atrum hiemat mare* HOR. marea întunecată e furtunoasă; 4 a îngheţa: *decoquunt alii aquas, mox illas hiemant* PLIN. unii fierb apă şi apoi o îngheaţă.

hiemps *v.* **hiems**

Hiempsal (Hyempsal), *alis m. 1*) rege al Numidiei (118–117 î.e.n.) (*fiul lui Micipsa; simţindu-şi sfîrşitul aproape, Micipsa şi-a împărţit regatul între cei doi fii ai săi, Hiempsal şi Adherbal, şi fiul său adoptiv, Iugurtha; Iugurtha, vrînd însă să domnească singur, şi-a ucis fraţii vitregi după doar cîteva luni de domnie*); *2*) rege al Numidiei (90–50 î.e.n.) (*fiul lui Gauda şi prieten al lui Pompeius*).

hiems, *hiemis f.* 1 iarnă, anotimpul iernii; (*poet.*) an: ~ *appropinquabat* CAES. iarna se apropia, *inită hieme* CAES. la începutul iernii, ~ *summa* CIC. toiul iernii, *prope hieme confecta* CAES. aproape de sfîrşitul iernii, *ante exactam hiemem* CAES. înainte de sfîrşitul iernii, *hieme anni* SUET. în anotimpul de iarnă, *gravissima hieme* CAES. pe iarna cea mai grea; *seu plures hiemes tribuit Iupiter* HOR. fie că Iupiter ţi-a dăruit mai multe ierni (mai mulţi ani) de trăit; 2 timp rău, furtună, potop, ploaie: *pelago desaevit* ~ OV. pe mare, se dezlănţuie furtuna, *gubernator navem ex hieme servat* NEP. cîrmaciul scapă corabia din furtună, (*fig.*) *ferrea* ~ STAT. grindină de săgeţi, *flammea montis* ~ STAT. potopul de flăcări al muntelui (erupţia vulcanică); 3 (*fig.*) frig, răceală: *letalis* ~ OV. fiorii reci ai morţii, ~ *amoris* OV. răcirea iubirii.

hiera, *ae f.* 1 cursă în care concurenţii ajung la capăt în acelaşi timp (rezultat la egalitate); *hieran fecimus* SEN. am terminat la egalitate; 2 contra-otravă SCRIB.

hierābotanē, *ēs f.* (*bot.*) verbină, urzicuţă (*Verbena officinalis*) PLIN.

hierācium (-ion), *iī n.* 1 (*bot.*) iarba-vulturului (*Hieracium umbellatum*); 2 (un gen de) colir PLIN.

Hierāpolis, *is f. 1*) oraş în Phrygia (*în apropiere de rîul Maeander, cu un frumos templu al lui Apollo, patria lui Epictet*); *2*) numele altor oraşe (*in Creta, Coele Syria*) // **Hierāpolītae**, *ārum* PLIN. şi **Hierāpolītāni**, *ōrum m. pl.* MACR. locuitorii oraşului Hierapolis.

hierāticus (*3*) *adj.* hieratic, sacru PLIN.

Hierō (Hierōn), *ōnis m.* numele a doi tirani ai Syracusei: Hieron I (478–466 î.e.n.); Hieron II (269–215 î.e.n.) // **Hierōnicus** (*3*) *adj.* al lui Hieron.

hierodūlus, *ī m.* slujitor al templului FIRM.

hieroglyphicus (*3*) *adj.* ieroglific AMM.

hierographicus (*3*) *adj.* emblematic AMM.

hieronīcae, *ārum m. pl.* învingători la jocurile sacre SUET.

Hierōnymus, *ī m. 1*) Hieronymus din Rhodos (*filozof peripatetician*); *2*) tiran al Syracusei (215–214 î.e.n.); *3*) Sfîntul Ieronim (*vestit scriitor creştin, c. 347–420*).

hierophanta (-ntes), *ae m.* hierofant (*preot care făcea iniţierea în mistere*) ARN.

hierophilax, *acis m.* păzitor al templului DIG.

Hierosolyma, *ōrum n. pl.* Ierusalim // **Hierosolymītae**, *ārum m. pl.* locuitorii Ierusalimului // **Hierosolymītānus** (*3*) *adj.* ierusalemitan.

Hierosolyma, *ae*, **Hierosalem**, **Ierusalem** *indecl. v.* **Hierosolyma**

Hierosolymārius, *iī m.* epitet dat în glumă de Cicero lui Pompeius, care se mîndrea cu cuceririle lui în Orientul Apropiat.

hietō, *āre vi.* şi *vt.* [*hio*] a căsca; a sta cu gura căscată: *dum ego hieto* PL. pe cînd eu stam cu gura căscată; *hietantur fores* LABER. uşa se deschide.

Hilaīra, *ae, f.* una dintre fiicele regelui Leucippus din Messene şi soţia lui Pollux (*v. şi Phoebe*).

hilarē *adv.* vesel, voios: ~ *acceptus* PL. primit cu voioşie, *hilarius scripsi* PLIN. IUN. am scris mai vesel.

hilarescō, *ere vi.* a se înveseli, a deveni voios VARR. (*vt.*) a înveseli AUG.

hilaria[1], *ae f.* veselie LABER.

hilaria[2], *īum* (*-orum*) *n. pl.* sărbătorile Cybelei MACR.

hilariculus (*3*) *adj.* oarecum vesel SEN.

hilaris (*2*) şi **hilarus** (*3*) *adj.* vesel, voios: *vultu hilari* CIC. cu faţa veselă, *hilara vita* CIC. viaţă plăcută, *litterae hilariores* CIC. scrisoare mai veselă, *color hilarior* PLIN. culoare mai vie, *hilarissimus conviva* PL. comesean foarte bine dispus.

hilaritās, *ātis f.* veselie, bună dispoziţie, voioşie: ~ *illa nostra erepta mihi omnis est* CIC. veselia mea de altădată mi-a fost toată răpită, *ceterae hilaritates* SEN. celelalte momente de veselie, *diei* ~ COL. o zi care rîde; ~ *arboris* PLIN. vigoarea copacului.

hilariter *adv.* voios, vesel AUG.

hilaritūdō, *inis f. v.* **hilaritas** PL.

hilarō (*I*) *vt.* a veseli, a bucura, a încînta: *multo hilarans convivia Baccho* VERG. înveselind ospeţele cu mult vin, ~ *sensus* CIC. a desfăta simţurile, *huius suavitate maxime hilaratae Athenae sunt* CIC. Atena a fost foarte desfătată de dulceaţa vorbirii lui (Pericle).

hilarulus (*3*) *adj.* drăgălaş, voios CIC.

hilarus *v.* **hilaris**

hilla, *ae f.* (dim. al lui *hira*) (*frecv. pl.*) măţişor, intestin subţire PLIN.; maţe umplute, caltaboşi, cîrnaţi HOR. S. *2, 4, 60*.

hillum, *ī n. v.* **hilla**

Hillur... *v.* **Illur...**

Hilōtae (Īlōtae), *ārum m. pl.* iloţi (*sclavii statului, la spartani*).

hīlum, *ī n.* un grăunte, o foarte mică parte: (*frecv. folosit în negații*): *neque dispendi facit hilum* ENN. nu face nici o pagubă, *nec defit ponderis hilum* LUCR. nu se pierde nimic din greutate, *neque hilo maiorem capiunt dulcedini fructum* LUCR. nu au parte întru nimic de o plăcere mai mare, (*fără negație*) *de summa detrahere hilum* LUCR. a lua o foarte mică parte dintr-un tot.
Himella, *ae f.* rîuşor în ţara sabină, în apropiere de Reate (*azi, Salto*).
Hīmera[1], *ae m.* numele a două rîuri din Sicilia: unul care se varsă în sud (*azi, Salso*), iar altul în nordul insulei (*azi, Imera*).
Hīmera[2], *ae f.* şi **Hīmera**, *ōrum n. pl.* oraş pe coasta de nord a Siciliei // **Himeraeus** (*3*) *adj.* din Himera.
Hīmerās, *ae m. v.* **Himera**[1]
hin *indecl.* (*cuvînt ebraic*) măsură pentru lichide (*aproximativ 3 litri*) VULG.
hinc *adv.* **1** (*loc*) de aici, din acest loc: ~ *Romā* CIC. de aici, din Roma, *illam ~ civem esse aiunt* TER. se zice că aceea este o cetăţeancă de aici, *iam ~* LIV. de aici înainte; (*sens mai larg*) ~ *scibo*... TER. de la acest om voi şti..., ~ *quantum cuique videbitur decidere* CIC. de aici să taie cît va crede fiecare; **2** (*fig., arătînd originea, cauza*) de aici, dintr-asta: ~ *sicae, ~ venena, ~ falsa testamenta nascuntur* CIC. de aici provin asasinate, de aici otrăviri, de aici falsificări de testamente (*eliptic*) ~ *illae lacrimae!* TER. iată de unde vin acele lacrimi, ~ *intellegere potuerunt, quod*... CIC. dintr-asta au putut înţelege că...; **3** (*timp*) **a.** din acest moment; de acum...: *quam si ~ ducentos annos fuerim mortuus* PL. ca şi cum aş fi murit de acum două sute de ani, *amissos ~ obliviscere Graios* VERG. de acum înainte, îi uită pe grecii părăsiţi; **b.** după aceea, apoi (*în povestiri*): ~ *consules coepere creari* EUTR. după aceea, a început să se aleagă consuli, ~ *ferro accingor rursus* VERG. după aceea, încing din nou sabia; **4** (*corelat.*) *hinc... illinc* CIC. dintr-o parte... din cealaltă, *hinc atque illinc* sau *hinc illincque* CIC. şi dintr-o parte, şi din cealaltă, *hinc... hinc* LIV. dintr-o parte... din cealaltă, *hinc atque hinc* VERG. de ambele părţi, ~ *et inde* SUET. dintr-o parte şi din cealaltă, ~ *inde* SUET de ambele părţi.
hinnībilis (*2*) *adj.* nechezător APUL., C. AUR.
hinnībundus (*3*) *adj.* nechezător SISENN.
hinnienter *adv.* nechezînd NON.
hinniō, *īre, īvi* (*iī*) *vi.* a necheza QUINT.
hinnītus, *ūs m.* nechezat CIC.
hinnula, *ae f.* pui de ciută ARN.
hinnuleus, *ī m.* **1** pui de cerb: *vitas hinnuleo me similis, Chloe* HOR. fugi de mine ca un pui de cerb, Chloe; **2** catîr mic VARR.
hinnulus, *ī m.* **1** catîr tînăr PLIN.; **2** pui de cerb VULG.
hinnus, *ī m.* catîr (*provenit din cal şi măgăriţă*; **mulus** = *catîr provenit din măgar şi iapă*) VARR. ş.a.
hiō (*I*) *vi.* **1** a se căsca, a se crăpa, a se deschide: *terra aestibus hiat* COL. pămîntul se crapă de arşiţă, *nec hiantia lilia florent* OV. nici crinii care se deschid nu înfloresc, *oculis hiantibus* PL. căscînd ochii; **2** (*oc.*) a căsca gura: *leo hians immane* VERG. leul căscînd o gură mare, *pars tollere vocem: clamor frustratur hiantes* VERG. unii dau să scoată un glas, dar sunetul rămîne mut în gurile căscate; **3** (*fig.*) a sta cu gura căscată (*de uimire, poftă de ceva, lăcomie*): *vulgus ad magnitudinem praemiorum hiabat* TAC. mulţimea se minuna de mărimea răsplăţilor, *hiantes cupiditates* SEN. dorinţe nesăţioase, *avaritiā semper hiante, ingenio nullo* CIC. (om) cu o lăcomie niciodată sătulă şi fără nici o judecată; **4 a.** (*despre vocale*) a face un hiat: *ut versum facerent saepe hiabant* CIC. ca să încheie versul, adesea făceau hiaturi, *concursus hiantes* CIC. întîlniri de cuvinte care formează hiat; **b.** (*despre stil*) a avea goluri, a nu se îmbina, a fi dezlînat: *hians compositio* TAC. compunere a frazelor dezlînată (stil descusut); **5** (*vt. rar*) a da afară (din gură), a vărsa: *cruores saucia tigris hiat* VAL. FLAC. tigroaica rănită varsă din gură sînge, (*fig.*) ~ *fabulam* PERS. a debita o poveste.
hippacē, *ēs f.* **1** brînză din lapte de iapă PLIN.; **2** plantă necunoscută PLIN.
hippāginēs, *um f. pl.* nave de transportat cai GELL.
hippagōgoe, *ōn f. pl.* (*ac. -us*) *v.* **hippagines**
hippalus, *ī m.* vînt de apus PLIN.
Hipparchus, *ī m. 1*) Hipparchos din Niceea (*vestit matematician şi astronom grec, c. 190–125 î.e.n.*); *2*) fiu al tiranului Pisistrate.
hippēgus, *ī f.* navă de transportat cai PLIN.
hippeūs, *eī m.* cometă cu coadă de cal PLIN.
Hippiās, *ae m. 1*) fiu al tiranului Pisistrate; *2*) sofist din Elida.
hippicē, *ēs f.* călărie COD. IUST.
hippius, *iī m.* (*vers.*) molos (*picior format din trei silabe lungi*) DIOM.
Hippō, *ōnis m. 1*) numele a două oraşe din Africa: *Hippo regius* sau *Hippona* (*oraş în Numidia*; *azi, Annaba*) şi *Hippo Zarytus* sau *Diarrhytus* (*oraş în Zeugitana, nu departe de Utica*; *azi, Binzert*); *2*) numele unui oraş din Hispania Tarraconeză (*în apropiere de Toletum*); *3*) numele unui oraş din Bruttium (sudul Italiei): *Hippo* sau *Hipponium* sau *Vibo* sau *Vibona Valentia* (*azi, Bivona*);
hippocamēlus, *ī m.* hipocămilă (*animal fabulos jumătate cal, jumătate cămilă*) AUS.
hippocampus (-os), *ī m.* **1** hipocamp (*animal fabulos cu cap de cal, cu două picioare şi cu coadă de peşte, care trăgea carul lui Neptun*); **2** (*iht.*) cal-de-mare (*Hippocampus*) PLIN.
hippocentaurus, *ī m.* centaur (*fiinţă fabuloasă jumătate om, jumătate cal*) CIC.
hippocomos (-mus), *ī m.* rîndaş, îngrijitor de cai COD. TH.
Hippocratēs, *is m.* Hippocrate din Cos (*medic celebru în Antichitate, c. 460–375 î.e.n.*).
Hippocrēnē, *ēs f.* Hippocrene „izvorul calului" (*care a ţîşnit de pe urma unei lovituri de copită a lui Pegasus pe muntele Helicon şi care era consacrat muzelor*); izvorul muzelor // **Hippocrēnidēs**, *um f. pl.* muzele.
Hippodamē, *ēs f.* şi **Hippodamīa (-mēa)**, *ae f. 1*) fiica lui Oenomaus şi soţia lui Pelops (*care a luat-o în căsătorie după ce l-a învins prin înşelătorie pe tatăl

ei la cursa de care); mama lui Atreus şi a lui Thyestes; *2*) fiica lui Atrax şi soţia lui Pirithous.

hippodamus, *ī m.* îmblînzitor de cai; (*poet.*) călăreţ MART.

hippodromos (-mus), *ī m.* hipodrom PLIN. IUN.

Hippolytē, *ēs f.* şi **Hippolyta**, *ae f.* *1*) Hippolyta (*fiica zeului Ares — Marte —, regina amazoanelor, căreia Hercules i-a răpit centura de aur, soţie a lui Theseu şi mama lui Hippolytus*); *2*) *Hippolyte Magnessa* HOR. Hippolyta din Magnesia (*soţia regelui Acastus din Iolcos, care, pentru a se răzbuna, l-a calomniat în faţa soţului ei pe Peleu, de care se îndrăgostise şi care i-a refuzat iubirea vinovată*).

Hippolytus, *ī m.* fiul lui Theseu şi al Hippolytei (*acuzat de Phaedra, mama lui vitregă, că atentase la cinstea ei, blestemat şi izgonit de tatăl său, este ucis de propriii săi cai, speriaţi de Poseidon, dar, la rugămintea zeiţei Diana, e rechemat la viaţă, sub numele Virbius, de către Esculap şi onorat ca zeu, alături de Diana, în pădurea de la Aricia, în Italia*).

hippomanes, *is n.* **1** secreţie vîscoasă a iepelor, folosită la băuturi magice VERG. G. *3*, *280* ; **2** mică excrescenţă cărnoasă pe fruntea mînjilor, întrebuinţată la descîntece PLIN.

hippomarathrum, *ī n.* (*bot.*) cucută (*Conium maculatum*) PLIN.

Hippomenēis, *idis f.* fiica lui Hippomenes.

Hippomenēs, *ae m.* fiul lui Megareus şi al Meropei (*a devenit soţul Atalantei, pe care o învinsese la alergări*).

hippōnacteus (*3*) *adj.* al lui Hipponax, în stilul lui Hipponax, satiric, muşcător CIC. // **hippōnactēus**, *ī m.* versul hiponacteu (*senar iambic, scazon, piciorul al şaselea fiind un spondeu sau un troheu*) CIC.

Hippōnax, *actis m.* Hipponax din Ephes (*poet satiric, secolul al VI-lea î.e.n.*).

hippoperae, *ārum f. pl.* desagi pe spatele calului SEN.

hippopheos, ac. *-on*, *m.* floare de cimbrişor PLIN.

hippopotamus, *ī m.* şi **hippopotamios**, *iī m.* hipopotam PLIN. ş.a.

hippos (-us), *ī m.* **1** (specie de) peşte; **2** (specie de) rac PLIN.

hipposelīnum, *ī n.* (*bot.*) specie de pătrunjel (*Smyrnium*) PLIN.

Hippotadēs, *ae m.* urmaşul (fiul) lui Hippotes: *Hippotadae regnum* OV. regatul lui Eol (*Insulele Eolice* sau *Liparice*, *pe coasta de nord a Siciliei*).

Hippotēs, *ae m.* numele bunicului lui Eol PACUV.

hippotoxōta, *ae m.* arcaş călare CAES.

hippūris, *idis f.* (*bot.*) specie de criptogamă-de-baltă (*Equisetum*) PLIN.

hippūrus (-os), *ī m.* (specie de) peşte OV., PLIN.

hīr (īr) *m.* şi *n.* sau *indecl.* palma mînii LUCIL.

hīra, *ae f.* intestin subţire MACR.; (*pl.*) maţe PL.

hīrciae, *ārum f. pl.* umplutură de carne, tocătură ARN.

hircīnus (hirquīnus) (*3*) *adj.* de ţap, de căprior: *hirquina barba* PL. barbă de ţap, *hircini folles* HOR. foale din piele de ţap, *hircinum sidus* PRUD. Capricornul (*constelaţie*).

hircipēs, *edis m.* care are picioare de ţap (*despre zeul Pan*) MART. CAP.

hircōsus (*3*) *adj.* care miroase a ţap, care pute PL. ş.a.

hirculus, *ī m.* **1** ţap mic PRIAP.; **2** un fel de odoleană (valeriană) PLIN.

hircuōsus (*3*) *adj.* semănînd cu ţapul APUL. M. *5*, *25*.

hircus (hirquus, ircus), *ī m.* **a.** ţap, ţap puturos: *olere hircum* HOR. a mirosi a ţap, a puţi, *gravis hirsutis cubat ~ in alis* HOR. la subsuorile lui flocoase zace un ţap puturos (îi put subsuorile); **b.** (*term. injurios*) împuţit; desfrînat PL., CATUL.

hirnea, *ae f.* ulcică (*de vin* sau *de alt lichid*), ulcior PL.

hirpex (irpex), *icis m.* grapă mare cu dinţi de fier (*pentru smuls buruienile*) CAT., VARR.

Hirpīnī, *ōrum m. pl.* hirpinii (*neam samnit*) // **Hirpīnus** (*3*) *adj.* hirpin.

hirquīnus *v.* **hircinus**

hirquitalliō, *īre vi.* a căpăta voce de bărbat (*despre băieţii aflaţi la pubertate*) CENS.

hirquus *v.* **hircus**

hirriō, *īre vi.* a mîrîi (*despre cîine*) SID.

hirsūtia, *ae f.* ţepoşenie a părului SOLIN.

hirsūtus (*3*) *adj.* **1** ţepos, zbîrlit, stufos, păros: *hirsutae frondes* VERG. frunze ţepoase, *hirsutum supercilium* VERG. sprînceană stufoasă, *hirsuta crura* MART. membre păroase, *hiems canos hirsuta capillos* OV. iarna cu perii zbîrliţi şi albi; **2** (*fig.*) grosolan, necioplit: *nihil est hirsutius illis* OV. nimic nu e mai grosolan decît acelea.

Hirtius, *iī m.* general roman, consul şi istoric latin (*prieten deopotrivă cu Caesar şi Cicero, i se atribuie cartea a VIII-a a lucrării* De bello Gallico) // **Hirtiānus** (*3*) şi **Hirtīnus** (*3*) al lui Hirtius.

hirtus (*3*) *adj.* **1** ţepos, aspru, păros: *hirtae setae* OV. coame ţepoase, *per hirta dumis* AMM. prin locuri cu tufişuri ţepoase, *hirta toga* NEP. togă cu părul lung; **2** (*fig.*) necioplit, incult: *hirtum ingenium* HOR. minte necioplită.

hirūdō, *inis f.* (*zool.*) lipitoare (*Hirudo medicinalis*): *~ plena cruoris* HOR. lipitoare umflată de sînge, (*fig.*) *~ aerarii plebecula* CIC. plevuşcă ce suge vistieria.

hīrundineus (*3*) *adj.* de rîndunea: *~ adventus* SID. sosirea rîndunelelor.

hirundinīnus (*3*) *adj.* de rîndunea: *~ nidus* PL. cuib de rîndunele.

hirundō, *inis f.* **1** (*ornit.*) rîndunică (*Hirundo rustica*): *~ arguta* OV. rîndunica gureşă, *cum prima hirundine* HOR. cu întoarcerea rîndunelelor; **2** (specie de) peşte de mare PLIN.

hiscō, *ere vi.* şi *vt.* **1** a se căsca, a se crăpa: *rima hiscit* PLIN. crăpătura se cască, *st, tace, aedes, hiscunt* PL. st, taci, se crapă uşa; **2** a deschide gura, a sufla un cuvînt: *nec ~ audebant* CIC. nu îndrăzneau să sufle un cuvînt; **3** a spune, a povesti: *nec ~ quidquam audet* OV. şi nu îndrăzneşte să spună nimic, *~ reges et regum facta* PROP. a încerca să cînte regii şi faptele regilor.

Hispal, *alis n.* şi (*frecv.*) **Hispalis**, *is f.* oraş din Hispania (*azi*, *Sevilla*) // **Hispaliensis** (*2*) *adj.* din Hispalis // **Hispaliensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Hispalis.

Hispānē *adv.* în limba spaniolă.

Hispānia, *ae f.* Hispania (*azi*, *Spania şi Portugalia*) împărţită de romani iniţial în două (*Hispania Citerior*

şi *Hispania Ulterior*), apoi în trei (*Colonia* sau *Hispania Tarraconensis*, *Lusitania*, *Baetica*), iar apoi în cinci regiuni (*Hispania Tarraconensis*, *Gallaecia*, *Carthaginensis*, *Lusitania*, *Baetica*); de aici: **Hispāniae** *pl.* cele două Hispanii // **Hispānus** (*3*) *adj.* hispaniol (de origine) // **Hispānī**, *ōrum m. pl.* hispaniolii // **Hispānicus** (*3*) *adj.* hispaniol // **Hispāniensis** (*2*) *adj.* care se află (care se întîmplă etc.) în Hispania: *non Hispaniensis natus, sed Hispanus* VELL. nu născut în Hispania, dar hispaniol, *bellum Hispaniense* VELL. războiul din Hispania, *exercitus Hispaniensis* TAC. armata din Hispania.

Hispellum, *ī n.* oraş în Umbria (*azi, Spello*) // **Hispellātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Hispellum.

hispidus (*3*) *adj.* ţepos, zbîrlit, zbîrcit; (*fig.*) aspru, sălbatic: *corpus hispidum squamis* PLIN. corpul ţepos de solzi, *facies hispida* HOR. faţă zbîrcită, (*fig.*) *est aure hispida* GELL. are o ureche necultivată.

hister, *trī v.* **histrio**

Hister (Ister), *trī m.* Istrul (*Dunărea, mai ales cursul inferior al ei*).

histōn, *ōnis m.* atelier de ţesut VARR.

historia, *ae f.* 1 (*rar*) cercetare: *ut est in omni historia curiosus* CIC. cum este el minuţios în orice cercetare; 2 istoria (*ca ştiinţă*): *prima est historiae lex ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat* CIC. prima lege a istoriei este să nu cuteze să spună ceva neadevărat şi apoi să îndrăznească să spună tot ce este adevărat, ~ *testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae* CIC. istoria, acest martor al timpurilor, lumină a adevărului, memorie mereu vie, îndreptătoare a vieţii; 3 (*concrt.*) operă istorică: *historiam scribere* CIC. a scrie o operă istorică, ~ *belli civilis* CIC. istoria războiului civil, ~ *quaedam Graeca* CIC. o oarecare istorie scrisă în greceşte; (*pl.*) *non orationes modo, sed etiam historias legere* QUINT. a citi nu numai discursuri, ci şi opere istorice, *quae* (*exempla*) *conscripta sunt in historiis* QUINT. exemple care sînt consemnate în operele istorice, *historiarum scriptor* QUINT. istoric; 4 povestire, istorisire: *si quid in ea epistula fuit historia dignum* CIC. dacă în acea scrisoare a fost ceva demn de a fi povestit; 5 a. poveste [frecv. pl.]: *satis historiarum est* PL. destul cu poveştile, *historiae amarae* HOR. vorbe amare, *maxima de nihilo nascitur* ~ PROP. din nimic se naşte o istorie întreagă; b. (*oc.*) obiect de vorbe: *ut fieres nobilis historia* PROP. ca să ajungi de vorba lumii.

historiālis (*2*) *adj.* istoric AUG.

historicē[1] *adv.* conform cu realitatea, ca un istoric PLIN. IUN.

historicē[2], *ēs f.* interpretarea autorilor QUINT.

historicus (*3*) *adj.* istoric: *genus historicum* CIC. genul istoric, *historica fides* OV. adevărul istoric // **historicus**, *ī m.* istoric NEP., CIC.

historiographus, *ī m.* istoriograf SER.

Histrī, *ōrum m. pl.* locuitorii (H)istriei, (h)istrienii.

Histria, *ae f.* Istria (*peninsulă din nordul Mării Adriatice, care se învecina la nord–nord-est cu Pannonia şi Liburnia*).

Histricus (*3*) *adj.* al (H)istriei.

histricus (*3*) *adj.* de histrioni, de actori: *imperator* ~ PL. Poen. *4* directorul teatrului.

histriō, *ōnis m.* pantomim, dansator; (*în gener.*) actor comic *sau* tragic: *commoediarum* ~ PLIN. actor de comedie, *tragicus* ~ PLIN. actor de tragedie; 2 (*fig.*) fanfaron, comediant CELS.

histriōnālis (*2*) *adj.* de actor, de comediant: ~ *favor* TAC. pasiune pentru actori, *histrionali studio* TAC. prin experienţa căpătată printre histrioni.

histriōnia, *ae f.* meseria de actor PL. ş.a.

histriōnicus (*3*) *adj.* de comediant AMM.

histrix *v.* **hystrix**

hiulcē *adv.* bolovănos, cu hîrtoape; (*despre stil*) cu multe hiaturi.

hiulcō, *āre*, *ātum vt.* a crăpa: *aestus hiulcat agros* CATUL. arşiţa crapă pămîntul ogoarelor.

hiulcus (*3*) *adj.* 1 întredeschis, crăpat, căscat: *hiulca siti arva* VERG. ogoarele crăpate de secetă; 2 (*fig.*) bolovănos (*despre stil*), cu multe hiaturi: *hiulcae voces* QUINT. cuvinte căscate, cu multe hiaturi // **hiulca**, *ōrum n. pl.* hiaturi QUINT.; 3 cu gura căscată, lacom: *hiulca gens* PL. Trin. *286* lume lacomă; 4 (*act.*) care zdrobeşte totul (*despre trăsnet*) STAT.

hoc *adv.* aici, la aceasta PL., VERG.

hocedie *adv. v.* **hodie**

hodiē *adv.* [*hocdie*] astăzi; (*fig.*) în prezent: ~ *mane Dolabella venit* CIC. azi-dimineaţă, a venit Dolabella, *eos agros, ubi* ~ *est haec urbs, incolebant* CIC. locuiau acele terenuri unde în prezent se află acest oraş, *sunt et* ~ *clari auctores* CIC. sînt şi în zilele noastre autori vestiţi.

hodiernus (*3*) *adj.* de azi; din zilele noastre: *hodierno et crastino die* LIV. în ziua de azi şi în cea de mîine, *in hodiernum* (subînţ. *diem*) PLIN. pînă în zilele noastre, *sic venias hodierne!* TIB. *1*, *7*, *53* vino tu, sărbătoritul de azi!

hodoeporicon, *ī n.* relatare a unei călătorii, itinerar HIER.

hoedus, **hoedīnus** *v.* **haedus...**

holcus, *ī m.* (*bot.*) orz sălbatic (*Hordeum*) PLIN.

holerō *v.* **olero**

holisatrum *v.* **olusatrum**

holitor *v.* **olitor**

holocarpōma, *atis n.* holocaust de fructe VULG.

holocaustōma şi **holocautōma**, *atis n. v.* **holocaustum**

holocaustum, *ī n.* holocaust, jertfă arsă în întregime, ardere de tot TERT., PRUD.

holocaustus (*3*) *adj.* oferit ca jertfă CYPR.

holochrȳsus, *ī f.* (*bot.*) 1 imortelă (*Helichrysum bracteatum*); 2 (specie de) busuioc PLIN.

holographus (*3*) *adj.* olograf, scris în întregime de mîna autorului ECCL.

holoschoenus, *ī m.* (un fel de) papură PLIN.

holosēricātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu totul în mătase AUG.

holōsēricus (*3*) *adj.* în întregime de mătase COD. TH.

holosphȳrātus (*3*) şi **holosphȳrātos**, *on adj.* bătut în întregime cu ciocanul, solid, masiv PLIN.

holus *v.* **olus**

holovērus (*3*) *adj.* de bună calitate COD. TH.

holusculum *v.* **olusculum**

Homērocentō, *ōnis m.* compoziţie cu versuri spicuite din Homer, compilaţie HIER.
Homēromastix, *īgis m.* „biciul lui Homer" (*epitet al lui Zoilus*), care-l critica violent pe Homer VITR.; (*fig.*) critic sîcîitor şi violent PLIN.
Homēronidēs (-da), *ae m.* imitator al lui Homer PL.
Homērus, *ī m.* Homer // **Homēricus (Homērius, Homēriacus)** (*3*) *adj.* homeric CIC. ş.a.
homicīda, *ae m.* asasin, ucigaş CIC.; (*poet., ca epitet al lui Hector*) viteazul care a culcat la pămînt mulţi oameni HOR.
homicīdālis (*2*) *adj.* ucigaş AUG.
homīcīdium, *iī n.* omucidere, asasinat QUINT., TAC.
homīlēticus (*3*) *adj.* omiletic, de predică HIER.
homīlia, *ae f.* discurs ISID.
homō, *inis m.* **1** (*gener.*) om: *homines et ferae* CIC. oameni şi fiare, *hominum divumque voluptas* LUCR. desfătare a oamenilor şi a zeilor, *genus hominum* CIC. neamul omenesc (rasa umană), *verberare hominem senem* TER. a ciomăgi un bătrîn, ~ *adulescens* TER. un tînăr, ~ *servus* TER. un sclav, *oculi hominis histrionis* CIC. ochii actorului, *nemo* ~ PL. nici o fiinţă omenească, *homo Romanus, Thebanus, homines Romani* CIC. un roman, un theban, romanii, ~ *insulsus CIC. un ins nesărat,* ~ doctus CIC. un învăţat, *monstrum hominis* TER. o dihanie de om, *odium hominis impuri* CIC. spurcăciune de om, *quid hoc sit hominis?* ce pocitanie de om o mai fi şi ăsta?, (*expr.*) *post hominum memoriam* CIC. de cînd oamenii ţin minte (de cînd se pomeneşte), *paucorum hominum esse* HOR. a avea relaţii doar cu puţini oameni, *Maecenas paucorum hominum est* HOR. Maecena nu are relaţii cu fitecine, *accipenser iste paucorum hominum est* TER. păstruga asta nu-i pentru toată lumea, *inter homines esse* (*agere*) CIC. a fi în viaţă, a trăi; **2** (*spec.*) **a.** adevărat om, om cu judecată, cu simţ, cu gust: *me hominem inter homines voluit esse* PETR. a vrut să mă facă om printre oameni, *hominem ex homine tollere* (*exuere*) CIC. a-l dezbrăca pe om de tot ce este omenesc, *homines visi sumus* CIC. m-am arătat un domn, *si* ~ *esses* CIC. dacă ai fi un om cu judecată, *Socrates Alcibiadi persuasit eum nihil hominis esse* CIC. Socrate l-a convins pe Alcibiade că acesta nu e om (n-are nimic de om), *virum te putabo, hominem non putabo* CIC. am să te consider un erou, dar nu om de gust; **b.** om (cu slăbiciuni omeneşti): *fateor me pecasse, nam et* ~ *sum et iuvenis* PETR. mărturisesc că am greşit, căci sînt şi om, şi tînăr, (*despre Homer şi Demosthene*) *summi sunt, homines tamen* QUINT. sînt extrordinari, dar şi ei sînt oameni (mai greşesc); **c.** *homo* (*alicuius*) omul cuiva, sclavul cuiva: ~ *Quincti* CIC. sclavul lui Quinctus, *arcesse homines* PL. cheamă-ţi oamenii; **d.** (*înlocuind pron. dem.* **is, ille** *raportat la o persoană numită anterior*) omul nostru: *collocari iussit hominem in aureo lecto* CIC. a poruncit ca omul nostru să fie culcat într-un pat de aur, *ibi,* ~ *coepit me obsecrare, ut...* TER. atunci, omul nostru începu să mă roage ca ...; **e.** (*emfatic*) *hic homo* = eu, *hunc hominem* = pe mine; **f.** (*mil.*) *homines* soldaţi pedeştri: *homines equitesque* CAES. B. C. *2, 39, 4* pedeştri şi călăreţi; **g.** *homines* capi de familie LIV. *34, 45, 1*.
homoeomerīa, *ae f.* egalitate a părţilor dintr-o combinaţie LUCR.
homoeoprophoron, *ī n.* cacofonie rezultată din repetarea aceleiaşi litere în cuvinte succesive (de exemplu: *O Tite, tute Tati, tibi tanta tyrrane tulisti* ENN.) MART. CAP.
homoeoptōton, *ī n.* terminaţie identică a cuvintelor MART. CAP.
homoeōsis, *is f.* asemănare, comparaţie GRAMM.
homoeoteleuton, *ī n.* revenire a aceleiaşi desinenţe GRAMM.
homoeūsios (homoūsios), *on adj.* de natură identică HIER.
Homolē, *ēs f.* munte în Thessalia.
homologī, *ōrum m. pl.* agricultori cedaţi, o dată cu pămîntul, noului proprietar COD. TH.
homōnymē *adv.* (*tard.*) prin omonimie.
homōnymia, *ae f.* omonimie FRONT.
homōnymus (*3*) *adj.* omonim QUINT.
homotonos, *on* şi **homotonus** (*3*) *adj.* egal (la fel) de întins VITR.
homullus, *ī m.* omuleţ, biet om CIC.
homunciō, *ōnis m.* omuleţ (*ca statură*); biet om, fiinţă slabă CIC., SEN.
homunculus, *ī m.* biet om, fiinţă slabă, om CIC. ş.a.
honestāmentum, *ī n.* înfrumuseţare, împodobire SEN.; (*concrt.*) podoabă GELL.
honēstās, *ātis f.* **1 a.** cinste (*de care se bucură cineva*), bun nume, consideraţie: *omnia fugiendae turpitudinis adipiscendaeque honestatis faciemus* CIC. tot ce vom face, facem pentru a fugi de dezonoare şi a cîştiga consideraţie, *honestatem omnem amittere* CIC. a-şi pierde toată stima; **b.** (*pl.*) distincţii onorifice, onoruri; **2** (*concrt.*) persoane demne de stimă, notabilităţi: *omnes honestates civitatis* CIC. toate notabilităţile oraşului; **3** cinste, morală, onoare, moralitate (de caracter): *utilitas cum honestate pugnat* CIC. utilitatea se luptă cu ceea ce este moral; **4** (*rar*) frumuseţe: ~ *in rebus ipsis de quibus dicitur* CIC. elevaţie a ideilor înseşi pe care cineva le expune.
honestē *adv.* onorabil, onest, decent, cum se cuvine: ~ *vivere* CIC. a trăi onorabil, ~ *genitus* (*natus*) LIV. născut din părinţi onorabili, *vestiti* ~ VARR. îmbrăcaţi decent, ~ *in pugna cadere* SUET. a cădea în luptă ca un viteaz, (*tectum*) ~ *vergit in...* CIC. acum (acoperişul) are o înclinare frumoasă către...
honestitūdō, *inis f.* reputaţie bună ACC.
honestō (*I*) *vt.* a onora, a înnobila: *vos me vestris decretis honestatis* CIC. voi mă onoraţi cu deciziile voastre, *honesta dicta factis!* PL. onorează vorbele prin fapte! *formam pudor honestabat* CURT. sfiala îi împodobea frumuseţea chipului, *currum rex honestavit* LIV. regele (captiv) a dat strălucire carului triumfal.
honestum, *ī n.* binele moral, virtutea CIC., SEN.
honestus (*3*) *adj.* **1** onorat, distins, onorabil, respectabil, de laudă: ~ *homo et nobilis* CIC. om distins şi de neam, *honestae familiae plebeiae* CIC. onorabile familii de plebei, *loco natus honesto* CAES. născut dintr-o familie onorabilă, *quia deus auctor culpae ho-*

nestior erat LIV. fiindcă era mai onorabil să dea vina pe un zeu, *is dies honestissimus nobis fuerat* CIC. această zi a fost pentru mine cea mai de laudă // **honestī**, *ōrum m. pl.* cetăţenii onorabili; 2 cinstit, moral, onest, decent, cumsecade: *honestissimus inter suos* CIC. cel mai cinstit printre ai săi; *honestae divitiae* SALL. avere cinstit făcută, *honesta soror* HOR. soră cumsecade, *honestae causae abeundi* LUCR. pretexte decente de a pleca, *honestum est* [cu inf.] este lucru cinstit ca…; 3 frumos (*la vedere*): *honesta facie* SUET. cu faţă frumoasă, *ita me di ament, ~ est!* TER. frumos este, pe legea mea!, *honesti spadices* VERG. cai murgi frumoşi, *vestibula honesta* CIC. un vestibul frumos.

honor (honos), *ōris m.* 1 cinste (*arătată cuiva*), cinstire, consideraţie: *honorem alicui habere* (*exhibere, tribuere*) CIC. a onora pe cineva, *magno in honore habere* CAES. a ţine în mare cinste, *Druides magno sunt apud eos honore* CAES. druizii sînt la ei în mare cinste, *id mihi honori est* CIC. aceasta e pentru mine o cinste, *honori ducitur* SALL. e considerat ca o cinste, *in honorem Iunonis* HOR. în cinstea Iunonei, *quae nunc sunt in honore vocabula* HOR. cuvinte care acum sînt în cinste, *honoris causā* (*gratiā*) din consideraţie, *honoris mei causa* CIC. din consideraţie pentru mine, *honoris Diviciaci causa eos in fidem recepit* CAES. i-a luat sub protecţia sa din consideraţie pentru Diviciacus; (*spec.*) *praefari* sau *dicere honorem* a cere dinainte scuze pentru un cuvînt; *honore dicto* PLIN. după ce a cerut scuze, *honos auribus sit* CURT. să-mi fie iertat cuvîntul; 2 (*frecv. pl.*) funcţie înaltă, demnitate, onoruri: *~ tribunicius* CAES. funcţia de tribun, *honorem inire* SUET. a intra într-o funcţie, *honorem agitare* TAC. a exercita o magistratură, *honores petere, adipisci* CIC. a căuta, a dobîndi onoruri, *ad honores ascendere* CIC. a urca la demnităţi înalte, *honoribus amplissimis perfuncti sumus* CIC. am avut cele mai mari onoruri; 3 (*fig.*) a. recompensă, onorariu, cadou: *geminum pugnae proponit honorem* VERG. pune în faţă o dublă recompensă a întrecerii, *~ medici* CIC. onorariul medicului, *dicite, Pierides, quonam donetur honore Neaera* TIB. spuneţi, muze, cu ce cadou să fie dăruită Neaera; b. onoruri (aduse zeilor), ofrandă, jertfă: *divum templis indicit honorem* VERG. indică ofrandele de adus la templele zeilor, *meritos aris mactavit honores* VERG. a adus la altare jertfele cuvenite; c. onoruri supreme (aduse morţilor), pompă funebră, înmormîntare: *mortis honore carentes* VERG. celor lipsiţi de pompa înmormîntării; 4 podoabă, frumuseţe: *silvis Aquilo decussit honorem* VERG. crivăţul a scuturat pădurilor podoaba frunzelor, *formae populatur honores* SIL. îi răpeşte frumuseţea chipului; [forma *honos* era învechită pe vremea lui Quintilianus].

Honor (Honōs), *ōris* Cinstea (*divinitate*) CIC.

honōrābilis (*2*) *adj.* 1 care face cinste CIC.; 2 (*tard.*) demn de a fi cinstit, onorabil AMM.

honōrābiliter *adv.* cu cinste AMM.

honōrāndus (*3*) *adj.* onorabil P. NOL.

honōrārium, *iī n.* 1 sumă plătită vistieriei de cei care obţineau o funcţie: *~ decurionatus* PLIN. IUN. onorariul plătit pentru decurionat; 2 onorariu, răsplată DIG.; dar TERT.

honōrārius (*3*) *adj.* 1 oferit în semn de onoare, onorific, gratuit: *honorarium frumentum, vinum* CIC. grîu, vin oferit gratuit guvernatorului unei provincii, *~ arbiter* CIC. arbitru onorific (ales de părţi), *~ tumulus* SUET. cenotaf, *docere debitum est, delectare honorarium* CIC. a-i lămuri (pe ascultători) este o obligaţie (a oratorului), a-i încînta este o favoare (pe care o face); 2 care priveşte numirea *sau* exercitarea unei magistraturi: *honorarii codicilli* COD. TH. act de numire într-o funcţie, *honorarium munus* GELL. dreptul de a exercita o magistratură.

honōrātē *adv.* cu cinste, cu consideraţie deosebită TAC. ş.a.

honōrātiō, *ōnis f.* onorare, omagiu ARN.

honōrātus (*3*) *p. pf. v.* **honoro** // **adj.** 1 onorat, tratat (privit) cu multă consideraţie, cu mult respect: *apud me honoratior fuit* CIC. la mine a fost mai onorat, *~ Achilles* HOR. vestitul Achilles, *honorata praefectura* CIC. o prefectură deosebit de importantă, *honoratum rus* OV. suprafaţă de pămînt cu care erau răsplătiţi generalii sau cetăţenii vestiţi; 2 învestit cu funcţii înalte: *clari et honorati viri* CIC. bărbaţi iluştri şi care ocupă cele mai înalte magistraturi.

honōrificē *adv.* (comp. *honorificentius*, superl. *honorificentissime*) arătînd cuiva multă cinste, cu deferenţă CIC.

honōrificentia, *ae f.* cinstire SYMM.

honōrificō, *āre vt.* a cinsti LACT.

honōrificus (*3*) *adj.* (comp. *honōrificentior*, superl. *honorificentissimus*) care aduce cinste, care onorează, distins, onorabil CIC., NEP.

honōriger, *era, erum adj. v.* **honorificus**

honoripeta, *ae m.* cel care aleargă după onoruri APUL.

Honōrius, *iī m.* Flavius Honorius (*fiul lui Theodosius, frate cu Arcadius şi primul împărat al Occidentului* [*395–423*]) // **Honōrias**, *adis f.* fiica lui Honorius.

honōrō (*1*) *vt.* a onora, a cinsti: *~ mortem eius non monumento, sed luctu publico* CIC. a-i cinsti moartea nu printr-un monument, ci prin doliu public, *~ populum congiariis* VELL. a gratifica mulţimea cu daruri.

honōrus (*3*) *adj.* 1 care aduce laudă, onorabil TAC.; 2 demn de laudă STAT.

honōs *v.* **honor**

hoplītēs, *ae m.* soldat greu înarmat, hoplit PLIN.

hoplomachus, *ī m.* gladiator care luptă cu armura completă, armat din cap pînă în picioare SUET.

hōra, *ae f.* 1 oră, ceas (*la romani, cele douăsprezece ore în care era împărţită ziua începînd cu răsăritul soarelui şi pînă la asfinţit erau diferite ca durată, în funcţie de anotimp*): *~ sexta* ora a şasea (amiaza), *~ quota est?* HOR. cît e ceasul?, *primam somnus in horam delectat* HOR. somnul prelungit pînă la prima oră este dulce, *horā fere undecimā* CIC. cu aproape o oră înainte de apusul soarelui, *~ prima noctis* SUET. primul ceas din noapte, *in horā* CIC. într-un ceas, *in horas* HOR. ceas de ceas, *ad horam venire*

SEN. a veni punctual, *horae legitimae* CIC. orele acordate prin lege avocatului, *in horam vivere* CIC. a trăi fără să te gîndeşti la ziua de mîine, *homo omnium horarum* QUINT. om care se adaptează la orice împrejurare // **hōrae**, *ārum f. pl.* (*spec.*) orologiu: *mittere ad horas* CIC. a trimite pe cineva să se uite la ceas; 2 (*poet.*) moment, zi, anotimp, timp: *recte vivendi prorogat horam* HOR. amînă momentul îndreptării vieţii, *atrox ~ Caniculae* HOR. anotimpul neîmblînzit al (constelaţiei) Caniculei, *crastina ~* VERG. ziua de mîine.

Hōra, *ae f.* numele sub care Ersilia, soţia lui Romulus, era adorată ca zeiţă.

Hōrae, *ārum f. pl.* Orele (*fiice ale lui Iupiter, zeiţe al anotimpurilor*).

hōraeon, *ī* şi **hōrēum**, *ī n.* miere din acel anotimp, miere de sezon PLIN., APIC.

hōraeus (*3*) *adj.* de sezon: proaspăt sărat PL.

hōrārium, *iī n.* orologiu, clepsidră CENS.

Horātia, *ae f.* soră a Horaţilor (*v. infra*).

Horātiī, *ōrum m. pl.* Horaţii (*cei trei fraţi romani care au luptat cu cei trei Curiaţi, albani*).

Horātius, *iī m.* nume roman (*Horatius Cocles*, care s-a opus singur, pe un pod peste Tibru, armatei lui Porsenna; *Quintus Horatius Flaccus*, vestit poet [Venusia, 8 decembrie 65 — Roma, 27 noiembrie 8 î.e.n.]) // **Horātius** (*3*) *adj.* şi **Horātiānus** (*3*) *adj.* al Horaţiilor, al lui Horatius.

horda, *ae f.* vacă gestantă VARR.

hordeāceus (*3*) *adj.* de orz: *~ panis* PLIN. pîine din făină de orz, *hordeacea pira* COL. pere bune de cules cînd se coc culturile de orz.

hordeārius (**odeārius** şi **ordiārius**) (*3*) *adj.* 1 de orz: *aes hordearium* P. FEST. bani daţi călăreţilor pentru orzul cailor, *hordearia pira* = *hordeacea pira*: *v.* **hordeaceus**; 2 hrănit cu orz: *~ rhetor* SEN. RH. retor umflat (de parcă ar fi hrănit cu orz) // **hordeāriī**, *ōrum m. pl.* gladiatori hrăniţi cu pîine de orz PLIN.

hordēia, *ae f.* (un fel de) peşte de mare *sau* moluscă PL.

hordeolus, *ī m.* urcior la ochi; tumoare a pleoapei M. EMP.

hordeum, *ī n.* orz CAT., VERG. ş.a.

Hordicālia, *ium n. pl.* (*v.* **horda**) sărbători la care se sacrificau vaci gestante VARR.

hōria, *ae f.* barcă de pescar PL., GELL.

horior, *īrī vt. dep.* a îndemna, a încuraja ENN.

horisticē, *ēs f.* partea teoretică a gramaticii, privitoare la definiţii DIOM.

horitor, *ārī vt. dep.* a îndemna ENN.

horizōn, *ontis m.* 1 orizont HYG.; 2 linia care trece prin centrul cadranului solar VITR.

hornō *adv.* în acest an PL., LUCIL.

hornōtinus (*3*) *adj.* din anul acesta, produs anul acesta: *hornotinae nuces* CAT. nuci de anul ăsta.

hornus (*3*) *adj.* din anul acesta, produs anul ăsta: *horna vina* HOR. vinuri de anul ăsta.

hōrologium, *iī n.* ceas (*solar* sau *cu apă*), orologiu CIC., VITR.

hōroscopicus (*3*) *adj.* 1 care arată ora PLIN.; 2 horoscopic FULG. // **horoscopica**, *ae f.* horoscopie.

hōroscopium, *iī n.* cadran folosit de astrologi SID.

hōroscopō, *āre vi.* a indica horoscopul (cuiva) MANIL.

hōroscopus (*3*) *adj.* care indică ceasul MART. CAP. // **hōroscopus**, *ī m.* 1 zodia sub care se naşte cineva PERS.; 2 horoscop MANIL.

horreārius, *iī m.* paznic la un hambar ULP.

horreāticus (*3*) *adj.* păstrat în hambar, înmagazinat COD. TH.

horrendum *adv.* într-un chip îngrozitor: *arma ~ sonuere* VERG. armele zăngăniră îngrozitor.

horrendus (*3*) *p. viit. v.* **horreo** // **adj.** 1 înspăimîntător, îngrozitor; *horrenda nox* OV. noapte îngrozitoare, *horrendum dictu* VERG. lucru îngrozitor de spus; 2 (*rar*) uimitor, minunat: *Turnus oculus horrenda in virgine* (*Camilla*) *fixus* VERG. Turnus cu ochii pironiţi la minunata fecioară.

horrens, *ntis p. pr.* (*v.* **horreo**) înfricoşător.

horrentia, *ae f.* groază TERT.

horreō, *ēre, uī vi.* şi *vt.* 1 a fi zbîrlit, a fi ţepos; a se zbîrli: *in corpore pili horrent* VARR. perii se zbîrlesc pe corp, *setae* (*apri*) *horrent* OV. coama mistreţului este zbîrlită, *horrentes rubi* VERG. măceşii ţepoşi, *draco squamis horrens* OV. balaurul zbîrlindu-şi solzii, (*despre locuri*) *mare horret fluctibus* ACC. marea se zbîrleşte de valuri, *hastis horret ager* VERG. pămîntul e zbîrlit de suliţe, *horrentibus scopulis gradum inferre* PLIN. IUN. a călca pe stîncile ascuţite, *silvis horrentia saxa fragosis* OV. stînci acoperite de păduri rîpoase, *loca frigoribus hiemis horrent* COL. de gerul iernii, locurile se urîţesc; 2 (*despre piele*) a se încreţi (de frig), a se înfiora: *corpus horret* OV. se înfioară de frig, *terra horret* CIC. pămîntul îngheaţă, *tempestas horret* OV. vremea este rece; 3 a tremura de frică, a se speria, a se teme, a se îngrozi: *quadrupedes horrent* OV. caii se sperie, *membra horruerunt timore* OV. membrele tremurară de frică; (*vt.*) *~ ursos* OV. a se speria de urşi, ~ mortem VERG. a se îngrozi de moarte, ~ *iudicium et crimen* CIC. a se speria la ideea judecăţii şi a acuzaţiei, (*cu inf.*) *horreo dicere* LIV. mă îngrozesc să spun, *animus meminisse horret* VERG. sufletul meu se îngrozeşte să-şi aducă aminte, *horreo quemadmodum accepturi sitis* CIC. tremur gîndind cum veţi primi acest lucru; 4 (*rar*) a fi uimit: *quae ~ soleo* CIC. de care, de obicei, sînt uimit.

horreolānus (*3*) *adj.* plin cu de toate ca un hambar APIC.

horreolum, *ī n.* hambar mic VAL. MAX.

horrescō, *ere, horruī vi.* şi *vt.* [**horreo**] 1 a fi zbîrlit, a se zbîrli: *horruerunt comae* OV. părul din cap se zbîrli, *horrescit strictis seges ensibus* VERG. se ridică o holdă ţepoasă de săbii scoase, *mare horrescit* CIC. suprafaţa mării se încreţeşte; 2 a se înfiora, a tremura: *puella horruit, ut steriles, agitat quas ventus, aristae* OV. fata tremura ca spicele goale pe care le mişcă vîntul, *segetes lenibus horrescunt flabris* VERG. lanurile văluresc la suflările uşoare de vînt; 3 a tremura de frică, a se îngrozi, a se teme: *horrescunt corda agricolis* VERG. inimile agricultorilor se înfioară, *horresco quoties mentio fit partionis* PL. mă înfior

de frică de cîte ori aud de naştere; (*vt.*) ~ *procellas* HOR. a se teme de furtuni.

horreum, *ī n.* 1 grînar, hambar: *immensae ruperunt horrea messes* VERG. recoltele peste măsură i-au spart hambarele; 2 cămară de provizii; depozit, magazie HOR.; bibliotecă SEN.

horribilis (*2*) *adj.* 1 îngrozitor, înspăimîntător CIC. ş.a.; 2 (*fam.*) grozav, extraordinar, oribil: *horribiles casus* CIC. întîmplări îngrozitoare, (*Caesar*) *horribili celeritate est* CIC. Caesar este de o iuţeală grozavă.

horribiliter *adv.* extraordinar, grozav AUG.

horricomis (*2*) *adj.* cu părul zbîrlit APUL.

horridē *adv.* aspru, neşlefuit, grosolan CIC.

horridulus (*3*) *adj.* 1 cam zbîrlit, cam ţepos: *horridulum caput* LUCIL. părul cam zbîrlit al capului, *horridulae papillae* PL. ţîţele care te împung; 2 (*despre stil*) cam neşlefuit, bolovănos: *orationes horridulae* CIC. discursuri cam neîngrijite; 3 tremurînd de frig PERS.

horridus (*3*) *adj.* 1 zbîrlit, ţepos: *horrida barba* CIC. barbă zbîrlită, *horrida arbor spinis* PLIN. copac ţepos prin spinii lui; 2 aspru, respingător, urît: *horridior locus* OV. un loc mai nesuferit, *iecur horridum* CIC. ficat zbîrcit, ~ *sapor* PLIN. gust neplăcut, *horrida corpora* TIB. trupuri urîte; 3 (*fig.*) aspru, grosolan, necioplit, sălbatic: *horrida gens* VERG. neam sălbatic, ~ *sermo* QUINT. vorbire necioplită, ~ *numerus* Saturnius HOR. ritmul grosolan saturnin; 4 care te face să tremuri de frig: ~ *December* MART. decembrie cel friguros; 5 (*fig.*) înfiorător, înspăimîntător, groaznic: *horrida proelia* VERG. lupte groaznice, *horrida fata* VERG. soartă îngrozitoare.

horrifer, *era, erum adj.* 1 înfiorător de rece: ~ *Boreas* OV. Crivăţul care te înfioară; 2 înspăimîntător, îngrozitor: *horriferae voces* LUCR. strigăte îngrozitoare.

horrificābilis (*2*) *adj.* înspăimîntător ACC.

horrificē *adv.* înfiorător LUCR.

horrificō (*I*) *vt.* 1 a zbîrli, a încreţi: ~ *mare* CATUL. a încreţi suprafaţa mării; 2 a face să fie înspăimîntător: ~ *galeas* SIL. a da coifurilor aspect înspăimîntător; 3 a înspăimînta, a îngrozi: *vatum praedicta* (*eam*) *horrificant* VERG. prevestirile prezicătorilor o înspăimîntă.

horrificus (*3*) *adj.* înspăimîntător, îngrozitor: *horrificum letum* VERG. moarte îngrozitoare.

horripilō, *āre vi.* [*horreo* + *pilus*] a se umple de peri zbîrliţi: *aures immodicis horripilant auctibus* APUL. M. *3, 24* urechile crescîndu-mi peste măsură, se umplu de peri zbîrliţi.

horrisonus (*3*) *adj.* care face un zgomot înfiorător: *auster flatibus horrisonis* LUC. crivăţul cu suflările şuierătoare, *horrisono stridentes cardine portae* VERG. porţile care scîrţîie din ţîţîni ce scrîşnesc înfiorător.

horror, *ōris m.* 1 a. zbîrlire: ~ *comarum* VAL. FL. zbîrlirea perilor capului, *nullo horrore comarum* LUC. prin nici un tremur al frunzelor, *pontus non horrore tremit* LUC. marea nu tremură încreţindu-se; b. (*fig.*) neşlefuire (a stilului): *veterem horrorem dicendi malim* QUINT. *8, 5, 34* aş prefera vechea necizelare a vorbirii; 2 tremur, fiori de frig; (*med.*) febră: ~ *soli* FLOR. cutremur al pămîntului, *frigidus* ~ VERG. fior de gheaţă; *quoniam iam sine horrore est, spero esse ut volumus* CIC. fiindcă frisoanele i-au dispărut, sper că este cum doresc eu; 3 a. fiori de groază, groază, oroare: *ea res me horrore afficit* PL. acest lucru îmi dă fiori de groază, *arrectae horrore comae* VERG. părul măciucă de frică, *spectare feras* ~ *est* PLIN. a privi fiarele e ceva ce te înfioară; b. (*oc.*) înfiorare religioasă: *perfusus horrore venerabundusque* LIV. pătruns de o înfiorare religioasă şi plin de veneraţie: (*fig.*) *Scipiades, Carthaginis* ~ LUCR. Scipio, groaza Carthaginei.

horrui *pf. v.* **horreo** şi **horresco**

horsum *adv.* [*hoc vorsum*] din partea asta, dincoace PL., TER.

Horta, *ae f.* orăşel etrusc // **Hortīnus** (*3*) *adj.* din Horta.

hortāmen, *inis n.* şi **hortāmentum**, *ī n.* îndemn, încurajare, îmbărbătare TAC., SALL.

hortāria, *ae f.* (*bot.*) iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*) APIC.

hortātiō, *ōnis f.* îndemn, încurajare CIC., SALL.

hortātivus (*3*) *adj.* de îndemn: *hortativum genus* QUINT. genul deliberativ.

hortātor, *ōris m.* cel care îndeamnă, cel care îmboldeşte, sfătuitor: ~ *studiorum* QUINT. cel care îndeamnă la studii, ~ *scelerum* VERG. instigatorul la crime.

hortātōrius (*3*) *adj.* făcut să îndemne AUG.

hortātrix, *īcis f.* cea care îndeamnă QUINT. ş.a.

hortātus, *ūs m.* (*frecv. la abl.sg.*) îndemn: *omnium hortatu* CIC. la îndemnul tuturor, *mutui hortatus* TAC. îndemnuri reciproce.

hortensis (*2*) *adj.* de grădină COL.

hortensius (*3*) *adj.* de grădină PLIN. // **hortensia**, *ōrum n. pl.* zarzavaturi PLIN.

Hortensius, *iī m.* Q. Hortensius Hortalus (*vestit orator şi rival al lui Cicero, născut în 114 şi mort în 50, căruia Cicero îi dedică o lucrare — azi, pierdută — ce-i poartă numele*: „*Hortensius*") // **Hortensiānus** (*3*) *adj.* dedicat lui Hortensius: *ut scribam illa Hortensiana* CIC. ca să scriu cele dedicate lui Hortensius // **Hortensius** (*3*) *adj.* al lui Hortensius: *lex Hortensia* MACR. legea Hortensia.

hortō, *āre vt. v.* **hortor**

hortor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a îndemna, a sfătui; a încuraja: *hortante Vercingetorige* CAES. la îndemnul lui Vercingetorix, ~ *ad concordiam* QUINT. a îndemna la unire, *iisdem de rebus etiam atque etiam hortor* CIC. vă îndemn neîncetat în privinţa aceloraşi lucruri, ~ *in proelia* LIV. a îndemna la lupte, *illam hortatur, ut eat, ut properet* PL. o îndeamnă să se ducă, să se grăbească, *hortatur eos, ne animo deficiant* CAES. îi îndeamnă să nu se descurajeze, *eos hortatur revertantur* CAES. îi îndeamnă să se întoarcă, *sin tu* (*quod te iamdudum hortor*) *exieris*… CIC. dar dacă tu vei ieşi din oraş (lucru la care de mult te îndemn)…, ~ *ultum iniurias* SALL. a îndemna să răzbune năpăstuirile; ~ *timentem* OV. a-l încuraja pe cel ce se teme; (*spec.*) a îmbărbăta soldaţii la luptă (*printr-un discurs*): *Sabinus suos hortatus signum dat*

CAES. Sabinus, îmbărbătîndu-şi soldaţii, dă semnalul, (*cu 2 ac.*) *pauca pro tempore milites hortatus* SALL. îmbărbătîndu-şi soldaţii în puţine cuvinte, precum cerea momentul.

hortulānus (*3*) *adj.* (*tard.*) de grădină: ~ *porcellus* APIC. purcel umplut cu legume (*sau* hrănit într-o grădină) // **hortulānus**, *ī m.* grădinar APUL.

hortulus, *ī m.* 1 grădiniţă CATUL.; (*pl.*) parc mic CIC.; 2 bucată mică de vie COL.

hortus, *ī m.* 1 grădină (*de flori* sau *de legume*); (*pl.*) parc: ~ *apricus* CIC. grădină bătută de soare; (*pl.*) *horti Caesaris* HOR. parcul lui Caesar (*pe malul drept al Tibrului*); 2 (*arh.*) casă la ţară; 3 (*fig.*) legume: *irriguo nihil est elutius horto* HOR. S *2, 4, 16* nimic nu e mai fad decît o legumă dintr-o grădină irigată.

hospes, *itis m.* 1 gazdă, cel care dă ospitalitate: *alter ad cauponem devertit, ad hospitem alter* CIC. unul a tras la un hangiu, celălalt la o gazdă, *Iupiter Hospes* OV. Iupiter, apărător al legilor ospitalităţii: (*f.*) *hospes tua* APUL. gazda ta // **adj.** ospitalier: *hospes cymba* STAT. luntrea ospitalieră; 2 oaspete, cel care este găzduit: *accipere hospitem non multi cibi* CIC. a primi un oaspete care nu mănîncă mult (cu care cheltuieşti puţin), *non hospes ab hospite tutus* OV. oaspetele nu mai e sigur de cel care-l găzduieşte; 3 străin, venit din altă parte: *adeone ~ huiusce urbis es!* CIC. eşti atît de străin de acest oraş!, *dic, hospes, Spartae nos te hic vidisse iacentes* CIC. spune, călătorule, la Sparta că pe noi ne-ai văzut zăcînd aici // **adj.** străin (de ceva), nepriceput (la ceva): *nec hunc* (*oratorem*) *hospitem in agendo esse debere* CIC. (declar) că acesta (oratorul) nu trebuie să fie nepriceput în privinţa acţiunii.

hospita, *ae f.* 1 gazdă: *eum multo magis figura et lineamenta hospitae delectabant* CIC. pe el îl încîntau cu mult mai mult chipul şi trăsăturile gazdei; 2 cea care este găzduită: *Ego sum, inquit, hic hospita* CIC. eu, zise ea, sînt aici oaspete; 3 străină: *coniux* ~ VERG. o străină ca soţie // **adj.** *f.* străină: *acta per aequoreas ~ navis aquas* OV. navă străină mînată pe apele mării.

hospitālia, *ium n. pl.* camere de oaspeţi VITR.; (*pe scenă*) cameră pentru străini VITR.

hospitālis (*2*) *adj.* 1 ospitalier, primitor: ~ *in aliquem* CIC. ospitalier faţă de cineva, *domus maxime* ~ CIC. casă deosebit de primitoare, *hospitalissimus nostrorum hominum* CIC. foarte primitor faţă de oamenii noştri, *hospitale pectus* HOR. inimă generoasă, ~ *umbra* HOR. umbră ospitalieră; 2 de oaspete: *hospitale cubiculum* LIV. odaie de oaspeţi, ~ *caedes* LIV. asasinarea oaspetelui, *hostis* ~ LIV. duşman care a fost oaspete // **hospitālēs**, *ium m. pl.* oaspeţi // **hospitālia**, *ium n. pl.* camere de oaspeţi; 3 de ospitalite (reciprocă): ~ *tessera* PL. gaj de ospitalitate, *hospitales dei* CIC. zeii protectori ai ospitalităţii, *Iuppiter* ~ CIC. Iupiter protector al ospitalităţii, *aliaque hospitalia* LIV. şi alte drepturi de ospitalitate.

hospitālitās, *ātis f.* 1 ospitalitate CIC.; 2 condiţia de străin (a cuiva) MACR.

hospitāliter *adv.* 1 ospitalier: ~ *excipere aliquem* CURT. a primi pe cineva în mod ospitalier; 2 ca oaspete, ca familiar IUST.

hospitātor, *ōris m.* cel care primeşte oaspeţi, gazdă APUL.

hospitiolum, *ī n.* adăpost, mică locuinţă HIER.

hospitium, *iī n.* 1 legături de ospitalitate, ospitalitate: *hospititum cum aliquo facere* (*iungere*) CIC. a face (a stabili) legături de ospitalitate cu cineva, *hospitium renuntiare* LIV. a declara rupte legăturile de ospitalitate, *hospitio Lacedaemoniorum utebatur* NEP. era oaspete public (*proxenos*) al spartanilor; 2 primire ca oaspete, găzduire: *aliquem hospitio accipere* (*excipere*) CIC. a da ospitalitate cuiva, ~ *liberale* CIC. găzduire foarte bună; 3 (*concrt.*) loc de găzduire, casă de oaspeţi, adăpost, loc de popas: ~ *publicum* LIV. casă de oaspeţi oficială, *ei paratum est hospitium* CIC. locul de găzduire îi este pregătit, *cohortes per hospitia dispersae* TAC. cohortele risipite pe la casele de cartiruire; (*fig.*) *it pecus sine ullis hospitiis* VERG. turma merge fără nici un fel de adăpost, *hospitio prohibemur arenae* VERG. sîntem împiedicaţi să poposim pe un ţărm ospitalier.

hospitor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a rămîne locului, a rămîne pentru un timp (ca oaspete): *deus in humano corpore hospitans* SEN. zeu sălăşluind temporar în trup omenesc.

hospitus (*3*) *adj.* 1 primitor, ospitalier: *unda nunc plaustris hospita* VERG. apa (îngheţată) care poartă acum carele grele; 2 călător, în trecere, străin: *hirundines hospitae* VARR. rîndunele călătoare, *hospita navis* OV. corabie străină.

hostia, *ae f.* 1 animal de jertfă, victimă adusă drept sacrificiu: *hostiae lactentes* CIC. animale de jertfă care sug încă, *maioribus hostiis rem divinam facere* LIV. a aduce sacrificii cu animale mai mari (*ca vîrstă*), ~ *maxima* CIC. animal de jertfă ajuns la deplină dezvoltare, *hostias redimere* CIC. a procura animale de jertfă, *hostias immolare* CAES. sau *hostiis immolare* CIC. a sacrifica animale de jertfă, a aduce sacrificii; 2 (*fig.*) Hostia (*grup de stele din constelaţia Săgetătorului*).

hostiātus (*3*) *adj.* aducînd cu sine animale de jertfă PL.

hosticus (*3*) *adj.* 1 al duşmanului, duşman: ~ *ager* LIV. ţinutul duşmanului, ~ *ensis* HOR. sabia duşmană // **hosticum**, *ī n.* teritoriu duşman: *castra in hostico posita* LIV. tabără aşezată pe teritoriu duşman; 2 străin: *hosticum domicilium* PL. domiciliu în ţară străină.

hostificē *adv.* ca duşman ACC.

hostificus (*3*) *adj.* duşman, blestemat: *o, hostificum diem!* ACC. oh, zi blestemată!

Hostīlia, *ae f.* localitate în Gallia Cisalpină, în apropiere de Verona (*azi, Ostilia*).

hostīlis (*2*) *adj.* 1 al duşmanului, duşman: *hostiles naves* HOR. corăbiile duşmanului, *hostilia cadavera* SALL. leşuri de duşmani, *hostilis metus* SALL. teama de duşman, *in hostili* VELL. în (pe) teritoriul duşman, *inter pacata et hostilia fluit Danubius* SEN. Dunărea curge între un ţinut liniştit şi altul duşman, (*spec.*) ~ *pars* (*iecoris*) LUC. direcţia dinspre duşman (a ficatului şi a altor măruntaie); 2 duşmănos,

ca de duşman, ostil: *animo hostili* CIC. cu suflet duşmănos, *hostilem in modum* CIC. ca un duşman, *odium hostile* CIC. ură de moarte, *hostilia loqui* TAC. a vorbi ostil, *multa hostilia audere* (*facere*) TAC. a cuteza multe acte ostile, *hostilia coeptare* TAC. a începe ostilităţile; 3 (*rar*) dăunător: *apibus aranei maxime hostiles* PLIN. păianjenii foarte dăunători albinelor.

hostīliter *adv.* duşmănos, cu ostilitate CIC.

Hostīlius, *iī m.* nume de familie roman (*Tullus Hostilius, al treilea rege al Romei* [*672–641 î.e.n.*]) // **Hostīlius** (*3*) *adj.* al lui Hostilius: *curia Hostilia* LIV. = localul senatului, clădit de Tullus Hostilius.

hostīmentum, *ī n.* compensaţie, revanşă, PL.

hostiō[1], *īre vt.* a plăti cu măsură egală PACUV.

hostiō[2], *īre vt.* a lovi, a izbi P. FEST.

hostis, *is m.* 1 (*arh.*) străin: *status dies cum hoste* LEG. XII TAB. ziua stabilită de prezentare la un proces cu un străin; 2 duşman (din afară), adversar: *saepius cum hoste conflixit quam quisquam cum inimico concertavit* CIC. (Pompeius) s-a luptat de mai multe ori cu duşmanul (în război) decît oricine altul cu un adversar personal, *aliquem hostem iudicare* CAES. a declara pe cineva duşman public, *omnes nos statuit ille non inimicos, sed hostes* CIC. pe noi toţi acela ne-a declarat nu adversari personali, ci duşmani, *hostium moenia* CIC. zidurile duşmanilor, *inimicis quoque et hostibus ea indigna videri* CIC. acestea par nedemne chiar şi adversarilor şi duşmanilor, *diis hominibusque ~* CIC. duşman zeilor şi oamenilor, (*f.*) *nupta meretrici ~ est* TER. o femeie căsătorită e duşmană a curtezanei; 3 pion al adversarului la şah OV. A.A. *2, 208*.

hostus, *ūs m.* produsul recoltat de la un măslin CAT.; produsul unei tescuiri de măsline VARR.

hūc *adv.* 1 (*după vb. de mişcare*) aici, în acest loc: *pater ~ me misit ad vos* PL. tata m-a trimis aici la voi, *huc viciniae* TER. în vecinătate; *huc et illuc, huc atque illuc, huc et illo, huc et huc, tum huc tum illuc, nunc huc nunc illuc* încoace şi încolo, într-o parte şi într-alta, în toate părţile; 2 la aceasta: *adde* (*adice*) *huc*... CIC. adaugă la aceasta..., *huc accedit quod*... HOR. la aceasta se adaugă că..., *~ te pares* CIC. la aceasta să te pregăteşti, *~ pertinet nobile volumen Heraclidis* PLIN. la aceasta se referă vestita carte a lui Heraclides, *opus est ~ tuo iudicio* CIC. la aceasta este nevoie de judecata ta, *rem ~ deduxit, ut*... CIC. a condus lucrurile pînă la un asemenea punct, încît..., (*cu genit.*) *~ arrogantiae venerat, ut*... TAC. ajunsese la un asemenea grad de aroganţă, încît...

hūcine *adv.* aici oare?: *~ rerum venimus?* PERS. care aici am ajuns noi?, *~ evasere beneficia tua, ut...?* SALL. la asta au dus binefacerile tale, ca...?

hūcusque (**hūc usque**) *adv.* pînă aici, pînă acolo: *hucusque exercitum duxit* PLIN. pînă aici şi-a dus armata, *simulatio ~ procedit, ut*... QUINT. prefăcătoria a mers pînă acolo, încît...

hui *interj.* (*arătînd mirare, mîhnire etc.*) oh!, vai!; pfui!; cum?, ce?

hūiuscemodi *v.* **huiusmodi**

hūiusmodi *adv.* de acest fel.

hulcus *v.* **ulcus**

hūmānē *adv.* 1 ca un om cu judecată, raţional: *Paullus non ~ de provincia loquitur* CIC. Paullus nu vorbeşte despre provincie ca un om în toate minţile, *morbos ~ ferre* CIC. a suporta resemnat bolile, (*ironic*) *intervalla ~ commoda* HOR. distanţe, raţional vorbind, (vezi bine) nu prea mari; 2 omeneşte, binevoitor, gentil: *quam ~ nobiscum egerit hiems* SEN. cît de bună cu noi a fost iarna, *fecit ~* CIC. s-a purtat gentil.

hūmānitās, *ātis f.* 1 fire omenească, simţăminte omeneşti, natură umană, caracter de om: *vis humanitatis* CIC. esenţa naturii omeneşti, *humanitatem omnem exuere* CIC. a lepăda orice simţămînt omenesc, *communis humanitatis iure* CIC. potrivit dreptului comunităţii, dintre toate fiinţele omeneşti, *non fuit humanitatis tuae* CIC. n-a fost potrivit cu simţul tău de om; (*rar*) neamul omenesc, umanitate: *timor omnis, quo humanitas regitur* MIN. FEL. orice frică de care neamul omenesc este dominat; 2 bunăvoinţă, bunătate faţă de semeni, omenie: *pro tua facilitate et humanitate* CIC. în raport cu amabilitatea şi bunătatea ta, *~ vetat superbum esse adversus socios, vetat avarum* SEN. omenia ne opreşte să fim trufaşi şi lacomi faţă de semeni; 3 cultură spirituală, formaţie aleasă, educaţie: *humanitate politiores* CIC. mai şlefuiţi prin cultură, *sine humanitate* CIC. fără cultură generală, *artes quae ad humanitatem pertinent* CIC. disciplinele care privesc cultura spiritului, *studia humanitatis* CIC. studiile liberale: (*oc.*) viaţă civilizată: *ea quae ab humanitate discrepant* CIC. cele care nu se potrivesc cu viaţa civilizată.

hūmāniter *adv.* 1 potrivit cu un om, cu judecată: *~ ferre* CIC. a suporta resemnat; 2 agreabil, binevoitor: *humanissime promisit* PETR. a promis cu multă bunăvoinţă, *litterae ~ scriptae* CIC. o scrisoare drăguţ scrisă, *fecit ~* CIC. s-a purtat gentil.

hūmānitus *adv.* 1 potrivit cu soarta omului: *si quid mihi ~ accidisset* CIC. dacă mi s-ar fi întîmplat (ceva) ca fiecărui om (să mor); 2 binevoitor, amabil TER. Heat. *99*.

hūmānus (*3*) *adj.* 1 omenesc, de om: *genus humanum* CIC. neamul omenesc, *humanum caput* HOR. cap de om, *humanum lac* PLIN. lapte de femeie, *vita humanior* PLIN. o viaţă mai omenească, *~ cultus* CIC. civilizaţie, *omnia humana despicere* CIC. a dispreţui tot ce e omenesc, *humanum est* TER. este o slăbiciune omenească // **hūmānī**, *ōrum m. pl.* oamenii; 2 omenos, uman, blînd, binevoitor: *~ erga aliquem* CIC. omenos faţă de cineva; 3 cultivat, civilizat, ales: *homines periti et humani* CIC. oameni pricepuţi şi cultivaţi.

hūmātiō, *ōnis f.* înhumare, înmormîntare CIC.

hūmātor, *ōris m.* cel care înmormîntează LUC.

hūmectō (**ūmectō**) (*I*) *vt.* a uda, a scălda, a umezi: *humectat flaventia culta Galesus* VERG. rîul Galesus udă lanurile gălbui, *lacrimis ~ ora* LUCR. a scălda faţa cu lacrimi; (*rar vi.*) a se umezi PLIN.

hūmectus (**ūmectus**) (*3*) *adj.* umed, umezit LUCR., MACR.

hūmefaciō (ūmefaciō), *ere vt.* a umezi, a uda PLIN., LACT.

hūmeō (ūmeō), *ēre vi.* a fi umed, a fi udat [frecv. la *p. pr.*]: *lacrimis humet* OV. e udat de lacrimi, *calida qui locus umet aqua* OV. loc care este udat de o apă caldă, *humentes genae* OV. obrajii uzi de lacrimi, *humentes Pado campi* TAC. cîmpurile scăldate de rîul Pad, *humentis rores noctis* SIL. roua nopții umede // **humentia**, *ium. n. pl.* cele umede, umezeala: *humentia siccis pugnabant* OV. elementele umede se luptau cu cele seci, *humentia ultra* TAC. dincolo de ținutul mlăștinos.

humerāle (umerāle), *is n.* pelerină, capă DIG.

humerulus (umerulus), *ī m.* umăraș VULG.

humerus (umerus), *ī m.* 1 (*rar*) osul humerus; partea superioară a brațului: *humeros exsertus uterque* STAT. amîndoi cu brațele goale; 2 umăr: *aliquid humeris ferre* (*sustinere*) CIC. a purta ceva pe umeri, *aliquem humeris subire* VERG. a lua pe cineva pe umeri, *ex humeris armi fiunt* OV. din umeri, devin spete (la animale), *versate diu quid valeant humeri* HOR. chibzuiți îndelung cît pot să poarte umerii voștri: 3 (*fig.*) (partea de mijloc a unui arbore sau a unui munte) trunchiul pomului, coasta muntelui PLIN., STAT.

hūmescō, *ere vi.* a se umezi VERG., PLIN.

humi *adv.* pe pămînt (*v. humus*).

hūmidē *adv.* umed PL.

hūmidulus (ūmidulus) (*3*) *adj.* cam umed OV., AUS.

hūmidus (ūmidus) (*3*) *adj.* 1 umed: *ligna humida* CIC. lemne umede, *humida nox* VERG. noaptea cea umedă; 2 lichid: *humida mella* VERG. miere lichidă, *caedunt securibus humida vina* VERG. taie cu securile vinul altădată lichid (acum înghețat); (*fig.*) *verba humida* GELL. cuvinte fără conținut // **humidum**, *ī n.* loc mlăștinos: *castra in humido locare* CURT. a așeza tabăra într-un loc mlăștinos, *pontes humido paludum imponere* TAC. a fixa poduri în bălți // **humida**, *ōrum n. pl.* locuri umede, mare AVIEN., umorile corpului CELS.

hūmifer (ūmifer), *era, erum adj.* umed CIC.

hūmificō (ūmificō), *āre vt.* a umezi AUS.

hūmificus (ūmificus) (*3*) *adj.* care umezește PLIN.

hūmigātus (ūmigātus) (*3*) *adj.* umezit APUL.

humiliātiō, *ōnis f.* umilire, înjosire TERT. ș.a.

humilificō, *āre v.* **humilio**

humiliō (*I*) *vt.* a umili, a înjosi TERT. ș.a.

humilis (*2*) *adj.* [*humus*] (comp. *humilior*, superl. *humillimus*) 1 aproape de pămînt, jos, scund, pitic: *humiles casas habitare* VERG. a locui în bordeie scunde, *humili corpore homines* GELL. oameni cu trup pitic, ~ *fossa* TAC. șanț puțin adînc, ~ *statura* NEP. statură mică, ~ *volat* VERG. zboară pe jos; 2 (*fig.*) de jos, de rînd, umil: *humillimus homo de plebe* LIV. un om foarte de jos dintre plebei, *humili loco natus* VAL. MAX. născut dintr-o familie de jos, ~ *vestitus* NEP. îmbrăcăminte de rînd, ~ *agna* HOR. o biată mielușică, ~ *sermo* HOR. stilul familiar, *humile verbum* QUINT. cuvînt trivial, ~ *translatio* QUINT. metaforă comună, *ut, ille ~, ut demissus erat!* CIC. cît era de umil, cît era de descurajat!

humilitās, *ātis f.* 1 înălțime mică: ~ *arborum* SALL. înălțimea mică a copacilor, *docet quanta humilitate luna feratur* CIC. arată la ce nivel jos se mișcă Luna; 2 (*fig.*) stare de jos, condiție socială umilă: *humilitatem alicuius despicere* CIC. a disprețui condiția socială umilă a cuiva, ~ *rerum* PLIN. neînsemnătatea lucrurilor; 3 atitudine umilă, umilire: ~ *causam dicentium* LIV. atitudinea umilă a celor ce se apără, *habet humilitatem metus* CIC. teama are ceva umilitor.

humiliter *adv.* (comp. *humilius*, superl. *humillime*) 1 (*rar*) jos, aproape de pămînt; 2 (*fig.*) umil, josnic: ~ *infamiam ferre* SEN. a suporta umil ocara, (*multitudo*) *aut servit* ~ , *aut superbe dominatur* LIV. gloata sau slujește josnic sau stăpînește cu trufie.

humilitō, *āre v.* **humilio**

humō (*I*) *vt.* a îngropa, a înmormînta CIC.: (*oc.*) a da (cuiva) ultimele onoruri NEP.

hūmor (ūmor), *ōris m.* lichid: ~ *aquae* LUCR. apa, *humores marini* CIC. apele mării, *frigoribus durescit* ~ CIC. apa înghețată de ger, ~ *pluvius* LUCR. ploaia, ~ *circumfluus* OV. oceanul, ~ *roscidus* CATUL. roua, ~ *lacteus* OV. lapte, ~ *Massicus Bacchi* VERG. licoarea massică a vinului (vinul de Massicus), ~ *in genas labitur* HOR. lacrimi se scurg pe obraz, *caret os humore* CIC. gura nu mai are salivă, *nares humorem semper habent* CIC. nările sînt mereu umede, *habeo aliquantum humoris meo in corpore* PL. mai am ceva sevă în trup.

hūmōrōsus (*3*) *adj.* umed; (*med.*) limfatic APUL., C. AUR.

humus, *ī f.* 1 pămînt, sol: *repere per humum* HOR. a se tîrî pe pămînt, *iacere humi* CIC. a zăcea culcat pe pămîntul gol, *deicere in humum vultum* OV. a-și lăsa ochii în pămînt, *sedere humo* OV. a ședea pe pămîntul gol, *humo membra levare* OV. a se ridica de jos, *humō natus* QUINT. născut din pămînt, *humō figere plantas* VERG. a înfige plante în pămînt; 2 (*fig.*) țară, ținut: ~ *Pontica* OV. ținutul pontic.

Hunnī, *ōrum m. pl.* hunii // **Hunniscus** (*3*) *adj.* hunic.

Hyacinthia, *ōrum n. pl.* sărbători (la spartani) în cinstea lui Hyacinthus.

hyacinthinus (*3*) *adj.* de stînjenel, de culoarea stînjenelului PERS.

hyacinthizōn, *ontis m.* de culoarea stînjenelului (*despre beril*) PLIN.

Hyacinthus[1] (Hyacinthos), *ī m.* fiul regelui Oebalus al Spartei (*iubit de Apollo și ucis din greșeală de acesta la aruncarea cu discul; din sîngele lui, a apărut, după legendă, iacintul*).

hyacinthus[2] (hyacinthos), *ī m.* 1 (*bot.*) iacint, zambilă (*Hyacinthus orientalis*); stînjenel (*Iris germanica*; *Gladiolus communis*); 2 (un fel de) ametist PLIN.

Hyadēs, *um f. pl.* (ac. *-das*) Hiadele (*fiicele lui Atlas și surorile lui Hyas; cînd fratele lor a pierit ucis la vînătoare, ele au murit de mîhnire, fiind preschimbate într-o constelație formată din șapte stele, a căror ivire pe cer în luna mai aduce ploaie*): ~ *pluviae* VERG. Hiadele ploioase, ~ *tristes* HOR. mohorîtele Hiade; [sg. colectiv **Hyas**, *adis f.* Hiade].

hyaena, *ae f.* 1 (*zool.*) hienă (*Hyaena*); 2 (specie de) peşte de mare PLIN.
hyaenia (gemma), *ae f.* (un fel de) piatră preţioasă PLIN.
hyalus, *ī m.* sticlă de culoare verzuie VERG. G. *4, 335*; culoarea verzuie a sticlei AUS.
Hyantēs, *um m. pl.* hianţii (*locuitorii legendari ai Beoţiei*) // **Hyantēus** (*3*) *adj.* beoţian: *Hyantea aqua* MART. = izvorul Castaliei; *Hyantiae sorores* STAT. = muzele // **Hyantius**, *iī m.* Acteon beoţianul (*fiul regelui Cadmus al Beoţiei*).
Hyarōtis (*sau* **Hydraotes**), *idis m.* fluviu în India (*azi, Chenab*).
Hyās, *antis m.* numele fratelui Hiadelor.
Hybla, *ae f.* şi **Hyblē**, *ēs f.* *1*) munte în sud-estul Siciliei (*vestit prin mierea lui*; *azi, Iblei*); *2*) numele a trei localităţi din Sicilia: Hybla maior (*azi, Paterno*); Hybla minor *sau* Hybla Heraea (*azi, Ragusa*); Hybla parva *sau* Megara Hyblaea (*azi, Megara*) // **Hyblaeus** (*3*) *adj.* al Hyblei // **Hyblensēs**, *ium m. pl.* locuitorii de pe Hybla.
hybrida, *ae m.* şi *f.* 1 hibrid (*animal rezultat din încrucişarea unei specii de animal sălbatic cu o specie domestică*) PLIN.; 2 copil născut din părinţi de condiţie *sau* rasă diferită HOR. ş.a.
Hydaspēs, *is m.* (ac. *-en*) *1*) rîu în India (*afluent al fluviului Indus*; *azi, Jhelum*); *2*) nume de sclav indian // **Hydaspēus** (*3*) *adj.* al fluviului Hydaspes.
hydra, *ae f.* 1 (*zool.*) şarpe-de-apă (*Natrix natrix*) LUCR. ş.a.; 2 hidra din Lerna (*monstru fabulos închipuit ca un şarpe cu mai multe capete, care, tăiate, creşteau la loc*; *a fost răpus de Hercules*); 3 monstru infernal cu cincizeci de guri VERG.; 4 constelaţie în emisfera boreală CIC.
hydragōgia, *ae f.* canal de apă VARR.
hydraletēs, *ae m.* moară de apă VITR.
hydrargyrus, *ī m.* argint-viu, mercur PLIN.
hydraula (hydraulēs), *ae m.* cel care cîntă la orga hidraulică PETR., SUET.
hydraulicus (*3*) *adj.* hidraulic, acţionat cu ajutorul apei PLIN.
hydraulus, *ī m.* orgă hidraulică CIC.
hydreuma, *atis n.* rezervor de apă (*pentru caravane*) puţ PLIN.
hydria, *ae f.* vas de apă de forma unui ulcior, cană; urnă CIC.
hydrīnus (*3*) *adj.* de hidră (*v.* **hydra**) PRUD.
hydrius puer *v.* **hydrochous**
hydrocēlē, *ēs f.* hidrocel, hidropizie a scrotului (*boală*) MART.
hydrocēlicus (*3*) *adj.* cel care suferă de hidrocel (*v. supra*) PLIN.
hydrochous, *ī m.* Vărsătorul (*constelaţie*) CATUL.
hydrogarātus (*3*) *adj.* gătit cu saramură de peşte, îndoită cu apă APIC.
hydrogarum, *ī n.* saramură de peşte îndoită cu apă APIC.
hydromantīa, *ae f.* hidromanţie, ghicire cu ajutorul apei PLIN.
hydromeli, *itis n.* hidromel (*băutură care se prepară prin fermentaţia alcoolică a mierii cu apă*) PLIN.
hydrophobus (*3*) *adj.* care suferă de hidrofobie (*teamă morbidă de apă, manifestată ca simptom al turbării, al tetanosului*); turbat PLIN.
hydrophylax, *acis m.* paznic al apei COD. IUST.
hydrōpicus, *ī m.* bolnav de hidropizie HOR. Ep. *1, 2, 34.*
hydrōpisis, *is f.* şi **hydrōpismus**, *ī m.* hidropizie PLIN., C. AUR.
hydrops, *ōpis m.* (ac. *-em* şi *-a*) hidropizie HOR., CELS.
hydrus (hydros), *ī m.* 1 (un fel de) şarpe-de-apă PLIN.; (*pl.*) şerpii încolăciţi în părul unei Furii: *tot Erinys sibilat hydris* VERG. Aen. *7, 447* din tot atîţia şerpi şuieră Furia; 2 venin SIL.; 3 Şarpele (*Constelaţia Şarpelui de apă*).
Hydrūs, *untis f.* şi **Hydruntum**, *ī n.* oraş pe coasta de răsărit a Calabriei, (*azi, Otranto*).
Hygīa, *ae f.* zeiţa sănătăţii PLIN. ş.a.
Hygīnus, *ī m.* C. Iulius Hyginus (*gramatic şi mitograf din vremea lui Augustus*).
hygremplastrum, *ī n.* plasture umed PLIN.
Hȳlaeī, *ōrum n. pl.* hileii (*popor din Sciţia*).
Hȳlaeus, *ī m.* centaur ucis de Theseus (*sau de alţi eroi*) // **Hylaeus** (*3*) *adj.* al lui Hylaeus.
Hȳlas, *ae m.* tînăr prieten al lui Hercules (*pe care l-a însoţit în expediţia argonauţilor şi care, ducîndu-se să aducă apă, a fost răpit şi tîrît în valuri de nimfele izvorului Ascania, îndrăgostite de el*).
hȳlē, *ēs f.* materie, substanţă MACR.
Hyllus, *ī m.* fiul lui Hercules şi al Deianirei.
Hymēn (numai la *nom.* şi *voc.*) *m.* zeul căsătoriei: ~ *cantatus* OV. cîntec nupţial.
hymenaeus (hymenaeos), *ī m.* 1 cîntec nupţial: *hymenaeum canere* PL. a cînta cîntecul de nuntă; 2 nuntă: (*Helena*) *Pergama cum peteret inconcessosque hymenaeos* VERG. pe cînd Helena se îndrepta spre Troia şi spre nunta neîngăduită; 3 împerechere a animalelor; 4 *Hymenaeus* = zeul căsătoriei (*uneori, împreună cu Hymen*): *Hymen ades o, Hymenaee!* CATUL. vino aici Himen, Himeneu!
Hymettus (Hymettos), *ī m.* munte în Attica (*renumit prin mierea şi prin marmura lui*) // **Hymettius** (*3*) *adj.* al Hymettului.
hymnidicus (*3*) *adj.* care cîntă imnuri AVIEN.
hymniō, *īre vi.* a cînta imnuri PRUD.
hymnisonus (*3*) *adj.* care intonează imnuri P. NOL.
hymnizō, *āre vi.* a cînta imnuri AUG.
hymnodīcō, *ere vt.* a preamări prin imnuri ECCL.
hymnodicus (*3*) şi **hymnologus** (*3*) *adj.* care cîntă imnuri FIRM.
hymnus, *ī m.* imn, cîntec de preamărire a divinităţii SEN., AUG.
hyosciaminus (*3*) *adj.* de măselariţă PLIN.
hyosciamum, *ī n.* şi **hyosciamus**, *ī m.* (*bot.*) măselariţă (*Hyoscyamus niger*) CELS. PLIN.
Hypaepa, *ōrum n. pl.* oraş în Lydia // **Hypaepēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Hypaepa.
hypaethros, *on adj.* fără acoperiş, descoperit VITR. // **hypaethros**, *ī f.* (*arhit.*) templu *hipetral* VITR.
Hypanis *is. m.* numele a două rîuri: *1*) rîu (*azi, Kuban*) care izvora din munţii Caucaz şi se vărsa, în dreptul cetăţii Phanagoria, în Maeotis Palus; *2*) rîu (*azi,*

Bug) care izvora din ţinuturile interioare ale Scythiei şi se pierdea, în dreptul cetăţii Olbia, în estuarul fluviului Borysthenes.

Hypasis, *is m.* fluviu în India (*azi, Ravi*).

Hypata, *ae f.* oraş în Thessalia // **Hypataeī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Hypatei // **Hypataensis** (*2*) *adj.* din Hypata.

hypatē, *ēs f.* coarda cu sunetul cel mai grav al lirei VITR.

hypatoīdēs, *is adj.* grav (*ca sunet*) MART. CAP.

hypēnemius (*3*) *adj.* (*despre ou*) fără embrion PLIN.

hyperballontes *m. pl.* (*despre zile*) suplimentare, în plus, intercalare SOLIN.

hyperbaton, *ī n.* (*ret.*) hiperbat(on) (*adaos pe care scriitorul îl face în partea finală a unui enunţ, acolo unde enunţul putea fi încheiat; transpunere a unor cuvinte, în vederea accentuării expresivităţii contextului*) (lat. *transgressio verbi*, utilizată pentru a da mai multă armonie înlănţuirii cuvintelor: *animadverti, iudices, omnem accusatoris orationem in duas divisam esse partes* „am observat, judecători, că întreaga pledoarie a acuzatorului a fost divizată în două părţi", în loc de [...] *in duas partes divisam esse* QUINT. *8, 6, 62–65*).

hyperbolaeoe (genit. *-aeōn*) *m. pl.* sunete mai ascuţite VITR.

hyperbolē, *ēs f.* (*ret.*) hiperbolă, exagerare SEN., QUINT.

hyperbolicē *adv.* în mod exagerat HIER.

hyperbolicus (*3*) *adj.* hiperbolic SID.

Hyperboreī, *ōrum n. pl.* hiperboreenii (*popor legendar ce locuia în părţile cele mai nordice ale continentului*) // **Hyperboreus** (*3*) şi **Hyperboreānus** (*3*) *adj.* hiperborean, septentrional.

hypercatalecticus (*3*) *adj.* şi **hypercatalectus** (*3*) *adj.* (vers) hipercatalectic (*care are o silabă în plus*) GRAMM.

Hyperīdēs, *is m.* vestit orator şi om politic la Atena (*contemporan cu Demostene*).

Hyperīōn, *onis m.* 1 numele unuia dintre titani (*fiu al Pămîntului, tatăl lui Helios, al Selenei şi al Aurorei*); 2 Soarele (*zeul*); *Hyperionis urbs* OV. = Heliopolis (*în egipteană, On — oraş în Egiptul de Jos*) // **Hyperīonidēs,** *ae m.* fiul lui Hyperion (Soarele) // **Hyperīonis,** *idis f.* fiica lui Hyperion (Aurora) // **Hyperīonius** (*3*) *adj.* al Soarelui.

Hypermestra, *ae f.* şi **Hypermestrē,** *ēs f.* numele uneia dintre Danaide (*cea mai tînără şi singura care nu şi-a ucis soţul — pe Lynceus*).

hyperocha, *ae f.* excedent (al unei sume) DIG.

hyperthyrum, *ī n.* (*arhit*). friză deasupra porţii, cornişă VITR.

hyphear, *aris* (*atos*) *n.* (*bot.*) vîsc (*Viscum album*) PLIN.

hyphen *n. indecl.* pronunţarea a două cuvinte ca unul singur GRAMM.

hypobrachys *m.* (ac. *-yn*) (*metr.*) picior compus dintr-un cretic şi un spondeu (— ∪ — — —) DIOM.

hypobrychium, *iī n.* vîrtej de apă, vîltoare TERT.

hypocausis, *is f.* cuptor (*care alimenta cu căldură instalaţia de încălzire cu aer cald*) VITR.

hypocaustērium, *iī n. v.* **hypocauston** VITR.

hypocauston (hypocaustum), *ī n.* hipocaust (*instalaţie de încălzire cu aer cald*).

hypochyma, *atos n. v.* **hypochysis** M. EMP.

hypochysis, *is f.* congestie oftalmică PLIN.

hypocistis, *idis f.* (*bot.*) hipocistida parazită (*Cytinus hypocistis*) PLIN.

hypocoriasis, *is f.* boală de ochi (*la animale*) VEG.

hypocorisma, *atis n.* diminutiv CHARIS.

hypocrisis, *is f.* 1 imitare a vorbirii, mimicii şi gesturilor (cuiva) DON.; 2 ipocrizie VULG.

hypocrita (hypocritēs), *ae m.* 1 mim (*care mima prin gesturi etc. recitarea actorului*) SUET.; actor QUINT.; 2 ipocrit VULG.

hypodidascalus, *ī m.* ajutor de învăţător CIC.

hypodromus, *ī m.* loc de plimbare acoperit, promenadă acoperită SID.

hypogaeos, *on adj.* subteran C. AUR.

hypogēson, *ī n.* (*bot.*) urechelniţă (*Sempervivum assimile*) PLIN.

hypogēum, *ī n.* 1 construcţie subterană VITR.; 2 cavou, groapă PETR. *111, 2*.

hypographum, *ī n.* schiţă, concept AUG.

hypomnēmata, *um n. pl.* note, însemnări; [abl. pl. *hypomnematis* CIC.].

hypomochlion, *iī n.* sprijin al pîrghiei VITR.

hypophora, *ae f.* (*ret.*) obiecţie făcută adversarului MART. CAP.

hypostasis, *is f.* substanţă, esenţă; (*jur.*) persoană COD. IUST.

hypotaurium, *iī n.* perineu VEG.

hypotēnūsa, *ae f.* ipotenuză GROM.

hypotēnūsalis (*2*) *adj.* al ipotenuzei GROM.

hypothēca, *ae f.* (*jur.*) ipotecă CIC.

hypothēcārius (*3*) (*jur.*) ipotecar DIG.

hypotheticus (*3*) *adj.* ipotetic, condiţional M. VICT.

hypotrachēlium, *iī n.* (*arhit.*) ciubuc (*la partea superioară a unei columne*) VITR.

hypotrimma, *atis n.* sos de verdeţuri APIC.

hypozeugma, *atis n.* hipozeugmă (*legarea mai multor subiecte cu un singur atribut la sfirşitul propoziţiei*) DIOM.

hypozeuxis, *is f.* subjuncţie (*subiecte succesive la care se aplică atribute deosebite, figură contrară hipozeugmei*) CHARIS.

Hypsipylē, *ēs f.* fiica regelui Thoas din Lemnos (*care l-a cruţat pe tatăl său atunci cînd femeile din Lemnos i-au omorît pe toţi bărbaţii de pe insulă*) // **Hypsiplēus** (*3*) *adj.* al Hypsipylei: *Hypsipylea tellus* OV. = insula Lemnos.

hypsōma, *atis n.* loc înalt, înălţime TERT.

Hyrcānia, *ae f.* regiune situată în sud-estul Mării Caspice (*care a aparţinut imperiului persan*) // **Hyrcānius (Hyrcānus)** (*3*) *adj.* hyrcanian: *mare Hyrcanum* PROP. = Marea Caspică // **Hyrcānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Hyrcaniei.

Hyriē, *ēs f.* numele unei localităţi şi a unui lac în Beoţia.

Hyrieūs, *eī* (*-eos*) *m.* tatăl lui Orion // **Hyrieus** (*3*) *adj.* al lui Hyrieus.

hyrpex *v.* **irpex**

Hyrtacus, *ī m.* numele unui luptător troian // **Hyrtacidēs,** *ae m.* fiul lui Hyrtacus (Nisus) VERG.
hysgīnum, *ī n.* culoare roşu-violet VITR., PLIN.
hysōpum *v.* **hyssopum**
hyssōpītēs, *ae m.* vin de isop PLIN., COL.
hyssōpum, *ī* şi **hyssōpus,** *ī f.* (*bot.*) isop (*Hyssopus officinalis*) CELS.
Hystaspēs, *is* (*-ī*) *m.* tatăl regelui Darius I al Persiei.
hysterica, *ae f.* femeie isterică MART.
hysterologia, *ae f.* (*ret.*) răsturnare a ordinii naturale a ideilor SERV.
hystricōsus (*3*) *adj.* spinos: (*fig.*) împungător, care caută să facă rău HIER.
hystriculus (*3*) *adj.* acoperit cu peri TERT.
hystrix, *icis f.* (*zool.*) porc-spinos (*Hystrix*) PLIN.

I

***I*, i** *f.* și *n. indecl.* litera I, i, *ce redă fie pe* **i** *vocalic, fie pe* **i** *consonantic* *; (*în abrev.*): *IDQ = iidemque* „și aceiași"; *I. H. F. C. = ipsius heres faciundum curavit* „moștenitorul lui însuși s-a îngrijit să facă aceasta"; *IM = immunis* „scutit de"; *IMP = imperium* „comandă, conducere"; *imperator* „comandant militar"; (*ca semn numeric*) *I = unus* „unu"; *primus* „primul, întîiul".

ī *imper.* al vb. **eo**

Iac(c)etānī, *ōrum m. pl.* iacetanii (*neam din partea de nord-est a Hispaniei, de la poalele Pirineilor*) (*v. și Lacetani*).

Iacchus, *ī m.* nume al lui Bacchus; (*fig.*) vin: *inflatus hesterno venas Iaccho* VERG. cu venele umflate de vinul băut în ajun.

iaceō, *ēre, ui, citūrus vi.* **I 1 a.** a zăcea, a fi culcat, a sta întins: *vacca iacet et ruminat herbas* OV. vaca stă culcată și rumegă ierburile, ~ (*in*) *lecto* OV. a sta întins în pat, (*abs.*) *ad quartam iaceo* HOR. stau în pat pînă la al patrulea ceas, *sub alta platano iacentes* HOR. întinși sub platanul înalt, ~ *ad alicuius pedes* CIC. a sta culcat la picioarele cuiva, ~ *humi* CIC. a zăcea pe pămîntul gol; **b.** (*spec.*) a sta întins la masă, la petrecere (*după obiceiul roman*): *in acta cum mulierculis iacebat* CIC. sta întins la mese cu femeile pe plajă, ~ *in conviviis* CIC. a sta la petreceri; **c.** a zăcea bolnav: *te iacente* CIC. în timp ce tu zaci bolnav, ~ *graviter* PLIN. IUN. a fi grav bolnav; **d.** a zăcea la pămînt (*despre învinși, morți în luptă, orașe sau construcții ruinate*): *iaceo saucius* TIB. zac la pămînt rănit, *cum illi iacenti latera tunderetur* CIC. pe cînd îl izbea în coaste pe cel căzut la pămînt, *quicumque morte iacent meritā* OV. cei căzuți în luptă de o moarte glorioasă, *neminem iacentem veste spoliavit* NEP. pe nici un căzut în luptă nu l-a jefuit de haine, *iacet Ilion ingens* OV. marele Ilion este la pămînt; **e.** a sta, a rămîne undeva: *Brundisii* ~ *molestum est* CIC. să rămîn la Brundisium e foarte neplăcut; **2** (*despre locuri*) a fi situat, a se afla, a se întinde: *ea pars Asiae, quae iacet inter Taurum atque Hellespontum* NEP. acea parte a Asiei care se întinde între munții Taurus și Hellespont, *sub Atlante iacens locus* OV. loc la picioarele Atlasului, *tantum campi iacet!* VERG. se întinde atîta cîmpie!, *quae gens iacet supra Ciliciam* NEP. acest neam locuiește deasupra Ciliciei; (*oc.*) a fi așezat mai jos: *subita inundatione Tiberis iacentia urbis loca implevit* TAC. printr-o neașteptată revărsare, Tibrul a inundat locurile joase ale orașului; **3** (*despre lucruri*) a zăcea, a sta: *pernam facito in aqua iaceat* PL. lasă butul de carne să zacă în apă, *iacent sub arbore poma* VERG. fructele zac la rădăcina copacului; (*oc.*) **a.** (*despre ape*) a fi liniștit: *iacuit plenum mare* IUV. marea s-a potolit, *stagna iacentis aquae* LUC. bălți cu apă stătătoare; **b.** (*despre haine etc.*) a atîrna, a cădea în jos: *praeverrunt veste iacente vias* OV. mătură străzile cu haina atîrnînd, *vagi crines per colla iacebant* OV. părul răsfirat îi cădea pe gît, *iacentia lora* OV. hățurile libere; **c.** (*despre ochi, privire*) a fi îngreunat, obosit, căzut: *vultus attolle iacentes* OV. ridică-ți privirile îngreunate (de apropierea morții), *iacentes vix oculos tollens* OV. ridicîndu-și anevoie ochii îngreunați. **II** (*fig.*) **1** a fi cufundat (într-o stare): *iacet in maerore meus frater* CIC. fratele meu e cufundat în durere, ~ *in oblivione* CIC. a fi îngropat în uitare; **2** a nu face nimic, a lîncezi: *in pace* ~ *quam in bello vigere maluit* CIC. a preferat să trăiască retras în pace decît să strălucească în război, *dum timent ne aliquando cadant, semper iacent* QUINT. temîndu-se că uneori n-ar reuși, vegetează tot timpul, *quomodo tibi tanta pecunia iacet?* CIC. cum se face că o sumă atît de mare nu-ți produce venit?; **3** a fi la pămînt: *victa iacet pietas* OV. pietatea învinsă e fără putere, *iacent suis testibus* CIC. sînt zdrobiți prin chiar martorii lor, *ut totus iacet!* e complet demoralizat! *iacet tota conclusio* CIC. întreaga concluzie se năruie, *cum iudicia iacebant* CIC. cînd judecățile n-aveau nici o putere, *pauper ubique iacet* OV. săracul este pretutindeni disprețuit, *iacent pretia praediorum* CIC. prețurile proprietăților au scăzut foarte mult, *omnia ista iacere puto propter nummum caritatem* CIC. toate acestea cred că și-au pierdut valoarea din cauza rarității numerarului, *agri iacent* PETR. pămînturile nu mai au preț, *verba iacentia* CIC. cuvinte comune, *orationem iacentem erigere* GELL. a ridica tonul unui discurs fără nerv.

iaciō, *ere, iēcī, iactum vt.* **1** a arunca, a azvîrli: *lapides in murum* CAES. a arunca cu bolovani în zid, ~ *aridam materiam de muro in aggerem* CAES. a arunca lemn uscat de pe zid asupra redutei, ~ *in aliquem*

---

* În unele dicționare mai vechi, **i** consonantic se nota prin **j**; de exemplu, *jaceo* pentru *iaceo*, *jam* pentru *iam*.

scyphum de manu CIC. a arunca cu mîna lui o cupă în capul cuiva, *se ~ in profundum* CIC. a se arunca în prăpastie, (*poet.*) *sese mediis fluctibus ~* VERG. a se arunca în mijlocul valurilor, *se ~ e culmine turris* OV. a se arunca din vîrful turnului, *fundā iacit plumbum* OV. aruncă plumbul cu praştia; (*spec.*) *~ talos* OV. a arunca zarurile, *iacit volturios quattuor* PL. dă patru vulturi (zar prost); *~ ancoras* CAES. a arunca ancorele, *~ arma* PL. a arunca armele, *~ vestem procul* OV. a arunca haina cît colo, *~ flores* VERG. a arunca flori (pe mormînt), *semine iacto* VERG. după ce sămînţa a fost aruncată (după ce s-a semănat), *~ proprium de corpore odorem* LUCR. (*despre atomi*) a împrăştia un miros particular; **2** (*fig.*) a arunca: *~ contumeliam in aliquem* CIC. a arunca o insultă cuiva, *~ probras in feminas illustres* TAC. a defăima nişte femei ilustre, *~ ridiculum* CIC. a arunca o glumă; **3** a arunca vorba, a vorbi: *~ de lacu Albano* LIV. a aduce vorba despre lacul Albanus, *scire cupio quod iacis obscure* CIC. vreau să ştiu la ce faci aluzie, *~ fortuitos sermones* TAC. a debita cuvinte fără legătură, *inter alias res iecit oportere decreta rescindi* SALL. printre altele, (Iugurtha) spuse că ar trebui ca hotărîrile să fie anulate, *ommisso discrimine vera an vana iaceret* LIV. nemaifăcîndu-se deosebirea dacă spune lucruri adevărate sau mincinoase; **4** a construi, a înălţa: *urbi fundamenta ~* LIV. a pune temeliile oraşului, *muros ~* VERG. a înălţa ziduri, (*fig.*) *~ fundamenta pacis* CIC. a stabili bazele unei păci.

iactābundus (*3*) *adj.* **1** care aruncă în toate părţile: *mare iactabundum* GELL. mare agitată: **2** (*fig.*) fălos, fudulindu-se GELL.

iactans, *ntis p. pr. v.* **iacto** // **adj. 1** fălos, lăudăros, vanitos: *sui ~* QUINT. plin de sine, *ineptus et iactantior* HOR. prost şi cam prea încrezut, *epistulae iactantes* PLIN. IUN. scrisoare făloasă; **2** mîndru.

iactanter *adv.* cu fală; ostentativ: *litteras iactantius mittere quam...* TAC. a scrie o scrisoare cu mai multă îngîmfare decît..., *nulli iactantius moerent quam qui laetantur* TAC. cei care-i jelesc mai ostentativ moartea sînt tocmai cei care se bucură de ea.

iactantia, *ae f.* lăudăroşenie: *~ militaris* TAC. lăudăroşenie caracteristică militarilor, *~ sui* TAC. laudă de sine, *~ in loquendo* QUINT. ostentaţie în vorbire.

iactanticulus (*3*) *adj.* cam lăudăros AUG.

iactātiō, *ōnis f.* **1** agitare, scuturare, clătinare, zdruncinare, zbuciumare: *modica iactatione corporis* CIC. printr-o măsurată mişcare a corpului (prin gesturi sobre), *pati posse iactationem* LIV. a putea suporta zdruncinul transportării (unui rănit), *equi iactatione cervicum iugum excutiunt* CURT. prin scuturarea grumajilor, caii aruncă jugul de pe gît: *~ corporis* CELS. scuturarea corpului (*de friguri*); (*sens pas.-refl.*) *~ navis* CIC. zbuciumul corăbiei, *ex magna iactatione terram videns* CIC. văzînd uscatul după atîta zbucium suferit, *~ animi* SEN. instabilitate a sufletului, *iactationes animorum* CIC. zbuciumurile sufleteşti; **2** fălire (cu ceva), paradă de..., ostentaţie: *~ nimia virtutis* CURT. prea multă paradă de virtute, *nulla cultus iactatio* TAC. nici o ostentaţie în îmbrăcăminte, *circulatoria ~* QUINT. fanfaronadă de şarlatan; **3** putere de impresionare, succes în vorbire: *homines se non iactatione populari, sed innocentia tuebantur* CIC. oamenii se apărau nu prin agitaţii demagogice, ci prin onestitate, *eloquentia iactationem habuit in populo* CIC. elocinţa s-a bucurat de succes (aplauze) la popor.

iactātor, *ōris m.* cel care se făleşte cu...: *~ rerum a se gestarum* CIC. elogiator al faptelor proprii, *quamquam ~ civilitatis* SUET. deşi (Claudius) afecta o afabilitate de simplu cetăţean.

iactātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iacto**

iactātus[2], *ūs m.* agitare, scuturare; zdruncinare: *~ maris* PLIN. zbuciumarea mării, *~ pennarum* OV. scuturarea penelor, (*vas*) *quolibet fragile iactatu* SEN. (vas) care se sparge la cea mai mică izbire.

iactitābundus (*3*) *adj.* lăudăros SID.

iactitātiō, *ōnis f.* paradă, reclamă AMBR.

iactitō, *āre, āvī vt.* [*iacto*] a profera în public LIV.

iactō (*1*) *vt.* (frecvent. din *iacio*) **1** a arunca (de repetate ori, în număr mare, în diferite locuri): *~ hastas* CIC. a arunca suliţe, *~ fulmina* VERG. a arunca fulgere, *e muris semet ipsos cum liberis iactaverunt* CURT. s-au aruncat împreună cu copiii de pe ziduri, *~ arma multa passim* LIV. a arunca multe arme peste tot, *~ talos* SUET. a arunca zarurile, *iacto basilicum* PL. arunc (dau cu) zarul regal; (*oc.*) a răspîndi: *~ cinerem per agros* VERG. a răspîndi cenuşa pe cîmp, *~ semen* VARR. a semăna, *~ odorem* VERG. a răspîndi un miros; (*fig.*) *~ minas* CIC. a profera ameninţări, *~ terrorem* CIC. a răspîndi groază, *~ probra in quempiam* LIV. a arunca ocări asupra oricui; **2** a arunca încoace şi încolo, a agita, a scutura, a mişca (într-o parte şi într-alta): *~ oculos* LUCR. a-şi arunca ochii în toate părţile, *~ brachium* CAES. a scutura braţul, *~ bracchia in numerum* LUCR. a-şi mişca braţele în cadenţă (*despre dansator*), *aegroti febri iactantur* CIC. bolnavii sînt scuturaţi de friguri, *~ alas* OV. a scutura aripile, *iactari mari fluctibus in Ionio* OV. a fi aruncat de valuri în Marea Ionică, *iactatus crinis per auram* OV. pletele scuturate în vînt, *se ~* CIC. a se agita gesticulînd (*despre orator*); **3** (*fig.*) a agita, a întoarce în toate părţile: *tales iactat pectore curas* VERG. astfel de griji frămîntă în piept, *iactantibus se opinionibus inconstanter* CIC. părerile agitîndu-se în noi dezordonat, *iactabatur illis temporibus nummus* CIC. în acele vremi, cursul banului varia foarte mult; *se ~* şi *iactari in aliqua re* = a se agita cu ceva, a se ocupa cu..., a se interesa de...: *~ se in causis centumviralibus* CIC. a se agita cu procese centumvirale, *angor hoc tempus aetatis forensi labore iactari* CIC. sînt nemulţumit că această epocă din viaţa mea e consumată în întregime cu activitatea din for; **4** a chinui, a persecuta: *morbis iactari* LUCR. a fi chinuit de boli, *iactari varietate fortunae* CURT. a fi persecutat de nestatornicia sorţii; **5** a agita o chestiune, a dezbate o temă, a discuta, a vorbi: *pluribus praesentibus eas res iactari nolebat* CAES. nu voia ca aceste lucruri să fie dezbătute în prezenţa mai multora, *res sermonibus hominum iactata est* LIV. faptul a fost discutat în con-

versaţiile particulare, *fabula iactaris in urbe* OV. toată lumea vorbeşte de tine în oraş, *iactamus te beatum* HOR. te proclamăm fericit, *iactatum est in contionibus nequiquam de...* LIV. în zadar s-a vorbit în adunări despre...; **6** a arunca în faţă, a prezenta cu fală, a spune plin de sine, a lăuda: *Domitius urbanam gratiam iactabat* CAES. Domitius vorbea fălos despre trecerea lui la Roma, *Romam vos expugnaturos iactabatis* LIV. voi declaraţi fălos că veţi cuceri Roma, ~ *genus* HOR. a vorbi fălos despre originea sa, *se* ~ a se lăuda, *intolerantius se iactant* CIC. se laudă cu totul insuportabil, *se iactare formosum* PHAEDR. a se lăuda că e frumos, *cum in eo se in concine iactavisset* CIC. după ce s-a lăudat cu acest lucru în adunare, *se iactare de aliquo* CIC. a se lăuda cu puterea sa faţă de cineva. **7** *se iactare* = a se purta, a se arăta: *in inesperatis pecuniis se somptuosius iactarunt* CIC. dînd de sume nesperate, s-au avîntat în cheltuieli mai mari.

iactūra, *ae f.* [*iacio*] **1** (*rar*) aruncare peste bord în mare: *in mari iacturam* (*equi*) *facere* CIC. a arunca peste bord un cal (spre a uşura nava); **2 a.** (*fig.*) pierdere, pagubă, sacrificiu: ~ *temporis* LIV. pierdere de timp, ~ *vitae* CAES. pierderea vieţii, *parva iactura accepta* LIV. suferind o mică înfrîngere, *iacturam dignitatis facere* CIC. a face un sacrificiu al demnităţii; **b.** (*oc.*) renunţare: *iacturam criminum facere* CIC. a renunţa la capetele de acuzare; **3** sacrificiu bănesc, cheltuieli: *non magna iactura facta* CIC. fără mare cheltuială, *magnis iacturis pollicitationibusque* CAES. cu mari sacrificii materiale şi promisiuni.

iactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iacio**

iactus[2], *ūs m.* aruncare: ~ *pulveris exigui* VERG. aruncarea unui pumn de praf, ~ *teli* CIC. bătaie de săgeată, *intra* (*extra*) *teli iactum* CURT., VERG. la mai puţin de o bătaie (în afara unei bătăi) de săgeată, *se iactu dedit in aequor* VERG. s-a aruncat în mare; (*spec.*) **a.** aruncare a zarului, zarul dat: *tesserarum prosper* ~ LIV. o lovitură de zaruri norocoasă, *extremus* ~ TAC. ultimul zar; **b.** peştii scoşi dintr-o singură aruncare a plasei, o plasă de peşte: *a piscatoribus quidam iactum emerat* VAL. MAX. un oarecare cumpărase de la pescari o plasă de peşte; **c.** aruncare peste bord; **d.** dare afară, emitere: ~ *radiorum* PLIN. emitere de raze, *fortuitus* ~ *vocis* VAL. MAX. vorbă aruncată la întîmplare.

iacuī *pf. v.* **iaceo**

iaculābilis (*2*) *adj.* care se poate arunca, de aruncat: *telum iaculabile* OV. suliţă.

iaculātiō, *ōnis f.* aruncare: ~ *saxorum* APUL. aruncare de pietre, ~ *equestris* PLIN. exerciţii de aruncare a suliţei de pe cal, ~ *dictorum* QUINT. jonglerie.

iaculātor, *ōris m.* **1** aruncător: *evulsis truncis* ~ *audax* HOR. îndrăzneţ aruncător de trunchiuri smulse; **2** (*spec.*) **a.** aruncător de plasă, pescar PL.; **b.** lăncier: *iaculatorum manus* LIV. o ceată de lăncieri.

iaculātōrius (*3*) *adj.* care serveşte la exerciţiile cu lancea ULP.

iaculātrix, *īcis f.* „săgetătoarea" (*epitet al Dianei*) OV.

iaculātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iaculor**

iaculātus[2], *ūs m.* exerciţii de aruncat lancea TERT.

iaculor, *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* **1** a arunca săgeţi: *totum diem iaculans* CIC. trăgînd cu arcul toată ziua, *cum in latus dextrum Numidae iacularentur* LIV. pe cînd numizii trăgeau cu săgeţi asupra flancului drept; (*fig.*) *probris in aliquem* ~ LIV. a se porni cu ocări asupra cuiva; **2** a arunca: ~ *gravem silicem in hostes* LIV. a arunca un bloc greu de piatră asupra duşmanilor, *Danaum iaculatus puppibus ignes* VERG. după ce (Hector) a aruncat torţe asupra corăbiilor grecilor; (*fig.*) ~ *dicta in aliquem* PETR. a arunca vorbe înţepătoare împotriva cuiva, ~ *umbram* PLIN. a arunca umbră, ~ *lucem* PLIN. a arunca o lumină care te săgetează (*despre ochi*); (*p. pf. sens. pas.*) *iaculatus* LUC. *3, 568*; **3** a izbi, a străpunge: ~ *cervos* HOR. a culca la pămînt cerbi, ~ *aliquem ferro acuto* OV. a străpunge pe cineva cu fierul ascuţit, ~ *aera disco* OV. a tăia aerul cu discul; **4** (*fig.*) a vîna, a urmări: *quid iaculamur multa?* HOR. pentru ce urmărim atîtea scopuri?

iaculum, *ī n.* **1** lance: *iaculum emittere* QUINT. a arunca lancea, *iaculo bonus* VERG. bun la aruncarea lăncii; **2** prostovol (*plasă conică de pescuit*) OV.

iaculus (*3*) *adj.* care se aruncă; (*n.*) (*rete*) *iaculum* plasă de pescuit: *hi iaculo pisces, illi capiuntur ab hamis* OV. unii peşti se prind cu plasa, alţii cu undiţa // **iaculus**, *i* (**subînţ. serpens**) *m.* (un soi de) şarpe care se aruncă din copaci asupra prăzii: *iaculique volucres* LUC. şerpii aerieni.

Iāder *n. indecl.* şi **Iādera**, *ae f.* oraş în Illyria (*azi, Zara*) // **Iādertīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Iader.

Iālysus (**Iālysos**) *ī f.* oraş în insula Rhodos // **Iālysius** (*3*) *adj.* rhodian // *s.m.* **Ialysus** (*fiu al Soarelui, erou eponim al oraşului Ialysos*; *Protogenes i-a dedicat un tablou vestit*).

iam *adv.* **1** (*raportat la pr.*) acum, în acest moment, deja: *scio* ~ *quid vis dicere* CIC. acum ştiu ce vrei să spui, *sunt duo menses* ~ , *dices* PL. acum sînt două luni, vei zice, *ut* ~ *hostes accidere auderent* CAS. încît acum duşmanii îndrăzneau să se apropie, *etsi prope* ~ *exacta aestas erat* CAES. deşi vara era deja aproape trecută, ~ *nunc* VERG. încă de pe acum, ~ *tum* VERG. încă de pe atunci, ~ *ante* CIC. încă şi mai înainte, ~ *a prima adolescentia* CIC. încă de la începuturile tinereţii; (*raportat la trecut*) tocmai: ~ *per fines Sequanorum copias traduxerant* CAES. tocmai îşi trecuse trupele prin ţara sequanilor, *illa, quae* ~ *posui* CIC. principiile pe care tocmai le-am stabilit, *cum* ~ *adversperasceret* CIC. pe cînd tocmai se însera; (*raportat la viit.*) îndată, (în) curînd: ~ *hic ero* PL. îndată voi fi aici, *iam te premet nox* HOR. curînd te va învălui întunericul, *id* ~ *intelleges, cum in Galliam veneris* CIC. vei înţelege curînd aceasta, cînd vei fi venit în Gallia, *iamiam, iamiamque* VERG. acuşi-acuşi, imediat, *iam... iam* = *modo... modo: iamque hos cursu,* ~ *praeterit illos* VERG. acum îi întrece pe unii, acum pe alţii, ~ *huc,* ~ *illuc* FLOR. cînd într-o parte, cînd într-alta; **2** (*în prop. negative*) mai: ~ *non salutis spemsed solacium exitii quaerunt* CIC. nu mai caută speranţa salvării, ci consolarea morţii, ~ *quos nemo nominat* CIC. pe care nimeni nu-i mai numeşte, *bellum* ~ *nullum haberemus* CIC. n-am

mai avea nici un război; **3** ei bine, iată: *ut id libentius faciatis, ~ me vobis indicabo* CIC. ca să faceţi aceasta mai cu plăcere, iată (ei bine) mă voi da drept exemplu pe mine; **4** (*în tranziţiuni*) pe de altă parte, în afară de aceasta: *~ quantum consilio valeat, saepe cognostis* CIC. pe deasupra, cît de bună judecată are, aţi văzut adesea; (*în enumerări*) în fine: *Decimus Brutus... ~ vero ille Fulvius* CIC. Decimus Brutus... în fine ilustrul Fulvius; **5** (*în concluzii*) şi atunci, (şi) cu siguranţă: *accede ad ignem hunc, ~ calesces plus satis* TER. apropie-te de acest foc şi cu siguranţă ai să te încălzeşti mai mult decît trebuie.

iambelegus (*3*) *adj.* (vers) format dintr-un iamb şi un *elegus* SERV.

iambēus (*3*) *adj.* iambic HOR.

iambicus (*3*) *adj.* iambic (*picior, vers*) DIOM. // **iambicus,** *ī m.* autor de iambi, poet satiric APUL.

iambus, *ī m.* **1** iamb (*picior format dintr-o silabă scurtă şi una lungă*: ∪ —) CIC.; **2** vers iambic, poezie iambică CIC. // **iambī,** *ōrum m. pl.* iambi, versuri satirice CATUL.

iamdiū *adv.* încă de multă vreme: *tibi ~ notus* CIC. cunoscut ţie de multă vreme.

iamdūdum (iam dūdum) *adv.* **1** încă de mult: *quod te ~ hortor* CIC. lucru la care te îndemn încă de mult; **2** pe dată, fără întîrziere: *~ sumite poenas* VERG. pedepsiţi-mă imediat.

iamiam *adv.* acum; imediat, îndată: *~ minime miror* CIC. acum nu mă mai mir, *~ lapsura* VERG. care va cădea dintr-un moment într-altul, *~ faciam, ut iusseris* CIC. voi face îndată cum vei porunci.

iamprīdem (iam prīdem) *adv.* încă demult (de mult), cu mult înainte: *ad mortem te duci ~ oportebat* CIC. se cuvenea să fii încă de mult dus la moarte.

Iāna, *ae f.* **1** Iana = Diana, Luna VARR.; **2** (*ca feminin al lui Ianus*) zeiţa intrărilor şi ieşirilor printr-un pasaj acoperit TERT.

Iānālis (*2*) *adj.* al lui Ianus OV.

Iāniculāris mons *sau* **collis** *v.* **Ianiculum**

Iāniculum, *ī n.* şi **Iāniculus mons** *sau* **collis** *m.* colina închinată zeului Ianus (*una dintre cele şapte coline ale Romei, pe malul drept al Tibrului, bine întărită, cap de pod al drumului spre Etruria*).

Iānigena, *ae m.* odraslă a lui Ianus (fiu *sau* fiică) OV.

iānitor, *ōris m.* portar, uşier: *cellula ianitoris* SUET. odăiţa portarului, *~ carceris* CIC. temnicer, *~ caelestis aulae* OV. portar al palatului ceresc (Ianus), *~ Orci* VERG. paznicul Infernului (Cerber).

iānitrix, *īcis f.* **1** portăreasă (*sclava care deschide poarta şi păzeşte intrarea*) PL.; (*fig.*) *ianitrix Caesarum laurus* PLIN. laurul plantat la poarta palatului cezarilor; **2** (*pl.*) soţiile a doi fraţi, cumnate DIG.

iantāculum, *ī n. v.* **ientaculum** PLIN.

ianthinus (*3*) *adj.* violet // **ianthinum,** *ī n.* violet, culoare violetă DIG. // **ianthina,** *ōrum n. pl.* haine *sau* stofe de culoare violetă MART.

ianthis, *idis f.* (*bot.*) viorea, toporaş (*Viola*) PLIN.

iānua, *ae f.* **1** intrare, uşa de la intrare în casă (*formată în general din două canaturi mobile* — fores — *fixate prin ţîţîni* — cardines — *în pragul de jos şi în grinda de deasupra uşii*): *claustra ianuae* VAL. MAX. drugii uşii, *ianuam aperire* OV. a deschide uşa, *quaerere aliquem a ianua* CIC. a întreba de cineva de la uşă, *ianuam reserare* OV. a zăvorî uşa; **2** (*fig.*) poartă, drum, intrare: *~ Ditis* VERG. intrarea în Infern, *ab hoc ianuā patefactā* PLIN. IUN. drumul fiind deschis de acesta, *eam urbem sibi Asiae ianuam fore putavit* CIC. a crezut că acest oraş va fi pentru el poarta de intrare în Asia, *illa actio mihi ianuam famae patefecit* PLIN. IUN. acel proces mi-a deschis drumul spre celebritate.

Iānuālis (*2*) *adj.* al lui Ianus VARR., OV.

Iānuārius (*3*) *adj.* al lui ianuarie: *Kalendae Ianuariae* CIC. calendele lui ianuarie (Anul Nou) // **Iānuārius,** *iī m.* luna ianuarie // **Iānuāria,** *ium. n. pl.* Ianuariile (*serbare la calendele lui ianuarie*).

Iānus, *ī m.* **1** veche divinitate italică (*reprezentată cu două feţe care privesc una înainte, cealaltă înapoi; zeu al traiectoriei* [*aparente*] *a Soarelui sau al cursului anului, al intrărilor şi ieşirilor şi deci al începutului de an*; *porţile templului său, situat la nord de for, erau deschise în timp de război şi închise în timp de pace*): *Iani mensis* OV. luna lui Ianus, ianuarie; **2** templul lui Ianus; // **Iānus,** *ī m.* **a.** boltă acoperită, gang de trecere, pasaj: *Ianos tres faciendos locavit* LIV. a dat să se construiască trei ganguri acoperite; **b.** (*spec.*) = portic în for cu trei arcade (*Ianus summus, medius, imus*) care duceau dintr-o stradă într-alta, unde se aflau prăvălii, librării, bursa, bănci, locul unde încheiau afaceri negustorii şi bancherii: *haec Ianus summus ab imo prodocet* HOR. Ep. *1, 1, 54* asta-i ce ne predică Ianus de la un capăt la altul, *omnis res mea Ianum ad medium fracta est* HOR. S. *2, 3, 18* toată averea mea s-a prăpădit la cămătari (Ianus medius *era locul unde se aflau cămătarii, bancherii*); **3** luna ianuarie: *Ianus habet finem: cum carmine crescit et annus* OV. F. *2, 1* ianuarie s-a terminat: o dată cu poezia, creşte şi anul; **4** an: *venturos congere Ianos* AUS. să ai parte de mulţi ani viitori.

Iapetus, *ī m.* titan (*fiul lui Uranos şi al Gaiei, tatăl lui Prometeu, Epimeteu şi Atlas*): *Iapeti genus* HOR. şi *satus Iapeto* OV. fiul lui Iapetus = Prometeu // **Īapetīonidēs,** *ae m.* fiul lui Iapetus = Atlas OV.

Īāpydēs, *um m. pl.* iapyzii (*popor în nord-vestul Illyriei*) // **Iāpydia,** *ae f.* ţara iapyzilor.

Iāpys, *ydis adj.* iapydic, al Iapydiei VERG.

Iāpyx, *ygis m.* (ac. *Iapyga*) **1** fiul lui Daedalus (*venind în Italia, a dat numele său ţinutului Iapygia din sudul Apuliei*); **2** Iapygianul: **a.** numele unui rîu din Apulia: *Iapygis arva* OV. cîmpiile udate de rîul Iapyx; **b.** numele unui vînt (*care bătea dinspre Apulia spre Grecia şi era favorabil celor care se îmbarcau la Brundisium spre această ţară*): *ventorum regat pater* (*te*) *obstrictis aliis praeter Iapyga* HOR. să te ducă tatăl vînturilor, înlănţuindu-le pe toate celelalte, afară de Iapyx // **Iāpyx,** *ygis adj.* iapygian, din Apulia // **Iapygius** (*3*) *adj.* iapygian, din Apulia // **Iapygia,** *ae f.* partea de sud-est a Apuliei şi Calabria pînă la capul Sallentinum (*azi, Capo Santa Maria di Leuca*).

Iarba (Iarbas), *ae m.* rege al Getuliei (*pretendent la mîna Didonei*).

Iarbītā (Iarbītās), *ae m.* = Mauritanul (*supranumele unui retor african*) HOR.
Iardanis, *dis f.* fiica lui Iardanus (Omfala, regina Lydiei).
Īasidēs, *ae m.* fiu *sau* descendent al lui Iasius: *Iaside Palinure* VERG. Palinure, fiul lui Iasius.
Īasiōn, *ōnis m. v.* **Iasius**
Īasis, *idos f.* fiica lui Iasius (Atalanta): *saevitia divae Iasidos* PROP. sălbăticia crudei fiice a lui Iasios (Atalanta).
Īasius[1] (*3*) *adj.* al lui Iasius; argiv.
Īasius[2], *iī* și **Īasiōn,** *ōnis m.* (ac. *-ona*) *1*) fiu al lui Iupiter și al Electrei; *2*) un țăran iubit de Ceres; *3*) rege în Argos, tatăl Atalantei.
Iāsōn, *ōnis m. 1*) fiul regele Thessaliei Aeson (*care a condus expediția argonauților în Colchida pentru a aduce lîna de aur păzită de un balaur*) // **Iāsonius** (*3*) *adj.* al lui Iason: *Iasonia carina* PROP. corabia lui Iason // **Iāsonidēs,** *ae m.* descendent din Iason; *2*) tiran în orașul Pherae, care prin viclenie a pus stăpînire pe toată Thessalia CIC.
iaspideus (*3*) *adj.* de culoarea matostatului (verde) PLIN.
iaspis, *idis f.* matostat, jasp (*piatră prețioasă*) PLIN.
iaspius (*3*) *adj.* de matostat, de jasp.
Ias(s)us, *ī f.* oraș și port în Caria // **Iassensēs,** *ium m. pl.* și **Iassiī,** *ōrum m. pl.* locuitorii orașului Ias(s)us // **Iassius** (*3*) *adj.* iassic: ~ *sinus* PLIN. Golful Iassic (*azi, Güllük Körfezi*).
iātralipta (-ptēs), *ae m.* (*med.*) cel care tratează pe cineva prin fricțiuni PETR.
iātraliptīcē, *ēs f.* (*med.*) tratament prin masaje PLIN.
Iaxartēs, *is m.* rîu în Sciția (*azi, Sîrdaria, în Kazahstan*).
Iāzygēs, *um m. pl.* iazygii (*neam sarmatic din regiunea cuprinsă între Dunăre și Tisa*) // **Iāzyx,** *zygis adj.* iazyg, al iazygilor.
ibēr *și* **Ibēr...** *v.* **hiber** *și* **Hiber...**
ibex, *icis m.* (specie de) muflon PLIN.
ibī *adv.* (*din pron.* **is**, *de aceea numai cu sens determinativ*) **1** (*loc*) acolo, în acel loc (*fără ideea de mișcare*): *pervenit ad oppidum Catabolum; ~ Parmenio regi occurrit* CURT. a ajuns la cetatea Catabolum; acolo, Parmenio i-a ieșit regelui în întîmpinare, (*corel.*) *ibi... ubi* CIC. acolo... unde; *ubi... ibi* CIC. pe unde..., acolo; *ibi... unde* CIC. acolo... de unde; *qua... ibi* OV. pe unde..., acolo; ~ *loci* PL. în acel loc; **2** (*timp*) atunci, în acel moment: *invocat deos immortales; ~ continuo contonat* PL. invocă zeii nemuritori; atunci pe dată se pornesc tunetele, (*corel.*) *ubi videt me quaerere... ~ homo coepit me obsecrare* TER. cînd vede că eu caut..., atunci omul nostru începe să mă roage, ~ *demum* TER. atunci, în sfîrșit, *ibi primum* TER. atunci pentru prima oară, *ibi vero* SALL. atunci de fapt, (*pleonasm*) *ibi tum* CIC. atunci în acel moment; **3** (= *in* + abl. pron. *is*) în (la, cu) aceasta (acestea): *ibique iuventutem suam exercuit* SALL. în acestea (crime, jafuri) s-a exersat cît a fost tînăr, *ibi nos paratiores reperiet* CIC. la aceasta (în acest caz) ne va găsi și mai pregătiți, *ibi imperium fore, unde victoria fuerit* LIV. stăpînirea va fi a aceluia de partea cui va fi victoria.
ibīdem *adv.* **1** tot acolo, în același loc: *cenati discubuerunt* ~ CIC. după ce au mîncat, s-au culcat în același loc; **2** în același timp; prin aceasta: *demissae aures; incertus ~ sudor* VERG. urechile îi sînt pleoștite, în același timp o sudoare cînd caldă, cînd rece, *laesit in eo Caecinam, sublevavit* ~ CIC. prin aceasta, i-a dăunat lui Caecina, în același timp însă i-a servit.
ibis, *is* (*-idis*) *f.* (ac. sg. *ibim*, nom. pl. *ibes* și *ibides*, ac. pl. *ibes* și *ibidas*) (*ornit.*) ibis (*Threskiornis aethiopica* sau *religiosa*) (*pasăre acvatică considerată sfîntă de către egipteni și nedespărțită de zeița Isis*); **Ibis** (*titlul unui mic poem satiric al lui Ovidius*).
ibiscum, *ī v.* **hibiscum**
ibrida, *ae v.* **hibrida**
Ībycus, *ī m.* poet liric grec din Rhegium (*către finele secolului al VI-lea î.e.n.*).
Īcaria, *ae f.* insulă în Marea Egee.
Īcariōtis, *idis f.* fiica lui Icarius (Penelopa) PROP.
Īcaris, *idos f.* fiica lui Icarius (Penelopa) OV.
Īcarius, *ī m.* numele unui atenian, tatăl Erigonei (*pentru că i-a oferit bună găzduire lui Bacchus, acesta a primit de la zeu în dar vița de vie și i-a învățat pe atenieni cum s-o cultive; a fost ucis de niște păstori, din care cauză, îndurerată, Erigona și-a luat și ea viața; după moarte, cei doi au fost transformați în constelații: Icarius în Constelația Boarului, Erigona în Constelația Fecioarei*) // **Īcarius** (*3*) *adj.* al lui Icarus: ~ *canis* OV. cîinele lui Icarus (= constelația Sirius).
Īcarus, *ī m.* fiul lui Daedalus (*a fugit împreună cu tatăl său din Creta cu ajutorul unor aripi îmbinate cu ceară; apropiindu-se însă prea mult de Soare, ceara s-a topit, aripile i s-au desprins, iar el a căzut în Marea Egee, în apropierea unei insule; acea parte a Mării Egee și insula îi poartă de atunci numele*) // **Īcarius** (*3*) *adj.* icarian: *mare Icarium* PLIN. Marea Icariană (*partea de sud-est a Mării Egee*), *Icarii fluctus* HOR. valurile Mării Icariene // **Īcarium,** *iī n.* Marea Icariană.
Īcaros, *ī f. v.* **Icaria**
Icas, *adis f.* a douăzecea zi a lunii PLIN.
iccirco *v.* **idcirco**
Icelos, *ī m.* frate al lui Morfeu.
ichneumōn, *onis m. 1*) (*zool.*) (specie de) mangustă egipteană (*Herpestes Pharaonis*) (*numită și „șoarecele faraonului", care distruge ouăle de crocodil*) CIC.; *2*) (un fel de) viespe PLIN.
ichnographia, *ae f.* (*arhit.*) schiță topografică, plan VITR.
Ichnūs(s)a, *ae f.* vechi nume grecesc al Sardiniei.
ichthyocolla, *ae f.* **1** clei de pește; **2** pește fabulos PLIN.
īciō (īcō), *ere, īcī, ictum vt.* (*frecv. la p. pf.*) **1** a lovi, a izbi: *lapide ictus* CAES. izbit cu o piatră, *telo venenato ictus* CIC. rănit de o săgeată otrăvită, *fulmine ictus* LIV. și *e caelo ictus* CIC. trăsnit de fulger, *ictae domus limen* OV. pragul unei case trăsnite de fulger, (*Turnus*) *incidit ictus ad terram* VERG. Turnus lovit se prăbușește la pămînt; (*fig.*) *domestico vulnere ictus* TAC. izbit de o nenorocire familială, *ictum caput* HOR. capul atins (amețit) de băutură, *Maenas ut icta* PROP. ca o menadă beată; (*fig. la*

p. pf.) tulburat, izbit, alarmat: *nova re consules icti* LIV. consulii izbiţi de noutatea lucrului, *metu icta* LIV. cuprinsă de teamă; 2 (*spec.*) *foedus* ~ a încheia un tratat de alianţă (*cînd, după ritual, se înjunghia un animal de jertfă*): *cum T. Tatio foedus icit* CIC. a făcut un pact de alianţă cu T. Tatius, *icto foedere* PHAEDR. făcînd un pact; [formele cele mai folosite sînt cele de pf. act. şi pas.].

īconicus (*3*) *adj.* făcut după natură, în mărime naturală SUET., PLIN.

īconisma, *atis n.* expresie figurată AUG.

īconismus, *ī m.* reprezentare fidelă, semnalmente SEN. Ep. *95, 66.*

Iconium, *iī n.* capitala Lycaoniei (*azi, Konya*).

īcosāprōtī, *ōrum m. pl.* primii douăzeci de cetăţeni fruntaşi ai unui oraş DIG.

īcosāprōtīa, *ae f.* demnitatea de icosaprot (*v. supra*) DIG.

ictericus (*3*) *adj.* icteric, atins de icter IUV. ş.a.

icterus, *ī m.* (*ornit.*) grangur (*Oriolus oriolus*) PLIN.

ictis, *idis f.* (*zool.*) nevăstuică (*Mustella nivalis*) *sau* dihor (*Putorius furo*) PL., PLIN.

ictus[1] (*3*) *p. pf. v.* **icio**

ictus[2], *ūs m.* 1 lovitură, izbire, bătaie: ~ *gladiatoris* CIC. lovitura gladiatorului, ~ *calcis* TAC. lovitură de călcîi, *funeratus arboris ictu* HOR. zdrobit de căderea unui copac, ~ *fulmineus* HOR. lovitură de trăsnet, *unus ~ pilorum* CAES. o singură aruncare de lănci, ~ *sagittarum* LIV. aruncare de săgeţi, *sub ictum venire* LIV. a ajunge în bătaia săgeţilor, *sub ictum dari* TAC. a se expune tirului duşmanului, ~ *apri* HOR. lovitură dată de un mistreţ, ~ *serpentum* OV. muşcătură de şerpi, *ictus moenium cum terribili sonitu editi* LIV. lovituri date zidurilor cu un zgomot îngrozitor, ~ *pennarum* PLIN. bătaia penelor, ~ *remorum* VAL. MAX. bătaia vîslelor, ~ *solis* OV. bătaia razelor soarelui, *spissa ramis laurea fervidos excludet ictus* HOR. laurul des va izgoni cu ramurile lui razele arzătoare ale soarelui, *aqua ictibus aera rumpit* OV. apa prin ţîşniturile ei taie aerul; 2 (*despre ritm*) tact, bătaie în măsură, cadenţă: *pedum et digitorum ictu intervalla signant* QUINT. arată intervalele, bătînd tactul cu picioarele şi cu degetele, *senos reddere ictus* HOR. a prezenta şase silabe accentuate; (*oc.*) ritmul pulsului; 3 (*fig.*) ~ *calamitatis* CIC. lovitura unei nenorociri, *subiti ictus sententiarum* SEN. ţîşniri neaşteptate de formule, *sub ictu esse* SEN. a fi expus loviturilor, a fi în primejdie, *sub ictu Fortunae stare* LUC. a sta în bătaia sorţii, *nihil est mortale non sub nostro ictu positum* SEN. nu este lucru omenesc care să nu fie în puterea noastră; 4 (*spec.*) ~ *foederis* LUC. încheiere a unui tratat.

īcuncula, *ae f.* figurină, statuetă SUET.

Id. = *abrev.* pentru **Idus** şi **Idibus**

Īda, *ae* şi **Īdē,** *ēs f.* *1*) munte în apropierea Troiei (*vestit prin cultul Cybelei, prin judecata lui Paris, prin răpirea lui Ganymede etc.*); *2*) munte în insula Creta (*unde s-a născut Iupiter*) // **Idaeus** (*3*) *adj.* **a.** al muntelui Ida (*din apropierea Troiei*): *mater Idaea* CIC. = zeiţa Cybele, *Idaeus pastor* CIC., *iudex* OV., *hospes* OV. = Paris, *Idaeum iugum* OV. sau *Idaeus collis* OV. muntele Ida; (*poet.*) *naves Idaeae* HOR. navele troiane din Creta: ~ *mons* VERG. muntele Ida (*din Creta*).

Īdalia, *ae f. v.* **Idalium**

Idaliē, *ēs f.* epitet al Venerei (*al cărei cult era celebrat în mod deosebit la Idalium*).

Īdalis, *idis f.* al Idaliei.

Īdalium, *iī n.* oraş (*dispărut încă din Antichitate*; *o urmă toponimică s-ar regăsi azi în numele localităţii Dalin, din centrul insulei*) şi munte în insula Cipru (*celebru prin cultul Venerei*) // **Īdalius** (*3*) *adj.* idalian, al Venerei: *Idaliae volucres* STAT. păsările Venerei (porumbeii), *Idalium astrum* PROP. astrul Idaliei, al Venerei.

Īdās, *ae m.* (ac.-*an*) nume propriu masculin.

idcircō *adv.* de aceea, pentru aceea, pentru acest motiv: *neque ~ opus intermisit* CAES. pentru acest motiv, (Caesar) n-a întrerupt lucrarea; ~ *quod* (*quia*) pentru motivul că: *tacent ~, quia periculum vitant* CIC. motivul pentru care tac este că se feresc de primejdie, *hoc non ~ dico, quod putem...* QUINT. nu spun asta, pentru că aş socoti...; ~ *ut* (*ne, quo*) cu scopul ca (să nu): ~ *nemo superiorum attigit, ut ipse tolleret?* CIC. oare de aceea nici un predecesor de-al lui nu s-a atins de ele (de statui), ca să le fure el?, *quos ~ non appello, ne mea oratio infinita videatur* CIC. pe care nu-i numesc, tocmai pentru ca discursul meu să nu pară fără sfîrşit, *non si Cicero dixit... ~ probem illud quoque* CIC. nu înseamnă că dacă Cicero a spus... eu să aprob şi acel lucru, *nec si pugnent inter se... ~ ars non erit* QUINT. dacă retorii se combat între ei, nu urmează de-aici că nu există o artă retorică.

Īdē *v.* **Ida**

idea, *ae f.* (*fil.*) idee (*la Platon*), tip ideal al lucrurilor SEN.

īdem, eadem, idem *adj.-pron.* 1 acelaşi, aceeaşi, acelaşi lucru: *eodem die* CAES. în aceeaşi zi, *eodem modo* CIC. în acelaşi fel, *eadem de causa* CAES. din acelaşi motiv, *sphaera ab eodem Archimede facta* CIC. o sferă făcută de acelaşi Arhimede, *idem ego recreavi afflictos animos* CIC. tot eu am reînviorat curajul abătut; 2 în acelaşi timp, de asemenea: *quidquid honestum est, idem est utile* CIC. ceea ce este moral este în acelaşi timp şi folositor, *habebat quidam filiam turpissimam idemque pulchrum filium* PHAEDR. un oarecare avea o fată foarte urîtă şi în acelaşi timp un băiat frumos, *non omnes qui Attice, idem bene dicunt* CIC. nu toţi care vorbesc atic vorbesc şi bine, *musici qui erant quondam iidem poetae* CIC. muzicanţii care altădată erau şi poeţi, *Pharnabazus, satrapes Ioniae idemque gener regis* NEP. Pharnabazus, satrapul Ioniei şi pe deasupra ginerele regelui; (*opoziţie*) *viros fortes, eosdem bonos et simplices esse volumus* CIC. vrem să fim oameni bravi, dar în acelaşi timp buni şi naturali; 3 (în corel. cu *et, ac* şi *atque, qui, ut, cum, quasi*) cum..., ca şi ...: *non eadem nobis et illis necessitudo impendet* SALL. nevoia nu ne apasă la fel pe noi ca pe ei, *argumentationes ex isdem locis sumendae sunt atque in causam negotialem* CIC. raţionamentele trebuie

luate din aceleaşi locuri ca pentru o cauză materială, *non commutantur animo et iidem abeunt, qui venerant* CIC. nu se chimbă sufleteşte, ci pleacă la fel cum veniseră, *non eadem est conditio, quae illorum, qui...* CIC. situaţia (mea) nu este aceeaşi ca a acelora care ..., *non quo idem sit servulus, quod familia* CIC. nu fiindcă un biet sclav ar fi acelaşi lucru ca toţi sclavii unei gospodării; (*servi*) *moribus eisdem erant quibus dominus* CIC. sclavii aveau aceleaşi moravuri ca şi stăpînul lor, *eodem mecum patre genitus* TAC. născut din acelaşi tată ca şi mine; (*cu dat.*) *invitum qui servat idem facit occidenti* HOR. cine salvează un ins împotriva vrerii lui, face acelaşi lucru ca şi cum l-ar omorî.

identidem *adv.* de multe ori, mereu, tot timpul, fără încetare CIC., CAES.

identitās, *ātis f.* identitate ECCL.

ideō *adv.* din acest motiv, de aceea: *ideo quod* (*quia, quoniam*) pentru motivul că, pentru aceea că, *ideo ut* (*ne*) pentru ca să (nu), pentru ca să; *non* (*nec*) *ideo* [precedat *sau* urmat de *si*] *si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator* QUINT. dacă va fi răpit de furtună, pentru aceea (din acest motiv) nu înseamnă că e mai puţin pilot.

idiographus (*3*) *adj.* autograf GELL.

idiōma, *atis n.* (*gram.*) idiotism, formă particulară de vorbire GRAMM.

idiōta (-ēs), *ae m.* necunoscător, ignorant, om simplu CIC. ş.a.

idiōticus (*3*) *adj.* ignorant, fără cultură TERT.

idiōtismus (-os), *ī m.* idiotism, expresie proprie unei limbi SEN. RH.

Idmōn, *onis m. 1*) tatăl Arachnei OV. // **Idmonius** (*3*) *adj.* al lui Idmon; *2*) profet în Argos (*fiu al lui Apollo*) OV.; *3*) sol al rutulilor VERG.

īdōlicus (*3*) *adj.* de idoli TERT.

īdōlium (**īdōlēum**), *ī n.* templu de idoli AUG.

īdōlolatra (-ēs), *ae m.* idolatru TERT.

īdōlolatria, *ae f.* idolatrie TERT.

īdōlolatricus (*3*) idolatru TERT.

īdōlolatris, *idis f.* femeie idolatră PRUD.

īdōlon, *ī n. v.* **idolum**

īdōlothytus (*3*) *adj.* adus ca ofrandă idolilor TERT. // **īdōlothytum**, *ī n.* cărnuri sacrificate idolilor VULG.

īdōlum, *ī n.* 1 imagine, spectru, fantomă PLIN. IUN.; 2 idol AUG.

Idomeneūs, *eī* (-eos) *m.* (ac. *-ea*) regele Cretei (*fiu al lui Deucalion şi nepot al lui Minos*).

idōneē *adv.* în chip potrivit CIC. ş.a.

idōneitās, *ātis f.* 1 aptitudine, capacitate AUG.; 2 posibilitate BOETH.

idōneus (*3*) *adj.* **a.** potrivit, convenabil, apt, bun (pentru): *hominem idoneum delegit* CIC. a ales un om capabil, *tempus idoneum* CIC. momentul potrivit, *idonea verba* CIC. expresii potrivite; (cu dat., ac. cu *ad*, rar: cu *in* şi ac. sau inf.) *locus castris* ~ CAES. loc potrivit pentru aşezarea taberei, (*servus*) ~ *arti cuilibet* HOR. sclav bun la orice meserie, *situs regionis maxime* ~ *ad muniendum locum* LIV. poziţie geografică foarte potrivită pentru întărirea locului, *idonei in eam rem* LIV. potriviţi pentru această treabă, *fons rivo dare nomen* ~ HOR. izvor capabil să dea numele său rîului; **b.** (*cu prop. relat.*) demn, care merită: *videmur vobis esse idonei in quibus sic illudatis?* PL. vi se pare oare că sîntem buni să vă bateţi atîta joc de noi?, *ille* ~ *non est qui impetret* CIC. el nu este demn să obţină, *tibi fortasse* ~ *fuit nemo quem imitarere* CIC. probabil că pentru tine n-a fost nimeni demn de a fi imitat, *res idonea de qua quaeratur* CIC. o chestiune de care merită să te ocupi; *idonei homines* CIC. persoane merituoase.

īdos *n.* formă, imagine SEN.

īdūlis (*2*) *adj.* de ide (*v. īdūs*) MACR.

Idūmaea, *ae f.* şi **Idūmē**, *ēs f.* ţinut al Palaestinei, Palaestina // **Idumaeus** (*3*) *adj.* al Idumeii, al Palaestinei.

īdūō, *āre vt.* a împărţi MACR.

īdus, *uum f. pl.* ide (*ziua care împarte luna în două: ziua de 15 în lunile martie, mai, iulie, octombrie şi ziua de 13 în celelalte luni*) CIC. ş.a.

īdyllium, *iī n.* idilă, poezie pastorală PLIN. IUN.

iēcī *pf. v.* **iacio**

iecinerōsus (*3*) şi **iecinorōsus** (*3*) *adj.* bolnav de ficat M. EMP. ş.a.

iecor *v.* **iecur**

iecoriticus (*3*) şi **iecorōsus** (*3*) *adj.* bolnav de ficat M. EMP., SID.

iecur, *iecoris* (*iecinoris*) *n.* şi **iocur**, *iocineris n.* ficat: ~ *bubulum* CELS. ficat de bou; (*ca sediu al furiei* sau *iubirii*) *fervens difficili bile tumet* ~ HOR. ficatul care-mi fierbe se umflă de fiere amară.

iecusculum şi **iocusculum**, *ī n.* ficat mic, ficăţel CIC.

iēientō, *āre, āvī vi.* a prînzi AFRAN.

iēiūnātiō, *ōnis f.* post, postire TERT.

iēiūnātor, *ōris m.* cel are posteşte HIER., AUG.

iēiūnē *adv.* uscat, sec, fără sevă, arid: *de aliqua re* ~ *et exiliter disputare* CIC. a discuta despre ceva într-un stil arid şi sărac.

iēiūnidicus (*3*) *adj.* care vorbeşte arid GELL.

iēiūniōsus (*3*) *adj.* nemîncat, înfometat PL.

iēiūnitās, *ātis f.* 1 foame: *ieiunitatis plenus* PL. plin de foame; 2 lipsă de umezeală; (*fig.*) lipsă: ~ *bonarum artium* CIC. lipsă de cultură literară; 3 uscăciune a stilului, sărăcie a mijloacelor de expresie; (*în sens bun*) sobrietate, simplitate CIC.

iēiūnium, *iī n.* 1 nemîncare, post: *ieiunio aegrum vexare* CELS. a chinui un bolnav cu dieta, ~ *instituere Cereri* LIV. a fixa un post în cinstea Cererei, *ieiunia indicere* HOR. a prescrie post, ~ *ponere* OV. a neglija postul; 2 foame: *ieiunia sedare* (*pascere*) OV. a potoli foamea, (*poet.*) *ieiunia aquae* LUC. sete; 3 slăbiciune (*a unui animal*) VERG.; sterilitate (*a solului*) COL.

iēiūnō, *āre vi.* 1 a ajuna, a se abţine de la mîncare, (*cu dat.*) ~ *uni arbusculae* TERT. a se abţine să mănînce fructul unui singur arbore, (*cu abl.*) ~ *ab hoc saeculo* AUG. a se abţine de la plăcerile acestei lumi.

iēiūnus (*3*) *adj.* 1 care n-a mîncat, nemîncat, înfometat: *ieiuna corpora* LIV. trupuri de oameni nemîncaţi, *ieiuna plebecula* CIC. plevuşcă înfometată; (*fig.*) *ieiuna cupido* LUCR. poftă mare de mîncare, *ieiuna saliva* PLIN. salivă de om înfometat, *lupus* ~ *den-*

tibus acer HOR. lup furios de nemîncare; (*oc.*) însetat; 2 (*fig.*) **a.** (*despre sol*) sec, steril, sărac, slab: ~ *ager* CIC. pămînt sărac; (*despre stil*) ~ *in orationibus* CIC. uscat în discursurile sale; **b.** limitat, meschin; neînsemnat, gol: ~ *animus* CIC. spirit meschin, *ieiuna calumnia* CIC. calomnie goală, *cognitio ieiuna* CIC. știință seacă; 3 (*cu genit.*) necunoscător de: *ieiunae aures huius orationis* CIC. auzul neobișnuit cu acest fel de vorbire.

iens, *euntis p. pr. v.* **eo**

ientāculum și **iantāculum,** *ī n.* gustare de dimineață PL.; *ientacula* MART. gustări, cofeturi.

ientātiō, *ōnis m.* prînz FIRM.

ientō (iantō), *āre, āvī vi.* a prînzi SUET.; (*vt.*) a mînca ceva la prînz VARR.

Ieros... *v.* **Hieros...**

Iēsūs, *u m.* Isus.

Īgilium, *iī n.* mică insulă din apropierea coastei Etruriei (*azi, Giglio*).

igitur *adv.* 1 (*precl.*) atunci: *magis quom otium mihi et tibi erit,* ~ *tecum loquor* PL. cînd voi avea și eu, și tu mai mult răgaz, atunci vorbesc cu tine, ~ *demum* PL. atunci numai, ~ *deinde* PL. atunci în sfîrșit; 2 prin urmare, așadar, deci: **a.** (*în concluzii*) *si nymphae deae sunt, Panisci etiam; hi autem non sunt: ne nymphae quidem deae* ~ CIC. dacă nimfele sînt divinități, atunci și Silvanii sînt; dar aceștia nu sînt: prin urmare, nici nimfele; **b.** (*în prop. interogat.*) *quaero etiam, ille vir bonus, qui statuit omnem cruciatum perferre, cur has* ~ *tam graves leges imposuerit?* întreb din nou: acel om bun care a hotărît să suporte orice chin, pentru ce atunci și-a impus legi atît de aspre?, (*ironic*) ~ *hoccine est amare?* PL. asta înseamnă prin urmare să iubești?, *haec* ~ *est tua disciplina?* CIC. asta este așadar învățătura ta?; **c.** (*cu imper. sau conjct. concesiv*) *vide* ~ CIC. ia deci seama, *sit* ~ *aliquis, qui nihil mali habeat* CIC. să presupunem deci că există un om în afara răului; **d.** (*pentru a relua ideea după o digresiune sau paranteză*) *hac,* ~ *qua dixi aetate* NEP. la această vîrstă, așadar, de care am vorbit, *Sunt nonnullae disciplinae quae... Nam qui... Hae disciplinae* ~ ... CIC. sînt unele discipline care... Căci cei care... Aceste discipline, zic...; **e.** (*spre a rezuma*): *cum videmus speciem primum candoremque caeli, deinde celeritatem tantam... tum vicessitudines..., tum globum terrae..., tum multitudinem pecudum hominemque ipsum... haec* ~ *et alia innumerabilia cum cernimus...* CIC. cînd vedem mai întîi aspectul și lumina cerului, apoi atît de marea lui iuțeală..., apoi shimbările..., apoi globul pămîntesc..., apoi mulțimea animalelor și însuși omul: cînd, așadar, vedem toate acestea și nenumărate alte minuni...

ignārus (*3*) *adj.* 1 care nu știe un lucru, necunoscător, neștiutor, ignorant: (*cu genit.*) *huius* ~ *oppidi* care nu cunoaște acest oraș, ~ *physicorum* CIC. necunoscător într-ale fizicii, *magna pars Pisonis ignari* TAC. cei mai mulți necunoscîndu-l pe Piso, *alter alterius* ~ PLIN. IUN. neștiind unul de celălalt; (*despre lucruri*) *non ignara philosophiae grammatice* SUET. gramatica nu e străină de filozofie, *curarum ignara voluptas* STAT. o plăcere lipsită de griji, (*cu abl.*) *de caede Galbae ignari* TAC. neștiind de omorîrea lui Galba, (*cu prop. interog. indir.*) *quo loco essent ignari* QUINT. neștiind în ce loc se află, (*cu ac. și inf.*) *non sumus ignari multos contra esse dicturos* CIC. știm bine că mulți ne vor combate, (*abs.*) *me ignaro* CIC. fără știrea mea; 2 (*sens pas.*) necunoscut, străin: *mare magnum et ignara lingua commercia prohibebant* SALL. marea cea întinsă și necunoașterea limbii împiedicau relațiile, (*cu dat.*) *regio hostibus ignara* SALL. ținut necunoscut de dușmani.

ignāvē *adv.* fără energie, slab, lînced HOR., CIC.

ignāvescō, *ere vi.* a deveni inactiv TERT.

ignāvia, *ae f.* 1 apatie, lîncezeală, trîndăveală: *per luxum atque ignaviam aetatem agere* SALL. a-și duce viața în desfătare și trîndăvie; 2 lașitate: ~ *contraria fortitudini* CIC. lașitatea opusă curajului; 3 (*oc.*) ~ *odoris* PLIN. miros slab.

ignāviter *adv. v.* **ignave**

ignāvō, *āre vt.* a face pe cineva să fie laș ACC.

ignāvus (*3*) *adj.* 1 fără energie, lînced, incapabil, care nu e bun de nimic: *ignava senectus* CIC. bătrînețe lîncedă, *haud* ~ *ad ministeria belli iuvenis* TAC. tînăr destul de energic în ale războiului, *legiones operum et laboris ignavae* TAC. legiuni care nu erau bune la lucrări și muncă; (*fig.*) *nemora ignava* VERG. păduri care nu dau nici un rod, *ignavi anni* OV. ani de trîndăvie, *succus multum opio ignavior* PLIN. un suc de mult mai slab decît opiul; 2 fără curaj, fricos, laș: ~ *miles et timidus* CIC. soldat fără curaj și laș, *in victoria vel ignavis gloriari licet* SALL. la victorie, chiar cei lași pot să se grozăvească, *canis* ~ *adversum lupos* HOR. cîine fricos în fața lupilor; 3 (*act.*) moleșitor, care te face inert: ~ *aestus* OV. arșiță moleșitoare, *ignavum frigus* OV. ger care te încremenește, *ignava ratio* CIC. doctrină filozofică fatalistă (care nu stimulează la acțiune).

igneolus (*3*) *adj.* cam înflăcărat PRUD.

ignescō, *ere vi.* a lua foc, a se aprinde: *ad extremum omnis mundus ignescet* CIC. în cele din urmă, întregul univers se va aprinde; (*fig.*) *ille furiis ignescit* VAL. FL. acela se aprinde de furie, *Rutulo ignescunt irae* VERG. rutulul (Turnus) se aprinde de mînie, *cupiditatibus ignescit* AUG. se aprinde de pofte.

igneus (*3*) *adj.* 1 **a.** de foc: *sidera tota esse ignea* CIC. stelele sînt în întregime de foc, *igneae arces* HOR. înălțimile de foc (ale cerului, cerul), *ignea vis* CIC. focul (ca element al universului); **b.** (*fig.*) strălucitor, aprins (*cu referire la culori*): *gemmae igneo colore fulgentes* PLIN. nestemate scînteind de o culoare aprinsă, *ignea purpura* VAL. FL. purpura strălucitoare; 2 focos, arzător: *ignea aestas* HOR. arșiță arzătoare (de foc); 3 (*fig.*) înfocat, înflăcărat: *intus erat furor* ~ OV. înăuntrul meu clocotea furia, *ignea virtus* LUC. virtute înfocată, *volat* ~ *aequore Tarchon* VERG. Tarchon zboară ca fulgerul pe întinsul cîmpiei.

igniārius (*3*) *adj.* de foc M. EMP. // **igniārium,** *iī n.* material de aprins, iască PLIN.

ignicolor, *ōris* și **ignicolōrus** (*3*) *adj.* de culoarea focului IUVENC.

ignicomans, *ntis* şi **ignicomus** (*3*) *adj.* cu plete de foc (*despre stele*) AVIEN.

igniculus, *ī m.* 1 focuşor, flăcăruie: *igniculi videntur in tenebris* QUINT. par nişte flăcărui în întuneric, (*fig.*) ~ *desiderii tui* CIC. focul dorului de tine; 2 scînteiere, scăpărare: *onyx Indica igniculos habet* PLIN. onixul de India aruncă nişte scînteieri; 3 (*fig. pl.*) scăpărări: *igniculi ingenii* QUINT. scăpărări ale minţii, *igniculi virtutum* CIC. scăpărări (primele semne) ale virtuţilor, *natura nobis dedit igniculos* CIC. natura a sădit în noi nişte germeni (ai binelui).

ignifer, *era, erum adj.* arzător, înflăcărat LUCR., OV.

ignifluus (*3*) *adj.* care varsă foc CLAUD.

ignigena, *ae m.* „cel născut din foc", fiul celei arse (*epitet al lui Bacchus, a cărui mamă, Semele, fusese în momentul naşterii arsă de flăcările lui Iupiter*) OV. M. *4, 12.*

ignīnus (*3*) *adj.* care trăieşte în foc (?) APUL.

igniō (*IV*) *vt.* a aprinde, a da foc PRUD.

ignipēs, *edis m.* cu picioare de foc, care ard pămîntul, scăpărător (foarte repede) OV.

ignipotens, *ntis m.* „stăpîn al focului" (*epitet al zeului Vulcan*) VERG. // **s.m.** Stăpînul focului (Vulcan) VERG.

ignis, *is m.* 1 foc: *ignem concipere* (*comprehendere*) CIC. a lua foc, *operibus ignem inferre* CAES. a da foc lucrărilor, *aliquid in ignem inferre* CAES. a arunca în foc ceva, *aliquem igni cremare* (*necare*) CAES. a arde pe cineva în foc, ~ *aeternus* (*sempiternus*) *Vestae* CIC. focul nestins al Vestei, *urbes ferro atque igni vastare* LIV. a pustii oraşele prin foc şi sabie, *huic urbi igni ferroque minitari* CURT. a ameninţa acest oraş că va fi trecut prin foc şi sabie, *alicui aquā et igni* (*aqua ignique, igni atque aqua*) *interdici:* CIC. a se interzice cuiva să se folosească de apă şi foc (lucruri indispensabile vieţii), a proscrie, a exila: *ignis periculum* CIC. pericol de incendiu, *ignes coorti erant* LIV. izbucniseră incendii; *ignes in castris fieri prohibet* CAES. interzice să se facă focuri în tabără, *ignibus significatione facta* CAES. făcîndu-se o semnalizare prin focuri aprinse, (*fig.*) *ne parvus hic* ~ *incendium ingens exsuscitet* LIV. ca acest foc mic (Hannibal) să nu stîrnească un incendiu (război) uriaş; (*spec.*) *sacer* ~ CELS. (un fel de) erizipel; 2 (*oc. frecv. pl.*) **a.** torţe incendiare: *conicere ignes* CIC. a arunca torţe incendiare, *ignibus armata multitudo* LIV. mulţimea înarmată cu torţe; **b.** flăcările rugului, rug: *in ignem ponere* TER. a aşeza pe rug, *ignes supremi* OV. flăcările rugului; **c.** flacăra fulgerului, fulger: *Diespiter igni nubila dividens* HOR. Iupiter spintecînd norii cu fulgerul, *fulsere ignes* VERG. scăpărară fulgere, *ingeminant ignes* VERG. fulgerele se înteţesc; **d.** lumina stelelor, stea: *velut inter ignes luna minores* HOR. ca luna printre stelele mai mici, *curvatos imitatus ignes* (*Lunae*) HOR. imitînd cornul luminos al lunii; **e.** căldură, văpaie: *ignes solis* OV. sau *ignes Phoebei* OV. arşiţa soarelui, *ignes diurni* OV. arşiţa zilei; **f.** împurpurare a feţei, roşeaţă: ~ *oculorum cum eo igne qui est ob os offusus* CIC. focul din priviri cu acea roşeaţă care se răspîndeşte pe faţă; **g.** scăpărare (a unei pietre preţioase), foc: *gemmatum Scythicis lucet ignibus aurum* MART. cupa de aur încrustată străluceşte de scînteierile smaraldelor scitice: 3 (*fig.*) foc al inimii, patimă (iubire, mînie): (*Dido*) *caeco carpitur igni* VERG. Dido e mistuită de o iubire tainică, *tectus magis aestuat* ~ OV. iubirea tăinuită clocoteşte şi mai mult, *ignes socii* OV. iubirea conjugală, *exarsere ignes animo* VERG. sufletul mi se aprinse de indignare; 4 (*poet.*) persoana iubită, iubitul: *meu ignis, Amyntas* VERG. Amintas, iubitul meu.

ignispicium, *iī n.* piromanţie (*arta ghicirii viitorului cu ajutorul focului*) PLIN.

ignītābulum, *ī n.* iască; (*fig.*) mijloc de aprindere MACR.

ignītulus (*3*) *adj.* dim. al lui *ignitus*[1]

ignītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ignio** // **adj.** înflăcărat, focos, arzător, viu: ~ *aether* APUL. eterul înflăcărat, *vinum naturā ignitus* GELL. un vin mai focos de felul lui.

ignitus[2] *adv.* cu ajutorul focului CASSIOD.

ignivagus (*3*) *adj.* care se întinde ca focul MART. CAP.

ignivomus (*3*) *adj.* care varsă foc FORT.

ignōbilis (*2*) *adj.* 1 necunoscut, obscur, neînsemnat: ~ *ad supremum diem perveniet* CIC. va ajunge necunoscut la finele vieţii, *non* ~ *dicendi magister* CIC. un maestru de elocvenţă destul de însemnat, *civitas* ~ *atque humilis* CAES. un trib obscur şi fără importanţă; 2 de jos (ca origine), de rînd: ~ *virgo* TER. o fată de jos, *ignobile vulgus* VERG. plebea de rînd, *familia non* ~ CIC. familie vestită.

ignōbilitās, *ātis f.* 1 lipsă de nume, obscuritate: ~ *artificis* PLIN. lipsa de faimă a artistului; 2 **a.** stare de jos, origine de rînd: ~ *generis* CIC. originea modestă a neamului; **b.** (*oc.*) calitate inferioară: ~ *vini* COL. calitatea inferioară a vinului.

ignōbiliter *adv.* fără pompă, modest EUTR.

ignōbilitō, *āre vt.* a acoperi de ruşine, a dezonora AUG.

ignōminia, *ae f.* 1 înfierare, înfruntare, dezonorare: *nonnullos signiferos ignominia notavit ac loco movit* CAES. pe unii stegari i-a înfierat şi i-a mutat, *legionem missam fecit cum ignominia* SUET. a dizolvat legiunea, dezonorînd-o; 2 ruşine, dezonoare, pată: *ad depellendam ignominiam* CIC. pentru a îndepărta ruşinea, *aut secum iure contenderent, aut iniuriam sine ignominia sibi imponerent* CIC. sau să se lupte cu ei pe dreptate, sau să-i supună la o năpăstuire fără dezonoare, (*cu genit.*) ~ *ammissarum navium* CAES. ruşinea de a fi pierdut corăbiile, *cum summa ignominia familiae* NEP. cu o mare ruşine a familiei, ~ *est* [cu inf.] este o ruşine de a…

ignōminiātus (*3*) *adj.* dezonorat GELL.

ignōminiōsē *adv.* în mod ruşinos EUTR. ş.a.

ignōminiōsus (*3*) *adj.* 1 (*despre pers.*) pătat de ruşine, dezonorat: *exsul eras, ignominiosus* QUINT. erai un exilat, un dezonorat, *nec concilium inire ignominioso fas erat* TAC. celui care era pătat de ruşine nu-i era permis să ia parte la adunare; 2 ruşinos, dezonorant: *ignominiosa dominatio* CIC. o dominaţie ruşinoasă, *ignominiosa fuga* LIV. fugă ruşinoasă, *ignominiosa dicta* HOR. vorbe grosolane // **ignōminiōsus**, *ī m.* soldat degradat SUET.

ignōrābilis (*2*) *adj.* necunoscut: *litterae ignorabiles* APUL. trăsături de litere necunoscute.

ignōrābiliter *adv.* în mod necunoscut APUL.
ignōranter *adv.* din necunoaştere, fără să ştie CYPR.
ignōrantia, *ae f.* necunoaştere, neştiinţă (*ca fapt blamabil*): (*cu genit. obiect.*) ~ *locorum* SUET. necunoaşterea locurilor, ~ *discriminis sui* QUINT. necunoaşterea primejdiei în care se afla el, *ignorantiā imperii Romani* TAC. din neştiinţa a ce înseamnă stăpînirea romană (*cu genit. subiect.*) ~ *lectorum* NEP. neştiinţa cititorilor.
ignōrātiō, *ōnis f.* necunoaştere (*ca fapt accidental, neblamabil*): ~ *locorum* CIC. necunoaşterea locurilor, ~ *iuris* CIC. necunoaşterea dreptului, ~ *regis* CURT. necunoaşterea persoanei regelui.
ignōrō (*I*) *vt.* a nu cunoaşte, a nu şti, a ignora: *ignoro causam* CIC. nu cunosc cauza, *matrem habemus, ignoramus patrem* CIC. ştim cine e mama, dar nu ştim cine e tatăl, *et illum et me vehementer ignoras* CIC. nu ne cunoşti deloc, nici pe el, nici pe mine (te înşeli mult), *maiore studio quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur* CIC. cu un zel mai mare decît socoteau cei ce nu-l cunoşteau, (*pas.*) *res ignorabatur a caeteris* SALL. lucrul nu era cunoscut de ceilalţi, (*în litotă*) *minime ignoras consuetudinem dicendi meam* CIC. ştii foarte bine felul meu de a vorbi, *eventus belli non ignorans* CAES. ştiind bine rezultatul războiului, (*cu ac. şi inf.*) *quis ignorabat Pompeium fecisse foedus?* cine nu ştia că Pompeius încheiase un tratat?, (*cu prop. interog. ind.*) *non ignoro quanti eius nomen putetis* CIC. ştiu bine cît de mult preţuiţi persoana lui, (*cu* **quin** *şi conjct. după prop. interog. sau neg.*) *quis ignorat quin tria genera sint?* cine nu ştie că există trei genuri?, *non ignoro quin...* CIC. ştiu bine că..., (*abs.*) *an vero vos soli ignoratis?* CIC. oare numai voi nu ştiţi? // **ignōrātus** (*3*) *p. pf.* **a.** necunoscut, neştiut; *Archimedis sepulcrum a Syracusanis ignoratum* CIC. mormîntul lui Arhimede necunoscut de syracusani; **b.** neobservat, neremarcat: *per tenebras ignoratus evasit* TAC. a fugit prin întuneric neobservat de nimeni, *ignoratus Romanos aggreditur* SALL. fără a fi recunoscut, îi atacă pe romani.
ignoscens, *ntis p. pr. v.* **ignosco** // **adj.** iertător: *animus ignoscentior* TER. suflet mai indulgent.
ignoscentia, *ae f.* iertare (acordată) GELL.
ignoscibilis (*2*) *adj.* de iertat, scuzabil GELL.
ignoscō, *ere, nōvī, nōtum vi.* şi (*arh.*) *vt.* a ierta pe cineva (*alicui*), a ierta ceva (*alicui rei* sau rar: *aliquid*): *tibi ignosco* NEP. te iert: *velim mihi ignoscas, quod ad te scribo* CIC. aş dori să mă ierţi că îţi scriu, *mihi, quaeso, ignoscite, si...* CIC. vă rog să mă iertaţi dacă..., *ignoscas velim huic festinationi meae* CIC. te-aş ruga să-mi scuzi această grabă, (*cu pron. ac. neutru*) *hoc ignoscant dii, velim, populo Romano* CIC. aş vrea ca zeii să ierte aceasta poporului roman, (*rar vt.*) *ignoscamus peccatum suum* PL. să-i iertăm greşeala, *ignoscenda dementia* VERG. nebunie scuzabilă; (*pas. impers.*) *mihi poterit ignosci, si...* QUINT. mie mi s-ar putea ierta dacă..., *ii, quibus non erat ignotum* CIC. cei cărora nu li se acordase iertare; [p. viit. *ignosciturus* şi *ignoturus*].
ignōtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ignosco**
ignōtus[2] (*3*) *adj.* **1** necunoscut: *ignota regio* OV. ţinut necunoscut, *ignotiora verba* QUINT. cuvinte mai necunoscute, *iter ignotum hostibus* drum necunoscut duşmanilor, *nos, pluribus ignotissimi civibus* LIV. noi, cu totul necunoscuţi celor mai mulţi cetăţeni, *homo Romae ignotus* CIC. un ins necunoscut la Roma, (*în litotă*) *haud* ~ LIV. bine cunoscut, *inter nymphas haud ignotissima* OV. foarte bine cunoscută printre nimfe, *ignota forma* NEP. figură nemaivăzută // **subst.** ins necunoscut: *tantas res credere et ignotis et barbaris* CIC. a încredinţa lucruri atît de importante unor necunoscuţi şi unor barbari, *fulgente trahit gloria curru non minus ignotos generosis* HOR. gloria tîrăşte cu carul ei strălucitor tot atîta pe cei de jos ca şi pe cei de neam; **2** (*rar act.*) necunoscător: *ignotos fallit* PHAEDR. îi înşală pe necunoscători, *ne* (*Dareus*) *posset agnosci, ignoti iumenta agebant* CURT. *5, 12, 20* ca Dareus să nu poată fi recunoscut, animalele le mînau nişte oameni care nu-l cunoşteau.
ignōvī *pf. v.* **ignosco**
Iguvium, *iī n.* oraş în Umbria (*azi, Gubbio*) // **Iguvīnātēs,** *ium m. pl.* şi **Iguvīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Iguvium.
iī *pf. v.* **eo**
īleos (**īleus**), *ī m.* ocluzie intestinală PLIN.
īleōsus (*3*) *adj.* suferind de ocluzie intestinală PLIN.
Ilerda, *ae f.* oraş în Hispania Tarraconeză (*pe rîul Sicoris; azi, Lerida*) // **Ilerdensēs,** *ium. m. pl.* locuitorii din Ilerda.
Ilergāonēs, *um m. pl.* şi **Ilergāonensēs,** *ium m. pl.* ilergaonienii (*popor din Hispania Tarraconeză*).
Ilergāonia, *ae f.* capitala ilergaonienilor.
Ilergavonensēs, *ium m. pl. v.* **Ilergaones**
Ilergētēs, *um. m. pl.* ilergeţii (*neam care locuia dintre Ebru şi Pirinei — Hispania Tarraconeză*).
īlex, *icis f.* (*bot.*) specie de stejar cu frunze persistente (*Quercus ilex*) VERG.; (*poet.*) ghindă: *porcus ilice pastus* MART. *14, 71, 2* porc hrănit cu ghindă.
Īlia[1], *ae f.* Ilia *sau* Rhea Silvia (*fiica lui Numitor, mama lui Romulus şi Remus*) // **Iliadēs,** *ae m.* fiu al Iliei (Romulus *sau* Remus): *Romulus Iliades* OV. Romulus, fiul Iliei, *Iliadae fratres* OV. Romulus şi Remus.
īlia[2], *ium n. pl.* **1** maţe, intestine, măruntaie: *o, dura messorum* ~ HOR. maţe tari ale secerătorilor, *invidia rumpantur ilia Codro* VERG. să-i plesnească maţele de invidie lui Codrus; **2** pîntece, burtă: *risu dissolvere ilia sua* PETR. a-şi strica burta de rîs, *ilia trahere* (*ducere*) VERG. a sufla greu, a gîfîi.
īliacus[1] (*3*) *adj.* iliac, intestinal C. AUR. // **īliacī,** *ōrum m. pl.* suferinzi de ocluzie intestinală C. AUR.
Īliacus[2] (*3*) *adj.* al Ilionului, troian.
Īliadēs *ae m. v.* **Ilia**[1]
Īliadēs, *ae m.* fiu *sau* descendent al lui Ilus OV.
Īliadēs, *um. f. pl.* troienele.
Īlias, *adis f. 1*) troiană; *2*) „Iliada" (*poemul lui Homer*).
īlicet *adv.* [*ire licet*] **1** (*arh.*) putem pleca, hai să plecăm, s-a terminat, gata: *ilicet; quid hic conterimus operam frustra?* TER. hai să plecăm; ce ne mai pierdem aici munca degeaba?, ~, *ne te admisce* TER. gata, nu te amesteca, *actum est,* ~ *peristi* TER. s-a termi-

nat, gata, te-ai dus: **2** imediat, pe dată, într-o clipă: *fugit ~ ocior Euro* VERG. fuge pe dată mai repede ca vîntul.
īlicētum, *ī n.* stejăriş MART.
īliceus (*3*) *adj.* de stejar (cu frunze persistente) CAT., VERG. ş.a.
īlicō (illicō) *adv.* [*in loco*] **1** (*loc*) pe loc: *sta ~* TER. nu te mişca de acolo; **2** (*timp*) imediat, pe dată: *qui ~, ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici* PL. care, cînd acela ceru, îi spuse pe dată că el nu-i dă nici un bob de grîu.
Īliensis (*2*) *adj.* troian // **Īliensēs**, *ium m. pl. 1*) locuitorii Ilionului, troienii; *2*) neam din Sardinia.
īligneus (īlignus) (*3*) *adj. v.* **iliceus**
Īlion, *iī* şi **Īlium**, *iī n.* Ilion (*numele poetic al Troiei*), Troia // **Īlius** (*3*) *adj.* al Ilionului, troian: *Ilia tellus* VERG. pămîntul troian // **Īliī**, *ōrum m. pl.* troienii.
Īliona, *ae* şi **Īlionē**, *ēs f.* **1** fiica cea mai mare a regelui Priam şi soţia lui Polymestor, regele Thraciei; **2** titlul unei tragedii a lui Pacuvius: *Fufius Ilionam edormit* HOR. *2, 3, 61* actorul Fufius joacă, beat fiind, atît de bine rolul Ilionei care doarme, încît adoarme de-a binelea pe scenă.
Īlioneūs, *eī* (-eos) *m. 1*) fiul cel mai mic al Niobei; *2*) tovarăş de pribegie al lui Aeneas.
Īlios, *ī f.* = **Ilion**: *non semel Ilios vexata* HOR. Ilionul nu a fost pustiit o singură dată.
Īlīthyia, *ae f.* Diana *sau* Iunona-Lucina (*zeiţa care veghea femeile la naşteri*).
Ilium, *iī v.* **Ilion**
īlium, *iī n.sg. v.* **ilia**[2]
Īlius (*3*) *adj. v.* **Ilion**
illā *adv.* pe acolo, prin partea aceea: *ego me ~ per posticum ad congerrones conferam* PL. eu am să mă duc acolo prin spate la tovarăşii de chef.
illabefactus (*3*) *adj.* nezdruncinat, neclintit, tare: *illabefacta concordia* OV. armonie desăvîrşită, *illabefacta vincula* OV. legături (de rudenie) nezdruncinate.
illābor, *lābī, lāpsus sum vi.* a aluneca (în), a se prăvăli, a pătrunde: *stomachus quo illabuntur ea, quae accepta sunt ore* CIC. stomacul în care alunecă ce a fost introdus în gură, (*Meander*) *lenis illabitur mari* (= dat.) PLIN. Meandru alunecă lin în mare, *tepet, illabentibus astris pontus* STAT. marea e călduţă la apusul stelelor, *si fractus illabatur orbis* HOR. dacă universul zdrobit s-ar prăvăli peste el, (*fig.*) *sensim pernicies illapsa in civium animos* CIC. corupţia pătrunzînd pe nesimţite în sufletele cetăţenilor, *animis illapsa voluptas* SIL. plăcerea pătrunzînd în suflete.
illabōrātus (*3*) *adj.* **1** nelucrat: *illaborata terra* SEN. pămînt nelucrat, *illaborata oratio* QUINT. stil neprelucrat (simplu); **2** fără oboseală, fără sforţare: *haec omnia illaborata fluunt* QUINT. toate aceste lucruri vin fără sforţare.
illabōrō, *āre vi.* a se strădui (la ceva) [cu dat.] *~ domibus* TER. a se strădui la construirea de case.
illāc *adv.* pe acolo, de partea aceea: *hac an ~ eam incerta sum* PL. nu ştiu dacă să merg pe aici sau pe acolo, *hac atque ~ perfluo* TER. curg prin toate părţile, *hac, ~ circumcursa* TER. împresurată din toate părţile, *~ facere* CIC. a fi de partea aceea (a ţine cu acela).
illacerābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi sfîşiat SIL.
illacessītus (*3*) *adj.* neprovocat TAC. G. *36*.
illacrimābilis (*2*) *adj.* **1** neînduplecat (prin lacrimi): *~ Pluto* HOR. neînduratorul Pluto; **2** (*oc. pas.*) nejelit: *illacrimabiles urgentur longa nocte* HOR. C. *4, 9, 26* neplînşi de nimeni, sînt afundaţi în întunericul veşnic.
illacrimō (*I*) *vi.* **1** a lăcrima (de ceva) [cu dat.], a plînge (de); (*abs.*) a lăcrima: *meo infelici errori unus illacrimasti* LIV. tu singur ai plîns de nefericita mea greşeală, *quibus* (*malis*) *possint illacrimare ferae* OV. de aceste nenorociri ale mele ar putea plînge şi fiarele, (*abs.*) *sic ait illacrimans* VERG. lăcrimînd, vorbi astfel, *oculi lumen refugiunt et illacrimant* CELS. ochii evită lumina şi lăcrimează; **2** (*fig.*) a picura: *illacrimat templis ebur* VERG. în temple, fildeşul (statuilor) picură.
illacrimor, *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* a lăcrima, a plînge (de ceva) [cu dat.], a deplînge (ceva) [cu ac.]: *cuius morti illacrimari soleo* PLIN. de moartea căruia de obicei plîng, *~ mortem alicuius* IUST. a deplînge moartea cuiva, (*abs.*) *si paulum potes, illacrimare* HOR. dacă poţi, varsă cîteva lacrimi.
illacrimōsus (*3*) *adj.* neplîns AMM.
illactenus *adv.* pînă acolo GELL.
illacuō *v.* **illaqueo**
illaec *v.* **illic**[1]
illaesē *adv.* fără a vătăma, fără a face rău P. NOL.
illaesibilis (*2*) *adj.* de nerănit, de neatins TERT.
illaesus (*3*) *adj.* nerănit, neatins, nevătămat, teafăr OV., SEN.
illaetābilis (*2*) *adj.* care nu poate bucura, întristător, trist, neplăcut VERG.
illāmentātus (*3*) *adj.* nejelit VULG.
illanc *v.* **illic**[1]
illapsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **illabor**
illapsus[2], *ūs m.* pătrundere COL.
illaqueō (*I*) *vt.* a prinde în laţ; (*fig.*) *munera illaqueant duces* HOR. darurile îi momesc pe comandanţi.
illātābilis (*2*) *adj.* care n-are lărgime GELL.
illātenus *adv.* pînă acolo GELL.
illātiō, *ōnis f.* **1** ducere (în) *~ mortui* DIG. îngroparea mortului; **2** (*spec.*) aducere: **a.** dare, contribuţie: *~ tributorum* COD. TH. impozite; **b.** ofrandă, jertfă: *~ sanguinis* ARN. jertfa sîngelui; **c.** pricinuire AUG.; **d.** urmare logică, concluzie APUL.
illātivus (*3*) *adj.* concluziv PLIN.
illātor, *ōris m.* care aduce, care pricinuieşte: *~ iniuriae* BOETH. autorul unei nedreptăţi.
illātrix, *īcis f.* aducătoare, pricinuitoare AUG.
illatrō, *āre vi.* a lătra (asupra): *~ manibus* (= dat.) LUCR. a lătra asupra sufletelor morţilor.
illātus (*3*) *p. pf. v.* **infero**
illaudābilis (*2*) *adj.* de nelăudat, care nu merită să fie lăudat STAT.
illaudātus (*3*) *adj.* **1** nelăudat, fără glorie, fără pompă PLIN. IUN.; **2** (*poet.*) nedemn de laudă, detestabil VERG.
illautus (*3*) *adj. v.* **illotus**

ille, illa, illud *pron. adj. dem.* (genit. *illīus*, dat. *illī*) **1** acela, aceea, acel lucru de lîngă el (*arătînd ceea ce este mai îndepărtat de vorbitor în spaţiu şi timp, adesea în opoziţie cu* **hic**): *non antiquo illo more, sed hoc nostro* CIC. nu după acel vechi obicei, ci după acesta de azi, *ex illo tempore* VERG. din acel timp, de atunci, *ex illo* (subînţ. *tempore*) VERG. de atunci, *hic... ille* acesta... acela, unul... altul, *hic et ille* unul şi altul, *ille aut ille* CIC. cutare sau cutare; **2** (pleonastic, însoţit adesea de *quidem*) *philosophi quidam, minime mali illi quidem, sed non satis acuti* CIC. unii filozofi, nu fără valoare desigur, dar nu destul de pătrunzători, *in quibus etiam, sive ille irridens, sive quod ita putaret, me proferebat* HOR. printre care, fie că voia să glumească, fie că aşa credea el, mă cita şi pe mine; **3** (*emfatic*) **a.** vestitul, faimosul, celebrul: *hic est ille Demosthenes* CIC. aceste e celebrul Demosthene, *Xenophon, Socraticus ille* CIC. Xenofon, vestitul discipol al lui Socrate, *Medea illa* CIC. faimoasa Medeea; **b.** (*la neutru*) vestita vorbă, faimoasele cuvinte, vestita maximă: *illud Catonis* CIC. faimoasa vorbă a lui Cato, *illud Hesiodeum* CIC. vestita vorbă a lui Hesiod, *suum illud, nihil ut adfirmet* CIC. acel cunoscut principiu al său de a nu afirma nimic; **4** (*la neutru, proleptic, anunţînd ceea ce urmează*) aceasta: *illud te moneo, ne iuxta hostem castra habeas* NEP. aceasta te sfătuiesc: nu ţine tabăra prea aproape de duşman, *illud considerandum mihi videre solet, utrum... an...* CIC. lucrul care mi se pare mie că trebuie să se cerceteze este dacă... sau..., *quae cum sint gravia, tum illud acerbissimum est, quod...* CIC. dacă faptele acestea sînt grave, apoi cel mai crud lucru este că ...; [arh. *ollus* şi *olle*; genit. sg. *illi* CAT.].

illecebra, *ae f.* [*illicio*] **1** momeală, ademenire, atracţie, farmec: *voluptas est illecebra turpitudinis* CIC. plăcerea este momeala viciului, *aliquem coruptelarum illecebris irretire* CIC. a prinde în laţ pe cineva prin ademenirile corupţiei, *tanta in eo homine iuventutis illecebra fuit* CIC. atît de mare putere de seducţie asupra tineretului avea acel om; (*concrt.*) persoană atrăgătoare; **2** (*pl.*) farmece, vrăjitorie: *exercere illecebras magiae* APUL. a face vrăji (spre a atrage roadele vecinului); **3** (*bot.*) urechelniţă (*Sempervivum tectorum*) PLIN.

illecebrō, *āre vt.* (*I*) a ademeni, a fermeca AUG.

illecebrōsē *adv.* în chip ademenitor, seducător AMM.

illecebrōsus (*3*) *adj.* ademenitor, seducător AUG.

illectāmentum, *ī n.*, **illectātiō**, *ōnis f.* şi **illectiō**, *ōnis f.* ademeneală, seducţie, farmec APUL. ş.a.

illectō, *āre vt.* a ademeni, a captiva, a atrage TERT.

illectus[1] (*3*) *p.p. v.* **illicio**

illectus[2] (*3*) *adj.* [*lego*] **1** neadunat: *stipula illecta sunt* DIG. paiele sînt neadunate; **2** necitit: *scriptum illectum remittere* CIC. a trimite înapoi scrisoarea necitită.

illegitimē *adv.* ilegal, ilegitim GAI.

illegitimus (*3*) *adj.* (*judic.*) neconform cu legea, ilegal.

illepidē *adv.* neelegant, fără gust PL., HOR.

illepidus (*3*) *adj.* neplăcut, neatrăgător, fără gust, grosolan PL., CATUL. ş.a.

illēvī *pf. v.* **illino**

illex[1], *illegis adj.* [*in* = *lex*] fărădelege PL., CAECIL.

illex[2] (**illix**), *illicis adj.* [*illicio*] ademenitor, seducător PRUD. // **s.m.** momeală (*pentru prins păsări*) PL. // **s.m.** şi **f.** seducător, seducătoare: ~ *animi Venus* APUL. Venus, ademenitoarea sufletului.

illexī *pf. v.* **illicio**

illī **1** = dat. sg. şi nom. pl. *v.* **ille**; **2** (*precl. adv.*) acolo, în acel loc PL.; la aceasta TER.

illībābilis (*2*) *adj.* de nemicşorat LACT.

illībātus (*3*) *adj.* neştirbit, intact, neatins: *illibatae divitiae* CIC. averi neatinse, *illibata libertas* IUST. libertate completă, *illibatae vires* LIV. forţe intacte, *illibata gloria* TAC. glorie nepătată, *corpus illibatum* SEN. corp fără cusur (perfect).

illīberālis (*2*) *adj.* **1** nedemn de un om liber, vulgar, grosolan, înjositor: *quaestus illiberales* CIC. cîştiguri puţin onorabile, *illiberale facinus* TAC. faptă înjositoare; **2** lipsit de generozitate, zgîrcit, meschin CIC.

illīberālitās, *ātis f.* **1** purtare nedemnă de un om liber, grosolănie CIC. **2** zgîrcenie, meschinărie CIC.

illīberāliter *adv.* **1** nedemn de un om liber, în mod nedemn, înjositor: *patris diligentia non ~ institutus* CIC. ales instruit prin grija tatălui său, ~ *a vobis factum est* TER. s-a procedat ruşinos din partea voastră; **2** zgîrcit, meschin: ~ *aestimare* CIC. a estima fără generozitate.

illīberis (*2*) *adj.* care nu are copii TERT.

illic[1], **illaec**, **illuc** (**illoc**) *pron.-adj. arh.* [*ille* + *ce*] = *ille*: *quo illic it?* PL. unde merge ăla?, *Illicine est? Illic est* PL. Acela este oare? Acela este; *illancine mulierem alere cum illa familia?* TER. s-o întreţin eu pe acea femeie cu toţi ai ei?, *illuc aetatis* PL. la vîrsta aceea.

illic[2] *adv.* **a.** acolo, în acel loc: ~ *sub aqua* PL. acolo sub apă, *hic ~, ubi mors deprenderat* OV. aici, acolo unde moartea îi surprinsese; **b.** (*eufemistic*) dincolo, în lumea cealaltă; **c.** (*despre pers. şi împrejurări*) *profana ~ omnia, quae apud nos sacra* TAC. tot ce la noi e sfînt, la ei (la germani) e obişnuit, *res publica ~ pecunia vacet* LIV. în această împrejurare, statul să nu cheltuiască nici un ban.

illicibilis (*2*) *adj.* [*illicio*] ademenitor LACT.

illiciō, *ere, lexī, lectum vt.* a atrage, a ademeni, a seduce: *ad bellum spes rapinarum illexerat* SALL. îi ademenise la război speranţa de jefuire, *is me in hanc illexit fraudem* PL. el m-a împins în această cursă, *illectus praemio* SALL. ademenit de răsplată, *Gallorum fraude illectus* TAC. înşelat de manevrele gallilor, *inlicente Vitellio, desererent regem* TAC. Vitellius ademenindu-i să-l părăsească pe rege, ~ *aliquem ut cupiat vitam mutare* LUCR. a ademeni pe cineva să dorească să-şi schimbe felul de viaţă, *cavere ne illiciaris* LUCR. a te păzi să nu fii prins în laţ, *illectus ab Augusto ducere uxorem* TAC. îndemnat de August să se căsătorească, *ad ornandam urbem illecti sunt* VELL. au fost îndemnaţi să-şi împodobească oraşul; [*illexe* = *illexisse*].

illicitātor, *ōris m.* licitator de formă (*înţeles cu vînzătorul unui bun să ofere mai mult spre a ridica preţul*) CIC. Off. *3, 61*.

illicitē *adv.* în mod nepermis de lege, ilicit DIG.
illicitus (*3*) *adj.* ilicit, nepermis, interzis: *illicitae voluptates* SEN. plăceri nepermise // **illicita**, *ōrum n. pl.* fapte nepermise.
illicium, *iī n.* 1 momeală, ademenire VARR.; 2 convocare a poporului VARR.
illicō *v.* **ilico**
illīdō, *ere, illīsī, illīsum vt.* 1 a lovi (un lucru de altul), a izbi (în), a arunca: a face să pătrundă: ~ *caput foribus* SUET. a lovi capul de uşă, *illisit caestus in ossa* VERG. a izbit cu cestul în oasele craniului, *tres (naves) Eurus ab alto illidit vadis* VERG. vîntul Eurus aruncă trei corăbii din largul mării în valuri, *illisae inter se manus* SEN. palmele care se izbesc una de alta, *illisarum inter se nubium sonus* SEN. sunetul norilor care se izbesc între ei; ~ *dentes labellis* LUCR. a înfige dinţii în buze; 2 a sfărîma, a zdrobi: *illisis cruribus* VARR. cu membrele zdrobite.
illigātiō, *ōnis f.* legare, legătură ARN. ş.a.
illigō (*I*) *vt.* 1 a lega (de ceva), a aplica, a fixa: *emblemata scite in aureis poculis illigabat* CIC. fixa cu mare îndemînare ornamente pe cupele de aur, *in currus illigat Mettium* LIV. îl legă pe Mettius de nişte cvadrige, *tauris* ~ *iuga* HOR. a pune juguri pe gîtul taurilor, *aratra illigata pluribus iuvencis* HOR. pluguri prinse de jugul mai multor juncani, (*abs.*) *manibus post tergum illigatis* LIV. cu mîinile legate la spate; 2 (*fig.*) a lega: *amicitia illigati erant Philippo* LIV. erau legaţi prin prietenie cu Filip, *foedere se* ~ *cum Romanis* LIV. a se lega printr-o alianţă cu romanii, *aliquem* ~ *pignoribus* CIC. a obliga pe cineva prin garanţii, *orationis genus in quo omnes verborum illigantur lepores* CIC. gen de discurs în care se găsesc reunite toate figurile de exprimare, *orator illigat sententiam verbis* CIC. oratorul prinde ideea în cuvinte, *creticum putatur commodissime in solutam orationem illigari* CIC. Or. *2, 15* se crede că versul cretic se adaptează perfect prozei; 3 a fixa locului, a împiedica, a încurca: *ne impeditis locis se et equestres copias illigaret* TAC. ca să nu se înfunde şi el, şi trupele călări în locuri impracticabile, *angustis disputationibus illigati* CIC. încurcaţi în discuţii fără importanţă, *aliquem lento veneno* ~ TAC. a face pe cineva inofensiv printr-o otravă lentă.
illim *adv.* (*arh.*) = **illinc** PL., TER. ş.a.
illīmis (*2*) *adj.* [*in* + *limus*] fără mîl, limpede OV.
illīmō, *āre, ātum vt.* a acoperi cu noroi COL.
illinc *adv.* de acolo, din partea aceea: *iube illos* ~ *abscedere* PL. spune-le să plece de acolo, *hinc et* ~ PL. de ici, de colo, *omnem se amorem abiecisse* ~ CIC. a renunţat la orice iubire din partea aceea.
illiniō, *īre vt.* a unge (cu ceva) PLIN., COL.
illinō, *ere, lēvī, litum vt.* a da cu unsoare, a unge, a întinde, a aplica: (*aliquid alicui rei*) ~ *colyria oculis* HOR. a unge ochii cu colir, *aurum vestibus illitum* HOR. aur brodat pe veşminte (veşminte brodate cu fire de aur), *si bruma nives illinet agris* HOR. dacă iarna va întinde zăpezile pe ogoare (va acoperi ogoarele cu zăpadă), *quodcumque illiverit chartis* HOR. orice va fi mîzgălit pe hîrtie; (*aliquid aliqua re*) ~ *faces pice* LIV. a unge torţele cu smoală, ~ *navem bitumine* CURT. a unge nava cu bitum, (*fig.*) *donum inimicorum veneno illitum* LIV. darul duşmanilor e îmbibat de otravă, *bracatis illita Medis porticus* PERS. porticul mînjit (pictat) cu mezi în nădrăgi.
illiquefactus (*3*) *adj.* făcut să curgă CIC.
illīsī *pf. v.* **illido**
illīsiō, *ōnis f.* izbire HIER.
illīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **illido**
illīsus[2], *ūs m.* izbire PLIN. ş.a.
illitiō, *ōnis f.* ungere M. EMP.
illitterātus (*3*) *adj.* 1 necultivat, neînvăţat: *vir bonus et non* ~ CIC. om cumsecade şi destul de cultivat; 2 fără valoare literară, fără artă: *scribo plurimas, sed illitteratissimas litteras* PLIN. IUN. scriu foarte multe scrisori, dar fără nici o valoare literară; 3 nescris: *illitteratoque consensu* GELL. printr-o învoială nescrisă; 4 (*gram.*) nearticulat PRISC.
illitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **illino**
illitus[2], *ūs m.* ungere PLIN.
illix, *icis v.* **illex**[2]
illō *adv.* 1 (*după vb. de mişcare*) acolo: ~ *tribunus venit* TAC. acolo veni tribunul, *Vin' huc vocem? — Ego* ~ *accessero* PL. Vrei să-l chem aici? — Nu, mă voi duce eu acolo; 2 (*fig.*) la aceasta, la acest scop: *omnia Caesar eodem pertinere arbitrabatur, ut...* CAES. Caesar socotea că acestea tind spre acelaşi scop, anume să...
illōc *adv.* [*illo* + *ce*] = **illuc** acolo (*după vb. de mişcare*) PL., TER.
illocābilis (*2*) *adj.* care nu se poate mărita (*despre o fată*) PL.
illorsum *adv.* [*illo* + *versum*] către acel loc CAT.
illōtus (**illautus**, **illūtus**) (*3*) *adj.* nespălat, necurăţat: *illotis manibus* PL. cu mîinile nespălate, ~ *sudor* VERG. sudoare neştearsă.
illubricō, *āre vt.* a mişca lubric, a fiţîi APUL.
illūc *adv.* 1 (*după vb. de mişcare*) acolo, în acel loc: ~ *redeundum est mihi* PL. trebuie să mă întorc acolo, *huc et* ~; *hic,* ~ încoace şi încolo; cînd ici, cînd colo; *salientes huc* ~ QUINT. sărind încoace şi încolo; 2 (*fig.*) *illuc* = *ad illud, ad illum:* ~ *praevertamus quod...* HOR. să ne întoarcem mai degrabă la faptul că..., *Nero solus erat,* ~ *cuncta vergere* TAC. Nero era singurul, către el se îndreptau toate favorurile; 3 (*timp*) atunci: ~ *usque* TAC. pînă la acest moment.
illūceō, *ēre vi.* a străluci (asupra), a lumina [cu dat.]: ~ *tuo capiti* PL. a străluci asupra capului tău.
illūcescō, *ere, luxī vi.* şi *vt.* 1 a începe să strălucească: *cum tertio die sol illuxisset* CIC. a treia zi soarele începînd să strălucească, *illucescet aliquando ille dies, cum...* CIC. va veni odată ziua cînd..., (*impers.*) *illucescit* LIV. se luminează de ziuă, *ubi illuxit* LIV. cînd s-a luminat de ziuă; 2 a lumina: *sol, luna scelestiorem nullum illuxere alterum* PL. soarele şi luna n-au luminat (văzut) un bandit mai mare ca tine.
illuctor, *ārī vi. dep.* a lupta (pe) [cu dat.] STAT., LACT.
illūculascō, *ere vi.* a se crăpa de ziuă FRONT.
illūdia, *ōrum n. pl.* apariţii (în vis) TERT.
illūdiō, *āre vi.* a-şi bate joc (de), a rîde [cu dat.] GELL.
illūdō, *ere, lūsī, lūsum vi.* şi *vt.* 1 (*rar*) a se juca: *ubi quid datur oti, illudo chartis* HOR. cînd am un mo-

ment liber, mă joc cu hîrtia (mă distrez scriind), *illusae auro vestes* VERG. stofe broşate cu aur (cusute cu aur); **2 a.** a-şi bate joc (de cineva), a lua (pe cineva) în bătaie de joc (*alicui*): *certant ~ capto* VERG. se întrec să-şi bată joc de cel prins, *~ signis Romanorum per superbiam* TAC. a-şi bate joc din trufie de steagurile romanilor, (*in aliquem*) *in Albucium illudens* CIC. bătîndu-şi joc de Albucius, *ulciscar, ut ne impune in nos illuseris* TER. mă voi răzbuna, ca să nu-ţi baţi joc de noi fără a fi pedepsit, (cu *in* şi abl.) *videmur idonei in quibus sic illudatis?* TER. credeţi că sîntem buni doar să vă bateţi aşa joc de noi?, (*vt.*) *~ praecepta* (*rhetorum*) CIC. a lua în rîs învăţăturile retorilor, *~ probrosis sermonibus divum Augustum* TAC. a-l lua în rîs prin cuvinte de ocară pe divinul Augustus; **b.** (*oc.*) a înşela: *Hannibal illusis Cretensibus ad Prusiam pervenit* NEP. cretanii fiind înşelaţi, Hannibal a ajuns la Prusias, *illusit fortuna Neroni* TAC. norocul l-a înşelat pe Nero; **3** a-şi bate joc (stricînd, pîngărind, prăpădind): *~ pecuniae* TAC. a risipi banii, *etiam matri eius illusit* TAC. a necinstit-o şi pe mama aceluia, *cui* (*frondi*) *uri capraeque illudunt* VERG. frunză pe care o prăpădesc bourii şi caprele, *Quintilii Vari corpus illusisse dicebatur* TAC. se zicea că a pîngărit trupul lui Quintilius Varus, *paene illusi vitam filiae* TER. aproape că mi-am bătut joc de fericirea fetei mele, (*abs.*) *tum variae illudant pestes* VERG. *G. 1, 181* şi apoi să vină asupră-i felurite nenorociri.

illūminātē *adv.* cu strălucire (a stilului) CIC.

illūminātiō, *ōnis f.* lumină, strălucire, punere în lumină MACR., VULG.

illūminātor, *ōris m.* (*fig.*) luminător TERT., LACT.

illūminātus (*3*) *p. pf. v.* **illumino** // **adj.** strălucind, strălucitor, împodobit RH. HER.

illūminō (*1*) *vt.* **1** a lumina, a ilumina: *luna illuminata a sole* CIC. Luna luminată de Soare; **2** a face să strălucească, a împodobi (cu ceva strălucitor), a da strălucire, a pune în lumină: *purpura omnem vestem illuminat* PLIN. purpura dă strălucire întregului veşmînt, (*fig.*) *~ orationem translatorum nitore* QUINT. a ilumina stilul cu strălucirea metaforelor, *horum fidem Mythilenaeorum perfidia illuminavit* VELL. perfidia locuitorilor din Mythilenae a scos în evidenţă lealitatea celorlalţi, *Thebas unum os illuminavit* VELL. un singur glas (al lui Pindar) a făcut celebră Theba.

illūminus (*3*) *adj.* fără lumină, întunecos APUL.

illūnis (*2*) *adj.* fără lună: *~ nox* PLIN. IUN. noapte fără lună.

Illurgavonensēs, *ium mp.pl.* illurgavonensii (*popor din Hispania Tarraconeză*) // **Illurgavonensis** (*2*) *adj.* al illurgavonensilor.

Illur..., Illuric... *v.* **Illyr...**

illūsiō, *ōnis f.* [*illudo*] **1** luare în rîs, ironie CIC., QUINT.; **2** (*tard.*) înşelare, nălucire AUG.

illūsor, *ōris m.* cel ce ia în rîs: *~ legis* TERT. cel ce rîde de lege.

illūsōrius (*3*) *adj.* **1** de rîs, de batjocură AMBR.; **2** iluzoriu ECCL.

illuster *v.* **illustris**

illustrāmentum, *ī n.* ornament QUINT.

illustrātiō, *ōnis f.* **1** reprezentare vie, ilustrare CIC.; **2** strălucire HIER.

illustrātor, *ōris m.* (*fig.*) luminător LACT.

illustrātus, *ūs m.* (*tard.*) demnitate de *vir illustris*.

illustris (*2*) *adj.* **1** luminos, luminat: *~ stella* CIC. stea luminoasă, *solis candor illustrior est quam ullius ignis* CIC. strălucirea Soarelui este mai luminoasă ca a oricărui foc, *illustres noctes* PLIN. nopţi luminoase, *habitare illustribus domiciliis* CIC. a locui în case bine luminate; **2** (*fig.*) limpede, clar (pentru minte): *rationes tam certae tamque illustres* CIC. raţionamente atît de solide şi atît de clare, *~ oratio est* CIC. discursul este clar, *id fuit illustre notumque omnibus* CIC. acesta a fost un lucru limpede şi cunoscut tuturor; **3** (*fig.*) strălucitor (ca valoare), însemnat, vestit, ilustru, nobil: *illustres homines* CIC. oameni vestiţi, *ubi illustrior incidit res* CIC. ori de cître ori se întîmplă vreun lucru mai însemnat, *nomen illustrius* CIC. nume mai ilustru, *illustriore loco natus* CAES. născut dintr-o familie mai aleasă, *illustres feminae* SUET. femei din lumea mare, *philosophorum illustrissimi* GELL. cei mai iluştri filozofi.

illustrius *adv. la comp.* mai clar; [superl. *illustrissime*].

illustrō (*1*) *vt.* **1** a lumina: *qua sol habitabiles illustrat oras* HOR. pe unde soarele luminează ţinuturile locuite, *ergastulum angustis illustratum fenestris* COL. temniţă luminată prin nişte ferăstruici; **2** a scoate la lumină, a expune clar, a explica: *maleficium aperitur illustraturque* CIC. ticăloşia este descoperită şi scoasă la iveală, *consilia clam contra salutem urbis inita ~* CIC. a da la iveală unele planuri făcute pe ascuns împotriva siguranţei statului, *Graiorum obscura reperta ~ Latinis versibus* LUCR. a expune limpede în versuri latineşti descoperirile profunde ale grecilor; **3** a împodobi, a înfrumuseţa: *illustrant orationem quasi stellae quaedam translata verba* CIC. metaforele înfrumuseţează stilul ca nişte stele, *res splendore illustrata verborum* CIC. materie înfrumuseţată prin strălucirea cuvintelor; **4** a face celebru, a ilustra: *~ alicuius nomen* CIC. a celebra numele cuiva, *~ clarius hoc opus* QUINT. a ilustra mai strălucit acest gen, *quo factum est ut brevi tempore illustraretur* NEP. prin aceasta, a devenit în scurt timp celebru, *illustrari bello* VELL. a se ilustra în război.

illūsus (*3*) *p. pf. v.* **illudo**

illūtibarbus (*3*) *adj.* [*illutus + barba*] cu barba murdară APUL.

illūtilis (*2*) *adj.* care nu se poate înlătura prin spălare (*despre un miros urît*) PL.

illūtus (*3*) *v.* **illotus**

illuviēs, *ēi f.* **1** (*rar*) revărsare de ape, inundaţie IUST.; apă stătătoare, baltă TAC.; teren mocirlos CURT. **2** (*frecv.*) murdărie, slin: *ancillula immunda illuvie* TER. slujnicuţă de o murdărie dezgustătoare.

illuviō, *ōnis f.* revărsare, aluviune HIER.

illuxī *pf. v.* **illucesco**

Illyria, *ae f.* regiune situată în partea de vest a Peninsulei Balcanice, de-a lungul coastei răsăritene a Mării Adriatice (*azi, Croaţia, Bosnia-Herţegovina*) **Illyricus** (**Illyrius**) (*3*) *adj.* illyric // **Illyricum**, *ī n.* Illy-

ria // **Illyrii**, *ōrum m. pl.* illyrii // **Illyris**, *idis adj. f.* illyric // **Illyris**, *idis s.f.* Illyria // **Illyriciānus** (*3*) *adj.* illyric.
īlōtae, *ārum m. pl.* iloţi (*sclavi publici la Sparta*).
Īlus, *ī m. 1*) fiul lui Tros (*frate al lui Ganymede şi Assaracus, tatăl lui Laomedon, fondator al cetăţii Ilion*); *2*) alt nume al lui Iulus-Ascanius (*fiul lui Aeneas şi al Creusei*).
Ilva, *ae f.* sau **Aethalia**, *ae f.* insulă în partea de nord a Mării Tireniene, între Corsica şi Etruria (*azi, Elba*).
im (*arh.*) = **eum**
Īmachara, *ae f.* orăşel din Sicilia // **Imacharensis** (*2*) *adj.* din Imachara // **Imacharensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Imachara.
imāginābilis (*2*) *adj.* imaginabil BOETH.
imāginābundus (*3*) *adj.* care-şi reprezintă ceva APUL.
imāgināliter *adv.* printr-o imagine AUG.
imāgināriē *adv.* după imaginaţie, după o inspiraţie de moment SID.
imāginārius (*3*) *adj.* **1** (*tard.*) de chipuri, de figuri: ~ *pictor, plastes* DIOCL. pictor, sculptor de figuri // **imāginārius**, *iī m.* purtător al chipului împăratului VEG.; **2** aparent, fictiv: *imaginarii fasces* LIV. fasciі false (autoritate fictivă), *imaginaria paupertas* SEN. sărăcie închipuită.
imāginātiō, *ōnis f.* închipuire, viziune, fantezie: *libidinum imaginationes in somno* PLIN. visuri lubrice în somn, *Aegyptum secretis imaginationibus agitans* TAC. gîndindu-se la Egipt în secretele lui fantezii.
imāginātus (*3*) *p. pf. v.* **imaginor**; (*cu sens pas.*) modelat, plăsmuit într-o anume formă LACT.
imāginifer, *ferī m.* purtătorul chipului împăratului (= *imaginarius*) VEG.
imāginō, *āre*, *ātum* (*I*) *vt.* a da o imagine asupra unui lucru, a reprezenta GELL.
imāginor, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* **1** a-şi închipui, a-şi reprezenta, a-şi imagina: ~ *pavorem eorum* TAC. a-şi închipui frica acelora, *imaginor quae admiratio te maneat* PLIN. IUN. îmi închipui ce manifestări de admiraţie te aşteaptă; **2** a visa: *imaginata est collabi fastigium domus* SUET. ea a visat că acoperişul casei se prăbuşise.
imāginōsus (*3*) *adj.* plin de năluciri, care are halucinaţii CATUL.
imāgō, *inis f.* **1** chip, reprezentare plastică, portret, statuie: *neque picta neque ficta* ~ CIC. nici portret, nici statuie, *imagines deum* TAC. statuile zeilor, *Epicuri imaginem etiam in poculis et in anulis habent* CIC. au portretul lui Epicur cizelat chiar şi pe cupe şi pe inele, ~ *cerea* HOR. chip plăsmuit în ceară (folosit la vrăji); **2** (*frecv. pl.*) *imagines maiorum* chipuri ale strămoşilor (*măşti de ceară care puteau fi luate numai celor care avuseseră în viaţă o demnitate curulă: edilitate, pretură, consulat; se păstrau în atriu şi erau purtate la funeraliile lor şi ale urmaşilor*): *fumosae imagines* CIC. chipuri de strămoşi (măşti) afumate, *homo veteris prosapiae ac multarum imaginum* SALL. om de spiţă veche şi cu mulţi strămoşi nobili, *obrepsisti ad honores commendatione imaginum* CIC. te-ai strecurat la onoruri pe baza strămoşilor tăi nobili, (*rar sg.*) *vir honestissimae imaginis futurus ad posteros* LIV. bărbat al cărui chip se va bucura de mare cinste la urmaşi; **3** copie fidelă: *filius tuus,* ~ *animi et corporis tui* CIC. băiatul tău, care-ţi seamănă leit şi la fire, şi la trup, ~ *animi vultus est* CIC. faţa este oglinda sufletului, *imaginem alicuius ferre* PL. a lua chipul cuiva, *imago tabularum* CIC. facsimil după registre; **4** (*oc.*) **a.** umbră a unui mort, spectru, fantomă: *imagines mortuorum* CIC. umbrele morţilor, *mei sub terras ibit* ~ VERG. şi umbra mea se va duce sub pămînt; **b.** vis, apariţie: ~ *vana* HOR. vis deşert, *quid natum toties falsis ludis imaginibus?* VERG. de ce-ţi baţi joc de fiul tău prin apariţii deşarte?; **c.** ecou: *clamoris* ~ SIL. ecoul strigătului, *alternae deceptus imagine vocis* OV. amăgit de ecoul glasului celuilalt, ~ *iocosa montis* HOR. ecoul voios al muntelui, *gloria virtuti resonat tamquam* ~ CIC. gloria răspunde virtuţii ca şi cum ar fi ecoul ei; **5** (*fil.*) imagine: *imagines extrinsecus in animos nostros irrumpere* CIC. imaginile năvălesc din afară în sufletul nostru, *nulla species cogitari potest nisi pulsu imaginum* CIC. nici un obiect particular nu se poate gîndi decît prin imaginile care ne izbesc simţurile; **6** imagine (*sub care se prezintă ceva ochilor sau minţii*), vedere, aspect, spectacol; gînd, evocare: *ubique pavor et plurima mortis* ~ VERG. pretutindeni frică, şi spectacolul nesfîrşit al morţii, *exercitus imagine caesorum tardatus* TAC. armata ţinută locului de priveliştea celor ucişi; *expressa* ~ *nostrae vitae* CIC. imagine fidelă a vieţii noastre, *recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis* CIC. amintirea timpurilor mele, a căror imagine o văd în faptele tale; *magnam noctium partem in imagine tua vigil exigo* PLIN. IUN. o mare parte din nopţi o petrec treaz cu gîndul la tine; **7** imagine, aparenţă, umbră (*opusă realităţii*): ~ *iudiciorum* CIC. o umbră de justiţie, *facies eloquentiae, non* ~ CIC. aspectul adevărat al elocvenţei, nu umbra ei, *Pompeium imagine pacis decipere* TAC. a-l înşela pe Pompeius sub aparenţa păcii; **8** comparaţie, paralelă, alegorie: *hac si compellor imagine, cuncta resigno* HOR. Ep. *1, 7, 34* dacă această poveste se referă la mine, renunţ la toate, *haec a te non multum abludit* ~ HOR. S. *2, 3, 320* povestea asta (cu broasca) nu e prea departe de cazul tău.
imāguncula, *ae f.* mic portret.
imbalnitiēs, *ēī f.* murdărie (*prin nespălare*) LUCIL.
imbēcillis (*2*) *v.* **imbecillus**
imbēcilitās, *ātis f.* slăbiciune, lipsă de forţă: ~ *corporis* CIC. slăbiciune fizică, ~ *valetudinis* CIC. sănătate şubredă, ~ *humani generis* CIC. slăbiciunea neamului omenesc, ~ *animi* CAES. lipsă de curaj, ~ *ingenii* PLIN. IUN. minte slabă.
imbēcilliter *adv.* fără energie, fără curaj: *imbecillius horrent dolorem* CIC. prea fără curaj se tem de durere.
imbēcillōsus (*3*) *adj.* slab AUG.
imbēcillus (*3*) *adj.* slab, fără putere: ~ *filius* CIC. fiu plăpînd, *imbecilli senes* CIC. bătrîni fără putere, *imbecilli oculi* SEN. ochi slabi, *imbecilla vina* PLIN. vinuri slabe, *imbecillum regnum* SALL. regat slab, *imbecillior est medicina quam morbus* CIC. leacul

e mai slab ca boala, *imbecillum ingenium* QUINT. minte slabă, *imbecillae suspiciones* TAC. slabe bănuieli // **imbēcillī**, *orum m. pl.* cei slabi: *imbecillimis fortior est* SEN. este mai tare decît cei mai slabi de caracter.

imbellia, *ae f.* incapacitate de luptă GELL.

imbellis (*2*) *adj.* **1** incapabil de luptă, nevolnic, slab: ~ *multitudo* LIV. mulţime incapabilă de luptă (femei), *imbelles dii* OV. zeii nerăzboinici (Venus şi Cupidon), *imbelle Tarentum* HOR. Tarentul moleşit de plăceri, ~ *cythara* HOR. cythara care nu ştie să cînte războaie, *imbelle telum* VERG. săgeată neputincioasă; (*fig.*) laş: *res imbelles* CIC. acţiuni fără curaj; **2** (*rar*) paşnic, liniştit: *imbelle fretum* STAT. marea liniştită; **3** fără război: *imbellem annum agere* LIV. a trăi un an fără război.

imber, *bris m.* (abl.sg. *imbre* şi *imbri*) **1** ploaie torenţială, aversă, ploaie *maximo imbri Capuam veni* CIC. am venit la Capua pe o ploaie grozavă, ~ *lapidum, sanguinis, lactis* CIC. ploaie de pietre, de sînge, de lapte, *ferreus* ~ VERG. ploaie de săgeţi, *imbri lapidavit* LIV. a plouat cu pietre, ~ *grandinis* LUCR. grindină; **2** (*oc.*) nor de ploaie; apă de ploaie *mihi caeruleus supra caput adstitit* ~ VERG. Aen. *3, 194* deasupra capului meu, se opri un nor întunecat de ploaie; *cisternae servandis imbribus* TAC. H. *5, 12* rezervoare de păstrat apa de ploaie, (*prov.*) *imbrem in cribrum gerere* PL. a căra apă de ploaie în ciur; **3** (*poet.*) apă, lichid (*în gener.*) : *naves accipiunt imbrem* VERG. navele iau apă, *fluminis* ~ OV. apa rîului, *coma imbre aequoris madida* OV. părul udat de apa mării, *calidi imbres* OV. apă caldă, *imbres lacrimarum* AUGUST. şiroaie de lacrimi.

imberbis (*2*) şi **imberbus** (*3*) *adj.* care nu are încă barbă, imberb (*despre tineri*).

imbibō, *ere, bibī vt.* **1** a absorbi, a aspira: *is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tussi* PLIN. aceşti aburi se absorb printr-o pîlnie la o tuse veche: **2** (*fig.*) a se pătrunde (de un gînd), a concepe: *de aliquo malam opinionem* ~ CIC. a-şi face despre cineva o părere rea, *neque immemor eius, quod initio consulatus imbiberat* LIV. neuitînd de ce-şi pusese în gînd la începutul consulatului, (*cu inf.*) *petere a populo fasces imbibit* LUCR. şi-a propus să ceară poporului demnităţi.

imbītō, *ere vt.* a intra în...; *meam domum ne imbitas* PL. să nu intri în casa mea.

imbonitās, *ātis f.* neajuns, nevoie TERT.

imbracteō, *āre, ātum vt.* a înveli cu o foiţă de metal: *auro imbracteari* AMM. (*despre statui*) a fi aurite.

Imbrasus, *ī m.* tovarăş al lui Aeneas // **Imbrasidēs**, *ae m.* fiul lui Imbrasus.

imbrex, *icis m.f.* **1** olan, ţiglă scobită: *meas confregisti imbrices et tegulas* PL. mi-ai spart olanele şi ţiglele (plate); **2** jgheab; **3** ~ *porci* MART. urechea porcului; **4** *imbrex narium* ARN. septul (nasului); **5** (*fig.*) gen de aplauze cu palmele scobite (*impus de Nero*) SUET.

imbricātim *adv.* în formă de olane PLIN.

imbricātus (*3*) *p. pf. v.* **imbrico** // **adj. 1** în formă de olane PLIN.; **2** bombat (*ca olanele*).

imbricitor, *ōris m.* [*imber* + *cieo*] aducător de ploaie

imbricō (*I*) *vt.* **1** a acoperi cu olane; **2** a face bombat (*ca olanele*).

imbricus (*3*) *adj.* [*imber*] aducător de ploaie, ploios ENN., APUL.

imbrifer (*3*) *adj.* aducător de ploaie, ploios VERG., OV. ş.a.

imbrificō, *āre vt.* **1** a face să plouă (*despre nori*) MART. CAP.; **2** a uda, a scălda (*despre ploaie*) MART. CAP.

Imbros (Imbrus), *ī f.* insulă în nordul Mării Egee (*azi, Gökceada*) // **Imbrius** (*3*) *adj.* al insulei Imbros.

imbulbitō, *āre vt.* a murdări cu balegă LUCIL.

imbuō, *ere, buī, būtum vt.* **1** a îmbiba, a impregna, a stropi, a uda: *vestis imbuta sanguine* OV. haina îmbibată de sînge, *aram imbuet agnus* VERG. mielul va stropi (cu sîngele lui) altarul, *tela imbuta veneno* OV. săgeţi muiate în otravă; **2** (*fig.*) a îmbiba, a mînji, a umple de...: *iuventus armis civilibus imbuta* TAC. tineret pîngărit de lupte civile, *hac crudelitate imbutus* CIC. stăpînit de această cruzime, ~ *superstitione* CIC. îmbibat de superstiţii, *aures* ~ *promissis* CURT. a împuia urechile cu promisiuni; **3** a deprinde cu..., a obişnui (prin educaţie, instrucţie), a iniţia, a introduce în ...: *alicuius animum bonis opinionibus* ~ CIC. a forma sufletul cuiva cu idei sănătoase, *grammatica, musica, geometria imbuebantur* TAC. erau iniţiaţi în gramatică, muzică, geometrie, *elementis studiorum etsi non instructus, at certe imbutus sit* TAC. să fie dacă nu cunoscător al elementelor ştiinţifice, cel puţin iniţiat, *Aper omni eruditione imbutus* TAC. Aper, care avea o spoială de cultură generală, *ad quam legem non instituti, sed imbuti sumus* CIC. la această lege am ajuns nu prin învăţătură, ci prin obişnuinţă; **4** (*poet.*) a încerca pentru prima dată: ~ *terras vomere* VAL. FL. a încerca prima oară pămînturile cu plugul, *ubi sanguine bellum imbuit* VERG. după ce a inaugurat războiul cu prima vărsare de sînge, *imbuis exemplum primae, tu, Romule, palmae* PROP. tu, Romulus, dai primul exemplu de victorie.

imitābilis (*2*) *adj.* **1** imitabil, de imitat CIC. ş.a.; **2** (*rar*) aplecat spre imitare VITR.

imitāmen, *inis n.* imitare, copie OV.

imitāmentum, *ī n.* imitare, simulare: *veterum Romanorum imitamenta praeferre* TAC. a da să înţeleagă că-i imită pe vechii romani, *peractis tristitiae imitamentis* TAC. după ce s-a terminat cu simularea durerii.

imitātiō, *ōnis f.* **1** imitare: *imitatio virtutis aemulatio dicitur* CIC. imitarea virtuţii se cheamă emulaţie, ~ *vitiorum* TAC. maimuţărirea viciilor; **2** putere de imitaţie: *proximum* (*signum ingenii*) ~ *est* QUINT. al doilea semn de inteligenţă este capacitatea de imitare; **3** copie, imitaţie: *imitationis* ~ PLIN. IUN. copia unui portret; **4** imitarea unui sunet natural, onomatopee (de exemplu: *mugire, vagire*) RH. HER.

imitātor, *ōris m.* imitator: ~ *Atticorum* QUINT. imitator al atticilor, *erat stulti* ~ OV. făcea pe prostul, *o imitatores, servum pecus* HOR. o, imitatori, turmă de sclavi!

imitātōrius (*3*) *adj.* de imitaţie AUG.

imitātrix, *īcis f.* imitatoare; simulatoare: ~ *gloriae* CIC. simulatoarea gloriei.
imitātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **imitor**
imitātus[2], *ūs m.* imitare AUS.
imitō, *āre v.* **imitor**
imitor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a imita, a reproduce (imitînd), a copia fidel: *faber imitabitur aere capillos* HOR. meşterul îţi va reproduce în aramă şi firele de păr, ~ *Coae Veneris pulchritudinem* CIC. a reda frumuseţea Venerei din Cos, *signa rigidiora quam ut imitentur veritatem* CIC. statui prea ţepene ca să poată exprima naturaleţe, ~ *chirographum alicuius* CIC. a contraface iscălitura cuiva, ~ *maestitiam* TAC. a simula tristeţe // **imitatus** *p. pf.* (*3*) (*cu sens pas.*) imitat, simulat: *affectus imitati* QUINT. sentimente simulate, *imitata voluptas* OV. plăcere simulată; (*despre lucruri*) a imita, a fi asemănător cu: *flammas imitans pyropus* OV. piropul asemănător cu focul, *umor sudorem videtur* ~ CIC. umezeala pare că este o sudoare, *cornua lunam imitata* OV. coarne asemănătoare cu luna; 2 (*poet.*) a înlocui un lucru cu altul, asemănător: *ferrum sudibus imitantur obustis* VERG. Aen. *11, 894* folosesc pari arşi la vîrf în loc de lănci de fier, *pocula fermento atque acidis imitantur vitea sorbis* VERG. G. *3, 380* beau în loc de vin (în cupe) un must de orz sau de scoruşe care pişcă la limbă, ~ *solum putre arando* VERG. G. *2, 204* a face pămîntul să fie sfărîmicios, arîndu-l; 3 a imita, a lua ca model: *imitabor ergo Aratum, qui...* CIC. voi urma exemplul lui Aratus, care..., ~ *amictum alicuius* CIC. a imita îmbrăcămintea cuiva, ~ *praeclarum factum* CIC. a imita o faptă strălucită; [inf. *imitarier* PL., LUCR.].
īmitus *adv.* [*imus*] (*tard.*) de la fund, dinăuntru APUL., GELL.
immaculābilis (*2*) *adj.* nepîngărit AUS.
immaculātē *adv.* (*tard.*) fără pată FORT.
immaculātus (*3*) *adj.* nepătat, imaculat LUC. ş.a.
immaculō, *āre vt.* a păta FIRM.
immadescō, *ere, maduī vi.* a se umezi, a se uda OV.
immadidō, *āre vt.* a umezi, a uda AMBR.
immadidus (*3*) *adj.* umed AVIEN.
immāne *n.* [*immanis*] (*cu sens adv.*) *v.* **immaniter**
immaneō, *ēre vi.* 1 a se opri (la), a rămîne (în) AUG.; 2 (*fig.*) a fi prezent (în), a fi imanent AUG.
immānis (*2*) *adj.* [*in* + *manus* (= *bonus*)] 1 îngrozitor, crud, barbar, monstruos: *hostis ferus et* ~ CIC. duşman bestial şi groaznic, *nihil ista immanius belua est* HOR. nimic nu e mai crud decît fiara asta, ~ *ac barbara consuetudo hominum immolandorum* CIC. obiceiul groaznic şi barbar de a jertfi oameni de vii, *tantum facinus, tam immane* VERG. o crimă atît de mare şi atît de groaznică // **immania**, *ium n. pl.* lucruri îngrozitoare; 2 (*fig.*) extraordinar, enorm, gigantic, grozav, uriaş: *immani magnitudine homines* CAES. oameni de o mărime extraordinară, *immane antrum* VERG. peşteră uriaşă, *immania templa caeli* LUCR. vastele regiuni ale cerului, ~ *avaritia* SALL. lăcomie nemăsurată; (*expr.*) *immane quantum...* este extraordinar cît...: *immane quantum animi exarsere* SALL. este extraordinar cît de mult s-au aprins inimile, *Civilis prostratus immane quantum suis pavoris indidit* TAC. căderea (de pe cal) a lui Civilis e de necrezut cîtă frică a băgat în oamenii lui.
immānitās, *ātis f.* 1 cruzime, ferocitate, barbarie, grozăvie: ~ *facinoris* CIC. bestialitatea crimei, ~ *priorum temporum* PLIN. IUN. barbaria vremilor anterioare, ~ *ista verborum* CIC. barbaria asta de exprimare; 2 enormitate, mărime extraordinară: *serpens inusitatae immanitatis* GELL. şarpe de o mărime extraordinară, ~ *vitiorum* CIC. enormitatea viciilor.
immāniter şi **immāne** *adv.* 1 groaznic, oribil LUC., VERG.; 2 fără măsură, extraordinar GELL.
immansuētus (*3*) *adj.* nedomesticit, sălbatic, feroce OV., SEN.
immarcescibilis (*2*) *adj.* care nu se vestejeşte TERT.
immāteriālis (*2*) *adj.* imaterial ECCL.
immātūre *adv.* 1 înainte de vreme, prematur SEN.; 2 la timp nepotrivit, tîrziu: *haud immaturius redito* APUL. M. *6, 16* nu te întoarce prea tîrziu.
immātūritās, *ātis f.* 1 necoacere: ~ *sponsarum* SUET. vîrsta prea fragedă pentru măritiş a logodnicelor; 2 pripeală: *quid haec immaturitas significat* CIC. ce înseamnă această pripeală?
immātūrus (*3*) *adj.* 1 necopt: *immaturae uvae* CELS. struguri necopţi, *immatura vomica* PL. buboi necopt; *immaturae puellae* SUET. fete care n-au vîrsta de măritat; 2 înainte de vreme, prematur: *immatura mors* (*immaturus interitus*) CIC. moarte prematură.
immedicābilis (*2*) *adj.* de nevindecat, incurabil, iremediabil: *immedicabile vulnus* OV. rană de nevindecat, *immedicabile telum* VERG. săgeată care provoacă o rană incurabilă; (*fig.*) ~ *seditio* SIL. răzvrătire de nepotolit.
immedicātus (*3*) *adj.* dat cu dresuri, fardat APUL.
immedietās, *ātis f.* starea în care se găseşte ceea ce e nemijlocit BOETH.
immeditāte *adv.* fără a sta pe gînduri, fără a se gîndi GELL.
immeditātus (*3*) *adj.* nestudiat, neafectat, natural APUL.
immēiō, *ere vi.* a urina în ... [cu dat.] PERS.
immemor, *oris adj.* 1 care nu-şi aminteşte, care a uitat, uituc: ~ *ingenium* CIC. minte uitucă, (*cu genit.*) ~ *beneficii* TER. care a uitat de binele făcut, *ne me immemorem mandati tui putares* CIC. ca să nu crezi că am uitat de însărcinarea pe care mi-ai dat-o, *nec Romanarum rerum* ~ CIC. bun cunoscător al istoriei romane; 2 care nu se gîndeşte; *venator, tenerae coniugis* ~ HOR. vînătorul care nu se mai gîndeşte la tînăra lui soţie, *omnium difficultatum* ~ LIV. neţinînd seama de toate greutăţile, *stragem continuarunt praedae immemores* TAC. au continuat măcelul, fără a se gîndi la pradă, *immemori pectore* CATUL. cu inima nesimţitoare; 3 (*act.*) care te face să uiţi: ~ *amnis* STAT. apa uitării (= rîul Lethe).
immemorābilis (*2*) *adj.* 1 care nu se poate spune: *spurcidici versus immemorabiles* PL. versuri obscene, care nu se pot rosti; 2 (*fig.*) de nedescris, inimaginabil (*despre spaţiu* LUCR.); 3 (*act.*) care se preface că nu-şi aduce aminte (*despre o femeie* PL.).
immemorātiō, *ōnis f.* uitare VULG.

immemorātus (*3*) *adj.* 1 neamintit, trecut sub tăcere VULG.; 2 nemaiîntîlnit, cu totul nou HOR. // **immemorāta**, *ōrum n. pl.* lucruri noi, originale HOR.
immemoris (*2*) *adj.* (*arh.*) *v.* **immemor**
immendō, *āre vt.* a vîrî în greşeală AUG.
immensitās, *ātis f.* imensitate CIC.
immensūrābilis (*2*) *adj.* care nu se poate măsura HIER.
immensūrātim *adv.* fără măsură SALV.
immensūrātus (*3*) *adj.* nemăsurat, peste măsură SALV.
immensus (*3*) *adj.* nemăsurat, nesfîrşit, infinit, imens: *immensa sitis cruoris* OV. nemăsurata sete de sînge, *immensa domus* OV. casă imensă, *immensa difficultas* PLIN. o enormă greutate, *immensae morae* OV. nesfîrşite întîrzieri, *in mari immenso* CIC. în marea nemărginită, *immensum tempus* CIC. un timp infinit, *immensum est dicere* OV. n-ai mai termina de spus // **immensum**, *ī n.*: *omne immensum peragravit mente* LUCR. a străbătut cu mintea universul infinit, ~ *altitudinis* LIV. adîncime imensă, *ardet in immensum Aetna* OV. arde la nesfîrşit Etna, *ad immensum augere* LIV. a spori la infinit, *per immensum ventis actus* OV. dus de vînturi pe o distanţă nesfîrşită, *immenso mercari* PLIN. a cumpăra la un preţ imens // **immensum** *adv.*: ~ *crescere* OV. a creşte nemăsurat, ~ *attolli* TAC. a fi ridicat la cel mai înalt grad, *luxus immensum proruperat* TAC. luxul se întinsese peste orice măsură, *immensum quantum* PLIN. enorm.
immeō, *āre vi.* [*in* + *meo*] a intra în… [cu dat.] PLIN. ş.a.
immerens, *ntis adj.* care nu a meritat, fără vină: *immerentes ut sceleratos occidunt* NEP. omoară oameni nevinovaţi, considerîndu-i autorii ticăloşiei, *lignum caducum in domini caput immerentis* HOR. copac care cade în capul stăpînului nevinovat; (*despre lucruri*) *quae immerentia sunt* VAL. MAX. lucruri care n-au nimic de-a face cu ceva.
immerenter *adv.* fără vină, pe nedrept: ~ *damnata* VAL. MAX. condamnată pe nedrept.
immergō, *ere, mersī, mersum vt.* 1 a cufunda, a vîrî: ~ *manus in aquam* PLIN. a cufunda mîinile în apă; ~ *aliquem pelago* VERG. a cufunda pe cineva în mare, *se* ~ *alto* CURT. a se scufunda în adîncul apei, *ubi Ister amnis immergitur* PLIN. unde se varsă fluviul Istru; 2 (*gener.*) a băga, a vîrî: ~ *manum in os leonis* IUST. a vîrî mîna în gura leului, ~ *terrae* COL. a planta în pămînt, *immersit se in ganeum* PL. s-a vîrît într-o crîşmă; (*fig.*) *in Asinii consuetudinem penitus se immersit* CIC. s-a vîrît adînc în intimitatea lui Asinius, *se* ~ *studiis* SEN. a se cufunda în studii.
immeritō *adv.* pe nedrept; fără motiv, fără rost: *accusare* ~ TER. a acuza pe nedrept, *haud* (*non, neque*) ~ CIC. ş.a. nu fără motiv, *immeritissimo* TER. în modul cel mai nedrept.
immeritus (*3*) *adj.* 1 care n-a meritat, fără vină: *immerita gens* VERG. neam fără vină, (*poet.*) *immeritam vestem scindere* HOR. a sfîşia haina nevinovată, *immeritis mori* HOR. celor care nu meritau să moară // **immeritum**, *ī n.* lipsă de vină: *immerito tuo* PLIN. fără vina ta; 2 (*pas.*) nemeritat, nedrept: *laudes haud immeritae* LIV. laude bine meritate, *immeritae opes* MART. averi nemeritate.
immersābilis (*2*) *adj.* care nu se poate scufunda: *Ulixes, adversis rerum immersabilis undis* HOR. Ulises, care n-a putut fi dat la fund de valurile potrivnice (ale vieţii).
immersiō, *ōnis f.* afundare ARN.
immersus (*3*) *p. pf. v.* **immergo**
immētātus (*3*) *adj.* nedelimitat (*prin borne*) HOR.
immigrō (*I*) *vi.* **a.** a se muta (în), a veni să locuiască: ~ *in tam insolitum domicilium* CIC. a trece să locuiască într-o casă atît de curioasă; **b.** (*fig.*) a pătrunde, a intra (în): *in rem publicam avaritia luxuriaquae immigraverunt* LIV. lăcomia şi dezmăţul au pătruns în statul nostru, *immigravi in ingenium meum* PL. mi-am revenit la felul meu de a fi.
imminentia, *ae f.* iminenţă, venire aproapiată; apropiere ameninţătoare.
immineō, *ēre vi.* 1 a se înălţa deasupra, a fi deasupra, a domina [cu dat.]: *populus antro imminet* VERG. un plop se înalţă deasupra peşterii, *caelum imminet orbi* OV. cerul domină pămîntul, *tumulus prope moenibus imminens* LIV. o ridicătură de pămînt care se înălţa aproape deasupra zidurilor, *lunā imminente* HOR. cînd se arată luna; 2 a fi în vecinătate, a fi aproape: *carcer imminens foro* LIV. închisoare în vecinătatea forului, *imminentia muro aedificia* LIV. locuinţe în apropierea zidului oraşului; 3 (*fig.*, *despre un rău*) a fi deasupra capului, a se apropia ameninţător, a urmări de-aproape: *videt hostes* ~ CAES. vede că duşmanii se apropie ameninţător, *mors cotidie imminet* CIC. moartea este zilnic deasupra capului nostru, *ei imminet fortuna* LIV. soarta îl urmăreşte, *Alexander Dareo imminens* CURT. Alexandru urmărindu-l îndeaproape pe Darius; 4 a ameninţa, a constitui o ameninţare: *imminentes undique insidiae* CAES. curse care-i ameninţau din toate părţile, *ea quae imminent non vident* CIC. nu văd cele ce-i ameninţă, *imminentium nescius* TAC. neştiutor de tot ce îl ameninţă, *subegit gentem rebus populi Romani imminentem* CIC. a supus un neam care era o ameninţare pentru puterea romană, *imminentes domini* TAC. stăpînii ce vor urma; 5 a urmări să pună mîna, a sta la pîndă (să prindă), a pîndi [cu dat. sau *in* şi *ad* cu ac.]: *imminent duo reges toti Asiae* CIC. doi regi caută să pună mîna pe toată Asia, *multitudo fortunis vestris imminebat* CIC. mulţimea căuta să pună mîna pe averile voastre, ~ *occasioni* CURT. (*in occasionem* LIV.) a pîndi o ocazie, ~ *in tribuniciam potestatem* CIC. a căuta să pună mîna pe puterea tribuniciană, *alieno* ~ SEN. a dori să ia bunul altuia, *caduca memoria est futuro imminentium* SEN. memoria celor care nu sînt atenţi decît la ziua de mîine este nulă.
imminuō, *ere, nuī, nūtum vt.* 1 a micşora, a scădea, a reduce, a scurta: ~ *copias* CIC. a reduce trupele, ~ *summas* CIC. a micşora sumele, ~ *pretium* PLIN. a scădea preţul, ~ *aestivorum tempus* SALL. a micşora timpul campaniei de vară, ~ *aliquid de voluptate* CIC. a scădea ceva din plăcere; 2 a lua puterea, a slăbi: ~ *vires* LUCR. a slăbi puterile, ~ *animum libidinibus* TAC. a slăbi spiritul prin desfrîu, *cupiditas imminuta* CIC. poftă slăbită, *mente paulum imminuta* SULL.

cu mintea cam slabă (cam slab de minte), *bellum imminutum* CIC. război care şi-a pierdut puterea; **3** a vătăma, a ştirbi, a leza: ~ *laudem alicuius* CIC. a aduce atingere reputaţiei cuiva, *auctoritas populi Romani imminuta* CIC. prestigiul poporului roman ştirbit, ~ *libertatem civium* CIC. a ştirbi libertatea concetăţenilor, ~ *pacem* SALL. a tulbura pacea, *quamquam Augusta se imminui querebatur* TAC. deşi Livia se plîngea că i se ştirbeşte prestigiul.

imminūtiō, *ōnis f.* **1** mutilare: ~ *corporis* CIC. mutilare a corpului; **2** (*fig.*) micşorare, diminuare; vătămare, ~ *malorum* QUET. diminuarea nenorocirilor, ~ *dignitatis tuae* CIC. lezare a demnităţii tale; **3** (*ret.*) atenuare, litotă CIC.

imminūtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **imminuo** slab, debil SOL.

imminūtus[2] (*3*) *adj.* nemicşorat, intact, întreg DIG.

immisceō, *ēre, miscuī, mixtum vt.* a amesteca (laolaltă) [cu dat.]: *immixti turbae militum togati* LIV. cetăţeni amestecaţi cu gloata soldaţilor, *immiscent manus manibus* VERG. se încaieră la luptă, *nocti se immiscuit atrae* VERG. s-a topit în întunericul nopţii; (*fig.*) *non fugienda petendis immiscere* HOR. a nu amesteca cele ce sînt de evitat cu cele de dorit, *se* ~ *colloquiis montanorum* LIV. a se băga în vorbă cu muntenii, *se* ~ *negotiis alienis* DIG. a se amesteca în afacerile altora, *periculis eius immixti* TAC. părtaşi la primejdiile lui.

immiserābilis (*2*) *adj.* **1** fără a fi jelit HOR.; **2** (*tard.*) fără milă SERV.

immisericordia, *ae f.* lipsă de milă, insensibilitate TERT.

immisericorditer *adv.* fără milă TER.

immisericors, *cordis adj.* fără milă CIC. ş.a.

immisī *pf. v.* **immitto**

immissārium, *iī n.* rezervor (de apă) VITR.

immissiō, *ōnis f.* trimitere (într-o direcţie); lăsare să crească; ~ *sarmentorum* CIC. lăsarea mlădiţelor să crească.

immissor, *ōris m.* instigator ECCL.

immissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **immitto**

immissus[2], *abl. -ū, m.* trimitere MACR.

immistus (= **immixtus**) *p. pf. v.* **immisceo**

immītē *adv.* îngrozitor SIL.

immītis (*2*) *adj.* **1** necopt, crud, acru: ~ *uva* HOR. strugure necopt; **2** (*frecv. fig.*) crud, nemilos, sălbatic: ~ *tyrrannus* VERG. tiran crud, *immites oculi* OV. ochi fioroşi, ~ *mors* TIB. moarte crudă, *immites venti* TIB. vînturi furioase.

immittō, *ere, misī, missum vt.* **1** a trimite contra (asupra), a slobozi împotrivă, a arunca, a azvîrli: *servi in tecta nostra immissi* CIC. sclavi trimişi contra caselor noastre, ~ *servos ad spoliandum fanum* CIC. a trimite sclavi să jefuiască sanctuarul, *pila in hostes immitunt* CAES. aruncă lănci asupra duşmanilor, ~ *corpus in undas* OV. a arunca trupul în valuri, ~ *artificem mediis flammis* OV. a-l arunca pe artist în mijlocul flăcărilor, *Codrus in medios hostes se immisit* CIC. Codrus s-a aruncat în mijlocul duşmanilor; (*fig.*) ~ *iniuriam in aliquem* CIC. a arunca o ocară asupra cuiva, *immitit senarium* CIC. lasă să-i scape un vers senar; **2** a vîrî, a introduce: *haec tigna immissa in flumen* CAES. aceste grinzi vîrîte în apa fluviului, *lentum filis immittitur aurum* OV. aurul flexibil este întreţesut cu firele de lînă, *immissi alii in alios rami* LIV. ramuri încolăcite unele într-altele, *feraces plantae immituntur* VERG. sînt altoite mlădiţe roditoare: (*fig.*) *Mars immisit fugam Teucris* VERG. Marte a vîrît fuga în troieni, *immitte amorem* SEN. vîră-i în inimă dragostea, ~ *aliquid* (*in*) *aures suas* PL. a vîrî ceva în urechi, a sta să asculte, (*judic.*) ~ *aliquem in bona alicuius* CIC. a face pe cineva să intre în posesia bunurilor altuia; **3** a da frîu liber, a lăsa în voie (să meargă, să crească): *immissis frenis* VERG. cu frîul liber, ~ *habenas* OV. a da frîu liber, *furit immissis Vulcanus habenis* VERG. focul se dezlănţuie în toată voia, *immissa barba, immissi capilli* VERG., OV. barbă crescută în voie, pletele netunse, *nec penitus immissis radicibus nititur* QUINT. *1, 2, 5* nu se sprijină pe rădăcini adînc ramificate (pe baze solide).

immixtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **immisceo**

immixtus[2] (*3*) *adj.* neamestecat, pur AUG.

immō *adv.* **1** (*mai ales în dialog, rectificînd sau amplificînd*) dimpotrivă, ba chiar, mai bine zis, mai mult: *Causa igitur non bona est?* — ~ *optima* CIC. Cauza lui nu este aşadar bună? — Dimpotrivă (ba da) este foarte bună, *venio ad Brutum tuum,* ~ *nostrum* CIC. trec acum la Brutus, prietenul tău, mai bine zis (sau mai degrabă) al nostru, *Fundus Sabinus meus est* — ~ *meus* CIC. Terenul sabin este al meu — Dimpotrivă (ba nu) este al meu, *Egebat?* — ~ *locuples erat* CIC. Era nevoiaş? — Dimpotrivă, era om avut; (întărit fie în sens afirmativ, fie negativ de *etiam, vero, enim vero, contra, potius, hercle, ecastor*): *Vivit?* — ~ *vero etiam in senatum venit* CIC. Trăieşte? — Ba mai mult, vine chiar în senat, *Vos nihilne attulistis inde auri?* — *Immo etiam, verum*... PL. Voi n-aţi adus nici un dram de aur de-acolo? — Ba da, dar ..., *Silebitne filius?* — ~ *vero obsecrabit patrem* CIC. Fiul lui va tăcea? — Dimpotrivă, îl va implora pe tatăl său, ~ *contra* LIV. şi ~ *e diverso* SUET. dimpotrivă; **2** (*la autori de comedie*) oh, ah: *Immo si scias!* PL. Oh, dacă ai şti!, ~ *si audias!* TER. Ah, dacă ai auzi!

immōbilis (*2*) *adj.* **1** care nu se mişcă din loc, nemişcat, imobil: *terra* ~ *manens una sede semper haeret* CIC. pămîntul nemişcat rămîne permanent în acelaşi loc, ~ *militum phalanx* LIV. falangă neclintită a soldaţilor, *immobiles res* DIG. bunuri imobile; **2** (*fig.*) insensibil, neînduplecat, neclintit: *Galatea immobilior scopulis* OV. Galateea mai insensibilă ca piatra, *princeps immobilem se precibus ostendit* TAC. împăratul s-a arătat neînduplecat la rugăminţi, *pietas* ~ *erga principem* SUET. devotament neclintit faţă de împărat, (*oc.*) *Ausonia* ~ *ante* VERG. Ausonia mai înainte netulburată în liniştea ei.

immōbilitās, *ātis f.* **1** nemişcare, imobilitate IUST.; **2** (*fig.*) insensibilitate; neschimbare VULG.

immōbiliter *adv.* neschimbat, neclintit SER.

immoderantia, *ae f.* nestăpînire, intemperanţă TERT.

immoderātē *adv.* **1** fără regulă, la întîmplare, dezordonat CIC. ş.a.; **2** (*fig.*) fără măsură: ~ *iactari* CIC. a se agita peste măsură.

immoderātiō, *ōnis f.* lipsă de măsură CIC. ş.a.
immoderātus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) fără limite, nemăsurat, infinit: ~ *aether* CIC. eterul infinit; 2 (*frecv. fig.*) fără măsură, neînfrînat, excesiv: ~ *homo* CIC. om violent, *immoderatae tempestates* CIC. furtuni năprasnice.
immodestē *adv.* fără măsură: ~ *gloriari* LIV. a se făli fără măsură.
immodestia, *ae f.* **a.** lipsă de măsură, exces: *populus immodestiam publicanorum arguens* TAC. poporul acuzînd lăcomia nemăsurată a publicanilor, ~ *histrionum* TAC. neruşinarea actorilor; **b.** (*mil.*) lipsă de disciplină.
immodestus (*3*) *adj.* fără măsură, necumpătat: *immodesti mores* PL. moravuri desfrînate, *genus iocandi immodestum* CIC. gen de glumă fără nici o măsură.
immodicē *adv.* fără măsură, excesiv LIV. ş.a.
immodicus (*3*) *adj.* 1 peste măsură de mare, foarte mare: *immodicae tempestates* SUET. furtuni foarte mari, *immodica oratio* PLIN. IUN. discurs prea lung; 2 (*fig.*) care nu poate păstra măsura, necumpătat, nestăpînit, fără frîu: *immodica libido possidendi* COL. pofta nestăpînită de averi, ~ *linguā* LIV. fără frîu la limbă, ~ *gloriae* VELL. însetat peste măsură de glorie, ~ *laetitiae, maeroris* TAC. neavînd nici o măsură în bucurie sau tristeţe, *corpore ingens, animi* ~ TAC. cu o statură impunătoare şi cu ambiţie fără margini // **immodica** *n. pl.*: ~ *cupere* SEN. a avea dorinţe nemăsurate.
immodulātus (*3*) *adj.* fără cadenţă, fără armonie HOR. A.P. *263*.
immoenis (*2*) *adj.* (*arh.*) *v.* **immunis**
immolātīcius (*3*) *adj.* de sacrificiu, de victimă sacrificată AUG. // **immolātīcium**, *iī n.* carul de victime sacrificate AUG.
immolātiō, *ōnis f.* sacrificiu, sacrificare: *immolationes nefandae* TAC. sacrificii nelegiuite, ~ *Iphigeniae* QUINT. sacrificarea Iphigeniei.
immolātor, *ōris m.* sacrificator CIC. ş.a.
immolītus (*3*) *adj.* [*in* + *molior*] (*sens pas.*) construit pe... LIV.
immolō (*1*) *vt.* [*in* + *mola*] 1 (*arh.*) a presăra făină şi sare sfinţită (*mola salsa*) pe fruntea animalului înainte de a-l sacrifica; 2 a sacrifica, a aduce jertfă: ~ *agnum* HOR. a sacrifica un miel, *pro victimis homines immolant* CAES. în loc de animale, aduc ca jertfă oameni, ~ *bovem Musis* CIC. a aduce jertfă muzelor un bou, (*abs.*) *cum Sylla immolaret* CIC. pe cînd Sylla făcea un sacrificiu, *de alia re* ~ CIC. a aduce o jertfă pentru altceva; 3 (*poet.*) a ucide, a răpune: *Pallas te hoc vulnere immolat* VERG. cu această lovitură, Pallas te răpune (răzbunîndu-şi moartea); 4 (*tard.*) a aduce ofrandă, a oferi: ~ *poenitentiam deo* TERT. a aduce ofrandă lui Dumnezeu căinţa.
immordeō *v.* **immorsus**
immorior, *mori, mortuus sum vi. dep.* 1 a muri pe (în, asupra): *illa sorori immoritur* OV. ea cade moartă pe cadavrul surorii sale, *ipsis immoriuntur aquis* OV. mor şi ele în aceleaşi ape, *ferro* ~ SEN. a muri aruncîndu-se asupra sabiei, *tormentis immortuus* IUST. mort în chinuri; 2 (*fig.*) a se omorî (cu eforturi), a-şi da sufletul: *immoritur studiis et amore senescit habendi* HOR. se omoară cu zelul lui nestăpînit şi îmbătrîneşte dorind să adune avere.
immoror, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a se opri (undeva), a rămîne (undeva): ~ *sedecim annis Italiae* IUST. a rămîne şaisprezece ani în Italia; 2 (*fig.*) a se opri (la ceva), a stărui în..., a insista [cu dat. sau *in* şi abl.]: *ne terrenis immorer* QUINT. ca să nu mă opresc la cele terestre, *certis ingeniis* ~ *oportet* SEN. trebuie să insistăm asupra anumitor scriitori, *mihi in hoc immorandum* QUINT. trebuie să mă opresc la această chestiune.
immorsus (*3*) *adj.* 1 muşcat PROP., STAT.; 2 (*fig.*) excitat, aţîţat (*despre stomac*) HOR.
immortālis (*2*) *adj.* 1 nemuritor: *immortales dii* CIC. zeii nemuritori // **immortālēs**, *ium m. pl.* zeii; 2 (*fig.*) nepieritor, etern: ~ *amicitia* CIC. prietenie nepieritoare, *immortalia tributa* TAC. dări fără sfîrşit // **immortālia**, *ium n. pl.* lucruri eterne; 3 (*poet.*) fericit ca un zeu: ~ *ero* PROP. voi fi fericit ca un zeu; 4 (*n. cu sens adv.*) *immortale* etern.
immortālitās, *ātis f.* 1 nemurire: *de immortalitate animorum* CIC. despre nemurirea sufletelor //**immortalitātēs** *pl.* fiinţele nemuritoare, zeii; 2 eternitate, perpetuitate CIC., 3 fericire veşnică TER.
immortāliter *adv.* 1 etern AUG.; 2 infinit, peste măsură: ~ *gaudeo quod...* CIC. mă bucur nemăsurat că...
immortālitus *adv.* din partea zeilor nemuritori TURPIL.
immortuus (*3*) *p. pf. v.* **immorior**
immōtus (*3*) *adj.* 1 **a.** nemişcat, imobil: *arbores immotae stant* VERG. arborii stau nemişcaţi, *immotae aquae* OV. ape îngheţate, *lumina stant immota* OV. privirile-i sînt nemişcate, *virgo terram immota tuetur* fecioara priveşte nemişcată în pămînt, *serenus et* ~ *dies* TAC. zi senină şi nemişcată (de vînt), *portus ab accessu ventorum* ~ TAC. port apărat de bătaia vînturilor, *stetit immota acies* LIV. frontul a rămas nemişcat; **b.** (*oc.*) netulburat, neîntrerupt: *immota pax* TAC. pace neîntreruptă; 2 (*fig.*) neclintit, ferm: *immota manet mens* VERG. gîndul îi rămîne neclintit, *immota fides* VAL. FL. fidelitate neclintită, *immoto animo contumeliam accipere* TAC. a primi insulta cu suflet netulburat (calm).
immūgiō, *īre vi.* **a.** a răsuna mugind, urlînd (ca răspuns): *curvisque immugiit Aetna cavernis* VERG. şi Etna a răspuns urletului (lui Polifem) mugind din bolţile ei, *maestoque immugit regia luctu* VERG. palatul a urlat de bocetele jalnice (ale troienelor); **b.** (*oc.*) a mugi izbindu-se de ..., a şuiera în ... [cu dat.]: *procella antennae immugit* SIL. furtuna şuieră izbindu-se de antenă.
immulgeō, *ēre vi.* a mulge pe (în): *teneris immulgens* (*equae*) *ubera labris* VERG. mulgînd ugerul iepei pe buzele fragede.
immundābilis (*2*) *adj.* care nu se poate curăţi (*despre păcat*) TERT.
immunditia, *ae f.* necurăţenie, murdărie COL.; (*fig.*) impuritate ECCL.
immunditiēs, *ēī f. v.* **immunditia**

immundus[1] (*3*) *adj.* murdar: ~ *homo* PL. om murdar, *immunda dicta* HOR. vorbe obscene // **immundae**, *ārum f. pl.* femei neîngrijite CIC.
immundus[2], *ī m.* lipsă de podoabe TERT.
immūniō, *īre, īvī vt.* a stabili (undeva ca întărire): *praesidium immunivit* TAC. a aşezat (la ei) un post de apărare fortificat.
immūnis (*arh.* **immoenis**) (*2*) *adj.* **1** scutit (de orice sarcini: dări, corvezi, serviciu militar etc.): *sine foedere immunes civitates* CIC. cetăţi care, deşi nu sînt federate, sînt scutite de dări, *agri immunes* CIC. pămînturi scutite de dări, (*cu genit.*) *immunes portoriorum* LIV. scutiţi de taxe de trecere, *immunes militarium operum* LIV. scutiţi de corvezi militare, (*cu abl.*) *ab omni onere immunes* SUET. scutiţi de orice tribut, ~ *militiā* LIV. scutit de serviciul militar; **2** care nu contribuie, care nu dă nimic, egoist: *non ego te meis immunem meditor tingere poculis* HOR. n-am de gînd să te stropesc cu vinul meu degeaba, *quem scis immunem Cynarae placuisse rapaci* HOR. pe care-l ştii că, fără să dea nimic, a plăcut lacomei Cynare, ~ *fucus* VERG. trîntorul care nu produce nimic, *non ~ virtus* CIC. virtute neegoistă; **3** (*fig.*) **a.** scutit de, neatins de, nepătat de, în afară de, liber de [cu genit. şi cu abl.]: *urbs ~ belli* VERG. oraş neatins de război, ~ *necis* OV. cruţat de moarte, *immunes caedis habere manus* HOR. a avea mîinile nepătate de crimă, ~ *aequoris Arctos* OV. Ursa Mare scutită să se culce în mare (care nu apune); *Cato omnibus vitiis* ~ VELL. Cato străin de toate viciile, *dentes immunes a dolore* PLIN. dinţi care nu simt vreo durere, *domus ~ ab omnibus arbitris* VELL. casă scutită de privirile curioşilor, *animus ~ tristitiā* SEN. suflet în afara îngrijorării; **b.** (*abs.*) pur: ~ *manus* HOR. mînă nepătată.
immūnitās, *ātis f.* scutire de sarcini publice: *Druides omnium rerum habent immunitatem* CAES. druizii au scutire de orice sarcini publice; (*fig.*) *magni muneris* CIC. scutire de o mare obligaţie.
immūnītus (*3*) *adj.* **1** neîntărit, nefortificat LIV.; **2** (*despre drum*) nepietruit, impracticabil CIC.
immurmurō (*I*) **1** *vi.* a murmura (în), a vui (în), a şopti (către) [cu dat.]: *silvis immurmurat auster* VERG. austrul şuieră în păduri, *Alcyonen immurmurat undis* OV. înăuntrul valurilor, murmură numele lui Alcyon, *totumque immurmurat agmen* (*mihi*) OV. toată ceata murmură împotriva mea, (*abs.*) *immurmurantes audire ventos* AMM. a auzi vînturile care şuieră; **2** *vt.* a spune murmurînd COD. TH.
immūsicus (*3*) *adj.* nepriceput în arte TERT.
immūtābilis[1] (*2*) adj. neschimbător, invariabil: ~ *lex* CIC. lege neschimbătoare.
immūtābilis[2] (*2*) *adj.* schimbat: *vestitum immutabilem habet haec* PL. aceasta şi-a schimbat hainele.
immūtābilitās, *ātis f.* imutabilitate CIC.
immūtābiliter *adv.* în mod neschimbător, imutabil DIG.
immūtātiō, *ōnis f.* **1** schimbare (înlocuire a unui lucru prin altul): *faciebat barbarismos immutatione, cum c pro g uteretur* QUINT. făcea barbarisme prin înlocuire, cînd folosea c pentru g; **2** (*ret.*) metonimie: ~ *verborum* CIC. tropi.
immūtātor, *ōris m.* cel care schimbă OROS.
immūtātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **immuto** // **adj.** schimbat de la locul lui, încurcat, confuz: *concentus ~ aut discrepans* CIC. acord confuz sau dizarmonic.
immūtātus[2] (*3*) *adj.* neschimbat TER., CIC.
immūtescō, *ere, mūtuī vi.* a amuţi, a nu scoate o vorbă, a tăcea QUINT. ş.a.
immutilātus (*3*) *adj.* neştirbit, intact SALL.
immūtō (*I*) *vt.* **1** a schimba, a modifica, a transforma: ~ *ordinem verborum* CIC. a schimba ordinea cuvintelor, ~ *aliquid de institutis priorum* CIC. a schimba ceva din rînduirile înaintaşilor; (*fig.*) *non possum immutarier* TER. nu pot să mă schimb, *quaedaem pestes hominum me immutaverunt tibi* CIC. nişte blestemaţi m-au făcut să-mi schimb atitudinea faţă de tine; **2** (*ret.*) **a.** a folosi metonimic: *Ennius pro Afris immutat Africam* CIC. Ennius zice „Africa" în loc de „africani", *verba immutata* CIC. metonimie; **b.** a face o alegorie: *immutata oratio* CIC. alegorie.
immutuī *pf. v.* **immutesco**
īmo *v.* **immo**
impācātus (*3*) *adj.* nepacificat, nedomolit, nepotolit VERG. ş.a.
impācificus (*3*) *adj.* nepaşnic, războinic AMBR.
impactus (*3*) *p. pf. v.* **impingo**
impaenitendus (*3*) *adj.* de care nu trebuie să te căieşti APUL. ş.a.
impaenitens, *ntis adj.* care nu se căieşte HIER.
impaenitentia, *ae f.* necăinţă AUG. ş.a.
impāgēs, *is f.* traversă VITR.
impallescō, *ere, palluī vi.* a îngălbeni pe ..., a se face palid de...: ~ *chartis* PERS. a îngălbeni pe cărţi, *eventu impalluit secundo* STAT. s-a făcut palid de întîmplarea norocoasă.
impalpābilis (*2*) *adj.* care nu se poate pipăi, impalpabil.
impancrō, *āre vi.* a cădea asupra... VARR.
impār, *paris adj.* **1** nepereche, impar: *numero deus impare gaudet* VERG. zeilor le plac numerele nepereche, *stellarum numerus par an ~ sit, nescitur* CIC. nu se ştie dacă numărul stelelor este cu soţ sau fără, *ludere par* ~ HOR. a juca soţ sau făr' de soţ; **2** inegal, neasemănător: *imparibus carmina facta modis* OV. poezii scrise în versuri inegale (în distih elegiac), *si toga dissidet* ~ HOR. dacă toga îi cade în mod inegal, *imparia arma, fata* VERG. lupte, destine inegale, ~ *pugna* VERG. luptă inegală, ~ *sors* LIV. soartă nedreaptă; **3** mai mic, inferior: *mensae erat pes tertius* ~ OV. piciorul al treilea al mesei era mai mic, *congressus impari numero* CAES. încăierîndu-se la luptă cu un număr mai mic de soldaţi, *Batavi impares numero* TAC. batavii inferiori ca număr, *par audacia Romanus, consilio et viribus* ~ LIV. romanul le era egal ca îndrăzneală, dar inferior ca chibzuinţă şi forţe; **4 a.** care nu este pe măsura (cuiva), mai prejos decît..., neînstare de... (*alicui* sau *alicui rei*): *ceteris maior, tibi* (*Appollini*) *miles* ~ HOR. soldat mai tare decît ceilalţi, dar mai prejos decît tine (Apollo), *muliebre corpus ~ dolori* TAC. un trup de femeie care n-ar putea rezista durerii, *senex et levissimis quoque curis* ~ TAC. bătrîn şi neputînd înfrunta chiar

cele mai uşoare griji, *impares bello* TAC. incapabili să înfrunte războiul, ~ *honoribus* SUET. incapabil să facă faţă demnităţilor; b. (*spec.*) mai prejos (ca origine, stare socială): *iuncta impari* LIV. măritată cu un om de o condiţie mai prejos decît a ei, *Iulia Tiberium spreverat ut imparem* TAC. Iulia îl dispreţuise pe Tiberius ca fiind de origine inferioară ei.

imparātus (*3*) *adj.* nepregătit, luat prin surprindere: *paratus in imparatos Clodius inciderat* CIC. Clodius pregătit de luptă se năpustise asupra unor nepregătiţi, *sumus imparati cum a militibus, tum a pecunia* CIC. sîntem nepregătiţi atît în ce priveşte soldaţii, cît şi banii, *omnibus rebus imparatissimus* CAES. complet nepregătit în toate.

imparilis (*2*) *adj.* inegal, disproporţionat AUR. VICT.

imparilitās, *ātis f.* inegalitate, varietate, diversitate GELL.; (*spec.*) lipsă de acord, solecism GELL.

impariliter *adv.* în număr inegal AUG.

imparitās, *ātis f.* inegalitate BOETH.

impariter *adv.* inegal: *versibus ~ iunctis* HOR. în versuri inegal însoţite (hexametru cu un pentametru).

impartilis sau **impartibilis** (*2*) indivizibil MAMERT.

impartiō (-tior) *v.* **impertio**

impascor, *pasci vi. dep.* a paşte în... [cu dat.]: *loca, quibus nullum impascitur pecus* COL. locuri în care nu paşte nici o turmă.

impassibilis (*2*) *adj.* care nu are pasiuni TERT. ş.a.

impassibilitās, *ātis f.* insensibilitate, impasibilitate HIER.

impassibiliter *adv.* fără patimă, impasibil CASSIOD.

impastus (*3*) *adj.* care nu a mîncat, înfometat: ~ *ceu leo* VERG. ca un leu înfometat.

impatibilis (*2*) *adj.* *v.* **impetibilis**

impatiens, *ntis adj.* 1 incapabil să suporte, să se stăpînească, nesuferind... [cu genit., rar cu inf.]: *miles ~ solis, pulveris, tempestatum* TAC. soldat care nu poate suporta arşiţa soarelui, praful, furtunile, ~ *viae* OV. care nu duce la drum, *virgo ~ viri* OV. fecioară care nu suferă bărbat, ~ *irae* OV. nestăpînit la mînie, ~ *veritatis* CURT. nesuferind adevărul, ~ *societatis* TAC. nesociabil, (*cu inf.*) ~ *cohibere furorem* SIL. incapabil să domine furia, (*abs.*) ~ *animus* OV. suflet care nu se poate stăpîni; (*despre lucruri*) *cera ~ caloris* OV. ceara care nu suferă căldura; 2 (*fil.*) impasibil, insensibil.

impatienter *adv.* fără a se resemna, neputîndu-se înfrîna: *amavi iuvenem tam ardenter, quam nunc ~ requiro* PLIN. IUN. l-am iubit pe acest tînăr tot atît de arzător pe cît de neconsolat îl regret acum, (*Tiberius*) *aequari adolescentes senectae suae ~ indoluit* TAC. Tiberius nu şi-a putut înfrîna durerea văzînd că tinerii sînt puşi pe acelaşi rang cu el, om bătrîn.

impatientia, *ae f.* 1 neputinţa de a suporta, nerăbdare: ~ *frigorum* PLIN. neputinţa de a suporta gerul, ~ *silentii* TAC. neputinţa de a păstra tăcere, ~ *Veneris* APUL. neputinţa de a rezista amorului; ~ (*fil.*) impasibilitate.

impausābilis (*2*) *adj.* care nu cunoaşte răgaz FULG.

impavidē *adv.* fără frică, curajos: *poculo ~ exhausto* LIV. golind vitejeşte paharul.

impavidus (*3*) *adj.* fără frică, neînfricat, curajos: ~ *leo* VERG. leu neînfricat.

impeccābilis (*2*) *adj.* în afara păcatului, fără vină GELL.

impeccantia, *ae f.* neprihană, stare impecabilă HIER.

impedātiō, *ōnis f.* punere de araci la viţă, arăcirea viţei COL.

impedicō, *āre vt.* a prinde cu un laţ AMM.

impedīmentum, *ī n.* (*concrt.*) piedică la mers; (*fig.*) piedică, obstacol, impediment: *aegre ferre onera et impedimenta crurum* SEN. a purta greu poverile şi lanţurile de la mîini şi de la picioare; (*fig.*) *impedimenta naturae diligentia superavit* CIC. a învins piedicile naturii prin strădanie, ~ *afferre alicui rei* TAC. a împiedica un lucru, *impedimento est aetas* CIC. vîrsta e o piedică, *Gallis magno ad pugnam erat impedimento quod*... CAES. o mare piedică la luptă le era gallilor faptul că..., *scio quae tibi causa fuerit impedimento, quominus posses*... PLIN. IUN. ştiu ce motiv te-a împiedicat să poţi... // **impedimenta**, *ōrum* (*mil.*, *pl.*) bagaje ale armatei (*maşini de război, proiectile, hrană, corturi etc. împreună cu carele, animalele de povară şi rîndaşii*); (*fig.*) bagaje ale unui călător: *impedimenta in unum locum contulerunt* CAES. au adunat bagajele într-un loc, *post eas totius exercitus impedimenta collocarat* CAES. în spatele legiunilor, aşezase bagajele întregii armate, *impedimenta exspectanda sunt, quae Anagniā veniunt* ACC. trebuie să aştept bagajele care vin de la Anagnia, *impedimenta ac sarcinae* CAES. bagajele armatei şi bagajele personale ale soldatului; (*oc.*) cai de povară ai armatei: *magnum numerum impedimentorum ex castris mularumque produci iubet* CAES. porunceşte să fie adus din tabără un mare număr de cai şi de catîri.

impediō (*IV*) *vt.* 1 a lega strîns, a prinde în..., a împiedica: *impediunt vincula pedes* OV. lanţurile împiedică picioarele, *se ~ in plagas* PL. a se prinde singur în laţuri, *iumentum impeditum* VEG. vita împiedicată (să meargă în voie); 2 a încinge, a încolăci: *caput ~ myrto* HOR. a încinge fruntea cu mirt, ~ *crines vittā* TIB. a încinge pletele cu o bandă, ~ *orbes orbibus* VERG. a înfăşura cercurile cu cercuri; (*spec.*) a înconjura, a încinge (un loc): ~ *munitionibus saltum* LIV. a încinge defileul cu fortificaţii; 3 (*fig.*) a încurca: *ipse te impedies* CIC. ai să te încurci singur, *stultitiā suā impediri* CIC. a intra în încurcături din prostia lui; 4 a împiedica, a stînjeni, a opri: ~ *profectionem* CIC. a împiedica plecarea, *me quotidie aliud ex alio impedit* CIC. zilnic o treabă după alta mă împiedică, *morbis vitae iucunditas impeditur* CIC. plăcerea de a trăi e stînjenită de boli, ~ *aliquem ab opere* PLIN. a împiedica pe cineva de la o treabă, *a populo Romano in suo iure impediri* CAES. a fi împiedicat de poporul roman în urmărirea dreptului său, (cu *ne*, *quominus* sau *quin* şi conjct. cu *ad* şi gerund., cu inf.): *id casus quidam ne facerem impedivit* CIC. o anumită întîmplare m-a împiedicat să fac acest lucru, *nihil impedit, quominus id facere possimus* CIC. nimic nu ne împiedică să putem face aceasta, *nullius amicitiā ad pericula propulsanda impediri* CIC. a nu fi împiedicat de prietenia nimănui

să respingi primejdiile, *me impedit pudor haec exquirere* CIC. sfiala mă împiedică să întreb despre aceste lucruri; (*abs.*) a se opune: *de Fausto impedit Philippus tribunus plebis* CAES. în privinţa lui Faustus, se opune Filip, tribunul plebei, *nihil enim impedio* CIC. nu mă opun deloc.

impedītiō, *ōnis f.* împiedicare, piedică, impediment CIC. ş.a.

impedītō, *āre vt.* a împiedica STAT.

impedītor, *ōris m.* (*tard.*) cel care împiedică AUG.

impedītus (*3*) *p. pf. v.* **impedio** // **adj. 1** (*mil.*) încărcat de bagaje, îngreunat: *hostibus impeditis propter ea quae ferebant onera* LIV. duşmanii fiind îngreunaţi de poverile pe care le purtau, *impeditum agmen* LIV. coloană de soldaţi încărcaţi cu bagaje; **2** (*despre locuri*) greu de străbătut, plin de obstacole, anevoios: *impeditioribus locis* CAES. în locuri mai greu de străbătut, *itinera impeditissima* CAES. drumuri foarte anevoioase; **3** (*fig.*) încurcat, greu, tulbure: *impedito animo* CIC. spiritul fiind preocupat de altceva, *impedita disceptatio* LIV. discuţie încurcată, *impeditum bellum* TAC. război cu multe dificultăţi, *impeditis reipublicae temporibus* CIC. în vremuri tulburi pentru stat, *victoribus nihil impeditum est* TAC. pentru învingători, nici o dificultate.

impedō, *āre vt.* a pune araci (la viţă) COL.

impēgī *pf. v.* **impingo**

impellō, *ere, puli, pulsum vt.* **1** a lovi, a izbi: ~ *cuspide montem* VERG. a lovi muntele cu lancea, *saxa impellentia caelum* SIL. stînci care ating cerul, ~ *pollice chordas* TIB. a atinge coardele cu degetul (cel mare), ~ *aures mugitibus* OV. a izbi urechile cu mugete, ~ *marmor remis* VERG. a bate apa cu vîslele; **2** a pune în mişcare, a face să înainteze, a agita, a împinge: ~ *navem remis* VERG. a pune în mişcare corabia cu vîslele, ~ *sagittam nervo* OV. a slobozi săgeata din arc, ~ *equum calce* SIL. a zori calul cu pintenul, ~ *arma* VERG. a scutura armele, *ut arbores immotae momento levi impulsae occiderent* LIV. ca arborii nemişcaţi, împinşi printr-o mişcare uşoară, să se prăvălească, ~ *aciem* LIV. a împinge linia (duşmanului); **3** (*fig.*) a împinge, a îndemna: ~ *aliquem ad scelus, ad bellum* CIC. a împinge pe cineva la crimă, la război, ~ *aliquem in fraudem* CIC. a duce pe cineva în greşeală, *impulsus irā* SEN. dus de mînie, *ratio me impulit, ut ita crederem* CIC. judecata m-a făcut să cred aşa, *quae mens te impulit his cingi telis* VERG. ce gînd te-a îndemnat să încingi aceste arme? *hac fama impulsus* TER. îndemnat de acest zvon; **4** (*fig.*) a face să cedeze, a da gata: *solus hic animum labantem impulit* VERG. numai acesta (Aeneas) mi-a făcut sufletul şovăitor să cedeze, *impulsum bellum* LUC. război aproape terminat, *impulsas Vitellii res audietis* TAC. veţi afla că puterea lui Vitellius este la pămînt.

impendeō, *ēre vi.* şi (*precl.*) *vt.* **1** a sta atîrnat deasupra, a atîrna deasupra: *saxum Tantalo semper impendet* CIC. o stîncă atîrnă tot timpul deasupra (capului) lui Tantalus, *impendentium montium altitudines* CIC. înălţimile munţilor care atîrnă deasupra, (*vt.*) *saxa, mare quae impendunt* LUCR. stîncile care stau suspendate asupra mării; **2** (*fig.*) a ameninţa, a fi aproape: *impendens patriae periculum* CIC. pericol care ameninţă patria, *eis impendet fatum aliquod* CIC. deasupra lor, stă ameninţător un destin, *undique in me pericula impendeant* CIC. de m-ar ameninţa din toate părţile primejdiile, *bellum impendet a Parthis* CIC. un război ameninţă din partea parţilor, *impendente pluvia* VERG. cînd ploaia se apropie, (*vt.*) *tanta te impendent mala* TER. te ameninţă pericole atît de mari.

impendiō *adv.* (= *abl. v. impendium*) mult, cu prisosinţă; (*obişnuit cu un comparativ*): ~ *magis* CIC. mult mai mult, *leges* ~ *acerbiores* GELL. legi şi mai aspre.

impendiōsus (*3*) *adj.* cheltuitor PL.

impendium, *ii n.* **1** cheltuială, speze: *impendio privato* LIV. pe cheltuială proprie, *ratio impendiorum* QUINT. contul cheltuielilor; **2** (*fig.*) pagubă, daună: *tantulo impendio ingens victoria stetit* CURT. cu o atît de mică pagubă, a rezultat o mare victorie, *probitatis impendio constat* QUINT. se obţine cu preţul onoarei; **3** (*spec.*) dobîndă la banii împrumutaţi: *faenus et impendia* CIC. capitalul şi dobînzile; (*fig.*) *impendiis etiam augere largitatem muneris* CIC. a răsplăti cu prisosinţă generozitatea darului cuiva.

impendō, *ere, pendi, pensum vt.* **1** a cheltui: ~ *pecuniam* CIC. a cheltui banii; **2** (*fig.*) a cheltui, a-şi consacra, a sacrifica: ~ *biennium in libris componendis* QUINT. a-şi pierde doi ani cu compunerea cărţilor, ~ *operam* CIC. a-şi da osteneala, *vitam usui alicuius* TAC. a-şi sacrifica viaţa în interesul cuiva.

impenetrābilis (*2*) *adj.* de nepătruns [cu dat.]: ~ *silex ferro* LIV. silexul pe care fierul nu-l poate pătrunde, *specus* ~ *imbribus* PLIN. grotă în care nu pătrund ploile; (*fig.*) ~ *blanditiis* SEN. neînduplecat la ademeneli, ~ *pudicitia Agrippinae* TAC. cinstea de neatins a Agrippinei.

impensa, *ae f.* **1** cheltuială, investiţie: *sine impensā* CIC. fără cheltuială, *impensā eius* LIV. pe cheltuiala lui, *nec impensae nec labori parcere* LIV. a nu cruţa nici banii, nici munca, *impensae meliores: muri, navalia, portus* CIC. investiţii mai bune: ziduri, docuri, porturi, *impensae operum ac munerum* SUET. cheltuieli cu lucrări şi cu jocuri publice; **2** (*fig.*) sacrificiu: ~ *cruoris* OV. sacrificiul sîngelui; **3** materiale, unelte, maşini (*pentru lucrări*).

impensē *adv.* (*rar*) cu mare cheltuială, din plin; mult, vîrtos: *impensius unge caules* PERS. unge mai din plin varza, ~ *petere* QUINT. a cere stăruitor, ~ *agere gratias* LIV. a mulţumi foarte mult, *eo impensius... quod* CIC. cu atît mai vîrtos... cu cît, *homo* ~ *doctus* GELL. om foarte învăţat, ~ *improbus* PL. foarte mare ticălos.

impensiō, *ōnis f.* cheltuială.

impensō (subînţ. **pretio**) *adv.* cu preţ mare HOR. S. *2, 3, 245.*

impensor, *ōris m.* cel care cheltuieşte AUG.

impensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **impendo** // **adj. 1** care costă multă, scump: *impenso pretio* CIC. cu preţ mare, *ingrato homine nihil impensius est* PLIN. nimic nu e mai costisitor ca un om ingrat; **2** (*fig.*) care se cheltuieşte, devotat, generos, nelimitat, mare: *impensa volun-*

tas erga aliquem LIV. mare bunăvoință față de cineva, *impensiore curā* TAC. fără crutarea oboselii, *impensissimae preces* SUET. rugăminți foarte insistente, *impensā operā* GELL. cu toată stăruința.
impensus[2], *abl. -u, m.* cheltuială SYMM.
imperābiliter *adv.* imperios CAT.
imperātiō, *ōnis f.* comandă, ordin BOETH.
imperātīvē *adv.* în mod imperativ ULP.
imperātīvus (*3*) *adj.* **1** obligatoriu, impus printr-un ordin: *imperativae feriae* MACR. sărbători impuse printr-un ordin (extraordinare); **2** (*gram.*) imperativ DIOM. ş.a.
imperātor, *ōris m.* **1** conducător, cap, şef: ~ *histricus* PL. şeful trupei de actori, *dux et ~ vitae mortalium, animus* SALL. sufletul, călăuza şi conducătorul vieții oamenilor, *binos imperatores* (*Romani*) *sibi fecere* SALL. romanii şi-au ales cîte doi conducători (consuli); **2** (*mil.*) comandant suprem al armatei, general: *imperatore Epaminonda* NEP. comandantul armatei fiind Epaminonda, *imperatorum penuriā* CIC. din lipsă de generali; (*oc.*) *imperator* = titlu onorific acordat de armată unui general victorios, *universi exercitus conclamatione ~ appellatur* CAES. este numit „imperator" prin aclamațiile armatei întregi; **3** (*după Caesar*) împărat: ~ *Nerva* PLIN. IUN. împăratul Nerva; [arh. *induperātor*].
imperātōriē *adv.* ca un împărat TREB.
imperātōrius (*3*) *adj.* **1 a.** de comandant suprem, de general: *imperatorias partes sibi sumere* CAES. a-şi lua rolul de comandant suprem, *imperatoria navis* PLIN. vasul amiral; **b.** (*oc.*) de imperator: *nomen imperatorium captare* CIC. a vîna titlul de imperator; **2** de împărat, împărătesc: *munera imperatoria* SUET. sarcinile împărăteşti.
imperātrix, *īcis f.* conducătoare CIC.; (*fig.*) suverană, împărăteasă PLIN. ş.a.
imperātum, *ī n.* poruncă, ordin: *imperata facere* CAES. a executa ordinele, *ad* ~ CAES. conform ordinului.
imperātus (*3*) *p. pf. v.* **impero**
imperātus, *ūs m.* ordin, poruncă AMBR., AMM.
imperceptus (*3*) *adj.* neobservat OV.; neînțeles GELL.
impercō, *ere vi.* [*in* + *parco*] a cruța, a ține seama de...: *imperitae huic impercito* PL. fii indulgent cu această necunoscătoare, *imperce, quaeso* PL. cruță-te, rogu-te!
impercussus (*3*) *adj.* [*in* + *percutio*] neciocnit, nelovit: *impercussos nocte movere pedes* OV. a păşi noaptea fără nici un zgomot.
imperditus (*3*) *adj.* nedoborît, neucis: *vos, o Graiis imperdita pectora* VERG. voi, piepturi, care ați scăpat neucise de greci.
imperfectē *adv.* în mod imperfect GELL.
imperfectiō, *ōnis f.* imperfecțiune AUG.
imperfectus (*3*) *adj.* neterminat, incomplet: ~ *pons* CAES. pod neterminat, *imperfectum librum reliquerat* SUET. lăsase cartea neterminată, ~ *cibus* IUV. mîncarea rău digerată // **imperfectī**, *ōrum m. pl.* oameni imperfecți.
imperfossus (*3*) *adj.* [*in* + *perfodio*] nestrăpuns OV.
imperfundi(ti)ēs, *ēī f.* murdărie LUCIL.
imperiālis (*2*) *adj.* al împăratului, imperial DIG., COD. TH.
imperiāliter *adv.* ca împărat COD. IUST.
imperiōsē *adv.* poruncitor, despotic VARR., GELL.
imperiōsus[1] (*3*) *adj.* **1** care comandă altora, puternic, stăpîn peste alții: *urbes imperiosae* ENN. oraşe larg stăpînitoare, *sapiens, sibi* ~ HOR. înțeleptul, stăpîn pe sine; **2** despotic, peste măsură de puternic, tiranic, autoritar: *cupiditas honoris imperiosa* CIC. tiranică sete de onoruri, ~ *philosophus* CIC. filozof autoritar, *imperiosa inedia* PLIN. foame chinuitoare, *imperiosius aequor* marea prea violentă.
Imperiōsus[2], *ī m.* „Severul" (*supranume al dictatorului L. Manlius Torquatus şi al urmaşilor săi*).
imperītē *adv.* fără pricepre, fără artă, neîndemînatic, grosolan: ~ *fictum* CIC. lucru grosolan ticluit, *dicebat Scipio non* ~ CIC. Scipio vorbea cu oarecare artă.
imperītia, *ae f.* nepricepere, neştiință, incompetență: (*cu genit. subiect.*) ~ *iuvenum* TAC. inexperiența tinerilor, (*cu genit. obiect.*) ~ *rerum* SEN. necunoaşterea lucrurilor.
imperitō (*1*) *vi.* a avea comanda asupra..., a comanda [cu dat.]: ~ *magnis legionibus* HOR. a comanda mari legiuni, *tu, mihi qui imperitas, aliis servis* HOR. tu, care-mi porunceşti mie, eşti sluga altora, (*abs.*) *Caere* ~ LIV. a avea puterea la Caere, *late* ~ TAC. a-şi exercita puterea pe o mare distanță, (*impers.*) *avare et superbe imperitatum sibi esse credebant* CURT. erau încredințați că puterea s-a exercitat asupra lor cu lăcomie şi cu trufie; (*rar vt.*) *aequam rem imperito* HOR. îți poruncesc ceva drept.
imperītus (*3*) *adj.* nepriceput, necunoscător: (*cu genit.*) *nostrae consuetudinis imperiti* CAES. necunoscători ai felului nostru de viață, ~ *belli* NEP. nepriceput la război, *iuris civilis non* ~ CIC. destul de bun cunoscător al dreptului civil, ~ *dicendi* CIC. nepriceput în arta vorbirii, (*rar*, cu *in* şi *abl.*) *in his* (*doctrinis*) *non* ~ VITR. în aceste discipline destul de bun cunoscător // **imperītus**, *ī m.* necunoscător, profan: *etiam imperito patet* CIC. e clar chiar pentru un profan.
imperium, *iī n.* **1** poruncă, ordin: ~ *exsequi* PL. a îndeplini porunca, *imperio parere* PL. a se supune poruncii, ~ *contemnere* CAES. a nu asculta de ordin, *imperio Iovis huc venio* VERG. vin aici din porunca lui Iupiter; **2** dreptul de a comanda, autoritate, putere: *imperii cupido* SALL. dorința de putere, ~ *domesticum* CIC. autoritatea în casa sa, ~ *habere in aliquem* TER. a avea autoritate asupra cuiva; **3** (*oficial şi politic*) drept de a comanda, conducere, autoritate: *de imperio decertare* CIC. a se lupta pentru putere, *cadere sub imperio populi Romani* CIC. a cădea sub stăpînirea poporului roman, *alienum* ~ NEP. dominație străină; (*spec. pl.*) *imperia* **a.** funcții înalte oficiale: *imperia expetere* a căuta funcții oficiale, *insignia huius imperii* CIC. însemnele acestei funcții oficiale; **b.** (*concrt.*) persoane oficiale, autorități, oficialități: *provincia plena imperiorum* CAES. provincia plină de înalți funcționari; **4** (*mil.*) **a.** comandă supremă, conducere: *summa imperii* LIV. comanda supremă, ~ *maritimum* NEP. comanda flotei, ~ *prorogare* SUET. a prelungi comanda, *homini pe-*

radulescentuli ~ *dare* CIC. a da comanda unui om prea tînăr; **b.** (*spec.*) comandă supremă (militară şi jurisdicţională) în provincie: *cives mandant imperia, magistratus* CIC. cetăţenii acordă conducerile (militare şi politice) provinciilor şi funcţiile înalte (la Roma), *ubi inveniemus qui honores, magistratus, imperia amicitiae non anteponant?* CIC. unde vom găsi oameni care să nu prefere prieteniei demnităţile, funcţiile înalte (la Roma) şi conducerile de provincii, *esse cum imperio* CIC. a fi învestit cu puterea supremă (militară şi juridică), *cum imperio aliquem mittere* LIV. a trimite pe cineva învestit cu toate puterile; **5** (teritoriu asupra căruia se exercită autoritatea) stăpînire, stat, regat, imperiu: *fines imperii prorogare* CIC. a mări teritoriul statului, ~ *nostrum* CIC. statul nostru.

imperiūrātus (*3*) *adj.* pe numele căruia nimeni nu îndrăzneşte să jure OV.

impermissus (*3*) *adj.* nepermis, oprit HOR.

impermixtus (*3*) *p. pf. v.* **impermisceo** // **adj.** neamestecat LUCIL., AMBR.

impermūtātus (*3*) *adj.* neschimbat BOETH.

imperō (*I*) *vt.* **1 a.** a ordona, a porunci: (*abs.*) *omnia faciam, impera* TER. voi face totul, porunceşte, *nec imperante, nec sciente domino* CIC. fără porunca şi fără ştiinţa stăpînului, (*cu ac.*) *fac quod imperat* PL. fă ce-ţi porunceşte el, (*cu conjct.*) *huic imperat, adeat civitates* CAES. porunceşte acestuia să meargă la celelalte triburi, *his, uti conquirerent et reducerent imperavit* CAES. le-a poruncit acestora să-l caute şi să-l aducă înapoi, *mihi ne abscedam imperat* TER. îmi porunceşte să nu mă mişc de lîngă el, (*cu inf.* sau *ac. cu inf.*) *imperavi egomet mihi omnia assentari* TER. mi-am impus singur să fiu în toate de părerea lui, *pontem fieri imperat* CAES. porunceşte să se facă un pod, (*pas. pers.*) *in lautumias deduci imperantur* CIC. se dă poruncă să fie duşi în temniţă, *haec ego procurare imperor* HOR. primesc ordinul ca eu să mă îngrijesc de aceste lucruri; **b.** (*oc.*) a ordona să pregătească, să aducă, a impune: ~ *puero cenam* CIC. a ordona sclavului să pregătească masa, ~ *pecuniam, arma, equites civitatibus* CAES. a impune triburilor să dea bani, arme, călăreţi; **c.** (*med.*) a prescrie; **d.** (*arh.*) ~ *exercitum* VARR. a convoca poporul în comiţii centuriate; **2** (*vi.*) **a.** a exercita comanda, a comanda, a conduce: (*abs.*) *alter imperat, alter paret* CIC. unul comandă, celălalt ascultă, *Caesare imperante* CAES. sub comanda lui Caesar, *recusabas* ~ PLIN. IUN. (tu) refuzai puterea imperială, (*cu dat.*) *Iugurtha omni Numidiae* ~ *parat* SALL. Iugurtha se pregăteşte să domnească asupra Numidiei întregi, *omnibus gentibus terrā, marique* ~ CIC. a stăpîni asupra tuturor neamurilor pe mare şi pe uscat; **b.** (*fig.*) a-şi stăpîni: *non imperat irae* OV. nu-şi stăpîneşte mînia, ~ *dolori* PLIN. IUN. a-şi stăpîni durerea, *totum in eo est, ut tibi imperes* CIC. totul e să te stăpîneşti; **c.** (*oc.*) a forţa: *nimis* ~ *vocis* PLIN. IUN. a forţa prea mult vocea, *imperant vitibus et eas multis palmitibus onerant* COL. forţează viţa de vie şi o încarcă cu mulţi lăstari, *exercet frequens tellurem atque imperat arvis* VERG. lucrează necontenit pămîntul şi nu slăbeşte o clipă ogoarele; **d.** (*gram.*) *imperandi modus* MART. CAP. modul imperativ.

imperpetuus (*3*) *adj.* neetern SEN.

impersōnālis (*2*) *adj.* (*gram.*) impersonal DIOM. ş.a.

impersōnāliter *adv.* fără indicarea persoanei DIG.; (*gram.*) impersonal MACR.

impersōnātivus modus *m.* mod nepersonal (*despre infinitiv*) DIOM.

imperspicābilis (*2*) *adj.* prin care nu pătrunde vederea AMBR.

imperspicuus (*3*) *adj.* de nepătruns, de neînţeles, ascuns PLIN.

imperterritus (*3*) *adj.* neînfricat VERG.

impertilis (*2*) *adj.* indivizibil AUG.

impertinens, *ntis adj.* care n-are legătură cu…, care n-are de-a face cu… MART. CAP.

impertiō (*rar* **impartiō**) (*IV*) *vt.* şi (*rar*) **impertior**, *īrī, ītus sum vt. dep.* a face (cuiva) parte de…, a împărtăşi, a împărţi, a acorda, a da (*alicui aliquid*): *impertiant ea suis* CIC. să împartă acestea cu ai săi, *imperti etiam populo potestatis aliquid* CIC. acordă şi poporului o parte din putere, *Terentia tibi impertit multam salutem* CIC. Terentia îţi transmite multă sănătate, ~ *tantum temporis huic studio* CIC. a consacra atîta timp acestui studiu, ~ *suum dolorem alicui* CIC. a-şi împărtăşi durerea cuiva, ~ *laborem hominum periculis sublevandis* CIC. a-şi dedica munca salvării oamenilor din primejdii; (*alicui de aliqua re*) ~ *indigentibus de re familiari* CIC. a acorda celor sărmani ceva din bunurile proprii; *se impertire* a se arăta: *quaeso, ut talem te nobis hoc tempore impertias* CIC. te rog să te arăţi astfel faţă de noi în acest moment; (*pas.*) *viro forti laus impertitur* CIC. bărbatului energic i se acordă elogii, *pro impertitis oppugnatum patriam veniunt* LIV. în schimbul favorurilor acordate, vin să ne atace patria; (*aliquem aliqua re*) a dărui pe cineva cu ceva, a împărtăşi ceva cuiva, a învrednici pe cineva de ceva: *plurima salute Parmenonem suum impertit Gnatho* TER. Gnatho îi spune lui Parmenon al său multă sănătate, *neque quemquam osculo impertiit* SUET. n-a învrednicit pe nimeni cu o sărutare, *solos numquam donis impertiendos putavit* SUET. a socotit că singuri ei nu trebuie să fie niciodată dăruiţi cu daruri.

impertītiō, *onis f.* acordare ARN. ş.a.

impertītīvus (*3*) *adj.* care împărtăşeşte PRISC.

imperturbābilis (*2*) *adj.* de netulburat AUG.

imperturbātus (*3*) *adj.* netulburat, calm OV., SEN.

impervius (*3*) *adj.* pe unde (peste care) nu se poate trece: ~ *amnis* OV. apă de netrecut, *impervia itinera* TAC. drumuri impracticabile, *lapis* ~ *ignibus* TAC. piatră refractară la foc.

impes, *etis m.* (arh. = *impetus*) mişcare înainte, pornire, impuls, avînt: *tanto impete membrorum natus* LUCR. (omul) înzestrat din naştere cu atîta impuls de mişcare a membrelor, *impete vasto* OV. cu un avînt fără margini, *impetis auctus* LUCR. creşterea forţei (fulgerului), *impetibus crebris* LUCR. cu rafale dese (*despre vînt*).

impetibilis[1] (*2*) *adj.* [*impeto*] **1** atacabil SOLIN.; **2** (*act.*) care se avîntă (asupra cuiva) AMBR.

impetibilis[2] (*2*) *adj.* [*in* + *patibilis*] **1** insuportabil CIC.; **2** (*act.*) fără simțire, impasibil LACT. ș.a.
impetīginōsus (*3*) *adj.* cu pecingine, răpănos ULP.
impetīgo, *inis f.* **1** eczemă, pecingine, rapăn CELS., PLIN.; **2** mană (*la smochin*) PLIN.
impetītus (*3*) *p. pf. v.* **impeto**
impetō, *ere, ītum vt.* a se arunca asupra, a se năpusti VARR. ș.a.; (*fig.*) a ataca, a acuza SID.
impetrābilis (*2*) *adj.* **1** (*pas.*) ușor de obținut: *quo impetrabilior pax esset* LIV. ca pacea să fie mai ușor de obținut; **2** (*act.*) care-și atinge ușor scopul, care reușește ușor, eficace: *orator* ~ PL. orator care reușește ușor (să convingă).
impetrātiō, *ōnis f.* obținere a unui rezultat COD. IUST.
impetrātīvus (*3*) *adj.* potrivit spre a obține (ceva) SERV.
impetrātor, *ōris m.* cel care obține AUG. ș.a.
impetrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **impetro**
impetrātus[2], *abl. -ū, m.* obținere AMBR.
impetriō (*IV*) *vi.* a căuta să obțină bune augurii (prin auspicii, haruspicii), a obține bune augurii: *tunc avibus magnae res* ~ *solebant* CIC. pe atunci, se căuta de obicei să se obțină prin auspicii lucruri mari, *qui* ~ *velit, convenientem rebus suis immolet* CIC. cine vrea să obțină bune augurii să aducă o jertfă pe măsura averii lui, *impetritum est* PL., auguriile sînt bune // **impetrītum**, *ī n.* bun augur // **impetrītae**, *ārum f.* (subînț. **precationes**) rugăciuni pentru a obține bune augurii.
impetrō (*I*) *vt.* a obține (un rezultat bun), a reuși: *incipere multo facilius est quam* ~ PL. e mult mai ușor să începi decît să ajungi la rezultat, *istuc confido a fratre me impetrassere* PL. cred că voi obține asta de la frate-meu, *ei Dolabella civitatem a Caesare impetravit* CIC. Dolabella a obținut de la Caesar pentru acesta dreptul de cetățenie, ~ *veniam exsilii pro Annaeo Seneca* TAC. a obține iertarea de exil pentru Annaeus Seneca, ~ *de indutiis* CAES. a reuși privitor la un armistițiu, *sperat ab eo de sua ac militum salute impetrari posse* CAES. spera că se poate obține de la el un rezultat în privința salvării lui și a soldaților lui, *uti ea quae vellent impetrarent* CAES. ca să obțină ce doresc, (*cu conjct.*) *impetro, ut eam illi permittat* TER. îl fac să i-o dea lui, *postremo impetravi, ut ne quid succenseat* PL. în fine, am reușit să nu se supere pe el, *impetravi abiret* PL. am reușit să-l fac să plece, (*rar cu inf.*) *Agrippina coloniam deduci impetrat* TAC. Agrippina obține să fie trimisă acolo o colonie, *post impetratam studiis meis quietem* QUINT. după obținerea răgazului pentru studiile mele, (*abl. abs.*) *impetrato, ut manerent* LIV. obținînd (permisiunea) să rămînă; [arh. inf. pr. pas. *impetrarier*; inf. viit. act. *impetrassere*].
impetuōsus (*3*) *adj.* năvalnic, impetuos, violent FIRM.
impetus, *ūs m.* **1** pornire înainte, avîntare, mers repede, forță a mișcării: *quaedam animalia impetum habent* SEN. unele ființe au un imbold de a porni înainte, *impetu capto* LIV. luîndu-și vînt, ~ *caeli* CIC. forța de mișcare (cursul rapid) al cerului, *illam* (*navem*) *fert* ~ *ipse volantem* VERG. pe acea corabie, o mînă în zbor avîntul căpătat, *huc* ~ *illam* (*hastam*) *detulerat* VERG. aici o dusese avîntul aruncării ei (a suliței); **2** asalt, atac, năvală: *impetum in bona alicuius facere* CIC. a se năpusti asupra bunurilor cuiva, (*mil.*) *ad primum impetum* LIV. la primul atac, *impetum facere in aliquem* a da un asalt asupra cuiva, *gladiis destrictis in eos impetum fecerunt* CAES. au dat un asalt asupra lor cu săbiile scoase, *impetu facto* CAES. dînd un atac, *impetum ferre* (*sustinere*) CAES. a rezista atacului, *hostes primo impetu pulsi* LIV. dușmanii respinși de la primul atac; **3 a.** furie, violență, dezlănțuire: *in magno impetu maris* CAES. într-o mare dezlănțuită, ~ *ventorum* CAES. furia vînturilor, ~ *belli* CAES. furia războiului; **b.** (*med.*) criză, acces: ~ *febris* CELS. acces de febră, ~ *oculorum* PL. aflux violent de sînge în ochi; **4** (*fig.*) avînt, ardoare, elan, pornire nestăvilită, imbold: *repentino impetu animi incitati* CIC. duși de un elan neașteptat al sufletului, *divinus* ~ CIC. imbold divin, ~ *dicendi* CIC. avîntul în vorbire, *delendi huius imperii* ~ CIC. pornirea furioasă a distrugerii acestui stat, *impetum cepit moriendi* SUET. și-a pus în gînd să moară, *impetum cepi consolandi te* SEN. mi-am luat curajul de a te consola, *indomitos impetus vulgi cohibere* CIC. a înfrîna pornirile nepotolite ale mulțimii, *impetu magis quam consilio* LIV. mai mult dintr-o pornire, decît cu judecată, *animalia quae habent suos impetus* CIC. animalele care își au instinctele lor, *ex hoc impetu rerum* LIV. din acest curs al lucrurilor, *donec* ~ *famae languesceret* TAC. pînă ce vîlva faimei se va mai potoli.
impexus (*3*) *adj.* nepieptănat, cu părul în dezordine VERG., HOR.; (*fig.*) neșlefuit, grosolan TAC.
impiāmentum, *ī n.* pîngărire CYPR.
impicō, *āre, ātum vt.* [*pix*] a unge cu smoală, a astupa cu smoală, a smoli COL.
impiē *adv.* fără pietate CIC.; în mod nelegiuit SUET.
impietās, *ātis f.* impietate, lipsă de respect față de zei, părinți, patrie; nelegiuire; (*spec.*) lezmajestate: ~ *in deos* CIC. impietatea față de zei, *impietatis duces* CIC. conducătorii nelegiuirii față de patrie, *Albucilla defertur impietatis in principem* TAC. Albucilla este deferită judecății sub acuzația de lezmajestate.
impietātiō, *ōnis f.* infamie CASSIOD.
impiger, *gra, grum adj.* harnic, fără preget, neobosit: *impigrum ingenium* SALL. spirit neobosit, ~ *equus* HOR. cal neobosit, ~ *in scribendo* CIC. harnic la scris, ~ *ad letum* LUC. neșovăind să înfrunte moartea, *ille* ~ *hausit pateram* VERG. acela înghiți vitejește cupa, (*cu genit.*) ~ *militiae* TAC. brav în război, (*cu inf.*) ~ *hostium vexare turmas* HOR. nepregetînd să atace mulțimi de dușmani, ~ *fluminum Rhodanus* FLOR. cel mai rapid dintre fluvii, Rhodanus.
impigrē *adv.* fără preget, fără șovăială, neobosit, stăruitor: *consulem* ~ *milites secuti sunt* LIV. soldații l-au urmat fără preget pe consul.
impigritās, *ātis f.* hărnicie, activitate CIC.
impigritia, *ae f. v.* **impigritas**
impilia, *ium. n. pl.* (un fel de) încălțări de pîslă PLIN.
impingō, *ere, pēgī, pactum vt.* **1** a izbi, a da izbind: *pugnum in os impinge* PL. dă-i un pumn în față, ~ *caput parieti* CIC. a se izbi cu capul de perete, ~ *fustem alicui* PL. a lovi pe cineva cu un băț, *navem, dum por-*

tu egreditur, impegit QUINT. în momentul cînd iese din port, făcu să eşueze nava; 2 a impune, a aplica cu sila, a împinge: ~ *laqueum alicui* SEN. a pune juvăţul de gîtul cuiva, *iubete huic compedis impingier* PL. porunciţi să i se pună cătuşe la picioare, *huic calix mulsi impingendus est* CIC. trebuie să-i vîri pe gît o cupă de vin îndulcit, ~ *calcem Graeculis* PETR. a da un picior grecoteilor, *impingit mihi ingentem epistulam* SEN. îmi vîră sub ochi o nesfîrşită scrisoare; 3 a arunca, a împinge: ~ *agmina muris* VERG. a împinge trupele la ziduri, ~ *hostes in vallum* TAC. a-i respinge pe duşmani în întăritură, ~ *aliquem in magnam litem* SEN. a băga pe cineva într-o lungă discuţie.

impinguātiō, *ōnis f.* îngrăşare ECCL.

impinguō (*I*) 1 *vt.* a îngrăşa TERT.; 2 *vi.* a se face gras APIC.

impiō (*I*) *vt.* a face vinovat, a pîngări: *se* ~ *erga parentem aut deos* PL. a se face vinovat de impietate faţă de zei sau de părinţi, *cruore humano impiatus* APUL. pîngărit de sînge omenesc.

impius (*3*) *adj.* 1 lipsit de pietate, nelegiuit, criminal: ~ *erga parentes* SUET. fără respect de părinţi, *impium bellum* CIC. război criminal (contra patriei), *impia Tartara* VERG. Tartarul, locaşul nelegiuiţilor, *impii poetae* CATUL. poeţi detestabili // **impius**, *iī m.* nelegiuit // **impia**, *ōrum n. pl.* lucruri nelegiuite; 2 *impia herba* PLIN. rozmarin (?).

implācābilis (*2*) *adj.* de nepotolit, neîndurător, implacabil: *implacabile odium* NEP. ură implacabilă, ~ *alicui* (*in aliquem*) LIV., CIC. neîndurător faţă de cineva.

implācābilitās, *ātis f.* neîndurare, inflexibilitate AMM.

implācābiliter *adv.* implacabil, înverşunat [numai la comp.]: *cui implacabilius irascebatur* TAC. pe care era mai înverşunat mînios.

implācātus (*3*) *adj.* neîmblînzit, nepotolit VERG., OV.

implacidus (*3*) *adj.* 1 neliniştit: *implacidum genus* HOR. neam neliniştit (războinic); 2 implacabil, crud: *Sirius implacido igni* STAT. Sirius cu focul lui implacabil.

implagō, *āre vt.* a prinde în plasă SID.

implanō, *āre vt.* a înşela VULG.

implanātor, *ōris m.* cel care înşală VULG.

implānus (*3*) *adj.* care nu e neted, cu hîrtoape AUR. VICT.

implecticus (*3*) *adj.* [*implecto*] care se mişcă greu VEG.

implectō, *ere, plexī, plexum vt.* a întreţese, a împleti, a înlănţui: *manibus implexis* SEN. cu mîinile înlănţuite, *implexae crinibus angues Eumenides* VERG. eumenidele cu părul încîlcit de şerpi; (*fig.*) *series implexa causarum* SEN. şirul înlănţuit al cauzelor, *vidua implexa luctu continuo* TAC. văduvă copleşită de jale neîntreruptă.

impleō, *ēre, plēvī, plētum vt.* 1 a umple: ~ *fossas* LIV. a umple gropile, *luna implerat orbem* OV. luna îşi umpluse cercul (era plină), (*cu abl.*) ~ *mero pateram* VERG. a umple cupa cu vin, ~ *amphoram ad summum* CELS. a umple amfora pînă la gură, *Neptunus ventis implevit vela secundis* VERG. Neptun a umflat pînzele cu vînturi favorabile; (*cu genit.*) ~ *ollam denariorum* CIC. a-şi umple oala cu dinari, (*cu de*) *de quibus volumina impleta sunt* CIC. de care (lucruri) au fost umplute (sînt pline) cărţile; (*poet.*) *manum pinu flagranti implet* VERG. prinde cu toată mîna o torţă de pin în flăcări, *sacer implevit dextram scyphus* VERG. prinde cu dreapta pocalul sfînt; (*spec.*) a fecunda: ~ *feminam* OV. a fecunda o femeie, (*Peleus Thetidem*) *ingenti implet Achille* OV. Peleu o lasă pe Thetis îngreunată cu marele Achilles; (*fig.*) ~ *navibus oram Italiae* LIV. a umple de corăbii ţărmul Italiei, ~ *urbem lamentis* LIV. a umple oraşul de bocete, ~ *pectus curis* LIV. a umple inima de griji, ~ *orbem terrarum nominis sui gloriā* CIC. a umple pămîntul cu faima numelui său, *Turnum saevissimus implet nuntius* VERG. Aen. *11, 896* o veste groaznică umple sufletul lui Turnus, (*rar cu genit.*) ~ *iuvenes spei animorumque* LIV. a-i umple pe tineri de speranţă şi de curaj, *fugae formidinisque Samnites implevit* LIV. i-a pus pe fugă şi i-a umplut de groază pe samniţi, *sese sociorum sanguine implere* CIC. a se mînji de sîngele aliaţilor; 2 (*oc.*) a sătura, a potoli, a satisface: *implentur veteris Bacchi pinguisque ferinae* VERG. se ghiftuiesc cu vin vechi şi carne grasă de fiară, ~ *dolorem lacrimis* TAC. a-şi potoli durerea cu lacrimi, *Demosthenes non semper implet aures meas* CIC. nu totdeauna Demosthene îmi satisface urechea, ~ *odium novercae* OV. a satisface ura mamei vitrege; 3 a împlini (măsură, timp): *impleta ut essent sex milia armatorum* LIV. ca să formeze la un loc şase mii de oameni înarmaţi, *puer qui nondum impleverat annum* OV. copil care nu împlinise un an, ~ *finem vitae* TAC. a ajunge la capătul vieţii; 4 a îndeplini: ~ *promissum* PLIN. IUN. a împlini promisiunea, ~ *officium scribendi* CIC. a-şi împlini datoria de a scrie, ~ *partes* PLIN. IUN. a-şi îndeplini rolul, ~ *censorem* VELL. a îndeplini rolul de censor, ~ *principem locum* TAC. a ocupa gradul cel mai înalt.

implētiō, *ōnis f.* umplere HIER. ş.a.

implētor, *ōris m.* împlinitorul, plinitorul AUG.

implexiō, *ōnis f.* înlănţuire, înfăşurare MART. CAP.

implexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **implecto**

implexus[2], *abl. -ū, m.* înlănţuire, strîngere, unire PLIN.

implicāmentum, *ī n.* încurcătură AUG.

implicātiō, *ōnis f.* 1 a. împletire: ~ *nervorum* CIC. împletirea nervilor; b. (*fig.*) înlănţuire: ~ *locorum communium* CIC. înlănţuire de locuri comune; 2 încărcătură: ~ *rei familiaris* CIC. încurcături în afacerile proprii.

implicātūra, *ae f.* intrigă, încurcătură SID.

implicātus (*3*) *p. pf. v.* **implico** // **adj.** încurcat, complicat: *nec quiquam in sermone implicatum* CIC. nimic încurcat în vorbirea lui, *reliquae* (*partes orationis*) *implicatae sunt* CIC. celelalte părţi ale unui discurs sînt complicate, *vox implicata* SEN. vorbire gîngavă.

impliciscō, *ere vt.* a încurca, a tulbura: *ubi primum tibi sensisti impliciscier?* PL. cînd ai simţit prima oară că ţi-e mintea tulburată?

implicitē *adv.* încurcat, neclar CIC.

implicitus (*3*) *p. pf.* (*v.* **implico**) // **adj.** (*fig.*) înfăşurat, întreţesut: *veritas in natura rerum implicitissima* AUG. adevăr foarte întreţesut cu natura lucrurilor.

implicō, *are, plicāvī* (*plicuī*), *plicātum* (*plicitum*) *vt.* 1 a înfăşura, a încolăci, a împleti, a prinde (de ceva): *hedera arborem implicat* CATUL. iedera înfăşoară copacul, *implicuit materno bracchia collo* OV. şi-a încolăcit braţele de gîtul mamei, ~ *tempora ramo* OV. a încinge tîmplele cu o ramură, *sertis* ~ *comas* TIB. a împleti pletele cu cununi, *dextrae se parvus Iulus implicuit* VERG. micul Iulus s-a prins de dreapta (tatălui), *implicuit comam laevā, dextraque...* VERG. cu stînga l-a înşfăcat de păr, şi cu dreapta..., *equus effusum equitem implicat* VERG. calul îl prinde (sub el) pe călăreţul pe care l-a răsturnat, *impliciti laqueis* OV. prinşi în laţuri; 2 a răspîndi, a vîrî: *lues implicat ossibus ignem* VERG. infecţia face să pătrundă focul în oase, *di vim suam hominum naturis implicant* CIC. zeii răspîndesc forţa în fiinţele omeneşti; 3 (*fig.*) a încurca, a implica, a angaja, a amesteca: *alienis nimis implicari molestum est* CIC. a se încurca prea mult cu treburile altora e supărător, *quaenam vos fortuna implicuit bello?* VERG. ce soartă v-a implicat în război?, *multis officiis implicatus* CIC. prins de multe îndatoriri, *morbo corporis implicata* TAC. împiedicată de boală, *implicitus in morbum* NEP. căzut bolnav; **b.** (*oc. pas*) a fi în strînsă legătură: *haec fides atque haec ratio pecuniarum implicita est cum illis pecuniis Asiaticis* CIC. acest credit (de la Roma) şi această circulaţie de capitaluri e strîns legată de capitalurile învestite în Asia, *aequa lex et nobis et illis qui nostris familiaribus implicantur* CIC. lege dreaptă atît pentru noi, cît şi pentru cei ce sînt în raporturi strînse cu prietenii noştri intimi; **c.** (*spec.*) a pune în încurcătură, a încurca: ~ *aliquem incertis responsis* LIV. a pune în încurcătură pe cineva prin răspunsuri neclare, *ipse tua defensione implacabere* CIC. tu singur te vei încurca în apărarea ta, *tanti errores implicant* (*nos*) *temporum, ut...* LIV. atît de mari greşeli de date ale evenimentelor ne pun în încurcătură, încît...

implōrābilis (*2*) *adj.* al cărui ajutor poate fi implorat VAL. FL.

implōrātiō, *ōnis f.* implorare, invocare: (*genit. subiect.*) ~ *illius* CIC. strigătul de ajutor al aceluia, (*genit. obiect.*) *omnium deorum* ~ CIC. implorarea tuturor zeilor.

implōrō (*I*) *vt.* 1 a chema în ajutor prin rugăminţi sau lacrimi, a implora, a invoca: *quem implorem?* CIC. pe cine să implor?, ~ *deos deasque omnes* CIC. a-i implora pe toţi zeii şi zeiţele; (*oc.*) a striga plîngînd: *nomen filii implorans* CIC. strigînd numele băiatului ei; 2 a cere (rugîndu-se, plîngînd), a face apel la..., a implora: *misericordiam vestram implorat* CIC. face apel la mila voastră, *implorantes iura libertatis* CIC. invocînd drepturile de cetăţean liber, ~ *auxilium consulis* CIC. a implora ajutorul consulului, *mulieres implorabant milites, ne se in servitutem traderent* CAES. femeile îi implorau pe soldaţi să nu le dea (romanilor) ca sclave, *implorat caelestes aquas prece* HOR. imploră în rugăciunea lui ploaie din cer.

implumbō, *ere vt.* a plumbui, a lipi cu plumb VITR.

implūmis (*2*) 1 fără pene; fără aripi: *implumes pulli* HOR. pui care n-au încă pene; (*poet.*) fără pene (la coif); 2 fără păr PLIN.

impluō, *ere, pluī, plūtum* 1 *vi.* a ploua asupra (în): *Peneus summis adspurgine silvis impluit* OV. Peneu plouă cu stropii lui asupra vîrfurilor copacilor: (*fig.*) *malum non impluat mihi* PL. nenorocirea să nu plouă asupra mea; (*impers.*) *leviter impluet* SEN. va ploua uşor 2 *vt.* a stropi cu ploaie NON.

impluviātus (*3*) *adj.* 1 în formă de *impluvium* (*v. infra*); 2 de culoarea apei de ploaie NON.

impluvium, *iī n.* 1 bazin de formă pătrată în mijlocul atriumului, unde se strîngea apa de ploaie căzută prin *compluvium*; 2 (*gener.*) spaţiul descoperit al curţii interioare, curte interioară.

impoenit... *v.* **impaenit...**

impolīte *adv.* fără rafinament, nemeşteşugit CIC.

impolītia, *ae f.* neţesălare, neîngrijire (a unui cal) GELL.

impolītus (*3*) *adj.* 1 (*rar*) neşlefuit: *lapis* ~ QUINT. piatră neşlefuită; 2 (*fig. frecv.*) neşlefuit, rudimentar, grosolan: *grammaticus* ~ QUINT. grămătic neşlefuit, *compositione verborum non* ~ QUINT. dotat cu o anume eleganţă în îmbinarea cuvintelor.

impollūtus (*3*) *adj.* nepătat, nepîngărit TAC.

impōnō, *ere, posuī, positum vt.* 1 **a.** a pune în (pe, asupra), a pune: ~ *aliquem in rogum* CIC. a pune un mort pe rug, *eo* (*in carros*) *mulieres imposuerunt* CAES. în ele (în care) au pus femeile, ~ *iuvenes rogis* (= *dat.*) VERG. a pune tinerii pe ruguri, *nati membra impone sepulcro* OV. pune în mormînt mădularele copilului, (*sors*) *nos in aeternum exsilium impositura cymbae* HOR. sorţul care ne va pune în barca (lui Charon) spre exilul etern, ~ *dona aris* OV. a pune ofrande pe altare, ~ *pedem super cervicem iacentis* CURT. a pune piciorul pe grumazul celui ce zace la pămînt, ~ *Pelion Olympo* HOR. a pune Pelionul deasupra Olympului, *arces montibus impositae* HOR. cetăţui puse pe vîrful munţilor; **b.** (*tehn. mil.*) a îmbarca: ~ *legiones equitesque Brundisii in naves* CAES. a îmbarca pedestraşi şi călăreţi în corăbii la Brundisium, *quo maior numerus militum posset imponi* CAES. ca prin aceasta să poată fi îmbarcat un mai mare număr de soldaţi, *per istos quae volebat clam imponenda curabat* CIC. de aceştia se folosea ca să îmbarce pe furiş tot ce voia el; **c.** (*med.*) a aplica (un leac): ~ *aliquid in vulnera* (*vulneribus*) PLIN. a aplica un leac pe răni; 2 (*fig.*) a impune, a pune: **a.** a impune (ca sarcină): ~ *onus alicui* CIC. a impune o sarcină cuiva, ~ *vectigal agris* CIC. a pune dări pe ogoare, ~ *stipendium victis* CAES. a impune tribut învinşilor, ~ *graviores labores sibi* CAES. a-şi impune eforturi mai mari, *vos mihi personam hanc imposuistis* CIC. voi mi-aţi impus acest rol; **b.** a impune (făcînd să sufere), a pricinui: ~ *plagam mortiferam reipublicae* CIC. a da o lovitură de moarte statului, ~ *alicui iniurias* CIC. a face cuiva nedreptăţi, ~ *servitutem civibus* SALL. a impune concetăţenilor jugul sclaviei, ~ *belli invidiam consuli* SULL. a atrage asupra consulului blamul războiului, ~ *leges per vim* CIC. a impune legi cu forţa; **c.** a pune la conducere, a învesti, a desemna: ~ *villicum* CIC. a alege un vechil, ~ *aliquem regem Macedoniae* LIV. a pune pe cineva rege al Macedoniei, *Lacedaemonii devictis Atheniensibus triginta viros imposuerunt* SALL. după

înfrîngerea atenienilor, spartanii au pus la conducere treizeci de oameni, *Cappadociae consularem imposuit* SUET. la conducerea Cappadociei, a pus un fost consul; **d.** a pune, a aplica: ~ *finem spei* LIV. a pune capăt speranței, ~ *modum dolori* PLIN. a pune limită durerii, *huic praedae ac direptioni cellae nomen imponis* CIC. acestei prăzi și acestui jaf îi dai numele de provizii, *vitiis virtutis nomen* ~ QUINT. a da viciilor numele de virtute, *imponens cognata vocabula rebus* HOR. dînd lucrurilor numiri apropiate (aproximative); **3** *imponere alicui* a păcăli pe cineva, a înșela: *simulata deditione praefectis Antigoni imposuit* NEP. printr-o predare simulată, i-a înșelat pe prefecții lui Antigonus, ~ *Catoni egregie* CIC. a-l înșela strașnic pe Cato; [arh. pf. *imposivit* PL., pf. inf. *imposisse* PL.; sincop. *impostus* LUCR., VERG. = *impositus*].

imporcitor, *ōris m.* „cel care brăzdează" (*epitet al cîtorva divinități*).

imporcō, *āre, ātum vt.* (din *in* și *porca*) a face brazde; a semăna în brazde: *semen imporcatum occabimus* COL. vom grebla sămînța semănată în brazde.

importābilis (*2*) *adj.* **1** care nu se poate purta CASSIOD.; **2** (*fig.*) insuportabil.

importātīcius (*3*) *adj.* importat B. AFRIC.

importō (*1*) **1** a aduce în (la), a importa: ~ *commeatus in urbem* CAES. a aduce provizii în oraș, ~ *vinum ad se* CAES. a aduce vin la ei, *aere utuntur importato* CAES. se folosesc de bronz importat; (*fig.*) *importatis artibus eruditus* CIC. instruit în discipline venite din afară (grecești); **2** a atrage, a pricinui, a produce: ~ *alicui calamitatem* CIC. a aduce nenorocire cuiva, ~ *odium libellis* HOR. a atrage ura împotriva volumașelor, *perturbationes animi important aegritudines anxias* CIC. pasiunile sufletești aduc cu ele amărăciuni chinuitoare.

importūnē *adv.* **1** în mod nepotrivit GELL.; **2** violent, furios, fără reținere GELL.

importūnitās, *ātis f.* **1** poziție dezavantajoasă a unui loc; **2** (*fig.*) caracter nesuferit, purtare nepotrivită, obrăznicie, cruzime: ~ *matris* CIC. încăpățînarea mamei, *vide inter importunitatem tuam senatusque bonitatem quid intersit* CIC. observă cîtă diferență între insolența ta și bunăvoința senatului, *unius importunitate et superbia Tarquinii* CIC. numai din cauza cruzimii și trufiei lui Tarquinius.

importūnus (*3*) **1** (*loc*) nepotrivit ca așezare, inabordabil: *turribus et aliis machinationibus locus* ~ SALL. loc nepotrivit pentru turnuri și alte mașini de război, *sedes nostro non importuna sermoni* CIC. loc destul de potrivit pentru convorbirea noastră, *Armeniam petunt, id temporis importunam* TAC. pornesc spre Armenia, inabordabilă în această vreme (de iarnă); **2** (*timp*) rău ales: *importunum tempus* CIC. moment nepotrivit: **3** greu, apăsător, chinuitor: *importunior morbus* CELS. o boală mai chinuitoare, *importuna pauperies* HOR. sărăcie apăsătoare, *vi tamen regere patriam importunum est* SALL. a conduce țara cu forța e totuși greu; **4** (*despre ființe*) lipsit de măsură, violent, brutal, crud, insuportabil: *importunissimus hostis* CIC. dușmanul cel mai brutal, *importuna mulier* PL. femeie insuportabilă, ~ *atque amens tyrannus* CIC. tiran crud și fără minte, *importunae volucres* VERG. păsări de rău augur; (*despre lucruri*) *importuna fames* HOR. foame insuportabilă, *importuna mors* OV. moarte crudă.

importuōsus (*3*) *adj.* lipsit de port: *importuosum mare* TAC., ~ *litus* LIV. mare, țărm fără porturi.

impos, *otis adj.* [*in* + *potis*] care nu e stăpîn pe...: *sui est* ~ *animi* PL. nu e stăpînă pe ea, ~ *sui amore caeco* SEN. nefiind stăpîn pe el din cauza iubirii oarbe, ~ *veritatis* APUL. care nu e în posesia adevărului; (*oc.*) ~ *damni* AUS. care nu poate suporta o pierdere.

impositīcius (*3*) *adj.* aplicat, pus la...; (*fig.*) impus, comandat VARR.

impositiō, *ōnis f.* punere, aplicare: ~ *manuum* AUG. punerea mîinilor; (*fig.*) ~ *vocabulorum* VARR. aplicarea unui nume cuvintelor, denumire.

impositīvum nomen *n.* nume dat, denumire PLIN.

impositor, *ōris m.* cel care denumește VARR.

impositus[1] (*3*) *p. pf. v.* **impono**

impositus[2], *abl. -ū, m.* aplicare pe... PLIN.

imposīvī, imposisse *v.* **impono**

impossibilis (*2*) *adj.* imposibil QUINT.; (*oc.*) neînstare VULG.

impossibilitās, *ātis f.* imposibilitate APUL.

impostor, *ōris m.* (*v. impono* 3) cel care ia ochii (cuiva) înșelîndu-l, înșelător, impostor ULP., HIER.

impostūra, *ae f.* înșelătorie, impostură ULP., ECCL.

impostus (*3*) *p. pf. v.* **impono**

impotābilis (*2*) *adj.* care nu se poate bea HIER.

impotens, *ntis adj.* **1** (*abs.*) neputincios, slab: ~ *homo* CIC. om neputincios, *Iuno* ~ *cesserat tellure* HOR. Iuno, neputincioasă, plecase de pe pămînt // **impotentēs**, *ium m. pl.* cei slabi: *ad opem impotentium* CIC. în sprijinul celor slabi; **2** (*cu genit.*) care nu poate să domine, incapabil de a stăpîni: *gens* ~ *rerum suarum* LIV. neam incapabil să-și conducă treburile, ~ *regendi equi* LIV. incapabil să-și conducă calul, ~ *irae, laetitiae* LIV. care nu-și poate stăpîni mînia, veselia; **3** nestăpînit, necumpătat, furios, excesiv: *victoria eos impotentiores reddit* CIC. victoria îi face mai nestăpîniți, *homo impotentissimus* CIC. omul cel mai violent, *rabies* ~ LIV. furie oarbă, *impotentissima dominatio* LIV. tiranie excesivă, ~ *postulatum* LIV. cerere exorbitantă, *illum deperit impotente amore* CATUL. moare după el de o dragoste nebună, *per impotentia freta* CATUL. pe marea furtunoasă, *regina quidlibet* ~ *sperare* HOR. regina (Cleopatra) nestăpînită în a spera orice.

impotenter *adv.* **1** (*rar*) slab, fără succes: *elephanti crescente clamore impotentius iam regi* LIV. strigătele crescînd, elefanții erau conduși mai anevoie; **2** fără măsură, violent, tiranic: *magna potentia* ~ *uti* SEN. a se folosi despotic de o mare putere, *ne quid* ~ *faciat* QUINT. să nu facă vreun act de violență.

impotentia, *ae f.* **1** (*rar*) neputință, slăbiciune TER.; **2** neputința de a se stăpîni, nestăpînire, necumpătare, violență: ~ *animi* CIC. necumpătarea, *muliebri impotentia* TAC. de o nestăpînire femeiască, (*fig.*) *nullius astri aestuosa* ~ HOR. furia arzătoare a nici unui astru.

impraegnō, *āre vt.* a fecunda, a lăsa grea (o femeie) ECCL.
impraemeditātus (*3*) *adj.* nepremeditat MART., CAP.
impraeparātus (*3*) *adj.* nepregătit mai înainte; improvizat HIER.
impraepedītē și **impraepedītō** *adv.* fără piedici AMM.
impraepedītus (*3*) *adj.* neîmpiedicat AMM.
impraepūtiātus (*3*) *adj.* necircumcis TERT.
impraescientia, *ae f.* necunoaștere mai dinainte TERT.
impraescius (*3*) *adj.* care nu cunoaște mai dinainte ECCL.
impraesentiarum *adv.* [*in praesentia rerum*] deocamdată, pentru moment CAT., TAC. ș.a.
impraestābilis (*2*) *adj.* care nu face nimic, care nu e bun de nimic SALV.
imprānsus (*3*) *adj.* care n-a mîncat nimic, nemîncat, pe nemîncate PL., HOR.
imprecātiō, *ōnis f.* **1** invocare, rugăminte HIER.; **2** (*frecv.*) blestem, afurisire, imprecație SEN.
imprecor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a-i ruga pe zei (*pentru binele sau răul cuiva*), a ura binele *sau* a meni răul cuiva, a blestema: ~ *alicui salutem* APUL. a-i ura cuiva sănătate, *litora litoribus contraria imprecor* VERG. blestem ca țărmurile noastre să se dușmănească, *hoc tibi pro talibus ausis imprecor, ut*... MART. pentru asemenea îndrăzneală, blestemul meu este să..., *populo tales filias imprecatus* SUET. Aug. *65* menind oamenilor să aibă parte de asemenea fete (deșucheate).
imprensibilis (*2*) *adj.* insesizabil GELL.
impressē *adv.* **1** apăsînd, apăsat C. AUR.; **2** (*fig.*) insistent TERT.
impressiō, *ōnis f.* **1** întipărire, imprimare: ~ *formarum* APUL. întipărirea (în ceară) a formelor; **2** (*fig.*) întipărire în spirit, impresie; **3** presiune; (*mil.*) atac, asalt, năvălire: ~ *turbae* FRONT. presiunea gloatei; *in fines Suessionum impressionem facere* CAES. a năvăli asupra teritoriului suesionilor; **4** (*ret.*) **a.** articulare bine marcată a sunetelor în vorbire; **b.** (*pl.*) timpii marcați în ritm prin ridicarea vocii.
impressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **imprimo**
imprēssus[2], *ūs m.* presiune PRUD.
imprīmis (*inprīmis, in prīmis*) *adv.* mai întîi de toate, în primul rînd, mai ales.
imprimō, *ere, pressī, pressum vt.* **1** a apăsa pe...; a aplica apăsînd, a împlînta, a afunda: *pede collo impresso* VERG. apăsînd piciorul pe gîtul lui, ~ *in curia duas tabulas parieti* PLIN. a aplica două tablouri de perete în sala senatului, *Dido os impressa toro* VERG. Dido cu fața afundată în așternutul patului, ~ *mucrones* PETR. a împlînta săbiile în cineva, ~ *dentes alicui* LUC. a-și înfige dinții în cineva, ~ *aratrum muris* HOR. a împlînta fierul plugului unde altădată erau ziduri; **2** a face apăsînd, imprimînd, scobind, săpînd: *sulcus altius impressus* CIC. brazda mai adînc trasă, ~ *vestigium* CIC. (a-și lăsa urma pasului) a-și pune piciorul, *non sentis vestigium ubi imponas non habere?* nu vezi că n-ai unde să-ți pui piciorul?, *impressum vulnus falce, dente, ungue* COL. rana făcută cu o seceră, cu dintele, cu unghia, ~ *morsum* COL. a mușca, ~ *basia* MART. a da sărutări, ~ *puteum* PALL. a săpa un puț; **3** a imprima, a marca, a grava, a întipări: ~ *in cera sigilla anulo* CIC. a imprima sigilii în ceară cu inelul, *anulum* ~ CURT. a-și pune pecetea (a semna), *stigmata impressa captivorum frontibus* PETR. semne întipărite pe frunțile captivilor, *crater impressum signis* VERG. cupă împodobită cu figuri cizelate, *tabellae impressae signo alicuius* LIV. tăblițe marcate cu sigiliul cuiva; (*fig.*) ~ *reipublicae duplex dedecus* CIC. a imprima statului o dublă pată rușinoasă, *aliquid impressum in animo atque mente* CIC. ceva întipărit în suflet și în minte; **4** (*oc.*) *imprimi* COL. a se afunda, a se lăsa (*despre teren*).
improbābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi aprobat, inacceptabil QUINT.; condamnabil SEN.
improbābiliter *adv.* în mod inadmisibil SID.
improbātiō, *ōnis f.* dezaprobare; reprobare: ~ *testium* RH. HER. respingerea martorilor, ~ *hominis* CIC. reprobarea unui om.
improbātor, *ōris m.* cel care dezaprobă APUL., TERT.
improbātus (*3*) *p. pf. v.* **improbo** // **adj.** discreditat: *improbatissimus homo* GELL. omul cel mai discreditat.
improbē *adv.* **1** cum nu trebuie, incorect, defectuos: *ignorantia* ~ *dicentium* GELL. ignoranța celor ce se exprimă incorect; **2** rău, necinstit, pe nedrept, ticălos, nerușinat: *multa* ~ *fecisti* CIC. ai făcut multe rele, *praeda* ~ *parta* CIC. pradă cîștigată pe nedrept, *ab improbis de me* ~ *dicitur* CIC. răii mă vorbesc de rău, *improbissime respondere* CIC. a răspunde cu mare insolență; **3** (*rar*) peste măsură, enorm, monstruos.
improbitās, *ātis f.* **1** (*rar*) calitate rea PLIN.; **2** răutate, necinste, ticăloșie: ~ *cordis humani* PLIN. răutatea inimii omenești, *improbitatis patrocinium* CIC. apărarea unei ticăloșii; **3** nerușinare, obrăznicie: ~ *simiae* CIC. nerușinarea maimuței.
improbiter *adv.* obraznic, nerușinat PETR.
improbitō, *āre, āvī vt.* a dezaproba, a respinge cu totul GELL.
improbō (*I*) *vt.* a dezaproba, a respinge; a blama: ~ *utrumque consilium* CAES. a dezaproba ambele planuri, ~ *aliquem testem* CIC. a respinge pe cineva ca martor, *bonus iudex damnat improbanda* SEN. judecătorul bun condamnă faptele blamabile.
improbulus (*3*) (dim. al lui *improbus*) cam nerușinat, obrăznicuț IUV.
improbus (*3*) *adj.* **1** de calitate inferioară, rău, prost: *improbae merces* PL. mărfuri proaste, ~ *panis* MART. pîine de calitate inferioară, *improba defensio* CIC. apărare proastă; **2** (*fig.*) ticălos, nelegiuit, necinstit, nerușinat: *homo improbissimus* CIC. omul cel mai ticălos, *ab ingenio* ~ PL. ticălos din fire, *in me tam fuit* ~ CIC. a fost atît de ticălos față de mine, *improba dicta, verba* OV. cuvinte, vorbe nerușinate // **improbus**, *i m.* ticălos CIC.; **3** fără măsură, enorm, neînfrînat, nebun, crud, îndîrjit: ~ *mons* VERG. munte enorm, *improba arva* VAL. FL. cîmpii vaste, ~ *villus barbarum in capris* PLIN. părul foarte mare al bărbilor la capre, *Austro flante imber improbior est* SEN. cînd bate Austrul, ploaia este mai violentă, *improba ventris rabies* VERG. foamea nesățioasă a pîn-

tecelui, *improbae spes* QUINT. speranţe nebune, ~ *labor* VERG. strădanie îndîrjită, ~ *anguis* VERG. şarpe nesăţios, *improbe Amor!* VERG. iubire crudă!, *improba conubii* STAT. doritoare peste măsură de măritiş, *improbum ausum* PLIN. îndrăzneală prea mare.

imprōcērus (*3*) *adj.* mic de statură, scund: *improcera pecora* TAC. oi mici.

imprōcreābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi creat APUL.

imprōdictus (*3*) *adj.* neamînat CIC.

improfessus (*3*) *adj.* **1** (*act.*) care nu a declarat: *qui improfessi iudaicam intra Urbem viverent vitam* SUET. cei care nedeclarînd îşi duceau în Roma viaţa după legea mozaică; **2** (*pas.*) nedeclarat (la fisc) PS. QUINT.

imprōmiscus (*3*) *adj.* fără amestec, pur GELL.

impromptus (*3*) *adj.* care nu e prompt, lipsit de uşurinţă, greoi: *imprompto iam Arminio ob continua pericula* TAC. Arminius tînjind din cauza primejdiilor continue, ~ *linguā* LIV. fără uşurinţă în vorbire.

imprope *adv.* în vecinătate TERT.

improperanter *adv.* fără grabă, încet AUS.

improperātus (*3*) *adj.* negrăbit, încet VERG.

improperium, *iī n.* ocară, reproş LACT. ş.a.

improperō[1], *āre vi.* a se grăbi să intre VARR. *apud* PLIN.

improperō[2] (*I*) *vi.* şi *vt.* a reproşa, a blama, a mustra: ~ *alicui* PETR. a face reproşuri cuiva, ~ *caecitatem* CASSIOD. a-i reproşa orbirea.

improperus (*3*) *adj.* negrăbit, încet SIL.

improprīē *adv.* impropriu PLIN., GELL.

improprietās, *ātis f.* (*gram.*) improprietate, folosire improprie.

improprius (*3*) *adj.* (*gram.*) nepotrivit, impropriu: *improprium nomen* QUINT. nume impropriu // **improprium**, *iī n.* improprietate // **impropria** *n. pl.* expresii improprii QUINT.

imprōpugnātus (*3*) *adj.* neapărat GELL., AMM.

improspectē *adv.* imprudent TERT.

improspectus (*3*) *adj.* nevăzut de departe AETNA.

improsper, *era, erum adj.* fără succes, neizbutit, nefericit TAC.

improsperē *adv.* fără succes, nefavorabil TAC., COL.

imprōtectus (*3*) *adj.* fără apărare, neapărat GELL., AMM.

imprōvidē *adv.* nechibzuit, fără judecată LIV. ş.a.

imprōvidentia, *ae f.* neprevedere TERT.

imprōvidus (*3*) *adj.* **1** care nu se aşteaptă, neprevăzînd nimic: *improvidos hostes opprimere* LIV. a năvăli asupra duşmanilor care nu se aşteptau, (*cu genit.*) *improvida huius mali civitas* PLIN. cetate care nu se aştepta la această nenorocire; **2** neprevăzător, fără judecată: *improvidae hominum mentes* CIC. minţi neprevăzătoare ale oamenilor, *improvida aetas puerorum* LUCR. vîrsta neprevăzătoare a copiilor, *Vitellius ~ consilii* TAC. H. *3, 56.* Vitellius, incapabil de o hotărîre.

imprōvīsē *adv. v.* **improviso**

imprōvīsō *adv.* pe neaşteptate PL., CIC.

imprōvīsus (*3*) *adj.* neprevăzut, neaşteptat, pe neaşteptate: ~ *adventus* CIC. sosire neaşteptată, *improvisi aderunt* VERG. vor fi aici pe neaşteptate, *ad improvisa* TAC. pentru cazuri neprevăzute; *de* (*ex*) *improviso* pe neaşteptate.

imprūdens, *ntis adj.* **1** fără a se aştepta, luat prin surprindere: *equites imprudentes hostes aggrediuntur* CAES. călăreţii atacă duşmanii luaţi prin surprindere, *ne quis inermis imprudentibusque militibus impetus fieri posset* CAES. ca să nu se poată produce vreun atac asupra soldaţilor neînarmaţi şi luaţi prin surprindere; **2** fără să se gîndească, fără să-şi dea seama, neintenţionat: *scio te inscientem et imprudentem facere omnia* TER. ştiu că tu faci totul fără să ştii şi fără să te gîndeşti, *tu mihi imprudens M. Servilium praeterisse videris* CIC. mi se pare că l-ai omis pe M. Servilius fără să-ţi dai seama; **3** fără să ştie, necunoscător: *haec imprudente Sylla facta esse scio* CIC. ştiu că acestea au fost făcute fără ştiinţa lui Sulla, *me imprudente et invito* CIC. fără ştiinţa şi fără voia mea, *non ~ usurum eum rabie...* CURT. ştiind bine că el se va folosi de un atac furios; *imprudentes religionis* LIV. necunoscători ai normelor religioase, ~ *maris* LIV. necunoscător al mării; **4** neînţelept, nechibzuit, fără judecată: *non ~ consilium* PETR. un sfat înţelept, *multa facit* (*sapiens*) *quae ab imprudentissimis aeque fieri videmus* SEN. (înţeleptul) face multe (dintre cele) pe care le vedem făcute şi de cei mai neînţelepţi.

imprūdenter *adv.* **1** din neştiinţă: ~ *interemptus est* VELL. a fost ucis din neştiinţă; **2** fără judecată, nechibzuit: *nihil ~ facere* CIC. a nu face nimic necugetat.

imprūdentia, *ae f.* **1** nebăgare de seamă, neobservare: *inculcamus per imprudentiam saepe versus in oratione* CIC. din nebăgare de seamă, adesea introducem în discurs frînturi de vers, ~ *oculorum* CIC. privire involuntară; **2** neştiinţă, necunoaştere: ~ *locorum* PETR. necunoaşterea locurilor; **3** nechibzuinţă: ~ *praetorum* NEP. lipsa de judecată a pretorilor, *tu imprudentiā laberis* CIC. tu te cufunzi din prostie.

impūbēs, *eris* şi **impūbis**, *is* (*2*) *adj.* **1** căruia nu i-au dat tuleiele, care n-a ajuns la pubertate, nevîrstnic; băiat: *puer ~ et adhuc non utilis armis* OV. băiat nevîrstnic şi care nu e bun de lupte, *filium impuberem necare* CIC. a-l ucide pe fiul lui, un băieţandru, *impubes manus* VERG. ceată de băieţi, ~ *corpus* VERG. trupt necopt, ~ *malae* VERG. obraji fără tuleie (de imberb) // **impūberes**, *um* CAES. şi **impūbes**, *ium* LIV. *m. pl.* băieţi; **2** cast: *qui impuberes permanserunt* CAES. cei care rămîn caşti.

impudens, *ntis adj.* fără ruşine, neruşinat: *homo impudentissimus* CIC. omul cel mai neruşinat, ~ *mendacium* CIC. minciună neruşinată.

impudenter *adv.* neruşinat: ~ *negas* PL. negi cu neruşinare, *multo impudentius dicere* CIC. a vorbi cu mult mai neruşinat, *impudentissime mentiri* CIC. a minţi cu cea mai mare neruşinare.

impudentia, *ae f.* neruşinare, lipsă de ruşine CIC. ş.a.

impudīcē *adj.* fără ruşine, impudic SEN.

impudīcitia, *ae f.* lipsă de pudoare, desfrînare PL., TAC.: (*spec.*) pederastie SUET.

impudīcus (*3*) *adj.* **1** (*rar*) neruşinat: *impudicum facinus* PL. faptă neruşinată; **2** depravat, desfrînat: *con-*

sul impudicissimus CIC. consulul cel mai depravat, *mulieres impudicae* CIC. femei stricate; (*oc.*) ~ *odor* MART. *12, 32, 16* miros infect.
impugnātiō, *ōnis f.* atac, asalt CIC., HIER.
impugnātor, *ōris m.* atacator; (*fig.*) calomniator, duşman AMBR.
impugnō (*I*) *vt.* **1** a da atacuri (împotriva), a lovi, a ataca, a asalta: ~ *terga hostium* LIV. a hărţui spatele duşmanilor, *nostri redintegratis viribus acrius ~ coeperunt* CAES. ai noştri, împrospătîndu-şi forţele, au început să atace mai îndîrjit; **2** (*fig.*) a combate, a lupta împotriva...: ~ *morbum* PLIN. a combate o boală, ~ *sententiam* TAC. a combate o părere, ~ *dignitatem alicuius* CIC. a lovi în onoarea cuiva, ~ *opus* OV. a critica o lucrare.
impulī *pf. v.* **impello**
impulsiō, *ōnis f.* **1** acţiune venită din afară CIC.; **2** pornire naturală. imbold, impuls: *aliquid impulsione facere* CIC. a face ceva dintr-o pornire naturală, *ad hilaritatem* ~ CIC. stîrnirea ilarităţii (prin glume).
impulsor, *ōris m.* cel care îmboldeşte, cel care îndeamnă: *me impulsore* TER. la îndemnul meu, *pravis impulsoribus male consulere* TAC. a lua măsuri rele din cauza unor rău-sfătuitori.
impulsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **impello**
impulsus[2], *ūs m.* **1** punere în mişcare, izbire, împingere [obişnuit la abl.]: *impulsu scutorum* CIC. prin ciocnirea scuturilor, *impulsu turbae* SUET. prin îmbulzirea mulţimii, *ventus impulsibus quatit* APUL. vîntul bate în rafale, *impulsu* (*saxi*) VERG. prin prăvălirea stîncii; **2** (*fig.*) imbold, îndemn, impuls: *impulsu patrum* CIC. la îndemnul senatorilor, *impulsu meo, tuo* CIC. la imbodul meu, al tău, *impulsu libidinum* CIC. prin impulsul pasiunilor.
impulvereus (*3*) *adj.* **1** neprăfuit GELL.; **2** (*fig.*) fără oboseală, uşor: *impulverea victoria* GELL. victorie uşoară (printr-o luptă care n-a ridicat nori de praf).
impunctus (*3*) *adj.* fără puncte, fără pete, pur (*despre cristal*) APUL.
impūne *adv.* **1** fără pedeapsă, nepedepsit: *non ~ scelus sinit esse* OV. nu lasă fără pedeapsă crima, *neque tantum maleficium ~ habendum* TAC. o atît de mare ticăloşie nu trebuie să rămînă nepedepsită, *iniuriam ~ accipere* SALL. a primi o insultă fără a te răzbuna; **2** (*fig.*) fără primejdie, fără teamă: *mercator revisens aequor Atlanticum* ~ HOR. negustorul aventurîndu-se de mai multe ori fără primejdie pe apele atlantice, *capellae ~ per nemus quaerunt thyma* VERG. căpriţele caută fără teamă cimbrul prin crînguri.
impūnis (*2*) *adj.* nepedepsit APUL.
impūnitās, *ātis f.* **1** nepedepsire: *maxima illecebra est peccandi impunitatis spes* CIC. cea mai straşnică nadă spre păcat e speranţa nepedepsirii, *impunitatem dare* CIC. a acorda impunitate; **2** libertate nestînjenită (de a face rău), siguranţă a nepedepsirii: ~ *gladiorum* CIC. libertate nelimitată de a comite crime, *dicendi* ~ CIC. libertate fără frîu în vorbire.
impūnītē *adv.* fără pedeapsă CIC. ş.a.
impūnītus (*3*) *adj.* **1** nepedepsit: *scelera impunita* CIC. crime nepedepsite, *hanc iniuriam impunitam dimittere* CIC. a lăsa nepedepsit acest afront; **2** nestînjenit, fără frîu: *omnium rerum impunita libertas* CIC. libertate nestingherită în toate.
impūrātus (*3*) *p. pf. v.* **impuro** // **adj.** infect, ticălos, mişel, infam: *hic impuratus* TER. acest ticălos.
impūrē *adv.* în mod murdar, ticălos, cu neruşinare CIC.
impurgābilis (*2*) *adj.* de neiertat AMM.
impūritās, *ātis f.* neruşinare, ticăloşie CIC., VULG.
impūritia, *ae f.* ticăloşie, infamie PL.
impūrō (*I*) *vt.* a murdări, a pîngări ISID.
impūrus (*3*) *adj.* **1** care nu e curat, impur OV., FLOR.; **2** ticălos, stricat, corupt: *quis illo impurior?* CIC. cine e mai stricat decît acela?, *o, hominem impurum!* TER. ce om ticălos!
imputātiō, *ōnis f.* (*tard.*) imputare a unei datorii, trecere în contul (cuiva); cont.
imputātivus (*3*) *adj.* acuzator, de imputare TERT.
imputātor, *ōris m.* cel care ţine socoteala: ~ *beneficii* SEN. cel care-ţi scoate ochii cu binefacerea lui.
imputātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **imputo**
imputātus[2] (*3*) *adj.* necurăţat de ramurile de prisos: *imputata vinea* HOR. viţa de vie necurăţată.
imputō (*I*) *vt.* **1** a pune la socoteală în contul (cuiva), a socoti, a înscrie în contul (cuiva): *si quis ex sociis propter societatem profectus sit, eos sumptus societati imputabit* DIG. dacă unul dintre asociaţi pleacă în interesul asociaţiei, va pune acele cheltuieli în contul societăţii, *stat super caput fatum et pereuntes dies imputat* SEN. destinul stă deasupra capului nostru şi înregistrează zilele pierdute, *hoc non imputo in solutum* SEN. asta nu ţi-o trec în cont ca achitat; **2** a pune pe seama (cuiva), a atribui (*ca merit sau vină*): *noli ~ beneficium mihi* PHAEDR. nu pune pe seama mea binele făcut, ~ *mortem senioribus annis* OV. a atribui moartea vîrstei înaintate, *adversa uni imputantur* TAC. insuccesele sînt date pe seama unuia singur, ~ *culpam nostram illi* PLIN. a arunca vina noastră asupra aceluia, *data munera non imputant* TAC. nu-şi fac un merit din darurile date, *alicui plurimum* ~ TAC. H. *1, 38* a-şi cîştiga cel mai mare merit faţă de cineva; **3** a acorda în cont, a da: *imputet ipse deus nectar mihi, fiet acetum* MART. nectar de mi-ar da Iupiter, el se va face oţet.
imputrescō, *ere, putruī vi.* a putrezi COL.
imputribilis (*2*) *adj.* care nu putrezeşte HIER., AUG.
imputribiliter *adv.* fără să putrezească AUG.
īmulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *imus*): *imula oricilla* CATUL. lobul urechii.
īmus (*3*) *adj. la superl.* (*v.* **inferus**) **1** cel mai de jos: *sonus* ~ QUINT. sunetul cel mai grav, *vox ima* HOR. nota cea mai de jos (*la instrument*), *in imo fundo* VERG. în fundul abisului, *ex* (*ab*) *imo pectore* VERG. din adîncul inimii, *ab imis unguibus usque ad verticem* CIC. din vîrful unghiilor picioarelor pînă în creştet, *ad imam quercum* PHAEDR. la poalele stejarului, *superi imique deorum* OV. zeii de sus (ai cerului) şi cei de jos (ai infernului) // **īmum**, *ī n.* partea cea mai de jos, fundul: *ab imo ad summum* HOR. de jos pînă sus, din cap pînă în picioare, *ex imo* OV. de la fund, *ima maris* PLIN. fundul mării, *ima summis miscere* HOR. a amesteca cele de jos cu cele de sus (a răsturna totul), *ab imo suspirare* OV. a suspi-

na din adîncul inimii, *qui regit ima* OV. care conduce infernul; 2 ultimul, de la capăt: ~ *lectus* HOR. ultimul pat (*de stat la masă, adică al treilea; celelalte două erau numite* ~ summus *şi* ~ medius), ~ *mensis* OV. ultima lună a anului // **imum**, *ī n.* ultima parte, capăt: *ad imum* HOR. pînă la sfîrşit, pînă la urmă; 3 cel mai de jos (*ca stare*): *maximi imique* SEN. (oamenii) cei mai sus-puşi şi cei mai de rînd.

in[1] *prep. cu ac.* şi *cu abl.* **I** (cu *ac.*, arătînd sfîrşitul unei mişcări) **1 a.** (*spaţial*) în, la: *introducere naves in portum* CAES. a face să intre corăbiile în port, *ex Asia in Europam exercitum traiecit* NEP. şi-a trecut armata din Asia în Europa, *ad urbem vel potius in urbem exercitum adducere* CIC. a-şi aduce armata în apropierea oraşului sau, mai degrabă, înăuntrul oraşului, *corpus abiecit in mare* CIC. i-a aruncat corpul în mare, *missi in ultimas gentes* CIC. trimişi la capătul pămîntului, *in tumulum venire* CAES. a ajunge pe colină, *in aram confugere* NEP. a se refugia pe treptele altarului; (*după subst. verbale*) *adventus in urbes* CIC. sosirea în oraşe, *in Capitolium ascensus* CIC. urcarea pe Capitoliu, *iter in Graeciam* CIC. călătoria în Grecia; **b.** (*arătînd direcţia, poziţia, sensul*) spre: *Belgae spectant in septentrionem* CAES. belgii sînt orientaţi spre nord, *in occidentem, in orientem, in meridiem* TAC. spre apus, spre răsărit, spre miazăzi, *in latus aut dextrum aut sinistrum cubat* CELS. doarme pe o latură, fie pe cea dreaptă, fie pe cea stîngă; (*uneori, însoţit de* versus) *castra ex Biturigibus movet in Arvernos versus* CAES. îşi mută tabăra de la biturigi, îndreptîndu-se spre arverni, *in Galliam versus movere* SULL. a se îndrepta spre Gallia; **c.** (*cu verbele de stare, care presupun o idee de mişcare anterioară*: esse, habere, adesse) *in alicuius potestatem esse* CIC. a fi (a ajunge) sub stăpînirea cuiva, *in custodiam habitus* LIV. ţinut la închisoare, *adesse in senatum* CIC. a fi prezent (a se prezenta) la sediul senatului; **2** (*temporal, la întrebările*: *pe cînd? pe cît timp? pentru cît timp?*) pînă, pe, pentru: *dormiet in lucem* HOR. va dormi pînă dimineaţa, *dixit in noctem atque etiam nocte* PLIN. IUN. a vorbit pînă la lăsarea nopţii şi chiar în timpul nopţii, *in multam noctem* CIC. pînă noaptea tîrziu, *in multum diei* LIV. pînă ziua tîrziu, *aliquem in posterum diem invitare* CIC. a invita pe cineva pentru a doua zi, *in crastinum differre* NEP. a amîna pe mîine, *in multos menses subsidia habere* CAES. a avea rezerve pentru multe luni, *in reliquum tempus* CAES. pentru viitor, *in praesens* CIC. pentru momentul de faţă, *in perpetuum* CIC. pentru totdeauna, *in tempus deligebatur* CIC. se alegea pentru un timp, *usque in senectutem* QUINT. pînă la bătrîneţe, *in hunc diem hactenus* CIC. pentru azi, ajunge, *in hodiernum diem* CIC. numai pentru azi, *in horam* sau *in diem vivere* CIC. a trăi ceas de ceas *sau* zi de zi; **3** (*alte raporturi*) **a.** (*arătînd dimensiunea*) în: *in altitudinem, in logitudinem* CAES. în înălţime, în lungime; **b.** (*diviziune şi părţi*) *Gallia divisa in partes tres* CAES. Gallia împărţită în trei părţi; **c.** (*distributiv, mai ales după numeral*) de: *duo censores in singulas civitates* CIC. doi cenzori de fiecare oraş, *in modios singulos* CIC. de fiecare baniţă, *in capita* LIV. de cap de om, *in militem* LIV. de soldat: *in dies singulos* sau *in dies* zi de zi, *in dies maius crescere* CIC. a se mări zi de zi; **d.** (*final*) pentru, în vederea, spre: *pecunia data est in rem militarem* CIC. banii au fost daţi pentru treburi militare, *in classem sumptum facere* NEP. a face cheltuieli cu flota, *in praesidium missa legio* LIV. legiune trimisă ca întărire, *venerat in funus* CIC. venise pentru funeralii, *servos in quaestionem postulare* CIC. a pretinde să fie daţi sclavii spre a fi anchetaţi, *multis fortuna parcit in poenam* PLIN. IUN. pe mulţi, soarta îi cruţă, rezervîndu-i pedepsei; **e.** (*modul, conformitatea*) după, conform cu, ca: *cives servilem in modum cruciati* CIC. cetăţeni răstigniţi ca sclavii, *mirandum in modum* CIC. în chip minunat, *senatus consultum fit in haec verba* LIV. se redactează o decizie a senatului cu acest cuprins, *in speciem* CAES. de formă, (*adv.*) *etsi aliquanto differt, in universum tamen*... TAC. deşi diferă întrucîtva, totuşi în general…, *in totum* CELS. întru totul, *in tantum, ut*... SEN. într-atîta, încît…, *in barbarum* TAC. în chip barbar, *in rem esse alicui* (*alicuius*) TER. a fi conform cu interesul cuiva, *quae in rem sunt* LIV. lucrurile utile, *in rem est* [cu inf.] este util ca…; **f.** faţă de: *amor in patriam* CIC. iubire faţă de patrie, *impietas in deos* CIC. impietate faţă de zei, *illiberalis in aliquem* CIC. puţin generos faţă de cineva, *una* (*definitio*) *in omnes valet* CIC. aceeaşi definiţie se aplică tuturor; **g.** (*favoare* sau *ostilitate*) în favoarea, împotriva: *carmen in aliquem scribere* CIC. a scrie un poem spre lauda cuiva, *in eam legem oratio* CIC. discurs în favoarea acestei legi, *odium in filium* CIC. ură împotriva fiului, *in aliquem animadvertere* CAES. a lua măsuri contra cuiva, *orationem in aliquem dicere* CIC. a rosti un discurs împotriva cuiva, *in Verrem secunda actio* CIC. a doua acţiune contra lui Verres, *in Catilinam orationes* CIC. cuvîntările împotriva lui Catilina. **II** (cu abl.) **1** (*locul unde se află* sau *se face ceva*) în, pe, peste, la: *in eo portu piratae navigaverunt* CIC. piraţii au navigat în acest port, *quae res in nostris castris gerebantur* CAES. cele se se petreceau în tabăra noastră, *pontem fecit in Histro* NEP. a făcut un pod peste Istru, *sedere in accusatorum subselliis* CIC. a sta pe băncile acuzatorilor, *sedere in equo* CIC. a sta pe cal, *coronam habebat unam in capite, alteram in collo* CIC. a avea o cunună pe cap, alta la gît, *in Italia domicilium habent* CIC. îşi au locuinţa în Italia, *in Sequanis* CAES. la secvani, *in ceteris nationibus* CELS. la celelalte neamuri, *esse in armis* CAES. a fi sub arme, *esse in veste candida* LIV. a fi în togă albă, *esse in vinculis* CAES. a fi în lanţuri, *in oculis, in ore alicuius* CIC. sub ochii, în gura cuiva; **2** (*timp*) în timpul, la, în: *in adulescentia* PL. în tinereţe, *in ea aetate* LIV. în acea epocă, *in omni aetate* CIC. la orice vîrstă, *in bello, in pace, in vita* CAES. în timpul războiului, pe timp de pace, pe cînd trăia, *in itinere* CAES. în timpul marşului, *in reditu* CIC. la reîntoarcere, *in tempore, in loco* LIV. la momentul potrivit, *in consulatu alicuius* CAES. pe timpul consulatului cuiva, *in oppugnando oppido* NEP. în timpul asedierii cetăţii, *bis in die* CIC.

de două ori pe zi, *in sex mensibus* CIC. în termen de şase luni; **3** (*alte raporturi*) **a.** (*arătînd o mulţime din care face parte cineva*) printre: *in his fuit Ariovistus* CAES. printre aceştia, a fost Ariovistus, *in mediocribus oratoribus habitus* CIC. socotit printre oratorii de mijloc, *dolor in maximis malis ducitur* CIC. durerea e socotită printre relele cele mai mari, *peto ut eum in tuis habeas* CIC. îţi cer să-l numeri printre ai tăi; **b.** (*împrejurări, stare în care se găseşte cineva, ceva*) în: *in hac solitudine careo omnium colloquio* CIC. în această singurătate, n-am pe nimeni cu care să vorbesc, *in vino immodicum esse* TER. a fi nestăpînit la beţie, *in tanta paupertate decessit, ut*... NEP. a murit într-o stare de sărăcie atît de mare, încît..., *in summo timore omnium cum armatis advolavit* CIC. cînd toţi nu mai puteau de frică, a venit în goană cu oameni înarmaţi, *in summis tuis occupationibus, tamen*... CIC. cu toate ocupaţiile tale foarte mari, totuşi..., *in tanto imperio populi Romani* CIC. cînd puterea poporului roman e atît de mare, *in eo enim loco res sunt nostrae, ut*... LIV. căci treburile noastre sînt într-o astfel de stare, încît..., *cum ex equitum fuga, quo in loco res esset, cognovissent* CAES. după ce şi-au dat seama din fuga călăreţilor cum stau lucrurile, *esse in vitio* CIC. a fi în greşeală, *esse in integro* CIC. a fi intact, *esse in obscuro, in difficili, in facili* CIC. a fi nelămurit, greu, uşor; **c.** (*relaţie*) în ce priveşte, relativ la, faţă de: *in hoc homine non accipio excusationem* CIC. cît priveşte acest om, nu primesc scuza, *idem in bono servo dici solet* CIC. acelaşi lucru se spune de obicei despre un sclav bun, (*cu adj.*) *lenis in hoste* OV. blînd cu duşmanul, *misericors, gratus, liberalis in aliquo* CIC. milos, recunoscător, generos faţă de cineva, (*cu abl. şi vb.* gaudere, gratulari, admirari, laudare, vituperare *etc.* in aliqua re): *in hac re hoc admiror*... CIC. în ce priveşte această chestiune, de asta mă minunez cu...; **d.** (*arătînd pers. la care se vede o anume calitate*) la: *in Miltiade erat summa humanitas* NEP. Miltiade avea o bunătate fără seamăn, *quanta auctoritas fuit in Metello* CIC. cîtă autoritate avea Metellus, *si quid est in me ingenii* CIC. dacă am ceva talent; **e.** (*disciplină în care cineva se instruieşte sau se exersează*) în: *in iure civili erudire* CIC. a instrui pe cineva în dreptul civil, *exercere mentem in aliqua re* CIC. a-şi exersa mintea cu un studiu; **f.** (*referitor la forma de redactare, prezentare*) sub formă de...; *tres libros in disputatione ac dialogo scribere* CIC. a scrie trei cărţi în formă de discuţie şi de dialog; [cînd *in* e prefix, *n* se asimilează înaintea sunetelor *l*, *m*, *r*.: *illacrimo*, *immitto*, *irrepo* şi se schimbă în *m* înaintea lui *b* şi *p*: *imbibo*, *impiger*; înaintea vb., nu-şi schimbă în general sensul; înaintea subst. şi adj., are valoare de particulă negativă: *indoctus*, *insanus*, *illiberalis* etc.].

in[2] = **isne** *v.* **eo**

inabruptus (*3*) *adj.* nerupt SEN.

inabsolūtus (*3*) *adj.* incomplet APUL.

inaccensus (*3*) *adj.* neaprins SIL.; (*fig.*) neînflăcărat CLAUD.

inaccessibilis (*2*) *adj.* inaccesibil TERT. ş.a.

inaccessibilitās, *ātis f.* inaccesibilitate ARN.

inaccessus (*3*) *adj.* inaccesibil, inabordabil VERG., TAC.; (*fig.*) de neegalat APUL. ş.a.

inaccrescō, *ēre vi.* a creşte, a se mări TERT.

inaccūsātus (*3*) *adj.* neacuzat TERT.

inacescō, *ere, acuī vi.* a se acri: ~ *lac* PLIN. a se acri laptele; (*fig.*) a face silă, a necăji OV.

Īnachus (**Īnachos**), *ī m.* zeul rîului cu acelaşi nume (*fiu al Oceanului şi al zeiţei Thetis, tatăl lui Io*); rîu în Argos // **Inachidēs**, *ae m.* descendent din Inachus (*Epaphus, fiul lui Io*); Perseus (*urmaş al lui Inachus*) // **Inachidae**, *ārum m. pl.* argivii (*v.* **Argius**) // **Inachis**, *adis adj. f.* a(l) rîului Inachus: *ad ripas Inachidas* OV. la malurile inachidiene; (*subst. f.*) Io (*fiica lui Inachus*) // **Īnachidēs**, *um f. pl.* argivele // **Īnachius** (*3*) *adj.* inachian, al lui Inachus: *Inachia iuvenca* VERG. junca inachiană (Io) (*iubită de Iupiter şi metamorfozată de Iunona, din gelozie, în juncă*), *Inachiae heroinae* PROP. Danaidele (*descendente din Inachus*), *Inachiae urbes* VERG. = oraşele argive (greceşti).

inācrescō *v.* **inaccresco**

inactuōsus (*3*) *adj.* inactiv AUG.

inactus (*3*) *p. pf. v.* **inigo**

inadibilis (*2*) *adj.* inaccesibil SID.

inadūlābilis (*2*) *adj.* care nu se lasă linguşit GELL.

inadustus (*3*) *adj.* nears, neatins de flăcări OV., PRUD.

inaedificō (*1*) *vt.* **1** a clădi pe..., a clădi deasupra, aproape [cu *in* şi abl.; *in* şi ac.; şi cu dat.]: *moenia paene inaedificata in muris* CAES. fortificaţii clădite aproape de zidurile cetăţii, ~ *in loca publica* LIV. a ridica clădiri pe locurile statului; (*fig.*) *multa nubila inaedificata superne multis* LUCR. mulţi nori adunaţi deasupra altor nori, *adulescens quantumque imponere avunculus et* ~ *voluisset, laturus* SEN. tînăr care putea suporta tot ce unchiul său ar fi voit să pună şi să clădească pe umerii lui; **2** a închide printr-un zid trecerea: *portae inaedificatae erant* LIV. porţile fuseseră zidite.

inaequābilis (*2*) *adj.* care nu e plan, inegal, neregulat: ~ *locus* VARR. loc care nu e plan, *inaequabiles motus* CIC. mişcări neregulate.

inaequābilitās, *ātis f.* inegalitate, diferenţă ARN.; (*gram.*) anomalie VARR.

inaequābiliter *adv.* inegal, diferit VARR., SUET.

inaequālis (*2*) *adj.* inegal, care nu e plan; neasemănător, diferit; variabil, nestatornic: *inaequalia loca* TAC. locuri accidentate, ~ *mensa* MART. masă care nu stă drept, *inaequales portus* OV. porturi de mărime diferită, *inaequales calices* HOR. pahare cînd pline, cînd pe jumătate, *inaequales autumni* OV. toamne variabile, *vixit* ~ HOR. a fost toată viaţa un capricios, *inaequales procellae* HOR. furtuni de intensitate variată, ~ *tonsor* HOR. bărbier care tunde inegal.

inaequālitās, *ātis f.* inegalitate, nepotrivire, diferenţă VARR., QUINT.; (*gram.*) anomalie VARR., GELL.

inaequāliter *adv.* inegal, diferit LIV., TAC.

inaequātus (*3*) *adj.* necumpănit egal, inegal TIB.

inaequō, *āre vt.* a face egal, a nivela CAES.

inaestimābilis (*2*) *adj.* **1** incalculabil, inestimabil, greu de judecat: *nihil tam inaestimabile est quam animi multitudinis* LIV. nimic nu e mai greu de evaluat ca

sentimentele mulţimii; **2** incomparabil, fără seamăn, incalculabil: *inaestimabile gaudium* LIV. bucurie fără seamăn, *inaestimabiles acervi mortuorum* AMM. nenumărate grămezi de morţi; **3** care nu merită stimă, fără valoare CIC.

inaestimābiliter *adv.* inestimabil, incalculabil ECCL.

inaestimātus (*3*) *adj.* (*jur.*) care n-a fost evaluat ULP.

inaestuō, *āre vi.* a se înfierbinta în..., a fierbe în ... [cu dat.]: *quodsi praecordiis inaestuet bilis* HOR. dacă fierea mi-ar fierbe în măruntaie.

inaffectātus (*3*) *adj.* neafectat, natural QUINT., APUL.

inaggerātus (*3*) *adj.* adunat grămadă SID.

inagitābilis (*2*) *adj.* neclintit, imobil SEN.

inagitātus (*3*) *adj.* neagitat, nemişcat; (*fig.*) netulburat SEN. RH.

inalbeō, *ēre vi.* a se lumina (de ziuă) APUL.

inalbescō, *ere vi.* a se face alb, a se albi CELS., ARN.

inalbō, *āre vt.* a albi APUL.

inalgescō, *ere vi.* a se răci CELS.

Inalpīnus (*3*) *adj.* care locuieşte din Alpi, alpin // **Inalpīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Alpi.

inalterō, *āre vt.* a cuprinde unul într-altul TERT.

inaltō, *āre vt.* a înălţa P. NOL.

inamābilis (*2*) *adj.* neplăcut, urît, nesuferit VERG., OV.

inamārescō, *ere vi.* a se face amar, a se face fiere (*despre mîncare*) HOR.

inamāricō, *āre* **1** *vt.* a amărî, a înăspri AUG.; **2** *vi.* a se irita, a se mînia (împotriva cuiva) [cu dat.] AUG.

inamātus (*3*) *adj.* neiubit SIL.

inambitiōsus (*3*) *adj.* nepretenţios, simplu OV.

inambulātiō, *ōnis f.* **1** mişcare încoace şi încolo, plimbat(*ul oratorului cînd vorbeşte*) RH. HER.; **2** loc de plimbare VITR., PLIN.

inambulō (*I*) *vi.* a merge în sus şi în jos, a se plimba: *fratres illi Cybiratae inambulabant* CIC. vestiţii fraţi cybiraţi mergeau încoace şi încolo, ~ *cum Cotta in porticu* CIC. a se plimba cu Cotta prin portic.

inâmissibilis (*2*) *adj.* care nu se poate pierde AUG.

inamoenus (*3*) *adj.* lipsit de orice atracţie, neplăcut, nesuferit, îngrozitor OV., STAT. ş.a.

inānē[1] *n.* (*sens adv.*) în zadar STAT.

inānē[2], *is n.* **1** vid, spaţiu vid: *est in rebus* ~ LUCR. în natură există vid, *per* ~ LUCR. prin văzduh; **2** (*fig.*) deşertăciune, neant, ceea ce n-are consistenţă: ~ *abscindere soldo* HOR. a deosebi ceea ce e iluzoriu de ceea ce e real, *nubes et inania captat* HOR. umblă după lucruri nebuloase şi deşarte, *inania famae* TAC. zvonuri deşarte.

inānescō, *ere vi.* a deveni gol AMM.; (*fig.*) a deveni sec (la minte) AUG.

ināniae, *ārum f. pl.* nimic, neant PL.

inānilogista, *ae m.* flecar, şarlatan PL.

ināniloquium, *ii n.* vorbărie goală, flecăreală VULG.

ināniloquus, *ī m.* flecar AUG.

inanimālis (*2*) *adj.* neanimat, lipsit de viaţă TERT., MACR.

inanimans, *ntis adj.* neanimat FIRM.

inanimātus (*3*) *adj.* neînsufleţit, fără viaţă, inanimat BOETH.

inānimentum, *ī n.* vidul PL.

inanimis (*2*) *adj.* fără suflu (*despre vînt*), fără viaţă (*despre om*) APUL.

inanimus (*3*) *adj.* fără suflare, fără viaţă CIC. // **inanimum**, *ī n.* lucru neînsufleţit CIC.

ināniō (*IV*) *vt.* a vida, a goli: *ubi inanitur spatium* LUCR. cînd se videază spaţiul, ~ *alveum* PLIN. a goli pîntecele.

inānis (*2*) *adj.* **1 a.** gol, deşert, care n-are nimic înăuntru *sau* asupra (lui): *vas inane* CIC. vas gol, *domus nuda atque* ~ CIC. casă goală şi fără mobile, *naves inanes* CAES. corăbii goale, *inanes redierunt* CIC. s-au întors cu mîna goală, *misera in civitate atque inani* CIC. într-o cetate nefericită şi săracă, ~ *equus* CIC. cal fără călăreţ, *ventre inani* HOR. cu burta goală (nemîncat), *inanes paleae* VERG. paie goale, *inane sepulcrum* OV. cenotaf, *inania nubila* VERG. nori uşori, (*cu genit.*) *inane lymphae dolium* HOR. butie fără apă; **b.** (*poet.*) fără viaţă: ~ *umbra* OV. umbră deşartă (*a unui mort*), ~ *imago* OV. fantomă, *inania regna* VERG. împărăţia umbrelor (*Infernul*); **2** (*fig.*) **a.** fără nimic real, gol de conţinut, fără valoare; zadarnic: *inania verba* CIC. cuvinte goale (fără sens), *inanes spes* VERG. speranţe deşarte, *tempus inane peto* VERG. Aen. *4, 433* cer un răgaz fără importanţă (*ce nu poate fi utilizat pentru navigaţie*), *causae inanes* VERG. pretexte neserioase, *operam insumere inanem* HOR. a cheltui o sforţare zadarnică, *inanes minae* HOR. ameninţări fără urmări, *clarus ob obscuram linguam magis inter inanes* LUCR. vestit din cauza obscurităţii vorbirii mai mult printre cei seci la minte; **b.** umflat de orgoliu, vanitos, îngîmfat: *homo* ~ *et regiae superbiae* SALL. om îngîmfat şi de o trufie de rege.

inānitās, *ātis f.* **1** gol, spaţiu gol, vid: ~ *oris* QUINT. cavitatea gurii, *per inanitatem* LUCR. prin vid, *mihi inanitate intestina murmurant* PL. de gol la stomac, îmi chiorăie maţele; **2** (*fig.*) lipsă de conţinut real: *inanitates verborum* GELL. vacuitatea cuvintelor, *in summa inanitate versari* CIC. a se mişca într-o lume iluzorie.

ināniter *adv.* degeaba: ~ *exsultare* CIC. a se bucura fără motiv, ~ *artes exercere* OV. a practica inutil artele.

inānītus (*3*) *p. pf. v.* **inanio**

inante *adv.* înainte, în faţă VEG. ş.a.

inapertus (*3*) *adj.* nedeschis; (*fig.*) neexpus [cu dat.] SIL.

inapparātiō, *ōnis f.* nepregătire, neglijenţă RH. HER.

inapprehensibilis (*2*) *adj.* insesizabil C. AUR. ş.a.

inaquōsus (*3*) *adj.* fără apă ECCL.

inarātus (*3*) *adj.* nearat, nelucrat VERG. ş.a.

inardescō, *ere, arsī vi.* a se aprinde, a se înflăcăra: *nubes solis inardescit radiis* VERG. norul se aprinde de razele soarelui, *inardescunt genae* SEN. i se aprind obrajii (de ruşine); (*fig.*) ~ *cupidine vindictae* TAC. a se aprinde de setea răzbunării, *amor specie praesentis inarsit* OV. iubirea s-a aprins de frumuseţea celui de faţă.

inārescō, *ere, āruī vi.* a se usca, a seca: *nihil facilius quam lacrimas* ~ QUINT. (s-a spus) că nimic nu se usucă mai uşor ca lacrimile, *fons inarescit* PLIN.

IUN. izvorul seacă; (*fig.*) *ne liberalitas inarescat* PLIN. ca dărnicia lui să nu sece.
inargentō (*I*) *vt.* (*obişnuit la p. pf.* inargentatus) a arginta PLIN. ş..a.
inargūtē *adv.* fără isteţime, fără agerime de minte GELL.
inargūtus (*3*) *adj.* fără isteţime, prost ULP.
Īnarimē, *ēs f.* = Aenaria (*insulă în golful Neapolului; azi, Ischia*).
inarō (*I*) *vt.* 1 a îngropa în pămîntul arat (seminţe, viţă) CAT. ş.a.; 2 a lucra, a cultiva: ~ *solum* PLIN. a lucra pămîntul; (*fig.*) a brăzda AMBR.
inarticulātus (*3*) *adj.* nearticulat bine PRISC. ş.a.
inartificiālis (*2*) *adj.* fără măiestrie QUINT.
inartificiāliter *adv.* nemeşteşugit, natural QUINT.
inartō, *āre vt.* a restrînge, a micşora AUG.
inaruī *pf. v.* **inaresco**
inascensus (*3*) *adj.* neurcat, unde nu s-a urcat nimeni PLIN. IUN.
inaspectus (*3*) *adj.* nevăzut STAT.
inaspicuus (*3*) *adj.* invizibil AUS.
inassātus (*3*) *adj.* bine fript PLIN.
inassuētus (*3*) *adj.* neobişnuit, neînvăţat (cu ceva) OV.
inattaminātus (*3*) *adj.* necontaminat, nepîngărit TERT.
inattenuātus (*3*) *adj.* nemicşorat, neslăbit OV.
inattrītus (*3*) *adj.* neuzat P. NOL.
inaudax, *ācis adj.* neîndrăzneţ, timid HOR.
inaudientia, *ae f.* neascultare CYPR.
inaudiō (*IV*) *vt.* a auzi (spunîndu-se), a afla (un secret) CIC.
inauditiuncula, *ae f.* mică lecţie GELL.
inaudītus (*3*) *adj.* 1 nemaiauzit, necunoscut (pînă acum): *inauditum atque insolens verbum* CAES. cuvînt nemaiauzit şi neobişnuit, *gentes inauditae* LIV. neamuri necunoscute pînă azi, *inaudita pati* SUET. a suferi chinuri nemaivăzute; 2 neascultat, fără să fie ascultat (*despre un acuzat*): *aliquem inauditum punire* SUET. a pedepsi pe cineva fără a-i da putinţa să se apere.
inaugurātiō, *ōnis f.* început TERT.
inaugurātō *abl. abs.* (*cu sens adv.*) după ce a consultat augurii: *id ~ Romulus fecerat* LIV. Romulus făcuse aceasta fără să fi luat auguriile.
inaugurō (*I*) 1 *vi.* a lua auguriile (*a interpreta prevestirile zeilor după zborul păsărilor*): *inaugura fierine possit, quod ego mente concipio* LIV. ia auspiciile, ca să ştiu dacă se poate face ceea ce plănuiesc eu; 2 *vt.* a consacra o persoană într-un colegiu sacerdotal; a sfinţi un loc: *augur in locum eius inauguratus est filius* LIV. augur în locul acestuia a fost ales fiul lui, ~ *aliquem flaminem* LIV. a consacra pe cineva ca flamen, ~ *templum* LIV. a sfinţi un templu.
inaurātor, *ōris m.* poleitor cu aur FIRM.
inaurātūra, *ae f.* aurire GROM.
inaurātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inauro**
inaurātus[2] (*3*) *adj.* neîmpodobit cu aur TITIN.
inauriō, *īre vt.* a reda auzul (surzilor) LACT.
inauris, *is f.* (*tard.*; *obişnuit* **inaurēs**, *ium pl.*) 1 cercel, pandantiv PL.; 2 inel cu toarte trecute prin nas HIER.
inaurō (*I*) *vt.* 1 a auri, a polei cu aur: *inaurata statua* CIC. statuie aurită, *inaurata vestis* OV. veşmînt broşat cu aur; 2 (*fig.*) a scălda în aur, a încărca de bogăţii: *puto te malle a Caesare consuli quam inaurari* CIC. socot că preferi să fii consultat de Caesar decît copleşit de bogăţii.
inauspicātō *abl. abs.* (*cu sens adv.*) fără a fi luat auspiciile, fără auspicii favorabile.
inauspicātus (*3*) *adj.* 1 făcut fără a se lua asupiciile: *inauspicata lex* LIV. lege sancţionată fără luarea auspiciilor; 2 de rău augur, care meneşte a rău, nenorocit: *inauspicatum exemplum* PLIN. exemplu nefericit; 3 (*rar*) neaşteptat.
inausus (*3*) *adj.* neîndrăznit, neîncercat (în rău): *ne quid inausum sceleris fuisset* VERG. ca să nu fie crimă pe care să nu fi îndrăznit s-o săvîrşeşti.
inauxiliātus (*3*) *adj.* neajutat VULG.
ināversibilis (*2*) *adj.* de neabătut APUL.
ināvertibilis (*2*) *adj.* inevitabil VULG.
inb... *v.* **imb...**
incaeduus (*3*) *adj.* netăiat vreodată, în care n-a pătruns securea: *silva incaedua* OV. pădure virgină.
incaen... *v.* **incen...**
incalcātus, (*3*) *adj.* necălcat de picior de om P. NOL.
incalescō, *ere*, *caluī vi.* **a.** a se încălzi, a se înfierbînta: *anni tempore iam incalescente* COL. anotimpul încălzindu-se, ~ *mero* LIV. a se înfierbînta de vin; **b.** (*fig.*) a se aprinde (de o pasiune): *ipsa quoque incalui* OV. şi eu m-am aprins de iubire.
incalfacio, *ere vt.* a înfierbinta OV.
incallidē *adv.* fără pricepere, fără abilitate CIC., GELL.
incallidus (*3*) *adj.* nepriceput, fără experienţă; *servus non* ~ CIC. sclav destul de priceput, *iuvenis ~ et facilis iuventa* TAC. tînăr fără experienţa lumii şi încrezător ca la vîrsta lui.
incallō, *āre vt.* a întări pielea, a bătuci VEG.
incaluī *pf. v.* **incalesco**
incandescō, *ere*, *canduī vi.* 1 a se face alb, a se albi: *pars magna terrarum alto pulvere incanduit* PLIN. o mare întindere de pămînt s-a albit de praful cel gros; 2 a se înfierbinta (de căldură), a deveni incandescent: *incanduit ignibus ara* OV. altarul s-a încălzit de foc, *plumbum incandescit eundo* OV. în zborul lui, plumbul devine incandescent, *tempestas incanduit* VERG. vremea s-a înfierbîntat; (*fig.*) *studii mei ardor incanduit* SYMM. zelul meu la studiu s-a înteţit.
incandidō, *āre vt.* a face alb, a albi; (*fig.*) a purifica (de păcate) FIRM.
incānescō, *ere*, *canuī* a se albi; (*spec.*) a încărunţi: *spumis incanuit unda* CATUL. apa s-a albit de spumă, *gelu incanuit Caucasus* VAL. FL. Caucazul s-a albit de zăpadă, *incanuit aetas* SIL. vîrsta a încărunţit.
incantāmentum, *ī n.* şi **incantātiō**, *ōnis f.* farmece, descîntec PLIN., AMM. ş.a.
incantātor, *ōris m.* fermecător, descîntător TERT. ş.a.
incantō (*I*) *vi* şi *vt.* 1 a cînta pe... [cu dat.]: *passer incantans sepiculae* APUL. vrabie care cîntă pe un gărduleţ; 2 a fermeca (*pronunţînd o formulă magică*), a lega prin farmece: *qui malum carmen incantassit* PLIN. cine va face farmece, *incantata vincula* HOR. lanţuri ale dragostei legate prin descîntece.
incānus (*3*) *adj.* albit, cărunt: *incana barba* COL. barba albă, *incana labra situ* OV. buzele albite de nemişcare; (*fig.*) *incana saecula* CATUL. veacurile apuse (cele mai îndepărtate vremi).

incapābilis (*2*) *adj.* de necuprins AUG.

incapax, *ācis adj.* (*tard.*) incapabil: ~ *virtutis* AUG. incapabil de virtute.

incapistrō, *āre, āvī vt.* a pune căpăstru; (*fig.*) a prinde în plasă, a înlănţui APUL.

incaptus (*3*) *adj.* neprins HIER.

incarnātiō, *ōnis f.* încarnare ECCL.

incarnō, *āre vt.* a încarna, a întrupa ECCL.

incāseātus (*3*) *adj.* bogat în caş; (*fig.*) îmbelşugat, bogat în toate AUG.

incassum *adv.* în zadar SALL., LIV. ş.a.

incassus (*3*) *adj.* inutil SULP. SEV.

incastīgātus (*3*) *adj.* nedojenit HOR.

incautē *adv.* 1 fără prevedere, imprudent: ~ *pugnare* LIV. a lupta fără prevedere; 2 (*oc.*) nestînjenit, fără grijă: *incautius cenare* PLIN. IUN. a lua masa mai nestînjenit.

incautus (*3*) *adj.* 1 care nu se aşteaptă (la nimic rău), neprevăzător, imprudent: *ut praeparati incautos aggredi possetis* LIV. ca voi, pregătiţi mai dinainte, să-i puteţi ataca pe cei care nu se aşteaptă la nimic, *minime ~ patronus* CIC. avocat care nu e luat niciodată prin surprindere, *ut rebus secundis avidi, ita adversis incauti* TAC. pe cît de lacomi cînd au succese, pe atît de imprudenţi cînd le merge rău, (*cu abl.*) *Trebonius oppressus est ab hoste ~* CIC. Trebonius a fost doborît fără a se aştepta la ceva din partea duşmanului, *ab secundis rebus incauti* LIV. neaşteptîndu-se la nimic rău de pe urma succeselor, (*cu genit.*) *non incauta futuri* HOR. care se gîndeşte la ziua de mîine; 2 (*rar pas.*) nepăzit, nesigur, nebănuit: *iter hostibus incautum* TAC. Ann. *1, 50* drum nepăzit de duşmani, *quia, quod neglexeris, incautum atque apertum habeas* LIV. *25, 38* fiindcă lucrul de care nu te-ai ocupat consideră-l ca pe ceva nesigur şi expus pericolului.

incavillor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a lua în rîs (pe cineva) GELL.

incavō, *āre vt.* a scobi COL.

incēdō, *ere, cessī, cessum vi.* şi *vt.* 1 a. a merge, a înainta, a păşi: *quacumque belua incederet* CIC. pe oriunde înainta monstrul, ~ *ad templum* VERG. a merge la templu, *a foro incedo domum* PL. din for, merg spre casă, *incedunt per ora vestra magnifici* SALL. calcă prin faţa voastră trufaşi, ~ *passu inerti* OV. a merge cu un pas leneş, ~ *cum silentio* PLIN. IUN. a merge în tăcere, ~ *pedibus* IUST. a merge pe jos, *altus incedit* LIV. merge cu capul sus, ~ *per urbem donis conspicienda meis* TIB. a merge prin oraş admirată prin darurile mele, *ego quae divum incedo regina* VERG. eu care merg (sînt) în fruntea zeilor; b. (*mil.*) a înainta: *agmen reliquum ~ coepit* LIV. restul convoiului începu să înainteze, *usque ad portas urbis incessere* LIV. au înaintat pînă la porţile oraşului, ~ *in hostes* SALL. a înainta contra duşmanilor, *propius incedentes* TAC. înaintînd mai mult, *incessitque itineri et proelio* TAC. înainta pregătit şi pentru drum, şi pentru luptă; (*vt.*) *incedunt maestos locos* TAC. bat locurile nenorocite; 2 (*fig.*) a. (*abs.*) a veni, a se ivi: *postquam tenebrae incedebant* TAC. cum se lăsa întunericul, *ubi crepusculum incesserit* COL. cînd se va lăsa înserarea, *tanta commutatio incessit, ut...* SALL. s-a produs o atît de mare schimbare, încît... *ubi formido mentibus decessit, lascivia atque superbia incessere* SALL. cînd teama le-a dispărut din suflete, în locul ei se iviră dezmăţul şi trufia, *rumor incedebat ea fieri...* TAC. se răspîndea zvonul că acestea se fac...; b. (*cu dat.*) a pătrunde: *exercitui omni tantus incessit dolor, ut...* CAES. întreaga armată fu cuprinsă de atîta durere, încît..., *mulieribus belli timor incesserat* SALL. frica de război pusese stăpînire pe femei; c. (*cu ac.*) *legiones seditio incessit* TAC. spiritul răzvrătirii cuprinde legiunile, *ipsum cupido incesserat Tarenti potiundi* LIV. îl cuprinsese dorinţa de a cuceri Tarentul, *timor patres incessit, ne...* LIV. pe senatori îi cuprinse teama să nu...

inceleber, *bris, bre* sau **incelebris** (*2*) *adj.* fără renume, necunoscut SIL. GELL.

incelebrātus (*3*) *adj.* nemenţionat TAC. Ann. *6, 7.*

incēnātus (*3*) *adj.* care nu a mîncat, nemîncat, flămînd PL. ş.a.

incendiālis (*2*) *adj.* de foc, de incendiu TERT.

incediārius (*3*) *adj.* incendiar, care provoacă incendiu PLIN. ş.a. // **incendiārius**, *iī m.* incendiator TAC., SUET.

incendiōsus (*3*) *adj.* arzător, caustic, coroziv C. AUR., APUL.

incendium, *iī n.* 1 a. incendiu, foc mare (care consumă totul): ~ *facere* sau *excitare* CIC. a da foc, ~ *restinguere* CIC. a stinge un incendiu; (*oc.*) incendiere: *urbem incendiis liberavi* CIC. am scăpat oraşul de incendieri, *nihil cogitans nisi caedes, incendia, rapinas* CIC. negîndindu-se la nimic altceva decît la asasinate, incendieri, jafuri; (*rar*) căldură arzătoare, văpaie: ~ *sideris* PLIN. căldura arzătoare a astrului, ~ *stomachi* LUCR. arsuri la stomac; b. (*poet.*) torţă, făclie: *sacrilega iactas incendia dextra, Turne!* OV. torţe blestemate arunci cu dreapta ta, Turnus, *socios incendia poscit* VERG. cere tovarăşilor torţe; 2 (*fig.*) flăcări, văpaie, vîlvătaie (a pasiunilor): *cupiditatum incendiis inflammatus* CIC. aprins de vîlvătăile poftelor, *conflagare invidiae incendio* CIC. a arde în pîrjolul invidiei, ~ *in suas fortunas* CIC. primejdie care i-ar prăpădi averea, *belli civilis ~ restinguere* CIC. a stinge flăcările războiului civil.

incendō, *ere, cendī, incensum vt.* 1 a da foc, a aprinde, a arde: ~ *aedificia* CIC. a da foc clădirilor, *classem inflammari incendique iussit* CIC. a poruncit să se dea foc flotei şi să fie arsă, ~ *lychnos* VERG. a aprinde luminile, ~ *odores* CIC. a arde mirodenii, ~ *agros* VERG. a da foc la tot ce e pe ogoare, ~ *aram* VERG. a aprinde focul pe altar, *aestus incensi* VERG. arşiţa aprinsă (a febrei); 2 (*oc.*) a ilumina, a face să strălucească: *solis incensa radiis luna* CIC. luna luminată de razele soarelui, *auro squamam incendebat fulgor* VERG. o lucire făcea să strălucească solzii (şarpelui) în sclipiri de aur; 3 (*fig.*) a înflăcăra, a aprinde, a aţîţa, a tulbura, a impresiona: *incensus ira, odio, amore* CIC. aprins de mînie, de ură, de dragoste, ~ *iuventutem ad facinora* SALL. a aţîţa tineretul la ticăloşii, *desine me ~ querellis* VERG. încetează să mă mai

chinui cu plînsul tău, *pudor incendit vires* VERG. rușinea aprinde puterile, *clamore incendunt caelum* VERG. Aen. *10, 895* umplu cerul cu strigătele lor, ~ *annonam* VARR. a face foc de scumpe alimentele.
incensiō, *ōnis f.* incendiere, ardere: *incensione urbem liberavi* CIC. am salvat orașul de la primejdia incendierii.
incensītus (*3*) *adj.* neimpus la taxe COD. TH.
incensor, *ōris m.* (*tard.*) incendiator, aprinzător DIG.; (*fig.*) instigator AMM.
incensum, *ī n.* (*tard.*) **1** ceea ce se arde în cinstea unei divinități; tămîie, sacrificiu VULG.; **2** aprindere (a luminilor) AMBR.
incensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **incendo** // **adj.** arzător, aprins CIC.
incensus[2] (*3*) *adj.* nerecenzat: *populus per multos annos* ~ LIV. poporul nerecenzat timp de mulți ani.
incentiō, *ōnis f.* [*incino*] **1** modulație, sunet (din instrumente de suflat) GELL.; **2** descîntec, vrajă GELL., AMM.
incentīvus (*3*) *adj.* [*incino*] **1** care cîntă melodia: *incentiva tibia* VARR. flautul care cîntă melodia (*partea de sopran*; *spre deosebire de* tibia succentiva VARR. flautul care acompaniază); (*fig.*) care are rolul de frunte, principal VARR.; **2** care incită, care stimulează PRUD. // **incentīvum**, *ī n.* mijloc de ațițare, excitant, stimulent HIER., AMM.
incentor, *ōris m.* dătător de ton P. NOL.; (*fig.*) instigator, provocator: ~ *turbarum* AMM. instigator al tulburărilor.
incentrix, *īcis f.* instigatoare HIER.
inceptiō, *ōnis f.* început al unei acțiuni TER. CIC.
inceptō, *āre, āvi vt.* **1** a începe să..., a intenționa, a se apuca de... PL., TER.; **2** (*vi.*) ~ *cum aliquo* TER. Phorm. *629* a se porni la ceartă cu cineva.
inceptor, *ōris n.* începător, inițiator TER. ș.a.
inceptum, *ī n.* începutul unei lucrări, ceea ce se întreprinde; plan, proiect: *ab incepto ad imum* HOR. de la început pînă la sfîrșit, *peragere* ~ VERG. a duce la capăt lucrul început, *absistere incepto* LIV. a renunța la cele începute, *nunc ad* ~ *redeo* SALL. acum, mă întorc la ce-mi propusesem (la subiect), *iuventus inceptis Catilinae favebat* CIC. tineretul era favorabil planurilor lui Catilina.
inceptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **incipio**
inceptus[2], *ūs m.* început, pornire: *foedum inceptu, foedum exitu* LIV. ceea ce este urît prin începutul sau prin rezultatul lui, *magno inceptu veneram* SEN. venisem cu o mare pornire sufletească (cu elan).
incērātus (*3*) *p. pf. v.* **incero**
incerniculum, *ī n.* **1** sită, ciur CAT.; **2** etalaj pentru pîinea de vînzare PLIN.
incernō, *ere, crēvi, crētum vt.* a cerne, a trece prin ciur: ~ *cribro terram* COL. a trece prin ciur pămîntul.
incērō (*1*) *vt.* a unge cu ceară CELS.; (*fig.*) *genua* ~ *deorum* IUV. 10, *55* a atîrna la genunchii zeilor tăblițe (*cu rugăminți adresate lor*).
incertē *adv.* nesigur, la întîmplare PL. ș.a.
incertō[1] *adv.* într-un mod cam nesigur, puțin sigur PL.
incertō[2], *āre vt.* a pune în încurcătură PACUV.; a face neclar APUL.
incertus (*3*) *adj.* **1** nesigur, imprecis, nefixat bine, incert: *incertis itineribus in hiberna perveniunt* CAES. ajung în tabăra de iarnă pe drumuri nesigure, *incerti rumores* CAES. zvonuri nesigure, *incertae sedes* SALL. locuințe nesigure, *incerti oculi* HOR. ochi care trec de la una la alta, *per incertam lunam* VERG. în lumina nelămurită a lunii, *colligere incertos crines* OV. a-și strînge părul în dezordine, *incerto voltu* SALL. cu privirea tulburată, *taurus incertam excussit cervice securim* VERG. taurul a scuturat de pe grumaz securea care n-a izbit bine; **2** care nu se știe bine: ~ *infans, masculus an femina esset* LIV. prunc despre care nu se știa dacă era băiat sau fată, *Italici, incerti socii an hostes essent* LIV. italicii, despre care nu se știa dacă sînt aliați sau dușmani; *incertum* (*est*) [urmat de prop. interog. indir.] nu se știe sigur: *Gallus avem, an gentem, an nomen significet incertum est* QUINT. nu se știe bine dacă Gallus înseamnă o pasăre, un neam sau un nume, *confessus est quidem, sed incertum utrum quia verum erat, an quia...* PLIN. IUN. a recunoscut într-adevăr, dar nu se știe dacă fiindcă era adevărat, sau fiindcă..., *clauserant portas, incertum vi an voluntate* LIV. închiseseră porțile, nu se știe dacă forțați sau de bună voie; (*abl. abs.*) *incerto* = *cum incertum esset: multi incerto prae tenebris quid aut peterent aut vitarent, foede interierunt* LIV. mulți, deoarece nu se știa din cauza întunericului ce căutau sau de ce fugeau, au pierit groaznic // **incertum**, *ī n.* lucru lipsit de certitudine, incertitudine: *ne cuius incerti auctor esset* LIV. pentru a nu afirma ceva nesigur, *bona omnium in dubium incertumque revocabuntur* CIC. bunurile tuturor vor fi puse la îndoială și în nesiguranță, (*in*) *incerto est* (*habet*) SALL. nu se știe bine, *Allobroges diu incerto habuere, quidnam consilii caperent* SALL. allobrogii n-au știut mult timp ce hotărîre să ia // **incerta**, *ōrum n. pl.* vicisitudini, schimbări, riscuri, pericole: *incerta belli* LIV. vicisitudinile războiului, *incerta fortunae* PLIN. schimbările sorții, *incerta maris* TAC. primejdiile mării; **3** care nu știe bine: *quid dicam* ~ *sum* TER. nu știu ce să spun, *cum* ~ *essem, ubi esses* CIC. neștiind unde ești, (*cu genit.*) ~ *meae salutis eram* OV. eram nesigur de viața mea, ~ *animi* TAC. nehotărît, ~ *sententiae* LIV. neavînd nici o idee precisă, ~ *rerum* LIV. neștiind cum stau lucrurile.
incessābilis (*2*) *adj.* necontenit MART. CAP.
incessābiliter și **incessanter** *adv.* necontenit HIER., SID.
incessī *pf. v.* **incedo** și **incesso**
incessō, *ere, cessī* (*cessīvi*) *vi.* și **incessī**, *ere vt.* **1** a se năpusti asupra, a ataca: *suos pro hostibus lapidibus incessebant* LIV. se năpusteau asupra camarazilor lor cu pietre, luîndu-i drept dușmani, ~ *digitis ora et oculos infantium* SUET. a se repezi cu degetele asupra fețelor și ochilor copiilor; **2** (*fig.*) a ataca, a acuza, a urmări: ~ *bello* STAT. a ataca cu război, ~ *aliquem conviciis* SUET. a ocărî pe cineva, *uxorem Vitellii incessebant tamquam superbe saeveque egisset* TAC. o acuzau pe soția lui Vitellius că s-ar fi purtat trufaș și crud.

incessus, *ūs m.* acţiunea de a merge, mers, pas; port, ţinută, înfăţişare; invazie, năvală, atac.
incestātor, *ōris m.* profanator AUG.
incestē *adv.* (*rel.*) fără a se fi purificat LIV.; neruşinat, spurcat, nelegiuit CIC., LUCR., SUET. ş.a.
incestificus (*3*) *adj.* pîngărit printr-un incest, incestuos SEN.
incestō (*I*) *vt.* (*rel.*) **1** a pîngări, a spurca: ~ *classem funere* VERG. a pîngări flota printr-un cadavru; **2** a dezonora, a necinsti, a prostitua; ~ *filiam* TAC. a necinsti o fată, *se* ~ *coram ipso* SUET. a se deda la spurcăciuni în faţa lui.
incestum, *ī n.* pîngărire, adulter, incest: *incesti cum sorore reus* SUET. acuzat de incest cu sora lui, *incesta Vestalium* SUET. pîngăririle vestalelor.
incestuōsus (*3*) *adj.* incestuos FIRM.
incestus (*3*) *adj.* [*in* + *castus*] pîngărit, spurcat, murdar: *ore incesto* CIC. cu gura lui spurcată, *concessa apud illos, apud nos incesta* TAC. ceea ce e permis la ei, la noi e spurcat, *incesti amores* HOR. amoruri neruşinate, *voces incestae* OV. cuvinte incestuoase // **incestus,** *ī m.* neruşinat, incestuos HOR.
incestus, *ūs m.* incest CIC.
incharaxō, *āre vt.* a face o tăietură în... APIC.
inchoāmenta, *ōrum n. pl.* principii, elemente MART. CAP.
inchoātē *adv.* ca început, începînd AUG.
inchoātiō, *ōnis f.* început, pregătire BOETH.
inchoātīvum verbum *n.* verb incoativ DIOM. ş.a.
inchoātor, *ōris m.* începător, iniţiator AUG., PRUD.
inchoātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **inchoo**) şi *adj.* doar început, schiţat, incomplet, imperfect: *rem tam praeclaram inchoatam relinquere* CIC. a lăsa un lucru atît de măreţ doar început, *cognitio naturae inchoata* CIC. cunoaşterea imperfectă a naturii // **inchoāta,** *ōrum n. pl.* lucruri doar începute: *perfecta anteponuntur inchoatis* CIC. se preferă lucrurile duse pînă la capăt celor doar schiţate.
inchoō (*I*) *vt.* a începe (ceva): ~ *novum delubrum* CIC. a începe să construiască un sanctuar nou, *inchoandae vindemiae dies* PLIN. ziua de începere a culesului viei, *cum aut inchoatur luna aut impletur* TAC. cînd este lună nouă sau lună plină, *spem* ~ *longam* HOR. a concepe o speranţă pe termen lung, ~ *aras nocturnas* VERG. a începe să aducă jertfe noaptea, *quod mihi nuper inchoasti de oratoribus* CIC. ceea ce ai început să-mi spui mai deunăzi despre oratori, *inchoante Caesare de...* TAC. împăratul începînd să vorbească despre...
incidī *pf. v.* **incidō**
incidō¹, *ere, cidī vi.* [*in* + *cado*] **1** a cădea în (pe, la, asupra) [obişnuit cu *in* şi *ac.*, mai rar cu alte prep., sau cu dat.]: *belua in foveam incidit* CIC. fiara a căzut într-o groapă, *incidit saxum in crura eius* CIC. bolovanul i-a căzut peste picioare, *turris Danaum super agmina incidit* VERG. turnul a căzut peste cetele grecilor, *incidit ad terram Turnus* VERG. Turnus căzu la pămînt, *ruinae nostris capitibus incident* LIV. ruinele vor cădea asupra capetelor noastre; (*rar cu ac.*) *ballista obruit, quos inciderat* TAC. balista îi zdrobi pe cei peste care căzuse; **2** a cădea asupra, a se arunca asupra, a se năpusti: *in segetem flamma incidit* VERG. focul se năpusteşte asupra holdei, ~ *in hostem* LIV. a se arunca asupra duşmanului, *exercitus patentibus portis incidens* LIV. armata năpustindu-se asupra porţilor deschise, (*oc.*) *hi duo amnes incidunt flumini* LIV. aceste două ape se varsă în fluviu; (*fig.*) *pestilentia in urbem agrosque incidit* LIV. molima s-a abătut asupra oraşului şi satelor, *terror exercitui incidit* CAES. asupra armatei, se abătu groaza; **3** (*fig.*) a da pe neaşteptate peste (cineva, ceva), a cădea în...; a ajunge: *in fuga, in ipsum Caesarem incidit* CAES. în fuga lui, a dat tocmai de Caesar, *cum hic in me incidit* CIC. cînd deodată acesta dă peste mine, *incidit huic subitoque adspectu territus haesit* VERG. a dat peste acesta şi, îngrozit de apariţia neaşteptată, se opri, *in manus Q. Sergii incidit* CIC. a căzut în mîinile lui Q. Sergius, ~ *inter catervas armatorum* LIV. a cădea între cetele celor înarmaţi; *hic in morbum continuo incidit* CIC. îndată după aceea, acesta a căzut bolnav, ~ *in febriculam ex labore* CIC. a ajunge să facă febră de pe urma efortului, ~ *in furorem et insaniam* CIC. a ajunge la furie şi la pierderea minţii, *in has miserias numquam incedissemus* CIC. n-am fi ajuns niciodată la aceste supărări, ~ *in sermonem hominum* CIC. a ajunge de vorba lumii; (*oc.*) a ajunge întîmplător, a veni: *non consulto, sed casu in eorum mentionem incidi* CIC. nu intenţionat, ci din întîmplare am ajuns să vorbesc despre ei, *incidit de uxoribus mentio* LIV. veni vorba despre neveste, *fortuito in sermonem vestrum incidi* CIC. am căzut întîmplător cînd tocmai discutaţi, *utinam ne id in mentem incidisset* TER. o, dacă nu i-ar fi venit asta în minte, *mihi incidit suspicio* TER. mi-a venit în gînd bănuiala; **4** (*despre timp*) a cădea, a se potrivi să fie: *cum in Kal. Ian. Compitaliorum dies incidisset* CIC. cum ziua Compitaliilor căzuse la 1 ianuarie, *aetas eius incidit in ea tempora, quibus...* NEP. viaţa lui coincide cu acele vremi în care...; **5** (*despre evenimente*) a se întîmpla (*obişnuit, ceva rău*), a se prezenta cazul: *multis viris tales casus inciderunt* CIC. asemenea nenorociri s-au întîmplat multora, *incidit civile bellum* NEP. între timp, izbucni războiul civil, *ne quod periculum incideret* NEP. ca să nu se ivească vreo primejdie, *incidunt saepe tempora, cum...* CIC. vin adesea împrejurări cînd..., *forte ita incidit ut...* LIV. s-a întîmplat ca (să nu)...; [p. viit. *incasurus* PLIN.].
incīdō², *ere, cīdī, cīsum vt.* [*in* + *caedo*] **1** a face o tăietură în..., a cresta, a tăia: *arboribus incisis atque inflexis* CAES. arborii fiind crestaţi şi apoi îndoiţi, *palmes inciditur in medullam* PLIN. curpenul e crestat pînă la măduvă, *venas sibi* ~ SUET. a-şi deschide venele, *follis incisis* PLIN. (plantă) cu frunzele crestate, ~ *corpora mortuorum* CELS. a face disecţia cadavrelor, ~ *vites falce* VERG. a tăia viţa cu cosorul, ~ *linum* CIC. a tăia sfoara, ~ *funem* VERG. a tăia funia; **2** (*poet.*) a face (tăind): ~ *faces* VERG. a face (din lemn) torţe, ~ *ferro acuto perpetuos dentes* OV. a cresta cu un fier ascuţit un şir de dinţi (făcînd un ferăstrău); **3** a grava, a scobi: *leges in aes incisae* LIV. legi gravate în aramă, *carmen incisum*

in sepulcro SEN. versuri gravate pe un mormînt, *incidens litteras in fago* PLIN. scobind litere în scoarţa de fag tînăr, *verba ~ ceris* OV. a înscrie cuvinte pe tăbliţe cerate; 4 a întrerupe, a curma, a anula: *poema ad Caesarem incidi* CIC. am întrerupt poemul adresat lui Caesar, *difficultas spem omnem incidisset* LIV. greutatea le-ar fi tăiat orice speranţă, *spem inciderunt (urbem) capi posse* LIV. şi-au luat nădejdea că oraşul poate fi cucerit, *incidamus oportet media* CIC. trebuie să mai retezăm amănuntele de la mijloc, *~ testamentum* DIG. a anula testamentul.

inciens, *ntis adj. f.* gravidă VARR., COL.

incīle, *is n.* şanţ de scurgere CAT., COL.; (*fig.*) groapă mocirloasă *apud* CIC.

incīlis fossa *f.* şanţ de scurgere CAT.

incīlō, *āre vt.* a bălăcări, a ocărî PACUV., LUCIL., LUCR.

incingō, *ere, cinxī, cinctum vt.* a încinge, a înconjura: *sese serpentibus incingebant* CATUL. se încingeau cu şerpi, (*pas. refl.*) *Tisiphone incingitur angue* OV. Tisiphone se încinge cu un şarpe; (*fig.*) *incincti silvā campi* VERG. cîmpii înconjurate de pădure, *~ urbes moenibus* OV. a înconjura oraşele cu ziduri.

incinō, *ere, cinuī vi.* şi *vt.* [*in + cano*] 1 a face să se audă un cîntec, a intona: *varios incinit ore modos* PROP. intonează din gură diferite melodii; 2 a cînta la un instrument de suflat: *si modulis lenibus tibicen incinat* GELL. dacă un flautist ar intona melodii line, *signa incinuerunt* VARR. trîmbeţele au dat semnalul.

incipessō (incipissō), *ere vt.* a începe PL.

incipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* şi *vi.* 1 a începe, a se apuca de…: *~ proelium* SALL. a începe lupta, *~ sementem* VERG. a se apuca de semănat, *inceptam oppugnationem relinquere* CAES. a părăsi asediul început, *fossas implere incipiunt* CAES. încep să umple şanţurile, *~ a fine* SEN. a o lua de la sfîrşit, *incipiamus ab iis* QUINT. să începem cu ei, (*abs.*) *incipiendi ratio* CIC. mod de a începe (un discurs), (subînţ. *dicere, loqui*) *sic rex incipit* SALL. astfel începu să vorbească regele, *incipe Damaeta; tu deinde sequere Menalca* VERG. începe tu, Damoetas; continuă tu, Menalca; 2 a fi la început, a începe: *vix prima inceperat aestas* VERG. prima vară de-abia începuse, *cum rosam viderat, tum ~ ver arbitrabatur* CIC. socotea că primăvara începe cînd vedea trandafirii înflorind, *incipiente febriculā* CIC. cînd febra era la început, *mox Idumaea incipit et Palaestina* PLIN. după aceea, vin Idumaea şi Palaestina.

incipissō *v.* **incipesso**

incircum *prep. cu ac.* în jurul VARR.

incircumcīsiō, *ōnis f.* starea unei persoane necircumcise HIER.

incircumcīsus (*3*) *adj.* necircumcis TERT. ş.a.

incircumscriptus (*3*) *adj.* nemărginit PRUD. ş.a.

incīsē şi **incīsim** *adv.* prin incizie (*v.* **incisio**) CIC.

incīsiō, *ōnis f.* 1 tăietură, incizie AMBR.; (*pl.*) colici intestinale violente VEG.; 2 (*fig.*) inciză, secţiune scurtă a unei fraze ritmice CIC.; (*gram.*) cezură DIOM.

incīsum, *ī n.* inciză, secţiune scurtă a unei fraze ritmice CIC., QUINT.

incīsūra, *ae f.* 1 incizie, crestătură COL.; 2 (*fig.*) linie (în palmă); nervură (*la frunze*); dîră, contur PLIN.

incīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **incido**[2]

incīsus[2], *abl. -ū, m.* crestătură PLIN.

incita, *ōrum n. pl.* şi **incitae**, *ārum f. pl.* ultimul rînd de piese (*la jocul de şah*); (*fig.*) cele din urmă mijloace: *ad ~ redigere* LUCIL. a pune în imposibilitate, *ad ~ redire* LUCIL. (*redigi* PLIN.) a ajunge în situaţie desperată.

incitābulum, *ī n.* stimulent GELL.

incitāmentum, *ī n.* stimulent, imbold, îndemn: *~ cogitationis* PLIN. îndemn la cugetare, *~ maximum periculorum* CIC. cel mai mare stimulent în înfruntarea pericolelor, *~ ad honeste moriendum* CURT. îndemn la o moarte eroică, *uxor, quae incitamentum mortis et particeps fuit* TAC. soţia, care a fost îndemn şi părtaşă în moarte.

incitātē *adv.* grăbit, repede CIC. (*numai la comp.*).

incitātiō, *ōnis f.* 1 (*act.*) aţiţare, incitare, înviorare: *~ languentis populi* CIC. aţiţarea unei mulţimi lîncede, *~ animi iudicis* CIC. înviorare a spiritului judecătorului; 2 (*pas.*) **a.** mişcare rapidă, rapiditate: *sol tanta incitatione fertur, ut…* CIC. soarele este mînat înainte cu atîta repeziciune, încît…; **b.** (*fig.*) elan, impuls: *vis atque ~ orationis* CIC. forţa şi avîntul discursului, *~ mentis* CIC. impuls lăuntric al sufletului.

incitātor, *ōris m.* inspirator, aţîţător PRUD., AMM.

incitātrix, *īcis f.* aţîţătoare ARN. ş.a.

incitātus (*3*) *p. pf. v.* **incito** // **adj.** 1 pornit pe fugă, repezit, repede: *equo incitato* CIC. în goana calului, *incitatissima conversio* CIC. rotaţie foarte rapidă; 2 (*fig.*) viu, impetuos, avîntat: *cursus in oratione incitatior* CIC. cursul mai avîntat al vorbirii.

incitō (*I*) *vt.* 1 a mişca repede, a repezi: *equi incitati* CAES. cai mînaţi în goană, *naves incitatae* CAES. nave împinse înainte cu viteză, *~ hastas* VAL. FL. a repezi lănci, (*refl.*) *alii ex castris sese incitant* CAES. unii se reped din tabără, *cum ex alto aestus se incitavisset* CAES. după ce fluxul s-a pornit din largul mării, (*pas. refl.*) *stellarum motus cum incitantur, tum retardantur* CIC. mişcările stelelor cînd se accelerează, cînd încetinesc; (*fig.*) *eloquendi celeritatem ~* CIC. a spori (a dezvolta) rapiditatea vorbirii; 2 **a.** a aţîţa, a stimula, a incita: *incitabat omnes studio suo* NEP. a-i stimula pe toţi cu zelul său, *multa Caesarem ad id bellum incitabant* CAES. multe motive îl împingeau pe Caesar la acest război, *tribunus populum in consulem incitabat* LIV. tribunul aţîţa poporul împotriva consulului, *~ libidinem* OV. a aţîţa pofta; **b.** (*spec.*) a exalta prin inspiraţie divină: *terrae vis Pythiam incitabat* CIC. puterea pămîntului dădea Pythiei darul profeţiei, *exclamant quasi mente incitati* CIC. strigă ca nişte apucaţi; 3 a face să crească, a spori: *amnis aestate exiguus, hibernis incitatus pluviis* LIV. o apă mică vara, sporită însă iarna prin ploi, *ut vitis incitari possit* COL. ca viţa să poată creşte mai bine, *~ poenas* TAC. a agrava pedepsele.

incitus[1] (*3*) *adj.* care se mişcă repede, iute, năvalnic: *venti vis incita* LUCR. suflarea năvalnică a vîntului,

incita hasta VERG. sulița în zbor, *incita coniux fugit* VAL. FL. soția fuge în goană.
incitus[2] (*3*) *adj.* (*tard.*) care nu se poate mişca, imobil.
incitus[3], *abl. -ū, m.* mişcare rapidă PLIN.
incīvīlis (*2*) *adj.* grosolan, necioplit, brutal, crud: *homo incivilis ingenii* EUTR. om cu spirit grosolan, *inciviles poenae* DIG. pedepse crude.
incīvīlitās, *ātis f.* violență, cruzime, brutalitate AMM. ş.a.
incīvīliter *adv.* brutal, despotic, nedrept SUET., APUL. ş.a.
inclāmātiō, *ōnis f.* strigăt TERT.
inclāmitō, *āre vt.* a striga, a chema PL.
inclāmō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1 a.** a striga (chemînd) pe cineva, a chema cu glas tare: *comitem suum saepius inclamat* LIV. îl strigă pe tovarăşul său de mai multe ori, ~ *aliquem nomine* LIV. a-l striga pe cineva pe nume, *delphinus quocumque diei tempore a puero inclamatus* PLIN. delfinul strigat de copil în orice moment al zilei; **b.** (*abs.*) a chema în ajutor, a invoca: *ita te para, ut, si inclamaro, advoles* CIC. fii pregătit ca, dacă voi chema în ajutor, să zbori; **2** a striga: *adversarius: „quo tu turpissime?" magna voce inclamat* HOR. adversarul strigă tare: „încotro, ticălosule?", *exercitus inclamat Curiatiis, uti opem ferant fratri* LIV. soldații albani strigă la curiați să sară în ajutorul fratelui lor, *in eum magnum inclamavit* GELL. a strigat tare la acela; **3** a se răsti (la cineva), a lua la zor, a certa cu glas tare: *me inclamabit si adspexerit* PLIN. dacă mă va vedea, va sări cu gura pe mine, *inclamat alios, quid cessarent* LIV. îi ia la zor pe alții, întrebîndu-i de ce întîrzie, ~ *timidae puellae* OV. a se răsti la o fată sfioasă.
inclārescō, *ere, claruī vi.* **1** (*rar*) a se lumina de ziuă: *ubi primum dies inclaruit* AMM. de îndată ce s-a luminat de ziuă; **2** (*frecv.*) a deveni celebru: *docendi genere inclaruit* SUET. a devenit celebru prin felul de a preda.
inclārus (*3*) *adj.* necunoscut SYMM.
inclēmens, *ntis adj.* neînduplecat, aspru, crud LIV. ş.a.
inclēmenter *adv.* aspru, crud PL., TER., LIV. ş.a.
inclēmentia, *ae f.* neîndurare, asprime, cruzime VERG. ş.a.
inclīnābilis (*2*) *adj.* aplecat spre... [cu *in* şi *ac.*]: ~ *in parvum* SEN. înclinat spre rău.
inclīnātiō, *ōnis f.* **1** aplecare, înclinare: ~ *lateris unius* PLIN. înclinare unei laturi (a corăbiei), ~ *atomorum* CIC. deviația atomilor, ~ *caeli* (*mundi*) VITR. zonă geografică, ~ *vocis* CIC. inflexiunea glasului; **2** aplecare favorabilă (spre ceva): ~ *iudicum ad aliquem* CIC. aplecarea judecătorilor către cineva, ~ *principum in hos* TAC. dispoziția favorabilă a împăraților față de unii; **3** schimbare (a sentimentelor, a împrejurărilor): *minimis momentis maximae inclinationes temporum fiunt* CIC. cele mai mici cauze produc cele mai mari schimbări ale împrejurărilor, *utendum ea inclinatione ratus* TAC. socotind că trebuie să se folosească de această schimbare.
inclīnātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inclino** // **adj. 1** aplecîndu-se (în jos); (*despre voce*) cu inflexiuni: *inclinata voce canere* CIC. a vorbi cu glas cîntat, ~ *sonus* RH. HER. sunet profund: (*despre lucruri, stări*) *domus inclinata* VERG. casă povîrnită, gata să cadă, *ab excitata fortuna ad inclinatam desciscere* CIC. a decădea dintr-o situație înfloritoare într-alta rea, *inclinatae erant tyrannorum copiae* NEP. trupele tiranilor erau sortite înfrîngerii; **2** (*fig.*) înclinat, aplecat (spre); *plebs inclinatior ad Poenos* LIV. poporul mai favorabil punilor, *inclinatae ad suspicionem mentes* TAC. spiritele înclinate spre bănuială.
inclīnātus[2] *abl. -ū, m.* (*gram.*) derivație GELL.
inclīnis (*2*) *adj.* aplecat, înclinat VAL. PL.
inclīnō (*I*) **I** *vt.* **1 a.** a apleca, a înclina, a coborî: ~ *genua* OV. a înclina genunchii, *inclinato in dextrum capite* QUINT. cu capul aplecat spre dreapta, *arbor inclinat comas* MART. copacul îşi înclină coroana, *sol meridie se inclinavit* LIV. soarele a trecut de amiază, *inclinato iam die* PLIN. IUN. ziua fiind pe trecute; **b.** (*spec.*) *1*) (*mil.* şi *med.*) a da înapoi, a ceda: *Romana acies inclinatur* LIV. frontul roman e dat înapoi; *febris se inclinat* CELS. febra cedează, *morbus inclinatus* CELS. boală pe trecute; *2*) (*despre culori*) a se pierde, a tinde spre: *color in luteum inclinatus* PLIN. culoare care bate în gălbui; **2** a îndrepta în altă direcție, a întoarce: *se ad Stoicos inclinare* CIC. a trece de partea stoicilor, *omnem culpam in collegam inclinare* LIV. a da toată vina pe colegul său, ~ *onera in aliquem* LIV. a-şi descărca poverile asupra cuiva; **3** a schimba: **a.** a schimba în rău: *fortuna se inclinaverat* CAES. soarta se schimbase în rău, *is primus inclinasse eloquentiam dicitur* QUINT. acesta, se spune, a făcut cel dintîi să degenereze elocvența, (*abs.*) *si fortuna belli inclinet* LIV. dacă soarta războiului s-ar schimba în rău, *finis inclinat* TAC. sfîrşitul e mai rău; **b.** a decide: *fraus rem inclinavit* LIV. o înşelătorie a decis situația; **4** (*gram.*) a deriva; a declina: *a vocabulis non a verbo inclinata sunt* GELL. sînt derivate din substantive, nu din verb, *adverbium est, neque in casus inclinatur* GELL. este adverb şi nu se schimbă după cazuri. **II** *vi.* **1** a devia: *paulum ~ necesse est corpora* LUCR. trebuie să admitem că atomii deviază puțin; **2** a fi în declin, a se trece: *sol inclinat; eundum est* IUV. soarele apune; trebuie să mergem, *in vesperam inclinat dies* CURT. se înserează; **3** (*fig.*) **a.** a înclina, a fi aplecat spre...: *sententia senatus inclinat ad foedus faciendum* CIC. părerea senatului înclină spre încheierea unui tratat, *animus inclinat, ut arbitrer*... LIV. sînt înclinat să socotesc..., *inclinavit sententia universos ire* LIV. a precumpănit părerea să meargă cu toții; **b.** (*mil.*) a ceda, a da înapoi: *milites in fugam inclinarunt* LIV. soldații au cedat, luînd-o la fugă, *in neutram partem inclinabant acies* LIV. liniile de luptă nu cedau de nici o parte.
inclitus *v.* **inclutus**
inclūdō, *ere, clūsī, clūsum vt.* **1** a închide înăuntru, a vîrî (în): ~ *aliquem in carcerem* (*in carcere, carcere*) LIV., CIC. a închide pe cineva în temniță, ~ *in custodias* CIC. a vîrî în închisoare, *avis inclusa in cavea* CIC. pasăre închisă în colivie, *delecta virum corpora includunt caeco lateri* VERG. închid viteji aleşi în

pîntecele întunecos (al calului), ~ *se moenibus* LIV. a se închide între ziduri, *se ~ Heracleae* LIV. a se închide în Heraclea, *minora castra inclusa maioribus* CAES. lagăr mai mic cuprins în altul mai mare, *inclusa collibus litora* VERG. țărmuri mărginite de coline; 2 (*spec.*) a încastra, a monta în; (*fig.*) a introduce, a insera: ~ *grandes smaragdos auro* LUCR. a încastra smaragde mari în aur, ~ *emblemata in scyphis aureis* CIC. a grava ornamente pe cupele de aur, ~ *speciem in clupeo Minervae* CIC. a-și sculpta chipul pe scutul Minervei, ~ *aliena ex arbore germen* VERG. a grefa o mlădiță dintr-un arbore străin, ~ *verba versu* CIC. a închide cuvintele în măsura unui vers, *quam in omnes definitiones inclusi* CIC. (idee) pe care am inserat-o în toate definițiile, *oratio* (*Catonis*) *quinto libro inclusa* LIV. cuvîntarea lui Cato cuprinsă în cartea a cincea; 3 a împiedica, a bloca: ~ *viam a tergo* LIV. a închide drumul din spate, ~ *spiritum* LIV. a tăia respirația, *dolor includit vocem* CIC. durerea îmi ia glasul; 4 a încheia, a pune capăt: *iam debeo epistulam* ~ SEN. dar trebuie să închei scrisoarea, ~ *omnes potiones aquā frigidā* CELS. a încheia toate băuturile cu apă rece.

inclūsiō, *ōnis f.* întemnițare CIC.

inclūsor, *ōris m.* șlefuitor *sau* montator de pietre prețioase, bijutier: *inclusores gemmarum* HIER. cei care montează pietre prețioase.

inclūsus (*3*) *p. pf. v.* **includo**

inclutus (inclitus) (*3*) *adj.* vestit, renumit, faimos: ~ *Ulixes* HOR. vestitul Ulise, *vir ~ armis* VERG. bărbat vestit prin vitejie, *incluta leti* SIL. faimoasă prin moartea ei [numai superl. *inclutissimus* COL.].

incoactus (*3*) *adj.* nesilit SEN.

incoctilis (*2*) *adj.* acoperit cu un strat de metal topit // **incoctilia**, *ium n. pl.* vase cositorite PLIN.

incoctus (*3*) *p. pf. v.* **incoquo** // **adj.** necopt, crud PL. ș.a.

incoen... *v.* **incen...**

incoep... *v.* **incep...**

incōgitābilis (*2*) *adj.* 1 de neconceput, de neînchipuit, de necrezut AMM.; 2 (*act.*) nechibzuit, nesocotit PL.

incōgitans, *ntis adj.* nechibzuit, fără judecată.

incōgitantia, *ae f.* nechibzuială, nesocotință PL.

incōgitātus (*3*) *adj.* 1 negîndit: *tumultuarium et incogitatum opus* SEN. operă întîmplătoare și negîndită mai înainte, *incogitata supplicia* SEN. chinuri nemaipomenite; 2 nechibzuit, nesocotit SEN.

incōgitō, *āre vt.* a plănui (ceva) împotriva (cuiva): ~ *fraudem socio* HOR. a pune la cale cum să-și înșele tovarășul.

incognitus (*3*) *adj.* 1 necunoscut; *oculis incognita nostris* OV. necunoscută ochilor noștri (nemaivăzută de noi), *aliquem incognitum habere* SUET. a nu cunoaște pe cineva, *sagitta incognita* VERG. săgeată neobservată // **incognitum**, *ī n.* CIC. ceea ce nu se cunoaște // **incognita**, *ōrum n. pl.* lucruri necunoscute: *incognito assentiri* CIC. a-și da asentimentul la un lucru necunoscut, *incognita pro cognitis habere* CIC. a lua lucrurile necunoscute drept cunoscute; 2 (*jur.*) necercetat [obișnuit, la abl.]: *incognitā re iudicare* CIC. a judeca fără ca lucrul să fie cercetat, *aliquem incognitā causā condemnare* CIC. a condamna pe cineva fără a se cerceta pricina; 3 nerecunoscut ca al său, nereclamat: *incognita sub hasta vendere* LIV. a vinde la licitație lucrurile nerevendicate de nimeni.

incognoscō, *ere vt.* a recunoaște APUL.

incohaerens, *ntis adj.* fără legătură, discordant

incohibilis (*2*) *adj.* 1 care nu se ține laolaltă GELL.; 2 de neoprit AMM.

incoho *v.* **inchoo**

incoinquinābilis (*2*) *adj.* incoruptibil AUG.

incoinquinābiliter *adv.* fără pată AUG.

incoinquinātus (*3*) *adj.* nepătat VULG.

incola, *ae m.* 1 locuitor, care-și are locuința undeva: *incolae Syracusani* CIC. locuitorii Syracusei, *incolae montium* OV. cei care-și au locuința pe munte, *rana stagni* ~ PHAEDR. broasca ce-și are locuința în apă, *Pythagorei, incolae paene nostri* CIC. pitagoreicii, aproape conlocuitorii noștri, *Padi incolae* PLIN. afluenții Padului; (*oc.*) din partea locului, indigen: *Cameren ~ turba vocat* OV. F. *3, 582* lumea de pe acolo îl numește (cîmpul) Camere, *quae* (*arbores*) *incolarum numero esse coepere* PLIN. care (arbori) începură să fie cultivați pe acolo, *me obicere incolis Aquilonibus* HOR. a mă lăsa în bătaia crivățului din partea locului (Sciția); 2 (opus lui *civis*) rezident în oraș străin, locuitor fără cetățenie: *peregrini atque incolae officium est...* CIC. datoria străinului în trecere și a celui rezident într-un oraș este..., *et his magistratibus parere debet, apud quos ~ est, et illis, apud quos civis est* GAI. trebuie să asculte și de magistrații cetății în care e rezident, și de ai aceleia unde e cetățean.

incolātus, *ūs m.* rezidență în țară străină (fără cetățenie) COD. TH.

incolo[1], *āre vt.* a locui TERT.

incolo[2], *ere, coluī, cultum vt.* 1 a locui, a fi locuitor permanent (în): *qui incolunt eas urbes* CIC. cei care locuiesc aceste orașe, ~ *regionem* CAES. a locui regiunea, *in omni terra quae incolatur* CIC. în orice parte locuită a pămîntului // **incolentēs**, *ium m. pl.* locuitorii; 2 (*vi.*) a-și avea locuința (sălașul), a se așeza cu locuința: *proximique sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt* CAES. și sînt foarte aproape de germanii care-și au sălașurile dincolo de Rin, *oppidum Vaga, ubi et ~ et mercari consueverant multi mortales* SALL. orașul Vaga, unde mulți oameni se așază de obicei, făcînd negoț, *neque longius anno remanere uno in loco incolendi causa licet* CAES. nu le este permis să rămînă peste un an ca locuitori în același loc.

incolorātē *adv.* fără înconjur, fără a aduce pretexte ULP.

incolumis (*2*) *adj.* teafăr, nevătămat, intact: *incolumesque omnes in castra perveniunt* CAES. și ajung toți teferi în tabără, *naves incolumes* CAES. corăbii nevătămate, *incolumes non redeunt genae* HOR. nu-mi mai revin obrajii intacți (fără zbîrcituri), *discidium Octaviae incolumi Agrippinā haud sperans* TAC. nesperînd un divorț de Octavia, cît timp Agrippina ar fi în viață, *virtutem incolumem odimus* HOR. C. *3, 24, 31* urîm meritele la cel ce este în viață, *fama in-*

columis HOR. reputaţie ireproşabilă, ~ *ab calamitate* CIC. neatins de nenorocire.
incolumitās, *ātis f.* păstrare în bună stare, nevătămare, siguranţă, salvare: *incolumitatem ac libertatem retinent civitates* CIC. statele îşi păstrează existenţa sigură şi libertatea, *incolumitatem deditis pollicebatur* CAES. promitea salvarea vieţii celor ce s-ar preda, *pro incolumitate principis* TAC. pentru deplina sănătate a împăratului.
incōmis (*2*) *adj.* neşlefuit, necultivat MACR.
incomitātus (*3*) *adj.* neînsoţit, fără însoţitori: *incomitata funera* LUCR. înmormîntare fără alai, *externis virtus incomitata bonis* OV. virtutea în sine, neînsoţită de bunuri exterioare.
incōmiter *adv.* fără afabilitate FLOR.
incomitiō, *āre vt.* a ocărî (în public) PL.
incomma, *ae f.* şi **incomma**, *atis n.* vergea gradată cu care se măsura statura soldaţilor VEG., HIER.
incommendātus (*3*) *adj.* nerecomandat; lăsat la bunul plac [cu dat.] OV.
incommensūrābilis (*2*) *adj.* incomensurabil BOETH.
incommiscibilis (*2*) *adj.* care nu se poate amesteca (cu ceva) TERT.
incommōbilitās, *ātis f.* impasibilitate, insensibilitate APUL.
incommodē *adv.* neconvenabil, supărător, neplăcut CIC., LIV. ş.a.
incommodesticus (*3*) *adj.* nesuferit (*cuvînt creat de* PL. Capt. *87*).
incommoditās, *ātis f.* neajuns, neplăcere, inconvenient, pagubă PL., TER., CIC.
incommodō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a provoca supărare [cu dat]: ~ *inimicis* CIC. a provoca supărări duşmanilor, (*abs.*) *scientiā, etiam incommodatura sit, gaudent* CIC. se bucură de ştiinţă, chiar dacă le-ar provoca supărări; **2** a împiedica, a stingheri, a incomoda ULP.
incommodum, *ī n.* dezavantaj, neajuns, neplăcere, daună, prejudiciu: *locus plus habet adiumenti quam incommodi* CAES. poziţia prezintă mai mult avantaj decît dezavantaj, *multa sunt incommoda in vita* CIC. multe sînt neajunsurile în viaţă, *incommodi nihil ceperunt* CIC. n-au suferit nici o pagubă, *quae res nostris magnum attulit* ~ CIC. lucru care le-a provocat alor noştri un mare neajuns; (*med.*) *incommoda corporum* PLIN. boli, ~ *pulmonum* CELS. afecţiune pulmonară.
incommodus (*3*) *adj.* inconvenabil, nepotrivit, neplăcut, supărător, stînjenitor, incomod: *eorum controversiam non incommodum videtur exponere* CIC. nu mi se pare nepotrivit să expun discuţia lor, *ne quidem voce incommodā*... LIV. nici măcar printr-un cuvînt inconvenabil, *incommoda severitas morum* LIV. excesivă austeritate, *incommoda valetudine esse* CIC. a avea o proastă sănătate, *pater* ~ *filio* CIC. tată stînjenitor pentru fiul lui.
incommōtē *adv.* fără schimbări, invariabil COD. IUST.
incommūnis (*2*) *adj.* **1** care nu e comun (cu) [cu dat.]; **2** echivoc GELL.
incommūtābilis (*2*) *adj.* neschimbător, imutabil CIC. ş.a.
incommūtābilitās, *ātis f.* imutabilitate AUG.
incommūtābiliter *adv.* imutabil AUG.
incommūtātus (*3*) *adj.* neschimbat, imutabil AUG.
incomparābilis (*2*) *adj.* incomparabil, fără seamăn: *incomparabili marito* INSCR. incomparabilului meu soţ.
incomparābilitās, *ātis f.* superioritate incomparabilă AUG.
incomparābiliter *adv.* incomparabil AUG. ş.a.
incompassibilis (*2*) *adj.* care nu poate suferi împreună cu altul TERT.
incompertus (*3*) *adj.* nedescoperit, rămas necunoscut: *inter cetera vetustate incomperta* LIV. printre alte lucruri rămase necunoscute din cauza vechimii, *natura eius incomperta est mihi* PLIN. natura lui îmi este necunoscută, *qualis sit ea incompertum habeo* PLIN. n-am reuşit să descopăr cum este aceasta.
incompetenter *adv.* inconvenabil, nelalocul lui COD. IUST.
incomplētus (*3*) *adj.* neterminat FIRM.
incompositē *adv.* în dezordine: ~ *in hostem incurrunt* LIV. se reped asupra duşmanului fără vreo ordine; (*despre cuvinte*) neîndemînatic îmbinate QUINT.
incompositus (*3*) *adj.* **1** fără nici o ordine: *incomposito agmine* LIV. mergînd în debandadă; **2** neregulat, fără ritm, fără armonie, fără artă, grosolan: (*patronus*) *moribus incompositus* QUINT. avocat cu viaţă morală neregulată, *dare motus incompositos* VERG. a dansa cu mişcări neregulate, *incomposito pede versus* HOR. versuri care se poticnesc, *incomposita oratio* QUINT. discurs fără artă; **3** (*despre numere*) necompus, simplu MART. CAP.
incomprehensibilis (*2*) *adj.* **1** de necuprins: ~ *parvitas* COL. micime insesizabilă; **2** de neînţeles QUINT.; **3** de neconceput, infinit SEN.
incomprehensibiliter *adv.* de neînţeles HIER. ş.a.
incomprehensus (*3*) *adj.* necuprins, neînţeles LACT. ş.a.
incomptē *adv.* grosolan, fără artă, neelegant STAT., AMM.
incomptus (*3*) *adj.* **1** nepieptănat, neîngrijit: *incompti capilli* HOR. părul nepieptănat; **2** (*fig.*) neîngrijit, fără podoabe; grosolan: *incompti versus* HOR. versuri neşlefuite, *incompta oratio* QUINT. discurs neîmpodobit, *sensus incompti* TAC. simţire grosolană.
inconcessibilis (*2*) *adj.* de neiertat TERT.
inconcessus (*3*) *adj.* nepermis, interzis VERG., QUINT.
inconciliō (*I*) *vt.* **1** atrage la sine (prin intrigi) PL.; **2** a pune în încurcătură PL.; (*abs.*) a face şicane PL.
inconcinnē *adv.* neîndemînatic, cu stîngăcie APUL.
inconcinnitās, *ātis f.* lipsă de simetrie APUL.
inconcinniter *adv.* grosolan, fără artă GELL.
inconcinnus (*3*) *adj.* nearmonios, grosolan, fără talent CIC., HOR.
inconculcābilis (*2*) *adj.* care nu se poate călca cu piciorul FIRM.
inconcussē *adv.* nezdruncinat, ferm AUG. ş.a.
inconcussus (*3*) *adj.* nezdruncinat, netulburat; ferm, statornic: ~ *iniuriā* SEN. netulburat de injurie, *inconcussa pax* TAC. pace statornică.
incondemnātus (*3*) *adj.* necondamnat CAT. *apud* GELL.

inconditē *adv.* fără nici o ordine, încurcat, confuz; fără talent, fără artă CIC. ş.a.
inconditus (*3*) *adj.* 1 nepus la păstrare (*despre fructe*) COL.; 2 neîngropat LUC.; 3 (*frecv.*) fără nici o ordine, dezordonat, confuz; inform, grosolan, fără artă: ~ *ordo ramorum* PLIN. şirul neregulat al ramurilor, *incondita multitudo* LIV. mulţime strînsă în dezordine, *incondita libertas* LIV. libertate lipsită de ordine, ~ *clamor* PLIN. IUN. strigăte confuze; *inconditae rates* FLOR. plute grosolane, *rex inconditae barbariae* LIV. regele unui neam grosolan şi barbar, *inconditi versus* LIV. versuri prost alcătuite, *inconditum genus dicendi* CIC. stil grosolan.
incōnex... *v.* **inconnex...**
inconfectus (*3*) *adj.* neterminat HIER.
inconfūsibilis (*2*) *adj.* care nu poate fi confundat FULG.
inconfūsus (*3*) *adj.* 1 neconfundat, ordonat SEN. ş.a.; 2 (*fig.*) netulburat, neclintit de nimic SEN.
incongelābilis (*2*) *adj.* care nu poate să îngheţe (*despre mare*) GELL.
incongressibilis (*2*) *adj.* inaccesibil TERT.
incongruē *adv.* nepotrivit MACR. ş.a.
incongruens, *ntis adj.* necorespunzător, inconsecvent, ilogic: *sententia dissoluta atque* ~ PLIN. IUN. părere prea blîndă şi inconsecventă.
incongruenter *adv.* nepotrivit TERT.
incongruentia, *ae f.* nepotrivire AUG.
incongruus (*3*) *adj.* nepotrivit APUL., AUG.
incōniv... *v.* **inconniv...**
inconnexus (*3*) *adj.* fără legătură AUS.; (*metr.*) asinartet (*vers format din două membre juxtapuse, fără legătură ritmică între ele*) M. VICT.
inconnīvens, *ntis adj.* care nu închide ochii, care stă cu ochii deschişi (de la... pînă la) GELL.; (*despre ochi*) mereu deschis AMM.
inconnīvus (*3*) *adj.* mereu treaz: *inconnivi oculi* APUL. ochii mereu treji, *inconniva vigilia* APUL. veghe neadormită.
inconscius (*3*) *adj.* care nu ştie (de ceva), fără ştiinţă MART. CAP., CASSIOD.
inconsentāneus (*3*) *adj.* nepotrivit, care nu se cade MART. CAP.
inconsequens, *ntis adj.* care nu se potriveşte (cu), ilogic PRISC.
inconsequentia, *ae f.* lipsă de concordanţă, incongruenţă QUINT. ş.a.
inconsīderans, *ntis adj.* nesocotit, fără judecată TERT.
inconsīderanter *adv.* în mod nesocotit, fără judecată ULP.
inconsīderantia, *ae f.* nechibzuinţă CIC., SUET.
inconsīderātē *adv.* în mod nesocotit, necugetat CIC.
inconsīderātus (*3*) *adj.* nesocotit, necugetat: (*pas.*) *inconsiderata cupiditas* CIC. dorinţă necugetată, (*act.*) *inconsideratior in secunda fortuna* NEP. (om) mai nesocotit cînd îi merge bine.
inconsōlābilis (*2*) *adj.* inconsolabil, iremediabil OV. ş.a.
inconsonans, *ntis adj.* disonant, care nu se acordă, diferit AUG.
inconsonantia, *ae f.* disonanţă, discordanţă PRISC.
inconsonus (*3*) *adj.* disonant BOETH.
inconspectus (*3*) *adj.* nesocotit (*despre lucruri*) GELL.
inconspicuus (*3*) *adj.* neremarcabil, obscur MART. CAP.
inconstans, *ntis adj.* schimbător, inconstant, inconsecvent: ~ *testis* QUINT. martor inconsecvent, *venti inconstantes* PLIN. vînturi schimbătoare, *inconstantissimus in omnibus* SEN. foarte inconstant în toate.
inconstanter *adv.* neregulat; inconsecvent, incoerent: ~ *anhelare* LUCR. a respira neregulat, ~ *loqui* CIC. a vorbi incoerent.
inconstantia, *ae f.* nestatornicie, inconstanţă: ~ *rerum* OV. nestatornicia lucrurilor, *fama inconstantiae* CIC. faima de om nestatornic.
inconsuētus (*3*) *adj.* 1 neobişnuit, insolit: ~ *sermo* VITR. vorbire neobişnuită; 2 care nu e obişnuit (cu ceva) [cu dat.]: ~ *opimae mensae* SIL. neobişnuit cu o masă bogată.
inconsultē *adv.* în mod nesocotit, nechibzuit CAES., CIC.
inconsultō *adv.* *v.* **inconsulte** RH. HER.
inconsultus[1] (*3*) *adj.* 1 neîntrebat, neconsultat: *inconsulto senatu* LIV. fără consultarea senatului; 2 (*poet.*) fără a fi primit un răspuns (al oracolului) VERG. Aen. *3, 452*; 3 nesocotit, fără judecată: ~ *homo* CIC. om nesocotit, *inconsulta largitio* LIV. cheltuieli nebuneşti, *inconsulta animalia* AMM. animale fără judecată // **inconsultum**, *ī n.* nesocotinţă, prostie: *bene consultum inconsultum est, si quid inimicis usui est* PL. socotinţa este nesocotinţă, dacă aduce un cît de mic folos duşmanilor; 4 neţinut în seamă, nerespectat AMM.
inconsultus[2], *abl. -ū, m.* neconsultare: *inconsultu meo* PL. Trin. *167* fără să mă consulte.
inconsummātiō, *ōnis f.* imperfecţie TERT.
inconsummātus (*3*) *adj.* neterminat, incomplet AMBR.; (*fig.*) neşlefuit, grosolan, incult AMM.
inconsumptus (*3*) *adj.* 1 neconsumat; 2 care nu se trece: *inconsumpta iuventa* OV. tinereţe perpetuă.
inconsūtilis (*2*) *adj.* fără cusături VULG.
inconsūtus (*3*) *adj.* necusut HIER.
incontāminābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi pîngărit TERT., AUG.
incontāminābiliter *adv.* fără a putea fi pîngărit AUG.
incontāminātus (*3*) *adj.* nepîngărit, neatins, curat LIV. ş.a.
incontemplābilis (*2*) *adj.* care nu se poate privi TERT.
incontemptibilis (*2*) *adj.* care nu se poate dispreţui TERT.
incontentus (*3*) *adj.* neîntins, destins, dezacordat (*despre coardele lirei*) CIC.
incontiguus (*3*) *adj.* de neatins, intangibil ARN.
incontinens, *ntis adj.* 1 care nu reţine (care are incontinenţă de urină), care lasă să treacă (un lichid) PLIN.; 2 (*fig.*) care nu se poate reţine, nestăpînit HOR.
incontinenter *adv.* nestăpînit, fără măsură CIC. ş.a.
incontinentia, *ae f.* 1 incontinenţă (*de urină*) PLIN.; 2 (*fig.*) nestăpînire, neînfrînare (în dorinţe, patimi) CIC.
incontrādīcibilis (*2*) *adj.* de necontrazis TERT.
incontrectābilis (*2*) *adj.* insesizabil AUG.
incontrītus (*3*) *adj.* fără remuşcări HIER.

inconveniens, *ntis adj.* 1 care nu concordă, diferit, neasemănător QUINT., PHAEDR.; 2 nepotrivit (cu) [cu dat.] APUL.
inconvenienter *adv.* nepotrivit AUG.
inconvenientia, *ae f.* nepotrivire TERT.
inconversibilis (*2*) *adj.* căruia nu i se poate inversa ordinea AUG.
inconvertibilis (*2*) *adj.* neschimbător, imuabil TERT.; (*spec.*) de neconvertit.
inconvincibilis (*2*) *adj.* de neconvins HIER.
inconvolūtus (*3*) *adj.* încurcat, neclar AMM.
inconvulsus (*3*) *adj.* nesmuls, neclintit, neatins COD. TH.
incōpiōsus (*3*) *adj.* lipsit de mijloace TERT.
incoquō, *ere, coxī, coctum vt.* 1 a fierbe (în, cu) [cu abl. și dat.]: ~ *radices Baccho* VERG. a fierbe rădăcinile în vin, ~ *alium fabe* CELS. a fierbe usturoi cu bob, ~ *succum cum melle* CELS. a fierbe sucul împreună cu miere, *cruor incoctus herbis* HOR. sînge fiert laolaltă cu ierburi; 2 a frige, a usca: ~ *igne genas* OV. a frige obrajii cu foc, *fructus sole incocti* GELL. fructe uscate la soare; 3 a scufunda într-un lichid care fierbe, a vopsi: *vellera Tyrios incocta rubores* VERG. G. *3, 307* lînuri vopsite cu purpură tyriană; (*fig.*) *incoctum pectus honesto* PERS. suflet îmbibat de tot ce e ales; 4 a aplica un strat de metal topit: ~ *stamnum alicui rei* PLIN. a cositori ceva, ~ *argentum* PLIN. a arginta.
incoram *adv.* în văzul lumii, public: (*cu genit.*) ~ *omnium* APUL. în fața tuturor.
incoronātus (*3*) *adj.* neîncoronat APUL.
incorporābilis (*2*) și **incorporālis** (*2*) *adj.* **a.** incorporal, imaterial TERT.; **b.** (*gram.*) abstract PRISC.
incorporālitās, *ātis f.* imaterialitate TERT. ș.a.
incorporāliter *adv.* imaterial MAMERT.
incorporātiō, *ōnis f.* încorporare COD. TH.; (*rel.*) întrupare.
incorporeus (*3*) *adj.* fără corp, incorporal, imaterial GELL. ș.a.
incorporō (*I*) *vt.* a încorpora, a insera, a vîrî (în) AMM. // **incorporātus** (*3*) *adj.* (*rel.*) întrupat.
incorrectus (*3*) *adj.* necorectat OV.
incorruptē *adv.* corect, imparțial CIC., GELL.
incorruptēla, *ae f.* nestricăciune AUG.
incorruptibilis (*2*) *adj.* incoruptibil, nepieritor AUG.
incorruptibilitās, *ātis f.* incoruptibilitate, nestricăciune; integritate TERT.
incorruptibiliter *adv.* fără stricăciune AUG.
incorruptiō, *ōnis f.* nestricăciune; veșnicia TERT., VULG.
incorruptivus (*3*) și **incorruptōrius** (*3*) *adj.* incoruptibil, nepieritor HIER., TERT.
incorruptus (*3*) *adj.* nestricat, nealterat, neatins, sănătos; cinstit, care nu poate fi corupt: ~ *sanguis* CIC. sînge curat, *incorruptum lignum* PLIN. lemn sănătos, ~ *testis* CIC. martor cinstit, *incorruptum iudicium* LIV. judecată imparțială, *incorrupta fides* TAC. credința neclintită, *incorrupta praeda* TAC. pradă intactă; (*fil.*) ~ *animus* SALL. spirit nepieritor.
incoxī *pf. v.* **incoquo**
incoxō, *āre, āvī vi.* a se ghemui, a se lăsa pe vine POMPON.
incrassō (*I*) *vt.* a îngrășa TERT.; (*fig.*) a îngreuna ECCL.
increātus (*3*) *adj.* necreat AMBR. ș.a.
incrēbrescō (**increbescō**), *ere, bruī* (*buī*) *vi.* a se îndesi, a spori, a crește, a se întinde: *ventus increbescit* CIC. vîntul se întărește, *fama belli increbescit* LIV. zvonul de război se întinde, *hac consuetudine quae increbuit* CIC. după acest obicei care s-a răspîndit, *inde proverbio increbuit* LIV. de aici s-a răspîndit printr-o zicală vorba că...
incrēdendus (*3*) *adj.* de necrezut APUL.
incrēdibilis (*3*) *adj.* 1 de necrezut, incredibil, de neînchipuit, extraordinar: *incredibilem in modum* CIC. într-un chip nemaivăzut, ~ *stultitia* CIC. prostie ieșită din comun, *incredibile dictu* NEP. lucru de necrezut cînd îl povestești; *incredibile dicam* SALL. voi povesti un lucru de necrezut; 2 (*rar*) care nu merită crezare PL.; 3 (*tard.*) necredincios, care nu crede APUL., ECCL.
incrēdibilitās, *ātis f.* 1 incredibilitate DIG.; 2 incredulitate, necredință.
incrēdibiliter *adv.* uimitor, de necrezut CIC. ș.a.
incrēditus (*3*) *adj.* necrezut, căruia nu i se dă crezare APUL.
incrēdulē *adv.* fără a da crezare AUG.
incrēdulus (*3*) *adj.* 1 fără a da crezare; (*haec*) ~ *odi* HOR. aceste lucruri le resping revoltat, fără să le cred; 2 neîncrezător în sine QUINT. *10, 3, 11*; 3 (*rel.*) lipsit de credință, necredincios; 4 (*tard.*) de necrezut GELL.
incrēmentō, *āre vi.* a crește, a se mări AUG.
incrēmentulum, *ī n.* creștere mică APUL.
incrēmentum, *ī n.* **a.** creștere, mărire, dezvoltare: *incrementa vitium* CIC. stadiile de dezvoltare ale viței de vie, ~ *urbis* LIV. dezvoltarea orașului, *in incremento esse* CURT. a fi în urcare, *incrementum capere* APUL. a începe să crească (*despre lună*), *per incrementa modica* QUINT. prin creșteri măsurate, *incremento multitudinis* LIV. prin sporirea mulțimii, *omnia incrementa sua sibi debere* VELL. a-și datora sieși toate ridicările în grad; **b.** (*oc., concrt.*) mărime: *animalia parvi incrementi* COL. animale de dimensiune mică; **c.** (*poet.*) vlăstar: *Iovis* ~ VERG. vlăstar al lui Iupiter, *dentes incrementa populi futuri* OV. dinți din care aveau să crească alți oameni; **d.** (*ret.*) gradație (*ca formă a amplificării*) QUINT.
increpātiō, *ōnis f.* dojană, reproș TERT.
increpātīvē *adv.* mustrător SID. ș.a.
increpātor, *ōris m.* dojenitor AUG. ș.a.
increpātōrius (*3*) *adj.* dojenitor SID.
increpitō (*I*) *vi.* și *vt.* [*increpo*] 1 (*rar.*) a striga la cineva: *tum Bitiae dedit* (*pateram*) *increpitans* VERG. Aen. *1, 738* apoi, strigîndu-l, îi dădu lui Bitias cupa, *tibi Nereides increpitarent* PROP. nereidele ar striga împotriva ta; 2 a certa, a apostrofa, a blama, a acuza: *increpitant atque incusant Belgas* CAES. îi blamează și-i acuză pe belgi, ~ *aliquem segnitiae* SIL. a acuza pe cineva de indolență, ~ *ignaviam alicui* VAL. MAX. a-i obiecta cuiva indolența, (*abs.*) ~ *vocibus* CAES. (~ *verbis* LIV.) a striga ocărînd, *quam-*

vis increpitent socii VERG. Aen. *3, 454* oricît ar bombăni tovarăşii; 3 (*oc.*) a izbi, a lovi STAT.
increpitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **increpo**
increpitus[2], *abl. -ū, m.* dojană TERT.
increpō, *āre, crepuī* (*crepāvī*), *crepitum* (*crepātum*) *vi.* şi *vt.* **I** *vi.* **1** a face, a produce un zgomot: *increpuere arma* LIV. armele zăngăniră, *simul ut discus increpuit* CIC. de îndată ce discul a vîjîit, *increpuit malis* VERG. a scrîşnit din dinţi, *corvorum increpuit exercitus alis* VERG. stolul de corbi a fîlfîit din aripi; **2** a se auzi: *quicquid increpuerit, Catilinam timeri non est ferendum* CIC. nu e de suportat ca la cel mai mic zgomot să ne temem de Catilina, *simul atque increpuit suspicio tumultus* CIC. de îndată ce se aude vreun zvon de război. **II** *vt.* **1 a.** a face să răsune: ~ *lyram* OV. a face să răsune lira, *tuba terribilem sonitum increpuit* VERG. trompeta scoase un sunet înfiorător, *increpuit quantis viribus unda latus* (*navis*) OV. cu ce putere, valul a făcut să scîrţîie latura corăbiei; **b.** (*oc.*) a buimăci cu un sunet: *Sabella pectus increpant carmina* HOR. descîntecele sabine buimăcesc mintea, *ita me increpuit Iuppiter* PL. într-atîta m-a buimăcit Iuppiter; **2** (*fig.*) a striga (la cineva), a ocărî, a apostrofa, a blama; a-i striga cuiva în faţă (apostrofîndu-l): ~ *maledictis omnes bonos* SALL. a se porni cu ocări asupra tuturor celor de treabă, *numquid increpavit filium?* şi-a dojenit oare băiatul?, *quem Turnus increpat his victor* VERG. pe care Turnus învingător îl apostrofează cu aceste cuvinte, ~ *civitatem quod...* LIV. a-şi dojeni concetăţenii pentru că..., *victos hostes timeri increpans* LIV. apostrofîndu-i că se tem de duşmanii învinşi, ~ *eorum arrogantiam* CIC. a le blama aroganţa, ~ *saevitiae populum* SUET. a blama poporul pentru cruzimea lui, *Fulvii similitudinem nominis increpans* LIV. amintind cu dispreţ asemănarea numelui „Fulvius", *haec in regem increpans* LIV. aruncînd în faţă regelui aceste vorbe; **3** a îmboldi, a îndemna: ~ *tardos boves stimulo* TIB. a îmboldi boii înceţi cu strămurarea, *Phoebus me increpuit ne...* HOR. Phoebus m-a îndemnat să nu...
increscō, *ere, crēvī vi.* **1** a creşte pe... [cu dat.]; a creşte, a se mări: *cuti squamas ~ sentit* OV. simte că pe piele îi cresc solzi; *increscunt flumina* OV. apele cresc; (*fig.*) *increscit dolor* SEN. durerea creşte, *valetudo increverat* PLIN. IUN. boala se agravase; **2** (*ret.*) a spori intensitatea printr-o gradaţie QUINT.
incrētō, *āre vt.* a spoi cu cretă, a albi PETR. ş.a.
incrētus[1] (*3*) *adj.* [*in* + *cerno*] necernut APUL.
incrētus[2] *p. pf. v.* **incerno**
incrībrātus (*3*) *adj.* cernut deasupra PLIN.
incrīminātiō, *ōnis f.* lipsă de motiv de acuzare, nevinovăţie TERT.
incrispātiō, *ōnis f.* încreţire (a părului), frezare AUG.
incruentātus[1] (*3*) *adj.* nepătat de sînge OV.
incruentātus[2] (*3*) *adj.* stropit cu sînge TERT.
incruentē *adv.* fără a vărsa sînge PRUD.
incruentus (*3*) *adj.* fără vărsare de sînge; fără pierderi în oameni (morţi şi răniţi): *incruenta pax* TAC. pace fără vărsare de sînge; *quem ~ vicit* LIV. pe care l-a învins fără a pierde nici un om, *multis locis potiri exercitu incruento* SALL. a cuceri multe locuri, fără ca armata să sufere pierderi, *haud incruento milite suo* LIV. soldaţii săi suferind destul de multe pierderi.
incrustātiō, *ōnis f.* îmbrăcare a pereţilor cu lemn, marmură DIG.
incrustō, (*I*) *vt.* a acoperi cu un strat: ~ *ollam sapā* VARR. a unge pe dinăuntru oala cu must, ~ *maceriam lapide* VARR. a îmbrăca zidul cu piatră, *sincerum vas* ~ HOR. a slini un vas curat (a murdări).
incubātiō, *ōnis f.* **1** clocitul (ouălor) PLIN.; **2** (*jur.*) ocupare fără nici un drept a unui loc străin COD. IUST.
incubātor, *ōris m.* **1** cel care se culcă undeva [cu genit.] TERT.; **2** ocupant ilegitim, uzurpator MACR. ş.a.
incubātrix, *īcis f.* care se întinde deasupra AUG.
incubitō (*I*) *vi.* şi *vt.* [*incubo*] **1** a cloci: *cellae in quibus incubitant* COL. şoproanele în care clocesc...; **2** (*pas.*) a fi călărit PL.
incubitus (*3*) *p. pf. v.* **incubo**
incubitus, *ūs m.* **1** culcat pe (ceva): ~ *dextri lateris* PLIN. culcatul pe partea dreaptă; **2** clocit, incubaţie PLIN.
incubō[1], *āre, cubuī* (*cubāvī*), *cubitum* (*cubātum*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* **1** a sta culcat pe..., a se întinde pe ...: ~ *stramentis* (= *dat.*) HOR. a sta culcat pe paie, *humero incubat hasta* OV. o lance stă culcată pe umărul lui, ~ *purpurā* SEN. a sta culcat pe purpură; (*fig.*) *ponto nox incubat atra* VERG. pe mare, se întinde o noapte neagră, *iugum incubans mari* PLIN. munte care se întinde asupra mării (pînă la mare); (*spec.*) a sta culcat, a dormi într-un templu (*spre a i se arăta cuiva în vis voinţa divinităţii sau spre a căpăta leac la o boală*): *rex pellibus incubuit stratis* VERG. regele s-a întins pe pieile aşternute, *aegrotus incubat in Aesculapii fano* PL. bolnav, doarme în sanctuarul lui Aesculap; **2** a cloci: ~ *ova* VARR. (*ovis* COL.) a cloci ouă, ~ *nidis* OV. a cloci stînd în cuiburi; **3** (*fig.*) a cloci, a păzi nemişcat, a nu se mişca din loc, a locui: *defosso incubat auro* VERG. nu se mişcă de pe aurul îngropat, ~ *dolori* SEN. a-şi corcoli durerea, ~ *publicis thesauris* LIV. a nu se mişca de pe tezaurul public, *Hannibal incubans Italiae* FLOR. Hannibal, care nu se mişcă din Italia; ~ *rure* PL. a locui tot timpul la ţară, ~ *Erymantho* OV. a-şi avea sălaşul pe (muntele) Erymanthus, (*vt.*) ~ *lucos et colles* APUL. a locui dumbrăvi şi coline.
incubo[2], *ōnis m.* **1** păzitor al unei comori îngropate PETR.; **2** incub (*demon masculin care chinuieşte oamenii — mai ales femeile — în somn*) TERT. ş.a.
incubuī *pf. v.* **incubo**[1] şi **incumbo**
incubus, *ī m.* incub (cf. **incubo**[2] 2) AUG. ş.a.
incucurrī *pf. v.* **incurro**
incūdō, *ere, cūsum vt.* a bate la nicovală, a lucra cu ciocanul VERG.
inculcātē *adv.* (*numai comp.*) *inculcatius* AUG. cu mai mare insistenţă.
inculcātiō, *ōnis f.* inculcare TERT.
inculcātor, *ōris m.* **1** cel care calcă în picioare TERT.; **2** cel care inculcă CASSIOD.
inculcō (*I*) *vt.* [*in* + *calco*] **1** a călca (făcînd să intre), a bate, a vîrî (îndesînd): ~ *aream* COL. a bate pă-

mîntul cu maiul, ~ *lanam morsibus caninis* PLIN. a vîrî lînă în rănile provocate de muşcăturile de cîine, *conciclā inculcatus pullus* APIC. pui umplut cu bob; **2** a vîrî, a intercala: ~ *sermone Graeca verba* CIC. a intercala în vorbire cuvinte greceşti, ~ *leviora* CIC. a pune la mijloc argumentele mai slabe; **3** a face să pătrundă, a întipări: ~ *aliquid memoriae iudicis* QUINT. a imprima ceva în mintea judecătorului, *persuasiones inculcatae alicui* QUINT. convingeri înrădăcinate în mintea cuiva, *inculcatum est Metello te...* CIC. lui Metellus i s-a fixat în minte ideea că tu..., *Graeci qui se inculcant auribus nostris* CIC. grecii care se insinuează în atenţia noastră.

inculpābilis (*2*) *adj.* ireproşabil AVIEN. ş.a.

inculpātē şi **inculpātim** *adv.* fără vreo imputare AMBR. ş.a.

inculpātiō, *ōnis f.* învinuire, imputare BOETH.

inculpātus (*3*) *adj.* ireproşabil, fără cusur OV. GELL.

incultē *adv.* necioplit, grosolan CIC. ş.a.; (*despre stil*) neîngrijit, fără artă CIC.

incultus[1] (*3*) *adj.* **1** nelucrat, lăsat în paragină, părăsit: ~ *ager* CIC. ogor nelucrat, *inculta via* CIC. drum părăsit, ~ *trames* PROP. potecă singuratică; **2** (*fig.*) neîngrijit; grosolan, fără educaţie, incult, sălbatic: *incultae comae* OV. păr nepieptănat, *incultae genae* OV. obraji nespălaţi, ~ *puer* IUV. sclav neîngrijit ca îmbrăcăminte, *inculti versus* HOR. versuri neşlefuite, *incultum ingenium* SALL. spirit necultivat.

incultus[2], *ūs m.* lipsă de îngrjire SALL.; (*fig.*) lipsă de cultură, ignoranţă SALL.

incumba, *ae f.* (*arhit.*) talpa unei bolţi, planul susţinător VITR.

incumbō, *ere, cubuī, cubitum vi.* **1** a se întinde (pe), a se sprijini (pe): *incubuit toro* VERG. s-a întins pe pat, *Damon incumbens olivae* VERG. Damon, sprijinindu-se într-un băţ de măslin, ~ *in eum* CURT. a se sprijini de acesta, ~ *super praedam* PETR. a se culca pe pradă, *iubet incumbere remis* VERG. le ordonă să se arunce pe vîsle (să vîslească vîrtos); **2 a.** a se apleca spre...: *silex incumbebat ad amnem* VERG. stînca înclina spre rîu, *laurus incumbens arae* VERG. laur aplecat peste altar, ~ *ad aliquem* OV. (*alicui* QUINT.) a se apleca spre cineva; **b.** (*fig.*) a înclina: *eodem incumbunt municipia* CIC. spre acelaşi scop înclină (tind) municipiile; **3 a.** a se repezi, a se năpusti, a tăbărî: ~ *in gladium* CIC. (~ *ferro* OV., ~ *gladium* PL.) a se arunca în sabia sa, ~ *in hostem* LIV. a tăbărî asupra duşmanului, *tempestas incubuit silvis* VERG. furtuna s-a năpustit asupra pădurilor, *ira militum in Tapium incubuit* TAC. mînia soldaţilor s-a năpustit asupra lui Tapius; **b.** (*oc.*) a apăsa, a face presiune, a presa: *quae* (*invidia*) *mihi incumbit* TAC. invidie care apasă asupra mea, *ut iam inclinato* (*iudici*) *reliqua incumbat oratio* CIC. pentru ca restul discursului să preseze asupra judecătorului deja aplecat într-o direcţie; **4** (*fig.*) a se ocupa (din răsputeri), a se strădui, a se sforţa: ~ *omni studio ab bellum* CAES. a se ocupa cu tot zelul de război, ~ *toto pectore ad laudem* CIC. a se strădui din toată inima spre glorie, ~ *in id studium* CIC. a se dedica cu totul acestui studiu, ~ *toto pectore novae cogitationi* TAC. a se concentra din toată inima asupra noii concepţii, ~ *delatorem pervertere* TAC. a se sforţa să-l răstoarne pe delator, (*abs.*) *nunc, nunc* ~ *tempus* OV. acum, acum e momentul să faceţi toate sforţările; **5** (*tard.*) a apăsa (asupra cuiva) (*vorbind despre datorie*), a fi obligaţia (cuiva), a incumba: *ei incumbit probatio* DIG. lui îi revine obligaţia de a aduce probe.

incūnābula, *ōrum n. pl.* **1** scutece PL.; leagăn OV.; **2** (*fig.*) leagăn, locul de naştere; leagăn, copilărie, *Iovis* ~ *Creta* OV. locul de naştere al lui Iupiter: *ab incunabulis odio tribunorum imbutus* LIV. plin de ură faţă de tribuni din copilărie; **3** începuturi, origine, *incunabula nostrae doctrinae* CIC. începuturile învăţăturii mele.

incunctābilis (*2*) *adj.* neîndoios DIG.

incunctanter *adv.* fără şovăială APUL., LACT.

incunctātus (*3*) neşovăitor, fără întîrziere APUL.

incupidus (*3*) *adj.* foarte doritor de... [cu genit.] AFRAN.

incūrātē *adv.* fără a fi preocupat, neglijent BOETH.

incūrātus (*3*) netratat, neîngrijit: *incurata ulcera* HOR. răni netratate.

incūria, *ae f.* nepăsare, neîngrijire, neglijare: ~ *magistratuum* TAC. apatia magistraţilor, *rei necessariae incuria* CIC. neglijarea unui lucru necesar.

incūriōsē *adv.* neglijent, fără îngrijire: *pueritiam* ~ *agere* TAC. a avea o copilărie de care nu s-a ocupat nimeni, *castra* ~ *ponere* LIV. a-şi aşeza tabăra fără a se îngriji de primejdii.

incūriōsitās, *ātis f.* lipsă de îngrijire, nepăsare SALV.

incūriōsus (*3*) *adj.* **1** care nu se îngrijeşte (de ceva), neglijent, delăsător, indiferent: *filius iuventā* ~ LIV. fiu nepăsător din cauza tinereţii, *recentium incuriosi* TAC. neinteresaţi de tot ce e modern, ~ *imperii proferendi* TAC. nepreocupat de mărirea imperiului, (*cu dat.*) *serendis frugibus incuriosi* TAC. neocupîndu-se de cultivarea grînelor, (cu *in* şi *abl.*) ~ *in capite comendo* SUET. neglijent în pieptănatul părului; **2** (*pas.*) neglijat, neîngrijit: *non incuriosam historiam edidit* SUET. a publicat o istorie destul de conştiincios lucrată.

incurrō, *ere, currī* (*cucurrī*), *cursum vi.* şi *vt.* **1** a se repezi în ... [cu *in* şi *ac.*, cu *dat.* şi (*rar*) *ac.*]: *incurristi amens in columnas* CIC. te-ai repezit nebun cu capul în coloane, ~ *armentis* OV. a se repezi asupra cirezilor; **2** (*gener. mil.*) a ataca, a se arunca asupra ...: ~ *in hostes* SALL. a se năpusti asupra duşmanilor, ~ *proeliantibus Romanis* TAC. a se arunca asupra romanilor angajaţi în luptă, *eos a tergo incurrerunt* SALL. au căzut de la spate asupra acestora, ~ *tota vi novissimos* TAC. a cădea cu toată forţa asupra ariergărzii, ~ *in aliquem pugnis* PL. a se năpusti cu pumnii asupra cuiva, ~ *sororem* APUL. a se năpusti asupra surorii lui; (*cu compl. de loc*) a face o incursiune; a pătrunde: ~ *in agrum Gallorum* LIV. a face o incursiune în teritoriul gallilor, *gens in Macedoniam* ~ *solita* LIV. neam care obişnuia să facă incursiuni în Macedonia, (*spec.*) *agros privatos, qui in publicum Campanum incurrebant, coemere* CIC. a cumpăra terenurile particulare care se aflau înăuntrul domeniului public campanian, *in umbram terrae*

luna incurrit CIC. Luna intră în umbra Pămîntului; 3 (*fig.*) **a.** a se ciocni (de cineva), a se întîlni (din întîmplare cu cineva): *qui in me ipsum incurrit* CIC. care s-a ciocnit chiar de mine, *ut in eum non invasisse, sed incucurrisse videamur* CIC. ca să par că nu l-am atacat (intenţionat), ci m-am întîlnit întîmplător cu el; (*oc.*) ~ *in aliquem, in aliquid* a veni vorba de cineva, de ceva; **b.** a cădea în..., a ajunge în..., a da peste (ceva rău): ~ *in maximam fraudem* CIC. a cădea în cea mai groaznică cursă, ~ *in magnam difficultatem* CIC. a da peste o mare greutate, *hi quaestus in odia hominum incurrunt* CIC. aceste profituri ajung să fie urîte de oameni, ~ *in morbos* CIC. a avea de suferit boli; **c.** a se prezenta, a veni: *id quod oculis incurrit solum notant* SEN. nu notează decît ceea ce izbeşte ochii, *in oculos* ~ CIC. a se prezenta în faţa ochilor, *incurrunt tempora* CIC. vin unele momente; **d.** (*oc.*) a cădea asupra, a atinge: *casus, qui in sapientem potest* ~ CIC. întîmplare care-l poate atinge pe înţelept; **e.** (*despre evenimente*) a cădea (ca dată), a coincide: *navigatio incurrebat in ipsos etesias* CIC. călătoria pe mare coincidea cu vînturile etesiene, *natalis suus plebeis incurrens circensibus* SUET. ziua lui de naştere, care coincide cu jocurile plebeiene de circ.

incursax, *ācis adj.* care face dese incursiuni SID.

incursibilis (*2*) *adj.* expus incursiunilor VULG.

incursim *adv.* repede CAECIL.

incursiō, *ōnis f.* 1 ciocnire: ~ *atomorum* CIC. ciocnirea atomilor; 2 atac; incursiune: *incursionem facere in fines Romanorum* LIV. a face o incursiune pe teritoriul romanilor.

incursitō, *āre vt.* 1 a se năpusti: *alter in alterum incursitate* SEN. năpustiţi-vă unul asupra celuilalt; (*abs.*) a ataca; 2 a se ciocni (involuntar) de...: *properanti in multos incursitandum est* SEN. cel care se grăbeşte e nevoit să se ciocnească de mulţi; (*abs.*) *totā vitā incursitamus* SEN. toată viaţa ne poticnim.

incursō (*I*) *vi.* şi *vt.* [*incurro*] 1 a se năpusti, a ataca: *in agmen Romanum incursavit* LIV. s-a năpustit asupra convoiului roman, ~ *nuptam alienam* TERT. a o ataca pe nevasta altuia, *agmen incursatum ab equitibus* LIV. coloană atacată de călăreţi: (*fig.*) *incursabit in te dolor meus* CIC. durerea mea te va lovi pe tine, *agros Romanos incursavēre* LIV. au făcut o incursiune în teritoriul roman; 2 a se izbi de... [cu dat.]: *equi incursant stellis* OV. caii (lui Phaëton) se izbesc de stele, *delphines incursant ramis* OV. delfinii se încurcă printre ramuri; 3 (*fig.*) a se prezenta: *nihil eorum, quae oculis vel auribus incursant* QUINT. nimic din cele ce izbesc ochii sau urechile.

incursus[1] (*3*) *p. pf. v.* **incurro**

incursus[2], *ūs m.* 1 năvălire: ~ *aquarum* OV. potop de ape, ~ *sanguinis* LUC. torent de sînge, *incursus morborum* QUINT. accese ale bolilor; 2 (*mil.*) ciocnire, atac: *primo incursu* CAES. la primul atac, ~ *luporum* VERG. năpustirea lupilor.

incurvātiō, *ōnis f.* îndoire, încovoiere PLIN.; (*fig.*) pervertire AUG.

incurvescō (incurviscō), *ere vi.* a se încovoia ENN.

incurvicervīcus (*3*) *adj.* cu gîtul încovoiat PACUV.

incurvō (*I*) *vt.* 1 a îndoi, a încovoia: ~ *arcum* VERG. a îndoi arcul, *bacillum incurvatum* CIC. băţ încovoiat; (*fig.*) *animus quem incurvat iniuria* SEN. suflet pe care năpasta îl îndoaie, ~ *aliquem querelā* PERS. a îndupleca pe cineva prin plîns.

incurvus (*3*) *adj.* îndoit, încovoiat VERG., TAC.

incūs, *ūdis f.* nicovală: (*prov.*) *uno opere eandem incudem diem noctemque tundere* CIC. a bate ziua şi noaptea pe nicovală aceeaşi lucrare (a face tot timpul acelaşi lucru); (*fig.*) *iuvenes in ipsa studiorum incude positi* TAC. tineri care sînt pe cale de formare prin studii, *incudi reddere versus* HOR. a pune din nou pe nicovală (a reface) versurile.

incūsābilis (*2*) *adj.* blamabil TERT.

incūsātiō, *ōnis f.* învinuire, blamare CIC.

incūsātīvus casus *m.* cazul acuzativ DIOM.

incūsātor, *ōris m.* acuzator COD. IUST.

incūsō (*I*) *vt.* a învinui, a acuza, a blama: ~ *aliquem probri* PL. a învinui pe cineva de o faptă urîtă, ~ *factum alicuius* OV. a blama fapta cuiva, *incusat se quod me moretur* PLIN. IUN. se învinuieşte că mă întîrzie, *multaque se incusat, qui non acceperit Aeneam generum* VERG. Aen. *11, 471* îşi face multe reproşuri că nu l-a primit pe Aeneas ca ginere // **incusatus** (*3*) *p. pf.* reproşat, pus în seama...: *Augusto incusatae mortes* PLIN. morţile puse pe seama lui August; (*cu ac. lucrului*) *incusabant iniurias Romanorum* LIV. se plîngeau de încălcările romanilor.

incussī *pf. v.* **incutio**

incussus[1] *p. pf. v.* **incutio**

incussus[2], *abl. -ū, m.* lovire, ciocnire SEN., TAC.

incustōdītus (*3*) *adj.* 1 nepăzit, nesupravegheat: *incustoditi boves* OV. boi nepăziţi, ~ *amor* TAC. iubire netăinuită, *incustoditā observatione dierum* TAC. neţinînd socoteala zilelor; 2 (*act. rar*) nepăzindu-se, imprudent PLIN. IUN.

incūsus[1] (*3*) *adj.* [*incudo*] bătut cu ciocanul, lucrat: *lapis* ~ VERG. G. *1, 275* piatră cioplită, *incusa auro dona* PERS. daruri lucrate în aur.

incūsus[2] (*3*) *adj.* [*in* + *cudo*] necioplit, brut AUG.

incutiō, *ere, cussī, cussum vt.* 1 a da o lovitură, a lovi, a izbi: ~ *scipionem in caput alicuius* LIV. a izbi cu bastonul în capul cuiva, ~ *pedem terrae* QUINT. a bate cu piciorul în pămînt, *incutiebantur puppibus prorae* CURT. prorele se izbeau de pupe, *alicui colaphum* IUV. a da cuiva o palmă; 2 a azvîrli, a arunca în: ~ *faces, hastas, tela* TAC. a arunca (asupra duşmanului) torţe, lănci, săgeţi, *imber grandinem incutiens* CURT. ploaie care bate cu grindină; 3 (*fig.*) a vîrî în, a provoca: ~ *multis metum* CIC. a vîrî frica în mulţi, ~ *omnibus per pectora amorem* LUCR. a insufla tuturor în inimi dragostea, ~ *morbos* LUCR. a provoca boli, ~ *desiderium urbis* HOR. a insufla dorinţa de a trăi la oraş, *aliquid negotii* ~ *alicui* HOR. a face cuiva un neajuns.

indāgātiō, *ōnis f.* urmărire, cercetare: ~ *initiorum* CIC. cercetarea începuturilor.

indāgātor, *ōris m.* căutător, cercetător PL., COL.

indāgātrix, *īcis f.* căutătoare, cercetătoare CIC. ş.a.

indāgātus, *abl. -ū, m.* cercetare atentă APUL.

indāgēs, *is f.* cercetare PRUD.

indāgō[1] (*1*) *vt.* **1** a răscoli urmele, a se ţine pe urmele (animalului de vînat): ~ *bestiarum cubilia* SEN. a răscoli vizuinile fiarelor, *canis natus ad indagandum* CIC. cîine născut pentru vînătoare; **2** (*fig.*) a căuta (să descopere), a descoperi: ~ *inusitatas vias* CIC. a căuta căi nebătute, *quicquid indagaris de re publica, facito ut sciam* CIC. comunică-mi tot ce vei fi aflat despre afacerile politice.

indāgō[2], *inis f.* **1** împresurare a animalelor de vînat, cordon de vînători şi de plase; bătaie: *indagine cingere agros* OV. a încinge cîmpiile cu un cordon de vînători şi de plase, *velut indagine dissipatos Samnites agere* LIV. a-i goni pe samniţii risipiţi ca la o bătaie de vînătoare, *orbos velut indagine eius capi* TAC. (că) cei lipsiţi de copii sînt prinşi ca într-o plasă de vînătoare a lui; **2** (*fig.*) căutare, cercetare: ~ *veritatis* AMM. căutarea adevărului; (*spec.*) cercetare ştiinţifică PLIN.

indāgor, *āri vt. dep. v.* **indago**[1]

indalbo *v.* **inalbo**

indaudio *v.* **inaudio**

inde *adv.* [*is*] **1** (*loc.*) din acest loc, de aici, de acolo: *tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit*... NEP. a fost tribun militar în Sicilia. Cînd s-a întors de acolo..., ~ *colles insurgunt* LIV. de acolo mai departe se ridică coline, *haud procul* ~, *ubi nunc Neapolis est* LIV. nu departe de locul unde acum e Neapole, ~ *loci* LUCR. *5, 438* de acolo, *hinc... inde* TAC. dintr-o parte... dintr-alta, *hinc et inde* (*hinc inde*) SUET. de ambele părţi; **2** (*fig.*) dintr-asta, de aici: (*arătînd proveniența*) ~ (*ex audacia*) *omnia scelera gignuntur* CIC. dintr-asta (din îndrăzneală) provin toate ticăloşiile, ~ *cognomen factum est Poplicolae* LIC. dintr-asta s-a născut porecla Poplicola, ~ *est quod prope omnes nomine appellas* PLIN. IUN. aşa se explică faptul că îi numeşti aproape pe toţi pe nume, ~ (*ex lino*) *plerisque sunt vestes* CURT. dintr-asta (din in) îşi au cei mai mulţi hainele, *rege* ~ (*ex Sabinis*) *sumpto* LIV. regele fiind ales dintre ei (dintre sabini), (*partitiv*) *nati duo filii;* ~ *ego hunc maiorem adoptavi* TER. s-au născut doi băieţi; dintre aceştia, eu l-am adoptat pe ăst mai mare; **3** (*timp*) **a.** din acel moment, de atunci: ~ *nostram ad aetatem* CIC. de atunci pînă în epoca noastră, *iam inde* LIV. din acel moment, (*cu alte determinări de timp*) *iam* ~ *a principio huius imperii* CIC. de atunci, de la începutul acestui imperiu, *iam* ~ *a pueritia* TAC. din copilărie; **b.** după aceea, apoi: *eodem impetu altera castea sunt adorti,* ~ *tertiam et quartam et deinceps reliqua* CAES. în acelaşi asalt, au atacat tabăra a doua, apoi pe-a treia şi a patra şi, rînd pe rînd, pe celelalte.

indēbite şi **indēbitō** *adv.* fără a datora (ceva), pe nedrept DIG.

indēbitus (*3*) *adj.* nedatorat, nemeritat: *non indebita regna* VERG. Aen. *6, 66* o domnie la care sînt îndreptăţit, *indebita praemia* OV. răsplăţi nemeritate // **indebitum**, *ī n.* ceea ce nu este datorat DIG.

indecens, *ntis adj.* care nu şade bine, nepotrivit, urît, indecent: *numquid* ~ *sum?* PETR. oare nu-mi şade bine aşa?, ~ *nasus* MART. nas urît, *indecentes morae* QUINT. întîrzieri nepotrivite, ~ *risus* SUET. rîs indecent.

indecenter *adv.* urît, indecent SEN.

indecentia, *ae f.* neconvenienţă, indecenţă VITR.

indecet, *ēre vi. impers.* a sta rău, a fi nepotrivit [cu ac. persoanei]: *iuvenes ea non indecent* PLIN. IUN. acestea nu le stau rău unor tineri.

indēclīnābilis (*2*) *adj.* **1** care nu poate devia, imutabil, de neclintit, inflexibil: ~ *animus* SEN. suflet de neclintit, ~ *iustitia* SEN. dreptate inexorabilă, ~ *iudex* AMM. judecător incoruptibil; **2** (*gram.*) nedeclinabil DIOM.

indēclīnābiliter *adv.* fără să devieze, neîntrerupt.

indēclīnātus (*3*) *adj.* neclintit, statornic: ~ *amico* OV. statornic faţă de prieten.

indecor, *is* şi **indecoris** (*2*) *adj.* care nu face cinste, nedemn: *non erimus regno indecores* VERG. nu vom fi de ruşine regatului tău.

indecorābiliter *adv.* nepotrivit ACC.

indecōrē *adv.* nepotrivit, urît: *haud* ~ TAC. destul de frumos.

indecoris *v.* **indecor**

indecorō, *āre vt.* a face de rîs, a dezonora ACC.

indecōrus (*3*) *adj.* **1** neplăcut la vedere, urît, dezagreabil: ~ *status* QUINT. poziţie urîtă, *uva indecora visu, sapore iucunda* PLIN. strugure urît la vedere, dar plăcut la gust; **2** nepotrivit, nedemn, dezonorant: *quicquam indecorum iudici faciens* SEN. făcînd un lucru nepotrivit unui judecător, *indecora saeculo studia* PLIN. IUN. gusturi nepotrivite cu timpul nostru, *Macedonibus Persas imitari indecorum est* CURT. este nedemn pentru macedoni să-i imite pe perşi // **indecōrae**, *ārum f. pl.* femei urîte CIC.

indēfatīgābilis (*2*) şi **indēfatīgātus** (*3*) *adj.* neobosit SEN.

indēfectus (*3*) *adj.* care nu slăbeşte, constant, necontenit APUL., TERT.

indēfensē *adv.* fără apărare AUS. ş.a.

indēfensus (*3*) *adj.* fără apărare, fără a se putea apăra: *Capua deserta indefensaque* LIV. Capua părăsită şi fără apărare, *ne indefensa uxor exitio daretur* TAC. ca soţia să nu fie condamnată la moarte fără a se fi putut apăra.

indēficiens, *ntis adj.* care nu lipseşte niciodată, nesecătuit, continuu TERT.

indēficienter *adv.* neîntrerupt, fără sfîrşit AUG.

indēfīnītē *adv.* fără limită, necontenit GELL., ş.a.

indēfīnītus (*3*) *adj.* nedefinit, vag GELL. ş.a.

indēflētus (*3*) *adj.* nejelit OV.

indēflexus (*3*) *adj.* nedeviat; neslăbit, neînduplecat PLIN., AMM.

indēiectus (*3*) *adj.* nerăsturnat OV.

indēlassātus (*3*) *adj.* neobosit MANIL.

indēlēbilis (*2*) *adj.* de neşters, nepieritor OV.

indēlectātus (*3*) *adj.* neîncîntat PETR.

indēlībātus (*3*) *adj.* neatins, intact OV.

indēlictus (*3*) *adj.* fără vină ACC.

indēmnātus (*3*) *adj.* care n-a fost niciodată condamnat, nevinovat CIC.

indemnis (*2*) *adj.* care n-a suferit pagubă, teafăr, neatins SEN.

indemnitās, *ātis f.* nevătămare, nepăgubire: *provinciarum indemnitati prospicere* AMM. a se îngriji de siguranța provinciilor.
indēmonstrābilis (*3*) *adj.* nedemonstrabil APUL.
indēmonstrātus (*3*) *adj.* nedemonstrat BOETH.
indēmūtābilis (*3*) *adj.* imuabil TERT.
indēmūtābiliter *adv.* imuabil ENNOD.
indēmūtātus (*3*) *adj.* neschimbat ECCL.
indēnuntiātus (*3*) *adj.* nedeclarat SEN. RH.
indēplōrātus (*3*) *adj.* neplîns, nejelit OV.
indēprāvātus (*3*) *adj.* necorupt SEN.
indēprecābilis (*2*) *adj.* de neînlăturat prin rugăminți GELL.
indēprehensibilis (*2*) *adj.* imperceptibil PS. QUINT.
indēprensus (*3*) *adj.* imperceptibil, neobservat VERG. ș.a.
indeptus (*3*) *p. pf. v.* **indipiscor**
indescriptus (*3*) *adj.* nedelimitat, neîmpărțit COL. ș.a.
indēsertus (*3*) *adj.* niciodată părăsit OV.
indēses, *idis adj.* care nu e inactiv, mereu în mișcare GELL.
indēsinens, *ntis adj.* neîncetat, neîntrerupt ECCL.
indēsinenter *adv.* fără încetare AUG.
indespectus (*3*) *adj.* nevăzut de sus (de cineva) [cu dat.] LUC.
indesponsāta, *ae adj. f.* nelogodită AMBR.
indestrictus (*3*) *adj.* neatins, nerănit OV.
indēterminābilis (*2*) și **indēterminātus** (*3*) *adj.* nelimitat, infinit TERT. ș.a.
indētonsus (*3*) *adj.* cu părul lung OV.
indētrībilis (*2*) *adj.* [*in* + *detero*] incoruptibil P. NOL.
indētrītus (*3*) *adj.* neros, neuzat TERT.
indēvītātus (*3*) *adj.* de care nu s-a putut feri, de neevitat OV.
indēvōtē *adv.* fără a respecta (voința testatorului) IUST., fără devoțiune AMBR.
indēvōtiō, *ōnis f.* lipsă de respect, ireverență; (*ret.*) lipsă de devoțiune ECCL.
indēvōtus (*3*) *adj.* nesupus legii COD. IUST.; fără conștiință religioasă ECCL.
index, *icis m.* și *f.* (indicator) **1** (*despre pers.*) anunțător, denunțător; (*spec.*) delator, spion: ~ *venit ad Dineam, qui nuntiaret ei…* CIC. a venit o persoană la Dineas care să-i anunțe…, ~ *idem et testis* TAC. denunțător și în același timp martor, *Catilina vallatus indicibus* CIC. Catilina apărat de o ceată de delatori; **2** (*despre lucruri*) indiciu, semn: *index digitus* HOR. sau *index* CIC. degetul arătător, *lacrimae, paenitentiae indices* CURT. lacrimile, semne de căință, *quin continetis vocem, indicem stultitiae vestrae?* CIC. de ce nu vă stăpîniți vorba, care vă trădează prostia?; **3** (*oc.*) **a.** catalog, listă, indice QUINT.; **b.** titlu de carte; sumar de carte CIC.; **c.** inscripție; epitaf TIB.; **d.** piatră de încercare (a unui metal) OV. M. *2, 706*.
Indī, *ōrum m. pl.* locuitorii Indiei, inzii, indienii; (*poet.*) etiopii VERG. G. *4, 292*.
India, *ae f.* India.
indicātiō, *ōnis f.* indicare a prețului: *tua merx est, tua* ~ PL. marfa e a ta, tu trebuie să pui prețul.
indicātīvē *adv.* printr-o afirmare PRISC.
indicātīvus (*3*) *adj.* care arată ceva, indicativ: ~ *modus* DIOM. și **indicātīvus**, *ī m.* modul indicativ.
indicātūra, *ae f.* indicare a prețului, preț, tarif PLIN.
indīcens, *ntis f.* **1** *adj.* nevorbind: *etiam me indicente* LIV. chiar nevorbind eu (chiar dacă eu n-aș vorbi); **2** *p. pr. v.* **indīco**
indicīna, *ae f.* denunț SEN.; răsplată a unui denunț APUL.
indicium, *iī n.* **1** indicație, informație; (*jur.*) denunț, mărturisire: ~ *facere* a informa, *id anus mihi* ~ *fecit* TER. bătrîna m-a informat de acest lucru, *eo tempore, cum* ~ *coniurationis fieret in senatu* CIC. în timpul în care în senat se denunța conjurația (lui Catilina), ~ *profiteri* SALL. a face mărturisiri, ~ *offerre* TAC. a promite să facă mărturisiri, *corrupto ad* ~ *servo* TAC. un sclav fiind corupt ca să facă declarații; **2** (*spec.*) **a.** permisiunea de a da informații, de a face mărturisiri: *tibi postulas indicium dare?* CIC. ceri să ți se dea permisiunea de a face mărturisiri?; **b.** răsplată a unui denunț: *partem indicii accipere* CIC. a primi o parte din răsplata pentru denunț; **3** (*fig.*) indiciu, semn, dovadă, mărturie: *indicia certissima sceleris* CIC. indiciile cele mai sigure ale crimei, ~ *meae benevolentiae* CIC. proba bunăvoinței mele, *ei rei indicio sunt sexdecim volumina* NEP. ca dovadă a acestui lucru sînt cele șaisprezece volume, *mihi quale ingenium haberes, indicio fuit oratio* TER. vorbele tale mi-au fost o dovadă de ce fire ai.
indicīva, *ae f. v.* **indicīna**
indicō[1] (*I*) *vt.* **1 a.** a arăta, a face cunoscut, a spune, a indica: *ut indicant hi principes civitatum* CIC. după cum arată acești fruntași ai cetăților, *ad eam venies indicans te amare* TER. vei veni la ea făcîndu-i cunoscut că tu o iubești; **b.** (*oc.*) a face cunoscut prețul, a fixa prețul: *postulavit ut sibi fundus indicaretur* CIC. a cerut să i se stabilească prețul proprietății, *ut sciam quanti indicet* PL. ca să știu cu cît vinde; **2** a da pe față, a dezvălui, a denunța: ~ *conscios delendae tyrannidis* CIC. a-i denunța pe conspiratorii spre înlăturarea tiraniei, *Catilina non se purgavit, sed indicavit* CIC. Catilina nu s-a dezvinovățit, ci s-a trădat singur, ~ *de coniuratione* SALL. a da informații despre conjurație; **3** (*fig., despre lucruri*) a lăsa să se vadă, a dovedi, a vădi: *civitas lacrimis dolorem indicavit* NEP. cetatea și-a manifestat durerea prin lacrimi, *vultus indicat mores* CIC. privirea îi trădează moravurile, *id esse verum haec fabella indicat* PHAEDR. această povestioară arată că lucrul este adevărat, *aetas veterinorum indicatur dentibus* PLIN. vîrsta dobitoacelor se cunoaște după dinți; [arh. *indicasso* PL. = *indicavero*].
indīcō[2], *ere, dīxī, dictum vt.* **1** a declara (oficial), a anunța public, a proclama, a convoca: ~ *bellum alicui* CIC. a declara război cuiva, ~ *iustitium* CIC. a proclama doliu public, *totius Galliae concilium Bibracte indicitur* CAES. se convoacă la Bibracte adunarea întregii Gallii, *exercitu indicto in posterum diem* LIV. armata fiind convocată pentru a doua zi; **2** a impune, a fixa (*o obligație, pedeapsă, taxă*): ~ *tributum* LIV. a impune un tribut, ~ *mulctam* PLIN. a fixa amendă, ~ *servorum numerum* TAC. a impune un anumit număr de sclavi (senatorilor), *iter ad regem*

indicit primis iuvenum VERG. ordonă celor mai aleşi dintre tineri un drum la rege, *sibi ~ patientiam* SEN. a-şi impune răbdarea.

indictiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) declaraţie publică FLOR.; 2 contribuţie, impozit: *novis indictionibus pressi* PLIN. IUN. apăsaţi de contribuţii noi; 3 (*tard.*) perioadă de cincisprezece ani COD. TH.

indictiōnālis (*2*) *adj.* de contribuţie extraordinară AMM.

indictīvus (*3*) *adj.* anunţat public (*de crainicul oficial*) VARR. ş.a.

indictus[1] (*3*) *p. pf. v.* **indico**[2]

indictus[2] (*3*) *adj.* 1 care n-a fost spus: *dicam insigne ad huc indictum ore alio* HOR. C. *3, 25, 8* voi spune ceva de seamă, nemairostit pînă acum de vreo altă gură; 2 nepledat: *indictā causā aliquem condemnare* CIC. a condamna pe cineva fără a i se da putinţa să se apere; 3 (*tard.*) despre care nu se poate vorbi, de necuprins în cuvinte.

indiculum, *ī n.* mic exemplu AUG.

indiculus, *ī m.* mic rezumat, mic index SYMM. ş.a.

Indicus (*3*) *adj.* indian: *Indica aqua* OV. Oceanul Indian, *pecudis Indicae dens* MART. fildeşul elefantului // **Indicum**, *ī n.* indigo (*culoare*) VITR. ş.a.

indidem *adv.* din acelaşi loc: *quidam Meneclides, ~ Thebis* NEP. un oarecare Meneclides, tot din Theba; (*fig.*) *venena ~ exibant* LIV. otrăvurile proveneau tot de acolo.

indidī *pf. v. indo*

indifferens, *ntis adj.* indiferent GELL.; (*fil.*) nici bun, nici rău CIC.; (*gram.*, *despre silabă*) fie lungă, fie scurtă (= *anceps*) QUINT.; (*despre o pers.*) care nu dă importanţă dacă… SUET.

indifferenter *adv.* 1 fără deosebire: *~ uti utraque appellatione* QUINT. a se folosi, fără deosebire, de ambele numiri; 2 (*moral*) cu indiferenţă, indiferent: *occisum eum populus ~ tulit* SUET. poporul a privit cu indiferenţă moartea aceluia.

indifferentia, *ae f.* lipsă de diferenţă, egalitate; (*spec.*) sinonimie GELL.

indifficulter *adv.* fără greutate, uşor MAMERT.

indigena, *ae adj. m.* şi *f.* născut într-un ţinut *sau* ţară, indigen, din partea locului: *indigenae Latini* VERG. latinii indigeni, *~ aper* OV. mistreţ din partea locului, *~ vinum* PLIN. vin indigen // **subst.** indigen, din partea locului LIV.

indigens, *ntis p. pr. v.* **indigeo** // **subst.** (*obişnuit pl.*) cel lipsit, sărac: *opem ferre indigentibus* CIC. a-i ajuta pe cei săraci.

indigentia, *ae f.* 1 lipsă, nevoie: *a natura, non ab indigentia orta amicitia* CIC. prietenie determinată de pornire firească, nu de lipsuri; 2 poftă nesăţioasă CIC.

indigenus (*3*) *adj.* indigen APUL.

indigeō, *ēre, guī vi.* 1 a fi lipsit de…, a duce lipsă de… [cu abl.]: *quibus rebus indiguerunt adiuvit* NEP. i-a ajutat cu toate lucrurile de care erau lipsiţi, *~ pecuniā* NEP. a nu avea bani // **indigens**, *ntis m.* săracul; 2 a avea nevoie, a simţi nevoia de… [cu *genit.* sau *abl.*]: *indigeo tui consilii* CIC. am nevoie de sfatul tău, *Africanus indigens mei?* CIC. avea (Scipio) Africanul nevoie de mine?, *non tam artis indigent, quam laboris* QUINT. cer nu atît teorie, cît exerciţiu, *~ alis* CIC. a avea nevoie de alţii, (*cu inf.*) *indigeo discere aliquid* GELL. am nevoie să învăţ ceva.

indīgeriēs, *ēī f.* (*med.*) dispepsie M. EMP.

indiges[1], *etis m.* local, băştinaş, indigen: *dii indigetes* VERG. zeii strămoşeşti (*spre deosebire de* novensides divi, *zei preluaţi de romani de la popoarele învinse*): *indigetem Aenean scis deberi caelo* VERG. ştii că Aeneas este datorat cerului ca zeu strămoşesc, *Iovem indigetem* (*Aenean*) *appellant* LIV. pe Aeneas îl numesc divinitatea supremă a neamului.

indigēs[2], *is adj.* lipsit de… [*cu genit.*] PACUV. *ap.* CIC.

indīgestē *adv.* fără ordine, dezordonat GELL.

indīgestiō, *onis f.* (*med.*) indigestie HIER. ş.a.

indīgestus (*3*) *adj.* 1 fără ordine, amestecat, confuz: *multitudo indigesta* SEN. mulţime amestecată; 2 (*med.*) nedigerat VEG.; 3 (*med.*) suferind de indigestie, dispeptic C. AUR. ş.a.

indigetāmenta şi **indigitāmenta**, *ōrum n. pl.* formular ritual (*cuprinzînd atribuţiile zeilor şi formulele de invocare a lor*) VARR. ş.a.

indigetēs, *um m. pl.* indigeţi (*eroi zeificaţi, divinităţi naţionale primitive ale romanilor*).

indigetō (**indigitō**), *āre vt.* 1 a invoca un zeu cu formula rituală cuvenită VARR.; 2 a rosti (o rugăciune) TERT.

indīgnābundus (*3*) *adj.* plin de indignare, indignat.

indīgnāns, *antis adj.* 1 furios, mînios: *indignanti pectore* OV. cu inima plină de furie; (*fig.*) *venti freta indignantia miscent* OV. vînturile răscolesc valurile furioase; 2 care suportă greu, supărat, revoltat: *genus* (*mulorum*) *indignantissimum servitutis* COL. catîrii, genul de animale cel mai încăpăţînat la ascultare.

indīgnānter *adv.* cu indignare ARN., AMM.

indīgnātiō, *ōnis f.* 1 indignare: *indignationem movere* LIV. a provoca indignare; (*pl.*) manifestări de indignare: *indignationes continere* LIV. a-şi înfrîna manifestările de indignare; 2 motiv de indignare IUV. *5, 120;* 3 (*med.*) iritaţie VEG.; 4 (*ret.*) stîrnire a indignării (*ca mijloc retoric*) CIC. ş.a.

indīgnātiuncula, *ae f.* mic gest de indignare PLIN. IUN.

indīgnātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) care slujeşte la exprimarea indignării DIOM. // **indīgnātīvum**, *ī n.* irascibilitate, putinţa de a se indigna TERT.

indīgnātus (*3*) *p. pf. v.* **indignor**

indīgnē *adv.* 1 în mod nedemn, ruşinos, revoltător, groaznic: *~ meretricem deperit* PL. se prăpădeşte, făcîndu-se de rîs, după o curtezană, *cervices in carcere indignissime frangebantur* CIC. în temniţă, li se frîngeau grumajii în chipul cel mai groaznic; 2 cu greu: *~ ferre* (*pati*) CIC. ş.a. a suporta cu greu, a fi revoltat, (*cu ac. şi inf.*) *Macedones, eum sibi anteponi, ~ ferebant* NEP. macedonii suportau greu faptul că acesta (Eumene) le era preferat, (*cu quod* şi *conjct.*) *~ ferens quod... non tribuerit* PHAEDR. revoltat că nu i-a acordat…, (*cu n. pron.*) *id ~ ferens* CURT. suportînd greu acest lucru.

indīgnitās, *ātis f.* 1 nedemnitate, nevrednicie (a unei persoane): *nemo propter indignitatem repudiatus est* CIC. nimeni n-a fost respins din cauză că n-ar fi fost

vrednic; **2** purtare nedemnă, atitudine jignitoare, jignire, faptă revoltătoare: (*Caesaris*) *indignitatem perferre* CIC. a suporta atitudinea jignitoare a lui Caesar, *omnibus indignitatibus compulsus ad rebellandum* LIV. împins la răzvrătire prin năpăstuiri de tot felul; **3** indignare: ~ *atque ex ea ira animos cepit* LIV. indignarea şi mînia provocată de aceasta le-a cuprins sufletele.

indīgnor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a socoti ca revoltător, a se indigna, a se revolta, a se înfuria: *casum indignabar amici* VERG. mă indignam de nenorocirea prietenului meu, *quidam imperia indignantur* QUINT. unii (copii) sînt recalcitranţi la tot ce li se porunceşte, (*cu ac. şi inf.* sau *cu inf.*) *indignabamini aerarium expilari* SALL. vă revoltaţi că vistieria era jefuită, *non indignabere vinci* OV. nu te vei revolta de a fi învins, (cu *quod* şi *si*) *indignantes milites quod... hostes ferre possent* CAES. soldaţii indignîndu-se că duşmanii pot suporta..., *indignamur, si quis nostrum interiit* SEN. ne indignăm, dacă vreunul dintre noi moare, ~ *de aliqua re* CIC. a se indigna de ceva; (*fig. despre neanimate*) *pontem indignatus Araxes* VERG. Aen. *8, 728* fluviul Araxes, care n-a suportat pod peste el, *illi* (*venti*) *indignantes* VERG. vînturile înfuriindu-se.

indīgnus (*3*) *adj.* **1** (*despre pers.*) nedemn, care nu merită: *divitias quivis, quamvis ~, habere potest* CIC. orice om, oricît de nedemn, poate avea bogăţii, (*cu abl.*) *omni honore indignissimus* CIC. cel mai nedemn de orice onoare, (*poet. cu genit.*) *magnorum haud indignus maiorum* VERG. cu totul demn de strămoşii lui, (*cu prop. relat. la conjct.*) *indigni erant qui impetrarent* CIC. erau nedemni să obţină (ce cereau), *haud indignos iudicas quos tuearis* LIV. îi socoteşti că sînt demni să-i protejezi, (*cu ut şi conjct.*) *indigni ut redimeremur vobis visi sumus* LIV. v-am părut nedemni de a fi răscumpăraţi; **2** (*despre lucruri*) nedemn, nepotrivit: *vox populi Romani maiestate indigna* CAES. cuvînt nedemn de maiestatea poporului roman, *non indignum videtur memorare...* SALL. nu mi se pare nepotrivit a aminti..., *digna atque indigna relatu vociferans* VERG. strigînd cuvinte demne şi nedemne de reprodus; **3** ruşinos, revoltător, groaznic: *indignum facinus* TER. o faptă ruşinoasă, *indignum est a pari vinci* CIC. e lucru ruşinos să fii învins de un egal al tău, *indignae hiemes* VERG. ierni aspre, *indigna caedes* CIC. masacru revoltător, *indigna egestas* CIC. sărăcie groaznică; **4** (*pas.*) nemeritat: *indignae iniuriae* LIV. ofense nemeritate, *indigna pati* NEP. a suferi un tratament nemeritat.

indigus (*3*) *adj.* (*v. indigeo*) **1** avînd nevoie (de): (*cu genit. şi abl.*) *nihil indiga nostri* LUCR. neavînd deloc nevoie de noi, ~ *refectione virium* LUCR. avînd nevoie de refacerea forţelor; (*oc.*) simţind nevoie, doritor [*cu genit.*]: *indiga servitii plebes* LUCR. *9, 254* plebea avidă de sclavie.

indiguus (*3*) *adj. v.* **indigus** APUL.

indīligens, *ntis adj.* **1** (*act.*) fără băgare de seamă, neatent, neglijent: *si indiligentiores fuerint* CAES. dacă vor fi mai neatenţi, (*cu genit.*) *C. Nepos, rerum memoriae non indiligens* GELL. Cornelius Nepos, destul de exact în redarea faptelor istorice; **2** (*rar pas.*) neîngrijit: ~ *hortus* PLIN. grădină neîngrijită.

indīligenter *adv.* neglijent PL., CIC. ş.a.

indīligentia, *ae f.* lipsă de grijă, neglijenţă, nepăsare: ~ *Aeduorum* CAES. neglijenţa heduilor, *indīligentiā veri* TAC. H. *4, 49* din nepăsare faţă de ce e adevărat.

indīmensus (*3*) *adj.* nemăsurat, imens, nenumărat AMM.

indīmissus (*3*) *adj.* neîndepărtat TERT.

indipiscō, *ere v.* **indipiscor** PL.

indipīscor, *dipīsci, deptus sum vt. dep.* [*indu + apiscor*] **1** a ajunge (la), a prinde, a pune stăpînire: ~ *navem manu ferrea iniecta* LIV. a prinde o corabie (duşmană) aruncînd un harpon de fier, ~ *divitias magnas* PL. a dobîndi averi mari, *multum in cogitando dolorem indipiscor* PL. gîndindu-mă, mă aleg cu o mare durere, ~ *animo* GELL. a prinde cu mintea; **2** a se prinde la, a începe: ~ *pugnam* GELL. a porni la luptă.

indīrectus (*3*) *adj.* indirect, pe ocolite QUINT.

indīreptus (*3*) *adj.* nejefuit TAC.

indisciplīna, *ae f.* lipsă de învăţătură BOETH.

indisciplīnātiō, *ōnis f.* lipsă de educaţie, indisciplină CASSIOD. ş.a.

indisciplīnātus (*3*) *adj.* fără educaţie, dezmăţat CYPR. ş.a.

indisciplīnōsus (*3*) *adj.* nedisciplinat VULG.

indiscissus (*3*) *adj.* nesfişiat HIER.

indiscrepans, *ntis adj.* care nu e nepotrivit, convenabil (*despre preţ*) AUG.

indiscrepanter *adv.* fără abatere, fără diferenţă BOETH.

indiscrētē şi **indiscrētim** *adv.* fără deosebire, laolaltă, una peste alta.

indiscrētiō, *ōnis f.* lipsă de consideraţie HIER.

indiscrētus (*3*) *adj.* **1** neseparat, otova: *quibusdam indiscretum caput est, ut cancris* PLIN. la unele animale, capul este otova cu restul, ca la raci; **2** (*fig.*) nediferenţiat, fără deosebire, amestecat; asemănător, egal: *simillima proles, indiscreta suis* VERG. copii care semănau leit, pe care ai lor nu-i puteau deosebi, *multos occidere et indiscretos* SEN. pe mulţi i-au omorît, şi fără să facă deosebire, *indiscretum est* TAC. este totuna (indiferent).

indiscrīminātim *adv.* fără deosebire VARR.

indiscussē *adv.* fără discuţie AUG.

indiscussibilis (*2*) *adj.* indiscutabil MAMERT.

indiscussus (*3*) *adj.* nedezbătut, nediscutat MAMERT.

indisertē *adv.* fără talent oratoric CIC.

indisertus (*3*) *adj.* fără talentul vorbirii: *non* ~ CIC. destul de elocvent, *malim indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem* CIC. mi-ar plăcea mai mult înţelepciunea fără darul vorbirii decît prostia locvace.

indispensātus (*3*) *adj.* nechibzuit, excesiv SIL.

indispositē *adv.* fără nici o ordine, anapoda SEN.

indispositus (*3*) *adj.* **1** dezordonat TAC.; **2** nepregătit AUG.

indissimilis (*2*) *adj.* nu deosebit, asemănător VARR.

indissimulābilis (*2*) *adj.* neprefăcut, nealterat, sincer GELL.

indissimulanter *adv.* fără ocol, pe faţă AUG.

indissociābilis (*2*) *adj.* inseparabil LACT., AMBR.

indissolūbilis (*2*) *adj.* 1 de nedezlegat (*despre un nod*) PLIN.; 2 (*fig.*) indestructibil, nepieritor CIC.
indissolūtus (*3*) *adj.* neîntrerupt CIC., BOETH.
indistanter *adv.* 1 fără întrerupere PRISC.; 2 fără deosebire, fără excepție AMM.
indistinctē *adv.* fără ordine, fără deosebire GELL.
indistinctus (*3*) *adj.* indistinct, care nu se poate distinge QUINT.; dezordonat, neclar, confuz CATUL.
inditus (*3*) *p. pf. v.* **indo**
indīviduē *adv.* indivizibil ECCL.
indīviduitās, *ātis f.* indivizibilitate; indisolubilitate TERT. ş.a.
indīviduus (*3*) *adj.* [*in* + *divido*] 1 indivizibil: *corpora individua* CIC. corpuri indivizibile (atomii) // **individuum**, *ī n.* atom CIC.; 2 nedespărțit, inseparabil: *Rhodum secuti et apud Capreas individui* TAC. care l-au urmat la Rhodos şi erau nedespărțiți de el la Capreae.
indīvīse *adv.* nu în mod separat ECCL.
indīvīsibilis (*2*) *adj.* indivizibil TERT. ş.a.
indīvīsibiliter *adv.* indivizibil TERT.
indīvīsus (*3*) *adj.* 1 neîmpărțit: *qui ungulas indivisas habent* VARR. (cai) care au copitele nedespicate; 2 neseparat, în comun: *omnia communia et indivisa* IUST. toate lucrurile comune şi neseparate; (*expr.*) *pro indiviso* în comun; în părți egale CAT., PLIN.
indīvulsus (*3*) *adj.* nedespărțit (de cineva) MACR.
indō, *ere, didī, ditum vt.* 1 a pune în..., a introduce, a vîrî: ~ *salem in aquam* PL. a pune sare în apă, *vinculo fasciae indidit cervicem* TAC. şi-a vîrît grumazul în lațul unei feşe; (*fig.*) ~ *novos ritus* TAC. a introduce rituri noi, ~ *pavorem suis* TAC. a vîrî frica în ai săi; 2 a pune pe (peste), a aplica: ~ *ignem in aram* PL. a pune foc pe altar, *alia in statua effigies Tiberii indita* TAC. capul lui Tiberius pus la altă statuie, ~ *compedes servis* PL. a aplica lațuri la picioare sclavilor, ~ *castella rupibus* TAC. a construi redute pe stînci rîpoase; (*spec.*) ~ *nomen alicui* a da un nume cuiva: *propterea huic urbi nomen Epidamno inditum est* PL. de aceea, acestui oraş i s-a dat numele Epidamnum, *quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis* TAC. nume pe care i-l dăduseră după numele oraşului.
indocibilis (*2*) *adj.* care nu e bun de învățătură AMBR. ş.a.
indocilis (*2*) *adj.* 1 care nu poate învăța, incapabil de învățătură: *nimis indociles tardique sunt* CIC. sînt prea neînstare de a învăța şi grei de cap; 2 **a.** care nu se poate obişnui (cu), neobişnuit (cu), neînstare (de): (*cu genit.*) *vir* ~ *pacis* SIL. bărbat neobişnuit cu pacea, (*cu dat.*) *gens* ~ *quieti* SIL. neam care nu ştie ce-i odihna, (*cu inf.*) ~ *pauperiem pati* HOR. incapabil să suporte sărăcia; **b.** (*oc.*) care nu se poate învăța: *indocilis usus disciplina* CIC. lecțiile experienței, care nu se pot învăța; 3 neinstruit, neînvățat, neştiutor; rudimentar, grosolan: ~ *caeli agricola* PLIN. agricultor neştiutor al semnelor cerului, *is genus indocile composuit* VERG. Aen. *8, 321* acesta (Saturn) a strîns împreună neamul sălbatic al oamenilor, *fossor cantat indocili numero* OV. cel care sapă cîntă într-un ritm rudimentar, *vias indociles currere* PROP. a alerga pe drumuri neînvățate.
indocilitās, *ātis f.* neputința de a fi învățat APUL.
indoctē *adv.* ca un ignorant, ca un nepriceput, din topor CIC., PL.
indoctus (*3*) *adj.* 1 (*despre pers.*) neinstruit, neînvățat, nepriceput: *indocti incultique* SALL. neînvățați şi fără educație, ~ *pilae* HOR. nepriceput la jocul cu mingea, ~ *ferre iuga* HOR. neobişnuit să poarte jugul, *indoctae manus* QUINT. mîini stîngace; 2 nedatorat învățăturii: *indocta consuetudo* CIC. obicei natural (instinctiv), *indoctum canet* HOR. va cînta ceva, cum se pricepe el.
indolātilis (*2*) *adj.* de neşlefuit, care nu se poate perfecționa SID.
indolātus (*3*) *adj.* neşlefuit ARN. ş.a.
indolens, *entis adj.* insensibil la durere HIER.
indolentia, *ae f.* lipsă de durere; insensibilitate CIC.
indoles, *is f.* [*indu* + *alo*] fire, însuşiri înnăscute, înclinație naturală: *adulescentes bona indole praediti* CIC. tineri înzestrați cu o fire aleasă, ~ *segnis* TAC. fire indolentă, *ad virtutem* (*virtutis*) ~ CIC. înclinație naturală spre virtute, ~ *animi* LIV. însuşiri înnăscute ale sufletului, *cum hac indole virtutum atque vitiorum* LIV. cu această zestre naturală de calități şi defecte, ~ *arborum* GELL. însuşirile arborilor.
indolescō, *ere, doluī vi.* şi *vt.* [*in* + *doleo*] 1 a durea (a fi dureros): *is locus leviter indolescit* CELS. acest loc doare uşor; (*cu ac.*) a simți dureros: ~ *tactum hominum* IUST. a simți dureros atingerea cu oamenii; 2 (*fig.*) a fi îndurerat: (*cu abl.*) ~ *malis alicuius* OV. a fi îndurerat de necazurile cuiva, (*cu ac. n. pron.*) *id indoluit Iuno* OV. de aceasta a fost îndurerată Iuno, (*cu ac. şi inf.*) *quis fuit, qui non indoluerit se tam sero cognoscere*... CIC. cine n-a fost îndurerat că atît de tîrziu află..., (*cu prop. cauz.*) *indolui non tam quod... sed quia*... OV. am fost îndurerat nu atît că..., ci fiindcă...
indolōria, *ae f.* lipsă de durere SID.
indolōrius (*3*) *adj.* nedureros HIER.
indomābilis (*2*) *adj.* de neîmblînzit PL. ş.a.
indomitus (*3*) *adj.* 1 neîmblînzit, nedresat, nestrunit, nesupus: *boves indomiti* VARR. boi nepuşi la jug, *indomita mulier* PL. femeie nestrunită, ~ *ager* TAC. pămînt necultivat, *indomitae nationes* TAC. neamuri nesupuse; 2 (*fig.*) fără frîu, fără măsură: *indomitae cupiditates* CIC. pofte nemăsurate, *indomita ingenia Gallorum* LIV. firile violente ale gallilor, *mare indomitum* TIB. mare furioasă; 3 de neînfrînt, de neînvins: ~ *Hercules* SEN. invincibilul Hercules, *indomita mors* HOR. moartea de neînduplecat.
indōnātus (*3*) *adj.* fără a fi primit daruri LAMPR.
indormiō (*IV*) *vi.* 1 a dormi pe... [*cu dat.*] ~ *congestis undique saccis* HOR. a dormi pe sacii adunați de peste tot, ~ *alienis amplexibus* PETR. a dormi în brațele altora; 2 (*fig.*) **a.** a dormi fără grijă, a nu se sinchisi: ~ *longae disidae* PLIN. IUN. a fi scufundat în somnul unei inerții fără sfîrşit, *excitare aliquem tantae causae indormientem* CIC. a trezi pe cineva care doarme nesinchisindu-se de o chestiune atît de importantă, (cu *in* şi *abl.*) *quoniam in isto homine co-*

lendo tam indormivi diu CIC. fiindcă am neglijat atîta timp să-l cultiv pe acest om; **b.** (*abs.*) a se înțepeni, a paraliza (*despre membre*) VEG.
indormiscō, *ere vi.* a adormi AUG.
indōtātus (*3*) *adj.* **1** fără zestre: *indotata soror* HOR. soră fără zestre; **2** (*fig.*) fără onoruri, fără podoabe: *corpora dantur indotata in rogos* OV. corpurile sînt puse pe rug fără onorurile datorate morților, *ars indotata* CIC. știință săracă în podoabe.
indu (**endo**) *prep. arh.* = *in*: *indu foro* ENN. în for.
indubiē *adv.* fără îndoială ECCL.
indubitābilis (*2*) *adj.* neîndoios, sigur QUINT. ș.a.
indubitābiliter *adv.* fără îndoială ARN.
indubitāndus (*3*) *adj.* neîndoielnic AUG.
indubitānter *adv.* fără îndoială AUG.
indubitātē și **indubitātō** *adv.* neîndoios LIV. ș.a.
indubitātus (*3*) *adj.* în afară de orice îndoială, sigur PLIN., QUINT.
indubitō, *āre vi.* a se îndoi (de ceva) [*cu dat.*] VERG., STAT.
indubius (*3*) *adj.* neîndoielnic, sigur QUINT., TAC.
indūciae, *ārum v.* **indutiae**
indūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **I** (a duce în) **1** a duce în, a face să intre, a introduce: *hostes induxit in curiam* CIC. i-a introdus pe dușmani în senat, ~ *aquam in privatas domos* B. ALEX. a introduce apă în casele particulare, (*cu dat.*) ~ *messorem arvis* VERG. a face să intre secerătorii pe ogoare, ~ *fossā mare urbi* SUET. a introduce printr-un canal marea în oraș, (*fig.*) ~ *seditionem atque discordiam in civitatem* CIC. a introduce răzvrătirea și dihonia în cetate; **2** (*spec.*) **a.** (*mil.*) a conduce, a duce la luptă: ~ *exercitum in Macedoniam* LIV. a-și duce armata în Macedonia, ~ *turmas in milites* CURT. a-și duce escadroanele de cavalerie împotriva soldaților pedeștri, ~ *hos subruendo vallo* TAC. a-i duce pe aceștia la doborîrea fortificațiilor, (*abs.*) ~ *phalangem* CURT. a conduce falanga, *princeps turmas inducit Asilas* VERG. în frunte, comandă escadroanele Asila; **b.** a-și aduce în casă: (*Liviam*) *gravidam penatibus suis induxit* TAC. și-a adus-o în casă ca soție pe Livia, care era însărcinată, (*abs.*) *Loliam induxit* TAC. și-a luat-o soție pe Lolia, ~ *filiae novercam* PLIN. IUN. a aduce în casa fetei o soacră; **c.** a aduce pe scenă, în arenă, a prezenta în public: ~ *elephantos in circum* PLIN. a prezenta elefanți la circ, *inducta est Afranii togata* SUET. s-a reprezentat o comedie a lui Afranius; **d.** (*fig.*) a reprezenta, a face să vorbească, a introduce (într-o scriere, ca personaj): ~ *senem disputantem* CIC. a reprezenta un bătrîn care discută, ~ *Tiresiam deplorantem caecitatem suam* CIC. a-l reprezenta pe Tiresias deplîngîndu-și orbirea, *puero me hic sermo inducitur* NEP. acest dialog este imaginat că a avut loc pe cînd eu eram copil; **e.** (*judic.*) a produce, a face să compară (*la judecată, în senat*): *quosdam maiestatis reos in curiam induxerat* SUET. pe unii îi făcuse să compară în senat ca acuzați de lezmajestate, *inducta teste in senatu* SUET. o martoră fiind adusă în senat, (*abs.*) *Q. Servaeus et Minucius Thermus inducti* (*sunt*) TAC. Servaeus și Minucius Thermus au fost chemați în judecată; **f.** a pune înainte, a înfățișa, a face să apară: *hanc rationem Epicurus induxit* CIC. Epicur a adus această explicație, ~ *causam* CIC. a aduce ca motiv, ~ *dubitationem* TAC. a face pe șovăitorul; **g.** a trece în cont, a înregistra, a calcula: ~ *pecuniam in rationem* CIC. a trece în cont o sumă de bani, ~ *in rationibus* CIC. a înregistra în cont, *hic ager ingenti pecunia vobis inducetur* CIC. Agr. *2, 26, 70* acest pămînt vă va fi pus la socoteală (va fi calculat) la un preț foarte mare; **3** (*fig.*) **a.** a împinge, a îndemna, a ademeni (la ceva): ~ *aliquem in errorem* CIC. a induce pe cineva în eroare, ~ *aliquem ad bellum* NEP. a atrage pe cineva la război, *induci ad misericordiam* CIC. a fi înduplecat la milă, ~ *aliquem in spem* CIC. a-l face pe cineva să spere, *quem ego, ut mentiatur, inducere possum* CIC. pe acesta, eu îl pot face să mintă, *Pollionem promissis inducunt sententiam expromere* TAC. îl fac pe Pollio, prin promisiuni, să-și exprime părerea, *adulescentulus ab hominibus nequam inductus* CIC. un tinerel îndemnat de oameni răi; **b.** (*abs.*) a induce în eroare: *socios induxit, decepit, destituit* CIC. pe aliați, i-a atras în cursă, i-a amăgit și i-a părăsit; **4** (*expr.*) *animum inducere* sau *in animum inducere* a-și vîrî în minte, a-și pune în gînd (ca), a se hotărî (ca): *id quod animum induxerat, non tenuit* CIC. n-a ținut ceea ce-și pusese în gînd, *in animum induxi eum defendere* CIC. m-am hotărît să-l apăr, *parens potuit animum* ~ *ut naturam ipsam vinceret* CIC. tatăl a putut să se hotărască să învingă chiar și natura, *non potuit* ~ *in animum quin vindicaret* LIV. nu s-a putut hotărî să nu se răzbune; (*uneori, cu ac. și inf.*) a-și băga în cap, a fi convins: *ita in animum inducant consulatum oppressum ab tribunicia potestate esse* LIV. *2, 54, 5* să-și vîre în cap (să știe bine) că consulatul a fost desființat de puterea tribuniciană, *induxerat in animum neminem parem Hannibali quam se esse* LIV. *27, 12, 7* își băgase în cap că nimeni în afară de el nu e egal cu Hannibal. **II** (a trage peste) **1** a pune (deasupra), a aplica (peste), a întinde (peste), a îmbrăca, a acoperi: ~ *parieti ceram liquefactum* PLIN. a aplica pe perete un strat de ceară topită, *super lateres coria inducuntur* CAES. peste cărămizi, se întind bucăți de piele, ~ *scuta pellibus* CAES. a îmbrăca scuturile cu piei, ~ *pontem subditis saxis* CURT. a așterne (a construi) un pod pe pilaștri de piatră, ~ *colorem picturae* PLIN. a da culoare tabloului, *inducta cornibus aurum victima* OV. victima cu coarnele acoperite cu aur, *tunicā inducitur artus* VERG. își acoperă trupul cu o tunică, *sibi inducere calceum* SUET. a-și trage pe picior încălțămintea, ~ *nubem caelo* LIV. a întinde un nor pe cer, ~ *umbram terris* OV. a întinde întunericul peste pămînt; **2** a netezi, a nivela: ~ *solum* PLIN. a nivela solul; (*spec.*) a nivela cu condeiul ceara pe care s-a scris, a șterge ce s-a scris; (*fig.*) a anula: *nomina induci possunt* CIC. numele pot fi șterse; (*fig.*) ~ *senatus consultum* CIC. abroga o decizie a senatului.
inductīcius (*3*) *adj.* introdus (în) AUG.
inductiō, *ōnis f.* **1** aducere, introducere: *aquarum inductionibus terris fertilitatem damus* CIC. prin irigații, dăm fertilitate pămînturilor, ~ *horum* (*iuvenum*

armatorum) LIV. *44, 9, 5* aducerea acestor tineri înarmaţi în arenă; **2** (*fig.*) **a.** aplecare, înclinaţie: ~ *animi et amor erga Pompeium* CIC. înclinarea mea sufletească şi iubirea faţă de Pompeius; **b.** ~ *animi* CIC. hotărîre; **c.** (*ret.*) ~ *ficta personarum* CIC. prezentare imaginată a persoanelor, personificare, prosopopee; **d.** (*fil.*) demonstraţie prin cazuri şi exemple analoge; ipoteză, presupunere; **e.** ~ *erroris* CIC. inducere în eroare (a cuiva); **3 a.** tragere (peste), întindere (peste): ~ *velorum* VITR. tragerea pînzelor (la teatru, spre a apăra de soare); **b.** tencuială PALL.; **c.** ştergere (a ceea ce e scris) DIG.; **d.** (*med.*) cataplasmă C. AUR.

inductīvus (*3*) *adj.* ipotetic PRISC.

inductor, *ōris m.* **1** cel care introduce: ~ *litterarum* AUG. cel care ne îndrumă în literatură; **2** (*oc.*) cel care aplică, care unge: *inductores tergi nostri* PL. As. *551* cei care ne ung spinarea cu vergile.

inductōrius (*3*) *adj.* care induce în eroare, înşelător AUG.

inductrix, *īcis f.* înşelătoare, cea care înşală APUL.

inductus[1] (*3*) *p. pf. v.* **induco** // **adj. a.** adus din afară, importat, străin; **b.** străin de subiect, nepotrivit PLIN. IUN.

inductus[2], *ūs m.* îndemn, instigare: *inductu alieno* RH. HER. la îndemnul altuia.

indūcula, *ae f.* cămaşă (*de lînă, purtată de femei pe dedesubt*) PL.

indugredior, *gredi* (*arh.*) *v.* **ingredior**

indulcō (*1*) *vt.* a îndulci: ~ *aquam amaram* TERT. a îndulci apa amară; **2** *vi.* a fi dulce în vorbire ECCL.

indulgens, *ntis p. pr. v.* **indulgeo** // **adj. 1** indulgent, îngăduitor, bun: ~ *peccatis* CIC. îngăduitor faţă de greşeli, ~ *in captivos* LIV. indulgent cu prizonierii (*abs.*) *avunculus indulgentissimus* SEN. unchiul cel mai binevoitor; **2** dedat: ~ *aleae* SUET. prea ahtiat după jocul de zaruri.

indulgenter *adv.* binevoitor, indulgent CIC., SEN. ş.a.

indulgentia, *ae f.* **1** indulgenţă, îngăduinţă, bunăvoinţă, bunătate: ~ *nimia patris* SEN. îngăduinţa excesivă a tatălui, ~ *in Lepidum* CIC. indulgenţa faţă de Lepidus, ~ *filiarum* CIC. îngăduinţă faţă de fiicele lui, *in matris sinu indulgentiaque educatus* TAC. crescut la sînul şi în iubirea mamei lui; ~ *caeli PLIN.* dulceaţa climei, ~ *fortunae* VELL. bunăvoinţa sorţii; **2** (*tard.*) iertare (*de dări, de păcate*) AMM.

indulgeō, *ere, dulsī, dultum vi.* şi *vt.* **1** a fi indulgent, a se arăta binevoitor [*cu dat.*]: ~ *servo* SEN. a fi îngăduitor cu sclavul, ~ *peccatis alicuius* CIC. a fi îngăduitor cu greşelile cuiva; *sibi* ~ a-şi face toate voile: *sic sibi indulsit, ut in odium Lacedaemonii pervenirent* NEP. şi-a făcut într-atîta toate mendrele, încît spartanii au ajuns să fie urîţi, ~ *precibus* PLIN. IUN. a ceda rugăminţilor; **2** a se lăsa în voia…, a se deda; a se consacra, a se apleca cu mult zel: ~ *amori* PLIN. IUN. a se robi dragostei, ~ *dolori* NEP. a se lăsa pradă durerii, ~ *somno* TAC. a se pune pe somn, ~ *novis amicitiis* CIC. a se consacra noilor prietenii, ~ *eloquentiae* QUINT. a se dedica oratoriei, ~ *theatris* OV. a se ţine de spectacole la teatru, ~ *hospitio* VERG. a se ocupa (a vedea) de găzduire(a lui Aeneas), ~ *valetudini* CIC. a se îngriji de sănătate; **3** a acorda (ca o favoare), a îngădui: ~ *ornamenta consularia procuratoribus* SUET. a acorda procuratorilor ornamentele consulare, ~ *damnatis arbitrium mortis* SUET. a lăsa în voia celor condamnaţi alegerea morţii, ~ *alicui commeatum* PLIN. IUN. a da cuiva concediu, *sanguinem meum sibi indulgeri aequum censet* LIV. socoteşte că e drept ca viaţa mea să-i fie sacrificată; **4** (*arh.*) a răsfăţa: *nimis me indulgeō* TER. Eun. *222* prea mă răsfăţ.

indultor, *ōris m.* favorizator, susţinător TERT.

indultum, *ī n.* permisiune, concesiune COD. TH.

indultus[1] (*3*) *p. pf. v.* **indulgeo**

indultus[2], *ūs m.* permisiune, graţie, favoare SID.

indūmentum, *ī n.* îmbrăcăminte, haină GELL.; (*fig.*) învelitoare LACT. ş.a.

induō, *ere, duī, dūtum vt.* **1** a pune (ceva pe cineva), a îmbrăca: ~ *alicui tunicam* CIC. a pune pe cineva o tunică, *induit vestem* TER. a îmbrăcat o haină, ~ *anulum articulis* OV. a-şi pune inelul pe deget, ~ *sibi torquem* CIC. a-şi pune un colan (la gît), ~ *galeam* CAES. a-şi pune coiful, ~ *scalas* OV. a lua la spinare scara, (*pas. refl.*) *indui* a se îmbrăca [*cu abl.* sau *ac. gr.*]: *indui veste* TER. a-şi pune o haină, *socci, quibus indutus erat* sandalele cu care era încălţat, *Androgei galeam induitur* VERG. îşi pune pe cap coiful lui Androgeos, *exuvias indutus Achilli* VERG. avînd pe el hainele lui Achilles, *thoracem indutus* CURT. prevăzut cu o platoşă; **2** (*fig.*) a îmbrăca, a înveli, a acoperi: *nux se induit in florem* VERG. migdalul se îmbracă în floare, *pomis se robor induit* VERG. pomul se acoperă de fructe, *Aegyptus segetibus induebatur* PLIN. Egiptul se acoperea de semănături, *beluae formā hominum indutae* CIC. fiare care au luat chip de oameni; **3** *se induere* (*aliqua re* sau *in aliquid*) a se vîrî (în), a se arunca; a se încurca, a rămîne prins: *cum venti se in nubem induerint* CIC. cînd vînturile se vîră într-un nor, *qui intraverant, se vallis induebant* CAES. cei care intrau, rămîneau prinşi (dădeau) în ţăruşii palisadei, *sese mucrone* ~ VERG. a se arunca în sabia sa; (*fig.*) ~ *se in captiones* CIC. a se încurca în raţionamente înşelătoare, *indui confessione sua* CIC. a se prinde în laţurile mărturiei sale (mincinoase); **4** (*fig.*) a împrumuta, a împărtăşi, a atribui: ~ *personis fictam orationem* QUINT. a pune în gura personajelor discursuri fictive, ~ *pavorem cunctis* SIL. a vîrî frica în toţi, *sibi* ~ *cognomen* CIC. a-şi lua un supranume; (fără *sibi*) a-şi atribui, a-şi lua, a-şi însuşi (un rol): ~ *personam iudicis* CIC. a-şi lua rolul de judecător, ~ *munia ducis* TAC. a-şi atribui funcţia de comandant, ~ *mores Persarum* CURT. a adopta moravurile perşilor, ~ *magnum animum* TAC. a face pe dezinteresatul, *nisi proditorem palam Thrasea induisset* TAC. Ann. *16, 28* dacă Thrasea nu şi-ar fi luat pe faţă rolul de trădător, *qui, ne bellum tolerarent, seditionem induerunt* TAC. Ann. *2, 15* care, spre a nu purta un război, s-au angajat într-o răzvrătire.

indupediō (*IV*) v. **impedio**

induperātor, *ōris v.* **imperator**

induperō, *āre, āvī vt.* (*arh.*) *v.* **impero**

indūrātiō, *ōnis f.* întărire; (*fig.*) împietrire (a inimii) ECCL.
indūrescō, *ere, dūruī vi.* 1 a se întări, a se solidifica: *stiria induruit* VERG. orice picătură se întărește (înghețînd); 2 (*fig.*) a prinde puteri, a se învîrtoșa: *corpus induruit* OV. trupul a prins puteri, *ante... quam indurescat pravitas eius* QUINT. înainte ca relele lui deprinderi să prindă rădăcini, *gregarius miles induruerat pro Vitellio* TAC. H. *3, 61* soldații de rînd se încăpățînau să rămînă credincioși lui Vitellius.
indūrō (*I*) 1 *vt.* a face să fie solid, a întări: *nivem indurat Boreas* OV. crivățul îngheață zăpada; (*fig.*) ~ *animum* SEN. a căli sufletul, *se ~ adversus omnia* SEN. a se oțeli contra tuturor nenorocirilor, ~ *frontem* SEN. a îngroșa obrazul (a pierde orice rușine), *timor hostium induratur resistendo* LIV. *30, 18, 3* tot rezistînd, teama dușmanilor face loc curajului; 2 *vi.* a prinde puteri VERG.
Indus (*3*) *adj.* indian, indic // **Indī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Indiei, inzii // **Indus**, *ī m.* **a.** indian; (*poet.*) etiopian; arab; (*colect.*) poporul indian, inzii; **b.** conducător de elefanți.
Indus, *ī m.* *1*) fluviul Indus; *2*) fluviu în Caria.
indūsiārius, *iī m.* lucrător de veșminte femeiești PL.
indūsiātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu veșmînt femeiesc pe deasupra PL., APUL.
indūsiō, *āre vt.* a îmbrăca MART. CAP.
indūsium, *iī n.* veșmînt de pus pe deasupra VARR.
industria, *ae f.* activitate intensă, silință, străduință, efort: *revocare se ad industriam* CIC. a-și relua activitatea, ~ *in agendo* CIC. silință la treabă, *vir fide et industriā cognita* NEP. om de o bună-credință și de o energie recunoscută, *magna industriā bellum apparavit* NEP. a pregătit războiul cu mult zel, ~ *itineris* SUET. zorul la drum; (*expr.*) *de industriā* CIC. (sau *ex industriā* LIV. sau numai *industriā* PL.) dîndu-și silința, cu intenție, dinadins, anume, *sine industriā* CIC. fără intenție; (*rar, pl.*) *summis opibus atque industriis* PL. Most. *334* din toate puterile și dîndu-și toate silințele.
industriē *adv.* cu tot zelul CAES. ș.a.
industriōsē *adv.* cu mare silință, cu zel CAT., CASSIOD.
industrius (*3*) *adj.* activ, silitor, zelos, stăruitor CIC. ș.a.
indūtiae, *ārum f. pl.* 1 armistițiu: *indutias petere* NEP. a cere armistițiu, *indutias facere* CIC. a încheia armistițiu, *indutias tollere* LIV. a călca armistițiul, *indutiarum praeteriit dies* LIV. a trecut data pînă la care fusese încheiat armistițiul, *per indutias* SALL. în timpul armistițiului; 2 (*fig.*) pauză PL.; amînare; repaus: ~ *noctis* APUL. M. *2, 26* repausul nopții.
indūtilis (*2*) *adj.* [*induo*] adaptabil (care se poate pune și scoate) CAT. Agr. *135, 2.*
indūtor, *ōris m.* care îmbracă AUG.
indūtus (*3*) *p. pf. v.* **induo**
indūtus, *ūs m.* îmbrăcăminte: *vestis quam indutui gerebat* TAC. toga pe care o purta ca îmbrăcăminte.
induviae, *ārum f. pl.* veșminte PL., PRUD.
induviēs, *ēī f.* podoabă (pe care o poartă cineva) GELL.
inebrae aves *f. pl.* păsări de rău augur P. FEST., SERV.
inēbriātiō, *ōnis f.* îmbătare AUG.
inēbriātor, *ōris m.* îmbătător TERT.
inēbriō (*I*) *vt.* 1 îmbăta SEN.; 2 a satura PLIN.; (*fig.*) a ameți: ~ *aurem* IUV. a împuia urechile IUV. *9, 113.*
inedia, *ae f.* 1 nemîncare, inaniție: *corpus patiens inediae* CIC. corp rezistent la foame, *inediam sustinere* CELS. a se abține de la mîncare, *inediam destinare* TAC. a se hotărî să moară prin nemîncare; 2 (*tard.*) foamete: *inediae metus* AMM. frica de foamete.
inēditus (*3*) *adj.* nedat la iveală, nepublicat, inedit OV.
ineffābilis (*2*) *adj.* care nu se poate exprima prin cuvinte, inefabil, de nespus, grozav PLIN., AUG.
ineffābilitās, *ātis f.* inefabilitate, stare inefabilă AUG.
ineffābiliter *adv.* în mod inexprimabil AUG.
ineffectus (*3*) *adj.* neefectuat HIER.
inefficāciter *adv.* în mod inutil DIG.
inefficax, *ācis adj.* care nu reușește (să facă ceva), fără nici o putere: *alloqui inefficaces deos* SEN. a te adresa unor zei care nu fac nimic (pentru oameni), *vox verborum* ~ SEN. glas incapabil să articuleze cuvinte.
ineffigiābilis (*2*) *adj.* nereprezentabil, imaterial TERT.
ineffigiātus (*3*) *adj.* lipsit de formă, inform, amorf GELL.; imaterial TERT.
ineffugibilis (*2*) *adj.* inevitabil APUL.
inēlabōrātus (*3*) *adj.* 1 neprelucrat, nedesăvîrșit SEN.; 2 nemuncit, cîștigat fără muncă CASSIOD.
inēlegans, *ntis adj.* fără finețe, lipsit de gust [obișnuit în litote]: *sermo non* ~ SUET. conversație destul de plăcută, *odor non* ~ PLIN. miros destul de plăcut.
inēleganter *adv.* fără finețe, grosolan, neinteligent: *historia non ~ scripta* CIC. istorie destul de ales scrisă, ~ *dividere* CIC. a divide neinteligent (ilogic).
inēlegantia, *ae f.* lipsă de logică, imperfecțiune: *inelegantiā iuris motus* GAI. mișcat de lipsa de logică în drept.
inēlixus (*3*) *adj.* nefiert; puțin copt.
inēloquens, *ntis adj.* neelocvent LACT., AUG.
inēloquibilis (*2*) *adj.* de nespus, inexprimabil LACT. ș.a.
inēluctābilis (*2*) *adj.* de neînvins, de netrecut; (*fig.*) ineluctabil, inevitabil, de neînlăturat: *ineluctabiles navigio paludes* SEN. mlaștini de netrecut cu un vas, ~ *vis fatorum* VELL. forța ineluctabilă a destinului, *ineluctabile tempus* VERG. momentul fatal.
inēluibilis (*2*) *adj.* care nu se poate șterge, indelebil LACT.
inēmendābilis (*2*) *adj.* de neîndreptat, incorigibil QUINT. ș.a.
inēmendātus (*3*) *adj.* necorectat, incorect HIER. ș.a.
inēmeribilis (*2*) *adj.* care nu se poate merita (obține) TERT.
inēmorior, *morī, mortuus sum vi. dep.* a muri la... [*cu dat.*]: ~ *spectaculo*... HOR. a muri la vederea...
inemptus (*3*) *adj.* necumpărat, pe care n-a cheltuit bani: *dapibus mensas onerabat inemptis* VERG. (bătrînul) își umplea masa cu bucate produse de el, ~ *consulatus* TAC. consulat obținut cinstit.
inēmundābilis (*2*) *adj.* care nu se poate curăța AUG.
inēnarrābilis (*2*) *adj.* de nedescris, de nespus, nemaiauzit SEN., LIV.
inēnarrābiliter *adv.* de nedescris, de nespus AUG.

inēnarrātīvus (*3*) *adj.* care nu se poate descrie TERT.
inēnarrātus (*3*) *adj.* neexplicat, fără explicaţie GELL.
inēnatābilis (*2*) *adj.* de unde nu poţi scăpa înot TERT.
inēnodābilis (*2*) *adj.* de nedescurcat (*despre păr*) APUL.; (*fig.*) inexplicabil CIC.
inēnormis (*2*) *adj.* care nu este enorm, neexcesiv APUL.
ineō, *īre, iī* (*rar, īvī*), *itum vi.* şi *vt.* **1** a intra în…, a pătrunde, a se duce în (la): ~ *domum illius* CIC. a intra în casa aceluia, ~ *urbem* (*in urbem*) LIV. a intra în oraş, ~ *agrum Romanum* LIV. a intra pe teritoriul roman, *nemus nullis illud initur equis* OV. pădurea aceea nu-i călcată de nici un cal, *Hispania prima Romanis inita* LIV. Hispania, prima în care au intrat romanii, ~ *convivia* CIC. a se duce la petreceri; **2** a începe: *decus hoc aevi te consule inibit* VERG. această epocă glorioasă va începe în vremea consulatului tău, (*la p. pr.*) *ineunte vere* CIC. la începutul primăverii, *ab ineunte aetate* CIC. din vîrstă fragedă, *vitia ineuntis adulescentiae* NEP. viciile de la începutul tinereţii, (*p. pf.*) *initā aestate* (*hieme*) CAES. la începutul verii (iernii); **3** (*oc., despre împreunare*) a sări pe…, a se împreuna cu…: *tu solam Drusillam inis?* SUET. tu n-ai raporturi decît cu Drusilla?; **4** (*fig.*) a porni la…, a se apuca de…, a întreprinde, a se angaja la: ~ *proelium* CIC. a începe lupta, ~ *bellum* LIV. a porni la un război, ~ *fugam* VAL. MAX. a o lua la fugă, ~ *somnum* VERG. a se pune pe dormit, ~ *magistratum* CIC. a intra în funcţie, ~ *imperium* TAC. a lua comanda supremă, ~ *rationem* a face socoteala, a calcula, a se gîndi: *rationem ~ oportet dierum* CAT. trebuie să fac o socoteală a zilelor, *mihi ineunda ratio est qua possim pervenire…* CIC. trebuie să mă gîndesc pe unde aş putea ajunge, *ad hunc interficiendum talem iniit rationem* NEP. ca să-l omoare, şi-a făcut următorul plan; ~ *numerum* a face numărătoarea: *numerus interfectorum haud facile iniri potuit* LIV. cu greu s-a putut face numărătoarea celor ucişi, *numerus inibatur* CAES. B.G. *7, 76* se făcea numărătoarea lor, ~ *consilium* a face un plan, ~ *consilium facinoris* CIC. a face planul unei crime, *consilia de bello ~ coeperunt* CAES. au început să facă planuri de război; ~ *societatem cum aliquo* CIC. a face o tovărăşie cu cineva, *indutias* PLIN. IUN. a face un armistiţiu, ~ *gratiam ab aliquo* CAES. a intra în graţiile cuiva, *apud regem ~ gratiam volebat* LIV. voia să se insinueze pe lîngă rege, *plures ineuntur gratiae, si…* CIC. se dobîndesc mai multe titluri de recunoştinţă, dacă…, ~ *viam, qua…* LIV. a găsi mijlocul prin care…, ~ *suffragium* LIV. a vota, ~ *munera alicuius* VERG. a lua asupră-şi îndatoririle cuiva, ~ *formam vitae* TAC. a adopta o formă de viaţă; [pf. *init* LUCR. = *iniit*].
ineptē *adv.* fără rost, nepotrivit, prosteşte CIC. ş.a.
ineptia, *ae f. v.* **ineptiae**
ineptiae, *ārum f. pl.* prostii, inepţii, absurdităţi, aiureli; nimicuri, fleacuri CIC. ş.a.
ineptiō, *īre vi.* a aiura, a fi nebun TER., CATUL.
ineptiola, *ae f.* prostioară, bagatelă AUS.
ineptitūdō, *inis f.* prostie CAECIL.
ineptus (*3*) *adj.* [*in + aptus*] nepotrivit, nelalocul lui, absurd, prost, prostesc, neghiob: *inepta lenitas* TER. indulgenţă nelalocul ei, *inepta ioca* CIC. glume nepotrivite, *risus* ~ CATUL. rîs prostesc, ~ *homo* QUINT. un prost, *chartae ineptae* HOR. Ep. *2, 1, 270* hîrtie proastă (de împachetat).
inequitābilis (*2*) *adj.* pe unde nu se poate merge călare (*despre un teren*) CURT.
inequitō, *āre vt.* şi *vt.* **1** a trece cu calul (pe, peste): ~ *patentibus campis* (= *dat.*) FLOR. a străbate cu calul cîmpiile întinse, (*vt.*) ~ *caelum* APUL. a străbate cerul; **2** (*fig.*) a călca în picioare: *frustra inequitas nobis* ARN. în zadar ne insulţi.
inermis (*2*) şi **inermus** (*3*) *adj.* [*in + arma*] **1** fără arme, neînarmat: *inermem tribunum gladiis adoriuntur* CIC. îl atacă pe tribunul neînarmat cu săbiile; **2** fără apărare armată, neapărat; (*fig.*) slab, inofensiv: *inermes provinciae* TAC. provincii neapărate, ~ *in philosophia* slab pregătit în filozofie, *inerme carmen* OV. poezie inofensivă.
inerrābilis (*2*) *adj.* **1** care nu se abate, fix APUL.; **2** (*fig.*) infailibil AUG.
inerrans, *ntis adj.* fix (*despre stele*) CIC. ş.a.
inerrō (*1*) *vi.* **1 a.** a rătăci (în): (*cu dat.*) ~ *montibus* PLIN. IUN. a rătăci prin munţi; (*fig.*) *memoria imaginis inerrabat oculis* PLIN. IUN. amintirea imaginii juca în faţa ochilor mei, *versus inerrat in ore* TIB. versul îţi umblă prin gură; **b.** (*vt.*) a descrie, dansînd după inspiraţie: *puelli decoros ambitus inerrabant* APUL. copilaşii descriau tot alte figuri frumoase în dansurile lor.
iners, *ertis adj.* **1** (*mai rar*) fără pricepere, fără talent, incapabil, prost: *artes, quibus qui carebant, inertes a maioribus nominabantur* CIC. artele, de care cei ce erau lipsiţi erau numiţi de strămoşi „inertes“, ~ *poeta* OV. poet slab; **2** (*frecv.*) leneş, inactiv, fără vigoare, inert, trîndav: *linguā factiosi, inertes operā* PL. harnici la vorbă, leneşi la treabă, ~ *senectus* CIC. bătrîneţe lîncedă, ~ *stomachus* OV. stomac leneş, *inertes aquae* OV. ape stătătoare, *inertes horae* HOR. ceasuri de şedere, *versus inertes* HOR. versuri fără vigoare, *inertes glebae* VERG. brazde neproductive, *inertes querelae* LIV. jeluiri zadarnice; **3** (*oc.*) sperios, fricos, nevolnic: *pecora inertia* VERG. animale sperioase, *ad proelia trudere inertem* HOR. a împinge la luptă un nevolnic; **4** (*despre gust*) insipid, fad: ~ *caro* HOR. carne fără nici un gust; **5** (*poet. act.*) care te încremeneşte, amorţitor: ~ *frigus* OV. ger care te încremeneşte.
inertia, *ae f.* **1** nepricepere, incapacitate CIC., PETR.; **2** (*frecv.*) lîncezeală, trîndăvie, inerţie: *inquieta* ~ SEN. o trîndăvie fără astîmpăr, ~ *laboris* CIC. silă de treabă.
inerticula (vitis), *ae f.* (soi de) viţă care dă un vin slab COL.
inērudītē, *adv.* ca un necultivat, fără pricepere QUINT., GELL.
inērudītiō, *ōnis f.* lipsă de învăţătură, ignoranţă VULG.
inērudītus (*3*) *adj.* neînvăţat, nepriceput; grosolan: ~ *iudex* QUINT. judecător necultivat, *ineruditae voluptates* QUINT. plăceri grosolane.
inescō (*1*) *vt.* **1** a atrage prin momeală: *animalia cibo inescantur* CIC. animalele sînt prinse fiind momite

prin mîncare; **2** a momi, a ademeni, a atrage în cursă: *nos specie beneficii inescamur* LIV. noi sîntem ademeniţi de aparenţa unui avantaj; **3** (*tard.*) a sătura, a ghiftui: *canes cenae reliquiis inescati* APUL. cîini ghiftuiţi cu resturile cinei.

inēvectus (*3*) *adj.* purtat în sus, ridicat VERG.

inēvītābilis (*2*) *adj.* inevitabil, de care nimeni nu poate scăpa: *inevitabile malum* SEN. rău inevitabil, *inevitabile crimen* TAC. Ann. *1, 74* acuzaţie din care nu putea scăpa cu bine // **inēvītābilia**, *ium n. pl.* inevitabilul SEN.

inēvītābiliter *adv.* în mod inevitabil AUG.

inēvolūtus (*3*) *adj.* nedesfăşurat, nedeschis (*despre o carte*) MART.

inēvulsibilis (*2*) *adj.* care nu se poate smulge (din), inseparabil AUG.

inēxaminātus (*3*) *adj.* neexaminat FIRM. ş.a.

inexcitābilis (*2*) *adj.* din care nu te poţi trezi, letargic (*despre somn*) SEN. Ep. *83, 15.*

inexcītus (*3*) *adj.* nepus în mişcare, liniştit, calm VERG., STAT.

inexcoctus (*3*) *adj.* neuscat (de soare), nesecătuit SID.

inexcōgitābilis (*2*) *adj.* inimaginabil, de neconceput TERT.

inexcōgitātus (*3*) *adj.* nenăscocit de altul PLIN.

inexcultus (*3*) *adj.* neîngrijit, lăsat în părăsire GELL.

inexcūsābilis (*2*) *adj.* fără nici o scuză; care nu admite scuză: *ne ~ absis* HOR. ca să nu stai departe, fără nici o scuză; *inexcusabile tempus* împrejurare care nu admite scuze, *inexcusabilia onera* DIG. sarcini care nu se pot refuza.

inexcūsātus (*3*) *adj.* neiertat AMBR.

inexcussus (*3*) *adj.* nezdruncinat, neînfricat; necercetat DIG.

inexercitātus (*3*) *adj.* **1** nemuncit, neocupat CELS.; **2** neexersat, neînvăţat, nedeprins: *~ miles* CIC. soldat neinstruit, *non ~ ad dicendum* CIC. destul de exercitat în arta vorbirii, *inexercitata sapientia* TAC. înţelepciune lipsită de practică.

inexercitus (*3*) *adj.* nestingherit de insistenţe, nebătut la cap: *inexercitum non relinquo* MACR. nu-l las nebătut la cap.

inexēsus (*3*) *adj.* neconsumat MIN. FEL.

inexhaustus (*3*) *adj.* nesecat, nesecătuit: *inexhausta metalla* VERG. mine nesecate, *inexhaustae urbes* SIL. oraşe nesecătuite (nejefuite de bunuri), *inexhausta pubertas* TAC. pubertate nesecătuită de forţă.

inexōrābilis (*2*) *adj.* **1** neînduplecat, inflexibil, inexorabil: *~ in ceteros* CIC., *~ adversus te* LIV., *~ contra improbos* GELL. neînduplecat faţă de ceilalţi, faţă de tine, faţă de ticăloşi, (*cu dat.*) *~ delictis* TAC. neînduplecat faţă de greşeli, *~ disciplina* TAC. disciplină severă, *inexorabile fatum* VERG. destin implacabil; **2** (*rar*) care nu se poate dobîndi prin rugăminţi VAL. FL.

inexōrātus (*3*) *adj.* **1** necerut prin rugăminţi ARN.; **2** neînduplecat, inexorabil AUG.

inexpactātus *v.* **inexspectatus**

inexpedibilis (*2*) *adj.* din care nu te poţi descurca AMM.

inexpedītus (*3*) *adj.* încurcat, greoi: *~ in rebus obeundis* ARN. încurcat în ce întreprinde, *inexpeditissimum vobis est...* ARN. e foarte greu pentru voi să...

inexperientia, *ae f.* lipsă de experienţă TERT.

inexperrectus (*3*) *adj.* nedeşteptat, fără să se deştepte OV.

inexpers, *rtis adj.* care n-a cunoscut, care nu ştie (ce este ceva) AVIEN.

inexpertus (*3*) *adj.* **1** lipsit de experienţă, nepriceput (la), neştiutor, novice: *inexperti* HOR. necunoscătorii, (*cu dat.*) *bellis ~* LIV. nepriceput în arta războiului, (*cu abl.*) *lasciviā ~* TAC. nedeprins cu dezmăţul, *~ ad contumeliam* LIV. neobişnuit să suporte jigniri; **2** neîncercat, nepus la încercare; *ne quid inexpertum relinquat* VERG. ca să nu lase ceva neîncercat, *legiones bello inexpertae* TAC. legiuni nepuse la încercare în război, *inexperta fides* LIV. fidelitate neprobată.

inexpiābilis (*2*) *adj.* **1** de neispăşit: *inexpiabile scelus* CIC. crimă de neispăşit; **2** înverşunat, implacabil: *inexpiabile odium* LIV. ură implacabilă.

inexpiābiliter *adv.* iremediabil, cu totul AUG.

inexpiātus (*3*) *adj.* neispăşit AUG.

inexplānābilis (*2*) *adj.* inexplicabil MART.

inexplānātus (*3*) *adj.* nedesluşit, încurcat PLIN.

inexplēbilis (*2*) *adj.* de nesăturat, nesăţios: *~ stomachus* SEN. stomac nesăţios, *cum inexplebili cupiditate* CIC. cu o poftă nesăţioasă, *colloquia quorum ~ eram* SEN. convorbiri de care nu mă mai săturam.

inexplētus (*3*) *adj.* fără saţ, nesăţios: *inexpleto lumine* OV. cu o privire fără saţ, *~ lacrimans* VERG. Aen. *8, 559* plîngînd necontenit.

inexplicābilis (*2*) *adj.* **1** care nu se poate descurca, încîlcit, foarte încurcat; **2** (*fig.*) care prezintă greutăţi de nebiruit: *inexplicabiles continuis imbribus viae* LIV. drumuri de nestrăbătut din cauza ploilor necontenite, *~ morbus* PLIN. IUN. boală incurabilă, *~ murus* SEN. zid de nepătruns, *bellum inexplicabile* TAC. război fără sfîrşit, *~ legatio* CIC. solie imposibil de dus la capăt, *inexplicabile est...* [*cu inf.*] PLIN. este imposibil ca...

inexplicābiliter *adv.* de nedescurcat AUG.; (*fig.*) inexplicabil APUL.

inexplicātus (*3*) *adj.* nedezvoltat, neexplicat ARN.

inexplicitus (*3*) *adj.* **1** nedesfăşurat PRUD.; **2** (*fig.*) inexplicabil, încurcat MART. ş.a.

inexplōrātē *adv.* fără cercetări prealabile GELL.

inexplōrātus (*3*) *adj.* necercetat, necunoscut; (*abl. abs.*) *inexplōrātō* LIV. fără să cerceteze mai înainte (locurile).

inexpugnābilis (*2*) *adj.* de necucerit; (*fig.*) de neînvins: *~ arx* LIV. cetăţuie de necucerit, *~ terra* PLIN. pămînt de nedesţelenit, *~ finitio verborum* QUINT. definiţie inatacabilă, *affectio ~ rationi* SEN. instinct de neînvins de către raţiune.

inexpugnātus (*3*) *adj.* invincibil P. NOL.

inexputābilis (*2*) *adj.* incalculabil COL.

inexsaturābilis (*2*) *adj.* insaţiabil ARN.

inexsistens[1], *ntis adj.* care există (în) BOETH.

inexsistens[2], *ntis adj.* inexistent M.VICT.

inexsolūbilis (*2*) *adj.* insolubil AMBR.

inexspectātus (*3*) *adj.* neaşteptat, neprevăzut CIC. ş.a. // **inexspectāta**, *n. pl.* lucruri neaşteptate SEN.
inexstinctus (*3*) *adj.* nestins: ~ *ignis* OV. foc nestins, (*fig.*) *inexstincta fames* OV. foame nepotolită, *inexstinctum nomen* OV. nume nepieritor.
inexstinguibilis (*2*) *adj.* de nestins LACT.; (*fig.*) de neînvins VARR.
inexstirpābilis (*2*) *adj.* de neextirpat PLIN.
inexsuperābilis (*2*) *adj.* de netrecut, de nedepăşit LIV.; (*fig.*) de neînvins: *Alpes inexsuperabiles* LIV. Alpii de netrecut, *vis fati inexsuperabilis* LIV. forţa de neînvins a destinului // **inexsuperābilia**, *ium n. pl.* imposibilităţi LIV.
inexterminābilis (*2*) *adj.* nemuritor VULG.
inextrīcābilis (*2*) *adj.* **1** din care nu te poţi descurca, de nedescurcat, de care nu poţi scăpa: ~ *error* VERG. rătăcirile (prin labirint) de nedescurcat; **2** care nu se poate smulge (*despre scoarţă*) PLIN.: (*fig.*) *stomachi inextricabilia vitia* PLIN. boli incurabile de stomac, ~ *perfectio* PLIN. perfecţiune indescriptibilă.
inextrīcābiliter *adv.* de nedescurcat APUL.
infabrē *adv.* fără măiestrie, grosolan: *vasa non* ~ *facta* LIV. vase lucrate cu oarecare măiestrie.
infacētē (**inficētē**) *adv.* fără gust, nesărat, grosolan VELL., SUET. ş.a.
infacētiae (**inficētiae**), *ārum f. pl.* lucruri nesărate, neghiobii, prostii CATUL.
infacētus (**inficētus**) (*3*) *adj.* nesărat, fără fineţe, neghiob, grosolan: *nec* ~ *et satis litteratus* CIC. un om destul de fin şi de cultivat, *non inficetum mendacium* CIC. minciună destul de bine adusă.
infācundia, *ae f.* incapacitate de exprimare GELL.
infācundus (*3*) *adj.* lipsit de darul vorbirii: *vir acer, nec* ~ LIV. bărbat ager şi destul de elocvent.
infaecō, *āre vt.* [*in* + *faex*] a murdări, a spurca TERT.
infallibiliter *adv.* fără să se înşele AUG.
infalsātor, *ōris m.* falsificator AUG.
infalsātus (*3*) *adj.* falsificat AUG.
infāmātiō, *ōnis f.* defăimare *apud* AUG.
infāmia, *ae f.* **1** nume rău, dezonoare, hulă: ~ *Verris* CIC. numele rău al lui Verres, *in summa infamiā esse* TER. (sau *flagrare infamiā* CIC.) a avea o foarte proastă reputaţie, *haec res est mihi infamiae* TAC. acest lucru este o dezonoare pentru mine, *infamiam alicui inferre* CIC. (sau *movere* CIC.) a pricinui o dezonoare cuiva, (*pl.*) *infamias subire* TAC. a suferi pedepse infamante; **2** (*fig.*) ruşine: ~ *saecli nostri* OV. ruşinea secolului nostru.
infāmis (*2*) *adj.* discreditat, ticălos, infam, păcătos, blestemat: *homines omni dedecore infames* CIC. oameni pătaţi prin tot felul de ticăloşii, *filium habebat infamem* NEP. avea un fiu păcătos, *vita* ~ OV. viaţă ticăloasă, ~ *annus pestilentiā* LIV. an afurisit prin molima lui, *Alpes frigoribus infames* LIV. Alpii, munţi afurisiţi prin gerurile lor.
infāmō (*I*) *vt.* **1** a discredita, a dezonora: *Senecam infamabat* QUINT. îl discredita pe Seneca, ~ *suam domum* PROP. a-şi dezonora propria casă, *infamandae rei causa* LIV. pentru a pune fapta într-o lumină rea; **2** a învinui, a ponegri: ~ *aliquem temeritatis* SEN. a învinui pe cineva de nesăbuinţă, ~ *aliquem secretis criminationibus* TAC. a ponegri pe cineva prin învinuiri secrete, ~ *agrum* COL. a da vina pe natura terenului.
infandus (*3*) *adj.* care nu se poate spune prin cuvinte, de negrăit; groaznic, crud, blestemat, monstruos: ~ *amor* VERG. iubire de negrăit, *infandi Troiae labores* VERG. chinurile de nespus ale Troiei; *infandum bellum* LIV. război groaznic, *infanda mors* VERG. moarte îngrozitoare // **infanda**, *ōrum n. pl.* lucruri nemaiauzite, grozăvii: *infanda facere et pati* LIV. a face şi a suferi fărădelegi.
infans, *ntis adj.* **1** care nu vorbeşte, mut: *scribit Herodotus, Croesi filium, cum esset* ~, *locutum* CIC. Herodot scrie că fiul lui Croesus, deşi era mut, a vorbit, *infantes statuae* HOR. S. *2, 5, 39* statui mute; **2** care nu vorbeşte încă, copil mic, în vîrstă fragedă: ~ *filius* CIC. fiul, copil încă, *infantium puerorum incunabula* CIC. leagănele copiilor mici, *iste infanti pupillae fortunas patrias ademit* CIC. acesta a răpit unei pupile, copilă încă, averea părintească; (*despre animale, plante*) de vîrstă fragedă: *infantes pulli* PLIN. pui mici de tot, *infantes catuli* PLIN. căţeluşi mici de tot, ~ *boletus* PLIN. ciupercă răsărită de curînd // **infans**, *ntis m.* şi *f.* copil, copilă: *infantibus parcere* CAES. a cruţa copiii, *infante defuncta* TAC. copila murind, *examina infantium* PLIN. roiuri de copii, *infantum animae* VERG. suflete de copii, *natus infans* TAC. nou-născut, *ab infante* COL. de copil, *ab infantibus* CELS. de copii; (*rar*) făt; **3** de copil; (*fig.*) pueril: *infantia ossa* OV. oase de copil, *illa Hortensiana omnia fuere infantia* CIC. toate acele discursuri ale lui Hortensius erau puerile; **4** fără darul vorbirii, neelocvent: *Scipionem accepimus non infantem fuisse* CIC. despre Scipio, ştim că n-a fost lipsit de darul vorbirii, *timebam, si nihil dixissem, ne infantissimus existimarer* CIC. dacă n-aş fi spus nimic, mă temeam să nu fiu considerat ca lipsit cu totul de darul vorbirii; (*fig.*) *historia neque nimis est* ~ *neque perfecte diserta* CIC. istoria nu este nici prea lipsită de stil oratoric, nici prea elaborată artistic, *pudor* ~ HOR. S. *1, 6, 57* timiditate care-ţi ia graiul.
infantārius (*3*) *adj.* iubitor de copii MART. // **infantāriī**, *ōrum m. pl.* ucigaşi de copii TERT.
infantia, *ae* **1** incapacitate de a vorbi LUCR.; **2** copilărie, vîrstă fragedă QUINT.: *prima ab infantia* TAC. din cea mai fragedă vîrstă, *vinum cum* ~ *est, dulce* MACR. vinul care e nou este dulce; **3** neputinţa de a vorbi bine, lipsa darului vorbirii: *accusatorum incredibilis* ~ CIC. incapacitatea oratorică de necrezut a acuzatorilor.
infanticīda, *ae m.* ucigaş de copii TERT.
infanticīdium, *iī n.* ucidere a unui copil TERT.
infantīlis (*2*) *adj.* de copil, copilăresc DIG.
infantō, *āre vt.* a hrăni ca pe un copil TERT.
infantula, *ae f.* fetiţă, copiliţă APUL.
infantulus, *ī m.* copilaş APUL., HIER.
infarcio, *īre, farsī, fartum v.* **infercio**
infastīdītus (*3*) *adj.* de care nu-ţi este silă SEN. ş.a.
infatīgābilis (*2*) *adj.* neobosit PLIN., SEN.
infatīgābiliter *adv.* neobosit AUG.
infatīgātus (*3*) *adj.* neobosit MART. CAP.

infatuātiō, *ōnis f.* extravaganță, infatuare HIER.
infatuō (*1*) *vt.* a scoate din minți, a zăpăci: *adulatio infatuat* SEN. lingușirea scoate omul din minți, *infatuatur amoribus mulierum* HIER. e scos din minți de amorurile cu femeile; (*oc.*) a face insipid HIER.
infaustus (*3*) *adj.* 1 care menește a rău, care aduce numai rău, funest: *infaustum auspicium* VERG. auspicii ce prevestesc a rău, *infausto die* TAC. într-o zi funestă // **infaustum,** *ī n.* nenorocire PLIN.; 2 nenorocos: ~ *bellis* TAC. Ann. *12, 10* nenorocos în războaie.
infavōrābilis (*2*) *adj.* nefavorabil DIG.
infavōrābiliter *adv.* nefavorabil ULP.
infectiō, *ōnis f.* vopsire, colorare AMBR. ș.a.
infectīvus (*3*) *adj.* de vopsit VITR.
infector, *ōris m.* vopsitor CIC. ș.a. // **adj.** care servește la vopsit PLIN.
infectōrius (*3*) *adj.* care servește la vopsit, de vopsit M. EMP.
infectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inficio**
infectus[2] (*3*) *adj.* 1 nelucrat, brut: *infectum argentum* LIV. argint brut; 2 nesăvîrșit, nedus pînă la capăt, nul: *damnum infectum* CIC. pagubă necauzată (eventuală), *pro infecto habere* LIV. a socoti ca neavenit, *aliquid infectum reddere* LIV. a anula ceea ce s-a făcut, *infectā victoriā* LIV. fără să fi învins, *infecta re* CAES. (sau *infectis rebus* NEP.) fără să fi reușit ceva, fără rezultat; 3 (*oc.*) imposibil: *rex nihil iam infectum Metello credens* SALL. Iug. *76, 1* regele socotind că lui Metellus nimic nu-i e imposibil.
infectus[3], *abl. -ū, m.* vopsire: *de lanarum infectu* PLIN. despre vopsirea lînurilor.
infēcundē *adv.* puțin abundent GELL.
infēcunditās, *ātis f.* nerodnicie, sterilitate TAC. ș.a.
infēcundus (*3*) *adj.* nerodnic, sterp, sărac în roade: *infecunda regio* MEL. ținut neroditor, *infecundior materia* COL. materie mai săracă, *ager* ~ *arbore* SALL. pămînt sărac în copaci; (*fig.*) ~ *fons* OV. izvor sărac (de inspirație).
infēlīcitās, *ātis f.* 1 (*agr.*) nerodnicie, sterilitate; 2 nefericire, nenorocire CIC. ș.a.
infēlīciter *adv.* în chip nefericit; fără succes; ~ *alicui obviam fieri* TER. a ieși din nenorocire în calea cuiva, ~ *dimicare* VAL. MAX. a lupta fără succes, ~ *temptare* LIV. a încerca fără rezultat.
infēlīcitō (**infēlīcō**), *āre vt.* a face nefericit: *dii omnes te infelicitent* PL. bătu-te-ar toți zeii.
infēlix, *īcis adj.* 1 (*agr.*) care nu dă roade, neproductiv: ~ *lolium* VERG. neghina care nu dă rod, *tellus frugibus* ~ VERG. pămînt care nu e bun pentru grîne; 2 căruia totul îi merge rău, care nu reușește, fără noroc, nefericit: *infelicior domi quam militiae* LIV. mai fără succes în timp de pace decît la război, *homo miserrimus atque infelicissimus* CIC. omul cel mai de plîns și cel mai nefericit, *o, me infelicem!* CIC. oh, nenorocitul de mine!, ~ *animi* VERG. nefericit în sufletul lui, ~ *ausi* SIL. nenorocos în încercarea lui; 3 care provoacă nenorocire, funest: ~ *dies* CIC. zi nenorocită, ~ *thalamus* VERG. căsătorie nefericită, ~ *consilium* LIV. hotărîre nenorocită, *qui reipublicae sit* ~, *felix esse non potest* CIC. nimeni nu poate fi fericit, dacă este pricină de nenorocire pentru stat; (*spec.*) *arbor* ~ copacul blestemat (sinistru), care servea ca spînzurătoare: *arbori infelici suspendito* CIC. du-l la spînzurătoare.
infensē *adv.* îndîrjit, înverșunat, violent: *infensius pugnare* LIV. a lupta mai îndîrjit.
infensō, *āre vt.* a se înverșuna împotriva: (*abs.*) *quasi dis infensantibus* TAC. ca și cum zeii s-ar fi pornit cu dușmănie, ~ *bello Armeniam* TAC. a pustii cu război Armenia, ~ *pabula* TAC. a se înverșuna împotriva aprovizionării cu furaje (împiedicînd-o).
infensus (*3*) *adj.* 1 (*despre pers.*) pornit contra, înverșunat, îndîrjit: ~ *hostis* LIV. dușman înverșunat, *rex irā* ~ LIV. regele îndîrjit de ură, (*cu dat.*) *homines, qui illi infensi sunt* CIC. oamenii care sînt porniți împotriva aceluia, ~ *virtutibus princeps* TAC. împărat pornit contra virtuților; 2 (*despre lucruri*) rău, apăsător, chinuitor: *infensius servitium* TAC. sclavie mai crudă, *infensa valetudo* TAC. stare proastă de sănătate.
infer, *era, erum v.* **inferus**
inferax, *ācis m.* neroditor HIER. ș.a.
inferbuī *pf. v.* **infervesco**
inferciō (**infarciō**), *īre, fersī, fersum* (*fertum*) *vt.* a vîrî din plin (spre a umple), a îndesa, a umple: *in eas partes largum salem infarcito* COL. în acele părți vîră multă sare, ~ *verba* CIC. a intercala cuvinte, ~ *bracteas leviore materia* PLIN. a umple foițele cu o materie mai ușoară.
inferī, *ōrum m. pl.* cei de sub pămînt, morții, lumea de dincolo, Infernul: *apud* (*ad*) *inferos* CIC. pe lumea cealaltă, în Infern, *si ab inferis exsistat rex* LIV. dacă regele s-ar întoarce de pe lumea cealaltă, *aliquem ab inferis excitare* (*evocare*) CIC. a învia pe cineva din morți, *inferorum animas elicere* CIC. a evoca sufletele morților.
inferiae, *ārum f. pl.* ofrande sau sacrificii de sufletul morților: *inferias alicui afferre* CIC. (*ferre* VERG., *mittere* OV., *facere* TAC.) a face un sacrificiu de sufletul cuiva, *inferias Manibus dare* OV. a face sacrificii pentru sufletul morților.
inferiālis (*2*) *adj.* de sufletul morților APUL.
inferior, *ius* (genit. *inferiōris*) *adj. comp.* (*de la* **inferus**) 1 (*ca loc*) mai jos: *ex inferiore loco* CAES. dintr-un loc mai jos, ~ *pars fluminis Rheni* CAES. cursul inferior al Rinului, *Germania superior et* ~ TAC. Germania de sus și de jos, *exercitus* ~ TAC. armata din Germania de jos, ~ *versus* OV. versul al doilea într-un distih elegiac, pentametrul; 2 mai mic, mai tînăr: *aetate* ~ CIC. mai mic ca vîrstă, *aetate inferiores paulo quam Iulius* CIC. puțin mai tineri decît Iulius; 3 inferior (*ca număr, forță, valoare, rang*): ~ *copiis* NEP. inferior ca număr de soldați, ~ *numero navium* CAES. inferior prin numărul corăbiilor, *Alexandro virtute* ~ IUST. mai prejos decît Alexandru în vitejie, *nemini* ~ SALL. nimănui inferior, *in iure civili non* ~ CIC. în dreptul civil nu era mai prejos, *inferiores ordines* CAES. gradele inferioare, *inferioris ordinis esse* CIC. a fi de o condiție socială inferioară // **inferior**, *ōris m.* inferiorul // **inferiōrēs**, *um m. pl.* inferiorii CIC. ș.a.

inferius[1] *adv. comp.* (*de la* **infra**) mai jos: *altius... inferius* OV. prea sus... prea jos, *persequar* ~ OV. voi trata amănunțit mai jos (mai departe), *virtutem ~ adducere* SEN. a coborî virtutea.

inferius[2] (*3*) *adj.* adus ca libație *sau* ca sacrificiu de sufletul morților: *inferium vinum* CAT. vinul din care, înainte de a bea din el, se varsă o parte de sufletul morților.

infermentātus (*3*) *adj.* nedospit, fără drojdie P. NOL.

infernālis (*2*) *adj.* al infernului PRUD. ș.a.

Infernās, *ātis adj.* din zona Mării Tireniene (*numită și* mare Inferior) VITR., PLIN.

infernē *adv.* în jos, dedesubt, jos LUCR.

infernus (*3*) *adj.* **1** de jos, dintr-o regiune inferioară: *Infernum mare* LUC. Marea Tireniană // **inferna**, *ōrum n. pl.* părțile de jos, burtă; **2** al lumii de dincolo, al Infernului: ~ *rex* VERG. regele Infernului (Pluto), *inferna Iuno* VERG. Proserpina, regina Infernului, *infernae tenebrae* VERG. întunericul Infernului, *inferna palus* OV. mlaștina Infernului (Styx), *inferna ratis* PROP. barca lui Charon // **Infernī**, *orum m. pl.* zeii din Infern, Infern PROP.

inferō, *inferre, intuli, illātum vt.* **1** a purta în (la, deasupra), a duce în..., a pune în...: (cu *in* sau *ad* și ac.) ~ *omnia in ignem* CAES. a arunca totul pe foc, ~ *scalas ad moenia* LIV. a pune scările la ziduri, (*cu dat.*) ~ *ignem templis* CIC. a da foc templelor, ~ *fontes aquarum urbi* TAC. a aduce ape de izvoare în oraș, ~ *semina arvis* TAC. a însămînța ogoarele, *ne naves terrae inferrentur* LIV. ca navele să nu fie aruncate pe uscat, ~ *pedem aliquo* CIC. a pune piciorul undeva; (*refl.*) *se inferre* sau *inferri* a se duce, a se îndrepta spre, a se repezi: *lucus quo se Numa sine arbitris inferebat* LIV. dumbrava în care Numa se retrăgea departe de lume, se ~ *in mediam contionem* LIV. a se duce în mijlocul adunării, *se nobis intulerunt* LIV. s-au repezit asupra noastră, ~ *se flammae* VELL. a se arunca în flăcări, ~ *se in periculum capitis* CIC. a se arunca într-un pericol de moarte, *flumen mari infertur* LIV. fluviul se varsă în mare, *Tiberis illatus urbi* LIV. Tibrul revărsîndu-se asupra orașului, *ut magnifice infert sese!* PL. ce măreț calcă el!; **2** (*spec.*) **a.** (*ostil*) a purta împotrivă: ~ *signa in hostem* (*hosti*) CAES. a purta steagurile împotriva dușmanului, a ataca dușmanul, ~ *arma Italiae* NEP. a porni război asupra Italiei, ~ *bellum alicui* CIC. a face război cuiva, ~ *manus alicui* (*in aliquem*) CIC. a sări asupra cuiva, bătîndu-l, ~ *vim alicui* CIC. a comite un act de violență asupra cuiva, (*expr.*) *inferre pedem* (*gradum*) LIV. a ataca, a porni la atac; **b.** a duce la groapă, a înmormînta: ~ *corpus eodem* NEP. a înmormînta trupul în același loc; **c.** a aduce la masă, a servi; a aduce ca ofrandă, a oferi: ~ *lancem* PLIN. a aduce o tavă cu bucate, ~ *Manibus piacula* OV. a aduce jertfe de ispășire sufletelor morților; **d.** a aduce conturi, a prezenta, a achita: ~ *rationes falsas* CIC. a prezenta conturi false, ~ *rationibus* CIC. a trece în conturi, ~ *sumptum civibus* CIC. a pune cheltuiala pe seama cetățenilor; **3** (*fig.*) a aduce, a pricinui, a provoca: ~ *hostibus terrorem* CAES. a vîrî groaza în dușmani, ~ *mortem alicui per scelus* CIC. a provoca printr-o crimă moartea cuiva, ~ *moram* CIC. a produce întîrziere, ~ *alicui crimen proditionis* CIC. a-i aduce unuia acuzația de trădare, ~ *calamitatem populo Romano* CIC. a aduce o nenorocire poporului roman, ~ *spem militibus* CAES. a insufla speranță soldaților, ~ *causam iurgii* PHAEDR. a aduce ca motiv de ceartă, *alius aliā causā illatā* CAES. aducînd fiecare alt pretext; **4** (*ret.*) a trage concluzia, a conclude (din exemplele aduse) CIC. ș.a.

infersī *pf. v.* **infercio**

infersus (*3*) *p. pf. v.* **infercio**

infertilitās, *ātis f.* nerodnicie HIER.

inferus (*3*) *adj.* **1** de jos: *mare inferum* CIC. Marea de Jos (Tireniană); **2** de sub pămînt, din Infern: *te omnes di superi, inferi perdant!* PL. trăsni-te-ar toți zeii de sus și de jos!, *apud inferos* CIC. în Infern, *inferorum animae* CIC. sufletele celor dispăruți, *ad inferos poenas parricidii luent* CIC. în Infern, vor ispăși crima de paricid, *ab inferis excitare aliquem* CIC. a chema pe cineva din Infern.

infervēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a lăsa să fiarbă în...: *omnia cum vino infervefacta* COL. toate lăsate să fiarbă în vin.

inferveō, *ēre, ferbuī vi.* a da în fiert CAT., COL.

infervescō, *ere, ferbuī vi.* **a.** a începe să fiarbă, a fierbe: *mulsum quod inferbuit* CELS. mustul care a fiert, *sol infervescit fronti* SIL. căldura soarelui bate la cap; **b.** a se înflăcăra AUG.

infestātiō, *ōnis f.* (*v.* **infesto**) vexațiune, persecuție TERT.

infestātor, *ōris m.* atacator, hărțuitor PLIN.

infestē *adv.* dușmănos CIC., LIV. ș.a.

infestīviter *adv.* neplăcut GELL.

infestīvus (*3*) *adj.* neplăcut GELL.

infestō (*I*) *vi.* a ataca, a cotropi; a strica, a infesta: *Scylla latum dextrum infestat* OV. Scylla infestează latura dreaptă (a strîmtorii), *mare infestatum latrociniis* VELL. marea infestată de jafuri; (*fig.*) ~ *stomachum* PLIN. a strica stomacul, ~ *animos* COL. a strica sufletele, ~ *hospitiis rem familiarem* COL. a-și ruina averea prin primiri.

infestus (*3*) *adj.* **1** dușmănos, pornit împotrivă, îndîrjit: *regi infesta plebes* SALL. plebea pornită împotriva regelui, ~ *in cognatos* RH. HER. îndîrjit împotriva rudelor, *infestis oculis omnium conspici* CIC. a fi privit de toți cu ochi dușmănoși, *infesta virtutibus tempora* TAC. vremuri potrivnice virtuților, (*mil.*) *infestis signis in Pompei equites impetum fecerunt* CAES. au pornit la atac împotriva călăreților lui Pompeius; **2** (*pas.*) bîntuit, primejduit tot timpul: *alia omnia serpentibus infesta* SALL. toate locurile bîntuite de șerpi, *via excursionibus barbarorum infesta* CIC. drum cotropit de incursiunile barbarilor, *vita infesta* CIC. viață mereu expusă pericolelor, *infestior senectus* LIV. bătrînețe mai chinuită.

infiblo (**infibulō**), *āre vt.* a prinde cu o agrafă SERV. ș.a.

inficēt... *v.* **infacet...**

inficiae, *ārum v.* **infitiae**

inficiens[1], *ntis p. pr. v.* **inficio**

inficiens[2], *ntis adj.* care nu face nimic, inactiv, neproductiv VARR.

inficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* **1** a impregna (cu), a îmbiba (cu), a acoperi (cu), a vopsi, a colora: *lana infecta conchylio* PLIN. lînă impregnată cu purpură, *Britanni se vitro inficiunt* CAES. britannii îşi vopsesc corpul cu drobuşor (în culoare albăstruie), *palpebrae infectae* PLIN. pleoapele vopsite, *arma infecta sanguine* VERG. arme mînjite de sînge, *ora pallor albus inficit* HOR. o paloare de moarte îi acoperă faţa, *nigri volumine fumi infecēre diem* OV. valuri de fum negru întunecară lumina zilei, *infecti sole populi* PLIN. popoare bronzate de soare, *alieno sapore infici* PLIN. a se pătrunde de un gust străin (a lua alt gust de la lucrurile dimprejur), *mel infectum fronde* PLIN. miere care a luat gustul frunzişului; (*fig.*) *puer infici debet iis artibus* CIC. copilul trebuie să se pătrundă de acele discipline; **2** a infecta, a otrăvi: *halitus inficit herbas* OV. răsuflarea lui otrăveşte ierburile; (*fig.*) *nos deliciis animum infecimus* CIC. noi ne-am corupt sufletul cu plăceri, *inficimur opinionum pravitate* CIC. sîntem corupţi de idei false, ~ *mores* PLIN. IUN. a strica moravurile, *tempora infecta* TAC. epocă coruptă.

inficior, *ārī v.* **infitior**

infidēlis (*2*) *adj.* **a.** în care nu te poţi încrede, infidel, de rea-credinţă, nesigur: *infidelissimi socii* CIC. aliaţii cei mai nesiguri; **b.** (*rel.*) necredincios, păgîn ECCL.

infidēlitās, *ātis f.* **a.** rea-credinţă, nesinceritate: *infidelitatis suspicio* CAES. bănuiala de rea-credinţă, (*pl.*) *infidelitates in amicitiis* CIC. cazuri de rea-credinţă în raporturile de prietenie; **b.** (*rel.*) necredinţă ECCL.

infidēliter *adv.* neloial, infidel CIC. ş.a.

infidī *pf. v.* **infindo**

infidus (*3*) *adj.* în care nu te poţi încrede, nesincer, nesigur, perfid: *infidi Persae* HOR. perşii în care nu te poţi încrede, *infida pax* LIV. pace nesigură, *infidum mare* LUCR. mare înşelătoare.

infigō, *ere, fixī, fixum vt.* **1** a înfige: *gladium hosti in pectus infigere* CIC. a-i înfige duşmanului sabia în piept, *portae infigitur hasta* VERG. suliţa rămîne înfiptă în poartă; **2** a fixa, a întipări adînc: *quod in hominum sensibus infixum est* CIC. ceea ce este adînc întipărit în sentimentele oamenilor, *res memoriae infixa* LIV. lucru întipărit în minte, *infixum est mihi* (cu inf.) SIL. sînt ferm hotărît să..., *Vologesi penitus infixum erat arma Romana vitandi* TAC. Vologeses avea ca principiu adînc fixat în minte să evite războiul cu romanii.

infigūrābilis (*2*) şi **infigūrātus** (*3*) *adj.* fără formă AMM., CASSIOD.

infimās, *ātis adj.* şi **infimātis** (*2*) *adj.* de jos, de condiţie proastă PL.

infimē *adv.* cu totul de jos AUG.

infimitās, *ātis f.* treapta cea mai de jos, stare înjositoare AMM.

infimō, *āre, ātum vt.* a înjosi, a coborî APUL.

infimus (infumus) (*3*) *adj. superl.* (*de la* **inferus**) **1** cel mai de jos: *infima saxa turris* CAES. pietrele cele mai de jos (de la bază) ale turnului, *ab infimo* CAES. pornind din partea de jos, în partea inferioară, *ad infimum* CAES. spre partea de jos; (*partit.*) *ad infimos montes* NEP. la poalele munţilor, *ab infima ara* CIC. de la baza altarului, *sub infimo colle* CAES. la picioarele colinei; **2** (*fig.*) cel mai de jos (*ca rang, valoare*), cel mai umil: *infimo loco natus* CIC. ieşit dintr-o familie foarte de jos, *infima plebs* SUET. drojdia poporului, *infimis precibus* LIV. cu cele mai umile rugăminţi // **infimī**, *ōrum mp. pl.* oamenii cei mai de jos.

infindō, *ere, fidī, fissum vt.* a despica, a tăia: ~ *sulcos telluri* VERG. a tăia brazda în pămînt; (*fig.*) ~ *sulcos* VERG. Aen. *5, 142* a despica valurile cu vîslele, ~ *salum* VAL. FL. a tăia valurile mării.

infingō, *ere vt.* a născoci TERT.

infinībilis (*2*) *adj.* infinit APUL. ş.a.

infinitās, *ātis f.* imensitate, nemărginire, infinit CIC.

infinītē *adv.* **1** fără nici o limită, la nesfîrşit: ~ *concupiscere* CIC. a dori fără nici o măsură, ~ *perorare* CIC. a perora la nesfîrşit (la infinit); **2** indefinit, în mod general: ~ *referre* GELL. a raporta în general.

infinītiō, *ōnis f.* infinitate, infinit CIC. Fin. *1, 21*.

infinītīvus (*3*) *adj.* infinitiv: (*gram.*) ~ *modus* DIOM. modul infinitiv.

infinītō *adv.* la infinit PLIN., QUINT.

infinītus (*3*) *adj.* **1** fără sfîrşit, nemărginit, nemăsurat, infinit: *infinitum spatium* LUCR. spaţiu infinit, *infinitum imperium* CIC. autoritate nelimitată, *infinita multitudo* CIC. mulţime nenumărată, *infinitum odium* CIC. ură nemăsurată, *infinitum est omnes nominare* CIC. ar fi o treabă infinită să-i numesc pe toţi; **2** nedeterminat: *spem infinitam persequi noluit* CIC. n-a vrut să urmărească o speranţă vagă (iluzorie); (*ret.*) fără determinare de persoană şi loc, indefinit, generic, abstract: *quaestiones infinitae* CIC. chestiuni generale, teme generice; (*gram.*) *infinitum verbum, infinitus modus* sau **infinitum**, *ī n.* modul infinitv, ~ *articulus* VARR. pronume nehotărît // **infinitum**, *ī n.* cantitate infinită, infinitate, infinit: ~ *auri* EUTR. imensă cantitate de aur; (*expr.*) *ad* (*in*) *infinitum* PLIN. la nesfîrşit (infinit), *ex infinito* LUCR. din infinit, *infinito plus* (*magis*) QUINT. infinit mai mult, *infinitum quantum* PLIN. nu se poate spune cît, dincolo de orice limită, extraordinar.

infiō *v.* **infit**

infirmātiō, *ōnis f.* infirmare; combatere: ~ *rerum iudicatarum* CIC. infirmarea sentinţelor date; ~ *rationis* CIC. combatere a unui argument.

infirmē *adv.* fără vigoare, slab: ~ *dicere* PLIN. IUN. a vorbi fără energie, *tonitrua paulo infirmius expavescebat* SUET. se temea de tunete cu o lipsă de curaj exagerată.

infirmis (*2*) *adj.* slab AMM.

infirmitās, *ātis f.* **1** lipsă de putere, debilitate, slăbiciune: ~ *corporis* CIC. debilitate fizică, ~ *oculorum* PLIN. slăbiciunea vederii; (*oc. concr.*) fiinţe slabe (femei, copii): *patiendum huic infirmitati est quodcumque vos censueritis* LIV. *34, 7* aceste fiinţe slabe (femeile) trebuie să suporte tot ce veţi hotărî voi, ~ *a robustioribus separanda est* QUINT. *2, 2, 14* copiii trebuie să fie separaţi de băieţanii cei mari; **2** boală, stare proastă de sănătate: *infirmitate correptus in itinere decedit* căzut bolnav, moare în călătorie, (*pl.*)

infirmitates meorum PLIN. IUN. bolile alor mei; 3 (*fig.*) slăbiciune, neputinţă: ~ *mentis* SEN. lipsă de inteligenţă, ~ *animi* CIC. lipsă de curaj; (*abs.*) lipsă de fermitate, uşurinţă: *infirmitatem Gallorum veritus* CAES. B.G. *4, 5* temîndu-se de nestatornicia gallilor.
infirmiter *adv.* slab ARN.
infirmō (*I*) *vt.* 1 a slăbi, a debilita: ~ *hominem* CELS. a-l slăbi pe om, ~ *legiones commeatibus* TAC. a slăbi forţa legiunilor prin concedii; 2 (*fig.*) a infirma, a respinge, a combate, a anula: ~ *fidem testis* CIC. a infirma autoritatea unui martor, ~ *res tam leves* CIC. a combate argumente atît de neserioase, ~ *acta Caesaris* CIC. a anula actele lui Caesar, ~ *legem* LIV. a anula o lege.
infirmor, *ārī vi. dep.* a se îmbolnăvi, a deveni infirm VULG. // **infirmantes** *m. pl.* infirmii SULP., SEV.
infirmus (*3*) *adj.* 1 slab, fără forţă: *infirmae vires* CIC. forţe slabe, *infirma valetudo* CIC. sănătate şubredă, *sum admodum* ~ CIC. mă simt foarte slăbit; (*despre lucruri*) *infirma classis* CIC. flotă slabă, *infirmum lumen solis* OV. lumină slabă a soarelui, *infirmissimus panis* CELS. pîine foarte nehrănitoare, *infirma aetas* CIC. vîrstă plăpîndă (a copiilor); 2 (*fig.*) **a.** neputincios, incapabil [cu *ad* sau *adversus*]: *infirmi ad resistendum* CAES. incapabili să reziste; **b.** puţin ferm, şovăitor: *homines infirmissimi* COL. oamenii cei mai nesiguri; **c.** fricos, slab de înger, slab: *infirmum pecus* OV. turmă de oi fricoase, *infirmiores terrentur* CAES. cei mai fricoşi sînt înspăimîntaţi, *sum paulo infirmior* HOR. S. *1, 9, 71* sînt puţin mai superstiţios, ~ *animus* TER. suflet slab; **d.** (*despre lucruri*) slab, fără valoare: *cautiones infirmae* CIC. garanţii fără valoare.
infitiābilis (*2*) *adj.* care se poate nega, contestabil AUG.
infitiae, *ārum f. pl.* [*in* + *fateor*] negare; (*numai în expr.*) *infitias ire* sau *ire infitias* a nega, a tăgădui: *ille infitias ibit* TER. acela va tăgădui, *quod nemo infitias it* NEP. lucru pe care nimeni nu-l tăgăduieşte, (*cu ac. şi inf.*) *infitias eunt mercedem se pactos esse* LIV. ei neagă că au stabilit o recompensă; (cu *quin* după prop. negative) *non eo infitias quin*... GELL. nu tăgăduiesc că...
infitiālis (*2*) *adj.* care constă în negarea faptului CIC.
infitiātiō, *ōnis f.* negare, nerecunoaştere: *defendere causam infitiatione* CIC. a apăra o cauză prin tăgăduirea faptului, ~ *pecuniae debitae* SEN. nerecunoaşterea unei datorii.
infitiātor, *ōris m.* tăgăduitor al unei sume datorate, rău-platnic CIC., SEN.
infitiātrix, *īcis f.* tăgăduitoare PRUD.
infitior, *ārī, ātus sum vt. dep.* a nega, a tăgădui, a contesta: ~ *verum* CIC. a nega adevărul, *non est infitiandum Hannibalem ceteros praestitisse* NEP. este incontestabil că Hannibal i-a întrecut pe toţi, *non infitiari potest quin*... GELL. nu se poate nega că..., *magna pars meorum notitiam est infitiata mei* OV. mare parte dintre ai mei au tăgăduit că m-ar cunoaşte, *fama factis infitianda tuis* OV. reputaţie care nu trebuie să fie dezisă prin faptele tale; (*spec.*) a tăgădui o datorie, un obiect dat în păstrare.
infixī *pf. v.* **infigo**
infixus *p. pf. v.* **infigo**
inflābellō, *āre vt.* a sufla în, a aprinde (suflînd) TERT.
inflābilis (*2*) *adj.* 1 care se poate umfla, dilata LACT.; 2 care umflă (*despre mîncare*) C. AUR.
inflagrō, *āre vt.* a aprinde suflînd (în foc) SOLIN.
inflammanter *adv.* înfocat, arzător GELL.
inflammātiō, *ōnis f.* 1 aprindere, incendiere, foc CIC.; 2 (*med.*) inflamaţie, iritare: *inflammationem sedare* CELS. a calma o inflamaţie; 3 (*fig.*) ardoare: ~ *animorum* CIC. înflăcărare sufletească.
inflammātrix, *īcis f.* cea care înflăcărează AMM.
inflammō (*I*) *vt.* 1 a da foc, a aprinde, a incendia: ~ *tecta* LIV. a da foc caselor; 2 (*fig.*) a aprinde, a înflăcăra, a aţîţa: ~ *populum in improbos* CIC. a înflăcăra mulţimea împotriva celor răi, *inflammatus ad gloriam* CIC. aprins de dorinţa de glorie, *inflammatus odio* CIC. aprins de ură, ~ *cupiditates* CIC. a aţîţa poftele, *orator inflammatus* CIC. orator înflăcărat.
inflātē *adv.* (*numai la comp.*) *inflatius* CAES. mai exagerat, cu multe exagerări.
inflātiō, *ōnis f.* 1 umflare, dilatare (*a apei în fierbere, a stomacului din cauza gazelor*) VITR., CIC.; 2 inflamaţie SUET.
inflātor, *ōris m.* 1 care umflă, care face orgolios (pe cineva) AUG. 2. care se umflă de mîndrie, orgolios ANTHOL.
inflātrix, *īcis f.* cea care umflă (făcînd pe cineva orgolios) AUG.
inflātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inflo** // **adj.** 1 umflat: *altera bucca inflatior erat* CIC. celălalt obraz era mai umflat, *inflati amnes* LIV. rîurile umflate; 2 **a.** (*fig.*) plin de sine, îngîmfat, exaltat: *iuvenis inflatior redierat* LIV. tînărul se reintorsese (în patrie) mai îngîmfat, *inflati laetitiā* CIC. nemaiputînd de bucurie, ~ *successibus* SUET. îmbătat de succese; **b.** (*oc.*) scos din sărite, necăjit: ~ *feneratorum gregibus* CIC. supărat de haitele de cămătari; 3 (*ret.*) bombastic, emfatic: *inflatum orationis genus* CIC. gen de elocinţă emfatic, *Asiani inflati et inanes* QUINT. oratorii din şcoala asiană umflaţi şi goi.
inflātus[2], *ūs m.* 1 suflare (în): *primo inflatu tibicinis* CIC. la primul suflat (sunet) al flautistului; 2 inspiraţie, insuflare CIC.
inflectō, *ere, flexī, flexum vt.* 1 **a.** a îndoi spre interior, a încovoia: *leviter inflexum bacillum* CIC. băţ uşor încovoiat; *se inflectere* sau *inflecti* a se îndoi: *sinus ad urbem inflectitur* CIC. golful se curbează, afundîndu-se spre oraş; **b.** (*oc.*) a abate de la direcţia sa, a face să devieze: *stellae cursus sui vestigium non inflectunt* CIC. stelele nu-şi schimbă cursul, ~ *oculos alicuius* CIC. a atrage privirile cuiva, *colla cave inflectas* PROP. să nu întorci capul; 2 a mlădia, a schimba: ~ *vocem ad miserabilem sonum* CIC. a mlădia vocea spre un ton patetic, *inflexa vox* CIC. intonaţie patetică, *ius civile inflecti gratiā non potest* CIC. dreptul civil nu se poate mlădia prin influenţa cuiva, ~ *orationem* CIC. a schimba caracterul elocinţei, ~ *aliquid ex cotidiana consuetudine* SEN. a schimba ceva din obişnuinţa zilnică; 3 (*fig.*) a îndupleca: *solus hic inflexit sensus* VERG. numai acesta mi-a tul-

burat simţirea, *precibus inflectere nostris* VERG. lasă-te înduplecat de rugăminţile noastre.

inflētus (*3*) *adj.* nejelit, nebocit VERG.

inflexibilis (*2*) *adj.* care nu se poate îndoi, ţeapăn PLIN.; (*fig.*) inflexibil, neclintit: *inflexibile iudicium* SEN. judecată neclintită.

inflexibiliter *adv.* inflexibil AUG.

inflexiō, *ōnis f.* 1 îndoire: ~ *laterum* CIC. îndoire a coapselor; 2 (*gram.*) flexiune MACR. ş.a.

inflexus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inflecto**

inflexus[2], *ūs m.* 1 întorsătură, cotitură (*a străzilor*) IUV.; 2 (*fig.*) inflexiune (*a vocii*) SEN.

inflexus[3] (*3*) *adj.* (*gram.*) nedeclinabil MART. CAP.

inflictiō, *ōnis f.* aplicare: ~ *multae* COD. RH. aplicare a unei amenzi.

inflīgō, *ere, flixī, flictum vt.* 1 a lovi în..., a izbi de..., a arunca în...: ~ *alicui securim* CIC. a da cuiva o lovitură de secure, ~ *cratera alicui* OV. a arunca cu o cupă în cineva, *puppis inflicta vadis* VERG. corabie aruncată în vaduri: 2 a pricinui (printr-o lovitură): ~ *alicui plagam mortiferam* CIC. a da cuiva o lovitură mortală, ~ *detrimenta civitati* IUST. a cauza pagube statului, ~ *alicui turpitudinem sempiternam* CIC. a impune cuiva o pată ruşinoasă pe vecie.

inflō (*1*) *vt.* 1 a sufla în...: ~ *aquam palumbi in os* COL. a sufla apă în ciocul porumbelului; 2 (*spec.*) a sufla într-un instrument, a cînta dintr-un instrument de suflat: ~ *tubam* LIV. a suna din trompetă, ~ *calamos* VERG. a cînta din nai, *si tibiae inflatae non referent sonum* CIC. dacă flautul în care ai suflat nu scoate nici un sunet, *classica inflantur* VERG. trîmbiţele răsună, (*abs.*) *simul inflavit tibicen* CIC. de îndată ce flautistul începe să cînte, *servus cum fistula, qui inflaret eum sonum* CIC. un sclav cu un fluier, care să scoată acest sunet; 3 a umfla: ~ *buccas* HOR. a umfla obrajii (de indignare), *inflant omnia fere legumina* CELS. aproape toate legumele umflă (stomacul), *rana inflavit pellem* PHAEDR. broasca şi-a umflat pielea, *carbasus inflatur austro* VERG. pînza corăbiei se umflă la suflarea Austrului, *amnis inflatus aquis* LIV. rîul umflat de ape; (*spec.*) a umfla tonul, a ridica tonul: *inflata verba* CIC. cuvinte sforăitoare, *aliquid extenuatur, inflatur* CIC. (cînd se pronunţă ceva,) se coboară şi se ridică tonul, (*abs.*) *Antipater paulo inflavit vehementius* CIC. Antipater ridică puţin cam mult tonul în stil; 4 a insufla, a inspira: *poeta quasi divino quodam spiritu inflatur* CIC. poetul este insuflat de un fel de spirit divin; 5 a umfla, a mări: *tibi animos rumor inflaverat* CIC. ţie zvonul îţi ridicase curajul, *aliquid inflabat animos classis Rhodia* LIV. le mai ridica întrucîtva curajul flota rhodiană, ~ *spem alicuius* LIV. a mări speranţa cuiva, ~ *animos spe falsa* LIV. a umple sufletele de o falsă speranţă.

inflōrescō, *ere, florui vi.* a înflori CLAUD.

influō, *ere, fluxī, fluxum vi.* 1 a curge în..., a se vărsa: *flumen quod in Rhodanum influit* CAES. rîu care se varsă în Ron, *in quem sanguis per venam cavam influit* CIC. în care se varsă sîngele prin vena cavă, *vascula sensim influentibus complentur* QUINT. văsuleţele sînt umplute de lichidele ce curg în ele puţin cîte puţin; 2 (*fig.*) a se revărsa (asupra): a năvăli (în): *influentes in Italiam Gallorum copias reprimere* CIC. a opri oştile gallilor care năvălesc în Italia; (*fig.*) ~ *tantum bonum nobis* SEN. a revărsa asupra noastră un noroc atît de mare, *influentia negotia* PLIN. IUN. treburi cu duiumul; 3 a pătrunde pe nesimţite, a se strecura: ~ *in animos* CIC. a pătrunde în suflete, *blanditiis Papirius influebat in aures contionis* CIC. prin măguliri, Papirius cîştiga atenţia adunării.

influus (*3*) *adj.* care se varsă (asupra cuiva), răspîndit P. NOL.

influxiō, *ōnis f.* 1 curgere (înăuntru), coborîre (în): ~ *in corpus* MACR. trecere în corp; 2 (*med.*) catar C. AUR.

influxus[1], *ūs m.* influenţă: ~ *stellarum* FIRM. influenţa aştrilor (asupra noastră).

influxus[2] (*3*) *adj.* care nu e curgător, stabil AVIEN.

infodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* 1 a săpa (o brazdă) COL.; 2 **a.** a îngropa: *sarmenta ibidem infodito* CAT. îngroapă tot acolo mlădiţele, ~ *aliquem* NEP. a îngropa pe cineva, *taleae totae in terram infodiebantur* CAES. ţăruşii erau îngropaţi în întregime în pămînt, (*poet.*) *corpora terrae infodiunt* VERG. îngroapă trupurile în pămînt; **b.** (*fig.*) a face să pătrundă adînc: *vulnera infossa penitus cerebro* STAT. răni adînci făcute la cap.

infoec... *v.* **infec...**

infoederātus (*3*) *adj.* nealiat TERT.

informābilis (*2*) *adj.* care nu poate avea o formă concretă TERT.

informātiō, *ōnis f.* 1 schiţă, plan, desen VITR.; 2 idee, noţiune, reprezentare, imagine: ~ *dei* CIC. ideea de divinitate, *antequam animo concepta* ~ CIC. idee concepută mai dinainte, idee înnăscută, ~ *verbi* CIC. explicare etimologică a unui cuvînt; 3 informaţie, cultivare, instrucţie: ~ *doctrinarum* AMM. formaţie ştiinţifică.

informātor, *ōris m.* organizator; învăţător, educator: ~ *populi* TERT. organizatorul poporului, ~ *litterarum* TERT. învăţător al literelor.

informīdābilis (*2*) *adj.* care nu este de temut TERT.

informīdātus (*3*) *adj.* netemut SIL.

informis (*2*) *adj.* (*fără superl.*) 1 fără formă, inform, necioplit, grosolan: *alvei informes* LIV. îmbarcaţiuni grosolane; 2 urît, respingător, îngrozitor: ~ *color* TIB. culoare urîtă, *nec sum adeo* ~ VERG. nu sînt atît de urît, *informes hiemes* HOR. iernile nesuferite, *informem exitum deligere* TAC. a-şi alege o moarte îngrozitoare (sinuciderea), *sors informis* VERG. soartă groaznică, *nihil est illis informius* SEN. nu e nimic mai respingător decît acelea.

informitās, *ātis f.* lipsă de orice formă TERT.

informiter *adv.* fără nici o formă, urît AUG.

informō (*1*) *vt.* 1 a face (dînd o formă), a făuri, a forma: *ingentem clipeum informant* VERG. făuresc un scut uriaş, ~ *cerā Martem* PLIN. IUN. a-l plăsmui din ceară pe Marte, *areae sic informandae sunt* COL. ariile trebuie să fie astfel formate; 2 (*fig.*) a forma, a plăsmui: *artes, quibus aetas puerilis ad humanitatem informari solet* CIC. disciplinele prin care co-

piii sînt formaţi spre cultură, *animus a natura bene informatus* CIC. suflet bine înzestrat de la natură; 3 a reprezenta, a figura, a reda, a descrie: ~ *oratorem* CIC. a reprezenta figura oratorului ideal, ~ *proscriptionem* CIC. a descrie proscripţiunea; 4 a-şi face (în minte) o idee (o noţiune), a concepe: *eos* (*deos*) *ne coniecturā quidem* ~ *possimus* CIC. despre aceşti (zei), nu ne-am putea face nici măcar aproximativ o idee, *dicitis informari non posse virtutem, si*... CIC. spuneţi că virtutea nu se poate concepe, dacă...; (*pas.*) a fi format dinainte, a fi înnăscut (*despre o noţiune*): *Cleanthes dixit in animis hominum informatas deorum esse notiones* CIC. Cleanthes a afirmat că ideea de divinitate e înnăscută în sufletele oamenilor, *est informatum mentibus nostris, ut* CIC. este ceva înnăscut în minţile noastre ca...

inforō[1], *āre vt.* [*in* + *foro*] a introduce găurind, a găuri PLIN.

inforō[2], *āre vt.* [*in* + *forum*] a chema în judecată PL. Curc. *401*.

infortūnātus (*3*) *adj.* nefericit TER., CIC. ş.a.

infortūnitās, *ātis f.* nefericire GELL.

infortūnium, *iī n.* **a.** nefericire, nenorocire: *tunc tua me infortunia laedent* HOR. doar atunci nenorocirile tale mă vor face să sufăr; **b.** (*oc.*) pedeapsă: *ni pareat patri, habiturum esse* ~ LIV. dacă nu se supune tatălui, o va plăti scump.

infossiō, *ōnis f.* îngropare (*despre viţă*) PALL.

infossus (*3*) *p. pf. v.* **infodio**

infrā [*infera* subînţ. *parte*] **I** *adv.* 1 (*ca loc*) în partea de jos, mai jos: *ossa* ~ *supraque coniuncta* GELS. oase unite în partea de jos şi de sus, *mare quod alluit* ~ VERG. mare care o scaldă (Italia) în partea inferioară (= *mare inferum* Marea Tireniană), ~ *scripsi* CIC. am scris mai jos, *naves paulo infra delatae sunt* CAES. corăbiile au fost duse de valuri puţin mai la sud, *Nomentanus erat super ipsum, Porcius* ~ HOR. (la masă,) Nomentanus era la stînga lui, Porcius la dreapta, *non seges erat* ~ TIB. *1, 10, 35* pe lumea cealaltă, nu erau holde, *si* ~ *quam rami fuere praecidatur* PLIN. dacă tăierea se face mai jos de locul unde au fost ramurile; 2 (*ca timp*) după: *Ciceronis temporibus paulumque* ~ QUINT. în vremea lui Cicero şi puţin după aceea; 3 (*grad, rang*) mai prejos, inferior: *illi similis, multum* ~ *magnitudine* PLIN. la fel cu acela, dar cu mult inferior ca mărime, *ut multum* ~ *despectare* TAC. a privi pe cineva cu dispreţ ca fiind cu mult mai prejos. **II** *prep. cu ac.* 1 (*ca loc*) mai jos de: ~ *eum locum, ubi pons erat* CAES. mai jos de acel loc, unde era podul, (*la masă*) ~ *eum accubans* LIV. stînd (la masă) mai jos de el (la dreapta lui); 2 (*ca timp*) după, mai tîrziu decît: *non* ~ *Lycurgum fuit* CIC. nu i-a fost posterior lui Lycurg; 3 (*mărime, număr*) mai mic decît, mai puţin decît: *magnitudine* ~ *elephantos* CAES. ca mărime mai mici decît elefanţii, ~ *duo iugera* PLIN. mai puţin de două iugăre; 4 (*ca valoare, grad etc.*) mai prejos decît: *multum* ~ *magnitudinis tuae fastigium positus* CURT. pus (stînd) cu mult mai prejos decît înălţimea măririi tale, *res humanes* ~ *se positas arbitrari* CIC. a socoti lucrurile omeneşti mai prejos decît el, ~ *servos cliens* VELL. un client mai prejos decît sclavii, *id* ~ *grammatici officium est* QUINT. acest lucru e nedemn de rolul unui gramatic.

infractiō, *ōnis f.* spargere, frîngere: (*fig.*) ~ *animi* CIC. deprimare morală.

infractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **infringo**

infractus[2] (*3*) *adj.* nespart PL.; (*fig.*) neabătut (despre suflet) SYMM.

infragilis (*2*) *adj.* 1 care nu poate fi spart PLIN.; 2 (*fig.*) puternic, tare OV.

infrēgī *pf. v.* **infringo**

infremō, *ere, fremuī vi.* a scoate un sunet înfundat, a mormăi, a mugi, a fremăta: *aper infremuit* VERG. mistreţul grohăi, *leo infremuit* SIL. leul a mugit, *infremuere omnes* OV. toţi fremătară de groază (se înfiorară).

infrēnātiō, *ōnis f.* punere în frîu, înfrînare TERT.

infrēnātus (*3*) *adj.* care nu se foloseşte de frîu: *equites infrenati* LIV. călăreţi pe cai fără frîu; (*fig.*) desfrînat CASSIOD.

infrendeō, *ēre vi.* a scrîşni: *dentibus infrendens* VERG. scrîşnind din dinţi, ~ *alicui* STAT. a se înfuria pe cineva.

infrendō, *ere vi.* a fierbe de furie TERT.

infrēnis (*2*) şi **infrēnus** (*3*) *adj.* fără frîu: *equus* ~ VERG. cal nepus la frîu, *Numidae infreni* VERG. numizii care călăresc fără frîu; (*fig.*) *lingua* ~ GELL. limbă care nu se mai opreşte.

infrēnō (*1*) *vt.* 1 a pune frîu: *equos* ~ LIV. a pune în frîu caii, ~ *currus* VERG. a înhăma caii la car; 2 (*fig.*) a frîna, a reţine, a fixa: ~ *impetus* PLIN. a frîna atacurile, ~ *navigia ancoris* PLIN. a fixa navele în ancore.

infrēnus *v.* **infrenis**

infrequens, *ntis adj.* 1 puţin numeros, în număr mic, cu puţină lume: *copiae infrequentiores, quod multi defecerant* CAES. trupe în număr mai mic, fiindcă mulţi dezertaseră, *senatus* ~ CIC. adunare puţin numeroasă a senatului, *sum et Romae et in praediis* ~ CIC. şi la Roma, şi la ferme am puţini oameni (sclavi) cu mine; 2 puţin populat, puţin locuit, puţin folosit: *altera pars* (*urbis*) ~ *aedificiis erat* LIV. cealaltă parte a oraşului era mai lipsită de clădiri, *qua infrequentissima urbis sunt* LIV. pe unde sînt locurile cele mai nelocuite ale oraşului, *infrequentia armatis signa* LIV. unităţi militare cu puţini soldaţi, ~ *vocabulum* GELL. cuvînt puţin folosit (cuvînt rar); 3 care se arată rar, care lipseşte adesea (de undeva): *parcus deorum cultor et* ~ HOR. C. *1, 34, 1* adorator reţinut şi de mîntuială al zeilor, ~ *rei militaris* RH. HER. neocupîndu-se prea mult de militărie.

infrequentātus (*3*) *adj.* nefolosit, neobişnuit SID.

infrequenter *adv.* rar AMBR.

infrequentia, *ae f.* 1 insuficienţa numărului, număr mic: ~ *senatus* LIV. numărul insuficient de senatori prezenţi la şedinţă, ~ *exercitus* TAC. numărul mic de soldaţi ai armatei; 2 lipsă de populaţie, număr mic de locuitori: *infrequentiae locorum subvenire* TAC. a remedia depopularea locurilor.

infricō, *āre, fricuī, fricātum* (*frictum*) *vt.* a aplica (frecînd, fricţionînd); a freca, a curăţi: *sal infricatus iu-*

vat PLIN. sarea aplicată prin fricţie face bine, ~ *dentes* PLIN. a freca dinţii (curăţindu-i).
infrīgescō, *ere, frixī vi.* a se răci CELS. ş.a.
infrīgidātiō, *ōnis f.* răcire VEG.
infringō, *ere, frēgī, fractum vt.* 1 a frînge (de ceva), a sparge: *si quis papaver in horto liliaque infringat* OV. dacă cineva ar frînge într-o grădină macii şi crinii, *genibus tumens infringitur unda* VAL. FL. valul umflat se sparge de genunchii săi, *infractis hastis* LIV. frîngînd suliţele, *limina dura, quibus lumbos infregi* HOR. praguri de care (dormind pe ele) mi-am frînt şalele, ~ *articulos* QUINT. a pocni din degete, *infractus remus* CIC. vîslă (ce pare) frîntă (prin refracţie în apă), *infracti radii* PLIN. raze refractate; 2 a plesni, a bate: ~ *colaphum alicui* TER. a plesni o palmă cuiva, ~ *manus* PETR. a bate din palme; 3 (*fig.*) a înfrînge, a slăbi, a coborî, a abate: ~ *conatus adversariorum* CAES. a zdrobi încercările adversarilor, *infractae vires* VERG. forţele sleite, ~ *gloriam alicuius* TAC. a micşora gloria cuiva, ~ *potentiam alicuius* TAC. a slăbi puterea cuiva, *infracta tributa* TAC. dări micşorate, *veritas infracta* TAC. adevărul falsificat, ~ *animos hostium* LIV. a abate curajul duşmanilor (a-i descuraja), *oratio infracta* LIV. vorbire abătută; (*spec. ret.*) *infringitur ille quasi verborum ambitus* CIC. perioada aceea se frînge (în membre prea scurte), *infracta loqui* CIC. a vorbi în propoziţii frînte, *infringendis concidendisque numeris* CIC. prin frîngerea şi tăierea ritmului, *cantus molles et infracti* SEN. melodii languroase şi frînte.
infriō (*I*) *vt.* a pisa, a zobi, a muia CAT., CELS. ş.a.
infrixī *pf. v.* **infrigesco**
infrons, *ndis adj.* fără frunziş, fără copaci: *agri infrondes* OV. ogoare fără arbori.
infructuōsē *adv.* fără roadă AUG.
infructuōsitās, *ātis f.* sterilitate TERT.
infructuōsus (*3*) *adj.* 1 neroditor COL.; 2 (*fig.*) fără rezultat, infructuos, inutil: *infructuosae preces* PLIN. IUN. rugăminţi zadarnice.
infrūnītus (*3*) *adj.* prost, nătîng, insipid SEN.
infūcātus[1] (*3*) *adj.* vopsit, fardat, înfrumuseţat CIC.
infūcātus[2] (*3*) *adj.* nefardat, nealterat, natural ARN.
infūdī *pf. v.* **infundo**
infūdibulum *v.* **infundibulum**
infula, *ae f.* 1 legătură, panglică; (*spec.*) panglică sfinţită (*din lînă albă, mai rar roşie, pe care o purtau la ceremonii, încinsă pe frunte, preoţii, vestalele, cei ce implorau mila sau cu care se încingea frunte animalelor de jertfă, se împodobeau altarele sau uşile templelor; mai tîrziu, ornament al împăraţilor sau demnitarilor, semn sacrosanct al autorităţii*): *sacerdotes Cereris cum infulis* CIC. preotesele zeiţei Ceres purtînd legături sfinţite, *infulā virgineos circumdata comptus* LUCR. (Ifigenia) cu părul ei de fată încins cu legătură sfîntă, *hostes inermes cum infulis supplices manus tendunt* CAES. duşmanii fără arme, purtînd pe cap legăturile sfinte, îşi întind mîinile rugătoare, *stans hostia ad aram, lanea dum niveā circumdatur infulā vittā* VERG. victima stînd lîngă altar, în timp ce o panglică sfinţită de lînă îi este prinsă în jurul capului cu o legătoare albă; 2 (*fig.*) podoabă sacrosanctă: *infulae imperii* CIC. bunurile sacrosancte ale statului, *hae litterae infularum loco sunt* SEN. aceste scrieri sînt obiecte de veneraţie.
infulātus (*3*) *adj.* încins cu legături sfinţite SUET. ş.a.
infulciō, *īre, fulsī, fultum vt.* 1 a îndesa, a vîrî cu forţa: *ore diducto, infulciri cibum iussit* SUET. porunci ca, deschizîndu-i-se gura, să i se vîre mîncarea cu forţa; 2 (*fig.*) a vîrî, a introduce, a adăuga SEN.
infūmātus (*3*) *adj.* uscat la fum, afumat PLIN.
infumus (*3*) *adj. v.* **infimus**
infundibulum, *ī n.* 1 pîlnie COL.; 2 coşul morii VITR.
infundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* 1 a vărsa în, a introduce (vărsînd): ~ *alicui aurum in os* PLIN. a-i vărsa cuiva aur în gură; 2 a da să bea (amestecînd), a da: ~ *alicui venenum* CIC. a da cuiva otravă, ~ *iumentis hordea* IUV. a da vitelor orz; 3 a stropi, a muia: ~ *olivas aceto* PLIN. a stropi măslinele cu oţet; 4 a revărsa, a răspîndi: ~ *nimbum eis desuper* VERG. a revărsa deasupra lor un nor, *gemmas mare litoribus infundit* CURT. marea aruncă pe ţărmuri pietre preţioase, *barbari vim sagittarum infudēre ratibus* CURT. barbarii au slobozit o ploaie de săgeţi asupra plutelor, (*pas. refl.*) *infusus coniugis gremio* VERG. culcat la sînul soţiei, *collo infusa amantis* OV. cu braţele în jurul gîtului iubitului, *humeris infusa capillos* OV. cu părul revărsat pe umeri, *sole infuso* VERG. razele soarelui revărsîndu-se (asupra pămîntului); 5 a face să pătrundă: ~ *vitia in civitatem* CIC. a răspîndi viciile în stat, *cum in urbem nostram est infusa peregrinitas* CIC. cînd provincialismul (obiceiurile străine) s-a introdus în oraşul nostru.
infuscō (*I*) *vt.* 1 a înnegri, a întuneca: ~ *aquam atramento* PLIN. a înnegri apa cu lichidul lor negru (*despre sepii*), ~ *vellera maculis pullis* VERG. a împestriţa lîna cu pete negre: (*spec.*) *vox non infuscata* SEN. voce nevoalată (clară), ~ *sonum* PLIN. a scoate un sunet surd; 2 a altera, a strica: ~ *saporem* COL. a altera gustul, *nec eos aliqua barbaries infuscaverat* CIC. şi a căror vorbire nu o stricaseră barbarismele, ~ *victoriae gloriam seditionibus* IUST. a păta gloria victoriei prin răzvrătiri.
infuscus (*3*) *adj.* negricios, închis la culoare COL.
infūsiō, *ōnis f.* infuzie, (în)muiere PLIN.; colorare AMBR.; transvazare C. AUR.
infūsor, *ōris m.* cel care toarnă (în); (*fig.*) cel care insuflă PRUD.
infūsōrium, *iī n.* mic vas din care se toarnă (oţet, untdelemn) VULG.
infūsus (*3*) *p. pf. v.* **infundo**
Ingaevonēs, *um m. pl.* ingaevonii (*neam germanic de pe coasta Mării Nordului*).
Ingaunī, *ōrum m. pl.* ingaunii (*neam liguric pe coasta Adriaticii*).
ingelābilis (*2*) *v.* **incongelabilis**
ingemescō *v.* **ingemisco**
ingeminō (*I*) *vt.* 1 a dubla, a îndoi, a repeta: ~ *ictus* VERG. a îndoi loviturile, *ingeminat „me miserum"* OV. repetă (cuvintele) „nenorocitul de mine", *vox assensu nemorum ingeminata* VERG. cuvînt repetat prin ecoul pădurilor; 2 (*vi.*) a se dubla, a spori, a creşte: *ingeminat clamor* VERG. strigătele se înmulţesc,

ingeminant austri VERG. furia vînturilor creşte, *ingeminant plausu Tyrii* VERG. tyrienii aplaudă de repetate ori.

ingemiscō, *ere, gemuī vi.* şi *vt.* **1** a geme, a scoate gemete, a fi îndurerat (de), a se plînge (de): *nemo ingemuit* CIC. nimeni n-a scos un geamăt, (cu *in* şi *abl.* sau cu *abl.*) *in quo tu quoque ingemiscis* CIC. de care lucru şi tu eşti îndurerat, ~ *morte alicuius* CURT. a fi îndurerat de moartea cuiva, (*cu dat.*) ~ *conditioni suae* LIV. a fi îndurerat de condiţia sa, *velut telo confixus ingemuit* IUST. a scos un geamăt, ca şi cum ar fi fost străpuns de o săgeată; **2** a se plînge (de), a deplînge: ~ *suos casus* VERG. a deplînge nenorocirile sale, *ingemiscenda clades* AMM. dezastru demn de plîns, *ingemiscendum est homines grassari*... MIN. FEL. este jalnic lucru că oamenii se pornesc...

ingemō, *ere, uī vi.* şi *vt.* **1** a geme pe (de): (*cu dat.*) ~ *agris* TAC. a geme (de muncă) pe ogoare, a se chinui cu munca cîmpului, ~ *aratro* VERG. a se opinti la plug; **2** a plînge: *caesos ingemunt nati patres* SEN. copiii îi plîng pe părinţii ucişi.

ingenerātus (*3*) *adj.* înnăscut, congenital [*cu dat.*]: *frugalitas ingenerata familiae* CIC. cumpătare naturală în familie.

ingenerō (*I*) *vt.* şi *vt.* **1** a sădi de natură, a insufla din naştere: *natura ingenerat amorem in eos qui procreati sunt* CIC. natura insuflă în sufletul omului dragoste faţă de fiinţele procreate de el; **2** a crea în mod firesc, a da naştere: *societas quam ingeneravit natura* LIV. tovărăşie pe care a creat-o natura.

ingeniātus (*3*) *adj.* înzestrat din naştere: *lepide* ~ PL. frumos înzestrat de la natură, ~ *ad astutiam* APUL. anume făcut pentru şiretlic.

ingeniculō (*I*) *vi.* a îngenunchea LAMPR.

Ingeniculus, *ī m.* „Îngenuncheatul“ (*numele unei constelaţii*) MANIL.

ingeniolum, *ī n.* talent lipsit de forţă HIER.; mică invenţie ARN.

ingeniōsē *adv.* ingenios, cu talent CIC.

ingeniōsus (*3*) *adj.* **1** (*despre pers.*) înzestrat de natură, talentat, inteligent, ingenios, isteţ, spiritual: *Aristoteles ait omnes ingeniosos melancholicos esse* CIC. Aristotel zice că toţi cei fericit dotaţi cu inteligenţă sînt trişti, *vir* ~ CIC. om inteligent, ~ *ad aliquid* OV. talentat la ceva, *dandis ingeniosa notis* OV. abilă în a face semne, *iocandi genus ingeniosum* CIC. gen spiritual de a glumi; **2** (*despre lucruri*) potrivit (la), bun (de): *ad segetes ingeniosus ager* OV. pămînt bun de holde, *vox mutandis ingeniosa sonis* OV. glas meşter în a imita sunetele (*despre papagal*).

ingenitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ingigno**

ingenitus[2] (*3*) *adj.* nenăscut, necreat P. NOL.

ingenium, *iī n.* **1** (*despre lucruri*) fel (de a fi), natură: *ingenia arvorum* VERG. calităţile naturale ale terenurilor, ~ *montis* TAC. natura muntelui, *crines ingenio suo flexi* PETR. părul ondulat de felul său; **2** (*despre pers.*) calităţi înnăscute, natură, fire: ~ *inhumanum* TER. fire neomenoasă, ~ *durum et inexorabile* TER. fire aspră şi neîndurătoare, *ingenio suo vivere* LIV. a trăi în felul lui; **3 a.** capacitate intelectuală, minte, inteligenţă, spirit; înclinare naturală, talent: ~ *tardum* CIC. minte greoaie, ~ *celeres ingenii motus* CIC. operaţiile iuţi ale minţii, *colere ingenium artibus* PL. a-şi cultiva spiritul cu artele, *ingenio plus valere quam doctrina* NEP. a se impune mai mult prin inteligenţă naturală decît prin învăţătură, *ingeni benigna vena* HOR. o vînă bogată a talentului, *multum habet ingenii ad fingendum* CIC. are mult talent să inventeze; **b.** (*concrt.*) om de talent, om de geniu: *ingenia et artes fovit* SUET. a încurajat oamenii de talent şi artele; **4** invenţie, născocire, idee: *illiusne id* ~ *an auctor sit alius, haud facile discreverim* TAC. H. *3, 28* dacă aceasta a fost ideea lui sau altcineva este autorul, cu greu aş putea spunem *nec exquisita ingenia cenarum miramur* PLIN. IUN. Pan. *49, 7* nici nu admirăm rafinatele invenţii culinare.

ingens, *ntis adj.* foarte mare, enorm, imens, foarte important, extraordinar: ~ *pecunia* CIC. sumă foarte mare, ~ *populus* VERG. popor foarte numeros, ~ *pinus* HOR. pin uriaş, ~ *clamor* LIV. strigăte grozave, *genus* ~ VERG. neam nobil, *vir famā* ~ VERG. om extraordinar prin faima lui, *femina* ~ *animi* TAC. femeie straşnică (*despre Agrippina*), ~ *rerum* TAC. H. *4, 63* devenit foarte puternic.

ingenuē *adv.* **1** cum se cuvine unui om liber, ales: ~ *educatus* CIC. primind o educaţie aleasă; **2** sincer, deschis: ~ *confitebor* CIC. îţi voi mărturisi sincer.

ingenuī *pf. v.* **ingigno**

ingenuitās, *ātis f.* **1** condiţie de om născut liber, libertate: *ingenuitatis magis quam praesentis condicionis memor* LIV. gîndindu-se mai mult la calitatea lui de om liber decît la condiţia lui momentană, *eloquentia sine ingenuitate, quasi una ex sordidissimis artificiis* TAC. elocinţă fără libertate, ca una dintre meseriile cele mai de rînd; **2** nobleţe a sentimentelor, francheţe, sinceritate: *prae se ferre ingenuitatem* CIC. a arăta distincţie morală.

ingenuus (*3*) *adj.* **1** din partea locului, indigen; din naştere, natural: *ingenui fontes* LUCR. izvoarele din partea locului; ~ *color* PROP. culoare naturală; **2** născut din părinţi liberi, liber din naştere: ~ *civis Romanus* CIC. cetăţean roman liber din naştere, *ea ingenuane an facta e serva libera est?* e liberă din naştere sau a devenit liberă din sclavă? // **ingenuus**, *ī m.* om liber // **ingenua**, *ae f.* femeie liberă; **3** (*fig.*) **a.** demn de un om liber, ales, nobil, frumos: *vita ingenua* CIC. viaţă frumoasă, ~ *homo* CIC. om ales, *artes ingenuae* (*ingenuae disciplinae*) CIC. arte liberale, ştiinţe umaniste, *ingenuo dolor excitari* CIC. a fi mînat de o durere nobilă, ~ *amor* HOR. iubire curată; **b.** franc, leal, deschis: *ingenui est*... CIC. este o trăsătură a unui om deschis, ~ *leo* HOR. leul generos; **4** delicat, debil (*fiziceşte, în comparaţie cu forţa unui sclav*): *invalidae vires ingenuaeque* OV. forţe mai mici şi o constituţie delicată.

ingerō, *ere, gessī, gestum vt.* **1 a.** a pune în (peste), a introduce, a băga, a vîrî [cu *in* şi *ac.* sau cu *dat.*]: *e puteis aquam in salinas* ~ PLIN. a aduce apă din puţuri în saline, ~ *grandia ligna foco* TIB. a pune butuci în vatră, ~ *sese periclis* SIL. a se băgat în primejdii; **b.** (*oc.*) a căra (lovituri), a aplica: ~ *pugnos alicui in*

ventrem TER. a căra cuiva pumni în burtă, ~ *manus capiti* SEN. a da pumni în cap, *alicui ~ ignem* CURT. a pune cuiva foc (spre a-l tortura); 2 a arunca: ~ *saxa in subeuntes* LIV. a arunca bolovani asupra asediatorilor, *fugientibus ingerit hastas in tergum* VERG. le aruncă sulițe în spate celor ce fugeau; (*fig.*) ~ *probra in aliquem* LIV. a arunca ocări asupra cuiva, *pueri convicia nautis ingerunt* HOR. sclavii încep să strige la corăbieri, *voces quae coram ingerebantur* TAC. cuvinte care îi erau aruncate în față; 3 (*fig.*) a vîrî pe gît, a constrînge să primească, a impune: *recusanti omnia imperia ingesta sunt* IUST. toate comandamentele i-au fost puse pe cap împotriva voinței, *nomen patris patriae a populo ingestum, repudiavit* TAC. (Tiberius) a respins numele „părinte al patriei", impus lui de mulțime, *se ~ oculis* SEN. a se vîrî în ochii lumii; 4 a repeta continuu, a aduce mereu vorba (despre): ~ *praeterita* CIC. a aduce în discuție (a reaminti) lucruri trecute.

ingestābilis (*2*) *adj.* care nu se poate duce PLIN.

ingestiō, *ōnis f.* 1 ingerare COD. TH.; 2 proferare, emitere (a unui cuvînt) MART. CAP.; 3 impunere, aplicare (a unei pedepse) AUG.

ingestus (*3*) *p. pf. v.* **ingero**

ingestus, *ūs m.* atribuire, acordare: ~ *immortalitatis* TERT. acordarea nemuririi.

ingignō, *ere, genuī, genitum vt.* a face să se nască, a sădi: *natura cupiditatem ingenuit homini veri videndi* CIC. natura a sădit în om dorința de a cunoaște adevărul.

inglomerō, *āre vt.* a îngrămădi, a îndesi STAT.

inglōriosus (*3*) *adj.* 1 fără glorie, obscur, umil: *vita ingloriosa* CIC. viață modestă, *non ~ militiae* TAC. nu lipsit de glorie militară; 2 lipsit de podoabe STAT.

inglūtiō (ingluttiō), *īre vt.* (*tard.*) a da pe gît, a înghiți.

ingluviēs, *ēī f.* 1 (*la animale*) gușă COL.; (*la om*) gît, gîtlej VERG.; stomac APUL.; 2 (*fig.*) lăcomie, voracitate HOR., GELL.

ingrandescō, *ere, grandui vi.* a crește, a se face mare COL.

ingrātē *adv.* 1 neplăcut OV.; nu bucuros, în silă PLIN.; 2 fără recunoștință, ca un ingrat CIC.

ingrātia, *ae f.* 1 nerecunoștință, ingratitudine: ~ *hominum* TERT. ingratitudinea oamenilor; 2 (*la abl. pl.*) *ingratiis* [*cu genit.*] împotriva voinței (cuiva), fără voia (cuiva): *ingratiis amborum* PL. împotriva voii amîndurora, *ingratiis tuis* PL. fără voia ta; (*cu adv.*) *ingratiis* sau *ingratis* fără voie, *dicent quae necesse erit, ingratiis* CIC. vor declara ceea ce va fi necesar, fără voia lor.

ingrātificus (*3*) *adj.* nerecunoscător, ingrat ACC.

ingrātitūdō, *inis f.* 1 nerecunoștință, ingratitudine FIRM.; 2 (*tard.*) nemulțumire, neplăcere CASSIOD.

ingrātus (*3*) *adj.* 1 neplăcut, dezagreabil: *oratio non ingrata Gallis* CIC. cuvîntare care nu le-a displăcut gallilor; 2 **a.** nerecunoscător, ingrat: *ingrati cives* NEP. concetățenii ingrați, *ingrati animi crimen* LIV. acuzația de nerecunoștință, ~ *in aliquem* CIC. nerecunoscător față de cineva, ~ *adversus merita Caesaris* VELL. nerecunoscător față de serviciile făcute de Caesar, ~ *salutis* VERG. nemulțumit că a fost salvat // **ingratum**, *i n.* nerecunoștință; **b.** (*oc. despre lucruri*) care nu răsplătește munca, ingrat: ~ *ager* MART. pămînt neroditor, *colit ingratas amicitias* MART. cultivă prietenii din care nu se alege cu nimic; 3 care nu se bucură de recunoștință, nefolositor, fără rost: *ingrata pericula* VERG. primejdii înfruntate fără rost; *si ea ingrata esse sentiam, non committam* CIC. dacă voi vedea că acestea sînt fără rost, nu le voi face; 4 (*rar și poet.*) nesățios LUCR. *3, 1001.*

ingravātē *adv.* de bună voie AMM.

ingravātiō, *ōnis f.* 1 povară, greutate COD. TH; 2 (*fig.*) învîrtoșare: ~ *cordis* AUG. împietrire a inimii.

ingravescō, *ere vi.* 1 a deveni greu, a se îngreuna: *sal ingravescit* PLIN. sarea se îngreuiază; (*despre o femeie*) a deveni gravidă LUCR. *4, 1250*; 2 a se agrava, a crește, a spori: *ingravescens morbus* CIC. boală care se agravează, *ingravescentem aetatem ferre* CIC. a suporta anii (bătrîneții) din ce în ce mai grei, *hoc* (*philosophiae*) *studium cotidie ingravescit* CIC. pasiunea mea pentru filozofie sporește din zi în zi, *cum laeta omnia fingeret, falsis* (*mala*) *ingravescebat* TAC. H. *3, 54* prefăcîndu-se că totul merge bine, agrava prin minciună situația rea.

ingravidō, *āre vt.* 1 a face (să devină) gravidă P. NOL.; 2 (*fig.*) a împovăra: ~ *curis* AUG. a împovăra de griji.

ingravō (*I*) *vt.* 1 a încărca, a împovăra: *annis ingravantibus* PHAEDR. sub povara anilor; 2 (*fig.*) a agrava, a exagera: *illa ingravat meos casus* OV. ea înrăutățește nenorocirile mele.

ingredior, *gredī, gressus sum vi.* și *vt. dep.* 1 a intra în...: ~ *in templum* CIC. a intra în templu, ~ *in navem* CIC. a se urca pe corabie (a se îmbarca), ~ *intra fines alicuius* CAES. a pătrunde în teritoriul cuiva, ~ *portā Capenā* LIV. a intra prin poarta Capena, ~ *castris* (= *dat.*) VERG. a intra în tabără, ~ *urbem* CURT. a intra în oraș, ~ *pontem* CIC. a intra pe pod, ~ *domum* CIC. a intra în casă; 2 (*fig.*) a intra în..., a porni, a începe: ~ (*in*) *orationem* a începe să vorbească, ~ *in bellum* CIC. a porni la război, ~ *in spem* CIC. a-și face o speranță, ~ *ad discendum* CIC. a porni să studieze, ~ *viam* CIC. a porni la drum, ~ *iter pedibus* CIC. a porni la drum pe jos, ~ *magistratum* SULL. a intra în funcție, ~ *disputationem cum aliquo* CIC. a începe o discuție cu cineva, ~ *undevicessimum annum* VELL. a intra în al nouăsprezecelea an, ~ *scribere de aliqua re* CIC. a începe să scrie despre ceva; (*abs.*) a începe să vorbească: *sic contra est ingressa Venus* VERG. la acestea, Venus astfel începu să răspundă; 3 a păși, a umbla, a merge: *elephanti gregatim ingrediuntur* PLIN. elefanții merg în turmă, *qui in compediis fuerunt, tardius ingrediuntur* CIC. cei care au avut lanțuri la picioare, merg mai încet, ~ *manibus* CIC. a merge în mîini; (*fig.*) ~ *vestigiis patris* CIC. a merge pe urmele tatălui său.

ingressiō, *ōnis f.* 1 intrare: *ab ingressione fori* CIC. de la intrarea în for; 2 mers, fel de a se desfășura: ~ *in oratione moderata* CIC. desfășurare moderată a vorbirii; 3 intrare în materie, început, introducere CIC.

ingressus (*3*) *p. pf. v.* **ingredior**

ingressus, *ūs m.* 1 intrare, pătrundere: ~ *in forum* CIC. intrarea în for, *hostiles ingressus prohibere* TAC. a împiedica pătrunderile duşmanilor (în provincie); 2 început: *in ingressu operis* QUINT. în introducerea lucrării, *unde nova experientia ingressus cepit* VERG. de unde noua experienţă şi-a luat începuturile; 3 mers, fel de a merge: *ingressu prohiberi* CAES. a fi împiedicat de la mers (a nu se putea face un pas), ~ *celsior* PLIN. mers cam ţanţoş.

ingruentia, *ae f.* ameninţare, iminenţă AUG.

ingruō, *ere, uī vi.* a se năpusti (asupra), a cădea asupra, a ataca: *simul ingruunt, saxa iaciunt* TAC. în acelaşi timp, se năpustesc (asupra lui), aruncînd cu pietre, *ingruente in Italiam Hannibale* TAC. pe cînd Hannibal se năpustea asupra Italiei, *ingruit Aeneas Italis* (= *dat.*) VERG. Aeneas se năpusteşte asupra italicilor; (*fig.*) ~ *morbi maxime in remiges coeperunt* LIV. bolile au început să cadă mai cu seamă asupra vîslaşilor, *ferreus ingruit imber* PLIN. se dezlănţuie o ploaie de săgeţi, *si bellum ingrueret* VERG. dacă ar izbucni vreun război, *si quid subitum ingruat* TAC. dacă s-ar întîmpla ceva neaşteptat.

inguen, *inis n.* 1 vintre VERG.; partea de jos a pîntecelui, zona inghinală SUET.; 2 organ genital HOR.; 3 tumoare inghinală CELS.; 4 locul unde o ramură se leagă de trunchi PLIN.

ingurgitātiō, *ōnis f.* îmbuibare, ghiftuire.

ingurgitō (*I*) *vt.* [*in* + *gurges*] 1 a vărsa valuri-valuri (în ceva), a îmbiba: ~ *merum saevienti ventri* APUL. a vărsa vin curat în stomacul nepotolit, ~ *ingenium crebris poculis* GELL. a-şi îneca minţile în multe pahare; 2 (*refl.*) *se ingurgitare* sau *ingurgitari* a se afunda: *sus se ingurgitat caeno* PLIN. porcul se tăvăleşte în mocirlă, *se* ~ *in vinum* PL. a se îmbuiba cu vin, *anus ingurgitata* PETR. babă îmbuibată de vin, (*despre mîncare*) *crudi se rursus ingurgitant* CIC. cu stomacul încărcat, se îmbuibă din nou; (*fig.*) *se* ~ *in flagitia* CIC. a se afunda în ticăloşii, *se* ~ *in copias alicuius* CIC. a se lăfăi în avutul altuia.

ingustābilis (*2*) *adj.* din care nu se poate gusta, cu gust rău PLIN.

ingustātus (*3*) *adj.* din care nu s-a gustat mai înainte HOR.

ingustō, *āre vt.* a da de gustat TERT.

inhabilis (*2*) *adj.* 1 greu de mînuit, greoi, anevoios, incomod: *telum inhabile* LIV. suliţă greu de mînuit, *navis regia inhabilis prope magnitudinis* LIV. vasul regal, de o mărime aproape imposibil de manevrat, *inhabile iter* ULP. drum impracticabil; 2 (*fig.*) neînstare, inapt, incapabil: ~ *studiis* SENS. inapt pentru studii, *multitudo* ~ *ad consensum* LIV. mulţime incapabilă să se pună de acord, *comitatus* ~ *ad parendum* TAC. alai neînstare să asculte de cineva.

inhabitābilis[1] (*2*) *adj.* [*in* + *habito*] de nelocuit CIC.

inhabitābilis[2] (*2*) *adj.* [*inhabito*] locuibil ARN.

inhabitātiō, *ōnis f.* locuinţă, domiciliu TERT.

inhabitātor, *ōris f.* locuitor (al unei locuinţe) HIER.

inhabitō (*I*) *vt.* 1 [*in* + *habito*] a locui: *inhabitatur illa regio* PLIN. această regiune este locuită, *in asinii corio hominem* ~ *credas* APUL. ai crede că în pielea măgarului se află un om // **inhabitantes,** *ium m. pl.* locuitorii PLIN. IUN.; 2 [*habitus*] a purta un veşmînt TERT.

inhaereō, *ēre, haesī, haesum vi.* 1 a sta fixat de…, a fi prins de…: (*cu dat.*) *animi, qui corporibus non inhaerent* CIC. sufletele care nu sînt fixate de trupuri, ~ *umeris alicuius* OV. a sta prins de umerii cuiva, (cu *ad* şi *ac.*) *beluae ad saxa inhaerentes* CIC. animale care stau fixate de stînci, (cu *in* şi *abl.* sau *abl.*) *malum in visceribus inhaeret* CIC. răul îşi înfinge rădăcinile în măruntaiele omului, ~ *cervice alicuius* OV. a sta prins de ceafa cuiva; 2 (*fig.*) a sta prins, a se ţine strîns de …, a nu se dezlipi, a fi cu totul în …: ~ *tergo fugientium* LIV. a-i urmări îndeaproape pe fugari, ~ *semper alicui* OV. a se ţine mereu în preajma cuiva (a nu-l slăbi o clipă), ~ *studiis* OV. a fi cufundat în studii, *virtutes voluptatibus inhaerent* CIC. virtuţile sînt inseparabile de plăceri, *pectoribus tu semper inhaeres* OV. tu eşti totdeauna în inima mea, ~ *memoriae* QUINT. a rămîne întipărit în memorie, *opinatio inhaerens* CIC. idee înrădăcinată.

inhaerescō, *ēre, haesī, haesum vi.* a se prinde, a rămîne prins: *bestiola in sordibus aurium inhaerescit* CIC. gîngania rămîne prinsă, năclăindu-se în cleiul din ureche; (*fig.*) *poetae inharescunt in mentibus* CIC. operele poeţilor ni se întipăresc în minte.

inhālātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inhalo**

inhālātus[2], *abl. -ū, m.* suflare, suflu APUL.

inhālō (*I*) *vi.* şi *vt.* a sufla (asupra): ~ *cerae* LACT. a sufla asupra unui bulgăraş de ceară, *surculis et lapillis inhalatis* APUL. M. *2, 5* suflînd peste nişte rămurele şi pietricele (descîntîndu-le).

inhāmō, *āre vt.* a prinde în undiţă SID.

inhianter *adv.* cu lăcomie AUG.

inhiātiō, *ōnis f.* (căscarea gurii) **a.** uimire TREB.; **b.** lăcomie COD. TH.

inhibeō, *ēre, buī, bitum vt.* 1 a reţine, a opri, a împiedica: *tela inhibete, Latini* VERG. nu mai aruncaţi săgeţi, latinilor, ~ *frenos* LIV. a strînge hăţurile, ~ *equos* OV. a înfrîna caii, ~ *cruorem* OV. a opri curgerea sîngelui, ~ *impetum victoris* LIV. a opri elanul învingătorului, ~ *facinus* PETR. a împiedica o crimă, (*cu inf.*) *verecundia inhibemur nobis credere* QUINT. sîntem stînjeniţi de sfială să avem încredere în noi, (cu *ne, quin, quominus* şi conjct.): *nullo modo inhiberi potuit, quin perseveraret* SUET. n-a putut fi împiedicat în nici un chip să stăruie; 2 (*term. nautic*) a înceta să vîslească *sau* a vîsli înapoi: ~ *remos* QUINT. a înceta manevrarea vîslelor; ~ *navem retro* LIV. sau ~ *remis* CURT. sau ~ *remis puppim* LUC. a manevra vasul înapoi, fără a-l întoarce; 3 a exercita, a impune, a aplica: ~ *imperium in deditos* LIV. a-şi exercita puterea asupra celor ce s-au predat, ~ *eadem supplicia nobis* CIC. a ne aplica aceleaşi torturi, ~ *damnum* LIV. a impune o amendă.

inhibitiō, *ōnis f.* (*mar.*) vîslire în sens contrar CIC. Att. *13, 21, 3*.

inhinniō, *īre vi.* a necheza la vederea…, după… [*cu dat.*].

inhiō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a sta cu gura căscată; 2 a căsca gura (după ceva); (*fig.*) a umbla cu gura căscată (după ceva), a dori arzător (ceva), a rîvni la: (*cu dat.*) *Romu-*

lus uberibus lupinis inhians CIC. Romulus căscînd gura la ugerele lupoaicei, (*abs.*) *inhiavit acrius lupus* PHAEDR. lupul căscă şi mai vîrtos gura, (*fig.*) ~ *Parthico auro* FLOR. a dori să pună mîna pe aurul parţilor, ~ *dominationi* TAC. a aspira arzător la putere, *omnia quibus volgus inhiat* SEN. toate lucrurile după care aleargă cu gura căscată mulţimea, (*cu ac.*) *illum omnes inhiant* PL. toate femeile umblă după el, (*homo*) *tuam hereditatem inhiat* PL. insul se aţine la moştenirea ta, (*oc.*) *inhians in te* LUCR. *1, 37* dorindu-te arzător; 3 a sta cu gura căscată (*de curiozitate, uimire, admiraţie*): (*cu dat.*) *pecudum reclusis pectoribus inhians* VERG. cercetînd cu mare atenţie măruntaiele victimelor jertfite, (*cu ac.*) *varios inhiant pulchra testudine postes* VERG. privesc uimiţi uşile încrustate cu baga frumoasă; *turba inhians, ut regius ostro velet honos humeros* VERG. mulţimea privind minunată cum mantia regală îi învăluie cu purpură umerii.

inhonestāmentum, *ī n.* dezonoare, ruşine OV.

inhonestās, *ātis f.* ruşine, dezonoare TERT.

inhonestē *adv.* dezonorat, ruşinos, necuviincios TER.

inhonestō, *āre vt.* a dezonora OV.

inhonestus (*3*) *adj.* 1 fără onoare, de dispreţuit: *vita misera atque inhonesta* SALL. viaţă nefericită şi fără glorie, *ignotā matre* ~ HOR. de dispreţuit, fiind născut dintr-o mamă de rînd; 2 ruşinos, dezonorat: *hostes inhonesta vulnera tergo accipiunt* OV. duşmanii primesc răni ruşinoase în spate (fugind); 3 urît, respingător (*la vedere*): *truncae inhonesto vulnere nares* VERG. nasul mutilat pintr-o rană respingătoare.

inhonorābilis (*2*) *adj.* privit fără cinstea cuvenită, dispreţuit TERT.

inhonōrātiō, *ōnis f.* necinstire VULG.

inhonōrātus (*3*) *adj.* 1 fără onoruri, fără vază deosebită, neonorat, comun, de rînd: *honoratus atque* ~ LIV. om care a avut funcţii înalte şi om de rînd, *vita inhonorata et ingloria* CIC. viaţă lipsită de onoruri şi fără glorie, *transire aliquid inhonoratum* QUINT. a trece peste un lucru fără a-l onora amintindu-l; 2 nerecompensat, care nu s-a ales cu nimic: *inhonoratum regem demittere* LIV. a-l concedia pe rege fără a-i face nici un dar, *omnium inhonoratissimi post victoriam erant* LIV. erau cei mai nerăsplătiţi dintre toţi după victorie.

inhonōrificus (*3*) *adj.* care nu face cinste (cuiva): *factum inhonorificum* SEN. faptă care nu face cinste.

inhonōris (*2*) *adj.* neonorat EUTR.

inhonōrō, *āre vt.* a dezonora TERT.

inhonōrus (*3*) *adj.* 1 neonorat, care nu este în cinste, de rînd: *inhonorae civitates* PLIN. oraşe de rînd, *pomum inhonorum* PLIN. fruct care n-are căutare; 2 urît la vedere: *inhonora facies* SIL. faţă respingătoare, *signa inhonora* TAC. H. *4, 62* stindarde despuiate de decoraţii.

inhorreō, *ēre vi.* 1 a fi ţepos: *haud secus quam vallo saepta inhorreret acies* LIV. *8, 10* ca şi cum linia de luptă ar fi încinsă de palisade pline de ţepi; 2 (*fig.*) a se zbîrli: *corium pilis inhorrentibus* APUL. piele (a mistreţului) cu peri care se zbîrlesc; [pentru formele de pf., v. *inhorresco*].

inhorrescō, *ere, horruī vi.* 1 a deveni ţepos, a se zbîrli: *aper inhorruit armos* (= *ac. gr.*) VERG. mistreţul şi-a zbîrlit spatele (de furie), *mihi pili inhorruerunt* PETR. mie mi s-au zbîrlit perii, *spicea iam campis cum messis inhorruit* VERG. cînd pe cîmpii se ridica ţepoasa recoltă de spice; (*spec. despre ape, aer, vînt*) *inhorruit unda tenebris* VERG. vînturile se vînzoleau în întuneric, *inhorrescit mare* CURT. marea se zbîrleşte (e agitată), *inhorruit hiems* OV. iarna s-a zbîrlit (s-a făcut mai rece), *mobilibus veris inhorruit adventus foliis* HOR. C. *1, 23, 5* sosirea primăverii (primăvara cu zefirul ei) freamătă în frunzele care tremură la orice adiere; 2 a tremura (*de frig, de friguri, de frică*), a se înfiora: *summa cutis inhorrescit* CELS. suprafaţa pielii e înfiorată de frig, *domus principis inhorruerat* TAC. casa împăratului fu cuprinsă de groază *inhorrescit vacuis* TAC. se înfioară de pustiul din jur.

inhortor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a asmuţi împotriva: ~ *alicui canes* APUL. a asmuţi cîinii împotriva cuiva; ([p. pf.] cu sens pas.) *inhortatus* APUL. M. *9, 36* aţîţat.

inhospitālis (*2*) *adj.* neospitalier; nelocuit, sălbatic: *inhospitale litus* PLIN. IUN. ţărm neospitalier, ~ *Caucasus* HOR. Caucazul nelocuit.

inhospitālitās, *ātis f.* neospitalitate CIC.

inhospitāliter *adv.* în chip neospitalier TERT.

inhospitus (*3*) *adj.* neospitalier; nelocuit, pustiu: *inhospita tecta* OV. casă neospitalieră, *inhospita saxa* VERG. stînci pustii // **inhospita**, *ōrum n. pl.* locuri neospitaliere SIL.

inhūmānātiō, *ōnis f.* întrupare (sub chip de om) COD. IUST.

inhūmānātus (*3*) *adj.* întrupat ca om COD. IUST.

inhūmānē *adj.* neomenos, inuman, crud CIC.

inhūmānitās, *ātis f.* 1 neomenie, cruzime, sălbăticie; 2 (*oc.*) impoliteţe, grosolănie; 3 meschinărie CIC.

inhūmāniter *adv.* nepoliticos, grosolan CIC.

inhūmānus (*3*) *adj.* 1 inuman, crud, revoltător, barbar: *inhumana crudelitas* CIC. cruzime inumană, *inhumana securitas* TAC. nepăsare inumană; 2 necioplit, rău crescut, grosolan: *inhumanae aures* CIC. simţ needucat al auzului; 3 supraomenesc, divin APUL.

inhumātus (*3*) *adj.* neîngropat CIC. ş.a.

inhūmigō, *āre vt.* a stropi ANDR.

inhumō, *āre vt.* a vîrî în pămînt, a acoperi cu pămînt PLIN.

inibi *adv.* 1 (*loc*) în acelaşi loc, tot acolo CIC.; 2 (*timp*) tocmai atunci: ~ *est* CIC. este gata să se întîmple ceva: *quod sperare debemus aut* ~ *esse aut iam confectum* CIC. ceea ce să sperăm că sau e gata să se întîmple, sau că s-a întîmplat.

iniciō, *ere, iēcī, iectum vt.* 1 a arunca în (pe, peste), a pune pe (peste, deasupra, în jurul), a aplica: ~ *faces tectis* FLOR. a arunca torţe asupra caselor, ~ *se in hostes* CIC. a se arunca asupra duşmanilor, ~ *se flammae* PLIN. a se arunca în flăcări, ~ *se morti* VERG. a înfrunta moartea, ~ *pontem flumini* LIV. a arunca un pod deasupra unui rîu, *eo super tigna iniciunt* CAES. acolo deasupra, (ei) pun nişte bîrne, ~ *bracchia collo* OV. a-i arunca braţele pe după gît, ~ *alicui*

pallium CIC. a pune pe spatele cuiva o manta, ~ *catenas alicui* CIC. a pune pe cineva în lanţuri, ~ *frenos alicui* CIC. a pune frîu cuiva; (*expr.*) ~ *manum* (*manus*) *alicui* a pune mîna (cu forţa) pe cineva: *inicio phrenetico manum* PETR. pun mîna pe nebun (imobilizîndu-l); (*spec.*) **a.** (*reclamînd posesiunea*) *virgini minister decemviri manum iniecit* LIV. slujitorul decemvirului puse mîna pe fată (zicînd că este a lui), (*ei*) *iniecēre manum Parcae* VERG. Parcele îl înşfăcară; (*fig.*) *quieti eius inieci manum* PLIN. IUN. l-am scos cu forţa din liniştea lui; **b.** (*tîrînd la judecată*) *te manum iniciam quadrupli* PL. Truc. *762* te voi duce la judecată, ca să-mi restitui împătritul sumei; **2** (*oc.*) a arunca vorba, a spune în treacăt, a menţiona: ~ *mentionem de furtis* HOR. a aduce vorba despre furturi, *cum mihi in sermone iniecisset* CIC. după ce mi-a spus într-o convorbire, ~ *alicui nomen cuiuspiam* CIC. a arunca într-o doară (a sugera) cuiva numele cuiva, (*abs.*) *quia nuper iniecit* CIC. fiindcă a adus vorba de curînd; **3** (*fig.*) a inspira, a pricinui: ~ *alicui spem* CIC. a da cuiva speranţe, ~ *timorem, amorem* CIC. a inspira teamă, iubire, ~ *alicui metum in pectus* PL. a vîrî frica în cineva, ~ *certamen* LIV. a băga zîzanie, ~ *cunctationem* LIV. a provoca întîrziere, ~ *alicui mentem, ut audeat* CIC. a-i vîrî cuiva în minte să îndrăznească.

iniectiō, *onis f.* **1** (*med.*) introducere, injectare; **2** (*expr.*) *manus iniectio* acţiunea de a pune mîna (pe ceva, pe cineva), revendicîndu-l ca al său: *patri in filium iniectio est* QUINT. tatăl are drept de posesiune asupra fiului; (*fig.*) *vera bona, in quae non est manus* ~ SEN. adevăratele bunuri, de care nimeni nu se poate atinge.

iniectō, *āre vt.* **1** a arunca în...; **2** (*expr.*) ~ *manum* LUC. a pune mîna apucînd ceva; (*spec.*) ~ *manus alicui* sau *alicui rei* a pune mîna pe cineva (ceva), revendicînd dreptul de posesiune.

iniectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inicio**

iniectus[2], *ūs m.* **1** aruncare (asupra cuiva): *iniectu pulveris* PLIN. prin aruncare de praf; **2** pătrundere, putinţa de pătrundere: *animi iniectus* LUCR. *2, 740* putinţă de înţelegere (de concepere).

inigō, *ere, ēgī, actum* [*in* + *ago*] *vt.* a mîna în (către); (*fig.*) a împinge: ~ *in stabula* VARR. a mîna în staule, *feras ad nocendum necessitas inigit* SEN. nevoia împinge fiarele să facă rău.

inimicālis (*2*) *adj.* duşmănos SID.

inimīcē *adv.* cu duşmănie, duşmănos CIC. ş.a.

inimīciter *adv. v.* **inimice**

inimīcitia, *ae f.* duşmănie; (*frecv. pl.*) sentimente de duşmănie, ură: *inimicitias suspicere* CIC. a-şi atrage duşmănia, *inimicitias subire* CIC. a înfrunta duşmănia, *inimicitias denunciare alicui* CIC. a se declara duşmanul cuiva, *inimicitias suas donare reipublicae* CIC. a trece peste duşmăniile proprii în interesul statului, *inimicitias exercere cum aliquo* SALL. a fi duşman cuiva.

inimīcō (*1*) *vt.* a învrăjbi (între ei) HOR.; (*oc.*) a asmuţi la luptă STAT.

inimīcor, *ārī vi. dep.* a avea duşmănie, a duşmăni VULG.

inimīcus (*3*) *adj.* **1** duşman (personal), duşmănos, pornit (împotriva cuiva): (*cu dat.*) *consul* ~ *Clodio* CIC. consul duşman lui Clodius, *inimicior eram huic quam Caesari* CIC. eram mai pornit contra acestuia decît contra lui Caesar, *duo reges vobis inimicissimi* CIC. doi regi, cei mai duşmani vouă, *inimico animo* CIC. cu suflet duşmănos; (*poet.* = *hostilis*) al duşmanului, duşman: *tela inimica* VERG. săgeţi duşmane, *inimica nomina* VERG. numele duşmanilor; **2** (*despre lucruri*) vătămător, periculos, vrăjmaş: *brassica stomacho inimicissima* PLIN. varza face foarte rău la stomac, *consilia inimica patriae* NEP. planuri dăunătoare statului, *nec quidquam inimicius oratione versibus* CIC. nimic nu e mai nepotrivit cu un discurs decît versurile, *pilā inimicum est ludere crudis* HOR. S. *1, 5, 49* este vătămător pentru cei cu stomacul încărcat să joace mingea; **3** (*pas.*) urît, odios: *dis inimice senex* HOR. tu, bătrîn odios zeilor // **inimīcus**, *ī m.* duşman (personal), adversar: *Milonis inimici* CIC. duşmanii lui Milo // **inimīca**, *ae f.* duşmancă (a cuiva).

inimitābilis (*2*) *adj.* inimitabil QUINT.

inintellegens, *ntis adj.* neinteligent CIC.

inintellegibilis (*2*) *adj.* de neconceput AMBR.

ininterpretābilis (*2*) *adj.* inexplicabil TERT.

ininterpretātus (*3*) *adj.* neinterpretat HIER.

ininventibilis (*2*) *adj.* de nedescoperit, inscrutabil TER.

ininvestigābilis (*2*) *adj.* de neinvestigat, insondabil TERT.

inīquē *adv.* **1** inegal, nepotrivit, disproporţionat: *etsi* ~ *Castorem cum Domitio comparo* CIC. deşi îl compar nepotrivit pe Castor cu Domitius; **2** (pe) nedrept: *expulsi sunt* ~ CIC. au fost expulzaţi pe nedrept; **3** cu greu: ~ *ferre* SUET. a suporta greu.

inīquitās, *ātis f.* **1** inegalitate (*a locului, a greutăţii, a condiţiei*): ~ *loci* CAES. loc accidentat, ~ *ponderis* APUL. inegalitatea greutăţii, ~ *operis* COL. muncă disproporţionată; **2** condiţie defavorabilă, dezavantaj, dificultate, nefericire: *in tanta rerum iniquitate* CAES. în momente atît de critice, *propter iniquitatem temporis* CIC. din cauza nefericirii vremurilor; **3** nedreptate, abuz de putere, exces: *iniquitates magistratuum* PLIN. IUN. nedreptăţile magistraţilor, *vestra* ~ CIC. Or. *1, 208* pretenţii excesive.

inīquō, *āre vt.* a învrăjbi LABER.

inīquus (*3*) *adj.* **1** (*despre un loc*) inegal, accidentat, cu hîrtoape: *loco iniquo* LIV. pe un loc accidentat, *iniquo ascensu* LIV. printr-un urcuş foarte greu; **2** excesiv (prea mare *sau* prea mic): *iniquo pondere rastri* VERG. greble straşnic de grele, *sol* ~ VERG. soare amarnic de arzător; (*fig.*) fără măsură, fără bună voie, potrivnic: *iniquo animo ferre aliquid* CIC. a suporta greu ceva, *iniquissimo animo intueri* CIC. a privi cu mare indignare, *nostris vitiis iniquus* HOR. amărît de viciile noastre; **3** nedrept, inechitabil: ~ *iudex* CIC. judecător nedrept (părtinitor), *iniqua sors* VERG. soartă nedreaptă, *iniquum est* [cu inf.] este nedrept să..., *per aequa per iniqua* LIV. drept sau nedrept (în orice chip); **4** pornit împotrivă, duşmănos, răuvoitor: *homines omnibus iniqui* CIC. oameni porniţi împotriva tuturor, ~ *in aliquem* TER. pornit contra cuiva, *iniqui sermones* CIC. vorbe răuvoitoare, *vultu iniquo spectare* OV. a privi cu ochi duşmănos, *iniquae mentis asellus* HOR. măgăruş îndărătnic //

iniquī, *ōrum m. pl.* duşmani: *iniqui mei* CIC. duşmanii mei, *aequi atque iniqui* LIV. prieteni şi adversari; 5 nepotrivit, dezavantajos, nefavorabil, dăunător: *hoc paene iniquum est comico choragio* PL. acest lucru e cam nepotrivit pentru un decor de comedie, *iniquissimo nostris loco* CAES. într-o poziţie foarte nefavorabilă alor noştri, *tributum iniquo tempore imperatum* LIV. bir impus la un moment rău ales, *palus iniqua nesciis* TAC. mlaştină primejdioasă pentru necunoscători, *vina iniqua capiti* PLIN. vinuri care se urcă la cap.

initiālia, *ium n. pl.* iniţiere în misterele unei zeităţi CAPIT.

initiālis (*2*) *adj.* primordial, iniţial.

initiāmenta, *ōrum n. pl.* iniţiere (în misterele religioase).

initiātiō, *ōnis f.* iniţiere (în misterele religoase); celebrare solemnă de mistere SUET.

initiātor, *ōris m.* iniţiator TERT.

initiātrix, *īcis f.* iniţiatoare TERT.

initiō (*1*) *vt.* 1 **a.** a iniţia în mistere (religioase): *initiatus Bacchis* LIV. iniţiat în misterele lui Bacchus; **b.** (*oc.*) a boteza TERT.; 2 a iniţia în (*studii, literatură*), a introduce în... QUINT.; 3 a începe FIRM., PALL.

initium, *iī n.* [*ineo*] 1 început: ~ *belli* CAES. începutul războiului, *initio accusationis* CIC. la începutul acuzării, *initium capere ab...* CAES. a începe de la, *dicendi* ~ *sumere* CIC. a-şi începe discursul, ~ *caedis facere ab aliquo* CIC. a face începutul masacrului cu cineva; (*adv.*) **a.** *initio senatus censuit* CIC. la început, senatul a decis, *initio... mox... novissime* SUET. la început..., apoi..., în cele din urmă; **b.** *ab initio* de la început; 2 (*gener. pl.*) **a.** elementele prime ale lucrurilor: *indagatio initiorum* CIC. cercetarea elementelor lumii; **b.** principii, fundamente (ale ştiinţelor): *initia mathematicorum* CIC. principiile fundamentale ale matematicii, *cognoscendi initium* CIC. principiu al cunoaşterii; **c.** origine, începuturi: *natus obscurissimis initiis* VELL. cu o origine total necunoscută; **d.** auspicii (*care se luau la începutul unei acţiuni*): *novis initiis opus est* CURT. este nevoie de noi auspicii; **e.** mistere (*ceremonii religioase la care erau admişi doar cei iniţiaţi; misterele zeiţei Ceres, ale lui Bacchus*); **f.** (*oc.*) obiecte folosite la celebrarea misterelor CATUL. *63, 9.*

initō, *āre vt.* a intra în... PACUV.

initus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ineo**

initus[2], *ūs m.* 1 sosire, venire: *tuum significant initum* LUCR. *1, 13* vestesc sosirea ta; 2 început: ~ *movendi* LUCR. începutul mişcării; 3 împerechere, însoţire OV. F. *4, 94.*

iniūcundē *adv.* (*numai la comp.*) supărător CIC.

iniūcunditās, *ātis f.* faptul de a fi neplăcut: *aliquid iniucunditatis habet* CIC. are ceva neplăcut.

iniūcundus (*3*) *adj.* neplăcut, nesuferit: *non* ~ *auctor* QUINT. autor destul de plăcut, *adversus malos* ~ TAC. sever faţă de cei răi.

iniūdicātus (*3*) *adj.* 1 fără a fi judecat (de o instanţă), nejudecat CIC.; 2 nedecis, nesoluţionat QUINT., GELL.

iniugātus (*3*) *adj.* nepus la jug SID.

iniugis (*2*) *adj.* 1 care n-a fost pus la jug MACR.; 2 (*despre un vers*) nelegat (*fără conjuncţie copulativă acolo unde s-ar fi cerut*) DIOM.

iniunctiō, *ōnis f.* impunere (a unei sarcini) SID.

iniunctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iniungo**

iniunctus[2] (*3*) *adj.* neunit prin căsătorie, necăsătorit TERT.

iniungō, *ere, iunxī, iunctum vt.* 1 a împlînta (unind), a fixa (unind): *in duo asseres transversi tigni, ut pons esset, iniungebantur* LIV. în cele două bîrne, se aplicau bîrne transversale, ca să formeze o punte; 2 a lega împreună, a lega (alăturînd): *tecta iniuncta muro* LIV. case alăturate de zid, ~ *marem feminae* COL. a însoţi parte bărbătească cu parte femeiască; 3 (*fig.*) a pricinui (*ceva rău*): ~ *alicui iniuriam* LIV. a pricinui cuiva o nedreptate, ~ *alicui ignominiam* LIV. a aduce o ocară cuiva; 4 (*fig.*) a pune în spinarea cuiva, a impune: ~ *civitatibus servitutem* CAES. a impune sclavie cetăţilor, ~ *tributum* TAC. a impune bir, ~ *delectus* TAC. a ordona recrutări, *seu iniuncta, seu suscepta foret militia* LIV. fie că serviciul militar era impus, fie că era voluntar, *iniungo mihi ut...* PLIN. IUN. îmi impun singur ca...

iniūrātus (*3*) *adj.* fără să fi depus jurămînt CIC.

iniūria, *ae f.* 1 nedreptate (*făcută* sau *suferită*), act de nedreptate: *iniuriam alicui facere* (*inferre* sau *imponere*) CIC. a face cuiva o nedreptate, *iniuriam accipere* (*pati*) CIC. a suferi o nedreptate, *iniuriam propulsare* CIC. (*repellere* LIV. sau *defendere* CAES.) a respinge o nedreptate, ~ *iudicii* LIV. nedreptatea judecăţii, *iniuria tua* CIC. nedreptatea pe care tu ai făcut-o, *iniuriae sociorum* SALL. actele de nedreptate comise contra aliaţilor, *praetor decernit iniuriam* CIC. pretorul face o nedreptate prin hotărîrea lui, *per iniuriam* sau *iniuriā* CIC. pe nedrept, *nec iniuriā* CIC. şi nu pe nedrept; 2 injurie, ofensă, jignire: *iniuriarum multam dicere* PL. a condamna pe cineva pentru injurii, *iniurias inimicorum in se commemorat* CAES. aminteşte de insultele aduse lui de către adversari; 3 vătămare, prejudiciu, daune: *actio iniuriarum* CIC. proces pentru daune, ~ *frigorum, grandinum, nivis* PLIN. paguba produsă de ger, grindină, zăpadă, *comparuit incolumis ac sine iniuria* SUET. apăru teafăr şi fără vreo vătămare; (*spec.*) necinstire a unei femei; *ego me iniuriam fecisse filiae fateor tuae* PL. mărturisesc că ţi-am necinstit fata; (*fig.*) *pertinaces ad obtinendam iniuriam* LIV. *29, 1, 17* îndărătnici în a păstra ceea ce obţinuseră pe nedrept, vătămîndu-i pe alţii; 4 răzbunare (pentru nedreptatea suferită), pedeapsă pentru: ~ *consulis non tamen in magistratu exercenda est* LIV. *42, 1, 12* răzbunarea consulului nu trebuie totuşi să se exercite în timpul magistraturii lui, *nostrae* ~ *caedis* VERG. Aen. *3, 256* răzbunare (pedeapsă) pentru uciderea noastră.

iniūriē *adv.* pe nedrept NAEV.

iniūriō (*1*) *vt.* şi **iniūrior**, *ārī, ātus sum vt. dep.* a jigni; a vătăma ECCL.

iniūriōsē *adv.* nedrept; jignitor, insultător CIC. ş.a.

iniūriōsus (*3*) *adj.* 1 nedrept, ticălos: *iniuriosi in proximos* CIC. nedrepţi faţă de cei mai apropiaţi, *iniuriosa vita* CIC. viaţă ticăloasă; 2 dăunător, vătămător: ~ *ictus* PLIN. lovitură dăunătoare; 3 (*fig.*) de batjocură:

iniurioso pede HOR. cu o disprețuitoare lovitură de picior, *donec ventis ferar iniuriosis* HOR. Ep. *17, 34* în timp ce voi fi purtat de vînturi — batjocură a lor.

iniūrius (*3*) *adj.* nedrept: *quia sit iniurium* CIC. fiindcă ar fi ceva nedrept.

iniūrus (*3*) *adj.* sperjur NAEV.

iniussus (*3*) *adj.* necomandat, neporuncit, de la sine, spontan: *iniussi numquam desistunt* HOR. dacă nu le ceri (să cînte), nu mai termină, *iniussae veniunt ad mulctra capellae* HOR. căprițele vin de la sine la șiștare, *iniussa virescunt gramina* VERG. ierburile cresc de la sine.

iniussu (*la abl.*) fără ordin: ~ *imperatoris* CIC. fără ordinul generalului, ~ *meo* CIC. fără ordinul meu, *populus* ~ *et altero die iit supplicatum* LIV. mulțimea se duse fără nici un ordin și a doua zi să mulțumească zeilor.

iniustē *adj.* nedrept: ~ *facere* CIC. a proceda nedrept, *iniustissime pessumae artes illis nihil officiunt* SALL. în chip cu totul nedrept, cele mai rele năravuri lor nu le fac nici un rău.

iniustitia, *ae f.* nedreptate; (*oc.*) severitate excesivă TER. Heaut. *134*.

iniustus (*3*) *adj.* **1** nedrept, injust: *vir* ~ CIC. om nedrept, *iniusta arma* LIV. război nedrept, *iniusta regna tenebat* OV. avea o domnie însușită pe nedrept // **iniustum**, *ī n.* nedreptate: *metu iniusti* HOR. de teama nedreptății; **2** care întrece măsura, prea mare, nepotrivit: *iniustum onus* CIC. povară prea mare, *iniustae vires* STAT. forțe inegale; **3** (*poet.*) prea aspru, rău, crud: *iniusta noverca* VERG. mamă vitregă rea, *iniustum mare* OV. mare crudă, *iniusto carpere dente* OV. a sfîrteca cu un dinte crud (cu cruzime).

inīvī *pf. v.* **ineo**

inl... *v.* **ill...**

inm... *v.* **imm...**

innābilis (*2*) *adj.* în care nu se poate înota, care nu se poate trece înot OV. M. *1, 16*.

innarābilis (*2*) *adj.* de nespus, de nepovestit LACT.

innascibilis (*3*) *adj.* necreat TERT.

innascor, *nascī*, *nātus sum vi. dep.* **1** a se naște în (pe), a crește în (pe): *neglectis filix innascitur agris* (= *dat.*) HOR. pe ogoarele nelucrate, crește feriga, *innata rupibus altis robora* OV. stejari crescuți pe rîpele înalte; **2** (*fig.*) a lua naștere: *in hac elatione animi cupiditas principatus innascitur* CIC. într-un spirit superior, se aprinde dorința de a conduce; [p. pf. *innatus v.* infra].

innatō (*I*) *vi.* **1** (*rar*) a pătrunde înot în...: *cum pisciculi in concham hiantem innataverunt* CIC. cînd peștișorii intră în scoica larg căscată; **2** a înota în (pe), a pluti pe (în): (*cu dat.*) *homines innatant flumini* PLIN. oamenii înoată în fluviu, *lactuca innatat acri stomacho* HOR. lăptuca înoată în stomacul acrit (de băutură), (*poet. cu ac.*) *undam levis innatat alnus* VERG. G. *2, 451* arinul ușor plutește pe valuri, (*abs.*) *liquor innatat* TAC. lichidul plutește deasupra; (*fig.*) *innatans verborum facilitas* QUINT. superficialitatea expresiei care plutește doar la suprafață (fără a adînci ideile); **3** a se răspîndi, a se revărsa: *Tiberis innatat campis* PLIN. IUN. Tibrul se revarsă peste cîmpii, *innatat undā crinis* VAL. FL. părul i se revarsă în valuri.

innātus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **innascor**) înnăscut, din naștere, congenital: (*cu dat.*) *temeritas illi hominum generi innata* CAES. temeritatea înnăscută la acel soi de oameni, (cu *in* și *abl.*) *innatus in nobis cognitionis amor* CIC. dorința de a cunoaște, înnăscută în noi, *innatum est omnibus* [cu inf.] CIC. este o idee înnăscută în noi toți că...

innātus[2] (*3*) *adj.* nenăscut, necreat TERT.

innavigābilis (*2*) *adj.* nenavigabil LIV.

innāvigō, *āre vi.* a naviga pe (spre) APUL.

innectō, *ere*, *nexuī*, *nexum vt.* **1** a încinge, a prinde încolăcind, a lega: ~ *colla auro* VERG. a încinge gîtul cu un colan de aur, ~ *tempora sertis* OV. a încinge tîmplele cu ghirlande, ~ *fauces laqueo* OV. a-și prinde gîtlejul într-un laț (a se spînzura), ~ *colla lacertis* OV. a cuprinde gîtul cu brațele, *innecti cervicibus* TAC. a se prinde de gîtul cuiva, (*ac. gr.*) *vipereum crinem vittis innexa cruentis* VERG. cu părul de vipere legat cu panglici însîngerate; **2** (*fig.*) **a.** a urzi, a născoci: *causas innecte morandi* VERG. născocește pricini de a-l ține locului, *fraus innexa clienti* VERG. înșelăciune urzită împotriva unui client; **b.** a uni, a lega: *Hyrcanis per affinitatem innexus* TAC. legat de hircani prin legături de rudenie, *innexus conscientiae matris* TAC. implicat la complicitate cu mama lui.

innervis (*2*) *adj.* lipsit de energie SID.

innexus (*3*) *p. pf. v.* **innecto**

innīsus (*3*) *p. pf. v.* **innitor**

innitor, *nītī*, *nīxus* (*nīsus*) *sum vi. dep.* **1** a se sprijini în (de), a se susține (pe): (cu *dat.* sau *abl.*, rar *in* și *ac.*) *fractaeque innititur hastae* OV. și se sprijină în lancea frîntă, ~ *hastā* LIV. a se sprijini în suliță, ~ *in cubitum* NEP. a se sprjini în cot, *templa vastis innixa columnis* OV. temple susținute de enorme coloane, *pictis innixa cothurnis* OV. înălțată pe coturnii ei brodați, ~ *alis* OV. a pluti zburînd; **2** (*fig.*) a se sprijini, a se bizui: *uni viro fortuna hostium innititur* LIV. soarta dușmanilor se reazemă pe un singur om, *praecipuus cui secreta imperatorum inniterentur* TAC. Ann. *3, 30* depozitarul principal al secretelor împăraților; **3** (*gram.*) a se termina: *inniti in* b *litteram* QUINT. a se termina în litera *b*.

innixus (*3*) *p. pf. v.* **innitor**

innō (*I*) *vi* și *vt.* **1** a înota (în), a pluti (pe): *Nymphae innabant pariter* VERG. nimfele înotau pe aceeași linie, (*cu dat.*) *dummodo* ~ *aquae possent* LIV. numai să poată pluti pe apă, (*cu abl.*) *marinā aquā innantes beluae* SUET. animale care înoată în apa mării, *innans Maricae litoribus Liris* HOR. Liris care plutește revărsat peste malurile consacrate nimfei Marica; **2** (*poet.*) a străbate (înot, plutind): *fluvios innare rapaces* VERG. a străbate înot rîurile repezi, *Stygios innare lacus* VERG. a străbate cu barca bălțile Styxului.

innōbilitātus (*3*) *adj.* neînnobilat LAMPR.

innocens, *ntis adj.* **1** nevătămător, inofensiv: *innocentis pocula Lesbii* HOR. pahare cu vin inofensiv de Lesbos, *socordiā* ~ TAC. inofensiv prin tembelismul lui;

2 nevinovat, nepătat: *servus* ~ CIC. sclav nevinovat, *factorum* ~ TAC. fără vină în privința faptelor sale // **innocens,** *ntis m.* om nevinovat: *sanguis innocentium* CIC. sîngele nevinovaților; 3 cinstit, cumsecade: *innocentes praetores* CIC. pretori cinstiți.

innocenter *adv.* 1 nevătămat, fără pagubă PLIN.; 2 cinstit, ireproșabil: ~ *vivere* QUINT. a trăi cinstit.

innocentia, *ae f.* 1 (*rar*) calitatea de a nu fi vătămător, blîndețe: *ferorum animalium innocentiā* PLIN. prin blîndețea animalelor sălbatice; 2 nevinovăție: *innocentiam alicuius defendere* CIC. a apăra nevinovăția cuiva (un nevinovat), *liberare innocentiam iudiciorum poenā* CIC. a elibera nevinovăția (pe nevinovați) de pedeapsa judecăților; 3 caracter frumos, virtute, probitate, curățenie morală: *rigidae innocentiae Cato erat* LIV. Cato era de o virtute rigidă, *quantā innocentiā debent esse imperatores!* CIC. cîtă probitate trebuie să aibă generalii!

innocuē *adj.* 1 fără a vătăma SUET.; 2 ireproșabil, virtuos OV.

innocuus (*3*) *adj.* 1 nevătămător, inofensiv: *imber leguminibus* ~ PLIN. ploaia care nu dăunează legumelor; 2 nevinovat, cinstit: *viximus innocuae* OV. am trăit cinstite, *agere causas innocuas* OV. a pleda cauze drepte, ~ *vitae* LUC. nevinovat; 3 (*pas.*) neatins, nevătămat: *carinae innocuae* VERG. Aen. *10, 302* corăbii nevătămate.

innōdō (*I*) *vt.* 1 a lega strîns: *innodato gutture* AMM. cu gîtul sugrumat; 2 (*fig.*) a încîlci (chestiuni) SUET.

innōminābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi numit TERT.

innōtescō, *ere, notui* 1 *vi.* a se face cunoscut, a ajunge vestit; (*fig.*) a deveni clar AMM.: ~ *turpi fraude* PHAEDR. a se face cunoscut printr-o rușinoasă înșelăciune, *nostris innotuit illa libellis* OV. prin volumașele mele, aceea a ajuns celebră; 2 *vt.* (*tard.*) a face cunoscut.

innotitia, *ae f.* neștiință VITR.

innotō, *āre vt.* a însemna, a nota GELL.

innovātiō, *ōnis f.* reînnoire ARN. ș.a.

innovō (*I*) *vt.* a reînnoi, a schimba: (*fig.*) *te ad tuam intemperantiam innovasti* CIC. ai revenit la necumpătarea ta.

innoxiē *adv.* 1 fără a vătăma PLIN.; 2 (*fig.*) onest PLIN. IUN.

innoxius (*3*) *adj.* 1 care nu face nici un rău, nevătămător, inofensiv, nepericulos: *animalia indigenis innoxia* PLIN. animale care nu fac rău indigenilor, *medicamentum innoxium* SEN. leac nevătămător, *innoxia vulnera* PLIN. răni ușoare, *tactu innoxia flamma* VERG. flacără care nu arde cînd te atinge, *innoxium iter* TAC. H. *4, 20* trecere (a armatei) fără a face stricăciuni; 2 nevinovat: ~ *homo* LIV. om nevinovat, (*cu genit.*) ~ *criminis* LIV. nevinovat de fapta care i se impută, ~ *initi consilii in caput regis* CURT. nevinovat de complotul urzit contra persoanei regelui; 3 (*pas.*) care nu suferă vreo vătămare, neatins, intact: *innoxia navigia* CURT. navele intacte, *gens a serpentum innoxia morsu* COL. neam care nu suferea nici un rău din mușcătura șerpilor, *quod poterit innoxium durare biennio* COL. care va putea dura intact timp de doi ani.

innuba, *ae adj. f.* necăsătorită, fecioară: ~ *Sibylla* OV. fecioara Sibylla; (*fig.*) *innuba laurus* OV. M. *10, 92* laurul virginal (*în care fusese metamorfozată Daphne*).

innūbilō, *āre vt.* a întuneca SOL., AUG.

innūbilus (*3*) *adj.* fără nori, senin LUCR.

innūbis (*2*) *adj.* fără nori, senin SEN.

innūbō, *ere, nupsī, nuptum vi.* a intra ca soție (în familia cuiva), a se mărita: *ne thalamis eam patiare innubere nostris* OV. nu îngădui ca ea să intre în patul meu, *ea quo inupsisset* LIV. *1, 34, 4* acele condiții de viață în care intrase măritîndu-se.

innumerābilis (*2*) *adj.* nenumărat, extraordinar CIC.

innumerābilitās, *ātis f.* număr infinit, infinitate CIC.

innumerābiliter *adv.* în număr infinit, de nenumărate ori LUCR., CIC.

innumerābilis (*2*) *adj.* nenumărat LUCR.

innumerātus (*3*) *adj.* nenumărat, infinit TERT.

innumerōsus (*3*) *adj.* nenumărat.

innumerus (*3*) *adj.* 1 fără de număr, nenumărat: *innumerae gentes* VERG. neamuri fără de număr; 2 fără ritm, fără măsură (*despre versuri*) AUS.

innuō, *ere, uī, ūtum* 1 *vi.* a face semn (cuiva): *ubi ego innuero vobis* PL. cînd vă voi face semn; 2 *vt.* a indica VITR.

innupsī *pf. v.* **innubo**

innupta *ae f.* fată nemăritată, fecioară: ~ *Minerva* VERG. fecioara Minerva, *sunt aliae innuptae Latio* VERG. sînt și alte fete în Latium, *innuptae nuptiae* CIC. însoțire nelegitimă.

innutriō (*IV*) *vt.* a hrăni (cu), a crește în (pe); (*pas.*) *innutriri* a fi crescut în (pe): *castris innutriri* SIL. a fi crescut în lagăr, *mari innutritus* PLIN. IUN. crescut de mic copil pe mare, *pessimis innutritus* TAC. crescut în mijlocul viciilor; (*fig.*) *certis ingeniis immorari et innutriri* SEN. a te opri la anumiți autori și a-ți hrăni spiritul cu operele lor.

innutrītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **innutrio**

innutrītus[2] (*3*) *adj.* nehrănit C. AUR.

Inō, *Inūs* și **Inō,** *ōnis f.* (ac. *Inō* și *Inōnem*) Ino (*fiica lui Cadmus, soția regelui theban Athamas, sora Semelei din însoțirea căreia cu Iupiter se născuse Bacchus, crescut însă de mătușa lui; ca pedeapsă pentru aceasta, Iuno i-a luat mințile și a aruncat-o împreună cu Melicerte, fiul ei, în mare, unde a fost metamorfozată de Neptun în zeitatea marină Leucothea*) // **Inōus** (*3*) *adj.* al lui Ino.

inobaudientia, *ae f.* neascultare TERT.

inobaudiō și **inoboediō,** *īre vi.* a nu da ascultare (cuiva) TERT. ș.a.

inoblector, *ārī vi. dep.* a-și găsi desfătarea în... TERT.

inoblīterātus (*3*) *adj.* neșters (din minte), neuitat TERT.

inoblītus (*3*) *adj.* care nu uită, care-și amintește OV. P. *4, 15, 37.*

inoboediens, *ntis adj.* neascultător AUG.

inobodienter *adv.* fără a da ascultare AUG.

inoboedientia, *ae f.* neascultare ECCL.

inoboediō *v.* **inobaudio**

inoboedus (*3*) *adj.* neascultător ARN.

inobrutus (*3*) *adj.* nescufundat OV.

inobsaeptus (*3*) *adj.* neîngrădit, neînchis LACT.

inobscurābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi întunecat, mereu clar TERT.
inobsequens, *ntis adj.* nesupus [cu dat.]; îndărătnic (la) SEN.
inobservābilis (*2*) *adj.* care nu se poate observa, care scapă observației CATUL., PLIN.
inobservans, *ntis adj.* care nu dă atenție PALL.
inobservantia, *ae f.* 1 lipsă de atenție QUINT.; 2 nerespectare a unei reguli, iregularitate SUET.
inobservātus (*3*) *adj.* neobservat SEN.
inobsolētus (*3*) *adj.* neînvechit, neuzat TERT.
inocciduus (*3*) *adj.* care nu apune LUC.; mereu treaz STAT.
inocco (*I*) *vt.* a grăpa COL.
inoculātiō, *ōnis f.* (*bot.*) altoire în ochi CAT., COL.
inoculātor, *ōris m.* altoitor PLIN.
inoculō (*I*) *vt.* 1 (*bot.*) a altoi CAT.; 2 (*fig.*) a implanta: ~ *pectoribus* MACR. a sădi în suflete, *bullis aureis inoculatus* APUL. *6, 28* gătit cu bobițe de aur.
inodōrō, *āre vt.* a face să miroasă COL.
inodōrus (*3*) *adj.* 1 fără miros, inodor PERS.; 2 fără simțul mirosului GELL.
inoffensē *adv.* fără a se izbi (de ceva), fără obstacole SEN.
inoffensus (*3*) *adj.* 1 neizbit: *inoffensae accedere metae* LUC. a ajunge la borna de la capătul cursei fără a se izbi, *inoffensum referre pedem* TIB. a se întoarce acasă cu picioarele nezdrelite; 2 fără obstacole, neîmpiedicat, netulburat: *mare inoffensum crescenti adlabitur aestu* VERG. apele mării fără nici o piedică se îndreaptă către țărm în valuri din ce în ce mai mari, *inoffensum iter* TAC. marș fără obstacole; (*fig.*) *cursus honorum* ~ TAC. carieră politică fără piedici mari, *inoffensa copulatio vocum* QUINT. îmbinarea armonioasă de cuvinte.
inofficiōsus (*3*) *adj.* 1 care nu-și îndeplinește îndatoririle: *gens inofficiosa Dei* TERT. neam care nu-și îndeplinește îndatoririle față de divinitate, *testamentum non inofficiosum* CIC. testament care nu ține seama de drepturile naturale ale fiecăruia; 2 neîndatoritor, lipsit de complezență, nepoliticos (*față de cineva*) (*in aliquem*) CIC.
inolens, *ntis adj.* nemirositor LUCR.
inolescō, *ere, olēvī, olitum* 1 *vi.* a se prinde (în), a prinde puteri, a se înrădăcina, a crește: (*cu dat.*) *germen udo docent* ~ *libro* VERG. fac să se prindă mugurele (altoiul) înăuntrul scoarței umede; (*fig.*) *inoleverat linguae vox* GELL. cuvîntul se înrădăcinase în limbă, (*abs.*) *necesse est multa* (*mala*) ~ VERG. e firesc ca multe vicii să se înrădăcineze; 2 *vt.* (*tard.*) a implanta, a sădi: *inolevit nobis amorem nostri* GELL. a sădit în noi iubirea de noi înșine.
inolitus (*3*) *p. pf. v.* **inolesco**
inōminālis (*2*) *adj.* [*in* + *omen*] de rău augur GELL., MACR.
inōminātus (*3*) *adj.* blestemat, nenorocit HOR.
inopācō, *āre vt.* a umbri COL.
inoperātiō, *ōnis f.* operațiune HILAR.
inoperatus (*3*) *adj.* 1 neocupat, fără nici o treabă TERT.; 2 (*pas.*) nelucrat AMBR.
inoperor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a pune în lucru TERT.
inopertus (*3*) *adj.* [*in* + *operio*] neacoperit, gol PRUD.; (*fig.*) neascuns SEN.
inopia, *ae f.* 1 lipsă (de ceva): ~ *navium* CAES. lipsă de corăbii, ~ *frumentaria* CAES. lipsă de grîne, ~ *criminum* CIC. lipsă de capete de acuzare, ~ *occasionis* SUET. lipsa ocaziei; 2 lipsă a mijloacelor de trai, lipsuri, sărăcie: *propter inopiam* CIC. din cauza lipsurilor, *in Rhodiorum inopiā et fame* CIC. într-o vreme de lipsuri și de foamete a rhodienilor, *ad pudendam inopiam delabi* TAC. a cădea într-o mizerie rușinoasă, *manum mercede inopiam tolerare* SALL. a-și duce sărăcia închiriindu-și brațele; (*oc.*) lipsă de ajutor: *praesidio esse solitudini atque inopiae* CIC. a-i apăra pe cei care n-au pe nimeni și sînt lipsiți de ajutor; 3 (*ret.*) sărăcie în exprimare CIC.
inopīnābilis (*2*) *adj.* de neconceput, de neînchipuit, nebănuit GELL.
inopīnans, *ntis adj.* fără a se aștepta, luat prin surprindere: *inopinantes nostri perturbantur* CAES. ai noștri, luați pe neașteptate, sînt adînc tulburați, *inopinantibus hostibus* CAES. fără ca dușmanii să se aștepte.
inopīnanter *sau* **inopīnātē** *sau* **inopīnātō** *adv.* pe neașteptate, inopinat SUET., LIV.
inopīnātus (*3*) *adj.* 1 neașteptat, neprevăzut, inopinat; nebănuit: *inopinatum malum* CAES. nenorocire neașteptată, *finis vitae* ~ SUET. moarte neașteptată // **inopīnātum,** *ī n.* lucru neașteptat: *nihil inopinati accidit* CIC. nu s-a întîmplat nimic neașteptat, *ex inopinato* CIC. pe neașteptate; 2 (= *inopinans*) fără să se aștepte, luat pe neașteptate: *aliquem inopinatum invadere* LIV. a ataca pe cineva care nu se aștepta.
inopīnus (*3*) *adj.* neașteptat, neprevăzut, nebănuit: *inopino territa visu* OV. îngrozită de apariția neașteptată.
inopiōsus (*3*) *adj. v.* **inops**
inoppidātus (*3*) *adj.* care nu are oraș SID.
inopportūnē *adv.* (în mod) inoportun AUG.
inops, *opis adj.* 1 lipsit de mijloace, sărac: *aerarium* ~ CIC. tezaurul gol, ~ *oratio* CIC. discurs sărac în idei; 2 lipsit de... [cu *genit.* și *abl.*]: ~ *amicorum* (*ab amicis*) CIC. lipsit de prieteni, ~ *somni cibique* OV. lipsit de somn și de mîncare, *mentis* ~ OV. lipsit de minte, ~ *animi* VERG. *4, 300* scos din minți, *civitas* ~ *consilii* LIV. *26, 18, 6* cetatea neștiind ce hotărîre să ia, ~ *verborum* (*verbis*) CIC. lipsit de facilitate verbală; 3 slab, fără putere, nevoiaș, neputincios: ~ *senecta* VERG. bătrînețe nevoiașă, ~ *animus* HOR. suflet slab // **inops,** *opis m.* omul nevoiaș: *lex salubrior meliorque inopi quam potenti* LIV. lege mai avantajoasă și mai bună pentru omul nevoiaș decît pentru cel puternic.
inoptābilis (*2*) *adj.* de nedorit, neplăcut APUL.
inoptātus (*3*) *adj.* nedorit SEN.
Īnōpus, *ī m.* Inopus (*rîu în insula Delos*).
inōrātus (*3*) *adj.* neexpus prin cuvinte, netratat: *re inorata* CIC. chestiunea nefiind expusă.
inordinātē *și* **inordinātim** *adv.* fără ordine, neregulat CELS., AMM.
inordinātiō, *ōnis f.* dezordine, confuzie APUL.
inordinātus (*3*) *adj.* fără nici o ordine, în dezordine: *exercitus incompositus inordinatusque incedit* LIV.

armata merge de-a valma şi fără nici o ordine // **inordinātum**, *ī n.* dezordine: *id ex inordinato in ordinem reduxit* CIC. a redus lucrul de la dezordine la ordine.
inornātē *adv.* fără podoabe RH. HER.
inornātus (*3*) *adj.* 1 neîmpodobit, fără găteli: *mulieres inornatae* CIC. femei negătite, *inornati capilli* OV. părul nearanjat, *Lysis inornatus* CIC. Lysis, orator cu un stil lipsit de ornamente, *nomina inornata et dominantia* HOR. A.P. *234* cuvinte neîmpodobite (fără figuri de stil) şi cu sens obişnuit (propriu); 2 nelăudat, necelebrat: *non ego te inornatum silebo* HOR. nu te voi trece sub tăcere necelebrat.
inornō, *āre vt.* a împodobi TERT.
inōrō, *āre vt.* [*in* + *ora*] a tivi TERT.
Inōus (*3*) *v.* **Ino**
inovans, *antis adv.* plin de bucurie APUL.
inp... *v.* **imp...**
in prīmis *v.* **imprimis**
inquaesītus (*3*) *adj.* necăutat TERT.; necercetat NAEV.
inquam (*inquis*, *inquit*, *inquiunt*, impf. *inquiebat*, viit. *inquies*, pf. *inquii*) *vb. def.* zic, zici, zice... (*folosit după unul sau mai multe cuvinte de la începutul prop.*) 1 (*cînd se citează cuvintele cuiva în stil direct*): *„patri, inquit, non placebat"* CIC. „tată-său, zice, nu-l iubea", *tum Brutus subridens: „Quid de hac re, inquit, censes?"*, atunci, Brutus, surîzînd: „Ce crezi, zise, despre acest lucru?"; (*pleonastic*) *hoc adiunxit: „Pater meus inquit, Hamilcar*... NEP. adaugă aceste vorbe: „Tatăl meu, zice, Hamilcar...; (*inquit* uneori suprimat): *en, hic declarat quales sitis* PHAEDR. iată, zise, acesta arată ce fel sînteţi; 2 (*repetînd un cuvînt anume*) *te nunc, inquam, te appello* CIC. pe tine, pe tine zic, te numesc acum, *virtus, virtus inquam conciliat amicitias* CIC. virtutea, virtutea zic, uneşte prieteniile; (*după o paranteză* sau *o incidentă*) *delector enim, quamquam te non possum, ut ais, corrumpere, delector, inquam, et familia vestra et nomine* CIC. sînt încîntat, deşi, precum afirmi, eu nu te pot corupe, sînt încîntat, zic, şi de familia, şi de numele vostru; 3 (*răspunzînd unei obiecţii pe care ar putea-o aduce un interlocutor presupus*) *inquies*, *inquit*, *inquiunt* va zice cineva, zice cineva, se poate zice: *„quid ad istas ineptias abis?" inquies* CIC. „pentru ce recurgi la aceste fleacuri?" va zice cineva, *nondum gustaverat, inquit, suavitatem vitae* CIC. nu gustase, zice-se, din dulceaţa vieţii, *noluit, inquiunt, hodie agere Roscius* CIC. Roscius n-a vrut, vor zice unii, să joace astăzi.
inquiēs[1], *ētis adj.* (*rar*) neliniştit, agitat: *vir* ~ VELL. om neliniştit, ~ *animo* TAC. agitat sufleteşte.
inquiēs[2], *ētis f.* nelinişte, agitaţie PLIN.; (*tard.*) neodihnă TERT.
inquiētātiō, *ōnis f.* mişcare continuă, agitaţie SEN. RH.
inquiētātor, *ōris m.* agitator, tulburător: ~ *animarum* TERT. tulburător al sufletelor.
inquiētē *adv.* fără repaos, fără încetare AMM.
inquietō (*I*) *vt.* a nelinişti, a tulbura, a chinui: ~ *mentem* SEN. a tulbura mintea, *nullis rumoribus inquietor* PLIN. IUN. nu sînt tulburat de nici un fel de zvonuri, ~ *aliquem litibus* SUET. a sîcîi pe cineva cu procese.
inquiētūdō, *inis f.* nelinişte, agitaţie ECCL.; (*spec.*) febră M. EMP.
inquiētus (*3*) *adj.* neliniştit, agitat; fără odihnă, turbulent: *inquietae aquae* SEN. ape agitate, *inquieta urbs actionibus* TAC. oraşul pus în agitaţie de procese, ~ *animus* LIV. suflet neliniştit, ~ *inquieta ingenia* LIV. firi fără astîmpăr.
inquii *pf. v.* **inquam**
inquilina, *ae f.* locatară VARR., TERT.
inquilīnātus, *ūs m.* locuire în calitate de chiriaş TERT.
inquilīnus *i m.* (*v. incola*) 1 locatar, chiriaş: ~ *non dominus* locatar, nu proprietar; (*fig.*) *M. Tullius, inquilinus civis urbis Romae* SALL. Cicero, cetăţean ocazional al oraşului Roma (*căci era născut la Arpinum*), *carcerum inquilini* AMM. clienţii închisorilor; 2 (*rar*) colocator SEN.; locuitor PLIN.
inquināmentum, *ī n.* murdărie VITR. ş.a.
inquinātē *adv.* pătat, rău: ~ *loqui* CIC. a vorbi incorect.
inquinātiō, *ōnis f.* murdărie VULG.
inquinātus (*3*) *p. pf. v.* **inquino** // **adj.** murdar, ticălos: vulgar, detestabil CIC. ş.a.
inquinō (*I*) *vt.* 1 a murdări, a mînji, a infecta: ~ *vestem* PL. a murdări haina, *aqua turbida et cadaveribus inquinata* CIC. apă tulbure, infectată de cadavre; 2 (*fig.*) a păta, a murdări, a pîngări, a strica: ~ *nuptias et genus* HOR. a pîngări căsătoria şi neamul, ~ *victoriam crudelitate* LIV. a înjosi victoria prin cruzime, *se* ~ *vitiis atque flagitiis* CIC. a se mînji de vicii şi ticăloşii, ~ *senatum libertinorum filiis lectis* LIV. a înjosi senatul prin alegerea unor fii de liberţi; 3 a spoi, a da un strat (de): ~ *parietem luto* VITR. a da un strat de lut pe perete, *litteris inquinatus est* PETR. are o spoială de învăţătură, *non enim vitiis inquinati sumus, sed infecti* SEN. nu am fost doar pătaţi de vicii, ci adînc corupţi.
inquīrō, *ere*, *quīsīvī*, *quīsītum vt.* şi *vi.* 1 a căuta să descopere: *alicuius corpus funeris causa* ~ LIV. a căuta corpul cuiva ca să-l înmormînteze, *ad sedes inquirendas proficiscuntur* IUST. pornesc să caute un loc de aşezare; 2 a cerceta, a face cercetări, a se informa: ~ *omnia ordine* LIV. a se informa despre toate la rînd, ~ *vitia alicuius* HOR. a se informa despre viciile cuiva, *iuvenis rem inquisitam ad consulem detulit* LIV. tînărul referi consulului tot ce aflase cercetînd, (cu *in* şi *ac.*) *nimium inquirens in se* CIC. studiindu-se prea mult, *inquire in ea, quae memoriae sunt prodita* CIC. fă cercetări asupra acelor fapte care ne-au fost transmise prin tradiţie, ~ *in patrios annos* OV. a se informa de anii pe care-i mai are de trăit tatăl său; 3 (*jur.*) a face cercetări, a face o anchetă (asupra cuiva): *dies inquirendi perexigua* CIC. termen de anchetă foarte scurt, ~ *de rebus capitalibus* CURT. a ancheta asupra chestiunilor criminale.
inquīsītē *adv.* printr-o cercetare aprofundată, cu toată grija GELL.
inquīsītiō, *ōnis f.* 1 căutare: *ad inquisitionem novorum militum misit* CURT. i-a trimis să caute noi soldaţi, *tu cave inquisitioni mihi sis* PL. ia seama să n-am a umbla după tine, căutîndu-te; 2 cercetare: *veri inquisitio* CIC. cercetarea adevărului; 3 (*jur.*) cercetare, anchetă: ~ *candidati* CIC. cercetare asupra candida-

tului, *inquisitionem in aliquem postulare* PLIN. IUN. a cere o anchetă împotriva cuiva, *inquisitionem annuam impetrare* TAC. a obţine pentru un an dreptul de a ancheta.

inquīsītīvus (*3*) *adj.* care exprimă ideea de a cerceta PRISC.

inquīsītor, *ōris m.* **1** cercetător: ~ *rerum naturae* SEN. cercetător al naturii; (*spec.*) urmăritor al vînatului, vînător; urmăritor, agent: *seque ab inquisitoribus pecuniā redimere cogebatur* SUET. Caes. *1* era silit să se răscumpere cu bani din mîinile agenţilor (lui Sulla); **2** (*jur.*) anchetator: *inquisitorem habebat veterem amicum* SEN. avea ca anchetator un vechi prieten.

inquīsītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inquiro**

inquīsītus[2] (*3*) *adj.* necercetat, neexaminat PL.

inquoquō *v.* **incoquo**

inr... *v.* **irr...**

insaepiō, *īre, insaeptus vt.* a încinge, a înconjura: *insaeptus ingenti muro* SEN. Ben. *4, 19, 1* înconjurat cu un zid foarte mare.

insalūber, *bris, bre* şi **insalūbris** (*2*) *adj.* (comp. *insalubrior*, superl. *insaluberrimus*) **1** nesănătos; (*fluvius*) *insalubris potui est* apa rîului e nesănătoasă la băut; **2** neavantajos PLIN.

insalūbriter *adv.* dăunător, primejdios SALV.

insalūtātus (*3*) *adj.* nesalutat; (*cu tmeză*) *hanc inque salutatam linquo* VERG. Aen. *9, 288* o las fără un cuvînt de bun rămas.

insānābilis (*2*) *adj.* **1** de nevindecat: *morbi insanabiles* CIC. boli incurabile, *insanabile vulnus* CURT. rană mortală; **2** iremediabil, ireparabil: *insanabiles contumeliae* CIC. jigniri ireparabile, *insanabile ingenium* LIV. caracter incorigibil.

insānē *adv.* nebuneşte, la nebunie: ~ *amare* PL. a iubi nebuneşte; (*fig.*) *esuriens* ~ PL. foarte înfometat.

Insānī montes *m. pl.* lanţ muntos pe coasta orientală a Sardiniei.

insānia, *ae f.* **1** demenţă (*boală*); **2** nebunie, sminteală: ~ *belli* VERG. nebunia războiului, *concupiscere aliquod ad insaniam* CIC. a dori ceva la nebunie, *agere aliquem in insaniam* QUINT. a înnebuni pe cineva, (*pl.*) *contemnere populares insanias* CIC. a dispreţui agitaţiile nebune ale demagogilor; **3** extravaganţă, exces nebunesc: *ceterarum villarum insania* CIC. luxul nebunesc al celorlalte vile, ~ *mensarum* PLIN. cheltuielile nebuneşti cu mesele, ~ *orationis* CIC. elocinţă în delir; (*oc.*) halucinaţie, năzăreală: ~ *amabilis* HOR. C. *3, 4, 6* o dulce halucinaţie.

insānifūsor, *ōris m.* cel care-i sminteşte pe alţii AUG.

insāniō (*IV*) *vi.* a fi nebun, a delira, a-şi pierde minţile, a se sminti: (*med.*) *insanientes* GELS. nebunii, ~ *ex amore* PL. a fi nebun din iubire, *nisi ego insanio* CIC. dacă eu nu sînt nebun, *insaniens sapientia* HOR. înţelepciune smintită (*despre epicureism*), *insaniens Bosporus* HOR. Bosforul turbat (de furtună), ~ *certa ratione modoque* HOR. a-şi ieşi din minţi cu metodă şi măsură; (*fig.*) *dicendi genus quod specie libertatis insanit* QUINT. gen de vorbire care sub aparenţa libertăţii ia cîmpii, *insanit statuas emendo* HOR. este nebun după cumpărare de statui, *insanit in libertinas* HOR. îşi iese din minţi cu libertele (cheltuind nebuneşte); (*cu ac.*) *insaniam hilarem insanit* SEN. „face" (este atins de) o nebunie veselă, ~ *errorem similem* HOR. S. *2, 3, 63* e atins de o sminteală asemănătoare, ~ *sollemnia* (= *sollemnem insaniam*) HOR. Ep. *1, 1, 101* a fi atins la minte ca toată lumea; [impf. *insanibat* TER.].

insānitās, *ātis f.* nesănătate, boală CIC. ş.a.

insānus (*3*) *adj.* **1** (*propr.*) nebun, alienat mintal // **insanī**, *ōrum m. pl.* nebunii: *quod idem contingit insanis* CIC. acelaşi lucru se întîmplă cu nebunii; **2** (*fig.*) nebun, smintit: *homo insanissimus* CIC. omul cel mai nebun, *caedis insana cupido* VERG. poftă nebună de măcel, *insanissima contio* CIC. adunarea populară cea mai nebună; **3** (*despre neînsufleţite*) furios, turbat, nebun; excesiv, nemăsurat, extraordinar: *insani venti* TIB. vînturi nebune, *insani fluctus* VERG. valuri furioase, *insani montes* LIV. munţi foarte înalţi, ~ *labor* VERG. muncă excesivă, *substructiones Capitolii insanae* PLIN. grozavele fundaţii ale Capitoliului // **insanum** *adv.* extraordinar, grozav: *insanum magnum molior negotium* PL. Bac. *761*, pun la cale o afacere grozav de mare; **4** în delir profetic, sub inspiraţie divină: *insana vates* VERG. profetesa în delir; **5** (*act.*) care înnebuneşte: *insana laurus* PLIN. laurul care te face nebun, *insana fames* LUC. foame înnebunitoare.

insatiābilis (*2*) *adj.* **1** de nesăturat, nesătul: ~ *crudelitas* CIC. cruzime de nesăturat, (*cu genit.*) ~ *sanguinis* IUST. nesătul de sînge, *adquirendi insatiabile votum* IUV. dorinţă care nu se mai satură de agonisit; **2** (*sens act.*) care nu satură, de care nu te-ai mai sătura: *terra vestita floribus insatiabili varietate* CIC. pămîntul îmbrăcat cu flori de o varietate de care nu te-ai mai sătura, *insatiabile gaudium* CIC. bucurie de care nu te mai saturi.

insatiābilitās, *ātis f.* nesaţ AMM.

insatiābiliter *adv.* fără a se sătura, fără încetare: ~ *opes congerere* TAC. a aduna fără încetare averi.

insatiātus (*3*) *adj.* nesătul, nepotolit STAT. ş.a.

insatietās, *ātis f.* poftă nesăţioasă PL.

insaturābilis (*2*) *adj.* nesăţios CIC.

insaturābiliter *adv.* fără să se sature CIC.

insaturātus (*3*) *adj.* nesătul AVIEN.

inscalpō, *ere, psi, ptum vt.* **1** a scărpina DON.; **2** a grava pe (în), a săpa (în) PLIN.

inscendō, *ere, scendī, scensum vt.* şi *vi.* a se urca pe (în), a sări (pe): ~ *equum* SUET. a sări pe cal, ~ *in arborem* PL. a se urca în copac, (*abs.*) *inscendo* (subînţ. *in navem*) PL. mă îmbarc, *haud se inscendi alio passus est* GELL. (calul) nu suferea să fie încălecat de altcineva.

inscensiō, *ōnis f.* (subînţ. **in navem**) urcare pe corabie, îmbarcare PL.

inscensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inscendo**

inscensus[2], *ūs m.* montă APUL.

insciē *adv.* din neştiinţă APUL.

insciens, *ntis adj.* neştiutor: ~ *feci* TER. am făcut-o fără să ştiu, *insciente Caesare* CAES. fără ştirea lui Caesar // **insciens**, *ntis m.* neghiob, prost: *abi, sis,* ~ *!* TER. Phorm. *59* fugi de aici, prostule!

inscienter *adv.* prosteşte, fără pricepere LIV.

inscientia, *ae f.* neştiinţă, necunoaştere, ignoranţă: *tenebrae inscientiae* CIC. întunericul neştiinţei, ~ *locorum* CAES. necunoaşterea locurilor, ~ *vulgi* CAES. ignoranţa mulţimii.

inscītē *adv.* fără pricepere, rău, prost: ~ *facta navis* LIV. navă rău construită, (*superl.*) *inscitissime* GELL. cu foarte puţină pricepere.

inscītia, *ae f.* nepricepere, necunoaştere, neştiinţă: (*cu genit. subiect.*) ~ *gubernatoris* CIC. nepriceperea cîrmaciului, *per inscitiam ceterorum* TAC. H. *1, 54* fără ştirea celorlalţi, (*cu genit. obiect.*) ~ *belli* LIV. nepricepere într-ale războiului, ~ *aedificandi* TAC. nepricepere în arta construcţiilor, ~ *veri* HOR. necunoaşterea adevărului, ~ *erga domum* TAC. Ann. *11, 25* neştiinţa de ce se întîmplă în familia lui.

inscītus (*3*) *adj.* 1 nepriceput, netot, prost; (*despre lucruri*) absurd, prostesc: *inscita tu quidem es, quae...* PL. proastă mai eşti tu, care..., *inscitum somniavi somnium* PL. am visat un vis absurd, *quid autem est inscitius quam...?* CIC. ce este oare mai absurd decît...?; 2 (*rar cu sens pas.*) necunoscut GELL.

inscius (*3*) *adj.* neştiutor: *omnibus insciis* HIRT. fără ca să ştie cineva, *Socrates se omnium rerum inscium fingit* CIC. Socrate se preface neştiutor al tuturor lucrurilor, *anima inscia culpae* VERG. suflet care nu se ştie vinovat, *inscii quid in Aeduis gereretur* CAES. neştiutori de ce se întîmplă la aedui, *non sum ~ esse utilitatem in historia* CIC. ştiu prea bine că istoria este folositoare, *ego, ~ de eorum verbis...* PL. eu, neştiind nimic de vorbele lor... // **inscius**, *ii m.* necunoscător: *distinguere artificem ab inscio* CIC. a-l distinge pe meşter de un nepriceput.

inscrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 a scrie pe..., a înscrie, a grava: ~ *nomen suum libellis* (= *dat.*) CIC. a-şi pune numele pe micile lucrări, *in statua inscripsit „Parenti optime merito"* CIC. pe statuie, a gravat cuvintele „Prea bunului meu tată", (*grecism*) *flores inscripti nomina regum* VERG. B. *3, 106* flori avînd scrise pe ele numele regilor; (*fig.*) ~ *orationem in animo* CIC. a-şi întipări discursul în minte; 2 a pune o inscripţie, a intitula, a pune un afiş (*de vînzare sau închiriere*): ~ *aras* SUET. a pune o inscripţie pe altar, *inscripta lintea* IUV. prosoape de baie avînd însemnat pe ele numele, ~ *epistulam patri* CIC. a adresa o scrisoare tatălui, *liber qui inscribitur Laelius* CIC. carte intitulată „Laelius", *aedes venales inscribit litteris* PL. pune un afiş de vînzare a casei, ~ *aedes mercede* TER. a pune afiş de închiriere a casei // **inscripta**, *ōrum n. pl.* GELL. titluri; 3 a atribui: *sibi nomen philosophi inscribit* CIC. îşi atribuie numele de filozof, *beneficium ~ sibi* SEN. a-şi atribui binele făcut; (*oc.*) a da vina pe... [cu *ac.*] pentru [cu *dat.*]: ~ *deos sceleri* OV. a da vina pe zei pentru crima făptuită, *mea dextra leto inscribenda tuo est* OV. braţul meu trebuie să fie învinuit de moartea ta; 4 a însemna: *versā pulvis inscribitur hastā* VERG. lancea întoarsă lasă o dîră prin praf, *sua quemque deorum inscribit facies* OV. pe fiecare dintre zei, îl face cunoscut înfăţişarea lui.

inscrīptiō, *ōnis f.* 1 scriere (pe), înscriere; inscripţie, titlu al unei cărţi: ~ *nominis* CIC. înscrierea numelui, ~ *monumenti* PLIN. inscripţie pe un monument, *de inscriptione quaeris* CIC. Att. *16, 11, 4* mă întrebi despre titlul cărţii; 2 stigmat: *inscriptiones frontis* SEN. stigmatul de pe frunte; 3 acuzaţie DIG.

inscrīptūra, *ae f.* inscripţie TERT.

inscrīptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inscribo**

inscrīptus[2] (*3*) *adj.* nescris; neînscris (*în registre, în legi*).

inscrūtābilis (*2*) *adj.* de nepătruns AUG.

inscrūtor, *ārī vt. dep.* a cerceta cu atenţie AUG. ş.a.

insculpō, *ere, psī, ptum vt.* 1 a grava, a săpa: ~ *elogium tumulo* (dat.) SUET. a săpa elogiul pe un mormînt, *foedus inscriptum columnā aeneā* LIV. tratat gravat pe o columnă de aramă; 2 (*fig.*) a întipări, a imprima: *in animo res insculptas habebat* CIC. avea adînc întipărite în minte lucrurile.

insecābilis (*2*) *adj.* indivizibil SEN., QUINT.

insecō, *āre, secuī, sectum vt.* a face o tăietură (în), a tăia, a spinteca: ~ *cutem* LIV. a cresta pielea, ~ *corpora mortuorum* PLIN. a diseca trupurile morţilor, ~ *aliquid dentibus* RH. HER. a sfîrteca ceva cu dinţii (a mărunţi) // **insecta**, *ōrum n. pl.* (animale articulate) insecte.

inseco (insequo), *sequis* (*arh.*) *vb. def.* a spune, a povesti, a cînta: *virum, Camena, insece versutum* ENN. cîntă, muză, pe bărbatul iscusit; [conjct. pf. *insexit;* p. viit. *insecenda* CAT.]

insecta, *ōrum n. pl.* insecte PLIN.

insectanter *adv.* cu asprime GELL.

insectātiō, *ōnis f.* 1 urmărire: *sine insectatione hostis copias traicere* LIV. a-şi trece trupele fără a fi urmăriţi de duşmani; 2 (*fig.*) atacuri violente, mustrare grea: *plebi conciliatus insectatione principum* CIC. iubit de popor datorită atacurilor lui înverşunate împotriva nobililor, ~ *studiorum et morum alicuius* SUET. blamarea gusturilor şi moravurilor cuiva, *per insectationes ad proelium vocare* TAC. a provoca la luptă prin ocări, ~ *fortunae* QUINT. cuvinte aspre faţă de starea socială (a cuiva).

insectātor, *ōris m.* urmăritor înverşunat: ~ *plebis* LIV. prigonitor al plebei; (*fig.*) ~ *vitiorum* QUINT. cenzor neînduplecat al viciilor.

insectātus (*3*) *p. pf. v.* **insector** (*sens pas.* B. AFR.).

insectiō, *ōnis f.* povestire CAT. *apud* GELL.

insector, *ārī, ātus sum vt.* 1 a urmări fără încetare, a se ţine pe urmele (cuiva), a nu slăbi o clipă: ~ *duces Germanorum* SUET. a-i urmări fără încetare pe capii germanilor, *impios insectantur Furiae* CIC. pe nelegiuiţi, Furiile nu-i slăbesc o clipă; 2 (*fig.*) a ataca cu înverşunare, a se îndîrji împotriva: ~ *vitia* PLIN. IUN. a se ridica împotriva viciilor, ~ *audaciam improborum* CIC. a se porni contra îndrăznelii ticăloşilor, ~ *aliquem maledictis* CIC. a se porni cu ocări contra cuiva, *assiduis herbam insectabere rastris* VERG. vei da la cap buruienilor, greblînd fără încetare pămîntul, *damnum ~ amissi roboris* PHAEDR. *3, 11, 3* a batjocori pe cineva de pierderea bărbăţiei; [formă act. *insectabit* PL. Capt. *593*].

insectus (*3*) *p. pf. v.* **inseco**

insecundus (*3*) *adj.* nefavorabil EUTR.

insecūtiō, *ōnis f.* urmărire APUL. ş.a.

insecūtor, *ōris m.* urmăritor APUL.; (*fig.*) prigonitor TERT.
insecūtus (*3*) *p. pf. v.* **insequor**
insēdābiliter *adv.* fără a putea fi potolit, fără încetare LUCR.
insēdī *pf. v.* **insido**
insemel *adv.* o singură dată, dintr-o dată HOR. ş.a.
insēminō (*I*) *vt.* a însămînţa: a fecunda; a procrea: ~ *morbum visceribus* GELL. a însămînţa boala în măruntaie, *terra inseminata* VITR. pămîntul fecundat.
insenescō, *ere, senuī vi.* a îmbătrîni: (*cu dat.*) ~ *iisdem negotiis* TAC. a îmbătrîni în aceleaşi funcţii, ~ *libris* HOR. a îmbătrîni pe cărţi.
insensātē *adv.* nebuneşte VULG.
insensātus (*3*) *adj.* fără judecată, smintit TERT. ş.a.
insensibilis (*2*) *adj.* **1** insensibil LACT.; **2** (*sens pas.*) care nu se simte, imperceptibil; de neînţeles GELL.
insensibilitās, *ātis f.* insensibilitate AMBR.
insensilis (*2*) *adj.* fără simţire: *principia insensilia* LUCR. *2, 866* atomi fără simţire.
insensuālitās, *ātis f.* insensibilitate AUG.
insenuī *pf. v.* **insenesco**
insēparābilis (*2*) *adj.* inseparabil, indivizibil SEN. ş.a.
insēparābilitās, *ātis f.* unire indisolubilă AUG.
insēparābiliter *adv.* inseparabil MACR.
insēparātus (*3*) *adj.* nedespărţit TERT.
insēpiō *v.* **insaepio**
insept... *v.* **insaept...**
insepultus (*3*) *adj.* neînmormîntat, fără înmormîntare: *insepulti acervi civium* CIC. mormane de leşuri neîngropate ale cetăţenilor, *mors insepulta* SEN. moarte fără înmormîntare, *insepulta sepultura* CIC. a îngropăciune nedemnă de o înmormîntare.
insequenter[1] *adv.* apoi NON.
insequenter[2] *adv.* fără şir, fără înlănţuire GELL.
insequo *v.* **inseco**
insequor, *sequī, secūtus sum vt. dep.* **1** a veni îndată după..., a urma: *proximus huic insequitur Salius* VERG. primul după acesta vine Salius, *temere insecutae Orphea silvae* HOR. pădurile care l-au urmat orbeşte pe Orpheus, *insequens annus* CAES. anul următor, *nocte insequenti* HIRT. în noaptea următoare, *insequitur commixtus grandine nimbus* VERG. urmează un nor amestecat cu grindină; (*fig.*) *improborum facta primo suspicio insequitur* CIC. după săvîrşirea faptelor ticăloşilor, vine mai întîi bănuiala, *mors insecuta est Gracchum* CIC. îndată după aceea, moartea l-a răpit pe Gracchus, *hunc proximo saeculo Themistocles insecutus est* CIC. în secolul imediat următor, după el veni Themistocles, *hos Tarraconenses insequuntur* CAES. exemplul acestora îl urmează tarraconezii; **2** (*rar.*) a urma, a continua (*o povestire, o argumentaţie*): *pergam et insequar longius* CIC. voi relua şi voi continua mai departe, *convellere insequor* VERG. încerc după aceea să smulg; **3** a urmări: *tu illum in foro gladio stricto insecutus es* CIC. tu l-ai urmărit pe acela prin for cu sabia scoasă, ~ *strenue hostem* LIV. a urmări energic duşmanul; (*fig.*) a urmări, a ataca: ~ *aliquem bello* VERG. a ataca pe cineva cu război, ~ *homines contumeliā* CIC. a-i copleşi pe oameni cu ocări, ~ *poetas* TAC. a persecuta poeţii, ~ *vitia orationis* QUINT. a critica defectele discursului.
inserēnus (*3*) *adj.* care nu e senin, întunecat STAT.
inserō[1], *ere, seruī, sertum vt.* **1 a.** a vîrî în (între), a introduce, a insera: ~ *rostrum lagonae* PHAEDR. a băga ciocul în carafă, ~ *collum in laqueum* CIC. a vîrî gîtul în laţ, ~ *gemmas soleis* CURT. a monta pietre scumpe la sandale, *praedia agris meis inserta* PLIN. IUN. domenii întrepătrunse cu pămînturile mele, ~ *oculos in alicuius pectora* OV. a face să pătrundă privirile în sufletul cuiva, ~ *se turbae* OV. a se amesteca în mulţime, *nec te insere bellis* OV. nu te amesteca în războaie; **b.** (*agr.*) a altoi: *surculus insertus* COL. mlădiţă altoită; **2** (*fig.*) ~ *turpes iocos historiae* OV. a intercala glume obscene în istorie, ~ *deos minimis rebus* LIV. a amesteca zeii în cele mai mici lucruri, *si me lyricis vatibus inseris* HOR. dacă mă numeri printre poeţii lirici, *insertus familiae* SUET. introdus în familie.
inserō[2], *ere, sēvī, situm vt.* **1** a semăna, a planta: ~ *frumentum* COL. a însămînţa grîu; **2** a altoi: ~ *piros* VERG. a altoi peri, *insita mala* VERG. mere altoite, *arbutus insita nucibus* VERG. pomuşor altoit cu nuc; **3** (*fig.*) a implanta, a grefa: ~ *animos corporibus* CIC. a implanta sufletele în corpuri, *eloquentia inserit novas opiniones* CIC. elocinţa sădeşte idei noi, *insitus et adoptivus* TAC. un transplantat şi adoptat, *concute, num qua vitiorum inseverit natura* HOR. cercetează-te şi vezi dacă natura nu ţi-a sădit unele defecte // **insitus** (*3*) *adj.* sădit de natură *sau* prin educaţie, înnăscut: *notio insita in animis nostris* CIC. noţiune înnăscută în minţile noastre, *penitus insita opinio* CIC. pornire adînc înrădăcinată, *hoc naturā insitum est, ut...* CIC. este un lucru înnăscut din natură ca...
inserpō, *ere, serpsī vi.* a aluneca uşor peste, a se întinde uşor peste [cu *dat.*]: *somnus inserpit curis* STAT. somnul alunecă uşor peste griji, *ei lanugo malis inserpebat* APUL. puful se aşternea uşor pe obraji.
insertiō, *ōnis f.* **1** inserţie CHALC.; **2** altoire, altoi AUG. ş.a.
insertō (*I*) *vt.* a vîrî în, a introduce în [cu *dat.*]: *clipeo sinistram insertabam* VERG. apucam scutul băgînd mîna stîngă în curelele lui.
insertus (*3*) *p. pf. v.* **insero**[1]
inseruī *pf. v.* **insero**[1]
inserviō (*IV*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* **1** a se pune în slujba (cuiva), a se dedica [cu *dat.*]: ~ *plebi* LIV. a se pune în slujba plebei, ~ *honoribus* CIC. a se dedica carierei politice, ~ *valetudini* CIC. a se îngriji stăruitor de sănătate, ~ *temporibus* NEP. a se adapta, supunîndu-se împrejurărilor, ~ *suis commodis* CIC. a fi sclavul intereselor sale, (*ac.*) *si illum inservibis* PL. dacă vei fi îndatoritor cu el, *nihil est inservitum a me temporis causa* CIC. nu am făcut nici o concesie dîndu-mă după cum bătea vîntul; **2** (*oc.*) a fi supus, a fi tributar: *inservientium regum ditissimus* TAC. cel mai bogat dintre regii supuşi Romei; [impf. *inservibat* SIL., viit. *inservibis* PL.].
inservō, *āre vt.* a observa cu atenţie STAT.
insessus (*3*) *p. pf. v.* **insideo** şi **insido**

insēvī *pf. v.* **insero²**

insībilātor, *ōris m.* cel care şuieră (în): ~ *veneni* AUG. cel care-ţi suflă în ureche otrava.

insībilō, *āre* **1** *vi.* a şuiera, a vîjîi (înăuntru): *eurus insibilat pinetis* OV. vîntul de sud şuieră prin pădurea de pini; **2** *vt.* a face să pătrundă şuierînd SIL.

insiccābilis (*2*) *adj.* de neuscat SID., AUG.

insiccātus (*3*) *adj.* neuscat, umed STAT.

insici... *v.* **isici...**

insideō, *ēre, sēdī, sessum vi.* şi *vt.* **1** a fi aşezat pe..., a şedea pe... [cu *dat.*]: ~ *immani beluae insidens* CIC. stînd pe spatele unui animal monstruos, ~ *equo* LIV. a sta pe cal; (*oc.*) *insidens capulo manus* TAC. mîna sprijinindu-se pe mîner, *iecur leviter ventriculo insidet* COL. ficatul se sprijină uşor pe stomac; **2** (*fig.*) a se fixa, a-şi avea locul: *dolor pedibus insidebat* PLIN. IUN. durerea stăruia în picioare, *insidebat in eius mente species eloquentiae* CIC. în minte, el avea o formă ideală a elocinţei; **3** (*cu ac.*) a ţine ocupat, a ocupa, a se instala: *locum monstrabit, quem insideatis* LIV. vă va arăta poziţia pe care să vă instalaţi, *priusquam viae hostium praesidiis insiderentur* LIV. mai înainte ca drumurile să fie ocupate de detaşamentele duşmanilor; **4** a locui: ~ *ea loca* TAC. a locui acele locuri.

insidiae, *ārum f. pl.* [*insideo*] **1** (*mil.*) **a.** soldaţi care stau în ascunzători spre a ataca prin surprindere, soldaţi ambuscaţi: *insidias locare* LIV. a fixa soldaţi pentru lovituri prin suprindere, *sustinuerant primos impetus insidiarum* HIRT. rezistaseră la primul atac al soldaţilor ascunşi, *procedere longius iussi, donec ~ coorerentur* TAC. H. *2, 24* au primit ordin să înainteze mai mult, pînă ce vor ieşi din ascunzători soldaţii puşi să atragă în cursă; **b.** ascunzătoare: *ille signa aenea in insidiis posuerat* CIC. acela îşi pusese statuetele de bronz într-o ascunzătoare, *insidias intrare* CAES. a pătrunde în ascunzătorile duşmanului, *in insidiis milites collocare* CAES. a plasa soldaţi în ascunzători; **2** (*fig.*) cursă, capcană, înşelătorie, lovitură prin surprindere, trădare: *insidias alicui facere* CIC. (sau *dare* PL., sau *ponere, parare, comparare, tendere, struere* CIC. ş.a.) a întinde curse cuiva, *illicere aliquem insidiis* TAC. a momi pe cineva întinzîndu-i o cursă, *insidiis* sau *per insidias interfici* CIC. a fi ucis printr-o cursă (prin trădare), (*genit. subiect.*) ~ *coniuratorum* CIC. cursele întinse de conspiratori, (*genit. obiect.*) ~ *caedis atque incendiorum* CIC. curse care urmăresc masacrul şi incendiile; **3** momeală, amăgeală, artificii: *insidiae noctis serenae* VERG. momeala nopţii senine, *nimis insidiarum adhibere ad capiendas aures* CIC. a folosi prea multe artificii spre a încînta urechea.

insidiātor, *ōris m.* **1** (*mil.*) soldat care stă la pîndă: *sustinere incursum insidiatorum* HIRT. a opri atacul soldaţilor care stăteau la pîndă; **2** (*fig.*) cel care spionează, cel care pîndeşte să obţină ceva prin înşelătorie: ~ *viae* CIC. spion al drumului, ~ *imperii* NEP. cel care pîndeşte să obţină prin trădare conducerea.

insidiātrix, *īcis f.* cea care pune curse AMM.

insidio *v.* **insidior**

insidior, *ārī, ātus sum vi. dep.* [cu *dat.*] **1** a întinde curse: ~ *hostibus* OV. a întinde curse duşmanilor; **2** a pîndi, a pregăti o lovitură, a încerca să surprindă: ~ *somno maritorum* CIC. a pîndi somnul bărbaţilor însuraţi, ~ *Piraeo* NEP. a încerca să cucerească prin surprindere Pireul, ~ *tempori* LIV. a pîndi ocazia.

insidiōsē *adv.* prin înşelăciune, în mod perfid, insidios CIC. ş.a.

insidiōsus (*3*) *adj.* (*despre pers.*) înşelător, viclean, perfid, insidios; (*despre lucruri*) plin de capcane, primejdios: ~ *leno* HOR. codoş viclean, *insidiosa pocula* OV. pahare înşelătoare, *insidiosa itinera* SUET. drumuri periculoase, *facies oculis insidiosa meis* OV. chip primejdios pentru ochii mei.

insīdō, *ere, sēdī, sessum vi.* şi *vt.* **1** a se aşeza (pe), a se lăsa jos: *apes floribus* (= *dat.*) *insidunt* VERG. albinele se aşază pe flori, ~ *locum* STAT. a se opri într-un loc; **2** a se fixa, a se stabili; (*mil.*) a ocupa o poziţie: ~ *iugis Etruscis* VERG. a se stabili pe înălţimile etrusce, ~ *silvestribus locis* LIV. a ocupa locuri păduroase, ~ *vias* SUET. a ocupa drumurile, *montes praesidiis nostris insessi* TAC. munţii ocupaţi de posturile noastre; **3** (*fig.*) a se fixa (în suflet): ~ *memoriae* QUINT. (*in memoria* CIC.) a se fixa în minte.

insīgne, *is n.* **1 a.** semn distinctiv: *bulla erat insigne fortunae* CIC. bula (purtată de copii la gît) era semnul stării lor sociale, *insigna morbi* HOR. semnele bolii, ~ *veri* HOR. criteriul adevărului; **b.** (*oc.*) semnal; ~ *nocturnum trium luminum* LIV. semnal de noapte constînd din trei fanare, *quod ~ erat...* CIC. ceea ce era un semn că...; **2** (*concrt.*) emblemă, blazon, însemn: ~ *clipeo insigne paternum hydram gerit* VERG. pe scut, poartă emblema părintească, o hidră, *navem ex insigni agnoscere* CAES. a recunoaşte corabia după figura deosebitoare de la pupă, *sedens cum insignibus regiis* CIC. şezînd în jilţ, cu însemnele regale (diademă), *insignia imperatoris* CAES. însemnele de general; **3** (*fig.*) semn de cinstire, distincţie, podoabă: *insignia virtutis* CIC. semne de cinstire a virtuţii, *nullum a vobis insigne honoris postulo* CIC. nu cer de la voi nici o distincţie onorifică, *orationis insignia* CIC. ornamentele stilului.

insignificātīvus modus *m.* (*gram.*) modul infinitv DIOM.

insigniō (*IV*) *vt.* **1** a distinge cu semne, a marca printr-un semn, a semnala: *clipeum Io auro insignibat* VERG. Io cu efigia ei de aur marca scutul, *multi insigniuntur barbā geminā* PLIN. mulţi se remarcă printr-o bărbuţă în două părţi, *non excerpere se, nec insigniri* SEN. a nu se singulariza, dar nici a se pune în evidenţă, *cum omnis annus funeribus et cladibus insigniretur* TAC. anul întreg semnalîndu-se prin morţi şi dezastre, ~ *orationem fucatis vestibus* CIC. a împodobi stilul cu veşminte excentrice; **2** a face cunoscut: ~ *aliquem* PLIN. IUN. a face cunoscut numele cuiva; [impf. *insignibat* VERG.].

insignis (*2*) *adj.* **1** care poartă un semn deosebit, însemnat (prin): *bos maculis insignis et albo* VERG. G. *3, 56* vacă bălţată cu pete albe, *vestis ~ auro et purpura* CURT. haină bătută în aur şi purpură, *equus*

phaleris ~ VERG. cal împodobit cu paftale, *insignes debilitate aliqua corporis* SUET. oameni care au o diformitate fizică vizibilă; 2 (*fig.*) deosebit, remarcabil, nemaiîntîlnit, fără seamăn: (*în sens bun*) *homo insigni magnitudine animi* CIC. om de o deosebită măreție sufletească, *virtus* ~ CIC. virtute rară, (*în sens rău*) ~ *iniuria* CIC. o foarte grea insultă, ~ *calamitas* CAES. o nenorocire nemaipomenită, *annus* ~ *incendio* LIV. an faimos printr-un incendiu, ~ *ornatus* LIV. podoabă care bate la ochi, ~ *ad deformitatem puer* CIC. Leg. *3, 19* copil a cărui diformitate atrage privirile.

insignīta, *ōrum n. pl.* vînătăi, contuzii PLIN.

insignītē *adv.* în chip deosebit, izbitor, extraordinar: *rex* ~ *impudens* CIC. un rege nemaipomenit de neruşinat.

insigniter *adv.* deosebit, excepțional, excelent: *amicos* ~ *diligere* CIC. a-şi iubi foarte mult prietenii, *insignius ornari* NEP. a fi împodobit mai ales.

insignītor, *ōris m.* cel care împodobeşte: ~ *gemmarum* AUG. giuvaergiu.

insignītus[1] *p. pf. v.* **insigno** // **adj.** care se distinge, evident, clar; (*fig.*) remarcabil, în afară de comun: *imagines insignitae* CIC. imagini clare, *insignitae notae veritatis* CIC. semne evidente ale adevărului; (*fig.*) *insignitius nomen* LIV. nume mai cunoscut, *infamia populi Romani insignitior fuit* LIV. ruşinea suferită de poporul roman a fost mai memorabilă, *insignitior infamiā fuit* TAC. s-a remarcat şi mai mult prin infamie.

insignitus[2] (*3*) *adj.* [*in* + *signum*] avînd un steag, orînduit pe steaguri ENN.

insile *is n.* sul (*la războiul de țesut*) LUCR.

insiliō, *īre, siluī, sultum vi.* şi *vt.* a sări pe (în), a se arunca în (asupra): ~ *de navi in scapham* PLIN. a sări de pe o corabie într-o barcă, ~ *in equum* LIV. a se arunca pe cal, ~ *super tignum* PHAEDR. a sări pe o bîrnă; (*poet. cu dat.*) ~ *tergo centauri* OV. a sări în spatele centaurului; (*vt.*) *Empedocles Aetnam insiluit* HOR. Empedocles se aruncă în Aetna, ~ *undas* OV. a se arunca în valuri, (*fig.*) *metuo ne in malum cruciatum insiliamus* PL. Mil. *279* mă tem să nu dăm peste cele mai mari chinuri; [pf. *insilivi* LIV., impf. *insilibat* GELL., inf. arh. *insulire* PL.].

insimul *adv.* în acelaşi timp, totodată STAT.

insimulātiō, *ōnis f.* imputare, învinuire CIC.

insimulātor, *ōris m.* acuzator APUL.

insimulō (*I*) *vt.* a învinui, a acuza: ~ *aliquem falso* CIC. a învinui pe cineva pe nedrept, (*cu genit. vinei*) ~ *aliquem proditionis* CAES. a acuza pe cineva de trădare, *peccati se insimulant quod...* CIC. se învinuiesc de vina că..., *servum occidisse insimulatus est* VAL. MAX. a fost acuzat că l-a ucis pe sclav, (*cu ac. lucrului*) *quod ego insimulo* CIC. vina pe care i-o găsesc eu, *neque aliud quam patientia insimulari poterat* LIV. nimic altceva nu i se putea imputa decît o prea mare toleranță.

insincērus (*3*) *adj.* necurat, stricat; (*fig.*) de proastă calitate: ~ *cruor* VERG. sînge stricat; (*fig.*) ~ *philosophus* GELL. *5, 3, 7* filozof de speță proastă.

insinuātiō, *ōnis f.* 1 pătrundere într-un loc strîmt *sau* sinuos AVIEN.; 2 (*ret.*) exordiu insinuant (*prin care oratorul caută să atragă pe nesimțite şi pe cale ocolită bunăvoința auditoriului*); 3 (*tard.*) notificare scrisă COD. IUST.

insinuātor, *ōris m.* cel care introduce TERT.

insinuātrix, *īcis f.* cea care introduce AUG.

insinuō (*I*) *vt.* 1 a vîrî înăuntru, a face să pătrundă: *Romani, quacumque data intervalla essent, insinuabant ordines suos* LIV. pe oriunde se iveau goluri, romanii îşi vîrau unitățile lor; (*fig.*) *hoc illos animo Caesaris insinuavit* PLIN. IUN. acest lucru i-a făcut pe aceia să pătrundă în sufletul împăratului; 2 (*refl.*) *se insinuare* şi (*pas. refl.*) *insinuari* a pătrunde prin ocoluri, a se strecura, a se insinua: *qua se inter valles flumen insinuat* LIV. pe unde rîul pătrunde printre văi, *cum se inter equitum turmas insinuavere* CAES. îndată ce s-au strecurat printre escadroanele de călăreți, *Tigris mari Persico se insinuat* CURT. fluviul Tigru se varsă în Golful Persic; (*fig.*) *se* ~ *in familiaritatem alicuius* CIC. a se strecura în intimitatea cuiva, ~ *se in eorum sermonem* CIC. a se băga în vorbă cu ei, *Zeno insinuasse se in antiquam philosophiam videtur* CIC. se pare că Zenon s-a strecurat şi el printre vechii filozofi, *Augusto insinuatus est* SUET. s-a insinuat pe lîngă Augustus, *se* ~ *plebi* LIV. a-şi cîştiga favoarea plebei; 3 (*vi.*) a pătrunde, a se strecura: *ut animus penitus insinuet in causam* CIC. pentru ca spiritul să pătrundă în profunzimile cauzei, *per pectora cunctis insinuat pavor* VERG. frica le pătrunde tuturor în inimi; 4 a face cunoscut DIG.

insipidus (*3*) *adj.* fără savoare, fad, insipid FIRM. ş.a.

insipiens, *ntis adj.* lipsit de minte, necugetat, prost // **insipientēs**, *ium m. pl.* neînțelepții CIC.

insipienter *adv.* necugetat, prosteşte CIC. ş.a.

insipientia, *ae f.* prostie PL.; (*fil.*) lipsă de înțelepciune CIC.

insipio[1], *ere vi.* a nu fi în toate mințile SYMM.

insipio[2], *ere* şi **insipō**, *ere vt.* a arunca peste (în) POMPON. ş.a.

insistō, *ere, stitī vi.* şi (*mai rar*) *vt.* **I** *vi.* 1 a se ține (pe), a sta în (pe), a se ridica (pe): ~ *in sinistrum pedem* QUINT. a sta pe piciorul stîng, ~ *alternis pedibus* QUINT. a sta cînd pe un picior, cînd pe altul, ~ *summis digitis* SEN. RH. a se ține pe vîrful picioarelor, ~ *in iugo* CAES. a se ține bine pe jugul carului, *insistebat in manu Cereris simulacrum* CIC. în mîna zeiței Ceres, se ridica o statuetă, ~ *iacentibus* (= *dat.*) a se ridica pe trupurile celor căzuți; (*fig.*) *villae quae, secutae fluminis amoenitatem, margini insistunt* PLIN. IUN. vile care, atrase de încîntarea rîului, se înălțau pe marginea lui, (*abs.*) ~ *firmiter* CAES. a se ține tare pe poziție; 2 a se ține pe urmele (cuiva), a urmări, a nu slăbi: ~ *hostibus* LIV. a-i urmări pe duşmani; 3 a se ține de..., a se apuca cu străşnicie de..., a se pune pe...: *totus in bellum insistit* CAES. se dedică în întregime războiului, ~ *studiis* PLIN. a se pune cu toată inima pe învățătură, ~ *funeri* PLIN. a se ocupa serios de înmormîntare, ~ *ad spolia legenda* LIV. a se ține de adunatul prăzilor, ~ *perdomandae Campaniae* TAC. a se apuca să supună Campania; 4 a se opri; (*fig.*) a insista: *stellarum motus saepe insistunt* CIC. mişcările planetelor adesea se opresc, *ut non*

referat pedem, insistet certe CIC. admiţînd că nu se retrage, cel puţin se va opri locului; (*fig.*) *quae cum dixisset paulumque institisset* CIC. spunînd acestea şi făcînd o mică pauză, *si singulis ~ velim* CIC. dacă aş vrea să stărui (să insist), oprindu-mă la fiecare chestiune, *~ vitiis* OV. a insista asupra viciilor cuiva, (*ret.*) *quid est cur ~ orationem malint?* CIC. Or. *170* de ce preferă ca fraza să se oprească brusc?, *ne vagetur oratio, ne insistat interius, ne excurrat longius* CIC. de Orat. *3, 190* fraza să nu curgă la întîmplare, să nu se încheie mai înainte de a se termina ideea, să nu se prelungească dincolo de limită. **II** *vt.* **1** a merge pe..., a pune piciorul pe..., a călca pe...: *~ limen* VERG. a pune piciorul pe prag, *~ plantam* PL. a călca pe cineva pe picior, *~ vestigia* LUCR. a merge pe urmele cuiva; (*fig.*) *~ rationem pugnae* CAES. a urma un plan de luptă; **2** a se apuca de o treabă: *insistite hoc negotium* PL. apucaţi-vă de această treabă, *~ munus* CIC. a îndeplini o sarcină, *pari fortuna perculsos institit tueri* NEP. a început să-i apere pe cei izbiţi de aceeaşi soartă, *orare dictatorem insistunt* LIV. încep să-l roage pe dictator.

insitīcius (*3*) *adj.* **1** intercalat: *~ somnus* VARR. siesta de după-amiază; **2** altoit; corcit: *~ asinus* APUL. măgar corcit; **3** (*fig.*) străin: *~ sermo* PLIN. IUN. limbă străină.

insitiō, *ōnis f.* **1** altoire: *insitiones* CIC. modurile de altoire; **2** (*fig.*) vremea altoirii OV.

insitīvus (*3*) *adj.* **1** altoit: *insitiva pira* HOR. pere altoite; **2** (*fig.*) venit din afară, străin: *insitiva disciplina* CIC. cultură străină, *insitivi liberi* PHAEDR. copii nelegitimi, *~ heres* SEN. RH. moştenitor adoptiv, *insitivus Gracchus* CIC. un fals Gracchus.

insitor, *ōris m.* altoitor PROP.

insitum, *ī n.* altoi COL.

insitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **insero**[2]

insitus[2], *abl. -ū, m.* altoire PLIN.

insociābilis (*2*) *adj.* care nu se poate însoţi cu altul, care nu se poate împăca cu altul, nesociabil: *~ gens* LIV. neam nesociabil, *anus ~ nurui* TAC. bătrîna care nu se împacă cu noră-sa, *insociabile regnum* TAC. Ann. *13, 17* conducere supremă indivizibilă.

insōlābiliter *adv.* neconsolabil: *~ dolere* HOR. a suferi fără a putea fi consolat.

insōlātiō, *ōnis f.* expunere la soare PLIN.

insōlātus (*3*) *p. pf. v.* **insolo**

insolens, *ntis adj.* **1** care nu are obişnuinţă, neobişnuit: *quid tu Athenas, ~?* TER. ce cauţi tu la Atena? Nu ai obiceiul, *multitudo ~ belli* CAES. mulţime dezobişnuită de război, *~ in dicendo* CIC. neobişnuit a vorbi în public; **2** care nu se obişnuieşte, neobişnuit: *~ verbum* CIC. cuvînt nefolosit; **3** peste măsură, exagerat: *~ in re aliena* CIC. peste măsură de risipitor cu bunurile altuia, *ne in re nota multus et ~ sim* CIC. ca să nu fiu abundent şi fără măsură într-o chestiune cunoscută, *~ alacritas* CIC. veselie exagerată; **4** arogant, impertinent, neruşinat, insolent: *secundis rebus insolentiores* HIRT. deveniţi mai aroganţi prin succesul lor, *insolentissimi homines* CIC. oamenii cei mai neruşinaţi, *Pannonia ~ bonis longae pacis* VELL. Pannonia devenită trufaşă prin avantajele unei perioade lungi de pace; **5** (*rar despre locuri*) nelocuit, singuratic APUL.

insolenter *adv.* **1** contrar obiceiului: *~ et raro* CIC. contrar obiceiului şi rar; **2** peste măsură, prea mult: *insolentius abutitur* CIC. abuzează prea mult; **3** arogant, fără ruşine, insolent: *~ se effere* CIC. a se lăuda fără ruşine.

insolentia, *ae f.* **1** neobişnuinţă, necunoaştere: *~ fori iudiciorumque* CIC. neobişnuinţa cu forul şi cu judecăţile, *timidi insolentiā itineris* SALL. fricoşi din cauza necunoaşterii drumului; **2** noutate, ciudăţenie, extravaganţă (*în exprimare*): *~ verborum* CIC. bizareria cuvintelor, *peregrinam insolentiam fugere* CIC. a evita ciudăţenia unei pronunţări străine; **3** lipsă de măsură, necumpătare, risipă în cheltuieli, lux: *continentiam diligebat, insolentiam vituperabat* CIC. iubea cumpătarea, blama risipa; **4** aroganţă, trufie, insolenţă: *plebem ex rebus secundis insolentia ceperat* SALL. aroganţa de pe urma succesului cucerise plebea, *hominis insolentiam cognoscite* CIC. auziţi neruşinarea acestui om.

insoleō, *ēre v.* **soleō**

insolesco, *ere vi.* **1** a deveni arogant, insolent, a deveni orgolios: *per licentiam insolescit animus humanus* SALL. prin dezmăţ, omul devine trufaş, *magis insolescente Plancina* TAC. Plancina devenind mai arogantă; **2** a lua un aspect neobişnuit, a creşte, a se îngroşa: *uterus insolescit* HIER. burta îi creşte, *vox coepit ~* TERT. vocea începu să i se îngroaşe.

insolidus (*3*) *adj.* nesolid, moale, fraged OV.

insolitē *adv.* contrar obiceiului AUG.

insolitus (*3*) *adj.* **1** neobişnuit, nedeprins (cu): *exercitus ~ ad laborem* CAES. armată nedeprinsă cu efortul, *~ rerum bellicarum* SALL. neobişnuit cu treburile războiului, *animus ~ arietari* SEN. suflet neobişnuit să fie lovit, (*abs.*) *insolitae fugiunt in flumina focae* VERG. G. *3, 543* focile, împotriva obiceiului lor, fug în fluvii; **2** care nu se obişnuieşte, necunoscut, nemaiîntîlnit, insolit: *insolitum verbum* CIC. cuvînt care nu se mai foloseşte, *insolitus feminis habitus* IUST. ţinută neobişnuită la femei, *paratus ante illum diem ~* TAC. pompă nemaiîntîlnită pînă atunci, *insolitum est ut...* PLIN. IUN. e lucru neobişnuit ca...

insōlo (*I*) *vt.* a expune la soare: *~ uvas* COL. a expune struguri la soare, *dies insolatus* COL. zi cu soare.

insolūbilis (*2*) *adj.* **1** de nedesfăcut, indisolubil; **2** (*fig.*) care nu se poate plăti, de neplătit; **3** incontestabil: *insolubile signum* QUINT. semn sigur; **4** indestructibil APUL.

insolūbilitās, *ātis f.* neputinţă de a dezlega (probleme), insolubilitate SID.

insolūbiliter *adv.* indisolubil, de nedesfăcut MACR. ş.a.

insolūtus (*3*) *adj.* nedezlegat AUG.

insomnia, *ae f.* lipsă de somn, insomnie; (*pl.*) nopţi de nesomn: *incitabatur insomniā* SUET. era chinuit de insomnie, *insomnii carere* CIC. a nu avea nopţi de nesomn.

insomniōsus (*3*) *adj.* suferind de insomnii CAT.

insomnis (*2*) *adj.* fără somn: ~ *draco* OV. balaur fără somn, *noctem ducit insomnem* VERG. își trece o noapte nedormită.
insomnium[1], *iī n.* vis, vedenie: *quae me insomnia terrent* VERG. ce vedenii mă îngrozesc.
insomnium[2], *iī n.* (*numai pl.*) lipsă de somn, veghere, insomnie: *insomnia portare ocellis* PROP. a aduce insomnie pe ochișori.
insonābiliter *adv.* fără să se audă vreun sunet AUG.
insonō, *āre, sonuī, sonitum vi.* și *vt.* 1 a scoate un sunet, a răsuna: *insonuere cavae cavernae* VERG. scorburile răsunară a gol, *insonat calamis agrestibus* OV. suflă într-un nai țărănesc, *insonuit vento nemus* OV. pădurea șuieră de vînt, *insonuit flagello* VERG. pocni din bici, *unda insonuit* OV. valul mugi, *insonuit aether* OV. cerul bubui; 2 a face să răsune: ~ *verbera* VERG. Aen. *7, 451* a face să răsune biciul.
insons, *ntis adj.* 1 nevinovat: (*cu genit.*) ~ *fraterni sanguinis* OV. nevinovat de vărsarea sîngelui fratelui, (*cu abl.*) ~ *regni crimine* LIV. nevinovat de acuzația de a dori domnia // **insontēs**, *ium m. pl.* nevinovații; 2 (*poet.*) fără a face rău: *te vidit* ~ *Cerberus* HOR. C. *2, 19, 29* pe tine te-a văzut, fără a-ți face vreun rău, Cerberul.
insonus (*3*) *adj.* fără zgomot: *insono vestigio* APUL. cu pași tăcuți, *insonae litterae* APUL. sunete mute.
insōpībilis (*2*) *adj.* [*in* + *sopio*] care nu se poate amorți, de nestins MART. CAP.
insōpītus (*3*) *adj.* neadormit, mereu treaz: *draco* OV. balaur neadormit, ~ *ignis* CLAUD. foc nestins.
insopor, *ōris adj.* mereu treaz, fără somn OV.
insordescō, *ere, sorduī vi.* a se murdări; a se urîți, a se întuneca: *nimbis insorduit aether* RUTIL. cerul s-a întunecat de nori.
inspargo *v.* **inspergo**
inspeciātus (*3*) *adj.* inform TERT.
inspeciōsus (*3*) *adj.* urît: *non* ~ PETR. destul de frumos.
inspectābilis (*2*) *adj.* remarcabil, considerabil GELL.
inspectātiō, *ōnis f.* observare, examinare, inspectare; contemplare TERT.
inspectiō, *ōnis f.* 1 privire; examinare, inspecție: *prima inspectione* COL. la prima vedere, ~ *rationum* PLIN. IUN. examinare a conturilor; 2 observare, cercetare: ~ *fulminis* SEN. cercetare asupra fulgerului.
inspectō (*I*) *vt.* a vedea (privind), a se uita la, a examina, a inspecta: ~ *de tegulis* PL. a vedea de pe acoperiș, *me inspectante* CIC. sub ochii mei.
inspector, *ōris m.* observator SEN.; inspector, examinator, cercetător AUG. ș.a.
inspectrix, *īcis f.* observatoare, examinatoare, cercetătoare AMBR.
inspectus[1], (*3*) *p. pf. v.* **inspicio**
inspectus[2], *ūs m.* privire, observare, cercetare SEN., AMM.
inspērābilis (*2*) *adj.* de nesperat AMM. ș.a.
inspērans, *ntis adj.* (*nom. nefolosit*) care nu se așteaptă, fără să se aștepte: *quibus tu salutem insperantibus reddidisti* CIC. cărora tu le-ai redat, fără să se aștepte, viața.
inspērātē *adv.* fără să spere, nesperat, pe neașteptate VULG.
inspērātō *adv.* în chip neașteptat, nesperat LUCIL., APUL.
inspērātus (*3*) *adj.* nesperat, neașteptat: *insperatae pecuniae* CIC. sume de bani nesperate, *insperatum malum* CIC. nenorocire neașteptată, *ex insperato* LIV. contrar așteptărilor.
inspergō, *ere, spersi, spersum vt.* a răspîndi (pe), a presăra (pe), a stropi: *inspersa vino albo* PLIN. stropite cu vin alb, ~ *farinam potioni* PLIN. a presăra făină în băutură; (*fig.*) *egregio inspersi corpore naevi* HOR. negi presărați ici-colo pe un corp frumos.
inspersiō, *ōnis f.* presărare PALL.
inspersus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inspergo**
inspersus[2], *abl. -ū, m.* stropire, presărare APUL.
inspiciō, *ere, spexī, spectum vt.* 1 a privi (în): ~ *speculum* PHAEDR. a privi în oglindă, *cum Romam inspexerit Eos* OV. cînd Aurora își va fi aruncat privirile asupra Romei; 2 a privi atent, a cerceta de aproape, a examina, a inspecta: ~ *candelabrum* CIC. a cerceta de aproape candelabrul, ~ *exta* TAC. a examina măruntaiele, ~ *tabulas societatis* CIC. a cerceta registrele societății, ~ *fundum* CIC. a cerceta un teren, (*mil.*) ~ *arma militis* LIV. a inspecta armele soldatului, (*fig.*) *visne te inspiciamus a puero?* vrei să-ți cercetăm viața din copilărie?, ~ *res sociorum* LIV. a analiza situația aliaților, ~ *fidem alicuius* OV. a pune la încercare credința cuiva, ~ *domos* VERG. a spiona casele.
inspicium, *iī n.* inspecție TERT.
inspīcō, *āre vt.* a ascuți (în formă de spic): *ferroque faces inspicat* VERG. G. *1, 292* și cu barda ciopleşte făclii.
inspīrātiō, *ōnis f.* 1 suflu, respirație CHALC.; 2 (*fig.*) inspirație TERT. ș.a.
inspīritālis (*2*) *adj.* nespiritual, material P. NOL.
inspīrō (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a sufla: (*cu dat.*) ~ *conchae* OV. a sufla într-o scoică, *inspirantes ramis arborum aurae* QUINT. vîntulețe care suflă în ramurile copacilor, (*oc.*) ~ *litterae* GELL. a da o pronunțare aspirată unui sunet, (*cu ac.*) ~ *foramen* PLIN. a sufla într-o gaură, *granaria aquilonibus inspirentur* COL. grînarele să fie bătute de suflul crivățului; 2 a introduce (suflînd): ~ *aliquid per calamum* CELS. a sufla ceva printr-o trestie, ~ *venenum morsibus* VERG. a picura venin prin mușcături; 3 (*fig.*) a insufla, a inspira: ~ *alicui fortitudinem* CURT. a insufla cuiva curaj; *misericordiam* QUINT. a inspira milă; 4 (*oc.*) a înflăcăra, a mișca QUINT. *2, 5, 8.*
inspoliātus (*3*) *adj.* neprădat, nerăpit QUINT. ș.a.
inspūmō, *āre vi.* a face spume TERT.
inspuō, *ere, spuī, spūtum vi.* și *vt.* a scuipa în (pe): ~ *alicui in frontem* SEN. a scuipa pe cineva în frunte, ~ *os alicuius* SERV. a-i acoperi de scuipat fața.
inspurcō, *āre, āvī vi.* a murdări SEN.
insputō, *āre vt.* a acoperi de scuipat PL.
instabiliō, *īre vt.* a fortifica AUG.
instabilis (*2*) *adj.* 1 pe care nu te poți ține, care se clatină, nesigur, instabil: *locus ad gradum* ~ TAC. teren care alunecă atunci cînd vrei să calci, ~ *ingressus* LIV.

mers nesigur, ~ *acies* LIV. front instabil, *hostis* ~ *ad conserendas manus* LIV. duşman care nu rezistă la lupta corp la corp; 2 (*fig.*) variabil, nestatornic: ~ *animus* VERG. suflet nestatornic, ~ *fortuna* TAC. soartă schimbătoare.

instabilitās, *ātis f.* nestatornicie, instabilitate PLIN. ş.a.

instabiliter *adv.* schimbător, nestatornic, instabil AUG.

instans, *ntis p. pr. v.* **insto** // **adj.** 1 prezent: *tria tempora: praeterium, instans, consequens* RH. HER. trei timpuri: trecutul, prezentul, viitorul // **instantia**, *ium n. pl.* lucrurile prezente: *de instantibus verissime iudicabat* NEP. despre împrejurările prezente, judeca foarte bine; 2 iminent, ameninţător; presant, urgent: ~ *periculum* NEP. pericol iminent, *vultus instantis tyranni* HOR. privirea tiranului ameninţător, *praeverti ad Armenios instantior cura fuit* TAC. Ann. *2, 66* mai urgentă era grija de a se duce deocamdată în Armenia.

instanter *adv.* insistent, aprins, impetuos: ~ *flagitare* SUET. a cere insistent, *instantius Pharsamanes concurrit* TAC. Pharsamanes aleargă mai înfocat la atac, *studiis instantissime deditus* AUR. VICT. dedat cu o mare înfocare studiilor.

instantia, *ae f.* 1 (*rar*) apropiere iminentă CIC. Fat. *27*; 2 stăruinţă, asiduitate: *quid est enim quod haec* ~ *non possit efficere?* PLIN. ce nu ar putea realiza această stăruinţă a ta?; 3 (*stil.*) vehemenţă, înflăcărare: *oratio maxime instantiā placet* PLIN. IUN. discursul încîntă îndeosebi prin înflăcărare; 4 cerere insistentă, insistenţă APUL.

instar *n. indecl.* 1 valoare, mărime, cantitate, asemănare, formă [cu *esse*, *habere*, *obtinere*]: (*navis*) *urbis* ~ *habere videbatur* CIC. corabia părea că are valoarea (rolul) unui oraş, *terra quasi puncti* ~ *obtinet* CIC. pămîntul are, ca să zic aşa, mărimea unui punct, *Plato mihi unus* ~ *omnium est* CIC. Platon singur valorează cît toţi ceilalţi, *parvum* ~ *eorum quae spe concepisset, receptas Hispanias ducebat* LIV. considera recucerirea Hispaniei ca pe o probă slabă faţă de ceea ce concepuse, *quantum* ~ *in ipso!* VERG. cîtă măiestrie în făptura lui!, (tard. *ad instar*) *ad* ~ *castrorum* IUST. ca nişte castre, *ad* ~ *proprietatis* DIG. în chip de proprietate; 2 (*ac. adverbial urmat de genit.*) de mărimea..., de valoarea..., de forma..., în număr cam de...: *non vici* ~, *sed urbis* CIC. nu cît un sat, ci cît un oraş, ~ *montis equus* VERG. cal cît un munte, *milites duarum* ~ *legionum* LIV. soldaţi cam cît două legiuni, *clientes appellari mortis* ~ *putant* CIC. a fi numiţi clienţi socotesc ca un fel de moarte.

instātūrus (*3*) *p. viit. v.* **insto**

instaurātīcius dies *m.* ziua reluării jocurilor de circ MACR.

instaurātiō, *ōnis f.* 1 reînnoire, reluare: ~ *sacrorum* LIV. reînnoirea sacrificiilor; 2 (*tard.*) reparare, reconstrucţie EUM.

instaurātīvus (*3*) *adj.* reluat, repetat: *ludi instaurativi* CIC. Div. *1, 55* jocuri reluate.

instaurātor, *ōris m.* restaurator AMM.

instaurō (*I*) *vt.* 1 a relua, a reîncepe, a reînnoi (*o ceremonie, solemnitate*): ~ *sacrificium* CIC. a repeta sacrificiul, ~ *ludos* LIV. a reînnoi jocurile publice, *plebeis ludis biduum instauratum* (*est*) LIV. *27, 36* timp de două zile, s-a repetat ceremonia de reluare a jocurilor plebeilor, *instauratque diem donis* VERG. Aen. *4, 63* şi (Dido) reînnoieşte sacrificiile de mai multe ori pe zi: (*gener.*) ~ *caedem* CIC. a reîncepe masacrul, ~ *societatem* SUET. a reînnoi alianţa, *di, talia Grais instaurate* VERG. Aen. *6, 529* o zei, reînnoiţi — asupra grecilor însă — aceste grozăvii, (*spec.*) ~ *vinum* PLIN. a reîntineri un vin; (*fig.*) *instaurati* (*sunt*) *animi regis succurrere tectis* VERG. *2, 451* se reaprinse în noi curajul de a sări în ajutorul palatului regelui; 2 a pregăti, a face: *instauramus Polydoro funus* VERG. pregătim ceremonia înmormîntării lui Polidor, ~ *sacrum dis loci* TAC. a aduce un sacrificiu divinităţilor locului, ~ *sibi monumenta* PLIN. a-şi înălţa monumente.

insternō, *ere, strāvī, strātum vt.* 1 a aşterne (peste), a acoperi: *caverna paleā insternitur* PLIN. vizuina se aşterne cu paie, *equi instrati* LIV. cai peste care sînt aşternute cioltare, *torus modice instratus* SUET. pat acoperit cu aşternut uşor, *insternor pelle leonis* VERG. mă învelesc cu pielea leului; 2 (*oc.*) a aşterne (construind pe) [cu *dat.*]: *instravit pulpita tignis* HOR. a ridicat o scenă pe nişte bîrne.

instīgātiō, *ōnis f.* excitare RH. HER.; instigaţie, instigare GAI.

instīgātor, *ōris m.* instigator TAC. ş.a.

instīgātrix, *īcis f.* instigatoare TAC.

instīgātus (*3*) *p. pf. v.* **instigo**

instīgātus, *abl. -ū, m.* asmuţire ULP.

instīgō (*I*) *vt.* a asmuţi, a aţîţa, a instiga, a îndemna: ~ *canem in aliquem* PETR. a asmuţi cîinele împotriva cuiva, ~ *Romanos in Hannibalem* LIV. a-i aţîţa pe romani contra lui Hannibal, ~ *Clodium in arma* CIC. a-l stîrni pe Clodius la luptă, *te instigante* CIC. la instigaţia ta, ~ *aliquem variis vocibus* VERG. a îndemna pe cineva prin strigăte felurite, *instigant laedere* LUCR. îi împing să vatăme.

instillātiō, *ōnis f.* 1 vărsare picătură cu picătură PLIN.

instillō (*I*) *vt.* 1 a vărsa cu picătura în (peste): ~ *auribus succum brassicae* PLIN. a picura în urechi zeamă de varză, ~ *merum in ignes* OV. a turna vin peste flăcări; (*fig.*) ~ *praeceptum hoc auriculis* HOR. a strecura acest sfat în ureche; 2 a picura (pe): *guttae quae instillant saxa* CIC. picături care picură pe stînci.

instimulātor, *ōris m.* instigator CIC.

instimulō, *āre vt.* a aţîţa OV. ş.a.

instinctor, *ōris m.* instigator TAC. ş.a.

instinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **instinguo**

instinctus[2], *ūs m.* îndemn, impuls, inspiraţie: *instinctu decurionum* TAC. la îndemnul decurionilor, *instinctu divino* CIC. printr-o inspiraţie divină.

instinguō, *ere, stinxī, stinctum vt.* a îndemna, a împinge la..., a aţîţa, a înflăcăra: *furore quodam instinctus* CIC. apucat de un fel de nebunie, *his vocibus instincti milites* LIV. soldaţii înflăcăraţi de aceste cuvinte.

instīpō, *āre vt.* a îngrămădi unul lîngă altul, a îndesa CAT., M. EMP.

instīpulor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a stipula PL.

institа, *ae f.* 1 garnitură, volan (*la o haină femeiască pe dedesubt, ajungînd pînă la călcîie*): *illas, quarum subsuta talos tegat instita veste* HOR. S. *1, 2, 29* acele matroane pe ale căror călcîie le-ar acoperi volanul înnădit la haina de dedesubt; (*fig.*) *nulla* ~ OV. nici o matroană; 2 fîşie, bandă, legătură; chingă (la pat) PETR.

institī *pf. v.* **insisto** şi **insto**

institiō, *ōnis f.* (*v.* **insisto**) oprire, repaus CIC. Tusc. *1, 62*.

institor, *ōris m.* vînzător de tarabă: *amata nautis et institoribus* HOR. iubită de marinari şi de vînzători de prăvălie; (*fig.*) ~ *eloquentiae* QUINT. prăvăliaş de elocinţă.

institōrius (*3*) *adj.* de vînzător cu bucata, mercantil, comercial HIER. // **institōria**, *ae f.* vînzătoare cu bucata DIG. // **institōrium**, *iī n* comerţ cu bucata SUET.

instituō, *ere, stituī, stitūtum vt.* 1 a pune (în) ~ *arborem* SUET. a planta un arbore, *iugera CCC, ubi institui vineae possunt* CIC. trei sute de iugăre pe care se poate pune vie; 2 a pune să se facă, a construi, a pregăti, a face: ~ *pontem* CAES. a construi un pod, ~ *fossam* CAES. a pune să se sape un şanţ, ~ *bibliothecam* PLIN. IUN. a funda o bibliotecă, ~ *armorum officinas in urbe* CAES. a deschide ateliere de armurărie în oraş, ~ *convivia* SUET. a pregăti ospeţe, ~ *remiges ex provincia* CAES. a-şi procura vîslaşi din provincie; 3 a orîndui, a constitui, a face, a institui: ~ *aciem duplicem* LIV. a dispune o îndoită linie de luptă, ~ *duas legiones ex omni copia* SALL. a constitui două legiuni din toată mulţimea, (*cu 2 ac.*) ~ *aliquem heredem* CIC. a institui pe cineva ca moştenitor, *aliquem sibi* ~ *amicum* CIC. a-şi face pe cineva prieten: 4 a se porni, a începe, a se pune pe, a se încinge la: ~ *iter* CIC. a întreprinde o călătorie, *id negotium institutum est, non datur cessatio* PL. această afacere a fost pornită, nu-i chip să ne oprim, *perge, ut instituisti* CIC. continuă cum ai pornit, *senex historias scribere instituit* NEP. la bătrîneţe, a început să scrie lucrări istorice; 5 a introduce, a institui, a stabili, a impune: ~ *portorium vini* CIC. a impune taxă vamală pe vin, ~ *regnum* CIC. a institui tirania, ~ *dilectum* CAES. a ordona o ridicare la oaste, ~ *legem* CIC. a introduce o lege, ~ *diem festum* LIV. a institui o sărbătoare, *instituit ut barbam sibi adurerent* CIC. a dat dispoziţie să-i ardă barba, *ut instituerat* CAES. după cum îşi făcuse obiceiul; 6 a organiza, a orîndui: ~ *civitates* CIC. a organiza cetăţile, *philosophorum praeceptis instituta vita* CIC. viaţă orînduită după preceptele filozofilor; 7 a forma, a educa, a instrui: ~ *adulescentes* CIC. a-i forma pe tineri, ~ *oratorem* CIC. a forma un orator, *ad lectionem institui* QUINT. a fi învăţat să citească, ~ *aliquem Latine loqui* COL. a învăţa pe cineva să vorbească latineşte, *Graecis doctrinis institutus* CIC. format prin teoriile filozofice greceşti, *institui lyrā* QUINT. a învăţa să cînte din liră, *amphora fumum bibere instituta consule Tullo* HOR. C. *3, 8, 11* amforă pusă să înghită fum de pe cînd era consul Tullus.

institūtiō, *ōnis f.* 1 orînduială, regulă: ~ *rerum* CIC. rînduială a lucrurilor, *institutionem suam conservare* CIC. a-şi respecta obişnuinţa; 2 formare, învăţătură: ~ *prima puerilis* CIC. prima învăţătură a copilului, *de institutione oratoria* QUINT. despre formarea oratorului, *omnis* ~ *de aliqua re* CIC. orice învăţătură despre ceva; 3 principiu, metodă, doctrină: *quaedam genera institutionum* SUET. unele feluri de metode, *Graecis institutionibus eruditi* CIC. cultivaţi în doctrinele grecilor.

institūtor, *ōris m.* 1 fondator, autor: *institutores urbium* AMM. fondatorii oraşelor; 2 preceptor, învăţător LAMPR., LACT.

institūtum, *ī m.* 1 plan stabilit, proiect: *iam ad institutum revertor meum* CIC. dar să revin la ce mi-am propus, *ex instituto* LIV. după convenţia stabilită; 2 obicei, uz, rînduială, regulă, normă: *instituto suo* CAES. după obiceiul său, *ne quid novi fiat contra instituta maiorum* CIC. să nu se facă nimic nou contrar rînduielilor din strămoşi, *institutis patriae parere* CIC. a se supune orînduielilor patriei, *leges et instituta cognoverat* CIC. cunoştea legile şi rînduielile publice, *institutum vitae* CIC. reguli de viaţă, *ex instituto* LIV după obicei; 3 (*pl.*) principiu, doctrină: *optimis institutis mentem informare* QUINT. a forma spiritul în cele mai sănătoase principii, *Peripateticorum instituta* CIC. ideile fundamentale ale peripateticilor.

institūtus (*3*) *p. pf. v.* **instituo**

instō, *āre, stitī, stātūrus vi.* şi (*mai rar*) *vt.* 1 a sta pe (deasupra), a fi pe…: ~ *iugis* (= *dat.*) VERG. a sta pe înălţimile muntelui, *instans in medio triclinio* SUET. stînd în mijlocul sălii de mîncare, (*cu ac.*) *rectam instas viam* PL. eşti pe drumul cel bun; 2 a se ţine strîns de, a nu slăbi, a presa, a urmări: ~ *hosti* LIV. a-l urmări pe duşman, ~ *fugientibus* OV. a nu-i slăbi pe cei ce fug, (*cu ac.*) ~ *hostes* NEP. a-i urmări pe duşmani; 3 a stărui, a insista: *urge, insta, perfice* CIC. zoreşte, stăruie, du la capăt: ~ *operi* VERG. a stărui asupra terminării lucrului, ~ *obsidioni* CURT. a stărui în asediere, *cum iste vehementius instaret* CIC. cum acesta insista prea mult, *te instante, faciet* CIC. la insistenţa ta, va face, *tibi instat Hortensius, ut eas* CIC. Hortensius insistă pe lîngă tine să mergi, *instat poscere* CIC. insistă să ceară, (*abs.*) *si instetur* LIV. dacă se stăruie, *Marti instabant currum* VERG. Aen. *8, 433* zoreau să-i construiască lui Marte un car, *unum* ~: *de indutiis* CAES. a insista asupra unui singur lucru: asupra armistiţiului; 4 (*despre timp, împrejurare ş.a.*) a fi foarte aproape, a sta în faţă, a ameninţa: *instabat tempus proficiscendi* NEP. se apropia momentul plecării, *dies instat quo*… CIC. se apropie ziua în care…, *bellum instat* CIC. războiul e iminent, *curae instantes* CURT. grijile care-i stau în faţă, *cum illi iter instaret longum*… CIC. cum îl aştepta un drum lung…, *tibi ab iis instat periculum* CIC. te ameninţă o primejdie din partea lor, *satis est quod instat de Milone* CIC. e destul ce mă aşteaptă din cauza lui Milo, *tantum eum exilii instat* PL. îl ameninţă atîta nenorocire.

instrāgulum, *ī n.* şi **instrātum**, *ī n.* aşternut (de pat) CAT.

instrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **insterno**

instrātus[2] (*3*) *adj.* neaşternut, neacoperit: *instrato cubili* VERG. G. *3, 230* pe pămîntul gol.
instrātus[3], *abl. -ū, m.* înşeuare; harnaşament PLIN.
instrāvī *pf. v.* **insterno**
instrēnuē *adv.* laş: *non instrenue moriens* IUST. murind eroic.
instrēnuus (*3*) *adj.* de nici o ispravă, moale, slab: ~ *animus* TER. suflet nevolnic, *non* ~ *dux* SUET. comandant valoros.
instrepitō, *āre vi.* a bîzîi pe... [cu *dat.*] FORT.
instrepō, *ere, strepuī, strepitum* **1** *vi.* a scoate un zgomot, a scîrţîi, a pîrîi, a scrîşni; **2** *vt.* a face să se audă: ~ *lamentabiles questus* APUL. a scoate bocete jalnice.
instrictus (*3*) *p. pf. v.* **instringo**
instrīdens, *ntis adj.* şuierînd pe... SIL.
instringō, *ere, strinxī, strictum vt.* a lega, a strînge; (*fig.*) *dolore paelicatus uxor eius instricta*... APUL. M. *8, 22* obsedată de durerea trădării conjugale, soţia lui...
instructē *adv.* cu pompă: *ludos instructius fecit* LIV. *1, 35, 7* a dat cu mai mare pompă jocuri.
instructiō, *ōnis f.* **1** construire: ~ *balinei* PLIN. IUN. construirea unei băi; **2** aşezare: ~ *tubulorum* VITR. aşezarea conductelor mici; **3** orînduire, punere în ordine CIC.; **4** învăţătură ARN.
instructor, *ōris m.* orînduitor: ~ *convivii* CIC. organizator al banchetului.
instructūra, *ae f.* **1** ordine de luptă FRONTIN.; ordine într-o compoziţie FRONT.; **2** (*concrt.*) construcţie în zid, zid, barieră GROM.
instructus[1] (*3*) *p. pf. v.* **instruo** // **adj. 1** prevăzut cu, înzestrat: *domicilia instructa rebus omnibus* CIC. locuinţe prevăzute cu de toate, *amicus decem vitiis instructior* HOR. Ep. *1, 18, 25* prieten care are o duzină de vicii în plus, *ut ad dicendum instructissimus a natura videretur* CIC. încît părea cel mai înzestrat de natură pentru oratorie; **2** cultivat, versat, priceput: ~ *ingenuis artibus* CIC. cultivat în artele liberale, *a philosophia instructior* CIC. mai cultivat în ce priveşte filozofia, *satis instructi in iure civili* CIC. destul de versaţi în dreptul civil.
instructus[2], *abl. -ū, m.* bagaj (de cunoştinţe) CIC. de Or. *3, 23.*
instrūmentum, *ī n.* **1 a.** sculă, unealtă, instrument, utilaj, echipament, material: ~ *villae* CIC. ustensilele unei ferme, ~ *rusticum* material agricol, ~ *venatorium* PLIN. echipament de vînătoare, ~ *belli* CIC. material de război, *instrumenta necis* OV. uneltele de tortură, (*spec.*) ~ *publicum* SUET. Cal. *8* documente oficiale, ~ *litis* QUINT. *12, 8, 12*, piesele unui proces, ~ *imperii* SUET. Vesp. *8* arhivele imperiului; **b.** (*oc.*) găteală, veşmînt: *felices ornent haec instrumenta libellos* OV. Tr. *1, 1, 9* aceste găteli să împodobească volumele fericite, *anilia demit instrumenta sibi* OV. M. *14, 766* şi a lepădat veşmintele de babă; **2** (*fig.*) bagaj, mijloc la îndemînă, resurse: *instrumenta itineris* QUINT. cele necesare călătoriei, ~ *oratoris* CIC. mijloacele la îndemîna oratorului, *instrumenta naturae* CIC. înzestrare naturală, *instrumenta virtutis* CIC. resursele morale.
instruō, *ere, struxī, structum vt.* **1** (*rar*) a potrivi un lucru într-altul, a întroloca: *turris contabulationem in parietes instruxerunt* CAES. B.C. *2, 9, 7* au potrivit podeaua turnului unind-o cu pereţii; **2** a construi, a clădi: ~ *muros* NEP. a construi ziduri de cetate, ~ *aggerem* TAC. a înălţa o terasă; **3** a orîndui, a dispune, a aranja, a pregăti: ~ *mensas* VERG. a întinde mese, ~ *convivium* CURT. a pregăti un ospăţ, ~ *insidias* LIV. a pregăti capcane; (*fig.*) ~ *fraudem* LIV. a pune la cale o înşelătorie; (*mil.*) a dispune în linie de luptă: *instruite vestros exercitus* CIC. dispuneţi armatele voastre în linie de luptă, ~ *suas copias* CAES. a-şi dispune trupele în linie de bătaie, *Romanus dimicationi ultimae instructus* LIV. romanii în linie de bătaie pentru lupta decisivă, *acie instructa* CAES. armata fiind dispusă în linie de luptă; **4** a prevedea cu cele necesare, a utila, a echipa, a înarma: ~ *aliquem pecuniā* CIC. a pune la îndemînă bani cuiva, ~ *socios armis* VERG. a-şi înarma aliaţii, ~ *frumento victorem* IUST. a furniza grîu învingătorului, ~ *agrum* LIV. a-şi înzestra pămîntul cu inventarul necesar, *domus instructa* casă bine mobilată; **5** a pregăti: *mulieri aurum atque ornamenta* PL. Mil. *981* a-i pregăti unei femei aur şi podoabe, ~ *agrum atque aedes sibi* PL. a-şi procura o bucată de pămînt şi o casă, *se* ~ *ad iudicium* CIC. a se pregăti cu ce trebuie, pentru a fi sigur de rezultatul judecăţii; **6** a pregăti educînd, a învăţa, a instrui: ~ *adolescentes ad omne officii munus* CIC. a-i deprinde pe tineri cu îndeplinirea oricărei îndatoriri, ~ *iuvenes salubribus praeceptis* PETR. a forma tinerii prin învăţături sănătoase, ~ *aliquem qua ratione possit*... QUINT. a învăţa pe cineva cum ar putea să...; [pf. sincop. *instruxti* PL.].
instudiōsus (*3*) *adj.* fără înclinaţie spre... [cu *genit.*] APUL.
insuāsibilitās, *ātis f.* imposibilitatea de a fi convins HIER.
insuāsum, *ī n.* culoare ca funinginea [?] PL. Truc. *271.*
insuāvis (*2*) *adj.* neplăcut (*la gust, miros, auz*): *herba cibo non insuavis* PLIN. iarbă destul de plăcută la mîncat, (*fig.*) ~ *homo* HOR. om nesuferit.
insuāvitās, *ātis f.* lipsă de dulceaţă, amăreală TERT.; (*fig.*) caracter supărător (al vorbirii) GELL.
insuāviter *adv.* neplăcut, supărător BOETH.
Insuber, *bris, bre adj.* insubru // **Insuber**, *ris m.* insubru // **Insubrēs**, *ium* (*-um*) insubrii (*neam celtic în Gallia Transpadană*).
insubidē *adv.* fără minte, prosteşte GELL. ş.a.
insubidus *adj.* zăpăcit, prost GELL.
insubiectus (*3*) *adj.* nepus sub [cu *dat.*] AVIEN.; (*fig.*) nesupus, independent HIER.
insubstantivus (*3*) *adj.* fără substanţă AMBR.
insubtīlis (*2*) *adj.* fără fineţe DIG.
insubtīliter *adj.* fără fineţe DIG.
insuccidus *sau* **insūcidus** (*3*) *adj.* care nu e umed, uscat AUG.
insuccō (**insucō**) (*I*) *vt.* a muia în... COL. // **insuccatus** (*3*) *p. pf.* îmbibat în [cu *abl.*] COL.
insūdō, *āre vi.* a asuda pe... [cu *dat.*]: *libellis insudat manus* HOR. S. *1, 4, 72* mîna asudă pe cărţi; (*abs.*) a asuda CELS.

insuēfactus (*3*) *adj.* obişnuit, deprins CAES.
insuescō, *ere, suēvī, suētum vi.* şi *vt.* 1 a se obişnui (cu): ~ *ad disciplinam* LIV. a se obişnui cu disciplina, *insuevit mentiri* TER. s-a obişnuit să mintă, *quarum corpori insueverat* TAC. Ann. *11, 29* cu al căror corp se obişnuise (cu care avusese relaţii intime); 2 a obişnui: (*aliquem aliqua re*) ~ *pecus aquā* COL. a obişnui turma cu apa, (*aliquem aliquid*) *insuevit pater hoc me, ut...* HOR. tata m-a obişnuit cu acest lucru, să...; (*cu inf.*) *sic insuesci debent* COL. aşa trebuie să fie obişnuiţi, *ita se a pueris insuetos* LIV. aşa au fost ei obişnuiţi de cînd erau copii.
insuētē *adv.* în chip neobişnuit, contrar obiceiului C. AUR. ş.a.
insuētūdō, *inis f.* neobişnuinţă (cu ceva) [cu *genit.*] SPART.
insuētus[1] (*3*) *p. pf. v.* **insuesco**
insuētus[2] (*3*) *adj.* 1 neobişnuit: (*cu genit.*) ~ *laboris* CAES. neobişnuit cu munca, ~ *male audiendi* NEP. neobişnuit să audă vorbindu-se de rău despre el, (*cu dat.*) ~ *moribus Romanis* LIV. neobişnuit cu moravurile romane, (*cu inf.*) ~ *vera audire* LIV. neobişnuit să audă adevărul, (cu *ad* şi *ac.*) ~ *ad stabilem pugnam* LIV. neobişnuit cu o luptă regulată, ~ *ad onera portanda* CAES. neobişnuit să poarte poveri; 2 (*sens pas.*) cu care (cineva) nu este obişnuit, necunoscut, nou (pentru cineva): *insuetum iter* VERG. drum necunoscut, *insuetum limen Olympi* VERG. pragul Olympului nou pentru el; (*poet. ac. pl.n. cu sens adv.*) *insueta rudens* VERG. Aen. *8, 248* mugind în chip nemaiauzit.
insufficiens, *ntis adj.* insuficient TERT.
insufficientia, *ae f.* insuficienţă TERT.
insufflō (*I*) *vi* şi *vt.* a insufla în (pe); a sufla (ceva) pe (în) TERT.
insula, *ae f.* 1 insulă; (*oc.*) Insula (*un cartier al Syracusei, aflat pe insula Ortigia*); 2 grup de locuinţe de închiriat pentru oamenii săraci; *Claudius proscripsit insulam, vendidit* CIC. Claudius şi-a scos la vînzare grupul de locuinţe şi l-a vîndut, *exsolutis domuum et insularum pretiis* TAC. plătind preţul caselor (celor bogaţi) şi al locuinţelor ieftine (arse); 3 templu ECCL.
insulānus (*3*) *adj.* insular SID. // **insulānus**, *ī m.* locuitor al unei insule CIC.
insulāris (*2*) *adj.* al insulei, insular AMM. // **insulāris**, *is m.* gardian al templului IUST.
insulārius, *iī m.* 1 sclav, intendent (*al proprietarului unui grup de locuinţe ieftine, care încasează chiriile*) DIG.; 2 chiriaş, locatar PETR., DIG.
insulātus (*3*) *adj.* devenit o insulă APUL.
insulōsus (*3*) *adj.* plin de insule (*despre o mare*) AMM.
insulsē *adv.* fără sare, fără spirit, prosteşte CIC. ş.a.
insulsitās, *ātis f.* lipsă de gust; prostie, stupiditate: *insulsitatem villae noveram* CIC. cunoaştem lipsa de gust a vilei: *iam nostis insulsitatem Graecorum* CIC. cunoaşteţi acum prostia grecilor.
insulsus (*3*) *adj.* 1 (*propr.*) fără sare: *amurcā insulsā perfundunt sulcos* COL. stropesc brazdele cu drojdie nesărată; 2 (*fig.*) nesărat, lipsit de gust, fără spirit: *insulsum genus ridiculi* CIC. gen nesărat de glume, *acutus neque* ~ *homo* CIC. un ins inteligent şi destul de spiritual // **insulsae**, *ārum f. pl.* femei proaste CIC.
insultābundus (*3*) *adj.* pornit pe insulte AUG.
insultanter *adv.* insultător, obraznic AUG.
insultātiō, *ōnis f.* 1 sărire peste..., săritură SOL.; 2 (*fig.*) insultă, batjocorire VAL. MAX. ş.a.; 3 (*ret.*) asalt, atac QUINT.
insultātor, *ōris m.* insultător, batjocoritor AUG.
insultātrix, *īcis f.* insultătoare HIER.
insultō (*I*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* (*v.* **insilio, salio**) 1 a sălta pe (în), a sări pe (în): (*cu dat.*) *haedi floribus insultant* VERG. iezii zburdă strivind florile, *Priami busto insultat armentum* HOR. pe mormîntul lui Priam, saltă cirezile, *fluctibus ignotis insultavere carinae* OV. navele săltau pe valuri necunoscute, (*poet. cu ac.*) *nemora matres insultant thyasis* VERG. Aen. *7, 581* mamele străbat în dansuri bahice pădurile; (*fig.*) *insultet morte mea* PROP. să salte de bucurie pentru moartea mea; 2 a-şi bate joc (de), a batjocori, a insulta; (*cu dat.*) ~ *iacenti* OV. a insulta un om doborît la pămînt, ~ *casibus alicuius* OV. a-şi bate joc de nenorocirile cuiva, (cu *in* şi *ac.*) *in rempublicam* ~ CIC. a-şi bate joc de republică, *Epicurus insultans in omnes* CIC. Epicur pornindu-se cu ocări asupra tuturor, (*cu ac.*) ~ *segnitiam iuvenis* TAC. a-şi bate joc de lenevia tînărului.
insultūra, *ae f.* săritură în... PL.
insum, *esse, fuī vi.* a fi în (pe), a se afla, a exista: (cu *dat.* sau *in* şi *abl.*) *nec digitis anulus ullus est* OV. în degete, nu au nici un inel, *nummi octingenti in marsupio fuerunt* PL. în pungă, au fost optzeci de bani; (*fig.*) *in imperatore quattuor res inesse oportet* CIC. la un comandant, trebuie să găseşti patru calităţi, *illi genti plus inest virium quam ingenii* NEP. acel neam are mai multă forţă decît inteligenţă, *malignitati falsa species libertatis inest* TAC. bîrfeala răutăcioasă dă impresia falsă de libertate.
insūmō, *ere, sumpsī, sumptum vt.* 1 a cheltui, a consuma, a folosi: *ut nullus teruncius insumatur in quemquam* CIC. încît să nu se cheltuiască un obol de om, ~ *sestertios tricenos in coenam* GELL. a cheltui cîte 30 de sesterţi pentru masă, (*cu dat.*) ~ *paucos dies reficiendae classi* TAC. a consacra cîteva zile pentru refacerea flotei, ~ *vitam versibus* TAC. a-şi petrece viaţa făcînd versuri, (cu *in* şi abl.) *in evolvenda antiquitate satis operae* ~ TAC. a-şi da destulă osteneală cu studiul antichităţii; 2 (*fig.*) a lua asupră-şi, a-şi asuma: *interficiendi domini animum* ~ TAC. a-şi pune în gînd să-şi ucidă stăpînul; 3 (*med.*) a consuma, a slăbi (corpul).
insumptiō, *ōnis f.* 1 cheltuială COD. TH.; 2 (*med.*) slăbire a organismului, consumpţiune C. AUR.
insuō, *ere, suī, sutum vt.* 1 a coase (înăuntru), a închide (înăuntru, cusînd): ~ (*parricidam*) *vivum in culleum* sau *aliquem culleo* SEN. a-l închide de viu pe paricid într-un sac cusut la gură (*şi a-l arunca în apă — pedeapsă aplicată paricizilor*); 2 a coase (pe), a broda: *insutum vestibus aurum* OV. aur brodat pe veşminte, *plumbo insuto* VERG. Aen. *5, 405* cu lame de plumb aplicate.

insuper I *adv.* **1** deasupra: ~ *trabibus immissis* CAES. întinzînd deasupra niște grinzi, *humus ~ inicitur* LIV. deasupra se aruncă pămînt; (*oc.*) de deasupra, de sus: *via subiecta iugo ~ imminenti* LIV. drum la poalele muntelui care amenința de deasupra; **2** pe deasupra, în plus: *etiam ~ defraudat* TER. pe deasupra, mai și fură, *non negando minuendove, sed ~ amplificando* SUET. nu negînd sau micșorînd, ci sporind și mai mult; (*expr.*) *insuper habere aliquid* a considera ceva de prisos, a nu ține seama de, a nesocoti: *lacrimis istis ~ habitis* APUL. M. *4, 25* neținiînd seama de lacrimile astea ale tale, *eam constantiam non ~ habendam intelligit* GELL. înțelege că această statornicie nu e de disprețuit. **II** *prep.* **1** (*cu ac.*) deasupra: ~ *arbores* CAT. deasupra arborilor; **2** (*cu abl.*) în afară de: ~ *his* VERG. în afară de acestea.

insuperābilis (*2*) *adj.* **1** de netrecut: ~ *transitus* LIV. trecere impracticabilă; **2** (*fig.*) de neînvins: *genus insuperabile bello* VERG. neam de neînvins în război, *insuperabile fatum* OV. soartă inevitabilă, ~ *valetudo* PLIN. IUN. boală incurabilă.

insuperābiliter *adv.* invincibil, suveran AUG.

insurgō, *ere*, *surrexī*, *surrectum vi.* **1** a se ridica, a se înălța: *attolli et ~ haud licitum* TAC. nu e permis să fie ridicat de jos, sau să se ridice el, *insurgens Entellus* VERG. Entellus ridicîndu-se pe vîrful picioarelor, *equus insurgit* CURT. calul se ridică în două picioare, ~ *remis* VERG. Aen. *3, 207* a se ridica de pe bancă spre a vîsli mai tare; (*vt. oc.*) a urca: *iugi, quod insurgimus, aspritudo* APUL. M. *1, 2* asprimea muntelui pe care îl urcăm; (*despre lucruri, locuri*) *prospiciunt tenebras ~ campis* VERG. văd că se ridică pe cîmpii întunericul (unui nor de praf), *vastius insurgens impetus undae* OV. furia valului ridicîndu-se mai năprasnic, *insurgat Aquilo* HOR. ridică-se un crivăț, *pone tergum insurgebat silva* TAC. în spatele lor, se afla o pădure, *inde colles insurgunt* LIV. de acolo în sus, se ridică niște coline; **2** (*fig.*) **a.** a se ridica (în putere), a se înălța: ~ *paulatim* TAC. începu să se ridice puțin cîte puțin, *testificantur Romanos opes ~* TAC. arată că puterea romană crește; **b.** a se ridica puțin împotriva [cu *dat.*]: *credens suis ~ regnis* OV. crezînd că se ridică împotriva tronului său; **c.** (*despre elanul scriitorului, vorbitorului*) *Horatius insurgit aliquando* QUINT. cîteodată, Horatius are un ton mai înalt; **d.** (*abs.*) a se pune pe treabă: *adhortatus es ~* PLIN. IUN. Pan. *66, 2* ne-ai îndemnat să ne punem pe treabă.

insusceptus (*3*) *adj.* neîmplinit.

insuspicābilis (*2*) *adj.* de nebănuit, neașteptat VULG.

insustentābilis (*2*) *adj.* insuportabil LACT. ș.a.

insusurrātiō, *ōnis f.* șușotit (la ureche) CAPIT.

insusurrō (*I*) *vt.* a șopti, a spune (la ureche): ~ *ad aurem* (~ *in aures*) CIC. a șopti la ureche, *muliercula insusurrans alteri* CIC. o femeiușcă spunîndu-i alteia la ureche, ~ *alicui cantilenam* CIC. a fredona cuiva la ureche o melodie, *Favonius ipse insusurrat navigandi tempus esse* CIC. zefirul însuși cu susurul său ne spune că e timpul să pornim pe mare.

insūtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **insuo**

insūtus[2], *abl. -ū, m.* coasere (înăuntru) APUL.

intābescō, *ere*, *tābuī vi.* **1** a se topi: ~ *pruinae sole tepente solent* OV. chiciura se topește de un soare călduț; **2** (*fig.*) a se topi, a se consuma, a se stinge, a muri: ~ *morbo* CIC. a se topi de boală, *intabescit videndo succesus hominum* OV. moare văzînd succesele oamenilor, ~ *dolori* SEN. a se prăpădi de durere, *cum semel intabuissent pupulae* HOR. Ep. *5, 39* de îndată ce ochișorii i se vor fi stins.

intactilis (*2*) *adj.* impalpabil, intangibil LUCR.

intactus[1] (*3*) *adj.* **1** neatins, intact: *intacta nix* LIV. zăpadă neatinsă, *intactum ferro corpus* LIV. trup neatins de sabie, *nemo omnium ~ profugit* SALL. dintre toți, nimeni n-a scăpat teafăr, *vires intactae* CURT. forțe intacte; **2** neîncercat: *nihil intactum pati* SALL. a nu lăsa nimic neîncercat, *carmen intactum Graecis* HOR. gen de poezie neîncercat de greci (= *satira*); **3** neprihănit, cast: *intacta Pallas* HOR. neprihănita Pallas, *cui pater intactam dederat* VERG. căruia tatăl ei i-o dăduse fecioară; **4** neatins (de), liber (de), cruțat (de) [cu *abl.* sau *ab* și *abl.*]: *Scythae ab alieno imperio intacti* IUST. sciții, care n-au cunoscut jugul străin, ~ *infamiā* LIV. neatins de dezonoare, ~ *ab sibilo* CIC. cruțat de fluierături.

intactus[2], *ūs m.* intangibilitate LUCR. *1, 454.*

intāminābilis (*2*) *adj.* de nepîngărit AUG.

intāminātus (*3*) *adj.* nepătat HOR.

intāminō, *āre vt.* a profana HEGES.

intectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intego**

intectus[2] (*3*) *adj.* **1** neacoperit: ~ *domus intecta* SALL. casă fără acoperiș, *dux semisomnis ac prope ~* TAC. comandantul, pe jumătate adormit și aproape dezbrăcat, *pedibus intectis* TAC. Ann. *2, 59* numai cu sandale în picioare (*după moda grecească*); **2** (*fig.*) deschis, sincer: *obscurus adversum alios, sibi uni incautus intectusque* TAC. ascuns față de alții, numai față de Seianus era fără grijă și deschis.

integellus (*3*) *adj.* (dim. al lui *integer*) nevătămat, neatins CATUL., CIC.

integer, *gra*, *grum adj.* **1** neatins, intact: ~ *et plenus thesaurus* PL. comoara neatinsă și întreagă, *sublicarum pars inferior integra remanebat* CAES. partea inferioară a parilor rămînea intactă, *domum reduco integrum omnem exercitum* PL. readuc în țară toată armata neatinsă, *integri fugerunt* LIV. au luat-o la fugă neatinși, ~ *eques equique* LIV. teferi și călărețul, și caii, *gens integra a cladibus belli* LIV. neam neatins de dezastrele războiului; (*oc.*) neatins de învățătură, novice: ~ *discipulus* CIC. școlar nedus la carte; **2** în toată puterea, nevătămat, cu forțe noi: (*milites*) *integri et recentes* CAES. soldați plini de vigoare și cu forțe proaspete, *integriore exercitu decernere* NEP. a da lupta cu o armată cu forțe mai proaspete, *integris viribus repugnare* CAES. a reînnoi lupta cu forțe noi, *integra valetudo* CIC. sănătate perfectă, *mulier aetate integra* TER. femeie în floarea vîrstei, ~ *aevi Ascanius* VERG. Ascanius în floarea vieții; (*despre lucruri*) nevătămat: *omnibus rebus integri* HOR. nevătămați în averile lor; (*expr.*) *aliquem in integrum restituere* CIC. a repune pe cineva în totalitatea drepturilor de mai înainte; **3** neatins, nestricat, nealterat, curat: (*fig.*) neprihănit, cast: *integri fontes* HOR. iz-

voare neatinse, (*vina*) *integrum perdunt saporem* HOR. vinurile îşi pierd gustul natural, (*fig.*) *integrae virgines* CATUL. fecioare neprihănite, *Diana integra* HER. fecioara Diana; 4 necorupt, integru, cinstit, virtuos: *integri testes* CIC. martori necorupţi, *illo nemo integrior erat* CIC. nu era nimeni mai cinstit decît acela, *integerrima vita* CIC. viaţă foarte virtuoasă, ~ *vitae* HOR. om cu o viaţă ireproşabilă. 5 întreg, complet: *annus est* ~ *exspectandus* CIC. va trebui să aşteptăm un an întreg, *honoris fructus integri* CIC. răsplăţile depline ale demnităţii; 6 sănătos: *si* ~ *futurus esse aeger* CELS. dacă bolnavul se va face sănătos, *si rubet et pellucet, sanguis* ~ *est* CELS. dacă e roşu şi luceşte, sîngele e sănătos, ~ *animi* (*mentis*) HOR. sănătos la minte; 7 nou: *tamquam ad integrum bellum cuncta parat* SALL. pregăteşte totul ca pentru un război nou, (*expr.*) *de integro*, *ex integro*, *ab integro* de la capăt, din nou: *de integro scribere* CIC. a scrie din nou (de la capăt), *columnam efficere ab integro* CIC. a face din nou o columnă; 8 (*spec.*) care nu a suferit schimbări, nedecis: *re integra* CAES. B. G. *7*, *30*, *2* cînd situaţia nu se înrăutăţeşte; (*expr.*) *in integro mihi res est* sau *integrum mihi est* lucrul este în mîna mea (am mînă liberă, este în puterea mea): *quousque? inquies: quoad erit integrum* CIC. pînă unde? vei zice tu: pînă unde se va putea, *ei ne integrum quidem erat, ut ad iustitiam remigraret* CIC. nici măcar nu mai era în puterea lui să se întoarcă la sentimente de dreptate, *non integrum est Pompeio consilio uti tuo* CIC. Pompeius nu se mai poate folosi de sfatul tău; 9 liber de pasiuni, imparţial, indiferent, calm: *integrum se servare* CIC. a rămîne imparţial, *voces audit* ~ HOR. ascultă aceste cuvinte indiferent, *brachia* ~ *laudo* HOR. îi laud braţele neatins de farmecul ei.

integimentum, *ī* v. **integumentum**

integō, *ere, texī, tectum vt.* a acoperi: *densa nebula saltum omnem intexit* LIV. o negură deasă acoperi tot defileul, ~ *turres coriis* CAES. a acoperi turnurile cu piei, *vallo integi Romanus* LIV. *7*, *23*, *6* (văzînd) că romanii sînt apăraţi de o redută.

integrascō, *ere vi.* a se reînnoi, a reîncepe: *hoc malum integrascit* TER. chinul ăsta reîncepe.

integrātiō, *ōnis f.* reînnoire: ~ *amoris* TER. reînnoirea dragostei; (*tard.*) restabilire.

integrātor, *ōris m.* cel care restabileşte (adevărul) TERT.

integrē *adv.* **a.** fără alterare, corect: ~ *dicere* CIC. a vorbi corect; **b.** nepărtinitor: ~ *iudicare* CIC. a judeca imparţial; **c.** cinstit, integru: *Asiam integerrime administravit* SUET. a condus Asia în chipul cel mai cinstit.

integritās, *ātis f.* 1 totalitate, întreg: *pars movetur, quiescente integritate* MACR. partea se mişcă, întregul rămînînd în repaus; 2 integritate fizică, sănătate deplină: ~ *corporis* CIC. integritate corporală, ~ *valetudinis* CIC. sănătate perfectă; 3 (*moral*) cinste exemplară, integritate (morală), dezinteresare; (*oc.*) castitate (*a unei femei*); 4 puritate în exprimare, corectitudine: ~ *sermonis Latini* CIC. puritatea vorbirii latine.

integritūdō, *inis f.* dezinteresare ULP.

integrō (*1*) *vt.* 1 a pune la loc: *elapsos in pravum artus* ~ TAC. a pune la loc mădularele scrîntite; 2 a reîmprospăta, a reface: *omnia debet cibus* ~ LUCR. mîncarea trebuie să refacă toate corpurile; (*fig.*) ~ *animum* CIC. a recrea sufletul; 3 a reînnoi, a începe din nou: ~ *pugnam* LIV. a reînnoi lupta, *carmen integrat* VERG. repetă cîntecul său, ~ *lacrimas* LIV. a face să plîngă din nou.

intēgulātus (*3*) *adj.* acoperit cu ţigle AUG.

integumentum, *ī n.* 1 acoperămînt, învelitoare, veşmînt LIV. ş.a.; 2 (*fig.*) *flagitiorum integumenta* CIC. vălurile prin care se ascund ticăloşiile; 3 scut, platoşă PL.

intellectibilis (*2*) *adj.* inteligibil ECCL.

intellectiō, *ōnis f.* 1 sens, semnificaţie TERT.; 2 (*ret.*) sinecdocă RH. HER.

intellectīvus (*3*) *adj.* teoretic, speculativ AUG.

intellector, *ōris m.* cel care înţelege AUG.

intellectuālis (*2*) *adj.* intelectual TERT. ş.a.

intellectuālitās, *ātis f.* facultate de a înţelege, înţelegere TERT.

intellectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intellego**

intellectus[2], *ūs m.* 1 cunoaştere prin simţuri, simţ: ~ *saporum* PLIN. simţul gustului; 2 cunoaştere, înţelegere: ~ *boni* TAC. cunoaştera binelui, *dissimulato intellectu* TAC. prefăcîndu-se că nu a înţeles, *ad audientis intellectum descendere* QUINT. a te coborî la puterea de înţelegere a auditorului; 3 inteligenţă: *animal minoris intellectus* PLIN. fiinţă cu mai slabă inteligenţă; 4 înţeles, sens: *verba quaedam diversos intellectus habent* QUINT. unele cuvinte au înţelesuri diferite.

intellegens, *ntis p. pr. v.* **intellego // adj. 1** inteligent, subtil: ~ *dicendi existimator* CIC. apreciator inteligent al artei vorbirii; **2** priceput, competent, cunoscător: *ea signa hominem intellegentem delectant* CIC. aceste statuete îl desfată pe cunoscător, *his rebus* ~ CIC. cunoscător în astfel de lucruri, ~ *principis* PLIN. IUN. cunoscător al firii împăratului // **intellegentēs**, *ium m. pl.* cunoscătorii; 3 care înţelege, care-şi dă seama: ~ *imminentium* TAC. care-şi dă seama de primejdia ce ameninţă.

intellegenter *adv.* cu pricepere, inteligent CIC. ş.a.

intellegentia, *ae f.* 1 **a.** inteligenţă, facultate a cunoaşterii: ~ *est per quam animus ea perspicit, quae sunt* CIC. inteligenţa este acea facultate prin care spiritul discerne tot ce există, *quod in nostram intellegentiam cadit* CIC. ceea ce este la nivelul nostru de înţelegere, *res sub intellegentiam cadentes* CIC. lucruri care sînt sub puterea noastră de cunoaştere; **b.** (*oc.*) facultatea de a percepe (prin simţuri): *in gustatu et odoratu* ~ CIC. Ac. *2*, *20* cunoaşterea prin simţul gustului şi mirosului; 2 noţiune, idee: *intellegentiam alicuius rei capere* CIC. a-şi face o idee despre un lucru, (*pl.*) *rerum plurimarum obscurae nec satis expressae intellegentiae* CIC. Leg. *1*, *26* noţiuni confuze şi insuficient definite ale foarte multor lucruri; 3 cunoaştere deosebită a unui lucru, pricepere mare (în), competenţă: *intellegentiam iuris habere* CIC. a avea o profundă cunoaştere a dreptului, ~ *in rusticis rebus* CIC. pricepere deosebită în ale agriculturii, *som-*

niorum ~ IUST. arta de a tălmăci visele, ~ *pecuniae quaerendae* CIC. arta de a face bani.

intellegibilis (*3*) *adj.* 1 inteligibil, care se concepe cu mintea SEN. ş.a.; 2 sensibil, perceptibil (prin simţuri) MACR.

intellegibiliter *adv.* raţional, cu mintea AUG.

intellegō, *ere, lexī, lectum vt.* [*inter* + *lego*] 1 a distinge, a observa, a remarca, a-şi da seama, a vedea, a simţi: *ex vultu cuiusdam ephori intellexit insidias sibi fieri* NEP. a observat după privirea unui efor că i se întinde o cursă, *ubi eum castris se tenere intellexit* CAES. cînd a văzut că acesta nu se mişcă din tabără, *quam sis audax hinc omnes ~ potuerunt, quod...* CIC. cît de îndrăzneţ eşti au putut-o cunoaşte toţi dintr-aceea că..., *intellexi ex tuis litteris te audisse* CIC. mi-am dat seama din scrisoarea ta că ai auzit, *ex quo intellegitur, ut...* CIC. din care se vede bine că..., *ut intellegi non posset, uter eum plus diligeret* NEP. încît nu se putea distinge care din doi îl iubea mai mult, *illa primo nullos intellegit ignes* OV. aceea nu simte la început nici un semn de iubire, *ut aquae salsae non intellegatur sapor* PLIN. ca să nu se simtă gustul de apă sărată, (*p. pf.* şi ca *alb. abs.*) *intellecto in quos saeviretur* TAC. văzîndu-se împotriva cui erau îndreptate atacurile; 2 a înţelege, a pricepe: *satius est mutum esse quam dicere, quod nemo intellegat* CIC. e mai bine să fii mut decît să vorbeşti ce nu pricepe nimeni, *hoc ex se intellegitur* CIC. asta se înţelege de la sine, *linguae quas non intellegimus* CIC. limbi pe care nu le înţelegem, ~ *vim verbi* CIC. a pricepe sensul unui cuvînt; 3 **a.** a-şi face o idee, a concepe, a-şi reprezenta, a gîndi: ~ *magna ex parvis* CIC. a-şi reprezenta lucrurile mari după cele mici, *qualis differentia sit..., facilius intellegi quam explanari potest* CIC. care este diferenţa... se poate mai uşor concepe decît explica, *homo ad intellegendum et ad agendum natus est* CIC. omul a fost creat spre a se gîndi şi a acţiona; **b.** (*oc.*) a înţelege prin..., a da un sens unui cuvînt: *quid hoc loco intellegit honestum?* CIC. ce înţelege el în acest pasaj prin „moral"? *prudentiam enim aliam quamdam* (*virtutem*) *intellegimus* CIC. prin înţelepciune, de fapt noi înţelegem o cu totul altă virtute; 4 a se pricepe (la), a fi cunoscător (în): *tamen non multum in istis rebus intellego* CIC. totuşi, nu mă pricep prea mult la aceste lucruri, *qui prudenter intellegit* CIC. cel care este un bun cunoscător, *meum intellegere nullā pecuniā vendo* VETR. *52, 3* nu vînd talentul meu de cunoscător pe nici o sumă de bani; [pf. arh. *intellegit* LUCR., SALL., m.m.c.pf. conjct. sincop. *intellexes* PL. Cist. *625*].

intelligō *v.* **intellego**

Intemelii (Intemilii), *ōrum m. pl.* intemelii (*neam din Liguria*) // **Intemelium**, *iī n.* (*Album Intemelium*) oraş în Liguria, capitala intemeliilor (*azi, Ventimiglia*).

intemerābilis (*2*) *adj.* inviolabil MAMERT.

intemerandus (*3*) *adj.* de nepîngărit, sacru (*despre temple*) VAL. FL.

intemerātē *adv.* fără a fi corupt COD. TH.

intemerātus (*3*) *adj.* neprihănit, nepîngărit, neatins, curat: *intemerata fides* VERG. bună-credinţă neprihănită, *intemerata coniugum corpora* TAC. trupurile neviolate ale soţiilor, *munera* (*vini*) *intemerata* VERG. ofrandele de vin neamestecat (curat), *seditione modestia intemerata* TAC. Ann. *1, 49* disciplină necontaminată de răzvrătire, *ratis rabidum aequor intemerata secat.* VAL. FL. *4, 270* nava despică nevătămată valurile furioase.

intemperans, *ntis adj.* fără măsură, excesiv, necumpătat, desfrînat: ~ *libertas* CIC. libertate fără măsură, *fui paulo intemperantior* CIC. am fost puţin cam nemoderat, ~ *in cupiditate* netemperat în dorinţă, ~ *in voluptates* SEN. necumpătat în plăceri, ~ *lingua* APUL. mîncărime de limbă, *intemperantes viri* CIC. oameni desfrînaţi.

intemperanter *adv.* fără măsură: ~ *concupiscere aliquid* NEP. a dori ceva fără măsură, ~ *lacerare aliquem* PLIN. IUN. a insulta pe cineva fără cruţare.

intemperantia, *ae f.* 1 (*rar*) intemperie: ~ *caeli* SEN. timp rău; 2 **a.** lipsă de măsură, necumpătare, nestăpînire: *morbo et intemperantiā perire* SUET. a muri de boală şi de excese, ~ *adulescentium* CIC. lipsă de măsură a tinerilor, ~ *vini* LIV. necumpătare la băutură, ~ *linguae* TAC. nestăpînire în vorbă; **b.** (*2*) orgoliu nemăsurat NEP. Arist. *2, 3*; nesupunere, indisciplină NEP. Eum. *8, 2*.

intemperātē *adv.* fără măsură, necumpătat, desfrînat: ~ *vivere* CIC. a trăi în desfrînare.

intemperātus (*3*) *adj.* 1 neamestecat, curat: *intemperatum vinum* C. AUR. vin curat; 2 fără măsură, excesiv: *intemperata benevolentia* CIC. simpatie excesivă, *intemperatissimae potiones* CIC. chefurile cele mai mari, (*oc.*) *nocte intemperata* AUR. VICT. în toiul nopţii.

intemperiae, *ārum f. pl.* 1 intemperii CAT.; 2 (*fig.*) nebuneli: *quae te intemperiae tenent?* PL. ce nebuneli te-au apucat?

intemperiēs, *ēī f.* 1 dezlănţuire: ~ *caeli* TAC. vreme rea, ~ *aquarum* LIV. prea multă ploaie; (*fig.*) ~ *in nostram advenit domum* PL. o urgie a căzut pe casa noastră; 2 (*fig.*) hachiţe, toane: *amici intemperiem ferre* CIC. a suferi toanele prietenului; 3 indisciplină, nesupunere: *brevis laetitia fuit cohortium intemperie* TAC. H. *1, 64* bucuria a fost scurtă din cauza răzmeriţei cohortelor.

intempestivē *adv.* în mod nepotrivit, la timp nepotrivit, intempestiv LIV.

intempestīvitās, *ātis f.* inoportunitate GELL.

intempestīviter *adv. v.* **intempestive**

intempestīvus (*3*) *adj.* cînd (unde) nu trebuie, nelalocul lui, nepotrivit, inoportun: *intempestiva cupido* OV. poftă nelalocul ei.

intempestus (*3*) *adj.* 1 nelalocul lui; (*ca timp sau vreme*) nefavorabil lucrului: *nocte intempesta navem conscendit* CIC. în toiul nopţii (cînd toată lumea dormea) s-a urcat într-o corabie; (*personif.*) *Nox intempesta* VERG. Noaptea întunecată; 2 nesănătos: *intempestae Graviscae* VERG. Aen. *10, 184* nesănătoasa Graviscă (*localitate într-o regiune malarică*); 3 furtunos STAT.

intemporālis (*2*) *adj.* **a.** în afară de timp, etern APUL.; **b.** nelalocul lui, la timp nepotrivit C. AUR.

intempt... *v.* **intent...**

intendō, *ere, tendi, tentum vt.* **I 1** a întinde spre...: ~ *dextram ad statuam* CIC. a întinde brațul spre o statuie, ~ *brachia remis* VERG. a întinde mîinile spre vîsle (a apuca); **2 a.** a îndrepta: ~ *tela in patriam* CIC. a îndrepta armele împotriva patriei, ~ *aciem in omnes partes* CIC. a-și îndrepta privirile în toate părțile, ~ *iter* LIV. a-și îndrepta mersul, *a porta ad praetorem iter intendit* LIV. de la poartă, își îndreaptă pașii spre pretor, ~ *fugam ad Euphratem* CURT. a se îndrepta în goană spre Eufrat; *intendere animum alicui rei* sau *in aliquid* sau *ad aliquid* CIC. a-și îndrepta mintea (gîndul, atenția) spre un lucru; ~ *animum rebus honestis* HOR. a-și îndrepta mintea spre ocupațiile frumoase, ~ *curam in apparatum belli* LIV. a-și concentra atenția asupra pregătirilor de război // **intentus** (*3*) *p. pf.* atent, concentrat; *oculis mentibusque ad pugnam intentis* CAES. ochii și mințile fiind îndreptate spre luptă, *in haec intenta mens nostra* CIC. mintea noastră îndreptată spre aceste lucruri, *intentus cuncta parare* SALL. atent să pregătească totul; **b.** (*abs.*) a face să fie atent: *intenderant eum ad cavendi omnia curam tot proditiones* LIV. atîtea trădări îl făcuseră să aibă grijă să se păzească de orice LIV. *24, 37*; **3** a îndrepta contra (cuiva); ~ *totum bellum in Hannibalem* LIV. a îndrepta tot războiul împotriva lui Hannibal, *periculum in omnes intenditur* CIC. pericolul este îndreptat împotriva tuturor, ~ *alicui actionem* CIC. a intenta proces cuiva, ~ *alicui probra et minas* TAC. a adresa ocări și amenințări cuiva; **4** a se îndrepta către, a voi să ajungă, a ținti: *quo intendam?* TER. încotro să mă îndrept?, *quo intenderat, pervenit* CIC. a ajuns unde voia să ajungă, *conveniunt intendentibus ut oratores fiant* QUINT. convin celor care au intenția să devină oratori, *neque quod intenderat perficere potest* CIC. nu poate realiza ce-și propusese, *eius dicta eodem ~ videt* SALL. vede că vorbele acelui țintesc la același scop. **II 1** a întinde (încordînd), a încorda: ~ *arcum* VERG. a încorda arcul, *vela intendunt zephyri* VERG. zefirii umflă pînzele, *corpus intenditur* CIC. corpul se încordează, *rana intendit cutem* PHAEDR. broasca își umflă pielea, *sella intenta loris* QUINT. scaun prins bine în curele, *stuppea vincula collo intendunt* VERG. îi leagă strîns funii de gît, ~ *locum sertis* VERG. a încinge locul cu ghirlande; (*fig.*) ~ *ingenium* SALL. a-și încorda mintea, *se intendere in rem* QUINT. a se încorda la o treabă, ~ *ad nuptias* IUST. a se ocupa cu nunta, *se ~ alienis negotiis* TAC. a se ocupa cu treburile altora; **2** a spori, a mări, a face să crească: *tenebrae se intendunt* LIV. întunericul sporește, ~ *regis curam* CURT. a spori grija regelui, ~ *vera* TAC. a exagera, ~ *leges* TAC. a înăspri legile, ~ *pretia alimentorum* TAC. a mări prețurile alimentelor, (*gram.*) ~ *syllabam* GELL. a lungi o silabă; **3** a susține, a pretinde: *pergin, sceleste, ~ atque hanc arguere?* PL. continui, ticălosule, să susții (cele afirmate) și s-o acuzi?, *intendit se oportere facere* CIC. susține că el trebuia să facă... (*abs.*) *quomodo nunc intendit* CIC. cum pretinde acum.

intenebricō, *āre, ātus vt.* a acoperi de întuneric, a întuneca ECCL.

intenebrō, *āre vt.* a întuneca ECCL.

intensē *adv.* intens FRONT. ș.a.

intensiō, *ōnis f.* intensitate SEN.

intensus (*3*) *adj.* **1** intens; **2** atent, concentrat AUG.

intentātiō, *ōnis f.* **1** întindere (spre), apropiere SEN.; **2** intentare, imputare TERT.

intentātor, *ōris m.* neispititor (la rele) VULG.

intentātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intento**

intentātus[2] (*3*) *adj.* neatins, neîncercat HOR., TAC. ș.a.

intentē *adv.* **1** cu putere, intens, tare: ~ *pronuntiat* PLIN. IUN. pronunță cu putere, *intentius premere* TAC. a apăsa mai tare; **2** cu grijă, cu atenție: *intentius servare custodias* LIV. a face de gardă mai atent.

intentiō, *ōnis f.* **1** încordare: ~ *nervorum* COL. încordare a nervilor, ~ *vocis* QUINT. ridicarea tonului vocii, ~ *vultus* TAC. încordare a feței, ~ *animi* TAC. încordare a sufletului, ~ *doloris* SEN. intensitate a durerii; ~ *operis* PLIN. IUN. încordare la muncă, ~ *cogitationum* CIC. adîncire în gînduri; **2** atenție: *alicui suam intentionem accomodare* QUINT. a da cuiva atenție; **3** intenție, plan: ~ *tua, ut libertatem revoces* PLIN. IUN. intenția ta de a reînvia libertatea; **4** (*jur.*) acuzare: *in hac intentio est criminis* CIC. Inv. *2, 15* într-aceasta constă teza acuzării; **5** (*în logică*) premisă majoră a unui silogism QUINT.

intentīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) augmentativ PRISC.

intentō (*1*) *vt.* **1** a îndrepta împotriva (spre): *sica intenta nobis est* CIC. pumnalul e îndreptat împotriva noastră, *intentans in Appium manus* LIV. întinzînd mîinile spre Appius, *intentans manus ad sidera* PETR. ridicînd mîinile spre cer; **2** a pune în fața ochilor (*ca o amenințare*), a amenința: ~ *arma Latinis* LIV. a le pune latinilor în fața ochilor războiul (a-i amenința cu război), *Romanum imperium intentantes* LIV. amenințîndu-i cu intervenția romanilor, ~ *ictus* TAC. a amenința cu lovituri; **3** a intenta: ~ *crimen* QUINT. a intenta o acuzație.

intentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intendo // adj. 1** energic, puternic; *impetus intentior* SUET. avînt mai puternic; **2** încordat, atent, concentrat, ocupat: *intenti homines in eventum* LIV. oamenii preocupați de rezultat, *aliquo negotio* ~ SALL. absorbit de o ocupație, *intentissima conquisitio* LIV. cercetare foarte amănunțită; **3** strict, riguros: *intentior disciplina* TAC. disciplină mai severă.

intentus[2], *ūs m.* întindere: ~ *palmarum* CIC. Sest. *117* gesturi amenințătoare cu mîinile.

intepeō, *ēre vi.* a fi călduț PROP.

intepescō, *ere, tepuī vi.* **1** a deveni călduț OV.; **2** a se răcori SEN.; (*fig.*) a se potoli: *paulatim intepescente saevitia* PETR. cruzimea potolindu-se cîte puțin.

inter I *prep. cu ac.* **1** (*loc*) între: *ager qui ~ urbem ac Tiberim fuit* LIV. pămînt care era între oraș și Tibru, (*postpus*) *Faesulas ~ Arretiumque* LIV. între Faesulae și Arretium, ~ *vicos* (*vias*) *manere* SUET. a rămîne pe străzi, ~ *falcarios* CIC. în cartierul fabricanților de coase, ~ *lignarios* CIC. în strada dulgherilor; (*raportat la o mulțime*) printre, în mijlocul: ~ *feras aetatem degere* CIC. a-și duce viața printre fiare, *cum*

Heracles ~ homines esset CIC. pe cînd Heracles era printre oameni; 2 (*timp*) între: ~ *horam tertiam et quartam* LIV. între al treilea și al patrulea ceas; în timpul, în decursul: ~ *tot annos* CIC. în curs de atîția ani, ~ *hunc tumultum* LIV. în timpul acestei răscoale, ~ *noctem* LIV. în timpul nopții, *haec inter cenam dictavi* CIC. acestea le-am dictat în timpul mesei, ~ *disceptandum* QUINT. în timpul discuției, ~ *res agendas* SUET. în timpul activității, *inter haec, inter quae* = *interea*; 3 (*raporturi diferite*) **a.** (*partitiv*) printre: *honestissimus ~ suos* CIC. cel mai onorat printre ai săi; **b.** (*diferență*) între: ~ *optime valere et gravissime aegrotare nihil interest* CIC. între a fi foarte sănătos și a fi foarte grav bolnav nu este nici o diferență; **c.** (*relații, reciprocitate*) între: *colloquimur ~ nos* CIC. conversăm între noi, ~ *eos magna fuit contentio* NEP. între ei, a fost o mare neînțelegere, *amare ~ se* CIC. a se iubi unul pe altul, *timere ~ se* NEP. a se teme unul de altul, *ratio conciliat homines ~ se* CIC. rațiunea îi unește pe oameni unii cu alții, *postquam haud procul ~ se erant* SALL. nefiind la o mare distanță unii de alții; **d.** (*jur.*) *quaestio ~ sicarios* CIC. instanța pentru delictul de asasinat, *committere iudicium ~ sicarios* CIC. a judeca un proces de asasinat, *sexcenti sunt qui ~ sicarios accusabant* CIC. sînt nenumărați inși care acuzau de asasinat, ~ *sicarios eos defendere* CIC. a-i apăra de delictul de asasinat; (*expr.*) *inter manus*: v. *manus*; *inter paucos, inter paucas*, ca puțini alții, ca puține altele: ~ *paucos disertus* QUINT. elocvent ca puțini alții; ~ *omnia*, ~ *cuncta*, ~ *cetera* înainte de toate, îndeosebi. **II** *adv.* (*rar și poet.*) la mijloc: ~ *stetit arduus ~ pontus* VAL. FL. la mijloc, se înalță un noian de ape.

interaestuō, *āre vi.* 1 a se înflăcăra din timp în timp AMBR.; 2 a se sufoca PLIN. IUN. *6, 16, 19.*

interāmenta, *ōrum n. pl.* greement (*ansamblul catargelor, vergilor, manevrelor și velelor unei nave*) LIV.

Interamna, *ae f. 1*) oraș în sudul Umbriei pe rîul Nar (*azi, Terni*); *2*) oraș al volscilor pe rîul Liris // **Interamnānus** (*3*) *adj.* din Interamna (de pe Liris) // **Interamnās**, *ātis adj. m. f. n.* din Interamna // **Intermnātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Interamna.

Interamnium, *iī v.* **Interamna**

interamnus (*3*) *adj.* așezat între două rîuri SOLIN.

interāneus (*3*) *adj.* interior; intestinal SCRIB. // **interāneum**, *ī n.* intestin // **interānea**, *ōrum n. pl.* mațe, intestine COL., PLIN.

interārescō, *ere vi.* a se usca de tot CIC., VITR.

interbibō, *ere vt.* a da pe gît, a bea pînă a fund PL.

interbītō, *ere vi.* (= *intereo*) a muri PL.

interblandiens, *ntis adj.* răspunzînd prin măguliri: ~ *obsequiis meis* AUG. măgulindu-mă pentru serviciile mele.

intercalāris (*2*) *adj.* intercalat: ~ *mensis* LIV. lună intercalată; (*oc.*) repetat: ~ *versus* SERV. refren.

intercalārius (*3*) *adj. v.* **intercalaris**

intercalātiō, *ōnis f.* intercalare PLIN. ș.a.

intercalcō, *āre vt.* a călca între timp cu picioarele (*despre struguri*) COL.

intercalō (*I*) *vt.* 1 a intercala (*o zi, o lună în calendar*): ~ *unum diem quarto quoque anno* SUET. a intercala o zi la patru ani o dată, (*impers.*) *pugnare ne intercaletur* CIC. a lupta ca să nu se facă intercalarea (unei luni), *intercalatum est eo anno* LIV. în acel an, s-a făcut intercalarea (unei luni); 2 (*rar*) a amîna: *intercalatae poenae usura* LIV. *9, 9, 2* dobîndă la pedeapsa amînată.

intercapēdinātus (*3*) *adj.* separat printr-un interval MART. CAP.; (*med.*) intermitent C. AUR.

intercapēdō, *inis f.* întrerupere, interval: *intercapedinem scribendi facere* CIC. a face o întrerupere la scris, *post intercapedinem temporis* PLIN. după un interval de timp.

intercardinātus (*3*) *adj.* îmbucat, îmbinat (*despre grinzi*) VITR.

Intercātia, *ae f.* localitate în Hispania Tarraconeză // **Intercātiensis** (*2*) *adj.* din Intercatia // **Intercatiensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Intercatia.

intercēdō, *ere, cessī, cessum vi.* 1 a veni la mijloc, a se interpune: *inter legiones singulas impedimentorum magnus numerus intercedit* CAES. între o legiune și alta, merge un mare convoi de bagaje, *luna intercedente* PLIN. luna interpunîndu-se; 2 a fi la mijloc, a fi între: *silvae quae intercedunt inter... et...* CAES. păduri care sînt la mijloc între... și ...; (*fig.*) a fi între, a exista: *inter nos vetus usus intercedit* CIC. între noi, este o veche legătură, *inter eos intercedebat obtrectatio* NEP. între ei, era dușmănie; 3 (*despre timp*) a trece (între), a se scurge: *nox nulla intercessit* CIC. n-a trecut nici o noapte, *ut spatium ~ posset* CAES. ca să poată trece o oarecare vreme; 4 (*fig.*) a se pune la mijloc; **a.** (*opunîndu-se*) a se opune, a spune veto: ~ *rogationi* CIC. a se opune unui proiect de lege, *nisi mihi tribunus plebis intercessiset* CIC. dacă un tribun al plebei nu mi-ar fi făcut opoziție, *intercedendi potestas* CIC. dreptul de veto, *nihil interceditur quominus* LIV. nimic nu se opune ca...; **b.** a interveni pentru, a se face mijlocitor: *ad leniendam invidiam intercessit his verbis* SEN. a intervenit cu aceste cuvinte spre a potoli ura, *cum auctoritas vestra intercessisset, ut...* CIC. deoarece autoritatea voastră se interpusese ca...; (*spec.*) a da o garanție, a garanta: ~ *pro iis magnam pecuniam* CIC. a garanta o mare sumă pentru aceștia, *tantum se pro te intercessisse* CIC. (zicea că) atîta garantase el pentru tine; 5 (*despre fapte, împrejurări*) a interveni: *in bello magni casus intercedunt* CAES. în război, intervin mari evenimente, *inter virum et uxorem aliquod iurgii intercesserat* VAL. MAX. între soț și soție, se iscase o ceartă.

interceptiō, *onis f.* sustragere, șterpelire CIC. ș.a.

interceptor, *ōris m.* cel care sustrage, cel care deturnează: ~ *praedae* LIV. cel care și-a însușit prada prin furt, ~ *donativi* TAC. cel care și-a însușit darul dat de împărat ostașilor.

interceptus (*3*) *p. pf. v.* **intercipio**

intercessī *pf. v.* **intercedo**

intercessiō, *ōnis f.* 1 intervenție, producere: ~ *testium* GELL. producere de martori; 2 opoziția tribunilor, drept de veto: *tribunicia* ~ CAES. dreptul de opoziție al tribunilor, *remittentibus tribunis intercessionem* LIV. tribunii renunțînd la opoziția lor; 3 mijlocire în

afaceri, mediere: *mea ~ parata est* CIC. sînt gata să mijlocesc pentru tine.

intercessor, *ōris m.* **1** cel care intervine opunîndu-se, opozant, cel care împiedică: ~ *legis agrariae* LIV. (tribun) care se opune unui proiect de lege agrară, ~ *malae rei* CIC. cel care împiedică o faptă rea; **2** mediator, mijlocitor; (*spec.*) garant (în afaceri): ~ *isto intercessore* CIC. acesta fiind mijlocitorul: *per intercessorem mutuari* SEN. Ep. *119, 1* a se împrumuta pe garanția cuiva.

intercessus, *abl. -ū, m.* mijlocire, intervenție.

intercidō, *ere, cidī vi.* [*inter + cado*] **1** a cădea între: *nullo inter arma corporaque vano intercedente telo* LIV. *21, 8* nici o săgeată necăzînd fără rezultat între armuri și trupuri; **2** (*fig.*) a interveni (ceva), a se întîmpla: *si quae interciderunt* CIC. Fam. *5, 8, 31* dacă au intervenit unele lucruri; **3** (*frecv.*) a pieri (între timp), a se pierde, a dispărea: *pereant amici, dum una inimici intercidant* CIC. să piară prietenii, numai să-mi cadă și dușmanii, *nomen longis intercidit annis* OV. numele s-a pierdut cu trecerea timpului, *cum verba intercidant temporibus* QUINT. deoarece cuvintele cad în uitare cu timpul, (*memoriā*) ~ a dispărea din memorie, *si interciderit tibi aliquid* HOR. dacă ți-a scăpat din minte ceva.

intercīdō, *ere, cīdī, cīsum vt.* [*inter + caedo*] a tăia la mijloc, a separa, a tăia ici și colo: ~ *venas* TAC. a-și tăia venele, ~ *pontem* LIV. a tăia podul, *interciso monte* CIC. muntele fiind străpuns, *iugum mediocri valle a castris intercisum* HIRT. înălțime separată de lagăr printr-o vale mică, *insula ab Italia freto intercisa* SEN. insulă despărțită de Italia printr-un braț de mare; (*fig.*) *dies intercisi* VARR. zile ciopîrțite (*în care dimineața și seara nu e permisă nici o activitate publică*); (*ret.*) ~ *sententias* GELL. a ciopîrți frazele, ~ *commentarios* PLIN. IUN. *6, 22* a mutila registrele smulgînd foi ici și colo.

Intercīdōna, *ae f.* divinitate care apără lehuzele de Silvan AUG.

intercinō, *ere vt.* a cînta (la mijloc): *neu quid medios intercinat actus* HOR. A.P. *194* să nu cînte ceva între acte.

intercipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* [*inter + capio*] **1** a prinde (înainte de a ajunge la destinație), a intercepta: ~ *naves* CAES. a captura corăbiile, ~ *commeatus* LIV. a intercepta transporturile, ~ *litteras* CIC. a pune mîna pe scrisori; (*oc.*) a prinde ceea ce e destinat pentru altul: ~ *venenum* CIC. a da pe gît otrava pregătită pentru altul, ~ *hastam* VERG. Aen. *10, 401* a primi în piept lancea; **2** a tăia (separînd de rest), a întrerupe legătura: *nonnulli milites repentino equitum adventu intercipiuntur* CAES. prin sosirea neașteptată a călăreților, unii soldați sînt tăiați de restul trupei, ~ *iter* CURT. a bloca drumul; (*fig.*) ~ *sermonem* QUINT. a întrerupe o conversație; **3 a.** a sustrage, a răpi: ~ *urbem regi* OV. a-i răpi regelui orașul, ~ *pecunias e publico* SUET. a sustrage bani din tezaur, ~ *agrum a populo Romano* LIV. a-și însuși un pămînt de la poporul roman; **b.** (*spec.*) a răpune (înainte de vreme): *scelere alicuius interceptus* TAC. răpus prin crima cuiva, *interceptus* QUINT. *10, 1, 121* mort înainte de vreme.

intercīsē *adv.* tăiat CIC.; fragmentar GELL.; sincopat GELL.

intercīsiō, *ōnis f.* tăietură VARR.

intercīsīvus (*3*) *adj.* care taie, care îmbucătățește GROM.

intercīsus (*3*) *p. pf. v.* **intercīdo**

interclāmans, *ntis m.* care protestează prin strigăte AMM.

interclūdō, *ere, clūsī, clūsum vt.* [*inter + claudo*] **1 a.** (*cu ac. lucrului*) a închide (trecerea, legătura), a tăia (posibilitatea): ~ *fugam* CAES. a tăia retragerea, ~ *commeatum inimicis* CAES. a tăia dușmanilor putința aprovizionării, ~ *alicui omnes aditus ad Sullam* CIC. a tăia cuiva orice putință de a ajunge la Sulla; **b.** (*cu ac. pers.*) a împiedica (pe cineva); a separa: ~ *Caesarem ab exercitu* CAES. a-l separa pe Caesar de armata lui, ~ *aliquem re frumentaria* CAES. a împiedica pe cineva să se aprovizioneze, ~ *aliquem ab oppido* CAES. a tăia cuiva legătura cu orașul, *intercludor dolore quominus ad te scribam* CIC. sînt împiedicat de durere să-ți scriu; **2** a închide înăuntru, a împresura: *fratri intercluso auxilium ferre* CAES. a da ajutor fratelui încercuit, *in ipsis insidiis intercluderis, quas...* CIC. te prinzi tocmai în capcanele pe care...

interclūsiō, *ōnis f.* **1** tăiere, întrerupere: ~ *animae* CIC. tăierea respirației; **2** paranteză QUINT. *9, 3, 23.*

interclūsus (*3*) *p. pf. v.* **intercludo**

intercolumnium, *iī n.* spațiul dintre două columne CIC., VITR.

interculcō, *are v.* **intercalco**

intercurrō, *ere, currī* (*cucurrī*), *cursum vi.* **1** a alerga (între timp): *ipse ad Veios intercurrit ad confirmandos militum animos* LIV. el însuși alergă între timp la Veii spre a-i îmbărbăta pe soldați; **2** (*fig.*) a fi la mijloc, a se afla între: *latitudine freti intercurrentis* PLIN. datorită lățimii brațului de mare care era la mijloc, *intercurrit quaedam differentia formis* LUCR. este o oarecare diferență în formele lor; **3** a se interpune, a interveni (cînd și cînd): *qui intercurrerent misimus tres principes* CIC. am trimis trei fruntași care să se interpună (luptei), *his exercitationibus intercurrit dolor nonnumquam* CIC. uneori, aceste exerciții sînt însoțite și de oarecare durere; **4** (*vt. oc.*) a parcurge: *intercurso spatio maris* AMM. fiind străbătută întinderea mării.

intercursō, *āre vi.* **1** a se arunca la mijloc: *intercursantibus barbaris* LIV. barbarii atacînd mijlocul convoiului; **2** (*fig.*) a se afla la mijloc: *se inter enim cursant* LUCR. se împletesc între ele.

intercursus (*3*) *p. pf. v.* **intercurro**

intercursus, *abl. -ū, m.* interpunere, intervenție: *impeditus intercursu suorum* LIV. împiedicat prin interpunerea tovarășilor săi, *intercursu lunae* SEN. prin interpunerea lunii (la eclipsă), *intercursu consulum* LIV. prin intervenția consulilor, *intercursu luminis diri* SEN. printr-o zare de lumină sinistră cînd și cînd.

intercus, *cutis adj.* **1** sub piele, subcutanat: *aqua* ~ CIC. hidropizie; **2** (*fig.*) lăuntric, ascuns: *intercutibus vitiis madentes* GELL. plini de vicii ascunse.

interdatus (*3*) *p. pf. v.* **interdo**
interdicō, *ere, dixī, dictum* **1** *vi.* a interzice (cuiva ceva) (*alicui aliqua re*): *Ariovistus omni Gallia Romanis interdixerat* CAES. Ariovistus interzisese romanilor toată Gallia, *feminis purpurae usu interdicemus* LIV vom interzice femeilor folosirea purpurei, ~ *alicui domō* SUET a interzice cuiva să intre în casă, (*impers.*) *interdictum mari* (= *abl.*) *Antiati populo* (= *dat.*) *est* LIV. s-a interzis locuitorilor din Antium să navigheze pe mare, (*spec.*) *alicui aquā et igni* ~ CAES. (a interzice cuiva apa şi focul) a exila pe cineva, *ut aquā et igni nobis interdicatur* BRUT. ca să fim exilaţi; **2** *vt.* a interzice (cuiva ceva) (*alicui aliquid*): ~ *histrionibus scaenam* SUET. a interzice histrionilor scena, *opes quarum possessionem tibi non interdico* SEN. averi a căror posesie nu ţi-o interzic, *interdicit Cassivellauno ne Mandubracio noceat* CAES. îi interzice lui Cassivellaunus să-i facă vreun rău lui Mandubracius, *interdicitur vini potus* PLIN. este interzisă consumarea vinului, *interdixit commeatus peti* SUET. a interzis să se ceară învoiri acasă, *interdicta voluptas* HOR. plăcere interzisă; (*rar şi numai pas.*: *aliquis aliqua re interdicitur*): *philosophi urbe et Italiā interdicti sunt* GELL. filozofii au fost excluşi din Roma şi din Italia; **3** a ordona, (*ofic. despre pretor*) a da un decret: *familiae valde interdixit, ut*... a ordonat sever sclavilor ca..., *cum praetor interdixit* CIC. cînd pretorul a dat un decret, *cum de vi interdicitur* CIC. cînd se dă un decret despre un act de violenţă, *praetor interdixit ut unde deiectus sit, eo restitueretur* CIC. pretorul a emis decizia ca acela să fie repus în proprietatea din care a fost alungat.
interdictiō, *ōnis f.* interzicere, interdicţie: ~ *finium nostrorum* LIV. interdicţia de a intra pe teritoriul nostru, (*spec.*) ~ *aquae et ignis* CIC. (faptul de a interzice cuiva apa şi focul) alungare din ţară, exil.
interdictor, *ōris m.* cel care interzice TERT.
interdictum, *ī n.* **1** interdicţie, interzicere: *contra interdictum regis* IUST. împotriva interdicţiei regelui; **2** (*ofic.*) decizia pretorului (*în cazuri de contestaţie a proprietăţii*): *possessionem per interdictum repetere* CIC. a revendica a proprietate în virtutea decretului pretorului, ~ *componere* CIC. a formula un decret de posesiune, *ad interdictum venire* PETR. a recurge la procedura de decret al pretorului.
interdiū *adv.* în timpul zilei, ziua: *nec nocte, nec* ~ LIV. nici noaptea, nici ziua.
interdius *adv.* (*arh.*) = **interdiu**
interdō, *dare, datus vt.* a da (din cînd în cînd), a distribui: *nec requies interdatur ulla fluendi* LUCR. *4, 227* şi nu e acordată nici o pauză curgerii (atomilor), *cibus interdatus* LUCR. mîncarea distribuită (corpului).
interductus, *abl. -ū, m.* punctuaţie CIC. Ov. *228.*
interdum *adv.* **1** uneori, din cînd în cînd, cîteodată: *interdum*... *interdum* sau *modo*... *interdum* SUET. uneori... alteori; **2** (*tard.*) între timp DIG.
interduō (*arh.*) = **interdo** a da în schimb.
interea *adv.* **1** în acest timp, în vremea asta, între timp: *quid ~?* PL. ce făcea în vremea asta?, (*arh.*) ~ *loci* în vremea asta, (*adversativ*) *cum* ~ dar în vremea asta, şi totuşi: *caedebatur vergis, cum ~ nullus gemitus*... CIC. era lovit cu vergile, şi totuşi nici un geamăt...; **2** (*rar*) uneori.
interēmī *pf. v.* **interimo**
interemptibilis (*2*) *adj.* care poate fi distrus TERT.
interemptiō, *ōnis f.* distrugere, ucidere TERT. ş.a
interemptor, *ōris m.* ucigaş SEN.
interemptōrius (*3*) *adj.* ucigător, distrugător AUG. ş.a.
interemptrix, *īcis f.* omorîtoare; (*fig.*) sacrificatoare TERT.: ~ *fratris* LACT. ucigătoare a fratelui
interemptus (*3*) *p. pf. v.* **interimo**
intereō, *īre, iī, itum vi.* **1** a se pierde în... a dispărea în..., *ut interit magnitudine maris stilla mellis* CIC. cum se pierde în imensitatea mării o picătură de miere, *naufragio naves intereunt* CAES. navele dispar într-un naufragiu; **2** (*despre lucruri*) a pieri, a se trece, a se prăpădi, a muri: *aestas interit* HOR. vara se trece, *interit pecunia* NEP. banii se risipesc, *interit ignis* CIC. focul se stinge, *intereunt segetes* VERG. semănăturile se prăpădesc, *ira interit* OV. mînia se potoleşte; (*despre pers.*) ~ *fame aut ferro* CAES. a pieri de foame sau de sabie, ~ *ex vulnere* CURT. a pieri în urma unei răni, *interearn si*... HOR să mor, dacă..., *interii!* PL. m-am dus (sînt pierdut)!
interequitō, *āre vi.* şi *vt.* a merge călare (la mijloc), printre: *ipse interequitans* LIV. el însuşi mergînd călare la mijloc; (*vt.*) ~ *ordines* LIV. a trece călare printre unităţi.
intererro, *āre vi.* a rătăci (prin), a fi (în): *locis omnibus intererrat* MIN. FEL. este prezent în toate locurile.
interest *impers. v.* **intersum**
interfātiō, *ōnis f.* întrerupere a vorbirii CIC. ş.a.
interfātus (*3*) *p. pf. v.* **interfor**
interfectiō, *ōnis f.* ucidere.
interfector, *ōris m.* ucigaş CIC.; (*tard.*) distrugător.
interfectōriē *adv.* mortal AUG.
interfectōrius (*3*) *adj.* care cauzează moartea, mortal AUG.
interfectrix, *īcis f.* cea care omoară, ucigaşă: ~ *nepotis* TAC. omorîtoarea nepotului.
interfeminium, *iī n.* sex (*al unei femei*) APUL.
interficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* **1** a da gata, a distruge: ~ *messes* VERG. a distruge recoltele; **2** (*despre pers.*) a ucide, a omorî: ~ *aliquem fame* LIV. a omorî pe cineva prin foame, ~ *exercitum* NEP a nimici armata, *se ipsi interficiunt* CAES. se ucid unii pe alţii, ~ *senatum* CIC. a masacra senatul; (*oc.*) ~ *aliquem vita et lumine* PL. a lipsi pe cineva de viaţă şi de lumina zilei.
interfiō, *fierī* (pas. vb. **interficio**) a fi distrus, a pieri: ~ *flammis* LUCR. a fi distrus de flăcări.
interfluō, *ere vi.* şi *vt.* a curge prin mijloc: *amne interfluente* PLIN. un rîu curgînd pe la mijloc, *iumenta, sarcinae, corpora interfluunt* TAC vite, bagaje, leşuri plutesc la mijloc (printre valuri), (*cu dat.*) *quamvis flumina pinguibus arvis interfluant* SEN. oricît apele curg printre ogoarele grase, (*cu ac.*) *medium oppidum interfluit* PLIN. curge prin mijlocul oraşului.
interfluus (*3*) *adj.* care curge între PLIN. // **interfluum**, *ī n.* strîmtoare de mare AVIEN.

interfodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* a sfredeli, a străpunge: *semina pupillas interfodiunt* LUCR. atomii străpung pupilele ochilor.
interfor, *fārī, fātus sum vt. dep.* a întrerupe pe cineva care vorbeşte; a lua cuvîntul întrerupînd: ~ *aliquem* LIV. a întrerupe în vorbă pe cineva, *priusquam ille id perageret, interfatur Appius* LIV. mai înainte ca acela să termine aceasta, Appius îi ia vorba [pr. pers. *1* nefolosit].
interfringō, *ere, frēgī, fractum vt.* a sparge, a rupe CAT., PLIN.
interfugiō, *ere vi.* a scăpa printre LUCR.
interfulgeō, *ēre vi.* a străluci printre... [*cu dat.*] LIV.
interfundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* a revărsa pe ..., a răspîndi printre...; (*pas. refl.*) a se revărsa: *Sicilia interfuso mari avulsa* PLIN. Sicilia ruptă (de Italia) de marea care se interpusese, *interfusa nitentes vites aequora Cycladas* HOR. C *1, 14, 19* evită apele ce scaldă strălucitoarele Ciclade, *maculis interfusa genas* (= *ac. gr.*) VERG. Aen. *4, 644* cu obrajii pete-pete.
interfurō, *ere vt.* a-şi vărsa furia în... STAT.
interfūsiō, *ōnis f.* revărsare între LACT.
interfūsus (*3*) *p. pf. v.* **interfundo**
intergarrītus (*3*) *adj.* şuşotit (între timp) APUL., PLIN.
intergerīvus (*3*) *adj.* pus între, despărţitor // **intergerīvī**, *ōrum m. pl.* pereţii despărţitori PLIN.
intergressus, *abl. -ū, m.* intervenire MIN. FEL.
interhiō, *āre vi.* a se căsca între, a fi întredeschis TERT.
interiaceō, *ēre vi.* a se întinde la mijloc (între), a fi la mijloc (între): (*abs.*) *interiacebat campus* LIV. la mijloc era un cîmp, (*cu dat.*) *campus interiacens Tiberi ac moenibus Romanis* LIV. cîmp care se întinde între Tibru şi zidurile Romei, (*cu ac.*) *regio, quae duas Syrtes interiacet* PLIN. ţinut care se întinde între cele două Sirte, (*inter* şi *ac.*) *haec inter eam* (*insulam*) *et Rhodum interiacet* PLIN. ea se află între acea insulă şi Rhodos.
interiaciō *v.* **intericio**
interibi *adv.* în acest timp, între timp PL., APUL.
interibilis (*2*) *adj.* [*intereo*] muritor, pieritor TERT. ş.a.
intericiō, *ere, iēcī, iectum vt.* a pune între, a interpune: *inter equites raros sagittarios interiecerant* CAES. între călăreţi, puseseră rari arcaşi, *pleraque Latino sermone interiaciebat* TAC intercala în vorbirea lui multe cuvinte în limba latină, ~ *preces et minas* TAC. a alterna rugăminţile cu ameninţările // **interiectus** (*3*) *p. pf.* aşezat la mijloc, aflîndu-se la mijloc: *aer interiectus inter mare et caelum* CIC. aerul aflător între mare şi cer, *nasus oculis interiectus* CIC. nasul aşezat între ochi, *interiecti inter philosophos et eos qui...* CIC. avînd o poziţie mijlocie între filozofi şi aceia care..., (*abl. abs.*) *mediocri spatio interiecto* CAES. la mică distanţă; (*arătînd timpul*), *interiecto anno* CIC. un an după aceea, *interiectis paucis diebus* CAES. după cîteva zile.
interiectiō, *ōnis f.* **1** interpunere, intercalare RH. HER.; **2** paranteză QUINT.; **3** interjecţie QUINT.; **4** interval de timp CELS.
interiectivē *adv.* în formă de interjecţie PRISC.
interiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intericio**
interiectus[2], *ūs m.* **1** interpunere: ~ *terrae* CIC. interpunerea Pămîntului (între Soare şi Lună); **2** interval (*de timp*): *interiectu temporis* TAC. între timp, după aceea, *interiectu noctis* TAC. o noapte după aceea.
interim *adv.* **1** în acest răstimp, în vremea asta, între timp: *cum* ~ *Hiempsal repertus est* SALL. cînd iată că în vremea asta Hiempsal a fost descoperit; **2** deocamdată: ~ *legiones pro ripa Euphrati locat* TAC. deocamdată, îşi aşază legiunile în faţa malului Eufratului; **3** uneori: *interim... interim* PLIN. uneori... alteori, *interim... saepe...* QUINT. uneori... adesea...
interimō, *ere, ēmī, emptum* (*emtum*) *vt.* [*inter* + *emo*] a suprima, a nimici, a ucide: ~ *sensum* LUCR a lua simţirea, ~ *sacra* CIC. a suprima ceremoniile sfinte, ~ *vitam* PL. a lua viaţa (cuiva), ~ *matrem veneno* HOR. a ucide mama prin otravă, *Graccho interempto* CIC. după uciderea lui Gracchus; (*fig.*) *me hae voces me interimunt* CIC. pe mine, aceste cuvinte mă omoară.
interior, interius, *ōris adj. comp.* **1** mai dinăuntru, interior: *interiores templi parietes* CIC. pereţii dinăuntrul templului, *in interiore parte* TAC. în partea dinăuntru, *interior torus* OV. partea patului de la perete, *interiore epistulā* CIC. către mijlocul scrisorii, *interior rota* OV. (*la curse de care*) roata mai aproape de bornă, *proram ad saxa suburget interior* VERG. împinge prora prea strîns (apropiindu-se prea mult) de stînci, *interiore gyro* HOR. într-un cerc mai strîmt, *interiore notā Falerni* HOR. C. *2, 3, 8* cu o probă de Falern din fundul pivniţei (mai vechi), *interior ibat* OV. mergea pe stradă în partea dinăuntru (*faţă de însoţitor, semn de cinste*), *interior ictibus* LIV. dincoace (la adăpost) de tirul proiectilelor, *interior periculo vulneris factus* LIV dincoace de primejdia de a fi rănit // **interiōrēs**, *um m. pl.* populaţiile dinăuntrul unei regiuni *sau* locuitorii asediaţi CAES. // **interiora**, *um n. pl.* părţile interioare: *interiora regni* LIV. interiorul regatului, *interiorum morbi* CELS. bolile intestinelor; **2** (*fig.*) mai intim, mai adînc: ~ *amicitia* LIV. prietenie mai intimă, *interior timor* CIC. temere mai adîncă, ~ *potentia* TAC. H. *1, 2* putere la curte, *interiora consilia* NEP. planuri mai tainice.
interitiō, *ōnis f.* distrugere VITR.; ucidere, masacrare CIC. ş.a.
interitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intereo**
interitus[2], *ūs m.* dispariţie, nimicire, pieire, moarte: ~ *repentinus coloris* SEN. dispariţia subită a culorii, ~ *omnium rerum* CIC. pieirea întregului univers, ~ *exercitus* CIC. nimicirea armatei, ~ *immaturus* CIC. moarte prematură, ~ *Magonis* NEP. moartea lui Mago.
interiungō, *ere, iunxī, iunctum vt.* **1 a.** a uni reciproc: *tum dextrae iunctae* (*sunt*) LIV. atunci, şi-au dat unii cu alţii mîinile; **2** a deshăma MART. *3, 67, 7* a face o pauză, deshămînd caii obosiţi; **b.** (*fig.*) a face o scurtă pauză: *quidam medio die interiunxerunt* SEN. unii au făcut o pauză la amiază.
interius *adv. comp. n.* **1** *v.* **interior**; **2** mai înăuntru: *rapiat interiusque recondat* VERG. s-o ia şi s-o ascundă mai înăuntru, *ne* (*oratio*) *insistat* ~, *ne excurrat longius* CIC. *3, 190* ca fraza să nu se oprească mai devreme decît trebuie şi să nu se lungească prea mult,

spatium vitae ~ flectere SEN. a face ocolul cursei vieții mai scurt, a se limita.

interlābōr, *lābī, lāpsus sum vi. dep.* **1** a aluneca între, a se scurge între: *stellis interlabantibus* STAT. cînd stelele apun, (*cu tmeză*) *inter enim labentur aquae* VERG. G. *2, 349* căci între ele vor curge apele; **2** (*oc.vt., despre ape*) a străbate: *~ lucos* AMM. a străbate crîngurile.

interlatrans, *ntis adj.* care latră între… P. NOL.

interlectiō, *ōnis f.* lectură cu întreruperi TERT.

interlegō, *ere, lēgī, lectum vt.* a alege ici și colo, a culege ici și colo VERG., COL.

interlēvī *pf. v.* **interlino**

interlīdō, *ere, līsī, līsum vt.* **1** a scoate cu forța dintre…: *litteris interlisis* MACR. fiind suprimate unele litere; **2** a înfige între P. NOL.

interlinō, *ere, lēvī, lītum vt.* **1** a acoperi cu un strat; a uni cu un strat: *caementa interlita luto* LIV. pietre date cu un strat de lut, *muri bitumine interliti* CURT. ziduri legate printr-un strat de smoală; **2** a șterge răzînd, a radia; (*fig.*) a falsifica: *~ testamentum* CIC. a falsifica testamentul.

interlocūtiō, *ōnis f.* întrerupere în vorbire, interpelare QUINT.; obiecție DIG.

interloquor, *loquī, locūtus sum vi. dep.* **1** a întrerupe în vorbire: *convenerat ne interloqueris* SEN. fusese convenit să nu întrerupi, *~ alicui* TER. a întrerupe pe cineva, *ipse raro et breviter interlocutus* PLIN. IUN. acela intervenind rar și scurt, (*oc. vt.*) *permitte mihi aliquid interloqui* SEN. permite-mi să spun ceva întrerupîndu-te; **2** (*jur.*) a pronunța o sentință provizorie DIG.

interlūcātiō, *ōnis f.* curățirea copacilor (*de ramurile de prisos*) PLIN.

interlūceō, *ēre, lūxī vi.* **1** a luci prin, a transpare: *quaedam animalia interlucent* (*in sucino*) TAC. (în ambră) să văd sticlind unele animale, (*impers.*) *noctu interluxisse* LIV. în mijlocul nopții, s-a făcut pentru un moment lumină; **2** (*fig.*) a apărea, a se arăta, a se distinge clar: *ut loci distincte interlucere possint* RH. HER. pentru ca obiectele să se poată distinge clar, *inter gradus dignitatis fortunaeque aliquid interlucet* LIV. între treptele onorurilor și ale averii, este o diferență clară; **3** (*oc.*) a lăsa să se vadă goluri: *interlucetque corona* VERG. Aen. *9, 508* și rîndul de soldați (de pe zid) arată goluri.

interlūcō, *āre vt.* a curăța copacul (*tăind ramurile de prisos*) PLIN.

interlūdō, *ere vi.* a se juca între timp; a glumi uneori AUS., AMBR.

interlūnis (*2*) *adj.* înainte de luna nouă (cînd nu se vede luna) AMM.

interlūnium, *iī n.* timpul dinainte de luna nouă; luna nouă: *sub interlunia* HOR. înainte de a apărea luna nouă.

interluō, *ere vt.* **1** a spăla între timp: *manus interluito, post…* CAT. spală-te între timp pe mîini, după aceea…; **2** a curge între, a scălda (străbătînd): *fretum quod Capreas et Surrentum interluit* TAC. brațul de mare care curge între Capreae și Surrentum, *populi quos secans interluit Allia* VERG. popoare ale căror ținuturi le scaldă, străbătîndu-le, rîul Allia.

interluviēs, *ēī f.* braț de mare, strîmtoare în mare SOLIN., AMM.

intermaneō, *ēre vi.* a rămîne la mijloc LUC. *6, 47.*

intermedius (*3*) *adj.* interpus, intercalat VARR., P. NOL.

intermenstruus (*3*) *adj.* între două luni, ale lunii noi: *luna intermenstrua* CIC. luna nouă, *intermenstruo tempore* CIC. în timpul lunii noi // **intermenstruum**, *iī n.* timpul lunii noi VARR., CIC.

intermeō, *āre vt.* a curge între, a străbate PLIN., AMM.

intermestris (*2*) *adj.* între două luni: *~ luna* PLIN. luna nouă.

intermicō, *āre, micuī vi.* a licări prin: (*abs.*) *intermicabant stellae* AMM. licăreau stelele, *~ squamis* (*= dat.*) CLAUD. a licări printre solzi, (*cu ac.*) *tenebras intermicat ignis* VAL. FL. focul licărește prin întuneric.

intermināblis (*2*) *adj.* fără sfîrșit, etern TERT. ș.a.

interminātiō, *ōnis f.* (*v. minor*) amenințare CYPR.

interminātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **interminor**

interminātus[2] (*3*) *adj.* nelimitat, fără sfîrșit CIC. ș.a.

interminor, *ārī, ātus sum* **1** *vi. dep.* a amenința: (*cu dat.*) *viro suo interminatur vitam* PL. îl amenință pe bărbatu-său cu moartea, *mihi tibique interminatus est nos futuros…* PL. pe tine și pe mine ne-a amenințat că vom deveni…; **2** *vt.* a interzice (prin amenințări): *~ alicui hoc* TER. a interzice cuiva aceasta, *interminatus sum ne faceres* TER. ți-am interzis să faci asta // **interminatus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) *interminatus cibus* HOR. mîncare oprită.

interminus (*3*) *adj.* nesfîrșit AVIEN.

intermisceō, *ēre, miscuī, mixtum vt.* a amesteca un lucru cu altul (*aliquid alicui re*): *~ lapidem terrae minutae* PLIN. a amesteca piatră cu pămînt mărunțit, *patriis ~ petita verba foris* HOR. a amesteca cuvinte luate de la străini cu cele indigene, *turbam indignorum intermiscendo dignis* LIV. amestecînd gloata celor nedemni cu oamenii valoroși, *intermixti hostibus* LIV. amestecați cu dușmanii.

intermissiō, *ōnis f.* întrerupere, intermitență, încetare: *~ epistolarum* CIC. întrerupere a corespondenței, *sine ulla intermissione* CIC. fără încetare, *~ febris* CELS. intermitența frigurilor, *~ eloquentiae* CIC. criza elocinței.

intermissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intermitto**

intermissus[2] *abl. -ū, m.* întrerupere: *sine intermissu cantus* PL. fără întreruperea cîntatului.

intermittō, *ere, mīsī, missum vt.* **1** a lăsa la mijloc, a pune la mijloc, a întrerupe [*de obicei, la p. pf.*]: *perexiguo intermisso loci spatio inter se* CAES. fiind lăsată la mijloc o foarte mică distanță între ele, *valle intermissa* CAES. la mijloc aflîndu-se o vale, *nocte intermissa* CAES. interpunîndu-se noaptea (venind noaptea), *planities intermissa collibus* CAES. cîmpie așezată între coline; **2** a lăsa să treacă (timp): *brevi tempore intermisso* CAES. după scurt timp, *nocte intermissa* CAES. după o noapte, *nullum diem ~, quin…* CIC. a nu lăsa să treacă nici o zi fără ca…; **3** a întrerupe: *~ iter* CAES. a întrerupe marșul, *~ proelium* CAES. a întrerupe lupta, *~ studia doctrinae* CIC. a întrerupe studiile savante, *ne tempus ab opere inter-*

mitteretur CAES. ca să nu se întrerupă timpul de lucru, *nulla pars noctis ad laborem intermittitur* CAES. fiecare ceas din noapte e folosit continuu la lucru // **intermissus** (*3*) *p. pf.* întrerupt, lăsat liber, neînchis, nepăzit: *qua erat nostrum opus intermissum* CAES. pe unde fortificaţiile noastre aveau spaţii libere, *per intermissa moenia* LIV. prin intervalele dintre zi duri, *intermissa custodiis loca* LIV. locuri nepăzite de străji; 4 a înceta: *obsides dare intermiserant* CAES. încetaseră să mai dea ostatici, *intermissus tam diu mos* PLIN. IUN. obicei atîta vreme părăsit, *media nocte vento intermisso* CAES. vîntul încetînd pe la mijlocul nopţii, *verba ab usu cotidiani sermonis intermissa* CIC. cuvinte dispărute din vorbirea zilnică; (*vi.*) *qua flumen intermittit* CAES. pe unde rîul încetează, *hostes subeuntes ~ vidit* CAES. văzu că duşmanii care urcau se opresc.

intermixtus (*3*) *p. pf. v.* **intermisceo**

intermorior, *morī, mortuus sum vi. dep.* a muri pe jumătate, a-şi pierde puterea, a leşina, a se stinge: *in ipsa contione intermortuus paulo post exspiravit* LIV. pierzîndu-şi simţirile chiar în timpul adunării, puţin după aceea şi-a dat duhul, *prope intermortuus iacuit* SUET. s-a întins la pămînt aproape pierit, *mores boni iam sunt intermortui* CIC. bunele moravuri aproape că s-au stins, *intermortuae reliquiae Catilinae* CIC. resturile conjuraţiei lui Catilina fără nici o putere.

intermoveō, *ēre vt.* a răsturna: *~ sulcos* SYMM. a răsturna brazde.

intermundia, *ōrum n. pl.* spaţiile dintre lumi, spaţii intermundane CIC.

intermurālis (*2*) *adj.* aflător între ziduri LIV.

intermūtātus (*3*) *adj.* schimbat unul în locul altuia: *intermutatae manus* TERT. mîini încrucişate.

internascor, *nascī, nātus sum vi. dep.* a se naşte printre (ici-colo): *internatae saxis herbae* TAC. ierburi crescute printre stînci.

internatium, *iī n.* [*inter nates*] osul sacru, sacrum FRONT.

internatō, *āre vi.* a înota la mijloc AVIEN.

internē *adv.* înăuntru AUS.

interneciō, *ōnis f.* masacru, exterminare, nimicire: *~ gentis* TAC. exterminare a unui neam, *Lucerni ad internecionem caesi* LIV. lucernii ucişi pînă la unul, *bella quae ad internecionem gesta sunt* NEP. războaie duse pînă la exterminare.

internecīvē *adv.* nimicind totul, exterminînd AMM.

internecīvus (*3*) *adj.* de exterminare: *internecivum bellum* LIV. război de exterminare, *internecivum odium* IUST. ură de moarte.

internecō (*I*) *vt.* a extermina, a masacra PL., AMM. ş.a.

internectō, *ere vt.* a lega între, a prinde la un loc: *ut fibula crinem auro internectit* VERG. cum fibula prinde şuviţele de păr cu acul ei de aur, *~ plagam* STAT. a prinde una de alta marginile rănii.

internicio *v.* **internecio**

internicivus *v.* **internecivus**

internidīficō, *āre vi.* a-şi face cuibul între... PLIN.

internigrans, *ntis adj.* negru ici-colo, cu pete negre STAT.

internitеō, *ēre vi.* a străluci printre (cînd şi cînd, ici-colo): *etiamsi quā sidera internitebant* CURT. chiar dacă stelele străluceau cînd şi cînd...

internodium, *iī n.* **a.** distanţă între două noduri (*la plante*), încheieturi, articulaţii: *~ arundinis* PLIN. nodurile trestiei, *mollia internodia* OV. articulaţii elastice; **b.** (*oc.*) picioare CALP.

internoscō, *ere, nōvī, nōtum vt.* a distinge, a deosebi, a recunoaşte CIC.

internundinum, *ī n.* timpul cît durează tîrgurile LUCIL., MACR.

internuntia, *ae f.* mesageră CIC.

internuntiō, *are vt.* a discuta prin mesageri LIV.

internuntius, *iī m.* intermediar, trimis, sol, mesager: *~ pacis* CURT. sol de pace, *Iovis internuntii* CIC. mesagerii lui Iupiter (augurii); (*n. pl.*) *internuntia sentiendi* APUL. organele simţirii.

internus (*3*) *adj.* intern, interior, lăuntric: *internae discordiae* TAC. neînţelegeri interne, *mare internum* PLIN. Marea Mediterană // **interna**, *ōrum n. pl.* **a.** interiorul: *~ domorum* AMM. interiorul caselor; **b.** afaceri interne TAC. Ann. *4, 32;* **c.** intestine: *~ boum* VERG. măruntaiele boilor.

interō, *ere, trīvī, trītum vt.* a fărîmiţa în, a mărunţi în: *panis intritus in aquam* VARR. pîine muiată în apă, *intritus in lacte* VERR. muiat în lapte, *~ potioni* PLIN. a mărunţi în băutură; (*prov.*) *tute hoc intristi* (= *intrivisti*), *tibi omne est exedendum* TER. Phorm. *318* tu ai făcut turta asta, acum trebuie s-o mănînci toată (tu ai făcut-o, acum descurcă-te).

interordinātus (*3*) *adj.* dispus la mijloc VITR.

interordinium, *iī n.* spaţiu între două şiruri de plante (de arbori), alee COL.

interpateō, *ēre vi.* a fi deschis la mijloc MACR.; (*fig.*) a se întinde între VEG., AMM.

interpediō, *īre vt.* a împiedica MACR.

interpellātiō, *ōnis f.* **1** întrerupere (în vorbire), interpelare: *cursum orationis interpellatione impedire* CIC. a împiedica cursul vorbirii prin întreruperi; **2** piedică, tulburare (în activitate): *sine interpellatione agere* SUET. a lucra fără a fi tulburat; **3** (*judic.*) citare, somaţie DIG.

interpellātor, *ōris m.* **1** cel care întrerupe vorbirea: *sermonis interpellatores* RH. HER. cei care întrerup vorba altuia; **2** cel care deranjează, care tulbură: *se oblectare sine interpellatoribus* CIC. a se distra fără inşi care să deranjeze; (*spec.*) *~ matrimoniorum* DIG. cel care strică căsniciile.

interpellātrix, *icis f.* cel care turbură (atrăgînd la rău) HIER.

interpellō (*I*) *vt.* **1 a.** a întrerupe în vorbire: *~ dicentem* CIC. a-l întrerupe pe vorbitor, *interpellando trahere tempus* SALL. a lungi timpul prin întreruperi; **b.** (*oc.*) a prezenta o obiecţie; **2** (*frecv.*) a întrerupe (de la o treabă sau dintr-o stare), a deranja, a tulbura, a împiedica: *tu metuis ne me interpelles?* te temi să nu mă deranjezi?, *munitiones expeditam Caesaris victoriam interpellaverunt* CAES. fortificaţiile au împiedicat o victorie aproape sigură a lui Caesar, *quod*

morte eius interpellatum est LIV. lucru care a fost împiedicat prin moartea aceluia, *tribunis interregem interpellantibus, ne senatus consultum fieret* LIV. tribunii împiedicîndu-l pe interrege să se dea o decizie a senatului, ~ *aliquem quominus...* CIC. a împiedica pe cineva ca..., *is numquam interpellavit, quin...* CIC. acesta niciodată nu m-a oprit ca..., (*cu inf.*) *pransus quantum interpellet inani ventre diem durare* HOR. S. *1, 6, 127* mîncînd doar atîta cît să mă împiedice s-o duc ziua întreagă cu stomacul gol; **3 a.** a insista (cu rugăminţi), a se adresa (cuiva): *interpellante milite ac populo hortante, animum resumpsit* SUET. soldaţii cerîndu-i insistent şi poporul îndemnîndu-l, şi-a recăpătat curajul, *qui mulierem puellamve interpellaverit* DIG. cine se va lega de o femeie sau de o fată...; **b.** (*jur.*) a soma DIG.

interpensīva, *ōrum n. pl.* grinzi transversale de susţinere VITR.

interplicō, *āre vt.* a înfăşura, a întreţese STAT.

interpolātiō, *ōnis f.* **1** modificare pe ici pe colo PLIN.; **2** alterare, eroare TERT.

interpolātor, *ōris m.* falsificator TERT.

interpolātrix, *īcis f.* falsificatoare TERT.

interpolis (*2*) *adj.* şi **interpolus** (*3*) *adj.* [*inter + polio*] netezit, reparat, dres, fardat: *interpola vestimenta* DIG. haine reparate, *vetulae interpoles* PL. Most. *274* babe fardate.

interpolō (*I*) *vt.* **1** a reface, a repara, a modifica, a da o faţă nouă: ~ *togam* CIC. a repara toga, ~ *opus lepidissimum novā picturā* PL. a vopsi o lucrare foarte drăguţă cu o zugrăveală nouă (a se farda), *homo me interpolabit* PL. individul mă va desfigura; **2** a altera, a falsifica, a interpola MIN. FEL.

interpōnō, *ere, posuī, positum vt.* **1** a pune la mijloc, a intercala: *pilae interponuntur* CAES. la mijloc, sînt puşi stîlpi, *equitatui interponit auxilia levis armaturae* HIRT. amestecă printre călărime trupe ajutătoare uşor înarmate, *inter eos Numidas interposuerant* HIRT. între ei, intercalase numizi; **2** a lăsa să treacă (*un timp*): ~ *spatium ad recreandos animos* CIC. a lăsa să treacă un timp pentru a-şi reveni, *interposito die* CELS. după o zi, *tridui morā interpositā* CAES. după o întîrziere de trei zile, ~ *nullam moram, quin...* CIC. a nu pierde nici un moment pentru a ...; **3** a face să intervină, a interpune: ~ *fidem suam* SALL. a-şi angaja onoarea, ~ *iusiurandum* LIV. a-şi da cuvîntul jurînd, ~ *operam* (*studium*) *pro sociis* CIC. a-şi pune strădania (zelul) în folosul aliaţilor, *nulla belli suspicione interpositā* CAES. neintervenind nici o bănuială de război, *interpositā causā* CAES. fiind opus un pretext, *quid enim me interponerem audaciae tuae?* CIC. de ce m-aş fi opus cutezanţei tale?, ~ *suas rationes communibus* CIC. a opune (preferînd) interesele proprii celor generale; *se* ~ *bello* CIC. a se amesteca în război, *nihil me interpono* CIC. nu mă amestec deloc, *semper se interposuit* NEP. Att. *2, 4* totdeauna a intervenit ajutînd; (*oc.*) ~ *rationes* CIC. Verr. *3, 175* a substitui liste de conturi (a falsifica).

interpositiō, *ōnis f.* **a.** interpunere, introducere, intercalare: ~ *columnarum* VITR. interpunere de columne, ~ *certarum personarum* CIC. introducere a anumitor persoane; **b.** (*spec.*) paranteză QUINT.

interpositus (*3*) *p. pf. v.* **interpono**

interpositus, *abl. -ū, m.* interpunere CIC.

interpres, *etis m.* **1** mijlocitor, intermediar: ~ *pacis* LIV. mijlocitor al păcii, ~ *divum* VERG: mijlocitor al zeilor; **2** cel care explică, interpret, traducător: ~ *iuris* CIC. cel care explică legea, ~ *poetarum* CIC. interpret al poeţilor, ~ *portentorum* CIC. cel care explică minunile, ~ *comitiorum haruspices* CIC. haruspicii, care interpretează valabilitatea adunărilor, *interpretibus remotis* CAES. tălmacii fiind îndepărtaţi, *per interpretem* LIV. cu ajutorul unui tălmaci, *exprimere verbum e verbo, ut interpretes indiserti solent* CIC. a reda cuvînt de cuvînt, cum fac de obicei traducătorii netalentaţi.

interpretātiō, *ōnis f.* **1** interpretare, tălmăcire, explicare: *malitiosa interpretatione legis* CIC. printr-o interpretare denaturată a legii, ~ *somniorum* PLIN. tălmăcirea viselor, *sinistra erga eminentes interpretatio* TAC. interpretarea dată zelului celor ce se distingeau era de rău augur; **2** traducere: ~ *dura* QUINT. traducere aspră, ~ *foederis* CIC. traducerea textului tratatului.

interpretātiuncula, *ae f.* scurtă lămurire HIER.

interpretātor, *ōris m.* cel care explică TERT.

interpretātōrius (*3*) *adj.* lămuritor, explicativ TERT.

interpretium, *iī n.* profitul mijlocitorului, comision AMM.

interpretor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a explica, a lămuri, a tălmăci: ~ *alicui ius* CIC. a-i explica cuiva legea, ~ *somnia* CIC. a tălmăci visele, ~ *monstra aut fulgura* CIC. a tălmăci apariţiile sau fulgerele; **2** (*spec.*) a traduce: *epistula, quam totidem fere verbis interpretati sumus* CIC. scrisoarea pe care am tradus-o aproape prin tot atîtea cuvinte, *haec ubi ex Graeco carmine interpretata recitavit* LIV. *23, 11* după ce a citit cu glas tare aceste cuvinte traduse după oracolul grecesc; **3** a înţelege (într-un sens sau altul), a interpreta, a privi, a considera: ~ *male bene dicta* CIC. a înţelege în sens rău cele spuse de bine, ~ *grate beneficia* PLIN. IUN. a privi cu recunoştinţă binefacerile, *totam victoriam ut suam interpretabatur* VELL. considera întreaga victorie ca a sa, *reditu in castra liberatum se esse iureiurando interpretabatur* CIC. prin întoarcerea lui în tabără, considera că este dezlegat de jurămînt, *nolite consilium ex necessitate* ~ CIC. nu interpretaţi intenţia cuiva după necesitatea în care s-a aflat; **4** a-şi lămuri, a pricepe, a înţelege: *rectene interpretor sententiam tuam?* CIC. oare pricep bine ideea ta?, *epistulae exemplum, quam* ~ *vix ipse poteram* CIC. un exemplar de scrisoare pe care eu însumi cu greu o puteam înţelege; **5** a judeca, a se pronunţa: *neque, recte an perperam, interpretor* LIV. *1, 23, 8* pe drept sau nu, nu mă pronunţ [uneori, pr. şi p. pf. cu sens pas.].

interprimō, *ere, pressī, pressum vt.* **1** a apăsa tare PL., **2** a ţine ascuns MIN. FEL.

interpunctiō, *ōnis f.* punctuaţie (care separă cuvintele) CIC. Mur. *25*.

interpunctum, *ī n.* pauză pentru respirație, semn de punctuație CIC., QUINT.

interpungō, *ere, punxī, punctum vt.* a pune punctuația, a face o pauză, a puncta: *nos etiam cum legimus, ~ consuevimus* SEN. chiar și cînd citim, facem obișnuit pauze, *narratio interpuncta sermonibus* CIC. povestire punctată cînd și cînd de dialoguri, *interpuncta intervalla* CIC. pauze marcate // **interpuncta**, *ōrum n. pl.* pauze între cuvinte.

interpurgō, *āre vt.* a curăța de (ramuri de prisos, de frunze) PLIN.

interputō, *āre vt.* a curăța de (ramuri, de frunze) CAT., VARR.

interquiescō, *ere, quiēvī, quiētum vt.* a se odihni între, a face o pauză: *cum paululum interquievissem* CIC. după o scurtă pauză, *dolor interquiescit* SEN. durerea se mai potolește.

interrādō, *erei, rāsī, rāsum vt.* **1** a răzui ici-colo, a cizela în relief: *marmor interrasum* PLIN. marmură cizelată în relief; **2** a curăța pomii, plantele (de crengi, de frunze) COL., PLIN.

interrāsilis (*2*) *adj.* săpat în relief, cizelat PLIN.

interregnum, *ī n.* interregn (*a. conducerea statului în intervalul dintre moartea regelui și alegerea urmașului său*; *b. în timpul republicii, conducerea statului în intervalul dintre ieșirea din funcție a consulilor și alegerea altor consuli sau, pe timpul unei vacanțe consulare, din alte motive*): *res videtur ad interregnum spectare* CIC. se pare că lucrurile merg spre un interregn, *~ inire* LIV. a primi sarcină de interrege.

interrex, *ēgis m.* interrege (*a. în timpul regalității, senator care exercita funcția de rege cît tronul era vacant*; *b. în timpul republicii, senator învestit provizoriu cu puterea consulară, avînd sarcina pregătirii alegerii viitorilor consuli*): *interregem creare* (*prodere*) CIC. a numi un interrege.

interrigō, *āre vt.* a împărți în multe rîușoare RUTIL. NAM.

interritē *adv.* neînfricat MART. CAP.

interritus (*3*) *adj.* neînfricoșat, neînfricat: *~ periculis* SEN. neînfricoșat de pericole, (*poet. cu genit.*) *mens interrita leti* OV. suflet netemător de moarte.

interroganter *adv.* în mod interogativ AUG.

interrogātiō, *ōnis f.* **1** întrebare; (*jur.*) interogare; (*ret.*) interogație; **2** (*fil.*) raționament, argumentare prin întrebări: *captiosissimo genere interrogationis utuntur* CIC. Ac. *2, 49* se folosesc de un gen de argumentare prin întrebări foarte înșelătoare; **3** angajament verbal obținut prin întrebare SEN. Ben. *3, 15, 2*.

interrogātiuncula, *ae f.* **1** mică întrebare; **2** mic raționament: *interrogatiunculas nectere* SEN. a înșirui mici raționamente (care duc la o concluzie falsă).

interrogātīvē *adv.* în mod interogativ TERT.

interrogātor, *ōris m.* cel care interoghează AUG.

interrogātōrius (*3*) *adj.* interogativ TERT., DIG.

interrogō (*I*) *vt.* **1** a întreba: *~ aliquem de aliqua re* a întreba pe cineva despre ceva, *te eisdem de rebus interrogo* CIC. te întreb despre aceleași lucruri, (*cu prop. interog. indir.*) *interrogabat eos quis esset qui...* CIC. îi întreba cine este acela care..., *interrogatus cur repudiasset uxorem* GELL. fiind întrebat pentru ce și-a izgonit soția, (*cu ac. lucrului*) *illud interrogo* LIV. despre acel lucru întreb eu, *pusionem interrogavit quaedam geometrica* CIC. l-a întrebat pe băiețel unele chestiuni de geometrie, (*spec.*) *~ sententias* SUET. a cere părerile senatorilor, *sententiam interrogatus* LIV. cerîndu-i-se (senatorului) să-și dea părerea, *sententiae interrogari coeptae* LIV. a început să se ceară părerile; **2** (*jur.*) a lua un interogatoriu, a interoga: *~ testem* CIC. a audia un martor, *~ testes in reos* PLIN. IUN. a audia martorii care depun contra acuzaților; **3** (*jur.*) *interrogare lege* (*legibus*) a chema în judecată, a acuza pe temeiul unei legi: *~ lege Plautia* SALL. a chema în judecată în baza legii Plautia, *~ aliquem legibus ambitus* SALL. a acuza pe cineva pe temeiul legilor de corupție electorală, (fără *lege* sau *legibus*) *damnatus Priscus repetundarum Bithynis interrogantibus* TAC. Priscus a fost condamnat de delapidare, la acuzația bythinienilor; **4** (*fil.*) a argumenta sub formă de silogism SEN. Ep. *87, 35*.

interrumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* **1** a rupe la mijloc, a tăia: *~ pontes* CAES. a tăia podurile, *interrupta acies est* LIV. frontul a fost rupt, *interruptae venae* TAC. vinele tăiate; (*fig.*) *interrupti ignes* VERG. focuri răzlețe; **2** a întrerupe: *~ sermonem* PL. a întrerupe vorba cuiva, *~ orationem* CAES. a întrerupe discursul, *~ somnos* CIC. a tulbura somnul, *~ ordinem rerum* TAC. a întrerupe șirul faptelor, *interruptae* CIC. sunete întretăiate.

interruptē *adv.* cu întreruperi CIC.

interruptiō, *ōnis f.* **1** întrerupere VULG.; **2** (*jur.*) întrerupere (*a uzucapiunii = uzurpare*) DIG.; **3** (*ret.*) reticență, oprire în mijlocul vorbirii [gr. ἀποσιώπησις] QUINT. *9, 2, 54*.

interruptor, *ōris m.* întrerupător AMBR.

interruptus (*3*) *p.pf v.* **interrumpo**

intersaepiō, *īre, saepsī, saeptum vt.* **1** a astupa trecerea, a închide, a bloca: *~ quaedam operibus* LIV. a astupa unele spații goale prin lucrări de asediu, *~ foramina* CIC. a astupa găurile, *intersaepta itinera* LIV. drumuri blocate; **2** (*fig.*) a tăia, a bara: *vallo urbem ab arce ~* LIV. a tăia printr-o tranșee orașul de cetățuie, *alicui conspectum abeuntis exercitus intersaepsit* LIV. (acest fapt) i-a luat putința de a observa retragerea armatei.

intersaeptum, *ī n.* hotar AUS.; (*med.*) diafragmă.

interscalmium, *iī n.* spațiu între două bănci de vîslași VITR.

interscapulum (**interscapilium, interscapulium**), *iī n.* spațiul dintre omoplați APUL. ș.a.

interscindō, *ere, scidī, scissum vt.* **1** a tăia la mijloc, a rupe: *~ pontem* CAES. a tăia podul, *~ aggerem* CAES. a rupe terasamentul, *~ venas* TAC. a tăia vinele; **2** (*fig.*) a tăia, a despărți, a rupe: *insula ab Italia angusto interscissa freto* SEN. insulă despărțită de Italia printr-un îngust braț de mare, *~ vinculum amoris* GELL. a rupe lanțul iubirii, *imperfectis interscinditur laetitia* SEN. la cei nedesăvîrșiți, voioșia se mai întrerupe.

interscribō, *ere, scripsī, scriptum vt.* a scrie printre rînduri.

intersecīvī termini *m. pl.* hotare formate dintr-un obstacol natural FRONTIN.

intersecō, *āre, secuī, sectum vt.* a tăia pe la mijloc: ~ *telas* STAT. a tăia pînzele; (*fig.*) *Tiberis intersecans urbem* AMM. Tibrul care taie în două oraşul.

intersectiō, *ōnis f.* (*arhit.*) metopă VITR.

intersēminātus (*3*) *adj.* semănat ici şi colo APUL.

intersēpiō *v.* **intersaepio**

interserō[1], *ere, sēvī, situm vt.* a semăna printre, a planta la mijloc: *omnia pomis intersita ornant* LUCR. împodobesc toate locurile, plantînd la mijloc pomi fructiferi; (*fig.*) *se interserere* (*interserī*) a se afla între.

interserō[2], *ere, seruī, sertum vt.* a împleti printre, a amesteca printre: *mediis interserit oscula verbis* OV. amestecă cu vorbele sărutări, *causam interserens* NEP. aducînd ca motiv.

intersileō, *ēre, uī vi.* a tăcea AUG.

intersistō, *ere, stitī vi.* a se opri la mijloc, a se întrerupe (în cursul vorbirii) QUINT.

intersitus (*3*) *p. pf. v.* **intersero**[1]

intersitus (*3*) *adj.* pus între, aflîndu-se la mijloc GELL. ş.a.

intersonō, *āre vi.* a răsuna printre, a-şi face glasul auzit printre STAT.

interspatium, *iī n.* interval (*de timp*) TERT.

interspersus (*3*) *adj.* stropit ici-colo: ~ *rarā canitiē* APUL. avînd pe ici, pe colo rari peri albi.

interspīrātiō, *ōnis f.* pauză pentru respiraţie: *sine interspiratione* PLIN. dintr-o suflare.

interspīrō, *āre vi.* a lăsa să vină aerul CAT.

intersternō, *ere, stratus vi.* a aşterne la mijloc: *bitumine interstrato* IUST. aşternînd între ele un strat de bitum.

interstes, *stitis m.* intermediar TERT.

interstinctiō, *ōnis f.* deosebire, nuanţă ARN.

interstinctus (*3*) *p. pf. v.* **interstinguo**[1,2]

interstinguō, *ere, stinxī, stinctum vt.* a stinge complet, a face să piară: ~ *ignes* LUCR. a stinge de tot focurile, (*fig.*) ~ *eam debuisset* APUL. ar fi trebuit s-o omoare.

interstinguō, *ere, stinctus vi.* a presăra din loc în loc, a acoperi ici-colo: *ulcerosa facies ac medicaminibus interstincta* TAC. faţa (lui Tiberius) buboasă şi presărată cu plasture, *spatia interstincta columnis* STAT. săli avînd din loc în loc columne.

interstitī *pf. v.* **intersisto** şi **intersto**

interstitiō, *ōnis f.* **1** spaţiu între, interval GROM.; **2** încetare, suspendare: ~ *negotiorum* GELL. încetare a treburilor; **3** diferenţă GROM.

interstitium, *iī n.* interstiţiu, interval (*de timp, loc*) MACR., MART. CAP.

interstō, *āre, stitī* (*stetī*) *vi.* a fi la mijloc: *tempus interstitit longum* AMM. a trecut un lung interval de timp; (*vt.*) a separa: *interstat iugo mediam* (*Asiam*) AVIEN. desparte printr-un lanţ de munţi mijlocul Asiei.

interstrātus (*3*) *p. pf. v.* **intersterno**

interstrepō, *ere vi.* şi *vt.* a face un zgomot, a-şi face auzit glasul.

interstringō, *ere vt.* a strînge la mijloc: *illi interstringam gulam* PL. am să-l strîng de gît.

interstruō, *ere vt.* **1** a îmbina, a uni: ~ *artus* SIL. a uni mădularele; **2** a stabili (o distincţie) TERT.

intersum, *esse, fuī vi.* **1** a fi între, a fi la mijloc: (*ca loc*) *ut Tiberis inter eos interesset* CIC. ca să fie între ei Tibrul, *via tantum interest perangusta* LIV. la mijloc, este doar un drum foarte îngust; (*ca timp*) *inter primum et sextum consulatum XLVI anni interfuerunt* CIC. între primul şi al şaselea consulat, au fost patruzeci şi şase de ani; **2** a fi la o distanţă de ...: *clatros* ~ *oportet pede* CAT. trebuie ca gratiile să fie la distanţă de un picior între ele; **3** (*fig.*) a fi deosebire, a se deosebi: *inter hominem et beluam hoc maxime interest, quod...* CIC. între om şi dobitoc, deosebirea esenţială este că..., *in his rebus nihil omnino interest* CIC. între aceste lucruri, nu este absolut nici o deosebire, *interest plurimum inter servitutem et pacem* CIC. este foarte mare deosebirea dintre robie şi pace, *intererit multum Davusne loquatur an heros* HOR. va fi o mare deosebire dacă vorbeşte Davus sau un erou, *hoc pater ac dominus interest* TER. într-aceasta se deosebeşte un părinte de un stăpîn, *quod ab eo nihil intersit* CIC. care să nu difere întru nimic de acesta, (*cu dat.*) *stulto intellegens quid interest!* TER. Eun. *233* ce deosebire între un om inteligent şi un prost! **4** a fi de faţă, a fi prezent, a participa: (*cu dat.*) ~ *bello* CAES. a participa la război, ~ *rebus publicis* NEP. a participa la viaţa politică, *foederi feriendo* ~ CIC. a fi de faţă la încheierea tratatului, (cu *in* şi *abl.*) ~ *in convivio* CIC. a participa la un banchet, ~ *in testamento faciendo* CIC. a fi prezent la facerea testamentului, *quisquis illis temporibus interfuit...* VELL. oricine a trăit în acele vremi...; **5** (*impers.*) *interest* este în interesul, prezintă interes, importanţă [*cu genit. persoanei sau lucrului exprimat prin subst. sau pron., în afară de cel posesiv*]: *Milonis interest* CIC. este în interesul lui Milo, *quid illius interest ubi sis?* ce-l interesează pe acela unde eşti tu?, *reipublicae communisque salutis interest* CIC. este în interesul statului şi al salvării obşteşti, *interest omnium recte facere* CIC. este în interesul tuturor să acţioneze moral, (*cu pron. pos. la abl. sg. f.*): *meā, tuā, suā... interest* este în interesul meu, al tău, al său...; *tuā et meā maxime interest te valere* CIC. este foarte mult în interesul meu şi al tău ca să fii sănătos, *vestrā interest ne imperatorem pessimi faciant* TAC. este în interesul vostru ca nu ticăloşii să-l întroneze pe împărat; (*măsura în care interesează ceva*: *prin adv. sau genit.* pretii) *nihil interest qui ventus sit* CIC. nu interesează întru nimic ce fel de vînt este, *multum interest...* CIC. interesează mult..., *maxime tuā interest...* CIC. este foarte mult în interesul tău..., *magis nullius interest quam tuā...* CIC. nu e în interesul nimănui mai mult ca într-al tău, *vehementer interfuit reipublicae...* CIC. a fost foarte mult în interesul statului..., *magni meā interest ut te videam...* CIC. mă interesează mult să te văd, *permagni nostrā interest te Romae esse* CIC. este în foarte mare măsură în interesul nostru ca tu să fii la Roma, *si tantum interest quem ad modum dicas* CIC. dacă inte-

resează atîta cum vorbeşti, *non tam interest quo animo scribatur (liber), quam...* CIC. nu interesează atît în ce stare de spirit e scrisă cartea, cît.... *ad disciplinam militiae plurimum intererat* LIV. era de cea mai mare importanţă pentru disciplina militară.

intertexō, *ere, texuī, textum vt.* **a.** a întreţese, a învîrsta: *chlamys auro intertexta* VERG. hlamidă broşată cu aur, *flores hederis intertextae* OV. flori care se împletesc cu iedera (într-o broderie); **b.** (*fig.*) a îmbina MACR.

intertignium, *iī n.* interval între două bîrne VITR.

intertrahō, *ere, traxī vt.* a sustrage PL.

intertrīgō, *inis f.* [*inter + tero*] jupuitură, rosătură CAT., VARR.

intertrīmentum, *ī n.* uzură, tocire, pierdere: ~ *culleorum* DIG. tocirea sacilor de piele; ~ *argenti* LIV. pierderea cantităţii de argint (*prin topire*): (*fig.*) pierdere, pagubă: *sine magno intertrimento* TER. fără mare pagubă.

intertrītūra, *ae f.* tocire, uzare DIG.

interturbō, *āre vt.* a tulbura (amestecîndu-se, întrerupînd), a deranja PL., TER.

interula, *ae f.* cămaşă APUL., TERT.

interulus (*3*) *adj.* intern, interior: *tunica interula* APUL. veşmînt pe dedesubt, cămaşă.

interūsūrium, *iī n.* dobîndă pentru un timp ULP.

interutrasque *adv.* între unul şi celălalt LUCR.

intervacans, *ntis* lăsat gol între... COL.

intervallō (*I*) *vt.* a separa prin intervale (*de timp*): *febris intervallata* GELL. febră intermitentă, *intervallato brevi tempore* AMM. scurt timp după aceea.

intervallum, *i n.* [*inter + vallus*] **1** interval, distanţă, depărtare: *pari intervallo* CAES. la depărtare egală, *longo intervallo* VERG. la mare distanţă, *intervalla sonorum* CIC. intervale între sunete (*în muzică*); **2** interval (de timp): ~ *litterarum* CIC. interval de timp în corespondenţă, *te tanto intervallo videre* CIC. a te vedea după atîta timp, *per intervalla* PLIN. din timp în timp, cu pauze, *sine intervallo loquacitas* CIC. vorbărie fără oprire, *intervallo dicere* CIC. a vorbi cu pauze între fraze, *dolus intervalla scelerum poscebat* TAC. viclenia impunea pauze între crime; **3** (*fig.*) deosebire, diferenţă: *videte quantum ~ sit interiectum inter maiorum consilia et istorum dementiam* CIC. Agr. *2, 89* vedeţi ce deosebire este între înţelepciunea strămoşilor şi nebunia ăstora!

intervellō, *ere, vulsī, vulsum vi.* **1** a smulge din loc în loc: ~ *barbam* SEN. a smulge din loc în loc barba, ~ *arbores* COL. a scoate din loc în loc arborii din pămînt; **2** (*fig.*) a scoate: *ita sunt a natura copulata, ut intervelli sine confusione non possint* QUINT. (ideile) sînt prin natura lor atît de strîns legate, încît nu pot fi sărite fără a produce confuzie.

interveniō, *īre, venī, ventum vi.* **1** a veni la mijloc, a sosi între timp, a apărea: ~ *orationi* LIV. a veni la mijlocul discursului, *hoc ipso tempore Germani equites interveniunt* CAES. tocmai în acest moment, apar călăreţii germani; (*fig.*) *casus mirificus quidam intervenit* CIC. în acest timp, se întîmplă un eveniment uimitor; **2** a fi la mijloc: *flumine interveniente* PLIN. fiind la mijloc un rîu, *via publica intervenit* DIG. la mijloc, e un drum public; **3** (*fig.*) a cădea asupra, a se interpune, a întrerupe, a împiedica: *nox intervenit proelio* LIV. noaptea întrerupse lupta, *bellum coeptis intervenit* LIV. războiul întrerupse cele începute, (*oc. vt.*) *ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant* TAC. în zilele de jocuri, care întrerupseseră ancheta; **4 a.** a interveni, a se amesteca: ~ *alicui discenti* CIC. a interveni în educaţia cuiva, *quid melius fortunam exiguam ~ sapienti?* CIC. Tusc. *5, 26* ce e mai frumos să spui decît că soarta intervine foarte puţin în viaţa înţeleptului?, ~ *pro sociis* FLOR. a interveni pentru aliaţi, *senatu non interveniente* SUET. senatul neintervenind; **b.** (*oc.*) a interveni ca garant *sau* ca acuzator DIG.

intervēnium, *iī* [*inter + vēna*] spaţiu gol în pămînt, crăpătură VITR. ş.a.

interventiō, *ōnis f.* garanţie, cauţiune ULP.

interventor, *ōris m.* **1** vizitator neaşteptat, inoportun: *vacuo ab interventoribus die* CIC. într-o zi mai lipsită de vizitatori care deranjează; **2** garant, chezaş; mijlocitor.

interventus, *ūs m.* **1** venire între timp, interpunere: *interventu hominum* LIV. prin venirea între timp a oamenilor, *noctis interventu* CAES. la venirea nopţii, *amnis interventu* PLIN. prin interpunerea rîului; **2** (*fig.*) intervenţie, mijlocire: *interventu principis* PLIN. IUN. prin intervenţia împăratului.

interversiō, *ōnis f.* **1** alterare, deformare TERT.; **2** (*judic.*) fraudă COD. IUST.

interversor[1], *ārī vi. dep.* a se mişca între PLIN.

interversor[2], *ōris m.* fraudator COD. IUST.

interverto (intervorto), *ere, vertī (vortī), versum (vorsum) vt.* **1** a întoarce în altă direcţie, a devia: (*fig.*) *ingenia interversa plerumque sunt* SEN. caracterele au fost de cele mai multe ori deviate (s-au stricat); **2** a deturna în folosul său, a sfeterisi: *promissum et receptum (consulatum) intervertit ad seque transtulit* TAC. a deturnat consulatul promis şi, acceptat de altul, şi şi l-a însuşit el, ~ *argentum* PL. a şterpeli bani, *interverso hoc regali dono* CIC. însuşindu-şi abuziv acest dar regal, *interversa aedilitate* CIC. edilitatea fiind sărită printr-o şmecherie (nemaitrecînd prin edilitate); **3** a deposeda: *ut me muliere intervorteret* PL. ca să-mi ia femeia, ~ *dominum possessione* GELL. a-l deposeda pe stăpîn de pămîntul lui.

intervibrans, *ntis* care scînteiază (străbătînd spaţiul) MART. CAP.

intervireō, *ēre vi.* a fi verde printre [cu dat.] STAT., CLAUD.

intervīsō, *ere, vīsī, vīsum vt.* **1** a vizita rar (cînd şi cînd): *nos minus intervisis* CIC. ne vizitezi mai rar; **2** a se duce să vadă, a cerceta: *intervisam quid faciant coqui* PL. mă duc să văd ce fac bucătarii, ~ *manipulos* TAC. a cerceta manipule militare.

intervōcāliter *adv.* cu voce tare APUL.

intervolitō, *āre vi.* a zbura ici-colo LIV.

intervolō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a zbura între: *oculis intervolat* VAL. FL. joacă înaintea ochilor; **2** a străbate zburînd: *intervolta auras hasta* STAT. suliţa străbate în zbor văzduhul.

intestābilis[1] (*2*) *adj.* **1** căruia îi este interzis să depună ca martor *sau* să facă un testament GAI.; **2** blestemat, ticălos SALL.
intestābilis[2] (*2*) *adj.* castrat PL.
intestātus[1] (*3*) *adj.* **1** fără să fi lăsat testament: *mulier si intestata mortua esset* CIC. dacă femeia ar fi murit fără să fi lăsat un testament, (*ab.*) *intestato* LIV. fără testament; **2** nedovedit vinovat cu martori PL.; **3** (*oc.*) care nu merită încredere POMP.
intestātus[2] (*3*) *adj.* fără testicule, castrat PL.
intestīnārius, *iī m.* lucrător în placaje de lemn COD. TH.
intestīnum, *ī n.* şi (*frecv.*) **intestīna**, *ōrum n. pl.* intestine, maţe, pîntece, burtă: *intestinum summum* CELS. duodenul, ~ *medium* CIC. mezenterul, *intestina vitiare* SUET. a-şi strica stomacul, *ex intestinis laborare* CIC. a avea crampe la stomac.
intestīnus (*3*) *adj.* lăuntric, interior, intern: *intestinum malum* CIC. rău lăuntric, *intestinum bellum* CIC. război civil, *intestinum opus* VARR. lucrare de interior la o casă.
intexō, *ere*, *texuī*, *textum vt.* **1** a ţese în…, a întreţese, a împleti: *purpureasque notas filis intexuit albis* OV. a întreţesut semne (litere) purpurii în firele albe, *stragula alba auro intexta* SUET. cuvertură albă brodată cu aur, *scuta viminibus intextis* CAES. scuturi din nuiele împletite; **2** a înfăşura: *hederae solent ~ truncos* OV. iedera de obicei înconjoară trunchiurile; **3** a face întreţesînd, împletind: ~ *nidum ex lino* PLIN. a-şi face cuibul din împletit, *domus iunco cannaque intexta* LUC. locuinţă făcută din împletitură de papură şi trestie; **4** (*fig.*) a insera, a introduce, a împleti: ~ *aliquid in causa prudenter* CIC. a introduce cu prudenţă ceva într-o pledoarie, *parva magnis inteximus* CIC. împletim cele mici cu cele mari, *tua facta ~ chartis* TIB. a pune pe hîrtie (a scrie) faptele tale, *Varronem nusquam ~ possum* CIC. pe Varro nu-l pot nicăieri introduce (ca interlocutor în operele mele).
intextiō, *ōnis f.* împletire AMBR.
intextus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intexo**
intextus[2], *abl. -ū*, *m.* împletire, îmbinare, reunire PLIN.
intibum (**intubum**), *ī n.* (*bot.*) cicoare (*Cichorium intybus*) VERG. ş.a.
intibus (**intubus**), *i m.* şi *f. v.* **intibum**
intimātiō, *ōnis f.* încunoştinţare, împărtăşire, expunere MART. CAP.; (*jur.*) denunţ, acuzare COD. IUST.
intime *adv.* **1** adînc de tot, pînă la os APUL.; **2** intim, familiar: ~ *utebatur Hortensio* NEP. era în raporturi intime cu Hortensius; **3** din inimă: ~ *commendare aliquem* CIC. a recomanda din inimă pe cineva.
intimidē *adv.* neînfricat, curajos AMM.
intimō (*I*) *vt.* **1** a vîrî înăuntru: *partem gurgiti ~* SOLIN. a vîrî o parte în apă, *Nilus mari intimatur* SOLIN. Nilul se varsă în mare; **2** (*fig.*) a-şi vîrî în minte, a-şi întipări TERT.; **3** a aduce la cunoştinţă, a comunica AMM., COD. IUST.
intimus (*3*) *adj. superl.* (*v.* **interior**) cel mai dinăuntru: *in eo sacrario intimo fuit signum* CIC. în fundul acestei capele, era o statuie, *abdidit se in intimam Macedoniam* CIC. s-a ascuns în inima Macedoniei // **intimum**, *ī n.* şi **intima**, *ōrum n. pl.* **1** partea cea mai dinăuntru, interiorul: *intima finium* LIV. interiorul ţării, *intima Ponti* VELL. regiunile cele mai îndepărtate ale Pontului; **2** (*fig.*) adînc, secret, intim: *ex intima philosophia haurire* CIC. a sorbi din adîncul filozofiei, *intima consilia* CIC. planurile cele mai secrete, *intima amicitia* NEP. prietenie intimă // **intimī**, *ōrum m. pl.* oameni de cea mai mare încredere, prieteni intimi (ai cuiva).
intinctiō, *ōnis f.* muiere, scufundare HIER.; (*spec.*) botez TERT. ş.a.
intinctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intingo**
intinctus[2], *ūs m.* sos, mîncare cu sos PLIN.
intingō (**intinguō**), *ere*, *tinxī*, *tinctum vt.* **1** a întinge, a muia: *faces intinctae sanguine* OV. făclii muiate în sînge, *intinguntur calami* QUINT. condeiele se moaie în cerneală; **2** a boteza TERT.
intolerābilis (*2*) *adj.* insuportabil: ~ *dolor* CIC. durere insuportabilă, ~ *sumptus* PL. cheltuială pe care n-o poţi suporta.
intolerābiliter *adv.* de nesuportat COL.
intolerandus (*3*) *adj.* intolerabil, de nesuportat CIC. // **intolerandum** *n.* (*adv.*) în mod intolerabil GELL.
intolerans, *ntis adj.* **1** care nu poate suporta (ceva) [cu genit.]: *corpora intolerantissima laboris* LIV. trupuri cu totul incapabile de a suporta oboseala; **2** (*pas.*) de nesuportat: *ferocior et subiectis intolerantior* TAC. mai crud şi mai insuportabil învinşilor.
intoleranter TAC. în chip insuportabil, fără măsură, prea mult: ~ *dolere* CIC. a se jelui nesuferit de mult, *intolerantius Gallos insequentes, legio tardavit* CAES. B. G. *7, 51* urmărindu-i prea mult pe galli, legiunea a întîrziat.
intolerantia, *ae f.* **1** neputinţă de a suporta (*de ex.*, *injuriile*) GELL.; **2** purtare nesuferită, aroganţă, insolenţă: ~ *regis* CIC. aroganţa regelui, ~ *morum* SUET. fel de fi nesuferit.
intollō, *ere vt.* a înălţa: ~ *clamores* APUL. M. *8, 26* a scoate strigăte.
intondeō, *ēre vt.* a tăia, a tunde COL.
intonō, *āre*, *tonuī*, *tonātum vi.* şi *vt.* **1** a tuna: *partibus intonuit caeli pater ipse sinistris* CIC. Iupiter însuşi tună din partea stîngă a cerului, *intonuere poli* VERG. cerul răsună de tunete, (*impers.*) *intonuit laevum* VERG. a tunat din stînga (*dinspre răsărit, semn bun*): **2** a răsuna ca un tunet: *clipeum super intonat ingens* VERG. şi deasupra lui scutul uriaş bubuie (în cădere), *silvae intonuere profundae* VERG. pădurile vuiră în adîncul lor, *hesterna contione intonuit vox tribuni* CIC. în adunarea de ieri, a răsunat ca un tunet glasul tribunului, *Eurus intonat Aegaeo* VAL. FL. vîntul Eurus urlă pe Marea Egee; **3** a spune tunînd: *cum haec intonuisset plenus irae* LIV. cînd plin de mînie spuse acestea cu o voce tunătoare, ~ *minas* OV. a arunca tunînd şi fulgerînd ameninţări, (*oc.*) *intonari* a se dezlănţui cu tunete: *Eois intonata fluctibus hiems* HOR. Epod. *2, 51* furtuna dezlănţuită cu tunete pe valurile răsăritene.
intonsus (*3*) *adj.* **1** netuns, neras: *intonsi capilli* HOR. păr netuns, *intonsae oves* COL. oi netunse, *ora intonsa* VERG. obrazul neras încă (de băieţandru); *intonsus Cato* HOR. Cato bărbosul (*după obiceiul*

romanilor pînă la al doilea război punic), intonsi Getae OV. geţii bărboşi; **2** (*fig.*) nedespuiat de frunze, frunzos: *intonsa capita* (*quercuum*) VERG. creştetele frunzoase ale stejarilor, *intonsi montes* VERG. B. *5, 63* munţii păduroşi (care n-au cunoscut securea).
intorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* **1** a întoarce, a suci, a răsuci: ~ *oculos* VERG. a-şi întoarce ochii, ~ *ramulos* COL. a suci rămurelele, *intorta cornua* COL. coarne răsucite, *intorti capilli* MART. părul încreţit, *angues intorti capillis Eumenidum* LUCR. şerpi împletiţi în părul Eumenidelor, ~ *pallium circa brachium* LIV. a înfăşura mantaua împrejurul braţului; (*fig.*) *intorta oratio* PL. vorbe încîlcite, *intortus sonus* (*lusciniae*) PLIN. trilul privighetorii, *mores intorti* PERS. moravuri denaturate; **2** a arunca (prin rotire): ~ *hastam equo* (= *dat.*) VERG. a arunca o suliţă în cal, ~ *telum in hostem* VERG. a arunca săgeata în duşman, *navis vertice retro intorta* LIV. corabie răsucită şi aruncată înapoi de un vîrtej; (*fig.*) *intorquentur inter fratres gravissimae contumeliae* CIC. fraţii îşi aruncă unul altuia cele mai grele ocări.
intortē *adv.* răsucit PLIN.
intortiō, *ōnis f.* încreţire (a părului) AUG.
intrā I *adv.* înăuntru: *pars* ~ *longior* CELS. parte mai lungă înăuntru. **II** *prep. cu ac.* **1** (*loc*) înăuntrul, dincoace de: ~ *muros* LIV. înăuntrul zidurilor, ~ *fines suos* CAES. înăuntrul teritoriului său, ~ *montem Taurum* CIC. dincoace de muntele Taurus, ~ *iactum teli progressus* VERG. înaintînd pînă la mai puţin de-o aruncătură de săgeată; **2** (*timp*) în răstimp de, în mai puţin de: ~ *paucos dies* LIV. în răstimp de cîteva zile, ~ *annos quatuordecim* CAES. timp de paisprezece ani, ~ *Kalendas* GELL. înaintea calendelor (pînă la calende), ~ *iuventam mori* TAC. a muri de tînăr, (urmat de *quam*) ~ *decimum diem quam venerat* LIV. în mai puţin de zece zile de cînd venise; **3** (*fig.*) dincoace de (limită), mai puţin decît, fără a depăşi: *intra legem* CIC. mai prejos decît cele fixate de lege, *intra famam* QUINT. mai prejos decît reputaţia, ~ *verba peccare* CURT. a greşi cu vorba, ~ *vos esse* PLIN. IUN. a rămîne doar între voi, ~ *fortunam manere* OV. a rămîne în limitele stării sale, *praeturam* ~ *stetit* TAC. nu s-a ridicat dincolo de pretură.
intrābilis (*2*) *adj.* pe unde se poate intra LIV.
intractābilis (*2*) *adj.* de neînvins, de nepotolit, de nesuferit: *genus intractabile bello* VERG. neam de neînvins prin război, *homo intractabilis* GELL. om cu care te înţelegi greu, *frigore intractabilia loca* IUST. locuri de nesuferit din cauza frigului, ~ *bruma* VERG. iarnă aspră.
intractātus (*3*) *adj.* neîncercat, nelucrat, nedresat: ~ *equus* CIC. cal nedresat, *ne quid intractatum sceleris fuisset* VERG. ca să nu fi fost vreo crimă neîncercată.
intrahō, *ere, traxī, tractum vt.* a aduce după sine APUL.
intransibilis (*2*) *adj.* de netrecut (*despre un rîu*) HIER.
intremiscō, *ere, tremuī vi.* a începe să tremure: *genua timore intremuere* OV. genunchii începură să tremure de frică; (*oc. vt.*) a se înspăimînta de… SIL.
intremō, *ere vi.* a tremura: *corpus totum intremit* CELS. corpul întreg tremură, ~ *alicui* SIL. a tremura din cauza cuiva (în faţa cuiva).
intremulus (*3*) *adj.* tremurător AUS.
intrepidē *adv.* fără frică LIV.
intrepidus (*3*) *adj.* fără frică, neînfricat, curajos: ~ *dux* LIV. comandant curajos, ~ *minantibus* TAC. fără frică faţă de cei ce-l ameninţă, *intrepida verba* SEN. cuvinte curajoase; (*oc.*) *intrepida hiems* TAC. Agr. *22* o iarnă petrecută fără grijă (liniştită).
intribuō, *ere vt.* a impune o contribuţie PLIN. IUN.
intribūtiō, *ōnis f.* contribuţie, dare DIG.
intrīcō (*I*) *vt.* [*tricae*] a încurca: *intricavit hanc rem* AFR. a încurcat această treabă, *lenonem intricatum dabo* PL. am să mi-l pun pe codoş în încurcătură, ~ *peculium* DIG. a-şi angaja averea.
intrīmentum, *ī n.* sos APUL.
intrinsecus *adv.* pe dinăuntru; înăuntru: ~ *et extrinsecus polire* COL. a şlefui pe dinăuntru şi pe dinafară.
intrīta, *ae f.* **1** mortar PLIN.; **2** supă PLIN.
intrītum, *ī n.* supă APUL.
intrītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **intero**
intrītus[2] (*3*) *adj.* **1** nestrivit, nefărîmat, întreg: *intrita oliva* COL. măsline nezdrobite; **2** (*fig.*) neuzat: *cohortes intritae ab labore* CAES. cohorte neuzate de muncă.
intrīvī *pf. v.* **intero**
intrō[1] *adv.* înăuntru: *sequere* ~ *me* PL. urmează-mă înăuntru.
intrō[2] (*I*) *vt.* şi *vi.* **1 a.** a intra în, a pătrunde în, a trece dincolo: ~ *urbem* CURT. a intra în oraş, ~ *silvas* LIV. a se afunda în păduri, ~ *portum* CURT. a intra în port, ~ *limen* CIC. a trece pragul, *tot maria intravi* VERG. am străbătut atîtea mări, ~ *hostem* STAT. a intra în duşman (a-l ataca), (*pas.*) *intrata est Superis domus una deis* OV. o singură casă a fost călcată de zeii de sus, *Phoebo intrata sacerdos* SIL. preoteasa pătrunsă (insuflată) de spiritul lui Apollo; (*vi.*) ~ *in tabernaculum* CURT. a intra în cort, ~ *in hortos* OV. a intra în grădini, ~ *intra praesidia* CAES. a pătrunde înăuntrul posturilor fortificate, ~ *ad munimenta* LIV. a pătrunde pînă la fortificaţii, (*rar cu dat.*) ~ *mediis montibus* VAL. FLAC. a pătrunde în mijlocul munţilor; **b.** (*abs.*) a se înfăţişa înaintea instanţei: *intraverunt duo a parte heredum* PLIN. IUN. din partea moştenitorilor, s-au înfăţişat doi; (*fig.*) *animos intrat pavor* CURT. frica le pătrunde în suflete, *quos* (*milites*) *pudor et gloria intrat* TAC. în soldaţi pătrunde ruşinea şi dorinţa de glorie, ~ *in familiaritatem alicuius* CIC. a pătrunde în intimitatea cuiva, *in mentem iudicis* (*definitio*) *non* ~ *potest* CIC. definiţia nu poate intra în mintea judecătorului; **2** (*oc.*) a străpunge: ~ *aprum, ursos* MART. a străpunge mistreţii, urşii.
intrōcēdō, *ere vi.* a intra APUL.
intrōcurrō, *ere vi.* a intra repede NAEV.
intrōdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a introduce, a face să pătrundă: ~ *exercitum in urbem* LIV. a introduce armata în oraş, ~ *legatos in senatum* LIV. a-i introduce pe soli în senat, ~ *copias in fines hostium* CAES. a face să pătrundă trupele pe teritoriul duşmanilor,

~ *aliquem ad regem* CURT. a introduce pe cineva la rege; (*fig.*) ~ *consuetudinem* CIC. a introduce un obicei, *novum in republica introductum exemplum* LIV. exemplu nou introdus în stat, *ficta narratio introduci solet* QUINT. se introduce de obicei o povestire închipuită, ~ *senatus consulta* DIG. a da decizii ale senatului; 2 a susţine, a afirma (*o idee*): *introducebat etiam Carneades summum bonum esse frui rebus...* CIC. Ac. *2, 131* Carneade mai afirma că binele suprem înseamnă a te bucura de lucrurile...

intrōductiō, *ōnis f.* introducere (*pe lîngă cineva*) CIC.

intrōductor, *ōris m.* cel care introduce, iniţiator AUG.

introeō, *īre, īvī (iī), itum vi.* şi *vt.* a intra: ~ *in urbem* CIC. a intra în oraş, ~ *theatrum* SUET. a intra în teatru, ~ *domum suam* CIC. a intra în casa sa, ~ *ad aliquem* TER. a intra la cineva, *introiit videre* TER. a intrat să vadă, (*impers.*) *introitur cum periculo* VARR. se intră cu primejdie.

intrōferō, *ferre, tulī, lātum vi.* a purta înăuntru CIC., LIV.

intrōgredior, *gredī, gressus sum vi. dep.* a intra: *postquam introgressi (sunt)* VERG. după ce au intrat.

introitus, *ūs m.* 1 intrare: **a.** (*ca acţiune*): *nocturnus introitus Smyrnam* CIC. intrarea în timpul nopţii în Smyrna, ~ *in urbem* CIC. intrarea în oraş, *aliquem introitu prohibere* CIC. a împiedica pe cineva să intre, *primo statim introitu* TAC. chiar de la intrare lui (în Roma); **b.** intrare (loc de intrare): *omnes introitus erant praeclusi* CAES. toate intrările erau închise; 2 început, intrare: *in introitu huius operis* PLIN. la începutul acestei lucrări, ~ *defensionis* CIC. exordiul pledoariei.

intrōlātus (*3*) *p. pf.* v. **introfero**

intrōmittō, *ere, mīsī, missum vt.* a trimite înăuntru, a vîrî, a introduce: ~ *legiones* CAES. a trimite legiunile (înăuntrul oraşului), *in aedes meas, si bona Fortuna veniat, ne intromiseris* PL. Norocul de-ar veni, în casa mea să nu-l laşi să intre, *ad Senecam unum ex centurionibus intromisit* TAC. îl introduse la Seneca pe unul dintre centurioni; (*fig.*) ~ *verba in usum linguae* GELL. a introduce cuvinte noi în vorbire.

introrēpō, *ere vi.* a se strecura înăuntru APUL.

introrsum (introrsus) *adv.* 1 înăuntru [cu vb. de mişcare]: *falces introrsus reducebant* CAES. trăgeau înăuntru căngile, *Caesar introrsus pergit* TAC. Caesar porneşte în interiorul ţării; 2 înăuntru, în partea dinăuntru, pe dinăuntru: *clamabant nihil introrsus roboris esse* LIV. strigau că înăuntru nu există nici un fel de forţă, *ista foris nitent, introrsum misera sunt* SEN. acestea pe din afară strălucesc, pe dinăuntru sînt jalnice; [la LUCR. ş.a. *intrōsum*].

intrōrumpō, *ere, rūpī, rūptum vi.* a se repezi înăuntru, a se năpusti, a năvăli: ~ *rectā in aedes* PL. a se repezi drept în casă, ~ *eā* CAES. a se năpusti pe acolo.

introspectō, *āre vt.* a privi înăuntru PL.

intrōspiciō, *ere, spexī, spectum vt.* 1 a privi în interior: *ne ~ possit domum tuam* CIC. ca să nu poată privi în casa ta; 2 (*fig.*) a privi cu atenţie, a examina atent, a cerceta: *qui sententiam legis introspexerunt* GELL. cei care au cercetat atent sensul legii, *introspicite fortunam suam* TAC. luaţi în considerare soarta lui; (*vi.*) *introspice in mentem tuam* CIC. priveşte în adîncul sufletului tău, ~ *penitus in omnes reipublicae partes* CIC. a cerceta atent toate domeniile vieţii publice.

intrōsum *v.* **introrsum**

intrōtrūdō, *ere vt.* a împinge înăuntru, a vîrî cu forţa CAT.

intrōversus *v.* **introrsum**

intrōvocō, *āre vt.* a chema să vină: *priusquam introvocarentur ad suffragium tribus* LIV. *10, 24, 18* mai înainte ca triburile să fie chemate la vot; [scris şi *intro voco*].

intub... v. **intib...**

intueor, *ērī, itus sum vi.* şi (*rar*) *vt. dep.* 1 a privi: *video eius filium oculis lacrimantibus me intuentem* CIC. îl văd pe fiul lui privindu-mă cu ochii în lacrimi, *terram intuebantur* CIC. priveau în pămînt, *hominem contra* ~ LIV. a privi un om drept în faţă, (*fig.*) *cubiculum montes intuetur* PLIN. IUN. dormitorul este orientat spre munţi; 2 (*fig.*) a privi, a-şi reprezenta, a considera, a avea în vedere: ~ *causam alicuius rei* LIV. a observa cauza unui lucru, *sed in te intuens, doleo* CIC. cînd mă gîndesc la tine, sînt îndurerat, *non tam veteranos intuendos vobis arbitror, quam...* CIC. socotesc că voi trebuie să-i aveţi în vedere nu atîta pe veterani, cît..., ~ *tempestatem impendentem* CIC. a lua seama la furtuna ce ameninţă, *Graeci te intuebuntur ut hominem de caelo delapsum* CIC. grecii te vor considera ca pe un om căzut din cer; [arh. *indotueor* ENN.; form de conj. III *intuor, intui* PL., TER.; formă act. *intuo, ere* COMMOD.; *intueri* cu sens pas. AMM.].

intuitus, *ūs m.* 1 privire, vedere VARR.; 2 (*fig.*) luare în considerare: *pietatis intuitu* DIG. avînd în vedere pietatea.

intulī *pf.* v. **infero**

intumescō, *ere, tumuī vi.* 1 a se umfla: *intumuit venter* OV. pîntecele s-a umflat, *fluctus flatu intumescens* PLIN. valul umflîndu-se de suflarea vîntului; 2 a se mări, a creşte: *quo plenior vox intumescat* TAC. pentru ca vocea să fie mai plină; 3 (*fig.*) **a.** a se umfla de mînie, a se înfuria (pe cineva) (*alicui*): *intumuit vati* OV. s-a înfuriat pe poet; **b.** a se umfla de trufie, a se îngîmfa: ~ *rebus secundis* PLIN. IUN. a se îngîmfa de succese.

intumulātus (*3*) *adj.* neîngropat OV.

intuō, *ere* şi **intuor** *v.* **intueor**

inturbātus (*3*) *adj.* netulburat PLIN. IUN.

inturbidus (*3*) *adj.* netulburat, calm, liniştit, paşnic: ~ *externis rebus annus* TAC. an netulburat de evenimente din afară, *vir* ~ TAC. om paşnic.

inturgescō, *ere vi.* a se umfla VEG.

intus *adv.* 1 înăuntru: *estne frater ~?* TER. frate-meu este înăuntru (acasă)?, ~ *in corpore* CIC. înăuntrul corpului, (*cu mişcare*) *duci* ~ OV. a fi dus înăuntru, (*grecism*) ~ *aedium* APUL. înăuntrul casei; 2 dinăuntru: ~ *egredi* PL. a ieşi dinăuntru, *evocato aliquem ~ ad te* PL. cheamă pe cineva dinăuntru (din casă) la tine.

intūtus (*3*) *adj.* neapărat, nesigur: *castra intuta neglectaque* CAES. lagăr neapărat şi nepăzit, *intuta moe-*

nium firmare TAC. a întări părţile slabe ale zidurilor, *intuta amicitia* TAC. prietenie pe care nu te poţi bizui, *intutum est* [cu inf.] PLIN. este periculos să...

intyb... *v.* **intib...**

inūber, *eris adj.* neumplut, slab GELL.

inūdō, *āre vt.* a muia, a uda P. NOL.

inula, *ae f.* (*bot.*) iarbă-mare (*Inula helenium*) HOR., PLIN.

inulcerō, *āre vt.* a face o rană, a ulcera VEG.

inuleus *v.* **hinnuleus**

inultus (*3*) *adj.* 1 nerăzbunat: *ne inulti animam amittatis* SALL. ca să nu vă pierdeţi viaţa nerăzbunaţi; 2 nepedepsit: *cur hunc esse inultum tamdiu sinis?* pentru ce-l laşi pe acesta atîta timp nepedepsit?, *scelus inultum habuit* VAL. MAX. a lăsat crima nepedepsită, *inultis hostibus ager vastatur* SALL. ţinutul este pustiit fără ca duşmanii să fie pedepsiţi.

inumbrātiō, *ōnis f.* întunecime, întuneric MART. CAP.

inumbrō (*I*) *vt.* a acoperi cu umbră, a umbri: ~ *vestibulum* VERG. a umbri intrarea, *amnis silvis inumbratus* QUINT. rîul umbrit de păduri, *inumbrante vespera* TAC. cînd s-a întunecat, (*fig.*) *imperatoris adventu legatorum dignitas inumbratur* PLIN. IUN. la sosirea împăratului, autoritatea legaţilor este pusă în umbră.

inuncō (*I*) *vt.* a apuca cu cîrligele, a înşfăca *aquila unguibus inuncet agnum* APUL. vulturul să înşface cu ghearele un miel, (*fig.*) ~ *nummos* LUCIL. a înşfăca banii.

inunctiō, *ōnis f.* (*v. iunungo*) ungere, frecare cu o unsoare (*ca medicament*) PLIN.

inunctus (*3*) *p. pf. v.* **inungo**

inundātiō, *ōnis f.* revărsare de ape, inundare: *inundationes Tiberis* SUET. revărsările Tibrului, (*cu genit. obiect.*) *inundationes terrarum* PLIN. inundările pămînturilor.

inundō (*I*) *vt.* a inunda, a se revărsa peste: *Tiberis campum inundavit* LIV. Tibrul a inundat cîmpul, *campis omnibus inundatis* LIV. toate cîmpiile fiind inundate; (*fig.*) *multitudo inundaverat campos* CURT. mulţimea inundase cîmpiile, ~ *aures contumeliis* AMBROS. a umple urechile cu ocări, (*abs.*) *Troes inundant* VERG. troienii se revarsă peste tot; (*vi.*) *inundant sanguine fossae* VERG. Aen. *10, 24* şanţurile dau pe dinafară de sînge.

inungō, *ere, unxī, unctum vt.* a unge, a freca: *oculi inuncti* HOR. ochi unşi cu colir; (*abs.*) *inungi* HOR. a se unge la ochi; *lentum oleo inungunt* PLIN. dau lintea prin ulei // **inuncta** *n. pl.* legume stropite cu ulei MART. *7, 78, 2*.

inūnītus (*3*) *adj.* reunit TERT.

inurbānē *adv.* fără spirit, fără fineţe CIC. ş.a.

inurbāniter *adv.* grosolan AUG.

inurbānus (*3*) *adj.* grosolan, necioplit, nepoliticos, fără fineţe, fără spirit CIC.

inurgeō, *ēre vi.* şi *vt.* 1 a se repezi, a ataca: *inurget vitulus cornibus* LUCR. *5, 1038* viţelul se repede cu coarnele; 2 a slobozi (asupra cuiva): *linguā susurros improbos inurguere* APUL. M. *8, 10* ei n-au încetat să-şi ţină limba şoptind propuneri neruşinate.

inūrīnō, *āre vi.* a se afunda în (apă) COL.

inūrō, *ere, ussi, ustum vt.* 1 a. a însemna cu fierul roşu: (*vitulis*) *notas inurunt* VERG. pun cu fierul roşu semne viţeilor, ~ *picturas* PLIN. a grava prin ardere cu fierul tablouri; b. (*spec.*) a aplica fierul încălzit: ~ *comas* QUINT. a-şi încreţi părul cu fierul; c. (*fig.*) *illa calamistris inurere* CIC. Brut. *262* a înzorzona acele comentarii (ale lui Caesar) cu multe artificii; 2 (*fig.*) a întipări (*ca un semn cu fierul roşu*), a aplica, a imprima: *ne nomini suo nota turpitudinis inuratur* CIC. ca să nu fie întipărit pe numele lui stigmatul infamiei, *odium inustum animis hominum* CIC. ură adînc întipărită în sufletele oamenilor, *Trasymenus lacus dirā inustus memoriā* VAL. MAX. lacul Trasymenus adînc întipărit în minte printr-o amintire groaznică; ~ *alicui dolorem* CIC. a-i pricinui cuiva o durere arzătoare, ~ *plurima mala reipublicae* CIC. a pricinui statului foarte multe necazuri; 3 a arde: *loca inusta* LUCR. locuri pîrjolite, *quicquid vitiosi est* ~ COL. a arde tot ce e stricat // **inusta**, *ōrum n. pl.* arsuri.

inūsitātē *adv.* în chip neobişnuit, contrar obiceiului CIC.

inūsitātus (*3*) *adj.* neobişnuit: *nova et inusitata ratio belli* CAES. fel de luptă nou şi neobişnuit, *species navium inusitatior* CAES. formă de corăbii mai rară.

inusque sau in usque = usque in... pînă la...

inustus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inuro**

inustus[2] (*3*) *adj.* nears LUC.

inūtilis (*2*) *adj.* 1 inutil, nefolositor, de nici un ajutor, de nici o trebuinţă, inapt: ~ *homo* CIC. om bun de nimic, *aetate inutiles bello* (=*dat.*) CAES. prin vîrsta lor inapţi de război, *per aetatem ad pugnam inutiles* CAES. din cauza vîrstei incapabili de luptă, *non inutilis ad capiendum consilium tempestas* CAES. împrejurare destul de potrivită pentru a lua o hotărîre, *inutile est* [cu inf.] nu e bine ca...; 2 dăunător, vătămător: *inutile aurum* HOR. aurul vătămător, *potio a balneo venientibus* ~ CELS. băutură vătămătoare pentru cei ce vin de la baie, *oratio* ~ *sibi et civitati suae* LIV. discurs dăunător şi lui, şi cetăţii sale, *quod* (*vitium*) *inutilius sit an foedius nescio* QUINT. defect care nu ştiu dacă e mai mult vătămător sau dezgustător.

inūtilitās, *ātis f.* 1 inutilitate LUCR., 2 însuşirea de a fi dăunător CIC.

inūtiliter *adv.* 1 inutil, fără rost LIV.; 2 dăunător, vătămător VARR. ş.a.

Inuus, *ī m.* [*ineo*] divinitate a fecundării turmelor (*corespunzător zeului Pan la greci*).

inuxōrus (*3*) *adj.* necăsătorit TERT.

invādō, *ere, vāsī, vāsum vi.* şi *vt.* 1 a. a se repezi la, a se năpusti (asupra), a ataca: ~ *in urbes* CIC. a se năpusti asupra oraşelor, ~ *in hostem* CIC. a năvăli asupra duşmanului, ~ *in philosophiam* CIC. a se năpusti asupra filozofiei, ~ *in collum alicuius* CIC. a se repezi la gîtul cuiva, ~ *cum ferro in aliquem* CIC. a se repezi cu sabia asupra cuiva, ~ *urbem* VERG. a năvăli asupra oraşului, ~ *castra* SALL. a ataca lagărul, *canes aliquem invadunt* COL. cîinii se reped la cineva, *effusos hostes invadi posse* SALL. (că) duşmanii risipiţi pot fi atacaţi; b. (*fig.*) a apostrofa: *Agrip-*

pa consules invasit: cur nunc silerent TAC. Ann. Agrippa i-a apostrofat pe consuli zicînd: pentru ce acuma tac?; 2 (*poet.*) a. a porni la: ~ *Martem* VERG. a porni la luptă, ~ *aliquid magnum* VERG. a porni la o acţiune mare; b. a străbate drumul; ~ *biduo tria milia stadiorum* TAC. a străbate în două zile trei mii de stadii; 3 a pătrunde, a cuprinde: *quocumque ignis invasit* CIC. oriunde a pătruns focul, *vis avaritiae in animos eorum invasit* SALL. lăcomia a pătruns în sufletele lor, *ne reliquos metus invaderet* SALL. ca pe ceilalţi să nu-i cuprindă frica, *tantus terror eos invasit, ut*... CAES. i-a cuprins o groază aşa de mare, încît..., (*oc. cu dat.*) *mirus furor invaserat improbis* CIC. o nebunie uimitoare intrase în ticăloşi; 4 a se face stăpîn (pe), a pune mîna pe: ~ *in alicuius fortunas* CIC. a se face stăpîn pe averea cuiva, ~ *dictaturam* SUET. a pune mîna pe dicatatură.

invalentia, *ae f.* slăbiciune fizică GELL. ş.a.

invalescō, *ere, valuī vi.* a prinde puteri, a se întări, a creşte, a spori: *haec illave defensurus, prout invaluissent* TAC. gata să susţină o parte sau alta, după cum era mai tare, *libido coercente nullo invalueral* SUET. dezmăţul, nefiind ţinut în frîu de nimeni, crescuse, *consuetudo quae cotidie invalescit* QUINT. obicei care se răspîndeşte pe zi ce trece.

invalidē *adv.* slab ARN.

invalidus (*3*) *adj.* fără putere, slab, bolnav, invalid: ~ *senectā* LIV. slăbit de bătrîneţe, ~ *ad munera corporis* LIV. slab pentru îndeletniciri fizice, ~ *exercitus* LIV. armată slabă, *invalida moenia adversus*... TAC. ziduri slabe împotriva... // **invalidus**, *ī m.* bolnav, invalid.

invāsī *pf. v.* **invado**

invāsiō, *ōnis f.* atac, siluire, uzurpare SYMM.

invāsor, *ōris m.* agresor, invadator COD. IUST., AVIEN.

invāsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **invado**

invāsus[2], *abl. -ū, m.* atac C. AUR.

invecticius (*3*) *adj.* 1 importat, străin PLIN. IUN.; 2 (*fig.*) superficial SEN.

invectiō, *ōnis f.* 1 introducere, aducţiune: ~ *aquae marinae* COL. aducerea apei de mare; 2 importare (*de mărfuri*) CIC.; 3 transport, călătorie: ~ *eodem flumine* CIC. călătorie pe acelaşi rîu; 4 (*fig.*) invectivă FULG. ş.a.

invectīvāliter *adv.* cu invective.

invectīvus (*3*) *adj.* plin de invective // **invectivae**, *ārum f. pl.* (subînţ. **orationes**) PRISC. Catilinarele lui Cicero.

invector, *ōris m.* importator SYMM.

invectrix, *īcis f.* importatoare AMBR.

invectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **inveho**

invectus[2], *abl. -ū, m.* 1 transport, cărat: *invectu terrae* PLIN. prin căratul pămîntului; 2 importare VARR.

invehō, *ere, vexī, vectum vt.* 1 a aduce în..., la... (pe mare, pe uscat), a transporta; (*oc.*) a importa: ~ *frumenta* PLIN. a aduce grînele (în hambare), (*cu dat.*) *mare opes litoribus invehit* CURT. marea aduce bogăţiile la ţărmuri, *legiones classi impositas Oceano invexit* CAES. a transportat legiunile îmbarcate pe o flotă la ocean (cu *in* şi ac.) *tantum in aerarium pecuniae invexit, ut*... CIC. a adus atîţia bani în tezaur, încît..., (*oc.*) ~ *peregrinas merces* PLIN. a importa mărfuri străine, ~ *vinum in Galliam* LIV. a importa vin în Gallia; (*fig.*) *divitiae avaritiam invexere* LIV. bogăţiile au adus cu ele lăcomia, *quemcumque casum fortuna invexerit* CIC. orice întîmplare ar aduce soarta; 2 (*pas.*) *invehi* a fi purtat = a înainta, a merge, a intra: *dictator triumphans urbem invehitur* LIV. dictatorul intră în oraş în triumf, *curru in Capitolium invehitur* CIC. se îndreaptă într-un car spre Capitoliu, *invehitur celeri barbarus hostis equo* OV. duşmanul barbar înaintează pe un cal iute, *invectus in medias stationes* LIV. mergînd (călare) în mijlocul posturilor de gardă, *invehitur nave ad ostium portus* LIV. ajunge cu corabia pînă la gura portului, *invehi flumine* CIC. a naviga pe fluviu; (*p. pr. cu sens refl.*) *invehens* transportîndu-se, mergînd: *invehens quadrigis* CIC. mergînd într-o cvadrigă; 3 (*refl. şi pas.*) *se invehere, invehi* a înainta, a se năpusti, a ataca: *currus invehuntur in phalangem* CURT. carele se năpustesc asupra falangei, *laxatis habenis invecti* CURT. năpustindu-se cu caii în goana mare, *naves invehuntur in latera quinqueremis* CURT. corăbiile se reped în laturile cincveremei, (*abs.*) *utrimque invehi hostem nuntiatur* LIV. se anunţă că duşmanul atacă din ambele părţi, *fluctus se invehunt* CURT. valurile se năpustesc; 4 (*fig. pas.*) *invehi* a se porni (cu vorbe) împotrivă, a ataca: *cur tam vehementer invehor?* CIC. de ce mă pornesc atît de rău?, ~ *in aliquem* CIC. a se porni împotriva cuiva, *minis est invectus in Sidicinos* CIC. s-a pornit cu ameninţări împotriva sidicinilor, (*cu ac. n. pl.*) *cum legatus in oratione sua multa invectus esset in Thebanos* NEP. cum solul în cuvîntarea lui se pornise cu multe invective contra thebanilor, (*p. pr. cu sens refl.*) *invehens*: *Caesar in senatu aperte in te invehens* CIC. Caesar dezlănţuindu-se deschis împotriva ta în senat.

invēlātus (*3*) *adj.* neacoperit, gol AMBR.

invendibilis (*2*) *adj.* care nu se poate vinde PL.

invenditus (*3*) *adj.* nevîndut DIG.

inveniābilis (*2*) *adj.* de neiertat AMBR.

inveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* 1 a. a găsi (din întîmplare), a întîlni, a da peste...: *lintribus inventis sibi salutem reppererunt* CAES. dînd peste nişte luntri, şi-au salvat viaţa, ~ *suem sub ilicibus* VERG. a da peste o scroafă sub stejari; *adulescentes inventi sunt mortui* CIC. tinerii au fost găsiţi morţi; b. a găsi (căutînd), a da de urma...: *neque in urbe invenio quemquam, qui illum viderit* PL. nu găsesc pe nimeni în oraş care să-l fi văzut, *ubi istum invenias qui...?* unde să găseşti omul care...?, *perscrutabor fanum si inveniam uspiam aurum* PL. am să scotocesc templul să văd dacă n-aş găsi undeva aurul, ~ *auri venas* CIC. a găsi filoane de aur; c. (*spec.*) a găsi scris în cărţi: *quod quibusdam in annalibus invenio* LIV. fapt pe care-l găsesc amintit în unele anale, *descisse Antiates apud plerosque auctores invenio* LIV. la cei mai mulţi autori găsesc că antiaţii au trădat alianţa; 2 a descoperi (cercetînd), a afla: ~ *coniurationem* CIC. a descoperi conspiraţia, *inveniebat ex captivis Sabim flumen abesse*... CAES. afla întrebîndu-i pe prizonieri că rîul Sabis este la o depărtare de..., *neque certum inveniri*

poterat ibi remansisset... an... CAES. nu se putea afla cu siguranță dacă rămăsese acolo... sau...; **3 a.** a născoci, a inventa: ~ *fallaciam* TER. a născoci o înșelătorie, ~ *artes* CIC. a descoperi artele, ~ *nomina* HOR. a născoci numiri; (*ret. despre invenție*) *tanta in eo inveniendi copia erat* QUINT. avea o putere de invenție atît de bogată, *inveniebat acute Cotta* CIC. Cotta era ingenios în invenție; **b.** (*oc.*) a găsi mijlocul: *quomodo crimen confirmaret non inveniebat* CIC. nu găsea mijlocul de a-și dovedi acuzația, *Venus inveniet puero succumbere furtim* TIB. Venus va ști ea să se strecoare pe furiș în inima copilului, *nec quid agam, invenio* OV. nu știu ce să fac; **4** a ajunge (la ceva), a-și găsi, a căpăta: ~ *nomen, cognomen ex aliqua re* CIC. a-și căpăta numele sau porecla după ceva, *ex quo gloria opesque inventae* SALL. fapt din care acela și-a dobîndit glorie și bogăție, *suo ictu mortem invenit* TAC. și-a găsit moartea înjunghiindu-se, *perniciem aliis ac postremo sibi invenere* TAC. au pricinuit pieirea altora și, în cele din urmă, pe a lor; **5** (*cu nume pred.*) a dovedi: *quem si idoneum invenisset* NEP. dacă pe acesta l-ar fi găsit potrivit, (*pas.*) *ipsis durior inventus est* CAES. s-a arătat mai aspru chiar decît ei, *invenior Parthis mendacior* HOR. mă dovedesc mai mincinos decît parții; **6** *se invenire* a se regăsi, a se recunoaște: *opulentissimi minus se inveniunt, quo...* SEN. Ben. *5, 12, 6* cei foarte bogați se regăsesc cu atît mai greu, cu cît..., *postquam dolor se invenit...* OV. H. *15, 113* după ce durerea a luat cunoștință de sine.

inventārium, *ī n.* inventar DIG.

inventiō, *ōnis f.* **1** descoperire, invenție: ~ *ignis* VITR. descoperirea focului, ~ *legum* IUST. descoperirea legilor, **2** (*ret.*) invențiune: ~ *tardissima* PLIN. IUN. putere de invenție foarte greoaie.

inventiuncula, *ae f.* mică născocire QUINT.

inventor, *ōris m.* descoperitor, inventator, născocitor, autor: ~ *olivae* CIC. descoperitorul măslinului, ~ *veritatis* CIC. descoperitorul adevărului, ~ *tormentorum* LIV. născocitorul balistelor, ~ *legis* LIV. autorul legii, *Zeno inventor Stoicorum* CIC. Zenon, fondatorul stoicismului.

inventrix, *īcis f.* descoperitoare, inventatoare, născocitoare, autoare: *oleae inventrix Minerva* VERG. Minerva, descoperitoarea măslinului, ~ *legum* CIC. autoarea legilor.

inventum, *ī n.* descoperire, născocire TER., CIC. ș.a.

inventus[1] (*3*) *p. pf. v.* **invenio**

inventus[2], *abl. -ū, m.* născocire, invenție PLIN.

invenustē *adv.* fără grație, fără finețe QUINT. ș.a.

invenustus (*3*) *adj.* **1** fără grație, fără farmec, fără finețe, grosolan; **2** (*oc.*) fără noroc în dragoste TER. Andr. *245*.

inverēcundē *adv.* fără rușine SEN., QUINT.

inverēcundus (*3*) *adj.* fără rușine, nerușinat, neobrăzat CIC., QUINT.

invergō, *ere vt.* (*rel.*) a apleca un vas vărsînd pe, a vărsa pe: *frontique invergit vina sacerdos* VERG. preotul varsă vin pe fruntea victimei, (*glum.*) *expeto ~ in me liquores tuos* PL. doresc să deșert în mine licoarea ta (a lui Bacchus).

invērīsimilis (*2*) *adj.* neverosimil PRISC.

inversiō, *ōnis f.* **1** inversiune de cuvinte CIC.; **2** ironie CIC.; **3** alegorie QUINT.

inversō, *āre vt.* a întoarce pe toate părțile, a examina bine FULG.

inversūra, *ae f.* îndoitură, cotitură VITR.

inversus (*3*) *p. pf. v.* **inverto**

invertibilis (*2*) *adj.* invariabil, imuabil AUG.

invertibilitās, *ātis f.* imuabilitate, invariabilitate AUG.

invertō, *ere, vertī, versum vt.* **1 a.** a răsuci, a răsturna: ~ *anulum in locum* CIC. a răsuci inelul la locul lui, ~ *talum* APUL. a-și răsuci călcîiul, *Boreas invertit ornos* HOR. crivățul răstoarnă frasinii, ~ *pingue solum* VERG. a răsturna (cu plugul) pămîntul cel gras, *inverso mari* HOR. marea fiind răscolită (de vînt), *alvei navium inversi* SALL. funduri de corăbii răsturnate, *inversa charta* MART. dosul paginii, *inversa manus* PLIN. dosul mîinii, *inversum contristat Aquarius annum* HOR. S. *1, 1, 36* Vărsătorul mohorăște întoarcerea (începutul) anului; **b.** (*oc.*) a schimba culoarea, a vopsi; **2** (*fig.*) a schimba, a interverti, a denatura: ~ *ordinem* CIC. a răsturna ordinea, *eius verba intervertere* TAC. a reda cu alte vorbe cuvintele cuiva, ~ *verba* CIC. De or. *2, 262* a da cuvintelor alt sens (ironie prin antifrază), *inversi mores* HOR. moravuri degenerate.

invesperascit, *ere* (*impers.*) se înserează CIC., LIV.

investīgābilis[1] (*2*) *adj.* care se poate descoperi TERT. ș.a.

investīgābilis[2] (*2*) *adj.* care nu se poate descoperi, impenetrabil VULG.

investīgātiō, *ōnis f.* cercetare, investigare: ~ *rerum occultissimarum* CIC. cercetarea celor mai ascunse lucruri.

investīgātor, *ōris m.* cercetător, investigator CIC.

investīgātrix, *īcis f.* cercetătoare MART. CAP.

investīgō (*I*) *vt.* **1** (*propr.*) a căuta urmele, (*gener.*) a căuta să descopere: *canum incredibilis ad investigandum sagacitas narium* CIC. mirosul extraordinar de ascuțit al cîinilor la căutarea urmelor (vînatului), *canes Cybiratici, qui investigabant omnia* CIC. copoii din Cybira (ai lui Verres) care căutau să descopere totul, *latentes conscios* ~ SUET. a căuta să-i descopere pe complicii ascunși; **2** a descoperi: ~ *coniurationem,* ~ *insidias* CIC. a descoperi conjurația, cursele.

investiō (*IV*) *vt.* a îmbrăca, a acoperi; (*fig.*) a împodobi ENN.

investis (*2*) *adj.* **1** neîmbrăcat TERT.; **2** (*fig.*) căruia nu i-a dat barba, adolescent APUL. M. *5, 28*; **3** cast TERT.; **4** dezbrăcat de..., privat de... [cu abl.] TERT.

inveterascō, *ere, veterāvī vi.* **1** a îmbătrîni, a se învechi: *inveteraverant hi omnes bellis* CAES. toți aceștia îmbătrîniseră în războaie, *ubi inveteraverit malum* CELS. cînd boala se va fi învechit; **2** a prinde rădăcini, a se înrădăcina, a se fixa: *inveteravit opinio perniciosa* CIC. s-a înrădăcinat o părere primejdioasă, *haec macula inveteravit in populi Romani nomine* această pată s-a întipărit pe numele poporului roman, (*cu dat.*) *quorum nomen inveteravit urbi huic* CIC. al căror nume e strîns legat de acest oraș, *nolunt ~ hanc consuetudinem* CAES. nu vor să se înrădăci-

neze acest obicei, (*impers.*) *intellego in nostra civitate inveterasse ut*... CIC. Off. *2, 57* îmi dau seama că în statul nostru s-a înrădăcinat obiceiul ca ...

inveterātiō, *ōnis f.* boală veche CIC.

inveterō (*I*) *vt.* **1** a lăsa să se învechească: ~ *aquam caelestem* COL. a lăsa să se învechească apa de ploaie; **2** (*pas. refl.*) *inveterari* a deveni vechi, a se învechi: *ferendum fuerit inveterari vina* PLIN. ar fi trebuit să se aştepte ca vinurile să se învechească; (*fig.*) a se înrădăcina cu timpul [obişnuit la p. pf.]: *inveteratus error* CIC. greşeală adînc înrădăcinată, *inveterata amicitia* CIC. veche şi strînsă prietenie, *inveteratā invidiā se liberare* CIC. a se elibera de o pizmuire inveterată; **3** (*tard.*) a face să apună, a distruge (ca pe ceva învechit): *hac versutia notitiam Dei inveteraverunt* LACT. prin această şiretenie, au făcut să dispară cunoaşterea divinităţii.

invetitus (*3*) *adj.* neinterzis SIL.

invexātus (*3*) *adj.* necontestat AUG.

invicem *adv.* [*in* + *vicem*] **1** cu rîndul, cu schimbul, alternativ: *defatigatis* ~ *integri succedunt* CAES. cei cu forţe proaspete iau cu rîndul locul celor obosiţi; **2** reciproc, de-o parte şi de alta: ~ *deligere* PLIN. IUN. a se iubi reciproc, *haec* ~ *pugnare ostendit* QUINT. arăta că acestea sînt în contradicţie una cu alta, *multae* ~ *clades* TAC. multe pierderi de o parte şi de alta; **3** la rîndul meu (tău, său...): *habes res urbanas,* ~ *rusticas scribe* PLIN. IUN. iată noutăţile de prin oraş, la rîndul tău comunică-mi ce-i pe la ţară; **4** în schimb, dimpotrivă: *requirescat Italia,* ~ *uratur Africa* LIV. să fie liniştită Italia, dimpotrivă să fie arsă Africa.

invictē *adv.* de neînvins AUG.

invictus (*3*) *adj.* neînvins: *invicti ab hostibus* SALL. neînvinşi de duşmani, *corpus invictum a labore* OV. trupul nedoborît de muncă, ~ *adversum gratiam animus* TAC. caracter de neclintit faţă de intervenţii, *in mortem* ~ *animus* IUST. suflet neînvins în faţa morţii, *sit Medea invicta* HOR. Medeea să fie neînduplecată, *Alpium invicta iuga* IUST. înălţimile de netrecut ale Alpilor, *necessitas invicta* SEN. nevoie inexorabilă, *invicta sibi quaedam civitas fecerat* LIV. *6, 16, 3* cetatea îşi stabilise unele reguli de neclintit.

invidens, *ntis* **1** *p. pr. v.* **invideo**; **2** care nu vede APUL.

invidentia, *ae f.* invidie, gelozie CIC., APUL.

invideō, *ēre, vīdī, vīsum vi.* şi (*rar*) *vt.* **1** (*rar*) a privi deochind: *ne quis malus invidere possit* CATUL. ca vreun ticălos să nu ne poată privi chiorîş, deochindu-ne; **2** (*fig.*) a privi cu ochi răi, a avea sentimente duşmănoase: *populus iniustus iudex est, qui aut invidet aut favet* CIC. Planc. *7* mulţimea este un judecător nedrept: ori priveşte cu ochi răi pe cineva, ori ţine cu el, *ego cur invideor?* HOR. eu de ce sînt privit cu ochi răi?; **3** (*frecv.*) invidia (pe cineva sau ceva) [*alicui alicui rei*] a invidia (pentru ceva) [*aliquid* sau *aliquem, in aliqua re, aliqua re*]; *invideo tibi* CIC. te invidiez, ~ *virtuti alicuius* CAES. a invidia virtutea cuiva, ~ *alicui laudem* CURT. a invidia pe cineva pentru reputaţia lui, *in hoc Crasso inviderem* CIC. pentru aceasta l-aş invidia pe Crassus, *invideo aliis bono, quo ipse careo* PLIN. IUN. îi invidiez pe alţii pentru un bine de care eu sînt lipsit, *invideo illi, quod iocatur tecum* CIC. îl invidiez pe acela că glumeşte cu tine // **invidendus** (*3*) *adj.* (*p.pas.viit.*) demn de invidiat // **invidens**, *ntis m.* invidiosul: *nocere invidenti* CIC. a face rău invidiosului; **4** (*poet.*) a refuza, a lipsi pe cineva de ceva, a împiedica să...: *mihi senectus invidet imperium* VERG. mie bătrîneţea îmi refuză conducerea (mă împiedică să iau comanda), *invidet igne rogi miseris* LUC. refuză nenorociţilor focul rugului (îi lipseşte de arderea pe rug), (*grecism cu genit.*) *neque illi ciceris nec invidit avenae* HOR. S. *2, 6, 84* nu l-a lipsit nici de bob, nici de ovăz, (cu *ut* sau *ne* şi conjct.) *invidisse deos, ut coniugium optatum viderem?* VERG. Aen. *11, 269* să nu fi vrut zeii să-mi văd soţia mult dorită?, *invidit Fortuna mihi, ne regna videres nostra* VERG. Aen. *11, 43* soarta mi-a refuzat norocul să vezi regatul meu, (*cu inf.*) *invidens deduci triumpho* HOR. (Cleopatra) refuzînd să fie dusă în triumf.

invidia, *ae f.* **1** (*act.*) invidie (*pe care o are cineva*): *invidiā adductus* CAES. mînat de invidie, *non effugit civium suorum invidiam* NEP. n-a scăpat de invidia concetăţenilor săi, *invidiā ducum* (*Eumenes*) *Antigono deditus est* NEP. din cauza invidiei generalilor, Eumenes i-a fost predat lui Antigonus, *rumpitur invidiā* MART. crapă de invidie, *sine invidia* MART. fără a nedreptăţi pe cineva, generos; **2** (*pas.*) invidie (*de care se izbeşte cineva*), pizmă, aversiune, duşmănie, ură; (*ofic.*) impopularitate, dizgraţie: *invidiae tempestas* CIC. furtuna invidiei stîrnite, *in magna invidia esse* SALL. a fi foarte rău văzut, *in invidiam venire* (*incidere*) NEP. a cădea în dizgraţie, *invidiam habere* CIC. a fi urît, *invidiā ardere* LIV. a fi obiect de ură arzătoare, *invidiam in aliquem excitare* CIC. a stîrni ura împotriva cuiva, *invidiam lenire* (*sedare*) CIC. a potoli ura, *honoris nomen plus invidiae quam dignitatis affert* CIC. numele acestei demnităţi aduce mai multă pizmă decît prestigiu, ~ *facti* SALL. ura stîrnită de această faptă, ~ *Numantini foederis* CIC. ura contra tratatului cu Numantia, *absit* ~ *verbo* LIV. să nu fie cu supărare cuvîntul (iertare pentru vorba spusă); **3** (*oc.*) **a.** motiv de duşmănie: *quae Ausonia Teucros considere terrā* ~ *est?* VERG. ce motiv de invidie este că troienii se aşază pe pămîntul Ausoniei?; **b.** (*personif.*) invidioşii; **c.** Invidia (*divinitate*); **4** învinuire, vorbe rele, reproş: *invidiae et preces* TAC. reproşuri şi rugăminţi, *ut ex eo crudelitatis invidiam colligam* CIC. ca dintr-asta să-mi atrag reproşul de cruzime, *Rhodum secedere statuit ad declinandam invidiam* TAC. hotărî să se retragă la Rhodos, spre a evita vorbele rele.

invidiōsē *adv.* **1** (*act.*) cu invidie, cu ciudă; *haec* ~ *dicuntur* CIC. acestea sînt spuse cu ciudă; **2** (*pas.*) urît de toţi: ~ *vivere* RH. HER. a trăi urît de toţi.

invidiōsus (*3*) *adj.* **1** invidios: *invidiosa vetustas* OV. timpul pizmaş (care distruge tot ce ne e drag), (*cu dat.*) *peraeque prae se formosis invidiosa dea est* PROP. zeiţa este invidoasă pe cele la fel de frumoase ca ea; **2** care stîrneşte invidie, de invidiat: *invidiosa pecunia* CIC. sumă de bani de invidiat (enormă), (*cu dat.*) *invidiosa suis, at nunc miseranda* OV. invidiată de

ai săi, acum însă demnă de milă, *munus etiam diis invidiosum* PLIN. dar de invidiat chiar şi de zei; 3 (*rar*) plin de ură, duşmănos: *ante Iovem stetit invidiosa* (*Ceres*) OV. M. *5*, *513* (Ceres) se înfăţişă furioasă înaintea lui Iupiter; 4 care stîrneşte ura altora, odios, detestabil, revoltător, urît: *invidiosum crimen* CIC. acuzaţie odioasă, *putabant damnationem multo invidiosiorem fore* CIC. socoteau că condamnarea va stîrni cu mult mai multă ură, (*cu dat.*) *id Othoni invidiosius fuit* TAC. acest fapt i-a atras lui Otho şi mai multă ură, *illi apud bonos invidiosi* CIC. cei care sînt urîţi în ochii celor cinstiţi, *nomen invidiosum sapientiae* CIC. numele urît de lume al filozofiei.

invidus (*3*) *adj.* 1 invidios; gelos: (*cu dat.*) *Fortuna viris invida fortibus* SEN. soarta geloasă pe oamenii bravi, (*cu genit.*) ~ *laudis* CIC. invidios pe reputaţia altuia // **invidi** *m. pl.* invidioşi; 2 (*poet.*) nefavorabil, potrivnic: *nox coeptis invida nostris* OV. noapte potrivnică încercărilor mele.

invigilō (*1*) *vi.* 1 a sta de veghe noaptea: ~ *malis* OV. a nu închide ochii noaptea de dureri; 2 (*fig.*) a veghea la, a se îngriji de, a se ocupa cu: ~ *victu* (= *dat.*) VERG. a se îngriji de hrană, ~ *reipublicae* OV. a veghea la binele statului.

invincibilis (*2*) *adj.* invincibil TERT.

invincibiliter *adv.* de neînvins APUL.

invīnius (*3*) *adj.* nebăutor de vin APUL.

inviolābilis (*2*) *adj.* inviolabil, de nevătămat, neatins: *inviolabile pignus* VERG. chezăşie inviolabilă, (*cu dat.*) *materia* ~ *flammis* SEN. materia nevătămată de foc.

inviolābiliter *adv.* inviolabil AUG.

inviolātē *adv.* nepîngărit, cu sfinţenie: ~ *iusiurandum servatum* GELL. jurămînt respectat cu sfinţenie.

inviolātus (*3*) *adj.* 1 nevătămat, neatins, neviolat: *aliquem inviolatum dimittere* VELL. a da drumul cuiva nevătămat, *nihil inviolatum vobis est* LIV. nu există nimic neviolat de voi, *vir famā inviolatā* SALL. bărbat de o reputaţie ireproşabilă; 2 inviolabil: ~ *tribunus plebis* LIV. tribun al plebei inviolabil, *inviolatum nomen legatorum* CAES. titlul inviolabil de soli.

inviscerō (*1*) *vt.* a introduce în măruntaie; (*fig.*) a înrădăcina adînc, a împlînta profund AUG.

invīsē *adv.* pe nevăzute, pe nesimţite FULG.

invīsī *pf. v.* **inviso**

invīsibilis (*2*) *adj.* invizibil AUG.

invīsibilitās, *ātis f.* invizibilitate TERT.

invīsibiliter *adv.* invizibil TERT.

invīsitātus (*3*) *adj.* 1 (*oc.*) nevizitat LIV., QUINT. 2 nemaivăzut, neobişnuit, extraordinar: *forma invisitata* CIC. formă nemaiîntîlnită, *magnitudo invisitata* CIC. mărime extraordinară, (*cu dat.*) *animalia invisitata ceteris gentibus* CURT. animale necunoscute celorlalte neamuri; 3 (*oc.*) invizibil: *invisitata sidera* VITR. stele invizibile.

invīsō, *ere*, *vīsī*, *vīsum vt.* 1 a merge să vadă, a vizita: *domum nostram invisas* CIC. să te duci să vezi casa noastră, ~ *res rusticas* CIC. a se duce să vadă muncile agricole; (*vi. arh.*) *ad filiam meam invisam domum* PL. mă voi duce acasă să o văd pe fiică-mea; 2 (*oc.*) a vedea, a zări: *simulac nostros invisent lumina colles* CATUL. *64*, *233* îndată ce ochii vor zări colinele noastre.

invīsor, *ōris m.* (*v. invideo*) invidiosul APUL., AMBR.

invīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **invideo** // **adj.** 1 urît de lume, nesuferit, odios: *fratres invisi* VERG. fraţi urîţi, (*cu dat.*) *omnibus invisus* SALL. urît de toţi, *invisa negotia* HOR. treburi nesuferite, *quanto potentior, eodem auctu invisior* TAC. cu cît mai puternic, cu atît mai urît, *ne invisi apud incolas forent* IUST. ca să nu fie nesuferiţi în ochi locuitorilor; 2 (*rar*) duşmănos, ostil: *ego, invisum quem tu tibi fingis* VERG. Aen. *11*, *364* eu, în care tu îl vezi pe duşmanul tău.

invīsus[2] (*3*) *adj.* (*v.* **video**) 1 nemaivăzut CIC. ş.a. 2 nevăzut, invizibil VERG., LACT.

invītābilis (*2*) *adj.* atrăgător VARR., GELL.

invītālis (*2*) *adj.* impropriu vieţii BOETH.

invītāmentum, *ī n.* 1 invitare, propunere: *invitamento matris* APUL. la propunerea mamei sale; 2 atracţie, ademenire: (*cu genit. subiect.*) *invitamenta urbis* CIC. atracţiile oraşului, (*cu genit. obiect.*) *invitamenta sceleris* VELL. ademeniri la crimă, (cu *ad*) *invitamenta ad luxuriam* CIC. momeli la desfrîu; 3 încurajare: *temeritatis invitamenta* LIV. încurajare la îndrăzneală nesocotită.

invītātiō, *ōnis f.* invitaţie: ~ *benigna* LIV. invitaţie amabilă, ~ *hospitum* CIC. invitaţie din partea oaspeţilor, (*cu genit obiect.*) ~ *vini* GELL. invitaţie la băutură, ~ *quaedam ad dolendum* CIC. o oarecare atracţie spre suferinţă, ~ *ut Graeco more biberetur* CIC. invitaţie de a se bea după moda grecească.

invītātiuncula, *ae f.* mică invitaţie GELL.

invītātor, *ōris m.* invitator MART. ş.a.

invītātōrius (*3*) *adj.* de invitare, care invită TERT., HIER.

invītātrix, *īcis f.* invitatoare SYMM.

invītātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **invito**

invītātus[2], *abl. -ū*, *m.* invitare: *invitatu tuo* CIC. la invitaţia ta.

invītē *adv.* fără voie, în silă CIC. ş.a.

invitiābilis (*2*) *adj.* incoruptibil PRUD.

invītō[1] *adv.* împotriva voinţei PL.

invītō[2] (*1*) *vt.* 1 a invita: ~ *hostes ad deditionem* HIRT. a-i invita pe duşmani să se predea, *utrumque in hospitium invitant* LIV. îi invită pe amîndoi ca oaspeţi, ~ *aliquem in legationem* CIC. a invita pe cineva să primească o legaţiune, *eum domum suam invitant* CIC. îl invită acasă la ei, ~ *ad nuptias* IUST. a invita la nuntă, ~ *aliquem ad cenam* CIC. a invita pe cineva la cină, *invito eum per litteras, ut apud me deversetur* CIC. îl invit prin scrisoare să tragă la mine, ~ *aliquem tecto ac domo* CIC. a primi pe cineva sub acoperişul şi în casa sa; 2 a ospăta, a trata bine: ~ *aliquem magnis poculis* PL. a da de băut cuiva cu pahare mari, (*glum.*) ~ *aliquem clavis* PL. a trata pe cineva cu ciomege, *se* ~ *largissime* SUET. a se ghiftui, *sol invitavit se in cena plusculum* PL. soarele s-a tratat (a băut) binişor la masă; 3 a îmbia, a îndemna, a încuraja: ~ *aliquem praemiis ad rem* CIC. a îmbia pe cineva cu recompense la o treabă, ~ *somnos* HOR. a îmbia la somn, *ingenia, quae gloriā invitan-*

tur CIC. talente care sînt stimulate de dorința de glorie, *invitant omnia culpam* OV. totul ne îmbie să păcătuim.
invituperābilis (*2*) *adj.* neblamabil TERT.
invītus (*3*) *adj.* **1** fără voie, contrar voinței: *ut nihil faciat* ~ CIC. ca să nu facă nimic fără voie, *feci non* ~, *ut prodessem multis* CIC. cu dragă inimă am făcut așa ca să ajut pe mulți, (*frecv. la abl. abs.*) *me, te, se... invito* fără voia mea, a ta, a sa..., *dis hominibusque invitis* CIC. împotriva voinței oamenilor și a zeilor, *me invitissimo* CIC. cu tot regretul meu, *invitā Minervā, ut aiunt* CIC. în ciuda Minervei, cum se zice (contrar însușirilor naturale), (*fig.*) *verba rem non invita sequentur* HOR. cuvintele vor întovărăși fondul de la sine; **2** (*rar*) involuntar: *invitā ope* OV. printr-un ajutor involuntar.
invius (*3*) *adj.* fără drumuri, neumblat, de nepătruns, inaccesibil: *inviae silvae* CURT. păduri de nepătruns, *regna invia vivis* VERG. împărăție inaccesibilă celor vii, *lorica invia sagittis* MART. platoșă de nepătruns pentru săgeți, (*fig.*) *nil virtuti invium* TAC. nimic nu este inaccesibil virtuții // **invia**, *ōrum n. pl.* locuri neumblate: *per vias inviaque* LIV. pe drumuri și prin locuri neumblate.
invocātiō, *ōnis f.* invocare QUINT.
invocātor, *ōris m.* cel care invocă COD. TH.
invocātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **invoco**
invocātus[2] (*3*) *adj.* nechemat CIC.; neinvitat PL., TER.
invocātus[3], *abl. -ū, m.* nechemare: *invocatu meo* FRONT. fără să-i fi chemat eu.
invocō (*I*) *vt.* **1** a invoca, a face apel la, a chema: ~ *deos precibus* TAC. a invoca zeii prin rugăciuni, ~ *deos in auxilium* QUINT. a chema zeii în ajutor, ~ *deos testes* LIV. a-i invoca pe zei ca martori, ~ *leges* QUINT. a invoca legile, ~ *fidem suorum militum* TAC. a face apel la fidelitatea soldaților săi; **2** (*oc.*) a numi: *Persae iustissimum dominum, Macedones optimum regem invocantes* CURT. perșii numindu-l stăpînul cel mai drept, macedonii cel mai bun rege.
involātus, *abl. -ū, m.* zbor CIC.
involentia, *ae f.* lipsă de voință SALV.
involitō, *āre vi.* a zbura spre [cu dat.]; (*fig.*) a fîlfîi pe (peste): *comae humeris involitant* HOR. C. *4, 10, 3* pletele îi fîlfîie pe umeri.
involō (*I*) *vi.* și *vt.* **1** a se repezi (în zbor spre): *in villam involant columbae* VARR. porumbeii își îndreaptă zborul spre fermă; (*fig.*) ~ *in capillum* TER. a se repezi în părul cuiva, ~ *ad aliquem* B. ALEX. a se repezi la cineva; (*vt.*) *adeo improvisi castra involavere* TAC. s-au năpustit atît de neașteptat asupra taberei; **2** (*fig.*) a se repezi (punînd stăpînire pe); a fura (ca din zbor), a șterpeli: *nostra possessio, in quam homines involaverunt* CIC. domeniul nostru, în care niște oameni s-au repezit făcîndu-se stăpîni, (*vt.*) *truces animos cupido involat eundi in hostem* TAC. în sufletele lor învrăjbite, pătrunse deodată dorința de a porni contra dușmanului; ~ *alicui pallium* CATUL. a-i șterpeli cuiva mantaua.
involucer, *cris, cre adj.* neînstare să zboare GELL.
involūcrum, *ī n.* învelitoare; (*fig.*) văl (*care împiedică vederea*): ~ *clipei* CIC. învelitoarea scutului, *simulationum involucra* CIC. vălurile disimulării.
involūmentum, *ī n.* învelitoare AUG.
involuntārius (*3*) *adj.* involuntar C. AUR.
involuntās, *ātis f.* lipsă de voință TERT.
involūtē *adv.* încîlcit, ascuns SPART.
involūtiō, *ōnis f.* înfășurare; răsucire C. AUR.; spirală VITR.
involūtō, *āre vt.* a înfășura, a înveli AUG. ș.a.
involūtus (*3*) *p. pf. v.* **involvo** // **adj.** încurcat, încîlcit, neclar: *res involutas definiendo explicare* CIC. a explica prin definiții lucrurile neclare, *res omnium involutissima* SEN. chestiunea cea mai complicată dintre toate.
involvō, *ere, volvī, volūtum vt.* **1 a.** a rostogoli (în jos): *mons silvas, armenta virosque involvens secum* VERG. muntele rostogolind în prăbușirea lui păduri, turme, oameni, *miser involvitur in caput* VERG. nenorocitul se rostogolește căzînd în cap, *involvitur aris* (= dat.) VERG. se rostogolește căzînd pe altare; **b.** (*oc.*) a rostogoli deasupra [cu dat.]: *ter sunt conati Ossae involvere Olympum* VERG. de trei ori au încercat să rostogolească Olympul deasupra muntelui Ossa; **2** a înfășura, a înveli, a învălui: ~ *sinistras sagis* CAES. a înfășura mîna lor stîngă cu mantaua, *caput praecisum involutum veste* LIV. capul tăiat învelit într-o haină, *involvi fumo* OV. a fi învăluit de fum, *ignis involvit flammis nemus* VERG. focul învăluie cu flăcările pădurea, *nox involvens umbrā terram* VERG. noaptea învăluind cu întunericul ei pămîntul; (*fig.*) *litteris me involvo* CIC. mă cufund în cărți, *mea virtute me involvo* HOR. mă înfășor în virtutea mea, *bellum pacis nomine involutum* CIC. război care se prezintă sub numele fals de pace, *si qua iniquitas involveretur* TAC. dacă ar fi acolo vreo nedreptate ascunsă.
involvulus, *ī m.* (un fel de) omidă PL.
invulgō (*I*) *vt.* a răspîndi în mulțime: *invulgatum verbum* GELL. cuvînt banal.
invulnerābilis (*2*) *adj.* invulnerabil SEN.
invulnerātus (*3*) *adj.* fără a fi suferit răni CIC.
iō *interj.* **1** (*frecv.*) io!, ura! (*strigăt de bucurie la triumfuri, sărbători*); **2** oh!, ah! (*strigăt de durere*); **3** hei! (*adresare energică*).
Iō, *Iūs* și *Iōnis f.* fiica regelui Inachus din Argos (*iubită de Iupiter, a fost metamorfozată de geloasa Iuno în junincă și pusă sub paza lui Argus, păstorul cu o sută de ochi; ajunsă după multe rătăciri în Egipt, își recapătă forma cu ajutorul lui Iupiter și îl naște acolo pe Epaphus; e asimilată cu zeița Isis, soția lui Osiris*).
iocābundus (*3*) *adj.* glumeț, glumind, în joacă VAL. MAX. ș.a.
Iocasta, *ae* și **Iocastē**, *ēs f.* soția lui Laios, regele Thebei, și mama lui Oedip.
iocātiō, *ōnis f.* glumă RH. HER., CIC.
iocātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iocor**
iocātus[2], *ūs m.* glumă VOP.
iocin... *v.* **iec...**
iocor, *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* **1** a glumi: *iocari me putas?* CIC. crezi că eu glumesc?, *iocandi causā* CIC.

în glumă, *iocansne an ita sentiens?* CIC. glumind sau vorbind serios?, *de re severissima tecum iocor* CIC. glumesc cu tine despre un lucru foarte serios, ~ *in aliquid* a lua în zeflemea ceva, a face glume despre ceva, *iocatur in capitis mei levitatem* SEN. ia în zeflemea pleşuvia capului meu; 2 a spune în glumă: *haec iocatus sum* CIC. acestea le-am spus în glumă, *in faciem permulta iocatus* HOR. după ce a făcut foarte multe glume asupra figurii lui, *scribere mimos obscena iocantes* OV. a scrie mimi care conţin glume obscene.

iocōsē *adv.* glumind, în joacă CIC.

iocōsus (*3*) *adj.* glumeţ, comic, amuzant: ~ *homo* VARR. om glumeţ, *iocosa verba* OV. cuvinte glumeţe, *iocosum furtum* HOR. furt făcut în glumă, *iocosa imago* (*vocis*) HOR. răsunetul amuzant al glasului (ecoul), ~ *Nilus* OV. Tr. *1, 2, 80* Nilul cel vesel (*de viaţa în petreceri a locuitorilor Alexandriei*).

ioculanter *adv.* în glumă SID.

iocŭlāris (*2*) *adj.* (*despre lucruri*) de rîs, hazos, comic, caraghios // **iocŭlāria**, *ōrum n. pl.* glume LIV.

iocŭlāriter *adv.* glumeţ; în glumă PLIN., SUET.

iocŭlārius (*3*) *adj.* de rîs, ridicol, caraghios; *iocularium in malum incidere* TER. a da peste o neplăcere caraghioasă.

iocŭlātor, *ōris m.* glumeţ, mucalit; bufon CIC.

iocŭlor, *ārī vt. dep.* a spune glumind LIV.

iocŭlus, *ī m.* mică glumă: *ioculo dicere aliquid* PL. a spune ceva în glumă // **iocŭlī**, *ōrum m. pl.* jucării VITR.

iocund... *v.* **iucund...**

iocur *v.* **iecur**

iocus, *ī m.* (nom. pl. *ioci* şi *ioca*) 1 glumă: *ludus et* ~ CIC. jocul şi gluma, *turpes ioci* OV. glume obscene, *ioci causā* CIC. sau *per iocum* sau *ioco* NEP. în glumă, *ne ioco quidem mentiri* NEP. a nu minţi nici măcar în glumă, *extra iocum* sau *remoto ioco* CIC. lăsînd gluma la o parte, fără glumă, *iocos dare alicui* HER. a face pe cineva să rîdă, *ioca atque seria cum aliquo agere* SALL. a împărtăşi cu cineva şi gluma, şi treaba serioasă, *quicum ioca seria, ut dicitur* CIC. Fin. *2, 85* (prieten intim) cu care să împărtăşeşti, cum se zice, şi glume, şi lucruri serioase, *hospes multi ioci* CIC. oaspete foarte spiritual; 2 (*pl.*) poezii uşoare: *sed tristis nostros poena secuta iocos* OV. Tr. *2, 494* dar o grea pedeapsă a urmat poeziilor mele uşoare; 3 obiect de glumă, de luare în rîs: *haec mea cura est, ne sis* ~ HOR. aceasta e grija mea, să nu fii luată în rîs; 4 (*pl.*) jocuri, distracţii, nebunii: *mille facesse iocos* OV. fă tot felul de nebunii; 5 lucru de nimic, bagatelă: *ludus et* ~ *Hispaniae videbuntur* LIV. *28, 42, 2* cele două Spanii ţi se vor părea un joc şi o glumă (o nimica toată).

iocusculum, *ī n. v.* **iecusculum**

Iolāus, *ī m.* Iolaos (*tovarăş al lui Hercules*).

Iolcos (Iolcūs), *ī f.* oraş în Thessalia (*locul de naştere al lui Iason*) // **Iolciacus** (*3*) *adj.* din Iolcos // **Iolcī**, *ōrum mp.pl.* locuitorii din Iolcos.

Iolē, *ēs f.* fiica lui Eurytus, rege în Oechalia (*pe care Hercules a răpit-o după uciderea tatălui ei şi i-a dat-o în căsătorie lui Hyllus, fiul lui*).

Iollās, *ae m.* Iolas (*numele unui troian şi al unui păstor*).

Īon[1], *ōnis f. v.* **Io**

Iōn[2], *Iōnis m.* fiul lui Xuthus (*care a condus o colonie în Asia Mică şi a dat numele Ioniei*).

Iōn[3], *Iōnis adj.* ionic (*numele unui picior în metrică*).

ion[4], *iī n.* (pl. *ia*) (*bot.*) viorea (*Viola odorata*) PLIN.; numele unei pietre preţioase de culoarea viorelei.

Iōnās, *ae m.* Iona (*profet evreu*).

Iōnēs, *um m. pl.* ionienii, locuitorii Ioniei.

Iōnia, *ae f.* ţinut pe coasta Asiei Mici (*între Caria şi Eolia*) // **Iōniacus** sau **Iōnicus** sau **Iōnius** (*3*) *adj.* ionian, ionic: *Ioniacae puellae* OV. fetele ioniene, *Ionici motus* HOR. dansuri ioniene, *aequor* (*mare*) *Ionium* OV. sau **Iōnium**, *iī n.* Marea Ionică // **Ionicē** *adv.* în dialectul ionic // **Iōniī**, *ōrum m. pl.* ionienii // **Iōnis**, *idis f.* femeie ioniană.

Iordānēs (Iordānis), *is m.* rîul Iordan // **Iordānicus** (*3*) *adj.* al Iordanului.

Ioseph *m. indecl.* Iosif.

iōta *n. indecl.* iota (*literă din alfabetul grecesc*).

Ioviālis (*2*) *adj.* al lui Iupiter: ~ *stella* MACR. planeta Iupiter.

Ioviānus[1], *ī m.* Iovianus (*împărat roman între anii 363 şi 364 e.n.*)

Ioviānus[2] (*3*) *adj.* al lui Diocletianus, supranumit Iovius // **Ioviānī** *m. pl.* soldaţii din două legiuni romane.

Iovis, *is m.* (*arh.*) = **Iuppiter**

Iovius[1] (*3*) *adj.* al lui Iupiter.

Iovius[2] *adj. m.* supranume al lui Diocletianus // **Iovius** (*3*) *adj.* al lui Iovius (Diocletianus) // **Ioviī** *m. pl.* soldaţii din cohorta de gardă a lui Diocletianus.

Īphianassa, *ae f.* alt nume al Iphigeniei.

Īphias, *adis f.* Evadne (*fiica lui Iphis*).

Īphicratēs, *is m.* general atenian // **Iphicratensis** (*2*) *adj.* al lui Iphicrates.

Īphigenīa, *ae f.* fiica lui Agamemnon şi a Clytaemnestrei.

Īphimedīa, *ae f.* mama giganţilor Ephialtes şi Otus.

Īphis, *is m.* tatăl Evadnei.

Īphitus, *ī m.* 1 unul dintre argonauţi; 2 numele unui războinic; 3 un rege din Elida.

ipse, ipsa, ipsum *pron. dem.* (genit. *ipsīus*, dat. *ipsi*) 1 (eu, tu, el...) însumi, însuţi, însuşi...; chiar (eu, tu, el...) în persoană: *ego ipse, ille ipse...* CIC. eu însumi, el însuşi, *rex ipse aderit* CAES. regele însuşi va fi de faţă, *ipsum Latine loqui* CIC. chiar faptul de a vorbi corect latineşte, *agam per me ipse* CIC. (= *per me ipsum*) voi acţiona prin mine însumi, *me ipse consolor* CIC. mă consolez eu singur, *a multis ipsa virtus contemnitur* CIC. mulţi dispreţuiesc chiar şi (pînă şi) virtutea, *non quaesivit ubi ipse tuto viveret, sed...* CIC. n-a întrebat unde el personal ar putea trăi în siguranţă, ci..., *Caesar singulis legionibus legatos praemisit, ipse...* CAES. Caesar a pus la comanda legiunilor legaţi, iar el...; *et ipse, ipse quoque* = *etiam ipse* şi el, de asemenea: *qui et ipse crus fregerat* SUET. care de asemenea îşi rupsese piciorul, *nec ipse* LIV. nici el; 2 tocmai, chiar, precis, exact: *id ipsum agimus* CIC. tocmai asta şi facem, *eo ipso die Messanam venit* CIC. tocmai în acea zi

a venit la Messina, *die ipso quo* NEP. chiar în ziua în care, *sub ipsis radicibus montis* CAES. chiar la picioarele muntelui, *triennio ipso minor quam Antonius* CIC. cu exact trei ani mai mic decît Antonius, *mortuus est annis octoginta sex ipsis ante me consulem* CIC. a murit cu exact optzeci şi şase de ani înaintea consulatului meu, *nunc ipsum* CIC. tocmai acum, *tum ipsum, cum...* CIC. chiar şi atunci cînd...; **3** de la sine, spontan: *valvae se ipsae aperuerunt* CIC. uşile s-au deschis de la sine, *iam ipsae defluebant coronae* CIC. cununile îi cădeau de la sine; **4** prin sine însuşi, în sine, de la sine: *divitiae ipsae neminem beatum reddere possunt* CIC. averile singure nu pot face pe nimeni fericit, *erat ipse acerbā naturā Oppianicus, incedebat eius amentiam mater* CIC. Oppianicus era de la sine o fire violentă; îi mai aţîţa nebunia şi maică-sa; **5** el, ea (*despre o persoană superioară: maestru, stăpîn*): *eo, quo me ipsa misit* PL. mă duc unde m-a trimis stăpîna mea, *suam norat ipsam tam bene, quam...* CATUL. o cunoştea pe stăpîna-sa tot atît de bine ca..., *ipse dixit* CIC. maestrul (Pythagora) a spus-o; **6** (*la genit. cu sens pasiv*) al lui, al lor propriu: *ipsorum linguā Celtae, nostra Galli appellantur* CAES. în limba lor proprie se numesc celţi, într-a noastră galli, *quod ipsorum moribus convenit* NEP. ceea ce se potriveşte cu obiceiurile lor proprii, *mea ipsius domus* CIC. casa mea proprie, *nostra ipsorum decreta* CIC. propriile noastre decizii; (în stil indir. pentru *suus*): *intellegebant omnes (duces) copias ipsorum contrahi non posse* NEP. toţi comandanţii îşi dădeau seama că trupele lor nu se pot aduna la un loc; [formă întărită: *ipsemet* PL. el însuşi; arh. nom. sg. *ipsus* PL., genit. *ipsi* AFR., dat. m. *ipso*, dat. f. *ipsae* APUL. superl.... (*glum.*) *ipsissimus* PL. Trin. *988* chiar eu însumi].

ipsemet *v.* **ipse**

ipsus *v.* **ipse**

īra, *ae f.* **1 a.** mînie: ~ *adversus* (*in*) *Romanos* LIV. mînia împotriva romanilor, ~ *deorum* CIC. mînia zeilor, (*genit. obiect.*) ~ *praedae amissae* LIV. mînia pentru pierderea prăzii, *alicui esse irae* VERG. a fi urît de cineva; **b.** (*despre neanimate*) furie: ~ *ventorum* SIL. furia vînturilor; **2** (*fig.*) motiv de mînie OV. Pont. *4, 3, 21*.

īrācundē *adv.* mînios CIC.

īrācundia, *ae f.* pornire furioasă, mînie, furie: *iracundiā summa esse* CAES. a fi de o mare irascibilitate, *iracundiā inflammari* CIC. a fi aprins de mînie, *prae iracundia vix sum apud me* TER. de-abia mă ţin să nu-mi ies din sărite înfuriindu-mă.

īrācunditer *adv.* mînios, furios ENN.

īrācundus (*3*) *adj.* **1** care se mînie uşor, irascibil, lesne mînios: *iracundi senes* CIC. bătrîni irascibili; **2** mînios, furios: ~ *in* (*adversus*) *aliquem* IUST. furios pe cineva.

īrāscentia, *ae f.* irascibilitate APUL.

īrascibilis (*2*) *adj.* irascibil FIRM.

īrāscor, *īrāsci, īrātus sum vi. dep.* a se mînia, a se supăra, a se înfuria: *sapiens numquam irascitur* CIC. înţeleptul nu se mînie niciodată, (*obişnuit cu dat.*) ~ *amicis* CIC. a se mînia pe prieteni, ~ *de nihilo* PL. a se supăra degeaba, ~ *in fratrem* SEN. RH. a se mînia pe frate-său, ~ *pro iniuriis* SEN. a se mînia pentru insultele aduse, ~ *ob dictum* SEN. a se supăra de o vorbă, *nihil irascuntur* GELL. nu se mînie de nimic, *ne nostram vicem irascaris* LIV. *34, 32, 6* ca să nu te mînii tu în locul nostru (ca să nu faci pe răzbunătorul nostru); (*fig.*) *pelago ventus irascitur* PETR. vîntul se dezlănţuie furios asupra mării.

īrātē *adv.* cu furie PHAEDR.

īrātus (*3*) *p. pf. v.* **irascor** // **adj.** mîniat, indignat, înfuriat: ~ *omnibus* (=*dat.*) NEP. mîniat pe toţi, ~ *de iudicio* CIC. furios de proces; (*fig.*) *iratum mare* HOR. marea furioasă.

ircus *v.* **hircus**

īrēnarcha (**īrēnarchēs**), *ae m.* irenarh, judecător de pace DIG.

īricolor, *ōris adj.* irizat, de culoare curcubeului AUS.

īrinus (*3*) *adj.* de stînjenel PLIN.

Īris, *ridis* (*-ris*) *f.* (ac. *-ida*, *-im* sau *-in*; voc. *Iri*) fiica lui Thaumas (*mesagera zeilor şi zeiţa curcubeului*).

īris, *ris* (*-ridis*) *f.* **1** curcubeu SEN.; **2** (*bot.*) iris *sau* stînjenel (*Iris*) PLIN., COL.; iris (*o piatră preţioasă*) PLIN.

īrōnia, *ae f.* ironie CIC., QUINT.

Iros *v.* **Irus**

irp... *v.* **hirp...**

irqu... *v.* **hirqu...**

irradiō, *āre* **1** *vt.* a lumina cu razele sale, a iradia STAT.; **2** *vi.* a radia, a străluci SEDUL.

irrādō, *ere, rāsus vt.* a răzui, a rîcîi CAT.

irrāsus[1] (*3*) *adj.* **1** nerăzuit, neşlefuit SIL.; **2** neras PL.

irrāsus[2] *p. pf. v* (*v.* **irrado**)

irratiō, *ōnis f.* lipsă de raţiune TERT.

irratiōnābilis (*2*) *adj.* care nu poate raţiona, lipsit de judecată AMM., LACT.

irratiōnābilitās, *atis f.* lipsă de judecată APUL.

irratiōnābiliter *adv.* fără judecată TERT.

irratiōnālis (*2*) *adj.* **1** lipsit de judecată, iraţional SEN.; **2** empiric, mecanic: ~ *usus* QUINT. rutină.

irratiōnāliter *adv.* fără judecată CIC.

irraucescō, *ere, rausī vi.* a răguşi CIC.

irrecōgitātiō, *ōnis f.* nechibzuinţă TERT.

irreconciliābilis (*2*) *adj.* care nu se poate împăca (cu) [cu dat.] HEGES.

irrecordābilis (*2*) *adj.* de care nu-ţi poţi aminti ARN.

irrecuperābilis (*2*) *adj.* irecuperabil, iremediabil TERT.

irrecusābilis (*2*) *adj.* de nerefuzat COD. IUST.; inevitabil HIER.

irredux, *ucis adj.* fără întoarcere (*despre un drum*) LUC.

irreflexus (*3*) *adj.* care nu se apleacă BOETH.

irreformābilis (*2*) *adj.* care nu se poate transforma TERT.

irrefrēnābilis (*2*) *adj.* de neînfrînat AUG.

irrefūtābilis (*2*) *adj.* de nerespins, irefutabil ARN.

irrefūtātus (*3*) *adj.* nerespins LACT.

irregibilis (*2*) *adj.* **1** care nu se poate conduce VEG.; **2** care nu se poate limita, excesiv C. AUR.

irregressibilis (*2*) *adj.* fără putinţă de întoarcere; (*fig.*) ireparabil AUG.

irreligātus (*3*) *adj.* nelegat: *irreligata comas* OV. cu părul nestrîns.
irreligiō, *ōnis f.* lipsă de cuviinţă, impietate APUL.
irreligiōsē *adv.* fără pietate, necuviincios TAC.
irreligiōsitas, *ātis f.* ireligiozitate TERT.
irreligiōsus (*3*) *adj.* lipsit de pietate LIV. ş.a.
irremeābilis (*2*) *adj.* fără întoarcere, de unde nu poţi reveni: ~ *unda* VERG. apa (Styxului) care nu se poate străbate înapoi, ~ *via* SEN. drum fără întoarcere, ~ *error* VERG. rătăcire fără ieşire.
irremediābilis (*2*) *adj.* **1** fără scăpare, iremediabil PLIN.; **2** implacabil MAECEN. *apud* SEN. Ep. *114*, *5*.
irremissē *adv.* neîngăduitor, fără milă, riguros AMM.
irremissibilis (*2*) *adj.* de neiertat TERT.
irremōtus (*3*) *adj.* imobil PRUD.
irremunerābilis (*2*) *adj.* de nerăsplătit APUL.
irreparābilis (*2*) *adj.* de neînlocuit, nerecuperabil (*despre timp*) VERG., SEN.
irreparābiliter *adv.* ireparabil AUG.
irrepercussus (*3*) *adj.* nerespins, necombătut TERT.
irrepertus (*3*) *adj.* nedescoperit, negăsit HOR., SEN.
irreplētus (*3*) *adj.* nesăturat, nesatisfăcut P. NOL.
irrēpō (**inrēpō**), *ere*, *rēpsī*, *rēptum vi.* şi (*rar*) *vt.* a se tîrî (spre), a se urca tîrîndu-se (în, pe), a se strecura, a pătrunde (pe nesimţite în): *draconem irrepsisse ad eam* SUET. (că) un şarpe s-a tîrît spre ea, ~ *arbori* PLIN. a se urca tîrîndu-se pe un copac, (*cu ac.*) ~ *cubiculum* APUL. a pătrunde pe furiş în cameră, *veneno paulatim irrepente* TAC. otrava strecurîndu-se puţin cîte puţin; (*fig.*) *dolor irrepit animo* SEN. durerea se strecoară pe nesimţite în suflet, *eloquentia irrepit in sensus* CIC. elocvenţa pătrunde încet în inimi, (*cu ac.*) ~ *paulatim militares animos* TAC. (Seianus) începu să se insinueze pe nesimţite în sufletele ostaşilor.
irreposcibilis (*2*) *adj.* care nu se poate cere înapoi - APUL., SID.
irreprehensibilis (*2*) *adj.* fără cusur, ireproşabil TERT., ARN.
irreprehensibiliter *adv.* fără cusur, ireproşabil MAMERT.
irreprehensus (*3*) *adj.* ireproşabil, fără greşeală OV.
irreptiō, *ōnis f.* strecurare AUG.
irreptō, *āre vi.* şi *vt.* [*irrepo*] a se urca (pe furiş pe); a se strecura (pe furiş în): ~ *humeris avi* STAT. a se căţăra pe umerii bunicului, ~ *hostiles Mycenas* STAT. a se strecura pe furiş în Mycena duşmană.
irreptor, *ōris m.* cel care pătrunde într-o proprietate străină COD. TH.
irrequiēbilis (*2*) *adj.* de nepotolit M. EMP.
irrequies, *ētis adj.* fără pauză, neîncetat; neliniştit, agitat AUS.
irrequiētus (*3*) *adj.* fără odihnă, fără astîmpăr; neîncetat OV., SEN.
irrequīsītus (*3*) *adj.* necăutat SID.
irresectus (*3*) *adj.* netăiat, cu unghia netăiată HOR. Ep. *5*, *47*.
irresolūbilis (*2*) *adj.* care nu se poate dezlega, indisolubil APUL. ş.a.
irresolūtus (*3*) *adj.* nedestins OV.; (*fig.*) indisolubil BOETH.
irrespīrābilis (*2*) *adj.* unde nu se poate respira TERT.
irrestinctus (*3*) *adj.* nestins SIL.
irrētiō (**inrētiō**) (*IV*) *vt.* **1** a prinde în laţ CALP.; **2** (*fig. frecv.*) a înfăşura, a încurca; a atrage ca într-un laţ, a ademeni: *iis se irretierat erratis, ut salvus esse non posset* CIC. se încurcase în aceste laţuri de erori, că nu mai putea scăpa, *aliquem interrogationum laqueis irretitum tenere* CIC. a ţine pe cineva prins în laţurile sofismelor: *aliquem corruptelarum illecebris* ~ CIC. a ademeni pe cineva prin momelile destrăbălării.
irretortus (*3*) *adj.* neîntors înapoi: *oculo irretorto spectat acervos* HOR. C. *2*, *2*, *23* (înţeleptul) priveşte grămezile de bani cu un ochi ce nu cată înapoi (trece indiferent pe lîngă ele).
irretractābilis (*2*) *adj.* care nu revine, irevocabil (*despre o părere*) AUG.
irreverens, *ntis adj.* nerespectuos, care nu ia în seamă: ~ *in aliquem* (*alicui*) TERT. nerespectuos faţă de cineva, ~ *operis* PLIN. IUN. care nu ia în serios lucrarea lui.
irreverenter *adv.* nerespectuos, ireverenţios PLIN. IUN.
irreverentia, *ae f.* lipsă de respect, insolenţă, nepăsare: ~ *iuventutis* TAC. lipsa de respect a tineretului, (*cu genit. obiect.*) ~ *studiorum* PLIN. IUN. nepăsare faţă de studii, ~ *adversus fas nefasque* TAC. indiferenţă faţă de ce e permis sau nu.
irrevocābilis (*2*) *adj.* care nu poate fi chemat înapoi, care nu poate fi oprit din drum, irevocabil: *aetas praeterita* ~ LUCR. trecutul care nu mai revine, *irrevocabile verbum* HOR. cuvînt care, o dată scăpat din gură, nu se mai întoarce, *ad mortem irrevocabili constantia decurrere* PLIN. IUN. a alerga spre moarte cu o hotărîre pe care nimic nu o poate clinti, *natura praeceps in iram et quo obscurior eo irrevocabilior* TAC. fire irascibilă şi, cu cît mai ascunsă, cu atît mai neînduplecată, ~ *cursus* SEN. curs irevocabil.
irrevocābiliter *adv.* irevocabil SEN., AUG.
irrevocandus (*3*) *adj.* irevocabil CLAUD.
irrevocātus (*2*) *adj.* **1** fără a fi chemat din nou (de auditori) HOR. Ep. *2*, *1*, *223*; **2** irevocabil STAT.
irrīdenter *adv.* în rîs, în glumă LABER., AUG.
irrīdeō, *ēre*, *rīsī*, *rīsum* **1** *vi.* a rîde (de ceva), a face glume, a glumi: *irrides in tanta re neque me adiuvas* TER. într-o împrejurare atît de grea, tu rîzi şi nu mă ajuţi; **2** *vt.* a lua în rîs, a-şi bate joc; *deos irridens* CIC. luîndu-i în rîs pe zei, *procos irrisa priores experiar?* VERG. îi voi căuta, luată în rîs, pe vechii peţitori?
irrīdiculē *adv.* puţin glumeţ: *non irridicule* CAES. B. G. *1*, *42*, *6* destul de hazliu.
irrīdiculum, *ī n.* luare în rîs: *irridiculo haberi ab iuventute* PL. a fi luat de tineri în bătaie de joc.
irrigātiō, *ōnis f.* irigaţie CIC.
irrigātor, *ōris m.* stropitor, cel care stropeşte AUG.
irrigō (**inrigō**) (*I*) *vt.* **1** a aduce apă răspîndind-o pe (în): *si non pluet, aquam irrigato in areas* CAT. dacă nu va ploua, îndreaptă apa pe arături, *figat humo plantas et amicos irriget imbres* VERG. să înfigă în pămînt răsaduri şi să le ude cu apă priitoare; (*fig.*) *Venus Ascanio placidam per membra quietem irrigat* VERG. Venus răspîndeşte în trupul lui Ascanius o dulce to-

ropeală; 2 a scălda, a stropi, a uda, a inunda: *Aegyptum Nilus irrigat* CIC: Nilul udă Egiptul, *circus Tiberi irrigatus* LIV. circul inundat de revărsarea Tibrului, ~ *fletu genas* SEN. a stropi obrajii cu lacrimi, *Coo vino aetatem irriges* PL. stropeşte-ţi tinereţea cu vin (vechi) de Cos; (*fig.*) *sol irrigat caelum candore recenti* LUCR. soarele scaldă cerul în lumină proaspătă, *fessos sopor irrigat artus* VERG. somnul potopeşte trupul obosit.

irriguus (*3*) *adj.* 1 (*pas.*) bine udat, stropit, scăldat: ~ *hortus* HOR. grădină udată, *irriguae perennibus aquis valles* SEN. văi udate de ape care curg tot anul, *corpus irriguum mero* HOR. corpul bine stropit cu vin; 2 (*act.*) care udă, care stropeşte, care inundă: *irriguis ora salubris aquis* OV. localitate sănătoasă prin apele ce-o udă: (*poet.*) *ignes irrigui* AETNA torente de foc (lavă), ~ *somnus* PERS. somn care-i inundă toată fiinţa; 3 (*oc.*) *irriguum carmen* AETNA *295* sunete produse de orga hidraulică.

irrīsī *pf. v.* **irrideo**

irrīsibilis (*2*) *adj.* ridicol AUG.

irrīsiō (inrīsiō), *ōnis f.* luare în rîs: *cum inrisione audientium* CIC. atrăgîndu-şi rîsetele auditorilor.

irrīsor, *ōris m.* cel care ia în rîs, zeflemitor CIC. ş.a.

irrīsōrius (*3*) *adj.* zeflemitor AUG. ş.a.

irrīsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **irrideo**

irrīsus[2], *ūs m.* bătaie de joc, luare în rîs: *irrisui esse* CAES. a fi de rîsul altora, *irrisui haberi* PL. a fi luat în bătaie de joc, *linguam ab irrisu exserens* LIV. scoţînd limba în bătaie de joc, *irrisum pueri sperans* TAC. Ann. *13, 15* crezînd că băiatul se va face de rîs.

irrītābilis (*2*) *adj.* 1 iritabil, irascibil, susceptibil CIC., HOR.; 2 (*act. rar*) iritant, provocator LACT.

irrītābilitās, *ātis f.* iritabilitate APUL.

irrītāmen, *inis n.* şi **irrītāmentum**, *ī n.* mijloc de zgîndărire, aţiţare, excitare: *opes, animi ~ avari* OV. averea, zgîndărire a lăcomiei, *irritamenta libidinum* TAC. aţîţări la plăceri, ~ *invidiae* TAC. mijloace de aţîţare a invidiei, ~ *gulae* SALL. excitante ale poftei de mîncare.

irrītātē *adv.* zgîndăritor AMM.

irrītātiō, *ōnis f.* iritare, aţîţare, excitare; imbold: ~ *animorum ea prima fuit* LIV. aceasta a fost prima cauză de iritare a spiritelor, *feminae nullis conviviorum irritationibus corruptae* TAC. femei care nu sînt corupte prin nici un fel de ospeţe ce aţîţă simţurile, *ad amicitiam fert sapientem naturalis* ~ CIC. um imbold natural îl împinge pe înţelept spre prietenie, ~ *naturalis commutandi sedes* SEN. neastîmpăr firesc de a-şi schimba sediul.

irrītātor, *ōris m.* aţîţător, incitator SEN. ş.a.

irrītātrix, *īcis f.* aţîţătoare, provocatoare VULG.

irrītātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **irrītō**

irrītātus[2], *abl. -ū, m.* iritare, provocare PAUL.

irrītō[1] (*I*) *vt.* a zgîndări, a provoca, a aţîţa, a stimula, a irita: ~ *hominis iram* LIV. a zgîndări mînia omului, ~ *dolores capitis, tussim* CELS. a provoca dureri de cap, tuse, ~ *fata* SIL. a provoca destinul, ~ *iracundiam* SEN. a aţîţa mînia, ~ *cupiditatem* SEN. a aţîţa pofta, ~ *animos ad bellum* LIV. a aţîţa spiritele la război, ~ *infantiam ad discendum* QUINT. a-i stimula pe copii la învăţătură; (*p. pf.*) *irritatus* = *īrātus*: *irritatus canis* PL. cîinele întărîtat, *inritātus repulsā* TAC. înfuriat de eşec; (*fig.*) *diluvies quietos irritat amnes* HOR. C. *3, 29, 40* potopul de ape înfurie (umflă) rîurile liniştite.

irrītō[2], *āre vt.* a anula COD. TH.

irrītō[3] *adv.* în zadar, inutil SER.

irritus (inritus) (*3*) *adj.* [*in* + *ratus*] 1 neratificat, nul, nevalabil: *quod modo ratum erat, irritum est* TER. ceea ce adineauri era stabilit, acum e fără valoare, *testamentum irritum facere* CIC. a anula testamentul, *iniurias irritas facere* CIC. a anula deciziile nedrepte (ale unui magistrat); 2 fără efect, zadarnic, ineficace, fără rost: *irritum remedium* TAC. leac fără rezultat, *irritae preces* PLIN. IUN. rugăminţi zadarnice, *irrita tela* VERG. săgeţi care nu-şi ajung ţinta, *ab irrito incepto abscedere* LIV. a se retrage fără nici un rezultat // **irritum**, *ī n.* gol, neant: *ad* (*in*) *irritum cadere* LIV., TAC. a cădea în gol, a fi fără nici un rezultat: *dolor ad irritum cadentis spei* LIV. durerea unei speranţe deznădăjduite, *labores cecidere in irritum* TAC. eforturile s-au cheltuit degeaba; 3 (*despre pers.*) fără succes; fără să reuşească (ceva): *irriti legati remittuntur* TAC. solii sînt concediaţi fără să fi obţinut ceva, (*cu genit.*) ~ *consilii* VELL. fără să fi reuşit în planul lui, ~ *spei* CURT. dezamăgit în speranţa lui, ~ *incepti* SIL. fără a face vreo treabă.

irrōborascō, *ere, roborāvī vi.* a prinde puteri; (*fig.*) a se înrădăcina.

irrogātiō, *ōnis f.* impunere, aplicare (a unei amenzi): ~ *multae* CIC. condamnare la o amendă, ~ *dupli* PLIN. IUN. impunere de a plăti dublul sumei.

irrogō (*I*) *vt.* 1 a propune (ceva în adunarea poporului împotriva *sau* în favoarea cuiva): ~ *leges privatis hominibus* CIC. a propune legi contra unor persoane particulare, *alicui privilegium* ~ CIC. a propune un privilegiu în favoarea cuiva; 2 a impune, a aplica: ~ *alicui tributum* PLIN. a impune cuiva o dare, ~ *poenas peccatis* HOR. a aplica pedepse greşelilor, ~ *sibi mortem* TAC. a-şi pune capăt vieţii [arh. *irrogassit* CIC. = *irrogaverit*].

irrorātiō, *ōnis f.* stropire, udare AUG. ş.a.

irrōrō (*I*) *vt.* 1 (*propr.*) a stropi cu rouă, a umezi de rouă: *vas tegendum erit, ne irroretur* COL. vasul trebuie să fie acoperit, ca să nu fie umezit de rouă, *Africus irrorat* COL. vîntul african aduce rouă; 2 (*gener.*) a stropi, a umezi: ~ *crinem aquis* OV. a stropi părul cu apă, ~ *aceto* CELS. a stropi cu oţet; 3 a vărsa (asupra), a răspîndi: ~ *liquores vestibus* OV. a stropi apă pe haine, (*abs.*) *irrorat Aquarius* VERG. G. *3, 304* Zodia Vărsătorului varsă ploaie; 4 (*vi.*) a cădea în picuri (ca roua): *lacrimae irrorant foliis* OV. lacrimile cad ca picurile de rouă pe frunze.

irrotō, *āre vt.* a arunca rotind braţul MIN. FEL.

irrubescō, *ere, rubuī vi.* a se înroşi: *sanguine ferrum irrubuit* STAT. fierul s-a înroşit de sînge.

irructō, *āre vi.* a rîgîi: *in os mihi irructas* PL. îmi rîgîi în faţă.

irrūfō (*I*) *vt.* a vopsi în culoare roşcată (*părul, barba*) HIER., TERT.

irrūgiō, *īre, iī vi.* a scoate un urlet (de durere) VULG.
irrūgō, *āre, ātus vt.* a încreţi, a zbîrci GELL. ş.a.
irrumātiō, *ōnis f.* şi **irrumātōr**, *ōris m. v.* **irrumo**
irrumō (*I*) *vt.* a pune în gura cuiva spre a suge (*sens obscen*) CATUL. ş.a.
irrumpō, *ere, rūpī, ruptum vi.* şi *vt.* **1** a se repezi (asupra), a năvăli (în), a da buzna: ~ *in castra* CAES. a năvăli asupra lagărului, (*cu dat.*) ~ *thalamo* VERG. a se repezi în camera de culcare; **2** a pătrunde cu forţa, a năvăli (asupra): ~ *oppidum* CAES. a invada cetatea, ~ *domum alicuius* CAES. a pătrunde cu forţa în casa cuiva, ~ *portam* SALL. a forţa uşa, ~ *Italiam* TAC. a năvăli asupra Italiei; **3** (*fig.*) a pătrunde, a invada: *imagines extrinsecus in animos nostros irrumpunt* CIC. imaginile din afară pătrund în sufletele noastre, *ad suasorias irrumpunt* QUINT. se reped (au pretenţia) să declame „suasorii" (*v. suasoriae*), ~ *legem* TER. a forţa (a viola) legea; (*abs.*) *irrumpet adulatio* TAC. îşi va face drum linguşirea.
irruō, *ere, ruī vi.* **1** a se năpusti în (asupra), a se repezi, a se arunca: ~ *in aciem Latinorum* CIC. a se năpusti asupra liniei de luptă a latinilor, ~ *in aliquem* CIC. a se repezi la cineva, (*cu dat.*) ~ *flammis* CLAUD. a se arunca în foc; (*refl.*) *vide ne ille huc se irruat* TER. vezi ca acela să nu se repeadă încoace; **2** (*fig.*) a pătrunde în, a ataca, a invada: ~ *in alienas possessiones* CIC. a pătrunde cu forţa în posesiunile altora, ~ *in rempublicam* CIC. a ataca statul, ~ *in odium alicuius* CIC. Verr. *1, 35* a căuta anume ura cuiva.
irruptiō, *ōnis f.* năvală, atac: ~ *aquarum* SEN. năvala apelor, ~ *hostis* SUET. atac al duşmanilor, *irruptionem facere* TAC. a da un atac.
irruptus[1] (*3*) *p. pf. v.* **irrumpo**
irruptus[2] (*3*) *adj.* nerupt, indisolubil: *irrupta copula* HOR. C. *1, 13, 18* legătură (de dragoste) indisolubilă.
irrutilō, *āre vi.* a bate în roşu AMBR.
iŕtiola (**irciola**), *ae f.* un fel de viţă din Umbria COL., PLIN.
Īrus, *ī m.* cerşetor din Ithaca (ucis de Ulises); (*fig.*) om foarte sărac: *non distat Croesus ab Iro* PROP. nu se deosebeşte bogatul de sărac.
is, ea, id *pron.-adj. dem.* (genit. *eius*, dat. *ei*): **1** acesta, aceasta, el, ea: *mihi venit obviam puer tuus; is mihi litteras reddidit* CIC. mi-a ieşit în întîmpinare un sclav al tău; el mi-a dat o scrisoare, *is est, an non est?* este el sau nu este?, *hostes adsunt; fortiter eis resistemus* CIC. duşmanii sînt aproape; le vom rezista vitejeşte, *Lacedaemonii eorumque socii* NEP. lacedaemonii şi aliaţii lor, *multi amici, in iis Atticus et Sulpicius* ALEP. mulţi prieteni, printre ei Atticus şi Sulpicius, *ea res est Helvetiis enuntiata* CAES. acest lucru a fost anunţat helveţilor, *ea duo genera* CIC. aceste două categorii, *ex eo numero = ex eorum numero* din numărul acestora; (*reluînd un pron. relat. şi accentuînd*): tocmai eu, tu, el…: *haec haec omnia is feci, qui sodalis eram* CIC. toate astea tocmai eu le-am făcut, care-i eram tovarăş, *qui tibi viderere… is cucurristi…* CIC. tu care te credeai… tocmai tu ai alergat…; **2** (*în corelaţie cu un pron. relat.*) acel, aceea; cel, cea: *legatos misit ad eas civitates, quas pacaverat* CAES. a trimis soli la acele triburi pe care le supusese, *A. Albinus, is qui scripsit historiam…* CIC. A. Albinus, cel care a scris istoria…; (*mai ales în prop. incidente*) *id quod* ceea ce: *Catilina, id quod facillimum factu erat, habebat…* SALL. Catilina, ceea ce era foarte uşor de făcut, avea…; (*pregnant, cu anticiparea relat.*) *a quo plurimum sperant, ei potissimum inserviunt* CIC. îi slujesc cu precădere aceluia de la care speră mai mult folos; (*is omis*) *qui ita iudicat…* CIC. cel care judecă astfel…, *qui hoc dicunt…* CIC. cei care spun asta…; **3** (*urmat de prop. consecutivă sau relativă cu sens consecutiv*) astfel: *iis locis castra ponit, ut neque circumiri posset, neque…* NEP. îşi aşeză tabăra în astfel de locuri, încît nici să nu poată fi împresurat, nici…, *non ii sumus, qui mortis periculo terreamur* CIC. nu sînt eu omul care să se îngrozească de pericolul morţii, *cuius stultitia ea est, ut…* CIC. a cărui prostie este atît de mare, încît…; **4** (*reluînd augmentativ sau limitativ*) *et is*; *et is quidem, is quidem, isque, atque si, neque is* = şi acesta, şi încă, şi într-adevăr, şi pe lîngă aceasta: *vincula, et ea sempiterna* CIC. lanţuri, şi încă lanţuri veşnice, *cum una legione eaque vacillante* CIC. cu o singură legiune, şi încă şi asta şovăitoare, *studiis deditus idque a puero* CIC. dedicat studiilor, şi aceasta din copilărie, *eos laudo idque merito* CIC. îi laud şi într-adevăr pe drept, *legionem neque eam plenissimam, despiciebat* CAES. dispreţuia legiunea, care nici măcar nu era completă; **5** (urmat de *ac.* = *idem*): *in eo honore esse, ac si…* LIV. a fi în aceeaşi cinste ca şi cum…; **6** (spec. *id n.*) **a.** (*urmat de genit.*) *nobis, hominibus id aetatis* CIC. nouă, oamenilor de această vîrstă, *id temporis, cum…* CIC. la un moment cînd…, *ad id loci venerant* SALL. ajunseră la acel loc, *ad id locorum* sau *ad id* LIV. pînă acum, *post id locorum* SALL. după aceea, *id hostium* SALL. un asemenea număr de duşmani, *id consilii* LIV. un astfel de plan, *id honoris* CIC. o asemenea cinste; **b.** (*ac. adv.*) relativ la aceasta: *id gaudeo* CIC. mă bucur de aceasta, *idne estis auctores mihi?* TER. la asta mă sfătuiţi voi?; **c.** *in eo* = în acest punct: *res in eo sunt, ut…* NEP. lucrurile sînt pe punctul de a…, *in eo sum, ut…* PL. sînt gata să…, *non est in eo* CIC. lucrul nu este în acest punct, *ex eo quod* CIC. de aceea că (fiindcă), pentru faptul că, *omnis oratio versata est in eo, ut…* CIC. tot discursul s-a învîrtit în jurul unui singur punct, anume că…; **d.** *id est* = adică; [multe forme secundare arhaice, de ex.: sg. dat. *eae = ei*, ac. *em, im = eum*, pl. genit. *eum = eorum*, dat. *is = eis*, *ibus = eis*; întărit prin *pse* şi *pte*: *eapse = ea ipsa*, *eampse = eam ipsam*, *eopte = eo ipso*].
Isac *m. indecl.* Isaac (*al doilea patriarh, fiul lui Avraam, tatăl lui Esau şi al lui Iacov*).
Isaeus, *ī m.* orator grec (*discipol al lui Lysias şi Isocrate, profesor al lui Demosthene*).
īsagōgē, *ēs f.* introducere GELL.
īsagōgicus (*3*) *adj.* care serveşte ca introducere VARR. *apud* GELL.
Īsāiās, *ae m.* Isaia (*primul dintre cei patru mari profeţi biblici*).
Isara, *ae f.* afluent al Ronului (*azi, Isère*).

Isaura, *ōrum n. pl.* capitala provinciei Isauria.
Isaurī, *ōrum m. pl.* isauri, locuitorii regiunii Isauria // **Isauria,** *ae f.* ținut muntos în Asia Mică, în apropierea munților Taurus // **Isauricus** (*3*) *adj.* isauric // **Isauricus** supranume al consulului P. Servilius Vatia, învingător al isaurilor // **Isaurus** (*3*) *adj.* isaurian: *opes Isaurae* OV. bogății isauriene (aduse ca pradă de P. Servilius Vatia).
Isaurus, *ī m.* rîu în Picenum.
ischia, *ōrum n. pl.* oasele șoldurilor, șolduri, coapse GELL., C. AUR.
ischiacus (*3*) *adj.* suferind de sciatică CAT.
ischiadicus (*3*) *adj.* sciatic // **ischiadicī,** *ōrum m. pl.* suferinzi de sciatică PLIN.
ischias, *adis f.* sciatică PLIN.
Ischomachē, *ēs f.* Ischomache (sau *Hippodamia, soția lui Pirithous*) PROP.
ischūria, *ae f.* retenție de urină VEG.
īselasticus (*3*) *adj.* de intrare triumfală: *iselasticum certamen* PLIN. IUN. luptă la jocuri, în care învingătorul are onorurile triumfului // **iselasticum,** *ī n.* premiu (*acordat de împărat atleților victorioși*) PLIN. IUN.
Īsēum (Isīum), *ī n.* templu al zeiței Isis.
Īsiacus (*3*) *adj.* al Isidei, isiac // **Isiacus,** *ī m.* preot al Isidei.
īsiciārius, *iī m.* cîrnățar HIER.
īsiciolum, īsicium și **insicium,** *iī n.* [*inseco*] cîrnat, umplutură cu carne APIC., VARR.
Īsis, *is* (*-idis, -idos*) *f.* divinitate egipteană (*sora și soția lui Osiris, reprezentînd mai întîi țara Nilului, apoi zeiță a Lunii, asimilată de greci cu Hecate, Ceres sau Io; cultul ei a pătruns la romani pe vremea lui Sulla*).
Īsīum *v.* **Īseum**
Īsmaēl, *ēlis m.* Ismael (*născut din Avraam și din Hagar*) // **Ismaēlitae,** *ārum m. pl.* ismaeliții (*populație ebraică*).
Ismara[1], *ōrum n. pl.* oraș în Thracia (*în apropiere de muntele Ismarus*).
Ismara[2], *ōrum n. pl.* și **Ismarus,** *ī m.* Ismarus (*lanț de înălțimi în Thracia, la vest de Hebru, bogate în vii*) // **Ismaricus** (*3*) și **Ismarius** (*3*) *adj.* al Ismarului; (*poet.*) tracic.
Ismēnē, *ēs f.* fiica lui Oedip și sora Antigonei.
Ismeniās, *ae m.* tovarăș al lui Pelopidas.
Ismēnus (*-os*), *ī m.* *1*) unul dintre fii Niobei; *2*) rîu în Beoția (*care străbate Theba*) // **Ismenius** (*3*) *adj.* ismenic; (*poet.*) theban // **Ismēnis,** *idis f.* thebană.
Īsocratēs, *is m.* Isocrate (*vestit retor la Atena — 436–338 î.e.n. —, elev al lui Gorgias, prieten al lui Platon*) // **Isocratēus** (*3*) și **Isocratīus** (*3*) *adj.* al lui Isocrate, isocratic.
īsodomos, *on adj.* cu straturi de piatră egale (*despre o construcție de zid*) VITR.
īsopleuros, *on adj.* și **īsopleurus** (*3*) *adj.* echilateral GROM.
īsoscelēs, *is m.* isoscel AUS.
Isrāēl *m. indecl.* și **Isrāēl,** *ēlis m.* supranume al patriarhului Iacov // **Isrāēlīta,** *ae m.* israelitan // **Isrāēlīticus** (*3*) *adj.* al israeliților // **Isrāēlītis,** *idis f.* israeliteană, evreică.

Issa, *ae f.* numele unei insule din Marea Adriatică (*azi, Lissa*) // **Issaeus** (*3*), **Issaicus** (*3*) și **Issensis** (*2*) *adj.* din Issa // **Issensēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Issa.
Issus (Issos), *ī f.* Isos (*oraș și port la granița dintre Cilicia și Syria, unde Alexandru cel Mare l-a învins pe Darius în anul 333 î.e.n.*) // **Issicus** (*3*) *adj.* de la Isos.
istāc *adv.* pe acolo (unde ești tu): ~ *iudico* PL. votez de partea ta (cu tine).
istactenus *adv.* pînă aici, pînă la acest punct PL.
Istaevonēs, *um m. pl.* istaevonii (neam germanic de-a lungul Rinului).
iste, ista, istud *pron.-adj. dem.* (genit. *istīus*, dat. *isti*): (*cu referire la pers. a II-a, la tot ce o privește sau, uneori, cu sens depreciativ*) acesta, ăsta: *quamdiu iste furror tuus nos eludet?* CIC. cît timp nebunia asta a ta își va bate joc de noi?, *cum ista sis auctoritate* CIC. cu autoritatea pe care o ai, *ista quae vos dicitis?* vorbele astea pe care le spuneți voi?, *multae istarum arborum* CIC. mulți dintre acești copaci (din fața ta), *sunt ista, Laeli* CIC. e adevărat ce spui tu, Laelius, *non erit ista amicitia, sed mercatura* CIC. asta (despre care vorbești tu) nu este prietenie, ci negustorie, *Mars alter, ut isti volunt* LIV. un al doilea Marte, cum zic ăștia, *iste tuus frater* PETR. podoaba asta de frate-tău [arh. genit. *isti*; dat. f. *istae*].
Ister, Istrī *v.* **Hister**
isthic, isthinc *v.* **istic, istinc**
Isthmia, *ōrum n. pl.* jocurile istmice (*care se celebrau periodic pe istmul de Corint în cinstea lui Neptun*).
Isthmiacus (Isthmicus, Isthmius) (*3*) *adj.* istmic, al jocurilor istmice.
Isthmus (*-os*), *ī m.* 1 istm; (*spec.*) istmul de Corint, unde se celebrau jocurile istmice; 2 (*oc.*) strîmtoare (*dinspre Dardanele*) PROP. *3, 21, 1.*
istī *adj.* acolo PL., VERG.
istic[1], **istaec, istōc** sau **istūc** *pron.-adj. dem.* [*iste* + particula *-ce*]: *istic labor* PL. această muncă, *istac lege* PL. după această lege (a voastră), *quisquamne istuc negat?* CIC. tăgăduiește cineva asta (ce spui tu)?, *istoc magis* PL. cu atît mai mult; (*n. cu genit.*) *quid istuc est verbi?* PL. ce fel de vorbă e asta (a ta)?, *istuc aetatis* TER. de o astfel de vîrstă (ca a ta); [forme primitive: abl. f. *istace*; nom. pl. *istaece*; abl. pl. *istisce*].
istic[2] *adv.* colo, acolo (unde ești tu): *istic mane* TER. rămîi acolo, *iam istic ero* PL. într-o clipă, voi fi acolo (unde ești tu); (*fig.*) *quid istic?* PL. ce e de zis la asta?, *istic sum* TER. sînt acolea (sînt numai urechi la ce spui tu).
isticine[1], **istacine, istuccine** *pron. interog.* oare acesta?: *istācine causā* PL. din această cauză?, *istocine pacto me adiutas?* PL. în felul ăsta mă ajuți?
istīcine[2] *adv. interog.* oare acolo?
istim *adj.* = **istinc**
istīmodi *v.* **istiusmodi**
istinc *adv.* de acolo (de unde ești tu), de-acolea: *qui ~ veniunt* CIC. cei care vin de acolo, *hinc..., ~* PL. din partea asta..., din cealaltă, *non tu ~ abis?* nu pleci de aici?; (*fig.*) dintr-asta: *fortassis et ~ largiter abstulerit longa aetas* HOR. S. *1, 4, 131* poate că dintre

acestea (vicii) trecerea timpului va lua cu sine o bună parte.

istīusmodi și **istīus modi** *adv.* de acest fel (cum zici tu) CIC.

istō *adv.* (*de mișcare*) acolo (unde ești tu): *liceat modo ~ venire* CIC. de-ar putea să vină acolo; (*fig.*) = *ad istam rem* la această treabă.

istōc *adv.* acolo: *nec quemquam ~ ad vos intromittam* PL. n-am să introduc pe nimeni acolo la voi.

istorsum *adv.* dintr-acolo (de unde vii tu) TER.

Istri, Istria... *v.* **Histri, Histria...**

istuc *adv.* acolo (unde ești tu): *~ revertar* PL. mă voi reîntoarce acolo (unde ești tu); (*fig.*) = *ad eam rem: adde ~ sermones hominum* CIC. adaugă la aceasta vorbele oamenilor, *post ~ veniam* TER. după aceea, voi trece la această chestiune.

ita *adv.* [pron. *is*] în acest fel, astfel, așa; **a.** (*referindu-se la ceea ce precedă*) *~ vixit* CIC. astfel a trăit el, *~ est homo* CIC. așa este făcut omul, *quae cum ita sint* CIC. lucrurile fiind (stînd) astfel, *ita se res habet* CIC. așa stau lucrurile, *et hercules ~ fecit* CIC. și, pe Hercules, așa a făcut; **b.** (*referindu-se la ceea ce urmează*) *laetitia nimia, quam ~ definiunt* CIC. veselie exagerată, pe care o definesc în acest fel, *in tertio De oratore ~ scriptum est: ...* QUINT. în cartea a III-a la „De oratore" stă scris astfel: ...; **c.** (*arătînd gradul*) *~ conscientia mentem vestabat* SALL. atît de mult ideea vinei zdruncina mintea, *vallis non ~ magna* CAES. o vale nu atît de mare, *simulacra praeclara, sed non ~ antiqua* CIC. statui celebre, dar nu atît de vechi, *non ~ longe* NEP. nu atît de departe, *non ~ multo post* LIV. nu cu atît de mult după aceea; **d.** (*ca răspuns afirmativ*) așa e, da: *haecine tua domus est? — ~, inquam* TER. asta-i casa ta? — da, zic, *ita prorsus, ita vero, ita plane* CIC. da, desigur, *non ita* VERG. nu; **e.** (*în formule interog.*) *itane?* într-adevăr? *itane vero?* LIV. așa într-adevăr?, *itane tandem?* chiar așa?, *quid ita?* cum așa?, de ce oare?; **f.** (în comparații, în corel. cu *ut, sicut, quomodo, quemadmodum, quasi, tamquam*): (*urbs*) *est ~, ut dicitur* CIC. orașul este așa cum se spune; (*rar, exprimînd opoziție*) *ut... ita...* ce-i drept... dar..., dacă... însă...: *pleraque Alpium ab Italia sicut breviora, ~ arrectiora sunt* LIV. cele mai multe locuri dinspre Italia sînt, ce-i drept, mai scurte, dar mai rîpoase, *omnia ut invitis, ~ non adversantibus patriciis transacta* LIV. toate chestiunile au fost aranjate dacă nu după voia patricienilor, totuși fără opoziția lor; **g.** (*în afirmații solemne, juruințe*) *ita... ut...* așa să... dacă...: *~ mihi salvā republica vobiscum perfrui liceat, ut ego non atrocitate animi moveor* CIC. așa să mă pot bucura cu împreună cu voi de salvarea republicii, cum este adevărat că nu sînt animat de sentimente de cruzime (să n-am parte să mă bucur ... dacă eu sînt animat de ...), *~ vivam, ut maximos sumptus facio* CIC. să mor, dacă nu fac foarte mari cheltuieli, (*prescurtat*) *sollicitat ~ vivam, me tua valetudo* CIC. mă îngrijorează, pe viața mea, sănătatea ta; **h.** (*introducînd o concluzie*) de aceea, prin urmare: *~, qui quid honestum, id utile* CIC. prin urmare, ceea ce este moral este util, *crassum caelum Thebis, itaque pingues Thebani* CIC. la Theba, aerul este greu și de aceea thebanii sînt greoi; **i.** (*limitativ*) cu condiția ca... [urmat de *ut, ut ne, ne, si, quod*]: *sed ~, ut ea res aut prosit, aut certe non obsit reipublicae* CIC. dar cu condiția ca aceasta să fie de folos, sau cel puțin să nu dăuneze statului, *~ admissi sunt, ne tamen iis senatus daretur* LIV. au fost primiți (în oraș), cu condiția să nu li se îngăduie o audiență în senat, *honesta oratio, sed ~, si bonos cives salvos esse velis* CIC. remarcabil discurs, dar numai în cazul că ai dori ca bunii cetățeni să fie salvați; **j.** (urmat de *ut* final) cu misiunea (ca), în scopul (ca): *duobus consulibus ~ missis, ut alter... alter...* CIC. fiind trimiși ambii consuli, cu misiunea ca unul..., celălalt...; **k.** (urmat de *ut* consecutiv) în așa chip: *~ tulit calamitatem, ut...* NEP. a suportat în așa chip nenorocirea, încît...

Ītalī, *ōrum m. pl.* italii, italicii, locuitorii Italiei // **Italia**, *ae f.* Italia.

Ītalica, *ae f. 1*) oraș în Hispania Baetică (*azi, Sevilla*); *2*) numele dat orașului Corfinium în timpul războiului cu aliații.

Ītaliciānus (*3*) *adj.* care privește Italia AUG.

Ītalicus (*3*) *adj.* italic: *Italicae gentes* LIV. neamurile italice, *Italicum bellum* CIC. războiul social (cu aliații).

Ītalis, *idis f.* itală.

Ītalus[1] (*3*) *adj.* din Italia, al Italiei: *Itala tellus* HOR. pămîntul Italiei, *Italum mare* PLIN. Marea Tireniană.

Ītalus[2], *ī m.* străvechi rege al Italiei (*căreia i-a dat numele*).

itaque **I** *adj.* și astfel: *ita constitui ~ feci* CIC. așa am hotărît și așa am făcut, *ita nostri acriter impetum fecerunt ~ hostes celeriter procurrerunt, ut...* CAES. atît de înverșunat au atacat ai noștri și atît de repede le-au ieșit dușmanii înainte, încît... **II** *conj.* **a.** (*introducînd un fapt ca încheiere a altora, antecedente*) și astfel, ca (prin) urmare, de aceea: *nemo ausus est eum sepelire, ~ a servis sepultus est* CIC. nimeni n-a îndrăznit să-l înmormînteze, și de aceea a fost îngropat de sclavi; **b.** (*reluînd firul întrerupt al unei expuneri*) așadar ...

itatenus *adv.* într-o astfel de măsură, astfel MAMERT.

item *adv.* la fel, de asemenea: *placuit Scaevolae... itemque ceteris* CIC. i-a plăcut lui Scaevola... și la fel și celorlalți, *Romulus augur cum fratre ~ augure* CIC. Romulus augur cu fratele său de asemenea augur, *id erat necesse, nunc non est ~* CIC. aceasta era necesar, acum nu mai e la fel, *ut... item* CIC. precum... la fel...; *non item* = nu: *spectaculum uni Crasso iucundum, ceteris non ~* CIC. spectacol plăcut doar lui Crassus, celorlalți însă nu.

iter, *itineris n.* **1** drum, mers, călătorie: *dicam in itinere* TER. îți voi spune în drum, *~ facere*; (*habere*) CIC. a face un drum, o călătorie, *committere se itineri* CIC. a porni la un drum, *~ est mihi Lanuvium* CIC. am de mers la Lanuvium, *~ pedibus facere* CIC. a face drumul pe jos, *ex itinere* SALL. din drum; **2** drum (*ca măsură de lungime*), cale, marș, etapă de marș: *~ unius diei* CAES. cale de o zi, *latitudo silvae novem dierum ~* CAES. lățimea pădurii este cale de nouă zile, *magnis itineribus* CAES. prin marșuri for-

țate (*de opt-nouă ore*), *quam maximis itineribus* CAES. prin marșuri forțate cît mai mari cu putință, *iustum ~ diei* CAES. marș regulat de o zi (*șase-șapte ore*), *itinera componere* CIC. a-și aranja etapele călătoriei; 3 drept de trecere, liberă trecere (*pentru persoane*): *~ alicui per provinciam dare* CAES. a da cuiva permisiunea de trecere prin provincie; 4 (*concrt.* = *via*) drum: *~ angustum et difficile* CAES. drum îngust și anevoios, *deviis itineribus* NEP. prin drumuri peste mînă; 5 (*fig.*) drum, cale, mijloc: *salutis ~* VERG. cale de salvare, *~ gloriae* CIC. drumul gloriei, *~ huius sermonis quod sit vides* CIC. vezi care este calea urmată de discursul meu; [arh. nom. sg. *itiner* ENN., PL. ș.a.; genit. *iteris* NAEV.; abl. *itere* LUCR.].

iterābilis (*2*) *adj.* care se repetă TERT.

iterātiō, *ōnis f.* 1 repetere, reluare CIC., QUINT.; 2 (*tehn.*) a doua arătură; a doua tescuire a măslinelor COL.

iterātivus (*3*) *adj.* (*gram.*) iterativ DIOM.

iterātō *adv.* a doua oară, din nou DIG.

iterō (*1*) *vt.* a repeta, a relua, a reîncepe, a reînnoi: *~ pugnam* LIV. a da a doua luptă, *~ aequor* HOR. a relua călătoria pe mare, *iterata ianua* OV. poartă prin care a trecut din nou, *ubi Phoebus iteraverit ortus* OV. cînd soarele se va fi ivit din nou, *~ lanam muricibus Tyriis* HOR. a vopsi de două ori lîna cu purpură tyriană, *iteratum verbum* TAC. cuvînt repetat, *iteradum eadem ista mihi* HOR. repetă-mi încă o dată aceleași lucruri; (*agr.*) *~ agrum* COL. a ara de două ori pămîntul.

iterum *adj.* 1 a doua oară, iarăși, din nou: *~ iste venit* CIC. acesta a venit iarăși, *consul ~* (*~ consul*) CIC. consul a doua oară, *~ ac tertium* CIC. de două și de trei ori, *primo... iterum... tertio...* NEP. prima oară... a doua... a treia..., *semel atque ~* CAES. de mai multe ori, *semel aut ~* CIC. o dată sau de două ori (de foarte puține ori), *~ et saepius* CIC. cu insistență, *~ atque ~* HOR. (*iterumque iterumque* VERG.) de repetate ori; 2 (*rar*) pe de altă parte; iar, dar, însă.

Ithaca, *ae* și **Ithacē**, *ēs f.* insulă în Marea Ionică (*patria lui Ulises*) // **Ithacensis** (*2*), **Ithacēsius** (*3*), **Ithacus** (*3*) *adj.* din Ithaca // **Ithacus**, *ī m.* cel din Ithaca (Ulises).

Ithōmē, *ēs f.* munte și fortăreață în Messenia.

ithyphalicum metrum *n.* vers ithyphalic (falecian) TER., MAUR.

Ithyphallus, *ī m.* bucată de lemn reprezentînd un falus în erecție (*purtat la unele sărbători bahice*); (*fig.*) Priap COL.

itidem *adv.* la fel, tot astfel: *itidem... ut...* PL. la fel... cum..., *itidem... quasi...* PL. la fel... ca și..., *itidem et* CIC. la fel... ca și.

itinerārium, *iī n.* 1 itinerar, plan de călătorie VERG.; 2 semnal de pornire AMM.

itinerārius (*3*) *adj.* de călătorie, de drum LAMPR. ș.a.

itineror, *ārī vi. dep.* a călători AUG. // **itinerantes**, *ium m. pl.* călători.

itiō, *ōnis f.* mers: *itiones crebrae* TER. călătoriile dese.

Itius portus *m.* portul Itius (*în Gallia Belgica*; *azi*, *Boulogne-sur-Mer*).

itō, *āre vi.* [*eo*] a merge des CIC. ș.a.

Itōnē, *ēs f.* și **Itōnus**, *ī m.* munte și oraș în Beoția (*unde era un templu al Minervei*).

Itōnia, *ae* și **Itōnida**, *ae f.* supranume al Minervei.

Ituraeī, *ōrum m. pl.* ituraeii (*neam arabo-syrian pe cursul superior al Iordanului, vestiți arcași*) // **Ituraeus** (*3*) *adj.* ituraeic.

itus, *ūs m.* mers: *repentis ~ animantis* LUCR. mersul unui animal tîrîtor, *~ et reditus* SUET. plecare și întoarcere.

Itylus, *ī m.* fiul lui Zethus, regele Thebei.

Ityraeī *v.* **Ituraei**

Itys, *yos m.* (ac. *Ityn* sau *Itym*; abl. *Ity*) fiul lui Tereus și al Procnei (*ucis de mama sa, care, spre a răzbuna necinstirea Filomelei, sora ei, l-a tăiat bucățele și l-a dat să fie mîncat de soțul ei*).

iuba, *ae f.* a. coamă (a calului, leului) CIC.; coamă de păr (la om) SEN.; b. (*fig.*) coroană (a unui copac) PLIN.; c. creastă (a cocoșului, a șarpelui) VERG.; d. coadă (a cometei) PLIN.; e. panaș (la coif), moț VERG.

Iuba, *ae m.* *1*) fiul lui Hiempsal (*rege al Numidiei, partizan al lui Pompeius în războiul cu Caesar; după înfrîngerea de la Thapsus, s-a sinucis*); *2*) Iuba II, fiul precedentului, adus de Caesar la Roma.

iubar, *aris n.* lumină strălucitoare, strălucire (*de obicei, a unui astru*): *quintus ab aequoreis ~ extulit undis Lucifer* OV. al cincilea luceafăr de dimineață și-a ridicat lumina lui strălucitoare din apele mării, *iubare exorto* VERG. răsărind soarele, *sustulit* (*luna*) *~ suum* OV. luna strălucitoare s-a înălțat pe cer; (*fig.*) *fundens Caesar ab ore iubar* MART. împăratul radiind de pe fața lui strălucirea unui astru.

iubātus (*3*) *adj.* care are coamă *sau* creastă: *iubati leones* PLIN. lei cu coamă, *~ anguis* PL. șarpe cu creastă, *iubata stella* VARR. stea cu coadă, cometă.

iubeō, *ēre, iussī, iussum vt.* 1 a. a porunci, a ordona: *sic iubeo* ENN. așa poruncesc eu, (*cu ac. și inf.*) *iubeto istos foras exire* TER. poruncește ca ăștia să iasă afară, *pontem iubet rescindi* NEP. poruncește să se taie podul, (*la pas.*) *ire in exsilium iussus est* a primit porunca să plece în exil, *dare vela iubemur* VERG. primim porunca să întindem pînzele, *iussus a consule, quae sciret edicere* SALL. primind din partea consulului porunca să declare ce știe, (*cu conjct.*) *iussit ut naves Euboeam peterent* LIV. porunci ca navele să se îndrepte spre Euboea, (*fără conj.*) *iube veniat* PL. poruncește-i să vină, *iube famulos, apparent...* PL. poruncește sclavilor să prepare..., (*cu dat. persoanei*) *Britannico iussit, exsurgeret* TAC. și porunci lui Britannicus să se ridice; b. (*med.*) a prescrie, a ordona (*ca leac, dietă*); 2 (*ofic.*) a ordona, a decreta, a decide, a aproba: *senatus decrevit populusque iussit, ut...* CIC. senatul a decis și poporul a ordonat ca..., *velitis iubeatis, ut...* (în stil indir. *vellent iuberent, ut...*) voiți a ordona ca... (= formulă prin care magistrații cereau poporului votarea unei legi), *legem populus Romanus iussit de civitate tribuenda* CIC. poporul roman a votat o lege despre acordarea cetățeniei, *Tullum Hostilium regem populus iussit* LIV. poporul l-a ales ca rege pe Tullus Hostilius, *Mario provinciam Numidiam populus iussit*

SALL. poporul i-a atribuit prin vot lui Marius conducerea Numidiei; 3 a invita, a recomanda, a zice: *sperare nos amici iubent* CIC. prietenii mă îndeamnă să sper, *Caesar te sine cura esse iussit* CIC. Caesar a spus să fii fără grijă, *Dionysium iube salvere* CIC. spune-i salutări din partea mea lui Dionysius, *iussi valere eum* CIC. i-am spus „cu bine" (luîndu-mi rămas bun de la el), *ut me iubet Acastus, confido te valere* CIC. după cît îmi spune Acastus, sînt sigur că eşti sănătos.

iūbilaeus, *ī m.* jubileu (*mare sărbătoare la evrei, ţinută din cincizeci în cincizeci de ani*) VULG. // **iūbilaeus** (*3*) *adj.* jubiliar: ~ *annus* an jubiliar VULG.

iūbilātiō, *ōnis f.* chiote de bucurie, jubilare APUL.

iūbilō (*I*) *vi.* 1 a scoate strigăte de bucurie, a jubila VULG.; 2 (*poet.*) a chema VARR.

iūbilum, *ī n. v.* **iubilatio**

iūcundē *adv.* plăcut, cu plăcere: ~ *narrare* CIC. a povesti plăcut, ~ *iucundius bibere* CIC. a bea mai cu plăcere.

iūcunditās, *ātis f.* plăcere, încîntare, farmec; (*despre pers.*) voie bună, bună dispoziţie, jovialitate; (*pl.*) amabilităţi: ~ *vitae* CIC. plăcerea de viaţă, ~ *audiendi* CIC. plăcerea de a asculta, ~ *agri* CIC. încîntarea produsă de ogor, *est in homine* ~ CIC. este un om agreabil, *tuae iucunditates* CIC. amabilităţile tale.

iūcundō (*I*) *vt.* a încînta, a veseli, a recrea AUG.

iūcundus (*3*) *adj.* plăcut, agreabil, care face plăcere: *iucundi agri* CIC. cîmpii plăcute, ~ *comes* CIC. tovarăş plăcut, *verba ad audiendum iucunda* CIC. cuvinte agreabile de auzit.

Iūdaea, *ae f.* regiune din Palaestina; Palaestina TAC., SUET. // **Iūdaeus** (*3*) *adj.* iudeu PLIN. // **Iūdaeī**, *ōrum m. pl.* iudeii CIC. ş.a. // **Iūdaicus** (*3*) *adj.* iudaic, care se referă la evrei, evreiesc CIC., TAC.

Iūdaicē *adv.* în ebraică, în evreieşte; ca un evreu VULG., COD. IUST.

iūdaismus, *ī m.* iudaism, religia evreilor TERT.

iūdaizō, *āre vi.* a urma legea iudaică, a trăi ca evreii VULG.

Iūdās, *ae m.* Iuda.

iūdex, *dicis m.* **a.** judecător: ~ *severus* SEN. judecător sever, *iudices selecti* CIC. judecători desemnaţi (de pretor), ~ *quaestionis* primul judecător într-un proces, *iudicem dare* CIC. a desemna un judecător, *iudicem dicere* LIV. a alege un judecător, *iudicem alicui ferre aliquem* CIC. a propune pe cineva ca judecător cuiva (cerînd părţii opuse să-l agreeze), *iudicem reicere* sau *eiurare* CIC. a respinge un judecător, *apud iudices causam agere* a pleda o cauză în faţa judecătorilor, *iudicem sedere in aliquem* CIC. a fi judecător într-un proces al cuiva; **b.** (*fig.*) judecător, arbitru, apreciator: *me iudice* OV. după părerea mea, *aequissimus eorum studiorum* ~ CIC. cel mai drept judecător al acestor studii, ~ *Phrygius* HOR. arbitrul frigian (Paris).

iūdiciābilis (*2*) *adj.* contestabil MART. CAP.

iūdicātiō, *ōnis f.* 1 judecare, cercetare: *omnis ea* ~ *versatur in nomine* CIC. toată cercetarea priveşte numele; 2 judecată, părere.

iūdicātīvus (*3*) *adj.* apt de a judeca BOETH.

iūdicātō *adv.* cu judecată, bine chibzuit GELL.

iūdicātōrius (*3*) *adj.* de judecător AUG.

iūdicātrix, *īcis f.* judecătoare QUINT.

iūdicātum, *ī n.* decizie judecătorească, sentinţă: ~ *non facere* CIC. a nu se supune deciziei judecătoreşti, a nu împlini cele hotărîte prin decizie judecătorească.

iūdicātus (*3*) *p. pf. v.* **iudico**

iūdicātus, *ūs m.* funcţia de judecător: *isti ordini* ~ *non patebat* CIC. această clasă n-avea acces la funcţia de judecător.

iūdiciālis (*2*) *adj.* judecătoresc, judiciar CIC.

iūdiciāliter *adv.* cu judecată, bine cîntărit SID.

iūdiciārius (*3*) *adj.* judiciar, privind justiţia: *lex iudiciaria* CIC. lege privitoare la instanţele de judecată.

iūdiciolum, *ī n.* slabă putere de judecată (a cuiva) AMM.

iūdicium, *iī.* 1 **a.** acţiune judiciară, judecată, dezbatere judiciară, proces: ~ *hereditatis* CIC. proces de moştenire, ~ *de fide mala* CIC. proces de rea-credinţă, ~ *inter sicarios* CIC. proces de asasinat, ~ *privatum* CIC. proces între particulari, ~ *publicam* CIC. acţiune publică (de crimă faţă de particulari sau stat), ~ *dare* (*reddere*) *in aliquem* CIC. a autoriza introducerea unei acţiuni de judecată împotriva cuiva (act de competenţa pretorului), *qui* ~ *dat* CIC. pretorul, ~ *exercere* CIC. a prezida dezbaterile, *in* ~ (*iudicio*) *aliquem vocare* (*adducere*, *arcessere*) CIC. a da pe cineva în judecată, ~ *committere* CIC. a da curs unei acţiuni, ~ *accipere* (*suscipere*) QUINT. a consimţi să se prezinte la judecată, *habere* ~ CIC. a avea un proces, ~ *proferre* CIC. a amîna procesul, ~ *vincere* CIC. a cîştiga procesul, *cum iudicia fiebant* CIC. cînd se făceau judecăţi (funcţionau instanţe de judecată); **b.** (*oc.*) curte de judecată, judecători: ~ *implorare* SALL. a implora curtea, ~ *sortiri* CIC. a trage la sorţi judecătorii, *in* ~ *venire* NEP. a se prezenta în faţa instanţei; 2 hotărîre, decizie (*a unei autorităţi*): ~ *facere de aliqua re* CIC. a da o hotărîre într-o chestiune, *iudicia populi* LIV. hotărîrile poporului, *iudicia senatus* CAES. deciziile senatului, *iudicia penes vos erunt de capite nostro* LIV. în mîna voastră vor fi hotărîrile privitoare la viaţa noastră; 3 (*gener.*) judecată, părere: *iudicio intelligentium* CIC. după judecata celor competenţi, ~ *optimum facere de aliquo* CAES. a-şi face o bună părere despre cineva, *meo iudicio* CIC. după părerea mea; 4 judecată, putere de judecată: *peracre* ~ *habere* CIC. a avea o judecată foarte ascuţită, *bestiarum* ~ *nullum puto* CIC. cred că animalele n-au judecată, *iudicio* CIC. cu o anume judecată (intenţionat), *sine iudicio* CIC. fără judecată (fără să se gîndească).

iūdicō (*I*) *vt.* [*ius dico*] I (*ca term. tehnic*) 1 a fi judecător, a face oficiul de judecător: *potestas iudicandi* CIC. autoritate de a judeca, *is qui iudicat* CIC. cel care judecă (pretorul); 2 **a.** a pronunţa o sentinţă, a judeca: *iudex levis, quod praetor iusserit, iudicat* CIC. judecătorul neserios judecă după cum i-a poruncit pretorul, ~ *de aliqua re inter Marcellos et Claudios* CIC. a pronunţa o sentinţă despre o neînţelegere între Marcelli şi Claudii ~ *populi Romani hereditatem* CIC. a pronunţa o sentinţă asupra unei moşte-

niri a poporului roman, ~ *aliquid in* (*contra*) *aliquem* CIC. a pronunţa o hotărîre împotriva cuiva, *homo in rebus iudicandis spectatus* CIC. om încercat în judecarea cauzelor; **b.** (*oc. cu ac. predicat.*) a declara public: ~ *aliquem hostem* CAES. a declara pe cineva duşman al statului, *Hannibalem exsulem iudicarunt* NEP. pe Hannibal l-au declarat exilat (l-au condamnat să fie exilat), *innocens iudicatur* CIC. este declarat nevinovat; (*la p. pf.*) *iudicatus* condamnat: *aliquem iudicatum ducere* CIC. a duce la închisoare pe cineva condamnat, *iudicatus pecuniae* LIV. condamnat pentru datorii; **3** (*spec. despre un magistrat*) a se pronunţa în faţa poporului asupra pedepsei *sau* asupra vinii cuiva, a propune, a cere: ~ *aliquam multam* CIC. a propune o pedeapsă, ~ *alicui capitis* (*pecuniae*) LIV. a cere contra cuiva pedeapsa cu moartea (o amendă în bani), ~ *alicui perduellionis* LIV. a cere ca cineva să fie acuzat de trădare. **II** (*în vorbirea obişnuită*) **1** a decide: ~ *sibi ipsi* CAES. a decide pentru el însuşi, *mihi iudicatum est deponere personam* CIC. sînt hotărît să dau jos masca; **2** a judeca, a face o judecată: *ii quos ego posse* ~ *arbitrer* CIC. aceia pe care i-aş socoti că sînt în stare să judece, ~ *recte* CIC. a judeca bine, ~ *Iove aequo* HOR. a judeca sănătos (cuminte), ~ *de aliqua re* sau *de aliquo* CAES. a judeca despre un lucru *sau* despre o persoană, ~ *aliquid ex aliqua re* CAES. a deduce ceva dintr-un lucru; **3** a socoti, a considera, a crede: *ut nos iudicamus* NEP. după cum socotim noi, ~ *mortem malum* CIC. a privi moartea ca pe un rău, *quem Apollo sapientissimum iudicavit* CIC. pe care Apollo l-a socotit drept cel mai înţelept, *iudico neminem tot habuisse ornamenta dicendi* CIC. cred că nimeni n-a stăpînit atîtea mijloace de înfrumuseţare a vorbirii.

Iūdith *f. indecl.* Iudita.

iugābilis (*2*) *adj.* care se poate uni MACR.

iugālis (*2*) *adj.* **1** de jug, care se poate înjuga; *iumenta iugalia* CURT. vite de tracţiune // **iugālēs**, *ium m. pl.* cai înjugaţi; **2** conjugal, de căsătorie, nupţial: *iugale vinclum* VERG. lanţul conjugal, ~ *lectus* VERG. patul nupţial, *iugalia dona* OV. daruri de nuntă, *iugales anni* MART. ani de căsnicie // **iugālis**, *is m.* şi *f.* soţ, soţie; **3** (*spec.*) *os iugale* CELS. osul zigomatic (*deasupra urechilor, la tîmple*).

iugālitās, *ātis f.* însoţire FULG.

iugārius (*3*) *adj.* **1** de jug (*despre animale*) // **iugārius**, *iī m.* boar COL.; **2** *Vicus Iugārius* cartier şi stradă în Roma (*situată la sud-vestul colinei Capitoliului, dădea în For*).

Iugātīnus, *ī m.* zeu al căsătoriilor AUG.

iugātiō, *ōnis f.* legare a viţei-de-vie (*în aşa fel încît să formeze o boltă*).

iugātor, *ōris m.* cel care înjugă ARN.

iūgerālis (*2*) *adj.* de un iugăr (*v. iūgerum*) PALL.

iūgerātim *adv.* iugăr de iugăr COL.

iūgerātiō, *ōnis f.* **1** divizare pe iugăre a unui teren GROM.; **2** măsură de un iugăr COD. TH.

iūgerum, *ī n.* iugăr (*măsură agrară de 240 de picioare lungime şi 120 lăţime, aprox. 25 de ari*); [genit. pl. *iugerum*, dat. abl. *iugeribus*, dar şi *iugeris* VARR.].

iūges auspicium *n.* semn rău prevestitor la înjugatul boilor CIC. Div. *2, 77.*

iūgifluus (*3*) *adj.* care curge fără încetare P. NOL.

iūgis (*2*) *adj.* care curge întruna, curgător; (*fig.*) nesecat, neîntrerupt, continuu: ~ *aqua* SALL. apă curgătoare (de izvor), *putei iuges* CIC. puţuri care nu se sleiesc; (*fig.*) *thesaurus* ~ PL. vistierie nesecată, *iugi triennio* EUTR. în trei ani la rînd.

iūgitas, *ātis f.* curgere continuă: ~ *lacrimarum* M. EMP. curgere neîntreruptă a lacrimilor; (*fig.*) ~ *tam magni temporis* COD. TH. scurgerea unei atît de mari durate de timp.

iūgiter *adv.* **1** fără întrerupere, continuu APUL.; **2** imediat AUS.

iūglans, *ndis f.* [*Iovis glans*] **1** *nux iuglans* PLIN. sau *iūglans* CIC. nucă; **2** *iuglans arbor* MACR. sau *iuglans* PLIN. (*bot.*) nuc (*Iuglans regia*).

iugō (*I*) *vt.* a lega, a uni: ~ *palos, qui cannas sustineant, perticis* COL. a lega între ei prin prăjini ţăruşii care să susţină trestiile (*la viţă spre a forma o boltă*), ~ *vineam* COL. a lega viţa (*în formă de boltă*); (*fig.*) *alicui aliquam* ~ VERG. a uni prin căsătorie o femeie cu un bărbat, *iugata* (*verba*) QUINT. cuvinte înrudite.

iugōsus (*3*) *adj.* muntos OV.

Iugula, *ae f. sau* **Iugulae**, *ārum p. pf.* constelaţia Orion.

iugulātiō, *ōnis f.* înjunghiere, ucidere B. HISP.

iugulātor, *ōris m.* ucigaş HIER. ş.a.

iugulō (*I*) *vt.* **1** înjunghia, a ucide: *grunditus suis, cum iugulatur* CIC. guiţatul porcului (cînd este înjunghiat), *in flammam* ~ *pecudes* VERG. a înjunghia oi spre a le arunca pe rugul în flăcări, *cives optimos iugulari iussit* CIC. a poruncit să fie ucişi cei mai buni cetăţeni, *iugulati praecisum caput* LIV. capul tăiat al celui ucis, *id genus* (*morbi*) *celeriter iugulat* CELS. această boală provoacă repede moartea; **2** (*fig.*) a doborî, a nimici, a nenoroci: ~ *aliquem factis decretisque* CIC. a nimici pe cineva prin acţiuni şi prin hotărîri oficiale, *iugulari sua confessione* CIC. a se nenoroci prin propria mărturisire, ~ *Falernum* MART. a strica Falernul (amestecîndu-l cu un vin prost), ~ *curas* MART. *8, 50, 26* a-şi îneca grijile.

iugulum, *ī n.* şi **iugulus**, *ī m.* **1** (*pl.*) *iuguli* CELS. clavicule; **2** scobitura de deasupra claviculei CIC.; **3** (*frecv.*) gîtlej, gît: ~ *perfodere* TAC. (*resolvere* OV.) a înjunghia, *demittere gladium in* ~ PL. a vîrî sabia în gît, ~ *dare* (*praebere*) CIC. a-şi întinde gîtul spre a fi ucis; (*fig.*) ~ *petere* QUINT. a se repezi să înhaţe de gît (a ataca punctul principal al chestiunii).

iugum, *ī n.* **1** jug: *tauris iuga solvere* VERG. a dejuga taurii, *demere iuga equis* OV. a dejuga caii; **2 a.** pereche de boi, de cai (de tracţiune): *minus multis iugis arare* CIC. a ara cu un număr mai mic de perechi de boi; (*oc.*) car: *iuga deseris* VERG. părăseşti carul; **b.** (*fig.*) pereche: *iuga impiorum* CIC. pereche de ticăloşi; **3** (*prin asemănare*): **a.** jug *sau* furcă (*alcătuite din două suliţe fixate în picioare şi unite printr-o a treia, pe sub care erau trecuţi cei învinşi*): *sub* ~ *mittere* CIC. a trece pe sub furci; **b.** traversă, prăjină (de susţinut bolta de viţă); **c.** cobiliţă (de purtat greutăţi); **d.** balanţă; constelaţia Cumpenei: *in iugo*

era luna CIC. Luna era în constelaţia Cumpenei; **e.** sul (la războiul de ţesut); *tela iugo vincta est* OV. pînza este înfăşurată pe sul; **f.** bancă (a vîslaşilor): *per iuga longa sedebant* VERG. şedeau pe bănci lungi; **4** creastă de munte, coamă de deal, lanţ de munţi, înălţime muntoasă: ~ *montis* LIV. vîrful muntelui, *iuga Alpium* LIV. înălţimile Alpilor; **5** (*fig.*) jug, lanţ, legătură: ~ *servile* CIC. jugul sclaviei, *nondum ferre ~ valet* HOR. nu e încă în stare să suporte jugul căsniciei, *subtrahere colla iugo* OV. a-şi scoate gîtul din jugul unei legături de iubire, ~ *caritatis* PLIN. IUN. legătură de iubire.

iugumentō, *āre vt.* a lega prin traverse VITR.

iugumentum (iugāmentum), *ī n.* grindă, traversă, arhitravă CAT.

Iugurtha, *ae m.* rege al Numidiei (*fiu natural al lui Micipsa, pe ai cărui fii legitimi i-a înlăturat de la tron; duce un lung război cu romanii, pînă ce, învins de Marius şi predat romanilor de Bocchus, regele Mauritaniei, este dus la Roma şi suprimat*) // **Iugurthīnus** (*3*) *adj.* iugurthin: *Iugurthinum bellum* SALL. războiul cu Iugurtha.

iugus (*3*) *adj.* **1** unit, la un loc CAT.; **2** (*act.*) care uneşte: *iuga Iuno* Iunona, zeiţa căsătoriei P. FEST.

Iūlēus (*3*) *adj.* **1** al lui Iulus (*fiul lui Aeneas*): ~ *mons* MART. muntele alban; **2** al lui Iulius (Caesar *sau* Augustus); imperial PROP.; **3** al lunii iulie: *Iuleae Kalendae* OV. calendele lui iulie (= *1* iulie).

Iūlia, *ae f.* numele mai multor femei din familia Iulia: *1*) fiica lui Iulius Caesar (măritată cu Pompeius); *2*) fiica lui Augustus (*măritată întîi cu Marcellus, apoi cu Vipsanius Agrippa şi cu Tiberius, alungată în insula Pandataria pentru viaţa ei libertină*).

Iūliānus[1] (*3*) *adj.* al lui Iulius Caesar // **Iūliānī**, *ōrum m. pl.* soldaţi *sau* partizani ai lui Iulius Caesar.

Iūliānus[2], *ī m. 1*) împăratul roman Didius Iulianus (*anul 193 e.n.*); *2*) Flavius Claudius Iulianus, supranumit Apostatul, împărat roman (*anii 360–361 e.n.*).

Iūlis, *idis f.* Iulida (*capitala insulei Chios*).

Iūlius (*3*) *adj.* al familiei Iulia, al Iuliilor, iulian: *Iulia domus* OV. familia Iulia, *Iulia lex* CIC. legea Iulia, *portus Iulius* SUET. portul iulian (*între Puteoli şi promontoriul Misenum*), *mensis Iulius* sau numai **Iulius**, *ī m.* luna iulie (*numită aşa în cinstea lui Iulius Caesar*), *Iuliae Kalendae* MART. calendele lui iulie (= *1* iulie) // **Iūlius**, *iī m.* numele unor membri ai familiei Iulia: *1*) Iulius Caesar; *2*) C. Iulius Caesar Octavianus (*fiul adoptiv al lui Caesar şi viitorul împărat Augustus*).

Iūlus, *ī m.* Iulus *sau* Ascanius (*fiul lui Aeneas şi al Creusei*).

iūmentalis (*2*) *adj.* de vită de povară AMBR.

iūmentārius (*3*) *adj.* de vită de povară APUL.

iūmentum, *ī n.* vită de povară, de tras (*spec.*: cal, catîr, măgar) CAES., LIV. ş.a.

iuncētum, *ī n.* păpuriş VARR.

iunceus (*3*) *adj.* de papură, de trestie: *sporta iuncea* COL. coş de papură; (*fig.*) *iuncea virgo* TERT. fată subţire ca o trestie.

iuncinus (*3*) *adj.* de trestie PLIN.

iuncōsus (*3*) *adj.* plin de papură, de trestie: *iuncosa litora* OV. ţărmuri pline de papură.

iunctim *adv.* unul lîngă altul, alături; unul după altul, consecutiv: *apud eandem mensam ~ locari* GELL. a fi aşezaţi la masă unul lîngă altul; *duos consulatus ~ gerere* SUET. a avea două consulate consecutiv.

iunctiō, *ōnis f.* legătură, împreunare CIC.

iunctūra, *ae f.* **1 a.** legătură: ~ *genuum* OV. încheietura genunchilor (cu coapsele), *navis iuncturis aquam excludentibus spissa* SEN. corabie bine încheiată prin legături care nu lasă să pătrundă apa; **b.** (*tard.*) ham, harnaşament; **2** (*fig.*) **a.** legătură, îmbinare: ~ *generis* OV. legătură de rudenie; **b.** (*ret.*) legătură de idei într-o compoziţie QUINT.; îmbinare de cuvinte HOR.

iunctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iungo** // **adj. 1** legat, apropiat; învecinat, înrudit: *iunctior ponto* OV. mai aproape de mare, *Italia Dalmatis iuncta* VELL. Italia învecinată cu dalmaţii, *Iano loca iuncta* OV. locuri vecine cu templul lui Ianus, *sanguine* ~ OV. înrudit prin legături de sînge; (*fig.*) *qui erant phiosopho iunctiores* GELL. cei care erau mai legaţi sufleteşte de filozof, *iunctissima pectora* OV. inimi strîns unite; **2** format prin compunere, compus: *iuncta verba* QUINT. cuvinte compuse (formate prin compunere): *collocatio verborum, quae iunctam orationem efficit* CIC. aşezarea cuvintelor, care face ca fraza să fie bine legată.

iunctus[2], *abl. -ū, m.* legare, unire VARR.

iuncus, *ī m.* trestie; (*oc.*) vargă, nuia PLIN.

iungō, *ere, iunxī, iunctum vt.* (*v. iugum*) **1** (*propr.*) a înjuga, a înhăma: ~ *tauros* VERG. a pune taurii la jug, *iuncti boves* OV. o pereche de boi, *iuncta iuga bina* OV. două perechi de boi înjugaţi, ~ *equos ad currum* PLIN. sau *curru* (= *dat.*) VERG. a înhăma caii la car, *iunctis (iumentis) vehi* NEP. a călători cu o căruţă, *currus albis equis iunctus* LIV. car tras de cai albi, *iuncta vehicula admodum mille capiuntur* LIV. sînt capturate cam o mie de care cu vite înhămate cu tot; **2** (*gener.*) **a.** a lega laolaltă, a uni, a împreuna, a alătura: *flumen ratibus ac lintribus iunctis transire* CAES. a trece fluviul pe plute şi luntri legate una de alta, *fluvium ponte* ~ LIV. a uni malurile unui fluviu cu un pod (a construi un pod peste un fluviu), ~ *pontem* TAC. a construi un pod, ~ *tigna bina* CAES. a încheia două grinzi, ~ *dextram dextrae* VERG. a-şi strînge mîinile, ~ *oscula* OV. a-şi da sărutări, ~ *vulnera* STAT. a alătura marginile unei răni, *fenestrae iunctae* HOR. ferestre închise, ~ *gradus* SIL. a-şi alătura paşii (a merge alături), ~ *fundos* PETR. a reuni pămînturile; (*mil.*) ~ *agmina* VERG. a uni trupele, ~ *socia arma Rutulis* VERG. a-şi uni trupele cu rutulii, *si Hannibali Hasdrubal iunctus esset* LIV. dacă Hasdrubal ar fi făcut jonţiunea cu Hannibal; **b.** (*spec.*) *1*) (*la p. pf.*) a alătura, a apropia: *Italia Dalmatis iuncta* VELL. Italia învecinată cu dalmaţii, *hortulus qui Academiae iunctus fuit* APUL. grădiniţă care era învecinată cu Academia, *iuncta aquilonibus Arctos* VERG. Ursa Mare vecină cu crivăţul de miazănoapte; *2*) a face să urmeze neîntrerupt: ~ *diei noctem pervigilem* IUST. a face să urmeze zilei o noapte de veghe, *iunge, puer, cyathos* STAT. umple, băiete, pa-

harele unul după altul, ~ *laborem* PLIN. IUN. a nu întrerupe munca; *3*) (*la p. pf.*) a forma prin îmbinare: *camera lapideis fornicibus iuncta* SALL. boltă formată prin arcuri convergente; **3** (*fig.*) **a.** a lega, a uni, a încheia: *iunget vix tria verba* MART. de-abia poate lega trei cuvinte, *cum hominibus nostris consuetudines, amicitias, res rationesque iungebat* CIC. avea cu oamenii noştri legături strînse, relaţii de prietenie, de afaceri şi de interese, *improbitas iuncta scelere* CIC. ticăloşia unită cu crima, *sapientia iuncta eloquentiae* CIC. înţelepciunea unită cu elocinţa; **b.** (*spec.*) *1*) (*despre legături de căsătorie, prietenie, alianţă*): ~ *aliquam secum matrimonio* (*in matrimonio*) LIV. a lua o femeie în căsătorie, *se iungere* (*iungi*) *alicui* OV. a se căsători cu cineva; *amicitiā vetustā puer puero iunctus* OV. copiii legaţi între ei printr-o veche prietenie, *sanguine materno iunctus* OV. înrudit după mamă prin legături de sînge, ~ *pacem, foedus, amicitiam cum aliquo* LIV. a încheia pace, tratat, alianţă de prietenie cu cineva, *iuncta societas Hannibali* LIV. alianţă încheiată cu Hannibal, *iungi alicui foedere* LIV. a se alia cu cineva printr-un tratat; *2*) (*ret.*) ~ *verba* CIC. a lega cuvintele, *iuncta verba* CIC. cuvinte formate prin compunere, *causa ex pluribus quaestionibus iuncta* CIC. cauză formată din mai multe chestiuni.

Iūniānus (*3*) *adj.* al lui Iunius

iūnior, *ōris adj. comp.* (*v.* **iuvenis**) mai tînăr: *est iunior anno* HOR. este mai tînăr cu un an // **iuniōrēs**, *um m. pl.* tineri apţi de serviciu militar (*între 17 şi 45 de ani, în opoziţie cu „seniores" — rezerviştii*).

iūniperus, *ī f.* (*bot.*) ienupăr (*Iuniperus communis*) VERG.; **iūniperus** (*3*) *adj.* de ienupăr GROM.

Iūnius[1], *ī m.* nume gentilic roman // **Iūnius** (*3*) *adj.* al familiei Iunia.

Iūnius[2] (*3*) *adj.* de iunie: *Iunius mensis* sau numai **Iunius**, *iī m.* luna iunie.

iūnix, *īcis f.* viţea, junincă PERS. ş.a.

Iūnō, *ōnis f.* Iunona (*regina zeilor, fiica lui Saturn, sora şi soţia lui Iupiter, proteguitoarea femeilor*): *Iuno Pronuba* VERG. Iuno, zeiţa căsătoriei, *Iuno Lucina* CIC. Iuno care le ajută pe femei la naşteri, *Iuno Averna* (*Stygia, inferna* sau *infera*) regina Infernului = Proserpina, *stella Iunonis* PLIN. planeta Venus, *urbs Iunonis* OV. oraşul Iunonei (=Argos) // **Iūnōnālis** (*2*) *adj.* consacrat Iunonei: *Iunonale tempus* OV. luna iunie (consacrată Iunonei) // **Iūnōnicula**, *ae m.* adorator al Iunonei // **Iūnōnigena**, *ae m.* fiul Iunonei, zeul Vulcan // **Iūnōnius** (*3*) *adj.* al Iunonei: *Iunonius ales* OV. pasărea Iunonei (= păunul), ~ *custos* OV. păzitorul pus de Iuno (=Argus), *Iunonia Hebe* OV. Hebe, fiică a Iunonei, *Iunonius mensis* OV. luna iunie.

iunxī *pf.v.* **iungo**

Iuppiter (**Iūpiter**), *Iovis m.* **a.** Iupiter (*zeul cerului, tatăl zeilor şi al oamenilor*), *Iovis ales* OV. pasărea lui Iupiter (= vulturul), *Iovis stella* CIC. planeta Iupiter, *Iupiter Stygius* VERG. regele Infernului (= Pluton); **b.** (*fig.*) cer, văzduh: *sub Iove* OV. sub cerul liber, *sub Iove frigido* HOR. sub cerul friguros, *Iuppiter malus* HOR. climă rea *sau* timp rău (*ploaie, vînt*); [arh. nom. *Iovis* ENN.].

Iūra, *ae m.* sau **Iūra mons** lanţ de munţi (*ce-i despărţea pe helveţi de secvani*).

iūrāmentum, *ī n.* jurămînt AMM.

iūrātiō, *ōnis f.* jurămînt MACR. ş.a.

iūrātō *adv.* cu jurămînt PAUL.

iūrātor, *ōris m.* **1** cel care jură: ~ *falsus* MACR. sperjur; **2** martor care a depus jurămînt SYMM.; **3** asesor jurat pe lîngă cenzor (*care verifică declaraţiile de bunuri ale cetăţenilor şi, confirmîndu-le, îi înscrie în listele de recenzaţi*) PL., LIV.

iūrātōrius (*3*) *adj.* prin jurămînt COD. TH.

iūrātus (*3*) *p. pf. v.* **iuro** // **adj.** care a jurat, care a depus jurămînt: *iurati iudices* CIC. judecători care au depus jurămînt; (*fig.*) *iuratissimi auctores* PLIN. autorii cei mai demni de încredere.

iūre *adv.* pe bună dreptate, cu drept cuvînt CIC. ş.a.

iūreconsultus, *ī m.* jurisconsult CIC. Mur. 27.

iurgātōrius (*3*) *adj.* de ceartă, mustrător AMM.

iurgātrix, *īcis f.* certăreaţă HIER.

iurgiōsus (*3*) *adj.* certăreţ GELL.

iurgium, *iī n.* **a.** schimb de vorbe, altercaţie, ceartă: *uxor me iurgio enecabit* PL. nevastă-mea are să mă omoare cu gura, *iurgio contendere cum aliquo* CIC. a se lua la discuţie cu cineva, *iurgii causam inferre* PHAEDR. a aduce ca motiv de ceartă, *iurgia iactare* VERG. a semăna (a provoca) certuri, *iurgia nectere cum aliquo* OV. a se lua la ceartă cu cineva, *iurgio aliquem corripere* SUET. a certa pe cineva; **b.** (*judic.*) dezbatere, proces AMM., DIG.

iurgō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a face reproşuri, a se certa; (*judic.*) a avea proces: ~ *cum aliquo* TER. a se certa cu cineva, *iurgant inter se* CIC. se ceartă între ei, ~ *apud aediles* COD. TH. a avea proces în faţa edililor; **2 a.** a certa, a ocărî: *Trausius istis iurgatur verbis* HOR. Trausius este certat cu aceste cuvinte; **b.** a spune ocărînd: *haec iurgans* LIV. făcînd aceste mustrări; [arh. *iurigo* PL.].

iurgor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se lupta într-un proces, a pleda AMM.

iūridiciālis (*2*) *adj.* de drept, juridic CIC.

iūridicīna, *ae f.* exercitare a funcţiei de judecător TERT.

iūridicus (*3*) *adj.* de administrare a justiţiei, juridic PLIN. // **iuridicus**, *ī m.* judecător SEN. ş.a.

iūrisconsultus, *ī m.* jurisconsult CIC. ş.a.

iūrisdictiō, *ōnis f.* **1 a.** autoritatea de a judeca, jurisdicţie (în cauze civile): ~ *urbana, peregrina* LIV. administrarea justiţiei între cetăţeni, între străini; **b.** (*gener.*) competenţă, autoritate; **2** funcţia şi teritoriul supus jurisdicţiei: ~ *Syriaca* AMM. resortul syrian de justiţie.

iūrisprūdentia, *ae f.* ştiinţa dreptului şi a legilor DIG.; [scris şi *iuris prudentia*].

iūrō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a jura, a depune jurămînt; *qui si iuraret, crederet nemo* CIC. dacă el ar jura, nu l-ar crede nimeni, *publice* ~ CAES. a jura în numele poporului, ~ *per deos* SALL. a jura pe zei, ~ *per patris ossa tui* OV. a jura pe oasele tatălui tău, (cu *in* şi ac.) *in haec verba iurat* CAES. jură repetînd această formulă de jurămînt, *milites in verba P. Scipionis iurarunt* LIV. soldaţii au depus jurămînt după formula impusă de P. Scipio, ~ *in verba magistri* a jura pe

cuvintele profesorului (arătînd desăvîrşită adeziune la învăţătura lui), ~ *in nomen principis* SUET. a jura pe numele împăratului (făgăduind credinţă şi supunere), ~ *in foedus* LIV. a jura respectarea tratatului, ~ *in legem* CIC. a jura respectarea legii, *ne in acta sua iuraretur* SUET. să nu se depună jurămînt de respectare a hotărîrilor sale, *scis tibi ubique ~?* PLIN. IUN. ştii că pretutindeni ţi se depune jurămînt de credinţă?; 2 (*poet.*) a se lega prin jurămînt (împotriva cuiva), a conspira: *in me iurarunt somnus ventusque* OV. somnul şi vîntul s-au juruit împotriva mea, ~ *in facinus* OV. a conspira la o crimă; 3 a jura; a afirma prin jurămînt: ~ *verissimum iusiurandum* CIC. a face cel mai drept jurămînt, ~ *odium perenne Romanis* AUR. VICT. a jura ură veşnică romanilor, *iurat se eum non deserturum* CAES. jură că el nu-l va părăsi, ~ *morbum* CIC. a afirma prin jurămînt că este bolnav, *quod iuratum est id servandum est* CIC. ceea ce s-a jurat trebuie să fie respectat, *laetae iurantur aves* LUC. să jură că auspiciile sînt favorabile, *iuratum bellum* SIL. războiul jurat (împotriva romanilor); (*judic.*) ~ *calumniam* LIV. a jura formula de rea-credinţă (a jura că nu va calomnia adversarul din rea-credinţă); 4 (*poet.*) a invoca prin jurămînt, a lua drept martori ai jurămîntului: ~ *deos* OV. a jura luînd martori zeii, ~ *Stygiae paludis numen* VERG. a jura pe divinitatea Styxului, ~ *sidera* OV. a jura invocînd stelele, *iurata numina* OV. divinităţile pe care s-a jurat, *dis iuranda palus* VERG. balta pe care trebuie să jure zeii, (*spec.*) ~ *Iovem lapidem* CIC. a jura pe Iupiter de piatră (*piatră pe care o ţinea în mînă, ca simbol al lui Iupiter, cel ce jura şi care îi invoca în acest timp numele*).

iūror, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* [folosit doar la pf. şi p. pf.] a jura: *mihi iuratus est se hodie argentum dare* PL. mi-a jurat că azi îmi dă banii, *ex lege in quam iurati sitis* CIC. după legea pentru respectarea căreia aţi jurat, *Regulus iuratus missus est ad senatum* CIC. după ce a depus jurămînt, Regulus a fost trimis la senat.

iūrulentia, *ae f.* supă de carne TERT.

iūrulentus (*3*) *adj.* copt (fiert) în zeama lui CELS.

iūs[1], *iūris n.* 1 (*gener.*) drept, drept omenesc: ~ *ac fas* CIC. dreptul omenesc şi cel divin, ~ *et leges* CIC. dreptul (în sine) şi legile, *principia iuris* CIC. principiile de drept, *iuris scientia* (*prudentia*) CIC. ştiinţa dreptului; 2 drept, normă de drept, lege (*de un anumit fel, stabilit prin legi, prin tradiţii sau prin ordonanţe date de legislatori*): ~ *civile* dreptul civil, ~ *publicum* dreptul public, ~ *gentium* dreptul internaţional, ~ *praetorium* CIC. dreptul pretorian, ~ *humanum* dreptul natural, ~ *consuetudinis* CIC. dreptul consfinţit prin tradiţie, ~ *hospitii* CIC. legea ospitalităţii, *iura humana et divina* CIC. legile omeneşti şi divine, *iura Siculorum* CIC. legile sicilienilor, ~ *testamentorum* CIC. dreptul în materie de testament, *nova iura dare* (*condere*) LIV. a da noi legiuiri, *iura inde petere* LIV. a cere de acolo (de la Capua) legi; 3 drept (*ca aplicaţie printr-o hotărîre a justiţiei*), dreptate, justiţie: *summum ~ summa iniuria* CIC. dreptatea în sensul cel mai riguros devine cea mai mare nedreptate, *non agam summo iure tecum* CIC. nu te voi trata după dreptatea înţeleasă în cel mai strict sens, (*despre pretor*) ~ *dicere* (*reddere*), a judeca, a împărţi dreptatea, (*despre jurisconsult*) *de iure alicui respondere* CIC. a răspunde cuiva într-o chestiune de drept (a da o consultaţie de drept); 4 instanţă de judecată, judecată, tribunal: *aliquem in ~ vocare ad praetorem* CIC. a chema pe cineva la judecată în faţa pretorului, *in ius adire* CIC. a se adresa justiţiei, *in ~ pervenire* CIC. a ajunge la judecată, *aliquem in ~ rapere* HOR. (*trahere* IUV.) a tîrî pe cineva la judecată, *numquam in ~ ivit* NEP. n-a umblat niciodată pe la judecăţi; 5 drept (personal): ~ *conubii, honorum* CIC. dreptul de căsătorie, drept de a candida la onoruri, ~ *cum plebe agendi* CIC. dreptul de a convoca plebea, ~ *civitatis* CIC. dreptul de cetăţenie, ~ *suum persequi, recuperare* CIC. a-şi urmări, a-şi redobîndi dreptul său, *de suo iure decedere* CIC. a renunţa la dreptul său, *mittere iura* TAC. Ann. *3, 60* a-şi prezenta titlurile de dreptate, *iure* CIC. pe drept, *suo iure, optimo iure* CIC. pe dreptul său, cu toată dreptatea, ~ *est belli ut*... CAES. este un drept al războiului ca...; 6 putere, autoritate: ~ *patrium* LIV. autoritatea părintelui, *sui iuris esse* CIC. a fi de capul său (independent), *aliquem sui iuris facere* VELL. a supune pe cineva, *aliquem proprii iuris facere* IUST. a face pe cineva independent, *in ~ dicionemque recipere* LIV. a lua sub puterea şi stăpînirea sa.

iūs[2], *iūris n.* sos, zeamă CIC.

iuscellātus (*3*) *adj.* preparat cu sos APIC.

iuscellum, *ī n.* sos, zeamă FORT.

iusculentus (*3*) *adj.* în saramură APUL.

iusculum, *ī n.* sos, zeamă CAT. ş.a.

iusiūrandum, iūrisiūrandi *n.* jurămînt: ~ *dare* PL. a face un jurămînt, ~ *conservare* CIC. a-şi ţine jurămîntul, *iureiurando aliquem obstringere* CAES. a lega pe cineva prin jurămînt, *ius iurandum concipere* TAC. a formula un jurămînt, *iureiurando stare* CIC. a fi credincios jurămîntului; [scris deseori şi *ius iurandum*; uneori — cu tmeză: *ius igitur iurandum* CIC.].

iusquiamus, *ī m. v.* **hyosciamus** VERG.

iussī *pf. v.* **iubeo**

iussiō, *onis f.* ordin, poruncă LACT.; dispoziţie a unui testator DIG.

iussulentus (*3*) *v.* **iurulentus** APUL.

iussum, *ī n.* (*v. iubeo*) poruncă, ordin: *iussa deorum* CIC. poruncile zeilor, *iussa facere* CIC. (*efficere* SALL.) a executa ordinele, *iussis obtemperare* CIC. a se supune ordinelor, *iussa exuere* (*abnuere, spernere*) TAC. a refuza să execute ordinele, *iussa populi* CIC. hotărîrile poporului, *iussa ac scita nostra* CIC. hotărîrile şi decretele noastre.

iussus[1] (*3*) *p. pf. v.* **iubeo**

iussus[2], *abl. -ū, m.* poruncă, ordin: *iussu consulis* CIC. din porunca consulului.

iusta, *ōrum n. pl.* 1 cele cuvenite, îndatoriri: *iusta praebere servis* CIC. a da sclavilor ceea ce li se cuvine, *omnia iusta perficere* LIV. a îndeplini toate formalităţile cuvenite, ~ *militaria* LIV. îndatoririle militare; 2 (*spec.*) cele cuvenite morţilor, onoruri funebre,

funeralii: ~ *funebria* LIV. cele cuvenite la înmormîntare, *alicui iusta magnifice facere* SALL. a face cuiva o înmormîntare măreaţă, *paterno funeri iusta solvere* CIC. a îndeplini ceremoniile funebre datorate tatălui său, *ferre iusta avis positis* OV. a aduce prinoase străbunilor îngropaţi.

iustē *adv.* cu dreptate, pe drept: ~ *ac legitime imperare* CIC. a conduce cu dreptate şi după lege, ~ *timere* OV. a se teme pe bună dreptate (cu motiv)..

iustificātiō, *ōnis f.* justificare AUG.

iustificātor, *ōris m.* justificator AUG.

iustificātrix, *īcis f.* justificatoare TERT.

iustificātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **iustifico**)

iustificō (*1*) *vt.* **1** a trata cu dreptate, a da dreptate (cuiva) TERT.; **2** a face să fie drept, a purifica ECCL.

iustificus (*3*) *adj.* care acţionează cu dreptate, drept: *iustifica mens deorum* CATUL. spiritul drept al zeilor.

Iustīniānus, *ī m.* împăratul Iustinianus // **Iustinianus** (*3*) *adj.* **a.** al lui Iustinianus; **b.** a lui Iustinus (împărat al Orientului).

Iustīnus, *ī m. 1*) istoric roman (*abreviator al lui Trogus Pompeius*); *2*) numele a doi împăraţi ai Orientului; *3*) numele unui martir creştin.

iustitia, *ae f.* **a.** dreptate, corectitudine, spirit de dreptate: *exemplum iustitiae* CIC. exemplu de dreptate, ~ *erga deos* CIC. îndeplinirea corectă a îndatoririlor faţă de zei, *pro iustitiā tua* CIC. în raport cu spiritul tău de dreptate; **b.** (*oc.*) dreptul, legile FLOR.; (*pl.*) precepte, învăţături ECCL.

iustitium, *ī n.* [*ius* + *statio*] **1** suspendare a treburilor judiciare, vacanţa tribunalelor (*din cauza unui eveniment extraordinar şi, în special, în caz de calamitate publică*): ~ *edicere* CIC. (*indicere* LIV.) a ordona încetarea activităţii judiciare, ~ *remittere* LIV. a ridica suspendarea afacerilor judiciare, (*gener.*) ~ *omnium rerum* TAC. suspendarea tuturor activităţilor publice; **2** doliu public SID.

iustus (*3*) *adj.* **1** (*despre persoane*) care respectă dreptatea, drept, echitabil: ~ *et bonus vir* CIC. om drept şi bun, ~ *in socios* CIC. drept faţă de aliaţi; **2** (*despre lucruri*) conform cu dreptul, cu legile, cu uzanţele, drept, just, legitim: *iustum bellum* LIV. război drept, *iustissima causa* CAES. cauză foarte dreaptă, *iustum imperium* CAES. stăpînire legitimă, *filii iusta uxore nati* CIC. fii făcuţi cu o soţie legitimă, *iustum matrimonium* SUET. căsătorie legititimă // **iustum**, *ī n.* ceea ce este drept, dreptate; **3** drept, îndreptăţit, întemeiat, meritat: *iustum odium* CIC. ură îndreptăţită, ~ *timor* HIRT. temere motivată, ~ *triumphus* CIC. triumf meritat, *iusti honores* CIC. onoruri binemeritate, *iusta causa* CAES. motiv întemeiat; **4** în bună regulă, regulat, normal, deplin: *exercitus iustus* LIV. armată cu efectiv complet, *iusta acies* LIV. linie de luptă normal desfăşurată, *iusto proelio* LIV. într-o luptă în toată regula, *iustā victoriā imperator appellatus est* CIC. a fost proclamat de soldaţi „comandant victorios" printr-o victorie în regulă (*în care fuseseră ucişi cîteva mii de duşmani*), *iustum iter* CAES. marş normal (*douăzeci–douăzeci şi cinci de kilometri pe zi*), *iusta eloquentia* CIC. elocinţă normală, *forma iusta* CAES. frumuseţe desăvîrşită, *iusto iure* LIV. cu deplină dreptate; **5** cuvenit: *iusta funera* CAES. ceremonii funebre cuvenite, *iusta muri altitudo* înălţimea cuvenită a zidului, *plus iusto* HOR. mai mult decît se cuvine, *praeter iustum* LUCR. prea mult // **iusta**, *ōrum n. pl. v.* **iusta** *1*.

Iūturna, *ae f. 1*) nimfă latină (sora lui Turnus, căreia îi era consacrat un bazin şi un templu la Roma; *2*) numele unui izvor în apropiere de rîul Numicius) // **Iūturnālia**, *ium n. pl.* Iuturnale (*sărbătoare în cinstea Iuturnei*).

iūtus (*3*) *p. pf. v.* **iuvo**

iuvāmen, *inis n.* ajutor CASSIOD.

iuvāmentum, *ī n.* ajutor VEG.

Iuvenālia, *ium n. pl.* jocurile iuvenale (*instituite de Nero*).

iuvenālis[1] (*2*) *adj.* de tînăr, tineresc: *iuvenali in corpore vires* VERG. forţa într-un corp de tînăr.

Iuvenālis[2], *is m.* poet satiric roman (*din timpul lui Domiţian, Traian şi Hadrian*).

iuvenāliter *adv.* tinereşte, ca tinerii OV.

iuvenca, *ae f.* **1** viţea, junincă VARR., VERG.; **2** (*subînţ.* **femina**) fată tînără, tînără HOR., OV.

iuvencula, *ae f.* tinerică AMBR.

iuvenculescō, *ere vi.* a întineri AMBR.

iuvenculus (*3*) *adj.* tinerel, tînăr AMBR. // **iuvenculus**, *ī m.* taur tînăr VULG.

iuvencus (*3*) *adj.* tînăr (*despre animale*): ~ *equus* LUCR. cal tînăr // **iuvencus**, *ī m.* **1** om tînăr, tînăr: *te suis matres metuunt iuvencis* HOR. de tine se tem mamele pentru feciorii lor; **2** bou tînăr, juncan: *fortes ad aratra iuvenci* VERG. juncanii cei tari la plug.

iuvenescō, *ere, venuī vi.* **1** a se face mare, a creşte: *tener vitulus qui largis iuvenescit herbis* HOR. C. *4, 2, 54* un viţeluş care creşte pe păşunile bogate; **2** a reîntineri (*despre om, animale, plante*); (*fig.*) a recăpăta strălucirea, vigoarea.

iuvenīlis (*2*) *adj.* **1** tineresc, juvenil, de (din) tinereţe: *iuveniles anni* OV. anii tinereţii, *iuvenilia arma* VERG. armele din tinereţe, ~ *ardor* QUINT. ardoare tinerească, *tui, sidus iuvenile, nepotes* OV. Tr. *2, 167* nepoţii tăi, aştri tineri; **2** (*rar*) impetuos, violent STAT.

iuvenīlitās, *ātis f.* vremea tinereţii, tinereţea VARR.

iuvenīliter *adv.* ca tinerii, tinereşte CIC. ş.a.

iuvenis[1], *is adj. m.* şi *f.* tînăr: ~ *maritus* TIB. soţ tînăr, *iuvenes anni* OV. anii tinereţii, *ovis iuvenis* COL. oaie tînără; (comp. *iunior* şi *iuvenior*) *iunior anno* HOR. mai tînăr cu un an, *aetate iuvenior* APUL. mai tînăr ca vîrstă.

iuvenis[2], *is m.* şi *f.* tînăr, tînără: *ferocitas iuvenum* CIC. curajul tinerilor, ~ *pulchra* PHAEDR. o tînără frumoasă // **iūniōres**, *um m. pl.* tinerii (*între şaptesprezece şi patruzeci şi cinci ani care formau armata activă*): *centuriae iuniorum et seniorum* LIV. centuriile de tineri şi de rezervişti (*ele formau şi unităţi de vot*).

iuvenix, *īcis f.* junincă PL.

iuvenor, *ārī vi. dep.* a face pe tinerelul HOR. A. P. *246*.

iuventa, *ae f.* (*mai ales poet.*) **a.** tinereţe, vîrstă tînără: *a iuventa* LIV. din tinereţe, *prima iuventa* PLIN. prima tinereţe; **b.** (*oc.*) tineretul, oamenii tineri: ~ *imbellis* HOR. tineretul nerăzboinic, (*fig.*) *prima iuventa*

VERG. Aen. *9, 181* primele fire de barbă ale tinereții, tuleie.

iuventās, *ātis f.* (*poet.*) 1 tinerețe, vîrstă tînără VERG. ș.a. 2 (*poet.*) vigoarea tinereții; *prima* ~ VERG. primele tuleie; 3 Tinerețea (*divinitate corespunzătoare zeiței Hebe*).

iuventūs, *ūtis f.* 1 tinerețe, timpul tinereții: *ibi iuventutem suam exercuit* SALL. cu acestea și-a exercitat tinerețea; 2 (*concr.*) tineret, tinerime: *Troiana* ~ VERG. tineretul troian, ~ *corrupta* SEN. tineretul corupt, (*mil.*) *omnis* ~ CAES. toată tinerimea (în stare să poarte armele; v. *iuniores*), *principes iuventutis* LIV. fruntașii tinerimii (*tinerii din familiile patriciene; în timpul imperiului — titlu al moștenitorilor prezumptivi ai împăratului*).

iuvenuī *pf. v.* **iuvenesco**

iuvō, *āre, iūvī, iūtum vt.* 1 a ajuta, a fi folositor: *audentes Fortuna iuvat* VERG. soarta îi ajută pe cei îndrăzneți, *imbres arva iuvantes* OV. ploi care fac bine ogoarelor, *herba iuvans... herba nocens* OV. buruiană care ajută (la boală)... buruiană care dăunează, ~ *hostes frumento* CAES. a-i ajuta pe dușmani cu grîu, *iuvit facundia causam* OV. elocința lui a fost de ajutor cauzei, ~ *aliquem in amore* OV. a ajuta pe cineva în dragoste, *diis invantibus* CIC. sau *deis bene iuvantibus* LIV. cu ajutorul (binevoitor) al zeilor, *viatico a me iuvabitur* LIV. va fi ajutat de mine cu cheltuielile de drum, *iuvit hostium aviditas* TAC. a favorizat lăcomia dușmanilor, *placuit sollertia, tempore etiam iuta* TAC. (lui Nero) i-a plăcut ingeniozitatea, favorizată și de împrejurări; (*impers.*) *iuvat*: *iuvat Ismara Baccho conserere* VERG. G. *2, 37* este bine să plantezi Ismarul cu viță-de-vie; 2 a face plăcere, a încînta: *nec me vita iuvaret invisa civibus* LIV. nu mi-ar face plăcere o viață urîtă de concetățenii mei, *quem nec bella iuvant nec tela* OV. căruia nu-i fac plăcere nici războaiele, nici armele, *multos castra iuvant* HOR. multora le place viața de tabără; (frecv. impers. *iuvat*): *iuvit me tibi meas litteras profuisse* CIC. mi-a făcut plăcere că scrisoarea mea ți-a fost de folos, *iuvat me quod studia vigent* PLIN. IUN. îmi face plăcere că studiile înfloresc, *hunc* (*iuvat*) *si turba quiritium certat tollere honoribus* HOR. acesta e încîntat dacă gloata cetățenilor luptă să-l ridice la funcții înalte; [p. viit. act. *iuvaturus* SALL. și *iuturus* COL.].

iuxtā *adv.* și *prep.* I *adv.* 1 alături, aproape: *legio quae* ~ *constiterat* CAES. legiunea care se oprise în apropiere, *accedere* ~ OV. a se apropia; 2 (*rar*) imediat, după aceea: *quae* ~ *dicit* GELL. ceea ce spune imediat după aceasta; 3 la fel, deopotrivă, de asemenea: *plebi patribusque* ~ *carus* SALL. la fel de plăcut plebei și patricienilor, *hiemem et aestatem* ~ *pati* SALL. a suporta la fel frigul ca și căldura, *ceteri* ~ *insontes* LIV. ceilalți, de asemenea, nevinovați, ~ *periculoso* (= *abl. abs.*) *ficta seu vera promeret* TAC. fiind la fel de periculos ori că ar inventa o minciună, ori că ar spune adevărul; (urmat de *ac* și *atque*, de *et* sau *quam*, sau arh. *cum*) = la fel ca și: *reipublicae* ~ *ac sibi consulere* SALL. a ține seama de interesul statului la fel ca și de al lor, ~ *obsidentes obsessosque inopia vexavit* LIV. lipsurile i-au lovit pe asediatori la fel ca și pe asediați, *cotidie castra movere* ~ *ac si hostes adessent* SALL. își mutau zilnic tabăra ca și cum dușmanii ar fi fost aproape, ~ *eam curo cum mea* (*filia*) PL. o îngrijesc la fel ca și pe fata mea (la fel cu a mea), ~ *mecum omnes intellegitis* SALL. înțelegeți toți la fel ca și mine (la fel ca mine), (*cu dat.*) *res parva ac* ~ *magnis difficilis* LIV. *24, 19, 6* treabă lipsită de importanță, dar la fel de grea ca și cele serioase. II *prep. cu ac.* 1 lîngă, în apropiere de: ~ *murum castra posuit* CAES. și-a pus tabăra lîngă zid, ~ *viam sepultus est* NEP. a fost îngropat lîngă drum, *totos dies* ~ *focum agunt* TAC. petrec zile întregi în preajma vetrei, (*postpus*) *vicina Ceraunia* ~ VERG. în apropierea Ceauniei vecine, *cubiculum Caesaris* ~ TAC. alături de camera de culcare a împăratului; 2 îndată după (*într-o înșirare*): ~ *divinas religiones fides humana colitur* LIV. cuvîntul dat de un om e respectat aproape ca și îndatoririle față de zei, *Nigidius Figulus* ~ *M. Varronem doctissimus* GELL. Nigidius Figulus, cel mai învățat om după M. Varro; 3 (*fig.*) aproape (de): ~ *seditionem ventum* (*est*) TAC. s-a ajuns aproape pînă la răscoală, ~ *finem vitae* TAC. aproape de sfîrșitul vieții; 4 după, potrivit cu, conform cu: ~ *praeceptum Themistoclis* IUST. după recomandarea lui Themistocle, ~ *aliquem* HIER. după cum zice cutare.

iuxtim *adv.* și *prep.* I *adv.* alături; de aproape: *assidebat* ~ SUET. se așeza alături, ~ *quadrata visa sunt* LUCR. de aproape au părut că-s pătrate. II *prep. cu ac.* lîngă, aproape de: ~ *se* APUL. aproape de el.

Ixīōn, *onis m.* (ac. *-ona*) regele lapiților (*în Thessalia*), tatăl lui Pirithous și al centaurilor (*din cauza necuviinței față de Iunona, a fost alungat în Infern și legat de o roată care se învîrtea la nesfîrșit*); *Ixione natus* OV. = Pirithous, *Ixione nati* OV. = Centaurii // **Ixīōnius** (*3*) *adj.* al lui Ixion: *Ixionii rota orbis* VERG. rotirea în cercul lui Ixion // **Ixīonidēs,** *ae m.* fiul lui Ixion (Pirithous).

iynx, *iyngis f.* codobatură *sau* capîntortură (*pasăre folosită la făcut farmece*) PLIN. ș.a.

K

K, k *f.* şi *n. indecl.* literă a alfabetului latin arhaic, ce redă sunetul grecesc **k**, în timp ce litera **c** era notată prin **g**; după introducerea literei **g**, sunetul grecesc **k** fiind notat prin **c**, litera **k** a rămas doar în cîteva abrevieri, precum: *1) K.* sau *Kal.* = *Kalendae* (sau *Calendae*); *2) K.* = *Kaeso* (sau *Caeso*); *3) K.* = stigmat aplicat pe piele unui *calumniator.*

Kaeso *v.* **Caeso**

Kalendae *v.* **Calandae**

kaput *v.* **caput**

Karthag... *v.* **Carthag...**

koppa *n. indecl.* literă a vechiului alfabet grecesc (*folosită doar ca cifră = 90*).

L

L, l *f.* şi *n. indecl.* litera L, l; (în abrev.): *L. = 1) Lucius* (prenume); *2) locus*; *libens*; *libra*; (în inscr.) *L. D. D. D. = loco dato decreto decurionum*; (ca semn numeric) *L = 50.*

labans, *ntis p. pr. v.* **labo** // **adj.** şovăitor, nesigur VERG. ş.a.

labarum, *ī n.* labarum (*stindard roman de război, pe care Constantin cel Mare a pus crucea şi monograma lui Isus Cristos, transformîndu-l în stindard imperial*) PRUD. ş.a.

labascō, *ere vi.* a se clătina, a sta să cadă LUC.; (*fig.*) a şovăi, a ceda PL. ş.a.; [*labascor vi. dep.* la VARR., AUS.]

labda, *ae m.* pervertit (*v.* **irrumo**) VARR.

Labdacidēs, *ae m.* labdacid (*Polynice, urmaş al regelui Labdacus*) // **Labdacidae,** *ārum m. pl.* labdacizii (*urmaşii lui Labdacus*), thebanii.

labdacismus, *ī m.* labdacism (*abuz de cuvinte care conţin litera „l"; pronunţare defectuoasă a literei „l"*) MART. CAP., DIOM.

Labdacus, *ī m.* nepot al lui Cadmus, regele Thebei, tatăl lui Laios şi bunic al lui Oedip // **Labdacius** (*3*) *adj.* descendent din Labdacus, theban: *Labdacius dux* STAT. comandantul theban (Eteocles).

labea, *ae f.* **1** buză PL., LUCIL.; **2** margine (buză) a teascului CAT.

Labeatae, *ārum* sau **Labeātēs,** *ium* (*-um*) *m. pl.* labeaţii (*popor din Illyria, la nord de Dyrrhachium, a căror capitală era Scodra — azi, Scutari*) // **Labeātis,** *idis adj. f.* labeatic.

lābēcula, *ae f.* pată mică CIC.

labefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a face să se clatine, a dezghina; a zdruncina de la locul său; a răsturna, a doborî: ~ *dentes* TER. a clătina dinţii din gură, *labefacta ictibus arbor corruit* OV. copacul dezghinat prin lovituri s-a prăbuşit, *labefactā magna parte muri* CAES. o mare parte a zidului fiind dărîmată, *charta* (*= epistula*) *a vinclis mon labefacta suis* OV. scrisoarea nedesfăcută din legăturile ei; (*fig.*) *ne quis ceteros contagione labefaciat* COL., ca nu cumva vreunul (bolnav) să-i doboare şi pe ceilalţi prin molipsire, ~ *fidem* SUET. a zdruncina creditul, *quem numquam ullae minae, ulla invidia labefecit* CIC. pe care nici un fel de ameninţări, nici o invidie nu l-au clintit vreodată, *primores classiariorum ~ connisa est* TAC. a încercat să zdruncine fidelitatea fruntaşilor flotei, *magnoque animum* (*= ac. gr.*) *labefactus amore* VERG. tulburat în suflet de marea iubire.

labefactātiō, *ōnis f.* clătinare, zdruncinare PLIN. ş.a.

labefactiō *v.* **labefactatio**

labefactō (*1*) *vt.* a clinti din loc, a face să se clatine, a dărîma, a ruina, a distruge: ~ *signum vectibus* CIC. a dezghina statuia de la locul ei cu pîrghii, *horrea machinis labefactata* SUET. hambare dărîmate cu maşini, (*Corinna*) *labefactat onus gravidi ventris* OV. Am. *2, 13, 1* Corinna încearcă să clintească din loc povara pîntecelui îngreunat (să avorteze), ~ *colla boum* COL. a răni grumazul boilor; (*fig. frecv.*) ~ *rempublicam, leges, amicitiam, opinionem, fidem* CIC. a zdruncina statul, legile, prietenia, părerea, încrederea, ~ *coniurationem* CIC. a nimici conspiraţia, ~ *alicuius dignitatem* CIC. a răni (a discredita) faima cuiva, ~ *hominem* CIC. a zdruncina poziţia cuiva (a ataca), *labefactarat aratores superior annus* CIC. anul precedent îi ruinase pe agricultori; (*fig.*) ~ *aliquam rarae munere vestis* CATUL. *69, 3* a îndupleca o femeie să cedeze, dăruindu-i o haină rară.

labefīō, *ierī = pas. vb.* **labefacio**

labellum[1], *ī n.* [dim. al lui *labrum*] **1** buză, buzişoară: *labella tenera, purpurea* OV. buze fragede, purpurii; **2** (*oc., term. afectuos*) *meum* ~ PL. Poen. *235* drăguţa mea.

lābellum[2], *ī n.* [*lāvo*] cadă mică, lighean CAT.; strachină, cupă CIC.

labeō, *ōnis m.* cu buze groase, buzat ARN.

Labeō, *ōnis m.* Labeo (*cognomen roman, de ex.: Antistius Labeo, vestit jurisconsult în timpul lui Augustus*).

labeōsus (*3*) *adj.* buzat LUCR.

Laberius, *iī m.* Laberius (*nume de familie roman, de ex.: Decimus Laberius, autor de mimi în vremea lui Caesar*) // **Laberiānus** (*3*) *adj.* al lui D. Laberius.

lābēs, *is f.* **1 a.** cădere, prăvălire: *moenia mundi dabunt labem* LUCR. zidurile lumii se vor prăvăli, ~ *terrae* LIV. surpare a pămîntului, (*oc.*) ~ *corporis* SUET. defect fizic, (*poet.*) *hinc mihi prima mali* ~ VERG. de aici începutul prăvălirii mele în nenorocire; **b.** (*fig.*) dezastru, nenorocire, prăpăd: *metuo legionibus labem* PL. mă tem de un dezastru al legiunilor; (*despre o pers.*) (*Verres*) *labes provinciae* CIC. (Verres) pacostea provinciei; **2** pată, murdărie: *labem remittunt atramenta* HOR. cerneala lasă pete, *sine labe*

toga OV. togă fără o pată, *purum et sine labe salinum* PERS. solniță curată și fără nici o murdărie; **3** (*fig.*) pată rușinoasă, rușine, dezonoare, stigmat: *conscientiae labes* CIC. pată a conștiinței, *carent mores labe* OV. viața lui morală este nepătată, *labem integris inferre* CIC. a păta cinstea celor onești, *abolere labem prioris ignominiae* TAC. a spăla pata rușinii suferite mai înainte; (*despre o pers.*) *coenum illud ac* ~ CIC. murdăria și rușinea aceea de om.

lābescō, *ere vi.* a se scurge RUF.

labia, *ae f.* buză APUL.

Labīcum, *ī n.* și **Labīcī (Lavīcī)**, *ōrum m. pl.* Labicum (*oraș la sud-estul Romei, între Tusculum și Praeneste*) // **Labīcī**, *ōrum m. pl.* locuitorii orașului Labicum // **Labīcānus** (*3*) *adj.* din Labicum // **Labīcānī**, *orum m. pl.* locuitori din Labicum // **Labīcānum**, *ī n.* ținutul labican.

lābidus (*3*) *adj.* alunecos (*despre un drum*) VITR.

Labiēnus, *ī m.* Labienus (*numele mai multor persoane, dintre care T. Att. Labienus, legat al lui Caesar în Gallia, trecut apoi de partea lui Pompeius și căzut în lupta de la Munda din anul 45 î.e.n.*) // **Labiēnānus** (*3*) *adj.* al lui Labienus.

lābilis (*2*) *adj.* **1** care alunecă, alunecos: ~ *limus* AMM. noroi alunecos; **2** (*fig.*) trecător, care se scurge repede: ~ *vita* AUG. viață trecătoare.

lābiliter *adv.* alunecînd ușor AUG.

lābīna, *ae f.* prăvălire, surpare AUG.

labiōsus (*3*) *v.* **labeosus**

labium, *ii n.* buză: *labiorum motus* QUINT. mișcările buzelor, *labiis ductare aliquem* PL. Mil. *93* a ademeni pe cineva țuguindu-și buzele a sărutat.

labō (*1*) *vi.* **1** a se clătina, a fi gata să cadă: *labant dentes* CELS. dinții se clatină, *labat ariete crebro ianua* VERG. ușa de la intrare izbită des cu berbecele se clatină, *trementi genua labant* VERG. celui care tremură îi dîrdîie genunchii, *littera articulo pressa tremente labat* OV. litera scrisă cu mîna tremurîndă nu e sigură, ~ *sermone* PLIN. a se încurca în vorbire, (*oc.*) *labantem aciem videt* LIV. vede că linia de bătaie cedează; **2** (*fig.*) a șovăi, a fi nesigur: *labamus mutamusque sententiam* CIC. șovăim și ne schimbăm părerea, *memoria labat* LIV. memoria nu mai e sigură, *labat fides sociorum* LIV. fidelitatea aliaților șovăie, *scito* ~ *meum consilium* CIC. să știți că planul meu se clatină.

lābor[1], *lābī, lāpsus sum vi. dep.* I (*propr.*) a aluneca, a cădea: *demissum lapsi per funem* VERG. alunecînd pe o funie lăsată în jos, *caeli labentia signa* LUCR. aștri care alunecă pe cer, ~ *rate per aequora* OV. a aluneca cu corabia pe ape (a naviga), ~ *per auras* OV. a aluneca prin văzduh (zburînd), *labere, nympha polo* VERG. coboară, nimfă, din cer, *labitur ex oculis gutta* OV. o lacrimă îmi picură din ochi, *in rivo* ~ CIC. a aluneca în rîu, *lapsus ab arbore ramus* OV. ramură desprinsă dintr-un copac, *semianimem ex equo* ~ LIV. a aluneca de pe cal pe jumătate mort, ~ *super terram* VERG. a cădea mort la pămînt, *labuntur lumina leto* VERG. privirile i se pierd în apele morții. II (*fig.*) **1** a se scurge, a pieri: *oratio sedate labitur* CIC. vorbirea curge liniștit, *fugaces labuntur anni* HOR. repezi trec anii, *antequam nostro illius labatur pectore vultus* VERG. înainte ca chipul să i se șteargă din inima mea, *labi spiritum ultra biduum duraturum* TAC. viața i se stinge și nu va dura mai mult de două zile; **2** a scăpa din neatenție: *forte lapsa vox* TAC. cuvînt scăpat întîmplător, *ex manibus custodientium lapsus* CURT. scăpat din mîinile celor ce-l păzeau; **3** a aluneca (spre ceva), a se lăsa dus: *sed labor longius* CIC. dar mă las dus prea departe de subiect, *ne liceret* ~ *ad illos, qui*... CIC. ca să nu mă pot lăsa dus spre oameni care..., *labor eo ut adsentiar Epicuro* CIC. sînt înclinat să-l aprob pe Epicur; **4** a aluneca (spre rău), a cădea, a decădea: *mores lapsi sunt* LIV. moravurile au decăzut, *labente paulatim disciplina* LIV. disciplina slăbind puțin cîte puțin, ~ *in errorem* HOR. a cădea în greșeală, ~ *in vitium* HOR. a da (a cădea) într-un viciu; **5** a o scrînti, a se înșela, a greși: *mente lapsi* CELS. cei scrînțiți la minte (nebuni), ~ *memoriā* SUET. a face o greșeală de memorie, *numquam labere, si te audies* CIC. nu vei greși niciodată, dacă ai să te asculți pe tine, ~ *in minimis rebus* CIC. a se înșela în cele mai neînsemnate lucruri, ~ *propter imprudentiam* CAES. a greși din neprevedere, *hac spe lapsus* CAES. înșelat în această speranță, *errore communi lapsus est* CIC. s-a înșelat datorită unei greșeli generale, *ne verbo quidem labitur* PLIN. IUN. nu greșește un cuvînt.

labor[2], *ōris m.* **1 a.** muncă, efort, osteneală: *res est magni laboris* CIC. treaba cere mare sforțare, *sine labore et periculo* CIC. fără efort și fără primejdie, ~ *itineris* CIC. efortul călătoriei, *labores Herculis* CIC. muncile lui Hercules, *capere tantum laborem* CIC. a se obosi atît, *sibi sumere laborem* NEP. a-și lua osteneala, *laborem sustinere* CIC. a suporta oboseala, *laborem suscipere* CIC. a-și da osteneala, *tot adire labores* VERG. a înfrunta atîtea eforturi, *se reficere ex labore* CAES. a se odihni după eforturi, *loca montuosa capere* ~ *erat* LIV. a cuceri locurile muntoase cerea o sforțare (era greu); **b.** (*spec.*) *1*) putere de muncă: *homo magni laboris* CIC. om cu mare putere de muncă, *iumenta summi laboris* CAES. vite capabile de cel mai mare efort; *2*) operă a muncii, muncă: *multorum mensium* ~ *vi tempestatis interiit* CAES. opera muncii mai multor luni s-a prăpădit din cauza furtunii năprasnice, *longi perit* ~ *anni* OV. munca de un an întreg se duce în vînt, *hic* ~ *ille domus* VERG. Aen. *6, 26* aici este acel palat construit cu atîta efort; **2** chin, suferință, nenorocire, necaz: *eius benevolentiam vel in labore meo vel in honore perspexi* CIC. de devotamentul lui mi-am dat bine seama și cînd eram la necaz, și cînd eram în cinste, *multis perfunctus laboribus* NEP. după ce a trecut prin multe necazuri, *Iliacos audire labores exposcit* VERG. dorește să asculte suferințele troienilor, *frumentis* ~ VERG. G. *1, 150* boală a grînelor (rugina), *Lucinae experta labores* VERG. suferind muncile nașterii; **3** (*spec.*) *labores solis, lunae* VERG. eclipsă de soare, de lună; [arh. nom. *sg. labos*].

labōrātiō, *ōnis f.* muncă istovitoare, efort FRONT.

labōrātus (*3*) *p. pf. v.* **laboro** // **adj.** obositor, trudnic STAT. ș.a.

labōrifer, *era, erum adj.* care suportă munca, truditor: ~ *Hercules* OV. (truditorul Hercules).

labōriōsē *adv.* 1 cu multă stăruinţă, cu mare zel: *laboriosissime ius dixit* SUET. împărţea dreptatea cu mult zel; 2 chinuitor, penibil CATUL. *38, 1.*

labōriōsus *adj.* 1 care cere oboseală, obositor, greu: *exercitatio corporis laboriosa* CIC. exerciţiu fizic obositor, *laboriosissimum opus* LIV. lucrare foarte obositoare; 2 muncitor, harnic: *homines laboriosi* CIC. oameni harnici; 3 chinuitor: *dolores laboriosi* CIC. dureri chinuitoare.

labōrō (*I*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* 1 a munci, a se obosi, a se ocupa, a se strădui: *appone rastros, ne labora* TER. pune greblele jos, nu te obosi, *sibi* ~ CIC. a munci pentru sine, ~ *pro salute alicuius* a se strădui pentru salvarea cuiva, *qui non satis laborarunt* QUINT. cei care n-au muncit suficient, *in re familiari* ~ CIC. a munci în gospodăria proprie, ~ *circa pronuntiationem* QUINT. a se strădui cu pronunţarea, ~ *in famam* SEN. a se strădui pentru a cîştiga faimă, ~ *de sua re* CIC. a se ocupa de interesele sale, *animo laborabat ut reliquas civitates adiungeret* CAES. se silea să-şi atragă celelalte triburi, *sponsio illa, ne fieret, laborasti* CIC. te-ai străduit să nu aibă loc acea dezbatere, *brevis esse laboro* HOR. îmi dau silinţa să fiu concis; 2 a-şi face griji, a se nelinişti, a-şi bate capul, a se preocupa: *iamdudum laboro quomodo tuear ea, quae...* CIC. de mult îmi bat capul cum să apăr cele ce..., *hoc laborant* CIC. cu asta-şi bat capul, *nihil laboro, nisi ut salvus sis* CIC. nu mă preocupă nimic altceva decît să fii sănătos, *cuius manu percussus sit, non laboro* CIC. de mîna cui a fost izbit, nu mă interesează, (*impers.*) *minus id nobis laborandum est qualis...* CIC. nu trebuie să ne facem noi griji de acest lucru, cum adică...; 3 a. a fi apăsat, a fi strîmtorat, a se lupta cu greutăţile, a fi în suferinţă, a suferi: *silvae laborantes* HOR. C. *1, 9* copacii care gem sub apăsare (a zăpezii), ~ *ab re frumentaria* CAES. a suferi de lipsă de provizii, ~ *fame* COL. a suferi de foame, ~ *annonā* LIV. a nu avea suficiente alimente, ~ *ex aere alieno* CAES. a fi apăsat de datorii; (*impers.*) *siccitate eo anno laboratum est* LIV. în acest an, au fost mari dificultăţi din cauza secetei, *suis laborantibus sucurrere* CAES. a veni în ajutor alor săi care erau în mare primejdie, *aciem ~ vidit* LIV. a văzut că frontul e în primejdie, *vehementissime utraque navis ex concursu laboraverunt* CAES. ambele corăbii au suferit foarte mult de pe urma ciocnirii lor, *turpe laborantem deseruisse ratem* OV. e ruşine de a fi părăsit vasul aflat în primejdie; b. (*spec.*) a se simţi rău, a fi bolnav: ~ *morbo* CIC. a fi bolnav, *significant tuae litterae te* ~ CIC. scrisoarea ta îmi arată că eşti bolnav, *cum sine febri laborassem* CIC. deoarece mă simţeam rău fără a avea febră, ~ *ex pedibus* CIC. a suferi de picioare (a avea podagră), ~ *ex renibus* CIC. a suferi de rinichi, *eius artus laborabant* CIC. el suferea de gută, ~ *ex desiderio* CIC. a suferi de dor; (*despre Lună, Soare*) *cum luna laboret* CIC. cînd Luna e în eclipsă; 4 (*vt. poet.*) a lucra (ceva), a prepara: *arte laboratae vestes* VERG. poclade lucrate cu artă, *quale non perfectius meae laborarint manus* HOR. (un parfum) cum, mai reuşit, n-au preparat mîinile mele, *frumenta ceterosque fructus patientius laborant quam...* TAC. G. *45, 10* cultivă grînele şi celelalte plante roditoare mai răbdător decît...

labos, *ōris v.* **labor**[2] VERG.

Labōs, *ōris m.* Chinul (*divinitate a Infernului*) VERG.

lābōsus (*3*) *adj.* (*v.* **labor**[1]) alunecos (*despre un drum*) LUCIL.

Labrō, *ōnis m.* port în Etruria (*azi, Livorno*).

Lābros, *ī m.* Mîncăul (*nume de cîine*).

labrum[1], *ī n.* [*lambo*] 1 buză: ~ *superius*, ~ *inferius* CAES. buza de sus, buza de jos, *labra comprimere* SEN. a strînge buzele, *primis* (*primoribus*) *labris aliquid attingere* (*gustare*) CIC. a se atinge de ceva cu vîrful buzelor (a se ocupa superficial cu ceva), *non a summis labris ista venerunt* SEN. aceste vorbe n-au fost spuse doar din vîrful buzelor, *alicui labra linere* MART. *3, 42* a spoi buzele cuiva (a-l înşela); 2 (*fig.*) buză, margine în jur, circumferinţă: *labra doliorum* CAT. marginile butoaielor, *labra fossae* CAES. marginile gropii; 3 *Labrum Venerium* PLIN. *25, 17* (*Labrum Veneris*) varga-ciobanului (Dipsacus silvestris, *plantă care creşte pe malul rîurilor*).

lābrum[2], *ī n.* [*lavabrum, lavo*] cadă, bazin, lighean mare: *spumat plenis vindemia labris* VERG. mustul spumegă în zăcătorile pline, *marmoreum* ~ PLIN. IUN. bazin de marmură; (*fig.*) *labra Dianae* OV. F. *4, 761* baia (scăldătoarea) Dianei.

lābrusca, *ae* sau *vitis* (*uva*) *labrusca f.* (*bot.*) viţă sălbatică (*Vitis silvestris*) VERG.

lābruscum, *ī n.* strugure al viţei sălbatice CULEX.

lābundus (*3*) *adj.* [*labor*[1]] care curge, care alunecă ACC.

labyrinthēus (*3*) *adj.* al labirintului CATUL.

labyrinthicus (*3*) *adj.* întortocheat; (*fig.*) complicat SID.

labyrinthos şi **labyrinthus**, *ī m.* a. labirint (*edificiu mare cu coridoare întortocheate, din care era greu să găseşti ieşirea, de ex. cel construit de regele Psametic în Egipt, care se spune că avea trei mii de camere*); (*spec.*) labirintul (*de la Cnossos, în Creta, construit, după legendă, de Dedal*); b. (*fig.*) dificultate de nerezolvat SID.

lāc, *lactis n.* 1 lapte: *lacte vivere* CAES. a se hrăni cu lapte, *lac dare* OV. a lăpta, *a lacte cunisque* QUINT. din leagăn, *tam simile est quam lac lactis* PL. seamănă ca două picături de lapte, *cum lacte nutricis errorem suxisse* CIC. a fi supt eroarea o dată cu laptele doicii (din faşă), ~ *alienum* GELL. lapte de la altă femeie, ~ *gallinaceum* PLIN. lapte de găină (lucru care nu există); 2 suc (lăptos al plantelor): *herbae nigri cum lacte veneni* VERG. buruieni cu suc de venin negru; 3 culoare a laptelui: *cetera lactis erant* OV. A. A. *1, 290* restul era alb ca laptele; [arh. nom. şi ac. sg. şi *lacte* sau *lact* VARR.; ac. sg. *lactem* PETR. şi APUL.].

Lacaena, *ae f.* Lacedaemoniană; (*fig.*) Helena VERG., Leda MART., Clitaemnestra VAL. FL.

lacca, *ae f.* 1 umflătură la picioarele vitelor VEG.; 2 plantă necunoscută APUL.

Lacedaemōn, *onis f.* (ac. *Lacedaemonem* şi *Lacedaemona* locat. *Lacedaemoni* NEP.) Lacedaemona (*vechea Sparta, cetate în Pelopones, pe malul rîului*

Eurotas) // **Lacedaemŏnius** (*3*) *adj.* lacedaemonian, spartan: *Lacedaemonium Tarentum* HOR. Tarentul Lacedaemonian (*colonie lacedaemoniană*) // **Lacedaemŏnius,** *iī m.* lacedaemonian.

lacer, *era, erum adj.* **1** rupt în bucăţi, sfîrtecat, sfîşiat, mutilat: *lacera vestis* TAC. haină sfîşiată, *corpus lacerum* SALL. corp sfîrtecat; **2** (*act.*) care sfîşie: *lacero morsu* OV. Met. *8, 877* cu o muşcătură care sfîrtecă; [nom. m. *lacerus* FORT.].

lacerābilis (*2*) *adj.* care poate fi mutilat AUS.

lacerātiō, *ōnis f.* sfîrtecare, mutilare: ~ *corporum* LIV. sfîrtecarea corpurilor.

lacerātor, *ōris m.* cel care sfîrtecă AUG.

lacerātrix, *īcis f.* cea care sfîrtecă DIOCL.

lacerna, *ae f.* manta scurtă (*de stofă groasă cu glugă, purtată pe umeri şi prinsă la gît cu o fibulă*), pelerină scurtă CIC., PROP.

lacernātus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu manta VELL.

lacernula, *ae f.* (*v. lacerna*) mănţăluţă ARN.

lacerō (*I*) *vt.* **1** a rupe în bucăţi, a sfîşia, a sfîrteca: ~ *vestem* OV. a sfîşia haina, ~ *genas* OV. a sfîrteca obrajii, ~ *comam, crines* OV. a-şi smulge părul, *tergum laceratum virgis* LIV. spatele sfîşiat de vergi, ~ *navem* OV. a sparge corabia, ~ *omnes pontes* LIV. a rupe toate podurile; **2** (*fig.*) a sfîrteca (cu vorba), a bîrfi, a ponegri: ~ *optimum virum incesto ore* CIC. a sfîrteca cu o gură spurcată pe cel mai de treabă om, *quid laceras mea carmina?* OV. de ce-mi bîrfeşti poeziile?, *haec te lacerat oratio?* CIC. cuvîntarea asta a mea te răneşte? **3** a sfîşia, a distruge, a da gata, a prăpădi: *meus me dolor lacerat* CIC. durerea îmi sfîşie inima, ~ *rempublicam largitionibus* SALL. a ruina statul prin cheltuieli prea mari, ~ *pecuniam* CIC. a risipi banii, ~ *bona patria manu, ventre* SALL. Cat. *14, 2* a prăpădi averea părintească prin jocuri de noroc şi chefuri, *ego hunc diem lacero* PL. eu pierd această zi.

lacerta, *ae f.* **1** şopîrlă HOR.; **2** (un fel de) scrumbie de mare CIC.

lacertōsus (*3*) *adj.* musculos, robust: *lacertosi coloni* OV. plugarii robuşti.

lacertulus, *ī m.* numele unei prăjituri (*de forma unei şopîrle mici*) APUL. M. *10, 13*.

lacertus[1], *ī m.* **1** şopîrlă: *picti terga lacerti* VERG. G. *4, 13* şopîrle stropite cu pete pe spate; **2** scrumbie de mare MART. ş.a.

lacertus[2], *ī m.* (obişnuit **lacertī,** *ōrum m. pl.*) **1** partea superioară a braţului, muşchi (*de la umăr la cot*); (*gener.*) braţ: *bracchia et lacertos auro colunt* CURT. *8, 9, 2* poartă pe partea de sus şi de jos a braţelor (pe tot braţul) podoabe de aur, *laudat bracchia et nudos media plus parte lacertos* OV. M. *1, 500* admiră braţele mai mult de jumătate goale în partea de sus a lor, *es nobilitatus ex lateribus et lacertis tuis* CIC. ai devenit celebru prin coapsele şi muşchii tăi, *lacertos collo imponere* OV. a apuca cu braţele pe după gît, *adducere lacertum* VERG. a-şi strînge braţul (spre a da o lovitură); **2** (*fig.*) forţa braţului, braţ puternic, forţă: *arma Augusti non responsura lacertis* HOR. Ep. *2, 2, 48* arme care nu puteau ţine piept braţului puternic al lui Augustus, *in Lysia sunt saepe lacerti* CIC. la (oratorul) Lysias găseşti adesea forţă; **3** (*oc.*) lovitură a unui braţ puternic SIL.

lacerus *v.* **lacer**

lacessītiō, *ōnis f.* (*v. lacesso*) atac AMM.

lacessō, *ere, īvī* (*iī*), *ītum vt.* **1** a provoca, a zgîndări, a nu da pace, a stîrni: ~ *ferro fortissimum virum* CIC. a-l provoca printr-un atac armat pe omul cel mai brav, *ne hostes proelio lacesserent* CAES. să nu-i stîrnească pe duşmani, atacîndu-i, ~ *aliquem bello* CAES. a hărţui pe cineva cu război, ~ *aliquem iocis petulantibus* SUET. a irita pe cineva prin glume necuviincioase, ~ *aliquem ad rescribendum* CIC. a provoca pe cineva să răspundă la o scrisoare, *me amabis et scripto aliquo lacesses* CIC. fii gentil şi provoacă-mă să-ţi răspund, scriindu-mi ceva, ~ *ad pugnam* LIV. a provoca la luptă, *his se stimulis dolor ipse lacessit* LUC. prin aceste zgîndăreli, durerea însăşi se întărîtă, *nihil supra deos lacesso* HOR. nu-i mai sîcîi cu nimic pe zei, ~ *pelagus carinā* HOR. C. *1, 35, 7* a sfida marea cu corabia (a se avînta pe mare cu corabia), ~ *aliquem apud centumviros* PLIN. IUN. a hărţui pe cineva cu un proces în faţa centumvirilor; **2** a ataca, a izbi: *equus pede lacessit fores* OV. calul izbeşte cu piciorul uşile (boxelor), *aera fulgent sole lacessita* VERG. arămurile (de pe ei) strălucesc izbite de razele soarelui, ~ *clamore sidera* SIL. a izbi stelele cu strigătul lor, *vindemia pluviis lacessita* COL. recolta de struguri vătămată de ploi, *modice lacessita pax* TAC. pacea puţin tulburată; **3** (*cu ac. lucrului*) a provoca, a isca, a stîrni: ~ *bella* VERG. a provoca războaie, ~ *sermones* CIC. a isca vorbe, ~ *risum* QUINT. a stîrni rîsul.

Lacetānia, *āe f.* Lacetania (*regiune în Tarraconensis, pe ţărmul Mării Mediterane, între Pirinei şi Ebru*) (*v. şi Laletania*) // **Lacetānī,** *ōrum m. pl.* lacetanii (*v. şi Iaccetani*).

lachanissō (lachanizō), *āre vi.* a fi lînced SUET.

Lachēs, *ētis m. 1*) general atenian în timpul războiului peloponesiac; *2*) personaj de comedie la Terentius.

Lachesis, *is f.* Lachesis (*numele uneia dintre cele trei Parce*): *dum superest Lachesi quod torqueat* IUV. cît Lachesis mai are de tors la firul vieţii mele.

lachr... *v.* **lacr...**

Laciadēs, *ae m.* din demosul attic Lacia.

lacinia, *ae f.* **1** poalele hainei, pulpană: *laciniā sibi abstergere sudorem* PL. a-şi şterge sudoarea cu pulpana; **2** capăt: ~ *togae* CIC. capătul togei, *aliquid laciniā obtinere* CIC. a ţine ceva de capăt (cu greu); **3** (*gener.*) haină: *omnibus laciniis se devestit* APUL. s-a dezbrăcat de toate hainele; **4 a.** pielea care atîrnă la gîtul caprelor PLIN.; **b.** mic grup (dintr-o turmă) PLIN.; **c.** fîşie de pămînt PLIN.

laciniātim *adv.* pe fîşii, pe bucăţi APUL.

laciniōsus (*3*) *adj.* **1** cu franjuri, decupat, dantelat PLIN.; **2** (*fig.*) destrămat, încîlcit APUL.; prolix în vorbire HIER.

Lacīnium, *iī n.* promontoriul Lacinium (*la intrarea în golful Tarent, unde Iunona avea un templu vestit*) // **Lacīnius** (*3*) *adj.* lacinian: *Lacinia litora* OV. ţărmul lacinian, *Lacinia Iuno* CIC. laciniana Iunonă, *Lacinia diva* VERG. zeiţa laciniană (Iuno).

Lacō (Lacōn), *ōnis m.* laconian, lacedaemonian, spartan: *Laconis illa vox* NEP. acea vorbă a lacedaemonianului (Agesilau) // **Lacōnēs**, *um m. pl.* **a.** lacedaemonienii: *pugnae Laconum* PROP. luptele lacedaemonienilor; **b.** (*spec.*) Castor și Pollux: *gratum nautis sidus Laconum* MART. constelația lui Castor și Pollux, plăcută corăbierilor // **Lacōnis**, *idis f.* și *adj. f.* lacedaemoniană: *matre Laconide nati* OV. născuți din mamă lacedaemoniană // **adj.** cîine laconian: *fulvus Laco* HOR. un cîine laconian roșcat.

Lacōnia, *ae* (**Lacōnica**, *ae* sau **Lacōnicē**, *ēs*) *f.* Laconia (*regiune meridională a Peloponesului*) // **Lacōnicus** (*3*) *adj.* laconian, lacedaemonian, spartan: *Laconica purpura* HOR. purpură laconiană // **lacōnium**, *iī n.* (subînț. **balneum**) baie laconiană, baie de abur CIC. ș.a.

lacrima (lacruma), *ae f.* **1** lacrimă: *cito arescit* ~ CIC. lacrima se usucă repede, *lacrimas dare* (*effundere*) OV. a vărsa lacrimi, *lacrimas movere* QUINT. (*ciere* VERG.) a stîrni lacrimi, a face să plîngă, *tradere se lacrimis* CIC. a se pune pe plîns, *lacrimis indulgere* OV. a da drumul lacrimilor, *vix lacrimis abstinere* CURT. a-și ține cu greu lacrimile, *temperare a lacrimis* VERG. a-și stăpîni lacrimile, *prae lacrimis loqui non possum* CIC. nu pot vorbi de lacrimi, *lacrimis oculos suffusa nitentes* VERG. Aen. *1, 228* cu ochii ei lucitori scăldați în lacrimi; (*prov.*) *hinc illae lacrimae* HOR. de-aici vine tot răul; **2** picături de sevă (a arborilor): *lacrima vitium* PLIN. lacrima viței, *Heliadum lacrimae* OV. chihlimbar; [arh. *dacrima, dacruma*].

lacrimābilis (*2*) *adj.* **1** demn de plîns, nefericit: *lacrimabile bellum* VERG. război nefericit, (*invidia*) *vixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile videt* OV. (invidia) de-abia-și ține lacrimile, fiindcă nu vede nimic demn de plîns; **2** care provoacă lacrimi, jalnic: ~ *gemitus* VERG. geamăt jalnic; **3** picurînd (*despre arbori*) ARN.

lacrimābiliter *adv.* lăcrimînd, printre lacrimi HIER.

lacrimābundus (*3*) *adj.* în lacrimi, plîngînd LIV. ș.a.

lacrimātiō, *ōnis f.* lăcrimare: ~ *oculorum* PLIN. lăcrimarea ochilor (*boală*); (*tard.*) lăcrimare, plîns VULG.

lacrimō (lacrumō) *vi.* și *vt.* **1** a lăcrima, a vărsa lacrimi, a plînge: *oculis lacrimantibus* CIC. cu ochii în lacrimi, *lacrumo gaudio* TER. plîng de bucurie, (*cu ac. n.*) *quid tu igitur lacrumas?* ce ai de plîngi?, *num id lacrumat virgo?* TER. oare de asta plînge fata?, *lacrimandus* STAT. demn de fi plîns; **2** a picura: *lacrimavit ebur* OV. fildeșul a picurat, *lacrimatae cortice myrrhae* OV. F. *1, 339* picături de smirnă picurate din scoarță.

lacrimor, *ārī, ātus sum vi. dep. v.* **lacrimo**

lacrimōsē *adv.* în lacrimi, plîngînd GELL.

lacrimōsus (*3*) *adj.* **1** lăcrimos: *lacrimosi oculi* PLIN. ochi lăcrimoși; **2** **a.** care provoacă lacrimi: ~ *fumus* OV. fum care te face să lăcrimezi; **b.** (*fig.*) trist, jalnic: *sub lacrimosa Troiae funera* HOR. puțin mai înainte de căderea jalnică a Troiei; **3** care picură (*despre plante*): *vitium radices lacrimosae* PLIN. rădăcinile picurînde ale viței.

lacrimula, *ae f.* lăcrămioară CIC., CATUL. ș.a.

lacrum... *v.* **lacrim...**

lact... *v.* **lac...**

lacta, *ae f.* (*bot.*) siminichie (*Cassia acutifolia* sau *angustifolia*) PLIN.

Lactantius, *iī m.* Lactantius (*scriitor creștin din vremea lui Constantin cel Mare*).

lactārius (*3*) *adj.* (*tard.*) **1** lăptos, care dă lapte, care alăptează: *lactaria herba* PLIN. buruiană cu suc lăptos, *lactariae* (subînț. *vaccae*) VARR. vacile care alăptează; **2** preparat cu lapte: *opus lactarium* LAMP. preparat de lapte // **lactārium**, *iī n.* prăjitură preparată cu lapte LAMPR. // **lactārius**, *iī m.* cel care face cremă de lapte *sau* prăjituri cu lapte LAMPR.

lactātiō, *ōnis f.* alăptare IREN.

lacte *v.* **lac**

lactens, *ntis p. pr. v.* **lacteo** // **lactentia**, *ium n.* produse lactate CELS.

lacteō, *ēre vi.* (*numai la p. pr.*) **1** a suge, a fi de țîță, a fi sugar: *Romulus parvus atque lactens* CIC. Romulus mic și sugar, *lactens hostia* CIC. victimă neînțărcată încă, *viscera lactentia* OV. F. *6, 137* măruntaiele pruncilor; (*fig.*) *annus lactens* OV. M. *15, 201* anul la începutul lui; **2** (*despre plante*) a fi lăptos, plin de suc: *frumenta lactentia* VERG. grînele care au prins sevă.

lacteolus (*3*) *adj.* alb ca laptele: *lacteolae puellae* CATUL. albele copile.

lactes, *ium f. pl.* **1** intestinul subțire (*la animale*); (*gener.*) mațe: *venio laxis lactibus* PL. vin aici cu mațele goale; (*prov.*) *alligare fugitivam canem agninis lactibus* PL. Pseud. *319* a lega cu mațe de miel o cățea care vrea să scape (lucru zadarnic); **2** lapți (*la pești*) SUET.

lactescō, *ere vi.* **1** a se preface în lapte CIC.; **2** (*despre o femelă*) a avea lapte; (*despre paiul plantelor semănate*) a începe să aibă sevă PLIN.

lacteus (*3*) *adj.* **1** de lapte: *candens* ~ *humor* OV. laptele cel alb; **2** plin de lapte: *ubera lactea* VERG. ugerele pline de lapte; **3** care suge: ~ *porcus* MART. purcel de lapte; **4** (*fig.*) de culoarea laptelui, alb ca laptele: *cervix lactea* VERG. ceafa albă ca laptele, *lactea via* OV. sau *arculus* ~ CIC. Calea Laptelui; **5** dulce ca laptele, plăcut: *Livii lactea ubertas* QUINT. *10, 1, 32* abundența plăcută a lui Livius.

lacticolor, *ōris adj.* alb ca laptele AUS.

lactineus (*3*) *adj.* alb ca laptele FORT.

lactitō, *āre vt.* a alăpta PS. MART.

lactō[1] (*I*) *vi.* și *vt.* **1** a avea lapte, a da lapte, a alăpta: *ubera lactantia* OV. ugere care dau lapte; **2** a suge lapte: *lactantes* TERT. copiii de țîță; (*fig.*) *anni lactantes* AUS. anii pruncie; **3** a fi făcut din lapte: *lactans meta* MART. *1, 43, 7* burdușel de brînză (în formă de con) // **lactantia**, *ium n. pl.* CELS. produse ale laptelui.

lactō[2] (*I*) *vt.* [*lacio*] a momi, a înșela: ~ *amantem* TER. a lega la ochi iubitul.

lactūca, *ae f.* (*bot.*) lăptucă (*Lactuca sativa*): ~ *somno apta est* CELS. lăptuca e bună pentru somn, ~ *marina* CELS. (*caprina* PLIN.) (*bot.*) laptele-cucului (*Euphorbia helioscopia*).

lactūcārius, *iī m.* vînzător de lăptuci DIOM.

lactūcōsus (*3*) *adj.* care produce lăptuci în mare cantitate DIOM.

lactūcula, *ae f.* lăptucă tînără SUET.

Lacturnus, *ī m.* Lacturnus (*divinitate romană care apără grîul care dă în lapte*) AUG.

lacuātus = **laqueatus** (*v.* **laqueo**).

lacūna, *ae f.* [*lacus*] **1** adîncitură, groapă, şanţ, scobitură; (*oc.*) gropiţă în obraz: *qua aratrum vomere lacunam facit* VARR. pe unde plugul cu fierul lui taie un şanţ (brazda), *pavimenta testacea sunt exigenda, ut non habeant lacunas* VITR. trebuie să ceri pardoseală de cărămidă arsă, ca ea să nu aibă goluri, *lacunae salsae* LUCR. adîncurile sărate (mările), *ostrea muriceis scopulorum mersa lacunis* AUS. stridii afundate în scobiturile pline de recife ale stîncilor, (*oc.*) *sint parvae utrimque lacunae* OV. A. A. *3, 283* (cînd o femeie rîde) să facă mici gropiţe la amîndoi obrajii; **2** baltă, băltoacă, mlaştină: *vastae lacunae Orci* LUCR. mlaştinile nesfîrşite ale Infernului, *tepido sudant humore lacunae* VERG. băltoacele aburesc de apa încălzită, *totae solidam in glaciem vertere lacunae* VERG. toată apa bălţilor s-a schimbat într-o masă de gheaţă; **3** (*fig.*) gol, pierdere, pagubă: *explere lacunam rei familiaris* CIC. Verr. *2, 138* a umple un gol în averea proprie, *vide ne qua ~ in auro sit* CIC. vezi să nu te alegi cu vreo pagubă la aur; [arh. *lucuna* LUCR.].

lacūnar, *āris n.* **1** plafon cu tăblii pătrate sculptate, pictate sau încrustate; (*gener.*) plafon, tavan: *non ebur neque aureum mea renidet in domo lacunar* HOR. nici fildeş, nici plafon aurit nu străluceşte în casa mea, *spectare ~* IUV. a privi în tavan (a fi distrat); **2** (*pl. arhit.*) tăblii la partea inferioară a streşinii VITR.

lacūnārius, *ii m.* săpător la şanţuri FIRM.

lacūnātūra, *ae f.* gropiţe în bărbie APUL.

lacūnō (*I*) *vt.* a bolti în formă de plafon: *summa lacunabant alterno murice conchae* OV. M. *8, 564* scoici de mărgăritar şi de purpură formau ca o boltă a tavanului // **lacūnātus** (*3*) *adj.* PLIN. boltit.

lacūnōsus (*3*) *adj.* care are gropi, care are goluri CIC., APUL.

lacus, *ūs m.* **1** vas mare (pentru lichide), cadă, hîrdău, ciubăr: *nova ista, quasi de musto ac lacu fervida oratio* CIC. acest fel nou de a vorbi, ca un vin care fierbe încă şi parcă a fost de curînd scos din cadă, *alii stridentia tingunt aera lacu* VERG. G. *4, 173* alţii (fierarii) călesc arama care sfîrîie în hîrdău; **2** lac (cu apă curgătoare), apă: *~ Albanus* LIV. lacul Albanus, *Stygii lacus* VERG. apele (leneşe) ale Styxului; **3** bazin de apă, fîntînă: *lacus sternendos lapide locare* LIV. a da de căptuşit bazinele cu piatră, *a lacu redeuntes pueri et anus* HIR. copiii şi babele care se întorc de la fîntînă; **4** groapă pentru păstrarea grînelor COL.; groapă pentru stingerea varului (varniţă) VITR.; **5** tăblie de plafon (= *lacunar*) LUCIL.; [dat. abl. pl. *lacubus*, dar şi (rar) *lacibus*; după decl. II, rar: genit. sg. *laci*, nom. pl. *laci*, ac. pl. *lacos*, dat. abl. pl. *lacis*].

lacusculus, *ī m.* despărţitură; groapă mică COL.

lacuturris, *is m.* un fel de varză PLIN.

Lăcȳdēs, *is m.* Lacydes din Cyrenae (*filozof, discipol al lui Arcesilau*).

Lădās, *ae m.* Ladas (*vestit alergător de pe vremea lui Alexandru cel Mare*).

Lădōn, *ōnis m.* rîu în Arcadia, afluent al rîului Alpheios.

laedō, *ere, laesī, laesum vt.* **1** a vătăma, a răni: *quae laedunt oculum* HOR. ceea ce vatămă ochiul, *ne te frigora laedant* HOR. ca frigul să nu-ţi facă rău, *corpore non laeso* OV. cu trupul nevătămat (nerănit), *~ hominem vulnere* OV. a răni un om, *~ herbas morsu* OV. a roade ierburi, *laesus nube dies* LUC. ziua acoperită de nor; **2** (*fig.*) a răni, a jigni, a face rău: *laesa dignitas* NEP. demnitate rănită, *iniuste neminem ~* CIC. a nu face rău pe nedrept nimănui, *tua me infortunia laedent* HOR. nefericirea ta mă va face să sufăr, *~ fidem* CIC. a-şi călca cuvîntul, *haec me non laedunt* CURT. acestea nu mă privesc.

Laelia, *ae f.* Laelia (*nume de femeie*).

Laeliānus (*3*) *adj.* al lui Laelius: *naves Laelianae* CAES. corăbiile comandate de D. Laelius.

Laelius, *ii m.* Laelius (*nume gentilic roman, de ex.: C. Laelius, prietenul lui Scipio Africanus*).

laena, *ae f.* manta de iarnă CIC. ş.a.

laeotomus, *ī m.* coarda unui arc de cerc, segment VITR.

Lăertēs (**Lăerta**), *ae m.* Laerte (*tatăl lui Ulises*) // **Lăertiadēs**, *ae m.* fiul lui Laerte (Ulises).

Lăertius[1] (*3*) *adj.* al lui Laerte.

Lăertius[2] (*3*) *adj.* din Laerte (*oraş în Cilicia, locul de naştere al lui Diogenes Laertius, autorul unei compilaţii despre viaţa şi doctrinele celor mai vestiţi filozofi*).

laesiō, *ōnis f.* vătămare, rănire, ofensă; (*ret.*) provocare a adversarului CIC. De or. *3, 205*

Laestrȳgōn, *ōnis m.* obişnuit **Laestrȳgonēs**, *um m. pl.* laestrygonii (*popor de uriaşi antropofagi, trecuţi din Campania — ţinutul din apropiere de Formiae — în Sicilia*) // **Laestrȳgonius** (*3*) *adj.* laestrygonian: *Laestrygonia amphora* HOR. amforă laestrygoniană (campaniană), *Laestrygoniae domus* OV. casele laestrygoniene (oraşul Formiae), *Laestrygonii campi* PLIN. cîmpiile siciliene.

laesūra, *ae f.* vătămare, păgubire TERT.

laesus (*3*) *p. pf. v.* **laedo**

laetābilis (*3*) *adj.* îmbucurător, plăcut CIC.

laetābundus (*3*) *adj.* foarte voios, bucuros GELL. ş.a.

laetāmen, *inis n.* îngrăşăminte, bălegar PLIN.

laetans, *ntis p. pr. v.* **laetor** // **adj.** bucuros, vesel: *laetantes adventu meo* PL. veseli de sosirea mea, *volucres quae laetantia loca concelebrant* LUCR. *2, 344* păsări ce populează ţărmuri desfătate.

laetanter *adv.* cu bucurie LAMPR.

laetē *adv.* **1** voios, bucuros: *neque quisquam exceptus est laetius* VELL. nimeni n-a fost primit mai bucuros; **2** bogat, abundent (*despre plante*): *truncus laetius frondet* COL. trunchiul se îmbracă mai bogat cu frunze; **3** (*ret.*) ornat cu figuri de stil: *~ an severe dicere* QUINT. *8, 3, 40* a vorbi împodobit sau sobru.

laetica terra, *ae f.* pămînt atribuit unui *laetus* (*v.* **laetus**[2]).

laetificans, *ntis p. pr. v.* **laetifico** // **adj.** voios PL.

laetificō (*I*) *vt.* **1** a bucura, a înveseli: *sol laetificat terram* CIC. soarele înveselește pămîntul, *laetificantur meo malo* PL. se bucură de răul meu; **2** (*agr.*) a face solul să fie roditor: ~ *agros* CIC. a îngrășa pămîntul.
laetificus (*3*) *adj.* care te face bucuros, plăcut: *laetifici fetus* LUCR. roade care te bucură, *laetifica referre* SEN. a aduce vești bune.
laetiscō, *ere vi.* a se bucura SISEN.
laetitia, *ae f.* **1** veselie, bucurie (exteriorizată): *adsit laetitiae Bacchus* VERG. Bacchus să fie prezent la veselia noastră, *tempora laetitiae* OV. momente de veselie, *laetitiae voces ad sidera iactant* VERG. înalță pînă la stele strigăte de bucurie, *exsultare laetitiā* CIC. a sări în sus de bucurie, *efferri laetitiā* CIC. a nu mai putea de bucurie, *gaudium atque* ~ SEN. bucuria (interioară) și veselia, ~ *victoriae* LIV. bucuria victoriei; **2** aspect frumos, frumusețe: ~ *membrorum* STAT. frumusețea trupului, *auditor adsuevit exigere laetitiam orationis* TAC. auditoriul s-a obișnuit să pretindă un stil atrăgător; **3** rodnicie, fertilitate: *loci* ~ COL. fertilitatea solului.
laetitūdō, *inis f.* bucurie ACC.
laetō (*I*) *vt.* (*arh.*) **1** a înveseli, a bucura: *frontem tuam laetabit* APUL. M. *3, 11* îți va înveseli chipul; **2** a face roditor, a fertiliza PALL.
laetor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se bucura, a fi bucuros: ~ *bonis rebus* CIC. a se bucura de întîmplările fericite, ~ *de omnium salute* CIC. a se bucura de faptul că au fost salvați toți, ~ *in omnium gentium gemitu* CIC. a se bucura atunci cînd toți plîng, (*cu ac. n.*) *utrumque laetor* CIC. mă bucur de ambele lucruri, *illud laetandum mihi video* CIC. văd că trebuie să mă bucur de acel lucru, (*cu ac. și inf.*) *filiola tua te delectari laetor* CIC. sînt bucuros că ești încîntat de fetița ta, (cu *quod* și *conjct.*) *laetati sunt, quod sellam adtulisset* CIC. s-au bucurat că a adus scaunul, (*despre lucruri*) *vitis laetatur tepore* COL. viței de vie îi priește căldura.
laetum *adv.* vesel STAT.
laetus[1] (*3*) *adj.* **1** (*despre animale și plante*) frumos la vedere, gras, bine hrănit; bogat, mănos, roditor: *laetae segetes* CIC. lanurile frumoase, *terra iusto laetior* VERG. pămîntul mai gras decît trebuie, *glande sues laeti redeunt* VERG. porcii se întorc sătui de ghindă, *laeta boum armenta* VERG. cirezile frumoase (grase) de boi, (*cu genit., prin analogie cu „plenus“*) *frugum pabulique* ~ *ager* SALL. pămînt bogat în roade și pășune, *lucus laetissimus umbrae* VERG. dumbravă foarte bogată în umbră; **2** plăcut: *quid potest esse fructu laetius?* CIC. ce poate fi mai plăcut la gust?, *laetum militibus nomen* TAC. nume plăcut soldaților, *nec vero segetibus solum et pratis et vineis res rusticae laetae sunt, sed et hortis etiam et…* CIC. viața de țară este plăcută nu numai prin holdele, prin livezile și prin viile ei, ci și prin grădini și…; **3** favorabil, de bun augur: *laetum augurium* TAC. auspicii favorabile, *haud laetum domino omen* STAT. semn rău prevestitor pentru stăpîn, *exta laetiora* SUET. haruspicii mai favorabile, *haud laetum somnium* CURT. vis de rău; **4** vesel, bucuros: *laeti atque erecti* CIC. veseli și țanțoși, ~ *vultus* CIC. față veselă, *dies laetissimi* CIC. zilele de cea mai mare bucurie, ~ *animi* (= *locat.*) VERG. bucuros în sufletul lui, *fronte* ~, *pectore anxius* TAC. vesel la chip, dar îngrijorat în inima lui, *laeta laborum* VERG. Aen. *11, 73* bucuroasă de lucrul ei, ~ *dono* TAC. bucuros de dar, *minime* ~ *novae origine urbis* LIV. nu prea bucuros de întemeierea noului oraș, ~ *descendere regno* STAT bucuros să-și părăsească tronul, ~ *animi quod…* TAC. bucuros în sinea lui că…, *senatus supplementum etiam* ~ *decreverat* SALL. Iug. *84, 3* senatul îi votase chiar bucuros sporirea, *laetus eum Scipio vidit audivitque* LIV. *28, 35, 12* Scipio a fost bucuros să-l vadă și să-l audă; **5** (*despre vorbire sau orator*) înflorit, împodobit, bogat: *idem* ~ *ac presus* QUINT. (Homer este) în același timp ornat și concis, *dicendi textum tenue laetioribus numeris corrumpere* QUINT. a strica o țesătură stilistică delicată, prin dezvoltări și teme prea bogate.
laetus[2], *ī m.* (*tard.*) străin care primea de la stat o bucată de pămînt de cultivat, în schimbul unui tribut AMM. ș.a.
laeva *v.* **laevus**
laevamentum, *ī v.* **levamentum**
laevē *adv.* stîngaci, ca un nătîng: *non* ~ HOR. bine, cum trebuie.
Laevī, *ōrum m. pl.* levii (*popor liguric din Gallia Transpadană*).
laevig… *v.* **levig…**
laevis, laevitas *v.* **levis, levitas**
Laevius, *iī m.* vechi poet latin // **Laeviānus** (*3*) *adj.* al poetului Laevius.
laevorsum și **laevorsus** *adv.* spre stînga, la stînga APUL. ș.a.
laevum *adv.* din stînga VERG. ș.a.
laevus (*3*) *adj.* **1** stîng, din stînga: ~ *pes, umerus* CIC. piciorul, umărul stîng, *laevo amne* TAC. pe malul stîng al rîului, *laeva manus* CIC. mîna stîngă // **laeva**, *ae f.* (subînț. **manus**) mîna stîngă; partea stîngă: *Ilionea petit dextra laevaque Serestum* VERG. cu mîna dreaptă, îl prinde pe Ilioneus, și cu stînga pe Serestus, *laevam pete* OV. ia-o la stînga, *dextrā montibus, laevā Tiberi amne saeptus* LIV. mărginit la dreapta de munți, la stînga de rîul Tibru // **laevum**, *ī n.* partea stîngă: *in laevum flectere* OV. a o lua spre stînga, *in laevo esse* CURT. a fi la stînga // **laeva**, *ōrum n. pl.* ținutul din stînga, locul din stînga: *laeva Propontidis intrat* OV. pătrunde în ținutul din stînga Propontidei, *laeva tenet Thetis* VERG. la stînga, e Thetis; **2** (*fig.*) prost, nătîng: *o, ego laevus!* HOR. oh, prostul de mine!, *si mens non laeva fuisset* VERG. dacă mintea nu ne-ar fi fost proastă; **3** nefavorabil, potrivnic, nefericit: *tam laevo tempore* HOR. la un moment atît de nepotrivit, *laevum omen* VAL. FL. prevestire de rău; **4** (*în limbajul augurilor*), favorabil, de bun augur: *laeva numina* VERG. divinități favorabile, *tonitru dare omina laevo* OV. a da semne favorabile printr-un tunet din partea stîngă, *laevum intonuit* VERG. a tunat din stînga (*semn bun*).
laganum, *ī n.* clătită HOR.
lagēa, *ae f. v.* **lageos**

lagēna *v.* **lagoena**
lagēos, *ī f.* (un soi de) viță VERG.
Lāgēus (*3*) *adj.* al lui Ptolemeu Lagus, al lagizilor, al Egiptului: *Lagea litora* MART. țărmurile Egiptului.
lagoena, *ae f.* cană (*cu gît lung și cu toartă*), butelcă, ulcior CIC. ș.a.
lagōis, *idis f.* numele unei păsări de munte (găinușă, ieruncă, cocoș-de-munte [?]) HOR. S. *2, 2, 22.*
lagōna, laguēna, laguina, lagūna *v.* **lagoena**
lagophthalmos, *ī m.* bolnav de lagoftalmie („*ochi de iepure*", *pleoapa de sus nu acoperă globul ocular*) CELS.
laguncula, *ae f.* butelcuță, sticluță PLIN. ș.a.
Lāgus, *ī m.* general al lui Alexandru cel Mare, tatăl regelui Ptolemeu Lagus; *flumina Lagi* SIL. Nilul.
Lāiadēs, *ae m.* fiul lui Laius (Oedip).
lāicus (*3*) *adj.* (*tard.*) comun, nesfințit, laic // **lāicus**, *ī m.* laic VULG.
Lāis, *idis* (*-idos*) *f.* Lais (*numele a două hetaire la greci*).
Lāius, *ī m.* Laios (*rege al Thebei, tatăl lui Oedip*).
Lālagē, *ēs f.* nume de femeie HOR.
Lālētānia, *ae f. v. Lacetania* // **Lālētānus** (*3*) *adj.* laletan.
lalīsiō, *ōnis m.* (*cuvînt african*) măgar-sălbatic PLIN. ș.a.
lallō, *āre vi.* a cînta nani-nani (*spre a adormi copilul*) PERS. ș.a.
lallum, *ī m.* sau **lallus**, *ī m.* nani-nani (*cîntecul doicii*) AUS.
lāma, *ae f.* băltoacă, mlaștină HOR. Ep. *1, 13, 10*
lambdacismus, *ī m.v.* **labdacismus**
lamberō, *āre vt.* a mușca, a ronțăi LUCIL.; (*prov.*) *meo me ludo lamberas* PL. Ps. *743* îmi plătești cu aceeași monedă.
lambitō, *āre vt.* a linge SOLIN.
lambitus, *abl. ū, m.* lingere AUR. VICT.
lambō, *ere, lambī* (*lambuī*), *lambitum vt.* 1 a linge: ~ *vulnus suum* PLIN. a-și linge rana (*despre un cîine*); 2 a atinge: (*despre limbile de foc*) *flamma properabat lambere tectum* HOR. flacăra zorea să atingă acoperișul, (*despre ape*) *quae loca lambit Hydaspes* HOR. locuri pe care le udă Hydaspes.
Lambrus, *ī v.* **Lamprus**
lāmella, *ae f.* lamă mică, foiță (*de metal*) VITR. ș.a.
lāmellula, *ae f.* foiță (*de metal*) PETR.
lāmenta, *ae f.* bocet PACUV.
lāmentābilis (*2*) *adj.* 1 de jale, plîngător: *voce lamentabili* CIC. cu o voce plîngătoare, *lamentabile carmen* STAT. cîntec de jale, *somptuosa funera et lamentabilia* CIC. înmormîntare luxoasă și cu multe bocitoare; 2 (*fig.*) jalnic, demn de plîns, lamentabil: *lamentabile regnum* VERG. jalnica domnie.
lāmentārius (*3*) *adj.* care te face să-ți dea lacrimile PL.
lāmentātiō, *ōnis f.* plînset, bocet, jeluială CIC., LIV. ș.a.
lāmentātrix, *īcis f.* bocitoare VULG.
lāmentō (*I*) *vb. v.* **lamentor**
lāmentor, *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* 1 a plînge, a boci: *clamor lamentantium mulierum* LIV. strigătele femeilor care boceau; 2 a plînge, a jeli: ~ *matrem mortuam* TER. a-și jeli mama moartă, ~ *imperii calamitatem* CIC. a jeli nenorocirea statului, *lamentamur non apparere labores nostros* HOR. ne plîngem că eforturile noastre nu se văd (nu sînt apreciate), (*pas. impers.*) *fletur, lamentatur* APUL. M. *4, 33* se plînge, se bocește; (*sens. pas.*) *lamentatus 1*) plîns, de plîns SIL. *13, 712*; *2*) care răsună de bocete: *lamentata Dindyma* STAT. Th. *12, 224* Dindymul huind de bocete.
lāmentum, *ī n.* 1 bocet, jeluială: *se lamentis dedere* CIC. a se pune pe bocit, *lamenta ponere* TAC. a înceta bocitul; 2 (*oc.*) cloncănit (*al găinii*) PLIN.
lamia, *ae f.* (*frecv. pl.*) 1 strigoaice (*înfățișate cu chip și sîni de femeie și trupul de șarpe, ele nu vorbeau, dar șuierau plăcut, ca Sirenele, ademenindu-i pe străini, pe care apoi îi devorau*); 2 baubau (*personaje imaginare, un fel de vampiri cu care se speriau copiii mici*); 3 specie (*necunoscută*) de pește PLIN.; 4 cucuvea; 5 șacal VULG.
Lamia[1], *ae m.* supranume în familia Aelia // **Lamiānus** (*3*) *adj.* al lui Lamia.
Lamia[2], *ae f.* Lamia (*oraș din Phthiotida, în sudul Thessaliei*).
lāmina (**lammina, lamna**), *ae f.* 1 foaie (*de metal, de lemn*), placă, tablă, lamă: *tigna laminis clavisque religare* CAES. a strînge bine grinzile cu plăci de metal și cu piroane, *argutae* ~ *serrae* VERG. pînza ferăstrăului răsunător, ~ *dissiluit* OV. lama spadei s-a făcut țăndări, *ardentes laminae* CIC. lame de fier înroșite (*instrument de tortură*); 2 bucată de metal, lingou; (*spec.*) ban: ~ *fulva* OV. lingou de aur, *inimicus lamnae* HOR. dușman al banului; 3 sfircul, lobul urechii ARN; 4 coajă verde de nucă OV. Nux. *95.*
lamnula, *ae f.* lamă mică TERT.
lampada, *ae f. v.* **lampas**
lampadārius, *iī m.* purtător de făclie COD. IUST.
lampadiās, *ae m.* un fel de cometă PLIN.
Lampadium (**Lampadion**), *iī n.* Lampadion (*nume grecesc de femeie*); „Infocata" (*termen de mîngîiere adresat unei femei*) LUCR. *4, 1165.*
lampas, *adis f.* 1 torță, faclă: *ardentem coniecit lampada Turnus* VERG. Turnus aruncă o torță în flăcări, *vidi argenteum Cupidinem cum lampade* CIC. am văzut un Cupidon de argint cu o torță în mînă, (*despre torța nupțială*) *lampade primā* STAT. de-abia căsătorită, (*despre alergători*) *nunc cursu lampada tibi trado* VARR. acum îți trec ție torța la alergare; (*fig.*) *quasi cursores, vitai lampada tradunt* LUCR. ca și alergătorii la curse, (generațiile) își trec unele altora făclia vieții; 2 lumină, strălucire; zi: *roseā sol alte lampade lucens* LUCR. soarele lucind în înălțimi cu lumina lui trandafirie, *Phoebeae lampadis instar* VERG. ca lumina soarelui, *nona lampadae* LUCR. a noua zi, *decima lampas Phoebas* VAL. FL. a zecea lumină a lunii (a zecea noapte); 3 candelabru: ~ *aenea* IUV. candelabru de aramă, *praecinctae lampades auro* OV. candelabre tivite cu aur; 4 meteor (*în formă de torță*); [ac. sg. *lampadem* și *lampada*, ac. pl. *lampades* și *lampadas*].
Lampetiē, *ēs f.* Lampetie (*nimfă, fiica Soarelui, sora lui Phaeton, preschimbată într-un copac*).

Lampridius, *ii m.* Lampridius (*scriitor latin, unul dintre autorii lucrării* Historia Augusta).
Lamprus (Lambrus), *ī m. 1*) rîu în Gallia Transpadană (*afluent al Padului*); 2) numele unui muzician.
Lampsacēnus (*3*) *adj.* din Lampsacum // **Lampsacēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Lampsacum.
Lampsacius (*3*) *adj.* lampsacic: ~ *versus* MART. vers priapeu (obscen).
Lampsacum, *ī n.* și **Lampsacus**, *ī f.* Lampsacum (*oraș în Mysia, pe malul asiatic al Hellespontului, sălaș al cultului lui Priap*).
lampsana *v.* **lapsana**
lamptēr[1], *ēris m.* sfeșnic PLIN.
Lamptēr[2], *ēris m.* Lampter (*numele unei coline din Phocaea, în Ionia, pe care se înălța un far*).
lampyris, *idis f.* (*entom.*) licurici (*Lampyris noctiluca*) PLIN.
Lamus, *ī m. 1*) fiul lui Heracles și al Omphalei; *2*) regele laestrygonilor, fondatorul orașului Formiae.
lamyrus, *ī m.* (specie de) pește de mare OV.
lana, *ae f.* **1** lînă: *lanam carere* PL. a scărmăna lîna, *lanam ducere* OV. a toarce lînă, *lanam tingere murice* OV. a vopsi lîna cu purpură, *lanam fucare veneno Assyrio* VERG. a colora lîna cu purpură syriană, ~ *medicata fuco* HOR. lînă vopsită cu purpură; **2** lucratul lînii: *lanā ac telā victum quaeritare* TER. a-și scoate hrana din lucratul lînii și din țesut, *Lucretia lanae dedita* LIV. Lucreția ocupată cu lucratul lînii; (*prov.*) *cogitare de lanā sua* OV. a nu se gîndi decît la interesul său; **3** puf, piele cu păr, păr: ~ *leporina, caprina* DIG. piele de iepure, de capră, ~ *anserina* DIG. puf de gîscă; (*prov.*) *rixari de lana caprina* HOR. Ep. *1, 18, 15* a se certa pe un smoc de păr din barba țapului (pentru fleacuri), *celantur cydonia lanā* MART. *10, 42, 3* gutuile sînt acoperite cu puf; **4** bandă, petec de lînă, haină de lînă: *lanam habere ob oculos* PL. Mil. *1430* a avea o bandă de lînă pe ochi; **5** (*oc.*) bumbac: *nemora molli canentia lanā* VERG. G. *2, 120* dumbrăvile bătînd în alb de puful moale de bumbac; **6** (*fig.*) nor scămos (*ca lîna*): *non videtur tenuia lanae per caelum vellera ferri* VERG. G. *1, 397* nu vezi mici caiere de lînă mînate pe întinsul cerului.
lānāris (*2*) *adj.* care dă lînă, lînos VARR.
lānārius (*3*) *adj.* de lînă: *lanaria herba* PLIN. (*lanaria radix* COL.) (*bot.*) odagaci *sau* săpunel (*Saponaria officinalis*) (*plantă care scoate grăsimea lînii*) // **lānārius**, *iī m.* lînar (*lucrător*) ARN. ș.a.
lānātus (*3*) *adj.* **1** acoperit cu lînă, lînos: *lanatae oves* COL. oile lînoase (netunse încă), *lanatae peles* COL. pieile cu lîna lor, *dii lanatos pedes habent* PETR. zeii au picioarele înfășurate în lînă (pedeapsa lor vine pe neașteptate); **2** acoperit cu puf; ca puful: *lanata mala* PLIN. mere acoperite cu puf; ~ *lupus* PLIN. știucă (*avînd carne albă și moale*) // **lānāta**, *ae f.* oaie: *lanatas caedit* IUV. *8, 155* jertfește oi la altare.
lancea, *ae f.* lance (*vergea de lemn cu capătul de fier, adesea cu o curea la mijloc de care era ținută sau cu care se arunca prin rotirea brațului*): *lata* ~ VERG. lance cu vîrful lat.
lanceārius (lanciārius), *iī m.* lăncier AMM.
lanceātus (*3*) *adj.* cu vîrful ca un fier de lance VULG.
lanceō, *āre vi.* a mînui lancea TERT.
lanceola (lanciola), *ae f.* lance mică APUL.
lancicula, *ae f.* (dim. al lui *lanx*) balanță mică ARN.
lancinātor, *ōris m.* jupuitor (*de animale*) PRUD.
lancinō (*1*) *vt.* a face bucăți, a sfîrteca: ~ *aliquem morsu* PLIN. a sfîșia pe cineva mușcîndu-l, ~ *homines novi generis poenis* SEN. a sfîrteca oamenii prin pedepse de o formă nouă; (*fig.*) ~ *paterna bona* CATUL. *29, 18* a risipi averea primită de la părinți.
lanciola, *ae f. v.* **lanceola**
lancula, *ae f.* (dim. al lui *lanx*) balanță mică VITR.
lānestris (*2*) *adj.* de lînă VOP.
lāneus (*3*) *adj.* **1** de lînă: *lanea infula* VERG. cordea de lînă; **2** cu puf, pufos; (*fig.*) moale: *pira corio laneo* PLIN. pere cu coaja pufoasă, *laneum latusculum* CATUL. *25, 10* coapsă delicată și moale.
langa, *ae f. v.* **langurus**
Langobardī, *ōrum m. pl.* longobarzii (*popor din nordul Germaniei, la vest de Elba*).
languefaciō, *ere vt.* a face lînced, a amorți CIC.
langueō, *ēre vi.* **1** a fi lînced, a fi obosit, a fi slăbit: ~ *de via* CIC. a fi obosit de drum, *languebunt corpora morbo* VERG. trupurile vor fi slăbite de boală, *hyacintus languens* VERG. zambilă care se veștejește; **2** (*fig.*) a fi fără putere, a lîncezi: *amor languet* OV. iubirea lîncezește, ~ *otio* (*in otio*) CIC. a lîncezi în nelucrare, *recursus languentis pelagi* VERG. retragerea mării obosite (reflux), *nec eam solitudinem* ~ *patior* CIC. nu suport ca această singurătate a mea să fie inactivă // **languens** *p. pr.* și *adj.* lînced, moale: *languens populus* CIC. poporul lînced, ~ *vox* CIC. voce slabă, ~ *cor* CATUL. inimă extenuată.
languescō, *ere, languī vi.* a deveni slab, a slăbi, a-și pierde puterea, a se moleși: *metuo ne orator languescat senectute* CIC. mă tem ca oratorul să nu-și piardă forța din cauza bătrîneții, *vites languescunt* COL. vița se usucă, *flos succisus aratro languescit* VERG. floarea retezată de plug se veștejește, *fluctus languescunt* OV. valurile se potolesc, *Bacchus languescit in amphora* HOR. C. *3, 16, 34* vinul în amforă își pierde asprimea (se face mai plăcut), *luna claro caelo visa* ~ TAC. s-a părut că luna se întunecă pe cerul senin, *color in luteum languescens* PLIN. culoarea este de un galben palid; (*spec.*) a boli: *ter omnino per quattordecim annos languit* SUET. în paisprezece ani, n-a fost bolnav mai mult de trei ori; (*fig.*) *languescunt animi* OV. curajul slăbește, *crescunt ignisque dolorque languescunt iterum* OV. focul și durerea cresc, dar iarăși se sting.
languidē *adv.* lînced, moale, fără energie: ~ *procedere* COL. a înainta încet, *languidius in opere versari* CAES. a încetini munca, ~ *dulces* PLIN. de o dulceață fadă.
languidulus (*3*) *adj.* veștejit; molatic de dulce: *corona languidula* CIC. coroană veștejită, ~ *somnus* CATUL. *64, 331* somn molatic de dulce.
languidus (*2*) *adj.* **1** lînced, obosit, slăbit, moleșit: *languidioribus nostris* CAES. ai noștri fiind mai lîncezi, *boves collo languido vomerem trahentes* HOR. boii purtînd jugul pe grumazul obosit, *dea venatu langui-*

da OV. zeiţa obosită de vînătoare, *vino languidi* HOR. obosiţi de băutură, (*despre lucruri*) ~ *ventus* OV. vînt slab, *flumine languido Cocytus* HOR. Cocytul cu apele lui încete, ~ *ignis* PL. foc pîlpîitor, ~ *color* PLIN. culoare stinsă, *languidiora vina* HOR. vinuri care şi-au mai pierdut asprimea (mai plăcute la gust); (*oc. sens act.*) *languidae voluptates* CIC. Tusc. *5, 16* plăceri moleşitoare; **2** lăsător, fără energie, moale: *senectus languida* CIC. bătrîneţea lăsătoare, *languidiores postea facli sumus* CIC. după aceea, am devenit mai lăsător, *languidiore studio fuistis* CIC. aţi fost mai puţin zeloşi.

languificus (*3*) *adj.* care face să fie lînced AUS.

langula, *ae f.* *v.* **lancula**

languor, *ōris m.* **1** slăbiciune, oboseală, moleşeală; indispoziţie, boală: ~ *corporis* CIC. slăbiciune fizică, ~ *militum* CAES. oboseala soldaţilor, *haec deambulatio me ad languorem dedit* TER. plimbarea asta m-a dat gata; *ficto languore moram trahit* OV. printr-o indispoziţie simulată, tărăgănează lucrurile, *aquosus* ~ HOR. hidropizie, *faucium* ~ SUET. laringită; **2** (*oc.*) **a.** calm al mării SEN. Ag. *116*; **b.** culoare stinsă, palidă PLIN.; **3** lîncezeală, lene, lipsă de energie: *languori se dedere* CIC. a se da lenei, *otium et solitudo languorem afferunt* CIC. lipsa de ocupaţie şi singurătatea lîncezesc omul, ~ *bonorum* CIC. nepăsarea oamenilor de treabă.

langūria, *ae f.* *v.* **langurus**

langūrium, *iī m.* ambră galbenă PLIN.

langūrus, *ī m.* (un fel de) şopîrlă PLIN.

laniāmentum, *ī n.* sfîşiere, sfîrtecare AUG.

laniārium, *iī n.* măcelărie VARR.

laniātiō, *ōnis f.* sfîrtecare SEN.

laniātus[1] (*3*) *p. pf.* *v.* **lanio**

laniātus[2], *ūs m.* sfîşiere, sfîrtecare: *ferarum laniatibus obiectus* VAL. MAX. expus sfîşierii fiarelor; (*fig.*) sfîşiere sufletească TAC. Ann. *6, 6.*

lānicia, lānicium, *v.* **lanitia, lanitium**

lānicutis (*2*) *adj.* lînos LABER.

laniēna, *ae f.* (*v. lanius*) **1** măcelărie: *per lanienas rogitare* PL. Ep. *199* a întreba din măcelărie în măcelărie; **2** măcelărie: *atrocissima virilitatis* ~ APUL. M. *7, 25* groaznica ciopîrţire a virilităţii; **3** tortură: *omni lanienā excruciari* AMM. a fi chinuit prin tot felul de torturi.

lānifica, *ae f.* lucrătoare a lînii (*torcătoare, ţesătoare*) DIG.

lānificium, *iī n.* lucratul lînii PLIN., SUET.

lānificus (*3*) *adj.* care lucrează lîna: *lanifica ars* OV. arta lucrării lînii, *lanificae sorores* MART. surori care torc firul vieţii omului (Parcele).

lāniger, *era, erum adj.* purtător de lînă: *lanigerae greges* VERG. turmele purtătoare de lînă, *lanigerae arbores* PLIN. arborii care produc bumbacul // **laniger**, *eri m.* **a.** oaie, berbec, miel; **b.** Constelaţia Berbecului MANIL.

lānigera, *ae f.* oaie VARR., SIL.

laniō[1] (*I*) *vt.* **1** a sfîşia, a sfîrteca: ~ *vestem* OV. a sfîşia haina, *homo a bestia laniatur* CIC. omul e sfîşiat de fiară, *laniata genas* VERG. cu obrajii sfîşiaţi, *laniata comas* OV. cu părul smuls: (*fig.*) *proice quaecumque cor tuum laniat* SEN. alungă din sufletul tău tot ce-l sfîşie; **2** (*fig.*) ~ *carmina* OV. a critica poeziile.

laniō[2], *ōnis m.* **1** măcelar PETR.; **2** călău SEDUL.

laniōnius (*3*) *adj.* de măcelar: *lanionia mensa* SUET. butuc de măcelărie.

lānipendia, *ae f.* distribuitoare a cantităţii de lînă dată spre lucrare torcătoarelor.

lānipēs, *pedis adj.* care are piciorul încălţat cu lînă CIC., QUINT. ş.a.

lanista, *ae m.* **1** şef al gladiatorilor, maestru de gladiatori; **2** instigator (*la război sau la revoltă*): *cum Antiocho, lanistis Aetolis, dimicare* LIV. a se lupta cu Antiochus la instigaţia etolienilor.

lanisticius (*3*) *adj.* al unui şef de gladiatori PETR.

lānitia, *ae* şi **lānitiēs**, *ēi f.* lînă TERT.

lānitium, *iī n.* **1** lînă, lînuri VERG.; **2** *lanitium silvarum* PLIN. bumbac // **lanitia**, *ōrum n. pl.* turme ARN.

lanius, *iī m.* **1** măcelar, casap: *pendere ad lanium vidit simium* PHAEDR. a văzut o maimuţă atîrnînd în cui la măcelar; **2** sacrificator al animalelor de jertfă PL.; **3** călău PL.

Laniv... *v.* **Lanuv...**

lanna, *ae f.* lobul urechii ARN.

lānōsitās, *ātis f.* însuşirea de a fi ca lîna TERT.

lānōsus (*3*) *adj.* lînos COL. ş.a.

lanterna (**lāterna**), *ae f.* lanternă, lampă: *paucis pannosis linea* ~ CIC. o lanternă de pînză de in pentru cîţiva zdrenţăroşi, *lanternam praeferre* VAL. MAX. a purta înainte lanterna (*luminînd calea cuiva*).

lanternārius, *iī m.* **1** purtător de lanternă; **2** (*fig.*) unealtă (*a unei ticăloşii*): *cum altero, Catilinae lanternario, consule* CIC. Pis. *20* cu cel de-al doilea consul, unealtă a lui Catilina.

lānūginans, *ntis adj.* flocos AUG.

lānūginōsus (*3*) *adj.* cu peri, acoperit cu puf PLIN.

lānūgō, *inis f.* **1** puf: *folia lanugine obducta* PLIN: frunzele acoperite cu un pufuşor, *cana legam tenera lanugine mala* VERG. voi culege gutui acoperite cu un puf delicat, *flavens prima lanugine Clytius* VERG. Clytius cu obrajii umbriţi de primele tuleie aurii; (*fig.*) *prima lanugo* IUV. *13, 59* tinereţe; **2** (*oc.*) rumeguş COL.

lānula, *ae f.* scamă de lînă CELS.

Lānuvium (**Lānivium**), *iī n.* oraş în Latium, pe Calea Appia // **Lānuvīnus** (**Lānuviānus**) (*3*) *adj.* lanuvin // **Lānuvīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Lanuvium.

lanx, *lancis f.* **1** taler, tavă, tablă: *pomum de caelata sumere lance* OV. a lua fructul de pe o tablă cizelată; **2** taler de balanţă; (*gener.*) balanţă, cîntar: *duas Iuppiter aequato examine lances sustinet* VERR. Iuppiter ţine cele două talere ale balanţei, acul neavînd nici o bătaie; (*fig.*) *vitam aequa lance pensitare* PLIN. IUN. a cîntări viaţa cuiva la justa ei valoare.

Lāocoōn, *ontis m.* preot al lui Neptun la Troia.

Lāodamīa, *ae f.* Laodamia (*fiica lui Acastus, care şi-a urmat în Infern soţul, pe Protesilaus, ucis de Hector*).

Lāodicēa, *ae f.* numele mai multor oraşe în Syria, Phrygia, Mesopotamia // **Lāodicensis** (*2*) *adj.* din

Laodicea // **Lāodicēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Laodicea.

Lāomedōn, *ontis m.* Laomedon (*rege al Troiei, tatăl lui Priam şi al Hesionei, vinovat de a-şi fi călcat cuvîntul faţă de Poseidon, care ridicase zidurile Troiei, şi faţă de Hercules, care-i eliberase fiica, oferită ca victimă ispăşitoare unui balaur în timpul unei epidemii, în schimbul unei promisiuni pe care regele nu şi-a ţinut-o*) // **Lāomedontēus** (*3*) şi **Lāomedontius** (*3*) *adj.* laomedonteic; (*poet.*) troian: *Laomedonteae periuria gentis* OV. sperjurul neamului troian, *Laomedontius heros* VERG. = eroul Troian (Aeneas) // **Lāomedontiadēs**, *ae m.* **a.** urmaş al lui Laomedon; **b.** (*la sg.*) Priam // **Laomedontiadae**, *ārum m. pl.* troienii VERG., romanii SIL.

lapathium, *iī v.* **lapathum**

lapathum, *ī n.* şi **lapathus**, *ī f.* (un fel de) măcriş (*folosit ca laxativ*) HOR.

lapicīda, *ae m.* tăietor în piatră, gravor în piatră VARR., LIV.

lapicīdīnae, *ārum f. pl.* carieră de piatră CIC.

lapidārius (*3*) *adj.* **1** de (în) piatră: *lapidaria navis* PETR. corabie încărcată cu piatră; **2** *lapidariae litterae* PETR. litere majuscule // **lapidārius**, *iī m.* tăietor în piatră, pietrar PETR.

lapidat, *āre, āvit vb. impers.* plouă cu pietre: *de caelo lapidatum est* LIV. din cer a plouat cu pietre.

lapidātiō, *ōnis f.* aruncare de pietre; ploaie de pietre: *fit magna* ~ CIC. pietrele curg din toate părţile, *lapidatione terrere Romanos* FLOR. a-i îngrozi pe romani cu o ploaie de pietre; (*tard.*) bătaie cu pietre, lapidare HIER.

lapidātor, *ōris m.* aruncător de pietre CIC.; (*tard.*) lapidator AUG.

lapidescō, *ere vi.* a se pietrifica PLIN.

lapideus (*3*) *adj.* de piatră: ~ *pons* LIV. pod de piatră, *lapideus imber* CIC. o ploaie de pietre; (*fig.*) *lapideo corde* ENN. cu inima de piatră, insensibil.

lapidicina *v.* **lapicidina**

lapidō (*I*) *vt.* **1** a ataca cu pietre: *exercitus imperatorem lapidavit* FLOR. soldaţii l-au atacat cu pietre pe comandant, *templa sunt lapidata* SUET. templele au fost bătute cu pietre; **2** a acoperi cu pietre, a înmormînta PETR. *114, 11*.

lapidōsitās, *ātis f.* duritate de piatră TERT.

lapidōsus (*3*) *adj.* **1** pietros, plin de pietre: *lapidosa terra* VARR. pămînt pietros, *lapidosi montes* OV. munţi stîncoşi, *lapidosae undae* ov. apele pline de pietre; **2** tare ca piatra: *panis* ~ HOR. pîine tare ca piatra, *lapidosa corna* VERG. coarne (*fructul*) tari ca piatra, *lapidosa cheraga* PERS. guta ca piatra (*înţepenind articulaţiile*).

lapillescō (lapilliscō), *ere vi.* a se face ca piatra, a se întări TERT.

lapillus, *ī m.* (dim. al lui *lapis*) **1** pietricică: *invitat somnos crepitantibus unda lapillis* OV. pîrîul cu murmurul pietricelelor lui îndeamnă la somn, *Libyci lapilli* HOR. Ep. *1, 10, 19* mozaic din bucăţele de marmură libyană, *hunc diem numera meliore lapillo* PERS. *2, 1* însemnă această zi cu o pietricică de bine (*zilele norocoase se însemnau cu pietricele albe, cele rele cu negre*), *nivei atrique lapilli* OV. M. *15, 41* pietricele albe şi negre (*de achitare şi condamnare a acuzaţilor*); **2** (*med.*) calcul renal *sau* vezical PLIN.; **3** piatră preţioasă: *nivei viridesque lapilli* HOR. perle şi smaragde, *caris aures onerare lapillis* OV. a-şi încărca urechile cu perle scumpe.

lapiō, *īre vt.* a împietri PACUV.

lapis, *idis m.* **1** piatră: *lapides in muros iacere* CAES. a arunca cu pietre în ziduri, *lapide ictus* (*percussus*) PL. lovit cu o piatră, ~ *quadratus* CURT. piatră cubică, *lapidibus pluit* LIV. plouă cu pietre, ~ *Parius* VERG. marmură de Paros, ~ *vivus* CURT. cremene, ~ *bibulus* VERG. piatră ponce, *lapides ardentes* LIV. meteoriţi; (*fig.*) *lapide candidiore diem notare* CATUL. *68, 184* a nota ziua cu o piatră mai albă (a avea o zi mai bună), *lapides loqui* PL. a spune cuvinte grele; (*prov.*) *lapidem verberare* PL. a bate cu biciul o piatră (a se munci degeaba), *quid stas, lapis?* TER. ce stai aşa, bolovanule (prostule)?, (*prov.*) *bis ad eundem* (subînţ. *lapidem offendere*) CIC. F. *10, 20, 2* a face de două ori aceeaşi greşeală; **2** (*oc.*) obiecte de piatră: **a.** piatră de hotar la o proprietate TIB.; **b.** piatră miliară (*pe marile drumuri, din mie în mie de paşi, servind la notarea distanţei*): *ad vicesimam ab Urbe lapidem* PLIN. la a douăzecea milă de Roma, (*eliptic*) *ad duodecimum lapidem a Cremona* TAC. la douăsprezece mile de Cremona, *ad quartum lapidem* TAC. la a patra milă; **c.** trepte de piatră (*pe care stă crainicul la vînzarea sclavilor*): *de lapide noxium comparare* COL. a cumpăra un delincvent la tîrgul de sclavi; (*fig.*) *praeter duos de lapide emptos tribunos* CIC. Pis. *35* afară de doi tribuni, cumpăraţi ca sclavii la tîrg (mituiţi); **d.** piatră funerară; **e.** piatră preţioasă, perlă; **f.** placă de marmură la o masă: ~ *albus* HOR. masă de marmură albă; **g.** piatră de mozaic: *lapides varii* HOR. S. *2, 4, 83* mozaic de marmură de diferite culori; **h.** *Iuppiter lapis* CIC. statuia de marmură a lui Iupiter de pe Capitoliu, pe care se jura.

Lapitha (Lapithēs), *ae m.* lapit, (*pl.*) **Lapithae**, *um* (*ārum*) lapiţii (*neam de munteni din Thessalia, care, la nunta regelui lor Pirithous cu Hippodamia, s-au încăierat într-o bătălie gigantică cu centaurii, deoarece unul dintre ei, beat, voise să răpească mireasa, şi i-au învins*) // **Lapithaeus** şi **Lapithēius** (*3*) al lapiţilor.

Lapithōnius (*3*) *adj.* al lapiţilor.

lappa, *ae f.* (*bot.*) brusture, lipan (*Lappa*)VERG. ş.a.

lappāceus (*3*) *adj.* ca brusturele PLIN.

lappāgō, *inis f.* (un soi de) brusture PLIN.

lapsana, *ae f.* şi **lapsanum**, *ī n.* (*bot.*) muştar (*Brassica*) PLIN.

lapsiō, *ōnis f.* cădere CIC.

lapsō, *āre vi.* [*labi*] a aluneca, a se clătina, a cădea: *equi sanguine suo lapsantes* TAC. caii alunecînd în sîngele lor, *crapulā* ~ FLOR. a se clătina de beţie, ~ *vulnere* STAT. a cădea din cauza rănii; (*fig.*) *verba lapsantia* GELL. cuvinte care curg cu duiumul.

lapsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **labor**

lapsus[2], *ūs m.* [*labor*] **1** mişcare neîntreruptă, alunecare, curgere, curs, zbor etc.: *fluminum* ~ HOR. cursul

rîurilor, *fluere ambiguo lapsu* OV. a curge schimbîndu-și albia, *cum medio volvuntur sidera lapsu* VERG. cînd stelele sînt la mijlocul cursei lor (la mijlocul nopții), *volucrium* ~ CIC. zborul păsărilor, *gemini lapsu ad delubra dracones effugiunt* VERG. cei doi balauri se retrag, alunecînd către altare, *vitis serpens multiplici lapsu et erratico* CIC. vița de vie care se încolăcește întinzîndu-se în toate părțile și o ia razna, (*concrt.*) *pedibus rotarum subiciunt lapsus* VERG. *2, 236* sub picioarele (calului), pun roți care alunecă (tăvălugi rotitori); **2** alunecare în jos, cădere, prăbușire: ~ *terrae* CIC. alunecare de teren, *sustinere se a lapsu* LIV. a se ține să nu cadă, *equi lapsu* VERG. prin căderea calului, *lapsibus contusa crura* APUL. picioarele julite de căzături; **3** (*fig.*) cădere în greșeală, înșelare, rătăcire: *ab omni lapsu continere temeritatem* CIC. a ține în frîu nesocotința, ferind-o de orice rătăcire, *fidei pronior* ~ PLIN. aplecarea de a cădea în greșeală a bunei-credințe.

laqueāre, *is n.* (*obișnuit pl.* **laquearia**, *ium*) lambriuri ale plafonului, plafon: *laquearia tecti* VERG. lambriurile tavanului, ~ *aurea* VERG. lambriuri aurite, ~ *citro et ebore cavata* APUL. lambriuri sculptate în lemn de tuia și în fildeș; [nom. sg. și *laquear*; abl. pl. și *laqueariis* AMM.].

laqueārius, *iī m.* cel care face plafoane cu lambriuri COD. TH.

laqueō[1], *laqueans, laqueātus vt.* a împodobi plafonul cu lambriuri: *tecta laqueata* CIC. acoperișuri cu plafoane lambrisate.

laqueō[2] (*1*) *vt.* a strînge cu un laț, a lega AMM.

laqueus, *ī m.* **1** laț, frînghie cu laț: *inicere cervicibus laqueum* SUET. a pune lațul de gîtul cuiva, *laqueo gulam alicui frangere* SALL. a gîtui pe cineva; **2** (*obișnuit la pl.*) plasă, rețea, cursă: *laqueis captare feras* VERG. a prinde fiare cu plasele; (*fig.*) *interrogationum laquei* CIC. cursele întrebărilor sofistice, *laquei Stoicorum* CIC. sofismele stoicilor; *numquamne hos laqueos abrumpam?* PLIN. Ep. oare nu voi rupe niciodată aceste legături?

Lār, *Laris m.* **1** lar (*spiritul bun al strămoșului întemeietor, care apără familia urmașilor săi, căminul, ogorul, via, cetatea etc., reprezentat printr-o statuetă în atriu, căruia i se aduceau ofrande la zile importante*): ~ *familiaris* PL. larul protector al familiei, *larem corona nostrum decorari volo* PL. vreau ca larul nostru să fie împodobit cu o coroniță, *lares viales* PL. larii protectori ai drumurilor, *lari praestites* OV. larii protectori ai cetăților, *lares permarini* LIV. larii apărători ai călătorilor pe mare; **2** (*fig.*) cămin propriu, locuință particulară: *larem familiarem relinquere* CIC. a-și părăsi căminul, *ad suum larem familiarem redire* CIC. a se întoarce acasă, ~ *paternus* HOR. casă părintească, *lare certo gaudens* HOR. mulțumit cu o căsuță a lui, *parvo sub lare* HOR. într-o căsuță, *pelli lare* OV. a fi izgonit de acasă; (*poet.*) *avis in ramo larem parat* OV. pasărea își face cuibul pe o ramură, *Flacce, Antenorei spes laris* MART. *1, 76, 2* tu, Flaccus, speranța orașului lui Antenor (Padua); [genit. pl. *Larum*, (rar) *Larium* LIV.].

Lara, *ae* și **Larunda**, *ae f.* Lara (Larinda) (*nimfă a Tibrului, căreia Iupiter i-a smuls limba, fiindcă vorbea prea mult*).

Larālia, *ium n. pl.* sărbătoare a larilor (*la 1 mai*).

Larārium, *iī n.* capelă pentru zeii lari LAMPR.

larbasis, *is f.* și **larbason**, *ī n.* antimoniu PLIN.

Larcius, *iī m.* nume de familie roman.

lardum, *ī n.* slănină HOR. ș.a.

Lārentālia, *ium n. pl.* Larentalii (*sărbătoare ținută la 23 decembrie, spre a o cinsti pe Acca Larentia; v. Acca*).

Lārentia (Laurentia), *ae f.* Acca Larentia (*soția lui Faustulus, doica lui Romulus și Remus, ulterior divinizată*).

Lārentīna (Laurentīna) *v.* **Larentia**

Lārentīnāl, *ālis n. v.* **Larentalia**

Lares[1] *pl. v.* **Lar**

Larēs[2], *ium f. pl.* oraș în Numidia.

largē *adv.* din belșug, cu prisosință, fără limită, mult, generos: *mittit homini munera* ~ CIC. îi trimite omului daruri din belșug, ~ *adorare deos* PLIN. a-i adora cu multă tămîie pe zei, ~ *frequentare locum* PLIN. a vizita locul de nenumărate ori, ~ *promittere* CIC. a promite fără rezervă, *potum largius aequo ridere* HOR. a-și rîde de un om beat mai mult decît se cade.

largificus (*3*) *adj.* îmbelșugat, bogat PACUV., LUCR.

largifluus (*3*) *adj.* care curge bogat, bogat revărsîndu-se LUCR.

largiloquus (*3*) *adj.* vorbăreț PL.

largiō, *īre v.* **largior**

largior, *īrī, ītus sum vt. dep.* **1** a face daruri, a da fără nici o reținere, a dărui în dreapta și-n stînga: *aliis eripiunt, quod aliis largiantur* CIC. răpesc unora, ca să facă daruri altora, ~ *ex* (*de*) *alieno* LIV. a face daruri din averea altuia, ~ *agros emeritis* TAC. a împărți pămînturi veteranilor, *largitur in servos quantum aderat pecuniae* TAC. dăruiește sclavilor toți banii care erau acolo, *exercitum largiundo corrumpere* QUINT. a corupe armata, dînd bani în dreapta și în stînga; **2** (*fig.*) a dărui, a acorda, a oferi: *Hortensio summam facultatem dicendi natura largita est* CIC. lui Hortensius natura i-a dăruit un foarte mare talent al vorbirii, ~ *populo libertatem* CIC. a acorda poporului libertatea, ~ *alicui occasionem* PLIN. a da cuiva ocazia, *si quis deus mihi largiatur, ut...* CIC. dacă vreun zeu mi-ar da putința ca..., *republicae iniurias* ~ TAC. Ann. *3, 70* a trece generos peste injuriile aduse statului (a le ierta); [impf. și *largibar* PROP.; viit. și *largibere* PL.; inf. și *largirier* LUCR.].

largitās, *ātis f.* dărnicie, largheţe, generozitate CIC.

largiter *adv.* din belșug, mult: ~ *peccavisti* PL. ai făcut o mare greșeală, ~ *distare* LUCR. a se deosebi mult, ~ *posse* CAES. a avea mare trecere, (*cu genit.*) *credo, illic inesse auri et argenti* ~ PL. cred că înăuntru e aur și argint din belșug.

largītiō, *ōnis f.* **1 a.** dărnicie mare, act de mare generozitate: ~ *in cives* CIC. dărnicie față de concetățeni, *largitione redemit militum voluntates* CAES. făcînd daruri în toate părțile, și-a cîștigat simpatiile soldaților; **b.** (*spec.*) dărnicie interesată, corupere prin daruri: *largitione pervertit mores* NEP. prin darurile lui,

a pervertit moravurile; **2** acordare în largă măsură: ~ *civitatis* CIC. acordare cu largheţe a dreptului de cetăţenie, ~ *aequitatis* CIC. simţ de dreptate generos manifestat; **3** (*pl. tard.*) fondul de ajutoare din caseta imperială COD. IUST.

largītiōnālis (*2*) *adj.* care priveşte darurile făcute poporului (sub imperiu) COD. TH. // **largītiōnālis**, *is m.* distribuitor de fonduri (din partea împăratului) făcute poporului VOP.

largītor, *ōris m.* **1** donator generos: *minime largitore duce* LIV. comandantul nefiind prea darnic; **2** corupător prin daruri, mituitor: *cuiuscumque tribus largitor* CIC. mituitor al fiecărui trib.

largītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **largio** şi **largior**

largitus[2] *adv.* din plin, fără reţinere AFRAN.

largus (*3*) *adj.* **1** abundent, bogat, mult: *largi imbres* LUCR. ploi mari, *largi odores* OV. mirodenii din belşug, *cum terras sol larga luce compleverit* CIC. cînd soarele va fi inundat pămîntul cu valuri de lumină, *largiore vino sum usus* LIV. am băut vin mai mult, *largiora stipendia exposcere* TAC. a cere solde mai mari, *nec largiora flagito* HOR. nu cer nimic în plus, *largi copia lactis* VERG. lapte din belşug, ~ *opum* VERG. bogat; **2** generos, darnic, larg: ~ *animo* TAC. generos sufleteşte, ~ *promissis* TAC. larg în promisiuni; (*cadus*) *spes donare novas* ~ HOR. ulciorul de vin, generos dătător de speranţe noi.

Largus, *ī m.* cognomen roman.

lārida, *ae f.* şi **lāridum**, *ī n. v.* **lardum** PL. ş.a.

larifuga, *ae m.* fugar de-acasă, vagabond PETR.

larignus (*3*) *adj.* [*larix*] de zadă PLIN., LUC., VITR.

Lārīnās, *ātis adj.* din Larinum // **Lārīnātēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Larinum.

Lārīnum, *ī n.* Larinum (*oraş în ţinutul frentanilor, la hotarul cu Apulia, azi Larino*).

Lārīsa (**Lārissa**), *ae f.* *1*) oraş în Thessalia (*situat pe malul sudic al rîului Peneus, într-un ţinut bogat în păşuni, locul de naştere al lui Achilles*); *2*) nume al altor localităţi greceşti // **Lārīsaeus** (**Lārissaeus**) (*3*) *adj.* din Larisa // **Lārīsaeī**, *ōrum m. pl.* şi **Lārīsensēs** (**Lārissensēs**), *ium m. pl.* locuitorii din Larisa.

Lārius, *iī m.* Larius (*lac din Gallia Cisalpină, lîngă Comum, azi Lago di Como*) // **Lārius** (*3*) *adj.* al lacului Larius.

larix, *icis f.* (*bot.*) zadă (*Larix decidua*) PLIN. ş.a.

lars, *rtis m.* comandant, principe (*titlu la etrusci*) CIC. ş.a.

lārua *v.* **larva**

Larunda *v.* **Lara**

larus, *ī m.* (*ornit.*) pescăruş (*Larus*) VULG.

larva, *ae f.* **1** stafie, fantomă, arătare PL.: (*ca insultă*) *loquere, larva!* PL. Merc. *981* vorbeşte, pocitanie!; **2** mască HOR. S. *1, 5, 64*; **3** marionetă (*în formă de schelet*) PETR.

larvālis (*2*) *adj.* de stafii, de fantome: *larvales impetus* APUL. asalt de stafii.

larveus (*3*) *adj.* de stafie FORT.

larvō, *āre*, *ātum vt.* a vrăji, a face să aibă vedenii PL., APUL.

lasanum, *ī n.* oală de noapte HOR. ş.a.

lāsar... *v.* **laser...**

lascīvē *adv.* fără reţinere: ~ *loqui* MART. a vorbi fără ruşine.

lascīvia, *ae f.* **1** zburdare, distracţie, joacă: ~ *laeta* (*agrestium*) LUCR. zburdările vesele ale ţăranilor, ~ *virgarum* PL. distracţia vergilor (*despre spinarea cuiva*); **2** lipsă de reţinere, desfrînare, dezmăţ: ~ *male dicendi* QUINT. lipsa de frîu a bîrfelii, *theatralem populi lasciviam increpuit* TAC. a înfierat dezmăţul publicului la teatru, (*Messalina*) *paribus lasciviis ad cupidinem et fastidia* TAC. Messalina, care avea capricii egal de neînfrînate în ceea ce dorea şi în ceea ce o dezgusta; **3** (*ret.*) afectare în stil, dezmăţ în exprimare QUINT.

lascīvibundus (*3*) *adj.* zburdînd PL.

lascīviō (*IV*) **1** a zburda, a-şi face mendrele, a se juca: *lascivit agnus fugā* OV. mielul fuge zburdînd, *post victoriam licentiam lasciviendi permittebat militi* SUET. după victorie, dădea voie soldaţilor să-şi facă mendrele; **2** (*ret.*) a fi afectat în vorbire, a fi sclifosit: *dicendi genus quod puerilibus sententiolis lascivit* QUINT. fel de vorbire care se sclifoseşte cu nişte biete idei puerile.

lascīvitās, *ātis f.* desfrînare FIRM.

lascīvus (*3*) *adj.* **1** zburdalnic, jucăuş, glumeţ: *lasciva capella* VERG. căpriţă sprinţară, *lasciva puella* VERG. fată jucăuşă, *lascivae hederae* HOR. iedera capricioasă, *lasciva aetas* HER. vîrsta zburdărilor; **2** dezmăţat, neruşinat: *lascivae puellae* OV. fete dezmăţate, *lascivi libelli* MART. cărţi obscene; **3** (*despre stil*) încărcat, înzorzonat GELL.

lāser, *eris n.* **1** laser, assa foetida [?], suc de silfium COL.; **2** (*bot.*) silfium *sau* laserpicium (*Laserpitium*) (*plantă care, prin incizia rădăcinii şi tulpinii, producea o substanţă aromatică şi băşinoasă, căreia i se atribuiau virtuţi miraculoase, fiind utilizată împotriva otrăvirii, a orbirii etc.*; *extrem de scumpă, era păstrată în vistieria statului*) PLIN.

lāserātus (*3*) *adj.* condimentat cu silfium // **lāserātum**, *ī n.* mîncare făcută cu silfium APIC.

lāserpiciārius (*3*) de silfium (*v. lāser*): ~ *mimus* PETR. mim al vînzătorului de silfium.

lāserpiciātus (*3*) *adj.* în care intră silfium (*v.* **laser 2**) CAT. ş.a.

lāserpīcifer, *era*, *erum adj.* producător de silfium (*v.* **laser 2**) CATUL.

lāserpīcium (**lāserpītium**), *iī n.* (*bot.*) laserpicium *sau* silfium (*Laserspitium*) PL. ş.a. (*v.* şi **laser 2**).

Lases (*arh. pentru* **Lares**) *v.* **Lar**

lassescō, *ere vi.* a obosi PLIN. ş.a.

lassitūdō, *inis f.* osteneală, oboseală: *lassitudine confecti* CAES. frînţi de oboseală, *cursu ac lassitudine exanimati* CAES. sfîrşiţi de alergătură şi de oboseală, *aliquid exercere citra lassitudinem* SEN. a se îndeletnici cu ceva fără să ajungă la oboseală, *lassitudo armorum* PLIN. oboseală cauzată de mînuirea armelor.

lassō (*I*) *vt.* a obosi: ~ *corpus* OV. a obosi trupul, *alae lassatae* OV. aripi obosite, *quid numina lassas?* LUC. ce plictiseşti zeii (cu rugăciuni)?, *sidus solitus* ~ *Bootae* MART. *14, 3* obişnuit să braveze constelaţia Boa-

rului, *lassatum fluctibus aequor* LUC. marea obosită de agitația vàlurilor ei (potolită).
lassulus (*3*) *adj.* mort de oboseală CATUL.
lassus (*3*) *adj.* obosit, ostenit: ~ *viator* CATUL. călător obosit, *itinere lassi* SALL. obosiți de drum, ~ *de via* PL. obosit de călătorie, *equo lassus ab indomito* HOR. sleit de puteri de un cal nărăvaș, (*poet. cu genit.*) ~ *maris et viarum* HOR. C. *2, 6, 7* obosit de mare și de drumuri, (*cu inf.*) *lassa nomen meum vocare* PROP. obosită de a-mi striga numele, (*despre lucruri*) *humus lassa fructibus assiduis* OV. terenul sleit de roade neîncetate, *lassa cervix* SEN. grumazul apăsat de oboseală, *lasso papavera collo* VERG. macii cu lujerul înclinat, ~ *mons* STAT. TH. *1, 330* muntele în pantă dulce // **lassus**, *ī m.* om obosit: *a lasso rixa quaeritur* SEN. omul obosit caută ceartă.
lastaurus, *ī m.* desfrînat SUET.
lātē *adv.* 1 pe o mare distanță, larg: *longe lateque* CIC. în lung și în lat, *latius vagari* CAES. a rătăci pe o distanță mai mare, *quam latissime* CAES. pe o întindere cît mai mare cu putință, *populus ~ rex* VERG. popor stăpîn în lung și în lat, *equites ~, pedites quam artissume ire iubet* SALL. ordonă călăreților să meargă răsfirat, și pedeștrilor în rînduri cît mai strînse; 2 (*fig.*) pe larg, abundent: *latius, compressius loqui* CIC. a vorbi mai pe larg sau mai concis, *latius opibus uti* HOR. a uza mai larg de averea sa (a cheltui mai mult), *quae res latius aerarium implevit, quam...* FLOR. ceea ce a umplut mai mult tezaurul decît...
latebra, *ae f.* (*în gener., pl.*) 1 loc ascuns, ascunzătoare, ascunziș: *latebrae ferarum* LIV. ascunzișurile fiarelor, *aurum in latebris situm est* PL. aurul e pus bine într-un loc ascuns, *latebrae animae, pectus* VERG. pieptul, sălașul lăuntric al vieții, *teli latebras rescindere* VERG. a tăia locul unde se împlîntase săgeata (spre a o scoate), (*sg.*) *extractus e latebrā* SUET. scos afară din ascunzătoare; (*fig.*) *eruendae veritatis latebras adire* QUINT. a ataca locurile în care se ascunde adevărul ce trebuie scos la lumină, *adhibuit latebram obscuritatis* CIC. a folosit un văl de obscuritate; 2 (*la sg.*) subterfugiu, pretext, scuză: *te mirificam in latebram coniecisti* CIC. ți-ai găsit un pretext minunat, *latebram dare vitiis* OV. a găsi viciilor scuză.
latebricola, *ae m.* frecventator al locurilor rău famate PL.
latebrōsē *adv.* într-un loc ascuns PL.
latebrōsus (*3*) *adj.* 1 plin de ascunzișuri, ascuns, tainic: *latebrosa flumina* VERG. apele pline de ascunzișuri, *latebrosae tempora noctis* LUC. timpul nopții tainice, *latebroso in pumice* VERG. în stînca plină de caverne; 2 *loca latebrosa* PL. bordel; 3 (*fig.*) încurcat, obscur AUG.
latens, *ntis p. pr. v.* **lateo** // **adj. a.** ascuns: *saxa latentia* VERG. stînci ascunse sub apă (gherdapuri); **b.** (*fig.*) complicat: *rem latentem explicare* CIC. a lămuri o chestiune complicată.
latenter *adv.* într-ascuns, în secret CIC. ș.a.
lateō, *ēre, uī vi.* 1 a sta ascuns, a fi ascuns, a se ascunde: *ubi sunt, ubi latent, qui...?* PL. unde sînt, unde stau ascunși cei care...?, *sub nomine pacis bellum latet* CIC. sub numele păcii, se ascunde războiul; (*fig.*) *naves latent in portu* HOR. corăbiile sînt la adăpost în port, ~ *sub umbra Romanae amicitiae* LIV. a fi în siguranță sub scutul prieteniei cu romanii, *minuta plebes facili praesidio latet* PHAEDR. poporul de jos se pune la adăpost printr-o ușoară apărare; 2 (*rar*) a trăi retras: *bene qui latuit, bene vixit* OV. Tr. *3, 4, 25* cine trăiește bine ascuns, trăiește bine; 3 a rămîne necunoscut (*un lucru*), a scăpa (ceva cuiva) [cu ac. persoanei, rar cu dat.]: *res Eumenem non latuit* IUST. lucrul nu i-a scăpat lui Eumenes, *nec latuere doli fratrem Iunonis* VERG. vicleniile Iunonei nu i-au scăpat fratelui ei, (*abs.*) *quae tantum accenderit ignem causa latet* VERG. nu se știe cauza care a provocat un foc atît de mare.
later, *eris m.* 1 cărămidă: *lateres coquere* VITR. a arde cărămizi; (*prov.*) *laterem lavare* TER. a spăla cărămida (muncă inutilă); 2 bară de metal, lingou.
laterālia, *ium n. pl.* traistă, desagă DIG.
laterālis (*2*) *adj.* de șold, de latură, de o parte: ~ *dolor* PLIN. junghi dintr-o parte (pleurezie), ~ *cingula* CALP. cingătoare peste mijloc.
laterāmen, *minis n.* perete al unui vas LUCR. *6, 233.*
Laterānus[1], *ī m.* cognomen al ramurilor unor familii (Claudii, Sextii, Plautii) // **Laterānus** (*3*) *adj.* al lateranilor: *Lateranae aedes* PRUD. palatul lateranilor (*situat pe colina Coelius, devine mai tîrziu locuința papilor*).
Laterānus[2], *ī m.* zeul vetrei, al căminului.
laterāria, *ae f.* cărămidărie PLIN.
laterārius[1] (*3*) *adj.* [*later*] de cărămidă: *terra lateraria* PLIN. pămînt bun de făcut cărămizi.
laterārius[2], *iī m.* cărămidar PLIN.
laterārius[3] (*3*) *adj.* [*latus*] din părți // **laterāria**, *ium n. pl.* proptele din părți, căpriori PLIN.
laterculensēs, *ium m. pl.* păstrător (al registrului de sarcini) (*v. infra*) COD. IUST.
laterculum, *ī n.* registru; (*spec.*) registru conținînd lista tuturor sarcinilor și al funcțiilor în imperiul roman COD. IUST.
laterculus (**latericulus**), *ī m.* (dim. al lui *later*) 1 cărămidă (mică): *murus instructus laterculo coctili* CURT. zid ridicat din cărămidă arsă, *factum crudis laterculis* PLIN. făcut din cărămidă nearsă; 2 un fel de prăjitură (*în formă de cărămidă mică*) PL.; 3 bucată de teren (în formă de cărămidă) GROM.
laterensis, *is m.* [*latus*] gardian de corp, paznic personal TERT.
laterīcius (*3*) *adj.* de cărămidă: ~ *murus* CAES. zid de cărămidă // **latericium**, *ii n.* zidărie de cărămidă CAES.
laterīna, *ae f.* cărămidărie TERT.
Laterium, *iī n.* Laterium (*numele fermei lui Q. Cicero, din apropiere de Arpinum*).
lāterna *v.* **lanterna**
lāternārius *v.* **lanternarius**
latescō[1], *ere vi.* a se ascunde CIC.
lātesco[2], *ere vi.* a se mări COL., CELS.
latex[1], *ticis m.* lichid: (*despre apă*) ~ *calidus* VERG. apă caldă, *desilit in latices* OV. sare în valuri, *laticum frugumque cupido* LUCR. dorința de apă și de

mîncare; (*despre vin*) ~ *meri* OV. licoarea vinului, ~ *Lyaeus* (*Lenaeus*) VERG. licoarea lui Bacchus; (*despre alte lichide*) *Paladii latices* OV. licoarea zeiţei Pallas (= uleiul); ~ *absinthii* LUCR. licoarea absintului, *latices nivei* PRUD. lapte alb ca zăpada; [la ACC.].

latex[2], *icis m.* ascunzătoare COMMOD.

Latiālis (*2*) *adj.* din Latium, latin: *populus* ~ OV. latinii, *Iuppiter* ~ Iuppiter Latialis (*sărbătorit anual de toţi latinii*).

Latiāliter *adv.* latineşte, ca latinii.

Latiar, *āris n.* sărbătoarea lui Iuppiter Latialis.

Latiāris (*2*) *adj. v.* **Latialis**

Latiāriter *adv. v.* **Latialiter**

latibulō, *āre vi.* şi **latibulor**, *ārī vi. dep.* a sta ascuns, a se ascunde NAEV.

latibulum, *ī n.* ascunzătoare; (*fig.*) loc de retragere, mijloc de scăpare: *ferarum latibula* CATUL. ascunzătorile fiarelor, *ferae latibulis se tegunt* CIC. fiarele se retrag în ascunzători, ~ *doloris emere* CIC. Att. *12, 13, 2* a cumpăra un loc de retragere pentru a-şi ascunde durerea.

lāticlāvius (*3*) *adj.* **1** avînd o bandă lată de purpură: *laticlavia mappa* PETR. faţă de masă tivită cu o bandă de purpură, *laticlavia tunica* VAL. MAX. laticlavă (*v.* **laticlavus**); **2** purtînd laticlavă (v. **laticlavus**): *tribunus* ~ SUET. tribun cu laticlavă // **lāticlāvius**, *iī m.* cel îndreptăţit să poarte laticlavă, senator, nobil PETR. // **lāticlāvium**, *iī n.* dreptul de a purta laticlavă LAMPR.

lāticlāvus, *ī m.* laticlavă (*tunică tivită cu bandă de purpură, care cobora vertical pe piept, semn distinctiv al clasei senatorilor, iar, în vremea imperiului — al tribunilor militari din clasa ecvestră şi al tinerilor nobili care se pregăteau pentru demnităţi publice*) COD. TH.

lātifolius (*3*) *adj.* cu frunze mari PLIN.

lātifundium, *iī n.* latifundiu, moşie VAL. MAX. ş.a.

Latinae, *ārum f. pl.* (subînţ. **feriae**) sărbătorile latine.

Latīnē *adv.* **a.** latineşte: ~ *reddere* CIC. a traduce în latineşte; **b.** corect latineşte, într-o bună latină: ~ *loqui* CIC. a vorbi într-o latină elegantă; **c.** curat latineşte, clar, de-a dreptul CIC.

Latīniensis (*2*) *adj.* din Latium, latin // **Latinenses**, *ium m. pl.* latinii.

Latīnitās, *ātis f.* **1** latinitate, puritate a limbii latine: *Caecilius malus auctor latinitatis est* CIC. Caecilius este un rău exemplu de latină corectă; **2** dreptul latin (*ius Latii*) (*acordat de Roma mai întîi locuitorilor din Latium, apoi şi altora, şi care conferă o situaţie intermediară între calitatea de* civis *„cetăţean roman“ şi* peregrinus *„străin“*): *urbium quasdam latinitate vel civitate donavit* SUET. pe unele dintre oraşe le-a dăruit cu dreptul latin ori cu cetăţenia romană.

Latīnus[1] (*3*) *adj.* latin: *Latina lingua* CIC. limba latină, *Latinus casus* VARR. cazul latinesc (ablativul), *in Latinum convertere* CIC. a traduce în latineşte, *Latina suis finibus continentur* CIC. operele scrise în latineşte nu se citesc în alte ţări, *nihil Latinius* HIER. nimic mai corect latineşte, *homo Latinissimus* HIER. ins care ştie foarte bine latineşte // **Feriae Latinae** sau **Latinae**, *ārum f. pl.* sărbătorile latine (*în cinstea lui Iuppiter Latialis*; *v.* **Latialis**) // **Latīnī**, *ōrum m. pl.* **a.** locuitorii Latiumului, latinii; **b.** popoarele care au dreptul latin (*v.* **Latinitas 2**).

Latīnus[2], *ī m.* Latinus (*rege legendar al Latiumului, a cărui fiică, Lavinia, i-a fost dată ca soţie lui Aeneas*).

lātiō, *ōnis f.* [*latum*: *v.* vb. **fero**] aducere: *legis* ~ CIC. prezentare a unui proiect de lege, *auxilii* ~ LIV. acordarea ajutorului, *suffragii* ~ LIV. drept de vot, *promulgavit ut iis suffragii* ~ *esset* LIV. *38, 36, 7* a promulgat ca aceia să aibă drept de vot, *sine suffragii latione* LIV. fără drept de vot, *expensi* ~ GELL. înregistrare a unei cheltuieli.

lātipēs, *pedis adj.* cu labe mari AVIEN.

latitābundus (*3*) *adj.* care stă ascuns SID.

latitātiō, *ōnis f.* ascundere QUINT.

latitātor, *ōris m.* cel care stă ascuns AUG.

latitō[1] (*I*) *vi.* **a.** a sta ascuns, a se ascunde: ~ *per tecta* OV. a sta ascuns prin case, ~ *rupe* OV. a sta ascuns sub un mal, *ignavissimus mihi latitabat* PL. nemernicul se ascundea de mine, *res latitantes* CAES. lucruri ascunse; **b.** (*spec.*) a se ascunde spre a nu se prezenta la judecată CIC., DIG.

lātitō[2], *āre vt.* a purta întruna CAT.

lātitūdō, *inis f.* **1** lăţime: ~ *fossae* CAES. lăţimea şanţului: *castra milia passuum octo in latitudinem patebant* CAES. tabăra se întindea opt mii de paşi în lăţime; **2** întindere: *Aquitania latitudine regionum tertia pars Galliae* CAES. Aquitania, prin întinderea ţinuturilor ei, a treia parte a Galliei; **3** (*ret.*) **a.** rostire amplă (a cuvintelor) CIC.; **b.** amploare a stilului PLIN. IUN.

Latium, *iī n.* **1** Latium (*regiunea din centrul Italiei, între Tibru şi Campania — Cîmpia romană*): *Latium antiquum* VERG. (sau *vetus* TAC.) Latiumul vechi (*între Tibru şi mlaştinile pontine*), *Latium novum* Latiumul nou (*cuprinzînd în plus teritoriul cucerit de romani pînă la rîul Liris*); **2** *ius Latii* sau *Latium* dreptul latin (*v.* **Latinitas 2**): *Latium dare* PLIN. a acorda dreptul latin.

Latius (*3*) *adj.* din Latium (*v. supra*), latin; (*poet.*) roman OV.

Latmos (Latmus), *ī m.* Latmos (*munte în Caria unde Luna — Selene — îl contempla în fiecare noapte pe păstorul Endymion adormit*) // **Latmius** (*3*) *adj.* al muntelui Latmos, latmian: ~ *venator* VAL. FL. vînătorul latmian (Endymion).

Lātō, *ūs f.* Latona (*v. Latona*).

Latobrīgī, *ōrum m. pl. v.* **Latovici**

Lātoidēs, *ae m.* fiul Latonei (Apollo): (*pl.*) **Lātoidae**, *arum* copiii Latonei (Apollo şi Diana).

Lātōis, *idis* (*idos*) *adj. f.* al Latonei, consacrat Latonei // **subst.** fiica Latonei (Diana).

Lātōius (*3*) *adj.* al Latonei, consacrat Latonei: *Latoia proles* OV. odraslele Latonei // **Lātōius**, *iī m.* fiul Latonei (Apollo) // **Lātōia**, *ae f.* fiica Latonei (Diana).

lātomiae (lautumiae), *ārum f. pl.* cariere de piatră (*care slujeau şi ca închisoare pentru sclavi*; *vestite sînt*

cele de la Syracusa, foarte adînci, și cele de la Roma, la nord-est de Capitoliu) PL., CIC. ș.a.

lātomus, *ī m.* spărgător de piatră HIER.

Lātōna, *ae f.* zeița Latona (Noaptea) (*iubită de Iupiter [Cerul], este mamă a lui Apollo [Soarele] și a Dianei [Luna], născuți de ea pe insula Delos*) // **Lātōnigena,** *ae m.* și *f.* născut din Latona (Apollo și Diana) // **Lātōnius** (*3*) *adj.* al Latonei // **Lātōnia,** *ae f.* fiica Latonei (Diana).

lātor, *ōris m.* propunător, prezentator (*al unei legi*) CIC. ș.a.

Lātōus (*3*) *adj.* al Latonei, consacrat Latonei // **Lātōus,** *ī m.* (voc. *Latoe*) fiu al Latonei (Apollo).

Latovicī (Latobrīgī), *ōrum m. pl.* latovicii (*neam celtic*).

lātrans, *ntis p. pr. v.* **latro** // **subst.** *m.* cîine OV.

lātrātor, *ōris m.* cîine VERG.; (*fig.*) lătrător, avocat care latră QUINT.

lātrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **latro**

lātrātus[2], *ūs m.* 1 lătrat: ~ *canum* OV. lătratul cîinilor; 2 (*fig., despre vorbire*) urlat, țipăt, chelălăit VAL. MAX.

lātrīna, *ae f.* [*lavatrina, lavo*] 1 cameră de baie LUCIL.; 2 latrină PL. ș.a.; 3 bordel APUL.

lātrīnum, *ī n.* sală de baie, baie LUCIL.

lātrō[1] (*I*) *vi.* și *vt.* 1 a lătra: *ne canes latrent* HOR. să nu latre cîinii, *aper latrantes dissipat* OV. mistrețul împrăștie cîinii, (*vt.*) ~ *senem* HOR. a-l lătra pe un bătrîn (la un bătrîn), ~ *cervinam pellem* HOR. a lătra (la) o piele de cerb, ~ *nubila* STAT. a lătra la lună; 2 (*fig.*) a urla: *undae latrantes* VERG. valuri care urlă, *latrant quidam oratores, non loquuntur* CIC. unii oratori urlă, nu vorbesc, *latrantem stomachum lenire* HOR. a potoli stomacul care chiorăie de foame, *nec aliud natura latrat, nisi...* LUCR. natura nu-ți strigă nimic altceva decît...; 3 a ocărî, a ataca: *opprobriis dignum* ~ HOR. a ocărî pe cineva demn de mustrări.

latrō[2], *ōnis m.* 1 (*precl.*) soldat mercenar, servitor: *latrones conducere* PL. Mil. *949* a angaja mercenari; 2 **a.** tîlhar, hoț de drumul mare, asasin: *collecti ex praedonibus latronibusque* CAES. adunați dintre jefuitori și tîlhari, *servatorum meorum* ~ CURT. ucigașul salvatorilor mei; **b.** (*poet.*) vînător VERG. Aen. *12, 7*; 3 pion la jocul de șah, table (*în formă de soldat*) OV., MART.

Latrō, *ōnis m.* cognomen (*de ex.: M. Porcius Latro, retorul*).

lātrōcinālis (*2*) *adj.* de tîlhar, de tîlhărie: ~ *manus* APUL. ceată de tîlhari, *noctis latrocinale momentum* APUL. ceasul nopții potrivit pentru un atac tîlhăresc.

latrōcināliter și **latrōcinanter** *adv.* tîlhărește, banditește AUG.

latrōcinātiō, *ōnis f.* tîlhărie, banditism PLIN. ș.a.

latrōcinium, *iī n.* 1 (*precl.*) slujbă de mercenar PL.; 2 **a.** tîlhărie, act banditesc: *pugna latrocinio quam proelio similis* SALL. luptă semănînd mai degrabă cu un act banditesc decît cu o bătălie în regulă; **b.** (*oc.*) hoție, înșelătorie: *furtim et per latrocinia* SALL. pe furiș și prin înșelătorii; 3 bandă de tîlhari: *ex tanto latrocinio unum tollere* CIC. a lua un singur ins din banda de tîlhari; 4 joc de șah, de zaruri OV. A. A. *2, 207*.

latrōcinō, *āre v.* **latrocinor**

latrōcinor, *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* 1 (*precl.*) a sluji ca mercenar: *ibit aliquo latrocinatum* PL. a merge undeva să slujească drept mercenar; 2 **a.** a tîlhări, a ataca banditește: ~ *honestum putant* CIC. socotesc pirateria onorabilă, *terras ac maria latrocinantes* SEN. RH. atacînd banditește țările și mările; **b.** (*oc., despre chirurg*) a spinteca CELS.

Latrōniānus (*3*) *adj.* al lui M. Porcius Latro.

latrunculārius (*3*) *adj.* de joc de șah, de table SEN.

latrunculātor, *ōris m.* judecător în materie de jaf și tîlhării DIG.

latrunculus, *ī m.* 1 (*tard.*) soldat mercenar VULG.; 2 tîlhar, hoț, bandit CIC.; 3 pion la jocul de șah, table, piatră: *latrunculis ludimus* SEN. jucăm șah.

lātumiae *v.* **latomiae**

lātūra, *ae f.* transport: *laturam facere* SEN. a face pe hamalul.

lātūrārius, *iī m.* hamal AUG.

lātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **fero**

lātus[2] (*3*) *adj.* 1 lat: *lata via* CIC. drum lat; 2 larg, întins, mare, amplu: *latos fines parare* CAES. a-și procura teritorii întinse, (*rana*) *bove latior* PHAEDR. broasca mai mare decît boul; (*fig.*) *lata gloria* PLIN. IUN. glorie larg răspîndită, *lata interpretatio* DIG. interpretare în sens larg, *lata culpa* DIG. greșeală gravă, *oratio latior* CIC. vorbire mai amplă, *genus orandi latum* TAC. gen de vorbire pompos, ~ *ut in Circo spatiere* HOR. S. *2, 3, 183* ca să te plimbi umflat în pene prin circ, *cuius tu illa lata* (*verba*) *imitaris* CIC. De or. *3, 12, 46* a cărui pronunțare sonoră (a cuvintelor) tu o imiți.

latus[3], *eris n.* 1 parte laterală a corpului, coastă, coapsă, șold: (*oc.*) piept, plămîni; (*poet.*) trup: *cecidisse dicitur et latus offendisse* CIC. se zice că a căzut și s-a izbit într-o coastă, *Antigoni imaginem latere tantum altero ostendit* CIC. a înfățișat chipul Antigonei numai dintr-o parte (profil), *laterique accomodat ensem* VERG. își potrivește sabia la șold, *laterum inclinatione* QUINT. printr-o înclinare a bustului; (*fig.*) *ad latus alicuius sedere* CIC. a ședea alături de cineva, *a senis latere numquam discedere* CIC. a nu se depărta o clipă de lîngă bătrîn, *lateri adhaerere gravem dominum* LIV. (zicea) că un stăpîn despotic le stă în coastă, *latus praebere adulatoribus* SEN. a-și pleca urechea la vorbele lingușitorilor, *alicui latus tegere* HOR. (*claudere* IUV., *cingere* LIV.) a merge de-a stînga cuiva, *mutare* ~ VERG. a se întoarce pe altă coastă, *artifices lateris* OV. A. A. *3, 351* balerini; (*oc.*) *die septimo est lateris dolore consumptus* CIC. în a șaptea zi, a murit de o durere dintr-o parte (pleurezie), *cui aderit lateris firmitas...* QUINT. cine va avea plămîni buni..., *rasae fauces ac ~ fatigatum* QUINT. gîtlej răgușit și plămîni obosiți, *laterum contentio* CIC. sforțare a plămînilor; (*poet.*) *longa fessum militiā* ~ HOR. trupul obosit de o lungă slujbă la oaste, *penna* ~ *velat* OV. penele îi îmbracă trupul; 2 latură, parte; (*mil.*) flanc, aripă: *insula,*

cuius unum ~ est contra Galliam CAES. insulă, a cărei una dintre laturi e în fața Galliei, *prora avertit et undis dat ~* VERG. prora se întoarce și pune o latură (a corăbiei) în bătaia valurilor, *~ dextrum* (*domus*) HOR. aripa dreaptă a casei, *~ mundi* HOR. o parte a lumii; (*mil.*) *apertum ~* CAES. flanc descoperit, *ab utroque latere instare* CAES. a presa din ambele flancuri, *equites ad latera disponere* CAES. a așeza călăreții la aripi, *ex lateribus aggredi* SALL. a ataca din flancuri, *a tergo, a fronte, a lateribus tenebitur* CIC. va fi strîns din spate, din față, din flancuri; **3** (*rar*) intimitate, anturaj, prieteni intimi: *addit nonnullos ab latere tyranni* LIV. *24, 5, 13* îi mai adaugă în pîra lui pe unii din intimitatea tiranului, *ille tuum dulce ~* MART. *6, 68, 4* acel dulce prieten intim al tău; **4** rudă (din partea cuiva); rudă (în linie colaterală): *liberi a meo tuoque latere* PLIN. IUN. copii din partea mea și a ta, *sunt et ex lateribus cognati* DIG. sînt înrudiți și în linie colaterală.

lātusclāvus, *ī m.* laticlavă (*v. lāticlāvus*) PLIN.

latusculum, *ī n.* **1** coapsă delicată CATUL. *25, 10* ; **2** fațetă (*a unei oglinzi tăiate în fețe*) LUCR. *4, 305.*

laudābilis (*2*) *adj.* **1** lăudabil, demn de laudă CIC.; **2** de soi, de calitate, bun de felul lui HOR.

laudābilitās, *ātis f.* excelență (*titlu dat supraintendentului minelor*): *eos laudabilitas tua cogat...* COD. TH. excelența ta să-i constrîngă...

laudābiliter *adv.* **1** în mod demn de laudă: *~ vivere* CIC. a trăi în mod onorabil; **2** cu vorbe de laudă GELL.

laudandus (*3*) *adj.* demn de laudă: *non laudandi ioci* CIC. glume nedemne de laudă, *~ laborum* SIL. de lăudat pentru efortul lui // **laudanda**, *ōrum n. pl.* fapte demne de laudă PLIN. IUN.

laudātē *adv.* onorabil PLIN.

laudātiō, *ōnis f.* **a.** lăudare, discurs (spre lauda cuiva), elogiu (adus cuiva): *lege laudationes eorum, qui...* CIC. citește elogiile făcute acelora care..., *~ legis* QUINT. elogiul adus legii; **b.** (*spec.*) *1*) elogiu funebru: *cadaver spoliatum laudatione* CIC. un mort lipsit de elogiu funebru; *2*) declarație elogioasă (la adresa cuiva): *laudationem iudicialem dare* SUET. a face o depoziție elogioasă la un proces, *princeps laudationis tuae* CIC. promotorul elogiului făcut ție (în senat).

laudātīvus (*3*) *adj.* laudativ; (*ret.*) care se referă la elogiul *sau* la blamarea cuiva, demonstrativ: *genus quo laus et vituperatio continetur alii laudativum, alii demonstrativum vocant* QUINT. genul oratoric în care se cuprinde elogiul sau blamul cuiva este numit de unii gen laudativ, de alții demonstrativ // **laudātīva**, *ae f.* (*ret.*) genul demonstrativ.

laudātor, *ōris m.* **a.** lăudător, elogiator: *~ temporis acti* HOR. apologet al trecutului; **b.** (*spec.*) *1*) panegirist, elogiator al unui mort; *2*) martor care depune favorabil: *decem laudatores dare* CIC. a prezenta zece martori favorabili.

laudātrix, *īcis f.* elogiatoare CIC. ș.a.

laudātus (*3*) *p. pf. v.* **laudo** // **adj.** apreciat, demn de laudă, renumit, excelent: *virgo laudatissima formae dote* OV. fată renumită prin frumusețea cu care e înzestrată, *~ vir* CIC. om renumit.

laudicēnus, *i m.* [*laudo + cena*] cel care laudă masa la care a fost invitat, parazit PLIN. IUN.

laudō (*I*) *vt.* **1** a lăuda: *~ consilium eorum* NEP. a lăuda planul acelora, *laudat Africanum quod fuerit abstinens* CIC. îl laudă pe Scipio pentru faptul că a fost integru, *te cum isto animo sis, laudo* CIC. te laud că ai atîta curaj, *laudatur ab his, culpatur ab illis* HOR. este lăudat de unii și acuzat de alții, (*cu subiect logic în dat.*) *Germanicus cunctis laudatus* TAC. Germanicus, prețuit de toți, (*pas. cu inf.*) *exstinxisse nefas laudabor* VERG. Aen. *2, 585* voi fi lăudat că am ucis acest monstru; **b.** (*poet.*) a proclama fericit: *agricolam laudat iuris peritus* HOR. jurisconsultul îl fericește pe agricultor, (*cu genit.*) *laudabat iuvenem leti* SIL. îl fericea pe tînăr că a murit; **2** (*spec.*) **a.** a face elogiul funebru (al cuiva): *Iuliam laudavit e more* SUET. a ținut discursul funebru pentru Iulia după obicei; **b.** a depune mărturie favorabilă (pentru cineva); **3** a cita, a numi: *auctoribus laudandis crimen effugere* CIC. a evita o învinuire citînd autorii, *quem rerum auctorem ~ possum religiosissimum?* CIC. ce istoric mai conștiincios aș putea numi?

laurea, *ae f.* **1** laur: *spissa ramis laurea* HOR. laurul cu ramuri dese; **2** cunună de laur, ramură de laur (*cu care se împodobeau statuile lui Apollo, poeții, generalii triumfători, chipurile strămoșilor, scrisorile care anunțau victoria ș.a.*): *decemviri laureā coronati* LIV. decemvirii purtînd o cunună de laur; **3** (*fig.*) victorie, glorie: *laureae cupidus* CIC. doritor de glorie.

laureātus (*3*) *adj.* împodobit cu ghirlande de laur: *imago parentis laureata* CIC. chipul tatălui său împodobit cu o cunună de laur, *laureatae litterae* (*tabellae*) LIV. *45, 1* scrisoarea (tăblițele) prin care generalul anunță victoria, *ne laureatis* (subînț. *litteris*) *quidem gesta prosecutus est* TAC. Agr. *18* nici n-a raportat victoria lui prin mesaje încununate cu lauri.

Laurens, *ntis adj.* laurentin; roman: *Laurens Thybris* VERG. Tibrul care curge în apropiere de Laurentum, *populus Laurens* OV. poporul roman // **Laurentēs**, *ium m. pl.* laurentinii // **Laurens**, *ntis n.* ferma de la Laurentum PLIN. IUN. *2, 17 1.*

Laurens Lāvīnās, *Laurentis Lavinatis adj.* din Laurolavinium.

Laurentālia *v.* **Larentalia**

Laurentia *v.* **Larentia**

Laurentīnus (*3*) *adj.* laurentin, al Laurentumului // **Laurentīnum**, *ī n.* ferma de la Laurentum.

Laurentis, *tidis adj. f.* al Laurentumului (*v. Laurentum*).

Laurentius[1] (*3*) *adj.* din Laurentum.

Laurentius[2], *iī m.* Laurentius (*nume*).

Laurentum, *ī n.* Laurentum (*oraș în Latium, la sud-est de Ostia, reședință a regelui Latinus*).

laureola, *ae f.* coroniță de laur; (*fig.*) mic triumf: *quod esset ad laureolam satis* CIC. ceea ce ar fi de-ajuns pentru un mic triumf; (*prov.*) *laureolam in mustaceo quaerere* CIC. a căuta o cununiță de laur într-o prăjitură coaptă în foi de dafin (a umbla după un triumf fără să fi făcut ceva de seamă).

Laureolus, *ī m.* numele unui tîlhar vestit, pedepsit cu răstignirea, erou al unei piese (mim).

Laurētānus portus *m.* numele unui port (*pe coasta Etruriei*).
laurētum, *ī n.* pădurice de dafini SUET.
Laurētum (Lārētum), *ī n.* Lauretum (*numele unei părți a colinei Aventinului*).
laureus (*3*) *adj.* de laur, de dafin: *laurea virga* OV. vargă de dafin, *laurea corona* LIV. sau **laurea**, *ae f.* cunună de laur, *laurea pira* COL. pere cu gust de dafin.
lauricēs, *um m. pl.* iepuraşi de lapte PLIN.
lauricomus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu dafini (*despre un munte*) LUCR.
laurifer, *era, erum adj.* 1 bogat în dafini PLIN.; 2 încununat cu laur LUC.
lauriger, *era, erum adj.* care poartă laur, încoronat cu laur OV. ş.a.
laurīnus (*3*) *adj.* de dafin PLIN.
lauriōtis, *is adj. f.* de argint (*fiindcă muntele Laurion din Attica era vestit prin minele de argint*) PLIN.
lauripotens, *ntis adj.* stăpîn al laurului, căruia îi este consacrat laurul (zeul Apollo) MART. CAP.
Laurolāvinium, *iī n.* (numele nou al oraşului) Lavinium (*după ce locuitorii din Laurentum au fost strămutați acolo în vremea Antoninilor*).
laurus, *ī f.* 1 laur, dafin (*arbust consacrat lui Apollo; cu ghirlande de laur se încununau şi poeții, generalii victorioşi, chipurile strămoşilor etc.*) VERG., HOR.; 2 (*fig.*) coroană de lauri, victorie, triumf: *Sarmatica* ~ MART. victoria asupra sarmaților; [forme de decl. IV: genit. sg. *laurus*, abl. sg. *lauru*, nom., ac. şi voc. pl. *laurus*, dat. abl. pl. *lauribus*].
laus, *laudis f.* 1 laudă, elogiu, vorbe de laudă: ~ *summa* QUINT. cel mai mare elogiu, *summam alicui laudem tribuere* CIC. a acorda cuiva cel mai mare elogiu, *aliquem laudibus ferre* (*efferre, extollere*) CIC. a ridica în slăvi pe cineva, *agere alicui laudes gratesque* PL. a aduce cuiva laude şi mulțumiri, *laude afficere aliquem* CIC. a lăuda pe cineva, *laudes funebres* LIV. elogiu funebru; 2 cinste, stimă; renume, faimă, glorie: *maximam laudem sibi parere* CIC. a-şi cîştiga cea mai mare considerație, *in laude vivere* CIC. a trăi stimat, *esse in laude et in gratia cum populo Romano* CIC: a se bucura de stima şi favoarea poporului roman, *haec in Graecia magnae laudi erant* NEP. acestea erau în mare cinste în Grecia, *incumbere toto pectore ad laudem* CIC. a urmări din toată inima gloria, *invidere laudi alicuius* CIC. a invidia renumele cuiva; 3 merit, calitate: *abundans bellicis laudibus* CIC. plin de merite războinice, *sunt hic etiam sua praemia laudi* VERG. şi aici meritul îşi are răsplata lui, *virtutis* ~ *in actione consistit* CIC. meritul virtuții stă în faptă, (*signum*) *nec vitia celat aut laudes parum ostentat* PLIN. IUN. statueta nici nu-şi ascunde defectele, nici nu-şi pune prea puțin în lumină calitățile; [genit. pl. rar *laudium*].
Laus, *Laudis f.* numele mai multor oraşe în Italia (*de ex.: Laus Pompeia* CIC. *azi Lodi, lîngă Milano*).
Lausus, *ī m.* *1*) fiu al lui Numitor şi frate cu Rhea Silvia; *2*) fiul lui Mezentius, ucis de Aeneas.
lautē *adv.* îngrijit, elegant, foarte frumos, foarte bine, minunat: ~ *exornatus* PL. gătit foarte frumos, ~ *vivere* NEP. a trăi în lux, *loquitur* ~ PL. vorbeşte îngrijit, *lautius accipi* SUET. a fi primit mai bine, *militem* ~ *ludificari* PL. a-şi rîde straşnic de soldățoi.
lautia, *ōrum n. pl.* întreținere, ospitalitate, confort (*ce se acorda de senat trimişilor străini*) LIV. ş.a.
lautitia, *ae f.* lux, fast, eleganță (*în felul de trai, locuință, mobilier, mîncare*) CIC. ş.a.
lautiusculus (*3*) *adj.* puțin mai elegant APUL.
Lautolae (Lautulae), *ārum f. pl. 1*) loc în Roma unde era un izvor cu apă caldă; *2*) localitate în Latium în apropiere de Anxur.
lautumiae *v.* **latomiae**
lautus (*3*) *p. pf. v.* **lavo** // **adj.** 1 (*rar*) curat, îngrijit: *domus lauta* CAT. casă îngrijită; 2 de calitate, ales, minunat, elegant, nobil: *lauta suppelex* CIC. mobilier somptuos, *epulae lautiores* STAT. ospăț mai ales, *lautissima vina* PLIN. vinurile cele mai alese, *homines lauti* CIC. nobili, *lautorum culinae* SEN. bucătăriile celor bogați.
lavābrum, *ī n.* cadă de baie LUCR.
lavācrum, *ī n.* 1 baie, sală de baie, apă de baie: *lavacra constituere* AUR. VICT. a înființa băi, *lavacra marina* MIN. FEL. băi de mare, *lavacro fatigationem diluere* APUL. a-şi alunga oboseala printr-o baie; 2 botez AUS.; 3 (*fig.*) purificare AUG.
lavandāria, *ōrum n. pl.* rufe de spălat LABER.
lavātiō, *ōnis f.* 1 **a.** spălare, îmbăiere, baie: ~ *pedum* VARR. spălatul pe picioare, ~ *calida, frigida* CELS. baie caldă, rece; **b.** (*oc.*) cele necesare pentru baie: *lavatio parata sit* CIC. baia să fie pregătită; 2 baie (*edificiu*); 3 vas de spălat: ~ *argentea* PHAEDR. vas de spălat din argint; 4 *sacra lavatio* CYPR. botez.
lavātor, *ōris m.* cel care spală (şi calcă), spălător (*de haine, rufe*) DIOCL.
lavātrīna, *ae f.* 1 sală de baie VARR.; 2 latrină VARR.
Laverna, *ae f.* divinitate protectoare a hoților.
Lavernālis porta *f.* Poarta lavernală (*la Roma, în apropierea unui altar al Lavernei*).
Lavernium, *iī n.* localitate din Campania (*din apropiere de Formiae*).
Lavic... *v.* **Labic...**
Lāvīnās *v.* **Laurens Lavinas**
Lāvīnia, *ae f.* Lavinia (*fiica regelui Latinus, promisă lui Turnus şi dată în căsătorie lui Aeneas*); [la VERG., şi *Lavīnia*].
Lāvīnium, *iī n.* şi **Lāvīnum**, *ī n.* oraş în Latium (*întemeiat de Aeneas şi numit astfel după numele Laviniei*) // **Lāvīnius** şi **Lāvīnus** (*3*) *adj.* lavinian // **Lāvīniensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Lavinium.
lavitō, *are vt.* (*v.* **lavo**) a scălda POMPON.
lavō, *āre, lāvī, lavātum* şi **lavō**, *ere, lāvī, lautus* (*lōtus*) *vt.* şi *vi.* 1 **a.** (*vt.*) a spăla, a scălda: *manus manum lavat* CIC. o mînă o spală pe alta, ~ *pedes* HOR. a-şi spăla picioarele, (*pas. refl.*) *lavari frigidā* PLIN. IUN. a se spăla cu apă rece, *Suebi lavantur in fluminibus* CAES. suebii se scaldă în rîuri, *Venus se lavans* PLIN. Venus îmbăindu-se; **b.** (*vi.*) a se scălda, a se îmbăia: *illa si iam laverit, mihi nuntia* TER. dacă ea s-a îmbăiat, anunță-mă, *it lavatum in balineum* PL. se duce să se scalde la baie, *lavanti regi nuntiatur...* LIV. regelui care era în baie i se anunță că...; 2 a uda, a scălda: ~ *vultum lacrimis* OV. a scălda fața în

lacrimi, *proluvie largă lavere saxa* LUC. a scălda în mari şiroaie stîncile; 3 (*fig.*) a spăla (îndepărtînd): ~ *peccatum* TER. a spăla greşeala, *mala vino lavere* HOR. a-şi îneca necazurile în vin.

laxāmentum, *ī n.* 1 lărgire; lărgime, spaţiu mai larg: ~ *cellae* VITR. lărgire a cămării, *ventus ~ sibi parat* SEN. vîntul îşi face drum liber, (*spec.*) ~ *ventris* MACR. uşurarea pîntecului; 2 (*fig.*) uşurare, destindere, repaus; indulgenţă: *si quid laxamenti a bello esset* LIV. dacă ar fi vreo uşurare în privinţa războiului, *nactus pusillum laxamenti* CIC. găsind un pic de răgaz, *leges nihil laxamenti habent* LIV. legile n-au nici o indulgenţă.

laxātiō, *onis f.* 1 (*arhit.*) spaţiu liber, interval VITR.; 2 (*fig.*) îmblînzire, destindere C. AUR.

laxātus (*3*) *p. pf. v.* **laxo** // **adj.** 1 larg, rărit: *laxatas custodias sensit* LIV. a înţeles că gărzile sînt rărite; 2 (e)liberat: *corpore* ~ CIC. descătuşat de trup, *in orationibus laxatior est materia* SEN. RH. în discursuri, materia e mai puţin strictă.

laxē *adv.* 1 larg, pe un spaţiu mare, destins: ~ *habitare* CIC. a locui într-un spaţiu larg (într-o casă mare), ~ *manus vincire* LIV. a lega larg mîinile (fără a strînge), *stella laxissime vagatur* PLIN. steaua rătăceşte pe un spaţiu foarte mare, *laxius proferre diem* CIC. a amîna termenul pe o durată mai lungă; 2 la largul său, liber, fără constrîngere: *laxius licentiusque esse* SALL. a fi mai de capul lor şi mai nedisciplinaţi.

laxitās, *ātis f.* 1 lărgime, spaţiu mare, întindere: ~ *urbium* SEN. întinderea oraşelor; 2 (*fig.*) destindere; (*peior.*) moliciune: ~ *animi* SEN. destindere a spiritului.

laxō (*I*) *vt.* şi (*rar*) *vi.* 1 a da spaţiu mai larg, a lărgi: ~ *forum* CIC. a lărgi forul, ~ *manipulos* CAES. a lărgi rîndurile manipulelor, *aer laxatus* QUINT. aerul mai puţin dens, ~ *tenebras* STAT. a risipi întunericul; 2 a destinde, a desface: ~ *arcum* PHAEDR. a destinde arcul, ~ *vincula epistulae* VERG. a dezlega legăturile scrisorii, ~ *habenas* CURT. a lăsa frîu liber, ~ *claustra* VERG. a deschide ascunzătoarea, *navigii compages undique laxantur* SEN. încheieturile corăbiei se desfac peste tot, *corpora laxantur magis* OV. pielea de pe trup se zbîrceşte, ~ *canes* APUL. a dezlega cîinii, *dolor vocem laxaverat* IUST. durerea dăduse drum liber glasului; 3 (*fig.*) a destinde, a uşura; a reduce, a scădea: ~ *animum ab assiduis laboribus* LIV. a-şi destinde spiritul de oboseli continue, *cum laxati curis sumus* CIC. cînd sîntem eliberaţi de griji, ~ *iram* STAT. a potoli mînia, *vis morbi videbatur laxata* CURT. furia bolii părea că scăzuse, ~ *aliquid laboris* LIV. a scădea ceva din eforturi, *ubi laxatam pugnam vidit* LIV. cînd a văzut lupta încetinită, ~ *annonam* LIV. a ieftini preţul alimentelor, (*vi.*) *annona haud multum laxaverat* LIV. *26, 20, 21* preţul grîului nu scăzuse prea mult.

laxus (*3*) *adj.* 1 larg; spaţios: ~ *anulus* OV. inel larg, *laxior domus* VELL. casă mai spaţioasă, ~ *in pede calceus* HOR. încălţămintea largă pe picior; (*fig.*) *diem statuo satis laxum* CIC. stabilesc un termen destul de larg; 2 destins, slobod: ~ *arcus* VERG. arcul destins, *laxas dare habenas* VERG. a lăsa hăţurile slobode, *sit ianua laxa ferenti* OV. Am. *1, 8, 77* uşa să-ţi fie deschisă pentru cine-ţi aduce (daruri); (*fig.*) *laxius imperium* SALL. disciplină mai puţin severă, *annona laxior* LIV. preţul grîului mai scăzut.

lea, *ae f.* leoaică LUCR., VERG. ş.a.

leaena, *ae f.* leoaică VARR., VERG. ş.a.

Lēander (Lēandrus), *drī m.* Leandru (*tînăr din Abydos care, spre a o vedea pe Hero din Sestos, iubita lui, trecea în fiecare noapte Hellespontul înot; în timpul unei furtuni, s-a înecat în valuri*) // **Lēandrius** (*3*) *adj.* al lui Leandru.

Learchus, *ī m.* Learchus (*fiul lui Atamas, regele Thebei, ucis de tatăl său într-un acces de nebunie*) // **Learchēus** (*3*) *adj.* al lui Learchus.

Lebadēa (Lebadīa), *ae f.* Lebadia (*localitate beoţiană din apropiere de Helicon, sălaş al oracolului lui Trifonius — azi, Livadia*).

Lebedos (Lebedus), *ī f.* orăşel în Ionia (*la nord de Colofon*).

lebēs, *ētis m.* căldare, lighean, vas de spălat pe mîini; [ac. pl. şi *lebetas* VERG.].

Lechaeum, *ī n.* şi **Lechēae (Lechīae)**, *ārum f. pl.* Lechaeum (*orăşel care servea drept port al Corintului*) // **Lechaeus (Lechēus)** (*3*) *adj.* al Lechaeumului, corintian.

lectē *adv.* alegînd bine, pe alese VARR.

lectīca, *ae f.* 1 lectică (*un fel de pat portativ cu baldachin, dus pe umeri de sclavi*): ~ *hexaphoros* lectică purtată de şase oameni, ~ *octophoros* CIC. lectică purtată de opt oameni, *comparare homines ad lecticam* CATUL. a-şi procura purtători de lectică, *lecticae gestamine uti* TAC. a se transporta cu lectica, *inditus lecticae* TAC. vîrît într-o lectică; 2 (*fig.*) partea trunchiului (copacului) de unde pornesc ramurile PLIN.

lectīcāriola, *ae f.* femeie căreia îi plac purtătorii de lectică MART. *12, 58, 2.*

lectīcārius, *iī m.* purtător de lectică (*v. lectica*) CIC. ş.a.

lectīcula, *ae f.* 1 lectică mică CIC.; 2 năsălie, targă pentru cărat morţii: *elatus est lecticula* NEP. Att. *22* a fost dus la groapă pe o năsălie; 3 divan, sofa (*de odihnit, citit, scris*) SUET.; 4 (*fig.*) cuib (*al unei găini*) APUL. M. *9, 33.*

lecticulus, *ī m.* pătuţ, divan CATUL.

lectiō, *ōnis f.* 1 (*rar*) culegere, adunare: ~ *lapidum* COL. adunarea pietrelor, ~ (*florum*) ARN. culegere de flori; 2 lectură, citire: ~ *librorum* CIC. citirea cărţilor, *vir plurimae lectionis* MACR. un om foarte citit; 3 (*tard.*) text, pasaj: *diversis iuris lectionibus probare* COD. IUST. a dovedi prin felurite texte de lege; 4 alegere: ~ *iudicum* CIC. alegerea judecătorilor, *senatus* ~ LIV. alegerea senatorilor, alcătuirea listei de senatori (*făcută de censor o dată la cinci ani*).

lectisterniātor, *ōris m.* cel care aşază paturile înaintea mesei PL.

lectisternium, *iī n.* ospăţ oferit zeilor (*ale căror chipuri erau puse pe nişte perne şi în faţa cărora, pe o masă, se aşezau mîncăruri de tot felul ca ofrande*) LIV. ş.a.

lectitō (*I*) *vt.* 1 a culege adesea VAL. MAX.; 2 a citi adesea, a citi şi reciti, a studia: *libri lectitati* TAC.

cărţi citite şi recitite, *non legendos libros, sed lectitandos capit* PLIN. IUN. cuprinde nu cărţile de citit, ci pe cele de studiat; **3** a citi cu glas tare, a rosti QUINT. ş.a.

lectiuncula, *ae f.* lectură uşoară CIC.

Lecton (Lectum), *ī n.* promontoriu al Troiei (*înspre Lesbos*).

lector, *ōris m.* **1** cititor, lector (*pentru sine sau pentru altul*): *lector amice* MART. iubite cititor; **2** (*ecl.*) cititor (*rang bisericesc inferior*) TERT.

lectuālis (*2*) *adj.* care te pune la pat (*despre boală*) SPART.

lectulus, *ī m.* pătuţ, pat, sofa: *in meo lectulo* CIC. în pătuţul meu, ~ *genialis* ARN. pat nupţial, *statuite hic lectulos* PL. aşezaţi aici sofalele (pentru masă), *tres lectuli* TAC. trei paturi funerare.

lectum, *ī n.* pat DIG.

lecturiō, *īre vi.* (*tard.*) a avea poftă de citit SID.

lectus[1], (*3*) *p. pf. v.* **lego**[2] // **adj.** ales, distins: *lectior femina* CIC. femeie mai distinsă, *lectissima verba* CIC. cuvinte foarte bine alese.

lectus[2], *ī m.* pat (*de dormit, de stat la masă, de odihnit, nupţial, funerar*): ~ *cubicularis* CIC. pat de dormit, ~ *iugalis* VERG. (*genialis* CIC.) pat conjugal (nupţial), ~ *convivalis* TAC. pat (sofa) la o masă, ~ *funebris* VAL. MAX. pat funerar, *in lecto imponi* QUINT. a fi pus pe patul mortuar; [genit. sg. *lectus* PL. Amph. 513].

lectus[3], *ūs m.* lectură PRISC.

lēcythinus (*3*) *adj.* al unui flacon PETR.

lēcythus, *ī f.* vas cu toartă, cu pîntecele alungit, flacon (*de obicei, pentru untdelemn*) VULG.

Lēda, *ae* şi **Lēdē**, *ēs f.* soţia lui Tyndareos (*regele Laconiei, cu care, după legendă, i-a născut pe Castor şi pe Clytaemnestra*) şi iubită a lui Zeus (*cu care i-a născut pe Pollux şi pe Helena*; *după o altă legendă, din însoţirea cu Zeus, care a luat chip de lebădă, Leda a făcut două ouă*: *din unul a ieşit Helena, iar din celălalt Castor şi Pollux* [*Dioscurii*]) // **Lēdaeus** (*3*) *adj.* **a.** al Ledei (fiu al Ledei, nepot al Ledei): *Ledaei dei* OV. zeii născuţi din Leda (Castor şi Pollux), *Ledaea Hermione* VERG. Hermione (nepoata Ledei), *Ledaeum ovum* MART. oul Ledei; **b.** al lui Castor şi Pollux MART.; **c.** laconian: *Ledaeum Phalantum* MART. *8, 28* = Tarentul (*întemeiat de lacedaemonianul Phalantus*).

Lēdē *v.* **Leda** // **Lēdēius** (*3*) *adj. v.* **Lēdaeus**

lēgālis (*2*) *adj.* de lege, potrivit cu legea: *legales quaestiones* QUINT. probleme de drept.

legārium, *iī n. v.* **legumen**

lēgāta, *ae f.* ambasadoare (*fig.*) CIC.

lēgātārius (*3*) *adj.* stabilit prin testament TERT. // **lēgātārius**, *iī m.* legatar (*cel care are un legat prin dispoziţie testamentară*) SUET. // **lēgātāria**, *ae f.* legatară (*cea care are un legat testamentar*) DIG. // **lēgātārium**, *iī n.* legat testamentar.

lēgātiō, *ōnis f.* **1** solie, ambasadă, misiune, delegaţie: *in legationem proficisci* LIV. a pleca într-o misiune, *legationem renuntiare* CIC. a face un raport asupra misiunii încredinţate, ~ *libera* CIC. misiune liberă (onorifică) (*dată unui senator care, călătorind în provincie pentru interese personale, era primit ca un adevărat trimis şi se putea întoarce oricînd la Roma*), ~ *votiva* sau *voti causa* CIC. misiune votivă (pentru împlinirea unui angajament); **2** persoanele care alcătuiesc o delegaţie: ~ *de victoria gratulatum venit* LIV. personalul misiunii vine să-l felicite pentru victorie; **3** funcţie de legat CIC.

lēgātīvus (*3*) *adj.* de misiune, de ambasadă // **lēgātīvum**, *ī n.* cheltuieli de drum ale unei delegaţii DIG.

lēgātor, *ōris m.* testator SUET.

lēgātōrius (*3*) *adj.* guvernat de un legat CIC.

lēgātum, *ī n.* dar lăsat prin testament CIC. ş.a.

lēgātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **lego**[1]

lēgātus[2], *ī m.* **1** sol, trimis, ambasador: *legatos mittere ad indicendum bellum* LIV. a trimite soli ca să declare război; **2** delegat (într-o comisie), comisar; **3** persoană trimisă pe lîngă un general sau guvernator de provincie numit de împărat; comandant de legiune.

legibilis (*2*) *adj.* care se poate citi DIG.

lēgifer, *era*, *erum adj.* dătător de legi: *legifera Ceres* VERG. Aen. *4, 58* Ceres (*zeiţa agriculturii*), dătătoare de legi (*sociale oamenilor*).

legiō, *ōnis f.* **1** legiune (*unitate militară de aproximativ 4 200–6 000 de soldaţi, recrutaţi în general dintre cetăţenii romani, cuprinzînd 10 cohorte, 30 de manipule, 60 de centurii; era comandată de consul sau pretor, mai tîrziu de un tribun militar, iar sub imperiu de un* legatus); **2** (*poet.*) armată, trupă VERG. ş.a.

legiōnārius (*3*) *adj.* al unei legiuni, din (de) legiune CAES. ş.a. // **legiōnāriī**, *ōrum m. pl.* soldaţi din legiune LIV.

lēgirupa, *ae m.* şi **lēgirupiō**, *ōnis m.* violator al legilor PL.

lēgirupus (*3*) *adj.* care violează legile PRUD.

lēgisdoctor, *ōris m.* interpret al legilor TERT.

lēgislātiō, *ōnis f.* stabilire de legi VULG.

lēgislātor, *ōris m.* dătător de legi, legislator VAL. MAX.

lēgisperītus, *ī m.* jurisconsult VULG.

lēgitimē *adv.* **1** conform cu legea, legal: *iuste et* ~ *imperare*: a conduce cu dreptate şi după lege; **2** după regulă, cum trebuie, bine: *faex* ~ *cocta* PLIN. drojdie fiartă bine, ~ *studere* TAC. a studia metodic.

lēgitimus (*3*) *adj.* **1** fixat prin lege, legiuit, legitim: *dies is erat* ~ *comitiis habendis* CIC. aceasta era ziua fixată prin lege pentru ţinerea adunărilor, *aetas legitima ad petendam aedilitatem* LIV. vîrsta legiuită pentru a candida la edilitate, *iustus et* ~ *hostis* OV. duşman după dreptate şi după lege (dreptul ginţilor), *legitimi liberi* CIC. copii legitimi, *legitimum impedimentum* CIC. împiedicare admisă de lege // **lēgitima**, *ōrum n. pl.* formalităţi cerute de lege: *legitimis quibusdam confectis* NEP. Phoc. *4, 2* fiind făcute cîteva formalităţi; **2** în regulă, regulat, cum trebuie, potrivit: *legitimum poema facere* HOR. a face o poezie după toate regulile, ~ *sonus* HOR. sunetul regulat, *legitima verba* OV. vorbele prescrise de ritual; *legitimum est* [*cu inf.*] este potrivit, este bine ca: *legitimum* (*est*) *a bruma semen iacere* PLIN. e bine să semeni după solstiţiul de iarnă.

legiuncula, *ae f.* legiune incompletă LIV.

lēgō[1] (*I*) *vt.* (*rar*) **1** a încredința (o sarcină): *quod legatum est tibi negotium* PL. treaba care ți-a fost dată în seamă ție; **2** (*ofic.*) a trimite în misiune; a transmite (ceva din partea cuiva): *hominem nobilem ad Apronium legant* CIC. trimit ca delegat un om de vază la Apronius, ~ *verba* GELL. a transmite cuvintele cuiva; **3** a numi, a alege ca legat (locțiitor al comandantului sau al guvernatorului): ~ *aliquem Caesari* CIC. a numi pe cineva legat al lui Caesar, *Calpurnius legat sibi homines nobiles* SALL. Calpurnius își alege ca legați oameni nobili; **4** a lăsa prin testament: *usumfructum omnium bonorum Caesenniae legat* CIC. lasă prin testament Caesenniei uzufructul întregii averi, *uxori testamento legat grandem pecuniam a filio* CIC. lasă prin testament soției o mare sumă de bani de plătit către fiul lui (ca legatar principal); [arh. *legassit* = *legaverit*].

legō[2], *ere, lēgī, lectum vt.* **I 1** a culege (*cu mîna*), a aduna: ~ *flores* VERG. a culege flori, ~ *mala ex arbore* VERG. a culege mere din pom, ~ *oleam* CAT. a culege măslinul, *ficus non erat apta legi* OV. smochinul nu era bun de cules, ~ *conchas* CIC. a aduna scoici, ~ *homini mortuo ossa* CIC. a aduna oasele unui mort, ~ *alicui capillos* PHAEDR. a smulge cuiva părul, *in capite lecta ossa* SEN. oase extrase la cap; **2** (*poet.*) **a.** a înfășura, a strînge: ~ *vela* VERG. a strînge pînzele (corăbiei), *ancoras legit classis* SEN. flota ridică ancorele, ~ *fila* OV. a toarce firele, ~ *stamen* PROP. a depăna firul; **b.** a apuca furînd, a fura: ~ *sacra divum* HOR. S. *1, 3, 117* a fura odoarele zeilor; **c.** (*despre locuri*) a se ține strîns de, a trece de-a lungul, a străbate: *navibus oram Italiae legens* LIV. ținîndu-se strîns cu corăbiile de țărmul Italiei, ~ *vestigia alicuius* OV. a merge pe urmele cuiva, ~ *pontum* VERG. a străbate marea; **d.** (*oc.*) a culege cu auzul (a prinde): *ut horum sermonem legam* PL. Ps. *414* ca să prind ce vorbesc aceștia; **3** a alege: ~ *iudices* CIC. a alege judecători, *geminas legit de classe biremes* VERG. alege două bireme din flota sa, ~ *milites* LIV. a înrola soldați, ~ *cives in patres* LIV. a-i alege pe unii cetățeni ca senatori, *vir virum legit* LIV. fiecare om își alege omul (în încăierare), ~ *senatum* CIC. a alcătui lista senatorială; **II 1** (*oc.*) a urmări cu ochii, a privi: *tumulum capit unde omnes possit adversos* ~ VERG. Aen. *6, 755* se urcă pe o colină de unde îi poate privi pe toți din fața lui; **2** (*frecv.*) a citi: ~ *libros* CIC. a citi cărți, ~ *poetas* QUINT. a-i citi pe poeți, ~ *antiquos et novos* QUINT. a citi scriitori vechi și noi, *legi apud Clitomachum A. Albium dixisse...* am citit la Clitomachus că Albus a spus..., *ut scriptum legimus* CIC. după cum găsim scris, *Horatius solus legi dignus* Horatius, singurul care merită să fie citit // **legens**, *ntis m.* cititor // **legentēs**, *ium m. pl.* cititori; **3** a citi public, a da citire: ~ *alicui epistulam* CIC. a citi cuiva o scrisoare, ~ *auditoribus volumen suum* CIC. a citi auditorilor volumul său.

legula, *ae f.* lobul urechii SID.

lēgulēius, *ī m.* cunoscător de procedee juridice, tipicar CIC.

legulus, *ī m.* culegător (*de fructe, struguri*) CAT.

legūmen, *minis n.* [*lego*[2]] legumă, plantă leguminoasă CIC. ș.a.

legūmentum, *ī n.* legumă GELL.

lēgumlātiō, *ōnis f.* legislație, legi ARN.

lēgumlātor, *ōris m.* dătător de legi LIV.

lēiostrea, *ae f.* (un soi de) stridie (*cu scoica netedă*) LAMPR.

Lelegēs, *um m. pl.* lelegii (*veche populație pelasgică, ce locuia prin Asia Mică și în unele regiuni ale Greciei, în special în Thessalia, Locrida și ținutul Megarei*) // **Lelegēis**, *idis* **1** *adj. f.* lelegeic; **2** *subst. f.* vechi nume al Miletului // **Lelegēius** (*3*) *adj.* al lelegilor: *Lelegeia moenia* OV. = Megara.

lēma, *ae f.* urdoare (*la ochi*) PLIN.

Lemannus (Lemānus), *ī m.* lacul Lemannus (*azi, Léman*).

lembulus, *ī m.* (dim. al lui *lembus*) luntrișoară PRUD.

lembunculus, *ī m. v.* **lenunculus**

lembus, *ī m.* luntre, barcă alungită, cu multe lopeți VERG., LIV.

lemma, *atis n.* **1** temă, subiect al unei scrieri: ~ *sibi sumere* PLIN. IUN. a-și lua drept temă; **2** titlul unui capitol *sau* al unei poezii: *lemmata sola legere* MART. a citi doar titlurile; **3** poezie; (*spec.*) epigramă: *ex hoc lemmate secundus versus* PLIN. IUN. al doilea rînd din această poezie; **4** (*pl.*) povești AUS.; **5** premisa majoră (*la un silogism*) GELL.

Lemniacus (*3*) *adj.* din Lemnos, lemnian: *Lemniaca antra* STAT. peștera (făurăria) din Lemnos a lui Vulcan, *Lemniacae catenae* MART. lanțurile făurite de Vulcan la Lemnos (*spre a-l prinde pe Marte alături de Venus, soția lui*).

Lemnias, *adis f.* femeie din Lemnos.

Lemnicola, *ae m.* locuitor din Lemnos (Vulcan): *Lemnicolae stirps* OV. odrasla lui Vulcan (Erichthonius).

Lemniensis (*2*) *adj.* din Lemnos.

lemniscātus (*3*) *adj.* împodobit cu panglici: *palma lemniscata* CIC. ramură de palmier împodobită cu panglici (*cea mai onorifică cinstire a unui învingător în lupte*).

lemniscus, *ī m.* **1** panglică (*ce atîrnă la o cunună pusă pe capul cuiva ca semn de mare cinste*) LIV.; **2** bandă, fașă, compresă VERG.

Lemnius (*3*) *adj.* din Lemnos: ~ *pater* VERG. = tatăl Vulcan, *Lemnium furtum* CIC. furtul lui Prometeu (care îi fură lui Vulcan focul) // **Lemnius**, *iī m.* zeul din Lemnos (Vulcan) // **Lemniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Lemnos.

Lemnus (Lemnos), *ī f.* Lemnos (*insulă vulcanică la nordul Mării Egee consacrată zeului Vulcan, care, după ce a fost alungat de Iupiter din Olimp, a crescut aici și și-a avut făurăria în peșterile locului*).

Lēmōnia, *ae f.* Lemonia (*trib rural roman*).

Lemovīcēs, *um m. pl.* lemovicii (*populație celtică din Aquitania, azi regiunea Limousin, cu capitala Limoges*).

Lemoviī, *ōrum m. pl.* lemovii (*popor din Germania septentrională*).

lemurēs, *um m. pl.* strigoi, stafii (*considerați ca spirite ale morților*) HOR. ș.a.

Lemūria, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* Lemurii (*ceremonie anuală pentru alungarea stafiilor din case*).

lēna, *ae f.* **1** codoaşă, mijlocitoare: ~ *anus* OV. codoaşă bătrînă; **2** (*fig.*) momeală, atracţie: *multis vox sua ~ fuit* OV. la multe, glasul lor a fost momeala.

Lēnaeus (*3*) *adj.* bahic: *Lenaei latices* VERG. licoarea lui Bacchus, vinul // **Lenaeus Pater** şi (numai) **Lenaeus**, *ī m.* Bacchus, vinul.

lēne *adv.* lin, uşor OV. ş.a.

lēnīmen, *inis n.* alinare, consolare, mîngîiere: *laborum dulce* ~ HOR. dulce alinare a chinurilor, ~ *senectae* OV. mîngîierea bătrîneţii.

lēnīmentum, *ī n.* alinare, mîngîiere, mijloc de uşurare PLIN., TAC.

lēniō (*IV*) *vt.* şi (*rar*) *vi.* a calma, a potoli: ~ *morbum* PLIN. a calma boala, ~ *stomachum latrantem* HOR. a potoli stomacul care ţipă de foame; (*fig.*) ~ *seditionem* LIV. a potoli răzvrătirea, ~ *inopiam frumenti* GELL. a uşura lipsa de grîu, ~ *invidiam* NEP. a domoli invidia, ~ *desiderium crebris epistulis* CIC. a alina dorul prin scrisori dese; (*vi.*) *aufugiam aliquo, dum irae leniunt* PL. Mil. *583* voi fugi undeva, pînă se potolesc mîniile.

lēnis (*2*) *adj.* **1** lin, uşor, potolit, încet: ~ *clivus* LIV. pantă lină, *lenissimus ventus* CIC. vînt foarte uşor, ~ *somnus* HOR. somn lin, *vinum hoc asperum est, aliud lenius vide* TER. vinul ăsta e aspru, vezi de altul mai dulce, *leni igni coquere* PLIN. a coace la foc domol, ~ *color* PLIN. culoare potolită, ~ *gradus* LIV. pas încet, *lenibus venenis uti* CIC. a se folosi de otrăvuri care acţionează încet; **2** (*fig.*) blînd, indulgent, potolit, moderat: *populus Romanus in hostes lenissimus* CIC. poporul roman, foarte blînd cu duşmanii, *dicere leniorem sententiam* CAES. a exprima o părere mai moderată, *lene consilium* HOR. sfat de blîndeţe, *lenissimum ingenium* CIC. fire foarte potolită, *oratio lenis* CIC. vorbire potolită, (*cu inf.*) *non lenis precibus fata recludere* HOR. C. *1, 24, 17* care nu se lasă înduplecat prin rugăminţi să deschidă iarăşi porţile Infernului, (*gram.*) *spiritus lenis* spirit lin.

lēnitās, *ātis f.* **1** lipsă de asprime, dulceaţă: ~ *vini* PLIN. dulceaţa vinului, ~ *vocis* CIC. dulceaţa glasului; **2** curs lin, încetineală: *Arar in Rhodanum influit incredibili lenitate* CAES. rîul Arar se varsă în Rhodanus cu o încetineală de necrezut; **3** (*fig.*) blîndeţe, bunătate, indulgenţă: ~ *patris* TER. bunătatea tatălui, ~ *legum* CIC. blîndeţea legilor, *non est iam lenitati locus* CIC. nu e acum loc pentru indulgenţă; *orationis genus cum lenitate profluens* CIC. gen de vorbire care curge lin.

lēniter *adv.* **1** lin, uşor, potolit: ~ *arridens* CIC. surîzînd uşor, *collis* ~ *acclivis* CAES. colină care urcă lin în pantă, *torrens lenius decurrit* OV. torentul coboară mai potolit; **2** (*fig.*) blînd, moderat, liniştit, încet: *temptem ~ an minaciter?* PL. să încerc cu binele sau cu ameninţări?, ~ *traducere aevum* HOR. a-şi duce viaţa liniştit, *agere lenius* CAES. a acţiona prea încet, *lenius dicere* CIC. a vorbi mai potolit.

lēnitūdō, *inis f.* blîndeţe, bunătate; (*despre stil*) dulceaţă CIC.

lēnō[1], *ōnis m.* **1** codoş, patron de bordel, cel care procură femei: ~ *me vendidit militi minis viginti* PL. patronul m-a vîndut militarului cu douăzeci de mine; **2** (*fig.*) intermediar, agent într-o afacere urîtă CIC. ş.a.

lēnō[2], *āre, ātum vt.* a face pe codoşul, a codoşi: *lenandi callidus arte* ANTHOL. priceput în arta de a codoşi, ~ *formosas puellas* ANTHOL. a vinde fete frumoase.

lēnōcināmentum, *ī n.* (*tard.*) atracţie, farmec SID.

lēnōcinātor, *ōris m. v.* **leno**[1]

lēnōcinium, *iī n.* **1** meseria de codoş, codoşie, trafic de femei: ~ *facere* PL. a face codoşie; **2** momeală, atracţie, farmec: *se cupiditatum lenociniis dediderunt* SEN. s-au făcut sclavi ai momelilor poftelor lor; **3 a.** găteală căutată, podoabă artificială: *omnis lenocinii neglegens* SUET. neocupîndu-se de nici un fel de găteală, *faciem coloribus et lenociniis quaerere* SEN. a căuta să-şi dea o faţă prin spoieli şi prin zorzoane; **b.** (*despre stil*) artificii, zorzoane: *caret lenociniis expositio* QUINT. expunerea e lipsită de artificii.

lēnōcinor, *ārī, ātus sum vi. dep.* [cu dat.] **1** a linguşi: *tibi lenocinabitur* CIC. te va linguşi; **2** a sluji, a favoriza, a ajuta: *libro isti novitas lenocinatur* PLIN. IUN. originalitatea vine în ajutorul acestei cărţi, *insitae feriati arte ac tempore lenocinantur* TAC. G. *43* sporesc sălbăticia lor înnăscută prin artificii şi prin alegerea momentului.

lēnōnicē sau **lēnōniē** *adv.* ca un codoş LAMPR.

lēnōnius (*3*) *adj.* de codoş; *lenoniae aedes* PL. casă de toleranţă.

lēnōsus (*3*) *v.* **lenonius**

lens[1], *ndis m.* lindină PLIN.

lens[2], *ntis f.* linte: ~ *Pelusiaca* VERG. linte de Pelusium (egipteană); [ac. sg. *lentem* şi *lentim*, abl. *lente* şi *lentī*].

lentē *adv.* **1** lent, încet: ~ *procedere* CAES. a înainta încet; **2** (*fig.*) cu răbdare, liniştit, nepăsător: *iniurias ~ ferre* CIC. a suporta cu răbdare insultele, ~ *respondere* LIV. a răspunde calm, *si tu ipse id ~ ferre videare* CIC. dacă tu însuţi pari că suporţi aceasta cu nepăsare.

lentecula *v.* **lenticula**

lenteō, *ēre vi.* a înainta încet LUCIL.

lentescō, *ere vi.* **1** a se muia: (*tellus*) *picis in morem ad digitos lentescit habendo* VERG. pămîntul devine lipicios ca smoala pe măsură ce-l frămînţi cu degetele; **2** (*fig.*) a se potoli: *lentescunt tempore curae* OV. cu timpul, grijile se potolesc.

lenticula, *ae f.* **1** linte CELS.; **2** vas de pămînt în formă de linte CELS.; **3** (*pl.*) pete de roşeaţă pe piele, pistrui CELS.

lenticulāris (*2*) *adj.* ca lintea APUL.

lentīginōsus (*3*) *adj.* pistruiat VAL., MAX.

lentīgō, *inis f.* pistrui, pete de roşeaţă, pete pe piele PLIN.

lentipēs, *edis adj.* cu pas încet AUS.

lentiscifer, *era, erum adj.* plantat cu arbori de fistic OV.

lentiscinus (*3*) *adj.* de fistic: *oleum lentiscinum* PLIN. ulei de fistic.

lentiscum, *ī n.* şi **lentiscus**, *ī f.* **1** (arbore de) fistic CIC.; **2** ulei de fistic VARR.; **3** scobitoare de dinţi (*din lemn de fistic*) MART. *14, 22, 1*.

lentitia, *ae f.* și **lentitēs**, *ēī f.* flexibilitate, suplețe PLIN.; viscozitate PLIN.
lentitūdō, *inis f.* **1** flexibilitate, suplețe VITR.; **2** (*fig.*) moliciune, încetineală, indolență, apatie, indiferență: *Epicharis lentitudinis eorum pertaesa* TAC. Epicharis scîrbindu-se de încetineala lor, *non irasci lentitudinis est* CIC. a nu te mînia e semn de apatie; **3** (*stil.*) lipsă de vioiciune, lîncezeală TAC.
Lentō, *ōnis m.* supranume roman.
lentō (*1*) *vt.* **1** a îndoi, a încovoia: ~ *arcum* STAT. a încorda arcul, ~ *remos* VERG. Aen. *3, 384* a îndoi lopețile (de efortul vîslitului); **2** (*fig.*) a lungi în timp, a prelungi: ~ *bella* SIL. a prelungi războaie; **3** a potoli, a muia SID.
lentor, *ōris m.* flexibilitate, moliciune; viscozitate: *lentore fraxinus utilis* PLIN. (pentru spițe) e bun frasinul, prin flexibilitatea lui; ~ *picis* PLIN. viscozitatea smoalei.
lentulitās, *ātis f.* predispoziția de a-l imita pe Lentulus.
lentulus (*3*) *adj.* cam încet CIC.
Lentulus, *ī m.* cognomen al unei familii din *gens* Cornelia (*de ex.: pretorul P. Cornelius Lentulus Sura, complice al lui Catilina și condamnat la moarte în anul 63, și P. Cornelius Lentulus Spinther, consul în anul 58, care a contribuit la rechemarea lui Cicero din exil*).
lentus (*3*) *adj.* **1 a.** care se ține lipit, care se desface greu; tenace: *lenta radix* VERG. rădăcină tenace, *gluten pice lentius* VERG. clei mai vîscos decît smoala, *tellus lenta gelu* PROP. pămîntul întărit de ger (nesfărîmicios); **b.** (*fig.*) îndărătnic, încăpățînat: *lentos ponere fastus* OV. a părăsi orgoliul încăpățînat; **2** moale, mlădios, flexibil, maleabil: *lenta vitis* VERG. vița mlădioasă, *Galatea, lentior salicis virgis* OV. Galatea, mai mlădioasă ca varga de salcie, *lentis adhaerens brachiis* HOR. cuprinzîndu-mă cu brațele ei moi, *ocreas lento ducere argento* VERG. a-i face pulpare din argint maleabil; **3** lent, încet, greoi: ~ *amnis* PLIN. rîu care curge încet, *in lento luctantur marmore tonsae* VERG. Aen. *7, 28* vîslele se luptă din greu cu apa nemișcată a mării, *lento igne torrere* OV. a frige ceva la foc încet, *lentum venenum* TAC. otravă înceată, ~ *in dicendo* CIC. lent în vorbire, *lenti infitiatores* CIC. datornici care plătesc greu, (*cu genit.*) ~ *coepti* SIL. greoi la treabă, (*cu inf.*) *nympha lenta incaluisse* SIL. nimfă înceată în a se înflăcăra; **4** care durează, care ține mult, lung: *lento amore torqueri* TIB. a fi chinuit de o iubire de lungă durată, *lenta militia* TIB. serviciu militar îndelungat; **5** tihnit, liniștit: ~ *in umbra* VERG. întins liniștit la umbră; **6** indiferent, nepăsător, nesimțitor: *Hannibalem lenti spectamus* LIV. îl privim nepăsători pe Hannibal, *lentissima pectora* OV. inimi insensibile, *in quo ego* ~ *existimor* CIC. în acesta, eu sînt considerat apatic.
lēnullus, *ī m.* (dim. al lui *leno*) mic codoș PL.
lēnunculus[1], *ī m.* mic codoș PL.
lēnunculus[2], *ī m.* [*lembus*] barcă CAES.
leō[1], *ōnis m.* **1** leu: ~ *ferus* CIC. leu sălbatic, *aliquem leoni obicere* SEN. a arunca pe cineva leilor, ~ *femina* PL. leoaică; (*fig.*) om curajos: *domi leones, foris vulpes* PETR. acasă sînt lei, în afară vulpi; (*poet.*) piele de leu: *aptans humeris leonem* VAL. FL. potrivind pe umeri o piele de leu; **2** constelația Leului HOR. Ep. *1, 10, 16*; **3** (*bot.*) gura-leului (*Antirrhinum maius*) COL.; **4** (specie de) langustă PLIN.; **5** (*pl.*) *Leones* Lei, preoți ai zeului Mithras TERT.
Leo[2], *ōnis m. 1*) Sfîntul Leon cel Mare (*papă*) SID.; *2*) Leon I (*împărat al imperiului roman de răsărit*) IORD.
Leōcorion, *iī m.* templu (*ridicat la Atena în cinstea celor trei fiice ale cetățeanului Leos, care, spre a îndepărta foametea, s-au sacrificat zeilor*).
Leōn[1], *ontis m. 1*) rege la Phlius; *2*) numele unui pictor.
Leōn[2], *ontis m.* loc din apropiere de Syracusa (*azi, Magnisi*).
Leōnātus *v.* **Leonnatus**
Leōnidās, *ae m.* Leonida (*regele Spartei, căzut în lupta de la Thermopyle*).
Lēonidēs, *ae m. 1*) profesor al lui Alexandru cel Mare; *2*) profesor al fiului lui Cicero la Atena.
leonīnus (*3*) *adj.* de leu: *leonina pellis* PLIN. piele de leu; (*fig.*) *leonina societas* DIG. asociație din care un membru trage doar foloase, ceilalți suportînd pagubele.
Leōnīnus (*3*) *adj.* al împăratului Leon.
Leonnātus (**Leōnātus**), *ī m. 1*) general al lui Alexandru cel Mare; *2*) ofițer al regelui macedonean Perse(u)s.
Leontīnī, *ōrum m. pl.* Leontini *sau* Leontium (*oraș în Sicilia, la nord-vest de Syracusa, azi Lentini*) // **Leontīnus** (*3*) *adj.* leontin // **Leontīnī**, *ōrum m. pl.* leontinii (*locuitorii orașului Leontini*).
Leontium, *iī f.* curtezană ateniană (*prietena lui Epicur*).
leontophonos, *ī m.* vietate care (prin carnea [?], urina [?] ei) ucide lei PLIN.
leopardīnus (*3*) *adj.* de leopard DIOCL.
leopardus, *ī m.* (*zool.*) leopard (*Felis pardus*).
Leōtychidēs, *ae m.* fiul fratelui lui Agesilau.
lepas, *adis v.* **lopas**
lepasta sau **lepesta** *v.* **lepista**
Lepidānus și **Lepidiānus** (*3*) *adj.* al lui Lepidus.
lepidē *adv.* bine, drăguț; de minune, foarte bine, perfect: ~ *ornata* PL. drăguț gătită, ~ *intellexisti* PL. ai înțeles foarte bine, ~ *licet* PL. cu plăcere, se poate.
lepidus[1] (*3*) *adj.* [*lepos*] **1** plăcut, drăguț, amabil, încîntător: *lepida es* PL. ești încîntătoare, *pater lepidissime* TER. dragă tată, *pueri lepidi* CIC. băieți eleganți; **2** spiritual, de gust: *inurbanum lepido seponere dicto* HOR. A. P. *273* a distinge un cuvînt grosolan de altul spiritual.
Lepidus[2], *ī m.* cognomen al unei familii din *gens* Aemilia (*de ex.: M. Aemilius Lepidus, triumvir împreună cu Octavianus și Antonius*).
lepis, *idis f.* **1** solzi; **2** așchie, pilitură de aramă PLIN.
lepista, *ae f.* vas de băut VARR.
Lepontiī, *ōrum m. pl.* leponții (*neam alpin din Gallia, pe valea Ticinului*) // **Leponticus** (*3*) *adj.* lepontin.
lepor *v.* **lepos**
leporārius (*3*) *adj.* [*lepus*] de iepure, iepuresc // **leporārius**, *iī m.* păzitor de iepuri ANTHOL. // **leporārium**, *iī n.* parc pentru iepuri, parc VARR.

leporīnus (*3*) *adj.* de iepure VARR. ş.a.
lepōs, *ōris m.* **1** graţie, plăcere, farmec: *medio de fonte leporum* LUCR. din chiar izvorul plăcerilor, *homo afluens omni lepore* CIC. un om plin de farmec de tot felul; **2** spirit, umor CIC.
lepra, *ae f.* lepră VULG.
Lepreon, *ī n.* oraş în Arcadia.
leprōsus (*3*) *adj.* **1** lepros SEDUL.; **2** stricat, corupt PRUD.
Lepta, *ae m.* nume roman.
Lepticānus (*3*) şi **Lepticus** (*3*) *adj.* din Leptis.
Leptimagnensis (*2*) *adj.* din Leptis magna (*v. Leptis*).
Leptis, *is f.* numele a două cetăţi maritime africane: *1*) *Leptis magna* — la mijlocul distanţei dintre cele două Syrte; *2*) *Leptis minor*, *minus* sau *parva* — în Numidia, la sud de Hadrumetum // **Leptitānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Leptis.
lepus, *ōris m.* **1** iepure: ~ *pavidus* HOR. iepure fricos, *auritos sequi lepores* VERG. a urmări iepurii urecheaţi; (*prov.*) *aliis leporem exagitare* PETR. a goni iepurele pentru alţii, (*term. de mîngîiere*) *mi ~ !* PL. iepuraşul meu!; **2** ~ *marinus* PLIN. (specie de) peşte de mare veninos; **3** *Lepus* constelaţia Iepurelui CIC.
lepusclus *v.* **lepusculus**
lepusculus, *ī m.* iepuraş CIC.
Lerna, *ae* şi **Lernē**, *ēs f.* localitate în Argolida (*în apropiere de rîul şi balta cu acelaşi nume, unde se afla hidra cu nouă capete, ucisă de Hercules*) // **Lernaeus** (*3*) *adj.* **a.** din Lerna; **b.** (*poet.*) argiv (*v. Argius*), grecesc.
lērō, *āre...* *v.* **liro**
Lesbia, *ae f.* nume de femeie; pseudonim al iubitei cîntate de Catullus.
Lesbiacus (*3*) *adj.* din Lesbos, lesbian: *Lesbiaci libri* CIC. Cărţile lesbiene (*operă a filozofului Dikaiarchos, în forma unui dialog ce ar fi avut loc la Mitylene*), *Lesbiacum metrum* SID. versul safic.
Lesbias, *adis f.* sau **Lesbis**, *idis f.* femeie (fată) din Lesbos; (*spec.*) poeta Sappho.
Lesbius (*3*) sau **Lesbōus** (*3*) *adj.* din Lesbos, lesbian: ~ *civis* HOR. cetăţeanul lesbian (poetul Alkaios), *Lesbium plectrum* HOR. plectru lesbian (poezie alcaică), *Lesbia vates* OV. poeta din Lesbos (Sappho) // **Lesbium**, *ii n.* vin de Lesbos: *pocula Lesbii* HOR. C. *1*, *17*, *21* pahare cu vin de Lesbos.
Lesbos, *ī f.* insulă în Marea Egee (*din apropierea ţărmului vestic al Asiei Mici, renumită prin viile sale, loc de naştere al lui Arion, Alkaios, Sappho, Theophrastos*).
Lesbōus (*3*) *adj.* (*v.* **Lesbius**): *Lesboum tendere barbiton* HOR. a încorda lira lesbiană.
Lesbus, *ī v.* **Lesbos**
lessus, *m.* (ac. *lessum*) (*arh.*) bocete: *lessum funeris ergo habere* XII. TAB. a scoate bocete la înmormîntare.
Lestrȳgōn *v.* **Laestrygon**
lētābilis (*2*) *adj.* aducător de moarte, mortal AMM.
lētālis (*2*) *adj.* care provoacă moartea, mortal: *letale vulnus* VERG. rană mortală.
lētāle *n.* (*v.* **letalis**) de (cu) moarte, mortal: *letale minari* STAT. a ameninţa cu moartea.
lētāliter *adv.* putînd provoca moartea PLIN. ş.a.
Lethaea, *ae f.* soţia lui Olenos (*metamorfozată în piatră din cauza trufiei*).
Lethaeus (*3*) *adj.* **1** al rîului Lethe, letheean: *Lethaea stagna* PROP. mlaştinile letheene; **2** a(l) Infernului: *Lethaea vincula* HOR. lanţurile Infernului; **3** care aduce uitarea, care te face să adormi: ~ *somnus* somnul care te face să uiţi, *Lethaea papavera* VERG. macii soporiferi.
lēthālis *v.* **letalis**
lēthargia, *ae v.* **lethargus**
lēthargicus (*3*) *adj.* letargic: ~ *somnus* AUG. somn letargic // **lethargicus**, *ī m.* bolnav de boala somnului, letargic HOR. S. *2*, *3*, *30*.
lēthargus, *ī m.* **1** letargie, somn letargic: *lethargo gravi est oppressus* HOR. a fost apucat de un somn letargic; **2** bolnav de letargie C. AUR.
Lēthē, *ēs f.* fluviul Lethe (*din Infern, din care morţii beau şi uitau tot trecutul; apa uitării*): *da mihi hebetantem pectora Lethen* OV. dă-mi să beau din apa Lethei ce-ţi amorţeşte sufletul.
lethum *v.* **letum**
lētifer, *era*, *erum adj.* aducător de moarte, mortal: ~ *ictus* OV. lovitură mortală, ~ *annus* VERG. anotimp cu mulţi morţi, *letifera dextra* OV. braţ aducător de moarte.
lētō (*I*) *vt.* a ucide: *letataque corpora vidit* OV. văzu leşurile.
Lētōis, **Lētōius** *v.* **Latois, Latoius**
lētum, *ī n.* (*mai ales poet.*) **1** moarte: *leto dari* a fi dat morţii, a muri; *letum dare* a omorî: *liberi leto dati sunt in bello* ENN. copiii au murit în război, *multa milia dare leto* VERG. a omorî multe mii de oameni, ~ *sibi consciscere* PL. şi ~ *sibi parere manu* VERG. a se sinucide, *leto se eripere* VERG. a se sustrage morţii, ~ *ferre alicui* VERG. a ucide pe cineva; **2** (*fig.*) ruină, pieire: *tenues Teucrum res eripe leto* VERG. salvează de la pieire puţinul ce rămase din cele ale troienilor.
leuca[1] (**leuga**), *ae f.* măsură de lungime la galli (= *aproximativ 1 500 de paşi, 2 250 m*) AMM. ş.a.
Leuca[2], *ae f.* oraş pe coasta sudică extremă a Calabriei.
leucacantha, *ae* şi **leucacanthos**, *ī f.* **1** (*bot.*) păducel (*Crataegus monogyna*) PLIN. **2** (*bot.*) crin-alb (*Hemerocallis*) PLIN.
leucachātēs, *ae m.* agată albă PLIN.
Leucadia[1], *ae f.* insulă în Marea Ionică (*din apropierea coastei Acarnaniei, renumită printr-un faimos templu al lui Apollo, azi Leucas*).
Leucadia[2], *ae f.* *1*) nume de femeie; *2*) titlul unei comedii a lui Turpilius.
Leucadius (*3*) *adj.* al Leucadiei, leucadian: *Leucadium litus* PLIN. ţărmul leucadian, ~ *deus* OV. zeul leucadian (Apollo) // **Leucadiī**, *ōrum m. pl.* leucadieni: *1*) locuitorii insulei Leucadia; *2*) popor din Syria PLIN.
leucanthemis, *idis f.* (un soi de) muşeţel PLIN.
leucanthemon (**leucanthemum**), *ī n.* **1** (un soi de) muşeţel PLIN.; **2** (*bot.*) crin-alb (*Hemerocallis*) PLIN.
leucanthes, *is m.* (*bot.*) paracherniţă (*Parietaria officinalis*) PLIN.

leucargillos, *ī f.* argilă albă PLIN.
Leucas, *adis f.* (ac. *-adem* şi *-ada*) *1*) *v.* **Leucadia**; *2*) Leucas (*capitala insulei cu acelaşi nume*).
leucaspis, *idis adj. f.* înarmat cu scuturi albe LIV.
Leucaspis, *idis m.* tovarăş al lui Aeneas.
Leucātās, *ae* şi **Leucātēs**, *ae f.* Leucate (*promontoriu al insulei Leucas, azi Levkatas sau Dukato*).
leucē[1], *ēs f.* **1** (*bot.*) urzică (*Urtica*) PLIN.; **2** (*bot.*) hrean alb (*Raphanus*) PLIN.; **3** herpes (*pată albă pe piele*) CELS.
Leucē[2], *ēs f. 1*) oraş în Laconia; *2*) insulă din Marea Neagră (*considerată în mitologia antică drept una dintre insulele sacre, unde-şi aveau sălaşul sufletele preafericite: Aiax, Achilles, Patrocles etc.; azi, Insula Şerpilor*); *3*) insulă în Marea Mediterană, în apropiere de Creta.
Leucī, *ōrum m. pl.* leucii (*neam din Gallia Belgică, între Marna şi Mosela*).
Leucippē, *ēs f. 1*) soţia lui Ilus şi mama lui Laomedon; *2*) numele altor eroine legendare.
Leucippis, *idis f.* fiica lui Leucippus (*v. infra*).
Leucippus, *ī m. 1*) rege în Messene (*frate cu Tyndareos şi Aphareus, tată a două fete — Hilaira şi Phoebe —, răpite de Castor şi Pollux de la logodnicii lor*); *2*) fiu al lui Hercules; *3*) Leucip din Abdera (*filozof grec, fondator, împreună cu Democrit, al teoriei atomiste*).
leucochrȳsos, *ī m.* piatră semipreţioasă de culoare albă PLIN.
leucocomis *adj. f.* cu frunze albe PLIN.
leucocōum, *ī n.* vin alb de Cos PLIN.
leucogaea, *ae f.* galactit (*piatră semipreţioasă*) PLIN.
Leucogaeus collis *m.* colină în Campania (*situată între Neapolis şi Puteoli*) PLIN.; *Leucogaei fontes m. pl.* izvor pe această colină PLIN.
leucographis, *idis f.* (un fel de) scaiete PLIN.
leucoion, *iī n.* (*bot.*) viorea-albă (*Scilla bifolia*) COL.
leucon[1], *ī m.* (*ornit.*) bîtlan-alb (*Ardea*) PLIN.
Leucōn[2], *ōnis m. 1*) rege al Pontului; *2*) cîinele lui Acteon OV.
Leuconicus (*3*) *adj.* al leuconilor (*neam din Gallia*) // **Leuconicum**, *ī n.* lînă leuconică MART.
Leuconoē, *ēs f.* nume de fată.
leuconothus, *ī m.* vînt de sud-vest (*care aduce timp frumos*) VITR., SEN.
Leucopetra, *ae f.* promontoriu la sud de Rhegium.
leucophaeātus (*3*) *adj.* de culoare cenuşie MART.
leucophaeus (*3*) *adj.* cenuşiu, gri VITR., PLIN.
Leucophrȳna, *ae f.* „cu sprîncenele albe" (*epitet dat Dianei, căreia îi era consacrat un templu la Magnesia, pe rîul Meandru*).
Leucōsia, *ae f.* insulă în Marea Tireniană (*din apropiere de Paestum*).
Leucosyrī, *ōrum m. pl.* leucosyrienii (*vechi nume al locuitorilor Cappadociei*).
Leucothea, *ae* şi **Leucotheē**, *ēs f. 1*) numele fiicei lui Cadmus, Ino (*după ce a intrat în rîndul divinităţilor mării; identificată de romani cu zeiţa italică Mater Matuta*); *2*) al nume pentru Leucosia (*v. Leucōsia*); *3*) numele unui izvor în Samos.
Leucothoē, *ēs f.* Leucothoe (*fiica Eurynomei şi a regelui babylonian Orchamus, iubită de Apollo*).
Leuctra, *ōrum n. pl.* localitate în Beoţia (*la sud-vest de Theba, vestită prin victoria lui Epaminondas asupra spartanilor, în anul 371 î.e.n.*) // **Leuctricus** (*3*) *adj.* de la Leuctra: *Leuctrica calamitas* CIC. dezastrul (spartanilor) de la Leuctra, (*glum.*) *Leuctrica pugna* CIC. Att. *6, 1, 26* „lupta de la Leuctra" (*în care Milo l-a ucis pe Clodius, eliberînd Roma de bandele lui, aşa cum Epaminondas eliberase Grecia de spartani*).
Leuctrae, *ārum f. pl. v.* **Leuctra**
Leucus, *ī m. v.* **Leuci**
leuga *v.* **leuca**
leunculus, *ī m.* leuşor VULG.
levāmen, *inis n.* uşurare: *omnis curae ~ Anchises* VERG. Aen. *3, 709* Anchise, sprijinul meu la orice necaz.
levāmentārius, *iī m.* (*tard.*) conducătorul unei luntre (*pentru descărcatul unui vas mare de transport, ce nu putea să intre în port sau pe gura unui fluviu*) COD. TH.
levāmentum[1], *ī n.* uşurare: *studia, unicum doloris ~* CIC. studiile, singura uşurare a durerii, *~ tributi* TAC. scăderea tributului.
lēvāmentum[2], *ī n.* [*levo*[2]] nivelă, echer VARR.
Levāna, *ae f.* divinitate protectoare a nou-născuţilor recunoscuţi de tatăl lor.
levātiō, *ōnis f.* **1** ridicare: *~ onerum* VITR. ridicarea de greutăţi, *~ vocis* AUG. ridicarea tonului; **2** (*fig.*) uşurare, îmblînzire: *~ doloris* CIC. uşurare a durerii; **3** (*rar*) potolire, micşorare: *~ vitiorum* CIC. potolire a viciilor, *~ periculi* VELL. micşorare a primejdiei.
levātor, *ōris m.* **1** cel care uşurează (*despre somn*); **2** (*fig.*) cel care fură, pungaş PETR. *140, 15*.
lēvātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **levo**[1] // **adj.** şlefuit, lustruit CIC.; neted, curat GELL.
levātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **levo**[2]
levenna, *ae m.* om cu capul în nori, neserios LABER.
lēvī *pf. v.* **lino**
levianimus (*3*) *adj.* uşuratic, nesocotit M. VICT.
leviculus (*3*) *adj.* **1** cam uşurel, neînsemnat GELL.; **2** cam neserios, cam vanitos CIC.
levidensis (*2*) *adj.* [*levis + densus*] **1** uşor, subţire ISID.; **2** (*fig.*) neînsemnat, de mică valoare: *munusculum mittere levidense* CIC. a trimite un mic cadou neînsemnat.
levifidus (*3*) *adj.* în care nu te poţi încrede, înşelător, perfid PL. Pers. *243*.
lēvigātiō[1], *ōnis f.* **1** şlefuire, netezire VITR.; **2** (*gram.*) lipsă de aspiraţie la pronunţarea sunetelor DIOM.
levigātiō[2], *ōnis f.* uşurare, slăbire: *~ doloris* C. AUR. slăbirea durerii.
lēvigātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **levigo**[1] // **adj.** neted, alunecos: *oleum levigatius est* MACR. *7, 12, 30* uleiul e mai lunecos.
levigātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **levigo**[2]
lēviginō, *āre vt.* a depila CAPIT.
lēvigō[1] (*1*) *vt.* **1** a netezi, a face lunecos: *~ parietes* VARR. a spoi pereţii, *truncus levigatur falce* PLIN. trunchiul e şlefuit cu cosorul, *~ alvum* GELL. a face

luneeos stomacul; 2 a mărunţi (făcînd un praf, o pastă) COL.

levigō[2] (*I*) *vt.* a uşura: *omni sarcina levigati* APUL. uşuraţi de orice sarcină.

levipēs, *pedis adj.* cu picior uşor, repede la fugă CIC. ş.a.

lēvir, *virī m.* cumnat, frate al soţului DIG.

lēvis[1] (*2*) *adj.* 1 neted, fără asperităţi, alunecos: *corpuscula quaedam levia, alia aspera* CIC. atomi, unii netezi, alţii aspri, *coma pectine levis* OV. părul netezit cu pieptănul, *per leve* HOR. pe o suprafaţă netedă, ~ *sanguis* VERG. Aen. *5, 328* baltă de sînge alunecos; (*poet.*) ~ *ora* TIB. faţă fără barbă, ~ *senex* OV. bătrîn chel, ~ *iuventas* HOR. tinereţea cu pielea netedă, *leves humeri* VERG. umeri frumoşi, *cum sit vir levior ipsā* OV. bărbatul fiind mai spilcuit decît femeia, *levia pocula* VERG. cupe lucitoare; 2 (*rar*) bine mărunţit, moale CELS.; 3 (*despre stil*) neted, curgător, armonios: ~ *oratio* CIC. vorbire curgătoare, ~ *concursus verborum* CIC. îmbinare armonioasă a cuvintelor.

levis[2] (*2*) *adj.* 1 uşor, fără greutate: *leves stipulae* VERG. paie uşoare, *levis armaturae Numidae* CAES. numizii cu arme uşoare, *leves milites* LIV. soldaţi uşor înarmaţi, *levius onus* CIC. povară mai uşoară, *sit tibi terra* ~ INSCR. fie-ţi ţărîna uşoară; 2 uşor de digerat: *levior cibus* CELS. mîncare mai uşoară, *leves malvae* HOR. nalba uşor de digerat; 3 care se mişcă uşor, repede, sprinten: ~ *cervus* VERG. cerbul iute la fugă, ~ *ventus* OV. vînt uşor, ~ *hora* OV. ceasul care trece repede, *levi saltu* OV. într-un salt uşor, *leves chori* HOR. dansurile sprintene; 4 (*fig.*) uşor, mic, blînd, neînsemnat: *ignis* ~ OV. foc uşor, ~ *strepitus* OV. murmur uşor, ~ *dolor* CIC. durere uşoară, ~ *auditio* CAES. zvon neînsemnat, *leve periculum* CAES. pericol uşor, *levior reprehensio* CIC. mustrare mai blîndă; *levia carmina* TAC. poezii uşoare, ~ *Musa* OV. poezia erotică; 5 fără greutate, fără temei, neserios, în care nu te poţi încrede: ~ *homo* CIC. om de nimic, ~ *auctor* LIV. autor pe care nu te poţi bizui, *leves amicitiae* OV. prietenii uşoare, *leves spes* HOR. speranţe deşarte.

levisomnus (*3*) *adj.* cu somn uşor LUCR.

Lēvita *v.* **Levites**

lēvitas[1], *ātis f.* netezime: ~ *speculorum* CIC. netezimea oglinzilor; (*stil.*) cursivitate CIC.

levitās[2], *ātis f.* 1 uşurinţă: *plumae nimia levitate cadunt* LUCR. fulgii, din cauza uşurinţei prea mari, cad; (*oc.*) uşurinţă de mişcare: ~ *libera* OV. liberă posibilitate de mişcare; 2 (*fig.*) uşurătate, nestatornicie, frivolitate: ~ *temere assentientium* CIC. uşurătatea celor ce aprobă orbeşte, ~ *opinionis* CIC. uşurătatea părerii, *amatoriis levitatibus dediti* CIC. robiţi frivolităţilor erotice.

leviter *adv.* 1 uşor: ~ *armatus miles* CURT. soldat uşor înarmat; 2 uşor, fără greutate: *levius ferre* CIC. a suporta mai uşor; 3 (*fig.*) uşor, puţin, slab: ~ *aegrotare* CIC. a fi puţin bolnav, ~ *agnoscere aliquid* CIC. a cunoaşte ceva superficial, *levius miser* HOR. mai puţin nenorocit, *ut levissime dicam* CIC. ca să folosesc un termen mai blînd.

Lēvītēs, *ae m.* 1 levit (*slujitor al templului din Ierusalim*); 2 diacon SID. // **Lēvīticus** (*3*) *adj.* al lui Levi, din neamul lui Levi, levitic // **Lēvīticus,** *ī m.* Leviticul (*a treia carte a lui Moise*) // **Lēvītis,** *idis adj. f.* a lui Levi, levitic.

lēvitūdō, *inis f.* netezime LACT.

lēvō[1] (*I*) *vt.* a netezi, a şlefui: ~ *tigna* LUCR. a şlefui bîrne; (*stil.*) a şlefui (o compunere) HOR.

levō[2] (*I*) *vt.* 1 a ridica, a înălţa: *ter sese cubito annixa levavit* VERG. de trei ori s-a ridicat, sprijinindu-se în cot, *aqua levata vento* LIV. apa ridicată de vînt; (*oc.*) a ridica luînd: *levari vincla iubet* VERG. porunceşte să i se ia lanţurile, ~ *tributum* DIG. a încasa tributul; 2 a uşura (descărcînd, despovărînd), a elibera: *hoc te fasce levabo* VERG. am să te uşurez de această sarcină; (*fig.*) ~ *aliquem metu* LIV. a scăpa pe cineva de frică, *se* ~ *aere alieno* CIC. a se elibera (a scăpa) de datorii, (*cu genit.*) ~ *aliquem omnium laborum* PL. a scăpa pe cineva de toate chinurile; 3 a uşura (potolind): ~ *fonte sitim* OV. a-şi potoli setea la un izvor, ~ *membra gramine* OV. a-şi odihni trupul în iarbă, ~ *mulieri morbum* PL. a-i uşura femeii boala, ~ *dolorem consolando* CIC. a potoli durerea consolînd, ~ *viam vario sermone* VERG. a face drumul mai uşor, vorbind de toate; 4 a înviora, a încuraja, a ajuta: *me levant tuae litterae* CIC. scrisorile tale îmi dau curaj, ~ *viros auxilio* VERG. a-i sprijini pe viteji prin ajutorul său; 5 a reduce, a slăbi, a micşora: ~ *pretia frugum* TAC. a scădea preţul grînelor, *inconstantiā levatur auctoritas* CIC. prin nestatornicie, autoritatea se reduce, *multa fidem promissa levant* HOR. prea multe promisiuni zdruncină încrederea, ~ *regis facinus* LIV. a diminua vinovăţia regelui; [*levasso* = *levavero* ENN.].

lēvor, *ōris m* netezime: *vocis* ~ *principiorum levore creatur* LUCR. limpezimea sunetului este creată de netezimea atomilor.

lēx, *lēgis f.* 1 proiect de lege (*pe care un magistrat în funcţiune îl redacta* [legem scribere], *îl pronunţa prin afişare* [legem promulgare] *cu cel puţin douăzeci şi patru de zile înainte de vot, îl propunea comiţiilor spre votare* [legem ferre *sau* rogare]; *acestea puteau să-l aprobe* [legem sciscere, iubere, accipere] *sau să-l respingă* [legem antiquare, repudiare]): *legem suadere* sau *dissuadere* a vorbi în favoarea *sau* împotriva unui proiect de lege, *legem perferre* sau *ferre* a determina votarea unui proiect de lege; *ego leges perniciosas rogavi* CIC. eu, zice-se, am propus legi periculoase, *legem promulgavit pertulitque* LIV. a publicat şi a făcut să treacă un proiect de lege, *populus Romanus iussit legem de civitate tribuenda* CIC. poporul roman a votat un proiect de lege despre acordarea cetăţeniei; 2 lege: ~ *Acilia repetundarum* legea Acilia (*propusă de Acilius*) contra mituirii, ~ *agraria,* ~ *ambitus,* ~ *de pecuniis repetundis* CIC. legea agrară, legea contra corupţiei electorale, legea despre luare nepermisă de bani, *leges XII tabularum* legile celor douăsprezece table (*pe care fuseseră afişate*), *verba minacia fixo aere legebantur* OV. se citeau cuvinte ameninţătoare (ale legilor) gravate în table de aramă fixate la vedere, *legem dare* CIC. a impune o

lege (*provinciilor cucerite, municipiilor*), *legem abrogare* CIC. a abroga o lege (printr-o alta), *per legem non licet* CIC. nu este permis prin lege, *ex lege rem iudicare* CIC. a judeca o pricină potrivit cu legea, *salva lege Aelia* CIC. fără să calce legea Aelia, *lege agere* CIC. a proceda legal, *fraudem legi facere* LIV. a eluda legea, *legem neglegere* CIC. a nesocoti legea, *legem evertere, perfringere* CIC. a călca legea; (*la abl.*) *lege* sau *legibus* după lege: *ea ad me lege redierunt bona* TER. aceste bunuri mi-au revenit mie după lege; **3** (*sens larg*) lege, regulă, normă: ~ *vitae* CIC. normă de viață, *Epicuri legibus parere* CIC. a se supune regulilor lui Epicur, ~ *naturae* SEN. legea naturii, *contra leges loquendi* QUINT. împotriva normelor vorbirii corecte, *sparsi sine lege capilli* OV. părul răspîndit în dezordine, *versibus certa ~ est* CIC. versurile au anumite legi; **4** contract, convenție, condiție (*fixată printr-o formulă*): ~ *venditionis* DIG. contract de vînzare, *in mancipii lege* CIC. în contractul de vînzare, *leges censoriae* CIC. condițiile fixate de cenzori (*antreprenorilor de construcții, de arendare a impozitelor*), *Manilianae leges* CIC. formulele juridice ale lui Manilius; *pacem his legibus constituerunt* NEP. au încheiat pace cu aceste condiții, *leges pacis dicere alicui* CIC. a fixa cuiva condițiile de pace, *pax data Philippo est in has leges* LIV. lui Filip i s-a acordat pacea cu aceste condiții.

lexidium (lexidion), *iī n.* cuvințel GELL.

lexipyretos, *on* și **lexipyretus** (*3*) *adj.* care face să înceteze febra PLIN.

lexis, *eos f.* expresie, cuvînt CIC., QUINT.

Lexobii (Lexovii), *ōrum m. pl.* lexovii (*neam celtic în Normandia de azi, la vărsarea Senei, cu capitala la Noviomagus, azi Lisieux*).

liāculum, *ī n.* drișcă, fățuitoare (*unealtă a zidarului*) VITR.

libācunculus, *ī m.* plăcințică TERT.

libāmen, *inis n.* ofrandă adusă zeilor, libație: *media inter cornua setas ignibus imponit sacris, libamina prima* VERG. Aen. *6, 246* pune pe focul cel sfînt smocuri tăiate din mijlocul (distanței dintre) coarne, ca primă ofrandă zeilor: (*fig.*) *libamina servatae famae capere* OV. H. *4, 27* a avea parte de fecioria, păstrată cu cinste, a fetei.

libāmentum, *ī n.* **1** ofrandă, libație: *libamenta praedarum* CIC. ofrandă din prăzi; **2** (*fig.*) probă, bucată de probă SEN., GELL.

libanōtis, *idis f.* (*bot.*) rozmarin (*Rosmarinus officinalis*) PLIN.

Libanus, *ī n.* Liban (*lanț de munți în Syria*) // **Libanus** (*3*) *adj.* libanez.

libanus, *ī m.* tămîie VULG.

lībārius, *iī m.* vînzător de plăcinte, plăcintar SEN.

lībātiō, *ōnis f.* libație, ofrandă adusă zeilor CIC. ș.a.

lībātor, *ōris m.* cel care aduce o ofrandă FRONT.

lībātōrium, *iī n.* vas pentru libații VULG.

lībella, *ae f.* (dim. al lui *libra*) **1** as (*a zecea parte dintr-un dinar de argint*) VARR.; **2** bănuț, pitac, para: *fecit te heredem ex libellā* CIC. te-a lăsat moștenitor pînă la o para (integral); **3** cumpănă cu fir cu plumb, nivelă, poloboc (*spre a încerca dacă o suprafață e perfect orizontală*) LUCR. ș.a.

libellāris (*2*) *adj.* de carte SID.

libellātici, *ōrum m. pl.* creștinii care-și procurau certificate false doveditoare că au adus jertfe zeilor păgîni CYPR.

libellensis, *is m.* funcționar care înregistra petițiile adresate împăratului COD. IUST.

libelliō, *ōnis m.* **1** notar, grefier VARR.; **2** librar, anticar STAT.

libellulus, *ī m.* cărticică TERT.

libellus, *ī m.* (dim. al lui *liber*) **1** cărticică, opuscul: *cui dono lepidum novum libellum?* CATUL. cui dedic cu noua și drăguța mea cărticică de versuri?, *garrire libellos* HOR. a lălăi versuri; **2** (*pl. poet.*) librărie: *te quaesivimus in omnibus libellis* CATUL. *55, 4* te-am căutat pe la toate librăriile; **3** (*spec.*) **a.** carnet de însemnări, jurnal, agendă: *aliquid memoriae causā referre in libellum* CIC. a nota ceva în carnet spre a-și aminti; **b.** petiție, cerere, memoriu: *Epaphroditus a libellis* SUET. Epaphroditus, însărcinat cu petițiile (adresate împăratului), *libellum composuit; eum mihi dedit, ut darem Caesari* CIC. a întocmit un memoriu; mi l-a dat să i-l înmînez lui Caesar; **c.** bilet de invitație, program (de spectacol): *gladiatorum libelli* CIC. program al gladiatorilor, *libellos dispergit* TAC. distribuie invitații (la o lectură publică); **d.** afiș, anunț: *edere per libellos* SUET. a aduce la cunoștință prin afișe; **e.** scrisoare, hîrtie: *libellum ipsius habeo, in quo...* CIC. am o scrisoare de-a lui, în care..., **f.** pamflet: *libellos ad infamiam alicuius edere* SUET. a răspîndi mici scrieri spre a face de rușine pe cineva; **g.** reclamație scrisă, denunț: *libelli coniurationem nuntiantes* IUV. denunțuri privind o conspirație; **h.** atestat, dovadă: ~ *manu sua subscriptus* DIG. dovadă semnată cu mîna lui.

libens (lubens), *ntis p. pr. v.* **libet** // **adj. 1** bucuros, cu plăcere: *te ausculto* ~ PL. te ascult cu plăcere, *animo libenti* CIC. cu suflet bucuros, *me libente* CIC. făcîndu-mi plăcere, *libenti senatu* CIC. senatul fiind bucuros, *libentissimis omnibus* CIC. spre marea plăcere a tuturor; **2** mulțumit, bucuros: *hilarum ac lubentem fac te in gnati nuptiis* TER. arată-te și tu vesel și mulțumit la nunta băiatului tău.

libenter *adv.* bucuros, cu plăcere: *aliquem ~ audire* CIC. a asculta pe cineva cu plăcere, *nusquam libentius cenare* NEP. a nu prînzi nicăieri mai cu plăcere, *libentissime dare* CIC. a da foarte bucuros.

libentia (lubentia)[1], *ae f.* plăcere, bucurie PL. ș.a.

Libentia (Lubentia)[2], *ae f.* zeița bucuriei.

Libentīna (Lubentīna), *ae f.* „zeița plăcerii“ (*epitet al Venerei*).

līber[1], *era, erum adj.* **1** liber (*din punct de vedere social sau politic*): *qui est matre libera, ~ est* CIC. cine e născut dintr-o mamă liberă este liber, *liberi populi* CIC. popoare libere // **līber**, *erī m.* om liber: *assentatio ne quidem libero digna* CIC. lingușire nedemnă nici de un om liber; **2** liber de sarcini; neocupat, vacant: *agri liberi* CIC. terenuri libere de sarcini, *liberae aedes* LIV. casă liberă; **3** liber, nestînjenit: *animo libero* CIC. cu sufletul liber, *paulo liberior*

sententia QUINT. părere puţin mai liberă, *amicitia liberior* CIC. prietenie mai liberă, *libera comitia* CAES. alegeri libere, *legati cum liberis mandatis* LIV. soli cu puteri nelimitate, *tempore libero* CIC. în timpul liber, (*cu abl.*) *omni liber metu* LIV. eliberat de orice teamă, ~ *invidiā* QUINT. lipsit de invidie, *provincia a praedonibus libera* CIC. provincie scăpată de jefuitori, *ab omni animi perturbatione* ~ CIC. liber de orice tulburare sufletească, (*poet. cu genit.*) ~ *laborum* HOR. scăpat de oboseli, *libera fati gens* VERG. ne-am descătuşat de lanţurile destinului, ~ *curarum* LUC. eliberat de griji, *mihi liberum est* [cu inf.] este în puterea mea, *erit liberum nobis vel publicare opus vel continere* PLIN. IUN. va fi în puterea mea fie să public lucrarea, fie s-o pun la păstrare, (*în abl. abs.*) *libero quid firmaret mutaretve* TAC. Ann. *3, 60* avînd libertatea să hotărască ce să menţină şi ce să modifice.

liber[2], *erī v.* **liberi**, *orum*

liber[3], *brī m.* **1** partea de sub scoarţa copacului, liber: *obducuntur libro aut cortice trunci* CIC. trunchiurile sînt îmbrăcate de stratul de liber şi de scoarţă, *aliena ex arbore germen udo inolescere libro* VERG. a împlînta o mlădiţă dintr-un pom străin în stratul umed de liber (a altoi); **2** carte, scriere (*în timpuri străvechi, se scria pe dosul scoarţei copacilor*): *Demetrii librum de concordia mittas* CIC. trimite-mi cartea lui Demetrius despre buna înţelegere, *librum edere* CIC. a publica o carte, *libros pervolutare, evolvere, volvere, legere* CIC. a citi cărţi; **3** carte (*parte dintr-o scriere*): *sermo in novem libros distributus* CIC. dialog împărţit în nouă cărţi, *ea quae essent, dictum est in libro superiore* CIC. ce sînt acestea s-a spus în cartea anterioară; (*fără „liber"*) *in tertio de Oratore* CIC. în partea a treia a lucrării „Despre orator"; **4** (*spec.*) cărţi religioase *sau* de drept: *libros adire* LIV. a consulta cărţile sibiline, *ut in libris est Etruscorum* CIC. cum găsim în cărţile augurale ale etruscilor; **5** catalog, registru: *litterarum libri* CIC. registru de scrisori (primite); **6** scrisoare, manuscris NEP.; **7** decret, rescript imperial: ~ *principis* PLIN. IUN. rescript al împăratului.

Līber[4], *erī m.* (veche) divinitate italică a roadelor (*identificat ulterior cu Bacchus, zeul vinului*); (*fig.*) vin: *tertio invocabo Cererem et Liberum* VARR. în al treilea rînd, îi voi invoca pe Ceres şi pe Bacchus, *sine Cerere et Libero friget Venus* TER. fără pîine şi vin, dragostea se răceşte, *Liberum ducere* HOR. a trage o duşcă.

Lībera, *ae f.* 1) Proserpina (*fiică a Cererei şi soră a lui Liber*); 2) Ariadne (*soţia lui Bacchus*).

Līberālia, *ium n. pl.* Liberalii (*sărbătoare în cinstea lui Bacchus, ţinută la 17 martie; în această zi, tinerii îmbrăcau toga virilă*).

līberālis (*2*) *adj.* **1** privitor la calitatea de om liber: ~ *causa* CIC. proces referitor la condiţia socială de om liber, *liberale coniugium* TER. căsătorie între persoane libere; **2** ales, distins, nobil: *liberali forma* PL. de o înfăţişare aleasă, *ingenium liberale* PL. suflet nobil, *artes* (*doctrinae*) *liberales* CIC. artele liberale (*ştiinţe care se potrivesc cu un om liber*): *spem liberioris fortunae facere* LIV. a concepe speranţa unei poziţii sociale mai înalte; **3** generos, larg, darnic: *benefici liberalesque* CIC. generoşi şi binefăcători, *pecuniae liberales erant* SALL. erau risipitori de bani, *minus liberale responsum* CIC. răspuns mai puţin binevoitor.

līberālitās, *ātis f.* **1** amabilitate, bunăvoinţă, bunătate: *homo liberalitate popularis* CIC. om popular prin bunătate; **2** generozitate, dărnicie: ~ *in sorores* CIC. generozitate faţă de surori; **3** (*concrt.*) dar, donaţie, cadou: *liberalitates Neronis revocandas curavit* SUET. (Galba) a luat măsuri de restituire a donaţiilor făcute de Nero.

līberāliter *adv.* **1** ca un om liber, ales: ~ *educati* CIC. educaţi în chip ales, ~ *servire* TER. a servi în mod ales; **2** gentil, afabil, binevoitor: ~ *respondere* CAES. a răspunde cu bunăvoinţă; **3** generos, larg: *vivo paulo liberalius* CIC. trăiesc acum puţin mai larg.

līberāmentum, *ī n.* liberare AUG.

līberātiō, *ōnis f.* **1** (e)liberare: ~ *molestiae* CIC. eliberare de necazuri, *liberationem culpae impetrare* CIC. a fi scutit de vină, *sub obtentu liberationis* IUST. sub pretextul eliberării (statului); **2** (*spec.*) **a.** achitare la judecată: *quid libidinosissimas liberationes proferam?* ce să vorbesc de achitările cele mai arbitrare?; **b.** achitare a unei datorii: *liberationem debitori legare* DIG. a ierta prin testament unui datornic o datorie.

līberātor, *ōris m.* eliberator: ~ *urbis* LIV. (*patriae* CIC.) eliberator al oraşului, al patriei; (*adj.*) *liberator ille populi Romani animus* LIV. acel suflet doritor să elibereze poporul roman, *Iuppiter Liberator* TAC. Iuppiter Liberatorul.

līberātrix, *īcis f.* (e)liberatoare ECCL.

līberē *adv.* **1** potrivit cu un om liber (nu cu un sclav): ~ *educatus* TER. Andr. *911* crescut ca un om liber; **2** liber, nestînjenit, neîmpiedicat: ~ *moveri* CIC. a se mişca liber, *consilium dare* ~ CIC. a da un sfat în mod sincer, *liberius loqui* CIC. a vorbi mai deschis; **3** (*oc.*) liber, spontan VERG. G. *1, 128*.

līberī, *ōrum m. pl.* **1** copii (*proprii, în raport cu părinţii, nu ca vîrstă*): *vagamur cum coniugibus et liberis* CIC. rătăcim peste tot cu soţiile şi cu copiii noştri, *ex aliqua liberos habere* CAES. a avea copii cu o femeie, *liberos procreare* CIC. a avea copii, *suscipere liberos* CIC. a creşte copii, *sine liberis decedere* CIC. a muri fără copii, *ius trium liberorum* SUET. drepturi acordate celor ce au trei copii (*privilegii date de împărat: scutire de dări, dreptul de a fi admişi în funcţii publice înainte de vîrsta de douăzeci şi cinci de ani; se acordau uneori şi altor persoane*); **2** (*oc.*) pui de animale: *liberis orba ovis* PL. oaie lipsită de mieii ei; [rar la sg.; genit. pl. şi *liberum*].

līberō (*I*) *vt.* **1** (*propr.*) a (e)libera (din sclavie), a face liber: ~ *servos omnes* CAES. a elibera toţi sclavii, ~ *patriam* CIC. a da libertate patriei; **2** (*sens larg*) a elibera, a scăpa, a despovăra: **a.** (*cu nume de pers. cu abl.*): ~ *aliquem periculo* a scăpa pe cineva de primejdie, ~ *se aere alieno* CIC. a scăpa de datorii, (cu *ab* sau *ex* şi abl.) *populum* ~ *a regibus* CIC. a elibera poporul de regi, *ex incommodis pecuniā se libe-*

rare a se salva din necazuri dînd bani, (*cu genit.*) *liberari sine mora voti* LIV. a se descărca de făgăduiala făcută zeilor (împlinind-o); **b.** (*cu nume de lucru sau abstr.*) ~ *agros* CIC. a scuti de impozite pămînturile, *fundum alii obligatum* ~ DIG. a degreva de datorii un teren ipotecat altuia, ~ *obsidionem* LIV. a ridica asediul, *satisfacit absentibus et fidem suam liberat* CIC. dă satisfacție celor absenți și-și achită astfel angajamentul, *quae* (*promissa*) *iure praetorio liberantur* CIC. Off. *1, 10, 33* promisiuni care sînt declarate nule după dreptul pretorian; **3** a achita (la judecată), a declara nevinovat: ~ *aliquem crimine aliquo* CIC. a achita pe cineva de o acuzație, (*cu genit.*) *senatus non liberavit eius culpae regem* LIV. senatul nu l-a achitat de această vină pe rege, (*abs.*) *liberatur Milo non eo consilio profectus esse* CIC. Milo este achitat de acuzația că ar fi plecat cu gîndul ca…; **4** (*tard.*) a trece peste (degajîndu-se de un obstacol): ~ *cellulae limen* PETR. *139, 9* a depăși pragul cămăruței; [arh. *liberasso* PL. = *liberavero*].

liberta, *ae f.* libertă, fostă sclavă PL. ș.a.; [dat. pl. *libertis*, dar și *libertabus* DIG.].

lībertās, *ātis f.* **1** libertate (civilă): *servo Crotonis* ~ *data est* CIC. sclavului lui Croton i-a fost acordată libertatea, *libertati studere, conditionem servitutis odisse* CAES. a dori libertatea și a urî sclavia, *servos ad libertatem vocare* CAES. a promite sclavilor libertatea, *aliquem in libertatem vindicare* CIC. (*asserere* SUET.) a elibera pe cineva (un sclav); (*pl.*) *libertates servis datae* TAC. eliberări acordate sclavilor; **2** libertate (*politică a unui popor care nu e spus unui regim monarhic sau dominației străine*), independență: *aliae nationes servitutem pati possunt, populi Romani est propria* ~ CIC. alte popoare pot să îndure sclavia; ceea ce e propriu poporului roman este libertatea, *libertatem Graeciae defendere* CIC. a apăra independența Greciei, *in libertate permanere* CAES. a rămîne independenți; **3** (*gener.*) libertate: ~ *vivendi, ut velis* CIC. libertatea de a trăi cum îți place, ~ *testamentorum* QUINT. libertatea de a face testament, ~ *aedium* DIG. scutirea de sarcini a casei, (*poet. cu inf.*) ~ *loqui* PROP. libertatea de a vorbi; **4** libertate în vorbire, sinceritate, independență (a caracterului): *antiqua comoedia facundissimae libertatis eloquentiae* QUINT. comedia veche, de o libertate de limbaj plină de talent, ~ *ingenii* SALL. fire independentă.

Lībertās, *ātis* Libertatea (*zeița libertății, căreia îi era dedicat un templu pe Aventin și un altul în for*).

lībertīna, *ae f.* sclavă eliberată, libertă PL. ș.a.

lībertīnitās, *ātis f.* stare de libert DIG.

lībertīnium, *iī n.* bunuri pe care un libert le primea la moartea stăpînului CALP.

lībertīnus[1] (*3*) *adj.* de fost sclav eliberat, de libert: ~ *homo* CIC. libert, *cives Romani libertini ordinis* LIV. cetățeni romani din clasa liberților, *libertino patre natus* HOR. născut dintr-un tată libert, *libertina mulier…, cum ingenui et viri et equites Romani, senatoresque…* TAC. Ann. *15, 57* o simplă libertă…, pe cînd oameni născuți liberi, bărbați, cavaleri romani și senatori…

lībertīnus[2], *ī m.* **1** libert, fost sclav liberat: *liberorum hominum alii ingenui sunt, alii libertini* GAI. dintre oamenii liberi, unii sînt născuți liberi, alții liberți (foști sclavi eliberați); **2** (*în timpul lui Appius Caecus cenzorul*) fiu de libert SUET.

lībertus, *ī m.* sclav eliberat, libert (*al cuiva*): ~ *Ciceronis Tiro* QUINT. libertul lui Cicero, Tiron.

libet (lubet), *ēre, libuit* sau *libitum est vb. impers.* place, face plăcere: *quod tibi lubet, idem mihi lubet* PL. ce-ți place ție, îmi place și mie, *ego ibo pro te, si tibi non lubet* PL. voi merge eu pentru tine, dacă tu nu vrei, (*cu inf.*) *non libet mihi deplorare vitam* CIC. n-am motiv să mă plîng de viață, (*abs.*) *ut libet* TER. cum vrei.

Lībēthra, *ōrum n. pl.* și **Lībēthros**, *ī m.* izvor consacrat Muzelor (*situat pe Helicon, în Thessalia, sau, după alții, în Troia*) // **Lībēthris**, *idis adj. f.* al Libethrei: *nymphae Libēthrides* VERG. B. *71* = Muzele.

Lībēthros *v.* **Libethra**

Lībēthrum, *ī n.* oraș în Thessalia.

libīdinitās, *ātis f.* desfrînare LABER.

libīdinor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se deda plăcerilor MART. ș.a.; [și **lubīdinor**].

libīdinōsē (lubīdinōsē) *adv.* **1** după bunul său plac, arbitrar, tiranic: *in humiliores* ~ *crudeliterque consulere* LIV. a proceda tiranic și crud cu cei mai de jos; **2** (*tard.*) în chip desfrînat AUG.

libīdō (lubīdō), *inis f.* **1** dorință, poftă: ~ *voluptatis* CIC. dorința de plăcere, *iuventus magis in decoris armis libidinem habebat, quam…* SALL. tineretul dorea mai degrabă arme frumoase decît…, *ulciscendi* ~ CIC. dorința de răzbunare, *omnibus delendi urbem* ~ *erat* LIV. toți aveau dorința să distrugă orașul, *hunc irridere* ~ *est* PL: am poftă să-mi bat joc de ăsta; **2** bun-plac, capriciu: *ad libidinem suam* CIC. sau *ex libidine* SALL. după bunul său plac, *quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine* CIC. ceea ce depinde de voința celuilalt, ca să nu spun de bunul lui plac, *quaestoris libidinem reprimere* CIC. a reprima abuzul de putere al cvestorului; **3** plăcere senzuală, poftă amoroasă; desfrînare: *libidine accendi* SALL. a se aprinde de poftă amoroasă, *libidinem muliebrem finire* LIV: a stăvili desfrînarea femeilor; **4** (*oc.*) tablou obscen, scene amoroase (*pictate sau sculptate*): *in poculis libidines caelare* PLIN. a grava pe cupe scene obscene.

libita, *ōrum n. pl.* bun-plac, capriciu: *ad libita Caesarum* TAC. după bunul-plac al împăraților.

Libitīna, *ae f.* **1** divinitate a morții și a morților (*la al cărei templu se închiria tot ce era necesar la o înmormîntare, oameni și material, și unde se păstrau registrele defuncților*): *triginta funerum milia in rationem Libitinae venerunt* SUET. treizeci de mii de decese au fost înregistrate în registrul de morți; **2** (*poet.*) moarte: *multaque pars mei vitabit Libitinam* HOR. o mare parte din mine va scăpa de moarte; **3** pompe funebre: *pestilentia tanta erat ut* ~ *vix sufficeret* LIV. molima era atît de mare, încît cu greu putea face față serviciul de pompe funebre, *Libitinam exercere* VAL.

MAX. a fi administrator de pompe funebre; 4 rug MART. *10, 97*.

libitīnārius, *ii m.* antreprenor de pompe funebre SEN. ş.a.

Libitīnensis (*2*) *adj.* al Libitinei: ~ *porta* LAMPR. poarta amfiteatrului pe unde erau scoase cadavrele gladiatorilor ucişi.

lībō[1] (*1*) *vt.* 1 a lua puţin (din ceva), a sorbi, a gusta: ~ *amnem* VERG. a sorbi din apa rîului, *libabant pocula Bacchi* VERG. beau sorbind din cupele de vin, *libato iocinere* LIV. gustînd puţin din ficat; 2 (*poet.*) a atinge uşor: *celeri pede libat harenam* OV. abia atinge nisipul cu piciorul său iute, *oscula libavit natae* VERG. Aen. *1, 256* atinse uşor cu un sărut obrazul fetei lui; 3 (*fig.*) a se atinge în treacăt (de ceva), a culege, a-şi însuşi: *ex variis ingeniis excellentissima quaeque libavimus* CIC. am extras din autori feluriţi tot ce era mai bun, (*sapiens*) *omnes artes* ~ *debet* TAC. înţeleptul trebuie să se înfrupte din toate ştiinţele; 4 a ştirbi, a slăbi: *nil libatum ex toto corpore* LUCR. nimic ştirbit din corpul întreg, *nusquam ante libatis viribus* LIV. cu forţe încă intacte, *terra libatur* LUCR. pămîntul pierde o parte din sine; 5 (*spec.*) a aduce o libaţie în cinstea unui zeu: *duo mero libans carchesia Baccho* VERG. aducînd ca libaţie două cupe cu vin lui Bacchus, *pateris altaria libant* VERG. stropesc altarele cu vinul din cupe, (*abl. abs.*) *libato* VERG. Aen. *1, 737* după ce a făcut o libaţie, (*gener.*) *Celso lacrimas libamus adempto* OV. vărsăm lacrimi pentru Celsus cel dus dintre noi; 6 a aduce ca ofrandă zeilor, a închina zeilor: ~ *diis dapes* LIV. a oferi mîncăruri zeilor, *certasque fruges sacerdotes libanto* CIC. preoţii să închine zeilor unele roade ale pămîntului, ~ *carmen recentibus aris* PROP. a închina o poezie altarului nou construit.

Libō[2], *ōnis m.* supranume în *gens Marcia* şi *gens Scribonia*.

libonotos (libonotus), *ī m.* vînt de sud-vest VITR.

lībra, *ae f.* 1 livră (*măsură de greutate, cam 327 gr*): *dictator coronam auream libram pondo Iovi donum posuit* LIV. dictatorul a depus ca dar lui Iupiter o coroană de aur în greutate de o livră; 2 livră (*măsură de capacitate*): *libra olei* SUET. livră de ulei; 3 balanţă (*cu două braţe egale şi două talere*); (*expr.*) *aere et librā* sau *per aes et libram* cu bucata de metal (cu asul) într-un taler şi cu marfa în celălalt (balanţa echilibrîndu-se), cu respectarea formalităţilor legale, *mercari aliquid aere et librā* HOR. Ep. *2, 2, 158* a cumpăra ceva în bună regulă, *librā et aere liberatum emittit* LIV. lasă să plece pe cel eliberat în bună şi legiuită formă, *sine libra et tabulis testamentum facere* CIC. a face un testament fără respectarea formelor legale; 4 nivelă, cumpănă: *turres ad libram* CAES. C. *3, 40, 2* turnuri de aceeaşi înălţime (sau ţinute în echilibru prin contragreutăţi); 5 contragreutate PL.; 6 *Libra* Balanţa (*constelaţie*).

lībrālis (*2*) *adj.* în greutate de o livră COL. ş.a.

lībrāmen, *inis n.* balanţă; (*fig.*) cîntar MAMERT.

lībrāmentum, *ī n.* 1 contragreutate: ~ *plumbi* LIV. contragreutatea unei mase de plub; 2 curea, chingă (la maşinile de război): *libramenta tormentorum abscindere* TAC. a tăia curelele maşinilor de aruncat proiectile; 3 cumpănire (la lichide), echilibru, egalitate de nivel; suprafaţă plană; înălţime de nivel la o apă CIC., COL., PLIN.

librāria[1], *ae f.* 1 librărie GELL.; 2 bibliotecară, copistă MART. CAP.

lībrāria[2], *ae f.* cea care dă sarcini (*femeie care cîntărea lîna, o dădea la tors sclavelor şi le supraveghea*) IUV.

librāriolus, *ī m.* 1 copist, secretar CIC.; 2 scriitoraş, mîzgălitor de hîrtie CIC.

librārium, *ii n.* casetă cu cărţi, documente, hîrtii; arhivă CIC.

lībrārius[1] (*3*) *adj.* [*libra*] în greutate de o livră COL.

librārius[2] (*3*) *adj.* de cărţi: *taberna libraria* CIC. prăvălie de cărţi, librărie, *scriptor* ~ HOR. copiator de cărţi.

librārius[3], *ii m.* 1 copist, scrib, secretar CIC.; 2 librar SEN.; 3 (*tard.*) dascăl de şcoală elementară HIER.

lībrātē *adv.* cumpănit, cu judecată SERV.

lībrātiō, *ōnis f.* 1 nivelare VITR.; 2 poziţie orizontală VITR. 3 mişcare regulată (a cerului) MIN. FEL. 4 echilibru DIOM.

lībrātor, *ōris m.* 1 măsurător (cel care măsoară nivelul apei, arpentor-geometru) PLIN.; 2 trăgător (cel care acţionează maşinile de război) TAC.

lībrātūra, *ae f.* suprafaţă netedă VEG.

lībrātus (*3*) *p. pf. v.* **libro** // **adj.** 1 în echilibru, plan VITR.; 2 aruncat cu forţă (făcîndu-şi vînt): *libratior ictus* LIV. lovitură mai violentă.

libriger, *erī m.* purtător de scrisori P. NOL.

lībrīle, *is n.* 1 balanţă GELL.; 2 pietroi (*care, legat la capătul unei curele, era aruncat asupra duşmanului prin învîrtirea braţului*) CAES.

lībrīlis (*2*) *adj.* în greutate de o livră VOP.

lībripens, *ndis m.* 1 plătitor al soldei PLIN.; 2 lucrător public (*care supraveghea modul în care se încheiau contractele*) GAI.; 3 verificator, controlor de monede INSCR.

lībrītor, *ōris v.* **librator**

lībrō (*1*) *vt.* [*libra*] 1 a cîntări cu balanţa; (*fig.*) a cîntări: *librabat metus* STAT. cîntărea temerile lui; 2 a nivela, a netezi: ~ *pavimenta* CAT. a nivela pardoseala, ~ *aquam* VITR. a determina nivelul apei cu nivela; 3 a ţine în echilibru, a echilibra, a cumpăni: *terra librata ponderibus* CIC. pămîntul ţinut în echilibru prin greutatea lui, *ita libraverat corpus, ut se pedibus exciperet* CURT. şi-a cumpănit corpul astfel, încît să cadă în picioare, (*apes*) *sese per nubila librant* VERG. albinele se ţin în echilibru (zboară) printre nori, *medium Daedalus librans iter* SEN. Dedal zburînd pe un drum de mijloc; (*fig.*) *si immensum imperii corpus librari sine rectore posset* TAC. dacă imensa organizaţie a imperiului ar putea să se menţină în echilibru fără un conducător; 4 a clătina (într-o parte şi într-alta): *vela librantur ab aura dubia* OV. pînzele sînt abia clătinate de un vînticel nesigur; 5 a arunca (cumpănind lovitura): *aliud summa telum librabat ab aure* VERG. Aen. *9, 417* arunca altă suliţă, cumpănind-o la înălţimea urechii (spre a lovi ţinta), *saxa fundā* ~ CURT. a arunca pietre cu

praştia, *reducta libravit dextra media inter cornua caestus* VERG. trăgîndu-şi înapoi braţul drept, izbi cu cestul în mijlocul coarnelor, ~ *corpus in herba* OV. F. *1, 429* a-şi întinde (cu grijă) trupul în iarbă.

Libs[1], *Libis m.* libyan.

libs[2], *libis m.* (ac. *-liba*) vînt de sud-vest AUS.

Libua *v.* **Libya**

Libuī, *ōrum m. pl.* libulii (*neam din Gallia Transpadană*).

lībum, *ī n.* plăcinţică, prăjiturică (*făcută din făină de grîu, brînză rasă, ouă şi ulei, oferită adesea ca ofrandă zeilor, îndeosebi la ziua de naştere*): *adorea liba* VERG. plăcinţioare de grîu, *quinquagesima liba* MART. prăjituri pentru a cincizecea aniversare.

liburna, *ae f.* navă liburniană (uşoară) CAES. ş.a.

Liburnia, *ae f.* regiune illyrică între Istria şi Dalmaţia.

Liburnica, *ae v.* **Liburna**

Liburnicus (*3*) *adj.* liburnian.

Liburnus[1] (*3*) *adj.* liburnian // **Liburnī**, *ōrum m. pl.* liburnienii.

Liburnus[2], *ī m.* zeu al plăcerii ARN.

Libya, *ae f.* şi **Libyē**, *ēs f.* **1** Libya (*după cei vechi — toată partea de nord a Africii*); **2** Africa.

Libyaegyptii, *ōrum m. pl.* libyegiptenii (*populaţie amestecată de libyeni şi egipteni*).

Libycus (*3*) *adj.* libyan, african // **Libyci**, *ōrum m. pl.* locuitorii Libyei.

Libyē, *ēs v.* **Libya**

Libyphoenicēs, *um m. pl.* libyfenicienii (*populaţie amestecată de libyeni şi fenicieni, în regiunea Tunisiei de azi*).

Libys, *yos adj.* libyan // **Libys**, *yos m.* libyan // **Libyēs**, *um m. pl.* libyenii.

Libyssa, *ae adj.f.* libyană.

Libystinus (*3*) *adj.* libyan.

Libystis, *idis adj. f.* libyană.

Libyus (*3*) *adj.* libyan.

licens, *ntis p. pr. v.* **licet** şi **liceor** // **adj.** liber, fără frîu, îndrăzneţ, dezmăţat: *licentior dithyrambus* CIC. ditiramb mai liber, *licentior vita* VAL. MAX. viaţă prea desfrînată, ~ *imperium* VAL. MAX. conducere despotică.

licenter *adv.* prea liber, fără măsură, îndrăzneţ: *licentius cum domina vivere* CIC. a fi în raporturi prea libere cu stăpînă-sa, *si quid licentius dixerint* QUINT. dacă ar fi vorbit mai îndrăzneţ, *remoto metu licentius futuros* SALL. (că) frica fiind îndepărtată, vor fi mai de capul lor.

licentia[1], *ae f.* **1** libertate, permisiune: *tantum licentiae dabat gloria* CIC. atîta libertate îi dădea gloria, *pueris omnem ludendi licentiam dare* CIC. a da copiilor toată libertatea de a se juca, *nobis Academia magnam licentiam dat, ut*... CIC. doctrina Academiei ne dă nouă o mare libertatea, ca...; **2** libertate nestînjenită, bun-plac, îndrăzneală; (*stil.*) licenţă: *alicuius licentiae resistere* CIC: a se opune bunului-plac al cuiva, *poeta verborum licentiā liberior* CIC. poetul este mai liber să folosească cuvintele după voia lui, *oratorum* ~ TAC. abuzurile avocaţilor, *per intercalandi licentiam* SUET. prin abuz de intercalări; **3** dezmăţ, desfrînare, neruşinare: *coercere militarem licentiam* TAC. a înfrîna dezmăţul soldaţilor, *Alexandrina vita et* ~ CAES. viaţa desfrînată la Alexandria, (*poet.*) *immensa* ~ *ponti* OV. M. *1, 309* revărsarea nestăvilită a mării.

Licentia[2], *ae f.* dezmăţ, desfrînare (*personificată ca zeitate*): *templum Licentiae* CIC. templul dezmăţului.

licentiātus, *abl. ū m.* permisiune LABER.

licentiōsē *adv.* neînfrînat AUG.

licentiōsus (*3*) *adj.* prea liber, nepotrivit, fără măsură, fără ruşine QUINT., APUL.

liceō, *ēre, cuī, citum vi.* **1** a se vinde (cu un anume preţ), a valora: *de hortis, quanti licuisse tu scribis, ego quoque audieram* CIC: despre parc, şi eu auzisem că se vinde cu cît îmi scrii tu; **2** (*vt.*) a pune în vînzare, a vinde (cu un anume preţ): *percontans quanti liceret opera effecta* PLIN. întrebînd cu cît vinde lucrurile făcute, ~ *puellam parvo pretio* MART. a vinde o fată cu un preţ mic.

liceor, *ērī, licitus sum vi.* şi *vt.* **1** a oferi un preţ la o licitaţie: *illo licente contra liceri audet nemo* CAES. cînd acela oferă un preţ la licitaţie, nimeni nu îndrăzneşte să contraliciteze; **2** a cumpăra la licitaţie: ~ *hortos* CIC. a cumpăra la licitaţie un parc.

licet, *ēre, licuit* şi *licitum est vi. impers.* **1** este permis, este voie, se poate: *hoc feci, dum licuit* CIC. am făcut aceasta, cît timp a fost permis, *per me licet* CIC. dinspre partea mea, este permis, *si per vos licet* CIC. dacă permiteţi, (*cu n. pron.*) *neque enim quod quisque potest, id ei licet* CIC. nu tot ce poate cineva îi este şi permis, (*cu inf.*) *licet nemini contra patriam ducere exercitum* CIC. nimănui nu-i este permis să-şi îndrepte armata contra patriei, *licet hoc videre in reliquis sensibus* CIC. se poate vedea aceasta şi la celelalte simţuri, *intellegi iam licet*...CIC. se poate acum vedea..., (*cu ac. şi inf.*) *Syracusanum in ea parte urbis habitare non licet* CIC. nu este voie ca un syracusan să locuiască în acea parte a oraşului, *licet alicui* [urmat de dat. nume predicat. şi inf., obişnuit cu *esse*]: *licuit esse otioso Themistocli* CIC. Themistocles ar fi putut să trăiască liniştit, *illis timidis et ignavis licet esse, vos*... LIV. ei pot să fie fricoşi şi nevolnici, voi însă..., *atqui licet* (subînţ. *iis*) *esse beatis* HOR. şi doar ar putea fi fericiţi; **2** (*cu sens de conj. concesivă*) poate să, oricît de, chiar dacă [urmat de conj.]: *fremant omnes licet, dicam quod sentio* CIC. pot ei să murmure cu toţii, eu voi spune ce cred, *quamvis licet insectemur istos* (*Stoicos*), *metuo ne*... CIC. deşi noi îi criticăm cît vrei pe aceşti stoici, mă tem că..., *nam improbitas, licet adversario molesta sit, iudicii invisa est* QUINT. căci obrăznicia, oricît de neplăcută îi este adversarului, judecătorului îi e odioasă, *vita brevis est, licet supra mille annos exeat* SEN. viaţa e scurtă, chiar dacă ar trece de o mie de ani, (*tard. cu indic.*) *valet transactio, licet incendio subiecta est* ULP. tranzacţia e valabilă, chiar dacă a fost expusă unui incendiu, (*cu adj.*) *licet contumacissimum dolorem tempus enervat* SEN. timpul slăbeşte chiar şi durerea cea mai îndîrjită; [arh. *licessit* PL. = *licuerit*].

lichanos, *ī m.* coardă şi notă la o liră VITR.

Lichās, *ae m.* Lichas (*sclav al lui Hercules*).

līchēn, *ēnis m.* 1 lichen (*plantă*); 2 pecingine (*boală de piele*); 3 excrescenţă cărnoasă pe picioarele cailor PLIN.
līchēna, *ae f. v.* **lichen**
līciātōrium, *iī n.* sul la războiul de ţesut VULG.
līciātus (*3*) *adj.* urzit, început AUG.
Licinia, *ae f.* Licinia (*nume de femeie*).
Liciniānus (*3*) *adj.* al lui Licinius, licinian // **Liciniānī**, *ōrum m. pl.* licinienii (*descendenţi din Cato Cenzorul prin Licinia, prima lui soţie*).
līcinium, *iī n.* fişie de pînză, cîrpă VEG.
Licinius, *iī n.* nume de familie roman (*de ex.: L. Licinius Crassus, vestit orator; L. Licinius Crassus, consul şi triumvir împreună cu Caesar şi Pompeius; L. Licinius Murena, apărat de Cicero în* Pro Murena) // **Licinius** (*3*) *adj.* al lui Licinius, licinian: *lex Licinia de sodaliciis* CIC. legea Licinia privitoare la asociaţii.
licinus (*3*) *adj.* cu vîrful coarnelor îndreptate în sus (*despre bou*) SERV.
Licinus, *ī m.* 1) supranume roman în *gens Fabia* şi *gens Porcia*; 2) numele unui libert (*bărbier al lui Augustus, vestit prin bogăţia lui*).
licitātiō, *ōnis f.* licitaţie, vînzare la licitaţie CIC.
licitātor, *ōris m.* licitator CIC.
licitē şi **licitō** *adv.* în mod permis de lege, legal SOLIN.
licitor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a face o ofertă la licitaţie PL.; 2 (*fig.*) a se întrece în luptă, a se lupta ENN.
licitus (*3*) *p. pf. v.* **liceo** şi **liceor** // **adj.** permis, legitim: *licito tandem sermone fruntur* VERG. Aen. *8, 468* în sfîrşit, pot să vorbească între ei în voie (fără a fi tulburaţi) // **licita**, *ōrum n. pl.* tot ceea ce este permis TAC.
līcium, *iī n.* 1 iţă la războiul de ţesut: *licia telae addere* VERG. a urzi pînză; 2 fir de ţesut, cordea, bantă: *terna licia* VERG. B. *8, 73* cîte trei fire de lînă (*folosite la descîntece*); 3 cingătoare, brîu; (*jur.*) *per lancem liciumque* GELL. *11, 18, 9* (a căuta într-o casă un obiect furat, cu un taler în mînă şi încins numai cu un fel de brîu) a ancheta scrupulos (un furt).
lictor, *ōris m.* lictor (*membru al unei gărzi, însărcinată să-i însoţească şi să-i apere pe principalii magistraţi: douăzeci şi patru mergeau înaintea dictatorului, doisprezece înaintea consulului, şase înaintea pretorului; purtau pe umeri fascii de nuiele, din mijlocul cărora ieşea o secure; îndepărtau mulţimea, băteau cu fasciile la uşa celor la care se ducea magistratul şi executau sentinţele; în cazul condamnărilor capitale, îl legau pe condamnat de un stîlp, îl băteau cu vergile, apoi îi tăiau capul cu securea; denumirea* lictor *provine de la* a ligando, *pentru că îl legau pe vinovat*); *proximus lictor* LIV. lictorul cel mai apropiat (*ultimul din şirul care mergea în faţa magistratului*).
lictōrius (*3*) *adj.* al lictorului FLOR.
licuī *pf. al vb.* **liceo, liqueo** şi **liquesco**
licuit *pf. v.* **licet**
Licymnia, *ae f.* nume de femeie.
Licymnius (*3*) *adj.* al Licymnei (*oraş în Argolida*).
liēn, *ēnis* şi **liēnis**, *is m.* splină PL.
liēnicus (*3*) *adj.* de splină C. AUR. // **liēnicus**, *ī m.* bolnav de splină C. AUR. // **liēnica**, *ōrum m. pl.* leacuri pentru boala de splină.
liēnōsus (*3*) *adj.* bolnav de splină PLIN.; (*fig.*) *cor lienosum* inimă umflată.
lientericus (*3*) *adj.* bolnav de dizenterie PLIN.
ligāmen, *inis n.* legătură, faşă, bandă: *ligamina vitium* COL. legătură la viţă; (*fig.*) *demere ligamina ventis* OV. M. *14, 230* a da curs liber vînturilor.
ligāmentum, *ī n.* legătură, faşă, bandă QUINT., TAC.
Ligārius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: Q. Ligarius, proconsul al Africii şi adversar al lui Caesar; după înfrîngere, Cicero l-a apărat, obţinînd iertarea din partea învingătorului*) // **Ligāriānus** (*3*) *adj.* privitor la Ligarius: *oratio Ligariana* sau **Ligariana**, *ae* discursul *Pro Ligario*.
ligātiō, *ōnis f.* legătură C. AUR.
ligātūra, *ae f.* 1 legătură PALL.; 2 înlănţuire, încolăcire (*a trupului în lupte*) AMBR.; 3 (*spec.*) baieră; amuletă VULG.
Ligdus, *ī m.* cretan, tatăl lui Iphis OV.
Ligēa, *ae f.* Ligeia (*numele unei nimfe*).
Liger, *eris m.* fluviul Liger (*azi, Loire*) din Gallia; [ac. sig. *Ligerim* şi *Ligerem*, abl. *Ligere* şi *Ligeri*].
Ligiī, *ōrum m. pl.* ligii (*neam germanic dintre Oder şi Vistula*).
lignārius (*3*) *adj.* de lemn CAPIT. // **lignārius**, *iī m.* 1 lemnar, dulgher, tîmplar: *inter lignarios* LIV. cartierul lemnarilor din Roma; 2 tăietor de lemne HIER.
lignātiō, *ōnis f.* 1 tăiatul lemnelor, aprovizionare cu lemne: *lignationis causa in silvas discedere* CAES. a pleca pentru a tăia lemne la pădure; 2 loc de tăiat lemne COL.
lignātor, *ōris m.* tăietor de lemne CAES.
ligneolus (*3*) *adj.* de lemn (*despre obiecte mici, fin lucrate în lemn*) CIC.
ligneus (*3*) *adj.* 1 de lemn: ~ *ponticulus* CIC. podeţ de lemn; 2 lemnos PLIN.; 3 (*fig.*) uscat ca lemnul: *lignea coniux* CATUL. nevastă uscată ca lemnul.
lignicīda, *ae m.* tăietor de lemne VARR.
lignor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se aproviziona cu lemne, a se duce după lemne CAES., LIV.
lignōsus (*3*) *adj.* lemnos PLIN.
lignum, *ī n.* 1 lemn (lemne): *ligna super foco large reponens* HOR. punînd din belşug lemne în vatră, *ligna minuere* OV. a sparge lemne; (*prov.*) *in silvam ligna ferre* HOR. S. *1, 10, 34* a duce lemne în pădure (treabă inutilă); 2 (*fig.*) **a.** partea lemnoasă a unui fruct: coajă (*de nucă*), sîmbure (*de cireaşă, prună etc.*); **b.** (*poet.*) arbore: *oleaster, nautis venerabile* ~ VERG. Aen. *12, 767* măslin sălbatic, copac ţinut în mare cinste de navigatori; **c.** lemn de construcţie; **d.** (obiecte din lemn) tăbliţă de scris, baston, ţăruş etc.
lignyzōn, *ontis m.* culoarea fumului (negricioasă) PLIN.
ligō[1] (*1*) *vt.* 1 a lega: *manibus post terga ligatis* OV. cu mîinile legate la spate, ~ *crus fascia* PHAEDR. a înfăşura pulpa cu o bandă, ~ *vulnera* OV. a lega rănile, ~ *guttura laqueo* OV. a-şi lega laţul de gît (a se spînzura), ~ *sudarium circum collum* SUET. a-şi înfăşura gîtul cu o basma, *dum mula ligatur* HOR. cît timp se înhamă catîrca; 2 (*fig.*) a lega, a uni: ~ *dis-*

sociata locis concordi pace OV. a uni elementele separate în spaţiu printr-o armonie pacifică, ~ *coniugia* SEN. a încheia căsătorii, ~ *pacta* PROP. a face o înţelegere.

ligō[2], *ōnis m.* tîrnăcop, cazma: *bene iactati pulsarunt arva ligones* OV. tîrnăcoapele bine ţintite izbiră pămîntul, *ligonibus versare glebas* HOR. a răsturna brazdele cu cazmalele, (*fig.*) *patiens ligonis* IUV. rezistent la munca cîmpului.

ligula, *ae* şi **lingula**, *ae f.* (dim. al lui *lingua*) **1** limbă mică de pămînt: *oppida posita in extremis lingulis* CAES. cetăţi aşezate la capătul unor mici limbi de pămînt (spre mare); **2** şiret de piele la încălţăminte IUV. *5, 20*; (*fig.*) secătură PL.; **3** lingură (întinsă spre a lua spuma), spatulă, linguriţă; lingură (*ca măsură*) PLIN.; **4** spadă mică ascuţită VARR.; **5** ancie (*la instrumente de suflat*) PLIN.; **6** limbă (acul balanţei) VITR.; **7** capătul mai strîmt al unui tub spre a fi introdus într-altul PLIN.; **8** capăt scurt al unei pîrghii; **9** os al sepiei APUL.

ligūmen *v.* **legumen**

Ligur[1], *uris* şi **Ligus**, *uris adj. m.* şi *f.* şi *subst.* ligur: *Ligur iste* CIC. ligurul ăsta, *femina Ligus* TAC. o femeie ligură // **Ligurēs**, *um* (*pl.*) locuitorii Liguriei.

Ligur[2], *uris m.* supranume în *gens Aelia* şi *gens Octavia.*

Liguria, *ae f.* ţara ligurilor (*în Italia de nord-vest — Gallia Cispadană*).

Ligurīnus (*3*) *adj.* liguric.

ligurriō şi **ligūriō** (*IV*) *vt.* **1** a linge: ~ *ius* HOR. a linge sosul; **2 a.** a gusta uşor: *meretrices cum amatore quum coenant, liguriunt* TER. curtezanele, cînd cinează cu un drăguţ, gustă din mîncare din vîrful buzelor, ~ *furta* HOR. a gusta din cele furate; **b.** (*fig.*) a trăi pe spinarea cuiva, a păpa pe cineva PL. Capt. *84*; **3** a umbla după (ceva), a rîvni: ~ *agrariam curationem* CIC. a dori să fie membru în comisia agrară; [imp. şi *ligurribant* MACR.].

ligurrītiō, *ōnis f.* lăcomie la mîncare CIC.

ligurrītor, *ōris m.* mîncăcios MACR.

Ligus *v.* **Ligur**

Liguscus *v.* **Ligusticus**

ligusticum, *ī n.* (*bot.*) leuştean (*Levisticum officinale*) COL.

Ligusticus (*3*) şi **Ligustīnus** (*3*) *adj.* liguric // **Ligustīnī**, *ōrum m. pl.* ligurii.

Ligustis, *idis adj. f.* liguriană SID.

ligustrum, *ī n.* **1** (*bot.*) lemn-cîinesc (*Ligustrum vulgare*); floare *şi* fruct de lemn-cîinesc VERG.; **2** plantă necunoscută PLIN.

Ligyēs, *um m. pl.* ligurii.

Lilaea, *ae f.* oraş în Phocida.

līliāceus (*3*) *adj.* de crin PALL.

līliētum, *ī n.* răzor de crini PALL.

līlinus (*3*) *adj.* de crini SCRIB. // **līlinum**, *ī n.* ulei de crin PLIN.

līlium, *iī n.* **1** (*bot.*) crin (*Lilium*): ~ *candidum* VERG. crin-alb, ~ *breve* HOR. crinul care se trece repede; **2** (*mil.*) (un fel de) fortificare (*constînd din mai multe şiruri de gropi în care se vîrau ţăruşi ascuţiţi, care se ridicau deasupra solului numai de patru degete*) CAES. B. G. *7, 73, 8.*

Lilybaeum (Lilybaeon), *ī n.* oraş şi promontoriu în Sicilia occidentală // **Lilybaetānus (Lilybaeus, Lilybēius)** (*3*) *adj.* lilybaetan, al oraşului Lilybaeum.

līma, *ae f.* pilă; (*fig.*) şlefuire, revizuire, corectare: *vipera limam momordit* PHAEDR. o viperă a muşcat o pilă, *defuit scriptis ultima ~ meis* OV. nu mi-am putut revizui cele scrise, *plus limae* VELL. mai multă acurateţe.

Līma, *ae f.* divinitate a hotarului.

līmāceus (*3*) *adj.* [*limus*[2]] din glod TERT.

līmārius (*3*) *adj.* care curăţă de noroi FRONTIN.

līmātē *adv.* şlefuit, corect, cu grijă AMM.

līmātiō, *ōnis f.* şlefuire; (*fig.*) uzare, istovire C. AUR.

līmātulus (*2*) *adj.* fin şlefuit, fin: *limatulum iudicium* CIC. judecată fină.

līmātus (*3*) *p. pf. v.* **limo** // **adj.** şlefuit, cultivat, elegant: *limatius ingenium* PLIN. IUN. spirit mai cultivat, *vir oratione maxime ~* CIC. omul cel mai elegant în vorbire.

līmax, *ācis m.* şi *f.* melc VARR. ş.a.; (*fig.*) moluscă, fiinţă care roade, care consumă (pe cineva): *limaces lividae* PL. curtezane livide; (*termen injurios*) pungaş, puşlama PL.

limbātus (*3*) *adj.* tivit, ajurat TREB.

limbulārius, *iī m.* cel care face tivuri, franjuri, găitane PL. AUL. *519.*

limbus, *ī m.* **1** tiv, pulpană, bandă: *indutus chlamydem, quam ~ obibat aureus* OV. îmbrăcat cu o hlamidă pe care o înconjura la poale o bandă de aur; (*oc.*) bandă, cingătoare STAT.; **2** (*fig.*) zodiac VARR.; **3** plasă, laţ pentru prinderea animalelor GRATT.

līmen, *minis n.* **1** prag: ~ *superum inferumque* PL. pragul de sus şi cel de jos, *intra ~ intrare* PL. a trece pragul intrînd în casă, *intra ~ se cohibere* PL. a rămîne acasă; (*fig.*) *in limine belli* TAC. în pragul războiului, *in limine leti* LUCR. în pragul morţii, *in limine portus* VERG. la intrarea în port; **2 a.** margine, hotar: ~ *maris interni* PLIN. marginea Mării Mediterane; **b.** (*spec.*) linie de pornire la curse: *signo audito ~ relinquunt* VERG. Aen. *5, 316* auzind semnalul, lasă în urmă linia de pornire; **3** (*sens larg*) casă, locuinţă: *ad ~ consulis adesse* CIC. a se prezenta la locuinţa consulului, *matronae nulla auctoritate contineri limine poterant* LIV. femeile nu puteau fi ţinute în casele lor prin nici o autoritate.

limenarcha, *ae m.* inspector de port DIG.

Līmentīnus, *ī m.* zeu al pragului uşii TERT.

līmēs, *itis f.* **1 a.** linie de hotar (*între două ogoare*): *partiri limite campum* VERG. a împărţi cîmpul printr-un hotar, *saxum, ~ agro positus* VERG. pietroi, pus ca semn de hotar al ogorului; **b.** (*gener.*) graniţă: *angusto limite mundi* IUV. *10, 169* în graniţele strîmte ale lumii; **2** (*mil.*) linie de frontieră întărită, întăritură, fortificaţie: *cuncta novis limitibus permunita* TAC. toate locurile, întărite cu noi fortificaţii; **3** drum, cale, cărare: ~ *decumanus* LIV. drumul principal, de la est la vest, într-o tabără romană, *lato te limine ducam* VERG. am să te duc pe un drum larg, ~ *acclivis* OV. drum în pantă, *limite recto fugere* OV. a fugi în li-

nie dreaptă, *solito limite fluminum* OV. pe albia obișnuită a rîurilor, *stella trahens spatioso limite crinem* OV. cometa tîrînd după ea pe o cale imensă coada; (*fig.*) *eundem limitem agere* OV. a bate același drum (a folosi aceleași mijloace); 4 (*oc.*) linie, vînă la o piatră PLIN.

līmicola, *ae m.* și *f.* cel (cea) care trăiește în mîl AUS.

līmigenus (*3*) *adj.* care crește în mîl AUS.

līmināris (*2*) *adj.* 1 de prag, de ușă (*despre o grindă*) VITR.; 2 (*fig.*) de titlu, inițial (*despre o pagină*) AUG.

līminium, *iī n. v.* **limen**

līmis (*2*) *adj. v.* **limus**[1]

līmitāmentum, *ī n.* determinare M. VICT.

līmitāneus (*3*) *adj.* de frontieră: *limitanei milites* LAMPR. soldații de la graniță, *agri limitanei* COD. TH. pămînturi date soldaților de la graniță.

līmitāris (*2*) *adj.* de hotar GROM.

līmitātiō, *ōnis f.* delimitare, hotărnicire COL.

līmitātor, *ōris m.* hotarnic, agrimensor SERV.

līmitō (*I*) *vt.* 1 a hotărnici, a delimita: ~ *vineas* PLIN. a fixa hotarele viei; 2 (*fig.*) a fixa, a defini VARR.

līmitrophus (*3*) *adj.* de graniță: *limitrophi fundi* COD. TH. pămînturile date spre exploatare soldaților de la graniță.

limma, *atis n.* semiton MACR.

Limnaea, *ae f.* și **Limnaeum**, *ī n.* oraș în Thessalia.

Limnātis, *idis adj. f.* „Limneana" (*epitet dat Dianei, care avea un templu la Limne, localitate la hotarul dintre Laconia și Messenia*).

līmō[1] *adv.* într-o parte, oblic SOLIN.

līmō[2] (*I*) *vt.* [*lima*] 1 a pili, a șlefui: ~ *gemmas* PLIN. a șlefui pietre prețioase; 2 a freca: ~ *cornu ad saxa* PLIN. a-și ascuți cornul de pietre, ~ *caput cum aliquo* PL. a freca obraz de obraz, a se îmbrățișa; 3 (*fig.*) a șlefui, a fățui, a perfecționa: *ars aliquos ~ potest* CIC. știința îi poate cizela pe unii; 4 a reduce, a diminua: *alteri affinxit, de altero limavit* CIC. unuia îi adăugă, de la celălalt luă, *de tua benefica natura limavit aliquid posterior annus* CIC. anul ce a urmat a redus ceva din generozitatea ta firească, *se ~ ad...* CIC. a se restrînge la...; 5 (*oc.*) a căuta să descopere (înlăturînd ce acoperă), a lămuri: *veritas ipsa in disputatione limatur* CIC. adevărul însuși se lămurește prin discuție.

līmō[3], *āre vt.* a acoperi cu noroi; [vb. creat de PL. Poen. *293* din *limus*].

Līmō[4], *ōnis m.* „Pajiștea" (*titlul unei opere pierdute a lui Cicero*) SUET.

līmōnia, *ae f.* (specie de) anemonă PLIN.

Līmōniadēs, *um f. pl.* limoniade (*nimfe ale pășunilor*) SERV.

līmōsus (*3*) *adj.* de mlaștină, noroios, mocirlos: ~ *lacus* VERG. lac mocirlos, ~ *iuncus* VERG. B. *1, 48* papură de baltă // **līmōsa**, *ōrum n. pl.* locuri mocirloase PLIN.

limpidō, *āre vt.* (*tard.*) a curăți VEG.

limpidus (*3*) *adj.* limpede, transparent, curat CATUL., VITR. ș.a.

līmula, *ae f.* pilă mică TER. MAUR.

līmulus (*3*) *adj.* (dim. al lui *limus*[1]): *limulis* (subînț. *oculis*) *intueri* PL. Bacch. *1130* a privi cu ochi cam pieziși.

līmus[1] (*3*) și (*rar*) **limis** (*2*) *adj.* care privește într-o parte: *limi oculi* QUINT. ochi care privesc într-o parte, *limis subrisit ocellis* OV. surîse, aruncîndu-și ochișorii într-o parte, *adspicere limis* (subînț. *oculis*) PL. a trage cu coada ochiului, a privi pe furiș.

līmus[2], *ī m.* 1 mocirlă, noroi, mîl: *profundo limo cum equis hausti sunt* LIV. au fost înghițiți cu cai cu tot într-o mocirlă adîncă, *aqua limo turbata* VERG. apă mîloasă, *amnes limum felicem trahunt* VERG. rîurile aduc cu ele un mîl roditor; (*fig.*) ~ *malorum* OV. P. *4, 2, 18* mîlul necazurilor; 2 depozit, drojdie HOR.; 3 fecale, murdărie PALL.

līmus[3], *ī m.* șorț (*lung pînă la pămînt al sacrificatorului, cu o bandă de purpură de-a curmezișul*) VERG. Aen. *12, 120*.

Limyra, *ae f.* (**Limyrē**, *ēs f.* și **Limyra**, *ōrum n. pl.*) oraș în Lycia (*pe rîul cu același nume*).

līnāmentum, *ī n.* 1 pînză de in, bandă de in; 2 (*med.*) bandaj, compresă: ~ *demere* CELS. a scoate compresa.

līnārius, *iī m.* țesător de in PL.

linctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **lingo**

linctus[2], *ūs m.* lingere, sugere PLIN.

Lindus (Lindos), *ī f.* oraș în insula Rhodos // **Lindius** (*3*) *adj.* din Lindos.

līnea (līnia), *ae f.* 1 fir de in, sfoară: *nectere lineas* VARR. a împleti sfori, *ligato pede* (*gallinae*) *longā lineā* PLIN. piciorul găinii fiind legat cu o sfoară lungă; 2 (*sens spec.*) a. șirag: *lineae duae ex margaritis* DIG. două coliere de mărgăritare, ~ *dives* MART. colier bogat; b. ochi (la o plasă), plasă (de prins animale) PLIN.; c. firul undiței, undiță: *tremula captum ~ trahit piscem* MART. undița care tremură scoate afară peștele prins; d. fir cu plumb al zidarului: *perpendiculo et linea uti* CIC. a se folosi de firul de plumb, *ferri ad lineam* CIC. a cădea perpendicular, *rectis lineis subvolat* CIC. se ridică în sus în linie dreaptă; 3 a. (*fig.*) linie (*trasă cu pana, cu pensula etc.*): *lineam ducere* CIC. a trage o linie (*despre un pictor*); (*prov.*) *nulla dies sine linea* PLIN. nici o zi fără să tragi o linie; b. (*fig.*) schiță, contur: *primas lineas ducere* QUINT. a face o schiță; 4 (*sens spec.*) a. (*geom.*) linie: *lineae quae emittuntur ex centro* PLIN. liniile care pornesc din centru, ~ *circumferens* QUINT. circumferință; b. linie despărțitoare a locurilor la teatru: *quid frustra refugis? cogit nos ~ iungi* OV. ce te retragi în zadar? linia dintre locurile noastre ne silește să fim alături; c. linie (la plecare sau sosire la curse); d. (*pl.*) trăsături ale fizionomiei, linii: *venustissimis lineis* ARN. cu trăsături foarte drăguțe; e. linie de înrudire, grad de rudenie; f. limită, margine: *poetae transilire lineas possunt* CIC. poeții pot depăși limitele obișnuite, *admoveri lineas sentio* SEN. simt că mi se apropie sfîrșitul, *mors ultima ~ rerum est* HOR. cu moartea totul se sfîrșește, *amare extremā lineā* TER. Eun. *640* a iubi de la distanță.

līneālis (*2*) *adj.* din linii AMM.

līneāliter *adv.* cu ajutorul liniilor MART. CAP.

līneāmentum (līniāmentum), *ī n.* 1 (*geom.*) linie: ~ *longitudo latitudine carens* CIC. linia este o lungime fără lățime; 2 linie, configurație, desen, contur: *formam et extrema liniamenta servare* CIC. a păstra forma și configurația exterioară, *lineamenta oris* CIC. configurația feței, *animi lineamenta sunt pulchriora quam corporis* CIC. trăsăturile sufletești sînt mai frumoase decît cele ale trupului, *Catonis lineamenta* CIC. trăsăturile stilului lui Cato, *numerus extrema liniamenta orationi attulit* CIC. ritmul frazei dădu stilului o rotunjime finală.

līneāris (*2*) *adj.* 1 linear, din linii: ~ *pictura* PLIN. desen din linii (fără culori), ~ *ratio* QUINT. știința liniilor, geometria; 2 geometric: ~ *probatio* QUINT. probă geometrică.

līneātiō, *ōnis f.* linie VITR.; (*fig.*) trăsături (ale feței) FIRM.

līneō (līniō) (*1*) *vt.* a potrivi la linie, a delimita CAT.; a desena PL.; (*fig.*) *lineati iuvenes* HIER. tineri gătiți fără cusur.

līneola, *ae f.* liniuță GELL.

līneus (*3*) *adj.* de in: *lineae vestes* PLIN. haine de in, *linea terga* VERG. Aen. *10, 784* scuturi de piele acoperite cu pînză.

lingo, *ere*, *nxī*, *nctum vt.* a linge PL. ș.a.

Lingonēs, *um m. pl.* lingonii (*neam din Gallia Celtică, dintre care unii au emigrat în Gallia Cisalpină*) // **Lingonicus** (*3*) *adj.* lingon, al lingonilor // **Lingonus**, *ī m.* lingon.

lingua, *ae f.* 1 limbă: ~ *haeret metu* TER. limba-i amorțește de frică, *linguam eicere* CIC. (*exserere* LIV.) a scoate limba (*semn de luare în rîs*); 2 limbă, vorbă, vorbire, darul vorbirii: *linguam continere* CIC. a-și ține limba, a tăcea, *linguā melior* VERG. mai bun la vorbire, *linguam hominum vitare* CIC. a evita vorbele oamenilor, *vobis deest* ~ LIV. vă lipsește darul vorbirii; 3 limbă (a unui popor), limbaj: ~ *Latina, Graeca* CIC. limba latină, greacă, *utraque* ~ HOR. ambele limbi (latina și greaca), ~ *philosophorum* SEN. limbajul filozofilor, *linguae volucrum* VERG. limbajul păsărilor; 4 (*sens spec.*) **a.** limbă de pămînt, cap, promontoriu: *eminet in altum* ~ LIV. o limbă de pămînt se întinde în larg; **b.** capăt mic al unei pîrghii VITR.; **c.** ancie (*la instrumentele de suflat*) PL.; **d.** (*nume al unor plante*): ~ *bubula* CAT. limba-boului, ~ *canis* APUL. limba-cîinelui.

linguārium, *iī n.* amendă pentru a nu-și fi ținut limba SEN.

linguātulus (*3*) *adj.* destul de bun de gură TERT.

linguātus (*3*) *adj.* bun vorbitor AUG.

linguax, *ācis adj.* vorbăreț, flecar GELL.

lingula *v.* **ligula**

lingulāca[1], *ae m.* și *f.* flecar, palavragiu PL. ș.a.

lingulāca[2], *ae f.* 1 (*bot.*) năvalnic (*Scolopendrium vulgare*) PLIN.; 2 (*iht.*) limbă-de-mare (*Solea*) *sau* limandă (*Limanda limanda*) VARR.

lingulātus (*3*) *adj.* în formă de limbă VARR. ș.a.

lingulus (*3*) *adj.* guraliv, gălăgios ANTHOL.

linguō *v.* **lingo**

linguōsus (*3*) *adj.* 1 vorbăreț, guraliv HIER.; 2 (*fig.*) expresiv CASSIOD.

līnia, līniamentum *v.* **linea, lineamentum**

līnifer, *era*, *erum adj.* care produce in PLIN.

līnificus (*3*) *adj.* care toarce in // **līnificus**, *ī m.* țesător AUG., COD. TH.

līnif... *v.* **linyph...**

līniger, *era*, *erum adj.* îmbrăcat în haină de in (*despre preoții zeiței Isis*): *linigera turba* OV. M. *1, 747* ceata preoților Isidei, *linigera iuvenca* OV. A. A. *1, 77* junca îmbrăcată în in (*zeița Isis*).

linīmentum, *i n.* 1 smolire; 2 unsoare PALL., C. AUR.

līnio[1] *v.* **lineo**

liniō[2], *īre*, *līvī*, *lītum v.* **lino...**

līniola *v.* **lineola**

līniph... *v.* **linyph...**

linītiō, *ōnis f.* ungere VULG.

linītus (*3*) *p. pf. v.* **linio**

linītus, *abl. -ū*, *m.* ungere, fricție PLIN.

linō, *ere*, *līvī* (*lēvī*), *litum vt.* 1 a unge, a da cu un strat de...: *vipereo spicula felle linunt* OV. ung vîrful săgeților cu venin de viperă, (*apes*) *cera spiramenta linunt* VERG. albinele astupă crăpăturile cu ceară, ~ *vinum testa conditum* HOR. a smoli vinul pus într-o amforă, *carmina linenda cedro* HOR. A. P. *331* poezii demne de a fi date cu ulei de cedru (spre a fi conservate bine), ~ *faciem* IUV. a-și spoi obrajii (a se farda); 2 a acoperi: ~ *tecta auro* OV. a acoperi casele cu aur, *lita corpora guttis* VERG. corpuri stropite cu pete; (*spec.*) *plurima digna lini* OV. P. *1, 5, 16* foarte multe versuri demne de a fi șterse (*pe tăblițele de scris, a căror ceară era netezită, spre a se scrie din nou, cu partea lată a condeiului*); 3 a mînji: *linit ora luto* OV. mînjește fața cu lut; (*fig.*) *carmine foedo splendida facta linunt* HOR. pîngăresc isprăvi strălucite prin versuri proaste.

Linos *v.* **Linus**

līnostēmus (*3*) și **līnostīmus** (*3*) *adj.* țesut din in amestecat cu lînă AUG.

linostrophon, *ī n.* (*bot.*) unguraș (*Marrubium vulgare*) PLIN.

linozostis, *idis f.* (*bot.*) brei (*Mercurialis perennis*) PLIN.

linquō, *ere*, *līquī*, *lictum vt.* 1 a lăsa (să fie), a face să rămînă: ~ *lupos ad oves* PL. a lăsa lupii la oi, *fugit ac me sub cultro linquit* HOR. fuge și mă lasă sub cuțit, ~ *vacuos cultoribus agros* LUC. a lăsa ogoarele goale de locuitori, *nil intentatum liquere poetae* HOR. poeții n-au lăsat nimic neîncercat, (*cu dat.*) ~ *socios ignotae terrae* VERG. a-și lăsa tovarășii pe un pămînt necunoscut, (*impers.*) *linquitur ut animantibus adsimilentur* LUCR. *2, 914* rămîne deci să fie asemuite cu ființele; 2 (*oc.*) a lăsa la o parte, a trece peste: *linquamus naturam artesque videamus* CIC. să lăsăm la o parte natura și să cercetăm artele, *linque severa* HOR. lasă încolo gîndurile serioase; 3 a părăsi: ~ *urbem* CIC. a părăsi orașul, ~ *lumen* PL. a părăsi lumina soarelui (a muri), ~ *vitam* VERG. (*animam* LUCR.) a muri, *linqui animo* SUET. (sau numai *linqui* OV.) a leșina, *me linquit animus* mă pierd.

linteāmen, *inis n.* îmbrăcăminte de in APUL. ș.a.

linteārius (*3*) *adj.* din pînză de in DIG. // **linteārius**, *iī m.* țesător (vînzător) de pînză de in COD. TH.

linteātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în pînză de in; de pînză de in: ~ *senex* SEN. bătrîn cu haină de in (preot al zeiței Isis), *linteata legio* LIV. *10, 38, 12* (*legiune numită astfel fiindcă depusese jurămîntul sub un acoperămînt de pînză de in*).
linteō, *ōnis m.* țesător PL.
linteolum, *ī n.* bucată de pînză de in; cîrpă PL.; stramă dintr-o pînză PLIN.; fitil PRUD.
linteolus (*3*) *adj.* de in.
linter (lunter), *tris f.* **1** luntre, barcă: *flumen lintribus transire* CAES. a trece fluviul cu luntrile, *loqui e lintre* CIC. a vorbi ca dintr-o luntre (clătinîndu-se într-o parte și într-alta); **2** albie, copaie, hîrdău: *cavat arbore lintres* VERG. scobește albii din trunchiuri de copaci.
Lintern... *v.* **Litern...**
linteum, *ī n.* **1** pînză de in: *polliciti sunt lintea in vela* LIV. au promis să dea pînză de in pentru vele; **2** (obiecte de pînză) **a.** pînză de corabie: *dare lintea ventis* OV. a întinde pînzele (plecînd), *dare lintea retro* VERG. a naviga înapoi; **b.** ștergar, șervet, cîrpă: *linteo extergere manus* PL. a-și șterge mîinile cu un șervet, *linteis capita vinciunt* CURT. își înfășoară capetele cu niște cîrpe; **c.** șorț: *succintus linteo* SUET. încins cu un șorț; **d.** cuvertură: *super ~ recubans* PLIN. IUN. culcat pe o cuvertură; **e.** perdea la o lectică MART.; **f.** cingătoare GAI.
linteus (*3*) *adj.* de in: *lintea vestis* CIC. îmbrăcăminte de in, *lintei libri* LIV. *4, 7, 12* cărți scrise pe pînză de in (*foarte veche cronică romană*).
lintrārius, *iī m.* barcagiu DIG.
lintriculus, *ī m.* luntrișoară CIC.
lintris *v.* **linter**
līnum, *ī n.* **1** in: *terra lini ferax* CURT. pămîntul producător de in, *urit lini campum seges* VERG. semănătura de in usucă pămîntul; **2** (*fig.*) **a.** pînză de in, haină de in: *reticulum tenuissimo lino* CIC. săculeț de pînză de in foarte fină, *velati lino* VERG. îmbrăcați în veșminte de in; **b.** pînză de corabie: *lina tendere* SEN. a întinde pînzele; **c.** fir, sfoară, șnur: *immitere lina per acum* CELS. a vîrî fire în ac, ~ *incidimus, legimus* CIC. tăiem sfoara (*care lega scrisorile*) și citim: *moderabar arundine* ~ OV. potriveam sfoara undiței; **d.** otgon, funie OV. F. *5, 519*; **e.** plasă pentru pescuit *sau* vînat: *pelago trahit umida lina* VERG. trage din apă năvodul umed, *fera transibat lina plagarum* OV. fiara trecea dincolo de lațurile plaselor; **f.** platoșă de pînză de in SIL.; **g.** șirag de perle TERT.; **h.** fitil.
Linus (Linos), *ī m.* 1) poet legendar și cîntăreț din liră (*fiu al lui Apollo și al Terpsichorei, maestru al lui Orpheus și al lui Hercules, care l-a omorît spărgîndu-i capul cu lira, deoarece fusese certat pentru greșelile lui*); 2) alte personaje cu același nume; 3) izvor în Arcadia.
līniphiārius (līniphārius), *ī m.*, **līnyphiō**, *ōnis m.* sau **līnyphus**, *ī m.* țesător COD. TH.
liō[1], *āre vt.* a netezi TERT.
liō[2], *are vt.* a topi, a dizolva APIC.
liostracos, *ī m.* stridie cu valve netede AMBR.
liostrea *v.* **leiostrea**
Lipara, *ae f.* și **Liparē**, *ēs f.* cea mai mare dintre insulele eoliene // **Liparae**, *ārum f. pl.* insulele Lipare // **Liparaeus** (*3*) *adj.* sau **Liparensis** (*2*) *adj.* sau **Liparitānus** (*3*) *adj.* al insulelor Lipare // **Liparaeī**, *ōrum m. pl.* sau **Liparensēs**, *ium m.* sau **Liparitānī**, *ōrum m.* locuitorii insulelor Lipare, liparitanii.
lippescō, *ere vi.* și **lippio** (*IV*) *vi.* a avea ochi urduroși, a avea o inflamație la ochi, a suferi de conjunctivită CIC. ș.a.
lippitūdō, *inis f.* inflamație a ochilor, conjunctivită CIC.
lippōsus (*3*) *adj.* urduros FULG.
lippulus (*3*) *adj.* cam urduros ARN.
lippus (*3*) *adj.* **1** urduros, cu scursori la ochi: ~ *oculus* PL. ochi urduros, *lippa mulier* PL. femeie urduroasă; (*prov.*) *omnibus et lippis notum et tonsoribus* HOR. S. *1, 7, 3* lucru cunoscut de toți cei cu scursori la ochi și de toți bărbierii (de toată lumea care se adună, stînd la vorbă prin farmacii și frizerii); **2** care nu vede bine, orbit, chiorît: *fulgine* ~ IUV. *10, 130* chiorît de fum; **3** zemos: *lippa ficus* MART. *7, 20, 12* smochină zemoasă (prea coaptă).
Lips *v.* **Libs**
liquābilis (*2*) *adj.* care se topește APUL.
liquāmen, *inis n.* **1** zeamă (stoarsă), suc COL.; **2** sos COL.; leșie C. AUR.
liquāmentum, *ī n.* zeamă, sos VEG.
liquāminātus (*3*) *adj.* pregătit cu sos APIC.
liquāminōsus (*3*) *adj.* zemos M. EMP.
liquātiō, *ōnis f.* topire VOP.
liquefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* **1** a topi, a lichefia: *glacies liquefacta* CIC. gheața topită, *margarita aceto liquefacta* SUET. mărgăritare dizolvate în oțet; **2** a face să putrezească: *liquefacta boum viscera* VERG. măruntaie ale boilor intrate în putrefacție; **3** (*fig.*) a slăbi, a slei, a topi: *perpetuis liquefiunt pectora curis* OV. inima mi-e roasă de griji nesfîrșite, *quos laetitiae liquefaciunt voluptatibus* CIC. pe care satisfacțiile îi sleiesc prin plăceri.
liquens[1], *ntis p. pr. v.* **liqueo**
līquens[2], *ntis p. pr. v.* **līquor**
Liquentia, *ae f.* rîu în ținutul veneților.
liqueō, *ēre, liquī* (*licuī*) *vi.* **1** a fi lichid, curgător: *lac omnium rerum liquentium maxime alibile* VARR. laptele, cel mai hrănitor dintre toate alimentele lichide, *campi liquentes* VERG. Aen. întinderile lichide (marea); **2** a fi limpede: *vina liquentia* VERG. Aen. *5, 238* vin limpede; (*impers.*) *liquet* este limpede, este clar, este neîndoios: *quicquid incerti mihi in animo fuit, nunc liquet* PL. ceea ce a fost nesigur în mintea mea acum e clar, *id de quo Panaetio non liquet* CIC. ceea ce lui Panaetius nu-i este clar, *te liquet esse meum* OV. este clar că tu ești a mea, *nec liquet mihi an debeam* PLIN. IUN. și nu știu dacă trebuie; *non liquet* (*N.L.*) chestiunea nu este clară (*formulă prin care judecătorul cerea un supliment de cercetări*); (*abs.*) *iudex dixit sibi* ~ CIC. judecătorul a zis că lui pricina îi este suficient lămurită.
liquescō, *ere, licuī vi.* **1** a se topi: *ut cera liquescit* VERG. cum se topește ceara, *tabes nivis liquescentis* LIV. mocirlă de zăpadă care se topea; **2** a intra în putrefacție, a se împuți: *corpora liquescunt* OV. leșurile

se împut; 3 (*fig.*) a se topi, a se moleşi, a se vlăgui, a se duce pe apă: *voluptate liquescimus* CIC. ne moleşim de plăcere, *liquescit fortuna* OV. norocul se trece; 4 (*oc.*) a se limpezi B. ALEX.

liquet *v.* **liqueo**

liquī *pf. v.* **linquo** şi **liqueo**

liquidē *v.* **liquido**

liquiditās, *ātis f.* limpezime (a aerului) APUL.

liquidiusculus (*3*) *adj.* puţin mai senin PL. Mil. *665*.

liquidō *adv.* limpede, clar: *liquidius audiunt talpae* PLIN. cîrtiţele au auzul mai fin; 2 (*fig.*) limpede, cu siguranţă, neîndoios: *confirmare hoc ~ possum* CIC. pot confirma cu siguranţă acest lucru, *liquidius de tuo sensu iudicavi* CIC. mi-am dat seama mai bine de sentimentele tale.

liquidus (*3*) *adj.* 1 a. lichid, curgător: *liquida moles* LUCR. masă lichidă (a apelor mării), *liquidi odores* HOR. alifii parfumate, (*poet.*) *liquidae nymphae* OV. nimfele izvoarelor; (*fig.*) *liquidae sorores* OV. M. *1, 74* nimfele apelor; b. (*stil.*) curgător CIC. De or. *2, 159*; c. (*gram.*) lichide (*despre consoane*) PRISC. // **liquidum**, *ī n.* apă: *liquidi non amplius urnā* HOR. nu mai mult decît o ceaşcă de apă; 2 a. limpede, senin: *liquidi fontes* VERG. izvoare limpezi, *liquida vox* LUCR. voce limpede, *liquida nox* VERG. noapte senină, *liquidissima tempestas* LUCR. timp foarte senin; b. (*fig.*) limpede, curat: *liquida voluptas* OV. plăcere curată; c. (*despre stil*) limpede CIC.; 3 calm, potolit: *animo liquido es, tace!* PL. fii liniştit, taci!, *~ somnus* VAL. FL. somn liniştit; 4 clar, neîndoios, sigur: *auspicium liquidum* PL. auspicii sigure // **liquidum**, *ī n.* certitudine, lumină: *perducere aliquid ad liquidum* QUINT. a aduce ceva la lumină, *veritas ad liquidum explorata* LIV. adevărul scos la lumină.

liquiritia, *ae f.* (*bot.*) lemn-dulce (*Glycyrrhiza echinata*) VEG.

liquō (*I*) *vt.* 1 a topi, a dizolva: *vitrum ut aes liquatur* PLIN. sticla se topeşte ca arama; 2 a strecura, a limpezi: *saccus quo vinum liquatur* COL. filtru prin care se strecoară vinul, *liquatae aquae* PLIN. ape limpezi.

līquor, *līquī vi. dep.* a curge, a se topi: *toto corpore sudor liquitur* VERG. de pe tot trupul îi curge sudoarea, *liquentia flumina* VERG. ape curgătoare; (*fig.*) *res liquitur* PL. averea se topeşte, *aetas liquitur* LUCR. vîrsta este în declin.

liquor, *ōris m.* 1 stare lichidă, fluiditate: *~ aquai* LUCR. fluiditatea apei, *causae liquoris* CIC. cauzele stării lichide; 2 lichid (apă, lapte, vin, miere): *liquores amnium* CIC. apele rîurilor, *~ mellis* LUCR. mierea curgătoare, *~ Stygius* OV. apa Styxului, *liquoris vitigeni latex* LUCR. vinul, *~ oleaceus* PLIN. ulei de măsline, *medius ~ secernit Europen ab Afro* HOR. C. *3, 3, 46* o apă la mijloc desparte Europa de Africa (strîmtoarea Gibraltar).

līra, *ae f.* pămîntul care se înalţă între două brazde; brazdă COL.

līrātim *adv.* brazdă de brazdă COL.

Līriopē, *ēs f.* nimfă (*mama lui Narcissus*).

Līris, *is m.* rîul Liris (*între Campania şi Latium*); [ac. sg. *Lirem* şi *Lirim*, abl. *Liri*].

līrō (*I*) *vt.* 1 a trage brazde, a ara VARR.; (*fig.*) a sfîşia, a rupe POMPON.; 2 (*tard.*) a delira AUS.

līs, *lītis f.* 1 ceartă, dispută, controversă: *philosophi aetatem in litibus conterunt* CIC. filozofii îşi macină viaţa în dispute; 2 litigiu, diferend, proces: *tres lites iudicare* PL. a judeca trei procese, *litem alicui intendere* PL. a intenta proces cuiva, *in aliquem litem capitis conferre* CIC. a acuza pe cineva de o crimă capitală, *litem orare* CIC. a pleda o cauză, *lites secare* HOR. a rezolva diferendele, *litem secundum aliquem dare* VAL. MAX. a da dreptate de cauză cuiva; *litem suam facere* CIC. 1) (*despre avocat*) a face din procesul clientului un proces al său; 2) (*despre judecător*) a fi părtinitor GAI.; 3 obiect al litigiului: *lites severe aestimatae* CIC. amenzi sever evaluate, *de tota lite pactionem facere* CIC. a face o înţelegere în privinţa afacerii în întregime, *in suam rem litem vertere* LIV. a-şi adjudeca obiectul litigiului; [arh. *stlis*].

Lissus, *ī f.* oraş în Dalmaţia (*azi Lezha, în Albania*).

litābilis (*2*) *adj.* care se poate sacrifica LACT. ş.a.

litāmen, *inis n.* jertfă, ofrandă STAT., PRUD.

Litana, *ae f.* numele unei mari păduri din Gallia Cisalpină.

litania, *ae f.* rugăciune în comun, litanie SID., COD. IUST.

litātiō, *onis f.* jertfă plăcută zeilor: *hostiae sine litatione caesae* LIV. animale sacrificate fără a fi bineplăcute zeilor, *usque ad litationem sacrificare* LIV. a aduce jertfe pînă ce zeii se arată mulţumiţi de ele.

lītera *v.* **littera**

Līternum (Linternum), *ī n.* port în Campania (*la nord de Neapolis*) // **Līternus** (*3*) *adj.* al portului Liternum // **Līternīnus** (*3*) *adj.* al portului Liternum // **Līternum**, *ī* şi **Līternīnum**, *ī n.* vilă la Liternum.

Līternus, *ī m.* Liternus (*rîu în Campania*).

lithargyrus (lithargyros), *ī m.* litargă (*oxid de plumb cristalizat*) PLIN.

lithognōmōn, *onis m.* cunoscător de pietre AMBR.

lithostracos *v.* **liostracos**

lithostrōtos, *on* şi **lithostrōtus** (*3*) *adj.* pavat cu mozaic VARR. // **lithostrōtum**, *ī n.* mozaic VARR., PLIN.

lithotomia, *ae f.* operaţie de piatră la vezică C. AUR.

liticen, *inis m.* [*lituus + cano*] trompetist VARR., CIC.

lītigātiō, *ōnis f.* dispută, dezbatere LACT. ş.a.

lītigātor, *ōris m.* 1 cel angajat într-o dezbatere CIC.; 2 (*judic.*) cel care este parte în proces; 3 client al unui avocat QUINT.

lītigātus, *abl. ū, m.* dezbatere, litigiu QUINT.

lītigiōsē *adv.* cu ceartă AUG.

lītigiōsus (*3*) *adj.* 1 căruia îi plac procesele, procesiv, certăreţ CIC.; 2 de procese, de luptă: *litigiosa disputatio* CIC. discuţie înverşunată, *fora litigiosa* CIC. foruri pline de procese; 3 litigios, care poate da loc la contestaţie: *erit ~ ager* CIC. pămîntul va fi obiect de litigiu.

lītigium, *iī n.* litigiu PL.

lītigō (*I*) *vi.* a. a se certa: *~ cum aliquo de* (*pro*) *aliqua re* CIC., SUET. a se certa cu cineva pentru un lucru; b. (*spec.*) a fi în proces cu cineva: *~ de parte finium cum vicino* SUET. a avea proces pentru o parte de

teren cu vecinul, *litigantes* PLIN. părţile în cauză, (*impers.*) *summa, de qua litigatur* SEN. suma pentru care este proces.

litō (*1*) *vi.* şi *vt.* 1 a avea semne că jertfa este bine primită de zei: *Manlium egregie litasse* LIV. Manlius a avut semne foarte bune la jertfa adusă, *ab collega litatum est* LIV. s-au obţinut la sacrificiul adus de colegul său semne favorabile, *proximā hostiā litatur pucherrime* CIC. prin victima următoare, s-au obţinut cele mai bune semne, (*abl. abs. n.*) *non auspicato, nec litato instruunt aciem* LIV. orînduiesc linia de luptă fără a lua auspiciile şi fără să fi obţinut semne favorabile prin jertfe; 2 (*despre victimă*) a da semne bune: *victima litavit* SUET. animalul adus ca jertfă a dat semne bune, *sacrificio non litante* SUET. sacrificiul nedînd semne bune; 3 a sacrifica spre a obţine semne bune: *animā litandum Argolicā* VERG. trebuie să ni-i facem pe zei favorabili, sacrificînd un grec, *Mercurio humanis hostiis* ~ TAC. a-i aduce jertfe lui Mercur, spre a fi favorabil, prin victime omeneşti: (*vt.*) *pastor exta litabat ovis* PROP. păstorul aducea jertfă măruntaiele unei oi, *sacra* ~ OV. a aduce cele cuvenite ca jertfă; (*fig.*) *plura non habui, dolor, tibi quae litarem* SEN. o, durere, n-am avut ce să-ţi sacrific mai mult, ~ *publico gaudio* PLIN. IUN. a da satisfacţie bucuriei publice; 4 a. a îmblînzi, a potoli (*printr-un sacrificiu*): ~ *numen hostiis* AMM. a potoli divinitatea prin jertfe; b. (*oc.*) a ispăşi: *centurionum interitio hac poena litata est* B. HISP. *24, 6* prin această pedeapsă, a fost ispăşită (răzbunată) moartea centurionilor.

lītorālis (*2*) *adj.* al ţărmului, de ţărm CATUL.

lītoreus (*3*) *adj.* de (de pe) ţărm VERG.

lītorōsus (*3*) *adj.* de ţărm, aproape de ţărm, ca ţărmul: *litorosum mare* PLIN. apa mării din apropiere de ţărm.

littera, *ae f.* **I** (*sg.*) literă: *U et O litterae* QUINT. literele U şi O, ~ *salutaris* litera salvatoare (= A „*absolvo*"), *littera tristis* (= C „*condemno*") CIC., *litterarum ordine* CIC. în ordine alfabetică, *digerere in litteram* SEN. Ep. *68, 10* a dispune în ordine alfabetică, *nescire litteras* CIC. a fi analfabet, *Graecis litteris uti* CAES. a folosi alfabetul grecesc; (*fig.*) *ad me litteram numquam misit* CIC. nu mi-a scris un rînd, *ad litteram* CIC. cuvînt cu cuvînt, *homo trium litterarum* PL. Aul. *325* om cu nume din trei litere (= *fur* „hoţ"), *ex se facere litteram longam* PL. a se spînzura (a face din persoana sa un I mare). **II** (*pl.*) 1 scrisoare: *dare alicui litteras ad aliquem* CIC. a da cuiva să ducă o scrisoare către cineva, *litteras mittere* CIC. a trimite o scrisoare, *litteras reddere alicui* CIC. a înmîna cuiva scrisoarea, *litteras accipere* CIC. a primi o scrisoare, *litteras alicui remittere* CAES. a răspunde cuiva printr-o scrisoare, *litterae missae et allatae* CIC. scrisorile trimise şi primite (corespondenţa); [oc. poet. sg. OV. M. *9, 515* ş.a.]; 2 act, document, edict, contract, cont, proces-verbal: *litterae publicae* CIC. acte publice, *litteras facere* CIC. Verr. *4, 35* a face un act de vînzare-cumpărare, *litteras revocare* SUET. Vesp. *8* a revoca decretul; 3 scriere, operă literară: *Graecae de philosophia litterae* CIC. scrierile greceşti de filozofie, *alicuius litteris delectari* CIC. a fi încîntat de scrierile cuiva; 4 literatură: *abest historia litteris nostris* CIC. istoria lipseşte din literatura noastră, *Graecis litteris studere* CIC. a se ocupa de literatura greacă; 5 învăţătură, cultură literară şi ştiinţifică: *homo sine ingenio, sine litteris* CIC. om fără talent şi fără cultură, *erant in eo plurimae litterae* CIC. acesta avea o cultură foarte întinsă, *orator sit tinctus litteris* CIC. oratorul să aibă o oarecare cultură literară, *litterarum radices amarae, fructus dulces* CIC. rădăcinile învăţăturii sînt amare, fructele sînt însă dulci.

litterālis (*2*) *adj.* 1 de litere, care priveşte literele alfabetului DIOM. 2 de scrisori: *litterale comercium* SYMM. schimb de scrisori; 3 de cărţi: ~ *lectio* C. AUR. lectură de cărţi.

litterārius (*3*) *adj.* de scris şi de citit, elementar: ~ *ludus* QUINT. şcoală elementară.

litterātē *adv.* 1 cu litere clare, citeţ: ~ *perscriptae rationes* CIC. socoteli copiate citeţ; 2 cuvînt de cuvînt: ~ *respondere* CIC. a răspunde cuvînt cu cuvînt; 3 ca un om învăţat, literar: *litteratius loqui* CIC. a vorbi mai ales.

litterātiō, *ōnis f.* scrisul şi cititul, învăţătură elementară VARR. ş.a.

litterātor, *ōris m.* 1 învăţător (care învaţă scrisul şi cititul); 2 literat, filolog SUET.; 3 semidoct, ins cultivat superficial SUET.

litterātōrius (*3*) *adj.* literar; gramatical // **litterātōria**, *ae f.* gramatică (*termen condamnat de QUINT.*).

litterātrix, *īcis f.* gramaticiană QUINT.

litterātulus (*3*) *adj.* puţin mai învăţat HIER.

litterātūra, *ae f.* 1 scrisul literelor; alfabet: ~ *Graeca* TAC. alfabetul grecesc; 2 învăţămînt elementar (scrisul şi cititul) SEN.; 3 gramatică, filologie QUINT.; 4 învăţătură, ştiinţă, cunoştinţe literare TERT.

litterātus (*3*) *adj.* 1 marcat cu litere: ~ *ensiculus* PL. săbiuţă gravată cu litere, *hic* ~ PL. acest (sclav) înfierat cu fierul roşu; 2 instruit, învăţat, studios: *servi litterati* CIC. sclavi instruiţi, *quid est dulcius otio litterato?* CIC. ce este mai plăcut ca timpul liber dedicat studiului? // **litteratus**, *ī m.* critic, erudit SUET.

litteriō, *ōnis m.* belfer, învăţătoraş AMM. ş.a.

litterōsus (*3*) *adj.* instruit, cult *apud* NON.

litterula, *ae f.* 1 literă mică, scris mărunt CIC.; 2 (*pl.*) scrisorică: *hoc litterularum exaravi* CIC. am scris această scrisorică; 3 scrieri, studii literare modeste: *litterulae nostrae oblanguerunt* CIC. modestele mele studii au lîncezit.

littor..., littus *v.* **litor..., litus**

litūra, *ae f.* 1 acoperire cu un strat protector, ungere, spoire, tencuire COL.; 2 a. ştersătură, corectare (*ştergere prin netezirea stratului de ceară a ceea ce fusese scris mai înainte*): *unius nominis* ~ CIC. ştergerea unui singur nume, *carmen multa* ~ *coercuit* HOR. multe ştersături au cizelat poezia; b. (*fig.*) modificare SEN.; 3 a. pată (care face să se şteargă scrisul): *e lacrimis facta* ~ *meis* PROP. pată făcută de lacrimile mele; b. (*fig.*) defect fizic MART. *7, 18, 2*.

liturārii, *ōrum m. pl.* (subînţ. **libri**) caiet în care se pot face ştersături, maculator AUS.

līturgus, *ī m.* sclav public COD. TH.
litūrō, *āre vt.* a şterge (corectînd) SID.
lītus[1], *oris n.* **1** ţărm (al mării), coastă, litoral: *pro ripis litora pulsant* OV. în loc de maluri de rîuri, izbesc ţărmuri, *litora petere* OV. a se îndrepta spre ţărm; (*prov.*) ~ *arare* OV. a ara coasta mării (sau *in litus arenas fundere* OV.) a împrăştia nisip pe ţărmul mării (a face o treabă inutilă); (*rar*) mal al unui fluviu *sau* lac VERG. Aen. *8, 83*; **2** loc de acostare, de debarcare SUET.
litus[2] (*3*) *p. pf. v.* **lino**
litus[3], *abl. -ū, m.* ungere PLIN.
lituus, *ī m.* **1** baston augural (*îndoit la capăt, cu care augurul fixa pe cer spaţiul în care se urmărea zborul păsărilor*); **2** trompetă, goarnă (*cu care se dădea semnalul de luptă*): ~ *pugnae signa daturus* OV. goarna gata să dea semnalul de luptă; **3** (*fig.*) semnal de acţiune; (*despre o pers.*) îndrumător; [genit. pl. şi *lituum* LUC.].
līveō, *ēre vi.* **1** a fi vînăt: *catenis livent bracchia* PROP. braţele sînt vinete de lanţuri, *livent rubigine dentes* OV. dinţii îi sînt negricioşi de piatra depusă; **2** (*fig.*) a fi invidios, a invidia [cu dat.]: *livet Carinus* MART. Carinus este invidios, *mihi livet* MART. mă invidiază.
līvescō, *ere vi.* **1** a se învineţi: *in pedibus digiti livescunt* LUCR. degetele de la picioare se învineţesc; **2** a deveni invidios CLAUD.
līvī *pf. v.* **lino**
Līvia, *ae f.* nume de femeie (*de ex.: Livia Drusilla, soţia lui Augustus şi mama lui Tiberius şi a lui Drusus; Livia (Livilla), fiica lui Drusus şi sora lui Germanicus*).
Līviānus (*3*) *adj.* al lui Livius, al Liviei.
līvidinus (*3*) *adj.* vineţiu, livid APUL.
līvidulus (*3*) *adj.* cam invidios IUV.
līvidus (*3*) *adj.* **1** vineţiu, plumburiu: *vada livida* VERG. apele plumburii (ale Styxului), *lividi racemi* HOR. ciorchini negricioşi, *livida armis bracchia* HOR. braţele învineţite de arme; **2** (*fig.*) invidios; gelos: *livida lingua* OV. limbă invidioasă.
Līvilla, *ae f.* fiica lui Germanicus (*şi sora lui Caligula*).
Līvius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Livius Salinator; libertul său Livius Andronicus, poet, dramaturg, traducător al* Odiseii *în latineşte; Titus Livius, vestitul istoric etc.*) // **Līvius** (*3*) *adj.* livian, al lui Liviu, al Liviilor.
līvor, *ōris m.* **1** vineţeală, vînătaie: *livores in corpore* QUINT. vineţeli pe corp, *herbae, quis ~ abiret* TIB. ierburi prin care să treacă vînătaia; **2** (*fig.*) invidie, răutate: *pascitur in vivis ~, post fata quiescit* OV. invidia se hrăneşte din cei vii, iar după moarte se potoleşte.
lixa[1], *ae f.* leşie NON.; cenuşă [?] VARR. *ap.* PLIN.
lixa[2], *ae m.* cantinier (*la trupă*), bucătar; om de corvoadă (*care însoţea trupele*): *lixas e castris submovit* VAL. MAX. a îndepărtat cantinierii din lagăr, *agmen totidem lixas habens quot milites* QUINT. armată care avea tot atîţia oameni de corvoadă cîţi soldaţi.
lixīvius (*3*) *adj.* de leşie, cu leşie: *cinere lixivio abluere* PLIN. a spăla în leşie (de cenuşă) // **lixīvia**, *ae f.* şi **lixīvium**, *iī n.* leşie (de cenuşă) COL. ş.a.
lixīvus (*3*) *adj.* de leşie CAT. // **lixīvum**, *ī n.* leşie COL.
lixulae, *ārum f.* plăcinţele VARR.
locālis (*2*) *adj.* local, al localităţii.
locāliter *adv.* local, după loc TERT.
locārium, *iī n.* chirie pentru un loc de depozitare *sau* de vînzare a mărfurilor VARR.
locārius, *iī m.* cel care cumpără bilete la teatru (spre a le specula) MART. *5, 24, 9.*
locāticius (*3*) *adj.* închiriat, de închiriat SID.
locātiō, *ōnis f.* **1** aşezare, dispunere: ~ *verborum* QUINT. aşezarea cuvintelor; **2** arendare, închiriere: *locationes praediorum rusticorum* LIV. arendări ale pămînturilor de la ţară; **3** contract de arendare *sau* închiriere: *locationem inducere* CIC. a anula contractul.
locātor, *ōris m.* **1** cel care dă cu chirie, în arendă CIC.; **2** cel care ia în antrepriză, antreprenor, impresar PLIN.
locellus, *ī m.* cutiuţă, casetă VAL. MAX. ş.a.
locitō, *āre vt.* a da cu chirie TER. Ad. *949*.
locō (*1*) *vt.* **I** a pune într-un loc, a aşeza, a plasa: ~ *crates ad extremum tumulum* CAES. a pune lese de nuiele la marginea movilei, ~ *equites pro cornibus* QUINT. a aşeza călăreţii în faţa flancurilor, ~ *fundamenta urbis* VERG. a pune temelia oraşului, ~ *alicui insidias* PL. a întinde curse cuiva; (*fig.*) ~ *aliquem in amplissimo gradu dignitatis* CIC. a plasa pe cineva pe treapta cea mai înaltă a onorurilor, *civitas in Bruti fide locata* CIC. oraş pus sub protecţia lui Brutus, *vos hortor virtutem ita locetis, ut...* CIC. vă îndemn să daţi virtuţii un loc atît de înalt, încît..., *prudentia est locata in dilectu bonorum et malorum* CIC. înţelepciunea stă în ştiinţa de a alege între bine şi rău. **II** (*sens spec.*) **1** a mărita (o fată): *virginem habeo neque eam queo ~ cuiquam* PL. am o fată şi nu pot s-o plasez cuiva (s-o mărit cu cineva), ~ *aliquam in luculentam familiam* PL. a mărita o fată într-o familie bogată, ~ *puellam in matrimonium* PL. a da o fată în căsătorie, ~ *nuptum virginem adolescenti* TER. a da în căsătorie fata după un tînăr; **2** a închiria, a arenda, a da în antrepriză: ~ *praedia non nummo, sed partibus* PLIN. IUN. a arenda pămînturile nu pe bani, ci în parte, ~ *vectigalia* CIC. a arenda impozitele, ~ *statuam faciendam* CIC. a da în antrepriză facerea unei statui, *funera locabantur* CIC. se luau în antrepriză pompele funebre, ~ *Iunoni templum* (subînţ. *exstruendum*) LIV. a adjudeca ridicarea unui templu Iunonei, *locare se* sau ~ *operam suam* PL. a se angaja, a-şi pune serviciile la dispoziţie; **3** a-şi plasa capitalul, a împrumuta cu dobîndă: ~ *alicui* PL. a da bani cu împrumut cuiva; [arh. *locassim* PL. = *locaverim*].
Locri, *ōrum m. pl.* 1) oraş în sudul-estul provinciei Bruttium (*Calabria de azi*); 2) locrienii: **a.** locuitorii oraşului Locri (*din Bruttium*) supranumiţi *Epizephyrii*; **b.** locrienii supranumiţi *Ozolae* (*popor din Etolia, lîngă golful Corint*): 3) locrienii supranumiţi *Epicnemidii* (*în Beoţia*) // **Locrensis** (*2*) *adj.* locrian // **Locrensēs**, *ium m. pl.* locrienii (*din Italia*).
Locris, *idis f.* Locrida (*ţinut în Grecia centrală, o parte din Etolia*) // **Locris** *adj. f.* locriana CATUL.; [genit. şi *Locridos*].

loculāmentum, *ī n.* 1 cutie, dulap, etajeră SEN.; 2 alveolă (*a dinților*) VEG.; căsuță pentru porumbei COL.; celulă a fagurelui COL.
loculāris (*2*) *adj.* 1 conservat în butoiaș PALL.; 2 local CHALCID.
loculātus (*3*) și **loculōsus** (*3*) *adj.* despărțit în compartimente, compartimentat VARR., PLIN.
loculus, *ī m.* (dim. al lui *locus*) 1 loc mic, colțișor PL.; 2 (*pl.*) lădiță, casetă, cutie cu compartimente, mobilă cu sertare, tașcă: *nummum in loculos demittere* HOR. a pune bani în casetă, *e peculiaribus loculis suis* SUET. din caseta sa particulară, *laevo suspensi loculos tabulamque lacerto* HOR. S. *1, 6, 74* purtînd atîrnate de brațul stîng tașca și tăblița de scris; 3 sicriu PLIN.; 4 compartiment la o iesle VEG.
locuplēs, *ētis adj.* [*locus* + *pleo*] 1 (*propr.*) bogat în pămînturi; (*gener.*) bogat, avut: *Lycurgus agros locupletium plebi colendos dedit* CIC. Lycurg a dat plebei să cultive pămînturile celor care aveau multe locuri, *annus* ~ *frugibus* HOR. an bogat în roade, *locupletissimae urbes* CAES. orașele cele mai bogate; (*fig.*) *Lysias oratione* ~, *rebus ipsis ieiunior* CIC. Lysias era abundent în vorbire, dar în idei era mai sărac, *Latinam linguam locupletiorem esse quam Graecam* CIC. limba latină este mai bogată decît cea grecească; 2 care poate garanta, demn de încredere: *rei satis locupletes* LIV. *9, 9, 18* chezași destul de solvabili, *Pythagoras et Plato, locupletissimi auctores* CIC. Pythagora și Platon, autori cu cea mai mare autoritate, ~ *testis* CIC. martor demn de încredere, ~ *tabellarius* CIC. mesager sigur; [abl. *locuplete* și *locupleti*, genit. pl. *locupletum* și *locupletium*].
locuplētātiō, *ōnis f.* bogății VULG.
locuplētātor, *ōris m.* îmbogățitor EUTR.
locuplētē *adv.* bogat, abundent SPART.
locuplētō (*1*) *vt.* a îmbogăți: *praeda locupletatus* CIC. îmbogățit prin pradă, ~ *templum egregiis picturis* CIC. a dota templul cu picturi extraordinare.
locus, *ī m.* (pl. *loci* și *loca*) 1 loc, localitate, ținut: *in unum locum convenire* CIC. a se aduna într-un singur loc, *loca superiora* CAES. locuri mai înalte, ~ *aequus, iniquus* CAES. loc favorabil, nefavorabil, *loca sunt temperantiora* CAES. regiunea este mai temperată, *devenere locos laetos* NEP. au ajuns în locuri mai vesele, *loca frumentaria* CAES. locuri bogate în grîne, *Megaris, qui* ~ *est non longe Syracusis* CIC. Megaris, localitate nu departe de Syracusa, *ex superiore loco* CIC. dintr-un loc mai înalt, *locum alicui dare* CIC. a face loc cuiva, (*mil.*) *locum relinquere* CAES. a părăsi o poziție, *loco movere* CIC. (*deicere* HOR.) a scoate de pe o poziție; (*oc.*) părțile genitale (la femeie), uter; 2 (*fig.*) loc, ocazie: *locum suspicioni dare* CIC. a da loc la bănuială, *maledicto nihil loci est* CIC. nu e acolo loc pentru bîrfeală; *nactus locum coercendae inventutis* CIC. găsind ocazia să înfrîneze tineretul; (*spec.*) loc potrivit: *aliter si facere velim, non est locus* PL. dacă aș vrea să fac altfel, nu e locul potrivit, *neque vero hic* ~ *est, ut de moribus loquamar* CIC. nu este acesta locul potrivit să vorbim despre moravuri, *loco narrare* CIC. a povesti la locul său, (*in*) *loco positus* CIC. pus la locul său; 3 loc (*într-o înșiruire*), rînd: *priore loco dicere* CIC. a vorbi mai întîi, *posteriore loco dicere* CIC. a vorbi mai la urmă, *suo loco sententiam dicere* LIV. a-și da părerea cînd îi vine rîndul; 4 rang, rol, calitate: *summus* ~ *civitatis* CIC. cel mai înalt rang în stat, *in hoc genere quid habet ars loci?* CIC. în acest gen ce rol are arta?, *meo loco* CIC. în locul meu, *aliquem loco hostis habere* CAES. a trata pe cineva ca pe un dușman, *parentis loco esse* CIC. a ține locul unui părinte, *praetorio loco dicere* CIC. a vorbi în calitate de pretor; 5 clasă, condiție socială, familie: *nobili loco natus* CIC. născut dintr-o familie nobilă, *infimo, summo loco* CIC. din familie de jos, din familie foarte aleasă; 6 situație, stare: *in eum locum ventum est, ut*...CAES. s-a ajuns la o asemenea situație, încît..., *meliore loco erant res nostrae* CIC. treburile noastre stăteau mai bine, *res eodem est loci* CIC. lucrurile sînt în aceeași stare; 7 chestiune, temă, subiect; parte a temei de tratat, capitol: *locum longe et late patentem tractare* CIC. a trata o temă foarte amplă, *praetermittere locum* sau *breviter tangere locum* CIC. a trece peste un capitol, a atinge pe scurt chestiunea, *locorum multitudo* CIC. mulțimea temelor, ~ *de natura usuque verborum* CIC. chestiunea despre natura și folosirea cuvintelor, *loci communes* CIC. locuri comune; 8 pasaj (dintr-o lucrare): *aliquos locos transferre* CIC. a traduce unele pasaje; 9 (*expr. cu sens temporal*) *ad id locorum* SALL. pînă în acest moment, *postea loci* SALL. după aceea.
lōcusta[1], *ae f.* 1 lăcustă LIV. 2 homar PLIN.
Locūsta[2], *ae f.* numele unei renumite otrăvitoare (*din epoca lui Claudius și Nero*).
locūtiō, *ōnis f.* 1 vorbire: *ex locutione, ex reticentia* CIC. din vorbirea și tăcerea cuiva; 2 fel de a se exprima, pronunțare; (*pl.*) expresii, locuțiuni: ~ *emendata* CIC. pronunțare corectă; *locutionum talium copia* GELL. mulțime de astfel de expresii.
Locūtius, *iī m.* Aius Locutius (*zeul vorbirii*).
locūtor, *ōris m.* 1 vorbitor: *rudis* ~ APUL. prost vorbitor; 2 vorbăreț: *importuni locutores* GELL vorbăreți supărători.
locūtōrium, *iī n.* vorbitor, loc unde se poate vorbi HIER.
locūtulēius, *iī m.* vorbăreț GELL.
locūtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **loquor**
locūtus[2], *abl. -ū, m.* vorbire: *soluto locutu* APUL. în proză.
lōdīcula, *ae f.* (dim. al lui *lodix*) cuvertură mică SUET.
lōdix, *īcis f.* cuvertură (de pat) MART., IUV.
loeb... *v.* **lib...**
loedoria, *ae f.* afront, insultă MACR.
loedus *v.* **ludus**
logaoedicus (*3*) *adj.* logaedic (*despre un vers în care dactilul este substituit printr-un troheu*) M. VICT.
logarion (logarium), *iī n.* notiță de cheltuieli mărunte ULP.
logēum (logium), *iī n.* 1 arhivă CIC.; 2 scenă, estradă VITR.
logica, *ae* și **logicē**, *ēs f.* logică CIC.
logicē *adv.* logic BOETH.

logicus (*3*) *adj.* logic SID.; // **logica** *n. pl.* şi **logicum,** *ī n.* logică CIC., SID. // **logicī,** *ōrum m. pl.* C. AUR. medici teoreticieni.
logīsta, *ae m.* administrator financiar, perceptor COD. IUST.
logīum *v.* **logēum**
Logistorium, *ī* sau **Logistoricus,** *ī m.* „Logistoric" (*titlul unei lucrări pierdute a lui Varro*).
logodaedalia, *ae f.* afectare în vorbire AUS.
logographus, *ī m.* contabil DIG.
logos (logus), *ī m.* **1** vorbă; (*pl.*) **a.** vorbe goale, palavre PL.; **b.** vorbe de haz PL.; **c.** fabulă SEN.; **2** judecată, raţiune AUS.
loliāceus (*3*) *adj.* de neghină VARR.
loliārius (*3*) *adj.* pentru neghină (*despre un ciur*) COL.
lōlīg... *v.* **lollig...**
lolium, *iī n.* neghină (*buruiana şi sămînţa ei*): ~ *infelix* ~ VERG. neghina cea stearpă, *lolia oculos vitiantia* OV. neghina care strică ochii (*aceluia care o consumă*), *lolio victitare* PL. Mil. *321* a se hrăni cu neghină (a avea vederea proastă).
Lollia, *ae f.* nume de femeie.
Lolliānus, *ī m.* general roman (*din timpul împăratului Gallienus*) // **Lollianus** (*3*) *adj.* al lui Lollius.
lollīgō, *inis f.* sepie: *hic nigrae succus lolliginis* HOR. S. *1, 4, 100* iată, ăsta e lichidul cel negru al sepiei (năravul defăimării prietenilor).
lollīguncula, *ae f.* sepie mică PL.
Lollius, *iī m.* nume de familie roman // **Lolliānus** (*3*) *adj.* al lui Lollius.
lōmentum, *ī n.* **1** săpun; cremă (*din făină de bob şi de orez*) MART.; **2** făină de bob PLIN.; **3** culoare azurie PLIN.
lonchus, *ī m.* lance TERT.
Londinium, *iī n.* oraş din Britannia (*azi, Londra*) // **Londiniensis** (*2*) *adj.* din Londinium.
longaevitās, *ātis f.* viaţă lungă, longevitate AMBR.
longaevus (*3*) *adj.* înaintat în vîrstă, bătrîn, vechi: ~ *parens* VERG. tată bătrîn, ~ *pons* STAT. pod foarte vechi // **longaeva,** *ae f.* femeie bătrînă.
longanimis (*2*) *adj.* îndelung răbdător VULG.
longanimiter *adv.* cu multă răbdare VULG.
longānō (longaō, langāvō), *ōnis m.* şi **longāvus,** *ī m.* **1** intestinul gros, rect VEG.; **2** un fel de cîmaţi VARR.
longē *adv.* **1** departe, la distanţă: ~ *videre* CIC. a vedea departe, ~ *abesse* CIC. a fi departe de ceva, ~ *a Tiberi* CIC. departe de Tibru, *longissime a veritate abesse* CIC. a fi foarte departe de adevăr, *longius ab urbe mille passuum* (*= ac. spaţiului*) LIV. mai departe de oraş cu o mie de paşi, *locum castris deligit ab Avarico ~ milia passuum sedecim* CAES. alege un loc pentru tabără la distanţă de şaisprezece mii de paşi de Avaricum, *non ~ ex eo loco* CAES. nu departe de acest loc, *tu autem abes ~ gentium* CIC. tu însă eşti departe, la capătul lumii; (*fig.*) *longe esse* (*abesse*) *alicui* a nu fi de nici un sprijin cuiva, a nu folosi cuiva întru nimic; ~ *illi dea mater erit* VERG. Aen. *12, 52* puţin îi va fi de folos zeiţa, mama lui, ~ *iis fraternum nomen populi Romani afuturum* CAES. B. G. *1, 36* titlul de frate al poporului roman nu le va servi la nimic; (*expr.*) *longe lateque* CIC. în lung şi în lat; **2** de departe: *gemitum audimus ~* VERG. auzim un geamăt de departe, ~ *agnoscere regem* VERG. a-l recunoaşte de departe pe rege; (*fig.*) ~ *prospicere futuros casus* CIC. a vedea de departe (cu mult înainte) întîmplările viitoare, ~ *principia iuris repetere* CIC. a căuta să scoată de departe principiile dreptului, *quam longissime potest mens mea respicere* CIC. cît de departe poate privi mintea mea înapoi; **3** (*timp*) mult: ~ *ante* CIC. mult timp înainte, *longius anno* CAES. mai mult de un an, *paullo longius* CAES. puţin mai mult timp; **4** (*mod*) cu mult, cu totul: ~ *doctissimus* HOR. cu mult cel mai învăţat, ~ *aliter existimare* CIC. a judeca cu totul altfel, *longissime diversa ratio* CIC. poziţie cu totul diferită, *quod est ~ secus* CIC. ceea ce este cu totul altfel, *a vulgo ~ longeque remoti* HOR. retraşi departe, departe de mulţime, ~ *omnes et multum superare* VERG. a-i întrece pe toţi de la mare distanţă şi cu mult, ~ *melior* VERG. cu mult mai bun; **5** pe lung, lung: *longius dicere quam...* CIC. a vorbi mai pe lung decît..., *si quid longius circumduxerunt* QUINT. *10, 12, 17* dacă au exprimat o idee printr-o perioadă puţin mai lungă.
longiloquium, *iī n.* polilogie, vorbă lungă DON.
longinquē *adv.* **1** departe; **2** ca în vechime FRONT.
longinquitās, *ātis f.* **1** lungime: ~ *itineris* TAC. lungimea călătoriei; **2** depărtare, distanţă CIC.; **3** durată mare: ~ *morbi* CIC. lunga durată a bolii.
longinquō[1] *adv.* departe DIG.
longinquō[2], *āre vt.* a îndepărta MAMERT.
longinquum *adv.* mult timp PL. Merc. *610.*
longinquus (*3*) *adj.* **1** lung, întins: *longinqua linea* PL. linie lungă, *longinqua oculorum acies* GELL. vedere la distanţă; **2** depărtat, îndepărtat: *ex locis tam longinquis* CIC. din locuri atît de îndepărtate, *e longinquo intueri* PLIN. a privi de la distanţă; (*fig.*) *longinqua spes* TAC. speranţă îndepărtată, *longinqua vulnera* LUC. răni provocate de la distanţă // **longinqua,** *ōrum n. pl.* ţinuturi îndepărtate; **3** care trăieşte departe, de departe: *aequaliter in longinquos, in propinquos irruebat* CIC. se năpustea la fel asupra celor străini, cît şi asupra rudelor lui; **4** lung, care durează mult, îndelung: *longiqua oppugnatio* CAES. asediu îndelungat, *longinqua observatio* CIC. observaţie îndelungată, *longinqui dolores* CIC. dureri îndelungi; **5** (*oc.*) de demult, antic: *longinqua monumenta* PLIN. monumente antice.
Longīnus, *ī m.* cognomen roman.
longipēs, *pedis adj.* cu picioare lungi PLIN.
longiscō, *ere vi.* a se lungi ENN.
longitūdō, *inis f.* lungime: ~ *itineris* CIC. lungimea drumului, *in longitudinem* CIC. în lungime, ~ *noctis* CIC. durata nopţii, ~ *orationis* CIC. lungimea discursului.
longiturnitās, *ātis f.* durată lungă VULG.
longiturnus (*3*) *adj.* de lungă durată VULG.
longiusculē *adv.* puţin mai departe SID.
longiusculus (*3*) *adj.* puţin mai lung CIC.
longō, *āre vt.* a prelungi FORT. ş.a.
Longobardī *v.* **Langobardi**
Longula, *ae f.* oraş al volscilor în Latium.
longulē *adv.* destul de departe, cam departe PL., TER.

longulus (*3*) *adj.* cam lung CIC.
longum *adv.* multă vreme: *licet ~ clamet* HOR. poate el să strige multă vreme.
longuriō, *ōnis m.* lungan, prăjină de om VARR.
longurius, *iī m.* prăjină, par lung VARR., CAES.
longus (*3*) *adj.* **1** lung: *longa via* VERG. drum lung, *longissima epistula* CIC. scrisoare foarte lungă, *longa navis* LIV. corabie lungă (de război), *longa syllaba* CIC. silabă lungă, *~ versus* ENN. versul lung (hexametrul), *~ homo* CATUL. un lungan; (*prov.*) *an nescis longas regibus esse manus?* OV. nu ştii că regii au mîini lungi?; **2** (*poet.*) **a.** întins, vast: *~ Olympus* VERG. G. *3, 223* întinsul cerului, *~ pontus* HOR. C. *3, 3, 37* marea cea întinsă; **b.** îndepărtat: *remeans longis oris* SIL. întorcîndu-se de pe ţărmurile îndepărtate, *longa a domo militia* IUST. slujbă la oaste departe de ţară; **3** (timp lung) de durată: *vita longior* CIC. viaţa mai lungă, *~ morbus* LIV. boală cronică, *~ error* LIV. rătăcire care durează ani, *dicere longa mora est* OV. durează prea mult să spun, *longior fui quam vellem* CIC. am fost mai lung (la scris) decît aş fi voit, *longum est commemorare* CIC. ar fi prea lung să amintesc, *ne longum sit* CIC. ca să n-o lungesc (ca s-o scurtez), *non faciam longius* CIC. n-am să lungesc vorba, *ne longum* ca să nu lungesc vorba, *nec mihi longius quicquam est quam videre...* de-abia aştept ceasul să văd..., *nihil ei longius videbatur dum illud videret argentum* CIC. de nimic nu-i era mai mult decît să vadă acel obiect de argint, (*expr.*) *in longum* pentru mult timp; *in longum sufficere* TAC. a fi de-ajuns pentru mult timp, *ducere in longum* VERG. a tărăgăna, *ex longo* VERG. de mult timp, *per longum* SIL. multă vreme.
lopada, *ae* şi **lopas**, *adis f.* (un fel de) moluscă PL.
loquācitās, *ātis f.* locvacitate, vorbărie, trăncăneală CIC.; (*oc.*) cîntatul coţofenei PLIN.
loquāciter *adv.* **1** fără să-i tacă gura, vorbăreţ CIC.; **2** cu vorbe multe, amănunţit HOR.
loquāculus (*3*) *adj.* cam vorbăreţ LUCR.
loquax, *ācis adj.* vorbăreţ, guraliv: *senectus est naturā loquacior* CIC. bătrînii sînt prin firea lor mai vorbăreţi, *repente homo loquacissimus obmutuit* CIC. deodată, acest om foarte guraliv a amuţit; (*fig.*) *ranae loquaces* VERG. broaştele care orăcăie, *~ nidus* VERG. cuib care ciripeşte, *oculi loquaces* TIB. ochi expresivi, *vultus ~* OV. priviri care-ţi vorbesc.
loquēla (**loquella**), *ae f.* vorbă, cuvînt; vorbire: *fuditque has ore loquelas* VERG. lasă să-i iasă din gură aceste cuvinte, *nutricis blanda ~* LUCR. vorbirea mîngîietoare a doicii, *Graia Getico victa ~ sono* OV. vorbirea greacă învinsă de sunetele geţilor.
loquentia, *ae f.* uşurinţă în vorbire, locvacitate (*în opoziţie cu* eloquentia) PLIN. IUN. *5, 20, 5.*
loquitor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a vorbi mult PL.
loquor, *loquī, locūtus* (*loquūtus*) *sum vi.* şi *vt. dep.* **1** a vorbi (a uza de actul vorbirii), *non loquens* GELL. care nu vorbeşte, mut, *magistratus legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum* CIC. (că) magistratul este legea care vorbeşte, iar legea este un magistrat mut, *nec idem ~ esse, quod dicere* CIC. Or. *32, 113* nu este totuna a vorbi şi a ţine un discurs, *Scipio mihi bene et ~ videtur et dicere* CIC. Br. *58, 212* Scipio mi se pare că vorbeşte bine atît în relaţiile obişnuite, cît şi în discursuri, *~ Graecā linguā* NEP. a vorbi limba greacă, *~ Latine* CIC. a vorbi latineşte, *~ male alicui* PL. a-l vorbi de rău pe cineva, *femina cum Verre locuta est* CIC. femeia a vorbit cu Verres, *~ de aliquo* CIC. a vorbi despre cineva, *ita tum loquebantur* CIC. aşa vorbea pe atunci lumea; (*fig.*) *res loquitur ipsa* CIC. faptele vorbesc de la sine; **2** a spune, a vorbi despre...: *~ pugnantia* CIC. a spune lucruri care se contrazic, *quid turres loquar?* LIV. ce să mai vorbesc despre turnuri?, *~ ne singulas loquar urbes* LIV. ca să nu numesc fiecare oraş, *~ proelia* HOR. a cînta luptele, *vulgo loquebantur Antonium mansurum esse Casilini* CIC. se vorbea peste tot că Antonius va rămîne la Casilinum; **3** a nu vorbi decît de...: *~ Curios, Luscinos* CIC. a nu vorbi decît de Curii şi de Luscini, *nil nisi classes loquens et exercitus* CIC. nevorbind tot timpul decît de flote şi armate.
lora, *ae f.* spălătură de butoi, poşircă, vin prost: *~ pro vino operariis datur hieme* VARR. poşirca se dă muncitorilor iarna în loc de vin.
lōrāmentum, *ī n.* [*lorum*] **1** curea: *capita loramentorum* IUST. capetele curelelor; **2** înjghebare (de lemn), schelă VITR.
lōrārius, *iī m.* biciuitor cu cureaua (*al sclavilor*) GELL.
lōrātus (*3*) *adj.* legat cu o curea VERG. Moret. *121.*
lorea *v.* **lora**
lōreola *v.* **laureola**
lōreus (*3*) *adj.* de curea, făcut din curele: *lorei funes* CAT. funii făcute din curele, *vestra faciam latera lorea* PL. Mil. *157* vă voi face pielea de pe spate fîşii-fîşii.
lōrīca, *ae f.* **1** platoşă (de piele): *ambulat cum lorica* CIC. se plimbă împlătoşat; **2** parapet (*din leasă adăugat la o palisadă*); **3** împrejmuire, ocol făcut din nuiele APUL.; **4** tencuială VITR. ş.a.
lōrīcārius (*3*) *adj.* de platoşe: *loricaria fabrica* VEG. atelier de platoşe.
lōrīcātiō, *ōnis f.* îmbrăcare cu material protector VITR.; (*concrt.*) planşeu DIG.
lōrīcō (*1*) *vt.* **1** a împlătoşa: *equites loricati* LIV. călăreţi împlătoşaţi; **2** (*fig.*) a îmbrăca cu un strat, a tencui VARR.
lōrīcula, *ae f.* mic parapet HIRT., VEG.
loriola, *ae f.* (dim. al lui *lora*) o biată poşircă.
lōripēs, *edis m.* şi *f.* care are picioarele împiedicate (sau moi), greoi la mers, şleampăt PL., IUV.
lōrum, *ī n.* **1** curea, legătoare de piele: *adducere lorum* LIV. a strînge cureaua; **2** (*pl.*) frîu, hăţuri: *loris ducere equos* LIV. a duce caii de hăţuri, *lora dare* VERG. a slăbi frîul, *lora tendere* OV. a strînge frîul; **3** (*pl.*) bici, harapnic: *loris caedere aliquem* CIC. a bate pe cineva cu biciul; **4** cingătoare (a Venerei) MART. *6, 21, 9*; **5** bule de piele la gîtul copiilor de liberţi IUV. *5, 165*; **6** coardă de viţă, care se întinde ca o curea PLIN.
lōrus, *ī v.* **lorum**, *ī*
Lōryma, *ōrum n. pl.* Loryma (*oraş şi port în Caria*).
lōtiō, *ōnis f.* spălătură VITR.

Lōtis, *idis f.* şi **Lōtos**, *ī f.* nimfă (*iubită de Priap şi metamorfozată în lotus*).
lōtium, *iī n.* urină CAT., SUET.
Lōtophagī, *ōrum m. pl.* lotofagi („mîncători de lotus") (*popor african aşezat în regiunea Syrtelor, foarte ospitalier*); [genit. pl. *Lotophagon* PLIN.].
lōtor, *ōris m.* spălător (*de rufe, haine*) P. NOL.
lōtos (lōtus), *ī f.* 1 lotus (*numele mai multor plante sau arbori şi al fructului lor*) PLIN.; 2 (*fig.*) flaut făcut din lemn de lotus.
lōtūra, *ae f.* spălare, curăţare PLIN.
lōtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **lavo**
lōtus[2] *v.* **lōtos**
Loxiās, *ae m.* supranume al lui Apollo.
Lua, *ae f.* divinitate a ispăşirii (*căreia i se închinau armele luate de la duşman*) LIV.
lubens, lubet, lubido *v.* **lib...**
Lubentia, Lubentīna *v.* **Lib...**
lūbricē *adv.* alunecător, înşelător HIER.
lūbricō (*1*) *vt.* şi *vi.* 1 a face alunecos: *Lacedaemonium pytismate lubricat orbem* IUV. *11, 175* face alunecos prin vărsătura lui mozaicul din bucăţi ovale de piatră lacedaemoniană; 2 a fi lunecos VULG.; 3 (*fig.*) a face să şovăie PRUD.
lūbricum, *ī n.* loc alunecos; (*fig.*) loc periculos: *lubrico paludum* TAC. în mlaştinile alunecoase, *lubrica vallium* APUL. locurile alunecoase ale văilor; (*fig.*) *orator in lubrico versabitur* CIC. oratorul se va mişca pe un teren periculos, *lubricum iuventae exire* TAC. Ann. *6, 49* a trece de vîrsta periculoasă a tinereţii.
lūbricus (*3*) *adj.* 1 lunecos: *lubrica glacies* LIV. gheaţă lunecoasă; 2 lustruit, neted MART. *9, 58, 3*; 3 care alunecă uşor, mobil: *natura lubricos oculos fecit* CIC. natura a făcut ochii mobili, *lubrici pisces* PLIN. peşti care-ţi alunecă din mînă; 4 care curge repede; care fuge: ~ *amnis* HOR. rîul repede curgător; 5 nesigur, primejdios: *lubrica aetas* TAC. vîrsta periculoasă, (*cu inf.*) *vultus nimium ~ adspici* HOR. faţă foarte primejdios de privit; 6 înşelător VERG.; 7 gata să..., înclinat [cu inf.] SIL.
Lubs *v.* **Libs**
Lūca bos, Lucae bovis, *m.* şi *f.* elefant („bou de Lucania").
Lūca, *ae f.* oraş în Etruria (*azi Lucca, în Toscana*).
lūcāna *v.* **lucanica**
Lūcānia, *ae f.* ţinut în sudul Italiei // **Lūcānus** (*3*) *adj.* lucanian // **Lucānī**, *ōrum m. pl.* lucanienii.
lūcānia, *ōrum n. pl. v.* **lucanica** APIC.
lūcanica, *ae f.* şi **lūcānicum**, *ī n.* cîrnat lucanian (cîrnat afumat) CIC. ş.a.
Lūcānus[1] (*3*) *v.* **Lucania**
Lūcānus[2], *ī m.* poetul M. Annaeus Lucanus (*nepot al lui Seneca, autor al epopeii* Pharsalia *despre războiul civil dintre Caesar şi Pompeius, şi condamnat la moarte de Nero*).
lūcānus (*3*) *adj.* de zi: *ante lucanum* sau *ante lucanam* înainte de revărsatul zorilor.
lūcar, *āris n.* plata actorilor TAC. Ann. *1, 77* (*din* lucus, *fiindcă se făcea din venitul impozitului pe crîngurile consacrate zeilor* P. FEST.).
Lūcāria, *ium n. pl.* Lucariile (*sărbătoarea pădurilor sfinte*).
Lūcās, *ae m.* Luca.
Luccēius, *ī m.* numele unui prieten al lui Cicero.
Luceium, *iī n.* numele unei fortăreţe în Galatia.
lucellum, *ī n.* (dim. al lui *lucrum*) mic cîştig CIC., HOR.
lūcens, *ntis p. pr. v.* **luceo** // **adj.** strălucitor.
Lūcensis (*2*) *adj.* din oraşul Luca.
lūceō, *ēre*, *lūxī vi.* şi (*rar*) *vt.* 1 a fi lucitor, a luci, a străluci: (*stella*) *luce lucebat aliena* CIC. steaua strălucea de o lumină străină, *rara per ocultos lucebat semita calles* VERG. ici-colo se zărea cîte o cărare prin pădurile întunecate ale pădurii, *lucent oculi* OV. ochii îi lucesc, *lucente iam die* AMM. făcîndu-se ziuă; (*impers.*) *lucet* se luminează de ziuă, este lumină: *priusquam lucet, adsunt* PL. înainte de a se face ziuă, ei sînt acolo; 2 (*poet.*) a se vedea prin..., a transpare: *femineum lucet sic per bombycina corpus* MART. tot astfel, un trup de femeie se vede printr-un văl de mătase; 3 (*fig.*) a se vedea clar, a fi evident: *quarum* (*figurarum*) *utilitas clarissime lucet* QUINT. utilitatea acestor figuri de stil se vede foarte clar; 4 (*vt.*) a face să strălucească: *lucebis novae nuptae facem* PL. Cas. *1, 30* vei purta torţa strălucitoare noii căsătorite.
Lūcerēs, *um m. pl.* lucerii (*unul dintre cele trei triburi în care Romulus a împărţit cetatea*); [la P. FEST. **Lūcerensēs**, *ium*].
Lūceria, *ae f.* oraş în Apulia // **Lūcerīnus** (*3*) *adj.* lucerin // **Lūcerīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Luceria.
lucerna, *ae f.* 1 lampă cu ulei (*recipient de formă elipsoidală sau rotundă, cu o gaură prin care se turna uleiul, un cioc prin care trecea o feştilă şi cu o toartă; se aşeza pe o masă sau se atîrna la un lampadar sau de plafon*), opaiţ: *accessit numerus lucernis* HOR. a crescut numărul lămpilor (la beţie, cînd omul vede mai multe lumini), *ante lucernas* IUV. *10, 339* înainte de a se fi aprins luminile (pînă în seară); 2 lucru de noapte (la lumina nopţii) IUV.; 3 (un fel de) peşte fosforescent PLIN.
lucernārium, *iī n.* 1 timpul de aprindere al lămpilor AUG.; 2 lumină (a unei lămpi) CASSIOD.
lucernātus (*3*) *adj.* iluminat TERT.
lucernula, *ae f.* lămpiţă, opaiţ mic HIER.
lūcescō (lūciscō), *ere*, *lūxī vi.* 1 a începe să lucească: *novus sol lucescit* VERG. un soare nou începe să strălucească, (*despre zi*) *cras lucescere Nonas dicimus* OV. zicem că mîine încep nonele; (*impers.*) *lucescit* PL. se face ziuă, *cum lucesceret* CIC. pe cînd se lumina de ziuă; 2 (*fig.*) a se înfiripa (*despre iubire*) FRONT.
Lūcetia, *ae f.* şi **Lūcetius**, *iī m.* supranume al Iunonei şi al lui Iupiter („aducători de lumină").
lūcidē *adv.* luminos; limpede, clar QUINT. ş.a.
lūcidum *n.* (sens *adv.*) în chip luminos: *oculi ~ fulgentes* HOR. C. *2, 12, 14* ochii luminos de strălucitori.
lūcidus (*3*) *adj.* (v. *lux*) 1 luminos, lucitor: *lucidior domus* OV. casă mai luminoasă, *lucida sidera* HOR. stele lucitoare; 2 strălucitor, luminos de frumos, alb: *lucida puella* OV. fată luminos de frumoasă, *lucida*

ovis TIB. oaia albă; 3 limpede, clar: ~ *amnis* QUINT. rîu limpede; (*fig.*) *narratio lucida* QUINT. povestire limpede, *quo sit res lucidior* QUINT. ca lucrul să fie mai limpede.

lūcifer, *era, erum adj.* aducător de lumină; aducător la lumina zilei: *luciferi equi* OV. caii aducători de lumină (ai Lunii), *pars lucifera lunae* LUCR. partea luminîndă a Lunii, *Diana Lucifera* CIC. Diana invocată de femei la naşteri, *tibi luciferas adferat illa manus* OV. Her. *20, 194* ea (Diana) să-ţi aducă în ajutor mîinile care scot fătul la lumină // **Lūcifer**, *erī m.* 1) Luceafărul de dimineaţă (planeta Venus); 2) (*poet.*) zi: *paucis Luciferis* PROP. în cîteva zile.

lūciferax, *ācis adj.* luminos FORT.

lūcificus (*3*) *adj.* care produce lumină, luminos C. AUR. ş.a.

lūcifluus (*3*) *adj.* care varsă lumină; (*fig.*) aducător de lumină IUVENC.

lūcifuga, *ae m.* cel care fuge de lumină APUL.; noctambul SEN. Ep. *122, 15*.

lūcifugax, *ācis* şi **lūcifugus** (*3*) *adj.* care fuge de lumină: *lucifugae blattae* VERG. molii care fug de lumină // **lūcifugī**, *ōrum m. pl.* noctambuli CIC. ş.a.

Lūcīlius, *iī m.* nume roman de familie romană (*căreia îi aparţineau C. Lucilius din Suessa Aurunca, cunoscut poet satiric, şi Q. Lucilius Balbus, istoric*) // **Lūcīliānus** (*3*) *adj.* al lui Lucilius (poetul).

Lūcīna, *ae f.* 1) zeiţa care le ajută pe femei să nască (*epitet al Iunonei şi al Dianei*): *Iuno Lucina, tuam fidem!* PL. Iuno Lucina, ajută-ne!; 2) Hecate (*zeiţa visurilor rele*) TIB.; 3) (*poet.*) facere (naştere): *Lucinae experta labores* VERG. care a suferit chinurile facerii, *aetas Lucinam pati* VERG. G. *3, 60* vîrsta fătatului.

lūcīnus (*3*) *adj.* de naştere PRUD.

lūciparens, *ntis adj.* născător de lumină AVIEN.

lūcipeta, *ae adj. m.* şi *f.* care caută lumină AUG.

Lūcipor, *ōris m.* sclavul lui Lucius.

lūcisator, *ōris m.* dătător de lumină, părinte al luminii PRUD.

lūciscō *v.* **lucesco**

lūcius, *iī m.* ştiucă AUS.

Lūcius, *iī m.* prenume roman (*abreviat L.*).

lucrātiō, *ōnis f.* cîştig TERT.

lucrātīvus (*3*) *adj.* profitabil, avantajos QUINT.; (*jur.*) primit ca dar *sau* prin testament DIG.

lucrātor, *ōris m.* cîştigător ARN.

Lucrētia, *ae f.* 1) soţia lui Collatinus (*necinstită de un fiu al regelui Tarquinius Superbus, s-a sinucis, fapt care a provocat alungarea regilor*); 2) (*fig.*) femeie virtuoasă.

Lucrētilis, *is m.* munte în ţinutul sabin (*în apropierea căruia se afla vila lui Horatius*) HOR. C. *1, 17, 1*.

Lucrētius, *iī m.* nume roman de familie (*de ex.: Sp. Lucretius Tricipitinus, tatăl virtuoasei Lucretia, şi T. Lucretius Carus, vestitul poet roman, autorul poemului* De rerum natura).

lucricupīdo, *inis f.* dorinţă de cîştig APUL.

lucrifaciō şi (*pas.*) **lucrifīō** *v.* **lucrum**

lucrifuga, *ae m.* care fuge de cîştig PL.

Lucrīnus lacus sau **Lucrīnus**, *ī m.* lacul Lucrinus (*din Campania, în apropiere de Baiae*) // **Lucrīnus** (*3*) *adj.* al lacului Lucrinus: *ostrea Lucrina* PLIN. stridii de Lucrinus // **Lucrīna**, *ōrum n. pl.* stridii din lacul Lucrinus // **Lucrinensis** (*2*) *adj.* de Lucrinus.

lucripeta, *ae m.* lacom de cîştig PL.

lucrius (*3*) *adj.* al cîştigului ARN.

lucrō, *āre v.* **lucror**

lucror, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a avea ca profit, a cîştiga: ~ *depositum* CIC. a profita de o sumă încredinţată; (*fig.*) *domitā nomen ab Africa lucratus* HOR. după ce şi-a căpătat numele de la Africa supusă (*despre Scipio Africanus*); 2 a economisi: ~ *sal* PLIN. a economisi sare; 3 (*fig.*) (a se bucura de un hatîr) a se trece cu vederea: *lucretur iudicia veteris infamiae* CIC. să se treacă cu vederea asupra dovezilor infamiilor de altădată.

lucrōsē *adv.* cu cîştig HIER.

lucrōsus (*3*) *adj.* profitabil, lucrativ: *lucrosa eloquentia* TAC. elocinţă lucrativă.

lucrum, *ī n.* 1 cîştig, profit: *ego recte valeo et ~ facio* PL. eu sînt sănătos şi cîştig, *in lucro est* OV. este avantajos, *magnum ~ facere* CIC. a avea mare profit, *minus lucri facere* CIC. a cîştiga mai puţin, *lucri facere aliquid* PL. a cîştiga ceva, *lucro apponere* HOR. a considera ca un cîştig; (*expr.*) *de lucro vivere* a trăi printr-o binefacere nesperată, din fericire: *de lucro prope iam, quadriennium vivimus, si hoc ~ est aut haec vita* CIC. Fam. *9, 17, 1* iată, sînt patru ani de cînd, din mila zeilor, sînt în viaţă, dacă acesta e vreun cîştig şi [dacă] asta e viaţă, *de lucro tibi vivere me scito* LIV. *40, 8, 2* să ştii că sînt în viaţă printr-o minune; 2 poftă de cîştig: *concidit domus ob ~* HOR. familia toată s-a prăbuşit din cauza poftei de cîştig; 3 avere, bogăţie: *periculosum semper putavi ~* PHAEDR. averea am socotit-o totdeauna periculoasă.

lucta, *ae f.* luptă, exerciţiu de luptă AUS.

luctāmen, *inis n.* 1 luptă LAMPR.; 2 sforţare, rezistenţă VERG.; 3 amestec PALL.

luctātiō, *ōnis f.* 1 luptă: *sine adversario nulla ~* CIC. fără adversar nu există luptă; 2 lupta cu o greutate: *tetra ~ ibi erat* LIV. era acolo o agitaţie îngrozitoare.

luctātor, *ōris m.* luptător (în arenă), atlet PL. ş.a.

luctātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **luctor**

luctātus[2], *ūs m.* luptă, sforţare PLIN. ş.a.

luctifer, *era, erum adj.* aducător de jale VAL. FL.

luctificābilis (*2*) *adj.* abătut, trist PERS.

luctificus (*2*) *adj.* jalnic, dureros CIC., VERG.

luctisonus (*3*) *adj.* cu sunet jalnic OV.

luctō, *āre v.* **luctor**

luctōr, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a se lupta (în arenă); (*gener.*) a se lupta: *exerceri currendo et luctando* NEP. a se exersa prin alergare şi lupte atletice, ~ *Olympiis* CIC. a lupta la jocurile olimpice, ~ *cum aliquo* PROP. a se lupta cu cineva; (*fig.*) ~ *cum avido solo* LIV. a se lupta cu un sol arid, *luctandum in turba* HOR. trebuie să mă lupt cu gloata, (*cu abl.*) *Africus luctatur fluctibus* HOR. vîntul african se luptă cu valurile, (*cu inf.*) *luctatur telum eripere* VERG. se sforţează să extragă săgeata, (*poet. cu dat.*) ~ *morti* STAT. a se lupta cu moartea; 2 (*oc.*) a se opune: *oscula mihi*

luctanti abstulit OV. mi-a furat săruturi, cu toată opunerea mea.
luctuōsē *adv.* jalnic, dureros VARR. LIV.
luctuōsus (*3*) *adj.* **a.** jalnic, dureros: *fuit hoc luctuosum suis, acerbum patriae* CIC. această moarte a fost dureroasă pentru ai lui, crudă pentru patrie; **b.** (*oc.*) îndurerat, nefericit: *dederunt multa Hesperiae mala luctuosae* HOR. C. *3, 6, 8* au adus nenorociri multe Italiei nefericite.
luctus, *ūs m.* 1 jale, durere (*pricinuită de moartea cuiva, exil, nenorociri*): *luctum minuere* (*levare*) CIC. a uşura jalea, ~ *filii* CIC. durere pentru moartea băiatului; 2 veşmînt de doliu, doliu: *luctum amissae sororis laeto cultu mutavit* TAC. şi-a schimbat cu haine de sărbătoare veşmîntul de doliu pentru pierderea surorii ei, *senatus consulto diebus triginta ~ est finitus* LIV. *22, 56, 5* prin decizia senatului, doliul a fost limitat la treizeci de zile; 3 (*oc.*) motiv de durere: ~ *eras levior* OV. M. *1, 655* erai un motiv de durere mai mic; 4 *Luctus* VERG. zeul dureri; [arh. genit. *lucti*].
lūcubrātiō, *ōnis f.* lucru de noapte, veghere în timpul nopţii: *commenticia vix digna lucubratione anicularum* CIC. poveşti abia demne de torsul, noaptea, la opaiţ, al babelor; (*fig.*) *perire lucubrationem meam nolui* CIC. n-am vrut să se piardă ce am scris noaptea.
lūcubrātiuncula, *ae f.* 1 scurtă veghe; 2 opuscul scris noaptea GELL.
lūcubrātōrius (*3*) *adj.* pentru studiul de noapte SUET.
lūcubrō (*I*) *vi.* a lucra la lumina lămpii, a lucra noaptea: *inter lucubrantes ancillas* CIC. printre slujnicele care lucrau noaptea, *opusculum lucubratum* CIC. opuscul lucrat noaptea; (*oc.*) a face ceva noaptea: ~ *viam* APUL. M. *6, 30* a călători noaptea.
lūculentē *adv.* excelent CIC. ş.a.
lūculenter *adv.* foarte bine: ~ *Graece scire* CIC. a şti foarte bine greceşte.
lūculentia, *ae f.* splendoare, frumuseţe ARN.
lūculentitās, *ātis f.* splendoare, fast LABER.
lūculentus (*3*) *adj.* [*lux*] 1 luminos, strălucitor: *luculentum vestibulum* PL. vestibul luminos, *camino luculento utendum* CIC. trebuie să ai vatra strălucind de flăcări; 2 (*fig.*) excelent, frumos: *femina luculenta* PL. femeie frumoasă, *luculenta oratio* SALL. discurs foarte frumos; 3 important, de vază: *luculenta hereditas* PL. moştenire mare, ~ *scriptor* CIC. scriitor renumit; 4 norocos: *dies luculentus* PL. zi fericită.
Lūcullus, *ī m.* nume de familie în *gens Licinia* (*de ex.*: *L. Licinius Lucullus, vestit prin războiul împotriva lui Mithridate şi prin bogăţia sa* // **Lucullānus** (**Lūculleus, Lūculliānus**) (*3*) *adj.* al lui Lucullus, lucullian.
lūculus, *ī m.* (dim. al lui *lucus*) pădurice, crîng SUET.
Lucumō (**Lucmō, Lucumōn**), *ōnis m.* 1 lucumon (*şeful uneia dintre cele douăsprezece confederaţii etrusce, avînd şi atribuţii religioase*); (*fig.*) *Samius Lucumo* AUS. şeful şcolii din Samos, filozoful Pythagora; 2 Lucumon (*numele unui aliat al lui Romulus*); 3 numele lui Tarquinius Priscus (*înainte de stabilirea lui la Roma*).
lucūna, *ae v.* **lacuna**
lucunculus, *ī m.* prăjiturică STAT. ş.a.
lucuns, *cuntis m.* plăcintă VARR.
lūcus, *ī m.* crîng sfînt, dumbravă consacrată unei divinităţi; (*poet.*) crîng, pădure: *virtutem verba putas et lucum ligna* HOR. socoteşti virtutea o vorbă goală şi crîngul sfinţit lemne de ars.
Lūcus, *ī m.* numele mai multor oraşe în Gallia şi Hispania.
lūcusta, *ae f. v.* **locusta**[1]
Lūcusta, *ae f. v.* **Locusta**[2]
lūdia, *ae f.* 1 dansatoare pe scenă, balerină MART.; 2 soţie de gladiator IUV.
lūdiārius (*3*) *adj.* de jocuri TREB.
lūdibriōsē *adv.* cu insolenţă, în bătaie de joc TERT. ş.a.
lūdibriōsus (*3*) *adj.* în bătaie de joc, insultător AMM.
lūdibrium, *iī n.* 1 bătaie de joc, luare în rîs: *per ~ auditi* LIV. ascultaţi în bătaie de joc, *ludibrio habere aliquem* PL. a lua în rîs pe cineva, *nova ludibria cogitante fortuna* CURT. soarta inventînd noi moduri de a-şi bate joc de noi, ~ *oculorum* LIV. mijloc de înşelare a ochilor; 2 jucărie, obiect de joacă: *folia, ludibria ventis* VERG. frunzele, obiect de joacă pentru [palele de] vînt, ~ *pelagi* LUC. jucăria valurilor mării; 3 batjocorire, necinstire: *stupra, corporum ludibria* CURT. violurile, batjocoririle trupurilor.
lūdibundus (*3*) *adj.* 1 jucîndu-se, în joacă, glumind, vesel LIV. ş.a.; 2 (*fig.*) ca în joacă, fără greutate, fără primejdie: *Austro lenissimo in Italiam ludibundi pervenimus* CIC. datorită unui austru foarte blînd, am ajuns în Italia fără greutate; 3 jucăuş: *oculi ludibundi* GELL. ochi jucăuşi.
lūdicer, *cra, crum* şi **ludicrus** (*3*) *adj.* 1 distractiv, amuzant: *pueri exercitatione aliqua ludicra delectantur* CIC. copiii se joacă cu un exerciţiu oarecare amuzant, *quibus id ludicrum est* TAC. pentru care acesta e un joc, *ludicrae artes* SEN. artele de agrement; 2 de actor, de scenă: *ludicrae partes* SUET. rolul de actor, *ludicrae tibiae* PLIN. flaute de teatru // **ludicrum**, *ī n.* **a.** distracţie, joc: *versus et cetera ludicra pono* HOR. părăsesc versurile şi celelalte distracţii; **b.** joc public, reprezentaţie, spectacol: *Olympiorum ludicrum* LIV. jocurile olimpice, *indulserat ei ludicro Augustus* TAC. Augustus tolerase acest spectacol.
lūdicrē *adv.* în glumă PL. ş.a.
lūdicror, *ārī vi. dep.* a se juca, a glumi FRONT.
lūdificābilis (*2*) *adj.* înşelător PL.
lūdificātiō, *ōnis f.* bătaie de joc, tragere pe sfoară, păcălire: ~ *hostis* LIV. păcălirea duşmanului, ~ *veri* CIC. mistificarea adevărului.
lūdificātor, *ōris m.* mistificator, escroc PL.
lūdificātōrius (*3*) înşelător, iluzoriu AUG.
lūdificātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ludifico** şi **ludificor**
lūdificātus[2], *ūs m.* rîs (de cineva): *aliquem habere sibi ludificatui* PL. a-şi rîde de cineva, a-şi bate joc (de cineva).
lūdificō (*I*) *vt.* a-şi bate joc, a trage pe sfoară, a înşela: *herum ludificas dictis delirantibus* PL. îl păcăleşti pe stăpîn cu vorbe aiurea.
lūdificor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a rîde de ..., a-şi bate joc de..., a înşela: *me ludificatus est* PL a rîs de mine,

~ *virginem* TER. a necinsti o fată; **2** a zădărnici printr-o manevră, a dejuca, a eluda: *qui ludificati locationem erant* LIV. cei care zădărniciseră adjudecarea, *hostis fessum Romanum impune ludificabatur* TAC. duşmanii dejucau fără riscuri eforturile romanilor obosiţi.

lūdimagister, *tri m.* învăţător CIC. ş.a.

lūdiō, *ōnis m.* actor, dansator, histrion LIV.

lūdius, *iī m.* pantomim, dansator, actor; gladiator IUV.

lūdō, *ere, lūsī, lūsum vi.* şi *vt.* **I 1** a (se) juca, a juca (un joc de noroc): ~ *aleā* CIC. a juca zaruri, ~ *pilā* CIC. a se juca cu mingea, ~ *duodecim scriptis* CIC. a juca tric-trac, ~ *in pecuniam* DIG. a juca pe bani, *dum ille viribus imperi ludit* SEN. pe cînd acela pune la bătaie puterea imperiului, (*abs.*) *lusimus per omnes dies* SUET. în toate aceste zile am jucat, (*impers.*) *horā tertiā bibebatur, ludebatur* CIC. de la al treilea ceas din zi, se bea şi se juca; (*vt.*) ~ *aleam* SUET. a juca zaruri, ~ *proelia latronum* OV. a juca table, ~ *par impar* SUET. a juca „soţ sau fără soţ", ~ *ducatus et imperia* SUET. Ner. *35* a se juca de-a generalii şi împăraţii; **2 a.** a juca, a se juca (prin mişcări): *in numerum Faunos ferasque ~ videres* VERG. ai fi putut vedea că faunii şi fiarele joacă în ritm, *in sicco ludunt fulicae* VERG. lişiţele se joacă pe mal, *audet ~ cymba lacu* OV. barca se avîntă să danseze pe suprafaţa lacului, *iubae ludunt* VERG. pompoanele fîlfîie; **b.** (*oc.*) a juca (apărînd la un spectacol): *ludis circensibus elephantos lusisse* LIV. la spectacolele de circ, au jucat elefanţi **II** (*fig.*) **1** a face (ceva) în joacă, a se juca (cu ceva ca să treacă timpul); a se distra: ~ *opus* HOR. a clădi în joacă o căsuţă, *coloni versibus incomptis ludunt* VERG. ţăranii compun în joacă versuri neşlefuite, *vos tutā luditis otium carinā* MART. voi vă petreceţi timpul liber distrîndu-vă cu o barcă sigură, ~ *operam* PL. Capt. *344* a se obosi degeaba; **2** a face dragoste: *ludite ut lubet, et brevi liberos date* CATUL. *61, 210* drăgostiţi-vă cît vreţi şi în scurt timp faceţi-ne copii, *ludite, sed celetur culpa* OV. A. A. *2, 389* distraţi-vă cu o femeie, dar ascundeţi vina; **3** a face pe..., a imita: ~ *civem bonum* CIC. a face pe cetăţeanul de treabă. **III 1** a lua în rîs (pe cineva, ceva): *sophistas lusos videmus a Socrate* CIC. vedem că sofiştii au fost luaţi în bătaie de joc de Socrate; **2** a înşela (dejucînd): *ipse docui, quo posset ~ pacto custodes* TIB. eu însumi am învăţat-o cum să înşele paznicii, *me ludit amabilis insania* HOR. o plăcută nebunie îmi dă năluciri.

lūdus, *ī m.* **1** joc, distracţie: *novus* ~ CIC. joc nou, ~ *campestris* CIC. (joc) exerciţiu în Cîmpul lui Marte; **2** (*pl.*) jocuri publice, spectacol, reprezentaţie teatrală: *ludos Apollini facere* CIC. a da jocuri publice în cinstea lui Apollo, *quo die ludi committebantur* CIC. în care zi începeau jocurile, *ludi circenses* CIC. jocurile de circ, *ludi Olympii* PL. jocurile olimpice, (*uneori, numele jocului la n.pl*) *ludi Cerealia* LIV. jocuri în cinstea zeiţei Ceres, *ludis* (= *abl.*) în timpul jocurilor; **3** şcoală: *aperire ludum* CIC. a deschide o şcoală, *ire in ludum* PL. a merge la şcoală, *Isocratis* ~ CIC. şcoala lui Isocrate, ~ *gladiatorius* CAES. cazarmă de gladiatori; **4** (*fig.*) un simplu joc, o nimica toată: *illa perdiscere ~ esset* CIC. a învăţa bine acele lucruri ar fi un simplu joc, *quibus testimonium ~ est* CIC. oameni pentru care mărturia este un lucru de nimic, *per ludum* CIC. Verr. *2, 181* fără greutate; **5** glumă, rîs (*pe seama cuiva*): *amoto ludo* HOR. lăsînd gluma la o parte; *ludos facere aliquem* a-şi rîde de cineva: *is te ludos facit* PL. ăsta-şi rîde de tine, (*cu dat.*) *dii ludos faciunt hominibus* PL. zeii îşi rîd de oameni, *ipsus sensit sese ludos fieri* PL. el însuşi a simţit că se face de rîsul lumii; *ludos alicui reddere* TER. a-l face de rîs pe cineva, *ludos facere aliquid* PL. a rîde de ceva (risipind, pierzînd): *nunc et operam ludos fecit et retia* PL. acum pierdu şi munca, şi plasele; *ludos dare* (*praebere*) a stîrni rîsul, a se face de rîs: *non potest narrari, quos ludos praebueris* TER. nu se poate spune ce haz s-a făcut pe seama ta; *ludos aliquem dimittere* PL. a lăsa pe cineva să plece făcut de rîs; **6** distracţie, frîu liber: *dare ludum meo nato institui* PL. am hotărît să dau frîu liber băiatului; *amori dare ludum* HOR. a da frîu liber iubirii [arh. *loedus*].

luēla (luella), *ae f.* ispăşire, pedeapsă LUCR.

luēs, *is f.* [*luo*[1]] **1** scursoare murdară; zăpadă topită PETR.; **2** ciumă, boală molipsitoare, molimă (*a animalelor şi plantelor*): *membris venit arboribusque satisque* ~ VERG. veni o molimă asupra trupurilor, arborilor şi semănăturilor; **3** (*fig.*) flagel, nenorocire; stricare, corupţie: *belli* ~ TAC. flagelul războiului, ~ *morum* PLIN. corupţia moravurilor; [nom. sg. şi *luis* PRUD.].

Lugdūnum, *ī n.* 1) oraş în Gallia Lugdunensis (*la confluenţa rîului Arar cu Rhodanum, azi Lyon*); 2) oraş în Germania Inferior: ~ *Batavorum* (*azi Leiden, în Olanda*); 3) oraş în Belgica ~ *Clavatum* (*azi Laon, în Franţa*) ş.a. // **Lugdūnensis** (*2*) *adj.* lugdunez: *Gallia Lugdunensis* TAC. Gallia Lugduneză; *Lugdunensis ara* IUV. altarul de la Lugdunum (*ridicat în cinstea lui Augustus*).

lūgeō, *ēre, lūxī, lūctum vt.* şi *vi.* a plînge, a jeli, a fi în doliu, a purta doliu: ~ *mortem alicuius* CIC: a jeli moartea cuiva, ~ *dominum* CIC. a-l jeli pe stăpîn, *lugebere nobis* OV. vei fi jelit de noi, (*cu genit.*) *lugenda formae* SIL. de plîns pentru frumuseţea ei, *annum feminis ad lugendum constituere maiores* SEN. strămoşii le-au fixat femeilor să poarte doliu timp de un an, *campi lugentes* VERG. cîmpiile lacrimilor (în Infern); [pf. *luxti* CATUL. = *luxisti*].

lūgium, *iī n. v.* **luctus**

lūgubre, *n.* (cu sens *adv.*) în chip lugubru, sinistru VERG.

lūgubris (*2*) *adj.* **1** de (în) doliu, funebru: ~ *vestis* TER. haină de doliu, ~ *cantus* HOR. cîntec funebru, ~ *genitor* OV. părinte în doliu; **2** care provoacă doliu, funest, sinistru: *lugubre bellum* HOR. război funest, *alite lugubre* HOR. sub auspicii funeste; **3** trist, jalnic, lugubru: *lugubri voce* LUCR. cu glas jalnic // **lūgubria,** *ium n. pl.* haine de doliu: *da lacrimas lugubriaque indue* OV. plîngi şi îmbracă haine de doliu.

lūgubriter *adv.* pe un ton lugubru APUL.

Lugudūnum *v.* **Lugdunum**

luī *pf. v.* **luo**

luitiō, *ōnis f.* plată DIG.

lūma, *ae f.* (specie de) buruiană cu spini P. FEST.
lūmārius (*3*) *adj.* pentru mărăcini (*despre o seceră*) VARR.
lumbāre, *is n.* cingătoare în jurul şalelor, şorţ HIER.
lumbellus, *ī m.* rinichi, fileu (de carne) APIC.
lumbifragium, *iī n.* rupere de şale PL. Amph. *454* (*cuvînt creat*).
lumbrīcus, *ī m.* **1** limbric (*vierme intestinal*) COL.; **2** vierme de pămînt PL.
lumburī, *ōrum m. pl.* rinichi PLIN. ş.a.
lumbus, *ī m.* **1** şold, şale, coapsă: *lumbos saligno fuste dolat* HOR. îl croieşte pe spate cu o vargă de salcie; (*ca mîncare*) ~ *aprunus* PLIN. muşchi de mistreţ; **2** organe genitale PERS. IUV.; **3** la viţa de vie, partea din care pornesc coardele COL.
lūmectum, *ī n.* mărăciniş VARR.
lūmen, *inis n.* **1** lumină: ~ *solis* CIC. lumina soarelui, *tabulas pictas collocare in bono lumine* CIC. a pune tablourile într-o lumină bună, ~ *et umbras custodivit* PLIN. a respectat (în pictură) lumina şi umbrele; **2** lumină, lampă, făclie: *lumini oleum instillare* CIC. a turna ulei într-o lampă, *luminibus accensis* PLIN. luminile fiind aprinse, *lumina in navibus singula* LIV. cîte un singur felinar la corăbii; **3** (*poet.*) zi: *lumine quarto* VERG. a patra zi; **4** (*poet.*) viaţă: *lumine adempto* LUCR. pierzîndu-şi viaţa, *cassus lumine* VERG. lipsit de viaţă, *in luminis oras* LUCR. pe tărîmurile luminii, în lume, în viaţă; **5** (*poet.*) lumina ochilor, ochi, vedere: *lumina aegra* SEN. ochi bolnavi, *luminibus amissis* CIC. pierzîndu-şi vederea, *lumina flectere* OV. a-şi întoarce ochii, *lumine torvo* VERG. cu o privire fioroasă, *parcite luminibus* TIB. nu priviţi; **6** deschizătură (prin care trec lumina, aerul); fereastră: *fenestrarum lumina* VITR. deschizăturile ferestrelor, *lumina immittere* DIG. a pune ferestre (la casă); **7** (*pl.*) lumină, vedere (la o clădire): *ne quid altius exstruendo, lumina cuiusquam obscuriora fiant* DIG. clădind ceva mai înalt, să nu întunece lumina casei cuiva, *luminibus alicuius obstruere* CIC. a astupa lumina casei cuiva; **8** (*fig.*) lumină, claritate: *oratio* ~ *adhibere rebus debet* CIC. discursul trebuie să lămurească lucrurile, *ordo memoriae* ~ *adfert* CIC. ordinea dă lumină memoriei; **9** (*fig.*) podoabă, fală: *clarissimi viri, lumina civitatis* CIC. oameni străluciţi, fala cetăţii, *Corinthus, totius Graeciae* ~ CIC. Corintul, podoaba Greciei întregi; **10** lumină, strălucire: *in eo quasi* ~ *virtutis perspicere* CIC. a vedea la cineva un fel de lumină a virtuţii; **11** ornament (stilistic): *dicendi lumina* CIC. ornamente de stil, *lumina verborum et sententiarum* CIC. figuri de vorbire şi de idei.
lūmināre, *is n.* **1** ochi de fereastră, fereastră CIC.; **2** sfeşnic, lumină VULG.; **3** astru VULG.
lūminātor, *ōris m.* luminător AUG.
lūminō (*I*) *vt.* a face să lumineze: *tu luminas solem* APUL. tu faci să lumineze soarele; (*fig.*) *male luminatus* APUL. care are vedere proastă.
lūminōsus (*3*) *adj.* luminos, limpede CIC.; (*fig.*) deosebit, remarcabil CIC., AUG.
lūna, *ae f.* **1** lună: ~ *plena* CIC. lună plină, ~ *nova* CIC. lună nouă, ~ *crescens, decrescens* COL. luna în creştere, în descreştere, *luna tertia, quarta* COL. a treia, a patra zi după luna nouă, *ad minorem lunam* HOR. cînd luna e în descreştere, *lunae defectus* LIV. (*defectio* QUINT.) eclipsă de lună, ~ *laborat* CIC. este o eclipsă de lună; **2** lună (*calendaristică*); **3** (*poet.*) noapte: *roscida* ~ VERG. G. *3, 337* noapte înrourată; **4** semilună (*semn distinctiv pe încălţămintea senatorilor*); **5** cartilaj semicircular la beregată; **6** *Luna* zeiţa lunii, identificată cu Diana.
Lūna, *ae f.* oraş (*azi*, *Sarzana*) şi port (*azi*, *La Spezia*) pe coasta Etruriei // **Lūnensis** (*2*) *adj.* din Luna // **Lūnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Luna.
lūnāris (*2*) *adj.* **1** al lunii: ~ *cursus* CIC. mersul lunii; **2** în formă de semilună: *lunaria cornua* OV. coarne în semilună.
lūnāticus (*3*) *adj.* **1** care trăieşte pe lună LACT.; **2** lunatic; epileptic DIG.; **3** care durează o lună, efemer AUG.; **4** care se tulbură cînd şi cînd (*despre ochi*) VEG.
lunchus *v.* **lonchus**
Lūnensis *v.* **Luna**
lūnō (*I*) *vt.* a îndoi în formă de semilună, a arcui în semicerc [frecv. la p. pf.]: *lunata cornua* PLIN. coarne arcuite, *lunatae peltae Amazonidum* VERG. scuturi în formă de semilună ale amazoanelor, *lunatum agmen* STAT. trupa (amazoanelor) înarmate cu scuturi semicirculare, (*oc.*) *lunata pellis* MART. *1, 49, 31* încălţăminte de piele a nobililor, împodobită cu o semilună de argint.
lūnula, *ae f.* mică semilună (podoabă femeiască) PL.
Lūnus, *ī m.* Lunus (zeul lunii).
luō[1] *ere vt.* [din *lavo*] a spăla, a scălda: *Graecia Ionico luitur* SIL. Grecia e scăldată de Marea Ionică.
luō[2], *ere, luī, luitūrus vt.* (din gr. λύω = *solvere*) **1** a dezlega de o datorie, de o ipotecă DIG.; **2** a plăti, a achita (o datorie, o amendă): ~ *aes alienum* CURT. a plăti datoria, *qui cecidisset arbores lueret in singulas aeris XXV* PLIN. cine va tăia copacii, să plătească pentru fiecare cîte 25 de aşi; **3** (*fig.*) a plăti, a ispăşi: *qui capite luerent, si pacto non staretur* LIV. care să plătească cu capul, dacă nu s-ar respecta înţelegerea, ~ *poenam, poenas* a suferi pedeapsa, a ispăşi vina, *mei peccati luo poenas* CIC. ispăşesc vina greşelii mele, ~ *poenam pro caede* OV. a suferi pedeapsa pentru omor, *innocentium sanguis istius supplicio luendus est* CIC. sîngele nevinovaţilor trebuie să fie ispăşit prin pedepsirea acestuia, *ut luendis periculis piacula simus* LIV. *10, 28, 13* să fim victimele ispăşitoare pentru îndepărtarea primejdiilor publice.
lupa, *ae f.* **1** lupoaică LIV., HOR.; **2** prostituată PL. ş.a.; **3** nume de cîine COL.
lupāna, *ae f.* prostituată CYPR.
lupānar, *āris n.* lupanar PL., QUINT.
lupānāris (*2*) *adj.* de lupanar APUL.
lupānārium, *iī n.* *v.* **lupanar** DIG.
lupārius, *iī m.* vînător de lupi SERV.
lupātria, *ae f.* tîrfă PETR. *37, 6*.
lupātus (*3*) *adj.* cu ţepi metalici ca nişte dinţi de lup, cu dinţi: *lupata frena* HOR. hăţuri cu dinţi // **lupātī**,

ōrum m. pl. și **lupāta**, *ōrum n. pl.* zăbală cu dinți metalici VERG. ș.a.
Luperca, *ae f.* veche divinitate romană.
Lupercal[1], *ālis n.* peșteră la poalele Palatinului (*dedicată lui Pan; aici, lupoaica i-ar fi alăptat pe Romulus și Remus*).
Lupercal[2], *alis adj.* dedicat lui Lupercus (*zeu identificat cu Pan Lycaeanul*): *Lupercal ludicrum* LIV. sau (*frecv.*) **Lupercālia**, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* veche sărbătoare romană (*la 15 februarie, în cinstea lui Pan, căruia i se jertfeau doi țapi; după jertfă, preoții lui Pan* — lupercii — *alergau prin oraș și îi loveau cu niște curele confecționate din pielea țapilor pe cei întîlniți în cale; loviturile erau socotite ca aducătoare de spor în roade și nașteri*).
Lupercālis (*2*) *adj.* al lui Lupercus.
Lupercus, *ī m.* 1) zeul turmelor, identificat cu Pan; 2) luperc, preot al lui Pan; 3) nume de persoană.
lupī, *ōrum m. pl.* **1** zăbală cu dinți OV.; **2** cange, harpon LIV. *28, 3, 7.*
Lūpia[1], *ae f.* rîu în Germania, afluent al Rinului (*azi, Lippe*).
Lupia[2], *ae* și **Lupiae**, *ārum f. pl.* Lupia (*oraș în Calabria, azi Lecce*).
lupillus, *ī m.* (*bot.*) cafeluță (*Lupinus albus*) PL.; cf. **lupinus**[2]
lupīnārius (*3*) *adj.* de cafeluță CAT. // **lupinārius**, *iī m.* vînzător de cafeluță (*plantă*) LAMPR.
lupīnum, *ī n. v.* **lupinus** CAT.
lupīnus[1] (*3*) *adj.* de lup (de lupoaică), de piele de lup CIC. ș.a.
lupīnus[2], *ī m.* **1** (*bot.*) cafeluță (*Lupinus albus*) (*plantă cultivată ca nutreț*) OV.; **2** (*pl.*) semințe de cafeluță, folosite pe scenă ca monedă: *ignorare quid distent aera lupinis* HOR. Ep. *1, 7, 23* a nu ști ce diferență este între o monedă adevărată și niște boabe de cafeluță (*precum cele folosite de actori pe scenă*).
lupiō, *īre vi.* a țipa (*referitor la uliu*) ANTHOL.
lupor, *ārī vi.* a avea raporturi cu prostituate LUCIL.
Luppia *v.* **Lupia**[1]
lupula, *ae f.* muierușcă, drăcoaică APUL.
lupus, *ī m.* **1** lup: ~ *Martialis* HOR. (*Martius* VERG.) lupul consacrat zeului Marte, *lupi Moerim videre priores* VERG. B. *9, 53* lupii au văzut-o mai întîi pe Moeris (și, după credința populară, i-au luat glasul); (*prov.*) ~ *in fabula* CIC. vorbești de lup și lupul la ușă, *lupum auribus teneo* TER. țin un lup de urechi (sînt în mare încurcătură), ~ *non curat numerum* (*ovium*) VERG. B. *7, 52* lupul nu se sperie de cît de multe-s oile; **2 a.** (un soi de) pește (biban [?]) HOR.; **b.** (un fel de) păianjen PLIN.; **c.** zăbală cu dinți OV.; **d.** cîrlig LIV.; **e.** mic ferăstrău de mînă PALL.; **f.** (*bot.*) hamei (*Humulus lupulus*) PLIN.
Lupus, *ī m.* supranume în *gens* Rutilia.
lūra, *ae f.* gura unui sac; sac, geantă AUS.
lurchinābundus (*3*) *adj.* mîncăcios, lacom CAT.
lurcho *v.* **lurco**
lurcō[1], *āre vt.* și **lurcor**, *ārī vt. dep.* a mînca lacom, a hăpăi LUCIL. ș.a.
lurcō[2], *ōnis m.* **1** mîncău PL. ș.a.; **2** (*oc.*) desfrăbălat, haimana APUL.
lurcōniānus (*3*) *adj.* de mîncău TERT.
lurcor *v.* **lurco**
lūridātus (*3*) *adj.* mînjit TERT.
lūridus (*3*) *adj.* **1** vînăt, galben-vînăt, întunecat, negricios: *luridi dentes* HOR. dinți galbeni-vineți, ~ *pallor* OV. paloare vînătă, *lurida bilis* SEN. fiere negricioasă; **2** (*fig.*) care face palid, care învinețește: ~ *horror* OV. groaza care te îngălbenește, *lurida mors* SIL. moartea care-l învinețește pe om.
lūror, *ōris m.* culoare galben-palidă LUCR.; față palidă, cadaverică APUL.
luscinia, *ae f.* privighetoare HOR. ș.a.
lusciniola, *ae f.* mică privighetoare PL.
luscinius[1], *iī m.* (*ornit.*) privighetoare (*Luscinia*) PHAEDR., SEN.
luscinius[2] (*3*) *adj.* chior, chiorît LAMPR.
luscinus (*3*) *adj.* chior PLIN.
lusciōsus (*3*) *adj.* care nu vede bine, miop PLIN.
luscitiō, *ōnis f.* nictalopie (*vedere care se tulbură la lumină, care vede mai bine la întuneric*) DIG.
luscitiōsus (*3*) *adj.* miop PL.
luscus (*3*) *adj.* chior PL., CIC. ș.a.
lūsī *pf. v.* **ludo**
lūsiō, *ōnis f.* joacă: *ludus discendi, non lusionis* CIC. școală de învățătură, nu de joacă, ~ *pilae* CIC. jocul cu mingea.
Lūsītānia, *ae f.* partea occidentală a Peninsulei Iberice (*Portugalia de azi*) // **Lūsītānus** (*3*) *adj.* lusitan // **Lūsītānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Lusitaniei.
lūsitō (*1*) *vi.* a se juca, a se distra PL., GELL.
Lusius, *iī m.* rîu în Arcadia.
lūsor, *ōris m.* **1** jucător (în zaruri, cu mingea) OV., SEN.; **2** autor de poezie ușoară, poet OV.; **3** zeflemitor PL.
lūsōria, *ae f.* (subînț. **navis**) **1** corabie pentru excursii de plăcere SEN.; **2** navă de supraveghere a țărmului COD. TH.
lūsōriē *adv.* prin înțelegere cu adversarul, prin înșelătorie DIG.
lūsōrium, *iī n.* amfiteatru (pentru jocuri de circ) LAMPR.
lūsōrius (*3*) *adj.* **1** de joc, de jucător: *lusoria pila* PLIN. minge de joc; **2** de distracție, de amuzament: *lusoria arma* SEN. arme de paradă; **3** în glumă, de formă, fictiv SEN.
lustrālis (*2*) *adj.* **1** care servește la purificare, la potolirea mîniei zeilor, expiator: *lustrale sacrificium* LIV. sacrificiu de expiere, ~ *aqua* OV. apă lustrală; **2** care are loc o dată la cinci ani (*v. lustrum*): *propinquo iam lustrali certamine* TAC. Ann. *16, 4* apropiindu-se jocurile cincinale.
lustrāmen, *inis n.* mijloc de ispășire VAL. FL.
lustrāmentum[1], *ī n.* mijloc de purificare ARN.
lustrāmentum[2], *ī n.* (*v. lustror*) excitant DIG.
lustrātiō, *ōnis f.* **1** purificare printr-un sacrificiu: *lustrationis sacrum* LIV. ceremonia purificării; **2** parcurgere, străbatere: ~ *municipiorum* CIC. cutreierarea municipiilor, ~ *solis* CIC. cursul soarelui.
lustrātor, *ōris m.* **1** purificator IUV.; **2** cel care străbate: ~ *orbis* APUL. străbătător al pămîntului.
lustrātus (*3*) *p. pf. v.* **lustro** și **lustror**

lustricus (*3*) *adj.* de purificare: *dies* ~ SUET. ziua de purificare a nou- născutului (*cînd i se dădea şi numele*).

lustrificus (*3*) *adj.* de purificare VAL. FL.

lustrivagus (*3*) *adj.* rătăcitor prin locuri sălbatice ANTHOL.

lustrō (*I*) *vt.* **1** a purifica (*printr-un ritual expiator, cînd se dădea ocol locului sau obiectului de purificat cu animalul de jertfă sau cu torţe, apă sfinţită ş.a.*): *agrum* ~ CAT. a curăţi ogorul, ~ *coloniam* CIC. a purifica o colonie, ~ *exercitum suovetaurilibus* LIV. a purifica armata jertfind un porc, o oaie şi un taur, *terque senem flammā, ter sulphure lustrat* OV. îl ocoleşte de trei ori pe bătrîn cu o torţă, de trei ori cu apă sfinţită şi cu pucioasă, *lustramur Iovi* VERG. Aen. *3, 279* ne curăţim de păcate în onoarea lui Iupiter; (*oc.*) a face ocolul: [*nymphae*] *regem lustrant choreis* VERG. Aen. *10, 224* [nimfele] îl înconjoară pe rege dănţuind în jurul lui; **2** a trece în revistă: *in castra veni, exercitum lustravi* CIC. am venit în tabără şi am trecut armata în revistă; **3** a parcurge, a străbate: *Pythagoras et Aegyptum lustravit* CIC. Pythagora a vizitat şi Egiptul, *salis Ausonii lustrandum navibus aequor* VERG. aveţi de străbătut cu corăbiile apele mării Ausoniei; **4** a cerceta: *totum lustrabat lumine corpus* VERG. cerceta atent cu privirea întregul corp, *respicio et quae sit me circum copia lustro* VERG. privesc înapoi şi caut să văd cîţi sînt în jurul meu, *cum omnia ratione et animo lustraris* CIC. cînd vei fi cercetat totul cu mintea.

lustrō, *ōnis m.* frecventator de lupanare NAEV.

lustror, *ārī, ātus sum vi. dep.* a frecventa lupanare PL. ş.a.

lustrum[1], *ī n.* (*folosit la pl.*) **1** băltoacă (în care se bălăcesc porcii) VITR.; **2** vizuină, tainiţă: *lustra ferarum* VERG. vizuinile fiarelor; **3** bordel CIC.; **4** (*fig.*) desfrînare, orgie: *vino lustrisque confectus* CIC. prăpădit de beţii şi de desfrînări.

lustrum[2], *ī n.* **1** sacrificiu de purificare a cetăţii (*realizat o dată la cinci ani de către cenzori la ieşirea lor din funcţiune*) (*v. suovetaurilia*): ~ *condere* CIC. a face sacrificiul de încheiere a cenzurii, *sub* ~ *censeri* CIC. a fi recenzat la sfîrşitul cenzurii; **2** (*gener.*) sacrificiu expiator: *lustra Apollini sacrificare* LIV. a face sacrificiu de purificare lui Apollo; **3** lustru, perioadă de cinci (*uneori, patru ani*): *cuius octavum trepidavit aetas claudere* ~ HOR. C. *2, 4, 23* eu, a cărui vîrstă s-a grăbit să încheie al optulea lustru (care am împlinit patruzeci de ani); (*nedeterminat*) *veniet lustris labentibus aetas*... VERG. a veni cu trecerea timpului vremea...; **4** (*spec.*) durata de arendare a impozitelor (pe cinci ani) CIC.; **5** spectacol cincinal SUET.

lūsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ludo**

lūsus[2], *ūs m.* **1** joc: ~ *aleae* SUET. joc de zaruri, *ediscere inter lusum* CIC. a învăţa jucîndu-se; **2** (*fig.*) *apti lusibus anni* OV. ani potriviţi pentru jocurile dragostei, *dant lusus* QUINT. dau ocazie de glumă pe seama sa.

lutāmentum, *ī n.* tencuială de lut CAT.

lutārius (*3*) *adj.* **1** care trăieşte în mocirlă (*despre broaşte ţestoase*) PLIN.; **2** care se hrăneşte cu noroi PLIN.

Lutātius, *iī m.* nume roman de familie (*de ex.*: *Q. Lutatius Catulus, consul roman*) // **Lutātiānus** (*3*) *adj.* al lui Lutatius.

lutensis (*2*) *adj. v.* **lutarius**

lūteolus (*3*) *adj.* (dim. al lui *lūteus*) gălbui VERG., COL.

lūtēr, *ēris n.* baie de spălat HIER.

lutescō, *ere vi.* a se înnoroi COL.

Lūtētia, *ae f.* oraş în Gallia Celtică (*azi, Paris*).

lūteum, *ī n.* culoarea galbenă, galbenul PLIN.

luteus[1] (*3*) *adj.* **1** de lut, de argilă: *luteum aedificium* PLIN. casă de lut; **2** mînjit de noroi, murdar MART. ş.a.; **3** (*fig.*) fără valoare, prost, de nimic: *homo* ~ *etiam callidus esse vult* CIC. prostul ăsta vrea să facă pe deşteptul, *luteum negotium* CIC. un lucru fără valoare.

lūteus[2] (*3*) *adj.* galben, gălbui, portocaliu, purpuriu VERG. ş.a. // **lūteum**, *ī n.* gălbenuş de ou PLIN.

lutitō, *āre vt.* a murdări de noroi; (*fig.*) a mînji PL. Trin. *292*.

lutō[1] (*I*) *vt.* [*lutum*] **1** a lutui, a murui CAT.; **2** a unge cu o substanţă MART. ş.a.

lūtō[2], *āre, āvī vt.* [*luo*[2]] a plăti, a se achita VARR.

lutōsus (*3*) *adj.* noroios, înnoroiat COL., PLIN.

lutra (lytra), *ae f.* (*zool.*) vidră (*Lutra vulgaris*) PLIN.

lutulentus (*3*) *adj.* **1** plin de noroi, noroios: ~ *amnis* OV. rîu mîlos, *lutulenta sus* HOR. scroafă care s-a bălăcit în noroi; **2** (*fig.*) murdar, dezgustător: *lutulenta vitia* CIC. vicii murdare; **3** (*despre stil*) tulbure, greoi HOR.

lutum[1], *ī n.* **1** noroi, mocirlă: *imbre lutoque aspersus* HOR. stropit de ploaie şi de noroi; (*fig.*) *in luto esse* (*haerere*) a fi înnămolit (încurcat) în ceva, *pro luto esse* a fi fără valoare, de nimica, *pro luto erat annona* PETR. hrana nu costa mai nimic; (*ca term. injurios*) murdărie, scîrbă; **2** lut, argilă (a olarului); **3** praf cu care se fricţionau gladiatorii SEN. Ep. *88, 18*.

lūtum[2], *ī n.* **1** (*bot.*) drobiţă (*Genista tinctoria*) (*plantă cu care se colora în galben*): *mutabit vellera luto* VERG. B. *4, 44* cu drobiţă va schimba la culoare lîna; **2** culoare galbenă TIB. ş.a.

lutus, *ī m.* (*arh.*) *v.* **lutum**[1]

lūx, *lūcis f.* **1** lumină: ~ *solis* CIC. lumina soarelui, *viride cum luce smaragdi* LUCR. smaralde cu o lumină verde, *stella multa cum luce* VERG. stea aruncînd o mare lumină; **2** (*spec.*) **a.** lumina zilei; zi: *ante lucem* CIC. înainte de a se face ziuă, *prima luce* CAES. în zori de zi, *properate, ut veniamus luci* PL. grăbiţi-vă, ca să ajungem pe lumină; *centesima* ~ *est ab interitu Clodii* CIC. e a o suta zi de la moartea lui Clodius, *anxia nocte, anxia luce gemit* OV. îngrijorată, geme toată noaptea, geme toată ziua; **b.** viaţă: *corpora luce carentum* VERG. trupurile celor lipsiţi de viaţă, *in lucem edi* a fi adus pe lume; **c.** lumina ochilor, vedere: *damnum lucis ademptae* OV. nefericirea pierderii vederii; **3** (*fig.*) **a.** plină lumină, public, lume: *nec vero in luce magnus, sed domi* CIC. un om mare nu numai în viaţa publică, dar şi acasă la el, *res occultas in lucem proferre* CIC. a aduce la

cunoştinţa tuturor lucrurile ascunse, *lucem vitare* CIC. a evita o viaţă în plină lumină; **b.** ieşire la lumină, salvare, ajutor: *unius hominis virtus lucem afferre reipublicae potuit* CIC. virtutea unui singur om a putut aduce salvarea statului, *civibus lucem ingenii porrigere* CIC. a oferi concetăţenilor luminile spiritului său; **c.** podoabă, glorie: *o, ~ Dardaniae* VERG. tu, glorie a Dardaniei.

luxī *pf. v.* **luceo** şi **lugeo**

luxō (*1*) *vt.* a scrînti, a luxa, a disloca, a scoate de la locul său: *luxata in locum reponere* SEN. a pune la loc mădularele scrîntite, *~ radices vitium* PLIN. a scoate rădăcinile viţei de la locul lor.

luxor, *ārī vi. dep.* a trăi în desfrînare PL.

luxuria, *ae f.* şi **luxuriēs**, *ēī f.* **1** prisos, supraabundenţă, exces: *luxuries segetum* VERG. supraabundenţa vegetaţiei pe ogoare, *~ humoris* PLIN. excesul de umezeală; (*poet.*) exces de ardoare VAL. FL.; **2** lux, fast: *privata luxuria* CIC. luxul din casele particulare; **3** viaţă voluptuoasă, desfrînare, exces: *diffluere luxuriā* CIC. a se topi în plăceri, *victoria tribunorum in luxuriam vertit* LIV. *3, 64, 1* victoria tribunilor s-a transformat în exces de putere.

luxuriō (*1*) *vi.* **1** a fi plin de..., a avea din abundenţă, a abunda în... [cu abl.]: *ager assiduā luxuriabat aquā* OV. ogorul era plin de multă apă, *luxuriatque toris pectus* VEG. pieptul îi e plin de muşchi; **2** a creşte peste măsură: *cacumina virgarum ne luxurientur, demutilato* COL. pentru ca vîrfurile ramurilor să nu crească prea mult, retează-le, *luxuriantia compescet* HOR. (scriitorul) va reteza tot ce e de prisos; **3** a zburda: *in pratis luxuriat pecus* OV. turma zburdă pe păşuni; **4** (*fig.*) a se deda la excese, a se lăsa dus de...; *ne luxuriarent otio animi* LIV. ca sufletele să nu se lase în voia trîndăviei, *multitudo nova libertate luxuriat* CURT. mulţimea se lasă dusă de noua libertate.

luxurior, *ārī, ātus sum vi. dep. v.* **luxurio** QUINT.

luxuriōsē *adv.* **1** (*rar*) fără frîu, fără măsură CAT.; **2** în lux, în viaţă de plăceri: *~ exercitum habere* SALL. a-şi ţine armata într-o viaţă de plăceri.

luxuriōsus (*3*) *adj.* **1** care creşte peste măsură, excesiv, exuberant: *vitis luxuriosa* COL. viţă crescută peste măsură, *luxuriosa laetitia* LIV. veselie excesivă; **2** (*fig.*) dedat plăcerilor, dezmăţat, desfrînat: *~ amor* OV. iubire desfrînată.

luxus[1] (*3*) *adj.* scrîntit, luxat SALL.

luxus[2], *ūs m.* **1** exces, destrăbălare: *luxu atque desidia corrupta civitas* SALL. statul corupt prin destrăbălare şi lene; **2** lux, fast: *domus regali splendida luxu* VERG. casă strălucitoare prin fastul regal.

luxus[3], *ūs m.* luxaţie CAT. ş.a.

Lyaeus, *ī m.* **1** „liberatorul" (*alt nume al lui Bacchus*): *Phoeboque patrique Lyaeo* VEG. lui Apollo şi tatălui Bacchus; **2** (*fig.*) vin: *dulci Lyaeo solvere curam* HOR. a alunga grijile cu un vin dulce.

Lycabās, *antis m.* 1) numele unui etrusc preschimbat în delfin; 2) un centaur OV.

Lycaeus, *ī m.* munte în Arcadia (*consacrat lui Iupiter şi lui Pan*) // **Lycaeus** (*3*) *adj.* al muntelui Lycaeus, lycaean.

Lycambēs, *ae m.* numele unui theban (*care s-a opus căsătoriei fiicei sale, Neobule, cu poetul Arhiloh; acesta a scris împotriva lor poezii atît de muşcătoare, încît i-a determinat să se spînzure*) // **Lycambēus** (*3*) *adj.* al lui Lycambes.

lycāōn, *ōnis m.* (specie de) lup din Ethiopia PLIN.

Lycāōn[1], *ōnis m.* rege al Arcadiei (*Iupiter i-a transformat, pe el în lup, iar pe fiica lui, Callisto, în ursoaică*) // **Lycāōnius** (*3*) *adj.* al lui Lycaon.

Lycāōn[2], *onis f.* constelaţia Ursa-Mare.

Lycāonēs, *um m. pl.* locuitorii Lycaoniei.

Lycāonia, *ae f.* ţinut roditor în Asia Mică // **Lycāonius** (*3*) *adj.* al Lycaoniei.

Lycāonis, *idis f.* fiica lui Lycaon (Callisto).

Lycēum (Lycīum), *iī n.* **1** celebru gimnaziu din apropierea Atenei (*sediul şcolii lui Aristotel*); **2** gimnaziu şi bibliotecă la Tusculum (*clădite de Cicero*); **3** gimnaziu al împăratului Hadrian.

Lycēus *v.* **Lycaeus**

lychnis[1], *idis adj. f.* care poartă o făclie FULG.

lychnis[2], *idis f.* **1** (un soi de) trandafir roşu; **2** (*bot.*) neghină (*Agrostemma githago*); **3** turmalină (*piatră semipreţioasă cu lumină vie*) PLIN.

lychnītēs, *ae m.* marmură albă de Paros PLIN.

lychnobius (*3*) *adj.* care trăieşte la lumina lămpii (făcînd din noapte zi) SEN.

lychnūchus, *ī m.* lampadar, policandru, sfeşnic CIC., PLIN.

lychnus, *ī m.* lampă, lumină, lustră CIC., LUCR. ş.a.

Lycia, *ae f.* ţinut în sud-estul Asiei Mici (*pe rîul Xanthus, între Caria şi Pamphylia*).

lycium, *iī n.* medicament extras din lemnul, frunzele şi fructele de *Acacia catechu* CELS.

Lycium[1] *v.* **Lyceum**

Lycium[2] *v.* **Lycius**

Lycius (*3*) *adj.* din Lycia, lycian: *Lycius deus* PROP. zeul lycian (Apollon) (*care-şi avea un templu la Patara, în Lycia*), *Lycia hasta* OV. suliţa lyciană (*a lui Sarpedon, regele lycienilor*) // **Lycius**, *iī n.* Apollo lycianul // **Lyciī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Lyciei, lycienii // **Lycium**, *iī n. v.* **lycium**[1]

Lycmon *v.* **Lucumo**

Lyco, *ōnis m.* filozof peripatetician.

Lycomēdēs, *is m.* rege al insulei Scyros (*Achilles, travestit în haine femeieşti, a avut cu fiica acestuia, Deidamia, un fiu, pe Neoptolemus [sau Pyrrus]*) // **Lycomēdēus** (*3*) *adj.* al lui Lycomedes.

Lycomēdius, *iī m.* numele unui etrusc PROP.

lycophōs, *ōtis m.* zorii zilei MACR.

Lycophron, *onis m.* Lycophron din Chalcis (*autor de tragedii*).

lycophtalmos, *ī m.* piatră preţioasă (necunoscută).

Lycōrias, *adis f.* naiadă (*fiica lui Nereu şi a Doridei*).

Lycōris, *idis f.* (ac. *-ada*) actriţă libertă (*iubită de poetul Cornelius Gallus*).

Lycormās, *ae m.* rîu în Etolia.

Lycortās, *ae m.* şeful ligii aheene (*după moartea lui Philopoemene*).

Lyctos (Lyctus), *ī f.* oraş în Creta // **Lyctius** (*3*) *adj.* din Lyctus, cretan.

Lycurgus, *ī m.* 1) vestit legislator al spartanilor; 2) orator atenian, prieten al lui Demosthene; 3) rege mitic al edonilor din Troia (*opunîndu-se cultului lui Bacchus, a fost pedepsit cu pierderea minților*) ș.a. // **Lycurgēus** (*3*) *adj.* al lui Lycurgus (legislatorul); (*fig.*) sever, inflexibil.
Lycurgīdēs, *ae m.* urmaș al lui Lycurgus.
Lycus (Lycos), *ī m.* 1) numele unui rege al Lyciei și al multor personaje mitice; 2) numele mai multor fluvii din Asia (*spec., un afluent al Meandrului și un rîu în Paphlagonia*).
Lȳdē, *ēs f.* 1) numele soției poetului Antimachus din Colofon (*autor de poezii elegiace*); 2) numele altor femei.
Lȳdia, *ae f.* 1) ținut pe coasta de vest a Asiei Mici (*cu capitala Sardes, socotit locul de unde au pornit etruscii*); 2) nume de femeie // **Lȳdius (Lȳdus)** (*3*) *adj.* lydian; etrusc: *Lydius aurifer amnis* PROP. rîul lydian purtător de aur (Pactolus), *Lydius Thybris* VERG. Tibrul etrusc, *Lydia puella* OV. tînăra lydiană (Omphala) // **Lydī**, *ōrum* etruscii.
Lygdamus, *ī m.* poet.
lygdinos și **lygdinus** (*3*) *adj.* de marmură albă PLIN.
lygdos, *ī f.* marmură albă MART.
Lygii *v.* **Ligii**
Lygmon *v.* **Lucumo**
lympha, *ae f.* (*poet.*) apă (limpede de izvor sau de rîu) LUCR., VERG.
Lymphae, *ārum f. pl.* nimfe ale apelor.
lymphāticus (*3*) *adj.* apucat, scos din minți, nebun (de frică): ~ *pavor* LIV. frică nebună (panică), *lymphatica somnia* PLIN. coșmaruri, (*glum.*) *nummi lymphatici* PL. bani nebuni (care-ți fug din mîini) // **lymphāticum**, *ī n.* nebunie PL.
lymphātilis (*2*) *adj.* de nebunie FORT.
lymphātiō, *ōnis f.* aiurire, nălucire PLIN.
lymphātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **lympho**
lymphātus[2], *ūs m.* nălucire, nebunie PLIN.
lymphō (*I*) *vt.* și *vi.* **1** a amesteca cu apă C. AUR.; **2** a scoate din minți, a înnebuni: ~ *urbem* VAL. FL. a înnebuni orașul, *furit lymphata per urbem* VERG. se pornește înnebunită prin oraș; **3** a fi scos din minți, a delira PLIN.
lymphor, *ōris m.* apă LUCIL.
Lyncestae, *ārum m. pl.* lynceștii (*neam din ținutul Lyncestidei din vestul Macedoniei, unde se afla un izvor care-l îmbăta pe băutor*) // **Lyncestus** (*3*) *adj.* al Lyncestidei // **Lyncestius** (*3*) *adj.* al Lyncestului (*rîu în Lyncestida*) // **Lyncestis** *adj. f.* a Lyncestului.
Lyncēus (*3*) *adj.* **1** al lui Lynceus: ~ *ensis* OV. sabia lui Lynceus; **2** (*fig.*) care are vedere pătrunzătoare: *Lynceis oculis* HOR. cu ochi foarte buni.
Lynceus, *ī (-eos) m.* 1) unul dintre argonauți (*vestit pentru vederea lui pătrunzătoare*); 2) fiu al lui Aegyptus (*și soț al Hipermnestrei, scăpat de la moarte de soția lui*); 3) tovarăș al lui Aeneas.
Lyncīdēs, *ae m.* urmaș al lui Lynceus.
lyncūrium, *iī n.* și **lyncūrius**, *iī m.* piatra linxului (*varietate gălbui-roșietică de turmalină, piatră semiprețioasă dură și transparentă, care după cei vechi, provenea din urina linxului*) PLIN. ș.a.
Lyncus, *ī m.* **1** rege al sciților (*transformat de zeița Ceres în linx*); **2** (*f.*) oraș în Macedonia (*capitala lynceștilor*) (*v. Lyncestae*).
lynter, lyntrārius *v.* **lint...**
lynx, *cis m.* și *f.* (ac. pl. *lyncas*) (*zool.*) linx, rîs (*Lynx lynx*) VERG. ș.a.
lyō (*I*) *vt.* a lichefia APIC.
lyra, *ae f.* **1** liră (*instrument muzical cu coarde, inventat după legendă de Mercur și dăruit lui Apollo*) HOR. ș.a.; **2** poezie lirică; poezie HOR.; **3** *Lyra* constelația Lirei OV. ș.a.
Lyrcēius (Lyrcēus și **Lyrcīus)** (*3*) *adj.* al Lyrceului (*munte și oraș la hotarul dintre Argolida și Arcadia*).
Lyrcēus (Lyrcīus), *ī m.* izvor în Pelopones.
lyricus (*3*) *adj.* de liră; liric: *lyrici soni* OV. sunete de liră, *lyrici vates* HIR. poeți lirici // **lyrica**, *ōrum n. pl.* poezii lirice // **lyricī**, *ōrum m. pl.* poeți lirici: *lyricorum carmina* QUINT. poeziile poeților lirici.
lyristēs, *ae m.* **1** cîntăreț din liră PLIN. IUN.; **2** poet liric SID.
lyristria, *ae f.* cîntăreață din liră AUG.
Lyrnēsos (Lyrnēsus), *ī f.* oraș în Troada (*locul de naștere al Briseidei*) // **Lyrnēsis**, *idos f.* fata din Lirnes (Briseida) // **Lyrnēsius** (*3*) *adj.* al orașului Lyrnesus.
Lyrness... *v.* **Lyrnes...**
Lȳsander, *ndrī m. 1*) general spartan (*învingător, în anul 405 î.e.n., al atenienilor la Aigospotamoi*); *2*) efor spartan exilat.
Lȳsiās, *ae m.* vestit orator atenian (*contemporan cu Platon*) // **Lȳsiacus** (*3*) *adj.* al lui Lysias, lysian.
Lȳsimachīa, *ae f.* cetate în Thracia meridională (*întemeiată de Lysimachus*) // **Lȳsimachīensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Lysimachia.
Lȳsimachus, *ī m.* vestit general al lui Alexandru cel Mare (*și, după moartea acestuia, rege al Thraciei*).
Lȳsinoē, *ēs f.* oraș în Pisidia.
Lȳsippus, *ī m.* Lysippus din Sicyon (*sculptor și turnător în bronz din epoca lui Alexandru cel Mare*).
lysis[1], *is f.* (*arhit.*) ciubuc la cornișă VITR.
Lȳsis[2], *idis m.* Lysis din Tarent (*filozof pitagorician, profesor al lui Epaminonda*).
Lȳsis[3], *is m.* fluviu din Pisidia.
Lȳsithoē, *ēs f.* fiică a Oceanului.
lytra *v.* **lutra**
Lȳtrōtēs, *ae m.* unul dintre eonii eresiarhului Valentin.
lytta, *ae f.* viermișor sub limba cîinelui (*considerat că provoacă turbarea*) PLIN.

M

M, m *f.* și *n. indecl.* litera M, m; (în abrev.): *M. = 1) Marcus* (prenume); *2) magister, monumentum; municipium* etc.; *M'. = Manius* (prenume); (ca semn numeric) *M = mille* sau *millesimus* (*1000*).

Macae, *ārum m. pl.* macaii (*populație africană, în regiunea Syrtelor*).

Macareus, *ei* (*-eos*) *m. 1*) fiul lui Eolus (*și frate cu Canace pe care a iubit-o incestuos*) // **Macareis,** *idis f.* = Isse, fiica lui Macareus; *2*) numele unui centaur; *3*) tovarăș al lui Ulises (*stabilit în Italia, la Caeta*).

Macariotēs, *ētis f.* Fericirea (*unul dintre eonii lui Valentin*).

maccis, *idis f.* plantă aromatică (necunoscută) PL.

Maccius, *iī m.* numele de familie al lui Plautus (*v. Plautus*).

maccus, *ī m. 1*) personaj din piesele atelane (*care joacă rolul nătărăului grotesc*); *2*) (*fig.*) imbecil, nătărău APUL.

Macedō[1] (**Macedōn**), *onis adj.* din Macedonia, macedon(ean): *vir Macedo* HOR. *3, 16, 14* bărbatul macedonean (Filip al Macedoniei) // **Macedones,** *um m. pl.* macedon(en)ii, locuitorii Macedoniei: *Macedones Hyrcani* TAC. macedon(en)ii din Hyrcania (*popor din Lydia*).

Macedō[2], *onis m.* Macedon: *1*) numele unui zaraf; *2*) numele unui filozof.

Macedonia, *ae f.* regiune din nordul Greciei // **Macedonicus** (**Macedonius**) (*3*) *adj.* și **Macedoniensis** (*2*) *adj.* macedon(ean) // **Macedonicus,** *ī m.* Q. Caecilius Metellus Macedonicus (*învingătorul macedon(en)ilor în anul 146 î.e.n., care a transformat țara în provincie romană*).

macellārius (*3*) *adj.* de piață de alimente (*în spec. carne, pește, păsări*); de măcelărie: *macellaria taberna* VAL. MAX. măcelărie // **macellārius,** *iī m.* negustor de alimente; măcelar VARR. ș.a.

Macellīnus, *ī m.* „Măcelarul" (*poreclă dată împăratului Macrinus, din cauza cruzimii lui*).

macellum, *ī n.* **1** piață de alimente (*în spec. de carne, pește*): *venio ad ~; rogito pisces* PL. mă duc la piață; întreb de pește, *puto annonam in macello cariorem fore* CIC. cred că alimentele în hală vor fi mai scumpe; **2** tîrguială, provizii făcute la piață PLIN.

macellus[1] (*3*) *adj.* (dim. al lui *macer*) slăbuț MART. *10, 96, 9.*

macellus[2], *ī m. v.* **macellum**

maceō, *ēre vi.* a fi slab: *cură macet* PL. e slab din cauza grijilor PL. Aul. *564.*

macer, *cra, crum adj.* (comp. *macrior*, superl. *macerrimus*) slab: *~ taurus* VEG. taur slab, *solum macrum* CIC. pămînt slab, *macer libellus* MART. carte subțirică.

Macer, *crī m.* supranume (*de ex.: C. Licinius Macer, istoric roman din timpul republicii; Aemilius Macer, poet și prieten al lui Vergilius și Ovidius*).

macēra *v.* **machaera**

mācerātiō, *ōnis f.* **1** topire, macerație: *calx in maceratione diuturna* VITR. varul stins încet; **2** putrezire ARN.; **3** (*fig.*) mortificare a trupului TERT.

mācerescō, *ere vi.* a se înmuia CAT.

māceria, *ae f.* împrejmuire de vălătuci, zid de pămînt CIC., LIV.

māceriēs, *ēi v.* **maceria**

mācerō (*I*) *vt.* **1** a face să fie moale (muind într-un lichid), a înmuia, a lăsa să se topească, a face să se macereze: *~ brassicam in aquam* CAT. a lăsa varza să se înmoaie în apă, *~ semen lacte* COL. a lăsa să se topească sămînța în lapte; **2** a slei de puteri, a slăbi, a topi: *multos iste morbus homines macerat* PL. pe mulți oameni, boala asta îi sleiește, *siti maceratus* CURT. sleit de sete; **3** (*fig.*) a chinui, a topi, a distruge: *sat me lacrimis maceravi* PL. destul m-am consumat jelind, *me Phryne macerat* HOR. Phryne mă dă gata; **4** (*ecl.*) a mortifica.

macescō, *ere vi.* a slăbi, a-și pierde puterile PL. ș.a.

Macetae, *ārum* (*-um*) *m. pl.* macedon(en)ii.

Māchabaeī, *ōrum m. pl.* Macabei (*numele mai multor căpetenii ale evreilor*).

machaera, *ae f.* sabie scurtă, spadă; cuțit PL. ș.a.

machaerophorus, *ī m.* soldat înarmat cu sabie CIC.

machagistia, *ae f.* mistere ale magicienilor AMM.

Machāōn, *onis m.* **1** fiul lui Esculap, medic al grecilor la Troia; **2** (*gener.*) medic: *dimitte Machaones omnes* MART. alungă toți medicii // **Machāonicus** (*3*) și **Machāonius** (*3*) *adj.* al lui Machaon, al medicilor.

machilla, *ae f.* estradă (pe care erau expuși sclavi de vînzare) PETR.

māchina, *ae f.* **1** mașină, mecanism, aparat, construcție: *ruet moles et ~ mundi* LUCR. edificiul și mecanismul universului se vor prăvăli, *machinis omnium generum expugnare oppidum* SALL. a cuceri cetatea

cu ajutorul maşinilor de război de tot felul, *machinae murales* PLIN. maşini de spart zidurile, *machinae aedificationum* PLIN. schele ale clădirilor, *trahunt machinae carinas* HOR. tăvălugii trag la ţărm corăbiile, *saxum machinā superimponere* LIV. a pune deasupra un bloc de piatră cu un scripete; (*oc.*) *pingebat in machinis* PLIN. picta la şevalet; *amicam de machinis emit* CIC. şi-a cumpărat prietena de pe estrada pe care erau expuşi sclavii de vînzare; 2 (*fig.*) maşinaţie, artificiu, şiretlic: *omnes adhibere machinas* CIC. a folosi toate meşteşugirile.
māchinālis (*2*) *adj.* de maşini PL.
māchināmen, *inis n.* maşinaţie, intrigă CASSIOD.
māchināmentum, *ī n.* 1 maşină, maşinărie, aparat, instrument: *machinamenta expugnationum* TAC. maşinile de asediu; 2 (*fig.*) artificiu, născocire COD. TH.
māchinārius (*3*) *adj.* de maşină: *mola machinaria* APUL. moară de măcinat (*ale cărei pietre, cea de jos fixă şi cea de sus mobilă, alcătuiau un dispozitiv pus în mişcare de un animal de povară*), ~ *mulus* DIG. măgar de tras la moară // **māchinārius**, *iī m.* mecanic DIG.; lucrător pe o schelă DIG.
māchinātiō, *ōnis f.* 1 mecanism: *machinatione quadam moveri aliquid videmus* CIC. vedem că un lucru se mişcă printr-un oarecare mecanism; 2 maşină, aparat: *machinationes tanta celeritate promovere poterant* CAES. puteau face să înainteze maşinile de război cu atîta iuţeală, ~ *navalis* CAES. maşină de tras navele; 3 (*fig.*) maşinaţie, artificiu, şiretlic CIC. ş.a.
māchinātīvus (*3*) *adj.* mecanic BOETH.
māchinātor, *ōris m.* 1 inventator *sau* fabricant de maşini: *Archimedes ~ bellicorum tormentorum* LIV. Archimedes, inventator al maşinilor de război pentru aruncare proiectilelor; 2 arhitect TAC. Ann. *15, 42*; 3 (*fig.*) uneltitor, născocitor: ~ *scelerum* CIC. uneltitorul crimelor.
māchinātrix, *īcis f.* uneltitoare SEN.
māchinātus (*3*) *p. pf. v.* **machinor**
māchinātus, *ūs m.* maşinaţie, uneltire APUL.
māchinor, *āri, ātus sum vt. dep.* 1. a inventa, a născoci, a închipui: ~ *versum et cantum* CIC. a născoci versul şi cîntul; 2 (*fig.*) a unelti, a pune la cale (*ceva rău*): ~ *pestem in aliqem* SALL. a unelti pieirea cuiva, ~ *alicui necem* LIV. a unelti moartea cuiva, (*p. pf. cu sens pas.*) *indicium P. Antonio machinatum* SALL. denunţ pus la cale de P. Antonius.
māchinōsus (*3*) *adj.* ingenios construit SUET.
māchinula *ae f.* aparat mic, dispozitiv.
maciēs, *ēi f.* slăbiciune (*a corpului*); ariditate, secătuire, sterilitate (*a solului, plantelor*); *homo vegrandi macie torridus* TAC. om uscat de prea mare slăbiciune, *antequam ~ occupet malas* HOR. mai înainte ca secătuirea să apară pe obrajii frumoşi; *maciem soli vincere* COL. a învinge ariditatea solului; (*fig.*) ariditate a stilului TAC.
macilentus (*3*) *adj.* slab, sfrijit PL. ş.a. (*despre sol*) sărac PALL.
maciō, *āre vt.* a face să slăbească, a secătui SOLIN.
macor, *ōris m.* slăbiciune PACUV.
Macra, *ae f.* rîu în Liguria (*azi, Magra*).
Macra Cōmē *f.* oraş la hotarul Locridei cu Thessalia.
macrescō, *ere, macruī vi.* a slăbi, a se usca: *macrescit pecus* COL. oile slăbesc, *invidus alterius macrescit rebus opimis* HOR. invidiosul se usucă de bine ce-i merge altuia.
Macriānus, *ī, m.* împărat roman (*din secolul al III-lea e.n.*).
Macri campi *m. pl.* „Cîmpurile slabe“ (ţinut în Gallia Cisalpină, din apropiere de Modena).
macriculus (*3*) *adj.* cam slab, slăbuţ VARR.
Macrīnus, *ī m.* *1*) împărat roman (*din secolul al III-lea e.n.*); *2*) prieten al lui Persius // **Macriniānus** (*3*) *adj.* al lui Macrinus.
Macris, *idis f.* Macrida: *1*) insulă în Marea Egee; *2*) numele altor insule.
macritās, *ātis f.* ariditate (*a solului*); micime, fineţe (*a nisipului*) VITR.
Macrobii, *ōrum m. pl.* macrobii: *1*) neam ethiopian; *2*) locuitorii Apolloniei (*din Macedonia*).
Macrobiotae, *ārum m. pl. v.* **Macrobii** 1).
Macrobius, *iī m.* scriitor roman (*din secolul al V-lea e.n.*).
Macrochīr, *īros m.* „Mînă Lungă“ (*poreclă a lui Artaxerxes*) NEP.
macrocollum, *ī n* hîrtie de format mare CIC., PLIN.
mactābilis (*2*) *adj.* care poate provoca moartea, mortal LUCR. *6, 805*.
mactātiō, *ōnis f.* jertfire (prin vărsare de sînge) ARN.
mactātor, *ōris m.* ucigaş, asasin SEN.
mactātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **macto**
mactātus[2], *ūs m.* jertfire, ucidere LUCR.
macte *v.* **mactus**
mactō (*I*) *vt.* 1 (*rel.*) a-i cinsti printr-o jertfă pe zei: *puerorum extis deos manes* ~ CIC. a cinsti zeii mani prin măruntaiele copiilor, (*gener.*) *eos mactant honoribus* CIC. pe aceştia, îi cinstesc cu onoruri; 2 (*rel.*) a jertfi zeilor, a oferi zeilor: *mactant lectas de more bidentes* VERG. aduc jertfă zeilor, după obicei, mioare alese, *mactatus vitulus propter aras* LUCR. viţelul jertfit la altar; 3 (*gener.*) a da pieirii, a ucide: *quorum furori nisi cessissem, in Catilinae busto mactatus essem* CIC. dacă n-aş fi cedat nebuniei acestora, aş fi pierit pe rugul lui Catilina, *ruptores pacis ultioni mactandos* TAC. violatorii păcii trebuie să cadă jertfă răzbunării noastre, *ius civitatis illo supplicio mactatum est* CIC. dreptul de cetăţenie a fost anulat prin acea tortură; 4 a lovi, a pedepsi: *tu, Iuppiter, hostes patriae aeternis suppliciis mactabis* CIC. tu, Iuppiter, îi vei pedepsi de duşmanii patriei cu chinuri veşnice, *di te mactassint malo* AFRAN. lovi-te-ar zeii.
mactus[1] (*3*) *adj.* 1 (*rel.*) onorat, cinstit: *Iuppiter ~ hoc fercto sis* CAT. Iupiter, fii onorat prin această prăjitură sfinţită, *macte hoc porco piaculo immolando esto* CAT. bine — primeşte acest porc ce ţi se jertfeşte ca ispăşire; 2 (*gener.*) *macte* (= *voc.*) bravo!, cinste ţie!: *macte virtute esto* LIV. cinste ţie, pentru vitejia ta, *macte virtute!* (fii) fiţi curajoşi! curaj; (*pl.*) *macti virtute, milites Romani este!* curaj, soldaţi romani!, *macte animi* MART. (*animo* STAT.) bravo ţie, *macte, sed amabo, prescribe mihi totum negotium* CIC. foarte bine, dar, rogu-te, raportează-mi toată afacerea, (*cu ac.*) *macte fortissimam civitatem* FLOR. cinste ţie, cea mai curajoasă cetate!

mactus[2] = **mactatus** LUCR. *5, 1339.*

macula, *ae f.* **1** pată: *equus albis maculis* VEG. cal cu pete albe, *maculas in veste facere* PLIN. a face pete pe haină; **2** ochi (*la o rețea sau țesătură*): *rete grandibus maculis* VARR. plasă cu ochiuri mari, *reticulum minutis maculis, plenum rosae* CIC. un fileu cu ochiuri mici, plin de trandafiri; **3** (*fig.*) pată, rușine: *delere maculam Mithridatico bello susceptam* CIC. a șterge pata înfrîngerii din războiul cu Mithridate.

maculātim *adv.* cu pete AUG.

maculātiō, *ōnis f.* pată APUL.

maculō (*1*) *vt.* **1** a păta, a murdări; **2** (*frecv. fig.*) a murdări, a pîngări, a dezonora: *regis caede maculatus* CIC. pîngărit prin asasinarea regelui, ~ *splendorem alicuius* CIC. a pîngări gloria cuiva.

maculōsus (*3*) *adj.* **1** pătat, vărgat, murdărit, murdar: *maculosae tegmen lyncis* VERG. pielea unui linx pătat, *corium tam maculosum quam est nutricis, pallium* PL. pielea atît de vărgată de lovituri ca haina doicii, *vestis maculosa* CIC. haine murdare; **2** pătat, necinstit: *omni dedecore* ~ TAC. pătat de orice ticăloșie, *maculosi senatores* CIC. senatori necinstiți, *maculosum nefas* HOR. C. *4, 5, 22* viciul rușinos.

Madaurensis (*2*) *adj.* din Madaura (*v. infra*).

Madaurī, *ōrum m. pl.* Madaura (*oraș la hotarul dintre Numidia și Getulia, locul de baștină al lui Apuleius*).

madefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* (pas. **madefīō,** *fierī, factus sum*) **1** a îmbiba, a muia (în), a stropi: ~ *lanam aceto et nitro* PLIN. a muia lîna în oțet și sodă, *amarantus madefactus aqua revirescit* PLIN. știrul stropit cu apă se înviorează, *terram suo madefecit odore* OV. impregnă pămîntul cu parfumul lui, *vaticinatus est madefactum iri Graeciam sanguine* CIC. a profețit că Grecia va fi scăldată în sînge; (*spec.*) a îmbuiba cu vin PL.; **2** (*rar*) a face să se macereze CELS.

madefactō, *āre vt.* a îmbuiba (de băutură) PL.

madefīō *v.* **madefacio**

Madēna, *ae f.* ținut în Armenia Mare.

madens, *ntis p. pr.–adj.* (*v.* **madeo**) plin de apă (*sau de alt lichid*), îmbibat, umed; care curge: *vestis* ~ *sanguine* QUINT. haina îmbibată de sînge, *crinis* ~ VERG. păr pomădat, *madentes campi* TAC. cîmpii mlăștinoase, *more nivis sole madentis* OV. ca zăpada topită de soare, ~ *humor sudoris per collum* LUCR. sudoarea care curge pe gît, ~ *Auster* SEN. austrul ploios, ~ *vino* SEN. îmbuibat de vin, (*fig.*) *iure* ~ MART. plin de știința dreptului.

madeō, *ēre, ui vi.* **1** a fi umed, a fi impregnat, a picura: *sanguine terra madet* VEG. pămîntul e umed de sînge, *lacrimis madent genae* OV. obrajii îi sunt scăldați de lacrimi, *unguento coma madet* SEN. RH. părul e impregnat cu pomadă; **2** a fi plin de vin, a fi beat: *tibi videor madere?* PL. ți se pare că sunt beat?, *tardescit lingua, madet mens* LUCR. limba se împleticește, mintea e beată; **3** a se muia (prin fierbere), a fierbe: *ut fetus quamvis igni exiguo maderent* VERG. ca boabele să fie bine fierte la un foc oricît de mic; **4** (*fig.*) a fi plin de…, a fi îmbibat: *Socraticis madet sermonibus* HOR. e îmbibat de filozofie socratică: *cuius Cecropiā pectora dote madent* MART. *7, 69* care cunoaște foarte bine filozofia greacă.

madescō, *ere, maduī vi.* **1** a se umezi, a se uda: *terra madescit aquā* OV. pămîntul se umezește de apă, (*poet.*) *invito maduerunt sanguine dextrae* VAL. FL. mîinile li s-au udat de sînge vărsat fără voie (*despre o crimă*); **2** a se îmbăta; **3** a se muia, a se topi: *triticum madescit dulci aqua* PLIN. grîul se moaie în apă dulce, *tepido madescunt imbre percussae nives* SEN. zăpezile stropite de ploaie călduță se topesc.

madidē *adv.* complet îmbuibat: ~ *madere* PL. a fi complet beat.

madidō (*1*) *vt.* a muia: *madidatae spongiae* APUL. bureți îmbibați, *mero multo* ~ ARN. a se îmbuiba de vin, a se îmbăta.

madidus (*3*) *adj.* **1** umezit, umed, muiat: *fasciculus epistolarum aquā* ~ CIC. pachet de scrisori udat de apă, *capilli madidi myrrhā* OV. părul parfumat cu smirnă, *madidi ocelli* OV. ochișori umezi de plîns, *cocco madida vestis* MART. haină vopsită în stacojiu; **2** bine stropit, beat; **3** muiat prin fierbere, bine fiert: ~ *cicer* MART. bob fiert; **4** alterat, stricat: *tabe iecur madidum* LUC. ficatul îmbibat de puroi; **5** (*fig.*) îmbibat, plin de …: ~ *Minervae artibus* MART. îmbibat de artele Minervei.

mador, *ōris m.* umezeală AMM.

maduī *pf. v.* **madeo** și **madesco**

madulsa, *ae f.* beție PL. Ps. *1252* (*cuvînt creat*).

maea, *ae f.* (un fel de) rac PLIN.

Maeander, *drī m.* sau **Maeandros (Maeandrus),** *ī m.* *1*) rîu din Asia Mică (*cu vărsare în Marea Egee în apropiere de Milet, vestit prin cursul său foarte întortocheat; azi, Büyük Menderes*); *2*) (*pl.*) meandre, sinuozități, ocoluri; *3*) tiv șerpuitor la un veșmînt VERG. Aen. *5, 251.*

maeandrātus (*3*) *adj.* sinuos, întortocheat VARR.

maeandricus (*3*) *adj.* asemănător rîului Maeander, sinuos TERT.

Maeandrius (*3*) *adj.* al lui Maeander (*după legendă, rîul personificat*): ~ *iuvenis* OV. tînărul, nepotul lui Maeander (Caunus).

Maecēnās, *ātis m.* C. Cilnius Maecenas (*cavaler roman dintr-o familie de origine etruscă, prieten intim și colaborator al lui Augustus, protector al poeților, mai ales al lui Vergilius și Horatius*) // **Maecēnātiānus** (*3*) *adj.* al lui Maecenas.

Maecius, *iī m.* *1*) numele unei localități din apropiere de Lanuvium; *2*) numele de familie al criticului din vremea lui Augustus, Sp. Maecius Tarpa // **Maecia tribus** *f.* tribul Maecia (*unul dintre triburile rustice romane*).

Maedī, *ōrum m. pl.* maedii (*popor din Thracia, pe malul apusean al rîului Strymon*).

Maedica, *ae f.* Maedica, țara maedilor // **Maedicus** (*3*) *adj.* al maedilor.

Maeliānus (*3*) *adj.* al lui Maelius // **Maeliānī,** *ōrum m. pl.* maeliani (*partizani ai lui Spurius Maelius, cavaler roman care, acuzat că vrea să devină rege, a fost ucis*).

maena, *ae f.* pește de mare (*sardea* [?]; *mîncare a săracilor*) CIC.; (*fig., ca ocară*): *deglupta ~!* PL. sardea jupuită ce ești!

Maenala, *ōrum n. pl.* sau **Maenalos (Maenalus)**, *ī m.* munte în Arcadia (*consacrat zeului Pan*) // **Maenalius** (*3*) *adj.* al muntelui Maenalus: ~ *deus* OV. zeul maenalian (Pan), *Maenaliae ferae* OV. fiarele de pe muntele Maenalus, *Maenalii versus* VERG. versuri arcadice (bucolice) // **Maenalidēs**, *ae m.* zeul muntelui Maenalus (Pan) // **Maenalis**, *idis adj. f.* maenaliană, arcadiană.

maenas, *adj. f.* menadă, bacantă; preoteasă (*a Cybelei și a lui Priap*); profetesă, ghicitoare inspirată (*despre Cassandra*) CATUL., PROP. ș.a.

Maeniānus (*3*) *adj.* al lui Maenius // **maeniānum**, *ī n.* și **maeniāna**, *ōrum n. pl.* verandă, balcon, galerie.

Maenius, *iī m.* Maenius (*nume roman de familie*) // **Maenius** (*3*) *adj.* al lui Maenius: *columna Maenia* CIC. columna lui Maenius (*lîngă care se judecau sclavii, hoții și datornicii insolvabili*), *atrium Maenium* LIV. sala lui Maenius (*unde probabil se făceau vînzările la licitație*).

maenomenon mel *n.* (un fel de) miere (*despre care se spunea că determină nebunia la cel care mănîncă din ea*) PLIN.

Maeonēs, *um* și **Maeonī**, *ōrum m. pl.* maeonienii (*popor din Lydia*).

Maeonia, *ae f. 1*) Maeonia, Lydia (*regiune din Asia Mică*); *2*) Etruria (*despre ai cărei locuitori se credea că veniseră din Lydia*) VERG. Aen. *8, 499*.

Maeonidēs, *ae m. 1*) poetul din Maeonia, maeonianul (*spec. Homer*); *2*) etrusc: *Maeonidae incurrunt* VERG. Aen. *11, 759* etruscii năvălesc.

Maeonis, *dis f.* maeoniana (*despre Arachne și Omphale, regina Lydiei*).

Maeonius (*3*) *adj. 1*) maeonian, lydian: ~ *rex* VERG. regele lydian, ~ *Bacchus* VERG. = vin lydian, *Maeoniae ripae* OV. = malurile rîului Pactolus; *2*) homeric, epic: ~ *senex* OV. bătrînul poet maeonian (Homer), *Maeonium carmen* OV. poem epic; *3*) etrusc: *Maeonii nautae* OV. corăbieri etrusci, ~ *lacus* SIL. lacul etrusc (*Trasimenus*).

Maeōtae, *ārum m. pl.* maeoții (*popor scit, răspîndit în jurul Mării Azov* — Palus Maeotis).

Maeōticus (Maeōtius) (*3*) *adj.* al maeoților, al lacului maeotic: *Maeotica palus* sau *Maeoticus lacus* lacul maeotic (*azi, Marea Azov*) // **Maeōtici**, *ōrum m. pl. v.* **Maeotae**

Maeōtidae, *ārum m. pl. v.* **Maeotae**

Maeotis, *idis (-idos) adj. f.* al maeoților, scitic: ~ *hiems* OV. iarnă scitică, ~ *ara* IUV. altarul Dianei (în Taurida), *Palus* ~ PLIN. Lacul Maeotidei // **Maeōtis** *f.* Lacul Maeotidei (*Marea Azov*).

Maeōtius *v.* **Maeōticus**

Maera, *ae f.* Maera: *1*) numele unei femei (metamorfozate în cățea) OV.; *2*) o preoteasă a Venerei SIL.

maerens, *ntis p. pr. v.* **maereo** // **adj.** întristat, trist, abătut CIC.

maereō, *ēre vi.* și *vt.* **1** a fi întristat, a fi mîhnit, a fi abătut: ~ *suo incommodo* CIC. a fi întristat de necazul său, *maeret haec genero, maeret illa viro* TIB. aceasta e întristată de ginere, aceea de bărbat; **2** a jeli, a deplînge: ~ *filii mortem* CIC. a jeli moartea fiului, *talia maerens* OV. spunînd bocindu-se astfel de vorbe; [rar, pf. *marui*].

maeror, *ōris m.* tristețe adîncă, durere: *in maerore iacere* (*esse*) CIC. a fi foarte abătut.

Maesesses, *um m. pl.* mesesii (*neam din Hispania Baetică*).

maeste *adv.* trist, îndurerat RH. HER.

maestificō (*I*) *vt.* a întrista, a îndurera AUG.

maestiter *adv.* de jale, jalnic PL.

maestitia, *ae f.* stare de tristețe, mîhnire, durere: *in maestitia esse* CIC. a fi într-o stare de tristețe; (*fig.*) ~ *frigorum* COL. anotimpul trist al gerurilor, ~ *orationis* CIC. tonul trist al vorbirii.

maestitūdō *v.* **maestitia** PL.

maestō, *āre vt.* a întrista LIBER.

maestus (*3*) *adj.* **1** abătut, îndurerat, mîhnit: ~ *amissis liberis* SEN. îndurerat de moartea copiilor lui, (*despre lucruri*) ~ *vultus* HOR. față tristă, *maesti loci* TAC. locuri jalnice, *maesta castra* IUST. tabără îndurerată, *maesti capilli* OV. părul în dezordine; **2** întunecat, mohorît: *oratores maesti* TAC. oratori întunecați; **3** de jale: *maesta vestis* PROP. haine de doliu, *maesta avis* OV. pasăre de rău augur, *sonare maestum* SEN. a scoate un sunet lugubru.

Maesulii, *ōrum m. pl.* maesulii (*neam din Numidia*).

Maevius, *iī m.* numele unui poet (*lipsit de talent, din vremea lui Vergilius*).

māfors, *rtis m.* și **maforte**, *is n.* văl de cap (*la femei*), maramă SERV., HIER.

maga, *ae f.* vrăjitoare OV.

māgālia (māgāria), *ium n. pl.* colibe // **Māgālia**, *ium n. pl.* numele unui cartier al Carthaginei.

mage *v.* **magis**

magester *v.* **magister**

magīa, *ae f.* vrăjitorie APUL. ș.a.

magicē, *ēs f.* magie PLIN.

magicus (*3*) *adj.* de magie, vrăjitoresc: *artes magicae* VERG. mijloace vrăjitorești, *magicae herbae* PLIN. buruieni de vrăjit; (*fig.*) *magicae linguae* LUC. limbi misterioase.

magida, *ae f.* tablă; covată VARR.

magīra, *ae f.* meseria de bucătar CAT.

magīriscium, *iī n.* rîndaș la bucătărie PLIN.

magīrus, *ī m.* bucătar LAMPR.

magis[1] (*arh. mage*) *adv. la comp.* (superl. *maxime*), *arătînd superioritatea calitativă, pe cînd* **plus** — *pe cea cantitativă*: **1** (*servind la formarea comp. unui adj. sau adv.*) mai: ~ *necessarius* CIC. mai necesar, ~ *strenue* CIC. mai activ, ~ *lubenter* PL. mai cu plăcere; (*întărind un comp.*) cu mult: ~ *est dulcius* PL. este cu mult mai plăcut, ~ *aptior quam*... APUL. cu mult mai potrivit decît...; **2** *magis... quam*... mai mult... decît...: ~ *ratione quam virtute vicerunt* CAES. au învins mai mult prin calcul decît prin vitejie, *quam mage amo quam matrem* PL. pe care o iubesc mai mult decît pe mama, (*cu abl. comp.*) *magis solito* LIV. mai mult decît de obicei, *luce ~ dilecta* VERG. iubită mai mult decît lumina zilei, *alius alio magis* CIC. unul mai mult decît altul; (*întărit*) *magis etiam* CIC.

chiar şi mai mult, *multo magis* cu mult mai mult, *multo etiam magis* ba chiar cu mult mai mult, *impendio magis* cu mult mai mult, *nihilo magis* întru nimic mai mult (tot aşa de puţin), *eo* (*hoc, tanto*) *magis* cu atît mai mult, (*corelat.*) *eo* (*tanto*) *magis... quo* (*quanto*) *magis...* cu atît mai mult... cu cît..., *tam magis... quam magis...* tot atît... pe cît..., *magis quam... tam magis...* PL. cu cît mai mult... cu atît..., *eoque magis quod...* CIC. şi cu atît mai mult că..., *atque eo magis, si...* CIC. şi cu atît mai mult dacă...; (*în litotă*) *non* (*neque*) *magis... quam...* **a.** (*egalizînd*) tot pe atît... pe cît (ca şi)...: *domus erat non domino ~ ornamento quam civitati* CIC. casa era o podoabă tot pe atîta pentru proprietar ca şi pentru cetate; **b.** (*accentuînd a doua idee*) nu atît..., cît mai degrabă...: *dimicatum est non ~ cum hostibus quam cum perfidia sociorum* LIV. lupta s-a dat nu atît cu duşmanii, cît mai degrabă cu perfidia aliaţilor; **3** (*repetat*) *magis magisque* (*magis et magis; magis atque magis, magis magis*) din ce în ce mai mult: *magis magique in dies* (*cotidie*) CIC. din ce în ce mai mult în fiecare zi; **4** mai degrabă (= *potius*): *non invideo; miror ~* VERG. nu te invidiez; mai degrabă mă mir, *istum victorem ~ reliquendum puto quam victum* PL. cred că trebuie să-l părăsesc mai degrabă învingător decît învins; *magis est quod* (*ut*)... este cazul mai degrabă ca...; *etsi ~ est quod gratuler tibi, quam quod te rogem, tamen...* CIC. deşi este cazul ca mai degrabă să te felicit decît să-ţi cer ceva, totuşi..., *~ est ut moleste ferat, quam ut reformidet* CIC. ar trebui ca mai degrabă să se căiască decît să se teamă.

magis[2], *idis f.* tablă; covată PLIN.

magister, *trī m.* (*v.* *magis*[1]) **1** mai marele, căpetenie, comandant, şef: *~ populi* CIC. conducător suprem al poporului (dictator), *~ equitum* LIV. comandantul cavalerilor (numit de dictator) *~ sacrorum* LIV. capul colegiului sacerdotal (marele preot), *~ morum* CIC. supraveghetorul moravurilor (cenzorul), *~ scripturae* (*in scriptura*) CIC. şeful unei societăţi care arendează dările pe păşunat, *~ navis* LIV. comandantul vasului (*rar*: pilot), *~ convivii* VARR. regele ospăţului, *~ operarum* COL. şeful lucrătorilor; **2** dascăl, învăţător, magistru: *ludi ~* CIC. învăţător de şcoală elementară, *artium liberalium magistri* CIC. cei care predau artele liberale, *~ dicendi* CIC. maestru de elocinţă, *stilus optimus ~ dicendi* CIC. condeiul (scrisul) e cel mai bun învăţător al artei vorbirii; **3** îndrumător, sfătuitor: *~ ad spoliandum Dianae templum* CIC. instigator la jefuirea templului Dianei, *usus ~ egregius* CIC. practica, îndrumător excelent.

magisterium, *ii n.* **1** funcţia de conducător, şefie: *~ equitum* SUET. funcţia de comandant al cavalerilor, *~ sacerdotii* SUET. demnitatea de mare preot, *~ morum* CIC. cenzura moravurilor; **2**. învăţătură, îndrumare PL. ş.a.

magisterius (*3*) *adj.* suveran: *magisteria potestas* COD. TH. puterea suverană.

magisterō, *āre vt.* a conduce; a fi învăţător SPART.

magistra, *ae f.* învăţătoare, maestră, îndrumătoare, conducătoare: *ei ludo magistram hanc esse certe scio* TER. ştiu bine că femeia mea e maestră la şcoala asta, *philosophia ~ morum* CIC. filozofia — îndrumătoarea vieţii morale, *viribus nunc usus, omni nunc arte magistra* VERG. *8, 442* e nevoie acum de forţă şi de toată măiestria voastră artistică.

magistrālis (*2*) *adj.* de stăpîn, de maestru VOP.

magistrātiō, *ōnis f.* învăţătură APUL.; (*concrt.*) şcoală COD.TH

magistrātus, *ūs m.* **1** funcţie publică de conducere la Roma, magistratură: *~ et imperia* SALL. demnităţile şi comandamentele militare, *magistratum ingredi* SALL. a intra în funcţie, *magistratu abire* CIC. a ieşi din funcţie; **2** persoană învestită cu o magistratură, demnitar: *creare magistratus* LIV. a alege demnitari, *officium magistratus* CIC. datoria unui magistrat, *his magistratibus legati Romam venerunt* NEP. în timpul acestor consuli, solii au venit la Roma.

magistrō *v.* **magistero**

magma, *atis n.* sediment, drojdie PLIN.

magmentārius (*3*) *adj.* prin ofrandă suplimentară VARR.

magmentum, *ī n.* ofrandă suplimentară (*făcută zeilor*) VARR.

magnālia, *ium n. pl.* lucruri mari TERT.

magnanimis (*2*) *adj.* cu suflet mare, nobil MAMERT.

magnanimitās, *ātis f.* nobleţe sufletească, magnanimitate CIC., SEN.

magnanimiter *adv.* cu magnanimitate LACT.

magnanimus (*3*) *adj.* cu suflet mare, nobil, generos CIC. [genit. pl. şi *magnanimum*].

magnārius (*3*) *adj.* care face comerţ pe mare, angrosist APUL.

magnātēs, *um m. pl.* cei mari, mărimile (*unui oraş, ţinut*) AMM., VULG.

magnātus, *ī m.* persoană importantă, mărime.

magnē *adv.* mare SERV.

Magnentius, *iī m.* împărat roman (*din sec. al IV-lea*) // **Magnentiānī**, *ōrum m. pl.* partizani ai lui Magnentius.

Magnēs, *ētis adj.* din Magnesia // **Magnētēs**, *um m. pl.* locuitorii din Magnesia.

magnēs lapis *sau numai* **magnes** piatră magnetică, magnet CIC., LUCR.

Magnēsia, *ae f.* *1*) ţinut de-a lungul coastei Thessaliei (*la Marea Egee*); *2*) oraş în Ionia (*partea continentală, în apropierea rîului Maeander*); *3*) oraş în Lydia // **Magnēsius** (*3*) *adj.* din Magnesia; magnetic: *magnesia saxa* LUCR. pietre magnetice.

Magnessa, *ae f.* femeie din Magnesia, magnesiană HOR. C. *3, 7, 18*.

magnētarchēs, *ae m.* magnetarh, magistrat suprem al magnesienilor.

Magnētēs *v.* **Magnēs**

magnēticus (*3*) *adj.* magnetic CLAUD.

Magnētis, *idis adj. f.* al Magnesiei.

Magni Campi *m. pl.* localitate în Africa (*din apropiere de Utica*).

magnidicus (*3*) *adj.* lăudăros PL.

magnīfaciō, *ere vt.* [*magni* + *facio*] a ţine cont de..., a lua în seamă PL.

magnificātiō, *onis f.* proslăvire MACR.

magnificē *adv.* măreţ, magnific, minunat, splendid, strălucit, extraordinar: *~ laudare aliquem* CIC. a lăuda

strălucit pe cineva, ~ *habitare* PLIN. a locui fastuos, ~ *vincere hominem* CIC. a învinge straşnic pe individ, ~ *prodesse* PLIN. a fi de un folos extraordinar, *magnificentius dicere* CIC. a vorbi mai nobil, *consulatum magnificentissime gerere* CIC. a se achita extraordinar de bine de consulat; (*peior.*) ~ *incedere* LIV. a păşi măreţ, ~ *loqui* TIB. a vorbi emfatic.

magnificenter *v.* **magnifice** VITR.

magnificentia, *ae f. m.* 1 măreţie, splendoare, fast, strălucire: ~ *epularum* CIC. strălucirea ospăţului, ~ *funerum* CIC. pompa funeraliilor, ~ *villarum* CIC. fastul vilelor; 2 nobleţe sufletească, generozitate CIC.; 3 (*stil.*) patos în vorbire, stil pompos, emfază CIC.

magnificō (*I*) *vt.* 1 a ţine în mare cinste, a preţui mult PL., TER.; 2 a ridica în slăvi, a proslăvi PLIN.

magnificus (*3*) *adj.* (comp. *magnificentior,* superl. *magnificentissimus*) 1 mare, măreţ, grandios, strălucit: *vir factis* ~ LIV. om mare prin faptele lui, *magnificae villae* CIC. vile somptuoase, *magnifica vectigalia* CIC. venituri extraordinare, *magnificum funus* CIC. înmormîntare cu multă pompă, *facio me magnificum* PL. fac pe grozavul; 2 generos, magnanim: *animus excelsus magnificusque* CIC. suflet distins şi mare, *in suppliciis deorum magnifici, domi parci* SALL. în ofrandele aduse zeilor erau largi, acasă însă economi; 3 (*stil.*) pompos, elogios, emfatic: *magnificentius dicendi genus* CIC. gen de oratorie mai pompos, *edicta pro Vespasiano magnifica* TAC. edicte elogioase pentru Vespasianus, ~ *miles* PL. soldat fanfaron, *magnifica verba* PL. fanfaronade; 4 foarte bun, minunat, magnific: *magnifici usus ad vulnera* PLIN. de un efect minunat la răni.

magniloquentia, *ae f.* 1 vorbire pompoasă, măreţie a stilului: ~ *Homeri* CIC. măreţia elocvenţei lui Homer; 2 (*peior.*) lăudăroşenie, emfază.

magniloquium, *iī n.* lăudăroşenie, înfumurare AUG.

magniloquus (*3*) *adj.* 1 nobil în vorbire: 2 lăudăros OV., MART. ş.a.

magnitās, *ātis f. v.* **magnitudo** STAT.

magnitiēs, *ēī f. v.* **magnitudo** STAT.

magnitūdō, *inis f.* 1 mărime: ~ *corporum* CAES. mărimea trupurilor, ~ *mundi* CIC. vastitatea universului, ~ *silvarum* CAES. imensitatea pădurilor, ~ *fluminis* CAES. umflarea apelor rîului; 2 mare cantitate, mare număr, mulţime, durată: ~ *fructuum* CIC. abundenţa roadelor, ~ *copiarum* mare număr de trupe, ~ *dierum ac noctium* PLIN. durata zilelor şi nopţilor; 3 putere, violenţă: ~ *frigorum* puterea frigului, ~ *odii* CIC. intensitatea urii, ~ *periculi* QUINT. gravitatea pericolului; 4 importanţă: ~ *causarum* CIC. importanţa cauzelor de apărat; 5 elevaţie, nobleţe: ~ *animi* CIC. nobleţe sufletească; 6 (*postcl.*) maiestate: *imperatoria* ~ TAC. maiestate imperială.

magnopere (*magno opere*) *adv.* (comp. *maiore opere,* superl. *maximo opere*) 1 mult, foarte mult, din tot sufletul: ~ *mirari* CIC. a se mira mult, ~ *aliquem orare, ut…* SUET. a ruga foarte mult pe cineva ca…, *quo maiore opere suadeo, uti…* CAT. de aceea şi mai mult te sfătuiesc ca…, *a te maximo opere peto, ut…* CIC. îţi cer cu cea mai mare insistenţă ca…, *maximo te orabat opere* TER. te ruga din toată inima, *nos opere maximo dabamus operam, ut…* TER. noi ne dădeam toată silinţa ca…; 2 **a.** în mod deosebit, foarte: ~ *iucundus* CIC. foarte plăcut; **b.** (*în negaţii*) nu prea: *nihil* ~ *metuo* CIC. nu prea mă tem de nimic, *nulla magno opere clade accepta* LIV. nesuferind cine ştie ce mare pierdere, *est autem in officio adhuc Orpheus; praeterea magno opere nemo* CIC. pînă acum, doar Orpheus îşi face datoria, afară de el absolut nimeni.

magnus (*3*) *adj.* (comp. *maior,* superl. *maximus*) 1 mare (*ca dimensiuni, cantitate; rar: ca durată*): *magna domus* CIC. casă mare, *magni montes* CATUL. munţi înalţi, *magno corpore* NEP. cu un trup mare, *aquae magnae bis eo anno fuerunt* LIV. *24, 9, 6* în acel an, de două ori au venit apele mari (a inundat Tibrul), ~ *numerus frumenti* CIC. cantitate mare de grîne, *magnae divitiae* NEP. averi mari, *magna pecunia* CIC. mare sumă de bani, *magna pars* CIC. o mare parte, *magnā parte* SALL. (*magnam partem* CIC.) în mare parte; *magno post tempore* IUST. după vreme îndelungată, ~ *annus* CIC. anul cel lung al universului (*durata de 12 954 de ani solari, pînă ce astrele revin în aceeaşi poziţie*); *ornatus maioris pretii* CIC. găteală de un preţ mai mare; 2 (*arătînd preţul, prin genit. sau abl. n. folosit abs.*) cu preţ mare, scump: *magno emere, vendere, conducere* CIC. a cumpăra, a vinde, a închiria scump, *magno illi ea cunctatio stetit* LIV. această zăbavă l-a costat scump, *magni aliquem aestimare* CIC. a preţui mult pe cineva; 3 (*arătînd vîrsta*) mare de ani, în vîrstă: *senis nostri frater maior* TER. fratele mai mare al bătrînului nostru, *civis maior annis viginti* SUET. un cetăţean mai vîrstnic de douăzeci de ani, *maior* (*maximus*) *natu* CIC. mai (cel mai) vîrstnic, (*Ennius*) *qui fuit maior natu quam Plautus et Naevius* CIC. Ennius care i-a precedat în timp pe Plautus şi pe Nevius, *magno natu* NEP. înaintat în vîrstă, *filius maximo natu* NEP. fiul cel mai mare, *annos natus maior quadraginta* CIC. care are peste patruzeci de ani, *maior sexaginta annis decessit* LIV. a murit la o vîrstă de peste şaizeci de ani, *maior quam quindecim annos* LIV. în vîrstă de cincisprezece ani trecuţi, *Cyrus Maior* LACT. Cyrus cel Bătrîn // **maior,** *ōris m.* (*jur.*) fiul major (*care a împlinit douăzeci şi cinci de ani*): *si minor negotis maioris intervenerit* DIG. dacă minorul va interveni în afacerile fiului major // **maiōrēs,** *um m. pl.* străbunii: *more maiorum* CIC. după tradiţia strămoşească; 4 mare, puternic, tare: ~ *ventus* PL. vînt mare, *magna tempestas* NEP. o furtună mare, *magna voce* CIC. cu glas tare, ~ *clamor* CIC. strigăte puternice; (*adv.*) *magnum clamare* PL. a striga în gura mare; (*fig.*) *magna spes, cura* NEP. speranţă, grijă mare, ~ *amor, dolor* VERG. iubire, durere mare, *maximum periculum* CAES. primejdia cea mai mare, *in maius celebrare* SALL. (*extollere*) a lăuda cu exagerări; 5 mare (prin merite), valoros, important, greu: *Democritus, vir* ~ CIC. Democrit, un om mare, *magna causa* CIC. proces important, *magna di curant, parva neglegunt* CIC. zeii se ocupă de lucruri importante, la cele neînsemnate nu iau seama, *vel quod maius*

est CIC. sau ceea ce este mai important, *magnum est scire...* CIC. este lucru important să știi..., *magnum est efficere, ut quis intelligat quid sit illud verum* CIC. e greu să-l faci pe cineva să înțeleagă ce anume este adevărul; 6 (*despre pers.*) sus-pus, cu o poziție înaltă, puternic: *Iuppiter, optimus, maximus* CIC. preabunul și preaputernicul Iupiter; *tellure marique* ~ HOR. puternic pe uscat și pe mare, *cum magnis vivere* HOR. a trăi cu cei mari, *adversus maiores reverentia* SEN. respect față de cei mari; 7 (*peior.*) pompos, lăudăros: *verba magna* VERG. vorbe mari, *lingua magna* HOR. limbă lăudăroasă (vorbe trufașe).

Magnus, *ī m.* cel Mare (*supranume al lui Alexandru, al lui Pompeius*).

Māgō, *ōnis m.* nume punic: *1*) general cartaginez, fratele lui Hannibal; *2*) autor cartaginez (*al unui tratat de agricultură în douăzeci și opt de cărți*); *3*) tatăl lui Hamilcar Bătrînul; *4*) oraș în insula Minor din Baleares Insulae (*azi, Mahón în insula Menorca din Baleares*).

Magog *m. 1*) fiul lui Iafet; *2*) ținuturile lui Gog (*pămîntul sciților* sau *al lydienilor*).

magūdaris, *is f.* suc *sau* boabe ale plantei *laserpicium* sau *silphium* PLIN.

magus[1], *ī m.* 1 mag, preot la perși CIC.; 2 vrăjitor OV.

magus[2] (*3*) *adj.* de magie, vrăjitoresc OV.

Magus[3], *ī m.* numele unui războinic (*ucis de Aeneas*).

magydaris *v.* **magudaris**

Maharbal, *alis m.* comandant al cavaleriei cartagineze la Cannae.

Māia, *ae f. 1*) fiica lui Atlas și a Pleionei, mama lui Mercur; *2*) una dintre Pleiade.

māialis, *is m.* porc castrat VARR., CIC.

māiestās, *ātis f.* 1 măreție, maiestate, demnitate, autoritate: ~ *deorum* CIC. maiestatea zeilor, ~ *senatus* LIV. maiestatea senatului, ~ *consulis* CIC. maiestatea funcției de consul, ~ *populi Romani* SALL. maiestatea poporului roman, *non esse suae maiestatis* CIC. a nu fi de demnitatea lor, ~ *patria* LIV. autoritatea părintească, *maiestatem minuere* (*laedere*) CIC. a aduce o vătămare maiestății poporului roman; 2 călcare a maiestății, crimă de lezmajestate: *crimen, iudicium maiestatis* CIC. acuzație, judecată de lezmajestate a poporului, *maiestatis condemnatus* CIC. condamnat pentru crima de lezmajestate; 3 demnitate, considerație, onoare: ~ *et pudor matronarum* LIV. demnitatea și cinstea matroanelor, *in oratione* ~ CIC. demnitate în vorbire.

māior *v.* **magnus**

māiōrīnus (*3*) *adj.* mai mare de felul său: *maiorinae olivae* PLIN. măsline mai mari (de soiul lor).

māius *v.* **magnus**

Māius (*3*) *adj.* de mai, al lunii mai: *Kalendae Maiae* CIC. calendele lunii mai // **Māius**, *iī m.* (luna) mai.

māiusculus (*3*) *adj.* puțin mai mare; *folia sunt maiuscula quam hederae* PLIN. frunzele sînt ceva mai mari decît cele de iederă, *Thais maiuscula est* TER. Thais e puțin mai mare (ca vîrstă).

māla, *ae f.* (obișnuit pl. **mālae**, *ārum*) 1 falca (superioară); (*fig.*) gîtlej: *malae lupi cum dentibus albis* VERG. falcă de lup cu dinți albi, *leo horribili mala* HOR. leu cu gîtlej îngrozitor; 2 obraji: *flavens prima lanugine malas* VERG. căruia îi dădeau primele tuleie bălaie pe obraji.

malachē, *ēs f.* (specie de) nalbă VARR., PLIN.

malacia, *ae f.* 1 moleșeală, lîncezeală: *non est tranquillitas, ~ est* SEN. ăsta nu-i calm, ci apatie, ~ *stomachi* PLIN. lîncezeala stomacului; 2 (*spec.*) calm al mării, nemișcare (*a vîntului, apei*): *tanta ~ exstitit, ut* (*naves*) *se loco movere non possent* CAES. s-a așternut o atît de mare nemișcare a vîntului, încît corăbiile nu se puteau urni din loc.

malacissō, *āre vt.* a muia, a mlădia; (*fig.*) a îmblînzi, a domestici PL. Bac. *73*.

malacus (*3*) *adj.* 1 moale (*despre stofă*) PL.; 2 mlădios, suplu PL.; 3 agreabil, voluptuos PL.

malagma, *ae f.* și **malagma**, *atis m.* cataplasmă, emolient CELS.

malandria, *ae f.* și **malandria**, *ōrum n. pl.* rapăn pe gîtul cailor de tracțiune (*boală de piele care seamănă cu rîia*) PLIN. ș.a.

malaxō, *āre vt.* a înmuia (prin frămîntare), a mlădia: ~ *articulos* SEN. a înmuia încheieturile (*prin masaj*).

maldacon, *ī n.* gumă rășinoasă PLIN.

male *adv.* (comp. *peius*, superl. *pessime*) 1 rău, altfel decît trebuie: ~ *vivere* HIR. a trăi rău (în sărăcie), ~ *olere* PL. a mirosi rău, a puți, ~ *loqui alicui* TER. a vorbi de rău pe cineva, ~ *cogitare de aliquo* CIC. a avea intenții rele față de cineva, ~ *velle alicui* PL. a voi răul cuiva, ~ *audire* CIC. a avea faimă proastă, ~ *mereri de aliquo* CIC. a se purta rău față de cineva, *de aliquo ~ existimare* CIC. a avea părere proastă despre cineva, *hoc ~ habet virum* TER. acest lucru îl pune pe el într-o situație proastă, ~ *habere equitatu agmen adversariorum* CAES. a incomoda (a hărțui) cu cavaleria coloana dușmanilor, ~ *se habere* PL. a nu se simți bine, ~ *facere* CIC. a proceda rău (greșit), ~ *reprehendunt* CIC. îl critică pe nedrept; 2 fără succes, nefavorabil, nefericit: *illi ~ sit* CIC. să-i meargă tot rău (fie blestemat), *o factum male!* o, ce nenorocire!, ~ *rem gerere* CIC. a avea un insucces, *proelium ~ pugnatum* SALL. bătălie pierdută, *di isti Segulio ~ faciant* CIC. bătu-l-ar zeii pe acest Segulius, ~ *emere* CIC. a cumpăra scump, ~ *vendere* CIC. a vinde prea ieftin; 3 mult, rău, tare, prea: ~ *odisse* CIC. a urî foarte mult, *angue peius vitare aliquid* HOR. a se feri de ceva mai mult decît de șarpe, *calceus ~ laxus* HOR. încălțăminte prea largă, ~ *parvus* HOR. al naibii de mic, ~ *rauci* HOR. îngrozitor de răgușiți; 4 nu prea, prea puțin: ~ *sanus* CIC. nu prea sănătos la minte, ~ *gratus* OV. nerecunoscător, *statio male fida carinis* adăpost nesigur (periculos) pentru corăbii.

Malea și **Malēa**, *ae f.* promontoriu al Peleponesului; [și **Maleae**, *ārum* CIC].

malecastus (*3*) *adj.* prea puțin cast, nerușinat AUG.

maledicax, *ācis m.* bîrfitor PL.

maledicē *adv.* clevetitor CIC., LIV.

maledicens, *ntis p. pr. v.* **maledico** // **adj.** bîrfitor PL.

maledicentia, *ae f.* bîrfire GELL.

maledīcō, *ere, dixī, dictum vi.* a vorbi de rău, a ocărî [cu dat.]: ~ *alicui turpissime* CIC. a bîrfi pe cineva

în chipul cel mai mîrşav, *Numidae male dicere Romanis* SALL. numizii îi ocărau pe romani, (*rar cu ac.*) *maledic illam* PETR. *96* bîrfeşte-o.
maledictiō, *ōnis f.* bîrfire CIC.
maledictum, *ī n.* 1 vorbă de ocară, insultă, injurie: *maledicta in vitam alicuius conicere* CIC. a cleveti asupra vieţii cuiva; 2 (*rar*) blestem PLIN.
maledicus (*3*) *adj.* (comp. *maledicentior*, superl. *maledicentissimus*) bîrfitor, clevetitor CIC.
malefaber, *fabra, fabrum adj.* care ticluieşte (*ceva de rău*), înşelător PRUD.
malefaciō, *ere, fēcī, factum vi.* a face rău (cuiva): *nescio quid malefactum a nostra huic familia est* PL. nu ştiu ce rău i s-a făcut acestuia de familia noastră.
malefactor, *ōris m.* răufăcător PL.
malefactum, *ī. n.* faptă rea; greşeală PL., CIC.
malefice *adv.* în mod răufăcător, păgubitor PL.
maleficentia, *ae f.* răutate, pornire de a face rău PLIN.
maleficium, *iī n.* 1 faptă rea, nelegiuire, ticăloşie: ~ *admittere* (*suscipere*) CIC. a comite o nelegiuire; 2 daună, stricăciune (pricinuită), vătămare: *sine ullo maleficio iter per provinciam facere* CAES. a străbate provincia fără a face nici o prădăciune; 3 înşelătorie QUINT.; 4 făcătură, fermecătură APUL.; 5 (*concrt.*) vierme vătămător PLIN.
maleficus (*3*) *adj.* 1 răufăcător, nelegiuit, ticălos: *homo maleficae vitae* TAC. om cu o viaţă ticăloasă // **maleficus**, *ī m.* nelegiuit, criminal; 2 dăunător, vătămător, funest: *superstitio malefica* TAC. o superstiţie vătămătoare, *bestia piscibus malefica* PLIN. animal vătămător pentru peşti; 3 vrăjitoresc: *carmina aliaque malefica* TAC. descîntece şi alte făcături vrăjitoreşti // **maleficus**, *ī m.* vrăjitor COD. IUST.
malefidus (*3*) *adj.* în care nu te poţi încrede, puţin sigur AMM.
malefortis (*2*) *adj.* prea puţin solid, slab PRUD.
maleloquium, *ī n.* bîrfire TERT.
maleloquor, *loquī vi.* a vorbi de rău [cu dat.] TERT.
maleloquus (*3*) *adj.* bîrfitor HIER.
Maleōticus (*3*) *adj.* al capului (promontoriului) Malea.
malesuādus (*3*) *adj.* rău sfătuitor: *malesuada fames* VERG. foamea rău sfătuitoare.
maletractātiō, *ōnis f.* tratare nedemnă ARN.
Malēus (*3*) *adj.* al capului (promontoriului) Malea.
Maleventum, *ī n.* vechiul nume al localităţii Beneventum, oraş în ţinutul samnit.
malevolens, *ntis adj.* răuvoitor PL. ş.a.
malevolentia, *ae f.* rea-voinţă, pornire răutăcioasă, invidie, ură CIC.
malevolus (*3*) *adj.* (comp. *malevolentior*, superl. *malevolentissimus*) răuvoitor, pornit (împotriva cuiva): *omnibus est* ~ CIC. este răuvoitor faţă de toţi, *malevoli sermones* CIC. vorbe răuvoitoare // **malevolus**, *ī m.* om răuvoitor CIC.
Māliacus sinus *m.* Golful Maliac (*între Thessalia şi Locrida, în faţa insulei Euboea*) // **Mālius** (*3*) *adj.* şi **Māliensis** (*2*) *adj.* al Golfului Maliac.
mālicorium, *iī m.* coajă de rodie PLIN.
Māliensis *v.* **Maliacus**
mālifer, *era, erum adj.* bogat în mere VERG.
malif... *v.* **malef...**
malignē *adv.* 1 răutăcios, cu invidie: ~ *loqui* LIV. a vorbi cu răutate; 2 cu zgîrcenie, în mică măsură, meschin, puţin, prost; *ager ~ plebi divisus* LIV. pămînt distribuit plebei cu zgîrcenie, ~ *laudare* HOR. a lăuda foarte reţinut, ~ *famem exstinguere* SEN. a-şi potoli abia foamea, *non mihi tam fuit ~, ut...* CATUL. nu mi-a mers atît de prost, ca să..., ~ *apertus* SEN. doar puţin deschis.
malignitās, *ātis f.* 1 răutate, pornire răutăcioasă: *malignitati falsa species libertatis inest* TAC. răutatea are o falsă aparenţă de libertate; 2 zgîrcenie, calicie, avariţie; *malignitate patrum* LIV. din cauza zgîrceniei senatorilor; 3 (*fig.*) sterilitate COL.
malignō, *āre vt.* a pregăti (ceva) cu intenţii rele AMM.
malignor, *ārī, ātus sum vi.* a acţiona cu răutate VULG.
malignus (*3*) *adj.* 1 rău, ticălos; invidios, primejdios: *caupones maligni* HOR. crîşmari ticăloşi, *malignissima capita* SEN. fiinţe pline de invidie, *malignae leges* OV. legi proaste, *malignum litus* LUC. ţărm primejdios; 2 zgîrcit: ~ *in laudandis discipulis* QUINT. zgîrcit în lăudarea şcolarilor; 3 neroditor, sterp: *maligni colles* VERG. coline sterpe; 4 mic, sărman, sărac, slab; ~ *aditus* VERG. intrare strîmtă, ~ *ignis* MART. foc slab, *sub luce maligna* VERG. sub o lumină slabă.
maliloqu... *v.* **maleloqu...**
mālinus (*3*) *adj.* de măr PLIN.
malitia, *ae f.* 1 răutate, ticăloşie, nemernicie: *causa per summam fraudem et malitiam ficta* CIC. cauză inventată prin cea mai mare înşelătorie şi ticăloşie, *virtute non malitiā P. Scipioni placuisse* SALL. i-a fost drag lui Scipio prin meritele sale, nu prin mijloace necinstite; 2 şmecherie, ingeniozitate, isteţime: ~ *et perfidia* CIC. viclenia şi perfidia, *nisi tua ~ affuisset* CIC. dacă nu mi-ar fi stat în ajutor isteţimea ta; 3 (*oc.*) calitate rea (a pămîntului), sterilitate PALL.
malitiōse *adv.* cu viclenie, necinstit CIC. ş.a.
malitiōsitās, *ātis f.* viclenie, şiretenie TERT.
malitiōsus (*3*) *adj.* viclean, şiret, şmecher: ~ *homo* CIC. om şiret, *malitiosa iuris interpretatio* CIC. interpretare sofistică a dreptului.
Mālius (*3*) *adj. v.* **Maliacus**
malivol... *v.* **malevol...**
malleātor, *ōris m.* ciocănar MART.
malleātus (*3*) *adj.* bătut cu ciocanul COL.
malleolāris (*2*) *adj.* de butaşi COL.
malleolus, *ī m.* 1 ciocănaş CELS.; 2 (*prin asemănare*) butaş (*de viţă-de-vie*) COL. ş.a.; 3 săgeată cu material inflamabil, proiectil incendiar CIC. ş.a.
malleus, *ī m.* 1 ciocan, mai, măciucă (*cu care se izbeau vitele spre sacrificare*) OV.; 2 răpciugă (*boală la cai*) VEG.
mallō, *ōnis m.* 1 tulpină uscată de ceapă VEG.; 2 tumoare la genunchiul cailor VEG.
Malloea, *ae f.* oraş în Thessalia.
Mallos (Mallus), *ī f. 1*) oraş în Cilicia; *2*) oraş în Etiopia.
mallus, *ī m.* fir de lînă CAT.
mālō, *malle, māluī vt.* [*magis + volo*] 1 a voi mai mult, a prefera: ~ *bonos* CIC. a prefera partida bunilor cetăţeni, *servire quam pugnare mavult* CIC. vrea mai

degrabă să fie rob decît să lupte, (*cu prop. inf.*) *principem se esse mavult quam videri* CIC. preferă să fie decît să pară cel dintîi, (*rar cu conjct.*) *malo, non roges* CIC. aş prefera să nu mai întrebi, *fabula sit mavult, quam sine amore deus* TIB. preferă să se facă de rîsul lumii, decît să fie zeu lipsit de iubire, (*cu abl. comp.*) *nullos his mallem ludos spectasse* HOR. S. *2, 8, 79* nu e spectacol pe care aş fi dorit să-l văd mai mult ca pe acesta; 2 (*rar*) a favoriza, a fi de partea... [cu dat.]; *in hac re malo negotiatoribus* CIC. în această afacere, sînt de partea marilor comercianţi; [*mavelim, mavelis* etc. PL. = *malim, malis* etc.; *mavellem* PL. = *mallem*; *mavoluit* PETR. = *maluit*; p. pr. *malens* TERT.]

mālobathrātus (*3*) *adj.* parfumat cu parfum de *malobathron* (*v. urm.*) SID.

mālobathron (mālobathrum), *ī m.* malobathron (*arbust aromatic din India sau Syria*; *scorţişoară, betel* [?]); esenţă de malobathron C. AUR.

mālogrānātum, *ī n.* 1 (*bot.*) rodiu (*Punica granatum*) VULG.; 2 rodie (*fructul*) PLIN.

maltha, *ae f.* 1 (un fel de) bitum PLIN.; 2 (un fel de) stuc din var şi grăsime de porc (*care se aplica la conductele de apă sau rezervoare spre a le face impermeabile*) PLIN.; 3 (*fig.*) bărbat efeminat LUCIL.

malthō, *āre vt.* a aplica un strat de stuc PLIN.

malum[1] *interj.* ei drăcie!, drace!, la naiba! CIC. ş.a.

malum[2], *ī n.* 1 rău: *omne ~ nascens* CIC. orice rău, la începutul lui, *nihil mali ei accidit* CIC. nu i s-a întîmplat nimic rău; 2 boală, defect, lipsă: *~ stomachi* CELS. rău la stomac, *bona malaque corporis* SUET. calităţile şi defectele fizice, *dum mea delectent mala me* HOR. numai ca defectele mele să-mi facă plăcere; 3 rău, nenorocire: *~ publicum* LIV. nenorocire publică, *~ inopinatum* CIC. nenorocire neaşteptată, *summum ~* CIC. cea mai mare nenorocire; 4 pedeapsă, bătaie, tortură: *ne malum habeat* CIC. ca să nu fie pedepsit, *sine malo fateri* TER. a mărturisi fără bătaie (cu binele), *~ militibus meis, nisi quieverint* LIV. vai de pielea soldaţilor mei, dacă nu se vor potoli, *malo exercitum coercere* SALL. a constrînge armata prin pedepse; 5 pagubă, prejudiciu: *ei malo, nobis lucro est* PL. aceasta e spre paguba lui şi în avantajul nostru, *at malo cum tuo* PL. dar cu paguba ta; 6 faptă rea, ticăloşie, viciu: *irritamenta malorum* OV. zgîndăreli ale viciilor.

mālum[3], *ī n.* măr (*şi alte fructe cu sîmburii acoperiţi de o parte cărnoasă: piersică, portocală, lămîie, gutuie, rodie*): *ab ovo usque ad mala* HOR. de la ou (aperitiv) pînă la fructe (desert), de la începutul pînă la sfîrşitul mesei, *mala silvestria* PLIN. mere pădureţe, *~ Persicum* PLIN. piersică, *aurea mala* VERG. gutui, *~ granatum* sau *Punicum* PLIN. rodie.

malus[1] (*3*) *adj.* (comp. *peior*, superl. *pessimus*) 1 rău, de proastă calitate: *~ homo* CIC. om rău, *~ princeps* TAC. împărat rău, *mala puella* PROP. fată rea, *mala consuetudo* HOR. obicei rău, *mala fama* SALL. faimă rea, *~ odor* HOR. miros urît, *peior via* HOR. drum mai rău, *~ poeta* HOR. poet slab, *mala valetudo* SEN. stare proastă de sănătate, *esse mala mente* TIB. a nu fi sănătos la minte, *malo genere natus* CIC. născut dintr-un neam de jos, *haud mala est mulier* PL. femeia nu e urîtă; 2 rău, primejdios: *~ morbus* CELS. boală rea, *mala cicuta* HOR. cucuta otrăvitoare, *malae herbae* VERG. buruieni dăunătoare; 3 necinstit, ticălos: *mali fures* HOR. hoţi ticăloşi, *o hominem malum!* PL. o, ticălosul!, *delituit mala* PL. s-a ascuns, păcătoasa; 4 nefericit: *mala pugna* CIC. bătălie pierdută, *malum fatum* CATUL. destin nefericit, *~ exitus* SALL. sfîrşit nefavorabil, *mala res* SALL. situaţie grea, *in peius ruere* VERG. (*mutari* QUINT.) a se înrăutăţi (*lucrurile*), *mala avis* (*ales*) HOR. prevestire de rău augur, *malam rem sibi quaerere* (*reperire*) PL. a căuta (a găsi) pe dracul (atrăgîndu-şi o pedeapsă); 5 (*oc.*) bolnav: *cum aeger peior fiat* CELS. bolnavului făcîndu-i-se mai rău.

mālus[2], *ī f.* (*bot.*) măr (*Malus domestica*) VERG. ş.a.

mālus[3], *ī m.* 1 catarg de corabie: *malum erigere* VERG. a înălţa catargul, *malos scandere* CIC. a se urca pe catarguri; 2 prăjină, stîlp (*de care erau fixate pînzele la teatru, la turnuri de război etc.*).

malvă, *ae f.* (*bot.*) nalbă (*Malva*) (*folosită de cei vechi şi ca laxativ uşor*) CIC. ş.a.

malvāceus (*3*) *adj.* de nalbă, ca nalba PLIN.

Māmercus, *ī m.* *1*) prenume osc; *2*) supranume roman (*de ex.: M. Aemilius Mamercus*); *3*) tiran în Catania.

Māmers, *rtis m.* Mamers (*numele lui Marte în limba oscă*).

Māmertīnus (*3*) *adj.* mamertin, din Messina // **Māmertīnī**, *ōrum m. pl.* mamertinii, messenienii (*care îşi spuneau fii ai lui Marte*).

Māmilius (*3*) *adj.* al lui Mamilius // **Māmilius**, *ī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Mamilius Vitulus*).

mamilla, *ae f.* (dim. al lui *mamma*) 1 mamelă, ţîţă IUV.; 2 (*termen de mîngîiere*) PL.; 3 robinet VARR.

mamillānus (*3*) *adj.* în formă de mamelă PLIN.

mamillāre, *is n.* bandă (*pentru susţinerea sînului*), sutien MART.

mamma, *ae f.* 1 ţîţă, sîn CIC. ş.a.; 2 mamă (*în vorbirea copiilor mici*): *vocant matrem mammam, patrem tatam* VARR. o numesc pe mamă „mama" şi pe tată „tata"; 3 protuberanţă a scoarţei la arbori PLIN.

Mammaea, *ae f.* Mammaea (*mama lui Alexander Severus*) // **Mammaeānus** (*3*) *adj.* al Mammaeii.

mammātus (*3*) *adj.* în formă de mamelă PLIN.

mammeāta *adj. f.* ţîţoasă PL.

mammicula, *ae f.* ţîţişoară PL.

mammilātus (*3*) *adj.* cu ţîţe AUG.

mammō, *āre vt.* a alăpta AUG.

mammōna (mammōnās), *ae f.* bogăţie AUG.

mammōneus (*3*) *adj.* lacom de bani PRUD.

mammōsus (*3*) *adj.* 1 ţîţos: *mammosa Ceres* LUCR. ţîţoasa Ceres; 2 în formă de mamelă: *mammosa pira* PLIN. pere ca o ţîţă.

mammula, *ae f.* ţîţişoară VARR., CELS.

Māmurius, *iī m.* Mamurius Veturius (*fabricant de scuturi sacre*) OV.

Māmurra, *ae m.* Mamurra din Formiae (*numele şefului trupelor de geniu ale lui Caesar, îmbogăţit în timpul războiului gallic*); *Mamurrarum urbs* HOR. = oraşul Formiae.

mānābilis (*2*) *adj.* pătrunzător (*despre frig*) LUCR. *1, 534.*

mānāmen, *inis n.* flux AUS.
mānātiō, *ōnis f.* scurgere FRONTIN.
manceps, *cipis m.* 1 cumpărător la o vînzare publică: *~ fit Chrysogonus* CIC. Chrysogonus se face adjudecătorul bunurilor; 2 antreprenor de lucrări pentru stat, cel care ia în arendă dările plătind anticipat, furnizor: *itinera impervia fraude mancipum* TAC. drumuri impracticabile din cauza fraudelor antreprenorilor, *conducti mancipes* PLIN. IUN. *2, 14, 4* angajaţi pentru a aplauda la teatru, ~ *operarum* SUET. furnizor de lucrători angajaţi cu plată; 3 garant, chezaş; 4 patron.
Mancinus, *ī m.* C. Hostilius Mancinus (*consul roman în anul 137, predat numantinilor, cu care încheiase o pace ruşinoasă, neratificată de senat*) // **Manciniānus** (*3*) *adj.* mancinian.
manciola, *ae f.* (dim. al lui *manus*) mînuţă GELL.
mancipātiō, *ōnis f.* („înmînare") vînzare sau cumpărare a unei proprietăţi prin îndeplinirea unor formalităţi solemne GAI.
mancipātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **mancipo**
mancipātus[2], *ūs m.* 1 vînzare PLIN.; 2 funcţia de antreprenor de stat COD. TH.
mancipium (mancupium), *iī n.* [*manus + capio*] (actul de a lua cu mîna obiectul ce se cumpăra, însoţit de unele formalităţi simbolice) 1 cumpărare: *mancipio accipere* CIC. a primi prin mancipaţie, a cumpăra, *mancipio dare* CIC. a da prin mancipaţie, a vinde, *lex mancipii* CIC. contract de cumpărare; 2 drept de proprietate, proprietate: *res mancipi* (= *genit.*) lucru asupra căruia ai deplină proprietate, *esse in mancipio alicuius* GELL. a fi proprietatea cuiva, *aliquid alicui mancipio dare* a da ceva cuiva în deplină proprietate, *vita mancipio nulli datur* LUCR. *3, 971* viaţa nu-i e dată nimănui în deplină proprietate; 3 (*concrt.*) sclav (cumpărat): *mancipia argento parata* LIV. sclavi cumpăraţi pe bani, *mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex* HOR. bogat în sclavi, regele cappadocilor n-are un ban, ~ *scelestum* PL. sclav ticălos; (*fig.*) *iurat se fore mancipium tuum* OV. jură că va fi sclavul tău, *pecuniae mancipium* VAL. MAX. sclav al banului.
mancipō (mancupō) (*I*) *vt.* 1 a ceda în deplină proprietate, a vinde: *alienos mancupatis* PL. vindeţi sclavi pe care nu sînteţi stăpîni, *quaedam mancipat usus* HOR. unele lucruri uzul le face să fie proprietate deplină; (*fig.*) *saginae mancipatus* TAC. făcut sclav grăsimii (pîntecelui), *corpus mero et stupro mancipatum* APUL. trup robit beţiei şi desfrîului; 2 (*oc.*) a pune mîna pe..., a prinde SOLIN.
mancus (*3*) *adj.* 1 ciung, schilod: *ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus* PL. la executarea unui ordin, e şchiop, orb, mut, ciung, *mancorum ac debilium dux* LIV. comandantul schilozilor şi slăbănogilor; 2 (*fig.*) incomplet, neputincios: *manca praetura* CIC. pretură neputincioasă.
mandātēla, *ae f.* însărcinare, mandat DIG.
mandātor, *ōris m.* 1 cel care dă un mandat, mandant GAI.; 2 cel care pune un delator (pe lîngă cineva): *delatores mandatoresque* SUET. delatorii şi cei care le dăduseră această sarcină; 3 garant al unui împrumut DIG.
mandātōrius (*3*) *adj.* de mandat: *mandatorio nomine* COD. IUST. cu titlu de mandat.
mandātrix, *icis f.* cea care comandă CLAUD.
mandātum, *ī n.* 1 (*judic.*) mandat (într-o afacere), împuternicire: *mandati iudicium* CIC. acţiune judiciară de îndeplinire a mandatului; 2 (*gener.*) însărcinare, dispoziţie, recomandare: *alicui de aliqua re mandatum dare* CIC. a da cuiva o însărcinare în privinţa unui lucru, *mandatum dare, ut...* a da însărcinarea ca... *dabit mandata reverti* OV. îi va recomanda să se reîntoarcă, ~ *curare* (*exsequi, persequi*) CIC. a îndeplini o însărcinare, ~ *negligere* (*fallere*) OV. a nu îndeplini o însărcinare; 3 rescript, ordin imperial SUET.
mandātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **mando**
mandātus[2], *ūs m.* însărcinare: *mandatu meo* CIC. din însărcinarea mea.
mandō[1] (*I*) *vt.* [*manus + do*] 1 a da o însărcinare, a ordona, a recomanda: *tibi de nostris rebus nihil sum mandaturus per litteras* CIC. în privinţa treburilor mele, n-am să-ţi mai dau nici o însărcinare prin scrisori, ~ *ad Pisonem* SUET. a-i recomanda lui Piso, *huic mandat Remos adeat* CAES. acestuia îi dă ordin să meargă la Remi, ~ *alicui ut* (*ne*) CAES. a da cuiva sarcina să (să nu), (*rar cu inf. sau constr. gerund.*) *non aliter cineres mando iacēre meos* MART. la fel aş vrea să zacă şi cenuşa mea, *gladiatores vi rapiendos mandabat* SUET. dădea ordin ca gladiatorii să fie ridicaţi cu forţa; 2 a încredinţa: ~ *alicui honores, imperia* CIC. a încredinţa cuiva demnităţi, comandamente militare, ~ *filiam viro* PL. a-şi da fata după un bărbat, ~ *aliquem vinculis* CIC. a condamna pe cineva să fie pus în lanţuri, ~ *corpus humo* VERG. a încredinţa trupul pămîntului (a-l înmormînta), *se fugae* ~ CAES. a-şi căuta salvarea prin fugă, ~ *aliquid litteris* (*memoriae*) CIC. a încredinţa ceva scrisului, amintirii, *ea penitus animis vestris mentibusque mandate* CIC. întipăriţi-vă adînc acestea în sufletele şi minţile voastre.
mandō[2], *ere, mandī, mansum vt.* 1 a mesteca, a muşca: *cibi mansi, quo facilius digerantur* QUINT. mîncarea mestecată, ca să fie digerată mai uşor, *asini lentissime mandunt* PLIN. măgarii mestecă foarte încet, (*equi*) *mandunt sub dentibus aurum* VERG. caii muşcă cu dinţii zăbala de aur, ~ *humum* VERG. a muşca ţărîna (*despre cel căzut în luptă*); 2 (*arh.*) a mînca (mestecînd): ~ *lora* LIV. a roade curelele (de foame): (*fig.*) ~ *oculis* VAL. MAX. a mînca din ochi pe cineva.
mandō, *ōnis m.* mîncăcios LUCIL.
Mandonius, *iī m.* Mandonius (*şef militar din Hispania în al doilea război punic*).
mandra, *ae f.* 1 şir de animale mari (legate unele de altele), cireadă, cîrd: *longas mulorum rumpere mandras* MART. *5, 22, 7* a tăia şirurile lungi de măgari legaţi unul de altul; 2 (*fig.*) şir de pioni (*la şah*): *mandris clusi* MART. *7, 72, 8* blocaţi printr-un şir de pioni.

mandragora, *ae f.* și **mandragorās,** *ae m.* (*bot.*) mătrăgună (*Atropa belladonna*) COL., PLIN.
mandragoricus (*3*) *adj.* de mătrăgună AUG.
Mandūbii, *ōrum m. pl.* mandubii (*neam gallic cu capitala la Alesia*).
mandūcātiō, *ōnis f.* mestecat, faptul de a mînca AUG.
mandūcātor, *ōris m.* cel care mănîncă, mîncător AUG.
mandūcō[1] (*I*) *vt.* 1 a mesteca: *exspecto ut manducata ponantur* SEN. aștept ca bucatele să fie puse la masă gata mestecate; 2 a mînca, a îmbuca: *inveniemus quod manducemus* PETR. vom găsi ce să mîncăm, *duas buccas manducavi* AUG. la SUET. *76* am îmbucat (am luat) două guri.
māndūcō[2], *ōnis m.* mîncău APUL.
māndūcor, *āri vt. dep.* LUCIL. *v.* **manduco**
mandūcus, *ī m.* 1 mîncău POMPON.; 2 Mîncăul (*mască antică: un cap cu fălci enorme, gura larg deschisă și făcînd cu dinții mare zgomot*) PL.
Manduria, *ae f.* oraș al salentinilor (*în Calabria*).
māne (**māni** PL.) I *n. indecl.* dimineață: ~ *totum dormies* MART. vei dormi toată dimineața, *vigilabat ad ipsum* ~ HOR. stătea treaz pînă dimineața, *a mani ad vesperum* PL. de dimineață pînă seara, *a primo mane* COL. de la începutul dimineții, dis-de-dimineață CIC. II *adv.* dimineața: *hodie* ~ CIC. azi dimineață, *cras* ~ CIC. mîine dimineață, *tam* ~ TER. atît de dimineață, *bene* ~ CIC. de dimineață de tot.
manedum (imper. din *maneo* și *dum*) așteaptă puțin PL. ș.a.
manentia, *ae f.* (*v. maneo*) permanență, persistență AUG.
maneō, *ēre, mānsī, mānsum vi.* și *vt.* 1 a rămîne: ~ *domi* CAES. a rămîne acasă la el, ~ *ad exercitum* CAES. a rămîne la armată; 2 a poposi: ~ *sub Iove frigido* HOR. a petrece noaptea afară în frig; 3 a rămîne în ființă, a dura, a stărui, a persista: ~ *in vita* CIC. a rămîne în viață, *munitiones integrae manebant* CAES. fortificațiile rămîneau intacte, *manet memoria* CIC. amintirea e vie, ~*in sententia* CIC. a stărui în părerea sa, ~ *in pactione* NEP. a respecta înțelegerea, *his bellum manet* LIV. pentru aceștia, războiul continuă, *Priami dum regna manebant* VERG. cît timp regatul lui Priam dura, (*cu abl.*) *tu modo promissis maneas* VERG. tu numai să-ți ții promisiunea, (*abs.*) *maneat ergo, quod turpe sit, numquam esse utile* CIC. să rămînă, așadar, stabilit că ce este imoral nu e niciodată folositor; 4 a aștepta (rămînînd pe loc): *mansurus patruom pater est* TER. tata îl va aștepta aici pe unchiul, ~ *hostium adventum* LIV. a aștepta venirea dușmanilor; 5 a-i fi rezervat (ceva cuiva), a aștepta (ceva, pe cineva): (*vi.*) *cuius tibi fatum manet* CIC. al cărui destin te așteaptă și pe tine, (*vt.*) *quis me manet exitus?* OV. ce sfîrșit mă așteaptă?, *omnes una manet nox* HOR. pe toți ne așteaptă noaptea fără de sfîrșit, *quae manent victos* LIV. (suferințele) care-i așteaptă pe învinși; [pf. sincop. *mansti* LUCIL. = *mansisti*].
mānēs[1], *ium m. pl.* 1 mani (*sufletele celor morți, părinți și rude, considerați ca spirite binefăcătoare — „cei buni"*): *dis manibus* LUCR. zeilor mani, *manibus divis mactata* LUCR. sacrificată zeilor mani, *duos fratrum manibus dedi* LIV. pe doi (dintre Curiați) i-am jertfit sufletelor fraților mei, (*despre o singură pers.*) *manes arcessere coniugis* VERG. a evoca spiritul soției; 2 lăcașul manilor, lumea de dincolo, Infernul: *esse apud manes* OV. a fi în lumea de dincolo (a fi mort), *manesque profundi* VERG. Infernul cel adînc; 3 pedepsele de după moarte: *quisque suos patimur manes* VERG. fiecare suferim pedepsele noastre în Infern; 4 rămășițele pămîntești: *accipiet ~ parvula testa meos* PROP. o urnă micuță va cuprinde rămășițele mele pămîntești, ~ *Scipionis* PLIN. cadavrul lui Scipio.
Manes[2], *etis, m.* Mani (Manes *sau* Manichaeus) (*ereziarh persan, circa 216 –277, capul religiei maniheiste, bazată pe dualismul binelui și răului*).
manganum, *ī n.* mașină de război AUG.
mangō, *ōnis m.* 1 vînzător (*îndeosebi de sclavi*) care ascunde defectele mărfii, traficant PLIN., SEN.; 2 șlefuitor de pietre prețioase PLIN.
mangōnicō (*I*) *vt.* a lustrui, a da un pospai mărfii, a pune în valoare (*prin înșelăciune*) PLIN.
mangōnicus (*3*) *adj.* de vînzător de sclavi, de traficant PLIN.
mangōnium, *iī n.* negustorie de traficant (*care ascunde defectele mărfii*), trafic PLIN.
mangōnizō *v.* **mangonico**
māni *v.* **mane**
mania, *ae f.* nebunie C. AUR., VEG.
Mānia, *ae f. 1*) divinitate romană (*mama larilor*); *2*) fantomă sperietoare a copiilor.
manibiae *v.* **manubiae**
manica, *ae f.* (obișnuit *pl.* **manicae,** *ārum*) 1 mîneci ale tunicii (*lungi pînă-n vîrful degetelor, acoperind și apărînd de frig mîinile*) CIC.; 2 mănuși PLIN. IUN.; 3 cătușe la mîini: *manicas alicui inicere* PL. a-i pune cuiva cătușe la mîini; 4 harpon de fier (*cu care se prindea un vas dușman*) LUC.
manicātus (*3*) *adj.* cu mîneci lungi CIC.
manicha *v.* **manica**
Manichaeus, *ī m.* maniheu (*partizan al religiei întemeiate de Mani*).
mānicō, *āre vi.* a pleca dis-de-dimineață, a mîneca IUV. ș.a.
manicos, *on adj.* care face pe cineva nebun PLIN.
manicula, *ae. f.* (dim. al lui *manus*) 1 mînuță PL.; 2 cornul plugului VARR.
manifestārius (**manufestārius**) (*3*) *adj.* 1 prins asupra faptului: *fur* ~ PL. hoț prins asupra faptului; 2 (*despre fapte*) bătător la ochi, evident: *manifestaria res est* PL. lucrul este evident.
manifestātiō, *ōnis f.* (*tard.*) manifestare, revelare: ~ *suae praesentiae* AUG. manifestarea prezenței sale.
manifestātor, *ōris m.* cel care face cunoscut (ceva), vestitor AUG. ș.a.
manifestē *adv.* clar, neîndoios, evident CIC. ș.a.
manifestō[1] *adv.* 1 palpabil, clar, evident; 2 asupra faptului PL.
manifestō[2] (*I*) *vt.* a face cunoscut, a pune în lumină, a arăta OV.
manifestus (*3*) *adj.* 1 vădit, palpabil, evident, clar, incontestabil: *penates multo manifesti lumine* VERG.

penaţii perfect vizibili în lumina vie ~ *ex opere labor* QUINT. efort învederat după lucrarea făcută, *manifesta maleficia* CIC. ticăloşii manifeste, *manifestissimum exemplum* PLIN. exemplul cel mai clar, *manifestum est*... [cu inf.] este neîndoios că...; 2 prins asupra faptului; dovedit vinovat de [cu genit.] *tenere aliquem manifestum* PL. a prinde pe cineva asupra faptului, *manifesta mendacii* PL. prinsă cu minciuna, ~ *sceleris* SALL. dovedit vinovat de crimă; 3 care dă semne vădite de, lăsînd să se vadă, trădînd [cu genit. sau cu inf.]: *ne offensionis aut metus ~ foret* TAC. ca să nu-şi trădeze nemulţumirea sau teama, *spirans ac vitae manifesta* TAC. respirînd şi dînd încă semne de viaţă, *atrox ac dissentire manifestus* TAC. Ann. *2, 57* încruntat şi dînd semne că e de altă părere, *ipse ~ est in contrarium accingi* TAC. D. *16* el însuşi dă semne că se pregăteşte să susţină teza contrară.

Mānīliānus (*3*) *adj.* al lui Manilius.

Mānīlius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Manilius, tribun al poporului care în anul 67 a propus să i se acorde lui Pompeius comanda supremă a războiului cu Mithridate; M. Manilius, poet din vremea lui Tiberius, autor al lucrării* Astronomica) // **Mānīlius** (*3*) *adj. lex Manilia* CIC. legea Manilia (*propusă de C. Manilius*).

maniōsus (*3*) *adj.* nebun AMM.

manipl... *v.* **manipul...**

manipritium *v.* **manupretium**

manipulāris (*2*) *adj.* de manipul (*v. manipulus* 2), ales de soldaţii unui manipul: *iudices manipulares* CIC. judecătorii aleşi dintre simpli soldaţi // **manipulāris**, *is m.* CIC. soldat dintr-un manipul, *manipulares mei* CAES. camarazii mei de manipul.

manipulārius (*3*) *adj.* de simplu, soldat SUET. // **manipulārius**, *iī m.* soldat simplu VAL. MAN.

manipulātim *adv.* 1 pe purcoaie, pe grămezi PLIN.; (*fig.*) cu grămada PLIN.; 2 (*mil.*) pe manipule (*v. manipulus* 2): *manipulatim structa acies* LIV. linia de luptă divizată pe manipule.

manipulus, *ī m.* 1 o mînă de..., mănunchi, snop, purcoi: *filicum manipuli* VERG. mănunchiuri de ferigi, *manipulos vincire* PL. a lega snopii; 2 (*mil.*) manipul (*mică unitate militară, a treizecea parte dintr-o legiune*): *manipulos laxare iussit* CAES. a poruncit ca manipulele să-şi lărgească rîndurile; 3 (*fig.*) trupă, ceaţă: ~ *furum* TER. bandă de hoţi.

Mānius, *iī m.* prenume roman (*abrev.* M').

Manliānus *v.* **Manlius**

Manlius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: M. Manlius Capitolinus, consul în anul 392, care a salvat Capitoliul; mai tîrziu, acuzat că aspiră la tiranie a fost condamnat să fie aruncat de pe Stînca tarpeiană; T. Manlius Torquatus, dictator vestit pentru duritatea lui*) // **Manlius** (*3*) *adj.* al lui Manlius // **Manliānus** (*3*) *adj.* al lui Manlius, manlian: *Manliana imperia* LIV. ordine crude, autoritate riguroasă.

manna, *ae f.* 1 grăunte, bob de..., cantitate mică de... PLIN.; 2 mană (*hrană a evreilor în pustiu*) HIER., TERT.

mannulus, *ī m.* (dim. al lui *mannus*) mînz, căluţ MART. ş.a.

mannus, *ī m.* cal mic gallic (*renumit prin iuţeală*), ponei LUCR., HOR.

Mannus, *ī m.* Man (*divinitate germanică*).

mānō (*I*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* 1 a curge şiroaie, a se revărsa: *fons sub ilice manat* OV. un izvor curge la umbra unui stejar, *toto corpore manat sudor* LUCR. din tot corpul, sudoarea curge şiroind, *imbres nubibus manant in agros* HOR. ploile se revarsă din nori pe ogoare, *lacrimae laetitiā manant* QUINT. de bucurie, îi curg lacrimile, *alvei manantes per latera* TAC. Ann. *2, 23* vasele care şiroiau de apă prin părţi (luau apă): ~ *aliqua re* a şiroi de ceva, a picura: *culter manans cruore* LIV. cuţitul şiroind de sînge, *simulacrum sudore manavit* CIC. statuia a şiroit de sudoare; (*n. pl.*) *manantia* PLIN. scursori (ale rănilor), supuraţii; 2 (*fig.*) a decurge, a proveni: *peccata ex vitiis manant* CIC. greşelile derivă din vicii, *ab Aristippo Cyrenaica philosophia manavit* CIC. şcoala cirenaică l-a avut ca întemeietor pe Aristip; 3 a se răspîndi: *aër, qui per maria manat* CIC. aerul care circulă peste mări; (*fig.*) *malum manavit per Italiam* CIC. răul s-a întins asupra Italiei, *manat tota urbe rumor* LIV. zvonul se răspîndeşte în tot oraşul; 4 (*vt.*) a lăsa să curgă, a da din el: *gemma in atritu sudorem manat* PLIN. prin frecare, piatra nestemată lasă din ea o sudoare, *fidis ~ poetica mella te solum* HOR. Ep. *1, 19, 44* crezi că numai tu dai din tine miere poetică (numai tu eşti poet adevărat).

manon, *ī n.* şi **manos**, *ī m.* (un fel de) burete PLIN.

mansī *pf. v.* **maneo**

mansiō, *ōnis f.* 1 rămînere (undeva): ~ *Formiis* CIC. rămînerea mea la Formiae, *in vita* ~ TER. rămînere în viaţă; 2 loc de popas, etapă, oprire: *ad primam mansionem febrim nactus* îmbolnăvit de friguri la prima etapă; 3 locuinţă, sălaş; 4 *mansio mala* DIG. carceră (*în care acuzatul era închis şi legat de un pat de scînduri pînă mărturisea*).

mansiōnārius (*3*) *adj.* trecător, de tranziţie FULG.

mansitō, *āre, āvī vi.* a rămîne (sub un acoperiş), a-şi avea locuinţa, a locui: *familia, quae sub eodem tecto mansitaverat* TAC. sclavii care locuiseră sub acelaşi acoperiş, ~ *in oppidis* PLIN. a locui în oraşe.

mansiuncula, *ae f.* odăiţă VULG.

mansor, *ōris m.* oaspete (*la cineva*) SEDUL.

mansōrius (*3*) *adj.* permanent AUG.

mansuēfaciō, *ere, fēcī, factum vt.* (pas. **mansuefīō**, *fierī, factus sum*) 1 a domestici: ~ *animalia* QUINT. a domestici animale; 2 (*fig.*) a îmblînzi, a potoli: ~ *plebem* LIV. a potoli plebea, ~ *naturam saevam* SUET. a desălbătici (a îmblînzi) o fire crudă.

mansuēfactiō, *ōnis f.* domesticire AUG.

mansuēs, *ētis* şi **mansuēs**, *is adj.* (*arh.*) *v.* **mansuētus** PL.

mansuescō, *ere, suēvī, suētum vt.* şi *vi.* [*manus + suesco*] 1 a domestici, a îmblînzi: ~ *animalia silvestria* VARR. a domestici animale de pădure; 2 a se domestici, a se îmblînzi, a se îndulci: *animalia venire ad manus et mansuescere queunt* QUINT. animalele pot să se apropie de mîna omului şi să se îmblînzească,

nescia precibus ~ corda VERG. inimi care nu pot să se înduplece prin rugăminți, *umor mansuescit* LUCR. *2, 475* apa (mării) se îndulcește, *nec salsa tellus mansuescit arando* VERG. G. *2, 239* și pămîntul sărat nu se face bun de cultivat arîndu-l.
mansuētārius, *iī m.* îmblînzitor de animale, dresor LAMPR.
mansuētē *adv.* cu blîndețe, calm, resemnat CIC. ș.a.
mansuētō, *āre vt.* a potoli VULG.
mansuētūdō, *inis f.* **1** blîndețe (*a unui animal domesticit*) PLIN.; **2** blîndețe: ~ *imperii* CIC. blîndețea conducerii, ~ *morum* CIC. blîndețea moravurilor, (*tard.*) *Mansuetudo tua* EUTR. Bunătatea ta (*formată de adresare către împărat*).
mansuētus (*3*) *p. pf.* (*v.* **mansuesco**) domesticit, domestic // **adj.** blînd, potolit, liniștit: ~ *animus* CIC. suflet blînd, *Musae mansuetiores* CIC. muze mai pașnice, *mansueta litora* PROP. țărmuri liniștite.
mansuēvī *pf. v.* **mansuesco**
mansus (*3*) *p. pf. v.* **mando** și **maneo**
mantēle, *is n.* și **mantēlium**, *iī n.* ștergar de mîini, prosop VARR., VERG.; (*tard.*) față de masă ISID.
mantellum, *ī n.* învelitoare LUCIL.; (*fig.*) văl PL.
mantica, *ae f.* desagă: *non videmus manticae quod in tergo est* CATUL. *22, 21* din desaga noastră (de păcate), nu vedem ce e la spate.
mantichorās, *ae m.* animal fabulos (*cu corp de leu și față de om*) PLIN.
manticula, *ae f.* geantă, pungă atîrnată pe umăr P. FEST.
manticulārius, *iī m.* hoț de buzunare, pungaș TERT.
manticulātor, *ōris m.* pungaș (*care taie baierele pungii*) PACUV.
manticulor, *ārī vt. dep.* **1** a fura APUL.; **2** a umbla cu șarlatanii PACUV.
Mantinēa, *ae f.* Mantinea (*oraș în Arcadia, unde thebanii comandați de Epaminonda i-au învins pe spartani în anul 326*).
mantīsa, *ae f.* adaos, supliment LUCIL., PETR.
mantiscinor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a profeți PL.
mantō, *āre vi.* și *vt.* [*maneo*] **1** a rămîne mereu, a stărui CAECIL.; **2** a aștepta: *aliquot hos dies manta* PL. așteaptă aceste cîteva zile, *herus nos mantat* PL. stăpînu-meu ne așteaptă.
Mantō, *ūs f. 1*) profetesă (fiică a lui Tiresias); *2*) nimfă italică (*soție a Tibrului și mamă a lui Ocnus care a întemeiat Mantua, dîndu-i numele mamei lui*).
Mantua, *ae f.* oraș în Galia Transpadană, aproape de care a fost locul de naștere al poetului Vergilius (*azi Mantova*) // **Mantuānus** (*3*) *adj.* mantuan vergilian // **Mantuānus**, *ī m.* Mantuanul (Vergilius).
mantuēlis (*2*) *adj.* care seamănă cu un ștergar TREB.
Manturna, *ae f.* zeița care proteja trăinicia căsătoriilor AUG.
manuālis (*2*) *adj.* de mînă, care se ia într-o mînă: ~ *mola* HIER. piatră de moară care se învîrtește cu mîna, ~ *fasciculus* PLIN. mănunchi cît cuprinde o mînă, *manualia saxa* TAC. bolovani care se pot arunca cu mîna.
manuārius (*3*) *adj.* **1** de mînă DIG.; **2** cîștigat la mînuirea zarurilor; *aes manuarium* GELL. bani cîștigați la zaruri // **manuārius**, *iī m.* pungaș LABER.
manuātus[1] (*3*) *adj.* avînd mîini MART. CAP.
manuātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **manuor**
manuballista, *ae f.* arbaletă VEG.
manuballistārius, *iī m.* arbaletier VEG.
manubiae, *ārum f.pl.* **1** banii proveniți din vînzarea prăzii de război (*praeda*), din care o parte revenea tezaurului statului (*aerarium*), o parte soldaților și o parte generalului, care, obișnuit, o consacra unor construcții publice: *praedae et* ~ SUET. prăzile și banii cîștigați din vînzarea lor, *porticum de manubiis fecit* CIC. din banii proveniți din prăzi a făcut un portic; **2** pradă: *optima fide partiti manubias sumus* PETR. am împărțit prada în modul cel mai cinstit; **3** prădăciune: *ad manubias compulsus est* SUET. a fost împins la prădăciuni; **4** (*sg. în vorbirea augurilor*) fulger, tunet (*ca semn*): *prima manubia* SEN. primul fulger.
manubiālis (*2*) *adj.* rezultat din vînzarea prăzii de război SUET.
manubriātus (*3*) *adj.* avînd un mîner, cu mîner AMM.
manubriolum, *ī n.* mîner mic CELS.
manubrium, *iī n.* mîner, toartă CIC. ș.a.; (*oc.*) închizător la un robinet VITR.
manuciolum, *ī n.* mînă mică (*de ceva*), mănunchi mic PETR.
manuculātus (*3*) *v.* **manuleātus**
manufest... *v.* **manifest...**
manulea, *ae f.* mîner, coadă (*la un obiect*) VITR.
manuleārius, *iī m.* croitor care face tunici cu mîneci lungi PL.
manuleātus (*3*) *adj.* cu mîneci lungi PL., SUET.
manuleus, *ī m.* mînecă de tunică ACC.
manūmissiō, *ōnis f.* **1** eliberare a unui sclav, manumisiune: ~ *iusta* eliberare solemnă (completă) (*care se făcea prin trei forme: „censū, vindictā, testamento"* CIC. *prin declararea sclavului de către stăpîn ca cetățean, înscris astfel în registrul censorului, prin atingerea sclavului cu o vărguță în prezența pretorului, semn că devenea liber, și prin testamentul lăsat de stăpîni*): ~ *non iusta* eliberare de o categorie inferioară (*care putea fi: „~ inter amicos, per epistulam" ș.a., cînd stăpînul declara în prezența a cinci martori că eliberează sclavul, cînd scria sclavului absent, cinci martori subscriind, că-l eliberează ș.a.*); **2** (*oc.*) iertare de pedeapsă SEN.
manūmissor, *ōris m.* cel care eliberează un sclav DIG.
manūmittō, *ere, mīsī, missum vt.* a elibera un sclav: *testamento manumissi* TAC. cei eliberați prin testament, (*cu tmeză*) *manu vero cur miserit?* CIC. de ce însă i-a eliberat?
manuor, *ārī, ātus sum vt.* a șterpeli, a fura LABER.
manūpretiōsus (*3*) *adj.* prețios prin lucrătură CAT.
manūpretium (**manipretium**), *iī n.* **1** prețul mîinii de lucru, prețul lucrăturii; *cedo aurum, ego manupretium dabo* PL. dă-mi aurul, eu voi plăti mîna de lucru; **2** plată, răsplată: *castrensium laborum manipretia* SEN. răsplățile eforturilor vieții în tabără; **3** lucru, confecționare: *plus est in manus pretio, quam in re* GELL. mai mult costă lucrul decît materialul.
manus, *ūs f.* **I** mînă: ~ *dextra, sinistra* mîna dreaptă, stîngă, *suapte manu* CIC. cu mîna lui proprie, ~ *manum lavat* SEN. o mînă spală pe alta, *portus manu facti* CIC. porturi create de mîna omului, *mea manu*

scriptae litterae CIC. scrisoare scrisă cu mîna mea, *plena manu* CIC. a) cu mîna plină; b) (*fig.*) din plin: *manus adhibere vectigalibus* CIC. a pune mîna pe dări (a le fura), *alicui manum adire* PL. a păcăli pe cineva, a înşela, *manum iniicere alicui* CIC. a înşfăca pe cineva (a aresta), *dare* (*dedere*) *manus* PL. a întinde mîinile recunoscîndu-se învins, *fateor, manus vobis do* PL. mărturisesc, mă dau bătut, *manum dare* QUINT. a întinde o mînă de ajutor, (*fig.*) *manu facere* a face cu propria mînă, a şi-o face singur, *morbi quos mānu fecimus* SEN. boli pe care ni le-am făcut singuri, *manu sibi letum parare* VERG. a-şi face singur felul (a se sinucide), *manus tollere* CIC. a ridica mîinile la cer (*semn de admiraţie*), *manum non vertere* CIC. a nu mişca un deget, a nu se sinchisi, *quid de me is sentiat, manum non verterim* APUL. ce crede acesta despre mine, nu mă sinchisesc, *manus ad aliquem tendere* CAES. a întinde mîinile către cineva (implorînd), *manibus pedibusque* CIC. dîndu-şi toată silinţa, (*cu prep.*) *ad manum habere* (*esse*) a avea la dispoziţie, *eum habuit ad manum scribae loco* NEP. l-a avut la dispoziţie ca secretar, *servus a manu* SUET. secretar, *ad manum intueri* PLIN. a examina de aproape, *de manu in manum aliquem tradere* CIC. a trimite pe cineva de la mînă la mînă (fără intermediar, garantînd de calitate), *e manibus dimittere* CIC. a lăsa să-i scape din mînă, *et est oratio in manibus* CIC. de altminteri discursul e în mîinile tuturor (cunoscut de toţi), *omnia quae in manibus habui, abieci* CIC. tot ce-am avut în lucru, am lăsat deoparte, *septimus mihi liber in manibus est* CIC. lucrez tocmai la cartea a VII-a, *victoriam in manibus videre* CIC. a vedea victoria aproape, *inimicum meum in manibus habebant* CIC. pe adversarul meu îl ţineau pe palme (îl corcoleau), *in alicuius manibus venire* CIC. a cădea în mîinile cuiva, *inter manus e convivio auferri* CIC. a fi scos de la banchet pe braţe, *abripite hunc intro inter manus* PL. luaţi-l şi duceţi-l înăuntru pe braţe, *agger inter manus proferebatur* CAES. terasamentul înainta pe măsură ce lucrau (sub ochii celor ce lucrau), *per manus tractus, servatur* CAES. fiind tras de mînă, este salvat, *traditae per manus religiones* LIV. credinţe transmise din tată în fiu, *per manus* SALL. cu forţa, *sub manu esse* CIC. a fi în apropiere, *sub manum adnuntiari poterat* CIC. putea fi anunţat imediat, *lepide hoc succedit sub manus negotium* PL. treaba merge bine văzînd cu ochii; *manibus pedibusque* CIC. făcînd toate sforţările **II** (*sensuri diferite*) **1** acţiune, act de violenţă, încăierare, luptă: *manu promptus* SALL. gata de acţiune, *manu capere urbes* SALL. a cuceri oraşele cu forţa; *plura manu agens* TAC. folosind mai mult violenţa, *manus adferre alicui* CIC. a ataca pe cineva, *aequa manu* SALL. sau *manibus aequis* TAC. (*despre o luptă*) cu rezultate egale, fără rezultat decisiv, *manu aliquem superare* NEP. a întrece pe cineva în luptă, *manum conserere* (*conferre*) a se încăiera în luptă, *Teucris committere manum* VEG. a se încăiera cu troienii, *venire ad manum* LIV. a ajunge la încăierare, *nonnumquam res ad manus veniebat* CIC. cîteodată lucrurile ajungeau la încăierare, *pugna iam in manus venerat* LIV. bătălia ajunsese să fie o luptă corp la corp; **2** putere; (*jur.*) autoritate: *haec non sunt in nostra manu* CIC. acestea nu sînt în puterea noastră, *post patroni mortem in nullius manu erat* LIV. după moartea patronului său nu era sub autoritatea nimănui, *maiores nostri feminas voluerunt in manu esse parentium, fratrum, virorum* LIV. strămoşii noştri au pus pe femei sub autoritatea părinţilor, fraţilor sau soţilor, *cum mulier viro in manum convenit* CIC. cînd femeia trece sub autoritatea soţului (se mărită); **3** mînă de maestru, lucrare artistică: *manus extrema non accessit eius operibus* CIC. el n-a dat formă desăvîrşită lucrărilor lui, *aptius a summā conspicere manu* OV. A. A. *3, 225* vei apărea mai avantajos după ce te vei fi dichisit cu toată arta, *artificum manus miratur* VERG. admiră operele artiştilor, *oratio manu facta* SEN. stil prea căutat, *extremam Saturnia bello imponit manum* VERG. Iunona reuşeşte în fine să dezlănţuie războiul pus la cale; **4** trăsături ale scrisului, scris: *cognovit et signum et manum suam* CIC.a recunoscut şi pecetea, şi scrisul lui, *Alexidis manum amabam* CIC. îmi place scrisul lui Alexis; **5** mînă de oameni, ceată, trupă, forţe militare: ~ *exigua* NEP. o mică mînă de oameni, *cum manu haudquamquam contemnenda* LIV. cu forţe militare mari, *facere manum* CIC. a forma o bandă, *magna ~ conducta* CAES. o mare trupă de mercenari, *magna ~ clientium* SUET. un lung alai de clienţi; **6** lovitură de floretă, atingere QUINT.; **7** lovitură la jocul de zaruri: *remittere alicui manus* SUET. Aug. *71* a renunţa la ceea ce a cîştigat (de la cineva) la joc; **8** (*prin asemănare*) **a.** *manus ferrea* CAES. „gheară de fier" (harpon cu care se prindea o corabie duşmană); **b.** trompa elefantului.

mapale, *is n.* (obişnuit *pl.* **mapalia**, *ium*) **1** colibă mobilă, bordei, cort, (*al nomazilor africani*) SALL.; **2** aşezare de nomazi, tabără: *ex oppidis et mapalibus procedebant* LIV. veneau în întîmpinare din oraşe şi din taberele de nomazi; **3** (*fig.*) fleacuri, prostii SEN. Apoc. *9, 1.*

mappa, *ae f.* **1** şervet de masă (*pe care oaspeţii il aduceau cu ei*): *mappā compescere risum* HOR. a-şi stăpîni rîsul punînd la gură şervetul de masă; **2** fanion cu care se dădea de către un magistrat semnalul la jocurile publice: *mittere mappam* SUET. a da semnalul jocurilor; (*fig.*) *Megalensiacae spectacula mappae* IUV. *11, 193* spectacole ale jocurilor magalesiene.

mappula, *ae f.* şerveţel HIER.

Maracanda, *ōrum n. pl.* capitala Sogdianei (*azi, Samarcand*).

Marathenus (*3*) *v.* **Marathos**

Marathōn, *ōnis f.* (rar *m.*) Maraton (*localitate şi cîmpie în Attica, unde Miltiade i-a învins pe perşi în anul 490 î.e.n.*) // **Marathōnius** (*3*) *adj.* de la Maraton, maratonian: *Marathonia pugna* CIC. lupta de la Maraton, *Marathonius taurus* CIC. taurul de la Maraton (*care pustia Attica şi pe care Theseus l-a învins, sacrificîndu-l lui Apollo*) // **Marathōnis**, *idis adj. f.* de la Maraton STAT.

Marathos (**Marathus**), *ī f.* oraş în Fenicia // **Marathēnus** (*3*) *adj.* din Marathos (*despre Menelaus, profesor de retorică al lui Tib. Gracchus*) CIC. Br. *100.*

marathrītēs, *ae m.* vin preparat cu un fel de mărar (molură) COL.
marathrum, *ī n.* (*bot.*) molură (*Foeniculum vulgare*) PLIN.
Marathus, *ī m.* nume de bărbat.
Marcellia, *ōrum n. pl.* sărbători la Syracusa în cinstea lui M. Claudius Marcellus.
Marcelliānus (*3*) *adj.* al lui Marcellus (*nepotul lui Augustus*).
Marcellus, *ī m.* supranume în familia Claudia (*de ex.: M. Claudius Marcellus, „spada Italiei", învingător în anul 245 al lui Hannibal la Nola, cuceritor în anul 212 al Syracusei, consul a cincea oară în anul 208, cînd a murit în luptă; M. Claudius Marcellus, consul în anul 51 î.e.n., adversar al lui Caesar în războiul civil, refugiat în Lesbos după înfrîngerea pompeianilor, grațiat de Caesar* [*v. discursul lui Cicero „Pro Marcello", asasinat la Atena, la revenirea în patrie*]; *Claudius Marcellus, fiul Octaviei, sora lui Augustus, de care fusese adoptat și căsătorit cu fiica lui Iulia, mort însă în anul 23 î.e.n. în vîrstă de nouăsprezece ani*).
marceō, *ēre vi.* **1** (*rar*) a fi veștejit, a fi ofilit MART; **2** (*fig.*) a fi fără putere, a fi slăbit, a fi lînced: *corpus marcet* LUCR. trupul e slăbit, *marcent luxuriā, vino* LIV. sînt storși de vlagă din cauza desfrîului și a beției, *marcens stomachus* SUET. stomac obosit, *marcens potor* HIR. băutor mahmur (*cu sens act.*) *marcens pax* TAC. G. *36* pace moleșitoare, *marcentia pocula* STAT. pahare care te dau gata.
marcescō, *ere vi.* **1** a se veșteji, a putrezi PLIN.; **2** (*fig.*) a slăbi, a se moleși, a se trece: *senio vires marcescunt* PLIN. forțele slăbesc de bătrînețe, *in lucem nimio ~vino* OV. P. *1, 5, 45*, a se abrutiza bînd peste măsură pînă dimineața; [pf. *marcui* AUG.].
Marciānus (*3*) *adj.* al lui Marcius, marcian.
Marciānus, *ī m.* Marcian (*nume de bărbat*).
marcidulus (*3*) *adj.* puțin cam lînced MART. CAP.
marcidus (*3*) *adj.* **1** vești, ofilit: *lilia marcida* OV. crini ofiliți; **2** putrezit: *asseres vetustate marcidi* VITR. scînduri putrezite de vreme; **3** lînced, moleșit, slăbit: *~ somno* TAC. moleșit de somn, *marcidae aures* PLIN. urechi pleoștite, *oculi libidine marcidi* APUL. M. *3, 14* ochi topiți de dorință pătimașă.
Marciōn, *ōnis m.* șeful unei erezii // **Marciōnensis** (*2*) *adj.* marcionit // **Marciōnista (Marciōnīta)**, *ae m.* marcionit, partizan al sectei lui Marcion.
Marcipor, *pōris m.* [*Marci puer*] *1*) sclav al lui Marcus; *2*) titlul unei satire menipee a lui Varro.
Marcius, *iī m.* numele unei familii romane, de ex; Ancus Marcius, al patrulea rege al Romei // **Marciī**, *ōrum m. pl.* frații Marcii (*ghicitori*) // **Marcius** (*3*) *adj.* al lui Marcius: *aqua Marcia* LIV. apeductul lui Marcius, *saltus Marcius* LIV. trecătoare în Apenini, unde consulul Q. Marcius a fost înfrînt de liguri // **Marcia**, *ae f.* nume de femeie de ex.: soția lui Cato cel Tînăr și apoi a oratorului Hortensius.
Marcodūrum, *ī n.* oraș al ubiilor (*la sud-vest de Köln, azi Düren*).
Marcomanī (Marcomannī), *ōrum m. pl.* marcomanii (*neam germanic, o ramură a suebilor, între Main și Dunăre, conduși de Maroboduus în Boemia* (de mai tîrziu) *și în timpul căruia supuseră neamul celtic al Boilor, de unde năvăleau adesea în Imperiul roman*) // **Marcomanicus (Marcomannicus)** (*3*) *adj.* al marcomanilor.
marcor, *ōris m.* **1** putrezire PLIN.; **2** slăbiciune, lîncezeală, apatie SEN. ș.a.
marculentus (*3*) *adj.* veștejit FULG.
marculus (martulus), *ī m.* ciocănel MART. ș.a.
marcus, *ī m.* ciocan mare ISID.
Marcus, *ī m.* prenume roman (*abrev.* M.), de ex.: Marcus Aurelius, împăratul roman.
Mardī, *ōrum m. pl.* mardii (*neam în Hircania, între Armenia și Marea Caspică*).
Mardonius, *iī m.* ginerele lui Darius, comandant al primei expediții a perșilor în Grecia (a. 492), învins în a. 479 de Pausanias la Plateea.
mare, *is n.* **1** mare: *~ tumultuosum* PL. marea agitată, *terra marique quaeritare* PL. a căuta pe uscat și pe mare (peste tot), *~ Oceanus* TAC. oceanul, *~ nostrum* CAES. Marea Mediterană, *~ superum* CIC. Marea Adriatică, *~ inferum* CIC. Marea Tireniană; (*prov.*) *mare caelo miscere* VERG. a face marea una cu cerul, a dezlănțui o mare furtună, *maria montesque polliceri* SALL. a promite mări și munți (cîte-n lună și în stele); **2** (*oc.*) **a.** apă de mare: *Chium maris expers* HOR. S. *2, 8, 15* vin curat de Chios ce n-a fost amestecat cu puțină apă de mare; **b.** culoarea verde-marin; **c.** (*fig.*) *aeris magnum ~* LUCR. *5, 276* oceanul vast al aerului [uneori abl. sg. *mare*].
Marea, *ae* și **Mareōta**, *ae f.* oraș în Egiptul de jos aproape de Alexandria, unde se făcea un vin foarte tare.
Maraeōticus (*3*) *adj.* mareotic, egiptean // **Maraeōticum** (*vinum*) *n.* HOR. vin mareotic (*dulce și tare, care producea o beție stranie*), *Maraeotica cortex* MART. papirus, *~ labor* MART. *8, 36, 3* piramidele egiptene.
Maraeōtae, *ārum m. pl.* mareoții (*locuitorii Libyei Mareotice*) // **Maraeōtis**, *idis adj. f.* mareotică: *Maraeotides vites* VERG. viță-de-vie mareotică.
marga, *ae f.* marnă PLIN.
margaris, *idis f.* curmală (*în formă de perlă*) PLIN.
margarita, *ae f.* și (*mai rar*) **margarītum**, *ī n.* mărgăritar, perlă CIC. ș.a.
margarītārius, *iī m.* vînzător de perle, bijutier FIRM.
margarītātus (*3*) *adj.* împodobit cu perle FORT.
margarītifer, *era, erum m.* care produce perle PLIN.
margarītum, *ī n. v.* **margarita**
marginō (*1*) *vt.* a mărgini, cu o bandă, a tivi, a înrăma: *vias marginandos locaverunt* LIV. au dat în antrepriză să se facă trotuare de-a lungul străzilor, *tabulae marginatae* PLIN. tablouri înrămate.
margō, *inis f.* și m. margine: *~ scuti* LIV. marginea scutului, *flumen fluit marginibus lapideis* VARR. rîul curge prin cheiuri de piatră, *~ fontis* OV. malul izvorului, *~agri* VAL. MAX. hotarul ogorului, *~ templi* STAT. pragul templului, *~imperii* PLIN. granița imperiului.
Maria, *ae f.* nume de femeie.
mariambulus (*3*) *adj.* care umblă pe mare AUG.
Mariandȳnus (*3*) *adj.* al mariandinilor // **Mariandȳnī**, *ōrum m. pl.* mariandinii (*neam din Bithynia*).

Mariānus (*3*) *adj.* al lui Marius, marian.
Marīca, *ae f.* nimfă căreia îi era consacrat un loc şi un crîng de stejari, aproape de oraşul Minturnae pe rîul Liris.
Mariccus, *ī m.* Maricus (*un gal care în vremea împăratului Vitellius a aţîţat o revoltă împotriva romanilor*).
marīnus (*3*) *adj.* de mare, de apă de mare, marin: ~ *aestus* CIC. maree, ~ *ros* HOR. rozmarin, ~ *morsus* PLIN. amăreala apei de mare // **marīna**, *ae f.* apă de mare, PORPHYR. la HOR.
marisca ficus *f.* sau **marisca**, *ae. f.* 1 smochină mare de proastă calitate MART.; 2 hemoroid; şezut MART., IUV.
marita, *ae f.* soţie, nevastă HOR., OV.
maritālis (*2*) *adj.* de soţ, conjugal, de nuntă: ~ *vestis* OV. haină de nuntă, *maritale capistrum* IUV. căpăstrul conjugal.
maritimus (maritumus) (*3*) *adj.* maritim, de mare: *maritimae urbes* CIC. oraşe maritime, *maritimum bellum* SAL. război maritim, *homines maritimi* CIC. oameni ce-şi duc viaţa pe mare, navigatori, *maritimi praedones* CIC. piraţi, corsari, *maritimum imperium* CIC. comandament asupra mărilor // **maritima**, *ōrum n. pl.* (subînţ. **loca**) regiuni de coastă, litoral.
marītō (*I*) *vt.* 1 a căsători: ~ *principem* TAC. a-l însura pe împărat, ~ *splendidissime filiam* SUET. a-şi mărita fata cu toată strălucirea, *lex de maritandis ordinibus* SUET. lege asupra căsătoriilor de clase sociale diferite; 2 a uni între ei (*arbori, viţă-de-vie*): *ulmi vitibus maritantur* COL. se uneşte viţa cu ulmii; 3 a împerechea (animale), a fecunda VARR.
maritumus (*3*) *v.* **maritimus**
marītus[1] (*3*) *adj.* 1 de nuntă, de căsătorie, conjugal: *faces maritae* OV. torţele de nuntă, *mariti tori* OV. pat nupţial, *maritum foedus* OV. legături de căsătorie, *marita Venus* OV. iubirea conjugală, *lex marita* HOR. lege asupra căsătoriilor; 2 împletit, unit cu viţa de vie (*despre arbori*); 3 care fecundează, care face fertil AVIEN.
marītus[2], *ī m.* 1 soţ: *Phrygio servire marito* VERG. a sluji unui soţ frigian; (*pl. tard.*) *marītī* DIG. soţii (bărbatul şi femeia); 2 (*poet.*) pretendent la căsătorie; logodnic: *aegram nulli flexere mariti* VERG. Aen. *4, 35* nici un pretendent n-a înduplecat-o pe cea îndurerată (pe Didona); 3 partea bărbătească (la animale): *mariti gregum* COL. berbecii.
Marius, *iī m.* nume de familie roman (*cel mai cunoscut este C. Marius* [*anii 156–86*], *de şapte ori consul, învingător al lui Iugurtha şi al cimbrilor şi teutonilor, rival al lui Sulla*) // **Marius** (*3*) *adj.* a lui Marius: *lex Maria* CIC. legea lui Marius.
Marmaricus (*3*) *adj.* din Marmarica (*ţinut african dintre Egipt şi Syria*), marmaric, african.
Marmaridēs, *ae adj. m.* marmarican // **Marmaridae**, *ārum m. pl.* marmaricanii.
marmor, *oris n.* 1 marmură: *Parium* ~ QUINT. marmură de Paros, *templum de marmore* VERG. templu de marmură, (*pl.*) *marmora* HOR. blocuri de marmură; 2 (*spec. obiecte de marmură*) **a.** operă de artă, statuie de marmură: *vultus in marmore supplex* OV. privire rugătoare în statuia lui de marmură; **b.** piatră miliară MART.; **c.** clădire de marmură IUV.; **d.** placă de marmură IUV.; **e.** marmură pisată, pulbere de marmură COL.; 3 (*gener.*) piatră, incrustaţii de piatră: *flumen tactis inducit marmora rebus* OV. M. *15, 314* apa rîului lasă incrustaţii de piatră pe tot ce atinge; 4 (*poet.*) apa mării liniştite (ca un bloc strălucitor de marmură), mare: *in lento luctantur marmore tonsae* VERG. vîslele se luptă din greu cu apa nemişcată a mării, *marmora pelagi* CATUL. apele calme şi strălucitoare ale mării, *Marmor Libycum* VERG. Marea libyană; 5 învîrtoşare la încheieturi (*la cai*) VEG.
marmorārius (*3*) *adj.* care lucrează în marmură: ~ *faber* SEN. lucrător în marmură // **marmorārius**, *iī m.* lucrător în marmură VITR., SEN.
marmorātiō, *ōnis f.* îmbrăcare în marmură APUL..
marmorātum, *ī n.* stuc din marmură pisată şi var VARR.
marmoreus (*3*) *adj.* 1 de marmură: *signum marmoreum* CIC. statuie de marmură, *marmorea ars* VITR. arta statuarului, *te ponet marmoream* HOR. te va face statuie de marmură; 2 (*fig.*) ca marmura (*de alb, de neted, de strălucitor, de dur*): *marmorei pedes* OV. picioare albe ca marmura, *marmoreum aequor* VEG. suprafaţa mării ca oglinda de netedă; 3 (*oc.*) împodobit cu statui IUV. *7, 80*
marmorō (*I*) *vt.* a îmbrăca în marmură: *porticus marmorata* PETR. portic îmbrăcat în marmură.
marmorōsus (*3*) *adj.* ca marmura PLIN.
Marō, *ōnis m. 1*) supranume al poetului P. Vergilius Maro; *2*) tovarăş al lui Bacchus.
Maroboduus, *ī m.* rege al marcomanilor (*a cucerit o mare parte a Germaniei, a luptat cu succes împotriva lui Tiberius; mai tîrziu, s-a aliat cu romanii împotriva lui Arminius; părăsit de supuşi, s-a refugiat la romani, stabilindu-se la Ravenna*).
Marōnēa (Marōnīa), *ae f. 1*) oraş în ţara samnită; *2*) oraş în Thracia (*renumit prin vinul său*).
Marōnēus (*3*) *adj.* 1 al lui Vergilius Maro, vergilian; 2 din Maronea.
Marōnīa *v.* **Marōnēa**
Marōniānus (*3*) *adj.* maronian, vergilian.
Marōnītēs, *ae m.* locuitor al oraşului Maronea (*din Thracia*).
Marpēsus (Marpessus), *ī m. 1*) munte în insula Paros (*renumit prin carierele de marmură*); *2*) localitate în Troada (*sediul unei sibile*) // **Marpēsius (Marpessius)** (*3*) *adj.* **a.** de Marpesus, de Paros; de marmură: *Marpesia cautes* VERG. stîncă de marmură; **b.** al localităţii Marpesus (*în Troada*).
marra, *ae f.* 1 cazma, hîrleţ pentru plivit buruienile COL.; 2 (un fel de) harpon.
marrubium, *iī n.* (*bot.*) unguraş (*Marrubium vulgare*), voronică (*Marrubium peregrinum*) COL. ş.a.
Marrubium *v.* **Marruvium**
Marrubius *v.* **Marruvius**
Marrūcīnē *adv.* ca marucinii.
Marrūcīnus (*3*) *adj.* marucin // **Marrūcīnī**, *ōrum m. pl.* marucinii (*populaţie italică pe coasta Latiumului*).
Marruvium, *iī n.* localitate în Latium (*veche capitală a marsilor pe lacul Fucinus*) // **Marruvius** (*3*) *adj.* maruvin, al marsilor.

Mars, *rtis m.* 1 Marte (*zeul războiului, tatăl lui Romulus și al poporului roman, căruia îi era consacrată luna martie, prima lună a vechiului calendar*); 2 (*fig.*) război, bătălie: *invadunt Martem* VERG. pornesc la luptă, *ubi ~ est atrocissimus* LIV. unde lupta e mai crîncenă, *femineo Marte cadere* OV. a cădea în lupta cu o femeie, *~ apertus* OV. bătălie la cîmp deschis, *~ forensis* OV. luptă în for (la procese), (*expr.*) *suo* (*nostro, vestro*) *Marte* CIC. cu forțele sale (noastre, voastre); 3 rezultate ale bătăliei: *aequo Marte pugnare* CAES. a lupta cu rezultate egale, *incerto Marte* TAC. fără rezultat clar, *ancipiti Marte* LIV. cu victorii cînd de o parte, cînd de alta; 4 spirit războinic, vitejie: *si patrii quid Martis habes* VERG. Aen. *11, 374* dacă ai ceva din vitejia părintească; 5 *stella* (*sidus*) *Martis* CIC., PLIN. planeta Marte.

Marsī, *ōrum m. pl. 1*) marsii (*neam din Latium, în ținutul păduros din jurul lacului Fucinus, renumit prin vitejie și vrăjitorii*); *2*) neam germanic.

Marsicus (*3*) *adj.* al marsilor, marsic: *Marsicum bellum* CIC. războiul cu marsii, *Marsicum vinum* MART. vin marsic (țărănesc).

Marspiter, *tris m.* tatăl Marte VARR.

Marsua *v.* **Marsyas**

marsūpium (marsuppium), *iī n.* pungă (de bani).

Marsus (*3*) *adj.* marsic: *~ aper* HOR. mistreț din țara marsilor // **Marsus**, *ī m.* **a.** om din țara marsilor; **b.** numele unui poet din vremea lui Augustus: Domitius Marsus.

Marsyās (Marsya), *ae m. 1*) satir, vestit cîntăreț din nai; *2*) statuia lui Marsyas din for (*unde se puneau la cale afaceri*); *3*) rîu în Phrygia, afluent al rîului Maeander.

Martiālis[1] (*2*) *adj.* al lui Marte: *~ flamen* CIC. preot al lui Marte, *Martiales lupi* HOR. lupii, animale consacrate lui Marte // **Martiāles**, *ium m. pl. 1*) soldați din legiunea Martia; *2*) preoți ai lui Marte.

Martiālis[2], *is m.* poetul M. Valerius Martialis (*născut în localitatea Bilbilis din Tarraconensis* [*azi, Calatayud*], *autor a cincisprezece cărți de epigrame*).

Marticola, *ae m.* adorator al lui Marte, războinic (*despre geți*) OV.

Martigena, *ae m.* născut din Marte, fiu al lui Marte (Romulus) OV.; (*poet.*) războinic SIL.

Martius (*3*) *adj.* 1 al lui Marte: *campus Martius* CIC. Cîmpul lui Marte (*unde se făceau exerciții gimnastice și se țineau alegerile*), *~ lupus* VERG. lupul consacrat lui Marte, *Martia proles* OV. odraslele lui Marte (Romulus și Remus), *Martia legio* LIV. legiunea Martia, *~ miles* OV. soldat roman, *~ mensis* PLIN. luna martie, *Idus Martiae* CIC. Idele lui martie (*ziua în care a fost asasinat Caesar*) // **Martius**, *iī m.* luna martie; 2 (*fig.*) războinic, de luptă: *Martia Penthesilea* VERG. războinica Penthesilea, *Martia vulnera* VERG. rănile primite în lupte; 3 al planetei Marte CIC.

martyr, *yris m.* și *f.* martir, martiră PRUD.

martyrium, *iī n.* 1 moarte de martir, martiriu TERT.; 2 mormînt al unui martir TERT.; 3 biserică consacrată unui martir HIER.

mās, *maris adj.* 1 bărbătesc, de parte bărbătească: (*bestiarum*) *aliae mares, aliae feminae sunt* CIC.(dintre animale) unele sînt (de) parte bărbătească, altele (de) parte femeiască, *mares homines* PL. bărbați, *vos tollite laudibus natalem, mares, Delon Apollinis* HOR. C. *1, 21, 10* voi, băieți, preamăriți Delosul, unde s-a născut Apollo, *mares oleae* OV. măslini de parte bărbătească; 2 bărbătesc, curajos: *mares animi* HOR. suflete bărbate, *mares Curii* HOR. curajoșii Curii, *male ~* CATUL. fără vlagă; [genit. pl. *marium*].

Masaesulī sau **Masaesylī** *v.* **Massaesyli**

masculescō, *ere vi.* a deveni de parte bărbătească PLIN.

masculētum, *ī n.* viță de parte bărbătească PLIN.

masculīnē *adv.* (*gram.*) la masculin ARN.

masculīniter *adv.* (*gram.*) la masculin IREN.

masculīnus (*3*) *adj.* masculin, de bărbat: *masculina facies* APUL. figură de bărbat, *masculina nomina* QUINT. substantive masculine.

masculus (*3*) *adj.* 1 de sex masculin, bărbătesc: *infans ~* LIV. prunc de sex masculin, *mascula nomina* MART. (de)numiri masculine, *mascula tura* VERG. B. *8, 66* tămîie cu boabă mare, *~ cardo* VITR. țîțînă al cărei capăt fixează, intrînd într-o gropiță (*spre deosebire de* cardo femina) // **masculus**, *ī m.* bărbat: *malus ~* PL. bărbat rău // **masculum**, *ī n.* (*gram.*) genul masculin; 2 (*fig.*) bărbătesc, curajos: *mascula proles* HOR. odrasle inimoase, *ne minimum quidem indicium masculi* QUINT. nici urmă de spirit bărbătesc.

Masgaba, *ae m.* fiul lui Masinissa.

Masinissa, *ae m.* regele Numidiei (*aliat pentru scurt timp cu cartaginezii, apoi mare prieten și om de încredere al romanilor în Africa*).

massa[1], *ae f.* **a.** masă, bloc, bulgăre, bolovan: *~ picis* VERG. bolovan de smoală, *~ lactis alligati* MART. bulgăre de caș, *versantque forcipe massam* VEG. sucesc întruna cu cleștele masa de metal, *in massa* PLIN. în blocuri (*despre marmură*); **b.** (*oc.*) bolovan de aur OV. M. *11, 112*.

Massa[2], *ae m.* supranume roman.

Massaesylī, *ōrum m. pl.* massaesylii (*neam nomad din Mauritania*).

Massaesylia, *ae f.* țara massaesylilor.

Massaesyliī, *ōrum m. pl. v.* **Massaesyli**

Massagetae, *ārum m. pl.* massageții (*popor scitic de pe coasta răsăriteană a Mării Caspice*).

Massaliōticus (*3*) *adj.* massaliot (marsiliez).

massālis (*2*) *adj.* 1 (*fil.*) al masei nediferențiate a elementelor, al haosului TERT.; 2 universal, total TERT.

massāliter *adv.* în masă TERT.

Massicus, *ī m.* deal în Campania (*renumit pentru viile lui*) // **Massicus** (*3*) *adj.* de dealul Massicus // **Massicum**, *ī n.* vin de Massicus: *veteris pocula Massici* HOR. pahar de vin vechi de Massicus // **Massica**, *ōrum n. pl.* cîmpiile massice.

Massilia, *ae f.* oraș în Gallia Narboneză (*colonie foceană; azi, Marsilia*) // **Massiliensis** (*2*) *adj.* massiliez // **Massiliensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Massiliei.

Massiliōticus (*3*) *adj. v.* **Massalioticus**

Massilitānus (*3*) *adj.* din Massilia, massilitan.

Massīva, *ae m.* principe numid.

massula, *ae f.* (dim. al lui *massa*) bucățică, fărîmă COL. ș.a.
Massȳli, *ōrum m. pl.* massylii (*neam nomad în Numidia orientală*) // **Massȳlus** (*3*) sau **Massylēus** (*3*) sau **Massylius** (*3*) *adj.* massylian, african.
Mastanabal, *alis m.* fiul regelui Masinissa.
masticātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **mastico**
masticātus[2] (*3*) și **mastichātus** (*3*) *adj.* aromat cu fistic (*rădăcina arborelui cu același nume*) LAMPR.
masticē (mastichē), *ēs f.* mastic, rășină de fistic PLIN.
mastichinus (*3*) *adj.* de fistic PALL.
mastichum (masticum), *ī n. v.* **mastice**
masticō (*I*) *vt.* a mesteca C. AUR. ș.a.
mastīgia, *ae m.* 1 derbedeu, ticălos PL.; 2 *f.* bici SULP. SEV.
mastīgophorus, *ī m.* sergent (*înarmat cu un bici*) însărcinat cu păstrarea ordinii PRUD.
mastrūca (mastrūga), *ae f.* șubă, cojoc de oaie PL., CIC. ș.a.
mastrucātus (*3*) *adj.* cu cojoc din blană de oaie CIC.
masturbātor, *ōris m.* onanist MART.
masturbor, *ārī, ātus sum vi.* a practica onania MART.
Masurius, *iī m.* Masurius Sabinus (*vestit jurisconsult în vremea lui Tiberius*) // **Masuriānus** (*3*) *adj.* masurian.
matara, *ae f.* lance gallică CAES., LIV.
mataris, *is f. v.* **matara**
matella, *ae f.* oală; oală de noapte: ~ *aquae* PL. oală de apă; (*prov.*) *mus in matella* PETR. un șoarece într-o oală de apă (om aflat în mare încurcătură).
matelliō, *ōnis m.* oală de noapte, țucal CIC. ș.a.
mateola, *ae f.* băț gros, ciomag CAT., PLIN.
māter, *tris f.* 1 mamă: *pietas in matrem* CIC. iubirea de mamă, *quae matre Asteria est* CIC. care o are ca mamă pe Asteria, *matrem esse* OV. a fi însărcinată, *matrem fieri de Iove* OV. a rămîne gravidă din împreunarea cu Iupiter; (*despre animale, plante*) *prohibent a matribus haedos* VERG. îi țin departe pe iezi de mamele lor, *plantas abscindens de corpore matrum* VERG. tăind mlădițe din trunchiul plantei-mamă; (*titlu onorific al zeițelor și femeilor*): *Vesta mater* VERG. maica Vesta, *Magna Mater* CIC. sau numai *Mater* VERG. zeița Cybele, *Dis Manibus matrique Terrae* LIV. zeilor mani și Pămîntului, mama noastră a tuturor, ~ *familias* CIC. stăpîna casei, *castae matres ducebant sacra* VERG. caste matroane purtau odoarele; 2 (*oc.*) cetate-mamă, metropolă: *mater Populonia* VERG. Populonia, cetatea-mamă; 3 (*oc.*) iubire de mamă, suflet de mamă OV. M. *6*, 629; 4 (*fig.*) mamă, născătoare, cauză, izvor: ~ *omnium rerum, natura* CIC. natura, mama tuturor lucrurilor, *voluptas malorum* ~ *omnium* CIC. plăcerea, cauza tuturor relelor, *crudelitatis* ~ *avaritia* QUINT. lăcomia, mama cruzimii.
matercula, *ae f.* (dim. al lui *mater*) măicuță PL., CIC. ș.a.
materfamilias (mater familias) stăpîna casei (soția șefului familiei) CIC. ș.a.
māteria, *ae* și **māteriēs**, *ēī f.* 1 materie, material (*din care se face ceva*): *corpora materiae* LUCR. elementele constitutive ale materiei (atomii), *suā de materiā grandescere* LUCR. a se dezvolta din propria substanță, *materiam superabat opus* OV. lucrătura întrecea ca valoare materialul, ~ *rudis* LUCR. materia informă, haosul; 2 a. material lemnos, lemn, parte lemnoasă: ~ *caesa* CAES. lemn tăiat, ~ *ad classem aedificandam* LIV. lemn pentru construcția corăbiilor, ~ *arida* CAES. lemn de construcție uscat, *materiae, lignorum aggestus* TAC. transport de lemn de construcție și de lemn ars, *materies vitis* CIC. partea lemnoasă a viței (butucul); b. (*oc.*) substanță hrănitoare, alimente; 3 (*fig.*) materie, obiect, temă de tratat: *medicinae* ~: *morbi et vulnera* CIC. obiectul medicinei sînt bolile și rănile, *satis bella materies ad iocandum* CIC. subiect de glumă destul de frumos, ~ *aequa viribus* HOR. subiect de tratat pe măsura puterilor; 4 (*fig.*) aliment, pricină, motiv: *materiam invidiae dare* CIC. a da motiv de invidie, *ne quid materiae praeberet Neroni* SUET. ca să nu-i ofere lui Nero nici un pretext; 5 (*fig.*) fond natural, aptitudine, capacitate: *fac fuisse in eo C. Laeli materiem* CIC. presupune că el avea talentul înnăscut al lui Laelius, *nihil materiae in viro ad audaciam inerat* OV. bărbatul său nu avea nici pic de imbold firesc spre îndrăzneală.
māteriālis (*2*) *adj.* material MACR.
māteriāliter *adv.* material SID.
māteriārius (*3*) *adj.* de lemn de construcție: *fabrica materiaria* PLIN. arta de a lucra lemnul // **māterārius**, *iī m.* a. furnizor de lemn de construcție: *nos materiarius moratur* PL. Mil. *920* ne ține-n loc furnizorul de lemn de construcție (pentru navă); b. materialist TERT.
māteriātiō, *ōnis f.* lemnărie VITR.
māteriātūra, *ae f.* lucrarea lemnului, dulgheria VITR.
māteriēs, *ēī v.* **materia**
māterīnus (*3*) *adj.* lemnos, tare ca lemnul CAT.
māteriō, *āre, ātum vt.* a construi din lemn CIC.
māteriola, *ae f.* mic subiect, mică chestiune de tratat TERT.
māterior, *ārī vi.* a umbla după lemn de construcție CAES. B. G. *7, 73, 1*.
materis *v.* **matara**
māternus (*3*) *adj.* de mamă, matern: ~ *animus* TER. inimă de mamă, *maternis in armis* VERG. (Aeneas) purtînd armele date de mama sa (Venus), *Delum maternam invisit Apollo* VERG. Apollo s-a dus să vadă Delosul unde Latona îl născuse, *materna tempora* OV. M. *3, 312* timpul de gestație a fătului, *materna patria* LIV. locul de baștină din partea mamei.
Māternus, *ī m.* supranume roman (*de ex.*: *C. Curtius Maternus, orator roman în secolul I e.n.*).
mātertera, *ae f.* mătușă după mamă: *amita est patris soror,* ~ *est matris soror* DIG. *amita* este sora tatălui, *matertera* este sora mamei, ~ *magna* DIG. sora bunicii, ~ *maior* DIG. sora străbunicii.
mathēmatica, *ae* și **mathēmaticē**, *ēs f.* 1 matematică SEN.; 2 astrologie: *addictus mathematicae* SUET. robit astrologiei.
mathēmaticus (*3*) *adj.* matematic: *mathematicae artes* PL. științe matematice // **mathēmaticus**, *ī m.* 1 matematician CIC.; 2 astrolog: *mathematici, genus*

hominum sperantibus fallax TAC. astrologii, speţă de oameni care-i înşală pe cei ce speră.
mathēsis, *is* (*-eos*) (ac. *-in* sau *-im*) *f.* 1 învăţătură, ştiinţă CASSIOD. 2 astrologie FIRM.
Mātiānus (*3*) *adj.* al lui Matius.
Matilicātēs, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Matilica în Umbria.
Matīnus, *ī m.* munte în Apulia // **Matīnus** (*3*) *adj.* al muntelui Matinus, matinic: *apis Matinae more* HOR. ca o albină a muntelui Matinus.
matiola, *ae f. v.* **mateola**
Mātius, *iī m.* nume de familie roman // **Mātius** (*3*) *adj.* al lui Matius.
Mātrālia, *ium n. pl.* Matralii (*serbări ale zeiţei Mater Matuta*) OV. F. *6, 475*.
mātricālis (*2*) *adj.* al matricei VEG.
mātricīda, *ae m.* şi *f.* [*mater* + *caedo*] ucigaş al mamei sale.
mātricīdium, *iī n.* omorîrea mamei sale CIC.
mātrīcula, *ae f.* matriculă, registru VEG.
mātriculārius, *iī m.* registrator DIG.
mātrimōniālis (*2*) *adj.* matrimonial FIRM. ş.a.
mātrimōnium, *iī n.* [*mater*] 1 căsătorie a unei femei: *in ~ dare* CAES. a mărita o femeie, *alicuius ~ tenere* CIC. a fi soţia cuiva, *in ~ aliquam ducere* CIC. a lua în căsătorie o femeie; 2 (*pl. fig.*) *matrimonia* femei (măritate), *matrimonia et pecudes hostium praedae destinare* TAC. a destina prăzii femeile şi turmele duşmanilor.
mātrīmus (*3*) *adj.* care-şi are mama în viaţă: *patrimi omnes matrimique* LIV. toţi avîndu-şi taţii şi mamele în viaţă.
mātrix, *īcis f.* 1 femelă, animal de reproducţie: *tauri ad septuaginta matrices duo* VARR. doi tauri la şaptezeci de vaci; 2 (*la arbori*) trunchiul care produce vlăstare SUET.; 3 uter (al femeii), matrice SEN.; 4 (*fig.*) matriculă, registru TERT.; 5 (*fig.*) mamă, născătoare, izvor, origine TERT.
mātrōna[1], *ae f.* femeie măritată, matroană, soţie: *matronae, praeter faciem nil cernere possis* HOR. la o matroană, în afară de faţă, n-ai putea nimic vedea, *~ Iuno* HOR. augusta Iunonă, *~ tyranni* HOR. soţia tiranului.
Mātrona[2], *ae m.* rîul Matrona (*în Gallia*) (*azi, Marne*).
Mātrōna[3], *ae m.* muntele Matrona în Alpii Cottieni (*azi, Montgenèvre/ Monginevra*).
mātrōnalis (*2*) *adj.* de femeie măritată, de matroană: *~ gravitas* PLIN. IUN. gravitate de matroană, *oblivisci decoris matronalis* LIV. a-şi uita de demnitatea de femeie cinstită // **Mātrōnālia,** *ium n. pl.* Matronalii (*sărbătoarea matroanelor, celebrată la 1 martie*).
mātrōnātus, *ūs m.* ţinută de femeie respectabilă APUL. M. *4, 23*.
mātruēlis, *is m.* văr din partea mamei AUR. VICT.
matta, *ae f.* rogojină AUG.
mattārius, *iī m.* cel care doarme pe rogojină AUG.
mattea (mattya), *ae f.* mîncare aleasă, delicatesă SEN.
matteolae, *ārum f. pl.* bucăţele fine (de mîncare) ARN.
Matthaeus (Matthēus), *ī m.* evanghelistul Matei.
Mattiacus (*3*) *adj.* al mattiacilor, mattiac // **Mattiaci,** *ōrum m. pl.* mattiacii (*neam germanic, o ramură a chattilor, pe ţărmul răsăritean al Rinului*).
mattiobarbulus, *ī m.* soldat aruncător de bile de plumb VEG.
Mattium, *iī n.* capitala Chattilor (*v. Chatti*) (*în apropiere de actualul oraş Wiesbaden*) TAC.
mattya *v.* **mattea**
matula, *ae f.* vas, oală; (*spec.*) oală de noapte PL.; (*fig.*) nătîng, prost PL.
Mātūra, *ae f.* zeiţa coacerii fructelor.
mātūrascō, *ere vi.* a se coace AUG.
mātūrātē *adv.* la moment, repede, imediat PL.
mātūrātiō, *ōnis f.* iuţeală RH. HER.
mātūrē *adv.* 1 la momentul potrivit, la timp: *custodes ~ sentiunt* CIC. paznicii observară la timp; 2 repede, degrabă: *maturius quam consueverat proficiscitur* CAES. pleacă mai repede decît obişnuia, *quam maturrime occurrere* CAES. a preîntîmpina cît mai repede; 3 (*rar*) prematur, prea repede; *pater ~ decessit* NEP. tatăl a murit prematur; [superl. *maturrime* şi *maturissime*].
mātūrescō, *ere, mātūrui vi.* a se coace, a ajunge la dezvoltare completă: *cum ~ frumenta inciperent* CAES. pe cînd grînele începeau să se coacă, *nubilibus maturuit annis* OV. a ajuns la vîrsta de măritat, *si virtutes eius maturuissent…* PLIN. IUN. dacă virtuţile lui ar fi ajuns la deplina dezvoltare.
mātūritās, *ātis f.* 1 coacere: *~ frugum* CIC. coacerea grînelor; 2 deplină dezvoltare, împlinire deplină: *~ partus* COL. termenul naşterii fătului, *~ muriae* COL. saturaţia saramurii, *~ aetatis* PLIN. IUN. maturitate, vîrsta matură; (*fig.*) *~ virtutis* CIC. virtutea care a atins perfecţiunea, *omnium scelerum ~ in nostri consultatus tempus erupit* CIC. toate ticăloşiile ajunseră la dezvoltarea lor deplină (au ieşit la iveală) în vremea consulatului meu; 3 timp potrivit, oportunitate: *eius rei ~ nequedum venit* CIC. momentul potrivit pentru aceasta n-a venit încă, *temporum maturitates mutationesque* CIC. împlinirea anotimpurilor şi schimbările lor; 4 iuţire, grăbire: *poenae maturitatem precari* SUET. a cere rugîndu-se grăbirea pedepsei.
mātūrō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a face să se coacă, a coace: *uva maturata dulcescit* CIC. strugurele copt se îndulceşte, (*med.*) *vitis alba suppurationes maturat* PLIN. viţa albă face să se coacă supuraţiile; 2 (*oc.*) a duce la bun sfîrşit, a îndeplini: *multa, forent quae mox caelo properanda sereno, ~ datur* VERG. G. *1, 260* multe pe care le-ar lucra pripit cînd cerul e senin, (plugarul) are timp să le facă în voie; 3 a grăbi, a zori, a se grăbi: *~ iter* CAES. a grăbi plecarea, *~ insidias consuli* SALL. a se grăbi să întindă curse consului, *~ fugam* VERG. a se grăbi să o ia la fugă, *maturat ab urbe proficisci* CAES. se zoreşte să plece din Roma, *te oro ut matures venire* CIC. te rog să te grăbeşti să vii, *ita ~, ut...* CIC. a se grăbi astfel, încît..., *maturato opus est* LIV. este nevoie de grabă.
mātūrus (*3*) *adj.* 1 copt, ajuns la dezvoltare deplină: *matura uva* VERG. strugure copt, *poma, si matura et cocta sunt, decidunt* CIC. poamele, dacă au ajuns la deplină dezvoltare şi sînt coapte, cad la pămînt; 2 (*fig.*) copt, matur: *filia matura viro* VERG. fată în vîrstă de măritat, *matura virgo* HOR. fată de mări-

tat, *maturis solibus aestas* VERG. vară cu zile de soare puternic, *matura lux* VERG. lumină deplină, *matura ovis* OV. oaie gata să fete, *matura aetas* VERG. vîrsta maturității, *animi maturus* VERG. copt la minte, *maturi centuriones* SUET. centurioni care împlinesc curînd vîrsta concedierii, *matura seditio* LIV. revoltă gata să izbucnească; 3 potrivit (ca timp): *serere maturo tempore vites* TIB. a sădi vița la timp potrivit, *scribendi exspectandum tempus maturius* CIC. trebuie să aștept un moment mai potrivit de scris, *maturum iam videbatur*... [cu inf.] LIV. mi se părea mai potrivit ca...; 4 prematur, înainte de vreme: *matura faba* COL. bob care se coace mai devreme, *maturae hiemes* CAES. ierni timpurii, *ego sum maturior illo* OV. M. *13, 300* eu am venit înaintea lui, *maturi honores* OV. onoruri mai înainte de împlinirea vîrstei obișnuite, *maturior vis* HOR. moarte prematură; 5 repede, prompt: *maturo iudicio* CAES. printr-o judecată promptă (pe loc), *matura decessio* CIC. o părăsire rapidă a funcției, *robur aetatis quam maturrimum precari* TAC. îi ruga pe zei ca acela să ajungă cît mai repede în puterea vîrstei.

Mātūta, *ae f.* divinitate italică a dimineții (*identificată mai tîrziu cu Ino-Leucotea*); Aurora.

mātūtīnō *adv.* de dimineață PLIN. ș.a.

mātūtīnum, *ī n.* dimineața: *eodem matutino* QUINT. în aceeași dimineață.

mātūtīnus (*3*) *adj.* de dimineață, matinal: *matutina tempora* CIC. orele dimineții, *matutina frigora* HOR. răcoarea dimineții, *matutini equi* OV. caii Aurorei, *Matutinus pater* HOR. zeul Ianus.

Maurī, *ōrum m. pl.* maurii (*locuitori ai Mauritaniei*) // **Maurus** (*3*) *adj.* maur; african // **Maurus**, *ī m* maur.

Mauricātim și **Mauricē** *adv.* ca maurii.

Mauritānia (Mauretānia), *ae f.* Mauritania (*ținutul nord-occidental al Africii*).

Maurūsia, *ae f.* Mauritania // **Maurūsiacus** (*3*) și **Maurūsicus** (*3*) *adj.* mauritan.

Mausōlēum, *ī n.* mormîntul lui Mausolus; (*gener.*) mormînt măreț, mausoleu.

Mausōlēus (*3*) *adj.* al lui Mausolus.

Mausōlus, *ī m.* rege al Cariei (*secolul al IV-lea î.e.n., căruia Artemisia, sora și soția lui, i-a ridicat după moarte un mormînt măreț în Halicarnas*).

māvolo, māvelim, māvellem *v.* **malo**

Māvors, *rtis m.* (*arh. și poet.*) 1 Marte (*zeul războiului*): *Mavortis urbs* VERG. orașul lui Marte (Roma), *puer Iliae Mavortisque* HOR. copilul Iliei și al lui Marte (Romulus); 2 (*fig.*) război // **Māvortius** (*3*) *adj.* al lui Marte: *Mavortia tellus* VERG. pămîntul pe care s-a născut Marte (Thracia), *Mavortia proles* OV. odraslele lui Marte (thebanii), *Mavortia moenia* VERG. zidurile cetății lui Marte (Roma) // **Māvortius**, *iī m.* fiul lui Marte (Meleagru) OV.; 3 războinic.

māvortis, *is m.* și **māvorte**, *is n.* voal (*purtat pe cap sau în jurul gîtului*), fular.

Maxentius, *iī m.* împărat roman (*secolul al IV-lea e.n., învins de Constantin*) // **Maxentiānus** (*3*) *adj.* al lui Maxentius.

maxilla, *ae f.* (dim. al lui *mala*) maxilar, falcă CIC. ș.a.

maxillāris (*2*) *adj.* al fălcii, maxilar PLIN., CELS.

maximē (maxumē) *adv.* (superl. lui *magis*): 1 în cel mai înalt grad, foarte mult: *huic legioni Caesar confidebat* ~ CAES. în această legiune Caesar avea cea mai mare încredere, *loca* ~ *frumentaria* CAES. locuri foarte bogate în grîne, ~ *plebi acceptus erat* CAES. avea foarte mare trecere în fața poporului; (*în îmbinări diferite*) *unus maxime, unus omnium maxime* mai mult decît oricine: *qui proelium unus* ~ *accenderat* CURT. care aprinsese mai mult decît oricine războiul; *quam maxime* (*possum, potest*) cît mai mult posibil: *memoriam nostri quam* ~ *longam efficere* SALL. a lăsa o amintire despre noi cît mai durabilă cu putință, *dicere quam* ~ *ad veritatem accomodate* CIC. a vorbi cît mai potrivit cu realitatea: *tam* (*ut*)... *quam qui* ~ astfel... ca nimeni altul: *tam sum amicus reipublicae, quam qui* ~ CIC. iubesc republica precum nimeni altul, *provincia ut quae* ~ *omnium belli avida* LIV. provincie doritoare de război ca nici una alta; *ut quisque maxime... ita maxime* (sau invers) *ita maxime... ut quisque maxime* (*minime*) cu cît mai mult cineva... cu atît mai mult (mai puțin), *ut quisque* ~ *excellit, ita* ~ *vult esse*... cu cît cineva se distinge mai mult, cu atît mai mult vrea să fie...; (*în gradații*) *maxime... secundo loco*... CIC. în primul rînd..., în al doilea...: *in quo genere sunt* ~ *oves deinde caprae* VARR. în care categorie sînt în primul rînd oile, apoi caprele, *me* ~*, sed proxime illum quoque fefellissem* CIC. în primul rînd m-aș fi înșelat pe mine, în al doilea chiar și pe el; 2 (= *potissimum, praecipue*...) mai ales, îndeosebi: *quae ratio poetas, maximeque Homerum, impulit*... CIC. acest motiv i-a îndemnat pe poeți, și mai ales pe Homer, ca..., *maxime si*... VARR. mai ales dacă..., *maxime quod*... mai ales că..., *cum... tum maxime* sau *tum... tum maxime* pe de o parte..., pe de alta mai ales (dacă... apoi și mai mult), *sollicitum esse cum de tuis fortunis, tum* ~ *de me sentio* CIC. văd că ești îngrijorat pe de o parte de bunurile tale, pe de alta mai ales de mine; 3 tocmai: *haec cum* ~ *loqueretur, sex lictores eum circumsistunt* CIC. pe cînd tocmai spunea acestea, șase lictori îl împresoară, *quos nuper* ~ *liberaverat* CAES. pe care tocmai îi liberase de curînd, *ut nunc* ~ *memini* PL. precum îmi amintesc tocmai acum, *ipse tum* ~ *refovebat artus* CURT. acesta tocmai atunci își încălzea membrele; 4 în general, aproximativ: *ad hunc* ~ *modum disseruit* CURT. a vorbit cam așa, *hoc* ~ *modo in Italiam perventum est* LIV. în linii generale, așa s-a ajuns în Italia; 5 (*răspuns afirmativ într-un dialog*) foarte bine, perfect, bucuros: *Operam mihi da! — Maxime* PL. dă-mi un ajutor! — Bucuros, *Duc me ad eam! — Maxime* TER. Du-mă la ea! — Foarte bine.

Maximiānus, *ī m.* Marcus Aurelius Valerius Maximianus Hercules (*împărat roman între 286–305, asociat al lui Diocletianus la conducerea imperiului*).

Maximīniānus (*3*) *adj.* al lui Maximinus.

Maximīnus, *ī m. 1*) Caius Iulius Verus Maximinus Thrax (*împărat roman între 235–238, succesor al lui Alexander Severus*); *2*) Caius Valerius Galerius Maximinus Daia (*împărat roman între 309–313*).

maximitās, *ātis f.* mărime LUCR. *2, 498.*

maximopere = *superl.* lui magnopere

maximus (*3*) *adj.* = superl. lui **magnus**

Maximus, *ī m.* supranume roman (*de ex.*: *Q. Fabius Maximus Cunctator, consul și comandant în al doilea război punic*); (*pl.*) *Maximi* CIC. oameni ca Fabius Maximus.

māza, *ae f.* pîine muiată pentru cîini GRATT.

Māzaca, *āe f.* sau **Māzaca,** *ōrum n. pl.* capitala Cappadociei.

Mazacēs, *um m. pl.* mazacii (*neam din Mauritania*); [sg. colect. **Mazax,** *acis*].

mazonomus, *ī m.* tavă mare și adîncă HOR. S. *2, 8, 86.*

mēabilis (*2*) *adj.* **1** pe unde se poate trece, accesibil: *civitas ascensu perangusto* ~ AMM. oraș în care se poate ajunge printr-un drum de urcuș foarte îngust; **2** (*act.*) care pătrunde ușor PLIN.

meāculum, *ī n.* loc de trecere MART. CAP.

Meander *v.* **Maeander**

meātim *adv.* în felul meu GRAMM.

meātor, *ōris m.* (*inscr.*) trecător.

meātus, *ūs m.* **1** mișcare, mers, curs: *solis lunaeque* ~ LUCR. cursul Soarelui și al Lunii, *siderum meatus* SEN. cursul stelelor, *meatus maris* MEL. mișcările mării (flux și reflux), *aquila leni meatu* TAC. vulturul cu un zbor lin, *meatus animae* PLIN. IUN. mișcările de respirație, respirația; **2** (*concrt.*) drum, cale: *Danuvius in Ponticum mare sex meatibus erumpit* TAC. G. *1* Dunărea se varsă prin șase guri în Marea Pontică.

mēcastor *interj.* pe Castor! (*formulă de jurămînt*) PL. ș.a.

mēchanēma, *atis n.* joc de abilitate, artificiu SID.

mēchanicus (*3*) *adj.* mecanic GELL. // **mēchanicus,** *ī m.* mecanic SUET. // **mēchanica,** *ae f.* mecanică SYMM. // **mēchānica,** *ōrum n. pl.* aparate mecanice APUL.

mēchanisma, *atis n. v.* **mechanema**

mēcōn, *ōnis f.* (specie de) mac PLIN.

mēcōnium, *ii n.* **1** opiu PLIN.; **2** excremente (la nou-născuți) PLIN.

meddix, *icis m.* medix, magistrat (la osci) ENN.: ~ *tuticus* LIV. magistrat superior (la osci).

Mēdēa, *ae f.* **1** faimoasă magiciană (*fiica regelui Aeete din Colchida*; *l-a ajutat pe Iason, de care se îndrăgostise, să adoarmă balaurul care păzea lîna de aur*; *fugind cu el spre Grecia, după ce și-a omorît fratele, pe Absyrtes, aruncîndu-i mădularele în mare, a ajuns la Iolchos împreună cu iubitul ei, cu care s-a căsătorit*; *mai tîrziu, izgonită de Iason care voia să se căsătorească cu fiica regelui Corintului, și-a ucis copiii pe care i-a avut cu acela și și-a ars rivala*); (*fig.*) *Medea Palatina* CIC. Medea de pe Palatin (Clodia); **2** titlu de tragedie cu acest subiect la autori ca: Euripide, Ennius, Seneca; **3** (un fel de) piatră prețioasă PLIN.

Mēdēis, *idis adj. f.* al Medeii, magic: *Medeides herbae* OV. A. A. *2, 101* buruieni de farmece.

medēla, *ae f.* leac, medicament: *medelas varias adhibere* APUL. a folosi diferite leacuri.

medēlifer, *era, erum adj.* vindecător FORT.

medens, *ntis* **1** *p. pr. v.* **medeor**; **2** *subst. m.* medic: *medentis ope* OV. cu ajutorul medicului.

medeor, *ērī vi.* și (*rar*) *vt. dep.* **1** a vindeca, a lecui: (*cu dat.*) *medendi ars* OV. arta de a vindeca, ~ *morbo* CIC. a vindeca o boală, ~ *alicui* CIC. a vindeca pe cineva, *radix succo medetur dolori dentium* PLIN. rădăcina cu sucul ei este bună la durerea de dinți, (*cu ac.*) ~ *vulnus* VITR. a vindeca rana, (*prov.*) *cum capiti mederi debeam, reduviam curo* CIC. cînd ar trebui să tratez capul bolnav, eu mă ocup de o pieliță la unghie; **2** (*fig.*) a vindeca, a remedia, a veni în ajutor: ~ *huic vitio* VITR. a vindeca acest viciu, ~ *inopiae rei frumentariae* CAES. a remedia lipsa de grîu, ~ *afflictae reipublicae* CIC. a veni în ajutorul statului izbit, (*cu ac.*) *cupiditates quas mederi possis* TAC. patimi pe care ai putea să le vindeci; (*sens pas.*) *ut dolor mederetur* HIER. ca durerea să fie tămăduită.

Mēdia, *ae f.* regiune în Asia.

mediānus (*3*) *adj.* de la mijloc, median VITR. // **mediānum,** *ī n.* mijlocul DIG.

mediastīnus, *ī m.* **1** sclav pentru treburi de rînd, servitor bun la toate HOR.; **2** (*oc.*) ajutor al medicului, infirmier PLIN.

mediātenus *adv.* pînă la jumătate MART. CAP.

mediātiō, *ōnis f.* mediere, intervenție AUG.

mediātor, *ōris m.* mediator, intermediar APUL.

mediātrix, *īcis f.* (*tard.*) mediatoare.

medica[1], *ae f.* doctoreasă; moașă APUL. ș.a

mēdica[2], *ae f.* lucernă (de Media).

medicābilis (*2*) *adj.* **1** (*pas.*) de vindecat: *nullis amor est* ~ *herbis* OV. iubirea nu-i de lecuit prin nici un fel de buruieni; **2** (*act.*) care lecuiește: ~ *succus* COL. suc tămăduitor.

medicābulum, *ī n.* loc(alitate) potrivit(ă) pentru vindecare APUL.

medicāmen, *inis n.* **1** medicament, leac: *agrestia medicamina* TAC. leacuri țărănești; (*oc.*) plasture, alifie: *facies medicaminibus interstincta* TAC. fața punctată de plasture; **2** otravă; băutură de vrajă: *vis medicaminis* TAC. efectul otrăvii, *agnus medicamine fiet* OV. prin băutura fermecată, va deveni miel; **3** materie colorantă, vopsea: ~ *croceum* LUC. vopsea galbenă ca șofranul; **4** fard, dresuri (pentru față): *medicamina faciei* OV. dresuri; **5** (ingredient) condiment COL.; bălegar PLIN.; cheag (*de preparat cașul*) COL.

medicāmentārius (*3*) *adj.* de medicamente // **medicāmentārius,** *ii m.* **a.** farmacist PLIN.; **b.** preparator de otrăvuri COD. TH. // **medicāmentāria,** *ae f.* **a.** farmacopee PLIN.; **b.** preparatoare de otrăvuri COD. TH.

medicāmentōsus (*3*) *adj.* tămăduitor VITR.

medicāmentum, *ī n.* **1** medicament, leac; unsoare, alifie ~ *sumere* PLIN. a lua un medicament, *multis medicamentis delibutus* CIC. uns cu multe alifii; (*fig.*) ~ *laborum* CIC. leac împotriva necazurilor; **2** otravă, venin; băutură de vrajă: *medicamentis partum abigere* CIC. a provoca avort prin droguri, *medicamento sagittas tingere* PLIN. a muia săgețile în otravă, ~ *amatorium* SUET. băutură de dragoste; **3** materie colorantă, vopsea; **4** fard, substanță cosmetică: (*fig.*) *fucati medicamenta candoris* CIC. Or. 79 sulimanuri care dau o culoare strălucitoare; **5** condiment COL.

medicātiō, *ōnis f.* medicaţie; remediu folosit COL., MART. CAP.
medicātor, *ōris m.* tămăduitor TERT.
medicātus[1] *(3) p. pf. v.* **medico** şi **medicor** // **adj.** tămăduitor: *medicatae aquae* SEN. ape tămăduitoare, *medicata potio* CURT. băutură de leac.
medicātus[2], *ūs m.* băutură vrăjitorească OV.
medicīna, *ae f.* 1 (subînţ. **ars**) arta medicală, medicină CIC. 2 (subînţ. **taberna**) prăvălie cu medicamente, farmacie: *per medicinas quaerere* PL. a căuta pe la toate farmaciile; 3 **a.** leac, remediu, operaţie medicală, tratament: *medicinam alicui adhibere* (*facere*) CIC. a aplica un leac cuiva, *periculosam fecit medicinam lupo* PHAEDR. făcu lupului o operaţie medicală periculoasă; (*fig.*) *non egeo medicinā: me ipse consolor* CIC. n-am nevoie de leac: mă consolez singur, *medicinam temporis exspectare* CIC. a aştepta vindecarea adusă de timp, ~ *malorum* OV. remediu contra nenorocirilor, ~ *figurae* PROP. dresuri pentru faţă; **b.** (*oc.*) curăţirea viţei PLIN.; otravă ACC.
medicō *(1) vt.* 1 a vindeca; 2 a trata (*impregnînd, muind într-o substanţă*), a prepara: ~ *semina* VERG. a prepara seminţele, impregnîndu-le (în drojdie), ~ *oves unguine* COL. a unge oile cu o unsoare, *medicatis frugibus offa* VERG. o prăjitură cu făină amestecată cu ierburi vrăjite, *lana medicata fuco* HOR. lîna vopsită în roşu, *boletus medicatus* SUET. ciupercă otrăvită, *somnus medicatus* OV. somn datorat vrăjilor, buruienilor.
medicor, *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* a trata, a vindeca: (*cu dat.*) *illo senibus medicantur anhelis* VERG. cu acesta, ei îi tratează pe bolnavii suferind de astm, (*cu ac.*) ~ *cuspidis ictum* VERG. a vindeca lovitura lăncii, *ego medicabor metum* PL. îl voi vindeca eu de frică.
medicus[1] *(3) adj.* 1 tămăduitor: *medicae manus* VERG. mîini tămăduitoare; 2 de vrăjitor SIL.
medicus[2], *ī m.* 1 medic, doctor: *medicum admovere aegro* SUET. a chema un medic la un bolnav, ~ *vulnerum* PLIN. chirurg; 2 degetul inelar PLIN.
Mēdicus[3] *(3) adj.* al mezilor, medic; persan.
mediē *adj.* la mijloc, aşa şi aşa, nici mult, nici puţin EUTR. ş.a.
medietās, *ātis f.* 1 mijlocul, centrul CIC.; 2 jumătate PALL.; 3 (*fig.*) calea de mijloc DIG.
medimnum, *ī n.* şi **medimnus**, *ī m.* medimnă (*măsură grecească de capacitate, cam 52 de litri*) NEP.
mediō, *āre vt.* şi *vi.* 1 a împărţi în două jumătăţi AUG.; 2 a fi la mijloc, a se interpune PALL., SID.
mediocris *(2) adj.* 1 de mijloc, mediocru, obişnuit, de rînd: *oratores mediocres* CIC. oratori obişnuiţi, *non mediocres viri, sed maximi et docti* CIC. nu oameni de rînd, ci foarte însemnaţi şi învăţaţi; 2 mic, slab, neînsemnat: ~ *poeta* HOR. poet slab, *mediocris animi est* CAES. e trăsătura unui suflet mic, (*în litotă*) *non mediocrem telum* CIC. o armă destul de însemnată, *praemium non mediocre* SUET. răsplată destul de mare; 3 (*despre cantitatea unei silabe*) lungă sau scurtă, anceps GELL.; [*mediōcris* HOR. *A. P. 370*].
mediocritās, *ātis f.* 1 cale de mijloc, moderaţie, măsură: ~ *illa, quae est inter nimium et parum* CIC. acea cale de mijloc care este între ce e prea mult şi prea puţin, ~ *in dicendo* (*dicendi*) CIC. moderaţia în vorbire, *auream mediocritatem diligere* HOR. a iubi moderaţia, care e preţioasă ca aurul, *aurea* ~ HOR. calea de mijloc aurită; 2 puţinătate, inferioritate, mediocritate: ~ *rei familiaris* SUET. micimea averii, ~ *ingenii* CIC. mediocritatea talentului, ~ *morbi* SEN. boală care nu e gravă.
mediocriter *adv.* moderat, cu măsură; în mică măsură: ~ *ferre aliquid* CIC. a suporta ceva cu calm, *corpus* ~ *aegrum* CIC. corp doar puţin bolnav, ~ *a doctrina instructus* CIC. puţin dotat cu învăţătură; (*în litotă*) *haud* (*non*) ~ PL. nu puţin, foarte mult: *reprehensus est non* ~ QUINT. a fost mustrat foarte rău.
Mediolānum (**Mediolānium**), *iī n. 1*) oraş în Gallia Transpadană (*capitala insubrilor; azi, Milano*); *2*) numele altor localităţi din Gallia // **Mediolānensis** *(2) adj.* milanez // **Mediolānensēs**, *ium m. pl.* milanezii.
Mediomatricī, *ōrum m. pl.* mediomatricii (*neam din Gallia Celtică, pe rîul Mosella*).
Mediōn, *ōnis f.* oraş în Acarnania // **Mediōniī**, *ōrum m. pl.* medionii (*locuitori ai oraşului Medion*).
medioximē (**medioxumē**) *adv.* moderat VARR.
medioximus (**medioxumus**) *(3) adj.* de mijloc, care e la mijloc (între), intermediar: *di superi atque inferi et medioximi* APUL. zeii de sus, cei de jos şi cei intermediari.
medipontus, *ī m.* funie groasă CAT.
meditābundus *(3) adj.* gîndindu-se la..., avînd mereu în minte: ~ *bellum* IUST. plănuind un război.
meditāmen, *inis n.* proiect, plan SIL.
meditāmentum, *ī n.* 1 lucrare pregătitoare: *meditamenta belli* TAC. exerciţii pregătitoare de război; 2 învăţătură elementară GELL.
meditātē *adv.* 1 anume, cu intenţie SEN.; 2 foarte bine, la perfecţie (ca şi cum ar fi studiat mult) PL.
meditātiō, *ōnis f.* 1 meditare, reflectare (la ceva): ~ *futuri mali* CIC. reflectare la o nenorocire viitoare; 2 pregătire (pentru ceva): ~ *obeundi muneris* CIC. pregătire în vederea luării unei sarcini, ~ *campestris* PLIN. IUN. exerciţiu militar; 3 (*rar*) obişnuinţă PLIN.
meditātiuncula, *ae f.* mic exerciţiu pregătitor MAMERT.
meditātor, *ōris m.* cel care meditează, gînditor P. NOL.
meditātōrium, *iī n.* 1 pregătire prealabilă HIER.; 2 laborator HIER.
meditātus[1] *(3) p. pf. v.* **meditor** (*şi cu sens pas.*)
meditātus[2], *ūs m.* gînd: *meditatus innoxii* APUL. gînduri nevinovate.
mediterrāneus *(3) adj.* înconjurat de pămînturi, din interiorul unui ţinut, unei ţări: *homines mediterranei a rebus maritimis remotissimi* CIC. oameni de uscat, foarte străini de treburile maritime, *mediterraneae regiones* CAES. ţinuturile din interiorul ţării, *mediterraneum commercium* PLIN. comerţ interior // **mediterrāneum**, *ī n.* ţinut din interior: *mediterraneae Galliae* LIV. *21, 31, 2* ţinuturile interioare ale Galliei.
meditor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* 1 a se gîndi, a medita, a reflecta: ~ *forum* CIC. a se gîndi la for, *meditabor quomodo cum illo loquar* CIC. am să mă gîndesc

cum să vorbesc cu el, ~ *secum* PL. a se gîndi în sinea lui, *ne ad eam rem meditēre* CIC. ca să nu te gîndeşti la acest lucru, *haec scribo, ut de tua quoque ratione meditere* CIC. îţi scriu acestea, ca să te gîndeşti la ce ai şi tu de făcut; **2** a plănui, a (se) pregăti: ~ *fugam* CIC. a plănui fuga, *cum animo meditaretur proficisci in Persas* NEP. cum în mintea lui plănuia să plece la perşi, *meditare causam meam* CIC. pregăteşte apărarea mea; **3** a se exersa: *Demosthenes in litore meditans* QUINT. Demosthene făcînd exerciţii la ţărmul mării, *perfecitque meditando, ut nemo planius esse locutus putaretur* CIC. a ajuns prin exerciţii ca nimeni să nu fie socotit că a vorbit mai lămurit, *agrestem meditabor Musam* VERG. voi încerca un cîntec rustic, *satin estis meditati?* PL. aţi studiat suficient rolul? // **meditātus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) pregătit dinainte, studiat: *meditatum scelus* CIC. crimă premeditată, *meditata oratio* PLIN. discurs pregătit dinainte, *sine meditata sive subita proferret* PLIN. IUN. fie că vorbea pregătit dinainte, fie că improviza; [(*tard.*) sens pas. *adulteria meditantur* MIN. FEL. se pun la cale adultere].

Meditrīnālia, *ium n. pl.* Meditrinalii (*serbări în cinstea Meditrinei, zeiţa vindecărilor*) VARR.

meditullium, *iī n.* mijloc, centru: *in ipso meditullio scaenae* APUL. chiar în mijlocul scenei.

medium, *iī n.* **1** mijloc, centru: *in medio aedium* LIV. în mijlocul casei, *medio montium porrigitur planities* LIV. la mijlocul munţilor, se întinde o cîmpie, *volat medio caeli terraeque* VERG. zboară între cer şi pămînt, *medio tutissimus ibis* OV. la mijloc vei merge mai apărat ca oriunde, *legionem sextam medio constituit* TAC. a aşezat legiunea a şasea în centru, *diei* ~ LIV. amiaza, *medio temporis* TAC. între timp, (*oc.*) *in medio relinquere* CIC. a lăsa în suspensie; **2** (*fig.*) ceea ce este la dispoziţia tuturor, sub ochii tuturor, ceea ce este comun: *tabulae sunt in medio* CIC. registrele sînt la dispoziţia tuturor, *rem totam in medio proponere* CIC. a expune în văzul lumii întreaga chestiune, *rem in* ~ *vocare* CIC. a aduce un lucru la cunoştinţa tuturor, *in* ~ *venire* CIC. a se prezenta în public, *recedere de medio* CIC. a se retrage din faţă, *e medio excedere* (*abire*) TER. a pleca din mijlocul tuturor (a muri), *hominem de medio tollere* CIC. a suprima un om, *pellere e medio* CIC. a expulza, *verba e medio* OV. cuvinte din limbajul comun; (*spec.*) *in medium* în interesul comun, în comun: *bona interfectorum in* ~ *cedant* TAC. bunurile celor ucişi să devină proprietate comună, *in* ~ *quaerebant* VERG. agoniseau pentru toţi, *consulite in* ~ VERG. gîndiţi-vă la interesul general, *laudem conferentes potius in* ~ *quam ex communi ad se trahentes* LIV. *6, 6, 16* punînd mai degrabă gloria în comun decît atribuindu-şi fiecare merite din ce este gloria tuturor; **3** jumătate: *scrobem ad* ~ *completo* COL. umple groapa pînă la jumătate.

medius (*3*) *adj.* **1** de mijloc, la mijloc, central: *media pars urbis* CIC. partea din mijloc a oraşului, ~ *locus mundi* CIC. centrul universului, *quae regio totius Galliae media habetur* CAES. regiune considerată drept centrul întregii Gallii, *in solio* ~ *consedit* OV. s-a aşezat pe tron la mijloc, ~ *dies* VERG. amiază (*dar şi*: zi intermediară), *in medios dormire dies* HOR. a dormi pînă la amiază, *media nox* CAES. miezul nopţii, *medium arripere aliquem* TER. a-l apuca pe cineva de mijloc, *media inter proelia* VERG. în timpul luptelor; (*partitiv*) *in media insula* CIC. în mijlocul insulei, *medio in foro* CIC. în mijlocul forului, *media in voce resistere* VERG. a se opri la jumătatea vorbei, *in medio iure civili versari* CIC. a se mişca în plin drept civil; **2** intermediar, mijlociu: *media aetas* CIC. vîrstă mijlocie, *medio tempore* SUET. între timp, *medium dicendi genus* QUINT. gen intermediar de elocinţă, *medium quiddam sequi* CIC. a urma o cale de mijloc, *media oratio* LIV. discurs conciliant; **3** neutru: *medios esse non iam licebit* CIC. nu-mi va mai fi permis să rămîn neutru, *medium se genere* LIV. a se arăta neutru; **4** echivoc, ambiguu: *medio responso* LIV. printr-un răspuns echivoc, *media vocabula* GELL. termeni ambigui; **5** mijlocitor: *paci medium se offerre* VERG. a se oferi mijlocitor de pace; **6** de mijloc (între două contrarii): *medium in Anco ingenium et Numae et Romuli memor* LIV. firea lui Ancus era moderată, ţinînd şi de a lui Numa, şi de a lui Romulus; **7** obişnuit, comun, mediocru: *nihil medium, sed immensa omnia* LIV. nimic nu era obişnuit la el, ci totul nemăsurat, *Galbae medium ingenium, magis extra vitia quam cum virtutibus* TAC. Galba avea nu caracter comun, mai degrabă fără vicii decît cu calităţi.

mēdius fidius (pentru *me dius Fidius iuvet*) aşa să-mi ajute zeul bunei-credinţe!, pe legea mea! CIC. ş.a.

mēdix *v.* **meddix**

Medoacus maior şi **minor** *m.* două rîuri în Gallia Cisalpină (*azi*, *Brenta şi Bacchiglione*).

Medōn, *ontis m. 1*) un centaur; *2*) fiul regelui Codrus al Atenei.

Medōntidae, *ārum m. pl.* urmaşii lui Medon.

medulla, *ae f.* **1** măduvă (*a oaselor, a copacului etc.*); miez: *cum albis ossa medullis* OV. oase cu măduvă albă, *nuces sine medulla* PETR. nuci fără miez, *candidior medulla* PLIN. făină mai albă; **2** (*fig.*) măruntaie, adîncul inimii: *montis medullae* CATUL. măruntaiele muntelui, *est flamma medullas* VERG. patima îi mistuie trupul, *haec mihi semper erunt infixa medullis* OV. acestea îmi vor fi totdeauna întipărite în adîncul sufletului; **3** esenţă, floare (a unui lucru): *suadae* ~ CIC. (*despre elocinţa cuiva*) floarea puterii de convingere.

medullāris (*2*) *adj.* care pătrunde pînă în măduva oaselor (*despre durere*) APUL. M. *7, 17*.

medullātus (*3*) *adj.* plin de măduvă VULG.

medullitus *adv.* **1** pînă în măduva oaselor VARR.; **2** (*fig.*) din adîncul inimii, adînc: ~ *aliquem amare* PL. a iubi pe cineva din toată inima, ~ *ingemebam* APUL. gemeam din adîncul inimii.

medullō, *āre vt.* a umple de măduvă APUL

medullōsus (*3*) *adj.* plin de măduvă (*despre os*) CELS.

medullula, *ae f.* măduvioară CATUL.

Mēdus (*3*) *adj.* med, din Media // **Mēdus**, *ī m. 1*) med; persan; *2*) rîu în Persia (*afluent al fluviului Araxes*); *3*) fiul Medeii.

Mēdusa, *ae f.* Medusa (*una dintre Gorgone, singura muritoare, inițial foarte frumoasă; în urma unei dispute cu zeița Athena, aceasta i-a preschimbat frumoasele-i plete în șerpi înspăimîntători și a hotărît ca toți cei care o priveau să se transforme în stane de piatră; Perseu i-a tăiat capul, iar din sîngele Medusei s-a născut calul Pegas*) // **Medūsaeus** (*3*) *adj.* al Medusei, meduseic: *Medusaeus equus* OV. = calul Pegas, ~ *fons* OV. izvorul meduseic (*Hipocrene, care a țîșnit în urma loviturii de copită a lui Pegas*); *Medusaeum monstrum* OV. = Cerberul (*născut de Echidna, o nepoată a Medusei*).

mefitis *v.* **mephitis**

Megabocchus (Megaboccus), *ī m. 1*) proprietar în Sardinia, complice al lui Catilina; *2*) poreclă dată de Cicero lui Pompeius CIC. Att. *2, 7, 3*.

Megaera *ae f.* una dintre Furii.

Megalē, *ēs f.* epitet al Cybelei (*zeița frigiană, marea mamă a zeilor*).

Megalē polis *v.* **Megalopolis**

Megalensiacus (*3*) *adj.* al jocurilor megalesiene.

Megalensis (Megalēsis) (*2*) *adj.* al Cybelei // **Megalensia (Megalēsia)**, *ōrum n. pl.* serbările în cinstea Cybelei, mama zeilor (*al cărei cult zgomotos, introdus la Roma în anul 204, era celebrat în luna aprilie*).

Megalēsius (*3*) *adj.* al Cybelei.

Megālia, *ae f.* mică insulă în apropiere de Neapole.

megālium, *iī n.* denumirea unei pomezi fine PLIN.

megalographia, *ae f.* pictură cu subiect măreț VITR.

Megalopolis, *is f.* oraș în Arcadia (*locul de naștere al istoricului Polybius*).

Megalopolitae, *ārum m. pl.* și **Megalopolitānī**, *ōrum m. pl.* megalopolitanii.

Megara, *ae f.* și **Megara**, *ōrum m. pl. 1*) oraș în Grecia (*capitala ținutului Megarei, în istmul Corintului*); *2*) oraș în Sicilia; [abl. pl. *Megaribus* PL.].

Megarēa, *ōrum m. pl.* Megara (*oraș în Sicilia*).

Megarēius (*3*) *adj.* al lui Megareus (*v. Megareus*[2]): ~ *heros* OV. eroul, fiu al lui Megareus.

Megarensis (*2*) din Megara (*în Grecia*).

Megarēus[1] (*3*) *adj.* din Megara (*în Grecia*).

Megarēūs[2], *eī (-eos) m.* Megareus (*fiul lui Neptun și tată al lui Hippomene*).

Megaricus (*3*) *adj.* din Megara (*în Grecia*) // **Megaricī**, *ōrum m. pl.* filozofii megarieni (*discipoli ai lui Euclide*).

Megariī, *ōrum m. pl.* megarienii.

Megaris, *idis f. 1*) Megara (*oraș în Sicilia*); *2*) Megarida (*ținutul Megarei, în Grecia*); *3*) *v.* **Megalia**

Megarus (*3*) *adj.* din Megara (*în Sicilia*).

megistānēs, *um m. pl.* cei mari, cei puternici (*la orientali*) SEN. ș.a.

mehercle (mehercule, me hercule, meherculēs) pe Hercules! (*formulă de jurămînt*) CIC. ș.a.; *v.* și **Hercules**

mēiō, *mējere vi.* **1** a urina CATUL.; **2** a lăsa să scape urina MART. (*despre o oală de noapte*).

mel, *mellis n.* **1** miere: *melle dulci dulcior* PL. mai dulce ca mierea cea dulce; (*pl.*) *mella* stropi (picături) de miere: *de viridi stillabant ilice mella* OV. din stejarul cel verde picurau stropi de miere, *roscida mella* VERG. stropi de miere rourată (*după credința celor vechi, mierea se formează pe frunzele arborilor din roua căzută pe ele*); (*prov.*) *e medio flumine mella petere* OV. a căuta miere în mijlocul rîului (a voi imposibilul); **2** (*fig.*) dulceață, încîntare: *poetica mella* HOR. poezii încîntătoare, *hoc iuvat et melli est* HOR. asta îmi place și mă încîntă; **3** ființă dragă, iubire (*term. drăgăstos*) PL. ș.a.

Mela, *ae m.* supranume roman (*de ex.: Pomponius Mela, geograf roman din timpul lui Claudius*).

Melampūs, *podis m. 1*) medic și ghicitor din Argos; *2*) fiul lui Atreu; *3*) nume de cîine OV.

melancholia, *ae f.* fiere neagră C. AUR.

melancholicus (*3*) *adj.* **1** cauzat de fierea neagră: *melancholicae vertigines* PLIN. amețeli cauzate de fierea neagră; **2** melancolic CIC. ș.a.

melandryum, *yī n.* bucată de ton marinat MART. ș.a.

Melanippa, *ae* și **Melanippē**, *ēs f. 1*) fiica lui Eol; *2*) titlul unei tragedii a lui Accius; *3*) sora amazoanei Antiope.

Melanippus, *ī m. 1*) apărător al Thebei (*contra celor Șapte care o atacau*); *2*) titlul unei tragedii a lui Accius.

Melanthēus (*3*) *adj.* al lui Melanthus.

Melanthius, *iī m. 1*) păstor al lui Ulises; *2*) un pictor vestit.

Melanthō, *ūs f.* nimfă a mării OV.

Melanthus[1], *ī m.* fluviu în țara sarmaților.

Melanthus[2], *ī m. 1*) corăbier (*transformat de Bacchus în delfin*); *2*) rege al Atenei, tatăl lui Codrus.

melanūrus, *ī m.* (specie de) pește de mare OV.

Melās (*anis*) *m.* (ac. *-ana* și *-an*) Rîul Negru (*numele mai multor rîuri din Ionia, Sicilia, Thessalia, Beoția, Thracia*).

melculum, *ī n.* și **melculus**, *ī m.* [*mel*] (*term. drăgăstos*) dulceață, scumpete PL. ș.a.

Meldī, *ōrum m. pl.* meldii (*mic neam din Gallia, din apropiere de actualul Meaux*).

melē *n. pl. v.* **melos**

Meleager (Meleagros, Meleagrus), *grī m.* argonaut (*omorîtor al mistrețului caledonian*) // **Meleagrius (Meleagrēus)** (*3*) *adj.* al lui Meleagrus.

Meleagridēs, *um f. pl.* surorile lui Meleagrus (*v. Meleager*).

meleagris, *idis f.* (*ornit.*) bibilică (*Numida meleagris*) VARR. ș.a.

mēlēs[1] **(mēlis)**, *is f.* (*zool.*) jder (*Martes martes*) *sau* dihor (*Putorius putorius*) VARR.

Meles[2], *ium f. pl.* oraș samnit.

Melēs[3], *ētis m.* rîu în Ionia (*din apropiere de Smirna, pe malurile căruia s-ar fi născut Homer*).

Meletē, *ēs f.* una dintre muze.

Melētēus (*3*) *adj.* al rîului Meles, homeric.

Meliboea, *ae f.* oraș în Thessalia (*unde se producea o purpură vestită*).

Meliboeus[1] (*3*) *adj.* de Meliboea: *purpura Meliboea* VERG. purpură de Meliboea.

Meliboeus[2], *ī m.* nume de păstor.

melicēria, *ae f.* puroi CELS.

melicēris, *idis f.* buboi cu puroi VEG.

Melicerta (Melicertēs), *ae m.* fiul regelui theban Athamas și al soției sale Ino (*care, urmărită de soțul ei, s-a aruncat în mare cu copilul ei, transformat într-un zeu marin*).
melichrūs *adj.* de culoarea mierii LUCR. *4, 1160.*
melicus[1] (*3*) *adj.* muzical, armonios // **melicus,** *ī m.* poet liric // **melica,** *ae f.* poezie lirică PETR.
Mēlicus[2] (*3*) *adj.* de Media, med, persan.
Meliē, *ēs f.* nimfă marină.
melilōtos, *ī f.* (ac. *-on*) (*bot.*) sulfină (*Melilotus officinalis*) OV. ș.a.
melimēlum, *ī n.* măr dulce ca mierea HOR., PLIN.
mēlinum, *ī n.* ulei de flori de gutui PLIN.
mēlinus[1] (*3*) *adj.* de gutuie, de flori de gutui PLIN.
mēlinus[2] (*3*) *adj.* de jder *sau* de dihor DIOCL.
Mēlinus (*3*) *adj.* din insula Melos // **Mēlinum,** *ī n.* pudră albă de Melos.
melior, melius, *ōris = comp. al lui* **bonus**
meliōrātiō, *ōnis f.* îmbunătățire, reparare COD. IUST.
meliōrō, *āre vt.* a îmbunătăți DIG.
mēlis *v.* **meles**
melisphylum, *ī n.* (*bot.*) melisă, roiniță (*Melissa officinalis*) (*plantă căutată de albine*) VERG., PLIN.
Melissa, *ae f. 1*) nimfă (*care a născocit creșterea albinelor*); *2*) fiica regelui Melisseus (*împreună cu sora ei Amalthea, l-a hrănit pe Iupiter copil*).
Melisseus, *ei* sau *eos m.* rege în Creta, tatăl Amaltheii LACT.
melissophyllon, *ī n. v.* **melisphylum,** *ī* PLIN.
Melissus, *ī m. 1*) filozof din Samos; *2*) gramatic și bibliotecar al lui Augustus.
Melita, *ae f.* insula Malta.
Melitaeus (*3*) *adj.* din (insula) Melite (*de lîngă coasta Dalmației*).
Melitē, *ēs f. 1*) numele unei nereide; *2*) insulă lîngă coasta Dalmației; *3*) oraș în Ionia; *4*) oraș în Cappadocia; *5*) *v.* **Melita,** *ae.*
Melitēnē, *ēs f.* ținut în Cappadocia.
Melitensis (*2*) *adj.* de Malta, maltez // **Melitensēs,** *ium m. pl.* maltezii // **Melitentia,** *ium n. pl.* stofe, covoare de Malta.
melitinus (*3*) *adj.* de miere, amestecat cu miere PLIN.
melititēs, *ae m.* vin îndulcit cu miere PLIN.
melitturgus, *ī m.* apicultor VARR.
melium, *iī n.* zgardă la cîini VARR.
melius I *comp. n. al lui* **bonus. II** *adv. comp. al lui* **bene**
Mēlius (*3*) *adj.* din insula Melos.
meliusculē *adv.* puțin mai bine CIC. ș.a.
meliusculus (*3*) *adj.* puțin mai bun: *meliuscula facies* SEN. înfățișare puțin mai bună, *meliuscula est* TER. ea stă puțin mai bine, *meliusculum est monere* PL. e mai bine să atragi atenția.
Mella[1], *ae f.* rîu în Gallia Transpadană (*din apropiere de Brixia, azi Brescia*).
mella[2], *ae f.* apă îndulcită cu miere COL.
mellārius (*3*) *adj.* pentru miere (*despre un vas*) PLIN. // **mellārius,** *iī m.* apicultor VARR. // **mellārium,** *iī n.* stup de albine VARR.
mellātio, *ōnis f.* strîngerea mierii COL.
melleus (*3*) *adj.* 1 de miere PLIN.; 2 (*fig.*) dulce ca mierea, dulce APUL.
melliculum, *ī n.* [*mel*] dulceață, iubire PL. (*term. drăgăstos*).
mellifer, *era, erum adj.* care produce miere OV.
mellifex, *ficis m.* apicultor COL.
mellificium, *iī n.* producerea mierii VARR.
mellificō, *āre vi.* a face miere VERG.
mellificus (*3*) *adj.* producător de miere COL.
mellifluens, *ntis adj.* a cărui vorbire e dulce ca mierea (*despre bătrînul Nestor*) AUS.
mellifluus (*3*) *adj.* 1 de unde curge miere AVIENN.; 2 dulce ca mierea BOETH.
mellīgō, *inis f.* suc de flori PLIN.
mellila, *ae f.* (dim. al lui *mel*) păpușă dulce ca mierea (*term. afectuos*) PL.
mellīna, *ae f.* vin cu miere PLIN. IUN.
mellinia, *ae f.* dulceață, scumpete (*term. afectuos*) PL.
mellītulus (*3*) *adj.* 1 de miere, cu miere HIER.; 2 dulce ca mierea, iubit, drag (*term. afectuos*) APUL.
Mellōna (Mellōnia), *ae f.* zeița albinelor.
melloproximus, *ī m.* cel care e pe punctul de a fi numit în demnitatea de *proximus* COD. TH.
mēlō, *ōnis m.* pepene galben PALL. ș.a.
Mēlō, *ōnis m.* numele latinesc al Nilului.
melōdia, *ae f.* melodie MART. CAP.
melōdus (*3*) *adj.* melodios AUS.
mēlomeli *n. indecl.* marmeladă de gutui COL.
mēlopepō, *onis m.* pepene galben PLIN.
melos *n.* (pl. *melē*) cîntec, poezie lirică; [ac. sg. *melum* PACUV., ac. pl. *melos* ACC.].
Mēlos (Mēlus), *ī f.* insulă în Marea Egee (*azi, Milo*).
mēlōta, *ae* sau **mēlōtē,** *ēs* sau **mēlōtis,** *idis f.* piele de oaie cu mițe cu tot (*servind ca îmbrăcăminte*) VULG.
Melpomenē, *ēs f.* muza tragediei și a poeziei lirice.
Melpum, *ī n.* localitate (distrusă) în Gallia Cisalpină.
membrāna, *ae f.* 1 membrană, pieliță, înveliș, coajă (*la ou*); scoarță (*la copaci*): *natura oculos membranis tenuissimis vestivit* CIC. natura a învelit ochii cu membrane foarte subțiri, *squamea ~ chelydri* OV. pielea solzoasă a șarpelui; 2 pergament (*piele de vițel, de oaie, prelucrată pentru scris*) HOR. ș.a.
membrānāceus (*3*) *adj.* 1 format dintr-o membrană; 2 asemănător cu o piele PLIN.; 3 de pergament CASSIOD.
membrānārius, *iī m.* fabricant sau negustor de pergament DIOCL.
membrāneus (*3*) *adj.* de pergament DIG.
membrānula, *ae f.* 1 mică membrană, înveliș CIC.; 2 bucată mică de pergament CIC.
membrānulum, *ī n.* piele subțire APUL.
membrānum, *ī n.* pergament HIER.
membrātim *adv.* membru cu membru; bucată de bucată; punct cu punct VARR. ș.a.; (*stil.*) prin fraze scurte CIC.
membrātūra, *ae f.* conformație a membrelor corpului VITR.
membripotens, *ntis adj.* puternic, robust AUG.
membrum, *ī n.* 1 mădular al corpului; (*pl.*) membrele corpului: *avolsa membra* VERG. membrele smulse, *membra componere* VERG. a-și așeza jos trupul, *fractus membra labore* HOR. cu trupul frînt de muncă, *membra movere* TIB. a dansa; 2 parte a unui întreg:

membra fracta ratis OV. părţile alcătuitoare ale corăbiei rupte, ~ *dormitorium* PLIN. IUN. cameră de dormit, *per omnia philosophiae membra currere* AMM. a parcurge toate părţile filozofiei; 3 (*stil.*) membru de frază CIC.

mēmet *v.* **egomet**

memini, *isse vb. def.* 1 a-şi aminti de..., a se gîndi la..., a ţine minte: (*cu genit.*) *memini noctis illius* CIC. îmi amintesc de noaptea aceea, *vivorum memini* CIC. îmi amintesc de cei vii, *memineris mei* CIC. gîndeşte-te la mine, ~ *leti paterni* VAL. FL. a nu uita de moartea tatălui său, (*cu ac. lucrului*) *meminisse dicta alicuius* CIC. a-şi aminti vorbele cuiva, ~ *beneficia patriae* CIC. a nu uita de binefacerile patriei, (*cu ac. persoanei*) *Antipater ille, quam tu probe meministi* CIC. vestitul Antipater, pe care tu ţi-l aminteşti foarte bine, *Cinnam memini* CIC. îl ţin minte pe Cinna, (cu *de*) ~ *de Herode* CIC. a-şi aminti de Herod, (*în prop. interog. indir.*) *meministi quanta hominum esset admiratio* CIC. îţi aminteşti cît de mare era uimirea oamenilor, (cu *cum*) *memini cum mihi desipere videbare* CIC. îmi amintesc de timpul cînd mi se părea că baţi cîmpii, (*cu ac. şi inf.*) *memini Pamphylum mihi narrare* CIC. îmi amitesc că Pamphylus îmi povestea, *Teucrum memini Sidona venire* VERG. îmi amintesc că Teucer venea la Sidon, *fictis iocari nos meminerit fabulis* PHAEDR. să se gîndească că eu glumesc cu poveşti imaginare, (*cu inf. simplu*) *non aper irasci meminit* OV. mistreţul nu mai ştie (nu mai e în stare) să se înfurie, *nec serae meminit decedere nocti* VERG. nu se mai gîndeşte să se retragă noaptea tîrziu, *illi mea tristia facta narrare memento* VERG. nu uita să-i povesteşti (tatălui meu) faptele mele urîte; 2 a face menţiune, a aminti, a vorbi despre... [*cu sens de pf.*]: *cuius supra meminimus* CAES. de care am vorbit mai înainte, *neque huius rei meminit usquam poeta ipse* QUINT. despre acest lucru nu vorbeşte nicăieri poetul însuşi, *meministi ipse de exsulibus; scis quid dixeris* CIC. ai amintit tu însuţi despre exilaţi; ştii ce-ai spus; [rar p. pr. *meminens*].

Memmiadēs, *ae m.* descendent din neamul Memiilor.

Memmiānus (*3*) *adj.* al lui Memmius.

Memmius, *ii m.* nume de familie roman (*de ex.: C. Memmius, tribun al poporului care, în anul 111 î.e.n., i-a atacat pe comandanţii cumpăraţi de Iugurtha; C. Memmius, om politic din vremea lui Cicero, căruia Lucretius i-a dedicat propria operă şi pe care poetul Catullus l-a însoţit în Bithynia*).

Memnōn, *ōnis m.* fiul lui Tithon şi al Aurorei (*rege al etiopienilor, venit în ajutorul troienilor şi ucis de Achilles la Troia; din cenuşa lui, s-au născut, după legendă, la rugămintea Aurorei, nişte păsărele*); *nigri Memnonis arma* VERG. armele oacheşului Memnon.

Memnonidēs, *um f. pl.* memnonide (*păsări născute din cenuşa lui Memnon*).

Memnonius (*3*) *adj.* memnonian; (*fig.*) oriental, etiopian, maur.

memor, *oris adj.* 1 care-şi aminteşte, care nu uită, care se gîndeşte: (*cu genit.*) ~ *beneficiorum* CIC. amintindu-şi de binefaceri, ~ *vestri* CIC. care se gîndeşte la voi, *venturae hiemis* ~ VERG. gîndindu-se la iarna viitoare, *vive* ~, *quam sis aevi brevis* HOR. nu uita o clipă cît de scurtă ţi-e viaţa, ~ *Lucullum perisse* CIC. amintindu-şi că Lucullus murise, (*despre lucruri*) *cadus Marsi* ~ *duelli* HOR. C. *3, 14, 18* un butoi de vin de pe vremea războiului cu marsii, *supplicium exempli parum memoris legum* LIV. *1, 28* pedeapsă care dădu un exemplu de prea puţin respect al legilor, *oratio* ~ *concordiae* LIV. discurs care ţine seama de nevoia de concordie; 2 (*spec.*) a. care nu uită binele *sau* răul: *animus* ~ *in bene meritos* CIC. suflet recunoscător faţă de cei ce te-au ajutat, *gratiam memori mente persolvere* CIC. a aduce mulţumiri cu sufletul plin de recunoştinţă, *memorem Iunonis ob iram* VERG. din cauza mîniei neînduplecate a Iunonei, *memores poenae* OV. pedepse răzbunătoare; b. (*abs.*) care are memorie bună: ~ *an obliviosus sit* CIC. dacă are memorie bună sau e uituc, *mendacem memorem esse oportet* QUINT. mincinosul trebuie să aibă o bună memorie; c. (*abs.*) prevăzător: *multā* ~ *occule terrā* OV. ascunde-l prevăzător cu mult pămînt; 3 (*poet.*) care aminteşte: *tabellae memores* OV. tăbliţe amintitoare, *mala memori prescribere versu* OV. P. *2, 7, 33* a înfăţişa suferinţele în versuri care să le perpetueze amintirea, *nostri memorem sepulcro scalpe querellam* HOR. pe mormînt, gravează un epitaf care să amintească de mine.

memorābilis (*2*) *adj.* 1 demn de povestit, care se poate spune: *hoccine credibile est aut memorabile... ?* TER. Andr. *625* este acesta un lucru de crezut sau posibil... ?; 2 memorabil, vestit, glorios: *memorabile facinus* SALL. faptă memorabilă, *vir* ~ *bellicis magis quam pacis artibus* LIV. bărbat mai vestit prin artele războiului decît ale păcii.

memorāculum, *ī n.* monument APUL.

memorālis *v.* **memorialis**

memorāliter *adv.* slujind la amintire FORT.

memorandus (*3*) *adj.* demn de amintit, memorabil, vestit PL., VERG. ş.a.

memorātor, *ōris m.* cel care aminteşte (ceva), povestitor: *tui casus* ~, *Homerus* PROP. Homer, povestitorul căderii tale.

memorātrix, *īcis f.* cea care vorbeşte despre..., amintitoare VAL. FL.

memorātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **memoro** şi **memoror** // **adj.** faimos, celebru, vestit: *sepulcrum memoratissimum* GELL. mormînt foarte vestit.

memorātus[2], *ūs m.* amintire: *lepida memoratui* PL. lucruri plăcute la amintire.

memordī *pf.* (*rar*) *v.* **mordeo** GELL.

memoria, *ae f.* 1 memorie: ~ *bona* CIC. memorie bună, *memoriae studere* CAES. a-şi exercita memoria, ~ *minuitur* CIC. memoria slăbeşte, *Hortensius memoriā tantā fuit, ut...* Hortensius avea o memorie atît de bună, încît ..., *memoriā aliquid tenere* CIC. a ţine minte ceva, *memoriā comprehendere* CIC. a-şi fixa în memorie, *aliquid memoriae mandare* QUINT. a-şi fixa ceva în minte, *e memoriā excessit* LIV. am uitat; 2 amintire: *memoriā digni viri* CIC. oameni demni de amintire, *aliquid memoriae tradere* (*prodere*) CIC., LIV. a transmite ceva amintirii oameni-

lor, *traditur memoriae prolapsum cecidisse* LIV. tradiţia spune că, alunecînd, s-a prăbuşit, *exponam vobis ex memoriā* CIC. vă voi înfăţişa din minte, *ut mea ~ est* CIC. după cîte îmi amintesc; 3 (*fig.*) timp (de care-şi amintesc oamenii), epocă: *quod et nostrā et patrum memoriā accidit* CIC. ceea ce s-a întîmplat şi în vremea noastră, şi într-a părinţilor noştri, *paulo supra hanc memoriam* CAES. puţin mai înainte de vremea noastră, *princeps philosophorum huius memoriae* CIC. cel mai de seamă dintre filozofii timpului nostru, *multi superiori memoriā se... contulerunt* CIC. mulţi din vremile anterioare s-au dus ..., *usque ad nostram memoriam* CIC. pînă în zilele noastre; 4 amintire relatată, relatare, informaţie istorică, document; (*concrt.*) lucrare istorică: *de hominum memoria tacere; litterarum memoriam flagitare* CIC. a nu vorbi despre mărturiile orale şi a cere un document scris, *memoriā ac litteris* CIC. oral şi scris, *de Magonis interitu duplex ~ prodita est* NEP. despre moartea lui Mago ni s-a transmis o dublă versiune, *liber, quo omnem rerum memoriam complexus est* CIC. carte în care a cuprins istoria universală, *vitae ~* SUET. biografie, *in veteribus memoriis legimus...* GELL. în vechile scrieri istorice citim..., *memoriam publicam incendere* CIC. Cael. *78* a da foc arhivei publice; 5 (*tard.*) monument, capelă AUG.

memoriālis (*2*) *adj.* de memorii, de însemnări: *~ libellus* SUET. caiet de însemnări // **memoriālis**, *is m.* istoriograf (al împăratului) // **memoriāles**, *ium m. pl.* şi **memoriālia**, *ium n. pl.* memoriale, cărţi de memorii GELL. ş.a. // **memoriāle**, *is n.* amintire VULG.

memoriola, *ae f.* memorie slabă CIC.

memoriōsē *adv.* cu o bună memorie FORT.

memoriōsus (*3*) *adj.* care are memorie bună GRAMM.

memoriter *adv.* 1 din memorie, fără ajutor, pe dinafară: *~ omnes salutavit* SUET. i-a salutat pe toţi, recunoscîndu-i din memorie, *multa ~ pronuntians* CIC. recitînd multe pasaje pe dinafară; 2 cu bună memorie, fidel, exact: *enumerare ~ sententias philosophorum* CIC. a enumera exact părerile filozofilor.

memorō (*I*) *vt.* şi *vi.* 1 a aminti, a menţiona: *~ amicitiam ac foedus* TAC. a aminti de prietenie şi de tratatul de alianţă, *de quo paulo ante memoravi* SALL. despre care am amintit puţin mai înainte; 2 a vorbi, a povesti, a spune: *mira memoras* PL. povesteşti lucruri extraordinare, *quid Thesea memorem?* VERG. ce să mai vorbesc de Theseus?, *Heraclitus de natura nimis obscure memoravit* CIC. Heraclit a vorbit prea puţin limpede despre natura universului, *oppidi conditor Hercules memorabatur* SALL. se zicea că Hercules este întemeietorul oraşului, (*ac. cu inf.*) *quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat* PL. despre care spunea că-i este duşmănos şi nesuferit, (*cu nom. şi inf.*) *ultra Amazones Hyperborei esse memorantur* MEL. se zice că hiperboreenii trăiesc dincolo de amazoni, *ubi ea gesta esse memorantur* CIC. unde se zice că s-au întîmplat acestea; *civitas incredibile memoratu est quantum brevi creverit* SALL. e de necrezut a spune cît de repede s-a mărit cetatea, *vocabula priscis memorata Catonibus atque Cethegis* HOR. Ep. *2, 2, 117* cuvinte folosite de vechii oratori ca alde Cato şi Cethegus.

memoror, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* (*tard.*) a-şi aminti, a se gîndi la...

Memphis, *is* (*idis*) *f.* (ac. *-im* sau *-in*, voc. şi abl. *-i*) capitala Egiptului (*la sud de actualul Cairo*).

Memphītēs, *ae adj. m.* de la Memphis TIB. *1, 7, 28.*

Memphīticus (*3*) *adj.* de la Memphis; (*poet.*) egiptean: *Memphitica sacra* OV. ceremonii egiptene.

Memphītis, *idos adj. f.* de la Memphis, egipteană: *vacca Memphitis* OV. A. A. *3, 393* vaca de la Memphis (Io *sau* Isis).

mēn = **mene** (*prin apocopă*).

mēna[1], *ae v.* **maena**

Mēna[2], *ae f.* fiica lui Iupiter (*divinitate care ajută menstruaţia*).

Mēna[3], *ae m.* numele unui libert HOR.

Menaechmī, *ōrum m. pl.* titlul unei comedii a lui Plautus (*avînd ca personaje doi fraţi gemeni cu acest nume*).

Menae, *ārum f. pl.* oraş în Sicilia // **Menaeus** (*3*) *adj.* din Menae // **Menaenī**, *ōrum pl.* locuitorii din Menae.

Menalip... *v.* **Melanip...**

Menander (**Menandros**, **Menandrus**), *drī m.* *1*) autor atenian de comedii (*c. 342–c. 292 î.e.n.*); *2*) numele unui sclav sau libert.

Menandrēus (*3*) şi **Menandricus** (*3*) *adj.* al lui Menandrus (scriitorul).

Menapia, *ae f.* ţinut în Gallia Belgică // **Menapiī**, *ōrum m. pl.* menapienii // **Menapicus** (*3*) adj. menapian.

Mēnas, *ae m.* numele unui libert al lui Sext. Pompeius.

menda, *ae f.* 1 defect fizic, cusur OV.; 2 greşeală (*în scris, în vorbire*) SUET.

mendāciloquus (*3*) *adj.* mincinos PL. ş.a.

mendācitās, *ātis f.* obiceiul de a minţi TERT.

mendāciter *adv.* în chip mincinos, fals SOLIN.

mendācium, *iī n.* 1 minciună: *cave ~* (subînţ. *dicas*) PL. nu spune o minciună, *mera mendacia* SEN. minciuni goale; 2 ficţiune poetică, poveste: *mendacia poetarum* CURT. poveştile poeţilor; 3 iluzie, eroare a simţurilor: *mendacia oculorum* CIC. iluzii optice, *nec corpus est, sed ~* SEN. nu e corp, ci o iluzie; 4 (*postcl.*) contrafacere, imitaţie PLIN.

mendāciunculum, *ī n.* minciunică CIC.

mendax, *ācis adj.* 1 mincinos: *~ in* (*adversus* PL.) *aliquem* HOR. mincinos faţă de cineva, (*poet.*) *~ mihi fui* OV. m-am minţit pe mine, *mendacior Parthis* HOR. mai mincinos decît parţii; 2 (*despre lucruri*) înşelător: *speculum ~* OV. oglindă înşelătoare; 3 fals, prefăcut: *mendaces pennae* OV. pene false, *~ infamia* HOR. pretinsă dezonoare.

Mendēs, *ētis* sau **Mendēsicus** şi **Mendēsius** (*3*) *adj.* din Mendes (*oraş în Delta Nilului*).

mendīcābulum, *ī n.* cerşetor, pomanagiu PL., APUL.

medīcābundus (*3*) *adj.* care cerşeşte, cerşetoresc AUG.

mendīcātiō, *ōnis f.* cerşetorie SEN.

mendīcē *adv.* cu calicie, ca un calic SEN.

mendīcimōnium, *iī n.* sărăcie lucie LABER.

mendīcitās, *ātis f.* sărăcie mare CIC.

mendīcō (*I*) *vt.* şi *vi.* a cerşi, a cere de pomană PL., SEN. ş.a.

mendicor, *ārī vi. dep.* a cere de pomană PL.
mendīculus (*3*) *adj.* de biet cerşetor PL.
mendicus (*3*) *adj.* de cerşetor, sărman, calic // **mendīcus,** *ī m.* cerşetor, calic, pomanagiu: *ex mendicis fieri divites* CIC. a deveni din calici oameni bogaţi.
mendōsē *adv.* cu multe greşeli, greşit CIC. ş.a.
mendōsitās, *ātis f.* greşeli AUG.
mendōsus (*3*) *adj.* 1 cu multe defecte (*fizice sau morale*): *vitiis mediocribus mendosa natura* HOR. o fire cu defecte mai mici, *mendosi mores* OV. moravuri nu prea frumoase; 2 plin de greşeli, incorect, fals: *exemplar testamenti mendosum* PLIN. IUN. copie plină de greşeli a testamentului, *his adulationibus historia est facta mendosior* CIC. prin aceste linguşiri, istoria este mai mult falsificată; *ne mendosum tinniat* PERS. ca să nu sune fals; (*oc. act.*) *servus semper ~ in nomine* CIC. Verr. *2, 188* scrib care greşeşte mereu la scrierea numelui.
mendum, *ī n.* 1 defect fizic: *rara mendo facies caret* OV. rar faţă fără cusur; 2 greşeală: *~ librariorum* CIC. greşeala copiştilor.
Meneclēs, *is m.* Menecles din Alabanda (*retor din şcoala asianică*) // **Meneclīus** (*3*) *adj.* al lui Menecles.
Menedēmus, *ī m. 1*) Menedemus din Eritrea (*filozof, discipol al lui Platon*); *2*) retor atenian; *3*) general al lui Alexandru cel Mare ş.a.
Menelāos (Menelāus), *ī m.* rege la Sparta (*fiul lui Atreu, fratele lui Agamemnon, soţul Elenei, răpită apoi de Paris*); (*fig.*) soţ înşelat // **Menelāēus** (*3*) *adj.* al lui Menelaus.
Menēnius, *iī m.* nume de familie (*de ex.*: *Menenius Agrippa, care i-a împăcat pe plebei cu patricienii printr-o pildă*) // **Meneniānus** (*3*) *adj.* al lui Menenius Agrippa.
Mēninx, *ingis f.* insulă în golful Sirtei Mici.
Menippus, *ī n. 1*) Menippus din Gadara (*filozof cinic, vestit prin verva lui sarcastică*); *2*) Menippus din Stratonice (*vestit orator din şcoala asianică în timpul lui Cicero*); *3*) general al regelui Filip; *4*) sol al lui Antiochus // **Menippēus** (*3*) *adj.* menipeu, menipeic: *Menippeae saturae* GELL. satirele menipee ale lui Varro.
mēnis, *idis f.* semilună, mic semn la începutul unei cărţi AUS.
Mēnix, *igis v.* **Meninx**
Menoeceūs, *eī (-eos) m.* fiul lui Creon (*regele Thebei*) // **Menoeceus** (*3*) *adj.* meneceic.
Menoetēs, *ae m. 1*) tovarăş al lui Aeneas; *2*) arcadian ucis de Turnus.
Menoetiadēs, *ae m.* fiul lui Menoetius (*Patrocle, prietenul lui Achilles*).
Menoetius, *iī m.* tatăl lui Patrocle.
Menōn, *ōnis m. 1*) titlul unui dialog al lui Platon; *2*) general al lui Perseu; *3*) general al lui Alexandru cel Mare.
mens, *ntis f.* 1 minte, inteligenţă, raţiune: *~ animi* LUCR. facultatea intelectivă a sufletului, *quae pars animi ~ vocatur* CIC. parte a sufletului care se numeşte inteligenţă, *totus mente et animo in bellum insistere* CAES. a se dedica războiului cu toată mintea şi cu tot sufletul; *mentis suae esse* sau *mentis compotem esse* CIC. a fi în toate minţile, *captus mente* CIC. smintit, care nu e în toate minţile, *mentem amittere* CIC. a-şi pierde mintea, *malam mentem habere* SEN. a nu fi sănătos la minte, *mala mens* CATUL. ţicneală; 2 minte, gînd: *nihil agitare mente* CIC. a nu se gîndi la nimic, *res venit in mentem* CIC. mi-a venit în minte un lucru, *quid tibi venit in mentem?* PL. ce-ţi trece prin cap?, (*cu genit.*) *ei venit in mentem potestatis tuae* CIC. îi vine în minte (se gîndeşte la) puterea ta, *venit mihi Platonis in mentem* CIC. îmi vine în minte Platon, *in mentem non venit iubere*... CIC. nu ţi-a venit în minte să porunceşti... ca... 3 suflet: *mollis ad perferendas calamitates ~* CAES. fire slabă la suportarea nenorocirilor, *sanguine inimici mentem satiare* CIC. a-şi sătura sufletul cu sîngele duşmanului, *compesce mentem* HOR. potoleşte-ţi sufletul (mînia); 4 curaj: *verba, quae timido possunt addere mentem* HOR. cuvinte care pot spori curajul fricosului, *demittunt mentes* VERG. îşi pierd curajul; 5 mod de a gîndi, părere: *mihi alia ~ est* SALL. eu gîndesc altfel, *qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem* VERG. ascultă cum cred eu că ai putea face asta, *eorum hominum mentibus pauca respondebo* CIC. voi răspunde pe scurt părerilor acestor oameni; 6 intenţie, plan: *classem ea mente comparavit* CIC. cu această intenţie şi-a pregătit o flotă, *mentes deorum scrutari in fibris* OV. a cerceta în măruntaie intenţiile zeilor, *hac mente esse ut*... CIC. a avea intenţia ca... // **Mens,** *ntis f.* zeiţa raţiunii: *Menti aedem T. Otacilius praetor vovit* LIV. pretorul T. Otacilius a dedicat zeiţei Raţiunii un templu.
mensa, *ae f.* 1 masă: *~ tripes* HOR. masă cu trei picioare, *cibos apponere in mensam* PL. a pune mîncărurile pe masă, *mensas cibis exstruere* CIC. (*onerare* VERG.) a încărca mesele cu bucate, *mensam ponere* OV. a pune masa, *a mensa surgere* PL. a se ridica de la masă, *etiam mensas consumimus* VERG. Aen. *7, 116* mîncăm şi mesele (*turtele de făină pe care erau puse bucatele*); 2 bucate (puse pe masă), fel de mîncare: *Syracusiae mensae* CIC. mîncăruri syracusane (alese), *super mensam* CURT. în timpul (asupra) mesei, *prior ~* PLIN. primul fel de mîncare, *secunda ~* CIC. desert, *parciore mensa uti* TAC. a cheltui mai puţin cu mîncarea; (*oc.*) comeseni SUET. Aug. *70*; 3 (*spec.*) **a.** masă a zarafului, bancă: *~ publica* CIC. tezaur public; **b.** masă de ofrande aduse zeilor CIC., VERG.; **c.** butuc de măcelărie; **d.** platformă pe care se expuneau sclavii spre vînzare APUL. *8, 26*; **e.** podea la o catapultă VITR.
mensālis (*2*) *adj.* de masă, de prînz VOP.
mensārius, *iī m.* bancher; casier public CIC. // **mensārius** (*3*) *adj.* al tezaurului public: *quinque viri mensarii* LIV. comisie de cinci membri ai tezaurului public.
mensātim *adv.* masă de masă IUVENC.
mensiō, *ōnis f.* măsură CIC. Or. *177*.
mensis, *is m.* 1 lună; *mense Septembri* CIC. în luna septembrie, *regnavit paucos menses* CIC. a domnit doar cîteva luni; 2 menstruaţie, reguli PLIN.; [genit. pl. şi *mensum* sau *mensuum*].
mensor, *ōris m.* măsurător, agrimensor HOR. ş.a.

menstruālis (*2*) *adj.* **1** pentru o lună PL. Capt. *483*; **2** care are menstruație PLIN.
menstruans, *ntis m.* care are menstruație PALL.
menstruātus (*3*) *adj.* care are menstruație; pătat de menstruație VULG.
menstruus (*3*) *adj.* **1** de fiecare lună, lunar: *menstrua usura* CIC. dobîndă lunară; **2** care ține o lună: *vita iucunda menstrua* CIC. o lună de viață dulce, *menstruo spatio* CIC. în cursul unei luni // **menstrua**, *ōrum n. pl.* menstruație: ~ *ciere, sedare* PLIN. a provoca, a potoli menstruația // **menstruum**, *ī n.* **a.** lună de serviciu; ~ *meum finitur* PLIN. IUN. luna mea de serviciu se termină; **b.** hrană pentru o lună: *menstruum secum ferre* LIV. a duce cu sine hrana pentru o lună; **c.** menstruație PLIN.
mensula, *ae f.* măsuță APUL.
mensulārius, *iī m.* bancher, zaraf SEN. RH., DIG.
mensūra, *ae f.* **1** măsurare, măsurătoare: *mensuram facere alicuius rei* OV. a măsura ceva, *mensuras fideliter agere* PLIN. IUN. a face conștiincios măsurătorile; **2** măsură (*de dimensiune, capacitate, cantitate, proporții*): *mensurae et pondera* PLIN. măsuri și greutăți, *mensuras itinerum noverunt* CAES. cunosc lungimile drumurilor; (*fig.*) *noscenda est* ~ *sibi* IUV. trebuie să-ți cunoști măsura, *cumulatiore mensura reddere quae acceperis* CIC. a restitui în mai mare măsură ceea ce ai primit, *qui tanti mensuram nominis imples* OV. tu, care împlinești măsura unui nume atît de mare (a cărei noblețe răspunde la aceea a numelui), *Apelles cedebat Asclepiodoro de mensuris* PLIN. pictorul Apelles îi era inferior lui Asclepiodoros în privința perspectivei.
mensūrābilis (*2*) *adj.* mensurabil PRUD.
mensūrātiō, *ōnis f.* măsurare GROM.
mensurnus (*3*) *adj.* lunar CYPR.
mensūrō (*1*) *vt.* a măsura VEG.
menta (mentha), *ae f.* (*bot.*) mentă (*Mentha*) VERR., OV. ș.a.
mentastrum, *ī n.* (*bot.*) mentă sălbatică (*Mentha silvestris*) CELS.
mentha *v.* **menta**
mentigō, *inis f.* rîie, rapăn (*la oi*) COL.
mentiō, *ōnis f.* **1** menționare, amintire, aluzie: *mentione civitatis* CIC. prin invocarea titlului de cetățean, *casu in eorum mentionem incidi* CIC. am ajuns din întîmplare să vorbesc despre aceste lucruri, *mentionem facere alicuius rei* (*de aliqua re*) CIC. a aminti de ceva, *incidit mentio de uxoribus* LIV. veni vorba despre soții, *moverant mentionem huiusce rei Placentinorum legati* LIV. *28, 11, 10* trimișii placentinilor aduseseră vorba despre acest lucru; **2** propunere: ~ *illata a tribunis, ut liceret* LIV. propunerea făcută de tribuni ca să se permită..., *saepe mecum mentionem fecit, ut puellam reperirem sibi* PL. adesea mi-a propus să-i găsesc o fată, *secessionis mentiones ad vulgus militum sermonibus occultis serens* LIV. răspîndind îndemnuri la revoltă în masa soldaților de rînd prin convorbiri secrete.
mentior, *īri, itus sum vb. dep.* **I** *vi.* **1** a minți, a spune o minciună, a nu spune adevărul: ~ *in* (*de*) *aliqua re* CIC. a minți despre un lucru, ~ *alicui* (*apud aliquem*) CIC. a spune o minciună cuiva, ~ *adversus aliquem* PL. a spune o minciună despre cineva, *ne ioco quidem* ~ NEP. a nu minți nici măcar în glumă, *signa numquam mentientia* CIC. semne care nu mint niciodată, *mentior* (*mentiar*) *nisi...* înseamnă că sînt (să-mi zici că sînt) un mincinos, dacă nu..., *mentire* PL. Trin. *362* minți (= te înșeli), *frons, oculi, vultus saepe mentiuntur* CIC. fața, ochii, privirile adesea mint (înșală), *honestius mentietur* CIC. va fi mai onorabil să nu-și țină cuvîntul; **2** (*poet.*) a imagina: *atque ita mentitur* (*Homerus*), *ut...* HOR. A. P. *151* și Homer este atît de variat în imaginația sa, încît... **II** *vt.* **1** a spune mințind, a minți cu privire la: *indicare, cuius consilio tantam rem esset mentitus* SALL. a arăta după al cui sfat mințise cu privire la o chestiune atît de importantă, ~ *auspicium* LIV. a minți cu privire la auspiciu, *certam me sum mentitus habere horam* OV. am mințit spunînd că am o oră anumită, *ille satum quo te mentiris Achilles* VERG. acel Achilles din care pretinzi mințind că te tragi; **2** a promite mincinos: ~ *noctem, promissis ducere amantem, hoc erit...* PROP. *2, 17, 1* a-mi promite mincinos o noapte, a-l înșela cu făgăduieli pe iubitul tău, asta înseamnă a..., *quaecumque in me fueras mentita* PROP. toate cîte-mi promiseseși, mințindu-mă; **3** a înșela: *spem mentita seges* HOR. recolta a înșelat speranța; **4** a imita, a simula: *varios discet* ~ *lana colores* VERG. lîna va putea lua culori diferite, *mentiris iuvenem, tinctis capillis* MART. faci pe tînărul, vopsindu-ți părul, (*p. pf. cu sens pas.*) *clipeos mentitaque tela agnoscunt* VERG. Aen. *2, 422* recunosc scuturile și armele preschimbate (cu ale grecilor); [forme arh.: *mentibitur, mentibimur* PL.].
mento, *ōnis m.* cel care are bărbia ieșită ARN.
Mentor, *oris m.* *1*) prieten al lui Ulises; *2*) vestit cizelator de vase prețioase; (*fig.*) cupă cizelată, vas cizelat: *rarae sine Mentore mensae* IUV. sînt rare mesele fără cupe cizelate // **Mentoreus** (*3*) *adj.* de Mentor (*v. Mentor* **2**): *Mentoreo vina bibere opere* PROP. a bea vinul într-o cupă cizelată de Mentor.
mentula, *ae f.* membru bărbătesc CATUL. // **mentulātus** (*3*) adj. cu membrul mare PRIAP.
mentum, *ī n.* **1** bărbie, barbă: ~ *paullo attritius* CIC. bărbia statuii (lui Hercules) puțin mai roasă, *incana menta regis* VERG. barba sură a regelui; **2** (*arhit.*) partea ieșită la o cornișă VITR.
meō (*1*) *vi.* a trece dintr-un loc într-altul, a merge, a circula: ~ *in orientem* TAC. a călători prin Orient: *angusto transitu, ut vix singula meent plaustra* PLIN. printr-o trecătoare îngustă, încît de-abia treceau prin ea carele unul cîte unul, *amnis libero cursu meat* CURT. rîul curge liber, *vapor non per inane meat vacuum* LUCR. căldura nu străbate un spațiu gol, *circulus, per quem sol meat* PLIN. cercul pe care se mișcă soarele, *sidera meantia* OV. planete, *liberius meare spiritus coeperat* CURT. respirația devenise mai liberă.
meopte *v.* **meus**
mephīticus (*3*) *adj.* mefitic, infect SID.
mephītis, *is f.* duhoare grea VERG.
Mephītis, *is f.* zeiță a mirosurilor pestilențiale.

mepte *v.* **ego**
merācē *adv.* curat, neamestecat (*despre vin*; *numai la comp.*): *meracius bibere* CELS. a bea (vinul) mai mult neamestecat.
merāculus (meraclus) (*3*) *adj.* destul de curat, nu prea amestecat cu apă (*despre vin*) CELS.
merācus (*3*) *adj.* curat, fără vreun amestec: *meracius vinum* CIC. vin mai curat; (*fig.*) *nimis meraca libertas* CIC. libertate prea nelimitată.
mercābilis (*2*) *adj.* de cumpărat, de vînzare: *meretrix ~ cuivis* OV. curtezană de vînzare oricui.
mercālis *v.* **mercabilis**
mercātiō, *ōnis f.* afacere comercială, vînzare-cumpărare GELL.
mercātor, *ōris m.* negustor; (*fig.*) traficant: *ad eos mercatores ventitant* CAES. la ei, vin des negustori, *mercatores provinciarum* CIC. traficanţii guvernării provinciilor.
mercātōrius (*3*) *adj.* de comerţ: *mercatoria navis* PL. vas de comerţ.
mercātūra, *ae f.* **a.** negustorie, comerţ; (*fig.*) trafic: *~ tenuis sordida est* CIC. comerţul cu bucata este ceva meschin, *~ magna* CIC. comerţ în mare, *mercaturas facere* CIC. a face negoţ; **b.** (*fig.*) cumpărare, trafic, schimb comercial CIC.
mercātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **mercor**
mercātus[2], *ūs m.* **1** negustorie: *domi tuae turpissimo mercatu omnia sunt venalia* CIC. în casa ta, printr-o negustorie murdară totul e de vînzare; **2** tîrg, piaţă: *~ frequens* LIV. tîrgul plin de lume, *ibi mercatum dixit die esse septimo* PL. mi-a spus că acolo e tîrg în ziua a şaptea, *in mercatu Olympiaco* IUST. la serbările olimpice (*unde se făcea şi tîrg*).
mercēdārius, *iī m.* cel care plăteşte un om angajat SEN. RH.
mercēdula, *ae f.* **1** răsplată mică (*pentru un serviciu*) CIC.; **2** venit modest (*de la o proprietate*) CIC.
mercēnārius (mercennārius), *iī m.* plătit (*să facă ceva*), cu plată: *~ miles* LIV. soldat mercenar, *mercenarii testes* CIC. martori cumpăraţi, *~ praetor* CIC. pretor venal, *liberalitas mercennaria* CIC. dărnicie interesată, *mercennaria vincla* HOR. Ep. *1, 7, 67* obligaţiile slujbei sale // **mercennārius**, *iī m.* servitor, om angajat cu plată CIC.
mercēs, *ēdis f.* **1** plată (*pentru un serviciu*), salariu, soldă: *~ operae* CIC. plată pentru o lucrare, *mercede docere* CIC. a-i învăţa pe alţii pe bani, *mercede militare* LIV. a sluji ca soldat pe bani, *pedites mercede conducti* CURT. pedestraşi angajaţi pe bani (lefegii), *Germanos mercede arcessere* CAES. a angaja germani ca soldaţi cu plată; **2** (*fig.*) răsplată, recompensă, preţ; (*peior.*) pedeapsă, pagubă: *~ proditionis* CURT. răsplata trădării, *spe mercedis adductus* CIC. împins de speranţa unui cîştig, *gravis temeritatis merces* LIV. *39, 55* grea pedeapsă a temerităţii lui, *non sine magna mercede* CIC. nu fără un mare prejudiciu, *non alia bibam mercede* HOR. cu altă condiţie (altminteri) nu beau, *mercede suorum* VERG. în paguba (spre nefericirea) alor săi; **3** venit: *~ praediorum* CIC. venitul pămînturilor, *mercedes habitationum annuae* CAES. chiriile anuale ale locuinţelor, *quinas hic capiti mercedes exsecat* HOR. S. *1, 2, 14* acesta reţine din capitalul dat cu împrumut cinci la sută, *nisi mercedem aut nummos unde, unde extricat* HOR. S *1, 3, 88* dacă nu scoate de unde de neunde dobînda sau capitalul.
mercimōnium, *iī n.* cumpărătură, marfă PL. ş.a.
mercor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a cumpăra: *mercantur a mercatoribus quod statim vendant* CIC. cumpăra de la negustori, ca îndată să vîndă, *~ libros minore pretio* CIC. a cumpăra cărţile pe un preţ mai mic, (*fig.*) *hoc magno mercentur Atridae* VERG. Aen. *2, 104* atrizii vor da mult să obţină acest lucru (moartea mea); **2** a face negoţ: *mercandi cupiditas* SEN. patima de a face negustorie, *turba mercantium* LIV. gloata negustorilor; [**mercatus** (*3*) *p. pf.* uneori cu sens pas.].
Mercuriālis (*2*) *adj.* *1*) al lui Mercur: *~ caduceus* APUL. caduceul lui Mercur, *Mercurialium custos virorum* HOR. păzitorul oamenilor protejaţi de Mercur, *~ herba* PLIN. (*bot.*) trepădătoare (*Mercurialis annua*) // **Mercuriālēs**, *ium m. pl.* membrii companiei de negustori de la Roma, comercianţi; *2*) al planetei Mercur MACR.
Mercuriolus, *ī m.* statuetă a lui Mercur APUL.
Mercuriolus, *ī m.* statuetă a lui Mercur APUL.
Mercurius[1], *iī m.* Mercur: *1*) vechi zeu italic (*confundat de la un moment dat cu Hermes al grecilor, mesagerul zeilor, zeul elocinţei, al poeţilor, al comerţului, inventatorul lirei, călăuza sufletelor în Infern, protectorul negustorilor, al hoţilor etc.*); *2*) planeta Mercur: *Mercurii cursus* CIC. mişcarea de revoluţie a planetei Mercur; *3*) statuie a lui Mercur, pilastru purtînd bustul lui Mercur; *4*) (*toponim*): *Aqua Mercurii* OV. izvorul lui Mercur (*pe Calea Appia*), *tumulus Mercurii* LIV. mormîntul lui Mercur (*înălţime lîngă Carthagina*), *promuntorium Mercurii* PLIN. promontoriul lui Mercur (*capul Bona al golfului Carthaginei*).
mercurius[2], *iī m.* greabăn (*la unele animale*) VEG.
merda, *ae f.* baligă, găinaţ, excremente HOR., MART. ş.a.
merdāceus (*3*) şi **merdāleus** (*3*) *adj.* mînjit de excremente ANTHOL.
merē *adv.* curat PL. ş.a.
merenda, *ae f.* mîncare de prînz (uneori, de seară) PL.
merens, *ntis p. pr. v.* **mereo** şi **mereor** // **adj. 1** cel care merită, merituos: *increpare merentes* SALL. a-i mustra pe cei care merită; **2** care face servicii: *bene merens alicui* PL. care face serviciu cuiva.
mereō, *ēre, uī, itum* şi **mereor**, *ērī, itus sum vt.* şi *vi.* **1** a cîştiga (*ca plată*): *~ non amplius duodecim aeris* CIC. a nu cîştiga mai mult de doisprezece bani, *uxores, quae vos dote meruerunt* PL. soţii care v-au cumpărat cu zestrea lor, *~ nardo vina* HOR. a dobîndi vin în schimbul nardului, *hic meret liber aera Sosiis* asemenea carte aduce cîştig fraţilor Sosii, *neque ille sibi mereat Persarum montes ut istuc faciat* PL. St. *24* de-ar fi să cîştige şi aurul munţilor perşilor, şi n-ar face asta, *quid meres?* PL. cît cîştigi?, *quid merear quamobrem mentiar?* PL. ce-aş cîştiga să mint?, *quid mereas ut Epicureus esse desinas?* CIC.

ce-ai vrea ca să încetezi de a fi mai epicureu?, *quid arbitramini Reginos merere velle, ut...* ce credeţi voi că ar cere în schimb reginii pentru ca ...?; (*fig.*) a dobîndi: ~ *praemia* CAES. a cîştiga recompense, ~ *gloriam* PLIN. IUN. a dobîndi glorie, ~ *plus favoris, minus odii* QUINT. a-şi atrage mai multă simpatie şi mai puţină ură; 2 (*mil.*) *merere* sau *mereri stipendia* sau, simplu, *merere* a-şi cîştiga solda, a sluji la oaste, a fi în serviciul militar, a fi sub arme: *vicena stipendia meritis* TAC. celor ce au slujit la oaste douăzeci de ani, *equo* ~ CIC. a sluji la cavalerie, *equestria stipendia* ~ *sub aliquo duce* VAL. MAX. a sluji la cavalerie sub un anume comandant, ~ *pedibus* LIV. a sluji la infanterie; 3 a. a merita, a se face demn (de ceva): *laudem mereri* CAES. a merita laude ~ *fidem* VELL. a merita încredere, *dum meruisti amari* TAC. cît timp ai meritat să fii iubit, *omnium meruit credi secundus* QUINT. a meritat să fie socotit al doilea dintre toţi, *meruit ut amplissimis honoribus decoraretur* TAC. a meritat să fie împodobit cu cele mai mari onoruri, *nec meruerant Graeci cur diriperentur* LIV. grecii nu meritau să fie prădaţi; b. (*peior.*) a se face vinovat (de ceva): *quid mali meruisset* TAC. de ce rău se făcuse vinovat, *scelus expendisse merentem Laocoonta ferunt* VERG. spun că Laocoon a ispăşit crima de care se făcuse vinovat, ~ *noxam* LIV. a comite un delict; 4 (*frecv. dep.*) *mereri de...* a face bune (rele) servicii cuiva, a se purta faţă de...: *de republica bene meritos aut merentes colere* CIC. a-i cinsti pe cei care au făcut sau fac servicii statului, *male mererer de meis civibus, si...* CIC. aş face un rău serviciu concetăţenilor mei dacă..., *quoquo modo merita de me erit* CIC. oricum se va purta cu mine, *socios optime merentes deserere* CIC. a părăsi aliaţii care ne fac cele mai bune servicii, (*act.*) *si bene quid de te merui* VERG. dacă ţi-am făcut cumva vreun bine.

meretrīcātiō, *ōnis f.* curvăsărie CASSIAN.

meretrīciē *adv.* ca o prostituată PL.

meretrīcius (*3*) *adj.* de prostituată PL. // **meretrīcium**, *iī n.* prostituţie SUET.

meretricor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a curvăsări AUG.

meretrīcula, *ae f.* tîrfă CIC.

meretrix, *icis f.* prostituată CIC. ş.a.

mergae, *ārum f. pl.* furci pentru ridicarea snopilor PL., COL.

merges, *itis f.* snop VERG., PLIN.

mergitō, *āre vt.* a scufunda TERT.

mergō, *ere, mersi, mersum vt.* 1 a afunda, a scufunda: *pullos in aquam iussit mergi* CIC. a poruncit ca puii să fie scufundaţi (înecaţi) în apă, *aves se in mari mergunt* CIC. păsările se afundă în mare, ~ *aequore* VERG. a se scufunda în valurile mării, *multae naves perforatae merguntur* LIV. multe corăbii sparte se scufundă, *fluvius in Euphratem mergitur* PLIN. fluviul se varsă în Eufrat, (*poet.*) *merguntur sidera* OV. stelele apun; 2 a vîrî adînc: *canes mergunt rostra in corpore domini* OV. cîinii îşi vîră boturile în trupul stăpînului, ~ *manum in ora ursae* MART. a-şi vîrî adînc mîna în gura ursoaicei; 3 (*fig.*) a arunca (în), a da la fund, a da gata: *fata mea his mersere malis* VERG. soarta mea m-a aruncat în aceste nenorociri, *se mergere* (*mergi*) *in voluptates* LIV. a se cufunda în plăceri, *potatio quae mergit* SEN. băutură care te dă gata (îmbătîndu-te), *censum domini mergit* PLIN. el dă gata averea stăpînului, *mergentibus semper sortem usuris* LIV. *6, 14, 7* dobînzile consumînd tot timpul împrumutul (crescînd mai mult decît suma împrumutată), *caelum mergens sidera* LUC. *4, 54* partea cerului care face să apună stelele, vestul.

mergulus, *ī m.* cufundar mic (*pasăre*) VULG.

mergus, *ī m.* 1 (*ornit.*) cufundar (*Colymbus*); 2 butaş la viţă COL.

meribibulus (*3*) *adj.* băutor de vin curat AUG.

merīdiālis (*2*) adj. de miazăzi, meridional GELL.

merīdiānō *adv.* la amiază PLIN.

merīdiānus (*3*) *adj.* 1 de amiază: ~ *sol* LIV. soarele de amiază, ~ *cibus* SUET. mîncarea de amiază (*cam la ora 12*), ~ *somnus* PLIN. IUN. siesta // **merīdiānī** (subînţ. **gladiatores**) SUET. gladiatorii care luptă la amiază (*dimineaţa fiind rezervată celor ce luptau cu fiarele*); 2 de miazăzi, de sud: *meridiana regio* LIV. regiune meridională, ~ *circulus* SEN. ecuator // **merīdiāna**, *ōrum n. pl.* regiuni meridionale PLIN.

merīdiātiō, *ōnis f.* siesta de după-amiază CIC.

merīdiēs, *ēī m.* 1 amiază: *ante meridiem* CIC. înainte de amiază (*a.m.*), *post meridiem* CIC. după-amiază (*p.m.*), *mero meridie* PETR. ziua namiaza mare; 2 miazăzi, sud: *tum ad septentriones, tum ad meridiem* CIC. cînd spre nord, cînd spre sud, *a meridie Aegyptus obiacet* TAC. dinspre sud îi stă în faţă Egiptul; 3 (*rar*) jumătate: ~ *noctis* VARR. jumătatea timpului nopţii.

merīdiō, *āre, ātum vi.* şi **merīdior**, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se odihni după masă, a-şi face siesta de după masă CATUL., SUET.

merīdiōnālis (*2*) *adj.* meridional FIRM.

merīdiōnārius (*3*) *adj.* al luptelor de la amiază APUL.

Mērionēs, *ae m.* cretan, conducătorul carului de luptă al lui Idomeneu la Troia.

meritō[1] *adv.* pe drept, pe bună dreptate CIC.; [superl. *meritissimo* şi *meritissime*].

meritō[2] (*I*) *vt.* 1 a aduce un venit: *fundus qui sestertia dena meritasset* CIC. Verr. *3, 119* pămînt care ar fi adus un cîştig de zece mii de sesterţi; 2 a cîştiga PLIN.; 3 a sluji la oaste: *longe meritare Siculas per oras* SIL. *10, 655* a sluji departe prin ţinuturile siciliene.

meritōrius (*3*) *adj.* care aduce un cîştig, pe bani, cu chirie: *balnea meritoria* PLIN. IUN. băi cu plată, *meritorium cenaculum* SUET. apartament cu chirie, *meritoria salutatio* SEN. vizită interesată, *meritorii pueri* CIC. băieţi care se prostituează pe bani // **meritōrium**, *iī n.* bordel // **meritōria**, *ium n. pl.* apartamente cu chirie IUV. *3, 234*.

meritum, *ī n.* 1 cîştig APUL. M. *8, 28* ; 2 serviciu, un bine făcut (cuiva); purtare, merit: *ingentia merita* LIV. servicii foarte mari, *alicuius in rempublicam merita* CIC. serviciile făcute de cineva statului, *Milonis erga me merita* CIC. serviciile pe care ni le-a făcut Milo, *meritis dandis recipiendisque* CIC. prin schimb reciproc de servicii, *supplicatio diis pro singulari co-*

rum merito decreta est CIC. a fost hotărîtă o rugăciune zeilor pentru purtarea (vrednicia) lor excepțională, *pro cuiusque merito* LIV. după purtarea fiecăruia; 3 vină: *nullo meo merito* CIC. fără nici o vină din partea mea, *merito populi Romani* CAES. din vina poporului roman; 4 (*tard.*) valoare, calitate DIG.

meritus (*3*) *p. pf. v.* **mereo** și **mereor** // **adj. 1** care și-a făcut datoria: *meriti iuvenci* VERG. G. *2, 515* juncanii cei vrednici; **2** (*sens pas.*) meritat, datorat: *meritos aris mactavit honores* VERG. sacrifică pe altare victimele datorate, *fama meritissima* PLIN. IUN. faimă binemeritată.

Merō, *ōnis m.* [din *merum*, prin deformarea supranumelui Nero al împăratului Tiberius] Bețivanul SUET.

merōbibus (*3*) *adj.* care bea vinul curat, neamestecat cu apă, bețivan PL.

Meropē, *ēs f.* una dintre Pleiade (*fiica lui Atlas și soția lui Sisyphus, metamorfozată în stea*).

merops[1], *opis f.* (*ornit.*) prigoare (*Merops apiaster*) (*pasăre care se hrănește mai ales cu albine și viespi*) VERG.

Merops[2], *opis m. 1*) rege ethiopian (*soț al Clymenei, care, din însoțirea cu Apollo, l-a născut pe Phaeton*); *2*) rege al insulei Cos // **Meropēs**, *um m. pl.* meropi, locuitori ai insulei Cos.

mersi *pf. v.* **mergo**

mersitō, *āre vt.* a afunda des SOL.

mersō (*I*) *vt.* a afunda de multe ori: *gregem fluvio ~* VERG. a scălda turma în rîu, *calida aqua mersatur* TAC. este afundat în apă caldă, *~ gallinam Falerna musto* HOR. a îneca o găină în must de Falern; (*fig.*) *leto copia rerum membra mersat* LUCR. *5, 1008* abundența tuturor lucrurilor le cufundă trupurile în moarte (îi răpune), *mersor civilibus undis* HOR. mă arunc în valurile luptelor politice.

merula[1], *ae f.* **1** (*ornit.*) mierlă (*Turdus merula*) CIC. **2** (specie necunoscută de) pește PLIN.; **3** mașină hidraulică VITR.

Merula[2], *ae m.* supranume (*de ex.*: *L. Cornelius Merula*).

merum, *ī n.* vin curat, neamestecat cu apă: *nocturno certare mero* HOR. a se întrece bînd vin curat toată noaptea, *multi Damalis meri* HOR. C. *1, 36, 13* Damalis, mare băutoare de vin curat.

merus (*3*) *adj.* **1 a.** curat, neamestecat: *merum vinum* PL. vin curat (fără apă), *~ lac* OV. lapte curat, *aurum merum* PL. aur curat; **b.** (*poet.*) gol: *mero pede* IUV. *6, 158* cu picioarele goale; **2** veritabil, adevărat: *merae proscriptiones* CIC. veritabile proscripții, *Achaia illa vera et mera Graecia* PLIN. IUN. Achaia, acea adevărată și autentică Grecie, *mero meridie* PETR. ziua namiaza mare; **3** numai, nimic decît...: *merum bellum loqui* CIC. a nu vorbi decît de război, *merā fide accepta pecunia* APUL. bani primiți numai pe cuvînt, *amicos habet meras nugas* CIC. are drept prieteni doar oameni de nimic.

merx, *mercis f.* marfă: *proba ~ emptorem reperit* PL. marfa bună își găsește cumpărător, *merces adventiciae* CIC. mărfuri de import, *merces femineae* OV. obiecte de toaletă femeiască, *sarmenta quoque in merce sunt* PLIN. chiar și vreascurile se vînd, *permutatione mercium utuntur* TAC. fac schimb de mărfuri; (*fig.*) *~ tu mala es* PL. ești o poamă rea.

mesa, *ae adj.* cea de la mijloc PLIN.

mesancula, *ae f.* lance cu o curea la mijloc GELL.

mesauloe, *ōn f. pl.* coridor VITR.

mesē, *ēs f.* notă de mijloc (*în muzica grecească*) VITR.

mesēs, *ae m.* vînt de nord-est PLIN.

Mēsia silva, *ae f.* Mesia (*colină împădurită de lîngă Tibru*).

mesochorus, *ī m.* corifeu, șef al aplaudatorilor plătiți PLIN. IUN.

mesolabium, *iī n.* mesolab (*instrument al geometrilor*) VITR.

mesonauta, *ae m.* marinar de rang mijlociu DIG.

Mesopotamia, *ae f.* ținutul dintre Eufrat și Tigru // **Mesopotamēnus** (*3*) și **Mesopotamius** (*3*) *adj.* mesopotamian // **Mesopotamēnī**, *ōrum m. pl.* mesopotamienii.

mespilum, *ī n.* **1** moșmoană (*fructul moșmonului*) PLIN.; **2** (*bot.*) moșmon (*Mespilus germanica*) PALL.

mespilus, *ī f.* **1** (*bot.*) moșmon (*Mespilus germanica*) PLIN.; **2** moșmoană (*fructul moșmonului*) PALL.

Messala (**Messalla**), *ae m.* supranume în familia Valeria (*de ex.*: *Valerius Messala Corvinus, om politic, orator și protector al artelor în timpul lui Cicero și Augustus*).

Messālīna, *ae f. 1*) soție a împăratului Claudius (*vestită prin desfrîul ei, soțul o condamnă la moarte*); *2*) Messalina Statilia (*soție a lui Nero*).

Messana, *ae f. 1*) oraș în Sicilia (*azi, Messina*); *2*) oraș în Messenia (Pelopones).

Messāpia, *ae f.* ținut în sudul Italiei (*Apulia și Calabria*) // **Messāpius** (*3*) *adj.* messapian // **Messāpiī**, *ōrum m. pl.* messapienii.

Messāpus, *ī m. 1*) erou grec (*care a dat numele său Messapiei*); *2*) conducător etrusc (*fiul lui Neptun*) VERG.

Messēna, *ae* și **Messēnē**, *ēs f.* oraș în Messenia (*Pelopones*) // **Messēniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Messenei.

Messēnia, *ae f.* PLIN. Messenia (*regiune în peninsula Pelopones*).

Messia, *ae f.* zeița recoltelor.

Messiās (**Messia**), *ae m.* Mesia.

messiō, *ōnis f.* secerare VERR.

messis, *is f.* [*meto*[2]] **1** recoltă, seceriș; *triticeam in messem humum exercere* VERG. a lucra pămîntul pentru o recoltă de grîu, *messem facere* PLIN. a secera; (*prov.*) *tua ~ in herba est* OV. recolta ta de grîu mai are de crescut (dorința ta trebuie să mai aștepte); **2** timpul recoltei, vară: *si messis erit, in umbra* VERG. B. *5, 70* dacă va fi vară, la umbră.

messor, *ōris m.* **1** secerător de grîne, culegător de fructe CIC.: (*fig.*) *~ scelerum* PL. culegătorul roadelor crimelor; **2** Messor (*numele vechi al zeului recoltelor*).

messōrius (*3*) *adj.* de strîns recolta: *messoria corbis* CIC. coș de strîns recolta.

messus (*3*) *p. pf. v.* **meto**[2]

met particulă întăritoare a pron. pers. și pos. (de ex.: *egomet, nosmet, suamet*...).

mēta, *ae f.* 1 con, piramidă: *collis in modum metae* LIV. colină de forma unei piramide, *metas imitata cupressus* OV. chiparosul de formă conică; 2 **a.** stîlp conic, bornă (*la ambele capete ale terenului pe care o înconjurau carele la curse*): ~ *fervidis evitata rotis* HOR. stîlpul ferit de roţile înfierbîntate ale carului, *interiorem metam curru tenere* OV. a se ţine strîns cu carul cît mai aproape de stîlp; (*fig.*) *fama adulescentis paulum haesit ad metas* CIC. faima tînărului a suferit puţion la un moment; **b.** (*oc.*) pivot la piatra de moară; 3 punct de răsucire, mijloc: *canceris metae solstitiales* LUCR. solstiţiul zodiei Racului, *mediam caeli Nox metam contigerat* VERG. noaptea ajunsese la mijlocul cerului; 4 (*fig.*) hotar, capăt: *longarum meta viarum* VERG. capătul lungilor drumuri, *his ego nec metas rerum pono* VERG. acestora eu nu le pun hotare ale stăpînirii lor.

metalepsis, *is f.* metalepsă, metaforă QUINT.

mētāliter *adv.* în formă de con *sau* de piramidă MART. CAP.

metallāria, *ae f.* lucrătoare în mină COD. IUST.

metallārius, *iī m.* miner COD. IUST.

metallicus (*3*) *adj.* metalic // **metallicus**, *ī m.* 1 lucrător care lucrează metale PLIN.; 2 om condamnat să lucreze în mină DIG.

metallifer, *era*, *erum adj.* 1 metalifer, bogat în metale; 2 bogat în marmură STAT.

metallum, *ī n.* 1 (*frecv. pl.*) mină; vînă metalică: ~ *metalla auri atque argenti* LIV. mine de aur şi de argint, *pecunia quae metallis redibat* NEP. bani care-i reveneau din exploatarea minelor, *damnare in metallum* PLIN. IUN. sau *condemnare ad metalla* SUET. a condamna la lucrul în mină; 2 metal (*de obicei, metal preţios*): *frondescit virga metallo* VERG. ramura se îmbracă în frunze de aur, *libertas potior metallis* HOR. libertatea de preferat bogăţiilor; 3 (*gener.*) mineral, marmură STAT.; 4 metal, materie MANIL.

metamorphōsis, *is f.* metamorfoză, transformare SEN. ş.a. // **Metamorphōses**, *eōn* (*pl.*) Metamorfoze (*titlul unei opere a lui Ovidius şi al unui roman al lui Apuleius*).

metanoea, *ae f.* căinţă AUS.

metaphora, *ae f.* metaforă QUINT.

metaplasmus, *ī m.* (*gram.*) metaplasm (*schimbare a formelor cazuale sau derivare de la altă rădăcină*) QUINT. *1, 8, 14.*

Metāpontum, *ī n.* oraş la mijlocul golfului Tarent // **Metapontius** (*3*) *adj.* metapontin // **Metapontīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Metapont.

mētārius (*3*) *adj.* care delimitează ARN.

mētātiō, *ōnis f.* delimitare, măsurare a unui loc; trasare a hotarelor unei tabere COL.

mētātor, *ōris m.* măsurător CIC.

mētātōria pagina, *ae f.* scrisoare pentru fixarea locului de încartiruire SID.

mētātūra, *ae f.* *v.* **metatio**

Metaurum, *ī n.* oraş pe coasta Calabriei (*pe rîul Metaurus*).

Metaurus, *ī m. 1*) rîu în Umbria // **Metaurus** (*3*) *adj.* al rîului Metaurus; *2*) rîu în Bruttium.

metaxa, *ae f.* 1 mătase brută, neprelucrată DIG.; 2 fir, cordea VITR.

metaxārius, *iī m.* lucrător *sau* vînzător de mătase COD. IUST.

metella, *ae f.* coş (*umplut cu pietre de aruncat în capul asediatorilor*) VEG.

Metellus, *ī m.* supranumele unei ramuri a familiei Caecilia (*Q. Caecilius Metellus Macedonicus, cuceritorul, în anul 148 î.e.n., al Macedoniei; Q. Caecilius Metellus Numidicus, consul în anul 109 şi învingător al lui Iugurtha în Numidia; Q. Caecilius Metellus Nepos mai întîi adversar al lui Cicero, apoi consul în anul 57, autor al rechemării acestuia din exil ş.a.*).

metempsȳchōsis, *is f.* metempsihoză TERT.

metensōmatōsis, *is f.* trecerea dintr-un corp într-altul TERT.

meteōria, *ae f.* distracţie, zăpăceală, uitucenie FRONT.

Meterēus (*3*) *adj.* al meterеilor (*popor scitic*).

methodicē, *ēs f.* metodică (*parte a gramaticii care expune regulile*) QUINT.

methodium, *iī n.* artificiu PETR.

methodus (**methodos**), *ī f.* metodă, procedeu VITR. ş.a.

Mēthymna, *ae f.* oraş în insula Lesbos (*vestit prin vinurile lui, locul de naştere al poetului Arion*) // **Mētymnaeus** (*3*) *adj.* din Methymna: ~ *Arion* CIC. Arion din Methymna, *Mēthymnea vina* PROP. vinuri de Methymna // **Mēthymnaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Methymnei // **Mēthymnias**, *adis adj. f.* din Methymna: *Methymniades puellae* OV. fetele din Methymna.

metīculōsus (*3*) *adj.* [*metus*] 1 fricos, temător PL.; 2 înspăimîntător, teribil PL.

mētior, *mētīri*, *mensus sum vt. dep.* 1 a măsura: ~ *agrum* CIC. a măsura cîmpul, ~ *pedes syllabis* CIC. a măsura picioarele prin silabe, *dives, ut metiretur nummos* HOR. bogat, de-şi măsura banii cu baniţa; 2 ~ *alicui* a împărţi măsurînd, a distribui: ~ *frumentum militibus* CAES. a distribui grîu soldaţilor, *metire nobis Caecubum* HOR. toarnă-ne vin de Caecubum; 3 (*poet.*) a măsura străbătînd drumul (*cu piciorul, cu o corabie, cu un vehicul*), a străbate: *sacram metiente viam cum toga* HOR. măsurînd (fălos) Calea Sfîntă cu toga ta, ~ *aquas carinā* OV. a străbate apele cu corabia, *sole menso duas partes lucis* OV. după ce soarele a parcurs două părţi din zi; 4 (*fig.*) a măsura (ceva) prin..., după... (ceva), a aprecia, a judeca: ~ *possis oculo latus* HOR. i-ai putea aprecia coapsa cu ochii, ~ *homines fortuna, non virtute* NEP. a preţui oamenii după avere, nu după merite, ~ *odium aliorum suo odio* LIV. a judeca despre ura altora după a sa proprie // **mensus** *p. pf.* (*3*) (*cu sens pas.*): *mensa spatia* CIC. distanţe determinate, *bene mensum dabo* SEN. îţi voi da totul bine măsurat; [viit. şi *metibor*; pf. şi *metitus sum* DIG.].

Metiscus, *ī m.* conducătorul carului de luptă al lui Turnus; (*gener.*) vizitiu.

mētītor, *ōris m.* măsurător FRONTIN.

mētō[1], *āre vt.* a măsura CULEX.

metō[2], *ere* (*messui*), *messum vt.* 1 a secera, a recolta, a culege: *metentes* LIV. secerători, *in metendo oc-*

cupati CAES. ocupați cu seceratul, ~ *pabula falce* OV. a cosi fînațurile; (*prov.*) *ut sementem feceris, ita metes* CIC. cum vei semăna, așa vei culege, *mihi istic nec seritur nec metitur* PL. pentru mine într-asta nici nu se seamănă, nici nu se culege (asta nu-mi ține nici de cald, nici de frig), ~ *vindemiam* PLIN. a culege via, *apes purpureos metunt flores* VERG. albinele culeg nectarul din florile purpurii; 2 a tăia, a reteza, a culca la pămînt: *virgā lilia summa metit* OV. retează cu o vargă capetele crinilor, ~ *barbam forficibus* MART. a reteza barba cu foarfecele, *farra metebat aper* OV. mistrețul culca la pămînt grînele; (*fig.*) *metit Orcus grandia cum parvis* HOR. Moartea seceră și ce-i mare, și ce-i mic, *proxima quaeque metit gladio* VERG. seceră cu sabia tot ce-i în jurul lui; 3 (*rar = colere*) a locui SIL. *8, 564.*

Metō (Metōn), *ōnis m.* Meton (*astronom atenian, inventator al ciclului de nouăsprezece ani ani, numit numărul de aur*).

metochē, *ēs f.* (*gram.*) participiu AUS.

metōnymia, *ae f.* metonimie (= *schimbare a numelui*) CIC. QUINT.

metopa, *ae f.* metopă (*spațiu dintre triglife*) VITR.

metōposcopos, *ī m.* fizionomist SAET.

mētor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a măsura: ~ *caelum* OV. a măsura cerul; 2 (*poet.*) a străbate, ~ *loca* SEN. a străbate locurile; 3 a delimita, a trasa hotarele: *castra metari* sau numai *metari* CAES. a stabili hotarele taberei, a fixa tabăra; 4 a împărți în loturi: ~ *acrum* LIV. *21, 25, 3* a împărți pămîntul spre a-l distribui colonilor; 5 (*oc.*) a instala (corturi) PLIN. // **metatus** (*3*) *p. pf.* (*uneori, cu sens pasiv*): *metatis eo loco castris* HIRT. tabăra fiind fixată în acel loc, *metatus agellus* HOR. S. *2, 2, 114* ogoraș măsurat (spre distribuire).

metreta, *ae f.* 1 vas mare pentru lichide (*vin, ulei*) IUV.; 2 metretă (*măsură de capacitate de aproximativ 39 de litri*); (*despre o navă*) *metretas trecentas tollere* PL. a avea capacitatea de 300 de metrete.

metricus (*3*) *adj.* 1 de măsură, numeric PLIN.; 2 metric (*la un vers*) QUINT. // **metricī**, *ōrum m. pl.* GELL. studioșii metricii (*la versuri*).

Mētrodōrus, *ī m. 1*) Metrodorus din Atena (*numit și Lampsacenul, vestit discipol al lui Epicur*); *2*) Metrodorus din Scepsis (*filozof academic, discipol al lui Carneade*); *3*) Metrodorus din Chios (*discipol al lui Democrit*).

Mētrōnax, *actis m.* filozof (*maestru al lui Seneca*).

mētropolis, *is f.* 1 cetate-mamă, metropolă, capitală a unei provincii SPART.; 2 (*fig.*) sediu HIER.

Mētropolis, *is f.* oraș în Thessalia; numele altor orașe din Phrygia, Ionia.

mētropolīta, *ae m.* episcop metropolitan FORT.

Mētropolītae, *ārum m. pl.* locuitorii din Metropolis (*în Thessalia*).

mētropolitānus (*3*) *adj.* de metropolă, metropolitan COD. IUST. // **mētropolitānum**, *ī n.* demnitatea de episcop metropolitan SID.

Mētropolitānus (*3*) *adj.* din Metropolis (*în Phrygia*).

metrum, *ī n.* 1 metru, măsură a unui vers (*privind ordinea picioarelor*) QUINT.; 2 vers FORT.

Mettis, *is f.* capitala mediomatricilor (*neam gallic de pe malurile fluviului Mosella*) (*azi, Metz*) // **Metticus** (*3*) *adj.* din Mettis.

Mettius, *iī m 1*) Mettius Fufetius (*dictator la Alba Longa*); *2*) Mettius Curtius (*comandant al sabinilor contra lui Romulus*).

metūculōsus (*3*) *adj. v.* **meticulosus**

metuendus (*3*) *part. adj.* de temut, înspăimîntător CIC. ș.a.

metuens, *ntis p. pr. v.* **metuo** // **adj.** temător: ~ *magis quam metuendus* SALL. mai degrabă temător decît de temut, *consul legum* ~ LIV. consul temător de legi, *non fuit illā metuentior ulla deorum* OV. n-a fost nici una mai temătoare de zei ca aceea.

metula, *ae f.* (dim. al lui *meta*) mică piramidă PLIN. IUN.

metuō, *ere, ui, ūtum vt.* și *vi.* a avea o temere (*la gîndul unui rău viitor*), a se teme, a fi îngrijorat: *oderint, dum metuant* SEN. urască-mă, numai să se teamă, *nec istae metuunt deos* PL. și acestea n-au teamă de zei, ~ *crimen* CIC. a se teme de o acuzare, *a me insidias metuunt* CIC. se tem că le-aș întinde curse, *periculum ex aliquo* ~ SALL. a se teme de un pericol din partea cuiva, *neque tam de sua vita, quam de me metuit* CIC. e îngrijorat nu atît pentru viața lui, cît pentru mine, *metuens pueris* (= *dat.*) PL. temîndu-se pentru copii, *nil metuunt iurare* CATUL. nu se sfiesc să jure pe orice-ar fi, *metuebat ne indicaretur* CIC. se temea să nu fie denunțat (că va fi denunțat), *ornamenta quae locavi, metuo ut possim recipere* PL. mă tem că n-am să mai primesc înapoi podoabele pe care le-am împrumutat, *metui quid futurum denique esset* TER. mă temeam (mă întrebam îngrijorat) ce s-o întîmpla pînă la urmă, *matres duas habet: iam metuo, patres quot fuerint* PL. are două mame; mă întreb acum: tați cîți o fi avut, *non metuo quin…* PL. n-am nici o teamă (nu mă îndoiesc) că…, *conculcatur nimis ante metutum* LUCR. *5, 1140* se calcă în picioare tot ce-a fost prea temut mai înainte.

metus, *ūs m.* 1 temere (de ceea ce va fi), teamă, îngrijorare: *est enim* ~ *futurae aegritudinis sollicita exspectatio* CIC. căci teama este așteptarea îngrijorată a unui necaz, *spemque metumque inter dubii* VERG. șovăitori între speranță și teamă, ~ *vanus* LIV. temere neîntemeiată, *alicui metum afferre* (*inferre* LIV., *inicere* CAES.) a băga frica în cineva, *esse in metu* CIC. a fi tulburat de teamă, *metum alicui adimere* TER. a risipi teama cuiva, ~ *mortis* CIC. teama de moarte, ~ *deorum* CIC. teama de zei, ~ *a Romanis* LIV. teama de romani, ~ *hostilis* SALL. teama de dușmani, *metu, ne vi parere cogantur* CIC. de teamă să nu fie constrînși cu forța să asculte; (*oc.*) teama de zei: *laurus sacra metu servata* VERG. laur sfînt păstrat din teama față de zei; 2 Teama (*divinitate, fiul lui Erebus și al Nopții*); [*f.* la ENN.; genit. și *metuis* CIC.; dat. și *metū*: *parce metu, Cytherea!* VERG. *1, 257* nu te teme, Venus!]

meus (*3*) *adj.* și *pron. pos.* al meu: ~ *natus* TER. fiul meu, *meum factum consulis* LIV. ce am făcut eu în calitate de consul, *mea crimina* LIV. acuzațiile aduse mie; *vicimus, heu* ~ *est* OV. l-am învins, iată e al meu

(l-am prins), ~ *hic est* PL. ăsta e-al meu; *Nero* ~ CIC. dragul meu Nero, *mea* OV. draga mea, *mea Pythias* TER. Pythias, draga mea, *oh, mea* OV. vai, draga mea, *o, mi Aeschines!* TER. o, Aeschines, dragul meu!, *non mea est simulatio* TER. prefăcătoria nu e felul meu, *quod Thebae cecidere, meum est* OV. că Theba a căzut, mi se datorează mie, *non est mentiri meum* TER. nu e felul meu să mint, *puto esse meum, quid sentiam, exponere* CIC. socotesc că e de datoria mea să spun ce cred // **mei**, *ōrum m. pl.* ai mei, părinţii mei, rudele mele; oamenii mei // **mea**, *ōrum n. pl.* lucrurile mele, cele ale mele: *omnia mecum porto mea* CIC. îmi port cu mine toate bunurile; [voc. sg. *mi*, dar şi *meus*: *sanguis meus!* VERG. odrasla mea!; genit. pl. şi *meum*: *maiorum meum* PL. a strămoşilor mei; dat., abl. pl. şi *mis* PL.].

Mēvānās, *ātis adj.* din Mevania // **Mēvānātēs** *m. pl.* locuitorii Mevaniei.

Mēvānia, *ae f.* oraş în Umbria (*azi, Bevagna*).

Mezentius, *iī m.* tiran etrusc din Caere (*aliat al lui Turnus contra lui Aeneas*).

mi[1] *voc.* la **meus**

mī[2] = **mihi** *dat.* la **ego**

mīca, *ae f.* **1** bucăţică, fărîmă, grăunte: ~ *panis* PETR. o bucăţică de pîine, ~ *marmoris* PLIN. fărîmă de marmură, ~ *salis* PLIN. grăunte de sare; (*fig.*) *nulla mica salis* CATUL. nici un pic de spirit; **2** cameră mică: *in micā habitare* SEN. Ep. *51, 12* a locui într-o cameră mică, ~ *vocor* MART. *2, 59, 1* sînt numită „micuţa" (*despre o sală mică unde se lua masa*).

micans, *ntis p. pr. v.* **mico** // **adj.** scînteietor, strălucitor OV., LIV.

mīcārius, *iī m.* care strînge şi firimiturile PETR.

Micipsa, *ae m.* rege al Numidiei (*fiu al lui Masinissa*) // **Micipsae**, *ārum m. pl.* oamenii lui Micipsa, numizii.

mico, *āre, uī vi.* **1** a tremura, a palpita, a se zbate: *corda timore micant* OV. inimile tremură de frică, *venae micant* CIC. venele pulsează, *digiti micant* VERG. degetele (unei mîini tăiate) zvîcnesc, *equus micat auribus* VERG. calul tresare din urechi, *micuere novi fontes* LUCR. ţîşniră noi izvoare; (*spec.*) ~ *digitis* sau *micare* CIC. a juca în degete (cerînd partenerului să ghicească cîte degete a întins repede adversarul): *micando victus* CIC. bătut la jocul în degete, *dignus est quicum in tenebris mices* CIC. poţi juca în degete cu el pe întuneric (e om foarte cinstit); **2** a scînteia, a scăpăra, a sclipi: *aether ignibus micat* VERG. eterul scapără de fulgere, *oculi micant* SEN. ochii îi scapără (de mînie), *micat inter omnes Iulium sidus* HOR. printre toate stelele, străluceşte astrul iulian.

mictōrius (*3*) *adj.* diuretic C. AUR.

micturiō, *īre vi.* a vrea să urineze IUV. *6, 308.*

mictus, *ūs m.* urinare C. AUR.

mīcula, *ae f.* (dim. al lui *mica*) fărîmiţă, grăuncioară CELS.

Midaium, *iī n.* oraş în Phrygia // **Midaeensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Midaium.

Midās, *ae m.* rege la Phrygiei (*vestit prin setea lui de aur şi prin nepriceperea la muzică: Bacchus l-a scăpat de la moartea prin foame, luîndu-i înapoi darul cerut şi acordat de a transforma în aur tot ce atinge; Apollo i-a dat urechi de măgar, fiindcă, invocat ca arbitru între acesta şi Pan, Midas l-a preferat pe ultimul*) // **Midīnus** (*3*) *adj.* ca Midas.

Migdilybs, *ybis m.* metec libyan, cartaginez.

migma, *atis n.* amestec (de hrană pentru vite) VULG.

migrātiō, *ōnis f.* **1** schimbare a locului CIC.; **2** (*fig.*) schimbare a sensului, metaforă CIC.

migrō (*I*) *vi.* **1** a se duce dintr-un loc într-altul, a-şi schimba locul, a se muta: ~ *ex urbe rus* TER., CIC. a se muta de la oraş la ţară, ~ *ad generum* CIC. a se duce pe lîngă ginerele său, (*impers.*) *Romam inde migratum est a propinquis* LIV. după aceea, rudele s-au mutat la Roma; *quae migratu difficilia erant* LIV. lucruri care erau greu de transportat; (*fig.*) ~ *ex* (*de*) *vita* CIC. a pleca dintre cei vii (a muri), *equitis migravit ab aure voluptas omnis ad oculos* HOR. toată plăcerea cavalerului trecu de la urechi la ochi, ~ *in marmoreum colorem* LUCR. a se schimba, luînd culoarea marmurei; **2** (*vt.*) a trece peste..., a încălca (reguli): ~ *quae pertinent ad veritatem et ad fidem* CIC. Off. *1, 31* a încălca normele sincerităţii şi bunei-credinţe, ~ *communia iura* CIC. Div. *1, 8* a trece peste normele comune; [arh. *migrassit* CIC. = *migraverit*].

mihi, mihimet, mihipte *v.* **ego**

Mīlanion, *ōnis m.* soţul Atalantei.

mīles, *itis m.* **1** soldat, pedestraş: *milites scribere* (*conscribere*) SALL. a înrola soldaţi, *milites mercede conducere* LIV. a angaja mercenari, *milites equitesque misit* CAES. a trimis pedestraşi şi călăreţi, (*colect.*) *loca milite complent* VERG. umplu locurile cu soldaţi; **2** ofiţer la palat (*sub imperiu*); **3** (*poet. f.*) însoţitoare: *miles erat Phoebes* OV. era slujitoare a Dianei, *ad partus nova ~ eram* OV. eram novice la naşteri; **4** pion la şah OV.

Mīlēsia, *ae f.* (subînţ. **urbs**) oraşul Milet.

Mīlēsius (*3*) *adj.* milesian, al Miletului: *Milesia vellera* VERG. lînuri milesiene, ~ *deus* APUL. zeul milesian (*Apollo, care avea un templu în Milet*), *Milesia carmina* OV. poezii milesiene (licenţioase) // **Mīlēsiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Miletului // **Mīlēsiae**, *ārum f. pl.* (subînţ. **fabulae**) povestiri milesiene (erotice).

Mīlētis, *tidis f.* fiica lui Miletus (Byblis) // **adj.** *f.* al Miletului: *Miletida ad urbem* OV. Tr. *1, 10, 41* la oraşul milesian (= *Tomis, colonie a Miletului*).

Mīlētus[1], *ī m.* fiu al lui Apollo (*tatăl lui Byblidei şi al lui Caunus, întemeietorul Miletului*).

Mīlētus[2], *ī f.* oraşul Milet din Ionia (*vestit prin bogăţia şi prin comerţul său înfloritor: miere, lînă, purpură; locul de naştere al lui Thales, al lui Anaximene ş.a.*).

mīlia, *ium pl. v.* **mille**

miliacus (*3*) *adj.* hrănit cu mei C. AUR.

Mīliārensis porticus *f.* portic la Roma (*care măsura o mie de paşi*).

miliārius[1] (*3*) *adj.* [*milium*] hrănit cu mei VARR. // **miliārium**, *iī n.* vas strîmt şi lung SEN.

mīliārius[2] (*3*) *adj.* de o mie de...: *miliaria ala* PLIN. IUN. escadron de o mie de călăreţi, ~ *aper* SEN. mistreţ de o mie de livre, ~ *grex* VARR. turmă de o mie

de capete // **mīliārium,** *iī n.* **1** o mie: ~ *annorum* AUG. o mie de ani; **2** piatră miliară, bornă (*de-a lungul căilor romane, din mie în mie de paşi, spre a indica distanţa*); *miliarium aureum* TAC. borna aurită (*ridicată de Augustus în Forul roman, ca loc de pornire a marilor şosele*).
mīliens (mīlies) *adv.* de o mie de ori, de nenumărate ori.
Miliōnia, *ae f.* oraş al marsilor.
mīlipeda, *ae f.* miriapod PLIN.
mīlitāriē *adv.* ca un soldat TREB.
mīlitāris (*2*) *adj.* militar, de soldat, războinic: *homo* ~ SALL. om experimentat în lupte, ~ *aetas* SALL. vîrsta serviciului militar (*de la şaptesprezece ani înainte*), *res militaris* CAES. arta militară, *ornatus* ~ CIC. echipament soldăţesc, ~ *Daunia* HOR. războinica Apulie // **mīlitāres,** *ium m. pl.* soldaţi CURT., TAC.
mīlitāriter *adv.* soldăţeşte LIV., TAC.
mīlitārius (*3*) *adj.* soldăţesc PL.
mīlitia, *ae f.* **1** serviciu militar, slujbă la oaste: *militiam subterfugere* CIC. a se sustrage serviciului militar, *militiam ferre* HOR. a sluji la oaste, *militiae assuescere* LIV. a se învăţa cu milităria, *militiam discere* SALL. a învăţa arta războiului; **2** campanie, expediţie: *praeclara in Hispania D. Bruti ~ fuit* VELL. expediţia lui D. Brutus în Hispania a fost strălucită, ~ *Cimbrica* VELL. campania contra cimbrilor, *militiae magister* LIV. şeful operaţiilor militare, (*expr. cu genit. loc.*) *militiae* CIC. pe cîmpul de luptă, în război, *domi militiaeque* CIC. în timp de pace, cît şi în război; **3** (*concrt.*) armată, soldaţi: *cogere militiam* LIV. a înrola soldaţi, *cum omni militia interficitur* IUST. e omorît împreună cu toţi soldaţii; **4** spirit militar, bravură FLOR.; **5** funcţie oficială la curte (*sub imperiu*).
mīlitō (*I*) *vi.* a sluji la oaste, a lupta: ~ *in eadem legione* CIC. a fi soldat în aceeaşi legiune, ~ *sub signis alicuius* LIV. a lupta sub ordinele cuiva, *qui sub Africano eques militaverat* VELL. care luptase la cavalerie sub comanda lui Africanus, *peditum numero* ~ VAL. MAX. a lupta la infanterie, (*cu ac. intern*) *prima stipendia Veneri militabant* APUL. îşi făceau primele arme în slujba Venerei, (*pas.*) *libenter hoc militabitur bellum* HOR. voi face bucuros această campanie; (*oc.*) a sluji TERT.
milium, *iī n.* mei: *liba de milio* OV. turte din făină de mei.
mille *sg. indecl.*, (*pl.*) **milia (millia),** *ium* **1** o mie: *equites mille* CIC. o mie de călăreţi, *bis mille Galli* HOR. două mii de galli, *mille hominum* CIC. o mie de oameni, *mille passuum* CAES. o mie de paşi (*1478 m*); (*fără genit.*) *aberat mons fere milia viginti* SALL. muntele era la o distanţă de aproximativ douăzeci de mii de paşi (*cam 30 de kilometri*), *milia frumenti centum* HOR. o sută de mii de baniţe de grîu; **2** (*fig.*) o infinitate, nenumăraţi, mii de...: *tentat mille modis* HOR. încearcă de nenumărate ori, *mille colores* VERG. mii de culori.
millefolia, *ae f.* şi **millefolium,** *iī n.* (*bot.*) coada-şoricelului (*Achillea millefolium*) PLIN.
milleformis (*2*) *adj.* multiform PRUD., AUG.
millemodus (*3*) *adj.* foarte variat FORT.
millenārius (*3*) *adj.* de o mie AUG. ş.a.
millēsimus (*3*) *adj.* al mielea: *millesima pars* PETR. a mia parte, *millesima usura* SEN. dobîndă lunară de unu la mie // **millesima,** *ae f.* a mia parte SEN. // **millesimum** *adv.* pentru a mia oară CIC.
millia, milliens, millies *v.* **milia, miliens, milies**
millif..., millium... *v.* **millef..., millem...**
Milō, *ōnis m. 1*) vestit atlet din Crotona; *2*) supranume (*v.* **Annius**; *T. Annius Milo, prieten al lui Cicero şi ucigaş al lui Clodius*).
Milōniānus (*3*) *adj.* al lui Milo // **Milōniāna,** *ae f.* discursul lui Cicero în apărarea lui Milo.
Miltiadēs, *is (-ī) m.* Miltiade (*general atenian, învingătorul perşilor în lupta de la Maraton*).
milva, *ae f.* (*ornit.*) şorliţă, gaie (*Milvus milvus*); (*termen injurios*) zgripţuroaică.
milvīnus (*3*) *adj.* de uliu PLIN.; (*fig.*) răpitor, rapace CIC. // **milvina,** *ae f.* (subînţ. fames) PL. foame de lup.
Milvius *v.* **Mulvius**
mīlvus (mīluus), *ī m.* **1** uliu: *arat quantum non milvus oberret* PERS. ară o suprafaţă atît de mare, cît n-ar putea-o străbate un uliu (într-o zi); **2** (un fel de) peşte răpitor HOR.; **3** o stea învecinată cu Ursa Mare OV.; **4** (*fig.*) om hrăpăreţ PL.
Milyas, *adis f.* regiune în Phrygia // **Milyadēs,** *um m. pl.* locuitorii Milyei.
mīma, *ae f.* actriţă, balerină CIC. ş.a.
Mimallonēs, *um f. pl.* bacante // **Mimalloneus** (*3*) *adj.* de bacantă.
Mimallonidēs, *um f. pl.* bacante.
mīmārius (*3*) *adj.* de mim, de pantomim CAPIT.
Mimās, *antis m. 1*) munte în Ionia; *2*) uriaş fulgerat de Iupiter; *3*) tovarăş al lui Aeneas.
mīmiambī, *ōrum m. pl.* mimiambi, mimi, în versuri iambice PLIN. IUN.
mīmicē *adv.* ca un comediant CATUL. ş.a.
mīmicus (*3*) *adj.* **1** de mim, de comediant, de bufon: ~ *iocus* CIC. glumă de bufon (dezmăţată); **2** (*fig.*) teatral, simulat, fals: *mimici currus* PLIN. IUN. care triumfale ca la teatru, *mimica et inepta* PLIN. IUN. distincţii teatrale şi stupide, *mimica mors* PETR. moarte simulată.
Mimnermus, *ī m.* Mimnerm din Colofon (*poet elegiac grec de la finele secolului al VII-lea î.e.n.*): *plus in amore valet Mimnermi versus Homero* PROP. *1, 9, 11* în poezia erotică, un vers de-al lui Mimnerm face mai mult decît întregul Homer.
mīmographus, *ī m.* autor de mimi SUET.
mīmologus, *ī m.* mim, comediant FIRM.
mīmula, *ae f.* mică actriţă CIC. ş.a.
mīmulus, *ī m.* actoraş, mic comediant ARN.
mīmus, *ī m.* **1** pantomim (*comediant care exprimă prin gesturi şi declamaţie caractere groteşti*), actor de un comic inferior: *distortus vultus gestusque, quae in mimis rideri solent* QUINT. schimele şi gesturile de care rîde lumea, cînd vede comedianţii; **2** mim, farsă, comedie: *mimos scribere* OV. a scrie farse, *mimum*

agere SUET. a juca o comedie; (*fig.*) *vitae humanae* ~ SEN. farsa vieţii omului.

min[1] = mihine PERS. *1, 2*

min[2] cuvînt trunchiat = **minium** AUS.

mina, *ae f.* mină: *1*) măsură de greutate grecească = 100 drahme, cam 350 gr; *2*) monedă de argint = 100 drahme; *3*) monedă de aur = 1000 drahme, a şasea parte dintr-un talant PL., CIC.

mināciae, *ārum f. pl.* ameninţări PL.

mināciter *adv.* ameninţînd, în mod ameninţător: ~ *adversarios terrere* CIC. a înspăimînta adversarii cu ameninţări, ~ *efflagitare* SUET. a cere ameninţător, *dicere minacius* CIC. a vorbi mai ameninţător.

minae, *ārum f. pl.* **1** ieşituri ale zidurilor; creneluri AMM.; **2** (*frecv.*) ameninţări: ~ *mortis* TAC. ameninţări cu moartea, *minas iactare* CIC. a arunca ameninţări, *minas ponere* LUCR. a înceta cu ameninţările, *ad suetas illis* (*verbis*) *adiciam minas* OV. P. *1, 8, 53* acelor cuvinte aş adăuga strigătele cu care se mînă obişnuit vitele, *minaeque murorum ingentes* VERG. Aen. *4, 88* grozăvii de ziduri enorme.

minanter *adv. v.* **minaciter** OV.

minātiō, *ōnis f.* ameninţare CIC.

minātor, *ōris m.* cel care mînă vitele (blestemîndu-le) TERT.

minātōrius (*3*) *adj.* ameninţător AMM.

minax, *ācis adj.* ameninţător: *minaces litterae* CIC. scrisoare de ameninţare, *aequor saevum et* ~ OV. mare furioasă şi primejdioasă, *minaci voce* HOR. cu glas ameninţător.

Minciadēs, *ae m.* născut pe malurile rîului Mincius (*despre Vergilius*) IUVENC.

Mincius, *iī m.* rîu în Gallia Transpadană (*care curge în apropiere de Mantua*) (*azi, Mincio*).

minctiō, *ōnis f.* urinare VEG.

mineō, *ēre vi.* a ieşi în afară LUCR. *6, 563* (*lecţiune nesigură*).

Minerva, *ae f.* Minerva (*identificată mai tîrziu cu Pallas Athena, fiica lui Iupiter, zeiţa inteligenţei şi înţelepciunii, protectoare a artelor şi ştiinţelor, născocitoarea culturii măslinului şi ţesutului lînii*): (*fig.*) *pingui* (*crassa*) ~ *aliquid facere* CIC. a face ceva în mod grosolan, fără îndemînare, *tu nihil invita dices faciesve* ~ HOR. tu să nu spui şi să nu faci nimic fără imboldul Minervei, *sus Minervam docet* CIC. porcul dă lecţii Minervei, *tolerare colo vitam tenuique* ~ VERG. a-şi duce zilele cu cîştigul de pe tors şi de pe ţesut, *arx Minervae* VERG. citadela Minervei (*oraş în Calabria, azi Castro*), *Minervae promuntorium* LIV. promontoriul Minervei (*în Campania, la sud de Sorrento*).

minerval, *ālis m.* cadou făcut de şcolari învăţătorului la intrarea în clasă VARR. ş.a.

Minervālis (*2*) *adj.* al Minervei: *Minervales artes* TERT. arte liberale // **Minervālia,** *ium n. pl.* serbările Minervei.

Minervium[1], *ii n.* templu al Minervei.

Minervium[2], *ii n.* oraş în Calabria.

Minervius (*3*) *adj.* al Minervei: *Minervii cives* ARN. cetăţenii Atenei.

mineus (*3*) *adj.* de culoarea miniului, roşu-aprins APUL.

mingō, *ere, minxī* (*mixī*), *mictum vi.* şi *vt.* a urina: ~ *in patrios cineres* HOR. a urina pe cenuşa părintelui.

miniāceus (*3*) *adj.* de miniu VITR.

miniārius (*3*) *adj.* de miniu PLIN. // **miniaria,** *ae f.* mină de miniu PLIN.

miniātulus (*3*) adj. bătînd în roşu: *cerula miniatula* CIC. Att. *16, 11, 1* creion roşu pentru însemnarea greşelilor.

minimē (**minumē**) *adv.* superl. la **parum 1** cel mai puţin, foarte puţin: *cum* ~ *videbatur, tum maxime philosophabamur* CIC. cînd se părea mai puţin, atunci eu filozofam mai mult, ~ *apparet et valet plurimum* CIC. se vede foarte puţin şi are cel mai mare efect, *ad te* ~ *omnium pertinebat* CIC. te privea mai puţin ca pe oricine, *mihi placebat Pomponius maxime, vel dicam* ~ *displicebat* CIC. mie Pomponius îmi plăcea mai mult, sau, mai bine zis, îmi displăcea mai puţin, *quam* ~ CIC. cît mai puţin posibil; **2** deloc, nicidecum: *homo* ~ *malus* CIC. om nicidecum rău, ~ *feceris* PL. să nu faci asta, ~ *saepe* CAES. destul de rar, *res erat* ~ *obscura* CIC. chestiunea era destul de limpede, (*în răspunsuri*) *haec non credis?* — ~ *vero* TER. nu crezi aceasta? — absolut deloc, ~ *gentium* TER. pentru nimic în lume (absolut deloc); **3** cel puţin, minimum: *lata pedes decem, vel* ~ *novem* CELS. lată de zece picioare sau cel puţin de nouă.

minimum *adv.* (*v.* şi **minimus** *la n. cu sens adv.*) **1** foarte puţin: *dormiebat* ~ PLIN. IUN. dormea foarte puţin, *quam* ~ *credula postero* HOR. cît mai puţin încrezătoare în ziua de mîine; **2** cel puţin, minimum: *sexies per annos, cum* ~, *quater* PLIN. de şase ori pe an, şi cel puţin de patru, ~ *octoginta* VARR. minimum optzeci, *ex tribus* ~ *partibus constant* QUINT. constă din cel puţin trei părţi.

minimus (*3*) *adj.* superl. de la **parvus** cel mai mic, foarte mic: ~ *filius* IUST. fiul cel mai mic, *optimus ille est qui minimis vitiis urgetur* HOR. omul cel mai bun este acela care are cele mai mici defecte, *minima pars temporis* CAES. un moment // **minimum,** *ī n.* cea mai mică parte (cantitate), cel mai mic preţ, foarte puţin, minim: *quam minimum temporis* CIC. cît mai puţin timp (un minim de timp), (*cu genit.*) *minimi putare* CIC. a socoti de foarte mic preţ, *deos minimi facit* PL. nu-i prea ia în seamă pe zei, *res non minimi periculi* CIC. lucru destul de periculos.

miniō (*1*) *vt.* a vopsi în culoarea miniului (în roşu), *miniari* APIC. a deveni roşu APIC.

Miniō, *ōnis m.* rîuşor în sudul Etruriei (*azi, Mugnone*).

minister, *tri m.* **1** slujitor, servitor: *centum pares aetate ministri* VERG. o sută de slujitori la masă de aceeaşi vîrstă, ~ *vini* SEN. paharnic, ~ *Phrygius* MART. paharnicul frigian (Ganymede), *ministri publici Martis* CIC. preoţii cultului lui Marte, *ministri imperii tui* CIC. ajutoarele conducerii tale; **2** (*fig.*) instrument, unealtă, agent: ~ *alienae voluntatis* CIC. unealta voinţei altuia, *ministri scelerum* LUCR. instrumente ale crimelor, ~ *regis* SALL. agenţii regelui, ~ *ales fulminis* HOR. pasărea care poartă fulgerul

(vulturul), *Calchante ministro* VERG. cu ajutorul lui Calchas, *ardore ministro* LUCR. cu ajutorul flăcărilor.
ministeriālēs, *ium m. pl.* funcţionari imperiali COD. TH.
ministeriānī, *ōrum m. pl.* funcţionari imperiali COD. IUST.
ministerium, *iī n.* 1 slujbă, serviciu, ajutor: *non ministeriis servos aestimare* SEN. a nu-i judeca pe sclavi după slujbele pe care le fac, ~ *facere alicui* IUST. a face un serviciu cuiva, ~ *navis* PETR. conducerea unei corăbii, *triste* ~ VERG. Aen. *6, 222* îndatorire penibilă, *ministeria* TAC. diferitele servicii (departamente) pe lîngă împărat conduse de liberţi (*a rationibus* — al contabilităţii, *a libellis* — al cererilor, *ab epistulis* — al corespondenţei oficiale); 2 (*concrt.*) personal de serviciu, slujitori, servitori: *ministeria magistratibus conscribere* TAC. a recruta personal de serviciu pentru magistraţi (*lictori, curieri*), ~ *scribarum* LIV. un personal de copişti; 3 (*tard.*) serviciu de masă: ~ *argenti* LAMPR. serviciu de masă din argint.
ministra, *ae f.* slujitoare, slujnică: *apta* ~ OV. slujnică pricepută, *pariente ministra* OV. în timp ce slujitoarea zeilor năştea; (*fig.*) *virtutes voluptatum ministras esse voluisti* CIC. ai susţinut că virtuţile trebuie să fie slujnicele plăcerilor, *artes, ministrae oratoris* CIC. cunoştinţele, ajutoarele oratorului.
ministrātiō, *ōnis f.* serviciu VITR.
ministrātor, *ōris m.* 1 slujitor: *turba ministratorum* SEN. gloata servitorilor; 2 asistent al unui orator (*care-i furniza date, îi sugera argumente etc.*) CIC. De or. *2, 305*.
ministrātōrius (*3*) *adj.* de serviciu de masă MART.
ministrātix, *īcis f.* ajutătoare, cea care ajută CIC.
ministrō (*I*) *vt.* 1 a face servicii; a servi (*în special la masă*): *videndum erit, ut is quam commodissime ministretur* COL. se va avea grijă ca acesta să fie cît mai bine servit, (*cu dat.*) *quo commodius tibi ministretur* CIC. ca să fii mai bine servit; (*spec.*) ~ *cibos* TAC. a servi mîncărurile la masă, ~ *pocula* CIC. a turna în pahare, *cena ministratur pueris tribus* HOR. cina îmi e servită de trei sclavi, (*cu inf.*) ~ *Iovi bibere* CIC. a-i turna de băut lui Iupiter; 2 a manevra, a conduce: *ipse ratem velis ministrat* VERG. el însuşi manevrează barca cu pînzele, *ipse ratem vento stellisque ministrat* VAL. FL. el însuşi manevrează barca servindu-se de vînt şi de stele; 3 a oferi, a furniza, a pune la dispoziţie: ~ *victum alicui* VARR. a oferi hrană cuiva, *viros tantum armaque imperio ministrat* TAC. furnizează imperiului nostru doar luptători şi arme, *platanus umbram ministrat* VERG. platanul ne oferă umbra lui, *Iuno vires animumque ministrat* VERG. Iuno le dă forţe şi curaj; 4 a executa, a îndeplini: ~ *iussa medicorum* OV. a executa ordonanţele medicilor, *res omnes gelide ministrat* HOR. îndeplineşte toate cele fără entuziasm.
minitābiliter *adv.* ameninţător PACUV.
minitābundus (*3*) *adj.* ameninţător LIV., TAC.
minitātiō, *ōnis f.* ameninţare AMBR.
minitō, *āre vt.* a ameninţa PL. Capt. *743*.
minitor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* a ameninţa mereu pe cineva (*alicui*) cu ceva (*aliqua re* sau *aliquid*): ~ *urbi ferro flammaque* CIC. a ameninţa oraşul cu fier şi foc, ~ *fratri mortem* CIC. a-l ameninţa pe fratele meu cu moartea, ~ *bellum* QUINT. a ameninţa tot timpul cu război, (*cu inf.*) *quod nunc minitare facere* TER. ceea ce acum ameninţi că faci, *se venturum esse minitatur* CIC. ameninţă că el va veni, (*abs.*) *etiamne, carnifex, minitare?* PL. cum, ticălosule, mai şi ameninţi?
minium, *iī n.* miniu, roşu de plumb VERG., PLIN.
minius (*3*) *adj. v.* **mineus**
minō (*I*) *vt.* (*postcl.*) a mîna (*în special animale*), a face să înainteze: *asinos et equum minantes baculo* APUL. M. *3, 28* mînînd măgarii şi calul cu un ciomag.
Mīnōis, *idis f.* *1*) descendentă din Minos, fiica lui Minos (Ariadna); *2*) soţia lui Minos (Pasiphae); *3*) vechi nume al insulei Paros.
Mīnōium, *iī n.* oraşul lui Minos în Creta.
Mīnōius (*3*) *adj.* al lui Minos, minoic; (*poet.*) cretan: *Minoia fata* OV. destinul lui Minos, *Minoia sella* PROP. jilţul lui Minos (ca judecător în Infern), *Minoia tela* SIL. săgeţile cretane, *Minoia tecta Brundisii* LUC. casele oraşului Brundisium (întemeiat de cretani).
minor[1], *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 (*poet.*) a se ridica (ameninţător): *gemini minantur in caelum scopuli* VERG. Aen. *1, 162* două stînci se ridică spre cer; 2 a ameninţa pe cineva (*alicui*) cu ceva (*aliquid* sau *aliqua re*): *alicui crucem* ~ CIC. a ameninţa pe cineva cu răstignirea, *alicui* ~ *ferro* SALL. a ameninţa pe cineva cu sabia, (*cu inf.*) *se eversurum esse civitatem minabatur* CIC. ameninţa că va distruge oraşul, *minatur sese abire* PL. ameninţă că pleacă; 3 a anunţa cu mîndrie, a promite: *multa et pulchra minans* HOR. eu, care promiteam cîte-n lună şi în stele.
minor[2] *m.* şi *f.*, **minus** n., genit. *minoris* (comp. de la *parvus*) mai mic: *filia* ~ *regis* CAES. fata mai mică a regelui, *Hibernia dimidio* ~ *quam Britannia est* CAES. Hibernia este cu o jumătate mai mică decît Britannia (pe jumătate cît Britannia), *aetate* ~ OV. mai mic ca vîrstă, *aliquot annis* ~ *natu* CIC. cu cîţiva ani mai mic ca vîrstă (mai tînăr), ~ *triginta annis natus* CIC. avînd mai puţin de treizeci de ani // **minor**, *ōris m.* minor DIG.; (*pl.*) *minōrēs* a) cei mici (ca vîrstă, rang sau stare); b) cei mai tineri (din generaţia precedentă) CIC. Br. *232*; c) urmaşii: *nunc fama minores Italiam dixisse gentem* VERG. Aen. *1, 532* acum zice-se că urmaşii au numit-o Italia; ~ *in certamine* HOR. inferior (învins) în luptă, *numero plures, virtute minores* HOR. superiori ca număr, dar inferiori ca virtute, *sunt notitia multa minora tua* OV. multe sînt nedemne de a fi cunoscute de tine // **minus**, *minoris n.* mai puţin: *minus auctoritatis* CIC. mai puţină autoritate, *minoris vendere* CIC. a vinde mai ieftin, *minoris ducere* SALL. a preţui mai puţin.
Minor[3], *ōris m.* epitet spre a distinge două persoane sau lucruri cu acelaşi nume: *Scipio Africanus Minor* cel de-al doilea Scipio Africanul, *Asia minor* IUST. Asia Mică.
minōrātiō, *ōnis f.* micşorare, diminuare VULG.

minōrō (*1*) *vt.* a micşora TERT.

Mīnos, *ōis m.* (ac. *-ōem* şi *ōa*) *1*) fiu al lui Zeus şi al Europei (*judecător în Infern*); *2*) rege în Creta (*soţ al Pasiphaei, tată al Ariadnei, constructor al Labirintului în care a închis Minotaurul*).

Mīnōtaurus, *ī m.* Minotaur (*fiul Pasifaei cu un taur, monstru jumătate om jumătate taur, pe care Minos l-a închis în Labirint, hrănindu-l cu carnea tinerilor pe care Atena îi oferea ca tribut, ucis în cele din urmă de Theseus cu ajutorul Ariadnei*).

Mīnōus (*3*) *adj.* al lui Minos, minoic, cretan.

Minturnae, *ārum f. pl.* oraş în Latium (*la hotarul cu Campania, în apropiere de vărsarea rîului Liris*).

Minturnensis (*2*) *adj.* din Minturnae // **Minturnensēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Minturnae.

Minūcius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.: M. Minucius Rufus, şeful cavaleriei sub Fabius Cunctator în luptele cu Hannibal; Minucius Felix, apologist creştin de la finele secolului al II-lea*) // **Minūcius** (*3*) *adj.* al lui Minucius: *porticus Minucia* CIC. porticul lui Minucius.

minuiscō, *ere vt.* a micşora AUS.

minum... *v.* **minim...**

minuō, *ere, uī, ūtum vt.* **1** a face bucăţele, a sparge în bucăţi: *ramalia arida minuit* OV. mărunţi ramurile uscate, ~ *ligna* OV. a sparge lemne, ~ *mullum in singula pulmenta* HOR. a tăia barbunul, făcînd porţii ~ *portarum obiectus* STAT. a sfărîma drugii porţilor; **2** (*fig.*) a micşora, a reduce, a diminua, a slăbi: ~ *sumptus civitatum* CIC. a micşora cheltuielile oraşelor, ~ *pretium frumenti* TAC. a micşora preţul grîului, *Danubius reliquo aestatis minuitur* SEN. Dunărea în restul verii scade, *minuit se morbus* PLIN. boala se potoleşte, *memoria minuitur* CIC. memoria slăbeşte; (*vi.*) *minuente aestu* CAES. B. G. *3, 12, 1* mareea descrescînd, *minuente luna* PLIN. luna micşorîndu-se, *decrescente reditu etiam pretium minuit* PLIN. IUN. descrescînd venitul, scade şi valoarea, ~ *gloriam Pompei* CIC. a diminua gloria lui Pompeius, ~ *spem* CAES. a micşora speranţa, ~ *auctoritatem* CAES. a slăbi autoritatea cuiva, ~ *censuram, magistratum* LIV. a reduce autoritatea unui cenzor, a unui magistrat, *per vim maiestatem populi Romani* ~ CIC. a atenta cu forţa la maiestatea poporului roman, *Tithonum minuit senectus* HOR. bătrîneţea l-a dat gata pe Tithonus, *vulnere minutus* LIV. slăbit de rană; **3** a înlătura, a elimina: *ut minuerem suspicionem profectionis* CIC. ca să înlătur orice bănuială asupra plecării mele, *minuenda est haec opinio* CIC. această părere trebuie să fie combătută, ~ *controversias* CAES. a lăsa la o parte neînţelegerile, *capite minutus* DIG. privat de drepturile civile; **4** (*oc.*) a înceta puţin cîte puţin de a... [cu inf.] LUCR. *2, 1029.*

minūrio (minurriō), *īre vi.* a ciripi, a gurui SID.

minus[1] *n.,v.* **minor**[2] (*la n. cu sens adj.*)

minus[2] *adv.* comp. de la **parum 1** mai puţin: *paupertiem metuere* ~ HOR. a se teme mai puţin de sărăcie, *minus minusque* LIV. (*minus ac minus* VERG.) din ce în ce mai puţin, *si ~ de aliquo dixero...* CIC. dacă voi vorbi prea puţin de cineva, *Libyes quam Gaetuli ~ bellicosi* SALL. libyenii sînt mai puţin războinici decît getulii, ~ *severe quam decuit* CIC. mai puţin aspru decît trebuia, *non minus... quam...* nu mai puţin... decît... (tot atîta... ca şi...), *patria hominibus non ~ cara esse debet quam liberi* CIC. patria trebuie să ne fie tot atît de scumpă ca şi copiii, *laudibus haud ~ quam praemio gaudent* LIV. se bucură de laude tot pe atîta cît şi de răsplată, *haud ~ ac iussi* VERG. aşa cum li s-a ordonat, ~ *atque ego* HOR. mai puţin decît mine, (fără *quam*) ~ *quindecim dies sunt, quod...* PL. sînt mai puţin de cincisprezece zile de cînd..., ~ *dimidium* CIC. mai puţin de jumătate, *dimidio* ~ VARR. cu o jumătate mai puţin, *uno ~ teste* CIC. cu un martor mai puţin, *multo* ~ CIC. cu mult mai puţin, *paulo* ~ CIC. cu ceva mai puţin, *eo* ~ CIC. cu atît mai puţin, *plus minusve* HIRT. mai mult sau mai puţin (aproximativ); *nihil* ~ (*în răspunsuri*) deloc, în nici un caz: *Tu apud nos hic mane — Nihil* ~ TER. Rămîi aici la noi — În nici un caz; **2** (*euf.*) nu prea, nu: *quod intellexi* ~ TER. ceea ce n-am prea înţeles, *nonnumquam ea quae praedicta sunt ~ eveniunt* CIC. cîteodată, prevestirile nu se adeveresc, ~ *notus* CIC. necunoscut, *si ~ id obtinebis* CIC. dacă nu vei reuşi într-aceasta, *quod si assecutus sum, gaudeo, sin ~ hoc me consolor quod...* CIC. dacă reuşesc, mă bucur, iar dacă nu, mă consolez cu faptul că...; *quo minus* ... de a... (v. *quominus*) *te infirmitas valetudinis tenuit quo ~ ad ludos venires* CIC. starea ta proastă de sănătate te-a împiedicat să vii la serbare.

minus[3] (*3*) *adj.* fără păr: *mina ovis* VARR. oaie fără lînă pe burtă.

minusculārius (*3*) *adj.* mic, neînsemnat // **minusculāriī,** *ōrum m. pl.* perceptori de dări mici COD. TH.

minusculus (*3*) *adj.* foarte mic, destul de mic, scurt: *minuscula epistula* CIC. o scrisorică.

minūtal, *ālis n.* tocană (*din felurite ingrediente tocate*) MART.

minūtālis (*2*) *adj.* mic, neînsemnat TERT. // **minūtālia,** *ium n. pl.* mărunţişuri, nimicuri TERT.

minūtātim *adv.* **1** în bucăţele mici, mărunt: *nasturtium ~ consectum* VARR. hreniţă tăiată mărunt; **2** (*fig.*) amănunţit: ~ *interrogare* CIC. a întreba amănunţit; **3** puţin cîte puţin, gradat: *sermo ~ inrepit animo* SEN. puţin cîte puţin, vorbele se strecoară în suflet, ~ *discere* LUCR. a învăţa gradat.

minūtē *adv.* **1** în părticele mici, mărunt: *sal ~ tritus* COL. sare pisată mărunt, *minutissime scribere* SEN. a scrie foarte mărunt; **2** (*fig.*) mărunt, minuţios, strîmt, meschin: *minutius scrutari omnia* QUINT. a cerceta totul mai amănunţit, *res graves minutius tractare* CIC. a trata chestiuni adînci într-un mod cam prea strîmt.

minūtia, *ae* şi **minūtiēs,** *ēi f.* bucăţele mici, fărîme, praf: *usque ad summam minutiam contero* APUL. le pisez pînă le fac bucăţele, *pulveris minutiae* LACT. fărîme de pulbere.

minūtiloquium, *iī n.* concizie TERT.

minūtim *v.* **minutatim** CAT. ş.a.

minūtiō, *ōnis f.* micşorare, diminuare: ~ *sanguinis* VEG. luare de sînge, (*fig.*) ~ *rerum* QUINT. diminuare a lucrurilor, ~ *capitis* GELL. privare de drepturi civile.

minūtulus (*3*) *adj.* foarte mic, mititel PL., MACR.

minūtus (*3*) *p. pf. v.* **minuo** // **adj. 1** mic, mititel: *litterae minutae* CIC. litere mici, *minuta navis* CATUL. o bărcuţă; **2** minuţios: *minutioris est curae* QUINT. cere o cercetare mai minuţioasă; **3** mărunt, neînsemnat, de mică valoare: *minuti imperatores* CIC. generali de o mică valoare, *minuti philosophi* CIC. filozofi mărunţi, *minuta plebes* PHAEDR. poporul de jos; **4** (*despre felul de exprimare*) tăiat, scurt *sau* simplu: *minuta et versiculorum similia* CIC. Or. *39* expresii tăiate şi asemănătoare unor versuri, *minuta subtilitas* CIC. Br. *291* subtilitate simplă.

minxī *pf. v.* **mingo**

Minyae, *ārum m. pl.* minyenii (*argonauţi, consideraţi ca descendenţi din regele Minyas*).

Minyās, *ae m.* rege în Orchomenos (Beoţia).

Minyēias, *adis f.* fiica lui Minyas.

Minyēidēs, *um f. pl.* fiicele lui Minyas (*preschimbate în lilieci, fiindcă lucraseră în timpul serbărilor lui Bacchus*).

Minyēius (*3*) *adj.* al lui Minyas: *Minyeia proles* OV. odraslele lui Minyas.

mīrābiliārius, *iī m.* taumaturg AUG.

mīrābilis (*2*) *adj.* **1** de mirare, uimitor, surprinzător: *mirabile est quam non multum differat* CIC. e de mirare cît de puţin diferă, *vos esse istius modi haud mirabile est* CIC. nu e surprinzător că voi sînteţi aşa, *mirabile dictu* (*visu, auditu*) CIC. lucru uimitor de spus (de văzut, de auzit); **2** minunat, admirabil: ~ *pugnandi cupiditas* NEP. o minunată dorinţă de luptă, *candelabrum opere mirabili perfectum* CIC. candelabru cu o lucrătură admirabilă, *in regia, quo rarior, eo mirabilior* (*clementia*) SEN. clemenţă care, cu cît e mai rară într-un palat, cu atît e mai demnă de admirat // **mīrābilia**, *ium n. pl.* minuni AUG.

mīrābilitās, *ātis f.* minunăţie LACT.

mīrābiliter *adv.* **1** de mirare, uimitor, extraordinar: ~ *laetari* CIC. a se bucura extraordinar, ~ *mutare voluntatem* NEP. a-şi schimba uimitor voinţa; **2** admirabil, minunat: ~ *moratus est* CIC. omul e înzestrat cu un caracter minunat.

mīrābundus (*3*) *adj.* care se miră, plin de mirare, uimit: *primo conspectu mirabundi parumper obstupuerunt* LIV. la prima vedere, au rămas puţin timp încremeniţi, *Poeni mirabundi, unde tot hostes exorti forent* LIV. punii, întrebîndu-se uimiţi de unde au răsărit atîţia duşmani, (*cu ac.*) *mirabundi bestiam confluebant* APUL. M. *4, 16* veneau puhoi ca să admire dihania.

mīrācula, *ae f.* dihanie de femeie (foarte urîtă) PL.

mīrāculōsē *adv.* prin minune AUG.

mīrāculum, *ī n.* **1** minune, minunăţie: ~ *audaciae* LIV. o minune de îndrăzneală (îndrăzneală extraordinară), *miracula philosophorum somniantium* CIC. minunăţii de filozofi care visează, *id eos audere miraculo fuit* LIV. a fost de minune că ei îndrăznesc aceasta, *omnia transformat sese in miracula rerum* VERG. se transformă în tot felul de forme minunate; **2** jonglerie: *miracula in scaenis* QUINT. *10, 7, 11* jongleriile de pe o scenă de teatru; **3** miracol AUG.

mīrandus (*3*) *adj.* uimitor, extraordinar; admirabil CIC.

mīrātiō, *ōnis f.* mirare, uimire: *mirationem facit* CIC. stîrneşte uimire.

mīrātor, *ōris m.* admirator: ~ *sui* SEN. cel ce se admiră pe sine, ~ *virtutis etiam in hoste* CURT. admiratorul virtuţii chiar cînd e vorba de duşman.

mīrātrix, *īcis f.* admiratoare: ~ *sui* LUC. admiratoare de sine.

mīrē *adv.* uimitor, minunat, extraordinar: ~ *laetus* CURT. extraordinar de vesel, ~ *quam illius loci cogitatio delectat* CIC. este uimitor cît mă încîntă gîndul la acel loc.

mīrificē *adv.* uimitor: ~ *dolere* CIC. a suferi uimitor de mult, ~ *moveri* CIC. a fi foarte mişcat.

mīrificō, *āre vt.* a glorifica VULG.

mīrificus (*3*) *adj.* uimitor, minunat, extraordinar: ~ *usus in re militari* CAES. experienţă uimitoare în arta militară, ~ *homo* CIC. om extraordinar, *mirifici fructus* CIC. fructe minunate.

mīrimodis *adv.* extraordinar PL. Trin. *931*.

mīriō, *ōnis f.* **1** pocitanie de om ACC.; **2** admirator naiv TERT.

mirmillō, *ōnis m.* (un fel de) gladiator cu coif gallic (*avînd ca efigie un peşte, înarmat cu scut şi pumnal*) CIC. ş.a.

mīro, *āre* (*arh.*) *v.* **miror**

mīror, *ārī, ātus sum vt.* şi (*rar*) *vi. dep.* **1** a se mira: ~ *stultitiam hominis* CIC. a se mira de prostia omului, ~ *de impudentia alicuius* CIC. a se mira de neruşinarea cuiva, (*cu ac. şi inf.*) *miror subsellia non esse combusta* CIC. mă mir că scaunele n-au fost arse, *miror quod*… CIC. mă mir că…, (*cu interog. indir.*) *miror quid ex Piraeo abierit* TER. mă întreb mirat de ce a plecat de la Pireu, *eius rei quae causa esset miratus* CAES. întrebîndu-se mirat care putea fi cauza acestui lucru, *si quis antea mirabatur, quod esset, quod*… CIC. dacă cineva se întreba mirat mai înainte care să fie motivul că…, *non est mirandum si ad credendum adducebatur* NEP. nu e de mirare că era făcut să creadă, *miraris si nemo praestet amorem?* HOR. te miri că nimeni nu te iubeşte?; **2** a admira: ~ *tabulas pictas* SALL. a admira picturi, *se ipse miratur* CATUL. se admiră singur, (*poet. cu genit.*) *iustitiaene prius mirer bellive laborum?* VERG. Aen. *11, 126* să admir mai întîi simţul tău de dreptate sau faptele tale de arme?; [inf. pr. şi *mirarier* LUCR.].

mīrus (*3*) *adj.* de mirare, uimitor, curios, ciudat: *mirum me desiderium urbis tenet* CIC. mă stăpîneşte un dor uimitor de a vedea Roma, *mirum in modum* CAES. în mod extraordinar, *sibi mirum videri quid in Gallia populo Romano negotii esse* CAES. i se părea de mirare ce interes are poporul roman în Gallia, *quid mirum in senibus si infirmi sint* CIC. ce e de mirare dacă bătrînii sînt neputincioşi?, *non mirum, si consulatum consecuti sunt* CIC. nu e de mirare că au obţinut consulatul, *mirum quam, mirum quantum* CIC. este extraordinar cît…, *mirum ut*… PLIN. IUN. e de mirare cum…, *mirum ni, nisi* PL. e de mirare că nu…, *Quid ploras? — Mirum, ni cantem: condemnatus sum* PL. De ce plîngi? — E de mirare că nu cînt: sînt condamnat, *mirum quin ab avo aut proavo acceperim, qui sunt mortui* PL. de mirare că n-am

primit asta de la bunicu-său sau străbunicu-său, care sînt morți.

mis (*arh.*) 1 = *mei* (*v.* **ego**); 2 = *meis* (*v.* **meus**).

Misargyrdēs, *ae m.* „disprețuitorul de bani" (*epitet ironic al unui cămătar*) PL. Most. *568*.

miscellāneus (*3*) *adj.* amestecat, variat: *turba miscellanea* APUL. mulțime amestecată // **miscellānea**, *ōrum n. pl.* **a.** mîncare (amestecată și de proastă calitate) a gladiatorilor IUV. *11, 20* ; **b.** scrieri cu conținut variat, miscelanee TERT.

miscellus (*3*) *adj.* amestecat, felurit SUET.

misceō, *ēre, miscuī, mixtum vt.* **1** a amesteca: *pix sulphure mixta* VERG. smoală amestecată cu pucioasă, ~ *mella Falerno* HOR. a pune amestecînd miere într-un vin de Falern, ~ *fletum cruori* OV. a-și amesteca lacrimile cu sîngele (despre amestec de sînge), *se* ~ *viris* VERG. a se amesteca cu bărbații, *circa regem miscentur* VERG. se îngrămădesc buluc în jurul regelui, *mixtum genus* VERG. rasă amestecată (*despre Minotaur: jumătate om, jumătate taur*), *mixtus matre Sabella* VERG. născut dintr-o mamă sabină (*amestec de roman și sabină*); (*fig.*) ~ *iram cum luctu* OV. a amesteca mînia cu bocetele, *mixta modestia gravitas* CIC. gravitate amestecată cu moderație, ~ *falsa veris* CIC. a amesteca lucruri adevărate cu altele, neadevărate, *mixta metu spes* LIV. speranță amestecată cu frică, (*Tiberius*) *inter bona malaque mixtus* TAC. (Tiberius) un amestec de bine și rău; **2** (*poet.*) **a.** a pregăti o băutură printr-un amestec: *Veientana mihi misces, tu Massica potas* MART. mie îmi pregătești un vin veientan (prost) și tu bei vin de Masic (excelent), *quod tibi miscuerit, bibat ipse* OV. băutura pe care ți-a pregătit-o ție s-o bea el, *pocula* ~ OV. a face slujba de cupar; **b.** (*despre luptători*) ~ *manus* PROP. a se încăiera la bătaie, ~ *certamina* LIV. sau *proelia* VERG. a se încăiera la luptă, *inter sese vulnere miscent* VERG. se rănesc reciproc; **3** a uni contopind: ~ *tres legiones in unam* TAC. a contopi trei legiuni într-una, ~ *alicui sanguinem et genus* LIV. a-și uni sîngele și neamul cu cineva (a se căsători), ~ *corpus cum aliqua* sau *se* ~ *alicui* CIC. a se împreuna cu o femeie; **4** a pune în dezordine, a răscoli, a răsturna, a tulbura: ~ *caelum ac terras* LIV. a răsturna cerul și pămîntul (făcînd larmă mare), ~ *rempublicam malis contionibus* CIC. a tulbura statul prin cuvîntări răzvrătitoare, ~ *domum luctu* VERG. a umple casa de bocete; **5** a stîrni, a provoca (tulburînd): *animorum motus iudicibus* ~ CIC. a stîrni sentimente judecătorilor, *nova misceri mala videbam* CIC. vedeam că se pun la cale noi tulburări, *incendia miscet* VERG. provoacă incendii, ~ *seditiones* TAC. a ațîța răzvrătiri.

misellus (*3*) *adj.* sărăcuț, sărman, nefericit: *servo suo misello* PETR. bietului său sclav (mort), *o miselle passer!* CATUL. o, sărmană vrabie!, *misellum pallium* PL. o mizerabilă manta, *misella spes* LUCR. *4, 1096* speranță slabă.

Mīsēna, *ōrum n. pl.* (*geogr.*) capul Misenum (*azi, capul Miseno, pe coasta vestică a Italiei, la 15 km sud-vest depărtare de Neapole, formează extremitatea occidentală a golfului Neapole, avînd în față insula Procida*).

Mīsēnātēs, *um* (*-ium*) *m. pl.* locuitorii capului Misenum.

Mīsēnensis (*2*) *adj.* al capului Misenum.

Mīsēnum, *ī n.* sau **Mīsēnus**, *ī m.* promontoriu și port în Campania (*baza flotei din Marea Tireniană*).

Mīsēnus, *ī m 1*) fiul lui Aeolus (*trîmbițaș și tovarăș al lui Hector, apoi al lui Aeneas, înecat în valurile din jurul promontoriului căruia i-a dat numele*); *2*) *v.* **Misenum**

miser, *era, erum adj.* **1** nefericit, nenorocit: *ex beato* ~ CIC. din fericit, nenorocit, *homo* ~ *et infortunatus* PL. om nefericit și nenorocos, *multo miserior Dolabella, quam ille, quem tu miserrimum esse voluisti* CIC. Dolabella, mult mai nenorocit decît acela despre care tu ai zis că e cel mai nefericit dintre oameni, *o, me miserum!* CIC. oh, nefericitul de mine!, *miserae curae* LUCR. griji nenorocite, ~ *amor* OV. amor nefericit, *misera ambitio* HOR. ambiție care te nenorocește; **2** mizerabil, jalnic, nefericit: *misera praeda* CIC. o pradă meschină, *miserum carmen* VERG. poezie jalnică, *miseram vitam degere* CIC. a duce o viață mizerabilă (infamă), *miserum nobis est rempublicam invadi…* CIC. este jalnic pentru noi ca statul să fie invadat…, (*exclamație*) *miserum!* VERG. nenorocire!

miserābile *n. adv.* în mod jalnic VERG. ș.a.

miserābilis (*2*) *adj.* demn de plîns, jalnic, dureros: *senectus* ~ CIC. bătrînețe de compătimit, ~ *mors* CIC. moarte jalnică, ~ *vox* LIV. voce plîngătoare, ~ *aspectus* CIC. spectacol jalnic.

miserābiliter *adv.* stîrnind mila, mișcător: ~ *dicere tristia* QUINT. a spune lucrurile triste în chip mișcător, ~ *laudare aliquem* CIC. a-l elogia patetic pe cineva.

miserāmen, *inis n.* compătimire, milă IUVENC.

miserāndus (*3*) *adj.* de compătimit, de plîns: *miseranda fortuna* SALL. soarta demnă de plîns, *haec miseranda auditu* LIV. aceste lucruri de plîns cînd le auzi.

miseranter *adv.* patetic GELL.

miserātiō, *ōnis f.* **1** compătimire, milă: *miserationem commovere* QUINT. a stîrni compătimirea, *miserationem petere* PLIN. a implora mila; **2** (*ret.*) mijloace apte să stîrnească mila, expresii patetice, vorbire mișcătoare: *miserationibus uti* CIC. a se folosi de mijloace retorice patetice.

miserātor, *ōris m.* cel care are milă TERT.

miserē *adv.* **1** în mod nefericit, jalnic, de plîns: ~ *vivere* CIC. a trăi nefericit; **2** amarnic, desperat, foarte mult: ~ *amare* PL. a iubi desperat, ~ *discedere quaerens* HOR. cercînd amarnic să plec.

misereō, *ēre, miseruī, miseritum* (*misertum*) *vi.* a avea milă: *ipse sui miseret* LUCR. are milă de el însuși; (*impers. — cu ac. pers. și genit. obiectului*) *eorum nos miseret* CIC. ne este milă de ei, *miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet* PL. ți-e milă de alții, iar de tine nu ți-e nici milă, nici rușine.

misereor, *ērī, eritus* (*ertus*) *sum vi. dep.* a avea milă, a se înduioșa: *o, virgo, miserere mei, miserere meorum* OV. fecioară, ai milă de mine și de ai mei, *me eius miseritum est* PL. mi s-a făcut milă de el, *mi-*

seritos nominis Romani pepercisse exercitibus LIV. făcîndu-li-se milă de numele roman, au cruțat armatele; [inf. pr. și *misererier* LUCR.].
miserescō, *ere vi.* a avea milă: *miserescite regis* VERG. fie-vă milă de rege; (*impers.*) *ut te aliorum miserescat* PL. ca tu să ai milă de alții.
miseret *v.* **misereo**
miseria, *ae f.* 1 nefericire, nenorocire; suferință, necaz: *in miseria esse* CIC. a fi nefericit, *eripere aliquem ex miseriis* CIC. a scăpa pe cineva de necazuri, *nimia est ~ nimis pulchrum esse hominem* PL. mare nefericire e să fie omul prea frumos; 2 (*personificare*) Nefericirea (*fiica Erebului și a Nopții*) CIC.
misericordia, *ae f.* compătimire, milă: *~ puerorum* CIC. milă față de copii, *misericordiā sum ipse captus* CIC. am fost eu însumi cuprins de milă, *ego aliena misericordiā vivo* CIC. eu trăiesc din mila altuia, *misericordiam magnam habere* CIC. a inspira multă milă.
misericorditer *adv.* cu milă, milos LACT. ș.a.
misericors, *rdis adj.* milos, compătimitor: *~ in alios* CIC. milos față de alții, *~ in furibus* SALL. milos față de hoți, *misericordior nulla me est feminarum* PL. nici o femeie nu e mai miloasă ca mine, *~ mendacium* CIC. minciună inspirată de milă.
miserimōnium, *iī n.* nefericire LABER.
miseriter *adv.* 1 în mod jalnic LABER.; 2 compătimitor CATUL. ș.a.
miseritūdō, *inis f.* 1 compătimire, milă ACC.; 2 nefericire ACC.
miseritus (*3*) *p. pf. v.* **misereor**
miserō, *āre arh. v.* **miseror**
miseror, *ārī, ātus sum vt. dep.* a deplînge, a compătimi, a se înduioșa: *~ commune periculum* CIC. a deplînge primejdia comună, *sortem animo miseratus iniquam* VERG. deplîngînd în sufletul lui soarta nedreaptă, *Iuno iuvenem animi miserata repressit* VERG. Iuno, compătimindu-l pe tînăr în sufletul ei, îl împiedică, *victima nil miserantis Orci* VERG. victimă a lui Orcus, care nu se înduioșează de nimic, (*rar cu genit.*) *miserata formae eius* IUST. înduioșîndu-se de frumusețea lui; [*v.* și *miserandus*].
misertor, *ōris m. v.* **miserator**
misertus (*3*) *p. pf. v.* **misereor**
mīsī *pf. v.* **mitto**
missa, *ae f.* faptul de a lăsa să plece, datul drumului COD. TH.; (*ecl.*) misă AMBR.
missibilia, *ium n. pl.* arme de aruncat (săgeți, sulițe) VEG.
missīcius (*3*) *adj.* (soldat) liberat, veteran SUET.
missiculō, *āre vt.* a trimite des PL. Epid. *132*.
missile, *is n.* 1 armă de aruncat (săgeată, suliță): *missilibus Lacedaemonii pugnabant* LIV. spartanii luptau cu arme de aruncat; 2 daruri aruncate mulțimii din ordinul împăratului SUET.
missilis (*2*) *adj.* de aruncat: *lapides missiles secum gerebant* LIV. aveau cu ei pietre de aruncat, *missile ferum* VERG. suliță.
missiō, *ōnis f.* 1 a. trimitere: *~ legatorum* CIC. trimiterea solilor, *~ litterarum* CIC. trimiterea scrisorii, *extra telorum missionem* VITR. în afara locului pînă unde ajung săgețile, *~ sanguinis* SUET. lăsare de sînge; b. (*jur.*) punere în posesie DIG.; 2 eliberare (*a unui prizonier*); (*mil.*) permisie, concediere, liberare (definitivă): *praemium missionis ferre* CAES. a căpăta răsplata unui concediu, *honesta ~* DIG. liberare la împlinirea anilor de serviciu militar, *~ gratiosa ante emerita stipendia* LIV. liberare obținută ca o favoare înainte de termenul legal; 3 sfîrșit, încheiere (*a jocurilor de circ*); 4 iertare: *missionem puero dedit* PETR. a iertat copilul; 5 (*spec.*) grație acordată gladiatorilor de a continua sau a amîna lupta: *cum Myrino peteretur missio laeso*... MART. *12, 28* pe cînd lumea cerea iertare de a lupta pentru Myrinus, gladiatorul rănit..., *modo vulneribus tenus, modo sine missione* LIV. cînd pînă la primele răni, cînd pînă la moarte; (*fig.*) *sine missione nascimur* SEN. Ep. *37, 2* ne naștem cu osînda de a lupta fără încetare.
missitō (*I*) *vt.* a trimite des SALL., LIV.
missor, *ōris m.* aruncător (de săgeți) CIC.
missōrium, *iī n.* tavă pentru servit mîncărurile FORT.
missus (*3*) *p. pf. v.* **mitto**
missus, *ūs m.* 1 trimitere: *missu Caesaris* CAES. la trimiterea lui Caesar (trimis de...); 2 aruncare a lăncii, a săgeții: *pilum, haud paulo vehementius quam hasta ictu missuque telum* LIV. lancea, armă cu eficacitate la fel de mare ca lovitură produsă și ca aruncare ca și sulița; (*fig.*) *vix absunt nobis missus bis mille sagittae* LUCR. *4, 408* sînt la distanță de noi abia la două mii de azvîrlituri de săgeată; 3 intrarea carelor și a gladiatorilor în circ SUET.; 4 cursă de care, tur: *multiplicatis missibus* SUET. cursele fiind înmulțite; 5 aducere (a unui fel) la masă CAPIT.
mist... *v.* **mixt...**
misti sincop. pentru **misisti**
misy, *yos* (*yis*) *n.* 1 (un fel de) ciupercă PLIN.; 2 (un fel de) metal CELS.
mitē *adv.* blînd, dulce, plăcut: *quam mitissime legatos appellat* CAES. se adresează solilor cît poate mai blînd, *mitius perire* OV. a muri de o moarte mai plăcută.
mitella, *ae f.* (dim. al lui *mitra*) bandă, fașă CELS.; turban mic, legătură de cap din mătase (*modă grecească la tineri*) COPA.
mītescō, *ere vi.* 1 a se muia, a se îndulci, a se coace: *uvae mitescunt* COL. strugurii se coc, *mitescit ervum* PLIN. lintea se moaie; 2 (*fig.*) a se muia, a se îmblînzi: *frigora mitescunt* HOR. gerul se moaie, *mitescente iam hieme* LIV. iarna muindu-se, *freta mitescunt* OV. valurile se potolesc, *mitescit seditio* TAC. răscoala se potolește, *ferae quaedam nulla mitescunt arte* VERG. unele fiare nu se domesticesc prin nici o metodă, *deus ille malis hominum ~ discat* VERG. acel zeu să se poată înduioșa la suferințele oamenilor.
Mithrās (**Mithrēs**), *ae m. 1*) zeu persan al Soarelui; *2*) preot al zeiței Isis // **Mithriacus** (*3*) *adj.* al lui Mithras, mithriac.
Mithridātēs, *is m.* nume de regi ai Pontului (*dintre care cel mai important a fost Mithridates Eupator — 121–64 î.e.n.*) // **Mithridātēus**, **Mithridāticus** (*3*) *adj.* al lui Mithridate, mithridatic.

mītificō (*I*) *vt.* a înmuia; (*fig.*) a îmblînzi: *mitificato cibo* CIC. hrana fiind digerată; (*fig.*) *elephanti mitificantur hordei succo* PLIN. elefanţii sînt domesticiţi cu zeamă de orz.
mītificus (*3*) *adj.* blînd, paşnic SIL.
mītigatiō, *ōnis f.* îmblînzire, potolire CIC.
mītigātīvus (*3*) *adj.* liniştitor, calmant C. AUR.
mītigātōrius (*3*) *adj.* calmant PLIN.
mītigō (*I*) *vt.* 1 a muia, a îndulci: ~ *cibum* CIC. a muia (fierbînd) alimentele, ~ *vina diluendo* PLIN. a muia vinul diluîndu-l, *amaritudinem* PLIN. a îndulci amăreala, ~ *agrum flammis et ferro* HOR. a desţeleni pămîntul cu focul şi fierul; 2 (*fig.*) a înmuia, a îmblînzi, a potoli: ~ *dolores* CIC. a potoli durerile, ~ *morbum* PLIN. IUN. a uşura boala, ~ *legis acerbitatem* CIC. a uşura asprimea legii, ~ *aliquem pecuniā* TAC. a potoli pe cineva dîndu-i bani, *mitigandae sunt aures* QUINT. trebuie să ţi-i atragi pe auditori.
mītio, *īre vt.* a îndulci APIC.
mītis (*2*) *adj.* 1 dulce, fără asprime: *mitia poma* VERG. poame (fructe) coapte (dulci), ~ *vindemia* VERG. struguri copţi, ~ *Bacchus* VERG. vin dulce, *mite solum Tiburis* HOR. pămîntul care nu e aspru (roditor) al Tibrului; 2 blînd, moale: ~ *fluvius* VERG. fluviu leneş, ~ *flamma* SIL. flacără slabă, ~ *sum fustibus* PL. sînt făcut cîrpă de ciomege; 3 (*fig.*) **a.** fără asprime, blînd, amabil, binevoitor, indulgent: ~ *et tranquillus homo* PL. om blînd şi liniştit, *mite servitium* PROP. dulce sclavie, *mitiorem dolorem facere* CIC. a uşura durerea, *doctrina non moderata nec* ~ CIC. teorie lipsită de moderaţie şi rigidă, ~ *ingenii iuvenis* VERG. tînăr de o fire amabilă, *mitiorem in partem interpretari* CIC. a interpreta mai indulgent; **b.** (*stil.*) *Thucydides si posterius fuisset, multo fuisset mitior* CIC. Thucydide, dacă ar fi trăit mai tîrziu, ar fi avut un stil mult mai puţin aspru.
mītiscō *v.* mitesco
mitra, *ae f.* 1 turban (la orientali), mitră CIC. 2 (*tard.*) odgon de corabie TERT.
mitrātus (*3*) *adj.* cu turban PROP. ş.a.
mittendārius, *ii m.* trimis RUF., inspector fiscal COD. TH.
mittō, *ere, mīsi, missum vt.* **I 1 a.** a trimite: ~ *servulum ad eam in urbem* TER. a trimite un sclav la ea în oraş, *legati a rege ad me missi* CIC. solii trimişi de rege la mine, ~ *damnatum in exsilium* LIV. a-l trimite pe condamnat în exil, *legionibus nostris sub iugum missis* CIC. legiunile noastre fiind silite să treacă pe sub furci, ~ *ad mortem* (*morti*) CIC. a trimite la moarte, ~ *equitatum auxilio alicui* CAES. a trimite cavaleria în ajutor cuiva, *legatos de deditione ad eum miserunt* CAES. au trimis la el soli în privinţa predării, *missus sum te ut requirerem* TER. am fost trimis ca să te caut, *misit qui locum explorarent* NEP. a trimis oameni care să cerceteze locul, *misit rogatum auxilium* CIC. a trimis să ceară ajutor, ~ *epistulas* (*litteras*) *ad aliquem* (*alicui*) CIC. a trimite o scrisoare cuiva; **b.** (*spec.*) a trimite vorbă (printr-o scrisoare), a vesti, a informa: *litteras ad Iugurtham mittunt, quam ocissume accedat* SALL. trimit vorbă printr-o scrisoare lui Iugurtha să vină cît mai repede la ei, *Curio misi, ut medico honos haberetur* CIC. i-am scris lui Curius să se îngrijească de onorariul medicului, *ad me mittunt Nigidium minari* CIC. mă informează că Nigidius ameninţă, *id cuiusmodi sit, ad me mittas velim* CIC. aş vrea să mă informezi despre aceasta, oricum ar sta lucrurile; 2 a dedica (o carte): *hunc librum ad te de senectute misimus* CIC. ţi-am dedicat cartea mea despre bătrîneţe, *Cato Maior ad te missus* CIC. „Cato Maior", carte care-ţi este dedicată; 3 a furniza (*ca produs al unui ţinut*), a produce: *India mittit ebur* VERG. India ne trimite fildeşul ei, *Padus electra mittit* OV. Padul produce chihlimbar, *quem* (*militem*) *Aricia misit* VERG. soldaţi pe care ni i-a trimis Aricia; 4 (*poet.*) a aduce, a pune sub..., a pricinui: ~ *orbem sub leges* VERG. a supune întreaga lume legilor sale, ~ *tot funera Teucris* VERG. a pricinui atîtea morţi troienilor, ~ *exitium apibus* VERG. a provoca moartea albinelor; 5 a emite, a scoate, a da: ~ *fumum* LUCR. a scoate fum, ~ *florem* PLIN. a da o floare, *vocem pro me nemo mittit* CIC. nimeni nu scoate o vorbă pentru mine, *diu vocem non misit* LIV. multă vreme rămase tăcut, *haec Scipionis oratio ex ipsius ore Pompei mitti videbatur* CAES. acest discurs al lui Scipio părea că iese chiar din gura lui Pompeius, *serpens horrenda sibila misit* OV. şarpele scoase nişte şuierături îngrozitoare, ~ *timoris signa* CAES. a da semne de teamă. **II** a arunca: ~ *lapides fundā* LIV. a arunca pietre cu praştia, *tela eminus missa* NEP. săgeţi aruncate de la mare distanţă, ~ *pueros in aquam* LIV. a arunca copiii în apă, ~ *aliquem de ponte* CATUL. a arunca pe cineva de pe pod, *fur cani misit panem* PHAEDR. hoţul aruncă o bucată de pîine cîinelui, *missis armis* CAES. după ce aruncaseră armele, *se saxo ab alto* ~ OV. a se arunca de pe o stîncă înaltă, ~ *talos* HOR. a arunca zarurile; (*fig.*) ~ *ridiculum* CIC. a arunca o glumă; (*med.*) ~ *sanguinem alicui* CELS. a lua sînge cuiva, (*fig.*) *missus est sanguis invidiae* CIC. s-a mai luat sînge urii unora împotriva mea. **III 1** a lăsa să se ducă, a da drumul: *mittin me intro?* PL. mă laşi să intru?, *mitte me* TER. lasă-mă să mă duc, *unde mittuntur equi* VARR. locul de unde se dă plecarea cailor (la alergări), *missa pastum mula* HOR. catîrcă lăsată să pască, *mitte hunc ire* PL. lasă-l să plece, *me missum face* TER. dă-mi drumul, ~ *rudentem* PL. a da drumul odgonului (a-l lăsa liber), *non missura cutem hirudo* HOR. lipitoare care nu va da drumul pielii, *Lolliam Paulinam brevi missam fecit* SUEL. pe Lollia Paulina în scurt timp a lăsat-o; **2** (*fig.*) a părăsi, a alunga: *timorem mittite* VERG. alungaţi teama, *mittite hanc curam de pectore* VERG. alungaţi această grijă din suflet, *pro nobis mitte precari* OV. nu te mai ruga pentru noi, *mitte sectari* HOR. nu mai cerceta; **3** a lăsa la o parte: *missos faciant honores* SALL. să renunţe la demnităţi, *mitto C. Laelium* CIC. nu mai vorbesc de C. Laelius, *mitto quod...* las la o parte faptul că..., *mitto de amissa parte exercitus* CIC. nu mai vorbesc despre partea din armată pierdută, *ut haec missa faciam, quae iam facta sunt* CIC. ca să nu mai vorbesc despre cele ce s-au întîmplat; **4** a concedia, a elibera: *senatu mis-*

so CIC. şedinţa senatului fiind ridicată, *eum statim missum feci* CIC. l-am concediat pe dată, *nautas pretio certo missos facere* CIC. a-i elibera din serviciu pe marinari în schimbul unei anumite sume de bani, *legiones missas fieri* CIC. (ca) legiunile să fie trimise la vatră, *legionem totam cum ignominia missam fecit* SUET. a concediat întreaga legiune înfierînd-o (*v.* şi *manumitto*); [sincop. *misti* CATUL. = *misisti*; inf. pr. arh. *mittier* PL.].
mītulus, *ī m.* (*malacologie*) midie (*Mitylus edulis*) HOR. ş.a.
Mitylēn... *v.* **Mytilēn...**
miūrum, *ī n.* şi **miūrus,** *ī m.* vers hexametru care se termină cu un iamb TER. MAUR.
mixcis (miscix), *īcis m.* om de nimic PETR.
mixtārius, *iī m.* crater, vas în care se amestecă vinul cu apă LUCIL.
mixticius (*3*) *adj.* amestecat (ca rasă), metec HIER.
mixtim *adv.* amestecat LUCR.
mixtiō, *ōnis f.* 1 amestec PALL.; 2 constituţie, făptură VITR.
mixtūra, *ae f.* 1 mixtură, amestec: ~ *unquentorum* PLIN. combinaţii de alifii; (*fig.*) ~ *vitiorum atque virtutum* SUET. amestec de vicii şi de virtuţi; 2 împreunare (corporală) PLIN.
mixtus (*3*) *p. pf. v.* **misceo** // **adj.** *mores vigore ac lenitate mixtissimi* VELL. fire în care se îmbinau perfect energia şi blîndeţea.
mixtus, *abl. -ū, m.* amestec COL.
mna, *ae v.* **mina**
Mnēmōn, *ōnis m.* supranume al lui Artaxerxe II (*regele Persiei*).
mnēmonica, *ae f.* mnemonica, arta memoriei RH. HER. *3, 30.*
mnēmonicum, *ī n. v.* **mnemonica**
Mnēmonidēs, *um f. pl.* fiicele Mnemosynei (Muzele).
Mnēmosynē, *ēs f.* zeiţa memoriei (*mamă a celor nouă Muze din legătura ei cu Iupiter*) // **Mnēmosynae,** *ārum f. pl.* fiicele Mnemosynei (Muzele).
mnēmosynum, *ī n.* cadou dat ca amintire: ~ *mei sodalis* CATUL. *12, 13* cadou din partea tovarăşului meu.
Mōab *m. indecl.* fiul lui Lot (*după care s-a numit şi o regiune a Palaestinei*).
Mōabitēs, *ae m.* moabit (*v. Mōab*) // **Mōabītis,** *idis f.* moabită.
mōbilis (*2*) *adj.* (*v. moveo*) 1 care poate fi mişcat, mobil, care se mişcă uşor: *nervis alienis mobile lignum* HOR. marionetă de lemn pusă în mişcare de sfori trase de altul, *mobiles turres* CURT. turnuri de război mobile, *mobilia bona* DIG. bunuri mobile, *mobilia folia* HOR. frunze care se mişcă la o mică adiere, *mobiles oculi* CIC. ochi vii; 2 (*fig.*) suplu: ~ *aetas iuvenum* VERG. vîrsta mlădioasă a tinerilor, *populus mobilior ad cupidinem agri* LIV. popor care se lasă repede împins la dorinţa de pămînt; 3 care se mişcă repede, rapid: *pedibus mobilis* PL. iute de picior, *mobiles venti* OV. vînturi repezi, *mobiles anni* HOR. anii care trec repede, *ingenium mobile* SEN. minte ageră; 4 schimbător, nestatornic: *Galli sunt mobiles in consiliis capiendis* CIC. gallii sînt repede dispuşi să-şi schimbe hotărîrile, *mobile vulgus* SEN. mulţime nestatornică, *in te animo fui mobili* CIC. am fost nestatornic în sentimentele faţă de tine.
mōbilitās, *ātis f.* 1 uşurinţă în mişcări, mobilitate, repeziciune, iuţeală: *animal mobilitate celerrima* CIC. animal de o foarte mare uşurinţă în mişcări, ~ *equitum* CAES. mobilitatea călăreţilor, ~ *fulminis* LUCR. iuţeala fulgerului; (*fig.*) ~ *animi* QUINT. iuţeala minţii; 2 nestatornicie: ~ *fortunae* NEP. nestatornicia sorţii, ~ *ingenii* SALL. uşurătatea firii.
mobiliter *adv.* repede, uşor: ~ *palpitare* LUCR. a palpita repede (*despre inimă*), *ad bellum* ~ *excitari* CAES. a fi stîrniţi uşor la război.
mobilitō, *āre, āvī vt.* a pune în mişcare LUCR.
moderābilis (*2*) *adj.* care se poate modera OV. Am. *1, 6, 59.*
moderāmen, *inis n.* 1 conducere: ~ *equorum* OV. conducerea cailor, *rerum capit* ~ OV. ia frîiele conducerii; 2 (*concrt.*) cîrmă: *innixus moderamine navis* OV. sprijinindu-se de cîrma corăbiei; 3 măsură ARN.
moderāmentum, *ī n.* 1 regulă: *moderamenta vocum* GELL. prozodie; 2 calmant C. AUR.
moderanter *adv.* ştiind să conducă LUCR.
moderātē *adv.* cu măsură, moderat: *omnia* ~ *feramus* CIC. să suportăm totul cu moderaţie LUCR.
moderātim *adv.* gradat, puţin cîte puţin LUCR.
moderātiō, *ōnis f.* 1 moderare: ~ *effrenati populi* CIC. moderarea poporului dezlănţuit, ~ *animi* CIC. stăpînire de sine, *pronuntiatio est ex rerum et verborum dignitate vocis et corporis* ~ CIC. pronunţarea este modularea vocii şi a mişcărilor corpului potrivit cu valoarea ideilor şi a cuvintelor; 2 moderaţie, măsură justă, cumpătare: ~ *in cibo* CELS. măsură la mîncare, *tenere aliquem moderationem* CIC. a păstra oarecare măsură, ~ *dicendi* CIC. moderaţia vorbirii, *temperantia et* ~ *naturae tuae* CIC. stăpînirea şi moderaţia firii tale; 3 conducere: ~ *mundi* CIC. conducerea universului.
moderātor, *ōris m.* 1 (*rar*) cel care ţine justa măsură, moderator: *neque legatus aut tribunus* ~ *adfuit* CIC. n-a fost de faţă nici legat, nici tribun care să-i modereze; 2 conducător, diriguitor, mînuitor: *ingentis exercitus* ~ TAC. comandantul unei armate uriaşe, ~ *iuventae* MART. conducător al tineretului, ~ *equorum* OV. vizitiul cailor (la carul de curse), ~ *arundinis* OV. mînuitorul trestiei de pescuit (pescarul), ~ *aratri* LUCR. plugarul.
moderātrix, *īcis f.* moderatoare, conducătoare: *temperantia* ~ *omnium commotionum* CIC. stăpînirea de sine, moderatoarea tuturor pasiunilor.
moderātus (*3*) *adj. p. pf. v.* **modero** şi **moderor** // **adj. a.** moderat, măsurat, temperat: *homines moderati et graves* CIC. oameni măsuraţi şi serioşi, *quando annona moderatior?* VELL. cînd a fost mai moderat preţul alimentelor?; **b.** (*stil.*) bine ritmat: armonios construit CIC.
modernus (*3*) *adj.* [*modo*] recent, nou PRISC. ş.a.
moderō (*I*) *vt.* a modera, a regla, a potrivi (măsura); a dispune ACC. DIG.
moderor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* a ţine în frîu, a mînui, a dirigui, a conduce; a modera: ~ *equum frenis* LUCR. a ţine în frîu calul, ~ *habenas* OV. a mî-

nui hățurile, ~ *fidem* HOR. a cînta din liră; ~ *linguam* SALL. (*linguae* PL.) a-și ține limba, ~ *uxoribus* CIC. a-și ține în frîu nevestele, ~ *irae* HOR. a-și înfrîna mînia, *fortuna, cuius libido moderatur gentibus* SALL. soarta, al cărei capriciu conduce neamurile, *senatus, cui populus moderandi potestatem dedit* CIC. senatul, căruia poporul i-a dat puterea de a conduce, ~ *duritiam legum* SUET. a modera asprimea legilor, ~ *difficultatem annonae* VELL. a ușura greutățile cu aprovizionarea.

modestē *adv.* 1 măsurat, moderat, cuminte: ~ *sumptum facere* PL. a cheltui cu măsură, *rebus secundis* ~ *uti* LIV. a se folosi moderat de succes; 2 modest, reținut, sfios: *terram modeste intuens* TER. privind sfios în pămînt.

modestia, *ae f.* 1 moderație, măsură, temperanță: *neque modum neque modestiam victores habere* SALL. învingătorii nu au nici limită, nici moderație, ~ *hiemis* TAC. blîndețea iernii; *varie disserre de magnitudine imperii, sua modestia* TAC. Ann. *1, 11* vorbea încîlcit de vastitatea imperiului și de insuficiența calităților sale; 2 rezervă, modestie: *modestiam in conscientiam ducere* SALL. a interpreta reținerea drept complicitate, ~ *vitae* CIC. viață modestă; 3 ascultare, disciplină: *in milite modestiam desidero* CAES. unui soldat îi cer disciplină, *militum in agmine* ~ TAC. disciplina soldaților în marș; 4 pudoare, cinste, sentiment al onoarei: *neque sumptui, neque modestiae suae parcere* SALL. a nu ține seama nici de cheltuieli, nici de cuviință; 5 bun-simț, tact: ~, *scientia rerum earum, quae dicentur aut agentur, loco suo colocandarum* CIC. Off. *1, 142* tact, adică știința de a alege momentul potrivit în tot ce vorbești sau faci.

Modestīnus, *ī m.* Herennius Modestinus (*vestit jurisconsult din timpul lui Alexander Severus*).

modestus (*3*) *adj.* 1 moderat, măsurat, chibzuit, blînd: *hominem petulantem modestum reddere* CIC. a face dintr-un insolent un om măsurat, *in sermone parum* ~ CIC. prea puțin măsurat în vorbire, *non modestior ero* CIC. n-am să fiu mai blînd, *dii mendicis modesti* PL. zeii buni cu oamenii sărmani; 2 cuviincios, respectuos, cinstit: *epistula modestior* CIC. scrisoare mai respectuoasă, *rebus flagitiosis modestos maxime dolere* CIC. de lucrurile ticăloase oamenii cinstiți suferă cel mai mult, *modestissimi mores* CIC. moravuri cît se poate de cuviincioase.

modiālis (*2*) *adj.* [*modus*] 1 (avînd capacitatea) cît o baniță PL.; 2 (*formă*) ca o baniță TERT.

modiātiō, *ōnis f.* măsurare cu banița COD. TH.

modicē adv. 1 cu măsură, moderat: ~ *vino uti* LIV. a bea cu măsură; 2 calm, liniștit: ~ *ferre* CIC. a suporta liniștit, ~ *se recipere* LIV. a se retrage în ordine; 3 prea puțin, în mică măsură: *minae Clodii* ~ *me tangunt* CIC. amenințările lui Clodius nu mă prea sperie.

modicitās, *ātis f.* sărăcie FORT.

modicus (*3*) *adj.* 1 cu măsură, măsurat, moderat: *modico gradu ire* PL. a merge cu pas măsurat, *senectus modicis conviviis delectari potest* CIC. bătrînețea se poate desfăta cu ospețe moderate, *severitatem probo, sed modicam* CIC. îmi place severitatea, dar cu măsură, *genus dicendi modicum* CIC. stil oratoric moderat; 2 potrivit, cît trebuie: *supplex modica, non multa* NEP. mobilă cît trebuie, nu multă, *mea pecunia est ad tuam opinionem nulla, ad meam modica* CIC. averea mea este după părerea ta inexistentă, după a mea atît cît trebuie; 3 mai puțin decît trebuie, mic, simplu, modest: *ex modico acervo tollere* HOR. a lua dintr-o grămadă mică, ~ *amnis* TAC. rîu nu prea adînc, *modici equites* TAC. simpli cavaleri, *uxor modica cultu* PLIN. IUN. soție modestă ca îmbrăcăminte, *contentus nomine modico tutoris* LIV. mulțumit cu titlul modest de tutore, (*cu genit.*) *Sabinus,* ~ *originis* TAC. Sabinus, modest ca origine, ~ *virium* VELL. modest ca forțe (slab), ~ *pecuniae* TAC. avînd puțini bani // **modicum,** *ī n.* cantitate mică, puțin: *modico contentus* IUV. *9, 9* mulțumit cu puțin // **modicum** și **modico** *adv.* puțin, cu puțin: *modicum progressam, orabunt...* APUL. M. *6, 19* după ce vei înainta puțin, te vor ruga..., *modico ante* APUL. cu puțin mai înainte.

modificātiō, *ōnis f.* structură, compoziție SEN.

modificātor, *ōris m.* reglator APUL.

modificō (*I*) *vt.* [*modus* + *facio*] 1 a regla, a ordona după o anumită măsură: *modificata membra* CIC. De or. *3, 186* membre ale unei perioade, ordonate ritmic; 2 a supune la altă măsură decît cea obișnuită, a modifica: *modificata verba* CIC. cuvinte folosite în sens figurat.

modificor, *ārī, ātus sum vt.* și *vi. dep.* 1 a măsura, a calcula GELL.; 2 a pune o măsură, a modera [cu dat.]: ~ *liberorum desideriis* APUL. M. *11, 21* a pune o măsură dorințelor copiilor.

modificus (*3*) *adj.* regulat (în cadență) AUS.

modimperātor, *ōris m.* regele banchetului (*care stabilește măsura la băutură*) VARR.

modiolus, *ī m.* (dim. al lui *modius*) 1 mic vas de băut, pahar, ceașcă DIG.; 2 găleată la roata hidraulică VITR.; 3 butuc al roții PLIN.; 4 pivot la teasc CAT.; 5 trepan (sfredel chirurgical) CELS.

modium, *iī n.* CAT. *v.* **modius,** *iī m.*

modius, *iī m.* 1 baniță (*măsură de capacitate, mai ales pentru grîne = 8,75 l*): *modio nummos metiri* PETR. a măsura banii cu banița, (*prov.*) *multos modios salis simul edere* CIC. a mînca împreună multe duble de sare (a trăi mult timp alături de cineva); (*fig.*) *pleno modio* CIC. din belșug, din plin; 2 (*ca măsură de suprafață*) o treime dintr-un iugăr (8 400 m^2).

modo *adv.* (*de obicei postpus*) și *conj.* 1 (*restrictiv*) numai, doar: *semel* ~ PL. numai o dată, *uni* ~ PL. numai unuia, *quae parvam* ~ *causam timoris afferret* CAES. care să provoace doar o mică pricină de înfricoșare, *circi* ~ *spectaculum fuerat* LIV. fusese numai un spectacol de circ; (*corelat.*) *non modo... sed (verum) etiam...,* nu numai... dar chiar..., *non modo non... sed ne... quidem* nu numai că nu..., dar nici măcar, *ne... quidem... non modo* nici chiar... cu atît mai puțin..., darămite..., *non* ~ *secunda sperare, sed etiam adversa ferre* CIC. a nu spera numai succese, ci și a suporta necazuri, *ne sues id quidem velint, non* ~ *ipse* CIC. nici porcii n-ar dori aceasta, cu atît mai puțin eu, *quos clientes nemo habere velit, non* ~ *eo-*

rum cliens esse CIC. pe care nimeni n-ar vrea să-i aibă clienţi, necum să fie clientul lor; (*după imper., invitînd mai energic*) *sedete hic* ~ PL. poftim, şedeţi aici, *propera* ~ MART. hai, grăbeşte-te, *tace* ~ PL. taci odată; (*în prop. condiţionale*) *si modo* [cu ind.]: *tute scis, si* ~ *meministi, me dixisse*... CIC. tu ştii, dacă cumva îţi aminteşti, că eu am spus..., *si* ~ *es Romae* CIC. dacă cumva eşti la Roma, (*cu conjct.*) *si* ~ *patientem commodet aurem* HOR. dacă numai şi-ar apleca răbduriu urechea; (= *dummodo*) *modo, modo ut, modo ne*: *manent ingenia senibus,* ~ *permaneat studium* CIC. bătrînilor le rămîne judecata, numai să dureze şi ocupaţiile lor intelectuale, *scies,* ~ *ut tacere possis* TER. ai s-o afli, numai să-ţi poţi ţine gura, *si quis est ad voluptates propensior,* ~ *ne sit ex pecudum genere, occultat appetitum* CIC. dacă cineva e mai aplecat spre plăceri, afară doar dacă nu e o brută, îşi ascunde pofta; (*în prop. relat. cu conjct.*) *servus qui* ~ *tolerabili condicione sit servitutis*... CIC. sclav care să fie într-o stare cît de cît suportabilă de sclavie, *quis est omnium, qui* ~ *cum Musis habeat aliquod commercium, qui*... CIC. care este omul care să aibă cît de cît de-a face cu muzele, care...; (*eliptic*) *tum quam plurimis,* ~ *dignis, se utilem praebeat* CIC. apoi să se dovedească util cît mai multor oameni, cu condiţia ca aceştia să fie demni, *decerne,* ~ *recte* CIC. hotărăşte, numai hotărăşte drept; *modo non* (= *grecism*): *is senem pellexit,* ~ *non montes auri pollicens* TER. acesta l-a amăgit pe bătrîn, numai munţi de aur nepromiţîndu-i; 2 (*temporal*) **a.** (*rar*) acum, în clipa asta: *advenis* ~ *?* TER. acum vii?; **b.** de curînd, mai înainte: ~ *egens, repente dives* CIC. pînă mai ieri sărac, acum bogat, *mater* ~ *filium osculata, nunc cruciatur* CIC. mama care mai înainte îşi sărutase băiatul acum e torturată; **c.** curînd după aceea: *Artabanus tardari metu,* ~ *cupidine vindictae inardescere* TAC. Artabanus era ţinut în loc de frică, dar curînd după aceea se înflăcără de pofta răzbunării; 3 (*corel.*) *modo... modo*... acum... (cînd...) acum... (cînd...), *modo... tum*... acum... apoi..., *modo... aliquando*... acum... alteori..., *modo... interdum*... acum... uneori..., *modo... saepe*..., acum... deseori...

modulābilis (*2*) *adj.* melodios CALP.

modulāmen, *inis n.* armonie GELL.

modulāmentum, *ī n.* armonie GELL.

modulātē *adv.* armonios CIC.

modulātiō, *ōnis f.* 1 îmbinare armonioasă, ordonare: *operis modulationes* VITR. îmbinări proporţionale ale lucrării, ~ *incedendi* GELL. reglare a cadenţei marşului; 2 măsură ritmică, cadenţă, modulare QUINT.

modulātor, *ōris m.* 1 cel care modulează: ~ *vocis et cantus* COL. care îşi potriveşte vocea şi cîntul; 2 muzician, compozitor HOR.

modulātrix, *īcis f.* cea care modulează TERT.

modulātus (*3*) *p. pf. v.* **modulor** // **adj.** modulat, cadenţat, armonios, melodios: *orationem modulatiorem reddit* GELL. face discursul mai armonios.

modulātus, *abl. -ū, m.* acord melodios, cîntec SEN., TERT.

modulor, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 (*tard.*) a măsura; a potrivi (a orîndui) după o măsură: *in modulanda staturs eius praestantia* GELL. în măsurarea superiorităţii staturii acestuia, *ita modulante natura* PLIN. astfel orînduind natura; 2 a ritma, a modula: ~ *hominum orationem* CIC. a ritma vorbirea oamenilor, *virgines sonum vocis pulsu pedum modulantur* LIV. fetele bat tactul cîntecului cu piciorul, *carmina* ~ VERG. a pune versuri pe muzică; 3 a cînta, a face să răsune: ~ *harundine carmen* OV. a cînta din fluier un cîntec, ~ *verba fidibus Latinis* HOR. a face să răsune cuvinte pe o liră latină, ~ *lyram* TIB. a face să răsune lira, (*p. pf. sens. pas.*) *barbite, Lesbio modulate civi* HOR. C. *1, 32, 5*, liră făcută să răsune de către cetăţeanul lesbian (Alceu).

modulus, *ī m.* (dim. al lui *modus*) 1 măsură (mică): *ab imo ad summum moduli bipedalis* HOR. tu, care din cap pînă-n picioare n-ai mai mult de două picioare (*aprox. 60 cm*); (*prov.*) *metiri se quemque suo modulo ac pede* HOR. Ep. *1, 7, 98* a se măsura fiecare după cît îi e piciorul (a se întinde cît îi e plapuma); 2 (*arhit.*) mod, normă; 3 tub de apeduct; 4 mod muzical, intonaţie, ritm: *Lydios modulos invenit Amphion* PLIN. Amphion a inventat modul lydian.

modus, *ī m.* 1 măsură, unitate de măsură: *modi quibus metirentur rura* VARR. unităţile de măsură cu care să se măsoare pămînturile; 2 întindere, dimensiune, cantitate, mulţime: *agri* ~ *non ita magnus* HOR. o întindere de pămînt nu aşa de mare, *hastae modum duplicavit* NEP. a dublat lungimea suliţei, ~ *pomorum* CURT. mulţime de poame (fructe); *vestis ingens* ~ CURT. mare cantitate de haine; 3 măsură ritmică, ritm, ton, mod muzical: *ad tibicinis modos saltare* LIV. a juca în ritmul flautului, *flebilibus modis concinere aliquid* CIC. a cînta ceva pe un ton jalnic, *fidibus Latinis Thebanos aptare modos* HOR. a adapta modurile thebane la lira latină, *in modum dicite* CATUL. cîntaţi în ritm; (*fig.*) *vertere modum* HOR. a schimba tonul; 4 măsură, limită, regulă: *est* ~ *in rebus* HOR. există o măsură în orice, *modum alicuius rei habere* CIC. a păstra măsura cuvenită în ceva, *laudi modum facere* CURT. a pune o măsură în laudă, *modum transire* CIC. a întrece măsura, *modum statuere* CIC. a fixa o limită, *ad quendam modum* SEN. pînă la oarecare limită; 5 mod, fel, chip: *tres modi rerum publicarum* CIC. trei feluri de state, *eo* (*hoc, illo*) *modo* în acest (acel) fel, *talimodo* astfel, *aliquo modo* în vreun fel, *nullo modo* în nici un fel, *bono modo* CAT. în chip cinstit (corect), *omnibus modis* în toate chipurile, (*cu genit.*) *modo oratoris* LIV. în chip de sol, *pecorum modo trahi, occidi* TAC. a fi duşi, omorîţi ca oile, *ad hunc modum* CIC. în acest fel, *in modum ramorum* CELS. ca nişte ramuri, *mirum in modum* CAES. în chip uimitor, *maiorem in modum* CIC. în grad mai mare, *eius modi homines* CIC. oameni de acest fel, *cuiusque modi voluptates* CIC. plăceri de orice fel, *quem ad modum* (*quemadmodum*) precum; 6 (*gram.*) formă; mod: ~ *patiendi, faciendi* QUINT. forma pasivă, activă, *modi* QUINT. moduri ale verbului.

moecha, *ae f.* femeie uşoară, curvă CATUL., IUV.

moechas, *adis f.* curvă VARR.
moechātiō, *ōnis f.* adulter CYPR.
moechīa, *ae f.* curvie TERT.
moechimōnium, *ii n.* curvie GELL.
moechissō, *āre vt.* a drăgosti o concubină: *dum moechissat Cassinam* PL. în timp ce o drăgosteşte pe Cassina.
moechor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a curvăsări HOR.
moechus, *ī m.* curvar HOR.
moenera, *um n. pl.* = arh. pt. **munera** *v.* **munus**
moenia, *ium n. pl.* 1 ziduri de cetate, fortificaţii: *urbem moenibus cingere* CIC. a încinge oraşul cu ziduri de apărare, *dividimus muros et ~ pandimus urbis* VERG. spargem pereţii şi deschidem zidurile cetăţii; 2 (*fig.*) clădirile oraşului, oraş, cetate: *Syracusarum ~ ac portus* CIC. oraşul Syracusa şi portul, *pernicies moenibus ipsis intra moenia camparabitur* CIC. primejdie pentru fortificaţii se va pune la cale din interiorul oraşului, *Ditis ~* VERG. cetatea lui Pluton; 3 pereţi, margini: *moenia navis* OV. pereţii corăbiei, ~ *theatri* LUCR. laturile teatrului, *moenia mundi* OV. marginile lumii.
moeniānum, *ī n.* fortificaţie VULG.
moenimentum, *ī v.* **munimentum**
moeniō = arh. pt. **munio**
Moenis, *is m.* fluviu în Germania (*azi, Main*).
Moenus, *ī m. v.* **Moenis**
moera, *ae f.* soartă, destin SID.
moereo, moeror *v.* **maereo, maeror**
moerus, *ī m.* = arh. pt. **murus**
Moesī, *ōrum m. pl.* locuitori ai provinciei Moesia.
Moesia, *ae f.* provincie romană (*în Peninsula Balcanică, pe malul drept al Dunării de la cursul inferior al Dravei pînă la vărsarea Dunării în Marea Neagră; era împărţită în Moesia Superior — partea de vest — şi Moesia Inferior — partea de est*) // **Moesiacus** şi **Moesicus** (*3*) *adj.* moesian.
Mōgontiacum, *ī n.* oraş pe fluviul Main (*azi, Mainz*) // **Mōgontiacus** (*3*) *adj.* de Mogontiacum.
mola, *ae f.* 1 piatră de moară: *molam versare* IUV. a învîrti piatra de moară; 2 (*frecv. pl.*) moară: *molae oleariae* VARR. moară de stors ulei, *molae trusatiles* GELL. moară de mînă; 3 *mola salsa* sau numai *mola* făină sfinţită (*uruială de grîu prăjit şi amestecat cu sare, care se presăra pe capul victimelor*): *molam et vinum inspergere* CIC. a presăra făină sfinţită şi a stropi cu vin (*v. immolare*); 4 dinţi molari; 5 (*med.*) avorton PLIN.
molāris (*2*) *adj.* de moară: ~ *lapis* PLIN. piatră de moară // **molāris,** *is m.* 1 bloc de piatră, bolovan VERG. Aen. *8, 250* ; 2 dinte molar IUV. *13, 212*.
molārius (*3*) *adj.* de moară: ~ *asinus* CAT. măgar care învîrteşte piatra de moară.
molendārius (*3*) *adj.* de moară DIG.
molendinārius (*3*) *adj.* de moară AMM.
molendinum, *ī n.* (*tard.*) moară AUG.
mōlēs, *is f.* 1 masă imensă: *rudis indigestaque ~* OV. (haosul) o masă informă şi confuză, *vasta se mole movens Polyphemus* VERG. Polyphem, mişcîndu-se cu corpul lui colosal, *tantae corporum moles* LIV. trupuri atît de gigantice, *venti, tantas audetis tollere moles?* îndrăzniţi, vînturi, să ridicaţi mase de valuri atît de mari?; 2 (*spec.*) **a.** construcţie enormă, edificiu gigantic: *molem mirantur equi* VERG. (troienii) se minunează de namila de cal (de lemn), *moles marmoreae* SEN. clădiri de marmoră, ~ *propinqua nubibus* HOR. clădire ridicîndu-se pînă la nori, *sepulcri ~* LUCR. mormînt colosal; **b.** dig: *moles oppositae fluctibus* CIC. diguri înălţate în faţa valurilor, *aditus insulae muniti mirificis molibus* CIC. intrările insulei, întărite prin diguri minunate; 3 **a.** maşină de război; *oppugnare molibus urbem* VERG. a asedia oraşul cu maşini de război; **b.** masă mare de soldaţi: *densā mole feruntur* LIV. înaintează în masă compactă, *non alias maiore mole concursum* TAC. niciodată nu s-au ciocnit în luptă mase mai mari de oameni, *Vitellius tota mole belli secuturus* TAC. Vitellius avînd să urmeze cu tot grosul forţelor sale; 4 (*fig.*) **a.** mărime, povară, greutate: *molem invidiae sustinere* CIC. a suporta povara urii altora, *vis consilii expers mole ruit sua* HOR. forţa fără înţelepciune se năruie sub propria greutate, ~ *curarum* TAC. povara grijilor, *apud alios nequaquam tantam molem pugnae inveni* LIV. *26, 6, 9* la alţi autori n-am găsit că se dă atîta importanţă acestei lupte; **b.** sforţare, dificultate: *haud magna mole* LIV. fără mare greutate, *tantae molis erat...* VERG. atît de greu era..., *maior domi exorta ~* LIV. o mai mare dificultate ivindu-se în oraş.
molestē *adv.* (*v. moles*) 1 cu greutate pe suflet, greu: *~ fero te de praedio exerceri* CIC. îmi pare rău că eşti izgonit de pe moşie, *molestissime fero quod nescio...* CIC. regret foarte mult că nu ştiu, *exercitum hiemare in Gallia ~ ferebant* CAES. erau nemulţumiţi că armata iernează în Gallia; 2 în mod supărător, neplăcut, afectat: *amici ~ seduli* CURT. prieteni supărător de serviabili, ~ *loqui* SUET. a vorbi afectat.
molestia, *ae f.* 1 supărare, neplăcere, necaz: *sine molestiā* CIC. fără supărare, *molestiis vacuus* CIC. lipsit de supărări, *afferre alicui molestiam* CIC. a-i face cuiva o supărare, *augere vitae molestias* CIC. a spori necazurile vieţii, (*concrt.*) *molestias in facie tollit* PLIN. înlătură mizeriile (coşurile) de pe faţă; 2 (*stil.*) afectare, pedanterie: *sine molestiā diligens elegantia* CIC. Br. *143* eleganţă îngrijită fără afectare.
molestō, *āre* a necăji, a chinui PETR. ş.a.
molestus (*3*) *adj.* 1 supărător, neplăcut, greu de suportat, plictisitor; dăunător, periculos; *provincia negotiosa et molesta* CIC. misiune grea şi neplăcută, *nisi molestum est, exsurge* CIC. dacă nu ţi-e cu supărare, scoală-te, *sibi ipsi molesti sunt* SEN. îşi sînt lor înşile o povară, *abscede hinc, ~ ne sis* PL. pleacă de-aici şi nu mă plictisi, *quovis sermone ~* HOR. plictisitor cu vorbe de tot felul, *otium tibi molestum est* CATUL. lenea îţi e dăunătoare, *lites cum rege molestae* VERG. procesele cu un rege sînt periculoase; 2 afectat, căutat, pedant: *effugere verba molesta* OV. a fugi de cuvinte căutate.
molētrina, *ae f.* moară CAT.
molīle, *is n.* manivelă (la care se înhăma măgarul care învîrtea piatra de moară) CAT.

mōlīmen, *inis n.* (*poet.*) 1 sforțare mare, cazně: *revellere annosam pinum magno molimine tentat* OV. încearcă cu mare sforțare să smulgă un pin bătrîn, *ipso molimine sceleris* OV. în însuși efortul de săvîrșire a crimei; 2 întocmire grozavă: *ventus agens magnam magno molimine navim* LUCR. vîntul împingînd o corabie mare de o construcție uriașă, *magna rerum molimina* OV. complexități mari ale evenimentelor, *aspice quanto molimine circumspectemus…* HOR. Ep. *2, 2, 92* uite cu ce aere grozave privim…

mōlīmentum, *ī n.* sforțare, greutate: *sine magno molimento* CAES. fără mare sforțare, *magni res molimenti est* SEN. lucrul cere mare efort.

molīna, *ae f.* moară AMM.

molinus (*3*) *adj.* de moară: *molinum saxum* TERT. piatră de moară.

mōliō, *īre vt.* a clădi FRONTIN.

mōlior, *īrī, ītus sum vt.* și *vi. dep.* [*moles*] 1 a pune în mișcare (ceva greu, sforțîndu-se), a mișca din loc: ~ *montes sua sede* LIV. a muta munții din loc, ~ *ancoras* LIV. a ridica ancorele, ~ *fulmina dextra* VERG. a arunca fulgerele cu dreapta, ~ *terram aratro* VERG. a ara pămîntul cu plugul, ~ *corpora ex somno* LIV. a-și ridica trupul din somn, ~ *bipennem in vites* VERG. a se pune cu securea pe viță, ~ *habenas* VERG. a mînui hățurile, ~ *ignem* VERG. a arunca proiectile incendiare, ~ *ultimas gentes* CURT. a pune în mișcare neamurile cele mai îndepărtate; 2 a se pune în mișcare: *mulieres dum moliuntur, dum comuntur, annus est* TER. pînă ce femeile se pun în mișcare, se gătesc, trece anul, *in demoliendo signo homines moliebantur* CIC. oamenii se ocupau cu dărîmarea statuii, *naves dum moliuntur a terra captae* LIV. corăbii capturate în timp ce se pun în mișcare de la țărm, *Hannibal hinc moliens* LIV. Hannibal luîndu-și tălpășița de aici; 3 a culca la pămînt, a dărîma: ~ *portas* LIV. a sparge porțile, ~ *fundamenta murorum* CURT. a dărîma temeliile zidurilor; (*fig.*) ~ *fidem* LIV. a slăbi creditul; 4 a ridica, a construi, a forma: ~ *muros* VERG. a construi ziduri, ~ *mille navium classem* CURT. a construi o flotă de o mie de corăbii, *flumen stagnat insulasque molitur* CURT. rîul stă pe loc și formează niște insule; 5 (*fig.*) a se pune pe…, a se porni la…, a se apuca de…: ~ *laborem* VERG. a se pune pe treabă, ~ *fugam* VERG. a o lua la fugă, *nulla opera moliri* CIC. a nu face nimic, *datum molitur iter* VERG. pornește la drumul ce-i fusese poruncit; 6 a pune la cale, a pregăti, a produce, a provoca: ~ *insidias avibus* VERG. a pune capcane păsărilor, ~ *bellum alicui* CURT. a plănui un război împotriva cuiva, *moliens proficisci in Persas* NEP. plănuind să plece împotriva perșilor, ~ *nuptias* TAC. a pune la cale o căsătorie, *molitur crimina et accusatorem* TAC. pregătește acuzații și un acuzator, ~ *moram* VERG. a produce întîrziere, ~ *tumorem* CELS. a provoca o umflătură; [inf. și *molirier* LUCR.].

mōlītio[1], *ōnis f.* 1 punere în mișcare, deplasare, răsturnare: ~ *agrorum* COL. lucrarea pămîntului, *facilis* ~ *valli est* LIV. răsturnarea întăriturii e ușoară; (*fig.*) *propter paucos tanta facta est* ~ *rerum* CIC. pentru cîțiva s-a făcut gigantica mașină a lumii; 2 punere în lucru, construire CIC.: ~ *propositi* VAL. MAX. realizarea planului.

molitiō[2], *ōnis f.* măcinare AMBR.

mōlītor[1], *ōris m.* 1 constructor, autor: *primae ratis* ~ OV. constructorul primei corăbii; 2 uneltitor: ~ *caedis* TAC. uneltitorul crimei, *molitores rerum novarum* SUET. conspiratori.

molitor[2], *ōris m.* morar DIG.

mōlītrix, *īcis f.* cea care pune la cale, uneltitoare SUET.

mōlītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **molior**

molitus[2] (*3*) *p. pf. v.* **molo**: *molita cibaria* CAES. B. G. *1, 5* făină // **molitum**, *ī n.* făină PL.

mollescō, *ere vi.* 1 a se face moale, a se muia: *mollescit ebur* OV. fildeșul devine moale (ca ceara), *mollescunt colla iuvencis* CATUL. juncanilor li se moaie grumazul; 2 (*fig.*) a se îmblînzi; a se moleși: *genus humanum mollescere coepit* LUCR. rasa umană începu să-și îmblînzească firea, *subito mollescat* OV. M. *4, 386* să-și piardă pe dată bărbăția.

mollicellus (*3*) *adj.* cam moale CATUL. *25, 10*.

mollicomus (*3*) *adj.* cu firul moale (*despre ierburi*) AVIEN.

molliculus (*3*) *adj.* delicat, rafinat PL., CATUL.

mollīmentum, *ī n.* îmblînzire, ușurare: ~ *calamitatum* SEN. ușurare a nefericirilor.

molliō (*IV*) *vt.* 1 a muia: *ferrum mollit ignis* HOR. focul moaie fierul, ~ *artus oleo* LIV. a muia mădularele fricționîndu-le cu ulei, ~ *humum foliis* OV. a face pămîntul moale, așternînd deasupra frunze, ~ *glebas* PLIN. a muia brazdele (fărîmînd pămîntul); 2 (*fig.*) a face mai puțin aspru, a îmblînzi: ~ *clivum* CAES. a face mai ușoară panta, ~ *poenam* OV. a ușura pedeapsa, ~ *iram* LIV. a potoli mînia, *tralatio mollienda est* CIC. metafora trebuie să fie îndulcită; 3 a moleși, a slăbi energia: ~ *animos* CIC. a moleși sufletele, *legio hoc nuntio mollietur* CIC. la această veste, legiunea se va descuraja; [inf. pr. pas. și *mollirier*].

mollipes, *pedis adj.* care-și tîrăște picioarele CIC.

mollis (*2*) *adj.* 1 moale: *castaneae molles* VERG. castane moi, ~ *cera* CIC. ceară moale, ~ *lana* OV. lînă moale; 2 mlădios, flexibil, suplu: *mollia bracchia* OV. brațe mlădioase, ~ *iuncus* VERG. trestie suplă; 3 ușor, domol, lin, dulce: *molle litus* CAES. țărm ușor de urcat, ~ *aestas* VERG. vară temperată, *Euphrates mollior undis* VERG. Eufratul curgînd mai lin, *vina mollissima* VERG. vinuri foarte dulci; 4 blînd, gingaș, delicat, fin: *mollia verba* HOR. cuvinte blînde, *molle latus* OV. coapsă delicată; 5 moale, molatic, fără energie: ~ *disciplina* CIC. disciplină slabă, ~ *vita* OV. viață molatică, *molles sententiae* CIC. hotărîri lipsite de energie; 6 plăcut, agreabil, dulce: *mollem senectutem efficere* CIC. a face bătrînețea agreabilă, *molles in cantu flexiones* CIC. modulații plăcute în cînt, ~ *umbra* VERG. umbră plăcută, *translationes mollissimae* CIC. metaforele cele mai puțin îndrăznețe, *cuncta in mollius relata* TAC. Ann. *14, 39* totul raportat cu atenuări; 7 potrivit, favorabil: *hora mollior* OV. ceas mai potrivit, *mollissima tempora fandi* VERG. momentele cele mai potrivite pentru a-i vorbi, *aliquem molli vultu adspicere* OV.

a privi pe cineva cu o față binevoitoare // **molle**, *is n.* dulceață, grație // **mollia**, *ium n. pl.* miez de pîine, firimituri PLIN.; moluște PLIN.; (*n. cu sens adv.*) *molle quiescere* STAT. a se odihni liniștit, *ridenti mollia ride* OV. A. A. *3, 513* celui care îți surîde surîde-i dulce.

molliter *adv.* 1 moale, mlădios, delicat, grațios: *aves nidos quam mollissime substernunt* CIC. păsările își aștern cuiburile cît mai pe moale, *membra movere mollius* HOR. a dansa mai grațios, *excudere mollius aera* VERG. a cizela bronzul mai fin; 2 blînd, ușor: *colles ~ devexi* COL. coline ușor înclinate, *~ pedem referre* QUINT. a retrage ușor piciorul; 3 fără energie, moale, îngăduitor, resemnat: *~ aegritudinem pati* SALL. a suporta nebărbătește necazul, *mollius loqui* VERG. a vorbi mai îngăduitor, *populum ~ habere* TAC. a trata îngăduitor poporul; 4 molatic, comod: *~ vivere* CIC. a trăi în plăceri.

mollitia, *ae* și **mollitiēs**, *ēī f.* 1 moliciune, flexibilitate: *~ lanae* PLIN. moliciunea lînii, *~ cervicum* CIC. flexibilitatea gîtului; 2 slăbiciune a firii, lipsă de energie: *animi est ista mollities, non virtus* CAES. aceasta e slăbiciune sufletească, nu curaj, *qua mollitio sum animi…* CIC. cît sînt de slab de inimă (sensibil); 3 viață moleșită de plăceri, disoluție morală: *mores lapsi ad mollitiam* CIC. moravuri ajunse în disoluție, *~ corporis* TAC. imoralitate.

mollitūdō, *inis f.* 1 suplețe: *~ vocis* RH. HER. mlădiere a vocii; 2 moliciune, lipsă de asprime: *~ viarum* VITR. comoditatea drumurilor; 3 dulceață, *~ humanitatis* CIC. gentilețea manierelor, *~ vitiorum* ARN. atracția viciilor.

molluscus (*3*) *adj.* (dim. al lui *mollis*) molicel, cam moale: *mollusca nux* PL. nucă cu coaja subțire.

molō, *ere, lui, litum vt.* 1 a măcina, a pisa: *~ hordeum* PLIN. a măcina orz, *micae marmoris molitae* VITR. fărîme de marmură pisate; 2 (*abs.*) a învîrti piatra de moară TER.

molō, *āre vt.* a măcina ECCL.

Molō (Molōn), *ōnis m.* Apollonius Molon (*celebru retor din Rhodos, maestru al lui Cicero*).

molochinus (*3*) *adj.* de culoarea nalbei CAECIL.

molocinārius, *iī m.* vopsitor în culoarea mov PL.

Molorchus, *ī m.* numele unui păstor (*care i-a dat adăpost lui Hercules, venit să ucidă leul din Nemea*) // **Molorchēus** (*3*) *adj.* al lui Molorchus.

Molossī, *ōrum m. pl.* molossii (*populație din Epirul oriental*) // **Molossia**, *ae f.* și **Molossis**, *idis f.* denumirea unei părți din Epir // **Mollossus** (*3*) și **Mollossicus** (*3*) *adj.* molossian, al molossilor: *Mollossa gens* OV. neamul molossilor, *Mollossi canes* HOR. cîini molossieni (*răi, buni de vînătoare*), *parasiti Molossici* PL. paraziți lacomi (ca un cîine molossian), *Molossicum carmen* DIOM. poezie compusă din picioare molossiene (*un picior = trei silabe lungi*) // **Molossus**, *ī m.* cîine molossian.

molui *pf. v.* **molo**

mōly, *yos n.* specie de usturoi (*cu rădăcina neagră și floarea albă, folosită la descîntece*) OV. M. *14, 292.*

molybdis, *idis* și **molybdus**, *ī m.* plumb, fir cu plumb STAT., PLIN.

mōmen, *inis m.* 1 punere în mișcare, mișcare: *momine ponti* LUCR. prin mișcarea valurilor mării; 2 importanță ARN.

mōmentāneus (*3*) *adj.* momentan TERT.

mōmentārius (*3*) *adj.* 1 de moment, trecător: *~ maritus* APUL. soț trecător; 2 instantaneu (*despre efectul unei otrăvi*) APUL.

mōmentōsus (*3*) *adj.* momentan, rapid QUINT.

mōmentum, *ī n.* [*moveo*] 1 mișcare, schimbare: *pisces levi momento* (*caudae*) *velocitatem flectunt* SEN. peștii își cîrmesc printr-o ușoară mișcare a cozii mișcările iuți, *nullum ~ annonae facere* LIV. a nu produce nici o schimbare în aprovizionarea cu grîu; 2 parte mică, punct, subdiviziune: *cum myrrhae momento et vini cyathis duobus dilutum* PLIN. diluat cu o cantitate mică de smirnă și două ciaturi de vin, *pro ignobili momento* IUST. ca un adaos neînsemnat, *corpus orationis in parva momenta diducere* QUINT. a diviza corpul discursului în părți mici; 3 interval de timp, moment, clipă: *horae momento* HOR. în decurs de o oră, *parvis momentis multa natura mutat* CIC. natura schimbă multe la mici intervale de timp, *momento fit cinis* SEN. într-o clipă se transformă în cenușă; 4 împrejurare hotărîtoare, factor hotărîtor, motiv determinant, influență: *in bello parvis momentis magni casus intercedunt* CAES. în război, intervin mari evenimente, cauzate de împrejurări neînsemnate, *perlevi momento fortunae pendere* CIC. a depinde de cel mai mic capriciu al sorții, *alieni momentis animi circumagi* LIV. a fi tîrît încoace și încolo prin influența altuia, *quorum adventus hoc tamen momenti fecit, ut Scipio absciderет…* LIV. sosirea acestora a avut totuși rezultatul ca Scipio să se retragă, *praebere momenta saluti* OV. a ușura salvarea cuiva; 5 greutate, importanță, valoare: *permagni momenti esse* CIC. a fi foarte important, *levi momento aestimare* CAES. a socoti de puțină valoare, *omnia verborum momentis, non rerum ponderibus examinare* CIC. a cerceta totul după importanța cuvintelor, nu după valoarea ideilor, *cuius testimonium nullius momenti putatur* NEP. a cărui mărturie e considerată fără valoare.

momordi *pf. v.* **mordeo**

Mona, *ae f.* insulă pe coasta vestică a Britanniei Superior (*azi, Anglesey*) TAC.

Mona(bia), *ae* (**Monapia**, *ae*) *f.* insulă între Britannia și Hibernia (*azi, Man*) CAES.

monacha, *ae f.* călugăriță HIER.

monachālis (*2*) *adj.* monahal P. NOL.

monachātus, *ūs m.* călugărie ECCL.

monachium, *iī n.* mînăstire COD. IUST.

monachus (*3*) *adj.* călugăresc SID. // **monachus**, *ī m.* călugăr ECCL.

Monaesēs, *is m.* rege al parților.

monarchia, *ae f.* monarhie, conducere exercitată de o singură persoană LACT.

monarchiāni, *ōrum m. pl.* monarhieni (*sectă creștină care nega distincția dintre persoanele Trinității*) TERT.

monas, *adis f.* (*fil.*) monadă, unitate MACR.

monastēriālis (*2*) *adj.* mînăstiresc SID.

monastēriolum, *ī n.* mînăstioară HIER.
monastērium, *iī n.* mînăstire SID.
monaulos (monaulus), *ī m.* flaut simplu (cu un tub) PLIN., MART.
Monda, *ae* şi **Munda**, *ae m.* fluviu din Lusitania (*azi, Mondego*).
monēdula, *ae f.* **a.** (*ornit.*) coţofană (*Pica pica*): *~ cui avi furacitas auri argentique mira est* PLIN. pasăre a cărei pornire de a fura aurul şi argintul este extraordinară; (*prov.*) *non plus aurum alicui quam monedulae committere* CIC. a încredinţa cuiva aurul tot pe-atît de puţin ca unei coţofene; **b.** termen de mîngîiere PL.
monēla, *ae f.* (*v. moneo*) avertisment TERT.
moneō, *ēre, uī, itum vt.* **1** a atrage atenţia, a face atent, a aminti; a avertiza: *oro, ut Terentiam moneatis de testamento* CIC. amintiţi-i, vă rog, Terentiei despre testament, *eos temporis ac necessitatis monuit* TAC. le-a atras atenţia asupra împrejurărilor şi necesităţii momentului, *quo loco res sit, monet* LIV. le atrage atenţia asupra situaţiei; **2 a.** a recomanda, a sfătui, a îndemna: *eos hoc moneo: desinant furere* CIC. le recomand acest lucru: să pună capăt nebuniei lor, *monet ut suspiciones vitet* CAES. îl sfătuieşte să evite orice motiv de bănuială, *immortalia ne speres monet annus* HOR. trecerea vremii te sfătuieşte să nu crezi că e ceva nemuritor; **b.** (*oc.*) a învăţa; a prezice: *tu vatem, diva, mone* VERG. tu, o zeiţă, inspiră-l pe poet; *sol instare tumultus monet* VERG. soarele prezice că ne ameninţă tulburări.
monēris, *is f.* corabie cu un singur rînd de vîsle LIV.
Monēta[1], *ae f. 1*) (*corespunzînd Mnemosynei*) mama Muzelor; *2*) epitet al Iunonei (*care îi avertizase* [v. moneo] *pe romani de un cutremur; în templul Iunonei Moneta se afla monetăria la Roma*).
monēta[2], *ae f.* **1** monetărie (*numită astfel fiindcă se afla în templul Iunonei Moneta*); (*fig.*) *quaedam ex nostra monetā proferre* SEN. a da cîte ceva din fabrica noastră; **2** monedă: *victa concedit prisca ~ novae* OV. moneda veche se retrage învinsă din faţa celei noi; **3** marcă de monedă, tipar: *Graeca nomina Latinā monetā percussa* APUL. numiri greceşti marcate cu tipar latin.
monētālis (*2*) *adj.* **1 a.** de monetărie, monetar: *triumviri monetales* DIG. triumvirii, conducători ai monetăriei; **b.** (*în glumă*) epitet al unui cămătar CIC. Att. *10, 11, 5 ; 2* transformat în monedă (*despre aur*) APUL.
monētārius, *iī m.* lucrător care fabrică monede EUTR. ş.a.
monīle, *is n.* colier, lanţ la gît CIC.; (*pl.*) bijuterii OV., IUV.
monim... *v.* **monum...**
monita, *ōrum n. pl.* **1** recomandări, sfaturi CIC.; **2** prevestiri, preziceri VERG.
monitiō, *ōnis f.* sfat, îndemn: *~ acerbitate careat* CIC. sfatul să fie lipsit de asprime.
monitor, *ōris m.* **1** cel care aminteşte (ceva cuiva): *sumat aliquem monitorem officii sui* SALL. să-şi ia pe cineva care să-i amintească ce trebuie să facă; **2** (*spec.*) **a.** sclav nomenclator (*care-i aminteşte stăpînului numele persoanelor întîlnite*); **b.** asistent al unui orator (*care-i aminteşte ce trebuie să spună*) CIC.; **3** sfătuitor, mentor: *monitoribus asper* HOR. aspru cu sfătuitorii lui, *te monitore, an sua sponte?* CIC. la sfatul tău, sau din iniţiativa lui?
monitōrius (*3*) *adj.* care atrage atenţia, care avertizează SEN.
monitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **moneo**
monitus[2], *ūs m.* **1** sfat, îndemn: *monitu nutricis* OV. la sfatul doicii; **2** avertisment, prevestire: *numinum monitus* PLIN. IUN. prevestirile zeilor.
monobelus, *ī m.* care este în întregime o suliţă LAMPR.
monobolon, *ī n.* salt fără prăjină (*un joc*) COD. IUST.
monocerōs, *ōtis m.* animal cu un singur corn, rinocer PLIN.
monochrōmata, *ōrum n. pl.* picturi într-o singură culoare PLIN.
monochrōmatos, *on adj.* monocrom PLIN.
monocōlos (monocōlus), *ī m.* care are un singur membru (cu un singur picior) PLIN.
monoculus (*3*) *adj.* cu un singur ochi, chior FIRM.
Monoecus, *ī m.* „Care locuieşte singur" (*epitet al lui Hercules*): *arx Monoeci* VERG. cetăţuia lui Hercules Monoecus (*pe coasta Liguriei, unde Hercules avea un templu consacrat numai lui, azi Monaco*), *portus Herculis Monoecis* TAC. portul Monaco.
monogamia, *ae f.* monogamie TERT.
monogamus (*3*) *adj.* care are o singură femeie; căsătorit o singură dată HIER.
monogenēs, *is m.* unic în felul său prin naştere TERT.
monogramma, *atis n.* monogramă P. NOL.
monogrammus (monogrammos) (*3*) *adj.* schiţat cu o simplă linie: (*fig.*) *monogrammi dei* CIC. umbre de zei (reduşi la un contur simplu) // **monogrammus**, *ī m.* om slab, umbră de om LUCIL.
monoīdēs, *es adj.* uniform FIRM.
monolīnum, *ī n.* colier cu un singur rînd de perle CAPIT.
monolithus (*3*) *adj.* dintr-o singură piatră LABER.
monolōris (*2*) *adj* cu o singură bandă de purpură VOP.
monopodium, *iī n.* masă cu un singur picior LIV.
monopodius (*3*) *adj.* cu un singur picior LAMPR.
monopōlium, *iī n.* monopol (*dreptul unuia singur de a vinde sau cumpăra o anume marfă*) SUET.
monopteros, *on adj.* care n-are decît o aripă; (*arhit.*) cu un singur cerc de coloane VITR.
monostichium şi **monostichum**, *ī n.* monostih (*idee, sentinţă exprimată într-un singur vers*) AUS.
monosyllabon, *ī n.* monosilab QUINT.
monotriglyphus (*3*) *adj.* (*arhit.*) cu un singur triglif VITR.
monotropus (*3*) *adj.* care trăieşte singur, solitar PL. Stich. *689.*
monoxylus (*3*) *adj.* dintr-o singură bucată de lemn PLIN. ş.a.
mons, *ntis m.* **a.** munte: *altissimi montes* CAES. munţi foarte înalţi; (*prov.*) *montes et maria polliceri* SALL. a promite marea cu sarea; (*fig.*) *argentī montes* PL. munţi de bani, *aquae ~* VERG. un munte de apă; **b.** (*poet.*) ţărm stîncos VERG. Aen. *6, 360*; stîncă desprinsă din munte VERG. Aen. *12, 687.*

monstrābilis (*2*) *adj.* remarcabil, distins: *homo probitate morum* ~ PLIN. IUN. om deosebit prin cinstea lui.

monstrātiō, *ōnis f.* arătare (*a drumului*), indicaţie TER. ş.a.

monstrātor, *ōris m.* arătător, cel care indică: ~ *hospitii* TAC. cel care indică o casă de adăpost; (*poet.*) cel care arată oamenilor, descoperitor, inventator: *puer ~ aratri* VERG. G. *1*, *19* copilul (Triptolemus) descoperitor al plugului.

monstrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **monstro** // **adj.** care s-a semnalat, cunoscut: *propinquitate Galbae* ~ TAC. (om) cunoscut prin înrudirea cu Galba.

monstrātus[2], *abl. -u, m.* arătare, indicare APUL. ş.a.

monstrifer, *era, erum adj.* **1** producător de monştri LUCIL.; **2** monstruos, oribil PLIN. ş.a.

monstrificābilis (*2*) *adj.* monstruos LUCIL.

monstrificē *adv.* monstruos PLIN.

monstrificus (*3*) *adj.* monstruos, uimitor, prodigios; magic PLIN. ş.a.

monstrigenus (*3*) *adj.* care produce monştri AVIEN.

monstriger, *era, erum adj.* monstruos SALV.

monstrivorus (*3*) *adj.* înghiţitor de monştri COMMOD.

monstrō (*I*) *vt.* **1** a arăta: ~ *alicui viam* CIC. a arăta cuiva drumul, *monstrari digito* HOR. a fi arătat cu degetul; **2** (*spec.*) a arăta (să facă ceva), a învăţa: *quo scribi bella possent numero monstravit Homerus* HOR. Homer ne-a arătat în ce fel de vers pot fi înfăţişate războaiele; **3** a prescrie, a ordona: *monstratas excitat aras* VERG. înalţă altarele prescrise; **4** a denunţa: *alii ab amicis monstrabantur* TAC. alţii erau denunţaţi de prieteni, ~ *aliquem ad exitium* TAC. a denunţa pe cineva ca pasibil de pedeapsa cu moartea; **5** a arăta (sfătuind), a sfătui, a îndemna: *monstravi tibi, viro ut morem geres* PL. ţi-am recomandat să-i faci pe plac bărbatului, *etsi conferre manum ira pudorque monstrat, tamen...* VERG. deşi mînia şi ruşinea îi îndeamnă să pornească la luptă, totuşi...

monstrōs... *v.* **monstruos...**

monstrōsitās, *ātis f.* monstruozitate AUG.

monstrum, *ī n.* **1** semn minunat dat de zei spre a feri (pe cineva) de rău, minune: *ad parentem monstra deum refero* VERG. îi vestesc tatălui meu semnele date de zei, *nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris* VERG. şi Atena ne-a dat aceste semne prin minuni neîndoielnice; **2** monstru, fiinţă monstruoasă: ~ *horrendum* VERG. arătare îngrozitoare (*despre ciclopul Polyphem*), ~ *mulieris* PL. un monstru de femeie, *mene huic confidere monstro?* VERG. să mă încred eu în acest monstru? (*despre mare*); **3** lucru extraordinar, poveste de necrezut: *monstra narrare* CIC. a povesti lucruri de necrezut.

monstruōsē *adv.* abătîndu-se de la normal, bizar, monstruos CIC.

monstruōsus (*3*) *adj.* bizar, contra naturii, monstruos: *liberi debiles monstruosique* SUET. copiii slăbănogi şi diformi, *monstruosa genera morborum* SEN. feluri de boli ciudate, *monstruosus vita scriptisque* SUET. om straniu prin felul de viaţă şi prin scrieri, *monstruosae libidines* SUET. pasiuni contra naturii.

Montānus[1], *ī m.* supranume roman (*de ex.*: *Curtius Montanus, poet şi orator, favorit al împăratului Tiberius*) // **Montāniānus** (*3*) *adj.* al lui Montanus.

montānus[2] (*3*) *adj.* de munte, muntean: ~ *locus* QUINT. loc de munte, *Ligures montani* CIC. ligurii, popor de munteni // **montāna**, *ōrum n. pl.* regiuni de munte LIV. // **montānī**, *ōrum m. pl.* munteni CAES. ş.a.

monticola, *ae m.* locuitor al munţilor OV.

montifer, *era, erum adj.* acoperit de un munte SEN.

Montīnus, *ī m.* zeu al munţilor ARN.

montivagus (*3*) *adj.* care cutreieră munţii CIC. ş.a.

montōsus (*3*) *v.* **montuosus**

montuōsus (*3*) *adj.* muntos // **montuōsa**, *orum n. pl.* locuri muntoase PLIN.

monubilis (*2*) *adj.* monolitic SID.

monumentārius (*3*) *adj.* de mormînt, de înmormîntare APUL.

monumentum, *ī n.* [*moneo*] **1** tot ce aminteşte (cuiva) de (ceva), semn amintitor, amintire: *abolere nefandi cuncta viri monumenta* VERG. a distruge tot ce aminteşte de bărbatul nelegiuit, *accipe haec manuum tibi quae monumenta mearum sint* VERG. primeşte aceste daruri care să-ţi amintească de lucrul mîinilor mele, *nec sibi quicquam monumenti causa reservavit* CIC. nu şi-a păstrat nimic ca amintire, *monumento esse* LIV. a fi ca amintire; **2** monument comemorativ (*statuie, altar, templu etc.*), monument funerar, mormînt: *monumenta Africani* CIC. statuile lui Scipio Africanul, *monumenta Pompei* TAC. teatrul lui Pompeius, *in monumento Marii* CIC. în templul ridicat în cinstea lui Marius, ~ *sepulcri* NEP. monument funerar, *sepultus est in monumento avunculi* NEP. a fost îngropat în mormîntul unchiului său; **3** monument scris, document, memoriu: *monumenta publica privataque* LIV. acte publice şi particulare, *monumenta rerum gestarum* CIC. lucrări istorice.

Mōnychus, *ī m.* numele unui centaur.

Mopsii, *ōrum m. pl.* Mopsi (*familie de vază din Compsa, oraş în Compania*) LIV. *23, 1, 2* // **Mopsiānī**, *ōrum m. pl.* partizani ai Mopsilor.

Mopsopia, *ae f.* vechiul nume al Atticii // **Mopsopius** (*3*) *adj.* attic, atenian: *Mopsopia urbs* OV. oraşul Atena.

Mopsuhestia şi **Mopsuestia**, *ae f.* oraşul Mopsos (*din Cilicia*).

Mopsus, *ī m. 1*) ghicitor vestit şi rege în Argos; *2*) ghicitor thessalian, unul dintre argonauţi; *3*) numele unui păstor VERG.

mora[1], *ae f.* **1** întîrziere, amînare: *moram supplicio quaerere* CIC. a căuta să întîrzie supliciul, *moram afferre* CIC. a pricinui o întîrziere, *moram facere dilectui* LIV. a întîrzia recrutarea trupelor, *moram facere creditoribus* CIC. a amîna creditorii, *moras nectere* (*moliri*) VERG. a pune la cale motive de amînare, *nulla ~ est, quin eam uxorem ducam* TER. nu mă reţine nimic de a o lua imediat de soţie, *sine ulla* ~ CIC. fără nici o întîrziere, *haud* (*nec*) ~ VERG. imediat, *si alia memorem, ~ est* PL. dacă aş aminti şi altele, ar fi lung, *longa ~ est enumerare* OV. ar fi prea lung să enumăr, *inter moras* PLIN. IUN. între

timp; (*spec.*) pauză în vorbire: *morae respirationesque* CIC. pauzele și respirațiile; 2 durată: ~ *temporis* OV. durată de timp, *dolor finitur morā* OV. durerea dispare încetul cu încetul; 3 obstacol: *quae tantae tenuere morae?* VERG. ce piedici atît de mari te-au reținut?; *restituendae Romanis Capuae ~ atque impedimentum* LIV. *23, 9, 11* tu ții în loc și împiedici restituirea Capuei către romani, *nec misero clipei ~ profuit* VERG. Aen. *12, 541* scutul nu i-a fost de folos nefericitului să împiedice săgeata, *transverberat ictu loricae moras* VERG. Aen. *10, 485* străpunge cu o lovitură platoșa care-l apăra.

mora[2], *ae f.* moră (*unitate de luptă la spartani, variind între 400 și 900 de oameni*).

mōrālis (*2*) *adj.* [*mos*] privitor la moravuri: *philosophia* ~ CIC. filozofia morală (etica).

mōrālitās, *ātis f.* 1 fel de a fi, caracteristică MACR.; 2 moralitate AMBR.

mōrāliter *adv.* 1 conform cu caracterul unui personaj literar DON.; 2 moral AMBR.

morāmentum, *ī n.* întîrziere, împiedicare APUL.

morātiō, *ōnis f.* întîrziere, piedică VITR.

morātor, *ōris m.* 1 (cel care face să întîrzie) opozant: ~ *publici commodi* LIV. *2, 44, 6* opozant al binelui comun; 2 soldat care rămîne în urmă față de ai săi, trăind din tîlhării: *Persarum moratores erant* CURT. erau prădători de-ai perșilor; 3 avocat subaltern (*care vorbea, pentru ca, în acest timp, avocații principali să se odihnească*) CIC., CAECIL. *49*.

morātōrius (*3*) *adj.* (*jur.*) care face să întîrzie COD. IUST.; dilatoriu DIG.

morātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **moror**

mōrātus[2] (*3*) *adj.* [*mores*] 1 care are anumite obiceiuri: *bene ~ vir* CIC. om cu bune moravuri, *morati melius erimus* CIC. vom avea moravuri mai bune, *male ~ venter* OV. pîntece cu obiceiuri proaste (nesătul), *ita haec morata est ianua: extemplo ianitorem clamat* PL. poarta asta are acest obicei: îndată îl cheamă pe portar; 2 (*despre opere literare*) care exprimă bine caracterele: *recte morata fabula* HOR. piesă care redă bine caracterele.

morbidus (*3*) *adj.* [*morbus*] 1 care nu se simte bine, lînced, bolnav: *morbidae apes* VARR. albine lîncede; 2 nesănătos, care îmbolnăvește, morbid: *fit ~ aer* LUCR. aerul devine nesănătos.

morbifer, *era, erum adj.* care aduce boală P. NOL.

morbificus (*3*) *v.* **morbifer** BOETH.

Morbōnia, *ae f.* țară a bolii: *Morboniam abire iusserat* SUET. îi spusese să se ducă la dracul.

morbōsitās, *ātis f.* stare de boală, boală PALL.

morbōsus (*3*) *adj.* 1 suferind, bolnav: ~ *servus* CAT. sclav suferind; 2 lînced (din cauza plăcerilor), depravat CATUL. 3 pasionat (după ceva): ~ *in aves* PETR. nebun după păsări.

Morbōvia *v.* **Morbonia**

morbus, *ī m.* 1 boală: *in morbo esse* CIC. a fi bolnav, *morbo laborare* CIC. a fi chinuit de boală, ~ *comitialis* CELS. (~ *caducus* APUL.) epilepsie, *animi morbi sunt cupiditates immensae* CIC. poftele nemăsurate sînt boli ale sufletului // **Morbi** *pl.* Bolile (*divinități ale Infernului*).

mordācitās, *ātis f.* 1 fel de a fi înțepător: ~ *vinosa* PLIN. gust pișcător al vinului, ~ *urticarum* PLIN. felul de a fi înțepător al urzicilor; 2 (*fig.*) vorbire mușcătoare, incisivitate ARN. ș.a.

mordāciter *adv.* mușcător; caustic: *limā mordacius uti* OV. a pili mai tare.

mordax, *ācis adj.* [*mordeo*] 1 care mușcă: ~ *canis* PL. cîine care mușcă; 2 mușcător, înțepător, pișcător: ~ *urtica* OV. urzică înțepătoare, ~ *acetum* PERS. oțet care pișcă, *mordaci ferro icta pinus* HOR. pinul izbit de toporul care mușcă din el; 3 mușcător (prin cuvinte): ~ *carmen* OV. versuri satirice, *mordacissimus homo* SEN. om foarte caustic; 4 care roade, care chinuie: *mordaces sollicitudines* HOR. griji care rod.

mordeō, *ēre, momordī, morsum vt.* 1 a mușca, a înfige dinții: *canis timidus vehementius latrat quam mordet* CURT. cîinele fricos mai mult latră decît mușcă ~ *humum* VERG. a mușca țărîna (*despre cel căzut în luptă*), *mordens caepe* PERS. mușcînd dintr-o ceapă, *grandia ostrea mordet* IUV. mușcă din stridii mari, ~ *vitem* VERG. a roade vița, *rura quae Liris quieta mordet aqua* HOR. pămînturi pe care rîul Liris le roade cu apa lui liniștită; 2 (*poet.*) a ține strîns, a prinde cu dinții: *fibula mordet vestem* OV. agrafa prinde veșmîntul, *vomer mordet terram* PLIN. fierul plugului se înfige în pămînt, *locus qui mucronem* (*teli*) *momordit* OV. locul (din corp) care a prins (unde a rămas prins) vîrful săgeții; (*fig.*) *hoc tene, hoc morde* SEN. asta ține minte și păstreaz-o bine; 3 a înțepa, a pișca, a face rău: *parum cautos iam frigora mordent* HOR. pe cei neprevăzători îi pișcă frigul, *oleam momordit aestus* HOR. arșița a atins măslinii, *radix gustu acri mordet* PLIN. rădăcina cu gustul ei acru pișcă; 4 a înțepa prin vorbe, a bîrfi: ~ *aliquem clanculum* TER. a bîrfi pe cineva pe ascuns, *tu cave defendas, quamvis mordebere dictis* OV. tu nu te apăra, oricît vei fi criticat prin vorbele lor; 5 a roade, a chinui: *occulto dolore morderi* OV. a fi ros de o durere ascunsă, *morderi conscientia* CIC. a avea remușcări.

mordicus *adv.* mușcînd cu dinții; (*fig.*) cu dinții, morțiș: *auriculam ~ aufferre* CIC. a smulge urechea cu dinții, *quadrantem ~ de stercore tollere* PETR. a lua cu dinții o para din bălegar; (*fig.*) *verba tenere* ~ CIC. a ține morțiș la cuvinte.

mōrē *adv.* [*morus*] prostește, nebunește PL. Stich. *641*.

morētum, *ī n.* (un fel de) turtă țărănească (*care se pregătea cu brînză, ouă, țelină, usturoi, ceapă, coriandru, ulei, oțet, amestecate laolaltă*) OV.

moribundus (*3*) *adj.* pe moarte, gata să moară, muribund: *ante pedes ~ procubuit* LIV. a căzut muribund la picioarele lui, *moribunda vox* STAT. glas muribund.

mōrigerātiō, *ōnis f.* amabilitate, complezență AFRAN.

mōrigerō *v.* **morigeror**

mōrigeror, *ārī, ātus sum vi.* a face pe placul...: ~ *adulescenti* TER. a face pe placul tînărului, ~ *voluptati aurium* CIC. a urmări să fie pe placul urechilor (*despre un discurs*).

mōrigerus (*3*) *adj.* dorind să facă pe plac, ascultător, docil: *tibi morigera fuit in omnibus rebus* TER. ți-a fost ascultătoare în toate.

Morini, *ōrum m. pl.* morinii (*neam gallic din vecinătatea Canalului Mînecii*).

mōriō, *ōnis m.* bufon, nebun MART.; prost, nătîng AUG.

morior, *mori, mortuus sum vi.* a muri: ~ *fame* CIC. a muri de foame, ~ *in tormentis* LIV. a muri în chinuri, ~ *a latronibus* CIC. a muri de loviturile tîlharilor, *moriar si...* CIC. să mor dacă...; (*fig.*) *vidi flammas mori* OV. am văzut că flăcările se sting, *leges mortuae* CIC. legi care nu mai au valoare, *meriti morietur gratia vestri* OV. recunoștința pentru binefacerea voastră se va stinge, *ne hominis memoria moreretur* CIC. ca să nu se stingă amintirea acestui om, ~ *in studio dimetiendi caeli* CIC. a se prăpădi cu studiul măsurării cerului // **mortuus**, *i m.* mort: *aliquem ex mortuis excitare* CIC. a învia pe cineva din morți, *verba mortuo facere* TER. a vorbi unui mort (a-și răci gura degeaba) // **moriturus** (*3*) *p. viit.* hotărît să moară, destinat morții.

moriturio, *īre vi.* a dori să moară AUG.

moritūrus (*3*) *p. viit. v.* **morior**

mormyr, *yris f.* (specie de) pește de mare OV., PLIN.

moro, *āre v.* **moror**

mōrologus (*3*) *adj.* care vorbește aiurea PL.

moror[1], *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* **1** a se reține, a sta pe loc, a întîrzia, a zăbovi: *eamus ad cenam, quid stas? — ubi vis; non moror* TER. să mergem la cină; ce stai? — cînd dorești; sînt gata, *ne multis morer* CIC. ca să nu stau pe loc cu multe amănunte (ca s-o scurtez, pe scurt), *quid multis morer?* TER. ce s-o mai lungesc? *narravit Brutum* ~ *non tergiversantem, sed exspectantem si...* CIC. a povestit că Brutus nu se mișcă, nu fiindcă se codește, ci fiindcă așteaptă prilejul ca..., *pars morans, pars festinans* TAC. o parte rămînînd în urmă, alta luînd-o înainte, *auxilia morantur* CAES. trupele auxiliare întîrzie să sosească, *haud multa* (*nec plura*) *moratus* VERG. nezăbovind mult (pe dată), *nihil moror quominus abeam* CIC. nu stau o clipă pe gînduri să plec (sînt gata să plec); **2** a rămîne (mai mult timp într-un loc), a se opri (oarecare timp undeva): *quod adhuc Brundisii moratus es, valde probo* CIC. bine-ai făcut că ai rămas pînă acum la Brundisium, *paucos dies ibi moratus* NEP. rămînînd cîteva zile acolo, *inimica in gente moratur* VERG. trăiește în mijlocul unui neam dușman, ~ *secum* SEN. a zăbovi cu sine; **3 a.** a reține, a ține pe loc, a împiedica, a opri: *si me navigatio non morabitur* CIC. dacă navigația nu mă va ține pe loc, *primum impetum sustinere ac* ~ CAES. a rezista și a opri prima năvală, ~ *aliquem a fuga* LIV. a împiedica pe cineva să fugă, *si longo sermone morer tua tempora* HOR. dacă ți-aș răpi timpul cu o lungă conversație, *carmina quae possint oculos auresque* ~ *Caesaris* HOR. versuri care ar putea reține ochiul și urechea (atenția) împăratului; **b.** (*spec.*) *1*) (*despre un judecător*) *aliquem nihil* (*non*) *morari* a nu reține pe cineva, a renunța la urmărirea cuiva: *C. Sempronium non moror* LIV. îl las liber pe C. Sempronius; *2*) *aliquid nihil* (*non*) ~ a nu ține la ceva, a nu face caz, a-i fi indiferent ceva: *vina nihil moror illius orae* HOR. nu mă interesează vinurile din acea regiune, *nec dona moror* VERG. nu țin la daruri, *nihil moror...* [*cu inf.*] n-am nimic împotrivă, n-am nimic de zis ca...

mōror[2], *ārī vi. dep.* [*morus*] a fi nebun SUET.

mōrōsē *adv.* **1** cu fire ciudată, arțăgos, ursuz CIC.; **2** minuțios, scrupulos SUET.

mōrōsitās, *ātis f.* **1** ursuzenie, fel de a fi morocănos: *ne in morositatem incidamus* CIC. ca să nu cădem în ursuzenie; **2** nemulțumire de orice, pedanterie; *morositate nimia obscurabat stilum* SUET. printr-o pedanterie excesivă, își făcea stilul neclar.

mōrōsus[1] (*3*) *adj.* [*mos*] **1** căruia cu greu îi intri în voie, ciudat, arțăgos, morocănos, mofturos, pretențios: *morosi senes* SEN. bătrîni morocănoși, *usque eo morosi sumus, ut nobis non satisfaciat ipse Demosthenes* CIC. sîntem atît de mofturoși, că nici Demosthene nu ne satisface, ~ *morbus* OV. boală greu de tratat, *cupressus natu morosa* PLIN. chiparosul care crește greu; **2** minuțios, pedant: *circa corporis curam morosior* SUET. îngrijindu-și cam prea mult corpul.

morōsus[2] (*3*) *adj.* [*mora*] cu întîrziere CASSIAN.

Morpheus, *eī m.* zeul somnului.

mors, *rtis f.* **1** moarte: *extrema in morte* VERG. în pragul morții, *media in morte* VERG. în momentul morții, *morte sua mori* SEN. a muri de moarte naturală, *mortem obire* CIC. a muri, *mortem oppetere* CIC. a înfrunta moartea, *morte aliquem afficere* (*multare*) CIC. a condamna la moarte, *morti addicere* CIC. a condamna la moarte, *mortem deprecari* CAES. B. G. *7, 40, 6* a se ruga pentru salvarea cuiva de la moarte; (*fig.*) ~ *memoriae* PLIN. pieirea memoriei; (*pl.*) cazuri de moarte, morți; lovituri mortale: *mortes meorum* PLIN. IUN. morțile alor mei, *mortes pro patria* CIC. sacrificiile cu viața pentru patrie, *inde mortes cadunt* LUC. de acolo plouă (cu) loviturile mortale ale săgeților; **2** Moartea (*personificată*) (*fiica Erebului și a Nopții*); **3** (*poet.*) cadavru: *nec sit in Attalico* ~ *mea nixa toro* PROP. *2, 13, 22* cadavrul meu să nu fie pus într-un pat regesc, *mortem amplexari* PL. a îmbrățișa o hîrcă.

morsicō, *āre vt.* [*mordeo*] a mușca de multe ori, a rupe în bucăți, a sfîșia: (*asinus*) *ore improbo morsicat* APUL. măgarul mușcă cu botul lui spurcat; (*fig.*) *morsicantibus oculis* APUL. *2, 10* cu ochi care te dau gata (te prăpădesc).

morsiuncula, *ae f.* mușcătură mică ici-colo: *molles morsiunculae* PL. sărutări dulci.

morsum, *ī n.* bucățică ce se rupe mușcînd: *laneaque morsa* CATUL. *64, 316* nod în caier, smuls cu dinții la tors (gușă).

morsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **mordeo**

morsus[2], *ūs m.* **1** mușcătură: ~ *serpentis* CIC. mușcătură de șarpe, *morsu apprehendere aliquid* PLIN. a apuca ceva cu dinții; **2** (*poet.*) (tot ce prinde strîns ceva): *navem unco non alligat ancora morsu* VERG. ancora cu dintele ei încovoiat nu ține strîns corabia, *discludere morsus roboris* VERG. a căsca crăpătura care prinsese strîns lancea; **3** (*oc.*) gust piș-

cător, înțepător: ~ *aceti* MART. gust picant al oțetului; 4 (*oc.*) mîncatul fierului de rugină LUC. *1*, *243*; 5 (*fig.*) mușcătură, împunsătură, chin: ~ *doloris, curarum* OV. chinul durerii, al grijilor; *mea carmina odio obscuro morsuque venenat* HOR. prin ura și prin împunsăturile lui ascunse își varsă veninul asupra poeziilor mele.

Morta, *ae f.* numele uneia dintre Parce.

mortālis (*2*) *adj.* 1 muritor, supus morții, pieritor: *animal mortale* CIC. ființă muritoare, *mortales inimicitiae, sempiternae amicitiae* CIC. dușmănii trecătoare, prietenii veșnice; 2 de om, omenesc: *acta mortalia* OV. faptele omenești, *mortali vulnere* VERG. printr-o rană făcută de mînă de om, *nec mortale sonans* VERG. vocea nu-i era de om // **mortālis**, *is m.* ființă omenească, om: *turpe deum mortali cedere* OV. e rușine ca un zeu să cedeze unui om, *omnes mortales omnium generum* CIC. toți oamenii de toate categoriile // **mortālia**, *ium n. pl.* întîmplările omenești, tot ce e omenesc: *mentem mortalia tangunt* VERG. durerile bieților oameni ne înduioșează inimile, *ut omnia mortalia* TAC. ca tot ce-i omenesc.

mortālitās, *ātis f.* 1 pieire, caracter pieritor: *omne, quod ortum est* ~ *consequitur* OV. tot ce se naște e sortit pieirii; 2 durata de viață (sortită cuiva), veleat: *mortalitatem explere* TAC. a-și împlini veleatul (a muri), *intercepto rege mortalitate* PLIN. IUN. regele murind fiindcă își împlinise veleatul; 3 firea omenească, oamenii: *contra quam non satis cauta mortalitas est* CURT. *8*, *5*, *24* contra căruia oamenii nu-s suficient de precauți.

mortāliter *adv.* ca muritor AUG.

mortāriolum, *ii n.* piuliță HIER.

mortārium, *iī n.* 1 vas de pisat PL. ș.a.; 2 varniță VITR.; groapă în jurul unui arbore PALL.; 3 ceea ce se amestecă într-o piuliță, drog IUV. *7*, *170*.

morticīnus (*3*) *adj.* mort, de mortăciune: *morticinae ovis carne vesci* VARR. a se hrăni cu carne de oaie moartă, *morticina caro* SEN. carne de mortăciune, *morticini clavi* PLIN. bătături la picioare // **morticīnus**, *ī m.* și **morticīnum**, *ī n.* mortăciune, cadavru PL., AUG.

mortifer, *era, erum adj.* aducător de moarte, fatal: *mortiferum poculum* CIC. pahar de otravă mortală, ~ *morbus* CIC. boală fatală.

mortiferē *adv.* de moarte: ~ *aegrotare* PLIN. IUN. a avea o boală fatală.

mortiferus v. mortifer

mortificātiō, *ōnis f.* mortificare, moarte TERT.

mortificō, *āre vt.* a face să moară TERT.; a mortifica VULG.

mortificus (*3*) *adj.* care provoacă moartea, ucigător VAL. MAX. ș.a.

mortuālia, *ium n. pl.* 1 bocete de îngropăciune PL. As. *808*; 2 haine de doliu NAEV.

morturiō, *īre vi.* a avea dorința să moară CIC.

mortuus (*3*) *p. pf. v.* **morior**

morula, *ae* f. [*mora*] mică întîrziere AUG.

mōrulus (*3*) *adj.* negru-vînăt PL.

mōrum, *ī n.* dudă VERG., PLIN.

mōrus[1] (*3*) *adj.* nebun PL.

mōrus[2], *ī f.* (*bot.*) dud (*Morus alba, Morus nigra*) OV. PLIN.

mōs, *mōris m.* 1 obicei: *legi morique parendum* CIC. trebuie să ne supunem legii și uzanțelor, *sicut meus est* ~ HOR. după cum e obiceiul meu, *virginibus Tyriis* ~ *est gestare pharetram* VERG. tinerele tyriene obișnuiesc să poarte o faretră, *quod iam in morem venerat* LIV. ceea ce devenise un obicei, *ut moris est* TAC. după cum este obiceiul, *negavit moris esse Graecorum ut*… CIC. a spus că nu este în obiceiul grecilor ca…, *more maiorum* CIC. după obiceiul strămoșilor, *de more* VERG. după obicei, *ex more Persarum* NEP. după obiceiul perșilor, *vetusto ex more* TAC. după un străvechi obicei, *praeter civium morem* TER. contra obiceiului cetățenilor, *terra supra morem densa* VERG. pămînt neobișnuit de dens; 2 (*frecv. pl.*) moravuri, caracter, conduită morală, moralitate: *mores severi* PLIN. moravuri severe, *antiqui mores* LIV. moravurile de altădată, *mores perditi* CIC. moravuri stricate, *in moribus est culpa, non in aetate* CIC. vina stă în caracter, nu în vîrstă, *periere mores* SEN. bunele moravuri au pierit, *si per nostros mores liceret* TAC. dacă s-ar putea, avînd în vedere moravurile noastre (depravate), *quibus neque* ~ *neque cultus erat* VERG. care n-are nici moralitate, nici civilizație; 3 voie, dorință, plac: *alieno more vivere* TAC. a trăi după voia altuia, *oboedire mori patris* PL. a se supune dorinței tatălui său, (*expr.*) *morem alicui gerere* a face pe plac cuiva: *morem tibi geram* CIC. am să-ți fac pe plac, *sine me gerere mihi morem* TER. lasă-mă să fac cum vreau eu; 4 fel, mod: ~ *caeli* VERG. starea vremii, *mores siderum* PLIN. proprietățile astrelor (felul climatului), *Graeco more bibere* HOR. a bea după moda grecească, *quem morem vestis gens universa tenet* IUST. tot neamul păstrează acest mod de îmbrăcăminte, *in morem fluminis* VERG. ca un fluviu, *ad morem actionum* QUINT. ca niște pledoarii; 5 lege, normă, regulă: *mores viris ponit* VERG. dă legi oamenilor, *regere populos pacisque imponere morem* VERG. a conduce popoarele și a impune legile păcii, *sine more furit tempestas* VERG. furtuna se dezlănțuie fără noimă (pe neașteptate).

Mosa, *ae f.* rîu în Gallia Belgică (*azi, Meuse*).

Moschus, *ī m.* Moschus Apollodor (*retor din Pergam, acuzat ca otrăvitor*) HOR.

Mōsēius (*3*) *adj.* al lui Moise.

Mosella, *ae f.* rîu în Gallia Belgică (*azi, Moselle*).

Mōsēs (**Mōÿsēs**), *is m.* Moise (*profet și dătător de legi al evreilor*).

Mōsiticus (*3*) *adj.* al lui Moise.

Mostellāria, *ae f.* [*mostellum*] „Stafiile" (*titlul unei comedii a lui Plautus*).

mōtābilis (*2*) *adj.* mobil VULG.

mōtātiō, *ōnis f.* mișcare frecventă TERT.

mōtātor, *ōris m.* cel care pune în mișcare TERT., ARN.

mōtiō, *ōnis f.* 1 mișcare, impuls CIC.; 2 (*med.*) scuturătură (provocată de friguri), fior de frig CELS.; 3 îndepărtare, excludere DIG.

mōtitō, *āre vt.* a agita GELL.

mōtiuncula, *ae f.* scuturătură uşoară (provocată de friguri), acces uşor de febră.

mōtō (*I*) *vt.* a mişca încoace şi încolo: *videres rigidas ~ cacumina quercus* VERG. B. *6, 28* ai fi putut vedea stejarii cei ţepeni clătinîndu-şi vîrfurile cînd într-o parte, cînd într-alta, *incertae Zephyris motantibus umbrae* VERG. umbre care tremură, schimbîndu-se după cum le mişcă zefirii.

mōtor, *ōris m.* cel care pune în mişcare MART. *11, 39.*

mōtōrius (*3*) *adj.* plin de mişcare, animat (*despre o piesă de teatru*) DON. // **mōtōrium**, *iī n.* forţă motrice TERT.

mōtus[1] (*3*) *p. pf. v.* **moveo**

mōtus[2], *ūs m.* **1 a.** mişcare: *solis et lunae motus* CIC. mişcările Soarelui şi ale Lunii, *terrae ~* CIC. cutremur de pămînt, *motus corporis* CIC. mişcările corpului, *dare motus* LIV. a dansa, *haud indecoros motus more Tusco dabant* LIV. dansau graţios după obiceiul etrusc, *motus Ionici* HOR. dansuri ionice, *dignitas motus* CIC. demnitatea gesturilor (la oratori), *ut ad motus essent leviores* NEP. ca să fie mai uşori la exerciţiile militare; **b.** (*oc.*) stadii de creştere la plante: *tres esse motus in vite* CELS. la viţă sînt trei stadii de dezvoltare; **2** mişcare sufletească, agitaţie, sentiment, emoţie, senzaţie, impresie: *~ animorum duplices sunt, alteri cogitationis, alteri affectus* CIC. activitatea spiritului e de două feluri: una intelectuală, cealaltă afectivă, *motus animi nimii* CIC. mişcări sufleteşti exagerate (tulburări sufleteşti), *motus animorum iudicibus agitare* CIC. a pune în mişcare sentimentele judecătorilor, *dulcem motum afferre sensibus* CIC. a produce o dulce senzaţie simţurilor, *divino concita motu* OV. agitată de o inspiraţie divină; **3** mişcare (a mulţimii), agitaţie: *~ servorum* revolta sclavilor, *motus in re publica impendent* CIC. este iminentă o schimbare în viaţa politică, *motum rei publicae adferre* CIC. a provoca tulburări în stat, *motus civici* HOR. agitaţii politice; **4** (*ret.*) figură retorică (*care aduce o schimbare a exprimării obişnuite*); **5** (*oc.*) mobil, motiv: *audisti consilii mei motus* PLIN. IUN. *3, 4, 9* iată motivele hotărîrii mele.

movens, *ntis p. pr. v.* **moveo** // **adj.** mobil, în mişcare: *res moventes* LIV. sau **moventia**, *ium n. pl.* bunuri mobile: *praeda rerum moventium* LIV. pradă a bunurilor mobile, *voluptas ~* CIC. plăcere în mişcare (dansul).

moveō, *ēre, mōvī, mōtum vt.* şi (*rar*) *vi.* **I 1** a mişca de la locul său: *~ turrim* CAES. a muta turnul, *se loco ~ non posse* SEN. a nu se putea mişca din loc, *neque se quoquam movit ex urbe* NEP. nu s-a mişcat nicăieri din oraş, *res quae moveri possunt* NEP. bunuri mobile, (*mil.*) *castra ~* a ridica tabăra, a porni mai departe: *postero die castra ex eo loco movent* CAES. a doua zi, ei îşi mută tabăra din acel loc, *castra ex Biturigibus movet in Arvernos* CAES. îşi mută tabăra de la biturigi la arveni, (fără *castra*) *in Indiam movit* CURT. porni spre India, *Canusio moverat* CIC. plecase cu trupele de la Canusium, *signa ~* LIV. a porni la luptă, *~ copias, exercitum* CURT. a porni cu trupele, cu armata la luptă, *nec vestigio quisquam movebatur* LIV. nimeni nu se clintea de pe poziţie; **2** a îndepărta, a izgoni, a scoate: *moveri possessionibus* CIC. a fi alungat din proprietăţile sale, *~ aliquem senatu* SALL. a îndepărta pe cineva din senat, *~ hostem gradu* (*statu*) LIV. a scoate duşmanul de pe poziţie, *~ aliquem ex agro* CIC. a expropria pe cineva, (*fig.*) *moverunt consulem de sententia* LIV. îl făcură pe consul să renunţe la părerea lui, *Octavia movetur* TAC. Octavia este alungată (de soţ); **3** a scoate afară, a aduce: *~ vina* HOR. a aduce vin (din cămară), *testa moveri digna bono die* HOR. amforă demnă să fie scoasă la o zi mare, *~ nummum ab aliquo* CIC. a scoate un ban de la cineva; (*despre plante*) *si gemmae se nondum moveant* COL. dacă mugurii nu dau încă, *de palmite gemma movetur* OV. de pe lăstari dau mugurii; (*fig.*) *fatorum arcana movebo* VERG. voi dezvălui tainele destinului; **4** (*rar*) *terra movit* LIV. a fost cutremur de pămînt; **II 1** a pune în mişcare, a mişca, a agita: *Minos urnam movet* VERG. Minos scutură urna, *~ caput* VERG. a clătina capul, *~ crinem per aera* OV. a lăsa să-i fluture pletele prin aer, *~ fila sonantia* OV. a face să răsune coardele lirei, *~ citharam cum voce* OV. a cînta la citeră acompaniindu-se cu vocea, *~ tympana* OV. a bate tamburina, *membra ~ mollius* HOR. a dansa mai graţios, *festis matrona moveri iussa diebus* HOR. A. C. *232* o matroană obligată să danseze la zile de sărbătoare, *moveri Cyclopa* HOR. a dansa (în pantomimă) dansul ciclopului, *se ~ impigre* CIC. a se mişca greoi, *~ agros, tellurem* VERG. a răscoli (a ara) ogoarele, pămîntul, *moti fluctus* VERG. valuri răscolite (de furtună), *mare ex profundo motum* CURT. marea răscolită din adînc, *pontus movetur* VERG. marea e agitată, (*spec.*) *arma ~* LIV. a pune mîna pe arme, a porni la luptă; **2** (*fig.*) a frămînta în minte: *multa movens animo* VERG. frămîntînd multe gînduri în minte, *Iuno multa movens* VERG. Iunona, meditînd adînc; **3** a schimba: *forma mota est* OV. forma a fost schimbată, *~ fatum* OV. a schimba destinul, *nihil motum ex antiquo probabile est* LIV. nici o schimbare din ce este vechi nu e de aprobat; **4** a influenţa, a impresiona, a mişca: *vis aestus corpora movet* LIV. arşiţa mare atinge (în rău) trupurile, *pulchritudo movet oculos* CIC. frumuseţea izbeşte ochii, *non moveri amicitiae memoria* CAES. a nu fi influenţat de amintirea prieteniei, *moverat plebem oratio consulis* LIV. discursul consulului impresionase plebea, *Venus mota minis* VERG. Venus înspăimîntată de ameninţări, *prata movent animum* VERG. pajiştile încîntă sufletul, *movet iuveni animum comploratio sororis* LIV. plînsetul surorii lui înduioşă sufletul tînărului, *per Dianae non movenda numina* HOR. pe divinitatea Dianei, care nu trebuie să fie mîniată (jignită); **5** a îndemna: *cuius reprehensio me movet, ut probem* CIC. mustrarea lui mă îndeamnă să aprob, *aliquem movere ad bellum* LIV. a îndemna pe cineva la război; **6** a provoca, a pricinui, a stîrni: *~ alicui fletum, risum* CIC. a-i stîrni cuiva plînsul, rîsul, *~ indignationem, admirationem* CIC. a provoca indignare, admiraţie, *~ discordias* LIV. a isca neînţelegeri, *~ bellum* LIV. a stîrni război; **7** a începe: *maius opus moveo* VERG. pornesc la o operă mai mare, *ab Iove*

carmina move VERG. fă să pornească poeziile mele de la Iupiter, ~ *dignam tractatu quaestionem* TAC. a aduce vorba de o chestiune demnă de tratat.

mox *adv.* 1 (în) curînd, de îndată (*în viitor*): *ad quae ~ revertar* CIC. chestiuni la care mă voi întoarce de îndată, *quam ~ coctum est prandium?* PL. cît mai e pînă se fierbe prînzul?, *exspecto quam ~ hac oratione utatur* CIC. aştept să văd cît de repede se va folosi el de acest discurs; 2. (*despre trecut*) îndată după aceea, după aceea, apoi: *primo* (*primum*)... *mox*... TAC. mai întîi..., apoi..., *mox... postremo...* LIV. apoi... în cele din urmă...

Moÿsēs *v.* **Moses**

mū *interj.* (*cel mai neînsemnat sunet pe care-l poate scoate cineva*): 1 cîrc: *neque mu facere audent* ENN. nu îndrăznesc să zică nici cîrc; 2 hait (*exclamaţie de durere*) PL.

mucc... *v.* **muc...**

mūceō, *ēre vi.* a fi mucegăit, a fi stricat CAT.

mūcescō, *ere vi.* a se mucegăi, a se strica PLIN.

Mūcia[1], *ae f.* nume de femeie (*de ex.: numele celei de a treia soţii a lui Pompeius*).

Mūcia[2], *ōrum n. pl.* sărbători în Asia Mică (*în cinstea consulului Q. Mucius Scaevola*).

Mūciānus[1] (*3*) *adj.* al lui Mucius.

Mūciānus[2], *ī m.* Licinius Mucianus (*guvernator al Syriei, general al lui Vespasianus*) TAC. H. *1, 10.*

mūcidus (*3*) *adj.* 1 muced, mucegăit IUV., MART.; 2 căruia îi curge nasul, mucos PL.

mūcinnium, *iī n.* batistă ARN.

Mūcius, *iī m.* numele unei familii romane (*din care cei mai cunoscuţi sînt: C. Mucius Scaevola, care, nereuşind să-l ucidă pe regele etrusc Porsenna, şi-a ars, ca pedeapsă, mîna dreaptă; P. Mucius Scaevola, consul în 133, prieten şi partizan al Gracchilor; Q. Mucius Scaevola augurul, ginere al lui Laelius, vestit jurisconsult; Q. Mucius Scaevola, celebru jurisconsult, guvernator al provinciei Asia, vestit pentru spiritul său de dreptate, mort, în anul 82, prin asasinare*) // **Mūcius** (*3*) *adj.* al lui Mucius.

mūcor, *ōris m.* 1 mucezeală, floare la vinul stricat COL. 2 mîzgă PLIN.

mūcōsus (*3*) *adj.* mucilaginos; mucos CELS.

mūcrō, *ōnis m.* 1 vîrf ascuţit, ascuţiş, tăiş: ~ (*ensis*) *hebes est* OV. ascuţişul săbiei este tocit, ~ *dentis* PLIN. vîrful dintelui, ~ *cultri* IUV. tăişul briciului; (*fig.*) ~ *ingenii* CIC. ascuţimea minţii; 2 spadă, sabie, pumnul: *strictis mucronibus* VERG. scoţînd din teacă săbiile; (*fig.*) *hic est ~ defensionis tuae* CIC. aceasta e arma apărării tale; 3 (*poet.*) hotar, punct-limită LUCR. *2, 520.*

mūcrōnātus (*3*) *adj.* cu vîrf ascuţit PLIN.

mūculentus (*3*) *adj.* mucos ARN. ş.a.

mūcus (**mūccus**), *ī m.* muc din nas PL. ş.a.

mufrius, *iī m.* şarlatan PETR. *53, 13.*

mūgil (**mūgilis**), *is m.* chefal PLIN. ş.a.

mūgilō, *āre vi.* a rage (*despre măgar*) ANTHOL.

mūginor, *ārī vi.* şi *vt. dep.* a gîndi prea mult, a rumega: *dum tu muginaris* CIC. în timp ce tu tînjeşti, *quae non diutius muginandum est* GELL. asupra cărora nu trebuie să ne gîndim prea mult.

mūgiō (*IV*) *vi.* 1 a mugi: *cum actae boves mugissent* LIV. deoarece vacile mînate mugiseră, *mugientium greges* HOR. cirezile de boi; 2 (*fig.*) a răsuna: *tubae mugit per aethera clangor* VERG. sunetul trîmbiţei hăuie prin văzduh, *sub pedibus ~ solum* VERG. pămîntul mugeşte sub picioare, ~ *nemus putes aut mare Tuscum* HOR. ai crede că urlă pădurea sau valurile mării tireniene, *si mugiat Africis malus procellis* HOR. în cazul în care catargul ar pîrîi de rafalele vîntului african; 3 (*vt.*) a striga tare (ceva), a urla MART. *3, 46, 8.*

mūgītor, *ōris m.* care urlă VAL. FL.

mūgītus, *ūs m.* 1 muget: *mugitus boum* VERG. mugetele boilor, *mugitus edere* OV. (*dare, tollere* VERG.) a mugi; 2 (*fig.*) urlet: ~ *nemorum* PLIN. urletul pădurilor.

mūla, *ae f.* catîrcă (*corcitură de măgar şi iapă, de obicei sterilă*): (*prov.*) *cum mula peperit* SUET. cînd o făta catîrca (niciodată); [dat.-abl. pl. *mulabus* TER.].

mūlāris (*2*) *adj.* de catîr COL.

mulcēdō, *inis f.* dulceaţă, farmec GELL.

mulceō, *ēre, mulsī* (*mulsum*) *vt.* 1 a atinge uşor, a netezi, a mîngîia: *manu mulcens barbam* OV. netezindu-şi barba cu mîna, ~ *caput* QUINT. a mîngîia pe cap, *mulcebant Zephyri flores* OV. zefirii mîngîiau florile; 2 a îmblînzi, a potoli, a linişti: ~ *tigres* VERG. a îmblînzi tigrii, ~ *fluctus* VERG. a potoli valurile, ~ *dolores* PLIN. a alina durerile, ~ *ebrietatem* PLIN. a alunga beţia; 3 a încînta: *Danai puellas carmine mulces* HOR. le încînţi cu cîntecul tău pe fetele lui Danaus (Danaidele), ~ *aures* GELL. a încînta urechile.

Mulciber, *erī m.* 1 „Îmblînzitorul fierului“ (*epitet al lui Vulcan, zeul focului şi al făurăriei*); 2 (*poet.*) foc: *picem Mulciber urebat* OV. focul ardea smoala.

mulcō (*I*) *vt.* a bate, a lovi, a stîlci (în bătaie), a zdrobi: *ita mulcatus est, ut vitam amiserit* CIC. a fost bătut atît de rău, că a murit, *speculator male mulcatur* LIV. spionul e stîlcit în bătăi, *mulcato corpore* TAC. cu trupul zdrobit (de eforturi), *ceterasque naves male mulcasset, nisi...* LIV. *28, 30, 12* ar fi avariat rău şi celelalte corăbii, dacă nu...; (*fig.*) *scriptores illos male mulcatos exisse* CIC. Br. *88* copiştii aceia ieşeau frînţi de oboseală; [arh. *mulcassitis = mulcaveritis* PL.].

mulcta, mulctat..., mulcto... *v.* **multa, multat..., multo...**

mulctra, *ae f.* şiştar VERG. B. *3, 30 ;* (fig.) laptele dintr-un şiştar COL.

mulctrāle, *is n.* şiştar SERV.

mulctrārium, *iī n.* şiştar VERG. G. *3, 177.*

mulctrum, *ī n.* şiştar HOR.

mulctus[1] (*3*) *p. pf. v.* **mulgeo**

mulctus[2] abl. *-ū, m.* mulgere, muls VARR.

mulgeō, *ēre, mulsī, mulsum* (*mulctum*) *vt.* a mulge: ~ *oves* VERG. a mulge oile; (*prov.*) ~ *hircos* VERG. a mulge ţapii (a nu se alege cu nimic).

muliebris (*2*) *adj.* de femeie, femeiesc: ~ *vox* CIC. voce de femeie, ~ *fraus* TAC. înşelăciune femeiască, ~ *impotentia* TAC. neînfrînare femeiască, ~ *animus* CIC. suflet de femeie (lipsit de energie) // **muliebria**, *ium*

n. pl. cele ale femeii (podoabe femeieşti; organe sexuale femeieşti; reguli).
muliebritās, *ātis f.* stare de femeie măritată TERT.
muliebriter *adv* ca o femeie, femeieşte: ~ *lamentis se dedere* CIC. a se pune pe bocit ca o femeie, *equis* ~ *insidere* AMM. a călări şezînd pe cai ca femeile.
mulier, *eris f.* femeie PL., CIC. ş.a. femeie măritată, soţie CIC. HOR.
mulierārius (*3*) *adj.* de curtezan al unei femei: *mulieraria ista manus* CIC. ceata asta de amanţi ai femeii // **mulierārius,** *iī n.* muieratic.
muliercula, *ae f.* **1** femeie slabă, biată femeie: *anus et mulierculae* SEN. bătrîne şi femei slabe; **2** muieruşcă, femeie uşoară: *deperire amore mulierculae* LIV. a se prăpădi de dragoste pentru o dezmăţată; **3** femelă (*animal*) VARR.
mulierculārius, *iī m.* muieratic COD. TH.
mulieritās *v.* **muliebritas**
mulierō, *āre, āvī vt.* a folosi ca femeie, a prostitua VARR.
mulierōsitās, *ātis f.* pasiune pentru femei CIC.
mulierōsus (*3*) *adj.* muieratic CIC.
mūlīnus (*3*) *adj.* **1** de catîr VITR.; **2** (*fig.*) prost, stupid IUV.
mūliō, *ōnis m.* vizitiu de vehicul tras de catîri, catîrgiu PL.; geambaş de catîri CIC.; poreclă dată lui Vespasianus SUET.
mūliōnius (*3*) *adj.* de catîrgiu CIC.
mulleolus (*3*) *adj.* roşiatic TERT.
mulleus (*3*) *adj.* roşu, roşcat: ~ *calceus* sau **mulleus,** *ī m.* încălţăminte de piele roşie (*purtată de senatorii care exercitaseră o magistratură curulă: consulat, pretură, edilitate curulă*).
mullus, *ī m.* (*iht.*) barbun (*Mullus barbatus*) (*peşte de culoare roşiatică, foarte căutat de cei vechi*) CIC., PLIN. ş.a.
mūlomedicīna, *ae f.* arta vindecării catîrilor, cailor; medicină veterinară VEG.
mūlomedicus, *ī m.* veterinar VEG.
mulseus (*3*) *adj.* amestecat cu miere, dulce ca mierea: *mulsea aqua* PLIN. hidromel, ~ *sapor* COL. gust de miere.
mulsī *pf. v.* **mulceo** şi **mulgeo**
mulsum, *ī n.* (subînţ. **vinum**) vin îndulcit cu miere: ~ *frigidum* CIC. vin rece îndulcit cu miere.
mulsūra, *ae f.* mulsoare CALP.
mulsus (*3*) *adj.* îndulcit cu miere; (*fig.*) dulce ca mierea: *mulsa aqua* PLIN. hidromel, *mulsa pira* COL. pere dulci, *mulsa dicta* PL. vorbe dulci, *mea mulsa!* PL. dulcea mea!
multa, *ae f.* **1** amendă, pedeapsă în bani sau în animale: *multae dictio ovium et boum* CIC. aplicarea unei pedepse în oi şi boi, ~ *quingentium milium aeris* LIV. amendă de cinci sute de mii de bani de aramă, *multam subire* OV. a suferi o amendă, *multam committere* CIC. a se face vinovat de o amendă, *multam irrogare* CIC. a propune aplicarea unei amenzi, *multam petere* CIC. a cere amendarea cuiva, *multae certatio* CIC. dezbatere pentru fixarea amenzii, *multae certandae dies* LIV. ziua fixată pentru dezbaterea asupra amenzii; **2** (*rar*) pedeapsă, condamnare PL. As. *801*; LIV. *24, 16, 13.*
multangulus *adj.* cu mai multe unghiuri LUCR. (*despre atomi*).
multātīcius (*3*) *adj.* provenit dintr-o amendă LIV.
multātiō, *ōnis f.* amendă: ~ *bonorum* CIC. confiscarea bunurilor.
multēsimus (*3*) *adj.* unul dintre foarte mulţi: *multesima pars* LUCR. *6, 651* fracţiune foarte mică.
multibibus (*3*) *adj.* băutor mare, beţivan: *lena multibiba* PL. codoaşă beţivancă.
multicavātus (*3*) *adj.* cu multe găuri VARR.
multicavus (*3*) *adj.* poros OV.
multīcius (*3*) *adj.* ţesut din fire subţiri TERT. // **multīcia,** *ōrum n. pl.* veşmînt uşor, transparent IUV.
multicola, *ae m.* politeist FULG.
multicolor, *ōris adj.* cu multe culori, multicolor PLIN. // **subst.** *f.* veşmînt multicolor APUL.
multicolōrus (*3*) *adj.* multicolor APUL. ş.a.
multicomus (*3*) *adj.* cu păr bogat; (*fig. despre stele*) cu multe raze P. NOL.
multicupidus (*3*) *adj.* care are multe dorinţe VARR.
multifāriam *adv.* în multe locuri, în multe părţi: ~ *defossum aurum* CIC. aur îngropat în multe locuri, *iudicia multifariam nulla sunt* CIC. în multe ţări nu există judecăţi.
multifāriē *adv.* în multe feluri HIER.
multifārius (*3*) *adj.* de multe feluri, variat GELL.
multifer, *era, erum adj.* care produce mult, roditor PLIN.
multifidus (*3*) *adj.* **1** despicat (despărţit) în mai multe părţi: ~ *Ister* MART. Istrul cu mai multe guri, ~ *dens* MART. pieptene; **2** variat, divers VAL. FL.
multifluus (*3*) *adj.* care curge abundent IUVENC.
multifolius (*3*) *adj.* cu multe frunze, frunzos PLIN.
multiforābilis (*2*) şi **multiforātilis** (*2*) *adj.* cu multe găuri APUL.
multiforis (*2*) *adj.* cu multe intrări PLIN.
multiformis (*2*) *adj.* cu multe forme, divers; variat CIC., SEN.
multiformiter *adv.* în multe feluri PLIN. ş.a.
multiforus (*3*) *adj.* cu multe găuri (*despre flaut*) OV.
multigeneris (*2*) şi **multigenerus** (*3*) *adj.* de multe feluri, genuri PLIN., LUCR.
multigenus (*3*) *adj.* de multe feluri, genuri PLIN., LUCR. *2, 335.*
multiiugis (*2*) şi **multiiugis** (*3*) *adj.* **1** înjugat cu mai mulţi: *currus multiiugis equis* LIV. car triumfal cu mai mulţi cai; **2** (*fig.*) mai mulţi laolaltă; numeros, variat, complex: *litterae quas multiiuges accepi uno tempore* CIC. scrisori pe care le-am primit mai multe laolaltă în acelaşi timp, *multiiuga volumina Aristotelis* APUL. variate scrieri ale lui Aristotel, *multiiuga quaestio* GELL. chestiune complexă.
multiloquium, *iī n.* vorbărie PL.
multiloquus (*3*) *adj.* vorbăreţ PL.
Multimammia, *ae f.* „Cea cu multe mamele" (*epitet al Dianei din Efes*).
multimeter, *tra, trum adj.* care foloseşte mulţi metri în versuri SID.
multimodis *adv.* în multe feluri, moduri CIC. ş.a.
multimodus (*3*) *adj.* variat, felurit LUCR. ş.a.
multinōdus (*3*) *adj.* **1** cu multe noduri; **2** (*fig.*) răsucit, încurcat APUL.

multinōminis (*2*) *adj.* cu multe nume APUL.
multinūbentia, *ae f.* căsătorie (succesiv) cu mai multe femei TERT.
multinubus (*3*) *adj.* care s-a măritat de mai multe ori HIER.
multinummus (*3*) *adj.* **1** costisitor, scump VARR.; **2** rentabil VARR.
multipeda, *ae f.* **1** (*entom.*) scolopendră (*Scolopendra cingulata*) PLIN.; **2** unitate de măsură de mai multe picioare (*v.* **pes II, 2 a**).
multipertītus (*3*) *adj.* divizat în mai multe părți PLIN.
multipēs, *edis adj.* cu multe picioare PLIN.
multiplex, *plicis adj.* **1** cu multe cute, întortocheat, încurcat, complicat: *alvus ~ est* CIC. stomacul are multe cute, *~ domus* OV. palat întortocheat, (labirintul), *~ causa* QUINT. proces complicat; **2** constituit din mai multe părți, multiplu, mai mare, numeros: *~ lorica* VERG. platoșă cu mai multe pături de metal, *quae multiplices fetus procreant* CIC. (animale) care nasc pui rînduri-rînduri (unul după altul), *~ corona* CIC. auditor numeros, *~ plausus* CIC. aplauze repetate, *~ spatium loci* LUCR. întindere mare, *~ praeda* LIV. pradă mai mare, *~ quam pro numero damnum est* LIV. pierderea este mai mare decît ar fi de așteptat, raportînd la numărul victimelor; **3** felurit, schimbător, variat: *multiplices curae* CATUL. felurite griji, *~ ingenium* CIC. fire schimbătoare, *multiplices potestates verborum* RH. HER. variate sensuri ale cuvintelor.
multiplicābilis (*2*) *adj.* de repetate ori CIC.
multiplicātiō, *ōnis f.* multiplicare, creștere; (*aritm.*) înmulțire: *~ frugum* COL. sporirea recoltei; *tempora, quorum multiplicatione vita componitur* SEN. zilele din a căror repetare se compune viața.
multiplicātor, *ōris m.* înmulțitor P. NOL.
multiplicitās, *ātis f.* multiplicitate AUG.
multipliciter *adv.* în multe feluri QUINT. ș.a.
multiplicō (*I*) *vt.* a mări, a spori; (*aritm.*) a înmulți: *domus multiplicata* CIC. casă mărită, *aes alienum multiplicatum est* CAES. datoriile au crescut, *has duas summas in se multiplicato* COL. înmulțește între ele aceste două sume.
multiplicus (*3*) *adj.* compus GELL.
multipotens, *ntis. adj.* foarte puternic, preaputernic PL.
multiscius (*3*) *adj.* multiștiutor APUL.
multisonōrus (*3*) *adj.* care răsună amplu CLAUD.
multisonus (*3*) *adj.* care scoate multe sunete MART.
multitūdō, *ins f.* **1** mulțime, multitudine, număr mare, cantitate mare: *~ navium* LIV. mulțimea corăbiilor, *~ argenti* VARR. mare cantitate de argint; **2** mulțime (de oameni), lume, gloată: *~ imperita* CIC. mulțimea neștiutoare, *multitudinis iudicio moveri* CIC. a fi impresionat de judecata lumii, *odium multitudinis* NEP. ura plebei; **3** (*gram.*) plural: *mel et vinum numerum multitudinis capiunt* GELL. cuvintele „miere" și „vin" au numărul plural.
multivagus (*3*) *adj.* care rătăcește mult PL., SEN. ș.a.
multivira *adj. f.* care a avut mai mulți bărbați MIN. FEL.
multivius (*3*) *adj.* de cale lungă APUL.
multivolus (*3*) *adj.* care dorește mult, care nu se mai satură CATUL. *68, 128.*
multivorantia, *ae f.* voracitate TERT.
multō[1] (*I*) *vt.* a pedepsi: *~ aliquem pecunia* NEP. a pedepsi pe cineva cu o amendă, *~ vinclis, exsiliis, morte* CIC. a pedepsi cu închisoarea, cu exilul, cu moartea, *~ populos agris* CIC. a pedepsi popoarele cu confiscarea ogoarelor, *Antiochum maiores nostri Asiā multarunt* SUET. strămoșii noștri l-au pedepsit pe Antiochus, luîndu-i Asia, *~ sacerdotio* SUET. a deposeda de preoție.
multō[2] *adv.* (*pe lîngă cuvinte cu sens comp. și superl.*): *iter ~ facilius* CAES. drum cu mult mai ușor, *~ magis* (*minus*) CIC. cu mult mai mult (mai puțin), *~ ceteros antecedere* NEP. a-i întrece cu mult pe ceilalți, *~ praestare* CIC. a întrece cu mult, *~ praestat* SALL. e cu mult mai bine, *non ~ ante* CIC. nu cu mult mai înainte, *haud ~ post mortem eius* TAC. nu mult după moartea acestuia, *omnium aetatis suae ~ formosissimus* NEP. cu mult cel mai frumos decît toți cei de vîrsta lui, *~ maxima pars* CIC. partea cu mult cea mai mare.
multotiēs (multotiens) *adv.* de multe ori, adesea AUG.
multum *adv.* (comp. *plus*, superl. *plurimum*) mult, foarte: *non ~ confidere* CAES. a nu se încrede prea mult, *~ improbiores sunt quam credidi* PL. sînt mult mai ticăloși decît am crezut, *~ loquaces* PLIN. foarte vorbăreți, *~ dissimilis* HOR. foarte deosebit, *~ mecum sunt* CIC. sînt adesea împreună cu mine.
multus (*3*) *adj.* (comp. **plus**, *ris*, superl. *plurimus*) **1** mult: *multi et graves dolores* CIC. dureri multe și grave, *multi hominum* PLIN. mulți oameni, *ut quam minime multa vestigia manerent* NEP. ca să rămînă cît mai puține urme, *minime multi remiges* CIC. foarte puțini vîslași; (*poet. sg. cu sens colectiv*) *trudit multa cane apros* HOR. gonește mistreții cu o droaie de cîini, *in ramis multa latebat avis* OV. în ramuri, se ascundea o mulțime de păsări, *quamvis multa meis exiret victima saeptis* VERG. oricît de multe vite ieșeau din ocoalele mele spre a fi tăiate; (*despre timp*) *multum diei processerat* SALL. trecuse o bună parte din zi, *multo die* CAES. după ce s-a făcut ziuă de-a binelea, *multa nocte* CIC. noaptea tîrziu, *multo mane* dis-de-dimineață // **multi,** *ōrum m. pl.* cei mulți, oamenii simpli, mulțimea: *unus multorum* HOR. unul dintre cei mulți, *non fuit orator unus e multis* CIC. n-a fost un orator oarecare, *unus de multis* CIC. un cetățean oarecare // **multa,** *ōrum n. pl.* multe lucruri, multe vorbe: (*eliptic*) *ne multa* (*multis*) (subînț. *dicam*) CIC. ca să nu spun mai multe, pe scurt, *quid multa?* CIC. ce să vorbesc mai mult?, *quid multis moror?* TER. ce să țin în loc cu atîta vorbă?; (*sens adv.*) *multa reluctari* VERG. a se opune foarte mult, *multa gemens* VERG. gemînd adînc, *multa invectus est* NEP. s-a pornit asupră-i cu multe vorbe; **2** (*spec.*) **a.** prea lung la vorbă, lipsit de măsură: *ne in re nota ~ sim* CIC. ca să nu fiu prea lung într-o chestiune cunoscută; **b.** deosebit de activ, neobosit, insistent: *tum vero ~ atque ferox instare* SALL. Iug. *84, 1* atunci însă îi urmărea fără încetare și cu înverșunare, *in eodem genere causarum ~ erat* CIC. era deosebit de activ în procese de același fel.

Mulucha, *ae m.* *1*) fluviu între Mauretania și Numidia; *2*) *f.* oraș pe malurile fluviului Mulucha.

mūlus, *ī m.* catîr CIC.; (*ca insultă*) *mule, nil sentis* CATUL. animalule, nu înțelegi nimic.

Mulvius, *iī m.* nume de bărbat // **Mulvius** (*3*) *adj.* al lui Mulvius: *Mulvius pons* CIC. podul lui Mulvius (*pe Tibru, în apropiere de Roma*).

Mummia, *ae f.* soția lui Galba.

Mummius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *L. Mummius Achaicus, cuceritorul și distrugătorul Corintului, în anul 146 î.e.n.*; *fratele lui, Spurius Nummius*).

Mūnātius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *L. Munatius Plancus*).

munctiō, *ōnis f.* suflatul nasului ARN.

Munda, *ae f.* *1*) oraș în Baetica (*vestit prin victoria, repurtată în anul 216 î.e.n., de Cn. Scipio asupra cartaginezilor și, în anul 45 î.e.n., de Caesar asupra celor doi fii ai lui Pompeius, victorie ce a pus capăt războiului civil*); *2*) *v. Monda* // **Mundensis** (*2*) *adj.* de la Munda.

mundānus (*3*) *adj.* **a.** al lumii, universul MACR. // **mundānus**, *ī m.* cetățean al universului CIC.; **b.** (*rel.*) mirean; lumesc ECCL.

mundātiō, *ōnis f.* curățire; (*fig.*) purificare AUG.

mundātor, *ōris m.* curățitor FIRM.; (*fig.*) purificator AUG.

mundātorius (*3*) *adj.* curățitor; (*fig.*) purificator AUG.

mundātrix, *īcis f.* purificatoare AUG.

mundātus (*3*) *p.pf. adj.* curățat, purificat AUG.

mundē *adv.* curat PL.; (*fig.*) plăcut, elegant SEN.

mundiālis (*2*) *adj.* al lumii; lumesc, pămîntesc TERT.

mundiāliter *adv.* lumește, monden APUL.

mundicīna, *ae f.* mijloc de curățire APUL.

mundicors, *rdis adj.* cu inimă curată AUG.

mundificō, *āre vt.* a curăți; (*fig.*) a purifica CASSIOD.

mundipotens, *ntis adj.* care stăpînește lumea, stăpînitor al lumii TERT.

munditenens, *ntis adj.* care ține lumea sub puterea sa TERT.

munditore *adv.* **1** curat PL.; **2** (*fig.*) cum trebuie, decent APUL.

munditia, *ae f.* **1** curățenie, ordine: *munditias facere* COL. a face curățenie în casă, *munditiis capimur: non sine lege capilli* OV. ordinea ne atrage; părul să nu fie în dezordine; **2** eleganță, rafinament, bun gust: *simplex munditiis* HOR. simplă în eleganța ei, *munditiae urbanae* SALL. maniere de oraș; **3** (*stil.*) puritate a stilului CIC.

munditiēs, *ei f. v.* **munditia** CATUL.

mundulē *adv.* drăguț, elegant: *linea tunica ~ amicta* APUL. M. *2, 7* îmbrăcată drăguț într-o haină de in.

mundulus (*3*) *adj.* drăguț, cochet PL.

mundum, *ī n. v.* **mundus**[2]

mundus[1] (*3*) *adj.* **1** curat: *munda supellex* HOR. veselă curată, *mundae cenae* HOR. mese neîncărcate, simple; **2** îngrijit, elegant: *cultus iusto mundior* LIV. îmbrăcăminte mai elegantă decît se cade; **3** (*stil.*) elegant: *munda, sed e medio consuetaque verba* OV. cuvinte alese, dar luate din vorbirea comună, cuvinte obișnuite.

mundus[2], *ī m.* **1** găteli: *~ muliebris est, quo mulier mundior fit* DIG. găteli femeiești sînt toate cele prin care femeia se face mai cochetă; **2** echipament, unelte, utilaj: *falces et operae messoriae mundus omnis* APUL. M. *6, 1* seceri și tot felul de unelte pentru secerat; (*expr.*) *in mundo esse* PL. a fi la dispoziție, *in mundo habere* PL. a avea la dispoziție; [și **mundum**, *ī* LUCIL.].

mundus[3], *ī m.* **1** univers; (*oc.*) cerul; suprafața pămîntului; omenirea: *mundi membra, caelum, terrae, maria* CIC. părțile universului: cerul, pămînturile, mările; (*oc.*) *~ arduus* VERG. cerul cel înalt, *latus mundi* HOR. o regiune de pe pămînt, *si fastos, velis evolvere mundi* HOR. dacă ai vrea să studiezi istoria omenirii; **2** lumea Infernului, Infernul VARR.; **3** (*rel.*) lumea aceasta (*în opoziție cu lumea cealaltă*) VULG.

mūnerābundus (*3*) *adj.* aducînd daruri APUL.

mūnerārius (*3*) *adj.* **1** de daruri CASSIOD.; **2** de jocuri de gladiatori, de gladiatori TREB. // **mūnerārius**, *iī m.* cel care dă jocuri de gladiatori SEN. RH.

mūnerātiō, *ōnis f.* dar, cadou DIG.

mūnerātus (*3*) *p.pf. v.* **munero** și **muneror**

mūnerigerulus (*3*) *adj.* aducător de daruri PL.

mūnerō (*1*) *vt.* a dărui, a face un dar cuiva; a răsplăti: *~ Kalendis suam matrem* PL. a face un dar la zi de întîi mamei sale, *ea quibus te rex ~ constituerat* CIC. acele lucruri cu care regele hotărîse să te răsplătească.

mūneror, *ārī, ātus sum vt. dep.* a dărui: *natura aliud alii muneratur* CIC. natura dăruiește un bun unuia, alt bun altuia, *Alexis me opipare muneratus est* CIC. Alexis mi-a făcut un dar de lux.

mūnia *n. pl.* (obișnuit la *nom.* și *ac.*) îndatoriri, obligații, atribuții, funcții publice: *~ candidatorum* CIC. îndatoriri ale candidaților, *munia senatus in se trahere* TAC. a-și asuma atribuțiile senatului, *munia consulatus obire* TAC. a avea funcția de consul; [tard. genit. pl. *mūnium*, dat.-abl. *mūnibus* și *mūniis*].

mūniceps, *cipis m.* [*munia + capio*] **1** cetățean al unui municipiu CIC. ș.a.; **2** concetățean, om din aceeași localitate: *~ noster* CIC. concetățeanul meu.

Mūnichia *v.* **Munychia**

mūnicipālis (*2*) *adj.* **1** municipal, de municipiu: *civis ~* CIC. cetățean al unui oraș municipal; **2** provincial, de oraș mic IUV. ș.a.

mūnicipāliter *adv.* dintr-o familie de municipiu SID.

mūnicipātim *adv.* pe municipii SUET.

mūnicipātus, *ūs m.* drept de cetățenie într-un loc TERT. ș.a.

mūnicipiolum, *ī n.* mic municipiu SID.

mūnicipium, *iī n.* municipiu (*oraș liber provincial, în special în Italia, care se conduce după legi proprii și prin magistrați proprii* — decuriones —, *avînd drept de cetățenie romană și toate drepturile private ale unui cetățean roman, în unele cazuri avînd și dreptul de vot la Roma*) CIC. ș.a.

mūnifex, *ficis adj.* care-și face datoria; (*fig.*) care-și îndeplinește funcția PLIN.

mūnificē *adv.* darnic, din plin, generos CIC. ș.a.

mūnificentia, *ae f.* dărnicie, generozitate SALL. ș.a.

mūnificium, *iī n.* ceea ce este supus unei taxe DIG.

mūnificō, *āre vt.* a dărui: ~ *mortales salute* LIV. a dărui oamenilor salvarea.

mūnificus (*3*) *adj.* 1 larg (în daruri), darnic, generos: *in dando munificum esse* CIC. a fi larg în daruri, *munifica arca* MART. casetă de bani generoasă; 2 (*tard.*) care-și face serviciul datorat: *munifici milites* DIG. soldați sub drapel; 3 (*tard.*) supus unui tribut DIG.

mūnimen, *inis n.* apărătoare, întăritură: ~ *ad imbres* VERG. adăpost contra ploilor, *munime cingere fossas* OV. a înconjura șanțurile cu o întăritură.

mūnimentum, *ī n.* 1 întăritură, fortificație, mijloc de apărare: *fossa, haud parvum* ~ CAES. șanțul, un mijloc de apărare destul de mare, *coercere intra munimenta militem* TAC. a ține soldații în întărituri, *domus munimentis saeptae* TAC. case înconjurate cu ziduri de apărare; 2 apărare, sprijin: *rati noctem sibi munimento fore* SALL. socotind că noaptea le va fi de ajutor, *tribunicia potestas,* ~ *libertati* LIV. puterea tribuniciară, sprijinul libertății.

mūniō (arh. *moeniō*) (*IV*) *vt.* 1 a zidi, a construi: *magna* ~ *moenia* PL. a înălța mari ziduri, (*spec.*) ~ *viam* CIC. a tăia un drum, *ad rupem muniendam* LIV. pentru a străpunge stînca, (*fig.*) *accusandi viam* ~ CIC. a deschide o cale acuzării; 2 a întări prin lucrări de fortificație: ~ *castra vallo fossaque* CAES. a fortifica lagărul cu parapet și șanț, ~ *locum* CAES. a întări prin fortificații o poziție; 3 a lua măsuri de apărare, a apăra: ~ *hortum ab incursu hominum* COL. a apăra grădina de pătrunderea oamenilor, ~ *me ad haec tempora* CIC. a mă pune la adăpost față de aceste vremuri, *muniri adversus fraudes* PLIN. a se pune în gardă contra înșelăciunilor.

mūnis (*2*) *adj.* care-și face datoria, îndatoritor, serviabil PL. Merc. *105*.

mūnītē *adv.* la adăpost, în siguranță: *munitius esse* VARR. a fi mai în siguranță.

mūnītiō, *ōnis f.* 1 fortificație: *milites munitione prohibere* CAES. a-i împiedica pe soldați de la lucrările de fortificație; 2 (*concrt.*) construcție de apărare, întăritură, *munitiones temptare* LIV. a încerca să spargă întăriturile, *Mutinam munitionibus saepire* CIC. a împresura Mutina cu fortificații; 3 construcție, reparație de drumuri: *ex viarum munitione quaestum facere* CIC. a cîștiga bani din facerea drumurilor.

mūnītiuncula, *ae f.* mică fortificație VULG.

mūnītō, *āre vt.* (*v. munio*) a tăia un drum CIC.

mūnītor, *ōris m.* soldat care lucrează la întărituri: *in partes tres munitorum numerum divisit* LIV. i-a împărțit în trei grupe pe lucrătorii de la întărituri.

mūnītūra, *ae f.* (*tard.*) împrejmuire AUG.

mūnītus (*3*) *p.pf. v.* **munio** // **adj.** întărit: *castella aliquanto munitiora* LIV. posturi întrucîtva mai întărite, *oppidum munitissimum* CIC. cetate foarte întărită.

mūnus (arh. *moenus*), *eris n.* 1 funcție, slujbă, rol: *interpretum munere fungi* CIC. a îndeplini rolul de traducător, *officium et* ~ *sapientiae* CIC. datoria și rolul filozofiei, ~ *curare* PL. a-și face slujba, *consulare munus sustinere* CIC. a avea funcția de consul, *requiescens a reipublicae muneribus* CIC. odihnindu-se de funcțiile avute în stat; 2 sarcină, povară, obligație: *hoc* ~ *imponebatur tam grave civitati* CIC. asupra cetății se impunea un tribut atît de împovărător; (*spec. despre serviciul militar*) *militare* ~ NEP. serviciul militar, *munere vacare* LIV. a fi scutit de serviciul militar, *munera vigiliarum obire* LIV. a face de gardă noaptea; 3 (*oc.*) lucrare, operă, produs: *solitudinis* ~ CIC. operă a singurătății mele; 4 serviciu (făcut cuiva), favoare: *tenuis auget verbis suum munus* CIC. săracul dă importanță prin vorbele lui serviciului făcut, *si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est* OV. dacă însemn ceva, totul e din mila ta, *poetae dono atque munere deorum commendati nobis* CIC. poeți dați nouă printr-un dar și o favoare a zeilor, *munere sortis* OV. printr-o favoare a sorții, (*expr.*) *munere alicuius* cu ajutorul cuiva: *servabere munere nostro* OV. M. *7, 93* vei fi salvat cu ajutorul meu, *munere niveo lanae te, Pan, fefellit* VERG. te-a înșelat, Pan, cu ajutorul unui fir alb de lînă; 5 **a.** dar (făcut cuiva): *munus mittere alicui* CIC. a trimite cuiva un dar, *muneri mittere aliquid alicui* CIC. a trimite cuiva ceva în dar, *quasi cunctam regionem muneri accepisset* TAC. ca și cum ar fi primit în dar toată regiunea, *munera Liberi* HOR. darul lui Bacchus (vinul), *Cereris sine munere* OV. fără a se atinge de pîine, *munera ferre templis* VERG. a aduce ofrande la temple, *munus divae perficere* VERG. a aduce o jertfă zeiței; **b.** (*spec.*) cele datorate morților, funeralii: *pro hominis dignitate amplo munere extulit* NEP. i-a făcut o îngropăciune măreață, cum se cădea unui om de importanța lui, *egregias animas decorant supremis muneribus* VERG. cinstesc sufletele mari cu supremele onoruri; 6 spectacol public (*mai ales lupte de gladiatori, oferite gratuit publicului*): *munus dare* (*praebere*) CIC. a da un spectacol public, ~ *Scipionis* CIC. spectacolul public oferit de Scipio, *functus est aedilicio maximo munere* CIC. ca edil a dat un spectacol măreț.

mūnusculum, *ī n.* dar mic CIC. ș.a.

munxī *pf. v.* **mungo**

Mūnychia, *ae f.* port al Atenei (*între Pireu și Falern*) // **Mūnychius** (*3*) *adj.* al Munychiei.

mūraena, *ae f.* 1 murenă (*un fel de țipar de mare*) PL.; 2 vînă neagră într-un lemn PLIN.; 3 colier ISID.

Muraena *v.* **Murena**

muraenula, *ae f.* 1 murenă mică HIER.; 2 colier mic HIER.

mūrālis (*2*) *adj.* de ziduri de cetate: *murale tormentum* VERG. balistă de aruncat proiectile în ziduri, *pila muralia* CAES. lănci de asediu, *corona* ~ LIV. *a*) coroană murală (*dată ca răsplată celui care escalada primul zidurile celor asediați*); *b*) coroană cu turnuri (*pe capul Cybelei*) LUCR. *2, 606*, *muralis herba* PLIN. (*bot.*) paracherniță (*Parietaria officinalis*) // **mūrālis**, *is m.* coroană murală PLIN., IUN.

murālium, *iī n.* (*bot.*) paracherniță (*Parietaria officinalis*) PLIN.

mūrātus (*3*) *adj.* înconjurat de ziduri VEG.

Murcia (**Murtia**), *ae f.* *1*) veche divinitate romană (*cu un templu în valea cu același nume, între Palatin și Aventin, în apropierea templului Venerei Murcia sau Murtea*): *ad Murciae* (subînț. *aedem*) LIV. la templul Murciei, *metae Murtiae* APUL. bornele murcie-

ne (în Circul cel Mare) APUL. M. *6, 8*; *2*) zeiță a trîndăviei.
murcidus (*3*) *adj.* trîndav POMPON.
murcus, *ī m.* poltron; cel care se mutila (*tăindu-și degetul mare de la mînă, ca să scape de serviciul militar*) AMM.
mūrēna *v.* **muraena**
Mūrēna, *ae m.* supranume în familia Licinia (*de ex.: L. Licinius Murena, consul în anul 62, apărat de Cicero*).
mūrēnula *v. muraenula*
mūrex, *icis m.* 1 murex (*scoică marină din care se extrăgea odinioară purpura; servea ca trompetă tritonilor sau ca văsuleț de păstrat parfumuri*); 2 culoare de purpură, roșu-purpuriu: *ardebat murice laena* VERG. Aen. *4, 262* mantia îi strălucea de culoarea purpurei; 3 stîncă colțuroasă: *acuto in murice remi obnixi crepuere* VERG. Aen. *5, 205* vîslele, izbindu-se în stînca colțuroasă, trosniră; 4 zăbală cu colți de fier STAT.; 5 cuie de fier, țepi (*pentru ca în ele să se înțepe caii dușmanilor*) CURT.
Murgantia, *ae f. 1*) oraș în Samnium; *2*) oraș în Sicilia (*azi, Morganza*) // **Murgentīnus** (*3*) *adj.* din Murgantia // **Murgentīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Murgantia.
muria, *ae f.* apă sărată, saramură HOR.
muriātica, *ōrum n. pl.* bucăți de carne marinată PL.
mūricātim *adv.* în formă de scoică, în spirală PLIN.
mūricātus (*3*) *adj.* ascuțit, țepos PLIN.
mūriceus (*3*) *adj.* plin de stînci colțuroase AUS.
mūricīdus (*3*) *adj.* laș, poltron (*literal,* „omorîtor de șoareci") PL.
muriēs, *ēi f. v.* **muria**
mūrilegulus, *ī m.* pescuitori de scoici *murex* (v. *mūrex*) COD. IUST.
mūrīnus (*3*) *adj.* (v. *mus*) de șoarece: ~ *color* VARR. culoarea șoarecelui.
murmillō *v.* **mirmillo**
murmur, *uris n.* (zgomot prelungit și confuz) 1 murmur, zumzet, susur, șuier: *serpit per agmina* ~ VERG. prin șiruri se răspîndi un murmur, *strepit murmure (apium) campus* VERG. cîmpul vuiește de zumzetul albinelor, ~ *maris* CIC. susurul apelor mării, *ventosi murmuris aurae* VERG. șuierele vîntului; 2 bubuit, tunet, huiet: *magno misceri murmure caelum* VERG. cerul e răscolit de un mare tunet, *Aetnei verticis* ~ SUET. huietul vulcanului Etna; 3 urlet, răget: ~ *leonis* MART. urletul leului, ~ *tigridis* STAT. răgetul tigroaicei; 4 sunet: ~ *inflati buxi* OV. sunetul flautului, *minax* ~ *cornuum* HOR. sunetul amenințător al cornilor, (*fig.*) *contemnere murmura famae* PROP. a disprețui vorbele lumii.
murmurābundus (*3*) *adj.* bombănind APUL.
murmurātiō, *ōnis f.* 1 mormăială, bombăneală SEN.; 2 cîrîit, țipăt al unor păsări PLIN.
murmurātor, *ōris m.* cel care murmură, care bombăne AUG.
murmurillō, *āre vt.* a mormăi PL.
murmurillum, *ī n.* murmurat ușor PL.
murmurō (*I*) *vi.* a murmura, a bombăni, a mormăi: *servi murmurant* PL. sclavii bombănesc, *magia carminibus murmurata* APUL. vrăjitoria făcută prin descîntece; (*despre lucruri*) *fremitus maris murmurantis* CIC. freamătul mării care urlă, *ignis murmurat* PLIN. focul trosnește, *intestina murmurant* PLIN. mațele ghiorăie.
murmuror, *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* a murmura PL.; (*vt.*) a murmura împotrivă, a critica APUL.
mūrō (*I*) *vt.* a încinge cu un zid HIER.
murra[1] **(murrha),** *ae f.* (*bot.*) smirnă (*Amyris Kataf* sau *Balsamodendron myrrha*); ulei parfumat cu smirnă VERG.
murra[2] **(murrha),** *ae f.* fluorină (*mineral din care se făceau vase de preț, cupe fine*): *bibere murrā* MART. a bea dintr-o cupă de murrha (fluorină).
murrātus (*3*) *adj.* parfumat cu smirnă VULG.
murreus[1] și **murrheus** (*3*) *adj.* 1 de smirnă LACT.; 2 de culoare castanie HOR. C. *3, 14, 22.*
murreus[2] și **murrheus** (*3*) *adj.* făcut din murrha (fluorină) PROP.
murrinus[1] și **murrhinus** (*3*) *adj.* 1 de smirnă PLIN.; 2 aromat cu smirnă // **murrina,** *ae f.* vin aromat cu smirnă (*preferat de femei*) PL.
murrinus[2] și **murrhinus** (*3*) *adj.* din murrha (fluorină) PLIN. // **murrina,** *ōrum n. pl.* vase murrhine SEN., IUV.
murt... *v.* **myrt...**
mūrus, *ī m.* 1 zid de cetate, de clădire: *muri urbis* CIC. zidurile orașului, *ducere muros* VERG. a înălța ziduri, *repetere muros patrios* OV. a reveni în orașul părintesc; 2 (*oc.*) **a.** rambleu, șosea VARR.; **b.** perete al unui vas IUV.; **c.** turn de lemn de pe un elefant SIL.; 3 (*fig.*) zid de apărare, pavăză: *Graium* ~ *Achilles* OV. Achilles, zidul de apărare al grecilor, *leges, muri tranquillitatis* CIC. legile, mijloace de apărare a liniștii noastre.
mūs[1], *mūris m.* șoarece: ~ *urbanus, rusticus* HOR. șoarece de oraș, de țară, ~ *Ponticus* PLIN. hermină, ~ *odoratus* HIER. șoarece cu pielea mirosind a mosc; [genit. pl. *murium*, rar *murum*].
Mūs[2], *Mūris m.* supranume al unei familii (*de ex.: P. Decius Mus*).
Mūsa[1], *ae f.* 1 muză; (*obișnuit pl.*) fiice ale lui Zeus și ale Mnemosynei (*divinități ale cîntecului, artelor, studiilor literare și științifice*); 2 (*fig.*) cîntec, poezie; (*pl.*) studii: *rustica* ~ VERG. poezie pastorală, ~ *pedestris* HOR. poezie care seamănă cu proza, *Musae mansuetiores* CIC. studii mai liniștite (filozofice).
Mūsa[2], *ae m.* supranume roman (*de ex.: Antonius Musa, medicul lui Augustus*).
musca, *ae f.* muscă; (*fig.*) om plicticos, indiscret CIC.
muscārium, *iī n.* 1 apărătoare de muște (*care se făcea uneori din coadă de cal sau de bou ori din pene de păun și servea și ca perie de haine*); 2 coadă de cal VEG.; 3 umbelă (*la flori*) PLIN.
muscārius (*3*) *adj.* de muște PLIN.
muscerda, *ae f.* murdărie de șoarece PLIN.
muscidus (*3*) *adj.* acoperit de mușchi (vegetație) SID.
muscipula, *ae f.* și **muscipulum,** *ī n.* cursă de șoareci: *in muscipula syllabas capere* SEN. a prinde silabe în cursa de șoareci.
muscōsē *adv.* cu mult mușchi (*vegetație*) SID.

muscōsus (*3*) *adj.* acoperit de muşchi: *muscosi fontes* VERG. B. *7, 45* izvoare care curg printre pietre acoperite de muşchi.
muscula, *ae f.* 1 musculiță AUG.; 2 cantaridă ARN.
musculōsus (*3*) *adj.* musculos CELS.
musculus, *ī m.* (dim. al lui *mus*) 1 şoricel CIC. ş.a.; 2 midie, moluscă de mare (închisă în două scoici) PL. ş.a.; 3 muşchi: *ossa, musculi, nervi* CIC. oase, muşchi, tendoane; 4 (*mil.*) baracă mobilă (*folosită pentru protejarea asediatorilor şi apropierea de ziduri*) CAES.; 5 baracă mică (*în formă de scoică*).
muscus, *ī m.* 1 muşchi (*la copaci, pietre*) HOR. 2 mosc (*parfum*) HIER.
Mūsēum, *ī n. 1*) loc consacrat muzelor, bibliotecă, academie, muzeu; *2*) lucrare în mozaic.
Mūsēus *şi* **Musaeus** (*3*) *adj.* inspirat de muze, poetic: *musaeo dulci contingere melle* LUCR. *4, 22* a da doctrinei sale dulceaţa poeziei.
mūsica, *ae f.* şi **mūsica**, *ōrum n. pl.* arta muzelor, muzica, poezia: *musicam scire* CIC. a cunoaşte muzica, *socci et cothurni* ~ AUS. poezia comică şi tragică.
mūsicē[1], *ēs f. v.* **musica**
mūsicē[2] *adv.* frumos, minunat: ~ *aetatem agitis: vino et victu*… PL. Most. *729* straşnică viaţă duceţi: cu vin, cu mîncare…
mūsicus (*3*) *adj.* 1 muzical: *leges musicae* CIC. legile în muzică; 2 poetic, al poeziei, literar, ştiinţific: *studium musicum* TER. studiul poeziei; 3 (*vers.*) *musicus pes* DIOM. picior format dintr-un troheu şi un dactil // **mūsicus**, *ī m.* muzician; poet CIC., AUS.
Mūsigena, *ae m.* fiu al muzelor.
mūsimō (**musmō**), *ōnis m.* 1 muflon, berbec mare PLIN.; 2 armăsar CAT.
mūsium *v.* **musivum**
mūsīvārius, *iī m.* mozaicar COD. IUST.
mūsīvum, *ī n.* lucrare în mozaic, mozaic SPART.
Mūsōnius, *iī m.* C. Musonius Rufus, filozof stoic (*maestrul lui Epictet, exilat de Nero*): *Musonium cum admiratione dilexi* PLIN. IUN. *3, 11* pe Musonius l-am iubit cu admiraţie.
mussitātiō, *ōnis f.* mormăială, mîrîială APUL.
mussitātor, *ōris m.* cel care murmură VULG.
mussitō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a mormăi, a murmura printre dinţi: *clam mussitantes* LIV. murmurînd pe ascuns; 2 a-şi ţine gura, a-şi spune în sinea sa, a ţine pentru sine: *ergo, si sapis, mussitabis* PL. aşadar, dacă eşti înţelept, ţine-ţi gura, *ego haec mecum mussito* PL. astea-mi spun eu în mine, *mussitanda iniuria adulescentium est* TER. insulta tinerilor să fie trecută sub tăcere.
mussō (*I*) *vi.* şi *vt.* 1 a. a spune printre dinţi, a mormăi, a bombăni, a bodogăni: *id decretum clam mussantes carpebant* LIV. criticau acest decret, bombănind pe ascuns; b. (*poet.*) a zumzăi (*despre albine*) VERG. G. *4, 188*; 2 a şovăi, a nu fi sigur: *dicere mussant* VERG. şovăie să vorbească, *mussat rex quos generos vocet* VERG. regele nu ştie pe cine să aleagă gineri; 3 a nu vorbi despre: *aliquid per metum mussare* PL. a păstra ceva secret de frică.
mussor, *ārī, ātus sum vi. dep.* v. **musso**
mustācē, *ēs f.* (specie de) dafin PLIN.
mustāceum, *ī n. v.* **mustaceus**
mustāceus, *ī m.* turtă de făină de grîu cu brînză, vin dulce, anason şi foi de dafin; (*prov.*) *loreolam in mustaceo quaerere* CIC. a căuta o coroniţă de lauri într-o turtă cu foi de dafin (a căuta gloria în lucruri de nimic).
mustārius (*3*) *adj.* de must CAT.
mustax, *ācis f.* specie de dafin PLIN.
mustēla (**mustella**), *ae f.* 1 (*zool.*) nevăstuică (*Mustela nivalis*) PL. ş.a.; 2 (specie de) peşte de mare PLIN.
mustēlīnus (**mustellīnus**) (*3*) *adj.* de nevăstuică TER. ş.a.
mustēs *v.* **mystes**
musteus (*3*) *adj.* 1 de must, dulce ca mustul: ~ *fructus* COL. fruct dulce; 2 proaspăt, nou: ~ *caseus* PLIN. caş proaspăt, ~ *liber* PLIN. IUN. *8, 21, 6* carte abia ieşită de sub teasc.
mustulentus (*3*) *adj.* bogat în must APUL.
mustum, *ī n.* must, vin nou: ~ *novum* PLIN. must nou // **musta**, *ōrum n.* (*poet. pl.*) cules de vie: *ter centum musta videre* OV. M. *14, 146* a vedea (trăind) trei sute de culesuri de vie (toamne).
mustus (*3*) *adj.* nou, proaspăt, tînăr CAT.
Musulāmiī, *ōrum m. pl.* musulamii (*trib din Numidia*).
Mūta, *ae f.* zeiţa Lara (*pedepsită cu muţenia de Iupiter*).
mūtābilis (*2*) *adj.* schimbător, nestatornic, variabil: ~ *vulgi animus* LIV. spiritul schimbător al mulţimii, *varium et mutabile semper femina* VERG. femeia e o fiinţă nestatornică şi mereu schimbătoare.
mūtābiliter *adv.* în chip nestatornic VARR.
mūtātiō, *ōnis f.* 1 schimbare: ~ *consilii* CIC. schimbarea hotărîrii, ~ *rerum* CIC. răsturnare a situaţiei politice; 2 schimb: *mutatione officiorum* CIC. printr-un schimb de servicii, *mutatione ementium* TAC. Agr. *28* trecînd de la un stăpîn la altul; (*spec.*) schimb de poştă AMM.; 3 (*ret.*) hipalagă (metonomie) QUINT.
mūtator, *ōris m.* cel care schimbă, care face un schimb: *mercis* ~ *Eoae* LUC. negustor de mărfuri orientale, ~ *equorum* VAL.FL. cel care sare de pe un cal pe altul.
mūtātōrius (*3*) *adj.* de schimb TERT. // **mūtātōrium**, *iī n.* un fel de manta femeiască (*de acoperit umerii şi pieptul*).
mutātus[1] (*3*) *p.pf.* v. **muto**
mutātus[2], *abl.-ū, m.* schimbare TERT.
mūtescō, *ere vi.* a amuţi APUL. ş.a.
Muthul *m. indecl.* fluviu în Numidia (*vestit prin victoria lui Metellus asupra lui Iugurtha*).
muticus *v.* **mutilus** VARR.
mutilātiō, *ōnis f.* mutilare CASSIOD.
mutilō (*I*) *vt.* a mutila, a ciopîrţi, a ciunti, a sfărîma: ~ *corpora securibus* CURT. a ciopîrţi trupurile cu securile, ~ *aures* LIV. a tăia urechile, ~ *naves* LIV. a sfărîma corăbiile, ~ *verba* PLIN. a stîlci cuvintele, *mutilatus exercitus* CIC. armată decimată.
mūtilus[1] *v.* **mitulus**
mutilus[2] (*3*) *adj.* ciunt, ciuntit; ciut: *alces mutilae sunt cornibus* CAES. elanii sînt ciunţi de coarne, ~ *bos* VARR. bou ciut, *grabatulus uno pede* ~ APUL. pătuţ fără un picior; (*fig.*) *mutila loqui* CIC. a vorbi în fraze ciuntite.

Mutina, *ae f.* oraş în Gallia Cisalpină (*azi, Modena*) // **Mutinensis** (*2*) *adj.* de la Mutina: *proelium Mutinense* CIC. bătălia de la Mutina (*în care Hirtius şi Octavianus l-au învins pe Antonius*).
Mūtinus *v.* **Mutunus**
mūtio, mūtio *v.* **muttio, muttito**
mūtitō, *āre vi.* [*muto*] a se invita cu rîndul la prînz GELL.
Mutius *v.* **Mucius**
mūtō[1] (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** (*rar*) a schimba locul, a muta: *Dianae simulacrum loco mutatum est* CIC. statuia Dianei a fost mutată din loc; **2** a schimba, a modifica: *~ sententiam* CIC. a-şi schimba părerea, *~ testamentum* CIC. a modifica testamentul, *bona facile mutantur in peius* QUINT. cele bune se schimbă uşor în mai rău, *quantum mutatus ab illo Hectore* VERG. cît de diferit de acel Hector, *silvae foliis mutantur* HOR. pădurile îşi schimbă frunzele, *vinum mutatum* HOR. S. *2, 2, 58* vin înăcrit, *mutata verba* CIC. Or. *92* metonimie, *mutata oratio* CIC. stil variat; **3** a schimba (înlocuind), a părăsi ceva (luînd altceva), a face schimb: *~ vestimenta* CIC. a se schimba de haine, *mutatis ad celeritatem iumentis* CAES. schimbînd caii ca să meargă mai repede, *~ uvam strigili* HOR. a schimba un ciorchine de strugure pe o răzuitoare, *exsilio mutant urbem* OV. părăsesc oraşul plecînd în exil, *~ merces* HOR. a face negustorie, *magno mutari* VERG. a fi scump; **4** a se schimba: *mores mutaverunt* LIV. moravurile s-au schimbat, *postquam mutabat aestus* TAC. cînd se schimba fluxul mareii; **5** a fi diferit: *pastiones hoc mutant, quod* … VARR. păşunile diferă prin aceea că …; [inf. pas. şi *mutarier* PL., LUCR.].
mūtō[2], *ōnis m.* penis HOR.
muttiō (**mūtiō**) (*IV*) a vorbi printre dinţi, a bombăni, a mîrîi: *etiam muttis? — Iam tacebo* PL. mai şi bombăneşti? — Uite, tac, *nihil iam mutire audeo* TER. nu îndrăznesc să scot un cuvînt.
muttītiō, *ōnis f.* bombăneală PL.
mūtuārius (*3*) *adj.* reciproc, mutual APUL.
mūtuāticus (*3*) *adj.* luat cu împrumut GELL.
mūtuātiō, *ōnis f.* împrumut: *sine mutuatione dissolvere* CIC. a plăti fără să se împrumute, (*concrt.*) *translationes quasi mutuationes sunt* CIC. metaforele sînt un fel de împrumuturi.
mūtuē *adv.* reciproc, mutual CIC.
mūtuitans, *ntis adj.* căutînd să se împrumute PL.
mūtuiter *adv.* la rîndul său, reciproc VARR.
mūtulus, *ī m.* (*arhit.*) consolă de susţinut o grindă VARR.
mūtūniātus (*3*) *adj.* cu membrul mare MART.
Mūtūnus, *ī m.* alt nume al lui Priapus.
mūtuō[1] *adv.* la rîndul său, reciproc, cu rîndul CIC. ş.a.
mūtuō[2] (*I*) *vt.* a lua cu împrumut PLIN. ş.a.
mūtuor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a lua cu împrumut, a se împrumuta: *cogor mutuari* CIC. sînt silit să mă împrumut, *~ quam maximas pecunias* CAES. a lua cu împrumut sume cît mai mari posibil; **2** (*fig.*) a împrumuta, a lua: *a viris virtus nomen est mutuata* CIC. cuvîntul „virtus" şi-a luat numele de la „vir", *~ verbum a simili* CIC. a împrumuta un termen de la altul, asemănător (*despre limbajul figurat*), *~ consilium ab amore* LIV. a se lăsa condus în hotărîrea sa de iubire.
mūtus (*3*) *adj.* mut, care nu vorbeşte, tăcut: *mutae bestiae* CIC. animale necuvîntătoare, *mutum dices* CIC. ai să zici că-s mut (n-am să scot o vorbă), *muta imago* CIC. chip mut, *muta dolore lyra est* OV. lira îmi este mută de durere, *mutae artes* CIC. arte care nu folosesc cuvîntul (arte plastice), *forum mutum* CIC. forul mut (în care nu se mai vorbeşte), *muta solitudo* CIC. singurătate în care n-auzi un sunet, *muta silentia noctis* OV. adînca tăcere a nopţii, *nullum tempus magis mutum a litteris* CIC. nici o epocă mai lipsită de scrisori // **mūtus**, *ī m.* mutul // **mūta**, *orum n. pl.* animale necuvîntătoare, dobitoace: *grex mutorum* IUV. turma dobitoacelor.
mutuus (*3*) *adj.* **1** cu împrumut, sub formă de împrumut: *alicui mutuum frumentum dare* CIC. a împrumuta cuiva grîu, *pecunias ab aliquo mutuas sumere* CIC. a lua de la cineva bani cu împrumut // **mutuum**, *ī n.* împrumut: *sumere mutuom* PL. a lua împrumut, *naves mutuo petere* IUST. a cere corăbii de împrumut; **2** reciproc, dintr-o parte şi din cealaltă: *mutua funera* VERG. morţi din ambele părţi, *mutua officia* CIC. bune servicii reciproce, *mutua odia* TAC. uri reciproce, *mutuum facere* PL. a face la fel ca şi celălalt, *amore perdita est misera; mutuum fit (a me)* PL. nefericita e prăpădită de dragoste — la fel ca şi mine // **mutua** *n. pl.* (*cu sens adv.*) *pedibus per mutua nexis* VERG. picioarele unindu-se unele cu altele, *inter se mortales mutua vivunt* LUCR. *2, 76* muritorii trăiesc luîndu-şi unii altora locul pe lume.
Mutyca, *ae* şi **Mutycē**, *ēs f.* oraş în Sicilia (*situat între Syracusa şi Pachynus*; *azi, Modica*) // **Mutycensis** (*2*) *adj.* din Mutyca // **Mutycensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Mutyca.
Mycalē, *ēs f.* *1*) promontoriu în Ionia (*în faţa insulei Samos*); *2*) nume de femeie // **Mycalaeus** (*3*) *adj.* al muntelui Mycale // **Mycalensis** (*2*) *adj.* mycaleic.
mȳcematiās, *ae m.* cutremur de pămînt însoţit de un zgomot surd AMM.
Mycēnae, *ārum f. pl.* şi (*rar*) **Mycēna**, *ae f.* sau **Mycēnē**, *ēs f.* vechi oraş în Argolida (*reşedinţa lui Agamemnon*) // **Mycenaeus** (*3*) *adj.* mycenian: *~ ductor* (*dux*) VERG. comandantul mycenian (Agamemnon), *Mycenaeae rates* PROP. flota grecilor la Troia sub comanda lui Agamemnon // **Mycēnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Mycenei // **Mycēnis**, *idis f.* myceniana (Iphigenia, fiica lui Agamemnon).
mȳcētiās, *ae m. v.* **mycematias**
Myconos (**Myconus**), *ī f.* una dintre insulele Ciclade (*în apropiere de Delos*) // **Myconius** (*3*) *adj.* myconian // **Myconiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Myconos.
mygalē, *ēs f.* şoarece cu bot ascuţit, chiţcan VEG.
Mygdōn, *ōnis m.* rege phrygian (*tatăl lui Coroebus, ajutat de Priam în lupta lui cu amazoanele*) VERG.
Mygdonēs, *um m. pl.* mygdonii (*neam thracic care a migrat în Phrygia, în Bithynia, în Mesopotamia*) // **Mygdonia**, *ae f.* provincie: *1*) în Macedonia; *2*) în Phrygia; *3*) în Mesopotamia; *4*) vechi nume al Bithyniei // **Mygdonis**, *idis adj. f.* mygdonian, lydian: *Mygdonides nurus* OV. nurorile lydiene // **Mygdo-**

nius (*3*) *adj.* mygdonian, phrygian: *Mygdoniae opes* HOR. bogății phrygiene, *Mygdonia mater* VAL. FL. zeița phrygiană Cybele.

Mygdonidēs, *ae m.* Coroebus, fiul lui Mygdon (*trimis la Troia ca să-i ajute pe troieni împotriva grecilor*).

Mȳla (Mȳlās), *ae m.* fluviu în Sicilia (*între Syracusa și Leontini*).

Mȳlae, *ārum f. pl.* și **Mȳlē**, *ēs f. 1*) oraș pe coasta de nord-est a Siciliei (*unde Octavianus a învins flota lui Sextus Pompeius*); *2*) oraș în Thessalia; *3*) două insule în apropiere de Creta // **Mylaeus** (*3*) *adj.* din Myle (*în Sicilia*).

Mylasa, *ōrum n. pl.* oraș mare în Caria // **Mylaseus (Mylasēnus)** (*3*) *adj.* din Mylasa // **Mylasīs** *m. pl.*, **Mylasēnī**, *ōrum* și **Mylansesēs**, *um m. pl.* locuitorii din Mylasa.

Myndos (Myndus), *ī f.* oraș în Caria (*la nord-vest de Halicarnas*) // **Myndiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Myndos.

myobarbum, *ī n.* vas de băut cu ciocul lung și ascuțit AUS.

Myonnēsus (Myonnēsos), *ī f.* Myonnesos (*promontoriu și oraș în Ionia*).

myoparo, *ōnis m.* navă ușoară de pirați CIC.

myops, *ōpis adj.* miop DIG.

myrīca, *ae* și **myrīcē**, *ēs f.* (*bot.*) cătină (*Tamariscus*) VERG., PLIN.

Myrīna, *ae f. 1*) port și oraș fortificat al eolienilor în Mysia (*numit și Sebastopolis*); *2*) oraș în insula Lemnos; *3*) oraș în Creta.

myriogenesis, *is f.* generație multiplă FIRM.

Mymēcidēs, *ae m.* numele unui cizelator.

Myrmidōnēs, *um m. pl.* myrmidonii (*neam din sudul Thessaliei, conduși la Troia de Achilles*).

Myrmidonē, *ēs f.* una dintre Danaide.

myrmill... *v.* **mirrmill...**

Myro (Myron), *ōnis m.* sculptor atenian (*sec. al V-lea î.e.n.*) // **Myrōnius** (*3*) *adj.* al lui Myron.

myrobalanum, *ī n.* ulei de moringa (*obținut din nuca aromatică de* Moringa aptera) PLIN.

myron (myrum), *ī n.* unguent odoriferant, mir VULG.

myropōla, *ae m.* vînzător de parfumuri PL.

myropōlium, *iī n.* prăvălie de parfumuri PL.

myrothēcium, *iī n.* sticlă de păstrat parfum CIC.

myrr(h)a, **myrr(h)ātus** *v.* **murra**, **murratus**

Myrrha, *ae f.* fiica Cinirei (*metamorfozată în arborele care produce smirna*) OV. M. *10, 312*.

myrtētum, *ī n.* loc pe care cresc mirți, tufiș de mirți PL., VERG. ș.a.

myrteus (*3*) *adj.* de mirt: *myrtea silva* VERG. pădure de mirți, *myrtea coma* TIB. părul împodobit cu ramuri de mirt, *myrtea gausapa* PETR. haină de culoarea mirtului (castanie).

Myrtilus, *ī m.* fiul lui Mercur (*și conducătorul carului lui Oenomaus*).

myrtitēs, *is m.* vin de mirt (*în care s-au macerat bobițe de mirt*) COL.

Myrtos, *ī f.* insuliță în sudul insulei Eubeea.

Myrtōum mare *n.* marea dintre Pelopones, Eubeea și insulele Cyclade (*care și-a căpătat numele de la insulița Myrtos*) (*v. supra*).

myrtum, *ī n.* boabă de mirt VERG.

myrtus, *ī* și **myrtus**, *ūs f.* (*bot.*) mirt (*Myrtus communis*): ~ *opaca* VERG. mirtul umbros, ~ *bicolor* OV. mirt de două culori (ale cărui fructe sînt roșii și negre), *formosae* ~ *Veneri gratissima* VERG. mirtul mai plăcut decît oricare arbore al frumoasei Venus, ~ *Cypria, Paphia* VERG. mirtul consacrat zeiței din Cipru, din Paphos (Venus), *viridi caput impedire myrto* HOR. C. *1, 4, 9* a-și împleti în jurul capului o cunună de mirt verde, *praefixa cuspide myrtus* VERG. Aen. *7, 817* lance din lemn de mirt cu vîrf de fier.

myrum *v.* **myron**

mys[1], *yos m.* scoică producătoare de perle PLIN.

Mys[2], *yos m.* gravor (contemporan cu Phidias).

Myscelos, *ī m.* Myscelos (*fiul argivului Alemon și fondator al Crotonei*) OV.

Mȳsī, *ōrum m. pl.* mysii, locuitorii Mysiei (*care au migrat aici din Thracia*) // **Mȳsia**, *ae f.* provincie în Asia Mică // **Mȳsius (Mȳsus)** (*3*) *adj.* mysian: ~ *iuvenis* PROP. tînărul rege mysian (Telephus).

mysta (mystes), *ae m.* inițiat în mistere, preot OV. ș.a.

mystagōgus, *ī m.* inițiator în mistere; ghid CIC.

mysteriarchēs, *ae m.* misteriarh, șef al unei ceremonii mistice secrete PRUD.

mystērium, *iī n.* (*frecv.* **mystēria**, *ōrum n. pl.*) **1** mister(iu) (*ceremonie secretă în onoarea unei divinități la care participau numai inițiații*): *mysteria facere* NEP. a celebra misteriile, *Romana mysteria* CIC. misteriile romane ale Bunei Zeițe (*Bona Dea*); **2** (*fig.*) mistere, taine: *rhetorum aperire mysteria* CIC. a dezvălui misterele retorilor, *mysteria dicendi* CIC. tainele artei vorbirii; **3** mister religios VULG.

mystes *v.* **mysta**

mysticē *adv.* mistic VARR., AMBR.

mysticus (*3*) *adj.* mistic, consacrat misterelor: *mystica vannus Iacchi* VERG. vînturătoare folosită la misterele lui Bacchus (*ca simbol al purificării*), *mystica vitis* vița de vie pentru misterele lui Bacchus // **mystica**, *ōrum n. pl.* obiecte sacre slujind la mistere LAMPR.

Mȳsus *v.* **Mysi**

mȳthicus (*3*) *adj.* mitic, legendar VARR. // **mythicus**, *ī m.* mitograf MACR.

mȳthistōria, *ae f.* povestire legendară, legendă CAPIT.

mȳthistōricus (*3*) *adj.* de legende VOP.

mȳthus (mȳthos), *ī m.* mit, legendă AUS.

Mytilēnae, *ārum f. pl.* și **Mytilēnē**, *ēs f.* capitala insulei Lesbos // **Mytilēnaeus** (*3*) *adj.* din Mytilene // **Mytilēnaeī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Mytilene // **Mytilēnensis** (*2*) *adj.* de la Mytilene; *Mytilenense secretum* TAC. retragerea la Mytilene.

mȳtilus *v.* **mutilus**

Myūs, *untis f.* oraș în Caria (*pe malul sudic al rîului Meandru*).

myxa, *ae f.* (specie de) prun PLIN.

myxus, *ī m.* cioc la o lampă cu feștilă MART.

N

N, n *f.* şi *n. indecl.* litera N, n; (în abrev.): *N.* = *1*) *Numerius* (prenume); *2*) *numero*; *numine*; *nomine*; *natus*; *nepos*; *novus*; *Nonae*, *notione*; *noster* (sau *nostro*) etc.; *NL* = *non liquet* „chestiunea nu e clară" (formulă prin care judecătorul suspenda procesul, în vederea unui supliment de anchetă); *N. M. V.* = *nobilis memoriae vir* „bărbat de ilustră amintire"; *NN. BB.* = *nobilissimi* „preanobilii".

Nabathae *sau* **Nabatae**, *ārum m. pl. v.* **Nabathaei**

Nabathaea *sau* **Nabataea**, *ae f.* regiune în Arabia Petrea.

Nabathaeī *sau* **Nabataeī**, *ōrum m. pl.* nabateenii // **Nabathaeus** sau **Nabataeus** (*3*) *adj.* nabatean; arabic, oriental // **Nabathēs (Nabatēs)**, *ae m.* nabatean.

Nabis, *idis m.* tiran din Sparta.

nablium, *iī n.* (un fel de) harpă feniciană OV.

nablum, *ī n. v.* **nablium** VULG.

Nabūchōdonosor *m. indecl.* numele a doi regi caldeeni.

nabun *indecl.* numele girafei la etiopieni PLIN.

nacca, *ae m.* piuar, lucrător care bate la piuă ţesături de lînă APUL.

naccinus (*3*) *adj.* de piuar APUL.

nactus (*3*) *p. pf. v.* **nanciscor**

nae *adv. v.* **nē**[1]

naenia, *ae f. v.* **nenia**

Naevius[1], *iī m.* nume latin (*de ex.*: *Cn. Naevius*, *poet epic şi dramatic, autor al epopeii* Bellum Punicum, *în care cîntă primul război punic, la care participase el însuşi*; *mort în exil la Utica, în jurul anului 200*) // **Naeviānus** (*3*) *adj.* *1*) al lui Naevius (*poetul*): *Naeviana scripta* CIC. scrierile lui Naevius; *2*) naevian, al unui Naevius; *Naeviana pira* COL. pere naeviene.

Naevius[2] (*3*) *adj.* al lui Naevius, naevian: *porta Naevia* LIV. poarta Naevia, *Naevia olea* COL. măslină naeviană.

naevius[3] (*3*) *adj.* care are din naştere pată *sau* neg pe corp ARN.

naevulus, *ī m.* neg mic.

naevus, *ī m.* **1** neg, pată pe corp din naştere CIC.; **2** (*fig.*) pată, defect SYMM.

Nāias, adis v. *Nais*

Nāicus (*3*) *adj.* al naiadelor PROP.

Nāis, *idis* (*-idos*) *f.* (ac. *pl.* *-idas*) naiadă, nimfă a apelor; nimfă.

nam *conj.* **1** de fapt, într-adevăr, căci (*de obicei*, *la început de frază*): *hic pagus appellatur Tigurinus; ~ omnis civitas Helvetia in quattuor pagos divisa est* CAES. acest clan se numeşte tigurin; într-adevăr, orice trib helvetic este împărţit în patru clanuri, *di coeptis, ~ vos mutastis et illas, adspirate meis* OV. o, zei — căci voi aţi schimbat şi acele forme —, daţi aripi încercărilor mele, (*rar*, *ca al doilea sau al treilea cuvînt*) *his ~ plebecula gaudet* HOR. de astea se bucură mai mult plevuşca, *~ quod me tecum iracunde agere dixisti solere, non est ita* CIC. căci despre spusa ta că aş avea o pornire faţă de tine n-ai dreptate; **2** (*în întrebări*, *exprimînd mirare şi cerînd o motivare*) dar, în definitiv, oare: *scelestissimum te arbitror. — Nam quam ob rem?* TER. te socotesc cel mai mare ticălos. — Dar, în definitiv, de ce?, *~ cur me, miseram verberas? — Ut misera sis* PL. dar de ce, nenorocita de mine, mă baţi? — Ca să fii nenorocită, *cur ego id curem ~?* PL. pentru ce, în definitiv, să mă îngrijesc eu de asta?; (*enclitic*) oare; *quisnam?* cine oare?, *ubinam?* unde oare?, *quonam pacto?* oare în ce fel?, (*arh. quianam* = *cur*): *quianam tanti cinxerunt aethera nimbi?* VERG. Aen. *5*, *13* de ce oare nori atît de mari au încins cerul?

Namnētes, *um m. pl.* namneţii (*neam celtic de pe malul drept al Loarei*, *din apropiere de vărsarea ei*, *de unde numele oraşului de azi Nantes*).

namque *conj.* (= *nam* întărit) într-adevăr, căci CIC. ş.a.

nānā, *ae f.* pitică LAMPR.

nanciscor, *nancisci*, *nactus* (*nanctus*) *sum vt. dep.* **1** a găsi din întîmplare, a da de...: *unde anulum istum nactus?* TER. de unde ai găsit inelul ăsta?, *ad te scribam, cum plus otii nactus ero* CIC. am să-ţi scriu cînd voi găsi mai mult timp liber, *naviculam nanctus eā profugit* CAES. găsind o corăbioară, a fugit cu ea, *locum nacti egregie a natura munitum* CAES. dînd de un loc straşnic întărit în chip natural, *~ morbum* NEP. a contracta o boală; **2** a ajunge, a cîştiga; *vitis claviculis suis quicquid est nacta complectitur* CIC. viţa cuprinde cu coardele ei tot ce întîlneşte în cale, *maiorem spem impetrandi nactus sum* CIC. am căpătat o mai mare speranţă de a reuşi, *nanciscetur pretium nomenque poetae, si...* HOR. va dobîndi faima şi numele de poet, dacă... [*nanctus* sens pas. APUL. M. *7*, *15*; inf. şi *nanciscier* PL.].

nanctus *v.* **nanciscor**

Nantuātēs, *ium m. pl.* nantuaţii (*neam celtic de pe valea Ronului superior*, *la sud de lacul Geneva*).

nānus, *ī m.* 1 pitic; *nanum cuiusdam Atlanta vocamus* IUV. pe piticul cutăruia îl numim un Atlas; 2 (*fig.*) cal pitic, ponei GELL.; 3 (un fel de) vas scund şi larg VARR.

Napaeae, *ārum f. pl.* nimfe ale văilor împădurite VERG.

naphta, *ae f.* şi **naphtas,** *ae m.* naftă (*un fel de bitum*) PLIN.

nāpīna, *ae f.* cîmp cu napi COL.

nāpus, *i m.* nap, gulie COL.

nāpy, *yos m.* 1 (*bot.*) muştar (*Brassica, Sinapis*); 2 sămînţă de muştar PLIN.

Nār, *Nāris m.* rîul Nar (*în ţinutul sabin, vărsîndu-se în Tibru*).

Narbo, *ōnis m.* şi **Narbōna,** *ae f.* oraşul Narbo (*numit şi Narbo Martius, în Gallia, port în golful Lyonului, azi Narbonne*) // **Narbonensis** (*2*) *adj.* narbonez; *Gallia Narbonensis* Gallia Narboneză (*provincie în Gallia, dincolo de Alpi, cu capitala Narbo*).

narcē, *ēs f.* toropeală, amorţire PLIN.

narcissinus (*3*) *adj.* de narcisă, de floare de narcisă PLIN.

narcissus, *ī m.* (*bot.*) narcisă (*Narcissus*): *sera comans* ~ VERG. G. *4, 123* narcisa care înfloreşte tîrziu.

Narcissus, *ī m.* *1*) fiul al lui Cephisus (*uitîndu-se în apa unui izvor, s-a îndrăgostit de propriul chip şi a fost transformat în floarea ce-i poartă numele*); *2*) numele unui libert al lui Claudius.

nardifer, *era, erum adj.* care produce nard GRATT.

nardinum, *ī n.* vin *sau* ulei parfumat cu esenţă de nard PL.

nardinus (*3*) *adj.* parfumat cu nard; *nardinum unguentum* PLIN. ulei de nard, *nardina pira* PLIN. pere cu gust de nard.

nardostachyon, *iī n.* frunză de nard APIC.

nardum, *ī n.* şi **nardus,** *ī f.* (*bot.*) nard (*Nardostachys*) (*plantă aromatică originară din munţii Himalaia, din rădăcina căreia se extrăgea un parfum preţios*) HOR. ş.a.

nāris, *is f.* 1 nară; (*pl.* **nares,** *ium*) nări, nas: *naribus efflant equi* OV. caii suflă pe nări, *reticulum sibi ad nares admovebat plenum rosae* CIC. îşi ducea la nas o plăsucă plină cu trandafiri, *sordida mappa corruget nares* HOR. şervetul murdar te face să strîmbi din nas HOR. Ep. *1, 5, 23*, *naribus uti* HOR. Ep. *1, 19, 45* a strîmba din nas (batjocoritor), *omnis copia narium* HOR. tot ce încînta mirosul (flori parfumate); **2** (*fig.*) nas subţire, gust fin, spirit ascuţit: *acutae nares* HOR. gust fin, (*homo*) *naris obesae* HOR. om fără gust; **3** orificiu, deschizătură (*la un canal*) VITR.

Narnia, *ae f.* oraş în Umbria, pe rîul Nar (*azi, Narni*) // **Narniense,** *is n.* proprietate la Narnia // **Narniensēs,** *ium m. pl.* locuitorii din Narnia.

narrābilis (*2*) *adj.* care se poate povesti OV.

narrātiō, *ōnis f.* povestire, naraţiune CIC. ş.a.

narrātiuncula, *ae f.* mică povestire, istorioară QUINT. ş.a.

narrātīvē *adv.* povestind, cu ajutorul unei povestiri DON.

narrātīvus (*3*) *adj.* narativ SERV.

narrātor, *ōris m.* povestitor, narator CIC. ş.a.

narrātōrius (*3*) *adj.* narativ AUG.

narrātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **narro**

narrātus[2], *ūs m.* povestire OV.

narrō (*I*) *vt.* 1 a povesti, a nara, a vorbi despre…, a face cunoscut (*v. gnarus*): ~ *alicui aliquid* TER. a povesti ceva cuiva, *tibi de mea sollicitudine narravit* CIC. ţi-a vorbit de îngrijorarea mea, *percontanti narravit Romanos et Caesarem* PLIN. celui care-l întreba i-a vorbit despre romani şi despre împărat, *Philargyrus narravit te sollicitum esse vehementius* CIC. Philargyrus mi-a spus că eşti şi mai neliniştit, *si respublica tibi ~ posset quomodo sese haberet* CIC. dacă statul ar putea vorbi şi ţi-ar spune în ce stare se află, *ut res gesta sit, narrabo ordine* TER. am să-ţi spun în şir cum s-au întîmplat lucrurile; *narratur* şi *narrant* [urmat de prop. inf.] se spune că; (*cu nom. şi inf.*) *barbara narratur venisse venefica tecum* OV. se spune că a venit cu tine o vrăjitoare barbară, (*rar ac. cu inf.*) *Chamavos immigrasse narratur* TAC. se zice că chamavii au imigrat, *male, bene* ~ a aduce veşti proaste, bune, *male narras de Nepotis filio* CIC. rea veste îmi aduci despre băiatul lui Nepos, *Othonem, quod speras posse vinci, sane bene narras* CIC. cît despre speranţa ta că Otho poate fi învins, asta e o bună veste pentru mine; *narratus* despre care s-a vorbit; *Callistus iam mihi narratus* TAC. Ann. *11, 29* Callistus despre care am mai vorbit, *Agricola, posteritati narratus superstes erit* TAC. Agr. *46* Agricola, ale cărui merite au fost înfăţişate viitorimii, va supravieţui; **2** a spune, a vorbi: *narra quid est, quid ait?* PL. spune-mi ce este, ce zice, *quem tu mihi navem narras?* PL. de ce fel de navă îmi vorbeşti tu mie?, *narro tibi; haec loca venusta sunt* CIC. pot să-ţi spun; aceste locuri sînt încîntătoare, *narro tibi: Quintus pater exsultat laetitia* CIC. îţi spun eu (te asigur): Quintus-tatăl sare în sus de bucurie; **3** (*oc.*) a dedica o carte (cuiva) PLIN.

narthēcia, *ae f.* (*bot.*) ferulă (*Ferula*) PLIN.

narthēcium, *iī n.* cutioară (*pentru farduri, parfumuri, medicamente*) CIC.

narthex, *ēcis f. v.* **narthecia**

nārus *v.* **gnarus**

Nārycia, *ae f.* şi **Nārycum,** *ī n.* oraş din Locrida (*de unde, sub conducerea lui Aiax, a pornit o colonie în Italia care a fondat oraşul Locri în Bruttium*) // **Nārycius** (*3*) *adj.* narician, locrian: ~ *heros* OV. eroul narician (Aiax, fiul lui Oileus), *Narycia pix* VERG. smoală locriană (din Bruttium).

Nāryx, *ycis f. v.* Narycia

Nasamōnēs, *um m. pl.* nasamonii (*neam sălbatic african*) // **Nasamōnius** şi **Nasamōniacus** (*3*) *adj.* nasamonian, african // **Nasamōnias,** *adis f.* nasamoniană.

nascentia, *ae f.* naştere VITR.

nascibilis (*2*) *adj.* care se poate naşte TERT.

nascor, *nasci, nātus sum vi. dep.* 1 a se naşte: *amplissima familia nati* CAES. născuţi dintr-o familie foarte însemnată, *Apolline natus* OV. fiu al lui Apollo, *ex serva natus* CIC. făcut cu o sclavă, *de tigride natus* OV. născut dintr-o tigroaică, ~ *a principibus* TAC. a fi de familie princiară, ~ *in urbe* NEP. a se naşte în Roma, ~ *Athenis* NEP. a se naşte la Atena, *post homines natos* CIC. de cînd există oameni (de cînd

lumea); 2 (*fig.*) a lua naştere, a proveni: *ab eo flumine collis nascebatur* CAES. după acest rîu se ridica o colină, *nascens luna* HOR. luna la apariţia ei, *unde auster nascitur* VERG. de unde vine crivăţul, *nascitur ibi plumbum album* CAES. se găsesc acolo mine de cositor; (*fig.*) *profectio nata ab timore defectionis* CAES. plecare determinată de teama unei defecţiuni, *ex hoc nascitur ut...* CIC. din aceasta rezultă că...

nāsīca[1], *ae m.* cel care are nas ascuţit ARN.

Nāsīca[2], *ae m.* supranume al unei ramuri a familiei Scipionilor.

Nāsidiēnus, *ī m.* nume de bărbat.

Nāsidius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *L. Nasidius, partizan al lui Pompeius*) // **Nāsidiānus** (*3*) *adj.* al lui Nasidius.

nāsiterna (nassiterna), *ae f.* stropitoare PL.

Nāsō, *ōnis m.* supranume roman (*de ex.*: *P. Ovidius Naso poetul*; v. *Ovidius*).

nassa (naxa), *ae f.* 1 vîrşă (*din care peştii cu greu pot scăpa*) PLIN.; 2 (*fig.*) situaţie critică, bucluc, încurcătură CIC.

nasturcium (nasturtium) *iī n.* (*bot.*) creson (*Nasturtium*) CIC. ş.a.

nāsum, *ī n.* v. **nasus** PL.

nāsus, *ī m.* 1 nas: *collisus* ~ SEN. nas cîrn, *naso vivere pravo* HOR. a avea nas strîmb (diform), *naso clamare magnum* CIC. a sforăi tare, *exprimere nasum* MART. a-şi sufla nasul; 2 (*fig.*) ~ *illis nullus erat* HOR. S. *2, 2, 83* aceia n-aveau simţul mirosului, *habere nasum* MART. a avea gust fin, *naso suspendere aliquem* HOR. a atîrna de nasul său pe cineva (a privi de sus, a dispreţui); 3 (*oc.*) cioc (*al unui vas*) IUV., MART.

nāsūtē *adv.* cu spirit fin SEN.

nāsūtus (*3*) *adj.* 1 cu nasul mare, năsos HOR.; 2 (*fig.*) cu nas fin, spiritual, ironic: *nil nasutius hac* MART. nu e nimic mai fin ca femeia asta.

nāta (gnata), *ae f.* fiică: *maxima natarum Priami* VERG. cea mai mare dintre fetele lui Priam.

natābulum, *ī n.* loc de înotat APUL.

natābundus (*3*) *adj.* înotînd, înot IUL. VAL.

nātālicius (*3*) *adj.* privind ora şi ziua de naştere, de naştere: *nataliciae dapes* MART. banchetul dat de ziua de naştere // **nātālicia**, *ae f.* ospăţ de ziua de naştere CIC. // **nātālicium**, *iī n.* dar de ziua de naştere CENS.

nātālis (*2*) *adj.* 1 de naştere, natal: *natali die tuo scripsisti epistulam* CIC. în ziua ta de naştere mi-ai scris o scrisoare, *natale astrum* HOR. astrul care prezidează la naşterea cuiva, ~ *humus* OV. pămîntul natal, ~ *Delos Apollinis* HOR. Delosul, locul de naştere al lui Apollo; 2 înnăscut, natural: *vites natali sterilitate* COL. viţă de o sterilitate naturală ei // **nātālis**, *is m.* (subînţ. **dies**) ziua de naştere: *meus est* ~, *Iola* VERG. e ziua mea de naştere, Iola, *sex mihi natales erant* OV. aveam şase ani, *natales grate numeras?* HOR. îţi numeri oare aniversările (anii scurşi) recunoscător zeilor? // **nātāles**, *ium m. pl.* naştere, origine: *natalium periti* SEN. cei care se pricep în a face horoscopul cuiva, *mulier natalibus clara* PLIN. IUN. femeie ilustră prin familia din care se trăgea, *natalibus suis reddi* DIG. a fi redat drepturilor sale din naştere (stării din naştere), *de liberis restituendis natalibus cognoscere* PLIN. IUN. a decide asupra restabilirii copiilor în drepturile lor din naştere.

natātilis (*2*) *adj.* care poate înota TERT.

natātiō, *ōnis f.* 1 înot; (*pl.*) exerciţii de înot: *habeant sibi natationes* CIC. să-şi păstreze exerciţiile de înot; 2 loc de înot, bazin CELS.

natātor, *ōris m.* înotător OV.

natātōria, *ae f.* loc de înotat, bazin SID.

natātus[1] (*3*) *p. pf.* v. **nato**

natātus[2], *ūs m.* înot STAT.

nates *pl.* v. **natis**

nātiō, *ōnis f.* 1 naştere: *natione Medus* NEP. med după naştere, *Natio* CIC. zeiţa naşterii; 2 neam, rasă, speţă, clasă, soi: *si natione alter* (*servus*) *melior est, emimus pluris* VARR. dacă un sclav e mai de soi prin naştere, îl cumpărăm mai scump, ~ *Epicureorum* CIC. speţa epicureilor, *fures maritimi, famelica hominum* ~ PL. hoţi de mare, speţă nesăţioasă de oameni, *cera pura natione Pontica* PLIN. ceară curată de marcă pontică; 3 neam, popor; *omnes exterae gentes nationesque* CIC. toate neamurile şi popoarele străine, *gens* (*Sueborum*) *propriis nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune Suebi vocantur* TAC. G. *38* neamul suebilor, deosebiţi în triburi, fiecare cu numele lui, deşi luaţi laolaltă se numesc suebi; 4 (*tard.*) *nationes* păgînii TERT.

natis, *is f.* fesă; (*frecv. pl.* **nates**, *ium*) şezut: *solea pulsare nates* IUV. a da un picior în fund; (*la păsări*) tîrtiţă MART. *3, 82, 21*.

Natisō, *ōnis* şi **Natisus**, *ī m.* mic rîu în regiunea venetă.

nātīvitās, *ātis f.* 1 naştere: *municipem aut ~ aut adoptio facit* DIG. cineva e cetăţean fie prin naştere, fie prin adopţie; 2 generaţie TERT.

nātīvitus *adv.* de la naştere TERT.

nātīvus (*3*) *adj.* 1 care se naşte, care are un început (şi un sfîrşit): *eius opinio est nativos esse deos* CIC. părerea lui (Anaximandru) este că zeii se nasc şi mor, *mundum nativum esse* LUCR. *5, 66* lumea are un început; 2 înnăscut, nativ: ~ *lepor, non adscitus* NEP. graţie înnăscută, nu dobîndită; 3 de la natură, natural, neartificial; *nativa coma* OV. păr natural, *nativum specus* TAC. grotă naturală, *urbis nativa praesidia* CIC. fortificaţii naturale ale oraşului; (*gram.*) *nativa verba* CIC. cuvinte primitive.

natō (*1*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* 1 a înota: *natant aequore pisces* OV. peştii înoată în apă, *genus omne natantum* VERG. tot neamul peştilor, *natat uncta carina* VERG. navele unse (cu smoală) plutesc; 2 (*poet. vt.*) a străbate înot: *iuvenis nocte natat caecā freta* VERG. G. *3, 260* tînărul străbate înot în noaptea oarbă valurile, *piscibus unda natatur* OV. Tr. *5, 2, 25* valurile sînt străbătute de peşti; 3 (*fig.*) a pluti: *Tiberis campo liberiore natat* OV. Tibrul alunecă plutind într-un cîmp mai liber, *folia ~ vides* PROP. vezi plutind frunzele, *natat umbra profundo* STAT. umbra pluteşte deasupra abisului; 4 a înota, a fi înecat în, a fi plin de: *natabant pavimenta vino* CIC. pardoseala era înecată în vin, *omnia rura natant* VERG. toate ogoarele

sînt inundate, *fletibus ora natant* STAT. faţa e năpădită de lacrimi; 5 a se mişca încoace şi încolo, a nu fi fixat: *in laxa pes tibi pelle natat* OV. piciorul îţi joacă în încălţămintea prea largă; 6 (*despre ochii unui muribund, ai unui om beat etc.*) a fi lînced, tulbure: *oculis sub nocte natantibus* OV. cu ochii împăienjeniţi la apropierea întunericului morţii, *vinis oculi natabant* OV. ochii erau împăienjeniţi de băutură; 7 a fi indecis, a fluctua, a şovăi: *mutatio voluntatis indicant animum* ~ SEN. schimbarea dorinţelor arată că sufletul şovăie; *pars hominum vitiis gaudet constanter, pars multa natat*... HOR. S. *2*, *7*, *6* unii se bucură netulburaţi de viciile lor, mulţi alţii însă şovăie...

natrix, *icis m.* şi *f.* 1 (*zool.*) năpîrcă (*Anguis fragilis*) CIC.; (*fig. despre un om*) şarpe, viperă SUET.; 2 cravaşă din piele de şarpe LUCIL.; 3 o plantă PLIN.

nātū *abl.* [**nātus**, *ūs* nefolosit] ca vîrstă: *grandis* ~ CIC. de vîrstă înaintată, *maior*, *minor* ~ mai mare, mai mic de ani, *maximus ~ ex iis* LIV. cel mai bătrîn dintre ei, *P. Scaptius, magno* ~ LIV. P. Scaptius, om înaintat în vîrstă.

nātūra, *ae f.* 1 (*rar*) naştere: *naturā tu illi pater es, consiliis ego* TER. după naştere tu îi eşti tată, după sfaturi eu; 2 stare naturală, natură, conformaţie, fel: *undique loci naturā Helvetii continentur* CAES. helveţii sînt închişi din toate părţile prin natura locului, ~ *montis* CAES. configuraţia muntelui; 3 (*spec. despre om*) fire, caracter: *homo difficillima naturā* CIC. om de o fire foarte dificilă, *contra naturam suam* LIV. împotriva firii lui, *naturā praeceps in iram* TAC. aplecat din fire spre mînie, *naturam expelles furca, tamen usque recurret* HOR. de-ai alunga firea proprie cu furca, ea totuşi revine mereu; 4 natură, ordine stabilită de natură, lege a naturii: *naturae satisfacere* CIC. sau *naturae concedere* SALL. a împlini legea naturii (a muri), *quod rerum natura non patitur* CIC. ceea ce natura nu îngăduie, *secundum naturam vivere* CIC. a trăi conform cu natura; 5 natură (totalitatea fiinţelor sau fenomenelor), univers: *cognitio naturae* CIC. studiul naturii, *totius naturae mens atque animus* CIC. spiritul şi sufletul animator al naturii întregi; 6 element, esenţă (a naturii): *ex quattuor naturis omnia constare censet* CIC. socoteşte că tot ce există e format din patru elemente; 7 gen, neam: ~ *animantum* LUCR. neamul vieţuitoarelor; 8 organ genital CIC.

nātūrābilis (*2*) *adj.* *v.* **naturalis** APUL.

nātūrālis (*2*) *adj.* 1 natural, prin naştere: ~ *pater* CIC. tată natural (*opus celui adoptiv*), ~ *filius* CIC. fiul propriu (*nu adoptiv*); 2 natural, neartificial, conform cu natura: ~, *non fucatus color* CIC. culoare naturală, nu artificială, ~ *lex* CIC. lege naturală, *si ~ esset ira* CIC. dacă mînia ar fi conformă cu natura, *naturale est, ut*... SEN. este natural ca..., *naturalia desideria* COL. pofte sexuale // **nātūrāle**, *is n.* nevoie naturală // **nātūrālia**, *ium n. pl.* organe genitale; 3 privitor la natură: *naturales quaestiones* SEN. chestiuni de fizică; 4 (*tard.*) real, adevărat.

nātūrālitās, *ātis f.* caracter natural al unui lucru, naturaleţe TERT.

nātūrāliter *adv.* în mod natural, de la natură, prin natura sa CIC. ş.a.

nātūrālitus *adv.* *v.* **naturaliter** APUL.

nātūrificātus (*3*) *adj.* creat de natură TERT.

natus[1] (*3*) *p. pf. v.* **nascor** // **adj.** 1 născut pentru (ceva), destinat, făcut anume: *nationes natae servituti* CIC. neamuri făcute pentru sclavie, *vir ad omnia summa* ~ CIC. om destinat rolurilor celor mai înalte, *viri in arma nati* LIV. bărbaţi făcuţi pentru război, *nati in usum laetitiae scyphi* HOR. cupe făcute să veselească oamenii, *animal natum tolerare labores* OV. (boul) animal făcut să trudească; 2 (*cu adv.*) format, făcut de un anume soi: *ager bene* ~ VARR. pămînt de soi bun, *ita ~ locus est: saltus duo angusti silvosique sunt*... LIV. *9*, *2*, *7* configuraţia locului este aceasta: sînt acolo două defileuri înguste şi păduroase...; (*expr.*) *pro re nata* sau *e re nata* avînd în vedere împrejurările, după cum stau lucrurile; 3 (*cu ac.*) în vîrstă de...: *annos prope nonaginta* ~ CIC. în vîrstă de aproape nouăzeci de ani, *filius annos ~ maior quadraginta* CIC. fiu avînd peste patruzeci de ani.

nātus[2] (**gnātus**), *ī m.* fiu, copil; *parentes natique* CIC. părinţi şi copii, *vaccarum nati* VERG. viţeii.

nātus[3], *ūs v.* **natu**

nauarchia, *ae f.* funcţia de comandant de vas, comanda vasului COD. TH.

nauarchus, *ī m.* navarh, comandant de corabie CIC. ş.a.

nauclēricus (*3*) *adj.* de proprietar de corabie PL.

nauclērius (*3*) *v.* **nauclericus** PL.

nauclērus, *ī m.* stăpîn al corăbiei PL. ş.a.

Naucratēs, *is m.* retor grec (*elev al lui Isocrate*).

Naucratis, *is f.* (ac. *-im*) oraş comercial în Delta Nilului // **Naucraticus** (*3*) *adj.* al oraşului Naucratis // **Naucratītēs**, *ae adj. m.* naucratian.

naucula, *ae f.* navă mică, luntre PLIN.

naucum, *ī n.* coajă de nucă; (*numai fig.*) lucru fără valoare, de nimic: *homo non nauci* PL. om care nu face cît o coajă de nucă, *ambo sumus non nauci* PL. amîndoi nu valorăm o coajă de nucă, *non nauci facere* (*habere*) *aliquem* a nu da nici un chior pe cineva CIC.

naufragālis (*2*) *adj.* care provoacă naufragii MART. CAP.

naufragātor, *ōris m.* cel care naufragiază AUG.

naufragiosus (*3*) *adj.* care produce naufragii, furtunos (*despre mare*) SID.

naufragium, *iī n.* 1 naufragiu: ~ *facere* CIC. a suferi un naufragiu, *naufragio perire* CIC. a pieri într-un naufragiu; (*concrt.*) sfărîmături de corăbii, epave SIL.; 2 (*fig.*) naufragiere, dezastru, pieire, nenorocire: ~ *fortunarum* CIC. ruinarea averilor, ~ *gloriae* CIC. pieirea gloriei, *istorum naufragia ex terra intueri* CIC. a privi naufragierea ăstora de pe ţărm, *tabula ex naufragio* CIC. o scîndură dintr-un naufragiu (o scîndură de salvare); 3 (*fig.*) resturi ale naufragiului, epave: *reipublicae ~ colligere* CIC. a culege resturile naufragiului republicii, *totum pelagus naufragio suo operire* FLOR. a acoperi toată marea cu epavele naufragiului său.

naufragō, *āre vi.* a naufragia PETR. ş.a.

naufragōsus (*3*) *adj.* *v.* **naufragiosus** AUG.

naufragus (*3*) *adj.* **1** care a suferit un naufragiu, naufragiat: *naufraga puppis* OV. corabie naufragiată // **naufragus,** *ī m.* naufragiat: *dare naufrago tabulam* SEN. a da unui naufragiat o scîndură de salvare; **2** (*poet. act.*) care face să naufragieze, primejdios pentru navigaţie: *mare naufragum* HOR. mare care sfărîmă corăbiile, *naufraga tempestas* VAL. FL. furtună care provoacă naufragii.
naulum, *ī n.* preţul de transport pe apă IUV., DIG.
naumachia, *ae f.* **1** naumahie (*spectacol de întreceri navale, reprezentarea unei bătălii navale*): *naumachiae spectaculum edere* SUET. a da poporului un spectacol de bătălie navală; **2** loc unde se dă spectacolul unei bătălii navale, bazin SUET.
naumachiārius (*3*) *adj.* de naumahie (*v. supra*) PLIN // **naumachiārius,** *iī m.* luptător într-o naumahie SUET.
Naupactos (Naupactus), *ī f.* oraş în Etolia, la intrarea în golful de Corint // **Naupactōus** (*3*) *adj.* al Naupactului.
naupēgus, *ī m.* dulgher la construirea navelor DIG.
Naupliadēs, *ae m.* fiul lui Nauplius.
Nauplius, *iī m.* rege în Eubeea (*tată al lui Palamede care, spre a răzbuna moartea fiului său omorît de greci la Troia, a atras prin semnale false spre stîncile Eubeii flota grecilor ce se întorceau în patrie, provocînd naufragiul ei*).
nausea (nausia), *ae f.* **1** rău de mare: *navigavimus sine timore et nauseā* CIC. am călătorit fără teamă şi fără rău de mare; **2** (*gener.*) greţuri, dorinţă de a voma, vărsături: *cruditates nauseam faciunt* PLIN. indigestiile dau greţuri, *libido nauseae* CAT. dorinţa de a voma; **3** (*fig.*) dezgust, silă MART.
nauseābundus (*3*) *adj.* care are rău de mare, care are greţuri SEN.
nauseātor, *ōris m.* om care suferă de rău de mare SEN.
nauseō şi **nausiō** (*1*) *vi.* **1** a avea greţuri, a avea rău de mare: *sine vomitu nauseavit* CELS. a avut greţuri fără să verse; **2 a.** a voma: *sudet, palleat, modo ne nauseet* CIC. poate să asude, să se facă galben, numai să nu verse; **b.** (*fig.*) a vărsa vorbe, a debita CIC.; **3** (*fig.*) a face pe dezgustatul PHAEDR.
nauseola, *ae f.* uşoară greaţă, silă CIC.
nauseōsus (*3*) *adj.* care face greaţă, greţos PLIN.
nausia, *ae v.* **nausea**
Nausicaa, *ae* şi **Nausicaē,** *ēs f.* fiica lui Alcinous (*regele feacilor*).
Nausiphanēs, *is m.* Nausiphanes din Teos (*filozof grec, discipol al lui Democrit*).
nausum, *ī n.* navă gallică AUS.
nauta, *ae m.* **1** corăbier, cîrmaci de vas; luntraş CIC.; **2** (*oc.*) negustor care aduce mărfuri pe mare HOR. S. *1, 1, 29.*
nautālis (*2*) *adj.* de marinar AUG.
nautea, *ae f.* apă de pe fundul corăbiei PL.
Nautēs, *ae m.* preot al zeiţei Pallas.
nauticus (*3*) *adj.* de corăbier, nautic, marinăresc: *usus nauticarum rerum* CAES. experienţă marinărească, ~ *clamor* VERG. strigătul matelotilor, *castra nautica* NEP. staţiune navală // **nautici,** *ōrum m. pl.* marinari, echipajul unui vas LIV. ş.a.
nautilus, *ī m.* (*zool.*) nautilus (*Nautilus pompilius*) PLIN.
nāvālis (*2*) *adj.* de corabie, naval: ~ *pugna* CIC. luptă navală, *corona* ~ VERG. coroană navală (*acordată învingătorului într-o bătălie navală*), *socii navales* LIV. trupe de marinari furnizate de aliaţi, ~ *pons* AMM. pod de vase, *navales pedes* PL. Men. *350* vîslaşii (care fac să meargă corăbiile) // **nāvāle,** *is n.* staţie navală, doc OV. // **nāvālia,** *ium n. pl.* **a.** şantier de construcţii navale LIV.; **b.** material naval VERG. ş.a.
navarch... *v.* **nauarch...**
nāvē (gnāvē) *adv.* cu zel SALL.
nāvia, *ae f.* **1** barcă MACR. **2** ciubăr folosit la cules de vie MEL.
nāvicella, *ae f. v.* **navicula** AUG.
nāvicula, *ae f.* corăbioară, luntre CIC.
nāviculāria, *ae f.* meseria de armator (*care are ca obiect închirierea de mici vase de transport pe apă*) CIC.
nāviculāris (*2*) *adj.* şi **nāviculārius** (*3*) *adj.* de închiriat vase de comerţ maritim DIG.
nāviculārius, *iī m.* proprietar de nave comerciale, armator CIC.
nāviculor *v.* **nauculor**
nāvifragus (*3*) *adj.* care sfărîmă corăbiile, care produce naufragii VERG. ş.a.
nāvigābilis (*2*) *adj.* navigabil: ~ *fossa* TAC. canal navigabil.
nāvigātiō, *ōnis f.* navigaţie, călătorie pe mare, cursă marină: *ex longa navigatione in portum venire* CIC. a ajunge în port după o lungă călătorie pe mare, *primam navigationem ne omiseris* CIC. ca să nu scapi prima cursă maritimă.
nāvigātor, *ōris m.* navigator, marinar QUINT.
nāviger, *era, erum adj.* purtător de corăbii, navigabil: *mare navigerum* LUCR. marea purtătoare de corăbii, *navigera similitudo* PLIN. asemănare cu o navă.
nāvigiolum, *iī n.* bărcuţă B. AFR.
nāvigium, *iī n.* **1** corabie, navă, barcă; plută, bac DIG.; **2** navigaţie: *omnes navigii dies* DIG. toate zilele de navigaţie.
nāvigō (*1*) *vi.* şi *vt.* **1** a naviga, a călători pe mare, a se îmbarca: ~ *Syracusas* CIC. a naviga spre Syracusa, ~ *e portu* QUINT. a ridica ancora, ~ *in portu* TER. a nu se mişca din port (a fi în siguranţă); **2** a străbate navigînd: *gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor* VERG. un neam duşman mie străbate cu corăbiile Marea Tireniană, *lacus Romanis navibus navigati* TAC. lacuri străbătute de navele romane, *quae homines arant, navigant* SALL. ceea ce oamenii fac arînd şi navigînd; **3** (*poet., rar*) a înota.
navis, *is f.* (ac. *navem* şi *navim*, abl. *nave* şi *navi*) **1** corabie, navă: ~ *longa* NEP. navă lungă (de război), ~ *actuaria* CAES. navă de cursă (rapidă), ~ *oneraria* CAES. navă de transport, ~ *constrata* CIC. navă cu acoperiş, ~ *aperta* CIC. navă fără acoperiş, ~ *praetoria* LIV. vas amiral, *navem ornare* (*adornare*) CAES. a echipa o navă, *navem deducere* CAES. a lansa o corabie de pe uscat la apă, *navem subducere* CAES. a trage pe ţărm o navă, *navem appellere litori* CURT. a face să acosteze o corabie, *navis solvit* CAES. nava ridică ancora (porneşte pe mare), *navem agere* HOR.

a conduce o navă, *navem deprimere* TAC. a scufunda vasul; 2 (*prov.*) *navibus et quadrigis* HOR. Ep. *1, 11, 28* prin toate mijloacele, răsturnînd cerul și pămîntul, (*fig.*) *reipublicae* ~ CIC. corabia statului.
nāvita, *ae m.* corăbier, marinar LUCR., VERG. ș.a.
nāvitās (gnāvitās), *ātis f.* zel, rîvnă, ardoare CIC.
nāviter (gnāviter) *adv.* 1 cu zel, cu ardoare: *bellum ~ gerere* LIV. a purta război cu toată ardoarea; 2 de-a binelea, cu totul: ~ *impudens* CIC. complet nerușinat.
Navius, *iī m.* Attius Navius (*vestit augur*) // **Navius** (*3*) *adj.* al lui Navius.
nāvo (*1*) *vt.* a îndeplini (ceva) cu zel; ~ *operam alicui* CIC. a-și da silința pentru cineva, a face un serviciu cuiva, ~ *in aliquem benevolentiam* CIC. a dovedi bunăvoință față de cineva, *fortiter in acie ~ operam* LIV. a-și face vitejește datoria în luptă, *ut quisque flagitium navaverat* TAC. după cum fiecare contribuise la săvîrșirea crimei, ~ *rempublicam* CIC. a aduce servicii statului.
nāvus (gnāvus) (*3*) *adj.* plin de rîvnă, zelos, activ CIC.
naxa, *ae f. v.* **nassa**
Naxos (Naxus), *ī f.* insulă din Marea Egee (*cea mai mare dintre Ciclade, vestită prin marmura și vinurile ei; după legendă, aici a fost Ariadna, fiica lui Minos, părăsită de Theseus; tot aici, cultul lui Bacchus era în mare cinste*) // **Naxius** (*3*) *adj.* din Naxos: *Naxius ardor* COL. Cununa Ariadnei (*constelație*) // **Naxiacos** *f.* și **Naxium**, *iī n.* cute de Naxos (*piatră de gresie utilizată la șlefuirea marmurii*).
Nazanzus, *ī f.* Nazianz (*oraș în Cappadocia*).
Nazara, *ae f. v.* **Nazareth**
Nazaraeus (*3*) *adj.* din Nazaret
Nazarēnus (*3*) *adj.* nazarenean // **Nazarēnus**, *ī m.* Cristos nazareneanul.
Nazareth *f. indecl.* Nazaret (*sat din Galilea*).
Nazareus (*3*) *adj.* din Nazaret.
Nazarus *v.* **Nazareus**
Nazianzus *v.* **Nazanzus**
nē[1] *adv.* desigur, într-adevăr: *ne ego velim* CIC. desigur, eu aș vrea, *si sic ageres, ne tu in multos Autronios incurreres* CIC. dacă ai proceda așa, ai da desigur peste mulți Autronii.
ne[2] *adv. de negație arh.* (= **non**): *nevis* PL. = *non vis*, *nevolt* PL. = *non vult*; (*în numeroase compuse*) *neque*, *nefas*, *nescio*, *neuter*, *nihil*, *nisi*, *nullus*, *numquam*, *nemo etc.*
ne[3] *adv.* și *conj. neg.* 1 (*adv. neg.*) *ne... quidem* nici chiar..., nici măcar...: *ne vos quidem* CIC. nici chiar voi, *ne cum in Sicilia quidem fuit* (*bellum*) CIC. nici chiar cînd în Sicilia era război, *nulla ne minima quidem aura fluctus commovente* CIC. fără ca vreo boare de vînt, oricît de mică, să miște valurile; (*formînd compuse*) *nequaquam* în nici un fel, *nequiquam* în zadar; 2 (*în prop. independente exprimînd*) a) prohibiție: *hominem mortuum in urbe ne sepelito* CIC. să nu îngropi un om în oraș, *equo ne credite, Teucri!* VERG. nu vă încredeți în cal, troieni!, *ne requiras* CIC. să nu cercetezi, *hoc ne feceris* CIC. nu face asta, *ne poposcisses* CIC. să nu fi cerut; b) concesie, supoziție: *ne fuerit* CIC. să admitem că n-a fost, *ne sit sane summum malum dolor* să admitem că durerea nu este cel mai mare rău; c) dorință [adesea cu *utinam*]: *ne vivam, si...* CIC. să n-am eu zile (să mor), dacă..., *ne istuc Iuppiter sirit* LIV. nu le-ar îngădui-o Iupiter, *utinam ne in mentem incidisset!* TER. dacă nu le-ar fi venit în minte!; 3 **a.** (*în prop. subord. după* **ut, dum, dummodo modo; qui, quo**): *ne id quidem involucre inicere voluit, vestem ut ne inquinet* PL. nici măcar această învelitoare n-a vrut s-o pună pe el, ca să nu-și murdărească haina, *quam plurimis de rebus ad me velim scribas, ut prorsus ne quid ignorem* CIC. aș vrea să-mi scrii despre cît mai multe lucruri, ca să nu-mi fie absolut nimic necunoscut, *dum ne sit te ditior alter* HOR. numai să nu fie altul mai bogat ca tine; (*ne = nedum*): *vix incedo inanis, ne ire posse cum onere existumes* PL. de-abia merg cu mîinile goale, necum să crezi c-aș putea merge ducînd o povară; **b.** (*în prop. complt. dir., după* verba timendi, impediendi) *timebant ne circumvenirentur* CIC. se temeau să nu fie împresurați, *vereor ne sufficere non possim* CAES. mă tem că n-oi putea face față, *cavete, iudices, ne nova proscriptio instaurata esse videatur* CIC. feriți-vă, judecători, să nu se creadă că se instaurează o nouă proscripțiune, *plura ne scribam, dolore impedior* CIC. durerea mă împiedică să vă scriu mai multe, *Regulus sententiam ne diceret recusavit* CIC. Regulus a refuzat să-și dea părerea, *eum obsecrare coepit ne quid gravius statueret* CAES. a început să-l implore, cerîndu-i să nu ia o hotărîre prea aspră; **c.** (*în prop. finale*) *ne quis miretur qui sim, paucis eloquar* PL. ca cineva să nu se mire întrebîndu-se cine sînt, vă voi spune în cîteva cuvinte, *ne multa* și *ne multis* (subînț. *dicam*) ca să nu spun prea multe vorbe, pe scurt; **d.** *ita... ut ne, ita... ne* cu condiția ca...: *ita ut ea res ne obsit reipublicae* CIC. cu condiția ca acest lucru să nu dăuneze statului, *ita admissos esse ne tamen senatus daretur* LIV. au fost introduși în cetate, cu condiția să nu fie primiți în senat.
ne[4] *adv. interog. enclitic* 1 (*în interog. dir.*) oare, oare nu: *meministine me in senatu dicere...?* îți amintești oare că eu spuneam în senat...?, *iamne vides, belua* CIC. acum vezi, bestie?, *videtisne ut Nestor saepe de virtutibus suis praedicet?* nu vedeți oare cum Nestor vorbește adesea despre virtuțile sale?; (*în excl. cu inf.*) *neutrumne sensisse?* CIC. să nu fi simțit oare nici unul?; (*precl., cu apocopă*) *vin* = *visne* vrei oare; *viden* = *videsne*, *satin* = *satisne*, *iuben hanc hinc abscedere?* PL. nu poruncești ca asta să plece odată de-aici?; (*disjunctiv*) *tune an ego?* oare tu, sau eu?; 2 (*în interog. indir.*) dacă, sau: *ut videamus, satisne ista sit iusta defectio* CIC. ca să vedem dacă această defecțiune e destul de legitimă, *Publilius itursne sit in Africam et quando, scire poteris* CIC. vei putea ști dacă Publilius va pleca în Africa și cînd, (*disjunct.*) *possimne propius accedere an etiam longius discedendum putes, velim ad me scribes* CIC. aș vrea să-mi scrii dacă crezi că aș putea veni mai aproape, sau să plec de aici și mai departe; (precedat de *utrum*) *videamus utrum ea fortuitane sint... an...* CIC. să vedem dacă acestea sînt întîmplătoare, sau...; (**ne** *în al doilea membru* = sau): *recte secusne, alias vide-*

rimus CIC. pe drept sau pe nedrept, vom vedea altă dată, *in incerto fuit vicissent victine essent* LIV. nu se ştia dacă învinseseră sau erau învinşi, *Smyrna quid et Colophon? Maiora minorane famā* HOR. Smyrna şi Colophonul cum sînt: mai mari sau mai mici decît zice lumea?, *quaeritur sintne di necne* CIC. se pune întrebarea dacă există zei sau nu.

Neaera, *ae f.* nume de femeie.

Neāpolis, *is f. 1*) oraş vestit în Campania (*azi, Neapole*); *2*) cartier al Syracusei; *3*) oraş în Africa occidentală // **Neāpolitānus** (*3*) *adj.* din Neapolis // **Neāpolitānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii oraşului (cartierului) Neapolis // **Neāpolitānum,** *ī n.* proprietate din apropiere de Neapolis.

Neāpolites, *ae m.* locuitor din Neapolis.

Neāpolītis, *idis f.* locuitoare din Neapolis.

Nearchus, *ī m. 1*) amiral al lui Alexandru cel Mare; *2*) filozof pitagorician din Tarent ş.a.

nebridae, *ārum m. pl.* nebrizii (*preoţi ai zeiţei Ceres*) ARN.

nebris, *idis* (ac. sg. *-ida*, ac. pl. *-idas*) *f.* nebridă (*piele de cerb cu care se acopereau bacantele la sărbătoarea lui Bacchus şi preoţii Cererei — la misterele eleusine*) STAT.

nebrītēs, *ae m.* şi **nebrītis,** *idis f.* nebrită (*piatră preţioasă consacrată lui Bacchus*) PLIN.

Nebrōdēs, *ae m.* munte în Sicilia.

nebula, *ae f.* **1** negură, vapori, brumă, ceaţă: ~ *densa lucis usum eripiebat* LIV. o negură deasă întuneca vederea, ~ *matutina* LIV. ceaţa dimineţii, *fluviis ex omnibus surgere nebulas videmus* LUCR. din toate rîurile vedem ridicîndu-se aburi, ~ *veneni* SIL. aburii otrăvii; **2** (*poet.*) nor: ~ *pulveris* LUCR. nor de praf; **3** strat subţire de metal MART. *8, 33, 3*; **4** (*fig.*) întuneric, văl: *remota erroris* ~ IUV. fiind îndepărtată negura rătăcirii.

Nebula, *ae f.* Nephelaeus (*soţia lui Athamante*).

nebulō, *ōnis m.* om de nimic, pierde-vară, trîntor, şarlatan TER., CIC. ş.a.

nebulōsitās, *ātis f.* întuneric ARN.

nebulōsus (*3*) *adj.* **1** ceţos, neguros, noros; **2** (*fig.*) neguros, neînţeles, obscur GELL.

nec[1] *adv. negat.* (*arh.*) nu: *senator qui* ~ *aderit*... CIC. Leg. *3, 11* senatorul care nu va fi prezent.... (*jur.*) *res* ~ *mancipi* GAI. *2, 18* bun care nu se transmite printr-un act juridic, ci devine al altuia prin simpla predare, *si agnatus* ~ *escit* LEG. XII TAB. dacă nu va exista o rudă din partea tatălui, *quod* ~ *vertat bene* VERG. B. *9, 6* care lucru să nu-i fie a bine (fi-i-ar de cap), *nec procul* LIV. nu departe.

nec[2] şi **neque** *conj.* **1 a.** şi nu: *opinionibus vulgi rapimur in errorem* ~ *vera cernimus* CIC. sîntem induşi în eroare de părerile mulţimii şi nu vedem adevărul, *optimi viri* ~ *tibi ignoti* CIC. oameni foarte de treabă şi nu necunoscuţi ţie, *Hiberum transgrediuntur* ~ *ullo hoste viso Saguntum pergunt ire* LIV. trec Ebrul şi, nearătîndu-se nici un duşman, pornesc spre Saguntum; *deos facie novimus, qua pictores voluerunt neque solum facie sed etiam ornatu*... CIC. îi cunoaştem pe zei după înfăţişarea cu care i-au reprezentat pictorii, şi nu numai după înfăţişare, ci şi după podoabe, *quae mei testes non dicunt, quia non viderunt* ~ *sciunt, ea dicit ipse adversarius* CIC. lucrurile pe care martorii mei nu le spun, fiindcă nu le-au văzut şi nu le ştiu, pe acestea le spune adversarul însuşi; **b.** *neque enim, neque vero, neque autem, neque tamen* = căci nu, şi în realitate nu, însă nu, totuşi nu: *neque enim tu is es, qui, qui sis, nescias* CIC. căci nu eşti tu omul care să nu ştii cine eşti, *neque vero hoc solum dixit, sed ipse et sentit et facit* CIC. şi în realitate nu numai că a spus acest lucru, dar îl crede şi-l face, *neque autem ego sum ita demens, ut*... iar eu nu sînt atît de nebun încît...; **c.** *nec, si... idcirco* (*ob eam causam* sau *ideo*) = dacă..., asta nu înseamnă că...: ~ *si, is qui accepit, bene utitur, idcirco is, qui dedit, amice dedit* CIC. dacă acel care a primit un dar se foloseşte bine de el, nu înseamnă că cel care a făcut darul a făcut-o din iubire, ~ *si P. Crassus idem fuit eloquens et iuris peritus, ob eam causam inest in facultate dicendi iuris civilis scientia* CIC. dacă P. Crassus a fost orator elocvent şi bun cunoscător de drept, asta nu înseamnă că ştiinţa dreptului civil se cuprinde în arta oratorică; ~ *idcirco minus* LIV. prin aceasta nu mai puţin; **d.** *nec quisquam* şi *nec ullus* şi nimeni, *neque umquam* şi niciodată; **2** (*corel.*) nici: *neque* (*nec*)... *neque* (*nec*) nici... nici: ~ *meliores,* ~ *beatiores esse possumus* CIC. nu putem fi nici mai buni, nici mai fericiţi, *sine imperio* ~ *domus ulla, nec civitas,* ~ *gens,* ~ *hominum universum genus stare potest* CIC. fără o conducere nu poate să se menţină nici familia, nici oraşul, nici neamul, nici rasa umană întreagă; *neque* (*nec*)... *et, et*... *neque* (*nec*)... sau *neque* (*nec*) ... *quo* pe de o parte..., pe de alta: *vide quid agas, ne neque illi prosis et tu pereas* TER. vezi ce faci, pe de-o parte lui să nu-i foloseşti, iar pe de alta tu să te distrugi, *patebat via et certa neque longa* CIC. aveau la îndemînă o cale şi sigură, şi nu lungă, *perficiam ut neque bonus quisquam intereat, paucorumque poena vos omnes salvi esse possitis* CIC. voi face aşa încît nici să nu piară vreun bun cetăţean şi, pe de altă parte, prin pedepsirea cîtorva inşi, voi toţi să fiţi salvaţi; **3** *neque* (*nec*)... *non* = nu se poate spune că nu, este evident că, desigur: *neque meam mentem non domum saepe revocat exanimata uxor* CIC. nu pot spune că gîndul la soţia mea pierită de frică nu mă face să mă întorc adesea cu mintea la ai mei, ~ *vero non eadem ira deorum hanc eius satellitibus iniecit amentiam* CIC. este evident că aceeaşi mînie a zeilor le-a luat complicilor acestui om minţile; **4** *nec non* (*necnon*) (şi) de asemenea: *ibi vidi greges magnos anserum, gallinarum, pavonum,* ~ *non piscium, aprorum* VARR. am văzut acolo cîrduri întregi de gîşte, de găini, de păuni şi, de asemenea, de peşti şi de mistreţi, ~ *non etiam poemata faciebat* SUET. făcea de asemenea şi poezii; **5** *neque dum* (*necdum*) = nu încă: *ille quid agat, si scis neque dum Roma profectus es, scribas ad me velim* CIC. dacă ştii şi dacă n-ai plecat încă din Roma, aş vrea să-mi scrii ce face acela, *necdum etiam audierant inflari classica* VERG. nu auziseră încă răsunînd trîmbiţele.

necātor, *ōris m.* ucigaş MACR.

necātrix, *icis f.* ucigașă AUG.
necdum și **nequedum** *conj.* (și) nu încă (*v.* **nec**[2] 5).
necessāria, *ae f.* rudă CIC.
necessāriē (*rar*) și **necessāriō** *adv.* forțat de necesitate, de nevoie: ~ *copias parat* SALL. de nevoie, își procură trupe.
necessārius[1] (*3*) *adj.* **1** inevitabil, de care nu poți scăpa: *necessaria mors* CIC. moarte de care omul nu poate scăpa (naturală), ~ *et fatalis casus* CIC. nenorocire ineluctabilă și fatală, *necessaria re coactus* CAES. constrîns de necesitate; **2** apăsător, urgent: *tam necessario tempore* CAES. într-o împrejurare atît de critică, *sine causa necessaria* CIC. fără un motiv imperios; **3** (*frecv.*) necesar, trebuincios, indispensabil: *omnia quae sunt ad vivendum necessaria* CIC. toate cele trebuitoare pentru viață, *necessarium est Pompeium certiorem fieri* CAES. e necesar ca Pompeius să fie înștiințat // **necessāria**, *ōrum n. pl.* cele necesare vieții; nevoi SALL. I. *73, 6*; **4** strîns legat (de cineva), apropiat prin rudenie, prietenie: *homo tam* ~ NEP. un om atît de strîns legat de mine, *restat locus huic disputationi maxime* ~ CIC. Fin. *1, 65* rămîne un argument în foarte strînsă legătură cu această discuție.
necessārius[2], *iī m.* om strîns legat de altul, rudă, prieten intim, aliat etc. CAES., CIC. ș.a.
necesse *adj. n. indecl.* (totdeauna cu *esse* sau *habere*): necesar, trebuincios, inevitabil, indispensabil, obligatoriu: *emas non quod opus est, sed quod ~ est* SEN. să cumperi nu ce ai nevoie, ci ce îți e indispensabil, *homini ~ est mori* CIC. pentru om, moartea e o necesitate fatală, *si ~ erit* CIC. dacă va fi nevoie, *id quod tibi minime ~ fuit* CIC. lucru de care ai fi putut foarte bine să te dispensezi, *eo minus habeo ~ scribere* CIC. cu atît mai puțin sînt obligat să scriu, *non habebimus ~ semper concludere* CIC. nu vom fi obligați (nu va trebui) să concludem totdeauna, *istum condemnetis ~ est* CIC. trebuie să-l condamnați pe acest om.
necessitās, *ātis f.* **1** necesitate, inevitabilitate; obligație: *necessitatis crimen, non voluntatis* CIC. o crimă din necesitate, nu din voință, *necessitati parere* CIC. a se supune necesității, *mors est naturae* ~ CIC. moartea este o lege a naturii, ~ *extrema* (*suprema* sau *ultima* TAC. moartea // **Necessitās**, *ātis* HOR. zeița destinului, Soarta; ~ *exeundi* CIC. obligația de a pleca, *necessitatem alicui imponere* CIC. a impune cuiva o obligație; **2** (*frecv. pl.*) nevoie, trebuință; lipsuri: *vitae necessitates* CIC. nevoile de viață, *indicare populo publicas necessitates* LIV. a arăta poporului nevoile statului, *famem et ceteras necessitates tolerabant* SUET. suportau foamea și celelalte lipsuri, *bellum suscepit non suarum necessitatum causa* CAES. a pornit războiul nu pentru interesele proprii; **3** strîmtoare, moment critic, situație grea: *in tanta necessitate alienos protegere* TAC. a-i apăra pe alții, cînd el e într-o situație atît de grea; **4** (*rar = necessitudo*) legătură de rudenie, de prietenie: *magnam necessitatem possidet paternus sanguis* CIC. sîngele părintesc constituie o mare legătură, *accusatione sua necessitatem violare* CIC. a viola prin acuzația sa legăturile de prietenie.
necessitūdō, *inis f.* **1** (*rar = necessitas*) **a.** necesitate, forță inevitabilă; **b.** obligație imperioasă; **c.** nevoie: ~, *cui nulla vi resisti possit* CIC. Inv. *2, 170* necesitate căreia nu i se poate rezista prin nici o forță; *necessitudinem imponere, ut...* SALL. Cat. *33, 5* a impune obligația ca...; *necessitudinibus circumventus* SALL. Cat. *21, 3* împresurat de nevoi; **2 a.** (*frecv.*) legătură de rudenie, de prietenie: *bonos viros ad necessitudinem suam adiungere* CIC. a și-i atrage ca prieteni pe oamenii aleși, *necessitudinem cum aliquo coniungere* CIC. a lega prietenie cu cineva; **b.** (*pl. concrt.*) prieteni intimi, rude: *inter suas necessitudines* CURT. între ai săi.
necessum și **necessus est** = **necesse est** (*v.* **necesse**)
necl... *v.* **negl...**
necne *conj.* (*ca al doilea membru al unei întrebări disjunctive indirecte și, rar, directe*) sau nu: *nihil interest, doleam ~ doleam* CIC. nu e nici o deosebire dacă sufăr sau nu sufăr, *sunt haec tua verba ~?* CIC. sînt acestea cuvintele tale, ori nu?
nec non, necnon și **neque non** *v.* **nec**
necō (*I*) *vt.* a ucide, a omorî, a face să piară: ~ *aliquem igni atque omnibus tormentis* CAES. a ucide pe cineva prin foc și prin tot felul de torturi, ~ *plebem fame* CIC. a face să piară plebea de foame, *aquae flammas necant* PLIN. apele sting flăcările, *imbres necant frumenta* PLIN. ploile prăpădesc grînele, *arbores necant invicem inter se umbrā vel densitate* PLIN. copacii se înăbușă între ei prin umbră și desime; [pf. și *necui* PHAEDR.; supin și *nectum*].
necopīnans, *ntis adj.* care nu se așteaptă, fără să se aștepte: *Ariobarzanem necopinantem liberavi* CIC. l-am eliberat pe Ariobarzanes, care nu se aștepta.
necopīnāto *adv.* pe neașteptate CIC.
necopīnātus (*3*) *adj.* neașteptat: ~ *adventus* CIC. sosire neașteptată, *ex necopinato* LIV. pe neașteptate // **necopīnāta**, *ōrum n. pl.* întîmplări neașteptate.
necopīnus (*3*) **adj. 1** neașteptat: *necopina mors* OV. moarte neașteptată; **2** care nu se așteaptă; *occulta necopinum perde sagitta* OV. ucide-l, pe cînd nu se așteaptă, cu o săgeată ascunsă.
necromantīa (**necromantēa**), *ae f.* necromanție, evocarea umbrelor morților AUG. ș.a.
necrothytus (*3*) *adj.* în onoarea celor morți TERT.
nectar, *aris n.* **1** nectar, băutura zeilor CIC.; **2** (tot ce e parfumat, dulce, plăcut) lapte, miere, parfum; (*fig.*) *Pegaseium* ~ PERS. cîntecul dulce al Muzelor.
nectarea, *ae f.* (*bot.*) iarbă-mare (*Inula helenium*) (*plantă cu care se aroma vinul*) PLIN.
nectareus (*3*) *adj.* de nectar OV.; (*fig.*) plăcut ca nectarul, delicios MART.
nectaria, *ae v.* **nectarea**
nectaritēs, *ae m.* vin aromat cu iarbă-mare PLIN.
nectō, *ere, nexuī* (*nexī*), *nexum vt.* **1** a lega, a împleti, a înnoda, a înlănțui: ~ *flores, coronas* HOR. a împleti flori, cununi, ~ *laqueum alicui* HOR. a înnoda lațul de gîtul cuiva, ~ *comam myrto* OV. a-și împleti în păr mirt, ~ *colla lacertis* OV. a cuprinde gîtul cu brațele, *necte tribus nodis ternos colores* VERG. B. *8, 78* leagă cu trei noduri trei fire de culori diferite, ~ *alicui compedes* PLIN. IUN. a pune cuiva lanțuri

de picioare; 2 (*la pas. spec.*) a lega, a pune în lanțuri (mai ales) pentru datorii, a întemnița: *alicui se ob aes alienum paternum nexum dare* LIV. a se face sclav cuiva pentru datoria contractată de tatăl său // **nexus**, *ī m.* sclav pentru datorii: *ita nexi soluti (sunt) cautumque in posterum, ne necterentur* LIV. astfel cei întemnițați pentru datorii au fost scoși din lanțuri și s-au luat măsuri ca în viitor să nu mai fie închiși, *nexi, vincti solutique, se undique in publicum proripiunt* LIV. sclavii pentru datorii, în lanțuri sau dezlegați, se reped în public, *qui antea nexi fuerant, creditoribus tradebantur et nectebantur alii* LIV. cei care mai înainte fuseseră întemnițați pentru datorii erau dați pe seama creditorilor și erau puși în lanțuri alții; 3 (*fig.*) a lega, a înlănțui, a îmbina, a urzi, a plăsmui: *virtutes omnes inter se nexae sunt* CIC. toate virtuțile sînt legate între ele, ~ *dolum* OV. a urzi o înșelătorie, ~ *causas inanes* VERG. a iscodi pricini fără temei, ~ *moras* TAC. a temporiza, ~ *numeris verba* OV. a îmbina cuvintele în ritm (a face versuri); [inf. pr. pas. și *nectier*].

nēcubi *conj.* pentru ca în nici un loc să nu... CAES., LIV.

necundē *adv.* pentru ca din vreun loc să nu, pentru ca de nicăieri LIV.

necydalus, *ī m.* crisalidă a viermelui de mătase PLIN.

necyomantīa (necyomantēa), *ae f.* necromanție PLIN.

nedum *conj.* și *adv.* necum, cu atît mai mult: *satrapes numquam suffere eius sumptus queat, ~ tu possis* TER. un satrap n-ar putea face față cheltuielilor ei, necum să poți tu, *ne voce quidem incommoda ~ ut ulla vis fieret* LIV. fără măcar o vorbă supărătoare, necum să se fi fost făcut vreun act de violență; (*fără vb.*) *adulationes etiam victis graves, ~ victoribus* LIV. lingușiri silnice chiar pentru niște învinși, necum pentru învingători.

nefandum, *ī n.* blestemăție, ticăloșie: *dei memores fandi atque nefandi* VERG. zeii care nu uită de cele bune și de cele rele.

nefandus (*3*) *adj.* nelegiuit, ticălos, blestemat CIC., VERG. ș.a.

nefans, *ntis adj. v.* **nefandus** VARR.

nefāriē *adv.* ticălos, blestemat, nelegiuit CIC.

nefārius *adj.* ticălos, blestemat, nelegiuit CIC.

nefas *n. indecl.* nelegiuire, sacrilegiu, păcat, ticăloșie: *quicquid non licet, ~ putare debemus* CIC. tot ce nu ni se permite trebuie să socotim că este nelegiuire, *corpora viva ~ Stygiā vectare carinā* VERG. este oprit de zei să porți trupuri vii în barca stygiană, *illa dirum ~ in pectore versat* VERG. aceea (Dido) frămîntă în minte o crimă groaznică (sinuciderea), *quippe ubi fas versum atque ~* VERG. mai ales cînd ceea ce este legiuit și nelegiuit nu se mai deosebesc, *~ belli* LUC. război criminal, *per omne fas ac ~* LIV. prin toate mijloacele, legiuite și nelegiuite; (*în excl.*) *sequiturque, ~! Aegyptia coniux* VERG. urmează, o, nelegiuire! soția egipteană; (*poet.*) *exstinxisse ~ tamen laudabor* VERG. voi fi lăudat totuși că am ucis monstrul (ticăloasa de Elenă) VERG. *2, 585.*

nefastum, *ī n.* nelegiuire, ticăloșie HOR.

nefastus (*3*) *adj.* 1 oprit de legile religioase: *dies nefasti* LIV. zile în care treburile publice (judecăți, adunări publice) erau interzise; 2 de rău augur, aducător de nenorocire, blestemat, ticălos: *ille nefasto te posuit die* HOR. acela te-a sădit într-o zi blestemată, *terra nefasta victoriae suae* LIV. ținut nefast pentru victoria lui.

nefrendis (*2*) și **nefrens**, *ndis adj.* [*ne + frendo*] care nu poate încă mesteca, care nu are încă dinți VARR.

negantia, *ae f.* negare CIC. Top. *57.*

negantinummius (*3*) *adj.* care nu vrea să plătească APUL.

negātiō, *ōnis f.* 1 negare, tăgăduire CIC.; 2 particulă negativă APUL.

negātīva, *ae f.* negare DON.

negātīvus (*3*) *adj.* negativ APUL.

negātor, *ōris m.* tăgăduitor, negator; (*rel.*) renegat TERT.

negātōrius (*3*) *adj.* (*judic.*) negator DIG.

negātrīx, *īcis f.* negatoare PRUD.

negitō, *āre vt.* a spune tot timpul nu, a tăgădui cu încăpățînare PL., CIC.

neglectē *adv.* cu neglijență (*numai la comp.*) HIER.

neglectiō, *ōnis f.* neglijare CIC.

neglector, *ōris m.* cel care neglijează AUG.

neglectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **neglego** // **adj.** neluat în seamă, dat uitării, neglijat CIC.

neglectus[2], *ūs m.* neluare în seamă TER., PLIN.

neglegens, *ntis p. pr. v.* **neglego** // **adj.** 1 neglijent, neatent, nepăsător, indiferent: *improvidi et neglegentes duces* CIC. generali neprevăzători și neglijenți, *in amicis eligendis neglegentes* CIC. neatenți în alegerea prietenilor, *legis, officii neglegentior* CIC. mai nepăsător față de lege și de datoria lui, *sermo ~* QUINT. vorbire neîngrijită; 2 (*spec.*) care nu se uită la bani, risipitor: *adulescentia neglegens luxuriosaque* LIV. tinerețea cheltuitoare și iubitoare de plăceri.

neglegenter *adv.* neglijent, neatent, fără grijă: *~ scribere* CIC. a scrie neîngrijit, ~ *audientes* QUINT. ascultînd distrat, *negligentissime amicos habere* SEN. a-și neglija foarte mult prietenii.

negligentia, *ae f.* neglijență, neluare în seamă, nepăsare: *quaedam etiam ~ est diligens* CIC. există și o neglijență studiată, *~ deum* LIV. uitarea obligațiilor față de zei, *aliquem accusare de epistolarum neglegentiā* CIC. a acuza pe cineva de neglijență în scrierea scrisorilor.

neglegō, *ere, exī, ectum vt.* a neglija, a nu se îngriji (de); a nu lua în seamă, a trece cu vederea: ~ *mandatum* CIC. a neglija să aducă la îndeplinire mandatul, ~ *rem familiarem* NEP. a nu se ocupa de averea lui, *de Theopompo neglexīmus* CIC. nu ne-am ocupat de Theopompus, ~ *periculum* CIC. a nu lua în seamă primejdia, ~ *pecuniam* SEN. a nu ține seama de bani, ~ *minas* QUINT. a disprețui amenințările.

neglig... *v.* **negleg...**

negō (*1*) *vi.* (*rar*) și *vt.* 1 a nega, a zice nu: *negat quis? nego; ait? aio* TER. zice cineva nu? zic nu; zice da? zic și eu da, *Diogenes ait, Antipater negat* CIC. Diogene zice da, Antipater neagă; 2 (*vt.*) a nega, a zice

nu: *nunc aiunt, quod tunc negabant* CIC. acum afirmă ceea ce altădată negau, (*cu ac. și inf.*) *nego in Sicilia tota ullum argenteum vas fuisse, quin abstulerit* CIC. afirm că n-a existat vas de argint în toată Sicilia, ca (acesta) să nu-l fi furat, *si ita fecissent, fines eorum vastaturum negat* CAES. dacă vor face așa, spune că el nu le va devasta ținutul; (*cu nec... nec...* spre a întări o negație): *hoc negas te posse nec adprobare nec improbare* CIC. spui că nu poți nici aproba, nici dezaproba acest lucru: (*impers.*) *vis facta negabitur* CIC. se va nega că a avut loc un act de violență, *casta* (*esse*) *negor* OV. se spune că nu sînt castă, *saepe domi non es, cum sis quoque saepe negaris* MART. adesea nu ești acasă, și, chiar cînd ești, se spune adesea că nu ești; **3** a refuza, a opune un refuz: ~ *opem patriae* OV. a refuza patriei ajutor, ~ *civitatem alicui* SUET. a refuza cuiva dreptul de cetățenie, *poma negat regio* OV. ținutul nu produce poame (fructe), *ei ~ non potuit quin eum arcesseret* NEP. n-a putut să-i refuze a-l chema la el, ~ *se vinculis* OV. a se sustrage lanțurilor.

negōtiālis (*2*) *adj.* (*judic.*) care privește faptul material CIC.

negōtians, *antis p. pr. v.* **negotior** // **subst.** *m.* om de afaceri, bancher, negustor CIC., SUET.

negōtiātiō, *ōnis f.* afacere de bancă, trafic, negustorie în mare: *negotiationes quoque, vel privato pudendas, exercuit* SUET. s-a ocupat de afaceri, rușinoase chiar și pentru un particular, *reliquiae negotiationis Asiaticae* CIC. restul sumelor de încasat din afacerea asiatică.

negōtiātor, *ōris m.* mare negustor, comerciant, bancher, om de afaceri: *mihi respondeat qui sit iste: mercator, an negotiator?* CIC. să-mi răspundă ce e ăsta: comerciant sau importator?

negōtiātōrius (*3*) *adj.* de negoț, de comerț VOP.

negōtiātrix, *īcis f.* **1** negustoreasă DIG.; **2** intermediară TERT.

negōtiolum, *ī n.* mică afacere CIC.

negōtior, *ārī, ātus sum vi. dep.* a face afaceri comerciale, a fi bancher: *se Syracusas otiandi, non negotiandi causa contulerat* CIC. se dusese la Syracusa, ca să se odihnească, nu ca să facă afaceri, *Curius qui Patris negotiatur* CIC. Curius, care este bancher la Patras.

negōtiōsitās, *ātis f.* mare activitate GELL.

negōtium, *iī n.* [*nec otium*] **1** ocupație, treabă de făcut: *nihil habere negotii* CIC. a nu avea nimic de făcut, *quid in Gallia Caesari negotii esset* CAES. ce-avea de făcut Caesar în Gallia; **2** treabă grea, bătaie de cap, greutate: *magnum ~ est navigare* CIC. e treabă grea să pornești pe mare, *negotium exhibere alicui* CIC. a face greutăți cuiva, *nihil est negotii libertatem recuperare* CIC. nu e greu să redobîndești libertatea, *nullo negotio* CIC. fără nici o greutate; **3 a.** treabă anume, afacere; treburi, afaceri: ~ *suscipere* CIC. a lua asupră-și o treabă, ~ *transigere* CIC. a aranja o afacere, *est mihi ~ cum aliquo* TER. am o treabă cu cineva, *nostrum otium negotii inopia constitutum est* CIC. inactivitatea mea îmi este impusă de lipsa de activitate politică, *forensia negotia* CIC. afacerile din for (procesele), *publicum negotium agere* CIC. a se ocupa de treburile publice, *praeclare suum negotium gerere* CIC. a-și duce strălucit afacerile, *negotia in Sicilia habere* CIC. a avea afaceri comerciale în Sicilia; **b.** (*spec.*) însărcinare, misiune: ~ *mandare alicui* CIC. a da cuiva însărcinarea, ~ *datur quaestoribus, ut...* CIC. se dă cvestorilor misiunea ca...; **4** (*rar*) împrejurare, situație: *ita ~ est* PL. așa e situația, *in atroci negotio* SALL. într-o împrejurare teribilă, *suam quisque culpam auctores ad negotia transferunt* SALL. vinovații dau vina pe greutatea împrejurărilor; **5** (*fam.*) lucru, treabă, chestie: *quid est negotii? — herus peregre venit* PL. Despre ce lucru e vorba? — A venit stăpînu-meu din călătorie, *quid negotii est, quamobrem succenseas mihi?* ce motiv ai să te superi pe mine?, *luteum negotium esse* CIC. (ei zic că) este un lucru fără valoare, *inhumanum ~* CIC. individ care n-are nimic omenesc.

neive *v.* **neve** și **ni**

Nēlēius (*3*) *adj.* al lui Neleus // **Nēlēius**, *iī m.* fiul lui Neleus (Nestor).

Nēlēus[1] (*3*) *adj. v.* **Neleius**

Nēlēus[2], *eī* (*-eos*) *m.* fiul lui Neptun (*cu o nimfă, rege în Pylos, tatăl lui Nestor*).

Nēlīdēs, *ae m.* fiu al lui Neleus.

nēma, *atis m.* țesătură DIG.

Nemaeus (*3*) *adj. v.* **Nemeaeus**

Nembrod *m. indecl.* fondatorul imperiului babilonian.

Nemea[1], *ae* și **Nemeē**, *ēs f.* pădure și localitate în Argolida.

Nemea[2], *ae m.* rîu în Peloponnes.

Nemea[3], *ōrum n. pl.* jocurile nemeene.

Nemeaeus (*3*) *adj.* din Nemea: ~ *leo* CIC. leul din Nemea (*ucis de Hercules*) // **Nemeaea**, *ōrum n. pl.* jocurile nemeene.

Nemesiānus, *ī m.* autor de poezii bucolice (*în secolul al III-lea e.n.*).

Nemesis, *is f.* *1*) zeița care pedepsește nedreptatea și trufia; *2*) numele unei iubite a lui Tibullus.

Nemetēs, *um m. pl.* nemeții (*neam germanic din Gallia Belgică*) // **Nemetensis** (*2*) *adj.* al nemeților.

Nemetocenna, *ae f.* Nemetocena (*oraș al atrebaților în Gallia Belgică, azi Arras*).

nēmō, *minis m., pron.* și *adj.* [*ne-homo*] nimeni, nici un om: ~ *nostrum* CIC. nimeni dintre noi, ~ *ex consularibus* CIC. nimeni dintre consulari, ~ *de iis, qui* CIC. nimeni dintre cei care; (*adj.*) ~ *liber* NEP. nici un om liber, ~ *Thebanus* NEP. nici un theban, ~ *unus extraneus* LIV. nici un singur străin, ~ *alius* HOR. nici un alt om; *non nemo* cîte unul, unii: *video de istis abesse non neminem* CIC. văd că dintre aceștia mai lipsește cîte unul; *nemo non* fiecare om: ~ *potest non dicere* CIC. fiecare om poate să spună, *aperte adulantem ~ non videt, nisi qui admodum excors est* CIC. nu există om care nu-l vede pe cel ce lingușește pe față, afară doar dacă e cu totul fără minte; ~, *nec... nec* nimeni, nici..., nici: *habeo hic neminem neque amicum, neque cognatum* TER. n-am pe nimeni aici, nici prieten, nici rudă; *nostrum ~ est, quin...* CIC. nu este nimeni dintre noi care să nu...; (*f.*) *vicinam neminem amo magis quam te* PL. pe nici o vecină n-o iu-

besc mai mult ca pe tine; [în gener., numai la nom. sg. *nemo*, la dat. sg. *nemini* și ac. sg. *neminem*; pentru genit. *nullius* și pentru abl. *nullo*].

nemon? = **nemone?** PERS. oare nimeni?

nemorālis (*2*) *adj.* de pădure, de crîng sfînțit: *templum nemorale Dianae* OV. A. A. *1, 259* templul din crîngul sfînt al Dianei (*de la Aricia*).

nemorensis[1] (*2*) *adj.* de pădure: *mel nemorensis* COL. miere de pădure (*cea mai proastă*).

Nemorensis[2] (*2*) *adj.* al crîngului sfînt al Dianei de la Aricia: *rex* ~ SUET. preotul Dianei de la Aricia // **Nemorense**, *is n.* proprietate de țară la Aricia.

nemoreus (*3*) *adj. v.* **nemoralis**

nemoricultrīx, *īcis f.* locuitoare a pădurilor, pădureață PHAEDR.

nemorivagus (*3*) *adj.* rătăcitor prin crînguri CATUL.

nemorōsus (*3*) *adj.* **1** acoperit de păduri: *nemorosa Zacynthos* VERG. Zacynthul păduros; **2** cu mulți copaci; frunzos: *nemorosae silvae* OV. păduri dese; *nemorosa bracchia* SIL. ramuri frunzoase.

nempe *adv.* desigur, evident, natural; (*în interog.*) nu-i așa?: *Scio iam quid velis: ~ hinc me abire vis* PL. știu ce vrei tu: vrei, desigur, să plec cu de aici, *Nempe hic tuos est? — Meus est* PL. Omul ăsta e sclavul tău, nu-i așa? — Da, al meu.

Nemrod (Nimrod) *v.* **Nembrod**

nemus, *oris n.* **1** pădure cu pășuni bogate, crîng, (*gener.*) pădure: *multos nemora silvaeque commovent* CIC. pe mulți îi încîntă crîngurile și pădurile; (*spec.*) crîng sfînțit consacrat Dianei; **2** (*poet.*) copac MART.; **3** via și arborii care o susțin VERG. G. *2, 401*.

nēnia, *ae f.* **1** bocet de înmormîntare, cîntec de jale: *absint inani funere neniae* HOR. lipsească bocetele de mort de la o înmormîntare deșartă, *huic homini amanti mea hera dixit neniam de bonis* PL. iubita mea i-a cîntat acestui ins prohodul averii (l-a lăsat lefter); **2** descîntec HOR.; **3** cîntecel (*de joacă, de leagăn*): ~ *puerorum* HOR. cîntecel de joacă al copiilor // **Nēnia**, *ae f.* zeița bocetelor de înmormîntare ARN.

neō, *ēre, ēvī, ētum vt.* **1** a toarce: *nerunt fatales fortia fila deae* OV. zeițele sorții (Parcele) mi-au tors fire tari; **2** a (între)țese: ~ *tunicam molli auro* VERG. a întrețese o tunică cu fir moale de aur; [ind. pr. și *neunt* de conj. a III-a; pf. sincop. *nerunt* OV. = *neverunt*; inf. pf. și *nesse* CLAUD.].

Neobūlē, *ēs f.* nume de fată HOR.

Neoclēs, *is* (*-i*) *m.* *1*) numele tatălui lui Themistocle; *2*) numele altor persoane // **Neoclīdēs**, *ae m.* fiul lui Neocles (Themistocle) OV.

neōcorus, *ī m.* păzitor și îngrijitor al templului FIRM.

Neocrētēs, *um m. pl.* neocretani (*soldați ai lui Antiochus, înarmați ca și cretanii*) LIV. *37, 40, 13*.

neofitus, *ī m. v.* **neophytus**

neomēnia, *ae f.* lună nouă TERT.

neophytus, *ī m.* neofit, convertit de curînd TERT.

Neoptolemus, *ī m.* *1*) Neoptolemus *sau* Pyrrhus, fiu al lui Achilles; *2*) numele altor persoane.

neopum, *ī n.* ulei de migdale PLIN.

neōtericē *adv.* printr-un neologism ap. CIC.

neōtericus (*3*) *adj.* de dată recentă, modern MAMERT. // **neōterici**, *ōrum m. pl.* scriitori moderni AUR. VICT.

nepa, *ae m.* **1** (*entom.*) scorpion-de-apă (*Nepa cinerea*) CIC.; **2** constelația Scorpionului CIC.; **3** (*zool.*) rac (*Astacus*) PL.

Nepe *v.* **Nepete**

nēpenthes *n. indecl.* plantă (sau amestec de substanțe) de proveniență egipteană (*care, în amestec cu vinul, alungă grijile*).

Nepesīnus (*3*) *adj.* din orașul Nepe // **Nepesīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Nepe.

nepeta, *ae f.* (*bot.*) cătușnică *sau* iarba-mîței (*Nepeta cataria*) (*plantă înviorătoare*) CELS. ș.a.

Nepete, *is n.* Nepe (*oraș etrusc*).

Nephelē, *ēs f.* „Norul“ (*prima soție a lui Athamas, care i-a născut pe Phrixos și Helle, care au scăpat de ura celei de-a doua soții* [*Ino*], *salvați de berbecul cu lîna de aur, trimis de mama lor; în timpul fugii, Helle a alunecat și s-a prăvălit în mare* [*Hellespont*]) // **Nephelaeus** (*3*) *adj.* al lui Nephele.

Nephelēias, *adis f.* fiica Nepheleii (Helle).

Nephelēis, *idos f. v.* **Nepheleias**

nephresis *v.* **nephritis**

nephrīticus, *ī m.* bolnav de nefrită C. AUR.

nephrītis, *idis f.* nefrită ISID.

nepōs[1], *ōtis m.* **1** nepot: ~ *ex filio* DIG. nepot din partea fiului, ~ *ex filia* DIG. nepot din partea fiicei; (*tard.*) nepot (*fiul fratelui* sau *al surorii*); **2** (*poet.*) *nepotes* urmași: *venturos tollemus in astra nepotes* VERG. îi vom ridica în slăvi pe urmașii ce vor veni; **3** (*despre animale, plante*) pui, vlăstar, mlădiță; **4** (*fig.*) risipitor: *non minus in populi Romani patrimonio ~ quam in suo* CIC. tot așa de risipitor cu patrimoniul poporului roman ca și cu al său.

Nepōs[2], *ōtis m.* nume de familie (*de ex.: Cornelius Nepos, istoric roman din secolul I î.e.n.*).

nepōtālis (*2*) *adj.* de risipitor: ~ *luxus* APUL. lux de risipitor.

nepōtātus, *ūs m.* risipă PLIN.

nepōtīnus (*3*) *adj.* de risipitor SUET.

nepōtor, *ārī vi. dep.* a face risipă: *veto liberalitatem* ~ SEN. Ben. *1, 15, 3* mă opun ca dărnicia să devină risipă.

nepōtulus, *ī m.* nepoțel PL.

nepticula, *ae f.* nepoțică SYMM.

neptis, *is f.* nepoată [ac. și *neptim*, abl. și *nepti*] CIC. ș.a.

Neptūnālia, *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* sărbători în cinstea lui Neptun.

Neptunālis (*2*) *adj.* al lui Neptun.

Neptūnicola, *ae m.* și *f.* locuitor al mării.

Neptūnīnē, *ēs f.* nepoată a lui Neptun (Thetis).

Neptūnius (*3*) *adj.* al lui Neptun: *Neptunia Troia* VERG. Troia întărită cu ziduri de către Neptun, *arva Neptunia* VERG. Aen. *8, 695* întinderile mării (marea), ~ *heros* OV. eroul, fiu al lui Neptun (Theseu), ~ *dux* HOR. = Sextus Pompeius (*comandantul mărilor, care se pretindea descendent din Neptun*).

Neptūnus, *ī m.* **1** Neptun (*zeul mării, fiul lui Saturn*): *uterque* ~ CATUL. *31, 3* cei doi Neptuni (*zeul mării și zeul apelor dulci*); **2** (*fig.*) mare, apă: *credere se Neptuno* PL. a se încredința mării (a porni pe mare), (*apes*) *si praeceps Neptuno immerserit Eurus* VERG.

G. *4, 29* dacă vîntul năprasnic ar scufunda albinele într-o apă.
nēqua[1] = **nē qua** *conj.* pentru ca nici una.
nēquā[2] = **nē quā** *conj.* pentru ca din nici o parte; pentru ca în nici un fel.
nēquam I *adj. indecl.* (comp. *nequior*, superl. *nequissimus*) care nu e bun de nimic; (*despre pers.*) păcătos, rău, ticălos: *piscis ~ est, nisi recens* PL. peştele nu face nici un ban dacă nu e proaspăt, *~ liber* MART. carte proastă, *liberti ~ et improbi* CIC. liberţi păcătoşi şi necinstiţi, *nemo levior et nequior* CIC. nimeni nu e mai neserios şi mai stricat, *hominem nequissimum defendere* CIC. a-l apăra pe omul cel mai ticălos. **II** *subst. n. indecl.*: *alicui ~ dare* (*facere*) PL. a i-o face cuiva, a face una bună PL.
nēquandō = **ne quando** *conj.* pentru ca niciodată.
nēquāquam *adv.* în nici un chip, întru nimic, deloc: *~ idoneus locus* CAES. loc cu totul nepotrivit, *illud ~ dignum mea industria videbatur* CIC. acel lucru mi se părea cu totul nevrednic de zelul meu.
neque *v.* **nec**
nequedum *v.* **necdum**
nequeō, *īre, īvi* (*iī*), *itum vi.* a nu putea: *proelio adesse nequibat* SALL. nu putea participa la luptă, *Demosthenes, cum rho dicere nequiret*... CIC. Demosthene, neputînd pronunţa sunetul „r"..., *nequeo quin fleam* PL. nu pot să nu plîng, (*impers.*) *quicquid sine sanguine civium ulcisci nequitur*... SALL. Iug. *31, 8* ceea ce nu se poate pedepsi fără vărsare de sînge a concetăţenilor...; [impf. *nequibat* SALL., viit. *nequibunt* LUCR., p. pr. *nequiens, nequeuntis* SALL.].
nēqui = **ne qui** *conj.* ca nimeni să nu.
nēquicquam sau **nequidquam** sau **nequīquam** *adv.* degeaba, în zadar; fără rost: *~ auxilium implorare* CAES. a cere în zadar ajutor, *non nequiquam transire flumen ausi sunt* CAES. nu fără rost (scop) au îndrăznit să treacă fluviul.
nēquid = **ne quid** *conj.* pentru ca nimic să nu.
nē... quidem *v.* **ne**
Nequīnum, *ī n.* (vechiul nume al oraşului umbrilor,) Narnia (*azi, Narni*).
nequior *comp. v.* **nequam I**
nēquis = **nē quis** *conj.* pentru ca nimeni să nu.
nēquissimus *superl. v.* **nequam I**
nēquiter *adv.* (comp. *nequius*, superl. *nequissime*) rău, prost, mizerabil, ticălos: *ille ~ cenabat* CIC. acela mînca prost, *bellum nequius susceptum* LIV. război început în condiţii mai rele.
nēquitia, *ae f.* slăbiciune, nesocotinţă, nevrednicie, păcătoşenie, ticăloşie CIC., PLIN. ş.a.
nēquitiēs, *ēī f. v.* **nequitia** HOR.
nēquō = **nē quō** *conj.* ca nicăieri să nu.
Nērēidēs (**Nērēidēs**), *um f. pl.* Nereide (*fiicele lui Nereu şi ale Doridei, nimfe ale mării*).
Nērēinē, *ēs f.* fiica lui Nereu (Thetis).
Nērēis (**Nērēis**) , *idis f.* (ac. sg. *Nereida*, ac. pl. *Nereidas*) Nereidă (*nimfă a mării, fiică a lui Nereu şi a Doridei*).
Nērēius (*3*) *adj.* **1** al lui Nereu: *genetrix Nereia* OV. = mama (lui Achilles), fiica lui Nereu; **2** de mare CLAUD.
Nēreus, *ei* (*-eos*) *m.* **1** Nereu (*zeu al mării, tată al Nereidelor*); **2** (*fig.*) mare OV.
Neriēnē, *ēs f.* şi **Nerio**, *enis f.* sau **Neria**, *ae f.* Nerio (*zeiţă a sabinilor, soţie a lui Marte*).
Nērīnē, *ēs f.* Nereidă (*fiică a lui Nereu*).
Nērīnus (*3*) *adj.* al lui Nereu.
Nerio, *ēnis f. v.* **Neriene**
nerion, *iī n.* (*bot.*) oleandru, leandru (*Nerium oleander*) PLIN.
Nēritos (*-tus*), *ī f. 1*) insulă vecină cu Ithaca lui Ulise; *2*) munte în Ithaca // **Nēritus** (*3*) *adj.* al insulei Neritos, neritian.
nerium, *iī v.* **nerion**
Nerō, *ōnis m.* supranume al familiei Claudia (*C. Claudius Nero, consul, învingător, în anul 207, al lui Hasdrubal la Metaurus*; *Tiberius Claudius Nero, ginere şi fiu adoptiv al lui Augustus, căruia i-a urmat la conducerea imperiului* [*14–37 e.n.*]; *Ti. Claudius Nero, fiul Agrippinei, adoptat de Claudius şi împărat roman* [*54–68 e.n.*]) // **Nerōnēus** (*3*) şi **Nerōniānus** (*3*) *adj.* al lui Nero // **Nerōnia**, *ōrum n. pl.* serbările neroniene (*instituite de Neron însuşi în cinstea sa, celebrate din cinci în cinci ani*).
Nerōpolis, *is f.* denumirea cu care Nero a vrut să schimbe numele Romei.
Nersae, *ārum m. pl.* Nersa (*oraş al ecvilor în nord-estul Latiumului*).
Nerthus, *ī f.* zeiţa Nerthus (*Pămîntul-Mamă la germani*) TAC. G. *40*.
Nerulum, *ī n.* oraş în Lucania // **Nerulōnensis** (*2*) *adj.* din Nerulum.
Nerva, *ae m.* supranume roman (*de ex.*: *M. Cocceius Nerva, împărat roman* [*96–98 e.n.*]).
nervia, *ōrum n. pl.* (*anat.*) muşchi VARR.
nerviae, *ārum f. pl.* coarde de instrumente muzicale VARR.
nervicus (*3*) *adj.* care suferă de gută, artritic VITR.
Nervicus (*3*) *adj.* nervian: *Nervicum proelium* CAES. bătălia cu nervienii.
Nerviī, *ōrum m. pl.* nervienii (*neam din Gallia Belgică*).
nervīnus (*3*) *adj.* de maţ VEG.
Nervius (*3*) *adj.* al împăratului Nerva.
nervōsē *adv.* cu energie, cu forţă: *dicere aliquanto nervosius* CIC. a vorbi ceva mai viguros.
nervōsitās, *ātis f.* tărie (*a unui fir*) PLIN.
nervōsus (*3*) *adj.* **1** cu tendoane, vînos, musculos: *nervosa et lignea* LUCR. (femeie) numai vine şi uscată ca lemnul, *nulla est ei caro, sed nervosa exilitas* PL. n-are pic de carne pe ea, ci o subţirime musculoasă; **2** (*despre plante*) cu filamente multe PLIN.; **3** (*fig.*) vînos, tare, energic, cu nerv: *nervosae vivacitatis exemplum* VAL. MAX. exemplu de longevitate vînoasă, *quis Aristotele nervosior?* CIC. cine a fost mai viguros (în stil) decît Aristotel?
nervulī, *ōrum m. pl.* nerv, vigoare, energie: *si tu nervulos adhibueris* CIC. dacă-ţi vei pune în joc energia.
nervus, *ī m.* **1** tendon, vînă: *nervorum contractio* SEN. contracţia tendoanelor, *hic nervos et venas expressit diligentius* PLIN. acest sculptor a redat mai bine tendoanele şi vinele; (*oc.*) membru viril HOR. Epod. *12*,

19; 2 coardă de instrument muzical; coardă de arc, arc: *voces, ut nervi in fidibus sonant* CIC. vocile răsună, ca şi coardele la o liră; *nervo equino contendit telum* VERG. îşi încordează săgeata în coarda de păr de cal, *erupere ut nervo pulsante sagittae* VERG. cum îşi iau zborul săgeţile cînd coarda-şi dă drumul; 3 curea de legat (ceva), legătoare, cătuşă: *scuta ferro nervove firmata* TAC. scuturi întărite cu fier sau cu o curea, *nervo vinctus* PL. legat în cătuşe; 4 închisoare: *in nervo iacebis, nisi mihi argentum redditur* PL. vei zăcea în închisoare, dacă nu mi se dau înapoi banii, *eximere de nervo aliquem* LIV. a scoate pe cineva din închisoare; 5 (*fig. la pl.*) forţă, putere, vigoare, nerv: *omnes nervos suos intendere* (*contendere*) TER., CIC. a-şi încorda toate puterile; (*stil.*) *horum philosophorum oratio nervos non habet* CIC. stilul acestor filozofi nu are nerv; 6 tărie, element esenţial: *nervi belli, pecunia* CIC. banii, nervul războiului, *nervos coniurationis eicere* LIV. a-i izgoni pe fruntaşii conjuraţiei.

nesapius (*3*) *adj.* [*ne + sapio*] prost PETR. *50, 5.*

nesciens, *ntis p. pr. v.* **nescio** // **adj.** neştiutor: *nesciens sui* APUL. fără să ştie de sine.

nescienter *adv.* fără să ştie, fără să-şi dea seama AUG.

nescientia, *ae f.* neştiinţă MAMERT.

nesciō (*IV*) *vt.* 1 a nu şti: *hunc ~ sat scio de illa amica* PL. ştiu bine că acesta nu ştie despre acea prietenă, *nec me pudet fateri ~, quod nesciam* CIC. şi nu mi-e ruşine să declar că nu ştiu ceea ce nu ştiu, (*pas.*) *utrum consistere usquam velit, an mare transire nescitur* CIC. nu se ştie dacă vrea să se oprească undeva sau să traverseze marea; *si nescis, dominum res habet ista suum* OV. lucrul ăsta, dacă vrei s-o ştii, îşi are un stăpîn; (*spre a recomanda discreţie*) *tu nescis id quod scis, Dromo, si sapies* TER. dacă ai să ai minte, ne-am înţeles, Dromo: tu nu ştii nimic din ceea ce ştii; (*cu sens pronominal nehotărît*) *nescio quis, nescio qui* (*quae, quod*) *nescio quomodo*: *prope me hic nescio quis loquitur* PL. aici aproape de mine vorbeşte nu ştiu cine (careva), *nescio quid mihi animus praesagit mali* TER. sufletul îmi prevesteşte nu ştiu ce nenorocire, *causam nescio quam defendebat* CIC. era apărător în nu ştiu ce proces, *boni, nescio quomodo, tardiores sunt* CIC. oamenii de treabă sînt, nu ştiu cum, mai înceţi; 2 a nu cunoaşte; a nu putea, a nu fi în stare: *~ litteras* SEN. a nu cunoaşte literele (a fi analfabet), *~ linguam* CIC. a nu cunoaşte o limbă, *nostri Graece fere nesciunt* CIC. ai noştri, în general, nu ştiu greceşte, *vinum toto ~ Decembri* IUV. *7, 97* a nu se atinge de băutură toată luna decembrie, *stare loco nescit* VERG. G. *3, 84* (calul) nu poate sta locului; [arh. impf. *nescibam*, viit. *nescibo*].

nescītus (*3*) *p. pf. v.* **nescio** // **adj.** necunoscut SID.

nescius (*3*) *adj.* 1 care nu ştie, neştiutor: *nescia mens hominum fati* VERG. mintea omenească ce nu cunoaşte destinul, *non sum ~ ista inter Graecos dici* CIC. ştiu prea bine că astea se spun la greci; 2 (*poet.*) care nu poate, incapabil: *pueri fari nescii* HOR. copiii care nu pot să vorbească, *vinci ~* OV. care nu ştie ce e înfrîngerea; 3 (*rar pas.*) necunoscut, neştiut: *in locis nesciis* PL. în locuri necunoscute, *aliis gentibus nescia esse tributa* TAC. altor neamuri dările le sînt necunoscute, *neque nescium habebat...* TAC. Ann. *16, 14* căci ştia prea bine că...

Nēsis, *idis f.* Nisida (*insulă mică lîngă Puteoli*).

Nessēus (*3*) *adj.* al lui Nessus.

nessotrophūm, *iī n.* crescătorie de raţe VARR.

Nessus, *ī m. 1*) centaur (*pe care Hercules l-a omorît cu o săgeată otrăvită, cînd acela a vrut s-o răpească pe Deianira*); *2*) rîu în Thracia.

Nestor, *oris m.* fiul lui Neleu, rege în Pylos (*vestit printre eroii de la Troia prin vorbirea şi prin înţelepciunea lui, căpătată într-o viaţă proverbial de lungă*): *vivere Nestora totum* IUV. a trăi cît Nestor // **Nestoreus** (*3*) *adj.* al lui Nestor: *Nestorea senecta* MART. o bătrîneţe de Nestor.

nētē, *ēs f.* ultima coardă (*cea mai înaltă*) la liră VITR.

nētoīdēs, *is m.* nota cea mai înaltă MART. CAP.

Nētum, *ī n.* oraş în Sicilia (*la sud-vest de Syracusa*) (*azi, Noto*) // **Nētīnensēs,** *ium* şi **Nētīnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Netum.

nētus[1] (*3*) *p. pf. v.* **neo**

nētus[2], *ūs m.* fir, ţesătură MART. CAP.

neu *v.* **neve**

Neurī, *ōrum m. pl.* neurii (*neam scitic*); (*sg. colect.*) **Neurus** // **Neuricus** (*3*) *adj.* al neurilor.

neuricus (*3*) *adj. v.* **nervicus** VITR.

neurobata (**neurobatēs**), *ae m.* dansator pe coardă, acrobat FIRM.

neuropaston, *ī n.* marionetă GELL.

neuter, *tra, trum adj. pron.* (genit. *neutrius*, dat. *neutri*) nici unul din doi, nici unul, nici altul: *neutrum eorum contra alterum iuvare* CAES. a nu-l ajuta pe nici unul dintre ei contra celuilalt, *neutram in partem* CIC. în nici una dintre cele două părţi, *in neutris partibus esse* LIV. a fi neutru, *neutrae res* sau *neutra* CIC. lucruri nici bune, nici rele (indiferente); (*gram.*) *neutra* CIC. substantive neutre CIC.

neutiquam *adv.* în nici un chip, deloc: *id mihi neutiquam placet* PL. asta nu-mi place deloc; [arh. şi *ne utiquam*].

neutique *v.* **neutiquam**

neutrālis (*2*) *adj.* (*gram.*) neutru QUINT.

neutrō *adv.* către nici una dintre cele două părţi LIV., TAC.

neutrubi *adv.* 1 nici într-un loc, nici în celălalt PL.; 2 către nici una dintre cele două părţi AMM.

neve sau **neu** *conj.* şi să nu, nici să: *litteras misit, ne eos frumento neve alia re iuvarent* CAES. le-a trimis scrisori, cerîndu-le să nu-i ajute cu grîu şi nici cu altceva, *cohortatus est uti suae virtutis memoriam retinerent, neu perturbarentur animo* CAES. i-a îndemnat să nu uite de vitejia lor şi să nu se tulbure sufleteşte, *ut eam ne quis nobis minuat, neve vivus, neve mortuus* CIC. pentru ca nimeni să nu ne-o micşoreze, nici viu, nici mort, *date... neve trepidate* OV. daţi... şi nu tremuraţi.

nēvī *pf. v.* **neo**

nevis, nevult *v.* **nolo**

nēvolus *v.* **naevulus**

nex, *necis f.* 1 moarte (*în gener., violentă*): *necem comminari alicui* SUET. a ameninţa pe cineva cu moar-

tea, *necem sibi consciscere* CIC. a se sinucide, *neci dedere* VERG. a da morţii, a ucide, *vitae necisque potestas* CAES. dreptul de viaţă şi de moarte, *multorum civium neces* CIC. masacrele multor cetăţeni, (*poet.*) *manus nece Phrygia imbutae* OV. mîini pătate de sînge troian; 2 (*tard. jur.*) prejudiciu, pagubă DIG.
nexī *pf. v.* **necto**
nexibilis (*2*) *adj.* (*fig.*) bine înlănţuit AMM.
nexilis (*2*) *adj.* împletit: *nexiles plagae* OV. plase împletite, *nexiles hederae* OV. M. *6, 128* iedere care se întreţes.
nexiō, *ōnis f.* înnodare, înlănţuire ARN.
nexuī *pf. v.* **necto**
nexum, *ī n.* (*jur.*) aservire a unei persoane pentru o datorie neplătită: *sunt omnia nexa civium liberata* CIC. toţi cetăţenii deveniţi sclavi din cauza datoriei au fost liberaţi.
nexus[1] (*3*) *p. pf.* (*v.* **necto**) împletit, înlănţuit: *pinu tempora nexa* OV. tîmplele împletite cu o ramură de pin, (*fig.*) *causa causae nexa* NEP. o cauză legată de altă cauză // **nexus**, *ī m.* debitorul căzut în sclavie pînă la achitarea datoriei LIV.
nexus[2], *ūs m.* **1** legătură, împletire: *serpens baculum nexibus ambit* OV. şarpele se înfăşoară cu încolăcirile lui în jurul băţului, (*fig.*) ~ *naturalium causarum* TAC. conexiunea cauzelor naturale; **3** îndatorire: *exsoluti legis nexus modicum levamentum fuere* TAC. Ann. *3, 28* lanţurile slăbite ale legii (abolirea rigorilor legii) a adus o oarecare uşurare; **2** (*jur.*) contract de vînzare; act de aservire pentru neplata datoriilor: *qui se nexu obligavit* CIC. care s-a legat printr-un contract de vînzare, *etsi levata usura erat, sorte ipsa obruebantur inopes nexumque inibant* LIV. *7, 19* deşi dobînda fusese micşorată, săracii erau striviţi chiar şi de capital şi deveneau sclavi, *nexu vincti* LIV. cei deveniţi sclavi pentru neplata datoriei.
nī I *adv.* (*arh.* = *non*): *quid ni* (*quidni*)? de ce nu?, *quid ego ni ita censeam?* PL. de ce n-aş gîndi aşa? **II** *conj.* (*arh.* = *ne*) (*în prop. cu sens prohibitiv*) *ni mala, ni stulta sis* PL. nu fi rea, nu fi proastă, *iussa monent Heleni ni teneant cursus...* VERG. Aen. *3, 684* vorbele lui Helenus le recomandă să nu ţină drumul... **III** *conj.* (= *nisi*) dacă nu: *dicerem, ni verear* CIC. aş spune, dacă nu m-aş teme, *moriar, ni puto* CIC. să mor, dacă nu cred, *ni fallor* OV. dacă nu mă înşel, *tum illud „sive nive" irrident* CIC. Caec. *65* atunci ei iau în rîs acel faimos „fie că... fie că nu..." (*al argumentării înşelătoare*).
Nīcaea, *ae f. 1*) oraş în Bithynia; *2*) numele altor oraşe; // **Nīcaensis** (*2*) *adj.* din Nicaea // **Nīcaensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Nicaea // **Nīcaensus** (*3*) *adj.* din Nicaea.
Nicaeus, *ī m.* „Dătătorul de victorie" (*supranume al lui Iupiter*) LIV.
Nīcander, *drī m.* Nicandru din Colofon (*medic, poet şi gramatic*).
nīcātor, *ōris m.* „Învingătorul" (*supranume al unor regi seleucizi*) LIV. // **nīcātorēs**, *um m. pl.* „Învingătorii" (*nume dat gărzilor personale ale lui Perseu, regele Macedoniei*) PLIN.
Nīcēa *v.* **Nicaea**
Nīcēphorium (**Nīcēphorion**), *iī n. 1*) oraş pe Eufrat; *2*) crîng lîngă Pergam (*cu un templu al Venerei*).
Nīcēphorius, *iī m.* fluviu în Armenia (*afluent al Eufratului*).
Nicer (**Nicrus**), *crī m.* rîu în Germania (*azi, Necker*).
Nīcerōs, *ōtis m.* numele unui negustor de parfumuri MART. // **Nīcerōtiānus** (*3*) *adj.* nicerotian.
nīcētēria, *ōrum n. pl.* insigne de victorii atletice IUV. *3, 68.*
Nīciās (**Nīcia**), *ae m.* general atenian (*care a pierit executat după dezastrul expediţiei din Sicilia* [*anul 413 î.e.n.*]).
Nīcoclēs, *is m.* tiran al Sicyonei (*în secolul al III-lea î.e.n.*).
Nīcodāmus, *ī m.* comandant militar etolian.
nīcolāus dactylus *m.* sau **nīcolāus**, *ī m.* (un soi de) curmală (mai mare) PLIN.
Nīcolāus, *ī m.* Nicolaus din Damasc (*istoric şi filozof din timpul lui Augustus*).
Nīcomēdēs, *is m.* numele unor regi ai Bithyniei.
Nīcomēdia, *ae f.* capitala Bithyniei // **Nīcomēdensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Nicomediei.
Nīcopolis, *is f.* „Oraşul victoriei": *1*) oraş în Epir (*fondat de Augustus în amintirea victoriei de la Actium*); *2*) numele altor oraşe // **Nīcopolitānus** (*3*) *adj.* din Nicopolis.
Nicrus *v.* **Nicer**
nictātiō, *ōnis f.* clipire din ochi PLIN.
nictō, *āre vi.* a clipi din ochi; a face cu ochiul: *non nuto neque nicto tibi* PL. nu-ţi fac semn din cap şi nici cu ochiul, (*fig.*) *nictantia fulgura flammae* LUCR. *6, 182* scăpărările în zigzag ale fulgerului.
nictor, *ārī v.* **nicto**
nictus, *ūs m.* clipit din ochi CAECIL.
nīdāmentum, *ī n.* materiale pentru construit cuibul PL.; (*tard.*) cuib ARN.
nīdificium, *ī n.* lucrări de construire a cuibului APUL. M. *8, 22.*
nīdificō, *āre vi.* a construi un cuib PLIN. ş.a.
nīdificus (*3*) *adj.* făcător de cuiburi SEN.
nīdor, *ōris m.* miros de ars *sau* de prăjit (*al mîncărurilor*), aburi, fum: *ganearum* ~ CIC. miros de prăjeală al crîşmelor, *foedus ~ ex adusta pluma* LIV. fum rău mirositor de fulgi arşi.
nīdulor, *ārī v. dep.* **1** *vi.* a-şi face cuib GELL.; **2** *vt.* a cuibări PLIN.
nīdulus, *ī m.* cuibuşor CIC.; (*fig.*) ~ *senectutis* PLIN. IUN. loc de retragere tihnit la bătrîneţe.
nīdus, *ī m.* **1** cuib: *nidum tignis suspendit hirundo* VERG. rîndunica îşi atîrna cuibul sub grinzi; (*fig.*) *tu nidum servas* HIR. tu nu te mişti de-acasă (din Roma), *pennas maiores nido extendere* HOR. a întinde aripi mai mari decît cuibul său; **2** (*poet.*) puii de păsări dintr-un cuib: *legens nidis loquacibus escas* VERG. culegînd hrană pentru gureşii puişori; **3** pui de animal COL.; **4** poliţă pentru cărţi, raft de bibliotecă MART. *1, 117, 15*; **5** cupă în formă de cuib VARR.
nigellus (*3*) *adj.* [*niger*] negruţ, negrişor VARR.
niger[1], *gra, grum adj.* **1** negru, întunecat la culoare: *nigris oculis nigroque crine* HOR. cu ochii negri şi cu

părul negru, *quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses* VERG. cu toate că tu eşti negricios (la piele) şi el e alb, *nigra nubes* OV. nor negru, *caelum pice nigrius* OV. cerul mai negru decît smoala, *nigrae silvae* HOR. păduri întunecate, *nigerrimae uvae* CATUL. struguri copţi bine, *nigerrimus Auster* VERG. austrul foarte întunecat (*de norii pe care-i poartă*), *nigros efferre maritos* IUV. a înmormînta soţii livizi (de băutura cu care au fost otrăviţi), *signatus inter cornua nigro* OV. însemnat între coarne cu o pată neagră, *facere candida de nigris* sau *nigra in candida vertere* IUV. a face din negru alb (a înşela); **2** (*fig.*) de moarte, jalnic, nefericit, fatal: *nigra hora* TIB. ceasul cel negru (al morţii), *nigra domus* STAT. casă îndoliată, *nigri ignes* HOR. C. *4, 12, 26* flăcările fatale (ale rugului), *sol* ~ HOR. S. *1, 9, 73* soare negru (zi nefericită); (*oc. despre caracter*) suflet negru, ticălos, blestemat: *hic ~ est, hunc tu, Romane, caveto* HOR. S. *1, 4, 85* acesta e un ticălos, de el să vă feriţi, romani.

Niger[2], *gri m.* supranume roman.

Niger[3] **(Nigir, Nigrus)**, *is m.* fluviu din Africa (*azi, Niger*).

Nigidius, *ii m.* P. Nigidius Figulus (*gramatic erudit şi filozof, prieten al lui Cicero*) // **Nigidiānus** (*3*) *adj.* al lui Nigidius.

nigrēdō, *inis f.* negreală, culoare neagră APUL.

nigreō, *ēre vi.* a fi negru PACUV.

nigrescō, *ere, gruī vi.* a se face negru: *vidit latices ~ sacros* VERG. văzu că apa lustrală se înnegreşte.

Nigrētae, *ārum* şi **Nigrētes**, *um v.* **Nigritae**

nigricō, *āre vi.* a fi negru PLIN.

nigriculus (*3*) *adj.* negricios VARR.

Nigris, *is v.* **Niger**[3]

Nigritae, *ārum m. pl.* nigriţii (*neam care trăia pe malurile fluviului Niger din Africa septentrională*).

nigritia, *ae* şi **nigritiēs**, *ēi f.* negreală, culoare neagră.

nigritūdō, *inis f. v.* **nigritia**

nigrō (*1*) *vi.* şi *vt.* **1** a fi negru: *ea quae nigrant* LUCR. lucrurile care sînt negre, *nigrantes terga iuvenci* VERG. juncani care sînt negri pe spate, *aegida nigrantem concutere dextra* VERG. Aen. *8, 353* a scutura cu dreapta egida întunecată (de norii care o înconjoară); **2** a înnegri, a întuneca STAT.

nigror, *ōris m.* negreală, culoare neagră; (*fig.*) întunecime: *nigrorem in ulceribus excitat* CELS. dă o culoare neagră rănilor, *~ mortis* LUCR. întunericul morţii.

nihil sau **nīl** *n. indecl.* **1** nimic: *ceteri senes ~ agebant?* CIC. ceilalţi bătrîni nu făceau nimic? (stăteau degeaba?), *~ agis, dolor!* CIC. nu reuşeşti să obţii nici un rezultat, durere!; (*despre pers.*) *victor, quo ~ erat moderatius* CIC. învingător cum nu se poate mai moderat, (*cu genit.*) *~ periculi, sceleris* CIC. nici un fel de pericol, nici un fel de crimă, *~ novi* CIC. nimic nou; (*în diferite îmbinări*) *~ unum* sau *~ quicquam* absolut nimic; *~ aliud* nimic altceva; *nihil* (întărit de *nec... nec*): *~ nec obsignatum nec occlusum* CIC. nimic nici pecetluit, nici închis; (*nihil* reluat de *nec*) *~ silvae neque ad insidias latebrarum* LIV. nici un fel de pădure sau de tainiţe pentru întins curse; (urmat de *non*) *~ non* totul, fără excepţie: *~ non ad rationem dirigebat* CIC. conducea totul după un calcul; (precedat de *non*) *non ~* şi *haud ~* ceva: *non ~ temporis* NEP. oarecare timp; *~ est cur* (*quamobrem* sau *quod*) [cu conjct.] nu este motiv ca: *nihil est quod nostrum adventum extimescas* CIC. nu e motiv să te temi de venirea mea; *~ ad te, me, nos* (subînţ. *attinet*) asta nu te (mă, ne) priveşte: *recte an secus ~ ad nos; aut, si ad nos, ~ ad hoc tempus* CIC. pe drept sau pe nedrept, nu ne interesează; sau, dacă ne interesează, nu pentru acest moment; *~ ad...* nu valorează nimic în comparaţie cu...: *sed ~ ad Persium* CIC. dar nu valorează nimic în comparaţie cu Persius, *~ ad tuum equitatum* CIC. nu înseamnă nimic faţă de cavaleria ta; *~ est* este inutil: *at ~ est, ignotum ad illum mittere* PL. dar nu serveşte la nimic să trimiţi la el un necunoscut; *~ aliud nisi..., ~ aliud quam...* nimic altceva decît...; *si ~ aliud* dacă nu altceva, în lipsă de altceva; *~ minus* nimic mai puţin, absolut deloc: *cadit ergo in virum bonum mentiri? Nihil minus* CIC. e potrivit, aşadar, ca un om cinstit să mintă? Cîtuşi de puţin; *~ mihi cum illo est* TER. n-am nimic de-a face cu el; **2** nulitate, un nimic: *ille alter ~ ita est, ut...* celălalt este într-asemenea măsură o nulitate, încît..., *sin mecum in hoc prolusione ~ fueris...* CIC. dacă în această încercare cu mine ai fost zero...; **3** (*adv.*) întru nimic, deloc: *~ cedimus Graeciae* CIC. nu sîntem întru nimic mai prejos decît Grecia, *~ ea re commovetur* CAES. nu este deloc mişcat de acest lucru, *quo in periculo non ~ me consolatur, cum recordor* CIC. în acest pericol mă consolează întrucîtva amintirea faptului că...

nihildum *adv.* încă nimic: *quamquam ~ audieramus, nec ubi esses, nec...* CIC. deşi nu aflasem încă nimic, nici unde eşti, nici...

nihili, nihilo... *v.* **nihilum...**

nihilōminus [*nihilo minus*] **1** nu mai puţin: *Quot homines sunt satis? — Quattor nihilominus* PL. De cîţi oameni e nevoie? — De patru cel puţin; **2** (*în corel.*) cu toate acestea: *legati proficiscantur, bellum ~ paretur* CIC. solii să plece, cu toate acestea să se continue pregătirile de război, *nihilo minus eloquentiae studendum est, etsi eā quidam abutuntur* CIC. deşi unii abuzează de elocvenţă, trebuie totuşi s-o studiem cu toată rîvna.

nihilum, *ī n.* nimic: *creare de nihilo* LUCR. a crea din nimic, *ad ~ redigere* LUCR. a reduce la nimic, *ex nihilo oriri, in nihilum occidere* CIC. a se naşte din nimic, a sfîrşi din nimic, *aliquid pro nihilo putare* CIC. a socoti ceva ca fără valoare, *nihili facere* PL. a nu preţui deloc, *nihili est suum qui officium facere immemor est* PL. e un om de nimic cel care uită să-şi îndeplinească datoria, *unde is nihili?* de unde vine derbedeul ăsta?, *de nihilo dicunt contumeliam* PL. te ocărăsc din nimic (fără motiv), *nihilo beatior* CIC. întru nimic mai fericit, *nihilo segnius* LIV. întru nimic mai domol, *nihilo aliter* TER. întru nimic altfel (= la fel); (*sens adv.*) *~ metuenda timere* HOR. a se teme de lucruri întru nimic de temut; [forme contrase: *nilum, nilo*].

nīl *v.* **nihil**

Nileūs, *eī (-eos) m.* tovarăş al lui Phineus (*metamorfozat într-o piatră de către Perseu, ajutat de capul Gorgonei*).
Nīliacus (*3*) *adj.* al Nilului: *Niliaca fera* MART. = crocodilul, *Niliaca iuvenca* MART. junca egipteană (Io *sau* Isis).
Nīlicola, *ae m.* locuitor pe malurile Nilului, egiptean.
Nīligena, *ae m.* născut pe malurile Nilului, egiptean(ă).
Nīlōticus (*3*) *adj.* al Nilului, egiptean.
Nīlōtis, *idis adj. f.* a Nilului, egipteană.
nīlum *v.* **nihilum**
Nīlus, *ī m.* **a.** Nilul (*fluviul din Egipt şi zeul său*): *Nileus genitus septemplice Nilo* OV. Nileus născut din zeul Nilului cel cu şapte guri; **b.** (*fig.*) canal, apeduct: *ductus aquarum, quos isti Nilos vocant* CIC. Leg. *2, 2* apeducte pe care ăştia le numesc Niluri.
nimbātus (*3*) *adj.* ca un nor, inconsistent PL. Poen. *348*.
nimbifer, *era, erum adj.* aducător de ploaie şi furtună OV.
nimbōsus (*3*) *adj.* noros, ploios, furtunos VERG. ş.a.
nimbus, *ī m.* **1** nor negru, nor de ploaie; ploaie torenţială, furtună: *tempestas tam denso regem operuit nimbo, ut...* LIV. furtuna îl acoperi pe rege cu un nor atît de dens, încît..., *involvere diem nimbi* VERG. nori de ploaie întunecară lumina zilei, *sedes quietae quas nec nubila nimbis aspergunt* LUCR. sălaşuri liniştite pe care nici norii nu le stropesc cu ploi torenţiale, *insequitur commixta grandine nimbus* VERG. urmează o aversă cu grindină; (*fig.*) *hunc nimbum cito transisse laetor* CIC. mă bucur că ai trecut repede peste această furtună (din casa ta); (*oc.*) norul în care apar învăluiţi zeii: *nube candentes humeros amictus Apollo* HOR. Apollo îmbrăcat cu un nor peste umerii alb-strălucitori; (*fig.*) ~ *harenae* VERG. nor de praf, ~ *telorum* LUC. nor de săgeţi, ~ *lapidum* FLOR. ploaie de pietre, ~ *peditum* VERG. un nor de pedestraşi, *Corycius nimbus* MART. *9, 38* o ploaie de şofran, *lucerna nimbis ebria Nicerotianis* MART. lampă care înoată în ploaia de miresme nicerotiene (*v. Niceros*); **2** vas cu care se pulveriza parfum MART.
nimiē *adv.* prea, excesiv MACR. ş.a.
nimietās, *ātis f.* **1** exces, cantitate peste măsură de mare: ~ *prunarum* EUTR. cantitate de prune din cale afară de mare, ~ *gaudii* APUL. exces de bucurie; **2** (*stil.*) hiperbolă MACR.; **3** prolixitate ARN.
nimiō *adv.* peste măsură de mult, extraordinar: *ne* ~ *plus doleas* HOR. ca să nu te chinui cu mult prea mult.
nimiopere [*nimio opere*] *adv.* prea mult, din cale-afară CIC.
nīmīrum *adv.* desigur, de bună seamă, fără îndoială, fireşte, vezi bine: *non omnia* ~ *eidem dii dedere* LIV. zeii desigur nu au dat aceluiaşi om toate darurile, (*ironic*) *uni* ~ *tibi recte semper erunt res* HOR. numai ţie, fireşte, îţi va merge bine totdeauna.
nimis *adv.* **1** prea (mult): ~ *dixi* PLIN. IUN. prea mult am vorbit, ~ *graviter cruciat adulescentum* TER. prea rău îl chinuie pe băieţaş, (*cu genit.*) ~ *insidiarum adhibet* CIC. foloseşte prea multe trucuri; (*în litotă*) *non* (*haud*) ~: *eius litterae me quidem non* ~ *delectarunt* CIC. scrisoarea lui pe mine cel puţin nu m-a prea încîntat, *praesidium non* ~ *firmum* CAES. post de apărare nu prea puternic; **2** foarte (mult), tare (mult), extraordinar: ~ *pulcher* PL. tare frumos, *oculi* ~ *arguti* CIC. ochi extraordinar de expresivi, (elipsa lui *esse*) ~ *quam formido, ne... me opprimet* PL. este extraordinar cît mă tem să nu mă distrugă.
nimium *adv.* **1** prea (mult): ~ *saepe* CIC. prea deseori, ~ *multi* CIC. prea mulţi, *illud non* ~ *probo* CIC. lucrul ăsta nu-l prea aprob; **2** foarte (mult), extraordinar: *homo* ~ *lepidus* PL. un om foarte amabil, *videre* ~ *vellem* TER. aş vrea tare mult să văd; ~ *quantum* extraordinar de mult: *differt inter honestum et turpe* ~ *quantum* CIC. între moral şi imoral este o diferenţă imensă, *sales in dicendo* ~ *quantum valent* CIC. cuvintele de spirit au în vorbire o valoare foarte mare.
nimius (*3*) *adj.* **1** prea mare, excesiv, peste măsură de, fără măsură: *nimia arrogantia* CAES. o aroganţă prea mare, ~ *sol* OV. soare prea arzător, (*cu abl.*) ~ *vino* HOR. fără măsură la băutură, *rebus secundis nimii* TAC. fără măsură atunci cînd le merge bine, (*cu genit.*) ~ *sermonis* TAC. fără măsură în vorbă, ~ *imperii* LIV. doritor peste măsură de putere; **2** foarte mare, extraordinar: *homo nimia pulchritudine* PL. om de o extraordinară frumuseţe.
Nimroch *v.* **Nimrod**
Nimrod *v.* **Nembrod**
Nīnev... *v.* **Niniv...**
ningit (**ninguit**), *ere, ninxit vi. impers.* ninge: *pluvius dies; interdum ningit* COL. o zi ploioasă; între timp, ninge; (*oc. pas.*) *ninguitur* APUL. ninge, *ningunt rosarum floribus* LUCR. *2, 627* fac să cadă o ploaie de trandafiri.
ningor, *ōris m.* ninsoare APUL.
ninguidus (*3*) *adj.* **1** încărcat cu zăpadă: *iuga ninguida Pyrenaei* AUS. înălţimile acoperite de zăpadă ale Pirineilor, ~ *Boreas* PRUD. crivăţ aducător de zăpadă; **2** (*fig.*) căzut din cer (ca zăpada) (*cu referire la mană*) PRUD.
ninguis, *is f.* (arh. pl. *nix*) zăpadă LUCR. *6, 736*.
ninguit *v.* **ningit**
ningulus (*3*) *adj.* (*arh.*) *v.* **nullus**
Nīniva, *ae* şi **Nīnivē**, *ēs f.* vechea capitală a Assyriei // **Ninivītae**, *ārum m. pl.* locuitorii Ninivei // **Ninivīticus** (*3*) *adj.* ninivian.
Ninus[1] (**Ninos**), *ī m. 1*) regele Ninus (*fondatorul regatului assyrian şi al oraşului Ninive, soţul Semiramidei*); *2*) alt nume al oraşului Hierapolis AMM.
Ninus[2] (**Ninos**), *ī f.* Ninive (*v. Niniva*).
Ninyās (**Ninya**), *ae m.* fiul lui Ninus.
Niobē, *ēs* şi **Nioba**, *ae f. 1*) fiica lui Tantalus şi soţia regelui Amphion al Thebei (*cei şapte fii şi cele şapte fiice ale ei au fost ucişi de Apollo şi Diana, ca pedeapsă pentru mîndria ei, care-o făcuse să se creadă mai vrednică decît Latona, apoi a fost transformată în piatră, imagine a durerii ce nu poate plînge*); *2*) fiica lui Phoroneus; *3*) numele unui izvor din Argolida // **Niobēus** (*3*) *adj.* al Niobei // **Niobidēs**, *ae m.* fiul Niobei.
Niphātēs, *ae m. 1*) munte în Armenia (*în lanţul muntos Taurus*); *2*) rîu în Armenia.

Niptra, *ōrum n. pl.* „Purificările" (*titlul unei tragedii a lui Sofocle; numele unei tragedii a lui Pacuvius*).
Nireūs, *ĕi (-eos) m.* Nireus (*cel mai frumos dintre grecii de la Troia*): *formaque vincas Nirea* HOR. E. *15, 22* de l-ai întrece în frumusețe pe Nireus...
Nisa, *ae f.* nume de femeie VERG. B. *8, 26.*
Nisaeus, Nisēis, Nisēius *v.* **Nisus**
nisi *conj.* 1 dacă nu, în caz că nu: *parvi sunt foris arma, ~ est consilium domi* CAT. puțin folosesc forțele militare în afară, dacă în interior nu e chibzuială, *~ id confestim facis, ego te tradam, magistratui* NEP. dacă nu faci pe dată acest lucru, eu te voi da pe mîna magistratului, (*formule*) *~ fallor, ~ me fallo, ~ me fallit animus* dacă nu mă înșel, *~ molestum est* dacă nu e cu supărare; (*în jurăminte*) *moriar, ~* să mor dacă nu..., *peream ~ sollicitus sum* CIC. să mor dacă nu sînt îngrijorat, *mentior ~ ...* să rămîn un mincinos (să ziceți că sînt un mincinos) dacă nu...; 2 (*frecv. după cuvinte sau prop. cu sens neg. sau interog.*) *nisi* exceptînd cazul că, afară de cazul, decît dacă, decît, afară de: *nemo saltat sobrius, ~ forte insanit* CIC. nimeni nu dănțuiește fiind treaz, afară numai dacă e nebun, (*subînțelegînd predicatul regent*) *ex quo intelligi potest nullum esse imperium tutum, ~ benevolentia munitum* NEP. din care se poate vedea că nu există autoritate sigură decît cea bazată pe iubire, *Labienus iuravit se, ~ victorem in castra non reversurum* CAES. Labienus s-a jurat că nu se va reîntoarce în tabără decît învingător, *numquam ~ hieme* CIC. niciodată decît iarna, *quod non fere contingit, ~ iis, qui contemnendos se arbitrantur* CIC. ceea ce nu se întîmplă de obicei decît celor care se socotesc singuri vrednici de a fi disprețuiți, *erat historia nihil aliud, ~ annalium confectio* CIC. istoria nu era nimic altceva decît alcătuirea de cronici, (*după interogat.*) *quid est pietas, ~ voluntas grata erga parentes?* CIC. ce este pietatea, decît sentimentul de recunoștință față de părinți?, *quae est alia fortitudo ~ ...?* CIC. ce e altceva vitejia decît...?, *nisi quod* afară de faptul că: *equidem, ~ quod custodem habeo, liberum me esse arbitror* PL. în realitate, în afară de faptul că am un paznic, mă socotesc că sînt liber, *nisi cum...* decît cînd, *nisi ut...* decît ca..., *nisi si* afară numai dacă, (*arh.*) *nisi quia...* decît că...
Nisiadēs, *ūm f. pl.* nisiade (*femei din Megara, unde domnea Nisus*) OV.
Nisibis, *is f. 1*) oraș în Mesopotamia // **Nisibēnus** (*3*) *adj.* din Nisibis; *2*) oraș în Aria AMM.
nisus[1] (*3*) *p. pf. v.* **nitor**
nisus[2], *ūs m.* sforțare, efort: *uti ~ per saxa facilius foret* SALL. ca sforțarea cățăratului printre stînci să fie mai ușoară, *ad summum pervenire non nisu, sed impetu* QUINT. a ajunge în vîrf nu urcînd din greu, ci dintr-o dată; (*fig.*) *suo nisu studiis insistunt* QUINT. stăruie la studii din pornire proprie.
Nīsus[3], *i m. 1*) rege în Megara (*Scylla, fiica lui, i-a tăiat o șuviță de păr de care depindea destinul țării și i-a dat-o lui Minos, dușmanul lui; Nisus a fost metamorfozat în uliu*) // **Nīsaeus** (*3*) *adj.* al Scyllei // **Nīsaeis**, *idis f.* fiica lui Nisus (Scylla) // **Nīsēius** (*3*) *adj.* al lui Nisus: *Niseia virgo* OV. fata lui Nisus (Scylla); *2*) tînăr troian (*prieten cu Eurial, care, vrînd să-l salveze, a fost ucis o dată cu el*) VERG.
nītēdula, *ae f.* (*zool.*) șoarece-de-cîmp (*Apodemus sylvaticus*) CIC.
nitefaciō, *ere, fēci, factum vt.* a face strălucitor GELL.
nitēla[1], *ae f.* 1 strălucire SOLIN.; 2 ceea ce dă strălucire: *~ oris* APUL. pasta care face să strălucească dinții.
nītēla[2] (**nītella**), *ae f.* 1 *v. nitēdula* MART.; 2 (*zool.*) veveriță (*Sciurus vulgaris*) SOLIN.
nitēlinus (**nitellinus**) (*3*) *adj.* de culoarea șoarecelui PLIN.
nitens[1], *ntis p. pr. v.* **nitor**
nitens[2], *ntis p. pr. v.* **niteo** // **adj.** 1 strălucitor: *arma nitentia* LIV. arme strălucitoare, *astra nitentia* OV. stele strălucitoare, *oculi nitentes* VERG. ochi frumoși; 2 (*fig. despre oameni, animale, plante*) strălucind de sănătate, viguros, frumos: *~ taurus* VERG. taur viguros, *nitentia culta* VERG. holde înfloritoare, *~ femina* OV. femeie încîntătoare; 3 (*fig.*) **a.** strălucitor: *nitenti ingenio puer* STAT. copil cu minte scăpărătoare; **b.** (*despre stil*) șlefuit, elegant CIC.
niteō, *ēre, ui vi.* 1 a fi strălucitor, a străluci: *luna nitet* LUCR. luna strălucește, *qui nitent unguentis* CIC. care lucesc de pomezi, *aera nitent usu* OV. arămurile lucesc de multă întrebuințare; 2 (*fig.*) a fi înfloritor de sănătate, a fi încîntător de frumusețe, a fi robust, a fi bogat: *vere nitent terrae* OV. primăvara cîmpiile rîd, *unde sic, quaeso, nites?* PHAEDR. de unde, rogu-te, această înfloritoare față?, *procerae arbores nitent* PLIN. arborii se înalță falnici, *vectigal in pace nitet* CIC. în timp de pace încasările statului sînt frumoase, *illorum vides quam niteat oratio* CIC. vezi ce elegant e stilul acelora.
nitescō, *ere vi.* 1 a începe să strălucească, a deveni strălucitor, a luci: *nitescente nova luna* PLIN. cînd luna nouă începe să strălucească; 2 a străluci de sănătate, a-i merge bine: *equi herbis et tempore verno nitescunt* PLIN. caii lucesc de cît se îngrașă de iarbă și de căldura primăverii, *quanto parcius vos, o pueri, nituistis?* HOR. cu cît v-a mers mai puțin bine, copii?; 3 (*fig.*) a căpăta strălucire, a străluci: *quid non cultu nitescit?* ce lucru nu capătă strălucire dacă te îngrijești de el?, *eloquentiae gloriā ~* TAC. a străluci prin gloria elocvenței.
nītibundus (*3*) *adj.* 1 care face mari sforțări GELL.; 2 împovărător, strivitor SOLIN.
nitidē *adv.* strălucitor; (*fig.*) splendid, minunat, din abundență: *~ cenare* PL. a cina copios.
nitiditās, *ātis f.* strălucire, splendoare ACC.
nitidiusculē *adv.* puțin mai drăguț, puțin mai delicat PL. Ps. *774.*
nitidiusculus (*3*) *adj.* lucind de pomezi (*despre capul cuiva*) PL.
nitidō, *āre vt.* a face să lucească, a curăți (*de rugină, de murdărie*) ENN. ș.a.
nitidus (*3*) *adj.* 1 strălucitor, lucios: *ebur nitidum* OB. fildeș lucios, *nitidae aedes sint* PL. odăile să fie lucii de curățenie, *aries nitidissimus auro* OV. berbecele strălucind de aur; 2 strălucitor, înfloritor de sănătate, gras: *~ ex morbo* LIV. întremat bine după boală,

me nitidum bene curata cute vises HOR. ai să mă vezi înfloritor de sănătate şi cu pielea bine îngrijită, *nitida iumenta* NEP. vite grase, *nitidae fruges* LUCR. lanuri frumoase, *nitidissimus annus* OV. an foarte mănos; 3 frumos, îngrijit, elegant: *pexo capillo nitidi* CIC. spilcuiţi, cu părul bine pieptănat, *ex nitido fit rusticus* HOR. din om dichisit, se face ţăran, *nitidis fundata pecunia villis* HOR. bani plasaţi în ferme frumoase, (*despre stil*) *verba nitidiora* CIC. cuvinte mai alese.

Nitiobrigēs (Nitiobrogēs), *um m. pl.* nitiobrigii (*neam gallic din Aquitania, în apropierea rîului Garona*).

nītor[1], *nītī, nisus (nixus) sum vi. dep.* 1 a se sprijini, a se rezema: *muliercula nixus* CIC. sprijinindu-se pe umărul unei femei, *nixus baculo* OV. sprijinit într-un băţ, *nixus in hastam* VERG. sprijinindu-se în suliţă; (*fig.*) ~ *consilio atque auctoritate alicuius* CIC. a se sprijini pe sfatul şi autoritatea cuiva, *is, cuius vitā nitebatur salus civitatis* CIC. omul pe viaţa căruia se bizuia salvarea statului; 2 a se opinti, a se mişca făcînd eforturi, a se urca: *versat saxum, sudans nitendo* CIC. răstoarnă stînca, asudînd opintindu-se, *postesque sub ipsos nituntur gradibus* VERG. se urcă pe trepte pînă sub porţi, *miles oneratus in rupes altas nititur* LUC. soldatul împovărat urcă pe stîncile înalte, *aves motis nituntur in aera pennis* OV. păsările se înalţă în văzduh mişcînd aripile; (*spec.*) a face sforţări spre a naşte; 3 a tinde: *pondera deorsum nituntur* LUCR. corpurile tind în jos, *animus ad immortalitatem gloriae nititur* CIC. sufletul aspiră la nemurirea gloriei; 4 a se sili, a se strădui, a se sforţa: *tantum quantum potest, quisque nitatur* CIC. fiecare să se silească atît cît poate, *pro libertate nonne summa ope nitemini?* SALL. oare nu veţi lupta din răsputeri pentru libertate?, ~ *ad solicitandas civitates* CAES. a se strădui să-şi atragă triburile, *nitens ut sensus suos abderet* TUC. silindu-se să-şi ascundă gîndurile, *alii nitebantur ne gravidius in eum consuleretur* SALL. alţii îşi dădeau silinţa să nu se ia împotriva lui o măsură prea gravă, *patriam recuperare nituntur* NEP. luptă să recucerească patria, *nitamur nihil posse percipi* CIC. Ac. *2, 68* să ne silim a demonstra că nimic nu se poate percepe.

nitor[2], *ōris m.* 1 strălucire, lucire, luciu: ~ *auri et argenti* OV. strălucirea aurului şi argintului, ~ *exoriens aurorae* LUCR. prima lucire a aurorei, ~ *eboris* OV. luciul fildeşului, *externo tincta nitore caput* PROP. *2, 18, 24* boită pe faţă cu o culoare împrumutată (fardată); 2 frumuseţe, eleganţă: *urit me Glycerae* ~ frumuseţea Glycerei mă omoară, *oppidum praecipui nitoris* PLIN. oraş de o frumuseţe deosebită, *habitus* ~ IUV. eleganţa hainei, *orationis* ~ CIC. eleganţa stilului; 3 nobleţe, strălucire ~ *generis* OV. nobleţea originii.

nitrāria, *ae f.* loc unde se găseşte silitră PLIN.

nitrātus (*3*) *adj.* amestecat cu silitră COL., MART.

nitrōsus (*3*) *adj.* care conţine natriu VITR. ş.a.

nitrum, *i n.* nitrat de potasiu, silitră, sodă PLIN.

nivālis (*2*) *adj.* 1 de (cu) zăpadă: *nivales venti* PLIN. vînturi care aduc zăpadă, ~ *dies* LIV. zi în care ninge, *nivalia iuga* SEN. munţi acoperiţi de zăpadă; 2 de gheaţă, ca zăpada, rece: *Hebrus nivali compede vinctus* HOR. Hebrul împiedicat în cursul său de cătuşele de gheaţă (sloiuri), *nivale osculum* MART. sărut rece, *equi candore nivali* VERG. cai albi ca zăpada.

nivārius (*3*) *adj.* de zăpadă, plin cu zăpadă MART.

nivātus (*3*) *adj.* răcit cu zăpadă: *nivata aqua* PETR. apă răcită cu zăpadă.

nīve *v.* **neve** şi **ni**

niveō, *ēre vi.* a fi alb ca zăpada FORT.

nivescō, *ere vi.* a se face alb ca zăpada TERT.

niveus (*3*) *adj.* 1 de zăpadă, acoperit de zăpadă; (*oc.*) răcit cu zăpadă: *aggeribus niveis informis terra* VERG. pămîntul urît sub troiene de zăpadă, ~ *mons* CATUL. munte acoperit de zăpadă, *aqua nivea* MART. *12, 17, 6* apă răcită în zăpadă; 2 (*fig.*) alb ca zăpada: *nivei lacerti* VERG. braţe albe ca zăpada, *nivea velatae corpora veste* OV. îmbrăcate în haine albe ca zăpada, *nivei Quirites* IUV. eviriţii îmbrăcaţi în togi albe; 3 limpede, transparent: *niveae undae* MART. undele limpezi.

nīvit, *ere vb. impers.* ninge; (*fig.*) *sagittis nivit* PACUV. plouă cu săgeţi.

nivōsus (*3*) *adj.* cu multă zăpadă: *hiems gelida ac nivosa* LIV. iarnă rece şi bogată în zăpadă, *nivosa Scythia* OV. Scythia acoperită de zăpezi, *nivosum sidus* STAT. constelaţie aducătoare de zăpadă.

nix, *nivis f.* 1 zăpadă: *nives duratae gelu* HOR. zăpezile întărite de ger, *nives solutae* OV. zăpezi topite; 2 (*fig.*) culoare albă: *capitis nives* HOR. părul alb, ~ *eboris* APUL. albul fildeşului.

Nixī, *ōrum m. pl.* (*v. nitor*) trei divinităţi ale naşterii (*ale căror statui, reprezentîndu-le în genunchi, se aflau pe Capitoliu, în faţa templului Minervei*) OV. M. *9, 294*.

nixor, *ārī vi. dep.* [*nitor*] 1 a se sprijini (pe) LUCR., VERG.; 2 a se opinti, a se forţa LUCR.; 3 (*fig.*) a se baza LUCR.

nixus[1] (*3*) *p. pf. v.* **nitor**

nixus[2], *ūs m. v.* **nisus**[2]

nō, *āre, āvī vi.* 1 a înota; a pluti, a naviga: *flumen nando traicere* LIV. a trece rîul înot, (*prov.*) ~ *sine cortice* HOR. a înota fără plută (a se conduce singur), *cumbā* ~ VERG. a pluti cu o luntre, *pinus dicuntur Neptuni nasse per undas* CATUL. se zice că navele au navigat pe apele mării; 2 (*fig.*) *ubi* ~ *per aestatem liquidam suspexeris agmen* VERG. G. *4, 59* cînd vei vedea că roiul de albine zboară prin văzduhul limpede al verii, *nant oculi* LUCR. *3, 480* ochii (beţivului) i se împăienjenesc // **nantes**, *ium f. pl.* păsări de baltă COL.

Nōbilior, *ōris m.* supranume roman (*de ex.*: *M. Fulvius Nobilior*).

nōbilis (*2*) *adj.* [*nosco*] 1 (*rar*) cunoscut (cuiva): *neque is* (*iis*) *umquam* ~ *fuit* PL. Ps. *1112* şi nici nu m-am cunoscut vreodată cu el; 2 (*frecv.*) cunoscut în lume, vestit, renumit, celebru; (*peior.*) faimos: *magnus et* ~ *rhetor* CIC. un mare şi renumit retor, ~ *in primis philosophus* CIC. un filozof dintre cei mai vestiţi, *ex doctrina* ~ CIC. celebru prin erudiţia sa, ~ *aere Corinthus* CIC. Corintul, vestit prin arama lui, *ut arcendis sceleribus exemplum nobile esset* LIV. ca să

fie un exemplu de pomină spre prevenirea crimelor, (*port. cu inf.*) *superare pugnis* ~ HOR. C. *1, 12, 27* renumit prin victoriile sale la lupte; (*peior.*) *aliud eius facinus nobile* CIC. o altă ispravă de-a lui (Verres), *scortum nobile* LIV. o prostituată de pomină; 3 nobil (din naştere), de familie nobilă: *nobili genere nati* CIC. născuţi dintr-o familie nobilă, *homines nobiles* CIC. nobili // **nōbiles**, *ium m. pl.* nobili PLIN.; 4 de soi, excelent: *tres nobilissimi fundi* CIC. trei proprietăţi de pămînt excelente, ~ *equus* SEN. un cal de soi; 5 (*tard.*) *nobilis, nobilissimus* titlu la curtea împăraţilor COD. TH.

nōbilitās, *ātis f.* 1 (*rar*) notorietate, faimă, celebritate: *nobilitatem fugiunt* CIC. fug de notorietate, *nobilitatem despicere* CIC. a dispreţui celebritatea; 2 nobleţe (de origine): *adulescens summa nobilitate* CIC. tînăr de cea mai înaltă familie nobilă; 3 (*abstr. pt. concrt.*) nobilime, nobili: *omnis nobilitas interiit* CAES. toată nobilimea a pierit, *nobilitas rempublicam deseruerat* LIV. nobilii nu se mai ocupau de treburile publice, *Claudius nobilitatibus externis mitis* TAC. Claudius blînd cu principii străini; 4 valoare deosebită, superioritate, nobleţe, distincţie: *florere nobilitate discipulorum* CIC. a se ridica prin valoarea deosebită a discipolilor săi, *eloquio tantum nobilitatis inest* OV. în vorbirea lui e atîta distincţie, *nobilitate ingenita* TAC. de o distincţie înnăscută.

nōbiliter *adv.* deosebit, excelent, ales PLIN. ş.a.

nōbilitō (*1*) *vt.* 1 a face cunoscut: *cum ante rem nobilitassent* LIV. după ce mai înainte divulgaseră afacerea; 2 a face celebru: *poetae post mortem nobilitari volunt* CIC. poeţii vor să fie celebri după moarte, (*peior.*) *nobilitata crudelitas* CIC. cruzime ajunsă de pomină; 3 a înnobila: *novitatem suam multis rebus nobilitaverat* VELL. îşi înnobilase originea modestă cu multe fapte mari.

nōbis *dat.* şi *abl. pl. v.* **ego** // **nōbiscum** cu noi.

nocens, *ntis p. pr.* **noceo** // **adj.** 1 vătămător, nociv, periculos: *cicutis alium nocentius* HOR. usturoi mai vătămător decît cucuta; 2 vinovat: *regis caede nocens* SEN. vinovat de moartea regelui, *nocentem defendere* CIC. a apăra un vinovat; 3 ticălos, criminal: *nocentissimus homo* CIC. omul cel mai ticălos, *nocentissimi mores* QUINT. moravuri ticăloase, *nocentissima victoria* CIC. victorie criminală // **nocentes**, *ium* (*-um*) *m. pl.* vinovaţi; răufăcători.

nocenter *adv.* 1 dăunător, periculos CELS.; 2 vinovat, ticălos TERT.

noceō, *ēre, cuī, citum vi.* 1 a face rău, a vătăma, a dăuna: *sui commodi causa* ~ *alteri* CIC. a face rău altuia în interes personal, *haec nocuere mihi* OV. acestea mi-au adus nenorocirea, (*cu ac. pron. n.*) ~ *aliquid* sau *quippiam* a dăuna întrucîtva, ~ *nihil* a nu dăuna întru nimic, *grando quippiam nocuit* CIC. grindina a produs oarecare pagubă, *nihil iis nocituros hostes* CAES. duşmanii nu le vor pricinui nici un rău, (*ac. intern*) *noxam* ~ LIV. a săvîrşi o faptă rea (formulă a fetialului), (*impers.*) *mihi nihil ab istis noceri potest* CIC. mie nu mi se poate face nici un rău de către aceşti oameni, *rostro noceri non posse cognoverant* CAES. ştiau că vaselor lor nu li se poate aduce nici o vătămare prin ciocul corăbiilor duşmane; 2 (*vt. tard.*) *iudica, Domine, nocentes me* VULG. judecă, Doamne, pe cei care-mi fac rău, *larix ab carie non nocetur* VITR. zada nu e atacată de carie.

nocīvus (*3*) *adj.* dăunător, primejdios PHAEDR.

nocte *abl.* [*nox*] (*cu sens adv.*) noaptea, în timpul nopţii CIC. ş.a.

noctescō, *ere vi.* a se întuneca GELL.

nocticola, *ae m.* cel căruia îi plac nopţile PRUD.

nocticolor, *ōris adj.* de culoarea nopţii, întunecat AUS.

noctifer, *era, erum adj.* aducător al nopţii, vestitor al nopţii CATUL.

noctilūca, *ae f.* „cea care luminează noaptea": **a.** luna HOR. C. *4, 6, 38*; **b.** lanternă VARR.

noctilūcus (*3*) *adj.* care străluceşte noaptea HILAR.

noctivagus (*3*) *adj.* care bate drumurile noaptea: *curru noctivago Phoebe* VERG. luna cu carul ei care bate drumul noaptea, ~ *deus* STAT. somnul.

noctividus (*3*) *adj.* care vede bine noaptea (*despre bufniţă*) MART. CAP.

noctū *abl. arh.* din *nox*: *noctu hac* PL. în această noapte // **noctu** *adv.* în timpul nopţii: *nonnumquam interdiu, saepius* ~ CAES. uneori în timpul zilei, cel mai adesea noaptea, *diu noctuque* SALL. zi şi noapte.

noctua, *ae f.* (*ornit.*) cucuvea (*Athena noctua*) *sau* buhă, bufniţă (*Bubo bubo*) PL. ş.a.

noctuābundus (*3*) *adj.* care călătoreşte noaptea CIC.

noctuīnus (*3*) *adj.* de bufniţă PL.

noctulūcus (*3*) *adj.* care veghează noaptea VARR.

nocturnālis (*2*) *adj.* de noapte SID.

nocturnus (*3*) *adj.* de noapte, nocturn: *nocturnum praesidium Palatii* CIC. garda de noapte a Palatinului, *labores diurni nocturnique* CIC. lucrări de zi şi de noapte, (*adverbial*) *urbis aventes moenia nocturni subrepere* HOR. dorind să se strecoare noaptea pe sub zidurile oraşului, *lupus gregibus* ~ *obambulat* VERG. lupul dă tîrcoale noaptea turmelor // **Nocturnus**, *ī m.* zeul nopţii PL. Amph. *272*.

noctuvigilus (*3*) *adj.* care veghează noaptea PL.

nocuī *pf. v.* **noceo**

nocumentum, *ī n.* vătămare, daună C. AUR.

nocuus (*3*) *adj.* vătămător, dăunător OV.

nōdāmen, *inis n.* nod P. NOL.

nōdāmentum, *ī n.* partea noduroasă (*la o bucată de lemn*) P. NOL.

nōdātiō, *ōnis f.* mulţimea nodurilor (*la un copac*) VITR.

Nōdīnus, *ī m.* rîuleţ din preajma Romei (*adorat ca zeu*) CIC.

nōdō, *āre, ātum vt.* a strînge (legînd cu un nod): *crines nodantur in aurum* VERG. părul îi e prins într-o copcă de aur // **nōdātus** (*3*) *adj.* cu noduri PLIN.; învîrtejit STAT.

nōdōsē *adv.* cu noduri; (*fig.*) complicat: *nodosius* TERT. mai complicat.

nōdōsitās, *ātis f.* încîlceală, complicaţie AUG.

nōdōsus (*3*) *adj.* 1 plin de noduri; noduros: *nodosas tendere plagas* OV. a întinde reţele pline de noduri, *nodosaque tollite lina* OV. M. *3, 153* ridicaţi plasele (de prins fiare), *nodosi rami* SEN. ramuri noduroase, *nodoso stipite* OV. cu un par noduros, *nodosa ossa* LUC. articulaţiile, (*poet.*) *nodosa cheragra* HOR. Ep.

1, 1, 31 guta care face noduroase articulaţiile; **2** (*fig.*) încurcat, complicat: *nodosae quaestiones* MACR. chestiuni complicate, *nodosa sortis verba* SEN. cuvintele încurcate ale oracolului, ~ *Cicuta* HOR. S. *2, 3, 69* coţcarul de Cicuta (un cămătar circotaş).

Nōdōtus *v.* **Nodutis**

nōdulus, *ī m.* noduleţ PL.

nōdus, *ī m.* **1** nod: *necte tribus nodis ternos colores* VERG. împleteşte cu trei noduri trei fire de culori diferite, *nodos manu diducere* OV. a dezlega nodurile cu degetele, *Rheni* ~ MART. nodul germanic (*fel de a lega părul la germani*); (*fig.*) centură VERG. Aen. *1, 320*; **2** nod de articulaţie, articulaţie la membre: *alces crura sine nodis articulisque habent* CAES. elanii au membrele fără legături ale articulaţiilor; **3** nod (*la vegetale*), partea dură (*la metale, pietre preţioase*): *baculum sine nodo* toiag fără nod; (*fig.*) măciuca noduroasă a lui Hercules SEN.; (*prov.*) *nodum in scirpo quaerere* PL. a căuta nod în papură; **4** (*astr.*) Nodul (*stea în constelaţia Peştilor*) CIC.; *nodi* cele patru puncte pe cer de unde încep anotimpurile anului MANIL., ~ *anni* LUCR. *5, 688* echinocţiu; **5** (*fig.*) legătură, lanţ: ~ *amicitiae* CIC. legătură de prietenie, *exsolvere animos nodis religionum* LUCR. a libera spiritele din lanţurile superstiţiei; **6** piedică, încurcătură, dificultate: *dum hic* ~ *expediatur* CIC. pînă să se rezolve această încurcătură, *quis iuris nodos solvat* QUINT. cine ar putea dezlega dificultăţile dreptului; **7** nodul acţiunii, intrigă (la o piesă) HOR. A. P. *191*.

Nōduterensis, *is f.* zeiţa bătutului grîului ARN.

Nōdūtis şi **Nōdūtus,** *ī m.* zeul care formează noduri la tulpinile păioaselor, care ajută grînelor să crească AUG.

Nōē *m. indecl.* (patriarhul) Noe.

noegēum, *ī n.* basma, batistă ANDR.

Noemī *f. indecl.* şi **Noemis,** *is f.* soacra lui Rut.

Noēmōn, *onis m.* luptător troian (*ucis de Turnus*) VERG.

noenu şi **noenum** *adv.* (*arh.*) nu ENN. ş.a.

noerus (*3*) *adj.* inteligent TERT.

nola[1], *ae f.* (*tard.*) clopoţel.

nōla[2], *ae f.* [*nolo*] cea care nu vrea, îndărătnică *apud* QUINT. *8, 6, 53*.

Nōla[3], *ae f.* vechi oraş în Campania (*la nord-est de Neapolis*) // **Nōlānus** (*3*) *adj.* din Nola // **Nōlānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Nola // **Nōlensis** (*2*) *adj.* din Nola.

nōlentia, *ae f.* rea-voinţă TERT.

nolō, *nolle, noluī vt.* **1** a nu voi: *nolo amplius quam centum iugera* NEP. nu vreau mai mult de o sută de iugăre, *interpellare nolui* CIC. n-am vrut să întrerup, (*cu ac. şi inf.*) *eas res iactari nolebat* CIC. nu voia ca aceste lucruri să fie aduse în discuţie, (*cu conjct.*) *nolo me in via cum hac veste videat* TER. nu vreau să mă vadă pe stradă cu această haină, *velim, nolim* CIC. fie că vreau, fie că nu, *me nolente* QUINT. împotriva vrerii mele, *quod nolim* CIC. ceea ce n-aş voi, *non* ~ a nu avea nimic împotrivă, a accepta bucuros: *quae scire te non* ~ *arbitramur* CIC. lucruri pe care socotim că tu eşti bucuros să le ştii, *quos nominarem, neque enim ipsi nolunt* CIC. pe care i-aş numi, şi de fapt ei înşişi consimt, *nollem factum* TER. aş vrea să nu se fi întîmplat (regret că s-a întîmplat), *nollem dixisset* CIC. aş vrea ca el să nu fi spus; (la imper. *noli* [*nolito*], *nolite* şi inf. pentru a exprima imper. negativ): *noli existimare* CIC. nu socoti, *nolite id velle, quod fieri non potest* CIC. nu doriţi ceea ce nu se poate face, (*elipt.*) *sed nolo pluribus* LIV. dar nu mai lungesc vorba; **2** (*rar vi.*) ~ *alicui* a nu fi favorabil cuiva CIC.; [forme arh.: *nevis, nevolt, nevelles* PL. = *non vis, non vult, nolles*].

Nomadēs, *um m. pl.* nomazii (*popor rătăcitor în special din Numidia, dar şi despre arabi, etiopieni, sciţi, parţi, indieni*).

nomae, *ārum m. pl. v.* **nome**

Nomas, *adis m.* (*sg. colect.*) = **Nomades** SIL. // **Nomas,** *adis f.* **1** femeie din Numidia PROP.; **2** (subînţ. terra) pămîntul Numidiei, Numidia MART.

nomē, *ēs f.* ulcer corosiv (*pl. v.* **nomae**) PLIN.

nōmen, *inis n.* **1** nume: *alicui rei* ~ *imponere, ponere, dare, indere* CIC. a da un nume unui lucru, ~ *capere ex* (*ab*) *re* CAES. a-şi lua numele după ceva, *appellare aliquem nomine* CIC. a chema pe cineva pe nume, *est mihi* ~ mă numesc, numele meu este; *ei morbo* ~ *est avaritia* CIC. această boală se numeşte lăcomie, *aetas cui fecimus aurea* ~ OV. epocă pe care am numit-o „de aur", (*prin atracţie*) *cui postea Claudio* (= *dat.*) *fuit* ~ LIV. care după aceea s-a numit Claudius, ~ *Arcturo est mihi* mă numesc Arcturus, ~ *Mercurii est mihi* PL. mă numesc Mercur, *cui parentes Ascanium dixere nomen* LIV. căruia părinţii i-au dat numele de Ascanius, *eunuchus nomine Pothinus* CAES. un eunuc pe nume Pothinus, *notus mihi nomine tantum* HOR. cunoscut mie numai din nume; (*spec.*) **a.** (*mil.*) *nomen* (pl. *nomina*) *dare, edere profiteri* a se înscrie la oaste, a se înrola (declarîndu-şi numele): *alius alium confirmare, ne nomina daret* LIV. *2, 24, 2* se încurajau unul pe altul să nu se prezinte la oaste, (*analog*) *dare nominem in coniurationem* TAC. Ann. *15, 48* a se înrola într-o conspiraţie, ~ *accipere* LIV. a înscrie la oaste, a înrola, *ad nomina non respondere* LIV. a nu se prezenta la chemarea sub arme, *virgis caesis, qui ad nomina non respondissent* LIV. *7, 4, 2* fiind bătuţi cu vergile cei care nu răspunseseră la mobilizare; **b.** (*judic.*) ~ *alicuius deferre* a deferi instanţei judecătoreşti numele cuiva, a denunţa: ~ *alicuius de parricidio deferre* CIC. a denunţa pe cineva de paricid, ~ *recipere* CIC. a admite denunţul contra cuiva; **2** numele gentilic al unui cetăţean, intercalat între „praenomen" şi „cognomen"; **3** termen, cuvînt: ~ *carendi* CIC. cuvîntul „carere"; **4** titlu: *aliquem nomine imperatoris appellare* CAES. a da cuiva titlul de împărat; **5** neam, categorie, popor: *delere* ~ *Romanum* LIV. a distruge poporul roman, *concitatis sociis et nomine Latino* CIC. răzvrătindu-se aliaţii şi latinii, *caedunt Metellos Torquataque nomina* LUC. îi ucid pe Metellii şi pe toţi din familia Torquaţilor, *nomina tanta* OV. nume atît de mari (poeţi atît de mari); **6** nume, renume, reputaţie: *huius magnum* ~ *in patronis fuit* CIC. renumele acestuia era prea mare printre avocaţi, *homines nonnullius in litteris nominis* PLIN. IUN. oameni de oarecare renume în literatură, *multi Lydia nominis*

HOR. vestita Lydie, *ne vinum ~ perdat* CAT. ca vinul să nu-şi piardă reputaţia; 7 nume, titlu (*opus lucrului real*): *~ optimatium mordicus tenent, re autem carent* CIC. ţin cu dinţii la numele de „cei mai buni", în realitate nu sînt deloc, *~ amicitia est* OV. prietenia nu-i decît o vorbă goală, *reges nomine magis quam imperio* NEP. regi mai mult cu numele decît cu puterea; 8 *nomine* (*însoţit de determinare*) în numele; sub cuvînt; pentru, din cauza: *Antonio tuo nomine gratias egi* CIC. i-am mulţumit lui Antonius în numele tău, *haec a te peto nomine amicitiae nostrae* CIC. îţi cer aceasta în numele prieteniei noastre, *classis nomine pecuniam imperare* CIC. a cere bani sub cuvînt că trebuie echipată flota, *nomine sceleris damnati* CIC. condamnaţi sub cuvînt că au comis o crimă; 9 nume înscris într-un registru de conturi (*ca debit sau credit*), titlu de creanţă, creanţă: *~ (nomina) solvere, dissolvere, persolvere, expedire* CIC. a-şi achita datoriile, *nomina sua exigere* CIC. a face să intre în casă sumele împrumutate, *pecuniam sibi esse in nominibus, numeratam in praesentia non habere* CIC. zice că are toţi banii în creanţe (daţi cu datorie) şi că în prezent n-are bani în numerar, *~ transcribere in alium* LIV. a transcrie o creanţă pe alt nume, *bonum ~* CIC. bun platnic, *lenta nomina, non mala* SEN. datornici care plătesc tîrziu, dar nu necinstiţi, *nominibus rectis expendere nummos* HOR. a împrumuta bani la debitori siguri, *nomina facere* a face un înscris împrumutînd bani, *emit homo cupidus, nomina facit, negotium conficit* CIC. omul nostru, lacom, cumpără, dă nişte înscrisuri şi încheie afacerea, *nomina facturi diligenter in patrimonium et vasa debitoris inquirimus* CIC. cînd avem de gînd să dăm bani pe cont, ne interesăm atent asupra averii imobiliare şi mobile a datornicului.

nōmenclātiō, *ōnis f.* [*nomen + calo*] chemare pe nume a unui ins; nomenclatură COL.

nōmenclātor, *ōris m.* nomenclator (*sclavul însărcinat să indice stăpînului său numele persoanelor întîlnite*) CIC. ş.a.

nōmenclātūra, *ae f.* nomenclatură PLIN.

nōmenculātor *v.* **nomenclator**

Nōmentum, *ī n.* orăşel în Latium (*la nord-est de Roma; azi, Mentana*) // **Nōmentānus** (*3*) *adj.* din Nomentum // **Nōmentānus**, *ī m.* Nomentanus (*faimos risipitor*) HOR. S. *1, 1, 101* // **Nōmentānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Nomentum // **Nōmentānum**, *ī n.* proprietate la Nomentum.

nōminābilis (*2*) *adj.* care se poate numi AMM.

nōminālis (*2*) *adj.* de nume / **Nōminālia**, *ium n. pl.* serbare de ziua punerii numelui.

nōmināliter *adv.* pe nume ARN.

nōminātim *adv.* indicînd numele, pe nume CIC. ş.a.

nōminātiō, *ōnis f.* 1 numire, denumire VARR.; 2 numire într-o funcţie, desemnare: *~ in locum alicuius* LIV. numire în locul cuiva, *aliquem mea nominatione cooptare* CIC. a coopta pe cineva prin desemnarea mea.

nōminātīvus (*3*) *adj.* care serveşte spre a numi; (*gram.*) nominativ: *~ casus* sau **nominativus**, *ī m.* cazul nominativ VARR. ş.a.

nōminātor, *ōris m.* cel care dă un nume AUG.; cel care numeşte într-o funcţie DIG.

nōminātōrius (*3*) *adj.* 1 care conţine nume: *nominatorii breves* COD. TH. liste cu nume; 2 care are un nume TERT.

nōminātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **nomino** // **adj.** renumit TERT.

nōminātus[2], *ūs m.* nume, denumire VARR.

nōminitō, *āre, āvī vt.* a numi, a denumi LUCR.

nōminō (*1*) *vt.* 1 a numi, a denumi: *res ut omnes propriis vocabulis nominarentur* CIC. pentru ca toate lucrurile să fie numite cu cuvinte proprii, *Iovem huius urbis statorem nominamus* CIC. pe Iupiter îl numim fondatorul acestui oraş; (*gram.*) *nominandi casus* VARR. cazul nominativ, *Pius nominatus* EUTR. supranumit „Piosul"; 2 a cita, a menţiona, a aminti: *ad flumen Sabim, quod supra nominavimus* CAES. la rîul Sabis, pe care l-am menţionat mai sus, *Sylla, quem honoris causa nomino* CIC. Sulla, pe care-l citez cu tot respectul, *ne Sogdianos nominem* CURT. ca să nu mai amintesc de sogdieni; 3 (*pas.*) a face cunoscut, a face celebru: *illa totā Siciliā nominata* CIC. acele (covoare) de care toată lumea vorbeşte în Sicilia, *ipsi illi philosophi nominari volunt* CIC. chiar şi acei filozofi vor să devină cunoscuţi de toţi, *tua illa pestifera intercessio nominabitur* CIC. acea intervenţie nenorocită a ta va rămîne de pomină; 4 a propune, a alege, a numi într-o funcţie politică: *me augurem illi nominaverunt* CIC. aceia m-au propus să fiu cooptat ca augur, *~ aliquem dictatorem* LIV. a numi pe cineva dictator; 5 a cita în justiţie, a acuza, a denunţa: *inter socios Catilinae nominatus* SUET. acuzat de a fi unul dintre complicii lui Catilina, *nominatus profugit* LIV. fiind acuzat, a fugit.

Nomio, *ōnis m.* epitet al lui Apollo.

nomisma, *atis n.* 1 monedă: *regale ~, Philippi* HOR. filipi (de aur), monedă regală; 2 jeton (*la spectacole, oricărui cavaler i se dădeau zece jetoane* — bis quina nomismata —, *cu care putea căpăta zece cupe de vin*) MART. *1, 11, 1*; 3 medalion: *nomismata aurea* DIG. medalioane de aur; 4 efigie pe o medalie PRUD.

Nomios (Nomius), *iī m. 1*) „Păstorul" (*epitet al lui Apollo, fiindcă păscuse turmele lui Admetus, regele Thessaliei*); *2*) fiu al lui Apollo şi al Cyrenei IUST.

nomos, *ī m.* nom, district, prefectură PLIN.

Nomothetēs, *ae m.* „Dătătorul de legi", „Legislatorul" (*titlul unei comedii a lui Menandru*).

non *adv.* (*negînd un cuvînt sau o prop.*): *non vi, sed voluntate* NEP. nu cu forţa, ci cu învoirea lui, *ad classem remissus non est* NEP. n-a mai fost trimis înapoi la flotă, *id fieri non potest* CIC. aceasta nu se poate întîmpla, *id non fieri potest* CIC. aceasta poate să nu se întîmple, (*în litote*) *non aptissimus* CIC. nu cel mai potrivit, *non minime* CIC. destul de mult, (*înainte de pron. şi adv. negative*) *non ullus, non quisquam* = nimeni, *non nemo* = cîte unul, cineva, *non nullus* = oarecare, *non nulli* = unii, *non numquam* = uneori, *non nihil* = întrucîtva (ceva), *non nusquam* = în cîte un loc; (*după cuvinte negative*) *nihil non* = totul, *nullus non* şi *nemo non* = oricine, *numquam non* = totdeauna, *nusquam non* = pretutindeni; *unus*...

non = nici măcar unul: *unus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur* FL. n-a fost nici măcar un singur numantin care să fie dus în lanţuri; (în loc de *ne*): *non sint sine lege capilli* OV. părul să nu fie în dezordine, *ultra non etiam sileas* HOR. S. *2, 5, 91* mai mult de „nu" şi „da" nu vorbi altceva, *aut „etiam", aut „non" respondere* CIC. a răspunde „da" sau „nu", *ut non dicam* CIC. ca să nu spun, *regnare nolo, liber ut non sim mihi* PHAEDR. n-aş vrea să fiu rege dacă mi s-ar cere să nu fiu liber pe mine.

nōna, *ae f.* (subînţ. **hora**) ora a noua din zi (*cînd încetau activităţile şi urma prînzul*) HOR.; (subînţ. **pars**) a noua parte IUST.

Nōna, *ae f.* una dintre Parce GELL.

Nōnăcris, *is f.* regiune şi oraş în nordul Arcadiei // **Nōnăcrius (Nōnăcrīnus)** *(3) adj.* din Nonacris; (*poet.*) arcadian: *Nonacrius heros* OV. eroul arcadian (Evandru), *virgo Nonacrina* OV. fata din Arcadia (Callisto) // **Nōnăcria**, *ae f.* arcadiana Atalanta OV.

Nōnae, *ārum f. pl.* none (*a noua zi înaintea idelor, adică ziua de 5 a lunii, în afară de martie, mai, iulie şi octombrie, cînd cădeau la 7*): *Nonae Decembres* CIC. ziua de 5 decembrie.

nōnāgēnārius *(3) adj.* **1** de nouăzeci; **2** în vîrstă de nouăzeci de ani HIER.

nōnāgēnī, *as, a pl.* de cîte nouăzeci fiecare.

nōnāgēsimus *(3) adj.* al nouăzecilea.

nōnāgiens (nōnāgiēs) *adv.* de nouăzeci de ori.

nōnāginta *indecl.* nouăzeci.

Nōnālis *(2) adj.* al nonelor (*v. Nōnae*): *sacra Nonalia* VARR. ceremonie religioasă de ziua nonelor.

nōnānus *(3) adj.* al legiunii a noua // **nōnānī**, *ōrum m. pl.* soldaţi ai legiunii a noua.

nōnāria, *ae f.* (subînţ. **meretrix**) prostituată al cărei orar începea numai de la ora a noua din zi PERS. *1, 133.*

nondum *adv.* nu încă CIC. ş.a.

nongēnī (nongentēnī), *ae, a adj.pl.* cîte nouă sute PRISC.

nongentēsimus *(3) adj.* al nouăsutelea.

nongentī, *ae, a adj.* nouă sute.

nongentus, *ī m.* unul din nouă sute PLIN.

nongēsimus *(3)* şi **noningentesimus** *(3) adj.* al nouăsutelea PRISC.

nōningentī, *ae, a adj.* nouă sute COL.

nongentiens (nongentiēs) *adv.* nouă sute de ori VITR.

Nōnius, *iī m.* nume roman (*de ex.: M. Nonius Suffenas, propretor; Nonius Marcellus, gramatic latin din secolul al IV-lea*).

nonna, *ae f.* călugăriţă HIER.

nonne *adv.* **1** (*în interog. directe, aşteptînd răspuns afirmativ*) nu-i aşa că?, oare nu?: *quid, canis ~ similis lupo?* ce, oare cîinele nu seamănă cu lupul?, *nonne?* CIC. nu-i adevărat?; **2** (*în interog. indir.*) dacă nu: *cum ex eo quaesitum ~ beatum putaret Archelaum* CIC. punîndu-i-se întrebarea dacă nu-l consideră fericit pe Archelaus; **3** (*cu inf. excl.*) să nu vadă oare? LUCR. *2, 16.*

nonnēmo *pron.* careva CIC. ş.a.

nonnihil *pron.* ceva, întrucîtva CIC. ş.a.

nonnisi *conj.* numai CIC. ş.a.

nonnullus *(3) adj.* oarecare: *nonnulla pars militum* CAES. o bună parte dintre soldaţi, *nonnulli amicorum* CIC. unii dintre prieteni, (*pron.*) *quod nonnulli dictitant* CIC. ceea ce tot spun unii.

nonnumquam *adv.* uneori: ~ *interdiu* CAES. uneori în timpul zilei.

nonnus, *ī m.* călugăr HIER.

nonnusquam *adv.* în cîte un loc CIC.

nōnus *(3) adj.* al nouălea.

nōnusdecimus *(3) adj.* al nouăsprezecelea.

nōnussis, *is m.* monedă de nouă aşi VARR.

Nora[1], *ae f.* oraş în India CURT.

Nora[2], *ōrum n. pl. 1*) oraş în Sardinia de sud; *2*) oraş fortificat în Cappadocia (*la poalele munţilor Taurus*) // **Nōrensis** *(2) adj.* din Nora (*în Sardinia*) // **Nōrensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Nora (*Sardinia*).

Norba, *ae f.* oraş în Latium // **Norbānus** *(3) adj.* din Norba // **Norbānī**, *ōrum m. pl.* norbanii.

Nōrēia, *ae f.* oraş în Noricum.

Nōricum, *ī n.* Noricum (*provincie romană situată în dreapta Dunării, între Raetia şi Pannonia, cuprinzînd aproximativ actuala Austrie, vestită pentru bogăţia metalelor*) // **Nōricus** *(3) adj.* de Noricum, norician: ~ *ensis* HOR. sabie de fier dur de Noricum // **Nōricī**, *ōrum m. pl.* noricii, locuitorii ţinutului Noricum.

norma, *ae f.* **1** echer VITR.; **2** (*fig.*) regulă, normă, model, tip: *vitam ad certam rationis normam dirigens* CIC. conducîndu-şi viaţa după anumite reguli impuse de raţiune, *ad istorum normam sapientes* CIC. înţelepţi de tipul ăstora, ~ *loquendi* HOR. regulile vorbirii.

normālis *(2) adj.* făcut cu echerul, la linie: ~ *angulus* QUINT. unghi drept.

normāliter *adv.* după echer, în linie dreaptă AMM.

normō, *āre, ātum vt.* **1** a fixa cu echerul: *basis normatus ad perpendiculum* COL. baza fixată perpendicular cu echerul; **2** a potrivi după... DIOM.

Nortia, *ae f.* zeiţă a destinului la etrusci LIV.

nōs *pron.* (genit. *nostri, nostrum*; dat.-abl. *nobis*) noi; (*uneori = eu*): *nos patriam fugimus, tu, Tityre...* VERG. eu părăsesc locurile părinteşti, tu Tityre... [genit.pl. şi *nostrorum* PL. sau *nostrarum* TER.].

noscentia, *ae f.* cunoştinţă SYMM.

noscibilis *(2) adj.* cognoscibil TERT.

noscitābundus *(3) adj.* căutînd să recunoască GELL.

noscitō *(1) vt.* **1** a căuta să recunoască, a cerceta PL.; **2** a recunoaşte: *facie consulem noscitans* LIV. recunoscîndu-l pe consul după faţă, *facile noscitari ab omnibus* CATUL. a fi recunoscut uşor de toţi.

noscō, *ere, nōvī, nōtum* **1** a căuta să cunoască, a lua cunoştinţă, a face cunoştinţă: *quisque se noscat* CIC. fiecare să înveţe a se cunoaşte pe sine, *studeo cursus istos mutationum* ~ CIC. doresc să cunosc ciclul acestor schimbări, *omnes philosophiae partes tum facile ~ possis, cum...* CIC. atunci poţi cunoaşte uşor toate părţile filozofiei, cînd..., *nullique videnda, voce tamen noscar* OV. fără a fi văzută de nimeni, voi fi totuşi recunoscută după voce, *nec noscitur ulli* OV. şi nu e cunoscut de nimeni, ~ *provinciam, nosci exercitui* TAC. a lua contact cu provincia, a se face cu-

noscut de armată; (*la pf. și timpuri derivate*): *novi, novisse* a cunoaște, a ști (pentru a fi cunoscut): *Sauream non novi — At nosce sane* PL. Asin. *464* pe Saurea nu-l cunosc — Atunci fă-i cunoștință, *novi rem omnem* TER. știu totul, *virtutem ne de facie quidem nosti* CIC. nu știi nici după chip ce-i aceea virtute, *Romae noverat neminem* CIC. la Roma nu cunoștea pe nimeni, *aliquem pulchre nosse* HOR. a cunoaște prea bine pe cineva, *nostis insolentiam Antonii* CIC. vă e cunoscută insolența lui Antonius, *nosti cetera* CIC. restul îți e cunoscut // **notus** (*3*) *adj.* cunoscut; **2** (*rar*) a examina, a cerceta: *Nosce signum — Novi* PL. Bacch. *789* Observă pecetea. — I-o știu; (*judic.*) *pleraque quae olim a praetoribus noscebantur* TAC. Ann. *12, 60* majoritatea pricinilor care altădată erau judecate de pretori; **3** a recunoaște (ceva cunoscut): *potesne ex his ut proprium quid ~?* HOR. poți oare recunoaște ceva dintr-astea ca aparținîndu-ți?, *acciti ad res suas noscendas* LIV. chemați să-și recunoască lucrurile lor; **4** a recunoaște, a admite ca valabil, a înțelege: *vereor ne istam causam nemo noscat* CIC. tare mă tem că nimeni nu admite acest motiv, *illam partem excusationis nec nosco nec probo* CIC. nici nu înțeleg, nici nu aprob acea parte a scuzei tale, *intellegere quam voluptatem Epicurus novit* CIC. a pricepe ce înțelege Epicur prin plăcere; [forme sincopate: *nosti, nostis, norunt*; *norim, noris...*; *noram, noras..., nossem, nosses...*; *nosse, nossem...*].

nosmet *pron.* noi înșine.

nosocomīum, *iī n.* spital HIER.

nosocomos, *ī m.* îngrijitor de bolnavi, infirmier COD. TH.

nosse *v.* **nosco**

noster, *tra, trum adj. pron.* **1** al nostru, a noastră: *provincia nostra* CAES. provincia noastră; (întărit prin *pte*) *nostrāpte culpā* TER. prin vina noastră // **nostra,** *ōrum n. pl.* bunurile noastre, scrierile noastre; **2** (*despre pers.*) *Ennius ~* LUCR. Ennius concetățeanul nostru, *quisquis erit, ~ eris* VERG. oricine-ai fi, vei fi de-al nostru, *Ciceronem nostrum quid tibi commendem?* la ce să ți-l recomand pe dragul meu fiu, Cicero? *Furnius ~* CIC. prietenul nostru Furnius //**nostrī,** *ōrum m. pl.* oamenii noștri: *castris nostri potiti sunt* CAES. soldații noștri au pus stăpînire pe tabără, *novi ego nostros* PL. îi cunosc eu pe oamenii noștri; **3** favorabil, avantajos nouă: *numquam nostris locis laboravimus* LIV. *9, 19, 35* niciodată nu am luptat în locuri favorabile nouă, *haud numine nostro* VERG. Aen. *2, 396* fără să avem de partea noastră zeii, *~ Mars* VERG. noroc în război.

nostin = **novistine**

nostrās, *ātis adj.* de-al nostru, din țara noastră: *nostrates philosophi* CIC. filozofii naționali (romani), *verba levia nostratia* cuvinte de rînd, de la noi, *mirifice capior facetiis maxime nostratis* CIC. îmi plac foarte mult glumele, mai ales ale noastre // **nostrātēs,** *ium m. pl.* compatrioți PLIN.

nostrātim *adv.* în felul nostru SISENN.

nota, *ae f.* **1 a.** semn de recunoaștere: *reliquis epistulis tantum faciam ut notam apponam eam, quae mihi tecum convenit* CIC. la celelalte scrisori, nu voi face decît să pun acel semn de care ne-am înțeles, *puer impressit memorem dente labris notam* HOR. băiatul ți-a aplicat cu dinții un semn pe buze ca amintire; **b.** (*fig.*) semn distinctiv, trăsătură caracteristică: *nomina tanquam notae* CIC. numirile sînt oarecum semnele distinctive ale lucrurilor, *nobiles patris notae* SEN. alesele trăsături caracteristice ale tatălui; **2** (*spec.*) (semne în scriere) **a.** litere, caractere, cifre: *primus sonos vocis qui infiniti videbantur, paucis litterarum notis terminavit* CIC. el cel dintîi a exprimat prin puținele semne ale literelor sunetele graiului care păreau infinite; **b.** semne stenografice: *verborum notae, quibus quamvis citate excipitur oratio* CIC. semne stenografice prin care se înregistrează o vorbire oricît de rapidă; **c.** semne convenționale secrete; **d.** note muzicale: *notis musicis cantica excipere* QUINT. a înregistra melodiile prin note muzicale; **e.** semne de punctuație: *notae librariorum* CIC. semnele de punctuație ale copiștilor; **3** (semn pe corp) **a.** semn din naștere, pată pe corp: *dispersis per pectus genitivis notis* SUET. avînd din loc în loc pe piept pete din naștere, *quā vitulus notam duxit* HOR. C. *4, 2, 59* pe unde vițelul are o pată; **b.** tatuaj, semn cu fierul roșu: *barbarus compunctus notis Traeciis* CIC. barbar tatuat ca tracii, *vitulis notas inurere* VERG. a însemna cu fierul roșu viței; **c.** (*fig.*) pată, stigmat: *homo omnibus notis turpitudinis insignis* CIC. om însemnat cu toate stigmatele imoralității; **4** tipar de monedă, efigie: *nummi omnis notae* SUET. bani cu orice efigie; **5** marcă, etichetă (*pusă pe amfore de vin spre a nota anul*); (*fig.*) calitate, clasă, categorie: *interior ~ Falerni* HOR. o probă de Falern vechi, *mel secundae notae* COL. miere de calitatea a doua, *urbanioris notae homines* PETR. oameni de clasă mai aleasă, *ex hoc nota corporum est aer* SEN. aerul este un corp din această categorie; **6** notă, adnotare: *notam apponere ad versum* CIC. a face o adnotare la un vers; **7** nota cenzorului, blam public: *motis senatu adscribere notas* LIV. a aplica celor excluși din senat blămări publice; **8** (*fig.*) rușine, degradare, dezonoare: *nunc in amore tuo cogor habere notam* PROP. acum sînt silit să sufăr o înjosire rușinoasă în iubirea ta; **9** semn (cu mîna, cu capul etc.) OV.

notābilis (*2*) *adj.* **1** demn de notat, notabil, remarcabil, memorabil (*în bine și în rău*): *rara et notabilis res* CIC. o întîmplare rară și demnă de amintit, *eo notabilior caedes fuit, quo...* CIC. crima a fost cu atît mai de pomină, cu cît...; **2** perceptibil, de recunoscut: *fundamenta vix notabilia* SEN. temelii greu de recunoscut.

notābiliter *adv.* remarcabil, neobișnuit, deosebit, notabil PLIN. IUN.

notāculum, *ī n.* semn deosebit MIN. FEL.

notāria, *ae f.* scriere, deprinderea scrisului FULG.

notārius (*3*) *adj.* al scrierii; al stenografiei // **notārius,** *iī m.* **1** stenograf QUINT.; **2** secretar PLIN. IUN., FULG.

notātiō, *ōnis f.* **1** notare; contrasemnare a buletinelor de vot CIC.; notare cu blam a cenzorului CIC.; desemnare: *delectus et ~ iudicum* CIC. alegerea și desemnarea judecătorilor; **2** notare a celor observate,

observaţie, remarcă: ~ *naturae* CIC. observaţiile despre natură; 3 indicare a etimologiei cuvîntului ca mijloc de argumentare: ~, *cum ex vi verbi argumentum aliquid elicitur* CIC. Top. *10* „notatio", adică atunci cînd din sensul unui cuvînt se scoate un oarecare argument; 4 descriere a trăsăturilor, portret RH. HER. *4, 63.*

notātus (*3*) *p. pf. v.* **noto** // **adj.** marcat, evident CIC.

nōtescō, *ere, nōtuī vi.* a se face cunoscut, a ajunge să fie cunoscut: *ne malis tantum facinoribus notesceret* TAC. ca să nu se facă cunoscut numai prin fapte urîte, *quae ut Tiberio notuerunt* TAC. de îndată ce acestea i-au ajuns la cunoştinţă lui Tiberius.

nothus (*3*) *adj.* 1 nelegitim, bastard (*despre un copil*): *Thebana de matre ~ Sarpedonis* VERG. fiul nelegitim cu o mamă thebană a lui Sarpedon; 2 (*despre animale*) corcit: *nothi pulli ex peregrinis maribus* COL. pui corciţi de parte bărbătească venită de aiurea; 3 (*fig.*) străin, împrumutat: *luna notho loca lumine lustrans* LUCR. *5, 575* luna luminînd locurile cu lumina ei împrumutată (de la Soare).

notia, *ae f.* 1 (un fel de) piatră preţioasă PLIN.; 2 numele unei plante PLIN.

notiālis *v.* **notius**

nōtificō, *āre vt.* a face cunoscut POMPON.

nōtiō, *ōnis f.* 1 cunoaştere: *quid tibi hanc ~ est?* PL. ce ai tu de vrei s-o cunoşti pe aceasta?, *sine populi Romani notione* CIC. fără ştirea poporului roman; 2 cercetare, investigaţie; drept de cercetare, competenţă: *ut censoria ~ tolleretur* CIC. pentru ca dreptul de cercetare al cenzorului să fie anulat, *notiones animadversionesque censoriae* CIC. investigaţiile şi observaţiile cenzorilor, *dilata notione de iure flaminis* TAC. cercetarea cu privire la dreptul flaminului fiind amînată, *ad censores, non ad senatum notionem de eo pertinere dicentes* LIV. zicînd că dreptul de cercetare despre aceasta e de competenţa cenzorilor, nu a senatului; 3 (*oc.*) putinţă de înţelegere, capacitate intelectuală CIC. 4 noţiune, idee: *sine notione rerum beate vivere non licebat* CIC. fără noţiunea lucrurilor nu putea trăi fericit, *~ boni viri* CIC. ideea (forma ideală) de om bun, *alia huic verbo subiecta ~ est* CIC. altul este înţelesul conţinut în acest cuvînt CIC. Tusc. *5, 29.*

nōtitia, *ae f.* 1 faptul de a fi cunoscut, notorietate: *in notitiam populi pervenire* LIV. a ajunge să fie cunoscut de popor, *hi propter notitiam intromissi sunt* NEP. pentru că erau cunoscuţi, aceştia au fost introduşi, *et plus notitiae, quam fuit ante, dedit* OV. şi mi-a dat mai multă notorietate decît avusesem înainte, *~ te invasit* SEN. Ep. *19, 3* a dat peste tine celebritatea; 2 cunoştinţă (cu cineva), legătură: *quamquam inter nos nuper admodum ~ est* TER. deşi cunoştinţa noastră e destul de recentă, *notitiam feminae habere* CAES. a avea raporturi intime cu o femeie; 3 cunoaştere; idee: *~ antiquitatis* CIC. cunoaşterea timpurilor trecute, *notitiae rerum* CIC. noţiuni ale lucrurilor, *habere notitiam alicuius rei* QUINT. a avea idee de ceva.

nōtitiēs, *ēī v.* **notitia** LUCR. ş.a.

notius (*3*) *adj.* meridional, de sud PLIN.

notō (*I*) *vt.* 1 a marca, a însemna: *pueri rubor ora notavit* OV. roşeala împurpură faţa copilului, *~ ungue genas* OV. a-şi face semne pe obraz cu unghiile (a-şi zgîria faţa); 2 a nota, a scrie, a scrie cu prescurtări: *~ verba* OV. a nota cuvinte, *et notat et delet* OV. tot scrie şi tot şterge, *notans quis a quo ortus quos honores cepisset* NEP. notînd în cartea lui cine din ce se trăgea şi ce demnităţi avusese, *quantum notando iuvenes consequi poterant* QUINT. pe cît tinerii puteau reuşi notînd (prin prescurtări), *~ dicta mente* OV. a-şi întipări cele spuse în minte; 3 a desemna, a indica: *~ res nominibus novis* CIC. a desemna lucrurile cu numiri noi; 4 a nota, a observa, a lua seama la: *~ cantus avium* CIC. (*despre auguri*) a observa cîntatul păsărilor, *~ fumum* CURT. a observa un fum, *ne ducem circumire hostes notarent* LIV. ca duşmanii să nu observe că comandantul le făcea înconjurul, *~ aliquid ad imitandum* QUINT. a lua seama la un lucru spre a-l imita; 5 (*fig.*) a blama, a înfiera: *quos censores furti nomine notaverunt* CIC. pe care cenzorii i-au înfierat sub acuzaţia de furt, *senatus rem, non hominem notavit* CIC. senatul a condamnat actul, nu omul, *stultus amor dignusque notari* HOR. iubire stupidă şi condamnabilă.

nōtor, *ōris m.* persoană care cunoaşte pe cineva: *qui notorem dat ignotus est* SEN. cel care indică un ins care-l cunoaşte e un necunoscut.

nōtōria, *ae f.* 1 scrisoare de comunicare; informaţie APUL.

nōtōrium, *iī n.* denunţ, delaţiune SYMM.

Notos, *ī v.* **Notus**

notrix *v.* **nutrix**

nōtui *pf. v.* **notesco**

notula, *ae f.* mic semn MART. CAP.

nōtus (*3*) *p. pf. v.* **nosco** // **adj.** 1 cunoscut de alţii: *res nota omnibus* CIC. lucru cunoscut de toată lumea, *nullus fuit civis Romanus paulo notior, quin...* CIC. n-a fost cetăţean roman puţin mai cunoscut, să nu..., *~ in fratres animi paterni* HOR. cunoscut pentru sentimentele părinteşti faţă de părinţii lui, *~ scriptor* HOR. scriitor vestit, *~ minuisse labores* SIL. vestit prin aceea că a uşurat nenorocirile, (*peior.*) *notissima illius furta* CIC. furturile lui de pomină // **notī,** *ōrum m. pl.* cunoscuţi, cunoştinţe, prieteni; 2 (*rar*) cunoscător: *notis est derisui* PHAEDR. pentru cei care-l cunosc e obiect de batjocură.

Notus, *ī m.* 1 vînt de sud (*aducător de ploaie*): *madidis ~ evolat alis* OV. vîntul de sud zboară cu aripile umede, *~ udus* HOR. umedul Notus; 2 (*gener.*) vînt: *tendunt vela noti* VERG. vînturile umflă pînzele.

novaclum, *ī n.* brici LAMPR.

novacula, *ae f.* 1 brici; cuţit ascuţit, pumnal: *ut ex novacula comperistis, tonsor est* PETR. după cum aţi văzut după brici, este bărbier, *hoc caput ~ nudet* MART. briciul să-ţi radă acest cap; *caeca ~* MART. pumnal ascuns; 2 (specie de) peşte PLIN.

Novae, *ārum f. pl.* (subînţ. **tabernae**) prăvăliile noi (*la nord de forul roman, reconstruite după un incendiu*) CIC.

novāle, *is n.* 1 pămînt desţelenit de curînd PLIN.; 2 pîrloagă, pămînt lăsat nesemănat un an PLIN.; 3 (*poet.*)

pămînt cultivat: *novalia culta* VERG. B. *1, 71* cîmpuri cultivate; 4 (*fig.*) holdă, semănături IUV. *14, 148*.

novālis[1] (*2*) *adj.* care se lasă să se odihnească un an (*despre pămînt*) VARR.

novālis[2], *is f.* (subînț. **terra**) pîrloagă, loc nelucrat VERG.

novāmen, *inis n.* inovație TERT.

Novāria, *ae f.* oraș al insubrilor (*situat în Gallia Transpadană, la vest de Mediolanum*) (*azi, Novara*).

novātiō, *ōnis f.* 1 înnoire, reînnoire TERT.; 2 (*oc.*) radere ARN.

novātor, *ōris m.* înnoitor, reînnoitor AMM.

novātrix, *icis f.* înnoitoare OV.

novātus[1] (*3*) *pf. v.* **novo**

novatus[2], *ūs m.* înnoire, schimbare AUS.

Novatus, *ī m.* M. Annaeus Novatus (*fratele lui Seneca*).

novē *adv.* 1 nou, neobișnuit: *ornata ut lepide, ut ~!* PL. cît de drăguț, cît de nou gătită!; 2 (*superl.*) *novissime* a. de curînd, acum cîtva timp: *liber quem novissime tibi misi* PLIN. IUN. cartea pe care ți-am trimis-o de curînd; b. în sfîrșit, în cele din urmă: *prius..., tum... novissime...* QUINT. mai întîi..., apoi... în sfîrșit.

Novellae *v.* **novellus**

novellaster, *tra, trum adj.* puțin cam nou M. EMP.

novellātiō, *ōnis f.* plantație nouă AUG.

novellētum, *ī n.* plantație nouă, loc plantat cu arbori tineri DIG.

novellitās, *ātis f.* noutate TERT.

novellō, *āre vt.* 1 a planta cu viță nouă: *edixit ne quis in Italia novellaret* SUET. a ordonat ca nimeni să nu planteze viță nouă în Italia; 2 a reînnoi, a schimba P. NOL.

novellus (*3*) *adj.* tînăr, nou (*despre plante, animale, copii*): *novelli iuvenci* COL. juncani tineri, *novelli sues* PLIN. purcei, *arbor novella et vetula* CIC. un copac tînăr și altul bătrîn, *novellae vineae* VARR. viță nou plantată, *novella turba* TIB. ceată de copilandri; (*fig.*) *~ miles* VEG. recrut, *frena novella* OV. hățurile cu care nu eram obișnuit OV. Pont. *4, 12, 24* // **novella**, *ae f.* viță tînără // **novelli**, *ōrum m. pl.* tinerii // **Novellae**, *ārum f. pl.* (subînț. **constitutiones**) „Novele" (*o parte din dreptul roman, publicat după Codice*).

novem *indecl.* nouă: *~ dierum iter* CAES. călătorie de nouă zile, *milia passuum decem ~* CAES. B. G. *1, 8* nouăsprezece mii de pași.

November, *bris, bre adj.* de noiembrie: *idus Novembres* CIC. idele lui noiembrie, *mensis November* sau **November (Novembris)**, *is m.* luna noiembrie.

Novempopuli, *ōrum m. pl.* *1*) Novempopulania (*parte din Aquitania, ținutul din Gallia dintre Garonne și Pirinei*); *2*) locuitorii din Novempopulania.

novēnārius (*3*) *adj.* constînd din nouă unități: *~ numerus* VARR. numărul nouă, *~ sulcus* PLIN. șanț de trei picioare adîncime pe trei lățime.

novendial, *ālis n.* ceremonia de nouă zile după înmormîntare AUG.

novendiālis (*2*) *adj.* 1 care durează nouă zile CIC.; 2 de nouă zile după înmormîntare: *~ cena* TAC. masa de nouă zile de la moartea cuiva.

novennis (*2*) *adj.* de nouă ani.

Novensides *v.* **Novensiles**

Novensilēs divi *m. pl.* divinitățile noi (*împrumutate de romani popoarelor învinse*).

novēnus (*3*) *adj.* cîte nouă, nouă: *terga novena boum* OV. nouă spinări de boi, *ter novenae virgines* LIV. trei grupuri de cîte nouă fete (douăzeci și șapte de fete).

noverca, *ae f.* mamă vitregă: (*prov.*) *apud novercam queri* PL. a se plînge unei mame vitrege (în zadar), *quorum noverca est Italia* VELL. a căror mamă adevărată nu este Italia (străini).

novercālis (*2*) *adj.* de mamă vitregă, de mașteră; (*fig.*) dușmănos TAC.

novercor, *ārī vi.* a se purta aspru ca o mamă vitregă, a se arăta dușmănos cuiva SID.

nōvi *pf. v.* **nosco**

noviciolus (*3*) *adj.* puțin cam nou TERT.

novicius (*3*) *adj.* nou, de dată recentă: *vinum novicium* PLIN. vin nou, *novicium quaestum mihi institui* PL. mi-am făcut un mijloc nou de cîștig, (*spec.*) de curînd ajuns în sclavie: *noviciae puellae* TER. fete novice, (*fig.*) *novicii philosophi* GELL. filozofi de dată recentă, *novicia turba grammaticorum* GELL. noua clasă de gramatici // **novīcius** IUV. *3, 265* nou-venit // **novicii**, *ōrum m. pl.* sclavi de dată recentă.

noviēs (noviens) *adv.* de nouă ori.

noviesdeciēs *adv.* de nouăsprezece ori.

Noviodūnum, *ī n.* „Cetatea nouă" *1*) oraș al haeduilor (*Noviodunum Nevirnum, azi Nevers, pe rîul Loire*); *2*) oraș al suessionilor (*Noviodunum* sau *Augusta Suessionum, azi Soissons*); *3*) oraș al biturigilor; *4*) orașe în Pannonia Superior (*azi, Brezice*) și Moesia Inferior (*azi, Isaccea*).

novitās, *ātis f.* noutate, calitate de a fi nou: *ipsa novitate ac varietate magis delectat* CIC. încînta mai mult tocmai prin noutate și varietate, (*poet.*) *~ anni* OV. F. *1, 160* începutul anului, primăvara, *novitates* CIC. Lael. *68* prieteniile noi; (*oc.*) caracter neobișnuit, neașteptat: *~ pugnae* CAES. felul neobișnuit de luptă; (*spec.*) calitatea de „homo novus": *contemnunt novitatem meam* SALL. ei disprețuiesc calitatea mea de om care nu se trage din familie nobilă.

noviter *v.* **nove**

novīt... *v.* **novic...**

Novius, *ii m.* nume roman (*de ex., al unui poet comic*).

novō (*I*) *vt.* 1 a face din nou, a reface, a reînnoi: *~ tela* VERG. a face noi arme, *~ tecta* VERG. a construi noi palate, *agro non semel arato, sed novato* CIC. ogorul nefiind numai arat o dată, ci lucrat din nou, (*fig.*) *membra novat* OV. își reface trupul (obosit), *~ ardorem* LIV. a reaprinde elanul, *animus risu novatur* CIC. sufletul se înviorează prin rîs; 2 a inventa: *~ verba* CIC. a inventa cuvinte noi; 3 a schimba: *nomen faciemque novavit* OV. și-a schimbat numele și înfățișarea, (*spec.*) *ubi primum novandi spes oblata est* SALL. de îndată ce s-a ivit speranța unor schimbări politice, *multitudinem omnia ~ velle* LIV. mulțimea dorește să schimbe întreaga organizație politică.

Novocōmensis (*2*) *adj.* din Novum Comum (sau Comum) (*azi, Como*) // **Novocōmensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Novum Comum.

novus (*3*) *adj.* **1** nou: *civitates novas condere* CIC. a întemeia cetăți noi, ~ *exercitus veteri iungitur* SALL. oastea nouă se unește cu cea veche, *novum lac* VERG. lapte proaspăt, ~ *miles* LIV. recrut, *nova aetas* OV. tinerețe, *vere novo* VERG. la începutul primăverii, *novi consules* SUET. noii consuli, *nova nupta* PL. nou căsătorită, ~ *Hannibal* CIC. un nou (alt) Hannibal, *novus succedit hospes* VERG. urmează un alt oaspete; (*spec.*) *novae tabulae* alte registre de datorii (*anularea sau scăderea datoriilor anterioare*): *tum Catilina polliceri tabulas novas* SALL. apoi, Catilina începu să promită anularea datoriilor; *novae res* schimbări politice, răsturnări sociale, revoluție: *novarum rerum cupidus* SALL. doritor de răsturnări sociale, *Sp. Maelium novis rebus studentem manu sua occidit* CIC. pe Sp. Maelius, care dorea o revoluție, l-a ucis cu mîna lui; *homo novus* om nou, ridicat de curînd (*cel dintîi din familia sa care a obținut demnități curule: edilitate, pretură, consulat*): *populus hominibus novis libenter honores mandat* CIC. poporul încredințează cu plăcere demnități politice oamenilor noi, (fără *homo*) *plebs novos extollebat* SALL. plebea alegea oameni noi; **2** neobișnuit, nemaiîntîlnit, extraordinar: *flagitia nova* TER. ticăloșii nemaipomenite; **3** nou, neînvățat, neexperimentat: ~ *equus* CIC. cal neînvățat, ~ *dolori* SIL. neînvățat cu durerea // **novum**, *ī n.* noutate: *quid novi?* PL. ce e nou?, *nihil novi vobis afferam* CIC. nu vă voi înfățișa nimic nou // **novī**, *ōrum m. pl.* cei noi, modernii QUINT., (*superl.*) *novissimus* ultimul: *qui ex iis novissimus venit necatur* CAES. cel care vine ultimul dintre ei este omorît, *novissimum agmen* CAES. ariergarda, *novissimos adorti* CAES. atacîndu-i pe cei de la ariergardă; *novissima verba* VERG. ultimele cuvinte (ale unui muribund), *mereri novissima exempla* TAC. Ann. *12, 20* a merita pedeapsa extremă, *novissima exspectabat* TAC. se aștepta la cele mai grozave torturi, *curvata novissima cauda est* OV. extremitatea cozii este încovoiată, *novissima luna* PLIN. ultimul pătrar al lunii.

nox[1], *noctis f.* **1** noapte; ~ *serena* CIC. noapte senină, *nocte* noaptea, în timpul nopții, *dies noctesque* (*noctes et dies*) CIC. ziua și noaptea, *die et nocte* CIC. într-o zi și o noapte (în douăzeci și patru de ore), *de nocte* de cu noapte, *multa de nocte* CIC. foarte de noapte, *ad multam noctem vigilare* CIC. a veghea pînă noaptea tîrziu, *media nocte* CIC. la miezul nopții, *sub noctem* CAES. asupra nopții, *prima nocte* NEP. la începutul nopții; *Nox* VERG. Noaptea (*personificată*); **2** (*fig.*) odihna nopții, somn; veghe de noapte; scandal de noapte; noapte de dragoste: *neque umquam oculisve aut pectore noctem accipit* VERG. Aen. *4, 530* și nu ațipește, nici nu se lasă o clipă somnului: *Noctes Atticae* GELL. „Nopțile attice" (*titlul lucrării lui Aulus Gellius*); *omnis insanā semita nocte sonat* PROP. *4, 8, 60* orice cărare răsună de strigătele din noaptea nebună; *noctem polliceri* SUET. a promite cuiva o noapte de dragoste; **3** întuneric, întunericul Infernului, somnul veșnic, moarte; orbire, întunericul ignoranței: *imber noctem hiememque ferens* VERG. ploaia care aduce întuneric și furtună; *descendere nocti* SIL. a coborî în lumea morților; *omnes una manet* ~ HOR. pe toți ne așteaptă același întuneric al morții; *quantum mortalia pectora caecae noctis habent!* OV. M. *6, 472* cît întuneric al neștiinței stăpînește mințile muritorilor!; **4** (*oc.*) situație politică tulbure (confuzie): *doleo me in hanc reipublicae noctem incidisse* CIC. Br. *330* sînt îndurerat că am căzut în această situație politică tulbure; [arh. abl. sg. *noctu*: *hac noctu* PL. în această noapte].

nox[2] *adv.* de noapte ENN.

noxa, *ae f.* [*noceo*] **1 a.** păgubire, prejudiciu, daună: *sine ullius noxa urbis* LIV. fără a se aduce vreo pagubă vreunui oraș, *noxam nocere* LIV. *9, 10, 9* (*formula fețialului*) a aduce un prejudiciu, *ea res ab noxa curculionum fruges defendit* COL. acest lucru apără grînele de răul pe care-l fac gărgărițele, *calculus unco sine ulla noxa educitur* CELS. calculul se scoate cu un cîrlig fără nici o leziune; **b.** (*oc.*) boală COL.; **2** delict, vină, greșeală: *hic in* ~ *est* LIV. acesta e vinovat, *noxam merere* LIV. a comite o greșeală, *graviorem noxam fateri* OV. a mărturisi o vină mai grea, *unius ob noxam* VERG. din vina unuia singur; **3** pedeapsă: *eos noxā exsolvere* LIV. a achita de pedeapsă, *aliquem noxae alicui dedere* LIV. a da pe cineva spre pedeapsă cuiva; **4** (*jur. tard.*) delincvent, criminal DIG.

noxālis (*2*) *adj.* de daună: ~ *actio* GAI. acțiune în justiție pentru daune // **noxāle**, *is n.* acțiune de reparațiune a daunelor DIG.

noxia, *ae f.* **1** daună, pagubă: *noxiae esse alicui* PLIN. a provoca o daună cuiva; **2** vină, delict: *in* ~ *esse* PL. a fi vinovat, ~ *carere* PL. a nu avea vină, *amicum castigare ob meritam noxiam* PL. a mustra prietenul pentru vina comisă, *si qua clades incidisset, desertori noxiae fore* LIV. (că) dacă se va întîmpla vreo nenorocire, să fie imputată ca vină dezertorului.

noxiālis (*2*) *adj.* **1** prejudiciabil, dăunător; **2** de condamnați PRUD.

noxietās, *ātis f.* greșeală, vină TERT.

noxiōsus (*3*) *adj.* **1** dăunător: *noxiosum animal* SEN. animal dăunător; **2** vinovat, păcătos, vicios: ~ *animus* SEN. suflet vicios.

noxitūdō, *inis f.* vină, crimă ACC.

noxius (*3*) *adj.* **1** vătămător, dăunător: *noxia tela* CIC. săgeți vătămătoare, *noxia lingua* MART. limbă rea; **2** vinovat: ~ *eadem crimine* LIV. vinovat de aceeași crimă, *noxii coniurationis* TAC. vinovați de conspirație // **noxiī**, *ōrum m. pl.* vinovați.

Nubae, *ārum m. pl.* nubienii (*popor african din Etiopia*).

Nubaeī (Nubēi), *ōrum m. pl. v.* **Nubae**

nūbēcula, *ae f.* [*nubes*] **1** norișor PLIN.; **2** pată neagră, punct negru (*în ochi, la o piatră prețioasă etc.*) PLIN.; **3** (*fig.*) expresie înnegurată a feței, încruntare CIC.

nūbēs, *is f.* **1** nor: *atra* ~ HOR. nor negru, *effusus aestivus nubibus imber* VERG. ploaia căzută din norii de vară; **2** (*fig.*) **a.** nor, mulțime compactă: ~ *locustarum* LIV. nor de lăcuste, *peditum equitumque nubes* VERG. o mulțime de pedestrași și călăreți, ~ *telorum* LIV. ploaie de săgeți; **b.** pată, punct negru

(*pe pietre prețioase, metale*) PLIN.; **c.** furtună: ~ *belli* IUST. furtuna războiului; **d.** nor, văl: *tristitiae* ~ VAL. MAX. vălul melancoliei, *deme supercilio nubem* OV. alungă încruntarea, *fraudibus obice nubem* HOR. întinde un văl peste înșelătorii; **e.** situație tulbure, întunecată: *in illis reipublicae nubibus* CIC. în acea tulbure situație politică; **f.** lucruri grele (apăsătoare), năluciri: *nubes captare* HOR. A. P. *230* a umbla după năluciri.

nūbicula, *ae v.* **nubecula** TERT.

nūbifer, *era, erum adj.* aducător de nori, aducător de furtună OV.

nūbifugus (*3*) *adj.* alungător de nori COL.

nūbigena, *ae m.* și *f.* născut din nori, venit din nori: *amnes nubigenae* STAT. rîurile născute (alimentate) din ploi, *nubigenae clypei* STAT. scuturile căzute din cer // **nubigenae**, *ārum m. pl.* centauri, fiii norilor; *nubigena Phryxus* COL. Phryxus născutul din Nephele.

nūbigenus (*3*) *adj.* care dă naștere norilor MAMERT.

nūbilārium, *iī n.* șopron de apărat grînele de ploaie VARR.

nūbilis (*2*) *adj.* în vîrstă de măritat VERG.

nūbilō, *āre* **1** *vi.* a se acoperi de nori, a se înnora: *si ~ coeperit* VARR. dacă începe să se înnoreze; **2** *vt.* a întuneca: ~ *lucem* POL. NOL. a întuneca lumina, (*pas. impers.*) *si nubilabitur* CAT. dacă se va întuneca (de noapte).

nūbilōsus (*3*) *adj.* acoperit de nori, noros APUL.

nūbilum, *ī n.* timp noros: *nubilo serena succedunt* SEN. după timp noros, vine vreme senină, *nubilum inducere* PLIN. IUN. a aduce înnourare // **nūbila**, *ōrum n. pl.* nori: *disiicere nubila* OV. a risipi norii, *caput inter nubila condit* VERG. capul și-l poartă printre nori.

nūbilus (*3*) *adj.* **1** acoperit de nori, noros: ~ *dies* PLIN. zi noroasă; **2** (*poet.*) aducător de nor: ~ *Auster* OV. austrul aducător de nori; **3** întunecat: (*fig.*) întunecat, trist, nefericit: *nubila Styx* OV. întunecatul Styx, *via nubila taxo* OV. drum întunecat de tisa de pe margini, ~ *color* PLIN. culoare întunecată, (*fig.*) *Mars ~ irā* STAT. Marte întunecat de mînie, *nubila vultu* OV. întunecată la față, *tempora si fuerint nubila solus eris* OV. dacă împrejurările vieții iți vor fi nefericite, vei rămîne singur.

nūbis, *is v.* **nubes**

nubivagus (*3*) *adj.* care străbate norii SIL.

nūbō, *ere, nūpsi, nūptum vi.* și *vt.* **1** (*rar*) a acoperi, a înveli: *iubet ut virgines nubant rosae* poruncește ca trandafirii să acopere fecioarele; **2** (a-și acoperi capul cu vălul de nuntă pentru cineva) a se mărita cu: ~ *alicui* sau *cum aliquo* CIC. a se mărita cu cineva: *virgo nupsit ei, cui Caecilia nupta fuerat* CIC. fata s-a măritat cu acela cu care se căsătorise Caecilia (cu fostul soț al Caeciliei), *filius quocum esset nupta regis soror* CIC. băiatul cu care fusese măritată sora regelui, ~ *in familiam clarissimam* CIC. a intra măritîndu-se într-o familie ilustră, *nuptum dare* (*locare, collocare*) a mărita o fată: *nupta mulier* LIV. femeie căsătorită // **nupta**, *ae f.* soție: *nupta pudica* LIV. soție rușinoasă, (*în glumă*) *uxori ~ nolo meae* MART. nu vreau să mă mărit cu nevastă-mea (bogată, devenind astfel sclavul ei), *haec, ecastor, cotidie viro nubit* PL. pe legea mea, asta se mărită în fiecare zi cu bărbatu-său; **3** (*rar*) a se căsători (*și despre bărbați*); **4** (*despre plante*) a se uni: *vites populis nubent* PLIN. vița se leagă de plopi.

nubs *v.* **nubes**

nucālis (*2*) *adj.* de mărimea unei nuci C. AUR.

nucāmenta, *ōrum n. pl.* fructe în formă de nucă PLIN.

Nūceria, *ae f.* oraș în sudul Campaniei (*azi, Nocera*) // **Nūcerīnus** (*3*) *adj.* al Nuceriei // **Nūcerīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Nuceriei.

nucētum, *ī n.* nucet, plantație de nuci STAT.

nuceus (*3*) *adj.* de lemn de nuc CAT.

nucifrangibulum, *ī n.* „sparge nuci“ (*dinte*) PL. Bacch. *598.*

nucipersicum, *ī n.* piersic altoit cu nuc MART.

nuciprūnum, *ī n.* prun altoit cu nuc PLIN.

nucleātus (*3*) *adj.* cu sîmbure APIC.

nucleus, *ī m.* [*nux*] **1** miez: ~ *avelanae* PLIN. miez de alună; (*prov.*) *qui e nuce nucleum esse vult, frangit nucem* PL. cine vrea să mănînce miezul unei nuci, sparge nuca; **2** sîmbure; parte interioară: *nuclei olivarum* PLIN. sîmburi de măsline; ~ *alii* PLIN. cățel de usturoi, ~ *conchae* PLIN. perla unei scoici; **3** (*fig.*) partea interioară (cea mai dură) a unui corp: ~ *ferri* PLIN. inima fierului.

nucula, *ae f.* nucușoară PLIN.

nuculeus *v.* **nucleus**

nūdātiō, *ōnis f.* dezgolire PLIN.

nūdē *adv.* simplu LACT.

nūdipedālia, *ium n. pl.* mers în picioarele goale; (*spec.*) procesiune în picioarele goale spre a invoca zeilor ploaie TERT.

nūdipēs, *pedis m.* cel în picioarele goale TERT.

nūditās, *ātis f.* **1** goliciune LACT.; **2** nuditate, lipsă de ornamente a stilului COD. TH.

nūdius *adv.* [*nunc* + *dius* (= *dies*)] este acum ziua a… [urmat de num. ordinal]: ~ *tertius* PL. acum două zile, ~ *quintus* PL. acum patru zile, *heri et ~ tertius* PL. ieri și alaltăieri, *recordamini qui dies ~ tertius decimus fuerit* CIC. Phil. *5, 2* amintiți-vă ce zi a fost aceea de acum douăsprezece zile.

nūdiustertiānus (*3*) *adj.* de acum două zile AMBR.

nūdō (*I*) *vt.* **1 a.** a lăsa gol, a goli, a dezgoli: *nudato capite* VERG. în capul gol, *hominem nudari ac deligari iubet* CIC. poruncește ca omul să fie dezbrăcat și legat, (*fig.*) ~ *gladios* LIV. a scoate săbiile din teacă, *ventus nudaverat vada* LIV. vîntul lăsase goale de apă (secase) vadurile; **b.** (*mil.*) a lăsa descoperit, fără apărare: *murus nudatus defensoribus* CAES. zid golit de apărători, *ne castra nudentur* CAES. ca lagărul să nu fie lăsat fără apărare, *nudari latera sociorum digressu* LIV. a fi descoperite flancurile prin retragerea aliaților; **2** a pustii, a jefui, a ruina: ~ *agros populando* CIC. a pustii ogoarele prin jafuri, ~ *fana omnibus donis* CIC. a jefui templele de toate odoarele dăruite, *quem alea nudat* HOR. pe care jocul de zaruri îl lasă lefter; **3** (*fig. cu abl., obișnuit la p. pf.*) a lipsi, a priva: *incredibilis vis ingenii, scientiā iuris nudata* CIC. uimitoarea forță a inteligenței, lipsită însă de cunoștințe temeinice de drept; **4** a lăsa să se

vadă, a da la iveală: *nec illi primo ~, quid vellent* LIV. ei nu lăsau să se vadă la început ce voiau, *fama pugnae nudavit voluntates* LIV. zvonul despre luptă le-a descoperit sentimentele, *ingenium res adversae ~ solent* HOR. necazurile îţi dovedesc de obicei caracterul.

nūdulus (*3*) *adj.* goluţ SPART.

nūdus (*3*) *adj.* 1 gol, neacoperit, nud, neavînd ceva (pe el): *capite nudo* SALL. în capul gol, *~ membra* VERG. cu membrele goale, *~ iacebis in harena* VERG. vei zăcea gol (neîngropat) pe ţărm; (*despre lucruri*) *~ ensis* VERG. sabia goală (scoasă din teacă), *lapis ~* VERG. piatră goală, *subsellia nuda* CIC. băncile goale, *sedit humo nuda* OV. şade pe pămîntul gol, *nuda corpora et soluta somno* LIV. oameni fără arme şi scufundaţi în somn; 2 lipsit (de), fără...: (*cu abl.*) *urbs nuda praesidio* CIC. oraşul fără apărare, *~ agris, ~ nummis* HOR. fără pămînt şi fără parale, *respublica nuda a magistratibus* CIC. statul lipsit de magistraţi, (*cu genit.*) *~ arboris Othrys erat* OV. muntele Othrys n-avea un copac, *loca nuda gignentium* SALL. locuri fără vegetale (lipsite de vegetaţie), *mors famae nuda* SIL. moarte lipsită de glorie; (*abs.*) lipsit de toate (cele necesare), nevoiaş, sărac: *nuda senecta* OV. bătrîneţe care n-are de nici unele; 3 simplu, fără podoabe, fără ocoluri: *commentarii nudi* CIC. note fără ornamente de stil, *verba nuda* PLIN. IUN. cuvinte pe şleau, *nudis rebus agere* OV. a proceda pe faţă, *nuda veritas* HOR. adevărul gol; 4 gol, detaşat de orice: *nuda ista si ponas, iudicari non facile possunt* CIC. dacă prezinţi aceste chestiuni în termeni generali, cu greu pot fi judecate cum trebuie, *virtus nudo homine contenta est* SEN. virtutea se mulţumeşte cu omul în el însuşi, *mala nulla feram, nisi nudam Caesaris iram* OV. nu voi suporta nici un rău, decît exclusiv mînia împăratului, (*jur.*) *etiam ~ consensus sufficit obligationi* DIG. chiar şi numai consimţămîntul este de-ajuns spre a crea o obligaţie juridică.

nūgācissimē *adv.* cu totul în glumă PL. [?]

nūgācitās, *ātis f.* flecăreală AUG.

nūgae, *ārum f. pl.* 1 fleacuri, nimicuri, baliverne, prostii: *magnas nugas dicere* TER. a spune gogoşi, *nugas agis* PL. te ţii de fleacuri (nu faci nimic), *nugas!* PL. prostii!, *nescio quid meditans nugarum* HOR. gîndindu-mă la nu ştiu ce fleacuri; 2 (*fig.*) oameni de nimic, nulităţi, flecuşteţi: *amicos habet meras nugas* CIC. are ca prieteni doar oamenii de nimic.

nūgālis (*2*) *adj.* de nimic, neserios // **nugālia**, *ium n. pl.* fleacuri GELL.

nūgāmenta, *ōrum n. pl.* lucruri fără valoare, fleacuri APUL. M. *1, 25.*

nūgās *indecl. v.* **nugax**

nūgātor, *ōris m.* palavragiu, fanfaron, mincinos, caraghios PL. ş.a.

nūgātōriē *adv.* neserios, caraghios RH.HER.

nūgātōrius (*3*) *adj.* neserios, caraghios CIC.

nūgātrix, *īcis f.* deşucheată PRUD.

nūgax, *ācis adj.* neserios, caraghios, nătărău CIC.

nūgigerulus, *ī m.* care vinde femeilor bagatele de galanterie PL. Aul. *526.*

nūgipolyloquidēs, *ae m.* mare fanfaron PL.

nūgivendus (*3*) *adj. v.* **nugigerulus** PL.

nūgō, *ōnis m.* farsor, caraghios APUL.

nūgor, *ārī, ātus sum vi.* a flecări, a spune braşoave, a glumi, a se distra.

nūgulae, *ārum f. pl.* fleacuri, nimicuri MART. CAP.

nullātenus *adv.* în nici un fel AUG. ş.a.

nullificāmen, *inis n.* şi **nullificātiō**, *ōnis f.* dispreţ TERT.

nullificō, *āre vt.* a anihila, a nimici TERT.

nullus (*3*) *adj.* şi *pron.* [*ne ullus*] 1 nici unul: *~ civis* PL. nici un cetăţean, *nullo pacto* CIC. în nici un fel, *non ~* oarecare, *non nullam difficultatem afferebat* CIC. îi pricinuia o greutate destul de mare, *nullus... non* fiecare, *nulla re non relicta* LIV. toate lucrurile fiind părăsite, (*pl.*) *nullae leges, nulla iura...* CIC. nici un fel de legi, nici un fel de drepturi..., *~ alter* şi *~ unus* nici un altul: *nullā re unā commendatur, quam...* CIC. prin nici un alt lucru nu e recomandat, decît..., *nulla altera Roma* CIC. nici o altă Romă, *nulli duo* nici măcar doi: *ita fit ut nulli duo concinant* PLIN. aşa se face că nici măcar doi nu se potrivesc, *unus... ~* nici măcar unul singur: *nisi C. Vergilius intervenisset, unum signum... ex maximo numero nullum haberent* CIC. dacă C. Vergilius n-ar fi intervenit, ei n-ar avea nici măcar o singură statuie dintr-atîtea, (*pron.*) *nullus = nemo*: *nullo resistente* NEP. fără să se opună nimeni, *ab nullo defensus* CIC. neapărat de nimeni, *nullius consilio uti* NEP. a nu se folosi de sfatul nimănui; (*n.*) *nullum = nihil*: *Graeci praeter laudem nullius avari* HOR. grecii care în afară de glorie n-au fost doritori de nimic, *nullo magis amicitiam demeruit, quam quod* SEN. prin nimic n-a cîştigat mai mult prietenia, decît prin faptul că..., *nullus = non*: *res quae nullae sunt* CIC. lucruri care nu există, *nullam habere rempublicam* CIC. a nu avea un stat; 2 inexistent, care a pierit: *de mortuis loquor, qui nulli sunt* CIC. vorbesc despre morţi, care s-au dus, *~ sum* sînt pierdut (m-am dus), *~ es, Geta, nisi iam... reperis* TER. te-ai dus pe copcă, Geta, dacă nu găseşti...; 3 fără valoare: *leges nullas putare* CIC. a socoti legile fără importanţă, *nullum vero id quidem argumentum est* CIC. dar acest argument n-are într-adevăr nici o valoare; [genit. sg. *nulli* TER.; dat. sg. m. *nullo* RH. HER., dat. sg. f. *nullae* PROP.].

nullusdum, *nulladum, nullumdum adj.* nici unul încă (pînă atunci): *~ socias civitates in Asia habebat* LIV. pînă atunci nu avea nici un fel de cetăţi în Asia, *nullodum certo duce* LIV. neexistînd încă o căpetenie anume.

num *adv. interog.* (la care răspunsul e negativ) 1 (*în interog. dir.*) oare, poate că: *~ barbarorum Romulus rex fuit?* oare Romulus a fost regele unor barbari?, *~ ista est nostra culpa?* oare asta e vina noastră?, *numne si Coriolanus amicos habuit, illi debuerunt...* CIC. dacă oare Coriolan a avut prieteni, aceia ar fi trebuit...; 2 (*în interog. indir.*) dacă într-adevăr: *quaero ~ aliter ac nunc eveniunt evenirent* CIC. întreb dacă într-adevăr lucrurile s-ar întîmpla altfel decît se întîmplă acum, *quaestio est num...* CIC. întrebarea este dacă...

Numa, *ae m.* Numa Pompilius (*al doilea rege al Romei*).

Numāna, *ae f.* oraş maritim în ţinutul picen (*la sud de Ancona*).

Numantia, *ae f.* oraş în Hispania Tarraconensis (*asediat şi distrus în anul 133 de Scipio cel Tînăr*) (*azi, Soria*) // **Numantīnus** (*3*) *adj.* din Numantia // **Numantīnī**, *ōrum m. pl.* numantinii.

nūmā... *v.* **numma...**

numcubi *adv.* (= *num alicubi*) poate că în vreun loc?, poate că vreodată? TER.

numella, *ae f.* juvăţ, zgardă; jujeu PL.

nūmen, *inis n.* [*nuo*] 1 mişcare a capului (*ca semn*): *capitum quatientes numine cristas* LUCR. *2, 632* scuturîndu-şi prin mişcarea capetelor panaşele; 2 semn, ordin; voinţă, autoritate: *cetera pars animae ad numen mentis movetur* LUCR. *3, 144* cealaltă parte a sufletului se mişcă la ordinul raţiunii, *magnum ~ senatus* LIV. marea autoritate a senatului; 3 (*frecv.*) voinţă a zeilor, putere divină: *deus cuius numini parent omnia* CIC. zeul la a cărui putere se supune totul, *dii suo numine urbis tecta defendunt* CIC. zeii cu puterea lor divină apără casele oraşului, *numine vestro* VERG. cu încuviinţarea voastră (divină), *haud numine nostro* VERG. fără a avea de partea noastră puterea zeilor, *~ Caesareum* OV. divină putere imperială; 4 persoana divină, divinitate, zeu, zeiţă: *nos magna precati numina* VERG. după ce ne-am rugat marilor zei, *templa et effigies numinum* TAC. templele şi statuile zeităţilor, *numina montis* OV. zeităţile muntelui.

numerābilis (*2*) *adj.* 1 care se poate număra: *aquae, per quas numerabilis calculus omnis erat* OV. ape prin care se putea număra orice pietricică; 2 uşor de numărat, puţin numeros HOR. A. P. *206*.

numerālis (*2*) *adj.* de număr: *numerale nomen* PRISC. numeral.

Numerāria, *ae f.* (subînţ. ars) Aritmetica (*personificată*) MART. CAP.

numerārius, *iī m.* socotitor, contabil AUG.

numerātiō, *ōnis f.* 1 plată în numerar: *ab isto fiet ~* SEN. plata se va face de acesta; 2 numărare BOETH.

numerātor, *ōris m.* cel care numără, numărător AUG.

numerātum, *ī n.* bani gheaţă, numerar: *numerato solvere* CIC. a plăti în bani gheaţă, (*fig.*) *ingenium in numerato habere* QUINT. a avea talentul la îndemînă (gata să improvizeze).

Numeria, *ae f.* *1*) zeiţa naşterilor uşoare VARR.; *2*) zeiţa numerelor AUG.

Numeriānus (*3*) *adj.* al lui Numerius.

numerius[1], (*3*) *adj.* numeric IUL. VAL.

Numerius[2], *iī m.* prenume roman (*abrev.*: N.).

numerō[1] *adv.* (*precl.*) 1 la moment, repede VARR.; 2 prea repede, prea devreme PL.

numerō[2] (*1*) *vt.* 1 a număra: *~ Cn. Pompei bella, triumphos* CIC. a număra războaiele şi triumfurile lui Cn. Pompeius, *in homine ossa numerantur* OV. îi poţi număra omului oasele, *~ per digitos* OV. a număra pe degete, *~ pecus* VERG. a număra oile din turmă, *consule, numera* (*senatum*)! CIC. consultă şi numără-i pe membrii prezenţi ai senatului! (*formulă pe care o putea pronunţa un senator, interpelîndu-l pe consul, atunci cînd credea că numărul de votanţi era mai mic decît cel cerut pentru luarea unei hotărîri*); 2 a plăti în numerar, a achita: *~ stipendium militibus* CIC. a plăti ostaşilor solda, *~ pecuniam de suo* CIC. a plăti suma din buzunarul său; 3 (*rar*) a avea: *multos numerabis amicos* OV. vei avea mulţi prieteni, *veterani tricena stipendia numerantes* TAC. veterani care aveau treizeci de ani de serviciu militar; 4 a socoti, a considera: *is honestissimus inter suos numerabanur* CIC. acesta era socotit drept cel mai onorabil printre ai săi, *Thucydides numquam est numeratus orator* Thucydides n-a fost niciodată socotit orator, *~ aliquem in mediocribus oratoribus* CIC. a socoti pe cineva printre oratorii mediocri, *divitias in bonis non ~* TAC. a nu socoti averile ca bunuri, *~ singula sidera deos* CIC. a considera fiecare constelaţie drept zeitate, *~ aliquid in beneficii loco* CIC. a considera ceva drept binefacere, *~ voluptatem nullo loco* OV. a socoti plăcerea ca fără valoare.

numerōsē *adv.* 1 în mare număr: *numerosius dividere* PLIN. a împărţi în mai multe părţi, *versare sententias quam numerosissime* QUINT. a reda ideile cît mai variat cu putinţă; 2 în cadenţă, ritmic, armonios: *sententia cadit ~* CIC. perioada se încheie cu o cadenţă armonioasă (clauzulă metrică).

numerōsitās, *ātis f.* 1 mare număr, mulţime MACR.; 2 ritm, armonie AUG.

numerōsus (*2*) *adj.* 1 avînd (ceva) în număr mare, compus dintr-un mare număr de..., numeros: *civitas, quae numerosissima provinciae totius perhibetur* TAC. oraş care se zice că e cel mai populat din întreaga provincie, *gymnasium numerosius laxiusque* PLIN. IUN. gimnaziu cu mai multe încăperi şi mai larg, *numerosa domus* PLIN. IUN. familie numeroasă, *pictor diligentior quam numerosior* PLIN. pictor mai degrabă conştiincios decît fecund, *numerosum opus* QUINT. lucrare care tratează multe subiecte; 2 (*fig.*) ritmic, în cadenţă, armonios: *illa numerosaque bracchia ducit* OV. aceea îşi mişca braţele în cadenţă, *numerosa oratio* CIC. proză ritmată, *~ Horatius* OV. Tr. *4, 10, 48* armoniosul Horatius.

numerus, *ī m.* 1 număr: *~ minimus* LIV. cel mai mic număr, *non numero haec iudicantur, sed pondere* CIC. aceste lucruri nu se judecă după număr, ci după valoare, *~ inibatur* CAES. se număra, *inire numerum copiarum* CURT. a face socoteala trupelor, *equites, quindecim milia numero* CAES. călăreţi, în număr de cincisprezece mii, *totidem numero pedites* CAES. tot atîţia pedestraşi, *nonnullae ex eo numero* CIC. unele dintre ele, *numerum supplere* LIV. a completa numărul cerut, *obsides ad numerum mittere* CAES. a trimite ostatici în numărul fixat, *si ii ad numerum non essent...* CIC. dacă aceştia nu vor fi la număr (cîţi trebuie), *haec enim sunt tria numero* CIC. căci acestea sînt trei cu totul, *suum numerum naves habent* CIC. corăbiile au numărul complet de matelоţi; 2 număr apreciabil, cantitate mare: *magnus pecoris atque hominum ~* CAES. un număr mare de turme şi de oameni, *magnus ~ frumenti* CIC. o mare cantitate de grîu, *magnus ~ equitatus* CAES. multă ca-

valerie, *sed illos defendit* ~ IUV. dar pe aceia îi apără numărul lor mare, *plures numero tuti* TAC. cei mai mulţi punîndu-se la adăpost prin numărul lor, (*oc.*) *nos ~ sumus et fruges consumere nati* HOR. noi nu sîntem decît o masă netrebnică, buni numai să consumăm bucatele; 3 (*sens spec.*) **a.** (*gram.*) număr (*singular, plural, dual*); **b.** (*pl.*) ştiinţa numerelor: *Plato a sacerdotibus barbaris numeros accepit* CIC. Platon a învăţat de la preoţii egipteni ştiinţa numerelor; **c.** (*pl.*) zaruri: *numeros manu iactabit eburnos* OV. va arunca cu mîna zarurile de fildeş; **d.** (*mil. pl.*) unităţi, detaşamente: *multi ad hoc numeri e Germania* TAC. pe lîngă aceasta multe detaşamente militare din Germania, *numeri legionum* TAC. unităţi ale legiunilor; *in numeris esse* DIG. a fi înrolat; 4 număr, rînd, rang, valoare, calitate: *in numero hostium aliquem ducere* (*habere*) CAES. a considera pe cineva ca duşman, *numero beatorum aliquem eximere* HOR. a scoate pe cineva din rîndul celor fericiţi, *in numero deorum aliquem referre* SUET. a pune pe cineva în rîndul zeilor, *in aliquo numero esse* CIC. a conta întrucîtva, *Tubero fuit in illo tempore nullo in oratorum numero* CIC. Tubero n-a contat deloc în acel timp printre oratori, *parentis numero alicui esse* CIC. a fi ca un tată pentru cineva, *obsidum numero missi* CAES. trimişi ca ostatici; 5 parte dintr-un tot, element constitutiv: *omnes numeros virtutis continet* CIC. cuprinde toate elementele constitutive ale virtuţii, *liber numeris omnibus absolutus* PLIN. carte desăvîrşită în toate privinţele, *animalia suis trunca numeris* OV. animalele care n-au toate membrele, *quae* (*vitia*) *si non haberet, esset omnium numerorum* PETR. *68* dacă n-ar avea aceste defecte, ar fi desăvîrşit, *cum desit numeris ipsa iuventa suis* OV. A. *3, 7, 18* cînd chiar şi tinereţea nu mi-e în forma ei; 6 ordine, regulă: *carmina virgo digerit in numerum* VERG. Aen. *3, 455* fecioara pune în ordine prezicerile; 7 măsură, cadenţă, ritm; vers: *in numerum exsultant* LUCR. saltă în tact, *se movet paulum extra numerum* CIC. se mişcă greşind puţin tactul; (*fig.*) *nil extra numerum facere* HOR. a nu face nimic fără tact (nepotrivit), *in solutis etiam verbis inesse numeros* CIC. chiar şi în vorbirea în proză sînt cadenţe, ~ *oratorius* CIC. ritmul oratoric, *numeri impares* OV. versuri inegale (*distihul elegiac*), *bella gravi numero edere* OV. a cînta războaiele într-un vers grav (în hexametru), *nectere verba numeris* OV. a îmbina cuvintele în versuri (a scrie versuri); 8 (*oc.*) funcţie, drepturi; motive: *Veneri numeros suos eripere* OV. H. *4, 88* a-i răpi Venerei drepturile ei, *et alii minores sed tamen numeri* PLIN. IUN. Ep. *3, 4, 5* şi alte motive mai mici, totuşi motive.

Numestr... *v.* **Numistr...**

Numīcius[1], *iī m.* nume de familie roman.

Numīcius[2], *iī* şi **Numīcus**, *ī m.* mic rîu în Latium.

Numidā[1], *ae m.* un prieten al lui Horatius.

Numida[2], *ae m.* nomad VITR. // **Numidae**, *ārum m. pl.* numizii (*popor african din Numidia — Algeria de azi —, vestiţi călăreţi*) // **Numida**, *ae adj.* din Numidia, numidic: *Numidae leones* OV. leii din Numidia: *Numida dens* OV. fildeş.

Numidia, *ae f.* ţinut în Africa de Nord // **Numidicus** (*3*) şi **Numidiānus** (*3*) *adj.* numidic: *equi Numidici* LIV. cai numizi // **Numidicus**, *ī* supranume al lui Q. Caecilius Metellus (*după victoria lui asupra lui Iugurtha*) // **Numidica**, *ae f.* (subînţ. **gallina**) (*ornit.*) bibilică (*Numida meleagris*) MART. *3, 58, 15*.

Numidus (*3*) *adj.* de Numidia.

Numisius, *iī m.* nume de familie roman.

numisma *v.* **nomisma**

Numistrō, *ōnis f.* oraş în Lucania (*la hotarul cu Apulia*) // **Numistrānī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Numistro.

Numitor, *ōris m.* rege în Alba (*tată al Rheii Silvia, bunic al lui Romulus şi Remus*).

Numitōria, *ae f.* nume de femeie.

Numitōrius, *iī m.* nume de bărbat.

nummārius (*3*) *adj.* [*nummus*] 1 de bani, bănesc: *theca nummaria* CIC. casă de bani, *difficultas nummaria* CIC. lipsă de bani, *res nummarias constituere* CIC. a aranja chestiuni financiare; 2 venal, mituit: *nummarii iudices* CIC. judecători mituiţi.

nummātus (*3*) *adj.* care are bani: *bene* ~ HOR. cu mulţi bani, *nummatior reverto* APUL. mă întorc mai cu bani.

nummosexpalponidēs, *ae m.* cel care îţi ia gologanii PL. Pers. *704* (*lecţiune nesigură*).

nummōsus (*3*) *adj. v.* **nummatus**

nummulāriolus, *ī m.* mic agent de schimb, mic zaraf SEN.

nummulārius (*3*) *adj.* de zaraf, de bancher DIG. // **nummulārius**, *iī m.* zaraf, agent de schimb; verificator de monede SEN.

nummulus, *ī m.* bănuţ, gologan: *nummulorum aliquid* CIC. ceva gologani (o mică sumă).

nummus, *ī m.* 1 ban, monedă: *adulterini nummi* CIC. bani falşi, *in suis nummis multis esse* CIC. a avea mulţi bani, *iactabatur illis temporibus* ~ CIC. Off. *3, 80* cursul banilor fluctua mult în acele vremi, *mercedem aut nummos unde unde extricare* HOR. S. *1, 3, 88* a scoate de unde o şti dobînda ori capitalul; 2 sesterţ: *quinque milia nummum Apronio dare* CIC. a-i da lui Apronius cinci mii de sesterţi; 3 (*fig.*) para, pitac: *ad nummum convenit* CIC. calculul e exact pînă la o centimă, *divitiae, gratia, potentia sestertio nummo aestimanda sunt* SEN. averea, trecerea, puterea preţuieşte-le cît o para; 4 drahmă (*monedă grecească*); [genit.pl. adesea *nummum*].

numnam, **numne** *adv.* oare?

numquam *adv.* 1 niciodată: ~ *adhuc* CIC. niciodată pînă acum, *non* ~ uneori, ~ *non* totdeauna, *non numquam interdiu saepius noctu* CAES. cîteodată în timpul zilei, adesea însă noaptea, *probi mores ~ non profuerunt* QUINT. moravurile frumoase au fost totdeauna de folos, *cum id ipsum dicere ~ non sit ineptum, nisi cum est necessarium* CIC. deoarece faptul însuşi de a vorbi este totdeauna stupid, afară de cazul cînd aceasta e necesar; 2 nu, absolut deloc, în ruptul capului: ~ *hodie effugies* VERG. B. *3, 49* azi cu siguranţă n-o să-mi scapi.

Numquamēripidēs, *ae m.* [*numquam + eripio*] cel de la care nu mai iei înapoi PL. Pers. *705* (*cuvînt creat*).
numquando [*num quando*] **I** *adv.* oare uneori? **II** *conj.* dacă uneori.
numquī *adv.* oare în vreun fel?
numquid I *adv.* oare? **II** *conj.* dacă într-adevăr.
numquidnam *adv.* oare într-adevăr?
numquis [*num quis*] *adv.* oare cineva?
nūmus *v.* **nummus**
nunc *adv.* acum: *nunc... quondam* acum... altădată, *tunc... nunc* atunci... acum, *~ primum* acum prima oară, *~ ipsum* tocmai acum, *~ demum* numai acum, *~ denique* acum în sfîrşit, *ut ~ est* cum merg astăzi lucrurile, în împrejurările de faţă, *qui ~ sunt* cei de azi, contemporanii, *~ homines* PL. Pers. *385* oamenii de azi, *haec studia tum vehementius colebantur, quam ~* CIC. aceste studii se cultivau mai mult pe atunci decît în zilele noastre, *nunc... nunc* cînd (acum)... cînd (acum), *~ hac parte... ~ illa* LIV. cînd într-o parte..., cînd într-alta; (*raportat uneori la trecut sau viitor*) *~ reus erat Vettius de vi* CIC. acum (după toate acestea), Vettius era acuzat de acte de violenţă, *~ erat tempus abire* HOR. era acum momentul să plec, *quem ~ amabis?* CATUL. pe cine-l vei mai iubi acum?; (*adversativ*) acum însă, aşa însă, ei bine: *philosophi debuerunt intelligere... Nunc autem mihi videntur ne suspicari quidem* CIC. filozofii ar fi trebuit să înţeleagă că... Acum însă, mi se pare că nici măcar nu bănuiesc..., *ego illum haberem... Nunc propter te parvus factus est* PL. eu l-aş avea... Aşa însă, din cauza ta s-a stricat; [*nuncin* TER. And. *683* = *nuncne*].
nunciam *adv.* imediat, pe dată PL., TER.
nuncubi *v.* **numcubi**
nuncupātim *adv.* pe nume SID.
nuncupātiō, *ōnis i.* **1** numire, denumire APUL.; **2** rostire solemnă: *votorum nuncupationibus non adesse* TAC. Ann. *16, 22* a nu participa la rugăciunile publice pentru sănătatea împăratului, *inter nuncupationem sollemnium verborum* VAL. MAX. în timpul rostirii formulei sacramentale; **3** desemnare a cuiva ca moştenitor (*printr-o formalitate juridică*) GAI. *2, 104*; **4** dedicare a unei cărţi PLIN.
nuncupātīvē *adv.* pe nume SID.
nuncupātīvus (*3*) *adj.* numit, aşa-zis AMBR.
nuncupātor, *ōris m.* cel care dă un nume APUL.
nuncupō (*I*) *vt.* **1** a numi cu un nume, a denumi: *locus quem orbem lacteum nuncupatis* CIC. loc pe care voi îl numiţi Calea Laptelui, *eum turba Quirini nuncupat Indigetem* OV. M. *14, 608* pe acesta poporul lui Quirinus îl numeşte Indiges; **2** (*oc.*) a invoca PACUV.; **3** a rosti solemn, a proclama, a declara oficial: *vota ~* CIC. a rosti rugăciuni zeilor, *adoptionem ~* TAC. a anunţa public o adopţie, *nuncupatum testamentum* PLIN. IUN. testament încheiat înaintea martorilor, prin care se instituie formal ca moştenitor; **4** a dedica, a consacra: *navem deae ~* APUL. a consacra zeiţei corabia.
nuncusque *adv.* pînă acum AMM.
Nundina[1], *ae f.* zeiţa purificării nou-născuţilor în a noua zi de la naştere.
nundina[2], *ae v.* **nundinae**
nundinae, *ārum f. pl.* **1** zi de tîrg, tîrg (*care la Roma se făcea din nouă în nouă zile*): *dies nundinarum* CIC. zi de tîrg săptămînal, *ut sibi instituere nundinas permitteretur* PLIN. IUN. ca să li se dea voie să-şi organizeze un tîrg; **2** (*fig.*) trafic: *vectigalium flagitiosissimae ~* CIC. traficul cel mai ticălos cu arendarea dărilor.
nundinālis (*2*) *adj.* de tîrg, de ocazie, ordinar: *cocus ille ~* PL. Aul. *324* bucătarul ăla e unul de duzină.
nundinārius (*3*) *adj.* de tîrg: *nundinarium forum* PL. piaţă în care se face tîrg, *nundinariae epulae* DIG. ospăţ din zilele de tîrg.
nundinātīcius (*3*) *adj.* expus la vînzare TERT.
nundinātiō, *ōnis f.* **1** tîrguială, trafic: *fuit ~ aliqua... ne causam diceret* CIC. Verr. *5, 10* a fost o ocazie de tîrguială, ca să nu apară în faţa judecăţii, *~ iuris* CIC. trafic cu legea; **2** cursul pieţei COD. TH.; **3** corupţie COD. IUST.
nundinātor, *ōris m.* neguţător, traficant QUINT.
nundinium, *iī n.* durata scurtă a consulatului spre sfîrşitul imperiului LAMPR.
nundinō (*I*) *v.* **nundinor**
nundinor, *ārī, ātus sum vi.* şi *vt. dep.* **1** a face negustorie: *in captivorum pretiis nundinans* LIV. negustorind preţul prizonierilor; **2** a se aduna ca la tîrg: *ubi angues ad focum ~ solent* CIC. Div. *2, 66* unde şerpii se adună la vatră; **3** a cumpăra pe bani: *~ senatorium nomen* CIC. a cumpăra pe bani titlul de senator, *~ ius ab aliquo* CIC. a cumpăra o decizie în justiţie de la cineva; **4** a vinde pe bani, a trafica: *iudices sententias suas pretio nundinantur* APUL. judecătorii îşi vînd sentinţele pe bani.
nundinum, *ī n.* timpul dintre o zi de tîrg şi alta (din nouă în nouă zile): *inter ~* VARR. în intervalul dintre două zile de tîrg, *comitia decemviris creandis in trinum ~ indicta sunt* LIV. adunările pentru alegerea decemvirilor au fost fixate pentru a treia zi de tîrg (*adică la şaptesprezece zile după aceea*).
nundinus (*3*) *adj.* care are loc la fiecare a noua zi.
nunqu... *v.* **numqu...**
nuntia, *ae f.* vestitoare: *ales dei ~* LIV. pasărea, vestitoare a unui zeu; (*fig.*) *historia ~ vetustatis* CIC. istoria, amintitoarea trecutului.
nuntiātiō, *ōnis f.* **1** anunţare: *nos* (*augures*) *solum nuntiationem habemus* CIC. Phil. *2, 81* noi, augurii, avem doar rolul de a anunţa ce spun auguriile; **2** declaraţie, informaţie (*în justiţie*) DIG.; aviz, somaţie COD. IUST.
nuntiātor, *ōris m.* **1** vestitor; **2** cel care face o somaţie DIG.
nuntiō (*I*) *vt.* **1** a aduce o veste, a vesti, a face cunoscut, a anunţa, a informa: *bene nuntias* TER. îmi dai o veste bună, *victoriam Romam nuntiat* LIV. aduce vestea victoriei la Roma, *~ de hoc incommodo* CIC. a aduce vestea de acest necaz, *occiso Sext. Roscio qui primus Ameriam nuntiavit?* CIC. după omorîrea lui Sext. Roscius, cine a adus primul vestea la Ameria?, *~ alicui bellum* LIV. a declara cuiva război, *res celeriter isti domum nuntiatur* CIC. întîmplarea îi este repede adusă la cunoştinţă acasă, (*cu ac. şi inf.*) *qui*

(*equites*) *nuntiarent naves in litus eiectas esse* CAES. călăreţi care să-i anunţe că navele au fost aruncate de valuri la ţărm, (*cu nom. şi inf.*) *equites adesse nuntiabantur* CAES. se aducea vestea că sosesc cavaleriі, *nuntiatus est Silius Italicus inediā vitam finivisse* PLIN. IUN. s-a adus vestea că Silius Italicus s-a sinucis prin inaniţie, *oppugnata domus nuntiabatur* CIC. se aducea vestea despre asedierea casei lui, (*impers.*) *nuntiatur piratorum naves esse in portu* CIC. se aduce vestea că navele piraţilor sînt în port, *nuntiatum est nobis eum venisse Roma* CIC. ni s-a anunţat că el a venit de la Roma, (*abl. abs.*) *nuntiato* aducîndu-se vestea, *nuntiato regem datum* TAC. Ann. *2, 64* vestindu-li-se că le-a fost dat un rege; **2** a ordona, a recomanda: *nuntiavit ut discederet* CIC. i-a poruncit să plece, *nuntiant ne oppugnet CIC.* îi ordonă să nu atace, *nuntiavit Pisoni veniret* TAC. i-a ordonat lui Piso să vină; **3** a declara la fisc (bunuri) DIG.; **4** a soma (să înceteze o lucrare) DIG.

nuntium, *iī n.* veste: *nova nuntia referens* CATUL. *63, 75* aducînd veşti noi.

nuntius (*3*) *adj.* vestitor, care aduce la cunoştinţă: *nuntia fibra* TIB. *2, 1, 26* măruntaie care-ţi aduc la cunoştinţă voinţa zeilor, *prodigia malorum nuntia* TAC. minuni vestitoare de nenorociri.

nuntius, *iī m.* **1** vestitor, mesager: *Mercurius Iovis ~* PL. Mercur, mesagerul lui Iupiter, *iste tuus cliens sceleris tui ~* CIC. acest client al tău, vestitorul crimei tale; **2** veste: *nuntium afferre* (*perferre*) CIC. a aduce o veste, *de fratre nuntii nobis tristes venerunt* CIC. despre frate-meu mi-au venit veşti triste; **3** ordin, somaţie; (*spec.*) notificare de divorţ *sau* de rupere a logodnei: *hoc ille nuntio Athenas rediit* NEP. la această somaţie, acela s-a întors la Atena; *nuntium uxori remittere* (*mittere*) CIC. a trimite soţiei o notificare de divorţ, *etsi mulier nuntium remisit* CIC. deşi femeia a intentat divorţul, (*fig.*) *virtuti nuntium remisisti* CIC. Fam. *15, 16, 3* i-ai dat virtuţii cu piciorul.

nuō, *ere vi.* (*folosit numai în compunere*) a face semn din cap.

nūper *adv.* de curînd, adineauri; nu e multă vreme de cînd, mai înainte: *is qui ~ Romae fuit* CIC. acesta care a fost de curînd la Roma, *~ virgines nuptae* HOR. fete măritate de curînd, *~, id est paucis ante saeculis* CIC. de curînd, adică cu cîteva secole mai înainte, *vixi puellis ~ idoneus* HOR. eram mai înainte drag fetelor, acum…

nūperus (*3*) *adj.* de curînd, recent PL. Capt. *718*.

nupta, *ae f. p. pf. v.* **nubo** // **subst.** *f.* femeie măritată, soţie: *nova nupta* OV. femeie măritată de curînd.

nuptālicius (*3*) *adj.* de nuntă DIG.

nuptiae, *ārum f. pl.* **1** nuntă, căsătorie: *apud aliquem in nuptiis cenare* CIC. a fi invitat la masa de nuntă a cuiva, *Cornificia multarum nuptiarum* CIC. Cornificia care se măritase de multe ori, *sollemnia nuptiarum* TAC. ritualul căsătoriei; **2** (*ironic*) împreunare PL.

nuptiālis (*2*) *adj.* de nuntă HOR.; de căsătorie, conjugal CIC. ş.a.

nuptiāliter *adv.* ca la nuntă AUG.

nuptiātor, *ōris m.* **1** cel care se însoară HIER.; **2** cel care înlesneşte o căsătorie HIER.

nuptō, *āre vi.* a se mărita de mai multe ori TERT.

nuptula, *ae f.* soţioară, nou-măritată VARR.

nupturiō, *īre vi.* a dori să se mărite APUL.

nuptus[1], *ī m.* măritat: *novus ~* PL.Cas. *859* măritat de curînd (*ironic*).

nuptus[2], *ūs m.* **1** văl de mireasă VARR.; **2** măritiş, căsătorie: *sollemni nuptui filias collocare* AUR. VICT. a-şi mărita fetele după datină.

Nursia, *ae f.* oraş la nordul ţinutului sabin (*azi, Norcia*) // **Nursīnus** (*3*) *adj.* din Nursia // **Nursīnī**, *ōrum m. pl.* nursinii.

nurus, *ūs f.* **1** noră: *divae Veneris ~* VERG. nora divinei Venus; (*oc.*) logodnica fiului; soţia nepotului DIG.; **2** (*pl.*) neveste tinere, femei tinere: *~ Latinae* OV. soţiile latine, *mixtae viris matresque nurusque* OV. femei bătrîne şi tinere amestecate cu bărbaţii.

nūs *m.* **1** minte, inteligenţă MART. CAP.; **2** unul dintre eonii lui Valentin TER.

nusquam *adv.* **a.** nicăieri, în nici un loc: *~ gentium* TERN. nicăieri în lume; **b.** (*oc.*) la nimic, pentru nimic: *plebs ~ alio nata, quam ad serviendum* LIV. *7, 18* plebea care nu e făcută pentru nimic altceva decît să robească; (*fig.*) *~ esse* HOR. a fi dus de pe lumea asta, a fi mort.

nūtābilis (*2*) *adj.* care se clatină, oscilant, şovăitor APUL.

nūtābundus (*3*) *adj.* clătinîndu-se, şovăitor APUL. ş.a.

nūtāmen, *inis n.* oscilare SIL.

nūtātiō, *ōnis f.* clătinare, oscilare: *~ capitis* PLIN. clătinare din cap; (*fig.*) *~ reipublicae* PLIN. IUN. nesiguranţa statului.

nūtō (*I*) *vi.* **1** a da din cap (făcînd un semn): *capite nutat; non placet* PL. dă din cap: nu-i place, *nutat ne loquar* PL. îmi face semn cu capul să nu vorbesc; **2** a se clătina, a se înclina, a se apleca: *ornus nutat* VERG. ultimul se clatină, *percutiens nutanti pectora mento* OV. lovind pieptul cu bărbia care se înclină, *rami pondere nutant* OV. ramurile se îndoaie sub greutate; **3** (*fig.*) a şovăi, a fi nesigur; a ameninţa să cedeze, a fi gata să se prăbuşească: *animus nutat* OV. sufletul şovăie, *Democritus ~ videtur in natura deorum* CIC. Democrit se pare că n-are idei clare despre zi, *nutans acies* TAC. front care ameninţă să cedeze, *respublica nutat* SUET. statul ameninţă să se prăbuşească.

nūtrīcātiō, *ōnis f.* hrănire, creştere: *munus nutricationis* GELL. sarcina alăptării (copilului).

nūtrīcātus, *ūs n.* **1** hrănire, alăptare PL.; **2** perioada creşterii VARR.

nūtrīcia, *ae f.* doică HIER.

nūtrīcium, *iī n.* grija hrănirii, creştere: *illius materno nutricio convalui* SEN. prin grija ei maternă de hrană m-am însănătoşit // **nūtrīcia**, *ōrum n. pl.* salariul doicilor DIG.

nūtrīcius (*3*) *adj.* de alăptare, de hrănire, de creştere (*a unui copil*) VARR. // **nūtrīcius**, *iī m.* cel care creşte un copil (hrănindu-l, educîndu-l) CAES.

nūtrīcō (*I*) *vt.* a hrăni, a alăpta, a creşte: *~ pueros* PL. a alăpta copii, *~ viperam sub ala* PETR. a hrăni o viperă la sîn.

nūtrīcor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a alăpta, a face să crească: *cum paupertas ab incunabulis nutricata est* APUL. pe el sărăcia l-a alăptat din leagăn.
nūtrīcula, *ae f.* doică, mamă; (*fig.*) îngrijitoare, hrănitoare: *fabulae nutricularum* QUINT. poveşti de-ale doicilor; (*fig.*) *nutriculae praediorum* CIC. îngrijitoare ale proprietăţilor, ~ *causidicorum Africa* IUV. *7, 148* Africa, mama ce dă hrană avocaţilor.
nūtrīmen, *inis n.* hrană, nutriment OV. M. *15, 354.*
nūtrīmentum, *ī n.* 1 hrană, aliment CIC.; (*fig.*) mijloc de sporire, de creştere: *igni arida nutrimenta dedit* VERG. a pus pe foc surcele uscate ca să-l înteţească, *periculi* ~ SEN. izvor de primejdie, *sollicitudinis* ~ SEN. mijloc de sporire a îngrijorării; 2 (*pl.*) creştere, educaţie SUET.
nutriō (*IV*) *vt.* 1 a hrăni, a alimenta, a face să crească: *quos* (*pueros*) *lupa nutrit* OV. copii pe care îi hrăneşte o lupoaică, *fruges humo nutriente* CURT. solul făcînd să crească grînele, *ignes foliisque et cortice sicco nutrit* OV. alimentează focul cu frunze şi cu scoarţă uscată; 2 a se îngriji (de), a întreţine: *cura corporum nutriendorum* LIV. preocuparea îngrijirii trupurilor, *sorte nutriendae Graeciae datus* LIV. trimis de destin spre a purta de grijă Greciei; 3 (*fig.*) a alimenta, a întreţine: ~ *amorem* OV. a întreţine iubirea, *impetus ille sacer qui vatum pectora nutrit* OV. focul sacru care hrăneşte sufletele poeţilor, *mens rite nutrita* HOR. spirit bine educat; [impf. şi *nutribat* VERG., perf. sincop. *nutrīmus* NEMES., imper. *nutrītor* VERG. G. *2, 425 = nutrīto*].
nūtrītor, *ōris m.* cel care hrăneşte, cel care creşte SUET.
nūtrītōrius (*3*) *adj.* 1 hrănitor, nutritiv; 2 de sugar AUG.
nūtrix, *īcis f.* hrănitoare: *capra* ~ *Iovis* OV. capra care l-a hrănit pe Iupiter, *cum lacte nutricis errorem sugere* CIC. a suge eroarea o dată cu laptele doicii; (*fig.*) *tellus leonum arida* ~ HOR. pămîntul arid (al Africii) care hrăneşte leii, *curarum maxima* ~ *nox* OV. noaptea care alimentează mai cu seamă grijile.
nūtus, *ūs m.* 1 mişcare a capului, semn din cap: *totum nutu tremefecit Olympum* VERG. (Iupiter) clătinînd capul a înfricoşat tot Olimpul, *Scipio finire nutu disceptationem potuisset* LIV. printr-un semn din cap, Scipio ar fi putut încheia discuţia; 2 (*oc.*) înclinare a corpurilor prin forţa gravităţii: *terrena suopte nutu et suo pondere in terram ferri* CIC. prin forţa gravităţii şi prin greutatea lor, părţile terestre sînt atrase spre pămînt; 3 (*fig.*) semn care exprimă voinţă, ordin: *paratus ad nutum* CIC. gata la poruncă, *nutu Iunonis eunt res* VERG. lucrurile se întîmplă după voinţa Iunonei, *deorum nutu* CIC. prin voinţa zeilor; *quam vellem nutum meum precibus tuis accomodare* APUL. M. *6, 4* cît aş dori să dau încuviinţarea mea rugăminţilor tale.
nux, *nucis f.* 1 nucă: *sparge, marite, nuces* VERG. împrăştie, soţule, nuci (*obicei la nuntă*), *nuces relinquere* PERS. *1, 10* a nu se mai juca în nuci (a părăsi jocurile copilăreşti), *cassa* ~ HOR. S. *2, 5, 35* o nucă goală (lucru fără valoare); 2 (nume dat şi altor fructe cu coajă tare şi cu miez) alună, castană, migdală, ghindă: *castaneae nuces* VERG. castane, ~ *amara* CELS. migdală amară; 3 nuc; migdal: *cum se nux induet in florem* VERG. G. *1, 187* cînd nucul se va îmbrăca în floare.
nyctalops, *ōpis m.* şi *f.* care nu vede decît noaptea PLIN. ş.a.
Nyctēis, *idis f.* fiica regelui beoţian Nycteus (Antiope) OV.
Nyctelius, *iī m.* „Nocturnul" (*epitet al lui Bacchus, pentru că misterele bahice se celebrau noaptea*) OV.
Nycteus, *ei* (*-eos*) *m.* fiu al lui Neptun (*şi tată al Antiopei*).
nycticorax, *acis m.* (*ornit.*) buhă, bufniţă (*Bubo bubo*) HIER.
nympha, *ae* şi **nymphē,** *ēs f.* 1 nimfă, divinitate a apelor (rîuri, izvoare, mare), a pădurilor şi munţilor VERG. ş.a.; 2 (*fig.*) izvor, apă PROP.; 3 tînără, tînără căsătorită OV.; 4 crisalidă la insecte PLIN.
nymphaea, *ae f.* (*bot.*) nufăr (*Nymphaea alba*) PLIN.
Nymphaeum, *ī n.* promontoriu şi port pe coasta Illyriei.
nymphē, *ēs v.* **nympha**
nymphēum[1], *ī n.* fîntînă arteziană, consacrată muzelor PLIN.
Nymphēum[2], *ī v.* **Nymphaeum**
Nymphidius, *iī m.* Nymphidius Sabinus (*prefect al pretoriului sub Nero*).
nymphigena, *ae m.* şi *f.* fiu, fiică a unei nimfe ANTHOL.
nymphōn, *ōnis m.* cameră nupţială TERT.
Nysă[1], *ae f. 1*) doica lui Bacchus; *2*) nimfă ucisă de Bacchus.
Nysa[2] (**Nyssa**), *ae m. 1*) munte şi oraş în India (*consacraţi lui Bacchus*; *2*) nume al altor oraşe orientale // **Nysaeus** (*3*) *adj. 1*) al Nysei (*oraş în Caria*); *2*) al lui Bacchus // **Nysaeī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Nysei // **Nȳsēis,** *idis adj. f.* nyseiană: *nymphae Nyseides* OV. nimfele care l-au crescut pe Bacchus la Nysa // **Nȳsēius** (*3*) *adj. v.* **Nysaeus** // **Nȳseus,** *eī* (*-eos*) *m.* nyseianul (*epitet al lui Bacchus*) // **Nȳsias,** *adis adj. f.* nyseiană // **Nȳsius** (*3*) *adj.* nyseian // **Nȳsius,** *iī m.* nyseianul (*epitet al lui Bacchus*).
Nȳsigena, *ae m.* născut la Nisa CATUL. *64, 252.*
Nysus, *ī m.* numele celui care l-a crescut pe Bacchus.

O

O, o *f.* şi *n. indecl.* litera O, o; (în abrev.): *O.* = *optimus*; *omnis*; *ossa*; de ex.: *I. O. M.* = *Iovi Optimo Maximo* „preabunului şi marelui Iupiter"; *O. T. B. Q.* = *ossa tua bene quiescant* „oasele tale să odihnească în pace"; *O. V.* = *optimo viro.*

ō *interj.* o!, oh! (cu voc., ac. şi [*rar*] nom.): *o, fortunate adulescens!* CIC. o, fericite tînăr! *o, miseras hominum mentes* LUCR. oh, nefericite minţi omeneşti, *o, me miserum* CIC. oh, nenorocitul de mine, *o, ego laevus* HOR. oh, prostul de mine, *spes, o, fidissima Teucrum* VERG. o, tu cea mai de temei speranţă a troienilor, *o, si quicquam virtutis adesset!* VERG. o, dacă ar mai rămîne ceva din vigoarea mea!

Oariōn, *ōnis m. v.* **Orion** CATUL. *66, 94.*

Oaxēs (Oaxis), *is m.* rîu în Creta // **Oaxis,** *idis adj. f.* a(l) lui Oaxes, cretan.

ob *prep. cu ac.* **1** în faţa, dinaintea: *follem sibi obstringit ob gulam* PL. îşi leagă o pungă de piele dinaintea gurii, *ob oculos* CIC. dinaintea ochilor; **2** pentru, din cauza, în vederea: *ob eam rem omnem aurum reddidi* PL. din această cauză, am restituit tot aurul, *ob eam rem, quod veritus est,* CIC. din cauză că s-a temut, *quam ob rem* (*quamobrem*) pentru care lucru, pentru aceasta, *quam ob causam* din care motiv, *ob illam iniuriam* CIC. din cauza acelei jigniri, *ob suos tutandos* SALL. spre a-i apăra pe ai săi, (*mai ales postcl.*) *ob id, ob hoc, ob haec* pentru aceasta, din acest motiv: *ignaris hostibus et ob id quietis* LIV. duşmanii neştiind nimic şi de aceea fiind liniştiţi, *ob hoc, cum omnia neglecta essent*... LIV. de aceea, cum totul era lăsat fără pază...; (*expr.*) *ob industriam* PL. dinadins, *ob rem* pentru ceva, cu vreun folos, rezultat: *remoratur quasi ob industriam* PL. întîrzie, ca şi cum ar face-o dinadins, *id frustra an ob rem facere* SALL. a face acest lucru în zadar sau cu vreun folos; **3** (*mai ales precl.*) pentru, în schimbul: *dedin' tibi minas triginta ob filiam?* ţi-am dat treizeci de mine în schimbul fetei?

obaemulor, *ārī vt. dep.* a întărîta, a provoca TERT.

obaerārius, *iī m.* datornic insolvabil VARR.

obaerātus (*3*) *adj.* plin de datorii VARR. // **obaerātī,** *ōrum m. pl.* datornici CAES. ş.a.

obagitō, *āre vt.* a împinge, a înghesui ENN.

obambulātiō, *ōnis f.* plimbare, mersul încoace şi încolo RH. HER. *3, 31.*

obambulō (*I*) *vi.* a trece încolo şi încoace pe dinaintea, în jurul [cu dat.]: ~ *muris* LIV. a trece prin faţa zidurilor, ~ *gregibus* VERG. a da tîrcoale turmelor, (*cu ac.*) *ille gemebundus obambulat Aetnam* OV. M. *14, 188* acela gemînd dă tîrcoale Etnei, *milites obambulare ante vallum portasque* LIV. soldaţii se plimbau prin faţa fortificaţiei şi a porţilor; *in teneris obambulat herbis* OV. se plimbă prin iarba fragedă.

obardescō, *ere, arsī vi.* a străluci dinaintea... STAT.

obārescō, *ere vi.* a secătui LACT.

obarmō (*I*) *vt.* a înarma (la luptă contra cuiva): ~ *securi dextras* HOR. a-şi înarma braţele cu o secure; (*fig.*) *oculis obarmatis ad vigilias* APUL. ochii fiind pregătiţi să vegheze.

obarō (*I*) *vt.* a ara de jur împrejur LIV.

obātrātus (*3*) *adj.* înnegrit PLIN.

obātrescō, *ere vi.* a se înnegri FIRM.

obaudiens, *ntis p. pr. v.* **obaudio** // **adj.** ascultător AMBR.

obaudientia, *ae f.* ascultare (de cineva) TERT.

obaudiō, *īre, iī* a asculta (de) [cu dat.] APUL.

obaurātus (*3*) *adj.* aurit APUL.

obba[1], *ae f.* vas mare de vin VARR.; cupă pentru libaţii TERT.

Obba[2], *ae f.* oraş în Africa (*din apropiere de Carthagina*).

obbibō, *ere vt.* a bea în întregime M. EMP.

obbrūtescō, *ere, brutuī vi.* a amorţi LUCR. *3, 545*; a se tîmpi PRUD.

obc... *v.* **occ...**

obdō, *ere, didī, ditum vt.* **1** a pune ceva dinaintea..., a închide, a astupa: *pessulum ostio obdo* TER. pun drugul la uşă, *forem obdo, ne senex me opprimat* PL. zăvorăsc uşa, să nu mă omoare bătrînul, *ceram auribus* ~ SEN. a astupa urechile cu ceară; (*poet.*) *nulli malo latus obdit apertum* HOR. nu-şi expune flancul descoperit nici unui rău; **2** a înfăşura, a împleti APUL.

obdormiō (*IV*) *vi.* a dormi adînc PLIN.

obdormiscō, *ere, mīvī, mītum vi.* a adormi CIC. ş.a.

obdormītiō, *ōnis f.* adormire AUG.

obdormītō, *āre vi.* a dormi mereu FORT.

obdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* **1** a pune în faţă, a trage înainte: *ab utroque latere collis fossam obduxit* CAES. a tras de ambele părţi ale colinei un şanţ, ~ *seram* PROP. a trage zăvorul încuind uşa, ~ *vela* PLIN. IUN. a trage perdelele, *obducta veste* (subînţ.

ori) haina fiindu-i trasă peste gură, ~ *callum dolori* CIC. a se învîrtoşa în faţa durerii (a se face mai nesimţitor la durere), *clarissimis rebus tenebras* ~ CIC. a răspîndi întunericul asupra celor mai clare lucruri, *obducta nocte* NEP. la căderea nopţii, *obduxi posterum diem* CIC. Att. *16, 6, 1* am adăugat la şederea mea şi ziua următoare; **2** a acoperi: *obducuntur cortice trunci* CIC. trunchiurile copacilor sînt acoperite de scoarţă, *fores* ~ SEN. a astupa intrările; (*fig.*) *frons obductus* HOR. frunte încruntată, *obductus dolor* VERG. durere tăinuită; **3** a trage la sine bînd, a bea, a da pe gît: *venenum, ut sitiens, obduxit* CIC. a dat pe gît otrava, ca şi cum ar fi fost însetat; [inf. pf. sincop. *obduxe* PL.].

obductiō, *ōnis f.* acoperire: ~ *capitis* CIC. acoperirea capului (*criminalului cînd e executat*).

obductō, *āre vt.* a aduce de multe ori: ~ *in meas aedes scortam* PL. a aduce de atîtea ori în casa mea o stricată.

obdulcescō, *ere vi.* a se îndulci AUG.

obdulcō, *āre, ātum vt.* a îndulci, a da gust AUG.

obdūrātiō, *ōnis f.* întărire AUG.

obdūrescō, *ere, duruī vi.* a se întări, a se învîrtoşa; (*fig.*) a deveni insensibil: *consuetudine obduruimus* CIC. ne-am întărit prin obişnuinţă, *nisi obduruisset animus ad dolorem* CIC. dacă sufletul nu mi s-ar fi învîrtoşat la durere.

obdūrō (*1*) *vi.* **1** a se învîrtoşa, a se ţine tare, a rezista (învîrtoşindu-se): *perfer et obdura* HOR. suferă şi ţine-te tare; **2** (*tard. vt.*) a învîrtoşa, a face insensibil LACT.

obēd... *v.* **obaed...**

obeliscus, *ī m.* **1** obelisc AMM.; **2** (*fig.*) mugure de trandafir AUS.

obelus, *ī m.* semn critic (*ca o mică săgeată, cu care se notau în manuscrise pasajele nesigure*) HIER.

obeō, *īre, i(v)ī, itum vi.* şi *vt.* **I** *vi.* **1** a merge împotrivă..., a veni în faţă, a se opune: *donec vis obiit quae...* LUCR. *1, 222* pînă ce se prezintă o forţă care..., ~ *ad omnes hostium conatus* LIV. *31, 21, 9* a se opune la toate încercările duşmanilor; **2** a dispărea, a apune; a pieri, a muri: (*despre astre*) *in orientis aut obeuntis solis partibus* CIC. în regiunile răsăritului sau ale apusului, *in pelago nautis in undis sol fit uti videatur* ~ LUCR. pe mare, corăbierilor li se pare că soarele apune în valuri; (*despre oraşe*) *et Agamede obiit et Hiera* PLIN. a dispărut şi oraşul Agamede, şi oraşul Hiera; (*despre om*) *simul se cum illis obituros* LIV. (că) el va pieri o dată cu aceia, *tecum vivere amem, tecum obeam libens* HOR. cu tine aş vrea să trăiesc, cu tine aş muri bucuros, ~ *morbo* PLIN. a muri de o boală, ~ *voluntaria morte* SUET. a-şi pune capăt zilelor. **II** *vt.* **1** a atinge (ceva), a se apropia (de ceva); *tantum urbis, quantum flamma ~ non potuisset* CIC. atîta din oraş cît flăcările incendiilor n-ar fi putut atinge; **2 a.** a parcurge, a frecventa, a bate: *regiones barbarorum pedibus obiit* CIC. a străbătut cu piciorul ţinuturile barbarilor, *nec vero Alcides tantum telluris obivit* VERG. nici Hercules n-a bătut atîta întindere de pămînt, ~ *comitia* CIC. a frecventa întrunirile populare, ~ *nundinas* LIV. a bate tîrgurile, ~ *villas* CIC. a-şi vizita fermele; (*fig.*) ~ *oculis exercitum* PLIN. IUN. a trece în revistă armata, ~ *omnes civitates oratione* CIC. a enumera toate oraşele într-un discurs; *magnas obeuntia terras tot maria intravi* VERG. Aen. *6, 58* am străbătut atîtea mări care scaldă nemărginite întinderi de pămînt, *pallor obit ora* OV. paloarea îi acoperă faţa; **b.** (*poet.*) a face înconjurul, a tivi: *chlamydem limbus obibat aureus* OV. M. *5, 51* o bandă de aur tivea hlamida; **3** a înfrunta, a lua asupra sa, a îndeplini, a se achita (de): ~ *pericula et labores* LIV. a înfrunta primejdii şi oboseli, *nihil erat quod non ipse obiret* CIC. nu era nimic de care să nu se ocupe în persoană, ~ *consularia munera* LIV. a îndeplini funcţia de consul, ~ *negotium* CIC. a îndeplini o treabă, ~ *facinus* CIC. a săvîrşi o crimă, ~ *hereditates* CIC. a primi moşteniri, *annum petitionis suae non obierunt* CIC. nu au lăsat să treacă anul în care aveau drept să candideze, ~ *vadimonium* CIC., QUINT. *54* a se prezenta la judecată în ziua fixată, ~ *diem* CIC. Phil. *3, 20* a se prezenta la ziua hotărîtă; **4** (*spec.*) ~ *diem supremum* NEP. (*diem suum* PL.), ~ *diem* SUET., ~ *mortem* CIC. a înfrunta ziua supremă, a muri, *obita morte* CIC. după moarte // **obitus** (*3*) *p. pf.* mort, decedat APUL.

obequitō, *āre, āvī vi.* şi *vt.* a călări prin faţa... (în jurul...): (*cu dat.*) ~ *castris* LIV. a merge călare prin faţa taberei, (*cu ac.*) ~ *moenia* AMM. a călări în jurul zidurilor; (*fig.*) *oratio non obequitabit* QUINT. *12, 9, 3* discursul (oratorul) nu trebuie să facă demonstraţii de măiestrie.

oberrō (*1*) *vi.* şi *vt.* **1** a rătăci în faţa... (în jurul...): (*cu dat.*) ~ *tentoriis* TAC. a umbla încolo şi încoace în jurul corturilor, *crebris oberrantibus rivis* CURT. rîuleţe dese şerpuind în faţa lor, *periculi imago oculis oberrat* CURT. imaginea primejdiei le joacă în faţa ochilor; **2** a da greş, a o zbîrci: *citharoedus, chordā qui semper oberrat eadem* HOR. A. P. *356* citharedul care dă totdeauna greş la aceeaşi coardă; **3** (*vt.*) a străbate APUL.

obēsitās, *ātis f.* obezitate, grăsime (*la om*); grăsime prea mare (*la plante*): *obesitate ventris* SUET. prin burta lui prea mare.

obēsō, *āre vt.* a îngrăşa COL.

obēsus (*3*) *adj.* **1** ghiftuit, prea gras, gros: ~ *turdus* HOR. sturz gras, *cervice obesa* SUET. cu ceafa groasă, *obesissimus venter* PLIN. burdihan mare; *fauces obesae* VERG. G. *3, 497* gîtlejul umflat (de anghină); **2** (*fig.*) grosolan, nesimţitor: *iuvenis naris obesae* HOR. un tînăr care n-are nas fin.

obex (obiex), *icis m.* şi *f.* [*obicio*] **1** drug, bară, zăvor; barieră, dig: *ferrati portarum obices* TAC. drugii de fier ai porţilor, *clausa obice via* LIV. drum închis printr-o baricadă, *maria tumescunt obicibus ruptis* VERG. mările se umflă rupînd digurile, *intus se vasti Proteus tegit obice saxi* VERG. înăuntru se adăposteşte Proteu, împiedicînd intrarea cu o stîncă uriaşă; **2** (*fig.*) obstacol, piedică: *nullae obices* PLIN. IUN. nici un fel de piedici.

obhaereō, *ēre vi.* a rămîne prins (de ceva): *navis obhaerens Tiberino vado* SUET. corabie împotmolită într-un vad al Tibrului.

obhaerescō, *ere, haesī vi.* a se prinde (de ceva); (*la pf.*) a rămîne locului (prins de ceva): *consurgenti ei lacinia obhaesit* SUET. cînd să se ridice, i s-a agăţat poala togii, *in medio equus obhaesit flumine* LUCR. calul rămase prins locului în mijlocul rîului; (*fig.*) *utrisque pecunia sua obhaesit* SEN. şi de unii, şi de alţii (bogaţi şi săraci) banul lor se ţine lipit nu alta.

obhumō, *āre vt.* a se înnoroi, a se împotmoli TERT.

obiaceō, *ēre, iacuī vt.* a zăcea înaintea..., a zăcea, a se afla în faţa...: *saxa obiacentia pedibus* LIV. pietrele care sînt la picioarele lui, *a meridie Aegyptus obiacet* TAC. dinspre miazăzi se întinde Egiptul.

ōbiciō, *ere, iēcī, iectum vt.* **1** a arunca în faţă, a pune înainte; (*pas.*) a oferi, a prezenta: ~ *cibum porcis* CIC. a arunca mîncare porcilor, ~ *parricidae corpus feris* CIC. a arunca trupul paricidului în faţa fiarelor, *se* ~ *telis hostium* CIC. a se arunca în faţa săgeţilor duşmanilor, (*pas.*) *etiam argentum obiectum est* TER. ba chiar i s-au oferit bani, *obicitur monstrum oculis* VERG. în faţa ochilor, se iveşte o arătare // **obiectus** (*3*) *p. pf.* (*sens geogr.*) situat în faţa: *insula Alexandriae obiecta* CAES. insulă care se află în faţa Alexandriei; **2** a pune în faţă (*ca apărare, piedică*), a opune, a contrapune: *pro vallo carros obiecerant* CAES. drept fortificaţie, puseseră înainte carele, *faucibus portus navem onerariam submersam obiecit* CAES. a pus în faţa intrării în port o corabie de transport pe care o scufundase, *fraudibus obice nubem* HOR. pune în faţa ticăloşiilor vălul unui nor; **3** (*fig.*) a expune: ~ *legatum hominibus feris* CAES. a expune un sol unor oameni sălbatici, ~ *exercitum tantae magnitudinis flumini* CAES. a-şi expune armata primejdiei unui fluviu atît de mare, *se* ~ *in dimicationes* CIC. a se expune la lupte, *obiectus invidiae* PLIN. expus invidiei; **4** a arunca în faţă, a obiecta, a reproşa, a imputa: ~ *ignobilitatem* CIC. a jigni (pe cineva), vorbind despre obîrşia lui modestă, *obicit mihi me ad Baias fuisse* CIC. îmi reproşează că am fost la Baiae, *non tibi obicio quod... spoliasti* CIC. nu-ţi reproşez că ai jefuit, *nobis de morte Caesaris* ~ CIC. a-mi imputa mie moartea lui Caesar, *nam quod obiectum est de amicitia...* CIC. cît despre reproşurile făcute în privinţa moralităţii... // **obiecta**, *ōrum n. pl.* acuzaţii: *obiecta negare* QUINT. a tăgădui acuzaţiile; **5** a vîrî (în), a provoca (cuiva), a pricinui: ~ *terrorem hosti* LIV. a vîrî groaza în duşman, ~ *rabiem canibus* VERG. a vîrî turbarea în cîini, ~ *alicui sollicitudinem* PL. a-i provoca cuiva îngrijorare (a-l băga la griji), ~ *necopinanti laetitiam* TER. a-i face cuiva pe neaşteptate o bucurie, *obiciebatur interdum animo metus quidam cogitanti...* CIC. uneori, îmi intra în suflet frica, gîndindu-mă...; **6** a propune (în schimb; ca exemplu): ~ *delenimentum animis agri divisionem* LIV. *4, 51, 5* a propune ca o liniştire a spiritelor împărţirea teritoriului, *unum ex iudicibus selectis obiciebat* HOR. S. *1, 4, 123* mi-l cita ca exemplu pe unul dintre judecătorii aleşi.

obiectāculum, *ī n.* obstacol, zăgaz VARR.

obiectāmentum, *ī n.* reproş, acuzaţie APUL.

obiectātiō, *ōnis f.* reproş, imputare CAES.

obiectiō, *ōnis f.* **1** punere în faţă (ca obstacol, apărare) AMBR., ARN.; **2** (*fig.*) reproş; obiecţie AUG.; (*ret.*) preîntîmpinare, replică la o obiecţie posibilă *sau* prevăzută (gr. ἀνθυποφορά).

obiectō (*I*) *vt.* **1** a pune înainte, a opune: ~ *clipeum* STAT. a pune înainte scutul; **2** (*fig.*) a pune în primejdie, a expune: ~ *caput periclis* VERG. a-şi pune viaţa în primejdie, ~ *animam pro aliquo* VERG. a-şi expune viaţa pentru cineva; **3** a arunca în faţă (ca vină), a obiecta, a reproşa, a imputa: ~ *alicui probrum* CIC. a imputa cuiva o faptă urîtă, *spoliatas et inopes legiones ei obiectabat* TAC. acesta îi aruncă în faţă vina spolierii şi sărăcirii legiunilor, ~ *veneficia in principem* TAC. a acuza de încercări de otrăvire a împăratului.

obiector, *ōris m.* acuzator NON.

obiectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **obicio**

obiectus[2], *ūs m.* **a.** punere în faţă, opunere, interpunere: *insula portum efficit obiectu laterum* VERG. insula formează un port prin laturile ei care se opun valurilor mării, *regiones quae montis obiectu separantur* GELL. ţinuturi despărţite prin interpunerea muntelui, *molium obiectus* TAC. bariera digurilor; **b.** apariţie, vedere pe neaşteptate NEP.

obiex *v.* **obex**

obīrascor, *īrascī, īrātus sum vi. dep.* a se înfuria împotriva: (*cu dat.*) *obirascens fortunae animus* SEN. suflet care se revoltă împotriva sorţii.

obīrātiō, *ōnis f.* pornire mînioasă, mînie (împotriva cuiva) CIC.

obiter *adv.* **1** în mers, în drumul său IUV.; **2** (*fig.*) pe deasupra, în treacăt SEN.; **3** repede, îndată QUINT., APUL.

obitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **obeo**

obitus[2], *ūs m.* **1** (*rar*) venire (în faţa cuiva), prezentare TER. ş.a.; **2** apunere (*a astrelor*): *siderum ortus,* ~ *motusque* CIC. răsărirea, apunerea şi mişcările astrelor, *signorum* ~ VERG. apunerea stelelor; **3** moarte, sfîrşit: *post optimi regis obitum* CIC. după moartea celui mai bun rege, *miserata dolorem difficilesque obitus* VERG. înduioşîndu-se de chinul şi de sfîrşitul ei greu; **4** (*tard.*) îndeplinirea TERT. [genit. sg. *obiti* APUL.].

obiurgātiō, *ōnis f.* dojană, mustrare CIC.

obiurgātor, *ōris m.* dojenitor: *obiurgatores benevoli* CIC. dojenitori binevoitori.

obiurgātōrius (*3*) *adj.* dojenitor: *obiurgatoria epistola* CIC. scrisoare de dojană.

obiurgō (*I*) *vt.* **1** a dojeni, a mustra, a reproşa (cuiva): *me de Pompei familiaritate obiurgas* CIC. îmi faci reproşuri în privinţa prieteniei mele cu Pompeius, *Caesar meam in rogando verecundiam obiurgavit* CIC. Caesar mi-a reproşat jena mea de a-i cere servicii; (*grecism*) *obiurgat filio* DIOM. face reproşuri fiului; **2** a pedepsi, a aplica o corecţie: *servulum verberibus obiurga* SEN. pedepseşte-l pe sclav cu biciul.

oblanguescō, *ere, nguī vi.* a lîncezi CIC.

oblaqueō, *āre vt.* **1** (*agr.*) a libera de strînsoare baza unui arbore, a săpa o groapă la piciorul copacului COL.; **2** a încastra, a monta (o piatră preţioasă) TERT.

oblāticius (*3*) *adj.* dat de bunăvoie, oferit SID.
oblātiō, *ōnis f.* oferire, dăruire DIG.; dar, ofrandă COD. TH.
oblātīvus (*3*) *adj.* oferit de bună voie, spontan SYMM.
oblātor, *ōris m.* donator, cel care oferă TERT.
oblatrātiō, *ōnis f.* certare, bălăcărire HIER.
oblātrātor, *ōris m.* lătrător, cicălitor SID.
oblātrātrix, *īcis f.* lătrătoare, cicălitoare PL.
oblātrō (*I*) *vi.* și *vt.* a urla (la), a se porni cu gura (pe cineva), a ocări: *oblatrans nescio quid* SUET. urlînd nu știu ce, *oblatrans tibi* SEN. urlînd la tine, *oblatrat senatum* SIL. ocărăște senatul.
oblātus (*3*) *p. pf. v.* **offero**
oblectābilis (*2*) *adj.* distractiv, agreabil AUS.
oblectāmen, *inis n.* distracție, amuzament CIC.
oblectāmentum, *ī n.* distracție, amuzament CIC.
oblectātiō, *ōnis f.* distracție, plăcere, încîntare CIC.
oblectātor, *ōris m.* cel care încîntă, cel care amuză APUL.
oblectātōrius (*3*) *adj.* amuzant, distractiv GELL.
oblectō (*I*) *vt.* 1 a distra, a amuza, a face o plăcere, a încînta: *se oblectare* sau *oblectari* a se distra: *minime equidem me oblectavi* TER. nu m-am distrat deloc, *ego interea cum libellis* (*me oblecto*) CIC. în vremea asta, îmi găsesc plăcerea în cărți, *ego me in Cumano satis commode oblectabam* CIC. mă simțeam foarte bine la ferma mea de la Cumae, *ludis tamen oblectamur* CIC. ne distrăm totuși cu spectacolele de circ, *in communibus miseriis hac tamen specula oblectabar* CIC. în aceste nenorociri comune, mă mîngîiam totuși cu această mică speranță, *haec studia senectutem oblectant* CIC. aceste preocupări încîntă bătrînețea; 2 a-și trece timpul (cu ceva plăcut): *conversatione scurrarum iners otium oblectabat* TAC. își trecea vremea, nefăcînd nimic în societatea bufonilor, *hendecasylabi quibus nos in balineo, inter cenam oblectamus otium temporis* PLIN. IUN. hendecasilabi cu care îmi trec plăcut timpul liber la baie, în timpul mesei...
oblēniō, *īre vt.* a potoli, a calma SEN.
oblēvī *pf. v.* **oblino**
oblīdo, *ere, līsi, līsum vt.* a strînge tare, a sugruma, a strivi: *oblisis faucibus* TAC. fiind sugrumați, *oblisus pondere* PLIN. IUN. strivit de greutate.
obligāmentum, *n.* legămînt TERT.; (*fig.*) obligație morală TERT.
obligātiō, *ōnis f.* 1 legătură, împiedicare: *propter linguae obligationem* IUST. pentru că avea limba împiedicată; 2 (*fig.*) implicare: ~ *innocentium* DIG. implicarea unor nevinovați; 3 obligație, angajament: *obligationis onere levari* DIG. a fi descărcat de povara unei obligații; 4 (*jur.*) ipotecă, obligațiune, cauțiune (*ca act*).
obligātōrius (*3*) *adj.* obligatoriu DIG.
obligātus (*3*) *p. pf. v.* **obligo** // **adj.** care are obligații (obligat) față de cineva, îndatorat (cuiva): *mihi obligatior* PLIN. IUN. mai obligat față de mine.
obligō (*I*) *vt.* 1 a lega (*prinzînd la un loc, unind*): ~ *crus fractum* PL. a lega cu o fașă un picior fracturat, ~ *vulnus* CIC. a lega o rană, ~ *venas* TAC. a lega venele (spre a opri sîngele), ~ *aliquem* CIC. a pansa pe cineva, *si quis, oculis obligatis*... SEN. dacă cineva, legat la ochi..., ~ *manipulos* COL. a lega snopi, ~ *obliga* PL. sigilează scrisoarea, ~ *cibum ovis* APIC. a lega un sos cu ouă; 2 (*fig.*) a lega, a obliga, a angaja, a îndatora: *aliquem militiae sacramento* ~ CIC. a lega pe cineva prin jurămîntul militar, ~ *se nexu* CIC. a se obliga printr-un contract de vînzare, *voti sponsio qua obligamur deo* CIC. promisiunea prin care ne legăm față de divinitate, *foedere obligatus* LIV. obligat prin tratat, *hereditas nos obligat aeri alieno* DIG. moștenirea ne obligă la plata datoriilor; *obligor ut tangam fera litora Ponti* OV. sînt obligat să ating țărmurile sălbatice ale Pontului; 3 (*spec.*) **a.** a obliga pe cineva prin serviciile făcute: *obligabis me* PLIN. IUN. mă vei obliga (îți voi fi recunoscător), ~ *aliquem sibi liberalitate* CIC. a și-l îndatora pe cineva prin generozitate, *obligatus ei nihil eram* CIC. nu-i eram îndatorat cu nimic; **b.** a face răspunzător *sau* vinovat: *se obligare* și *obligari aliqua re* a se face vinovat de: *se obligare scelere* SUET. a se face vinovat de crimă, *est enim periculum ne impia fraude obligemur* CIC. căci este pericol de a ne face vinovați de o nelegiuită ticăloșie; **c.** a angaja, a ipoteca: *fortunas suas obligaverunt* CIC. și-au ipotecat averile, *fundi et aedes obligatae sunt* PL. pămînturile și casele îi sînt ipotecate; (*fig.*) ~ *fidem* CIC. a-și da cuvîntul.
obligūriō (**obligurriō**), *īre, iī vt.* a linge; (*fig.*) a păpa, a toca, a risipi (*averea*) CIC.
obligūrītor, *ōris m.* risipitor FIRM.
oblīmo (*I*) *vt.* [*limus*] 1 a acoperi cu mîl: *Nilus oblimatos agros relinquit* CIC. Nilul lasă cîmpiile acoperite cu mîl, *fossae oblimatae* SUET. șanțuri pline de mîl; (*oc.*) a acoperi cu osînză VERG. G. *3, 136*; 2 (*fig.*) a năclăi, a întuneca: ~ *mentes* CLAUD. a întuneca mințile; 3 a împotmoli, a prăpădi: ~ *rem patris* HOR. S. *1, 2, 62* a prăpădi averea tatălui.
obliniō (*IV*) *vt.* 1 a unge jur împrejur, a mînji COL.; 2 (*fig.*) a șterge, a anula AMBR.
oblinō, *ere, lēvī, litum vt.* 1 a unge, a da cu un strat de..., a spoi, a mînji: *obliti unguentis* CIC. unși cu pomezi, *oblitus caeno* CIC. mînjit cu noroi (*cu ac. gr.*) *oblitus faciem suo cruore* TAC. cu fața mînjită de sîngele său; 2 (*spec.*) **a.** a smoli, a humui (*spre a astupa cu un strat*): ~ *dolia, amphoram* CAT. a smoli butoaiele, amfora, *gypso oblita cadus* PLIN. cadă dată cu ghips; **b.** a netezi scrisul de pe o tăbliță cerată, a șterge ce e scris GELL.; **c.** a murdări LUCIL., VARR.; 3 (*fig.*) a mînji, a pîngări: *oblitus parricidio* CIC. pîngărit de paricid, ~ *aliquem versibus atris* HOR. a defăima pe cineva prin versuri de ocară; 4 a impregna, a umple, a încărca: *facetiae oblitae Latio* CIC. glume îmbibate de spirit latin, *divitiis oblitus* HOR. încărcat de bogății, *villa oblita tabulis pictis* VARR. vilă cu pereții plini de tablouri.
obliquātiō, *ōnis f.* încolăcire MACR.
obliquē *adv.* 1 oblic, pieziș, de-a curmezișul CIC.; 2 (*fig.*) indirect, pe ocolite TAC.
oblīquitās, *ātis f.* oblicitate, direcție oblică PLIN.; (*fig.*) ambiguitate PRISC.
oblīquō (*I*) *vt.* 1 a întoarce în direcție oblică, a suci într-o parte: ~ *oculos* OV. a întoarce ochii într-o parte,

~ *equos* STAT. a întoarce într-o parte caii, *obliquat sinus in ventum* VERG. suceşte pieziş pînzele faţă de direcţia vîntului, ~ *crinem* TAC. G. *38* a-şi aduce părul în răspăr; **2** (*fig.*) a aduce întrucîtva: ~ *preces* STAT. a adresa indirect rugăminţi.

oblīquus (*3*) *adj.* **1** într-o parte, de-a curmezişul, pieziş, lateral: *animal utitur motu sui corporis prono, obliquo, supino* CIC. animalul are o mişcare a trupului său în faţă, într-o parte, pe spate, *obliquam facere imaginem* PLIN. a picta pe cineva din profil, *obliquo itinere* CAES. pe un drum lateral, *obliqua urna* OV. urnă înclinată, *ab obliquo* sau *ex obliquo, per obliquum, in obliquum* dintr-o parte, într-o parte; **2** sucit, şerpuit: *amnis cursibus obliquis fluens* OV. rîu curgînd cu un curs şerpuitor, *obliquo pede* OV. cu piciorul sucit; **3** (*fig. despre privire*) chiorîş, invidios, duşmănos: *obliqua invidia* VERG. invidia care priveşte chiorîş, *Cato adversus potentes semper* ~ FLOR. Cato care privea totdeauna duşmănos la cei puternici, *obliquo oculo mea commoda limat* HOR. îmi roade (pizmuieşte) cu ochi invidioşi bunăstarea; **4 a.** indirect, pe ocolite: *obliqua insectatio* TAC. critică voalată, *eum obliquis orationibus* SUET. l-a criticat indirect în discursurile sale; **b.** (*spec.*) *1*) (*gram.*) *oratio obliqua* IUST. sau *obliqua allocutio* QUINT. vorbire indirectă *sau* stil indirect, *obliqui casus* QUINT. cazuri oblice; *2*) colateral, nelegitim: *obliquum a matre genus* STAT. înrudire indirectă după mamă, *obliquo maculat qui sanguine regnum* LUC. care prin originea sa nelegitimă pătează tronul.

obliscor *arh. v.* **obliviscor**

oblīsi *pf. v.* **oblido**

oblīsus (*3*) *p. pf. v.* **oblido**

oblīterātio, oblīterātor, oblīterō *v.* **oblitteratio, oblitterator, oblittero**

oblitescō, *ere, lituī vi.* a se ascunde: *metu oblituit* SEN. s-a ascuns de frică.

oblitterātiō, *ōnis f.* ştergere din memorie, uitare: ~ *praeteritorum* AMM. uitarea trecutului.

oblitterātor, *ōris m.* cel care te face să uiţi TERT.

oblitterō (*I*) *vt.* **1** (*rar*) a şterge (literele) TAC. *13, 23*; **2** a şterge din minte, a face să se uite, a da uitării: *nondum oblitterata memoria superioris belli* LIV. nefiind ştearsă amintirea luptei anterioare, *mox silentio rem oblitteravit* SUET. curînd a făcut ca lucrul să fie dat uitării prin tăcere, *ne ritus sacrorum oblitterarentur* TAC. pentru ca riturile ceremoniilor să nu se uite.

oblitterus (*3*) *adj.* = **oblitteratus** GELL. *19, 7, 4.*

oblituī *pf. v.* **oblitesco**

oblitus[1] (*3*) *p. pf. v.* **oblino**

oblītus[2] (*3*) *p. pf. v.* **obliviscor**

obliviālis (*2*) *adj.* care te face să uiţi PRUD.

oblīviō, *ōnis f.* **1** uitare: *laudem alicuius ab oblivione vindicare* CIC. a salva faima cuiva de la uitare, *dare aliquid oblivioni* LIV. a da uitării un lucru, *in oblivionem negotii venire* LIV. a uita de o treabă, *in oblivionem ire* SEN. a fi uitat, *per oblivionem* SUET. prin uitare; **2** (*oc.*) lipsă de memorie, uituceală SUET.; **3** amnistie: *decreta* ~ *rerum praeteritarum* SUET. a fost decretată o amnistie pentru trecut, *lex oblivionis* NEP. amnistie.

obliviōsus (*3*) *adj.* **1** uituc CIC.; **2** (*poet.*) care te face să uiţi HOR. C. *2, 7, 21.*

obliviscor, *līviscī, lītus sum vi.* şi *vt. dep.* a uita: (*cu genit. persoanei sau lucrului*) *obliti omnes coniugum liberorumque* IUST. uitînd toţi de soţiile şi de copiii lor, *nec umquam obliviscar noctis illius* CIC. niciodată nu voi uita noaptea aceea, ~ *pudoris* OV. a nu mai ţine seama de onoare, (*cu ac. lucrului*) *non sum oblitus officium meum* PL. n-am uitat de datoria mea, *obliviscor iam iniurias meas* CIC. nu ţin seama de insultele pe care mi le-ai adus, *ut alia obliviscar* CIC. ca să trec peste altele, (*cu inf.*) *oblita est pharetram tollere* OV. a uitat să-şi ia faretra, (*cu interog. indir.*) *prae metu obliti quid relinquerent, quid secum ferrent* LIV. de frică uitînd ce să lase şi ce să ia cu ei; (*rar cu sens pas.*) *adoptivae familiae obliviscuntur* DIG. familiile adoptive sînt uitate, *oblita mihi tot carmina!* VERG. B. *9, 53* atîtea cîntece am uitat!

oblīvium, *iī n.* (*poet. frecv. pl.*) uitare: *ducere sollicitae oblivia vitae* HOR. S. *2, 6, 62* a sorbi uitarea grijilor vieţii, *agere oblivia laudis* OV. a da uitării gloria.

oblīvius (*3*) *adj.* căzut în uitare, învechit VARR.

oblocō, *āre vt.* a angaja pe bani IUST.

oblocūtor, *ōris m.* cel care taie vorba altuia, întrerupător PL.

oblongulus (*3*) *adj.* destul de lung GELL.

oblongus (*3*) *adj.* lunguieţ, prelung LIV. ş.a.

obloquor, *loquī, locūtus* (*loquutus*) *sum vi. dep.* **1** a întrerupe în vorbă (pe cineva) [cu dat.] PL., CIC.; **2** a vorbi de rău, a apostrofa, a ocărî SEN. ş.a.; **3** a însoţi cu cîntecul său: *non avis obloquitur* OV. P. *3, 1, 21* pe-aici nu întîmpini pasăre cîntînd, *sacerdos obliquitur numeris septem discrimina vocum* VERG. Aen. *6, 646* preotul însoţeşte cu cadenţa cîntecului său cele şapte tonuri ale lirei (acompaniază cîntul său cu sunetele lirei).

obluctātiō, *ōnis f.* împotrivire, luptă LACT.

obluctor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a se împotrivi (în luptă), a se lupta [cu dat.]: ~ *Fabio* SIL. a se lupta cu Fabius, ~ *flumini* CURT. a lupta contra curentului apei, ~ *fruticibus* COL. a lupta cu mărăcinii, *obluctantia saxa submovit* STAT. îndepărtează bolovanii care-i stau împotrivă; (*fig.*) ~ *difficultatibus* CURT. a se lupta cu greutăţile.

oblūdō, *ere, lūsī, lūsum vi.* **1** (*abs.*) a glumi (în faţa cuiva) PL.; **2** a lua în rîs (pe cineva), a înşela [cu dat.] PRUD.

oblūridus (*3*) *adj.* livid, pămîntiu AMM.

obmolior, *īrī, ītus sum vt. dep.* **a.** a construi (în faţa...), a înălţa (împotrivă, ca apărare): ~ *arborum truncos et saxa* CURT. a se baricada cu trunchiuri de copaci şi cu bolovani, *nec in promptu erant quae obmolirentur* LIV. nu aveau la îndemînă cu ce să-şi ridice o apărare; **b.** (*fig.*) a astupa LIV. *37, 32, 7.*

obmoveō, *ēre vt.* a întinde (în faţă), a oferi CAT.

obmurmurātiō, *ōnis f.* murmur ostil AMM.

obmurmurō (*I*) *vi.* şi *vt.* a murmura împotriva... [cu dat.] OV.; a spune printre dinţi SUET.

obmussitō, *āre* şi **obmussō**, *āre vi.* a mormăi împotriva... [cu dat.] TERT.

obmūtescō, *ere, mutuī vi.* 1 (*propr.*) a deveni mut COL. ş.a.; 2 a amuţi, a nu mai scoate o vorbă: *obmutuit illa dolore* OV. aceea amuţi de durere; 3 (*fig.*) a înceta: *hoc studium obmutuit* CIC. această ocupaţie a mea a încetat.

obnatus (*3*) *adj.* crescut lîngă..., aflat în apropierea... [cu dat.] LIV. *23, 19, 11*.

obnectō, *ere vt.* a lega ACC.

obnexus, *ūs m.* legătură; angajament TERT.

obnītor, *nītī, nixus* (*nīsus*) *sum vi. dep.* 1 a se sprijini (în), a se opinti cu putere (în) [cu dat.]: *obnixo genu scuto* NEP. genunchiul proptindu-se în scut, *taurus arboris obnixus trunco* VERG. taurul izbind cu putere în trunchiul copacului, *portam torquet obnixus umeris* VERG. opintindu-se, cu umerii desface poarta; 2 (*fig.*) a se opune, a se lupta contra: *consilio ac manu hostibus obniti* TAC. a se opune duşmanului cu mintea şi cu braţul, *fuere qui triumphum impedire obniterentur* VELL. au fost unii care se sforţau să împiedice triumful.

obnixē *adv.* făcînd toate sforţările, insistent: *te obnixe rogo, ut...* SEN. îţi cer insistent să...

obnixum *adv.* cu încăpăţînare AUS.

obnixus (*3*) *p. pf. v.* **obnitor** // **adj.** neclintit, statornic, hotărît: *obnixi stabili gradu impetum hostium excipere* LIV. a înfrunta atacul duşmanilor nestrămutaţi de pe poziţie, ~ *animus ad perpetiendos cruciatus* SEN. suflet nestrămutat în suferirea chinurilor, *obnixa pugna* VELL. luptă îndîrjită.

obnoxiē *adv.* 1 fiind vinovat: *perii..., nihil* ~ PL. m-am dus pe copcă, fără să am vreo vină; 2 cu supunere, servil LIV. *3, 39, 1*.

obnoxiō, *āre vt.* a face să fie supus, a aservi MAMERT.

obnoxiōsē *adv.* cu supunere, timid PL.

obnoxiōsus (*3*) *adj.* supus, subordonat PL.

obnoxius (*3*) *adj.* 1 îndatorat pentru o vină (faţă de cineva), vrednic de pedeapsă: *ego tibi me obnoxium esse fateor* PL. eu mărturisesc că sînt vrednic de pedeapsă din partea ta (vinovat faţă de tine), *ego lege Aquilia obnoxius sum* DIG. sînt vrednic de a fi pedepsit după legea Aquilia; 2 răspunzător, vinovat (de): (*cu dat.*) *animus neque delicto neque lubidini* ~ SALL. suflet care n-are pe conştiinţă nici un delict sau viciu, ~ *communi culpae* OV. care împărtăşeşte o greşeală comună (vinovat de aceeaşi greşeală); 3 (*gener.*) supus, ascultător, la discreţie: *aliquem sibi obnoxium fidumque facere* SALL. a-şi face pe cineva devotat şi credincios, *ni sibi obnoxia foret* SALL. dacă nu i-ar fi făcut pe voie; 4 îndatorat (cuiva), obligat: *uxori* ~ *sum* TER. am obligaţii faţă de nevastă-mea, *Crasso ex privatis negotiis obnoxii* SALL. obligaţi lui Crassus de pe urma afacerilor particulare, *luna radiis fratri obnoxia* VERG. G. *1, 396* luna care-şi datorează lumina razelor fratelui ei (soarele), *facies nullis obnoxia gemmis* PROP. înfăţişare frumoasă, care nu datorează nimic nestematelor, *arva non rastris hominum obnoxia* VERG. ogoare care nu au nevoie să fie greblate (ca să fie roditoare); 5 servil, umil, nedemn: *obnoxia pax* LIV. pace nedemnă, *obnoxia servitus* PHAEDR. sclavie ruşinoasă, *si reticeam aut superbus, aut* ~ *videar* LIV. dacă n-aş vorbi, ar părea fie trufaş, fie servil; 6 expus, supus (unui rău): *arbores frigoribus obnoxiae* LIV. arbori expuşi gerurilor (care le fac rău), ~ *infidis consiliis* TAC. expus sfaturilor perfide, ~ *bello* OV. expus războiului, *terra ad tales casus obnoxia* PLIN. pămîntul expus unor astfel de catastrofe; 7 (*abs.*) expus primejdiilor, trecător, slab, neputincios, firav: *in hoc obnoxio domicilio animus liber habitat* SEN. în acest corp firav, locuieşte un suflet liber, ~ *iuvenis* FLOR. tînăr expus primejdiilor, ~ *flos* PLIN. floare trecătoare; *obnoxium est...* este de temut ca... este periculos ca... TAC. D. 10.

obnūbilātiō, *ōnis f.* înnourare, întunecare AUG.

obnūbilō (*I*) *vt.* a acoperi cu un nor, a întuneca: (*fig.*) *vultus serenitatem* ~ GELL. a întuneca seninătatea feţei, *obnubilabat haec omnia vitium* AMM. toate aceste calităţi le întuneca viciul, *odore sulphuris obnubilatus* APUL. M. *9, 26* sufocat de un nor mirositor a sulf.

obnūbilus (*3*) *adj.* întunecat ENN. *apud* CIC. Tusc. *1, 48*.

obnūbō, *ere, nupsī, nuptum vt.* a înveli, a acoperi: *lictor colliga manus, caput obnubito* CIC. lictore, leagă-i mîinile, acoperă-i capul (condamnatului la moarte), *mare terras obnubit* VARR. marea acoperă pămîntul.

obnuntiātiō, *ōnis f.* anunţare de prevestire rea, prevestire rea: *comitiorum dies tolluntur obnuntiationibus* CIC. zilele de ţinere a alegerilor sînt anulate din cauza înştiinţării de prevestiri rele.

obnuntiō (*I*) *vi.* 1 a anunţa prevestiri rele (*de către auguri sau tribuni ai plebei şi, prin aceasta*), a se opune activităţilor publice, alegerilor: ~ *comitiis* CIC. a se opune ţinerii de adunări (anunţînd că semnele divine sînt nefavorabile), ~ *consuli* CIC. a se opune consulului (în baza relelor prevestiri), *postulat ut sibi postero die in foro obnuntietur* CIC. cere ca a doua zi să i se vestească în for semnele nefavorabile pentru ţinerea adunărilor; 2 (*gener.*) a aduce veşti proaste TER. Ad. *547*.

oboediens, *ntis p. pr. v.* **oboedio** // **adj.** supus, ascultător: *appetitus rationi* ~ CIC. pofta supusă raţiunii, *imperiis nemo oboedientior me* LIV. nimeni nu e mai supus ordinelor ca mine, ~ *ad nova consilia* LIV. ascultător faţă de noile hotărîri, *omnia secunda et oboedientia sunt* SALL. Iug. *14* totul vă e favorabil şi merge după voia voastră.

oboedienter *adv.* supus, ascultător, prompt LIV., AUG.

oboedientia, *ae f.* supunere, ascultare CIC.

oboediō (*IV*) *vi.* a da ascultare, a se supune, a face voia... [cu dat.]: ~ *magistratibus* CIC. a da ascultare magistraţilor, ~ *praecepto* CIC. a urma un sfat, ~ *legi* NEP. a se supune legii, *pecora quae natura ventri oboedientia finxit* SALL. vitele pe care natura le-a făcut roabe pîntecelui, ~ *tempori multorum* CIC. a fi la dispoziţia multora, (*impers.*) *utrimque oboeditum est dictatori* LIV. de ambele părţi s-a dat ascultare dictatorului, (*cu ac. n.*) *haec omnia facile*

oboediebam APUL. M. *10, 17* executam ușor toate acestea; [viit. arh. *oboedibo* AFRAN.].

oboeditiō, *ōnis f. v.* **oboedientia**

oboleō, *ēre, uī vi.* și *vt.* a exala un miros: *oboluisti allium* PL. ai puțit a usturoi; (*fig.*) *oboluit huic marsupium* PL. ăsta mi-a mirosit punga.

obolus, *ī m.* obol: *1*) monedă grecească (*a șasea parte dintr-o drahmă*) CELS. *2*) măsură de greutate (= 72 cg) VITR.

oborior, *īrī, ortus sum vi. dep.* a lua naștere, a apărea pe neașteptate: *sunt oculis tenebrae obortae* OV. un întuneric s-a lăsat deodată în fața ochilor mei, *lacrimis ita fatur obortis* VERG. astfel vorbește, izbucnind în plîns, *acrius obortum est bellum* LIV. izbucni un război și mai violent, *tanta haec laetitia oborta est* TER. atît de mare veselie m-a apucat.

obp... *v.* **opp...**

obquiniscō *v.* **ocquinisco**

obraucātus (*3*) *adj.* (v. *raucus*) ajungînd să răgușească.

obrēpō, *ere, rēpsī, reptum vi.* și *vt.* **1** a se apropia pe nesimțite, a se furișa, a se strecura tiptil: *mors obrepit interim* PL. în vremea asta, se apropie pe nesimțite moartea, *feles levibus vestigiis obrepunt avibus* PLIN. pisicile se apropie de păsări tiptil, cu pași ușori, *pueritiae adulescentia obrepit* CIC. adolescența urmează pe nesimțite copilăriei, *vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt* SEN. viciile se strecoară pe nesimțite în sufletul nostru sub numele de virtuți, *Plancius non obrepsit ad honorem* CIC. Plancius nu s-a strecurat pe ascuns la această demnitate, *imagines obrepunt in animos dormientium* CIC. imaginile se strecoară în sufletele celor ce dorm; (*vt.*) *te obrepet fames* PL. te va apuca pe nesimțite foamea; **2** (*rar*) a lua prin surprindere, a înșela GELL.

obreptiō, *ōnis f.* luare prin surprindere: *aggressus per obreptionem* FRONT. atacînd prin surprindere.

obreptīvē *adv.* pe furiș COD. TH.

obreptīvus (*3*) *adj.* (pe) ascuns, secret SYMM.

obreptō (*I*) *vi.* a se apropia pe ascuns PL.

obrētiō, *īre vt.* a înfășura într-o plasă (de fire de păianjen) LUCR.

obrigescō, *ere, riguī vi.* a înțepeni, a îngheța; (*fig.*) a se întări: *cum iam paene obriguisset* CIC. după ce aproape că înțepenise de ger, (*fig.*) *viro ~ satius est* SEN. pentru un bărbat, e mai bine să se călească cu viața grea.

obrōborātiō, *ōnis f.* înțepenire a membrelor VEG.

obrōdō, *ere vt.* a roade împrejur, a ronțăi PL. (*fig.*) a sfîșia TERT.

obrogātiō, *ōnis f.* propunere de abrogare a unei legi prin una nouă RH. HER.

obrogō (*I*) *vi.* **1** a propune o lege care o abrogă sau o modifică pe alta, a anula o lege: *huic legi nec obrogari fas est* CIC. și la această lege nu este permis a se propune nici o modificare, *semper antiquae* (*legi*) *obrogat nova* LIV. totdeauna legea nouă o abrogă pe cea precedentă; **2** a se opune (unei legi) FLOR.

obrubescō, *ere vi.* a se (în)roși AUG.

obructō, *āre vi.* a rîgîi (în nasul cuiva) [cu dat.] APUL.

obruō, *ere, ruī, rutum vt.* **1** a acoperi cu o grămadă de..., a îngropa, a îneca: *campi sabulo obruti* CURT. cîmpii acoperite cu nisip, *tellus obruta ponto* OV. pămîntul acoperit de apele mării (inundat), *~ thesaurum* CIC. a îngropa în pămînt o comoară, *~ hominem vivum* SALL. a îngropa un om de viu, *classis obruta aquis* OV. flota înecată de ape, *submersas obrue puppes* VERG. îneacă corăbiile scufundîndu-le, *semina longis Cerealia sulcis obruta sunt* OV. semințele grînelor au fost îngropate (semănate) în brazdele lungi, *milium circa Kal. Nov. melius obruitur* COL. e mai bine să semeni meiul pe la 1 noiembrie, *terram nox obruit umbris* LUCR. noaptea acoperă pămîntul cu umbrele ei, (*spec.*) *obrutus vino* CIC. încărcat de vin, *~ se vino* CIC. a se îmbăta; **2** (*fig.*) a face să dispară, a face să se uite, a întuneca, a eclipsa: *adversa perpetua oblivione obruamus* CIC. să îngropăm necazurile într-o eternă uitare, *Marius, Catuli interitu sex suos obruit consulatus* CIC. prin moartea lui Catulus, Marius și-a întunecat faima celor șase consulate ale sale, *Venus Nymphas obruit* STAT. Venus eclipsează nimfele ce-o însoțesc; **3** a strivi, a copleși, a doborî: *obruimur numero* VERG. sîntem copleșiți prin numărul dușmanilor, *obrutus his criminibus* CIC. strivit sub aceste acuzații, *obrui aere alieno* CIC. a fi copleșit de datorii, *animum curae non obruunt* CIC. grijile nu doboară sufletul.

obrussa, *ae f.* proba de foc a aurului; (*fig.*) probă riguroasă, piatră de încercare: *aurum ad obrussam* SUET. aur foarte curat; (*fig.*) *argumenta ad obrussam exigere* SEN. a supune argumentele la o probă riguroasă.

obrutus (*3*) *p. pf. v.* **obruo**

obsaepiō, *īre, saepsī, saeptum vt.* a închide trecerea printr-o barieră; (*fig.*) a îngrădi, a stăvili: *alii obsaeptis itineribus super vallum saliunt* LIV. alții, fiindcă drumurile erau barate, sar peste întăritură, (*fig.*) *~ plebi iter ad curules magistratus* LIV. a stăvili plebei calea către magistraturile curule, *obsaepta diutina servitute ora* PLIN. IUN. guri astupate printr-o lungă sclavie.

obsaturō, *āre vt.* a sătura: (*fig.*) *istius obsaturabere* TER. Heaut. *869* ți se va face lehamite de ăsta.

obscaen... *v.* **obscen...**

obscaevō, *āre, āvī vi.* (v. *scaevus*) a aduce o prevestire rea, a fi piază rea [cu dat.] PL. As. *266*.

obscēnē *adv.* urît, indecent, nerușinat, obscen CIC.

obscēnitās, *ātis f.* **1** prevestire rea, rău augur ARN.; **2** obscenitate, nerușinare, indecență: *obscenitatis in feminas reus* SUET. acuzat de obscenitate față de femei; **3** (*concrt.*) **a.** părți rușinoase ARN.; **b.** obiect obscen, care imită părțile rușinoase PLIN.

obscēnus (*3*) *adj.* **1** de rău augur, prevestitor de nenorocire, funest: *obscenae volucres* VERG. păsări de rău augur, *obscenae canes signa dabant* VERG. cățele rău prevestitoare dădeau semne, *obscena puppis* OV. H. *5, 119* corabia fatală (*care o ducea pe Helena răpită de Paris*), *obscena Troia* CATUL. *68, 99* Troia fundată sub auspicii funeste; **2** urît, respingător, scîrbos, murdar: *obscenae pelagi volucres* VERG. Aen. *3, 241* scîrboasele păsări ale mării (despre Harpii), *obscenum vas* SEN. Ep. *77, 14* oală de noapte // **obscēna**, *ōrum n. pl.* excremente SEN. Ep.

70, 20; 3 (*fig.*) urît, indecent, obscen, neruşinat: *obscenae voluptates* CIC. plăceri obscene, *iocandi genus obscenum* CIC. mod obscen de a glumi // *obscenum virile* OV. membru bărbătesc.

obscūrātiō, *ōnis f.* întunecare: ~ *solis* CIC. eclipsă de soare; (*fig.*) obscuritate CIC. Fin. *4, 29*.

obscūrē *adv.* 1 puţin limpede, confuz: *obscurius dicere* CIC. a vorbi mai confuz; 2 pe ascuns, pe furiş: *malum ~ serpens* CIC. rău care se întinde pe ascuns, *neque id ~ ferebat* CIC. nu ascundea acest lucru; 3 modest (*ca origine*): ~ *natus* MACR. născut dintr-o familie de jos.

obscūritās, *ātis f.* 1 întunecime, obscuritate: ~ *latebrarum* TAC. întunecimea ascunzişului; 2 întunecare: ~ *visus* PLIN. slăbirea vederii; 3 obscuritate, lipsă de claritate: ~ *verborum* CIC. neclaritatea cuvintelor, ~ *naturae* CIC. misterul naturii; 4 inferioritate (a originii sau a poziţiei sociale): ~ *generis* FLOR. origine modestă.

obscūrō (*I*) *vt.* 1 a întuneca, a lua lumina: *volucres aethera obscurant pennis* VERG. păsările întunecă cerul cu penele lor, *sol obscuratus* CIC. soare în eclipsă; 2 a acoperi, a ascunde privirii, a face nevăzut: *odoratum caput obscurante lacerna* HOR. pelerina ascunzîndu-ţi capul pomădat, *neque nox tenebris ~ coetus nefarios potest* CIC. nici noaptea cu întunericul ei nu poate ascunde adunările voastre nelegiuite; 3 (*fig.*) a întuneca: **a.** (*despre minte*) *scio amorem tibi pectus obscurasse* PL. ştiu că iubirea ţi-a orbit mintea; **b.** (*despre stil*) a face obscur, neinteligibil: *nihil ~ dicendo* CIC. a se exprima cu totul limpede; **c.** (*despre pronunţie*) a pronunţa slab, surd: *M neque eximitur, sed obscuratur* QUINT. sunetul „M“ nu e suprimat, ci pronunţat slab, ~ *vocem* QUINT. a înfunda vocea; **d.** a lăsa în umbră, a eclipsa, a face să pălească, a face să se uite: *fortuna res celebrat obscuratque* SALL. soarta e cea care pune în lumină sau lasă în umbră evenimentele, *obscurata vocabula* HOR. cuvinte ieşite din uz.

obscūrum, *ī n.* întuneric: ~ *noctis* VERG. G. *1, 478* întunericul nopţii, *si mea fama in obscuro sit* LIV. dacă numele meu ar rămîne necunoscut.

obscūrus (*3*) *adj.* 1 întunecos, întunecat: *obscurum antrum* OV. peşteră întunecoasă, *obscurum caelum* HOR. cer întunecat, *obscurae aquae* OV. ape tulburi, *ibant obscuri* VERG. mergeau prin întuneric; 2 (*fig.*) **a.** obscur, greu de înţeles, neclar: *Heraclitus clarus ob obscuram linguam* LUCR. Heraclit faimos prin obscuritatea limbajului, *obscura oracula* CIC. oracole puţin clare, *obscura vox* QUINT. voce puţin clară (surdă); **b.** nesigur, vag: *obscura spes* CIC. speranţă vagă; **c.** necunoscut, obscur: *non est obscura tua in me benevolentia* CIC. bunăvoinţa ta faţă de mine nu mi-e necunoscută, *nomen obscurius* CAES. un nume mai necunoscut; **d.** neînsemnat ca origine, ca familie: *obscuro loco natus* CIC. născut dintr-o familie neînsemnată, *clarus an ~, plurimum distat* QUINT. dacă cineva e om celebru sau neînsemnat e mare deosebire; **e.** (*despre caracter*) ascuns, secret, de nepătruns: *Tiberius obscurus adversus alios* TAC. Tiberius, ascuns faţă de alţii, *obscurum odium* CIC. ură ascunsă, *plerumque modestus occupat obscuri speciem* HOR. adesea omul rezervat trece drept prefăcut.

obsecrātiō, *ōnis f.* 1 rugăminţi stăruitoare cu invocarea zeilor: *alicuius obsecrationem repudiare* CIC. a respinge rugămintea cuiva; 2 rugăciuni publice adresate zeilor: ~ *in unum diem indicta* LIV. *26, 23, 6* au fost hotărîte rugăciuni publice de o zi (spre a potoli mînia zeilor).

obsecrō (*I*) *vt.* a ruga din suflet, a implora, a conjura (în numele zeilor): *pro mea vos salute non rogavit solum, sed obsecravit* CIC. nu numai că v-a rugat pentru salvarea mea, dar v-a implorat, *pro di immortales, obsecro vostram fidem* PL. în numele cerului, implor buna voastră credinţă, *pater, obsecro ut mihi ignoscas* TER. tată, te rog din suflet să mă ierţi; (*ca paranteză*) *Attica, obsecro te, quid agit?* CIC. Attica, rogu-te, ce face?

obsecundātiō, *ōnis f.* supunere, ascultare AUG.

obsecundō (*I*) *vi.* a se arăta favorabil, a secunda intenţiile (cuiva), a se conforma, a asculta (de): *eius voluntatibus non modo socii obtemperarunt, sed etiam venti tempestatesque obsecundarunt* CIC. nu numai că aliaţii au ascultat de părerile lui, dar chiar şi vînturile şi furtunile le-au secundat, ~ *imperiis* AMM. a se conforma ordinelor.

obsecūtiō, *ōnis f.* ascultare, supunere ARN.

obsecūtor, *ōris m.* cel care ascultă de... TER.

obsecūtus (*3*) *p. pf. v.* **obsequor**

obsēdī *pf. v.* **obsideo** şi **obsido**

obsēpiō *v.* **obsaepio**

obsequēla, *ae f.* deferenţă, respect SALL.

obsequens, *ntis p. pr. v.* **obsequor** // **adj.** făcînd pe voia (cuiva), ţinînd seama (de), ascultător: ~ *patri* TER. supus în toate tatălui său, *animus omni umore obsequentior* SE. sufletul mai mlădios decît orice lichid, *bonam atque obsenquentem deam* PL. pe zeiţa cea bună şi care ne ascultă păsul.

obsequenter *adv.* făcînd pe voia cuiva: *haec collegae ~ facta* LIV. acestea au fost făcute din condescendenţă faţă de coleg, *vixit in contubernio aviae obsequentissime* PLIN. IUN. a trăit în intimitatea bunicii lui, neieşind din cuvîntul ei.

obsequentia, *ae f.* complezenţă, luare în seamă a altora CAES.

obsequibilis (*2*) *adj.* serviabil GELL.

obsequiōsus (*3*) *adj.* plin de deferenţă, serviabil PL.

obsequium, *iī n.* 1 satisfacerea voii (cuiva), complezenţă, condescendenţă: ~ *amicos, veritas odium parit* TER. complezenţa îţi face prieteni, sinceritatea îţi creează duşmani, ~ *in regem* PL. condescendenţa faţă de rege, ~ *ventris* HOR. satisfacerea voii pîntecelui (viaţă de petrecere); (*pl.*) dovezi de complezenţă, semne favorabile: *obsequia fortunae* CURT. semne favorabile ale sorţii, *omnia ei obsequia polliceor, si modo* CIC. îi promit toate dovezile de condescendenţă, numai să...; (*fig.*) *obsequio aquarum* OV. printr-un curent favorabil al apelor, *flectitur obsequio curvatus ramus* OV. ramura mlădiată încetişor se îndoaie; (*spec.*) complezenţă amoroasă, împreunare: *Alexandrum ob obsequia corporis devinxerat*

sibi CURT. *10, 1, 25* şi-l înrobise pe Alexandru, culcîndu-se cu el; 2 supunere, ascultare (*faţă de superiori*): *deforme* ~ TAC. supunere dezgustătoare (servilism), ~ *in principem* TAC. supunere faţă de împărat, ~ *erga aliquem exuere* TAC. a nu mai asculta de cineva, *ad obsequium redigere* SUET. a readuce la supunere, *iurare in obsequium alicuius* IUST. a jura credinţă cuiva; 3 (*tard.*) serviciu militar (*de ordonanţă, de planton*); (*pl.*) suită.

obsequor, *sequī, secūtus* (*sequūtus*) *sum vi. dep.* 1 a-i face (cuiva) pe plac, a se arăta binevoitor (faţă de), a ceda: ~ *publicanis in omnibus rebus* CIC. a se arăta binevoitor faţă de publicani în toate chestiunile, ~ *tempestati* CIC. a ceda furtunii, (*cu pron. la n.*) *id ego percupio obsequi gnato meo* PL. într-asta, eu vreau să-i fac pe plac fiului meu, (cu *ut*) *neque uti de M. Popilio referrent, senatui obsequebantur* LIV. propunînd să se discute despre M. Popilius, nu făceau asta spre a fi pe placul senatului; 2 a da ascultare, a se lăsa dus, a se deda: ~ *studiis suis* NEP. a urma propriile lui înclinaţii, ~ *voluntati alicuius* CIC. a îndeplini voinţa cuiva, ~ *animo* PL. a da ascultare sufletului său (a-şi face poftele); (*fig.*) *aes malleis obsequitur* PLIN. bronzul se arată supus la loviturile de ciocan (este maleabil), *caput manibus obsequatur* QUINT. capul să urmeze mişcările mîinilor.

obserātiō, *ōnis f.* închizătură FORT.

obsēricātus (*3*) *adj.* îmbrăcat în mătase AUG.

obserō[1] (*I*) *vt.* a închide cu un drug, a zăvorî: *abi atque obsera ostium* TER. du-te şi zăvorăşte uşa; (*fig.*) ~ *palatum* CATUL. a pune strajă gurii (a tăcea), *quid obseratis auribus fundis preces?* HOR. Epod. *17, 53* ce-ţi verşi rugăminţile în nişte urechi astupate?

obserō[2], *ere, sēvī, situm vt.* a semăna, a însămînţa, a planta: ~ *terram frugibus* CIC. a semăna pămîntul cu grîne; (*fig.*) ~ *pugnos* PL. Men. *1012* a planta pumni în faţa cuiva (a căra pumni cuiva) // **obsitus** (*3*) *p. pf.* acoperit (de), plin (de) [cu abl.]: *felicibus obsita pomis rura* OV. ţinuturi plantate cu pomi roditori, *vestis obsita squalore* LIV. haină acoperită de murdărie, *montes nive obsiti* CURT. munţi încărcaţi de zăpadă, *obsitus aevo* VERG. încărcat de ani.

observābilis (*2*) *adj.* observabil SEN.; demn de notat, remarcabil APUL.

observans *p. pr. v.* **observo** // **adj.** 1 plin de condescendenţă, atent, respectuos (faţă de cineva) [cu genit.]: *homo mei observantissimus* CIC. un om foarte respectuos faţă de mine; 2 diligent, scrupulos: *observantissimus omnium officiorum* PLIN. care-şi îndeplineşte foarte scrupulos toate îndatoririle.

observanter *adv.* 1 respectuos APUL.; 2 cu grijă, atent: *his verbis uti observantissime vitavit* GELL. s-a ferit cu multă grijă să se folosească de aceste cuvinte.

observantia, *ae f.* 1 observare, luare în consideraţie: *temporum observantiā* VELL. prin calcul atent al perioadelor de timp; 2 respect, deferenţă, consideraţie: *amicos observantiā retinere* CIC. a-şi păstra prietenii prin deferenţă, ~ *in regem* LIV. respectul faţă de rege, *prisci moris* ~ VAL. MAX. respectul tradiţiei; 3 (*tard.*) cult religios COD. TH.

observātē *adv.* cu grijă GELL.

observātiō, *ōnis f.* 1 observare: ~ *siderum* CIC. observarea astrelor, *observationi operam dare* PL. a se strădui să observe (a veghea atent); 2 observaţie (*ca rezultat al observării*), remarcă, regulă: *dare aliquas observationes coquendi* PLIN. a da unele reguli de artă culinară, *securus tam parvae observationis* QUINT. neluînd seama la o regulă atît de neînsemnată, *quondam in observatione erat, ut...* PLIN. altădată era de regulă ca...; 3 scrupul, grijă, prudenţă: ~ *in bello movendo* CIC. circumspecţie în pornirea unui război; 4 respect al unui cult VAL. MAX.; practicare a unui cult, religie COD.TH.

observātor, *ōris m.* 1 cel care ia seamă (la), observator SEN.; 2 practicant (*al unui cult*) COD. TH.

observātrix, *īcis f.* observatoare TERT.

observātus, *abl. ū m.* observaţie făcută: *ex observatu* VARR. din ceea ce au observat.

observitō (*I*) *vt.* a observa atent CIC.

observō (*I*) *vt.* 1 a observa, a-şi îndrepta atenţia (la); a pîndi: ~ *motus stellarum* CIC. a observa mişcările stelelor, *sese* ~ CIC. a se observa atent, *observans etiam Acerroniae necem* TAC. luînd în considerare şi moartea Acerroniei, *oculos effodiam tibi, ne me* ~ *possis* PL. am să-ţi scot ochii, ca să nu mă poţi pîndi, *lupus observavit, dum dormitarent canes* PL. lupul pîndi, pînă să adoarmă cîinii, *sensit scripturam suam ab iniquis observari* TER. şi-a dat seama că scrisul lui este cercetat atent de răuvoitori; 2 a lua seama de, a păzi, a avea grijă de: *greges observo* OV. păzesc oile, *observatur ut casta corpora adhibeantur* CIC. se are grijă să fie folosite trupuri caste, *observat ne plus reddat quam acceperit* CIC. are grijă să nu restituie mai mult decît a primit; 3 a ţine seama (de ceva), a păzi, a respecta: ~ *iudicium senatus* CAES. a ţine seama de hotărîrea senatului, ~ *leges* CIC. a respecta legile, ~ *imperium* SALL. a îndeplini porunca, ~ *foedus* SIL. a respecta tratatul, ~ *ordines* SALL. a păstra rîndurile; 4 a cinsti (pe cineva), a respecta, a onora: *me, ut alterum patrem, et observat et diligit* CIC. pe mine mă cinsteşte şi mă iubeşte ca pe un al doilea tată al său, ~ *regem* VERG. a-l respecta pe rege; [arh. *observasso* PL. Mil. *328* = *observavero*].

obses, *sidis m.* şi *f.* 1 ostatic: *obsides dare, accipere* CAES. a da, a primi ostatici: *obsides alicui imperare* CAES. a porunci cuiva să dea ostatici, *me accepta obside* OV. M. *8, 47* eu fiind primită ca ostatică; 2 garant, chezaş: *se eius rei obsidem fore pollicitus est* NEP. a promis că el va fi garant pentru acest lucru; 3 garanţie: *obsides dedit se nulla in re Verri similem futurum* CIC. a dat garanţii că în nici o chestiune nu va fi la fel cu Verres, *habemus a Caesare sententiam tamquam obsidem voluntatis* CIC. avem din partea lui Caesar o declaraţie de vot, ca un fel de garanţie a lealităţii sale.

obsessiō, *ōnis f.* împresurare, asediere, blocare: ~ *templorum* CIC. împresurarea templelor, ~ *viae* CIC. blocarea drumului, ~ *castrorum* SUET. asedierea taberei.

obsessor, *ōris m.* 1 (*rar*) cel care rămîne locului, care-şi are locuinţa: ~ *aquarum* OV. locuitor al apelor; 2 (*mil.*) asediator: ~ *urbis* LIV. asediatorul oraşului.

obsessus (*3*) *p. pf. v.* **obsideo** și **obsido**

obsēvī *pf. v.* **obsero**

obsībilō (*I*) *vt.* a scoate sunete ca un șuierat APUL.

obsidātus, *ūs m.* situație de ostatic AMM.

obsideō, *ēre, sēdī, sessum vi.* și *vt.* 1 (*rar*) a sta locului, a rămîne: *domi certum obsidere est* TER. Ad. *718* sînt hotărît să rămîn acasă; 2 a ocupa un loc, a locui: *ranae stagna obsident* PLIN. broaștele își au sălașul în mlaștini, *Apollo qui umbilicum terram obsides* PL. Apollo, care-ți ai locuința în centrul pămîntului, *palus obsessa salictis* OV. mlaștină plină de sălcii, *corporibus omnis obsidetur locus* LUCR. tot locul e ocupat de corpuri; 3 a împresura, a bloca, a asedia: *omnes aditus armati obsidebant* CIC. oameni înarmați blocau toate intrările, ~ *Uticam* CAES. a asedia Utica, *propius inopiam erant obsidentes quam obsessi* LIV. mai lipsiți de hrană erau asediatorii decît asediații; (*fig.*) ~ *aures patris* LIV. a împuia urechile tatălui, *cum is qui audit ab oratore obsessus est* CIC. cînd ascultătorul e cucerit de orator; 4 a pîndi: ~ *stuprum* CIC. a pîndi ocazia unui adulter.

obsidiālis (*2*) *adj. v.* **obsidionalis**

obsidiō, *ōnis f.* 1 asediere, asediu: *obsidione urbes capere* CIC. a cuceri orașe prin asediere, *obsidione eximere* (*solvere*) LIV. a elibera din asediere, *obsidionem ferre* (*tolerare*) LIV. a suporta asediul, *in obsidione esse* LIV. a fi asediat, *in obsidione habere* CAES. a ține asediat, *obsidionem omittere* TAC. a ridica asediul; 2 (*fig.*) primejdie, strîmtorare: *feneratores ex obsidione eximere* CIC. a scăpa cămătarii de primejdie.

obsidiōnālis (*2*) și **obsidiālis** (*2*) *adj.* de asediu: *machinae obsidionales* AMM. mașini de asediu, *corona obsidialis* LIV. *7, 37, 2* coroană dată unui general de soldații liberați de el dintr-un asediu.

obsidior, *ārī vi.* a întinde curse COL.

obsidium[1], *iī n.* 1 asediu: ~ *facere* PL. a asedia, *obsidio circumdare* TAC. a împresura cu asediu, ~ *urgere* TAC. H. *4, 28* a înăspri asediul; 2 (*rar*) cursă, capcană COL.; 3 (*rar*) supraveghere COL.

obsidium[2], *iī* stare de ostatic, ostatic: *obsidio nobis datus* TAC. Ann. *11, 10* dat nouă ca ostatic.

obsīdō, *ere, sēdī, sessum vt.* 1 a asedia, a împresura, a bloca: ~ *Troica moenia* CATUL. a asedia zidurile troiene, ~ *excubiis portas* VERG. a pune santinele la porți, ~ *pontem* SALL. a bloca podul; 2 a ocupa, a pune stăpînire (pe): ~ *immensos campos* TIB. a pune stăpînire pe cîmpii imense.

obsīgnātiō, *ōnis f.* sigilare GELL.

obsīgnātor, *ōris m.* cel care-și pune pecetea, cel care semnează *sau* contrasemnează CIC.

obsīgnō (*I*) *vt.* 1 **a.** a pune pecetea, a sigila: ~ *anulo litteras* PL. a sigila cu inelul său o scrisoare, ~ *testamentum simul cum aliquo* CIC. a pune sigiliul său împreună cu altcineva pe un testament (a contrasemna); (*prov.*) *agere cum aliquo tabellis obsignatis* CIC. a trata cu cineva pe baza unor piese semnate de acesta; **b.** (*fig.*) a imprima, a întipări: ~ *formam verbis* LUCR. a da o formă cuvintelor, *aliquid obsignatum habere* LUCR. a ține ceva întipărit în minte; 2 (*oc.*) a ipoteca punîndu-și pecetea: *tria agri iugera pro amico ad aerarium obsignaverat* VAL. MAX. *4, 4, 7* ipotecase la tezaur trei iugăre de pămînt pentru un prieten.

obsipō, *āre vt.* a arunca în față, a stropi (cu) PL.

obsistō, *ere, stitī vi.* 1 a se așeza înainte, a se opri: *hic obsistam, ne...* PL. mă voi opri aici, ca să nu..., ~ *alicui obviam* PL. a se pune în calea cuiva; 2 a ține piept, a rezista, a se opune: ~ *dolori* CIC. a ține piept durerii, ~ *omnibus suis consiliis* CIC. a se pune în calea tuturor planurilor lui, *obstitisti ne transire copiae possent* LIV. te-ai opus la trecerea trupelor; (*impers.*) *facile potest obsisti fortunae* CIC. ușor se poate rezista sorții // **obstitus** (*3*) *adj.* (*rel.*) care s-a găsit în fața (fulgerului), trăsnit de fulger CIC. Leg. *2, 21.*

obsitus (*3*) *p. pf. v.* **obsero**[2]

obsolefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a face să cadă în desuetudine ARN.

obsolefīō, *fierī, factum sum vb.pas.* a-și pierde puterea, a se înjosi, a se dezonora: *auctoritas obsolefacta* SEN. autoritate slăbită, *ne paterentur nomen suum commissionibus* ~ SUET. să nu permită ca numele lor să se înjosească prin concursuri literare.

obsolescō, *ere, lēvī vi.* a-și pierde valoarea, a slăbi, a se trece: *verba obsolescunt* VARR. cuvintele cad în desuetudine, *gloria obsolescit* CIC. gloria se ofilește, *obsolevit iam ista oratio* CIC. acest argument nu mai are nici o valoare, *vectigal quod in bello non obsolescit* CIC. venit care în timp de război nu seacă.

obsolētē *adv.* după moda veche, demodat: *obsoletius vestitus* CIC. Verr. *II, 1, 152* îmbrăcat mai puțin la modă (mai puțin elegant).

obsolētō, *āre, āvī vt.* a mînji, a murdări TERT.

obsolētus *p. pf. v.* **obsolesco** // **adj.** 1 uzat, învechit, prăpădit: *erat veste obsoleta* LIV. era îmbrăcat cu o haină uzată, *caret obsoleti sordibus tecti* HOR. este lipsit de mizeria unui bordei prăpădit; (*fig.*) *obsoleta verba* CIC. cuvinte învechite; 2 vulgar, comun, banal: *obsoleta crimina* CIC. acuzații banale, *obsoletior oratio* CIC. limbaj mai trivial, ~ *color* COL. culoare comună; 3 murdărit, mînjit: *dextra obsoleta sanguine* SEN. brațul mînjit de sînge, *nec paternis obsoleta sordibus* HOR. Epod. *17, 46* nepătată de ticăloșiile tatălui.

obsolēvī *pf. v.* **obsolesco**

obsolidō, *āre, ātum vt.* a consolida VITR.

obsōnātor (*ops-*), *ōris m.* cel care face cumpărăturile pentru gătitul mîncărurilor, cel care face piața PL., SEN.

obsōnātus (*ops-*), *ūs m.* cumpărături de provizii PL.

obsōnium (*ops-*), *iī n.* mîncare gătită (*cu carne, pește, legume*): ~ *curare* PL. a se îngriji de mîncare, ~ *scindere* SEN. a tăia carnea (din mîncare).

obsonō[1] și **opsonō** (*I*) *vt.* 1 a cumpăra de-ale mîncării, a face piața: *postquam obsonavit herus...* PL. după ce stăpînul a făcut piața...; (*fig.*) ~ *ambulando famen* CIC. a-și procura (a-și face) poftă de mîncare umblînd; 2 a da masă mare: *obsonat, potat de meo* TER. dă mese, bea din banii mei; (*dep.*) *drachumis est obsonatus decem* TER. Andr. *451* cu zece drahme a dat o masă.

obsonō[2], *āre vi.* a întrerupe printr-un sunet [cu dat.] PL. Ps. *208*
obsopiō (*IV*) *vt.* a amorţi, a adormi SID.
obsorbeō, *ēre, buī vt.* a da de duşcă, a înghiţi dintr-o dată PL.
obsordescō, *ere, sorduī vi.* a se murdări PRUD.; (*fig.*) a se uza VULG.
obstāculum, *ī n.* obstacol, piedică SEN. ş.a.
obstantia[1], *ae f.* rezistenţă, obstacol VITR.
obstantia[2], *ium pl.n.* piedici: ~ *silvarum* TAC. Ann. *1, 50* piedici de care ar da prin păduri.
obsternō, *ere vt.* a răsturna (înainte), a pune (înainte) APUL.
obstetrīcius (*3*) *adj.* de moaşă // **obstetrīcia**, *ōrum n. pl.* trebile moşitului PLIN.
obstetrīcō, *āre vi.* şi *vt.* a moşi VULG.
obstetrix, *īcis f.* moaşă PL. ş.a.
obstinātē *adv.* dîrz, îndîrjit, îndărătnic CAES. ş.a.
obstinātiō, *ōnis f.* dîrzenie, îndîrjire: ~ *animi in dolore* SEN. dîrzenia sufletului în durere, ~ *taciturna* NEP. dîrzenie tăcută.
obstinātus (*3*) *p. pf. v.* **obstino** // **adj.** dîrz, care nu cedează, neclintit, hotărît: *obstinati ad decertandum animi* LIV. suflete hotărîte să lupte, *obstinata fides* TAC. fidelitate neclintită, *obstinatior adversus lacrimas mulierum* CIC. mai neclintit faţă de lacrimile femeilor, *obstinati mori* LIV. hotărîţi să moară, *obstinatum tibi non suscipere imperium, nisi*... PLIN. IUN. era lucru ferm hotărît de tine să nu primeşti imperiul decît dacă...
obstinō (*I*) *vt.* a dori cu dîrzenie, a fi hotărît (să), *affinitatem hanc obstinavit* PL. a ţinut cu dîrzenie la această înrudire cu mine, *obstinaverunt aut vincere, aut mori* LIV. erau hotărîţi să învingă sau să moară.
obstipēscō *v.* **obstūpesco**
obstīpus (*3*) *adj.* **a.** înclinat (*într-o parte, înainte, înapoi*): *cervice rigida et obstipa* SUET. Tib. *68* cu gîtul ţeapăn şi dat pe spate, *obstipo capite et fingentes lumine terram* PERS. cu capul în jos şi cu ochii aţintiţi în pămînt; **b.** (*fig.*) anapoda, pe dos LUCR. *4, 517.*
obstitī *pf. v.* **obsisto** şi **obsto**
obstitus (*3*) *p. pf. v.* **obsisto**
obstō, *āre, stitī, stātūrus vi.* **1** (*rar*) a sta înainte, a apărea înainte: *si rex obstabit obviam* PL. dacă regele îţi va ieşi în cale; **2** (*frecv.*) a sta împotrivă, a se opune, a împiedica: *exercitus duo obstant* SALL. două armate ne stau împotrivă, (*cu dat.*) ~ *consiliis eius* NEP. a se împotrivi planurilor cuiva, (*poet.*) *di deaeque quibus obstitit Ilium* VERG. Aen. *6, 65* zei şi zeiţe care n-aţi putut suferi Troia, (cu *ne, quominus, quia, cur* şi conjct.) *Histiaeus ne res conficeretur, obstitit* NEP. Histiaeus s-a opus fără să se facă acest lucru, *quid obstat quominus sit beatus?* CIC. ce împiedică să fie fericit?, *nihil obstat, quin socios tradant* SALL. nimic nu-i împiedică să-i trădeze pe aliaţi, *quid obstat, cur non fiant nuptiae?* TAC. ce împiedică să se facă nunta?
obstrāgulum, *ī n.* curea cu care se leagă sandala PLIN.
obstrangulātus (*3*) *adj.* sugrumat, sufocat PRUD.
obstreperus (*3*) *adj.* care ţîrîie în faţă APUL.
obstrepitāculum, *ī n.* gălăgie TER.
obstrepitō, *āre vi.* a răsuna întruna CLAUD.
obstrepō, *ere, strepuī, strepitum vi.* **1** a face un zgomot (în faţa, lîngă), a răsuna (în faţă): *nihil sensere Poeni obstrepente pluvia* LIV. punii n-au simţit nimic din cauza ploii care răpăia, (*cu dat.*) *multa obstrepit arbor aquis* PROP. *4, 4, 3* o mulţime de copaci răspund cu foşnetul frunzelor lor la murmurul apelor, *inordinati obstrepunt portis* LIV. urlă de-a valma în faţa porţilor, *mare Bais, obstrepens* HOR. marea care vuieşte în faţa golfului de la Baiae; **2 a.** a face gălăgie (acoperind alt sunet), a vocifera: *certatim alter alteri* ~ LIV. ţipă pe întrecute unul la altul, *decemviro obstrepitur* LIV. glasul decemvirului este acoperit de vacarmul protestelor; **b.** (*fig.*) a se opune (prin murmure), a murmura împotriva: ~ *definitioni* GELL. a se opune definiţiei; **3** a tulbura, a împiedica: *conscientiā obstrepente dormire non possunt* CURT. *6, 10, 14* nu pot să doarmă de glasul conştiinţei lor, *tibi litteris* ~ *non audeo* CIC. Fam. *5, 4, 1* nu îndrăznesc să te plictisesc cu scrisorile mele.
obstrictē *adv.* strîns AUG.
obstrictus (*3*) *p. pf. v.* **obstringo**
obstrigillātor, *ōris m.* cenzor aspru, critic VARR.
obstrigillō, *āre vi.* **1** a se pune în faţă, a împiedica: *multa obstrigillant* SEN. Ep. *115, 6* multe se pun de-a curmezişul; **2** a blama, a critica VARR.
obstrigillus, *ī m.* sandală legată de picior ISID.
obstringillo *v.* **obstrigillo**
obstringō, *ere, strīnxī, strictum vt.* **1** a lega (ceva) în faţă, a lega strîns: ~ *follem ob gulam* PL. a lega burduful la gură, *suum laqueo collum* ~ PL. a ţine strîns legate vînturile; **2** (*fig.*) a lega, a obliga: ~ *civitatem iureiurando* CAES. a-i lega pe cetăţeni prin jurămînt, *donis aliquem* ~ CIC. a îndatora pe cineva prin cadouri, *foedere inter se obstringi* TAC. a se lega printr-un tratat, *beneficio obstrictus* CAES. legat prin binele ce i s-a făcut, ~ *fidem suam alicui* PLIN. a-şi da cuvîntul pentru cineva, *clementiam suam obstringens crebris orationibus* TAC. dînd asigurări de clemenţă prin dese cuvîntări; **3** a implica, a face vinovat: ~ *aliquem nefario scelere* CAES. a băga pe cineva într-o crimă nelegiuită, *obstricti aere alieno* LIV. înglodaţi în datorii, *nullā mendacii religione obstrictus* CAES. conştiinţa nefiindu-i împovărată de nici o minciună, *obstringi conscientiā tanti facinoris* CAES. a fi împovărat de conştiinţa unei crime atît de mari, *se tot sceleribus obstrinxit* CAES. s-a făcut vinovat de atîtea crime, *se* ~ *parricidio* CIC. a se face vinovat de paricid, *furti obstringi* GELL. a se face vinovat de furt.
obstructiō, *ōnis f.* acţiunea de a împiedica, de a opri ARN.; (*fig.*) perdea care acoperă vederea CIC.
obstructus (*3*) *p. pf. v.* **obstruo**
obstrūdō *v.* **obtrudo**
obstrūdulentus (*3*) *adj.* care se poate înghiţi TITIN.
obstruō, *ere, strūxī, strūctum vi.* a construi în faţă, a baricada, a închide (cu ceva construit), a bara: *validum pro diruto obstruentes murum* LIV. construind în faţă un zid tare în locul celui prăvălit, ~ *aditum* CIC. a baricada intrarea, ~ *flumina magnis operibus* CAES. a bara cursul fluviilor prin mari lucrări, ~ *iter*

Poenis corporibus suis CIC. a le bara punilor trecerea cu corpurile lor, *aures morbus obstruxit* SEN. boala i-a astupat urechile, ~ *luminibus alicuius* CIC. a lua lumina cuiva cu o construcţie; (*fig.*) ~ *perfugia improborum* CIC. a închide accesul la orice loc de refugiu al ticăloşilor, *cognitio multis est obstructa difficultatibus* CIC. cunoaşterea e împiedicată prin multe dificultăţi, *Catonis luminibus obstruxit posteriorum oratio* CIC. Br. *66* elocinţa modernilor a umbrit strălucirea discursurilor lui Cato.

obstrūsiō, *ōnis f.* strîngere, închidere C.AUR.

obstupefaciō, *ere, fēcī, factum,* (*pas.*) **obstupefīō**, *fieri, factus sum vt.* **1** (*fizic*) a face să încremenească, a paraliza, a face fără simţire: *miles nimio frigore obstupefactus* VAL. MAX. soldat îngheţat de ger; **2** a face să încremenească, a uimi, a minuna: *metus maerorem obstupefecit* LIV. frica a făcut să nu simtă durerea, *miraculo audaciae obstupefecit hostes* LIV. prin îndrăzneala lui extraordinară, i-a uimit pe duşmani.

obstupescō, *ere, obstupuī vi.* **1** a rămîne ţeapăn, a rămîne fără simţire: *obstupescit corpus nec sentit cruciatum* PLIN. corpul înţepeneşte şi nu simte tortura; **2** a încremeni, a rămîne uimit: *animus timore obstupuit* TER. sufletul mi-a încremenit de frică, *obstupuit forma* OV. rămase uimit de frumuseţe.

obstupidus (*3*) *adj.* încremenit, prostit PL.

obsufflō, *āre vt.* a sufla (asupra) PS. QUINT.

obsum, *obesse, obfuī* (*offuī*) *vi.* a face rău, a dăuna: *eloquentia sine sapientia obest plerumque, prodest numquam* CIC. elocinţa fără înţelepciune dăunează de cele mai multe ori, iar folos n-aduce niciodată, *obest gloria multis* OV. multora gloria le aduce necazuri, *nihil obest dicere* CIC. nu face rău să spui.

obsuō, *ere, suī, sūtum vt.* **1** a coase la gură OV.; **2** a închide, a astupa: *obsuta lectica* SUET. lectică închisă.

obsurdēfaciō, *ere vt.* a face surd, a surzi AUG.

obsurdescō, *ere, surduī vi.* a deveni surd, a surzi: *aures obsurduerunt* CIC. urechile au surzit.

obtaedescit, *ere vi. impers.* a i se face silă PL.

obtegō, *ere, texī, tectum vt.* a acoperi (spre a apăra sau a ascunde): ~ *vehiculum pellibus* CURT. a acoperi carul cu piei, *arboribus obtecta domus* VERG. casă ascunsă de copaci; (*fig.*) *vitia multis virtutibus obtecta* CIC. vicii răscumpărate prin multe virtuţi, *meliorum precibus obtectus* TAC. apărat prin rugăminţile celor mai buni, *sui obtegens, in alios criminator* TAC. (om) ascunzîndu-şi vinile şi acuzîndu-i pe alţii.

obtemperanter *adv.* ascultător, docil PRUD.

obtemperātiō, *ōnis f.* ascultare, supunere: ~ *legibus* CIC. ascultare de legi.

obtemperō (*I*) *vi.* a da ascultare, a asculta (de), a se supune [cu dat.]: *unius hominis voluntati* ~ CIC. a asculta de voinţa unui singur om, ~ *legibus* CIC. a se supune legilor, ~ *naturae* SUET. a urma natura, (*rar cu ac.*) *nec quae dico obtemperas?* PL. nu asculţi ce-ţi spun eu?, (*impers.*) *si mihi esset obtemperatum* CIC. dacă mi s-ar fi dat ascultare.

obtendō, *ere, tendī, tentum vt.* **1** a pune (în faţă): *pro viro nebulam* ~ VERG. a pune în locul unui om un văl de negură, *obtenta nocte* VERG. G. *1, 248* în noaptea adîncă; (*pas.*) a se întinde (în faţă): *oculis membrana obtenditur* PLIN. în faţa ochilor, se află o membrană, *Britannia Germaniae obtenditur* TAC. Britannia este aşezată în faţa Germaniei; **2** a acoperi (punînd înainte, ascunzînd vederii): ~ *diem nube atra* TAC. a acoperi lumina zilei cu un nor negru, (*fig.*) ~ *curis luxum* TAC. H. *3, 36* a-şi ascunde grijile cu un văl al vieţii desfrînate; **3** a aduce ca motiv *sau* pretext, a pretexta: *matris preces obtendens* TAC. aducînd ca motiv rugăminţile mamei lui, ~ *valetudinem corporis* TAC. pretexta starea de sănătate, *rationem turpitudini* ~ PLIN. IUN. a aduce o justificare ticăloşiei.

obtenebrescō, *ere vi.* a se întuneca VULG.

obtenebrō, *āre vt.* a întuneca LACT.

obtensus, *ūs m. v.* **obtentus**

obtentiō, *ōnis f.* [*obtendo*] acoperire, văl ARN.

obtentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **obtendo** şi **obtineo**

obtentus[2], *ūs m.* **1** acoperămînt: *toros obtentu frondis inumbrant* VERG. adumbresc năsălia cu un acoperămînt de frunze, ~ *nubium* PLIN. perdea de nori; **2** (*fig.*) pretext, mască, văl: *obtentui sumere* TAC. a lua ca pretext, *sub obtentu liberationis* IUST. sub masca eliberării, *secundae res sunt vitiis obtentui* SALL. succesele sînt un văl al viciilor.

obtentus[3], *ūs m.* afirmaţie CHALC.

obterō, *ere, trīvī, trītum vt.* **1** a strivi, a sfărîma, a zdrobi: *obtritus pondere terrae* LUCR. strivit sub greutatea pămîntului, *taurus ranas obterit* PHAEDR. taurul calcă în picioare broaştele, ~ *crura* COL. a zdrobi picioarele; **2** (*fig.*) a nimici, a distruge, a face praf: ~ *omnia iura populi* LIV. a călca în picioare toate drepturile poporului, ~ *Graeciam* IUST. a zdrobi Grecia, ~ *aliquem verbis* LIV. a zdrobi pe cineva cu vorbe de ocară, ~ *invidiā laudem virtutis* CIC. a discredita faima cuiva din invidie; **3** (*rar*) a freca: ~ *dentes carbone* APUL. a freca dinţii cu cărbune; [*obtrisset* LIV. = *obtrivisset*].

obtestātiō, *ōnis f.* **1** angajament solemn (luîndu-i pe zei ca martori), jurămînt solemn; **2** rugăminte stăruitoare: *senatus ad infimas obtestationes procumbens* TAC. senatul căzînd la cele mai umilitoare rugăminţi.

obtestor, *ārī, ātus sum vt. dep.* **1** a-i lua ca martori pe zei, a invoca: *deos obtestans* TAC. invocîndu-i pe zei; **2** a implora (în numele zeilor), a-i ruga pe toţi zeii, a conjura: *per omnes deos te obtestor, ut*... CIC. te rog pe toţi zeii, ca..., *oro atque obtestor, iudices, ne*... CIC. vă rog şi vă conjur, judecători, să nu..., (*fără conj.*) *obtestamur consulatis civibus* SALL. vă conjurăm să aveţi grijă de cetăţeni, (*cu imper.*) *oro et obtestor, tabernaculum statue*... CURT. te rog şi te conjur, aşază-ţi cortul; **3** (*cu ac. şi inf.*) a afirma solemn, a jura: *summam rempublicam agi obtestans* TAC. declarînd solemn că este în joc interesul suprem al statului, *obtestatus deos neque legisse neque*... SUET. după ce a jurat pe numele zeilor că nici nu a citit, nici nu... // **obtestatus** (*3*) *p. pf.* (*oc. cu sens pas.*) *obtestata fide* APUL. M. *2, 24* fiind invocată buna-credinţă, *obtestatus prece impensā* AMM. *31, 9, 4* implorat cu o rugăminte stăruitoare.

obtexī *pf. v.* **obtego**

obtexō, *ere, texuī, textum vt.* 1 a țese (înainte *sau* în jur) PLIN.; 2 (*fig.*) a acoperi cu un văl, a înválui: *caelum obtexitur umbra* VERG. Aen. *11, 611* cerul este învăluit de o pînză de săgeți (se întunecă).

obticentia, *ae f.* (*ret.*) reticență, reținere (prin întreruperea cursului vorbirii) QUINT. *9, 2, 54* (gr. ἀποσιώπησις).

obticeō, *ēre vi.* [*ob + taceo*] a păstra tăcere, a nu scoate un cuvînt la... TER.

obticescō, *ere, ticuī vi.* a tăcea, a amuți TER., HOR.

obtigī *pf. v.* **obtingo**

obtineō, *ēre, tinuī, tentum vt.* 1 a ține (către sine): *optine auris, amabo!* PL. Cas. *641* ține-mă de urechi, rogu-te!; 2 a ține (ca pe ceva al său), a avea în stăpînire, a avea, a ocupa: *suam quisque domum obtinebat* CIC. fiecare își avea casa lui, ~ *ripam citeriorem armis* LIV. a ține ocupat malul de dincoace cu trupe, *noctem insequentem eadem caligo obtinuit* TAC. aceeași ceață a domnit și noaptea următoare; (*fig.*) ~ *multos annos regnum* NEP. a avea mulți ani domnia, ~ *principem locum in civitate* CAES. a avea rangul cel mai de frunte în cetate, ~ *summam opinionem in scholis* QUINT. a se bucura de o foarte bună reputație în școli, *proverbii locum obtinet* CIC. trece drept proverb, *caseus medicamenti vim obtinet* PLIN. cașul servește ca medicament, *ceteraeque* (*stellae*) *numerum deorum obtinebunt* CIC. și celelalte stele vor trece drept zei, *fama quae plerosque obtinet* SALL. părerea care are cei mai mulți partizani; (*spec.*) a avea conducerea, a guverna, a administra: *Siciliam obtinebat Cato* CAES. Cato guverna Sicilia, (*abs.*) *me obtinente* CIC. în timpul conducerii mele; 3 a menține, a-și păstra neatins: *si vitam et famam potest* ~ CIC. dacă și-ar putea păstra viața și onoarea, ~ *pristinam dignitatem* CIC. a-și păstra demnitatea de altădată, ~ *ius suum contra aliquem* CIC. a-și păstra drepturile contra cuiva, *lex quae in conviviis obtinetur* CIC. lege care se păstrează la banchete, *testamentum obtentum est* CIC. testamentul a fost respectat; 4 (*despre o părere, idee*) a face să fie admis, a face să prevaleze: *posumus hoc teste quod dicimus* ~ *?* CIC. Verr. putem prin acest martor să facem să fie admis ceea ce spunem?, *obtinebo eam sententiam multo leniorem fuisse* CIC. Cat. *4, 11* voi face să se admită că această propunere a fost mult mai blîndă, *diu pugnare in iis quae* ~ *non possis* QUINT. *6, 4, 15* a se lupta prea mult timp cu chestiuni în care nu ai șansă de reușită; 5 a ajunge la rezultat bun, a obține (ceva dorit), a reuși: ~ *causam* CIC. a cîștiga procesul, *si Romani rem obtinuerint* CAES. dacă romanii își vor realiza planul (vor învinge), *obtinuit, ut praeferratur candidato* LIV. a reușit să fie preferat candidatului, *obtinuit ne reus fieret* SUET. a reușit să nu fie acuzat, ~ *non potuit quin...* SUET. nu a putut opri ca să nu...; 6 (*vi.*) a se menține (*o idee, părere*), a stărui: *ea fama obtinuit* LIV. *21, 46, 10* această părere s-a menținut.

obtingō, *ere, tigī vt.* și *vi.* 1 (*rar*) a atinge, a ajunge la: *nares obtigit* PL. a ajuns la nasul meu; 2 a-i cădea la sorți, a-i reveni: *quod cuique obtigit, id quisque teneat* CIC. ce i-a căzut fiecăruia la sorți, aceea să păstreze, *optatissimum nuntium accepi, te mihi quaestorem obtigisse* CIC. am primit foarte plăcuta veste că tu mi-ai fost atribuit cvestor; 3 (*despre evenimente*) a se întîmpla: *si quid obtigerit, aequo animo moriar* CIC. dacă mi se va întîmpla ceva, voi muri liniștit, *eloquere ut haec res obtigit de filia* PL. spune-mi cum s-a întîmplat treaba cu fiică-ta.

obtinniō, *īre vi.* a țiui (*urechile*) APUL.

obtorpescō, *ere, torpuī vi.* a amorți, a înțepeni, a încremeni: *manus obtorpuit* CIC. mîna rămase paralizată, *obtorpuerunt animi* LIV. sufletele au încremenit.

obtorqueō, *ēre, torsī, tortum vt.* a suci, a răsuci: ~ *proram* STAT. a suci prora (într-o direcție), *collum* (*gulam*) ~ a suci gîtul (strîngînd), *ita collum obtorsit, ut sanguis efflueret e naribus* AUR. VICT. atîta l-a strîns de gît, că-i curgea sîngele pe nas, *obtorto collo ad praetorem trahor* PL. prins de gît, sînt dus la pretor, *obtorti per collum circulus auri* VERG. colier de aur răsucit în jurul gîtului.

obtrectātiō, *ōnis f.* clevetire, ponegrire, defăimare TAC.

obtrectātor, *ōris m.* ponegritor, defăimător CIC.

obtrectātus, *ūs m. v.* **obtrectatio**

obtrectō (*I*) *vi.* și *vt.* a ponegri, a defăima: ~ *gloriae alicuius* LIV. a ponegri gloria cuiva, ~ *laudibus* (*laudes*) *alicuius* LIV. a defăima meritele cuiva, *se* ~ *invicem* CIC. a se ponegri reciproc.

obtrītiō, *ōnis f.* sfărîmare AUG.; (*fig.*) ~ *cordis* AUG. sfărîmarea inimii (căință).

obtrītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **obtero**

obtrītus[2], *abl. -ū, m.* strivire, sfărîmare PLIN.

obtrīvī *pf. v.* **obtero**

obtrūdō (**obstr-**), *ere, trūsī, trūsum vt.* 1 a vîrî (îndesînd): *titionem mediis inguinibus* APUL. a-i vîrî un tăciune între picioare; (*spec.*) a vîrî lacom în gură, a înghiți: *aliquid prius obtrudamus* PL. mai întîi, să băgăm ceva în gură; 2 (*fig.*) a vîrî pe gît, a pune pe cap: *ea* (*virgo*) *nemini obtrudi potest* TER. fata asta nu poate să-i fie vîrîtă pe gît nimănui (ca nevastă), ~ *palpum alicui* PL. Ps. *945* a-i juca festa cuiva, a înșela; 3 a astupa, a închide: *os obtrudite* PRUD. închideți gura.

obtruncātiō, *ōnis f.* acțiunea de a curăța, curățat (*de vie, de pomi*) COL.

obtruncō (*I*) *vt.* 1 a lăstări (via) COL.; 2 a tăia în bucăți, a măcelări: ~ *regem* LIV. a-l măcelări pe rege.

obtrūsī *pf. v.* **obtrudo**

obtrūsiō *v.* **obstrusio**

obtudī *pf. v.* **obtundo**

obtueor, *ēri vt. dep.* 1 a privi fix: *quid tu me obtuere, furcifer?* PL. ce mă privești în față, blestematule?; 2 a vedea bine: *aetate non quis obtuerier* PL. de bătrînețe, nu poți vedea bine.

obtulī *pf. v.* **offero**

obtundō, *ere, tudī, tūsum vt.* 1 a izbi (de, cu ceva): *sum obtusus pugnis* PL. sînt bătucit de pumni; 2 a toci, a slăbi: *cur telum perpetiuntur obtundi?* LUCR. *6, 398* cum rabdă ei ca arma să se tocească? *lens aciem oculorum obtundit* PLIN. lintea slăbește vederea, ~ *aures* CIC. a asurzi urechile, ~ *vocem* CIC. a răguși glasul, ~ *ingenia* CIC. a tîmpi mințile, ~ *aegritudinem* CIC. a amorți chinul; 3 (*fig.*) a plictisi, a bate

la cap, a insista: ~ *aliquem longis epistulis* CIC. a plictisi pe cineva prin scrisori lungi, *non obtundam diutius* CIC. nu vreau să insist mai mult, *non cessat* ~ ... *fabulam promeret* APUL. nu încetează să-l bată la cap... a-i povesti întîmplarea.

obtuns... *v.* **obtus...**

obtuor... *v.* **obtueor...**

obtūrāmentum, *ī n.* cep, dop PLIN.

obtūrātiō, *ōnis f.* astupare VULG.

obtūrbō (*I*) *vt.* a face tulbure; (*fig.*) a tulbura: *obturbatā prius aquā* PLIN. apa fiind tulburată mai înainte, *obturbabatur vocibus militum* TAC. vorbele lui erau acoperite de strigătele soldaţilor, ~ *hostes denso agmine* TAC. a-i risipi pe duşmani printr-un atac în rînduri strînse, *me scriptio et litterae non leniunt, sed obturbant* CIC. Att. *12, 16* scrisul şi studiul nu-mi alină durerea, dar măcar mă distrag.

obturgescō, *ere, tursī vi.* a se umfla: *obturgescit pes* LUCR. piciorul se umflă.

obtūrō (*I*) *vt.* a astupa: ~ *foramina* PLIN. a astupa găurile, ~ *legentibus aures* HOR. a-şi astupa urechile împotriva celor ce citesc (a nu voi să asculte); (*fig.*) ~ *amorem edendi* LUCR. *4, 86* a-şi potoli foamea.

obtūsē *adv.* **1** tulbure, puţin clar (*ca vedere*) SOLIN.; **2** fără inteligenţă AUG.

obtūsiō, *ōnis f.* **1** lovitură, contuziune AUG.; **2** tocire, slăbire: ~ *sensuum* TERT. slăbire a simţurilor, ~ *mentis* AUG. tîmpire.

obtūsus (*3*) *p. pf.* (*v.* **obtundo**): ~ *pugio* TAC. pumnal tocit // **adj.** slăbit, fără putere: *obtusior acies* CIC. vedere mai slăbită, *obtusae fauces* QUINT. gît răguşit, *obtusa vox* QUINT. voce răguşită, ~ *stomachus* PLIN. IUN. stomac leneş, *obtusae vires* LUCR. forţe sleite, ~ *vigor animi* LIV. vigoare intelectuală slăbită, *obtusa pectora* VERG. inimi nesimţitoare, *quo quid diu potest obtusius?* CIC. decît acel lucru ce se poate spune mai stupid?

obtūtus, *ūs m.* privire, vedere: ~ *oculorum* CIC. privirea ochilor, *obtutum in re figere* CIC. a-şi fixa privirea asupra unui lucru, *obtutu haeret defixus* VERG. rămîne ţintuit cu privirea, *semper in obtutu malorum esse* OV. a fi mereu cu privirea aţintită asupra nenorocirilor; *isto gemino obtutu conspexi* APUL. l-am văzut cu aceşti doi ochi, (*pl.*) *sub obtutibus eius* AMM. sub ochii lui.

obumbrātiō, *ōnis f.* **1** întunecare, umbrire CHALC.; **2** (*fig.*) văl al unei alegorii ARN.

obumbrātrīx, *īcis f.* (*despre copac*) cel care acoperă cu umbra lui TERT.

obumbrō (*I*) *vt.* **1** a umbri, a întuneca: *coma umeros obumbrat* OV. pletele îi umbresc umerii, *nubes solem obumbrant* PLIN. norii umbresc soarele, *obumbrant aethera telis* VERG. întunecă cerul cu săgeţile lor, (*fig.*) *nomina numquam obscura, etiam si aliquando obumbrentur* TAC. nume care niciodată nu se uită, deşi uneori sînt în eclipsă; **2** a acoperi: *obumbrata germina* SALL. seminţe acoperite (cu un strat); **3** (*fig.*) a acoperi; a apăra: ~ *simulationem lacrimis* OV. a-şi ascunde prefăcătoria cu plînsul: *et magnum reginae nomen obumbrat* (*Turnum*) VERG. şi numele mare al reginei îl apără (pe Turnus).

obunctus (*3*) *adj.* uns, pomădat APUL.

obuncus (*3*) *adj.* curbat înăuntru, încovoiat: *rostro vultur obunco* VERG. vulturul cu ciocul încovoiat.

obustus (*3*) *adj.* ars la capăt *sau* în jur: *sudes obusti* VERG. pari întăriţi la foc, *glaeba obusta gelu* OV. brazdă întărită de ger.

obvāgiō, *īre vi.* a scînci, a plînge (*despre nou-născuţi*). PL.

obvallō (*I*) *vt.* a înconjura cu o redută, a fortifica: *locus obvallatus* CIC. poziţie fortificată.

obvarō, *āre vi.* a se pune de-a curmezişul, a împiedica ENN.

obvēlō, *āre vt.* a acoperi cu un văl CASSIOD.

obvenientia, *ae f.* accident, întîmplare TERT.

obveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* **1** a ieşi înainte, a se prezenta: *se in tempore pugnae obventurum* LIV. el va interveni la timp în luptă; (*fig.*) *obvenit occasio* PL. s-a prezentat ocazia, *vitium obvenit* CIC. s-a produs o neregularitate (în luarea auspiciilor), *quaecumque obvenissent negotia* SUET. toate chestiunile care i se prezentaseră; **2** a-i reveni: *ex hereditate quae mihi obvenit* PLIN. IUN. dintr-o moştenire care mi-a revenit, *Scipioni obvenit Syria* CAES. conducerea Syriei i-a revenit lui Scipio, *cui classis obvenisset*... LIV. cel căruia i-a căzut la sorţi conducerea flotei...

obventīcius (*3*) *adj.* întîmplător TERT.

obventiō, *ōnis f.* venit, profit DIG.

obventus, *ūs m.* ciocnire, întîlnire TERT.

obverberō, *āre vt.* a lovi tare, a ciomăgi APUL.

obversor, *ārī, ātum sum vi. dep.* **1** a umbla încoace şi încolo (în jurul, în faţa), a se învîrti, a se afla: *magnam partem transfugarum Carthagini* ~ LIV. o mare parte dintre dezertori umblau încoace şi încolo în jurul Carthaginei, ~ *in foro* LIV. a se învîrti prin for; **2** (*fig.*) a se arăta, a apărea: *mihi ante oculos obversatur dignitas reipublicae* CIC. înaintea ochilor îmi apare măreţia statului, *cladis memoria non animis modo sed prope oculis obversabatur* LIV. amintirea dezastrului le apărea nu numai în faţa minţii, dar aproape în faţa ochilor; **3** a se opune: *malo* ~ TERT. a se opune răului.

obversus (*3*) *p. pf. v.* **obverto**

obvertō (obvortō), *ere, vertī, versum vt.* **1** a întoarce (către, contra): (*cu dat.*) *obvertunt pelago proras* VERG. îndreaptă prorele spre mare, ~ *arcus in aliquem* OV. a îndrepta arcul înspre cineva; **2 a.** (*pas.*) a se întoarce (către, contra): *obversus ad matrem* TAC. întors către mama lui, *faciem obversus in agmen* OV. întors cu faţa spre ceată, *domicilia obversa ad orientem* COL. locuinţe cu faţa spre răsărit, *obversus orientem* APUL. întors spre răsărit, *profligatis obversis* TAC. Ann. *12, 14* fiind puse pe fugă trupele pe care le aveau în faţă; **b.** (*fig.*) a-şi îndrepta atenţia numai asupra: *milite ad sanguinem et caedes obverso* TAC. H. *3, 83* soldaţii fiind ocupaţi doar cu vărsări de sînge şi omoruri.

obviam (ob viam) *adv.* în calea, în întîmpinarea, împotriva: *alicui* ~ *ire* CIC. a veni în întîmpinare cuiva, ~ *fieri alicui* CIC. a apărea în calea cuiva, *cupiditati hominum* ~ *ire* CIC. a se opune lăcomiei oamenilor, ~ *ire periculis* SALL. a înfrunta pericolele, ~

ire infecunditati terrarum TAC. Ann. *4, 6* a remedia sterilitatea pămîntului, ~ *ire dedecori* TAC. Ann. *13, 5* a preîntîmpina dezonoarea.

obvigilō (*I*) *vi.* a veghea, a fi vigilent PL.

obviō (*I*) *vi.* (*cu dat.*) 1 a ieşi înainte HIER.; 2 a se opune MACR.; 3 (*fig.*) a împiedica, a preveni, a îndepărta PALL.

obvius (*3*) *adj.* 1 care este (iese) în cale, care vine dimpotrivă: *se mihi obvium dedit* LIV. mi-a ieşit în cale, *quicumque ~ est me consulit* HOR. oricine mă întîlneşte mă întreabă, *cui mater sese tulit obvia* VERG. căruia maică-sa i-a ieşit înainte, *se gravissimis tempestatibus obvium ferre* CIC. a se pune în calea celor mai grele furtuni, *obvios esse inter se* SALL. a se întîlni, *esse in obvio alicui* LIV. a fi la locul unde poate întîlni pe cineva, *montes obvii itineri adversariorum* NEP. munţi care împiedicau drumul adversarilor, *obvias mihi litteras mittas* CIC. Att. *6, 51* să-mi trimiţi scrisori care să mă întîmpine la fiecare etapă a călătoriei; 2 (*fig.*) a. la îndemînă, care se oferă de la sine: *figurae obviae dicenti* QUINT. figuri care se oferă de la sine vorbitorului, *verba usu obvia* GELL. cuvinte de uz comun, *obvia et illaborata virtus* QUINT. virtute comună care nu cere efort; (*despre pers.*) *est enim ~ plenusque humanitate* PLIN. IUN. căci este un om prevenitor (afabil) şi plin de gentileţe; b. expus: *rupes obvia ventorum furiis* VERG. stînca expusă furiei vînturilor // **obvius**, *iī m.* cel întîlnit în cale: *obvios percontari* CIC. a întreba pe cei care ies în cale, *obvii caedebantur* CURT. toţi cîţi i se aflau în cale erau omorîţi.

obvolitō, *āre vi.* a zbura (a alerga) încoace şi încolo.

obvolūtātus (*3*) *adj.* înfăşurat, încurcat VERG.

obvolūtiō, *ōnis f.* înfăşurare; (*concrt.*) înveliş MACR.

obvolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* a înfăşura, a înveli, a acoperi: *bracchio fasciis obvoluto* SUET. cu braţul înfăşurat cu feşe, *capitibus obvolutis* CIC. cu capetele acoperite; (*fig.*) *verbis decoris obvolvas vitium* HOR. să acoperi defectul cu vorbe frumoase.

obvorto *v.* **obverto**

occa, *ae f.* grapă VEG.

occaecō (*I*) *vt.* 1 a orbi; (*fig.*) a face să nu vadă: *quidam subito occaecati sunt* CELS. unii au orbit pe dată, *occaecatus pulvere effuso hostis* LIV. duşmanii orbiţi de praful ridicat, *occaecatus cupiditate* CIC. orbit de pasiune; 2 a acoperi cu pămînt: *terra semen occaecatum cohibet* CIC. pămîntul ţine acoperită sămînţa, ~ *fossas* CELS. a acoperi cu pămînt gropile; 3 a întuneca: *densa caligo occaecaverat diem* LIV. o ceaţă deasă întunecase lumina zilei; (*fig.*) *obscura narratio totam occaecat orationem* CIC. o povestire încurcată face neinteligibil tot discursul; 4 a paraliza: *timor occaecaverat artus* CULEX *199* frica paralizase membrele.

occallātus (*3*) *adj.* [*ob* + *callum*] cu pielea îngroşată, tăbăcit; (*fig.*) nesimţitor: *fauces occalatae cibis ardentibus* SEN. Nat. *4, 13, 10* gîtlejul care nu mai simte mîncărurile fierbinţi.

occallescō, *ere, calluī vi.* 1 (*despre piele*) a se întări, a se bătători, a se bătuci: *latera occaluere plagis* PL. coapsele ţi s-au bătucit de lovituri, *os sensi ~ rostro* OV. M. *14, 282* am simţit că gura se întăreşte, transformîndu-se în rît de porc; 2 (*fig.*) a deveni nesimţitor: *longa patientia occallui* PLIN. IUN. de atîta suferinţă, nu mai simt nimic.

occanō, *ere, canuī vi.* a suna (*din trompetă etc., ca semnal militar*): *Sentius occanere tubas iussit* TAC. Sentius a poruncit să sune trompetele.

occantō (*I*) a descînta, a vrăji APUL.

occāsiō, *ōnis f.* 1 ocazie, împrejurare favorabilă, prilej: *occasionem capere* PL. a prinde ocazia, *occasionem amittere* CIC. a pierde ocazia, *non deesse occasioni* CAES. a nu pierde ocazia, *occasionem praetermittere* CAES. a scăpa ocazia, *ut primum ~ data est* CIC. de îndată ce s-a oferit ocazia, *nunc adest ~* ... [cu inf.] PL. acum e momentul să..., *per occasionem* SALL. profitînd de ocazie, *ex occasione* LIV. după cum se iveşte ocazia; 2 posibilitatea de a avea la îndemînă ceva: *nam oleae rara ~ est* COL. căci rareori ai la îndemînă lemn de măslin, *si olei non sit ~* ... PLIN. dacă n-ai la îndemînă ulei...

occasiuncula, *ae f.* mică ocazie PL.

occāsīvus (*3*) *adj.* aşezat spre apus, occidental MART. CAP.

occāsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **occido**[1]

occāsus[2], *ūs m.* 1 apus (*al astrelor*): *occasu solis* CAES. la apusul soarelui, *ortus occasusque signorum* QUINT. răsăritul şi apusul stelelor; 2 apus, occident, vest: *ad occasum habitantes* PLIN. cei care locuiesc în regiunile de vest; 3 (*fig.*) apunere, cădere, declin, moarte: ~ *Troiae* VERG. căderea Troiei, *post L. Aelii occasum* CIC. după moartea lui L. Aelius, ~ *reipublicae* CIC. decadenţa statului; 4 (*arh.*) ocazie ENN.

occātiō, *ōnis f.* grăpare COL.

occātor, *ōris m.* cel care grăpează COL.

occātōrius (*3*) *adj.* de grăpat COL.

occēdō, *ere, cessī vi.* a veni în faţă: *in conspectum illius* ~ PL. a veni în faţa aceluia.

occensus (*3*) *adj.* ars ENN.

occentātiō, *ōnis f.* sunet, răsunet (de trompete) SYMM.

occentō (*I*) *vt.* a cînta (în faţa cuiva): (*abs.*) *amica noctu quae in lecto occentet senem* PL. Stich. *572* o iubită care să-i cînte romanţe bătrînului în pat, ~ *ostium* PL. Merc. *408* a face gălăgie în faţa uşii, *si quis occentavisset* CIC. Rep. *4, 12* dacă cineva va cînta în faţa porţii cuiva cîntece satirice; (*despre o pasăre*) *bubo occentans funebria* AMM. bufniţă cîntînd pe un ton lugubru (menind a rău).

occentus, *ūs m.* chiţcăit (*al şoarecelui*) VAL. MAX.

occēpī *pf. v.* **occipio**

occeptō, *āre, āvī vt.* a începe: *occeptat insanire* PL. începe să înnebunească; [arh. *occeptassit* PL. = *occeptaverit*].

occeptus (*3*) *p. pf. v.* **occipio**

occhī, *ōrum m. pl.* (un fel de) smochin de Hyrcania (din care picură miere) PLIN.

occidāneus (*3*) *adj.* de apus, vestic GROM.

occidens, *ntis p. pr. v.* **occido** // **subst.** *m.* apus, occident: *ab oriente ad occidentem* CIC. Nat. *2, 164* de la răsărit pînă la apus.

occidentālis (*2*) *adj.* de apus, occidental PLIN. ş.a.

occidī *pf. v.* **occido**[1]
occīdī *pf. v.* **occido**[2]
occīdiō, *ōnis f.* măcel (general), masacru, exterminare: (*expr.*) *occidione occidere* LIV. a masacra pînă la unul, a extermina: *duo exercitus prope occidione occisi* LIV. două armate nimicite aproape în întregime, *occidione occubuissent* TAC. ar fi fost masacrați cu toții, *equi, viri occidioni dantur* TAC. caii, oamenii sînt exterminați, *occidioni exempli* TAC. scăpați de la masacru.
occidō[1], *ere, cidī, cāsum vi.* **1** (*rar*) a cădea la pămînt: *ut arbores levi momento impulsae occiderent* LIV. încît copacii, cît de puțin împinși, cădeau la pămînt; **2** a pieri, a se stinge, a muri: *qui eodem bello occiderunt* CAES. care au pierit în același război, *ne sacrorum memoria occideret* CIC. ca amintirea ceremoniilor sfinte să nu se stingă, *oculorum lumen occidit* LUCR. lumina ochilor s-a stins, *occidit ferro* VERG. a pierit de sabie, *regina dextrā occidit suā* VERG. Aen. *12, 659* regina a murit de mîna ei (s-a sinucis), *occidit a forti Achille* OV. M. *13, 597* muri de brațul viteazului Achille, *vita occidens* CIC. viața ajunsă la finele ei; **3** (*fig.*) a se duce pe copcă, a fi pierdut: *sed eccum ipsum video: occidi* TER. dar iată, îl văd tocmai pe el: m-am dus, *occidi atque interii* PL. m-am dus; s-a terminat cu mine, *funditus occidimus* VERG. sîntem pierduți, *occidit spes omnis* HOR. s-a dus orice speranță; **4** (*despre astre*) a apune: *sol occidit* LIV. soarele apune, *occidente sole* CIC. la apusul soarelui, *ab orto usque ad occidentem solem* LIV. de la răsăritul pînă la apusul soarelui, *sol occasus* GELL. apusul soarelui, *ante solem occasum* PL. înainte de apusul soarelui, *Capra occidit* COL. constelația Caprei a apus, *creditor nullum diem gratis* ~ *patitur* SEN. creditorul nu îngăduie să treacă o zi pe degeaba.
occīdō[2], *ere, cīdī, cīsum vt.* **1** (*rar*) a fărîmița, a sfărîma: ~ *glaebam* VARR. a fărîmița brazdele (a grăpa); (*fig.*) ~ *aliquem pugnis* TER. Ad. *559* a sfărîma pe cineva în pumni; **2** a ucide, a omorî, a măcelări: ~ *ad unum omnes* LIV. a ucide pe toți pînă la unul, ~ *copias hostium* CIC. a măcelări trupele dușmanilor, ~ *aliquem veneno* SUET. a ucide pe cineva prin otrăvire; **3** (*fig.*) a da gata, a prăpădi: *occidisti me tuis fallaciis* TER. m-ai omorît cu înșelătoriile tale.
occiduālis (*2*) *adj.* de apus, occidental PRUD.
occiduus (*3*) *adj.* **1** care apune: *sole iam fere occiduo* GELL. aproape cînd soarele apune, *occidua senecta* OV. M. *15, 227* bătrînețe în declin; **2** occidental, de apus: *occidui montes* VAL. FL. munți occidentali, *occidui Mauri* LUC. maurii de apus; **3** efemer P.NOL.
occillō, *āre vt.* [*occo*] a sfărîma, a rupe PL. Amph. 183.
occinō, *ere, occecinī* (*occinuī*) *vi.* [*ob* + *cano*] **1** a cînta (în față), a cînta de rău: *ante consulem corvus occinuit* LIV. corbul scoase țipete de rău augur în fața consulului, *si avis occinuerit* LIV. dacă pasărea cîntînd va meni de rău; **2** a cînta (*despre păsări*) APUL.; a suna (*despre trompete*) AMM.
occipiō, *ere, cepī, ceptum vt.* și *vi.* **1** a începe (să facă ceva), a se apuca de: ~ *magistratum* TAC. a-și începe magistratura, ~ *sermonem cum aliquo* TER. a se pune la vorbă cu cineva, (*cu inf.*) *ne aliam rem occipiat loqui* PL. ca să nu se apuce să vorbească despre altceva, (*pas.*) *fabula occepta est agi* TER. reprezentația a început; **2** a începe: *dolores occipiunt* TER. durerile încep, *a meridie nebula occepit* LIV. de la amiază s-a ridicat ceața, *quia hiems occipiebat* TAC. fiindcă începea vremea rea.
occipitium, *iī n.* ceafă: *in occipitio quoque habes oculos* PL. ai ochi și-n ceafă.
occiput, *itis n.* ceafă PERS.
occīsiō, *ōnis f.* omor, ucidere CIC.
occīsor, *ōris m.* ucigaș PL.
occīsōrius (*3*) *adj.* de ucis, de sacrificat TERT.
occīsus (*3*) *p. pf. v.* **occīdo**[2] // **adj.** ucis; (*fig.*) distrus, nenorocit: *occisissumus sum omnium* PL. Cas. *694* sînt cel mai nenorocit dintre toți.
occlāmitō, *āre vi.* a striga tare (în fața, împotriva) PL.
occlūdō, *ere, clūsī, clūsum vt.* a închide, a încuia: ~ *ostium* PL. a închide ușa, *nihil nec obsignatum domi est, nec occlusum* CIC. n-are nimic sigilat și nici încuiat acasă; (*fig.*) ~ *aures ceris* AMM. a-și astupa urechile cu ceară, *inimici occludunt linguam* PL. dușmanii îți astupă gura (ca să nu poți vorbi); [pf. *occlusti* PL.].
occlūsus (*3*) *p. pf. v.* **occludo** // **adj.** închis, încuiat, reținut.
occō (*I*) *vt.* a grăpa: ~ *segetes* HOR. Ep. *2, 2, 161* a grăpa cîmpurile semănate cu grîu.
occrescō, *ere vi.* a crește, a se întinde AUG.
occubitus, *ūs m.* apunere (a soarelui) HIER.
occubō, *āre, cubuī, cubitum vi.* **1** (*rar*) a sta lîngă cineva [cu dat.]: *quoi custodes totis horis occubant* PL. Mil. *212* paznicii stau lîngă el tot timpul; **2** a zăcea mort: *consul pro vestra victoria morte occubans* LIV. consulul, mort pentru victoria voastră, *Paris urbe paterna occubat* VER. Aen. *10, 705* Paris e îngropat în orașul părintesc.
occubuī *pf. v.* **occubo** și **occumbo**
occucurrī *pf. v.* **occurro**
occulcō (*I*) *vt.* [*ob* + *calco*] a călca (cu picioarele): *palea occulcata pedibus* VARR. paie culcate cu picioarele, *occulcati* LIV. (soldați) călcați în picioare.
occulō, *ere, cului, cultum vt.* **1** (*rar*) a ascunde, a acoperi: *virgulta multa occule terra* VERG. G. *2, 346* acoperă mlădițele cu mult pămînt; **2** (*frecv.*) a ascunde (vederii), a face să nu se vadă: *vetulae vitia corporis fuco occulunt* PL. babele își ascund sub suliman defectele, ~ *classem sub rupe* VERG. a piti flota sub stînci, *sese occulunt silvā* LIV. se ascund în pădure, *feminae occuluntur parietum umbris* CIC. femeile stau ascunse în umbra pereților, (*abs.*) *si quis adspexerit, occulat ille* TIB. dacă cineva mă va fi văzut, să nu spună nimănui.
occultātē *adv.* pe ascuns AUR. VICT.
occultātiō, *ōnis f.* **a.** ascundere: *occultatione se tutari* CIC. a se apăra ascunzîndu-se, *cuius rei nulla est* ~ CAES. acest lucru nu se poate nicicum ascunde; **b.** (*ret.*) preterițiune RH. HER.
occultātor, *ōris m.* ascunzător CIC.
occultē *adv.* **1** pe ascuns, în secret: ~ *proficisci* CAES. a pleca pe ascuns, ~ *dicere* CIC. a se exprima ne-

clar; 2 (*poet.*) pe nesimţite: *labitur ~ aetas* OV. M. *10, 519* viaţa trece pe nesimţite.

occultō (*I*) *vt.* a ascunde, a face nevăzut (neobservat): *~ se silvis* LIV. a se ascunde în păduri, *~ fugam* CAES. a fugi neobservat, *stellae occultantur* CIC. stelele se ascund, *~ et dissimulare appetitum voluptatis* CIC. a-şi ascunde şi a-şi masca pofta de plăceri, *res, quam occultabam tibi dicere* PL. un lucru pe care evitam să ţi-l spun.

occultus (*3*) *adj.* ascuns, secret: *~ locus* PL. loc ascuns, *occultissimus exitus* LIV. ieşire foarte secretă, *occultum pactum* LIV. pact secret, *aliquid occultum ferre* SALL. a păstra ceva secret, *occultiores insidiae* CIC. curse mai ascunse, *res occultissimas aperire* CIC. a lămuri chestiunile cele mai obscure; (*sens adv.*) *occulti laetabantur* TAC. se bucurau într-ascuns; (*despre pers.*) ascuns, puţin sincer, prefăcut: *ab occultis cavendum hominibus* LIV. trebuie să te fereşti de oamenii prefăcuţi, (*cu genit.*) *~ odii* TAC. om care-şi disimulează ura, *occulti consilii* TAC. părtaşi într-ascuns ai planului // **occultum**, *ī n.* [cu genit.] loc ascuns, parte secretă: *occulta saltuum* TAC. locurile cele mai ascunse ale pădurilor, *in occultis templi* CAES. în partea cea mai ascunsă a templului; (*fig.*) *occulta coniurationis retexere* TAC. a descoperi secretele complotului; (*expr.*) *in occulto* într-ascuns, *per occultum* pe ascuns, din umbră, *ex occulto* în secret.

occuluī *pf. v.* **occulo**

occumbō, *ere, cubuī, cubitum vi.* şi *vt.* 1 a cădea mort, a sucomba, a muri: *~ honeste* CIC. a muri cu demnitate, *~ pro libertate* SUET. a muri pentru libertate, *~ ferro* OV. a muri de sabie, *~ ante annos suos* OV. a muri înainte de vreme; (frecv. urmat de *mortem, morti* sau *morte*) *pro patria mortem ~* CIC. a înfrunta moartea pentru patrie, (*poet.*) *~ certae morti* VERG. a înfrunta o moarte sigură, *ictus clava morte occubuit* LIV. lovit cu măciuca, căzu mort; 2 (*despre astre*) a apune IUST.

occupātiō, *ōnis f.* 1 ocupare, luare în posesie: *~ fori* CIC. ocuparea forului; 2 (*ret.*) **a.** combatere anticipată a obiecţiilor posibile ale adversarului; **b.** preteriţiune RH. HER.; 3 ocupaţie, treburi (care iau tot timpul), activitate (absorbantă): *maximis occupationibus impediri* CIC. a fi împiedicat de foarte importante ocupaţii, (*cu genit.*) *tantularum rerum occupationes* CAES. ocupaţii cu lucruri atît de mici, *occupationes reipublicae* CAES. ocupaţii cu treburile publice, *occupationem alicuius observare* CIC. a ţine seama de timpul cît cineva e ocupat.

occupātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **occupo**) // **adj.** ocupat (cu ceva): *non dubito quin occupatissimus fueris* CIC. nu mă îndoiesc că ai fost foarte ocupat, *occupati in munitione castrorum* CAES. ocupaţi cu întărirea castrului, *~ circa consularia comitia* SEN. ocupat cu alegerile consulare.

occupō (*I*) *vt.* [*ob + capio*] **I 1** a lua în stăpînire, a pune stăpînire (pe): *~ collem, loca superiora* CAES. a pune stăpînire pe colină, pe locurile mai înalte, *~ urbem* LIV. a cuceri oraşul, *~ currum* VERG. a se urca în car, *~ naves* CAES. a pune mîna pe corăbii, *~ regnum* CIC. a pune mîna pe domnie, *~ aliquem amplexu* OV. a prinde pe cineva în braţe; (*fig.*) *tantus timor exercitum occupavit, ut...* CAES. o atît de mare frică cuprinse armata, încît...; (*spec.*) a umple: *~ urbem aedificiis* LIV. a umple oraşul cu clădiri; 2 a ţine ocupat, a ocupa: *haec causa primos menses occupabit* CAES. această afacere îmi va lua primele luni, (*fig.*) *in aliis rebus occupati* CIC. prinşi de alte griji, *hostibus opere occupatis* LIV. duşmanii fiind absorbiţi de lucru; (*spec.*) *~ pecuniam* a-şi angaja banii, *pecuniam adulescentulo grandi foenore occupavisti* TER. ai împrumutat unui tinerel bani cu mare dobîndă, *~ pecuniam animalibus* (*in pecore*) COL. a-şi băga banii în animale (în oi). **II 1** a o lua înaintea altuia, a lua în stăpînire mai înainte, a ocupa cel dintîi: *recte dici potest, eius esse locum quem quisque occupabit* CIC. se poate spune pe drept că locul este al aceluia care-l va fi ocupat primul; 2 (*fig.*) a o lua înaintea (cuiva): *occupavi te, Fortuna* CIC. soartă, ţi-am luat-o înainte, *occupat egressas ante rates* OV. o ia înaintea corăbiilor care au pornit din port mai înainte, *~ ortum solis* CURT. a anticipa răsăritul soarelui, *albati occupavere* PLIN. albii au luat-o înainte (au învins la curse), *quod ea verba occupasset aut Ennius, aut Gracchus* CIC. că fie Ennius, fie Gracchus folosise mai înainte aceste cuvinte, *Volteium Philippus occupat* HOR. Filip i-o ia înainte (adresîndu-i-se primul) lui Volteius, *numquid vis? occupo* HOR. ce doreşti? i-o iau eu înainte, (*cu inf.*) *volo tu occupes adire* PL. vreau ca tu s-o iei înainte şi să te prezinţi cel dintîi, *occupant bellum facere* LIV. se grăbesc s-o ia înainte şi să facă război, *occupavit Padum traicere* LIV. s-a grăbit s-o ia înainte, trecînd Padul; 3 (*poet.*) a se arunca (asupra cuiva), a ataca: *Latagum saxo occupat os* VERG. îl loveşte pe Latagus cu un pietroi în faţă, *~ aliquem gladio* VERG. a se repezi la cineva cu sabia; [arh. *occupassis* PL. = *occupaveris*].

occupō, *ōnis m.* cel care înşfacă totul (*despre Mercur, zeul hoţilor*) PETR.

occurrō, *ere, currī* (rar *cūcurrī*), *cursum vi.* 1 a ieşi în întîmpinare, a întîmpina: (*cu dat.*) *scripsi, ut mihi Heracleam occurreret* CIC. i-am scris să-mi iasă în întîmpinare la Heraclea, *quibuscumque signis occurrerat se aggregabat* CAES. se alătura oricăror unităţi pe care le întîlnea în cale, (*mil.*) a merge împotriva, a se împotrivi: *~ Fabianis legionibus* CAES. a porni împotriva legiunilor lui Fabius, *equites hostibus occurrebant* CAES. călăreţii îi împingeau pe duşmani, *in asperis locis silex impenetrabilis occurrebat ferro* LIV. în locurile aspre, o rocă silicioasă rezista fierului; 2 a se prezenta (undeva), a ajunge, a participa: *huic concilio ut occurrerent, iter accelerarunt* LIV. ca să ajungă la această consfătuire, au grăbit mersul, *Atheniensium legati ad id concilium occurrerunt* LIV. solii atenienilor au participat la această adunare, *~ ad tempus* CIC. a ajunge la timp, *~ graviori bello* CAES. a da peste un război şi mai greu; 3 a se prezenta (în faţa ochilor sau minţii), a se arăta, a se ivi: *oculis eius tot paludes occurrerunt* COL. în faţa ochilor, i s-au ivit atîtea mlaştini, *nullus arbor oc-*

currit OV. nici un arbore nu se arăta, *eorum facta occurrent mentibus vestris* CIC. faptele lor se vor arăta minţilor voastre, ~ *animo* (*menti*) CIC. a-i veni în minte, (fără *animo* sau *menti*) *mihi occurrebas dignus eo munere* CIC. tu îmi veneai în minte ca fiind demn de acest dar, *duo exercitus deleti occurrebant* LIV. îi veneau în minte (îşi amintea de) cele două armate distruse, *non satis occurrit, quid scribam* CIC. nu-mi prea vine în minte ce să-ţi scriu, *una defensio occurrit, quod...* TAC. o singură apărare îmi vine în minte, faptul că..., *occurrebat ei mancam praeturam futuram suam* CIC. se gîndea că pretura lui va fi neputincioasă; 4 a face faţă, a preveni: ~ *bello* CAES. a face faţă războiului, ~ *publicis officiis* CIC. a face faţă îndatoririlor publice, ~ *morbo* PERS. a preveni boala, ~ *satietati aurium* CIC. a preveni plictiseala ascultătorilor; 5 a se opune, a combate, a replica: *huic loco sic soletis* ~ CIC. la acest argument, voi replicaţi de obicei, *occurritur nobis a doctis* CIC. ni se obiectează de către cei învăţaţi, (*impers.*) *occurretur, sicut occursum est* CIC. se va replica, cum s-a mai replicat.

occursāculum, *ī n.* apariţie, spectru APUL.

occursātiō, *ōnis f.* întîmpinare cordială, cordialitate CIC.

occursātor, *ōris m.* cel care iese (cuiva) în întîmpinare AUS.

occursiō, *ōnis f.* întîlnire; vizită SID.

occursitō, *āre vi.* a da peste..., a întîlni în drum SOL.

occursō (*I*) *vi.* 1 a ieşi în cale: ~ *fugientibus* TAC. a ieşi în cale celor care fug, ~ *capro* VERG. a da peste un ţap, (*vt.*) *ita me occursant multae* PL. Mil. *1047* atît de multe femei îmi ţin calea...; 2 a ataca, a se opune: ~ *gladio* CAES. a se repezi asupra-i cu sabia, *occursantes* SALL. cei care se opun; 3 a preveni: ~ *fortunae* PLIN. IUN. a preveni loviturile sorţii; 4 **a.** a se prezenta: ~ *portis* LIV. a se apropia de porţi; **b.** (*fig.*) a-i veni în minte: *occursant animo mea scripta* PLIN. IUN. îmi vin în minte scrierile mele, *occursant verba* PLIN. IUN. îmi vin în minte cuvinte.

occursor, *ōris m.* cel care întîlneşte AUG.

occursōrius (*3*) *adj.* prealabil (ca aperitiv): *occursoria potio* APUL. M. *9, 23* băutura la începutul mesei.

occursus, *ūs m.* întîmpinare, întîlnire, apariţie: *vacuae occursu hominum viae* LIV. drumuri pe care nu întîlneşti un om, *numinis occursu obstupefactus* SEN. încremenit de apariţia zeului, *alicuius occursum vitare* TAC. a evita întîlnirea cu cineva, *rota stipitis occursu fracta* OV. roata frîntă din ciocnirea cu un trunchi de copac.

Oceanītis, *idis f.* fiică a Oceanului: *Oceanitides ambae* VERG. G. ambele fiice ale Oceanului (*nimfe ale mării*).

Oceanus, *ī m.* 1 Okeanos (*fiul lui Uranus — Cerul — şi al Geii — Pămîntul —, soţul zeiţei Tetis şi tatăl nimfelor mării*); 2 ocean, Oceanul Atlantic (*care, după credinţa celor vechi, înconjură pămîntul ce pluteşte pe apele lui*): *Oceanus circumvagus* HOR. oceanul care împresoară pămîntul, (*ca apoziţie*) *mare Oceanus: insula, quam mare Oceanus circumluit* TAC. insulă pe care o scaldă apele oceanului; 3 (*fig.*) denumirea unei piscine mari LAMPR.

ocellātus (*3*) *adj.* avînd nişte ochişori (puncte mici) // **ocellātī,** *ōrum m. pl.* 1 pietricele cu puncte (ca zarurile), folosite la jocuri de copii SUET.; 2 pietre preţioase ovale VARR.

ocellus, *ī m.* 1 ochişor: *ocelli turdiguli* CATUL. ochişorii ei umflaţi de plîns, *ocelli irati* OV. ochişorii ei mîniaţi; 2 (*fig.*) perlă, bijuterie: *ocelli Italiae, villulae meae* CIC. vilişoarele mele, perlele Italiei, (*ca termen de mîngîiere*) *ocelle mi!* PL. comoara mea!

Ōcelum, *ī n.* localitate a graiocelilor (în Alpi) (v. *Graioceli*).

ochra, *ae f.* ocru, pămînt galben PLIN.

Ochus, *ī m. 1*) fluviu în Bactriana (*care se varsă în Oxus*); *2*) epitet al lui Artaxerxes III, regele Persiei; *3*) un fiu al lui Dareus.

ōcimum, *ī n.* (*bot.*) busuioc (*Ocimum basilicum*): *cantare ocima* PERS. *4, 22* a striga „busuioc, busuioc!" (spre a-l vinde).

ocinum, *ī m.* trifoi CAT., VARR.

ōcior, *ius adj. comp.* (genit. *ōciōris*) 1 mai repede: ~ *Euro* HOR. mai repede ca vîntul, *venenorum ocissimum* PLIN. otrava cea mai rapidă (ca efect); 2 timpuriu, precoce: *ocissima pira* PLIN. perele care se coc primele.

ociter *adv.* (comp. *ocius*, superl. *ocissime*) repede: *profer* ~ APUL. M. *1, 23* adu repede, *ocius pervenire* CIC. a ajunge mai repede, *ocius, serius* HOR. mai devreme sau mai tîrziu, *quam ocissume* SALL. cît mai repede.

ocliferius (*3*) *adj.* [*oculus* + *ferio*] care bate la ochi SEN. Ep. *33, 3*.

Ocnus, *ī m. 1*) întemeietorul oraşului Mantua; *2*) personaj alegoric (*reprezentînd un om care împleteşte o funie de papură pe care o roade un măgar; tip de pierde-vară*) PROP. *4, 3, 21*.

ocquiniscō, *ere vi.* a se apleca, a se lăsa jos POMPON.

ocrea, *ae f.* jambieră (*de metal* sau *de piele, care apără partea din faţă a gambei luptătorului*); carîmb de piele VERG.

ocreātus (*3*) *adj.* care poartă jambieră: *dormis* ~ HOR. dormi cu jambierele pe tine.

Ocriculum, *ī n.* oraş în sudul Umbriei (*azi, Otricoli*) // **Ocriculānus** (*3*) *adj.* din Ocriculum.

octāchordos, *on adj.* cu opt coarde VITR.

octagōnus *v.* **octogonus**

octangulus (*3*) *adj.* cu opt unghiuri, octogon APUL.

octans, *ntis m.* a opta parte din cerc, arc de 45 de grade VITR.

octaphoron *v.* **octophoron**

octasēmus (*3*) *adj.* care are opt timpi (*în muzică*) MART. CAP.

octastȳlos, *on adj.* cu opt coloane în faţă VITR.

octateuchus (*3*) *adj.* care cuprinde primele opt cărţi ale Bibliei CASSIOD.

octāvānī, *ōrum m. pl.* soldaţii din legiunea a VIII-a PLIN.

octāvārium, *iī n.* impozit de o optime COD. IUST.

Octāvia, *ae f.* nume de femeie.

Octāviānus, *ī m.* Octavianus (*supranume al unui membru din „gens Octavia", trecut prin adopțiune în altă familie; de ex., împăratul Octavianus Augustus, trecut din „gens Octavia" în „gens Iulia"*).
Octāvius, *iī m.* nume gentilic roman // **Octāvius** (*3*) *adj.* al lui Octavius.
octāvum *adv.* pentru a opta oară // **subst.** *n.* cantitate de opt ori mai mare (mai mult): *ager efficit cum octavo* CIC. ogorul produce de opt ori sămînța.
octāvus (*3*) *adj.* al optulea: *octava legio* CAES. legiunea a VIII-a; *ad octavum* (subînț. *lapidem*) TAC. la a opta milă // **octāva**, *ae* IUV. (subînț. **hora**) ora a opta din zi: *octavo* (subînț. *die*) *Idus Apriles* COL. în a opta zi a Idelor lui aprilie.
octennis (*2*) *adj.* de opt ani AMM.
octiens (**octiēs**) *adv.* de opt ori CIC.
octingēnārius (*3*) *adj.* de opt sute VARR.
octingentēsimus (*3*) *adj.* al optsutelea.
octingentī, *ae, a num.* opt sute.
octingentiēs *adv.* de opt sute de ori PROP.
octipēs, *edis adj.* cu opt picioare (*despre rac*) PROP.
octō *num. indecl.* opt.
Octōber, *bris, bre adj.* de octombrie: *Kalendae Octobres* CIC. calendele lui octombrie, *mense Octobre* VELL. în luna octombrie // **Octōber**, *bris m.* (luna) octombrie.
octōchordos *v.* **octach...**
octōdecim *num. indecl.* optsprezece.
octōgamus, *ī m.* care a avut opt neveste HIER.
octōgēnārius (*3*) *adj.* **1** de optzeci de ani, octogenar PLIN. IUN.; **2** (*ca unitate de măsură*) de optzeci de picioare VITR.
octōgēnī, *ae, a num. pl.* **1** cîte optzeci; **2** optzeci.
octōgēsimus (*3*) *adj.* al optzecilea.
octōgiens (**octōgiēs**) *adv.* de optzeci de ori.
octōginta *num. indecl.* optzeci.
octōgōnos, *on adj.* octogonal // **octōgōnum** *n.* VITR. octogon.
octōiugis (*2*) *adj.* cîte opt în ham; (*fig.*) cîte opt deodată LIV. *5, 2, 10.*
octōnārius (*3*) *adj.* compus din opt unități: ~ *versus* QUINT. versul octonar iambic, *octonaria fistula* PLIN. tub (cu diametrul) de opt degete.
octōnī, *ae, a adj.* **1** cîte opt; **2** opt.
octōphoron, *ī n.* lectică purtată de opt oameni CIC.
octōphoros, *on adj.* purtat de opt oameni CIC.
octōsyllabus (*3*) *adj.* de opt silabe, octosilab.
octotopī, *ōrum m. pl.* opt puncte diferite pe cer ocupate de stele MANIL.
octuāginta *v.* **octoginta**
octuplicātiō, *ōnis f.* multiplicare, înmulțire cu opt MART. CAP.
octuplicātus (*3*) *adj.* înmulțit cu opt, de opt ori mai mare LIV. *4, 24, 7.*
octuplum, *ī n.* sumă de opt ori mai mare: *damnare aliquem octupli* CIC. a condamna pe cineva să plătească o sumă de opt ori mai mare, *iudicium in octuplum* CIC. acțiune judiciară prin care se cere de opt ori o sumă, *poena octupli* CIC. indemnizație de daune de opt ori mai mare.
octuplus (*3*) *adj.* multiplicat, înmulțit cu opt CIC.
octussis, *is m.* [*octo* + *as*] monedă de opt ași: *octussibus* HOR. cu opt ași.
oculāris (*2*) *adj.* de ochi: ~ *medicus* VEG. medic de ochi // **oculāre**, *is n.* colir de ochi.
oculārius (*3*) *adj.* de ochi CELS. // **oculārius**, *iī m.* oculist SCRIB.
oculāta, *ae f.* specie de pește PLIN.
oculātus (*3*) *adj.* **1** care vede: ~ *testis* PL. martor ocular, *male* ~ SUET. care nu vede bine; **2** care bate la ochi, vizibil: *oculatissimo loco* PLIN. într-un loc foarte vizibil, *oculata die vendere* PL. Pseud. *301* a vinde cu bani peșin; **3** în formă de ochi SOL.
oculeus (*3*) *adj.* care are ochi mulți PL.; (*fig.*) care e numai ochi APUL.
oculicrepida, *ae m.* om cu ochii burdușiți de pumni (*propr.*: care răsună de pumni) PL.
oculissimus (*3*) *adj.* iubit ca lumina ochilor PL. (*cuvînt creat*).
oculō, *āre vt.* **1** a da vederea; (*fig.*) a deschide ochii (cuiva), a lumina (pe cineva) TERT.; **2** face vizibil TERT.
oculus, *ī m.* **1** ochi: *oculi venusti* CIC. ochi frumoși, *oculum amittere* a pierde un ochi, *capi altero oculo* LIV. a chiorî, *captum esse oculis et auribus* LIV. a fi orb și surd, *oculos conicere in aliquem* CIC. a-și arunca ochii (privirile) spre cineva, *adicere oculum hereditati* CIC. a pune ochiul pe (a rîvni la) o moștenire, *ponere sibi aliquid ante oculos* CIC. a-și reprezenta ceva, *esse in oculis* a fi iubit, *publicanis in oculis sumus* CIC. sînt simpatizat de publicani, *in oculis aliquem ferre* CIC. a iubi pe cineva; **2** (*fig.*) **a.** ființă *sau* lucru prețios ca lumina ochilor: *bene vale, ocule mi!* PL. cu bine, comoara mea!, *duo illos oculos orae maritime effodere* CIC. a distruge cele două perle ale coastei maritime (*Corint și Cartagina*); **b.** ochi pe coada pe păun, pată pe pielea panterei PLIN.; **c.** ochi, mugure (*la plantă*) VERG.; **d.** tuberculul al unor rădăcini CAT.; **e.** plantă numită „aizoon maius" PLIN.; **f.** (*arhit.*) ochi de volută VITR.
ōdarium, *iī n.* cîntec PETR. *53, 11.*
Odessos (**Odessus**), *ī f.* Odesa.
ōdēum (**ōdīum**), *ī n.* mic teatru (*în care aveau loc concursuri de muzică și poezie*) SUET.
ōdī, *ōdisse vt. def.* a urî: *odi et amo* CATUL. urăsc și iubesc, *eum odere qua viri, qua mulieres* PL. pe el îl urăsc la fel bărbații și femeile, ~ *aliquem* CIC. a urî pe cineva, *Persicos odi apparatus* HOR. nu-mi place (nu pot suferi) fastul persan, (*cu inf.*) *servire peius odero malis omnibus* CIC. a fi rob îmi va fi mai odios decît toate nenorocirile; [perf. *odivit* folosit de Antonius în CIC. Phil. *13, 42*; pf. dep. *osus sum* PL. Amph. *900*; *osurus* GELL. și *osurus esset* CIC. Lael. *59*; *odio, ire, ivi* TERT.].
odibilis (*2*) *adj.* demn de ură, odios LAMPR.
ōdinolytēs, *ae m.* cea care calmează durerile nașterii PLIN.
odiō, *īre, īvī v.* **odi**
odiōsē *adv.* neplăcut, insuportabil CIC. ș.a.
odiōsus (*3*) *adj.* supărător, insuportabil, odios: ~ *mihi es* PL. îmi ești nesuferit, *motus odiosiores* CIC. mișcări mai dezagreabile, *odiosum verbum* CIC. cuvînt supărător.

ōdium[1], *iī v.* **odeum**
odium[2], *iī n.* ură [față de cineva, cu genit. obiect., cu *in, erga, adversus* și ac.]: *odium Autronii* CIC. ura împotriva lui Autronius, *se non odio hominis id fecisse* CIC. el n-a făcut asta din ura împotriva acestui om, *ardens odio vestri* CIC. arzînd de ură față de voi, ~ *in* (*erga*) *Romanos* VELL. ură împotriva romanilor, ~ *adversus Persea* LIV. ura împotriva lui Perseus, ~ *decemvirale* LIV. ura împotriva decemvirilor, ~ *vestrum* (*nostrum*) LIV. ură împotriva voastră (noastră), (*cu genit. subiect.*) *in odium Graeciae pervenerunt* (*venerunt*) NEP. și-au atras ura Greciei; *odio esse alicui* sau *in odio esse apud aliquem* CIC. a fi urît de cineva, ~ *movere* OV. a stîrni ură, *odium explere* LIV. a-și vărsa ura (ușurîndu-se), *exercere odium in aliquem* LIV. a-și arăta ura răzbunîndu-se pe cineva; (*spec.*) aversiune: *odio qui posset vincere Regem* HOR. S. *1, 7, 6* care-l putea întrece pe Rex prin aversiunea pe care o inspira.
odontītis (herba), *idis f.* (un fel de) plantă (*utilizată împotriva durerilor de dinți*) PLIN.
odor (odos), *ōris m.* 1 miros (*plăcut* sau *neplăcut*): *odorem trahere naribus* PHAEDR. a aspira mirosul pe nas, ~ *culinarum* SEN. miros de bucătărie, *violaria spargunt odorem* HOR. răzoarele de viorele își răspîndesc mireasma, ~ *ater* VERG. miasmă grea, *putrefacti cerebri* ~ SUET. putoarea emanată de un creier în putrefacție; 2 (*rar*) simțul mirosului RH. HER.; 3 (*concrt. frecv. pl.*) esență aromată, parfum, mirodenie, balsam, pomadă: *odores incendere* CIC. a arde mirodenii, *perfusus odoribus* HOR. scăldat în parfumuri, *corpus differtum odoribus* TAC. corp îmbălsămat, *mercator qui odores vendebat* SEN. negustor care vindea parfumuri; 4 (*fig.*) semn vag, urmă slabă: *est nonnullus* ~ *dictaturae* CIC. miroase puțin a dictatură, *quodam odore suspicionis... sentire* CIC. a simți ceva printr-o vagă urmă de bănuială, ~ *legum* CIC. slabă speranță în legi.
odōrāmen, *inis n.* aromă, parfum MACR.
odōrāmentum, *ī n.* mirodenie, aromat PLIN.
odōrārius (*3*) *adj.* de miresme, parfumat PLIN.
odōrātiō, *ōnis f.* mirosire CIC.
odōrātus[1], *ūs m.* 1 mirosire CIC.; 2 simțul mirosului CIC.; 3 miros PLIN.
odōrātus[2] (*3*) *p. pf. vb.* **odoro** // **adj.** plăcut *sau* neplăcut mirositor, parfumat: ~ *cedrus* VERG. cedrul bine mirositor *odoratae comae* OV. părul pomădat, *male odorati anhelitus oris* OV. respirație care miroase greu, *flores odoratissimi* PLIN. flori foarte parfumate, ~ *dux* PROP. *4, 3, 64* regele țării parfumurilor (Assyria).
odōrifer, *era, erum adj.* 1 care exală un parfum, plăcut mirositor, parfumat: *odorifera panacea* VERG. bine mirositoarea plantă vindecătoare; 2 (*despre neam, țară*) producător de parfumuri: *odorifera gens* OV. M. *4, 209* neam producător de parfumuri (perșii), *odorifera Arabia* PLIN. Arabia, producătoare de parfumuri.
odōrificātus (*3*) *adj.* parfumat AMBR.
odōrisequus (*3*) *adj.* care se conduce după miros ANDR.
odōrō (*I*) *vt.* 1 a parfuma, a înmiresma: *tura odorant aera fumis* OV. tămîia îmbălsămează aerul cu fumul ei; 2 (*tard.*) a mirosi, a simți mirosind AUG.
odōror, *ārī, ātus sum vt. dep.* 1 a mirosi (ceva), a adulmeca: *odorans, quasi canis venaticus* PL. adulmecînd ca un cîine de vînătoare, ~ *cibum* HOR. a adulmeca mîncarea; 2 (*fig.*) a căuta, a urmări, a umbla (ca un cîine) după: ~ *pecuniam* CIC. a fi în căutare de bani, *odoror quid sentiant* CIC. caut să aflu ce gîndesc, ~ *decemviratum* CIC. a vîna funcția de decemvir; 3 a da doar cu nasul, a se ocupa superficial (cu ceva): ~ *philosophiam* TAC. D. *19* a da cu nasul prin filozofie.
odōrus (*3*) *adj.* 1 plăcut mirositor, parfumat: ~ *flos* OV. floare bine mirositoare; 2 (*tard.*) rău mirositor CLAUD.; 3 cu miros fin: *odora canum vis* VERG. Aen. *4, 132* haita cu miros fin a cîinilor (copoi).
odos, *ōris v.* **odor**
Odrysae (Odrusae), *ārum m. pl.* odriși (*neam tracic pe rîul Hebrus*) // **Odrysius** (*3*) *adj.* al odrișilor; (*poet.*) tracic: *rex Odrysius* OV. regele trac (Tereus) // **Odrysius**, *iī m.* poetul trac (Orpheus) // **Odrysiī**, *ōrum m. pl.* odrișii, tracii.
Odyssēa (Odyssīa), *ae f.* Odissea (*epopeea lui Homer*): *Odyssea latina* CIC. adaptarea în latinește a Odiseii (*făcută de Livius Andronicus*), *Odysseae portus* CIC. portul lui Ulises (*promontoriu în sudul Siciliei*).
Oea, *ae f.* oraș pe coasta de nord a Africii (*azi, Tripoli*).
Oeāgrus, *i m.* rege al Thraciei (*tatăl lui Orpheus*) // **Oeāgrius** (*3*) *adj.* al lui Oeagrus; al Thraciei; al lui Orpheus: *Oeagrius Hebrus* VERG. Hebru (*rîul tracic*).
Oebalus, *ī m.* 1 rege în Sparta (*tatăl lui Tyndareus, bunic al Helenei și al Dioscurilor – Castor și Pollux*) // **Oebalidēs**, *ae m.* oebalid (*urmaș al lui Oebalus – despre Pollux* VAL. FL.; *pl.*: *despre Castor și Pollux* OV.); ~ *puer* MART. = Hyacinthus // **Oebalis**, *idis f.* **a.** spartană (*despre Helena, nepoată a lui Oebalus*); **b.** sabină (*fiindcă se credea că sabinii se trag din spartani*): *Oebalides matres* OV. matroanele sabine // **Oebalius** (*3*) *adj.* oebalian; spartan; sabin: *Oebalia pelex* OV. curtezana oebaliană (Helena), *Oebalium vulnus* OV. rana unui oebalid (Hyacinthus), *Oebalia arx* VERG. = cetățuia Tarentului (*fundat, după legendă, de spartani*), *Oebalius Titus* OV. Titus Tatius, sabinul; 2 rege al teleboilor, aliat cu Turnus VERG.
Oechalia, *ae f. 1*) oraș în Eubeea (*distrus de Hercules*); *2*) oraș în Mesenia // **Oechalis**, *idis f.* femeie din Oechalia.
Oeclеūs, *eī* (*eos*) *m.* tatăl lui Amphiaraus // **Oeclidēs**, *ae m.* Amphiaraus.
oeconomia, *ae f.* dispunere ordonată, ordine, economie a unei lucrări QUINT.
oeconomicus (*3*) *adj.* bine ordonat, metodic // **Oeconomicus**, *i m.* „Economicul" (*titlul unei lucrări a lui Xenofon*).
oeconomus, *i m.* econom, administrator COD. IUST.
oecus (oecos), *i m.* încăpere mare VITR.
Oedipodēs, *ae m. v.* **Oedipus**
Oedipus, *odis m.* (genit. și *-i*, ac. și *-um*, abl. și *-o*) regele Thebei (*fiul lui Laios și al Iocastei, care a dezle-*

gat enigma sfinxului, și-a omorît fără să știe tatăl, s-a căsătorit cu propria lui mamă și i-a avut drept copii pe Eteocle, Polinice, Ismena și Antigona): *Davus sum, non* ~ TER. sînt Davus, nu Oedipus (dezlegătorul de ghicitori) // **Oedipodīonidēs**, *ae m.* fiu al lui Oedipus // **Oedipodīonius** (*3*) *adj.* al lui Oedipus OV.

Oeensis (*2*) *adj.* din orașul Oea (*azi, Tripoli*).

oenanthē, *ēs f.* 1 ciorchine de viță sălbatică; 2 numele unei plante și al unei păsări PLIN.

oenanthinus (*3*) *adj.* făcut din strugure de viță sălbatică PLIN.

oenanthium, *ii n.* esență parfumată din floare de viță sălbatică LAMPR.

Oeneūs, *eī* (*-eos*) *m.* rege în Calydon–Etolia (*tată al lui Meleagrus, al lui Tydeus, al Deianirei ș.a.*) // **Oenēus** (*3*) *adj.* al lui Oeneus; al Calydonului: *Oeneos per agros* OV. în cîmpiile Calydonului (Etoliei) // **Oenēius** (*3*) *adj.* al lui Oeneus: *Oeneius heros* STAT. eroul fiu al lui Oeneus (Tydeus) // **Oenēis**, *idis f.* fiica lui Oeneus (Deianira) SEN. // **Oenīdēs**, *ae m.* fiu al lui Oeneus (Meleagrus) *sau* urmaș al lui Oeneus (Diomede, fiul lui Tydeus) OV.

oenof... *v.* **oenoph**

oenogarātus (*3*) *adj.* copt în *oenogarum* APIC.

oenogarum, *ī n.* sos de vin și de diferiți pești APIC.

Oenomaus, *ī m.* fiu al lui Marte (*rege în Elida, tată al Hipodamiei, bunic al lui Atreus și al lui Thyestes, socrul lui Pelops*).

oenophorum, *i n.* butoiaș cu toarte pentru transportat vin HOR. S. *1, 6, 109.*

Oenopia, *ae f.* vechiul nume al insulei Egina // **Oenopius** (*3*) *adj.* oenopian, al Eginei.

oenopōlium, *iī n.* crîșmă PL.

Oenōtria, *ae f.* Oenotria (*partea de sud a Italiei*); (*poet.*) Italia // **Oenōtrius** și **Oenōtrus** (*3*) *adj.* oenotrian, italic, roman: *Oenotria tellus* VERG. pămînt italic, *Oenotri viri* VERG. bărbați enotrieni // **Oenōtriī**, *ōrum m.* italicii // **Oenōtrus**, *ī m.* vechi rege al Oenotriei.

oenus (*3*) *adj.* (*arh.*) = **unus**

oestrus, *ī m.* 1 tăun (*care înțeapă vitele și le face furioase*) VERG. G. *3, 148*; 2 (*fig.*) delir, elan, inspirație poetică *sau* profetică IUV.

oesus (*arh.*) = **usus** CIC. Leg. *3, 10.*

oesypum, *ī n.* 1 usuc (*substanță unsuroasă secretată de glandele sebacee și sudoripare ale ovinelor, care le protejează fibrele de lînă*) PLIN.; 2 pomadă de usuc (*care servea ca leac sau ca fard*) OV.

Oeta, *ae* (**Oetē**, *es*) *f.* munte în nord-estul Etoliei (*unde Hercules a ridicat un imens rug, pe care s-a urcat pentru a scăpa de chinurile pricinuite de cămașa otrăvită trimisă de soția sa Deianira*) // **Oetaeus** (*3*) *adj.* al Oetei: *in monte Oetaeo* CIC. pe muntele Oetei, ~ *deus* PROP. = Hercules // **Oetaeus**, *ī m.* Hercules OV.

ofella, *ae f.* bucățică de carne IUV. *11, 144.*

offa, *ae f.* 1 boț, gălușcă, turtă: *offae ex ficis et farre mixto* VARR. turte din smochine și făină, ~ *pultis* CIC. boț de mămăligă; (*prov.*) *inter os et offam multa interveniunt* GELL. între gură și gălușcă multe se pot întîmpla (între zis și făcut); 2 bucată, parte: *aufer illam offam porcinam* PL. Mil. *760* ia bucata aceea de carne de porc; (*fig.*) ~ *carminis* PERS. bucată de poezie; 3 umflătură, tumoare: *nigra in facie livoribus offa* IUV. *16, 11* un buboi negru-vinețiu pe față; 4 avorton, foetus IUV. *2, 34.*

offarcinātus (*3*) *adj.* [*farcio*] încărcat TERT.

offātim *adv.* [*offa*] (tăiat) bucățele PL. Truc. *613.*

offēci *pf. v.* **officio**

offectiō, *ōnis f.* vopsire cu o culoare nouă ARN.

offectūra, *ae f.* întuneric CYPR.

offectus[1] (*3*) *p. pf. v.* **officio**

offectus[2], *ūs m.* farmec, vrajă GRAT.

offendiculum, *i n.* obstacol, piedică PLIN.

offendō, *ere, fendi, fensum vi.* și *vt.* **I** *vi.* 1 a se izbi (de), a da (de): ~ *solido* (= *dat.*) HOR. a da de ceva tare (*os etc.*); 2 (*fig.*) a se poticni, a suferi un eșec: *naves in redeundo offenderunt* CAES. la întoarcere, corăbiile au suferit pagube, *multi viri fortes et terra et mari offenderunt* CIC. mulți bărbați energici au suferit înfrîngeri și pe mare, și pe uscat, *qui bis apud eos iudices offendisset* CIC. cel care a pierdut de două ori procesul în fața acestor judecători, (*impers.*) *quoties culpa ducis esset offensum* CAES. de cîte ori armata a suferit o înfrîngere din vina comandantului; 3 a face o greșeală, a o zbîrci: *neque solum eo offenderat, quod...* NEP. și el greșise nu numai în faptul că..., (*impers.*) *si paulum modo in numeris offensum est* CIC. dacă s-a făcut cea mai mică greșeală în ritm; 4 a fi supărat, a fi nemulțumit: *si in me aliquid offendistis* CIC. dacă aveți să-mi reproșați ceva, *si Caesarem probatis, in me offenditis?* CAES. mulțumiți de Caesar, aveți a vă plînge de mine?, (*impers.*) *in poetae cincinnis offenditur* CIC. este rău impresionat de zorzoanele unui poet. **II** *vt.* 1 a lovi, a izbi: ~ *aliquem genu* PL. a lovi pe cineva cu genunchiul, ~ *latus* CIC. a da o lovitură în coastă; (*fig.*) ~ *alicuius existimationem* CIC. a atinge reputația cuiva; 2 a da peste..., a întîlni, a găsi: *si te in platea offendero, periisti* TER. dacă oi da peste tine în piață, te-ai dus, *offendi adveniens collocatam filiam* TER. la sosire, am găsit-o pe fiica mea măritată; 3 a supăra, a nemulțumi, a răni, a jigni, a ofensa: *ne aciem oculorum offenderet* PLIN. ca să nu supere vederea, *quos offendit noster labor* CIC. pe care-i supără munca mea, *neminem umquam, non re, non verbo offendebat* CIC. nu jignea niciodată pe nimeni nici cu fapta, nici cu vorba, *in eo ipso offenditur Caesar* CIC. tocmai de aceasta e supărat Caesar, *componi aliquid de se offendebatur* SUET. (lui Augustus) nu-i plăcea să se scrie ceva despre el.

offensa, *ae f.* 1 (*rar*) împotrivire, rezistență (opusă): *liquidum limpidum lacteumque, sine offensā fricantium* PLIN. lichid limpede și lăptos, fără ca cei ce freacă să simtă vreo rezistență; 2 rău fizic, indispoziție: *si quid offensae in coena sensit* CELS. dacă simte vreun rău în timpul mesei, *leves offensae* SEN. indispoziții ușoare; 3 defavoare, dizgrație: *magna in* ~ *sum apud Pompeium* CIC. sînt în mare dizgrație la Pompeius; 4 nemulțumire, resentiment: *deposita omni offensā* PETR. lăsînd la o parte orice resenti-

ment, *offensam subire* CIC. a-şi atrage ura; 5 ofensă, jignire: *offensas ense vindicare* OV. a-şi răzbuna jignirile cu sabia, *amicitiarum tenax, in offensis exorabilis* VELL. constant în prietenii, uşor de înduplecat cînd era jignit.

offensaculum, *i n.* poticnire; piedică APUL.

offensātiō, *ōnis f.* poticnire, izbire QUINT.; (*fig.*) *offensationes memoriae* SEN. Ben. *5, 25, 6* scăpări de memorie.

offensātor, *ōris m.* cel care se poticneşte; (*fig.*) cel care greşeşte QUINT.

offensibilis (*2*) *adj.* care se poticneşte LACT.

offensiō, *ōnis f.* 1 poticnire, izbire (de ceva): *pedis* ~ CIC. poticneala piciorului; (*fig.*) ceva de care te izbeşti, ieşitură CIC. Nat. *2, 47*; 2 rău fizic, indispoziţie: *corporum offensiones* CIC. bolile trupeşti; 3 eşec, nereuşită: *offensiones belli* CIC. înfrîngeri în război, *offensiones timere* CIC. a se teme de înfrîngeri (la alegeri); 4 nemulţumire, iritaţie, antipatie: *offensionem vitat aequalitate decernendi* CIC. evită nemulţumirea prin imparţialitatea hotărîrilor, *odii non dissimilis* ~ CIC. o antipatie asemenea cu ura, *suscipere offensionem apud aliquem* CIC. a înfrunta duşmănia cuiva, *accendere offensiones* TAC. a aprinde duşmăniile; 5 aversiune, neplăcere: *habere ad res aliquas offensionem atque fastidium* CIC. a avea aversiune şi scîrbă pentru unele lucruri, *mihi maiori offensioni sunt possessiunculae meae* CIC. micile mele proprietăţi îmi aduc mai degrabă neplăceri, *hoc apud alios offensionem habet* PLIN. acest lucru displace altora, *offensione aliqua interposita* CIC. intervenind o oarecare răceală între ei; 6 discreditare, reputaţie rea: *ad offensionem adversarii* CIC. pentru discreditarea adversarului, *propter offensionem iudiciorum* CIC. din cauza discreditării justiţiei, *in offensionem Atheniensium cadere* CIC. a ajunge să fie rău văzut de atenieni, *offensio neglegentiae* CIC. proastă reputaţie de neglijenţă.

offensiuncula, *ae f.* 1 mică neplăcere: *si qua* ~ *facta est animi tui* CIC. dacă ai avut vreo mică neplăcere sufletească; 2 eşec: *in aedilitate offensiunculā accepta* CIC. suferind un mic eşec la alegerea de edili.

offensō, *āre vt.* şi *vi.* 1 a izbi, a lovi: ~ *capita* LIV. a izbi capetele (de pereţi); 2 a se poticni; (*fig.*) a se bîlbîi QUINT.

offensor, *ōris m.* ofensator, cel care jigneşte ARN.

offensus[1] (*3*) *p. pf. v.* **offendo** // **adj.** 1 ofensat, iritat, duşmănos: *quem sibi offensiorem sciebat esse* CIC. pe care-l ştia că e mai supărat pe el; 2 rău văzut, detestat, odios: *multis* ~ CIC. rău văzut de mulţi // **offensum**, *i n.* fapt odios CIC.

offensus[2], *ūs m.* 1 izbire, ciocnire: *nec foret* ~ *natus* LUCR. *2, 223* nu ar fi existat ciocnire (de atomi); 2 nemulţumire, dezgust: *si vita in offensu est* LUCR. *3, 941* dacă eşti dezgustat de viaţă.

offerentia, *ae f.* prezentare TERT.

offerō, *offerre, obtulī, oblātum vt.* 1 a pune în faţă, a prezenta, a arăta, a oferi: ~ *strictam aciem venientibus* VERG. a prezenta celor care veneau tăişul sabiei, *cohortes fors obtulit* CAES. întîmplarea îi scoase înainte cohortele; (*refl.-pas.*) *foedum omen se obtulit* CIC. s-a arătat o groaznică prevestire, *mihi sese offert Amyntas* VERG. îmi iese înainte Amyntas, *oblata occasione* CAES. ivindu-se prilejul; 2 a opune, a contrapune: *se offerre hostibus* CAES. a se opune duşmanilor, *se ingredientibus fines consulibus obtulerant* LIV. se opuseseră consulilor care le călcaseră ţara; 3 a expune: *ne offeramus nos periculis sine causa* CIC. să nu ne expunem primejdiilor fără motiv, *se offerre morti* (*ad mortem*) CIC. a se expune morţii, *se in discrimen* ~ CIC. a se expune riscului; 4 a oferi (făcînd o promisiune): *in omnia suam offerens operam* LIV. zicînd că-şi oferă serviciile în toate împrejurările, *offerebat se intercessurum senatus consulto* TAC. se oferea să se împotrivească hotărîrii senatului; 5 a pricinui, a aduce, a face: ~ *alicui beneficium* CAES. a face un bine cuiva, ~ *laetitiam* TER. a pricinui bucurie, ~ *vitium virgini* TER. a necinsti o fată, ~ *mortem patri* CIC. a provoca moartea tatălui.

offerumentae, *ārum n. pl.* ofrande, daruri: (*fig.*) *offerumentas habere in tergo* PL. Rud. *753* a avea spatele numai vînătăi.

officiālis (*2*) *adj.* 1 privitor la datorii: *libri officiales* LACT. cărţile lui Cicero „Despre datorii"; 2 de funcţionar: *officiales operae* DIG. servicii de funcţionar // **officiālis**, *is m.* slujitor TERT.

officīna, *ae f.* [*opificina*] 1 **a.** atelier, laborator, oficină, fabrică: ~ *fullonum* PLIN. atelier al piuarilor, ~ *pictoris* PLIN. atelier al pictorului; **b.** (*spec.*) găinărie COL.; 2 (*oc.*) fabricare, formare; 3 (*fig.*) fabrică, şcoală, oficină: ~ *falsorum chirographorum* CIC. oficină de acte false, ~ *dicendi* CIC. şcoală de elocinţă, ~ *nequitiae* CIC. oficină de corupţie.

officīnātor, *ōris m.* lucrător, meşter VITR.

officiō, *ere, fēcī, fectum vi.* [*ob* + *facio*] 1 a se aşeza în calea..., a tăia calea, a împiedica: (*cu dat.*) *umbra terrae soli officiens noctem efficit* CIC. umbra Pămîntului, aşezîndu-se în faţa Soarelui, dă naştere nopţii, ~ *luminibus* CIC. a lua lumina, *aedium altitudo officiebat auspiciis* CIC. înălţimea clădirilor împiedica luarea auspiciilor, ~ *hostium itineri* SALL. a tăia retragerea duşmanilor, *timor animi auribus officit* SALL. teama lor îi împiedică să asculte; (*vt.*) *offecto lumine* LUCR., *5, 776* lumina (astrelor) fiind interceptată, *corporis offecti sensus* LUCR. *4, 763* simţurile corpului fiind amorţite (de somn); 2 (*fig.*) a dăuna: *officiunt frugibus herbae* VERG. buruienile dăunează holdelor, *meis commodis officis* CIC. îmi prejudiciezi interesele, ~ *libertati* LIV. a dăuna libertăţii, *eius gloria imperatoris famae officiebat* LIV. gloria aceluia umbrea reputaţia comandantului, *alicui non* ~ *quominus* PLIN. IUN. a nu împiedica pe cineva să... *nil mi officit quia*... HOR. nu mă tulbură deloc că...

officiōsē *adv.* îndatoritor, serviabil, cu amabilitate CIC. ş.a.

officiōsitās, *ātis f.* amabilitate SID.

officiōsus (*3*) *adj.* 1 îndatoritor, serviabil, amabil: *homo officiosior* CIC. om mai îndatoritor, *officiosa sedulitas* HOR. zelul plin de serviabilitate, *officiosissima natio candidatorum* CIC. speţa neasemuit de

amabilă a candidaţilor; 2 impus de datorie, cuvenit: ~ *dolor* CIC. durere legitimă, *officiosi labores* CIC. eforturi impuse de datorie // **officiōsus**, *i m.* **a.** sclav care păzeşte hainele la baie PETR. *92, 11*; **b.** cel care stă la dispoziţia tuturor spre a le satisface poftele SEN. RH. Contr. *4, praef. 10.*

officium, *ii n.* [*ob + facio*] **1 a.** slujbă, sarcină, funcţie, treabă (de executat), rol: *officia servilia* CIC. treburi de sclavi, *huic officio praepositus erat F. Calenus* CAES. în fruntea acestui serviciu era F. Calenus, *confecto legationis officio* CAES. terminîndu-şi misiunea de sol, *nova officia excogitavit* SUET. a inventat noi funcţii, *nemo ad id ~ admittitur, nisi...* NEP. nimeni nu este admis la această funcţie, decît dacă..., ~ *corporis* LUCR. rolul corpului, *neque mens neque pes suum ~ facit* TER. nici mintea, nici piciorul nu-şi mai fac datoria; **b.** (*concrt. rar*) personal administrativ, funcţionari, autorităţi: *adventus officiorum* DIG. sosirea autorităţilor; **2** serviciu (făcut cuiva), act de bunăvoinţă, binefacere: *officiorum coniunctio* CIC. legătura bunelor servicii reciproce, *auxit hoc ~ alia liberalitate* NEP. a sporit acest serviciu prin alt act de generozitate; (*sens obscen*) OV. A. *3, 7, 24*; **3** amabilitate, gentileţe, politeţe: *litterae plenae officii* CIC. scrisori pline de politeţe, *summo officio praeditus homo* CIC. om de o extremă amabilitate; **4** ceremonie (*ca semn de cinstire a cuiva*): *officio togae virilis interfui* PLIN. IUN. am participat la ceremonia îmbrăcării togii virile, *nuptiarum officio deductus ad se* SUET. Nep. *28* condus la el în cortegiu de nuntă, ~ *nuptiarum* SUET. Claud. *26* nuntă, *supremis in matrem officiis defuerat* TAC. Ann. *5, 8* lipsise de la înmormîntarea mamei sale; **5** datorie (morală), îndatorire, obligaţie: ~ *militis* CAES. datoria soldatului, ~ *suum facere* (*exsequi, explere* CIC., *officio fungi, satisfacere* CIC.) a-şi îndeplini datoria, ~ *suum deserere* (*ab officio discedere, officio suo deesse*) CIC. a nu-şi face datoria; **6** simţ al datoriei: *homo summo officio* CIC. om cu un extraordinar simţ al datoriei, *vita rustica cum officio coniuncta* CIC. viaţa de la ţară unită cu simţul datoriei; **7** ascultare, fidelitate: *in officio manebant* NEP. rămîneau credincioşi, *Remos in officio continere* CAES. a-i menţine pe remi sub ascultare.

offigō, *ere, fixī, fixum vt.* a fixa ţeapăn, a implînta, a pironi: *furcas circum offigito* CAT. fixează nişte furci împrejur, *pedes offiguntur* (subînţ. *ad crucem*) PL. picioarele îi sînt pironite pe cruce.

offirmātē *adv.* cu încăpăţînare SUET.

offirmātiō, *ōnis f.* perseverenţă HIER.

offirmātus (*3*) *p. pf. v.* **offirmo** // **adj.** ferm, hotărît: *animo forti atque offirmato* PL. cu curaj şi cu fermitate (*peior.*) *in iracundia offirmatior* CIC. Att. *1, 11, 1* mai încăpăţînat în supărare.

offirmō (*I*) *vt.* **1** a întări (împotriva unei presiuni), a înţepeni: ~ *fores perticā* APUL. M. *7, 28* a înţepeni uşa cu o prăjină; **2** (*fig.*) a ţine cu tărie: ~ *viam, quam decrevi persequi* TER. a persista pe drumul pe care am hotărît să-l urmez, ~ *animum suum* PL. a prinde curaj, a se îmbărbăta; *se* ~ ACC. a prinde curaj; **3** *offirmare se* sau (*abs.*) *offirmare* a se îndîrji, a se încăpăţîna: *age, quaeso, ne tam offirma te* TER. Heaut. *1052* haide, rogu-te, nu te încăpăţîna atît, *quid agimus, soror, si offirmavit pater adversus nos?* PL. Stich. *68* ce facem, soro, dacă tata o va ţine într-una împotriva noastră?

offla, *ae v.* **offula**

offlectō (obfle-), *ere vt.* a întoarce (în direcţie opusă) PL.

offōcō, *are vt.* [*ob + faux*] a strangula, a sufoca: *bonis suis offocantur* SEN. sînt sufocaţi de bunurile lor.

offrenatus (obfr-) (*3*) *adj.* pus în hăţ, domolit, învins: *offrenatum suis me ductarent dolis* PL. Capt. *755* m-ar duce de nas cu înşelătoriile lor, (*Cerberus*) ~ *unius offulae praeda* APUL. M. *6, 19* cerberul domolit cu o prăjiturică.

offringō, *ere, frēgī, fractum vt.* a mărunţi a doua oară (brazdele), a ara a doua oară VARR. R. R. *1, 29, 2* şi COL.

offūcia, *ae f.* [*ob + fucus*] **1** suliman, fard PL.; **2** (*fig. pl.*) înşelătorii PL.

offūdī *pf. v.* **offundo**

offula, *ae f.* bucăţică, bucată (*de carne, de pîine, de prăjitură*): ~ *carnis* COL. (*panis* VEG.) bucată de carne, de pîine; (*fig.*) *crucis offula* PETR. *58, 2* mortăciune (*termen injurios*).

offulgeō, *ēre, fulsī vi.* a străluci în faţă: *nova lux oculis offulsit* VERG. Aen. *9, 110* o lumină extraordinară străluci în faţa ochilor.

offundō, *ere, fūdī, fūsum vt.* **1** a vărsa în faţă, a întinde în faţă, a răspîndi în faţa... (asupra...): *auceps offundit cibum* PL. păsărarul aruncă grăunţele (păsărilor), *asinus sese offudit* APUL. măgarul se întinde cît e de lung în faţa noastră (se prăbuşeşte), ~ *noctem rebus* CIC. a întinde întunericul asupra lucrurilor; *altitudo caliginem oculis offuderat* LIV. înălţimea le pusese pe ochi o negură (îi făcuse să ameţească), *rubor gravissimis quoque viris offunditur* SEN. roşeaţa se revarsă chiar şi pe faţa celor mai serioşi oameni, *aer nobis offunditur* CIC. aerul ne învăluie; (*fig.*) *incompositis pavorem offundit* LIV. bagă groază într-o trupă neorînduită, *pavore offusus* TAC. năpădit de frică, *Marcellorum meum pectus memoria offudit* CIC. amintirea Marcellilor mi-a năpădit spiritul; **2** a întuneca, a eclipsa: *offunditur luce solis lumen lucernae* CIC. lumina unui opaiţ este eclipsată de lumina soarelui.

offuscātiō, *ōnis f.* întunecare; (*fig.*) denigrare TERT.

offuscō, *āre, ātum vt.* (*fig.*) a denigra TERT.

offūsiō, *ōnis f.* **1** răspîndire: ~ *tenebrarum* AMBR. răspîndirea întunericului **2** (*fig.*) întunecare, orbire AMBR.

offūsus (*3*) *p. pf. v.* **offundo**

ogdoas, *adis f.* **1** grup de opt HIER.; **2** unul dintre eonii lui Valentinus TERT.

ogganiō (*obg-*) (*IV*) *vt.* **1** a bodogăni: ~ *eadem* PL. a bodogăni pe cineva cu aceleaşi sfaturi; **2** a bombăni: ~ *incertum quidnam in aurem mulieris* APUL. a bombăni nu ştiu ce la urechea nevestei; (*abs.*) ENN.

oggerō, *ere vt.* a aduce (asupra cuiva): *amor amarum ad satietatem oggerit* PL. amorul ne-a adus numai

amărăciuni, *oggeritur imperium* AUR. VICT. i se pune pe cap conducerea.
Ōgygēs, *is* și **Ōgygus**, *ī m.* rege al Atticii și al Beoției (*fondatorul orașului Eleusis; după alte surse, întemeietorul Thebei; în timpul domniei sale, a avut loc un mare potop*) // **Ogygidae**, *ārum m. pl.* urmașii lui Ogyges; (*poet.*) thebanii // **Ōgygius** (*3*) *adj.* ogygian, theban: *deus* ~ OV. zeul theban (Bacchus, onorat în special la Thebae), ~ *populus* SEN. poporul theban, *Ogygia chelys* SIS. lira lui Amphion (*rege al Thebei*).
Ōgygia, *ae f.* *1*) o fiică a regelui Amphion; *2*) numele insulei unde a domnit nimfa Calipso.
ōh *interj.* oh!, vai!
ohē *interj.* oho!, stai!: *ohe, iam satis est!* HOR. S. *1*, *5*, *12* oho, e de-ajuns!
oiei *interj.* vai!, oh!
Oileūs, *ei* (*-eos*) *m.* rege al Locridei (*tată al lui Aiax Oilei – spre deosebire de Aiax Telamonius, fiul lui Telamon*) // **Oilīdēs** (**Oilīadēs**), *ae m.* Aiax (*fiul lui Oileus*).
olax, *ācis adj.* mirositor MART. CAP.
Olbia, *ae f.* *1*) port în Sardinia; *2*) oraș în Bithynia (*mai tîrziu, Niceea*); *3*) oraș în Pamphylia; *4*) oraș în Gallia Narboneză (*azi, Léoube*) // **Olbiānus** (*3*) *adj.* din Olbia (*în Bithynia*) // **Olbiensis** (*2*) *adj.* din Olbia (*în Sardinia*).
olea, *ae f.* **1** (*bot.*) măslin (*Olea europaea*): *oleae ramus* LIV. ramură de măslin; **2** măslină CAT.
oleāgineus (*3*) *adj.* **1** de măslin CAT.; **2** asemănător cu măslina, de culoarea măslinei PLIN.
oleāginus (*3*) *adj.* de măslin: *radix oleagina* VERG. rădăcină de măslin, *corona virgulis oleaginis* NEP. coroană din ramuri de măslin.
oleārius (*3*) *adj.* de ulei: *cella olearia* CAT. cămară de ulei // **oleārius**, *iī m.* vînzător de ulei: *quasi olearii in velabro* PL. Capt. *489* ca și vînzătorii de ulei la piață.
Ōlearos (**Ōlearus**, **Ōliarus**), *i f.* una dintre Ciclade (*la sud-vest de insula Paros; azi, Antiparon*).
oleastellus, *ī m.* măslin sălbatic COL.
oleaster, *trī m.* măslin sălbatic CIC.
oleastrum, *ī n.* *v.* **oleaster**
oleātus (*3*) *adj.* stropit (făcut) cu ulei VULG.
oleitās, *ātis f.* culesul măslinelor CAT.
Olenię, *ēs f.* constelația caprei Amalthea.
olens, *ntis p. pr. v.* **oleo** // **adj.** **1** bine mirositor, parfumat, îmbălsămat: *rami olentes* VERG. ramurile îmbălsămate, *olentes mentae* OV. mentă parfumată; **2** rău mirositor, împuțit: *olentes agri* LUC. cîmpurile împuțite (de cadavre); **3** (*oc.*) veștejit, ieșit din uz TAC. D. *22*, *5*.
olentia, *ae f.* miros TERT.
olenticētum, *i n.* loc împuțit APUL.
Ōlenus (**Ōlenos**), *i m.* localitate în Achaia (*unde Iupiter copil a fost hrănit de capra Amalthea*) // **Ōlenius** (*3*) *adj.* din Olenus, din Achaia: *Olenia capra* OV. capra din Olenus (Amalthea).
oleō, *ēre*, *uī vi.* și *vt.* **1** a mirosi, a exala un miros: *ut olet!* PL. cum miroase (de frumos)!, *bene olent* (*mulieres*) *quia nihil olent* CIC. (femeile) miros frumos, tocmai fiindcă nu miros a nimic; (*fig.*) *aurum huic olet* PL. ăstuia banul meu îi miroase (simte că am bani), *illud non olet unde sit, quod dicitur „cum illis"?* CIC. Or. *154* nu se simte motivul pentru care se spune „cum illis [împreună cu aceia]"?; **2** a avea miros (de), a mirosi a...: (*cu ac.*) ~ *crocum* CIC. a mirosi a șofran, *vina oluerunt mane Camenae* HOR. muzele au duhnit de dimineață a vin, ~ *hircum* HOR. a puți a țap, (*cu abl.*) ~ *sulphure* OV. a mirosi a pucioasă; **3** a lăsa să se vadă, a indica, a trăda: ~ *malitiam videntur* CIC. par că trădează ticăloșia cuiva, *verba alumnum Urbis oleant* QUINT. cuvintele lui să lase a se vedea că e un fiu al Romei; [forme de conj. a III-a la PL.].
oleōsus (*3*) *adj.* uleios PLIN.
olerāceus (*3*) *adj.* leguminos, ierbos PLIN.
olētō, *āre*, *āvi vt.* a infecta, a murdări FRONTIN.
olētum[1], *ī n.* loc plantat cu măslini CAT.
olētum[2], *ī n.* [*oleo*] murdărie, excremente PERS.
oleum, *ī n.* **1** ulei: *instillare* ~ *luminis* CIC. a vărsa ulei în opaiț, *ungere caules oleo meliore* HOR. a unge legumele cu un ulei mai bun, *iuventus humeros oleo perfusa* VERG. tinerii cu umerii dați bine cu ulei (pentru lupte); (*prov.*) ~ *et operam perdere* PL. a-și pierde degeaba uleiul din lampă (timpul de lucru) și munca, ~ *addere camino* HOR. a pune ulei pe foc (a agrava răul), *faciam tibi oleo tranquilliorem* PL. ți-o voi face mai blîndă ca mielul; **2** palestră; exerciții ale tinerilor: *decus olei eram* CATUL. eram gloria (steaua) palestrei, *verba palaestrae magis et olei* CIC. cuvintele care se potrivesc mai bine cu exercițiile de întrecere din școli.
olfaciō, *ere*, *fēci*, *factum vt.* **1** a percepe cu mirosul, a mirosi: *delphini sagacissime olfaciunt* PLIN. delfinii au un miros foarte bun; (*fig.*) ~ *nummum* CIC. a descoperi banul; **2** (*oc.*) a face să miroasă: *olfacere labra lacte* VARR. R.R. *2*, *2*, *16* a obișnui buzele (mielului) cu mirosul laptelui (a-l obișnui să sugă lapte).
olfactātrix, *īcis f.* cea care miroase; (*fig.*) cea care observă PLIN.
olfactō (*I*) *vt.* a simți (cu mirosul), a mirosi PL.; (*fig.*) a aspira, a sorbi (aerul) PLIN.
olfactōria, *ae f.* *v.* **olfactorium** FRONT.
olfactōriolum, *ī n.* flaconaș cu parfum SID.
olfactōrium, *ī n.* flacon, sticluță cu parfum PLIN.
olfactōrius (*3*) *adj.* mirositor, parfumat FRONT.
olfactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **olfacio**
olfactus[2], *us m.* **1** mirosire: ~ *excitat thymi* PLIN. mirosirea cimbrișorului îi trezește; **2** simțul mirosului, miros PLIN.
olidus (*3*) *adj.* care are miros; (*frecv.*) care are miros urît, care pute: *vasa bene olida* COL. vase care miros plăcut, *olidae caprae* HOR. capre care put, *olidissima basia* PETR. sărutările cele mai infecte.
oligochronius (*3*) *adj.* de scurtă durată FIRM.
ōlim *adv.* (arh. *ollus = ille*) **1** în acea vreme (în trecut), odată, altădată, odinioară: *sic enim*, ~ *loquebantur* CIC. căci așa vorbeau ei odată, *gens* ~ *armis virisque clara* TAC. neam altădată vestit prin războaiele și vitejia oamenilor lui, *fuit* ~ *senex; ei duae filiae erant* PL. a fost odată un bătrîn care avea două fete; **2** odată

(în viitor), într-o zi: *non si male nunc, et ~ sic erit* HOR. dacă acum e rău, nu aşa va fi şi în viitor, *qui ~ nominabuntur* QUINT. al căror nume va fi vestit odată, *vestra meos ~ si fistula dicat amores* VERG. dacă vreodată fluierul vostru ar cînta iubirile mele; 3 (*postcl.*) de multă vreme: *~ nescio quid sit otium* PLIN. IUN. de multă vreme nu ştiu ce este odihna, *~ provisum erat* TAC. se luaseră de multă vreme măsuri, *tamquam ~ dormientes* PETR. ca şi cum ar fi dormit de multă vreme; 4 (*în comparaţii*) de multe ori, de obicei: *ut pueris ~ dant crustula doctores* HOR. precum învăţătorii dau de obicei prăjituri copiilor, *color oris erat, qui frondibus ~ esse seris* OV. culoarea feţei îi era cum e de obicei a frunzelor tîrzii, *diffugiunt Tyrii, ut ~ amisso rege vagantur apes* OV. fug care încotro tyrienii, cum rătăcesc de obicei albinele cînd şi-au pierdut regina; 5 (*acţiune repetată*) *~ cum* (*ubi*) ori de cîte ori cînd..., atunci cînd...: *splendor meo sit clupeo quam solis radii esse ~, quom sudum est* PL. Mil. *1* luciul scutului meu să fie mai strălucitor ca razele soarelui atunci cînd cerul e senin, *est in pelago saxum, quod tunditur ~ fluctibus, hiberni condunt ubi sidera Cori* VERG. Aen. *5, 124* este în largul mării o stîncă, ce-i izbită de valuri atunci cînd vînturile nordului acoperă cerul (cu nori).

Olisīpo (Olisīppo), *ōnis f.* oraş în Lusitania (*la vărsarea fluviului Tago; azi, Lisabona*) // **Olisipōnensis** (*2*) *adj.* al oraşului Olisipo // **Olisiponensēs**, *ium m. pl.* locuitorii oraşului Olisipo.

olitor (holi-), *ōris m.* [*olus*] grădinar, zarzavagiu PL.

olitōrius (*3*) *adj.* de legume, de zarzavat: *forum olitorium* LIV. piaţă de legume.

olīva, *ae f.* (poet. pentru *olea*) 1 măslin: *olivae ramus* VERG. ramură de măslin; 2 (*poet.*) ramură de măslin; băţ de măslin: *fronti praeponere olivam* HOR. C. *1, 7, 7* a-şi încinge fruntea cu ramuri de măslin, *incumbens Damon olivae* VERG. B. *8, 16* Damon sprijinindu-se într-un toiag de măslin; 3 măslină: *voltisne olivas aut pulpamentum?* PL. vreţi oare măsline sau carne?, *me pascunt olivae* HOR. eu mă hrănesc cu măsline.

olīvans, *ntis m.* cel care face culesul măslinilor PLIN.

olivārius (*3*) *adj.* de măsline, de ulei de măsline DIG.

olīvetum, *ī n.* loc plantat cu măslini CIC.

olīvifer, *era, erum adj.* 1 fertil în măslini: *olivifera arva* OV. F. *3, 151* cîmpiile fertile în măslini (ţara sabină); 2 făcut din ramuri de măslin MART. *12, 98, 1* (*despre o cunună*).

olīvitās, *ātis f.* cules de măsline COL.

olīvitor, *ōris m.* cultivator de măslini SID.

olīvum, *i n.* (poet. pentru *oleum*) 1 ulei de măsline: *perfundere pisces olivo* HOR. S. *2, 4, 50* a pune peşti la marinat în ulei de măsline; 2 ulei cu care se ungeau atleţii: *cur ~ vitat?* HOR. C. *1, 8, 8* de ce fuge de ulei (de palestră)?; 3 pomadă parfumată, parfum CATUL.

olla, *ae f.* 1 oală: *~ fictilis* COL. oală de pămînt; 2 (*inscr.*) urnă cu cenuşă.

ollāris (*2*) *adj.* care se păstrează în oale de pămînt COL. (*despre struguri*).

ollārius (*3*) *adj.* de oală de pămînt // **ollarium**, *ii n.* (*inscr.*) urnă cinerară.

olle (ollus) (*arh.*) = **ille**

ollula, *ae f.* oliţă, ulcică VARR.

olō, *ere v.* **oleo**

ololygōn, *onis m.* orăcăitul broscoiului PLIN.

olor[1], *ōris m.* lebădă VERG.

olor[2], *ōris m.* (*oleo*) miros VARR.

olōrifer, *era, erum adj.* bogat în lebede CLAUD. (despre Pad).

olōrīnus (*3*) *adj.* de lebădă: *olorinae pennae* VERG. pene de lebădă.

olus (holus), *eris n.* legumă, zarzavat: *olus omne* HOR. orice fel de legume, *prandere holus* HOR. a se hrăni cu legume [genit. pl. *holerorum* LUCIL.; dat. pl. *oleris* CAT.].

olusātrum (*olus atrum*), *ī n.* (*bot.*) smyrnium (*Smyrnium olusatrum*) *sau* marum (*Teucrium scordium*) PLIN.

olusculum, *ī n.* (dim. al lui *olus*) mică legumă CIC.

Olympia, *ae f.* ţinut în Elida (*consacrat lui Zeus; din patru în patru ani, acolo se organizau întreceri sportive numite jocuri olimpice*) // **Olympius** (*3*) *adj.* olympian: *Iuppiter Olympius* LIV. Iupiter Olympianul // **Olympium**, *ii n.* templu al lui Zeus şi orăşel în Sicilia (*în apropiere de Syracusa*) // **Olympia**, *ōrum n. pl.* jocurile olimpice: *ad Olympia proficisci* CIC. a pleca la jocurile olimpice, *Olympia coronari* HOR. a obţine premiul la jocurile olimpice // **Olympicus** (*3*) şi **Olympiacus** (*3*) *adj.* olimpic // **Olympionicēs**, *ae m.* învingător la jocurile olimpice.

Olympias[1], *adis f.* olimpiadă (*interval de patru ani, la finele căruia se celebrau jocurile olimpice; instituite în anul 776 î.e.n., ele erau mijlocul de numărare a anilor la greci*): *Roma condita est secundo anno Olympiadis septimae* CIC. Roma a fost întemeiată în al doilea an al olimpiadei a şaptea; (*poet.*) timp de cinci ani: *in Scythia nobis quinquennis ~ acta est* OV. P. *4, 6, 5* în Scythia, am petrecut o olimpiadă de cinci ani.

Olympias[2], *adis f.* Olimpiada (*mama lui Alexandru cel Mare*).

Olympias[3], *adis m.* vînt de nord-vest PLIN.

Olympus[1], *ī m. 1*) lanţ de munţi între Thessalia şi Macedonia (*considerat locaş al zeilor*); *2*) (*fig.*) bolta cerului, cer VERG. B. *6, 86*; *3*) nume de munţi din Bithynia, Lycia, Ionia ş.a.; *4*) oraş maritim în Pamphylia.

Olympus[2], *ī m.* numele unui celebru flautist (*elev al lui Marsyas*) OV. M. *6, 393.*

Olynthos (-us), *ī f.* oraş în Peninsula Chalcidică (*distrus de Filip II, regele Macedoniei*) // **Olynthī**, *ōrum m. pl.* olynthienii.

olȳra, *ae f.* specie de grîu PLIN.

omāsum, *ī n.* intestine de bou HOR.

ōmen[1], *minis n.* 1 semn prevestitor, prevestire, auspicii: *~ fati* CIC. prevestire a destinului, *~ laetum, triste* CIC. prevestire de bine, de rău, *i, secundo omine* HOR. pleacă sub bune auspicii (să-ţi ajute zeii), *accipere ~* CIC. Div. *1, 103* a lua o întîmplare ca prevestire (*semn divin*), *~ capere* CIC. Div. *1, 104* a lua

auspiciile; 2 urare: *prosequi aliquem ominibus bonis* CIC. a însoţi pe cineva cu urări de bine; 3 (*oc.*) anunţare dinainte, avertisment: *ea lege atque omine, ut...* TER. cu condiţia şi avertizarea că...; 4 obicei ritual, ceremonial: *hic sceptra accipere regibus ~ erat* VERG. Aen. *7, 174* aici era obiceiul ca regii să primească sceptrul (ca învestitură), *primis ominibus* VERG. Aen. *1, 345* la prima luare a auspiciilor (pentru prima ei căsătorie).

ōmen[2], *inis n.* ARN. *v.* **omentum**

ōmentātus (*3*) *adj.* învelit în grăsime APIC.

ōmentum, *ī n.* 1 membrană grasă care înfăşoară intestinele, prapur CELS.; 2 (*gener.*) membrană a osului, a creierului MACR.; 3 grăsime, osînză CATUL.

ōminātor, *ōris m.* prevestitor, ghicitor PL.

ominō *v.* **ominor**

ominor, *ārī, ātus sum vt.* 1 a prevesti, a prezice: *~ vera de exitu Antonii* VELL. a prevesti lucruri adevărate despre moartea lui Antonius, *naves, velut ominatae... sese venisse* LIV. *29, 35, 1* corăbiile, ca şi cum ar fi prevestit... că au venit; 2 a ura, a dori: *ominamur in proximum annum consulatum* PLIN. IUN. îţi urăm ca la anul să fii consul, *male ominatis parcite verbis* HOR. cruţaţi-mă de cuvinte care-mi menesc de rău.

ōminōsē *adv.* printr-o prevestire rea PS. QUINT.

ōminōsus (*3*) *adj.* de rău augur PLIN. IUN.

omissiō, *ōnis f.* omisiune SYMM.

omissus (*3*) *p. pf. v.* **omitto** // **adj.** neglijent, nepăsător: *omissiores ab re* TER. cam prea neglijenţi în afaceri.

omittō, *ere, misī, missum vt.* 1 a lăsa să plece, a da drumul: *iube me ~ hos qui me retinent* PL. spune ca ăştia care mă ţin să-mi dea drumul, *~ mulierem* TER. a-şi concedia nevasta, *armis omissis* LIV. scăpînd armele din mîini, *~ animam* PL. a-şi da duhul, a muri, *ut neque omitteret hostem, neque congrederetur* LIV. *22, 12, 8* ca nici să nu piardă contactul cu duşmanul, nici să nu-l atace; 2 (*fig.*) a lăsa deoparte, a renunţa la..., a înceta: *~ timorem* CIC., *~ iracundiam* TER. a lăsa la o parte frica, mînia, *omnibus rebus omissis* CAES. lăsînd la o parte totul, *teneo quam optabam occasionem neque omittam* CIC. am în mînă ocazia pe care o doream, şi n-am s-o scap, *scelus impunitum ~* SALL. a lăsa crima nepedepsită, (*cu inf.*) *omittamus lugere* CIC. să încetăm a mai jeli, *omitte mirari* HOR. nu te mai mira; 3 a renunţa să amintească, a nu mai vorbi, a trece sub tăcere: *ut alia omittam* CIC. ca să nu mai vorbesc de alte lucruri, *omitto quid ille fecerit* CIC. ca să nu mai vorbesc despre ce a făcut acela.

omnicanus (*3*) *adj.* care cîntă de toate APUL.

omnicarpus (*3*) *adj.* care roade totul VARR.

omnicolor, *ōris adj.* de toate culorile PRUD.

omnicreans, *ntis adj.* care creează totul AUG.

omnifāriam *adv.* din toate părţile, peste tot GELL.

omnifārius (*3*) *adj.* de orice fel CHALCID.

omnifer, *era, erum adj.* care produce toate lucrurile OV.

omniformis (*2*) *adj.* de orice formă PRUD.

omnigenus (*3*) *adj.* [*omnis + genus*] 1 de orice fel: *omnigenos variant colores* LUCR. variază culori de toate felurile; [genit. pl. *omnigenum* VERG.]; 2 [*omnis + gigno*] care creează totul PRUD.

omnimodis *adv.* în toate felurile LUCR.

omnimodo *adv.* în orice fel GELL.

omnimodus (*3*) *adj.* de tot felul APUL.

omnīnō *adv.* 1 în întregime, cu totul, complet: *si ~ turris concidisset* CAES. dacă turnul s-ar fi prăbuşit în întregime, *~ aut magna ex parte liberatur* CIC. liberat cu totul sau în mare parte, *non ~ iam perii* PL. nu m-am dus de tot pe copcă, *~ omnia* CIC. absolut toate, *~ nemo* CIC. absolut nimeni, *~ nusquam* CIC. absolut nicăieri, *~ numquam* CIC. absolut niciodată, *ne faciam, inquis, ~ versus?* HOR. să nu mai fac, zici tu, absolut deloc versuri?, *non multum aut nihil ~ Graecis cedere* CIC. a fi prea puţin sau deloc mai prejos decît grecii, *ut vix aut ~ non posset infirmari lex* CIC. încît cu greu sau deloc să nu se poată infirma o lege; 2 în general, într-un cuvînt: *de hominum genere aut ~ de animalium loquor* CIC. vorbesc despre rasa omenească sau în general de a vieţuitoarelor, *~ fortis animus...* CIC. în general, omul curajos..., *vis et iniuria et ~ omne quod obfuturum est...* CIC. actul de violenţă şi năpăstuirea şi într-un cuvînt tot ceea ce aduce o pagubă cuiva...; 3 (*pe lîngă numerale*) în total, doar: *quinque ~ fuerunt, qui eum absolverent* CIC. au fost doar cinci inşi care să-l achite, *~ ad ducentos* CIC. în total cam două sute, *erant ~ itinera duo, quibus itineribus domo exire possent* CAES. erau doar două drumuri prin care puteau pleca din ţara lor; 4 negreşit, fără îndoială: *pugnas ~, sed cum adversario facili* CIC. te lupţi, negreşit, dar cu un adversar comod, *restricti ~ esse nullo modo debemus, sed...* CIC. nu trebuie, negreşit, să fim deloc reţinuţi, dar...

omniparens, *ntis adj.* atoatenăscător, odrăslitor a toate LUCR., VERG.

omnipater, *tris m.* tată al tuturor PRUD.

omniperītus (*3*) *adj.* atotştiutor.

omnipollens, *ntis adj.* atotputernic PRUD.

omnipotens, *ntis adj.* atotputernic VERG.; (*tard. la comp. şi superl.*).

omnipotenter *adv.* cu atotputernicie AUG.

omnipotentia, *ae f.* atotputernicie MACR.

omnis (*2*) *adj.* 1 oricine, orice, fiecare; (*pl.*) toţi: *omni tempore* CIC. în orice împrejurare, *sine omni periculo* TER. fără nici o primejdie, *leges aliae omnes* CIC. toate celelalte legi // **subst.** *omnes, etiam infirmi* CIC. toţi, chiar cei mai de jos, *omnia amici causa facere* CIC. a face totul pentru un prieten, *in eo sunt omnia* LIV. pe umerii lui se sprijină totul, *coniux, qui nobis omnia solus erat* OV. soţul, care pentru mine era totul, *per omnia alteri similis* QUINT. asemănător întru totul celuilalt; 2 în totalitate, întreg: *Gallia ~* CAES. Gallia în totalitatea ei, *~ ager* CIC. întregul teren, *bellum illud omne* CIC. acel întreg război, *non ~ moriar* HOR. nu voi muri pe de-a întregul; 3 de orice fel: *cenare olus omne* HOR. a mînca orice fel de legume, *~ superstitio* LIV. orice fel de superstiţie, *omnis fertilitas* LIV. fertilitate în orice fel de produse, *omnibus tormentis necare* CAES. a ucide prin

tot felul de torturi, *omnibus precibus petere* CIC. a cere prin tot felul de rugăminţi.
omnisonus (*3*) *adj.* care răsună în orice fel *sau* în orice loc P. NOL.
omnitenens, *ntis adj.* care îmbrăţişează totul AUG.
omnituens, *ntis adj.* care vede totul LUCR.
omnivagus (*3*) *adj.* care rătăceşte peste tot CIC.
omnivolus (*3*) *adj.* care vrea totul CATUL.
omnivorus (*3*) *adj.* care mănîncă de toate PLIN.
omoeo... *v.* **homoeo...**
omophagia, *ae f.* consumare de carne crudă ARN.
omphacium, *iī n.* suc de aguridă *sau* ulei de măsline verzi PLIN.
omphacomel, *mellis n.* sirop de miere amestecat cu suc de aguridă PALL.
Omphala, *ae* şi **Omphalē,** *ēs f.* regina Lydiei (*căreia Hercules i-a fost sclav şi iubit*).
omphalos, *ī m.* buric AUS.
onager, *gri* şi **onagrus,** *ī m.* 1 măgar sălbatic CELS. ş.a.; 2 (*fig.*) maşină de război de aruncat pietre AMM.
onāgos, *ī m.* 1 conducător de măgari PL.; 2 *Onagos* (*titlul unei comedii a lui Demophilos, după care Plautus a scris* Asinaria).
Onchesmitēs, *ae m.* numele unui vînt (*care suflă dinspre golful Epirului, numit Onchesmos*).
Onchestus (-tos), *i m. 1*) oraş în Beoţia; *2*) rîu în Thessalia // **Onchestius** (*3*) *adj.* din Onchestus, beoţian.
oncō, *are vi.* a zbiera (*despre măgar*) SUET.
oncōma, *atis n.* tumoare VEG.
onerārius (*3*) *adj.* de transport, de povară: *oneraria iumenta* LIV. vite de cărat poveri // **oneraria,** *ae f.* (subînţ. navis) navă de transport CIC.
onerō (*I*) *vt.* [*onus*] 1 a încărca, a împovăra: ~ *naves commeatu, armis* CAES. a încărca corăbiile cu provizii, cu arme, ~ *aselli costas pomis* VERG. a împovăra spatele măgăruşului cu poame, ~ *aures lapillis* TER. a-şi încărca urechile cu pietre scumpe, *vino et epulis onerati* SALL. ghiftuiţi de băutură şi de mîncare, ~ *ventrem* SALL. a-şi încărca prea mult stomacul; 2 (*poet.*) a încărca, a acoperi, a umple: ~ *mensas dapibus* VERG. a încărca mesele cu mîncăruri, ~ *ossa aggere terrae* VERG. a acoperi oasele cu pămînt (îngropîndu-le), *nec mater patrio membra onerabit sepulcro* VERG. şi mama ta nu-ţi va îngropa trupul în mormîntul părintesc, *manus iaculis oneravit* VERG. i-a înarmat mîinile cu suliţe, ~ *aliquem saxis* PHAEDR. a bate cu pietre pe cineva, a lapida; (*constr. inversă*) a încărca ceva în altceva [cu dat.]: *vina quae cadis onerarat Acestes* VERG. Aen. *1, 195* vinuri pe care Acestes le încărcase în butoaie, *iuvenes onerant canistris dona Cereris* VERG. Aen. *8, 179* tineri aduc coşuleţe încărcate cu darurile Cererii (pline cu pîine); 3 (*fig.*) a acoperi, a umple, a copleşi: ~ *aliquem iniuriis* TER. a copleşi pe cineva cu ocări, ~ *aliquem laudibus* LIV. a copleşi pe cineva cu elogii, ~ *promissis* SALL. a umple cu promisiuni, ~ *aliquem mendaciis* CIC. a umple cu minciuni pe cineva, ~ *iudicem argumentis* CIC. a-l copleşi pe judecător cu argumente, ~ *aures verbis* HOR. a umple urechile cu vorbe goale; 4 a face mai greu, a agrava, a spori (în rău): ~ *dolorem* CURT. a spori durerea, *filia patris onerat pericula* TAC. fata agravează primejdia tatălui, ~ *curas* TAC. a spori grijile, *audentius onerat Seianum, saevitiam, superbiam eius* TAC. Ann. *4, 68* apasă şi mai îndrăzneţ pe Seianus, criticînd cruzimea, trufia lui.
onerōsē *adv.* cu pornire, cu ură P. NOL.
onerōsitās, *atis f.* povară, greutate TERT.
onerōsus (*3*) *adj.* 1 împovărător, greu: *onerosa praeda* VERG. pradă greu de purtat, ~ *cibus* PLIN. mîncare greu de mistuit, *aer onerosior igne* OV. aerul mai greu decît focul; 2 (*fig.*) împovărător, apăsător, penibil: *onerosa sors* OV. soarta grea, *onerosa donatio* PLIN. IUN. donaţie oneroasă, *onerosum est accusare* PLIN. IUN. este penibil să acuzi.
onīrocritēs, *ae m.* tălmăcitor de vise FULG.
oniscos (-cus), *ī m.* (*zool.*) aselul-de-ziduri (*Oniscus asellus*) PLIN.
onītis, *idis f.* (un fel de) măghiran PLIN.
Onocoētēs, *ae m.* „Fiul măgarului" (*nume injurios dat de păgîni lui Cristos*) TERT.
onocrotalus, *ī m.* (*ornit.*) pelican (*Pelecanus onocrotalus*) PLIN.
Ononychītēs, *ae m.* „Cel care are copite de măgar" (*termen injurios dat de păgîni lui Cristos*) TERT.
onopordon (onopradon), *ī n.* (*bot.*) (un fel de) scaiete PLIN.
onopyxos, *ī m.* (un fel de) scaiete PLIN.
onus, *eris n.* 1 greutate, povară: *tanti oneris turris* CAES. un turn atît de greu, *onera bestiis imponere* CIC. a pune poverile pe animale, *onus sustinere* PL. a purta o povară; (*spec.*) încărcătură: *onera afferuntur lintribus* CIC. mărfurile încărcate sînt duse cu luntrile; (*spec.*) ~ *gravidi ventris* OV. povara unei femei gravide (copilul din pîntece), *ciborum onera* PLIN. excremente; 2 (*fig.*) sarcină, greutate, povară: *municipium oneribus pressum* CIC. municipiu apăsat de sarcini (dări), *plus oneris sustuli quam ferre possum* CIC. mi-am luat pe umeri o sarcină mai grea decît pot duce, ~ *officii* CIC. povara datoriei, *onus allevare* CIC. a uşura o povară, *ne ipse oneri esset* LIV. ca să nu-i fie o povară, *in explicandis oneribus haerere* SUET. a fi încurcat în obligaţia de a face faţă cheltuielilor.
onustō, *āre vt.* a încărca, a împovăra CASSIOD.
onustus (*3*) *adj.* 1 încărcat: *naves frumento onustae* CIC. corăbii încărcate cu grîu, *currus quinque liberis* ~ TAC. car care-i purta pe cei cinci copii; 2 plin, încărcat: ~ *cibo* CIC. ghiftuit de mîncare, *ager fertilis et praedā* ~ SALL. ţinut fertil şi bogat în pradă; 3 împovărat: *omnes exegit foras onustos fustibus* PL. i-a dat pe toţi afară căptuşiţi de ciomege, *onustum corpus* PL. corpul împovărat de bătrîneţe.
onychinus (*3*) *adj.* 1 de culoarea unghiei: *onychina pira* PLIN., *pruna* COL. pere, prune de culoarea unghiei; 2 semănînd cu onixul GELL.
onychus, *i m.* vas de onix LAMPR.
onyx, *ychis m.* 1 onix, alabastru (*din care se făceau tot felul de vase sau dale de pavat încăperile luxoase*): *calcatusque tuo sub pede lucet* ~ MART. călcat de piciorul tău, luceşte onixul; 2 văsuleţ de onix: *nardi plenus* ~ HOR. C. *4, 12, 17* flacon de onix plin cu

nard; 3 piatră prețioasă (*asemănătoare cu agata*) PLIN.; 4 (specie de) moluscă PLIN.; [*f. parva onyx* MART. *7, 94, 1*; ac. sg. *onycha* VULG.; ac. pl. *onychas* PLIN.].

opācitās, *atis f.* umbrire, umbră: ~ *ramorum* PLIN. umbra ramurilor, ~ *noctium* PLIN. întunecimea nopților.

opācō (*1*) *vt.* a umbri: *ad opacandum locum* CIC. spre a umbri locul.

opācus (*3*) *adj.* 1 umbrit, unde este umbră, umbros: *in viridi opacaque ripa* CIC. pe malul verde și umbros, *colores qui in opaco clarius micant* PLIN. culori care la umbră strălucesc mai mult, *opacum frigus* VERG. răcoarea umbrei (umbra răcoroasă); 2 (*fig.*) întunecos, negru: *opaca nox* VERG. noapte întunecoasă, *opaca nubes* OV. nor întunecos, *per opaca locorum* VERG. Aen. *725* prin locuri întunecoase; (*oc.*) *opaca barba* CATUL. *37, 19* barbă stufoasă; 3 care dă umbră: *opaca ilex* VERG. stejarul umbros.

Opālia, *ium n. pl.* Opalii (*sărbătoarea în cinstea zeiței Ops*).

opalus, *ī m.* (*mineral.*) opal PLIN.

opella, *ae f.* (dim. al lui *opera*) muncă ușoară: *parvā opellā* LUCR. cu puțină oboseală, ~ *forensis* HOR. măruntele treburi din for.

opera, *ae f.* [*opus*] 1 activitate, muncă: *linguā factiosi, inertes operā* PL. grozavi la vorbă, nevolnici la treabă, *ipse dabat purpuram, tantum operam amici* CIC. el însuși furniza purpura, prietenii lui doar mîna de lucru, *operae cotidianae* CIC. ocupațiile zilnice, *operam perdere* CIC. a-și pierde munca degeaba, *operam consumere in aliquam rem* CIC. a-și folosi munca la ceva, *operā expediri aliquid* PL. Bacch. *387* a dovedi ceva prin proprie experiență; 2 silință, osteneală: (*expr.*) *operam alicui rei dare* (*tribuere, navare*) a-și da osteneala cu ceva, a se ocupa cu ceva: *operam dare rei familiari* NEP. a se ocupa de gospodărie, *operam dare valetudini* CIC. a se îngriji de sănătate, *operam dare funeri* TAC. a participa la înmormîntare, *da operam, ut valeas* CIC. ai grijă să fii sănătos, *dent operam, ne quid respublica detrimenti capiat* CIC. să-și dea silința ca statul să nu sufere vreun rău; *operae pretium est*... [cu inf.] LIV. merită osteneala să..., face să..., *operae pretium facere* LIV. praef. *1* a face ceva care merită osteneală, (*la abl.*) *opera mea, tua*... prin grija mea, a ta... (grație mie ție...), *unā operā* sau *eadem opera* PL. Capt. *450* cu aceeași ocazie, în același timp, *deditā* (*datā*) *opera* CIC. dîndu-și silința, cu intenție, înadins; 3 serviciu, slujbă: (*frecv. pl.*) *Pupius, qui est in opera eius societatis?* CIC. Pupius, care este în serviciul acelei societăți?, *Terentius, qui operas in portu pro magistro dat* CIC. Terentius, care face slujbă în port în locul șefului său, *ferrum istud bonas edet operas* SEN. fierul ăsta va face bune servicii; 4 putință, dispoziție (de a se ocupa de ceva), timp liber: *deest mihi* ~, *quae non modo tempus sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat* CIC. Q. *3, 4, 4* îmi lipsește dispoziția, care cere nu numai timp liber, dar și un suflet lipsit de orice grijă, *operae ubi mihi erit, ad te venero* PL. Truc. *883* de îndată ce voi avea putința, sînt la tine, *si operae illi esset* LIV. *5, 15, 16* dacă i-ar fi posibil, *nec Hannibali operae est legationes audire* LIV. *21, 9, 3* nici Hannibal nu are posibilitatea să primească delegații; 5 (*concrt.*) a. zi de muncă: *quaternis operis singula iugera confodere* VARR. R. R. *1, 18, 2* a săpa fiecare iugăr în cîte patru zile de muncă; b. muncitor, zilier, salahor: *plures operas quantocumque pretio conducere* COL. a angaja mai mulți muncitori la orice preț; c. (*pl.*) oameni plătiți, mercenari, bande: *erat mihi contentio cum operis conductis* CIC. Sert. *38* lupta mea era cu niște mercenari, *operae theatrales* TAC. bande plătite ca să aplaude la teatru.

operans, *ntis p. pr. v.* **operor** // **adj.** eficace: *bonitas operantior* TERT. bunătate mai eficace.

operārius (*3*) *adj.* de muncă (fizică): ~ *homo* CIC. muncitor cu ziua, *operarium pecus* COL. animale de povară, *operarium vinum* PLIN. vin pentru lucrători // **operarius**, *ii m.* lucrător, muncitor; (*peior.*) *operarius lingua celeri* CIC. meșter cu limba ascuțită (*despre un orator*), *isti operarii* CIC. acești copiști (*despre secretari*) // **operaria**, *ae f.* lucrătoare PL.

operātiō, *ōnis f.* 1 lucrare, operație PLIN.; 2 binefacere, caritate LACT.

operātor, *ōris m.* lucrător, meșter TERT.

operātōrius (*3*) *adj.* care operează, eficace AMBR.

operātrix, *īcis f.* creatoare TERT.

operātus[1], *ūs m.* muncă, lucrare TERT.

operātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **operor** // **adj.** (*sens act.*) care operează bine, eficace, practic TERT.

operculō (*1*) *vt.* a închide cu un capac COL.

operculum, *ī n.* capac: *opercula picta* PLIN. capace smolite, ~ *ambulatorium* PLIN. capac mobil, (*prov.*) *invenit patella* ~ HIER. și-a găsit farfuria capacul (sacul peticul).

operīmentum, *ī n.* acoperămînt, învelitoare: a) pătură, învelitoare, valtrap SALL.; b) înveliș (*la nucă*) PLIN.; c) apărători la ochii cailor (ochelari de cal) PLIN. d) capac la un butoi PLIN.

operiō, *īre, peruī, pertum vt.* 1 a acoperi: *capite operto* CIC. cu capul acoperit, *aeger operiendus est multa veste* CELS. bolnavul trebuie să fie înfofolit cu multe țoale, *umbris nox operit terram* VERG. noaptea acoperă pămîntul cu întunericul ei; (*fig.*) *usque ad necem operiere loris* TER. Ad. *182* ai să fii căptușit cu lovituri de bici pînă ai să mori, *contumeliis opertus* CIC. acoperit de ocări, *iudicia operta dedecore* CIC. tribunale acoperite de necinste; 2 a închide: ~ *ostium* TER. a închide ușa, *opertā lecticā latus* CIC. purtat într-o lectică închisă, *opertis oculis* SEN. cu ochii închiși; 3 a ascunde, a învălui: ~ *luctum* PLIN. IUN. a-și ascunde jalea, *domestica mala tristitia operienda* TAC. Ann. calamitățile interne trebuie să fie învăluite în tristețe [arh. viit. *operibo* POMPON.].

operō (*1*) *v.* **operor**

operor, *ārī, ātus sum vi.* și *vt. dep.* 1 a lucra, a se ocupa: *seniores intus operantur* PLIN. albinele bătrîne lucrează înăuntru, ~ *reipublicae* (= *dat.*) LIV. a-și dedica activitatea vieții publice, ~ *studiis litterarum* TAC. a studia literatura, *ornandis illa est operata capillis* OV. aceea este ocupată cu aranjarea părului tău, *in*

cute curanda operata iuventus HOR. tineret care se preocupă de îngrijirea pielii; 2 (*rel.*) a celebra o ceremonie religioasă, a aduce sacrificii: ~ *sacris* LIV. a aduce un sacrificiu, *sacra refer Cereri, laetis operatus in herbis* VERG. G. *1, 339* fă o slujbă Cererei, aducîndu-i sacrificii pe pajiştile care rîd, *viditque se operatum* TAC. Ann. *2, 14* s-a văzut în vis (se făcea) că aduce o jertfă, *omnia sint operata deo* TIB. *2, 1, 9* totul să fie în serviciul divinităţii; 3 a lucra: ~ *terram* HIER. a lucra pămîntul; 4 a practica: ~ *iustitiam* LACT. a practica dreptatea; 5 a opera, a face AMBR.

operōse *adv.* 1 cu trudă, cu multă greutate CIC.; 2 cu grijă, precis SEN.

operōsitās, *ātis f.* strădanie mare, muncă excesivă QUINT.

operōsus (*3*) *adj.* 1 harnic, activ, care îşi dă multă osteneală: *senectus operosa* CIC. bătrîneţe harnică, *operosae cultibus ambae* OV. amîndouă îngrijindu-se mult de eleganţa lor, *Syria operosissima in hortis* PLIN. Syria, care se ocupă foarte mult cu grădinăritul, *vates operose dierum* OV. F. *1, 101* poete, care te ocupi cu zilele latine (fastele); (*oc.*) *operosa herba* OV. M. *14, 22* buruiană eficace (bună de leac); 2 care cere multă muncă, care dă bătaie de cap: *operosa carmina fingo* HOR. plăsmuiesc poezii lucrate cu trudă, *operosae artes* CIC. meserii manuale, *divitiae operosiores* HOR. bogăţii care dau mai multă bătaie de cap.

opertāneus (*3*) *adj.* secret, misterios PLIN.

opertē *adv.* în secret GELL.

opertiō, *ōnis f.* acoperire VARR.

opertō, *āre vt.* a acoperi ENN.

opertōrium, *iī n.* 1 învelitoare, înveliş SEN.; 2 mormînt SID.

opertum, *ī n.* secret, mister, taină: *Apollinis operta* CIC. oracolele lui Apollo, ~ *Bonae Deae* CIC. sanctuarul Bunei Zeiţe.

opertus[1] (*3*) *p. pf. v.* **operio**

opertus[2], *ūs m.* acoperămînt APUL.; (*fig.*) văl P. NOL.

operula, *ae f.* (dim. al lui *opera*) 1 mică lucrare, mic serviciu DIG.; 2 mică răsplată, mic bacşiş APUL. M. *1, 7*.

opes, *um v.* **ops**

ophiaca, *ōrum n. pl.* tratat despre şerpi PLIN.

ophiomacus, *ī m.* (un fel de) lăcustă (care atacă şerpii) PLIN.

ophīōn, *onis m.* animal fabulos, (un fel de) cerb PLIN.

Ophīōn, *onis m.* *1*) gigant (*detronat de Saturn*); *2*) centaur (*tovarăş al lui Cadmus şi tată al lui Amycus*) // **Ophīonidēs**, *ae m.* Amycus, fiul lui Ophion // **Ophiōnius** (*3*) *adj.* al lui Ophion, theban.

Ophītae, *ārum m. pl.* ofiţi (*sectă care adora şarpele*) TERT.

ophītēs, *ae m.* ofit (*marmură cu pete ca ale şarpelui*) PLIN.

Ophītēs, *ae m.* Ophit (*fiul lui Hercules*).

Ophiūchus, *ī m.* („care ţine în gheare şarpele"), Şerpar (*numele unei constelaţii*).

Ophiūsa, *ae f.* *1*) vechiul nume al insulei Rhodos şi al Ciprului; *2*) nume al altor insule şi al unui oraş din Pont // **Ophiūsius** (*3*) *adj.* al Ophiusei (al Ciprului) OV.

Ophiussa, *ae v.* **Ophiusa**

ophtalmia, *ae f.* oftalmie BOETH.

ophtalmiās, *ae m.* (*iht.*) ocheană (*Rutilus rutilus*) [?] PL.

ophtalmicus, *ī m.* oculist MART.

Opiconsīva, *ōrum n. pl.* sărbătoare a zeiţei Ops Consiva.

Opicus (*3*) *adj.* 1 al opicilor, osc; 2 necioplit, grosolan, incult: *opicae amicae verba* IUV. *6, 455* cuvintele unei prietene inculte.

opifer, *era, erum adj.* ajutător, tămăduitor, de leac: *deus* ~ OV. zeul tămăduitor (Aesculap).

opifex, *ficis m.* 1 făuritor, creator, autor: ~ *mundi* CIC. creatorul lumii, *rhetorice, persuadendi* ~ QUINT. retorica, arta de a convinge; 2 meşteşugar, lucrător: *opifices et servitia* SALL. lucrătorii şi sclavii; 3 meşter: *mire* ~ [cu inf.] PERS. *6, 3* foarte meşter în a...

opificina, *ae f. v.* **officina**

opificium, *iī n.* executare a unei lucrări, lucru VARR.

Opigena, *ae f.* „Ajutătoarea" (*epitet al Iunonei, care ajută femeile cînd nasc*).

ōpilio (**ūpiliō**), *ōnis m.* cioban, păstor PL.

opīmātus (*3*) *p. pf. v.* **opimo** // **adj.** gras AUS.

opīmē *adv.* gras, din belşug PL. ş.a.

Opīmia, *ae f.* numele unei vestale LIV.

Opīmius, *iī m.* nume de familie roman (*ex.: L. Opimius, în timpul consulatului căruia s-a obţinut o mare cantitate de vin*) // **Ōpimius** (*3*) *adj.* al lui Opimius // **Ōpimiānum**, *ī n.* vin de pe vremea lui Opimius (vin excelent) MART., PETR.

opīmō (*1*) 1 a îngrăşa (*un animal, pămîntul*) COL.; 2 a îmbogăţi, a umple AUS.; 3 a fecunda APUL.; 4 a cinsti cu sacrificii (altarele) MART. CAP.

opīmus (*3*) *adj.* 1 îmbelşugat, bogat, gras: *regio opima et fertilis* CIC. regiune îmbelşugată şi fertilă, *messis opima* PLIN. IUN. recoltă bogată, *opimi boves* CIC. boi graşi, ~ *habitus corporis* CIC. corpolenţă deosebită; 2 (*fig.*) încărcat: *praedā* ~ CIC. încărcat de pradă, *opimum dictionis genus* CIC. fel de vorbire umflat, *opimum opus casibus* TAC. H. *1, 1* lucrare descriind multe catastrofe; 3 care aduce venit bun, gras: *opima accusatio* CIC. un discurs de acuzaţie care aduce bani buni, *opima cadavera* VAL. FL. cadavre care aduc venituri; 4 straşnic, deosebit de mare, strălucit: *opimae divitiae* PL. bogăţii mari de tot, *opimae dapes* VERG. banchet straşnic, ~ *triumphus* HOR. triumf măreţ, *opima spolia* LIV. *23, 46, 14* sau **opima**, *ōrum* PLIN. IUN. prăzi(*le pe care le lua generalul care-l ucidea el însuşi pe comandantul duşman*).

opīnābilis (*2*) *adj.* bazat pe presupunere, conjectural CIC.

opīnātiō, *ōnis f.* 1 părere, presupunere CIC.; 2 opinie, judecată CIC.

opīnātor, *ōris m.* 1 cel care face presupuneri CIC. Ac. *2, 66*; 2 (*tard.*) comisar însărcinat cu aprovizionare armatei COD. TH.

opīnātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **opino** // **adj.** 1 presupus, imaginat CIC.; 2 (*tard.*) ilustru, vestit AMM.

opīnātus², *ūs m.* părere, presupunere LUCR. *4, 463*
opīniō, *ōnis f.* 1 părere, idee (despre ceva), opinie, presupunere: *~ plus valet saepe quam res ipsa* CIC. adesea părerea are mai multă valoare decît realitatea însăşi, *metus est ~ mali impendentis* CIC. frica este părerea pe care ne-o facem despre un rău care ne ameninţă, *brevi tempore, ut ~ mea est, te sum visurus* CIC. te voi vedea, după părerea mea, în scurt timp, *homo, ut ~ mea fert, ingeniosissimus* CIC. omul, după părerea mea, cel mai ingenios, *cuius opinionis Cornelius Celsus est* CIC. de această părere este şi Cornelius Celsus, *magna nobis pueris ~ fuit* [şi ac. cu inf.] CIC. pe cînd eram copii, o părere foarte răspîndită era că..., *esse in aliqua opinione*... [cu inf.] CIC. a fi de părere că..., *venit in eam opinionem*... [cu inf.] CIC. a ajuns la părerea că..., *adducere aliquem in eam opinionem, ut*... CIC. a-l face pe cineva să creadă că..., *contra opinionem omnium* PLIN. IUN. contra aşteptărilor tuturor, *opinione celerius* CIC. mai repede decît te-ai fi aşteptat; 2 (*spec.*) bună părere: *magna est hominum ~ de te* CIC. lumea îşi face o foarte bună părere despre tine, *~ quam is vir haberet integritatis meae* CIC. buna părere pe care acest bărbat ar avea-o despre integritatea mea; 3 faimă, renume: *propter eximiam opinionem virtutis* CAES. din cauza marelui renume de virtute, *cupidissimus opinionis* QUINT. foarte doritor de glorie, *offert et ista res opinionem* QUINT. şi acest lucru aduce renume; 4 zvon: *exiit ~ eum descensurum ad Olympia* SUET. se răspîndise zvonul că (Nero) se va prezenta la jocurile olimpice, *serere opinionem*... [cu inf.] IUST. a răspîndi zvonul că...
opīniōsus (*3*) *adj.* plin de supoziţii TERT.
opīnō, *are vt.* şi *vi. v.* **opinor**
opīnor, *ari, atus sum vt.* a-şi exprima părerea, a face supoziţii; a socoti, a crede: *sapiens nihil opinatur* CIC. Mur. *62* înţeleptul nu umblă cu presupuneri, *desinant quaerere ultra aut opinari* SUET. să înceteze a mai cerceta şi a face supoziţii, (*cu inf.*) *opinatus sum me in provinciam exiturum* CIC. am crezut că voi pleca în provincie, *~ male de Caesare* SUET. a avea o proastă părere despre Caesar, *de vobis non secus ac de teterrimis hostibus opinatur* CIC. despre voi, are aceeaşi părere ca despre cei mai îngrozitori duşmani, (*parant.*) *ut opinor* sau *opinor* după cum socotesc, după cum cred eu.
opion, *iī v.* **opium**
opiparē *adv.* [*ops + paro*] bogat, din plin, straşnic, extraordinar: *~ bibere et edere* CIC. a bea şi a mînca straşnic, *instructa domus ~* PL. o casă somptuos garnisită.
opiparis (*2*) *adj. v.* **opiparus**
opiparus (*3*) *adj.* îmbelşugat, bogat, măreţ: *opipara munera* APUL. daruri magnifice.
opisthodomus, *i m.* opistodom (*partea din spate a unui templu, a unei case*) FRONT.
opisthographus (*3*) *adj.* scris pe dosul paginii (pe verso) PLIN. IUN.
opisthotōnicus (*3*) *adj.* care are dureri în spate PLIN.
opisthotonos, *i m.* boală care dă dureri spastice în spate PLIN.
Opitergium, *ii n.* oraş în regiunea venetă (*azi, Oderzo*) // **Opitergīnus** (*3*) *adj.* din Opitergium // **Opitergīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Opitergium.
opitulātiō, *ōnis f.* ajutor, asistenţă DIG.
opitulātor, *ōris m.* ajutător APUL.
opitulo, *āre v.* **opitulor**
opitulor, *ārī, ātus sum vi.* a veni în ajutor, a ajuta: *~ amico* PL. a veni în ajutorul unui prieten, *inopiae plebis ~* SALL. a veni în ajutorul sărăciei plebei, *non ~ quin* (*quominus*)... a nu ajuta ca..., *~ contra vanas species* PLIN. (*despre un leac*) a fi bun contra halucinaţiilor.
opitulus, *i m.* ajutător AUG.
opium, *iī n.* opiu PLIN.
opobalsamēntum, *ī n.* loc plantat cu arbori care produc balsam CELS.
opopanax, *acis m.* suc din planta numită *panax* PLIN.
opōricē, *ēs f.* medicament preparat din diferite fructe PLIN.
opōrothēca, *ae* şi **oporothēcē**, *ēs f.* cămară de păstrat fructele VARR.
oportet, *ēre, tuit vb. impers.* se cuvine, se cade, trebuie: (*abs.*) *quicquid vero non licet, certe non oportet* CIC. ceea ce însă nu e permis, desigur nu se cuvine, *contra atque oportet* CIC. altfel decît trebuie, *alio tempore atque oportuit* CAES. în alt moment decît s-ar fi cuvenit, (*cu conjct.*) *faber haec faciat oportet* CAL. trebuie ca meşterul să facă aceasta, (*cu ac. şi inf.*) *venditorem dicere vitia oportet* CIC. trebuia ca vînzătorul să declare defectele mărfii, (*cu inf.*) *ex malis eligere minima oportet* CIC. dintre mai multe rele, trebuie să alegi pe cele mai mici, (*cu p. pf. pas.*) *at non missam oportuit* PL. dar n-ar fi trebuit s-o trimită, *mansum tamen oportuit* TER. ar fi trebuit totuşi să rămînă, *adolescenti morem gestum oportuit* TER. ar fi trebuit să-i facă pe plac tînărului.
oport... *v.* **opport**
oppalescō, *ere, palluī vi.* a se face palid, a îngălbeni PRUD.
oppandō, *ere, pandī, pansum vt.* a întinde înainte TERT.
oppangō, *ere, pēgī, pactum vt.* a împlînta (în faţă): *ubi savium oppegit, fugit* PL. ori de cîte ori dă o sărutare, o ia la fugă.
oppansus (*3*) *p. pf. v.* **oppando** // **oppansum**, *i n.* văl, înveliş TERT.
oppectō, *ere vt.* a pieptăna; (*fig.*) a curăţa de solzi peştele PL. Pers. *111*.
oppēdō, *ere vi.* a trage vînturi (în nasul cuiva): *curtis Iudaeis oppedere* HOR. S. *1, 9, 70* a-i jigni pe evreii circumcişi.
oppēgī *pf. v.* **oppango**
opperior, *perīrī, pertus sum vi.* şi *vt.* a aştepta: *aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam* CIC. sau voi aştepta în acelaşi loc, sau voi veni la tine, *opperior dum ista cognosco* CIC. aştept pînă ce sînt înştiinţat de acestea, *hostem opperiens* VERG. aşteptîndu-şi duşmanul, *id sum opperitus*, PL. Most. *778* asta am aşteptat, *~ tempora sua* LIV. a aştepta momentul favorabil; [arh.viit. *opperibor* PL., imper. *opperimino*, pf. *opperitus sum* PL.]

oppessulātus (*3*) *adj.* [*ob* + *pessulus*] închis cu zăvorul, zăvorît PETR. APUL.

oppeto, *ere*, *īvī* (*iī*), *itum vi.* **a.** a merge înaintea..., a înfrunta: ~ *pestem* PL. a-şi căuta nenorocirea, ~ *mortem* CIC. a înfrunta moartea, *clarae mortes pro patria oppetitae* CIC. morţi ilustre înfruntate pentru patrie; **b.** (*abs.*) *oppetere* a-şi găsi moartea, a pieri: *quibus Troiae sub moenibus altis contigit oppetere* VERG. cărora v-a fost dat să muriţi sub zidurile înalte ale Troiei, ~ *eodem mari* TAC. a pieri în aceeaşi mare; ~ *poenas superbiae* PHAEDR. *3*, *16*, *2* a-şi ispăşi trufia.

oppexus, *ūs m.* pieptănătură APUL.

oppicō, *are vt.* [*ob* + *pix*] a unge cu smoală CAT.

oppidānus (*3*) *adj.* de oraş (*altul decît Roma*, *pentru care* = urbanus), de provincie, provincial: ~ *senex* CIC. bătrîn din provincie, *inconditum et oppidanum genus dicendi* CIC. un fel de vorbire neşlefuit şi provincial // **oppidāni**, *ōrum m. pl.* orăşeni, cetăţeni (*ai altor oraşe decît Roma*).

oppidātim *adv.* oraş de oraş, în toate oraşele SUET.

oppidō *adv.* **a.** foarte mult, cu totul, complet: ~ *ridiculus* CIC. cu totul ridicol, ~ *opportune* TER. foarte la timp, ~ *pauci* CIC. foarte puţini, ~ *interii* PL. sînt complet distrus, ~ *inter se differunt* CIC. diferă complet între ei; ~ *quam* LIV. cît se poate da, cu totul; *pleraque* ~ *quam parva erant* LIV. *39*, *47*, *2* cele mai multe (învinuiri) erau cu totul neînsemnate; **b.** (*în dialog*) da, pe deplin PL. Aul. *410*.

oppidulum, *ī n.* orăşel.

oppidum, *ī n.* **1** cetate, oraş întărit (*altul decît Roma*, *care*, *în mod obişnuit*, *se numeşte* Urbs): *in oppido Citio est mortuus* NEP. a murit în oraşul Citium, *tot* ~ *cadavera* CIC. atîtea ruine de oraşe, *Urbe oppidove ullo* SUET. din Roma sau din vreun oraş oarecare, (*oc. despre Roma*) *eos in* ~ *intromitti non placuit* LIV. *42*, *36* s-a decis ca ei să nu fie introduşi în Roma; **2** loc înconjurat de păduri şi încins de fortificaţii la britanni CAES. B.G. *5*, *21*, *3*; **3** barieră la alergări de circ VARR. [genit.pl. şi *oppidum*].

oppignerātor, *ōris m.* cel care dă bani cu împrumut pe amanet AUG.

oppignerō (*I*) *vt.* **1** a amaneta, a da în gaj: *oppigneravit octo nummis anulum* MART. şi-a amanetat inelul pe opt dinari; **2** (*fig.*) a angaja: ~ *filiam* TER. a promite fata ca soţie.

oppilātiō, *ōnis f.* astupare SCRIB.

oppilō (*I*) *vt.* a astupa, a zăvorî: ~ *metretam* CAT. a astupa vasul, ~ *ostia* LUCR. a zăvorî uşile.

Oppius[1], *iī m.* nume de familie roman.

Oppius[2] (*3*) *adj.* al lui Oppius: *Oppia lex* LIV. legea Oppia (*propusă de tribunal C. Oppius*).

oppleō, *ēre*, *ēvi*, *ētum vt.* a umple de tot: ~ *aedes spoliis* PL. a umple toată casa cu prăzi, *oppleta tritici granaria* PL. grînare pline cu grîu; (*fig.*) *meas opplebit aures sua vaniloquentia* PL. vorbăria lui goală îmi va umple urechile, *haec opinio Graeciam opplevit* CIC. această părere s-a răspîndit în toată Grecia.

opplōrō (*I*) *vi.* a umple cu bocete; ~ *alicui auribus* RH. HER. a împuia cuiva urechile cu bocete.

oppōnō, *ere*, *posui*, *positum vt.* **1** a pune înainte: *ante oculos opposuit manus* sau *oculis opposuit manus* OV. şi-a pus mîinile în faţa ochilor, ~ *manum fronti* OV. a-şi duce mîna la frunte, *oppono auriculam* HOR. îi întind urechea (mă ofer să-i slujesc drept martor); **2** a pune în faţă, împotrivă (spre a apăra, spre a respinge), a contrapune: *huic* (*equitatui*) *suos equites opposuit* CAES. acestei cavalerii el i-a pus în faţă călăreţii lui, *turrim ad introitum portus opposuit* CAES. a instalat un turn pentru a bara intrarea în port, *moles oppositae fluctibus* CIC. diguri construite împotriva valurilor; **3** a expune (unei primejdii): ~ *nudatas radices hiberno frigori* PLIN. a expune rădăcinile dezgolite gerului iernii, *urbes multis periculis oppositae* CIC. oraşe expuse multor primejdii, *se* ~ *morti* VERG. a se expune morţii; **4** (*jur.*) a pune la bătaie, a pune amanet, a ipoteca: *ager oppositus est pignori ob decem minas* TER. terenul a fost ipotecat pentru zece mine, ~ *res suas ad securitatem creditorum* SEN. a-şi ipoteca averea spre a-i asigura pe creditori; **5** a pune în faţă, a prezenta: *formidines opponantur* CIC. să-i fie puse în faţa ochilor motivele de temere, *opposuisti semel Ciceronis nostri valetudinem* CIC. mi-ai pus odată în faţă (ca pretext) starea proastă de sănătate a fiului meu Cicero; **6 a.** a opune (combătînd), a aduce un contra-argument, a obiecta: *quid habes quod mihi opponas?* CIC. ce argument ai ca să-mi opui?, *quae nostris opponuntur refutare* QUINT. a respinge argumentele care se opun alor noastre; **b.** (*pas.*) a fi contrar, a se opune: *virtuti vitium opponitur* CIC. viciul este contrar virtuţii, *voluptas et dolor mala opposita inter se* GELL. plăcerea şi durerea, rele opuse între ele; [arh. pf. *opposivit* PL.; p. pf. *oppostus* LUCR.].

opportūnē *adv.* la momentul potrivit, la timp CIC. ş.a.

opportūnitas, *atis f.* **1** situaţie favorabilă, moment prielnic: ~ *loci* CAES. configuraţia favorabilă a terenului, *optima opportunitate venistis* PL. aţi venit la momentul cel mai potrivit, ~ *aetatis* SALL. împrejurarea fericită a vîrstei, ~ *membrorum* CIC. fericita îmbinare a membrelor corpului; **2** înlesnire, avantaj: *amicitia tantas opportunitates habet* CIC. amiciţia oferă atît de mari înlesniri, *opportunitates maritimae* LIV. avantajele legăturilor maritime.

opportūnus (*3*) *adj.* [*ob* + *portus*] **1** potrivit, prielnic, favorabil, oportun: *locus* ~ *ad rem* CIC. loc potrivit pentru o acţiune, *insidiis opportunum tempus* VAL. MAX. moment prielnic pentru punerea curselor, *opportunos sibi cognovit* SALL. a aflat că-i sînt favorabili, *ad haec magis* ~ *nemo est* LIV. la acestea, nimeni nu e mai potrivit; **2** supus, expus: ~ *iniuriis* SALL. expus la nedreptăţi, *opportuniores, quod intenti cum maxime operi essent* LIV. mai expuşi, fiindcă erau foarte încordaţi la treabă, *opportuniora morbis corpora* PLIN. corpuri mai expuse bolilor.

opposite *adv.* în opoziţie BOETH.

oppositiō, *ōnis f.* opoziţie VULG.

oppositus[1] (*3*) *p. pf. v.* **oppono** // **adj.** care se află în faţă: *Buthrotum oppositum Corcyrae* CAES. Buthrotum care e în faţa Corcyrei // **opposita**, *ōrum n. pl.* termeni contradictorii GELL.

oppositus[2], *ūs m.* **1** opunere: *laterum nostrorum oppositus pollicemur* CIC. îţi promitem că vom face zid de apărare cu piepturile noastre; **2** interpunere: *sol lunae oppositu solet deficere* CIC. soarele se eclipsează prin interpunerea lunii.
oppressi *pf. v.* **opprimo**
oppressiō, *ōnis f.* **1** presiune VITR.; **2** constrîngere, act de violenţă, ocupare cu forţa: *per oppressionem aliquem eripere* TER. a răpi pe cineva cu forţa, ~ *curiae* CIC. ocuparea cu forţa a clădirii senatului; **3** înăbuşire, suprimare: ~ *legum et libertatum* CIC. suprimare a legilor şi libertăţilor.
oppressiuncula, *ae f.* uşoară presiune PL.
oppressor, *ōris m.* cel care suprimă CIC.; (*peior.*) opresor: ~ *pauperum* AUG. opresor al săracilor.
oppressus[1] (*3*) *p. pf. v.* **opprimo**
oppressus[2], *abl. -ū, m.* apăsare, presiune LUCR.
opprimō, *ere, pressī, pressum vt.* **I 1** a apăsa (în jos): ~ *taleam pede* CAT. a apăsa în pămînt mlădiţa cu piciorul; **2** a apăsa (învingînd orice împotrivire): **a.** a astupa, a închide: *voluit ~ ora loquentis* OV. a voit să astupe gura celui care vorbea, *opprime os* TER. tacă-ţi gura, ~ *oculos* (*morientibus*) VAL. MAX. a închide ochii celor care mureau; **b.** a strivi, a stîlci: *opprimitur ruina conclavis* CIC. e strivit de prăbuşirea unei odăi, *litterae oppressae* CIC. litere stîlcite (în pronunţare); **c.** a scufunda: *classis a praedonibus oppressa* CIC. flota scufundată de piraţi; **d.** a înăbuşi: *aquae multitudine vis flammae opprimitur* CIC. de multă apă, puterea flăcărilor este înăbuşită, ~ *senem iniectu multae vestis* TAC. a-l înăbuşi pe bătrîn, aruncînd peste el multe învelitori; **e.** a culca la pămînt, a doborî: *miles ab equite oppressus trahitur crinibus* SUET. pedestraşul doborît la pămînt de călăreţ e tîrît de păr; **3** (*fig.*) **a.** a înăbuşi, a nu lăsa să se vadă, a ascunde: ~ *dolorem* CIC., ~ *iram* SALL. a-şi înăbuşi durerea, mînia, *eius rei mentio oppressa est* LIV. menţionarea acestui lucru a fost suprimată; **b.** a înăbuşi, a stinge (ca pe un foc): ~ *tumultum* LIV. a înăbuşi răzvrătirea, ~ *libertatem* CIC. a înăbuşi libertatea; **4** (*fig.*) a doborî la pămînt, a copleşi: *calamitas eum oppressit* TER. nenorocirea l-a dat gata, *somno oppressus* CAES. copleşit de somn, *morbo oppressus* CIC. doborît de boală, ~ *Graeciam* NEP. a subjuga Grecia, *opprimi aere alieno* CIC. a fi copleşit de datorii, *servitute oppressam civitatem tenere* CIC. a ţine statul sub apăsarea sclaviei (sub oprimare). **II** a cădea pe neaşteptate (asupra cuiva), a lua pe neaşteptate, a surprinde: ~ *improvidos hostes* LIV. a cădea asupra duşmanilor care nu se aşteptau la asta, *Antonium mors oppressit* CIC. moartea l-a lovit pe neaşteptate pe Antonius, *oppressi luce copias instruunt* CAES. surprinşi de lumina zilei (prinzîndu-i zorii zilei), îşi întocmesc trupele, ~ *occasionem* PL. a prinde ocazia, *ne a me opprimantur* CIC. ca să nu fie luaţi pe neaşteptate de mine.
opprobrāmentum, *ī n.* ruşine, ocară PL.
opprobrātiō, *ōnis f.* dojenire GELL.
opprobriōsus (*3*) *adj.* ruşinos, dezonorant AMBR.
opprobrium, *ii n.* **1** necinste, ruşine, dezonoare, oprobriu: *ne civitati meae sit opprobrio, si...* NEP. ca să nu fie un lucru dezonorant pentru patria mea, dacă..., *maioris fugiens opprobria culpae* HOR. fugind de ruşinea unei greşeli mai mari, (*despre pers.*) ~ *maiorum Mamercus* TAC. Mamercus, ruşinea strămoşilor lui; **2** vorbă de ocară, ocară, insultă: *opprobria dicere* OV. a ocărî pe cineva, *opprobria fundere* HOR. a răspîndi vorbe de ocară.
opprobrō, *āre, ātum vt.* a reproşa cuiva: *rus tu mihi opprobras* PL. tu-mi reproşezi ţărănia.
oppūgnātiō, *ōnis f.* **a.** luare cu asalt, asalt, asediere, atac: ~ *continua* LIV. asalt continuu, *oppugnationem sustinere* CAES. a ţine piept asaltului; (*fig.*) *oppugnationem propulsare* CIC. a respinge un atac (oratoric); **b.** (*spec.*) tactică, metodă de asalt: ~ *Gallorum* CAES. tactica de asalt a gallilor.
oppūgnātōr, *ōris m.* atacant, asediator: *ignem tectis oppugnatores iniecerunt* TAC. asediatorii au aruncat proiectile inflamabile asupra caselor.
oppūgnātōrius (*3*) *adj.* necesar unei asedieri (a oraşului) VITR.
oppugnō[1] (*I*) *vt.* [*ob + pugna*] **1** a ataca (un oraş), a da un asalt asupra (unui loc): ~ *oppidum* CIC. a ataca cetatea, ~ *castra* CAES. a da un asalt asupra taberei, *consiliis ab oppugnanda urbe ad obsidendam versis* LIV. trecînd de la planurile de luare cu asalt a oraşului la unele de stabilire a unui asediu; **2** (*fig.*) a ataca: *non oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi* CIC. nu l-am atacat pe fratele tău, ci m-am apărat de atacurile lui, ~ *consilio alicuius* CIC. a combate planurile cuiva, ~ *pecuniā aliquem* CIC. a căuta să seducă pe cineva prin bani.
oppugnō[2], *āre, ātum vt.* [*ob + pugnus*] a lovi cu pumnii PL. Cas. *412*.
opputō, *āre vt.* a curăţa de ramuri PLIN.
ops, *opis f.* (la sg. numai genit., ac. şi abl.); (*pl.*) **opes**, *um* **1** (*frecv. la sg.*) mijloc ce stă la dispoziţie, putere, posibilitate: *omni ope niti decet* SALL. se cade să se sforţeze prin orice mijloc, *quacumque ope possent* CIC. prin orice mijloc ar putea, *non opis est nostrae* VERG. nu e în puterea noastră; **2** (*pl. concr.*) mijloace materiale: **a.** bogăţie, averi: *magnas inter opes inops* HOR. sărac în mijlocul unor mari bogăţii, *pro opibus nostris* PL. în raport cu mijloacele noastre materiale, *condit opes alius* VERG. altul îşi îngroapă comoara; **b.** forţe militare, oşti: *exigua manus tantas opes prostravit* NEP. o mînă mică de oameni a doborît oşti atît de mari, *regiis opibus praeesse* NEP. a comanda oştile regeşti; **c.** putere politică, influenţă, autoritate: *divitiae, honores, opes* CIC. averile, onorurile, influenţa, *Lacedaemoniorum opes concussit* NEP. a zdruncinat autoritatea spartanilor; **3** (*frecv. la sg.*) ajutor, sprijin: *sine tua ope* CIC. fără ajutorul tău, *opem petere ab aliquo* CIC. a cere ajutor cuiva, *opem conferre alicui* CIC. a da ajutor cuiva, *opis haud indiga nostri* VERG. G. *2, 428* care n-au nevoie de ajutorul nostru.
Ops, *Opis f.* soţia lui Saturn, zeiţa abundenţei şi fertilităţii pămîntului, identificată cu Cybele.
ops... *v.* **obs...**
optābilis (*2*) *adj.* de dorit: *venit optabile tempus* OV. a venit momentul aşteptat, *optabilius Miloni fuit...*

[cu inf.] CIC. ar fi fost mai de dorit lui Milo ca..., *optabile est, ut...* [cu conjct.] CIC. este de dorit ca...

optābiliter *adv.* (*numai la comp.*) mai de dorit VAL. MAX.

optātiō, *ōnis f.* **a.** dorinţă, voia de a-şi exprima dorinţa: *ei tres optationes Neptunus dedit* CIC. Neptun i-a cerut să-şi exprime trei dorinţe; **b.** urare (*ca figură retorică*) CIC. De or. *3, 205.*

optātīvē *adv.* (*gram.*) la optativ PRISC.

optātīvus (*3*) *adj.* (*gram.*) optativ // **optātīvus,** *ī m.* modul optativ.

optātō *adv.* după dorinţă: *mi ~ veneris* CIC. venirea ta îmi va face plăcere.

optatus (*3*) *p. pf. v.* **opto** // **adj.** drag, plăcut: *vale, optatissime frater* CIC. cu bine, preascumpul meu frate, *nihil mihi optatius fuit, quam...* CIC. nimic nu mi-a fost mai plăcut, decît... // **optātum,** *i n.* ceea ce doreşte cineva, dorinţă: *meis optatis fortuna respondit* CIC. norocul a răspuns dorinţelor mele, *impetrare optatum* CIC. a-şi îndeplini dorinţa, *optata furiosorum* CIC. dorinţele unor nebuni, *mihi in optatis est* [cu inf.] CIC. este o dorinţă a mea ca...

opticē, *ēs f.* optică VITR.

optimās, *ātis adj.* aristocratic // **optimātēs**, *ium* (*-um*) *m. pl.* aristocraţii, conservatorii: *in optimatium dominatu* CIC. sub regimul aristocraţilor, *plebis et optimatium certamen* TAC. lupta dintre plebe şi aristocraţi.

optimē *adv. superl.* (*v.* **bene**) foarte bine, excelent: *~ omnium* CIC. mai bine decît toţi, (*elipt.*) *~ in Verrem Cicero* (subînţ. *dicit*) QUINT. foarte bine, zice Cicero, vorbind împotriva lui Verres; (*în aprobări, aplauze*) Foarte bine!, Perfect!

optimus (optumus) (*3*) *adj. superl.* (*v.* **bonus**) cel mai bun, foarte bun, excelent: *~ filius* CIC. fiul cel mai bun, *optimi viri* CIC. bărbaţii cei mai aleşi, *optimae partes* NEP. partidul aristocraţilor, *~ quisque* CIC. cei mai cinstiţi oameni, *optimum factu est...* [cu inf.] CIC. cel mai bun lucru de făcut e să...

optineo *v.* **obtineo**

optiō[1], *ōnis f.* alegere, posibilitate de alegere, opţiune: *~ haec tua est* PL. aceasta e posibilitatea ta de alegere, *si mihi ~ daretur, utrum malim defendere, an...* CIC. de mi s-ar da posibilitatea de alegere dacă prefer să apăr..., sau...

optiō[2], *ōnis m.* om de ajutor (*care se alege*); (*mil.*) adjutant al centurionului: *tibi optionem sumito Leonidam* PL. As. *101* ia-ţi-l ca om de ajutor pe Leonidas, *Veturius ~* TAC. H. *1, 25* Veturius, adjutantul de centurion.

optiōnātus, *ūs m.* gradul şi funcţia de adjutant de centurion CAT.

optivus (*3*) *adj.* după propria alegere HOR. Ep. *2, 2, 101.*

optō (*I*) *vt.* **1** a face o alegere, a alege: *utrumvis opta, dum licet* PL. Rud. *854* cît îţi este permis, alege una din două, *ut optet utrum malit cervices T. Roscio daret, an...* CIC. Amer. *30* ca să-şi aleagă dacă preferă să-şi întindă grumazul lui T. Roscius sau..., *pars ~ locum tecto* VERG. Aen. *1, 425* unii îşi alegeau loc de casă; **2** (a alege în mintea sa) a dori, a pofti, a cere: *cur me morti dedere optas?* PL. de ce cauţi să mă dai morţii?, *ab diis immortalibus praemia optant* LIV. cer zeilor nemuritori recompense, *Sol filio dixit facturum se esse dixit quicquid optasset: optavit ut...* CIC. Soarele spuse fiului său că va face tot ce ar pofti acela: acesta a cerut ca..., *sed mihi tellus optem prius ima dehiscat, ante quam...* VERG. dar aş dori mai degrabă să mi se deschidă fundul pămîntului, mai înainte ca...; **3** a ura (să aibă parte): *optamus tibi in proximum annum consulatum* PLIN. IUN. îţi dorim ca la anul să fii consul, *hunc videre optabamus diem* TER. doream să avem parte de această zi, *~ alicui mortem* LIV. a-i dori cuiva moartea.

opulens, *ntis adj.* bogat: *matrona opulens* APUL. femeie bogată, *civitas magna et ~* SALL. cetate mare şi bogată // **opulentēs**, *ium m. pl.* bogăţii NEP.

opulente şi **opulenter** *adv.* bogat, din plin, somptuos: *domus ~ ornata* APUL. casă bogat împodobită, *ludos opuletius quam priores reges fecit* LIV. a da spectacole publice mai generos decît regii anteriori.

opulentia, *ae f.* **1** bogăţie: *habemus publice egestatem, privatim opulentiam* SALL. statul este sărac, particularii sînt bogaţi; (*fig.*) *opulentia linguae* CLAUD. bogăţia limbajului; **2** putere (a unui popor): *invidia ex opulentia orta est* SALL. C. *6, 3* puterea a dat naştere invidiei, *aucta Lydorum ~* TAC. Ann. *4, 55* puterea sporită a lydienilor.

opulentitās, *atis f.* (*arh.* PL. Mil. *1171*) *v.* **opulentia**

opulentō, *āre vt.* a îmbogăţi: *fundus herum opulentat olivae* HOR. Ep. *1, 16, 2* pămîntul meu îl îmbogăţeşte pe stăpînu-său cu boabe de măsline.

opulentus (*3*) *adj.* **1** care are din plin, bogat, îmbelşugat, opulent: *multi privati opulenti ac potentes* CIC. mulţi particulari bogaţi şi puternici, *arva Etruriae opulenta* LIV. pămînturile roditoare ale Etruriei, *opulentiorem vitam hominum reddere* SEN. a face viaţa oamenilor mai îmbelşugată, (*cu abl.*) *gens opulentissima viris armisque* LIV. neamul cel mai bogat în luptători şi în arme, *templum donis opulentum* VERG. templu bogat în odoare, (*cu genit.*) *copia ruris honorum opulenta* HOR. C. *1, 17* belşugul bogat al darurilor pămîntului, *provinciae nec virorum inopes et pecuniae opulentae* TAC. H. *2, 6* provincii care nu erau lipsite de bărbaţi şi pe deasupra aveau destui bani // **opulentī**, *ōrum m. pl.* bogaţii CIC. Lact. *46* // **opulenta**, *ōrum n. pl.* bogăţiile CURT. *5, 9, 16*; **2** bogat, strălucit, minunat, extraordinar: *opulentum obsonium* PL. ospăţ straşnic, *opulenta victoria* LIV. victorie strălucită; **3** puternic: *opulentior factio* LIV. *32, 32, 3* partida mai puternică, *bella gesta cum opulentis regibus* SALL. C. *53, 3* războaie purtate cu regi puternici.

opulescō, *ere vi.* a se îmbogăţi *apud* GELL.

opulus, *ī f.* jugastru VARR., PLIN.

Opuntius (*3*) *adj.* din oraşul Opus, al oraşului Opus // **Opuntiī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din oraşul Opus.

opus[1], *eris n.* **I** (*abstr.*) **1** muncă, ocupaţie, activitate: *~ servile* LIV. muncă de sclav, *accingere operi* VERG. a se încinge la muncă, *famuli operum soluti* HOR. sclavi liberaţi de muncă, *opus quaerere* CIC. a căuta de lucru, *res est magni operis* CIC. lucrul cere mun-

că multă, *pauper, cui in opere vita erat* TER. sărac care trăia din muncă, (*despre animale*) *equi, boves, reliquae pecudes quarum opere efficitur aliquid ad usum hominum* CIC. caii, boii şi celelalte animale prin a căror muncă se face ceva spre folosul omului; 2 (*spec.*) **a.** (*poet. despre neanimate*) acţiune, efect: *opus meae sensit Telephus hastae* OV. Telephus a simţit efectul suliţei mele, *tela diversorum operum* OV. săgeţi cu efecte diferite; **b.** munca omului (opus naturii): *locus egregie natura et opere munitus* CAES. loc foarte bine întărit şi de natură, şi de mîna omului, *mons naturā velut opere praeceps* SALL. munte prăpăstios prin natura lui, ca şi cum ar fi fost croit aşa de mîna omului; 3 (feluri de munci) **a.** munca cîmpului: *opera omnia mature conficere* CAT. a face toate muncile agricole la timp, *dies felices operum* VERG. zile bune de muncă la cîmp; **b.** muncă de construcţie: *lex operi faciundo* CIC. contract de executare a clădirii, *muri ingentis operis* CURT. ziduri de o construcţie uriaşă; **c.** muncă a soldatului, lucrări de fortificaţie etc.: ~ *castrorum* SALL. muncă de întărire a taberei, *miles fessus operibus* LIV. soldat obosit de lucrări de fortificaţie; **d.** muncă forţată în mine: *in ~ damnari* PLIN. IUN. a fi condamnat la muncă forţată; **e.** activitate războinică: *grave Martis* ~ VERG. munca grea a războiului; **f.** lucrare literară, operă: *habeo opus magnum in manibus* CIC. tocmai lucrez la o operă mare; 4 mod de a lucra, lucrătură, factură, stil: *hydria praeclaro opere* CIC. urnă cu lucrătură minunată, *materiam superbat* ~ OV. arta lucrăturii întrecea valoarea materialului, *haec omnia antiquo opere facta* CIC. toate acestea făcute cum se lucrau altădată. **II** (*concrt.*) 1 lucrare (terminată), creaţie, operă, produs: *pictores et poetae suum quisque opus a vulgo considerari vult* CIC. pictorii şi poeţii doresc fiecare ca opera lor să fie apreciată de omul de rînd; 2 (feluri de lucrări) **a.** clădire, edificiu: *opera publica* LIV. edificii publice, ~ *amphiteatri* TAC. amfiteatrul, *opus exornare tuā statuā* PLIN. IUN. a împodobi clădirea cu statuia ta; **b.** (*mil.*) fortificaţie, şanţ de apărare, redută: ~ *castrorum* CAES. lucrare de întărire a taberei, *tumulum magnis operibus munire* CAES. a întări înălţimea cu mari lucrări de fortificaţie, *urbem operibus clausit* NEP. a împresurat oraşul cu lucrări de asediere; **c.** maşină de război: *urbem vineis aliisque operibus oppugnare* LIV. a ataca oraşul cu barăcile mobile şi cu alte maşini de război; **d.** dig: *flumen operibus obstruere* CAES. a împiedica apa printr-un dig, *opus iacere* CURT. a construi un dig; **e.** operă de artă; operă literară: ~ *marmoreum* OV. statuie de marmură, *caelatum* ~ VERG. incrustaţie, *vatis* ~ HOR. opera poetului. **III** (sens larg) 1 faptă, acţiune (*a unui singur om*): ~ *egregium* CURT. faptă strălucită, *aliquem operibus anteire* CURT. a întrece pe cineva prin faptele sale, *ne operis famam posset delere vetustas* OV. ca timpul să nu poată şterge faima faptei sale, *his immortalibus operibus editis* LIV., după ce a făcut aceste fapte nemuritoare; 2 datorie, sarcină: *quod sui operis erat, impigre agebat* LIV. îndeplinea fără preget ceea ce era de datoria lui, *sunt quibus unum opus est…* [cu inf.] sînt unii care au o singură preocupare, aceea de…; 3 sforţare, oboseală: (*în expr.*) *magno opere* (*magnopere*), *maximo opere* CAT. mult, foarte mult, *nimio opere* CIC. destul de mult, *tanto opere* (*tantopere*)… *quanto opere* (*quantopere*) pe atît…, pe cît…

opus[2] *n. indecl.* lucru de trebuinţă, ceea ce este necesar: (*expr.*) ~ *est* este nevoie, este de trebuinţă; (*constr. pers.*) *emas non quod ~ est, sed quod necesse est* CAT. *apud* SEN. să cumperi nu lucrul de care, eventual, ai avea nevoie, ci acela care-ţi trebuie (fără de care nu poţi…), *dux nobis et auctor ~ est* CIC. avem nevoie de un şef şi de un conducător, *quae amicis ~ fuerant* NEP. lucrurile care fuseseră de trebuinţă prietenilor, *quaecumque ad valetudinem ~ sunt* CAES. toate cele trebuitoare sănătăţii; (*constr. impers. cu abl. lucrului*): *auctoritate tua nobis ~ est* CIC. avem nevoie de autoritatea ta, *quid verbis ~ est?* la ce e nevoie de cuvinte?, (*cu abl. p. pf.*) *mature facto ~ est* SALL. trebuie să acţionezi la timp, *erat nihil cur properato ~ esset* CIC. nu era nici un motiv să se grăbească, *mihi hoc homine convento est* ~ PL. trebuie să mă întîlnesc cu acest om, (cu supin în *-u*) *quod scitu ~ est* CIC. ceea ce e necesar să ştii, (*cu inf.*) *omnia enumerare non ~ est* NEP. nu e nevoie să enumăr totul, (*cu ac. şi inf.*) *nunc ~ est te animo valere* CIC. acum e nevoie să ai suflet tare, (*cu conjct.*) *tibi ~ est, aegram ut te adsimules* PL. acum tu trebuie să te prefaci bolnavă, *non est ~ affingas aliquid* PLIN. IUN. nu e nevoie să ticluieşti ceva, (*rar cu genit. şi ac.*) *lectionis ~ est* QUINT. e nevoie de lectură, *puero ~ est cibum* PL. copilul are nevoie de mîncare; (*rar*) *aliqua re ~ habere* COL. a avea nevoie de ceva.

Opūs, *ūntis f.* oraş în Locrida (*pe coasta Golfului Eubeic*).

opusculum, *i n.* mică lucrare, mică operă CIC., HOR.

ōra[1], *ae f.* 1 extremitate (a unui lucru), margine: *orae pocula circum* LUCR. marginile paharelor de jur împrejur (gura paharului), *oras* (*clipei*) *ambiit auro* VERG. a tivit cu aur marginile scutului, *purpurea* ~ CATUL. tiv de purpură, *orae vulneris* CELS. buzele rănii; 2 coastă a mării, ţărm, litoral, ţinut de coastă: *oram Italiae legere* VERG. a se ţine aproape de ţărmurile Italiei; 3 (*poet.*) **a.** ţinut îndepărtat, ţărm: *Troiae ab oris Italiam venit* VERG. a venit de pe tărîmurile Troiei în Italia, *Acheruntis orae* LUCR. tărîmurile Acheronului (Infern), *in luminis oras* LUCR. pe tărîmurile luminii (în lume, pe pămînt); **b.** zonă CIC. Tusc. *1, 68.*

ora[2], *ae f.* frînghie groasă, odgon (*care leagă nava de ţărm*): *oram solvere* QUINT. (a dezlega cablul) a porni pe mare, *resolutis oris* LIV. desfăcînd odgoanele, *oras et ancoras praecidunt* LIV. taie odgoanele de pe ţărm şi ancorele.

ōrāculum (ōraclum), *ī n.* [*oro*] 1 oracol, răspuns dat de zei: *est enim oraculum voluntas divina hominis ore enuntiata* SEN. căci oracolul este voinţa divină vestită prin gura unui om, *oracula petere* (*quaerere, suscitari, poscere*) VERG. a cere un răspuns zeilor, *oracula consulere* OV. a consulta oracolele; 2 (*gener.*) profeţie, prevestire: *oracula somnii et furoris* CIC.

prevestire din vis şi în stare de delir; 3 loc sacru, sanctuar (unde se dădeau oracole): *oraculum donis refertum* CIC. sanctuar plin de daruri, ~ *Delphis tam celebre et tam clarum* templul de la Delphi atît de frecventat şi de vestit; 4 sentinţă, maximă (*emisă pretenţios*): *physicorum oracula fundo: vera an falsa nescio* CIC. dau la iveală sentinţele filozofilor naturii: adevărate sau nu, eu nu ştiu.

ōrārium, *iī n.* [*os*] batistă, basma AUG.

ōrārius (*3*) *adj.* [*ora*[1]] de coastă: *orariis navibus* PLIN. IUN. *10, 15* cu corăbii care navighează de-a lungul coastei.

ōrātiō, *ōnis f.* 1 vorbire: a. facultatea de a vorbi, darul vorbirii: *ferae rationis et orationis expertae* CIC. animalele lipsite de raţiune şi de grai; b. vorbe: ~ *haec me miseram exanimavit metu* TER. vorbele astea m-au făcut să pier de frică, *Epicurus re tollit oratione relinquit deos* CIC. Epicur în fapt suprimă zeii, în vorbe îi admite, *orationi facta similia* CIC. fapte corespunzătoare vorbelor; c. limbă: ~ *Latina, Graeca* GELL. limba latină, greacă; d. fel de exprimare, vorbire, limbaj: *oratio aratorum* CIC. felul de vorbire al plugarilor, ~ *abhorrens a persona gravissimi hominis* CIC. fel de vorbire care nu se potriveşte cu un om atît de serios; 2 discurs, cuvîntare (*a unui orator*): *orationes iudiciariae* CIC. discursuri judiciare, ~ *plebi acceptior* CIC. discurs mai plăcut poporului, *orationem habere* CIC. a ţine un discurs, ~ *pro aliquo, in aliquem* CIC. discurs de apărare, de acuzare a cuiva, *orationem recitare* CIC. a citi un discurs; 3 talent oratoric, elocvenţă: *satis in eo fuit orationis atque ingenii* CIC. avea destul talent oratoric şi inteligenţă; 4 gen oratoric, stil: *genus orationis* CIC. fel de stil, *sententiarum orationisque formae* CIC. figuri de cugetare şi de vorbire; 5 proză (*opus poeziei*): *saepissime et in poematis et in oratione peccatur* CIC. Or. *70* de foarte multe ori, se fac greşeli atît în poezie, cît şi în proză, *difficilius est oratione uti quam versibus* CIC. Or. *198* este mai greu să foloseşti artistic proza decît versurile; 6 mesaj al împăratului, rescript imperial: ~ *principis per quaestorem audita est* TAC. Ann. *16, 27* a fost ascultat mesajul împăratului citit de cvestor, *de quibusdam rebus orationes per consules plerumque recitabat* SUET. Ner. *15* făcea ca mesajele despre unele chestiuni să fie citite de multe ori de consuli; 7 (*ecl.*) rugăciune.

ōrātiuncula, *ae f.* mic discurs CIC.

ōrātor, *ōris m.* 1 orator: ~ *bonus* CIC. orator bun; 2 trimis, sol: *Veientes pacem petitum oratores Romam mittunt* LIV. veienţii trimit soli la Roma spre a cere pace; 3 cel care intervine în favoarea cuiva PL. Poen. *358*.

ōrātōria, *ae f.* arta oratorică QUINT.

ōrātōrie *adv.* ca un orator CIC.

ōrātōrium, *iī n.* loc de rugăciune AUG.

ōrātōrius (*3*) *adj.* de orator, oratoric: *oratoria vis dicendi* CIC. forţa oratorică a vorbirii, *oratoria ornamenta* CIC. podoabe oratorice.

ōrātrix, *īcis f.* 1 trimisă să ceară ceva: *virgines fuerant oratrices pacis* CIC. fetele fuseseră solii de pace; 2 arta oratorică, retorica QUINT. *2, 14, 1*.

ōrātus[1] *p. pf. v.* **oro** // **ōrāta** *n. pl.* rugăminţi: *quom orata eius reminiscor* TER. Hec. *385* cînd îmi amintesc de rugăminţile lui.

ōrātus[2], *ūs m.* rugăminte: *oratu tuo* CIC. la rugămintea ta.

orba, *ae f.* orfană TER. Phorm. *125*; văduvă LIV. *3, 3, 9*.

orbātiō, *ōnis f.* privaţiune SEN.

orbator, *ōris m.* cel care privează (pe cineva) de ai săi OV. M. *13, 500*

orbātrix, *īcis f.* cea care privează pe cineva de ai săi DRAC.

orbiculāris (*2*) *adj.* circular, orbicular M. EMP.

orbiculātim *adv.* în jur, în cerc PLIN.

orbiculātus (*3*) rotund, în cerc: *mala orbiculata* VARR., COL. mere rotunde de Epir (*cele mai bune mere*); (*fig.*) *nostri milites malis orbiculatis pasti videntur?* CAEL. *apud* CIC. F. *8, 15* crezi că soldaţii noştri sînt hrăniţi cu claponi?

orbiculus, *ī m.* rotiţă, osie de roată, scripete VITR.; rondelă, felioară PL.; (*anat.*) orbită ARN.

orbificō, *āre vt.* a lipsi de copii (pe cineva) ACC.

orbīle, *is n.* şină de roată VARR.

Orbilius, *iī m.* gramatic din Benevent (*dascăl al lui Horatius*).

orbis, *is m.* 1 cerc, linie în cerc: *in orbem curvare* OV. a îndoi în cerc, *orbem ducere* (*efficere*) SEN. a face un cerc, ~ *rotae* sau numai *orbis* PLIN. şina roţii, *saltatorium orbem versare* CIC. a se roti în dans, *sidera orbes suos conficiunt* CIC. stelele îşi parcurg orbita lor, ~ *lacteus* CIC. Calea lactee, *orbes finientes* CIC. orizontul, *sol medium caeli conscenderat orbem* VERG. soarele ajunsese la jumătatea bolţii cerului, (*mil.*) *orbe facto se defendunt* CAES. se apără în formaţie de cerc, *in orbem consistere* (*orbem volvere, orbem colligere* LIV., *orbem facere* SALL.) a se dispune în semicerc, *immensis orbibus angues* VERG. balauri cu spirale uriaşe; 2 (*fig.*) a. ciclu: *annuus exactis completur mensibus orbis, ex quo*... VERG. se împlineşte, prin trecerea lunilor, anul de cînd…, *triginta volvendis mensibus orbes imperio explebit* VERG. va împlini, prin trecerea lunilor, treizeci de ani de domnie; b. cerc de cunoştinţe: *orbis doctrinae* QUINT. *1, 10, 1* enciclopedie de cunoştinţe; c. (*ret.*) perioadă, frază amplă CIC. De or. *3, 198*; ~ *orationis* CIC. Or. *234* stil periodic; d. *fasces per omnes in orbem ibant* LIV. conducerea revenea fiecăruia la rînd; e. *orbis terrarum* sau *orbis* = lumea, universul: *Crete qui meus est orbis* OV. M. *8, 100* Creta, care este lumea mea, *dii te summoveant orbe suo* OV. să te alunge zeii din lumea lor; 3 suprafaţă circulară, disc: a. *orbis terrae* (rar *terrarum*) discul pămîntului, suprafaţa pămîntului (*după cum şi-l închipuiau cei vechi*), *mensuram orbis terrae colligere* VITR. a calcula suprafaţa pămîntului, *Roma, caput orbis* OV. Roma, capitala lumii, *Iupiter arce sua totum cum spectat in orbem* OV. cînd Iupiter din înaltul cerului priveşte asupra întregului pămînt; b. regiune, pămînt, ţară: *orbis Assyrius* IUV. pămînt assyrian, ~ *peregrinus* OV. ţări străine, *Eoo dives ab orbe redit* OV. se întoarce bogat din ţinuturile orientale; c. discul soa-

relui *sau* al lunii: *cum lucidus orbis erit* VERG. G. *1, 458* cînd soarele va fi strălucitor, *iunctis implevit cornibus orbem luna* OV. M. unindu-şi coarnele, luna şi-a împlinit discul (globul); 4 diferite obiecte în formă de disc: *orbis mensae* OV. H. *17, 85* sau *orbis* MART. tăblie de masă rotundă, masă rotundă; placă rotundă de mozaic IUV. *11, 175*; oglindă MART. *9, 17, 5*; terezie (de balanţă) TIB.; disc (de aruncat): *ictus ab orbe cadit* OV. H. *588* izbit de disc, se prăbuşeşte; scut rotund: (*hasta*) *per orbem transiit* VERG. *10, 783* suliţa trecu prin scut; roată: *ferrati orbes* VERG. G. *3, 361* roţi cu şine de fier; orbita ochiului: *inanis luminis orbis* OV. M. *14, 200* orbita goală a ochiului; un fel de peşte PLIN.; [abl. şi *orbi* LUCR.; locat. *orbi terrae* sau *orbi terrarum* CIC.].

orbita, *ae f.* 1 urmă de roată pe pămînt: *altior orbita* LIV. urmă de car mai adîncă; 2 orbită, curs: ~ *lunaris* SEN. cursul lunii; 3 (*fig.*) drum, făgaş: *nulla priorum* ~ VERG. G. *3, 293* nici o cărare bătută de înaintaşi, *veteris trahit* ~ *culpae* IUV. *14, 37* îi atrage calea (exemplul) vechiului păcat.

orbitās, *ātis f.* lipsă, pierdere (*a celor dragi: copii, soţ, părinţi*): *quasi in orbitatem liberos produxerim* PL. ca şi cum aş fi născut copii ca să-i pierd, *aliquem tutorem instituere filiorum orbitati* CIC. a institui pe cineva ca tutore în lipsa de părinţi a fiilor, *maxima orbitate reipublicae virorum talium* CIC. în această foarte mare lipsă a statului în astfel de bărbaţi, *uxorum orbitas* IUST. văduvirea soţiilor; (*gener.*) ~ *luminis* PLIN. pierderea luminii ochilor (orbire).

orbitōsus (*3*) *adj.* care are multe urme de roţi VERG.

orbitūdo, *inis f. v.* **orbitas** ACC.

orbītus (*3*) *adj.* circular ACC.

orbō (*I*) *vt.* a lipsi (pe cineva de ceva; *spec.* de fii): *mater orbata filio* CIC. mama lipsită de fiul ei, *orbatura patres fulmina* OV. trăsnete care îi vor lipsi pe părinţi de copii, (*gener.*) *cum orbabas Italiam iuventute* CIC. cînd lipseai Italia de tineretul ei, *patria multis viris orbata* CIC. patria lipsită de mulţi bărbaţi, *omni spe salutis orbatus* CIC. lipsit de orice speranţă de salvare, ~ *sensibus* CIC. lipsit de simţuri, *luminibus orbatus* SUET. lipsit de vedere (orb).

Orbōna, *ae f.* zeiţa invocată de părinţii care-şi pierduseră fiii, spre a dobîndi alţii CIC.

orbs, *orbis v.* **orbis**

orbus (*3*) *adj.* 1 lipsit de copii, părinţi, soţie: ~ *senex* CIC. bătrîn fără copii, *filii mei orbi non erunt* CIC. copiii mei nu vor fi orfani, *orbum cubile* CATUL. pat de om văduv, (*cu abl.*) ~ *liberis* LIV. lipsit de copii, (*cu genit.*) *parens liberorum* ~ QUINT. părinte lipsit de copii; 2 (*gener.*) lipsit de...: *plebs orba tribunis* CIC. plebea lipsită de tribuni, *regio animantibus orba* OV. ţinut lipsit de vieţuitoare, *forum litibus orbum* HOR. forul lipsit de procese, (*cu genit.*) ~ *auxilii* PL. lipsit de ajutor, ~ *luminis* OV. lipsit de vedere, orb; 3 orb: *saeva et orba fortuna* APUL. M. *5, 9, 2* soarta crudă şi oarbă // **orbus**, *ī m.* orfan // **orba**, *ae f.* orfană TER. Phorm. *125*; văduvă LIV. *3, 3, 9*.

orca, *ae f.* 1 vas mare de pămînt strîmt la gură, chiup pîntecos HOR. S. *2, 4, 65*; 2 cornet de aruncat zarurile PERS. *3, 50*; 3 (un fel de) cetaceu PLIN.

Orcadēs, *um f. pl.* Orcade (*insule la nordul Scoţiei; azi, Orkney*); [ac. pl. *Orcadas* IUV.]

Orchamus, *ī m.* rege al Assyriei (*tată al Leucothoeii*).

orchas, *adis f.* măslină ovală VERG. G. *2, 86*.

orchestra, *ae f.* 1 partea din faţă a locurilor într-un teatru la Roma (rezervată senatorilor): *ius spectandi in orchestrā* SUET. dreptul de a şedea pe locurile din faţă la spectacole; 2 (*fig.*) senat IUV. *3, 178*.

orchis, *is f.* 1 (*bot.*) (specie de) orhidee (*Orchis morio*) PLIN.; 2 (specie de) măslină lunguiaţă COL.

orchīta (**orchītēs**), *ae f.* şi **orchītis**, *is f.* (specie de) măslină lunguiaţă.

Orchomenos (**-us**), *i m.* şi **Orchomenum**, *i n. 1*) oraş în Beoţia // **Orchomenius** (*3*) *adj.* din oraşul Orchomenos // **Orchomeniī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Orchomenus; *2*) oraş în Arcadia.

Orciniānus (*3*) *adj.* [*Orcus*] al lui Orcus, funerar: *Orciniana sponda* MART. *10, 5, 9* năsălie.

Orcīnus (*3*) *adj.* al lui Orcus, al Infernului: *Orcini senatores* SUET., AUG. *35* senatori desemnaţi din Infern (*numiţi după moartea lui Caesar, în virtutea testamentului său*), *Orcini liberti* DIG. sclavi liberaţi prin testamentul stăpînului.

orcula, *ae f.* [*orca*] chiup mic CAT.

Orcus, *ī m.* 1 zeu al Infernului, identificat cu Pluton; Infernul: *fauces Orci* VERG. gura (intrarea) Infernului; 2 (*fig.*) moartea: *aliquem demittere Orco* VERG. a trimite în lumea de dincolo pe cineva (a ucide pe cineva), *impudens Orcum moror* HOR. fără ruşine ţin moartea în loc (nu mai mor odată).

orcȳnus, *i m.* (*iht.*) ton mare (*Thynnus thynnus*) PLIN.

orde... *v.* **horde...**

ordia prima LUCR. *4, 28* = **primordia** (*v.* **primordium**).

ordināriē *adv.* în ordine TERT.

ordinārius (*3*) *adj.* 1 aşezat în ordinea cuvenită: *ordinariae vites* COL. viţă în ordinea cuvenită; 2 conform regulii, de regulă, normal, obişnuit: *ordinarii consules eius anni* LIV. consulii de regulă din acel an (opus lui *suffecti*), *consilia ordinaria* LIV. măsurile normale, *ordinarium oleum* COL. ulei făcut cum trebuie, *ordinaria ratio* SEN. Ep. *39, 1* metoda obişnuită, *philosophia non est res subsiciva; ordinaria est* SEN. Ep. *53, 9* filozofia nu este o ocupaţie lăturalnică, ci obişnuită // **ordinārius**, *iī m.* supraveghetor DIG.; (*mil.*) ofiţer superior VEG.

ordinātē *adv.* ordonat, metodic RH. HER.

ordinātim *adv.* în ordine, regulat CAES.

ordinātiō, *ōnis f.* 1 dispunere în ordine, orînduire: ~ *vitium* COL. dispunerea în ordine a viţei de vie, ~ *comitiorum* VELL. organizarea alegerilor, ~ *vitae* SUET. orînduirea vieţii; 2 ordine politică: *ordinationis eversione libertas servitute mutatur* PLIN. IUN. prin răsturnarea ordinii politice, libertatea se preface în sclavie; 3 ordonanţă, decret al împăratului PLIN. IUN.; 4 numire a magistraţilor SUET. Dom. *4*; (*ecl.*) sfinţire a unui episcop, înscăunare CASSIOD.

ordinātīvus (*3*) *adj.* care arată ordinea, succesiunea TERT.

ordinātor, *ōris m.* orînduitor: ~ *rerum* APUL. orînduitorul lumii, ~ *litis* SEN. îndrumător la un proces.

ordinātrix, *icis f.* orînduitoare AUG.

ordinātus (*3*) *p. pf. v.* **ordino** // **adj.** orînduit, regulat: ~ *vir* CIC. om rînduit (înțelept), *vita ordinatior* SEN. viață mai rînduită, *ordinatissimi meatus* APUL. curs foarte regulat.

ordinō (*I*) *vt.* **1** a dispune, a orîndui, a organiza: ~ *vineam paribus intervallis* COL. a dispune rîndurile viței la distanțe egale, ~ *partes orationis* CIC. a ordona părțile unui discurs, *copiae ordinatae* NEP. trupe aranjate în ordine, ~ *testamentum* MART. a-și pune în ordine (a-și face) testamentul, ~ *statum civitatum* PLIN. IUN. a orîndui constituția statelor, ~ *magistratus in plures annos* SUET. a fixa magistrații pe mai mulți ani, ~ *opus in totum diem* QUINT. a-și organiza munca pe ziua întreagă; **2** a numi ca preot *sau* episcop ECCL.

ordior, *īrī, orsus sum vt. dep.* **1 a.** (*rar*) a urzi o țesătură: *telas orditur araneus* PLIN. păianjenul își urzește pînzele; **b.** (*fig.*) a face începutul: ~ *alterius vitae initium* CIC. Att. *4, 1* a începe o altă viață; **2** (*frecv.*) a începe (vorbind, descriind, povestind): ~ *orationem* CIC. a începe discursul, ~ *opus* CIC. a începe o lucrare literară, ~ *reliquas res* CIC. a începe să descrie celelalte lucruri, ~ *reliquos* NEP. a începe povestirea vieții celorlalți, *ab initio est ordiendus Themistocles* NEP. trebuie să încep povestirea vieții lui Themistocle de la început, *eloquentia de qua disputare ordimur* CIC. elocvența, despre care începem să discutăm, ~ *bellum* LIV. a începe descrierea războiului, (*abs.*) *unde ordiri possumus?* de unde am putea începe?, *ut, unde est orsa in eodem terminetur oratio* CIC. pentru ca discursul să se termine prin ceea ce a început; (*poet.*) *ordiri* a începe să vorbească: *inde toro Aeneas sic orsus ab alto* VERG. Aen. *2, 2* apoi, tatăl Aeneas începu să vorbească astfel din jilțul cel înalt, *sic Iuppiter orsus* VERG. Aen. *12, 806* astfel vorbi Iupiter (acestea au fost cuvintele lui Iupiter); [viit. arh. *ordibor* ACC.; p. pf. *orditus* cu sens pas. SID.; *v.* și **orsus**]

ordo, *inis m.* [*ordior*] **1** șir, rînd, linie: *longus* ~ *vehiculorum* SEN. lung șir de căruțe, *longo ordine matres* VERG. mamele, într-un șir lung, *ordines arborum* CIC. șiruri de pomi, *pone ordine vites* VERG. plantează vița în șir, *directo ordine* CIC. în linie dreaptă, *ordines caespitum* CAES. rînduri de brazde cu iarbă, *alius insuper* ~ *additur* CAES. se adaugă deasupra un alt rînd (strat); (*oc.*) **a.** rînduri de bănci la teatru: *in quatordecim ordinibus sedere* CIC. a ședea în cele paisprezece rînduri de bănci (rezervate clasei ecvestre; a fi cavaler); **b.** rînd de vîsle: *terno consurgunt ordine remi* VERG. Aen. *5, 120* vîslele se ridică pe trei rînduri deodată; **2** (*mil.*) **a.** rînd, linie (de soldați): *ordines explicare* LIV. a lărgi liniile de luptă, *ordines commutare* SALL. a schimba frontul, *nullo ordine iter facere* CAES. a merge în debandadă, *ordine egredi* SALL. a ieși din rînd, *ordines perrumpere* LIV. a sparge liniile de luptă, *ordines restituere* SALL. a restabili frontul, *in ordinem aliquem cogere* (*redigere*) *1*) a sili un ofițer să meargă în rîndul soldaților (a-l degrada); *2*) (*fig.*) a înjosi, a umili: *nonne videtis vos in ordinem coactos esse?* LIV. *25, 3, 19* nu vedeți oare că ați fost înjosiți?, *nimium in ordinem se ipsum cogere* LIV. *3, 35, 6* a se umili prea mult; **b.** unitate, centurie: *C. Lucanius, eiusdem ordinis* CAES. C. Lucanius, din aceeași centurie, *viri fortissimi, qui ordines duxerant* CIC. bărbați foarte curajoși, care comandaseră centurii; **c.** grad de centurion, centurion: *primi ordines* centurionii de gradul cel mai înalt (ai primei cohorte), *ordines inferiores, superiores* CAES. centurionii din cohortele inferioare (*de la a VI-a la a IX-a*) și superioare (*de la a II-a la a V-a*), *ordines infimi* CAES. centurionii de cel mai jos grad (*ai cohortei a X-a*); **3 a.** clasă socială, rang; stare, poziție: *omnium ordinum homines* NEP. oameni de toate clasele sociale, *ordo senatorius* sau, simplu, *ordo* CIC. clasa senatorială, *amplissimus* ~ CIC. clasa cea mai înaltă (senatorială), *equester* ~ CIC. clasa cavalerilor, *uterque* ~ SUET. ambele clase (*senatori și cavaleri*), ~ *aratorum, pecuariorum, mercatorum* CIC. pătura plugarilor, a păstorilor, a negustorilor, *homo ornatissimus ordine, nomine, virtute, ingenio* CIC. om dintre cei mai de seamă prin poziția socială, numele, virtutea și inteligența lui, *scis ordine tractare homines* PL. știi să tratezi oamenii după starea lor socială; **b.** (*oc.*) listă a scriitorilor clasificați după valoarea lor, canon QUINT. *1, 4, 3*; **4** (*abstr.*) ordine, succesiune: ~ *rerum* CIC. ordinea întîmplărilor, *ordines temporum* CIC. (~ *aetatum* CIC.) succesiune cronologică, *verborum ordinem immutare* CIC. a schimba ordinea cuvintelor, *ordinem sequi* CIC. a urma ordinea faptelor; ~ *sanguinis* CIC. arborele genealogic; (*adv.*) *ordine* CIC. la rînd, punct cu punct, în detaliu PL.: *ex ordine* CIC. *in ordine* VERG., *per ordinem* QUINT. rînd pe rînd, succesiv; **5** ordine cuvenită, regulă, normă: *in ordinem adducere* CIC. a pune în ordine, *studiis ordinem dare* QUINT. a face un plan de studii, *tabulae in ordinem confectae* CIC. registre ținute în regulă; (*adv.*) *recte atque ordine* QUINT. corect și regulat, *extra ordinem* în afara ordinii stabilite, în mod excepțional, extraordinar.

Ordovīces, *um m. pl.* ordovici (*popor din țara gallilor, la nord de siluri*).

ōreae, *arum f. pl.* zăbală, frîu NAEV.

Orēas, *adis f.* oreadă (*nimfă a munților*) VERG.; [*pl.* **Oreades,** *um*].

Orestae, *ārum m. pl.* oreștii (*popor din Macedonia*).

Orestēs, *ae* (*-is* și *-ī*) *m.* Oreste (*fiul lui Agamemnon și al Clytaemnestrei, frate al Ifigeniei și al Electrei; și-a omorît mama și pe amantului acesteia, Egist; cu ajutorul lui Pilade, bunul său prieten, și al Ifigeniei, care devenise preoteasă a Dianei în Chersonesul Tauridei, a adus în Italia, lîngă Aricia, statuia zeiței*) // **Orestēus** (*3*) *adj.* oresteic: *sacra Oresteae Dianae* OV. M. *15, 489* cultul Dianei (*adus în Italia de Oreste*).

Orestis, *idis f.* Orestida (*ținut între Epir și Macedonia*).

Orētānī, *ōrum m. pl.* oretanii (*popor din Tarraconensis*).

Orētum, *ī n.* oraș în Tarraconensis // **Orētānus** (*3*) *adj.* din Oretum.

orexis, *is f.* poftă de mîncare IUV.

orf... *v.* **orph...**

organārius, *iī m.* fabricant de orgi FIRM.

organicus[1] (*3*) *adj.* de instrument, mecanic: *administrationibus organicis* VITR. cu ajutorul unor instrumente.

organicus[2], *ī m.* instrumentist, muzicant: *per chordas organici quae mobilibus digitis expergefacta figurant* LUCR. *2, 412* (melodii) pe care muzicanţii le execută scoţîndu-le din liră cu degetele lor agile.

organum, *ī n.* **1** (*gener.*) instrument, maşină VITR.; **2** instrument muzical; orgă: *organa hydraulica novi et ignoti generis* SUET. Nero *41* orgi hidraulice de o speţă nouă şi nemaivăzută; **3** registru (*al vocii oratorului*) QUINT. *11, 3, 169.*

Orgētorix, *īgis m.* numele unui şef al helveţilor.

orgia, *ōrum n. pl.* **1** orgii (*ritual nocturn şi secret în cinstea lui Bacchus*), mistere ale lui Bacchus; **2** (*gener.*) mistere, ceremonii mistice IUV.; **3** obiecte de cult folosite la misterele lui Bacchus şi păstrate în nişte coşuleţe (*cistae*) SEN.; **4** (*gener.*) mistere, secrete: *orgia naturae* COL. misterele naturii.

Oribasos, *ī m.* numele unuia dintre cîinii lui Acteon OV.

orichalcum, *ī n.* **1** alamă: *aurum vendens orichalcum se putat vendere* CIC. vînzînd aur, crede că vinde alamă; **2** (obiecte de alamă): trompetă de alamă VAL. FL.; arme de alamă STAT.; [*v.* şi *aurichalcum* PL. prin etimologie populară].

ōricilla, *ae f.* (formă pop. pentru *auricilla*) lobul urechii: *imula oricilla* CATUL. *25, 2* sfîrcul urechiuşii.

ōricula, *ae f.* (forma pop. pentru *auricula*) ureche.

Ōricum, *ī n.* şi **Ōricos** (**Ōricus**), *ī m.* oraş şi port în nordul Epirului (*la sud de Apollonia*).

Ōricius (*3*) *adj.* de Oricum VERG. // **Ōricīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Oricum.

oriens, *ntis p. pr. v.* **orior** // **subst.** *m.* **1** Soarele, răsăritul soarelui VERG. Aen. *5, 739*; **2** răsărit, est: *terrae ab oriente ad occidentem* CIC. pămînturile de la răsărit pînă la apus, *ad orientem spectare* VITR. a fi orientat spre răsărit; **3** ţări de răsărit, Orientul: *spoliis orientis onustus* VERG. încărcat de prăzile Orientului.

orientālis (*2*) *adj.* oriental // **Orientālēs**, *ium m. pl.* popoarele orientale.

ōrificium, *iī n.* [*os* + *facio*] orificiu, deschizătură APUL., MACR.

ōrīga, *ae m.* VARR. R. R. *2, 7, 8 v.* **auriga**

orīganītum vinum vin aromatizat cu maghiran CAT.

orīganon (**orīganum**), *ī n.* şi **orīganus**, *ī m.* (*bot.*) maghiran (*Origanum mariolana*) PLIN.

Origenēs, *is m.* vestit teolog grec din secolul al III-lea (*unul dintre părinţii Bisericii*) // **Origenista**, *ae m.* adept al lui Origenes HIER.

orīginālis (*2*) *adj.* **1** care este de la origine, primul: *Ceres frugum parens* ~ APUL. M. *11, 2* Ceres, mama dintru început a grînelor; **2** băştinaş, indigen COD. TH.

orīgināliter *adv.* originar AUG.

orīginārius (*3*) *adj.* originar, băştinaş COD. TH. // **orīginārīī**, *ōrum m. pl.* indigeni.

orīginātiō, *ōnis f.* (*gram.*) căutarea originii cuvintelor, etimologie QUINT.

orīginitus *adv.* originar, de origine AMM.

orīgō, *inis f.* [*orior*] **1** origine, provenienţă, început: *populi Romani* ~ CIC. originea poporului roman, *originem ducere* HOR. (*deducere, trahere, habere* PLIN.) *ab aliquo* a se trage din cineva, *originem ducere ex Hispania* QUINT. a fi originar din Hispania, *clarus origine* OV. ilustru prin obîrşia sa, *modicus originis* TAC. modest ca origine, *fontium origines* HOR. începuturile izvoarelor // *Origines*, lucrare a lui Cato, în şapte cărţi, despre începuturile Romei şi originea oraşelor italice: *quod* (*M. Cato*) *in principio scripsit Originum suarum* CIC. ceea ce (M. Cato) a scris la începutul *Originilor* sale, *sexta Origine* GALL. în cartea a VI-a a *Originilor*; **2** fondator, întemeietor, părinte al unui neam, al unei familii; *Aeneas, Romanae stirpis* ~ VERG. Aeneas, străbunul neamului roman; **3** cetate-mamă, metropolă SALL. Iug. *19, 1.*

Ōriōn, *onis* (*-ōnis*) *m.* vînător mitic din Beoţia (*ucis de Diana şi transformat într-o constelaţie de toamnă, care aduce furtună şi ploi*): *rapidus comes Orionis Illyricis Notus obruit undis* HOR. C. *1, 28, 21* furiosul vînt Notus, tovarăş al constelaţiei Orion, m-a scufundat în apele Adriaticii; [ac. sg. *Orionem* şi *Oriona*; la poeţi, cantitatea silabelor e variabilă din nevoi metrice].

orior, *īrī*, *ortus sum vi. dep.* **1** a se ridica, a se înălţa: *consul oriens de nocte* LIV. *8, 23, 15* consulul sculîndu-se de cu noapte; **2** a se arăta, a se ivi (*despre astre, lumină*): *stella oritur caditque* OV. steaua răsare şi apune, *orto sole* HOR. la răsăritul soarelui, *orta luce* CAES. în zorii zilei, *sol oriens et occidens* CIC. răsăritul şi apusul, *oritur monstrum* VERG. se arată un monstru; **3** (*fig.*) **a.** a se ridica, a lua naştere, a începe: *ex eo medio quasi collis oriebatur* CURT. din mijlocul acestuia, se ridica un fel de colină, *oritur clamor* CAES. se înalţă un strigăt, *oritur tempestas, ventus* NEP. se stîrneşte o furtună, un vînt, *circa forum incendium ortum* LIV. incendiu care a izbucnit în jurul forului, *oritur bellum* CIC. izbucneşte războiul, *oritur seditio* CURT. izbucneşte o răscoală, *odium certaminibus ortum* VALL. ură care se iscase din neînţelegeri; *Rhenus oritur ex Lepontiis* CAES. Rinul ia naştere din ţara leponţienilor, *Tigris oritur in montibus Uxiorum* CURT. Tigrul izvorăşte din munţii uxilor, *ius ex natura ortum* CIC. drept care a luat naştere din natură, *Belgae ab extremis finibus Galliae oriuntur* CAES. Gallia Belgică începe de la capătul teritoriului Galliei, *ab his sermo oritur* CIC. de la aceştia porneşte discuţia; **b.** (*despre pomi, fructe*) a creşte: *olea vitisque et cetera callidioribus terris* ~ *sueta* TAC. măslinul şi viţa de vie şi celelalte plante care cresc de obicei în ţinuturi mai calde; **4** (*despre pers. la p. pf.*) a fi născut din, a descinde: *equestri loco ortus* CIC. născut dintr-o familie de cavaleri, *pueri claris parentibus orti* HOR. copii născuţi din părinţi iluştri, *nullis maioribus ortus* HOR. S. *1, 6, 10* care nu are strămoşi iluştri, *a Catone ortus* CIC. descendent din Cato, *Belgas esse ortas a Germanis* CAES. (că) belgii descind din germani, *ortus ex ea familia, quae...* LIV. ieşit din acea familie care..., *philosophia a Socrate orta* CIC. filozofia, care-şi trage originea de la Socrate; [forme de conj. a III-a la ind. pr. şi imper. pr.; conjct. impf.: fie de conj. a III-a (*orerer*), fie de a IV-a (*orirer*)].

Orīthyia, *ae f.* fiica lui Erechteus, regele Atenei (*a fost răpită de Boreas, cu care i-a avut ca fii pe Zethes și Calais*).

oriundus (*3*) *adj.* originar, descendent, trăgîndu-și originea din: *nati Carthagine, sed oriundi ab Syracusis* LIV. născuți la Carthagina, dar originari din Syracusa, ~ *ex Etruscis* LIV. trăgîndu-și originea de la etrusci, *o, sanguen dis oriundum* ENN. neam care se trage din zei, *Albā oriundum sacerdotium* LIV. colegiu sacerdotal care își trage originea din Alba.

Ormenis, *idis f.* nepoată a lui Ormenus (Astydamia); [voc. *Ormeni* OV. H. *9, 500*].

ornāmentum, *i n.* **1** echipament, aparatură, sculă, mijloace necesare de acțiune: *copiae, ornamenta, praesidia* CIC. trupe, mașini de război, forțe de apărare, *ornamenta a chorago sumere* PL. a lua recuzite de la directorul trupei, (*is*) *qui per ornamenta percussus est* SEN. (luptătorul) a cărui pavăză a fost străpunsă, *ornamenta boum* CAT. hamurile boilor; **2** (*frecv.*) podoabă, ornament, găteală: *ornamenta feminarum* QUINT. podoabele femeilor, *domus est ornamento urbi* CIC. casa lui este o podoabă pentru oraș, *vir, ornamentum reipublicae* CIC. un om care e podoaba republicii, *ornamenta dicendi* CIC. podoabele stilului (figuri de stil), *ornamenta triumphalia, consularia* SUET. însemne triumfale, consulare; **3** onoare, distincție: *ornamentis aliquem afficere* CIC. a copleși pe cineva cu onoruri, *ornamenta et beneficia populi Romani* CIC. onorurile și favorurile primite de la poporul roman.

ornātē *adv.* ales, îngrijit, elegant: *graviter ornateque dicere* CIC. a vorbi adînc și ales, *comparare magnifice et ~ convivium* CIC. a pregăti splendid și ales un banchet, *ornatius causas agere* CIC. a pleda mai elegant.

ornātiō, *ōnis f.* împodobire, ornare, decorare VITR.

ornātor, *ōris m.* cel care împodobește, cel care gătește FIRM.

ornātrix, *īcis f.* cea care o gătește, care o coafează pe stăpîna ei, cameristă OV.

ornātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **orno** // **adj. 1** echipat, utilat, prevăzut cu tot ce e necesar: *puero equum ornatum donat* LIV. *27, 19, 12* dăruiește copilului un cal cu harnașament cu tot, *fundus ornatissimus* CIC. teren agricol prevăzut cu toate utilajele, *naves omni genere armorum ornatissimae* CAES. corăbii care au orice fel de armament, *scutis telisque ornati* CIC. armați cu scuturi și săgeți; **2** împodobit, ales, elegant: *agro bene culto nihil specie ornatius* CIC. nimic nu e mai frumos la vedere ca un ogor bine cultivat, *verba ornatissima* CIC. cuvintele cele mai alese, *ornata oratio* CIC. discurs ales, *ornati homines in dicendo* CIC. oameni care vorbesc frumos; **3** distins, onorabil: *vir* ~ CIC. om distins, *ornatissima senatus de me iudicia* CIC. aprecierile cele mai onorabile ale senatului în privința mea.

ornātus[2], *ūs m.* **1** echipament; preparative: *gladiatores ornatu armare* LIV. a înarma gladiatorii cu armură; **2** îmbrăcăminte, costum; pieptănătură: ~ *muliebris* CIC. îmbrăcăminte femeiască, ~ *nauclericus* PL. costum de marinar; *nec genus ~ unum est* OV. A.A. *3, 135* nu există un singur fel de pieptănătură; **3 a.** împodobire: *ad ornatum aedilitatis* CIC. spre a împodobi edilitatea, *nihil relinquebatur quod ad ornatum locorum excogitari posset* CAES. nu era nimic neglijat din ce s-ar fi putut născoci pentru înfrumusețarea locurilor; **b.** (*ret.*) frumusețe a stilului, calitățile stilului CIC.

orneoscopus, *i m.* ghicitor după zborul păsărilor LAMPR.

orneus (*3*) *adj.* [*ornus*] de frasin COL.

Ornēus, *i m.* numele unui centaur.

ornīthiās, *ae m.* vîntul păsărilor călătoare, vînt de primăvară PLIN.

ornīthōn, *ōnis m.* curtea păsărilor PLIN.

ornō (*I*) *vt.* **1** a echipa, a utila, a prevedea cu cele necesare: ~ *classem* CIC., ~ *naves* LIV. a echipa flota, corăbiile, ~ *legiones armis* LIV. a înarma legiunile, ~ *convivium* CIC. a pregăti ospățul, ~ *fugam* TER. Eun. *673* a pregăti fuga, ~ *aliquem pecuniā* PLIN. IUN. a da bani cuiva, ~ *consules* (*praetores*) CIC. a pune la dispoziția consulilor (pretorilor) tot ce e necesar pentru conducerea provinciilor (*bani, trupe, arme*), *orna te* PL. aranjează-te; **2** a împodobi, a orna: ~ *domum* CIC. a împodobi casa, ~ *cornua sertis* VERG. a împodobi coarnele unui animal cu ghirlande, ~ *capillos* OV. a-și face părul, *ornato capillo* PROP. cu părul coafat, *ibo et ornabor* PL. mă duc să mă gătesc; **3** (*fig.*) a înălța, a onora: ~ *aliquem laudibus* a umple de laude pe cineva, ~ *candidatum suffragio* PLIN. IUN. a onora un candidat prin votul dat, ~ *aliquem maximis beneficiis* CIC. a face cuiva cele mai mari servicii, ~ *seditiones ipsas* CIC. a prezenta elogios chiar și răzvrătirile, ~ *aliquem* a ridica pe cineva dîndu-i o funcție mai înaltă.

ornus, *ī f.* **1** frasin de munte VERG. ș.a.; **2** (*fig.*) suliță din lemn de frasin SIL.

ōrō (*I*) *vt.* [*os, ris*] **1** (*arh. și rar*) a vorbi: *bonum aequumque oras* PL. Most. *682* bine și drept vorbești, (*abs.*) *iuveni oranti tremor occupat artus* VERG. Aen. *7, 446* un tremur cuprinde trupul tînărului care vorbea, *talibus orabat Iuno* VERG. astfel vorbea Iunona; **2** a vorbi (*ca orator, sol etc.*): ~ *causam* CIC. a pleda un proces, *cum eo de salute sua orat* CAES. tratează cu el despre salvarea proprie, ~ *pro aliquo* LIV. a pleda pentru cineva, *ars orandi* QUINT. arta vorbirii (elocvența), *tantum orantibus nota* TAC. D. *6* cunoscute numai oratorilor; **3** a ruga, a cere (rugîndu-se), a solicita, a implora: *vos orat atque obsecrat* CIC. vă roagă și vă conjură, (*cu ac. lucrului*) ~ *auxilium* LIV. a cere ajutor, (*cu 2 ac.*) ~ *auxilia regem* LIV. a cere regelui trupe ajutătoare, (*cu ac. și dat.*) ~ *uxorem gnato* TER. a cere o soție pentru fiul său, ~ *veniam dapibus* OV. a cere iertare pentru masa oferită, (*cu conjct.*) *orat ut sibi parcat* CAES. îl roagă să-i ierte, *te oro, des operam* CIC. te rog să-ți dai silința, *Caesar oratus a medico suo ne in castra remaneret* VELL. Caesar, rugat de medicul său să nu rămînă în tabără, (*cu inf. rar*) *principem orabat deligere senatores* TAC. îl ruga pe împărat să aleagă el senatorii, (*arh.*) *oravi tecum uxorem ut duceres* PL. te-am rugat să-ți iei nevasta, *tecum oro et quaeso ut…* PL. te rog și-ți cer să…, *dic, oro te, clarius* CIC. spu-

ne, rogu-te, mai clar, *ne illa quidem, oro vos, movent?* LIV. nici acelea, rogu-vă, nu vă mişcă?; [arh. *orasseis* PL. Ep. *728* = *oraveris*].

Oroanda, *ae f.* oraş în Pisidia // **Oroandensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Oroanda // **Oroandicus** (*3*) *adj.* al Oroandei, oroandez.

Oroandēs, *is m.* munte din Media.

orobanchē, *ēs f.* (*bot.*) verigel (*Orobanche caryophyllacea*) PLIN.

Orobii, *ōrum m. pl.* orobii (*neam din Gallia Cisalpină*) PLIN.

orobinus (*3*) *adj.* de măzăriche, cu măzărichea PLIN.

orobītis, *is f.* 1 orobită (*pulbere de* chrysocolla *vopsită în galben*) PLIN.; 2 asemănător unui grăunte de măzăriche.

orobus, *ī m.* (*bot.*) linte, măzăriche (*Lens esculenta*) PLIN.

Ōrōdēs, *is m. 1*) rege al parţilor (*care l-a capturat pe Crassus*); *2*) fiul acestuia; *3*) rege în Colchida; *4*) rege în Albania; *5*) numele unui luptător ucis de Mezentius VERG.; [genit. şi *Orodi*].

Ōrōmedōn, *ontis m.* numele unuia dintre giganţi.

Orontēs, *ae* (*-is* sau *-ī*) *m. 1*) fluviu în Syria; *2*) căpetenia lycienilor şi tovarăş al lui Aeneas VERG. // **Oronteus** (*3*) *adj.* (*poet.*) syrian PROP. *1, 2, 3.*

Ōrōpos (-us), *ī m.* oraş în Beoţia (*la hotarul cu Attica*).

Orōsius, *iī m.* Paulus Orosius (*istoric din secolul al V-lea*).

Orphaicī, *ōrum m. pl.* ucenici ai lui Orpheus MACR.

orphanotrophium, *iī n.* orfelinat COD. IUST.

orphanotrophus, *ī m.* cel care creşte copii orfani COD. IUST.

orphanus, *ī m.* orfan AMBR.

Orpheūs, *ei* (*-eos*) *m.* vestit cîntăreţ din liră (*fiul muzei Caliope cu Apollo sau Oeagrus şi soţ al Euridicei*) // **Orphēus** (*3*) *adj.* al lui Orpheus: *Orphea lyra* PROP. lira lui Orpheus // **Orphēicus** (*3*) şi **Orphicus** (*3*) *adj.* orfic.

orphus, *ī m.* (soi de) peşte de mare PLIN., OV.

orsa, *ōrum n. pl.* [*ordior*] 1 început: ~ *tanti operis* LIV. praef. *13* începutul unei lucrări atît de mari; 2 vorbe, cuvinte; versuri, poezii: *iuvenis sic orsa vicissim ore refert* VERG. Aen. *7, 435* astfel de cuvinte îi răspunde tînărul; ~ *Menandri* STAT. poeziile lui Menandrus.

orsus, *ūs m.* [*ordior*] 1 urzeală, pînză, VERG., CULEX; 2 început, încercare CIC. Div. *2, 63.*

orthampelos, *ī f.* (soi de) viţă de vie (*care n-are nevoie de araci*) PLIN.

orthius (*3*) *adj.* acut: *carmen orthium* GELL. cîntec pe un ton acut; (*în metrică*) ~ *pes* DIOM. picior de doisprezece timpi.

orthocissos (-us), *ī f.* iederă urcătoare COL.

orthodoxus (*3*) *adj.* dreptcredincios COD. IUST.

orthogōnius (*3*) *adj.* cu unghiuri drepte, dreptunghi VITR.

orthographia, *ae f.* 1 ortografie SUET.; 2 (*arhit.*) desen din faţă al unui edificiu VITR.

orthographus (*3*) *adj.* scris întocmai MART. CAP. // **orthographus**, *ī m.* ortograf, maestru de ortografie CASSIOD.

orthopnoea, *ae f.* greutate în respiraţie, astm // **orthopnoicus** (*3*) *adj.* astmatic PLIN., VEG.

orthostata, *ae f.* (*arhit.*) faţă, faţadă VITR.

ortīvus (*3*) *adj.* [*ortus*] 1 care apare: *in modum ortivi solis* APUL. M. *3, 28* ca un soare care răsare; 2 oriental, de răsărit MANIL.

Ortōna, *ae f.* orăşel în Latium.

ortulānus *v.* **hortulanus**

ortus[1] (*3*) *p. pf. v.* **orior**

ortus[2], *ī v.* **hortus**

ortus[3], *ūs m.* [*orior*] 1 naştere, început, origine: *fluminis* ~ OV. izvorul rîului, *iuris* ~ CIC. originea dreptului, *ab Elide ducimus ortum* OV. ne tragem din Elida, *Cato ortu Tusculanus* CIC. Cato născut la Tusculum; 2 (*despre astre*) răsărit: *solis et lunae reliquorumque siderum ortus cognoscere* CIC. a cunoaşte răsăritul soarelui, lunii şi celorlalte astre, *solis* ~ CIC. orient, *sol ab ortu occasum ad commeans* CIC. soarele care se mişcă de la est spre vest.

Ortygia, *ae* şi **Ortygiē**, *es f. 1*) alt nume al insulei Delos VERG. Aen. *3, 124*, OV.; *2*) mică insulă în faţa Syracusei VERG. Aen. *3, 694*; *3*) alt nume al oraşului Ephesus PLIN.; *4*) pădurice în apropiere de Ephesus TAC. // **Ortygius** (*3*) *adj.* ortygian, de la Delos: *Ortygia dea* OV. zeiţa ortygiană (*Diana, născută la Delos*), *Ortygiae boves* OV. vacile lui Apollo.

ortygomētra, *ae f.* prepeliţă-mamă care conduce stolul cînd străbate mările PLIN.; (*gener.*) prepeliţă TERT.

oryx, *ygis m.* (*zool.*) gazelă (*Antilope dorcas*) COL.

orȳza, *ae f.* orez: *ptisanarium oryzae* HOR. S. *2, 3, 155* fiertură de orez.

ōs[1], *ōris n.* **I** 1 gură: *oris hiatus* CIC. deschizătura gurii, *ora canum* OV. boturile cîinilor, *ora cornicis* OV. ciocul ciorii, (*fig.*) *ora navium rostrata* HOR. prore de corăbii prevăzute cu ciocuri de fier; (*ca organ al vorbirii*) *esse in ore omnium* CIC. a fi în gura tuturor, *volito vivus per ora virum* ENN. numele meu zboară viu din gură în gură, *in ora hominum pervenire* CATUL. a ajunge în gura tuturor (a deveni faimos), *in ore* (*semper*) *habere aliquem* sau *aliquid* CIC. a vorbit tot timpul de cineva *sau* de ceva, *uno ore* TER. într-un glas, unanim, *ne in ora hominum pro ludibrio abiret* LIV. ca să nu ajungă de rîs în gura lumii; 2 (*fig.*) gură, intrare, deschizătură: *in ore portus* CIC. la gura portului, *lato dedit ore fenestram* VERG. a făcut o fereastră cu o largă deschizătură, ~ *specus* TAC. gura peşterii, *in ore Tiberis* LIV. la vărsarea Tibrului, *ferro rescindere ulceris os* VERG. a tăia cu cuţitul marginile rănii; 3 vorbire, limbă: *ora sono discordia signant* VERG. Aen. *2, 423* remarcă o limbă care sună deosebit de a lor, *faciam omnes uno ore Lationos* VERG. Aen. *12, 837* îi voi face pe toţi latini, vorbind o singură limbă. **II** 1 faţă: *ore rubicundo* PL. cu faţa rotundă, *ora iratorum* CIC. feţele (aspectul) celor mînioşi, *alicui os percutere* SEN. a lovi pe cineva în faţă, *coram in os aliquem laudare* TER. a lăuda pe cineva în faţă, *ante ora coniugum* LIV. sub ochii soţilor, *in ore parentum filios iugulare* SEN. a-i sugruma pe băieţi în faţa părinţilor lor, *incedunt per ora vestra magnifici* SALL. trec măreţi prin faţa voastră, *os praebere ad contumeliam*

LIV. a se expune la ofense; **2** (*oc.*) **a.** cap, țeastă: *truncis arborum antefixa ora* TAC. Ann. țeste țintuite de trunchiurile arborilor; **b.** mască; *ora corticibus sumunt horrenda cavatis* VERG. își pun măști înspăimîntătoare, făcute din scoarță de copac scobită; **3** (*fig.*) obraz (*ca semn al rușinii sau nerușinării*) *quo redibo ore ad eam?* TER. cu ce obraz mă voi întoarce la ea?; ~ *durum* (*impudens*) TER. obraz gros, nerușinat, *nostis os hominis, nostis audaciam* CIC. cunoașteți nerușinara omului, îi cunoașteți îndrăzneala, *nihil erat mollius ore Pompei* SEN. Ep. *11, 4* nu exista om mai timid ca Pompeius.

os[2], *ossis n.* **1** os, ciolan: *ossa atque pellis totus est* PL. e numai os și piele; (*agni*) *vix ossibus haerent* VERG. B. *3, 102* mieii se țin cu greu prin oase (mieii sînt numai oase); (*pl.*) oseminte, schelet: *ossa condere terrā* VERG. a îngropa osemintele, *cineri atque ossibus filii solacium* CIC. mîngîierea cenușei și osemintelor fiului său, *imitare non ossa solum, sed etiam sanguinem* CIC. a imita nu numai scheletul (unui discurs attic), dar și forța: *ossa legere* SEN. a culege osemintele (*dar și*: a culege țăndări de os spart dintr-o rană); (*fig.*) *exarsit iuveni dolor ossibus ingens* VERG. o mare durere l-a fript pe tînăr în inimă; **2** partea cea mai dinăuntru a arborelui sau a fructelor: *arborum ossa* PLIN. inima copacilor, *ossa olearum* SUET. sîmburi de măsline; [n. sg. și *ossum* PRISC.; genit. pl. *ossuum* PACUV.; în inscr. și *ossua* pentru *ossa*].

Osca, *ae f.* oraș în Tarraconensis (*la poalele Pirineilor; azi, Huesca*) // **Oscensis** (*2*) *adj.* din Osca // **Oscensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Osca.

Oscē *adv.* în limba oscă.

oscēdō, *inis f.* **1** nevoia de a căsca des GELL.; **2** aftă (la copii) ISID.

oscen, *inis m.* [*obs* + *cano*] pasăre (*corb, cioară, bufniță etc.*) al cărei cînt era considerat drept prevestire: *cantus sinister oscinis* CIC. cîntecul prevestitor de rău al unei păsări.

Oscī, *ōrum m. pl.* osci (*veche populație italică din Italia meridională*) // **Oscus** (*3*) *adj.* osc.

oscillātiō, *ōnis f.* balansoar, scrînciob PETR.

oscillum, *i n.* [*os*] **1** mugure de leguminoase COL.; **2** mică mască (figurină) agățată în pomi ca ofrandă lui Saturn sau lui Bacchus VERG. G. *2, 389.*

oscitābundus (*3*) *adj.* căscînd întruna SID.

oscitans, *ntis p. pr. v.* **oscito** // **adj.** indolent, somnoros CIC.

oscitanter *adv.* leneș, neglijent CIC.

oscitātiō, *ōnis f.* **1** căscare PLIN.; căscat: *frequentes oscitationes* CELS. căscături dese; **2** plictiseală, somnolență (*a unei vorbiri, scrieri*) QUINT., STAT.

oscitō (*I*) *vi.* **1** a deschide gura, a căsca: *alites oscitantes* CATUL. zburătoare care țipă, *oscitans iudex* CIC. judecător care cască, *folia cotidie ad solem oscitant* PLIN. zilnic frunzele se desfac la soare.

oscitor, *ārī vi. dep.* a căsca PL.; (*fig.*) a fi nepăsător, a dormi RH. HER. *4, 48.*

osculābundus (*3*) *adj.* acoperind cu pupături, sărutînd: ~ *manus nostras* APUL. pupîndu-ne mîinile.

osculātiō, *ōnis f.* **1** pupat CIC.; **2** (*med.*) lărgire a venelor (anastomoză) C. AUR.

osculō (*I*) *vt.* **1** (*arh.*) a săruta APUL.; **2** (*med.*) a deschide o venă C. AUR.

osculor, *ārī, atus sum vt. dep.* **1** a pupa, a săruta: ~ *manum* SEN. a pupa mîna, ~ *filium* CIC. a-și săruta fiul, ~ *inter se* PL. a se pupa între ei, ~ *cum alieno* PL. a se pupa cu un străin; **2** (*oc.*) a face curte, a curta, a răsfăța: *istam scientiam tamquam filiolam* ~ CIC. Mur. *23* a iubi știința asta ca pe fetița lui, *inimicum meum sic me praesente osculabantur, ut…* CIC. atîta îl curtau pe dușmanul meu în fața mea, încît…; [arh. *ausculor* PL.].

osculum, *ī n.* (dim. al lui *os*) **1** guriță: ~ *quale Praxiteles habere Dianam credidit* PETR. *126* o guriță, așa cum și-a închipuit Praxitele că avea Diana, *videt oscula, quae…* OV. îi vede gurița, care…, *summa delibans oscula* VERG. atingîndu-i ușor buzele; **2** (*frecv.*) sărutare: *alicui osculum ferre* PL. a da o sărutare cuiva, *terrae oscula figere* OV. a săruta pămîntul, *foribus oscula figere* LUCR. a săruta ușile, *oscula iungere* OV. a se săruta unul pe altul, *osculum supremum* TAC. sărutarea cea din urmă; [arh. *ausculum* PL.].

Oscus (*3*) *adj.* osc: *Oscum vocabulum* VARR. cuvînt osc, *Osci ludi* CIC. farse osce (atelane), *Oscum ludicrum* TAC. Ann. *4, 14* spectacol osc (de farse atelane).

Osdroēna, *ae f.* ținut în vestul Mesopotamiei // **Osdroēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Osdroenei (*v. Osroene*).

Osīris, *is* (*-idis*) *m. 1*) zeul țării Nilului și protector al Egiptului (*soțul zeiței Isis, ucis de fratele lui, Typhon, după moarte judecător al sufletelor în Infern*); *2*) numele unui războinic rutul VERG.

Osismī, *ōrum m. pl.* osismi (*neam din Gallia nord-occidentală, pe țărmul oceanului*) // **Osismicus** (*3*) *adj.* la osismilor.

osmen (*arh.*) *v.* **omen** VARR.

ōsor, *ōris m.* [*odi*] cel care urăște: ~ *uxoris suae* PL. dușman al nevestei lui, ~ *mulierum* PL. misogin.

osprātūra, *ae f.* sarcina de a cumpăra legume DIG.

Osroēnē *v.* **Osdroena**

Ossa, *ae f.* (și *m.*) munte în Thessalia (*la hotarul cu Magnesia, locuința centaurilor*) // **Ossaeus** (*3*) *adj.* al muntelui Ossa: *Ossaea ursa* OV. ursoaica de pe Ossa, *Ossaei bimembres* STAT. centaurii locuind pe Ossa.

ossārium *v.* **ossuarium**

osseus (*3*) *adj.* **1** de os: ~ *cultellus* PLIN. cuțitaș de os; **2** (*fig.*) tare ca osul; osos: *ossea ilex* PLIN. stejar tare ca osul, *manus ossea Mauri* IUV. *5, 52* mîna osoasă a unui maur.

ossiculāris (*2*) *adj.* [*ossiculum*] care se referă la oasele mici VEG.

ossiculātim *adv.* os de os, pe bucățele CAECIL.

ossiculum, *ī n.* oscior PLIN.

ossifraga, *ae f.* (*ornit.*) vultur-de-mare (*Ossifraga*) LUCR. *5, 1079*

ossifragus[1] (*3*) *adj.* [*os* + *frango*] care rupe oasele SEN. RH.

ossifragus[2], *i m. v.* **ossifraga**

ossilāgō, *ginis f.* (*med.*) calus VEG.

ossuārium, *iī n.* urnă în care se pun oasele mortului DIG.

ossuōsus (*3*) *adj.* unde se află multe oase VEG.

ostendō, *ere, tendī, tentum* (*tensum*) *vt.* [*obs* + *tendo*] **1** a întinde înainte: ~ *manus* PL. a întinde înainte mîi-

nile; **2** a face să fie văzut (auzit), a expune, a arăta: *ager soli ostentus* CAT. pămînt expus la soare, ~ *Aquiloni glaebas* VERG. a expune brazdele de pămînt acvilonului, ~ *os suum populo Romano audet* CIC. îndrăzneşte să-şi arate faţa în lume la Roma, ~ *humeros latos* VERG. a-şi arăta (fălos) umerii laţi, ~ *vocem* PHAEDR. *1, 13, 9* a-şi arăta glasul, ~ *iambos Latio* HOR. a introduce iambii în literatura latină, (*mil.*) ~ *pedestres copias* CAES. a face să apară trupele pedestre (*ca o manevră*), *post tergum hostium legionem ostenderunt* CAES. au făcut să apară o legiune în spatele duşmanilor; **3** (*fig.*) a pune în faţă (*ca perspectivă, promisiune, obiecţie*): *iste tum spem, tum metum* ~ CIC. Verr. *4, 75* acesta (Verres) le punea în faţa ochilor cînd speranţa, cînd teama, ~ *viam salutis* VERG. a arăta calea de salvare, *ostenditur victoria* LIV. victoria ne este în faţă (e sigură); **4** a vădi, a da pe faţă, a arăta: *non ego illi meum ostendam sensum* PL. n-am să-i descopăr gîndul meu, *se alicui inimicum* ~ NEP. a se arăta duşman cuiva, *verum hoc facto sese ostendit* PL. prin acest fapt, se vădeşte adevărul, *odium patris ex hoc ostenditur* CIC. dintr-asta se vede ura tatălui; **5** a declara, a face cunoscut, a spune: *adventus causam ostendit* NEP. spune care e cauza sosirii, *ut ostendimus supra* NEP. după cum am arătat mai sus, *sed aliter atque ostenderam facio* CIC. dar fac altfel decît spusesem, *quid sui consilii sit ostendit* CAES. le arată ce plan are, *ostendit se cum rege colloqui velle* NEP. îi face cunoscut că doreşte să vorbească cu regele.

ostensio, *ōnis f.* prezentare, arătare APUL. M. *3, 9*

ostensiōnālis (*2*) *adj.* de paradă LAMPR.

ostensor, *ōris m.* cel care arată, cel care dă la iveală TERT.

ostensus (*3*) *p. pf. v.* (*3*) *adj.* **ostendo**

ostentāmen, *inis n.* [*ostento*] ostentaţie PRUD.

ostentārius (*3*) *adj.* [*ostentum*] de minuni, prevestitor (*de rău, de bine*) // **ostentārium**, *iī n.* carte despre minuni MACR.

ostentātīcius (*3*) *adj.* de paradă TERT.

ostentātiō, *ōnis f.* **1** arătare, manifestare: ~ *saevitiae* LIV. manifestare a cruzimii, *in ostentationem fragilitatis humanae* IUST. spre a pune în lumină fragilitatea omenească, *equites qui ostentationis causa latius vagentur* CAES. călăreţi care să se răspîndească pe o distanţă mai mare, spre a se face văzuţi, *tanta ostentatione virium* TAC. cu o aşa de mare desfăşurare de forţe; **2** ostentaţie, etalare (făloasă), paradă: *insolens* ~ CIC. ostentaţie neruşinată, *praeceptis philosophorum non ad ostentationem utebatur* NEP. folosea învăţăturile filozofilor nu ca să se fălească cu ele; **3** aparenţă (înşelătoare), faţadă, formă goală: *consul veritate non ostentatione popularis* CIC. consul cu adevărat popular, nu de ochii lumii, ~ *doloris* SEN. simularea durerii.

ostentātor, *ōris m.* **1** (*rar*) cel care arată, atrăgînd atenţia: *ceteris periculorum praemiorumque ostentator* TAC. Ann. *1, 24* pentru ceilalţi un om care să le pună în faţa ochilor primejdiile neascultării şi răsplăţile devotamentului; **2** cel care etalează, cel care face caz de: *vir factorum* ~ LIV. om care-şi etalează isprăvile.

ostentātrix, *icis f.* care face caz de..., care se mîndreşte: ~ *sui* APUL. plină de sine.

ostentō (*I*) *vt.* [*ostendo*] **1** a întinde (înainte), a oferi: ~ *panem altera manu* PL. a întinde cu o mînă o bucată de pîine, ~ *iugula sua pro meo capite* CIC. a-şi pune gîtul pentru capul meu; **2** a face să se vadă, a arăta: ~ *passum capillum* CAES. a-şi arăta părul despletit, *camposque nitentes ostentat* VERG. îi arată cîmpiile strălucitoare, *equitatum iniciendi timoris causā ostentant* CAES. fac să apară cavaleria spre a băga frica în ei; **3** a arăta cu fală, a etala, a face paradă de...: ~ *cicatrices suas* TER. a-şi arăta cu fală cicatricele rănilor, ~ *equum armaque capta* LIV. a arăta cu fală calul şi armele capturate, ~ *prudentiam* CIC. a face paradă de abilitate; *Ambiorigem ostentant fidei faciendae causā* CAES. invocă, drept dovadă spre a fi crezuţi, autoritatea lui Ambiorix; **4** a pune în faţa ochilor (ca perspectivă), ~ *praemia* SALL. a promite recompense, *filii recuperandi spes est ostentata* TER. i-a fost pusă în faţă speranţa redobîndirii fiului, *bellum ex altera parte caedem ostentat, ex altera servitutem* CIC. războiul ne ameninţă fie cu masacrul, fie cu robia, ~ *periculum capitis* CIC. a ameninţa cu primejdia capului; **5** a face cunoscut, a arăta, a spune: *ostentavi tibi me istis esse familiarem* CIC. ţi-am spus că eu sînt prieten cu aceştia; *vires earum urbium hodieque magnitudo ostentat moenium* VELL. puterea acestor cetăţi o dovedeşte şi azi mărimea zidurilor.

ostentum, *ī n.* **1** semn divin prevestitor, minune: *deorum ostenta* SUET. semne prevestitoare date de zei, ~ *illud Augusti potentiam portendisse* SUET. acea arătare făcută lui Augustus i-a prezis puterea, *pro ostento ducere* SUET. a socoti ca semn prevestitor, *familiare ostentum procurare* LIV. *26, 6, 14* a conjura o prevestire rea asupra cuiva din familie (*prin sacrificiu, ofrande*), (*fig.*) *scis Appium ostenta facere* CIC. ştii că Appius face lucruri minunate; **2** (*peior.*) monstru, dihanie: *Vatinius inter foedissima eius aulae ostenta fuit* TAC. Vatinius era unul dintre cei mai dezgustători monştri ai acelui palat.

ostentus[1] (*3*) *p. pf. v.* **ostendo**

ostentus[2], *ūs m.* **1** arătare, spectacol: *corpora extra vallum abiecta ostentui* TAC. corpurile au fost aruncate peste tranşee ca să fie văzute; **2** exemplu, probă: *ut Iugurthae scelerum ostentui essem* SALL. ca să fiu o probă a crimelor lui Iugurtha; **3** aparenţă, formă goală: *deditionis signa ostentui credere* SALL. credeau că semnele de predare sînt de formă, *nova iura ostentui magis quam mansura* TAC. legi noi, făcute mai mult ca să ia ochii decît să dureze.

ostēs, *ae m.* zguduitură de cutremur de pămînt APUL.

Ostia, *ae f.* şi **Ostia**, *ōrum n. pl.* oraş şi port la vărsarea Tibrului // **Ostiensis** (*2*) *adj.* al Ostiei.

ostiāria ancilla sau **ostiāria**, *ae f.* portăreasă AMBR.

ostiārium, *iī n.* impozit pe porţi, intrări CAES.

ostiārius, *iī m.* **1** portar, uşier PLIN.; **2** (*ecl.*) paracliser DIG.

ostiātim *adv.* **1** din poartă în poartă, din casă în casă: ~ *totum oppidum compilavit* CIC. a jefuit tot oraşul casă cu casă; **2** punct cu punct, amănunţit VOP.

ostiolum, *ī n.* portiţă COL., PLIN.
ostium, *iī n.* 1 intrare în casă, uşă: ~ *rectum* PL. intrarea din faţă, ~ *posticum* PL. uşa din spate, *omnia istaec auscultavi ab ostio* PL. toate astea le-am ascultat de la uşă, ~ *observare* PL. a pîndi cine vine şi cine iese; 2 (*gener.*) intrare: ~ *portus* CIC. intrarea în port, ~ *Oceani* CIC. intrarea în Ocean (strîmtoarea Gibraltarului); 3 gură, vărsare: ~ *Rhodani* CAES. vărsarea Ronului.
ostrea, *ae f.* şi **ostreum**, *i n.* (*mal.*) stridie (*Ostrea edulis*) HOR., OV.
ostreārium, *iī n.* crescătorie de stridii, bazin de stridii PLIN.
ostreārius (*3*) *adj.* bun de (pentru) stridii: ~ *panis* PLIN. pîine bună de mîncat cu stridii.
ostreātus (*3*) *adj.* plin de cruste PL. Poen. *398*.
ostreosus (*3*) *adj.* bogat în stridii CATUL.
ostria, *ae v.* **ostrea**
ostricolor, *ōris adj.* de culoarea purpurei SID.
ostrifer, *era*, *erum adj.* bogat în stridii VERG.
ostrīnus (*3*) *adj.* [*ostrum*] de purpură: *ostrina in tunica* PROP. îmbrăcată în tunică de purpură.
Ostrogothae, *ārum* şi **Ostrogothī**, *ōrum m. pl.* ostrogoţii (*neam germanic de răsărit*).
ostrum, *ī n.* 1 purpură (*colorant extras din unele scoici*): *ostro perfusae vestes* VERG. veşminte colorate cu purpură; 2 stofă purpurie: *ostro velare humeros* VERG. a-şi acoperi umerii cu un veşmînt purpuriu, *strato super discumbitur ostro* VERG. se aşeză pe paturi acoperite cu cuverturi purpurii; 3 (*oc.*) strălucire purpurie (a soarelui) AETNA *334*.
ōsūrus (*3*) *p. viit. v.* **odi**
ōsus (*3*) *p. pf. v.* **odi**
ōtacusta (ōtacustēs), *ae m.* spion APUL.
Otho, *ōnis m.* cognomen roman (*de ex.*: *L. Roscius Otho, tribun al plebei în 68 î.e.n., autor al legii prin care cavalerilor le erau rezervate locuri la teatru, şi M. Salvius Otho, împărat în anul 69 e.n.*) // **Othoniānus** (*3*) *adj.* al lui Otho (împăratul) // **Othoniānī**, *ōrum m. pl.* othonienii, partizani ai lui Otho.
Othryadēs, *ae m. 1*) Panthus, fiul lui Otris VERG.; *2*) general spartan (*singurul supravieţuitor într-o bătălie contra argivilor*) OV.
Othrys, *yos m.* lanţ de munţi în Thessalia VERG.; (*la alţi poeţi*, *în Thracia*).
Othrysius (*3*) *adj.* trac (*v. Odrysae*).
ōtiābundus (*3*) *adj.* [*otior*] fără nici o treabă SID.
ōticus (*3*) *adj.* de ureche C. AUR.
ōtiolum, *i n.* scurt răgaz *apud* CIC.
ōtior, *āri*, *ātus sum vi.* a-şi petrece timpul liber, a se odihni: *domesticus otior* HOR. stau la odihnă în casă, *otiandi, non negotiandi causa* CIC. ca să se recreeze, nu ca să facă vreo treabă.
ōtiōsē *adv.* 1 nefăcînd nimic, fără nici o treabă: ~ *inambulare in foro* LIV. a se plimba prin for fără nici o treabă; 2 încet, în voie: ~ *percoquere* CAT. a fierbe încet, *contemplari unumquodque* ~ CIC. a examina fiecare lucru în voie; 3 liniştit, fără griji: *in aurem utramvis* ~ *dormire* TER. a se culca liniştit pe o ureche.
ōtiōsitās, *ātis f.* timp liber, lipsă de ocupaţie VULG.; (*pl.*) scrieri alcătuite în timpul liber SID.
ōtiōsus (*3*) *adj.* 1 fără nici o treabă, neocupat, inactiv: *quoniam otiosi sumus* CIC. fiindcă avem timp liber, *quem locum nos otiosi convertimus* CIC. pasaj pe care eu l-am tradus într-un moment cînd eram liber, *tempus otiosum* CIC. timp liber, *pecuniae otiosae* PLIN. IUN. *10*, *54*, *1* capitaluri neinvestite (nerentabile), *seniores, quibus otiosum est vetera et praesentia contendere* TAC. Ann. *13*, *3* bătrînii care au timp să compare trecutul cu prezentul; 2 (*spec.*) fără ocupaţie oficială, fără însărcinare publică: *otioso vero quando imperium senatus decrevit?* cînd oare senatul a dat comanda supremă unui particular fără însărcinare oficială?, *otiosa senectus* CIC. bătrîneţea liberă de activitate politică, *numquam se minus otiosum esse, quam cum otiosus* CIC. (Scipio) zicea că nicicînd nu e mai puţin neocupat decît atunci cînd e liber de ocupaţii publice; 3 (*oc.*) care se ţine departe (politic), neutru, indiferent: *socii spectatores se otiosos praebuerunt Leuctricae calamitatis* CIC. aliaţii s-au arătat spectatori indiferenţi ai dezastrului de la Leuctra; 4 calm, liniştit, paşnic: *annus ab hoste* ~ CAES. an liniştit dinspre partea duşmanului, *animo otioso esse* TER. a fi liniştit, *otiosum Fadium reddere* CIC. a-i reda lui Fadius liniştea; 5 (*ret.*) superfluu, de prisos, inutil: *versus qui otiosas sententias habent* QUINT. versuri care au fraze goale, *sermo* ~ QUINT. vorbire inutilă, (*Cicero*) *est* ~ *circa excursus* TAC. D. *22* (Cicero) pierde timpul (stă pe loc) cu digresiuni.
ōtium, *iī n.* 1 timp liber, repaus: *otio qui nescit uti plus negotii habet quam…* ENN. *apud* GELL. cine nu ştie să se bucure de timpul liber are mai multă bătaie de cap decît…, *in otio de negotiis cogitare* CIC. a se gîndi în timpul liber la treburi, *otium dare corpori* PHAEDR. a-şi odihni trupul, *hos libros, cum est otium, legere soleo* CIC. citesc de obicei aceste cărţi cînd am timp liber, *si modo est tibi otium* CIC. numai dacă ai timp; 2 (*spec.*) **a.** viaţă liniştită, fără însărcinări publice: *referre se in otium* CIC. a se retrage într-o viaţă liniştită, *otium cum dignitate* CIC. viaţă particulară onorabilă; **b.** (*pl.*) roade ale timpului liber, scrieri: *otia nostra* OV. Tr. *2*, *224* scrierile mele cu care îmi trec timpul; 3 lene, inactivitate: *otio languere* CIC. a lîncezi în lene; 4 pace, linişte (în stat): *multitudo insolens belli diuturnitate otii* CAES. mulţime neobişnuită cu războiul datorită unei lungi perioade de pace, *ab hoste* ~ *est* LIV. din partea duşmanilor, e linişte, *ex illo brevi otio multiplex bellum rediturum esse* LIV. după acel scurt timp de pace, va urma un război mult mai mare, *ab urbanis seditionibus* ~ *fuit* LIV. nu au fost răzvrătiri interne; (*expr. adv.*) *per otium* LIV. sau *otio* PHAEDR. în pace, liniştit, în voie.
Otreus, *ei* sau *eos m.* rege frigian.
otus, *ī m.* (*ornit.*) cucuvea (*Athena noctua*) PLIN.
Otus (Othus, Othōs), *i m.* numele unui gigant (*ucis de Apollo în încercarea lui de a escalada cerul*).
ovālis (*2*) *adj.* [*ovo*] de ovaţie GELL.
ovānter *adv.* săltînd de bucurie TERT.
ovātio, *ōnis f.* ovaţiune *sau* micul triumf (*în care generalul victorios intra în Roma călare sau pe jos, cu o coroană de mirt pe cap, în strigăte de bucurie*).

ovātus[1] (*3*) *adj.* [*ovum*] **1** în formă de ou, oval PLIN.; **2** pătat cu puncte mici ovale PLIN.
ovātus[2] (*3*) *p. pf. v.* **ovo** // **adj.** de ovaţie PERS.
ovātus[3], *ūs m.* ovaţie, strigăt de triumf VAL. FL.
ovecula, *ae v.* **ovicula**
oviārius (*3*) *adj.* [*ovis*] de oi: *oviarium pecus* COL. turmă de oi // **oviāria**, *ae f.* turmă de oi VARR.
ovicula, *ae f.* oiţă AUG.
Ovidius, *ii m.* nume gentilic (*de ex.*: *P. Ovidius Naso, vestitul poet din vremea lui August, născut la Sulmona în anul 43 î.e.n. și mort la Tomis în anul 17 e.n.*) // **Ovidiānus** (*3*) *adj.* ovidian.
ovīle, *is n.* **1** staul de oi *sau* de capre VERG. ş.a. **2** loc îngrădit din Cîmpul lui Marte (în care se făcea votarea) LIV. *26, 22, 11.*
ovīlis (*2*) *adj.* de oi CAT.
ovīllus (*3*) *adj.* de oaie: ~ *caseus* CAT. brînză de oaie // **ovilla**, *ae f.* carne de oaie PRISC.
ovīnus (*3*) *adj. v.* **ovillus** // **ovīna**, *ae f. v.* **ovilla**
ōviparus (*3*) *adj.* [*ovum* + *pario*] ovipar APUL.
ovis, *is f.* **1** oaie: *custos ovium* VERG. păstor de oi; (*prov.*) *ovem lupo committere* TER. a lăsa oaia pe seama lupului; **2** (*poet.*) lînă TIB. *2, 4, 28*; **3** om prost (ca oaia) PL. Bacch. *1121.*
ovō, *are, atum vi.* (*frecv. la p. pr.*) **1** a scoate strigăte de bucurie, a exulta de victorie: *Romani ovantes Horatium accipiunt* LIV. romanii îl primesc pe Horatius cu strigăte de bucurie, *ovans gaudio* LIV. exultînd de bucurie, *quo nunc Turnus ovat spolio* VERG. Aen. *10, 500* pradă de care acum Turnus exaltă de bucurie, *iuvenis iam victor ovans* VERG. Aen. *5, 531* tînărul mîndru de victoria lui, *ovantes guttere corvi* VERG. G. *1, 423* corbii care cîrîie cît pot de bucurie, *Africus alto ovat* VAL. FL. vîntul african urlă dezlănţuit pe întinsul mării; **2** (*spec.*) a avea onorurile triumfului prin ovaţie (v. *ovatio*): *ovans urbem ingreditur* LIV. intră în oraş cu onorurile ovaţiunii, *currus ovantes* PROP. care triumfale.
ōvum, *ī n.* **1** ou: *ova edere* COL. (*facere* VARR., *ponere* OV., *parere* CIC.) a oua: *ova favere* OV. (*incubare* VARR.) a cloci ouă, *ab ovo usque ad mala* HOR. S. *1, 3, 6* de la aperitiv (cu ou) pînă la mere (desert), de la început pînă la sfîrşit, *gemino ab ovo* HOR. A.P. *147* începînd de la cele două ouă (*pe care Leda, soţia lui Tyndareus, iubită de Iupiter și transformată în lebădă, le-a făcut și din care s-au născut, dintr-unul, Helena și Clytaemnestra, iar, din celălalt, Castor și Pollux*), „de la Adam Babadam", *Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem pugnis* HOR. S. *2, 1, 26* lui Castor îi plac alergările de cai, lui Pollux, fratele lui geamăn, luptele cu pumnul (oamenii au înclinaţii deosebite); **2** (*fig.*) *ova curriculis numerandis* LIV. *41, 27, 6* ouăle pentru numărarea tururilor la cursele de care (*şapte bucăţi de lemn de formă ovoidală puse alături la potou; la fiecare tur, se înlătura unul*); **3** găoace de ou (*măsură de capacitate*) PLIN.; **4** formă ovală a amfiteatrului CALP.
Oximum *v.* **Auximum**
Oxus (**Oxos**), *ī m.* fluviu în Assyria (*azi, Amu-Daria*).
oxygala, *ae f.* şi **oxygala**, *actis n.* brînză făcută cu lapte prins COL.
oxygarum, *i n.* saramură de peşte cu oţet MART.
oxymeli, *itis*, **oxymel**, *mellis* şi **oxymelum**, *ī n.* oţet îndulcit cu miere CAT.
oxymōrus (*3*) *adj.* inteligent sub aparenţă de nerozie *apud* CIC.
oxymyrsīnē, *ēs f.* (*bot.*) ghimpe păduret (*Ruscus aculeatus*) PLIN.
oxypaederōtinus (*3*) *adj.* de culoarea opalului VOP.
oxyporus (*3*) *adj.* **1** iute (*la gust*) COL. **2** care face digestia uşoară PLIN.
ozaena, *ae f.* (*med.*) ozenă (*inflamaţie cronică, atrofică a mucoasei nazale, care produce cruste și duce la degajarea unui miros fetid*) PLIN.

P

P, p *f.* și *n. indecl.* litera P, p; (în abrev.): *P. = 1) Publius* (prenume); *2) parte; pater; pedes; pondo; populus; posuerunt; publicus* etc.; *P. C. = patres conscripti* „onorați senatori"; *P. M. = pontifex maximus*; *P. R. = Populus Romanus*; *P. S. = 1) plurimam salutem* „foarte multe salutări"; *2) pecunia sua* „pe cheltuiala sa".

pabillus, *ī m.* cărucior cu o roată; (un fel de) roabă LAMPR.

pābulāris (*2*) *adj.* de nutreț, care servește ca nutreț COL.

pābulātiō, *ōnis f.* **1** pășunat VARR.; **2** (*mil.*) aprovizionare cu furaje: *pabulatione intercludi* CAES. a fi tăiată (împiedicată) aprovizionarea cu furaje, *pabulatione premi* CAES. a avea greutăți în aprovizionarea cu nutreț.

pābulātor, *ōris m.* **1** (*rar*) păstor; **2** (*mil.*) aducător de nutreț CAES.

pābulātōrius (*3*) *adj.* de furaj COL.

pābulor, *āri, ātus sum vi.* și *vt.* **1** a paște COL.; (*fig.*) a căuta de mîncare: *ad mare prodimus pabulatum* PL. plecăm la mare să pescuim ceva; **2** (*mil.*) a căuta nutreț pentru vite: *angustius pabulantur* CAES. se duc după provizii de nutreț la o mai mică distanță; **3** a gunoi, a îngrășa cu bălegar COL.

pābulōsus (*3*) *adj.* bogat în pășuni SOLIN.

pābulum, *ī n.* [*pasco*] **1** pășune, pășunat: *pabula Troiae* VERG. pășunile Troiei; **2** nutreț, hrană a animalelor, aliment: *~ secare* CAES. a tăia nutrețul, *pabulo consumpto* CAES. terminîndu-se nutrețul, *subus serpentes in pabulo sunt* PLIN. șerpii servesc ca hrană porcilor, *piscibus in alto praebent ~* PL. servesc ca hrană peștilor în fundul mării, *pabula carpit ovis* OV. oaia paște iarba, *hirundo pabula parva legens* VERG. rîndunica adunînd firimituri de pîine; **3** (*fig.*) ceea ce alimentează, hrană: *dare pabula morbi* OV. a-și întreține boala, *pabula vitiis praebere* PROP. a alimenta viciile, *est enim animorum naturale quoddam ~ contemplatio naturae* CIC. contemplarea naturii este un fel de hrană naturală a sufletului, *Acheruntis pabula* PL. Cas. *159* bun să hrănească Acheronul; **4** îngrășămînt al pămîntului COL.

pācālis (*2*) *adj.* [*pax*] de pace: *~ laurus* OV. laurul simbol al păcii.

pācātē *adv.* pașnic, liniștit PETR.

pācātiō, *ōnis f.* pacificare, pace FRONTIN.

pācātor, *ōris m.* pacificator: *ille ~ gentium populus* SEN. acel popor (roman) pacificator al neamurilor.

pācātōrius (*3*) *adj.* împăciuitor TERT.

pācātus (*3*) *p. pf. v.* **paco** // **adj. 1** pacificat, trăind în pace: *pacatae tranquillaeque civitates* CIC. cetăți care trăiesc în pace și în liniște; **2** calm, liniștit, pașnic: *pacatum per mare* HOR. pe marea liniștită, *~ status aeris* LUCR. starea calmă a aerului, *oratio pacatior* CIC. discurs mai liniștit // **pācātum**, *ī n.* ținut liniștit, trăind în pace: *vagi milites in pacato* LIV. soldați rătăcitori într-un ținut liniștit, *ex pacatis praedas agere* SULL. a lua prăzi din ținuturi care sînt în pace cu Roma, *Danubius medius inter pacata et hostilia* SEN. Dunărea care desparte ținuturile cu care trăim în pace de cele dușmane nouă; (*oc.*) raporturi de pace LIV. *23, 27, 9*.

Pachȳnum, *ī n.* și **Pachȳnus** (*-os*), *ī m.* și *f.* promontoriu în colțul de sud-est al Siciliei.

pācifer, *era, erum adj.* **1** aducător de pace: *paciferae ramus olivae* VERG. ramura de măslin simbol al păcii, *pacifero sermone* LUC. cu vorbe aducătoare de pace; **2** **Pacifer** epitet al lui Mercur OV. M. *14, 291*.

pācificātiō, *ōnis f.* împăcare: *spes pacificationis* CIC. speranța de împăcare.

pācificātor, *ōris m.* pacificator CIC.

pācificātōrius (*3*) *adj.* de pace: *pacificatoria legatio* CIC. solie de tratare a încheierii păcii CIC.

pācificē *adv.* împăciuitor CYPR.

pācificō (*1*) *vi.* și *vt.* **1** a trata încheierea păcii: *Iugurtha pacificante* SALL. pe cînd Iugurtha ducea tratative de pace, *legati pacificatum venerunt* LIV. au venit soli să încheie pacea; **2 a.** a împăca, a calma, a potoli: *~ caelestos* CATUL. a potoli mînia zeilor, *~ mentem suam* SEN. a-și calma spiritul; **b.** (*oc.*) a desfăta: *~ aures* CLAUD. a încînta auzul.

pācificor, *āri, ātus sum vi. dep.* a face pace (cu cineva): *~ cum altero statuit* IUST. a hotărît să facă pace cu unul dintre cei doi, *pacificatus cum Carthaginiensibus* IUST. după ce a făcut pace cu cartaginezii.

pācificus (*3*) *adj.* iubitor de pace, pașnic, de pace: *pacifica persona* CIC. persoană pașnică // **pācifica**, *ōrum n. pl.* ofrande de pace VULG.

paciscō, *ere v.* **paciscor**

paciscor, *pacisci, pactus sum vi.* și *vt. dep.* [*paco, pango*] **1** a face o învoială (cu cineva), a se învoi, a conveni: *pacisci cum illo paululā pecuniā potes* PL. poți să te învoiești cu acela pe o mică sumă de bani, *paciscitur magna mercede cum principibus, ut copias inde abducant* LIV. se învoiește pe o mare sumă de

bani cu căpeteniile să-şi retragă de acolo trupele, *pacti sunt inter se, ut* ... IUST. s-au învoit între ei ca ..., *non est meum ~ votis, ne* ... HOR. nu e în firea mea să cad la învoială cu zeii prin făgăduieli de ofrande, să nu ...; 2 a stipula printr-o învoială, a se învoi (asupra): *Abherbali suadent ut tantum ab eo vitam paciscatur* SALL. îl îndeamnă pe Adherbal ca să obţină de la acela (Iugurtha) numai garantarea vieţii, *omnibus proscriptis reditum salutemque pactus est* LIV. a promis printr-un angajament tuturor proscrişilor revenirea în ţară şi siguranţă personală, *stipendium populo Romano dare pactus est* LIV. s-a angajat să dea tribut poporului roman; (*spec.*) ~ *feminam* LIV. a se angaja să ia în căsătorie o femeie, a se logodi // **pactus** (*3*) *p. pf.* (*cu sens pas.*) **a.** convenit: *pactum pretium* CIC. preţul convenit, *triginta dierum cum hoste pactae indutiae* CIC. armistiţiu de treizeci de zile, convenit cu duşmanul, (*abl. abs.*) *pacto inter se, ut* ... LIV. fiind făcută o învoială între ei ca ...; **b.** (*spec.*) logodit: *cuius filio pacta est Artavasdis filia* CIC. cu băiatul cu care este logodită fiica lui Artavasdis, *Turnus cui pacta Lavinia erat* LIV. Turnus, căruia îi fusese promisă ca soţie Lavinia // **pactus**, *i m.*, **pacta** *ae f.* logodnic, logodnică; 3 (*poet.*) a pune ca gaj, a-şi pune în joc ...: *vitamque volunt pro laude ~* VERG. Aen. *5, 230* şi vor să-şi pună în joc viaţa pentru glorie, *letum pro laude* ~ VERG. Aen. *12, 49* a înfrunta primejdia morţii pentru glorie.

pāco[1] (*1*) *vt.* a pacifica, a supune, a potoli: ~ *Amanum* CIC. a supune regiunea Amanului, *qui nuper pacati erant* CAES. care fuseseră supuşi de curînd; (*fig.*) *incultae pacantur vomere silvae* HOR. pădurile sălbatice sînt defrişate cu plugul.

pāco[2], *ere v.* **pango**

Pacōnius, *iī m.* nume de familie roman.

Pacorus, *ī m.* numele unor regi la parţi.

pacta, *ae f.* logodnică VERG.

pactīcius (*3*) *adj.* [*paciscor*] convenit printr-o învoială GELL.

pactilis (*2*) *adj.* [*pango*] împletit PLIN.

pactiō, *ōnis f.* învoială, convenţie, contract, pact, tratat: *pactionem cum aliquo facere, ut* ... CIC. a face o învoială cu cineva, ca ..., *pactiones bellicae* CIC. convenţii de război, *arma quae per pactionem tradiderunt* LIV. armele pe care, potrivit convenţiei, le-au predat, *collegam suum per pactionem provinciae perpulerat, ne* ... SALL. îl decisese pe colegul său, prin învoială, să-i cedeze provincia, să nu ...; (*spec.*) *pactiones cum civitatibus conficere* CIC. a încheia contract de adjudecare a impozitelor cu provinciile, *in nostra provincia pactiones confectae sunt* CIC. în provincia noastră, contractele de adjudecare a impozitelor (de către publicani) s-au încheiat.

Pactōlus, *ī m.* rîu în Lydia (*bogat în nisip aurifer*): *tibique Pactolus fluat* HOR. Epod. *15, 20* de-ar curge pe pămîntul tău Pactolul // **Pactōlis**, *idis adj. f.* al Pactolului: *nymphae Pactolides* OV. M. *6, 16* nimfele Pactolului.

pactor, *ōris m.* participant la o convenţie CIC.

pactum, *ī n.* 1 învoială, convenţie, pact: *pacta servare* CIC. a respecta învoielile, *manere in pacto* CIC. a respecta convenţia; 2 (*fig., la abl. sg.*) mod, fel, chip: *nullo pacto* CIC. în nici un fel, *isto pacto* CIC. în acest fel, *alio pacto* CIC. în alt mod, *quo pacto* CIC. în ce fel, cum, *aliquo pacto* PL. în vreun fel, *quoquo pacto* TER. în orice fel, oricum.

pactus[1] (*3*) *p. pf. v.* **paciscor**

pactus[2] (*3*) *p. pf. v.* **pango**

Pactyē, *ēs* şi **Pactya**, *ae f.* oraş în Thracia.

Pācuvius, *iī m. 1*) poet dramatic latin (*contemporan cu Publius Scipio Africanul*); *2*) numele altor persoane // **Pācuviānus** (*3*) *adj.* al lui Pacuvius (*poetul*).

Padaeī, *ōrum m. pl.* padeii (*neam nomad din India*); [sg. colect. *Padaeus* TIB.].

Padāneus (*3*) *şi* **Padānus** (*3*) *adj.* al Padului, padan.

Padua, *ae f.* una dintre gurile Padului CATUL. *95, 7.*

Padūs, *ī m.* fluviul Pad.

Padūsa, *ae f.* braţ sudic al Padului (*care străbate Ravenna*).

Paean, *anis m.* (ac. *Paeana*) 1 Pean (*epitet al lui Apollo, ca zeu al vindecării bolilor*): *signum Paeanis* CIC. statuia lui Apollo Tămăduitorul; 2 pean (*imn în onoarea lui Apollo sau a altor zei, cîntec de biruinţă, de bucurie*): *laetumque choro Paeana canentes* VERG. intonînd în cor vesel cîntec de bucurie, *dicite: io Paean* OV. strigaţi: ura! să trăiască!; 3 (*paean = paeon*) peon (*picior de patru silabe, dintre care una lungă*) CIC., OV. *215*

paedagōga, *ae f.* guvernantă a unei fete HIER., îndrumătoare P. NOL.

paedagōgātus, *ūs m.* educaţie a copiilor TERT.

paedagōgiānus (*3*) *adj.* care urmează o şcoală // **paedagōgiānī**, *ōrum m. pl.* paji la curte COD. TH.

paedagōgium, *iī n.* şcoală, colegiu PLIN.; (*fig.*) copii crescuţi într-o şcoală, şcolari SEN.

paedagōgō, *āre vt.* a educa un copil PACUV.

paedagōgus, *ī m.* 1 sclav care-l însoţeşte pe copil la şcoală şi-l supraveghează acasă; 2 învăţător, îndrumător, mentor: *sapiens, humani generis ~* SEN. înţeleptul, mentor al neamului omenesc.

Paedīa, *ae f.* învăţătura, ştiinţa (*personificată a aritmeticii* MART. CAP.).

paedīcātor, *ōris m.* pederast SUET.

paedīcō (**pēdīcō**), *āre vi.* şi *vt.* 1 a fi pederast MART.; 2 a practica pederastia (asupra cuiva) CATUL., MART.

paedidus (*3*) *adj.* [*paedor*] murdar, dezgustător PETR.

paedor, *ōris n.* 1 murdărie: *membra horrida paedore* LUCR. membrele acoperite de jeg; (*pl.*) *paedores* CIC. Tusc. *3, 62* murdăria; 2 miros urît, putoare: ~ *oris* C. AUR. miros urît al gurii.

paegniārius, *iī m.* gladiator care luptă doar în joacă SUET. [?]

paelex (**pēlex, pellex**), *icis f.* 1 ibovnică, concubină, amantă (*a unui bărbat însurat*): *Iovis ~* OV. amanta lui Iupiter (Io); (*cu genit.*) rivală în dragoste (*a soţiei legitime*): *filiae* ~ CIC. rivala în dragoste a fiicei, ~ *matris* OV. rivala mamei, *superbam ulta pellicem* HOR. Epod. *5, 63* după ce s-a răzbunat pe trufaşa rivală; 2 (*oc.*) iubit, favorit SUET.

paelicātus, *ūs m.* concubinaj CIC.

Paelignī, *ōrum m. pl.* paelignii (*populaţie italică din ţara samnită între Corfinium şi Sulmona — actua-*

lul Abruzzo) // **Paelignus** (*3*) *adj.* paelign: *Paelignae anus* HOR. babele vrăjitoare paeligne, *Paeligna frigora* HOR. ger paelign (straşnic).
paeminosus (*3*) *adj. v.* **peminosus**
paene (pene) *adv.* **a.** aproape: ~ *totum oppidum* CAES. aproape toată cetatea, ~ *etiam amicus* CIC. aproape chiar prieten, *lacrimas hoc mihi ~ movet* OV. aceasta mă face aproape să plîng; **b.** (*cu pf. ind.*) era aproape să: *fores ~ effregisti* PL. era să spargi uşile, ~ *dixi* CIC. era să zic, *quam ~ regna Proserpinae vidimus!* HOR. cît de puţin a lipsit să văd regatul Proserpinei!, *me perdidit paenissime* PL. Aul. *466* doar un pic a lipsit să nu mă nenorocească.
paeninsula (pēn...), *ae f.* peninsulă LIV. ş.a.
paenitendus, paenitens *v.* **paenitet**
paenitenter *adv.* cu regret, regretabil MIN. FEL. *31*.
paenitentia, *ae f.* căinţă, regret: ~ *dicti* QUINT. căinţă pentru vorba spusă, *paenitentiam alicuius rei agere* TAC. D. *15* a se căi de ceva.
paeniteō, *ēre vi.* a nemulţumi, a nu fi pe plac: *me haec condicio nunc non paenitet* PL. Stich. *51* această partidă acum nu-mi displace.
paeniteor, *ērī vi. dep.* (*v.* **paeniteo**): *paenitemini et credite* VULG. căiţi-vă şi credeţi.
paenitet, *ēre, paenituit vi. impers.* **1** (*frecv. impers.*) a se căi, a-i părea rău, a regreta: *erravit, paenitet* CIC. a greşit, se căieşte, (*cu ac. pers. şi genit. lucrului*): *non paenitet me consilii de tua mansione* CIC. nu mă căiesc de sfatul dat în privinţa rămînerii tale, *me meorum factorum numquam paenitebit* CIC. nu voi regreta niciodată cele ce-am făcut, (*cu inf.*) *neque me vixisse paenitet* CIC. nu-mi pare rău că am trăit, *an paenitet vos quod salvum exercitum traduxerim?* CAES. oare vă pare rău că am trecut dincolo armata fără pierderi?; (*rar pers.*) *primi ~ coeperunt* IUST. ei cei dintîi au început să se căiască, *signa paenitentis dederat* SUET. dăduse semne de om care se căieşte, *valde ego ipsi paenitendum puto* CIC. cred că el s-o fi căind foarte mult, *haud paenitendus magister* LIV. profesor nu de dispreţuit; **2** (*frecv. cu negaţie*) a nu fi mulţumit, a-i displăcea: *minime paenitebat eos virium suarum* LIV. nu erau cîtuşi de puţin nemulţumiţi de forţele lor, *me imperii nostri paenitebat* CIC. mă simţeam ruşinat de întinderea imperiului nostru, *an paenitebat flagitii?* TER. oare ţi se părea puţin lucru ticăloşia ta?, *me haud paenitet eorum sententiae esse* LIV. mie nu-mi displace că sînt de părerea lor.
paenitūdō, *inis f.* căinţă, regret PACUV.
paenula (pēnula), *ae f.* **1** un fel de pelerină (*prevăzută cu glugă închisă în faţă şi care se introducea pe cap, cu două tăieturi în părţi pentru scosul mîinilor, de care se foloseau bărbaţii şi femeile iarna, pe timp de ploaie şi în călătorie*); (*prov.*) *paenulam alicui scindere* CIC. a-i rupe unui invitat pelerina (trăgînd de el ca să nu plece); **2** (*fig.*) acoperămînt MART.
paenulātus (*3*) *adj.* înfăşurat în manta de drum CIC.
paenultimus (*3*) *adj.* [*paene ultimus*] penultim // **paenultima**, *ae f.* silabă penultimă GELL.
paenuria, *ae v.* **penuria**
paeōn, *ōnis m.* (*vers.*) peon (*picior compus din trei silabe scurte şi una lungă diferit combinate, numit, după locul pe care-l are silaba lungă între cele patru*: paeon primus, secundus, tertius, quartus).
Paeōn, *ōnis m. v.* **Paeones**
Paeonēs, *um m. pl.* paeonii (*populaţie macedonică din ţinutul Paeonia*) // **Paeōn**, *onis m.sg.* paeonian // **Paeonia**, *ae. f.* regiune de nord a Macedoniei (*numită mai tîrziu Emathia*) // **Paeonis**, *idis f.* paeoniană // **Paeonius** (*3*) *adj.* al paeonilor, din Paeonia.
Paeonius (*3*) *adj.* al lui Peon (*zeu al medicinei*); medicinal, tămăduitor: *Paeoniae herbae* VERG. buruieni de leac, *Paeonium in morem* VERG. după obiceiul medicilor, *ope Paeonia* OV. cu ajutorul medicinei.
Paestum, *i n.* oraş în Lucania (*numit de greci Posidonia şi vestit prin trandafirii săi, care înfloreau de două ori pe an*) // **Paestānus** (*3*) *adj.* de Paestum, paestan // **Paestanī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Paestum.
paetulus (*3*) *adj.* [*paetus*] care se uită puţin cruciş CIC.
paetus (*3*) *adj.* saşiu; care se uită cu coada ochiului: *si paeta est, Veneri similis est* OV. A. A. *2*, *659* dacă e saşie, zi-i că seamănă cu Venus (care se uită cu coada ochiului).
pāgānālia, *ium* (*-iōrum*) *n. pl.* sărbătoarea satului VARR.
pāgānicus (*3*) *adj.* **1** sătesc, de ţară // **pāgānicum**, *ī n.* proprietate la ţară COD. IUST. // **pāgānica**, *ae f.* minge umflată cu fulgi MART. *7*, *32*, *7*; **2** păgîn SALV.
pāgānismus, *ī m.* păgînism AUG.
pāgānitās, *ātis f.* păgînătate COD. TH.
pāgānus (*3*) *adj.* [*pagus*] **1** sătesc, rural: *pagani foci* OV. vetre săteşti, *pagana lex* PLIN. lege rurală // **pāgānus**, *ī m.* ţăran: *pagani et oppidani* B. ALEX. ţărani şi orăşeni; **2** (*opus lui „militar"*) civil, nemilitar: *vel paganum peculium vel castrense* COD. IUST. avere de civil sau de militar // **pāgānī**, *ōrum m. pl.* civili (orăşeni *sau* ţărani): *et milites et pagani* PLIN. IUN. şi soldaţii, şi civilii, *dimota paganorum turba* SUET. fiind risipită mulţimea tîrgoveţilor, *inter paganos corruptior miles* TAC. H. *1*, *53* soldaţi mai corupţi trăind în mijlocul civililor, *vos* (*praetoriani*) *nisi vincitis, pagani, quae castra alia excipient?* pe voi (pretorieni) dacă nu învingeţi, modîrlanilor, ce altă tabără vă va primi? // **pāgānus** (*3*) *adj.* grosolan: *cultu pagano* PLIN. IUN. *7*, *25*, *6* cu o îmbrăcăminte grosolană; **3** (*opus lui „creştin"*) păgîn: *christiani qui ad paganos cultus migrarunt* COD. TH. creştinii care au trecut la ritul păgîn // **pāgānī**, *ōrum m. pl.* păgîni HIER.
Pagasa, *ae f.* şi **Pagasae**, *ārum f. pl.* port în Thessalia (*unde a fost construită corabia Argo şi de unde s-au îmbarcat argonauţii*) // **Pagasaeus (Pagasēius)** (*3*) *adj.* pagaseic: *Pagasaea silva* OV. pădurea pagaseică, *Pagasaea puppis* OV. corabia pagaseică (Argo), *coniunx Pagasaea* OV. soţia thessaliană (*Alceste, fiica lui Pelias, regele Thessaliei*) // **Pagasaeus**, *i m.* Iason (*conducătorul argonauţilor*) OV. // **Pagasicus** (*3*) *adj.* al Pagasei, pagaseic: *Pagasicus sinus* PLIN. golful pagaseic.
pāgātim *adv.* sat de sat, în fiecare sat LIV.
pāgella, *ae f.* (dim. al lui *pagina*) foaie de hîrtie, pagină CIC.
Pagidas (Pagida), *ae m. 1*) rîu în Africa; *2*) rîu în Fenicia.

pāgina, *ae f.* 1 foaie (*de papirus, care se scria doar pe o parte*), pagină: *complere paginam* CIC. a umple o pagină, *cum hanc paginam tenerem, L. Flavius venit* CIC. cînd eram la această pagină, a venit L. Flavius; 2 scriere, scrisoare, listă: *lasciva est nobis* ~ MART. scrierile mele sînt lascive, *paginae consulares* AMM. liste consulare; 3 rînd de viță formînd un pătrat PLIN.; 4 placă de marmură *sau* de metal PALL.

pāginō, *āre, ātum vt.* 1 a îmbina, a alcătui P. NOL. (*despre o corabie*); 2 a pune pe hîrtie, a scrie AMBR.

pāginula, *ae f.* păginuță, listă CIC.

pāgus, *ī m.* [*pango*] 1 sat: ~ *proximus* APUL. satul cel mai apropiat, *vocat* ~ HOR. locuitorii satului au zi de odihnă; 2 canton, ținut (*la galli și germani*) CAES.

pāla, *ae f.* 1 cazma: *palae innixus* LIV. apăsînd pe cazma; 2 (alte sensuri) **a.** lopată de cuptor CAT.; **b.** vînturătoare TERT.; **c.** căsuța cu piatră prețioasă montată la un inel CIC. Off. *3, 38*; **d.** omoplat C. AUR.; **e.** numele unui arbore din India PLIN.

pālābundus (*3*) *adj.* [*palor, ari*] rătăcitor TERT.

palacra, *ae f.* și **palacrāna**, *ae f.* lingou de aur PLIN.

Palaemōn, *ōnis m. 1*) zeu marin (*fiu al lui Athamas și al Leucotoeii, numit mai înainte Melicerta*); *2*) Rhemmius Palaemon (*gramatic din vremea lui Tiberius*); *3*) nume de păstor VERG. // **Palaemonius** (*3*) *adj.* al lui Palaemon; (*poet.*) corintian: *Palaemoniae coronae* CLAUD. cununi obținute la jocurile istmice în onoarea lui Palaemon.

Palaepharsālus, *ī f.* „Farsala Veche" (*oraș în Thessalia*).

Palaephatus, *ī m.* vechi scriitor grec // **Palaephatius** (*3*) *adj.* al lui Palaephatus.

Palaepolis, *is f.* partea veche a orașului Neapole // **Palaepolitanī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Palaepolis.

Palaestē, *ēs f.* oraș și port al Epirului // **Palaestīnus** (*3*) *adj.* din Palaeste, al Epirului.

Palaestīna, *ae f.* și **Palaestīnē**, *ēs f.* regiune în Asia Mică // **Palaestinensis** (*2*) *adj.* palaestinian // **Palaestīnensēs**, *ium m. pl.* palaestinienii.

Palaestīnus (*3*) *adj. 1*) al orașului Palaeste; *2*) palaestinian: *Palaestina aqua* OV. = Eufratul // **Palaestīnī**, *ōrum m. pl.* palaestinienii.

palaestra, *ae f.* 1 palestră (*loc unde se practică exerciții fizice, școală de gimnastică și de lupte*): *ante solem in palaestram venire* PL. a veni la terenul de sport înainte de răsăritul soarelui, *gramineae palaestrae* VERG. terenuri de luptă pe pajiștea ierboasă; 2 (*fig.*) luptă, exercițiu fizic: *palaestram discere* CIC. a învăța gimnastica, *exercent patrias palaestras* VERG. practică din strămoși întrecerile la lupte, *uncta* ~ OV. lupta în care atleții își ung corpurile cu ulei; 3 școală de elocință, exerciții de retorică: *non tam armis institutus quam palaestrā* CIC. format nu atît în focul luptelor din for, ci în luptele din școală; *habuit vires agrestes sine nitore ac palaestrā* CIC. a avut o forță rudimentară fără rafinament și fără școală; 4 artă: *numerus oratorius quasi quandam palaestram orationi allulit* CIC. ritmul oratoric a dat discursului un țel de desăvîrșire artistică, *utemur ea* ~ *quam a te didicimus* CIC. am să folosesc aceeași abilitate pe care am învățat-o de la tine.

palaestricōs *adv.* ca luptătorii AFR.

palaestricus (*3*) *adj.* de palestră: *palaestrici motus* CIC. mișcări ca la palestră, ~ *doctor* (*magister*) QUINT. maestru de gimnastică // **palaestricus**, *ī m.* maestru de lupte, de gimnastică QUINT. // **palaestrica**, *ae f.* (subînț. **ars**) gimnastică QUINT.

palaestrīta, *ae m.* 1 maestru de gimnastică; 2 luptător, atlet CIC.

palaestrō, *are vi.* a se exersa la palestră FULG.

palaga, *ae f.* lingou de aur PLIN.

palam I *adv.* 1 pe față, sub ochii tuturor: ~ *atque aperte* PL. pe față și deschis, *non occulte, sed* ~ CIC. nu pe ascuns, ci pe față, *luce* ~ *occisus est* CIC. a fost ucis ziua, în văzul tuturor, *quae in foro* ~ *gesta sunt* CIC. lucruri care s-au întîmplat în for, în văzul lumii; 2 *palam esse, facere, fieri* a fi, a face, a deveni cunoscut de toți: ~ *est res* PL. lucrul e cunoscut de toți, *haec commemoro quae sunt* ~ CIC. amintesc aceste fapte care sînt de notorietate publică, *hac re* ~ *facta* NEP. acest lucru fiind divulgat, *huius de morte ut* ~ *factum est* NEP. cînd vestea morții acestuia s-a răspîndit în public, *ut* ~ *faceret suis quo esset* NEP. ca să facă cunoscut alor săi unde se află, ~ *est pisces audire* PLIN. este știut că peștii aud. **II** *prep. cu abl.* în fața ..., în prezența ...: *te* ~ HOR. în fața ta, ~ *populo* LIV. în fața poporului.

Palamēdēs, *is m.* fiul lui Nauplius, regelui Eubeii (*victimă a răzbunării lui Ulises, care l-a făcut să plătească cu viața îndrăzneala de a-i fi dejucat încercarea sustragerii de la războiul troian, prefăcîndu-se nebun; trecea drept inventator al unor jocuri, de ex. jocul de table, și al unor litere grecești sugerate de zborul cocorilor*): *Palamedis aves* MART. păsările lui Palamedes (cocorii) // **Palamēdēus** (*3*) sau **Palamēdicus** (*3*) *adj.* al lui Palamedes.

palang... *v.* **phalang...**

pālāria, *ium n. pl.* [*pālus*] exerciții de scrimă (*realizate în jurul unui „adversar" simbolizat de un par înfipt în pămînt*).

pālāris (*2*) *adj.* de țăruși, de araci: *silva* ~ DIG. pădurea de unde se scoteau aracii.

palasea, *ae f.* și **plasea**, *ae f.* parte dintr-o coadă de bou (*adusă ca sacrificiu*) ARN.

palatha, *ae f.* (un fel de) marmeladă de fructe uscate (*mai ales de smochine*) VULG.

palathium, *ii n.* marmeladă de curmale MART. *13, 27* (*lecțiune nesigură*).

Palātīnus (*3*) *adj.* 1 al colinei Palatinului, palatin: *Palatini pastores* VARR. păstorii de pe Palatin, *Apollo* ~ HOR. Apollo Palatinul (*fiindcă avea un templu construit acolo de Augustus și o bibliotecă vestită*); 2 imperial (*fiindcă acolo era palatul imperial*): *Palatina domus* SUET. palatul imperial, *palatina officia* AUR. VICT. slujbe la curtea imperială // **palatinus**, *i m.* ofițer al palatului MART.

pālātiō, *ōnis f.* [*pālus*] înfigere de stîlpi (piloți) groși VITR.

Palātium, *iī n.* 1 colina palatină, Palatinul; (*poet. pl.*) *herbosa Palatia* TIB. Palatinul acoperit de iarbă; 2 palatul cezarilor (*după ce Augustus și-a fixat reședința pe Palatin*); 3 palat: *palatia caeli* OV. palatul zeilor.

Palātua, *ae f.* zeița protectoare a colinei palatine VARR. // **Palatuālis** (*2*) *adj.* al zeiței Palatua VARR.

palātum, *ī n.* **1** cerul gurii: *nigra subest cui lingua palato* VERG. care are sub cerul gurii o limbă neagră, *stupuerunt verba palato* OV. cuvintele îi amuțiră în gură; **2** gust: *palata docta et erudita* COL. gusturi de cunoscători și de oameni rafinați; **3** boltă: *caeli ~, ut ait Ennius* CIC. bolta cerului, cum zice Ennius.

pālātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **palo** *și* **palor**

palātus[2], *ī m. v.* **palātum**, *ī n.*

palē, *es f.* luptă STAT.

palea, *ae f.* **1** paie, pleavă: *navem paleae evertere* CIC. a răsturna o corabie cu paie, *paleā porrectus in horna* HOR. întins pe paie de anul ăsta, *paleae inanes* VERG. pleavă; **2** pilitură: *~ aeris* PLIN. pilitură de aramă; **3** gușa cocoșului VARR.

palear, *aris n.* (*frecv. pl.*) **paleāria**, *ium* **1** piele care atîrnă sub gîtul bovinelor: *crurum tenus palearia pendent* VERG. (boilor) pieile le atîrnă pînă la picioare; **2** ierbar (*prima despărțitură a stomacului rumegătoarelor*) CALP.

paleāris (*2*) *adj.* de paie FORT.

paleārium, *iī n.* [*palea*] loc de păstrat paiele COL.

paleātus (*3*) *adj.* amestecat cu paie COL. (*despre lut*).

Palēs, *is f.* zeița păstorilor și a turmelor; (*m.*) zeul păstorilor ARN.

Palicī, *ōrum m. pl.* fii gemeni ai lui Iupiter și ai nimfei Thalia (*care au dat numele orașului Palica din Sicilia, unde le fuseseră consacrate un templu și două lacuri cu izvoare termale*) OV.; [sg. **Palīcus**, *ī* VERG.].

Palīlia (Parīlia), *ium* (*-ōrum*) *n. pl.* Paliliile (*sărbătoare păstorească în cinstea zeiței Pales, care avea loc la 21 aprilie, la aniversarea fundării Romei; vitele erau trecute printr-un foc de paie*).

Palīlicium sidus *n.* constelația Hiadelor, care apare în timpul sărbătorii Paliliilor (*v. Palilia*).

Palīlis (*2*) *adj.* al zeiței Pales: *flamma ~* OV. F. *4, 798* focul de paie peste care săreau oamenii la sărbătoarea zeiței Pales.

palimbacchīus pes *sau* **palimbacchīus**, *ī m.* (*metr.*) palimbachiu (*picior format din două silabe lungi și una scurtă*) QUINT.

palimpissa, *ae f.* smoală topită de două ori PLIN.

palimpsestus, *ī m.* palimpsest (*pergament de pe care s-a șters primul scris, ca să se scrie altul*).

palinōdia, *ae f.* **1** reluare a unui cîntec, refren, ritornelă AMM.; **2** retractare a celor spuse MACR.

Palinūrus, *ī m.* pilot al corăbiei lui Aeneas (*adormind, a căzut în mare în apropierea coastelor Lucaniei și a fost îngropat pe un promontoriu ce-i poartă numele — Capul Palinuro*).

paliūrus, *i f.* (*bot.*) specie de arbust cu ghimpi (*Paliurus*) VERG.

palla, *ae f.* **1** mantilă (*veșmînt femeiesc purtat în public, drapat bogat peste îmbrăcămintea obișnuită*); veșmînt al actorului tragic *sau* al cîntărețului din liră; **2** cuvertură SEN. Ir. *3, 22, 2.*

pallaca, *ae f.* concubină SUET.

pallacāna, *ae f.* cepușoară, arpagic PLIN.

Pallacīnē, *es f.* loc în Roma // **Pallacīnus** (*3*) *adj.* pallacin: *Pallacinae balneae* CIC. băile pallacine (*aflate în apropiere de* Circus Flaminius).

Palladium, *iī n.* statuia zeiței Pallas Athena (*marele idol al troienilor, care considerau că soarta cetății lor era legată de această statuie; legenda spunea că era căzută din cer; Ilionul a putut fi cucerit doar după ce Ulises și Diomedes au pătruns noaptea în oraș și au răpit-o din chiar sanctuarul în care se afla; conform tradiției romane, cei doi eroi greci au dus cu sine doar o copie a statuii, cea adevărată fiind transportată de Aeneas în Italia, fiind apoi dusă la Roma, unde era păstrată într-un loc secret, cunoscut doar de marele-preot și de marea-vestală*).

Palladius[1] (*3*) *adj.* **1** al zeiței Pallas: *Palladii rami* VERG. ramuri de măslin (*arborele zeiței Pallas*), *Palladii latices* OV. ulei de măsline, *Palladia arx* PROP. cetățuia protejată de Pallas (Troia), *Palladiae arces* OV. = Atena, *Palladia ratis* OV. = corabia Argo (*a cărei construcție o inspirase Pallas, ca zeiță a inteligenței*); **2** învățat, meșter: *Palladia Tolosa* MART. („Tolosa cea învățată") Tolosa, adăpostul muzelor, *Palladiae manus* STAT. mîini meștere.

Palladius[2], *iī m.* Rutilius Taurus Aeminianus Palladius (*agronom născut pe la anul 405, autor al unei lucrări* De re rustica *în paisprezece cărți despre lucrările agricole din fiecare lună a anului*).

Pallantēum, *ī n.* *1*) oraș în Arcadia (*întemeiat de Pallas, unul dintre fiii lui Lycaon*); *2*) oraș fondat de regele Evandru pe Colina Palatină (*pe locul unde mai tîrziu avea să se înalțe Roma*).

Pallantēus (*3*) *adj.* al lui Pallas (*străbunul lui Evandru*) *sau* al orașului Pallanteum; *moenia Pallantea* VERG. zidurile cetății Pallanteum, *~ apex* CLAUD. = colina Palatinului.

Pallantias, *adis* și **Pallantis** *idis f.* **a.** pallantiadă (pallantidă) (*Aurora, descendentă din gigantul Pallas*); **b.** (*fig.*) zi OV. F. *6, 567.*

Pallantius (*3*) *adj.* descendent din Pallas (*străbunul lui Euander*): *~ heros* OV. F. *5, 647* = Euander, nepot al lui Pallas.

Pallas[1], *adis* (*-ados*) *f.* **1** Pallas Athena (*la romani, Minerva; zeița înțelepciunii, protectoare a artelor, științei și meșteșugurilor, patroana orașului Atena*): *Palladis arbor* OV. = măslinul, *Palladis ales* OV. = cucuveaua, *irratā Pallade* OV. = *invita Minerva* fără ajutorul Minervei (*ca zeiță a înțelepciunii*); **2** statuia sfîntă a zeiței Pallas, paladiul: *Helenus rapta cum Pallade captus* OV. M. *13, 99* Helenus luat captiv împreună cu paladiul răpit; **3** templul Vestei (*unde se zice că se păstra paladiul*) PROP. *4, 4, 45*; **4** măslin, ulei de măsline: *rami Palladis* VERG. ramuri de măslin, *vigil infusa Pallade flamma* OV. flacăra care nu se stinge prin uleiul vărsat în opaiț; **5** Pallade (*nume dat numărului șapte, ca număr unic — prim —, precum fecioara Athena era fiica unică, ieșită din capul lui Iupiter, nu provenită din împreunare*) MACR.

Pallas[2], *antis m.* (voc. *Pallā* VERG.) *1*) fiu al lui Pandion și tată al unei oarecare Minerva (*de către care a fost ucis*) CIC., OV.; *2*) numele unui gigant; *3*) nu-

mele bunicului şi fiului lui Euander; *4*) libert al lui Claudius.

Pallēnē, *ēs f. 1*) braţul vestic al Peninsulei Calcidice; *2*) oraş în Arcadia // **Pallenensis** (*2*) *adj.* al Pallenei.

pallens, *ntis p. pr. v.* **palleo** // **adj. 1** palid, fără viaţă: *pallentes umbrae Erebi* VERG. umbrele palide (fără viaţă) ale Infernului, *pallentes terrore puellae* OV. fetele îngălbenite de frică; **2** galben şters, verzui: *pallentes violae* VERG. viorelele de un galben palid, ~ *hedera* VERG. iedera verzuie; **3** care te gălbejeşte: *pallentes morbi* VERG. bolile care îl gălbejesc pe om, *pallentes curae* MART. grijile care rod.

palleō, *ere, uī vi.* **1** a fi palid: *commotus est: sudat, pallet* CIC. este emoţionat: transpiră, este palid, ~ *fame* IUV., ~ *morbo* MART. a fi palid de foame, de boală; **2** a păli, a se îngălbeni, a-şi pierde culoarea: *saxum palluit* OV. M. *11, 110* stînca a devenit galbenă, transformîndu-se în aur, *vitio caeli pallet aegra seges* OV. prin stricarea aerului, grînele bolnave se gălbejesc, (*oc. cu ac.*) *quis te cogebat multos* ~ *colores* PROP. *1, 15, 39* cine te silea să-ţi schimbi, pălind de-atîtea ori, culorile feţei?; **3** (*fig.*) a păli de frică, a tremura de grijă, a fi chinuit de ambiţie, de invidie, de muncă: *pueris omnis pater pallet* HOR. orice tată tremură de frică pentru copiii lui, ~ *ad omnia fulgura* IUV. a tremura la fiecare fulger, (*cu ac.*) *scatentem belluis pontum palluit* HOR. C. *3, 27, 26* s-a înfricoşat de marea care colcăia de monştri, *ambitione aut argenti pallet amore* HOR. e chinuit de ambiţie sau de lăcomia de bani, *vigilandum, nitendum, pallendum est* QUINT. trebuie să stai treaz nopţile, să te sforţezi, să te gălbejeşti pe cărţi, (*oc. cu ac.*) *Eupolidem* ~ PERS. *1, 124* a se chinui studiindu-l pe Eupolis.

pallescō, *ere, palluī vi.* a se face palid: *nullā* ~ *culpā* HOR. a nu păli de nici o vină, *pallescunt frondes* OV. frunzele îngălbenesc.

palliastrum, *ī n.* [*pallium*] manta proastă APUL.

palliatus (*3*) *adj.* îmbrăcat cu pallium (*îmbrăcăminte a grecilor şi spec. a filozofilor*): *Graeculus iudex modo* ~, *modo togatus* CIC. judecătorul, un grecotei, îmbrăcat cînd în pallium, cînd în togă, *fabula palliata* sau *palliata* comedie cu subiect şi personaje greceşti.

pallidulus (*3*) *adj.* palid CATUL. *65, 6*

pallidus (*3*) *adj.* **1** palid, galben, livid, şters: *ora pallidiora buxo* OV. faţa mai galbenă decît merişorul, *stellae omnium pallidissimae* PLIN. stelele cele mai palide dintre toate, *scrutator* ~ *auri* LUC. căutătorul galben la faţă al aurului (miner), *nomine in Hectoreo pallida eram* OV. la numele lui Hector îngălbeneam de frică, ~ *in aliqua* OV. chinuit de dragoste pentru o femeie, *pallida turba* TIB. palida mulţime (a umbrelor în Infern); **2** (*poet.*) care face să îngălbeneşti: *pallida mors* HOR. moartea care te îngălbeneşte, *pallida cura* MART. grija care ucide, *pallida vina bibi* PROP. am băut vinul otrăvitor.

palliolātim *adv.* (îmbrăcat) cu pallium PL.

palliolātus (*3*) *adj.* cu capişon SUET., MART.

palliolum, *i n.* **1** mantăluţă: ~ *in collum coniice* PL. pune-ţi mantăluţa pe tine; **2** scufă, capişon: ~ *nitidis imponere comis* OV. a pune un capişon pe părul pomădat.

pallium, *iī n.* **1** îmbrăcăminte de lînă care se drapa pe corp (*pe care o purtau pe deasupra grecii, filozofii şi curtezanele*): *eme, mi vir, lanam unde tibi pallium conficiatur* PL. cumpără-mi, bărbate, lînă din care să-ţi fac un pallium, (*prov.*) *tunica propior pallio est* PL. tunica e mai aproape decît mantaua; **2** învelitoare, cuvertură, macat: *lectus vetere pallio instructus* SUET. pat acoperit cu o veche cuvertură; **3** perdea, tapet EUTR.

pallor, *ōris m.* **1** paloare, faţă palidă: ~ *ora occupat* (*notat, obit, conficit, inficit*) OV. paloarea se răspîndeşte pe faţa lui, *terrorem* ~ *et tremor consequitur* CIC. paloarea feţei şi tremuratul urmează sentimentului de frică, *hic tibi pallori versus erit* PROP. acest vers te va face să păleşti de frică, ~ *amantium* HOR. paloarea îndrăgostiţilor; **2** culoare galbenă, culoare stinsă, închisă: *pallorem ducere rami coepere* OV. ramurile lungi începură să se îngălbenească, ~ *hiemesque tenet loca senta* OV. lumina slabă şi frigul stăpînesc locurile mucede (ale Infernului); **3** mucezeală: *nova dolia suffumigare, ne pallorem capiant* COL. a afuma butoaiele noi, ca să nu prindă mucezeală; **4** *Pallor* Paliditatea, zeiţa fricii: *illic habitat Pallor* OV. acolo locuieşte Frica.

palluī *pf. v.* **palleo** *şi* **pallesco**

pallula, *ae f.* mantăluţă.

palma, *ae f.* **I 1** palmă: *aliquem palmā concutere* PLIN. IUN. a pălmui pe cineva; **2** (*fig.*) mînă: *teneras arcebant vincula palmas* VERG. lanţurile îi strîngeau mîinele delicate; **3** laba gîştei PLIN.; **4** partea lată a vîslei, vîslă: *verrentes aequora palmis* CATUL. măturînd cu vîslele apa mării; **5** cauter (*în formă de palmă*) **II 1** palmier: *arbor palmae* SUET. palmier; **2** (*fig.*) curmală: *hic mixta est carica palmis* OV. aici sînt laolaltă smochine uscate şi curmale; **3** ramură de palmier: *a*) pusă în butoi spre a da gust vinului CAT., COL.; *b*) folosită ca mătură HOR. S. *2, 4, 83*; *c*) folosită la premierea învingătorului: *palmaeque tum primum, translato e Graecia more, victoribus datae* LIV. atunci prima dată au fost date învingătorului, după un obicei adus din Grecia, ramuri de palmier; **4** (*fig.*) victorie: *palmam ferre* CIC. a cîştiga victoria, *huius rei palmam Crasso deferre* CIC. a-i decerna lui Crassus victoria la aceasta, *Elea* ~ HOR. victoria la jocurile olimpice, *plurimarum palmarum gladiator* CIC. gladiator cu foarte multe victorii, *subit tertia* ~, *Diores* VERG. urmează după ei a treia victorie (al treilea învingător), Diores, *mittit Eliadum palmas Epirus equarum* VERG. G. *1, 59* Epirul trimite iepele care iau premiu la jocurile olimpice, *ultima restabat* ~ *Virbius* SIL. rămînea ultima victorie de obţinut, cea asupra lui Virbius; **5** (*oc.*) **a.** vlăstar, mlădiţă (= *palmes*) VARR., COL.; **b.** fruct al unui arbore din Egipt PLIN.; arbust aromatic PLIN.; plantă marină PLIN.

Palmāria, *ae f.* Insula Palmierilor, la vărsarea Tibrului PLIN.

palmāris[1] (*2*) *adj.* **1** de palmier: *palmares luci* AMM. dumbrăvi de palmieri; **2** demn de victorie, minunat, extraordinar: ~ *statua* CIC. statuie minunată, *sed illa palmaris, quod …* CIC. Nat. *1, 20* dar ceea ce este

o idee extraordinară este că ..., *palmaris dea* APUL. zeița Victoria.

palmāris[2] (*2*) *adj.* [*palmus*] lung de o palmă VARR., COL.

palmārium, *ii n.* onorariu al avocatului (după cîștigarea procesului) DIG.

palmārius (*3*) *adj.* [*palma*] care merită premiu, făcut cu mînă de maestru TER. Eun. *930*.

palmatiās, *ae m.* cutremur de pămînt APUL.

palmātus (*3*) *adj.* **1** care poartă întipărit palma mîinii QUINT.; **2** ramificat: *palmati cervi* CAPIT. cerbi cu coarnele ramificate; **3** brodat cu ramuri de palmier: *tunica, toga, vestis palmata* tunică, togă, haină a generalului învingător, brodată cu ramuri de palmier // **palmata**, *ae f.* haină brodată cu ramuri de palmier SID.

palmes, *itis m.* **1** coardă de viță, curpen; *turgent in palmite gemmae* VERG. mugurii se umflă pe coardele de viță; **2** viță de vie, vie: *palmitis beati custos* MART. paznicul viei bogate; **3** ramură: *palmites arborum* CURT. ramurile pomilor.

palmētum, *ī n.* plantație de palmieri HOR.

palmeus[1] (*3*) *adj.* de palmier, de lemn de palmier PLIN.

palmeus[2] (*3*) *adj.* lung de o palmă PLIN.

palmifer, *era, erum adj.* care produce palmieri, bogat în palmieri OV.

palmiger, *era, erum adj.* care poartă o ramură de palmier PLIN.

palmipedālis (*2*) *adj.* lung de un picior și o palmă VARR., COL.

palmipēs[1], *pedis adj.* palmiped PLIN.

palmipēs[2], *pedis adj. v.* **palmipedalis**

palmo, *āre vt.* [*palmes*] a lega coardele de viță pe araci, a pune via pe araci COL.

palmōsus (*3*) *adj.* bogat în palmieri VERG.

palmula, *ae f.* **1** pălmuță, mînuță VARR., APUL.; **2** partea lată a vîslei, vîslă; *stringat ~ cautes* VERG. vîsla să atingă ușor stîncile; **3** curmală: *palmulas gustavimus* SUET. Aug. *76* am luat cîteva curmale, *olearum ac palmularum ossa* SUET. Claud. *8* sîmburi de măsline și de curmale.

palmulus, *ī m.* un pumn de ... (*ca măsură*) APIC.

palmus, *ī m.* **1** palmă (*a mîinii*) VITR.; **2** palmă (*măsură de lungime*) VARR.

Palmȳra, *ae f.* oraș în Syria (*situat la nord-est de Damasc, important centru comercial, cîtva timp capitala unui imperiu pe care Aurelianus l-a distrus în anul 272 e.n.*; *cu bogate vestigii arheologice*) // **Palmȳrēnus** (*3*) *adj.* al Palmyrei.

pālō[1], *āre vt.* [*palus*] a pune pe araci (via) COL.

pālō[2], *āre v.* **palor**

pālor, *āri, ātus sum vi.* a rătăci care încotro, a se răspîndi în dezordine, a se împrăștia: *agmen per agros palatur* LIV. trupa rătăcește în dezordine pe cîmpii, *palantes extra castra* TAC. rătăcind în afara lagărului, *palantia sidera caeli* LUCR. stelele rătăcitoare ale cerului, *mergi palante amni* PLIN. IUN. a fi inundat de fluviul care se revarsă în toate părțile (Nil).

palpābilis (*2*) *adj.* [*palpo*] palpabil, tangibil HIER.

palpāmen, *inis v.* **palpamentum**

palpāmentum, *i n.* atingere mîngîietoare, dezmierdare; (*fig.*) lingușire AMM.

palpātiō, *ōnis f.* dezmierdare PL.

palpātor, *ōris m.* cel care dezmiardă; (*fig.*) lingușitor PL.

palpebra, *ae f.* (*frecv. pl.* **palpebrae**, *ārum*) **1** pleoapă, pleoape; **2** (*rar*) gene PLIN.

palpebrālis (*2*) *adj.* (*med.*) de pleoape PRUD.

palpebrātiō, *ōnis f.* clipire C. AUR.

palpebrō, *āre vi.* a clipi repede C. AUR.

palpebrum, *i n. v.* **palpebra**

palpitātiō, *ōnis f.* palpitație, zbatere: *~ cordis* PLIN. palpitație a inimii, *~ oculorum* PLIN. zbatere a ochiului.

palpitātus, *ūs m.* batere repede PLIN.

palpitō (*I*) *vi.* a se zbate: *ut salire solet mutilatae cauda colubrae, palpitat* (*lingua*) OV. (limba) retezată se zbate ca o coadă tăiată de șopîrlă, *cor palpitat* CIC. inima se zbate; (*fig.*) *palpitans animus* PETR. *100, 4* suflet înfricoșat.

palpō[1] (*I*) *vt.* și **palpor**, *āri, ātus sum vt. dep.* **1** a netezi ușor cu mîna, a dezmierda, a mîngîia: (*cu dat.*) *mulieri palpari* PL. a dezmierda o femeie, *cui male si palpere recalcitrat* HOR. pe care, dacă-l mîngîi în răspăr, aruncă din picioare; **2** (*fig.*) a face curte, a îmblînzi: *quem munere palpat Carus* IUV. *1, 35* pe care Carus îl atinge cu cadouri, *palpare Veneris iram* APUL. a îmblînzi mînia Venerei.

palpō[2], *ōnis m.* lingușitor PERS.

palpum, *ī* sau **palpus**, *ī m.* dezmierdare, mîngîiere: *timidam palpo percutit* PL. pe timidă o dă gata cu dezmierdări.

Pallūda, *ae f.* războinica Palluda ENN. (*epitet al zeiței Pallas*).

palūdāmentum, *ī n.* manta militară; (*spec.*) mantilă de purpură sau albă (*îmbrăcată solemn pe Capitoliu, semn distinctiv al generalului comandant cînd pornea la război sau, mai tîrziu, al împăratului*).

palūdātus (*3*) *adj.* **1** îmbrăcat în mantilă de general comandant: *neque exspectant ut paludati exeant* CAES. și nu așteaptă să plece din Roma, îmbrăcînd solemn mantila de general; **2** îmbrăcat în haine militare: *paludati ... tunicati* SID. militari ... civili.

palūdicola, *ae m.* care locuiește într-un ținut mlăștinos SID.

palūdigena, *ae m.* și *f.* care crește în bălți ANTHOL.

palūdivagus (*3*) *adj.* care rătăcește prin bălți AVIEN.

palūdōsus (*3*) *adj.* plin de mlaștini, mlăștinos: *paludosa humus* OV. teren mlăștinos.

pālum, *ī v.* **palus**[1]

palumba, *ae f.* **palumbes**

palumbes (-bis), *is m., f.* și **palumbus**, *ī m.* porumbel sălbatic: (*prov.*) *nos tibi palumbem ad aream usque adduximus* PL. noi ți-am adus porumbelul pînă în bătătură (a da mură în gură); (*f.*) *raucae palumbes* VERG. porumbei guruitori, *palumbi torquati* MART. porumbei gulerați (sălbatici).

palumbīnus (*3*) *adj.* de porumbel PLIN.

palumbulus, *ī m.* hulubaș (*termen de mîngîiere*) APUL.

palumbus, *ī m. v.* **palumbes** CAT., COL. ș.a.

Palumbus, *ī m.* numele unui gladiator SUET.

pālūs[1], *ī m.* **1** par, stîlp, ţăruş, piron: *sceleris damnati ad palum alligati* CIC. condamnaţii pentru crimă legaţi la stîlp, *palos dolare* COL. a ciopli ţăruşi, *vitem adiungere palis* TIB. a lega viţa pe araci, *figere palum in parietem* PL. a înfige un piron în perete; (*spec.*) par servind ca manechin (*în faţa căruia soldaţii făceau exerciţii de luptă cu o sabie de lemn*): *vulnera pali* IUV. *6, 247* loviturile date în stîlp; (*fig.*) *exerceamur ad palum* SEN. *18, 6* să facem exerciţii pe manechine; **2** membru viril HOR. S. *1, 8, 5.*

palūs[2], *ūdis f.* **1** baltă, mlaştină, apă stătătoare: *paludes siccare* CIC. a seca bălţile, *Stygiae paludes* OV. apele stătătoare ale Styxului; **2** (*fig.*) trestie de baltă, papură: *de bibula sarta palude teges* MART. *11, 32, 2* rogojină împletită din papură de baltă; [genit. pl. şi *paludium* LIV. ş.a.].

paluster, *tris, tre adj.* mlăştinos, de baltă: *ager palustris* LIV. pămînt mlăştinos, *ulva palustris* VERG. stuf de baltă, *ranae palustres* HOR. broaştele bălţilor, *palustre caelum* LIV. aerul greu al bălţilor // **palustria**, *ium n. pl.* locuri mlăştinoase *sau* plante de baltă PLIN.; (*fig.*) *lucem palustrem transire* PERS. *5, 60* a-şi trece viaţa în mlaştina viciului.

pammachārius, *iī m.* luptător care învinge la tot felul de lupte AMBR.

pammachium (pammachum), *ī n.* pancraţiu (*întrecere în luptă corp la corp, cu pumnul şi cu cestul*); box HYG.

Pamphila, *ae f.* nume de femeie TER. PLIN.

Pamphilus, *i m. 1*) discipol al lui Platon şi maestru al lui Epicur CIC.; *2*) retor grec CIC.; *3*) numele unui pictor PLIN.; *4*) numele unui personaj comic TER.; *5*) alte nume CIC., PLIN.

Pamphȳlia, *ae f.* regiune în Asia Mică // **Pamphȳlius** (*3*) *adj.* al Pamphyliei // **Pamphȳliī**, *ōrum m. pl.* locuitorii Pamphyliei.

pampināceus (*3*) *adj. v.* **pampineus**

pampinārius (*3*) *adj.* care dă numai lăstari şi frunze de viţă (nu şi struguri) COL. // **pampinārium**, *iī n.* coardă de viţă care dă numai lăstari PLIN.

pampinatiō, *ōnis f.* curăţire a viţei de coardele şi frunzele de prisos, copilire PLIN.

pampinātor, *ōris m.* cel care copileşte via COL.

pampinātus (*3*) *p. pf. v.* **pampino** // **adj. 1** ornat cu coarde de viţă (în relief) TREB.; **2** în formă de coardă de viţă PLIN.

pampineus (*3*) *adj.* de coardă de viţă, de viţă: *pampinea corona* TAC. ghirlandă de coarde de viţă, *pampineae umbrae* VERG. umbra viţei de vie, ~ *autumnus* VERG. G. *2, 5* toamna încărcată de struguri, *pampineae hastae* VERG. lăncile acoperite cu coarde de viţă (*tirsis*); (*fig.*) ~ *odor* PROP. parfumul vinului.

pampinō (*I*) *vt.* a curăţi via de coarde şi de frunze de prisos, a copili via CAT. ş.a.; (*gener.*) a curăţa pomii COL.

pampinōsus (*3*) *adj.* plin de coarde de viţă, bogat în frunze de viţă COL.

pampinus, *i m.* **1** lăstar, frunză, coardă de viţă: *pampinos detrahere* (*detergere*) PLIN. a smulge lăstarii, *uva vestita pampinis* CIC. ciorchinele ocrotit de frunzele de viţă; **2** cîrcel (*la plante*) PLIN.

Pān, *Pānos* (*Pānis*) (ac. *Pana*) *m. 1*) zeul arcadian al pădurilor, al păşunilor de munte, al păstorilor şi vînătorilor (*inventator al fluierului păstoresc, este reprezentat cu corniţe, coadă şi picioare de ţap*): ~ *semicaper* OV. Pan pe jumătate ţap; *2*) (*pl.*) **Pānēs**, *um* (ac. *Panas*) *m.* fauni *sau* silvani (*divinităţi ale tufişurilor*) OV.

panaca, *ae f.* ulcică de pămînt MART.

panacēa, *ae f.*, **panacēs**, *is n.*, **panax**, *acis m.* **1** buruiană despre care se zicea că vindecă toate bolile, panaceu // **Panacēa**, *ae f.* una dintre cele patru fiice ale lui Aesculap; **2** *panax* şi *panaces* = *ligusticum silvestre* PLIN.

Panaetius, *iī m.* Panaitios din Rhodos (*filozof stoic, care a trăit la Atena şi la Roma, maestru şi prieten al lui Scipio Aemilianus şi al lui Laelius*).

Panaetōlicus (*3*) *adj.* panetolian, al întregii Aetolii LIV.

Panaetolium, *iī n.* adunarea generală etolică LIV.

pānāriolum, *i n.* paneraş (de pîine) MART.

pānārium, *iī n.* coş de pîine, paner PLIN. IUN.

Panathēnaica, *ōrum n. pl.* Panatenee (*mare sărbătoare populară la Atena*).

Panathēnaicus, *i m.* „Panatenaic“ (*discurs rostit de Isocrate la Panateneele din anul 343 î.e.n.*).

panax, *acis v.* **panacea**

pancarpineus (*3*), **pancarpius** (*3*) *sau* **pancarpus** (*3*) *adj.* format din tot felul de fructe, din tot felul de flori TERT.; (*gener.*) variat.

Panchāia, *ae f.* insulă fabuloasă din Marea Roşie (*în apropierea Arabiei Felix, bogată în metale preţioase, tămîie şi smirnă*) // **Panchaeus** (*3*), **Panchāicus** (*3*), **Panchāius** (*3*) *adj.* al Panchaiei, arabic: *Panchaei ignes* VERG. G. *4, 379* tămîie arsă (fum de tămîie).

panchrestārius, *iī m.* cofetar ARN.

panchrestus (*3*) *adj.* bun la toate: *omnes illo panchresto medicamento amicos reddidit* CIC. Verr. *3, 152* şi i-a făcut pe toţi prieteni prin acel leac universal (banul).

pancratiastēs, *ae m.* pancratiast, luptător la pancraţiu.

pancraticē *adv.* ca un atlet PL. Bacch. *248.*

pancration[1] (**pancratium**), *iī n.* pancraţiu (*luptă corp la corp, luptă cu pumnul gol şi luptă cu cestul*): *pancratio victor* PLIN. învingător la toate cele trei probe.

pancration[2], *iī n.* „atotbiruitoarea“ (*nume dat cicorii, datorită calităţilor ei medicinale*) PLIN.

Pandarus, *ī m. 1*) fiul lui Lycaon (*conducătorul lycienilor la Troia*); *2*) troian ucis de Turnus.

Pandatāria (*-ēria*), *ae f.* insulă în Marea Tireniană (*loc de exil în epoca imperială*).

pandātio, *ōnis f.* strîmbare (a lemnului) VITR.

pandectae, *ārum f. pl.* pandecte (*compilaţii din operele celor mai însemnaţi jurisconsulţi romani, făcute sub Iustinian*).

pandectēs, *ae m.* colecţie completă CHARIS.

pandēmus (*3*) *adj.* care priveşte pe toată lumea, endemic AMM.

pandiculor, *āri vi. dep.* [*pando*] a se întinde căscînd PL. Men. *834.*

Pandīon, *onis m.* rege mitic al Atenei (*tată al Procnei şi al Filomelei*): *Pandionis populus* LUCR. poporul lui Pandion, atenienii, *Pandione nata* OV. fiica lui

Pandion (*despre Procne sau despre Filomela*) // **Pandīōnius** (*3*) *adj.* al lui Pandion: *Pandioniae Atheneae* OV. pandioniana Atenă, *Pandioniae volucres* SEN. păsările lui Pandion (*rîndunica și privighetoarea — în care au fost metamorfozate Procne și Filomela*).

pandō (*I*) *vt.* și *vi.* 1 a curba, a îndoi: *posteriora pandant* QUINT. îndoaie partea posterioară a trupului, (*pas.-refl.*) *nec pandentur onere fructuum* COL. și să nu se îndoaie sub greutatea fructelor; 2 a se îndoi: *ulmi et fraxinus celeriter pandant* VITR. ulmii și frasinii repede se îndoaie.

pandō², *ere, pandī, pansum* (*passum*) *vt.* 1 a desface, a întinde, a desfășura: *velis passis* CIC. cu pînzele desfășurate, *passis palmis* CES. cu palmele întinse (spre a implora), *bracchia pandit ulmus opaca* VERG. ulmul umbros își întinde brațele, *mulieres passis crinibus* CAES. femei cu părul despletit, *capillus passus* LIV. părul despletit, ~ *aciem* TAC. a desfășura linia de luptă, (*pas.-refl.*) *immensa panditur planities* LIV. se întinde o cîmpie imensă, *panditur mare* LIV. se întinde marea; (*fig.*) *cum tempora se veris florentia pandunt* LUCR. cînd se desface vremea înflorită a primăverii, ~ *vela orationis* CIC. a desface larg pînzele expunerii, *passis verbis* APUL. cu cuvinte dezlegate (în proză); 2 (*spec.*) a întinde la uscat la aer: *ficos* ~ COL. a usca smochine, *passae uvae* COL. sau *passi racemi* VERG. stafide, *lac passum* OV. lapte prins; (*fig.*) *rugosi passique senes* LUCIL. bătrîni zbîrciți și smochiniți // **passum**, *ī n.* (subînț. **vinum**) vin din struguri uscați; 3 a deschide (desfăcînd): *pandite et aperite ianuam hanc* PL. desfaceți și deschideți ușa asta, ~ *agros* LUC. a desțeleni (a ara) ogoarele, *moenia pandimus urbis* VERG. deschidem zidurile orașului (făcînd o spărtură), ~ *rupem ferro* LIV. a sparge (a rupe) stînca cu fierul, *Cerberus tria guttura pandens* VERG. Cerberul căscînd trei guri, *panduntur portae* VERG. porțile se deschid (date în lături); (*fig.*) ~ *viam salutis* LIV. a-și deschide un drum de salvare, ~ *viam ad dominationem* LIV. a-și deschide calea spre tiranie; 4 a dezvălui, a face cunoscut, a arăta: *rerum naturam* ~ *dictis* LUCR. a dezvălui prin vorbele sale natura lucrurilor, *pande nomen tuum* OV. spune care ți-e numele, *quae mihi praedixit Apollo, vobis ego pando* VERG. eu vă destăinui cele ce mi-a spus Apollo.

Pandōra, *ae f.* prima femeie, creată, din porunca lui Zeus, de Hephaistos și însuflețită de Pallas Athena (*dăruită de zei cu toate calitățile și harurile — de unde și numele ei:* πᾶν *„tot“ și* δῶρον *„dar“ — și trimisă ca răzbunare pe pămînt, unde a devenit soția lui Epimetheu, fratele lui Prometheu; din cutia pe care o purta cu ea, s-au revărsat asupra muritorilor toate suferințele și relele omenești, rămînînd acolo doar speranța*); [genit.sg. *Pandoras* PLIN.].

pandōrium, *iī n.* și **pandōrius**, *iī m. v.* **pandura**

Pandrosos, *ī f.* fiica lui Cecrops OV.

pandūra, *ae f.* pandoră (*un fel de lăută cu trei coarde*) VARR.

pandūrizo, *āre vi.* a cînta la pandoră (v. *pandura*) LAMPR.

pandus (*3*) *adj.* curbat, încovoiat: *pandi rami* OV. ramuri încovoiate, *iuvencae pandis cornibus* OV. juninci cu coarne încovoiate, ~ *asellus* OV. măgăruș cu spatele încovoiat (de greutăți).

pāne, *is n. v.* **panis**

panēgyricus (*3*) *adj.* de laudă, elogios // **Panēgyricus**, *ī m.* „Panegiricul“ (*discurs al lui Isocrate de îndemn și laudă la adresa atenienilor*) // **panēgyricus**, *ī m.* elogiu, laudă QUINT.

panēgyrista, *ae m.* panegirist SID.

Pangaeus mons și (*poet.*) **Pangaea**, *ōrum n. pl.* lanț de munți între Macedonia și Thracia (*bogat în mine de argint și de aur*) // **Pangaeus** (*3*) *adj.* al Pangaeului, tracic STAT.

pangō, *ere, pepigī, pactum vt.* 1 a înfige, a împlînta: ~ *clavum* LIV. a înfige un cui, ~ *ancoram litoribus* (= *dat.*) OV. a înfige ancora în țărm, ~ *litteram in cera* COL. a imprima o literă în ceară; 2 (*spec.*) a planta, a semăna: *lactuca mense Martio pangitur* COL. lăptuca se plantează în luna martie, ~ *ramulum* SUET. a răsădi o ramură; (*fig.*) ~ *filios* TERT. a procrea copii; 2 a alcătui, a întocmi, a compune (*în versuri* sau *proză*), a cînta: *neque per artem temptamenta tui pepigi* VERG. Aen. *8, 144* n-am făcut încercări meșteșugite de a te cunoaște, ~ *versus, carmina* LUCR. a compune versuri, poezii, *hic panxit facta patrum* ENN. acesta a cîntat faptele strămoșilor, *pangendi facultas* TAC. talentul de a compune poezii; 3 (*numai la pf. și timpurile derivate*) a stabili (printr-o învoială), a fixa, a conveni: *ducentis Philippis rem pepigi* PL. am încheiat o afacere pe două sute de filipi, ~ *pacem* LIV. a încheia pace, ~ *pretium* TAC. a se învoi din preț, (*cu genit.*) *tanti pepigerat* LIV. cu atîta se învoise, *cum adversariis pepigit ut* ... SUET. a convenit cu adversarii ca ..., *obsides dare pepigerunt* CAES. s-au învoit să dea ostatici; 4 (*spec.*) a conveni să dea în căsătorie: *quam lecto pepigit Venus nostro* OV. pe care Venus mi-a promis-o de soție, *haec mihi se pepigit, pater hanc tibi* OV. ea mi-a promis că-mi va fi soție, taică-său ți-a promis-o ție; [pf. și *panxī* sau *pēgī*; supin și *panctum*].

Panhormus *v.* **Panormus**

pāniceus (*3*) *adj.* de pîine // **Panicaeī**, *ōrum m. pl.* joc de cuvinte între *Pana* (oraș samnit) și *panis* PL. Capt. *162*.

pānicula, *ae f.* [*panus*] 1 spic, inflorescență PLIN.; 2 tumoare APUL.

pāniculus, *ī m.* stuf de acoperit bordeiul PLIN.

pānīcum, *ī n.* (*bot.*) mohor (*Setaria*) CAES.

pānifica, *ae f.* brutăreasă VULG.

pānificium, *iī n.* 1 făcutul pîinii VARR.; 2 pîine, turtă, plăcintă CELS., SUET.

Paniōnius (*3*) *adj.* al tuturor ionienilor PLIN. // **Paniōnium**, *iī n.* loc în apropiere de Mycale (*unde se adunau reprezentanții orașelor ioniene*).

pānis, *is m.* 1 pîine: ~ *cibarius* CIC. pîine ordinară, ~ *ater* TER. pîine neagră, ~ *secundus* HOR. pîine de calitatea a doua, ~ *siligineus* SEN. pîine de făină de patiserie, ~ *nauticus* PLIN. pesmet marinăresc, ~ *lapidosus* HOR. pîine uscată ca piatra, *mollia panis* PLIN. miez de pîine, *crusta panis* PLIN. coajă de

pîine, ~ *siccus* SEN. pîine goală; 2 masă, bloc: ~ *aeris* PLIN. bloc de aramă; [pane, *is n.* PL. Curc. *367*].
Pāniscus, *i m.* mic Pan CIC.
pannāria, *ōrum n. pl.* [*pannus*] daruri de stofe STAT.
panneus (*3*) *adj.* zdrențăros P. NOL.
panniculārius (*3*) *adj.* de zdrențe // **panniculāria,** *ōrum n. pl.* haine zdrențăroase ale condamnatului DIG.
panniculus, *i m.* fîșie de stofă: ~ *bombycinus* IUV. *6, 258* veșmînt ușor de mătase.
pannis, *is arh. v.* **pannus**
Pannonia, *ae f.* provincie romană (*avînd la nord Germania, la est ținutul iazigilor, la sud-est Dacia, la sud Moesia și Dalmația, iar la vest Noricum*); (*pl.*) *Pannoniae* cele două Pannonii (*superior* și *inferior*) // **Pannonicus** (*3*), **Pannoniacus** (*3*) *și* **Pannonius** (*3*) *adj.* al Pannoniei, pannonian // **Pannonii,** *ōrum m. pl.* locuitorii Pannoniei // **Pannonis,** *idis f.* locuitoare a Pannoniei.
pannōsus (*3*) *adj.* [*pannus*] 1 zdrențăros, flenduros, sărman: *pannosae resculae* APUL. lucrușoare flenduroase; 2 ca niște zdrențe: *pannosae mammae* MART. țîțe fleșcăite, *pannosa macies* SEN. slăbiciuni cu zbîrcituri, *pannosa faex aceti* PERS. *4, 32* drojdia mucedă a unui vin oțetit.
pannūcea (*-ia*), *ae f.* zdreanță, haină zdrențăroasă PETR.
pannūceus (*-ius*) (*3*) *adj.* zdrențăros PETR.; zbîrcit, flеșcăit PLIN.
pannulus, *i m.* zdreanță mică APUL.
pannus, *i m.* 1 bucată de stofă, fîșie, bandă, cîrpă, veșmînt: *albo velata panno* HOR. îmbrăcată cu un veșmînt alb, *purpureus assuitur* ~ HOR. se înnădește o bandă de stofă purpurie, *panni aceto madentes* COL. comprese îmbibate cu oțet, *obstetrix pannos lavit* HPR. moașa a spălat cîrpele; 2 zdreanță: *pannis obsitus* TER. acoperit de zdrențe; 3 sac PETR. *135, 4.*
pannuvellium, *iī n.* pînză, țesătură VARR.
pannychismus, *i m.* veghere toată noaptea ARN.
pannychius (*3*) *adj.* care durează toată noaptea *apud* FRONT.
Panomphaeus, *i m.* epitet al lui Iupiter (*ca autor al oracolelor*) OV. M. *11, 198.*
Panopē[1], *ēs* și **Panopēa,** *ae f.* Panopea (*una dintre Nereide*).
Panopē[2], *es f.* oraș în Phocida (*la hotarul cu Beoția*).
Panormus, *ī f.* și **Panormum,** *ī n.* *1*) oraș pe coasta de nord a Siciliei (*întemeiat de fenicieni; azi, Palermo*); *2*) numele altor orașe grecești // **Panormitānus** (*3*) *adj.* panormitan.
pānōsus (*3*) *adj.* ca pîinea, nutritiv C. AUR.
pansa, *ae m.* care umblă cu picioarele crăcănate, crăcănat PL. // **Pansa,** *ae m.* cognomen roman (*de ex.: C. Vibius Pansa, consulul mort în anul 43 î.e.n., la Mutina, în lupta cu Antonius*).
pansus (*3*) *p. pf. v.* **pando**
pantagathus, *ī m.* pasăre de bun augur LAMPR.
Pantagiās (**Pantagiēs**), *ae m.* rîu în Sicilia (*în apropierea Syracusei*) VERG.
pantex, *icis m.* (*frecv. pl.* **pantices,** *um*) mațe, pîntece, burtă PL. Ps. *184*, MART. *6, 64, 19.*
Pantheon (**Panthēum**), *ī n.* Panteon; *1*) marele templu al lui Iupiter (*ridicat de Agrippa la Roma*); *2*) statuie a unei divinități care simboliza mulți alți zei AUS.
panther[1], *ēris m.* (un fel de) plasă pentru prins animale sălbatice VARR.
panther[2], *ēris m.* și **panthēra,** *ae f.* (*zool.*) panteră (*Felis pardus*) CIC., DIG.
panthēra, *ae f.* tot ce cade în plasă, vînat DIG.
panthērīnus (*3*) *adj.* de panteră PLIN.; ca pielea de panteră, pătat: (*fig.*) PL. Epid. *18.*
Panthēum *v.* **Pantheon**
Panthoidēs, *ae m.* *1*) Euphorbus (*descendent din Panthous / Panthus*); *2*) Pythagora (*care pretindea că este reîncarnarea lui Euphorbus*) HOR. C. *1, 28, 10.*
Panthus (**Panthous**), *ī m.* (voc. *Panthu*) preot al lui Apollo la Troia (*fiu al lui Otreus și tatăl lui Euphorbus*).
pantomīma, *ae f.* pantomimă, actriță de pantomime PLIN.
pantomīmicus (*3*) *adj.* de pantomimă SEN.
pantomīmus, *ī m.* 1 pantomimă, reprezentare teatrală, mimică PLIN.; 2 actor de pantomimă SUET.
pānus, *ī m.* 1 scul cu fire toarse LUCIL.; 2 umflătură (în zona inghinală); 3 spic de dughie PLIN.
panxī *pf. v.* **pango**
Panyasis, *is m.* poet grec (*unchiul lui Herodot*).
pāpa[1] (**pappa**), *ae f.* papă (*cuvînt cu care copilul cere de mîncare*) VARR.
pāpa[2], *ae m.* 1 tată; 2 episcop; papă CYPR.
papae *interj.* (*exprimînd mirarea*) ei, drăcie! PL., TER.
pāpārium, *iī n.* papă (*mîncare*); supă SEN. Contr. *2, 1, 35.*
pāpās, *ae m.* pedagog IUV. *6, 633.*
papāver, *eris n.* 1 (*bot.*) mac (*Papaver*); ~ *soporiferum* VERG. macul soporific, *papaverum capita* LIV. măciuliile macilor, (*colect.*) *redimita papavere* OV. încununată cu maci (flori); (*prov.*) *obicere formicis papaverem* PL. Trin. *410* a risipi repede; 2 (*oc.*) sămînță, grăunțe TERT.
papāverātus (*3*) *adj.* albit cu maci (*despre o togă*) PLIN.
papāvereus (*3*) *adj.* de mac OV.
Paphiē, *ēs f.* 1 Venus (adorată la Paphos); *sive cupis Paphien* MART. *7, 74, 4* fie că o dorești pe Venus paphiana; 2 (un soi de) lăptucă COL.
Paphius (*3*) *adj.* *1*) din Paphos, din Cipru; *Paphiae myrti* OV. mirți ciprieni, *Paphia Venus* TAC. Venus din Paphos, ~ *heros* OV. = Pygmalion (*al cărui fiu a fondat orașul Paphos*), *Paphii tyrsi* COL. (un soi de) lăptucă de Paphos // **Paphii,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Paphos; *2*) al Venerei: *Paphiae lampades* STAT. steaua Venerei.
Paphlagō, *onis m.* paphlagonian: *rustici Paphlagones* CURT. paphlagonienii grosolani.
Paphlagonia, *ae f.* ținut pe coasta de nord a Asiei Mici // **Paphlagonius** (*3*) *adj.* paphlagonian.
Paphus[1] (**Paphos**), *ī f.* oraș în Cipru (*unde se afla un vestit templu al Venerei*).
Paphus[2], *i m.* fondatorul legendar al orașului Paphos OV.
papiliō, *ōnis m.* 1 fluture OV.; 2 (*tard.*) pavilion, cort LAMPR.
pāpiliunculus, *i m.* fluturaș TERT.

papilla, *ae f.* [*papula*] 1 sfircul ţîţei, ţîţă; (*fig.*) sîn, piept: *nudantes papillas* CATUL. dezgolindu-şi sînii, *papillae auratae* IUV. *6, 123* sîni într-un sutien de fire de aur; 2 pustulă, băşicuţă; 3 boboc de trandafir.
papillātus (*3*) *adj.* îmbobocit HIER.
Pāpiniānista, *ae m.* partizan al lui Papinianus (v. *infra*).
Pāpiniānus, *ī m.* Aemilius Papinianus (*jurisconsult roman, prieten cu Septimius Severus; a fost condamnat la moarte în anul 212 e.n. de Caracalla*).
Pāpinius, *iī m.* nume roman (*de ex.*: *Papinius Statius, poet din vremea lui Domitianus*).
Papīrius, *iī m.* nume de familie roman // **Papīriānus** (*3*) *adj.* papirian: *ius civile Papirianum* DIG. compilaţie de legi făcută de Sextus Papirius.
Pāpius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *tribunul C. Papius*) // **Pāpius** (*3*) *adj.* al lui Papius: *lex Papia* CIC. legea lui Papius.
pāpō (pappo), *āre vt.* a păpa, a mînca PL.
pappa, papparium, pappas, pappo *v.* **papa, paparium, papas, papo**
pappus, *ī m.* 1 bătrîn VARR.; bunic AUG.; 2 puf de scaieţi *sau* de alte plante LUCR.; 3 (*bot.*) bătătarnică (*Senecia vulgaris*) PLIN.
papula, *ae f.* pustulă, băşicuţă cu puroi, bubuliţă: *ardentes papulae* VERG. băşicuţe inflamate, *rubentes papulae* PLIN. băşicuţe roşii.
papus, *ī v.* **pappus**
papȳrāceus (*3*) *adj.* de papirus PLIN.
papȳrifer, *era, erum adj.* fertil în papirus OV.
papȳrinus (*3*) *adj.* de papirus VARR.
papȳriō, *ōnis m.* loc unde creşte mult papirus VULG.
papȳrius (*3*) *adj.* de papirus AUS.
papȳrum, *ī n.* şi **papȳrus**, *ī f.* papirus (*trestie din Egipt, din scoarţa căreia se făceau bărci, pînze de corabie, funii, îmbrăcăminte de casă, papuci etc., iar din măduva ei — hîrtie de scris*) LUC., IUV., MART.
pār, *paris adj.* 1 egal (*ca dimensiune, cantitate, valoare etc.*): *pari intervallo* CAES. la distanţă egală, *eloquentiā* ~ CIC. egal în elocinţă, *pares aetate ministri* VERG. slujitori egali ca vîrstă, (*în comp. cu dat.*) *verbum Latinum* ~ *Graeco* CIC. cuvînt latin echivalent cu cel grecesc, *pares illis similesque* SEN. egali cu aceia şi asemenea, (cu *cum*) *quem tu parem cum liberis tuis fecisti* SALL. pe care tu l-ai făcut egal cu copiii tăi, (cu *inter se*) *omnes pares inter se* CIC. toţi egali între ei, (*rar cu abl. şi genit.*) *in qua* ~ *facies nobilitate sua est* OV. la care vezi o frumuseţe egală cu distincţia ei, (cu *et*, *atque* şi *ac*) *omnia fuisse in Themistocle paria et Coriolano* BRUT. la Themistocle, totul a fost egal cu ce era la Coriolan, *si parem sapientiam hic habet ac formam* PL. dacă el are o cuminţenie egală cu frumuseţea lui, *neque mihi* ~ *ratio cum Lucilio est ac tecum fuit* CIC. socoteala mea cu Lucilius nu-i tot atît de uşoară cum a fost cu tine, *gratia par ac si* ... iubire egală, ca şi cum ...; 2 asemănător: (*prov.*) *pares cum paribus congregantur* CIC. cei ce se aseamănă se adună; 3 egal, pe măsura ..., de aceeaşi forţă: (*cu dat.*) *unis Suebis concedere, quibus ne dii quidem pares esse possint* CAES. nu sînt inferiori decît suebilor, cu care nici zeii nu se pot măsura, *Latine dicendo cuivis erat* ~ CIC. în puritatea vorbirii, era comparabil cu oricine vrei, (*cu inf.*) *cantare pares* VERG. de aceeaşi valoare în cîntare; 4 potrivit: (*cu inf.*) *sic* ~ *est agere cum civibus* CIC. aşa e potrivit să te porţi cu concetăţenii, ~ *est primum ipsum esse virum bonum* CIC. se cuvine ca mai întîi tu însuţi să fii un om moral; *ut* ~ *erat* (*fuit*) CIC. aşa cum se cădea // **subst.** *a*) *m.* şi *f.* semen, tovarăş; soţ, soţie; (*oc.*) adversar: ~ *illius, senex scelestus* PL. semen de-al lui, un bătrîn ticălos, *accumbit cum pare quisque sua* OV. se aşează fiecare alături de soaţa lui, *habebo parem Hannibalem* LIV. îl voi avea ca rival pe Hannibal; *b*) *n.* pereche: ~ *columbarum* OV. o pereche de porumbei, *gladiatorum* ~ *nobilissimum* CIC. cuplu faimos de gladiatori; *c*) *n.* lucru egal: (*expr.*) ~ *pari respondere* sau *referre* a răspunde cu un lucru de aceeaşi valoare, a plăti la fel: *si cui quid debetur, sit unde* ~ *pari respondeatur* CIC. dacă datorăm cuiva ceva, să fie de unde să i se plătească pînă la un ban, *paria paribus respondimus* CIC. i-am răspuns cu aceeaşi monedă; *paria facere* a face o balanţă între două conturi, a regla conturile: *denique dabit poenas: non est quod cum illo paria faciamus* SEN. pînă la urmă, o va plăti: n-avem de ce să reglăm conturile cu el, *quotidie cum vita paria faciamus* SEN. să ne facem zilnic conturile cu viaţa; *ludere* ~ *pari* HOR. a juca soţ sau făr' de; (*ret.*) *paria* CIC., OV. *164* membre de frază de aceeaşi lungime; *ex pari* SEN. pe picior de egalitate; [nom. f. (rar) *paris*, abl. *pari*, dar *pare* cînd e subst.; superl. *parissumus* PL. Curc. *506*].
parābilis (*2*) *adj.* uşor de procurat; ieftin: *parabiles divitiae* CIC. bogăţii uşor de procurat, *res non magno parabiles* SEN. lucruri pe care le poţi avea la un preţ mic.
parabola, *ae f. v.* **parabole**
parabolānī, *ōrum m. pl.* [*parabolus*] infirmieri COD. TH.
parabolē, *es f.* 1 comparaţie, asemănare QUINT.; 2 (*rel.*) parabolă TERT., proverb VULG.; 3 cuvînt VULG.
parabolicē *adv.* alegoric, figurat SID.
parabolus, *ī m.* cel care se expune unei primejdii CASSIOD.
paracentērium, *iī n.* instrument chirurgical de făcut puncţie VEG.
paracentēsis, *is f.* paracenteză, puncţie PLIN.
paracharactēs, *ae m.* falsificator de bani COD. TH.
Paraclētus (-clītus), *ī m.* apărător, Sf. Duh TERT.
parada, *ae f.* acoperămînt la o barcă AUS.
paradigma, *ae f.* exemplu, model TERT.; (*gram.*) paradigmă.
paradīsiacus (*3*) *adj.* al Paradisului, paradisiac FORT.
paradīsicola, *ae m.* locuitor al Paradisului PRUD.
paradīsus, *ī m.* 1 grădină, parc AUG.; 2 Paradis HIER.
paradoxī, *ōrum m. pl.* 1 învingători contra tuturor aşteptărilor AUG.; 2 mimi, actori.
paradoxon, *ī n.* 1 paradox, afirmaţie contrară părerii comune: *Paradoxa Stoicorum* „Paradoxele stoicilor" (*titlul unei lucrări a lui Cicero*); 2 (*ret.*) suspensiune, frază suspendată.
Paraetacēnē, *ēs f.* ţinut în Persia // **Paraetacae**, *ārum m. pl.* şi **Paraetacēnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Paraetacene.

Paraetonium, *ī n.* oraş în Libya (*la vest de Alexandria*) // **Paraetonius** (*3*) *adj.* paraetonian, din Egipt, din Africa: ~ *portus* MEL. portul paraetonian, ~ *Nilus* STAT. Nilul egiptean, ~ *serpens* SIL. şarpe african // **Paraetonium**, i *n.* cretă albă de Paraetonium VITR.

paraganda, *ae f.* şi **paragandis**, *is f.* volan brodat cu aur *sau* cu mătase la un veşmînt COD. TH.

paragandius (*3*) *adj.* cu volan brodat cu aur *sau* cu mătase VOP.

paragōgē, *ēs f.* paragogă (*alungirea unui cuvînt cu o literă sau silabă*) DIOM. (de ex.: *mittier* pentru *mitti*).

paragōgia, *ōrum n. pl.* conducte de apă COD. IUST.

paragōgus (*3*) *adj.* (*gram.*) derivat CHARIS.

paragramma, *atis n.* greşeală de copist HIER.

paralios, *on* sau **paralius** (*3*) *adj.* care se află *sau* care creşte în mare, marin PLIN.

Paralīpomena, *on n. pl.* „Paralipomene" (*cărţi din Vechiul Testament*) HIER.

parallēlos, *on* şi **parallēlus** (*3*) *adj.* paralel VITR.

Paralus, *ī m.* Paralos (*erou legendar atenian şi numele uneia dintre triremele sacre*).

paralysis, *is f.* 1 paralizie a unei părţi a corpului PLIN.; 2 explicare a haruspiciilor FULG.

paralyticus (*3*) *adj.* paralitic PETR.

paramesē, *ēs f.* coardă *sau* notă vecină cu cea de mijloc VITR.

paramma, *ae f.* şa de piele pentru catîri [?] DIOCL.

paranētē, *ēs f.* penultima coardă *sau* penultima notă VITR.

parangariae, *ārum f. pl.* corvezi suplimentare COD. TH.

parangarius (*3*) *adj.* de coardă suplimentară COD. TH.

paranymphus, *ī m.* însoţitor al miresei şi al nou-căsătoriţilor în alaiul de nuntă AUG.

Parapam... *v.* **Paropam...**

parapegma, *atis n.* tablă de bronz pe care se imprimau calcule astronomice VITR.

parapetasius (*3*) *adj.* care acoperă: *aedificia parapetasia* COD. TH. hangare, remize, şoproane.

parapeteuma, *atis n.* fisă, marcă (*servind ca bon spre a primi grîu*) COD. IUST.

paraphoros, *on adj.* de proastă calitate PLIN.

paraphrasis, *is f.* parafrază, circumlocuţiune QUINT.

paraplectus, (*3*) *adj.* lovit de paraplegie C. AUR.

parapsis, *idis v.* **paropsis**

parapyenos, *ī m.* (*vers.*) picior format dintr-un iamb şi un tribrah DIOM.

parārius, *iī m.* intermediar în afaceri SEN.

parasanga, *ae m.* parasangă (*măsură persană de drumuri: aproximativ cinci kilometri*) PLIN.

parascēvē, *ēs f.* pregătire, veghere în ajunul zilei de sabat la evrei TERT.

parasiōpēsis, *is f.* (*ret.*) reticenţă (*amintirea unui lucru sub cuvînt că vorbitorul vrea să-l treacă sub tăcere*) RUTIL.

parasīta, *ae f.* parazită HOR.

parasītaster, *tri m.* un biet parazit TER.

parasītātiō, *ōnis f.* faptă (linguşire) de parazit PL. Amph. *521*.

parasīticus (*3*) *adj.* de parazit PL.

parasītor, *ārī vi.* a face pe parazitul, a se hrăni pe spinarea altuia PL.

parasītus, *i m.* 1 invitat la masă, comesean: *illum cantharum offer parasito meo* APUL. M. *10, 16* oferă-i acea cupă invitatului meu, ~ *Phoebi* MART. amicul lui Apollo (al poeziei); 2 parazit (invitat chemat sau nechemat la masă): *edaces parasiti* HOR. paraziţii mîncăcioşi, *parasitorum assentatio* PL. măgulirile paraziţilor.

parastas, *adis f.* stîlp susţinător, pilastru VITR.

parastatā (-tēs), *ae m. v.* **parastas**

parastatica, *ae f.* 1 *v.* **parastas**; 2 osul de la genunchiul calului VEG.

parastichis, *idis f.* acrostih SUET.

parasynaxis, *is f.* adunare oprită de legi COD. IUST.

parāte *adv.* 1 pregătit dinainte: *ad dicendum venire magis audacter quam* ~ CIC. a se apuca de vorbit mai mult cu îndrăzneală decît bine pregătit; 2 cu grijă, conştiincios: ~ *curare* PL. a se îngriji conştiincios; 3 ca un om pregătit dinainte, prompt: *paratissime respondere* PLIN. IUN. Ep. *3, 9* a răspunde foarte prompt.

parātiō, *ōnis f.* 1 pregătire; 2 procurare, achiziţie, dobîndire: ~ *earum rerum* DIG. achiziţia acestor lucruri, ~ *regni* SALL. dobîndirea tronului.

parātor, *ōris m.* pregătitor AUG.

paratragoedō, *āre vi.* a declama ca un actor tragic PL. Ps. *707*

parātūra, *ae f.* pregătire, procurare TERT.

parātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **paro** // **adj.** 1 la îndemînă, la dispoziţie: *locos paratos habere* CIC. a avea argumente la dispoziţie, *paratissimae voluptates* CIC. plăceri cu totul la îndemînă, *parata victoria* LIV. victorie uşoară (sigură), *provincia parata peccantibus* TAC. provincie la dispoziţia ticăloşilor; 2 gata de ..., decis să ...: (*cu inf.*) *omnia perpeti parati* CAES. decişi să îndure totul, (*cu ad*) *homo ad omne facinus paratissimus* CIC. om care e gata de absolut orice crimă, *naves ad navigandum paratae* CAES. nave gata să pornească pe mare, (*cu dat.*) ~ *animus sceleribus* TAC. suflet gata de orice crimă, *ferri acies parata neci* VERG. spadă gata să ucidă; 3 bine pregătit, înarmat cu tot ce trebuie, dotat, versat: ~ *equitatu* CIC. bine pregătit în ce priveşte cavaleria, *paratiores ab omni re* CIC. mai bine dotaţi în orice privinţă, *omnibus vel naturae vel doctrinae praesidiis ad dicendum parati* CIC. înarmaţi pentru arta vorbirii cu toate calităţile naturale sau cu cele dobîndite prin studiu, *Scaevola in iure paratissimus* CIC. Scaevola, foarte versat în ştiinţa dreptului, ~ *simulatione* TAC. maestru în arta prefăcătoriei.

parātus[2], *ūs m.* 1 preparative, pregătiri: *funebris paratus* TAC. preparative de înmormîntare, *omisso paratu invadendae Syriae* TAC. neglijînd preparativele pentru invadarea Syriei; 2 (*frecv. pl.*) aranjament, podoabă, pompă: *veniam nullis paratibus orant* OV. cer iertare pentru lipsa de orice lux, *Tyrios induta* ~ OV. îmbrăcată într-un costum tyrian.

paraverēdus, *ī m.* cal de poştă în plus COD. TH.

parazōnium, *iī n.* pumnal mic MART.

Parca, *ae f.* (*frecv. pl.* **Parcae**) Parcă, una dintre cele trei zeiţe ale destinului (*Clotho, Lachesis şi Atropos*);

(*fig.*) destin: *Parcae fatalia nentes stamina* TIB. Parcele care torc firele destinului, *dura* ~ OV. destinul cel crud.

parcē *adv.* 1 cu economie, sobru; (*peior.*) zgîrcit, meschin: *frumentum* ~ *metiri* CAES. a distribui grîul cu economie, ~ *vivere* CIC. a trăi sobru, ~ *parcus* PL. din cale-afară de zgîrcit; 2 moderat, reţinut, prea puţin: *scripsi de te parce* CIC. am scris prea puţin despre tine, *quam parcissime* COL. cît mai puţin; 3 (*oc.*) rar: *parcius quatiunt fenestras* HOR. C. *1, 25, 1* mai rar îţi bat la ferestre.

parceprōmus, *ī m.* care-şi deschide greu punga, zgîrcit PL.

parciloquium, *iī n.* sobrietate în vorbire APUL.

parcimōnia, *ae f. v.* **parsimonia**

parcitās, *ātis f.* economie, moderaţie, măsură: ~ *animadversionum* SEN. moderaţia în pedepse.

parciter *adv.* (*v.* **parce**) POMPON.

parcō, *ere, peperci* (rar *parsī*), *parsum* (şi *parcitum*) *vi.*; (*poet. şi arh.*) *vt.* 1 a face economii, a economisi: (*cu dat.*) ~ *impensae* LIV. a economisi cheltuiala, *te rogo sumptu* (= *dat.*) *ne parcas ulla in re* CIC. te rog să nu faci economie la nimic, (*cu ac.*) *pecuniam parsit* PL. şi-a economisit banii, *argenti atque auri talenta gnatis parce tuis* VERG. Aen. *10, 532* păstrează talanţii de argint şi de aur pentru copiii tăi; 2 a cruţa, a avea grijă, a ţine seama, a nu distruge: *non mulieribus, non infantibus pepercerunt* CAES. n-au cruţat nici femeile, nici copiii, *aedificiis publicis et privatis pepercit* CIC. a cruţat clădirile publice şi particulare, *quibus parserat fortuna* NEP. pe care norocul îl cruţase, ~ *valetudini* CIC. a avea grijă de sănătate, ~ *auribus et consuetudini* CIC. a nu jigni urechile şi uzanţele, (*impers.*) *Cleomeni parcitur* CIC. Cleomene este cruţat; 3 a se abţine, a renunţa, a înceta: ~ *lamentis* LIV. a se abţine de la bocete, *parce bello* VERG. încetează războiul, *illi auxilio peperci* CIC. m-am lipsit de acel ajutor, *parce metu* (= *dat.*) VERG. nu te teme, (*cu inf.*) *parce iura societatis iactare* LIC. nu mai vorbi de legile alianţei, *parce pias scelerare manus* VERG. nu-ţi pîngări mîinile sfinte, (*cu abl.*) *precantes ut a caedibus parceretur* LIV. rugîndu-se să fie cruţaţi de masacre; [arh. *parsis* PL. = *peperceris*; pf. *parcui* NAEV.; p. viit. *parsurus* LIV., SUET., dar şi *parciturus* HIER.].

parcus (*3*) *adj.* 1 econom, strîngător, sobru; (*peior.*) avar, zgîrcit: *colonus parcissimus* CIC. cultivatorul cel mai econom, *senex parcissimus* PL. bătrînul cel mai zgîrcit, ~ *pecuniae suae* TAC. zgîrcit cu banii lui, *veteris non* ~ *aceti* HOR. care nu se zgîrceşte la oţet vechi; 2 prea moderat, reţinut, sobru: ~ *in laudibus* PLIN. IUN. reţinut în elogii, *parcissimus vini* SUET. prea reţinut de la vin, *operā haud fui* ~ *meā* PL. nu mi-am precupeţit munca, *in cibum parci* IUST. sobri la mîncare; 3 (*poet.*) puţin, mic: *parco sale contingere* VERG. a presăra cu un strop de sare, ~ *somnus* OV. somn neîndestulător, *parco vulnere violare corpus* SIL. a atinge corpul cu o rană uşoară, *parca lucerna* PROP. opaiţ slab (cu puţin ulei).

pardaliacē, *ēs f.* şi **pardalianches,** *is n.* (*bot.*) omag (*Aconitum*) (*plantă otrăvitoare*) PLIN.

pardalis, *is f.* (*zool.*) panteră (*Felis pardus*) CURT.

pardus, *ī m.* (*zool.*) leopard, panteră (*Felis pardus*) IUV.

parēās, *ae m.* (un fel de) şarpe LUC.

parecbasis, *is f.* digresiune SERV.

parectātos şi parectātus (*3*) *adj.* băieţandru, flăcăiaş LUCIL.

paredros (-drus), *ī m.* cel care asistă (pe cineva) TERT.

parēgoria, *ae f.* uşurare, alinare APUL.

parēgoricus (*3*) *adj.* care calmează, care alină M. EMP.

parēlion, *iī v.* **parhelion**

parens[1], *ntis m. f.* [*pario*] 1 tată *sau* mamă, (*pl.*) părinţi: ~ *tuus* CIC. tatăl tău, *alma* ~ *Idaea deum* VERG. dalbă zeiţă de pe Ida, mama zeilor, (*caritas*) *inter natos et parentes* CIC. iubirea dintre copii şi părinţi; 2 bunic, strămoş: *Sardinia parentibus nostris erepta* LIV. Sardinia răpită strămoşilor noştri; 3 (*rar*) rudă; 4 (*fig.*) părinte, fondator, inventator: *Socrates,* ~ *philosophiae* CIC. Socrate, părintele filozofiei, *Urbis* ~ *Romulus* LIV. Romulus, întemeietorul Romei, (*Mercurius*) *lyrae* ~ HOR. Mercur, inventatorul lirei; *Parens* HOR. C. *1, 12, 13* Iupiter, părintele zeilor şi al oamenilor [genit.pl. rar *parentium*].

parens[2], *ntis. p. pr. v.* **pareo** // **parentes,** *ntium m. pl.* supuşi: *parentes abunde habemus* SALL. avem din belşug supuşi, *ex voluntate parentium* VELL. după voinţa supuşilor.

parentālis (*2*) *adj.* al părinţilor, al părinţilor morţi: *parentales umbrae* OV. umbrele părinţilor; *Parentales dies* OV. ziua de comemorare a părinţilor // **Parentālia,** *ium n. pl.* parentalii (*sărbătoare anuală în memoria morţilor*), ziua morţilor.

Parentātiō, *ōnis f.* comemorarea morţilor la Parentalii TERT.

parentēla, *ae f.* înrudire CAPIT.

parenthesis, *is f.* paranteză; epenteză (*intercalare a unei litere sau silabe într-un cuvînt*) CHARIS.

Parentium, *iī n.* oraş în peninsula Istria (*azi, Parenzo*).

parentō (*1*) *vi.* 1 a aduce o ofrandă *sau* un sacrificiu în memoria defunctului: *Cethego parentemus* CIC. să prăznuim amintirea lui Cethegus; 2 a răzbuna pe cineva ucis [cazul dat.] printr-un sacrificiu de expiere [cazul abl.]: *civibus Romanis, qui Gallorum perfidiā interissent,* ~ CAES. a-i răzbuna pe cetăţenii romani care pieriseră prin perfidia gallilor, *parentandum regi sanguine coniuratorum esse* LIV. trebuie să fie răzbunat regele prin moartea conspiratorilor, *denuntiant omnium sanguine duci parentaturos* CURT. anunţă că-l vor răzbuna pe comandant ucigîndu-i pe toţi, ~ *maioribus excidio urbis* CURT. a-i răzbuna pe strămoşi prin dărîmarea oraşului, *eius supplicio uxoris Manibus parentavit* CURT. a răzbunat manii (spiritul) soţiei lui prin torturarea aceluia, *internecione hostium iustae irae parentatum est* CURT. prin măcelărirea duşmanilor, s-a dat satisfacţie unei mînii îndreptăţite.

pareō, *ēre, uī, itum vi.* 1 a apărea, a se arăta: *festinant trepidi quoties paruit Hermogenes* MART. se grăbesc speriaţi de cîte ori apare Hermogenes, *cui pecudum fibrae, caeli cui sidera parent* VERG. Aen. *10, 176* pentru care măruntaiele animalelor şi stelele cerului nu au secrete, (*impers.*) *paret* CIC. este vădit,

este clar CIC. Mil. *15*, *si paret* [cu inf.] dacă este vădit că ... ; **2** a apărea la ordinul cuiva, a fi în slujba cuiva: ~ *magistratibus et praeministare servorum vice* GELL. a se prezenta la ordinul magistraţilor şi a-i sluji în locul sclavilor; **3** a da ascultare, a asculta (de): ~ *dicto* LIV. a da ascultare poruncii, ~ *praecepto* CIC. a urma învăţătura, ~ *imperio* CAES. a împlini porunca, (*impers.*) *imperanti paretur* SEN. se dă ascultare celui ce porunceşte, (*poet.*) *carina paret incerta duobus* OV. vasul dă şovăitor ascultare celor două forţe (vînturilor şi valurilor); **4** a se supune, a fi sub conducerea, a fi dependent (de); a se face rob: *nulla fuit civitas quin Caesari pareret* CES. n-a fost cetate care să nu fie sub stăpînirea lui Caesar, *oppidum, quod regi paret* PLIN. oraş care e sub stăpînirea regelui, *necessitati* ~ *coguntur* CIC. sînt obligaţi să se supună necesităţii, ~ *cupiditatibus* CIC. a se face sclavul patimilor, ~ *iracundiae* CIC. a se lăsa tîrît de mînie, *gulae parens* HOR. rob al gurii (mîncăcios).

parergon, *ī n.* adaos, accesoriu, ornament accesoriu PLIN., VITR.

parhēlion (**parēlion**), *iī n.* imagine falsă a unui soare dublu (*datorită fenomenului de refracţie şi de halo*) SEN.

parhippus, *ī m.* cal de adaos COD. TH.

parhypatē, *ēs f.* coardă *sau* notă apropiată de cea mai joasă VITR.

pariambōdes, *is n.* (*vers.*) picior compus din doi iambi plus o silabă lungă DIOM.

pariambus, *ī m.* pariamb (*picior metric*): *1*) pirichiu QUINT. (∪∪); *2*) bacheios (∪∪– –) DIOM. *sau* picior compus dintr-o silabă lungă şi patru scurte DIOM.

Pariānus (*3*) *adj. v.* **Parium**

pariās, *ae m. v.* **pareās**

pariātiō, *ōnis f.* încheiere a socotelilor, reglare a unui cont, plată integrală DIG.

pariātor, *ōris m.* cel care reglează un cont, cel care achită integral datoria DIG.

pariātōria, *ae f.* **1** achitare a unei datorii; **2** (*fig.*) eliberare de ... [cu genit.] AUG.

paricid... *v.* **parricid...**

pariēs, *etis m.* perete, zid de casă (*spre deosebire de* murus *„zid de cetate"*): *intra parietes* CIC. între patru pereţi (între intimi), *intra parietes suos* SEN. între pereţii săi (în liniştea casei sale), *tua res agitur, ~ cum proximus ardet* HOR. cînd arde casa vecinului, asta te priveşte şi pe tine.

parietālis (*2*) *adj.* de zid: ~ *herba* M. EMP. (*bot.*) paracherniţă (*Parietaria officinalis*).

parietārius (*3*) *adj.* de zid, de perete: *structor* ~ FIRM. zidar, *herba parietaria* APUL. (*bot.*) paracherniţă (*Parietaria officinalis*).

parietinus (*3*) *adj.* de zid TERT. // **parietinae**, *ārum f. pl.* ziduri dărîmate, dărîmături, ruine: *Corinthi parietinae* CIC. ruinele Corintului, *Epicuri parietinae* CIC. dărîmăturile casei lui Epicur.

Parīlicium *v.* **Palilicium**

Parilis *v.* **Palilis**

parilis (*2*) *adj.* (*poet.*) egal, asemănător: *parili aetate* OV. de aceeaşi vîrstă.

parilitās, *ātis f.* egalitate, paritate APUL.

parimembris (*2*) *adj.* compus din membre de frază egale // **parimembre**, *is n.* (*ret.*) isocolon.

pariō[1] (*1*) *vt.* şi *vi.* **1** a face egal: *pariari Deo* TERT. a se face egal cu Dumnezeu; **2** a achita integral o datorie, a regla un cont DIG.; **3** a face negoţ, a trafica LAMPR.; **4** a fi egal: *pariant inter se* TERT. sînt egali între ei.

pariō[2], *ere, peperi, partum* (*paritūrus*) *vt.* **1** a naşte (*despre oameni*), a făta (*despre animale*): *qua nocte Olympias peperit* CURT. în noaptea în care Olympiada a născut, *asinum parituram fuisse* CIC. (zicea că) va naşte un măgar, ~ *ovum* CIC. a oua, a face un ou; **2** (*gener.*) a da naştere: *fruges et reliqua quae terra pariat* CIC. grînele şi celelalte produse ale pămîntului, *ligna putrefacta vermiculos pariunt* LUCR. lemnele putrede fac viermişori; **3** (*fig.*) a crea, a produce, a cauza; a-şi face, a dobîndi, a cîştiga: *verba parienda sunt* CIC. trebuie create cuvinte noi, ~ *dolorem, voluptatem* CIC. a produce durere, plăcere, ~ *alicui curas* PROP. a pricinui cuiva griji, *sibi ~ maximam laudem* CIC. a-şi cîştiga cea mai mare glorie, ~ *sibi salutem* CAES. a se salva, ~ *amicos officio et fide* SALL. a-şi face prieteni prin îndatoriri şi lealitate, *sibi letum* ~ VERG. a-şi pune capăt zilelor // **partus** (*3*) *p. pf.* cîştigat, dobîndit: *praeda improbe parta* CIC. pradă dobîndită în mod necinstit, *bona honeste parta* QUINT. bunuri cinstit cîştigate // **parta**, *ōrum n. pl.* bunuri dobîndite, agonisealǎ: *parta amittere* SALL. a pierde cele cîştigate.

Parion *v.* **Parium**

Paris, *idis m.* Paris (*numit şi Alexandros, fiul lui Priam, regele Troiei, care, răpind-o pe Helena, soţia regelui Menelau, a fost cauza războiului troian*).

Parīsiacus (*3*) *adj.* al parisiilor (*v. infra*).

Parisiī, *ōrum m. pl.* parisii (*neam celtic de pe cursul Senei, avînd drept capitală* Lutetia Parisiorum, *azi Paris*).

parison *n.* corespondenţă între membrele unei fraze MART. CAP.

paritās, *ātis f.* paritate ARN.

pariter *adv.* **1** în părţi egale AFRAN. *apud* NON.; **2** la fel: *caritate non ~ omnes egemus* CIC. nu toţi simţim la fel nevoia de afecţiune, (cu *ut*) ~ *moratus, ut pater huius fuit* PL. la fel de cumsecade cum a fost şi tatăl lui, (cu *cum*) *Siculi mecum ~ moleste ferunt* CIC. sicilienii suportă tot atît de greu ca şi mine, (cu *atque* şi ac.) *vultu ~ atque animo varius* SALL. tot atît de schimbător la faţă ca şi la suflet, ~ *ac si hostis adesset* SALL. ca şi cum duşmanul ar fi de faţă, (*cu dat.*) ~ *ultimae* (*provinciae*) *propinquis parebant* LIV. provinciile cele mai îndepărtate se supuneau la fel cu cele apropiate; **3** în acelaşi timp, totodată: ~ *multos invadere* QUINT. a ataca pe mai mulţi deodată, ~ *cum vita sensus amittitur* CIC. simţirea se pierde o dată cu viaţa, *hanc ~ vidit, ~ heros optavit* OV. pe aceasta cum eroul o văzu, cum o dori.

paritō, *āre vi.* a se pregăti [cu inf.] PL.

pāritor, *ōris m.* slujitor de gardă AUR. VICT.

paritūrus[1] (*3*) *p. viit. v.* **pario**

paritūrus[2] (*3*) *p. viit. v.* **pareo**

Parium, *iī n.* Parion (*oraș și port în Mysia pe Hellespont, colonie milesiană*) // **Pariānus** (*3*) *adj.* din Parion.

Parius (*3*) *adj.* din Paros / **Pariī**, *ōrum m. pl.* locuitorii insulei Paros.

parma[1], *ae f.* 1 scut (*mic și rotund, pe care-l purtau pedestrașii ușor înarmați, călăreții sau gladiatorii*); 2 gladiatorul — *Thraex* — înarmat cu un asemenea scut MART. *9, 69, 8*; 3 supapă la foale AUS.

Parma[2], *ae f.* oraș în Gallia Cispadană (*renumit prin lînurile lui*) // **Parmensis** (*2*) *adj.* din (de) Parma // **Parmensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Parma.

parmātus (*3*) *adj.* [*parma*] înarmat cu scut ușor LIV.

Parmenidēs, *is m.* Parmenide din Elea (*filozof grec*).

Parmeniō (-iōn), *ōnis m.* Parmenion (*unul dintre generalii lui Alexandru cel Mare*).

Parmensis (*2*) *v.* **Parma**

parmula, *ae f.* mic scut (rotund) HOR.

parmulārius, *iī m.* partizan al gladiatorilor înarmați cu scut ușor (*v. Thraex*) QUINT.

Parnassus (Parnāsus), *ī* și **Parnassos (Parnāsos)**, *i m.* Parnas (*munte prăpăstios cu două piscuri în Phocida, la poalele căruia se găseau Delphi și izvorul Castaliei consacrat lui Apollo, lui Bacchus și Muzelor*) // **Parnāsius (Parnassius)** (*3*) *adj.* al Parnasului, delfic, olimpic, al Muzelor // **Parnassis (Parnāsis)**, *idis adj. f.* al Parnasului OV.

Parnēs, *ēthis m.* muntele Parnes (*situat în Attica, la hotarul cu Beoția*).

parō (*I*) *vt.* 1 a pregăti, a face pregătiri, a prepara, a orîndui, a aranja: ~ *cuncta ad bellum* CAES. a face toate pregătirile de război, *quae opus fuere ad nuptias paravi* TER. am pregătit tot ce era necesar pentru nuntă, ~ *fugam* CIC. a face pregătiri de fugă, ~ *incendia* SALL. a pune la cale incendieri, ~ *insidias alicui* SALL. a pregăti curse cuiva, ~ *se ad discendum* CIC. a se apuca de învățat, *alterutri se fortunae parans* VELL. pregătindu-se pentru ambele eventualități; 2 a se pregăti, a-și pune în gînd, a se gîndi: (*cu inf.*) *munitiones institutas parat perficere* CAES. se gîndește să termine fortificațiile plănuite, *in Apuliam proficisci parabat* SALL. se gîndea să plece în Apulia, *in nemus ire parant* VERG. hotărăsc să meargă în pădure, (cu *ut*) *animo virili ut sis, para* TER. pregătește-te să fii curajos, (cu *ad*) *ad iter* ~ LIV. a se găti de drum, (*abs.*) *at Romani festinare*, ~, *alius alium hortari* SALL. dar romanii zoreau, se pregăteau, se îmbărbătau reciproc; 3 a. a procura [cu sau fără *sibi*]: *parabo aliquam fidicinam* PL. am să-mi procur o flautistă, *cetera quae parantur pecuniā* CIC. celelalte, care se procură pe bani, *amicitias* ~ SALL. a-și face prietenii; b. (*spec.*) a cumpăra pe bani: *cogito trans Tiberim hortos aliquos* ~ CIC. mă gîndesc să cumpăr niște grădini dincolo de Tibru, *iumenta impenso* ~ *pretio* CAES. a-și cumpăra vite de povară pe un preț mare, *servi aere parati* SALL. sclavi cumpărați cu bani.

parō, *ōnis m.* barcă GELL.

parochia, *ae v.* **paroecia**

parochus, *i m.* 1 furnizor oficial de cele necesare unui magistrat călătorind în provincie (găzduire, hrană, lemne, fîn) HOR. S. *1, 5, 46*; 2 gazdă, amfitrion HOR. *2, 8, 36*.

paroecia (parochia), *ae f.* 1 dieceză, parohie HIER.; 2 biserică SID.

paroemiacum, *ī n.* vers paremiac (*dimetru anapestic catalectic*) SERV.

paromoeon, *i n.* aliterație, asonanță DIOM.

paronomasia, *ae f.* (*ret.*) paronomază (*alăturare de cuvinte care sună asemănător, dar diferă ca sens*).

parōnychia, *ōrum n. pl.* și **parōnychiae**, *ārum f. pl.* panarițiu (*inflamație în jurul unghiei*).

parōnyma, *ōrum n. pl.* cuvinte derivate DIOM.

Paropamisadae, *ārum m. pl.* și **Paropamisiī**, *ōrum m. pl.* paropamisii (*popor din Asia Centrală*).

Paropamisus (-anisus), *i m.* lanț de munți în Asia Centrală (*azi, Hindukush*) PLIN.

paropsis, *idis f.* farfurie, castron PETR., IUV.

paroptus (*3*) *adj.* fript, la frigare APIC. (*despre pui*).

Paros (Parus), *ī f.* una dintre insulele Cyclade (*celebră prin minele de marmură; locul de naștere al poetului Archilochus*).

parotis, *idis f.* 1 inflamare a glandelor parotide, oreion PLIN.; 2 (*arhit.*) consolă VITR.

parra, *ae f.* numele unei păsări de rău augur (pupăză, cucuvea [?]) PL., HOR.

Parrhasia, *ae* și **Parrhasiē**, *es f.* ținut și oraș în sudul Arcadiei // **Parrhasis**, *idis adj. f.* parrhasian, arcadian: *Parrhasis ursa* sau *Arctos* ursoaica arcadiană (*Callisto, fiica lui Licaon, regele Arcadiei, iubită de Iupiter, transformată din gelozie de Iunona în ursoaică și apoi de către Iupiter în constelația Ursa-Mare*); *Parrhasides stellae* OV. Ursa-Mare // **Parrhasis**, *idis f.* Callisto // **Parrhasius**[1] (*3*) *adj.* 1 parrhasian, arcadian: *Parrhasia virgo* OV. Callisto, *Parrhasius Evander* VERG. arcadianul Evadru, *Parrhasia dea* OV. Carmenta; 2 de pe Palatin, imperial (*fiindcă regele arcadian Evandru, venit în Italia, s-a stabilit pe Palatin*); *Parrhasia domus* MART. palatul imperial.

Parrhasius[2], *iī m.* Parrhasius din Ephes (*pictor de pe la finele sec. al V-lea î.e.n., contemporan și rival al lui Zeuxis*); (*pl.*) *Parrhasii* CIC. pictori de talia lui Parrhasius.

parricida (pāricīda), *ae m.* și *f.* paricid (*ucigaș al unuia dintre părinți sau al unei rude de sînge*); (*gener.*) ucigaș, asasin al șefului statului, al unui concetățean; trădător de patrie, criminal.

parricīdālis (*2*) *adj.* de paricid, de asasin; *parricidale scelus* IUST. crimă de paricid, *parricidale bellum* FLOR. război criminal (război civil).

parricidāliter *adv.* ca un paricid AUG.

parricidātus, *ūs m.* crimă de paricid QUINT.

parricīdiālis (*2*) *adj. v.* **parricidalis**

parricīdium, *iī n.* 1 paricid (*ucidere a unui părinte sau a unei rude de sînge*): ~ *patris et patrui* CIC. uciderea tatălui și a unchiului, ~ *filii* LIV. uciderea fiului, ~ *fraternum* CIC. fratricid; 2 crimă de înaltă trădare, trădare de patrie; 3 asasinare a unui concetățean CIC.; 4 nume dat de senat idelor lui martie (*ziua asasinării lui Caesar*) SUET. Caes. *88*.

pars, *partis f.* 1 parte, porțiune, fracțiune: ~ *urbis* CIC. o parte a orașului, ~ *inferior fluminis* CAES. cursul

inferior al fluviului, *in omnibus vitae partibus* CIC. în toate perioadele vieții, *copias in quattuor partes distribuere* SALL. a împărți trupele în patru părți, *dimidia* ~ CIC. jumătate, *tertia* ~ CAES. o treime, *duobus partibus plus* CIC. cu două treimi mai mult, *tres partes* CAES. trei pătrimi, *novem partes* NEP. nouă zecimi, *magna, bona, multa, maxima pars* [cu genit. part.] o mare, o bună, cea mai mare parte, *maior ~ populi* CIC. majoritatea cetățenilor; (*în diferite îmbinări*): *pars ... pars* sau *pars ... alii* unii ... alții; *parte ... parte* pe (în) o parte ... pe alta; *magna parte* sau *magnam* (*maximam*) *partem* în mare (în cea mai mare) parte, *magnam partem ex iambis constat* CIC. constă în mare parte din iambi, *maximam partem pecore vivunt* CAES. în cea mai mare parte, se hrănesc cu carne; *ex parte* în parte, parțial, *decemviros ex parte de plebe creare* LIV. a alege în parte decemviri dintre plebei, *ex parte gaudeo* CIC. în parte mă bucur, *ex parte magna tibi assentior* CIC. în mare măsură, sînt de acord cu tine, *ex aliqua parte* într-o oarecare măsură, întrucîtva: *ne minima quidem ex parte* în nici un chip, nicidecum, *multis ex partibus* în multe privințe, *multis partibus plures* CIC. cu mult mai mulți, *multis partibus inferior* CAES. cu mult mai prejos; *nulla parte* în nici o privință, *omni* (*ex*) *parte* în orice privință, sub toate raporturile, *in omnes partes* în toate privințele, *ab omni parte beatus* HOR. fericit sub toate raporturile; *pro mea* (*tua*) *parte* după puterile mele (tale), dinspre partea mea (a ta), *pro sua quisque parte* CIC. fiecare după puterile lui, *pro virili parte* după puteri, *plus quam pro parte laborat* CIC. muncește mai mult decît e datoria lui; *a sinistra parte* CAES. din stînga, *in eam partem* în acest sens, *in eam partem accipio* TER. în acest sens înțeleg eu, *in utramque partem* în amîndouă sensurile (pro și contra), *magna vis est fortunae in utramque partem* CIC. mare e puterea sorții și la bine, și la rău, *nullam in partem disputo* CIC. nu discut în nici un sens (nu mă pronunț), *in optimam partem aliquid accipere* CIC. a lua o vorbă în sensul cel mai bun, *per partes* parte de parte, în amănunt; **2 a.** participare, parte, partaj: *aliquem in partem vocare* CIC. a chema pe cineva ca parte la moștenire, *in partem rei venire* CIC. a veni ca parte a bunurilor la moștenire, *in partem praedae vocare* LIV. a chema ca părtaș la pradă; **b.** (*pl.*) cote de participare în afaceri, acțiuni: *magnas partes habuit publicorum* CIC. a avut mari cote de participare la lucrările publice; **3** (*pl.*) părți ale pămîntului, regiune, ținut: *ad Orientis partes* CIC. în părțile Orientului, *in extremis partibus orbis* OV. în cele mai îndepărtate părți ale lumii; **4** (*frecv. pl.*) partidă, facțiune: *in altera parte esse* CIC. a fi în cealaltă partidă, *nullius partis esse* CIC. a nu fi de nici o parte, *animus a partibus reipublicae liber* CIC. spirit liber de luptele de partid, *civis bonarum partium* CIC. cetățean din partidul conservator; **5** parte în proces: *advocati partis adversae* QUINT. avocații părții adverse, *una tantum parte audita* SEN. fiind ascultată doar o parte; **6** (*pl.*) rol al unui actor: *primas partes agere* TER. a juca rolul principal, *partes discere* TER. a-și învăța rolul; (*fig.*) *transactis meis partibus* CIC. terminîndu-mi misiunea, *partes accusatoris obtinet* QUINT. are rolul de acuzator, *suas partes implere* CIC. a-și împlini misiunea, *partes imperatoris* CIC. misiunea comandantului, (*rar sg.*) ~ *defensoris* QUINT. rolul apărătorului; **7** porție de mîncare: *paene proieci partem meam* PETR. era aproape să-mi arunc porția, (*pl.*) *equiti avidius vescenti partes suas misit* SUET. unui cavaler ce mînca prea lacom i-a trimis porția lui; **8** (*anat.*) membru; *naturae partes* organele genitale PHAEDR.; [forme rare: ac. *partim* LIV.; abl. *parti* PL., LUCR. ș.a.].

parsī *pf. v.* **parco**

parsimōnia, *ae f.* **1** economie: *quam magnum vectigal est ~ !* CIC. ce mare venit este economia!, *sera ~ in fundo est* SEN. tîrzie e economia cînd ai ajuns la fund, (*pl.*) *parsimoniae* PL. obiceiurile de a economisi; **2** (*ret.*) sobrietate a unui orator CIC. Or. *84*.

parsūrus (*3*) *v.* **parco**

parta, *ae f.* femeia care a născut COL.

Parthāōn, *onis m.* rege în Calydon — capitala Aetoliei —, tatăl lui Oeneus // **Parthāonidēs,** *ae m.* descendent din Parthaon (Meleagru) // **Parthāonius** (*3*) *adj.* al lui Parthaon; aetolian.

Parthēnī (Parthinī), *ōrum m. pl.* parthinii (*neam illyric*).

partheniae, *ārum m. pl.* copii din flori IUST.

parthenice, *ēs f.* (*bot.*) mușețel (*Matricaria chamomilla*): *alba parthenice* CATUL. *61, 194* floarea albă de mușețel.

parthenis, *idis f.* și **parthenium (-ion),** *iī n.* (*bot.*) pelinariță (*Artemisia vulgaris*) PLIN.

parthenium (-ion), *iī n.* (*bot.*) paracherniță (*Parietaria officinalis*); nume al altor plante.

Parthenius[1], *iī m. 1*) munte în Arcadia // **Parthenius** (*3*) *adj.* al muntelui Parthenius: *Partheniae valles* OV. văile parthenice; *2*) *Parthenium mare* AMM. Marea Parthenică (*partea Mării Mediterane din apropierea Ciprului*).

Parthenius[2], *iī m.* Parthenius din Nicea (*poet și gramatic grec, maestru al lui Vergilius*); nume al altor persoane.

Parthenōn, *ōnis m.* templul zeiței Pallas Athena — Minerva (*pe acropola ateniană*).

Parthenopaeus, *i m.* viteazul fiu al lui Meleagru și al Atalantei (*unul dintre „cei șapte contra Thebei", mort în luptă*) VERG. Aen. *6, 480*.

Parthenopē, *es f.* una dintre Sirenele care s-au aruncat în mare cînd Ulises le-a scăpat din mrejele cu care-l înlănțuiseră (*corpul ei a fost aruncat de valuri pe coasta unde s-a ridicat apoi orașul Parthenope, mai tîrziu Neapole*): *me dulcis alebat* ~ VERG. G. *4, 564* mă hrănea dulcele oraș Parthenope, *in otia nata* ~ OV. Neapole, destinat vieții fără trudă // **Parthenopēius** (*3*) *adj.* al Parthenopei (Neapolelui) OV.

Parthī, *ōrum m. pl.* parții (*neam iranian din zona de sud a Mării Caspice, renumiți călăreți și arcași cu care romanii au avut războaie îndelungate*): *Parthis mendacior* HOR. mai mincinos decît parții (vestiți prin încălcarea tratatelor), (*sg.colect.*) *timet celerem fugam Parthi* HOR. se teme de fuga cea rapidă a par-

ţilor (*care obişnuiau să simuleze că se retrag în goana cailor, ca să-l înşele pe duşmanul ce-i urmărea*) // **Parthia,** *ae f.* ţara parţilor // **Parthicus** (*3*) **a.** al parţilor, partic: al perşilor, persan: *Parthicum bellum* CIC. războiul cu parţii, *Parthicae pelles* DIG. piei din Parthia, marochin; **b.** *Parthicus* (supranume al lui Septimius Severus şi al altor împăraţi romani) // **Parthus** (*3*) *adj.* al parţilor, partic; persan.

Parthiēnē, *ēs f.* ţara parţilor CURT.

Parthīnī, *orum v.* **Partheni**

partiāriō *adv.* împărţind pe jumătate, la jumătate CAT., APUL.

partiārius (*3*) *adj.* care are o parte din ..., care participă: ~ *colonus* GAI. cultivator de pămînt care are o parte din produse, ~ *legatarius* DIG. legatar pentru o parte din moştenire // **partiārius,** *iī m.* părtaş: ~ *erroris tui* TERT. părtaş al rătăcirii tale.

particeps, *cipis adj.* părtaş: (*cu genit.*) ~ *sceleris in regem* TAC. părtaş la crimă împotriva regelui, ~ *omnium consiliorum* NEP. părtaş la toate planurile, (rar cu *ad*) ~ *ad omne secretum Pisoni erat* TAC. era confidentul lui Piso la orice secret; ~ *tori* OV. soţ // **subst.** *m.* tovarăş; *meus* ~ TER. tovarăşul meu.

participābilis (*2*) *adj.* participant CHALCID.

participālis (*2*) *adj.* (*gram.*) participial QUINT.

participātiō, *ōnis f.* participare; împărtăşire AUG.

participātum, *ī n.* (*gram.*) participiu MART. CAP.

participātus, *ūs m.* participare; ~ *imperii* participare la conducere.

participiālis (*2*) *adj.* (*gram.*) participial QUINT.

participiāliter *adv.* (*gram.*) participial.

participium, *iī n.* **1** participare; *omni participio abstinere* COD. IUST. a se abţine de la orice participare; **2** (*gram.*) participiu VARR., QUINT.

participō (*I*) *vt.* **1** a împărtăşi: *servum sui participat consilii* PL. îi împărtăşeşte sclavului planul său, *aliquem familiarium* ~ *de amica heri* PL. a vorbi unuia dintre ai casei despre iubita stăpînului, *quid agant participant nos* PL. ne comunică ce fac; **2** a împărţi: ~ *suas laudes cum aliquo* LIV. a împărţi gloria sa cu cineva, *participato cum eo regno* IUST. domnia fiind împărţită cu acela; **3** a lua parte (la), a participa (la); ~ *lucrum et damnum alicuius* DIG. a participa la cîştigul şi la paguba cuiva.

particula, *ae f.* **1** părticică: ~ *caeli* CIC. părticică de cer, ~ *arenae* HOR. un pumn de nisip, *infantibus particulas in os inserere* CIC. a băga copiilor în gură bucăţele (de mîncare); **2** (*ret.*) inciză (*membru mic dintr-o frază ritmată*) QUINT.; **3** (*gram.*) particulă.

particulāris (*2*) *adj.* particular APUL.; parţial COD. IUST.

particulāriter *adv.* în particular APUL.

particulātim *adv.* bucăţică de bucăţică, pe parcele: *hominem* ~ *excarnificare* SEN. a sfîşia un om bucăţică de bucăţică, *grex* ~ *facilius quam universus convalescit* COL. oile se vindecă mai uşor una cîte una decît toate laolaltă, *terra attributa* ~ *hominibus* VARR. pămînt atribuit pe parcele oamenilor, *summatim, non* ~ *narrare* RH. HER. a povesti sumar, nu în detaliu.

particulātiō, *ōnis f.* subdiviziune MART. CAP.

particulō, *ōnis m.* comoştenitor POMPON.

partilis (*2*) *adj.* **1** divizibil AUG.; **2** particular, individual AMM.

partiliter *adv.* parţial, separat ARN.

partim *adv.* [din *pars* — ac. sg. arh. cu sens de adv.] o parte, parte, în parte: (*cu genit.*) *eorum* ~ *invitissimi castra sunt secuti* NEP. dintre aceştia, o parte au urmat absolut fără voia lor tabăra; *partim ... partim* = *alii ... alii* sau *alios ... alios*: *eorum* ~ *in pompa,* ~ *in acie illustres esse voluerunt* CIC. dintre aceştia, unii au vrut să fie iluştri în elocinţă pompoasă, alţii în luptele din for, ~ *copiarum ad expugnandum mittit,* ~ *ipse ducit* LIV. o parte din trupe o trimite să ia cu asalt, pe alta o conduce el însuşi, *bestiarum terrenae sunt aliae* ~ *aquatiles* CIC. dintre animale, unele sînt terestre, altele acvatice, (cu *ex* şi abl.) ~ *ex nobis ita timidi sunt, ut* ... ~ ... CIC. unii dintre noi sînt atît de timizi, încît ..., alţii ...; (*abs.*) ~ *metu, partim religione impeditus* CAES. împiedicat în parte de teamă, în parte de superstiţie, ~ *quod* ... ~ *quod* ... CAES. fie pentru că ..., fie pentru că ...

partiō[1], *ōnis f.* [*pario*] naştere PL.; ouat VARR.

partiō[2] (*IV*) *vt.* a împărţi: ~ *praedam cum illis* PL. a împărţi prada cu aceia, *provincias inter se partiverant* SALL. îşi împărţiseră provinciile între ei, *partitis copiis cum legato* CAES. trupele fiind împărţite cu adjunctul său.

partior, *īrī, ītus sum vt. dep.* a împărţi: ~ *bona cum eo* CIC. a împărţi bunurile cu acela, *opus inter se partiuntur* CAES. îşi împart treaba între ei, (*praedam*) *socios partitur in omnes* VERG. distribuie prada la toţi tovarăşii.

partipedes versus *m. pl.* versuri în care fiecare cuvînt fomează un picior DIOM.

partītē *adv.* ordonat, metodic CIC. Or. *99.*

partītiō, *ōnis f.* **1** împărţire: ~ *praedae* CIC. împărţirea prăzii, *cum pecunia ex partitione deberetur* CIC. deoarece i se datora o sumă de pe urma împărţirii moştenirii; **2** diviziune, clasificare; (*ret.*) diviziune (*a materiei unui discurs*): *Partitiones oratoriae* „Diviziunea părţilor artei elocinţei" (*titlul unei opere a lui Cicero*); ~ *artium* CIC. clasificarea artelor.

partitūdō, *inis f.* [*pario*] naştere: ~ *propinqua* PL. Aul. *75* naştere apropiată.

partītus (*3*) *p. pf. v.* **partio** *şi* **partior**

partuālis (*2*) *adj.* care provine dintr-o naştere TERT.

Partula, *ae f.* zeiţa naşterilor TERT.

partūra, *ae f.* fătare, naştere VARR.

partūriō, *īre, īvī* (*iī*) *vi.* şi *vt.* **1** a fi în durerile facerii, a fi gata să nască: *vereor, si clamorem eius audiat, ne* ~ *intellegat* PL. mă tem ca el, auzind ţipetele acesteia, să nu înţeleagă că ea e în durerile facerii; (*prov.*) *parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* HOR. se screm munţii să nască: se va naşte un şoarece caraghios, *parturit omnis arbos* VERG. toţi copacii înmuguresc, *parturit gramine solum* COL. solul începe să se acopere de iarbă; **2** (*fig.*) a se căzni să producă, a se chinui: *ut dolor pariat, quod iamdiu parturit* CIC. pentru ca durerea să nască ceea ce de multă vreme se căzneşte să producă, *si tamquam parturiat unus pro pluribus* CIC. dacă unul singur s-ar screme, să zic aşa, pentru toţi; **3** (*gener.*) a ameninţa să

producă, a naşte: *respublica periculum parturit* CIC. o primejdie mocneşte în statul nostru, *neque parturit perpetuos imbres* (*Notus*) VERG. (vîntul Notus) nu aduce mereu ploi; [impf. *parturibat* PHAEDR., APUL.].

parturītiō, *ōnis f.* naştere AUG.

partus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pario**

partus[2], *ūs m.* **1** naştere, facere, fătare: *cum appropinquare partus videretur* CIC. cum părea că se apropie sorocul naşterii, *quas Nox uno eodemque tulit partu* VERG. pe care Noaptea le-a creat printr-una şi aceeaşi naştere; **2** (*concrt.*) odraslă, făt, copil; fruct: *partum ferre* (*gerere*) PLIN. a fi însărcinată, *partum edere* (*eicere, eniti*) a naşte, a făta, *coniux sex partus enixa* TAC. soţie care a născut şase copii, *partus Ledae* PROP. odraslele Ledei (Helena şi Clytaemnestra), *bestiae pro suo partu propugnant* CIC. animalele se luptă pentru odraslele lor; **3** (*fig.*) origine: ~ *oratorum* CIC. originile elocinţei; [dat. sg. *partu* PROP.; dat. pl. *partubus* HOR.; genit. arh. *parti* PACUV. şi *partuis* VARR.].

parum *adv.* [*parvus*] puţin, prea puţin, nu destul: *duas dabo, una si ~ est* PL. îţi voi da două, dacă una e prea puţin, (*cu genit.*) *satis eloquentiae, sapientiae* ~ SALL. avea destul talent al vorbirii, dar puţină înţelepciune, *sunt ea ~ firma* CIC. acestea sînt prea puţin solide, ~ *constans* CIC. puţin statornic, ~ *multi* CIC. nu prea mulţi, prea puţini, *fuerunt non ~ multi qui* ... CIC. au fost destul de mulţi oameni care ..., *non ~ saepe* CIC. destul de des, *haud ~ callide* LIV. cu destulă dibăcie, *parumne est quod homines fefellisti?* CIC. nu e destul oare că ai înşelat oamenii?, *haec facinora impune suscepisse ~ habuerunt* SALL. au considerat prea puţin (nu s-au mulţumit) că au comis aceste ticăloşii, ~ *habebat summa accepisse, nisi* ... VELL. i se părea prea puţin de a fi ajuns la rangul cel mai înalt, dacă nu ...; [v. **minus** (= *comp.*) şi **maxime** (= *superl.*)].

parumper *adv.* [*parum per*] **1** pentru puţin timp, puţin timp, o clipă: ~ *opperire me hic* TER. aşteaptă-mă o clipă aici; **2** (*rar*) în scurt timp, repede ENN.

Parus, *ī v.* **Paros**

parvē *adv.* puţin VITR.; (*superl.*) *parvissime* C. AUR. foarte pe scurt.

parviloquium, *iī n.* sobrietate în vorbire BOETH.

parvior, parvissimus *comp.* şi *superl.* rar folosite de la **parvus**

parvitās, *ātis f.* micime: ~ *terrae* PLIN. micimea pămîntului, *mea* ~ VAL. MAX. slăbiciunea puterii mele.

parvolus (*3*) *adj. v.* **parvulus**

parvulum *adv.* foarte puţin.

parvulus (*3*) *adj.* micuţ, foarte mic, neînsemnat: *parvola formica* HOR. micuţa furnică, *parvula proelia* CAES. lupte uşoare; (*spec. despre vîrstă*) *a parvulo* TER. de mic copil, *ab parvulis labori student* CAES. de cînd sînt mici muncesc, *a parvula aetate* IUST. de la o vîrstă fragedă, ~ *Aeneas* VERG. un Aeneas mititel, *illae rei ego sum* ~ PL. pentru treaba aceea eu sînt prea mic (necopt).

parvus (*3*) *adj.* **1** (*ca dimensiuni*) mic: *quam parva sit terra* CIC. cît de mic e pămîntul, ~ *et angustus locus* CIC. loc mic şi îngust, *parvi pisciculi* CIC. peştişori mici; **2** (*ca timp*) puţin, scurt: *in parvo tempore* LUCR. în scurt timp, *parvo post tempore* VAL. MAX. scurt timp după aceea, *parva vita* LUC. viaţă scurtă; **3** (*ca număr, cantitate*) mic, slab: ~ *numerus navium* NEP. mic număr de corăbii, *parva pecunia* CIC. sumă mică de bani, *parva manus* SALL. o mică trupă, ~ *cruor* LUC. puţin sînge. **4** (*ca valoare*) mic, neînsemnat: *pretio parvo vendere* CIC. a vinde cu preţ mic, *esse parvi pretii* TER. a fi de mică valoare, *beneficium parvum* CIC. binefacere neînsemnată, *parva munera* HIER. daruri neînsemnate, *esse parvi animo* CIC. a avea un suflet mic (meschin), *homo parvo ingenio* PLIN. IUN. om cu un spirit strîmt, *parvum carmen* HOR. poezie modestă // **parvus**, *i m.* *parvus carmina fingo* HOR. eu, om de stare umilă, fac poezii, *parvi properemus et ampli* HOR. săraci şi bogaţi să ne grăbim ...; **5** (*ca vîrstă*) mic: *parvi liberi* CIC. copii mici, *mihi parvo* HOR. mie pe cînd eram copil // **s.m.** *a parvis* CIC. de copii, *a parvo* LIV. de copil, din copilărie // **parvum**, *i n.* ceea ce este puţin: *neque enim est umquam penuria parvi* LUCR. niciodată nu este lipsă de acest puţin, *parvo contentus* CIC. mulţumit cu puţin, *vivitur parvo bene* HOR. se trăieşte bine cu puţin, *parvo potens* VERG. bogat în sărăcia lui; (*la genit. sau abl. preţului*): *parvi aliquid facere* PL. (*aestimare* PL., *ducere* CIC., *pendere* PL.) a socoti ceva de puţin preţ, *parvi esse* a fi de puţin preţ, *parvi refert* puţin importă, *parvo emere* HOR. (*vendere* CIC.) a cumpăra, a vinde cu preţ mic, *parvo constare* SEN. a costa puţin, *parvo curare* CIC. a procura pe un preţ mic; [comp. *minor*, superl. *minimus*, dar rar *parvior* C. AUR. şi *parvissimus* LUCR. *1, 615*].

pascālis (*2*) *adj.* care paşte CAT., LUCIL.

pasceolus, *ī m.* pungă de piele PL. Rud. *1314*.

Pascha, *ae f.* şi **Pascha**, *atis n.* **1** Paşti (*sărbătoare iudaică şi creştină*); **2** mielul pascal VULG.

Paschālis (*2*) *adj.* de Paşti COD. TH.

pascō, *ere, pāvī, pastum vt.* **1** a face să pască vitele, a duce la păscut: *quisquis greges armentaque pavit* OV. oricine a păscut vreodată turmele şi cirezile, *pecora pastum propellere* LIV. a mîna vitele la păscut; *non, me pascente, capellae carpetis florentem cytisum* VERG. voi, căpriţe, nu veţi mai paşte, cînd vă duc la păşunat, drobul înflorit; (*poet.*) a lăsa să pască: *collium asperrima pascunt* VERG. Aen. *11, 319* pun oile să pască înălţimile cele mai aspre ale colinelor; **2** a creşte vite, a întreţine vite: *bene* (*male*) ~ CIC. a întreţine bine (rău) vitele, a fi bun (rău) crescător de vite, *quid refert quantum pascat* HOR. ce importă cîte vite are?, *plures calones atque caballi pascendi* HOR. ar trebui să ţin mai mulţi rîndaşi şi mai mulţi cai; **3** (*despre animale*) a paşte: *tunc pascebant herbosa Palatia vaccae* VERG. pe atunci pe Palatinul acoperit de iarbă păşteau vacile; (*vi.*) *saltibus in vacuis pascunt* VERG. ele pasc în rîpe singuratice, (*abs.*) *pascentes a flumine reice capellas* VERG. alungă de la rîu căpriţele care pasc; **4** (*fig.*) a hrăni, a alimenta, a întreţine: *fundus pascit erum* HOR. proprietatea îl hrăneşte pe stăpîn, *viginti ven-*

tres pasco et canem PETR. hrănesc douăzeci de burţi şi un cîine, *nulla provinciarum pascente Italiam* PLIN. nici una dintre provincii nealimentînd Italia, *Pergama paverunt flammas* OV. Pergamul alimenta flăcările, *aether sidera pascit* LUCR. *1, 231* eterul alimentează astrele, *spes pascis inanes* VERG. hrăneşti speranţe deşarte, *eius cruciatu ~ oculos* CIC. a-şi desfăta ochii cu chinuirea acestuia, *animum pictura pascit inani* VERG. îşi încîntă sufletul cu un tablou fără viaţă; 5 a lăsa să crească, a spori: *~ barbam* HOR. a-şi lăsa barbă, *~ Baccho crinem* VERG. a lăsa să-i crească părul în cinstea lui Bacchus, *~ nummos alienos* HOR. Ep. *1, 18, 35* a spori capitalul altuia (prin dobînzile plătite), *iugera pascimus agri* MART. *10, 58, 9* întreţinem (cultivînd şi îngrăşînd) cîteva iugăre de pămînt.

pascor, *pasci, pastus sum* pas.-refl. al vb. **pasco** a se hrăni, a paşte: *pascuntur frondibus* VERG. se hrănesc cu frunze, *si pulli non pascentur* LIV. dacă puii nu vor mînca, *pascuntur virides armenta per herbas* VERG. cirezile pasc prin păşunile verzi; (*fig.*) *illi qui maleficio et scelere pascuntur* CIC. cei care se hrănesc din blestemăţii şi crime; (*poet. vt.*) *pascuntur silvas* VERG. G. *3, 314* pasc prin păduri, *coluber mala gramina pastus* VERG. năpîrca ce a mîncat ierburi veninoase, *pastos boves agere ad flumina* VERG. a mîna la rîu boii după ce au păşunat.

pascua, *ae f.* păşunat, mîncare TERT.

pascuālis (*2*) *adj.* de păşune; la păşune VULG.

pascuum, *ī n.* păşune: *pascua laeta* OV. păşuni bogate, *gregem in pascua mittere* VERG. a trimite turma la păşune.

pascuus (*3*) *adj.* de păşunat: *non arvus hic, sed ~ est ager* PL. pămîntul acesta nu e bun de arat, ci de păşunat.

Pāsiphaa, *ae* şi **Pasiphaē**, *es f.* Pasiphae (*fiica Soarelui, soţie a lui Minos regele Cretei, mamă a Phedrei, a Ariadnei, a lui Androgeus şi, în fine, prin însoţirea cu un taur frumos, a Minotaurului*) // **Pasiphaēia**, *ae f.* fiica Pasiphaei (Phedra) OV.

Pāsitelēs, *is m.* renumit sculptor CIC., PLIN.

Pāsithea, *ae* şi **Pāsitheē**, *ēs f.* una dintre cele trei Graţii CATUL.

passer, *eris m.* 1 vrabie: *~ meae puellae* CATUL. vrabia dragei mele, *meus pullus ~* PL. Cas. *128* păsărelul meu (*termen de mîngîiere*); 2 *passer marinus* AUS. (*ornit.*) struţ (*Struthio camelus*); 3 (*iht.*) cambulă (*Pleuronectus flesus*) HOR., PLIN.

passercula, *ae f.* vrăbiuţă (*termen de mîngîiere*).

passerculus, *i m.* vrăbiuţă PL., CIC.

passerīnus (*3*) *adj.* de vrabie POMPON.

passibilis (*2*) *adj.* 1 susceptibil de suferinţă, pasibil; pasiv ARN.; 2 sensibil TERT.

passibilitās, *ātis f.* pasibilitate; pasivitate ARN.

passibiliter *adv.* dureros TERT.

passim *adv.* [*passus, pando*²] 1 răspîndit în toate părţile, în dezordine; peste tot, pretutindeni: *ille iit ~, ego ordinatiam* CIC. el mergea în debandadă, eu ordonat, *Numidae nullis ordinibus ~ considerant* CAES. numizii, nepăstrîndu-şi unităţile, se aşezară în toate părţile, *in vicos ~ suos diffugiunt* LIV. fug în debandadă în satele lor, *~ per forum* CIC. peste tot prin for, *~ in nostris versibus* LUCR. peste tot în versurile mele; 2 de-a valma, fără deosebire, laolaltă: *servi cum dominis ~ in conviviis recumbunt* IUST. la ospeţe stau laolaltă sclavii şi stăpînii, *veteres ~ amarunt* TIB. strămoşii făceau dragoste fără deosebire (cu orice femeie), *scribimus indocti doctique poemata ~* HOR. cultivaţi, necultivaţi, toţi fără deosebire scriem poezii, *navigia ~ amittere* TAC. a pierde toate corăbiile.

passiō, *ōnis f.* 1 suferire, pătimire: *~ poenarum* APUL. suferirea pedepselor; (*rel.*) *passio Christi* VULG. povestirea patimilor lui Cristos; 2 suferinţă, boală: *corporum passiones* ARN. bolile trupului; 3 suferinţă sufletească, patimă AUG.; 4 perturbare (în natură) APUL.

passionālis (*2*) *adj.* susceptibil de suferinţă, supus durerii TERT.

passīvē¹ *adv.* [*passus, pando*²] răspîndit în dezordine: *crines per colla passive dispersi* APUL. M. *11, 3* părul ei răsfirat în dezordine pe gît.

passīve² *adv.* [*patior*] (*gram.*) la pasiv PRISC.

passīvitās¹, *ātis f.* [*pando*] dezordine, confuzie, promiscuitate TERT.

passīvitās², *ātis f.* [*patior*] (*gram.*) diateza pasivă PROB.

passīvus¹ (*3*) *adj.* [*pando*] 1 răspîndit în toate părţile, comun, general: *passivae cupiditates* FIRM. pasiuni comune oamenilor; 2 în dezordine, indistinct: *seminum passiva congeries* APUL. M. *6, 10* o grămadă de seminţe laolaltă // **passīvī**, *ōrum m. pl.* vagabonzi AUG.

passīvus² (*3*) *adj.* [*patior*] 1 susceptibil de simţire ARN.; 2 (*gram.*) pasiv CHAR.

passum, *ī n.* [*pando*] vin din struguri uscaţi la soare PL., VERG.

passus¹ (*3*) *adj. p. pf. v.* **pando** *şi* **patior**

passus², *ūs m.* [*pando*²] 1 pas: *sequere me ... tres unos passus* PL. urmează-mă (puţin) doar trei paşi, *rapidis feruntur passibus* VERG. merg cu paşi repezi, *coniunctis spatiantur passibus* OV. merg cu paşi egali, *lentis passibus* OV. cu paşi rari; (*oc.*) urma pasului: *tui specto si sint in litore passus* OV. privesc dacă pe ţărm sînt urmele paşilor tăi; 2 pas (*dublu pas, măsură de lungime a drumului, egală cu cinci picioare romane sau 1,479 m*): *mille passus* o milă romană (= *1 479 m*), *ducenta millia passuum* CIC. două sute de mile romane; [rar genit.pl. *passum* PL.].

pastillicans, *ntis adj.* în formă de cocoloş, de pilulă, rotund PLIN.

pastillulus, *ī m.* mică pilulă M. EMP.

pastillum, *ī n.* pîinişoară, turtă mică VARR.

pastillus, *ī m.* 1 turtă mică; 2 pilulă, pastilă (*medicament*), pastilă parfumată: *pastillos cogere* PLIN. a forma în pilule, *pastillos Rufillus olet* HOR. Rufillus miroase a pastile parfumate.

pastināca, *ae f.* 1 (*bot.*) păstîrnac (*Pastinaca sativa hortensis*) PLIN.; 2 (un fel de) calcan (*peşte*) PLIN.

pastinātiō, *ōnis f.* săpătură a viţei; pămîntul săpat al viţei COL.

pastinātor, *ōris m.* cel care sapă via COL.

pastinātum, *ī n.* pămîntul săpat COL.

pastino (*1*) *vt.* a săpa pămîntul: ~ *vineas* PLIN. a săpa vița.

pastinum, *i n.* 1 sapă, cazma COL.; 2 săpatul viei COL.; 3 pămîntul săpat, desțelenit PALL.

pastiō, *ōnis f.* [*pasco*] 1 creștere a vitelor, a păsărilor, a albinelor etc. VARR.; 2 pășune CIC.

pastophorī, *ōrum* (*-um*) *m. pl.* pastofori (*preoți care la procesiuni purtau mici racle cu chipurile zeilor*) APUL. M. *11, 17.*

pastophorium, *iī n.* cameră a pastoforilor HIER. (*v. supra*).

pastor, *ōris m.* păstor; păzitor de găini, gîște etc.; (*fig.*) păstor, conducător: ~ *populi* QUINT. păstorul poporului.

pastorālis (*2*) *adj.* de păstor, păstoresc: *pastorali habitu* LIV. în haine de păstor, ~ *canis* COL. cîine ciobănesc.

pastorāliter *adv.* ca un bun păstor FORT.

pastorīcius (*3*) *și* **pastōrius** (*3*) *adj.* de păstor, păstoresc: *pastoricia fistula* CIC. fluier păstoresc, *pastoria sacra* OV. serbări păstorești (Palilii) OV.

pastūra, *ae f.* păscut PALL.

pastus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pasco** *și* **pascor**

pastus[2], *ūs m.* [*pasco*] păscut, mîncare a animalelor (rar a omului); (*fig.*) hrană CIC.

patagiārius, *iī m.* ceaprazar, fabricant de ciucuri, găitane, franjuri PL. Aul. *509.*

patagiātus (*3*) *adj.* cu franjuri (*despre un veșmînt*) PL.

patagium, *iī n.* volan cu franjuri, bandă, galon APUL.

patagus, *i m.* o boală PL. *apud* MACR.

Patara, *ōrum n. pl.* oraș în sudul Lyciei (*unde era un vestit oracol al lui Apollo*) // **Pataraeus** (*3*) *adj.* din Patara // **Patareus,** *ei* (*-eos*) *m.* Patareul (cel adorat la Patara, Apollo) // **Patarānī,** *ōrum m. pl.* locuitorii din Patara.

Patavinitās, *ātis f.* vorbire padovană QUINT.

Patavīnus (*3*) *adj.* de Patavium, patavin // **Patavīnī,** *orum m. pl.* locuitorii din Patavium (patavinii).

Patavium, *iī n.* oraș în ținutul venet (*întemeiat de Antenor și loc de naștere al istoricului Titus Livius; azi, Padova*).

patefaciō, *ere, fēcī, factum* (la pas. **patefīō,** *fierī, factus sum*) *vt.* 1 a deschide, a desface larg: ~ *iter per Alpes* CIC. a deschide un drum prin Alpi, ~ *aures assentatoribus* CIC. a-și deschide urechile lingușitorilor, ~ *hostibus portas* LIV. a deschide dușmanilor porțile, ~ *ordines* (*aciem*) LIV. a lărgi rîndurile, ~ *sulcum aratro* OV. a tăia o brazdă cu plugul; 2 (*fig.*) a da la iveală, a descoperi: ~ *odium suum* CIC. a-și manifesta ura, ~ *verum* CIC. a da la iveală adevărul, *coniuratio patefacta* CIC. conspirație descoperită.

patefactiō, *ōnis f.* 1 deschidere (a unei răni) TH. PRISC.; 2 (*fig.*) dare la iveală, dezvăluire: ~ *quasi rerum apertarum definitio est* CIC. definiția este un fel de dezvăluire a lucrurilor ascunse.

patefīō *v.* **patefaciō**

patella, *ae f.* 1 blid de lut *sau* de metal, strachină, farfurie adîncă: *modicā cenare olus patellā* HOR. a mînca toate legumele dintr-un castron de rînd, ~ *grandis cum simulacris deorum* CIC. castron mare cu chipuri de zei (*pentru sacrificiile zeilor*); 2 rotula genunchiului (*ca o găoace*) CELS.; 3 o boală a măslinului (*în formă de ciupercă*) PLIN.

patelarii dii *m. pl.* zeii lari (*cărora li se aduceau ofrande în castronașe*) PL. CIST. *522.*

patena *v.* **patina**

patens, *ntis p. pr. v.* **pateo** // **adj. 1** deschis, descoperit: *in campis patentibus* SALL. pe întinsul cîmpiilor, *via patentior* LIV. drum mai liber, *dolium patentissimi oris* COL. bute cu gura foarte largă; 2 (*fig.*) clar, evident: *causa patenti* OV. dintr-o cauză cunoscută (anume).

patenter *adv.* clar, evident: *patentius* CIC. mai clar.

pateō, *ēre, uī vi.* 1 a. a fi larg deschis: *valvae patent* CIC. ușile sînt deschise, *plagae patentes* LIV. răni deschise; b. (*spec. despre locuri*) a fi accesibil, a fi liber (de orice piedică): *semitae non patent* CAES. cărările nu sînt practicabile, *quibus curia patet* CIC. cărora venirea în senat le este liberă; 2 a se întinde (*în spațiu*): *Helvetiorum fines milia passuum CCXL patebant* CAES. țara helveților se întindea pe o lungime de 240 de mile romane, *Tuscorum opes late terra marique patebant* LIV. puterea etruscilor se întindea departe pe mare și pe uscat; (*fig.*) *praeceptum patet latius* CIC. recomandarea are o aplicație mai largă; 3 (*fig.*) a sta (a se afla) la dispoziție: *res familiaris eius patuit temporibus meis* CIC. averea acestuia mi-a stat la dispoziție în momentele mele grele, *patet omnibus gloriae campus* PL. cîmpul gloriei este deschis tuturor, *video patere aures tuas querelis omnium* CIC. văd că urechile tale sînt deschise plîngerilor tuturor; 4 a fi lipsit de apărare, a fi expus: *patens vulneri equus* LIV. cal expus rănilor, *longis morbis senectus, acutis aduloscentia magis patet* CELS. bătrînețea e mai expusă bolilor cronice, tinerețea celor acute; 5 a se vedea clar, a se arăta clar; (*fig.*) a fi evident: *patent praestigiae* PL. scamatoria (înșelăciunea) se vede clar, *vera patuit dea* VERG. s-a arătat clar ca zeiță, *res patent* CIC. lucrurile sînt evidente; (impers.): *patet aeternum id esse* CIC. este evident că aceasta este eternă.

pater, *tris m.* 1 tată: *patre certo nasci* CIC. a se naște dintr-un tată cunoscut, *patre nullo* LIV. din tată necunoscut, *pater familias* (*familiae*) capul familiei; 2 (*pl.*) a. părinți, înaintași, strămoși: *patrum nostrorum aetas* CIC. generația părinților noștri, *patres maioresque nostri* CIC. părinții și strămoșii noștri; b. senatori, patricieni CIC., LIV.; 3 tată (*în semn de cinstire deosebită*): ~ *Iuppiter* VERG., ~ *Aeneas* VERG. Iupiter Tatăl, Tatăl Aeneas, *Laeneus* ~ VERG. Tatăl Bacchus, ~ *patriae* CIC. tatăl patriei, ~ *patratus* CIC. capul fețialilor; 4 întemeietor, căpetenie: *Herodotus,* ~ *historiae* CIC. Herodot, părintele istoriei, *Zeno,* ~ *Stoicorum* CIC. Zenon, părintele stoicilor, ~ *gregis* OV. capul turmei (berbecul), ~ *cenae* HOR. amfitrionul ospățului, ~ *esuritionum* CATUL. capul înfometaților.

patera, *ae f.* cupă plată și largă pentru sacrificii CIC., HOR.

Paterculus, *ī m.* supranume roman (*de ex.*: *Velleius Paterculus, istoric roman*).

paterfamilias *v.* **pater**

paternē *adv.* părintește AUG.

paternitās, *ātis f.* 1 paternitate VULG.; 2 sentimente părinteşti AUG.

paternus (*3*) 1 *adj.* al tatălui, părintesc: *iniuria paterna* TER. nedreptatea tatălui, *bona paterna* CIC. bunurile părinteşti, *solium paternum* CIC. tronul părintesc; 2 (*poet.*) părintesc, natal: *terra paterna* OV. pămîntul natal; 3 (*gram.*) ~ *casus* PRISC. cazul genitiv.

patescō, *ere, patuī vi.* [*pateo*] 1 a se deschide: *atria longa patescunt* VERG. sălile largi se deschid, *patescit portus* VERG. se deschide un port; 2 a se întinde (*în spaţiu*): *imperium quod Rubrum ad mare patescit* TAC. imperiul care se întinde pînă la Marea Roşie, *neque poterat* ~ *acies* TAC. nu se puteau lărgi liniile de luptă; 3 a se descoperi, a se arăta clar, a se vedea: *Danaum patescunt insidiae* VERG. cursele danailor ies la iveală, *quae res patescit* CIC. acest lucru se vede bine.

patētae, *ārum f. pl.* şi **patēti**, *ōrum m. pl.* curmale PLIN.

pathetice *adv.* patetic MACR.

pathēticus (*3*) *adj.* patetic MACR.

pathicus (*3*) *adj.* 1 invertit CATUL.; 2 obscen, neruşinat: *pathicissimi libelli* MART. scrieri foarte obscene.

pathos *n.* pasiune MACR.

patibilis (*2*) *adj.* [*patior*] 1 suportabil: *patibiles dolores* CIC. dureri suportabile; 2 dotat cu simţire: *patibilem naturam habet* CIC. are o natură simţitoare; 3 pasiv LACT.

patibulātus (*3*) *adj.* atîrnat pe furci PL. Most. *56*

patibulum, *ī* n. 1 furcă patibulară (*un fel de cruce de spînzurat pentru torturarea sclavilor şi criminalilor, formată dintr-o bară transversală de lemn găurită la mijloc, prin care se introducea şi se fixa gîtul condamnatului, ale cărui mîini se legau sau se pironeau de extremităţi, şi fixată apoi de un stîlp gros*); 2 drug (*utilizat pentru zăvorîrea porţii*) TITIN.; 3 par în formă de furcă (pentru susţinerea viţei) PLIN.

patibulus, *ī m. v.* **patibulum**

patiens, *ntis p. pr. v.* **patior** // **adj.** 1 care suportă, capabil să suporte, rezistent: *corpus* ~ *inediae* SALL. trup rezistent la foame, *amnis navium* ~ LIV. rîu navigabil, *patientior in laboribus* CIC. ducînd mai bine la eforturi, ~ *vetustatis* PLIN. care rezistă timpului; 2 solid, tare: *saxo patientior illa* PROP. aceea, mai tare ca piatra; 3 răbdător, indulgent: *ne offendam tuas patientissimas aures* CIC. ca să nu jignesc urechile tale atît de răbdătoare.

patienter *adv.* cu răbdare: ~ *ferre difficultates* CAES. a suporta răbdător greutăţile.

patientia, *ae f.* 1 putere de a îndura, rezistenţă: ~ *famis et frigoris* CIC. rezistenţă la foame şi la frig, *patientiā paupertatis ornati* TAC. prevăzuţi cu puterea de a îndura sărăcia, (*poet.*) *quem duplici panno* ~ *velat* HOR. Ep. *1, 17, 25* pe cel pe care renunţarea la bunurile vieţii îl înfăşoară de două ori în zdrenţe (cinicul); 2 răbdare, indulgenţă: *abuti patientiā nostra* a abuza de răbdarea noastră, *levius fit aliquid patientiā* HOR. prin răbdare, lucrul se face mai uşor; 3 (*peior.*) supunere, ascultare: *servilis* ~ TAC. Ann. *14, 26* supunere de sclav, *Britanniam veteri patientiae restituit* TAC. Agr. *16* a readus Britannia la vechea stare de supunere.

patina, *ae f.* 1 (vas larg de lut sau de metal pentru copt alimente) cratiţă, tigaie: *ut patinae fervent omnes, aperio* PL. cînd toate cratiţele fierb, le descopăr, *animus est in patinis* TER. mi-e mintea doar la cratiţe; 2 (un fel de) prăjitură APIC.

patinārius (*3*) *adj.* de tigaie, de cratiţă: *piscis* ~ PL. As. *180* saramură de peşte, *struices patinariae* PL. Men. *102* grămezi de cratiţe // **patinārius**, *iī m.* mîncău SUET. Vit. *17*.

patiō, *ere* (*arh.*) *v.* **patior**

patior, *patī, passus sum vt. dep.* 1 a suporta, a îndura: ~ *fortiter malum* PL. a suporta cu curaj nenorocirea, *dolor ad patiendum difficilis* CIC. durere greu de suportat, ~ *gravissimum supplicium* CAES., ~ *exsilium, servitutem* CIC., ~ *necem indignam* CIC. a îndura cea mai grea tortură, exilul, sclavia, o moarte nedemnă, *o, passi graviora* VERG. o, voi care aţi îndurat necazuri şi mai mari; 2 a suferi, a fi victima unui rău: ~ *repulsam* OV. a suferi o înfrîngere, ~ *naufragium* SEN. a suferi un naufragiu, ~ *iniuriam* SEN. a suferi o nedreptate, ~ *famem* CURT. a suferi de foame; 3 (*poet. abs.*) a trăi o viaţă grea, a o duce: *in silvis inter spelaea ferarum pati* VERG. B. *10, 53* a-şi duce viaţa în păduri printre vizuinile fiarelor, *sine armis posse pati* LUC. *5, 314* a putea să trăiască fără arme; 4 a îngădui, a permite, a admite: *quantum illius aetatis meae patiebatur pudor* CIC. pe cît îmi îngăduia sfiala mea la acea vîrstă, *hunc patiemur fieri miserum?* TER. vom lăsa oare ca acesta să devină un nenorocit?, *oratorem si patiuntur eumdem esse philosophum* CIC. dacă ei admit că oratorul este totodată şi filozof, *nullum patiebatur esse diem, quin in foro diceret* CIC. nu lăsa să treacă o zi fără să vorbească în for; 5 (*gram.*) *patiendi modus* QUINT. forma pasivă, *habere naturam patiendi* QUINT. a avea formă pasivă.

patiscō (*arh.*) *v.* **patesco**

Patmos (*-us*), *ī f.* una dintre Insulele Sporade.

pator, *ōris m.* deschizătură APUL.

Patrae, *ārum f.* Patras (*oraş şi port în nord-vestul Achaiei*) // **Patrensis** (*2*) *adj.* din Patras // **Patrensēs**, *ium m. pl.* locuitorii din Patras.

patrātiō, *ōnis f.* săvîrşire; încheiere (a păcii) VELL.

patrātor, *ōris m.* săvîrşitor, executor: ~ *maternae necis* TAC. ucigaş al mamei lui.

patrātus (*3*) *p. pf.* (*v.* **patro**): *pater* ~ LIV. căpetenia preoţilor feţiali, care încheie solemn tratatele de alianţă.

patria, *ae f.* loc natal (*ţinut* sau *oraş*), patrie: *patriā Atheniensis an Lacedaemonius* CIC. după locul de naştere, atenian sau lacedaemonian, *patriam obsidere* NEP. a asedia oraşul natal, *signum in patria nostra ponere* PLIN., IUV. a pune statuia în oraşul meu natal (Comum), *crematā patriā* LIV. oraşul natal fiind incendiat, ~ *communis omnium nostrum parens* CIC. patria, mama noastră a tuturor, *nimborum* ~ VERG. patria norilor (locul unde iau naştere norii), ~ *maior* CURT. metropolă.

patriarcha (-es), *ae m.* patriarh TERT.

patricē *adv.* ca un tată PL.

patriciātus, *ūs m.* patriciat, clasa patricienilor SUET.

patricida, *ae m.* patricid CIC.

patricius (*3*) *adj.* de patrician, patrician: *patricii pueri* PL. copii de patricieni, *patricia familia* CIC. familie patriciană // **patricius,** *iī m.* patrician; patriciu (*titlu nobiliar instituit de împăratul Constantin*).

Patricolēs *v.* **Patroclus**

patricus casus *m.* cazul genitiv (*în care se pune numele tatălui*) VARR.

patriē *adv.* părinteşte QUINT.

patrimōniālis (*2*) *adj.* patrimonial DIG.

patrimōniolum, *ī n.* mic patrimoniu HIER.

patrimōnium, *iī n.* patrimoniu, proprietate moştenită de la părinţi, avere: *amittere* ~ NEP. a-şi pierde averea, *comedere* ~ CIC. a mînca averea.

patrīmus (*3*) *adj.* căruia îi trăieşte tatăl: *virgines Vestales cum pueris puellisque patrimis matrimisque* TAC. fecioare Vestale cu copii şi copile al căror tată şi a căror mamă este în viaţă.

patrissō, *āre vi.* a-l imita pe tată, a face pe tatăl PL.

patrītus (*3*) *adj.* părintesc: *patrita illa atque avita philosophia* CIC. acea filozofie moştenită din moşi strămoşi.

patrius (*3*) *adj.* 1 al tatălui, părintesc; moştenit de la tată: *amor ~ in liberos* CIC. dragostea de tată faţă de copiii lui, *patria potestas* CIC. autoritatea tatălui, *~ dolor pedum* PLIN. IUN. durere de picioare moştenită de la tatăl său; (*gram.*) *patrius casus* GELL. cazul genitiv; 2 strămoşesc, tradiţional, natal, naţional: *mos ~ Academiae* CIC. obicei tradiţional al şcolii academice, *dii patrii* CIC. zeii strămoşeşti, *sermo* ~ HOR. limba naţională // **patrium,** *iī n.* nume patronimic QUINT.

patrō (*1*) *vt.* a săvîrşi, a îndeplini, a face: *~ facinus* CIC. a săvîrşi o crimă, *~ promissa* a îndeplini promisiunile, *~ pacem* LIV. a încheia pacea, *~ bellum* SALL. a termina războiul, *patratā victoriā* TAC. victoria fiind cîştigată, *pater patratus ad iusiurandum patrandum* LIV. *1, 24, 6* căpetenia preoţilor feţiali pentru depunerea jurămîntului (la încheierea unui tratat).

patrōcinium, *iī n.* [*patrōcinor*] 1 patronaj, protecţie a unui patron: *cuius patrocinio civitas utebatur* SALL. de-al cărui patronaj se bucura cetatea, *sibi opes et patrocinia quaerere* CIC. a umbla după averi şi protecţii; 2 apărare (în justiţie): *dicendi genus ad patrocinia aptum* CIC. fel de elocinţă potrivit în pledoarii, *patrocinia suscipere* CIC. a lua asupra sa procese de apărare, *profiteri ~ feneratorum adversus plebem* LIV. a se declara apărătorul cămătarilor împotriva plebei; 3 (*fig.*) apărare, justificare, scuză: *~ voluptatis repudiare* CIC. a renunţa la apărarea plăcerii, *difficultatis patrocinia praeteximus segnitiae* QUINT. aducem ca pretext al lenei scuza dificultăţii.

patrōcinor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a lua sub protecţia sa, a apăra [cu dat]: *indotatis patrocinari* TER. a lua apărarea unor femei fără dotă; 2 (*fig.*) a justifica, a motiva: *sibi* ~ PLIN. a se justifica, *quod plerisque patrocinatur* TAC. ceea ce pe cei mai mulţi îi scuză; [**patrocinatus** (*3*) *p. pf.* TERT. cu sens pasiv].

Patroclus (-os), *i m.* Patrocle (*văr şi prieten al lui Achilles, ucis de Hector*).

patrōna, *ae f.* 1 protectoare, apărătoare: *provocatio, ~ civitatis* CIC. apelul la popor, apărare a cetăţenilor; 2 patroană, fosta stăpînă a unui sclav liberat PLIN. IUN.

patrōnālis (*2*) *adj.* datorat patronului DIG.

patrōnātus, *ūs m.* patronat, condiţia de patron: *ius ~* DIG. drepturile patronului asupra libertului.

patrōnus, *ī m.* 1 patron (*protector al unor cetăţeni de condiţie modestă* — clientes — *care se puneau în serviciul şi sub apărarea unor concetăţeni de vază sau a unor oraşe, provincii, asociaţii etc., protector al fostului său sclav liberat* — libertus) *~ coloniae* CIC. patron al unei colonii, *~ plebis* LIV. patron al plebei; 2 avocat, apărător în justiţie: *~ partis adversae* QUINT. avocatul părţii adverse; 3 (*gener.*) apărător: *~ foederum* CIC. apărător al tratatelor.

patrōnymicē (*3*) *adj.* după numele tatălui CHARIS.

patrōnymicus (*3*) *adj.* patronimic, derivat din numele tatălui // **patrōnymicum,** *ī n.* nume patronimic SERV.

patruēlis (*2*) *adj.* 1 de văr bun după tată: *frater ~, soror* ~ GAI. văr, vară după tată // **patruēlis,** *is m.* văr bun după tată: *patruelem suum interemit* SUET. l-a omorît pe vărul lui după tată; 2 (*poet.*) văr.

patruus[1], *ī m.* 1 unchiul după tată, fratele tatălui: *~ magnus, maior, maximus* DIG. fratele bunicului, al străbunicului, al străstrăbunicului după tată; 2 (*fig.*) moralist pedant care-i mustră pe tineri: *ne sis ~ mihi* HOR. nu mă dojeni.

patruus[2] (*3*) *adj.* 1 al unchiului după tată: *ense cadit patruo* OV. cade de sabia unchiului după tată, *patrue patruissime* PL. Poen. *1197* tu, unchiul cel mai unchi (cel mai drag); 2 (*fig.*) sever, dojenitor: *patrua lingua* HOR. limbă care dojeneşte mereu.

Patulcius, *iī m. 1*) supranume al lui Ianus (*al cărui templu era totdeauna deschis în timp de război*) OV. F. *1, 129*; *2*) numele unui datornic al lui Cicero // **Patulciānus** (*3*) *adj.* al lui Patulcius (datornicul) CIC.

patulus (*3*) *adj.* [*pateo*] 1 larg, deschis: *patulis naribus captare auras* VERG. a sorbi aerul cu nările larg deschise, *patulae fenestrae* OV. ferestre deschise; 2 desfăcut, întins, larg: *patuli rami* CIC. ramuri răsfirate, *patula arbor* OV. copac cu ramuri larg răsfirate, *patula loca* TAC. locurile largi; 3 (*fig.*) la îndemîna tuturor, comun, banal HOR. A. P. *132*.

paucīēs *şi* **pauciens** *adv.* de puţine ori, rar TITIN.

pauciloquium, *iī n.* vorbitul puţin, vorba scurtă PL.

paucitās, *ātis f.* număr mic, puţinătate: *~ militum* CAES. număr mic de soldaţi, *~ loci* LIV. îngustimea locului, (*ret.*) *~ in partitione* CIC. limitare la puţine puncte în diviziunea (materiei unui discurs).

pauculus (*3*) *adj.* foarte puţin, puţintel: *in diebus pauculis* PL. în numai cîteva zile, *volo te verbis pauculis* PL. aş vrea să-ţi spun numai două vorbe, *post pauculum tempus* APUL. după puţintel timp.

paucus (*3*) *adj.* (*frecv. pl.* **pauci,** *ae, a*) puţin, puţin numeros: *tibia foramine pauco* HOR. A. P. *203* fluier cu puţine găuri, *paucis diebus post* CIC. puţine zile după aceea, *pauci familiares* CIC. cîţiva prieteni intimi, *pauciora navigia* B. AFRIC. mai puţine corăbii, *ut quam paucissimae plagae sint* CELS. ca să fie cît mai puţine răni // **pauci** *m. pl.*: *pauci de nostris cadunt* CAES. puţini dintre ai noştri cad, *pauci ordini senatorii* CIC. doar cîţiva din clasa senatori-

lor, *paucorum potentia crevit* SALL. puterea oligarhilor a crescut, *cenare cum paucis* PLIN. IUN. a lua masa cu doar cîţiva prieteni, *inter paucos* şi *in paucis* ca puţini alţii, *inter paucos disertus* QUINT. elocvent ca puţini alţii, *in paucis alicui carus* CURT. drag cuiva ca puţini alţii, *paucorum iudicium* CIC. aprecierea celor competenţi // **pauca**, *ōrum n. pl.* puţin, puţine vorbe: *philosophari paucis* CIC. a se ocupa puţin de filozofie, *pauca respondere* HOR. a răspunde puţine vorbe, *ut in pauca conferam* CIC. ca să mă rezum, *paucis exponere* SALL. a expune pe scurt, *cetera quam paucissimis absolvam* SALL. voi explica celelalte cît mai pe scurt.

paulātim *adv.* puţin cîte puţin, pe nesimţite: ~ *licentia crevit* SALL. puţin cîte puţin, dezmăţul a crescut, ~ *ex castris discedere coeperunt* CAES. au început să iasă unul cîte unul din tabără, ~ *aquae addito* CAT. adaugă puţin cîte puţin apă.

Pauliānus (*3*) *adj. v.* **Paulus**

paulisper *adv.* puţin timp, cîteva momente, puţin: ~ *tace* PL. taci puţin, ~, *dum se uxor comparat, commoratus est* CIC. a aşteptat puţin timp, pînă se aranjă soţia, *sedit tacitus* ~, *donec nuntiatum est* ... LIV. stătu tăcut puţin timp, pînă ce s-a anunţat ...

paull... *v.* **paul...**

paulo *şi* **paullo** (abl. al lui *paulum* cu sens *adv.*) cu puţin, puţin: (*cu comp. sau cuvinte cu sens comp.*) ~ *asperior* CIC. puţin mai aspru, ~ *prius* PL. puţin mai înainte, ~ *melior* CIC. puţin mai bun, *verba* ~ *magis prisca* CIC. cuvinte puţin mai vechi, ~ *minus quatuordecim anno* SUET. cu ceva mai puţin de paisprezece ani, ~ *ante* CIC. puţin mai înainte, *post paulo* LIV. puţin după aceea, ~ *antecedunt* CAES. le întrec cu puţin, *verba* ~ *nimium redundantia* CIC. cuvinte puţin prea abundente, *sicut* ~ *mox docebimus* PLIN. cum vom arăta puţin mai departe.

paululātim *adv.* puţin cîte puţin APUL.

paululō *adv.* puţintel: ~ *etiam deterius* CIC. chiar puţintel mai rău.

paululum *adv.* puţintel, foarte puţin: ~ *pecuniae* TER. o mică sumă de bani, ~ *deesse* SEN. a-i lipsi foarte puţin.

paululus (*3*) *adj.* puţintel: *paulula pecunia* PL. ceva bani, *pauluii homines* LIV. oameni micuţi de statură.

paulum *adv.* puţin, prea puţin: ~ *requiescere* CIC. a se odihni puţin, *quod des,* ~ *est* TER. e prea puţin ce ai de dat.

paulus (*3*) *adj.* mic, puţin: *paulo sumptu* TER. cu puţină cheltuială, *animus paulo momento impellitur* TER. sufletul e influenţat de cel mai mic impuls, *paulum lucri* TER. un mic cîştig.

Paulus, *ī m. 1*) cognomen al familiei Aemilia (*de ex.: L. Aemilius Paulus, consulul căzut în anul 216 î.e.n. în lupta de la Cannae, şi fiul său, L. Aemilius Paulus Macedonicus, învingător în anul 168 î.e.n., la Pydna, al lui Perseus, regele Macedoniei, şi tatăl adoptiv al lui Scipio Africanus minor*); *2*) Iulius Paulus (*jurisconsult din epoca împăratului Alexander Severus*) // **Pauliānus** (*3*) *adj.* al lui Paulus: *Pauliana victoria* VAL. MAX. = victoria lui L. Aemilius Paulus Macedonicus asupra lui Perseus, *Pauliana responsa* DIG. = consultaţiile jurisconsultului Iulius Paulus.

pauper, *eris adj.* **1** sărac, fără avere: *homo* ~ CIC. om sărac, *servus domini pauperis* TER. sclavul unui stăpîn sărac, *ex pauperrimo divitem fieri* CIC. a se face, din foarte sărac, bogat, *quod aeque pauperibus prodest, locupletibus aeque* HOR. ceea ce foloseşte la fel celor săraci şi celor plini de bani, (*cu genit.*) ~ *argenti* HOR. care are puţini bani, *horum pauperrimus bonorum* HOR. foarte sărac în astfel de bunuri; **2** (*despre lucruri*) modest, sărăcăcios: *custos pauperis agelli* TIB. păzitor al unei modeste fişii de pămînt, *dona de paupere mensa* TIB. daruri de la o masă sărăcăcioasă, *carmen vena pauperiore fluit* OV. versurile-mi curg dintr-o vînă de inspiraţie mai mică.

pauperculus (*3*) *adj.* biet om sărac, sărman: *anus paupercula* TER. o biată bătrînă săracă.

pauperiēs, *ei f.* **1** (*frecv. poet.*) sărăcie: *pauperiem perferre* VERG. a suporta sărăcia, *angustam pauperiem pati* HOR. a fi strîmtorat de lipsuri; **2** (*jur.*) pagubă (*făcută de un animal*) DIG.

pauperius *adj. comp.* mai sărăcăcios TERT.

pauperō, *āre, ātum vt.* **1** a sărăci: *boni viri me pauperant, improbi augent* PL. Ps. *1128* oamenii cinstiţi mă sărăcesc, pe cînd ticăloşii mă îmbogăţesc; **2** a păgubi, a frustra: *aliquem quassa nuce* ~ HOR. a-l păgubi pe cineva cu o coajă de nucă (cu mai nimic).

paupertās, *ātis f.* sărăcie, venituri modeste: *nihil aliud est* ~ *quam parvi possessio* SEN. sărăcie nu înseamnă altceva decît a avea puţin, *non est* ~ *habere nihil* MART. a nu avea nimic nu se cheamă sărăcie, *paupertatem inopia mutare* VAL. MAX. a schimba sărăcia cu mizeria; (*fig.*) ~ *sermonis* QUINT. sărăcia de exprimare.

paupertātula, *ae f.* (dim. al lui *paupertas*) sărăcie HIER.

paupertīnus (*3*) *adj.* sărac, sărman, biet: *paupertina cenula* APUL. un biet prînz sărac, *contubernia paupertina* AMM. nişte corturi prăpădite.

pauperus (*3*) *adj.* = **pauper**

pausa, *ae f.* pauză, oprire: *pausam dare* ENN. sau *facere* PL. a face o pauză, ~ *vitai* LUCR. încetarea vieţii (moarte), *parva fit ardoris* ~ LUCR. ardoarea dragostei se mai potoleşte o clipă; (*spec.*) *pausas edere* SPART. a face opriri în anume locuri (cîntînd imnuri, la procesiunile în cinstea zeiţei Isis), *pausas explere* SPART. a face toate opririle (la procesiuni isiace).

Pausaniās, *ae m. 1*) general spartan (*învingătorul perşilor în lupta de la Plateea din anul 479 î.e.n.*); *2*) numele altor persoane.

pausārius, *iī m.* [*pausa*] şef al echipei de vîslaşi (*cărora le comandă cadenţa*) SEN. Ep. *56, 5*.

pausātiō, *ōnis f.* pauză AUG.

pausea (pausia), *ae f.* (un soi de) măslină (*din care se producea un ulei foarte bun*) VERG.

Pausiās, *ae m.* Pausias din Sicyona (*pictor grec contemporan cu Apelles*) // **Pausiacus** (*3*) *adj.* al lui Pausias HOR.

pausill... *v.* **pauxill...**

pausō (*I*) *vi.* [*pausa*] a înceta, a se opri VULG.

Pausus, *ī m.* zeul repaosului ARN.

pauxillātim *adv.* puţin cîte puţin PL.

pauxillisper *adv.* în foarte scurt timp; puţin cîte puţin PL.
pauxillitas, *ātis f.* micime AMBR.
pauxillō *adv.* puţintel: ~ *levius* CELS. puţintel mai neted.
pauxillulum, *ī n.* foarte puţină cantitate: ~ *nummorum* TER. foarte mică sumă de bani // **adv.** foarte puţin.
pauxillulus (*3*) *adj.* puţintel, puţintică: *pauxillula fames* PL. puţintică foame.
pauxillum *adv.* foarte puţin, puţintel: ~ *differt* PL. diferă puţintel.
pauxillus (*3*) *adj.* foarte mic, micuţ: *pauxilla ossa* LUCR. oase foarte mici.
pāva, *ae f.* păuniţă AUS.
pavefaciō, *ere, fēcī, factum vt.* a înspăimînta // **pavefactus** (*3*) *p. pf. adj.* înspăimîntat OV.
Paventia, *ae f.* Spaima (*zeiţă care îi înfricoşează pe copii*) AUG.
paveō, *ēre, pāvī vi.* şi *vt.* a fi speriat, a fi tulburat (sufleteşte), a tremura de frică; (*vt.*) a se teme: *paventes equi* OV. caii speriaţi, *ne pave* PL. nu te speria (fii liniştit), *paventes ad omnia* LIV. speriindu-se de orice, *inde admiratione paventibus cunctis* LIV. *7, 34, 8* apoi pe cînd toţi erau cuprinşi de uimire, *sollicitae mentes speque metuque paventes* OV. F. *3, 362* suflete chinuite care se zbat între speranţă şi frică; (*vt.*) *pavet agna lupos* HOR. miaua se teme de lupi, ~ *tristiorem casum* TAC. a se teme de o întîmplare şi mai tristă, *pavetque laedere umbras* OV. se teme să nu jignească spiritul morţilor.
pavescō, *ere vi.* şi *vt.* a se speria, a se teme: ~ *omni strepitu* SALL. a se speria la cel mai mic zgomot, ~ *ad caeli fragorem* SEN. a se speria la bubuitul tunetului, (*vt.*) ~ *bellum* TAC. Ann. *1, 4* a avea frică de război.
pāvi *pf. v.* **pasco** *şi* **paveo**
pavibundus (*3*) *adj.* înfricoşat ARN.
pavīcula, *ae f.* [*pavio*] mai (*unealtă de îndesat şi nivelat pămîntul*) CAT.
pavidē *adv.* cuprins de frică, tremurînd de frică: ~ *fugere* LUCR. a fugi tremurînd de frică.
pavidus (*3*) *adj.* **1** tremurînd de frică, speriat, înspăimîntat; fricos, temător: *castris se* ~ *tenebat* LIV. sta închis în tabără înfricoşat, *miles* ~ TAC. soldatul înspăimîntat, ~ *lepus* HOR. iepurele fricos, *pavida ex somno mulier* LIV. femeia trezindu-se înspăimîntată din somn, (*cu genit.*) *offensionum non* ~ TAC. netemător de duşmăniile pe care şi le-a atras, ~ *maris* LUC. temător de mare, *miles nandi* ~ TAC. soldatul temător să pornească înot, (cu *ad*) *ad omnes suspiciones* ~ TAC. temător la orice bănuială, (*cu inf.*) *non* ~ *mulcere leaenas* SIL. netemîndu-se să mîngîie leoaicele; **2** înfricoşător, înfricoşat: *pavidi metus* OV. temeri înfricoşătoare, *pavidae religiones* LUCR. superstiţii înfricoşătoare, *pavidum murmur* LUC. un murmur de groază, *pavida fuga* SIL. fugă plină de spaimă.
pavīmentātus (*3*) *adj.* pavat cu lespezi, pardosit CIC.
pavīmentō (*I*) *vt.* a bătători pămîntul nivelîndu-l PLIN.; (*fig.*) a bătători AUG.
pavīmentum, *ī n.* [*pavio*] **1** pămînt bătătorit şi nivelat, pardoseală cu lespezi *sau* mozaic, pavaj: *mero tingere* ~ HOR. a stropi pardoseala cu vin; **2** (*rar*) acoperiş de dale la casă (*în Egipt*).
paviō (*IV*) *vt.* **1** a bătători pămîntul, a nivela, a pardosi: *sterquilinia pavitum solum habeant* COL. grămezile de băligar să aibă pămîntul pe care stau bătătorit, *sato pavitur terra* PLIN. pămîntul este bătătorit în jurul a ceea ce s-a semănat; **2** (*fig.*) a bate, a lovi: *undis litoris pavit aequor arenam* LUCR. apa bate cu valurile ei nisipul de pe ţărm.
pavitātiō, *ōnis f.* [*pavito*] tremurare APUL.
pavitō (*I*) *vi.* şi (*rar*) *vt.* a tremura (de frică, de febră): *prosequitur pavitans* VERG. tremurînd de frică continuă povestirea; *uxorem* ~ *nescio quid dixerunt* TER. au spus că soţia are nu ştiu ce tremurături (de febră); (*vt.*) *quae pueri in tenebris pavitant* LUCR. *2, 58* lucruri de care copiii se sperie noaptea.
pāvō, *ōnis m.* (*ornit.*) păun (*Pavo cristatus*) (*pasăre consacrată Iunonei*): *pavo femina* GELL. păuniţă.
pāvōnāceus (*3*) *adj.* de culori diferite (ca o coadă de păun) PLIN.
pāvōnīnus (*3*) *adj.* **1** de păun: *pavonini pulli* COL. pui de păun, *muscarium pavoninum* MART. apărătoare de muşte din pene de păun; **2** variat colorat (ca o coadă de păun) MART.
pavor[1], *ōris m.* spaimă, frică; (*rar*) emoţie: ~, *metus mentem loco movens* CIC. spaima este o frică ce te face să-ţi pierzi capul, ~ *ceperat milites, ne* ... LIV. pe soldaţi îi cuprinsese spaima ca nu cumva să ..., *pavores nocturni* PLIN. spaime de noapte, *pavorem inicere* (*incutere*) *alicui* LIV. a băga frica în cineva, ~ *pulsus* VERG. neastîmpărul emoţiei; (*spec.*) ~ *aquae* PLIN. hidrofobie (*la turbare*).
Pavor[2], *ōris m.* Spaima (*divinitate*) // **Pavōrii,** *ōrum m. pl.* preoţii zeiţei Spaima SERV., VERG.
pavōs *v.* **pavor** PACUV. *apud* CIC.
pāvus, *ī m. v.* **pavo** ENN.
pax[1], *pācis f.* **1** tratat de pace, pace: *pacem facere* (*conficere, pangere*) *cum aliquo* CIC. a face pace cu cineva, *de Pyrrhi pace agitabatur* CIC. se discuta despre pacea cu Pyrrhus, *pacem conciliare inter cives* CIC. a restabili pacea între cetăţeni, *pacem agitare* SALL. sau *exercere* VERG. sau *pace uti* CIC. a trăi în pace, *pace, in pace* CIC. în timp de pace, *pace ac bello* sau *pace belloque* LIV. în timp de pace şi de război, *summa in pace* CIC. în vreme de desăvîrşită pace, *cum bona pace* LIV. în bună pace, netulburat, paşnic, *bella atque paces* SALL. declaraţii de război şi tratate de pace, *pax Romana* dominaţia pacifică romană, imperiul roman, *gentes in quibus Romana* ~ *desinit* SEN. neamuri asupra cărora nu se întinde dominaţia romană // **Pax** Pacea (*divinitate*): *Pacis ad aram* OV. la altarul Păcii; **2** (*fig.*) calm, linişte: ~ *animi* OV. liniştea sufletească, *pacem vultus habet* OV. faţa arată seninătate, *ventorum paces* LUCR. calmul vînturilor, *flumen cum pace delabens in mare* HOR. rîu curgînd liniştit în mare; **3** bunăvoinţă, ajutor: *exorat pacem divum* VERG. imploră bunăvoinţa zeilor, *pacem ab Aesculapio petas* PL. să-i ceri ajutorul lui Aesculap; (*expr.*) *pace tua* sau *pace alicuius* cu permisiunea ta, cu voia cuiva: *pace tua dixerim* CIC. fie spus cu voia ta (fără supărare), *quaeso*

ut liceat, pace quod fiat tua, dare huic ... TER. îţi cer să-mi permiţi — nu mi-o lua în nume de rău — să-i dau acestuia ..., *pace maiestatis eius dixerim* VELL. fie zis fără a jigni maiestatea lui, *pace loquar Veneris, tu dea maior eris* OV. voi zice — să mă ierte Venus — că tu vei fi o mai mare zeiţă.

pax[2] *interj.* ajunge! tăcere! PL.

paxillus, *i m.* (dim. al lui *pālus*) ţăruş, piron VARR.

peccāmen, *inis n.* păcat PRUD.

peccans, *ntis p. pr. v.* **pecco // adj.** greşit, vinovat: *est peccantius vinum dare* C. AUR. este un lucru mai greşit de a-i da vin // **subst.** *peccantes cogere* NEP. a-i constrînge pe vinovaţi, *peccantium poena* SEN. pedeapsa vinovaţilor.

peccanter *adv.* greşit, rău C. AUR.

peccantia, *ae f.* păcat TERT.

peccātēla, *ae f.* păcat TERT.

peccātiō, *ōnis f.* greşeală GELL.

peccātor, *ōris m.* cel care păcătuieşte, păcătos TERT.

peccātōrius (*3*) *adj.* al păcatului TERT.

peccātrix, *īcis f.* cea care păcătuieşte, păcătoasă TER.

peccātum, *ī n.* **1** vină, faptă culpabilă, ticăloşie: *multitudo vitiorum peccatorumque* CIC. mulţimea defectelor şi a ticăloşiilor, ~ *est patriam prodere* CIC. este o crimă a trăda patria, *luere peccata* VERG. a-şi ispăşi păcatele; **2** greşeală: *peccatum suum confiteri* CIC. a-şi mărturisi greşeala, *paucis verbis tria magna peccata* CIC. în cîteva cuvinte, trei mari greşeli.

peccātus, abl. *-ū, m.* greşeală CIC.

peccō (*I*) *vi.* şi *vt.* **1** a da greş, a se poticni, a nu reuşi: *in gestu peccavit* CIC. (actorul) n-a făcut gestul care trebuia, *solve senescentem equum, ne peccet ad extremum* HOR. Ep. *1, 1, 9* deshamă calul care îmbătrîneşte, ca să nu se poticnească la capătul cursei, *unus de toto peccaverat orbe comarum anulus* MART. *2, 66* o singură buclă din toată coroana părului ei nu fusese bine prinsă; **2** a greşi, a face greşeală: (*cu ac.*) *si unam peccavisses syllabam* PL. dacă ai fi greşit la o singură silabă, *multa alia peccat* CIC. face multe alte greşeli, (cu *in*, *erga* şi ac.) *si quid in te peccavi* CIC. dacă am făcut vreo greşeală faţă de tine, *erga te imprudens peccavi* PL. am greşit fără să-mi dau seama faţă de tine, (cu *in* şi abl.) *verbo peccavimus uno* OV. am greşit la un singur cuvînt, ~ *in servo necando* CIC. a greşi în omorîrea sclavului; **3** a păcătui (cu o femeie): ~ *in matrona* HOR. a face dragoste cu o femeie măritată; [*peccasso* PL. = *peccavero*].

pecorōsus (*3*) *adj.* bogat în turme PROP.

pecten, *inis m.* **1** pieptene (*de metal, os, fildeş sau lemn*): *deducere pectine crines* OV. a se pieptăna, *inter pectinem speculumque occupati* SEN. care-şi trec tot timpul pieptănîndu-se şi privindu-se în oglindă; **2** (obiect cu dinţi ca de pieptene): **a.** spată la războiul de ţesut; pieptene la darac: *rarum pectine denset opus* OV. bate cu spata ţesătura rară; (*fig.*) *pecten Niliacus* MART. *14, 150, 2* ţesătură egipteană; **b.** greblă: *pectine verrit humum* OV. grăpează pămîntul cu grebla; **c.** plectru (la liră) VERG. Aen. *6, 647*; (*fig.*) liră VAL. FL.; cînt, poem: *canimus alterno pectine* OV. F. *2, 121* cîntăm în distih elegiac; **d.** o scoică de mare HOR. S. *2, 4, 34*; **e.** pubis PLIN., CELS., părul pubian IUV. *6, 370*; **f.** *pecten Veneris* PLIN. (*bot.*) pieptenele-Venerei, hasmaţuchi (*Anthriscus silvestris*); **g.** dispunere în formă de pieptene: *digitis inter se pectine iunctis* OV. M. *9, 299* cu degetele împreunate ca doi piepţeni unul într-altul.

pectinātim *adv.* în formă de pieptene (*despre degete împreunate*) PLIN.

pectinātus (*3*) *adj.p. pf. v.* **pectino // adj.** în formă de pieptene VITR.

pectinō (*I*) *vt.* **1** a pieptăna: *iuba bene pectinata* APUL. M. *6, 28* coama bine pieptănată; **2** a grăpa PLIN.

pectō, *ere, pexī, pexum* (*pectitum*) *vt.* **1** a pieptăna (părul): ~ *caesariem* HOR. a-şi pieptăna pletele, *pexus pinguisque doctor* QUINT învăţător bine pieptănat şi gras; **2** a pieptăna lîna, a dărăci: *pectitae lanae* COL. lîni dărăcite; **3** a grăpa pămîntul COL., **4** (*fig.*) ~ *fusti* PL. a da o chelfăneală cu băţul, *leno pugnis pectitur* PL. codoşul e stîlcit în pumni.

pectorāle, *is n.* platoşă PLIN.

pectorālis (*2*) *adj.* al pieptului, de piept: ~ *fascia* HIER. bandă care susţine sînul, ~ *tunica* AMM. tunică scurtă (*care acoperă pieptul*).

pectorōsus (*3*) *adj.* pieptos COL.

pectunculus, *i m.* (*mal.*) scoică-pieptene (*Pecten iacoboeus* şi *maximus*) VARR.

pectus, *oris n.* **1** piept: ~ *latum* PLIN. piept lat, *cicatrices adverso pectore exceptae* CIC. urme ale rănilor primite cu pieptul înainte, (*poet. pl. pentru sg.*) *tentat ferire pectora* OV. încearcă să-şi lovească pieptul; **2** (*fig.*) inimă, suflet, curaj; inteligenţă, spirit, minte: *amatur toto pectore* CIC. este iubit din toată inima, *permulcere pectora* VERG. a mîngîia sufletele, *mollities pectoris* OV. suflet moale (sensibil), *vita et pectore puro* HOR. cu viaţă şi conştiinţă curată, *mihi pectora iuncta* OV. suflete unite cu mine, ~ *amicitiae* MART. suflet de prieten; *forti sequemur pectore* HOR. te voi urma cu curaj, *tam certa tulistis pectora* VERG. aţi inspirat atîta curaj; *viri docto pectore* OV. oameni cu spirit cultivat, *rudis et sine pectore miles* OV. soldat necioplit şi lipsit de inteligenţă, *Cytherea nova pectore versat consilia* VERG. Venus frămînta noi planuri în minte, *oculis pectoris hausit* OV. M. *15, 64* şi-a însuşit cu ochii minţii, *excidere pectore tuo* OV. a se şterge din mintea ta (a se uita), *de summo pectore dicere* GELL. a vorbi superficial.

pectusculum, *ī n.* piept delicat HIER.

pecū *n. indecl.* turmă, cireadă: *pecu squamosum* PL. pîlc solzos (peşti), *a pecu absunt* PL. sînt departe de turmă, *pecua ruri pascere* PL. a paşte turmele pe cîmp; [dat. şi abl.sg. *pecu*, pl. *pecua*, *pecuum*, *pecubus*].

pecuāria[1], *ae f.* **1** turmă, cireadă VARR.; **2** creşterea animalelor (*ocupaţie*): *pecuariam facere* SUET. a creşte turme.

pecuāria[2], *ōrum n. pl.* turme, cirezi, cîrduri: *mitte in Venerem pecuaria primus* VERG. G. *3, 64* du tu cel dintîi vitele la împerechere.

pecuārius (*3*) *adj.* de turmă, de cireadă; *erat ei pecuaria res ampla* CIC. el avea multe turme // **pecuārius,** *iī m.* crescător de vite; arendaş de păşuni publice CIC., LIV.

pecudālis (*2*) *adj.* de vită MART. CAP.

pecuīnus (*3*) *adj.* de vită CAT.; (*fig.*) de brută, bestial; *animus* ~ APUL. suflet de brută // **n.** (*pl.*) *pecuina et ferina* APUL. M. *11*, *1* vitele şi animalele sălbatice.

pecūlātor, *ōris m.* delapidator (din averea publică) CIC.

pecūlātus, *us m.* deturnare a banului public, delapidare; *peculatum facere* CIC. a se face vinovat de deturnare a banului public, *damnari peculatus* CIC. a fi condamnat pentru delapidare.

peculiāris (*2*) *adj.* 1 cumpărat din banii sclavului: *peculiare vinum* DIG. vin cumpărat din banii sclavului; 2 (care aparţine persoanei) propriu, personal, particular; *peculiarem aliquam* (*ovem*) *habere* PL. a avea cîteva oi proprietate personală, ~ *servus* SUET. sclav personal al împăratului, ~ *tuus testis* CIC. un martor care-ţi aparţine, *de plebe peculiarem rempublicam fecistis* LIV. *3*, *19*, *9* din plebe voi aţi făcut un stat al vostru; 3 special, excepţional, extraordinar: *peculiare edictum* CIC. edict special, *peculiare meritum* SUET. merit excepţional.

pecūliāriter *adv.* 1 personal, propriu: *quae servi* ~ *paraverunt* DIG. bunurile pe care sclavii le-au agonisit cu titlu personal; 2 în mod special, particular: *medicinae* ~ *studiosus* PL. preocupat în mod special de medicină.

pecūliātus (*3*) *adj.* care are un bun propriu (*despre sclav*) DIG.; (*gener.*) plin de bani, bogat: *libertus satis* ~ APUL. libert destul de bogat.

pecūliō, *āre vt.* a da (cuiva ceva) (*sens obscen*) PL. Pers. *192*.

pecūliolum, *iī n.* mică avere QUINT.

pecūliōsus (*3*) *adj.* cu mare avere, avut (*despre un sclav*) PL. Rud. *112*.

pecūlium, *iī n.* 1 avere personală (*din economii, daruri etc. a sclavului, a femeii măritate, a fiului sau fiicei unei familii, a soldatului*); 2 (*gener.*) avere; bani: *cupiditas peculi* CIC. dorinţa de avere, *cura peculi* VERG., HOR. grija de a pune un ban deoparte, sete de bani; 3 cadou, mic dar SEN. Ep. *12*, *10*; 4 (*sens obscen*) penis PL., PETR.

pecūlor, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* a se face vinovat de delapidare: ~ *rempublicam* FLOR. a frauda statul.

pecūnia, *ae f.* 1 avere: *in alienam pecuniam invadere* CIC. a intra cu forţa în averea altuia, *pecuniam facere* CIC. a face avere, *familiae aliquot cum pecoribus suis — ea ~ illis est — persecuti sunt regem* LIV. cîteva familii împreună cu turmele lor — aceasta le este averea — l-au urmat pe rege; 2 sumă de bani, bani: *praesenti pecunia mercari* PL. a cumpăra pe bani gheaţă, *pecuniam numeratam debere* CIC. a datora bani în numerar, *magnam pecuniam secum portare* NEP. a duce cu el o mare sumă de bani, *cupiditas pecuniae* CIC. dorinţă de bani, *cogere pecuniam* CIC. a strînge bani, *pecuniam publicam domum suam convertere* CIC. a deturna bani din vistieria statului, *pecunias avertere* CIC. a delapida sume de bani, *pecuniam deffere* (*credere*) *alicui* CIC. a împrumuta bani cuiva, *pecuniam solvere alicui* CIC. a plăti cuiva o sumă de bani, *in provincia pecunias magnas collocatas habere* CIC. a avea mari sume de bani plasate în provincie, *pecuniam gravi faenore occupare* CIC. a-şi plasa capitalul cu o mare dobîndă, *pecuniae publicae condemnatus* CIC. condamnat pentru sustragere din banul public, *dies pecuniae* CIC. ziua de plăţi.

Pecūnia, *ae f.* Banul (*divinitate*) ARN.

pecūniāriē *adv.* în materie de bani DIG.

pecūniāris (*2*) *adj.* pecuniar, în bani: ~ *damnatio* DIG. condamnare la o sumă de bani.

pecūniārius (*3*) *adj.* de bani: *res pecuniaria* CIC. afacere de bani, *pecuniaria poena* DIG. pedeapsă în bani (amendă), *inopia rei pecuniariae* CIC. lipsă de numerar.

pecūniōsus (*3*) *adj.* 1 bogat în turme; (*gener.*) bogat: *feminae pecuniosiores* SUET. femei mai bogate, *homo pecuniosissimus* CIC. om foarte bogat; 2 bănos, lucrativ: *artes pecuniosae* MART. *5*, *56*, *8* arte bănoase.

pecus[1], *oris n.* 1 cîrd (de animale), turmă, cireadă [cu un determinant]: ~ *ovile* COD. turmă de oi, *bubulcum* ~ VARR. cireadă de boi, ~ *equinum* VERG. herghelie de cai, *setigerum* ~ OV. cîrd de porci, ~ *volatile* COL. cîrd de găini, *ignavum fuci* ~ VERG. trîntori, roi leneş de albine, ~ *aquatile* COL. peşti; 2 oaie: *balatus pecorum* VERG. behăitul oilor, *pecori bubusque* VERG. oilor şi boilor; 3 (*peior.*) cîrd de oameni, ceată, bandă: *o imitatores, servum* ~ HOR. voi imitatori, turmă servilă, *Dindymenae dominae vaga pecora* CATUL. trupă rătăcitoare a zeiţei Cybele.

pecus[2], *udis f.* 1 animal (domestic), vită: *non modo homines, verum etiam pecudes* CIC. nu numai oamenii, dar şi vitele, *natura hominis pecudibus reliquisque bestiis antecedit* CIC. omul întrece animalele domestice şi pe cele sălbatice, *sus, qua pecude nihil fecundius* CIC. scroafa, animal decît care nu e nici unul mai puios, *Neptuni pecudes* PL. animalele lui Neptun (peştii), *squamigerum pecudes* LUCR. *2*, *343* animalele solzoase (peştii); 2 (pl. *pecudes = pecora*) turmă de oi: *pecudes, armenta, feraeque* LUCR. turmele de oi, cirezile şi fiarele, *balantum pecudes* LUCR. turmele de behăitoare (de oi); 3 oaie, berbec: *lien pecudis* PLIN. splina oii, ~ *Helles* OV. berbecul lui Helle (cu lîna de aur); 4 (*fig. despre un om prost*) animal stupid, brută CIC.; [arh. m. ENN.; n. pl. *pecuda* CIC. Rep. *4*, *1*].

pecusculum, *ī n.* oaie, oiţă IUVENC.

pedālis (*2*) *adj.* [*pes*] de un picior: *pedales in latitudinem trabes* CAES. grinzi de un picior în lăţime, *sol mihi qualis* ~ *videtur* CIC. soarele mi se pare ca avînd un picior în diametru, ~ *sulcus* COL. brazdă de un picior adîncime.

pedāmen, *inis n.* şi **pedāmentum**, *ī n.* arac, par PLIN.

pedāneus (*3*) *adj.* 1 de un picior (*ca dimensiune*) PALL.; 2 *pedanei iudices* ULP. judecători de rang inferior; [*pedaneus* în loc de *pedarius* GELL. *3*, *18*, *10*].

Pedānum, Pedānus *v.* **Pedum**

pedārius (*3*) *adj.* care nu a avut încă magistraturi curùle: *pedarii senatores* sau **pedariī**, *ōrum* senatorii care, neexercitînd încă o magistratură curùlă, nu aveau decît dreptul de a vota, alăturîndu-se părerii altuia (*v. pes*; expr. *pedibus ire in sententiam alicuius*).

pedātim *adv.* picior după picior (*ca leul şi cămila*): ~ *hoc est ut sinister pes non transeat dextrum* PLIN. adică aşa, încît piciorul stîng să nu treacă înaintea piciorului drept.

pedātum, *ī n.* și **pedātus**, abl. *-ūs, m.* atac asupra inamicului: *pedatu tertio* PL. la al treilea atac.
pedātūra, *ae f.* măsurătoare cu piciorul; spațiul măsurat cu piciorul VEG.
pedātus (*3*) *adj.* care are picioarele în anume fel: *male* ~ SUET. Oth. *12* cu picioarele strîmbe.
pedeplāna, *ōrum n. pl.* (subînț. **loca**) locurile de jos, parter COD. TH.
pedes[1], *itis m.* [*pes*] **1** care merge pe jos: *silvā* ~ *errat* OV. rătăcește pe jos prin pădure, *etiam si consul* ~ *iret* LIV. chiar dacă consulul ar merge pe jos; **2** (*mil.*) pedestraș, infanterist: *peditum copiae* CIC. trupe de pedestrași, (*sg. cu sens colect.*) pedestrime, infanterie: ~, *eques, classis ad amnem convenere* TAC. pedestrimea, cavaleria, flota s-au adunat la rîu; **3** (*pl.*) plebei, oameni de jos: *omnes cives, equites, peditesque* LIV. toți cetățenii, cavalerii și plebeii (nobilimea și mulțimea).
pedes[2], *um* (*pl.*) *v.* **pes**
pēdēs, *ium* (*pl.*) *v.* **pedis**
pedester, *tris, tre adj.* **1** în picioare: *statua pedestris* CIC. Phil. *9, 6* statuie în picioare; **2** pedestru, de infanterie: *equestres et pedestres copiae* CIC. trupe de cavalerie și de infanterie, *pedestre scutum* LIV. scut de pedestraș, *pedestris pugna* LIV. luptă de infanterie // **pedestres** *m. pl.* IUST. pedestrași; **3** de uscat: *pedestres navalesque pugnae* CIC. lupte pe uscat și pe mare, *neque pedestri itinere, neque navibus iuvari possunt* CAES. nu pot fi ajutați nici pe drum de uscat, nici cu corăbiile; **4** în proză; prozaic, comun: *pedestris oratio* QUINT. vorbire în proză, *tragicus plerumque dolet sermone pedestri* HOR. de cele mai multe ori, actorul tragic își arată durerea într-un stil prozaic, *Musa pedestris* HOR. poezie prozaică.
pedetemptim *adv.* pas cu pas, puțin cîte puțin, gradat CIC.; cu băgare de seamă, prudent PACUV.
pedica, *ae f.* **1** frînghie *sau* lanț cu care se leagă picioarele, laț, cătușe: *iumenta velut pedicā capta* LIV. vitele ca și cum ar avea picioarele legate, *pedicas et retia ponere cervis* VERG. a pune cerbilor lațuri și plase; **2** (*fig.*) laț, lanțuri: *Amoris pedicae* APUL. lațurile iubirii, *nuptiales pedicae* APUL. lanțurile căsniciei.
pedicinus, *ī m.* picior (suport) al teascului CAT.
pēdicōsus (*3*) *adj.* [*pedis*] păduchios TITIN.
pēdiculāris (*2*) *și* **pēdiculārius** (*3*) *adj.* de păduche: ~ *morbus* SERV. boala pediculară (dermatoză provocată de păduchi, ftiriază), *herba* ~ COL. (*bot.*) buruiana-păduchilor, păduchernită (*Lepidium ruderale*).
pediculōsus (*3*) *adj.* păduchios MART.
pediculus[1], *ī m.* [*pes*] piciorus; peduncul (*codița unui fruct, a unei frunze*) PLIN.
pēdiculus[2], *ī m.* [*pēdis*] (*entom.*) păduche (*Pediculus*) PLIN.
pēdis, *is m.* (*entom.*) păduche (*Pediculus*) VARR.
pedisequa, *ae f.* sclavă care o acompaniază pe stăpînă, însoțitoare: *iuris scientia eloquentiae tamquam* ~ CIC. știința dreptului, care e un fel de servantă nelipsită a elocvenței.
pedisequus, *i m.* însoțitor (mergînd pe jos), sclav acompaniator (*al stăpînului, stăpînei etc.*), servant: *Sequere me hac — Pedisequus tibi sum* PL. Urmează-mă pe aici — Mă țin de tine.; (*fig.*) *sapientem pedisequum et imitatorem dei dicimus* APUL. zicem că înțeleptul calcă pe urmele (zeilor) și-i imită pe zei.
peditastellus, *ī m.* [*pedes*] un prăpădit de pedestraș PL. Mil. *54*
peditātus[1], *ūs m.* pedestrime, infanterie CAES. ș.a.
peditātus[2] (*3*) *adj.* compus din pedestrași, de infanteriști HYG.
pēditum, *i n.* [*pedo*] fîșîit, vînt CATUL. *54, 3.*
Pedius, *iī m.* nume de familie roman.
pēdō[1], *ere, pepēdī, pēditum vi.* a trage vînturi HOR.
pedo[2], *are, atum vt.* a pune pe araci (*via, plante*) COL.
Pedō[3], *ōnis m.* nume de familie roman (*de ex.: Pedo Albinovanus, poet, prieten al lui Ovidius*).
Peducaeus, *ī m.* nume de familie roman // **Peducaeus** (*3*) *și* **Peducaeānus** (*3*) *adj.* al lui Peducaeus.
pēducul... *v.* **pedicul...**
pedūlis (*2*) *adj.* [*pes*] de picior DIG. // **pedūle**, *is n.* talpă de încălțăminte FRONT.
pedum[1], *ī n.* bîtă, ciomag VERG.
Pedum[2], *ī n.* vechi oraș în Latium (*între Tibur și Praeneste*) // **Pedānus** (*3*) *adj.* de la Pedum // **Pedāni**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Pedum // **Pedānum**, *ī n.* proprietate la Pedum.
Pegae, *ārum f. pl.* izvor în Bithynia.
Pēgasus (-os), *ī m.* **1** Pegas (*calul înaripat al Muzelor, născut din sîngele Meduzei ucise de Perseus și care, dintr-o lovitură de copită, a făcut să țîșnească izvorul Hippocrene pe Helicon, inspirator al poeților*); (*fig.*) mesager rapid CIC.; **2** (*pl.*) pegași (*un fel de cai înaripați*) PLIN.; **3** Pegas (constelație); **4** numele unui jurisconsult din epoca lui Vespasianus IUV. // **Pēgasēius** (*3*) *și* **Pegasēus** (*3*) *adj.* al lui Pegas, de Pegas: *Pegaseium melos* PERS. cîntec poetic, *Pegaseus volatus* CATUL. zbor de Pegas, *Pegaseo gradu* SEN. cu pas înaripat // **Pēgāsis**, *idis adj.f.* al Pegasului, al Muzelor: *Pegasides undae* OV. apele Muzelor (Hippocrene, Aganippe) // **Pēgāsides**, *um f. pl.* Muzele // **Pēgasis**, *idis f.* numele unei Naiade OV.
Pēgē, *es f. v.* **Pegae**
pegma, *atis n.* (obiect făcut din îmbinare de scînduri) **1** podea de scînduri, estradă, scenă, decor de teatru; dulap, raft de cărți; eșafodaj (*la teatru*), un fel de mașină care se ridică și se lasă; **2** decorație a unei odăi.
pegmāris (*2*) *adj.* care apare pe scenă: *pegmares gladiatores* SUET. gladiatori care luptă pe scenă.
pegn... *v.* **paegn...**
pēierō (*1*) *vi.* și *vt.* a jura strîmb, a minți (jurîndu-se că spune adevărul), a minți: *qui facile ac palam mentitur, peierebit* QUINT. cel care minte ușor și pe față va și jura fals, ~ *per consulatum* CATUL. a se jura strîmb pe consulatul său, (*cu ac.*) ~ *Stygias undas* LUC. a jura mincinos pe apele Styxului, (*cu ac.* și *inf.*) *peierat hiberni temporis esse moras* PROP. minți, jurîndu-se că timpul rău provoacă întîrzierea, *optime hercle periuras* PL. pe Hercules, strașnic mai minți, *ius peieratum* HOR. C. *2, 8, 1* jurămînt călcat (mincinos), *bellum peierans* STAT. război sperjur (declarat împotriva jurămîntului făcut); [la PL. *periurare*; la HOR. *peiurare*].

pēior, *peius adj. comp.* (*v.* **malus**)
pēiorō, *āre vt.* și *vi.* a agrava; a se agrava C. AUR.
pēiurō *v.* **peiero**
pelagia, *ae f.* scoică de purpură PLIN.
pelagē *v.* **pelagus**
pelagicus (*3*) *adj.* de mare COL.
pelagium, *iī n.* culoare de purpură PLIN.
pelagius (*3*) *adj.* de mare: *pelagii pisces* VARR. pești de mare, *cursu pelagio* PHAEDR. printr-o călătorie pe mare.
Pelagonēs, *um m. pl.* pelagonii (*neam din Pelagonia*) // **Pelagonia**, *ae f.* ținut și oraș în nordul Macedoniei.
pelagus, *ī n.* largul mării, mare: *et ~ tenuere rates* VERG. și corăbiile ținură largul mării, *fragilem truci commisit pelago ratem* HOR. și-a încredințat nava șubredă largului mării furioase, *plurima pelago terraque pericula passus* OV. care a îndurat multe primejdii pe mare și pe uscat; (*fig.*) *pelago premit arva sonanti* VERG. Aen. *1, 246* (rîul) inundă cîmpiile cu potopul valurilor care mugesc; [nom. pl. *pelagē* LUCR. *6, 619*; ac. sg. *pelagum* TERT. ș.a.].
pēlamis, *idis* și **pelamys**, *ydis f.* ton (*pește*) care n-a împlinit un an PLIN. IUN.
Pelasgī, *ōrum m. pl.* *1*) pelasgii (*locuitorii primitivi ai nordului Greciei și ai altor regiuni mediteraneene: Asia Mică, Latium, Etruria*); *2*) (*poet.*) grecii VERG., OV. // **Pelasgia**, *ae f.* Pelasgia, țara pelasgilor (*Peloponesul, Thessalia sau Lesbos*) PLIN. // **Pelasgias**, *adis adj. f.* grecesc: *Pelasgiadas pervenit ad urbes* OV. ajunse la orașele grecești // **Pelasgicus** (*3*) *adj.* pelasgic PLIN. // **Pelasgis**, *idis adj. f.* din Lesbos: *~ Sappho* OV. Sappho din Lesbos // **Pelasgus** (*3*) *adj.* grecesc: *pubes Pelasga* VERG. tineretul grecesc, *instructus arte Pelasga* VERG. iscusit în meșteșugul grecesc (al minciunii).
pelecānus (**pelicānus**), *ī m.* pelican HIER.
pelecinon, *ī n.* cadran solar în formă de secure VITR.
Pēlēius *v.* **Peleus**
Pelethronius, *iī m.* rege al lapiților (*născocitorul zăbalei la cai*) PLIN. // **Pelethronius** (*3*) *adj.* pelethronian, thessalian.
Pēleus, *ei* (sau *eos*) *m.* (ac. *Pelea*, voc. *Peleu*) rege al Thessaliei (*fiu al lui Eac, frate al lui Telamon, soțul zeiței Tetis și tatăl lui Achilles*) // **Pēlēius** (*3*) *adj.* al lui Peleus; (*poet.*) al lui Achilles: *Peleia virgo* STAT. fecioara captivă a lui Achilles (Briseida) // **Pēlīdēs**, *ae m.* Achilles (fiul lui Peleus): *Pelidae stomachus* HOR. mînia lui Achilles.
pēlex, *icis v.* **paelex**
Pelia, *ae v.* **Pelias**[2]
Pēliacus (*3*) *adj.* al muntelui Pelion din Thessalia: *~ vertex* CATUL. vîrful Pelionului, *Peliaca trabs* PROP. *3, 22, 12* corabia Argo (*făcută din lemn de pe muntele Pelion*), *Peliaca cuspis* OV. M. *12, 74* lancea lui Achilles (*din lemn de pe Pelion*), *~ axis* SEN. carul lui Achilles.
Pēlias[1], *adis adj. f.* al muntelui Pelion: *~ hasta* OV. sulița lui Achilles (*făcută din lemn de pe Pelion*).
Pēlias[2], *ae m.* rege al Thessaliei (*frate vitreg al tatălui lui Iason și tutore al acestuia, pe care fiicele lui, vrînd să-l întinerească prin farmece după sfaturile Medeii, l-au ucis*).
pelicānus *v.* **pelecanus**
pēlicātus *v.* **paelicatus**
Pēlīdēs, *ae m. v.* **Peleus**
Pēlignus *v.* **Paelignus**
Pēlion, *ii n.* munte în Thessalia.
Pēlius (*3*) *adj.* al Pelionului.
Pella, *ae f.* oraș în Macedonia (*locul de naștere al lui Alexandru cel Mare*) // **Pellaeus** (*3*) *adj.* *1*) din Pella, macedonean: *~ iuvenis* IUV. Alexandru cel Mare, *Pellaei proles Philippi* LUC. odrasla macedoneanului rege Filip; *2*) din Alexandria Egiptului, egiptean: *Pellaei muri* LUC. zidurile Alexandriei, *Pellaeus rex* LUC. regele Egiptului (Ptolemeu).
pellacia, *ae f.* înșelăciune, perfidie, seducție LUCR.
Pellaeus (*3*) *v.* **Pella**
pellārius, *iī m.* blănar FIRM.
pellax, *ācis adj.* [*pellicio*] înșelător, viclean VERG.
Pellē, *ēs f. v.* **Pella**
pellecebra *v.* **perlecebra**
pellectiō, *ōnis f.* lectură completă CIC. Att. *1, 13, 1.*
pellectus (*3*) *p. pf. v.* **pellicio** *și* **pellego**
pellego *v.* **perlego**
Pellēnaeī, *ōrum m. pl.* locuitorii din Pellene PLIN.
Pellēnē, *ēs f.* oraș din Achaia (*în golful Corintului*) // **Pellēnensis** (*2*) *adj.* din Pellene.
pellesuīna, *ae f.* [*pellis + suo*] blănărie VARR.
pellex *v.* **paelex**
pelliārius (*3*) *adj.* de blăni, de blănar VARR.
pellīceus *și* **pellīcius** (*3*) *adj.* de piele, de blană DIG.
pelliciō, *ere, lexī, lectum vt.* [*per + lacio*] **1** a prinde în lanț, a ademeni, a seduce: *senem per epistulas pellexit* TER. l-a ademenit pe bătrîn prin scrisori, *mulierem pellexit ad se* CIC. a sedus femeia, *~ populum in servitutem* LIV. a duce prin momeli poporul în sclavie; **2** (*oc.*) a atrage: *~ vim ferri* LUCR. *6, 1001* a atrage fierul (*despre magnet*), *~ partem sententiarum facetiis* CIC. a-și atrage o parte din voturile judecătorilor prin spirite, (*rel.*) *~ fruges alienas veneficiis* PLIN. a atrage la sine roada altuia prin farmece.
pellīcius (*3*) *v.* **pelliceus**
pellicula, *ae f.* pielicea; pielicică, pieliță: *pelliculae haedinae* CIC. pielicele de capră; (*fig.*) *pelliculam curare* HOR. a-și vedea de mica lui persoană, *se in pelliculā tenere sua* MART. a rămîne la teapa lui.
pelliculātiō, *ōnis f.* ademenire CAT.
pelliculō, *āre vt.* a acoperi cu o piele COL.
pelliō, *ōnis m.* cojocar, blănar PL.
pellis, *is f.* **1** piele: *rana inflavit pellem* PHAEDR. broasca și-a umflat pielea, *ossa ac ~ totus est* PL. e numai oase și piele; **2** (obiect de piele tăbăcită): **a.** pantofi, curea de sandale: *in laxa pes pelle natat* OV. în pantoful larg piciorul înoată, *nigris impedire pes pellibus* HOR. S. *1, 6, 27* a-și lega pulpa piciorului cu curele negre; **b.** cort militar: *milites sub pellibus habere* LIV. a ține soldații în corturi, *sub pellibus hiemare* CAES. a ierna în corturi; **c.** pergament: *pellibus exiguis artatur Livius ingens* MART. *14, 190* opera uriașă a lui Livius este rezumată în cîteva pagini; **3** (*fig.*) înveliș, mască, aspect exterior: *detrahere pellem* HOR.

S. *2, 1, 64* a smulge masca; 4 condiţie socială: *quiescere in propria pelle* HOR. S. *1, 6, 22* a sta liniştit în pielea proprie.

pellītus (*3*) *adj.* acoperit cu piei de animale: *profectus erat in pellitos Sardos* LIV. plecase la sarzii îmbrăcaţi în cojoace, *pellitae oves* HOR. C. *2, 6, 10* oi (de Tarent) acoperite cu piei (ca să le apere lîna fină).

pellō, *ere, pepuli, pulsum vt.* 1 a pune în mişcare (împingînd, lovind): ~ *contis naves* CURT. a pune în mişcare navele cu prăjinile, ~ *nervos in fidibus* CIC. a face să vibreze coardele lirei, *somnos classica pulsa fugant* TIB. trîmbiţele răsunînd gonesc somnul; (*fig.*) *longi sermonis initium pepulisti* CIC. Br. *297* ai pus în mişcare începutul unei lungi discuţii (ai atins un lung subiect de discuţie); 2 (*fig.*) a mişca (sufleteşte), a impresiona: *eum nullius forma pepulerat captivae* LIV. pe acesta nu-l impresionase frumuseţea nici unei prizoniere, *nulla me pepulit iniuria* CIC. nici o insultă nu m-a impresionat; 3 a izbi, a lovi: ~ *fores* TER. a izbi uşile ~ *ter pede terram* VERG. a lovi de trei ori pămîntul cu piciorul (jucînd), *pulsus ramo* PROP. lovit de o ramură, *vulnere pulsus* VERG. rănit; 4 a goni, a alunga: ~ *aliquem (e) foro* CIC. a goni pe cineva din for, *pellor ab agris patriis* OV. sînt izgonit de pe pămîntul strămoşesc, *pelluntur suis sedibus* CIC. sînt izgoniţi din locuinţele lor, *in exsilium pulsus* CIC. alungat în exil; (*mil.*) a respinge, a bate, a înfrînge: *primo concursu hostes pelluntur* CAES. la primul atac duşmanii sînt respinşi, ~ *adversariorum copias* NEP. a înfrînge trupele adversarilor; (*fig.*) ~ *maestitiam ex animis* CIC. a alunga tristeţea din suflete, ~ *curas vino* HOR. a alunga grijile prin vin, ~ *famem glande* OV. a-şi potoli foamea cu ghindă, *pelle moram* OV. lasă la o parte şovăiala, *lacrimas dilectae pelle Creusae* VERG. încetează s-o mai plîngi pe Creusa ta dragă.

Pellōnia, *ae f.* zeiţa care pune pe fugă duşmanii AUG.

pellos, *on adj.* închis la culoare, negricios PLIN.

pellūceō (perlūceo), *ēre, luxī vi.* 1 a se vedea prin ..., a fi transparent, a fi translucid: *perlucens aether* CIC. eterul transparent, *perlucenti circumfusus amictu* OV. înfăşurat într-un veşmînt transparent, *Cretice, pelluces* IUV. Cretice, eşti translucid (ţi se văd formele prin veşmînt), *amethysti perlucent violaceo colore* PLIN. ametistele sînt transparente prin culoarea lor violacee; (*fig.*) *pellucens oratio* CIC. stil limpede; 2 a se vedea clar, a transpărea, a se arăta: *mores dicentis ex oratione pelluceant* QUINT. caracterul oratorului să transpară din felul lui de vorbire, *et cito casurus iam perlucente ruina* IUV. *11, 13* şi care se va prăbuşi repede-repede într-un dezastru ce se arată clar de pe acum.

pellūciditās, *ātis f.* transparenţă VITR.

pellūcidulus (*3*) *adj.* delicat, translucid CATUL.

pellūcidus (*3*) *şi* **perlūcidus** (*3*) *adj.* 1 transparent, diafan; îmbrăcat în veşmînt transparent: *natura oculos membranis vestivit, quas perlucidas fecit* CIC. natura a îmbrăcat ochii cu membrane pe care le-a făcut transparente, *dei perlucidi* CIC. zei diafani, (*fig.*) *arcani fides prodiga, perlucidior vitro* HOR. indiscreţia care se trădează, mai limpede decît cristalul; ~, *crepidatus, armillatus* SEN. îmbrăcat cu veşmînt transparent, cu sandale şi brăţări; 2 strălucitor, a cărui lumină trece prin ...: *perlucida stella* CIC. stea lucitoare.

pelluo *v.* **perluo**

pelluxi *pf. v.* **pelluceo**

Pelopēa, Pelopēias, Pelopēius (*3*) *adj. v.* **Pelops**

Peloponnesus (-os), *i f.* peninsula Greciei meridionale (*azi, Peloponnisos* sau *Moreea*) // **Peloponnesius** (*3*) *şi* **Peloponnesiacus** (*3*) *adj.* peloponesiac // **Pelopennesiī (Pelopennesiaci)**, *ōrum* şi **Peloponnensēs**, *ium m. pl.* locuitorii Peloponesului.

Pelops, *opis m.* fiul regelui lydian Tantal (*ucis de tatăl său, ciopîrţit şi dat ca mîncare la masa zeilor, a fost reînviat de Iupiter şi, silit apoi să-şi părăsească ţara, ajuns în Grecia la Pisa*; *căsătorit cu Hippodamia, fiica regelui Elidei Oinomaus, este tatăl lui Atreus şi al lui Thyestes şi bunic al lui Agamemnon şi Menelau*; *bogăţia şi puterea lui au făcut ca întreaga regiune să se numească „insula lui Pelops" = Pelopones*): *Pelopis genitor* HOR. tatăl lui Pelops (Tantal), *humero ~ insignis eburno* VERG. G. *3, 7* Pelops care poartă ca semn un umăr de fildeş (*la reconstituirea corpului lui Pelops, fiindcă-i lipsea un umăr pe care Ceres îl mîncase din neatenţie, i s-a pus în loc altul, de fildeş*) // **Pelopēias**, *adis* şi **Pelopēis**, *idis adj. f.* al lui Pelops, peloponesiac: *Pelopeiades Mycenae* OV. Mycena peloponesiacă, *Pelopeides undae* apele care udă Peloponesul // **Pelopēius** (*3*), **Pelopēus** (*3*) şi **Pelopīus** (*3*) *adj.* al lui Pelops, din neamul lui Pelops, peloponesiac, argiv: *Pelopeius Atreus* OV. Atreus, fiul lui Pelops, *Pelopeia virgo* OV. fecioara din neamul lui Pelops (Iphigenia, fiica lui Agamemnon), *Pelopeia arva* OV. ţinuturile frigiene (*unde se născuse Pelops*), *Pelopeia oppida* STAT. oraşele peloponesiace, *Pelopēus Agamemnon* PROP. Agamemnon, nepotul lui Pelops, *Pelopea moenia* VERG. zidurile oraşului Argos // **Pelopēa**, *ae f.* nepoata lui Pelops, fiica lui Thyestes // **Pelopidae**, *ārum m. pl.* pelopizii, urmaşii lui Pelops.

Pelōrias, *adis f.* şi **Pelōris**, *idis f.* Peloria (*oraş în Sicilia şi un promontoriu cu acelaşi nume*).

pelōris, *idis f.* (un fel de) stridie mare HOR.

Pelōrus (Pelōros), *ī m.* şi **Pelōrum**, *ī n.* capul Pelorum (*pe coasta de nord-est a Siciliei*).

pelta, *ae f.* scut mic trac în formă de semilună NEP., VERG.

peltastae, *ārum m. pl.* peltaşti, soldaţi înarmaţi cu scut tracic NEP., LIV.

peltātus (*3*) *adj.* [*pelta*] înarmat cu scut tracic: *peltatae puellae* OV. amazoane.

peltifer, *era, erum adj. v.* **peltatus**

Pēlūsium, *iī n.* oraş egiptean (*la gurile Nilului*) // **Pēlūsiacus** (*3*), **Pēlūsiānus** (*3*) şi **Pēlūsius** (*3*) *adj.* pelusian // **Pēlūsiōta (Pēlūsiotes)** *ae m.* pelusian, locuitor al oraşului Pelusium.

pelvis, *is f.* lighean de metal IUV. ş.a.; [abl. *pelve* şi *plevi*].

pēminōsus (*3*) *adj.* care se crapă VARR.

pemma, *atis n.* (un fel de) prăjitură VARR.

penārius (*3*) *adj.* [*penus*] de alimente, de provizii: *cella penaria* CIC. cămară de păstrat alimente.

penātes, *tium m. pl.* (*obişnuit însoţit de* **dii**) **1** penaţi (*zeii tutelari ai familiei şi ai statului*); **2** casă proprie, locuinţă, cămin: *a suis diis penatibus eiectus* CIC. alungat din casa lui, *nostris succede penatibus, hospes!* VERG. intră în locuinţa noastră, străine!, *repetit sera conductos nocte penates* MART. se întoarce seara tîrziu în locuinţa lui cu chirie; **3** (*fig.*) stup al albinelor VERG. G. *4, 155*; lăcaş al zeilor, templu STAT.

penātiger, *era, erum adj.* care duce cu sine penaţii (v. *penātes*) OV. *15, 450*.

penātor, *ōris m.* [*penus*] cel care cară proviziile CAT.

pendens *p. pr. v.* **pendeo** *şi* **pendo**

pendeō, *ēre, pependī vi.* **I 1** a fi suspendat, a sta atîrnat, a atîrna: *pendebit fistula pinu* VERG. cimpoiul va sta atîrnat în pin, *sagittae ab humero pendent* CIC. tolba cu săgeţi îi atîrnă de umăr, *pendere ex* (*in*) *arbore* CIC. a sta atîrnat de (în) copac, ~ *de alicuius collo* OV. a sta atîrnat de gîtul cuiva, ~ *in cruce* SEN. a fi atîrnat pe cruce, (*abs.*) *fructus pendens* DIG. poamele neculese, *pendens vindemia* DIG. recolta de struguri neculeasă; **2** (*spec.*) **a.** a sta spînzurat (de uşorii uşii spre a fi bătut) (*despre sclavi*): *pendentem aliquem, ferire* PL. a lovi pe cineva spînzurat de uşă, ~ *per pedes* PL. a fi spînzurat de picioare, *tu iam pendebis, qui ...* PL. ai să fii acuşi pus la bătăi, tu care ...; (*gener.*) *pendentem volo Zoilum videre* MART. aş vrea să-l văd pe Zoil spînzurat, *quaerit, unde pendeat, ramos* MART. caută nişte ramuri de care să se spînzure; **b.** (*despre haine, părţi ale corpului*) a atîrna în jos: *fluidi pendent lacerti* OV. braţele îi atîrnă mai în jos, *pendentes genae* IUV. obrajii căzuţi, *chlamydem, ut pendeat apte collocat* OV. îşi aranjează hlamida, ca să cadă cum trebuie; **c.** a spînzura, a sta suspendat, a plana: *scopulus raucis pendet aquis* OV. o stîncă stă suspendată deasupra valurilor, *dum nubila pendent* VERG. cît timp încă norii sînt deasupra noastră, *pendentes rupe capellae* OV. căpriţe spînzurate pe o rîpă stîncoasă, *hi summo in fluctu pendent* VERG. aceştia plutesc suspendaţi pe crestele valurilor, *olor pendebat in aera pennis* OV. lebăda plana în aer, *ensis pendet super cervice* HOR. sabia îi atîrnă deasupra capului; **d.** a sta lipit (de), a nu se mişca (din): *nostroque in limine pendes* VERG. Aen. *6, 151* stai nemişcat la pragul meu; **e.** a atîrna, a cîntări: *cyathus pendet drachmas decem* PLIN. ciatul cîntăreşte zece drahme, *bona vera idem pendent* SEN. Ep. *66, 30* adevăratele feluri de bine cîntăresc egal; **f.** a fi scos la vînzare: *Claudius venalis pependit* SUET. bunurile lui Claudius au fost puse în vînzare. **II** (*fig.*) **1** a fi suspendat (în aer), a fi expus să se prăbuşească: *nec amicum pendentem corruere patitur* CIC. nu suportă ca amicul său să fie ameninţat cu pieirea; (*expr.*) ~ *filo* a fi atîrnat de un fir (a fi ameninţat cu pieirea): *omnia sunt hominum tenui pendentia filo* OV. toate cele omeneşti sînt ameninţate să dispară într-o clipă; **2** a fi prins (de), a fi răpit: *pendet narrantis ab ore* VERG. Aen. *4, 79* ascultă răpită vorbele povestitorului, (îi soarbe cuvintele din gură), *ab imagine pendet* SIL. este răpit de chipul tău; **3** a atîrna de, a depinde: *omnis spes pendet ex fortuna* CIC. toate speranţele depind de noroc, *ex quo verbo tota causa pendebat* CIC. de interpretarea căruia cuvînt depindea întregul proces, ~ *momento* LIV. depinde de o schimbare într-o clipă, *fama in sententiis omnium civium pendet* CIC. faima stă în părerile tuturor cetăţenilor, *hinc pendet Lucilius* HOR. de aici derivă Lucilius; **4** a fi suspendat, a rămîne neterminat: *pendent opera interrupta* VERG. Aen. *4, 88* lucrările stau pe loc întrerupte, (*judic.*) *mutui datio interdum pendet* DIG. împrumutul se suspendă pentru cîtva timp; **5** a fi în îndoială, a fi neliniştit, a fi nesigur: *animus tibi pendet* TER. sufletul ţi-e în îndoială, *obscura spe et caeca exspectatione* ~ CIC. a fi ţinut în îndoială de o speranţă vagă şi de o aşteptare fără şanse, ~ *animi* (rar *animo*) a fi neliniştit, a fi nesigur; (*jur.*) *in pendenti esse* DIG. a fi nedecis.

pendīgo, *inis f.* **1** abces VEG.; **2** cavitate internă la o statuie ARN.

pendō, *ere, pependī, pensum vt.* **1** (a atîrna la cîntar) a cîntări: *lana pensa* TITIN *apud* NON. lîna cîntărită, *pensas examinat herbas* OV. M. *14, 270* examinează ierburile cîntărite; (*vi.*) *tantumdem* ~ LUCR. au aceeaşi greutate, *scio vicenas quinas libros farris modios* ~ PLIN. ştiu că baniţele de făină cîntăresc douăzeci şi cinci de livre; **2** (*fig.*) a cîntări (cu mintea), a aprecia, a preţui, a socoti: *res spectatur, non verba penduntur* CIC. se ţine seama de conţinut, nu cuvintele se apreciază, (*cu genit. preţului*) ~ *aliquem* (*aliquid*) *magni, parvi, minoris, nihili* a preţui mult, puţin, mai puţin, deloc pe cineva (ceva); **3** a plăti (*în vremurile vechi, plăţile se făceau în metal cîntărit*): ~ *alicui ingentem pecuniam* CIC. a plăti cuiva o mare sumă de bani, ~ *vectigal populo Romano* LIV. a plăti tribut poporului roman; **4** (*fig.*) a plăti (o vină, o crimă): ~ *poenas* (*poenam*) a ispăşi vina: *poenas temeritatis pendo* CIC. ispăşesc vina temerităţii mele, *exsilio poenam* ~ OV. a-şi ispăşi vina prin exil, *capitis poenas* ~ OV. a plăti vina cu capul, ~ *culpam* VAL. FL. a ispăşi greşeala, *perfidiae supplicia* ~ IUST. a plăti cu chinuri vina perfidiei, *dignas* ~ *grates* STAT. a-şi plăti (a-şi arăta) cum trebuie recunoştinţa; [inf. pas. *pendier* PL.].

pendulus (*3*) *adj.* [*pendeo*] **1** suspendat, atîrnat: *genae pendulae* IUV. obraji care atîrnă, *pendulum zonā elidere collum* HOR. a-şi sugruma cu cingătoarea gîtul atîrnat de laţ (a se spînzura), *pendula caelestis Libra* OV. (constelaţia) Cumpăna suspendată pe cer, *putator pendulus arbustis* COL. curăţitorul de crăci căţărat în copaci; **2** (*despre loc*) înclinat: *pendula loca* COL. terenuri în pantă; **3** (*fig.*) suspendat, şovăitor, nesigur: *dubiae spe* ~ *horae* HOR. legat de speranţa unui viitor nesigur.

pēne *v.* **poene**

Pēnēis, *idis* şi **Pēnēius** (*3*) *v.* **Peneus**

Pēnelopa, *ae* şi **Pēnelopē**, *ēs f.* *1*) soţia lui Ulises şi mama lui Telemachus (*vestită prin fidelitatea conjugală*); *2*) soţia lui Mercur şi mama lui Pan // **Pēnelopēus** (*3*) *adj.* al Penelopei, de Penelopă; *3*) (*fig.*) femeie cinstită MART.

Pēnelopēa, *ae f. v.* **Penelopa**

pēnelops, *opis m.* (specie de) rață PLIN.
Pēnēos *v.* **Peneus**
penes *prep. cu ac.* (*obișnuit cu pron.*; *adesea postpus*) la cineva (înăuntru, acasă), în posesia, în mîinile, în puterea (cuiva): *sine dote, quom eius rem ~ me habeam domi* PL. Trin. *733*, fără dotă, fiindcă averea ei o am eu la mine acasă, *perscrutatus es, neque tui me quicquam invenisti ~* PL. Aul. *654* m-ai căutat și n-ai găsit nimic de-al tău la mine, *istaec iam ~ vos psaltria est?* TER. Ad. *387* cîntăreața asta e acum la voi acasă?, *~ te es?* HOR. S. *2, 3, 273* ești în toate mințile?, *hi centum dies ~ accusatorem fuerunt* CIC. aceștia au fost o sută de zile în mîinile acuzatorului, *culpa te est ~* TER. vina e de partea ta, *~ rempublicam esse* TAC. H. *1, 57* a fi de partea statului, *eloquentia non modo eos ornat, ~ quos est, sed …* CIC. elocința e o cinste nu doar pentru cei ce o posedă, ci …, *~ eos summam victoriae constare intellegebant* CAES. înțelegeau că lor le revine cea mai mare parte din victorie, *usus, quem ~ est norma loquendi* HOR. uzul, în puterea căruia sînt normele vorbirii.
Penestia, *ae f.* regiune illyrică // **Penestae**, *ārum m. pl.* penești, locuitori ai Penestiei.
penetrābilis (*2*) *adj.* 1 (*pas.*) care poate fi pătruns, penetrabil: *corpus nullo penetrabile telo* OV. corp care nu poate fi pătruns de nici o armă (invulnerabil), *caput haud penetrabile Nili* STAT. izvorul de nepătruns al Nilului; 2 (*act.*) pătrunzător: *penetrabile frigus* VERG. frig pătrunzător, *penetrabile telum* VERG. suliță pătrunzătoare, *vinum penetrabilius in venas* MACR. vin mai pătrunzător în corp.
penetral, *ālis v.* **penetrale**
penetrāle, *is m.* (obișnuit **penetrālia**, *ium n. pl.*) 1 locul cel mai retras, mai tainic, interiorul (unei case, al unui oraș, al unui ținut): *apparent veterum penetralia regum* VERG. apar vederii tainicele cămări ale vechilor regi, (*sg.*) *Prytaneum, id est penetrale urbis* LIV. pritaneul, adică inima orașului; 2 sanctuar al templului, lăcaș sfînt (al penaților — v. *penātes*), penații familiei: *conditum in penetrali fatale pignus* LIV. zălogul fatal pus în locașul sfînt, *magna penetralia* (*Apollinis*) VERG. marele templu (al lui Apollo), *patrium transferre in sedes penetrale novas* OV. a muta penații strămoșești în locuri noi; 3 (*fig.*) mistere, secrete: *aperire penetralia* QUINT. a dezvălui secrete.
penetrālis (*2*) *adj.* 1 așezat în locul cel mai retras, tainic, secret: *adytis effert penetralibus ignem* VERG. scoate focul sfînt din tainița sanctuarului; 2 zeii penați (v. *penātes*): *dii penates etiam penetrales a poetis vocantur* CIC. Nat. D. *2, 68* zeii penați sînt numiți de poeți și „penetrales"; 3 pătrunzător: *penetrale frigus* LUCR. *1, 495* frig pătrunzător, *penetralior ignis* LUCR. *2, 382* foc mai pătrunzător.
penetrāliter *adv.* interior FORT.
penetrātiō, *onis f.* pătrundere APUL.
penetrātōr, *ōris m.* cel care pătrunde în: *~ domus alienae* AUG. cel ce pătrunde în casa altuia.
penetrō (*I*) *vt.* și *vi.* (v. *penitus*) 1 a face să pătrundă, a vîrî: *neque huc umquam intra portam penetravi pedem* PL. Men. *400* n-am pus niciodată piciorul aici dincolo de ușă (n-am călcat niciodată aici), *quo illic homo se penetravit?* PLIN. Trin. *276* unde s-a vîrît omul ăla?, *~ se in fugam* PL. Amp. *250* a se pune pe fugă // **penetratus** (*3*) *p. pf.* care s-a vîrît, care a pătruns: *quae penetrata queant …* LUCR. *4, 670* care, o dată pătrunse, pot să …, *semen penetratum aegre admiscetur muliebri semine* LUCR. *4, 1246* sămînța pătrunsă greu se amestecă cu sămînța femeiască; 2 a intra (în), a pătrunde (în): *vox aures penetrat* LUCR. vocea îi pătrunde în urechi, *cor hominum vini vis penetravit* LUCR. tăria vinului a pătruns în inima omului, *Illyricos ~ sinus* VERG. a pătrunde în golfurile illyrice, (*pas.*) *iter L. Lucullo penetratum* TAC. drum croit odinioară de Lucullus; (*fig.*) *id Tiberii animum altius penetravit* TAC. acest fapt impresionă mai adînc sufletul lui Tiberius; (*vi.*) *~ in urbem* LIV., *~ ad eorum urbes*, *~ per angustias* CIC., *~ intra vallum* LIV., *~ sub terras* CIC. a pătrunde în oraș, la orașele lor, prin strîmtori, înăuntrul fortificației, sub pămînt; (*fig.*) *ea sententia altius penetrat* TAC. această propunere are un scop mai adînc.
Pēnēus (Pēnēos), *ī m.* *1*) rîu în Thessalia (*care izvorăște din Pind, străbate valea Tempe și se varsă în Golful Thermaic*); *2*) zeul rîului Peneus (*tatăl Cyrenei și al Daphnei*) // **Pēnēius** (*3*) *adj.* al rîului Peneus: *Peneia Tempe* VERG. valea Tempe străbătută de Peneus, *Daphne Peneia* OV. Daphne, fiica lui Peneus // **Pēnēis**, *idis adj. f.*: *nympha Peneis* OV., fiica lui Peneus, nimfa Daphne, *Peneidae undae* OV. valurile rîului Peneus.
pēnicillum, *ī n.* și **pēnicillus**, *ī m.* [*peniculus*] 1 pensulă; 2 (*fig.*) penel; pictură, stil CIC.; 3 stramă, pînză destrămată CELS.; 4 burete de șters PLIN.
pēniculāmentum, *ī n.* 1 coadă (*a unui animal*) ARN.; 2 coadă (*la un veșmînt*) ENN.
pēniculus, *ī m.* (dim. al lui *penis*) (coadă mică terminată cu un smoc de păr) pămătuf, perie; pensulă; burete.
pēninsula *v.* **paeninsula**
pēnis, *is m.* 1 coadă CIC. F. *9, 22, 2*; 2 penel NAEV.; 3 membru bărbătesc, penis SALL., HOR., IUV.; [abl. *pene* și *peni*].
penitē *adv.* adînc CATUL. *61, 178.*
penitus[1] *adv.* 1 (pătrunzînd mult înăuntru) adînc: *saxum ~ excisum* CIC. stîncă adînc tăiată, *iacent ~ defosso talenta argenti* VERG. talanți de argint zac adînc îngropați în pămînt, *~ in Thraciam se abdidit* NEP. s-a ascuns în adîncurile Thraciei, *opinio ~ insita* CIC. părere adînc înrădăcinată, *bene ~ in istius familiaritatem sese dedit* CIC. a pătruns adînc în intimitatea acestuia (a lui Verres), *res ~ perspectae* CIC. chestiuni profund studiate, *~ intelligere aliquid* CIC. a cunoaște perfect ceva; (*oc.*) din adîncul inimii: *Latonamque dilectam ~ Iovi* HOR. și pe Latona iubită din adîncul inimii de Iupiter; 2 din rădăcini, cu totul, complet: *supercilia ~ abrasa* CIC. sprîncenele complet rase, *religionem ~ tollere* CIC. a extirpa religia din rădăcini, *~ crudelior* PROP. cu mult mai crud.
penitus[2] (*3*) *adj.* din fund, interior: *usque ex penitis faucibus* PL. din fundul gurii, *ex Arabia penitissima* PL. din străfundurile Arabiei, *in pectore penitissimo* PL. în străfundul inimii // **penita mundi** *pl.* MART. CAP. ținuturile cele mai îndepărtate ale lumii.

pēnītus[3] (*3*) *adj.* cu coadă ARN.
Penius, *iī m.* rîu în Colchida (*care se varsă în Marea Neagră*) OV.
penna, *ae f.* 1 pană: *meae alae pennas non habent* PL. Poen. *871* aripile mele n-au pene; 2 (*pl.*) aripă (*de pasăre, de insectă*): *geminis secat aera pennis* CIC. taie văzduhul cu cele două aripi, (*fig.*) *decisis pennis* HOR. cu aripile tăiate, *maiores pennas nido extendere* HOR. a-şi întinde aripile mai mult decît e cuibul, (*sg.colect.*) ~ *latus velat* OV. penele îi acoperă corpul; 3 (*poet.*) zbor (ca semn prevestitor), auspicii: *nunc pennā veras, nunc datis ore notas* OV. F. *1, 448* ne daţi prevestiri adevărate cînd prin zborul, cînd prin cîntecul vostru, *felicibus edita pennis* PROP. *3, 10, 11* tu, născută sub auspicii fericite; 4 pene la o săgeată (spre a menţine direcţia); (*gener.*) săgeată: *pennis tenus acta sagitta est* OV. M. *6, 258* săgeata pătrunse pînă la pene, *traiectus penna tempora* OV. F. *2, 110* cu tîmplele străpunse de o săgeată; 5 (*tard.*) pană de scris; [*v. şi* **pinna**].
pennātulus (*3*) *adj.* care are aripioare TERT.
pennātus (*3*) *adj.* înaripat: *pennati equi* PLIN. cai înaripaţi, ~ *Zephyrus* LUCR. zefirul înaripat, *pennatum ferrum* PLIN. fierul înaripat (săgeata).
pennifer, *era, erum adj.* înaripat SID.
penniger, *era, erum adj.* înaripat SIL.
Penninus (*3*) *sau* **Pēnīnus** (*3*) *sau* **Poenīnus** (*3*) *adj.* penin: *Alpes Penninae* TAC. Alpii Penini (*dintre Marele Saint-Bernard şi Saint-Gothard*), *Penninus mons* SEN. Marele Saint-Bernard // **Penninus,** *ī m.* Alpii Penini LIV.
pennipes *v.* **pinnipes**
pennipotens, *ntis adj.* cu aripi puternice, înaripat // **pennipotentēs,** *um m. pl.* păsări LUCR.
pennula *v.* **pinnula**
pensa, *ae f.* raţie de hrană pentru o zi DIOCL.
pensābilis (*2*) *adj.* care poate fi compensat, reparabil (*despre pagube*) AMM.
pensātiō, *ōnis f.* [*penso*] 1 compensaţie PETR.; 2 (*fig.*) apreciere, examinare AMM.
pensē *adv.* (*numai la comp.*) *pensius* SYMM. cu mai multă grijă.
pensiculātē *adv.* cumpănit, cu măsură, ponderat GELL.
pensiculō, *āre vt.* a cîntări atent; (*fig.*) a cumpăni, a reflecta APUL.
pensilis (*2*) *adj.* [*pendeo*] 1 care atîrnă în jos, atîrnat, suspendat: *se facere pensilem* PL. Ps. *89* a se spînzura, *pensiles lychnuchi* PLIN. lămpi suspendate, *pensiles plumae* IUV. *1, 158* perne de puf puse una peste alta în lectică, ~ *uva* HOR. struguri puşi la uscat, stafide // **pensilia,** *ium n. pl.* fructe puse la uscat; 2 (*arhit.*) suspendat, sprijinindu-se pe o boltă: *pensile horreum* COL. hambar suspendat pe piloni, *super arcem pensiles horti* CURT. grădini suspendate deasupra unei arcade; (*fig.*) *pensiles tribus* PLIN. triburi care la teatru stau pe scaune mobile.
pensiō, *ōnis f.* [*pendo*] 1 greutate (*la cîntar*): *Graecorum pensiones* VITR. măsurile de greutate ale grecilor; 2 (*fig.*) plată (la termen), vărsămînt, chirie, impozit, rată la împrumut: *prima* ~ CIC. prima rată, *annua* ~ SUET. chiria anuală, *ultimam pensionem alicui remittere* SEN. a ierta pe cineva de ultimul vărsămînt, ~ *iacturae* PETR. *136, 12* despăgubire.
pensitātiō, *ōnis f.* plată; compensaţie; cheltuială de timp.
pensitātor, *ōris m.* cîntăritor: ~ *verborum* GELL. cel care-şi cîntăreşte (îşi măsoară) cuvintele.
pensitō (*I*) *vt.* [*penso*] 1 a cîntări atent: ~ *lanam* AUR. VICT. a cîntări lîna; 2 a vărsa o sumă de bani, a plăti: ~ *vectigalia* CIC. a plăti dări, (*abs.*) *praedia quae pensitant* CIC. pămînturile care sînt supuse la dări; 3 (*fig.*) a cîntări, a examina atent: ~ *suas et inimicorum vires* SUET. a cîntări bine forţele lui şi ale duşmanilor lui, (*cu prop. interog. ind.*) ~ *quem eligeres* PLIN. IUN. a cîntări pe cine să-ţi alegi, (*abl.abs.*) *Tiberius saepe apud se pensitato, an coerceri cupidines possent* … TAC. Tiberius, după ce a meditat mult dacă poftele pot fi înfrînate …; 4 a compara (*un lucru cu altul*): ~ *incommoda cum emolumento* GELL. a compara neajunsurile cu avantajul.
pensiuncula, *ae f.* mică rată COL.
pensō (*I*) *vt.* [*pendo*] 1 a cîntări: ~ *aurum* LIV. *38, 24, 8* a cîntări aurul, (*fig.*) *eādem trutinā pensari* HOR. Ep. *2, 1, 29* a fi cîntărit cu aceeaşi balanţă (a fi judecat cu aceeaşi măsură); 2 (*fig.*) a cîntări, a aprecia, a judeca: ~ *singula animi consulta* CURT. a cumpăni fiecare proiect, *ex factis, non ex dictis amicos* ~ CIC. a-i judeca pe prieteni după fapte, nu după vorbe; 3 a. a compensa, a răsplăti: *aurei hami damnum nulla captura pensari potest* SUET. paguba undiţei de aur nu se poate compensa prin nici o captură, ~ *beneficia beneficiis* SEN. a răsplăti bunele servicii prin bune servicii, *vulnera et sanguis aviditate praedae pensabantur* TAC. H. *3, 26* gîndul la rănile şi la sîngele pe care ar trebui să-l verse era contrabalansat de pofta de pradă, ~ *sitim gregum viridante cibo* CALP. a potoli setea turmelor prin hrană verde, *transmarinae res quadam vice pensatae* LIV. treburile transmarine care se echilibrau printr-o oarecare alternanţă, ~ *vicem alicuius rei* PLIN. a ţine locul unui lucru, a sluji ca …, ~ *moras* LUC. *9, 1002* a repara întîrzierea, ~ *iter* LUC. *9, 685* a scurta drumul; b. (*oc.*) a plăti, a ispăşi: ~ *victoriam damno amissi militis* VELL. a plăti victoria prin pierderea soldaţilor, ~ *nefarium concubitum voluntaria morte* VAL. MAX. a ispăşi împreunarea nelegiuită cu sinuciderea; 4 a înlocui, a schimba: ~ *laetitiam maerore* PLIN. a schimba veselia cu tristeţea.
pensor, *ōris m.* [*pendo*] cel care cîntăreşte AUG.
pensum, *ī n.* [*pendo*] 1 cantitatea de lînă dată sclavei să o lucreze într-o zi, caier de tors zilnic: *ancilla quae pensum faciat* PL. o sclavă care să-şi facă zilnic treaba cu torsul, *famulas ad lumina longo exercet penso* VERG. ţine sclavele să toarcă pînă tîrziu la lumina opaiţului, *nocturna carpentes pensa puellae* VERG. G. *1, 390* fetele care torc caiere de lînă noaptea, *durae peragunt pensa sorores* SEN. neînduplecatele surori (Parcele) torc întruna caierele vieţii oamenilor; 2 (*fig.*) sarcină, obligaţie: *pensum meum confeci* PL. mi-am îndeplinit sarcina, *velut pensum nominis familiaeque* LIV. ca o obligaţie impusă de numele său şi de familia sa.
pensūra, *ae f.* cîntărire VARR.

pensus (*3*) *p. pf. v.* **pendo** // **adj.** de o oarecare greutate, de vreun preţ (care merită să fie luat în seamă), important: *utra siet condicio pensior, virginemne an viduam habere* PL. Stich. *118* care soluţie e mai bună: să te căsătoreşti cu o fată sau cu o văduvă?, *nihil pensi habere* SALL. a nu avea nici un scrupul, *neque fas neque fidem pensi habere* TAC. a nu ţine seama nici de lege, nici de cinste, *neque id quibus modis adsequeretur, quicquam pensi habebat* SALL. nici nu-şi făcea vreo bătaie de cap (îi era indiferent) prin ce mijloace va dobîndi această domnie, *nihil pensi habuit, quin praedaretur omni modo* SUET. n-a stat la îndoială să prade în orice chip, *neque pensi duxerat* [cu inf.] VAL. MAX. nu socotise că merită osteneală să ..., *iis nihil neque dicere pensi erat neque facere* LIV. nu luau în seamă nimic, nici ce ziceau, nici ce făceau, *neque mihi adest tantillum pensi, quos capiam calceos* PL. nu mă sinchisesc nici un pic ce încălţăminte iau.

pentachordus (*3*) *adj.* cu cinci coarde, pentacord MART. COD.

pentacontharchus, *ī m.* pentacontarh (*comandant a cincizeci de soldaţi*) VULG.

pentadōros, *on adj.* de cinci palme VITR., PLIN.

pentaetēricus (*3*) *adj.* cincinal.

pentaetēris, *idis f.* perioadă de cinci ani CENS.

pentagōnium, *iī n.* şi **pentagōnon (-um)**, *ī n.* pentagon.

pentagōnus (*3*) *adj.* cu cinci unghiuri.

pentameter, *tra*, *trum adj.* (*vers.*) pentametru, cu cinci picioare DIOM. // **pentameter**, *tri m.* versul pentametru QUINT.

pentapharmacum, *ī n.* mîncare în care intră cinci elemente SPART.

Pentapolis, *is f.* „Cele cinci oraşe" (*Pentapole, vechi nume al ţinutului Cyrenaica; veche regiune a Palaestinei*) // **Pentapolitānus** (*3*) *adj.* pentapolitan PLIN.

pentaprōtia, *ae f.* sarcină de *pentaprot* (*unul dintre primii cinci magistraţi*) COD. IUST.

pentaptōta nomina *sau* **pentaptōta**, *ōrum n. pl.* (*gram.*) nume care au cinci cazuri PRISC.

pentas, *adis f.* numărul cinci MART. CAP.

pentasēmos, *on* sau **pentasēmus** (*3*) *adj.* (*metr.*) care are cinci timpi *sau* cinci părţi MART. CAP.

pentaspaston, *ī n.* macara cu cinci scripeţi VITR.

pentastichae porticus *f. pl.* portice cu cinci rînduri de coloane TREB.

Pentateuchum, *ī n.* şi **Pentateuchus**, *ī m.* „Pentateuh" (*denumire dată de traducătorii greci primelor cinci cărţi ale Vechiului Testament, cărţi pe care evreii le numesc* Tora *„Legea", deoarece conţin esenţialul legislaţiei israelite*) TERT.

pentathlus, *ī m.* atlet la pentatlon (*aruncarea discului, a lăncii, alergări, sărituri, lupte*) PLIN.

pentēcostālis (*2*) *adj.* de Rusalii TERT.

pentēcostē, *ēs f.* Rusalii TERT.

Pentelensis (*2*) *adj.* şi **Pentelicus** (*3*) *adj.* de Pentelic (*munte în Attica, vestit prin carierele de marmură*).

pentelōris (*2*) *adj.* cu cinci dungi (benzi) VOP.

pentērēs (-is), *is f.* navă cu cinci rînduri de vîsle B. AFRIC.

pentethronicus (*3*) *adj.* pentetronic (*cuvînt fără sens, creat de* PL. Poen. *471*).

penthemimerēs, *is f.* (*metr.*) cezură pentemimeră (*după a cincea jumătate de picior, deci după două picioare şi jumătate*) AUS., DIOM.

Penthesilēa, *ae f.* regina amazoanelor (*aliată cu troienii şi ucisă în luptă de Achilles*).

Pentheus, *eī* (*eos*) *m.* fiul lui Echion şi al Agavei, rege al Thebei (*a fost sfîşiat de mama, surorile lui şi alte bacante, fiindcă dispreţuise cultul lui Bacchus*) // **Penthēius** (*3*) *şi* **Penthēus** (*3*) *adj.* al lui Pentheus // **Penthidēs**, *ae m.* urmaş al lui Pentheus.

penthiacum, *ī n.* tocană cu bucăţele (ca Pentheus) PETR. *47, 10.*

pentorobon, *i n.* (*bot.*) bujor (*Paeonia*) PLIN.

Pentrī, *ōrum m. pl.* pentrii (*neam samnit, în jurul localităţii Bovianum*).

penu *v.* **penus**

penuārius *v.* **penarius**

pēnula *v.* **paenula**

pēnultimus *v.* **paenultimus**

pēnum, *ī n.* **1** *v.* **penus**; **2** sanctuar al templului Vestei LAMPR.

pēnūria, *ae f.* **1** lipsă (de cele necesare traiului): ~ *cibi* LUCR. lipsă de hrană, ~ *edendi* VERG. lipsă de mîncare, ~ *aquarum* SALL. lipsă de apă, (*abs.*) *in penuria* PLIN. în vreme de lipsuri; **2** (*gener.*) lipsă: ~ *argenti* LIV. lipsă de bani, ~ *liberorum* SALL. lipsă de copii, ~ *civium bonorum* CIC. lipsă de cetăţeni buni.

penus, *ūs* şi **penus**, *ī m.* şi *f.* sau **penus**, *oris* şi **penum**, *ī n.* **1** provizii (de hrană), merinde: ~ *annuus* PL. provizie anuală, *longa* ~ VERG. bucatele în lung şir, *ne situ penora mucorem contrahant* COL. ca neumblînd la ele proviziile să nu mucezească; [arh. genit. *peneris* şi *peniteris*].

Peparēthos (-us), *i f.* mică insulă în Marea Egee (*la nord de Eubeea*) // **Peparethius** (*3*) *adj.* de Peparethos.

pepēdī *pf. v.* **pedo**

pependī *pf. v.* **pendeo** *şi* **pendo**

pepercī *pf. v.* **parco**

peperī *pf. v.* **pario**

pepigī *pf. v.* **pango**

peplum, *i n.* şi **peplus**, *ī m.* **1** peplu (*îmbrăcăminte amplă femeiască cu falduri bogate*); (*spec.*) veşmînt al Athenei (*adus ca ofrandă zeiţei la serbările panatenee*); **2** veşmînt de ceremonie: ~ *imperatorium* TREB. mantou imperial; **3** cataractă (*boală a ochilor*).

pepō, *onis m.* pepene mare, lubeniţă PLIN.

pepticus (*3*) *adj.* digestiv PLIN.

pepugī *pf. v.* **pungo**

pepulī *pf. v.* **pello**

per *prep. cu ac.* **1** (*loc*) **a.** (străbătînd) prin: *iter* ~ *provinciam nostram* CAES. drum prin provincia noastră, ~ *urbem leni fluit agmine flumen* PL. prin oraş trece un rîu cu un curs lin; **b.** pe toată întinderea, de-a lungul: ~ *agros vagari* CAES. a rătăci peste tot pe cîmpii, *Cyclades sparsae* ~ *aequor* VERG. Cycladele răspîndite pe întinsul mării, *equites* ~ *oram maritimam dispositi* CAES. călăreţi rînduiţi pe tot lungul

coastei; ~ *flumina* VERG. de-a lungul apei, *in Balearibus ac ~ Hispanias* PLIN. în Baleare și în toate Hispaniile; c. peste, pe: ~ *corpora transire* CAES. a trece peste cadavre, *aliquem ~ gradus deicere* LIV. a arunca pe cineva pe scări; d. prin fața: *incedunt ~ ora vestra magnifici* SALL. trec măreți prin fața voastră; e. (*succesiune*): *invitati ~ domos* LIV. invitați din casă în casă, *supplicatum ~ compita tota urbe est* LIV. s-a făcut rugăciune răspîntie de răspîntie în întregul oraș, *significationem ~ castella facere* LIV. a da de veste întăritură de întăritură; 2 (*timp*) a. timp de ... (fără întrerupere): *incendium ~ duas noctes tenuit* LIV. focul a ținut timp de două zile, *ludi decem ~ dies facti* LIV. spectacole date timp de zece zile, ~ *totam vitam* CURT. toată viața; b. în timpul, în cursul: *mortuos ~ indutias sepelire* LIV. a-i îngropa în timpul armistițiului pe morți, ~ *idem tempus* CIC. în același timp, ~ *comitia* SUET. în cursul adunărilor publice, ~ *ludos* SUET. în timpul jocurilor publice, ~ *tempus advenis* TER. Andr. *783* sosești la momentul potrivit (la timp), ~ *singulos dies* SUET. în fiecare zi (zi de zi); 3 (*instrumental*) prin mijlocirea ..., cu ajutorul ..., prin ...: *certior factus ~ servum* NEP. înștiințat printr-un sclav, *statuerunt iniurias ~ vos ulcisci* CIC. au hotărît să răzbune nedreptatea prin voi, ~ *tres populos Gallia potiri* CAES. a pune stăpînire pe Gallia cu ajutorul a trei neamuri, ~ *vim et metum* CIC. întrebuințînd forța și înfricoșarea, ~ *litteras* NEP. prin scrisori, ~ *dolum*, ~ *fraudem* NEP. folosind înșelăciunea, *de muris ~ manus demissae* CAES. coborînd de pe ziduri agățîndu-se cu mîinile una de alta: (*spec.*) *per me, per te, per se* (*ipsum*) prin mine, tine, sine (fără ajutor străin): *homo ~ se cognitus* CIC. om care s-a făcut vestit prin calitățile lui, *satis ~ te tibi consulis* HOR. te îngrijești destul tu însuți de interesele tale, *per se erant infideles* CAES. erau infideli de la sine, *ipsum ~ se laudabile* CIC. lucru prin el însuși lăudabil; 4 (*mod*) ~ *summum dedecus vitam amittere* CIC. a muri în modul cel mai dezonorant, ~ *ridiculum* CIC. de haz, ~ *artem* VERG. artistic; 5 (*cauză*) din cauza ...; ~ *metum* PL. de frică, ~ *aetatem inutiles ad pugnam videbantur* CAES. păreau inutili pentru luptă din cauza vîrstei înaintate, ~ *imprudentiam vestram* CIC. ca urmare a nesocotinței voastre; ~ *causam* sau ~ *speciem* [cu genit.]: sub pretextul, cu chip că: ~ *causam exercendorum remigum* CAES. sub pretextul exercitării vîslașilor, ~ *speciem alienae fungendae vicis* LIV. cu chip că exercită rolul altuia; 6 (*cu ideea de intervenție care favorizează sau împiedică*) dinspre ..., din partea ...: *neque hoc ~ senatum efficere potuit* NEP. n-a putut să obțină aceasta din partea senatului, *si ~ eos esset licitum* NEP. dacă i-ar fi fost permis din partea lor, ~ *me vel stertas licet* CIC. din partea mea, poți să și sforăi, ~ *me omnes rei pedibus trahantur* CIC. cît despre mine, pot fi tîrîți de picioare toți acuzații, *ne pater ~ me stetisse credat, quominus nuptiae fierent* TER. ca tata să nu creadă că eu am împiedicat să se facă nunta, *cum ~ valetudinem posses, venire tamen noluisti* CIC. deși dinspre partea sănătății ai fi putut, totuși n-ai venit; 7 (*în invocații, jurăminte, rugăminți*) în numele ..., pe ...: ~ *deos obtestabatur* CAES. implora în numele zeilor, *te ~ amicitiam et ~ amorem obsecro* TER. te conjur în numele prieteniei și al iubirii, (*uneori despărțit de cazul cerut*): ~ *ego te deos oro* TER. în numele zeilor, te rog, ~ *si qua est fides* VERG. în numele bunei-credințe, dacă mai este vreuna; [*per quam* v. *perquam*].

pēra, *ae f.* desagă: *cum baculo peraque senex* MART. un bătrîn cu ciomag și desagă.

perabsurdus (*3*) *adj.* cu totul nepotrivit, cu totul absurd CIC.

peraccomodātus (*3*) *adj.* foarte convenabil: (*cu tmeză*) *per fore accomodatum tibi* CIC. că-ți va fi comod.

perācer, *cris, cre adj.* foarte ascuțit, foarte pătrunzător: *peracre iudicium* CIC. judecată foarte pătrunzătoare.

peracerbus (*3*) *adj.* 1 foarte acru: *uva peracerba gustatu* CIC. strugure foarte acru la gust; 2 (*fig.*) foarte neplăcut: *mihi peracerbum fuit, quod* ... PLIN. IUN. mi-a fost foarte neplăcut că ...

peracescō, *ere, acuī vi.* a se acri de tot; (*fig.*) a supăra, a amărî PL.

peractiō, *ōnis f.* ducere la capăt, terminare CIC.

peracūtē *adv.* foarte ascuțit; (*fig.*) foarte inteligent, foarte subtil CIC.

peracūtus (*3*) *adj.* 1 foarte ascuțit (*despre coasă* MART., *despre voce* CIC.); 2 (*fig.*) foarte pătrunzător, foarte subtil, foarte inteligent CIC.

peradulescens, *ntis adj.* foarte tînăr CIC.

peradulescentulus, *ī m.* om foarte tînăr NEP.

Peraea, *ae f.* *1*) regiune de coastă a provinciei Caria (*în fața insulei Rhodos*); *2*) regiune a Transiordaniei; *3*) colonie a orașului Mytilene.

peraedificātus (*3*) *adj.* construit complet COL.

peraequātiō, *ōnis f.* 1 conformitate desăvîrșită SOLIN.; 2 repartizare echitabilă (a dărilor) COD. TH.

peraequātor, *ōris m.* repartizator (al dărilor) COD. TH.

peraequē *adv.* exact la fel CIC.

peraequō (*I*) *vt.* a egala, a produce egal COL.; a face egal, a egaliza SOLIN.

peraestimō, *are vt.* a socoti că este foarte important COD. TH.

peragitō (*I*) *vt.* 1 a pune (violent) în mișcare: *vehementius peragitati ab equitatu* CAES. goniți mai tare de cavalerie, *Aetna maiore vi peragitata* SEN. Etna zguduită de o forță mai mare, *ut permisceatur medicamen, ~ conveniet* COL. ca să se amestece doctoria, trebuie s-o scuturi bine; (*fig.*) *stimulus peragitavit audaces* SEN. acest imbold i-a stîrnit mai mult pe cei îndrăzneți; 2 a duce la capăt (o lucrare): *messis peragitur* PLIN. secerișul se termină.

peragō, *ere, ēgī, actum vt.* 1 (*rar*) a străpunge: ~ *latus ense* OV. H. *4, 119* a-i străpunge coapsa cu sabia, *externā peragi dextrā* SIL. a fi străpuns de un braț străin; 2 a pune în mișcare (tot timpul), a răscoli: *oestros pecora peragens* SEN. tăunul care pune pe fugă vitele, ~ *suam humum* OV. a-și munci neîncetat pămîntul (răscolindu-l), ~ *feta remo* MART. a răscoli valurile cu vîslele, (*fig.*) *animo omnia peregi* VERG. am frămîntat totul cu mintea; 3 a. a duce la capăt, a împlini, a îndeplini: *multa egerunt, sed non peregerunt* SEN. au făcut multe, dar n-au terminat totul, ~

inceptum VERG. a îndeplini un proiect, ~ *iter inceptum* OV. a termina drumul început, ~ *mandata* OV. a îndeplini ordinele primite, *quibus est fortuna peracta* VERG. care şi-au împlinit destinul, *sol duodena peregit signa* OV. soarele a parcurs cele douăsprezece zodii, ~ *dona* VERG. a distribui darurile, ~ *comitia* CIC. a ţine adunările, *peracto consulatu* CAES. după terminarea consulatului, ~ *partes suas* PLIN. IUN. a-şi îndeplini rolul, ~ *fabulam* CIC. a juca o piesă pînă la capăt; **b.** (*spec.*) a da gata: *1*) (*judic.*) a urmări un acuzat pînă la capăt, a obţine sentinţă de condamnare: *si reum perago, quid acturi estis?* LIV. *4, 42, 6* dacă obţin condamnarea acuzatului, ce veţi face? *neque peractus est ob mortem opportunam* TAC. n-a fost condamnat din cauza morţii la timp venite, ~ *accusationem* PLIN. IUN. a susţine acuzarea pînă la capăt; *2*) a ucide, a slăbi, a da gata: *Eration, quem lex amara fatorum sexta peregit hieme* MART. Eration pe care legea amară a sorţii l-a ucis în a şasea iarnă, *iam peractus eras* MART. erai dat gata: ~ *cibum* PLIN. a digera mîncarea; *velera peracta* IUV. lînă toarsă; **4** a petrece, a-şi trece (timpul), a trăi: ~ *vitam procul patria* OV. a-şi duce viaţa departe de ţară, *peragebant otia gentes* OV. neamurile trăiau în pace; **5** a formula (prin cuvinte), a exprima; a expune, a trata: ~ *postulata* LIV. a-şi formula cererile, ~ *populi Romani res gestas peragam* LIV. voi înfăţişa faptele poporului roman, ~ *alicuius laudes* LIV. a înfăţişa meritele cuiva, *dum perago tecum, vaca* OV. fii atent, cît îţi spun cîteva vorbe.

peragranter *adv.* trecînd pe acolo AMM.

peragratiō, *ōnis f.* parcurgere CIC.

peragratrix, *īcis f.* vizitatoare MART. CAP.

peragrō (*I*) *vt.* şi (*rar*) *vi.* **1** a străbate, a parcurge, a vizita: ~ *omnes provincias* CIC. a călători prin toate provinciile, ~ *litora liburnicis* SUET. a călători în lungul coastelor cu nave liburnice; (*p. pf.*) *peragratus* [cu sens act.]: *peragratus omnes Germaniae partes* VELL. după ce a străbătut toate regiunile Germaniei; **2** (*fig.*) a pătrunde, a se răspîndi: *omne immensum peragravit mente animoque* LUCR. a pătruns cu mintea şi cu spiritul lui imensitatea, *orator peragrat per animos* CIC. oratorul pătrunde în sufletele oamenilor, *qua non solum fama, sed etiam laetitia peragravit* CIC. pe unde s-a răspîndit nu numai faima, dar şi bucuria.

peralbus (*3*) *adj.* alb de tot APUL.

peraltus (*3*) *adj.* foarte înalt LIV.

peramans, *ntis adj.* care ţine foarte mult la cineva [cu genit.] CIC.

peramanter *adv.* foarte afectuos CIC.

peramārus (*3*) *adj.* foarte amar AUG.

perambulō (*I*) *vt.* a se preumbla, a parcurge, a străbate: *perambulante domino viridia* PHAEDR. stăpînul preumblîndu-se prin grădini, *perambulabit omnium cubilia* CATUL. se va plimba prin alcovurile tuturor femeilor, ~ *multas terras* VARR. a umbla prin multe ţări, *frigus perambulat artus* OV. gerul pătrunde prin mădulare; (*spec.*) *eos, quos perambulat* (*medicus*) SEN. Ben. *6, 16* pe aceia pe care-i vizitează doctorul.

peramīcē *adv.* foarte prieteneşte CIC.

peramoenus (*3*) *adj.* foarte plăcut, încîntător TAC.

peramplus (*3*) *adj.* foarte mare, de mari proporţii, vast CIC., VAL. MAX.

peranceps, *itis adj.* foarte nesigur AMM.

perangustē *adv.* foarte strîns, foarte concis CIC. De or. *1*, *163*.

perangustus (*3*) *adj.* foarte îngust, foarte strîmt CAES. ş.a.

perannō, *āre*, *āvī vi.* a trăi un an SUET.

perantīquus (*3*) *adj.* foarte vechi CIC.

perappositus (*3*) *adj.* foarte potrivit cu … [cu dat.] CIC.

perardeō, *ēre vi.* a arde de tot P. NOL.

perarduus (*3*) *adj.* foarte greu, foarte anevoios CIC.

perārescō, *ere*, *aruī vi.* a se usca bine VARR.

perargūtus (*3*) *adj.* cu sunet foarte ascuţit; **2** (*fig.*) foarte pătrunzător, foarte fin CIC.

peraridus (*3*) *adj.* foarte uscat, foarte arid CAT.

perarmō (*I*) *vt.* a înarma complet: *perarmatus exercitus* CURT. oaste bine înarmată.

perarō (*I*) *vt.* **1** a brăzda: ~ *pontum* SEN. a brăzda marea (străbătînd-o), ~ *ora rugis* OV. a brăzda faţa cu zbîrcituri, ~ *cerebrum vibice* SID. a umple capul cu vînătăi; **2** a scrie (pe tăbliţele cerate): *peraratas mane tabellas perfer* OV. du scrisoarea scrisă dimineaţa.

perasper, *era*, *erum adj.* foarte aspru (la pipăit) CELS.

perastūtulus (*3*) *adj.* foarte şiret, foarte isteţ la şmecherii APUL.

pērātim *adv.* cu desaga PL.

perattentē *adv.* foarte atent CIC.

perattentus (*3*) *adj.* foarte atent CIC.

peratticus (*3*) *adj.* cu totul attic, foarte şlefuit (elegant) FRONT.

perbacchor, *ārī*, *ātus sum vi. dep.* a face orgii, a chefui: *multos dies in ea villa es perbacchatus* CIC. multe zile ţi-ai făcut de cap în acea vilă; (*fig. vt.*) *perbacchata domos incendia* CLAUD. incendii care au făcut ravagii prin case.

perbāsiō, *āre vt.* a săruta cu foc PETR.

perbeātus (*3*) *adj.* foarte fericit CIC.

perbellē *adv.* foarte frumos, foarte bine, minunat CIC.

perbene *adv.* foarte bine, perfect PL. ş.a.

perbenevolus (*3*) *adj.* foarte binevoitor, foarte gentil CIC.

perbenignē *adv.* foarte gentil, cu multă bunăvoinţă: (*cu tmeză*) *per mihi benigne respondit* CIC. mi-a răspuns foarte binevoitor.

Perbibesia, *ae f.* [*bibo*] ţara unde se bea bine PL. Curc. *444* (*cuvînt creat*).

perbibō, *ere*, *bibī vt.* **1** a suge complet, a absorbi: *medullam lassitudo perbibit* PL. Stich. *340* oboseala mi-a supt măduva, *terra lacrimas perbibit* OV. pămîntul îi supse lacrimile, *lana colores non perbibit* SEN. lîna nu se impregnează bine de culori; **2** (*fig.*) a se pătrunde bine: *haec cum persuasi mihi et peribibi* SEN. cînd m-am convins de aceasta şi m-am pătruns bine, ~ *liberalia studia* SEN. a se pătrunde de studiile liberale.

perbītō, *ere vi.* a se duce, a se prăpădi, a pieri, a muri PL. ş.a.

perblandē *adv.* foarte afectuos, foarte prieteneşte MACR.

perblandus (*3*) *adj.* foarte măgulitor; foarte insinuant CIC., LIV.
perbonus (*3*) *adj.* foarte bun, excelent PL.
perbrevī *adv.* în foarte scurt timp după aceea CIC.
perbrevis (*2*) *adj.* foarte scurt; (*ret.*) foarte concis CIC.
perbreviter *adv.* foarte pe scurt CIC.
perca, *ae f.* (*iht.*) biban (*Perca fluviatilis*) PLIN.
percaedō *v.* **percīdo**
percalefaciō, *ere vi.* a încălzi tare: *percalefacto cubiculo* VAL. MAX. dormitorul fiind încălzit bine.
percalescō, *ere, caluī vi.* a se încălzi bine: *humor ab igne percaluit solis* OV. apa s-a încălzit bine de la căldura soarelui.
percallescō, *ere, calluī vi.* și *vt.* **1** a face multe bătături; (*fig.*) a deveni nesimțitor: *percalluerat civitatis patientia* CIC. răbdarea cetății se tocise; **2** a deprinde foarte bine, a cunoaște perfect: ~ *usum rerum* CIC. a căpăta experiența lucrurilor, ~ *leges* GELL. a cunoaște perfect legile.
percandefaciō, *ere vt.* a încălzi tare, a încinge bine VITR.
percandidus (*3*) *adj.* alb de tot, limpede de tot CELS., SOLIN.
percārus (*3*) *adj.* **1** foarte scump, foarte costisitor TER.; **2** (*fig.*) foarte drag, foarte iubit CIC. ș.a.: ~ *regi* IUST. drag regelui.
percautus (*3*) *adj.* foarte precaut CIC.
perceleber, *bris, bre adj.* foarte vestit MEL.
percelebrō (*I*) *vt.* **1** a răspîndi, a îndesi ARN.; **2** a răspîndi (prin vorbe), a repeta din gură în gură: *percelebrata sermonibus res* CIC. lucru de care toată lumea vorbește.
perceler, *eris, ere adj.* foarte repede, imediat CIC.
perceleriter *adv.* foarte repede CIC.
percellō, *ere, culi, culsum vt.* **1** a răsturna, a doborî: *percellunt magnas quercus* ENN. răstoarnă (tăind) stejari mari, *perculit me prope* PL. era cît pe ce să mă răstoarne; (*prov.*) *plaustrum perculi!* PL. am răsturnat carul (m-am dus pe copcă)!; **2** (*fig.*) a răsturna, a distruge, a nimici: *unius audacia ... rempublicam perculisset* CIC. îndrăzneala unui singur ins ar fi răsturnat statul, *perculso Seneca* TAC. Seneca fiind căzut de la putere, ~ *hostes* LIV. a nimici dușmanii; **3** a izbi, a lovi: *fetiali Postumius genu femur perculit* LIV. Postumius i-a izbit fețialului coapsa cu genunchiul; **4** (*fig.*) a izbi, a tulbura, a înspăimînta, a face să fugă îngrozit: *haec te vox non perculit?* această voce nu te-a impresionat?, *timore perculsa civitas* CIC. cetatea tulburată de frică, *quos pavor perculerat in silvas* LIV. *7, 15, 7* pe care frica îi făcuse să fugă înspăimîntați în păduri, *perculsus improvisa interrogatione* TAC. izbit de întrebarea neașteptată; (*oc.*) a împinge la ... APUL.; [pf. și *perculsi* AMM.].
percenseō, *ēre, uī vt.* **1** a face socoteala (complet), a număra, a calcula, a trece în revistă, a inspecta: *percensente consule cladem* LIV. cînd consulul făcu socoteala pierderilor, ~ *captivos* LIV. a trece în revistă prizonierii; **2** (*fig.*) a examina, a judeca: ~ *orationes legatorum* LIV. a examina discursurile solilor; **3** a parcurge: *cum percensuisset Thessaliam* LIV. după ce a parcurs Thessalia.
percensiō, *ōnis f.* recensămînt FRONT.
percēpī *pf. v.* **percipio**
perceptibilis (*2*) *adj.* perceptibil CASSIOD.
perceptiō, *ōnis f.* **1** culegere, recoltare: ~ *frugum fructuumque* CIC. culegerea grînelor și a fructelor; **2** (*fig.*) percepție, cunoștință CIC.
perceptor, *ōris m.* cel care ia cunoștință de ... AUG.
perceptus (*3*) *p. pf. v.* **percipio**
percīdo, *ere, cīdi, cīsum vt.* [*per* + *caedo*] a tăia (de tot), a umple de tăieturi: *percide os tu illi!* PL. umple-i fața de tăieturi!; (*spec. cu sens obscen*) = *paedicare* a străpunge MART. *4, 48.*
percieō, *ēre* și *perciō, īre, iī* (*īvī*), *itum vt.* **1** a pune în mișcare, a agita, a răscoli, a izbi: *ocius animus quam res se perciet ulla* LUCR. *3, 184* spiritul se mișcă mai repede decît orice, *verbum saepe unum perciet auris omnibus* LUCR. *4, 563* adesea un singur cuvînt le izbește tuturor urechile; **2** (*oc.*) a lovi cu vorba, a-i zice cuiva o vorbă de ocară PL. As. *475* // (*frecv.*) **percitus** (*3*) *p. pf.* **a.** pus în mișcare, ațîțat: *irā percitus* PL. împins de mînie, *amoris causa percitus id fecisti* PL. ai făcut asta ațîțat de dragoste; **b.** iritabil, irascibil: *ingenium percitum ac ferox* LIV. fire susceptibilă și orgolioasă.
percingo *v.* **praecingo**
percipiō, *ere, cēpī, ceptum vt.* [*per* + *capio*] **1** a pune stăpînire (pe), a supune, a cuprinde: *aera percipit ardor* LUCR. căldura cuprinde atmosfera, *urbis odium me percepit* TER. m-a apucat sila de oraș, *mihi horror membra percipit* PL. groaza îmi cuprinde trupul; **2** a prinde (la sine), a căpăta: *varii sensus, quorum quisque suam percipit rem in se* LUCR. felurite simțuri, dintre care fiecare percepe impresiile lui proprii, *tactu percepit novum rigorem* OV. prin atingere, a căpătat o nouă duritate, *ut colorem percipiant* PLIN. ca să prindă culoare; **3** a culege; a primi, a căpăta, a dobîndi: ~ *fructus* CIC. a culege fructele; (*fig.*) ~ *fructum victoriae* CAES. a căpăta răsplata victoriei, ~ *praemia* CAES. a dobîndi recompense, ~ *hereditatem* SUET. a dobîndi o moștenire; **4** a cuprinde cu simțurile, a percepe, a observa: *quod neque oculis neque auribus neque ullo sensu percipi potest* CIC. ceea ce nu se poate percepe nici cu ochii, nici cu urechile, nici cu vreun alt simț, *acerbissimos dolores percepit* CIC. a simțit cele mai strașnice dureri, ~ *gemitum hominum* CURT. a auzi geamătul oamenilor, *percepta Treverorum fugā* CAES. fuga treverilor fiind observată, *percipite quae dicam* CIC. ascultați ce voi spune; **5** a-și însuși (cu mintea), a înțelege, a percepe; a cunoaște; (*la pf.*) a ști: *philosophorum praecepta ita percepta habuit, ut ...* NEP. și-a însușit atît de bine preceptele filozofilor, încît ..., ~ *aliquid animo* CIC. a înțelege ceva, *vis percipiendi* QUINT. puterea de înțelegere, *civium nomina perceperat* CIC. știa pe dinafară numele cetățenilor, *nomen usu a nostris perceptum* CIC. nume cunoscut de ai noștri din uz // **percepta artis** *n. pl.* cunoștințele (regulile) fundamentale ale unei științe CIC.; [arh. *percepset* = *percepisset* apud CIC. Off. *3, 98*].
percīsus (*3*) *p. pf. v.* **percīdo**
percitus (*3*) *p. pf. v.* **percio**
percīvīlis (*2*) *adj.* foarte prevenitor, foarte moderat SUET.

percnopterus, *ī m.* percnopter (*un fel de vultur*) PLIN.
percnus, *ī m.* (un soi de) vultur PLIN.
percognoscō, *ere*, *gnōvī*, *gnitum vt.* a cunoaşte bine: *utrosque percognovi* PLIN. i-am cunoscut bine pe amîndoi, *nec tota percognita est* PLIN. nici n-a fost toată bine cunoscută.
percōlātiō, *ōnis f.* strecurare, filtrare VITR.
percōlō (*I*) *vt.* a strecura, a filtra; a infiltra, a pătrunde: ~ *vinum* COL. a filtra vinul, *is humor percolatur* CELS. acest lichid se strecoară apoi, *humor per terras percolatur* LUCR. apa se infiltrează în pămînt.
percolō, *ere*, *coluī*, *cultum vt.* **1** a cultiva cu grijă, a vedea de … APUL. M. *11*, *2*; **2** (*fig.*) **a.** a duce la bun sfîrşit, a termina: *inchoata percolui* PLIN. IUN. *5*, *6*, *41* am dus la capăt cele începute; **b.** a împodobi, a înfrumuseţa: ~ *eloquentiā* TAC. a înfrumuseţa prin arta vorbirii, *femina perculta* PL. femeie foarte elegantă; **c.** a cunoaşte, a onora: ~ *patrem* PL. a-şi cinsti tatăl, ~ *multos procurationibus* TAC. a-i distinge pe mulţi, făcîndu-i procuratori; **d.** a practica, a cultiva (*ştiinţe*, *arte*) APUL.
percolopō, *āre vt.* a pălmui bine PETR. *44*, *5*.
percōmis (*2*) *adj.* foarte amabil CIC.
percommodē *adv.* foarte bine venit: ~ *accidit quod* … CIC. foarte bine s-a potrivit că …
percommodus (*3*) *adj.* foarte bine venit LIV.
percontātiō, *ōnis f.* **a.** întrebare (*despre ceva*), cercetare: *nos nihil de eo percontationibus reperiebamus, nisi* … CAES. noi n-am aflat nimic, prin întrebări puse despre acest lucru, decît …, *percontatio filii quod in senatu esset actum* CIC. întrebarea fiului despre ce s-a petrecut în senat; **b.** (*ret.*) interogaţie CIC. De or. *3*, *203*.
percontātīvē *adv.* în formă interogativă DON.
percontātīvus (*3*) *adj.* **1** interogativ DIOM.; **2** universal cunoscut, general C. AUR.
percontātor, *ōris m.* cel care întreabă despre toate, cel care descoase omul, curios: *percontatorem fugito* HOR. fugi de cel ce te descoase.
perconto *şi* **percuncto** (*I*) *vt.* a întreba: *sedulo percontaveram* APUL. M. *11*, *19* mă informasem conştiincios, (*pas.*) *opiliones percontantur* GELL. *16*, *6*, *11* sînt întrebaţi ciobanii.
percontor, *ārī*, *ātus sum vt. dep.* [*per* + *contus*] a sonda prin întrebări, a iscodi, a se informa, a se interesa: *quaerentibus et quasi percontantibus lente respondere* CIC. a răspunde calm celor care te întreabă şi oarecum te sondează, ~ *hanc paucis hic volt* PL. el vrea s-o iscodească pe aceasta, punîndu-i cîteva întrebări, *percontando atque interrogando* CIC. iscodind şi întrebînd, *percontando a peritis* CIC. informîndu-se de la cunoscători, *solebat ex me* ~ *augurii disciplinam* CIC. obişnuia să se informeze de la mine despre ştiinţa augurală, *ille me de nostra republica percontatus est* CIC. acela m-a chestionat despre statul nostru, *meum si quis te percontabitur aevum* HOR. dacă cineva te va iscodi despre vîrsta mea, *si esses percontatus me ex aliis* PL. As. *502* dacă te-ai fi informat de la alţii despre mine, *percontare ipse te, ne … an* … CIC. întreabă-te singur dacă … sau …, *me infit percontarier ecquem noverim Demaenetum* PL. începe să mă descoasă dacă cunosc pe un oarecare Demaenetus, *ut valeat percontare* HOR. interesează-te cum stă cu sănătatea, *balneas facile percontabimur* APUL. M. *1*, *24* întrebînd, vom găsi uşor băile; [forma *pecunctor* în loc de *pecontor* uneori în mss., mai ales la LIV.].
percontumax, *ācis adj.* foarte încăpăţînat TER.
percōpiōsē *adv.* foarte din abundenţă SID.
percōpiōsus (*3*) *adj.* foarte abundent, foarte bogat în cuvinte, foarte întins (*asupra unui subiect*) PLIN. IUN.
percoquō, *ere*, *coxī*, *coctum vt.* **1** a fierbe bine, a coace bine: *lens non bene percocta* PLIN. linte nu prea bine fiartă, *panem quem percoxit* SEN. pîinea pe care a copt-o; **2** a încălzi bine, a încinge (un lichid) LUCR. *6*, *858*; **3** a coace, a maturiza: *sol percoquit fructus* SEN. soarele coace fructele, ~ *uvas* OV. a coace strugurii; **4** a înnegri la soare, a bronza LUCR. *6*, *722*.
percrassus (*3*) *adj.* foarte dens, vîscos CELS.
percrēbrescō (**percrebescō**), *ere*, *crebruī* (*crebuī*) *vi.* a se răspîndi peste tot (*vorba*, *zvonul*, *părerea*), a deveni frecvent: *cum haec fama de nostrorum hominum avaritia percrebuerit* CIC. pentru că zvonul despre lăcomia oamenilor noştri s-a răspîndit peste tot, *cum fama per orbem terrarum percrebuisset illum a Caesare obsideri* CAES. după ce zvonul că acela este asediat de Caesar s-a răspîndit în toată lumea, *hoc percrebrescit plurimos amicos inveniri* CIC. se repetă peste tot vorba că se găsesc foarte mulţi prieteni, *percrebuerat urbem nostram sustentari non posse* PLIN. IUN. se răspîndiseră păreri că oraşul nostru nu se poate întreţine singur, *res percrebuit* CIC. afacerea a devenit cunoscută de lume, *coniugia sobrinarum diu ignorata percrebuisse* TAC. Ann. *12*, *6* căsătoriile cu verişoarele, mult timp necunoscute, au devenit frecvente.
percrepō, *āre vi.* şi *vt.* **1** a răsuna tare: *locum illum totum* ~ *mulierum vocibus* CIC. tot locul acela răsuna de glasurile femeilor; **2** a cînta, a celebra LUCIL.
percruciō, *āre vt.* a chinui tare PL. Bacch. *1099*.
percrudus (*3*) *adj.* foarte crud (*despre fructe*) COL.; crud, brut, neprelucrat (*despre piei*) VITR.
percūdo, *ere*, *cūdī vt.* a sparge lovind COL. [?]
perculī *pf. v.* **percello**
perculsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **percello**
perculsus[2], *abl.* -*ū*, *m.* izbitură, zguduire TERT.
percultor, *ōris m.* cinstitor asiduu, avînd mare stimă pentru [cu genit.] AUR. VICT.
percultus (*3*) *p. pf. v.* **percolo**[2]
percunct… *v.* **percont…**
percupidus (*3*) *adj.* care ţine foarte mult la cineva [cu genit.] CIC.
percupiō, *ere vt.* a dori foarte tare PL., TER.
percūriōsus (*3*) *adj.* foarte grijuliu, atent la toate CIC.
percūrō (*I*) *vt.* a vindeca complet: *percurato vulnere* LIV. rana fiind vindecată complet, *si suppuraverit, tarde percurabitur* COL. dacă va supura, cu greu se va vindeca de tot; (*fig.*) ~ *mentem aegram* SEN. a vindeca un suflet bolnav.
percurrō, *ere*, *cucurrī* (*currī*), *cursum vt.* şi *vi.* **1** a străbate (în goană), a parcurge: *omnem agrum Picenum*

percurrit CAES. străbate în goană tot ținutul picen, *rapido percurrens turbine campos* VERG. (vîntul) străbătînd în vîrtej cîmpiile, *percurrit pollice chordas* OV. își trece repede degetele pe coarde, *percurrens pectine telas* VERG. făcînd să alerge spata pe pînză, *diversas percurrens luna fenestras* PROP. luna, care trece cu lumina ei din fereastră în fereastră; **2** (*fig.*) **a.** a parcurge (onoruri): *quaesturam, praeturam honestissime percurrit* PLIN. IUN. a îndeplinit una după alta funcția de cvestor și pretor foarte onorabil, *percursis honorum gradibus* ARN. trecînd prin toate treptele onorurilor; **b.** a parcurge (cu ochii, citind): *multa legenda* ~ CIC. a parcurge multe cărți citindu-le, ~ *paginas in annalibus* LIV. a citi paginile din anale, *veloci percurre oculo* HOR. S. *2, 5, 55* citește doar aruncîndu-ți ochii; **c.** a menționa succesiv, a trece în revistă (vorbind): ~ *multas res oratione* CIC. a trece în revistă o mulțime de lucruri în discursul său, ~ *omnia poenarum nomina* VERG. a enumera toate numirile pedepselor, *valde breviter percursa sunt* CIC. au fost atinse foarte pe scurt; **3** a alerga: *percurro ad forum* TER. Andr. *355* alerg la piață, *citato equo Cales percurrit* LIV. aleargă în goana calului la Cales, ~ *per mare ac terras* LUCR. a alerga pe deasupra mării și pămînturilor, ~ *per temonem* CAES. a se mișca în fugă de-a lungul oiștii carului; (*fig.*) *per omnes civitates percurrit oratio mea* CIC. discursul meu trece în revistă toate orașele.

percursātiō, *ōnis f.* parcurgere, cursă, turneu: ~ *Italiae* CIC. turneul prin Italia.

percursiō, *ōnis f.* parcurgere, trecere în revistă (a unor chestiuni) CIC.

percursō, *āre vi.* **1** a alerga (într-o parte și într-alta): *latronum modo percursant totis finibus* LIV. aleargă în dreapta și-n stînga prin toată țara ca niște tîlhari; **2** (*vt.*) a străbate: ~ *ripas* PLIN. IUN. Pan. *12* a trece prin incursiuni malurile (Dunării).

percussī *pf. v.* **percutio**

percussiō, *ōnis f.* **1** batere, pocnire, lovire: *digitorum percussione* CIC. prin pocnitură din degete, *percussiones capitis* CIC. lovituri date în cap; **2** bătaie (*în muzică, vers*), tact, măsură ritmică, cadență: *insignes percussiones* CIC. De or. *3, 182* tacturi prea marcate (ale picioarelor), *longiores fiunt percussiones* QUINT. *9, 4, 51* măsurile ritmice devin mai lungi, *latentes sermonis percussiones* QUINT. *11, 3, 18* cadențe neobservate ale vorbirii.

percussor, *ōris m.* **1** cel care a lovit PLIN.; **2** asasin, ucigaș: *percussorum grex* SEN. banda ucigașilor.

percussūra, *ae f.* lovitură, contuzie VEG.

percussus (*3*) *p. pf. v.* **percutio**

percussus, *ūs m.* izbire, lovire, bătaie: *crebro percussu saxa cavantur* OV. stîncile se scobesc prin izbirea deasă (a apei), *inaequabilis venarum percussu* PLIN. prin pulsația neregulată a vinelor; (*fig.*) *non sentire percussum* SEN. a nu simți insulta.

percutiō, *ere, cussī, cussum vt.* [*per* + *quatio*] **1** a străpunge: ~ *rostro navem* LIV. a străpunge nava cu ciocul de fier, *pectus percussum* LIV. pieptul străpuns, *vena percutitur* SEN. se deschide vena (pentru a lua sînge), ~ *fossam* FRONT. a trage un șanț; **2** a izbi, a lovi, a bate: *percussus lapide* CIC. izbit cu o piatră, *percussa fluctu litora* VERG. țărmuri bătute de valuri, ~ *ianuam* TIB. a bate tare în ușă, *hunc Iuppiter fulmine percussit* CIC. pe acesta l-a trăsnit Iupiter cu fulgerul, *percussae arbores* SEN. copaci trăsniți de fulgere, (*cu ac. gr.*) *soror palmis percussa lacertos* VEG. sora bătîndu-și brațele cu palmele, *auriculae voce percussae* PROP. urechile izbite de un glas, ~ *pennas* OV. a bate din aripi, *color percussus luce refulget* LUCR. culoarea bătută de lumină strălucește; **3** a lovi mortal, a ucide: ~ *aliquem securi* CIC. a omorî pe cineva cu o secure, ~ *aliquem veneno* APUL. a ucide pe cineva prin otravă; **4** (*spec.*) **a.** a bate (lovind): ~ *nummum nota Capricorni* SUET. a bate o monedă cu semnul Capricornului; (*fig.*) *omnia facta dictaque tua ... unā formā percussa sit* SEN. Ep. *34, 14* toate faptele și vorbele tale să fie marcate cu aceeași efigie (să se potrivească); **b.** a bate firele țesăturii cu spata (a țese): *lacernae male percussae pectine* IUV. *9, 30* mantale rău țesute; **c.** a lovi coardele unui instrument: *percussam saxa secuta lyram* OV. pietrele care urmează lira pusă în mișcare (cîntecul lirei); **d.** (*fig.*) ~ *foedus* B. ALEX. a încheia un tratat, *non percussi locum* CIC. n-am izbit bine ținta (am dat greș), *haec meraco se percussit flore Liberi* PL. Cas. *640* asta s-a trăsnit cu o probă de vin curat (s-a îmbătat); **5** a izbi (sufletește), a impresiona: *percussus litteris* CIC. înspăimîntat de scrisoare, *percussisti me* CIC. m-ai consternat, *mortuus inani cogitatione vos percussit* CIC. deși mort, v-a înspăimîntat printr-o deșartă imagine a lui; **6** a trage pe sfoară, a înșela: *ego hunc stratioticum percutiam* PL. Ps. *602* pe acest soldat am să ți-l potcovesc eu, ~ *civem suum* CIC. a-l înșela pe concetățeanul său; [pf. sincop. *percusti* HOR. S. *2, 3, 273* = *percussisti*].

perdecōrus (*3*) *adj.* foarte frumos PLIN. IUN.

perdēleō, *ēre vt.* a nimici cu totul TERT.

perdēlīrus (*3*) *adj.* cu totul nebunesc LUCR. *1, 692.*

perdensus (*3*) *adj.* prea îndesat, prea condensat COL.

perdepsō, *ere, uī vt.* a frămînta bine (*sens obscen*): ~ *patrui uxorem* CATUL. *74, 3.*

Perdicca (Perdiccas), *ae m.* Perdicas (*nume macedonian*).

perdīcium, *iī n.* (*bot.*) paracherniță (*Parietaria officinalis*) PLIN.

perdidī *pf. v.* **perdo**

perdidicī *pf. v.* **perdisco**

perdifficilis (*2*) *adj.* foarte greu: ~ *quaestio* CIC. problemă foarte grea.

perdifficiliter *adv.* cu foarte mare greutate CIC.

perdignus (*3*) *adj.* întru totul demn: ~ *amicitiā tuā* CIC. cu totul demn de prietenia ta.

perdīligens, *ntis adj.* foarte conștiincios CIC.

perdīligenter *adv.* foarte conștiincios CIC.

perdiscō, *ere, didicī vt.* a învăța bine; (*la pf.*) a ști perfect: *locus de moribus totus est oratori perdiscendus* CIC. oratorul trebuie să studieze bine toată partea de filozofie morală, *hominum speciem pingere perdidicisse* CIC. a ști foarte bine să desenezi chipul oamenilor.

perdisertē *adv.* cu foarte mult talent oratoric CIC.

perdissipātus (*3*) *adj.* nimicit ARN.
perditē *adv.* 1 ca un om ticălos, infam CIC.; 2 la desperare, nebuneşte: ~ *amare* TER. a iubi nebuneşte, ~ *conari* QUINT. a face eforturi desperate.
perditim *adv.* nebuneşte AFRAN.
perditiō, *ōnis f.* perdiţie LACT.
perditor, *ōris m.* 1 distrugător: ~ *reipublicae* CIC. nimicitor al statului; 2 corupător LACT.
perditrix, *īcis f.* distrugătoare, corupătoare TERT.
perditus (*3*) *p. pf. v.* **perdo** // **adj. 1** distrus, în stare desperată, pierdut, nenorocit: ~ *aere alieno* CIC. distrus de datorii, *lacrimis ac maerore* ~ CIC. distrus de lacrimi şi amărăciune, *perdita valetudo* CIC. sănătate distrusă, (*despre iubire*) ~ *amor* CATUL. amor nebun, *amore haec perdita est* PL. aceasta e scoasă din minţi de dragoste, *in puella* ~ PROP. nebun de dragoste pentru o fată; 2 depravat, corupt, ticălos: *adulescens* ~ CIC. un tînăr depravat, *perdita consilia* CIC. planuri ticăloase, *coniuratio perditorum hominum* CIC. conjuraţia unor oameni stricaţi, *mores perditi* CIC. moravuri stricate.
perdiū *adv.* multă vreme CIC.
perdius (*3*) *adj.* care-şi petrece toată ziua: *et perdia et pernox non desinis cruciatum* APUL. *M. 5, 6* toată ziua şi toată noaptea tu (Psyche a mea) nu încetezi să te chinuieşti, *quivis pernox et* ~ *emit et vendit* AMM. oricine cumpără şi vinde ziua şi noaptea.
perdiuturnus (*3*) *adj.* care durează foarte mult timp CIC.
perdīves, *itis adj.* foarte bogat CIC.
perdix[1], *īcis f.* (*ornit.*) potîrniche (*Perdix perdix*) PLIN.
Perdix[2], *īcis m.* tînăr atenian (*transformat de Minerva în potîrniche*) OV.
perdō, *ere, didi, ditum vt.* 1 a distruge, a nenoroci: *Iuppiter fruges perdidit* CIC. Iupiter a distrus grînele, *perdendum mortale genus* OV. rasa omenească trebuie să fie distrusă, ~ *funditus civitatem* CIC. a distruge din temelii statul, *mors eius omnes cives perdidit* CIC. moartea aceluia i-a zdrobit sufleteşte pe toţi concetăţenii săi, ~ *serpentem* OV. a omorî şarpele, ~ *aliquem veneno* OV. a otrăvi pe cineva, *capitis te perdam* PL. As. *132* am să te fac să fii condamnat la moarte, *cur perdis adolescentem nobis?* TER. pentru ce-mi strici băiatul?, *illum di omnes perduint!* bătu-l-ar toţi zeii!; 2 a pierde (degeaba), a irosi: ~ *tempus* CIC. a irosi timpul, ~ *oleum et operam* CIC. a-şi pierde uleiul şi munca degeaba, *poteras has horas non* ~ PLIN. IUN. ai fi putut să-ţi cruţi aceste ceasuri, (*pas.*) *perditur haec inter lux* HOR. cu acestea se trece ziua; 3 a pierde (definitiv, suferind o pagubă): ~ *liberos* CIC. a-şi pierde copiii, ~ *vocem* CIC. a-şi pierde glasul, ~ *litem, libertatem, memoriam* CIC. a pierde procesul, libertatea, memoria, *Decius amisit vitam, at non perdidit* RH. HER. Decius a renunţat la viaţa lui, dar nu a pierdut-o; (*abs.*) a pierde la joc de noroc: *quod in alea perdiderat* OV. ceea ce pierduse la zaruri; [conjct. arh. *perduim* ...].
perdoceō, *ēre, docuī, doctum vt.* a arăta clar (ceva altora), a(-i) învăţa bine (pe alţii): *res praeclara iuventuti nec mihi difficilis ad perdocendum* CIC. o chestiune foarte importantă pentru tineret şi pentru mine uşor de tratat, *illa* (*paupertas*) *artes omnis perdocet* PL. Stich. *178* aceea (sărăcia) te învaţă perfect toate meşteşugirile, *si quid Apollo utile mortales perdocet* OV. dacă Apollo îi învaţă pe oameni ceva util, *stultitiam suam perdocent* QUINT. *1, 1, 8* îşi pun în evidenţă prostia proprie.
perdoctē *adv.* foarte învăţat PL.
perdoctus (*3*) *adj.* foarte învăţat: *docte tibi illam perdoctam dabo* PL. am să ţi-o dau perfect dresată.
perdoleō, *ēre, uī* (*dolitum est*) *vi.* a durea mult, a displăcea: *tandem perdoluit* TER. în fine, ţi-a displăcut mult, *id subito perdolitum est cuidam T. Manlio* ... asta l-a supărat mult pe un oarecare T. Manlius, că ... *apud* GELL.
perdolescō, *ere, doluī vi.* a se supăra rău, a se amărî: *suam virtutem irrisui fore perdoluerunt* CAES. s-au mîhnit rău că vitejia lor va fi luată în rîs.
perdolō, *āre, ātum vt.* a ciopli bine, a fasona (lemnul) VITR.
perdominor, *ārī vi.* a domni cîtva timp singur CLAUD.
perdomitor, *ōris m.* învingător [cu genit.] PRUD.
perdomō, *āre, uī, itum vt.* a domoli de tot, a domestici, a supune: ~ *tauros, serpentes* OV. a îmblînzi tauri, şerpi, *Apuliā perdomitā* LIV. Apulia fiind definitiv supusă, ~ *gentes* VALL. a subjuga neamuri; (*fig.*) *farinam assidua tractatione perdomuit* SEN. Ep. *90, 23* a venit de hac făinii, frămîntînd-o bine, *solum demum sulco perdomatur* PLIN. IUN. Ep. *5, 6, 10* pămîntul fiind brăzdat, este în sfîrşit făcut bun de cultură.
perdormiscō, *ere vi.* a dormi fără întrerupere PL.
perdūcō, *ere, duxī, ductum vt.* 1 a duce (de la un punct la altul), a duce la destinaţie, a aduce: *comprehensos ad Caesarem perduxerunt* CAES. pe cei prinşi i-au dus la Caesar, ~ *incolumem legionem in Allobrogos* CAES. a aduce legiunea nevătămată la allobrogi, ~ *aliquem in conspectum alicuius* SUET. a aduce pe cineva în faţa cuiva; (*oc.*) a aduce unui bărbat o femeie: *Tertia perducta ab Rhodio tibicine* CIC. Tertia adusă ca amantă de un flautist rhodian, *perduci poterit tam frugi tamque pudica?* HOR. S. *2, 77* o femeie atît de cumsecade şi de cinstită (ca Penelopa) va putea ea să se prostitueze?, *a marito perducta* SUET. Calig. *25* oferită ca amantă de soţul ei; 2 (*spec. despre un zid, canal, drum*) a duce, a trage, a construi: *a lacu Lemano ad montem Iuram murum perducit* CAES. construieşte un zid de la lacul Lemanus pînă la muntele Iura, *navigabilem alveum ex portu in Nilum* ~ PLIN. a construi un canal navigabil din port în Nil, *duumviri aquae perducendae* FRONTIN. duumviri însărcinaţi cu canalizarea; 3 a aduce, a face să ajungă: ~ *aliquem ad amplissimos honores* CIC. a-l ridica pe cineva la cele mai înalte demnităţi, ~ *aliquem ad suam sententiam* CIC. a aduce pe cineva la părerea sa, *eo perduxit rem, ut* ... NEP. a făcut ca lucrurile să ajungă pînă acolo, încît ...; 4 a prelungi, a continua: *res disputatione ad mediam noctem perducitur* CAES. discuţia se prelungeşte pînă la miezul nopţii, *orationibus in noctem perductis* LIV. cuvîntările continuînd pînă noaptea, *Val. Corvum accepimus ad centesimum annum perduxisse* CIC. ştim

că Val. Corvus a dus-o pînă la o sută de ani; 5 (*sens spec.*) a. a trage deasupra, a acoperi, a unge: *odorem diffudit, quo totum corpus perduxit* VERG. G. *4, 416* a împrăştiat un parfum cu care i-a acoperit tot corpul; b. a trage peste, a şterge (*ce e scris*) DIG.; c. a da pe gît, a da (de) duşcă: *vini poculum continuo perduxit haustu* APUL. M. *10, 5* dădu pe gît dintr-o sorbire paharul de vin.

perductiō, *ōnis f.* tragere a apei, canalizare VITR.

perductō, *āre vt.* a purta de nas undeva, a înşela PL. Most. *846*.

perductor, *ōris m.* cel care conduce pe cineva la o casă, intermediar, proxenet PLIN.

perdūdum *adv.* de foarte mult timp PL.

perduelliō, *ōnis m.* 1 crimă de înaltă trădare: *mihi actionem perduellionis intenderat* CIC. îmi intentase o acţiune de înaltă trădare, *Sempronius perduellionis se iudicare Cn. Fulvio dixit* LIV. *26, 3, 9* Sempronius spuse că îl socoteşte vinovat (îl acuză) pe Cn. Fulvius de înaltă trădare, *tum alter ex iis: „P. Horati, tibi perduellionem iudico, inquit"* LIV. *1, 26, 7* atunci, unul dintre cei doi zise: „P. Horatius, te acuz de înaltă trădare", *diem perduellionis dicere* LIV. a cita în judecată pentru înaltă trădare; 2 (*rar*) duşman public RH. HER.

perduellis, *is m.* [*per + duellum*] inamic, duşman (cu care eşti în stare de război): *quos nos hostes appellamus, eos veteres perduelles appellabant* GAI. cei pe care noi îi numim *hostes* cei vechi îi numeau *perduelles*; *pirata non est ex perduellium numero* CIC. piratul nu este un inamic cu care eşti în război; (*fig.*) duşman personal PL. Ps. *583*; [genit.pl. şi *perduellum* ACC. *apud* NON.].

perduim *v.* **perdo**

perdulcis (*2*) *adj.* foarte dulce LUCR.

perdūrō (*1*) *vt.* şi *vi.* 1 (*rar*) a întări foarte mult PRUD.; 2 a se ţine tare, a rezista, a o duce, a dura: *perduravit miser* SEN. Ir. *2, 33, 4* s-a ţinut tare, nenorocitul, *longum perdurat in aevum* OV. durează foarte multă vreme, *non perdurasse in senectutem* SEN. n-au durat pînă la bătrîneţe.

perdūrus (*3*) *adj.* foarte tare; (*fig.*) foarte rigid, riguros: *interpretatio perdura* DIG. interpretare foarte rigidă.

Peredia, *ae f.* „ţara în care se mănîncă mult" (*cuvînt creat*) PL. Curc. *444*.

peredō[1], *ere, ēdī, ēsum vt.* a mînca tot; (*fig.*) a roade, a consuma: ~ *quinque panes* PRUD. a mînca cinci pîini, *peredit ignis Aetnam* HOR. focul mistuie Etna, *sale saxa peresa* LUCR. stînci roase de apa mării, *durus amor crudeli tabe peredit* VERG. iubirea blestemată i-a ros cu otrava ei crudă.

perēdo[2], *ere vi.* a termina de compus, a produce SID.

pereffluō, *ere vi.* a lăsa să se scurgă; (*fig.*) a lăsa să-i scape VULG.

pereger, *gris adj.* călătorind prin lume ULP.

perēgī *pf. v.* **perago**

peregrē *adv.* (*per ager Romanus*) din (în) afară de ţară (oraş): (întreb. *ubi*) ~ *depugnavit* CIC. a luptat departe de ţară, ~ *est animus* HOR. mintea mi-e pe alte meleaguri; (întreb. *unde*): ~ *redire* TER. a se întoarce din străinătate, *epistula ~ allata* PL. scrisoare venită din altă ţară, *una a foro, altera a ~* VITR. una dinspre for, alta din afară de oraş; (întreb. *quo*) ~ *exire* HOR. a pleca în străinătate.

perēgregius (*3*) *adj.* cu totul deosebit, excelent APUL.

peregrī *adv.* în străinătate PL. Amph. *5*.

peregrīnabundus (*3*) *adj.* care călătoreşte prin ţări străine LIV.

peregrīnātiō, *ōnis f.* călătorie îndepărtată, şedere în locuri străine: ~ *voluptaria* SEN. călătorie de plăcere.

peregrīnātor, *ōris m.* iubitor de călătorii lungi CIC.

peregrīnitās, *ātis f.* 1 (*judic.*) calitate de străin (*opusă celei de cetăţean roman*): *peregrinitatis reus* SUET. acuzat de a fi străin (uzurpînd calitatea de cetăţean roman); 2 fel de a fi străin, obiceiuri străine, gust străin CIC.; pronunţare străină QUINT.

peregrīnō, *āre v.* **peregrinor**

peregrīnor, *ārī, ātus sum vi. dep.* 1 a călători prin lume: ~ *totā Asiā* CIC. a călători prin toată Asia, (*fig.*) *haec studia nobiscum peregrinantur* CIC. aceste studii ne însoţesc în călătoriile noastre, *animus late longeque peregrinatur* CIC. gîndirea rătăceşte în lung şi în lat, *vestrae aures peregrinantur* CIC. minţile voastre sînt în altă parte (distrate); 2 a fi în ţară străină, a fi străin: ~ *in aliena civitate* CIC. a locui într-un oraş străin, *philosophia ~ Romae videbatur* CIC. filozofia se părea că este ceva străin la Roma.

peregrīnus (*3*) *adj.* 1 străin, venit de la străini, dintre străini, exotic: *peregrina navis* PL. navă străină, *peregrina mulier* HOR. femeie străină, *peregrinum caelum* OV. climat străin, *peregrinae divitiae* HOR. bogăţii venite din afară, *peregrinae arbores* PLIN. arbori exotici, *peregrini amores* OV. iubiri pentru străine, ~ *terror* LIV. frica inspirată de străin (duşman), *velut peregrinum otium* TAC. trai ca şi cum ar fi printre străini; 2 străin (*care are doar dreptul de rezidenţă la Roma*), peregrin, rezident: *factus est ~, mox ad civitatem Romanam pervenit* DIG. a fost făcut peregrin şi curînd a devenit cetăţean roman, *provincia* (*iurisdictio*) *peregrina* LIV. jurisdicţie în procesele dintre străini, *praetor* ~ DIG. pretor însărcinat cu procesele dintre străini // **peregrīnus**, *ī m.* străin // **peregrīna**, *ae f.* străină; 3 (*fig.*) străin (de ceva), necunoscător, ageamiu: *oratorem nulla in re peregrinum esse debere* CIC. De or. *1, 218* oratorul nu trebuie să fie străin de nici un domeniu de cunoştinţe.

perēlegans, *ntis adj.* foarte fin, cu totul distins CIC.

perēleganter *adv.* foarte elegant, foarte distins CIC.

perelixō, *āre vt.* a fierbe mult APIC.

perēloquens, *ntis adj.* foarte elocvent CIC.

perēmī *pf. v.* **perimo**

peremnis (*2*) *adj.* la trecerea unui fluviu // **peremnia**, *ium n. pl.* auspicii luate la trecerea unui fluviu CIC.

peremō *v.* **perimo**

peremptālis (*2*) *adj.* care distruge, care anulează: *fulgura peremptalia* SEN. Nat. *2, 49, 2* fulgere care anulează prevestirile ameninţătoare ale fulgerelor anterioare.

peremptiō, *ōnis f.* distrugere, ucidere AUG.

peremptor, *ōris m.* ucigaş: ~ *regis* SEN. asasin al regelui.
peremptōrius (*3*) *adj.* **1** mortal: *venenum peremptorium* APUL. otravă mortală; **2** (*fig.*) care taie orice discuţie, decisiv, definitiv DIG.
peremptrix, *īcis f.* cea care ucide, care anihilează TERT.
peremptus (*3*) *p. pf. v.* **perimo**
perendiē *adv.* poimîine: *scies cras, summum* ~ CIC. vei afla mîine, cel mai tîrziu poimîine.
perendinātiō, *ōnis f.* amînare pe poimîine MART. CAP.
perendinus (*3*) *adj.* de poimîine: *dies* ~ CIC. ziua de poimîine, *in perendinum* PL. pentru poimîine.
Perenna, *ae f. v.* **Anna**
perenne *adv.* **1** în tot timpul anului COL.; **2** tot timpul, continuu, veşnic PALL.
perennis (*2*) *adj.* [*per* + *annus*] **1** care durează tot anul: *aves perennes* PLIN. păsări care rămîn tot anul; **2** care durează tot timpul, continuu, perpetuu, nepieritor, peren, veşnic: ~ *fons* CAES. izvor care nu seacă, *vinum perenne* COL. vin care se conservă, *monumentum aere perennius* HOR. monument mai durabil decît arama, *perennes stellarum cursus* CIC. mişcările perpetue ale constelaţiilor, ~ *loquacitas* CIC. vorbărie interminabilă, *fama* ~ VERG. faima veşnică.
perenniservus, *ī m.* sclav pentru totdeauna (*cuvînt creat*) PL. Pers. *421*.
perennitās, *ātis f.* **1** durată continuă, continuitate, perenitate, inalterabilitate: *fontium gelidae perennitates* CIC. perpetuitatea izvoarelor răcoroase, *frumentis perennitatem afferunt* COL. contribuie la inalterabilitatea grînelor; **2** Perpetuitate (*titlu dat împăraţilor*) SYMM.
perenniter *adv.* perpetuu, tot timpul AUG.
perennō (*I*) *vi.* **1** a dura mult timp: *ut diutius perennent boves* COL. ca boii să dureze mai mult timp, *domus cum pace perennet* OV. casa să dureze în pace; **2** a dura un an MACR.
pērenticīda, *ae m.* cel care taie pungile (*cuvînt creat după* parricida) PL. Ep. *349*.
pereō, *īre, ii* (*īvī*), *itum vi.* [*per* + *eo*] **1** a se duce pe-aici încolo, a dispărea: *pereunt nives* OV. zăpezile se topesc, *inane lymphae dolium fundo pereuntis imo* HOR. C. *3, 11, 27* butoi golit de apa care se scurge prin fundul lui, ~ *e patria* PL. a dispărea din patrie; **2** a pieri, a fi distrus, a fi pierdut: *aedes cum fundamento perierunt* PL. casa a fost distrusă din temelii, *tanta pecunia* ~ *potuit* CIC. s-au putut cheltui atîţia bani; *opera periit* CIC. s-a dus naibii munca mea, *nullus perit otio dies* PLIN. nici o zi nu trece fără să fac ceva, (*judic.*) *perit lis* DIG. procesul este pierdut, *multis actiones et res peribant* LIV. *39, 18, 1* multora le expirau termenele de introducere a acţiunilor şi dreptul la sumele avansate; **3** a pieri, a-şi pierde viaţa, a muri: ~ *fortiter* HOR. a muri vitejeşte, ~ *fame* CIC. a pieri de foame, ~ *naufragio* CIC. a pieri într-un naufragiu, ~ *a morbo* NEP. a pieri de boală, ~ *ex vulneribus* LIV. a muri de pe urma rănilor; (*fig.*) ~ *amore* VERG. a se prăpădi (consuma) de dragoste, ~ *aliquā* PROP. sau *aliquam* PL. a fi mort de dragoste pentru o femeie; (*în jurăminte*) *peream si* (*nisi*) ... OV. să mor dacă (dacă nu) ...; (*exprimînd desperarea*) *perii!* PL. m-am dus!; [forme sincop. *peristi, perit* etc. PROP., *perisse* OV.].
perequitō (*I*) *vi.* şi *vt.* a merge călare (dintr-o parte într-alta): *inter duas acies perequitans* CAES. mergînd călare între cele două linii de luptă, *bis per agmen hostium* ~ CAES. a străpunge de două ori în goana cailor frontul duşmanilor; (*vt.*) ~ *aciem* CAES. a trece în revistă călare linia de luptă, ~ *delphino maria* PLIN. a străbate mările călare pe un delfin.
pererrō (*I*) *vt.* a străbate rătăcind, a cutreiera: *vespertinum pererro forum* HOR. cutreier seara forul, ~ *freta* OV. a străbate valurile, ~ *orbem* COL. a cutreiera pămîntul, *arva pererrantur undis* OV. ogoarele sînt străbătute de ape, *pererrato ponto* VERG. după ce marea va fi fost străbătută în rătăcirile lor, ~ *reges* SEN. a vizita regii unul după altul; (*fig.*) *totumque pererrat luminibus tacitis* VERG. îl măsoară în întregime cu ochii, fără a spune un cuvînt.
perērudītus (*3*) *adj.* foarte cultivat CIC.
perēsus (*3*) *p. pf. v.* **peredo**
perexcelsus (*3*) *adj.* foarte ridicat (*despre un loc*) CIC.
perexeō, *īre, īvī vi.* şi *vt.* a trece dincolo CHALCID.; (*fig.*) a scăpa (o vorbă) CASSIOD.
perexiguē *adv.* foarte puţin CIC.
perexiguus (*3*) *adj.* foarte mic, foarte redus, foarte puţin: *perexiguum loci spatium* CAES. un loc foarte strîmt, *perexigua dies* CIC. termen foarte scurt, *perexigui ignes* NEP. focuri foarte slabe.
perexīlis (*2*) *adj.* foarte subţire, foarte slab, foarte firav COL.
perexoptātus (*3*) *adj.* foarte dorit GELL.
perexpedītus (*3*) *adj.* fără nici o dificultate, foarte uşor CIC.
perexplicātus (*3*) *adj.* cu totul terminat SID.
perexsiccātus (*3*) *adj.* cu totul secătuit ARN.
perfabricō, *āre, āvī vt.* a înşela straşnic, a potcovi bine PL. Pers. *781*.
perfacētē *adv.* foarte spiritual CIC.
perfacētus (*3*) *adj.* foarte glumeţ, foarte spiritual CIC.
perfacile *adv.* **1** foarte uşor CIC.; **2** foarte bucuros, cu multă plăcere PL. Most. *621*.
perfacilis (*2*) *adj.* **1** foarte uşor: ~ *cognitu* CIC. foarte uşor de cunoscut; **2** (*oc.*) foarte binevoitor, foarte complezent CIC. De or. *1, 93*.
perfācundus (*3*) *adj.* foarte elocvent IUST.
perfamiliāris (*2*) *adj.* foarte prieten, foarte intim legat de [cu dat. sau genit.] // **perfamiliāris**, *is m.* prieten foarte apropiat: *meum perfamiliarem tibi commendo* CIC. ţi-l recomand pe foarte bunul meu prieten, ~ *M. Antonii* CIC. prieten bun cu M. Antonius.
perfectē *adv.* desăvîrşit, complet, perfect: ~ *eruditus* CIC. perfect cultivat; [comp. *perfectius* APUL.; superl. *perfectissimē* GELL.].
perfectiō, *ōnis f.* terminare completă, desăvîrşire; perfecţiune: ~ *maximarum operum* CIC. desăvîrşirea celor mai de seamă opere, *si non* ~, *at adumbratio* CIC. dacă nu perfecţiunea, cel puţin o umbră a ei.
perfectissimātus, *ūs n.* perfectisimat (*grad nobiliar de* perfectissim, *începînd cu împăratul Constantin*) COD. TH.

perfector, *ōris m.* cel care desăvîrşeşte, perfecţionează, maestru TER., CIC.

perfectrix, *īcis f.* cea care desăvîrşeşte NEP. *apud* LACT.

perfectus (*3*) *p. pf. v.* **perficio** // **adj.** desăvîrşit, perfect, complet: *orator* ~ CIC. orator perfect, ~ *litteris Graecis* CIC. desăvîrşit cunoscător al literaturii greceşti, *in geometria* ~ CIC. cunoscător profund al geometriei, *perfecta solis defectio* SEN. eclipsă totală de Soare, *perfecta aetas* DIG. vîrstă împlinită (legală); *perfectissimus* = titlu nobiliar în vremea ultimilor împăraţi AMM.; (*gram.*) *perfectum tempus* sau, simplu, *perfectum* timpul perfect.

perfectus, *ūs m.* desăvîrşire TERT.

perfēcundus (*3*) *adj.* foarte roditor MEL.

perferentia, *ae f.* suportare: ~ *malorum* LACT. suportarea nenorocirilor.

perferō, *ferre, tulī, lātum vt.* **1 a.** a purta (de la un loc la altul), a duce (la ţinta propusă), a duce la capăt: ~ *mandata alicuius ad aliquem* CIC. a duce instrucţiile cuiva la cineva, ~ *litteras ad aliquem* CIC. a aduce o scrisoare cuiva, *ab urbem terrorem* ~ LIV. a aduce groaza în oraş, *te reginae ad limina perfer* VERG. te du la palatul reginei, *lapis non pertulit ictum* VERG. Aen. *12, 906* piatra n-a dus la capăt lovitura (n-a ajuns la ţel), *hasta sedit in inguine, sed vires haud pertulit* VERG. Aen. *10, 786* lancea s-a oprit în stinghia piciorului, nu şi-a dus forţa (n-a pătruns) mai departe, ~ *partum* PLIN. a duce sarcina pînă la termen (*despre o femeie gravidă*); **b.** (*spec.*) a aduce vestea, a anunţa: *litteris multorum perfertur ad me incredibilem tuam fortitudinem esse* CIC. aflu din scrisorile multora că curajul tău este extraordinar, *laus tua ad nos una omnium voce perfertur* CIC. gloria ta îmi este adusă la cunoştinţă de toţi într-un singur glas, *equites pertulere consulem obsideri* LIV. călăreţii au dus vestea că consulul este împresurat; **2** a îndeplini, a împlini: ~ *iussa* PROP. a executa ordinele, ~ *legationem* SUET. a împlini solia, ~ *legem, rogationem* CIC., LIV. a face să treacă o lege, o propunere de lege, *extremas syllabas non perfert* QUINT. nu pronunţă ultimele silabe; **3** a suferi (pînă la capăt), a îndura: ~ *famem, sitim* CIC. a îndura foame, sete, ~ *omnes contumelias* CAES. a suporta tot felul de jigniri.

perferus (*3*) *adj.* cu totul sălbatic VARR.

perferveō, *ēre vi.* a fi foarte fierbinte MEL.

perfica[1], *ae f.* împlinitoare, desăvîrşitoare LUCR. *2, 116.*

Perfica[2], *ae f.* zeiţa împreunării sexelor ARN.

perficiō, *ere, fēcī, fectum vt.* **1** a face (complet), a termina: *opere perfecto* CAES. lucrarea fiind terminată, ~ *pontem* CAES. a face un pod, *candelabrum e gemmis auroque perfectum* CIC. candelabru făcut din pietre preţioase şi din aur; (*spec.*) a prelucra, a prepara: ~ *coria* PLIN. a tăbăci piei, ~ *lanas* PLIN. a lucra lîna; **2** a săvîrşi, a îndeplini, a împlini, a duce la capăt (o acţiune): ~ *scelus* CIC. a săvîrşi o crimă, ~ *cogitata* CIC. a-şi realiza proiectele, ~ *bellum* LIV. a termina războiul, ~ *promissa* TER. a împlini promisiunile, ~ *mandata* LIV. a duce la bun sfîrşit însărcinările, (*abs.*) *aut non tentaris, aut perfice* OV. ori nu încerca, ori du totul pînă la capăt; *centum perficit annos* HOR. împlineşte o sută de ani; **3** a obţine un rezultat, a face astfel ca ..., a reuşi ca ... [cu *ut, ne, quominus* şi conjct.]: *eloquentiā perfecit ut* ... a reuşi prin elocvenţa lui ca ..., *obsides uti inter sese dent perficit* CIC. reuşeşte ca ei să-şi dea ostatici unii altora, (*abl. abs.n. şi inf.*) *perfecto et concluso neque virtutibus, neque amicitiis locum esse* CIC. Fin. *2, 85* după ce am reuşit să demonstrăm şi am ajuns la concluzia că nu este loc nici pentru virtuţi, nici pentru prietenii.

perfidē *adv.* în mod perfid SEN.

perfidēlis (*2*) *adj.* foarte de încredere CIC.

perfidens, *ntis adj.* foarte încrezător în ... [cu abl.] AUR. VICT.

perfidia, *ae f.* perfidie, rea-credinţă: *istius perfidiā deceptus* CIC. înşelat de perfidia acestuia, *perfidiae meae* PL. înşelătoriile mele.

perfidiōsē *adv.* cu rea-credinţă, neleal CIC.

perfidiōsus (*3*) *adj.* de rea-credinţă, neleal, necinstit CIC.

perfidum *adv.* cu perfidie: *perfidum ridens* HOR. C. *3, 27, 67* rîzînd prefăcut.

perfidus (*3*) *adj.* de rea-credinţă, perfid, necinstit, înşelător: ~ *homo* CIC. om de rea-credinţă, *perfida freta* SEN. marea înşelătoare, *perfidum sacramentum* HOR. jurămînt necinstit, *perfida via* PROP. drum nesigur.

perfigō, *ere, fixum vt.* a străpunge: *telis perfixa pavoris* LUCR. *3, 305* săgetat de frică, *desiderio perfixa iuvenci* LUCR. *2, 360* chinuită de durerea pierderii juncanului.

perfingō, *ere vt.* a reproduce perfect ANTHOL.

perflābilis (*2*) *adj.* prin care poate circula aerul, expus la vînt CIC.; (*fig.*) agitat de toate vînturile, nestatornic, schimbător AMM.

perflāgitiōsus (*3*) *adj.* foarte ticălos, foarte imoral CIC.

perflāmen, *inis n.* suflu PRUD.

perflātilis (*2*) *adj.* expus vînturilor AMBR.

perflātus, *ūs m.* **1** suflare (prin) VITR.; **2** (*concrt.*) curent de aer, vînt: *loca perflatum non habentia* PLIN. locuri prin care nu circulă aerul.

perflō (*1*) *vi.* şi *vt.* **1** a sufla: *Favonius aestivis mensibus perflat* COL. zefirul suflă în lunile de vară; **2** a străbate (cu suflul său), a sufla (asupra): *venti terras turbine perflant* VERG. vînturile suflă, străbătînd pămînturile în vîrtejul lor, *perflant altissima venti* OV. vînturile bat înălţimile, *suspendunt granaria columnis et perflari malunt* PLIN. construiesc grînarele pe stîlpi şi vor să fie bine bătute de vînt (ventilate).

perfluctuō, *āre vt.* a pluti (prin); (*fig.*) a colcăi, a mişuna: *animantum copia tanta tumidos perfluctuat artus* LUCR. *3, 721* atîta de mare mulţime de vieţuitoare colcăie prin leşurile umflate.

perfluō, *ere, fluxī, fluxum vi.* **1** a curge (prin), a se scurge: ~ *per colum* LUCR. a trece prin strecurătoare, ~ *in vas* LUCR. a se scurge într-un vas, *amnis in mare perfluens* PLIN. rîu care se varsă în mare; (*fig.*) *hac atque illac perfluo* TER. Eun. *105* curg prin toate părţile (nu pot păstra un secret); **2** a fi inundat (de): ~ *sudore* APUL. a fi lac de sudoare, *perfluit pomis sinus* TIB. sînul îi e plin de poame; **3** (*fig.*) (*despre o*

haină largă) a curge (de pe cineva), a face valuri-valuri APUL. M. *11*, *4*.

perfluus (*3*) *adj.* molatic, grațios: *incessu perfluo* APUL. M. *11*, *8* cu un mers legănat.

perfodiō, *ere, fōdī, fossum vt.* a străpunge (săpînd): ~ *montem* VARR. a străpunge un munte, ~ *parietes* PL. a găuri pereții, ~ *latus mucrone* LUC. a străpunge coapsa cu sabia, *vulneribus perfossus* GELL. străpuns de răni, *fretum, quod perfossum manu est* LIV. *33*, *17*, *6* braț de mare creat de mîna omului (*tăind peninsula și făcînd-o insulă*), ~ *dentes* PETR. *33* a se scobi în dinți.

perforāculum, *ī n.* sfredel, burghiu ARN.

performīdolōsus (*3*) *adj.* foarte fricos AUR. VICT.

performō, *are vt.* a forma complet TERT.

perforō (*l*) *vt.* a găuri, a străpunge: ~ *navem* CIC. a găuri o corabie, ~ *latus ense* OV. a străpunge coapsa cu sabia, *viae ad oculos, ad aures a sede animi perforatae* CIC. canale duse de la sălașul sufletului la ochi, la urechi.

perfortiter *adv.* foarte frumos! mare ispravă! TER. Ad. *567*.

perfossor, *ōris m.* găuritor, spărgător; ~ *parietum* PL. spărgător de pereți (hoț).

perfossus (*3*) *p. pf. v.* **perfodio**

perfractus (*3*) *p. pf. v.* **perfringo**

perfremō, *ere, fremuī vi.* a fremăta tare ACC. *apud* CIC.

perfrequens, *ntis adj.* cu foarte multă lume, foarte frecventat LIV.

perfricō, *āre, fricuī* (*fricāvī*), *fricātum vt.* **1** a freca (bine *sau* complet): ~ *crura brachiaque* CELS. a frictiona bine picioarele și brațele, *perfricetur post febrem* CELS. după febră să fie fricționat, *perfrictis oculis* APUL. frecîndu-se la ochi, *caput manu sinistra perfricans* CIC. scărpinîndu-se pe cap cu mîna stîngă (*semn că e încurcat*); (*expr.*) ~ *faciem* PLIN. sau ~ *frontem* MART. a-și freca obrazul (ca să-și ascundă rușinea), a lăsa rușinea la o parte; **2** a unge (bine): ~ *oleo vetere* CELS. a unge cu ulei stătut, ~ *totum corpus ex oleo* CELS. a unge tot corpul cu ulei.

perfrictiō[1], *ōnis f.* [*perfrico*] julitură, jupuire (*datorită frecării*) PLIN.

perfrictiō[2], *ōnis f.* [*perfrigeo*] răceală (a corpului), fior de frig (în tot corpul) PLIN.

perfrictiuncula, *ae f.* mică febră.

perfrictus (*3*) *p. pf. v.* **perfrico**

perfrīgefaciō, *ere vt.* a îngheța: *ille cor perfrigefacit* PL. Ps. *1215* acela îmi îngheață inima (de frică).

perfrīgescō, *ere, frixī vi.* a răci: *ei qui perfrixit opus est sedere* ... CELS. cel care a răcit trebuie să stea ..., *perfrixisse tuae fauces* MART. a fi răgușit (de răceală).

perfrīgidus (*3*) *adj.* foarte rece: *perfrigida tempestas* CIC. timp foarte rece.

perfringō, *ere, frēgī, fractum vt.* **1** a sparge, a face țăndări, a zdrobi: ~ *nucem* PLIN. a sparge o nucă, *naves perfregerunt proras* LIV. navele își zdrobiseră prorele, ~ *muros* TAC. a sparge zidurile; **2** (*fig.*) a zdrobi, a distruge, a nimici: ~ *decreta senatus* CIC. a anula decretele senatului, ~ *conspirationem bonorum omnium* CIC. a nimici armonia dintre toți bunii cetățeni; **3** (*fig.*) a sparge (forțînd intrarea), a-și croi drum cu forța: ~ *domos* TAC. a viola casele, ~ *munitiones* CAES. a sparge fortificațiile, ~ *animos* CIC. Br. *38* a pătrunde în suflete violentîndu-le.

perfriō, *āre vt.* a fărîmița COL.

perfrīvolus (*3*) *adj.* foarte neserios VOP.

perfrixī *pf. v.* **perfrigesco**

perfructiō, *ōnis f.* bucurare (de ceva) AUG.

perfruitiō, *ōnis f. v.* **perfructio**

perfruor, *fruī, fructus sum vi. dep.* a se bucura deplin (de), a avea parte de [cu abl.]: ~ *vitā modicā* CIC. a se bucura de o viață modestă, ~ *pacis libertatisque bonis* CIC. a se bucura de binefacerile păcii și ale libertății, *ad perfruendas voluptates* CIC. pentru a se bucura din plin de plăceri.

perfūdī *pf. v.* **perfundo**

perfuga, *ae m.* transfug, dezertor CIC.

perfugiō, *ere, fūgī vi.* **1** a se refugia, a-și căuta scăparea: ~ *Corinthum* NEP. a se refugia la Corint, *Tarquinii ad Porsenam perfugerant* LIV. Tarquinii se refugiaseră la Porsena, ~ *in fidem Aetolorum* LIV. a-și căuta scăparea, punîndu-se sub protecția aetolienilor, (*fig.*) *cum in culpa sunt, perfugiunt ad fati necessitatem* GELL. cînd sînt vinovați, aduc ca motiv forța destinului; **2** a dezerta: ~ *a Pompeio ad Caesarem* CAES. a dezerta din tabăra lui Pompeius la Caesar.

perfugium, *iī n.* loc de scăpare, adăpost, refugiu: *domus, commune* ~ CIC. casa, adăpostul fiecărui om, ~ *et praesidium salutis* CIC. loc de scăpare și apărare a vieții, (*fig.*) ~ *supplicii* CIC. mijloc de a scăpa de tortură, *illo desperatissimo perfugio uti, se imprudentem fecisse* CIC. a recurge la acel pretext nenorocit: că a făcut-o fără să știe, (*pl.*) *perfugia annonae* CIC. mijloace de a scăpa de criză de alimente.

perfunctiō, *ōnis f.* ducere la bun sfîrșit, exercitare, îndeplinire: ~ *honorum* CIC. exercitarea funcțiilor, ~ *laborum* CIC. îndeplinirea sarcinilor.

perfunctoriē *adv.* de formă, de mîntuială, superficial: *non* ~ *verberare* PETR. a bate nu așa, de formă.

perfunctōrius (*3*) *adj.* superficial, de formă AMBR.

perfundō, *ere, fūdī, fūsum* **1** a scălda (vărsînd asupra), a muia, a stropi: *fluviis pecus magistri perfundunt* VERG. ciobanii scaldă turma în rîuri, *panis perfusus aquā frigidā* SUET. pîine muiată în apă rece, ~ *pisces olio* HOR. a stropi peștii cu ulei, *postquam perfusus est* RH. HER. după ce s-a îmbăiat; (*sens mai larg*) *perfusus odoribus* HOR. scăldat în parfumuri, *ostro perfusae vestes* VERG. veșminte scăldate (vopsite) în purpură, *perfusus lacrimis* OV. inundat de lacrimi, *pulvere perfusus* VERG. acoperit de praf, *cubiculum plurimo sole perfunditur* PLIN. IUN. dormitorul e bătut de mult soare, *auro tecta perfundimus* SEN. acoperim casele cu aur; **2** (*fig.*) a inunda, a umple, a copleși: ~ *gaudio* LIV. (*laetitia* CIC., *timore* LIV.) a umple de bucurie, de veselie, de frică, *qui me horror perfudit!* CIC. ce fiori de groază m-au trecut!, *mihi videris velle nos iudicio* ~ CIC. Amer. *80* mi se pare că vrei să ne bagi la apă prin sentința judecății; **3** (*fig.*) a da o spoială, un pospai: *non*

illa studia quibus perfundi satis est SEN. nu acel fel de studiu la care e suficientă o oarecare spoială, *notitiā se non ~, sed inficere* SEN. a nu-şi da o spoială de cunoştinţe, ci a se impregna de ele.

perfungor, *fungī, functus sum vi. dep.* 1 a îndeplini (în întregime), a se achita de ... [cu abl.]: ~ *honoribus amplissimis* CIC. a îndeplini cele mai mari demnităţi; (*tard. vt.*) *onera praetoria perfunctus est* FRONT. a îndeplinit sarcinile de pretor; 2 a trece cu bine, a ajunge la capăt: *pericula quibus nos perfuncti sumus* CIC. primejdiile prin care noi am trecut, *perfuncta respublica hoc bello* CIC. republica terminînd acest război, *vitā perfunctus* LUCR. terminîndu-şi zilele (murind), *reminiscere eam omnibus bonis perfunctam esse* SULP. *apud* CIC. Fam. *4, 5, 5* aminteşte-ţi că ea a avut parte de toate fericirile, *epulis perfuncta* OV. după ce a stat pînă la terminarea ospăţului, (*cu abl.*) *perfunctas esse a febri* VARR. au ieşit cu bine din friguri, (*vt.*) *omnia vitai praemia perfunctus* LUCR. după ce a avut parte de toate bucuriile vieţii, *timorem inanem perfuncti* APUL. trecînd printr-o frică fără rost, (*abs.*) *iam perfunctus sum* CIC. am ajuns la capăt; (*cu sens pas.*: perfunctus) *memoria perfuncti periculi* CIC. amintirea primejdiei încercate.

perfurō, *ere vi.* a fi apucat de furie, a se înfuria VERG.; (*vt.*) a se înfuria pe ... STAT.

perfūsiō, *ōnis f.* stropire, udare: ~ *corporis* CELS. stropirea corpului.

perfusōriē *adv.* fără precizie, vag DIG.

perfusōrius (*3*) *adj.* 1 de suprafaţă, superficial: *perfusoria voluptas* SEN. plăcere superficială; 2 neprecis, vag SUET.

perfūsus (*3*) *p. pf. v.* **perfundo**

Perga, *ae* şi **Pergē,** *ēs f.* oraş în Pamphylia // **Pergaeus** (*3*) *adj.* din Perga.

Pergamum, *ī n.* sau **Pergamus (-os),** *ī f.*, (*frecv.*) **Pergama,** *ōrum n. pl.* 1 citadela Troiei, Troia; 2 **Pergamum,** *ī n.* oraş în Mysia (*capitală a regatului Attalizilor, lăsat moştenire romanilor de regele Attalus III şi devenit astfel capitala provinciei romane Asia, vestit prin templul închinat Romei şi lui Augustus şi printr-o mare bibliotecă*) // **Pergamēnus** (*3*) *adj.* al Pergamului (*din Mysia*): **Pergamenae naves** NEP. corăbiile pergamene, *Pergamena charta* PLIN. pergament // **Pergamēnī,** *ōrum m. pl.* locuitorii Pergamului (*din Mysia*) // **Pergamēna,** *ae f. 1*) teritoriul Pergamului; *2*) pergament // **Pergameus** (*3*) *adj.* **a.** al Pergamului (= troian), troian: *Pergamea gens* VERG. neamul troian; **b.** al Pergamului (*din Mysia*): ~ *deus* MART. zeul din Pergam (Aesculap); **c.** al Pergamului (*din Creta*; *oraş întemeiat de troianul Aeneas*) VERG. Aen. *3, 133*.

pergaudeō, *ēre vi.* a se bucura, a fi foarte bucuros CIC.

Pergensis (*2*) *adj.* şi **Pergeus** (*3*) *adj. v.* **Perga**

pergin = pergisne *v.* **pergo**

perglisco, *ere, vi.* a se îngrăşa la maximum COL.

pergnārus (*3*) *adj.* foarte bun cunoscător [cu genit.] SALL.

pergō, *ere, perrexī, perrectum vt.* şi *vi.* [*per* + *rego*] a porni (cu toată hotărîrea să facă ceva), a merge mai departe, a urma (direcţia începută), a continua: *pergam quo coepi hoc iter* TER. voi merge mai departe pe drumul pe care am început, *confestim ad eum ire perreximus* CIC. pe dată pornirăm să mergem la el, *alii pergunt defendere muros* VERG. alţii pornesc hotărît să apere zidurile, *quis est qui huc pergit?* TER. cine este cel ce vine încoace spre noi?, ~ *in hostem* VERG. a porni împotriva duşmanului, ~ *ad castra* CAES. a porni spre lagăr, ~ *obviam alicui* RH. HER. a porni în calea cuiva; (*fig.*) *perge, aude, nate* CIC. haide, băiete, îndrăzneşte!, *pergamus ergo ad reliqua* CIC.să mergem mai departe (să trecem) deci la celelalte chestiuni, *sed perge, Pomponi, de Caesare* CIC. dar continuă, Pomponius, şi spune despre Caesar, *si pergis* LIV. dacă tu continui (tot aşa), *pergite, Pierides* VERG. B. *6, 13* haideţi (e rîndul vostru acum), muze! [*pergin* PL. = *pergisne*; *pergitin* PL. = *pergitisne*].

pergracilis (*2*) *adj.* foarte subţire, foarte delicat PLIN.

pergraecor, *ārī, ātus sum vi. dep.* a trăi în petreceri (ca grecii), a chefui PL. Most. *22*.

pergrandescō, *ere vi.* a creşte de tot, a se mări de-a binelea ACC.

pergrandis (*2*) *adj.* foarte mare, enorm: ~ *gemma* CIC. piatra preţioasă foarte mare, *pergrande vectigal* PL. impozit foarte mare, ~ *natu* LIV. foarte vîrstnic.

pergraphicus (*3*) *adj.* (ca scris) leit, desăvîrşit, perfect PL. Trin. *1139*.

pergrātus (*3*) *adj.* foarte plăcut: *id mihi pergratum erit* CIC. asta îmi va face mare plăcere.

pergravis (*2*) *adj.* foarte serios, foarte important CIC.

pergraviter *adv.* foarte grav, foarte aspru CIC.

pergula, *ae f.* [*pergo*] (construcţie în formă de ieşitură la o clădire): 1 terasă, balcon, galerie PLIN.; 2 odaie la stradă; atelier al pictorului PL.; dugheană DIG.; sală de clasă SUET.; bordel PLIN.; 3 pergolă (de viţă de vie) COL.; 4 cocioabă PETR.

pergulānus (*3*) *adj.* în formă de boltă (*despre viţă*) COL.

Pergus, *ī m.* lac adînc în Sicilia (*în apropiere de oraşul Henna*) OV.

perhauriō, *īre, hausī, haustum vt.* a goli de tot (bînd), a înghiţi dintr-o dată APUL.

perhibeō, *ēre, hibuī, hibitum vt.* 1 a prezenta (în faţa lumii), a oferi; a atribui: *magnanimitatis perhibuit exemplum* PLIN. a dat un exemplu de magnanimitate, ~ *testimonium* VARR. a depune mărturie, ~ *operam reipublicae* CIC. a depune eforturi în folosul statului; *huic magnam auctoritatem perhibet* PLIN. acesteia el îi atribuie o mare importanţă, *cui palma a plerisque medicis perhibetur* PLIN. căreia i se atribuie de cei mai mulţi medici întîietatea; 2 a prezenta (prin vorbe), a spune, a înfăţişa, a declara, a numi: *Electrā, ut perhibent Grai, natus* VERG. născut din Electra, după cum pretind grecii, *vatem hunc perhibebo optimum* CIC. pe un asemenea ins îl voi numi cel mai bun ghicitor, *septem illum perhibent menses flevisse* VERG. se zice că acela (Orpheus) a plîns şapte luni, (*pas.*) *Tyndarides fratres nuntii fuisse perhibentur* CIC. se zice că fraţii tyndarizi au fost vestitorii, *nec minus est Agesilaus ille perhibendus* CIC. tot pe atîta trebuie să fie menţionat şi vestitul Agesilau.

perhiemō, *āre vi.* a-şi trece toată iarna COL.
perhīlum *adv.* de puţin, foarte puţin LUCR. *6, 576.*
perhonestus (*3*) *adj.* foarte cinstit ARN.
perhonorificē *adv.* foarte respectuos CIC.
perhonorificus (*3*) *adj.* **1** foarte onorabil CIC.; **2** foarte respectuos: ~ *in me* CIC. foarte respectuos faţă de mine.
perhorreō, *ēre vt.* a se teme, a se înspăimînta de … ARN.
perhorrescō, *ere, horruī vi.* şi *vt.* **1** a tremura, a se zbîrli: ~ *toto corpore* CIC. a tremura din tot corpul, *clamore perhorruit Aetne* OV. Etna s-a cutremurat de strigăte, *perhorruit aequor* OV. suprafaţa mării s-a zbîrlit (de vîntul dezlănţuit); **2** a se teme, a se înspăimînta, a se îngrozi: *fictum fabulam perhorrescimus* CIC. ne spăimîntăm de o povestire închipuită, *perhorrui tollere verticem* HOR. m-am temut să-mi înalţ capul, ~ *casus nostros* OV. a se îngrozi de nenorocirile noastre.
perhorridus (*3*) *adj.* înfiorător, îngrozitor LIV.
perhumāniter *adv.* foarte gentil, foarte amabil CIC.
perhumānus (*3*) *adj.* foarte amabil CIC.
perhumilis (*2*) *adj.* mărunt, foarte mic (de statură) AMM.
periambus, *ī m. v.* **pyrrhichius** QUINT.
Periander (Periandrus), *ī m.* rege al Corintului (*unul dintre cei şapte înţelepţi*).
periboētos, *on adj.* celebru PLIN.
peribolus, *ī m.* galerie exterioară VULG.
pericarpum, *ī n.* bulb de legumă (ceapă) PLIN.
perichytē, *ēs f.* luptă corp la corp COD. IUST.
Periclēs, *is m.* Pericle (*vestit om politic şi orator atenian*); [genit. şi *-cli*; voc. *-cle*; ac. *-em* sau *-clen* sau *-clea*].
perīclitābundus (*3*) *adj.* punînd la încercare, probînd: ~ *aciem* (*sagittae*) APUL. încercînd ascuţişul săgeţii, ~ *sui* APUL. punîndu-şi la încercare forţele.
perīclitātiō, *ōnis f.* încercare, probă, experienţă CIC.
perīclitor, *ārī, ātus sum vt.* şi *vi. dep.* **1** a pune la încercare, a încerca, a proba: ~ *belli fortunam* CIC. a pune la încercare soarta războiului, *periclitandae sunt vires ingenii* CIC. trebuie să fie puse la probă forţele spiritului, *quotidie periclitabatur quid hostis virtute posset* CAES. încerca zilnic să ştie de cîtă vitejie e capabil duşmanul, *non est salus periclitanda reipublicae* CIC. nu trebuie să fie pusă în joc salvarea statului, (*p. pf. sens pas.*) *periclitatis moribus* CIC. fiind puse la încercare moravurile; (*vi.*) a face o probă: *periclitemur in iis exemplis* CIC. să facem proba cu aceste exemple; **2** (*sens pas.*) a fi primejduit (periclitat), a fi expus, a fi ameninţat: *ut potius Gallorum vita periclitaretur* CAES. ca mai degrabă să fie pusă în primejdie viaţa gallilor, (*cu abl.*) ~ *capite* MART. sau *capitis* APUL. a fi primejduit cu pedeapsa capitală, ~ *famā ingenii* LIV. a risca să-şi piardă reputaţia de om talentat, ~ *veneno* IUST. a fi expus otrăvirii, *summa vox periclitatur rumpi* QUINT. vocea prea înaltă e primejduită să se piţigăiască, (*p. pr.*) *periclitans* cel care este în primejdie: *periclitantes ex canis rabiosi morsu* PLIN. cei primejduiţi de muşcătura unui cîine turbat.
periclum *v.* **periculum**

periclymenus[1] (-os), *ī f.* (*bot.*) caprifoi (*Lonicera caprifolium*) PLIN.
Periclymenus[2], *i m.* fiul regelui Neleu din Pilos şi frate al lui Nestor.
pericopē, *ēs f.* pericopă, gîndire exprimată într-o frază, frază, perioadă HIER.
perīculōsē *adv.* cu primejdie, periculos: ~ *aegrotans* CIC. fiind periculos de bolnav, ~ *dico* CIC. o spun luîndu-mi un risc, *quod periculosissime faciunt* CIC. ceea ce fac cu mare primejdie.
perīculōsus (*3*) *adj.* primejdios, periculos, plin de pericole: *periculosum iter* CIC. drum primejdios, *periculosae libertati opes* LIV. putere care primejduieşte libertatea, (*la abl. abs.*) *iuxta periculoso ficta seu vera promeret* TAC. fiind un lucru la fel de periculos dacă minte sau de spune adevărul, *in nosmet ipsos periculosi* CIC. putînd să ne primejduim singuri.
perīculum, *ī n.* (*perior*, de unde: *peritus, experior*) **1** încercare, probă: (*în expr.*) ~ *facere* a pune la încercare, *volunt mei fidei* ~ *facere* CIC. ei vor să pună la încercare fidelitatea mea, *tute tui* ~ *fecisti* CIC. tu ţi-ai pus la încercare forţele, *fac* ~ *in litteris, in musicis* TER. pune-l la încercare în literatură, în muzică; (*oc.*) încercare literară: *in isto periculo* CIC. Leg. *1, 4* în această încercare literară; **2** (*frecv.*) primejdie, pericol, risc: *in periculo esse* sau *in periculo versari* CIC. a fi în pericol, *salus sociorum in* ~ *ac discrimen vocatur* CIC. salvarea aliaţilor este expusă unei primejdii de viaţă şi de moarte, ~ *adire* (*subire, obire, suscipere*) CIC. a înfrunta o primejdie, *se in* ~ *capitis inferre* TAC. a se expune unui pericol mortal, *alicui* ~ *conflare* (*comparare, facessere, intendere, moliri*) a pune pe cineva în primejdie, *eripere ex periculo* CIC. a scăpa din pericol, *rempublicam a periculo* CIC. a scăpa din pericol, *rempublicam a periculo liberare* CIC. a scăpa statul din pericol, *res in periculo vertitur* PL. afacerea e în primejdie, ~ *est, ne* … există primejdia ca …; (*expr.*) *meo periculo* pe riscul meu, pe răspunderea mea: *meo periculo rem gero* PL. lucrez pe răspunderea mea, *navis sumptu periculoque suo armata* CIC. corabie echipată cu banii şi pe garanţia lui, *bono periculo* APUL. pe o bună garanţie, fără nici un pericol; **3** (*spec.*) **a.** pericol în justiţie, proces: *meus labor in privatorum periculis* CIC. munca mea în procesele particularilor; **b.** protocol al procesului, proces-verbal al sentinţei de condamnare: *pericula magistratuum* CIC. sentinţele de condamnare ale magistraţilor, *petivit ut in periculo suo inscriberent* NEP. Ep. *8, 2* (Epaminondas) a cerut ca în procesul-verbal al procesului să se înscrie în sentinţa de condamnare …; **c.** (*med.*) criză (într-o boală): *in acutis periculis* PLIN. în cazurile de criză.
peridōneus (*3*) *adj.* foarte potrivit: ~ *locus castris* CAES. loc foarte potrivit pentru aşezarea lagărului.
Periēgēsis, *is f.* „Periegeză" (*descrierea pămîntului*) AVIEN.
periēgēticus, *ī m.* cel care îşi descrie călătoriile LACT.
periērātiuncula (pēierātiuncula), *ae f.* călcare mică de jurămînt PL.
perierō *v.* **pēiero**

Perillus, *ī m.* Perillus atenianul (*meşterul care a fabricat pentru tiranul Phalaris din Agrigent un taur de aramă, în care erau arşi condamnaţii*) // **Perillēus** (*3*) *adj.* al lui Perillus.
perillustris (*2*) *adj.* **1** cunoscut de toată lumea, foarte evident NEP. Att. *12, 3*; **2** foarte onorat, la mare cinste CIC.
perimachia, *ae f.* atac SID.
perimbēcillus (*3*) *adj.* foarte slab, foarte debil CIC.
Perimēdēus (*3*) *adj.* al Perimedei (*numele unei vrăjitoare la Theocrit*), vrăjitoresc PROP.
Perimēlē, *i f.* fiica lui Hippodamas, iubita zeului Achelous (*metamorfozată de Neptun într-o insulă*) OV.
perimetros, *ī f.* perimetru, circumferinţă VITR.
perimō, *ere, ēmī, emptum* (*emtum*) *vt.* **1** a lua orice putere, a anula, a zădărnici: *corpus macie peremptus* LIV. trup sleit de slăbiciune, *ludi non intermissi, sed perempti sunt* CIC. jocurile n-au fost întrerupte, ci anulate, *sensu perempto* CIC. pierzîndu-şi simţirea, *si vis aliqua maior reditum peremisset* CIC. dacă vreun caz de forţă majoră mi-ar fi împiedicat reîntoarcerea, *alicuius consilium* ~ CIC. a zădărnici planul cuiva; **2** a distruge, a omorî: *Troia perempta* VERG. Troia fiind distrusă, *lugere peremptum* LUCR. a-l jeli pe cel răposat, *crudeli morte peremptus* VERG. pierit de o moarte crudă, *hunc perimet mea dextra* OV. braţul meu îl va ucide.
perimpeditus (*3*) *adj.* greu de străbătut (*despre un loc*) B. AFR.
perimpleō, *ēre, ēvī vt.* a împlini întru totul CYPR.
perimproprius (*3*) *adj.* foarte nepotrivit, paradoxal DON.
perinaeon (**-nēon**), *ī n.* şi **perineos**, *ī m.* perineu C. AUR.
perinānis (*2*) *adj.* zadarnic, complet inutil MART.
perincertus (*3*) *adj.* foarte îndoielnic SALL.
perincommodē *adv.* foarte neplăcut, din nefericire CIC.
perincommodus (*3*) *adj.* foarte neconvenabil LIV.
perinconsequens, *ntis adj.* foarte absurd GELL.
perinde *adv.* la fel, în egală măsură: *ars tam operosa et ~ fructuosa* CIC. o artă atît de grea şi profitabilă în aceeaşi măsură, ~ *laudaret castigaretque* LIV. l-ar lăuda şi l-ar mustra la fel, *perinde atque* ... sau *perinde ut* ... (*utcumque*) la fel ... ca şi cum ..., *perinde quam* ... la fel ca ..., *perinde quam si* ... precum dacă ...; *perinde et* (sau *-que*) atît ... cît şi ..., *haud perinde quam* ... nu la fel ca ...
perindigeō, *ēre vi.* a fi în totală mizerie TERT.
perindignē *adv.* cu multă indignare SUET.
perindignus (*3*) *adj.* necuvenit, nepotrivit SID.
perindulgens, *ntis adj.* foarte îngăduitor CIC.
perineos *v.* **perinaeon**
perinfāmis (*2*) *adj.* foarte rău văzut, cu faimă foarte rea: ~ *amore libertinae* SUET. foarte rău văzut din cauza dragostei pentru o libertă; (cu genit. APUL.).
perinfirmus (*3*) *adj.* foarte slab CIC.
peringeniōsus (*3*) foarte dotat cu inteligenţă CIC.
peringrātus (*3*) *adj.* foarte nerecunoscător SEN.
periniquus (*3*) *adj.* **1** foarte nedrept CIC.; **2** foarte nemulţumit, supărat: *periniquo animo* CIC. foarte indignat în suflet.
periniūrius (*3*) cu totul nedrept CAT.
perinsignis (*2*) *adj.* foarte vizibil, prea bătător la ochi CIC.
Perinthos (**-us**), *ī f.* oraş şi port în Thracia (*pe ţărmul Propontidei, la vest de Byzantium*) // **Perinthius** (*3*) *adj.* din Perinthos // **Perinthia**, *ae f.* „Fata din Perinthos" (*titlul unei comedii a lui Menandru*).
perinvalidus (*3*) *adj.* prea neputincios, foarte slab CURT.
perinvīsus (*3*) *adj.* foarte nesuferit, foarte urît [cu dat.] CIC.
perinvītus (*3*) *adj.* cu multă neplăcere, în silă LIV.
periocha, *ae f.* rezumat, sumar AUS.
periodeuta, *ae m.* **1** vizitator în locul episcopului COD. IUST.; **2** medic ambulant DIG.
periodicus (*3*) *adj.* periodic PLIN.
periodus, *ī f.* (*ret.*) frază periodică, perioadă CIC., QUINT.
perior, *īrī vi. dep.* (*folosit doar la p. pf.*): *mihi nihil novi offerri potest, quin sim peritus* PL. Pers. *271* mie nimic nou nu mi se poate ivi, fără să fi încercat.
Peripatētici, *ōrum m. pl.* peripateticieni, din şcoala lui Aristotel // **Peripatēticus** (*3*) *adj.* peripatetic.
peripetasma, *atis n.* tapiserie, covor CIC.
peripheria, *ae f.* circumferinţă MART. CAP.
periphrasis, *is f.* perifrază QUINT.
peripleumonia, *ae v.* **peripneumonia**
periplūs, *ī m.* periplu, navigare în jurul unei mări, a unui continent; explorare şi descriere a coastelor PLIN.
peripneumonia, *ae f.* peripneumonie, aprindere de plămîni (boală) C. AUR.
peripneumonicus (**peripleumonicus**) (*3*) *adj.* de peripneumonie C. AUR.; bolnav de peripneumonie.
peripsēma, *atis n.* murdărie TERT.
peripteros, *on adj.* (*arhit.*) înconjurat de coloane VITR.
perirātus (*3*) *adj.* foarte mîniat pe ... [cu dat.] PL., CIC.
periscelis, *idis f.* colan deasupra gleznei, podoabă de picior la femei HOR. Ep. *1, 17, 56*.
periscelium, *iī n. v.* **periscelis** TERT.
perisseuma (**peritteuma**), *atis n. v.* **perissochorēgia**, *ae* COD. IUST.
perissochorēgia, *ae f.* dar suplimentar COD. TH.
peristasis, *is f.* subiect, temă PETR.
peristerōn, *ōnis m.* şi **peristereos**, *ī f.* (*bot.*) verbină (*Verbena officinalis*) PLIN.
peristrōma, *atis n.* cuvertură de pat PL.; [abl. pl. *peristromatis* CIC.].
peristrophē, *ēs f.* (*ret.*) întoarcerea argumentului adversarului în favoarea noastră MART. CAP.
peristȳlium (**peristȳlum**), *ī n.* (*arhit.*) peristil VITR.
perītē *adv.* cu pricepere, cu abilitate CIC. ş.a.
perītia, *ae f.* cunoaştere (dobîndită prin experienţă), ştiinţă: ~ *locorum* SALL. cunoaşterea locurilor, ~ *castra metandi* PLIN. ştiinţa amplasării unui lagăr.
perītus (*3*) *p. pf. v.* **perior** // **adj.** cunoscător, priceput, competent: *docti homines, vel etiam usu periti* CIC. oameni instruiţi sau chiar şi cunoscători din experienţă, *vivere si recte nescis, decede peritis* HOR. dacă nu ştii să trăieşti cum trebuie, dă-te la o parte din faţa celor ce ştiu, (*cu genit.*) *periti earum regionum* CAES. cunoscători ai acelor regiuni, *peritiores*

rei militaris CURT. mai cunoscători în arta războiului, (*cu abl.*) *quis iure peritior?* CIC. cine e mai cunoscător în drept? *de agricultura peritissimus* VARR. foarte priceput în ale agriculturii, *in hoc minus* ~ QUINT. în aceasta mai puţin competent, (cu *ad* şi *ac.*) *ad respondendum* ~ CIC. competent în a da răspunsuri, (*poet. cu inf.*) *soli cantare periti Arcades* VERG. arcazii, singurii pricepuţi la cîntare, (*cu ac. şi inf.*) *rex* ~ *fortius aurum esse quam ferrum* FLOR. regele, care ştie bine că aurul e mai tare decît sabia; (*oc.*) ingenios, cu artă: *perita fabula* AUS. povestire ingenioasă.

periūcundē *adv.* cu foarte multă plăcere, foarte agreabil CIC.

periūcundus (*3*) *adj.* foarte plăcut CIC.

periurātiuncula, *ae v.* **perieratiuncula**

periūriōsus (*3*) *adj.* sperjur PL.

periūrium, *ii n.* sperjur, călcare a jurămîntului CIC.

periūro *v.* **peiero**

periūrus (*3*) *adj.* care-şi calcă jurămîntul, mincinos, sperjur: *periurissimus leno* CIC. codoşul cel mai mincinos, *periura fides* HOR. perfidie.

perlābor, *lābī, lāpsus sum vi.* şi *vt. dep.* 1 a aluneca (prin, peste): *luna coni perlabitur umbras* LUCR. lumina lunii alunecă prin conul de umbre, *Neptunus, rotis summas perlabitur undas* VERG. Neptun alunecă cu carul său peste crestele valurilor (dispărînd); 2 a pătrunde (alunecînd), a ajunge, a se strecura: (*aer*) *per nostras acies perlabitur* LUCR. aerul pătrunde în ochii noştri, *angues perlabuntur in aedem* LIV. şerpii se strecoară în templu, *ad nos vix famae perlabitur aura* VERG. la noi de-abia o unde de zvon a mai ajuns, ~ *in insulam nando* TAC. a ajunge înot în insulă.

perlaetus (*3*) *adj.* foarte vesel LIV.

perlātē *adv.* pe o mare suprafaţă, foarte mult CIC.

perlateō, *ēre, uī vi.* a sta tot timpul ascuns OV.

perlātiō, *ōnis f.* 1 strămutare, transferare HYG.; 2 suportare LACT.

perlātor, *ōris m.* aducător (de scrisori, mesaje) SYMM., AMM.

perlātus (*3*) *p. pf. v.* **perferoperlavō**, *āre vt.* a spăla curăţind de tot TERT.

perlecebra, *ae f.* momeală, atracţie PL.

perlegō, *ere, lēgī, lectum vt.* 1 a examina bine (cu ochii): *perlege dispositas per atria ceras* OV. examinează bine chipurile de ceară aşezate prin atrii, *omnia perlegerent oculis* VERG. ar fi cercetat toate cu ochii lor; 2 a citi (pîna la capăt, în întregime): *litteris perlectis* CAES. după citirea scrisorii, *perlegi tuum tertium* (*librum*) CIC. am terminat de citit cartea a treia a ta; (oc.) a da citire (cu glas tare); ~ *senatum* LIV. *38, 28* a da citire listei senatorilor; [*pellego = perlego*].

perlepidē *adv.* foarte drăguţ, foarte plăcut PL.

perlevis (*2*) *adj.* foarte uşor, cu totul neînsemnat: *perlevi fortunae momento* CIC. la cea mai neînsemnată schimbare a sorţii.

perleviter *adv.* foarte uşor, foarte puţin CIC.

perlexī *pf. v.* **pellicio**

perlibens, *ntis adj.* foarte bucuros, cu mare plăcere CIC.

perlīberālis (*2*) *adj.* foarte bine crescut, distins TER. Hec. *864*.

perlīberāliter *adv.* foarte generos, foarte binevoitor CIC.

perlibet (perlubet), *ēre, libuit* (*lubuit*) *vi. impers.* este foarte plăcut: *perlubet hunc hominem conloqui* PL. Capt. *833* îmi face mare plăcere să vorbesc cu acest om.

perlībratiō, *ōnis f.* stabilirea nivelului (apelor) VITR.

perlībrō (*I*) *vt.* 1 a nivela: ~ *solum* COL. a nivela solul; 2 (*poet.*) a cumpăni o armă de aruncat (spre a nimeri ţinta), a arunca la ţintă: *hastam perlibrat* SIL. aruncă la ţintă suliţa.

perlicio *v.* **pellicio**

perlīmō, *āre vt.* a şlefui; (*fig.*) a lămuri, a limpezi (vederea) VITR.

perliniō, *īre* şi **perlinō**, *ere, litum vt.* a unge (peste tot), a acoperi (peste tot cu un strat): *pice perlinuntur* COL. sînt unşi cu smoală, *totus melle perlitus* APUL. uns tot cu miere, (*fig.*) *iudices fuco perliti* AMM. judecători care au doar o spoială de ...

perliquidus (*3*) *adj.* foarte apos, foarte limpede CELS.

perlitō (*I*) *vi.* a oferi un sacrificiu plăcut zeilor: ~ *tribus bubus* LIV. a aduce un sacrificiu priincios, jertfind trei boi, (*impers.*) *primis hostiis perlitatum est* LIV. s-a oferit zeilor un sacrificiu priincios, jertfindu-le primele victime, *diu non perlitatum tenuerat dictatorem* LIV. *7, 8, 5* sacrificiile multă vreme nefavorabile îl ţinuseră în loc pe dictator.

perlitterātus (*3*) *adj.* foarte învăţat HIER.

perlitus (*3*) *p. pf. v.* **perlino**

perlongē *adv.* foarte departe TER.

perlonginquus (*3*) *adj.* care durează foarte mult PL.

perlongum *adv.* foarte mult timp AUS.

perlongus (*3*) *adj.* foarte lung (*despre un drum*) CIC.; 2 foarte mult (timp) PL. Trin. *745*.

perlub... *v.* **perlib...**

perluc... *v.* **pelluc...**

perluctuōsus (*3*) *adj.* care îndurerează foarte mult, foarte trist CIC.

perlūminō, *āre vt.* a strălumina TERT.

perluō, *ere, uī, ūtum vt.* a spăla bine, a curăţi (spălînd), a scălda: *manus fontanā perluit undā* OV. îşi spală mîinile cu apă de izvor, (*pas.-refl.*) *gelidā cum perluor undā* HOR. cînd mă spăl cu apă rece, *promiscue in fluminibus perluuntur* CAES. B. G. *6, 21, 5* se scaldă laolaltă (bărbaţi şi femei) în rîuri, *anhelans et sudore perlutus* APUL. gîgîind şi scăldat în sudoare.

perlūsōrius (*3*) *adj.* în joacă, de formă: *perlusorium iudicium* DIG. judecată de formă.

perlustrō (*I*) *vt.* 1 a străbate (cercetînd): ~ *hostium agros* LIV. a străbate ţinutul duşmanilor, *perlustrata armis tota Germania* VELL. toată Germania fiind străbătută de oştile noastre; 2 (*fig.*) a cerceta (cu ochii), a examina, a trece în revistă: *perlustrans oculis praedam* SIL. cercetînd cu ochii lui prada, *perlustrandae animo partes erunt omnes* CIC. vor trebui să fie examinate bine toate părţile; 3 a purifica printr-o ceremonie religioasă COL. *8, 5, 11*.

permaceō, *ēre vi.* a fi foarte slab ENN.

permacer, *cra, crum adj.* foarte slab: *permacra caro* CELS. carne foarte slabă.
permăcerō, *āre vt.* a macera bine VITR.
permadefaciō, *ere* a muia bine; (*fig.*) a inunda PL.
permadescō, *ere, maduī vi.* 1 a fi bine muiat, a fi îmbibat: *pluviis terra permaduit* COL. pămîntul a fost îmbibat de ploi, (*fig.*) *deliciis permaduimus* SEN. ne-am îmbibat de plăceri; 2 a se moleşi: *felicitas qua animi permadescunt* SEN. fericire de care sufletele se moleşesc.
permagnus (*3*) *adj.* foarte mare: ~ *numerus* CAES. număr foarte mare // **permagnum**, *i n.* lucru foarte important, foarte mult: *permagnum existimans* [cu inf.] ... CIC. socotind ca un lucru de mare cinste ca ..., *permagni interest* CIC. importă foarte mult, *decumas permagno vendere* CIC. a vinde încasarea dijmelor la un preţ foarte mare.
permānanter *adv.* transmiţîndu-se (*despre forţa magnetică*) LUCR. *6, 916*.
permānascō, *ere vi.* a ajunge (transmiţîndu-se): ~ *ad eum* PL. Trin. *155* a ajunge la urechile lui.
permanens, *ntis p. pr. v.* **permaneo** // **adj.** stabil, permanent CIC.
permaneō, *ēre, mansi, mansum vi.* 1 a rămîne (în continuare), a dura (tot timpul): *in eo loco* CAES. a rămîne în acel loc, *amicitia eius bona atque honesta permansit* SALL. prietenia lui ne-a rămas tot timpul credincioasă şi cinstită, *hae permanserunt aquae complures dies* CAES. aceste ape au durat mai multe zile, *ira inter eos permansit diu* TER. mînia dintre ei a durat mult timp, *Athenis ille mos a Cecrope permansit* CIC. acel obicei a dăinuit la Atena de la Cecrops pînă azi, (*cu genit. calit.*) *sola virtus permanet tenoris sui* SEN. Ep. *76, 19* numai virtutea se menţine mereu egală cu sine; 2 (*fig.*) a stărui, a persista: *in mea sententia permanebo* CIC. voi stărui în părerea mea, ~ *in consilio* CIC. a stărui în planul său, ~ *in fide* LIV. a rămîne mai departe credincios.
permānō (*I*) *vi.* 1 a curge (prin), a se infiltra, a se vărsa, a pătrunde: *in saxis ac speluncis permanat aquarum humor* LUCR. prin stînci şi prin peşteri se infiltrează apa, *permanat anima per membra* LUCR. suflul vieţii pătrunde prin membre, *succus is permanat ad iecur* CIC. sucul acesta se varsă în ficat, *venenum in venas permanat* CIC. otrava pătrunde în vene; 2 (*fig.*) a pătrunde, a ajunge la ..., a se răspîndi: *amor in pectus permanavit* PL. iubirea m-a pătruns pînă în inimă, *sermones ad vestras aures permanarunt* CIC. vorbele lor au ajuns la urechile voastre, *conclusiunculae ad sensum non permanantes* CIC. nişte biete argumente care nu ajung la înţelegerea noastră (ininteligibile), *ne permanet palam fallacia* PL. Capt. *220* ca înşelătoria să nu se descopere.
permansī *pf. v.* **permaneo**
permansiō, *ōnis f.* 1 (rar) rămînere într-un loc: *supplicium levius hic permansione* CIC. chin mai uşor decît rămînerea mea aici; 2 (*fig.*) stăruire, perseverare: *in una sententia perpetua permansio* CIC. perseverare tot timpul în aceeaşi părere.
permarinus (*3*) *adj.* protector al navigatorilor (*lari, zei*) LIV.
permātūrescō, *ere, mātūruī vi.* a se coace bine (*despre fructe*) OV., CELS.
permātūrus (*3*) *adj.* bine copt (*despre fructe*) COL.
permeābilis (*2*) *adj.* prin care se poate trece SOL.
permeātor, *ōris m.* cel care pătrunde în ... TERT.
permeātus[1] (*3*) *p. pf. v.* **permeo**
permeātus[2], *ūs m.* trecere PLIN.
permediocris (*2*) *adj.* foarte slab, foarte moderat CIC.
permeditātus (*3*) *adj.* bine instruit (cu), bine dădăcit (în) PL. Epid. *375*.
permensiō, *ōnis f.* măsurare exactă MART. CAP.
permensūrō, *āre vt.* a măsura GRAM.
permensus (*3*) *p. pf. v.* **permetior** [cu sens act. şi pas.].
permeō (*I*) *vt.* şi *vi.* a merge (trecînd dincolo), a trece, a străbate: *Euphrates mediam Babylonem permeans* PLIN. Eufratul care curge prin mijlocul Babylonului, ~ *maria ac terras* OV. a străbate mări şi ţări, *Alpheus in ea insula sub ima maria permeat* PLIN. rîul Alpheus străbate acea insulă curgînd pe sub mări, *in barbaros saxa et hastae longius permeabant quam* ... TAC. pietrele şi suliţele aruncate asupra barbarilor treceau mai departe decît ...; (*fig.*) a merge mai departe, a continua COL.
permereō, *ēre, meruī vi.* a-şi face serviciul militar pînă la capăt STAT.
Permessus, *ī m.* rîu în Beoţia (*care izvora din muntele Helicon şi era consacrat lui Apollo şi muzelor*) // **Permessius** (*3*) *adj.* al rîului Permessus // **Permessis**, *idis adj. f.* a rîului Permessus.
permētior, *īrī, mensus sum vt.* 1 a măsura (de la un cap la altul): ~ *soli magnitudinem* CIC. a măsura mărimea Soarelui; 2 (*fig.*) a străbate: *permensus est viam ad vos* PL. a străbătut drumul pînă la voi, *aera permensus multum* LUCR. după ce a străbătut o mare parte a cerului, ~ *classibus aequor* VERG. a străbate marea cu corăbiile, *Siciliae oras permetiens* SEN. străbătînd coastele Siciliei, *saecula permensa* MART. *9, 29* după ce a trăit secole // **permensus** *p. pf.* (*3*) (*şi sens pas.*): **a.** *permensum opus et perlibratum* COL. lucrare măsurată exact şi nivelată; **b.** (*fig.*) *aliquento viae permenso spatio* APUL. *8, 18* după ce a fost străbătută o bucată de drum, *permensis honoribus* APUL. *10, 18* onorurile fiind parcurse.
permilitō, *āre vi.* a-şi face tot serviciul militar DIG.
permingō, *ere, minxī vt.* 1 a umple de urină ... LUCIL.; 2 (*sens obscen = paedicare*) a face felul: *hunc perminxerunt calones* HOR. S. *1, 2, 44.* rîndaşii i-au făcut ăstuia felul.
perminimus (*3*) *adj.* foarte mic IUVENC.
permīrābilis (*2*) şi **permīrāndus** (*3*) *adj.* minunat, uimitor AUG.
permīrus (*3*) *adj.* uimitor, de minune CIC.
permisceō, *ēre, miscuī, mixtum* (*mistum*) *vt.* 1 a amesteca, a împreuna: *cum fugientibus permixti* CAES. amestecaţi cu cei care fugeau, ~ *aquā* COL. a amesteca cu apă, (*cu dat.*) *lapis cerae permixtus* PLIN. piatră amestecată cu ceară, (*fig.*) *alicuius consiliis permixtus* TAC. implicat în planurile cuiva; 2 a pune în dezordine, a răsturna, a da peste cap: *omnia divina humanaque iura permiscentur* CAES. toate legile divine şi omeneşti sînt răsturnate.

permīsī *pf. v.* **permitto**

permissiō, *ōnis f.* 1 (*mil.*) predare fără condiții LIV.; 2 permisiune: *mea permissio mansionis tuae* CIC. permisiunea dată de mine ca tu să mai rămîi; 3 (*ret.*) concesiune QUINT.

permissor, *ōris m.* cel care permite TERT.

permissum, *ī n.* permisiune HOR. Ep. *2*, *1*, *45*.

permissus[1] (*3*) *p. pf. v.* **permitto**

permissus[2], abl. -*ū*, *m.* permisiune: *permissu tuo* CIC. cu permisiunea ta, *permissu legis* CIC. cu autorizarea legii.

permitiālis (*2*) *adj.* = **pernicialis** *v.* LUCR. *1*, *451*.

permitiēs, *ēi* = **pernicies** *v.* PL. Most. *31*.

permītis (*2*) *adj.* foarte dulce, foarte copt (*despre fructe*) COL.

permittō, *ere*, *mīsī*, *missum vt.* 1 a lăsa (să ajungă undeva), a da drumul: *fenestellae columbas ad intritum exitumque permittunt* PALL. niște ferestruici lasă porumbeii să intre și să iasă, ~ *greges campo* NEMIS. a da drumul turmelor pe cîmp; (*spec. pas.–refl.*) a ajunge, a se întinde: *odor permittitur longius* LUCR. *4*, *688* mirosul ajunge (se simte) mai departe,. *regio ad Arimphoeos usque permittitur* MEL. regiunea se întinde pînă la arimphieni; 2 a arunca, a azvîrli, a repezi: ~ *longius tela* HIRT. a arunca săgețile mai departe, ~ *saxum in hostem* OV. a arunca cu un bolovan în dușman, *equos in hostem permittunt* HIRT. reped caii asupra dușmanilor, *se* ~ *in aliquem* HIRT. a se repezi la cineva, *quacumque datur* ~ *visus* SIL. oriunde poți să-ți arunci privirile; 3 a lăsa liber, a lăsa în voie: ~ *habenas equo* TIB. a-i slăbi calului hățurile, ~ *classem ventis* PLIN. IUN. a lăsa flota în voia vînturilor; 4 a lăsa pe masa cuiva, a încredința: *totum ei negotium permisi* CIC. i-am lăsat în seamă întreaga afacere, *se in dicionem alicuius* ~ LIV. a se preda cuiva, *consulibus est permissa respublica* CIC. conducerea statului a fost lăsată pe seama consulilor, *se suaque omnia in potestatem* (*potestati*) *populi Romani* ~ CAES. a se pune ei și bunurile lor la discreția poporului roman; 5 a permite, a îngădui, a da voie: *quis Antonio permisit ut partes faceret?* CIC. cine i-a permis lui Antonius să facă împărțeli?, *permissum ipsi erat faceret* LIV. lui i se dăduse voie să facă ..., (*cu inf.*) *transire permittitur* SEN. îi este permis să treacă, *Gallias exercitibus diripiendas* ~ SUET. a permite armatelor să jefuiască Galliile, (*abl. abs.*) *permisso ut* ... LIV. dîndu-i-se voie ca ...; 6 a trece peste, a lăsa de la sine (făcînd o concesie): *inimicitias temporibus reipublicae* ~ CIC. a uita dușmăniile, ținînd seama de situația grea a statului, *aliquid iracundiae tuae permitto* CIC. te iert întrucîtva ținînd seama de irascibilitatea ta.

permixtē *adv.* amestecat, laolaltă, talmeș-balmeș CIC.

permixtim *adv.* laolaltă, confuz CIC.

permixtiō, *ōnis f.* 1 amestec, mixtură CIC.; 2 răsturnare, răscolire, răvășire: ~ *terrae* SALL. răscolire a pămîntului (cataclism), ~ *reipublicae* AUR. VICT. răsturnare a statului.

permixtus (*3*) *p. pf. v.* **permisceo** // **adj.** laolaltă, fără deosebire LUCR. ș.a.

permodestus (*3*) *adj.* foarte moderat, foarte măsurat CIC., TAC.

permodicē *adv.* foarte puțin, foarte ușor COL.

permodicus (*3*) *adj.* foarte mic, foarte restrîns SUET. // **permodica**, *ōrum n. pl.* firimituri, resturi (*la o masă*) AUR. VICT.

permolestē *adv.* cu mare silă, foarte greu CIC.

permolestus (*3*) *adj.* foarte supărător, foarte neplăcut CIC.

permollis (*2*) *adj.* foarte plăcut QUINT.

permolō, *ere vt.* 1 a măcina bine, a pisa; 2 (*fig. sens obscen*): ~ *alienas uxores* HOR. S. *1*, *2*, *35* a pisa nevestele altora.

permonstrō, *āre vt.* a arăta AMM.

permorior, *morī vi. dep.* a muri de tot COMMOD.

permōtātus (*3*) *adj.* foarte agitat COMMOD.

permōtiō, *ōnis f.* mișcare vie, agitație, emoție, afect CIC.

permoveō, *ēre*, *mōvī*, *mōtum vt.* 1 (*rar*) a mișca (puternic), a agita: *mare permotum ventis* LUCR. marea agitată de vînturi; 2 (*fig.*) a mișca sufletește, a impresiona, a emoționa: ~ *mentem iudicum* CIC. a mișca sufletul judecătorilor, *iracundia, dolore, metu, odio permotus* CIC. dus de mînie, durere, teamă, ură, *adhortatus milites de itineris labore permoveantur* CAES. îndemnîndu-și soldații să nu se sperie de greutatea drumului, *plebes dominandi studio permota* SALL. plebea împinsă de dorința de a stăpîni; 3 (*rar*) a pune în mișcare, a stîrni: ~ *invidiam, misericordiam, metum et iras* TAC. Ann. *1*, *21* a stîrni invidie, milă, frică și porniri mînioase.

permulceō, *ēre*, *mulsī* (*mulctum*) *vt.* 1 a mîngîia (trecîndu-și ușor mîna peste): ~ *barbam* LIV. *comas* OV. *malas* SUET. a mîngîia barba, părul, obrajii; (*sens mai larg*) *flatu permulcet* CIC. mîngîie cu suflul său, *permulcens medicata lumina virga* OV. atingîndu-i ușor ochii cu vărguța fermecată; 2 a încînta, a mîngîia: ~ *aures* CIC. a încînta urechile, *consolatione* ~ CIC. a mîngîia consolînd; 3 a calma, a potoli: ~ *animos* CAES. a potoli spiritele, ~ *iram alicuius* LIV. a calma mînia cuiva, ~ *aliquem mitibus verbis* TAC. a potoli pe cineva cu vorbe blînde.

permultō *adv.* mult de tot CIC.

permultum *adv.* foarte mult: ~ *ante* CIC. cu foarte mult înainte.

permultus (*3*) *adj.* foarte mult CIC. ș.a.

permundō, *āre vt.* a curăți foarte bine VULG.

permundus (*3*) *adj.* foarte curat VARR.

permūniō (*IV*) *vt.* a termina de întărit (lucrări de fortificație); a întări bine: *quae munimenta inchoaverat, permunivit* LIV. a terminat fortificațiile începute, *ante moenia castris permunitis consederant* LIV. se așezaseră înaintea zidurilor într-un castru perfect întărit.

permūtābilis (*2*) *adj.* schimbător AMM.

permūtātim *adv.* reciproc BOET.

permūtātiō, *ōnis f.* 1 schimbare: ~ *temporum* CIC. schimbarea împrejurărilor, *magna permutatione impendente* CIC. fiindcă o mare schimbare politică amenința; 2 a. schimb: ~ *captivorum* LIV. schimb de prizonieri, ~ *mercium* TAC. schimb de mărfuri, *similis permutatio* IUV. *6*, *653* o asemănătoare substituire de per-

soane; **b.** (*spec.*) operație prin scrisoare de schimb CIC.; **3** (*ret.*) schimbare a sensului (dîndu-i alt înțeles decît cel literal) RH. HER. *4, 46.*

permūtō (*I*) *vt.* **1** a schimba complet *sau* în sens invers, a răsturna: ~ *sententiam* CIC. a-și schimba complet părerea, *permutata ratione* PLIN. în sens invers, ~ *omnem reipublicae statum* CIC. a răsturna toată organizarea statului; **2 a.** a schimba (un lucru cu altul), a face un schimb: ~ *nomina inter se* PL. a-și schimba numele între ei, ~ *captivos* LIV. a face schimb de prizonieri, ~ *dominos* HOR. a schimba stăpînii, *cur valle permutem Sabina divitias operosiores?* HOR. de ce să schimb valea mea sabină cu niște bogății plictisitoare?; **b.** (*spec.*) a cumpăra pe bani, a face schimb de monedă: ~ *equos talentis auri* PLIN. a cumpăra cai pe talanți de aur, *denarium sedecim assibus permutatur* PLIN. un dinar se schimbă cu șaisprezece ași; **3** a plăti (prin scrisoarea de schimb): *quod tecum permutavi* CIC. Att. *5, 15, 2* ceea ce am împrumutat de la tine printr-o poliță, *velim cures, ut permutetur Athenas, quod sit in annum sumptum ei* CIC. Att. *15, 15* aș vrea să te îngrijești să i se plătească printr-o scrisoare de schimb la Atena suma care-i trebuie pentru cheltuiala pe un an.

perna, *ae f.* **1** coapsa împreună cu pulpa, pulpă; (*la animale*) but, jambon: *fumosa perna* HOR. șuncă afumată; **2** (specie de) moluscă PLIN.; **3** o parte a rădăcinii avînd un lăstar PLIN.

pernāvigātus (*3*) *adj.* străbătut cu corăbiile PLIN.

pernecessārius (*3*) *adj.* **1** foarte necesar, indispensabil; **2** prieten intim: *homo mihi* ~ CIC. prieten intim cu mine // **subst.** *pernecessarii mei* CIC. prietenii mei intimi.

pernecesse *adv.* foarte necesar CIC.

pernecō, *āre, āvī vt.* a omorî de tot AUG.

pernegō (*I*) *vt.* **1** a tăgădui hotărît: *Negas? — Pernego immo* PL. Tăgăduiești? — Ba chiar tăgăduiesc cu toată hotărîrea; **2** a refuza (persistent): *negare iussi, pernegare non iussi* MART. *4, 81, 5* ți-am poruncit să refuzi, dar nu să refuzi întruna.

perneō, *ēre, ēvī, ētum vt.* a termina de tors, a toarce pînă la capăt (*despre Parce care torc firul vieții*) MART.

perniciābilis (*2*) *adj.* vătămător, periculos, fatal LIV. ș.a.

perniciālis (*2*) *adj.* ruinător, mortal, fatal: *perniciales morbi* LIV. boli fatale.

perniciēs, *ēī f.* primejdie de moarte, distrugere, pieire, dezastru: *machinari alicui perniciem* SALL. a unelti pieirea cuiva, *de pernicie populi Romani cogitare* CIC. a plănui nimicirea poporului roman; (*despre o pers.*) pacoste, prăpăd: *Verres, pernicies provinciae Siciliae* CIC. Verres, pacostea provinciei Sicilia; [arh. genit. *pernicii* și *pernicies*, dat. *pernicie* GELL].

perniciōsē *adv.* primejdios, dăunător CIC.

perniciōsus (*3*) *adj.* primejdios, vătămător CIC. ș.a.

pernīcitās, *ātis f.* agilitate, iuțeală, repeziciune PL., CIC. ș.a.

pernīciter *adv.* sprinten, repede, iute PL., LIV. ș.a.

perniger, *gra, grum adj.* foarte negru PL.

pernimium *adv.* mult prea mult TER.

perniō, *ōnis m.* degerătură la picior PLIN.

perniteō, *ēre vi.* a luci MEL.

pernities *v.* **pernicies**

perniunculus, *ī m.* mică degerătură la picior PLIN.

pernix, *īcis adj.* sprinten, agil, iute, repede: *pernicibus plantis* VERG. cu picioare iuți, *corpora pernicia* LIV. trupuri sprintene, *pernicior vento* STAT. mai iute ca vîntul, *temporis pernicissimi celeritas* SEN. iuțeala timpului care fuge foarte repede, *amata relinquere pernix* HOR. gata să părăsească ceea ce a iubit; [abl. *pernice* și *pernici* LUCR.]

pernōbilis (*2*) *adj.* foarte cunoscut, foarte vestit CIC.

pernoctanter *adv.* petrecîndu-și nopțile ARN.

pernoctātiō, *ōnis f.* petrecerea nopții AMBR.

pernoctō *vi.* a-și petrece noaptea, a rămîne toată noaptea: ~ *extra moenia* LIV. a-și petrece noaptea în afara zidurilor cetății, ~ *in foro* CIC. a rămîne peste noapte în for, (*fig.*) *haec studia pernoctant nobiscum* CIC. aceste studii veghează toată noaptea cu noi.

pernōnidēs, *ae m.* [*perna*] „urmașul jambonului, Jambonide" (*cuvînt creat de* PL. Men. *210*).

pernoscō, *ere, nōvī vt.* a cunoaște bine, a cerceta bine: *ingenium haud pernoram hospitis* PL. nu cunoșteam bine firea oaspetelui.

pernōtescō, *ere, nōtuī vi.* a deveni cunoscut, a ajunge să fie știut de toată lumea: *ubi incolumem esse pernotuit* TAC. cînd s-a știut sigur că este nevătămat.

pernōtus (*3*) *adj.* foarte cunoscut: *regi* ~ CURT. foarte cunoscut de rege.

pernox, *octis adj.* care ține toată noaptea [numai la nom. și abl.sg.]: *luditur alea pernox* IUV. se joacă la zaruri toată noaptea, *luna* ~ *erat* LIV. era lună plină, *et perdia et* ~ APUL. M. *5, 6* toată ziua și toată noaptea.

pernoxius (*3*) *adj.* foarte vătămător, foarte periculos MEL.

pernumerō (*I*) *vt.* a număra în întregime, a plăti complet PL., LIV. ș.a.

pērō, *ōnis m.* încălțăminte grosolană cu carîmb înalt, ciubotă VERG., IUV.

Pērō, *ūs f.* fiica lui Neleus și sora lui Nestor PROP.

perobscūrus (*3*) *adj.* foarte obscur; (*fig.*) foarte greu de lămurit CIC.

perōdī, *isse, perōsus vi.* a urî cu putere, a detesta MANIL.; [*v.* și *perosus*].

perodiōsus (*3*) *adj.* foarte neplăcut, foarte supărător CIC.

perofficiōsē *adv.* foarte îndatoritor, cu multă gentilețe CIC.

peroleō, *ēre, olēvī vi.* a puți LUCR.

perolescō, *ere, olēvī vi.* a crește mare, a se dezvolta (în întregime); (*perolesse* = *perolexisse* LUCIL.].

pērōnātus (*3*) *adj.* încălțat cu ciubote PERS.

peropācus (*3*) *adj.* foarte întunecos LACT.

peropertus (*3*) *adj.* bine închis FORT.

peropportūnē *adv.* la momentul cel mai potrivit, foarte bine venit CIC.

peropportūnus (*3*) *adj.* în momentul cel mai potrivit, foarte bine venit CIC., LIV.

peroptātō *adv.* exact după dorință CIC.

peroptātus (*3*) *adj.* foarte dorit FIRM.

peropus est este foarte necesar TER.

perōrātiō, *ōnis f.* **1** discurs lung PLIN.; **2** (*ret.*) **a.** perorație, ultima parte a discursului; **b.** ultimul discurs

(cînd mai mulţi oratori pledează în aceeaşi cauză) CIC.

perornātus (*3*) *adj.* foarte elegant (în vorbire) CIC.

perornō (*I*) *vt.* a fi o podoabă pentru ..., a onora: ~ *senatum* TAC. a fi podoaba senatului.

perōrō (*I*) *vt.* **1** a expune (în întregime), a vorbi public, a pleda: *breviter peroratum esse potuit nihil me commisisse* LIV. *34, 31, 19* s-ar fi putut spune pe scurt că eu n-am făptuit nimic, *mihi perdifficile est tantam causam* ~ CIC. îmi este foarte greu să pledez în întregime o cauză atît de importantă, *certabant cui ius perorandi in reum daretur* TAC. Ann. *2, 30* se întreceau care mai de care să i se încredinţeze lui dreptul de a vorbi împotriva acuzatului; **2 a.** a face încheierea unui discurs: *strepitu senatus coactus est aliquando* ~ CIC. Att. *4, 2, 4* a fost constrîns prin murmurele senatorilor să-şi încheie în sfîrşit discursul, *quoniam satis multa dixi, est mihi perorandum* CIC. Acad. *2, 147* fiindcă am vorbit destul de mult, trebuie să închei; **b.** a vorbi ultimul (*despre cel care face încheierea, cînd sînt mai mulţi oratori*): *perorandi locum alicui relinquere* CIC. Br. *190* a lăsa cuiva rolul de a vorbi ultimul; **c.** a termina: ~ *totum crimen* CIC. a termina de expus toate capetele de acuzare, *res illa die non peroratur, dimittitur iudicium* CIC. procesul nu se termină în acea zi, judecata se amînă.

perosculor, *ārī vt. dep.* a acoperi de sărutări MART.

perōsē *adv.* odios APUL.

perōsus (*3*) *adj. pf.* (*v.* **perodi**) care urăşte, urînd, nemaisuferind: (*sens act.*) *lucem perosi* VERG. (aceştia) urînd lumina (viaţa), *Daedalus longum* ~ *exsilium* OV. Daedalus, nemaisuferind îndelungul exil; (*tard. sens pas.*) *veritas tanto perosior quanto plenior* TERT. adevărul e cu atît mai urît cu cît e mai deplin.

perpācō (*I*) *vt.* a potoli deplin, a pacifica complet LIV., FLOR.

perpalaestricos *adv.* (ca un luptător) foarte îndemînatic AFRAN.

perpallidus (*3*) *adj.* foarte palid CELS.

perparcē *adv.* cu foarte multă zgîrcenie, foarte reţinut TER.

perparum *adv.* foarte puţin VEG.

perparvulus (*3*) *adj.* micuţ de tot CIC.

perparvus (*3*) *adj.* foarte mic CIC.

perpascō, *ere vi.* a paşte VARR.

perpascor, *ī vt. dep.* a devora, a consuma AETNA.

perpastus (*3*) *adj.* bine hrănit, gras: ~ *canis* PHAEDR. *3, 7, 2* un cîine bine hrănit.

perpateō, *ēre, vi.* a fi larg deschis AUG.

perpaucī, *ae, a adj. pl.* foarte puţini: ~ *homines* TER. foarte puţini oameni // **perpaucī**, *ōrum m. pl.* foarte puţini inşi, *perpauca loqui* HOR. a vorbi foarte puţin.

perpaulum *adv.* doar foarte puţin: ~ *loci* CIC. doar foarte puţin loc.

perpauper, *eris adj.* foarte sărac CIC.

perpauxillum *adv.* foarte puţin PL.

perpavefaciō, *ere vt.* a înspăimînta tare PL.

perpediō, *īre vt.* a împiedica ACC.

perpellō, *ere, pulī, pulsum vt.* **1** (*rar*) a împinge tare; **2** (*fig.*) a aduce în situaţia să ..., a determina, a convinge: ~ *urbem ad deditionem* PL. a determina oraşul să se predea, *numquam destitit suadere, orare, donec perpulit* TER. n-a încetat o clipă să mă îndemne, să mă roage, pînă m-a convins, *non minae plebis* ~ *potuerunt, ut* ... SALL. ameninţările plebei nu l-au putut face să ...

perpendiculāris (*2*) *adj.* şi **perpendiculārius** (*3*) *adj.* perpendicular GROM.

perpendiculātor, *ōris m.* măsurător de nivel AUR. VICT.

perpendiculātus (*3*) *adj.* vertical MART. CAP.

perpendiculum, *ī n.* fir cu plumb: *ad perpendiculum* CAES. în direcţie verticală, vertical; (*fig.*) după regulă, pe calea cea dreaptă AUS.

perpendō, *ere, pendī, pensum vt.* **1** (*rar*) a cîntări exact GELL.; **2** (*fig.*) a cîntări, a aprecia: ~ *haec omnia ad disciplinae praecepta* CIC. a aprecia toate acestea după principiile şcolii filozofice, *iudicare et* ~ *quantum quisque possit* CIC. a judeca şi a aprecia cît poate fiecare.

perpensātiō, *ōnis f.* cîntărire exactă GELL.

perpensē *adv.* bine cumpănit AMBR.

perpensiō, *ōnis f.* examinare atentă AUG.

perpensō, *āre vt.* a cumpăni cu mintea, a socoti AMM.

perpensus (*3*) *p. pf. v.* **perpendo**

perperam *adv.* **1** greşit, rău, pe dos: ~ *loqui* PL. a vorbi incorect, ~ *suadere* PL. a sfătui rău, ~ *dicere aliquid* TER. a spune pe dos ceva; **2** din nebăgare de seamă, din greşeală: ~ *facere* VARR. a face ceva din greşeală, ~ *ad castra nostra pervenire* B. HISP. a ajunge din greşeală în tabăra noastră.

perperitūdō, *inis f.* neghiobie, prostie ACC.

perperus (*3*) *adj.* nesocotit, zăpăcit ACC.

perpes, *etis adj.* neîntrerupt, continuu, întreg: *silentio perpeti* FLOR. într-o tăcere continuă, *quievi in navem noctem perpetem* PL. m-am odihnit în corabie toată noaptea, *anno perpeti* APUL. un an întreg, *per annum perpetem* LACT. timp de un an întreg.

perpessicius (*3*) *adj.* învăţat cu suferinţa, răbdător: *Socrates,* ~ *senex* SEN. Socrate, bătrîn învăţat cu suferinţa.

perpessiō, *ōnis f.* răbdare, suportare: ~ *dolorum* CIC. răbdarea durerilor, ~ *obstinata tormentorum* SEN. suportarea îndîrjită a torturilor.

perpetim *adv.* neîntrerupt PL.

perpetior, *petī, pessus sum vt.* a suporta cu curaj, a rezista răbdînd, a răbda: ~ *facile paupertatem* CIC. a suporta uşor sărăcia, ~ *ventos et imbres* VERG. a îndura vînturi şi ploi, *dolor difficilis perpessu* CIC. durere greu de suportat, *mihi omnia potius perpetienda duco, quam* ... CIC. socotesc că mai degrabă trebuie să îndur totul, decît să ..., *audax omnia perpeti gens humana* HOR. rasa omenească ce îndrăzneşte să înfrunte totul, *perpetiar memorare tamen* OV. M. *14, 466* voi avea totuşi tăria să povestesc, *vehementius quam gracilitas mea perpeti posset* PLIN. Ep. mai mult decît ar putea îngădui slăbiciunea mea fizică.

perpetrābilis (*2*) *adj.* care se poate face, permis TERT.

perpetrātiō, *ōnis f.* săvîrşire, executare TERT.

perpetrātor, *ōris m.* cel care săvîrşeşte, făptaş AUG.

perpetrō (*I*) *vt.* a face (ducînd pînă la capăt), a săvîrşi, a îndeplini: *prima parte perpetratā* VARR. prima parte fiind terminată, ~ *caedem* LIV. a săvîrşi o crimă, ~ *promissa* TAC. a îndeplini promisiunile, ~ *ut, ne* ... a face ca ..., ca să nu ..., (*cu inf.*) *nisi id mulier efficere perpetrat* PL. dacă femeia nu reuşeşte să realizeze aceasta.
perpetuālis (*2*) *adj.* universal, general QUINT.
perpetuāliter *adv.* etern ARN.
perpetuārius (*3*) *adj.* mereu în mişcare SEN. // **perpetuārius**, *iī m.* emfiteot (cf. *emphyteuta*) COD. IUST.
perpetuē *adv.* fără încetare PL.
perpetuitās, *ātis f.* continuitate, durată neîntreruptă: ~ *vitae* CIC. continuitatea vieţii, *philosophi spectandi sunt ex perpetuitate atque constantia* CIC. filozofii trebuie să fie judecaţi după continuitatea şi constanţa principiilor lor, ~ *consequentis temporis* CIC. durata neîntreruptă a timpului ce a urmat, ~ *sermonis* CIC. vorbire neîntreruptă, *ad perpetuitatem* CIC. pentru totdeauna.
perpetuō[1] *adv.* fără întrerupere, tot timpul, perpetuu, pentru totdeauna: *opinionem* ~ *retinere* CIC. a-şi păstra o părere tot timpul, ~ *perire* TER. a pieri pentru totdeauna, ~ *sub illorum imperio esse* CAES. a fi pentru totdeauna sub conducerea lor.
perpetuō[2] (*I*) *vt.* a face să continue fără întrerupere, a perpetua: *iustus amator perpetuat data* PL. un amant adevărat nu-şi întrerupe un moment cadourile, ~ *iudicum potestatem* CIC. a perpetua puterea judecătorilor, *di te perpetuent* LAMPR. zeii să te ţină mereu în viaţă! (*formulă de salutare a împăraţilor*).
perpetuum *adv.* tot timpul STAT.
perpetuus (*3*) *adj.* **1** neîntrerupt, continuu, întreg: *palus perpetua intercedebat* CAES. la mijloc era mlaştina neîntreruptă, *perpetuae stationes* CAES. pichete neîntrerupte, *trabes perpetuae* CAES. grinzi întregi, *vescitur iuventus perpetui tergo bovis* VERG. tineretul se hrăneşte cu o spinare întreagă de bou; *perpetuis considere mensis* VERG. a sta la mese care se înşirau una după alta, ~ *dictator* FLOR. dictator pe viaţă, *tum oratione perpetuā, tum altercatione* CIC. cînd printr-un discurs neîntrerupt, cînd prin altercaţii, *triduum perpetuum* TER. trei zile consecutiv, *voluntas perpetua* CIC. atitudine permanentă, *carmen perpetuum* HOR. poem epic, *perpetuum fenus* CIC. dobîndă simplă; (*expr.*) *in perpetuum* (subînţ. *tempus*) pentru totdeauna, perpetuu: *obtinere aliquid in perpetuum* CIC. a stăpîni ceva pentru totdeauna; **2** general valabil, general, universal: *perpetui iuris quaestio* CIC. chestiune de drept general, *ne id quidem perpetuum est* CELS. nici aceasta nu e o regulă generală, *edictum perpetuum* CIC. edict care are valoare pe toată durata funcţiei pretorului (întregul an), (*de la Hadrianus*) = edict permanent valabil; (*rel.*) *perpetua fulmina* SEN. fulgere a căror semnificaţie se referă la toată viaţa; (*gram.*) ~ *modus* DIOM. modul infinitiv.
perpexus (*3*) *adj.* bine pieptănat FIRM.
perplaceō, *ēre vi.* a plăcea foarte mult: *lex mihi perplacet* CIC. legea îmi plăcea foarte mult.
perplānus (*3*) *adj.* foarte clar DIOM.
perplexābilis (*2*) *adj.* foarte încurcat, sucit, neclar PL. As. *792*.
perplexābiliter *adv.* tulburător, zăpăcitor PL. Stich. *85*.
perplexē *adv.* încurcat, ambiguu, neclar: ~ *loqui* TER. a vorbi ambiguu, *haud* ~ *indicare* LIV. a arăta foarte clar.
perplexim *adv.* încurcat, întortocheat PL.
perplexiō, *ōnis f.* încurcătură, răsuceală, ambiguitate HIER.
perplexitās, *ātis f.* încurcătură, răsuceală; (*fig.*) neclaritate, obscuritate AMM.
perplexor, *ārī vt.* a încurca, a răsuci: *scio quo vos soleatis pacto perplexarier* PL. Aul. *259* ştiu eu cum răsuciţi voi de obicei lucrurile.
perplexus (*3*) *adj.* **1** încurcat, răsucit, sucit: *perplexum iter* VERG. drum încurcat; **2** (*fig.*) ambiguu, neclar: *perplexum responsum* LIV. răspuns neclar.
perplicātus (*3*) *adj.* încurcat, încîlcit LUCR.
perpluō, *ere vi.* şi *vt.* **1** a ploua (prin), a pătrunde (ploaia undeva): *qua aqua perpluit* VITR. pe unde pătrunde ploaia, (*fig.*) *Amor et Cupido in pectus perpluit meum* PL. Most. *111* iubirea şi dorinţa au pătruns ca o ploaie în inima mea; (*impers.*) *circuire oportet, sicubi perpluat* CAT. trebuie să dai un ocol, ca să vezi dacă nu pătrunde ploaia undeva; **2** a lăsa să pătrundă ploaia: *tigna perpluunt* PL. podelele lasă să pătrundă ploaia, *cenaculum perpluit* QUINT. în sala de mîncare plouă, (*fig.*) *benefacta benefactis pertegito, ne perpluant* PL. Trin. *323* pune binefaceri peste binefaceri, ca să nu plouă prin ele (să nu se ducă pe apa sîmbetei); **3** a stropi, a scălda: *capellas odoro perpluit imbre* APUL. M. *10, 34* a scăldat căpriţele cu o ploaie parfumată.
perpluvium, *iī n.* ploaie mare PALL.
perpoliō (*IV*) *vt.* **1** a netezi bine, a şlefui, a tencui PLIN.; **2** (*fig.*) a şlefui, a finisa, a perfecţiona: *perpoliendi operis extremus labor* CIC. ultima operaţie a finisării operei, *ea quae habes instituta perpolies* CIC. ai să şlefuieşti cele începute, *homo studiis perpolitus* CIC. om rafinat prin studii, *sapientibus sententiis ornata oratio et perpolita* CIC. discurs împodobit cu idei filozofice şi de o formă desăvîrşită; [viit. *perpolibo* APUL. M. *6, 28*].
perpolītē *adv.* la perfecţie, cu mare eleganţă RH. HER.
perpolītiō, *ōnis f.* (*fig.*) şlefuire RH. HER.
perpopulor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a devasta (în întregime), a pustii: ~ *agrum Placentinum* LIV. a pustii ţinutul placentin, (*sens pas.*) *perpopulato agro* LIV. *22, 9, 2* teritoriul fiind cu totul devastat.
perpotātio, *ōnis f.* chef, beţie (fără întrerupere): *biduo duabusque noctibus perpotationibus continuare* PLIN. a o ţine două zile şi două nopţi într-un chef.
perpotior, *īrī, potītus sum vi. dep.* a se face complet stăpîn, a se bucura în întregime [cu abl.] COD. IUST.
perpōtō (*I*) *vt.* şi *vi.* **1** a bea în întregime LUCR. *1, 940*; **2** a bea fără întrerupere, a benchetui: *perpotavit ad vesperum* CIC. a băut întruna pînă seara, *praetore tot dies cum multierculis perpotante* CIC. pretorul benchetuind atîtea zile cu femei uşoare.
perpremo *v.* **perprimo**

perpressa, *ae v.* **baccar**
perprimō, *ere, pressī, pressum vt.* **1** a apăsa (tot timpul): *inominata perprimat cubilia* HOR. Epod. *16, 38* să zacă tot timpul pe aşternuturile lor ticăloase; **2** a stoarce SEN. Ep. *99, 18*; **3** a apăsa bine (sens obscen) OV. A. A. *1, 394*.
perprobābilis (*2*) *adj.* foarte probabil AUG.
perpropinquus (*3*) *adj.* foarte apropiat, iminent // **perpropinquus**, *ī m.* rudă foarte apropiată CIC.
perprosper, *era, erum adj.* foarte înfloritor SUET.
perprūriscō, *ere vi.* a avut mare mîncărime PL., APUL.
perpudescō, *ere vi.* a avea mare ruşine.
perpugnax, *ācis adj.* foarte combativ CIC.
perpulcher, *chra, chrum adj.* foarte frumos TER.
perpulī *pf. v.* **perpello**
perpulsus (*3*) *p. pf. v.* **perpello**
perpurgō (*I*) *vt.* **1** a curăţa bine: ~ *alvum* CAT. a curăţa bine pîntecele, *perpurgata ulcera* CELS. rănile bine curăţate, *perpurgatis auribus* PL. Mil. *774* cu urechile bine curăţate (spre a asculta bine); **2** (*fig.*) a lămuri bine, a clarifica (o chestiune) CIC.; **3** a regla o socoteală CIC. Att. *12, 12, 3*.
perpūrus (*3*) *adj.* foarte curat, foarte bine curăţat VARR.
perpussillus (*3*) *adj.* foarte mic CIC.
perpussillum *adv.* foarte puţin CIC.
perputō, *āre vt.* a explica bine, a lămuri perfect PL. Cist. *155*.
perquatrātus (3) *adj.* perfect, pătrat VITR.
perquam *adv.* cît se poate de ..., foarte [de obicei, cu adj. şi adv.]: ~ *laboriosum iter* VELL. drum cît se poate de greu, ~ *breviter* CIC. foarte pe scurt, ~ *scire velim* PLIN. IUN. aş voi foarte mult să ştiu, (*cu tmeză*) *per pol quam paucos reperias* TER. ai găsi, zău, foarte puţini.
perquiescō, *ere vi.* a se odihni: ~ *totam noctem* APUL. a se odihni toată noaptea.
perquīro, *ere, sīvī, sītum vt.* a cerceta cu grijă, a se informa, a întreba: ~ *vasa* CIC. a cerceta atent vasele preţioase, ~ *aditus viasque in Suevos* CAES. a se informa despre drumurile de acces la suebi, *possum ab accusatore ~ ubi sit congressus* CIC. aş putea să-l întreb pe acuzator unde s-a întîlnit.
perquīsite *adv.* (cercetînd) cu grijă deosebită CIC.
perqusītiō, *ōnis f.* cercetare atentă CASSIOD.
perquīsītor, *ōris m.* cel care se informează despre ... [cu genit.].PL.
perquisītus (*3*) *p. pf. v.* **perquiro**
perrārō *adv.* foarte rar CIC.
perrārus (*3*) *adj.* foarte rar: *quod tunc perrarum erat* LIV. ceea ce pe atunci se întîmpla foarte rar.
perreconditus (*3*) *adj.* foarte ascuns, foarte misterios CIC.
perrectus (*3*) *p. pf. v.* **pergo**
perrēpō, *ere, repsi, reptum vi.* şi *vt.* **1** a ajunge (tîrîndu-se): ~ *ad praesepia* COL. a se strecura pînă la iesle; **2** a se tîrî (pe): ~ *tellurem genibus* TIB. *12, 85* (= *per tellurem genibus repere*) a se tîrî în genunchi pe pămînt.
perreptō (*I*) *vi.* a se tîrî (prin), a se strecura (în): ~ *omnibus latebris* PL. a se strecura în toate ascunzătorile; (*vt.*) ~ *omnes plateas* PL. a bate toate pieţele.
perrexī *pf. v.* **pergo**
Perrhaebia, *ae f.* regiune în Thessalia.
Perrhaebus (*3*) *adj.* al Perrhaebiei, thessalian // **Perrhaebī**, *ārum m. pl.* locuitorii Perrhaebiei.
perrīdiculē *adv.* foarte glumeţ, cu mult spirit CIC.
perrīdiculus (*3*) *adj.* cît se poate de ridicol CIC.
perrōdō, *ere, rōsī vt.* a roade complet CELS.
perrogātiō, *ōnis f.* **1** (*inscr.*) întrebare, consultare; **2** aprobare (a unei legi) CIC.
perrogitō, *āre vt.* a-i întreba succesiv pe toţi PACUV.
perrogō (*I*) *vt.* **1** a-i întreba succesiv pe toţi, a consulta luînd avizul tuturor: ~ *sententias* TAC. a lua părerile; **2** a face să treacă o lege: *tribunus plebis legem perrogavit* VAL. MAX. tribunul plebei a făcut să se voteze legea.
perrumpō, *ere, rūpī, ruptum vt.* şi *vi.* **1** a sparge, a face bucăţi, a zdrobi: ~ *limina bipenni* CIC. a sparge o uşă cu securea, ~ *costam* CELS. a rupe o coastă; **2** a-şi croi drum (cu forţa), a străpunge, a forţa: ~ *paludem* CAES. a-şi croi drum prin mlaştină, *perrupit Acheronta Herculeus labor* HOR. Hercules în isprăvile lui a străpuns Acheronul, *media acie perrupta* TAC. mijlocul frontului fiind spart: **3** a trece (cu forţa prin), a pătrunde (cu forţa): ~ *per medios hostes* CAES. a-şi tăia drum prin mijlocul duşmanilor, ~ *in urbem* LIV. a pătrunde în oraş; **4** (*fig.*) a trece peste ..., a călca în picioare, a înfrînge, a scăpa cu bine: ~ *leges* CIC. a călca în picioare legile, ~ *difficultates* LIV. a înfrînge greutăţile, *natura mala perrumpet fastidia victrix* HOR. Ep. *1, 20, 25* natura va trece învingătoare peste repulsiile prosteşti, *obstinatus, ne quo affectu perrumperetur* TAC. ţinîndu-se dîrz, ca să nu se lase învins de vreun sentiment, ~ *periculum* CIC. a ieşi cu bine dintr-o primejdie, ~ *quaestiones omnium* CIC. a scăpa cu bine din anchetele tuturor magistraţilor.
Persa[1], *ae m. v.* **Perses**[2]
Persa[2], *ae f.* nimfă (*mamă a lui Perses, a lui Aeetes, a Circei şi Pasiphaei*).
Persae, *ārum m. pl.* perşii; (*poet.*) parţii HOR. C. *1, 2, 22*.
Persaea, *ae f.* fiica lui Perses (Hecate) VERG.
persaepe *adv.* foarte deseori: (*cu tmeză*) *per pol saepe* PL. într-adevăr foarte des.
Persaepolis *v.* **Persepolis**
Persaeus[1] (*3*) *adj.* al Persei (*v. Persa*[2]).
Persaeus, *ī m.* Persaeus din Cizic (*filozof stoic*) CIC.
persaeviō, *īre vi.* a bîntui cu furie PRISC.
persaevus (*3*) *adj.* foarte furios MEL.
persalsē *adv.* cu mult spirit CIC.
persalsus (*3*) *adj.* foarte spiritual CIC.
persalūtatiō, *ōnis f.* salutări în dreapta şi în stînga CIC.
persalūtō (*I*) *vt.* a-i saluta pe toţi CIC., SEN ş.a.
persanctē *adv.* invocînd ce e mai sfînt: ~ *iurare* SUET. a jura pe ce e mai sfînt.
persānō (*I*) *vt.* a vindeca de tot PLIN.
persānus (*3*) *adj.* perfect sănătos CAT.
persapiens, *ntis adj.* foarte înţelept CIC.
persapienter *adv.* în mod foarte înţelept CIC.
persciens, *ntis adj.* cunoscînd foarte bine [cu ac.] LAMPR.
perscienter *adv.* foarte inteligent, foarte înţelept CIC.

perscindō, *ere, scidī, scissum vt.* a sfîşia, a despica LUCR.

perscītus (*3*) *adj.* foarte drăguţ, foarte frumos: *per ecastor scitus puer* TER. Andr. *486* copil foarte drăguţ, *quod per mihi scitum videtur* CIC. De or. *2, 271* caracterizare care mi se pare foarte nimerită.

perscrībō, *ere, scripsī, scriptum vt.* 1 (*propr.*) a scrie complet, de la un capăt la altul (fără prescurtări): *verbo non perscripto* GELL. cuvîntul nefiind scris întreg (ci prescurtat), *notata non perscripta erat summa* SUET. suma fusese scrisă în cifre, şi nu în litere; 2 a scrie pe larg, a înfăţişa amănunţit în scris, a referi în scris: *res populi Romani a primordio urbis* ~ LIV. a scrie istoria poporului roman de la întemeierea Romei, *de meis rebus ad Lollium perscripsi* CIC. despre treburile mele i-am scris pe larg o scrisoare lui Lollius; 3 (*sens spec.*) **a.** a consemna (oficial), a înscrie: ~ *omnium iudicum dicta* CIC. a consemna într-un protocol părerile tuturor judecătorilor, ~ *senatus consultum* CIC. a redacta o decizie a senatului, *principium sententiae solent perscribi* CIC. părerile fruntaşilor de obicei se consemnează, *signa atque ornamenta in tabulas ad aerarium* ~ CIC. a înscrie în registrele oficiale ale tezaurului statuile şi obiectele preţioase (cucerite de la duşmani), ~ *falsum nomen* CIC. a înscrie în registre o datorie falsă; **b.** a consemna o sumă de plată, a plăti printr-un bilet la ordin (printr-o dispoziţie de plată): *pecuniam in aedem sacram reficiendam* ~ CIC. a consemna o sumă de bani de plătit pentru repararea lăcaşului, *si quid numeratum aut perscriptum fuisset* SUET. dacă ceva se va fi plătit în bani peşin sau printr-un bilet de ordin.

perscrīptiō, *ōnis f.* 1 însemnare, înregistrare, înscris: *sestertium septiens miliens falsis perscriptionibus avertit* CIC. Phil. *5, 11* prin înscrisuri false, a deturnat şapte sute de milioane de sesterţi; 2 ordonanţă de plată, mandat, bilet de ordin CIC.

perscrīptor, *ōris m.* înregistrator într-un registru contabil, înregistrator al unei operaţii CIC.

perscrūtātiō, *ōnis f.* cercetare, investigare SEN.

perscrūtō (*1*) *vt. v.* şi **perscrutor**: *hunc iam perscrutavi* PL. Aul. *657* pe acesta l-am scotocit, *montium venis perscrutatis* AMM. fiind cercetate filoanele munţilor.

perscrūtor, *ārī, ātus sum vt.* a scotoci; (*fig.*) a cerceta atent, a examina cu grijă: *Cybiratici canes perscrutabantur omnia* CIC. copoii din Cybira scotoceau totul, ~ *naturam criminum* CIC. a cerceta atent natura acuzaţiilor.

persecō, *āre, secuī, sectum vt.* a tăia complet, a reteza, a despica: *id* (*malum*) *ne serperet latius* ~ LIV. a tăia din rădăcină acest rău, ca să nu se întindă mai departe, *rerum naturas* ~ CIC. a diseca fiecare lucru în sine, ~ *aeris crebritatem* VITR. a despica densitatea aerului.

persector, *ārī, ātus sum vt.* 1 a urmări fără încetare LUCR.; 2 a cerceta stăruitor PL. Mil. *430*.

persecūtiō, *ōnis f.* 1 **a.** urmărire: *nostram persecutionem effugere* DIG. a scăpa de urmărirea noastră; **b.** (*spec.*) urmărire judiciară CIC.; 2 urmare, continuare: ~ *negotii* APUL. continuarea afacerii; 3 persecuţie (a creştinilor) TERT.

persecūtor, *ōris m.* 1 urmăritor; (*fig.*) urmăritor în justiţie DIG.; 2 persecutor LACT.

persecutrix, *īcis f.* urmăritoare, persecutoare AUG.

persedeō, *ēre, ēdī vi.* a şedea mult timp, a rămîne mult timp: ~ *in equo dies noctesque* LIV. a şedea călare zi şi noapte, *multis apud philosophum annis persedere* SEN. a frecventa mulţi ani un filozof.

persēdī *pf. v.* **persedeo** *şi* **persido**

persegnis (*2*) *adj.* foarte lînced LIV.

Persēia, *ae f.* Hecate (*fiica lui Perseus*) VAL. FL.

Persēis, *idis f. v.* **Persa**[2] 1 Hecate (*fiica lui Perseus*) // **adj.** *f.* a Hecatei; 2 „Perseida" (*poem despre lui Perseus*) OV.

Persēius (*3*) *adj.* 1 al nimfei Persa: *Perseia proles* VAL. FL. odrasla Persei (Aezes); 2 al lui Perseus OV.

persenescō, *ere, senuī vi.* a-şi duce viaţa la bătrîneţe EUTR.

persenex, *senis adj.* foarte bătrîn SUET.

persenīlis (*2*) *adj.* de bătrîn VULG.

persentiō, *īre, sensī vt.* 1 a simţi adînc VERG.; 2 a-şi da bine seama, a observa VERG., APUL.

persentiscō, *ere vt.* 1 (*abs.*) a simţi adînc, a avea o senzaţie adîncă LUCR.; 2 a simţi, a băga de seamă, a observa APUL

persenuī *pf. v.* **persenesco**

Persephonē, *ēs f.* 1 numele grecesc al Proserpinei OV.; 2 (*poet.*) Moartea TIB., OV.

Persepolis, *is f.* capitala Persiei.

persequax, *ācis adj.* care urmăreşte îndîrjit APUL.

persequens, *ntis p. pr. v.* **persequor** // **adj.** îndîrjit în a urmări: *inimicitiarum persequentissimus* RH. HIER. urmăritor îndîrjit al duşmanilor, ~ *flagitii* PL. care caută cu tot dinadinsul scandal PL. Cas. *159*.

persequor, *sequī, secūtus* (*sequūtus*) *sum vt. dep.* 1 a urma stăruitor, fără încetare, a se ţine de ..., a urmări: *me in Asiam persequens* TER. urmărindu-mă în Asia, *praefecti Cleomenem persecuti sunt* CIC. prefecţii s-au pus pe urmele lui Cleomenes, *te sola, ex multis matribus persequitur* VERG. singură ea, dintr-atîtea mame, te urmează; 2 (*spec.*) **a.** a urmări (duşmănos): ~ *fugientes* CASS. a-i urmări pe duşmanii care fug, ~ *feras* OV. a vîna fiarele; **b.** a străbate un loc (căutînd), a cerceta: ~ *omnes solitudines* OV. a căuta toate pustiurile, (*fig.*) ~ *omnes vias* CIC. a cerceta toate căile (mijloacele); **c.** a ajunge din urmă: *te ne* ~ *possem triginta diebus* CIC. nu te-aş putea ajunge nici în treizeci de zile, *mors et fugacem persequitur virum* HOR. moartea îl ajunge chiar şi pe fugarul din luptă; 3 (*fig.*) **a.** a căuta să obţină, a urmări, a umbla după ...: ~ *hereditates* TER. a umbla după moşteniri, ~ *voluptates* CIC. a urmări plăcerile, ~ *ius suum* CIC. a-şi reclama dreptul său, ~ *bona lite atque iudicio* CIC. a-şi reclama bunurile prin proces şi judecată; **b.** a urmări (duşmănos), a răzbuna, a pedepsi: ~ *iniurias* CIC. a răzbuna nedreptăţile, ~ *mortem alicuius* CIC. a răzbuna moartea cuiva; **c.** a urma ca model, a merge pe urmele ..., a fi partizan al ...: *si Academiam veterem persequamur* CIC. dacă aş fi partizanul vechii Academii, ~ *sectam et instituta ali-*

cuius CIC. a urma şcoala filozofică şi principiile cuiva; **d.** a se ocupa de …: *non omnia deos* ~ CIC. (că) zeii nu se ocupă de toate, ~ *eas artes* CIC. a se ocupa de acele arte; **e.** a se ţine (scriind) în ritm cu cel care vorbeşte, a scrie tot aşa de repede cît se vorbeşte: *celeritate scribendi* ~ *posse quae dicerentur* CIC. a putea prin repeziciunea scrisului nota tot ce se spune; **4** a da urmare, a duce la capăt, a îndeplini, a executa: ~ *imperium patris* PL. a îndeplini porunca tatălui, ~ *vitam inopem* CIC. a duce o viaţă de mizerie, ~ *mandata* CIC. a executa însărcinările; **5** a înfăţişa (oral sau scris), a expune, a trata: *Brutus philosophiam Latinis litteris persequitur* CIC. Brutus tratează problemele de filozofie în limba latină, *huius de vita in alio libro persecuti sumus* NEP. despre viaţa acestuia am vorbit în altă carte, *is diligentissime res Hannibalis persecutus est* CIC. aceasta a tratat foarte conştiincios faptele lui Hannibal, *Epicurus voluptates omnes persequitur nominatim* CIC. Epicurus enumeră toate plăcerile.

perserō[1], *ere, seruī vt.* a face să treacă prin … VARR.

perserō[2], *ere, sēvī vt.* a semăna SID.

perserpō, *ere vi.* a se tîrî încoace şi încolo FULG.

perservō, *āre vt.* a păstra tot timpul TERT.

Persēs[1], *ae m.* **1** Perses (*fiul lui Perseus şi al Andromedei, părintele legendar al neamului perşilor*); **2** Perses (*fiul Soarelui şi al nimfei Persa, frate al lui Aeetes şi al Circei şi tată al Hecatei*); **3** Perseus (*ultimul rege al Macedoniei, fiu nelegitim al lui Filip, învins de L. Aemilius Paulus în anul 168 la Pydna, dus în captivitate şi mort în 166*); [genit. *Persi* TAC.; dat. *Persi* CIC.; ac. *Persen* CIC.; abl. *Perse* CIC.].

Perses[2], *ae m.* **1** persan, (*pl.*) **Persae**, *ārum m. pl.* perşii; **2** (*poet.*) parţii.

Perseus, *ei* (*eos*), ac. *-eum* (*-ea*) *m.* **1** Perseus (*fiul lui Iupiter şi al Danaei, omorîtorul Meduzei — una dintre Gorgone —, al cărei cap îi împietrea pe toţi cei care o priveau şi pe care eroul l-a dăruit Atenei; liberator şi apoi soţ al Andromedei, ucigaş fără voie al bunicului său, Acrisios, rege în Tirynt şi Mycene, preschimbat după moarte într-o constelaţie*); **2** constelaţia Perseus; **3** *v.* **Perses**[1] **3** // **Persēus (Persēius)** (*3*) *adj.* al lui Perseus: *Persea manu* PROP. cu mîna lui Perseus // **Persēa (Persaea)**, *ae f.* Hecate (*fiica lui Perseus*).

persevērans, *ntis p. pr. v.* **persevero** // **adj.** perseverent, persistent: *perseverantior in caedendis hostibus* LIV. mai îndîrjit în omorîrea duşmanilor, *perseverantissimo studio* COL. printr-un zel foarte stăruitor, ~ *valetudo* PLIN. IUN. persistentă stare proastă de sănătate.

persevēranter *adv.* stăruitor, persistent, îndîrjit LIV.

persevērantia, *ae f.* **1** perseverenţă, stăruinţă; **2** persistenţă: ~ *belli* IUST. prelungire a războiului.

persevērātiō, *ōnis f.* **1** perseverare; **2** durată GRAMM.

persevērō (*1*) *vi.* şi *vt.* [*per* + *severus*] a rămîne neclintit, a stărui mai departe, a persevera, a persista: ~ *in sua sententia* CIC. a rămîne neclintit la părerea lui, ~ *in errore* CIC. a persista în greşeală, ~ *negando* LIV. a se îndîrji să nege, *tremor terrae perseverabat* PLIN. IUN. cutremurul continua, *persevera, ut coepisti* SUET. continuă cum ai început; (*vt.*) *inedia perseverata est* IUST. postul a fost continuat, ~ *facere* CIC. a continua să facă, *perseverabat se esse Orestem* CIC. stăruia să susţină că el este Oreste, *id quod suscepisset,* ~ CIC. a continua ceea ce se începuse.

persevērus (*3*) *adj.* foarte sever TAC.

persevī *pf. v.* **persero**

Persia, *ae f.* Persia, ţara perşilor // **Persicus** (*3*) *adj.* persic: *sinus Persicus* PLIN. Golful Persic, *Persica malus* MACR. sau *Persica arbor* PLIN. sau *persicus, ī f.* piersic // **persicum**, *ī n.* piersică PLIN. // **Persica**, *ōrum n. pl.* războaiele persane CIC.

Persiānus (*3*) *adj.* al lui Persius: *Persianae Aquae f. pl.* izvoarele lui Persius (*lîngă Carthagina*) APUL.

persibus (*3*) *adj.* foarte inteligent, foarte pătrunzător VARR.

persiccātus (*3*) *adj.* foarte bine uscat APIC.

persiccus (*3*) *adj.* foarte uscat CELS.

Persicē *adv.* ca perşii: ~ *loqui* QUINT. a vorbi limba persană.

Persicē porticus *f.* Porticul persan (*la Sparta, ornat cu prăzile luate de la perşi*) CIC.

persicum, *ī n.*, **persicus**, *ī f.*, **Persicus** (*3*) *adj.*, **Persica**, *ōrum n. pl. v.* **Persia**

Persidae, *ārum n. pl.* „Urmaşii lui Perseus" (*titlul unei tragedii a lui Accius*).

persideō, *ēre vi.* a şedea mult timp, a rămîne mult timp PLIN.

persīdō, *ere, sēdī vi.* a se aşeza (undeva), a se opri, a pătrunde: *clades fruges persidit in ipsas* LUCR. molima (ciuma) se aşeză pe grîne, *imber ad vivum persedit* VERG. G. *3, 442* ploaia le-a pătruns pînă la os.

persignō, *āre vt.* **1** a nota, a însemna LIV.; **2** (*spec.*) a tatua MEL.

persimilis (*2*) *adj.* foarte asemănător [cu genit. şi dat.] CIC., HOR.

persimplex, *icis adj.* foarte simplu (*despre mîncare*) TAC.

Persis, *idis* (*idos*) *adj. f.* persiană // **subst.** *f.* Persia.

persistō, *ere, stitī vi.* a persista, a stărui LIV.

Persius, *iī m.* *1*) C. Persius (*orator pe vremea Gracchilor*); *2*) A. Persius Flaccus (*poet satiric din epoca lui Nero*) // **Persiānus** (*3*) *adj.* al poetului Persius.

persōlāta (persollāta, persōnācea *sau* **persōnāta)**, *ae f.* (*bot.*) brusture (*Lappa*) PLIN.

persolidō, *āre vt.* a întări, a îngheţa STAT.

persolla, *ae f.* (dim. al lui *persona*) caricatură PL. Curc. *192*.

persolvō, *ere, solvī, solūtum vt.* **1** (*rar*) a dezlega; (*fig.*) a rezolva o problemă CIC. Att. *7, 3, 10*; **2** a plăti (în întregime), a achita complet (dezlegîndu-se de o datorie): ~ *stipendium militibus* CIC. a plăti ostaşilor solda, ~ *alienis nominibus* SALL. a plăti o datorie făcută pe numele altora; **3** (*fig.*) a se achita (de), a îndeplini, a da, a răsplăti: ~ *vota* TAC. a-şi îndeplini juruinţele, ~ *honorem diis* VERG. a face un sacrificiu în cinstea zeilor, ~ *gratiam diis* VERG. a-şi arăta recunoştinţa faţă de zei, ~ *alicui poenas* CAES. a-şi lua pedeapsa dînd satisfacţia cuvenită cuiva, *persolvi primae, epistulae* CIC. Att. *14, 20, 2* m-am achitat deci, răspunzîndu-ţi la prima scrisoare.

persōna, *ae f.* **1** mască a actorului (*era confecționată în mod obișnuit din pînză și diferea după rolul personajului reprezentat*), mască: ~ *tragica, comica* mască a actorului de tragedie, de comedie, *cretea* ~ LUCR. *4, 296* mască de argilă, *figuli lusus, ~ Batavi* MART. *14, 176* masca unui batav, fantezie a unui olar, *personae ora corticibus cavatis* VERG. G. *2, 387* măști din scoarță de copaci scobiți; (*alteori, reprezentînd capete de animale, folosite ca ornament la fîntîni arteziene sau la capătul streșinii*): *personae e quarum rostris aqua salire solet* DIG. figuri de animale, din gura cărora țîșnește apa; **2** rol, personaj (*la teatru*): *parasiti* ~ TER. rolul parazitului, ~ *lenonis* CIC. rolul codoșului; **3** (*gener.*) rol: *personam suscipere* CIC. a-și asuma un rol, ~ *accusatoris* CIC. rolul de acuzator, *personam civitatis gerere* CIC. a reprezenta statul; **4** persoană, personaj: *in eius personam multa fecit asperius* CIC. la adresa persoanei lui s-a dovedit adesea mai aspru, ~ *regis* IUST. persoana regelui (regele), *haec fuit altera ~ Thebis, sed tamen secunda* NEP. acesta a fost celălalt personaj însemnat la Theba, și cu toate acestea al doilea, *substitută filii personā* PLIN. substituind persoana fiului său; **5** (*gram.*) persoană: ~ *tertia* VARR. persoana a treia.

persōnācea, *ae f. v.* **persolata**

persōnālis (*2*) *adj.* personal: ~ *usus* DIG. uz personal; (*gram.*) *verbum personale* DIOM. verb personal.

persōnāliter *adv.* personal ARN.

persōnāta, *ae f. v.* **persolata**

persōnātus (*3*) *adj.* mascat: ~ *pater* HOR. S. *1, 4, 56* tată de comedie; (*fig.*) deghizat: ~ *ambulare* CIC. a umbla deghizat, *personata felicitas* SEN. fericire aparentă (înșelătoare).

persono, *āre, sonuī, sonitum vi.* și *vt.* **1** a răsuna (din toate părțile): *personabant omnia vocibus ebriorum* CIC. totul răsuna de glasurile bețivilor, *domus personuit canibus* HOR. casa răsuna de lătrăturile cîinilor, *ululatus personant tota urbe* LIV. urletele răsună în tot orașul; **2** (*despre pers.*) a da drumul glasului, a striga, a aclama; (*oc.*) a cînta dintr-un instrument: *plebs Urbis personabat certis modis plausuque composito* TAC. Ann. *16, 4* plebea din Roma aclama cu anumite sloganuri și aplauda în cadență, *ii dies ac noctes plausibus* ~ TAC. Ann. *14, 15* zi și noapte aplaudau, (*cu ac. și inf.*) *illae personant libidinem* ... CIC. acelea strigă că pasiunea ..., *citharā Iopas personat auratā* VERG. Aen. *1, 741* Iopas umple sala cu acordurile din cithara aurită; **3** a face să răsune: *Cerberus haec latratu regna personat* VERG. Cerberul face să răsune aceste tărîmuri de lătratul lui, *mihi purgatam personat aurem* HOR. Ep. *1, 1, 7* îmi strigă la urechea bine curățită (care aude bine), *res, quas isti in angulis personant* CIC. idei pe care aceștia le fac să răsune prin ungherele școlilor; ~ *classicum* APUL. a face să răsune trompeta; [pf. *personavit* APUL. M. *5, 12*].

personus (*3*) *adj.* răsunător PETR.

persorbeō, *ēre, uī vi.* a absorbi PLIN.

perspectē *adv.* ca bun cunoscător PL.

perspectiō, *ōnis f.* pătrundere (cu mintea), cunoaștere LACT.

perspectō (*I*) *vt.* **1** a privi pînă la sfîrșit SUET.; **2** a privi atent, a examina PL.

perspector, *ōris m.* cunoscător IUVENC.

perspectus (*3*) *p. pf. v.* **perspicio** // **adj. 1** cercetat atent, aprofundat: *res cognitae penitusque perspectae* CIC. lucruri cunoscute și adînc cercetate; **2** dovedit, probat, bine cunoscut: *tua perspectissima benevolentia* CIC. foarte bine cunoscuta ta afecțiune față de mine.

perspeculor, *ārī, ātus sum vt. dep.* a cerceta atent, a observa bine SUET.

perspergō, *ere vt.* **1** a stropi, a scălda: ~ *ligna amurca* CAT. a stropi lemnele cu drojdie de măsline, *urbem perspergit locus* SOLIN. un lac udă orașul; **2** (*fig.*) a presăra CIC.

perspexī *pf. v.* **perspicio**

perspicābilis (*2*) care merită să fie văzut, însemnat AMM.

perspicācē *adv.* cu perspicacitate, perspicace AFRAN.

perspicācitās, *ātis f.* perspicacitate, discernămînt AMM.

perspicāciter *adv.* cu perspicacitate AMM.

perspicāx, *ācis adj.* cu vedere pătrunzătoare; (*fig.*) pătrunzător la minte, perspicace: *perspicacior ipso Lynceo* APUL. cu o vedere chiar mai pătrunzătoare ca a lui Lynceus, *ad has res* ~ TER. ascuțit la minte în astfel de lucruri.

perspicibilis (*2*) *adj.* vizibil VITR.

perspicientia, *ae f.* cunoaștere deplină CIC.

perspiciō, *ere, spexī, spectum vt.* și *vi.* **1** a pătrunde cu vederea; *munimenta quo non modo intrari, sed ne perspici quidem posset* CAES. întărituri unde nu numai că nu se putea intra, dar prin care nici nu se putea vedea ceva; **2** a vedea clar (pătrunzînd cu vederea): *prae densitate arborum perspici caelum vix poterant* LIV. din cauza desimii copacilor, cu greu se putea vedea cerul; **3** a privi atent, a cerceta cu privirea: ~ *candelabrum* CIC. a examina candelabrul, *domum tuam omnem perspexi atque probavi* CIC. ți-am cercetat atent toată casa și mi-a plăcut, *perspicito prius, quid intus agatur* PL. vezi bine mai întîi ce se întîmplă înăuntru; **4** (*fig.*) a vedea, a cunoaște, a distinge, a-și da seama (de): ~ *alicuius fidem* CAES. a cunoaște fidelitatea cuiva, ~ *mores hominum* CIC. a studia moravurile oamenilor, *quidam in parva pecunia perspiciuntur, quam sint leves* CIC. unii se cunosc cît de ușuratici sînt cînd sînt în lipsă de bani, *perspicio rempublicam funditus interituram* CIC. sînt convins că statul va pieri cu totul, *aliquid perspectum habere* a fi cunoscut un lucru, a ști bine, a fi convins.

perspicuē *adv.* clar, evident CIC.

perspicuitās, *ātis f.* **1** transparență; **2** (*fig.*) claritate (în vorbire); evidență (în filozofie) CIC., QUINT.

perspicuus (*3*) *adj.* **1** transparent, limpede: *perspicuae aquae* PLIN. ape limpezi, *perspicua gemma* PLIN. piatră prețioasă transparentă, *adultera tenui veste perspicua* SEN. adulteră al cărei corp se vede bine prin îmbrăcămintea subțire; **2** (*fig.*) clar, evident, neîndoios: *earum causarum aliae sunt perspicuae, aliae latent* CIC. dintre aceste cauze, unele sînt clare, altele sînt ascunse, *perspicua mors* CIC. moarte sigură,

perspicuum est nullum vitium fuisse CIC. este evident că n-a fost nici o viciere.
perspīrō, *āre vi.* 1 a sufla continuu: *venti perspirantes* PLIN. vînturi persistente; 2 a respira peste tot CAT.
perspissō *adv.* foarte încet PL. Poen. *792.*
persternō, *ere, strāvī, strātum vt.* a pava complet: *via silice perstrata est* LIV. drumul a fost pavat complet cu piatră.
perstillō, *āre vi.* a picura mult VULG.
perstimulō, *āre vt.* a ațîța neîncetat, a exaspera TAC.
perstitī *pf. v.* **persisto** *și* **persto**
perstō, *āre, stitī, stātūrus vi.* 1 a rămîne pe loc: *equites diem totum perstabant* LIV. călăreții rămîneau pe loc toată ziua, ~ *in limine* TIB. a rămîne locului în prag; 2 a rămîne așa cum este, a se menține, a dura: *laurea quae toto perstitit anno* OV. laurul care a durat tot anul, *si perstiterit ira dei* OV. dacă mînia zeului va continua; 3 a rămîne neclintit, a stărui, a persista, a se încăpățîna: ~ *in sententia* CAES. a stărui într-o părere, *perstabis in ista pravitate?* vei persista în această ticăloșie?, (*impers.*) *si perstaretur in bello* TAC. dacă s-ar persista în continuarea războiului, *optimates in Romana societate perstandum censebant* LIV. aristocrații susțineau că trebuie să se păstreze mai departe alianța cu Roma, (*cu inf.*) *perstitit intercedere* TAC. a continuat să intervină, (*abs.*) *persta atque obdura* HOR. stăruiește și îndură.
perstrātus (*3*) *și* **perstrāvī** *v.* **persterno**
perstrepō, *ere, uī vi.* și *vt.* 1 a face zgomot mare; a răsuna: *abeunt lavatum, perstrepunt* TER. se duc să se scalde, fac mare gălăgie, *perstrepit rumor in aula* STAT. larma răsună în palat; 2 a face să răsune: *turba salutantum perstrepit ades* CLAUD. gloata clienților face să răsune casa.
perstrictē *adv.* strîns, concis AUG.
perstrictum *adv.* sumar AUG.
perstrīdō, *ere vt.* a străbate șuierînd.
perstringō, *ere, strinxī, strictum vt.* 1 a strînge tare, a lega bine: ~ *nimium vitem* CAL. a strînge prea tare vița, *stomachus nimio rigore perstrictus* VEG. pîntecele strîns de frigul prea mare; 2 (*fig.*) a înfiora, a crispa: *horror ingens spectantes perstringit* LIV. o frică grozavă înfioară inima spectatorilor, *minaci murmure cornuum perstringere aures* HOR. a înfiora urechile cu sunetul amenințător al goarnelor; 3 (cf. *stringere caute* VERG. Aen. *5, 163*) a atinge ușor, a zgîria: ~ *solum aratro* CIC. a zgîria pămîntul cu plugul, *iaculo femur perstrinxit* VERG. i-a atins ușor coapsa cu săgeata; 4 (*fig.*) a înțepa ușor (cu vorba), a atinge, a critica ușor: ~ *aliquem asperioribus facetiis* CIC. a înțepa pe cineva cu glume mai tari, *nemo me tenuissima suspicione perstrinxit* CIC. nimeni nu m-a atins nici cu cea mai ușoară bănuială, *habitu eius lenibus verbis perstricto* TAC. ținuta acestuia fiind ușor criticată; 5 a atinge ușor un subiect, a povesti în cîteva cuvinte: *celeriter perstringere reliquum vitae cursum* CIC. a înfățișa pe scurt restul cursului vieții, ~ *atrocitatem criminis* CIC. a trece ușor peste grozăvia crimei.
perstruō, *ere, structus vt.* a construi complet VITR.
perstudiōsē *adv.* cu mult interes CIC.
perstudiōsus (*3*) *adj.* foarte pasionat: ~ *musicorum* CIC. foarte pasionat de muzică.
persuadeō, *ēre, suāsī, suāsum vi.* 1 a convinge, a face (pe cineva) să creadă: (*cu dat.*) *Critoni nostro non persuasi me hinc avolaturum* CIC. nu l-am putut convinge pe Criton al nostru că eu îmi voi lua zborul de-aici, *velim tibi ita persuadeas me nullo loco defuturum* CIC. aș vrea să te convingi că în nici o situație nu voi fi departe de tine, *mihi nunquam persuaderi potuit* CIC. n-am putut niciodată să fiu convins, (*cu ac. lucrului*) *hoc cum mihi persuasisset* CIC. deoarece m-a convins de acest lucru, *illud ita mihi persuadeo ...* CIC. sînt încredințat de acest lucru, anume că ...; (*impers.*) *mihi persuadetur* CIC. sînt făcut să cred, sînt convins, *sibi persuaderi eum suam gratiam non repudiaturum* CAES. este convins că acela nu le va refuza favoarea, *persuasum* (*persuasissimum*) *est mihi* sau *mihi persuasum habeo* CIC. sînt (foarte) convins, *de tua fide nisi persuasum esset nobis, non ...* CIC. dacă n-am fi convinși de lealitatea ta, nu ..., *persuasissimum mihi est Lepidum recte facturum numquam* CIC. sînt foarte convins că Lepidus nu se va purta niciodată cum trebuie; 2 a determina (pe cineva) să facă ceva, a decide, a îndemna; *huic magnis pollicitationibus persuadet, uti ad hostes transeat* CAES. pe acesta îl face prin promisiuni mari să treacă la dușmani, *huic persuadet regnum petat* SALL. îl îndeamnă să ceară domnia, (*rar cu inf.*) *persuasit ei tyrannidis facere finem* NEP. l-a făcut să renunțe la tiranie, *persuasa fallere* PROP. hotărîtă să înșele.
persuāsibilis (*3*) *adj.* care poate convinge, persuasiv QUINT.
persuāsibiliter *adv.* astfel încît să convingă CELS.
persūāsiō, *ōnis f.* 1 (acțiunea de) convingere (a cuiva): *dicere apposite ad persuasionem* CIC. a vorbi cum trebuie pentru a convinge; 2 convingere, părere, credință: ~ *popularis* QUINT. părere a mulțimii, *falsam sibi scientiae persuasionem inducere* QUINT. a căpăta convingerea falsă că sînt cunoscători, *arrogans de se* ~ QUINT. o părere foarte bună despre el, *nervos solidari* ~ *est* PLIN. este credința că vinele se întăresc.
persuāsor, *ōris m.* cel care îndeamnă CASSIOD.
persuastrix, *īcis f.* femeie îndemnătoare la ceva (rău) PL. Bacch. *1167.*
persuāsus[1] (*3*) *p. pf. v.* **persuadeo**
persuāsus[2], *abl. -ū, m.* îndemn, instigare PL., CIC.
persuāviter *adv.* foarte plăcut, foarte dulce AUG.
persubhorrescō, *ere vi.* a se zbîrli rău, a se umfla (*despre mare*) SISENN.
persubtīlis (*2*) *adj.* 1 (*concrt.*) foarte subțire, foarte fin LUCR.; 2 (*fig.*) foarte subtil, foarte inteligent CIC.
persulcātus (*3*) *adj.* brăzdat adînc CLAUD.
persultātor, *ōris m.* care hoinărește pe ..., [cu genit.] SYMM.
persultō (*1*) *vi.* și *vt.* 1 a-și face mendrele (sărind), a țopăi, a hoinări, a zburda: ~ *ante vallum cum tripudiis* TAC. a țopăi înaintea fortificației cu dansuri sălbatice, ~ *super durata glacie stagna* SEN. a hoinări

(după hrană) peste mlaştinile îngheţate, ~ *in agro eorum* LIV. a face o incursiune pe teritoriul acestora; (*vt.*) *pecudes persultant pabula* LUCR. oile zburdă pe pajişti, ~ *Italiam* TAC. a călca în picioare Italia; **2 a.** (*despre voce*) a răsuna din ecou în ecou PRUD.; **b.** (*vt.*) a proclama PRUD.

pertābuī *pf.* [din **pertabesco** nefolosit] a se consuma, a se calcina AETNA *476*.

pertaedescō, *ere, taeduī vi.* a se scîrbi, a i se face silă CAT., GELL.

pertaedet, *ēre, taesum est vb. impers.* (*frecv. la pf.*) a-i fi silă, a fi dezgustat: *ita me sermonis pertaesum est* PL. într-atîta mi s-a făcut silă de discuţie, *esse domi quem pertaesum est* LUCR. cel căruia i s-a făcut silă să stea în casă, *lenitudinis pertaesa* TAC. făcîndu-i-se silă de încetineala lor, (*rar cu ac.*) *pertaesus ignaviam suam* SUET., CAES. dezgustat de lîncezeala proprie; [*pertisum* = *pertaesum* ap. CIC. Or. *159*.

pertango, *ere vt.* a atinge în întregime; a stropi bine APIC.

pertegō, *ere, texī, tectum vt.* a acoperi bine, a reface acoperişul PL.

pertemerārius (*3*) *adj.* (*cu tmeză*) foarte nesăbuit COD. IUST.

pertempto *v.* **pertento**

pertendō, *ere vt.* şi *vi.* **1** a duce pînă la capăt, a termina TER. Heaut. *1053*; **2** a tinde (spre un loc), a o întinde, a se îndrepta: *pars maxima Romam pertenderunt* LIV. cei mai mulţi s-au îndreptat spre Roma, ~ *ad alteram ripam* SUET. a se îndrepta spre celălalt mal; **3** (*fig.*) a susţine pînă la capăt; a stărui, a persista: *innocentem se in tormentis* ~ QUINT. a susţine, cu toate torturile, că e nevinovat, *si pertendens animo vestita cubaris* PROP. *2, 15, 17* dacă încăpăţînîndu-te te vei culca îmbrăcată.

pertentō (*1*) *vt.* **1** a încerca, a pune la probă, a proba: *cum utrumque* (*pugionem*) *pertemptasset* TAC. încercînd ambele pumnale, (*fig.*) ~ *animum cohortis* TAC. a proba starea de spirit a cohortei; **2** (*fig.*) a ataca, a cuprinde: *lues pertemptat sensus* VERG. molima atacă simţurile, *tremor pertentat corpora* VERG. un tremur cuprinde trupurile, *vinolentia et fatigatione pertentatus* APUL. răzbit de băutură şi de oboseală.

pertenuis (*2*) *adj.* **1** foarte mărunt, foarte fin (*despre nisip*) PLIN.; **2** (*fig.*) foarte mic, foarte slab, foarte neînsemnat: ~ *spes salutis* CIC. foarte slabă speranţă de salvare, ~ *suspicio* CIC. foarte uşoară bănuială.

pertepidus (*3*) *adj.* călduţ bine (*despre apă*) VOP.

perterebrō (*1*) *vt.* a sfredeli, a găuri CIC. ş.a.

pertergeō, *ēre, tersī, tersum* **1** a şterge bine, a freca: *gausape mensam pertersit* HOR. şterse bine masa cu un ştergar, ~ *spongeā corpora* VAL. MAX. a freca bine trupurile cu un burete; **2** a atinge uşor: *quasi perterget pupillas* LUCR. *4, 249* parcă şterge (atinge uşor) pupilele.

perterō, *ere, trītum vt.* a strivi, a sfărîma, a zdrobi COL.

perterrefaciō, *ere, factus vt.* a înspăimînta, TER.

perterreō, *ēre, terruī, territum vt.* a înspăimînta, îngrozi: *omnes metu perterriti* CIC. toţi îngroziţi de frică.

perterricrepus (*3*) *adj.* care face un zgomot îngrozitor LUCR. *6, 129*.

perterritō, *āre vt.* a înspăimînta tare AVIEN.

pertersī *pf. v.* **pertergeo**

pertexō, *ere, texuī, textum vt.* **1** a ţese în întregime: *tunica bysso tenui pertexta* APUL. M. *11, 3, 4* tunică ţesută în întregime din inul cel mai fin; **2** (*fig.*) a întreţese, a decora din loc în loc VITR.; **3** (*fig.*) a dezvolta (pînă la sfîrşit), a expune (complet): *hunc locum valde graviter pertexuit* CIC. a dezvoltat această idee cu multă prestanţă, *inceptum pertexere dictis* LUCR. a depăna firul expunerii începute.

pertica, *ae f.* **1 a.** par, prăjină: *perticā verberare asinos* PL. As. *588* a ciomăgi măgarii cu un par, *messis perticis flagellatur* PLIN. grîul se bate cu prăjinile; **b.** (*oc.*) arac PLIN.; zăvor la staul APUL.; semnal militar CURT.; **2** puiet, vlăstar PLIN.; **3** prăjină (de zece picioare) pentru măsurat terenul PLIN.; (*fig.*) *non una, ut dicitur, perticā* PLIN. LUN. nu cu aceeaşi măsură, cum se zice …; **4** teren împărţit colonilor GROM.

perticālis (*2*) *adj.* din care se fac prăjini COL. (*despre salcie*).

perticātus (*3*) *adj.* fixat într-o prăjină: *fronte perticata* MART. *5, 12, 1* (acrobat) cu fruntea prinsă într-un cerc de fier fixat într-o prăjină.

pertimefactus (*3*) *adj.* înspăimîntat PACUV.

pertimeō, *ere vi.* a se teme mult FIRM.

pertimescō, *ere, timuī vt.* şi (*rar*) *vi.* a se teme tare: ~ *famam inconstantiae* CIC. a se teme de faima de om nestatornic, ~ *de sua salute* CIC. a se teme tare în privinţa vieţii proprii, *ne quid pecasset, pertimescebat* CIC. îi era frică să nu fi greşit ceva.

pertinacia, *ae f.* îndărătnicie, încăpăţînare: ~ *perseverentiae finitima est* CIC. Inv. *2, 165* îndărătnicia este defectul cel mai înrudit cu perseverenţa (calitate), *pertinaciam alicuius vincere* TAC. a învinge încăpăţînarea cuiva.

pertināciter *adv.* îndîrjit, îndărătnic, înverşunat, încăpăţînat QUINT., SUET.

pertinăx, *ācis adj.* [*per* + *tenax*] **1** care ţine bine: *pignus dereptum digito male pertinaci* HOR. inel smuls din degetul care nu prea rezistă, ~ *pater* PL. tată strîns la pungă; **2** care ţine mult, tenace; înverşunat, îndîrjit, încăpăţînat; ferm, perseverent: *tam* ~ *spiritus* PLIN. o respiraţie atît de lungă, *concertationes pertinaces* CIC. discuţii înverşunate, *fortuna ludum ludere* ~ HOR. soarta care nu încetează a-şi juca jocul, *adversus impetus* ~ LIV. ferm împotriva atacurilor, *in quod coepit* ~ SEN. perseverent în ceea ce a început, ~ *iustitiae vir* APUL. om care ţine mult la dreptate, *vicit omnia* ~ *virtus* LIV. virtutea lui neclintită a învins totul.

Pertināx, *ācis m.* Helvius Pertinax (*împărat roman; a domnit optzeci şi şapte de zile în anul 193*).

pertinenter *adv.* convenabil, potrivit TERT.

pertineō, *ēre, tinuī vi.* **1** a se întinde, a ţine pînă la …: *ex eo oppido pons ad Helvetios pertinet* CAES. din acest oraş, un pod se întinde pînă la helveţi, *Belgae pertinent ad inferiorem partem fluminis* CAES. belgii se întind pînă la cursul inferior al fluviului Rin, *rivos, qui ad mare pertinebant, averterat* CAES. abătuse rîurile care se vărsau în mare, (*fig.*) *bonitas etiam ad multitudinem pertinet* CIC. bunătatea se revarsă

și asupra mulțimii, *ea caritas patriae per omnes ordines pertinebat* LIV. această iubire de patrie era comună tuturor claselor sociale; **2** a reveni, a se raporta, a privi, a aparține: *regnum ad se ~ arbitrabantur* CIC. socoteau că regatul le revine lor, *illa res ad meum officium pertinet* CIC. acel lucru privește datoria mea, *quod* (*quantum*) *ad me pertinet* SEN. în ce mă privește pe mine, *praeda ad militem pertinet* TAC. prada aparține soldaților, *ad eum culpa pertinet* CIC. vina este a aceluia; **3** a tinde spre un scop, a ținti, a servi: *illud quo pertineat, videte* CIC. vedeți la ce tinde aceasta, *summa illuc pertinet, ut sciatis* ... CIC. totul tinde către aceasta, ca să știți ..., *quorsum ista oratio pertinuit?* SEN. la ce a servit acest discurs?, *ea quae ad faciendam fidem pertinent* CIC. acele lucruri care țintesc să convingă, *quo pertinuit nudare corpus?* TAC. ce sens a avut să-și dezgolească corpul?; **4** atinge, a avea (vreo) influență, a interesa, a avea importanță; *nihil ista ad mortuum pertinent* PLIN. IUN. acestea nu ating întru nimic un mort, *hoc nihil ad me pertinet* CIC. aceasta nu mă interesează, (*impers.*) *ad me maxime pertinet, neminem esse meorum* ... CIC. pe mine mă interesează să nu fie nimeni dintre ai mei ..., *ad famam alicuius pertinet ut* ... CIC. este important pentru reputația cuiva ca ...

pertingō, *ere vt.* a ajunge (să atingă), a se întinde: *collis in immensum pertingens* SALL. Iug. *48, 3* o colină care se întinde la infinit, (*fig.*) *ad sapientiam Zenonis* ~ FORT. a ajunge pînă la înțelepciunea lui Zenon.

pertisum *v.* **pertaedet**

pertolerō (*I*) *vt.* a îndura pînă la capăt LUCR.

pertonō, *āre, uī vi.* **1** a răsuna ca un tunet: *vox illa pertonuit* HIER. acel glas a tunat; (*fig.*) ~ *contra aliquem* HIER. a tuna (vorbind) împotriva cuiva; **2** (*vt.*) a face să răsune AMBR.

pertorqueō, *ēre vt.* a face să se strîmbe, a strîmba: *foedo pertorquent ora sapore* LUCR. *2, 401* (pelinul și țintaura) strîmbă gura cu gustul lor grețos; (*fig.*) a slobozi (ca dintr-o praștie) AFRAN.

pertractātē *adv.* într-un chip banal PL.

pertractātiō, *ōnis f.* **1** atingere (cu ceva), sondare: ~ *animi partium aegrarum* GELL. sondarea părților bolnave ale sufletului; **2** ocuparea cu ceva, faptul de a se ocupa cu ceva: ~ *rerum publicarum* CIC. administrarea treburilor publice, ~ *poetarum* CIC. studierea poeților.

pertractō (*I*) *vt.* **1** a pipăi cu mîna: ~ *papillam* PL. As. *224* a pipăi țîța, ~ *manum hominis* APUL. a pipăi mîna omului (*despre medic*); **2** a mînui: ~ *arma* PLIN. a mînui armele; **3** (*fig.*) a cerceta, a examina, a trata: *primum quae scripsi mecum ipse pertracto* CIC. mai întîi, examinez eu singur ceea ce am scris, ~ *sensus mentesque hominum* CIC. a studia sentimentele și ideile oamenilor, *ad totam philosophiam pertractandam se dare* CIC. a se dedica cercetării întregii filozofii.

pertractus[1] (*3*) *p. pf. v.* **pertraho**

pertractus[2], *us m.* prelungire TERT.

pertrahō, *ere, traxī, tractum vt.* a tîrî (la un loc anume), a trage; (*mil.*) a atrage: ~ *aliquem in castra* LIV. a tîrî pe cineva în tabără, *ratis a navibus actuariis ad ripam pertrahitur* LIV. pluta e trasă de șlepuri la mal, ~ *aliquem in ius* VAL. MAX. a tîrî pe cineva la judecată; (*mil.*) ~ *hostem citra flumen* LIV. a atrage dușmanul dincoace de rîu, *in locum iniquum pertrahi* LIV. a fi atras într-un loc nefavorabil.

pertranseō, *īre, iī, itum vi.* și *vt.* a trece (prin, dincolo), a trece pe la ..., a trece: ~ *Caucasum* HIER. a străbate Caucazul, *mors necesse est aut perveniat, aut pertranseat* SEN. moartea este natural ca ori să te ajungă, ori să treacă mai departe, ~ *omnes* VULG. a trece pe la toți, *cum pertransisset decem dies* VULG. după ce au trecut zece zile, *donec pertranseat indignatio* HIER. pînă va trece indignarea.

pertranslucidus (*3*) *adj.* foarte transparent PLIN.

pertraxī *pf. v.* **pertraho**

pertrecto (*I*) *v.* **pertracto**

pertremiscō, *ere vi.* și *vt.* **1** a tremura tot; **2** a tremura (temîndu-se de): ~ *domini manum* HIER. a se teme de mîna stăpînului.

pertrepidus (*3*) *adj.* tremurînd tot, înfricoșat CAPIT.

pertrīcōsus (3) *adj.* foarte încurcat, foarte complicat MART. *3, 63, 14.*

pertristis (*2*) *adj.* **1** foarte trist CIC. **2** foarte ursuz, foarte sever CIC. Cael. *25.*

pertrītus (*3*) *p. pf. v.* **pertero** // **adj.** cunoscut și prea cunoscut, banal SEN.

pertudī *pf. v.* **pertundo**

pertulī *pf. v.* **perfero**

pertumultuōsē *adv.* făcînd mare zarvă CIC.

pertundō, *ere, tudī, tusum vt.* a găuri, a străpunge: *latus pertudit hasta* ENN. străpunse cu sulița șoldul, *vides guttas ~ saxa* LUCR. vezi că picăturile găuresc stîncile, *pertusum dolium* PL. butoi spart, ~ *crumenam* PL. a găuri punga, *positos tineā pertunde libellos* IUV. *7, 26* după ce le-oi pune bine, lasă-ți cărticelele să le mănînce moliile; [p. pf. și *pertunsus* AUR.].

perturbātē *adv.* fără ordine: ~ *dicere* RH. HIER. a vorbi fără nici un șir, ~ *moveri* SEN. a se mișca dezordonat.

perturbātiō, *ōnis f.* tulburare, perturbare, agitație: ~ *caeli* CIC. vijelie, *magna totius exercitus* ~ CAES. o mare tulburare în întreaga armată, *perturbationes animi* (*animorum*) CIC. tulburări sufletești, afecte, *perturbationes sunt genere quattuor: aegritudo, formido, libido, laetitia* CIC. tulburările sufletești sînt după felul lor patru: supărarea, frica, dorința pătimașă și veselia (nesăbuită).

perturbātor, *ōris m.* tulburător, perturbator AMBR.

perturbātrix, *īcis f.* perturbatoare CIC.

perturbidus (*3*) *adj.* foarte agitat VOP.

perturbō (*I*) *vt.* a tulbura adînc, a perturba, a produce mare dezordine: ~ *contiones* CIC. a tulbura adunările, ~ *rempublicam* CIC. a perturba orînduirea statului, ~ *aciem* SALL. a dezorganiza linia de luptă, ~ *civitatem seditionibus* CIC. a tulbura ordinea statului prin răzmerițe, *animos perturbat timor* CIC. frica le tulbură sufletele.

perturpis (*2*) *adj.* foarte rușinos, foarte urît (*ca purtare*) CIC.

pertūsus (*3*) *p. pf. v.* **pertundo**

perubīque *adv.* peste tot, pretutindeni TERT.

pērula, *ae f.* (dim. al lui *pera*) desăguță, săculteață; (*fig.*) burtică (a unei femei însărcinate) APUL. M. *5, 14.*
perunctiō, *ōnis f.* ungere peste tot PLIN.
perunctus (*3*) *p. pf. v.* **perungo**
perungō, *ere, unxī, unctum vt.* a unge (bine): *corpora oleo perunxerunt* CIC. și-au frictionat trupurile cu ulei, *nardo perunctus* pomădat cu nard, *faecibus ora peruncti* HOR. mînjiți pe obraz cu drojdie.
perurbānē *adv.* cu multă finețe SID.
perurbānus (*3*) *adj.* foarte distins, foarte fin, foarte rafinat CIC.
perurgeō, *ēre, ursī vt.* a executa o mare presiune, a presa: *Constantium fata ultima perurgebant* AUR. VICT. pe Constantius îl presa de zor ora fatală, *Germanicum ad capessendam rempublicam perurgebant* SUET. insistau cu putere pe lîngă Germanicus să ia conducerea statului.
perūrō, *ere, ussī, ustum vt.* **1** a arde complet, a pîrjoli: *ossa perusta* OV. oase incinerate, *perusti agri* LIV. ținuturi pîrjolite de foc // (*spec.*) **perustus** (*3*) *p. pf.* **a.** ars de soare *sau* de ger: *perusti Indiae populi* SEN. popoarele pîrlite de soare ale Indiei, *zona perusta* MACR. zonă toridă, *terra perusta gelu* OV. pămîntul ars de ger; **b.** (*poet.*) jupuit de piele, făcut carne vie: *peruste funibus latus* HOR. Ep. *4, 3* tu, cu spinarea carne vie de bătăile cu funia, *colla perusta* (*boum*) OV. grumajii jupuiți de jug ai boilor; **2** (*fig.*) a aprinde, a chinui, a mistui (*de friguri, de sete, de iubire, de furie*): *perustus ardentissima febri* PLIN. IUN. chinuit de o febră cu fierbințeli foarte mari, *homo perustus gloriā* OV. om muncit de dorința arzătoare de glorie, *illi, qui male cor meum perurunt* MART. acele (perle) care îmi frig rău inima.
Perusia, *ae f.* oraș (*situat între lacul Trasimenus și Tibru; azi, Perugia*) // **Perusīnus** (*3*) *adj.* perusin // **Perusīnī**, *ōrum m. pl.* perusinii // **Perusinum**, *ī n.* vila de la Perusia.
perustus (*3*) *p. pf. v.* **peruro**
perūtilis (*2*) *adj.* foarte util CIC.
pervādō, *ere, vāsī, vāsum vi.* și *vt.* **1** a străbate (mergînd), a-și croi drum, a pătrunde: *per aequa et iniqua loca pervadunt* LIV. străbat locuri lesnicioase sau grele, *cohors usque ad vallum pervasit* LIV. cohorta pătrunde pînă la fortificație, *incendium per agros aratorum pervasit* LIV. focul s-a întins peste ogoarele plugarilor, (*vt.*) *venenum ita artus pervasit, ut* ... TAC. otrava pătrunse atît de repede prin corp, încît ..., (*abs.*) *Arminius nisu corporis et impetu equi pervasit* TAC. *2, 17* Arminius și-a croit drum printre ei (scăpînd) prin încordarea corpului și năvala calului; **2** a ajunge, a pătrunde: *ne quid in naves possit* ~ CIC. ca să nu poată pătrunde ceva în nave, *ad castra consulis pervadit* LIV. ajunge la lagărul consulului; **3** (*fig.*) a se răspîndi, a ajunge: *opinio quae per animos barbarorum pervaserat* CIC. părere care se răspîndise în sufletele barbarilor, *fama ea urbem pervaserat* LIV. acest zvon se răspîndise în întregul oraș, *pervasit multos ista persuasio ut* ... QUINT. în sufletele multora a pătruns convingerea că ..., *locus nullus est, quo non libido iniquitasque pervaserit* CIC. nu este loc unde să nu fi pătruns dezmățul și nedreptatea.
pervagābilis (*2*) *adj.* rătăcitor SID.
pervagātiō, *ōnis f.* extravaganță, rătăcire.
pervagātus (*3*) *p. pf. v.* **pervagor** // **adj. 1** cunoscut de toată lumea, banal: *pervagatissimus ille versus* CIC. acel vers preacunoscut; **2** comun mai multora, general: *pervagatior argumentorum pars* CIC. Inv. *2, 47* o parte de argumente mai general aplicabilă.
pervago *v.* **pervagor**
pervagor, *ārī, ātus sum vi.* și *vt.* a rătăci peste tot, a cutreiera, a se răspîndi, a se întinde: ~ *omnibus locis* CAES. a cutreiera toate locurile, *hic praedonum naviculae pervagatae sunt* CIC. aici s-au plimbat în voie corăbiile ușoare ale piraților, *natio pervagata bello orbem terrae* LIV. neam care a rătăcit, războindu-se pe toată fața pămîntului, (*fig.*) *dolor omnia membra pervagantur* CIC. durerea se răspîndea prin toate mădularele, *timores omnium mentes pervagantur* CIC. temerile cuprind sufletele tuturor, *cuius memoria orbem terrae pervagatur* PLIN. IUN. a cărui amintire se întinde în toată lumea, *ne is honos nimium pervagetur* CIC. înv. *2, 113* ca această onoare să nu devină prea comună.
pervagus (*3*) *adj.* rătăcitor, vagabond OV.
pervalidus (*3*) *adj.* foarte puternic AMM.
pervariē *adv.* foarte variat CIC.
pervarius (*3*) *adj.* foarte diferit APUL.
pervāsī *pf. v.* **pervado**
pervāsor, *ōris m.* (*fig.*) uzurpator COD. TH.
pervastō (*1*) *vt.* a pustii, a devasta LIV.
pervāsus (*3*) *p. pf. v.* **pervado**
pervectiō, *ōnis f.* transport COD. TH.
pervector, *ōris m.* purtător, mesager SYMM.
pervehō, *ere, vexī, vectum vt.* **1** a transporta (*cu calul, corabia etc.*): *commeatibus pervehendis iter* LIV. drum pentru a transporta proviziile, ~ *Drusi corpus Romam* SUET. a transporta trupul lui Drusus la Roma, *lacus et Oceanum secunda navigatione pervehitur* TAC. Ann. *2, 8* se transportă (trece) peste lacuri și ocean, navigînd cu bine; **2** (*pas.*) *pervehi* a se transporta (undeva), a ajunge: *portum videbamus, in quem mallem pervehi* CIC. zăream un port, în care doream mai mult să ajung, *pervectus Chalcidem* LIV. ajuns la Chalcis, *pervectus in Africam* VELL. ajuns în Africa, (*fig.*) *ad exitus pervehimur optatos* CIC. ajungem la rezultatele dorite.
pervelim, pervelle, pervellem *v.* **pervolo**
pervellō, *ere, vellī vt.* **1** a trage tare (strîngînd) de, a pișca, a ciupi: ~ *nates* PL. Pers. *847* a ciupi de fesă, ~ *aurem* PHAEDR. a trage de ureche, *sibi* ~ *aurem* SEN. a se trage de ureche, a-și reaminti, *si dolor aliquis pervellerit, exclamabis* CIC. dacă o mică durere te-a înțepat, ai să țipi, (*fig.*) ~ *ius nostrum* CIC. a scutura (a critica) puțin dreptul civil al nostru; **2** (*fig.*) a trezi din lîncezeală, a stimula: *lactucae pervellunt stomachum* HOR. S. *2, 8, 9* lăptucile stimulează pofta de mîncare, ~ *fidem* SEN. a stimula buna-credință.
perveniō, *īre, vēnī, ventum vi.* **1** a ajunge: ~ *in portum* QUINT. a ajunge în port, ~ *ad portam* CIC. a ajunge la poartă, *pervenit res ad istius aures* CIC. lucrul a ajuns la urechile ăstuia, (*cu ac.*) *verba aures non pervenientia nostra* OV. cuvinte care nu ajung la ure-

chile noastre, ~ *in tutum* NEP. a ajunge la loc sigur, *huc ubi perventum est* NEP. cînd s-a ajuns aici, (*fig.*) ~ *in odium alicuius* NEP. a ajunge să fie urît de cineva, ~ *in alicuius potestatem* CIC. a ajunge sub stăpînirea cuiva, ~ *ad desperationem* CAES. a ajunge la desperare, ~ *in timorem* CAES. a ajunge să se teamă, ~ *in senatum* CIC. a ajunge să fie primit în senat, ~ *in ora vulgi* CATUL. a ajunge de vorba lumii, ~ *ad septuagesimum annum* CIC. a ajunge la vîrsta de şaptezeci de ami, *ad manus pervenitur* CIC. se ajunge la încăierare, ~ *in scripta alicuius* CIC. a ajunge să fie citat în scrierile cuiva, ~ *ad veterum scriptorum laudem* CIC. a egala faima vechilor scriitori, ~ *ad primos comoedos* CIC. a ajunge să fie printre primii actori, *ad denarios quinquaginta annona pervenerat* CAES. preţul grîului ajunsese la cincizeci de dinari (baniţa); 2 a-i reveni (cuiva): *hereditas ad filiam pervenit* CIC. moştenirea a revenit fetei, *magna pars laudis ad aliquem pervenit* CIC. o mare parte a meritului revine cuiva, *pax ex qua ad Iugurtham scelerum impunitas, ad potentes magnae divitiae, in rempublicam damna pervenerunt* SALL. o pace de pe urma căreia Iugurtha s-a ales cu impunitatea crimelor lui, cei sus-puşi cu mari bogăţii, iar statul cu pagube; [conjct. pr. *perveneat* PL. Rud. *626*; viit. *pervenibo* POMPON.].

pervēnor, *ārī vt. dep.* a străbate vînînd (căutînd) ceva PL. Merc. *805*.

perventiō, *ōnis f.* ajungere la capăt AUG.

perventor, *ōris m.* cel care parvine (undeva) AUG.

pervenustus (*3*) *adj.* foarte atrăgător, încîntător (*despre o pers.*) SID.

perversē *adv.* 1 pe dos, invers: *sella ~ collocata* SUET. scaun invers aşezat; 2 (*fig.*) greşit, fals, rău: ~ *interpretari* CIC. a interpreta pe dos, *erras pervorse* PL. greşeşti foarte rău, *calliditas ~ imitata prudentiam* CIC. o şmecherie care imita, falsificînd, înţelepciunea.

perversiō, *ōnis f.* 1 răsturnare (a construcţiei frazei) RH. HER.; 2 falsificare TERT.

perversitās, *ātis f.* 1 extravaganţă, bizarerie: *si quis in foro cantet, aut si qua est alia ~* CIC. dacă cineva ar cînta în for sau dacă se întîmplă cine ştie ce altă extravaganţă; 2 răsturnare, corupere, depravare: ~ *opinionum* CIC. răsturnare a ideilor, ~ *morum* SUET. depravare a moravurilor.

perversor, *ōris m.* corupător.

perversus (*3*) *p. pf. v.* **perverto** // **adj.** 1 altfel decît trebuie, pe dos, sucit: *perversas induit comas* OV. şi-a pus peruca pe dos; *perversissimi oculi* CIC. ochi foarte saşii; 2 (*fig.*) sucit, stricat, pervers, vicios: *perversa mens* OV. minte sucită, ~ *Menalca* VERG. stricatul de Menalca, ~ *atque adversus dies* PL. zi în care totul merge pe dos şi împotrivă.

pervertō, *ere, verti, versum vt.* 1 a răsturna, a culca la pămînt: ~ *arbusta, tecta* CIC. a culca la pămînt arbuştii, casele, *perversae rupes* LIV. stînci răsturnate; 2 (*fig.*) a răsturna, a distruge, a face să piară, a perverti: *eos imitari coepit, quos perverterat* CIC. a început să-i imite pe cei pe care-i răsturnase de la putere, ~ *omnia iura* CIC. a răsturna toate legile, ~ *largitione vetustos mores* NEP. a strica vechile moravuri prin dărnicie, ~ *amicitiam atque iustitiam* CIC. a face să piară prietenia şi dreptatea, *perverso numine* VERG. Aen. *7, 584* fără să respecţi voinţa zeilor; [arh. *pervorso*]..

pervesperi *adv.* seara tîrziu CIC.

pervestīgātiō, *ōnis f.* cercetare minuţioasă CIC.

pervestīgātor, *ōris m.* cercetător atent HIER.

pervestīgō (*I*) *vt.* a căuta să dea de urmă, a urmări: *omnia adorabantur et pervestigabant* CIC. adulmecau şi căutau să dea de urma tuturor (obiectelor de artă), *ad pervestigandum ubi sit illaec* PL. pentru a da de urmă unde e aceea.

pervetus, *eris adj.* foarte vechi CIC.; ~ *vinum, amicitia* CIC. vin foarte vechi, prietenie foarte veche.

pervetustus (*3*) *adj.* foarte vechi, învechit: *pervetusta verba* CIC. arhaisme.

pervexī *pf. v.* **perveho**

pervicācia, *ae f.* [*pervicax*] 1 (*mai rar*) îndîrjire: ~ *in hostem* TAC. îndîrjirea faţă de duşman; 2 (*frecv.*) îndărătnicie, încăpăţînare CIC.

pervicāciter *adv.* îndărătnic, încăpăţînat, îndîrjit TAC.

pervicax, *ācis adj.* [*pervinco*] 1 (*rar*) care ţine cu tărie, neclintit: ~ *ad omnia animus* LIV. suflet neclintit în toate cazurile, ~ *recti* TAC. neclintit în ceea ce este drept; 2 îndîrjit, încăpăţînat: *perficacior ira* CURT. mînie mai îndîrjită, *pervicacissimi Latinorum* FLOR. cei mai îndărătnici dintre latini, ~ *mulier* APUL. femeie încăpăţînată.

pervici, pervictus *v.* **pervinco**

pervideō, *ēre, vīdī vt.* a cuprinde (cu vederea), a vedea, a vedea bine: *sol qui pervidet omnia* OV. soarele care vede totul, *cuncta mens oculis pervidet suis* OV. mintea (imaginaţia) cuprinde cu vederea ei totul, *cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis* HOR. de vreme ce-ţi vezi defectele tot atît de bine ca urdurosul cu ochii unşi de alifii; (*fig.*) *neque pervideri posit, quae sit* ... LIV. nu se poate distinge bine care este ..., *pervideamus utrum ... an ...* să examinăm bine dacă ... sau ..., *videt sine dubio quid eveniat, sed cur id accidit, non pervidet* COL. vede, fără îndoială, ce se întîmplă, dar de ce se întîmplă aşa, nu-şi dă seama.

pervigeō, *ēre, viguī vi.* a fi tot timpul tare, puternic TAC.

pervigil, *ilis adj.* mereu treaz, veghind toată noaptea, neadormit: ~ *draco* OV. balaur neadormit, ~ *popina* IUV. crîşmă deschisă toată noaptea, *nox* ~ IUST. noapte de veghe, *insomnes magis quam pervigiles* TAC. mai degrabă fără somn decît veghind de-a binelea; [la APUL. nom. *pervigilis*].

pervigilātiō, *ōnis f.* veghe, veghere CIC.

pervigilia, *ae f.* veghere lungă IUST.

pervigilium, *iī n.* lungă veghere; veghere noaptea (*ca practică religioasă*), veghe sfîntă: *pervigilia celebravere feminae quibus mariti erant* TAC. Ann. *15, 44* femeile măritate au făcut vegheri pioase.

pervigilō (*I*) *vi.* a veghea toată noaptea, a fi treaz toată noaptea, a face noapte albă: *vigilare leve est, ~ grave* MART. a veghea un timp e uşor, a nu dormi toată noaptea e greu, ~ *in armis* LIV. a veghea toată noap-

tea sub arme, *nox pervigilata in mero* OV. noaptea întreagă petrecută la băutură.

pervilis (*2*) *adj.* foarte ieftin: *annona ~ fuit* LIV. prețul grîului a fost foarte scăzut.

pervincō, *ere, vīcī, victum vi.* și *vt.* **1** a obține o victorie completă, a ieși învingător, a birui: *in cuius* (*amnis*) *transgressu pervicit Vardanes* TAC. Ann. *11, 10* în trecerea cărui (rîu) a ieșit învingător Vardanes, (*fig.*) *restitit ac pervicit Cato* CIC. Cato s-a opus și a ieșit învingător, (*vt.*) *perfidiā pervinci* PL. a fi învins de perfidia cuiva; **2** a întrece, a domina: *quae ~ voces evaluere sonum quem ...?* HOR. Ep. *2, 1, 200* ce voci au putut vreodată domina sunetul pe care ...?; **3** a obține cu greu (de la cineva), a-l face să ..., a-l determina: (*cu conjct.*) *pervicerat Rhodios, ut Romanam societatem retinerent* LIV. îi făcuse cu greu pe rhodieni să păstreze alianța cu romanii, *illam non verbera pervicerunt, quin obiecta denegaret* TAC. bătăile n-au putut-o face să nu nege acuzațiile; **4** a reuși, a izbuti, a obține: *pervicerunt remis, ut tenerent terram* LIV. au reușit cu ajutorul vîslelor să ajungă la țărm, *hoc est tibi pervincendum* CATUL. asta trebuie să obții tu; *difficile id mihi est ~ dictis* LUCR. *5, 99* mi-e greu să izbutesc să te conving de acest lucru prin vorbele mele.

pervirens, *ntis adj.* mereu verde P. NOL.

perviridis (*2*) *adj.* cu totul verde PLIN.

pervīsō, *ere vt.* a vedea clar MANIL.

pervium, *iī n.* trecere, loc de trecere LIV., TAC.

pervius (*3*) *adj.* **1** pe unde se poate trece, deschis, liber de trecut: *hostes saltus pervios ceperant* LIV. dușmanii ocupaseră defileele prin care se putea trece, *loca pervia equo* OV. locuri pe unde se poate trece cu calul, *rima pervia flatibus* OV. crăpătură deschisă tuturor vînturilor, *unde maxime ~ amnis* TAC. de unde rîul se putea trece mai ușor, (*fig.*) *nihil ambitioni pervium* TAC. nimic accesibil ambiției, *cor mihi nunc pervium est* PL. acum mintea mi-e slobodă; **2** (*act.*) care-și deschide drum SIL. *10, 249* (*despre sabie*).

pervīvō, *ere, vixī, victum vi.* a continua să trăiască: *pervivo usque ad summam aetatem* PL. Capt. *742* sînt în viață pînă la o vîrstă înaintată.

pervolgo *v.* **pervulgo**

pervolitantia, *ae f.* mișcare continuă VITR.

pervolitō, *āre, āvī vi.* și *vt.* a zbura prin [cu *per*], a străbate în zbor: *voces pervolitant per ...* LUCR. glasurile străbat prin ..., *lumen omnia pervolitat loca* VERG. lumina străbate în zbor prin toate locurile.

pervolitō (*I*) *vt.* și *vi.* a străbate în zbor, a zbura către: *magnas aedes pervolat hirundo* VERG. rîndunica zboară în toate părțile prin marea locuință, (*fig.*) *~ totam urbem* IUV. a străbate în zbor (a cutreiera) tot orașul (*despre o femeie*), *pervolat axe citato Flaminiam* IUV. străbate în viteză cu carul Calea Flaminia; (*vi.*) *animus velocius in hanc sedem pervolabit* CIC. sufletul va zbura mai ușor către acest lăcaș.

pervolō, *velle, voluī vi.* a voi foarte mult: *pervelim scire* CIC. aș dori mult să știu, (*cu tmeză*) *te per videre velim* CIC. aș dori mult să te văd, *tu mihi pervelim scribas* CIC. aș dori mult să-mi scrii.

pervolūtō (*I*) *vt.* **a.** a rostogoli: *in suo sibi sanguine pervolutata* APUL. M. *8, 14* rostogolindu-se în sîngele ei; **b.** (*fig.*) a răsfoi întruna (cărți), a studia CIC.

pervolvō, *ere, volvī, volūtum vt.* **1** a rostogoli: *~ aliquem luto* TER. a rostogoli pe cineva în noroi, (*fig.*) *in iis locis pervolvatur animus* CIC. De or. *2, 149* cu aceste locuri comune să se familiarizeze spiritul; **2** a răsfoi mereu, a citi (*o operă*) CATUL.

pervors..., pervort... *v.* **pervers..., pervert...**

pervulgātē *adv.* în chip obișnuit, comun GELL.

pervulgātus (*3*) *p. pf. v.* **pervulgo** // **adj.** foarte obișnuit, foarte banal, ordinar: *consolatio pervulgata* CIC. consolare foarte banală, *pervulgatissima verborum dignitas* RH. HER. calitate foarte obișnuită a cuvintelor.

pervulgō (*I*) *vt.* **1** a răspîndi în public, a împărtăși tuturor: *quae causa deum numina pervulgavit* LUCR. această cauză a răspîndit credința în zei, *maledicta pervulgata in omnes* CIC. bîrfeli răspîndite împotriva tuturor, *illas tabulas non occultavi sed pervulgavi* CIC. aceste registre nu le-am ascuns, ci le-am divulgat; (*sens obscen*) *se omnibus ~* CIC. Cael. *38* a se da tuturor; **2** a se răspîndi peste tot: *tempore quo solis pervolgant lumina caelum* LUCR. *4, 208* la vremea cînd razele soarelui umplu tot cerul.

pēs, *pedis m.* **I** picior; (*la animale*) labă, copită, gheară: *~ virilis* VITR. picior bărbătesc, *calcei apti ad pedem* OV. încălțăminte potrivită pe picior, *equus pede terram ferit* VERG. calul lovește pămîntul cu copita, *accipiter columbam pedibus uncis eviscerat* VERG. uliul sfîșie porumbelul cu ghearele lui încovoiate, *pedibus aeger* SALL. beteag de picioare, *pedibus* CIC. pe jos; cu piciorul (prin vad) CAES. *sau* pe uscat CAES., *certamen pedum* OV. întrecere la curse, *pedibus vincere* OV. a învinge la alergări, *pedibus melior* VERG. mai bun la fugă, *servus a pedibus* CIC. sclav care face cursele, *pede terram pulsare* HOR. a lovi pămîntul cu piciorul (a dănțui), *ad pedes alicuius accidere* (*se abicere, se proicere, se prosternere, se provolvere*) a se arunca la picioarele cuiva, *pedem ferre* VERG. a veni, *pedem inferre* CIC. a intra, a pătrunde, *pedem efferre* CIC. a ieși, *pedem referre* (*revocare*) OV. a se retrage, *in pedes se conicere* (*se dare*) a o lua la fugă, (*eliptic*) *ego me in pedes* TER. eu, să te păzești, *pedem opponere alicui* PETR. a-i pune cuiva piedică, *prohibiti in provincia vestra pedem ponere* CIC. împiedicați să pună piciorul în provincia voastră, *sub pedibus alicuius* VERG. sub stăpînirea cuiva, *sub pedibus esse* (*iacere*) a fi călcat în picioare, a fi disprețuit, a nu fi luat în seamă, *trahere pedem* OV. a tîrî piciorul, a șchiopăta, *trahi pedibus* a se duce peste cap, *mecum te si habebo, per me ista pedibus trahantur* CIC. dacă te voi avea cu mine, din partea mea astea pot să se ducă peste cap (nu mă îngrijesc eu de astea), *ante pedes positum esse* sau *ante pedes esse* CIC. a fi sub ochii noștri, *non quod ante pedes modo est videre* CIC. a vedea nu numai ce-i la nasul nostru, *omni pede stare* QUINT. a sta cu picioarele bine înfipte în pămînt (a lupta cu toate forțele), *manibus pedibusque* TER. și cu mîinile, și cu picioarele (cu toate mijloacele), *~ dexter secundus felix* OV. picior aducător de

noroc (venire cu noroc) *sinistro pede proficisci* APUL. a porni cu stîngul; (*mil.*) *pedem conferre* CIC. a se încăiera, a se lupta om cu om, *collato pede* LIV. corp la corp, *presso pede* LIV. pas cu pas, încet, *ad pedes desilire* (*descendere*, *degredi*) LIV., CAES. (*despre călăreți*) a descăleca, *pugna ad pedes venerat* LIV. lupta devenise una de pedestrași, *pedibus mereri* LIV. a fi ostaș la infanterie; (*ofic.*) *pedibus ire in sententiam alicuius* LIV. a se alătura părerii cuiva, a vota părerea cuiva; (*obscen*) *tollere pedem* (*pedes*) MART. a ridica în sus picioarele; (*poet. despre un curs de apă, despre timp*) *crepante lympha desilit pede* HOR. apa izvorului coboară săltînd și murmurînd, *cito pede labitur aetas* OV. viața trece scurgîndu-se repede, *tacito pede* OV. pe nesimțite. **II** (*sens spec.*) **1** picior (*partea de jos susținătoare*) **a.** piciorul mesei: *erat mensae ~ tertius impar* OV. al treilea picior al mesei era șchiop; **b.** codiță (la un fruct), stolon PLIN.; **c.** *pes* (subînț. *veli*) funie (*la fiecare capăt inferior al pînzei de corabie, cu care aceasta, de formă pătrată, se întindea la vînt, fie legîndu-se cu ambele funii de o latură și de cealaltă a pupei cînd vîntul bătea din spate, fie cu o singură funie în dreapta sau în stînga dacă vîntul sufla oblic*); (*gener.*) pînză de corabie: *pedem facere* VERG. Aen. *5, 828* a manevra funia, a întinde pînzele, *pede aequo* OV. F. *3, 565* sau *pedibus aequis* CIC. Att. *16, 6* = *aequatis velis* cu toate pînzele întinse la vînt, *sive utrumque Iuppiter secundus indicisset in pedem* CATUL. *4, 20* fie că Iupiter (vîntul) sufla din plin în ambele pînze; **2 a.** picior (*unitate de măsură = 0,296 m*): *murus in altitudinem XVI pedum* CAES. zid de șaisprezece picioare înălțime, *pedem non discedere ab aliquo* CIC. a nu se depărta un pas de cineva; **b.** bucățică de pămînt, colțișor: *pedem in Italia nullum video, qui non sit* ... CIC. nu văd colțișor de pămînt în Italia care să nu fie ...; **c.** măsură: *~ iustus* PL. măsură dreaptă, *metiri se quemque suo pede* HOR. a se măsura fiecare cu măsura lui (a-și cîntări forțele după puterea lui); **3 a.** (*în metrică*) picior; vers: *pedibus claudere verba* HOR. a închide cuvintele în măsura picioarelor versului, a face versuri, *Lesbius ~* HOR. versul safic, *pes ter percussus* HOR. = trimetru iambic; **b.** (*în muzică*) măsură, tact PLIN.

Pescennius, *iī m.* nume propriu: Pescennius Niger (*împărat roman, ucis de Septimius Severus*) // **Pescenniānus** (*3*) *adj.* al (împăratului) Pescennius.

pessime (**pessume**) *superl. de la* **male**

pessimō, *āre vt.* a face rău (cuiva), a năpăstui VULG.

pessimus (*3*) *superl. de la* **malus**

Pessinūs, *untis f.* oraș în Galatia (*în apropiere de muntele Dindymus, vestit prin cultul Cybelei*) // **Pessinuntica** *f.* supranume al Cybelei APUL. // **Pessinuntius** (*3*) *adj.* din Pessinunt.

pessulum, *ī n.* (*med.*) bandaj, instrument susținător C. AUR.

pessulus, *ī m.* zăvor: *pessulum ostio obdo* TER. trag zăvorul la ușă.

pessum[1] *adv.* la fund: *ne ~ abeat ratis* PL. ca să nu se ducă la fund corabia, (*fig.*) *~ ire* a se ruina, a se prăpădi, a se distruge, *~ dare* a distruge, a da gata, *~ sidere* SEN. a se prăbuși, *~ deiecere* APUL. a da peste cap, *~ premere* PL. a turti, a zdrobi.

pessum[2] *ī n.* și **pessus**, *ī m. v.* **pessulum**

pessumdō (**pessundō**, **pessum do**), *are, dedī, datum vt.* a da la fund, a scufunda; (*frecv. fig.*) a da gata, a prăpădi, a nimici: *pessum dedisti me blandimentis tuis* PL. cu lingușelile tale, m-ai dat gata, *multos bonos pessum dedit* TAC. a dat peste cap mulți oameni cumsecade, *~ copias hostium* VAL. MAX. a culca la pămînt trupele dușmanilor.

pessus, *ī v.* **pessum**[2]

pestibilis (*2*) *adj.* pestilențial COD. IUST.

pestifer, *era, erum adj.* **1** care răspîndește molima, pestilențial LIV.; **2** (*frecv. fig.*) nesănătos, vătămător, care aduce pacoste, dezastruos: *~ aer* COL. aer nesănătos, *~ civis* CIC. cetățean vătămător, *bellum pestiferum* CIC. război ruinător; [nom.sg. *pestiferus* CELS.].

pestiferē *adv.* în chip dezastruos CIC.

pestilens, *ntis adj.* **1** pestilențial, vătămător sănătății, nesănătos, infectat: *loci pestilentes* CIC. locuri vătămătoare sănătății, *pestilentior fundus* VARR. teren mai insalubru, *pestilentissimus annus* CIC. an cu foarte multe epidemii; **2** (*fig.*) aducător de nenorocire: *~ munus* CIC. dar nefericit.

pestilentia, *ae f.* **1** molimă, epidemie, infecție: *eo anno ~ gravis incidit in urbem* LIV. în acel an a căzut asupra orașului o molimă grea; **2** insalubritate a aerului, a climei, a pămîntului: *agrorum genus propter pestilentiam vastum* CIC. un fel de terenuri pustii din cauza insalubrității, *~ autumni* CAES. vreme nesănătoasă de toamnă, *pestilentiae possessores* CIC. proprietarii unor terenuri nenorocite; **3** (*fig.*) virulență, fiere CATUL. *44, 12*.

pestilentiārius (*3*) *adj.* (*fig.*) otrăvitor TERT.

pestilentiōsus (*3*) *adj.* infectat, insalubru (*despre un loc*) DIG.

pestilentus (*3*) *și* **pestilis** (*2*) *adj.* pestilențial, insalubru, infectat GELL., ARN.

pestilitās, *ātis f.* molimă LUCR.

pestis, *is f.* **1** molimă, epidemie, infecție, ciumă: *avertendae a populo pestis causa* LIV. pentru a alunga molima departe de popor; **2** (*fig.*) distrugere, nenorocire, pieire; pacoste, prăpăd: *pestis ac pernicies civitatis* CIC. nenorocirea și primejdia de moarte a statului, *pestem machinari alicui* CIC. a unelti pieirea cuiva, *alii alia peste absumpti sunt* LIV. au fost răpuși unii de o moarte, alții de alta, *pestem minitari* LIV. a amenința cu moartea; (*concrt. despre pers. și lucruri*) *illa ~ patriae* CIC. acea pacoste a statului (Clodius), *geminae pestes cognomine Dirae* VERG. două pacoste numite „Dirae", *servatae a peste carinae* VERG. Aen. *5, 699* corăbii scăpate de la prăpăd (foc); [abl.sg. *peste*].

Peta, *ae f.* [*peto*] zeița care ajută împlinirea rugăminților ARN.

petācius *adv.* (*comp.*) mai doritor AVIEN.

petaminārius, *iī m.* acrobat, saltimbanc FIRM.

petasātus (*3*) *adj.* cu petasul pe cap (*v. petasus*), gata de călătorie CIC.

petasiō (**petasō**), *ōnis m.* jambonul din faţă la porc (*cel din spate*: perna) VARR.; *dubio de petasone* MART. dintr-un jambon rînced.
petasunculus[1], *ī m.* [*petaso*] şunculiţă IUV.
petasunculus[2], *ī m.* [*petasus*] un mic petas ARN.
petasus, *ī m.* **1 a.** petas; **b.** pălărie cu boruri largi (*cum purta Mercur*), folosită de agricultori şi de călători; **2** (*fig.*) cupolă PLIN.
petaurista (**petauristēs**), *ae m.* acrobat, echilibrist, saltimbanc VARR.
petauristārius, *iī v.* **petaurista**
petaurum, *ī n.* trambulină de pe care se aruncă saltimbacul IUV. *14*, *265*.
petax, *ācis adj.* care doreşte mult FULG.
Petēlia (**-tīlia**), *ae f.* oraş în Bruttium // **Petēlīnus** (*3*) *adj.* din Petelia // **Petēlīnī**, *ōrum m. pl.* locuitorii din Petelia.
Petēlīnus, *ī m.* dumbravă (*din apropiere de Roma*).
petessō, *ere vt.* [*peto*] a căuta stăruitor, a umbla ahtiat după: ~ *laudem* CIC. a umbla după glorie.
Petillius, *iī m.* nume de familie roman // **Petillius** (*3*) şi **Petilliānus** (*3*) *adj.* al lui Petillius.
petīlus (*3*) *adj.* subţire PL. *în* NON.
petīmen, *inis n.* rană pe spatele animalelor de tracţiune FEST.
petiolus, *ī m.* [*pes*] **1** piciorуş CELS.; **2** codiţă a fructelor, pedunculul COL.
petissō *v.* **petesso**
petītiō, *ōnis f.* **1** atac (al spadasinului), lovitură (cu sabia): *tuas petitiones corpore effugi* CIC. m-am eschivat de loviturile tale cu o mişcare a corpului, (*fig.*) mod de atac (într-un discurs) CIC. Or. *228*; **2** cerere (spre a obţine ceva): ~ *indutiarum* LIV. cerere de armistiţiu; **3** urmărire a onorurilor, candidatură: ~ *consulatus* CAES. candidatura la consulat, *desistere petitione* LIV. a renunţa să candideze; **4** reclamare în justiţie (în materie civilă); drept de a reclama: ~ *pecuniae* QUINT. reclamarea banilor: *nemo cuius sit petitio* CIC. nimeni care are dreptul de a reclama (o sumă), *petitionem habere ab aliquo* DIG. a avea dreptul de a reclama (de la cineva).
petītor, *ōris m.* **1** cel care urmăreşte ceva, solicitator, candidat: ~ *famae* LUC. cel care caută faimă, ~ *consulatus* CIC. candidat la consulat, *petitor nuptiarum* APUL. M. *4*, *32* peţitor; **2** reclamant în justiţie (*în cauze civile*; *în cauze penale*, *se numea* accusator): *quis erat petitor?* CIC. cine era reclamantul?, *possumus petitoris personam capere, accusatoris deponere* QUINT. putem să luăm rolul unui reclamant (în civil) şi să renunţăm la cel de acuzator (în procese penale).
petītōrium, *iī n.* cerere scrisă, reclamaţie COD. TH.
petītōrius (*3*) *adj.* (*jurid.*) petitoriu, de reclamare a unui bun DIG.
petītrix, *īcis f.* **1** candidată, solicitatoare; **2** (*jurid.*) reclamată DIG.
petīturiō, *īre vi.* a avea poftă să candideze CIC.
petītus[1] (*3*) *p. pf. v.* **peto**
petītus[2], *ūs m.* **1** căutare a unui sprijin, aplecare: *terrae* ~ LUCR. *3*, *173* aplecare (a corpului) spre pămînt; **2** cerere: *petitu omnium* GELL. la cererea tuturor, *petitu superbo postulat* APUL. M. *6*, *7* (Venus) reclamă cu o cerere mîndră.
petō, *ere*, *ī(v)ī*, *ītum vt.* **I** (a căuta să atingă) **1** a căuta să (ajungă undeva), a se îndrepta spre: *grues loca calidiora petunt* CIC. cocorii se îndreaptă spre locuri mai calde, *fugientes naves petierunt* NEP. fugarii se îndreaptă spre corăbii, ~ *iter terrā* CIC. a lua drumul pe uscat, ~ *alium cursum* CIC. a lua alt drum, ~ *in aliam partem fugam* CAES. a o lua la fugă în altă parte, (*poet.*) *mons petit astra* OV. muntele se înalţă spre cer, *campum petit amnis* VERG. rîul curge spre cîmp deschis, ~ *caelum pennis* OV. a zbura către cer, *nebulae ima petunt* VERG. negura se lasă în jos; (*despre pers.*) *amicum Ilionea dextrā petit* VERG. se îndreaptă spre prietenul Ilioneus, dîndu-i mîna dreaptă, *mandata dabat ut te supplex peterem* VERG. (tatăl meu) îmi recomanda să mă îndrept rugător spre tine, *vos peto atque obsecro* PL. spre voi mă îndrept şi vă implor; **2** (*ostil*) a căuta să lovească, a ataca; (*abs.*) *vitare caute*, ~ *vehementer* CIC. (*despre gladiatori*) a para cu prudenţă şi a lovi cu vigoare, ~ *caput* CIC. a viza să lovească capul, ~ *Hesperiam bello* VERG. a lovi Hesperia cu război, *taurus cornu petit* VERG. taurul împunge cu cornul, *mālo puella petit* VERG. fata mă loveşte cu un măr, ~ *alicui genas ungue* OV. a sfîşia obrazul cuiva cu unghiile, (*fig.*) ~ *rempublicam* CIC. a încerca să răstoarne republica, *Athenienses peti dicebantur* NEP. se zicea că atenienii sînt ameninţaţi să fie atacaţi, ~ *aliquem fraude* LIV. a ataca pe cineva prin viclenie, ~ *aliquem falsis criminibus* TAC. a căuta să distrugă pe cineva prin acuzaţii false. **II** (a căuta să obţină) **1** a căuta, a urmări (dorind să obţină): ~ *salutem fugā* NEP. a-şi căuta salvarea cu fuga, ~ *gloriam* OV. a căuta glorie, ~ *eloquentiae principatum* CIC. a ţinti la întîietate în elocvenţă, ~ *delectationem* CIC. a căuta desfătarea, (*poet. cu inf.*) *petunt dextrae coniungere dextram* OV. doresc să-şi dea mîna, *ne pete conubiis natam sociare Latinis* VERG. nu căuta să-ţi dai fata în căsătorie cu un latin; **2** (*spec.*) **a.** a candia la o magistratură: ~ *consulatum*, *praeturam* CIC. a candida la consulat, la pretură, (*abs.*) *ii qui nunc petunt* CIC. cei care candidează acum, *multi et potentes petebant* LIV. candidau mulţi inşi şi cu mare trecere; **b.** a cere în căsătorie, a peţi, a umbla după o femeie (un bărbat): *multi illam petiere* OV. mulţi au peţit-o, *virginem petiere iuvenes* LIV. tinerii au cerut-o în căsătorie pe fată, *libidine sic accensa, ut viros saepius peteret, quam peteretur* SALL. atît de aprinsă de pofte, încît mai adesea umbla ea după bărbaţi, decît ei după ea; **3** a cere (rugîndu-se): ~ *opem ab aliquo* CIC. a cere ajutor de la cineva, *pacem a Romanis petierunt* LIV. au cerut romanilor pace, (cu *ut*, *ne* şi conjct.) a cere ca ..., să nu ..., *abs te peto cures ut* ... CIC. te rog să te îngrijeşti ca ..., (*rar cu inf.*) *petiit sibi dare aes* GELL. a cerut să i se dea bani; **4** a reclama, a pretinde: *quantum res petet* CIC. atît cît lucrurile vor cere, (*jurid.*) ~ *hereditatem* CIC. a revendica moştenirea, *te* ~ *oporteret* CIC. ar trebui să faci proces, *calumniā litium alienos fundos* ~ CIC. a reclama terenurile altuia prin procese de şicană, *is qui petit* CIC.

reclamantul, *is a quo* (*unde*) *petitur* CIC. reclamatul; 5 a se duce să ia, a lua, a scoate: ~ *exempla a Graecis* CIC. a împrumuta exemple de la greci, *prooemium alte petitum* CIC. introducere luată de departe, ~ *a litteris doloris oblivionem* CIC. a găsi în lectură uitarea durerii, *gemitus alto de corde petiti* OV. gemete scoase din adîncul inimii.

petōritum, *ī n.* căruţă, trăsură HOR.

Petōsīris, *idis m.* astrolog egiptean; un Petosiris IUV. = un astrolog.

petra, *ae f.* stîncă, pietroi PLIN.

Petra, *ae f.* numele mai multor oraşe (*în Arabia, în Pieria, în Media*); colină pietroasă lîngă Dyrrachium.

Petraea, *ae* f. ţinutul arab din jurul oraşului Petra PLIN.

Petraeus[1] (*3*) *adj.* din Petra, al Arabiei Petraea.

petraeus[2] (3) *adj.* care creşte pe stînci PLIN.

petrārium, *iī n.* carieră de piatră CYPR.

Petrēius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *M. Petreius, învingătorul lui Catilina la Pistoia, partizan al lui Pompeius, învins de Caesar la Thapsus*) // **Petrēiānus** (*3*) *adj.* al lui Petreius.

Petrensis[1] (*2*) *adj.* din Petra.

petrensis[2] (*2*) *adj.* de pietroaie, de stîncă în apă C. AUR.

Petrīnī, *ōrum m. pl.* petrinii, locuitorii din Petra (*oraş în Sicilia*) CIC.

Petrīnum, *ī n.* localitate (*situată în apropiere de Sinuessa, în Campania*) HOR.

petrinus (*3*) *adj.* de piatră LACT.

petrō, *ōnis m.* [*petra*] berbec cu carnea tare (ca de piatră) PL. Capt. *820*.

Petrocorii, *ōrum m. pl.* petrocorii (*neam din ţinutul gallic al Aquitaniei, azi Périgord*).

Petrōnius, *iī m.* nume de familie roman (*de ex.*: *Petronius Arbiter — „Arbitrul eleganţei" — poet şi favorit al lui Nero, autorul presupus al* Satyriconului, *implicat în conspiraţia lui Piso şi forţat să se sinucidă*) // **Petrōnius** (*3*) *adj.* al lui Petronius.

petroselīnum (-on), *ī n.* (*bot.*) pătrunjel (*Petroselinum hortense*) PLIN.

petrōsus (*3*) *adj.* pietros, stîncos // **petrōsa** *n. pl.* locuri pietroase PLIN.

petrōtos, *on adj.* petrificat PLIN.

Petrus, *ī m.* Petru VULG.

petulans, *ntis adj.* [*peto*] gata de atac, dezmăţat, obraznic, neruşinat; *petulantia animalia* GELL. animale neastîmpărate, *uxor linguā* ~ SEN. nevastă căreia nu-i mai tace gura, ~ *genus dicendi* CIC. elocvenţă obraznică, ~ *pictura* PLIN. tablou neruşinat.

petulanter *adv.* cu neruşinare CIC.

petulantia, *ae f.* pornirea de a ataca (*în joacă sau în serios*); zburdălnicie, zăpăceală, obrăznicie, neruşinare: (*despre animale*) *mariti gregum mutili quoniam perniciosi sunt propter petulantiam* COL. berbeci scopiţi, fiindcă sînt primejdioşi din cauza pornirii de a împunge, ~ *ramorum* COL. exuberanţa ramurilor, ~ *morbi* GELL. înrăutăţirea bolii, ~ *adulescentium* CIC. neastîmpărul tinerilor, ~ *mea* PL. zăpăceala mea, ~ *linguae* PROP. dezmăţ la vorbă, ~ *dictorum* GELL. neruşinarea vorbelor.

petulcus (*3*) *adj.* 1 care împunge, care se bate în coarne: *agni petulci* LUCR. mieii care se bat în coarne; 2 neruşinat SERV.

petulus (*3*) *adj. v.* **petilus**

peucē, *ēs f.* 1 zadă; (un fel de) pin; 2 (un fel de) strugure din Egipt PLIN.

Peucē, *ēs f.* *1*) braţul sudic al Dunării (*în deltă*; *azi, Sf. Gheorghe*); *2*) insulă în Delta Dunării; *3*) nimfă iubită de Danubius.

peucedanum, *ī n.* şi **peucedanos,** *ī m.* (bot.) chiminul-porcului (*Peucedanum Rochelianum*).

Peucēnī (Peucīnī), *ōrum m. pl.* peuceni (*neam bastarn pe cursul inferior al Dunării*) TAC. G. *46*.

Peucetia, *ae f.* o parte din Apulia // **Peucetius** (*3*) *adj.* din Peucetia OV.

pexātus (*3*) *adj.* [*pexus*] care poartă un veşmînt nou (cu lînă lungă netocită) MART.

pexī *pf. v.* **pecto**

pexitās, *ātis f.* moliciune a unei stofe de lînă PLIN.

pexus (*3*) *p. pf. v.* **pecto** // *adj.* 1 (*despre un veşmînt*) pieptănat, cu lînă moale, netocit, nou: *pexa tunica* HOR. Ep. *1, 1, 95* tunică nouă; 2 (*despre frunze*) cu peri, păros COL.

Phaeācēs, *um m. pl.* feaci (*locuitorii legendari ai insulei Scheria, Corcyra, cunoscuţi prin ospitalitatea şi prin gustul lor pentru plăcerile vieţii; regele lor Alcinous l-a găzduit pe Ulises şi a poruncit să fie condus în ţara lui, Ithaca*) // **Phaeax,** *ācis m.sg.* feac, iubitor de plăceri ale vieţii HOR. Ep. *1, 15, 24* // **Phaeācius** (*3*) *şi* **Pheācus** *adj.* feac.

Phaeācia, *ae f.* ţara feacilor (*insula Corcyra — azi Corfu —, în Marea Ionică*).

Phaeācis, *idis f.* titlul unui poem OV.

Phaeax *v.* **Phaeaces**

phaecasia, *ae v.* **phaecasium**

phaecasiātus (*3*) *adj.* încălţat cu încălţăminte albă SEN., PLIN.

phaecasium, *iī n.* încălţăminte albă cum purtau preoţii la Atena.

Phaedo (-dōn), *ōnis m.* Phaidon (*discipol al lui Socrate şi prieten al lui Platon, care şi-a intitulat unul dintre dialogurile sale cu numele acestuia*).

Phaedra, *ae f.* fiica regelui Minos şi a Pasiphaei (*sora Ariadnei şi soţia lui Theseus, îndrăgostită de fiul ei vitreg Hippolytus, căruia i-a pricinuit moartea, pîrîndu-l pe nedrept tatălui său, după care a murit şi ea, sinucigîndu-se*).

Phaedrias *sau* **Phaedria,** *ae m.* numele unui personaj comic TER.

Phaedrus, *ī m.* *1*) discipol al lui Socrate (*dialogul* Phaidros *al lui Platon îi poartă numele*); *2*) filozof epicureu (*pe care l-a audiat Cicero la Atena*); *3*) libert al lui Augustus (*născut în Thracia, cunoscut autor de fabule*).

phaenomenon, *ī n.* 1 (*med.*) simptom TH. PRISC.; 2 (*pl.*) fenomene astronomice; *Phaenomena* = titlul unui poem al lui Aratus (*tradus în latineşte de Cicero, Germanicus şi Avienus*).

Phaenōn, *ōnis m.* planeta Saturn AUS.

Phaestum, *ī n.* oraş pe coasta de sud a Cretei (*fondat, după legendă, de Minos*) // **Phaestius** (*3*) *adj.* din Phaestum OV. // **Phaestias**, *adis f.* fată din Phaestum.

Phaetōn, *ontis m.* fiul lui Helios — Soarele — şi al Clymenei (*voind să conducă carul tatălui său şi aprinzînd prin neştiinţa lui pămîntul, a fost trăsnit de Iupiter şi s-a prăbuşit în rîul Eridanus — Pad*) // **Phaetontēus** (*3*) *adj.* faetontic, al lui Phaeton: ~ *Padus* MART. *10, 12, 2* faetonticul Pad, *Phaetontea umbra* MART. *6, 15, 1* = umbra unui plop (*fiindcă surorile lui Phaeton au fost transformate în plopi*) // **Phaetontius** (*3*) *adj.* al lui Phaeton, al Soarelui // **Phaetontias**, *adis f.* Phaetontiadă (*soră a lui Phaeton*) // **Phaetontiadēs**, *um f. pl.* Phaetontiade (*surorile lui Phaeton, care, plîngînd necontenit moartea fratelui lor, au fost transformate în plopi, iar lacrimile lor în chihlimbar*) // **Phaetontis**, *idis adj. f.* de chihlimbar: ~ *gutta* MART. *4, 32, 1* picătură de chihlimbar (pietrificat) // **subst.** *f.* a lui Phaeton.

Phaetūsa, *ae f.* Phaetusa (*o soră a lui Phaeton*) OV.

phagedaena, *ae f.* 1 foame nebună, bulimie PLIN. 2 ulcer PLIN.

phagedaenicus (*3*) *adj.* 1 bolnav de bulimie C. AUR.; 2 care provoacă ulcer PLIN.

phager, *gri m.* (un fel de) peşte PLIN.

phagō, *ōnis m.* mîncău VARR.

phalacrocorax, *acis m.* (*ornit.*) cormoran, corb-de-mare (*Phalacrocorax*) PLIN.

phalae *v.* **falae**

Phalaecus, *ī m.* 1) vechi poet grec (*inventatorul versului hendecasilabic care-i poartă numele*) // **Phalaecium** (-ion), *iī n.* sau **Phalaecum**, *ī n.* sau **Phaleucium**, *iī n.* hendecasilabul falecian (*vers compus dintr-un spondeu sau troheu sau iamb şi trei trohei*); 2) tiran al focenilor // **Phalaeceus** (*3*) *adj.* al tiranului Phalaecus OV.

phalangae, *ārum f. pl.* 1 vălătuci de lemn, pîrghie CAES.; 2 prăjină, stinghie, ciomag VITR.

phalangārius[1], *iī m.* hamal VITR.

phalangārius[2], *iī m.* soldat în falangă (*v. phalanx*) LAMPR.

phalangion, *iī* *v.* **phalangium**

phalangita (-tēs), *ae m.* soldat din falangă LIV.

phalangium, *iī n.* (*entom.*) tarantulă (*Lycosa tarentula*) PLIN.

Phalantum, *ī n.* numele străvechi al Tarentului.

Phalantus, *ī m.* numele unui spartan (*care s-a stabilit în Italia şi a întemeiat cetatea Phalantum*) HOR. C. *2, 6, 11* // **Phalantēus** (*3*) *adj.* al cetăţii Phalantum // **Phalantīnus** (*3*) *adj.* phalantin, tarentin MART.

phalanx, *angis f.* 1 falangă (*formaţie de luptă în rînduri strînse la greci, macedoneni, galli şi germani*): *phalangā factā* CAES. în rînduri strînse (formînd un pătrat); 2 (*gener. poet.*) trupă (în şiruri strînse), corp de luptă: *Tuscorum* ~ VERG. trupa etruscilor; 3 (*tard.*) mulţime, droaie PRUD.

phalārica *v.* **falarica**

phalāris *v.* **phaleris**

Phalaris, *idis m.* tiran din Agrigent (*faimos prin cruzimea cu care îi pedepsea pe condamnaţi*).

Phalera, *ōrum n. pl.* *v.* **Phalerum**

phalera, *ōrum* *v.* **phalerae**

phalerae, *ārum f. pl.* 1 falere (*plăcuţe strălucitoare de metal servind ca decoraţii pe pieptul soldaţilor sau ca ornamente la gîtul cailor: colan*); 2 colan, colier (*ca podoabă la bărbaţi*) CIC.; 3 colier de perle la femei PETR.; 4 (*fig.*) zdrăngănele, zorzoane PERS., SYMM.

phalerātus (*3*) *adj.* 1 împodobit cu falere (*v. phalerae*): *phalerati equi* LIV. cai împodobiţi cu falere, *armillata phalerataque turba cursorum* SUET. trupă de sclavi alergători împodobiţi cu brăţări şi coliere; 2 (*fig.*) înflorit, frumos: *phalerata dicta* TER. Phorm. *500* vorbe dulci (care încîntă, amăgind).

phalēris, *idis f.* 1 (*ornit.*) lişiţă (*Fulica atra*) VARR.; 2 (*bot.*) mei-păsăresc, mohor (*Setaria*) PLIN.

phalerō, *āre vt.* a încărca de podoabe, a împodobi AMBR.

Phalērum, *ī n.* cel mai vechi port al Atenei // **Phalēreus** (*3*) *adj.* din Phalerum: *Demetrius Phalereus* Demetrius din Phalerum (*om politic, orator şi poligraf*) // **Phalēricus** (*3*) *adj.* al portului Phalerum: *in Phalericum* (subînţ. *portum*) *descendere* NEP. a coborî în portul Phalerum.

Phaleucium *v.* **Phalaecium**

Phaliscus *v.* **Faliscus**

phallus, *ī m.* falus ARN.

Phanae, *ārum f. pl.* port şi promontoriu al insulei Chios (*vestit prin vinurile lui*) // **Phanaeus** (*3*) *adj.* din Phanae: *rex Phanaeus* VERG. G. *2, 98* = vinul din Phanae, regele vinurilor.

phanerōsis, *is f.* revelaţie TERT.

phantasia, *ae f.* 1 viziune, imaginaţie, idee SEN. RH.; 2 arătare, fantomă: ~, *non homo* PETR. arătare, nu om.

phantasma, *atis n.* 1 fantasmă, arătare, apariţie PLIN. IUN.; 2 viziune a închipuirii AUG.

Phantasos, *ī m.* fiul Somnului OV. M. *11, 642.*

phantasticus (*3*) *adj.* imaginar, închipuit AUG.

Phāōn, *ōnis m.* Phaon din Lesbos (*tînăr iubit de Sappho*) OV.

Pharaō (-ōn), *ōnis m.* rege al Egiptului (*care i-a urmărit pe evreii conduşi de Moise şi a fost înghiţit de apele Mării Roşii*) VULG.

pharetra, *ae f.* 1 faretră (*cutie cilindrică în care arcaşii purtau săgeţile*), tolbă de săgeţi; 2 cadran solar în formă de faretră VITR.

pharetrātus (*3*) *adj.* care poartă faretră (*v. pharetra*): *pharetrata Camilla* VERG. Camilla, avînd pe umeri faretra, *pharetratus puer* OV. copilul purtător de săgeţi (Cupidon), *pharetrata Persis* VERG. Persia, ţara vestiţilor arcaşi.

pharetriger, *era, erum adj.* purtător de faretră (*v. pharetra*) SIL.

Phariacus (*3*) *adj.* din Pharos, egiptean APUL.

Pharisaeī, *ārum m. pl.* farisei (*sectă iudaică*) // **Pharisaeus**, *ī m.sg.* fariseu // **Pharisaeus** (*3*) şi **Pharisaicus** (*3*) *adj.* al fariseilor, fariseic.

Pharītae, *ārum m. pl.* locuitorii din Pharos.

Pharius (*3*) *adj.* *v.* **Pharos**

pharmaceuticus (*3*) *adj.* farmaceutic C. AUR.

pharmaceutria, *ae f.* fermecătoare, vrăjitoare SERV.

pharmacopōla, *ae m.* vînzător de leacuri, de băuturi fermecate HOR.
pharmacus, *ī m.* vrăjitor, otrăvitor PETR.
Pharnabazus, *ī m.* satrap persan NEP.
Pharnacēs, *is m. 1*) rege al Pontului (*învins de Pompeius*); *2*) fiul lui Mithridates (*învins de Caesar*).
pharnuprium, *iī n.* vin de smochine PLIN.
Pharos (-rus), *ī f.* şi, rar, *m.* **1** mică insulă în apropiere de Alexandria Egiptului; **2** farul (= din Pharos); **3** (*gener.*) far; **4** (*fig.*) Egiptul: *regina Phari* STAT. regina Egiptului // **Pharius** (*3*) *adj.* din Pharos, egiptean: *Pharia coniux* MART. soţia egipteană (Cleopatra), *Pharia iuvenca Io* OV. şi *Isis* MART. *Pharia turba* TIB. preoţii zeiţei Isis, *Pharius piscis* OV. crocodil.
Pharsālia, *ae f. 1*) ţinutul Pharsalei; *2*) „Farsalia" (*poemul epic al lui Lucanus*).
Pharsalus (-los), *ī f.* oraş în Thessalia (*în apropierea căruia Pompeius a fost învins de Caesar în anul 48 î.e.n.*) // **Pharsalicus** (*3*) *adj.* şi **Pharsalius** (*3*) *adj.* de la Pharsala, pharsalic.
Pharus *v.* **Pharos**
phasēlāria, *ium n. pl.* mîncare de bob prăjit, piure de bob LAMPR.
Phasēlis, *adis f. 1*) port în Lycia; *2*) oraş în Iudeea // **Phaselītae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Phaselida (*în Lycia*) CIC. // **Phaselīnus** (*3*) *adj.* al Phaselidei (*din Iudeea*) PLIN.
phasēlus (-os), *ī m.* **1** (*bot.*) bob (*Vicia faba*); **2** corăbioară lungă (*semănînd cu o păstaie de fasole*), luntre (*de lemn, de papirus împletit sau de argilă*): *fragilem solvere phaselon* HOR. a porni pe mare cu o luntre care se poate sparge, *fictilibus dare vela phaselis* IUV. *15, 127* a întinde pînzele unei bărci de argilă.
phaseolus, *ī m.* (dim. al lui *phaselus*) bob COL.
phasganion (-nium), *iī n.* (*bot.*) săbiuţă, gladiolă (*Gladiolus imbricatus*) PLIN.
phasiānārius, *iī m.* crescător de fazani DIG.
phasiānīnus (*3*) *adj.* de fazan PALL.
Phasias, *adis adj. f.* colchidian: ~ *puella* OV. fată din Colchida (Medeea) // **subst.** *f.* Medeea OV.
Phāsis, *is* (*-idis, -idos*) *m.* rîu în Colchida (*care se varsă în Pontul Euxin*): *rapidae limosi Phasidos undae* OV. valurile repezi ale noroiosului Phasis // **Phāsis,** *idis adj. f.*: *Phasides volucres* MART. *13, 45, 1* păsările de pe Phasis, fazanii // **Phāsiānus** (*3*) *adj.* al rîului Phasis: *Phasianae aves* PLIN. fazani // **phāsiānus,** *ī m.* şi **phāsiāna,** *ae f.* fazan // **Phāsiacus** (*3*) *adj.* al rîului Phasis; al Colchidei, al Medeii.
phasma, *atis n.* **1** fantomă, arătare; **2** „Fantoma" (*titlul unei comedii a lui Menandru*).
Phatnē, *ēs f.* şi **Phatnae,** *ārum f. pl.* Iesle (*numele a două mici stele din Constelaţia Racului*).
phaulius (*3*) *adj.* de proastă calitate PLIN.
Phēgeus, *ei* (*-eos*) *m.* regele unei părţi a Thessaliei (*tatăl Alphesiboeii şi socru al lui Alcmeon*) // **Phēgēius** (*3*) *adj.* al lui Phegeus // **Phēgis,** *idis f.* fiica lui Phegeus.
phellos, *ī m.* plută, dop de plută la ceasul cu apă VITR.
Phēmius, *iī m.* vestit cîntăreţ din cithară în Ithaca OV.
Pheneos (-us), *ī m.* şi **Pheneum,** *ī n.* oraş cu un lac în Arcadia // **Pheneātae,** *ārum m. pl.* locuitorii din Pheneum.
phengītēs, *ae m.* mică (*piatră translucidă din care se făceau geamuri*) PLIN.
Pherae, *ārum f. pl. 1*) oraş în Thessalia (*reşedinţa regelui Admetus şi apoi a tiranului Alexandru*) // **Pheraeus** (*3*) *adj.* din Pherae, thessalian: ~ *Iason* CIC. Iason din Pherae, *Pheraei campi* VAL. FL. cîmpiile thessaliene, *Pheraeae vaccae* OV. vacile lui Admetus // **Pheraei,** *ōrum* CIC. locuitorii din Pherae // **Pheraeus,** *ī m.* Alexandru din Pherae; *2*) oraş în Messenia.
Phereclēus (*3*) *adj.* al lui Phereclеus (*constructorul navei cu care Paris a răpit-o pe Helena*) OV.
Pherecratēs, *is m.* poet comic atenian (*inventatorul unui vers care-i poartă numele*): *pherecratium metrum* SID. versul ferecrateu (*un dactil între doi spondei; de ex.*: cras donaberis haedo HOR. C. *3, 13, 3*).
Pherecȳdes, *is m. 1*) filozof (*maestru al lui Pythagoras*); *2*) logograf (*anterior lui Herodot*) // **Pherecydēus** (*3*) *adj.* a(l) lui Pherecydes.
Pherēs, *etis m.* fiul lui Creteus (*a construit cetatea Pherae din Thessalia*).
Pherētiadēs, *ae m.* fiul lui Pheres (= Admetus) // **Pherētiadae,** *ārum m. pl.* locuitorii oraşului Puteoli SID.
phiala, *ae f.* **1** cupă (din metal) largă, puţin adîncă şi cu gura largă IUV.; **2** căţuie VULG.
Phīdiās, *ae m.* celebru sculptor grec (*sec. al V-lea î.e.n.*) // **Phīdiacus** (*3*) *adj.* al lui Phidias.
phīditia, *ōrum v.* **philitia**
Philadelphēnī, *ōrum m. pl.* locuitorii Philadelphiei (*oraş în Lydia*) TAC.
Philadelphīa, *ae f.* oraş în Lydia (*pe rîul Tmolus*).
Philadelphus, *ī m.* nume al lui Ptolomeu II (*rege al Egiptului şi fondatorul bibliotecii din Alexandria*); nume al altor personaje.
Philae, *ārum f. pl. 1*) mică insulă pe Nilul superior; *2*) oraş cu acelaşi nume.
Philaenī, *ōrum m. pl.* doi fraţi cartaginezi (*care au fost îngropaţi de vii, jertfindu-se pentru patrie*) SALL. Iug. *79, 5–10*; *Arae Philenorum* sau *Arae Philenōn* SALL. Altarele Philenilor (*localitate la graniţa cyrenaică*).
Philammōn, *ōnis m.* fiu al lui Apollo (*poet şi cîntăreţ vestit*) OV.
philanthrōpion (-ium), *iī n.* dar (*făcut din prietenie*) DIG.
philanthrōpos, *ī f.* (*bot.*) brusture, lipan (*Lappa*) PLIN.
philargicus (*3*) *adj.* iubitor de plăceri FULG.
philēma, *atis n.* sărutare LUCR. *4, 1169.*
Philēmō (-mōn), *onis m. 1*) poet comic grec (*contemporan cu Menandru*); *2*) soţul lui Baucis OV.; *3*) istoric (*din vremea lui Augustus*).
philetaeria, *ae f.* (*bot.*) scara-Domnului, scăricea (*Polemonium caeruleum*) PLIN.
Philētās, *ae m.* Philetas din Cos (*poet elegiac grec din epoca elenistică*) // **Philеteus** (*3*) *adj.* al lui Philetas: *Philetea aqua* PROP. *3, 3, 52* lacrimile pe care le provoacă elegia, *Philetei corymbi* PROP. *4, 63* mănunchiurile de iederă ale lui Philetas (poezia elegiacă a lui Philetas).
Philippensis (*2*) *adj. v.* **Philippi**
Philippēus (*3*) *adj. v.* **Philippus**